

RASHTRAPATI BHAVAN
LIBRARY

Reg. No. 968 Y. 2
Olas. No. I. P

Presented to His Excellency

The Rt Honble Lord Linlithgow, P. C. K. T.

G. M. S. I., G. M. I. E.,

Viceroy & Governor General of India

by His Excellency's

humble adviser

Simla

The 10th August 1937.

-Sopalchandra Prabhakar

the Compiler

The illustrious PATRON of this work.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୁରସ୍କାରକ

H. E. Sir James David Sifton K. C. S. I., K. C. I. E., I C. S.
Governor of Bihar & Orissa.

ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣର

ମାନ୍ୟବର ସର ଜେମ୍ସ୍ ଡେଭିଡ୍ ସିଫଟନ୍ କେ. ସି. ଏସ୍. ଆଇ., କେ. ସି. ଆଇ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ (କ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ; କ—ଝ)

ସଂଗ୍ରାହକ—ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ପ୍ରତ୍ନକମ୍ପିତ—୧—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ

୨—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଭୁଲମଣି ଦାଶ, କାବ୍ୟଜ୍ଞ

୩—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ

୪—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ଵର ମିଶ୍ର

୫—ସାମନ୍ତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର

୬—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ରଥ

୭—ଶ୍ରୀ ଗୋଲକଚନ୍ଦ୍ର ପଥାକ

PŪRṆṆACHANDRA ORDIĀ BHĀSHĀKOSHA.

(A Lexicon of the Oria language)

Volume— II (Consonants; Ka to ṇa)

Compiler— G. C. Praharaj.

Advocate, Patna High Court. Cuttack, B. N. R, Orissa. (India).

With the help of a body of assistants,

Printed and Published by V. Kar.

THE UTKAL SAHITYA PRESS,
CUTTACK.

1932.

49145
672

**The Late Maharaja
Purnachandra Bhanj Deo of Mayurbhanj**

ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ

The Second volume of the
PŪRNACHANDRA
ORDIĀ BHĀSHĀKOSHA

(Oria Lexicon)

is dedicated to

N. F. Peck, Esq. B A (Cantab) I. C. S., C. B. E.
*sometime District officer of Cuttack & officiating Commissioner
of the Orissa Division, .*

in grateful recognition of his initiative and sincere solicitude for the publication of the work and
the valuable encouragement given by him to the cause of Oriya literature and his
genuine sympathy for the Orias which he evinced as District Officer
of Cuttack and Commissioner of the Orissa Division.

CUTTACK,
August 1932.

By his admirer
THE COMPILER
G. C. PRAHARAJ.

ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶାର୍ଥେ ଯେଉଁ ମହାନୁଭବ ମହୋଦୟ ବହାର-ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ-
ଠାରୁ ଦର୍ଶିତ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାପାଇଁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଉଦ୍ୟମର ସୁବିଧା ଓ ସୁବିଧା କରି ଏ ବହୁବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରିତ
ଓ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ପଥ ଉନ୍ନତ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଯାହାଙ୍କର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ଓ ଓଡ଼ିଆ
ଜାତି ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକ ସ୍ନେହ ଦେଖି ମୁଁ ଉତ୍ସାହିତ ଓ କୃତାର୍ଥ ହୋଇଅଛି, ଏ ସ୍ୱଳ୍ପ ହୃଦୟରେ ତତ୍ତ୍ୱନିତ
କୃତଜ୍ଞତାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ କଟକର ସେହି ଭୂତପୂର୍ବ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓ କଲେକ୍ଟର ଏବଂ
ଓଡ଼ିଶାର ଭୂତପୂର୍ବ ଅସ୍ଥାୟୀ କମିସନର ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ବହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର
ଅବକାଶ ଉତ୍ତର କମିସନର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଲ୍. ଏଫ୍. ପେକ୍ ବି. ଏ.,
ଅଲ. ସି. ଏସ୍. ସି. କ୍ଲ. ଇ. କ ନାମରେ ଏ
ଭାଷାକୋଷର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲି ।

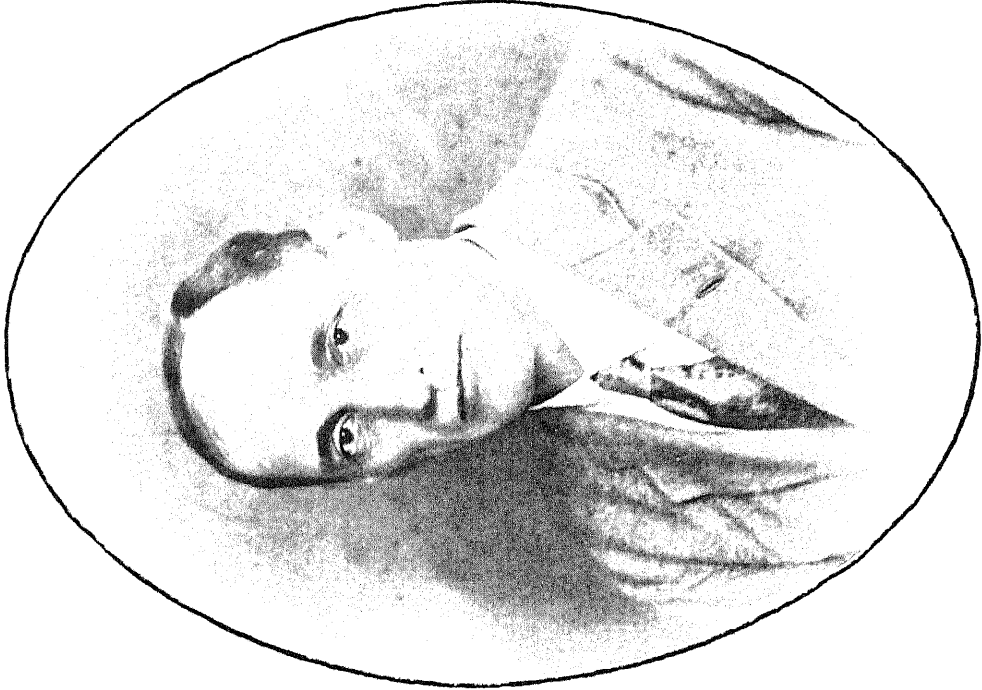
ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ,
କଟକ
ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୩୨

ତତ୍ତ୍ୱ ସ୍ନେହୀତ
ସତ୍ରାହକ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

N. F. Peck Esq. B. A., I. C. S., C. B. E.
 Sometime officiating Commissioner of the Orissa Division,
 Inspector General of Registration & Commissioner of
 Excise and Salt, Bihar & Orissa
 (to whom the 2nd volume is dedicated).

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ଭୂସୂଚୀ ଏବଂ କମିସନର ଓ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର
 ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ବିଭାଗର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଜେନେରାଲ୍ ଓ
 ଅବକାସ ବିଭାଗର କମିସନର
 (ଯାହାଙ୍କ ନାମରେ ଏହି ୨ୟ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା)

J. A. Hubback Esq. M. A. (Cantab) I. C. S.
 Sometime Commissioner of the Orissa Division,
 Member, Board of Revenue, Bihar and Orissa
 (to whom the 1st volume has been dedicated).

ଖଣ୍ଡକୁ ଯେ. ଏ. ହବ୍‌ବକ୍ ଏମ୍. ଏ., ଅଲ୍. ସି. ଏସ୍
 ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ଭୂସୂଚୀ କମିସନର ଓ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର
 ରେଭିନ୍ୟୁ ବୋର୍ଡର ସଦସ୍ୟ
 (ଯାହାଙ୍କ ନାମରେ ୧ମ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି)

INTRODUCTION.

To the second volume of
The Pūrṇachandra Ordīā Bhāshākosha
(Oria Lexicon).

Through the grace of the Almighty Father the second volume is now placed in the hands of the public. It comprises the first five consonants. The letter 'Ksha' (𑌕) is learnt by the beginner at the end of the consonants as a separate letter. It is a diphthong of Ka, being Ka (𑌕)+Sha (𑌕). So it has been given in the work a place after the letter Ka.

In the introduction to the first volume the history and progress of this undertaking from the inception of the idea to the publication of the first volume was traced in detail.

That this publication, when completed, will remove a real want, needs no argument. From the following extracts from letters received from the German philologist, Professor Dr. Wilhelm Printz, Librarian of the famous library, Bibliothek Der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Halle (Saale) in Germany, it will be apparent what position the Oria language and literature have hitherto held in the estimation of the civilised nations.

On receipt of the prospectus and specimen-pages he wrote—

"Since some years I have tried to increase our department of books in modern Indian languages, and we have now a nice stock, e. g. of Bengalee and Hindi books; but so far, I have not had any opportunity to buy Oria books. Oriental book-sellers in Europe as well as in Calcutta do not seem to take interest in Oria literature"

On receipt of some Oria books and the Typical Selections from Oria literature in 3 volumes by Professor B. C. Mazumdar, together with a list of hundreds of Oria books of importance, sent by me, the Professor writes—

"I am just writing a small article about Oria language and literature for the greatest German Encyclopaedia published by Brockhaus at Leipzig, and I was glad to take new informations from the Introduction to the Typical Selections and to mention in the bibliography your dictionary and the Selections."

Libraries in Germany, Norway, France and England have been subscribing for the dictionary; and European book-sellers have been requesting me to register their names in advance for the dictionary. I am happy to think that the Oria language and literature will one day come to occupy their legitimate position amongst the modern languages and literatures and that I had an humble hand in contributing to the beginning of such an era.

I hope that the worthy and moneyed sons of Mother Orissa will extend their liberality and patronage to this undertaking of national importance, when they will realise the neglected position which our mother-tongue holds amongst the modern nations and will picture in their mind the bright future which is in store for it, in the comity of nations, once its rich portals are laid open to the outside world of letters.

Of my colleagues who were rendering me assistance in revising and faircopying the manuscripts when the first volume was out, Babu Chandra Sekhar Misra B. A. has, in the meantime, left us. Pandit Kulamani Das, Head Pandit, Ravenshaw Collegiate School, Cuttack, Pandit Ram Chandra Rath, one of the workers of the defunct Satyabadi Institution of Puri district, Samanta Narsing Mahapatra, Assistant teacher of P. M. Academy, Cuttack, Babu Golak Chandra Pradhan, the talented author of an unpublished Oriya lyric of a very high order,

Babu Bhubaneswar Misra, an excellent faircopyist and Pandit Jagannath Rath, an Oriya scholar with a musical and critical taste, have been working with me Sreematee Peetambaree Debee, my valuable colleague and coadjutrix in the undertaking since 1919, has continued to render me assistance with unabated zeal and interest. I can not but admire the regularity and sincerity with which Pandit Kulamani has been indefatigably revising every line of the manuscripts and seeing that the meanings of the Sanskrit words given tally with those given in standard books of reference. Sriyut Visvanath Kar, the Proprietor of the Utkal Sahitya Press and the publisher of this work and Babu Padma Charan Das, one of his assistants have been helping me in the correction of the proof-sheets

Mr. C L. Philip M. A., I C S., Commissioner of the Orissa Division, and in his absence, Mr. S. L. Marwood, B A., I. C. S., late District Magistrate and Collector of Cuttack, went through the English portions of a great number of proof-sheets of this volume; and the author acknowledges with pleasure the assistance rendered by them. It may be mentioned here with gratefulness that Mr Philip volunteered to go through the English portions of the proof-sheets, and he has very cheerfully managed to devote at least one hour daily to going through eight pages of proof-sheets and make very valuable suggestions and corrections, but for which the second volume would have had many serious blunders. Amidst the multifarious pressing official duties which devolve on him as the Divisional head of Orissa, he has found time to go through the proof-sheets with regularity and precision.

My friend Babu Satindra Narayan Roy M. A. B. L., Advocate of Cuttack has been helping me, as before, by supplying the Bengalee equivalents of Oriya words; and recently I have enlisted the co-operation of my young friend Babu Sudhamsu Mohan Mukherji B L., pleader of Cuttack in the supply of Bengalee equivalents. Pandit Ramlochan Saran, publisher of the Pustak Bhandar, Laheriasera, Darbhanga, has been helping me in finding out the Hindi equivalents of many Oriya words

The first volume dealt with 13 vowels; the second volume deals with 5 consonants and the

diphthong 'Ksha'. Still, there remain 28 letters to be faircopied and printed in the succeeding three volumes. When the first volume was published in September 1931, it was calculated that the second volume would be out by March 1932; but on account of paucity of financial support from the generous donors and subscribers, by counting on whose liberality this gigantic compilation had been undertaken, the printing of the second volume has been unavoidably delayed by about 4 months. The financial deadlock, through which the world has been passing, has affected the Government, and the rich people, more than the poor. Naturally the Maharajas, Rajas and other patrons of literature and learning, the sons of mother Lakshmi (the Goddess of riches), were not able to respond as generously as some of them had done before. That flowing spring of liberality having dried up, it would have been impossible to bring out the second volume even now, had not some well disposed creditors readily lent the sum of seven thousand rupees on the security of my residential house, and thus enabled me to push on the revision and printing of the second volume. Matters have come to such a pass that many of the generous subscribers who had promised to purchase more than one copy of the work, when published, have been obliged to curtail their orders and purchase less number of copies; and some, even, have not purchased any copy. The Government of Madras, who had promised to purchase 50 copies, and the Government of Bengal, who had promised to purchase 10 copies, have, on account of the present financial stringency, rescinded their orders. At this time of financial distress I have hesitated to approach generous personages, to save them from the mortification of returning me from their doors empty-handed. It is hoped that better days will soon dawn and the undertaking will be pushed on with speed and vigour, with generous help received from the patrons of learning in this land and abroad.

Up to date, besides a sum of Rs. 7000/- received from the Government of Bihar and Orissa, the Maharaja of Kalahandi, the Raja Saheb of Chikati, the Maharajadhiraj Bahadur of Burdwan and the Oriya Sahitya Sangha, for revision and faircopying of the manuscripts (acknowledged in the first volume), a sum of Rs. 20500/- has been received from the

following sources to meet the cost of printing. The Government of Bihar and Orissa (half of the then estimated printing charges) Rs. 14200/-; Maharaja and Ruling Chief of Mayurbhanj State, Orissa, Rs. 4000/-; Mohant Maharaj of Emar Math, Puri, Rs. 1000/-; Raja Saheb and Ruling Chief of Keonjhar State, Orissa, Rs 500/-, Rai Bahadur Loknath Misra, M L. C. Advocate and Government pleader of Puri, Rs 500/-, the junior dowager Maharanee of Mayurbhanj Rs. 200/-; the Raja Saheb and Ruling Chief of Kharsawan State, Orissa, Rs. 100/-. Besides the above, a sum of Rs 5500/- is expected to be received from some of the donors who have made part payments out of their promised donations.

Raja Kishore Chandra Deo, the Raja Saheb and Ruling Chief of Athmalik State, Orissa, was pleased to pay a visit to the manuscripts recently and examine them with great interest. He promised a donation of Rs. 1000/- towards the publication, and infused into the mind of the compiler new vigour by assuring him that this work of national importance, which has been once begun, will be completed. He has, in the meantime, sent his promised donation on learning of the present financial stress through which I have been passing. I am very grateful to the Raja Saheb for his generosity and encouragement.

Raja Madan Mohan Singh Deb Bahadur of Dharakota, Ganjam, the worthy descendant of the Oria metrical translator of the great epic Mahabharata, and himself a well-known patron of literature and learning, has subscribed for 6 sets of the dictionary. He visited the manuscripts and has promised financial help to the work.

The Maharaja and Ruling Chief of Mayurbhanj, Pratap Chandra Bhanj Deo, whose promise of a liberal donation enabled the compiler to connect the dictionary with the name of his illustrious brother, the late Maharaja Purna Chandra and who by supplementing the Government grant, enabled the publisher to go to the press, has continued to take a paternal interest on the progress of the work.

The Hon'ble Raja Rajendra Narayan Bhanj Deo, O. B. E, Finance member to the Government of Bihar and Orissa, whose tenure of office will be

fondly remembered by the Oriya nation in connection with the Government grant to this national monument, has promised financial support to the work.

The late Maharaja Udit Narayan Singh Deo, Ruling chief of Seraikala State, Orissa Agency gave me a very kind and patient hearing when I paid him a visit last year with an introduction from Mr. P. C. Tallents, I. C. S. I had great hopes of enlisting his support as he was himself an Oria writer of considerable merit and a patron of Oria literature. It is hoped that his worthy successor, Raja Sri Aditya Pratap Singh Deo, the present Ruling Chief, a man of letters himself, who has been following the noble traditions of the family, will bestow his patronage on this undertaking.

The Raja Saheb of Parlakhimedi, Raja Krushna Chandra Gajapati Narayan Deb, who will be long remembered in connection with his labours for the amalgamation of the Oria speaking tracts, as a member of the Round Table Conference and of the Orissa Boundary Commission, and who has followed up the time-honoured liberality of his family by patronising the publication of various books, was approached during his visit to Cuttack in connection with the sittings of the Boundary Commission. He has promised his support to the work.

Samanta Radha Prasanna Das, the son of the late Rai Bahadur Radha Charan Das of Soonhut, Balasore, whose family has been known throughout India for extensive charitable and religious endowments and gifts, and who had been devoting himself to the cultivation and advancement of Oria literature, has expressed a keen appreciation of the work, and it is hoped that some of the future volumes will be connected with the name of his noble father who was a personal friend of the compiler.

Maharaj Bikram Deb Burma of Jeypur, Vizagapatam, as has been stated in the introduction to the first volume, has been a staunch supporter of this undertaking from its primary stage, when he had not graced the gadi of Jeypur. Since he succeeded to the estate he had been engrossed with many unavoidable complications in connection with his succession. Now that, through the grace of God, these tangles are clearing up, the hope of getting the

expected substantial support from him, for the publication of the remaining volumes, has brightened up

The hope of getting practical support and encouragement from various other sources e.g. Maharaja Sir Biramitrodaya Singh Deb Dharmanidhi Gyanagunakar, K. C. I. E., M. R. A. S., Ruling Chief of Sonapur State, Raja Bahadur and Ruling Chief of Hindol State, Raja Saheb and Ruling Chief of Dhenkanal State, Raja Saheb and Ruling Chief of Baud State, Raja Saheb of Puri, Raja Saheb of Bodogodo, Ganjam, Raja Saheb of Madhupur, Cuttack, Sreemati Chandramani Patmahadevi, late Ranee of Madgula Estate, Vizagapatam, Babu Parmananda Sahoo, proprietor, Aska sugar factory and Babu Khetrabasi Sahoo, Zemindar and Mahajan, of Cuttack, has been entertained, and in some cases strengthened.

Chowdhury Mrutyunjoy N. Praharaj, the minor Zemindar of Irda, Balasore, who is a promising young man and whose estate is now under the Court of Wards, has shown his anxiety for seeing the publication completed, and has watched the progress of the work with a sincere solicitude, befitting the son of the late Chowdhury Ramnarayan Praharaj, who was an Oria and Sanskrit scholar of a very high order and who had, more than once in his life-time, pressed upon the compiler the desirability of taking up the compilation of a comprehensive Oria dictionary

The Raja Saheb of Athgarh who has now completed his course of administrative training at Cuttack and will shortly be installed as a Ruling Chief, has never flagged in his earnest wish to see the revision and publication of the labours of his father's humble friend, pushed through.

My classmate of good old days, Dewan Bahadoor Srikrushna Mahapatra, retired District Superintendent of Police, has encouraged me by various efforts at securing support from various sources for the publication of the remaining volumes. Rai Bahadoor Lakshmidhar Mohanty, B. L., M. L. C., Advocate, Deputy President of the Legislative Council, Bihar & Orissa, who has spared no pains to further the progress of the work and to secure support for it from the Government and from the public, has been as vigilant and helpful as before.

Mr D. P. S. Sharma B. A., I. C. S., the present District Magistrate and Collector of Cuttack, a man of letters, a big landlord and scion of an ancient leading family of Bihar, recently visited the manuscripts and the printed portions and very carefully examined them. He has been so much pleased with and interested in the work and specially that phase of it which aims at establishing connection between the Oria and the Hindi languages, that he has volunteered to bring the work to the notice of the leading men of light and learning of Bihar.

Babu Bamdeb Misra B. A., Dewan to the Ruling Chief of Athmallik State, has, in the meantime, supplied me with more than a thousand provincial and dialectical words in current use in Sambalpur, Bamra and Athmallik States and Jajpur.

Dr. Radha Charan Panda L. M. S., a Medical Officer under the Puri District Board, who is a keen student of the antiquities of Orissa and a rising author of exceptional merit, has been supplying me with hundreds of dialectical words of Ganjam and Vizagapatam and words of antiquarian interest.

Sir. H. L. Stephenson, the late Governor of Bihar and Orissa, kindly permitted me to reproduce his photo in the first volume, as its patron; and it is a matter of congratulation that his successor H. E. Sir J. D. Sifton who, as President of the Executive Council of Bihar and Orissa, had a large hand in securing for it liberal Government support, has kindly permitted his photo to be reproduced in the second volume, as its patron.

The first volume was dedicated to Mr J. A. Hubback, M. A., I. C. S., sometime Commissioner of the Orissa Division and President of the Bihar and Orissa Banking Enquiry Committee, and now member of the Board of Revenue, Bihar and Orissa, whose labours in connection with the work have been enumerated in the introduction to the first volume.

The second volume is dedicated to Mr. N. F. Peck, I. C. S., C. B. E., sometime District Magistrate and Collector of Cuttack and officiating Commissioner of the Orissa Division, and now Inspector General of Registration and Commissioner of Excise and Salt, Bihar and Orissa, whose labours in connection with this undertaking have been enumerated in the introduction to the first volume.

Maharaja Sree Brajamohan Deb
Ruling Chief of Kalahandi State (ORISSA).

କଳାହାଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ର
ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ଦେବ ।

Mr. G. E Fawcus, M. A., C. I. E., O. B. E., V. D, I. E. S., Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, whose primary promise to purchase 125 copies for his department, after inspection of the manuscripts, made the passing of the proposal of Government subsidy in the Council easier, has continued his interest in the progress of the work Mr. H. Lambert M. A., I. E. S., sometime Principal of the Ravenshaw College, Cuttack and officiating Director of Public Instruction, Bihar and Orissa more than once, who had set the ball rolling by causing the manuscripts to be examined and reported upon by Revd. Mr Pike and other experts and thus brought my humble labours to the notice of the Government, has been watching its progress with great interest.

It is hoped that the construction and completion of this national monument of Oria language and literature, of which the foundation-stone has been laid by the Government of Bihar and Orissa with two such distinguished and august heads, which has been associated with the hallowed name of the late Maharaja Purnna Chandra, son of the illustrious pole-star of Utkal, viz. Sreeram Chandra Bhanj Deb, which is guarded and fondly watched by four stalwarts on the 4 quarters of Orissa, viz. the Maharaja and Ruler of Mayurbhanj on the north, the Maharaja and Ruling Chief of Kalahandi on the west, the Maharaja of Jeypur on the south and the Hon'ble Raja Saheb of Kanika on the east and which has such a brilliant galaxy of present and prospective supporters, as above set forth, to light it, will not be left incomplete for want of proper encouragement and support.

The Government of Bihar and Orissa have already purchased, at half price, 125 copies, which they have supplied to the Colleges, High and Middle Schools of Orissa. The following subscribers have purchased more than one copy.—

Maharaja and Ruling Chief, Kalahandi State, Orissa, 25.

Raja and Ruling Chief, Keonjhar State, 10.

Raja and Ruling Chief, Baud State, 8.

Maharaja and Ruling Chief, Sonapur State, 6.

Raja Bahadur of Dharakota, Ganjam, 6.

Raja Saheb of Madhupur, Cuttack, 6.

Mahant Maharaj of Radhakanta Math, Puri, 3

Seven States which were under Government administration in 1930, under directions of the Political Agent and Commissioner Mr. Scott, 14.

Mr. M. S. Das, C. I. E., Cuttack, 2

Raja Saheb of Surangi, Ganjam, 2.

Prof. Dr. Sten Konow, Librarian, Ethnographic Museum, Oslo, Norway, 2.

27 copies have been subscribed for by Europeans, Christian missionaries and subscribers outside the Oria-speaking tracts, including Bihar, Bengal, Madras, France, Germany and England. 30 copies only have been subscribed by persons of the Oria-speaking tracts and the District Boards of Puri and Ganjam. Altogether 266 copies have been sold and 24 copies have been presented to distinguished patrons, well-wishers and associations.

When the prospectus was issued in 1929 it had been estimated that the whole work, when printed, would cover 3600 pages, bound in 2 volumes, and would cost Rs 28400/- (Twenty eight thousand four hundred) for printing and binding. So, the pre-publication price had been announced as Rs 30/- per set of 2 volumes; but when the 1st volume was printed it was found that the whole work would extend to 6000 pages, bound in 5 volumes, and the cost of publication would come to Rs 60000/- (Sixty thousand); so, the price had to be enhanced. 1250 copies are struck for the 1st edition. The pre-publication price of a set of 5 bound volumes has now been fixed at Rs 50/- and of the unbound volumes at Rs. 40/-, payable in advance. For subscribers who prefer to purchase each volume, as it comes out, the price has been fixed at Rs. 15/- for each bound volume and Rs. 13/- for each unbound volume. The subscribers will have to meet the postal, railway or other transit charges for sending the books to them. For subscribers who had remitted Rs. 30/- in response to the announcement in the prospectus, the price has not been increased; and they have been supplied with the 1st volume and will be supplied with the subsequent volumes without further demand.

The printing and binding charges for the five volumes of the 1st edition will amount to Rs 60000/-, as stated above. Out of this amount a sum of Rs 30000/- has been provided for in the shape of donations and subscriptions already received and

promised. So, a further sum of Rs. 30000/- has still to be found out, besides a monthly recurring expense of Rs. 200/-, being the allowance of my six assistants and my bare sustenance, for 2 years more. The subsequent 3 volumes will be out at intervals of about 9 months each. So, the whole work of 5 volumes will take about 2 years more to be completed.

This work of national importance has naturally its claim on the bounty of every enlightened and well-to-do son of Mother Utkal. As it aims at establishing connection between the Oriya language (the mother tongue of 10 millions of people) and the Hindi language (which is intended to be the vernacular medium of exchange of thought throughout India), this undertaking has its claim on the liberality of Hindi-speaking persons, the Nagari Pracharini Sabha and lovers of Hindi literature. The Oriya nation has been in intimate contact with the Bengalee nation in the fields of religion, literature, social communion, commerce and politics; and there has been exchange of thought and culture between the two nations for the last 6 centuries. Orissa has given some of its best to Bengal and vice versa. This work is a sustained and systematic endeavour at linking the Oriya language to the Bengalee, and as such, it has its claim on the generosity of every son and patriot Mother of Bengal.

As an humble return for patronage bestowed on, services and help rendered and encouragement given to this undertaking in various shapes, I decided to append the half-tone pictures of its patrons, supporters, and helpers and acknowledge their services in the introduction.

In the 1st volume were reproduced the photos which were available at the time. In the 2nd volume the photos of the following supporters have been reproduced.

1. H. E. Sir J. D. Sifton, K.C.S.I., K.C.I.E., I.C.S., Governor of Bihar and Orissa.

2. J. A. Hubback, Esq. M.A., I.C.S., Member, Board of Revenue, Bihar and Orissa.

3. N. F. Peck Esq. I.C.S., C.B.E., Inspector General of Registration and Commissioner of Excise and Salt, Bihar and Orissa.

4. G. E. Fawcett Esq. M.A., C.I.E., I.E.S., Director of Public Instruction, Bihar and Orissa.

5. Maharaja and Ruling Chief of Kalahandi State, Orissa.

6. S. L. Marwood Esq. I.C.S. late District Magistrate and Collector of Cuttack.

7. Revd H. W. Pike, B.A., B.D., sometime Baptist Missionary, Cuttack.

8. Raja Saheb and Ruling Chief of Athmalik State, Orissa.

9. Rai Bahadur Loknath Misra B.L., M.L.C. Advocate, Puri.

It is intended that the other photos of its present and prospective patrons and supporters will, when available, be appended to subsequent volumes.

At present the compiler's chief aim is to provide the wherewithal to get the work published by means of donations, grants and subscriptions received with advance-orders. So, the pre-publication price is fixed to cover the publication-charges only without bearing any margin.

The price of the whole set may be increased, so as to leave a margin of profit for the compiler and the book-seller, when the complete work is published.

Seeing the expansion of the size of the work in comparison with the first estimate, many of my well-meaning friends have been suggesting to me the desirability of curtailing the number of words by giving one form only of a word which is used in more than one form, and by leaving out most of the compound words. The utility of a dictionary, as a book of reference, lies in a stranger or learner readily finding out the meaning of a word which he comes across in a book or in the mouth of a speaker. By following the advice of my friends, the size, and necessarily, the cost would be much lightened; but from a philological and practical point of view, the primary aim and utility of such a compilation would be frustrated. My only reply to these well-meaning

friends has been the same as would be given by a mother of many children, whom she feels it very difficult to maintain, when asked to do away with some of them to lighten her burden, and to retain as many of them as she can maintain without straining her nerves and resources

"I have devoted the best portion of my life and energy in bringing them out to this world and have drained my life-blood to sustain them. Each one of them is equally dear in my eyes. I may suffer, I may be obliged to beg or break stones in the public street to maintain them. It may be that I may fail in my attempt and all of us may perish; but I can not brook the idea of parting with any one of these dear little ones. We shall live or die together."

On the other hand, I am every moment realising, to my dismay, that for want of time, of money of research, of sufficient sympathy and encouragement, of proper books of reference, of extensive travel, of proper response from various quarters and of inspection of thousands of palm-leaf manuscripts lying hidden and neglected in the distant corners of the four Provinces, I could not collect thousands of words used by the Orias in the various tracts of the ancient Utkal or Kalinga country, of technical words of science, trade, art, mythology and history. So, when my friends want me to apply the pruning knife to the few words which I have been able to collect, my pen refuses to obey their mandate, well-intentioned though they be.

May a time come when some monied patron of literature or some financially strong body of men, abler than the solitary and weak compiler, will take up the subject in right earnest and institute a thorough search in every creek and corner of the formerly Oria-speaking tracts, now lying in four Provinces, from the Godavari river in the south to the Ganges in the north and from the Bay of Bengal in the east to the table-lands of the Central Provinces in the west, and collect all words preserved in palm-leaf manuscripts and used by people whose mother-tongue is or was Oria. Unless this is done, thousands of Oria words will be lost, which still lurk in the mouths of old men and women of the outlying tracts and which are gradually disappearing, as the process of denationalisation of these people pro-

ceeds apace, and as persons, who were originally Oria in culture, in sentiment and in language, merge in the virile dominant races of those tracts. This is not the work of a single individual of slender means and scanty acquirements, like the present compiler. The New Standard Dictionary of the English Language, in 4 volumes, recently published, represents the labour of over 380 specialists and scholars, 400 professional readers and the expenditure of over 40 lakhs of Rupees, as given out by the publishers.

The courts of the Rajas of ancient Orissa were reverberating with music, with art and literature, and were the asylum of men of letters, research-scholars, philologists and philosophers. Let their descendants, some of whom are still burning with patriotism and genuine love for the mother-tongue, take up the subject of word-collection and philological and archaeological research in right earnest on the lines adopted by the successive rulers of Mayurbhanj State, including Maharaja Pratapchandra, and thus save thousands of Oria words from oblivion and extinction. Thus and thus only they will contribute to the Renaissance of the Oria culture, which had one day, emerging from Kalinga, carried the message of civilisation, of religion and art and of universal love to the farthest corners of the eastern hemisphere, to Nepal, to China, to Burma, to Siam and the islands of Java, Bali and Ceylon and the East Indies.

May that day come, when the civilised world will realise how rich, phonetic and ancient the Oria language is and when the Oria language will be given its legitimate place of honour among the cultured modern languages.

The humble compiler, while drawing this hopeful picture of a glorious future, feels happy at the thought that though he may not be spared to see the glorious day, it has fallen to his lot to now sow the tiny seeds which will one day germinate and spread branches and bear fruits, to the aggrandisement of the Oria nation. The 'Prachi' Sun is rising in the Orient. May the full flood of light illuminate the face of the earth.

Bhashakosha Office,
Cuttack.
August, 1932.

} GOPAL CHANDRA PRAHARAJ.

ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଉଦ୍ୟମ ସୁଗୁରୁରୂପେ ସମ୍ପାଦିତ ହେବା ବିଷୟରେ ସେ ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହ, ଐକାନ୍ତିକତା ଓ ସହୃଦୟତା ଦେଖାଇଥିଲେ, ଏଥିରୁ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅଙ୍କର ଭେଦ ଶିଖିବାର କଥା ଅଛି । ମୋର ପରମପ୍ରୀତିଭରଣ ବନ୍ଧୁ କଟକର ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟନାଥସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀ ମହାଶୟ ଅଭିଭୋକେଟ୍ ପୂର୍ବପରି ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନମାନ ଯୋଗାଇବାରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଓ କଟକର ଯୁବକ ଓକଲ ଶ୍ରୀ ବାବୁ ସୁଧାଂଶୁମୋହନ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ ଅଲଗା ହେଲା ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ପୋଲିନାକର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ସହାୟ ହେଉଥିଲେ । ଦ୍ଵାରଭଙ୍ଗା ଲାହେରିଆସବୁର ଗୁପ୍ତପ୍ରକାଶକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଲୋଚନ ଶରଣ ହୁନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଯୋଗାଇବାରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ୧୯୩୧ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା- ବେଳେ ଆଶା କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, ୧୯୩୨ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ସୁଦ୍ଧା ଦ୍ଵିତୀୟଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ, କିନ୍ତୁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ଜଗତକୁ ଅର୍ଥାଭାବ- ରୂପ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଦୁରବସ୍ଥା ଗ୍ରାସିଥିଲା, ତାହାର ଦାଉରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ନ ମିଳିବାରୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାରେ ଚାରି ମାସ ବଳମ୍ବ ଘଟିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ଆର୍ଥିକ ଦୁଃସ୍ଥିତିରେ କି ଗରୁଣ୍ଡିମେଷ, କି ରାଜା ମହାରାଜ, କି ସନ୍ଥ ମହନ୍ତ, କି ସାହୁକାର ମହାଜନ, କି ଜମିଦାର ପ୍ରଜା ସମସ୍ତେ ଏକାନ୍ତ ବିକୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଯେଉଁ ସାହଚର୍ଯ୍ୟବିକ, ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ, ଦେଶପ୍ରାଣ, ଉତ୍ସାହୀ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କଠାରୁ ଚଣିଷ୍ଠ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ପାଇବା ଆଶାକୁ ନୁହେଁ କର ମୁଁ ଏ ବହୁବ୍ୟୟସାଧ ଦୁରୁହ କର୍ମରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଥିଲି, ଉପସ୍ଥିତ ଆର୍ଥିକ ଦୁଃସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହେବାପାଇଁ ମୁଁ ସ୍ଵୟଂ ମଧ୍ୟ ଲୁଣ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲି; ପରନ୍ତୁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହୋଇଥିଲି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୋର ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତିର ଆଶା ଆପାତତଃ ବିଫଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ କର୍ମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ନ କରି ପାରିବା ଯେ.ଶୁଁ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁ ସଦାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶୁଧା ହେଲେ ଏକାଧିକ ଖଣ୍ଡ କିଣିବେ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ ବଚନ ଦେଇଥିଲେ, ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପରେ ଅଗତ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଜଣ ଆଦିଷ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତରୁ ଅଲଗାବିଲଗ ପୁସ୍ତକ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଓ କେହି କେହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଦିଷ୍ଠ ପୁସ୍ତକ ଆଦୌ ଖସି କରି ପାର ନାହାନ୍ତି । ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗରୁଣ୍ଡିମେଷ ୫୦ ଖଣ୍ଡ ଓ ବଙ୍ଗ ଗରୁଣ୍ଡିମେଷ ୧୦ ଖଣ୍ଡ କିଣିବେ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ ବଚନ ଦେଇଥିଲେତେ ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ ବଚନ ପାଳିବାର ସୁବିଧା ସେମାନଙ୍କୁ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଜଣାଇଥିଲେ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ଦାତାମାନଙ୍କ ବିଦାନ୍ୟତା ଓ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ; କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ୍ଭବରେ ଆଶାନୁରୂପ ଫଳ ଫଳ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଃସମୟରେ କେତେକ ସଦାଶୟ ମହାଜନ ମୋର ବାସଗୃହ ବନ୍ଧକ ରଖି ମୋତେ ଟ ୨୦୦୦୦ (ସାତ ହଜାର ଟଙ୍କା) ରଖି ଦେଇ ନ ଥିଲେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଅତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାର ନ ଥାନ୍ତା । ଆଶାକରି ଜଗଦ୍‌ପୁତ୍ରା ପ୍ରଭୁ ଜଗତକୁ, ଭାବତକୁ ଓ ଓଡ଼ିଶାକୁ, ତଥା ସରକାରଙ୍କୁ, ରାଜାମହାରାଜ, ସନ୍ଥମହନ୍ତ, ଧନପତି, ବ୍ୟବସାୟୀ, ଜମିଦାର ଓ

ମହାଜନମାନଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥିତ ଦୁଃସ୍ଥିତିରୁ ଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ଧାର କରିବେ ଓ ତଦ୍ଵାରା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନ ଅନଭବିତମ୍ଭରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ପଥ ନିର୍ମଳ ଓ ସୁଗମ ହେବ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମ୍ପାଦନବ୍ୟୟ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ବିଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଟ ୨୦୦୦ ୯ ମିଳିଥିବା ବିଷୟ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ବିବୃତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ ନିବାହାର୍ଥ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ସୂଚିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଟ ୧୪୨୦୦ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ମହାରାଜ ଟ ୪୦୦୦୦, ପୁରୀ ଇମାରମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଟ ୧୦୦୦୦, କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜା ସାହେବ ଟ ୫୦୦୦, ପୁରୀର ରାୟ ବାହାଦୁର ଲେକନାଥ ମିଶ୍ର ଟ ୫୦୦୦, ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମହାରାଣୀ ଟ ୨୦୦୦, ଖରସୁଆଁର ରାଜା ସାହେବ ଟ ୧୦୦୦ ଏବଂ ଅତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବମୋଟ ଟ ୨୦୫୦୦୦ ମିଳିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଛଡା ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଆଠମଣ୍ଡିକର ରାଜା ସାହେବ ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ମହୋଦୟ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ-ହୃଦୟରେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଅତିରେ ଏ ବ୍ୟୟସାଧ ମହତ୍ ଜାଗାୟ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକାଶକର୍ମ ସମାପ୍ତ ହେବ ବୋଲି ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗନ ଓ ଉତ୍ସାହବାଣୀ ଶୁଣାଇଥିଲେ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ରାଜାସାହେବଙ୍କଠାରେ ହୃଦୟର ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଥିଲି । ଇତିମଧ୍ୟରେ ରାଜା ସାହେବ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟ ଟ ୧୦୦୦୦ ପଠାଇ ଦେଇ ମୋତେ ଉପସ୍ଥିତ ଅର୍ଥସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଥିଲେ । ରାଜା ସାହେବଙ୍କର ଏ ସମୟୋପ-ଯୋଗୀ ସାହାଯ୍ୟ ମୋର ବିଶେଷ ଉପକାରରେ ଲାଗିଛି ।

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଗରୁଣ୍ଡିମେଷ ଅର୍ଦ୍ଧମୂଲ୍ୟରେ ୧୨୦ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଶାର କଲେଜ, ହାଇସ୍କୁଲ ଓ ମିଡିଲ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ବିତରଣ କରିଥିଲେ ଓ କେତେକ ସରକାରୀ ବିଭାଗ, କଚେରୀ ଓ ଅଫିସ୍ ୫ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗ୍ରାହକମାନେ ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ କିଣି ଥିଲେ :—

କଳାହାଣ୍ଡିର ମହାରାଜ ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ୨୫ ଖଣ୍ଡ, କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜା ସାହେବ ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ୧୦ ଖଣ୍ଡ, ବୌଦ୍ଧର ରାଜା ସାହେବ ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ୮ ଖଣ୍ଡ, ସୋନପୁରର ମହାରାଜା ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ୨ ଖଣ୍ଡ, ଧରକୋଟର ରାଜାବାହାଦୁର ୨ ଖଣ୍ଡ, ମଧୁପୁରର ରାଜା ସାହେବ ୨ ଖଣ୍ଡ, ପୁରୀ ରାଧାକାନ୍ତ ମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ୩ ଖଣ୍ଡ, କଟକ ଉଷ୍ଣି ଲୁବୋର୍ଡର ରେଆରମାନ୍ ୩ ଖଣ୍ଡ, ୧୯୩୦ ସାଲରେ ଗରୁଣ୍ଡିମେଷଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନାଧୀନ ଥିବା ଆଠଗଡ଼, ନରସିଂହପୁର, ବାମଣ୍ଡା, ବଡ଼ମ୍ବା, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା, ନୟାଗଡ଼, ପାଟଣା, ଏ ସାତ ଗଡ଼ଜାତ ୨ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ ୧୪ ଖଣ୍ଡ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏମ୍. ଏସ୍. ଦାସ (ମଧୁ ବାବୁ) ୨ ଖଣ୍ଡ, ସୁରଙ୍ଗୀର ରାଜା ସାହେବ ୨ ଖଣ୍ଡ, ଖରସୁଆଁର ରାଜା ସାହେବ ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ୨ ଖଣ୍ଡ ଓ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନରୁରା ଦେଶର ନରତରୁପମିତିର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ୨ ଖଣ୍ଡ ।

ଏହାଛଡ଼ା ବିହାର, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶ, ପ୍ରାନ୍ସ, ଜର୍ମାନୀ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସଭା ଓ କେତେକ ଇଉରୋପୀୟ ଓ ପାଶ୍ଚା ୨୭ ଖଣ୍ଡ କ୍ରୟ କରିଥିଲେ । ଉଲ୍ଲାନୀୟ ଗ୍ରାହକ, ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଉଷ୍ଣି ଲୁ-

ବୋର୍ଡ଼ ଓ କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ୩୦ ଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର କରିଅଛନ୍ତି । ଆଜି ସକାଳ ଗର୍ଭସମେତ ନେବା ଛତ୍ର ମିଶାଇ ୧୭୭ ଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି ଓ କେତେକ ଶିକ୍ଷା ପୁସ୍ତକପୋଷକ, ସହାୟକ ଓ ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ୨୪ ଖଣ୍ଡ ଉପହାର ଦିଆ ଯାଇଅଛି ।

୧୯୨୯ ସାଲରେ ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ଅନୁମାନ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ୩୭୦୦ ପୁସ୍ତକାବ୍ୟାସୀ ୨ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଓ ତହିଁର ମୁଦ୍ରଣାଦିରେ ଟ ୨୮୪୦୦୦ (ଅଠେଇସି ହଜାର ଚାରି ଶହ ଟଙ୍କା) ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । କିନ୍ତୁ ପରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ୨୦୦୦ ପୁସ୍ତକାବ୍ୟାସୀ ୫ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଓ ତହିଁର ମୁଦ୍ରଣାଦିରେ ଟ ୨୦,୦୦୦ (ସାଠିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । ଅତିଏକ ଏକସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରମ ଦେୟ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୩୦୦ ପରବର୍ତ୍ତେ ଟ ୨୯୦ ହେବ ବୋଲି ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ବିଜ୍ଞାପିତ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ସାଧାରଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବାର ଦେଖାଯିବାରୁ ନଗଦ ଟ ୫୦୦ ଅଗ୍ରମ ମୂଲ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିକ୍ରୟ କରିବାର ଆପାତତଃ ସ୍ଥିର ହୋଇଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନଗଦ ଟ ୫୦୦ ଦେବେ, ସେମାନେ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇବେ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନ ଶୁଦ୍ଧ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଉଥିବେ । ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଠାଇବାର ବ୍ୟୟ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ବହନ କରିବେ । ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୨୫୦ ସଖ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥ ଶୁଦ୍ଧ ହେଉଅଛି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରତି ୧ ମାସରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶା କରାଯାଏ ।

୫ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥର ଶୁଦ୍ଧ ଖର୍ଚ୍ଚ ଟ ୨୯,୦୦୦ ଲାଗିବ । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟଦାତାମାନଙ୍କଠାରୁ ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳିଥିବା ଓ ପରେ ମିଳିବାର ଆଶା ଥିବା ଟ ୩୦୦୦୦୦ ବାଦ୍ ବାକି ୩୦୦୦୦୦ (ତିରିଶ ହଜାର) ଟଙ୍କାର ଆୟୋଜନ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ଛଡ଼ା ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କ ସଂଶୋଧନ, ସମ୍ପାଦନ ଓ ପରିଷ୍କରଣରେ ନିୟୁତ ମୋଟ ୭ ଜଣ ସହକର୍ମୀଙ୍କର ପାଉଣ୍ଡମିକ ଓ ମୋଟ କେବଳ ଗ୍ରାହକଦାନବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଆଉ ୨ ବର୍ଷ ମାସିକ ଟ ୨୦୦୦ ଲେଖାଏଁ ଟ ୫୦୦୦୦ (ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଲେଖା । ଦୁର୍ଦ୍ଦଳର ବଳ, ଅସହାୟର ସହାୟ, ନିର୍ଧନର ଧନ ଯେଉଁ ମହାପ୍ରଭୁ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦଳ ଦୁସ୍ତକୁ ଏପରି ଗୋଷ୍ଠିଏ ବହୁଧନସାଧ, ବହୁଜନସାଧ, ବହୁବଳସାଧ ଦୂରଦୂର୍ଦ୍ଦଳରେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରି ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସମାପ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ସମର୍ଥ କରିଅଛନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରଭୁ ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ, ସାହାଯ୍ୟରସିକ ଓ ଦାନଶୀଳ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବିଜେ କରି ମାତୃଭାଷାର ହିତକଲ୍ୟେ ମୁକୁତହସ୍ତ ହେବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବେ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ଆଶା ପୋଷଣପୂର୍ବକ 'Be not anxious for the morrow' 'କାଲି ପାଇଁ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ନ ହୁଅ' ଏହି ଉପଦେଶ-ବଚନକୁ ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛି ।

ସମଗ୍ର ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ଶୁଭାବୁଦ୍ଧି ପରିଚଳିତ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ଏକ କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ଧାର୍ଯ୍ୟାହୁକ ଚେଷ୍ଟାର ଏହାହିଁ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ । ଏହି କାରଣରୁ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ, ହିନ୍ଦୀଭାଷାନୁଗାମୀମାନେ ଓ ନାଗସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସଭ୍ୟ ନେତାମାନେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଦେବେ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

ଆଜିକୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ୨ ଶତାବ୍ଦୀ ହେଲା ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳାମାନେ ରାଜନୀତି, ଧର୍ମନୀତି, ସମାଜନୀତି, ବ୍ୟବସାୟ, କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଓ ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପର ଓତପ୍ରୋତଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏହାହିଁ ପ୍ରଥମ ଧାର୍ଯ୍ୟାହୁକ ଉଦ୍ୟମ । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଦିଗରୁ ସ୍ୱୟଂ ବାହାଦୂର ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱୟଂ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ତାଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଚେଷ୍ଟାର ସୁବିଧା କରିଥିଲେ ମାତ୍ର । ଏକ କୋଟି ପ୍ରତିବେଶୀଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ସଙ୍ଗେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୃଢ଼ କରିବାର ଏହି ଚେଷ୍ଟା ପ୍ରତି ବଙ୍ଗ ଦେଶର ବରପୁତ୍ରମାନେ ଅନୁକୂଳଦୃଷ୍ଟି ଦେବେ ବୋଲି ମୋର ମଧ୍ୟ ଆଶା ଓ ଧ୍ୟାସ ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବତନ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ସର ହିଉ ଷ୍ଟିଫେନସନ୍ ମହୋଦୟଙ୍କ ଅନୁମତିକ୍ରମେ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୁସ୍ତକପୋଷକରୂପେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି (ଫଟୋ) ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ଧିବେଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ପ୍ରଦେଶର ଭୂତପୂର୍ବ ଏକକଲ୍ୟାଣକର୍ତ୍ତା କାଉନ୍ସିଲର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟରୂପେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବା ପଥକୁ ଯେଉଁ ମହାତ୍ମା ସୁଗମ କରିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଗାଦିରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ସେହି ଗୁଣିପ୍ରବର ମାନ୍ୟବର ସର ଜେମ୍ସ୍ ତାଉଡ୍ ସିଂଟନ୍ ମହୋଦୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୁସ୍ତକପୋଷକରୂପେ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କ ଫଟୋ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପାଇଁ ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତରେ ଅନୁମତି ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନ ଅକ୍ଷେପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶାକୁ ଉତ୍କଳଜର ଓ ମାର୍ଗକୁ ସୁଗମକର କରିଅଛନ୍ତି, ଏହା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପକ୍ଷରେ ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ।

ଦୁଇ ଜଣ ପ୍ରାଦେଶିକ ଲବ୍ଧି ଯଥାକ୍ରମେ ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୁସ୍ତକପୋଷକ, ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରାଦେଶିକ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ଲଭିଅଛି, ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ମୌଳମଣ୍ଡନ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ମହାରାଜବଂଶର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରତିମ ସ୍ୱର୍ଗାୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପବିତ୍ର ନାମ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଜିତ, ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶର ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟକ ଓ ରକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାଳୟରୂପେ ଉତ୍ତରରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଭାରତବିଶ୍ରୁତି-କୀର୍ତ୍ତି, ନରେନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳୀମଣ୍ଡନ, ରାଜସିଂହପ୍ରତିମ, ଧର୍ମସାର ମହାରାଜ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର, ପଶ୍ଚିମରେ କଳାହାଣ୍ଡିର କର୍ମସାର ମହାରାଜ ବ୍ରଜମୋହନ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଜୟପୁରର ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ, ଉତ୍କଳର ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, ଦାନସାର ମହାରାଜ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଓ ପୂର୍ବରେ ରଞ୍ଜେନ୍ଦ୍ରପ୍ରତିମ ରାଜନୀତିସାର କନକାର ଆଶିଷର ମାନ୍ୟବର ରଞ୍ଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣଙ୍କ ଭଳି ଉଦାରଚେତା କର୍ମସାର, ଧର୍ମସାର, ଦାନସାର ଓ ରାଜନୀତିସାରମାନେ ବକପରିକର ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ, ସେ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅବଶିଷ୍ଟ ୩ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ପଞ୍ଚବିଂଶି ହଜାର ମାତ୍ର ଟଙ୍କାର ସମ୍ମାନ ଦୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଏ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟରେ ସୁଦ୍ଧା କଲ୍ପନା କରି ନିରାଶ ହେବାକୁ ମନ ରାଜି ହେଉ ନାହିଁ ।

ଯାଜପୁରର ସୁନାମଧନ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନାଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର, ଆଠମଲ୍ଲିକର ଗୁଣଗ୍ରାସୀ ରୁଲିଙ୍ଗ ଚଟ୍ଟଂ ଦେବାନ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ନାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ. ଇତିମଧ୍ୟରେ କାମଗ୍ରା, ସମ୍ବଲପୁର, ଆଠମଲ୍ଲିକ ଓ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ସହସ୍ରାଧିକ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବଳ କରି ରୁଗ୍ମାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦଯୋଜନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ମୋଡେ ଆପଣସିକ କରିଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଅଛି ।

ପୁରୀ ଉଷ୍ଣିକ୍ଷୁବୋଡ଼ର ଜନୈକ ମେଡ଼ିକଲ୍ ଅଫିସର ପ୍ରହରାଜୁନ-
ସଲ୍ଲସ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟସେବକ ଯୁବକ ଭାବେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା ଅନେକ
ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଦେଶିକ ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂଗ୍ରହ କରି ମୋତେ ଯୋଗାଇଥିବା
ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ।

ହକଲନ ଆରମ୍ଭରୁ ଆଜିଯାଏନ୍ତୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହଦାତା
ଓ ଆଶୀର୍ବାଦକ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ବିଜୟଦେବ ବର୍ମା ଜୟପୁର ରାଜବିଦ୍ୟାସନରେ
ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ନାନା ଅଲଂଘ୍ୟାୟ ରାଜ୍ୟାୟ
ଜଞ୍ଜାଳରେ ବଦଳି ଥିଲେ; ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଉକ୍ତ ଜଞ୍ଜାଳରୁ
ନିଷ୍କୃତି ଲାଭ କରି ବିଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି; ତେଣୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ବିଶିଷ୍ଟ
ଅର୍ଥାନ୍ତରାଳ ଲାଭ କରିବାର ଆଶା ଦୃଢ଼ତର ହୋଇଅଛି ।

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡର ସ୍ବାମୀଧନ୍ୟ ରାଜା ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ଗଜପତି
ନାରାୟଣ ଦେବ ଓଡ଼ିଶା ବାଉଁଶେଶ୍ବରୀ କମିସନ୍ ବୈଠକ ଉପଲକ୍ଷରେ
କଟକରେ ବଜେ କରିଥିବା ଅବସରରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ପାଇ ଏଥିର
ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ଆଶା ଦେଇଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର କୃଷ୍ଣଦୈତ୍ୟାପୁନ
ରାଜା କୃଷ୍ଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ବକ୍ଷଧର, ବିଦ୍ୟୁତ୍ସ୍ତ୍ରୀପରବୃତ୍ତ, ସନାତନଧର୍ମ—
ନିରତ ଧରକୋଟର ରାଜା ଶ୍ରୀ ମଦନମୋହନ ହିନ୍ଦୁ ଦେବ ବାହାଦୁର,
ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧ, ଓଡ଼ିଆଭାଷାନୁରାଗୀ, ବିଦ୍ୟୋଦ୍ଧାୟୀ, କବିଚିତ୍ତକାମୀ, ଦାନସାଗର
ସୋନପୁରର ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ସର ସାମ୍ବିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ
ଧର୍ମନିଧି, ଜ୍ଞାନଗୁଣାକର, K. C. I. E., M. R. A. S., ସାହିତ୍ୟରସିକ,
ଜ୍ଞାନନିଷ୍ଠ, ପ୍ରଶଂସା ତାଳଚେରର ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିଶୋଭଚନ୍ଦ୍ର
ସାରବର ହରିଚନ୍ଦନ, ସତେଇକଳାର ରାଜକବି, ଜ୍ଞାନାର୍ଜନରତ୍ନ, କର୍ମଗର,
ମହାରାଜକୁମାର, ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ଓ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଆବିତ୍ୟପ୍ରତାପ ସିଂହ ଦେବ,
ନିରୁଦ୍ଧକର୍ମୀ, ନିରାତମ୍ଭର, ନିରାତମାନ ହିନ୍ଦୋଲର ରାଜା ଓ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍
ଶ୍ରୀମଦବିଶୋଭଚନ୍ଦ୍ର ବାହାଦୁର, ରୁଷିକଲ୍ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ଧାନବନ୍ଧୁ ଭାଗିରଥ ଓ
ରାଜସି ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ସୁପ୍ରତାପଙ୍କ କୁଳଚିତ୍ତକ ତେଜାନାଲର ଶଙ୍କରପ୍ରତାପ
ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପ ମହେନ୍ଦ୍ର ବାହାଦୁର,
ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ-ରାଜ୍ୟର ସାର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ଗଉଡ଼େଶ୍ବର ନବ କୋଟ
କର୍ଣ୍ଣାଟକଲବର୍ଦ୍ଧେଶ୍ବର ସ୍ବାଧୀନ ନରପତିବୃନ୍ଦଙ୍କ ଆସନର ଅଧିକାରୀ ଓ
ସାହିତ୍ୟରହାକର ବାମଣୀ ରାଜବିଶୋଭବ ପୁରୀର ରାଜା ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ,
ଗଞ୍ଜାମ ବଡ଼ଗଡ଼ର ଜ୍ଞାନପିପାସୀ, ନିରନ୍ତର ଅଧ୍ୟୟନରତ ରାଜା ସାହେବ,
ବାଲେଶ୍ବର ସୁନହଟର ଦାନସାଗର, ଧର୍ମଗର ଓ କର୍ମଗର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ରାମବାହାଦୁର
ସାମନ୍ତ ରାଧାଚରଣ ଦାସଙ୍କ ସୌମ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି, ପିତୃଭକ୍ତ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ସାମନ୍ତ
ରାଧାପ୍ରସନ୍ନ ଦାସ, ମୋର ସୋଦର ପ୍ରଭୁମ ବାଲେଶ୍ବର ଇନ୍ଦ୍ରଦା ଗଜର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
ବାଗି ପ୍ରବର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ତୈଧୁରା ସମନାରାୟଣ ପ୍ରହରାଜ ମାନ୍ଦାକାଙ୍କ ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ
ଅଧ୍ୟୟନରତ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀମନ୍ ମୁଖ୍ୟପୁରୀରାୟଣ, ପୁରୀ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରବାସିନୀ, ପରମଭକ୍ତି-
ପରାୟଣା ବିଶାଖାପଟଣାର ମାତୃଗୁର ଶ୍ରୀମତୀ ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ପାଟମହାଦେବୀ,
ଗଞ୍ଜାମ ଅଧିକାର ଚିକିତ୍ସାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦେବଗ୍ରାନ୍ଥସେବାରତ ମହାଜନ
ଶ୍ରୀ ପରମାନନ୍ଦ ସାହୁ, କଟକର ଉଦାରଚେତା ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନ
ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ସାହୁ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କ ନିକଟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର
ଅର୍ଥସମୟା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଓ କେତେକଙ୍କ ନିକଟରେ ପରୋକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥାପିତ
କରାଯାଇଅଛି ଓ କରାଯିବାର ତେଣୁ କରାଯାଇଅଛି ।

ବିହାରର ବରପୁର, ବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାର, ମୈଥିଲ ଭୃଷ୍ମରକୁଳ-
ଭଲକ, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ, ଦେଶଭକ୍ତ, କର୍ମଗର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦ୍ଵାରକାପ୍ରସାଦ
ସିଂହ ବର୍ମା ବି. ଏ., ଆଇ. ସି. ଏସ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାରୁଭୂୟ ସାହେବଙ୍କ ପରେ
ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକର ଉଷ୍ଣିକ୍ଷୁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଆସନ ଅଲଙ୍କୃତ କରିଅଛନ୍ତି ।
ସେ ମହାଶୟ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ପଦାର୍ପଣ କରି
ପାଣ୍ଡିଲିପି ଓ ମୁଦ୍ରିତ ଖଣ୍ଡର କେତେକ ଅଂଶ ତନ୍ମତନ୍ତ କରି ପରଦର୍ଶନ ଓ
ପଞ୍ଜୀକା କରି ପରମ ପରତୋଷଜ୍ଞାପନପୂର୍ବକ ମୋତେ ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହକ
କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ବିହାରର ବରପୁରମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ
କରିବା ପାଇଁ ସ୍ବତଃ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇ ଅଛନ୍ତି; ପ୍ରଭୁ କରନ୍ତୁ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ
ଜାତିର ଏହି ସୁତିମନ୍ଦର ସଙ୍ଗେ ବିହାରର ଉକ୍ତ ବରପୁରଙ୍କ ନାମ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ
ରହିବା ଦ୍ଵାରା ଏ ଦୁଇ ଜାତିର ଆଧୁନିକ ସାମାଜିକ ଘନିଷ୍ଠତାର ନିଦର୍ଶନ
ଚିତ୍ରକାଳ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଇତିହାସରେ ବିରଚିତ ରହୁ ।

ମୋର ପରମପ୍ରିୟ ଆଠଗଡ଼ର ଦାନଶ୍ରୀଶ୍ରୀ, ବିଦ୍ଵତ୍ପ୍ରବର, ପ୍ରାଚ୍ୟ-
ସୁରଣୀୟ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ରାଜା ବିଶ୍ଵନାଥ ଦେବ ବର୍ମା ବାହାଦୁରଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ଓ
ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାଧାନାଥ ଦେବବର୍ମା ପୂର୍ବ ପର ଏହାର ସଙ୍କଳନ
ପ୍ରତି ସ୍ନେହଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି ।

ମୋର ସହାଧ୍ୟାୟୀ ବାଲୁବନ୍ଧୁ କର୍ମକୁଶଳ, ଧର୍ମନିରତ, ଗଉଡ଼ିମେଷ୍ଟଙ୍କ
ଦ୍ଵାରା ସମ୍ମାନିତ ଓ ଉକ୍ତ ରାଜକର୍ମରୁ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଦେବୀନ ବାହାଦୁର
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ଲାଗି ନାନା ଉପାୟକଲ୍ପନାଦ୍ଵାରା
ମୋତେ ଉତ୍ସାହକ କରୁଅଛନ୍ତି; ତେଣୁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞତାପାତ୍ରରେ
ଆବଦ୍ଧ । ମୋର ଅନୁଜପ୍ରଭୁମ, ମାରବ ସାଧକ, ବିହାର ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍ସିଲର
ଡେପୁଟି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, କଟକ ଉଷ୍ଣିକ୍ଷୁବୋଡ଼ର ତଥାପୁରୀ,
ଆଡ଼ଭେକେଟ୍ ରାମବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ସୁଯୋଗ
ପାଇଅଛନ୍ତି, ମୋତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଓ
କାଳକ୍ରମେ ଉପସ୍ଥିତ ନାନା ସଙ୍କଟ ଓ ସମସ୍ୟାରୁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧାରବାରେ
କେବେ ହେଲେ ହୁଏତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଭଗବାନ୍ ଦୁଃସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର
ସହାୟକ, ପରୋପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିରଜୀବୀ କରି ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ଦେଶର ଓ
ଜାତିର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରନ୍ତୁ ଏହାହିଁ ଏକାନ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ସହାୟକ, ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ
ପ୍ରକାଶିତ ହେଲାବେଳେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଫଟୋ ଦସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲା, ତହିଁରେ
ସେମାନ ସନ୍ଦିବେଶିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ପରତପ୍ତ ଓ ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରକାର
ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶଯାଏ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଫଟୋ
ଦସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି, ସେମାନ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ
ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଫଟୋ ଦସ୍ତଗତ ହେବ ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ
ମିଳିବ, ସେମାନଙ୍କ ଫଟୋ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ହେବ ।
ଦାତା, ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ସହାୟକମାନଙ୍କ ବିବରଣୀ, ବଣାନୁରବିତ ଓ
କାର୍ତ୍ତିକଳାପ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡର କୋଡ଼ପତ୍ରରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ହେବାର କଲ୍ପନା
ଅଛି ଓ ସେଥିପାଇଁ ଉପକରଣମାନ ସଂଗୃହୀତ ହେଉଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଭୂତପୂର୍ବ କମିସନର ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର
ରେଭିନିଉ ବୋର୍ଡର ମେମ୍ବର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯେ. ଏ. ହୁକ୍ ସାହେବଙ୍କ
ନାମରେ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଉଦ୍‌ଗୃହ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଫଟୋ ଉପସ୍ଥାନ

The Compiler of the work.

ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ ।

Mr C. L. Philip M. A., I. C. S.

Commissioner, Orissa Division

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିଶନର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍ ସାହେବ ।

Srimati Pitambari Debi, Colleague.

ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ, ସହକର୍ମିଣୀ ।

ସମୟରେ ହସ୍ତଗତ ନ ହେବାରୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା; ଏହି ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ଦିଆଗଲା । କଟକର ଉଷ୍ମିଲ୍ଲା-ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏନ୍. ଏଫ୍. ପେକ୍ ସାହେବ ଗରୁଣ୍ଡି-ମେଷ୍ଟର ଠାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦାବା ବିଶେଷଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଗରୁଣ୍ଡି-ମେଷ୍ଟର ଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବା ଉଦ୍ୟମର ସୁଚ୍ଚପାତ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିସନର ହୋଇ ସରକାରୀ ଭାବରେ ଗରୁଣ୍ଡି-ମେଷ୍ଟର ଉପରେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସ୍ଵୟଂ ଆଗତ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରୁପ ମହାବୃଦ୍ଧ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଅଦମ୍ୟ ଉଦ୍ୟମରେ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ହେବ, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା-ବିଭାଗର ଭାଇରେକର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫକୀର୍ ସାହେବ ଯେଉଁ ଗଳ୍ପ ରୂପେ କରୁ ଥିଲେ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହବାକ୍ ସାହେବଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ସାହାର ଅଳ୍ପରୂପେ ହୋଇଥିଲା, ପେକ୍ ସାହେବଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ଵାରା ତାହା ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହେଲା । ସେ ମହାଶୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ନିମନ୍ତା ଓ ଅବକାରୀ ବିଭାଗର କମିସନର ଓ ଗେଜେଟ୍ଟିୟର୍ ବିଭାଗର ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଜେନେରାଲ୍ ପଦରେ ଆସିନ । ଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଗଲା ଓ ତାଙ୍କ ପଟେ ଏଥିରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ହେଲା ।

ଏହା ଛଡ଼ା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଅଛି, ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଭୂମିକାରେ ସେମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ବିଷୟ ବୁଝା ହୋଇଅଛି ।

ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହ କରୁଥିବା ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ସ୍ମରଣିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା ଓ ଦିନେ ଯେ ଏହା ପ୍ରକାଶିତ ହେବ, ଏପରି କୌଣସି ଦୃଢ଼ ଆଶା ବା ନିଶ୍ଚିତତା ନ ଥିଲା, ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସମ୍ପାଦନ କରିବାର ବ୍ୟୟ ସମ୍ଭାଳି କରିବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି, ସେତେବେଳେ କଲାହାଣ୍ଡିର ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚିଫ୍ ମହାରାଜ ବ୍ରଜମୋହନ ଅଲ୍ଫ୍ରେଡ଼ଭିଲ୍ଡରେ ଟ ୧୦୦୦ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଓ ପୁଣି କେତେଦିନ ପରେ ୨୫ ଶହ ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବାପାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ପଠାଇ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି ପୂର୍ବରୁ ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିବାରୁ ଏହି ଶ୍ରେଣୀରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ହେଲା ।

ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀରେ ବକ୍ଷା ହୋଇ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରେ ଦେୟ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ (prepublication price) ଟ ୫୦୦ (ପଚାଶ ଟଙ୍କା) ଆପାତକ୍ଷ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଅଛି । ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକମାନେ ଅବକ୍ଷା ବହୁ ନେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରିମ ଟ ୫୦୦ (ଗୁଳିଶ ଟଙ୍କା) ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ଅନୁମତି ଥାଇ ପ୍ରକାଶ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀ କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରେଣୀ ବକ୍ଷା ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ଟ ୧୫୦ (ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା) ଓ ଅବକ୍ଷା ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ଟ ୧୫୦ (ତେର ଟଙ୍କା) ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପହଞ୍ଚିବା ବ୍ୟୟ ଗ୍ରାହକମାନେ ବହନ କରିବେ । ସବୁ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ଏକକାଳୀନ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେବା ଗ୍ରାହକମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ, ଏହି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ସମ୍ରାରେ ଦିଆଯିବା ନ୍ୟାୟ ଓ ସଙ୍ଗତ । ଏହି ସମ୍ବରଣରେ ୧୨୫୦ ମାତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ହେଉଅଛି । ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀରେ ସମାପ୍ତ ୧୨୫୦ ସଂଖ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପିବା ଓ ବାକିବାର ବ୍ୟୟ ଟ ୨୦୦୦୦୦ (ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା) ଲାଗିବ, ଅତଏବ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟୟ ପ୍ରାୟ ଟ ୫୦୦, ଏଥିରେ

ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ଲାଭ ଓ ପୁସ୍ତକବିକେତାଙ୍କ କମିସନ୍ ଯୋଗ କଲେ ସାରେ ଗ୍ରନ୍ଥର ସାଧାରଣ ବିକ୍ରମ ମୂଲ୍ୟ ଅନ୍ୟତଃ ଟ ୭୫୦ ହେବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକମାନେ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀ ନଗଦ କିଣିନେବେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଶେଷୋକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ଅଛି, ଆଉ ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକମାନେ ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକାଶ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେବେ, ସେମାନେ କେବଳ ମୁଦ୍ରଣାଦି ବ୍ୟୟ ଦେଇ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଯିବେ । * ଶଶିଯାକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛପା ସରିବା ପରେ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ଟ ୮୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧି କରାଯିବାର ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କଲେବର ବୃଦ୍ଧି ହେବାର ଦେଖି ମୋର ମଙ୍ଗଳକାମୀ ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁମାନେ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ ଓ ସୁଚନା କରୁଅଛନ୍ତି ଯେ, ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା କମାଇ ଦିଆଯାଉ, ଏକାଧିକ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଆକାର ରଖାଯାଉ, କଥିତ ଭାଷାରେ ଓ ଲେଖାରେ ଉଦ୍ଭିଦ୍ଧ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର କଥିତରୂପ ବାଦ ଦିଆଯାଉ ଓ ସମାସନିଷନ୍ଦ କେତେକ ପଦ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିବା କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ମୋ ହାତ ଯାଉ ନାହିଁ । ବହୁସନ୍ତାନଙ୍କୁ ପୋଷିବାପାଇଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଥିବା କୌଣସି ମାତାଙ୍କୁ ଯେବେ ସନ୍ତାନପାଳନବ୍ୟୟ ଓ ଦୁଃଖଲଗ୍ନାର୍ଥ ସନ୍ତାନ-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦେବାକୁ ବା ଜୀବନରେ ମାର ଦେବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଏ, ତାହା ହେଲେ ମାତା ସେ ଉପଦେଶ ପାଳନ କରି ପାରିବେ ? ନିଜ ଦେହରୁ ବନ୍ଦୁବନ୍ଦୁ ରକ୍ତବ୍ୟୟ କରି, ଯାହାକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଅଛନ୍ତି, କେତେ ଦୁଃଖ ପାଇ, କେତେ ଉପବାସ ସହ, କେତେ ଆର୍ଦ୍ରାଳ ସମ୍ଭାଳି ଯାହାକୁ ପାଳି ଆଣିଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ଜଣକର ତଣ୍ଡି ଚିପିଦେବାକୁ ମାତାଙ୍କ ହାତ ଯିବ ? ମାଆଙ୍କ ତଣ୍ଡିରେ ତ ସବୁ ସନ୍ତାନ ସମାନ ଓ ସ୍ଵର୍ଦ୍ଧନ; ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯାହା ଉତ୍ତର ଦେବା ସାମ୍ଭବିକ ମୁଁ ମୋ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ସେହିତା ଉତ୍ତର ଦେଉଅଛି :—

“କେତେ ଦୁଃଖ ପାଇ, ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଆଶା, ସୁଖ, କଲ୍ପନ ଓ ଉପାର୍ଜନରେ ଜଳାଞ୍ଜଳ ଦେଇ, ୧୫ ବର୍ଷକାଳ ଅଭିପାତ କରି ଯେଉଁ ମାନଙ୍କୁ ପାଇଅଛି ଓ ଗଣ୍ଡିଧନ କରି ସାଇତି ଅଛି, ମୁଁ ମରୁଁ, ସରୁଁ, ପଥର ଉକାସା ହୁଏ, ଉପାସ ରହେ, ଦୁଃଖ ପାଏ, ସୁତା କାଟେ, ଧାନ କୁଟେ ପଛକେ, ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର ତଣ୍ଡି ଚିପିଦେବାକୁ ମୋ ହାତ ଯିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ମୋ ଜୀବନ, ତାଙ୍କ ମରଣରେ ମୋ ମରଣ ।”

ବରଷ ଆଉ ବହୁ ସହସ୍ର ଶବ୍ଦ ମୁଁ ଯୋଗ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ଗଭୀର ଆଶେଷ ରହିଗଲା । ସମୟାଭାବରୁ, ଧନାଭାବରୁ, ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ମୀ ଓ ସହକାରୀ ଅଭାବରୁ, ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଅଭାବରୁ, ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ଅଭାବରୁ, ଦେଶରେ ଅଭିଜ୍ଞାନଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ପୁସ୍ତକାଗାର ଅଭାବରୁ ବହୁ ସହସ୍ର ଘରୋଇ ଶବ୍ଦ, ଦେଶାଂଶପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ, ଉନ୍ନତ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ସମାଜ-ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ, ବିଜ୍ଞାନର ଓ ନାନା କଳାର ପାରଭୂଷିତ ଶବ୍ଦ ମୁଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ, ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ପୁରପଲ୍ଲୀମାନ ବୁଲି ପାରିଲି ନାହିଁ, ଉତ୍କଳ ଭାଷାରେ ମୁଦ୍ରିତ ସମସ୍ତ ପୁସ୍ତକ ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ କି ପଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ, ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘରେ ଘରେ, ଗାଏ ଗାଏ ସାଇତା ହୋଇ ଯୋଜ, ଖାଉଥିବା ଓ ଭରି ଧରୁଥିବା ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପୁରୁଣା ପୋଥି

ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ, ବଙ୍ଗଭାଷୀ ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନ ବୁଲି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ; ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖାପଟଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉପରେ ତେଲଗୁ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ, ଓ ବସ୍ତର ସ୍ୱଳ୍ପ ପ୍ରଚଳିତ ଭଜଣ ଭାଷା ଉପରେ ମଢ଼ହଟ୍ଟି ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ମୂଳ ଓ ଇତିହାସ ଖୋଜି ପାଇବାପାଇଁ ସ୍ୱସ୍ତୁତ, ପ୍ରାକୃତ ଓ ପାଲି ଭାଷାର ପ୍ରାମାଣିକ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗୁରୁମାନ ଆଲୋଚନା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ; ନେପାଳ, ଚୀନ, ଯାବା ଓ ବାଲିଦ୍ୱୀପ, ଶ୍ୟାମ, ଚମ୍ପା ଓ କାମ୍ବୋଡ଼ିଆ, ଆସାମ ଓ ହିନ୍ଦୁଳ ଆଦି ଦେଶମାନ ସ୍ୱରୂପାଳରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ (କଳିଙ୍ଗ) ସଭ୍ୟତାର ସ୍ୱସ୍ତବରେ ଅସିଥିଲା, ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କି ଚିହ୍ନ ଛାଡ଼ି ଯାଇଅଛି, ଏହା ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଭୁ କରନ୍ତୁ— କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭ, ଯେଉଁକିନ୍ତୁ ଭାରତର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କେଡ଼େ ପ୍ରାଚୀନ, କେଡ଼େ ଶବ୍ଦବହୁଳ, କେଡ଼େ ଭାବ ଓ ଧୂନପ୍ରକାଶକ, ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱାନୁସାରେ ମାନଙ୍କର ଏହା କେଡ଼େ ଅଦରର ସାମଗ୍ରୀ, କି ଧର୍ମମାତା, କି ରାଜମାତା, କି ସମାଜମାତା, କି ଯୁବମାତା, କି ନୌବିଦ୍ୟା, କି ଶିଳ୍ପକଳା, କି ଚିନ୍ତାକଳା, କି ବିଜ୍ଞାନ, କି ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ, କି ପୁରାଣ, କି ସାହିତ୍ୟ, କି ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର, କି ଜ୍ୟୋତିଷ, କି ଇତିହାସ, କି ଅମୃତବେଦ, କି ଧନୁର୍ବେଦ, କି ସଙ୍ଗୀତ, କି ବ୍ୟାକରଣ, କି ଅଳଙ୍କାର, ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କି କି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହୁମାନ ଲୋକଚର ଅଗୋଚରରେ ରହିଅଛି, ଓଡ଼ିଆମାନେ ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗରୁ ବାହାର ଦେଶ-ବିଦେଶରେ, ସାତସମୁଦ୍ରଲଙ୍କାପାରିରେ କି ସଭ୍ୟତା ଓ କି ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରି କି ମହାଦୀକ୍ଷା ପ୍ରସାର କରିଯାଇଅଛନ୍ତି, ଏହା କେବଳ ଭାରତବାସୀ ନୁହନ୍ତି, କେବଳ ପ୍ରାଚ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀ ନୁହନ୍ତି, କେବଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀ ନୁହନ୍ତି, ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟଜଗତର ବିଦ୍ୱଜ୍ଞାନମଣ୍ଡଳୀ

ଅନୁଭବ କରି ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟଜଗତରେ ଓ ସଭ୍ୟସମାଜରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ, ତଥା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧନ ଆସନ ଦେବାକୁ ବୁଝିତ ହେବେ ନାହିଁ । ଏ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ । ସେ କିନ୍ତୁ ଏ ଶ୍ରୀଶବଳ, ନଗଣ୍ୟ ସଂଗ୍ରାହକ ଏ ଜନ୍ମରେ ହେଉ, ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ହେଉ, ଯେଉଁଠାରେ, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ, ଯେଉଁ ସତ୍ତା ଧାରଣ କରି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବ, ସେ ବା ତାହାର ଆତ୍ମା ଏହା ଦେଖୁ ପରମ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିବ ଓ ଏହି ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଏ ଦୁର୍ବଳ ନଗଣ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ ଆଜି ସୁସ୍ଥପାତ କରୁଥିବା ଶ୍ରୀଶ ଉଦ୍ୟମରୂପ ଗାଳର ଅଙ୍ଗୁର, ଶାଖା, ପଲ୍ଲବ, ପୁଷ୍ପ ଓ ଫଳ ଥିବାର ଜାଣି, ସେ ବା ତାହାର ଆତ୍ମା ନିର୍ବାଣ ଲାଭ କରି ପରମାତ୍ମାରେ ଲୀନ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶବ୍ଦସମ୍ପଦ, ଧୂନସମ୍ପଦ ଓ ଭାବସମ୍ପଦରେ ଆଧୁନିକ ଭାରତର ଅନେକ ଭାଷାଠାରୁ ନ୍ୟୁନ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ-ଯୁଗରେ ଅନେକ ଆଧୁନିକ ଭାଷାର ଗର୍ଭଧାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଏହି ପୁଣ୍ୟ ଦେଶ ବହୁଧର୍ମସଂସ୍କାରକ, ମହାକବି, ମହାପଣ୍ଡିତ, ଜ୍ୟୋତିଷିକ, ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍, ଶାସନମାତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ, ଉଦାରଚିନ୍ତକ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଜନ୍ମଭୂମି, କର୍ମଭୂମି ଓ ଲୀଳାଭୂମି ଥିଲା, ଏହା ଜଗତ ଜାଣି କିନ୍ତେ ସୁଗ୍ରୀବୁତ ହେବ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଯେଉଁପରି ବିଭବମୟ ଓ ଆଲୋକମୟ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆଲୋକମୟ ହେବ । ପ୍ରାଚୀ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀ ଗଗନରେ “ପ୍ରାଚୀଜ୍ୟୋତିଷ” ଭୂଇଁ ଆସିବାର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଆଭାସ ଦେଖିଯାଉଅଛି । ପ୍ରଭୁ ସେକିନ୍ତୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରନ୍ତୁ । ତଥାସ୍ତୁ । ଓଁ ଚତୁର୍ଥ ।

ଭାଷାକୋଷାଣ୍ଡମ, କଟକ
ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୩୧

} ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ।

S. L. Marwood Esq. I. C. S

Late District Magistrate & Collector, Cuttack.

କଟକର ପୂର୍ବତନ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓ କଲେକ୍ଟର
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏସ୍ ଏଲ୍. ମାରୱୁଡ୍ ଆଇ ସି ଏସ୍

**G E Fawcus Esq. M A., C I. E.,
O. B. E., V. D., I. E. S.**

Director of Public Instruction, Bihar & Orissa

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ପବ୍ଲିକ୍ ଇନ୍ସ୍ଟ୍ରକ୍ସନ୍ ଡାଇରେକ୍ଟର
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଇ. ଫକ୍ସ୍ ଏମ୍. ଏ., ସି. ଆଇ. ଇ.,
ଓ. ବି. ଇ., ଭି. ଡି., ଆଇ. ଇ. ଏସ୍.

Visvanath Kar

Editor of Utkal Sahitya, CUTTACK

ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପାଦକ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ଵନାଥ କର ।

Reverend H. W. Pike B A., B. D.

Sometime Baptist Missionary, Cuttack
of the Baptist Mission Society.

ଭକ୍ତିଭଜନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଚ୍. ଡବଲ୍ୟୁ. ପାଇକ୍ ବି. ଏ., ବି. ଡି.
ପୂର୍ବତନ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମିସନାରୀ, କଟକ ।

Rai Bahadur Loknath Misra

B. L., M. L. C.

Advocate, Government Pleader, Puri.

ସ୍ଵୟଂ ବାହାଦୁର ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର
ବି. ଏଲ୍., ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି.
ଆଡ୍ଭୋକେଟ, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପ୍ଲିଡର୍, ପୁରୀ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଜ୍ଞାନଗ୍ରନ୍ଥ,
ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

M. W.—ମନ୍ଦିଅର ଚିଲିଆମୂଳ କୃତ ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଡକ୍ଟିନାସ ।

Kirtikar—ଡକ୍ଟର କୀର୍ତ୍ତିକାରଙ୍କର 'Indian Plants'

(ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ) ।

Apte—ପ୍ରୋଫେସର ଅପ୍ଟେଙ୍କର Practical Sanskrit—English
Dictionary (ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।

Beams—Beam's Comparative Grammar of four
Indo-Aryan languages (ବିମ୍ବଙ୍କ ଚାରୋଟି ଭାଷାଙ୍କର ବ୍ୟାକରଣ) ।

Haines—ଡାକ୍ତର ସାହେବଙ୍କ Botany of Bihar and Orissa

(ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଉଦ୍ଭିଦବିଜ୍ଞାନ) ।

Howells—ପ୍ରୋଫେସର ହୋୱେଲ୍ସଙ୍କ ସାହେବଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ
ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ।

Fallon—ଡକ୍ଟର ଫାଲ୍ଲନ୍‌ଙ୍କର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ-ଇଂରାଜୀ ଡକ୍ଟିନାସ ।

Sir George Greerson—Linguistic Survey of India

(ବ୍ରାହ୍ମରସନାଙ୍କ ଭାରତର ଭାଷାବିଶ୍ଳେଷ) ।

Grundy—ପ୍ରୋଫେସର ଗ୍ରଣ୍ଡିଙ୍କ ସାହେବଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଡକ୍ଟିନାସ ।

ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦକୋଷବୋଧ' ଅଭିଧାନ ।

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ।

ବିଶ୍ୱକୋଷ—ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବଙ୍ଗଳା 'ବିଶ୍ୱକୋଷ' ।

ସୋରେଷ୍ଟ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ସୋରେଷ୍ଟ୍ର ରାୟ ବିଦ୍ୟାନିଧିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ
'ବାଙ୍ଗଲ୍ ଶବ୍ଦକୋଷ' ।

ପ୍ରକୃତିବାଦ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକମଳ ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଂକଳିତ ବଙ୍ଗଳା
'ପ୍ରକୃତିବାଦ' ଅଭିଧାନ ।

ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର—କାଶୀ ନାଗରାମପ୍ରସାଦଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ପ୍ରକାଶିତ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର
ବୃହତ୍ କୋଷ ।

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ ସରଳ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଗାଙ୍ଗୁଲି—The Student's Bengali and English

Dictionary (ବି ଗାଙ୍ଗୁଲିଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।

ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସେନ୍ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଶିକ୍ଷା' ।

ସମର୍ଥକୋଷ—ରାଜା ରାଧାକାନ୍ତ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ବଙ୍ଗଳା 'ସମର୍ଥ
କୋଷ' ଅଭିଧାନ ।

ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବିଜ୍ଞାନସରରେ ମୁଦ୍ରିତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗର ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନାମ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି)

ଅରୁଣ, ଅରୁଣାଚଳ—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳଗାଦିର ମହନ୍ତ
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅରୁଣାଚଳ ଦାସ ।

ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।

ଅରମନ୍ୟୁ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଅରମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ।

ଭୁଲ୍ଲ-ସାହିତ୍ୟ—ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।

କୁନ୍ତଳା; କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ ।

କୁଳମଣି—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ।

ଗଙ୍ଗାଧର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।

ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—ତାଳଚେରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ—ଗଙ୍ଗାମର ପ୍ରାଚୀନ କବି ।

ଗୋଲକ—ଅପ୍ରକାଶିତ କାବ୍ୟ ଇନ୍ଦୁରେଖାର ଆଧୁନିକ କବି ।

ଚକଟି—ରାଜାସାହେବ ଚକଟି ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—କବି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତି ।

ଜଗନ୍ନାଥ—ଭକ୍ତକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।

ତାରଣୀ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତାରଣୀଚରଣ ରଥ ।

ଭୁଲସୀ-ବିକ୍ରମ—ଜୟପୁରର ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ କୃତ ଭୁଲସୀଦାସଙ୍କ
ହିନ୍ଦୀ ରାମାୟଣ ଆଦିକାଣ୍ଡର ପଦ୍ୟାନୁବାଦ ।

ଦାଶରଥ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଦାଶରଥ୍ୟ ଦାସ ।

ଘନକୃଷ୍ଣ—ଭକ୍ତକବି ଘନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।

ଦୈନିକ ଆଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।

ନନ୍ଦକିଶୋର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ ।

ନାରାୟଣ—କବି ନାରାୟଣ ଦାସ (ହରିବଂଶ)

ମାଳକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ ମାଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ।

ଯଥାମୃତ—କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ପତ୍ରିକା ।

ପୀତାମ୍ବର—କବି ପୀତାମ୍ବର ଦାସ (ଦୃଷ୍ଟି ସୁଗୁଣ) ।

ପୀତାମ୍ବର—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବର ଦେବୀ ।

ପ୍ରତାପ—ପ୍ରାଚୀ ସମ୍ପଦ ପ୍ରକାଶିତ ଶଶିଶେଖର ।

ପ୍ରାଚୀ—କଟକ ପ୍ରାଚୀସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
 ପ୍ୟାସମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ୟାସମୋହନ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।
 ଫକୀର, ଫକୀରମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
 ବଳରାମ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ରାମାୟଣ)
 ବି. କେ. ପୁ — ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ ।
 ବିନାୟକ—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ।
 ବିଦ୍ୟନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଦ୍ୟନାଥ ଶୁଣ୍ଠିଆ (ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ)
 ବିଷ୍ଣୁକେଶରୀ ପୁରାଣ — ପ୍ରାଚୀ-ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
 ବ୍ରଜନାଥ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସମ୍ଭବତରଙ୍ଗ ।
 ଭକ୍ତଦାସ, ଭକ୍ତଚରଣ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।
 ଭଞ୍ଜ—କବି-ସମ୍ରାଟ୍ ଭଞ୍ଜପେନ୍ଥ ଭଞ୍ଜ ।
 ଗୁମା—ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କର (କପଟପାଶ) ।
 ଉକାଶଚରଣ—ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ଉକାଶଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
 ଭୂପତି—ପ୍ରାଚୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାର କବି ଭୂପତି ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
 ମଦନମୋହନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଭାର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ) ।
 ମହାଦେବ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ମହାଦେବ ଦାସ (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ) ।
 ମଧୁସୂଦନ—ଭକ୍ତକବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମଧୁସୂଦନ ରାଉତ ।

ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ।
 (ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା) ।
 ରାଜକିଶୋର—ଭାନ୍ତର ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ନନ୍ଦ ।
 ରାଧାନାଥ—କବିବର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ।
 ରାଧାମୋହନ—ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଦେବ ।
 ରାମଦାସ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ରାମଦାସ (ଦାର୍ଦ୍ଦ୍ୟଭାବୁକ୍ତି) ।
 ରାମଶଙ୍କର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ।
 ଶିଶୁଶଙ୍କର—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଶିଶୁଶଙ୍କର (ଉଷା ଅଭିଳାଷ) ।
 ସତ୍ୟସମାଗ୍ଧ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
 ସମାଜ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
 ସହକାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।
 ସାରଳା—ପ୍ରାଚୀନ କବି ସାରଳା ଦାସ (ମହାଭାରତ) ।
 ସୁଭଲ ଦେବ—ବାମନୀୟ ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ସର ବାସୁଦେବ
 ସୁଭଲ ଦେବ ।
 ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ମହାରାଜ ସର ବାମନିନ୍ଦ୍ରୋଦୟ
 ସିଂହ ଦେବ ।
 ହରେକୃଷ୍ଣ—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।
 LETTERS & SOUNDS USED IN ENGLISH TRANSLITERATION OF THE WORDS
 IN THIS WORK

Capital	Small	Capital	Small
ଅ	A	କ	K
ଆ	Ā	କ୍ଷ	Ksh
ଇ	I	ଖ	Kh
ଈ	Ī	ଗ	G
ଉ	U	ଘ	Gh
ଊ	Ū	ଙ	ṅ
ଋ	Ru	ଚ	Ch
ୠ	Rū	ଛ	Chh
ୡ	Lu	ଜ	J
ଏ	E	ଝ	Jh
ଐ	Āi	ଞ	Ṇ
ଓ	O	ଟ	T
ଔ	Āu	ଠ	Th
*(ଅନୁସାର) —	m	ଡ	D
ଃ (ବିସର୍ଗ) —	h	ଢ	—
*(ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ) —	n	ଧ	Dh

	Capital	Small		Capital	Small
ଡ	—	<u>rdh</u>	ମ	M	m
ଶ	N	n	ଯ	Y	y
ତ	T	t	ର	R	r
ଥ	Th	th	ଲ	<u>L</u>	<u>l</u>
ଦ	D	d	ଲ	L	l
ଧ	Dh	dh	ଅବଶ୍ୟକ ବା କ୍	W	w or v
ନ	N	n	ଶ	S	s
ପ	P	p	ଶ	Sh	sh
ଫ	Ph	ph	ସ	S	s
ବ	B	b	ହ	H	h
ଭ	Bh	bh			

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାକେତକ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ABBREVIATIONS USED IN THIS WORK WITH THEIR MEANINGS.

ଅ = ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।

ଅଦାଲତ = ଅଦାଲତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

+ ଅଧିକରଣ = ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ ଅପାଦାନ = ଅପାଦାନ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅଶୁଦ୍ଧ = କଥାବାଚୀରେ ବା ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷାରଣ ।

ଆ = ଆରମ୍ଭ ଭାଷା ।

ଆଇନ୍ = ଆଇନ୍ ବା ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଆସାମୀ = ଆସାମୀ ଭାଷା ।

ଇଂ = ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ।

ଇତର = ଇତରଜନବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

ଇତା = ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ।

ଇତ୍ୟାଦି = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଓ ସେହି ଶବ୍ଦସମୂହ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ।

ଉ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ = ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ।

ଓ = ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ।

କଚରିଆ = କଚରି ଆଦିରେ ଓ ଅସ୍ଥିତି ଦଲ୍ଲଲ-ଲେଖାଳିକ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

କକ୍ଷ = କକ୍ଷମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ କୁଲ ଭାଷା ।

+ କରଣ = କରଣ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି = କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ କର୍ମ = କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

କର୍ମଧା = କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ।

କୋଞ୍ଜ = କୋଞ୍ଜ ଭାଷା ।

କ୍ରି = କ୍ରିୟାପଦ ।

କ୍ରି. ଦଣ୍ଡ = କ୍ରିୟା ଦଣ୍ଡେଷଣ ।

ଗ୍ରୀ = ଗ୍ରୀଷ୍ମାଦି ।

ଗ୍ରୀ. ପୂ = ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବାଦି ।

ଗଣିତ = ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଗାଳି = ଇତରଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ।

ଗୁ = ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷା ।

ଗ୍ରା; ଗ୍ରାମ୍ୟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର; ମାଜିତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିହାସ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।

ଗ୍ରୀ; ଗ୍ରୀକ୍ = ଗ୍ରୀକ୍ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଜର୍ମୀନ୍ = ଜର୍ମାନ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଜ୍ୟୋତିଷ = ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଜଗ = ଲୌକିକ ପ୍ରବଚନ ବା ପ୍ରବାଦ-ବାକ୍ୟ ।

ଜତ୍ = ଜତ୍ସୁରୁଷ ସମାସ ।

ଜା = ଜାମିଲ୍ ଭାଷା ।

ଜୁର୍ବୀ = ଜୁର୍ବୀଦେଶୀୟ ଭାଷା ।

ଜୁଲ = ଜୁଲନା କର ।

ଜେ = ଜେଲ୍ ଭାଷା ।

ଦର୍ଶନ = ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଦେ = ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ।

ଦେଶ = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଖୋଜ ।

ଦ୍ରୁ = ଦ୍ରୁଷ୍ଟବ୍ୟ ।

ଦ୍ରା = ଦ୍ରାଘତା ଭାଷା ।

ଧା; ଧାତୁ = ସ୍ୱୟଂ ଧାତୁ ।

ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ = ଧ୍ୱନ୍ୱନ ଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ ବା ଭିତ୍ତାଭିତ୍ତ ବା ଅର୍ଥ ବୁଝାଯିବା ଶବ୍ଦ ।

ନଞ୍ଜ ଜତ୍ = ନଞ୍ଜ ଜତ୍ସୁରୁଷ ସମାସ ।

ନପୁଂ = ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।

ନାଟକ = ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ବା ଶବ୍ଦ ।

ନାମ = ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ ।

ନୋଟ = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଟୀକା ।

ନ୍ୟାୟ = ୧. ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ୨. ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଲୌକିକବଚନ ବା

ଲୋକେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଲ୍ଲାଖ ଦେବା ପ୍ରାମାଣିକ ଭୁକ୍ତି ।

ପଦ୍ୟ = କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅକାର ।

ପତ୍ନୀ = ପତ୍ନୀଗାନ୍ ଭାଷା ।

ପା = ପାଲ ଭାଷା ।

ପୁଂ = ପୁଂଲିଙ୍ଗ ।

ପ୍ରା = ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ।

ପ୍ରାଚୀନ = ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରତ୍ନମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଧୁନା ବିରଳ ଶବ୍ଦ ।

ପ୍ରାଦେ = ପ୍ରାଦେଶିକ ବା ଦେଶାଂଶବିଶେଷ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ।

[ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ସେ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ନାମ ବନ୍ଧନା ମଧ୍ୟରେ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା:—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) = କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ]

ଫା = ଫାରସୀ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।

ଫ୍ରେ = ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ବା ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।

ବ = ବଚନ, (୧ବ = ଏକବଚନ; ୨ବ = ଦୁଇବଚନ; ବହୁ ବ = ବହୁବଚନ ।)

ବ = ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ।

ବହୁ. ବ. = ବହୁବଚନ ।

ବି = ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ।

ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା = ବିଜ୍ଞାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।

ବିଶ = ବିଶେଷଣ ପଦ ।

ବିଶର ବିଶ = ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ।

ବିପଦ୍ଧତ = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବିପଦ୍ଧତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ।

ବୈଦେ = ବୈଦେଶିକ ଭାଷା (ଯଥା—ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ, ଫାରସୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍, ଜର୍ମାନ୍ ଆଦି) ରୁ ଅଗତ ଶବ୍ଦ ।

ବୈଦ୍ୟକ = ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଭବତ; ଭଦ୍ରା = ବସୁର ଗଙ୍ଗାରେ ଉତ୍ପତ୍ତିପୂର୍ବ କୋଶରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ବୃଷକ ଲେଖକଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଭାଷା ।

+ଭବ = ୧. ଭବାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ;

୨. ଭବ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ମ = ମରହଟ୍ଟା, ଭାଷା ।

ମ. ପ. ଲେ = ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧାରୟ ।

ଯଥା = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବା ଅର୍ଥର ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ।

ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ = ଶବ୍ଦର ଅବେଶିତ ଅର୍ଥ ।

ଲରିଆ = ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଭାଷା ।

ଝ = ଝଡ଼ୁତ ଭାଷା ।

+ଝଙ୍କାର୍ଥ = ଝଙ୍କାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ଝମ୍ବକ = ଝମ୍ବକାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ସବ = ସବନାମ ପଦ ।

ସହଚର = ଏକତ୍ର ବା ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟ ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ

ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦବିଷୟ ।

ସାନ୍ତାଳୀ = ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।

ସ୍ତ୍ରୀ = ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।

+ସ୍ତ୍ରୀର୍ଥ = ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ହ = ହିନ୍ଦୀ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ।

ହେବ୍ = ହେବ୍ ଭାଷା ।

୧ମା = ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ।

୨ୟା = ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।

୩ୟା = ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।

୪ର୍ଥୀ = ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ।

*ମୀ = ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ।

୬ଷ୍ଠୀ = ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ।

୭ମୀ = ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ।

୧ବ = ଏକବଚନ ।

୨ବ = ଦ୍ୱିବଚନ ।

+ (ଯୁକ୍ତ) = ପରସ୍ପର ଯୁକ୍ତ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ ।

= (ସମାନ) = ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମିଶି ବା ଦୁଇ ପଦ ମିଶି କ୍ଷଣ୍ଡ ହେବା ଶବ୍ଦ ବା ଅର୍ଥ କିମ୍ବା ଧାତୁର ଅର୍ଥ ।

? (ପ୍ରଶ୍ନ) = ସନ୍ଦେହ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚିହ୍ନ ।

— (ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ) = ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ବା ଦୁଇଟି ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧପ୍ରାପକ ଚିହ୍ନ ।

Etc; etc. = Please refer to the word preceding and its following words in this Dictionary.

See = Please refer to the preceding word.

Law = Legal term.

Algebra

Arithmetic

Astrology

Astronomy

Botany

Geography

Geometry

Logic

Mathematics

Philosophy

} = Technical words used in the said Sciences.

ପୁଣିକନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ବାସ୍ତବକୋଷ ।

କ—କ—ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ, ପ୍ରଥମ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ (ଏହାର
Ka ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ଏହା କୌଣସି ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
କ ହେଲେ, ସେହି ଅକ୍ଷର ତଳେ ‘କ’ ମାତ୍ରାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
କ କ ବର୍ଣ୍ଣର ପଞ୍ଚ ଗୋଟି ଅକ୍ଷର । ଯଥା—କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ)—
The first consonant of the Sanskrit and
the Ordinā alphabet.

ସ କ, (କୈ ଧାତୁ = ଶକ କରବା, ଗପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1 Brahman.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Vishnu.

୩ । ଶିବ—3 Śiva.

୪ । ବାୟୁ—4. Air.

୫ । ଯମ—5. Yama

୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—6. Sun.

୭ । ଆତ୍ମା—7 Soul.

୮ । ଅଗ୍ନି—8. Fire.

୯ । ପକ୍ଷୀ—9. Bird.

୧୦ । ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତି—10 Dakṣa Prajāpati.

୧୧ । ରୋଗ —11. Sickness; disease.

୧୨ । କାଳ—12. Time.

୧୩ । କନ୍ଦର୍ପ—13. Cupid.

୧୪ । ଗପ୍ତି—14. Lustre.

୧୫ । କେଶ—15. Hair.

୧୬ । ମୟୂର—16. Peacock.

୧୭ । ଶରୀର—17. Body.

୧୮ । ରାଜା—18. King.

୧୯ । ଶବ୍ଦ—19. Sound.

୨୦ । ଧନ—20. Money; riches.

୨୧ । ମନ—21 Mind.

୨୨ । ମୁଣ୍ଡ—22 Head.

୨୩ । ସୁଖ—23 Happiness.

୨୪ । ଜଳ—24. Water.

[ଦ୍ର - ତତ୍ତ୍ୱମତରେ ଏହି ଅକ୍ଷରର ବାମରେଖା ବ୍ରହ୍ମା, ଦକ୍ଷିଣ-
ରେଖା ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଅଧୋରେଖା ବୁଦ୍ଧ, ମାତ୍ରା ସାକ୍ଷାତ୍ ସରସ୍ୱତୀ ଓ
ମଧ୍ୟସ୍ଥଳର ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ସଦାଶିବ]

ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ସ୍ୱାର୍ଥବୋଧକ (ଯଥା—ବାଳ + କ = ବାଳକ)—

1. (a Sanskrit suffix) Denoting
selfsame.

୨ । ଅଳ୍ପ ବା କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥବୋଧକ (ଯଥା—ମାଣବକ; ପୁଣ୍ୟକ,
ଅଶ୍ୱକ)—2. Denoting diminutive form.

୩ । ସହାର୍ଥତତ୍ତ୍ୱରୂପ ବା ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ସମସ୍ତପଦ
ଶେଷରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ଯଥା—ସଞ୍ଚିକ, ଅରୁକକ;
ବିପତ୍ତିକ)—3. Used in adjectival
compounds denoting, accompanied with.

ଦେ. ଅ.—୧ (ପଦ୍ୟ) (ସ. କଳ)—ପାଦ ପୂର୍ବଣ ପାଇଁ କିୟ
ଶେଷରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ—1 Redundant letter added
to a verb.

ପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଅପମାନ କଲେକ ମୂରଣ

ବିଷଦାନ, ଜରୁସ୍ତୁ, ବନବ୍ୟାପନ । ଘାତାଧ, ବେଣୀହତାର ।

୨ । (ପଦ୍ୟ) (କିୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ କିୟାର ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥ
ବୁଝାଏ)—ନିଶ୍ଚୟ, ଟ—2. Certainly; surely.

ଧନୁ ଶର ତଳେ ଥୋଇ ଘରବାକ ଅସ । ପାତାସର, ନୃସିଂହସ୍ୱରଣ ।

୩ । (କାଳବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ) ମାତ୍ର; କେବଳମାତ୍ର—
3. Only; merely.

କୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ ଗତ ନାରେ,

ଅଜବ ରହୁବେ ଗୋଟାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିବା ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୪ । ସଂଖ୍ୟା ବା ସମାହାରବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଏକବଚନାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଏକ—4. Single; one.

(ଯଥା—ପଣକ, କାହାଣକ, ସେରକ, ଜଣକ, ମାଣକ, ଇତ୍ୟାଦି ।)

ଯୋଗା ମଳକ, ସଙ୍ଗାଳ କରୁଛୁ ଝିଅ ହଳକ । ଚମ ।

* । (କାଳବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଏକମାତ୍ର; ଏକ ସଂଖ୍ୟକ—5. One only.

(ଯଥା—କ୍ଷଣକ, ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ନମେଷେ ପ୍ରାଣ ତାର ପକାନ୍ତି ତହିଁ । ପାଦପଦ୍ମ ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୬ । (ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ପ୍ରତ୍ୟେକ—6. Each; every.

ସେମକେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତୋହର । ରୂପକ. ପ୍ରେମଞ୍ଜୟ ।

୭ । (ବ୍ୟାପ୍ୟର୍ଥକ) ସମସ୍ତ, ସାକ—7. All; the whole.

(ଯଥା—ପୋଷାକ ମାଛ ଲୁଟି ନେଇ, ଏତେକ; ସେତେକ; ସେତେକ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୮ । (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—(ଅମୂଳ) ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—8. In the place of a certain number e g. third; fifth.

(ଯଥା—ତନିକ ପଣିକିଆର ପାଞ୍ଚକ ଖଜା ବୋଲି ପାଆ ।)

୯ । (ପରିମାଣବାଚକ ସଂଜ୍ଞାମ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—ପ୍ରାୟ 9. Approximately.

(ଯଥା—ଏତକ, ସେତକ; ସେତେକ; କେତେକ ଇତ୍ୟାଦି ।)

କଅଁ କଅଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନିନୁକରଣ) ଅ.—ଧ୍ୱନିର ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦବିଶେଷ—Kaañ kaañ An onomatopoeic word for a sound.

(ଯଥା—ଶିଶୁର ହନନଶବ୍ଦ, ଅନୁକୋଷରୁ ପବନ ଉଠିବା ଶବ୍ଦ ।)

କଅଁଣ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. କମ୍)—କି; କିସ (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—Kaañña What (interrogative).

କି ଦେ. କିଣ—କି, କିସ—Which; what.

କମା ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—1. What (in asking a question).

୨ । ବିସ୍ମୟାର୍ଥକ—2. What (used in astonishment).

୩ । ଡାକିଲେ ଯବାବ ଦେବା—କଅଁଣ?—3. What (in response to a call).

କଅଁଣ ନାଁ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ—

Kaañña naññi 1. On the other hand.

କି ୨ । (ଏହି) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—2. With a view to.

କମା ୩ । ଏହିକ—3. To the effect that.

(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି—ବେଳକୁ, କଅଁଣ ନାଁ ସେ ଶୁଣିଗଲେଣି ।)

୪ । ପରିବର୍ତ୍ତିରେ—4. Instead of.

କଅଁର—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କପିଳ, କଡ଼ାର)—୧ । ଫକ୍କା ନାଲିଆ, କହର; Kaañra କପିଶବର୍ଣ୍ଣ—1. Reddish brown; grey.

(କଅଁର—ଶ୍ୱା) ୨ । ଫକ୍କା ହଳଦିଆ—2 Tawny brown; yellowish brown; auburn.

କଅଁର (ଯଥା—କଅଁର ବାଲି ।)

କଅଁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସଂ. କୋମଳ)—କଅଁଲ (ଦେଖ) Kaañl Kaañla (See)

କଅଁଲ ପାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) Kaañl pāibā ଶକ୍ତିହୀନ ବା ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମନେ କରିବା—To consider (some one) weak or powerless.

କଅଁଲ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କୋମଳ)—୧ । କୋମଳ, ନରମା, ଯାହା Kaañla ଟାଣୁଆ ନୁହେଁ, ମୃଦୁ—1. Soft

(ଟାଣ—ବିପକ୍ଷତ) (ଯଥା—କଅଁଲ ଲୁହାକୁ ବିରୁଦ୍ଧ କାମୁଡ଼େ ।)

ନବମ ୨ । ମଧୁର—2 Sweet.

କଅଁଲ—୩ । ସୁକୁମାର—3. Tender.

୪ । ନୂତନ—4. New

୫ । ବିମତ (ବାକ୍ୟ)—5 Humble(word).

କଅଁଲକାହୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ୱା. (ସଂ. କୋମଳ + କଅଁ ଧାତୁ)—

Kaañlakahī କଅଁଲକୁହାର ଶ୍ୱାଲିଙ୍ଗ—

(କଅଁଲକୁହା—ପୁଂ) Feminine of kaañlakuha.

କଅଁଲକାହୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଘରକୁ ଗଲେ କଥା ନ କହିବୁ ବାଟରେ ବଡ଼ ଶରଧା ।

ଚମ ।

କଅଁଲକୁହା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. କୋମଳ + କଅଁ ଧାତୁ)—

Kaañlakuha ୧ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ କପଟ ରସ ଭୁଣ୍ଡରେ କଅଁଲକାହୀ } ଶ୍ୱା. ମଧୁର କଥା କହେ—1. Uttering sweet words; coaxing; sweet speaking.

କଅଁଲକୁହା } ଶ୍ୱା. ଖୋସାମନ୍ଦିଆ ୨ । ଖୋସାମନ୍ଦିଆ; ଚଢ଼ିକାର—2 Flattering.

କଅଁଲକାହୀ ଦେ. ବି—କୋମଳ ବଚନ କହିବା—

Speaking of sweet words.

କଅଁଲକାହୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ଶରକର)—

Kaañlakharā ବାଲସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କରଣ—The first rays of the rising sun.

କଅଁଲକାହୀ

କଅଁଲ ଗାଧୁଆବେଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ଗାଧୁଆବନ + ବେଳା)—

Kaañla gādhubela ସକାଳ ଏକ ପ୍ରହରଠାରୁ ଛଅ ଘଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ (ସେହି ସମୟରେ ସୁକୁମାରୀୟା ମନୁଷ୍ୟ ମାନେ ଗାଧୁଆପାଧୁଆ କରନ୍ତି)—Early bathing time; the time between 9 & 10 A.M.

କଅଁଲ ଚମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ ଚର୍ମ)—

Kaañla chama ୧ । ଶିଶୁ ଦେହର ନରମ ଚମ—

ନବମତାମଡ଼ା 1. Soft skin of a baby.

କଅଁଲଚମ ୨ । ଘାଆ ଉପରେ ହୋଇଥିବା ନୂଆ ଚମ—

2. New skin formed over healing wounds.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ

କଥଳ ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବି—କଥଳ ଚମ (ଦେଖ)

Kaāñla chamardā Kaāñla chama (See)

କଥଳ ନିଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ନିଦ୍ରା)—

Kaāñla nida ୧ । ଅପକ୍ୱ ନିଦ, ଭଲରୂପେ ମେଣ୍ଟି ନ ଥିବା ନିଦ—
କାଟାନି ନିଦ 1. Not fully enjoyed sleep

କଥାନ୍ତି ୨ । ନାଳନିଦ, ଶୁଇନିଦଠାରୁ ଗାଢ଼ତର କିନ୍ତୁ ଗଭୀର
ନିଦଠାରୁ ଲଘୁତର ନିଦ—2 Light sleep

କଥଳ ବଚନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ବଚନ)—

Kaāñla bachana ୧ । କୋମଳ ବଚନ—1 Soft words.

କୌମଳ ବଚନ ୨ । ବିମାତ୍ର ବାକ୍ୟ—2 Humble words.

ନର୍ମ ବାତ ୩ । ମଧୁର ବଚନ—3. Sweet words.

୪ । ଗୁଡ଼ି ବାକ୍ୟ—4 Coaxing; flattering
words; oily words.

କଥଳ ବେଉଷା—ଗ୍ରା. ବି—ଧାନ ଗଛ ଗଜା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଏବଂ କଥଳ

Kaāñla beushā ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବେଉଷଣ କରାଯିବା—
Puddling of paddy-plants while still
tender

କଥଳ ଭାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ଭକ୍ତ)—ବେଶି ସିଝି ଭୂଳା

Kaāñla bhāta ପରି ନରମା ହୋଇଯାଇଥିବା ଭାତ—
Rice overboiled to softness.

କଥଳ ମାଞ୍ଜୁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ମାଂସ)—

Kaāñla māñjūṣa ୧ । ନରମ ମାଂସ—1. Soft flesh.

ନବମାଂସ ୨ । ଶିଶୁ ଦେହର କୋମଳ ମାଂସ—

ନର୍ମଗିର 2. Tender flesh of an infant

କଥଳ ମଞ୍ଜୁଷ ଝିକିଏ ପାଇଲେ ଭୁବନ ଖାଏ—
କାହାଣୀର ନଥାତ ଶେଷ ପଦ ।

୩ । ଘାଆ ଆଦିରେ ନୂଆ ହୋଇ କଥଳ ଥିବା ମାଂସ—

3. New flesh formed on a healing sore.

କଥଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ)—

Kaāñlā ୧ । କୋମଳ—1. Soft.

୨ । ସୁକୁମାର—2. Tender.

୩ । ନୂତନ—3. New.

୪ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କ, ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ହେଲା ଜନ୍ମିଥିବା (ଶିଶୁ), ନବଜାତ—
4. Of tender age; young, newly born.

କରକ ରୂପେ ଏତେକ କଥଳାୟ ସେତେକ
ମାୟାକୁ ସେ ଯାହାରେ ରହିବ ତାକୁ—

ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କଥଳାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୋମଳ + କଥାଧାତୁ)—

Kaāñlāi kahibā ୧ । କୋମଳ ବଚନ କହିବା—

ମିଠିକଥାବଳା 1. To speak soft words.

ମିଠିମିଠି ବାତେଁ କରନା; ୨ । କୋମଳ ବଚନଦ୍ଵାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—

ଚାପଲୁସି କରନା 2. To please with oily words.

୩ । ପୁଷ୍ପଲଭା, ଭଣ୍ଡାରବା—

3. To cajole; to coax

୪ । ଗୁଡ଼ି କରିବା, ଖୋଷାମଦ୍ କରିବା—

4. To flatter

କଥଳାଇବା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର ଓ ସିଂହଭୂମି)—କ୍ରି. (ସଂ. କୋମଳ) —

Kaāñlāibā (ଗାଈ) ନୂଆ ବାହୁଣ ଜନ୍ମ କରିବା—
(cow) To give birth to a calf.

ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଥଳାଇ କହିବା—

1 To speak soft or flattering words.

୨ । କଥଳିବାର ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ—

2 The causative form of Kaāñlibā.

କାବ୍ୟାସ ଲଭି ଉଚ୍ଛାସେ ଉଠିବ ଶୁଣିବୁ କଥଳାଇ—
ଭାଷାସ. ସଂଗ୍ରହ ।

କଥଳାଇବା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—

Kaāñlāibā କଥଳାଇବା ୧. (ଦେଖ)

Kaāñlāibā 1. (See)

କଥଳା କଥଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନାନାଭାବରେ ପୁଷ୍ପଲଭାବା—

Kaāñlā kaāñlāi karibā 1 To coax; to cajole.

୨ । କୋମଳ ବଚନ କହି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—

2 To please by soft or oily words.

କଥଳା ଗାଈ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ଗାଈ)—ସେଇଁ ଗାଈ

Kaāñlā gāi ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ହେଲା ପ୍ରସବ କରିଥିଲା—A cow
which has recently given birth to a calf.

କଥଳା ଗୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ଗୁଣ)—

Kaāñlā ghāṇa ୧ । ନୂଆ ହୋଇ ଉଠି ଅସୁଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—
1 Newly risen full-moon.

୨ । ଅମାବାସ୍ୟା ପରେ ପାଢ଼ିଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର—
2. New-moon.

କଥଳା ଜହ୍ନ—ଦେ. ବି—କଥଳା ଗୁଣ (ଦେଖ)

Kaāñlā jahna Kaāñlā ghāṇa (See)

କଥଳା ପିଲା—ଦେ. ବି—ଉଦୟିଣୀ ପିଲା, ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ହେଲା ଜନ୍ମିଥିବା

Kaāñlā pilā ଶିଶୁ, କୋମଳ ଶିଶୁ—Tender baby.

ଶିଶୁରେ କଥଳା ପିଲାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ପୁଅ ଉତ୍ତର ଦେ—

ପକାରମୋହନ, ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ।

କଥଳା ବାହୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ + ବାହୁଣ) —ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ

Kaāñlā bāchhūrī ହେଲା ଜନ୍ମିଥିବା ବାହୁଣ, ଶିଶୁ ବାହୁଣ—

କହିବାବାହୁଣ Baby calf.

ବନ୍ଧା ବାହୁଣ

କଥଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳ)—

Kaāñliā ୧ । କୋମଳ, ନରମ—1. Tender; soft.

(ତାଣୁଆ—ବିପ୍ରସ୍ତ) ୨ । ଉପର କୋମଳ—2. Slightly soft.

ନରମା

ମୁକାୟମ

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପ୍ରାଣକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା — ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆର୍ତ୍ତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆର୍ତ୍ତ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଧ’ ଦେଖିବେ ।

କଥଳିକା—ଦେ. କି. (ସ. କୋମଳ, ନାମ ଥାଉ)—

Kaathlibā ୧ । (ଗଛ ଅଦି) ନୂଆ ପତ୍ର ବା କଢା ପକାଇବା—
ଗଞ୍ଜା 1 To bring forth tender leaves

କଲ୍ଲା ନିକଳନା, ବର୍ଷା ଅଛି ଶାଣି ପକାଇଲେ ଶାଣି ।

ଉଗନା କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାବରତ. ଉଦ୍ଭୋଗ ।

୨ । ଦେହର କଟି ଯାଇଥିବା ଅଙ୍ଗ ପୁଣି ନୂଆ ହୋଇ
ଅଙ୍କୁରିତ ହେବା—2 (a limb) To grow up
after it is cut.

ମୋ ବୋଲେ ପୂର୍ବ ପର କଥା କି ମୁଣ୍ଡ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାବରତ. ବନ

୩ । ଗଜୁରିବା, ଅଙ୍କୁରିବା—3. To sprout up.

ଲଞ୍ଜିତ ଉପଶବ୍ଦ ସାର ଶଙ୍ଖ ପାଶେ

କହଲେ କଥାକଥା ହୁଏ ହୁଏ ତୋଷେ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାବରତ ଶାନ୍ତି

କଥଳିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କଥଳିକା (ଦେଖ)

Kaathlibā Kaañlibā (See)

କଥଳିକା—ଦେ. କି. ବିଶ—କୋମଳ ବଚନ ଦ୍ୱାରା ମନ ରଞ୍ଜାଇ—

Kaathlei Pleasing one's mind with soft words.

କୋମଳବଚନ ଚାହାନ୍ତି ଶବ୍ଦ ବା ପଦ କଥଳିକା କହୁ ବେଳେ ଅଛି, ନ ଶାନ୍ତି ନ ଶୋଇ

ମୁଣ୍ଡାୟମ ବସିବାବେଳେ ଦେହରେ ହାତ ଚାଲି ଥାଏ ।

ପକାଇମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କଥଳିକା—ଦେ. କି—କଥଳିକା (ଦେଖ)

Kaathlibā Kaañlibā (See)

କଥଳିକା ସଥଳିକା ହେବା—ଦେ. କି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—

Kaathlei saathlei hebā ବହୁବାର କଥଳିକା କହିବା (ଦେଖ)

To coax repeatedly.

କଥର—ଦେ. ବିଶ—କଥର (ଦେଖ)

Kaath Kaañrā (See)

କଇଁ—ବୈଦେ. ବି. (ଆରବ—କୈ)—ବମନ; ବାନ୍ତି, ଉକାର—

Kai (ଯଥା—ଝାଡ଼ାକଇଁ ।)

ବମି Vomiting.

କୈ ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ, କୁ—1 The sign of
the 2nd & 4th cases added to nouns.

[୧ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଭକ୍ତିରେ—

ବଧାବା ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଚଳପୁର

ସମକର ବଳେ ଜଣିଲା ନିଶାତର । ବଳସମ. ସମାୟଣ ।

୨ । ୪ର୍ଥ ବିଭକ୍ତିରେ—

ପୁରବର ବର କରଣି ମହାମୁନ

ପଞ୍ଚେ ଉପ ଉପ ଯାଗ କର ହୋ ମହାଶୟ । ବଳସମ. ସମାୟଣ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଘନାଥପୁର; ଭୁଲ.ବ. କଇଁମାଛ) ବି—କଇଁମାଛ (ଦେଖ)

Kau (fish) (See)

କଇଁ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁମୁଦ)—ଝେଡ଼ୋଛୁଲ, ଉଛୁଲ, କୁମୁଦ—

Kaṇi Water-lily, Nymphaea lotus

୧୦ କୁମୁଦ, କୁମୁଦୁଗା, [ଦ୍ର — ଏହା ପାଣିରେ ଫୁଟିବା ଲମ୍ବ

କୁମୁଦିନୀ, କୁବଳୟ, କୈରବ, ନାଡ଼ୟୁକ୍ତ ପଦ୍ମ ପରି ଫୁଲ । ଏହା

ସୌଗନ୍ଦ୍ୟ, କଲ୍ଲାର ଗନ୍ଧରେ ଫୁଟେ । ଗୁରୁ ପ୍ରକାରର କଇଁ-

ହୋଟିମୁଦି; ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ଅଛି । ଯଥା—୧ ଧଳା ବା

କୋହଳ କଇଁ, ୨ ନାଲି କଇଁ, ୩

ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଇଁ ଓ ୪ ନେଳି ବା ସୁଗନ୍ଧ

ଗୁ. କମଳଫୁଲ କଇଁ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ନେଳି କଇଁ

ତେ. କୁଲୁବପୁରୁଲୁ, କୋଦିଗା, ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର

ଏରଗାବୁଡ଼ି, ମଢ଼ରେ ଏହାର ପତ୍ରପରି ଗୁଣ, ଏହାର

ଗୁଲୁଗୁଲୁଶ୍ରେକୋଲିନ ପତ୍ର ପଦ୍ମ ପତ୍ର ପରି କିନ୍ତୁ ପାତଳା ଓ

ମ. ପାଟିରେ ଉଛୁଲ ମସୃଣ ।]

କଇଁବେଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁମୁଦ + ବନ୍ତ) —୧ । କଇଁ ଫୁଲର

Kaṇbenta ଗୋଲ୍ଲକାର ବାଜିକୋଷ (ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ସୋରସପରି

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହି ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ

ଭାଙ୍ଗି ଖାଇ ରୂପେ ଖିଆ ଯାଏ । ଏହା କଇଁଫୁଲର ଫଳ

ଅଟେ)—1. The fruits of the water-lily.

୨ । କଇଁଫୁଲର ବାଜିକୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମଞ୍ଜି—

2. The seeds of the water-lily.

କଇଁଅଁ—ଦେ. ବି. (ତା. ‘ପୁଲିକାଇ’ ଶବ୍ଦରୁ ପୁଲି ଲେପ ହୋଇ କଇଁଅଁ

Kaṇāṇi ହୋଇଅଛି ।) —୧ । ଅପକ୍ୱ ତେନ୍ତୁଳ ଫଳ—

1. Unripe tamarind fruit.

କଇଁଅଁ ପାଟି ମୋ ଗୋଡ଼ ନ ପାଟି । ଶିଶୁଗୀତ ।

୨ । ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)—2. Tintuli (See)

୩ । ମଇର ଶେଷ ଫଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଶିଳ ।

(ଏହି ଶିଳରେ ଦଉଡ଼ି ବଜା ଯାଇ ଯୁଥାଳର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ

ଲଗା ହୁଏ ଓ ବଳଦ ମଇକୁ ଟାଣନ୍ତି)—3. Wooden

pins attached to the cross-bars at the

end of a mai or ladder used for levell-

ing a ploughed or puddled field.

କଇଁକଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—କୋଦରେଇ ହୋଇ (ଜନନକରବା);

Kaṇkaṇi ମୁହଁମୁହଁ ନିଶାସ ବନ କର (କାନ୍ଦିବା), ହିକ୍କା ଶୁଭ୍ର

କାନ୍ଦୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ—(to cry) With

hiccups.

କଇଁକଇଁ ହୋଇ କହୁଲ—ମୁଁ କଣ କରବ ? ପକାଇମୋହନ ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କଇଁଚକାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—କଇଁଚକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kaṇchakakurdi

Kaṇchikakurdi (See).

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଌ	ୡ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ
୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋ	ୡ	ଌ	ୢ	ଅକ୍ଷରାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ତ୍ତୀ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଞ୍	ଡ଼

କଇଁଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ କଚ୍ଚପ)—କଚ୍ଚପ, କୂର୍ମ, ଖୋଲଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Kaicha ଚତୁଷ୍ପଦ ଜଳଚର ପ୍ରାଣୀ—Tortoise, turtle.
କାହିମ [ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଲକାର ଓ ଚେପଟା,
କଚ୍ଚପ; କଚ୍ଚୁଆ ଏ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଚାରି ଗୋଡ଼କୁ ଓ ମୁଣ୍ଡକୁ
 ସଂ. କଚ୍ଚପ, ଗୁଣପାତ, ଖୋଲ ଉପରକୁ ଟାଣି ନିଏ । ଏହାର ପିଠିର
 କୂର୍ମ, କମଠ, ଦୃଢ଼ପୁଷ୍ପକ ଖୋଲ କୁଜା ଓ ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ, ଖୋଲରେ
 ଫା. ସଙ୍ଗପୁଷ୍ପ ଟୋପିଟୋପି ଦାଗ ଥାଏ । ଖୋଲର ପଛଅଡ଼
 କୋଣବିଶିଷ୍ଟ । ବଡ଼ କଇଁଚକୁ ‘କୁରୁମ୍’ ବୋଲି
 ଯାଏ । ଏହାର ମାଂସ ଓ ଉମ୍ବ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ପୁଂସ୍ତ୍ରକାରକ ଓ ବାୟୁ-
 ପିତ୍ତନାଶକ । ଶ୍ଳେଷ୍ମ ବଡ଼ ବହୁତ ପ୍ରକାରର କଇଁଚ ଅଛନ୍ତି ।
 କଇଁଚ ଜଳଚର, କିନ୍ତୁ ଏକ ଜାତୀୟ କଇଁଚ ସ୍ଥଳଚର । ପୁଣ୍ୟ
 ଇନ୍ଦ୍ରଧ୍ୟୁମ୍ନ ପୋଖରୀରେ, ଯମୁନା ନଦୀରେ, ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ
 ଆଜ୍ଞାତାବାଦ ଆଦିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଇଁଚ ବହୁତ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।]

କଇଁଚି—ଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ-କୈରୀ, ତୁଲ. ସଂ. କର୍ତ୍ତ୍ତିକା)—୧ । କତୁରୀ-
Kaichhi 1. Scissors.

କାଟି ୨ । କତୁରୀ ପରି କଣବାଗରେ ଛକା ଯାଇଥିବା ଘରର
କୈଁଚି ଶେଣି—2. Angle-beam.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖୁଣ୍ଟର କାମ କରେ ଓ ଏଥିର ସକ୍ଷ ଉପରେ ଘର
 ଶେଣୀ ପକାଯାଏ ।]

କଇଁଚିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଚ୍ଚପିକା)—କଇଁଚ ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Kaichhiā Shaped like a tortoise.

ଦେ. ବି.—ଉଦର ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମ ହୋଇ ଉଦରକୁ କଇଁଚ ପରି
 ଫୁଲ୍ଲି ଦେବା ରୋଗବିଶେଷ—A disease caus-
 ing swelling of the abdomen; abdo-
 minal tumour.

କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାକିଷ୍ଠା = କାଇଁଚ + କର୍କଟୀ; ଏହାର
Kaichikākurdī ପାଚିଲା ଫଳ କାଇଁଚପରି ଲାଲ୍ ହେଉ

ତେନାଞ୍ଜା ଥିବାରୁ)—ବନ୍ୟଲତା ଓ ତାହାର ଫଳ,
କନ୍ଦୁରି; କୁନ୍ଦୁର ବମ୍ବେଲ—Coccinea Indica;

ସଂ. ବମ୍ବେଲ, ବମ୍ବା, Cephalandra Indica;

ରକ୍ତଫଳା, ଭୂମି, ଭୂଷି- Wild Liquorice; Abrus

କେଶ, ବମ୍ବିକା, ଓଷ୍ଠୋପମ—Pectorus.

ଫଳା, ପାଲୁପଣ୍ଡି, ବମ୍ବା

[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ୱାକାଶ୍ମ ଲତାର ନାମ କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି ଓ ପୁଂ
 ଲତାର ନାମ ଗୋରୁଣ୍ଡିଆ ଲତା, ଏହା କୁଣ୍ଡାଶ୍ରାଦିବର୍ଗର ପ୍ରତୀକ,
 ଫୁଲ୍ ଧଳା, ଫଳ ପୋଟଳପରି ଓ ପାଚିଲେ ତେପା ନାଲି ହୁଏ
 ପାଚିଲା ଫଳ ସଙ୍ଗେ କିମ୍ବା ନେ ଶ୍ୱାମାନଙ୍କ ଓଷ୍ଠକୁ ଭୁଲନା କରନ୍ତି ।]

କଇଁଛ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଚ୍ଚପ)—କଇଁଚ (ଦେଖ)
Kaichha **Kaicha** (See)

କଇଁଛିଆ—ଗ୍ରା. ବି—କଇଁଚିଆ (ଦେଖ)
Kaichhiā **Kaichhiā** (See)

କଇଁଜର—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । କଳା କୁକୁଡ଼ାପରି ପକ୍ଷୀ ।
Kaichara (ଏମାନେ ପାଣିକୂଳରେ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ଚାରିରେ
 ବୋବାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓ ଗଉଡ଼ମାନେ ଏମାନଙ୍କର ମାଂସ
 ଖାଆନ୍ତି । —1. A kind of black wood-cock.

୨ । ଦୁଇ ହାତ ଉଚ୍ଚ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଶାଗ ଗଛ । (ଏହାର
 ପତ୍ର ଦୁଇର ପତ୍ରପରି)—2. A kind of shrub.

କଇଁଠ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜ ମ) ବି—କଇଥ (ଦେଖ)—

Kaitha **Kaitha** (See)

କଇଁତା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ନାମ)—କୁନ୍ତି (ଦେଖ)

Kaithā **Kunti** (See)

କଇଁଥ—ଗ୍ରା. ବି—କଇଥ (ଦେଖ)

Kaitha **Kaitha** (See)

କଇଁଥା—ଗ୍ରା. ବିଶ—କଇଥା (ଦେଖ)—

Kaithā **Kaithā** (See)

କଇଁଫୁଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—କଇଁଫୁଲପରି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Kaiphulā Having the form or colour of a
 water-lily.

କଇଁର—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ.—କଅଁର (ଦେଖ)

Kaīra **Kaīra** (See)

(କଇଁର—ଶ୍ରୀ)

କଇଁର କଣ୍ଠିଆ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କପିଳ ଓ
Kaīri kaṇṭhā କଣ୍ଠକ)—କପିଳବର୍ଣ୍ଣର ଶ୍ଳେଷ୍ମ କଙ୍କଡ଼ାବିଶ୍ଵ—
 A small grey scorpion.

[ଦ୍ର—ଏହାର ନାଡ଼ିଡ଼ି ଅତି ବିଷାକ୍ତ ଓ ଦଂଶନ ଅତି
 ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ।]

କଇଁର ତାଲ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଇର ତାଲ (ଦେଖ)

Kaīri tāla **Kaīri tāla** (See)

କଇଁସାର—ଦେ. ବି—କଂସାର (ଲତା) ୨ (ଦେଖ)—

Kaīsārī **Kaīsārī** 2 (See)

କଇଁସାର ଲତା ଶ୍ୟାମଳ ବାଲୁସ୍ଥର ଛାୟା—ସ୍ୟାମାୟ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

କଇଁସିକାକୁଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି—କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—

Kaīsikākurdī **Kaichikākurdī** (See)

କଇକେୟୀ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. ଶ୍ରୀ (ନାମ) ଦଶରଥଙ୍କ ମଧ୍ୟମା ରାଣୀ—

Kaīkeyī The second queen of king Daśaratha.

ମନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା କଇକେୟୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ,

ରତ୍ନ ଛଦ କରବାରୁ କପଟରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

କଇଠ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କଇଥ (ଦେଖ)

Kaitha **Kaitha** (See)

କଇଡ଼ି—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସାକପୁର) ବି—ଧାନଆଦି ରଖିବାର କୋଡ଼ମେଝ—

Kairḍi "A wicker-work receptacle for
 storing grains."

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

କରକବ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. କୌତବ)—ଛଳ, କପଟତା—

Kaitaba

Deception.

ଧରନ୍ତୁ କରକବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଶୟର ସଭା ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଛଳୟୁକ୍ତ, କପଟୟୁକ୍ତ—1. Deceptive.

ବହୁ ଶକ୍ତି ମୋତେ ଦେ କରକବ ଶବ୍ଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଶୟର ସଭା ।

୨ । କପଟୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2 Hypocritical (person.)

କରକବ ଅନ୍ତର ସଙ୍ଗତରେ ବାହାର । ଗୁଣକୃଷ୍ଣ, ସେବକ୍ଷୋଳ ।

କରକଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କପିତ୍ଥ, ପ୍ରା. କରକ୍ତ)—

Kaitha.

କପିତ୍ଥ ଫଳ ଓ ଗଛ—Wood-apple;

ସଂ. କପିତ୍ଥ, କପିତ୍ଥସ୍ତ୍ର, ଦନ୍ତଶଂ, Feronia Elephantum;

ପୁଷ୍ପଫଳ; ଦଧିକୃ, ଗ୍ରାସ୍ତ, ଗରୁଡ଼ଫଳ, elephant-apple.

ଚରପାଳା [ଦ୍ର—ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଚରୁ-
ବିଶେଷ, ଏଥିର ତାଳରେ କଣ୍ଟା
କଥା; କତବେଳ; କବିଥ୍ ଖୋଳ ଥାଏ, ଫଳ ଶରତକାଳରେ
୨. କାକାଥ; କୈରଥ, କବିଠ ପାଚେ, ଉତ୍ତରର ଶସ ଲୁହଣୀ
ର. କେଥା, କବିକୃ, କୋଷ୍ଠ ପରି ଓ ତେରୁଆ, ପାଚିଲେ
ଜା. କରକ୍ତ, ଖେଟା, ସାମାନ୍ୟ ମିଠା ଓ ଶର, ଲାଗେ ।
କରକ୍ତ, ବିଚାର ଅପକୃ କରଥ ଧାରକ, କଷାୟରସ,
ତେ. ଏଲକା, ବେଲଗା, ଲୁହୁ ଓ ଲେଖନ ଗୁଣ ସୁକ୍ତ । ପାଚିଲେ
ସୈଲକା, କପିତ୍ଥ (କାକିକାର) କରଥ ପିପାସା, ହୃକ୍କା, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତ
ନାଶକ, ଏହା ଗୁରୁ, ଅଳ୍ପ କଷା,
କଣ୍ଠ ଶୋଧକ, ଧାରକ ଓ ଦୁଷ୍ଟାଦ୍ୟ ।]

କରଥା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କପିତ୍ଥ)—

Kaithā ୧ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ସିଝି ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ କରଥ ପରି
ଟାଣ ହୋଇଥିବା, ଦରସିଆ (କରକ୍ତ) —

1. Hard boiled, not well boiled
(vegetables)

୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପାଚି ନ ଥିବାରୁ ଶରୀରକୁ ହୋଇ
କରଥ ପରି ହାତକୁ ଟାଣୁଆ ଲାଗୁଥିବା (ବଥ ଆଦି) —

2. Not well ripe (boil); hardened.

କରଦ୍ (ରକ୍ତାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କସ୍ତୁର) —

Kaid etc. କରଦ୍ (ରକ୍ତାଦି) (ଦେଖ) .
Kaidi etc. (See)

କରଦି—ବୈଦେ. ବି (ଆ. କସ୍ତୁର; ତୁଳ—ସଂ. କାର୍ଯ୍ୟକର) —

Kaidi ୧ । ଜେଲ୍‌ଖାନା, ବନ୍ଦିଖାନା—1. Prison; jail.

କଅଦ; କଅଦି ୨ । ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
କିଦ 2. Prisoner.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟକର; ଜେଲ୍‌ରେ ବନ୍ଦୀ ହେବା—

3. Imprisonment; confinement.

୪ । ଅବରୋଧ, ଅଟକ—

4 Restraint

ଦେ. ବିଶ—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବା ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବା—
Imprisoned.

କରଦି କରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବା କର ରଖିବା—
Kaidi karibā To imprison a person.

କଅଦକବା

କିଦକରନା

କରଦିଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କସ୍ତୁରୀନା) —

Kaidikhānā ଜେଲ୍‌ଖାନା, କାର୍ଯ୍ୟଗାର, ବନ୍ଦିଖାନା—
Prison, jail.

କିଦଖାନା

କରଦି ଘର—ଦେ. ବି. (ଆ. କସ୍ତୁର + ସଂ. ଗୃହ) —

Kaidi ghara କରଦିଖାନା, କାର୍ଯ୍ୟଗାର, ବନ୍ଦିଖାନା—
Prison; jail

କିଦଖାନା

କରଦି ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । କରଦି କରବା—

Kaidi debā 1. To imprison.

କଅଦଦେଷା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂର ଅଦେଶ
କରବା—To order imprisonment
as a punishment

କରଦି ପାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂର ପାଇବା—

Kaidi pāibā 1 To be imprisoned.

କଅଦପାଞ୍ଜି ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରୀକୃତ ପାଇବା—
କିଦପାନା 2. To be sentenced to imprison-
ment.

କରଦି ରଖିବା—ଦେ. କି—କରଦି କରବା (ଦେଖ)

Kaidi rakhibā Kaidi karibā (See)

କରଦିଖାନା—ଦେ. ବି. (ଆ. କସ୍ତୁର + ସଂ. ଶାଳା)—କରଦିଖାନା (ଦେଖ)
Kaidiśālā Kaidikhānā (See)

କରଦି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂର ଭୋଗ କରବା—

Kaidi hebā 1. To be under imprisonment.

କଅଦହଞ୍ଜା ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂର ହେବା—

କିଦହୋନା 2. To be imprisoned.

ଦେ. କି—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—

To be sentenced to imprisonment.

କରଦିଫଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୈପିୟତ୍)—

Kaiphāt କାହିଁକି ନିୟମରକ୍ତ ଦିଆଲେ ବା କୌଣସି ଦୋଷ ବା
କୈଫିୟତ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଲେ, ଏଥିପାଇଁ ଦୋଷୀକୁ ଉପସ୍ଥାପନ ହାକିମ
କିଫିୟତ ତଳେ କରବା ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବା ବିବରଣ; ସମଜାସି—
Explanation.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ରସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଞ୍ଜ	ରସ୍	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ୍	ନ	

କରଫତ—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଆ. କୈଫିୟତ୍)—କରଫତ୍ (ଦେଖ)
 Kaiphati Kaiphat (See)
 କରଫିଅତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୈଫିୟତ୍)—କରଫତ୍ (ଦେଖ)
 Kaiphiat Kaiphat (See)
 କରଫିଅତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୈଫିୟତ୍)—
 Kaiphati କରଫତ୍ (ଦେଖ)
 Kaiphat (See)
 ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ)—ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ କୈଫିୟତ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—
 Requiring explanation.
 (ଯଥା—ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମାମାନ ଦାବର ହେବା ସମୟରୁ ଏକ ବର୍ଷ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫିଏସଲ୍ ନ ହୁଏ ସେଗୁଡ଼ିକ କରଫିଅତ୍ ମକଦ୍ଦମା)
 କରବର୍ତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କୈବର୍ତ୍ତ)—କୈବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
 Kaibarta Kaibartta (See)
 କରବଲ୍ୟ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. (ଫ. କୈବଲ୍ୟ)—କୈବଲ୍ୟ (ଦେଖ)
 Kaibalya Kaibalya (See)
 କେବା ନରସେ ଏହୁଲ୍ଲବେ
 ଅସ୍ତବ କରବଲ୍ୟ ଲଭେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।
 କରବାର—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. — କରବାର (ଦେଖ)
 Kaibāra Kaebāra (See)
 କରବ୍ରତ—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କୈବର୍ତ୍ତ)—କୈବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
 Kaibrata Kaibartta (See)
 ଯୋନ ହୋଇଲ କାଲମଳ ।
 କାମଦେବତା କରବ୍ରତ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍କମାତାହା ।
 କରମ—ଦେ. ବି. —ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
 Kaima A species of wild flowering tree.
 ବହୁଳ କରମ୍ କରମ.
 ମାଧବୀ ନାକଗା ଚୁସ୍ତମ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚମୁଦ ।
 କରରବ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ଫ. କୈରବ)—କରୁଦ, କଇଁ—
 Karaba Water-lily.
 କରରବହାରୀ ମନୋହରବେଶୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବୃକ୍ଷ ସ୍ୱପ୍ନା
 ମଧୁକରବେଶୀ ବାଣୀଜୀରଣୀ ମରମରକମଳା । କବିଜାୟ. ବିଚିତ୍ରମୟାସୁଣ ।
 କରସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ.—କଅଁସ (ଦେଖ)
 Kairā Kairā (See)
 (କରସ—ସ୍ତ୍ରୀ)
 କରସତ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ଫ. କରସତ)—କରସତ (ଦେଖ)
 Kairāta Kirāta (See)
 କରସତ ମଧୁ କରଣ ମୁଖେ ପାନ
 ରଜ କରଦେଲେଟି ତାଙ୍କର ନୟନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରଦ. ପ୍ରୋଣ ।
 କରସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—କରସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
 Kairī Feminine of Kairā

ଦେ. ବି.—ଧାନ ଆଦି ରଖିବାପାଇଁ ବାଉଁଶ କମ୍ପା ବେତବୃକ୍ଷ
 ବଡ଼ ଓ ଗଭୀର ଆଧାର, କୋଡ଼ମେଇ—
 A large receptacle of cane or bamboo
 wicker-work for storing grain.
 କରସ କଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—
 Kairī kaṇḍā କରସ କଣ୍ଡା (ଦେଖ)
 Kairī kaṇḍā (See)
 କରସ ତାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କପିଳବର୍ଣ୍ଣ ତାଲ ଫଳ—
 Kairī tāla A sort of grey palm fruit.
 କରଲଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କରଲଣ)—୧ । କରଲଣ, ଅଶୀର୍ବାଦ —
 Kairāṇa 1. Blessing.
 ୨ । ଅଶୀର୍ବାଦନ — 2. Benediction.
 କରଲାସ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ଫ. କୈଲାସ)—କୈଲାସ (ଦେଖ)
 Kairāsa Kairāsa (See)
 ବନ୍ଦା ସୁଦେ କରଲାସ ଉପାଡ଼ନ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ସେ ମୋତେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।
 କରଲ୍ୟାଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କରଲ୍ୟାଣ)—କରଲ୍ୟାଣ (ଦେଖ)
 Kairāṇa Kairāṇa (See)
 କରସାର—ଗ୍ରା. ବି.—କଂସାର (ଲତା) ୨. (ଦେଖ)
 Kaisari Kamsari (creeper) 2. (See)
 କଉ—ଦେ. ବି. (ଫ. କବସ୍ତ୍ରୀ)—ପଙ୍କରେ ରହିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
 Kau Anabus Scandens (fish).
 ଫ. କବସ୍ତ୍ରୀ, କବିକା, [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଦଶ ଆଙ୍ଗୁଳ
 କ୍ରମେ ବଢ଼ି ଯାଏ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ି ଓ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ବହୁଳ ଭିନ
 ବଢ଼ି ରହି ପାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଗାଲିସି ଓ
 କୁଣ୍ଡା
 ପିଠି ଉପରର ପକ୍ଷ ବା ତେଣା କରତ ପରି
 ଦାଉଥା ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ । ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ଗଡ଼ୁଥିବା ପାଣିର ଧାରରେ
 ସୁଅର ବିପଶ୍ୟତ ଭିତରେ ଏମାନେ ଉଜାଣି ଉଠନ୍ତି, ଏପରି ମଧ୍ୟ
 ଦେଖାଯାଇଥାଏ ଯେ, ତାଳଗଛ କଦାରୁ ବହୁ ଆସୁଥିବା ବର୍ଷଣା ପାଣିର
 ଧାର ବାଟେ ତାଳ ଗଛ ଉପରକୁ କଉମାଛ ଉଠିଯାଆନ୍ତି । ଏ ମାଛ
 ଗୋରୀର ପଥ୍ୟ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁର ରସ, ସ୍ନିହ,
 କଫପ୍ରଣାମକ, ରୁଚକାରକ, କିଷ୍ଟୁର ପିତ୍ତକର, ବାୟୁନାଶକ ଓ
 ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ଗୋଡ଼ି ପରି ଟାଣୁଆ ଖଣ୍ଡମାନ
 ଥାଏ । କଉମାଛ ପାଣିଭିତରେ ଥିବା ମଶାତମ୍ଭ ଓ କାଟାବସ୍ତ୍ରରେ
 ଥିବା ମଶାଙ୍କୁ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ।]
 କଉଁ—ଗ୍ରା. ସବ. (ଫ. କମ୍)—କେଉଁ, କ—
 Kauṇ What; which.
 କଉଁ ଗୁଣେ କଉଁ ନାସ ଦେବ ସମ—ଭକ୍ତବତ୍ସଳ କବିମୋହନ ।
 କଉଁଷ—ଗ୍ରା. ବି. (କଠାରୁ ସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଏଥିରେ ପ୍ରତି ପଦର ଆଦ୍ୟ
 Kauṇksha ଅକ୍ଷର ଯଥାକ୍ରମେ କ, ଖ, ଗ, ଘ ଏହିପରି ସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଥିବାରୁ)—ଚଉତିଶା (ଦେଖ)
 Chautisā (See)

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଢ଼ାଞ୍ଚାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଉଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କଉଁଟା—ଗ୍ରା. ସବ୍. (ଅନାଦର୍ଥକ)—କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—
Kauṇṭha Which (thing or person).

କଉଁଟି—ଗ୍ରା. ସବ୍. (ଅଦର୍ଥକ)—କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—
Kauṇṭi Which one.

କଉଁଠା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍. କମ୍ ଓ ସ୍ଥାନ)—କେଉଁ ସ୍ଥାନ—
Kauṇṭha What place; which place.
ଗ୍ରା. ବିଶ—କେଉଁ ସ୍ଥାନର—Of what place.

କଉଁଠାଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ—କଉଁଠି (ଦେଖ)
Kauṇṭhaiṇ Kauṇṭhi (See)

କଉଁଠାଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ—କଉଁଠୁଁ (ଦେଖ)
Kauṇṭhaiṇ Kauṇṭhuṇ (See)

କଉଁଠି—ଗ୍ରା. ଅ—କେଉଁଠାରେ, କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ—
Kauṇṭhi In which place.

କଉଁଠୁଁ—ଗ୍ରା. ସବ୍—କେଉଁଠାରୁ, କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ—
Kauṇṭhuṇ Whence, from which place.

କଉଁଠେଇଁ—ଗ୍ରା. ସବ୍—କେଉଁଠାରେ, କାହିଁ—
Kauṇṭheṇ Where; in which place.

କଉଁର—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି.—ଗୁଣ୍ଡା; ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Kauṇra Powder.

କଉଁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କାଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Kauṇriā Kauṇriā (See)

କଉଁସିଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଉନ୍ସିଲ୍)—କାଉନ୍ସିଲ୍ (ଦେଖ)
Kauṇsila Kāunsil (See)

କଉଁସିଲ—ଗ୍ରା. ବିଶ—କଉଁସିଲ୍ (ଦେଖ)
Kauṇsila Kaunasil (See)

କଉକଉଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେମୁକ)—ହଳଦୀଜାତୀୟ ବନ୍ୟଶାକ—
Kaukauā ବିଶେଷ—Costus Speciosus Alpina.
ସଂ. କେମୁକ, କେରୁକ, ପେରୁ, ପେଡ଼ିକା, ଦଳସାରଣୀ ।

କେଉଁ (ମୂଳ) [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ମଣିଷେ ଭଜ ବଢ଼େ; ସାପର
କେଉଆ କୁଣ୍ଡଳୀ ଭଳି ଏହାର ପତ୍ର ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ିକା, ଫଳ
ମ. କୋଷ ଭିନ୍ନପାଖୁଥିବା, ଫୁଲ ଧଳା ଓ ବଡ଼, ଏହାର ମୂଳ
ଆ. କଦୁକଲବ୍ ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, କୃମି, କୁଷ୍ଠ,
ଫା. କଲମ୍ କାଶ, ପ୍ରମେହ ଓ ରକ୍ତଦୁର୍ଗ୍ଗଣାଶକ ।]

କଉକଉକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେମୁକ)—କଉକଉଆ (ଦେଖ)
Kaukaukā Kaukau (See)

କଉକାତାର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—କଳକାତାର (ଦେଖ)
Kaukatara Kalikatarā (See)

କଉକାନ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. ବି—ନୟ ଚକ୍ର ବା ନୟନରୁ ଉଠିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଚର୍ମ
Kaukanā Small strips of skin coming out
from the base of the finger-nails.

କଉଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଉଚ୍)—କାଉଚ୍, ଏକପ୍ରକାର
Kaucha ସୌଖୀନ୍ୟ ଖଟ—Couch.

କଉଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—1. A kind of bird.
Kauchiā ୨ । କଳିଚ୍ (ଦେଖ)

2. Kalichā (See)

କଉଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. କଟ ଧାତୁ = ଅବରଣ
Kauṭā କରବା)—ଡକା, ବଟା, ଫରୁଆ—
କୌଟି A small wooden or metal box.

କୌଟା
କଉଡ଼—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କପର୍ଦ୍ଦକ)—କଉଡ଼ି (ଦେଖ)

Kaurda Kaurdi (See)

କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କପର୍ଦ୍ଦକ)—୧ । କପର୍ଦ୍ଦକ, ସମୁଦ୍ରଜାତ ଏକ
Kaurdi ପ୍ରକାର ସାନ ଶାମୁକାର ହାଡ଼—

କଡ଼ି 1. A small marine shell.

କୌଡ଼ି ୨ । ପୂର୍ବେ ମୁଦ୍ରାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କପର୍ଦ୍ଦକ—

2. Shell formerly current as money.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହା ଆମ ଦେଶରେ ଧନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ
ଥିଲା । ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି = ଏକ କଡ଼ା, ୪ କଡ଼ା = ୧ ଗଣ୍ଡା;
* ଗଣ୍ଡା = ୧ କୋଡ଼ି; ୨୦ ଗଣ୍ଡା = ୧ ପଣ; ୧୨ ପଣ = ୧ କାହାଣ ।]

ଗୁରୁତ ସାମ ମାଣ କଉଡ଼ି ସାମ ବୋଲି । ସାରଳା-ମହାବିର ।

* । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନ—3. Riches.

କଉଡ଼ି ଖାଲ ହିଁ କେ ହୋଇଲେ ପ୍ରମୋଦ । କୃଷ୍ଣହୃଦ୍ ମହାବିର । ଅଠ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂଲ୍ୟ, ଦାମ—4. Price; value.

ବରଜକୁ କଉଡ଼ି ଦେବ ଏପରି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ଘାନ୍ତାଧ. ବବେଳ ।

* । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନଗଦ ଧନ—5. Hard cash.

ଦେ. ବିଶ—ମହର୍ଗ—Dear.

କୋମଳ ପତ୍ର ହୋଇଛି କଉଡ଼ି

ବେ କେତେ ଅବା ଅଶ୍ରୁହୁ ଲେଖି । ଘାନ୍ତାଧ. ରସବିଜ୍ଞାନ ।

କଉଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କପର୍ଦ୍ଦକ)—୧ । ମୂଲ୍ୟବାନ, ଦାମୀ (ସଦାର୍ଥ)—
Kaurdiā 1. Valuable.

୨ । ଧନୀ; ଧନବାନ୍—2. Rich.

* । କଉଡ଼ି ପରି ଟାଣୁଆ ଓ ଗୋଟାଳିଆ—

3. Hard as shell.

(ଯଥା—ଅଟା ବା ଗୁରୁକରୁନାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ନ
ଗୋଳିଲେ କମ୍ପା ରୁଲରେ ବସାଇ ନ ଘାଷିଲେ ତାହା କଉଡ଼ିଆ
ହୋଇଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟାଗୋଟା ଟାଣୁଆ ଗୁଳାମାନ ଧରିଯାଏ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

୧ । ପେଡ଼ିପେଡ଼ିକା (ଦେଖ)

1. Perdiperdikā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—୨ । ଯେଉଁ ଜମି ଭାଗ ଦିଆ ନ
ଯାଇ କେବଳ ଖଜଣା ପାଇଁ ରଇତକୁ ଲଗାଯାଏ—

2. (land) Let out on cash-rent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋୟ	ଉଥ	ହ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ	

କଉଡ଼ିଆବିଣାୟକ—ଦେ. ବି—କଉଡ଼ିଆବିଣାକ (ଦେଖ)

Kaurḍiābināyaka Kaurḍiābināka (See)

କଉଡ଼ିକାମ—ଦେ. ବି—କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୁତାରେ ଢିଆର ହୋଇଥିବା

Kaurḍikāma ମାଲ, ମାଣ, ଗଉଣୀ ଆଦି—

Wicker work overlaid with shells;

Necklace strung with shells.

[ଦ୍ର—କଉଡ଼ି ପେଟରେ ସୁତା ଗଲାଇ ଦର୍ପଣ, ମାଣ, ଗଉଣୀ, ବସ୍ତ୍ର ଆଦିର ଉପରେ ନାନା ପ୍ରକାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ।]

କଉଡ଼ି ଖେଳ—ଦେ. ବି—କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଖେଳ ହେବା ନାନାପ୍ରକାରର

Kaurḍi khela ଖେଳ—Indoor game played with

marine shells.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳ ସାଧାରଣତଃ ମାଈପେ ଓ ପିଲାଏ ଖେଳନ୍ତି । ନାନାପ୍ରକାରର କଉଡ଼ି ଖେଳ ଅଛି, ଯଥା—କସିପାଞ୍ଜି ବା ପାଇଁଛେକ (୨ କଟି କଉଡ଼ିରେ ଖେଳାଯାଏ), ଚାରିପଇଁ (୪ କଟି), ଆଠପଇଁ (୮ କଟି), ଦାଉଦାଉକା (୨ କଟି), ଝିପାଞ୍ଜି (୪ କଟି) । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ୨ ବା ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ଖେଳାଳିମାନେ କଉଡ଼ିତଳ ମୁଠାରେ ମୁଠାଇ ତାହାପରେ ମୁଠାକୁ ଫିଟାଇ ଦେଇ କଉଡ଼ିତଳ ଭୁଲ୍ରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଯେତେ କଟି କଉଡ଼ି ମୁହଁମାଡ଼ି (ମାଠ) ହୋଇ ଭୁଲ୍ରେ ପଡ଼େ କମ୍ପା ପିଠିମାଡ଼ି (ଚିତ୍ତି) ହୋଇ ପଡ଼େ ସେହି ଅନୁସାରେ ଦାନମାନଙ୍କର ଭଦ୍ର ଭଦ୍ର ନାମ ଅଛି, ଯଥା—୧ କଟି କଉଡ଼ି ଚିତ୍ତି ହେଲେ କସି ବା ଦଣ, ୨ କଟି ଚିତ୍ତି ହେଲେ ଦୁଗା ବା ଲେଙ୍କା, ୩ କଟି ଚିତ୍ତି ହେଲେ ଭିନି, ୪ କଟି ଚିତ୍ତି ହେଲେ ଚାରି ବା ଚାରିଆର; ୫ କଟି ଚିତ୍ତି ହେଲେ ପାଞ୍ଚ ବା ପପଣ, ୬ ବା ୭ କଟି ଚିତ୍ତି ହେଲେ ବାର ବା ବାଆର, ୮ ବା ୯ କଟି ମାଠ ହେଲେ ଛକା । ଦାନମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଖେଳାଳିମାନେ ନିଜ ନିଜର ସାରମାନଙ୍କୁ ଭୁଲ୍ରେ କଟି ହୋଇଥିବା ଘରରେ ସେହିକ ଲେଖାଏଁ ଘର ଚଳାନ୍ତି ।]

କଉଡ଼ି ପତର—ଗ୍ରା. ବି. (ନିର୍ବର୍ତ୍ତକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—

Kaurḍi patara ପରିସାପତ୍ର; ଟଙ୍କାଟୋକର; ଧନ—

Riches; cash; money.

କଉଡ଼ିପତ୍ର—ଦେ. ବି—କଉଡ଼ିପତର (ଦେଖ)

Kaurḍipatra Kaurḍipatara (See)

କଉଡ଼ିଭାଗିଆ—ଦେ. ବି—କେଉଟି ଅତି ଦାତୃଆ ଜାତିଙ୍କ ବେହେରାଠାରୁ

Kaurḍibhāgiā ଚିଠି ନେଇ ଜାତିଭାଗିଆ ମଧ୍ୟରେ ଫେରାଇ ଜାତି-

ସମ୍ପର୍କୀୟ ଖବର ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

A carrier of letters regarding caste-matters amongst the Hāṭṭuā Śūdras.

କଉଡ଼ିମାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କପର୍ବ ଓ ମାଳ)—

Kaurḍimāla ୧ । କଉଡ଼ି ପେଟରେ, ସୁତା ଗଲାଇ ଗୁନ୍ଥାଯିବା

ଦ୍ୱାର—1. A necklace of shells.

୨ । କଉଡ଼ି ପରି ଆକାରର ଗୁଳରେ ଗୁନ୍ଥା ସୁନାର ଦ୍ୱାର—

2. A gold necklace whose beads resemble shells in shape.

କଉଡ଼ିମାଳ—ଦେ. ବି—କଉଡ଼ିମାଳ (ଦେଖ)

Kaurḍimāli Kaurḍimāla (See)

କଉଡ଼ିମାଳୀ—ଦେ. ବି—ଯେ ବେକରେ କଉଡ଼ିମାଳ ପିନ୍ଧେ—

Kaurḍimālī Wearing a necklace of shells.

କଉଡ଼ିମାଳୀ ସବୁକ ଛାଡ଼ । କବସ୍ତ୍ର. ଦାସବଞ୍ଚେଳ ।

କଉଡ଼ିହାର—ଦେ. ବି—କଉଡ଼ିମାଳ (ଦେଖ)

Kaurḍihāra Kaurḍimāla (See)

କଉଡ଼ିପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କୌଣସି)—ରାସସ, ଅସୁର—

Kaupapa Demon.

କଉଡ଼ିସି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସବ. (ସ. କମ୍ପ, ଗ୍ରା. କବଣ)—

Kaupasi ୧ । କୌଣସି, କେଉଁ; କ—1. Which; what.

କୌନ କଉଡ଼ି କଥା କାମନା ନ କରବ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କୌନା ୨ । କେହି ଜଣେ ଲୋକ ବା ପ୍ରାଣୀ ବା ବସ୍ତୁ—

2. A certain person, animal or thing.

କଉଡ଼ିସିଲ—ଗ୍ରା. ସବନାମ —କଉଡ଼ିସି (ଦେଖ)

Kaupasilā Kaupasi (See)

କଉଡ଼ିତର—ଗ୍ରା.ଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କଉଡ଼ିତର (ଦେଖ)

Kautarā Kaukatarā (See)

କଉଡ଼ିକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୌତୁକ)—କୌତୁକ (ଦେଖ)

Kautuka Kautuka (See)

କୌତୁକ ପାଶେ ପୁଷ୍ପର ବସିଥାଏ ।

ହାସ୍ୟରସ କଉଡ଼ିକ କରୁଥିଲେ ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କଉଡ଼ିକା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୌତୁକ)—ସୁନ୍ଦର, ମନୋହର—

Kautukā Beautiful; charming.

କୃଷ୍ଣର ପାଦପଦ୍ମ ରେଖା । ଭେଦ ଏ ଭେଦ କଉଡ଼ିକ ।

କବିଭା. ଭଗବତ ।

କଉଡ଼ିକିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (କୌତୁକିଆ (ଦେଖ)

Kautukiā Kautukiā (See)

କଉପ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. କୌଣସି ?) ବି.—ସୁଦ୍ର ଶୀତବସ୍ତ୍ର—

Kaupā ବିଶେଷ—A kind of warm dress.

କଉପେସ୍ କଉପ ଅଙ୍ଗେ ଦେଇ । କମଳାୟ ଶିବପ୍ରାଣ ଲଗାଇ ।

ଦାନବୃକ୍ଷ. ରସବଞ୍ଚେଳ. 11

କଉପିନି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୌପିନି)—କୌପିନି; ଲେଙ୍କୁଟି; ଚାରି-

Kaupini ବସନ ।

କମ୍ପି A narrow strip of rag worn to cover

the private parts.

[ଦ୍ର—କଉପିନି ଓ କୌପିନିମାନେ ଏହା ପିନ୍ଧନ୍ତି]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆଶି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଶି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଇ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଇ’ ଦେଖିବେ ।

କଉପୀନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୌପୀନ)—କଉପିନି (ଦେଖ)

Kaupina

Kaupini (See)

ମେଘଳା ବର୍ମ କଉପୀନ । ଦଣ୍ଡକମଣ୍ଡଳ ଧାରଣ ।

କଉପୀନ. ଗଣବଦ୍ଧ ।

କଉପୁନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୌପୀନ)—କଉପିନି (ଦେଖ)

Kaupum

Kaupini (See)

କଉପୁନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୌପୀନଧାତୁ)—ସେଇଁ ଲୋକ

Kaupuni କଉପୁନି ମାରିଥାଏ—Wearing a narrow strip of rag along the private parts.

କଉପୁନି ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଅଣ୍ଟା ଗୁରୁପାଖେ ଭୋର ବାନ୍ଧି ନାହିଁ

Kaupuni maribā ତଳେ କଉପୁନିର ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ସେ କମ୍ପ୍ୟୁରାବା ଭୋରରେ ଛନ୍ଦି ପୁଡ଼ାତଳ ବାଟେ କଉପୁନିର ଅନ୍ୟ

କମ୍ପ୍ୟୁରାବା ପାଖକୁ ନେଇ ପଛପଟେ ଖୋସିବା—

To wear a narrow strip of rag tucked along the private parts.

କଉପାସିଆ—ଦେ. ବି.—କଉଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ—

Kaupasiā A small fish of the class of Anabas.

ଅଳସେ [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ତଳେ ବାଲ ପରି ଦୁଇଟି କିଣ ଥାଏ, ଅଳସୀ କଉମାଛ ପରି ଏମାନଙ୍କ ଭେଣାରେ କଣ୍ଟା ନ ଥାଏ ।

ଅଳିଆ ଲମ୍ବରେ ଏମାନେ ଛ ଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ଅଳସା ମଶାଜମ୍ବ ଓ କାଟି ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ମଶାକୁ ଖାଇଯାନ୍ତି ।]

କଉଲବ୍ରାତୀ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. ଶ୍ରୀ (ସଂ. କୁଳ + ବ୍ରତ)—

Kaulabratī ପତିବ୍ରତା, ସତୀ—Chaste (woman), devoted (wife).

କଉଲବ୍ରତର ସିଦ୍ଧି କୁହନ୍ତି । ସୁବଂଶୀ ଧୂନ ମନ୍ତ୍ର ଗାୟା ଆରମ୍ଭ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତବ୍ରତାମଣି ।

କଉଶ—ପ୍ରାଦେ (ପାରିକୁଦ) ବି—କଠାଉ—

Kausa

Wooden sandals.

କଉଶଲ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି.—(ସଂ. କୌଶଳ) - ୧ । କୌଶଳ (ଦେଖ)

Kausala

1. Kausala (See)

୨ । କୋଶଳ ଦେଶ ବା ରାଜ୍ୟ—2. The kingdom of Kosala.

କଉଶଳେ କଉଶଳେ ଭରସା ପାଉ ।

ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କଉଶଲ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) ଶ୍ରୀ (ସଂ. କୌଶଲ୍ୟା)—କୌଶଲ୍ୟା, ରାମଙ୍କର

Kausalya ମାତା—Kausalyā, the mother of Rāma.

କଉଶଲଗାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ନାମ) (କୌଶଲ୍ୟା ଓ ଗଙ୍ଗୋତ୍ତର)—

Kausalganga ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ଧରୁଳ-ଗିରିର ପାଦଦେଶରେ ଓ ଦୟାନଦୀର ଅତୁରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଜଳାଶୟ—Name of an ancient tank near Bhubaneswar in the Puri district.

[ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଗଙ୍ଗାବର୍ଣ୍ଣାୟ ରାଜା କାମାର୍ଣ୍ଣବ ଗଙ୍ଗୋତ୍ତର ଦେବ (୧୧୧୭ - ୧୧୨୭ଖ୍ରୀ.) ଖୋଳାଇଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଆକୃତି ଏକ କୋଣ ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ବର୍ଗ-କ୍ଷେତ୍ର ପରି ଥିଲା ଏବଂ ଏହା ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଟାପୁ ଥିଲା ଓ ସେ ଟାପୁରେ ଗୋଟିଏ ରାଜଭବନ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା, ଗୋଟିଏ ପଲ୍ଲୀ ସୁଡ଼ଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ଏହା ଦୟାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଭୁବନେଶ୍ୱର ରାଜଧାନୀ ତୋଷାଳ ଏହା କୁଳରେ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ଗୁରୁପାଖରୁ କେତେକ ଅଂଶ ପୋତି ହୋଇ ଗଲଣି ।]

କଉଶଲିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୌଶଳୀ)—କୌଶଳୀ (ଦେଖ)—

Kausaliā

Kausali (See)

କଉଶଲୀ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୌଶଳୀ)—କୌଶଳୀ (ଦେଖ)—

Kausali

Kausali (See)

କଉଶିକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. କୌଶିକ)—୧ । କୌଶିକ (ଦେଖ)—

Kausika

1. Kausika (See)

(ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଅର୍ଥରେ) ବୋଲିଦେଲେ କଉଶିକ ସେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀସ ।

(ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଓ ସେତକ ଅର୍ଥରେ) ବଧୂରେ ଉଦୟଗିରି ଉପର,

କହାରକାୟ କଉଶିକର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀସ ।

(ସାମୁଦ୍ରିକେଳା ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥରେ) ଅଛି ମକରଧୂଳି ନିଶ୍ଚୟ ତହିଁକି ସ୍ୱରସତ କଉଶିକ,

ସତ କଉଶିକ ଭୂତଦାୟୀ ତ୍ରାହ୍ନ ନାହିଁ କାମିନୀକରକ ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । (ସଂ. କୌଶିକ)—ନଦୀବିଶେଷ—

2. Name of a river.

ମଧ୍ୟେ କଉଶିକ ନଦୀ ବହେ ଉତ୍ତରବାହୁଣୀ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କଉଶିକା—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. ଶ୍ରୀ (ସଂ. କୌଶିକା)—ଗଙ୍ଗାବର ଉତ୍ତରବାହୁଣୀ

Kausiki ଉପନଦୀ; ବିହାରର ନଦୀବିଶେଷ—A tributary of the Ganges; a river in Bihar.

କରସ ହୋଇଣ ଗଙ୍ଗା ବଗୁର ମନରେ,

ତପ ଅରଣ୍ୟ ପାଇଁ କଉଶିକା ଗରେ । ବ୍ୟାକାଥ. ବଦନ୍ତସମାପ୍ତ ।

କଉଶୁଲ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) ଶ୍ରୀ—ରାମଜନନୀ, କୌଶଲ୍ୟା—

Kausulā

Kausalyā, the mother of Rāma.

କଉଶୁଲୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) ଶ୍ରୀ—କୌଶଲ୍ୟା, ରାମଙ୍କ ମାତା—

Kausuli

Kausalyā, the mother of Rāma.

କଉଶେୟ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. କୌଶେୟ)—କୌଶେୟ (ଦେଖ)—

Kausēya

Kausēya (See)

ବାର ଭୋକ ଦେଲେ ଶଙ୍ଖେ ଶଙ୍ଖେ ରଜନ,

ବସାସହ ଥେରୁ କଉଶେୟ ବସନ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀସ ।

କଉଷ୍ଠ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. କୌଷ୍ଠ)—କୌଷ୍ଠ (ଦେଖ)—

Kaustubha

Kaustubha (See)

କଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସମ୍ବ. (ସଂ. କମ୍) ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—

Kae

କି; କଅଣ; କେଉଁ?—What; which?

(ଯଥା—ଶିଶୁଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ—ନବର ତରୁତର କଏ ଗଛ ? କହ;

ଏଥୁର ଉତ୍ତର—‘କହ’ (=ଅଜ୍ଞାନଗଛ) ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଫ୍	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନୃ

କଏଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କଇଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ —
Kaedi etc. Kaidi etc. (See)

କଏଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.—କଇଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kaedi etc. Kaidi etc. (See)

କଏବାର—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । ସୁଭିପାଠ, ଜେଜେକାର,
Kaebāra ଯଶୋଗାନ—1. Recital of praise;
Eulogizing, panegyrics.

ଯାହାବେଳେ କଏବାର କରନ୍ତି ନାହିଁ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

୨ । ସୁଭିପାଠକ, ଭାଷକ—2 Herald; bard.

କଂକଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଙ୍କଡ଼ (ଦେଖ)—
Kamkardu Kānkardā (See)

କଂଶ—ଫ. ବି. (କମ୍ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + ସଜ୍ଜାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ସ) —
Kamśa ୧ । ଅସୁରବିଶେଷ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମାମୁଁ, ଉତ୍ତସେନଙ୍କର
ପୁଅ, ଏ ମଥୁରାର ଜନନିକ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା, କଂସ—
1. Maternal uncle of Śrīkṛṣṇa.

[ଦ୍ର—କଂଶ ଦ୍ଵାରକାର ରାଜା ଉତ୍ତସେନଙ୍କର ପୁଅ । ନାରଦଙ୍କ-
ଠାରୁ ଏ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଵାରୀ ଶୁଣିଥିଲେ ଯେ ଦେବଜାଗର୍ତ୍ତଜାତ ସନ୍ତାନ
ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କରିବେ । ତଦନୁସାରେ ଏ ନିଜ ଭଗିନୀ ଦେବକୀ
ଓ ଭଗିନୀପତି ବସୁଦେବଙ୍କୁ ନିଜ ରାଜଧାନୀ ମଥୁରାର ବନ୍ଦିଶାଳରେ
ରଖି ତାଙ୍କର ସାତଗୋଟି ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମମାତ୍ରେ ହତ୍ୟା କଲେ,
କିନ୍ତୁ ଅଷ୍ଟମଗର୍ଭଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜାତ ହେବା ମାତ୍ରେ ବସୁଦେବ ତାଙ୍କୁ
ଗୋପନରେ ନେଇ ଗୋପପୁରରେ ନନ୍ଦଘରେ ରଖି ଆସିଲେ । କଂଶ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମରାଇବା ପାଇଁ ଅନେକ ଅସୁର ଅସୁରୀ ପଠାଇ ଅକୃତ-
କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଶେଷରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କପଟରେ ଧନୁସ୍ତୁରୁ ତକାଇ
ସେଠାରେ ମଞ୍ଜମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କୁ ମରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ
ନିଜେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିହତ ହେଲେ । ଉତ୍ତସେନଙ୍କ ରାଣୀକୁ
ଦୁର୍ଗିଳା ନାମକ ରାକ୍ଷସ ବଳପୁରୀର ରମଣ କରିବାରୁ ସେହି ରାକ୍ଷସ
ଭିରସରେ କଂଶ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ସ୍ତ୍ରୀପିତା ଉତ୍ତସେନଙ୍କୁ କାରବଦ୍ଧ
କରି ମଥୁରାର ରାଜା ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଉତ୍ତସେନ
ସ୍ତ୍ରୀ ମଥୁରାର ରାଜା ହେଲେ ।]

୨ । ଗୁଣବିଶେଷ, ମୁଣ୍ଡିକା ଗଛ (ଦେଖ)

2. A kind of plant; Mundikā (See)

୩ । (+ କର୍ମ. ସ) କଂଶା ନାମକ ଧାତୁ, ତମ୍ବା ଓ ରଙ୍ଗ ବା
ଦସ୍ତାର ମିଶ୍ର ଧାତୁ—3. Bell-metal.

୪ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରଜତାଦି ନିର୍ମିତ ପାନପାତ୍ର—

4. A gold or silver drinking glass.

୫ । ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—5. Utensils.

୬ । ପରିମାଣ ପାତ୍ରବିଶେଷ—6. A measuring pot.

କଂଶକ—ଫ. ବି.—୧ । (କଂଶ + କୁଞ୍ଜାର୍ଥେ କ; ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଂସାପରି)—
Kamśaka ଗ୍ରାସକ (ଦେଖ)
1. Hirākasha (See)

୨ । କଂଶା ଧାତୁନିର୍ମିତପାତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

2. A pot or vessel made of bell-metal.

କଂଶ କଚଡ଼ା—ଦେ. ବି. (କଂଶ ସେଉଁପରି କଚଡ଼ା ଖାଇ ମରିଥିଲା)—
Kamśakachardā ନିର୍ଦ୍ଦୀତ କଚଡ଼ା, ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ ଟେକି
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରୁ ଜୋରରେ ତଳେ ଛେଦ ଦେବା—

A very strong dashing or throwing
of a person on the ground.

କଂଶକଚଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁବ୍ ଜୋରରେ କଣ୍ଠକୁ ଢେଇ
Kamśakachardā khāibā ପଡ଼ିବା—To get dashed
to the ground.

କଂଶକଚଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପରୁ ଟେକି
Kamśakachardā debā ତଳକୁ କଣ୍ଠ ଦେବା—To dash
or fell down a person on the ground.

କଂଶକାର—ଫ. ବି. (କଂଶ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kamśakāra କଂଶା ବାସନ ଇଥରି କରିବା ଜାତି, କଂଶାର ବା
ଧରାଉ ଜାତି—A brazier.

କଂଶକୃଷ୍—ଫ. ବି. (କଂଶ + କୃଷ ଧାତୁ = ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ରିପ୍;
Kamśakṛush ଯେ କଂଶକୁ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିଥିଲେ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Śrīkṛṣṇa.

କଂଶକିତ୍—ଫ. ବି. (କଂଶ + କି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ରିପ୍, ଯେ କଂଶକୁ ଜୟ
Kamśajit କରିଥିଲେ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrīkṛṣṇa.

କଂଶତାଳ—ଫ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କଂଶାନିର୍ମିତ ତାଳ)—
Kamśatāla ଝାଞ୍ଜି । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —Cymbals.

କଂଶାନିସୂଦନ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଂଶ + ନିସୂଦନ = ବିନାଶକ)—
Kamśanisūdana ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrīkṛṣṇa.

କଂଶାବଣିକ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଂଶ + ବଣିକ)—
Kamśabanik ୧ । କଂଶକାର, କଂଶାଳ —1. A brazier.

୨ । ଯେ କଂଶା ବାସନ ବେପାର କରେ—

2. A trader in bellmetal.

କଂଶହା—ଫ. ବି. (କଂଶ + ହନ୍ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ରିପ୍;
Kamśahā ଯେ କଂଶକୁ ବଧ କରିଥିଲେ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Śrīkṛṣṇa.

କଂଶାସୁର —ଫ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କଂଶ ନାମକ ଅସୁର)—
Kamśāsura କଂଶ ୧ । (ଦେଖ)

Kamśa 1. (See)

କଂସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଫ. ବି—କଂଶ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)

Kamśa etc. Kamśa etc. (See)

କଂସା—ଦେ. ବି. (ଫ. କଂଶ)—

Kamśā ୧ । ତମ୍ବା ଓ ରଙ୍ଗ ବା ଦସ୍ତାନିର୍ମିତ ଧାତୁ—

କଂସା 1. Bell-metal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଚକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଛାଷାବେଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଲ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଥ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

विद्वरो, काँसा ୨ । କଂସା ଧାତୁରେ ତିଆରି ବଡ଼ ପାତ୍ର, ବେଲ୍—

2 A big pot made of bellmetal.

୩ । ପରିମାଣ ପାତ୍ରବିଶେଷ, ଅଡ଼ା—

3. A measure.

କଂସା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍ତୁର)—

Kamsā ୧ । ଯେ ପଶୁ ହତ୍ୟା କରି ମାଂସ ବିକେ—

कसाई 1. Butcher.

कसाइ ୨ । କଂସାର ପରି ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A person as cruel as a butcher.

୩ । (ସ. କଂସାବତୀ)—କଂସାବତୀ ନଦୀ, ବାଲେଶ୍ଵର

ଜିଲ୍ଲାର ନଦୀବିଶେଷ—3. The name of a river in Balasore.

୪ । (ସଂ. କପିଶା) ମେଦିନୀପୁର ଜିଲ୍ଲାର ନଦୀବିଶେଷ—

4. A river in Midnapur district.

* । ଏକଜାତୀୟ ତେମଡ଼ା ସବୁ ଲତା, ଏହା ଲଇରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—5. A kind of fibrous creeper used as bandage to tie things.

ଶଶ—ଅତି ନିଷ୍ଠୁର (ବ୍ୟକ୍ତି)—Very cruel (person).

कसागिनी—ବେ. ବି—୧ । (ସହଚର) କଂସା ନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଓ ସାନ

Kamsāginī ପାତ୍ରମାନ, ବେଲ୍ ତାଟିଆ ଆଦି ବାସନକୁସନ—

काँसावासन 1 Plates and utensils.

काँसावासन

୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ) କଂସା ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ଗିନା, କଂସାରେ ତିଆରି ତାଟିଆ—2. A cup made of bellmetal.

कसातमा—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସହଚର)—

Kamsātamā କଂସାଗିନୀ ୧ (ଦେଖ)

Kamsāginī 1 (See)

कसाताटिआ—ବେ. ବି—କଂସାଗିନୀ (ଦେଖ)

Kamsāṭāṭiā Kamsāginī (See)

कसाथालि—ବେ. ବି. (ସ. କଂସ + ପାଲି)—

Kamsāthali କଂସାଧାତୁନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଚଟକା ବାସନ—

A tray of bellmetal.

कसाथालिआ—ବେ. ବି—କଂସାଧାତୁନିର୍ମିତ ସାନ ଥାଳ—

Kamsāthaliā A plate of bellmetal.

कसाकोठा—ପ୍ରା. ବି. (ସହଚର)—କଂସାଲୋଟା (ଦେଖ)

Kamsākoṭhā Kamsālotā (See)

कसाबती—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । କଂସର ଭଉଣୀ, ଦେବଶ୍ରବାର

Kamsābatī ଭଉଣୀ—1. The sister of Kamsa and the wife of Debasrabā.

୨ । ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାର କଂସାବତୀ ନଦୀ—

2. The river Kamsabāṁsa in the

Balasore district.

कसाबासन—ବେ. ବି—କଂସାଧାତୁରେ ତିଆରି ନାନାପ୍ରକାରର ପାତ୍ର—

Kamsābāsana Various plates and utensils of bellmetal.

काँसावासन

कसावृद्धि—ସ. ବି. (ଯୁକ୍ତି ତତ୍ତ୍ଵ, କଂସ + ଅବୃଦ୍ଧି = ଶତ୍ରୁ)—

Kamsāṛṇṇa କଂସର ଶତ୍ରୁ, ଶତ୍ରୁଷ୍ଟ—

Śikṛushṇa; the enemy of Kamsa

कसावृ—ସ. ବି. (ଯୁକ୍ତି ତତ୍ତ୍ଵ, କଂସ + ଅବୃ = ଶତ୍ରୁ)—ଶତ୍ରୁଷ୍ଟ—

Kamsāṛi Śikṛushṇa

ବେ. ବି (ସ. କଂସକାର)—

୧ । କଂସକାର (ଦେଖ)

1. Kamsākāra (See)

कसावृ बरर पाव, कूळ ठाई ठाई कू—नयाव ।

हागलथुवी ୨ । ବାଲିରେ ମାଡ଼ିଥିବା କଳମାଦି ବର୍ଗର ଏକପ୍ରକାର ଲତା,

दोपतीलता ଏହାର ପତ୍ର ଢେଲ ଖୁବ୍ ପରି ମଝିରେ ଖଣ୍ଡିତ, ଫୁଲ ଆମାଳ ବଳ୍ଲ, କର୍କଶାରି ଲତା—2. The goat's foot creeper; Ipomœa Bilobā; Convulvulus Pes-capræ (Kirtikar)

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଲମ୍ବା ଓ ସଲଖ; ବାଲିରେ ଲଟାଇ କରି ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଆକୃତି ପ୍ରାୟ ୧୫ ଇଞ୍ଚ × ୧୫ ଇଞ୍ଚ, ଲମ୍ବରୁ ଓସାର ଟିକିଏ ବେଶି । ଏହି ଲତାର ଫୁଲ ଗୋଲପ ଫୁଲ ପରି, ମାତ୍ର ଚକଚକଥ; ଏହା ସମୁଦ୍ର ପତ୍ରାର ବାଲି ଉପରେ ବଢ଼େ; ଏ ଲତା ଖୁବ୍ ତେମଡ଼ା ଓ ଏଥିରେ ଲଇ ହୁଏ ।]

कसावृवर पाव—ବେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(କଂସାର ଘରେ ପାଳିତ

Kamsāṛighara pāṛā ପାତ୍ରମାନେ ଦିନରୁଲ କଂସାବାସନ

ଉପରେ ହେଉଥିବା ପ୍ରହାର ଶୁଣିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ)—

ସେହି ଲୋକ ଅନୁଭବ ହାର୍ଦ୍ଦ ଅନେକ ତୋଡ଼ି ସମ୍ଭାଳି ଆସି,

ନିର୍ଭୀକ ଲୋକ—A person habituated to brave many difficulties.

कसावृ लल—ପ୍ରା. ବି - କଂସାର ୨ ଦେଖ)

Kamsāṛi lai

Kamsāṛi 2 (See)

कसावृ लल—ବେ. ବି—କଂସାର ୨ (ଦେଖ)

Kamsāṛi latā

Kamsāṛi 2 (See)

कसालि—ବେ. ବି—କଂସାରେ ତିଆରି ଝାଞ୍ଜି, କୁବୁଜି—

Kamsāla

Cymbals

ଜଳ କଂସାଳ ସବୁ ବାଜ—କଳାତ୍ରୀମହୋଦୟ ।

कसालोठा—ବେ. ବି. (ସହଚର)—କଂସାବାସନ; ନାନାପ୍ରକାରର

Kamsālotā ବାସନମାନ—Various utensils of the household.

कसेव—ବୈଦେ. ବି—କଂସାର (ଦେଖ),

Kamsei

Kamsāi (See),

कथकथ—ବେ. ଅ—କଂଥକଂଥ (ଦେଖ)

Kaṭhāṇ kaṭhāṇ

Kaṭhāṇ kaṭhāṇ (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂ	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ

କକ—ଦେ. ଅ.—କଅଁକଅଁ (ଦେଖ)

Kaṇkaṇ Kaaṇkaṇ (See)

କକଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ. ହି. କାତନା=ସୂତାକାଟିବା)

Kaṇṭh —ସେ ସୂତାକାଟେ, ସୂତାକଟାଳ—Spinner.

କପରଗିନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସିନ୍ଦୂର ଆଦି ଗୋଳିବାରେ

Kaṇpariginā ବ୍ୟବହୃତ ଖୁବ୍ ଶ୍ଳେଷ ଗିନା, ସିନ୍ଦୂରଗୋଲା—

A very small pot (for the purpose of holding red lead for the toilet).

କକରକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବ୍ୟବହାରୀ—1. State of

Kaṇrakach being awfully busy.

୨ । ଅସୁବିଧା—2. Inconvenience

କକି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଶି (ଦେଖ)

Kaṇṣi Kasi (See)

କକ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅହଂକାର କରିବା—To boast of

Kak (root)

କକ କକ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ). ଅ—କୁକୁଡ଼ାର ଡାକ—

Kak kak The crowing of a cock.

କକ୍‌କକ୍

କକ—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁଭାଷା, ସଂ. କୋକ)—

Kaka ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଭୟଭରା କିମ୍ବଦନ୍ତ କଳ୍ପିତ ଭୟଙ୍କର ଜୀବ—

An imaginary being invoked by elders to frighten children to submission.

କକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍କଟ)—୧ । କକଡ଼ା (ଦେଖ)

Kakardā 1. Kaṇkardā (See)

କାକଡ଼ା ୨ । କର୍କଟରାଶି—2. Name of a zodiac sign.

କକଡ଼ା ୩ । ସୌରମାସ ଶ୍ରାବଣ ମାସ—

3 The solar month of Śrābana.

୪ । ବେନିମଞ୍ଜ (ଦେଖ)

4. Benimaṇja (See)

କକଡ଼ାଶିଂଘୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. କର୍କଟଶୃଙ୍ଗୀ)—

Kakardāśinghī କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)

Kakardāśringī (See)

କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍କଟଶୃଙ୍ଗୀ)—ଭରତର ଉତ୍ତର—

Kakardāśringī ସଞ୍ଜ ପ୍ରାନ୍ତର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ । ଏହାର ପତ୍ତରେ

ସଂ. ଶଙ୍ଖୀ; କର୍କଟଶୃଙ୍ଗୀ; ଏକକାଶୟ ଯୋକ ୮୧ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା

କୁଳୀର ବିଷାଣିକା, ଛେଳିଶିଙ୍ଗ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଆବୁ (gall)

ଅଳ୍ପଶୃଙ୍ଖା; ଚକ୍ଷୁ ଭିତର କରନ୍ତି । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ

ହୁଏ ଓ ଏହି ଆବୁର ନାମ କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ—

Rhus Succedanea; Pistacia.

କକଡ଼ାଶିଙ୍ଗୀ Integerimma.

କକଡ଼ାଶିଂଘୀ

[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ, ଭକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ;

କକଡ଼ାଶିଂଘୀ; କକଡ଼ାଶିଂଘୀ

ଏହା କଫ, ବାୟୁ, କ୍ଷୟ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ,

ତା. କଳ୍ପଶିଙ୍ଗୀ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାତ, ଚୂଷ୍ମା, କାଶ, ହୃକ୍, ଅରୁଚି ଓ

ମରହଟ୍ଟି. କକଡ଼ାଶିଙ୍ଗୀ ବମନ ନାଶ କରେ । ଏହାର ଅଧିକ ମାତ୍ରା

ତେ. କକଡ଼ାଶିଙ୍ଗୀ, ବିଷାକ୍ତ । ଏହାର ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ଚୂଷ୍ମ ସଙ୍ଗେ ସେବନ

କର୍କଟାଶୃଙ୍ଗୀ କର ଦୁଷ୍ଟ, ଘୃତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରିତ ଅଳ୍ପ ଭୋଜନ

କଲେ ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ବୋଧରେ ବୃଷଭ ପରି ବଳ ଆସେ ।]

କକବାୟା - ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁଭାଷା, ସଂ. କୋକ)—କୋକ (ଦେଖ)

Kakabāyā Koka (See)

କକମିଆଁ—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁଭାଷା, ସଂ. କୋକ)—କୋକ (ଦେଖ)

Kakamīā Koka (See)

କକମିନା—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁଭାଷା, ସଂ. କୋକ)—କୋକ (ଦେଖ)

Kakaminā Koka (See)

କକୟା—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) (ସଂ. କୈକେୟୀ)—କୈକେୟୀ (ଦେଖ)

Kakayā Kaikeyī (See)

କକରଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କର୍କଟକ)—କାକଡ଼ା—

Kakarlo An edible thorny fruit borne by a

creeper.

Memordica Cochinchinesis.

କକରଥନା—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. କଦର୍ଥନା)—ବ୍ୟାକୁଳ, ବିଚଳ—

Kakarathanā Distracted.

ଗ୍ରା. ବି—ବ୍ୟାକୁଳତା, ଯତ୍ନଶା; କଷ୍ଟ, ଦୁଃଖ—

Distraction; anguish.

କକରଶ—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. କର୍କଶର ଅଶୁକ ଉଦାରଣ)—

Kakaraśa ୧ । କର୍କଶ—1. Harsh; grating.

୨ । ଟାଣୁଆଁ—2 Hard.

୩ । ଜ୍ୱର ଆଦି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ରହି ମୋଡ଼ି

ହେବା (ଦେହ)—3. Feeling sickly (before

an attack of fever); indisposed.

ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଜ୍ୱରଆଦି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ

ଦେହ ରହି ମୋଡ଼ି ହେବା ଅବସ୍ଥା—

1. A feeling of sickness before an attack of fever.

୨ । ଖରାପ ଭାବ—2. Ill-feeling.

ମନରେ ଅଳ୍ପ ବିବରଣ, ମିତ୍ତେ ବୋଲେ ବନ୍ଧୁ ବସ ବସ—୩ ।

କକର୍ଥନା—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. କଦର୍ଥନା)—

Kakarthanā ୧ । ବ୍ୟାକୁଳ, ବିଚଳ—1. Distracted

୨ । ଅତ୍ୟାଶୁରତ—2. Oppressed; tormented.

ଗ୍ରା. ବି—୧ । କଷ୍ଟ ଦେବା—1. Tormenting.

ଫର୍ଷ ଶତ୍ରୁ ନ କରିବ ବାୟା କକର୍ଥନା । ସାଲୋମହାବରତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚଢ଼ିତ ଅଷର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମା ପ୍ରାୟ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ନାଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଧଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଧଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ବ୍ୟାକୁଳତା—2 Distraction

ପଣ୍ଡବ କେକୟ ଅସୁର ପରା ସେନା-

ମାନଙ୍କୁ ସୁଦେ ଦେଇଛନ୍ତି ବ୍ୟକର୍ଷଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

୩ । ଅତ୍ୟାଚାର—3 Oppression; tormenting.

କକର୍ଷ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ସଂ. କକର୍ଷର ଅଶ୍ବକ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

Kakarṣa

କକରଣ (ଦେଖ)

Kakaraṣa (See)

କକର୍ଷ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଦେହ) ଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ ମୋଡ଼ ଉଠି

Kakarṣa hebṭh ହେବା—To feel indisposed and uneasy before an attack of fever

(ଯଥା—ମୋ ଦେହଟା ଆଜି କକର୍ଷ ହେଉଛି ।)

କକର୍ଷିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କକର୍ଷ)—କକର୍ଷ (ଦେଖ)

Kakarṣiā

Kakarṣa (See)

କକର୍ଷି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କକର୍ଷ ହେବା (ଦେଖ)

Kakarṣi hebṭh

Kakarṣa hebṭh (See)

କକା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଶୁକ୍ଳତାତ)—ପିତାଙ୍କର ସାନ ଭାଇ, କକେଇ-

Kakā

Father's younger brother.

କାକା } ଶ୍ରୀ.

-ଅନୁଗ୍ରହ କରି କକା-ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ଚାଲିଲେ ।
ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କାକା

काका

କକାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଶୁକ୍ଳତାତ)—କକା (ଦେଖ)

Kakāi

Kakā (See)

କକାର—ସଂ. ବି—୧ । ‘କ’ ଅକ୍ଷର—1. The letter ‘Ka’.

Kakār ୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ‘କ’ ମାତ୍ରା ସ୍ୱରୁ ହେବାର ଚିହ୍ନ ‘—

2. The sign ‘—’ of ‘Ka’ attached below a consonant to denote a diphthong.

କକାରାଦିକ୍ରମ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କକାର + ଆଦି + କ୍ରମ)—

Kakārādīkrama କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷରମାନ
ଲେଖାଯିବାର ଧାରାବାହିକ ପ୍ରଣାଳୀ—

Alphabetical order beginning from ‘Ka’.

କକୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । କୋକେଇ, ଶୁଣାନକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧାର ନିଆଯିବା ପାଇଁ

Kakū ୧ ଶୁଣୀ ପରି ବକା ହୋଇଥିବା ଛଅ ଖଣ୍ଡି ବାଉଁଶ—

1. Indian coffin; a ladder-like framework for carrying a corpse to the cremation-ground.

୨ । କକ (ଦେଖ)

2. Kaka (See)

୩ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ କଳ୍ପିତ ଭୟ—3. Suddenly appearing frightful object; scare.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. କକଭକା)—ସାକ୍ଷ୍ୟ—

Comb.

କକୁଆ ଭୟ—ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁଭୟ—1 Fear of death.

Kakū bhaya ୨ । ମାତୃଭୟ—2 Pestilence

୩ । ଅଜ୍ଞାତ ଓ କଳ୍ପିତ ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ—

3. Fright due to a scare

କକୁଜିଲ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଗୁଡ଼ିଆ ପକ୍ଷୀ—(ପ୍ରଭୁଭବାଦ)—

Kakujila The pied-crested cuckoo; swallow

କକୁଡ଼—ସଂ. ବି. (କ = ସୁଖ + କୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଡ)—

Kakut କକୁଡ଼ (ଦେଖ)

Kakud (See)

କକୁଡ଼ସ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—(କକୁଡ଼ + ସ୍ଥା ଧାତୁ = ରହବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kakutstha ଅ, ଯେ ବୃଷଭୂଷଧାରୀ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭୂମରେ ବସି ଅସୁରଙ୍କୁ

(କକୁସ୍ଥ—ଅନ୍ୟଭୂପ) ବିନାଶ କରିଥିଲେ)—ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଜନିତ
ରାଜା—A king of the solar race of India.

[ଦ୍ର—ଏ ରାମାୟଣ-ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭଗୀରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର କକୁ ଭଗବତରେ
ଏହାଙ୍କ ନାମ ରଖିଥିବେ ।]

କକୁଡ଼—ସଂ. ବି (କ = ସୁଖ + କୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ.

Kakud ଡ)—୧ । ବୃଷଭର ଚୁଲ—1. The hump on
the shoulder of the Indian bull

୨ । ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗ, ପାହାଡ଼ର ଚୁଲ—

2. Summit or peak of a mountain

୩ । ଛତ୍ର-ରୂପର ରାଜଚିହ୍ନ—

3. Insignia of royalty.

ସଂ. ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପ୍ରଧାନ—Chief; principal.

କକୁଡ଼—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—(କ = ସୁଖ + କୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା +

Kakuda ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଦ)—କକୁଡ଼ (ଦେଖ)—

Kakud (See)

କକୁଡ଼ାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କକୁଡ଼ + ଅକ୍ଷ ଧାତୁ = ଧାରଣ କରିବା +

Kakudāksha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଜଚିହ୍ନଧାରୀ—Holding the
insignia of royalty.

କକୁଡ଼ମାତୀ—ସଂ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ. (କକୁଡ଼ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—କକୁଡ଼ାନର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—

Kakudmatī Feminine of Kakudmān.

(କକୁଡ଼ାନ—ପୁଂ) ସଂ. ବି—(କକୁଡ଼ = ବୃଷଭ ଚୁଲପରି ମାଂସପିଣ୍ଡ

+ ଅଛୁ ଅର୍ଥରେ. ମଢ଼ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

୧ । କଟିଦେଶ; ଅଙ୍ଗ—1. Loins.

୨ । ପିଚ୍ଛ, ଶ୍ରୋଣୀ—2. Buttocks.

କକୁଡ଼ମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କକୁଡ଼ + ଅଛୁ ଅର୍ଥରେ. ମଢ଼, ୧ମା. ୧ବ)—

Kakudmān ଯାହାର ଚୁଲ ଅଛୁ, ଚୁଲିଆ—Having a

(କକୁଡ଼ା—ଶ୍ରୀ) hump; hump-backed.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବୃଷଭ; ଶର୍—1. Hunch-backed

bull.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ

୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.

୩ । ମହାବ, ପୋତା, ଅଶ୍ୱି ରାମରାଣୀ—

3. He-buffalo.

କକୁଦ୍ମିସୂତା—(୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, କକୁଦ୍ମି + ସୂତା = ଝିଅ)—

Kakudmisutā ରେବତୀ, ବଳଦେବଙ୍କ ଭାରିଆ—
Rebatī; the wife of Baladeba.

କକୁଦ୍ମି — ସଂ. ବି. ପୁ. (କକୁଦ୍ + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ. ମିନ୍, ୧ମ, ୧ବ)—

Kakudmī ୧ । ବୃଷ, ବଣ—1. Bull.

୨ । ପର୍ବତ—2 Mountain.

୩ । ପ୍ରାଚୀନରାଜବଂଶ (ରେବତୀଙ୍କ ପିତା)—

3. A king of ancient India

କକୁଦର — ସଂ. ବି. କ = ଦେହ, ପୃଷ୍ଠଦେଶ + କୁ = ନିତମ୍ବରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି +

Kakundara ଦୁ ଧାତୁ = ବିଦ୍ୟା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

(କକୁଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ପିଠିତଳେ ପିନ୍ଧି ମଝିରେ ଥିବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—

ପର ଗର୍ଭଦ୍ୱୟ—1. The two cavities of the

loins at the back.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ—

2. A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହା କରୁଣାବିଧାନ, ଉଷ୍ଣତାସଂପାଦକ, ଜ୍ୱର, ରକ୍ତ, ବେଦନା, ଦାହ ଓ ତୃଷ୍ଣା ନିବାରକ । ଏହି ବୃକ୍ଷର କଞ୍ଚା ମୂଳକୁ ମୁଖ ମଧ୍ୟରେ ଧାରଣ କଲେ ମୁଖଦୋଷ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) ।]

କକୁଭ — ସଂ. ବି. (କ = ବାୟୁ + ସ୍ୱପ୍ନ ଧାତୁ = ବିସ୍ତାର କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kakubh କ୍ୱିପ୍, ଯାହା ବାୟୁକୁ ବିସ୍ତାର କରାଏ) — ୧ । ବିନ୍ଦୁ, ବିନ୍ଦୁ—

1. A point of the compass; quarter of the globe.

୨ । ଶୋଭା — 2. Beauty; splendour.

୩ । ଦେଶ — 3. Region.

୪ । ଚମ୍ପକମାଳା, ଚମ୍ପକପୁଲର ମାଳା—

4. A garland of champaka-flowers

୫ । ଚମ୍ପକ ଶାଖା, ଚମ୍ପକପୁଲର ଶାଖା—

5. A branch of the champaka tree.

୬ । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ — 6. A vedic metre.

୭ । ଶାସ୍ତ୍ର — 7. Sacred book; scripture.

କକୁଭ — ସଂ. ବି. (କ = ବାୟୁ + ସ୍ୱପ୍ନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kakubha ୧ । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀବିଶେଷ — 1. Name of a mode of music.

୨ । ବାଣୀର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା ବକ୍ତ କାଠ — 2 A crooked piece of wood at the end of a lute.

୩ । ବାଣୀର ଅଧସ୍ଥ ଲତ୍ତୁରା — 3. A gourd-shell in the lower end of a lute or guitar.

୪ । ଅନୁନାସିକ — 4. A tree.

ମେଳ କରୁକରମ୍ଭ କରୁକରମ୍ଭ ମେଳନ ରତ୍ନସ୍ୟ—ଭକ୍ତ ବେଦେଶ୍ୱରୀକାବ୍ୟ ।

୫ । ବରଗଛ — 5. Banyan tree

ବର ଉଲ୍ଲସ ଉଲ୍ଲସ ଉପମା ବସନ୍ତ.

ବହୁତ ବରଗଛ ବହୁ କରୁକ ବଚନ । ଭକ୍ତ. ବେଦେଶ୍ୱରୀକାବ୍ୟ ।

୬ । କୁଟୁମ୍ବ ବୃକ୍ଷ, ବଣମଞ୍ଜି ଗଛ—

6 Wild jasmine (plant)

୭ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ — 7. A species of birds.

ଦେ. ବି. — ବିଶ୍ୱ — Quarter of the globe.

କକୁଭ — ସଂ. ବି. (କକୁଭ୍ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ) — କକୁଭ୍ (ଦେଖ)

Kakubh Kakubh (See)

କକୁଭାସ — ସଂ. ବି. — ପ୍ରଶଂସା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) —

Kakubhāsa Praise, panegyrics.

କକେଇ — ଦେ. ବି. ପୁ. — (ଭୂଲ. ସଂ. ତାତ, ଉତ୍ତ, ଶୁଭ, ମ —

Kakei କାକା, କାକା — ଖୁଲ୍ଲିତାତ; ଖୁଜୁତା —

ଖୁଜା } — ଶ୍ରୀ Father's younger brother.

କାକା }

କାକା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, — ଲକ୍ଷ୍ୟ) — ପାଦ୍ୟ —

ପିତ୍ତାୟା; ଚାବା Comb.

କକେଇପୁଅ ଭାଇ — ଦେ. ବି. ପୁ. — ଖୁଜୁତା ପୁଅ, କକେଇଙ୍କ ପୁଅ

Kakeipua bhāi ଅତୀତ ଭାଇଲେଖା ବ୍ୟକ୍ତି —

First causin.

କକେ — ଗ୍ରା. ବି. ପୁ. (ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ 'କକେ' ପରେ 'ଇ'ର ଶୀଘ୍ର,

Kakai ଉଚ୍ଚାରଣ) — ୧ । କକେଇ (ଦେଖ)

1. Kakei (See)

୨ । କୈକେୟୀ (ଦେଖ)

2. Kaikeyī (See)

କକେୟ — ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ — (ସଂ. କୈକେୟୀର ଅଶ୍ୱକ ଉଚ୍ଚାରଣ) —

Kakai Kaikeyī (ଦେଖ)

Kaikeyī (See)

କକୋଟକ — ସଂ. ବି. — କାକଡ଼ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)

Kakotaka Kankarda (See)

କକୋଳ — ସଂ. ବି. (କକ = ଅବକାଶ + କୁଲ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦକରବା +

Kakkola କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — କାକୋଳା (ଦେଖ)

Kakola (See)

ଅଶୋକ, ଅର୍ବଳ, କକୋଳ — ଗଳକ୍ରମଦେହସ୍ୱ ।

କକୁ (ଧାତୁ) — ସଂ. — ହସିବା —

Kakkha (root) To laugh.

କକୁଟ — ସଂ. ବିଶ୍ୱ. (କକୁ ଧାତୁ = ହସିବା + କର୍ମ. ଅଟ) —

Kakkhatā ଦୃଢ଼, କଠିନ; ଟାଣୁଆ — Hard.

(ଖକୁଟ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ଲେଖିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ଵରାବଳୀ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣ—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗନୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକ ବୃଦ୍ଧା ମର୍ଦ୍ଦିନୀ (ଏ ବୋବାଇବା ଦ୍ଵାରା ଜଞ୍ଜାଳର ଉପସ୍ଥିତି ହେବାର ସୂଚନା ରାଧାଙ୍କୁ ଜଣା ଯାଉଥିଲା)—
2. Name of an old monkey (at whose grinning Rādhikā was warned of her mother-in-law's presence.)

ଜଞ୍ଜାଳ ଅଲଗା ବୋଲି କଖାରୁ ତ କି—ଅପମୟ୍ୟ ବଦନ୍ତପ୍ରାମଣୀ ।

କଖାରୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. କର୍କାରୁ)—ଲତାଜାତ ଖାଦ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ,
Kakhāru କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—Red pumpkin, gourd,
ସ୍ଵନାମ—କର୍କାରୁ, Cucurbita Maxima.

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ, କାଶୀଫଳ [ଦ୍ର—କଖାରୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—
ଞ୍ଜୁକୁମୁଡ଼ା, ମିଠା କୁମୁଡ଼ା (୧) ବୋଇତିକଖାରୁ—ଏହା ଗୋଲକାର,
ବୋହିତାଳ ପାତରେ ଢଳିଦିଆ ଦିଶେ । (୨) ପାଣିକଖାରୁ—
କୁମ୍ଭହା; କୌଢ଼ା ଏହା ମୃଦଙ୍ଗପରି ଲମ୍ବା ଓ ପାତରେ ଧଳା ଦିଶେ ।
ପିଲା କୁମ୍ଭହା ବୋଇତିକଖାରୁର କଅଁଳ ପତ୍ର, ଲତା, ଫୁଲ
ଓ ଫଳକୁ ଲୋକେ ରାନ୍ଧିବାର ଖାଆନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପାଣିକଖାରୁ (ଦେଖ)—
Pāṇikakhāru (See)

କଖାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । କଖାରୁପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Kakhāruā 1. Of the shape or size of a gourd.
(ଯଥା—କଖାରୁଆ ଆମ୍ବ, କଖାରୁଆ ବେଲ ।)

୨ । କଖାରୁ ପରି ଦୃଷ୍ଟି ପୁଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ)—
2. Well-developed in body and shape.
(ଯଥା—ସେ ଟୋକାଟା ମରଯିବ ବୋଲି ଖୁବ୍ କଖାରୁଆ
ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।)

ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ବଗଡ଼ା ଧାନ—
1. A kind of coarse paddy.

୨ । ରଙ୍ଗିନ୍ କାଗଜରେ ଦୀପ ବସାଇ ଶୋଭା ଦେଖାଇବା
ପାଇଁ କଖାରୁ ପରି ଗୋଲ ଦୀପାଧାର, ଫାନୁସ—
2. Round Chinese Lantern.

୩ । ସୋଲ ନିର୍ମିତ ଏକ ପ୍ରକାର ଚନ୍ଦ୍ର ଫୁଲ—
3. An artificial flower made of 'Sola'.

୪ । କଖାରୁ ଆକୃତିର ପାହାନ୍ତି ଅଡ଼ଙ୍ଗ ବା ପିଣ୍ଡା—
4. Sloping veranda of a house.

କଖାରୁଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପିତା ଉପରୁ କଖାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ
Kakhāruā karibā ଭବିଷ୍ୟତ ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଏ,
ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ବିଶେଷଭାବରେ ମାଡ଼ ଦେଇ ବା ଛେଦ ଦାଇଲା ଓ
ଖଣ୍ଡିତ କରିଦେବା—(figurative) To give
a person a sound thrashing causing
wounds and sores throughout the body.

କଖାରୁ କଷି—ଦେ. ବି—ଅତି ଶ୍ଵେତ କଖାରୁ ଫଳ—

Kakhāru kashī Young pumpkin-fruit

ବଟିକୁମଡ଼ା

କୁମ୍ଭହେକୀବତ୍ରିୟା

କଖାରୁଗୁପ୍ତି—ଦେ. ବି—ତରକାର କରବା ପାଇଁ ବନାଯିବା କଖାରୁ
Kakhārugupṭi ଉପରୁ ପକିକଦ୍ଵାରା ଛେଲି ଯିବା ପତଳା ଓ
ସ୍ଵଦୁ ସ୍ଵଦୁ ଗୁପ୍ତି—The rind of the red pump-
kin fruit.

କଖାରୁ ଗୁପ୍ତି, ବେଳ ଉଣିକର ଗଛରେ ଗୋପା—ଢଗ ।

କଖାରୁ ଫୁଲ—ଦେ. ବି—୧ । କଖାରୁ ଲତାରେ ଫୁଟିବା ଫୁଲ—

Kakhāru phula 1. The flower of the creeper of
ଞ୍ଜୁକୁମୁଡ଼ା ବ ଫୁଲ gourd.

କୁମ୍ଭହେକାଫୁଲ [ଦ୍ର—ଏକା କଖାରୁ ଲତାରେ ମାଛ ଓ ଅଣ୍ଡିର
ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଫୁଟେ । ମାଛ ଫୁଲର ମୂଳରେ ଗୁମା
ହୋଇ ଫଳ ଧରେ ଓ ଫଳଟି ବଢିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ତା ଅଗରେ ଥିବା ଫୁଲ ଶୁଖି ସେମିତିଯାଏ, ପାଣି-
କଖାରୁର ଫୁଲ ଫଳାହଳଦିଆ, ବୋଇତିକଖାରୁ-
ଫୁଲ ତୋପାହଳଦିଆ । କଖାରୁଫୁଲରେ ଏକ ପ୍ରକାର
ସୁନ୍ଦର କିନ୍ତୁ ଅତି ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ‘ପାରୁଡ଼ାପୋକ’
ବସନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (କଖାରୁଫୁଲର ଗନ୍ଧ ନ ଥିବାରୁ)—କଖାରୁ-
ଫୁଲ ପରି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ମାତ୍ର ଗୁଣସ୍ଥାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person who is fine to look at but
good-for-nothing; a fair-looking worth-
less person.

ଅହେ ରସିକ, କଖାରୁଫୁଲର ପାରୁଡ଼ାପୋକ—ଢଗ ।

କଖାରୁବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍କାରୁ + ବଟିକ)—୧ । ପାଣିକଖାରୁକୁ
Kakhārubardī କୋର ଉକ୍ତି କୋରକୁ ବାଟି, ବିରବଟା ସଙ୍ଗେ
କୁମୁଡ଼ାବବଡ଼ି ମିଶାଇ ଉତ୍ତମରୂପେ ଫେଣାଇ ମଣ୍ଡାପରି ତିଆରି
କୁମ୍ଭହେକାଫୁରୀ କରା ଯାଇଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ବଡ଼—1. Balls of
corn-paste mixed with flakes of
pumpkin (used in preparing curry).

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବଟା ବିର ଫେଣିଆ ହୋଇଥିବାରୁ କଖାରୁବଡ଼ିମାନ
ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ କିନ୍ତୁ ପୋଲ, ହାତରେ ସାମାନ୍ୟରେ ମଳ
ଦେଲେ ତାହା ଚୁନା ହୋଇଯାଏ, ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ)—
ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର କିନ୍ତୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—
2. A good-looking but worthless person.

ଦେଖନ୍ତେ ସୁନ୍ଦର କଖାରୁବଡ଼ି—ଢଗ ।

କଖୁରୁ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଖାରୁ (ଦେଖ)—

Kakhuri

Kakhāru (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ଷ	ଯ	ସ	ଶ,ଷ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ

କଖେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କାଖେଇବା, କାଖକରବା,
Kakheibā ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କଡ଼ିପାଖ ଅଣ୍ଟାରେ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିଲୁ
ପରି ବସାଇ ତାଙ୍କୁ ବାହୁବେଷ୍ଟନ କରି ଧରିବା—
To carry a child on the flanks.

କଖ୍ୟା—ପ୍ରା. ବି.—କକ୍ଷା (ଦେଖ)—
Kakhyā Kakshā (See)

କଙ୍କ(ଧାତୁ)—ଫ. ୧ । ଗମନ କରିବା, ଗଢ଼ି କରିବା—
Kaṅk (root) 1 To go, to move.
୨ । ପାଇବା—2 To get.

କଙ୍କଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଙ୍କଡ଼ା (ଦେଖ)—
Kaṅkṛḍu Kaṅkardā (See)

କଙ୍କରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଙ୍କଡ଼ା (ଦେଖ)—
Kaṅkro Kaṅkardā (See)

କଙ୍କ—ଫ. ବି (କଙ୍କ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବକ, ବଗ (ପକ୍ଷୀ) —
Kaṅka 1. Egret (bird).

୨ । ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ ପକ୍ଷୀ—2. Flamingo.

୩ । ହାତୁଗିଳା ପକ୍ଷୀ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—
3. Adjutant crane.

୪ । ଛଦ୍ମବେଶୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଛଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
4. A masked Brāhmaṇa.

ହେବକରୁପେ ଯାଇଁ କେ ରୁଷ୍ଟ ପରୁ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବଳାସ ।

୫ । କୃତାନ୍ତ; ଯମ—5. The God of Death.

୬ । (ନାମ) ଅଜ୍ଞାତବାସ କାଳରେ ବିରାଟରାଜାଙ୍କ ପୁରରେ
ସୁଧର୍ମର ଧାରଣ କରିଥିବା ନାମ—6. Name
assumed by Jūdhishṭhira while in
sojourn at the house of king Birāṭa.

୭ । ଶକ୍ତିପୁ—7 A person of the Hindu-
warrior class.

୮ । କଂସାପୁରଙ୍କ ଭାଇ, ଉପସେନଙ୍କ ପୁତ୍ର—
8. A brother of Kamsa.

୯ । (ନାମ) ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
9. A demon said of in the Rāmāyaṇa.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଦ୍ଧପୁର) ବି—କାଙ୍କ (ଦେଖ)
Kaṅka (See)

ଫ. ବିଶ—ସୁଖଦାୟୀ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—
Giving pleasure.

କଙ୍କଟ—ଫ. ବି. (କଂ = ବାୟୁକୁ + କଟ୍ ଧାତୁ = ଆବରଣ କରିବା
Kaṅkaṭa + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
କବଚ, ବର୍ମ, ସାଞ୍ଜ, ଉରସାଣ—
Coat of mail; breast-plate.

କଙ୍କଟକ—ଫ. ବି. (କଙ୍କଟ + ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ)—କଙ୍କଟ (ଦେଖ)
Kaṅkaṭaka Kaṅkaṭa (See)

କଙ୍କଡ଼ା—ଫ. ବି. (ଫ. କଙ୍କଟ)—

Kaṅkardā ୧ । କୁଳୀର; ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଜୀବ—1. Crab.

କାଙ୍କଡ଼ା [ଦ୍ର—ଏହାର ଆଠ ଗୋଟି ଗୁଲିବା ଗୋଡ଼ା ଅଛି ଓ

କେକଡ଼ା ଆଗରେ ସଣ୍ଠୁଆସି ପରି ଦୂରତା ହାତ ଅଛି । ଏହି ହାତରେ
ଖାଦ୍ୟାଦିକୁ ଧରେ ଏବଂ ଏହା ଏପରି ଦାଉଥାଏ ଯେ ତହିଁ ଦ୍ଵାରା ନରମା
ଜନିଷ କରୁଥିବା କାଟିବା ପରି କାଟି ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଦେହ
ଗୋଲକାର, ଗୋଟିଏ ଖୋଲହାସି ଆବୃତ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହା
ଦେହରୁ ପୁରୁଣା ଖୋଲ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ଓ ନୂଆ ଖୋଲ କଅଁଳେ ।
ନାନା ଜାତିର ଓ ନାନା ଆକାରର କଙ୍କଡ଼ା ଅଛନ୍ତି । କେତେକ
ମଧୁର ପାଣି ଓ କେତେକ ଲୁଣି ପାଣିରେ ରହନ୍ତି । କାଦା କାହାର
ଦେହ ପାଣ୍ଡୁର, ଧଳା, ନାଲିଆ ବା କଳା ଅଟେ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହର
ଅଳ୍ପତମ ମଣ୍ଡଳାକାର ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଛଅ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସବର୍ତ୍ତୀ ହୁଏ ।
ସାଧାରଣ କଙ୍କଡ଼ାମାନେ ବିଲମାନଙ୍କର ହିତମୂଳରେ ଓ ପୋଖରୀର
ପାଣିକଡ଼ିରେ ପାଣିକ ଲାଗି ଗାତ ଖୋଲି ରହନ୍ତି । ମଧୁର ପାଣିରେ
ଥିବା ବଡ଼ କଙ୍କଡ଼ାଙ୍କୁ ମାଣ୍ଡିଆ କଙ୍କଡ଼ା ବୋଲିଯାଏ । ନୀର ଜାଗା
ଲୋକମାନେ କଙ୍କଡ଼ାକୁ ସିଝାଇ ବା ପୋଡ଼ିକରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର
ମାଂସ ବଳକାରକ ଓ ବାତନାଶକ ।

ଏକ ପ୍ରକାର କଙ୍କଡ଼ା ସମୁଦ୍ର ଓ ଚିଲିକାର ଲୁଣି ପାଣିରେ
ରହନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ବଡ଼ । ସମୁଦ୍ରକଙ୍କଡ଼ା ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର,
ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣିଆ କଙ୍କଡ଼ା, ରାଣି କଙ୍କଡ଼ା, କଙ୍କଡ଼ା, ଫୁଲିଆ ଓ
ମରଡ଼ା । ବିଲ ଭିତରେ ବର୍ଷାଦିନରେ ଏକ ପ୍ରକାର କଙ୍କଡ଼ା ରହନ୍ତି—
ଛୋଟ, ଧଳା ଓ ମାଣ୍ଡିଆ ଏହି ତିନି ପ୍ରକାରର ଛୋଟ କଙ୍କଡ଼ା
ଦେଖାଯାନ୍ତି । କଙ୍କଡ଼ାମାନେ ଅଣ୍ଡକ, କଥିତ ଅଣ୍ଡ ମାରି କଙ୍କଡ଼ାର
ପେଟ ଡମ୍ବରେ ଭରିଗଲେ କଙ୍କଡ଼ା ମରିଯାଏ । କଙ୍କଡ଼ାମାନେ
ତେରଣ ଶୁଲ୍ଲନ୍ତି ।]

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) କଙ୍କଟ ରାଶି—

2. (Astronomy) The Sign of Cancer.

୩ । କଙ୍କଡ଼ା ପରି ମଝି ଗୋଲ ଓ ଗୁରୁପାଖେ ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟା-
ମାନ ବାହାରିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁହା କଣ୍ଟା—

3. An iron-nail with many protruding
hooks.

କଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା—ଫ. କି—କଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା (ଦେଖ)

Kaṅkardāi dharibā Kaṅkardai dharibā (See)

କଙ୍କଡ଼ାଇବା—ଫ. କି—କଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା (ଦେଖ)

Kaṅkardāibā Kaṅkardai dharibā (See)

କଙ୍କଡ଼ା କୋଣ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି. (କାହାଳିଆ ଶବ୍ଦ)—

Kaṅkardā kōṇa ବାୟୁକୋଣ, ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—
(Nautical) The North-west corner.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭିନ୍ନ ଅନ୍ତର ଓ ମାମା ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ତର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତୀତ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଲେଖିବେ ବା ମାମା ସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଯଥା— ‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଆଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଖୋଜିବେ ।

କଙ୍କଡ଼ା ଖୋଳ—ଦେ. ବି— କଙ୍କଡ଼ା ଦେହରେ ଥିବା କଠିନ ଆବରଣ—
Kaṅkaṛḍā kholā The hard shell of a crab.

କାଂକଡ଼ାଖୋଳମ

कंकड़ाखोल

କଙ୍କଡ଼ାଗଲା ମାଟି—ଦେ. ବି—କଙ୍କଡ଼ାମାନେ ଗାତ କରିବା ପାଇଁ ଗାତ—
Kaṅkaṛḍāgalā māṭi ଭିତରୁ ଗାତ ଥିବା ଗାତ ମୁହଁରେ ଜମା
କରଥିବା କାଦୁଆ ମାଟି—The earth deposited
outside a crab-hole

କଙ୍କଡ଼ା ଗାତ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍କଟ ଓ ଗର୍ଭ)—

Kaṅkaṛḍā gāta ରହିବାପାଇଁ କଙ୍କଡ଼ା ଯେଉଁ ଗାତ ଖୋଳିଥାଏ—
କାଂକଡ଼ାବଗର୍ତ୍ତ Crab-hole.

कंकड़ाविल

କଙ୍କଡ଼ାଗୋଡ଼ା—ଦେ. ବି— ଯେଉଁ ଯାନ ଆସନମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ା—
Kaṅkaṛḍāgordā କଙ୍କଡ଼ାଗୋଡ଼ା ପରି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇ
ଦୁଇ ଆଡ଼କୁ ମେଲ ହୋଇ ଭିତର ହୋଇଥାଏ—
(furniture) With forked legs.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶେଷ—କାଦୁଆ ଜମି ଉପରେ ଗୋରୁଙ୍କ
ଖୁରୁଚି ଶୁଖି ଟାଣ ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ବାଟ)—
(road) Consisting of holes made by the
foot-prints of cattle and hardened by
sun's rays

କଙ୍କଡ଼ାବିଛା—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍କଟ ଓ ବୃଷିକ, ଏହାର କଙ୍କଡ଼ା ହାତ
Kaṅkaṛḍābichhā ପରି ଦୁଇଟି ସମ୍ମୁଖସିଦ୍ଧ ହାତ ଥିବାରୁ)—

କାଂକଡ଼ାବିଛା ୧ । ବିଷାକ୍ତ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ା ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର
ଅଶ୍ମପଦା ବିଛା—1. Scorpion.

विषु; शरी

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କଳା (ବଜ୍ର) ଓ କହଳ (ଶ୍ରେଣି) ଏହିପରି
ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ବଣିଆ ଭାଷା) ସୁନା ବା ରୂପା ତାରର ଗୋଲ ଗୋଲ
କଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ଭିତର ହୋଇଥିବା ଅଶ୍ମାର
ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—2. A kind of waist-chain
consisting of small flat balls chained
together.

କଙ୍କଡ଼ା ଭୁଡ଼ାଭୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଙ୍କଡ଼ାମାଟି (ଦେଖ)

Kaṅkaṛḍā bhuṛḍabhuṛḍi Kaṅkaṛḍāmāṭi (See)

କଙ୍କଡ଼ାମାଟି—ଦେ. ବି—କଙ୍କଡ଼ାଗଲା ମାଟି (ଦେଖ)

Kaṅkaṛḍāmāṭi Kaṅkaṛḍāgalā māṭi (See)

कंकड़ामाटी

କଙ୍କଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କଙ୍କରୋଳ) —କଙ୍କଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Kaṅkaṛḍu Kaṅkaṛḍu (See)

କଙ୍କଡ଼େଇ ଧରିବା—ଦେ. କି.—କଙ୍କଡ଼ା ସବୁ ଗୋତରେ ଯେପରି
Kaṅkaṛḍei dharibā କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଘୃଷି ଧରେ, ସେହିପରି
କାଂକଡ଼େଇ ଧାରିବା—To hold very tightly as
with a vice.

କଙ୍କଡ଼େଇବା—ଦେ. କି.—କଙ୍କଡ଼େଇ ଧରିବା—

Kaṅkaṛḍeibā Kankarḍei dharibā (See)

କଙ୍କଣ ପର୍ କପଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ହି. କେଳଟା)—

Kaṅkaṇ par kapṭā ଶା ଲୋକଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର
ଚୈତାଧତ୍ତା ଖଦି—A coarse cloth of broad
rim and small breadth worn by woman.

କଙ୍କଣ—ସଂ. ବି. (କଣ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା, ପଢ଼ ଲୁଟ୍ ଧାତୁ = କଙ୍କଣ ଧାତୁ
Kaṅkaṇa = ବାରମ୍ବାର ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ପାଠା
ବାରମ୍ବାର ଶବ୍ଦ କରେ)—

୧ । ହାତ ଖଡ଼ୁ, ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ବଳୟବିଶେଷ—

1. Bracelet, wristlet

ତାତ ତୋତ କଙ୍କଣ ସେ ଅଛି କର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜଳ
ବଦ ମୁହଁ ବହୁଣି କଣ୍ଠ ଉଦମାଳ ।

ସାରଳାମହାଭାରତ. ଖଣ୍ଡ ୧ ।

୨ । କସ୍ତୁରୀ, ଅନନ୍ତ, ଅନନ୍ତବ୍ରତ—2. Arnulet

୩ । କଙ୍କଣ ପରିଚା (ଦେଖ)—3. Kaṅkaṇa paritā (See)

୪ । ପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ସହ୍ୟାଦ୍ରୀ ଠାରୁ ସମୁଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ
ପ୍ରଦେଶ (ଏହାର ଭୂଭାଗ ସୀମା ତାପ୍ତି ନଦୀ)—

4. The Konkan country in Western India.

୫ । (କଂ = ଜଳ + କଣ = ବିନ୍ଦୁ) —ଲୋତକ, ଲୁହ—

5. Tears.

୬ । ଜଳକଣା—6. Particles of water.

ବନ୍ଧନ କଳ କଙ୍କଣ ମୁଖର ତଳାଳ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହ୍ୟବିଳାସ ।

କଙ୍କଣ ପରିଚା—ଦେ. ବି. (ସ. କଙ୍କଣ ଓ ଉପବାତ)—

Kaṅkaṇa paritā ବିବାହ ସମୟରେ ବରର ହାତ ଗଣ୍ଡିରେ ଗୁଡ଼ା-
ଯିବା ସୂତା—Marriage-string fastened round
the wrist of a bride-groom.

କଙ୍କଣବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ. ବି. ଦକ୍ଷିଣାପଥର ଏକ ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

Kaṅkaṇabāsi Brāhmaṇa A class of Brāhmaṇas
in South India.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୁବ୍ଧ ।

ଏମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ ଶୋଭନାୟୁ ଥିଲା । ୧୭୧୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ
ପେଶବା ବାଲ୍ଲଭିବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କ ଅଭ୍ୟୁଦୟରେ ଏମାନଙ୍କର ଭୁବ୍ଧ
ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବାଲ୍ଲଭିବିଶ୍ୱନାଥ ଏହି ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ ।
ସ୍ଥାନ ପୁରାଣରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ପରଶୁରାମଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି
ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ ଓ
ବେଦଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ଓ
ଦେଶୀୟ ଚାକିରୀ ମନ୍ଦିର ଏମାନଙ୍କର ଏକତନ୍ତ୍ର ।

(ପ୍ରକୃତବାଦ) ।]

କଙ୍କଣା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କଙ୍କଣ)—୧ । ଜଳକଣା—

Kaṅkaṇā 1. Particles of water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱକ୍ଷା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୁହ—2. Tears.

ଭବବଦ୍ଧଲକ୍ଷଣା ଦେ ନେତ୍ର ସ୍ୱପଦ୍ମବଦ୍ଧ କଙ୍କଣା ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କଙ୍କଣୀ—ସ. ବି. (କଙ୍କ ଧାତୁର ପୌରୋଧୀନ୍ୟାର୍ଥକ ବା ଯନ୍ତ୍ରଲୁହନ୍ତରୂପ
Kaṅkaṇī କଙ୍କଣ ଧାତୁ=ବାରମ୍ବାର ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ +
ଶ୍ଚା. ଇ) — ଘୁଙ୍ଗୁର, କଙ୍କିଣୀ, ଅଳଙ୍କାରରୂପେ ଗୋଡ଼ା-
ଗଣ୍ଡିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସାନସାନ ଘଣ୍ଟିର ମାଳ, ଘାଗୁଡ଼ି—
String of small bells worn as ornament on
the ankles.

କଙ୍କତ—ସ. ବି. (କଙ୍କ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ, ଯାହା
Kankata କେଶ ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରେ) — କଙ୍କେଇ, ପାନିଆ,
ଚରୁଣି—Comb.

କଙ୍କତକ—ସ. ବି. (କଙ୍କତ + କାର୍ତ୍ତେ. କ) — କଙ୍କତ (ଦେଖ)
Kaṅkataka Kaṅkata (See)
କଙ୍କତଦେହୀ—ସ. ବି. (କଙ୍କଦେହୀନ ପରଭାଷା, ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ) —
Kaṅkatadehī ପାନିଆ ଦାନ୍ତପରି କଣ୍ଠାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ଗୋଲକାର
କୋମଳାଙ୍ଗ ସାମୁଦ୍ରିକଜୀବବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) । —
Ctenophore.

କଙ୍କତିକା—ସ. ବି. (କଙ୍କତ + କାର୍ତ୍ତେ. କ + ଶ୍ଚା. ଅ) — କଙ୍କତ (ଦେଖ)
Kaṅkatikā Kaṅkata (See)

କଙ୍କତିକା ଅସ୍ତରଣ ରକ୍ତବଦ୍ଧ ଲେଖା କେଶ ।

ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

କଙ୍କତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଚା. (କଙ୍କତ + ଶ୍ଚା. ଇ) — କଙ୍କତ (ଦେଖ)
Kaṅkatī Kaṅkata (See)

କଙ୍କପକ୍ଷ—ସ. ବି. (କଙ୍କ + ପକ୍ଷ) — ବଡ଼ିଆକାଙ୍କର ପକ୍ଷ ବା
Kaṅkapaksha ଡେଣା — The wing of a flamingo.

କଙ୍କପକ୍ଷୀ—ସ. ବି. — ପକ୍ଷୀବିଶେଷ; ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ —
Kaṅkapakshi Flamingo.

ଦେ. ବି. (ଏହାର ପୁତ୍ରରେ କଙ୍କପକ୍ଷ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ) —
ବାଣବିଶେଷ — A sort of arrow.

କଙ୍କପକ୍ଷୀ ଲୋଡ଼ ଶର ଆଉ ଗନ୍ଧ ମୁଗା ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କଙ୍କପତ୍ର—ସ. ବି. (କଙ୍କ + ପତ୍ର; କଙ୍କ = କଙ୍କପକ୍ଷୀ + ପତ୍ର = ପକ୍ଷ) —
Kaṅkapatra ୧ । ବଡ଼ିଆକାଙ୍କର ପକ୍ଷ —
1. Flamingo feather.

୨ । (ଏହା କଙ୍କପକ୍ଷରୁ ଥିବାରୁ; ବହୁବ୍ରୀହି; କଙ୍କ + ପକ୍ଷ) —
ବାଣ, ଶର — 2. Arrow furnished with
flamingo-feather.

ବୃନ୍ଦାବତ୍ ହେଉ ତୋ କଙ୍କପତ୍ର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସ. ବିଶ. — କଙ୍କପକ୍ଷରୁ — Furnished with flamingo
feather.

କଙ୍କପୁର—ସ. ବି. (କଙ୍କା = ସୁଖଦାୟିନୀ + ପୁର) —

Kaṅkapuri ବାବୁଣୀ; କାଶୀ (ପ୍ରକୃତବାଦ) —
Benares.

କଙ୍କମାଳୀ—ସ. ବି. (କଙ୍କ = କରତ୍ତପଲ୍ୟ + ମାଳା ଧାତୁ = ଧାରଣ
Kaṅkamālā କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଧା) —

କରତାଳ ବାଦ୍ୟ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) —

A kind of clapping musical instrument.

କଙ୍କମୁଖ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଙ୍କ + ମୁଖ, କଙ୍କର ମୁଖ ପରି ମୁଖ
Kaṅkamukha ଯାହାର) — ୧ । ଚମୁଟା, ସଶୁଆସି —

1. A pair of tongs, pincers.

୨ । ସୁଶୁଭ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଶଲ୍ୟୋଦ୍ଧାରକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ —

2. A pair of surgical forceps for extract-
ing nails from the body.

କଙ୍କର—ସ. ବି. (କଂ = ଶକ୍ତାନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + କ୍ତ ଧାତୁ = କରିବା
Kaṅkara + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଭୂ. ଇଂ. କଞ୍ଚି ହେ) —

୧ । ବାଲିଗରଡ଼ା, ସାନ ଗୋଡ଼ —

1. Concrete; gravel; pebbles; grit.

୨ । (କଂ = ଜଳ + କ୍ତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

ତରୁ, ଘୋଳ ଦହି — 2. Churned sour milk.

ସ. ବିଶ. — କର୍କଶ — Rough; having grating sound.

କଙ୍କରିଳ—ସ. ବିଶ. (କଙ୍କର + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇଲ) —

Kaṅkarila କଙ୍କରଯୁକ୍ତ, ଗୋଡ଼ିଆ — Gravelly.

ବାହୁଁ ଡୋର ସେହି ବର୍ଣ୍ଣ କଙ୍କରିଳ ।

ସ୍ୱାମୀନାଥ, ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି ।

କଙ୍କରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଙ୍କରୋ) —

Kaṅkaro କାଙ୍କଡ଼ (ଦେଖ)

Kaṅkardā (See)

କଙ୍କରୋଳ—ସ. ବି. — କାଙ୍କଡ଼ (ଦେଖ)

Kaṅkarōla Kaṅkardā (See)

କଙ୍କଶାୟୀ—ସ. ବି. (କଙ୍କ = ପକ୍ଷୀ + ଶା ଧାତୁ ଶିର୍ = ଶାୟି ଧାତୁ =
Kaṅkaśāyā ଶୁଆଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ କଙ୍କପକ୍ଷୀକୁ ଶିକାର

କରି ଶୁଆଇବିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ମାରିପକାଏ) — କୁକୁର — Dog.

କଙ୍କା—ସ. ବି. ଶ୍ଚା. — ୧ । (ନାମ) ଉତ୍ତସେନଙ୍କ କନ୍ୟା (ଏ ବସୁଦେବଙ୍କ
Kaṅkā ଭାଇଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ) —

1. The daughter of Ugrasena.

୨ । ଶୁଖିଲା, ଶ୍ୱେତଚର୍ଚ୍ଚନ — 2. White sandal.

ସ. ବିଶ. ଶ୍ଚା. (କଙ୍କ + ଧା) — ସୁଖଦାୟିନୀ (ପ୍ରକୃତବାଦ) —
Giving pleasure or happiness.

କଙ୍କାଈ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଙ୍କତିକା) —

Kaṅkāi ପାନିଆ — Comb.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାଣୀ ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ମେହୁ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

କଙ୍କାଳ—ସଂ. ବି. (କଙ୍କ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଫଳାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ଆଳ) —

Kaṅkāla ୧ । ଅସ୍ଥିପଞ୍ଚର—1. Skeleton.

ହାତମାନ କଙ୍କାଳ ସେ ଗୃହ୍ୟାଏ ଦେହେ ।

ସାବନା ମହାବରତ ।

୨ । କଟିକଙ୍କାଳ, କଟିହାଡ଼—2. The bone of the loins

୩ । ପଞ୍ଚରହାଡ଼—3. The ribs on the sides.

ଦେ. ବି—କାଣ୍ଡତଳ, ପାର୍ଶ୍ୱ—The side of the body, flank.

କଙ୍କାଳପାତି—ଦେ. ବି.—କଙ୍କାଳବାଡ଼ି (ଦେଖ)

Kaṅkālapāṭi Kaṅkālabāṭi (See)

କଙ୍କାଳବାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ପଞ୍ଚରହାଡ଼ ଥିବା ଶରୀରର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ—

Kaṅkālabāṭi The sides of the body over the ribs.

କଙ୍କାଳମାତାବଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କଙ୍କାଳମାତା ଅବଶିଷ୍ଟ)

Kaṅkālamātrābāśiṣṭa ଅଳ୍ପ ସାହାର)—ଅଳ୍ପ ଶୀତ;

କଙ୍କାଳମୟ ଶରୀରପୁରୁ—Reduced to skeleton; very lean.

କଙ୍କାଳମାଳ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କଙ୍କାଳ + ମାଳ)—୧ । ଶିବ ଓ

Kaṅkālamāla କାଳୀପିକଥିବା ଅସ୍ଥିରେ ଗୁଡ଼ାଯାଇଥିବା ମାଳା—

1. A necklace of bones (worn by God Śiba)

୨ । ଅସ୍ଥି ସମୂହ—2. A collection of bones

ଦେ. ବି. —କଙ୍କାଳମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ—Reduced to skeleton

କଙ୍କାଳମାଳା—ସଂ. ବି.—କଙ୍କାଳମାଳ (ଦେଖ)

Kaṅkālamāla Kaṅkālamāla (See)

କଙ୍କାଳମାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କଙ୍କାଳମାଳା + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ଦ୍ର)

Kaṅkālamālinī + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଅସ୍ଥିମାଳାଧାରଣୀ—

1. Wearing a string of bones.

୨ । ରୁଦ୍ରାଣୀ, କାଳୀ—2. An epithet of Goddess

Kālī.

କଙ୍କାଳମାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କଙ୍କାଳମାଳା + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ଦ୍ର)

Kaṅkālamāli ୧ ମା. ୧ ବି.)—ଅସ୍ଥିମାଳାଧାରଣୀ—

(କଙ୍କାଳମାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Wearing a string of bones.

ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ଶିବ—An epithet of God Śiba.

କଙ୍କାଳସାର—ସଂ. ବି. —(ବହୁବ୍ରୀହି; କଙ୍କାଳ ଅଟେ ସାର ସାହାର)—

Kaṅkālasāra କଙ୍କାଳମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ—

Reduced to skeleton.

କଙ୍କାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଘନାଥପୁର) ବି. (ସଂ. କଙ୍କାଳ; ତୁଳ. ବ. କାକାଲ)—

Kaṅkāli ୧ । କାଣ୍ଡ—1. The part of the sides

above the waist on which grown up people carry children straddle-legged.

୨ । କୋଡ଼; ଅଙ୍ଗ; କୋଡ଼ —2. Lap.

କଙ୍କାଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଙ୍କାଳି)—କଙ୍କାଳମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ—

Kaṅkāliā Reduced to skeleton.

କଙ୍କାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କଙ୍କାଳ + ଇନ୍ଦ୍ର)—

Kaṅkāli ୧ । କଙ୍କାଳମାଳିନୀ (ଦେଖ)

1. Kaṅkālamālinī (See)

ରୁମ୍ଭା ଚଢ଼ିବା ଅଳ୍ପ କଙ୍କାଳୀ ବୋଲି—ସାବନା ମହାବରତ. ଉଦ୍ଭୋଗ,

୨ । ଶରବିଶେଷ—2. A kind of arrow.

ପାତାଳରେ ଥିବା ପର କଙ୍କାଳୀ ବୋଲି—ସାବନା ମହାବରତ. ଉଦ୍ଭୋଗ ।

ସଂ. ବି. ପୁଂ (କଙ୍କାଳ + ଇନ୍ଦ୍ର, ୧ ମା. ୧ ବି.)—

(କଙ୍କାଳିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ)

ପେଉଁ ଜୀବର କଙ୍କାଳ ଅଛି—

Having skeleton or ribs.

କଙ୍କି—ଦେ. ବି.—ଏକଜାତୀୟ ଗୁରୁପକ୍ଷ ଓ ଏକ ଲୁଙ୍ଗୁଡ଼ିବଶିଷ୍ଟ ପତଙ୍ଗ—

Kaṅki Dragon fly.

ବିଲ୍ଲିକିଡ଼ିଂ, କିଞ୍ଜିକିଞ୍ଜି ଉଡ଼ିବି ଶିଶୁକଙ୍କ ତେଲ ଚିଲି—ସାଧାରଣ. ଦୁର୍ଗାପ୍ରବଳ ।

ଡିକ୍ଟାଲି, ଚମକି

କଙ୍କିଧରଣ ମାଆ ମରଣ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ପିଲାମାନେ କଙ୍କି ଧରୁବାକୁ

Kaṅkidharana māṭh maraṇa ସୁଖପାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼ିରୁ

ନିବାରଣବା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୋଗ,—କଙ୍କି

ଧରଲେ ମା ମରଯିବ—(A saying intended

to make children desist from catching

dragon-flies) To catch dragon-flies

portends mother's death.

କଙ୍କୁ—ସଂ. ବି. (କଙ୍କ + ଉ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ, କାଙ୍କୁ ତୃଣ—

Kaṅku 1. A kind of grass.

୨ । (ନାମ) ଉଗ୍ରସେନଙ୍କ ପୁତ୍ର; କଂସଙ୍କ ଭାଇ—

2. A son of Ugrasena; brother of Kamsa.

କଙ୍କୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଙ୍କତା)—

Kaṅkuā କଙ୍କତା, ପାନ୍ତିଆ—Comb; hair-comb.

କଙ୍କୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କଙ୍କୁ + ଥା ଧାତୁ + ଅ)—

Kaṅkushṭha ୧ । ହରିତାଳବର୍ଣ୍ଣର ପାଷାଣବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—

1. A kind of yellow stone.

୨ । ହିମାଳୟପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ହରିତାଳ ପରି ପୀତବର୍ଣ୍ଣ

ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—

2. A kind of yellow soil found in the

Himalayan regions.

[ଦ୍ର—ଏ ମୃତ୍ତିକା ହରିତାଳ ପ୍ରକାରର । ଏକ ପ୍ରକାରର ବର୍ଣ୍ଣ ଧଳା,

ଏହାକୁ ତାରପ୍ରଭା ବୋଲାଯାଏ; ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଏହାକୁ

ସୃଷ୍ଟିପ୍ରଭା ବୋଲାଯାଏ । ସୃଷ୍ଟିପ୍ରଭା କଙ୍କୁଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏହାକୁ ଶୋଷକ

କରି ବ୍ୟବହାର କଲେ କଫ, ବାୟୁ, ବ୍ରଣ ଓ ଶୂଳଭୋଗର ହିତକର

ହୁଏ—ପ୍ରକୃତିବାଦ] ।

କଙ୍କେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଙ୍କତା)—ପାନ୍ତିଆ—

Kaṅkei Comb; hair-comb.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—କଦଳୀମଞ୍ଜୁଳ ପକ୍ଷରେ କଚ୍ଚକର୍ କର କାଟି ପକାଇଲ) ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଅସୁବିଧା—

1. Inconvenience.

୨ । କଳହ—2. Quarrel.

୩ । ବ୍ୟସ୍ତତା—3. Trouble; vexation.

୪ । ଗୋଲମାଲ—4. Noise; ado.

କଚ୍ଚକର୍ କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—କଚ୍ଚକର୍ କରବା (ଦେଖ)

Kachkach karibh Kachar kachar karibh (See)

କଚ୍ଚକଟିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. —୧ । ଜଟିଳ, ଜଟିଳିଆ—

Kachkachih 1. Tangled; complex.

କଚ୍ଚକଟି ୨ । ବିରକ୍ତିକର—2. Teasing; vexing.

କଚ୍ଚକାଚ—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭୂମିରେ କଚି ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା

Kachkach ପର ଶବ୍ଦ କରି ଥରକୁ ଥର ପଡ଼ିଯିବା—

Falling down by producing repeated thumping sounds.

(ଯଥା—ସେ କଚ୍ଚକାଚ ପଡ଼ିଲା ।)

କଚ—ସ. ବି. (କଚ୍ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା + କର୍ମ. ଅ, ଯାହାକୁ ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ)—

Kacha

୧ । କେଶ; ମୁଣ୍ଡବାଳ—1. Hair.

୨ । ଶୁଷ୍କ ବ୍ରଣ, ବ୍ରଣର ଦାଗ—

2. A healed sore; cicatrix.

୩ । ମେଘ—3. Cloud.

୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପୁତ୍ର—

4. A son of Bruhaspati.

୫ । (+ ଭାବ. ଅ)—ବନ୍ଧ, ବନ୍ଧନ—

5. Bond; binding.

୬ । ଶୋଭା—6. Beauty; splendour.

କଚଟି—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଚର)—

Kachat ୧ । ତେମଡ଼ା; କୋତଟି—1. Tough; tenacious.

୨ । ମଳିଆ; କୋତରୁ—2. Unclean; dirty.

୩ । ଅତି କୃପଣ—3. Miserly.

କଚଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପିଣ୍ଡାର ଖମ୍ବ ଓ କାନ୍ଥର ମଝିରେ

Kachat ଥିବା ଖମ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଅଡ଼କାଠ—

Cross-bar joining a veranda-pillar with the wall-pillar.

କଚଟି—ଦେ. ବି.—୧ । ହାତଗଣ୍ଠି; ପାସୁଲି ଓ ନଳି ହାତ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା

Kachati ଗଣ୍ଠି—1. Wrist.

ହାତରକଞ୍ଚା କଚଟିରେ ପରସ୍ପର ଖରଚିବାର

ପଞ୍ଜିଆ ବାହାରିଲେ ବାହାମାନଙ୍କୁ ବହୁକାନ୍ଦ । ବୃଷାଦିତ ମହାବରଦ. ବସନ୍ତ ।

୨ । ହସ୍ତାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—2. Wristlet

କଚଟି ବାହୁଟି ଅତି କଠିନ ଓଡ଼ିଆଣୀ । ମହାବରଦ ।

୩ । କଠି ପାଖୁଣ୍ଟୁ ହାତ—

3. The bones on the sides of the loins

କଚଟିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଚର)—

Kachat ୧ । ତେମଡ଼ା—1. Tenacious

ଲସଲସା, ଚିପ୍ପିଆ ୨ । ଅତି ମଳିଆ, କୋତରୁ—

2 Very unclean; dirty.

୩ । କଷୋଷ୍ଟିଆ, ଅତି କୃପଣ, ଗଣ୍ଠିଆ—

3. Very miserly.

କଚଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୋଡ଼ ଖସି ପିଣ୍ଡ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଯିବା—

Kachard 1. Falling down with buttocks on the ground with a thud.

ସଟକ ପାରତ ପଥ ଶସତା ନ ଜାଣି ଢେଙ୍କି ପଦ ବତାଇଲେ ପଦ ପଦକେ କଚଡ଼ା । ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ସବଲେ ନିମ୍ନକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା—2. Forcibly dashing a thing down with a thud

୩ । ମୂଳରୁ ନଡ଼ା ସହିତ କାଟି ବିଲରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଧାନ ଗଛ—3. The paddy plants laid on the field after cutting them off from the roots.

ଦେ. ବିଶ.—ମୂଳରୁ କଟି ହୋଇ ବିଲରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଗୋଷ୍ଠରେ ରଖା ଯାଇଥିବା (ଧାନ ଗଛ)—

Kept in rows after being cut off from the roots (said of ripe paddy plants).

[ଦ୍ର—ଧାନକୁ ପ୍ରଥମେ ମୂଳରୁ କାଟି କଚଡ଼ା ପକାଇବା ପରେ ପୁଣି ଢେଙ୍କିର ଅଗରୁ ଧାନ କେଣ୍ଡାଯାକ କଟି ଯାଇ ଦଳା ବଜା ଯାଏ ଓ ମୂଳ ଅଂଶକୁ ନଡ଼ା କରି ବିଡ଼ା ବଜା ହୁଏ ।]

କଚଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କି—ଗୋଡ଼ ଖସି ଯାଇ ଭୂମିରେ ପିଣ୍ଡମାଡ଼ି Kachard khāib ପଡ଼ିଯିବା—To fall down with, a thump.

ସଟକସାନା

କଚଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଭୂମିରେ ନିକ୍ଷେପ Kachard deb କରିବା—To dash a person down on the ground with a thump.

ସଟକନା

କଚଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—କଚଡ଼ା ଖାଇବା (ଦେଖ)

Kachard pardib Kachard khāib (See).

କଚଡ଼ା ପାଇବା—ଦେ. କି—କଚଡ଼ା ଖାଇବା (ଦେଖ)

Kachard paib Kachard khāib (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ହ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଝେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କଚମ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନାପୁର) ବ. (ସ. କଚ୍ଚପ, ଭୂଲ. ବ. କାଚ୍ଚମ)—

Kachama କଚ୍ଚପ, କଇଁଚ—Tortoise.

କଚର୍ କଚର୍—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଚ୍ଚ)—

Kachar kachar ୧ । କର୍ମମୟ—1 Muddy.

କଚମଟ, କଚବମଟ ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ—2. Wet.

ଦେ. ଅ—(ଧୂମ୍ୟନୁକରଣ)—

୧ । ମୂଳା, କାକୁଡ଼ି ଆଦି କଞ୍ଚା ଫଳକୁ ଚୋବାଇବାର ଶବ୍ଦ—

1. Crackling like raw vegetables when chewed.

୨ । କଚକଚ (ଦେଖ)

2. Kachkach (See)

କଚର୍ କଚର୍ କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Kachar kachar karibā ୧ । ବିରକ୍ତ କରବା—

କଚକଚକବା 1. To trouble; to vex.

କଚକଚାନା ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ପରି ଅଳ କର ବିରକ୍ତ କରବା—

2. To trouble with importunity.

କଚରଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସ. କଞ୍ଚଟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଜ ଶାକ,

Kacharangā ଘୋଡ଼ା କନଶିର ଶାକ—A creeping herb

କାଟିଆସାନ growing at the edge of water;

ନିଶିମ୍ବା; ଗଞ୍ଜିତ୍ତିରିଆ; ଜଳପିପର Purple Lippia; Lippia Nodiflora.

ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଜଳଜଣ୍ଡୁଲିୟୁ, [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଲମ୍ବା

ଜଳଭୂ; ଲଙ୍ଗୁଳି, ତୋୟପିଣ୍ଡଳି, ଓ ଓସାର ଗୁରୁ ଆଙ୍ଗୁଳ, ଫୁଲ

ଶାରଦା; ଶକୁଳାଦିନା, ମୟାଗଞ୍ଜା, ନେଳିଆ; ଏହାର ପତ୍ର ପିତା, ଏହା

ଜଳପିଣ୍ଡଳି, ମୟାଦିନା ଅଭିଷାରନାଶକ । ଏହା ହୃଦୟ-

ମ. ଜଳପିଣ୍ଡଳି ଗ୍ରାସୀ, ଚକ୍ଷୁର ହିତକର, ଶୁକ୍ର-

ଗୁ. ରତନେଲିୟୁ ବର୍ଦ୍ଧକ, ଲଘୁ ଧାରକ, ଶୀତବର୍ଦ୍ଧକ,

ପା. ପିପଲିଆଶ ବୁଝ, କଟୁକ୍ଷୟକ, କଟୁଶ୍ଳେଷକ,

ଆ. ପିଲ୍ଲିପିଲ୍ଲିୟୁ ରୁଚିକାରକ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ରକ୍ତ-

ଦୋଷ, ଦାହ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ ।]

କଚରମଚର—ଦେ. ବିଶ—କଚରକଚର (ଦେଖ)

Kacharamachara Kacharkachar (See)

କଚର୍—ଦେ. ବି. (କଚର + ଅ, କମ୍ପା ସ. କର୍କର)—ଅଳିଆ, ଝାଡ଼ୁଆ—

Kachar Refuse; sweepings.

କଚଡ଼ା; କଚରା ବିଶ—୧ । ସନ୍ୟସ୍ତୁଆ—1. Wet; moist.

କୁଞ୍ଜାକରକଟ ୨ । କର୍ମମୟ—2. Muddy.

କଚରଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ସବରଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଥିବା

Kachargārdi ଅଳିଆକୁ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତି ନୁହେଁ ନିବ—

Refuse-cart.

କଚର୍ ପକାଇବା—ଦେ. କି—ପାଚିଲା ଧାନଗଛକୁ ମୂଳରୁ କାଟି

Kachar pakāibā ବିଲରେ ଖେଳାଇ କର ରଖିବା—

To spread the ripe paddy plants in the field after cutting them.

[ଦ୍ର—କଚର୍ ପଡ଼ିଥିବା ଧାନଗଛରେ ପବନ ଓ ଖରା ବାଜି-
ଗଲେ ତହିଁର ଅଗ କଟାଯାଇ ବିଡ଼ା ବନ୍ଦାଯାଏ ଏବଂ ମୂଳ ନଡ଼ା
ବନ୍ଦାଯାଏ ।]

କଚ୍ଚ—ସ. ବି. (କଚ + ଅ)—ଦ୍ରୁମିନୀ—Female elephant.

Kachch ବୈଦେ. ବିଶ.—(ଅ. କଚା)—

୧ । ସାମାନ୍ୟ, ଅଳ୍ପବୟସ୍କ—1 Young; of tender age.

(ପକ୍ୱ—ବିପକ୍ୱ) ୨ । ଅପଞ୍ଜ, ଅନିପକ୍ୱ—

2 Not skilful; not well-trained.

୩ । ଅନୁଭବ—3. Inexperienced.

କାଟା; କାଟା ୪ । ଅପକ୍ୱ, କଞ୍ଚା—4 Unripe.

କଞ୍ଚା ୫ । ଅଦୃଢ଼—5. Not strong.

୬ । ଅପାରଙ୍ଗମ—6. Unfit.

୭ । ରକା ହୋଇ ନ ଥିବା—7. Uncooked.

୮ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—8. Incomplete; imperfect.

୯ । ସହସ୍ପଦକ କରାଯାଇ ନ ଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—

9. (work) Not done with care.

୧୦ । ମାଟିରେ ତିଆରି (ଘର)—

10. (house) Built with mud or earth.

୧୧ । ମାଟିଗାଢ଼ିକରେ ନିର୍ମିତ (କାନ୍ଥ ଅଦି)

11. (wall) With mud masonry.

ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନରେ ଅସତ୍ର—

Carelessness in the doing of any work.

ଶବ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ଦୁଃଶାସନର ବିଶ୍ୱରେ

ପଢ଼ଣ ନାଶ ଗଲେ କାରଣ ବିଶ୍ୱରେ ।

ବୁଝିବିବି ମହାଭାରତ ଶିଳ୍ପ ।

ଦେ. ବି (ସ. କଚ ଧାତୁ =ପାଣି ପାଇବା)—

କଚନା; କଚନାନ ୧ । ଧୋବାର ଲୁଗା କାଟିବା—

1. Washerwoman's cloth-washing.

୨ । କଚଡ଼ା ଖାଇ ପଡ଼ିବା—

2. Falling with the buttocks on the ground.

୩ । ଉପରକୁ ଉଠାଇ ତଳକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା; କଟିବା;

କଚ୍ଚିକା—3. Dashing a thing down.

୪ । ହସ୍ତମୈଥୁନ କରଣ—4. Masturbation.

ଦେ. ବିଶ—ଧୋବା ଦ୍ୱାରା ସଫା ହୋଇଥିବା (ଲୁଗା)—

Washed (cloth).

କଚ୍ଚିକା—ଦେ. କି.—୧ । କାଟିବାର ଶିଳ୍ପରୁ ରୂପ—

Kachchibā 1. Causative form of Kachibā.

କାଟିନ ୨ । କାଟିବାର ଶିଳ୍ପରୁ ରୂପ—

2. Causative form of Kachibā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟତା ସହିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବ, ‘ଅଗ୍ନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଗ୍ନୀ’ ଦେଖିବ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବ ।

କବ୍ଜ ଉତ୍ପର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—

Kachh umara ୧ । ଅପରାଗତ ବୟସ—

କାଟାବୟସ 1 Raw youth.

କବ୍ଜାଓମର

୨ । ଅଳ୍ପ ବୟସ (ଯେଉଁ ବୟସରେ ଲୋକର ଅବସ୍ଥା ଜନ୍ମ ନ ଥାଏ)—2 Young age.

କବ୍ଜକଚି—ଫ. କ୍ରି. ବିଶ. (କଚ = ବାଳ + କଚ + ବ୍ୟତିହାରାର୍ଥେ)
Kachh kachi ଇ, ବ୍ୟତିହାର ବହୁବ୍ରହ୍ମ) —କେଶାକେଶ, ପରସ୍ପର କେଶ ଓଟେଇଟେଇ କରି (ଯେଉଁ ଯୁବ ହୁଏ) —
Pulling each other's hair.

ଦେ. ବି.—୧ । ଭଲକରି କାଟିବା, ବାରମ୍ବାର କାଟିବା—

1. Repeated dashing or beating.

୨ । ପରସ୍ପରକୁ କାଟିବା—

2 Mutual dashing.

ମୁଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡି, ମୁଥାମୁଥା, ବରୁବର ରତ

ଗଢ଼ିଲେ ଅବସରରେ ବେଳ ରଖିବାରେ—ସମାଜାଥ, ମହାସମା ।

୩ । ନାନା ବସ୍ତୁକୁ କାଟିବା ବା କବ୍ଜିବା—

3. Dashing down of many things.

କବ୍ଜ କାମ—ଦେ. ବି.—୧ । ମାଟିରେ ଭିତ୍ତିର କାମ, ମାଟି ଗାଢ଼ିବା—

Kachh kama 1 Mud masonry.

କାଟାକାସ ୨ । ଅପରାଗତ ଓ ଅସଫଳ କାର୍ଯ୍ୟ—

2. Any work not well-done.

କବ୍ଜ ଖାତା—ଦେ. ବି.— ଚିଠା ଖାତା (ଯେଉଁ ଖାତାରେ ଦୋକାନର

Kachh khata ଅସଫଳ୍ୟାଦି ପ୍ରଥମେ ଟିପା ଯାଏ ଓ ପରେ

କାଟାଖାତା ଭାବେ ପଢ଼ା ଖାତାରେ ଚଢ଼ା ହୁଏ) —

କବ୍ଜାଖାତା Rough notebook; a book for scribbling.

କବ୍ଜ ଗାନ୍ଧିନୀ—ଦେ. ବି. (ଅ. କଚା + ଫ. ଗାନ୍ଧିନୀ) —ପଞ୍ଜା ଇଟା ଓ

Kachh ganthin ମାଟିରେ କରାଯିବା ଗାନ୍ଧିନୀ—

କାଟା ଗାନ୍ଧିନୀ Brick and mud masonry.

କବ୍ଜା ଗାନ୍ଧିନୀ

କବ୍ଜ ଘର—ଦେ. ବି.—୧ । ମାଟିକାନ୍ଥ ଥିବା ଘର; କାନ୍ଥଘର—

Kachh ghara 1. A house with mud walls.

କାଟା ଘର ୨ । ଛପର ଘର—

2. Thatched house.

୩ । ଯେଉଁ ଘରର କାନ୍ଥ ଆଦିର ମାଟି ଗାନ୍ଧିନୀ ଅଟେ—

3. A house with mud masonry.

[ଦ୍ର—କବ୍ଜ କାନ୍ଥ, କବ୍ଜ ବାରଣ୍ଡା, କବ୍ଜ ଛତା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଘରର ସେହି ସେହି ଅଂଶ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କବ୍ଜ କୋଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କବ୍ଜ ଗାନ୍ଧିନୀ, ପୋଡ଼ା

Kachh joda ଇଟାକୁ ମାଟି ଦ୍ଵାରା ବସାଇବା—

କାଟା ଯୋଡ଼ାହି Brick and mud masonry.

କବ୍ଜା ଯୋଡ଼ାହି

କବ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ ଟେକି ଜୋରରେ ତଳକୁ ନିକ୍ଷେପ

Kachh dibi କବ୍ଜିବା—1. To throw down with force;

କାହାଡ଼ ଦେଖା to dash down.

ଫଟକନା ଦୟାରେ ଦୟାଳୁ କବ୍ଜି ମୋ ଦୁଃଖଗରିଷ୍ଠରେ । କବ୍ଜି ମଜା ।

୨ । (ମେଘ ବରଷିବାରେ ମାମ ପ୍ରସ୍ତୋତ) ପୁଷ୍ପ ଧାରରେ ବର୍ଷିବା—2. To rain cats and dogs.

(ଯଥା—ଅଳ୍ପ ମେଘ ଶିଳଶାଳ ପଥର କବ୍ଜିଲା ।)

କବ୍ଜି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତି ବରକୁ ହୋଇ ନିଜର ଅଙ୍ଗମାନ

Kachh heba ଭୂମିରେ ବାଜେଇବା—

1 To strike one's limbs on the ground

angrily.

୨ । ଭୂମିରେ କାନ୍ଥ ଖାଲିବା—

2. To fall on the ground with a slip.

କବ୍ଜି ହେଉ ମହାତ୍ମାରେ ପଡ଼ିଲେ

ଗୁରୁଗଣ୍ଡି ନକକ ମେଘା ବର ଦେଲେ । କବ୍ଜି ହେ. ମହାତ୍ମାରେ ଅନୁଗ୍ରାହନ ।

କବ୍ଜ ବୟାସ—ଦେ. ବି.—କବ୍ଜ ଉତ୍ପର (ଦେଖ)

Kachh bayasa Kachh umara (See)

କବ୍ଜ ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ଥାୟୀ ରଙ୍ଗ, ଯେଉଁ ରଙ୍ଗ ଶୀଘ୍ର ଛାଡ଼ି ଯାଏ—

Kachh ranga Not fast colour; loose colour;

କାଟା ବସ colour which vanishes after washing.

କବ୍ଜାବସ

କବ୍ଜ ରସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମାଟିରେ ଭିତ୍ତିର ରସ୍ତା—

Kachh rasta A road made of earth.

କାଟା ବାନ୍ତା

କବ୍ଜା ରସ୍ତା

କବ୍ଜ ସଡ଼କ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କଚା + ଫ. ସରକ)—କବ୍ଜ ରସ୍ତା (ଦେଖ)

Kachh sardaka Kachh rasta (See)

କବ୍ଜ ସେର—ଦେ. ବି.—ବାଲେଶ୍ଵର ସେର, ଅଶୀ ଟଙ୍କା ଓଜନର ସେର—

Kachh sera A standard seer of eighty tolas.

କାଟାସେର

କବ୍ଜାସେର

କବ୍ଜ—ଦେ. ବି.—କରର ମଣିବନ୍ଧ ପ୍ରଦେଶ, କରକ—

Kachh Wrist.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଧାନର ଯେଉଁ ଅଗ୍ରାଂଶରୁ ଗଜା ବାହାରେ; ଧାନର ଆଖି—The eye of a paddy seed.

ଦେ. ବିଶ—କବ୍ଜି (ଦେଖ) —

Kachhi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଶ—(ଭୂଲ. ବି. କଚ = କ୍ଷୁଦ୍ର) —

୧ । କୋମଳ; କଞ୍ଚା—1. Soft.

୨ । ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small; little.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂପ	ଉଥ	କ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକ୍ଷରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କଚିଆ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଦାଆ, ଜୁଣିଛେଦନ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ
Kachia ନନ୍ଦ)—A big scythe.

କଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପରକୁ ଉଠାଇ ତଳକୁ ଛେଦ ଦେବା—
Kachiba 1 To dash down a thing after
କାଟା raising it up.

ଦେ ମାରନା ୨ । ହସ୍ତପ୍ରେଥୁନ କରିବା—
2 To practise masturbation

କଚିମ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର ଓ ମେଦନୀପୁର) ବି (ସ. କଚପ, ଭୁଲ. ବ.
Kachima କାଚିମ)—କଇଁଚ, କୁର୍ମ—Tortoise

କଚିର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କଚହରା)—୧ । ବିଶ୍ଵାଳୟ—
Kachiri 1 Public court, court of justice
କାଚାବୀ, କାହାବୀ ୨ । ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଦରବାର, ଅଫିସ୍ —
କଚହରୀ 2. Public office.

୩ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଖଜଣାଅସୁଲ ଘର—
3. Zamindar's collection office

[ଦ୍ର—ରଜ ରଜ ବିଷୟ ବୁଝା ଯାଉଥିବା କଚିରମାନଙ୍କର ନାମ
ରଜ ରଜ, ଯଥା—କଲଟର, ଅଦାଲତ, ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ ।]

କଚିରଥ—ଦେ. ବି.—କଚିରରେ ଚାଲି କରୁଥିବା ବା କଚିରକୁ
Kachirath ନିୟମିତରୂପେ ଯାଉଥିବା ଲୋକ—A person
regularly attending courts

ଦେ. ବିଶ—୧ । କଚିରକୁ ନିୟମିତରୂପେ ଯାଉଥିବା,
ଦରବାରଥ—1. Frequenting courts and
offices

୨ । କଚେରୀସମ୍ପର୍କୀୟ—
2. Appertaining to court

୩ । କଚେରୀରେ ବ୍ୟବହୃତ—
3. Used in court, prevailing in courts.

କଚିରଥ ଭାଷା—ଦେ. ବି—କଚିରରେ ବ୍ୟବହୃତ ମିଶ୍ର ଓ ଅଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା—
Kachirath bhāṣā The mixed and incorrect
language used in courts
and offices.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ
ଭାଷା ଲେଖାଯାଏ ସେଥିରେ ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦୀ, ଆରବୀ, ପାରସୀ
ପ୍ରଭୃତି ଭାଷାର ଅନେକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ବ୍ୟାକରଣଗତ,
ଭାଷାଗତ ଓ ଅକ୍ଷରଗତ ବିଶୁଦ୍ଧତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଏ
ନାହିଁ, ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ କଚିରରେ ଲେଖାପଢ଼ି
କରୁଥିବା ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଧାର ଧାରନ୍ତି ନାହିଁ
ଓ କଚିରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକ ଯାବନିକ ଓ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ
ଭାଷାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ ।]

କଚିର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କର୍ମରୂପ) ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି
Kachiri kariba ବିଶ୍ଵାଳୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ବସି କାର୍ଯ୍ୟ

କାଟାବି କବା କରିବା—1. To hold court.

କଚହରୀଜମାନା ୨ । ଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ କଚିରରେ ରୁଣ୍ଡ ହେବା ଭଳି
ରୁଣ୍ଡ ହେବା—2. (a multitude of people)
To gather as in a public court or office.
୩ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ କଚିରରେ ଏକତ୍ର ହେଲାପରି ରୁଣ୍ଡ
କରିବା—3. To collect a multitude of
people as in a public court or office.

କଚିର ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ଖଜଣା ଅସୁଲ କରିବା
Kachiri gharā କର୍ମରୂପମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଗୃହ—

କାଚାବିଷୟ 1. The cutcheri house of Zamindars
for accomodating persons collecting rent.

୨ । ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଯେଉଁ ଘରେ ହୁଏ, ସାଧାରଣ
କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—2. A public office.

କଚିର ଜମାଲବା—ଦେ. କ୍ରି—କଚିର କରିବା (ଦେଖ)

Kachiri jamālbā Kachiri karibā (See)

କଚିର ଜମିବା—ଦେ. ବି—ଦାକମ ଓ ପକ୍ଷ ଆଦି ଏକତ୍ର ହୋଇ କଚିରର
Kachiri jamibā କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବା—Session or sitting of
କାଚାବିଷୟ a court.

କଚହରୀ ଜମନା

କଚିର ପଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—କଚିରକୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଆସୁ ନଥିବା ଅବସ୍ଥା—
Kachiri pardibā Closing of an office or court.

କଚିରପିନ୍ଧା—ଦେ. ବି—କଚିରକୁ ପିନ୍ଧି ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ
Kachiripindhā ପରିଧେୟ—Office dress; dress in-
କାଚାବିଷୟ tended to be used on public
କଚହରୀକାପହରଣ occasions.

କଚିରପୋଷାକ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. କଚହରୀ + ପୋଷାକ)—କଚିରପିନ୍ଧା
Kachiriposhāka (ଦେଖ)—Kachiripindhā (See)

କଚିରଫେରନ୍ତା—ଦେ. ବିଶ—୧ । କଚିରରୁ ଫେରୁ ଥିବା (ଲୋକ)—
Kachiripherantā 1 (a person) Just back from
court or office.

୨ । କଚିରରୁ ଫେରିବା (ବେଳ)—

2. (time) Of returning from court.

କଚିର ବସିବା—ଦେ. ବି—କଚିର ଜମିବା (ଦେଖ)

Kachiri basibā Kachiri jamibā (See)

କଚିର ବରଖାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କଚହରୀ + ବରଖାସ୍ତ)—

Kachiri barakhāst କଚିରର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନାନ୍ତେ କଚିର ବନ୍ଦ
କାଚାବିଷୟ ହେବା—The closing of a court
or office after the day's
କଚହରୀବରଖାସ୍ତ work.

ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ କଚିର ବରଖାସ୍ତ—ପଗ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରୁଷ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଶୁଦ୍ଧିକାଳରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବା ଅଚକ୍ରିତ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— ‘ନାଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କଚର ଶୁଦ୍ଧିବା—ଦେ. କି—(କଚରର କାର୍ଯ୍ୟାଧାର ବା ହାକିମ) କାର୍ଯ୍ୟ
Kachiri bhāṅgibā ଶେଷରେ ମିସଲ ଶୁଦ୍ଧି ଗୁଲି ଯିବା—
To dismiss a court.

ଦେ. ବି—ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନାନ୍ତେ କଚରର କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଗତ ହେବା—The dismissal of a court after a day's work.

କଚର ଲଗିବା—ଦେ. ବି—କଚର ଜମିବା (ଦେଖ)

Kachiri lāgibā Kachiri jamibā (See)

କଚୁ—ଫ. ବି. (କଚ୍ ଧାତୁ=ବାଜିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ, ଯାହା କୋଷ୍ଠ—
Kachu ବକ କରେ)—ସାରୁ, କୃଷିଜାତ କଳବଶେଷ—
An esculent root; Colocasia Antiquorum;
Taro Colocasia.

[ଦ୍ର—ଏହା ପିଚ୍ଚଳ, ଗୁରୁପାକ, ମଳସେଧକ, ବାୟୁ ପିତ୍ତ ଓ ଅମବର୍ଦ୍ଧକ ।]

କଚୁଆନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—କୋରୁମାନ୍ (ଦେଖ)

Kachuān Kochmān (See)

କଚୁଆନୀ—ଦେ. ବି—କୋରୁଆନୀ (ଦେଖ)

Kachuānī Kochuānī (See)

କଚୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କର୍ଚ୍ଚଣ; କର୍ଚ୍ଚରକା)—

Kachurū କଚୁରୁ (ଦେଖ)
Kachuri (See)

କଚୁପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ପୋଡ଼ା ଯାଇ ସିକ ହୋଇଥିବା ସାରୁ—
Kachupordā 1. Burnt Colocasia.

କଚୁପୋଡ଼ା ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—କୌଣସି ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା କର୍ମ—

2. Any spoilt thing or work.

କଚୁରୁ—ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ଚ୍ଚର)—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଦ, ଏହା ହଳଦି ପର
Kachurū ଚକ୍ରି ଏଥିର ବାସନା କର୍ପୁର ପର—A kind of
ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ herbarious root; Curcuma zedoaria
କର୍ଚ୍ଚର, ଶର୍ତ୍ତା ଦ୍ରାବିଡ଼, (Haines).

କର୍ଣ୍ଣ ଗଜମୂଳକ, ଗଜସାର, [ଦ୍ର—ଏହା ରେଚକ, ଅଗ୍ନିପାକ
ବେଧମୂଖ; ଜଟୋଳ ଓ ବାତ ଏବଂ କଫନାଶକ । ଏଥିରୁ
କଚୁରୁ, ନରକଚୁରୁ ପାଚୁଅ ଇଆର ହୁଏ, ଏହା କୁଷ୍ଠ,
ଅର୍ଶ, ବ୍ରଣ, କାସ, ଶ୍ୱାସ, ଗୁଳ୍ମ, ବାୟୁ
ଓ କଫନାଶକ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଗଳଗଣ୍ଡ,
ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି,
ପ୍ରା. କଚୁରୁ ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି,
ପ୍ରା. କଚୁରୁ ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି,
ଆ. ଏହିକୂଳକାୟରୁ ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି, ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧି,]
କଚୁରୁ—ଦେ. ବି.—(ଫ. କର୍ଚ୍ଚଣ)—ଗୁରୁପାକ ପିଚ୍ଚଳବଶେଷ—
Kachuri A sort of cake made from flour and
କଚୁରୁ pulses.

କଚୁରୁ

କଚୁରୁ—ଦେ. କି—କଚୁରୁବା (ଦେଖ)

Kacheibā Kachāibā (See)

କଚେବାର—ଦେ. ବି.—୧ । ପଣାଖେଳରେ ୩ ଖଣ୍ଡି କାଠିରେ
Kachebāra ମୋଟରେ ୧୨ ପଡ଼ିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଖଣ୍ଡି କରେ ୨;
କଚେବାର ଖଣ୍ଡି କରେ ୫ ଓ ଖଣ୍ଡି କରେ ୧ ପଡ଼ିବାର ଦାନ (ଅନ୍ୟତ୍ର
ସୁଅ ବାର, ଅର୍ଥାତ୍ ୨+୨+୧=୫)—1. A
turn of the dice resulting in number
12, comprising of 6 in one, 5 in one and
1 in one, thus totalling 12.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୌଭାଗ୍ୟାଦୟ—2 Prosperity

କଚେବାର ପଡ଼ିଛି (ତାକୁ)—ସେ ବନ୍ଦନମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ
Kachebāra pardichhi ବିଚରଣ କରୁଛି, ତାକୁ ବନ୍ଦ ସୁବିଧା
ପଡ଼ିଛି, ତାକୁ ହସ କରୁଛନ୍ତି ବା ଖେଳ କରୁଛନ୍ତି
ବେଳ ପଡ଼ିଛି—He is freed from all res-
traints; he is now enjoying happiness
and joy.

କଚେର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କଚିର (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Kacheri (etc.) Kachiri (etc.) (See)

କଚୋର—ଦେ. ବି.—କର୍ବୁରକ (ଦେଖ)

Kachora Karbūraka (See)

କଚୋର—ଦେ. ବି.—କଚୁର (ଦେଖ)

Kachori Kachuri (See)

କଚା—ଦେ. ବି. (ଫ. କଚ୍ଚ)—ପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ଉପକୂଳସ୍ଥ କଚ୍ଚ ଦେଶ—
Kachcha The country of Cutch in W. India.

କଚାର—ଫ. ବିଶ—(କୁ=କୁଣ୍ଡିତ+ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରବା+
Kachchara କର୍ତ୍ତୃ ଅ, କୁ ଠାରେ କଚ୍ ଅଦେଶ)—୧ । ମଳିନ;
ମଇଳା, ମଳଦୂଷିତ—1. Dirty; fouled; soiled.
୨ । ଦୁର୍ବୃତ୍ତ, ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.

୩ । ଘୋଳ ଦହି—3. Churned sour milk.

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଦତଃ ‘ଦୁଷ୍ଟ’ ଅର୍ଥବାଚୀ ଓ ଉପାଧି ‘ଖଚଡ଼’ ଶବ୍ଦ ଏହି
ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରାଣ ।]

କଚା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ)—କଚୁ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Kachchā (etc.) Kachchā (eto) (See).
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ କଚିରଥ ଲେଖାରେ ଏବଂ କଚିରଥ ଲଂଘନୀ
ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳିଯାଏ—Cutchā.]

କଚାବଜା—ଦେ. ବି. (ଆ. କଚା=ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ+ଫ. ବଜା; ହି. ବଜା;
Kachchābāchchā ସହଚର)—ବହୁ ଶ୍ଳେଷ ପିଲା, ଅଣ୍ଡାବଜା—
କାକାବାକା A large number of infants.
କଚାବଜା, କଚା ବଜା (ଯଥା—ତାକୁ ମହାପ୍ରଭୁ ଗୁଣ୍ଡିଏ କଚାବଜା
ଦେଇଛନ୍ତି ।)

କଚି—ଦେ. ବିଶ.—କଚି (ଦେଖ)

Kachchi Kachchhi (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଯୁକ୍ତିସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାଶାନ୍ତରାଳୀ	ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସର	ଝ	ଞ	ଝ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ

କଚ୍ଚିତ୍—ଫ. ଅ. (କୁ ସ୍ଥାନରେ କଚ୍ଚ=ମଳ + ଚ ଧାତୁ=ଚରଣ କରିବା
Kachchit + କର୍ମ କ୍ଷୁପ୍)—(ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ, କୌଣସି ଅଭିଳାଷ
ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ)—୧ । ସତେ ?—1. Is it so ?

୨ । ଅବା—2 Whether

୩ । ସମ୍ଭବତଃ, ବୋଧ ହୁଏ—

3 Most probably, it seems.

କଚ୍ଚେବାର—ଦେ. ବି.—କଚ୍ଚେବାର (ଦେଖ)

Kachchebāra

Kachebāra (See)

କଚ୍ଚ—ଫ. ବି.—(କ=ଜଳ + ଛା ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kachchha ଅ)—୧ । ଚୂଷକଶେଷ, ତୁଳା ଗଛ, ଗୟାତ୍ରୀ ଗଛ—

1 A tree

୨ । ସମୁଦ୍ର ବା ଜଳାଶୟ ଉପର ଦୃଶ୍ୟ—2 The
country on the shore of the sea or lake
ଜଳ ମଧ୍ୟ ଶୋଭା ପାଇ, କହେ ରହିଲେ ଶୁଭ ହୋଇ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ, ଭଗବତ ।

୩ । ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ ।
(ଏହା ଗୁଜରାଟ ଓ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ଵୀପ
ରାଜ୍ୟ । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଭୁଜ । ଏହି ଦେଶ ପ୍ରାଚୀନ
କାଳରେ ଉତ୍କଳର ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଥିଲା ଓ କଚ୍ଚେବାର
ବା କଚ୍ଚେବାର ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା)—

3. The country of Cutch in Western India

୪ । ଜଳମୟ ପକ୍ଷିଳ ନିମ୍ନଭୂମି—

4. Low marshy land.

୫ । ନୌକାର ପଛଭାଗ, ଡଙ୍ଗାର ପଛମଙ୍ଗ—

5. The back end of a boat.

୬ । ପଦ୍ମ ମୂଳସ୍ଥ ସମତଳ ପ୍ରଦେଶ—

6. Level country or valley at the foot
of a mountain

୭ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଖୋଲ—7. A round hollow case; a
hollow shell-like covering.

ଫ. ବିଶ—ଜଳପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥିତ—Situating on the shore of
water.

ଦେ. ବି ୧ । (ଫ. କଚ୍ଚା)—ଗୁଜରାଟର ଉତ୍ତରରେ ଓ ସିନ୍ଧୁ
ପ୍ରଦେଶରେ ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଉପସାଗର—1. The
gulf of Cutch.

୨ । (ଫ. କଚ୍ଚପ) କଚ୍ଚପ; କଇଁଚ—2. Tortoise

୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ଅବତାର—3. The second in-
carnation of Bishnu in which he upheld
the universe on his back by assuming
the shape of a tortoise.

୪ । (ଫ. କଚ୍ଚ) ସମଭାଗ ବା ଅଂଶ—4. Equal part.

୫ । (ଫ. କଚ୍ଚ) କଚ୍ଚ, ମାପ—5 Measurement.

୬ । ତୁଳିବା, ତୁଳ, ତୁଳନା—6 Comparison

ମାଣିକ୍ୟ ଭଳେ କାଚକୁ ଅଣି କଲ କହ,

ଚର ସୁବର୍ଣ୍ଣର ତୁଳେ ରଙ୍ଗ ଦେଖଅଛ । ପାତାସର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୭ । ବ୍ୟକ୍ତି ସମୟରେ ଜଣକ ଅଂଶରେ ପଡ଼ିଥିବା ସମ୍ଭାଗ,
ବାଣ—7. Share allotted to one share-

holder at partition; allotment.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ସର, ତୁଲ, ସମାନ—1. Equal.

୨ । ସମକକ୍ଷ, ସରସ, ସଦୃଶ—2. Equivalent,

similar.

୩ । ସମର୍ଥ—3. Able

୪ । ତୁଳନୀୟ—4. Fit to be compared;

comparable.

କଚ୍ଚଟିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (କଚ୍ଚ + ଅଟ୍ଟିକା)—କଚ୍ଚା (ଦେଖ)—

Kachchhatikā

Kachchhā (See)

କଚ୍ଚପ—ଫ. ବି. (କଚ୍ଚ=ଜଳଭୂମି + ପା ଧାତୁ=ପାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kachchhapa ୧ । କଇଁଚ, କର୍ମ—1 Tortoise, turtle.

(କଚ୍ଚପୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦ୍ଵିତୀୟ ଅବତାର—

2. The tortoise incarnation of Bishnu.

୩ । କୁବେରଙ୍କର ନିଧିବିଶେଷ—

3 A gem of God Kubera.

୪ । ମଳ୍ଲୟୁଦ୍ଧର ବନ୍ଧବିଶେଷ—

4. A pose in athletic feat.

୫ । ଘଣ୍ଟିକାରେ ହେବା ବ୍ରଣବିଶେଷ—

5. A tumour in the palate

କଚ୍ଚପିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ—(କଚ୍ଚପ + ଇକ + ଶ୍ରୀ. ଅ, ଏହାର ଅନୁଜ୍ଞା

Kachchhapikā କଚ୍ଚପ ପର)—୧ । ଆଉ—1. A wart.

୨ । ବୃହତ୍ ବ୍ରଣ, ପୁଷ୍ପବ୍ରଣ—

2 A big boil; cancer, carbuncle.

୩ । କରୁଣା ରୋଗ—3. Abdominal tumour.

କଚ୍ଚପୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (କଚ୍ଚପ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ଗଣାବିଶେଷ—

Kachchhapi

1. A kind of harp.

୨ । ସରସ୍ଵତୀଙ୍କ ଗଣା—2. The lute of Saraswati,
the Goddess of Learning.

୩ । ସ୍ଵାଦୁ କଚ୍ଚପ—3. Small tortoise.

୪ । ମାଈ କଚ୍ଚପ—4. Female turtle.

୫ । ବ୍ରଣ ରୋଗବିଶେଷ, ପୁଷ୍ପବ୍ରଣ—5. Carbuncle.

କଚ୍ଚରୁହା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (କଚ୍ଚ=ଜଳୀୟ ଭୂମି + ରୁହ ଧାତୁ=ଅବେ-

Kachchharuhā ବଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ + ଅ. ଶ୍ରୀ. ଅ)—

୧ । ଦୁବାଦଳ; ଦୁବାସ—Creeping grass;
the dooba grass.

ସାଧାରଣଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାମା ଏକ ୨ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବା ବା ମାମାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ରାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପଦ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅନ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଳବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କଳକଳା—ଦେ. ବି—କଳକ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହାଣ୍ଡି ବା ଘାସ ଶିଖାର
Kajalakaḥ କଳା—Lamp-black or soot collected
for preparing collyrium

ବିଶ—କଳକ ପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Black; of a very dark colour

କଳକଗଉରୁ—ଦେ. ବି—(ସ. କଳ୍ପ ଓ ଗୌର)—ଏକ ପ୍ରକାର
Kajalagauru ଅଖୁ, କଳା ଓ ଧଳା ଶ୍ୱେତାବର୍ଣ୍ଣ ଅଖୁ
କାଜଲୀ, କାଜ୍‌ଜା କଳ୍ପର ଅଖୁ—A kind of sugar-cane.

କଳକଗାର—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ପ୍ରାନ୍ତରୁ କାନ ଆଡ଼କୁ ଟଣା ଯାଇଥିବା
Kajalagāra ସରୁ କଳକର ରେଖା—A slender line of
collyrium drawn from the ends of
କାଜଲ୍‌ଗାବ୍ the eyes towards the ears.

କାଣି ଅଞ୍ଚଳେ କଳକ ଗାର—ଚଣ ।

କଳକ ଶ୍ୱେତର କେବା (ଅଖିରୁ)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି କୌଶଳ
Kajala chorāi nebha ସହକାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅଖି ଆଗରୁ କୌଣସି
ବସ୍ତୁ ହରଣ କରିନେବା—1. To steal a thing
deft-handedly from under one's very eyes.
୨ । ଅତିଶୟ ଚତୁରତା ସହକାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହରଣ-
କରି କରିବା—2 To play the sharper.

କଳକକଞ୍ଚି—ଦେ. ବି(ସ.କଳ୍ପ + କଞ୍ଚି)—କଳକଗାର (ଦେଖ)—
Kajalanāñji Kajalagāra (See)

କଳକ ପକେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକ୍ଷୁର ଅଞ୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ଘାସିଣା ଉପରେ
Kajala pakeiba ଧାତୁ ପାତ୍ରରେ ପାଣି ରଖି ସେହି ପାତ୍ର ତଳେ
କାଜଲପାତ୍ର କଳକ ପକେଇବା ଉପାୟ କରିବା—To arrange
କାଜଲପାତ୍ର for soot being deposited on the back
of a pot of water placed over a lamp
with a view to prepare collyrium.

କଳକପାତି—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. କଳ୍ପ + ପାତି) କଳକ ରଖିବାର
Kajalapāti ଧାତୁପାତ୍ର—1. A case for keeping
କାଜଲପାତ୍ର, କାଜଲପାତ୍ର collyrium.

କଜଲୌଟି ବାଞ୍ଛ ମାଉସର ବି ସମ୍ପର୍କ, ସିନ୍ଦୂର ପରୁଆ କଳକପାତି । ପ୍ରବଚନ ।
ସ୍ୱେଦ କେଉଁଗଲା କଳକପାତି । ନକଲିଗୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ସ. ଖଞ୍ଜିସାଟି, ଖଞ୍ଜନ ୨ । ସ. (କଳ୍ପ ପର୍ଣ୍ଣ) ଲଞ୍ଜି ଲମ୍ବ ଥିବା ଏକ-
ଫିଙ୍ଗା ପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଚଢ଼େଇ, ଭୃଙ୍ଗପକ୍ଷୀ—

ପତରିଗା, କଜଲା 2. A small black bird with a long
tail; the black drongo; Dicrurus
Ater.

[ଦ୍ର—କଳକପାତି ଚଢ଼େଇ ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହା
ଲମ୍ବରେ ୧୫/୧୭ ଅଞ୍ଚୁଳ ହୁଏ, ଦେଖିବାକୁ ଚକଚକିଆ କଳା;
ଏହାର ଲଞ୍ଜି କନାକନା ହୋଇଥାଏ, ଏ ଗୋରୁ ବାହୁ ଘାଟି ପିଠିରେ
ବସେ ଓ ଗର ବଗରେ ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ ମଝି ମଝିରେ ଡେଖାକୁ
ସଜୁଡ଼ିତ କରି ରହି ଯାଉଥାଏ ।]

[କଳକପାତି ବା କଳାପାତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଲୌକିକ ଫୁଲାର—
୧ । ଉଦ୍ଭିଦାଣୀ ପିଲ୍ଲୁ ଡାକାଣୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପିଲ୍ଲର
ବିଛଣାବ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କଳକପାତି ରଖା ହୋଇଥାଏ ।
୨ । ସଧବା ହିଅ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଗଲାବେଳେ ଦାତରେ କଳକ-
ପାତିଟିଏ ଧରି ଘରୁ ଅନୁକୂଳ କରେ । କାରଣ ଏ ଦେଶରେ କଳକ
ଘେନିବା ସଧବାର ଲକ୍ଷଣ ।]

କଳକପାତିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଧାନ, କଳାଜର ଧାନ—
Kajalapātīa 1. A kind of paddy with
black husk.

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ, ଭୃଙ୍ଗ ପକ୍ଷୀ—
2. A small black bird, the black
drongo.

ଦେ. ବିଶ—କଳକପାତି ଭଲ ଶୁଦ୍ର ଓ ଲମ୍ବ—Small and long.
କଳକପାତିଆଦା—ଦେ. ବି—ବିଲ୍ୱତଦଳ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ତେଜା
Kajalapātīādaḥ ଜଳଜ ଶାକ (ଏହାର ଫୁଲ ନାଲିବର୍ଣ୍ଣ ଓ
ନୌକାଫୁଲ ଆକାରରେ ନୌକା ବା କଳକପାତି ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ,
ଫୁଲର ତେଜ ଲମ୍ବା,—A kind of aquatic
plant, Monochoria Hastæfolia (the
leaf is somewhat of the same shape as
that of the tall variety of Water-
Hyacinth with deep blue flowers)

କଳକପାତିଆ ଭଲଲେକ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅପଣାର
Kajalapātīā bhalaloka ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି କମ୍ପା ପସପାତ
କରି ନ୍ୟାୟ କରେ—

1. A selfish or partial arbitrator
୨ । ଯେଉଁ ଭଲଲେକ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଷାପ କରିବାକୁ
ଯାଇ ନିଜର ସ୍ୱବିଚାର ଘଟାଏ—2. An arbitrator
who comes to trouble for going to
arbitrate between two parties.

[ଦ୍ର—କଥା ଅଛି—ଗୋଟିଏ ଗାଈ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବୃଷ
ସଙ୍ଗମ ଇଚ୍ଛା କରିବାରୁ ଗାଈଟି ବୃଷଭର ପୃଥୁଳାଙ୍ଗକୁ ଭରି ରାଜି
ହେଲା ନାହିଁ । ବୃଷର ଯାଇ ଗୋଟିଏ କଳକପାତି ଚଢ଼େଇକୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ
(ଭଲଲେକ) କରି ଆଣିଲା । କଳକପାତି ଗାଈକୁ ସାହସ ଦେବାରୁ
ଗାଈ ରାଜି ହେଲା । ମାତ୍ର ସଙ୍ଗମ ବେଳେ କଳକପାତି ଗାଈ ପିଠିରେ
ବସି ରହିବାରୁ ବୃଷଭର ଦେହ ଭିତରେ ପିଷ୍ଟ ହୋଇ ନିଜେ ମଲା ।
ଯେଉଁ ଲେକ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରିବାକୁ ଯାଇ ନିଜେ ସତପ୍ରସ୍ତ ବା ନଷ୍ଟ
ହୁଏ ତାକୁ କଳକପାତିଆ ଭଲଲେକ କହନ୍ତି ।]

କଳକ ପାତିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳକ ପକେଇବା (ଦେଖ)
Kajala pātība Kajala pakeiba (See)

କଳକ ବସାରବୀ—ଦେ. କ୍ରି—କଳକ ପକେଇବା (ଦେଖ)
Kajala basāribā Kajala pakeiba (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	ଞ	ନ

କଳଲିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି (ଫ. କଳ୍ପ + ଲିଙ୍ଗ) —କଳଲ ଗାର (ଦେଖ)

Kajalalāṅgi Kajala gāra (See)

କଳଲି—ଦେ. ବି (ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ) —୧ । ଏକ ଜାତୀୟ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣର ମାଛ, ଭଲୁଜ ମାଛ—1. A fish of black colour; କାଜଳା; କାଜଳି Catla Buchanani.

କଜରା ୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ରକ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣର ଅଣୁ—
2. A kind of reddish black sugarcane.

୩ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମସ୍ତକଯୁକ୍ତ ଏକଜାତୀୟ ଶୁଆ ପକ୍ଷୀ—
3. Slaty-headed parqueto

ବିଶ—କଳଲ ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Of a very dark colour;
of the colour of lamp-black.

କଳଲ ଗଣ୍ଡ—ଦେ. ବି —(ଯେଉଁ ସ୍ଥାନର ଜଳ ଗଭୀରତା ଯୋଗୁଁ ଗାଢ଼
Kajalā gāṇḍa ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ) ଗଭୀର ଜଳବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—
କାଜଳାଗଣ୍ଡ Very deep expanse of water which looks
deep blue owing to the depth of water

କଳଲ ଗହର—ଦେ. ବି (ଫ. କଳ୍ପ + ଗହର) —କଳଲଗଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kajalā gahira Kajalā gāṇḍa (See)

କଳଲ ଗାଈ—ଦେ. ବି —ଯେଉଁ ଗାଈର ଆଖି ଗୁରୁ ପାଖ କଳଲ
Kajalā gāī ଲଗାଇଲା ପରି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ—
କାଜଳାଗାଈ A cow having dark eye-lashes and
କଜରୀଗାୟ eye-brows.

କଳଲ ବଳଦ—ଦେ. ବି —ଯେଉଁ ବଳଦର ଆଖି ଗୁରୁପାଖ କଳ—
Kajalā balāda A bullock with dark eye-lashes
କାଜଳାବଳଦ and eye-brows.

କଜରାବିଳ

କଳଲ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କଳଲ (ଦେଖ)

Kajali Kajalī (See)

ଦେ. ବି. (ଫ. କଳ୍ପ) —କଳ୍ପଲି (ଦେଖ)

Kajjalī (See)

କଳଲିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. କଳ୍ପ) —୧ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Kajalī 1. Of a deep dark colour, very dark
କାଜଳା coloured.

କଜରାରା ୨ । କଳ୍ପଲୟୁକ୍ତ, ବହୁତ କଳ୍ପ କୋଲାଯାଇଥିବା—
2. Deeply painted with collyrium.

କଜାଇ—ଦେ. ବି —କଜେଇ (ଦେଖ)

Kajāi Kajai (See)

କଜାକା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଓଟି ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା ଜନ୍—
Kajākā Saddle for the back of a camel.

କଜାବା [ଦ୍ର—ଜନର ଦୁଇ ପାଖେ ମନୁଷ୍ୟ ବସିବାର ବା
ଜନସ ରଖିବାର ଆଧାନ ଥାଏ ।]

କଜିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କଜିୟା; ଭୂ. ଫ. କାର୍ଯ୍ୟ = ବିବାଦ) —

Kajī ୧. ଶୁଣା, କଳହ; ବାଗ୍ଘବତ, ବିବାଦ (ଏହା କଳ ସଙ୍ଗେ

ବିବାଦ) ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା, କଳକଜିଆ) —

କଜିଆ Wordy dispute; quarrel.

ବାଟରେ ମତେ ହରବରଥା, କରବେ ଯେବେ କି କଜିଆ ।

ରକାସ. ଗଭିରହସ ।

କଜିଆଖୋର—ବୈଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ଆ. କଜିଆ + ଫା. ଖୋର) —

Kajīākhora କଳହପ୍ରିୟ, କଳହଡ଼ା—

(କଜିଆଖୋରଣୀ—ଶ୍ରୀ) Quarrelsome; contentious.

ବିବାଦାଟି

କଜିଆଖୋର

କଜିଆଖୋର—ଦେ. ବି. ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ—କଳହପ୍ରିୟ—

Kajīāgor Quarrelsome.

କଜିଆଲିଆଗଣ୍ଡି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—ଦୁଇ ଶେଣୀରେ ଥିବା ଦାଉଗଣ୍ଡି—

Kajīālīgāṇḍi The joint between two wall-
(ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଭଲଲ) plates in a thatched house.

କଜେଇ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. କଜାଇ)—ଘୋଡ଼ାର ପାଠ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା

Kajei ଲୁହାର କଣ୍ଠଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ—Iron-bit put in the
କଜାଈ; କାଜାଈ mouth of a horse.

ଦହାନା

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଘୋଡ଼ାପାଠରେ ଗଲାଇ ଦେଇ

ଏହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ମୁଦିଆରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ତାକୁ
ଘୋଡ଼ାର କପାଳ ଉପର ବାଟେ ଚଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ ଓ ଏହି ଦୁଇ
ମୁଦିଆରେ ଲଗାମ ଲଗାଇ ଗୁଲକ ଲଗାମକୁ ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ଟାଣେ
ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁ ସେହି ଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଏ ଓ ଘୋଡ଼ା ଗୁଲକର
ଅସ୍ପୃଶ୍ୟରେ ରହେ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ସାଦା କଜେଇ ଓ କଣ୍ଠା
କଜେଇ ।]

କଜ୍ଜା—ଫ. ବି. (କ୍ଵ = କର୍ = କୁର୍ସି ତ + ଜଳ) —

Kajjā kajal (ଦେଖ)

Kajjwālā (See)

କଜ୍ଜାକୁନ୍ତା—ଫ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଜ୍ଜା + କୁନ୍ତା +

Kajjākuntā ଶ୍ରୀ. ଆ) —

ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର କେଶ ଘୋର କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—

Dark-haired woman.

କଜ୍ଜାପତ୍ରି—ଫ. ବି. (କଜ୍ଜା + ପତ୍ର = ପତ୍ର + ଇନ୍) —

Kajjāpatrī ଖଞ୍ଜନ ପତ୍ରି, କଜ୍ଜାପାତ୍ର ଅଟେ—
The black drongo (bird)

କଜ୍ଜାପତ୍ରର ପତ୍ର ନିଷେଦ । ବ୍ୟାକାଥ. ନିଷେଦ ।

କଜ୍ଜାରୋଚକା—ଫ. ବି. (କଜ୍ଜା + ରୋଚ ଧାତୁ, ଶିବ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —

Kajjārochaka ଦୀପାଧାର; ଦୀପରୁଖା—

Lamp-stand; candle-stick.

କଜ୍ଜା—ଦେ. ବି. —କୃଷ୍ଣ ପୃଷ୍ଠବିଶିଷ୍ଟ; ମରୁତବିଶେଷ—

Kajjā A fish with dark skin on the back.

କଜ୍ଜା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ—ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକର ଏକତ୍ର ପେଷଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ

Kajjā କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—Sulphuret of mer-
cury; mercury sulphide.

ମାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାୟ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତମାଣର ପାର୍ବ ଓ ଶକ୍ତି ଏକତ୍ର ଖଲରେ ବାଟିଲେ ପ୍ରଥମତଃ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଧୂଳିବଦ୍ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାକୁ କଳ୍ପଲ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି କଳ୍ପଲରୁ ମକରଧୂନ ପ୍ରଭୃତି ଔଷଧମାନ ତିଆରି ହୁଏ । କଳ୍ପଲରୁପେ ପରଶତ ନ ହେଲେ ପାରଦ କୌଣସି ଔଷଧରେ ମିଶି ପାରେ ନାହିଁ ।]

କଳ୍ପଲ—ଫ. ବି. (କୁ=କର=କୃତ୍ରିମ + କ୍ପଲ=ଅଗ୍ନିଶିଖା)—

Kajjwala ୧ । ଅଖିରେ ଘେନିବା କଳା—1. Collyrium.

୨ । କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗନ—2. Black sulphide of mercury.

୩ । ଘାପ କଳା—3 Lamp-black.

୪ । କାଳମା, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—4. Black colour.

୫ । କାଳ, ମସି—5. Black ink.

୬ । ମେଘ—6 Cloud.

୭ । କଳଙ୍କ—7. Taint; stain.

୮ । (କୁ+କଲ)—କୃତ୍ରିମ ଜଳ—

8. Polluted water

କଳ୍ପଲପାତ୍ର—ଦେ. ବି.—କଳ୍ପଲପାତ୍ର (ଦେଖ)

Kajjwalapāṭi Kajalapāṭi (See)

କେ ବସିଥିଲା ନିଜ ଘରେ, କଳ୍ପଲପାତ୍ର ଘେନି କରେ ।

କଳ୍ପଲପାତ୍ର ।

କଳ୍ପଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଫ. ବି ଓ ବିଣ—କଳ୍ପଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kajwala etc. Kajjala etc. (See)

କଳ୍ପଲ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ.—କଳ୍ପଲ (ଦେଖ)

Kajwala Kajjala (See)

କଳ୍ପଲୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ.—କଳ୍ପଲୀ (ଦେଖ)

Kajwali Kajjali (See)

କଳ୍ପା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—କଳ୍ପା (ଦେଖ)

Kajya Kajja (See)

କଳ୍ପା—ଦେ. ବି.—କଳ୍ପା (ଦେଖ)

Kaṇḥ Kaṇḥ (See)

କଳ୍ପ (ଧାତୁ)—ଫ.—ବନ୍ଧନ କରିବା—

Kaṇcha (root) To bind.

କଳ୍ପ—ଦେ. ବି.—ତାପଣ କରିବା ପରେ ତନ୍ତ୍ରମାନେ ଯାହାହାରୁ ସୂତା

Kaṇcha ଶବ୍ଦ—A contrivance used by weavers to polish yarn.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବନ୍ଧନଶୃଙ୍ଖଳା—

A kind of wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା । ବର୍ଣ୍ଣ ଅଳ୍ପ ଲେବେ ଏହାର ପତ୍ରରେ ଭାବି ଖାଆନ୍ତି ।]

କଳ୍ପଟ—ଫ. ବି. (କ=କଳ+ଟ=ଧୂଳି କରିବା+ଅଙ୍ଗାରା—

Kaṇchaṭa ଅ)—କଳ୍ପଟ ଶାବିଶିଷ୍ଟ; କଳ୍ପମ ଶାବି—

An aquatic edible creeper; a kind of water-weed.

କଳ୍ପଟ—ଫ. ବି.—କଳ୍ପଟ (ଦେଖ)

Kaṇchardā

Kaṇchaṭa (See)

କଳ୍ପଟ—ଦେ. ବି. (ଫ. କାଞ୍ଚନ)—୧ । ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ଫୁଲ ଓ ଚକ୍ରିତ

Kaṇchana ଗଛ—1. A red flower and its tree;

ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଞ୍ଚନ, କାଞ୍ଚନାର, Bauhinia Acuminata.

ସୁଗନ୍ଧକ, ମରକ, ଗଣ୍ଡାରି, କୋକିଦାର, [ଦ୍ର—ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ଏ

କଳ୍ପଦାର ଫୁଲ ତିନି ପ୍ରକାର—ଧଳା,

ମ କାଚମୁ କୋରକ ନାଲି ଓ ଭସନ୍ତ ଧଳାଧିଆ, ଫୁଲ

ଗୁ ତମ୍ବାକାଟି ଦେମନ୍ତରେ ଫୁଟେ, ଏହାର ପତ୍ର

ତେ. ଦେବ କାଞ୍ଚନ ଦୁଇ ଫାଳିଆ, ଏହା ଜିମ୍ବି, କୁଷ୍ଠ

କାଞ୍ଚନ ଗୁଡ଼ିଆ, ଗଣ୍ଡମାଳା ଓ ବଣ

କାଞ୍ଚନ ନାଶକ ।]

୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ଡେଇଁ ଫଳ ଥିବା କଂସା ଧାଳ—

2. A bell-metal plate with high ridges.

୩ । ଦେଶବିଶେଷ (ବିଷ୍ଣୁକେଶରୀ ପୁରାଣ)—

3. Name of a country.

କଳ୍ପଶାଳା—ଦେ. ବି.—କଳ୍ପଶ (୨) (ଦେଖ)

Kaṇchanathāḥ Kaṇchana (2) (See)

କଳ୍ପକ—ଦେ. ବି. (ଫ. କାଞ୍ଚନ)—୧ । କଳ୍ପଶ (୧) (ଦେଖ)

Kaṇchana 1. Kaṇchana (1) (See)

୨ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ସୂଥପତ୍ର—2. Name of a

monkey-general mentioned in the

Rāmāyaṇa.

ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପନ ତାଳସ୍ୱର ଉଦୟ

ବ୍ୟବସ୍ଥିତେ ପନସକୁ କରାଇ ସଫଳ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କଳ୍ପକାଳ—ଦେ. ବି.—କଳ୍ପକ (୨) (ଦେଖ)

Kaṇchanathāḥ Kaṇchana (2) (See)

କଳ୍ପକାର—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧ୍ୟ ଚରୁ—

Kaṇchanā Dalbergia Rubiginosa (tree).

କଳ୍ପକାର—ଫ. ବି.—କଳ୍ପକ (୧) (ଦେଖ)

Kaṇchanāra Kaṇchana (1) (See)

କଳ୍ପା—ଦେ. ବି. (ଆ କଳା=ଅପକ୍ୱ)—୧ । ଅପକ୍ୱ, ପାଚି ନ ଥିବା—

Kaṇchā (ଯଥା, ଫଳ)—1. Unripe; raw; green.

ପାଚିଲା } ବିପକ୍ୱ ୨ । ସଦ୍ୟ; ତଟକା (ଯଥା, ରସ)—

ପକ୍ୱା } 2. Fresh.

କାଁଚା ୩ । ପାକ କରାଯାଇ ନ ଥିବା (ଯଥା, ମାଂସ)—

୩. Uncooked; undressed.

୪ । ଖାଣ୍ଡି, ଅମିଶ୍ର (ଯଥା, ସୁନା)—4. Pure.

ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୁଣ୍ଡରୁ କଳ୍ପା ଗନ୍ଧ କରୁ ଅଳ୍ପ କଳ୍ପ ବାହାରେ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ବବେଳା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଝେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍ୟ

* । ଅପାରଦର୍ଶୀ—5. Not proficient, not well up

(ଯଥା—ଏ ପିଲାଟି ଶଶିତରେ କଣ୍ଠା ।)

୬ । ଶୁଣି ନ ଥିବା, ଓଦା (ଯଥା, କାଠ) —

6. Moist, not dried.

୭ । ଅଦକ୍ଷ, ଅପ୍ରବୀଣ (ଯଥା, ବୁଦ୍ଧି) —

7. Inexperienced, unskilful.

୮ । ପୋଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବା (ଯଥା, ଇଟା) —

8 Unburnt; unbaked.

୯ । ଶିଥିଳ, ଚିଲ୍ଲ (ଯଥା, ସିଲ୍ଲ) —9. Loose

୧୦ । ଅସଫୁର୍ଣ୍ଣ (ଯଥା, କାମ) —

10. Imperfect; immature, not final.

୧୧ । ଅପରିଣତ (ଯଥା, ବୟସ) —11. Undeveloped.

୧୨ । ଅସିକ (ଯଥା, ପରବା) —12. Unboiled.

୧୩ । କୋମଳ, ନରମ —13. Soft; tender

୧୪ । ଅସ୍ଥିରାବୃତ୍ତ (ଯଥା, କଥା) —14. Unsettled

୧୫ । ଅସ୍ଥାୟୀ, ଯାହା ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ (ଯଥା, ଗାଈନି) —

15. Temporary; not durable.

୧୬ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ —16. Changeable

କଣ୍ଠା ଇଟା—ଦେ. ବି—ପୋଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବା ଇଟା—Unburnt

Kañchā itā or unbaked brick

କାଟାହିଟ [ଦ୍ର—ଏହିପରି କଣ୍ଠା ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ, ସର ଇତ୍ୟାଦି ହୁଏ ।]

କଣ୍ଠାୟତ

କଣ୍ଠା ଉମର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କଳା + ଉମର) —୧ । ଅପରିଣତ

Kañchā umara ବୟସ—1 Unripe age; nonage;

କାଟାୟତ tender age.

କଣ୍ଠାୟତ ୨ । ବାଳକାଳ—2. Boyhood

କଣ୍ଠାକଣ୍ଠା—ଦେ. ବିଣ. (ଭୂଲ. ଗରମ୍ ଗରମ୍) —

Kañchākañchā ୧ । ଯାହା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କଣ୍ଠା ଥାଏ, ଦରକଣ୍ଠା—

ଆଧାକାଟା 1. Unripe; half-ripened.

ଅଧାକଣ୍ଠା ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧସିକ—2. Half-boiled.

୩ । ଅଳ୍ପ ଓଦା—3. Half-moist.

କଣ୍ଠା କଥା—ଦେ. ବି—ଅସ୍ଥିର କଥା—Unsettled talk; talk

Kañchā kathā which is not final.

କାଟାକଥା

କଣ୍ଠାବାତ

କଣ୍ଠା କାମ—ଦେ. ବି —୧ । ଅସଫୁର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ—

Kañchā kām 1. Unfinished work.

କାଟ କାଞ୍ଚ ୨ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଦ୍ଧାବେଳାପ୍ରାୟ ବା ଦକ୍ଷତା-

କଣ୍ଠାକାମ ସହକାରେ କରା ଯାଇ ନାହିଁ—

2. Work which is badly done.

କଣ୍ଠାଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଆ. କଳା + ଖ. ଖାଦ ଧାତୁ) —

Kañchākhāi ୧ । ଦେଶବିଶେଷ—

କାଟାଖାହି

1 A Goddess who eats raw flesh.

୨ । ତାହାଣୀବିଶେଷ—2 A class of witches eating ordure and raw flesh.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗର୍ଭରେ ବିଷ୍ଣୁ ଚରନ୍ତି ଓ ଜୀବତ ଶିଶୁ ପ୍ରତ୍ନତାକୁ ଖାଇ ପାଆନ୍ତି । ତାହାଣୀ ତଳେ ନୋହୁଁ ଦେଖ ।]

ଦେ. ବିଣ—କଣ୍ଠାସୁଆଦି, କଣ୍ଠା ବା ଅପକ୍ୱ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଖ-

ସ୍ୱେଦକ ବା ମିଷ୍ଟ (ଫଳ)—Sweet or palatable even when raw or unripe (fruit).

[ଦ୍ର—ଏହି ବିଶେଷଣ ପ୍ରାୟ ଅଳ୍ପ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କଣ୍ଠା ଖାତା—ଦେ. ବି—କରୁ ଖାତା (ଦେଖ) —

Kañchā khātā

Kachā khātā (See)

କାଟାଖାତା

କଣ୍ଠାଖାତା

କଣ୍ଠା ଗାନ୍ଧିନି—ଦେ. ବି—କରୁ ଗାନ୍ଧିନି (ଦେଖ) —

Kañchā gānthini

Kachā gānthini (See)

କଣ୍ଠା ଗୋଲ—ଦେ. ବି—ଦୁଧ ଛେନାକୁ ପାକ ନ କରି ଚିପୁଡ଼ି ତହିଁରେ

Kañchā golā ତିନି ମିଶାଇ ବାଟି ପରେ ନିଆଁରେ ଥିଲା ଗରମ

କାଟାଗୋଲା କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ସନ୍ଦେଶ—

A kind of sweet-meat.

କଣ୍ଠା ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ନଗଦ ଟଙ୍କା—

Kañchā tankā

1. Ready cash.

କାଟା ପସା

୨ । ଉପରି ଲଭ—

କଣ୍ଠା ପେସା

2. Extra income.

କଣ୍ଠା ତାହାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି—କଣ୍ଠା ତାହାଣୀ (ଦେଖ) —

Kañchā tāhāṇī

Kañchā tāhāṇī (See)

କଣ୍ଠା ତାହାଣୀ—ଦେ. ବି—ଅତି ଭୀଷଣ ତାହାଣୀ, ସେହି ତାହାଣୀ

Kañchā tāhāṇī କଣ୍ଠା ମାଂସ ଓ ବିଷ୍ଣୁ ଖାଏ—A very

frightful witch eating raw flesh and ordure.

(ତାହାଣୀ ତଳେ ନୋହୁଁ ଦେଖ)

କଣ୍ଠା ଦିହ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ସ୍ୱେଦରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା

Kañchā diha ଶରୀର—1. The body or physical

କାଟା ଗା system of a person who has not

କଣ୍ଠାବଦନ completely recovered from a disease.

୨ । ଅତି ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବେ ଭଲ ହୋଇଥିବା ଦେହ—

2. The physical system of a person who has been only recently cured.

୩ । ପ୍ରସବ କରିବାର ଅବ୍ୟବହୃତ ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ

ଶରୀର (ସେକାସେକ ଓ ପଥ୍ୟାଦି ଫଳରେ ସହିତ ରକ୍ତ-

ଜଳାଦି କର୍ମମାନ ବଦ ହୋଇ ନ ଥାଏ,—3. The

physical system of a recently delivered

woman.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ଟାରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଗେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଖୋଜିବେ ।

କଣ୍ଠ ଦୁଧ—ଦେ. ବି—୧ । ସିଂହା ହୋଇ ନ ଥିବା ଦୁଧ—

Kañchā dudha 1 Unboiled milk.

କଞ୍ଚାହା ୨ । ତଟକା ଦୁଧ—2. Fresh milk.

କଞ୍ଚାଦୁଧ

କଣ୍ଠା ନାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠା ଦିହା ୩ (ଦେଖ)—

Kañchā nāḍi Kañchā diha 3 (See)

କଣ୍ଠା ନାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠା ଦିହା ୩ (ଦେଖ)—

Kañchā nāḍi Kañchā diha 3 (See)

କଣ୍ଠା ନିଦ—ଦେ. ବି (ଅ. କଳା + ସ. ନିଦ୍ରା)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଭୋଗ

Kañchā nida ହୋଇ ନ ଥିବା ନିଦ—1. Sleep not past

କଞ୍ଚାସ୍ୱପ୍ନ its period of full enjoyment; a

କଞ୍ଚାନିଦ୍ state in which a person is awakened from sleep before time.

୨ । ସ୍ୱଳ୍ପ ନିଦ—2. Light sleep.

କଣ୍ଠାକିଦିଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇ ନ ଥାଏ;

Kañchākidīā ଯାହାର ନିଦ୍ରା ପରପକ୍ୱ ନ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଥାଏ—

Getting up from half-satisfied sleep.

(ଯଥା—ପିଲାଟି କଣ୍ଠାକିଦିଆ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିଲା ।)

କଣ୍ଠା ପଇସା—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱଳ୍ପ କଷ୍ଟରେ ପ୍ରତିଦିନ ପାଖକୁ ଆସୁଥିବା

Kañchā paisā ଅର୍ଥ—1. Money earned daily

କଞ୍ଚା ପୟସା without much exertion.

କଞ୍ଚା ପୈସା ୨ । ଅନାୟାସରେ ଧନ—

2. Easily gotten money.

୩ । ନଗଦ ଧନ—3. Cash money.

କଣ୍ଠା ପାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଥଣ୍ଡା ପାଣି—1. Cold water.

Kañchā paṇi ୨ । ଶୁଦ୍ଧ ପାଣି—2. Pure water.

କଞ୍ଚା ଜଳ ୩ । ଫୁଟି ହୋଇ ନ ଥିବା ପାଣି—

କଞ୍ଚା ପାନୀ 3. Unboiled water.

କଣ୍ଠା ପିଲା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠା ବାଳକ (ଦେଖ)

Kañchā pilā Kañchā bālaka (See)

କଣ୍ଠା ବୟସ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠା ଉମର (ଦେଖ)

Kañchā bayasā Kañchā umara (See)

କଣ୍ଠା ବାଳକ—ଦେ. ବି—୧ । ଅପରାଜିତ ବାଳକ—

Kañchā bālaka 1. Undeveloped boy.

କଞ୍ଚାହାଲେ ୨ । ଅପ୍ରଗଣ ବାଳକ—

କଞ୍ଚାବନ୍ଧା 2. Inexperienced boy.

୩ । ଶିଶୁ; ବାଳକ—3. A mere child.

କଣ୍ଠା ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି—ବାଳକ ଓ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଅପରାଜିତ ବା

Kañchā buddhi ଅପରାଜିତ ବୋଧଶକ୍ତି—

Undeveloped intelligence of young people.

କଣ୍ଠା ମାଂସ—ଦେ. ବି—୧ । ପାକ କରୁ ଯାଇ ନ ଥିବା ମାଂସ—

Kañchā māṁsa 1. Raw flesh; uncooked meat.

କଞ୍ଚା ମାଂସ

୨ । ତଟକା ମାଂସ—2. Fresh meat.

କଞ୍ଚା ମୋଟା

କଣ୍ଠା ମାଟି—ଦେ. ବି—ଓଦା ମାଟି—

Kañchā māṭi Moist earth

କଣ୍ଠା ମିଛ—ଦେ. ବି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଥ୍ୟା (କଥା), ଯେଉଁ କଥାରେ

Kañchā michha ଅସୁମାରୀ ସତ ନ ଥାଏ—

Totally false.

ଦେ. ବି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟାକଥା—A black lie

କଣ୍ଠାର—ସ. ବି. (କଂ = ଜଳକୁ + ଚର = ଶୋଷିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—

Kañchāra ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun.

୨ । ଅର୍କ ଗୁଳ୍ମ—2. A plant.

କଣ୍ଠା ରକ୍ତ—ଦେ. ବି—ସଦୃଶ୍ୟାକୃତ ପ୍ରାଣୀ ରକ୍ତ—

Kañchā rakta Fresh animal-blood.

କଣ୍ଠା ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କରୁ ରଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kañchā raṅga Kañchā raṅga (See)

କଣ୍ଠାଲିଆ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠାକଣ୍ଠା (ଦେଖ)

Kañchāliā Kañchākañchā (See)

ନାକବାଳୁ କଣ୍ଠାଲିଆ କାଠ ଦେଇ ଦେବ । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚଉର ।

କଣ୍ଠାଲେଖା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନବ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ହସ୍ତଲିପି ।

Kañchālekhā 1. The hand writing of a raw

କଞ୍ଚାଲେଖା writer.

କଞ୍ଚାଲିଖା ୨ । ଅପରାଜିତବୃଦ୍ଧି ବ୍ୟକ୍ତିର ରଚନା—

2. The composition of a novice.

କଣ୍ଠାସିଂହା—ଦେ. ବି—ଅର୍ଦ୍ଧସିଂହ ଖାଦ୍ୟ—

Kañchāsiṅhā Half boiled food.

ଏତେବ ଲୋକ କଣ୍ଠାସିଂହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ବୃଷ୍ଟିବିଂ ମହାବରଦ. ସଭା ।

କଣ୍ଠା ସିଲେଇ—ଦେ. ବି—ଶିଥିଳ ବା ଶିଲ୍ପ ସିଆଁ, ଚିତ୍ରା ସିଲେଇ—

Kañchā silai Loose stitch.

କଞ୍ଚାସିଲାଇ

କଞ୍ଚାସିଲାଇ

କଣ୍ଠାସୁଆଦି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆମ୍ବ, କଞ୍ଚାବେଳେ ସୁକ୍ଷ୍ମ ଆମ୍ବିଲା ନ ଲାଗି

Kañchāsuādi ମିଠା ଲାଗେ—(mango) Which tastes

କଞ୍ଚାସିଂହା sweet when unripe.

କଞ୍ଚାମିଠା

କଣ୍ଠାସୁଆଦିଆ—ଦେ. ବି—କଞ୍ଚାସୁଆଦି (ଦେଖ)

Kañchāsuādiā Kañchāsuādi (See)

କଣ୍ଠାସୁନା—ଦେ. ବି—ଅମିଶ୍ର ସୁନା; ଖାଣ୍ଡି ସୁନା—

Kañchāsunā Pure unalloyed gold.

କଣ୍ଠା ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଶୁଖାଯାଇ ନ ଥିବା ବା ଅପୋଡ଼ା ହାଣ୍ଡି—

Kañchā haṇḍi Unburnt earthen pot.

କଣ୍ଠା ହିସାବ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ହିସାବର ଶେଷ ମାମଲା ହୋଇ

Kañchā hisāba ନାହିଁ—1. Account which has

କଞ୍ଚାହିସାବ not been finally settled.

କଞ୍ଚାହିସାବ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ଶ୍ଵିତ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିସାବ—2. Account which has not been finally made up.

କଞ୍ଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କମ୍ପା) (ଏହା ପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ କଞ୍ଚିକା ଓ Kañchi କୁଞ୍ଚିକାରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍କଳ ଟାପି ଶବ୍ଦକଲ୍ପଦ୍ରୁମ ଓ ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)।

କୁଞ୍ଜି ୧ । କୋଲପ—1. Lock.

୨ । ଚାବି, କୁଞ୍ଜି; ଚାବିକାଠି—2. Key.

ସେହି କଞ୍ଚି ସେହି ରକ୍ତ ସହଚର,
ସୁତଙ୍ଗକୁ ବାଳା ଗଲ ଅଲଗିତେ ।

ରଥାଳଥ, ନକବେଶର ।

୩ । ବାହାରୁ କବାଟିକୁଦ୍ୱାରରେ ଉଦ୍ଧରିପଡ଼ିବ କଳିଣୀକୁ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ସମକୋଣାକାରରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଲୁହାକାଠି—
3. A hooked shaped iron rod for opening and closing a door from outside by thrusting it into the key hole and causing the inner bar to move.

୪ । କଞ୍ଚିକା (ଦେଖ)

4 Kañchikā (See)

ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) * । ଭଜାଭଜ ଖଡ଼ିକା, ଖଇ ଭଜିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖଡ଼ିକାମୁଠା—5. Bunch of fibrous ribs of cocoanut leaves used in shaking the grains of paddy while being fried.

[ଦ୍ର—ଚାବିକାଠି ଅର୍ଥରେ ‘କଞ୍ଚି’ ଶବ୍ଦ ଫା. କମ୍ପା=ବାଉଁଶ-କଣିରୁ ବାହାରିଛି, ଚାବିକାଠି ବାଉଁଶକଣି ପରି ସବୁ ଥିବାରୁ ‘କଞ୍ଚି’ ନାମ ଦିଆଯାଇଅଛି ।]

କଞ୍ଚିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଫା. କମ୍ପାରେ ଗୁମ୍ଫା)—

Kañchikā shoots of bamboo; bamboo-twigs.

[ଦ୍ର—ଏହା ଫା. ‘କମ୍ପା’ ରୁ ଗୁମ୍ଫା, ପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ-ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍କଳ ଶବ୍ଦକଲ୍ପଦ୍ରୁମ]

କଞ୍ଚିକାଠି—ଦେ. ବି.— ଚାବିକାଠି—

Kañchikāṭhi Key.

କଞ୍ଚିକଳଣୀ—ଦେ. ବି.—କବାଟରେ ଥିବା ଜଳା, ଯେଉଁ ବାଟେ କଞ୍ଚି Kañchikāṇī ପଶେ—Latch keyhole.

ଟାପିବ ଛାଦା କଞ୍ଚିକଳଣୀବାଟେ ଚାଲୁ ଠାକୁରଣୀ ।

କୁଞ୍ଜିକାଞ୍ଜି ସାରଳା ମହାବରତ ।

କଞ୍ଚି ଦେବା—ଦେ. କି.— କୋଲପ ପକାଇବା, ଚାବିଦେବା, ଚାବି ବନ୍ଦ Kañchi debā କରିବା—To lock up.

ଟାପି ଦେବା

ତାଳା ଦେବା

କଞ୍ଚି ପକାଇବା—ଦେ. କି.— କଞ୍ଚି ଦେବା (ଦେଖ)

Kañchi pakāibā

Kañchi debā (See)

କଞ୍ଚି—ସ. ବି.—କଞ୍ଚିକା (ଦେଖ)

Kañchī

Kañchikā (See)

କଞ୍ଚିକା—ସ. ବି.—(କଞ୍ଚି ଧାତୁ=ବନ୍ଦନ କରିବା+କରଣ ଉକ୍ତ; Kañchuka ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶରୀର ଆବଦ୍ଧ ଥାଏ)—

୧ । ନିର୍ମୋକ୍ତ, ସାପକାଠି—1. Skin of a snake; slough.

୨ । ବର୍ମ, କବଚ, ସାଞ୍ଜୁ—

2. Armour; coat of mail.

୩ । ଜାମା; କୁଞ୍ଜି, ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କର କାଞ୍ଚି—

3. Female jacket; bodice.

୪ । ଜାକେଟ୍—4. Short breeches.

୫ । ବସ୍ତ୍ର—5. Clothes generally.

୬ । କୁମାର ଜନ୍ମୋତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଭୃତ୍ୟମାନେ ଗୃହସ୍ୱମିକ୍ତ ନିକଟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଦେବା—6. Presents of cloths given to servants by the master on occasions of rejoicings.

୭ । ରଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରସ୍କାର ଭୃତ୍ୟ—

7. Warder of the harem; keeper of the female apartment; chamberlain; servant in charge of the Zenana.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବା ଚାବି ଲୋକଙ୍କୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରଖାଯାଏ ।]

କଞ୍ଚିକାଠି—ସ. ବି. (କଞ୍ଚିକା + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଅଳ୍ପ)—

Kañchikāṭhi

ସର୍ପ—Snake.

ସ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ଵୀ—କଞ୍ଚିକାବିଶ୍ଵ—Armoured.

କଞ୍ଚିକିନ—ଦେ. ବି.—କଞ୍ଚିକା (ଦେଖ)

Kañchikina

Kañchukī (See)

କଞ୍ଚିକି—ସ. ବି. ପୁଂ. (କଞ୍ଚିକା + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—

Kañchukī

୧ । ଅନ୍ତଃପୁରରଷକ, ଖାସ୍ତା କର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିବା (କଞ୍ଚିକିନୀ—ଶ୍ଵୀ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭୃତ୍ୟ—1. Overseer of

female apartment; eunuch in charge of the Zenana; chamberlain.

୨ । ରଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରରଷକ ଚାବି ଗ୍ରହ—

2. An old Brāhmana in charge of a Rājā's harem.

ଅନ୍ତଃପୁରରଷକ ଚାବି ଗ୍ରହ ଗୁଣଗଣାନ୍ତର,

ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟାଧିକାରୀ କଞ୍ଚିକିନୀଭାବେ । ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଜନ ସାହଚର୍ୟବର୍ତ୍ତନ ।

୩ । ଦ୍ୱାରୀ, ଦ୍ୱାରପାଳକ—3. Door-keeper; warder

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଶ୍ରେୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ଚକ୍ରର କୋଣର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

୪ । କବଚଧାରୀ ପୁରୁଷ—4. Armoured person;
man having a mail armour.

* । ସର୍ପ—5. Serpent.

୬ । ବିଚ୍ଛେଦକ ବ୍ୟକ୍ତି—

6. A libertine; adulterer.

୭ । ଯବ—7. Barley.

୮ । ଚଣା—8. Chicken pea.

୯ । ଚୁଟ—9. Oats.

୧୦ । ଖୋସା ବା ଖୋଲପାୟୁକ୍ତ ଶସ୍ୟ

(ଯଥା—ଧାନ, ଯବ, ଚୁଟ, ଗହମ, ବିରି ଆଦି)—

10. Grains with sheaths.

୧୧ । କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲ (ଗଛ) (ଦେଖ)

11. Kshirakāṅkolā (tree) (See)

୧୨ । ଶିରୀଷ (ଗଛ) (ଦେଖ)

12. Śrīṣha (tree) (See)

୧୩ । ଅଗରୁ ଚନ୍ଦନ—13. Agalochia; aloes wood.

୧୪ । ଯୋଦ୍ଧା (କଞ୍ଚୁଳଧାରୀ ହୋଇଥିବା)—

14. A warrior.

ଫ. ବିଶ. ପୁ.—କଞ୍ଚୁଳପରିହୃତ —Armoured.

ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

ଅନ୍ତଃପୁରଣ୍ଡରଣୀ, ଶ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ଗୁରୁଗଣୀ—

Maid servant; lady's maid.

କଞ୍ଚୁଳ—ଫ. ବି. (କଞ୍ଚୁଳ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା + କରଣ. ଉଲ)—

Kaṅchūla କାଞ୍ଚୁଲ, ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଜାକେଟ୍—
Female jacket; bodice.

କଞ୍ଚୁଳିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳି + ସ୍ଵାର୍ଥରେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kaṅchulika କଞ୍ଚୁଲ (ଦେଖ)
Kaṅchūla (See)

କଞ୍ଚୁଳି—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—କଞ୍ଚୁଲ (ଦେଖ)

Kaṅchulī Kaṅchūla (See)

କଞ୍ଚୁଳିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳି + ସ୍ଵାର୍ଥରେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kaṅchulika କଞ୍ଚୁଲ (ଦେଖ)
Kaṅchūla (See)

କଞ୍ଚେଇ—ପ୍ରାଚୀନ. (ଲରିଆ) ବି. (ଫ. କରୁ)—କରୁ (ଦେଖ)

Kaṅchei Kachu (See)

କଞ୍ଚୁଳ—ଫ. ବି. ୧ । (କଚ ଧାତୁ = ଘଷି ପାଇବା + କରଣ. ଉଲ)—

* Kaṅchūla ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

1. A female ornament.

୨ । (କଞ୍ଚୁଳ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା + କରଣ. ଉଲ)—

କାଞ୍ଚୁଲ—2. Bodice.

କଞ୍ଚୁଳିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳ + ସ୍ଵାର୍ଥରେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kaṅchulika କଞ୍ଚୁଲ (ଦେଖ)

Kaṅchūla (See)

କଞ୍ଚୁଳି—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—କଞ୍ଚୁଲ (ଦେଖ)

Kaṅchulī Kaṅchūla (See)

କଞ୍ଚୁଳିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଚୁଳି + ସ୍ଵାର୍ଥରେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kaṅchulika କଞ୍ଚୁଲ (ଦେଖ)

Kaṅchūla (See)

କଞ୍ଜ—ଫ. ବି. (କଞ୍ = ମୂଖ; ଜଳ, ମସ୍ତକ + ଜନ୍ ଧାତୁ = ଜାତ ହେବା

Kaṅja + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ପଦ୍ମଯୋନି; ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā.

୨ । ପଦ୍ମ—2. Lotus.

୩ । ଅମୃତ—3. Nectar.

୪ । କେଶ—4. Hair.

* । ଚନ୍ଦ୍ର—5. The moon.

କଞ୍ଜ ପ୍ରାୟ ନ କର ତୁ କଞ୍ଜ ପ୍ରାୟ କର

ବଦନକୁ ଧବସନମୟ ତୁ ନ ତର । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

ଫ. ବିଶ.—ଜଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ, ଜଳଜ —Produced from
water; growing in water; aquatic.

କଞ୍ଜିକା—ଫ. ବି. (କଞ୍ଜ + କୈ ଧାତୁ + ଅ)—ଶାରକା ପକ୍ଷୀ, ଶାରକା;
Kaṅjika ମଇନା—Myna bird; a talking bird
resembling a magpie.

କଞ୍ଜିକା—ଫ. ବି. ପୁ. (କଞ୍ଜ = (ବସ୍ତ୍ରର ନାଭି) ପଦ୍ମ + ଜନ୍ ଧାତୁ +
Kaṅjika କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā (born of the
lotus-navel of Bishpu)

କଞ୍ଜନ — ଫ. ବି. (କଞ୍ = ସୁଖ + ଜନି ଧାତୁ = ଜନ୍ମ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Kaṅjana ୧ । କନ୍ୟା, ମଦନ—1. Cupid; God of
love.

୨ । ଶାରକା, ଶାରକାପକ୍ଷୀ, ମଦନପକ୍ଷୀ, ମଇନା—

2. Myna bird; a talking bird resembling a magpie.

କଞ୍ଜନାଭ—ଫ. ବି. ପୁ. (ବସ୍ତ୍ରର ନାଭି; କଞ୍ଜ + ନାଭି)—ପଦ୍ମନାଭ; ବିଷ୍ଣୁ—
Kaṅjanābha A name of a Bishpu.

କଞ୍ଜମୁଖ—ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବସ୍ତ୍ରର ନାଭି, କଞ୍ଜ + ମୁଖ)—ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର
Kaṅjamukha ମୁଖଯୁକ୍ତ—Fair-faced.

(କଞ୍ଜମୁଖୀ—ଶ୍ରୀ)

କଞ୍ଜର — ଫ. ବି. (କଞ୍ଜ = ପଦ୍ମ + ର. ଧାତୁ = ଗଢି କରିବା, ଅବସ୍ଥାନ
Kaṅjara କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ସ୍ଵାର୍ଥରେ. ଅ କମ୍ପା କଞ୍ = ଜଳ + ଜ.

ଧାତୁ, ଶିଳ୍ପ = ଜାରି ଧାତୁ = ଗଢି କରାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ.

ଅ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଝ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୡ	ୢ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

୩ । ଜଠର, ଭଦର—3. Belly

୪ । ମୟୂର—4. Peacock.

୫ । ଗୁଞ୍ଜର, ହସ୍ତୀ—5. Elephant.

୬ । ଅର୍ଦ୍ଧଗୁଣ, ଅରଣ୍ୟଗଛ—

6. Colotropis Gigantea (plant)

୭ । ମୂଳ, ରସି—7. Sage; anchorite.

କଞ୍ଜଳ—ଫ. ବି (କଞ୍ଜ + ଲ ଧାତୁ + ଅ)—କଞ୍ଜଳ (ଦେଖ)—

Kaṇḍala Kaṇḍala (See)

କଞ୍ଜଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଅଧିବାସୀ କଞ୍ଜଳମାନଙ୍କର

Kaṇḍali କଥିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା—1. A form of Ordia spoken by the Kaṇḍalis in Orissa Feudatory States.

୨ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—

2. A non-aryan tribe of the Orissa Feudatory State.

କଞ୍ଜସ୍—ଦେ. ବିଶ—କଞ୍ଜସ୍ (ଦେଖ)—

Kaṇḥas Kaṇḥas (See)

କଞ୍ଜାର—ଫ. ବି—କଞ୍ଜର (ଦେଖ)—

Kaṇḍāra Kaṇḍāra (See)

କଞ୍ଜାର—ଫ. ବି (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କଞ୍ଜ = ପଦ୍ମ + ଅର = ଶୟନ)—ଚନ୍ଦ୍ର—

Kaṇḍārī Moon.

ମାର ସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱା ମର ନ ପୁଣି କଞ୍ଜର କାର,

ଲୋକର ଏହା ସ୍ୱରୂପ ମର । ଭଞ୍ଜ. ସେନସ୍ୱାଧିକ୍ୟ ।

କଞ୍ଜିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଞ୍ଜ + କ + ଅ)—ଭୂର୍ଗୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ବନ୍ଧିକା

Kaṇḍikā ଗଛ—Clerodendron Serratum (plant) clerodendron sipportanthus (kirtikar)

କଞ୍ଜସ୍—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ରୀ (ପ୍ରା. କଞ୍ଜସ୍ = (କଣ + ଚନ୍ଦ୍ର) = ସେ

Kaṇḥas ପୁଷ୍ପରୁ ମଧୁକଣା ଚୋଷେ, ମଧୁମକ୍ଷିକା, ମଧୁମକ୍ଷିକା ପରି କଞ୍ଜମ ଲୋଭୀ)—କୃପଣ—Miserly; closefisted.

କନ୍ଧୁଷ୍

କଞ୍ଜୁଶି—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କୃପଣା (ଶ୍ରୀ)—

Kaṇḍuṣi Miserly (female)

କଞ୍ଜୁଷି

ଦେ ବି—କୃପଣତା—Miserliness.

କଞ୍ଜୁଶିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ରୀ—କୃପଣ—Miserly.

Kaṇḍuṣiā

କଞ୍ଜେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଣବିଶେଷ (ଏହି ଗଛର ପତ୍ରକୁ

Kaṇḍer ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି)—A tree (the leaves of which are used as pot-herb)

କଟ୍ (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । ବର୍ଷଣ କରିବା—1. To shower.

. Kaṭ (root) ୨ । ଅଛାଦନ କରିବା—2. To cover.

୩ । ଗମନ କରିବା—3. To go.

କଟ୍—ଦେ. ଅ.—କଟକଟ (ଦେଖ)

Kaṭ Kaṭakata (See)

କଟ୍ କଟ୍—ଦେ. ଅ.—କଟକଟ (ଦେଖ)

Kaṭkaṭ Kaṭakata (See)

କଟ୍‌ଗ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନକାସୀ କାମ କରାଯିବା ମୋଟ କାଚ—

Kaṭglās Cut-glass.

କଟ୍‌ଗ୍ଲାସ

କଟ୍‌ଗ୍ଲାସ

କଟ୍‌ଫଳ—ଫ. ବି—କାଫଳ, ହିମାଳୟ ଓ ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ରେ ଜାତ

Kaṭphala ଅରଣ୍ୟ ଚରୁବିଶେଷ—Myrica Sapida.

ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କଟ୍‌ଫଳ, [ଦ୍ର—ଏହାର ଛଲ ସୁଗନ୍ଧ ଓ କଷାୟ, ସୋମବଳ, ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଏହାର ଛଲ କଟୁ, କୌଟନ୍ୟ, କୁମ୍ଭିନା, ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣିକା, କଷାୟ, ତିକ୍ତ, ବାୟୁ, କଫ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, କୁମ୍ଭିକା, ଭଦ୍ରା, ଭଦ୍ରବତୀ ପ୍ରମେହ, ଅର୍ଶ, କାଶ ଓ ଅରୁଚି କଫ, ଭ୍ରମର, ରଞ୍ଜନକ ବିନାଶକ ।]

କଟ୍‌ହାଲ; କାଞ୍ଚଲ

କାଞ୍ଚଲ, କାଞ୍ଚଲ

ଫା. ଦାହୁଶିନ

ଅ. ଭଦ୍ରଲବକ

ତେ. ପାପର ବୁଡ଼

ମ. କୁମ୍ଭାଦିଶାଳ, ପଞ୍ଜ

କଟ୍‌ଫଳା—ଫ. ବି.—କଟ୍‌ଫଳ (ଦେଖ)

Kaṭphalā Kaṭphala (See)

କଟ୍‌ମଟ୍—ଦେ. ଅ.—ରହମତ୍, ତରଫି ଗୁହଁବା ପ୍ରକାରେ—

Kaṭmaṭ Staring.

କଟ୍‌ମଟ୍ (ଯଥା—ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ କଟ୍‌ମଟ୍ କରି ଗୁହଁଛି ।)

ଟକଟକୀ

କଟ୍‌ମଟ୍ କରି ଗୁହଁବା—ଦେ. କି—ରହମତ୍ କରି ଗୁହଁବା—

Kaṭmaṭ kari chāhiṁbā To stare.

କଟ୍‌ମଟ୍ କବେ ଗାଆ

ଟକଟକୀ କରନା; ତାକନା

କଟ୍‌ମଟ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ ହେବା—

Kaṭmaṭkaribā To hesitate or to be parsimonious in giving some thing.

କଟ୍‌ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଫ. କଟାର) ଛୁର—Knife.

Kaṭri

କଟ୍‌ଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଛେଳିଆଦିଙ୍କ ପଞ୍ଜର ହାଡ଼ମିଶା

Kaṭlet ମାଂସର ତରକାସା—Outlet.

କାଟିଲେଟ୍

କଟ୍‌ଲେଟ୍

କଟ୍—ଫ. ବି. (କଟ୍ ଧାତୁ = ବର୍ଷଣ କରିବା; ଅଛାଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି.

Kaṭa ଅ)—୧ । ହସ୍ତୀର ଗଣ୍ଡଦେଶ—1. The temples of an elephant.

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁଦୂର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । ପିତ୍ତ, ଶ୍ରୋଣୀ; କଟପ୍ରଦେଶ—2. Loins; hips.

୩ । କଡ଼ା; ଏକପ୍ରାନ୍ତ—3. Side; one end.

୪ । କ୍ରିୟାକାର, ଶୂକର—4. A servitor.

୫ । ନୂତନ ଶ୍ରେଣୀ—5. Neophyte; newly admitted student.

୬ । ଦୁଶବିଶେଷ—6. A kind of grass.

୭ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—7. A kind of tree.

୮ । ଦୁଶାଦି ନିର୍ମିତ ଅସନ ବା ପଟ୍ଟ, ମୁଦୁର; ବାଉଁଶ ପାତିଆ-
 ନିର୍ମିତ ଶ୍ରେଣୀ ବା ଶୁପା—8. Straw or bamboo mat.

୯ । ବାଣ; ଶର—9. Arrow;

୧୦ । ଦୁଶନିର୍ମିତ ପରଦା ବା ଢାଞ୍ଚି—

10. A screen made of straw.

୧୧ । ଦୁଶନିର୍ମିତ ରଜ୍ଜୁ—11. Rope made of grass.

୧୨ । ଶବ—12. Corpse.

୧୩ । (+ କରଣ. ଅ) ଶବରଥ, କୋକେଇ—

13. A hearse; coffin.

୧୪ । ଢାଞ୍ଚା, ପଟା—14. A plank of sawn wood.

୧୫ । କଣ୍ଠ, ସମୟ; ମିଥ୍ୟା—

15. Fixed time; time limit; fixed period.

୧୬ । (+ ଭାବ. ଅ)—ଅତିଶୟ—

16. Too much; excess.

୧୭ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଶ୍ମଶାନ—

17. Cremation ground.

୧୮ । ଅସୁରବିଶେଷ—18. Name of a demon.

ଦେ. ବି.—୧ । ଖେଳିବା କଉଡ଼ି ଏକ କଡ଼ା—

1. One piece of cowrie or shell used in games.

୨ । କଟବନ୍ଧକ (ଦେଖ)—2. Katābandhaka (See)

୩ । କଟକବନ୍ଧ (ଦେଖ) Katākabalā (See)

କଟକ—ସ. ବି. (କଟ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Katāka ୧ । ସାନୁ; ପର୍ବତର ମଧ୍ୟଦେଶ ବା ନିତମ୍ବ—

1. A tableland midway on the mountain.

କରକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରବିହର କବିରେ ଚନ୍ଦ୍ରବିହର କବି କଟକରେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବଳାସ ।

୨ । ବଳୟ, ହାତଖୁଣ୍ଟ—2. Wristlet; bracelet.

୩ । ଗୋଡ଼ାଖୁଣ୍ଟ—3. An ornament for the leg.

୪ । ଚକ୍ର—4. A wheel; circle.

୫ । ନଗର, ରାଜଧାନୀ—5. Capital; royal camp.

ବ୍ୟାପ୍ତ ବିଦ୍ୟା କଟକରେ କେଉଁ ବର ।

ବସାନ୍ତବାସେ ରଖି କଟକ ଠାଉ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବଳାସ ।

୬ । ସୈନ୍ୟ—6. An army.

୭ । ଶୁଭ୍ରଣୀ, ସେନାନିବାସ, ଶିବର—

7. A camp; barracks

୮ । ସୈନ୍ୟରସିତ ରାଜଧାନୀ—8. Cantonment

୯ । ସୈନ୍ୟ ଲବଣ, ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—9. Sea-salt

୧୦ । ଗଜଦନ୍ତମଣ୍ଡଳ ବଳୟ—10. A ring used as an ornament round the tusks of an elephant.

୧୧ । ନିଷ୍ପାବନ, ଛେପ—11. Spit.

ଦେ. ବି. ଓଡ଼ିଶାବିଭାଗ ମୋଗଲବନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ
 ସହର, ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ—Cuttack the capital of Orissa famous for its filigree works.

[ଦ୍ର — ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା କେଶରୀବର୍ମା ଅମଳରୁ
 ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ ହୋଇଥିଲା । ନୃପକେଶରୀ ୧୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ
 ଏ ନଗର ବସାଇଥିଲେ । କଟକ ନଗର ମହାନଦୀ ଓ କାଠଯୋଡ଼ିର
 ମଧ୍ୟ ହିକୋଶସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ତେଣୁ ଏହାର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ
 ପରିସ୍ଥିତିର ବେଷ୍ଟିତ । ବନ୍ୟା ଭୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି ରାଜଧାନୀକୁ
 ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ କେଶରୀବର୍ମା ରାଜା ମରକତକେଶରୀ ମହାନଦୀ
 ଓ କାଠଯୋଡ଼ିକୂଳରେ ଯେଉଁ ସୁଦୃଢ଼ ପଥରବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ
 କରିଥିଲେ ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଅଛି । କଟକ ସୁନାପୁରର
 ଭାରକସି କାମ ନିମନ୍ତେ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଠାରେ ମଧୁ ବାବୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
 ପ୍ରତିଷ୍ଠାପିତ ଭୁବନ-ଟ୍ୟାନେରି (ଚମଡ଼ା-କାରଖାନା) ଦେଶ
 ବିଦେଶରେ ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ । ମହର୍ଷି ଶିବ ଓ ହାତ-ଦାନ୍ତର
 ଉତ୍କଳ ଜନସମାନ ଏଠାରେ ଭିତ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ଉତ୍କଳନର
 କର୍ମିନର ଓ ଜଳ ଏଠାରେ କଟେଇ କରନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା
 ଏଠାରେ ଫାଷ୍ଟ ଗ୍ରେଡ୍ କଲେଜ, ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ, ମେଡିକାଲ ସ୍କୁଲ,
 ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକଶୁଦ୍ଧ ଏ ଶିକ୍ଷାବିଷୟକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଛି ।
 କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଭିନ୍ନ ଗୋଟି ସବିଭାଜନ ଅଛି । ଯଥା—କଟକ,
 କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ଯାଜପୁର । କଟକ ସହରର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ବାରବାଟୀ
 କଟକ । କଟକର ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ଅନଙ୍ଗଭୂମ ଦେବ
 ତୋଳାଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ନବତଳ ପ୍ରାସାଦ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ
 ତାହାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ ।

ସ. ବିଶ. (କଟ ହିଁ — ପ୍ରକାରାର୍ଥେ)—

୧ । ଅତିଶୟ, ଅତିଶୟ—1. Excessive.

୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

କଟକଟ—ସ. ବି. (ଧ୍ୱନିନୁକରଣ)—୧ । ମହାଦେବ—1. Siba.

Katākata ୨ । ଦଉଡ଼ି ପ୍ରଭୃତିକୁ ଖୁବ ଜୋରରେ ଟାଣିଲେ
 କଟାତ୍ ବାହାରବା କଟକଟ୍ ଶବ୍ଦ—

କଟକଟ 2. Onomatopoeic sound of very tightly drawing a rope or string; snapping sound.

କଟକଟ କରଣ ଧନୁରୁ ଓଷାର । କୃଷ୍ଣବିହର, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଘ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	ଢ	ନ

୩ । ଠକର ଠକର କରି କାଟିବା ଶବ୍ଦ—

3. Crackling sound.

୪ । ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଜନିତ ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଶବ୍ଦ—

4. Sound of breaking of wood or bamboo.

୫ । ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ଟାଣ କରି ଦଉଡ଼ି ଉଠିବାର ଶବ୍ଦ—

5. Sound produced when tying a string or rope round a bamboo or wood

୬ । କାଠ ଜନିତ ଗଣ୍ଡି ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—

6. The sound produced by the inner joints of a wooden furniture becoming loose.

୭ । କଣ୍ଠିକଟୁ ଶବ୍ଦ—

7. Hoarse or croaking sound.

କଟକଟ କରବା—ଦେ. କି—କଟକଟ ହେବା (ଦେଖ)

Kaṭakata karibā Kaṭakata hebā (See)

କଟକଟ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ବ୍ରଣାଦି ବିକା କରବା ବା ଧକ୍ ଧକ୍

Kaṭakata hebā ହେବା—1. To ache or throb

କଟକଟକରା (said of boils) with a twinge-

ସିନା ing sensation.

୨ । ଶରୀରର କୌଣସି ଅଂଶ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଭିତ୍ତି ହୋଇ ଧକ୍ ଧକ୍ ହେବା—2 To ache (due to twisting of a string round the body).

୩ । କରକ୍ତ ହୋଇ ଭଟ୍ ଭଟ୍ ହେବା—

3. To grumble; to speak rudely as a sign of displeasure; to speak bluntly in the face of others.

୪ । ବୁଥା ବୁଥାଏ କଥା କହିବା—4. To babble.

କଟକଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଘରଗୁଲର ରୁଅ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା

Kaṭakata ବନ୍ଧାରେ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ କରି ଗଣ୍ଡି ଉଠିବା ନିମନ୍ତେ

ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଏକ ଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶକାଠି ସ୍ଥଳ ଝୋଟି

ବା ଲୁଇର ଫାଶ—1. A contrivance consisting of a stout bamboo-stick attached to a small rope used to twist the split-bamboos laid on the rafters of a thatched house to make the framework tight and even.

[ଦ୍ର—କାଠିକୁ ବୁଲାଇ ମୋଡ଼ାଇ ବେଳେ ଫାଶଟି କଟ କଟ ଶବ୍ଦ କରେ ।]

୨ । ଦୁଷ୍ଟ ଓଲଥ ଗାଈ ଦଉଡ଼ି ନ ପାରିବ ବୋଲି ତା ପଛ ଗୋଡ଼ଜନ୍ତରରେ କଷାହୋଇ ଉଡ଼ାଯିବା ଦଉଡ଼ି—

2. A string tied tightly on a thigh of an unruly cow to prevent it from running away.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କୃପଣ—Miserly.

କଟକଟର ଧନ, ଗରିବର ମନ—ଘନ ।

କଟକଟିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । କଟ୍ କଟ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

Kaṭakataṭi 1. Producing kaṭ kaṭ sound; making rattling sound.

୨ । ଚଢ଼ଲ—2. Surly; grumbling; rude; plain-spoken; blunt.

ଦେ. ବି.—ଶାଖାଶୁସ୍ତ୍ରୀବର୍ଣ୍ଣର ଲମ୍ବ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—

Fly-catcher (bird).

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମାଲ ଓ କୃଷ୍ଣଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ପ୍ରାୟ ଅଠ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ ପରି । ଏମାନେ ପୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି—(ମାଲବର୍ଣ୍ଣ କଟକଟିଆ—Stoparola melanops; କଳା କଟକଟିଆ—ଅଷ୍ଟା ବଡ଼, ପକ୍ଷ ଖଇରା, ପେଟ ଧଳା—Hypothymis Azurea—ଯୋଗେଷ୍ଟ୍ର ।]

କଟକଟିଆ ନାଗ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ବୋଟିକ)—ଗଛଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇ-

Kaṭakataṭi nāga ହେବାବେଳେ କଟ୍ କଟ୍ ଶବ୍ଦ କରବା ଏକ

ପ୍ରକାର ନାଗସାପ—A kind of cobra-snake

making a rattling sound while twisting round a tree.

କଟକଟିଆ ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—କଟ୍ କଟ୍ ଶବ୍ଦ କରବା ଏକ ପ୍ରକାର

Kaṭakataṭi beṅga ବେଙ୍ଗ—A kind of frog making

a hoarse sound; croaking frog.

କଟକଣା—ଦେ. ବି. (ଫା. କଟ୍ କନା, ଭୂଲ, ସ. କଣ୍ଠ ଓ କରଣ)—

Kaṭakana ୧ । ସମ୍ପୃକ୍ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା କାରିଦା—

କଟକନା; କଟକିନା 1. Strict or proper arrangement.

କଟକନା, କଟକିନା ୨ । ଅଲଗା ବା ଦୃଢ଼ ନିୟମ—

2. Fixed rule; regulation.

୩ । କଠୋର ନିୟମ; କ୍ରମ—3. Austerity

୪ । ଅକଟ, ଯାବତା—

4. Discipline; severity; strictness.

୫ । ଇୟତ୍ତ, ଗଣନା, ପରିମାଣ—

5. Fixed quantity or measure, measurement.

[ଦ୍ର—ଏହା କାରିଦା ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କଟକ ତାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କଟକ ସହର ଉପକଣ୍ଠରେ ବାସକରୁଥିବା—

Kaṭaka taliyā Living in the suburbs of the town of Cuttack.

କଟ କବଳ—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. କଟ୍ କବାଲ)—

Kaṭa kabalā ଖାତକ ନିୟମିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣ ପରିଶୋଧ

କଟକୋବାଲା କଲେ ତା ଭୂମି ତାର ହେବ, ନଚେତ୍ ଗୁଣଟିକା-

କଟ କବାଲା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ବୃଦ୍ଧି ମହାଜନ କବାଲା କରି-

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'କାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'କାହ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଶି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଇ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ' ଦେଖିବେ ।

ଧୂବାର ବିବେଚିତ ହେବ—ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ କରାଯିବା ର୍ଣସପତ୍ର—
Deed of conditional sale which becomes
absolute on default of the debtor after the
time-limit.

କଟ କବାଲ—ବୈଦେ. ବି.—କଟ କବାଲ (ଦେଖ)

Kaṭa kabālāḥ Kaṭa kabālāḥ (See)

ଭଗିଆ ଭଣ୍ଡାରୁ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ କରି କଟ କବାଲ କର ନେଇଥିଲ ।
ଫକାରମୋହନ ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କଟକମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଟ=ମଣିଷା) —ବିବାହରେ କନ୍ୟାଦାନ

Kaṭakamā ସମୟରେ କନ୍ୟାପିତା ବେଢା ଉପରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ-

ଧୂବାସେଉଁ ମଣିଷାରେ ବସନ୍ତ । (ଶୁଦ୍ରମାନେ ମଣିଷା
ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ବିଡ଼ାଏ ଛଣ ଉପରେ ବସନ୍ତ) —

A wound up mat on which the bride's
father sits on the marriage-pulpit while
giving away his daughter to the bride-
groom.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ, ରାମ ସୀତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ସମୟରେ
କଟକମା ନାମକ ଅସୁର ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ବେଢାରେ
ପଡ଼ୁଥିବାରୁ ଦଶରଥ ତାଙ୍କୁ ମାରିପକାଇ ତା ଶବ ଉପରେ ବସି
ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ କରିଥିଲେ, ଗୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ମଣିଷା ସେହି
ଶବର ଚିହ୍ନ ।]

କଟକମ୍ପା—ଗ୍ରା. ବି.—କଟକମା (ଦେଖ)

Katakampā Kaṭakamā (See)

କଟକମ୍ବା—ଗ୍ରା. ବି.—କଟକମା (ଦେଖ)

Katakambā Kaṭakamā (See)

କଟକା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

Kaṭakā Pueraria Tuberosa.

ଶିମିଆ; ବାତବାଜି

बनकुमड़ा

କଟକାଇ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁକୁଳ ବା

Kaṭakāi ଉଦ୍ୟମ—First starting for a fight

ବୋଲ ବୋଲ ହେଉଁ ଲଙ୍କା କଟକାଇ ଯବୁ ବେଉଁ ବନ ଶ୍ରବଣେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କଟକାଇ କରିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—କଟକାଇବା (ଦେଖ)

Kaṭakāi karibā (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)

Kaṭakāibā (See)

କଟକାଇବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. କଟକ=ଶିବିର ବା

Kaṭakāibā ସେନାନିବାସ, (ସେନା, ଭୂଲ. ହି. କଟକ=ସେନା,

ଫଉଜ)—୧ । ସେନା ସହିତ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ

ଆକ୍ରମଣ କରିବା—1. To invade a country
with an army.

ମର୍ଦ୍ଦେୟ ତ ଏହାର ଅସାଧ୍ୟ ନାହିଁ, ସୁତେ ବା କଟକାଇ କରଇ ।

ଭଞ୍ଜ. ଗବ୍ୟବଳୀ ।

୨ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଯାତ୍ରା ବା ଅନୁକୁଳ କରିବା—

2. To start for the theatre of war.

କଟକାର—ସଂ. ବି (କଟ=ମଣିଷା + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବର୍ଣ୍ଣି-
Katakāra ସଙ୍କର ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ, (ଏମାନେ ମଣିଷା ଛିଆର
କରନ୍ତି) —A mixed caste of Śūdras.

କଟକ—ଦେ. ବିଶ —୧ । କଟକବାସୀ—

Kaṭakī 1. Residing at Cuttack.

କଟକୀ ୨ । କଟକ ନଗରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—

କଟକୀ 2 Made at Cuttack.

୩ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବ୍ୟବହୃତ —3 Used in the
district of Cuttack.

କଟକିଆ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କଟକ (ଦେଖ)

Kaṭakī Kaṭakī (See)

(କଟକିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଘ ପଞ୍ଚମେ କାଣି ହେଉ, ନାଁ କଟକିଆଣୀ—ଭଗ ।

କଟକି ସେର—ଦେ. ବି.—୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନର ସେର—

Kaṭakī sera A seer or weight weighing 105
Tolas.

କଟକୀ—ସଂ. ବି (କଟକ=ସାମୁଦ୍ରଦେଶ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍. ୧ମା.

Kaṭakī ୧ବ.)—୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain.

୨ । ହିମାଳୟର ଶାକବିଶେଷର ଭିକ୍ତ କନ୍ୟ, କଟୁକୀ—

2. A bitter medicinal root of the Hima
layas, Gentiana Kurroo.

ଦେ. ବିଶ.—କଟକ (ଦେଖ)

Kaṭakī (See)

କଟକୋଲ—ସଂ. ବି (କଟ=ନିଷ୍ପାଦନ + କୋଲ=ଆଧାର) —

Kaṭakola ନିଷ୍ପାଦନପାତ୍ର, ପିକଦାନ—

Spittle-pot; spittoon.

କଟଖାଦ—ସଂ. ବି (କଟ=ଶବ୍ଦ, ଅଧିକ + ଖାଦ ଧାତୁ=ଖାଇବା +

Kaṭakhāda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କାକ, କୁଆ—1. Crow.

୨ । ଶୁଗାଳ, ବଲୁଆ—2. Jackal.

୩ । କାଚକଲଣ—3. Glass-jug.

ସଂ. ବିଶ.—ପେଟୁ, ଉଦରମୂର—Greedy; gluttonous.

କଟକଟ—ସଂ. ବି. (କଟ=ଶବ୍ଦକୁ + କଟ ଧାତୁ=ଦାହ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kaṭaṅkaṭa ଅ)—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.

୨ । ମହାଦେବ—2. God Mahādeba.

୩ । ଗଣେଶ—3. God of Learning.

୪ । ସୁର୍ଣ୍ଣ—4. Gold.

୫ । ଚିତ୍ରକ, ଧଳାଚିତା ଗଛ—

5. A plant which corrodes the skin and
causes sores when applied to the body.

କଟକଟେଣୁ—ସଂ. ବି.—(ବୈଦ୍ୟକ) —

Kaṭaṅkaṭeṇī ଦାରୁହରିତ୍ରା; ଦାରୁହଲହ (ଗୁଳ୍ମ ଓ କଳ)—
Cascinium Fenestratum (plant and root).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଷ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଥ	ଦ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତ	ଅକାରାନ୍ତ	ଷ	ଘ	ଙ	ଞ	ଟ	ଥ	ଦ

କଟଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ ବା ଡାଲି, ଅର୍ଥାତ୍ ଘୋର
Katāṅg ବାଉଁଶ—Big bamboo.

କଟଙ୍ଗ ବାଉଁଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଟଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Katāṅg bāuṁśa Katāṅg (See)

କଟତ—ଦେ. ବି.—କଟତ (ଦେଖ)
Katati Katati (See)

କଟତୀ

କାଟତୀ

କଟପାୟା—ସ ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆକାଶରେ ଚିହ୍ନିବା
Katapāyā ନିମନ୍ତେ ରଚିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ନବିଶେଷ—

Name of a Sanskrit treatise for finding
out the positions of the asterisms.

[ଦ୍ର—ବରହସ୍ପତିଙ୍କ କଟପାୟାରେ ଚିହ୍ନିବାର ଓ କାଳଦାସଙ୍କ
କଟପାୟାରେ ଅଠେଇଶଗୋଟି ଶ୍ଳୋକ ଅଛି । ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ
ସାହାଯ୍ୟରେ ସତେଇଶଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ
ରାତ୍ରିରେ ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଚିହ୍ନି ପାଇ ପାରେ ।

କୋଦଳା ଆଠଗଡ଼ ରାଜାଙ୍କ ଦେବାନ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁଅ
କବିଚନ୍ଦ୍ର ଉପାଧ୍ୟ ପାଇ ଆଠଗଡ଼ ରାଜା ବାଲୁକେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମରେ
ଓଡ଼ିଆ କଟପାୟା ପ୍ରତ୍ନ ରଚିତା କରଥିଲେ ।]

କଟଫଳ—ଦେ. ବି.—କଟଫଳ (ଦେଖ)
Kataphala Kataphala (See)

କଟବନ୍ଧକ—ଦେ. ବି.—୧ । ଜମିର ଆୟରୁ କେତେକ ବର୍ଷ ମିଆଦରେ
Katabandhaka ରାଶର ସୁଧ ଓ ଅସଲ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପରି-
କଟବନ୍ଧକ ଶୋଧ ହେବ, ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ମହାଜନ-
କଟବନ୍ଧକ ନିକଟରେ ଭୁମି ଅବକ ହେବା—

1. Usufructuary mortgage by which the
capital and the interest are fully
liquidated from year to year out of the
income of the mortgaged property in
the course of a fixed period of time.

୨ । ଉପରେକ୍ତ ଅବକପତ୍ର—

2. A kind of mortgage-bond

କଟଭୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତା ଲତା—
Katābhī 1. A phosphorescent creeper emit-
ting light in the night; Cardio-
spermum Halicacabum.

୨ । ପୁଷ୍ପପୁଷ୍ପକା ଗୁଳ୍ମ (ଗଛ)—

2. Staff-tree, Cardiospermum; Halicacabum.

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କଟଭୀ, ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତା, [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ ଚିକ୍ତ, ସାରକ,
ଜୋଡ଼ିଆ, କଞ୍ଚୁଳା, ପାର୍ବତପତ୍ର, କଫ ଓ ବାୟୁନାଶକ, ଏହା
ପଣ୍ୟା, ଲତା, କଲ୍ପନା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ବମନକାରକ, ଶ୍ଳେଷ,

ଗ୍ନ ମାଲକାଙ୍ଗଣୀ ଏବଂ ବୃଦ୍ଧି ଓ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ ପ୍ରଦ ।]

ମ. ମାଲକାଙ୍ଗଣୀ

ତେ. ବାବାଜୀ

ପା କାଲ୍.

କଟମଟ—ଦେ. ଅ (ସ. କଟ ଧାତୁ = ପ୍ରକଟନ ଓ ମଟ ଧାତୁ = ଦମ୍ଭ)—
Katamata ୧ । ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦବିଶେଷ—

1. An onomatopoeic sound.

୨ । ଦମ୍ଭପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଚକ୍ଷୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା—

2 Steady gaze denoting effrontery.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କଷ୍ଟ, ଦୁର୍ବୋଧ—

1. Difficult; abstruse.

୨ । ଗୁଣ୍ଡିଆ—2. Knotty.

କଟମଟ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କି—୧ । ରତମଟ କରି ଚାହିଁବା, ଦୃଷ୍ଟି—
Katamata kari chāhina ଭାବରେ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା—
ଚୋଖଟମଟକବିସାତାକାନ 1. To stare in silence.

ଟାକନା

୨ । ଚକ୍ଷୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା—

2. To stare with eyes wide open.

୩ । ଦମ୍ଭପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା—

3. To gaze with effrontery.

କଟମଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ—1. Abstruse.

Katamata ୨ । ଦୁର୍ବୋଧ—2 Difficult; which can
କିଟିମିଟିଆ; କିଟିମିଟି not be easily understood or
ଗଢ଼ିତା solved.

୩ । ଜଟିଳ—3. Knotty; intricate.

କଟମସିଣା—ଦେ. ବି (ସ. କଟ)—ଦୃଶ୍ୟ ମସିଣା—

Katamasina Grass-mat.

“କଟମସିଣା ଗୋଟିକ ଅଣ ବେଦମୂଳ”—ସାରଳାମହାଭାରତ ।

କଟମ୍ବର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧଗଛ, କଟୁଳା,
Katambar 1. A kind of
medicinal plant.

୨ । ପ୍ରସାରଣୀ, ପସାରୁଣୀଲତା—

2. A kind of creeper; Pæderia Fætida.

କଟମ୍ବର—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପଣାପଣା (ଦେଖ)—

Katambhara 1. Phanaphana (See)

୨ । କଟଭୀ (ଦେଖ)—2. Katābhī (See)

କଟମ୍ବର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । କଟମ୍ବର (ଦେଖ)—

Katambhar Katambar (See)

କଟରକଟର—ଦେ. ବି (ସ୍ଵନାନ୍ତରଣ)—୧ । ଭେକମାନଙ୍କ ଶବ୍ଦ ପରି
Katarakata ଶବ୍ଦ—

କଟବମଟବ

1 Croaking noise like

टटर, टटो

that of frogs.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର । ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଥ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । କର୍କଶ ଶବ୍ଦ—2. Clattering sound.

୩ । ଗୋଳମାଳ କରବା ଧ୍ବନି—3. Medley of sounds: confused or mixed sound.

୪ । ଅର୍ଥହୀନ କର୍କଶ ଶବ୍ଦ—

4. Harsh jargon; meaningless babble.

କଟର ମଟର—ଦେ. ବି—କଟରକଟର (ଦେଖ)—

Kaṭara maṭara Kaṭarakaṭara (See)

କଟର—ଦେ. ବି (ସଂ. କଟୋର)—୧ । ମୃଣ୍ମୟପାତ୍ରବିଶେଷ; ଖୁରି—

Kaṭara 1. Earthen vessel or cup.

କଟୋରା; ବାଟି ୨ । କଂସା ବା ପିତ୍ତଳର ଗିଳା—

कटोरा 2 A cup of brass or bell-metal.

କଟରଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ (ଏହାର

Kaṭaraṅga କାଠ ଜାଲ ହୁଏ)—A tree used as fuel.

କଟର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କଟର—Billhook.

Kaṭari

କଟସାରିକା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ସୌରେୟା; ଦାସକେରେୟା ଗୁଳ୍ମ—

Kaṭasārikā Barlaria Crastata.

କଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ତ୍ତନ)—୧ । କାଟିବା; ଛେଦନ; ହଣା—

Kaṭa 1 Cutting; hacking.

କାଟି

କଟା

୨ । ପାତଳଧାନଗଛଆଦିକୁ ଡୁମ୍ବିରୁ ଛେଦନ କରବା—

2. Reaping, harvesting.

୩ । ଅଙ୍କିବା; ଅଙ୍କନ—3. Drawing.

୪ । ତୁଳାରୁ ସୂତା ବଳିବା—4. Spinning.

୫ । ଫେଡାଣ, ବାଦ୍ଦେବା—5. Subtracting; deducting.

୬ । (ସର୍ପ ହାସ) ଦଂଶନ—6. Snake-bite.

୭ । ତାସ ଖେଳରେ ଫେଣା ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ତାସରୁ ସୁଳାଏ କାଢିନେବା—7. Taking out a portion from a pack of cards in a card-play.

୮ । ଗାଳମଜଦେବା; ଅଭିପ୍ରାଣିତ ଦେବା—8. Cursing; imprecating; abusing.

୯ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ପାତୁଆ—

9. A kind of thin and sharpe-dged bracelet.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପର୍ବତାଦି ଭୂତସ୍ଥାନରୁ ଗଡ଼ିଆଥିବା ବର୍ଷାପାଣିକୁ ବନ୍ଧି ପକାଇ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ କରା ଯାଇଥିବା ବଡ଼ ପୋଖରୀ—Big tank formed by restraining rain-water coming down from the hills by bandhas.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଳାଶୟର ଭିତପାଖେ ବା ଏକପାଖେ ବନ୍ଧି ଥାଏ । ସେହି ପାଖେ ଭୂତସ୍ଥାନରୁ ପାଣି ଗଡ଼ି ପଶେ ସେ ପାଖ ମେଲିଥାଏ । ଚାରି ଆଡ଼େ ବନ୍ଧି ଥିବା ବଡ଼ କୃତ୍ରିମ ଜଳାଶୟକୁ ‘ବନ୍ଧ’ ଓ ସ୍ବତ୍ବ ‘କଟା’କୁ ମୁଣ୍ଡା କହନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଶ—୧ । କଟା ଯାଇଥିବା, କର୍ତ୍ତିତ—

(ଯଥା—କଟା ଘାଆ)—1 Cut; severed.

୨ । କର୍ତ୍ତନଜନିତ—2 Due to cutting

୩ । (ସଂ. କଟାର)—ପାଉଁଶିଆ—3 Of ashy colour.

କଟାକ୍ତ—ଦେ. ବି—ରାଜଭୃତ୍ୟବିଶେଷ (ଏମାନେ ପାକଶାଳାରେ Katāta ରାଜାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟରେ ପରବା କାଟି ଯୋଗାନ୍ତି)—A class of servants of a king attending the cook-room.

ବେଳ ଲକ୍ଷ ଯୋଗାଣିଆ ଲକ୍ଷେ ବଞ୍ଚାଇ ।

ମହାଦେବ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

କଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (କାଟିବାର ଶିଳ୍ପକୁରୂପ), ୧ । କର୍ତ୍ତିତ କରାଇବା—

Kaṭāibā 1. To cause to be cut.

କାଟିନ ୨ । ଅପଣାର ଦେୟ ଟଙ୍କା ପଇସାକୁ ପ୍ରାପ୍ୟରେ ମଜୁରୀ

କଟାନା ନେବା ଓ ଦେବା—2 To set off or deduct from one's dues.

୩ । ବାଟରୁ ଆଡ଼େଇ ଅପର ଦିଗକୁ ଆସୁଥିବା ଗାଡ଼ି-ଆଦିକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବା—3. To cause a cart or conveyance to move to one side; to make way.

(ଯଥା—ଶଗଡ଼ କଟାଇବା)

୪ । (ସମୟକୁ) ଅତିବାହିତ କରବା ବା କାଟିବା—4. To pass (time).

୫ । ମୂଲ୍ୟ ଆଦି ହାରା କଥାସବୁ ଧାନ ଗଛ ଆଦି କର୍ତ୍ତିତ କରାଇବା—5. To cause to be reaped or harvested.

୬ । କମାଇବା—6. To decrease.

କେତେ ଭେଦୋକ୍ତ ଶ୍ରେୟୋଦେବାକାନ୍ତ ତାଙ୍କ କର ଅଛ କଟାଇ

ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ. ରସକଲ୍ଲୋଳ—

୭ । (କୋଷରୁକି ଆଦି) ତାଳୁରଦ୍ବାରା ଅସ୍ତ୍ର କରାଇବା—7. To cause (tumour etc) to be operated on.

୮ । (ରେଖା ଆଦି) ଅଙ୍କିତ କରାଇବା—

8. To cause (lines etc) to be drawn.

କଟାକଟି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—(ସଂ. କର୍ତ୍ତନ. ପ୍ରା. କଟ୍ଟନ)—

Kaṭākaṭi ୧ । କର୍ତ୍ତନ, ଛେଦନ—1. Cutting; hacking.

କାଟିକାଟି ୨ । ହଣାହଣି; ପରସ୍ପର କାଟିବା—

कटाकटि; काटकुट 2. Mutual hacking.

ପରସ୍ପରେ ପାଞ୍ଚାଳ ଭୂଲେ ଆସି ଲୋକ,

ଶୋଇଲେ କଟାକଟି ହୋଇ ରଣେ ବେଳ । କୃଷ୍ଣହରି. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଈ	ଉ	ଈ, ଊ	ଈ	ଉ	ଉ	ଉ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଈ	ଉ	ଈ, ଊ	ଈ	ଉ	ଉ	ଉ

୩ । ଗାଳି ଦିଆଦେଇ—3. Abusing each other

ଅନ୍ୟକ ସ୍ତ୍ରୀପାଇଁ ଭବ ଚଷ୍ଟ

ଏଥିଲଗି କଥା ଏତେ କଟାକ୍ଷ । ସ୍ୱାଧୀନ- ବରବାବ ।

୪ । ଫେଡାଣ, ଅନ୍ତର କରଣ—

4. Deducting; subtraction.

୫ । ପରସ୍ପର ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି ଖଣ୍ଡନ—

5 Mutual refutation

ଭବିଷ୍ୟ ପରସ୍ପର କଥା କଟାକ୍ଷ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନମାଳିନୀ ।

କଟାକ୍ଷ—ସ. ବି. (କଟ = ପ୍ରାନ୍ତ + ଅକ୍ଷ = ଅକ୍ଷ) —୧ । ଉପରଦୃଷ୍ଟି—
Katāksha 1. Glance.

୨ । ବକ୍ତୃଷ୍ଟି, ଅପାରଦୃଷ୍ଟି, ଅଡ଼ଗ୍ଧାଣି—

2 Sidelong glance.

ଅଧର ଦନ୍ତ ଗୁପ୍ତି କଟାକ୍ଷ ଦେଇ ଡୋଳା । ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ଶ୍ଳଷ୍ଟ ।

୩ । କାମୁକଦୃଷ୍ଟି—3. Amorous glance.

୪ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ, ଅତି ପଲକ ପଡ଼ିବା କାଳ—

4 A moment, a glance.

୫ । ଉପର ଦୃଷ୍ଟି, ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଅନୁଗ୍ରହ—

5. A slightly favourable look; slight favour.

ସାହାଠାରେ କଟାକ୍ଷ ଅଛନ୍ତି ଭୁବନ ।

ପଞ୍ଜାବେଲେ ଲବ୍ଧିପାତ୍ରକ ସେ ଗିରି । କୃଷ୍ଣବିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅକ୍ଷ ।

କଟାକ୍ଷେ—ଦେ. କି ବିଶ—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—At a glance.

Katāksha କଟାକ୍ଷେ ଧରଣ ସାହି ଦୁଃଖାସକ ବାଳ ।

ସ୍ୱାଧୀନ- ବେଶ୍ୟାବନ୍ଧୁ ।

କଟାକ୍ଷ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ବକ୍ତୃଷ୍ଟି କରିବା—

Katāksha karibā 1. To cast sidelong glance at.

କଟାକ୍ଷକରା ଶେଷରେ ଦେଇ ଦେଖି ଅବକଳ କଲେ

କଟାକ୍ଷକରଣ ଓଷ୍ଠର ବନ୍ଧା କଟାକ୍ଷ ଗୁହ୍ୟେ । କୃଷ୍ଣବିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅକ୍ଷ ।

୨ । ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—

2. To refer indirectly.

୩ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ କରିବା—3 To satirize.

କଟାକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଭରକାରି ନିମନ୍ତେ ପରିବା

Katāksha slicing କାଟିବା ଓ ବେଶର ଆଦି ବାଟିବା—Slicing of vegetables and pestling of condiments etc for curry.

କଟାକ୍ଷା—ଦେ. ବି—୧ । ଶସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଟି ହୋଇ ଯିବାକୁ ଶକ୍ତିର ଦେବା

Katāksha ଦେବା ଶକ୍ତି—1. A wound caused by sharp weapons.

୨ । ସର୍ପାଘାତଜନିତ ଶକ୍ତି—2. Snake-bite wound.

କଟାକ୍ଷା—ଦେ. ବି—କଟାକ୍ଷା (ଦେଖ)

Katāksha Katāksha (See)

କଟାକ୍ଷାରେ ବୁଦ୍ଧ ବୋଲିବା—ଦେ. କି—କଟାକ୍ଷାରେ ବୁଦ୍ଧ ଦେଲେ

Katāksha chūna bolibā ସେପରି ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ପଦ୍ମଶା ଦ୍ୱାଦ

ସେହିପରି ଦୁଃଖ ଉପରେ ଦୁଃଖ ଦେବା ।

[ସଥା—ଦୁଃଖ ବା ଶୋକରେ ଜର୍ଜରିତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ପୁଣି କଷ୍ଟ ଜାତ କରାଇଲେ କୁହାଯାଏ ସେ ମୋ କଟାକ୍ଷାରେ ବୁଦ୍ଧ ବୋଲୁଛି ।]

କଟାକ୍ଷ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ହଠାତ୍

Katāt ପଡ଼ି ଯିବାର ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ—

କଟାକ୍ଷ, କଟାକ୍ଷ A sound due to a hard thing suddenly falling down.

କି ବିଶ—ହଠାତ୍—Suddenly

କଟାକ୍ଷା—ଦେ. ବି—କଟାକ୍ଷା ଶବ୍ଦ—

Katāksha

Cicatrice; Scar.

କାଟିଦାଗ

କଟାକ୍ଷା, ଦାଗ

କଟାକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଭରକାରି ନିମନ୍ତେ ପରିବା କାଟିବା

Katāksha ଓ ଶାଗ ବାଟିବା, କାଟିବା—

କାଟିବାଟି Slicing and cleansing of vegetables for cooking

କଟାକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—କଟାକ୍ଷା (ଦେଖ)

Katāksha

Katāksha (See)

କଟାକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟାକ୍ଷ + ବର୍ଣ୍ଣ)—ପିଙ୍ଗଳ ବା ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—

Katāksha Ashy or grey colour;

କଟାକ୍ଷ pale brown colour.

କଟାକ୍ଷ ଦେ. ବିଶ—ପିଙ୍ଗଳ ବା ପାଉଁଶିଆ—
Grey; ash-coloured.

କଟାକ୍ଷ—ଦେ. କି (ସ. କଟାକ୍ଷ)—

Katāksha

କାଟିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ, କର୍ତ୍ତୃକ ଦେବା—

କାଟିବାକ୍ଷ The form of the verb 'to cut' in the passive voice; to be cut.

କଟାକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟାକ୍ଷ)—କାଟିବା ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ, ବଡ଼ କଟୁକ୍ଷ—

Katāksha

A chopper; a billhook.

କାଟିବୀ

ପଦଗାମୀ ହୋଇଣ କଟାକ୍ଷ ଦେଇ କରେ ।

କଟାକ୍ଷ

ମାତ୍ର ପୁରଣ ।

ସ. ବି. (କଟାକ୍ଷ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଆର)—

୧ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A lecher.

୨ । ନାଗରାଜ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A citizen.

କଟାକ୍ଷ—ଦେ. ବି—କଟାକ୍ଷ (ଦେଖ)

Katāksha

Katāksha (See)

କଟାକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟାକ୍ଷ)—କଟାକ୍ଷ (ଦେଖ)

Katāksha

Katāksha (See)

ଏହା ଶୁଣି କଟାକ୍ଷା ଧର ପୁଣ୍ୟମଣି । ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ଚନ୍ଦ୍ରୋଗ ।

ସାଧାରଣରେ ଏପରି ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରୀ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳିବ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତେ ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କଟାଣ—ଦେ. ବି—୧ । କଟାର (ଦେଖ)

Katāri 1. Katāra (See)

କାଟାବୀ ୨ । କଟାର (ଦେଖ)

କଟାର 2. Katāri (See)

୩ । ଗୁର୍ଜାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବାଳକୂର୍ଯ୍ୟ, କୁକ୍ରି—

3. The Kukri; bent knife used by the Gurkhas.

କଟରେଶେ ବଳବୃଦ୍ଧ କଟାଣ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗେ । ଗୁର୍ଜାମାନ ମହାପାତ୍ର ।

କଟାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଟାଲ ୨ (ଦେଖ)

Katāl Katāla 2 (See)

କଟାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ବଟକର, ନିକଟର ଏକ ପାଲରେ ଯାହାକୁ

Katāla ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ତତ୍ତ୍ୱେ ଦେଖିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟର

ବାଟିଆବା ଓଜନ ନିଶ୍ଚୟ କରାଯାଏ—

ବଟକର 1. Weights.

ଜିଦ ୨ । ଅଳ; ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଅନୁରୋଧ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା; ଜଞ୍ଜାଳପୂର୍ବକ

ତକାଜୀ, ହଟ ଉପସ୍ଥାପନ ପ୍ରାର୍ଥନା—

2. Persistent request; repeatedly pressing request; importunate asking; solicitations.

ହେ ବାଳ କଟାଳ କଥା ବଢ଼ିଲେ ହୋଏ ।

ସାରଳା ମହାଲରତ. କବିତା ।

ହଟ ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯିବା—3. Zid; perversity.

କରୁ ଏହି କଟାଳ. ମଣ୍ଡିତେଇ କ ବାଳ,

ପଦ୍ମକମ ପଦ୍ମକୁ ପୁଣ୍ୟରେ—

କବି ସୁଧାଂଶୁ ।

କଡାହି ୪ । (ସ. କଟାହ)—ଉଚ୍ଚନାର୍ଥ ତାମ୍ରଭଣ୍ଡ, ତେଲପତ୍ର,

କଡାହ ବଡ଼ ଦୁଣ୍ଡ—4. Large copper-pot for cooking; dekchi.

କଟାଳ କରବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଟାଳବା (ଦେଖ)

Katāla karib Katāliba (See)

କଟାଳ ନ କରନ୍ତି ବାଳପୁରୁଷ କରଳ ସୁର କରବାଳ ବଦଳେ ଦେଇ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

କଟାଳଜୁଆର—ଦେ. ବି.—(ସ. କରାଳ=ଉଚ୍ଚ + ହ. ଜୁଆର)—

Katālujāra ଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା

ବଡ଼ ଜୁଆର, ଉଚ୍ଚିଆ ଜୁଆର—High tide of

(ପଞ୍ଚମୀଜୁଆର—ବିପଦ) the lunar fortnight from the

କଟାଳ tenth day till the end; springtide;

ଜ୍ୱାରମାତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା କଟାଳଜୁଆର ବେଳରେ କମଳାପ୍ରସାଦ ଘାଟ ଉଦ୍ଭବ ।

ପଦ୍ମାରମୋଦନ. ଗଳ୍ପସ୍ତଳ ।

କଟାଳ—ଦେ. ବିଶ.—ସେହି ଲୋକ କାଟେ—(ଯଥା, —ଧାନକଟାଳ,

Katāl ପରିବାକଟାଳ)

କଟବାର One who cuts; cutter; reaper.

କଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ ଭାରି ଅଳ କରେ, ଅଭିଯାଚକ—

Katāliba Persistent in request importunate.

ଜିଦି

ଧରନୀ

କଟାଳିତା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅଳ କରବା, ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ବା ବାରମ୍ବାର

Katāliba ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା—1. To ask for anything

ଜିଦ୍‌କ୍‌ବା pressingly or repeatedly.

ହଟ କରବା

ମନ ଜାଣିବାକୁ କଟାଳିଲ ନଥିବନ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତାମଣି ।

୨ । ଜିଦ୍ କରବା, ଯିଗର କରବା, ଅଡ଼ ବସିବା—

2. To insist on a thing.

୩ । (କୌଣସି ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ ପାଇଁ)—ଅନୁରୋଧ କରବା—

3. To request for the grant of one's desire.

କ. ଶ୍ର କୋଦଣ୍ଡ କରେ କର ଦେଇ ନିଶ୍ଚରେ

କରେ ରକ୍ଷା ମନରେ କଟାଳିବାକୁ ଥରେ ସେ ।

ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୪ । ପୀଡ଼ାଦେବା, ଉଚ୍ଛ୍ୱୀଡ଼ନ କରବା—

4. To oppress.

ମୁଣ୍ଡ ଲେ ଦୁଣ୍ଡ ସାବରେ ଗଡ଼

ତନ୍ତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ କଟାଳଇ ସେହି ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତାମଣି ।

କଟାଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଟାଣ=ଗରମାଣ୍ଡାର)—

Katāṣa ୧ । ବଣବିରାଡ଼; ବଣଭୂଆ—1. A wild cat;

ଖଟାଣ Felis Chaus.

କଟାସ ୨ । ଶାଳିଆପତନ—2. Putorius Foetidus; civet

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୁଣ୍ଡରୁ ପୂଜନୀୟ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ।]

କଟାଣାଖିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ଯାହା ଆଖିର କଳାତୋଳା କଟାଣ—

Katāṣākhiā ଆଖି ପରି ଫକ୍କା, ଚନ୍ଦ୍ରାଖିଆ—

କଟାଟୋକ Pale-eyed; bat-eyed.

କଟାଣିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ବଣ ବିରାଡ଼ ଭଳି ହିଂସ୍ର ଓ ଗୁରୁ ଉଦ୍ଧାଦକ—

Katāṣiā 1. Fierce and malignant like wild cat.

୨ । ଫକ୍କାରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—2. Grey.

କଟାସମ୍ପା—ଦେ. ବି(ସହଚର କଟୁ + ଶାପ)—ଗାଳମନ୍ଦ—Abusing

Katāṣampā and cursing; calling names; maledic-

ଗାଳାଗାଳି tion.

ଗାଳିଗୁଳଜ

କଟାହ—ସ. ବି. (କଟ = ଅଭିଶପ୍ତ + ଆ = ସମ୍ବନ୍ଧ + ହନ ଧାତୁ =

Katāha ଆଘାତ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । କରେଇ—1. Frying pan.

୨ । ଘୁଡ଼ ତୈଳାଦି ପାକପାତ୍ର, ହଣ୍ଡା—

2. Cauldron; a boiler.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ଶ୍ରୀବ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଌ	ୡ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସୁକ୍ତ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଌଥ	ୡ	୩	୩

୩ । ତେଲଭଣ୍ଡା; ପଲମ—3. A flat pan

୪ । କଇଁଛର ଖୋଲ ବା ଖସୁର—

4. The shell-bone of a turtle.

୫ । ମୁଣ୍ଡର ଖସୁର—5. Skull-bone.

୬ । ହାଣ୍ଡି ଖସୁର—

6. A piece of baked earthen pot; potsherd.

୭ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—7 Name of an island

୮ । ନରକବିଶେଷ—8. A part of hell where sinners are put into frying pans over a fire.

[ଦ୍ର—ଏ ନରକରେ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସିଥିବା କରେଇରେ ପକାଇ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ।]

୯ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ତରକାରୀ—9. Curry

୧୦ । ମଇଁଷିଛୁଆ ବା ବାହୁରୀ—1. Buffalo-calf.

୧୧ । କୂପ, ବାଞ୍ଜା—11. A well.

କଟା ହେବା—ଦେ. କି. —କଟା ଯିବା (ଦେଖ)

Kaṭā hebā . Kaṭā jibā (See)

କଟି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଟି ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଫଳାର୍ଥେ. ଇ)—

Kaṭi ୧ । ଅଣ୍ଟା, କମର—1. The loins.

୨ । ହସ୍ତୀର ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ—

2. The temples of an elephant.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ) ବି. —୩ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ମାଡ଼ କଉଡ଼ି ଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଦାନ, କଉଡ଼ି ଖେଳରେ 'ଦଶ' ସୁମାର ଦାନ—

3. The throw resulting in one cowrie being upturned while thrown in the game with cowries.

ପ୍ରାଦେ. ବିଶ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) (ସ. କନିଷ୍ଠସ୍ତ, କନିଷ୍ଠ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର, ସାନ, ଛୋଟ—

1. Young; small; little (ଯଥା, କଟ ବାବୁ)

କଟିକଥା—ଦେ. ବିଶ. — ୧ । ଏକ କଡ଼ା ମାତ୍ରାବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ, କଡ଼ାଏ ମାତ୍ର—

Kaṭikā 1. Consisting of or reduced to one only

୨ । କଟିକଥା (ଦେଖ)

2 Kaṭikā (See)

କଟିତାଟ—ସ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଚତୁ; କଟି + ତାଟ = ଦେଶ)—୧ । ପିଞ୍ଜ—

Kaṭitaṭa 1. The hips; buttocks.

କୃଷ୍ଣ କଟିତାଟେ ଲଗ୍ନ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଲଗ୍ନ ପାଶେ ଥିବା ଶର ଧରୁ—ସାଧନାଥ. ଯଯାତି ।

୨ । କଟିତଳର ପଛଅଡ଼ର ମାଂସପିଣ୍ଡ—

2. The fleshy part below the loins.

କଟିତଳ—ଦେ. ବି. —କଟିଦେଶଧାରୀ ନ୍ୟୁତ୍ତ ଖଡ୍ଗ, କମରବନ୍ଦରେ ଝୁଲୁଥିବା
Kaṭitaṭa ହେବା ବଳା ଖଣ୍ଡ—A curved sword suspended from the belt.

କଟିତ୍ର—ସ. ବି. —(କଟି + ତ୍ରି ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—
Kaṭitr ୧ । କଟିବସ୍ତ୍ର —1. The clothes covering the hips.

୨ । କମରବନ୍ଦ, କମରପଟ—2. Waist-belt.

୩ । କାଷ୍ଠ, ରସନା, ଅଣ୍ଟାସୂତା, ଚନ୍ଦ୍ରହାର, ଗୋଠ—

3 Waist-chain; a girdle.

କଟିଦେଶ—ସ. ବି. —କଟିତାଟ (ଦେଖ)—

Kaṭidesa Kaṭitaṭa (See)

କଟିପ୍ରୋଥ—ସ. ବି. (କଟି + ପ୍ରୋଥ ଧାତୁ = ପ୍ରସ୍ତର ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି.

Kaṭiprotha ୨) —କଟିତାଟ (ଦେଖ)

Kaṭitaṭa (See)

କଟିବନ୍ଧ—ସ. ବି. — କଟି + ବନ୍ଧ ଧାତୁ = ବାନ୍ଧିବା + କରଣ. ୨) —

Kaṭibandha ୧ । କମରପଟ, କମରବନ୍ଦ; ମେଖଲା—

1. Belt; zone; girdle.

୨ । ଅଣ୍ଟାସୂତା; କଟସୂତା—

2. Waist-chain; waist-band

୩ । (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଗୁରୁପାଶ ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା କଳ୍ପିତ ସମାନ୍ତର ପଟ୍ଟମାନ —3. The imaginary parallel belts or strips of country round the earth having similar climatic and physical conditions; zones of the globe.

(ଯଥା—ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ସମ ଓ ଶୀତ କଟବନ୍ଧମାନ ।)

କଟିବନ୍ଧନ—ସ. ବି. —କଟିବନ୍ଧ (ଦେଖ)—

Kaṭibandhana Kaṭibandha (See)

କଟିବା—ଦେ. କି (କାଟିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟର ଆକାର)—

Kaṭibā ୧ । (ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା) ହଣାହେବା, ହତହେବା—

1. To be killed.

କଟିଯାଉଁ (ଯଥା—ଯୁଦ୍ଧରେ ଭିନ୍ନ ହଜାର ଲୋକ କଟିଲେ ।)

କଟିଆନା ୨ । କର୍ତ୍ତ୍ୱିତହେବା; କଟାହେବା—2. To be cut.

ଶିରକମଳ ତାର କଟି ପଡ଼ିବ ମସ୍ତକ ଲେଟି—କବିରାଧ. କବିବର ।

୩ । ମଜୁରୁ କରାଯିବା—3. To be set off.

(ଯଥା—ମୁଁ ଦରମା ପାଇଲବେଳେ ସାଥୀନ୍ତ୍ରୀଣୀଙ୍କଠାରୁ ପୁଅକୁ ଧାର ନେଇଥିବା ଟଙ୍କା କଟିବ ।)

୪ । ଗଣନା ବା ହିସାବବେଳେ ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି କମଇ

କରାଯିବା—4 To be deducted.

(ଯଥା—ଏ ମାସରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗରହାକ୍ଷର ଯୋଗୁଁ ଭିନ୍ନ ଟଙ୍କା ଦରମା କଟିଲା ।)

ସ୍ୱାଧୀନ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଗୁଡ଼ିକ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକାଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଆଳମେ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ ବନ୍ଧୁ ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

* । (ସମୟ, କାଳ, ଦିନ) ଅତିବାହିତ ବା ପାରିତ ହେବା—

5. (time) To be passed.

କନୟାକ କଟକର ଗୋଲ ଅଥବା ଗୋଲ—ରକାସ. ଗୋଲକର ।

୬ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ଆପଣା ଉପରୁ ଅପସ୍ମୃତ ହେବା—

6. To be passed over

କଟକର କେତେ ରକ୍ଷା ପଦ ସ୍ୱରୂପ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବଳମାବତୀ ।

୭ । କମି ହେବା—7. To be lessened

(ଯଥା—ସିଧା ସଜକରେ କଟକରୁ ଗାଁକୁ ଗଲେ ନଈକୁଳ ବାଟ ଅପେକ୍ଷା ଦୂର ମାଲଲ ବାଟ କଟକ ।)

କଟିବ.ତ—ସ. ବି—(୨୩) ଚକ୍ରେ, କଟି+ବା(ତ) ଅଧ୍ୟାଧିକ ରୋଗ—

Katibhāta Lumbago (disease.)

କଟିଯିବା—ଦେ. ବି—କଟକା (ଦେଖ)—

Katibhā Katibhā (See)

କଟି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (କଟି=ଦୁର୍ଗୁଣ ଓ ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ଦ୍ର, ୧ମା. ୧ବ)—

Katī ୧ । ଦ୍ରୁମ—1. Elephant.

୨ । ପିପ୍ପଳ—2. Long pepper.

୩ । (କଟି ଧାତୁ + କର୍ମ.ଇ) ଶ୍ରେଣୀ, ପିପ୍ପ—

3 Hips; buttocks.

୪ । କଣ୍ଟି ନାମକ ଲତା—

4. A thorny creeper.

* । ଦ୍ରୁମର ଗଣ୍ଡଦେଶ—5. Elephant's temples.

କଟିର—ସ. ବି (କଟି=ଗମନ କରିବା + କର୍ମ.ଇ)—୧ । ଜଘନ;

Katira ଜଘ—1. Thigh; lap.

୨ । କଟି, ଅଣ୍ଡା—2. Loins.

୩ । ଗିରିକନ୍ଦର—3. Cave.

କଟିରକ—ସ. ବି. (କଟିର + ବାର୍ଥ. କ)—କଟିର (ଦେଖ)—

Katiraka Katira (See)

କଟୁ—ସ. ବିଶ (କଟି ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ମ. ଇ)—

Kaṭu ୧ । (ସ୍ୱଚ୍ଛେଦ ମଧୁର ଏକତମ) ରସା—1. Pungent; hot in taste.

୨ । ଚକ୍ରେ—2. Bitter

୩ । ବିଷାଦ; ବିରସ—3. Of offensive taste;

insipid.

୪ । ଅପ୍ରିୟ; କଡ଼ୁଆ, ଅପ୍ରିୟକର—4. Disagreeable (to taste, smell, touch, hearing or sight or to the mind; unpleasant).

* । କର୍ମଣ—5. Harsh.

୬ । କଟୁ ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—

6. Of offensive smell.

୭ । ପରଶ୍ରକାତର—7. Envious of another's good fortune.

୮ । ଉଗ୍ର, ଅସଦ୍ୟ, ଉଗ୍ର, ପ୍ରଖର, ଉଷ୍ଣ, କଠା—

8. Scurrilous; sharp; unbearable.

୯ । ଅପ୍ରିୟଦର୍ଶନ, କୁର୍ତ୍ତା—

9. Bad; uncomely; ugly

୧୦ । (+ କର୍ମ. ଇ)—ଅକାର୍ଯ୍ୟ, ଅକରଣୀୟ—

10. Which should not be performed; improper.

ସ. ବି ବିଶ. — ଉଗ୍ରଭାବରେ—Intensely

ଗାଢ଼ବନ ପଦ, ଚକ୍ରେ ମଣିଷ ଧନଞ୍ଜୟ ଥାଏ କରେ କଟୁ କେଳ ।

କରସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, କରୋଗବନ୍ଧୁ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ସ. ବି.—୧ । କଟୁ ବାକ୍ୟ—1. Harsh words

କେତେ ମହାତ୍ମା ସେ ଅନେକ କଟୁ ବୋଲି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ

୨ । କଟୁ ବା ରାଗ ପଦାର୍ଥ—2. Any pungent thing.

୩ । ଅୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ତ୍ରିକଟୁ; ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଓ ମରଚ—

3 Three pungent things in the Ayurveda viz, dry ginger, long pepper and black-pepper used in medicine.

୪ । କଟୁଜା ବୃକ୍ଷ—4. A medicinal plant.

* । କଟୁତା—5. Bitterness; pungency; harshness; scurrility.

୬ । (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ରୀକର୍ପୁର—6. Camphor.

କଟୁଆଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗ୍ରାମ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ

Kaṭuāl Village-watchman.

କଟୁଆଳ—ଦେ. ବି.—(ସ. କୋଟୁପାଳ)—୧ । ନଗରରକ୍ଷକ ରାଜ—

Kaṭuālā କର୍ମରୂପ, ନଗରରକ୍ଷୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ବା ଜଗୁଆଳ—

କୋତୋୟାଲ 1. A guardsman of the town police.

କାତବାଳ କଟୁଆଳ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଶେକ ସାଧ ବୋଲଇ । ବସନ୍ତ. ବିଚିତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧ ।

୨ । ନଗରରକ୍ଷୀ ପ୍ରଦତ୍ତମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—

2. Head of the town police, corresponding to the Police Commissioner in presidency towns.

[ଦ୍ର.—କାହାଣୀରେ ରାଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ, ସାଧକ ଓ କଟୁଆଳ ପ୍ରାୟ ଏହି ଗୁରୁତ୍ୱଶାଳୀ କଥା ପଡ଼େ । ରାଜା—ଶାସନକର୍ତ୍ତା, ମନ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବମର୍ଶଦାତା, ସାଧକ—ଧର୍ମ ଓ ମହାଜନ, କଟୁଆଳ—ରାଜଧାନୀ ରକ୍ଷକ ।]

ଦେ. ବିଶ. ଅବାଧ—Unruly; disobedient.

କଟୁଆଳ—ଦେ. ବି.—୧ । ନଗର ମଧ୍ୟରେ ପୁଲିସ୍ ରହିବା ସ୍ଥାନ;

Kaṭuālī ସହରର ଥାନା—1 Town police station;

କୋତୋୟାଲୀ head quarters of the town police.

କାତବାଳୀ ୨ । ନଗରରେ ଦିଆଯିବା ବା ପଦ୍ମ କାମ—

2. The watching of a town.

କଟୁଆଳ—ଦେ. ବି.—କଟୁଆଳ (ଦେଖ)

Kaṭuālī

Kaṭuālī (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷା ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାବର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଞ୍	ଞ୍	ନ

କଟୁକ—ସ. ବି. (କଟୁ+କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱରେ. କ) —୧ । ତ୍ରିକଟୁ (ଦେଖ)

Katuka 1. Trikaṭu (See)

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

2 A sweet-smelling grass

୩ । ପିତା ଲତା—3 Bitter gourd.

୪ । କଟୁରସ—4. Bitter taste.

୫ । ପୋଟଳ, ପଟୋଳ—5 A cucurbitaceous creeper and its edible fruit

୬ । କୁଟନ—6. A medicinal plant

୭ । ଅର୍କ ଗୁଳ୍ମ—7 The Swallowwort, Calotropis Gigantia (plant)

୮ । ସର୍ପପ, ସୋରସ—8. Mustard seed.

କଟୁ କଟାକ୍ଷ କରବା—ଦେ. କି (ସ.କଟୁ+କଟାକ୍ଷ)—୧ । ଗୁପ୍ତ ପ୍ରତି-
Kaṭu kaṭāksha karibā ବାଦ କରବା—

କଟୁ କଟାକ୍ଷକବା To oppose vehemently.

୨ । କଟୁବଚନ କହିବା ଓ ଭୁଲୁଣି କରବା—

2. To speak harshly and to frown.

କଟୁକଥା—ସ. ବି—କଷ୍ଟର ବଚନ, ଗାଳମନ୍ଦ, ଅପ୍ରିୟ ବାକ୍ୟ—

Kaṭukathā Harsh, bitter or scurrilous words.

କଟୁକନ୍ଦ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, କଟୁ+କନ୍ଦ=ମୂଳ)—୧ । ଅଦା—

Kaṭukanda 1. Ginger.

୨ । ରସୁଣ—2. Garlic.

୩ । ଶଜନା ଗଛ —3 The Moringa tree.

କଟୁକପାଳୀ—ସ. ବି—କଞ୍ଚେଇକୋଳି (ଦେଖ)

Kaṭukapālī Kanteṭkōlī (See)

କଟୁକା—ସ. ବି (କଟୁ+କ+ଆ)—

Kaṭuka (ବୈଦ୍ୟକ)ଶାକଲତାବିଶେଷର ମୂଳ, କଟୁକା—
କଟୁକୀ Black Hellebore, Picrorrhiza

କଟୁକି; କଟୁକୀ Karroa

ମ. କୁଟକା [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ ବିପାକ, ତିକ୍ତ, ରୂକ୍ଷ

ଗୁ. କଟୁ ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ, ହେତକ, ଅଗ୍ନିପାୟନ,

ତେ. କାଟକରେହୁଣୀ ଓ ହୃଦୟ, ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, କ୍ୱର, ପ୍ରମେହ,

ପା. ଖବ୍ଦକେସିୟାଦ ଶାସ, କାସ, ରକ୍ତଦୋଷ, ଦାହ, କୁଷ୍ଠ ଓ

ଆ. ଖବ୍ଦ ଅସ୍ୱଦ୍ କୃମିରୋଗନାଶକ ।]

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ :—କଟୁକା,

କଟୁକା, କୁଷ୍ଠରେଦା,

କଟୁମୂର୍ତ୍ତି, ଅଶୋକା, ମୟୂରଗନ୍ଧା,

ଚକ୍ରାଙ୍ଗୀ, ଶକୁଳାଦମା, ମୟୂରପିତ୍ତ,

କାଣ୍ଡରୁହା, ରୋହଣୀ, କଟୁରେହୁଣୀ

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଟୁକ+ଶ୍ରୀ. ଆ)—

୧ । ପାନ—1. Betel

୨ । ଧଳା ସୋରସ, ଗୁରୁ ସୋରସ—

2. Rye; white mustard

୩ । ପିତା ଲତା—3 Bitter gourd.

କଟୁକାଟକ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟୁ+କାଟକ୍ୟ=କଟୁକା)—

Katukāṭabya ଗାଳମନ୍ଦ, କଟୁକା—

କଟୁକାଟକ୍ୟ Abusive language.

କଟୁକୀ—ସ. ବି (କଟୁ+କୀ) —ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଗଛ—

Kaṭukī A medicinal tree.

ଦେ. ବି.—କଟୁକା (ଦେଖ)

Katukā (See)

କଟୁକୀଟ—ସ. ବି. (କଟୁ+କୀଟ)—ମଶକ, ମଶା—

Kaṭukīṭa Gnat; mosquito.

କଟୁକୀଟକ—ସ. ବି. (କଟୁକୀଟ+କାର୍ତ୍ତ୍ୱରେ. କ)—

Kaṭukīṭaka କଟୁକୀଟ (ଦେଖ)
Kaṭukīṭa (See)

କଟୁଗନ୍ଧା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଟୁ+ଗନ୍ଧ+ଶ୍ରୀ. ଆ)—

Kaṭugandhā ହେଙ୍ଗୁ—Asafoetida.

କଟୁଗ୍ରନ୍ଥ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଟୁ+ଗ୍ରନ୍ଥ)—୧ । ଶୁଣ୍ଠୀମୂଳ—

Kaṭugraṇthī 1. Ginger root.

୨ । ପିପ୍ପଳୀମୂଳ —2 Root of long pepper.

କଟୁତା—ସ. ବି. (କଟୁ+ଭାବେ. ତା)—୧ । ଗୁପ୍ତତା—

Kaṭutā 1. Pungency; bitterness

୨ । ଅସହ୍ୟତା, ଅପ୍ରିୟତା—

2. Scurrihty, unbearableness.

୩ । ପ୍ରଖରତା—3. Keeness; acuteness.

କଟୁତୁକ୍ତ—ସ. ବିଶ (ଦୃଢ଼, କଟୁ+ତୁକ୍ତ)—ରାଗ ଓ ପିତା—

Kaṭutukta Pungent and bitter.

ସ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ) କରୁତୁକ୍ତ, ଚିରୋତା (ଲତା)—

Agathotes Chirayeta (creeper).

କଟୁତୁକ୍ତିକା—ସ. ବି—ପିତାଲତା (ଲତା ଓ ଫଳ)—

Kaṭutuktikā Bitter gourd; wild variety

ତିତଳାଡ଼ି, ତିତଳୋକୀ of Lagenaria Vulgaris.

କଟୁବାକ୍ସ୍; ତିତଳୋକୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅରୁଚ-

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଇଷ୍ଟାକ୍ତ, କାରକ, ତିକ୍ତରସ ଓ କଟୁବିପାକ ।

ତୃଣୀ, ମହାଫଳା, କଟୁତୃଣୀ, ଏଥିରେ ପିତ୍ତ, କାସ, ବିଷ, ବାୟୁ ଓ

କଟୁକ୍ରିକା, ପିତ୍ତକ୍ୱର ଦୂର ହୁଏ ।]

ମ. କଟୁତୁକ୍ତିକା

ତେ. ଚେତୁଆନବ

ଗୁ. କଟୁବା ତୃଣୀ

ପା. କଟୁତୁକ୍ତିକା

ଆ. କରୁତୁକ୍ତିକା

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ଏ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

କଟୁତୁମ୍ବୀ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କଟୁ+ତୁମ୍ବୀ)—କଟୁତିକ୍ତିକା (ଦେଖ)
 Katutumbī Katutiktikā (See)
 କଟୁତୈଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କଟୁ+ତୈଳ)—କଟୁସ୍ନେହ (ଦେଖ)
 Katutaila Katusneha (See)
 କଟୁତ୍ୱ—ସ. ବି. (କଟୁ+ଭାବେ ଭୂ)—କଟୁତ୍ୱା (ଦେଖ)
 Katutwa Katutā (See)
 କଟୁପର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି. (କଟୁ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
 Katuparnī (ବୈଦ୍ୟକ) କଣ୍ଟାକୁସୁମ (ଦେଖ)
 Kantākusuma (See)
 କଟୁଫଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କଟୁ+ଫଳ)—ପଟୋଳ, ପୋଟଳ—
 Katuphala A cucurbitaceous plant
 and its edible fruit
 କଟୁବଚନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କଟୁ+ବଚନ)—ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବାଚ୍ୟ, ଗାଳମନ୍ଦ—
 Katubachana Abuse, scurrility, harsh words.
 କଟୁବାକ୍—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଟୁ+ବାକ୍)—କଟୁକଥା
 Katubāk କହୁବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Scurrilous; abusive,
 foul-mouthed.
 କଟୁବାଣୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କଟୁ+ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
 Katubādī କଟୁବାକ୍ (ଦେଖ)
 (କଟୁବାକ୍ୟ—ଶ୍ରୀ) Katubāk (See)
 କଟୁଗର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଟୁ+ଗର+ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଲଙ୍କାମର—
 Katubirā Red pepper; cayenne.
 କଟୁଭଦ୍ର—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) ଶୁଣ୍ଠି—
 Katubhadra Dry ginger.
 କଟୁଭାଷୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କଟୁ+ଭାଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
 Katubhāshī କଟୁବାକ୍ (ଦେଖ)
 (କଟୁଭାଷିଣୀ—ଶ୍ରୀ) Katubāk (See)
 କଟୁସ୍ନେହ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) କଟୁକା (ଦେଖ)
 Katumbharā Katukā (See)
 କଟୁର—ସ. ବି. (କଟୁ+ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ର)—ଘୋଳ ଦହି—
 Katūra Churned sour milk.
 କଟୁରବ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କଟୁ+ରବ=ଶବ୍ଦ)—
 Katuraba ମଣ୍ଡୁକ, ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—Frog.
 (କଟୁରବା—ଶ୍ରୀ) ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କର୍ବଣ ଶବ୍ଦପୁରୁ—
 Having a harsh sound or tone; croaking.
 କଟୁର—ଦେ. ବି. (ସ. କଟୁର)—କଟାର; କାଟିବା ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
 Katūri A chopper; a bill-hook.
 କାଟିବୀ
 କଟା
 କଟୁରବେଣୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟୁର+ବେଣୁ)—କଟୁରକୁ ବ୍ୟବହାର
 Katūribēṇṭa କରବା ବେଳେ କଟୁରମୂଳର ପେଡ଼ି ଅଂଶ ବା
 କାଠକୁ ଧରାଯାଏ—Wooden handle of a
 bill-hook.

କଟୁରେଇବା—ଦେ. କି. (ସ. କଟୁରରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
 Katureibā କଟୁର ଦ୍ୱାରା ଟିକ ଟିକ କରି କାଟିବା—To chop.
 କାଟି
 କଟରନା
 କଟୁରୋହିଣୀ—ସ. ବି. (କଟୁ+ରୋହିଣୀ=ଲତା)—କଟୁକା (ଦେଖ)
 Katurohīṇī Katukā (See)
 କଟୁସ୍ନେହ—ସ. ବି. (କଟୁ+ସ୍ନେହ)—
 Katūsneha ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୋରଷ—
 1. Mustard seed.
 ୨ । ଧଳା ସୋରଷ, ଗୁରୁ ସୋରଷ—
 2 Rye; white mustard seed.
 ୩ । (କର୍ମଧା)—ସୋରଷ ତେଲ—3. Mustard oil.
 କଟୁକ୍ତି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କଟୁ+କ୍ତି)—
 Katukṭi କଟୁବାକ୍ୟ, ଗାଳମନ୍ଦ—
 Harsh words, abuse.
 କଟୋର—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଟର)—
 Katōra ବୃକ୍ଷ କୋଟର, କୋରଡ଼, ବୃକ୍ଷ ଗହ୍ୱର—
 The hollow of a tree.
 ସ. ବି. (କଟ୍ ଧାତୁ=ଆହ୍ୱାନ କରିବା+ଓର)—
 କଟୋର (ଦେଖ)
 Katōrā (See)
 କଟୋର—ସ. ବି. (କଟ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଓର
 Katorā +ଶ୍ରୀ. ଅ)—
 ୧ । କଟର, ଧାତୁମୟ ଗିନା—
 1. A metal saucer or cup.
 ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଣ୍ମୟ ପାତ୍ର, ରମକଟର, ଖୁର—
 2. Small earthen cup.
 ୩ । ଅଳ୍ପ ଗଭୀର ପାତ୍ର—
 3. A shallow cup. (Apte)
 କଟୋଳ—ସ. ବି. (କଟ୍ ଧାତୁ=ଆହ୍ୱାନ କରିବା+ଓଳ)—
 Katōla ୧ । ଚଣ୍ଡାଳ—
 1. The Chandāla or sweeper caste.
 ୨ । କଟୁରସପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁ—
 2. Article having a pungent taste.
 କଟୋଳ ଗୀତା—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କଟୋଳ+ଗୀତା)—ଘୋରୀ-
 Katōla gītā ମାନକର ବଜାଇବା କେନ୍ଦ୍ର—One-stringed
 musical instrument of the
 beggar; the beggar's harp.
 କଟାର—ସ. ବି. (କଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବେ. ଇ=କଟୁ; କଟୁ+ଭାତୁ=
 Katāra ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କଟୁର—
 1. Bill-hook.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ପୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ଉ	କ	ନ

୨ । ଶ୍ରେୟ—2. Dagger (Apte)

କଟ୍ଟାରିକା—ସ. ବି (କଟ୍ଟାର + ଶାବ୍ଦାର୍ଥେ କ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Katṭārikā କଟ୍ଟାର (ଦେଖ)

Katṭāra (See)

କଟ୍ଟାଳ—ସ. ବି. (କଟ୍ଟ + ଫଳ, ନିପାତନ)—କଟ୍ଟାଳ (ଦେଖ)

Katphala

Katphala (See)

କଟ୍ଟାଳା—ସ. ବି. ଶ୍ଚା. (କଟ୍ଟାଳ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Katphalā

୧ । ଗମ୍ଭୀର ଓ ଫଳ—

1 Gmelina Arborea (tree and its fruit)

୨ । ବୃକ୍ଷ, ଭେକ ବାଇଗଣ—2 Solanum Indicum.

୩ । ବାଇଗଣ, ବାଉଁଶ—3 Brinjal plant and its fruit; eggplant and its fruit.

କଟ୍ଟାଙ୍ଗ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଟ୍ଟ + ଅଙ୍ଗ)—

Katṭaṅga

୧ । ଫଣପଣା (ଦେଖ)

1 Phanaphana (See)

୨ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜାବଂଶେଷ, ଦିଲ୍ଲି—

2 Name of a king of the Solar dynasty

(କଟ୍ଟାଙ୍ଗୀ—ଶ୍ଚା) ସ. ବିଶ ପୁ—ସାହାର ଅଙ୍ଗ କଠିନ, କଠିନାଙ୍ଗ—

Sturdy; hard-limbed

କଟ୍ଟାମ୍ବ—ସ. ବିଶ. (ବୃକ୍ଷ, କଟ୍ଟ + ଅମ୍ବ)—ରାଗ ଓ ଖଟା—

Katṭamṇa

Pungent and sour.

କଟ୍ଟାର—ସ. ବି. (କଟ୍ଟ + ଧାତୁ = ବର୍ଷଣ କରବା + ଅଜ୍ଞାତ୍ୟେ. ବର)—

Katwara

୧ । ଘୋଳଦହି—1. Churned sour milk; butter milk.

୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ—2 Curry

୩ । ଦହିସର—3. Butter, cream of curd.

କଟ୍ଟାର—ସ. ବି. (କଟ୍ଟ = ଧୂଳି + ରୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କଟ୍ଟାର (ଦେଖ)

Katṭāra

Katṭāra (See)

କଟ୍ଟା—ସ. ବି. (କଟ୍ଟ + ଶ୍ଚା. ଈ) - କଟ୍ଟା (ଦେଖ)

Katṭi

Katṭukā (See)

କଠ (ଧାତୁ)—ସ. — ଦୁଃସ୍ଥ ହେବା—To be in grief or trouble.

Kath (root)

କଠଲ—ଦେ. ବି.—କଠଲ (ଦେଖ)

Kathlā

Kathalā (See)

କଠଲିଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କଷ୍ଟ)—

Kathlāibhā

କଷ୍ଟ ପାଇ ତୁଳି ହୋଇ ରହିବା—

To keep quiet in spite of suffering hardships.

କଠ—ସ. ବି. (କଠ ଧାତୁ = ଦୁଃସ୍ଥ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Katha

୧ । (ନାମ) ସାମବେଦୀୟାୟୀ ମୁନିବଂଶେଷ—

1. A sage of that name.

୨ । କଠ ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ଉପନିଷଦ—

2. An Upanishad composed by sage Katha.

୩ । କ୍ଳେଶ—3 Pain; trouble.

୪ । (+ କର୍ମ. ଅ) ରୁଗ୍ବେଦ —4. The Rūgveda.

କଠଉ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠପାଦୁକା)—ଖଡମ—

Kaṭhaṇ

Wooden sandals.

ଖଡମ

खड़ा; पाँवड़ी

କଠଉରିହ—ଦେ. ବି —୧ । ଭୂମି ଉପରେ ପଡିଥିବା ଖଡମର ଦାଗ—

Kaṭhauchihna 1. Trace or print left on the earth

खड़मेव दाग

by wooden sandals.

खड़ाउँकि दाग ୨ । ନାଗ ଅଦି ସାପଙ୍କ ଫଣା ଉପରେ ଥିବା

ପାଦୁକାକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ—2. Sandal or

bracket shaped black mark found on

the hood of the cobra and other

poisonous snakes.

[ଦୁ—ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କାଳିୟ ନାଗକୁ ଦଳନ କଲା ବେଳେ କଠଉ ମାଛ ତା ଫଣା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନୁ ନାଗ ଅଦି କାଳିୟ ସର୍ପର ବଶଧରଙ୍କ ଫଣାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ କଠଉଚିହ୍ନ ରହିଯାଇ ଅଛି ।]

କଠର—ସ. ବିଶ. (କଠ ଧାତୁ = ଦୁଃସ୍ଥ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kaṭhara

୧ । କଠିନ—1. Hard-

୨ । ଦୃଢ—2. Firm.

କଠଲ—ବୈଦେ. ବି.—(ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଭୂଲ. ସ. କଷ୍ଟାଦି ଫଳ)—ପଣସ—

Kathal

Jack fruit

काँठाल ଗଛମେ କଠଲ ଓଠମେ ଢେଲ—ଓଠାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ପ୍ରବଚନ ।

कठहल

କଠଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଅମ୍ବଲତା (ଦେଖ)

Kathala

Āmbalātā (See)

କଠଲ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠ)—ଲୁହାବାଡ଼ ଦିଆ କାଷ୍ଠାସନ—

Kathalā (ହାତୀର ଗଦି ଉପରେ ଲେଙ୍କେ ବସିବା ପାଇଁ ଏହା

कठला ଦଉଡ଼ିହାସ ରଖାଯାଏ ।)—A wooden frame put

on elephants and used as chair.

କଠଲଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—କଠଲଭା (ଦେଖ)

Kathalāibhā

Kathalāibhā (See)

କଠା—ଦେ. ବି.—୧ । ପଣସର କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳ, ଢେଉ—

Kaṭhā

1. Young fruit of jack tree.

୨ । ମଞ୍ଜି ନଡ଼ିଆ, ତାଡ଼ି ପକାଇବାଯୋଗ୍ୟ ନଡ଼ିଆ—

2. Seed cocoanut; fully developed cocoanut fit for growing seedlings.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୂଚକ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳପଦ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକେଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଜନା ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧା’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୩ । କୃତ୍ରିମ ଆଦି ମାପିବାର ମାପପାତ୍ରବିଶେଷ—

3. A measure for rice etc.

୪ । ବାହୁ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ବେଷ୍ଟନ—

4 Firm grip; death grip

୫ । ବେକମୁଣ୍ଡରେ ହେବା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ—

5. A carbuncle on the nape of the neck.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଧାନ ମାପିବାର ଲୁହା ମାଣ—

(=୧୦ ଡୋଳା)

An iron-pot for measuring paddy.

କଠାଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—କଠଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāṭhāu (etc)

Kāṭhan etc. (See)

ଶିରେ ଘେନି ବୁଲୁଥିବା କଠାଉ ରେ । ବନ୍ଧୁପୁରୀ, ସଙ୍ଗୀତ ।

କଠାଉଆ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ଏହି ଗଣ୍ଠି କଠାଉ ଗୋଡ଼ା ପରି କରାଯିବାକୁ)

Kāṭhāu gāṇṭhi ଗୁଳ ଘରର ଦୁଇ ଶେଣୀର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା

ପିଛ ଗଣ୍ଠି, ବୁଣାଗଣ୍ଠି—The tendon and mor-

tise joints made at the ends of the wall-

plates of a thatched house to fit into

each other.

କଠା ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ହାତର ମୁଠା ଦୃଢ଼ବଳନଦ୍ୱାରା ଜାବୁଡ଼ି

Kāṭha paṇḍiyibā ହୋଇ ରହିଯିବା ଅବସ୍ଥା—1. Firm grip

of the hands.

୨ । ଦୁଇହାତକୁ କିଛି ପରି କରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି

ବସ୍ତୁକୁ (ଯଥା—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେକ) ଚପି

ଧରି ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଚପିବା ଲୋକର ମାନସିକ

ଉତ୍ତେଜନା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ ବନ୍ଧନ ଦୃଢ଼ତର ହୋଇ ନ

ଫିଟିବା ଅବସ୍ଥା, ଶାଙ୍କୁଳ ପଡ଼ିଯିବା—2 The

rigidity of two hands while clutching a

thing as in a vice, caused by a paroxysm

of feelings in the holder.

କଠିଞ୍ଜର - ସ. ବି. (କଠିନ + ଜ୍ୱାଳୁ = ଶାଣ୍ଠି ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ, ଅ ଉପାତନ) -

Kāṭhinjara ୧ । ତୁଳସୀ ଗଛ—

1. The Holy Basil plant.

୨ । ପଲ୍ଲବ ଗଛ—2. Butea Frondosa (tree)

କଠିଣ - ଗ୍ରା. ବିଶ. —(ସ. କଠିନର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—କଠିନ (ଦେଖ)

Kāṭhina

Kāṭhina (See)

କଠିନ—ସ. ବିଶ. (କଠ୍ ଧାତୁ = ଦୃଷ୍ଟ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ.)—

Kāṭhina ୧ । କଠୋର; ନିଷ୍ଠୁର; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—1. Cruel; hard-

hearted; heartless; merciless.

କଠିନତା } —ବି

କାଠିନ୍ୟ }

୨ । ଟାଣ, ଦୃଢ଼, ଶକ୍ତ—2. Hard; firm; rigid;

tough.

୩ । ଘନ—3. Solid

୪ । ଦୋର, ଗୁରୁତର—4. Severe.

୫ । କର୍ଦ୍ଦଶ—5. Harsh, severe.

୬ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ—6. Rigorous; difficult to perform.

୭ । ଦୃଷ୍ଟ, ଶସ୍ତ୍ର—

7 Sharp; unbearable; grievous.

୮ । ବିପଦଜନକ, ବିଷମ; ଭୟାନକ—

8. Grave; serious; calamitous.

୯ । ଦୁରୁହ, ଦୁର୍ବୋଧ—9. Difficult to understand.

ଫ. ବି.—ହାଣ୍ଡି, ସ୍ଥାଳୀ—Earthen pot.

କଠିନତା—ଫ. ବି (କଠିନ + ତା)—୧ । ଦୃଢ଼ତା—

Kāṭhinata

1. Hardness; rigidity.

୨ । ନିଷ୍ଠୁରତା—2 Cruelty; heartlessness.

୩ । ଦୁରୁହତା—3 Difficulty.

୪ । କଠୋରତା—4 Harshness, severity

କଠିନତ୍ୱ—ଫ. ବି (କଠିନ + ତ୍ୱ. ଉ)—କଠିନତା (ଦେଖ)—

Kāṭhinatwa

Kāṭhinatā (See)

କଠିନଦଣ୍ଡ—ଫ. ବି (କର୍ମଧା; କଠିନ + ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଶକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ—

Kāṭhinadāṇḍa

1. Hard labour.

୨ । କଠୋର ଦଣ୍ଡ—2. Severe punishment.

କଠିନପରିଶ୍ରମ—ଫ. ବି (କର୍ମଧା, କଠିନ + ପରିଶ୍ରମ)—ଶକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ;

Kāṭhinapariśrama

ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ—Hard labour.

କଠିନପରିଶ୍ରମ ସଜା—ଦେ. ବି (କଠିନତା ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୁରୁତର ଅପରାଧ

Kāṭhinapariśrama sajā ପାଇଁ ଅପରାଧୀକୁ ଦିଆଯିବା ସପରଶ୍ରମ

କଠିନପରିଶ୍ରମ ସଜା କେନ୍ଦ୍ର—Imprisonment with hard

କଠାମହନତସଜା labour; rigorous imprisonment.

କଠିନପୁଷ୍ପ—ଫ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, କଠିନ + ପୁଷ୍ପ) କହୁ, କଇଁଚ—

Kāṭhinapustha

Tortoise.

କଠିନପୁଷ୍ପକ—ଫ. ବି (କଠିନପୁଷ୍ପ + କାଥେ କା—କହୁ, କଇଁଚ—

Kāṭhinapusthaka

Turtle; tortoise.

ଫ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୃଢ଼ ପୁଷ୍ପସ୍ତ୍ର—

Having a hard or tough back.

କଠିନସମୟ—ଫ. ବି (କର୍ମଧା, କଠିନ + ସମୟ)—ଦୃଷ୍ଟସମୟ—

Kāṭhinasamaya

1. Hard time.

୨ । ବିପଦଜନକ ସମୟ—2. Dangerous time.

କଠିନସମସ୍ୟା—ଫ. ବି (କର୍ମଧା, କଠିନ + ସମସ୍ୟା)—ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ

Kāṭhinasamasyā ବା ଅବସ୍ଥା—Dilemma; a point

very hard of solution.

କଠିନହୃଦୟ—ଫ. ବିଶ. ପୁ (ବହୁବ୍ରୀହି; କଠିନ + ହୃଦୟ)—

Kāṭhinahṛdaya ୧ । ନିଷ୍ଠୁର—1. Relentless; heart-

(କଠିନତ୍ୱଦୟା—ଶ୍ୱା)

less; hard-hearted.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନୃ

୨ । ଅଶବ୍ୟସ୍ୟା—2. Hard or dangerous to deal with

ଫ. ବି (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍ଠୁର ବା ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମନ—
Cruel or hard heart.

କଠିନା—ଫ. ବି (କଠିନ + ଅ)—୧ । ଗୁଡ଼ ଶର୍କରା—
Kathinā 1 Molasses.

୨ । ପାଣବିଶେଷ—2 A kind of cup.

କଠିନିକା—ଫ. ବି (କଠିନ + ଇକ + ଅ)—୧ । ଖଡ୍ଗ, ଖଡ୍ଗ ମାଟ୍ଟ—
Kathinikā 1. Writing chalk.

୨ । କାଠବାଡ଼—2 Wooden stick

କଠିନୀ—ଫ. ବି (କଠିନ + ଶ୍ଚା. ଇ)—କଠିନିକା (ଦେଖ)—
Kathinī Kathinikā (See)

କଠିଲି—ଫ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—କଲଗ୍ନ ଲତା ଓ ଫଳ, କାରବେଲି—
Kathilla A bitter edible fruit and its creeper; Memordica.

କଠିଲିକା—ଫ. ବି (କଠିଲି + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କଠିଲି (ଦେଖ)—
Kathillaka Kathilla (See)

କଠେର—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (କଂ ଧାତୁ = ଦୁଃସ୍ଥ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଏର)—
Kathera କୃତ୍ରିଜ୍ଞା, ଦରିଦ୍ର—Poor, poverty-stricken;
eking out a hard existence.

କଠୋର—ଗ୍ରା. ବି—କଠଉ (ଦେଖ)—
Kathou Kathau (See)

କଠୋର—ଫ. ବିଶ. (କଂ ଧାତୁ = ଦୁଃସ୍ଥ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓର)—
Kathora ୧ । କଠିନ, ଟାଣୁଆ, ଦୃଢ଼—

କଠୋରତା } ବି. 1. Hard; stiff

କଠୋରତ୍ୱ } ୨ । ଅଲଘ୍ୟ, ଅଲଘ୍ୟମୟ—

2. Strict, which must not be infringed.

୩ । ବିଷମ—3. Severe.

୪ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ, ଦୁରୂହ; ଶକ୍ତି; କଷ୍ଟକର—4. Difficult.

୫ । ନିଷ୍ଠୁର, ନିର୍ଦ୍ଦୟ—5. Cruel.

୬ । ଜରଠ, ବୃଦ୍ଧ—6. Old, decrepit.

୭ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—7. Full; perfect.

ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି.—କଷ୍ଟ; ବିଷମ ଅବସ୍ଥା—
Hard condition; trouble; the state of being cadaverous.

ଅଶ୍ୱତ୍ଥମା ଶିରେ ସେବେ ମୁକୁଟ ବାଜନ୍ତା

ବଡ଼ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଘୋର କଠୋର ପଡ଼ନ୍ତା—ସାରଳାମହାପୁରାଣ, ଶ୍ଳୋ. ।

କଠୋରତା—ଫ. ବି. (କଠୋର + ତା. ତା)—
Kathoratā ୧ । ଦୃଢ଼ତା—1. Stiffness.

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—2. Fullness.

୩ । ଦୂରୂହତା—3. Abstruseness.

୪ । କଠିନତା—4. Hardness.

୫ । ବିଷମତା—5. Severity.

କଠୋରତ୍ୱ—ଫ. ବି. (କଠୋର + ତ୍ୱ. ତ୍ୱ)—କଠୋରତା (ଦେଖ)
Kathoratwa Kathoratā (See)

କଠୋଲ—ଫ. ବିଶ. (କଂ ଧାତୁ = ଦୁଃସ୍ଥ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓଲ)—
Kathola କଠୋର (ଦେଖ)—
Kathora (See)

କଠୌ—ଗ୍ରା. ବି.—କଠଉ (ଦେଖ)
Kathau Kathau (See)

କଡ଼ (ଧାତୁ)—ଫ.—୧ । ଦର୍ପ କରବା—1. To arrogate
Kard (root) ୨ । ଖାଇବା—2. To eat.

୩ । ପୃଥକ୍ କରବା—3. To separate.

କଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କର୍ଡ)—୧ । ବନଶି ସୂତା, ତୋର—
Kard Angling line; cord.

କଡ଼—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କଡ଼)—ଏକ ଜାତୀୟ ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟ—
Kad Cod (fish).

କଡ଼ ଲିଭାର୍ ଅଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଲିଭାର୍)—କଡ଼ ଓ କାଶ ପାଇଁ
Kad libhar ael ଚାକ୍ରମାନଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ କଡ଼-
ମାଛର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରସ୍ତ ତେଲ—Cod liver oil.

କଡ଼ଚ—ବୈଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରେ ଗୁଣ୍ଡା)—
Kardchā ୧ । ପ୍ରଜା ଦେଇଥିବା ଖଜଣା ଓ ପ୍ରଜାଠାରେ ବାଜା
କଡ଼ଚା ଥିବା ଖଜଣାର ହସାବ କାଗଜ—

1. Paper containing an account of rent paid by and still due from a rayat.

୨ । ହାତବିଠା ବହି—

2. Hand book; a rough memo book.

୩ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ବିବରଣ—3 Classified detailed description.

କଡ଼ଲାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. କର୍ଡ୍ ଲାଇନ୍ = ଜ୍ୟାମିତିକ କର୍ଣ୍ଣ
Kardlain ରେଖା)—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ପାଇଁ କର୍ଣ୍ଣମାର୍ଗରେ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ସଡ଼କ ବା ରେଲଗସ୍ତା—Chordline (road or railway).

କଡ଼—ଫ. ବିଶ.—କଡ଼ ଧାତୁ = ଖାଇବା, ଦର୍ପ କରବା + କର୍ମ. ଅ)—
Karda ୧ । ଉନ୍ମତ—1 Edible.

୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଉଦ୍ଭିଦ—2. Mad

୩ । ଅଜ୍ଞ; ମୂର୍ଖ—3. Illiterate.

ଫ. ବି.—ଭକ୍ଷଣ—Eating.

ମାଂସ ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ଡା)—୧ । ପାର୍ଶ୍ୱ, ପାଖ—1. Side; flank.

ଆର ଦୈନିକର ଶିର ମୋଡ଼ ମାଲେ ମାଲେ
ଏକତ୍ର ସେବେ ମୋଡ଼ ପକାନ୍ତି ଭୁବଳେ ।

ସାରଳାମହାପୁରାଣ ।

ସାଧାରଣଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୂଆଁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଉପାଦେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଧାକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶରୀରର ପାର୍ଶ୍ବ—2 Side of the body.

କଡକ—ଫ. ବ. (କଡ ଧାତୁ = ପୃଥକ୍ କରବା + ଫଲ୍ଗାର୍ଥେ ଅକ) —

Kardaka କରକତ ଲବଣ, ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—

A kind of salt; sea-salt

କଡକଚ—ଦେ. ବ. (ଫ. କଡକ) —କଡକ (ଦେଖ)

Kardakacha Kardaka (See)

କଡକଞ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ. —ହାଣ୍ଡିରେ ଉଷୁଆଁ ଯାଉଥିବା

Kardakanicha ଧାନର ଗୋଟିଏ କଡ ବା ପାଖ ନ ସିଝି କଞ୍ଚା ରହିଯିବା (ଧାନ) ।

କଡକଡ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ) —

Kardakarda ୧ । ଜଳମିଶ୍ରିତ ତେଲ, ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ନେହମୟ ବସ୍ତୁର ନିଆଁ ଉପରେ ଫୁଟିବା ଶବ୍ଦ—

କଡକଡ 1. (onomatopœic) The sound of oil bubbling over fire.

୨ । ରାଗରେ ଥରଥର, ଅତି କ୍ରୋଧ—

2 Trembling with anger; furious with rage.

୩ । କଟକଟ ଶବ୍ଦ—3. Snapping or crackling sound.

୪ । ଶୁଭିକଟୁ ଶବ୍ଦ—4. Croaking or grating sound.

କଡକା—ଦେ. ବିଶ (ଫ. କର୍କଶ, କଟୁ) —୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ, ଗରମ—

Kardaka 1. Heated.

କଡକା ୨ । ରାଗରେ ଜରଜର—2. Foaming with rage

କଡକା

୩ । ଶୁଖିଥିବା—3. Dried by heat.

୪ । ଉପବାସୀ—4. Fasting.

୫ । ଖୁବ୍ ଶକ୍ତି, ସଚେତ; ଚଞ୍ଚଳ—

୫. Active, made brisk

ବାବୁ ସେ ପଛେ ପଡ଼ିବା ବାବା

ସେତେ ହୋଇଲେ ଲଜିବା ସ୍ତ୍ରୀ ।

କଡକା ରଖି କି କରବ ନା

ମୂଳ ହେମନ୍ତ ସେ । ବ୍ରଜନାଥ—ସମରଭରଣ ।

୬ । ଉତ୍ତପ୍ତ, ସନ୍ତପ୍ତ—6. Troubled; tormented.

୭ । ଉପବାସୀଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଲଘୁ ବୋଧ ହେବା (ଶରୀର) —
7. With a feeling of briskness or lightness of the limbs due to fasting for some time; with lethargy gone.

କଡକାଉବା—ଦେ. କି. (ସକର୍ମକ) —୧ । (ଫ. କଲ୍) ଜଳୀୟାଂଶ ମାର

Kardakabha ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘୃତ ଓ ତୈଳଆଦିକୁ ନିଆଁ

କଡକାନ ଉପରେ ଫୁଟାଇବା—1. To boil oil etc over fire to free it from the watery portion.

୨ । (ଫ. କର୍କଶ) ଚଞ୍ଚଳ ବା ସଚେତ କରାଇ ବ—

2 To cause one to shake off lethargy; to goad one to activity.

୩ । ଘାଆ ଆଦିରୁ ରସ ଶୁଖାଇବା—3. To heal (a sore); to cause a sore to granulate by cessation of watery discharge therefrom.

୪ । (ଫ. କଟୁ) ବୁଝେ ଶୋଧିବା, ତର୍କନ କରବା—

4 To scold, to give a bit of one's mind.

କଡକିବା—ଦେ. କି. (ଅକର୍ମକ, ଭୂଲ, ଫ. କଟୁ କଥା) —

Kardakiba ୧ । ଘୃତ, ତୈଳାଦି କଡକଡ ଫୁଟିବା—

କଡକା

1. (oil, ghee etc) To boil with a singing sound.

୨ । ରାଗରେ ଜରଜର ହେବା, ରାଗରେ ଜଳିବା—

2 To foam with rage

୩ । ଚିଡ଼ିବା—3. To sulk.

୪ । ଘାଆରୁ ଜଳସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଘାଆ ଶୁଖିବା—

4. To heal, to granulate (said of a sore).

କଡକାର—ଫ. ବି. (କଡ ଧାତୁ = ରସଣ କରବା + ଫଲ୍ଗାର୍ଥେ ର, ଅକ୍ଷ

Kardakara ଆଗମ) —୧ । ଧାନର ଭୂଷ, ଧୂସ—

1. Chaff of paddy.

୨ । ଚଣୁ, କୁଣ୍ଡା—2 Husk of rice.

କଡକାର—ଫ. ବି. (କଡ = ରସଣ + ଗୁ ଧାତୁ = ଗିଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kardakara

କଡକାର (ଦେଖ)

Kardakara (See

କଡକାଳ—ଦେ. ବି—ଅଣେଇ ହୋଇ ଶୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୂମିରେ
Kardakala ଲଗିଥିବା ପାର୍ଶ୍ବର ନିମ୍ନଭାଗ—The place below the side lying on the ground of a sleeping man.

କଡକା—ଦେ. ବି—ପାସଙ୍ଗ; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ତରାଜୁରେ ବଟକାଇ

Kardaka ପକାଇ ଓଜନ କରବା ପୂର୍ବରୁ ତରାଜୁ ଦଣ୍ଡକୁ ସମତ୍ତରରେ

ପାସାଂ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ପଥର ବା ମାଟ୍ଟଖଣ୍ଡମାନ ଦିଆଯାଏ—

ପାସଙ୍ଗ

Bits of stone or clods of earth put on one of the pans of a scale to make the scale-beam perfectly horizontal before weighing a thing.

କଡକା ଧରବା—ଦେ. କି—ଧଡ଼ା ଧରବା; ପାସଙ୍ଗ ଧରବା—

Kardaka dhariba To make the scale-beam perfectly horizontal by putting

ପାସାଂ

bits of stone or earth in the pan

which is found to go up, to ensure correct weighment.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇ	ଋ	ୠ

କଡ଼ ନେଉଟାଇବା—ଗ୍ରା. କି - ୧ । କଡ଼ ନେଉଟାଇବା (ଦେଖ)

Karda neutāibā 1 Karda leutāibā (See)

୨ । ଶୋଇବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ବଛଣାରେ ପଡ଼ିବା—

2. Laying down one's body on the bed to sleep.

କଡ଼ପକା—ଦେ. ବି—ମସିଣା ଉପରେ କଡ଼ ତଳେ ପକାଇ ଶୋଇବା

Kardapakā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଦର—A bed-sheet.

କଡ଼ ପକାଇବା—ଦେ. କି—ଶୋଇବା, କଡ଼ ମାଡ଼ି ଶୋଇବା—

Karda pakāibā To lie down in order to sleep
(lit. to lay one's sides on down)

(ଯଥା—କାଲି ରାତିରେ ମୁଁ ଜମାରୁ କଡ଼ ପକାଇ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶୋଇବା ପାଇଁ ସମୟ ପାଇ ନାହିଁ ।)

କଡ଼ପଟ—ଦେ. ବି—ଏକ ପାଖ—

Kardapata One side

ଏକପାଖ ଦେ. ବିଶ—କଡ଼ପଟ (ଦେଖ)

କିନାର; ବଗଳ Kardapāṭi (See)

କଡ଼ପଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସ୍ଥିତ—

Kardapāṭi 1 Situate on one side, lateral
ପାଶେ ୨ । ଏକ ପାଖେ ପାଖେ ଯାଉଥିବା—

କିନାରେକା, ବଗଳକା 2. Proceeding on one side only.

କଡ଼ପଟେ—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ—

Kardapate 1. Laterally; on one side.

ଏକପାଶେ ୨ । ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଇ—

ବଗଳମେ 2. Passing by the side of.

କଡ଼ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ନିଦ ଲାଗିବା—

Karda pardibā Falling asleep.

କଡ଼ପା ପଥର—ଦେ. ବି—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର 'କଡ଼ପା' ନାମକ ସ୍ଥାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ

Kardapā pathara ପାହାଡ଼ରେ ମିଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଚକଟିଆ
ପଥର—Flat stone slabs available in
Kadappā in South India, used as building
material

କଡ଼ ପାରିବା—ଗ୍ରା. କି—କଡ଼ ପକାଇବା (ଦେଖ)

Karda pāribā Karda pakāibā (See)

ଭେଜନ ମୁନି ସାର ପାଇଲେ କଡ଼ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

କଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କରବା (ଦେଖ)

Kardabā Karabā (See)

କଡ଼ବାଗ—ଦେ. ବି—କଡ଼ପଟ (ଦେଖ)

Kardabāga Kardapata (See)

କଡ଼ବାଗିଆ—ଦେ. ବିଶ—କଡ଼ପଟ (ଦେଖ)

Kardabāgiā Kardapāṭi (See)

କଡ଼ବାଗେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କଡ଼ପଟେ (ଦେଖ)

Kardabāge Kardapate (See)

କଡ଼ମଡ଼—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଭୂଲ ସଂ. କଡ଼ ଧାତୁ = ଭସଣ) —

Kardamarda ୧ । କୋପରେ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିବା, କୋପଜର୍ଜର—

କିଡ଼ିମିଡ଼ି; ଝଡ଼ଝଡ଼ 1. Foaming with rage, gnashing

କିଚକିଚ with rage.

୨ । ଦାନ୍ତ ଚୋବାଇବା ଶବ୍ଦ—2. Sound produced
by the grinding of the teeth; gnashing

of the teeth.

କଡ଼ମଡ଼ ଶବ୍ଦ ସେ ଶୁଭେ ଦନ୍ତପାଞ୍ଜି । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଶୁଷ୍କ ।

୩ । ଟାଣ ବା କଞ୍ଚା ପଦାର୍ଥକୁ ଦାନ୍ତରେ ଚୋବାଇବାର
ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି—3. Sound produced by
chewing some hard or raw fruit or

crunching.

୪ । ଗଛର ଡାଳକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଭାଙ୍ଗି ଉଠିବା ଶବ୍ଦ—
4. Snapping sound produced by break-

ing a branch from a tree.

କଡ଼ମଡ଼ି—ଦେ. ବି. — କୋପରେ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିବା, ଗର୍ଜନ ଚର୍ଜନ—

Kardamardi Grinding of the teeth as a sign of

କିଡ଼ିମିଡ଼ି anger; extreme anger.

କିଚକିଚାହଟ

କଡ଼ମଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—କଞ୍ଚୁକର, କୁଣ୍ଡୁ—

Kardamardiā Difficult; intricate; knotty.

କଡ଼ମଡ଼ିବା—ଦେ. କି. — (ଦାନ୍ତ) — କଡ଼ମଡ଼ କରବା, କୋପରେ ଦାନ୍ତ

Kardamardibā ରଗଡ଼ିବା—To foam with rage; to

ଝଡ଼ଝଡ଼ grind the teeth out of extreme

କିଚକିଚାବା anger.

ଦନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ ସିଂହ ପଡ଼େ ଅବସିତ,

ବିଷ ସୁଦେ, ପଡ଼ି ସେହି ପିଅଇ ଶୋଭିତ । ରାଧାନାଥ ବେଶିଷ୍ଟଦ୍ୱାର

କଡ଼ମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଲମ = ଧାନ୍ୟବିଶେଷ)—୧ । ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—

Kardamā 1. A kind of paddy.

ଝଡ଼ଝା (ଏହା ଦୂବ ପରି ଲଟାଏ କିନ୍ତୁ ଦୂବ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟା ।)

କଡ଼ହଳ ୨ । (ସଂ. କଡ଼ମ) — ଧାନ ଫସଲ କାଟି ନେବା ପରେ

କଥାସାରେ ଥିବା କଡ଼ା ମୂଳରୁ ବର୍ଷା ବା ଜଳ ପ୍ରଭୃତିରେ

ଅସମୟରେ ଗଜୁରିଥିବା ଧାନ ଗଛ ଓ କେଣ୍ଡା—

2. The paddy plants and stalks coming

out of the stubbles left in the paddy-

field after harvesting is over.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚାଷ ଅଗତ ହେବା ପରେ କାଲୁଡ଼ି କଣାରୁ

ଆଦି ଲତା ଓ ବାଇଗଣ ପ୍ରଭୃତି ଗଛରେ ଫଳିବା

ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳ ବା ଗଛରୁ ବାହାରିବା ଡଙ୍ଗା

ବା ଶାଗ; ଅକାଳ ଫଳ—3. Pigmy fruits

and shoots appearing on worn out

annual creepers and plants after the

fruit-bearing season is over.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାକ୍ଷମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର । ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଚେଣିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଚେଣିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଚେଣିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଚେଣିବେ

(ଯଥା—କଡ଼ମା କସି, କଡ଼ମା ଜଙ୍କ, କଡ଼ମା ଶଶା ।)

୪ । (ପାନବରଜାଙ୍କ ଗୁଣା) ଗତ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ପାନ-
ଲତାର ମୁଣ୍ଡରୁ ଯେଉଁ ଶଶା ବାହାରେ—

4. Tender shoots coming out from
the stems of last year's betel creepers.

କଡ଼ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଅଣେଇ ହୋଇ ଶୋଇବା, ଅଙ୍ଗର

Karda mārdibā ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇବା—
ପାଶମାଡ଼ା 1 To lie on one side.

ବଗଳଲ ଗାନା

ବସାବୁ ଅସି ସ୍ବଦେ ତୁଳି ଶେଷ ପାତ୍ର
ଶୋଇଲେ ଅହେ ମହାପାତ୍ର କଡ଼ ମାଡ଼ ।

କୃଷ୍ଣବିହୁ ମହାପାତ୍ର. ଗୁଣୁ ।

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଖକୁ ଯିବା—2 To come to
the side of a person.

(ଯଥା—ଅଜକୁ ଗୁରୁ ଦିନ ଦେଲେ ସେ ମୋ କଡ଼ ମାଡ଼ି ନାହିଁ ।)

କଡ଼ ମାଡ଼ି ଶୋଇବା—ଦେ. କି.—ଅଣେଇ ହୋଇ ଶୋଇବା—

Karda mārdi soibā To lie on one side.

କଡ଼ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—ଏକ କଡ଼ ବଦଳାଇ ଅନ୍ୟ କଡ଼ ମାଡ଼ି

Karda mordibā ଶୋଇବା, ପାଖ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—

ପାଶମୋଡ଼ା, ପାଶକ୍ରିବାନ To change sides while lying
down on bed.

ବଗଳବଦଳନା

କଡ଼ମ୍ବା—ସ. ବି. (କଡ଼ ଧାତୁ = ପୃଥକ୍ କରିବା + କର୍ମ ଅମ୍)—

Kardamba ୧ । ଶାଗର ଖଡ଼ା, ଶାକାଦିର ତଙ୍କ ବା ଖାତି—

1. The stalk of a pot-herb

୨ । ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The top.

୩ । ଅଙ୍କୁର ବା ଗଜା—

3. Sprout; young shoot.

୪ । କଳିକା, କଢ଼ି—4. Bud.

୫ । କଦମ୍ବା -- 5. The Nuclea Kadamba (tree)

୬ । ବାଣ—6. Arrow.

ଦେ. ବି.—ବଂଶରକ୍ଷାର ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନସ୍ବରୂପ ବଞ୍ଚୁଥିବା
ଶିଶୁ—The only surviving scion of a family.

କଡ଼ମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସ. କଡ଼ମ୍ବା)—୧ । କଡ଼ମ୍ବା (ଦେଖ)

Kardambā 1. *Kardambā* (See)

୨ । କରବା (ଦେଖ)

2. *Karabā* (See)

କଡ଼ମ୍ବା—ସ. ବି. (କଡ଼ମ୍ବା+ସ୍ବା. ଇ)—କଲମ ଶାଗ—

Kardambī An edible aquatic creeper.

କଡ଼ର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସ. କଡ଼ାର)—କଟୁର—

Kardari Bill-hook.

କଡ଼ଲ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Kardala A kind of wild tree; *Dolechandrone*
Falcata (Haines)

କଡ଼ ଲେଉଟାଇବା—ଦେ. କି.—କଡ଼ ମୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Karda leutāibā *Karda mordibā* (See)

କଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଟୁ)—୧ । ପ୍ରବଣ, ଉଷ୍ଣ; ଚିତ୍ତଲ, ରୁଷ—
Kardā 1. Irritated, surly.

ମିଠା—ବିପରୀତ) (ଯଥା—କଡ଼ା କଥା, କଡ଼ା ମିଜାଜ୍ ।)

କଡ଼ା ୨ । ଗୁଣ୍ଡ—2. Sharp

କଡ଼ା ୩ । ନିଷ୍ଠୁର, କଠୋର—

3. Hard hearted, stern; cruel.

୪ । ଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—4. Of offensive smell

୫ । କଟୁ ସ୍ବାଦବିଶିଷ୍ଟ—5. Bitter in taste.

(ଯଥା—କଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଣୁ ।)

୬ । ଗୁଣ—6 Pungent

୭ । ଟାଆଁସା, ଶକ୍ତ, ଟାଣୁଆ—

7. Hard; strong; tough.

୮ । ଜଳହୀନ—8. Dry.

୯ । କର୍କଶ—9 Rude; rough.

୧୦ । କଠୋର ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତୀ—

10. Strictly observing the rules,
disciplinarian, strict.

୧୧ । ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟ, ଅସହ୍ୟ—11 Unbearable.

୧୨ । ତେମଡ଼ା—12. Tenacious

ଦେ. ବି. (ସ. କପଟିକା, ପ୍ରା. କବଡ଼ିଆ)—

କଡ଼ା ୧ । ଏକ ସଖ୍ୟା, ଗଣ୍ଡାକର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—

କୌଣି 1 One fourth of a *Gandā*; the number one.

୨ । କପଟିକା, ଏକସଖ୍ୟକ କଉଡ଼ି—

2. One piece of shell-money or cowrie

କଡ଼ା ବାତ ଚର୍ଚ୍ଚି ଯାଏ ନାହିଁ ଛତା—ଘାଣାଘ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—୧ କଡ଼ା=୨ ପକ୍ଷ=୩ ଜାନ୍ତି=୪ ବେଦ=୫ ବଟ

=୬ ରତ୍ନ=୭ ସମୁଦ୍ର=୮ ବସୁ=୯ ଦନ୍ତ=୧୦ ଦିଗ=

୧୧ ରୁଦ୍ର=୧୨ ସୂର୍ଯ୍ୟ=୧୩ କାକ=୧୪ ଭୂବନ=୧୫ ଭିକ୍ଷୁ

=୧୬ କଳା=୧୭ ତରୁ=୧୮ ଦାତ୍ର=୧୯ ପବନ=୨୦ ଭଲ

=୨୧ ବିଦାତ୍ର । କଉଡ଼ି ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଚଳୁଥିବା ବେଳେ ଏହା ସବୁ

ନିମ୍ନ ମୁଦ୍ରା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ହିସାବ ଧରିବାବେଳେ ଭାଗ କରିବା ପାଇଁ

ଏହାକୁ ଉକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ବିଭାଗ କରି ହିସାବ ଛଣ୍ଡା ଯାଉଥିଲା ।]

୩ । (ସ. ପଟହ) ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—3 A kind of drum.

କରେ କଡ଼ା ମନ୍ଦଳ ସେ ସମୁଦ୍ର ବାସନ୍ତି—ସ ରଜା ମହାବର. ପ୍ରୋଣ ।

କଡ଼ା ୪ । (ସ. କଟକ) ବାହାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଧାତୁର ବଳୟ, ହାତ

କଡ଼ା କଡ଼ା—4. An armlet of metal.

୫ । ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ରୂପା ଅଳଙ୍କାର—

5. Silver anklet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଷ	ଜ	ଗ, ଘ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚକ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଝ	ଞ	ନୃ

୨ । (ଅ. କଡ଼ା)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ହାତରେ ଧରି
କଡ଼ା ଉଠାଇବା କ୍ଷମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥର ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗିଥିବା
କଡ଼ି ବୁଲାଇ ମୁଦିଆ ବା ହୁସା—
6. Ring attached to a thing (e g. Sauce-
pan) for handling it
୨ । ପରୁଣି ପାନର ସମାହାର ବା ବିଡ଼ା—7 A bundle
or aggregate of 50 betel leaves.
୮ । ଅଲ୍ଲାହାବାଦ ନିକଟସ୍ଥ ନଗର—
8 A town near Allahabad
କଡ଼ା ୯ । (ସ. କଟକ) ବଡ଼ ମୁଦି କା, ମୁଦିଆ—9. A ring.
କଡ଼ି
କଡ଼ା, କଡ଼ାହି ୧୦ । (ସ. କଟାହ, ପ୍ରା. କଡ଼ାହ) କଟାହ, ହଣ୍ଡା,
କଡ଼ାହା କରେଇ—10. Cauldron; a big Sauce-pan
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ସୁସ୍ଥ, ସୁସ୍ଥ ଅଣ୍ଡିସ ମଇଁଷି,
ପେଡୁଆ, ପଣ୍ଡା—Castrated male buffalo
କଡ଼ାଇ—ପ୍ରାଦେ. ବି (ସ. କଟାହ, ପ୍ରା. କଡ଼ାହ, ଭୁଲ, ହି. କଡ଼ାହି,
Kardāh ବି. କଡ଼ାଇ)—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କରେଇ—
1. Frying pan
୨ । (ମେଦିନୀପୁର)—ମଇଁଷିର ଛୁଆ—
2. Young buffalo
କଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଗାଡ଼ିରେ ମାଲ ବୋହାଇ
Kardāibh କରବା—To load articles in a cart.
କଡ଼ାକଡ଼—ଦେ. ବି (ସ. କଠୋର)—୧ । କଠୋରତା—
Kardākard 1. Strictness, harshness.
କଡ଼ାକଡ଼ ୨ । ଅତି କଠୋର ନିୟମ—
କଡ଼ାକଡ଼ 2 Strict rule or regulation
ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Very hard, violent.
୨ । ଅତି କଠୋର—2 Very strict or vigilant;
overstrict.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—କଠୋର ବା ଡାକ୍ତରରେ—Harshly
କଡ଼ାକଥା—ଦେ. ବି (ସ. କଟୁ+କଥା)—କଠୋର ବାକ୍ୟ—
Kardākathā Rude or harsh words
(ମିଠାକଥା—ବିପରୀତ)
କଡ଼ାକଥା
କଡ଼ିବାତ
କଡ଼ାକର—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯହିଁର ମୂଲ୍ୟ ଏକ କଡ଼ା ମାତ୍ର—
Kardākara 1 Of the value of one cowrie.
ଏକକଡ଼ାବ ୨ । ଅତି ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟ—2. Of very small value;
କୌଡ଼ିକା of hardly any value.
୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—3. Very slight.
(ଯଥା—ତା ଦେହରେ କଡ଼ାକର ବଳ ନାହିଁ ।)

୪ । ଭୁଞ୍ଜ, ସ୍ଥାନ; ନଗଣ୍ୟ, ଦୈର୍ଘ୍ୟ—

4 Insignificant, contemptible

* । ନିକୃଷ୍ଟ—5 Interior

କଡ଼ାକର କରଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାଧାରଣଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ
Kardākara karidebh ଅନ୍ୟକୁ ଭୁଞ୍ଜ ଓ ଲଜିତ କରାଇବା—
To lower a person before the eyes of
others; to put a person to shame.

କଡ଼ାକର କାମ—ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—

Kardākara kama 1 Very slight work.

ଏକ କଡ଼ା କଡ଼ିବ କାସ ୨ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ—

କୌଡ଼ିକାକାମ 2 Slightest use

କଡ଼ାକର ବନାଇବା—ଦେ. (ଇତର) କ୍ରି—କଡ଼ାକର କରଦେବା (ଦେଖ)
Kardākara banāibh Kardākara karidebh (See)

କଡ଼ାକଥା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କଡ଼ାକଥା (ଦେଖ)

Kardākthā Kardikthā (See)

କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ପଣିକଥା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଣିକଥାରେ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ
Kardāgandā panikthā କର କଡ଼ା, ଗଣ୍ଡା, ବୋଡ଼ି, ପଣ,
କଡ଼ାନିଆ ପଦକା ଏବଂ କାହାଣୀର ହୁସାବ ଓ ଧାର

ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ—A series of mathematical tables
in which the student learns by heart the
various calculations of cowrie or shell-money.

କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ବୁଝିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଧନର ହୁସାବ
Kardāgandā buhudebh ଗଣ୍ଡାଠାରୁ କଡ଼ାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳ ଚଳ
କଡ଼ାକ୍ରାନ୍ତି ବୁଝେଦେଖା କର ବୁଝିଦେବା—1. To render
କୌଡ଼ି କୌଡ଼ି ଚୁକାନା accounts of a monetary tran-
saction even to the last cowrie, to render
a thorough account.

୨ । ସମସ୍ତ ହୁସାବ ଶେଷ କରିବା—2. To square out or
finally settle an account.

୩ । ସମସ୍ତ ସଂପର୍କ ଭୁଟାଇ ଦେବା—

3. To sever all connections.

କଡ଼ାଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟୁ ଗନ୍ଧ)—୧ । ଡାକ୍ତର ଗନ୍ଧ—

Kardāgandha 1. Strong smell.

କଡ଼ାଗନ୍ଧ ୨ । ଅତି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—2. Very offensive odour.

କଡ଼ି ଗୁ

କଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଖୁ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ାଖୁର ଧୂମ ଅତି ଗୁରୁ—

Kardā gurdākhū Smoking tobacco-mixture of
(ମିଠା ଗୁଡ଼ାଖୁ—ବିପରୀତ) strong flavour.

କଡ଼ାତାମାକ

କଡ଼ତମାଖୁ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାଣୀ ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତୀତ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କଡ଼ା ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୁଣ୍ଡିରେ ଧୂଆଁ ପତ୍ରର ପରିମାଣ ବେଶି ଥାଏ—
Kardā gundi Tobacco mixture for betel in which
(ସାଧା ଗୁଣ୍ଡି—ବିପରୀତ) there is a large admixture of tobacco.

କଡ଼ାଣ—ଦେ. ବି—ଇଟା ଓ ଚୂନଦ୍ୱାରା ଖିଲଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Kardāṇa Construction of an arch with brick and lime.

କଡ଼ା ନୟମ—ଦେ. ବି—କଠୋର ନୟମ—Hard rule.

Kardā nyama

କଡ଼ାନିୟମ

କଡ଼ାନିୟମ

କଡ଼ା ପ୍ରସାଦ—ଦେ. ବି—ଶିଖମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସାଦେବଙ୍କୁ ନୈବିଦ୍ୟ ଦେଇ
Kardā prasāda ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଯିବା ମୋହନଭୋଗ
କଡ଼ାପ୍ରସାଦ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସାଦ—Offering of sweetmeat
offered to the Scripture and distributed
amongst devotees (amongst the Sikhs)

କଡ଼ାବିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ କରୀମ)—ସାନ ଚୌଡ଼ା—
Kardābin ମୁହାଁ ମୋଟା ବନ୍ଧୁକ—A kind of wide
mouthed small gun.

କଡ଼ାବିନ୍

ଅଗ୍ରାପଟ ଏକପାଖରେ ତରବାର ଖାପ,

ଅନ୍ୟ ପାଖରେ କଡ଼ାବନ୍ ଝୁଲୁଥାଏ । ପରାମୋହନ—ଗନ୍ଧସବୁ ।

କଡ଼ା ଭଜା—ଦେ. ବି—ମାଛ, ପୁରୀ, ପରିବା ଆଦିକୁ ଘିଅ ବା ତେଲରେ
Kardā bhajā ଚାଣି ଓ ଟାଣ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଜିବା—
କଡ଼ାଭଜା Frying of fish and vegetables till they
become hard.

କଡ଼ା ମିଜାଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ କଟୁ + ଅ. ମିଜାଜ)—ଅଳ୍ପକେ ଜୁକି—
Kardā mijāj ଦେବା ମନ, ରୁଷ ପ୍ରଭୃତି—Fiery temper.

କଡ଼ାମିଜାଜ

କଡ଼ାମିଜାଜ

କଡ଼ା ମିଜାସ—ଦେ. ବି—କଡ଼ା ମିଜାଜ (ଦେଖ.)

Kardā mijās Kardā mijāj (See)

କଡ଼ା ମିଜାସ—ଦେ. ବି—କଡ଼ା ମିଜାଜ (ଦେଖ.)

Kardā mijās Kardā mijāj (See)

କଡ଼ାର—ସଂ. ବି. (କଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅର)—

Kardāra

ପିଙ୍ଗଳଚର୍ଚ୍ଚି—

Reddish brown; tawny brown.

କଡ଼ାବ ବୈଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳା)—ପୁଷ୍ପ, ବାସନ ମସୃଣ ନିମନ୍ତେ

ପୁଟିନ ଲାଖ ଅବିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ପୁଟିଣୀ, କରୁଳ—

A compound of lac, resin etc. to repair
metallic utensils; a kind of putty.

ସଂ. ବିଶ—ପିଙ୍ଗଳଚର୍ଚ୍ଚି ବିଶିଷ୍ଟ—Tawny; reddish brown;
yellowish; auburn.

କଡ଼ା ହାକିମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଟୁ + ଅ. ହାକିମ)—

Kardā hākima ଯେଉଁ ହାକିମ କଠୋର ଭାବରେ ନୟମ ପାଳନ

କଡ଼ାହାକିମ କରିବାକୁ ଜିଦ୍ କରନ୍ତି ଓ ନୟମ ଲଙ୍ଘନକାରୀ

କଡ଼ାହାକିମ ପ୍ରତି କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରନ୍ତି—

A very strict authority or superior; a
strict disciplinarian.

କଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଣ୍ଡ)—

Kardī ୧ । କଡ଼ି କାଠ, କୋଠା କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯିବା ଲମ୍ବ କାଠ,

କଡ଼ି ଯାହା ଭୂପରେ ଛୁଇଁ ପଡ଼େ—1. A beam; joist.

କଡ଼ି ୨ । ଦହି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟବିଶେଷ—

2 A liquid curry prepared from curd or
butter milk by cooking.

୩ । (ସଂ. କଳ)—ଫୁଲର କଡ଼ି—

3. Bud of a flower

୪ । (ଅ. କଡ଼ା)—କଏଦି ଲୋକର ହାତରେ ପକାଯିବା
ବେଡ଼ି, ହାତକଡ଼ି—4. Hand-cuffs put on a
prisoner.

୫ । (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଛୋଟ ମୁଦଥା—

5 A small metal ring.

କଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳ)—

Kardīā ଭୂଦଳାଳ, ମଳଦ୍ୱାରର ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବଳ—

Internal piles

କଡ଼ିଆର—ଦେ. ବି—କଡ଼ିଆଳ ୧ (ଦେଖ)

Kardīāra

Kardīāla 1 (See)

ବିଭିନ୍ନ ନ ଥାଇ ଗୋଡ଼ା ଚର୍ଚି କର,

ଧୂଆଁ ଲଗାବୁ କର୍ମ ଅଟେ ଲଜ୍ଜା କର । ବୃଷସିଂହ ମହାଭରତ. ବନ ।

କଡ଼ିଆର—ଦେ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ)—କଳିଆର (ଦେଖ)

Kardīārī

Kalīārī (See)

କଡ଼ିଆଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଳୀନ)—

Kardīāla

୧ । ଘୋଡ଼ାର ବାଗ ବା ଲଗାମ—

କଡ଼ିଆଳ, କଡ଼ିଆଳି 1. Reins.

ସାଜିଲେ ସବୁ ସଜାତ. ଜନ ଜିହ୍ୱା ଲଳ ମେଣ ଦଉଡ଼ି, ଗୁରୁଜୀମା କିଉଆଳ ।

ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । କଜେଇ; ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ଲାଗିବା ବଳୟସୂକ୍ତ ଲୌହ
ଶଳାକା—2. Horse's bit.

ଦେ. ବିଶ (ସଂ. କପର୍ଦ୍ଦ)—ଧନ, ଅଭ୍ୟ, କଉଡ଼ିଆ—Rich.

କଡ଼ିଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଟକ)—

Kardīāli

୧ । ହସ୍ତାବରଣବିଶେଷ; ହସ୍ତବଳୟ; କଳିଆର;

କଡ଼ିଆଳ, କଡ଼ିଆଳି ପରସ୍ତ—1. A bracelet.

ସେମାନେ ମଝିବରରେ ଥିଲେ, ଖଣ୍ଡିଲେ ତଥା ଖଣ୍ଡି କିଉଆଳ ।

ବିଶ୍ୱକର୍ମା. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

୧	ର	ଉ	ଋ, ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଘୌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ୍

୨ । (ଫ. ଖଲୀନ) — ଲଗାମ — 2. Reins.

ଅଶ୍ବକର କଡ଼ିଆଳି ଚଢ଼ି ମୋଡ଼ କର
କେଉଁ ଯୋଗା ପୁଣି ଚଢ଼ି ମଡ଼ାକୁ ଆବୋର ।

ସାରଳା • ମହାଭାରତ • ଖଣ୍ଡ ।

୩ । କଡ଼େଇ — 3 Horse's bit

କଡ଼ିକଡ଼ି — ଦେ. ଅ. (ଧୂନ୍ୟନ୍ତରଣ) —

Kardikardi ନେଉଳକୁ ତାଳିବା ଶବ୍ଦ —

A sound uttered while calling a domesticated ichneumon.

କଡ଼ିକଥା — ଦେ. ବିଣ. (ଫ. କଣାକ) — ୧ । ଯହିଁର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ
Kardikiā ଏକ କଡ଼ା ମାତ୍ର — 1. Of which the price
କଡ଼ାକିଆ is one cowrie each.

କୋଡ଼ିକା ୨ । ଅତି ସ୍ବଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର — 2 Of very little value;
valueless.

୩ । ଭୁକ୍ତ, ସ୍ବଳ୍ପ — 3. Insignificant

୪ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୋହେ ମାଟିକୁ କଡ଼ାଏ ହାସବରେ
ମଜୁରି ଦିଆଯାଏ —

୫ (work) In which the labourer is given as
wages one cowrie for each basket of earth
or article carried from one place to another.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ମଟକା (ଫଳ) (ଦେଖ)
Matākā (fruit) (See)

କଡ଼ିକଥା ମୁଆଁ — ଦେ. ବି. — ସାନସାନ ମୁଆଁ — (ବୋଧ ହୁଏ ପୁଣି ଏହାର
Kardikiā muāñ ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଏକ କଡ଼ା କିଛି ଥିଲା) —
Small balls of fried paddy sweetened with
molasses.

କଡ଼ି ମଧ୍ୟମ — ଦେ. ବି. (ଫ. କଡ଼ୁ + ମଧ୍ୟମ) — ସଙ୍ଗୀତର ଶବ୍ଦ ସ୍ବର-
Kardi madhyama ବିଶେଷ — Name of a harsh
musical tone

କଡ଼ୁଆ — ଦେ. ବିଣ. — (ଫ. କଡ଼ୁକା) —

Kardua ୧ । ବିଶେଷ ରାଗ, ଅତି କଡ଼ୁ ରସଯୁକ୍ତ —

କଡ଼ା 1. Very bitter or pungent; rancid;
तीता, कडुआ disagreeable to taste.

୨ । କଡ଼ା, ଅତି କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ — 2. Very angry.

୩ । ଦୁଃସହ — 3. Unbearable.

କଡ଼ୁଆଲ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ୧ । କଣ୍ଠିଆର —

Kardual 1. Helmsman.

୨ । କେରୁଆଳ (ଦେଖ) — 2. Keruāla (See)

୩ । ଆଡ଼କାଟି (୨) (ଦେଖ)

3. Āṛdākāṭi (2) (See)

କଡ଼େ — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଜି. ବିଣ — କଡ଼ବାଗରେ (ତାହାଣ ବା ବାଆଁ)
Karḍe କଡ଼ ମାଡ଼ — With the right or left side
touching the ground.

ପିଲାଟି ଭସରେ ଅବଧର ହୋଇ ସେ ଗଛରୁ ଗଞ୍ଜା ପଥର ଭସରେ ମୁଣ୍ଡକଡ଼େ
ପଡ଼ି ମରି ପାଇଅଛି ।

ଦୈନିକ ଆଶା — ୨୨ । ୮ । ୨୧ ।

କଡ଼େଇ — ଦେ. ବି. (ଫ. କାଟିହ) — କରେଇ, ହତାଳଗା ଧାତୁମୟ ତେଲଭଣ୍ଡୀ —
Kardai Frying pan.

କଡ଼ାହି ଦେ. ଜି. ବିଣ — କଡ଼ବାଗରେ, କଡ଼ବାଗିଆ —

कडाहि Sideways; sidewise.

ପ୍ରାଦେ. (ଫିଡ଼ପୁର) ବି. — ଜନ୍ମକରି ନ ଥିବା ମଇଁଷି —

A she-buffalo which has not yet calved

କଡ଼େଇ କଡ଼େଇ ଚାହିଁବା — ଦେ. ଜି. — ଅତ୍ୟାଚାରୀ କରବା, କଡ଼-
Kardai kardai chāhībā ବାଗରେ ଚାହିଁବା —

आडे तानन To cast side-glances, to ogle.

कनखियोस देखना

କଡ଼େଇବା — ଦେ. ଜି. — ୧ । (ଅକର୍ମକ) — ଏକପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିବା,
Kardai bā ପାଖେଇବା — 1. To move to one side.

୨ । (ସକର୍ମକ) — ଏକ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା —

2 To make one move to one side.

(ଯଥା — ଘୋଡ଼ାକୁ ବା ଗାଈକୁ କଡ଼େଇ କରି ନିଅ ।)

କଡ଼େ ଶୋଇବା — ଦେ. ଜି. — ଗୋଟିଏ କଡ଼ମାଡ଼ି ଶୋଇବାକୁ ଯେତେବେଳେ
Karḍe śoibā ସମୟ ଲାଗେ ସେତେବେଳେ ସମୟ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ
ଶୋଇବା — To sleep undisturbed for some
length of time.

କଡ଼ — ଦେ. ବି. ୧ । କଡ଼ି (୧) (ଦେଖ)

Kardha 1. Kardha (1) (See)

କଳି ୨ । (ଖଜୁର, ନଡ଼ିଆ ଆଦି) ଗଛର ଅଗ୍ରଭାଗର କୋମଳ
कली ଅଗ୍ର, ଯହିଁରୁ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ବାହାର ଥାଏ —

2 The tender tops of date-palm and
cocoanut trees from which branches
shoot forth.

୩ । କଡ଼ା (୨ ଏବଂ ୩) (ଦେଖ)

3. Kardha (2 & 3) (See)

ଦେ. ବିଣ — ଅସ୍ପଷ୍ଟ, ଅପ୍ରକାଶ — Indistinct.

କଡ଼ଇ — ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. କାଡ଼ାହି; କିଭୟ) —
Kardhai କରେଇ — Frying pan.

କଡ଼ା — ଦେ. ବି. (ଫ. କଟାହ, ଏହାର ଅଳ୍ପକିଛି କଟାହ ପରି ଥିବାରୁ) —
Kardha ୧ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ —

1. A kind of drum.

କଡ଼ା ମୁଦଙ୍ଗ ଶଙ୍ଖ ସ୍ବର — ଗାଳାକୁ ମହୋଦୟ ।

୨ । (ଫ. କଳ) — ଅଙ୍କୁର; ଗଜା —

2. Young shoots or sprouts of plants.

୩ । ଗଛର ଗଣ୍ଡି ବା ତାଳରୁ ବାହାରିବା କୁଆଁ —

किला 3. New shoots coming out from the trunk
or branch of a tree.

ସାଧାରଣତଃ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୂଳି ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେବେଳେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବଦଳିବ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ, 'ଦୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କଣବାକ୍ଷ୍ୟ—ଦେ. ବିଶ—କଣବାକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)

Kanabārdiā Kanabārdiā (See)

କଣବାକ୍ଷ୍ୟ—ଦେ. ବି. ବିଶ—କଣବାକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)

Kanabārde Kanabārdiā (See)

କଣବାକ୍ଷ୍ୟ—ପ୍ରା. ବିଶ—କଣବାକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)

Kanabārdiā Kanabārdiā (See)

କଣଭା—ସ. ବି. (କଣ = ଅଗ୍ନି କଣା + ଭା. ଧାତୁ = ଦାଗି ପାଇବା

Kanabha + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଗାତବିଶେଷ—

1. A phosphorescent insect.

୨ । ଅଣସୋରା—2. A mustard-like grain.

କଣଭୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଗାଳ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସବୁବେଳେ ଘରକଣରେ

Kanabhuā ପଶି ରହେ, ବେଶି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରେ ନାହିଁ;

କଣପଣା ଲୋକ—A person always confined to his house.

କଣଭୁକ୍—ସ. ବି. (କଣ = ଅଳ୍ପାଂଶ + ଭୁକ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ

Kanabhuk କୃ. ପୂ)—

୧ । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନର ରଚୟିତା କଣାଦ ନାମକ ରୁଷି—

1. Sage Kanāda; the founder of the Bāṣṣeshika system of philosophy.

୨ । ବଣିଆ, ସୁନାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2. Goldsmith.

କଣମାଛ—ଦେ. ବି—ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଜମା ହୋଇଥିବା ପାଣି ବିଲରୁ ଶୁଣ୍ଠ

Kanamāchhā ଅସିଲେ କାର୍ତ୍ତିକ ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ଯେଉଁ ଶ୍ଵେତ

ମାଛମାନେ ମରନ୍ତି—Fry which die in the shallow fields after the rainy season is over as a result of the fierce rays of the sun when the waters in the fields dry up.

କଣମାଛ—ଦେ. ବି—ଅଟ୍ଟାରିକ ରୁକ୍ଷ ଉପରେ କରାଯାଇଥିବା ମାଟିର ଆବୁ—

Kanamāchhi An earthen roof over the oven of bell-metal workers.

[ଦ୍ର—ଏହାଯୋଗୁଁ ଶାଳରୁ ନିଆଁକଣା ଉଡ଼ି ଘରର ଶୁଳକୁ ଧରି ପାରେ ନାହିଁ ।]

କଣଲୁ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଣ = ଶସ୍ୟ କଣା + ଲୁ ଧାତୁ =

Kanālūha ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

ଘୋରଣା, ଚକ—Mill; grinding stone.

କଣାଣ—ଦେ. ବି. (କଣ + ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥେ. ଶସ୍ତ୍ର)—

Kanāṣah ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି—By drops; drop by drop; particle by particle; in minute quantities.

କଣା—ସ. ବି. (କଣ + ଶ୍ଵୀ. ଆ)—କଣ (ଦେଖ)

Kanā Kana (See)

(କାଣୀ—ଶ୍ଵୀ) ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ସକାଶି)—ରକ୍ତ, ଛିଦ୍ର, ଜଳା—

ଛାଦ 1. Hole.

ଛେଦ ୨ । ପୁଂ (ସ. କାଶ)—ଏକଚକ୍ଷୁର ବ୍ୟକ୍ତି—

କାନା 2. One-eyed man.

କାନା ଏକଅଣ୍ଟିଆ କଣା ଭାର ନାହିଁ ବୁଝାମଣା । ଭଗ ।

କାନା ଦେ. ବିଶ—୧ । ରକ୍ତସ୍ନୁକ୍ତ (ପାତ୍ର)—

କାନା 1. (pot) Having a hole.

(ଯଥା—କଣା ହାଣ୍ଡି, କଣା ମାଠିଆ)

୨ । ଗୋଟିଏ ଚକ୍ଷୁ ନ ଥିବା, ଏକଚକ୍ଷୁର (ପୁରୁଷ)—

2. One-eyed (men).

କଣାକାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚକ୍ଷୁର ଚକୋଇ, ଚକବାକ—

Kanākāṇī ମିଥୁନ—A pair of Ruddy Geese.

କଣାଘାଗର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡାଗାଗର, ଗାଗର ମାଛ—

Kanāghāgara A species of fish.

କଣାଘାଗର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଣାଘାଗର (ଦେଖ)

Kanāghāghara Kanāghāghara (See)

କଣାଟୀନ—ସ. ବି. (କଣ + ଅଟ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଭିନ୍ନ)—

Kanāṭina ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ, କଳମପାତ୍ର ଚଢ଼େଇ—

The black Drongo (bird).

କଣାଟୀର—ସ. ବି. (କଣ + ଅଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଭିନ୍ନ)—

Kanāṭira କଣାଟୀନ (ଦେଖ)

Kanāṭina (See)

କଣାଦ—ସ. ବି. (କଣ = ଅଳ୍ପ + ଅଦ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kanāda ୧ । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ ପ୍ରଣେତା ରୁଷିବିଶେଷ—

1. A sage; founder of the Bāṣṣeshika system of Hindu philosophy.

୨ । କାଶ୍ୟପ ରୁଷି—2. Sage Kāśyapa.

୩ । ସୁନିକାର; ବଣିଆ—3. Goldsmith.

[ଦ୍ର—ସୁନିକାର ବା ସୁନାରି ବଣିଆ ସୁନା ପ୍ରଭୃତି ମୂଲ୍ୟବାନ

ଧାତୁର କଣା ବା ଶୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ ସବୁ କୌଶଳରେ ଆଖି ଆଗରୁ ଶୃଙ୍ଖଳ

କରିବା ଚରପ୍ରସିଦ୍ଧ, ସେଥିପାଇଁ ତାର ନାମ କଣାଦ ।]

୪ । ଚଟକପକ୍ଷୀ—4. Sparrow.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶସ୍ୟକଣ ଖାଆନ୍ତି ବୋଲି ଏମାନଙ୍କର ଏପରି

ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ସ୍ବଲଭେଷା, ଅଳ୍ପାହାର; ଚଢ଼େଇ ଆଧାର—

Abstemious; subsisting on a little food.

କଣାବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ମଧୁର ପାଣିରେ ରହିବା

Kanābanda ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—1. A kind of fish living in sweet water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

୨ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—2. Ruddy Goose.

କଣାବୋଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି - କଣାବଉଦ୍ (ଦେଖ)
 Kanābodh Kanābouda (See)

କଣ ବୋଧ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଣାବଉଦ୍ (ଦେଖ)
 Kanābodh Kanābouda (See)

କଣାରଖ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍ୱ. କୋଣାର୍କ)—କୋଣାର୍କ (ଦେଖ)
 Kanārakha Konārka (See)

କଣାପାଥ ବଡ଼ଦେହୀଳ କଣାରଖ ନାମକ । ମଧୁସୂଦନ—ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

କଣାସାପ—ପ୍ରାଦେ. (ଖଣ୍ଡିଆଳ) ବି—ଦୋମୁଣ୍ଡିଆ ସାପ—
 Kanāsāpa A kind of small serpent; Amphis-
 bœna.

କଣି—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କଣ, କଣିକ)—୧ । ଶସ୍ୟାଦିର କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ—
 Kani 1. Particles of grain.

କଣା (ଯଥା—ମୁଗ କଣି, ଖୁଦ କଣି)

କନକୀ [ଦ୍ରୁ—ଗୁଡ଼ିଲ ମୁଗ ପ୍ରଭୃତି ଶସ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଲୁହବା
 ବା ରଗଡ଼ିଲ ବେଳେ ସଜକୋଷ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟ
 ଶସ୍ତ୍ରମାନ ରହି ଯାଏ । ପ୍ରାୟଶଃ ତାହାକୁହିଁ କଣି କୁହାଯାଏ ।]

୨ । ବାଉଁଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଶାଖା—2. A shoot or twig
 of bamboo.

୩ । ଚିଲିକାର ମଧୁସବିଶେଷ—

3 A kind of fish in the Chilka lake.

କଣିଅର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍ୱ. କଣ୍ଡିକାର)—କଣ୍ଡିକାର (ଦେଖ)—
 Kaniara Karṇṇikāra (See)

କଣିଅ—ଦେ. ବି. —୧ । (ସ୍ୱ. କଣିକ) ଯେଉଁ ତାଲ ବା ଶସ୍ୟରେ
 Kaniā ବହୁତ କଣି ଥାଏ—1. Full of particles (said
 of split grain)

୨ । (ସ୍ୱ. କୋଣ) ଏକ କୋଣଆଡ଼କୁ ଅବସ୍ଥିତ—

2. Situated towards a corner.

ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁପୁର) ବି—ଶିଝିଟାଳ ମାଛ—A kind of
 small fish with pointed spikes on the
 neck and gills.

କଣିଅଇବା—ଦେ. ବି.—କଣେଇବା (ଦେଖ)

Kanībāb Kanēbā (See)

କଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—ଏଣୁଲା ମାଛ—

Kanīān A species of fish.

ତେଜୋକ ଯାହ

କଣିଆର—ଗ୍ରା. ବି.—କଣ୍ଡିକାର (ଦେଖ)

Kanīāra Karṇṇikāra (See)

କଣିଆର—ଗ୍ରା. ବି.—କଣ୍ଡିକାର (ଦେଖ)

Kanīāri Karṇṇikāra (See)

କଣିକ—ସ. ବି. (କଣ + ବିଦ୍ୟମାନ ଅର୍ଥରେ ଇକ)—୧ । କଣା—

Kanika 1. Particle.

୨ । ଅତି ସୁକ୍ଷ୍ମାଂଶ—2. Atom

୩ । ମଇଦା, ଗୋଧୂମରୂପ, ଶସ୍ୟଚୂନା—

3. Flour; corn-flour.

୪ । ଶତ୍ରୁ—4 Enemy.

୫ । ନାରାଜନ ବିଧି, ଅରତି—5. Waving of a lamp
 before a Deity or a respectable person
 as a rite of worship.

କଣିକା—ସ. ବି. (କଣ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ + ଶ୍ଚା. ଅ)—୧ । ଏକ କଣା
 Kanikā ମାତ୍ର—1. One grain only

୨ । ଲବେ ମାତ୍ର—2. An atom.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—3. Small particle.

୪ । କଣ୍ଡୁଳୀ ବା ଅଗବତ୍ସ ଗଛ—

4 A medicinal tree.

ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶର ପ୍ରଶାଖା; କଣି—

Small bamboo-shoot.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗୁଲ ପବନରେ ଭୁଡ଼ି ନ ଯିବ ବୋଲି
 ଯେଉଁ ବାଉଁଶ କଣି ଗୁଲ ଭୂପରେ ଏବଂ ଜଢ଼ି କାକୁଡ଼ି
 ଚଞ୍ଚା ଭୂପରେ ବିଆ ଯାଏ—Bamboo twigs
 spread over thatches and trellises.

କଣିକିଅ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କୋଣ)—ଏକ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—

Kanikā Situate on one corner.

କଣିତ—ସ. ବି. —(କଣ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + ଭାବ. ତ)—ଶ୍ୱେଦନ;
 Kanita ଅଭିନାଦ—Lamentation.

କଣିକଣା—ଦେ. ବି.—କଣନଖା (ଦେଖ)

Kaninakhā Kanānakhā (See).

କଣିଶ—ସ. ବି (କଣ = ଅଳ୍ପ + ଶ)—ଶସ୍ୟର ମଞ୍ଜୁସ, ଧାନର ଶିଶା—
 Kanīśa The ear of corn.

କଣି—ସ. ବି. ଶ୍ଚା.—(କଣ ଧାତୁ=ସଂକ୍ଷେପ କରିବା + ଅ + ଶ୍ଚା. ଇ)—
 Kani ୧ । ବସ୍ତୁର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—

1. Atom; small particle.

୨ । ଲୁଗୁର ମଝିକା—2. A kind of fly.

ଦେ. ବି.—କଣି (ଦେଖ)

Kani (See).

କଣିଚ—ସ. ବି. (କଣ ଧାତୁ = ମୁଦ୍ରିତ କରିବା + ସଞ୍ଜାର୍ଥେ ଇତ)—

Kanichī ୧ । ଗୁଞ୍ଜା, କାଉଁଡ—1. A bright-red pea-like
 seed contained in a pod from a creeper.

୨ । ଶବ୍ଦ—2. Sound

କଣିକିକା—ସ. ବି.—କନକିକା (୧) (ଦେଖ)—

Kanīkikā Kanīnikā (1) (See)

କଣିୟାନ୍—ସ. ବି. ଥୁ (କଣ = ଅଳ୍ପ + ଇୟସ୍, ୧ମ, ୧ବ)—

Kanīyān ୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Very small.

(କଣିୟା—ଶ୍ଚା) ୨ । ଅତି ଶ୍ଳେଷ—2. Atomic.

୩ । କନିଷ୍ଠ—3. Younger.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶ ୧ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, ବହୁ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଖୋଜିବେ, 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକା' ଖୋଜିବେ

କଣ୍ଠ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଣ)—୧ । ଏକ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Kāṇu 1 Situate or living in one corner.

୨ । ସାଧାରଣଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଗୋଚରରେ ରହୁଥିବା—

2. Keeping away from ordinary gaze.

କଣ୍ଠଭୂମି—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଣ + ବନ)—ପଡ଼ିଥିବା ବା ଅନାବାପା
Kāṇubhūmi ଜମି—Fallow land; waste land.

(ଯଥା—ଅନାବାପାସ୍ଥଳରେ ଅମଳରେ ଗଛର ମୋଟେ ଜମିର ପରମାଣ ୨୨ ଲକ୍ଷ ୨୮ ହଜାର ବାଟ ଥିଲା । ଏଥିରୁ କଣ୍ଠଭୂମି, ନଦୀ, ପର୍ବତ ପ୍ରଭୃତି ୧୪ ଲକ୍ଷ ୮୦ ହଜାର ବାଟ ଯାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ୪୭ ଲକ୍ଷ ୪୮ ହଜାର ବାଟରୁ ଗଛର ଆଦାୟ ହେଉଥିଲା—ମାଦଳାପାଣି ।)

କଣେ—ଦେ. ଅ.—୧ । (ପେଟେର) ଏକ କୋଣ ମାତ୍ର—
Kane 1. One corner only.

୨ । ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. One fourth only.

କଣେଇ କଣେଇ—ଦେ. ଅ. (ସ. କୋଣ)—୧ । ଅଡ଼ବାଙ୍କରେ—
Kanei kanei 1. Obliquely.

୨ । କର୍ଣ୍ଣମାର୍ଗରେ—2. Diagonally.

କଣେଇବା—ଦେ. କି. (ସ. କୋଣ)—୧ । ନେକକୋଣରେ ଚାହିଁବା,
Kaneibā କଟାକ୍ଷଦୃଷ୍ଟି କରିବା—1. To cast a sidelong glance.

୨ । ଏକ କୋଣକୁ ଅପସରଣ—2. To move to a side.

୩ । କର୍ଣ୍ଣମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବା—

3. To move diagonally.

୪ । ଅଣେଇବା—4. To incline; to lean to one side.

କଣେର—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କଣ୍ଠ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଏର) —
Kānera କର୍ଣ୍ଣିକାର (ଦେଖ) —

Karṇikāra (See)

କଣେରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କଣ୍ଠ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଏର +
Kānerī ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. Prostitute.

୨ । କରଣୀ, ହସ୍ତିନୀ—2. A female elephant.

କଣେରୁ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କଣ୍ଠ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା କର୍ତ୍ତୃ. + ଏର) —
Kāneru କଣେରୁ (ଦେଖ)

Kānerū (See).

କଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — କଣ୍ଟ (ଦେଖ) —
Kant Kanta (See).

କଣ୍ଟକେ କଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ କି. ବି. —
Kantke kant ୧ । ମାପ ମୂଳାବଳ୍ ଠିକ୍ ସମାନ—

1. Exact to the measure.

୨ । ଠିକ୍ ଠାକ୍; ବେଶି ନୁହେଁ ବା କମି ନୁହେଁ—2. Exactly fitting; neither more nor less.

କଣ୍ଟବାଛ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ମାପ ଯୋଗ କରି
Kantbachh karibā ହିସାବ କରିବା—1 To strike up an account after calculation

୨ । ଭାବି ଚିନ୍ତି ହିସାବ କରିବା—2. To calculate after much deliberation.

୩ । ଅପ୍ରସ୍ତାବ୍ତ ଭାବିବା—3. To deliberate.

କଣ୍ଟ (ଧାତୁ)—ସ. — ଗମନ କରିବା—

Kanta (root) To go.

କଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. —୧ । ନିରୂପିତ ସମୟ—

Kanta 1. Fixed time; appointed time.

ଯେହା ୨ । ମିଆଦ, ସମୟର ଅବଧି—

ମିଆଦ 2. Time-limit.

ଅଳଙ୍କାର ମାପ ବଳ ମୂର୍ତ୍ତି କଣ୍ଟ । କୃଷ୍ଣବିହ, ମହାବରତ. ବନ ।

୩ । ନିରୂପିତ ପରିମାଣ—3. Fixed quantity.

୪ । ମାପ; ପରିମାଣ—4. Measure.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. — ଗୁଡ଼ା ରଖିବାର ବଣା—

An earthen pot for holding molasses.

କଣ୍ଟକ—ସ. ବି. (କଣ୍ଟ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯାହା
Kantaka ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟକୁ ପଶିଯାଏ) —୧ । ଗଛର କଣ୍ଟା—

1. Thorn; prickle.

୨ । ସୂଚ୍ୟସ୍ତ୍ର; ମୁନ—

2. The point of anything.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶତ୍ରୁ—3. Source of vexation; petty perturbing enemy.

୪ । ହେମହର୍ଷଣ, ହେମ ଟାଙ୍କୁରିବା—

4. Horripilation.

୫ । ଜ୍ୟୋତିଷରେ କର୍ମସ୍ଥାନ ବା କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନ—

5. The central or presiding planet in a man's horoscope.

୬ । ଦୋଷ—6. Fault; drawback.

୭ । ବେଣୁ; ବାଉଁଶ—7. Bamboo.

୮ । କଣ୍ଟାବାଉଁଶ—8. Thorny bamboo.

୯ । ମାଛ କଣ୍ଟା—9. Fish-bone.

୧୦ । ଶତ୍ରୁ—10. Enemy.

୧୧ । ବାଧା; ବ୍ୟାଧାତ—11. Impediment.

୧୨ । ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦୋଷୋକ୍ତି—

12. Statement of error in Logic.

ସ. ବି. —୧ । କ୍ଷତିକର, ଅନିଷ୍ଟକର—1. Injurious.

୨ । ବାଧାକର, ବାଧାଜନକ—

2. Causing obstruction; impeding.

୩ । ବିକଳଜନକ; କଷ୍ଟଦାୟକ—

3. Troublesome.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ତବ୍ଧ ୧ ଚିତ୍ତେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେ ଏ ଗୁଣକୋଷରେ ଏ ମିଳନ ଦେଖେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଥାଇ ପଥାନ୍ତେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବ, ‘ଭା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଭାଧା’ ଖୋଜିବ, ‘ଦଧି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦଧିଲ’ ଦେଖିବ, ‘ଅଶା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶା’ ଦେଖିବ, ‘ଅଲକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ’ ଦେଖିବ ।

୩ । ବିକଳତା, ଭଲ ଓ ଗୁଳୁ—

୩ Flacourtia Romontchi (a thorny plant).

୪ । ବରକୋଳ ଗଛ ଓ କୋଳ—

୪. The Jujube (tree and berry).

୫ । ଖଦିର (ଗଛ)—୫. Acacia Catechu (tree).

(କଣ୍ଠକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ) ୧. ବିଶ. ପୁ—କଣ୍ଠକଣ୍ଠ—

Thorny.

କଣ୍ଠକଣ୍ଠ —ଦେ. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କଣ୍ଠକେକଣ୍ଠ (ଦେଖ)

Kanṭaku kanṭa Kanṭhekanṭ (See)

କଣ୍ଠଦଳ—୧. ବି. ଶ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି, କଣ୍ଠ=କଣ୍ଠକ + ଦଳ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kanṭadala ୧ । କେତକି (ଦେଖ)

1. Ketaki (See)

୨ । କଥା (ଦେଖ)

2. Kiṭṭ (See)

କଣ୍ଠ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । କଣ୍ଠ କରବା (ଦେଖ)

Kanṭa debā 1. Kanṭa karibā (See)

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ଧନ ଦେବା ପାଇଁ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା—2. To fix a time-limit for payment.

କଣ୍ଠପାଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି - କଣ୍ଠପାଲୀ (ଦେଖ)

Kanṭapālā 1. Kanṭapālā (See)

କଣ୍ଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି - ବୈଦ୍ୟ କୋଳ (ଦେଖ)

Kanṭarā 1. Beṇṇkoṭi (See)

କଣ୍ଠା—୧. ବି. (କଣ୍ଠ + ଲ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kanṭāla ବରୁ ଗଛ—The Acacia tree.

କଣ୍ଠାବନ୍ଧକ—ଦେ. ବି - କଣ୍ଠାବନ୍ଧକ (ଦେଖ)

Kanṭabandhaka 1. Kanṭabandhaka (See)

କଣ୍ଠା—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠ) —୧ । ବୃକ୍ଷର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କଣ୍ଠା—

Kanṭā 1. Thorn.

କାଟି ୨ । ଗୁଣ୍ଡା ଲୌହଜାଲ—2. Iron-nail.

କାଠି; କାଠି ୩ । ମାଛର ଅସ୍ଥି—3. Fish-bone.

୪ । ଅସ୍ଥି କଳା—4. Skeleton.

(ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ରା କର କର ତାର କଣ୍ଠା ରହିଲଣି ।)

୫ । ବହୁ ପରିମାଣବିଶିଷ୍ଟ ସାମାନ୍ୟ ଓଜନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ଲାଦଣ୍ଡ—5. Big scales for weighing large quantities of grain etc.

୬ । ଶତ୍ରୁ—6. Enemy; foe.

(ଯଥା—ମତେ ପର ସେ କଣ୍ଠା ହୋଇଛି ।)

୭ । ବିଘ୍ନ, ବାଧା—7. Impediment; obstacle.

୮ । ଘଡ଼ିର କଣ୍ଠା ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣପକ ସୂଚୀ—

8. Hands of a clock or watch.

୯ । ଶ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ବାଳ ବାଳିବାର କଣ୍ଠା—9 Hair-pin

୧୦ । କୁଅରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ଜଳପାତ୍ରାଦିକୁ ପାଣି ମଧ୍ୟରୁ କାଢିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ାଗ୍ର କୁଅକଣ୍ଠା, ବିରୁଦ୍ଧ—

10. A forked contrivance for bringing up jugs etc which fall down into a well

୧୧ । ବନିଶିକଣ୍ଠା, ବନିଶିର ଡୋର ଅଗରେ ଲଗିଥିବା ବଡ଼ାଗ୍ର ଲୌହ—11. Angling hook.

ବୃକ୍ଷର ସ୍ବାଦ ମୃଦୁ ହେଲୁ, କଣ୍ଠା କଣ୍ଠା ଲଗାଇଲୁ ।

ଭୂତ ସେମୟମୁକ ।

୧୨ । ସାହେବମାନେ ଖାନା ଖାଇବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ କରିବା ଗୁରୁତ୍ୱ ମୁନିଆଁ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଧାତୁଦଣ୍ଡ—

12. Fork.

୧୩ । ପୋଷା ଶାଖା ଓ ବଣିକ ଗଳାରେ ବାହାରବା ମାଂସଜାଲ-ରୋଗ—13. A pointed fleshy growth on the throat of domesticated Myna birds.

୧୪ । ଓଳିଆକୁ ଆଡ଼ିବାଗରେ ବେଶ୍ଟନ କରିବା ପାଇଁ ବୁଡ଼ି—14. The straw-rope entwined round an Oliṭṭ or straw bundle for storing grain.

୧୫ । କଣ୍ଠିବା କର୍ମ, ମାପ—

15. Act of measuring; measure.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଡ଼ାଗ, ପୋଷାଗ୍ର—Tank;

କଣ୍ଠା ଅଗାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପେଉଁ ଅଗାଡ଼ି ଧାନ ମଧ୍ୟରେ Kṇṭh agārdi କଳାକଳା ମଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକ ବା ଶସ ଥାଏ—

Chaff containing black kernel inside it.

କଣ୍ଠାଧାତୁ—ଦେ. ବି (କଣ୍ଠ + ଧାତୁ)—କଣ୍ଠାଧାତୁ ଆକୃଷ୍ଟେଷ, ଏକ Kanṭhāḍu ଜାତୀୟ କରବା—A kind of wild yam; Dioscora Globra (Haines).

କଣ୍ଠାକୋଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kanṭhākoṭi କଣ୍ଠାକୋଳି (ଦେଖ)

Kanṭhekoṭi (See)

କଣ୍ଠାକୋଳି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠାକୋଳି (ଦେଖ)

Kanṭhākoṭi Kanṭhekoṭi (See)

ଅଗବଧୁ କଣ୍ଠାକୋଳି ଶଶସେନା । ବୃକ୍ଷବିହ୍ନୁ ମହାଭାରତ. ବନ ।

କଣ୍ଠାକୋଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kanṭhākoṭi କଣ୍ଠାକୋଳି (ଦେଖ)

Kanṭhekoṭi (See)

କଣ୍ଠାକଣ୍ଠ—ଦେ. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—

Kanṭhākanṭ ୧ । ପରସ୍ପର ସହିତ ସମାଂଶରେ ସମାନ—

କଞ୍ଚକଞ୍ଚ 1. Exactly fitting or tallying with each other.

୨ । ମାପକୁ ଗୁଣ୍ଠି ଠିକ୍ ସମାନ—

2. Exact to the measure.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ପୁରାଣର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କଣ୍ଠାକଣ୍ଠା—ଦେ. ବିଣ ଓ କି. ବିଣ—କଣ୍ଠାକଣ୍ଠା (ଦେଖ)

Kantākanti Kantākant (See)

ଦେ. ବି—ଅନେକ ବସ୍ତୁ କଣ୍ଠାକଣ୍ଠା କର୍ମ—Act of measuring many things.

କଣ୍ଠାକଣ୍ଠାହେବା—ଦେ. କି—ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପର

Kantākantihebha ଉଚ୍ଚତାଦିର ସମାନତାକୁ କଲବା—

To measure each other's height.

କଣ୍ଠା କାଢିବା—ଦେ. କି—ଶରୀରର କୌଣସି ଅଂଶରେ ଗଳି ପାଇଥିବା

Kantā kāḍibā କଣ୍ଠାକୁ ଟାଣି ବାହାର କରିବା—

କାଁଟା ବାହାରକରିବା To extract thorn which has entered into the body.

କଣ୍ଠା କୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ କଣ୍ଠାକାଶୁଲବିଶେଷ—A wild thorny

Kantākurdā plant; Allophylus Serratus (Haines).

କଣ୍ଠା କୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—କଣ୍ଠା ମାଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Kantā kudibā Kantā māḍibā (See)

କଣ୍ଠାକୁସୁମ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଣ୍ଠକ + କୁସୁମ) =

Kantākusuma ୧ । ବରୁର ଗଛ (ଦେଖ)

୨. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କଟୁପ୍ରଣୀ, 1 Acacia (tree).

୩. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କଟୁପ୍ରଣୀ, ୨ । ଅଗର ଗୁଳୁ—

ସ୍ତମ୍ଭାବତୀ, ହେମା, ହେମାନ୍ତା, 2. Gamboge Thistle or

ପାଦପୁଷ୍ପ, ଶାରଣୀ Mexican poppy;

ଶିଆଳ, ଶିଆଳିକା, Alpina; Argemone

ଶିଆଳିକା, ଅର୍ଗେମୋନିକା Mexicana.

ସତ୍ୟାମାଣୀ, କଞ୍ଚେରୀ, [ଦ୍ର—ପଡ଼ିଆ ଓ ବଲରେ

ଅବଦାନେ ଉଠିଥିବା ବର୍ଣ୍ଣାୟ କଣ୍ଠକ—

ମ. କାଳୋଥୋଡ଼ା ଗୁଳୁବିଶେଷ । ଏହାର ତେଜ

ତା. ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡବିରର ଧଳା, ପତ୍ର ଅଶୁକ୍ଳ, ଦନ୍ତର ଓ

ତେ. ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀକେସୁ କଣ୍ଠକପୁରୁ, ପୁରୁ ସଂହତ ଓ

ଗୁ ଦାରୁକ ଦଳବିଧି । ଏ ଗଛର ଚର୍ମ ହଳଦିଆ,

ଫଳ କଣ୍ଠକାକାଣ୍ଡ ବାହାରିବା ଫଳ ପରି । ଏହାର ମଞ୍ଜି କଳାଜାରି

ପରି । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏ ଗୁଳୁର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଓ ମଞ୍ଜିର

ତେଲ କାନ୍ଧରେ ଲଗାଯାଏ ।

ଏହାର ମୂଳ (ଫ. ଶ୍ଵେତ) ଭକ୍ତ, ରୋଚକ, ହେଦକ, ଉତ୍ତ-

କ୍ଳେଶଜନକ ବା ବମନବେଗକାରକ । ଏହା କୃମି, କଣ୍ଡୁ, ବିଷ-

ଦୋଷ, ଅନାଦି, କଫ, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ କ୍ଳେଶନାଶକ ।]

କଣ୍ଠାକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଫ. କାନ୍ଧାୟନ)—

Kantākhaṇḍī ୧ । ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଠାକୁରଣୀ ବା ଦେବୀବିଶେଷ,

କାନ୍ଧାୟନ ଦୁର୍ଗା—1. A mythological Goddess.

୨ । (ଗଳ) ଦୁଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ, ତାହାଣୀ—

2. (a term of abuse) Witch; virago.

କଣ୍ଠା ଗୁଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଗୁଲି ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୁଗାରେ

Kantā ghunja ଲାଗିବାପାଇଁ ବର୍ତ୍ତା ଗୁଣାବର କଣ୍ଠା, ସେହିକଣ୍ଠା

କାଁଟାଖୋଟା ଲାଗି ଲୁଗା ଚରଯାଏ—Thorns which prick

into the cloth of a person walking along

thorny bushes

କଣ୍ଠାଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଶ—କଣ୍ଠାକପୁରୁ ଓ ଲାଳକମ୍ପୂ (ଦୁମ୍ବି)—

Kantākhunṭa (land) Full of thorny pegs.

ବଡ଼ ବିଚକ୍ଷଣ ଯେ କଣ୍ଠାଖୁଣ୍ଟ ରୁମ୍ । ସାରଳା, ୫ହାସରତ. ଅଦ୍ୟ ।

ଦେ. ବି—କଣ୍ଠାକତ କଳା—Thorny peg

କଣ୍ଠା ଗଳିବା—ଦେ. ବି—(ଗୁଲିଲ ବେଳେ ଅଜାଣତରେ କଣ୍ଠା ଉପରେ

Kantā galibā ଗୋଡ଼ ବା ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ପଡ଼ିଯିବାରୁ) ଗୋଡ଼ ବା

କାଁଟା ଭୁକା ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗରେ କଣ୍ଠା ପଶିଯିବା—

କାଁଟା ଫୁଲିବା Being pricked by a thorn; a thorn

or nail entering into the foot or

other limb of the way-farer.

କଣ୍ଠାଚର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପାକଡ଼ା ଖଇର, ଧଳା ଖଇର;

Kantāchira ଶେତ ଖଞ୍ଜର—Uncaria Gambier;

ଆମିଡ଼ିଆସବ Acacia Ferruginia (Haines).

କଣ୍ଠା ଚୂଟିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବାଟ ବା ଦୁଆରମୁହଁରେ କଣ୍ଠା

Kantā chhūṭibā ବୁଲି ବା ମାଟି ଶୁଷ୍କ ବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଦେବା—

To stop an outlet by fencing it and

putting mud thereon or by fencing it only.

କଣ୍ଠା ଦେବା—ଦେ. କି—କଣ୍ଠା ବୁଲିବା (ଦେଖ)

Kantā debā Kantā bujibā (See)

କଣ୍ଠା ଦୋହଲିବା—ଦେ. ବି—ସ୍ତେଶ ବା ଅନଶନ ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର

Kantā dohalibā କଙ୍କାଳମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା—

କାନ୍ଧାୟା ହୋନା Being reduced to skeleton

କଣ୍ଠା ଧରିବା—ଦେ. କି—ବହୁ ପରିମାଣର ପଦାର୍ଥ ଓଜନ କରିବା

Kantā dharibā ସକାଶେ ଭୁଲ୍ଲାଦଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରିବା—

କାଁଟାଧବା To use big scales for weighing

large quantities of goods

କଣ୍ଠାଧୁର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଣ୍ଠେଇକୋଳି (ଦେଖ)

Kantādhura Kanteikoli (See)

କଣ୍ଠାକେଉଟିଆ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଣ୍ଠକ + କେଉଟି, ଫ. ନାମ

Kantākeutiā ଉଷ୍ଣାଳାପୁ, ମାର୍ଗ)—କଣ୍ଠାମାର୍ଗ; କଣ୍ଠା-

କାଁଟାନଟି, କାଁଟାନଟିବ, କାଁଟାନଟିଆ ଲେଉଟିଆ, କାଣିଲେଉଟିଆ;

କାଁଟିଆଜି, କାଁଟିଆଟିଆ, କାଁଟିଆ କଣ୍ଠକପୁରୁ ଶାକବିଶେଷ —

ତେ.—ସେଇକୋଟିକରୁ The prickly Amaranth; a kind

of thorny pot-herb growing wild;

Amarantus Spinousus.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା — ‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର୍’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଢ଼ିଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଚ’ ନ ପାଢ଼ିଲେ ‘ଅଲବଚ’ ଦେଖିବେ ।

କଣ୍ଠା ପକାଇବା — ଦେ. କି. — ୧ । ଲୋକଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା ବନ୍ଦ କରିବାଲାଗି
 Kanṭh pakāibā କୌଣସି ବାଟରେ କଣ୍ଠା ସ୍ଥାପନ କରିବା,
 କାଟାଫେନା ଯେପରି କି ସେ ବାଟରେ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
 କାଟାହାଲନା ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଠା ପଶିଯିବ —

1. To lay thorns on the pathway, so that
 people may not use it.

୨ । ବହୁପରିମାଣର ଉପବାସ ଓଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଡ଼
 ଭୁଲଦଣ୍ଡ ସ୍ଥାପନ କରିବା —

2. To put big scales in order to weigh
 large quantities of goods.

କଣ୍ଠାପକ୍ଷୀ — ଦେ. ବି. — ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟେ ଧାନ —
 Kanṭhāpakṣī A species of coarse paddy.

କଣ୍ଠାପଦ୍ମ — ଦେ. ବି. — ଏକପ୍ରକାର ପଦ୍ମ ଲତା ଓ ତାହାର ଫୁଲ —
 Kanṭhāpadma Eurvale Ferox (Haines)
 ଯାଅନା [ଦ୍ର — ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଡାଙ୍ଗ କଣ୍ଠାଲିଆ ।

ମାଲିନୀ ପୁଷ୍ପକାଞ୍ଚ, ଆସାମ, ମଣିପୁର, ଅସୋଧା ଓ
 ତେ. ମେଘନାଦପୁର କାଶ୍ମୀରର ମଧୁର ଜଳପୁଷ୍ପ ହୁଏ ବା ପୋଖରୀରେ
 ଏହା ଫୁଟେ । ଲୋକେ ଏହାର ମଞ୍ଜୁ ଭଳି
 ଖାଆନ୍ତି ଓ ଔଷଧରେ ଲଗାନ୍ତି —
 Kirtikar.]

କଣ୍ଠାପଲ୍ଲୀ — ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠକ + ପଲ୍ଲୀ) — ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ-
 Kanṭhāpallī ଗୁଳ୍ମ — Cochlospermum
 ବୋଡ଼ା, ବ୍ୟନା, ଗୋଲଗୋଲ Gossypum (Haines); Bombax
 କୁମ୍ଭୀ, ଗହ୍‌ଗା, ଗାହ୍‌ଗା Gossypium (Kirtikar)
 ତେ. ଗୁଳ୍ମା, କୋଳା, ଗୋଶୁଗୋଶୁ [ଦ୍ର — ଏହା ଉତ୍ତର-
 ତା. ଟାକ୍‌, କୋଳିଲମ୍ ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ
 ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ-ବେହେରା, ପ୍ରାୟଶଃ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଶାଖା ପ୍ରଚୁର ଓ
 ସଦାପ୍ରସ୍ତ । ଗୁଣାଥାଡ଼କୁ ବସ୍ତୁତ । ଏହା ପ୍ରତି ବର୍ଷ
 ପତ୍ତହୁଏ । ଏହାର ବକଳା ମୋଟା ଓ ଅଶୁମ୍ଭ,
 ଉତ୍ତରର ମଞ୍ଜୁ ନାଲି; କାଠ ଅତିଶୟ ମସକା, ଫୁଲ ଅତି
 ସୁନ୍ଦର ଓ ନାଲି; ମଞ୍ଜିର ଖୋଲପା ଉତ୍ତରେ ଚିକ୍କଣିଆ ରସ ଥାଏ ।
 କଫ ଓ ମେହ ରୋଗରେ ଏହା ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କଣ୍ଠାପାନିଆ — ଦେ. ବି. (ସହଚର) — ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସିବା ପାଇଁ
 Kanṭhāpaniā ବ୍ୟବହୃତ କଣ୍ଠା ଓ ବାଲ କୁଣ୍ଡାଳିବା ପାଇଁ
 କାଟାଟିକନୀ ବ୍ୟବହୃତ ପାନିଆଁ । (ଶ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କେଶ-
 କାଟା କଂସୀ ବିନୟାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୃଷ୍ଟି ଉପକରଣ) —
 Hair-pin and comb.

କଣ୍ଠାପିରିକ — ଦେ. ବି. — ପିରିକ (ଦେଖ)
 Kanṭhāpirika Pirika (See)

କଣ୍ଠାପିରିକ — ଗ୍ରା. ବି. — ପିରିକ (ଦେଖ)

Kanṭhāpirika Pirika (See)

କଣ୍ଠାଫଳ — ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କଣ୍ଠକ ଫଳ) ପଣସ —

Kanṭhāphala (ଦେଖେ ୨୩୫୭୫)
 Jack fruit.

କଣ୍ଠାଫିରିକ — ଦେ. ବି. — ପିରିକ (ଦେଖ)

Kanṭhāphirika Pirika (See)

କଣ୍ଠାଫିରିକ — ଗ୍ରା. ବି. — ପିରିକ (ଦେଖ)

Kanṭhāphirika Pirika (See)

କଣ୍ଠାଫିରିକ, ଏକ ଗୁଣ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲୁ କି ବେଳୁଁ ନ ହେଲୁ
 ଫୁଲପତ୍ର କି ଟେକି ଧରିଥିଲୁ କି ଗୁଣ ପକେଇଲୁ — ତମ ।

କଣ୍ଠାବଉଳ — ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. — ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —

Kanṭhābāula A kind of wild tree.

[ଦ୍ର — ଏ ଗଛ ପାଞ୍ଚ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଗଛ ଦେହରେ
 ଶ୍ଵେତ ଶ୍ଵେତ କଣ୍ଠା ଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଆଙ୍ଗୁଳ ପରି ସରୁ, କୋଳି
 ବଉଳ କୋଳି ପରି । କୋଳି ପାତଲେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

କଣ୍ଠାବବୁର — ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠକ + ବବୁର) — ବବୁର (ଗଛ) (ଦେଖ)

Kanṭhābabura Babura (tree) (See)

କଣ୍ଠାବବୁରି — ଗ୍ରା. ବି. — ବବୁର (ଗଛ) (ଦେଖ)

Kanṭhābaburi Babura (tree) (See)

କଣ୍ଠାବଲଙ୍ଗି — ଦେ. ବି. — ଲୁଣୀ ବା ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ —

Kanṭhābalaṅgi A kind of sea-fish.

କଣ୍ଠାବାଉଁଶ — ଗ୍ରା. ବି. — କଣ୍ଠାବାଉଁଶ (ଦେଖ)

Kanṭhābāuṁśa Kanṭhābāuṁśa (See)

କଣ୍ଠାବାଉଁଶି — ଗ୍ରା. ବି. — କଣ୍ଠାବାଉଁଶ (ଦେଖ)

Kanṭhābāuṁśi Kanṭhābāuṁśa (See)

କଣ୍ଠାବାଉଁଶ — ଦେ. ବି. — (ସ. କଣ୍ଠକ + ବଣ) —

Kanṭhābāuṁśa କଣ୍ଠକସ୍ଥଳ ଏକ ପ୍ରକାର ବାଉଁଶ —

ବେଉଡ଼ବାଁଶ, କାଟିବାଁଶ Thorny bamboo; Bambusa
 କଂଟବାଁଶ Arundinacea.

[ଦ୍ର — ପୁରୀକାଳରେ ରାଜାମାନେ ଗଡ଼ର ଗୁଣପାଖେ କଣ୍ଠା-
 ବାଉଁଶର ବଣ କରୁଥିଲେ; କଣ୍ଠା ଯୋଗୁଁ ଏ ବାଉଁଶର ବୃଦ୍ଧା
 ଦୁର୍ବେଦ୍ୟ, ଏ ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟ ବକାଳିକା; ୪୦ । ୫୦ ବର୍ଷରେ
 ଏ ଗଛ ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଏ ଫୁଲରୁ ଧାନ ପରି ଶସ୍ୟ ବାହାରେ ।
 ଏ ଧାନ ଉତ୍ତରେ ଗୁଡ଼ଳ ପରି ଶସ୍ୟ ଥାଏ । ଗରିବମାନେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ-
 ସମୟରେ ଏ ଗୁଡ଼ଳକୁ ଭାତ, ପିଠା ଓ ଯାଉ କରି ଖାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
 ଏଥିରେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇଲେ ଏହା ବିଷ ହୁଏ । ଗୁଡ଼ମିଶା ବାଉଁଶ-
 ଗୁଡ଼ଳର ପିଠା ଓ ଯାଉ ଖାଇ ଲୋକେ ମରବାର ଦେଖାଅଛନ୍ତି ।
 କଣ୍ଠାବାଉଁଶ ଉତ୍ତରୁ ଶ୍ଵେତବର୍ଣ୍ଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣବତ୍ ବଣଲୋଚନ ବାହାରେ;
 କଣ୍ଠାବାଉଁଶ ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ବାଉଁଶମାନଙ୍କ ପରି ପୋଲ ନୁହେଁ ।
 ଏହାର ଖୋଲପା ଖୁବ୍ ମୋଟା ଓ ନିଦା ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଞ୍
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଶ୍ଵ	ଝ	ଞ୍	ଞ୍

କଣ୍ଠାବାଡ଼ରେ ଲୁଗା ପକାଇ କଳି କରିବା—ଦେ. କି—ପରକୁ କଳି
 Kanṭhā bārdare lugā pakāi kaḷi karibā କରିବାକୁ
 उकसाना ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ନିଜେ ବୁଆ ଉତ୍ତେଜିତ ବ୍ୟକ୍ତି
 ସହଜ କଳି କରିବା—To quarrel with a person
 after provoking him to quarrel; to pick up
 or provoke a quarrel.

କଣ୍ଠା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କି—ଲୁହାକଣ୍ଠାକୁ ପୁନଃପୁନଃ ଆଘାତ
 Kanṭhā bārdeibā କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
 काँटीमाँगा To thrust an iron-nail into a thing by
 hitting the nail on the head.
 काँटीमारना

କଣ୍ଠା ବୁଜିବା—ଦେ. କି—କଣ୍ଠାବାଡ଼ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବାଡ଼ାବନ୍ଧ
 Kanṭhā bujibā କରିବା—To fence up a place with
 काँटीदेखा thorny twigs.
 काँटीबाना

କଣ୍ଠାବେତ—ଦେ. ବି—(ସ. କଣ୍ଠକ + ବେତ)—କଣ୍ଠକଯୁକ୍ତ ଝଙ୍କାଳିଆ
 Kanṭhābeta ବେଶବିଶେଷ—A species of thorny ratan;
 Calamus Gurmba (Haines).

କଣ୍ଠାଭରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଦୀର୍ଘସୂତୀ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
 Kanṭhābharan ବାଟରେ ଏଣେତେଣେ ବହୁତ ଅଟକି ଯାଇ
 ମନସ୍ତ ନଷ୍ଟ କରେ ଓ ଅସଲ କାମରେ ହେବା କରେ—
 (a person) Who idles away time by
 lingering on the way; dilatory; procras-
 tinating.

କଣ୍ଠା ମଏଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠକ + ମଦନ)—ମଏଣ (ଦେଖ)
 Kanṭhā maena Maena (See)

କଣ୍ଠାମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଦ୍ଵିତୀୟ ଶବ୍ଦ)—
 Kanṭhāmaṇṭh ୧ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମାଛର କଣ୍ଠା—
 1. Fish-bones.

ରକ୍ତାଣୀ ପାଉଛ ଇଲିଶ, କଣ୍ଠାମଣ୍ଡା କର ଚିତୁଛ—ଗଣ ।

୨ । ବହୁ କଣ୍ଠକ—2. Many thorns.

କଣ୍ଠାମାଛ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ମାଛରେ ବହୁତ କଣ୍ଠା ଥାଏ—
 Kanṭhāmāchha Fish full of slender bones.
 काँटीमाँछ
 काँटीमछली

କଣ୍ଠା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଶୁଲିବାବେଳେ ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା କଣ୍ଠା
 Kanṭhā māṛibā ଉପରେ ଅଜାଣତରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇବା (ଓ
 ଚଢ଼ିକିତ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଠା ଗଲିଯିବା)—To tread on
 thorns while walking.

କଣ୍ଠାମାରିଷ—ଦେ. ବି.—(ସ. କଣ୍ଠକ + ମାରିଷ)—
 Kanṭhāmāriṣa କଣ୍ଠାନେଉଟିଆ (ଦେଖ)
 Kanṭhāneutia (See)

କଣ୍ଠା ରହିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠା ଦୋହଲିବା (ଦେଖ)

Kanṭhā rahibā Kanṭhā dohalibā (See)

କଣ୍ଠାଲଟା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—କଣ୍ଠକ ଓ ଲତା ବହୁଳ ସ୍ଥାନମାନ—
 Kanṭhālaṭh Places full of thorns and creepers.

ଭୁବନେଶ୍ଵର କଣ୍ଠାଲଟାରେ ବୁଲି ମତା

ଭୁଞ୍ଜା ଶ୍ରମ କର ନ କର ଆଉ ଲେଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାବୀର, ବନ ।

କଣ୍ଠା ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠକାକାଣ୍ଡ ବାଟରେ ଯିବାବେଳେ ଗୁଲିବା
 Kanṭhā lāgibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗରେ ବା ଲୁଗାରେ ପାଶବର୍ଣ୍ଣ
 काँटीलागा କଣ୍ଠା ଲୁକି ହୋଇଯିବା—
 काँटीलगना Being pricked by thorns.

କଣ୍ଠାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଣ୍ଠକଲ)—କଣ୍ଠକମୟ—
 Kanṭhālīa Prickly; thorny.

काँटीकाँटी

काँटीला

କଣ୍ଠାଲିକା—ସ. ବି—କଣ୍ଠକାର (ଦେଖ)

Kanṭhālikā Kanṭhākāri (See)

କଣ୍ଠାଲେଉଟିଆ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠାନେଉଟିଆ (ଦେଖ)

Kanṭhāleutia Kanṭhāneutia (See)

କଣ୍ଠାସିଞ୍ଜୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠକ + ସୀଞ୍ଜୁ)—ସିଞ୍ଜୁ (ଦେଖ)

Kanṭhāsijhu Sijhu (See)

काँटीसीङ

काँटीवालाथुहर

କଣ୍ଠାସିଧ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

Kanṭhāsīdha A wild plant; Leonotis Nepetæfolia
 (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ୪ ଫୁଟ ଠାରୁ ୭ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର
 ଫୁଲ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ । ଶ୍ଵେତକାଗସୁର ଓ ଅନୁଗୁଳ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲରେ
 ଓ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏହା ଜନ୍ମେ ।]

କଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଟି; କୁଟକ; ଭୂଲ. ସ. କଣ୍ଠ; ଏହା ଲଙ୍ଗଲର
 Kanṭhi କଣ୍ଠ ଦେଶ)—

ବୌଟା

୧ । ଲଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଥିବା ହାତରେ ଧରିବା ଅଂଶ—
 खेँपा, खेँपी 1. The handle of a plough.

ବେଦ ପରି ହିଜେ ଲଙ୍ଗଲ ବର୍ଣ୍ଣ ଧର

ବଳଦ ବାହୁଲେ ପାଦେ ବାଜି ଧର । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବୀର, ଶାନ୍ତି ।

୨ । କଣ୍ଠେଇକୋଳି (ଦେଖ)

2. Kanṭeikoli (See)

୩ । ବଣିଆଘଣ୍ଟା (ଦେଖ)

3. Baniāghaṇṭ (See)

୪ । କଣ୍ଠା (ଦେଖ)

4. Kanṭi (See)

କଣ୍ଠିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଦ୍ଵିକଣ୍ଠକ)—ଗାଲ ନିକଟରେ ଓ ବେକ ଉପରେ
 Kanṭi ଗୁଳିଆ କଣ୍ଠା ଥିବା ଏକଜାତୀୟ ଶୁଦ୍ର ମାଛ; ଶିବି ମାଛ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶାସ୍ତ୍ରାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଟେଙ୍ଗବା A small fish with needle-like spikes
ଟେଙ୍ଗବା ear the gills rd on the neck; Macrones
ଭେ. ଶୋଙ୍ଗାଳ Vittatus.

[ଦ୍ର—ଏ ଅକାନ୍ତା ଶ୍ରେଣୀ ମାଛ ୧।୧୦ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ; ଏହା ଦେହରେ *ଟା ଲମ୍ବ, ଡୋରୁଆ ଦାଗ ଥାଏ । ଏହାର ଦୁଇ ପାଖ ଗାଲ ତଳେ ଓ ପିଠିରେ, ଏପରି ୩୫ କଣ୍ଠା ଥାଏ, ଏ କୁଡ଼ି ଦେଲେ ଏ କଣ୍ଠାଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ି ଛୁ ହୋଇ ଉଠେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରେ ଘୁଷି ହୋଇଗଲେ ଦେହ ଭରି ବିକେ ।]

ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲମ୍ବା ବିଷାକ୍ତ ବିଛ—1. Small centipede.

ପ୍ରାଦେ. ୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ କକଡ଼ାବିଛ—

2. Big scorpion.

କଣ୍ଠିଆ କପ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶ୍ଳୀଲେକମାନଙ୍କର ସାଧାରଣତଃ
Kantāḥ kaptāḥ ଘରେ ପିନ୍ଧିବା ମୋଟା ଖଦ—Coarse cloth
ordinarily used by females as homewear.

କଣ୍ଠିଆ ବିଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kantāḥ bichhāḥ ୧ । କଣ୍ଠିଆ. ପ୍ରାଦେ (୧) (ଦେଖ)

1. Kantāḥ (1) (See)

୨ । କଣ୍ଠିଆ. ପ୍ରାଦେ (୧) (ଦେଖ)

2. Kantāḥ (2) (See)

କଣ୍ଠିଆଲ—ଦେ. ବି (ସଂ କଣ୍ଠାକା ଫଳ)—୧ । କାକୁଡ଼ି ଜାତୀୟ ଏକ
Kantāḥlī ପ୍ରକାର ସୁସ୍ୱାଦୁ ଫଳ—1. A kind of cucumber.

ଭେ. ମୁଲୁଦୋଷକାୟା [ଦ୍ର—ଏହାର ଲଣ୍ଠାପରି ଆଞ୍ଚ ଥାଏ । ହାତରେ ପୋଛି ଦେଲେ ତାହା ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ । ଫୁଟୁ ବା ନିକଣ୍ଠା କାକୁଡ଼ିରୁ ଭେଦ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । କଣ୍ଠିଆ (ଦେଖ)

2. Kantāḥ (See)

କଣ୍ଠିକପାଳ—ଦେ. ବି.—କଣ୍ଠେଇକୋଳ (ଦେଖ)

Kantāḥkapāl Kantāḥkōli (See)

କଣ୍ଠିକିଳା—ଦେ. ବି.—କଣ୍ଠି କିଳା (ଦେଖ)

Kantāḥkili Kantāḥkili (See)

କଣ୍ଠିକିଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ କୁଟ୍ + କାଳ)—ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାକୁ କଣ୍ଠି ସଙ୍ଗେ
Kantāḥkili ଯୋଗ କରି ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ବାଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା
କାଳ ବା ଶିଳ—The wooden pin or peg
joining the plough with the hand-piece.

କଣ୍ଠିବା—ଦେ. କି.—୧ । ମାପିବା—1. To measure; to take
Kantāḥbā the dimensions of.

ମାପିବା ୨ । କୌଣସି ଅଳଂକାର, ଯୋଗ ବା କୁଣ୍ଡ ଦେହକୁ
ନାପନା ଠିକ୍‌ରୂପେ ଦେଖିବା କି ନାହିଁ ଏହା ଦେଖିବା—2. To
put on a coat or ornament etc to see if
it fits the body.

୩ । ଝାଲ ବହିବାର ଉପକ୍ରମ ହେବା—3. To tend to
sweaten; to begin to perspire.

(ଯଥା—ଜା ଦେହରେ ଝାଲ କଣ୍ଠି ଆସିଲାଣି ।)

କଣ୍ଠି ହୋଇଲ କପୋଳ ଚୁଷ୍ମକ କୁତ କୁତ ସାବ ବେନି ତୋଳ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦନ୍ତପଦ୍ମାମଣି ।

୪ । କଞ୍ଜିବା—4. To see if one thing exactly
fits into another; to compare.

କେ ଉଚ୍ଚ ଅଷ୍ଟ ବଡ଼ ସାନ, ଉଚ୍ଚଳ କଣ୍ଠି ଦେବା ଅଣ ।

ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁଦ ।

* । ଦଂଶିବା; କାମୁଡ଼ିବା—5. To bite.

କଣ୍ଠିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଉଖୁଣି (ଦେଖ)

Kantāḥbārdi Ukhunī (See)

କଣ୍ଠିଲ—ଦେ. ବି.—କଣ୍ଠି ଲେ (ଦେଖ)

Kantāḥlī Kantāḥlī (See)

କଣ୍ଠିଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର କଣ୍ଠିଲେ
Kantāḥlī ନାମକ (ବାସନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ) ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
(ବାସନ)—(utensil) Made in Kantāḥlī, a
village in Khandāpārdā State famous
for its utensils.

କଣ୍ଠିଲେ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ତର୍ଗତ
Kantāḥlī ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ—A big village in Khandā-
pārdā State of Orissā.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମାଲମାଧବ ଠାକୁର ଅଛନ୍ତି । କଂସା ଓ ପିତଳ
ବାସନ ନିମନ୍ତେ ଏ ସ୍ଥାନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

କଣ୍ଠି—ସଂ ବିଣ. (କଣ୍ଠ + ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—କଣ୍ଠକମ୍ପୁଳ—

Kantī Thorny (M. W.).

ଡିଆରୀ; ଡେବୀ ସଂ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାବର୍ଗର ଅଳ୍ପ କଣ୍ଠକମ୍ପୁ
କୃତ୍ୱ ବନ୍ୟ ଶୁପକଶେଷ—

1. A wild thorny plant; Cæsalpina Dignya.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ରରେ * ଠାରୁ ୧ ଯୋଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପତ୍ତି ଥାଏ ।
ଫୁଲ ହଳଦିଆ, ଗୋଲ ଏବଂ କେଶରମୟ; ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଫୁଟେ,
ଏଥିର ଛୁଇଁ ତେପୁଟା, ଦୃଢ଼, ମସୃଣ ଓ ମୃଦୁ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏହା
କଷାୟ ରସ; ଛୁଇଁରେ ମୃଦୁ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । (ଯୋଗେଶ୍ୱର)

ଏଥିର ଫୁଲ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ରାବରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଫଳମୂଳ ସଙ୍ଗେ
ବଢ଼ାଯିବାପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।]

୨ । ଖଇର ଗଛ—2. Acacia Catechu (M. W.).

୩ । କୃଷ୍ଣକଶେଷ—

3. Achyranthus Aspera (M. W.).

୪ । କୋଇଲେଖା ଗୁଳୁ—

4. Ruellia Longifolia (M. W.).

ଦେ. ବି—କଣ୍ଠେଇକୋଳ (ଦେଖ)

Kantāḥkōli (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ରୈ	ଇଥ	କ	ଦ

କଣ୍ଠେଇ—ଦେ. ବି—ସାନ କଣ୍ଠିଆ ମାଛ—(କଣ୍ଠିଆ ଦେଶ)

Kanṭei A small fish with needle-like spikes near the gills and on the neck.

କଣ୍ଠେଇକୋଳି—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠକପାଳୀ)—

Kanṭeikoli କଣ୍ଠକପାଳୀ ବନ୍ୟ ଶୁପକଶେଷ—
କେଳେକଡା; The prickly Nightshade; Cæsalpina
କାଟାଣ୍ଡକାମାହି Separia.

ହିନ୍ଦୁ [ଦ୍ର—ଏହାର କୋଳ ସାମାନ୍ୟ ଖଟା; ପତ୍ର
ତେ. ନଈଉପି ବରକୋଳ ପତ୍ର ପରି । ଏହା କଟୁତ୍ୱକୁ ରସ,
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ :— ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚକର ଏବଂ ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, ଶୋଥ,
କାକାଦନା, ହିଂସା, କୁଷ୍ଠ, କଣ୍ଠ, ଶ୍ୱିତ୍ର, ଜ୍ୱର, ପାଳତ୍ୟ ଓ ବିଷଦୋଷ
କଣ୍ଠକପାଳୀ, ନାଶକ ।]

ଶୁଧନଶୀ, କାଳା, ତୁଣ୍ଡୀ

କଣ୍ଠେଇମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ୱେତ ବାଇଗଣ—

Kanṭeimundi A kind of small brinjal.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୁଣ୍ଡି କଣ୍ଠାରେ ପୁଣି । ଏହା କଟୁ ସ୍ୱାଦୁ ।]

କଣ୍ଠୋଳ—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ ଧାତୁ + ଉଳ)—କଣ୍ଠୋଳ ୩ (ଦେଖ)

Kanṭola Kanṭola ୩ (See)

କଣ୍ଠୋଳାବିଣା—ସ. ବି. (କଣ୍ଠୋଳ + ବିଣା)—କଣ୍ଠୋଳ ୩ (ଦେଖ)

Kanṭolabina Kanṭola (See)

କଣ୍ଠୋଳୀ—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ ଧାତୁ + ଉଳ + ଶ୍ୱି. ଉ)—

Kanṭoli କଣ୍ଠୋଳ ୩ (ଦେଖ)
Kanṭola ୩ (See)

କଣ୍ଠାକ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଣ୍ଠାକ୍ତ)—୧ । ଠିକା; ଇଜରା;
Kanṭrākt ନିଶ୍ଚୟ ଅର୍ଥସୀମା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ
କଟୁଛି କଥାଯିବା ଇଚ୍ଛାର ବା ରୁଚ୍ଛି—1. Contract.

କନ୍ଦ୍ରକ୍ତ ୨ । ରୁଚ୍ଛି; ପରସ୍ପର ସ୍ୱୀକାର—

2. Contract; mutual agreement.

କଣ୍ଠାକ୍ତାର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଣ୍ଠାକ୍ତାର)—ଠିକାଦାର; ଯେଉଁ
Kanṭrāktar ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବ୍ୟୟ ବା କୁଳରେ କୌଣସି କାମ
କଟୁଛି କରବାକୁ ଭାର ନିଏ—Contractor.

କନ୍ଦ୍ରକ୍ତ

କଣ୍ଠ—ସ. ବି. (କଣ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କଣ୍ଠି. ୦)—

Kanṭha ୧ । ଗଳଦେଶ, ଗଳା—1. Neck; throat.

ଗଳବାଣ ଅଧୀନ କରସି କଣ୍ଠଦେଶ—ସାରଳା ମହାବରତ ।

୨ । କଣ୍ଠସ୍ୱର; ଗଳାର ସ୍ୱର—2. Tone; voice.

୩ । ନିକଟ—3. Proximity; nearness.

୪ । ଅଧିକ ବୟସ୍କ ଶୁଆର ଗଳାର ଚାରିପାଖେ ବୁଲୁଥିବା
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ବର୍ଣ୍ଣର ରେଖା—

4. The rainbow-coloured line round the neck of a grown up parrot.

* । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୁଣ୍ଡପାଖର ସରୁଆ ଅଂଶ—

5. The narrow portion of a thing near the top (as of a bottle).

ଦେ. ବି.—ମାଳକଣ୍ଠର ଡାକନାମ—

Name for calling Nīlakanṭha.

କଣ୍ଠଗତ—ସ. ବିଣ. (୨ୟ ଡାକ, କଣ୍ଠ + ଗତ)—କଣ୍ଠାଗତ (ଦେଖ)

Kanṭhagata Kanṭhagata (See)

କଣ୍ଠଗତପ୍ରାଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଣ୍ଠଗତ + ପ୍ରାଣ = ପ୍ରାଣ—
Kanṭhagatapraṇa ବାୟୁ)—ପ୍ରାଣ କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସିଥିବା
(କଣ୍ଠଗତପ୍ରାଣ—ଶ୍ୱି) ଅବସ୍ଥାୟୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି); ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ଅବସ୍ଥା—

ପ୍ରାଣ; ମୁମୂର୍ଷୁ—(one) Reduced to the last extremity; on the point of breathing one's last; near dying; on the point of death.

କଣ୍ଠାଘଣ୍ଟ—ଦେ. ବି.—(ସ କଣ୍ଠ + ଘଣ୍ଟ)—ଏକତ୍ର ସମବେତ ବହୁ—
Kanṭhaghanta ଲୋକଙ୍କର ମୁଖଧ୍ୱନି, ଜନରବ—Noise of many people in a crowd.

ଦଶବିଗ ଥିବା ପୁରୁଷ ବାଳନ୍ତେ ବାଜି କର କଣ୍ଠାଘଣ୍ଟ ।

ବ୍ରଜନାଥ. ସମ୍ବରତରଙ୍ଗ ।

କଣ୍ଠତଟ—ସ. ବି.—(୨ୟ ଡାକ; କଣ୍ଠ + ତଟ)—

Kanṭhataṭa ବେକ ଓ କାନ୍ଧର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ—The part of the neck above the shoulders.

କଣ୍ଠତରଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ୱି.—କଣ୍ଠତରୁଣୀ (ଦେଖ)

Kanṭhataranī Kanṭhatarunī (See)

କଣ୍ଠତରୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ୱି.—(ସ. କଣ୍ଠ + ତରୁଣୀ)—

Kanṭhatarunī ଯୁବତୀ ହେବାର ପୂର୍ବାକ୍ଷଣରେ ଯୁବାବସ୍ଥାର
ଲକ୍ଷଣପ୍ରାପ୍ତ ବାଳିକା—A girl on the verge of attaining puberty.

କଣ୍ଠତାଲବ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (କଣ୍ଠ + ତାଳ + ବ୍ୟ)—

Kanṭhatālabya ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ଗୁଣ କଣ୍ଠ ଓ ତାଳ—
Palatal and guttural (letters).

[ଦ୍ର—ଏ ଓ ଐ ବର୍ଣ୍ଣମାନ କଣ୍ଠତାଲବ୍ୟ ।]

କଣ୍ଠ ଦାଶ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବି—

Kanṭha dāśa An ancient Oriya poet.

[ଦ୍ର—‘ନୟୋଇ’ ଓ ‘ଇୟୋଇ’ ନାମକ ଦୁଇଟି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣାତ୍ମକ
ସୁଦ୍ଧ କାବ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ—ତାରିଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟସ
ଇତିହାସ ।]

କଣ୍ଠଦେଶ—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ + ଦେଶ)—

Kanṭhadeśa ୧ । ଶରୀରରେ କଣ୍ଠସ୍ଥାବୀ ଅଂଶ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଓ
ଦେହର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ବେକ—

1. The portion of the body between the head and the trunk; neck.

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଥିବା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣରେ 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ, 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ, 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଲ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଖୋଜିବେ ।

୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୁହଁ ଓ ଦେହର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସରୁଆ

ଅଂଶ—

(ଯଥା—ବୋତଲ ଓ ମାଠିଆର ବେକ)

2. The neck or narrow portion between the mouth and the body—proper of a bottle or pitcher.

କଣ୍ଠନାଳୀ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କଣ୍ଠ + ନାଳୀ; କଣ୍ଠଦେଶରେ Kanṭhanālī ପ୍ରବାହିତ ନାଳୀ)—ମୁଖଗହରରୁ ଯେଉଁ ନଳ-ବାଟେ ଖାଦ୍ୟ ଉଦରକୁ ଯାଏ; ଗୁଳ୍ମରତର—

Gullet; larynx.

କଣ୍ଠ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଶରଦରୁ ବା ବଡ଼ନୋରରେ ଅନେକ ସମୟ Kanṭha pādibā କଥା କହିବାରୁ ବା ବହୁତ ଗୀତ ଗାଇବାରୁ ଗଳାବଳା ଗଳାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ବର ନ ବାହାରିବା—The falling of the voice due to cold or excessive talking or singing.

କଣ୍ଠ ଫିଟିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଗଳାର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ବର ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା—

Kanṭha phitibā 1. The voice becoming distinct.

୨ । ବୟସବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ବାଳକର ସରୁ ସ୍ବର ମୋଟା ବା ଭାବ ହେବା—

2. The voice of a boy becoming louder with the increase of years.

କଣ୍ଠ ବସିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ) .

Kanṭha basibā Kanṭha pādibā (See)

କଣ୍ଠ ବୁଲିବା—ଦେ. ବି—ଅଧିକବୟସ୍କ ଶୁକ୍ରପକ୍ଷୀର କଣ୍ଠ ଗୁରୁପାଖରେ Kanṭha bulibā ଗଳରକ୍ତ ରେଖା ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖାଯିବା—
କାଠାନିକଲନା The appearing of a red and blue
କଂତକୂଟନା line round the neck of a full-grown parrot.

କଣ୍ଠ ବୁଲିଯିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠ ବୁଲିବା (ଦେଖ)

Kanṭha bulibā Kanṭha bulibā (See)

କଣ୍ଠଭୂଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କଣ୍ଠ + ଭୂଷଣ)—କଣ୍ଠରେ ପିନ୍ଧାଯିବା Kanṭhabhūṣaṇa ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ, କଣ୍ଠରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମାଳ, ହାର—A collar for the neck; necklace; garland for the neck; an ornament worn round the neck.

କଣ୍ଠଭୂଷା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କଣ୍ଠ + ଭୂଷା)—କଣ୍ଠଭୂଷଣ (ଦେଖ)

Kanṭhabhūṣā Kanṭhabhūṣaṇa (See)

କଣ୍ଠମଣି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କଣ୍ଠ + ମଣି)—

Kanṭhamāṇi ୧ । ଗଳାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ରତ୍ନ—

1. A gem worn on the neck.

୨ । କଣ୍ଠହାରର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମଣି—

2. The central gem of a necklace.

୩ । ଘୋଡ଼ାର କଣ୍ଠପାଖେ ଥିବା ଚଉଁରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3. A whorl at the neck of horse.

କଣ୍ଠମାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠମାଳା)—କଣ୍ଠମାଳା (ଦେଖ)

Kanṭhamālā

Kanṭhamālā (See)

କଣ୍ଠମାଳା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କଣ୍ଠ + ମାଳା)—

Kanṭhamālā ୧ । ଗଳାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର, କଣ୍ଠ—

1. Necklace.

୨ । ଗଳାରେ ବାହାରିବା ବ୍ରଣରୋଗବିଶେଷ—

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. A kind of boil on the throat.

କଣ୍ଠରୋଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କଣ୍ଠ + ରୋଧ)—

Kanṭharodha ୧ । ଗଳାର ସ୍ବର ଅଟକି ଯିବା—

1. The stoppage of utterance.

୨ । ଗଳା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଅଟକି ଯିବାରୁ ଶ୍ବାସ ପ୍ରଶ୍ବାସର ରୋଧ—2. Interruption of respiration due to the blocking up of the gullet; strangulation.

୩ । ଗଳାର ସ୍ବର କମିଯିବା—

3. The falling of the voice.

କଣ୍ଠଶୋଷ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କଣ୍ଠ + ଶୋଷ)—ତୃଷ୍ଣା ବା ଭୟ ବା

Kanṭhasoṣha ବେଶୀ ବଳବା ଯୋଗୁଁ ଗଳା ଶୁଖିଯିବା—The drying up of the throat due to thirst or fear or excessive talking.

କଣ୍ଠଶ୍ବାସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କଣ୍ଠ + ଶ୍ବାସ)—

Kanṭhasvāsa ୧ । କଣ୍ଠଦ୍ୱାରା ପାଶ୍ଚବାଟେ ନିଶ୍ବାସପ୍ରଶ୍ବାସ ବହିବା—1. Breathing by the mouth through the throat.

୨ । ଅଶ୍ୱରୂପ ପବନ ବୋହୁଥିବା ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ଅବସ୍ଥା—

2. The state of being at the last gasp.

କଣ୍ଠସୂତ୍ର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କଣ୍ଠ + ସୂତ୍ର)—

Kanṭhasūtra ୧ । ଗଳାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୂତା ପରି ସରୁ ଅଳଙ୍କାର—

1. A string-like ornament worn round the neck.

୨ । ବେକର ମାଳ; ଶୁଦ୍ର ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଗଳାରେ ପିନ୍ଧିବା କାଠର ସରୁ ମାଳ—

2. String of wooden beads worn on the neck by Śūdras and Vaiṣṇavas.

୩ । ବେକ ଗୁଣ୍ଡାଇବା; ଅଲଙ୍କାର—

3. An embrace round the neck.

କଣ୍ଠସ୍ଥ—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kanṭhasṭha ୧ । ମୁଣ୍ଡସ୍ଥ; ଉତ୍ତମରୂପେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ଅସ୍ମରୀଭୂତ—

1. Got by heart; committed to memory.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	କଣ୍ଠବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	କ୍ଷ	ଭ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	କ୍ଷ	ଭ	ଢ

୨ । କଣ୍ଠମଧ୍ୟସ୍ଥ—2. Situate in the gullet.

୩ । କଣ୍ଠମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ—

3. Entered into the gullet.

ଦେ. ବିଣ—କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗିଥିବା; ବେକେ (ଜଳ)—
Neck-deep (water).

ସ୍ଥାନ ବର ଉଦ୍ଧୃତ କଣ୍ଠ ନଳେ । ପ୍ରାଚୀ ପରବେଶିତା ।

କଣ୍ଠସ୍ଥ କରବା—ଦେ. ବି—ମୁଖସ୍ଥ କରବା, ପରଚାଉବା—

Kanṭhastha karibā To get by heart.

କଣ୍ଠସ୍ଥଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ସ୍ଥଳ)—କଣ୍ଠଦେଶ (ଦେଖ)

Kanṭhasthala Kanṭhadeśa (See)

କଣ୍ଠହାର - ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ହାର)—କଣ୍ଠହାରଣ (ଦେଖ)

Kanṭhahāra Kanṭhabhūṣhaṇa (See)

କଣ୍ଠ—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ (କଣ୍ଠ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କରଣ. ୦ + ଶ୍ଳୀ. ଅ) —

Kanṭha ଗଳଦେଶ, ଗଳା, ତଣ୍ଡି—Throat.

ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠ)—୧ । କଣ୍ଠରୁରଣବିଶେଷ; ବେକର

କଂଟା ହାର—1. A kind of necklace with large beads.

ଗାନ୍ଧା; ମଝି ୨ । ଉତ୍ତରେ ମଲ୍ଲ ଶୁଭ୍ର ଥିବା ରବି ଧାନ, ମଲ୍ଲ
ଧାନ, ଉତ୍ତରେ ପ୍ରାୟ ଶସ୍ୟ ନ ଥିବା ଧାନ—

2. Grainless paddy.

୩ । ବଡ଼ ଗୋଲକାର କଣ୍ଠୀ—3. A large bead.

କାଂଟା; କଂଟା ୪ । ବସୁନ୍ଧୁ ଶୁଆପକ୍ଷୀଙ୍କ ବେକ ଶୁଭ୍ରପାଖେ ଦେଖାଯିବା
ନାଲିନେଳ ରେଖା—4. A red and blue

line appearing round the neck of grown-up parrots.

କଂଟା ୫ । (ଦରଜାଙ୍କର ଭାଷା)—କୁର୍ତ୍ତର ବେକ ଶୁଭ୍ରପାଖେ
ବୁଲିବା ପଟି, କାଲର—Collar of a coat or shirt.

କଣ୍ଠାଗତ—ସ. ବିଣ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ଅଗତ)—

Kanṭhāgata କଣ୍ଠପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଥିବା—

Come up to the throat.

କଣ୍ଠାଗତପ୍ରାଣ - ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଣ୍ଠାଗତ + ପ୍ରାଣ)—

Kanṭhāgataprāṇa କଣ୍ଠଗତପ୍ରାଣ (ଦେଖ)

(କଣ୍ଠାଗତପ୍ରାଣ—ଶ୍ଳୀ) Kanṭhāgataprāṇa (See)

କଣ୍ଠାଗ୍ରତ—ସ. ବିଣ. (ସ. କଣ୍ଠାଗତ)—୧ । କଣ୍ଠାଗତ (ଦେଖ)

Kanṭhāgrata 1. Kanṭhāgata (See)

୨ । କଣ୍ଠାଗତପ୍ରାଣ (ଦେଖ)

2. Kanṭhāgataprāṇa (See)

୩ । ଅଭିଶପ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ବା ଆକାନ୍ତ, ବିପଦ; ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ—

3. Afflicted.

୪ । ଅସମ୍ଭବ—4. Dying.

ଦେ. ବି—ପ୍ରାଣ କଣ୍ଠାଗତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା, ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଆକାନ୍ତ

ଅବସ୍ଥା—Distressed condition

କଣ୍ଠାହାର—ଦେ. ବି—ଖଳାରେ ଧାନହଳା ରଖିବା ସମୟରେ ବା ଖଳାକୁ

Kanṭhāhārā ଧାନହଳା ବୋହିବା ବେଳେ ହଳାରୁ ଯେଉଁ

ଧାନ ମନକୁ ତଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ—The grains

of paddy fallen from the sheaves while

carried to and stored in the grain-yard.

କଣ୍ଠାହାର ଧାନ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠାହାର (ଦେଖ)

Kanṭhāhārā dhāna Kanṭhāhārā (See)

କଣ୍ଠାଧାର—ଦେ. ବି—ବେକରେ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ବଡ଼ ତୁଳସୀକଣ୍ଠୀ

Kanṭhādharī ପିନ୍ଧିଥିବା ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟ—A sect of

Baiṣṇabās wearing one big circular

bead in a string round the neck.

କଣ୍ଠାବରୋଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ଅବରୋଧ)—

Kanṭhābarodha କଣ୍ଠରୋଧ (ଦେଖ)

Kanṭharodha (See)

କଣ୍ଠାବରୋଧନ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ଅବରୋଧନ)—

Kanṭhābarodhana କଣ୍ଠରୋଧ (ଦେଖ)

Kanṭharodha (See)

କଣ୍ଠାଭରଣ—ସ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ଅଭରଣ)—କଣ୍ଠରେ ପିନ୍ଧା

Kanṭhābharāṇa ଯିବା ଅଳଙ୍କାର, ହାର—Necklace.

କଣ୍ଠାମାଧୁଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା, ଚକା ଓ ଶୁକ୍ଳ ଧାନ—

Kanṭhāmādhuiā A kind of coarse paddy, white and round.

କଣ୍ଠାମାଧୁଆ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠାମାଧୁଆ (ଦେଖ)

Kanṭhāmādhuiā Kanṭhāmādhuiā (See)

କଣ୍ଠାଳ—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ + ଅଳ ଧାତୁ = ଭୂଷିତ କରିବା, ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବା

Kanṭhāla + ଅ)—୧ । ଶୁରଣ, ଓଲୁଆ)—

1. Arum.

୨ । ଉଷ୍ଣ; ଓଟେ—2. Camel.

୩ । ଯୁଦ୍ଧ —3. Fight.

୪ । ଛୋଟ, ନାହା—4. Small country-boat.

୫ । ଖନିତ୍ର, ଖଣିତ୍ର—

5. A digging instrument with a long handle.

କଣ୍ଠାସ୍ଥି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଣ୍ଠ + ଅସ୍ଥି)—କଣ୍ଠର ହାଡ଼—

Kanṭhāsthi Collar-bone; clavicle.

କଣ୍ଠ—ଦେ. ବି(ସ. କଣ୍ଠ)—୧ । ଗଳାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକସରିଆ ହାର—

Kanṭhi 1. One-stringed necklace consisting of

circular beads strung together.

କଂଟା; କଂଟି ୨ । ହାରର ଗୋଲକାର ଦାନା —

2. One of the beads strung into a necklace.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁତଳ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଜିପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଜିପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂସ୍କୃତ—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼ି’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧି’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୩ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ତୁଳସୀମାଳା—

3. String of Holy Basil wood-beads worn round the neck by *Baiṣṇabas*.

୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ନାକଚଣା—4. A kind of nose-ring.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲଙ୍ଗଲର କଣ୍ଠି—
Handle of a plough.

କଣ୍ଠିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଣ୍ଠି + ଶାଢ଼ରେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଆ) —

Kanṭhikā ୧ । ବେକର ଏକସରଥ ମାଳ—

1. One-stringed necklace.

୨ । ବଗି ଟାଣିବା ଘୋଡ଼ାର ବେକ ଗୁରୁ ପାଖରେ ଲୁଗିଥିବା
ଚମର ବଳୟ—2. Leather-ring put round
the neck of a carriage-horse; halter.

୩ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ତୁଳସୀମାଳା—

3. A string of beads of Holy Basil wood worn by *Baiṣṇabas*.

କଣ୍ଠି ଘିନିବା—ଗ୍ରା. କି—କଣ୍ଠି ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi ghini ଛ *Kanṭhi ghemibā* (See)

କଣ୍ଠି ଘେନିବା—ଦେ. କି—(ସ. କଣ୍ଠା + ଗ୍ରହଣ)—୧ । ବେକରେ କଣ୍ଠି
Kanṭhi ghemibā ପିନ୍ଧିବା—1. To put on a string of
necklace.

କଣ୍ଠିଲେନା

୨ । ତୁଳସୀ କଣ୍ଠି ପିନ୍ଧି ବୈଷ୍ଣବ ସପ୍ରଦାୟରେ ଭୁକ୍ତ
ବା ଘଷିତ ହେବା; ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ବୈଷ୍ଣବପାତ୍ରୀ ସହୃଦ
ତୁଳସୀ କଣ୍ଠି ଗ୍ରହଣ କରିବା—

2. To wear a string of Holy Basil beads on being initiated or admitted to a *Baiṣṇaba* brotherhood; to be invested with a Tulsi-bead as a sign of initiation into the *Baiṣṇaba*-brotherhood.

କଣ୍ଠିଛୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ଓ ଜାତିର ଚକ୍ର—
Kanṭhihṇḍā ସ୍ବରୂପ ପିନ୍ଧିଥିବା କଣ୍ଠି ଛୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇ
ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ଜାତି ସ୍ବୀକାର କରେ ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ
ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଛୁଣ୍ଡା—

1. One who snaps asunder his *Kanṭhi* (sign of his being a *Baiṣṇaba* or Hindu) and thus proclaims himself beyond the pale of *Baiṣṇabism* or Hinduism; an apostate Hindu.

୨ । ଛୁଣ୍ଡା ଧର୍ମ ପ୍ରଚଳିତ ଜାତିଭେଦକୁ ସ୍ବୀକାର କରୁ ନ
ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. One who does not re-
cognise or observe the Hindu caste-
system.

କଣ୍ଠିତୋର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସୂତାରେ କଣ୍ଠି ଗୁଡ଼ିଏ ଗୁଡ଼ା ବୋଇଥାଏ—

Kanṭhidora Thread stringing several beads into a string.

କଣ୍ଠି ଦେବା—ଦେ. କି—(ଗୁରୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୈଷ୍ଣବ-
Kanṭhi debā ସପ୍ରଦାୟରେ ଘଷିତ କରି ଘଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତୁଳସୀ-
କଣ୍ଠିଦେଖା କଣ୍ଠି ପ୍ରଦାନ କରିବା, ବୈଷ୍ଣବସପ୍ରଦାୟରେ ଘଷିତ
କଣ୍ଠିଦେନା କରିବା—(the preceptor) To present

or tie a string of Tulsi-beads to the neck of the disciple after initiating him as a *Baiṣṇaba*; to initiate a disciple into the *Baiṣṇaba* sect.

କଣ୍ଠି ଧରିବା—ଦେ. କି—କଣ୍ଠି ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi dharibā *Kanṭhi ghenibā* (See)

କଣ୍ଠି ନାଲିବା—ଗ୍ରା. କି—କଣ୍ଠି ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi nāibā *Kanṭhi ghenibā* (See)

କଣ୍ଠି ନେବ—ଦେ. କି—କଣ୍ଠି ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi nebā *Kanṭhi ghenibā* (See)

କଣ୍ଠିପିନ୍ଧା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠି ପିନ୍ଧିବା (ଦେଖ)

Kanṭhipindhā *Kanṭhibandhā* (See)

କଣ୍ଠି ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କି—କଣ୍ଠି ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi pindhibā *Kanṭhi ghemibā* (See)

କଣ୍ଠିବନ୍ଧା—ଦେ. ବି—୧ । ବେକରେ ଆଉରଣସ୍ବରୂପ କଣ୍ଠି ପିନ୍ଧିବା—
Kanṭhibandhā 1. Wearing of a necklace.

କଣ୍ଠିବାନ୍ଧା ୨ । ବେକରେ ବୈଷ୍ଣବଚକ୍ରସ୍ବରୂପ ତୁଳସୀକଣ୍ଠି ବାନ୍ଧିବା—
2. Wearing of a string of Tulsi-beads as a sign of being a *Baiṣṇaba*.

ଦେ. ବିଶ—ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ
(ବେକରେ ତୁଳସୀମାଳା ବ୍ୟବହାର ଯେଉଁ ସପ୍ରଦାୟରେ
ବିଶେଷତ୍ବ)—Initiated into the sect of
Baiṣṇabas started by *Chaitanya*.

କଣ୍ଠି ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କି—୧ । କଣ୍ଠି ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi bāndhibā 1. *Kanṭhi ghenibā* (See)

୨ । କଣ୍ଠିଦେବା (ଦେଖ)

2. *Kanṭhidebā* (See)

କଣ୍ଠି ମାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠା + ମାଳା) — ଏକସରଥ କଣ୍ଠାଭରଣ—
Kanṭhimāla One-stringed necklace.

କଣ୍ଠହରିଆ

କଣ୍ଠି ମାଳା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠି ମାଳ (ଦେଖ)

Kanṭhimālā *Kanṭhimāla* (See)

କଣ୍ଠି ମାଳି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠି ମାଳ (ଦେଖ)

Kanṭhimālī *Kanṭhimāla* (See)

କାଳମାଳ ମୋଡ଼ମାଳ କଣ୍ଠି ମାଳ ମଞ୍ଜୁ

କମ୍ବୁକଣ୍ଠେ ଲଗାଇ ଅଛ କି ଭୁକ୍ତା ରକ୍ତ ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବଦନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ, ଞ	ଞ୍ଜ	ଇନ୍ଦ୍ର	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ୍

କଣ୍ଠ ଲିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର; କଟକ) କି—କଣ୍ଠ ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kanṭhi lāibā

Kanṭhi ghenibā (See)

କଣ୍ଠିସୂତା—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠୀ + ସୂତ) - କଣ୍ଠିତୋର (ଦେଖ)

Kanṭhisūtā

Kanṭhidora (See)

କଣ୍ଠିହାର—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠିମାଳ (ଦେଖ)

Kanṭhihāra

Kanṭhimālā (See)

କଣ୍ଠି—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ୦ + ଣି. ଇ)—

Kanṭhi

୧ । ଏକସରଥ କଣ୍ଠାରଣ—

1. One-stringed beaded necklace.

୨ । ଅଶ୍ୱକଣ୍ଠବେଷ୍ଟନ ଚମ୍ପିକମିତ ରଜ୍ଜୁ—

2. The halter put round the neck of a horse.

୩ । କଣ୍ଠଦେଶ, ଗଳଦେଶ, ଗଳା—3. Neck.

୪ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ଥ ତୁଳସୀକାଠର ମାଳା—

4. String of beads of Tulsi wood worn by *Baiṣṇabas*.

ସ. ବି. ଣି. (କଣ୍ଠ + ଣି. ଇ)—କଣ୍ଠିକା (ଦେଖ)

Kanṭhikā (See)

ଦେ. ବି—କଣ୍ଠି (ଦେଖ)

Kanṭhi (See)

କଣ୍ଠି ଦଧିଦେଇ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠି ବଦଳ (ଦେଖ)

Kanṭhi dādei

Kanṭhi badala (See)

କଣ୍ଠିଧାର—ସ. ବି. (କଣ୍ଠୀ + ଧୃ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kanṭhidhārī କଣ୍ଠି ବା ମାଳ ପିନ୍ଧୁଥିବା—

Wearing a necklace or a string of beads.

ସ. ବି—ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମପାଳିତ ସାଧୁ ବା ବୈଶ୍ୟ—

An initiated *Baiṣṇaba*.

କଣ୍ଠିବଦଳ—ଦେ. ବି—ବୈଷ୍ଣବ ଓ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ତୁଳସୀ-

Kanṭhibadala

ମାଳା ବଦଳାବଦଳ ହେବାଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପନ୍ନ ବିବାହ—

କଣ୍ଠିବଦଳ

The custom of marriage amongst

କଣ୍ଠିବଦଳାନା the *Baiṣṇabas*, performed by the

exchange of Tulsi-beads between a

Baiṣṇaba and a *Baiṣṇabī*.

କଣ୍ଠିବଦଳା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠିବଦଳ (ଦେଖ)

Kanṭhibadala

Kanṭhibadala (See)

କଣ୍ଠିବଦଳି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଠିବଦଳ (ଦେଖ)

Kanṭhibadali

Kanṭhibadala (See)

କଣ୍ଠିରବ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଣ୍ଠୀ = ଗଳା + ରବ = ପ୍ରଶସ୍ତ ରବ)—

Kanṭhiraba

୧ । ହିନ୍ଦୁ—1. Lion.

୨ । ହସ୍ତି—2. Elephant.

୩ । କପୋତ—3. Dove.

୪ । ପାଉଁର; ପାଉ—4. Pigeon.

କଣ୍ଠିରବମଧ୍ୟ—ସ. ବି. ଣି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଣ୍ଠିରବ = ହିନ୍ଦୁ + ମଧ୍ୟ =

Kanṭhirabamadhyā

କଟିଦେଶ—ହିନ୍ଦୁକଟି ପରି ସବୁ କଟି-

ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଠା (ଣି)—Slender-waisted (woman).

କଣ୍ଠେକଳ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କଣ୍ଠେ = କଣ୍ଠରେ + କାଳ =

Kanṭhekāla

ବିଷପାନ ଯୋଗୁଁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ)—କାଳକଣ୍ଠ;

ମାଳକଣ୍ଠ; ମହାଦେବ—Mahādeba (whose throat

looks black or blue owing to his having

drunk poison.)

କଣ୍ଠୋଷ୍ଠ୍ୟ—ସ. ବି. (କଣ୍ଠ + ଓଷ୍ଠ + ଯ)—କଣ୍ଠୋଷ୍ଠ୍ୟ (ଦେଖ)

Kanṭhaushṭhya

Kanṭhaushṭhya (See)

କଣ୍ଠ୍ୟ ସ. ବି. (କଣ୍ଠ + ଯ)—୧ । କଣ୍ଠସମ୍ବନ୍ଧୀ—1. Relating

Kanṭhya

to the throat.

୨ । କଣ୍ଠରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—2. Produced from the throat.

୩ । କଣ୍ଠବାଟେ ଉତ୍ତାରିତ (ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଧ୍ୱନି)—

3. Guttural; (letter or sound)

uttered through the throat.

୪ । ଗଳା ବା ସ୍ୱର ପାଇଁ ଉପକାରୀ (ଯଥା—ଔଷଧ)—

4. Beneficial for the larynx (e g. medicine).

ସ. ବି. ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ)—କଣ୍ଠ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତାରିତ ବର୍ଣ୍ଣ (ହି.

ଶବ୍ଦସାଗର) (ଯଥା—ଅ, ଆ, କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ଟ, ଡ, ଣ)—

1. Guttural letters.

୨ । ଗଳାପାଇଁ ଉପକାରୀ ଔଷଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. Medicine or article beneficial for the throat.

କଣ୍ଠ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି.—ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର କଣ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ତାରିତ

Kanṭhyabarnṇa

ହୁଏ—Guttural letters; letters

pronounced with the help of the throat.

[ଡ—ଅ, ଆ, କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ଟ, ଡ, ଣ, ଏମାନେ କଣ୍ଠ୍ୟ-

ବର୍ଣ୍ଣ ।]

କଣ୍ଠ୍ୟୋଷ୍ଠ୍ୟ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ). (କଣ୍ଠ୍ୟ + ଓଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର

Kanṭhaushṭhya

ଉତ୍ତାରିତସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ ଓ ଓଷ୍ଠ—

(Grammar) Labioguttural (letters).

[ଡ—ଓ, ଔ କଣ୍ଠୋଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

କଣ୍ଠ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ବିଭୂଷିକରଣ, ଭୂଷ ଛଡ଼ାଇବା—

Kanḍ (root)

1. To husk.

୨ । ରକ୍ଷା କରିବା—2 To protect; to save.

୩ । ସାଞ୍ଚିବା—3. To store.

କଣ୍ଠ - ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି (ସ. କଣ୍ଠ)—

Kanḍa

କୃଣ୍ଡିତ ହେବା, କଣ୍ଠ—Itching sensation.

ସୁଗନ୍ଧାର୍ଥ୍ୟ ବଳରେ ପଦକଣ୍ଠ ହଳରେ ।

ନିରୁଦ୍ଧ ହେଲେ ଉଦ୍ଧ ହେଲେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବହୁବ୍ରୀହିମଣି ।

କଣ୍ଠକାୟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ଜୟପୁର, ଗଞ୍ଜାମ) ବି—

Kanḍakāpu

କଣ୍ଠାଦୋର (ଦେଖ)—Kanḍādorā (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁତରା ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କଣ୍ଡନ—ସ. ବି. (କଣ୍ଡ ଧାତୁ = ଭୂଷ ଛଡ଼ାଇବା + ଭବ. ଅନ) —

Kandana କାଣ୍ଡିବା, କୁଟା ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟାଦିରୁ ଭୂଷ ବା ଭସ୍ମ ସମ୍ପାଦନା—Husking; removing the husks (from grains); threshing; cleansing a quantity of grain of the husks.

କଣ୍ଡନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କଣ୍ଡ ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ + ଶ୍ଵୀ. ଇ) —

Kandani ଗିଙ୍କି; ଶସ୍ୟ ଆଦି କାଣ୍ଡିବା ଯନ୍ତ୍ର, ଉତ୍ତୁଖଳ ମୁଷଳ—Husking jack; wooden pestle and mortar for husking rice etc.

କଣ୍ଡରା—ସ. ବି. (କଣ୍ଡ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର + ଆ; ଯାଦା

Kandarā ଦେହକୁ ରକ୍ଷା କରେ)—(ବୈଦ୍ୟକ) ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ କଣ୍ଡରାଣୀ } ଶ୍ଵୀ ବଡ଼ ନାଡ଼ୀ—Big veins of the body.
କଣ୍ଡରୁଣୀ }

[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ ୧୨୫ କଣ୍ଡରା ଶରୀରରେ ଥିବାର ଲେଖା ଅଛି । ଏହି ନାଡ଼ୀମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅବସ୍ଥବିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସାରିତ ଓ ସଙ୍କୁଚିତ କରାଯାଏ — ହି. ଶବ୍ଦସାଗର] ।

ଦେ. ବି. ପୁଂ.—ମାତ ଜାତିବିଶେଷ—

A class of untouchables; a low-castes people.

[ଦ୍ର—ମାଛ ଧରିବା, ଚଉକିଦାର କରବା ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ । ଏମାନେ ବାଉଁଶକାଠରୁ ମାତ ଓ ପାଣିକାଠରୁ ଉଜ୍ଜ; ଉଜ୍ଜ ଜାତିର ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଶ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଡନ)—୧ । କଣ୍ଡନ (ଦେଖ)—

Kandā 1 Kandana (See)
କାଞ୍ଜା

ପଞ୍ଜୋରୀ

ମାଟୁ ୨ । ଲୁଗାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣିବା ପାଇଁ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ
କଣ୍ଡାଳ, ଡରକୀ ହୋଇଥିବା କାଠି (ଯାହାକୁ ଟାଣିସୂତାର ଫାଙ୍କରେ ଫିଙ୍ଗନ୍ତି)—2. Weaving shuttle.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି.—କନ୍ଧମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା—

The language spoken by the Kandhas in Orissa and Madras Presidency.

୪ । ଘର୍ଷଣ, ମର୍ଦ୍ଦନ—4. Rubbing.

କାଣ୍ଡି କଣ୍ଡରା କଳା ଗୋ ସଜନ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ପ୍ରାଦେ. (ବିଶାଖାପାଟଣା) ବି.—ମାଲଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ—
ଅନ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି—A race of aborigines living in the wlds of the Vizagapatam District and Agency.

ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଣ୍ଡିତ)—ଭୂଷ ଆଦି ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା କାଞ୍ଜା (ଶସ୍ୟ)—Husked; (grain) cleansed of husks.

କଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କି.—୧ । କାଣ୍ଡିବାର ଶୈଳୀରୁ ରୂପ—

Kandāibā 1 Causative form of Kandibā.

କାଞ୍ଜା ୨ । କଣ୍ଡାଇବା (ଦେଖ)

2. Kandāibā (See)

କଣ୍ଡାକଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—୧ । ଚାଉଳ ଆଦିରୁ ଚଷ୍ମା କାଢ଼ି ସମ୍ପାଦନା; Kandākaṇḍi କାଣ୍ଡିବା ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମ—The process of husking rice etc.

୨ । ଖୁବ୍ ମାତ—2. A sound thrashing.

କଣ୍ଡାକାପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ଜୟପୁର, ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—

Kandākāpu କଣ୍ଡାଦୋରା (ଦେଖ)

Kandādorā (See)

କଣ୍ଡାଦୋରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ଜୟପୁର; ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କନ୍ଧଭାଷା, Kandādorā ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଓ ମାଲ୍ଲୀକ ପ୍ରଦେଶର କନ୍ଧମାନଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା—The language spoken by the Kandhas in Orissa States and Madras.

କଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଯାନ—

Kandī A kind of conveyance.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଉଁଶକଣ୍ଡିରେ ନିର୍ମିତ ଓ ଏହାର ଆକୃତି ବାଲୁକ ପରି; ଉଚ୍ଚତା ପ୍ରାୟ ଏକ ଗଜ । ହରିଦ୍ଵାର ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା ଦେଖାଯାଏ । ମଦନମୋହନ-ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ. ୪ର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ।

କଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ନଈକୂଳରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଗଲେ ନଦୀଗର୍ଭସ୍ଥ ଯେଉଁ Kandīā ଖାଲଯାଗାରେ ପାଣି ରହିଥାଏ—1. Small expanses of water left on the bed of a river after the subsidence of flood.

୨ । ପାଣିଧାର ଓ ବାଲି ଛଡ଼ା ନଈକୂଳର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଦୀଗର୍ଭରେ ପଡ଼ି ମାଡ଼ି ଥିବା ଅତି ଉଚ୍ଚର ଜମି—2. The silted fertile portion of the river-bed excluding the sandy and watery portions.

କଣ୍ଡୁ—ସ. ବି. (କଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଭବ. ଉ)—୧ । (ନାମ) ମୁକ୍ତବିଶେଷ—
Kandū 1. A sage.

୨ । ଖୁଲୁଲି, କୁଣ୍ଡିଆ, କାକ୍—2. Itches.

୩ । କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା, ଗଲୁ—3. Itching sensation.

୪ । ଅଙ୍ଗବିଶେଷର ଗଲୁ, ଅଙ୍ଗ ଗଲୁଗଲୁ ହେବା—

4. Tingling sensation of any limb.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲାଲ୍‌ଶା, ମନ ଖଜବଜ ହେବା, ମନକାଣ୍ଡୁ—5. Inordinate restlessness to do a thing (e.g. to speak, to write.)

ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାମୋଦ୍ଘାତ, ସଙ୍ଗମାଭିଳାଷ—

Eager wish for cohabitation; inordinate lust.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ସ	ଗ	ଞ	ଞ	ଞ

କଣ୍ଡୁ ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଗଲୁ ଉଠିବା, ଶରୀରର କୌଣସି ସ୍ଥାନ
Kandū ṭhībā କୁଣ୍ଡୁଇ ହେବା—1 Feeling of itching
ଚୂଳକାନି ଓଟା sensation.

କଣ୍ଡୁ ଉଠିବା ୨ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) କାମୋଦ୍ଭାବ ଉଠିବା—
2. Feeling of lust.

କଣ୍ଡୁ କରବା—ଦେ. ବି.—କଣ୍ଡୁ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Kandū karibā Kandū ṭhībā (See)

କଣ୍ଡୁ ମରବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଉପଶ୍ମର ବା ରକ୍ଷା ଆଦି ଦ୍ଵାରା ଗଲୁ ଶାନ୍ତ
Kandū maribā ହେବା—1. Cessation of itching
ଚୂଳକାନି ମଦେ ଯାଏନା sensation by medicine or scratching.

କଣ୍ଡୁ ମରବା ୨ । ମନର ଗଲୁ ଶାନ୍ତ ହେବା—
2. Cessation or satiation of ardent
desire for action.

୩ । କାମୋଦ୍ଭାବ ପ୍ରଶମିତ ହେବା—
3. Satisfaction of lust.

କଣ୍ଡୁ ମାରବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଉପଶ୍ମର ବା ରକ୍ଷା ଆଦି ଦ୍ଵାରା କଣ୍ଡୁକୁ
Kandū māribā ଶାନ୍ତ କରବା—1. To satiate itching
ଚୂଳକାନି ମଦେ sensation by medicine or scratch-
ing.

କଣ୍ଡୁ ମାରବା ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନର ଗଲୁକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଦଣ୍ଡଦ୍ଵାରା ଥଣ୍ଡା
କରିଦେବା—2 To satiate another person's
ardent mental itching by action or by
punishment.

୩ । କାମୋଦ୍ଭାବ ସଙ୍ଗମଦ୍ଵାରା ପ୍ରଶମିତ କରବା—
3. To satiate one's lust.

କଣ୍ଡୁ (ଧାତୁ)—ସ. —କୁଣ୍ଡୁଇ ହେବା—
Kandū (root) To itch.

କଣ୍ଡୁ—ସ. ବି. (କଣ୍ଡୁ ଧାତୁ + ଭାବ. ବ. ପ.)—କଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Kandū Kandū (See)

କଣ୍ଡୁତ—ସ. ବି. (କଣ୍ଡୁ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଡୁଇ ହେବା + ଭାବ. ତ.)—
Kandūta କଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Kandū (See)

କଣ୍ଡୁୟା (ଧାତୁ)—ସ. (କଣ୍ଡୁ + ଯ, ନାମ ଧାତୁ)—
Kandūya କୁଣ୍ଡୁଇବା, ଗଲୁ ହେବା ସ୍ଥାନକୁ ଗଞ୍ଜିବା—
To scratch an itching part.

କଣ୍ଡୁୟାନା—ସ. ବି. (କଣ୍ଡୁୟା ନାମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Kandūyana ୧ । କୁଣ୍ଡୁଇ ହେବା; କୁଣ୍ଡୁଇବା, ଗଲୁ ଗଲୁ ହେବା—
1. Itching.

୨ । କୁଣ୍ଡିଆ, କାଢ଼ି—2. Itches.

୩ । ଗଲୁ ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନକୁ କୁଣ୍ଡୁଇବା—
3. The act of scratching.

କଣ୍ଡୁୟାମାନ—ସ. ବି. ପୁ. (କଣ୍ଡୁୟା ନାମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନ୍ତ)—
Kandūyamāna ଗଲୁ ମାରିବାକୁ ଗଲୁ ସ୍ଥାନକୁ ଗଞ୍ଜିଥିବା ବା
(କଣ୍ଡୁୟାମାନା—ଶ୍ରୀ) ଘଷୁଥିବା; କଣ୍ଡୁୟାନକାଶ, ଘର୍ଷଣକାଶ—
Engaged in scratching or rubbing to
satiatate itching.

କଣ୍ଡୁୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଣ୍ଡୁୟା ନାମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
Kandūyā ୧ । ଗଲୁ, କୁଣ୍ଡୁଇ ହେବା—1. Itching.
୨ । ଗଲୁହେବା ସ୍ଥାନକୁ ଗଞ୍ଜିବା—
2. Scratching of the itching parts.

କଣ୍ଡୁର—ସ. ବି. (କଣ୍ଡୁ + ର ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + ଅ)—
Kandūra ୧ । ମାଣସାରୁ ଗଛ—
1. A kind of Taro which produces
itching when handled.

୨ । ବାଇତଙ୍କ (ଦେଖ)
2. Bāidhāṅka (See)

କଣ୍ଡୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅପଣା ଦେହରେ କଣ୍ଡୁର ଅଣି ବୋଲି ଗୋ ।
ସାନ୍ତବ୍ୟ—ରମ୍ୟକଣ୍ଡେ ନ ।

ସ. ବିଶ—କଣ୍ଡୁଦାୟକ; ଯାହା ଲାଗିଲେ ଦେହ କୁଣ୍ଡୁଇ ହୁଏ—
Producing itching.

କଣ୍ଡୁର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ବାଇତଙ୍କ (ଦେଖ)
Kandūra Bāidhāṅka (See)
ଦେ. ବି—ବିହୁଆତି (ଦେଖ)
Bichhuāṭi (See)

ବଦାର ହୋଇବା ଗାଈ, ବରଇ ବଣ୍ଡୁର ପଶୁ ରକ୍ତଦାତ ଚଥା ଘରଣିଏ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶତକାଂସ ।

କଣ୍ଡୁଲ—ସ. ବି. ପୁ. (କଣ୍ଡୁ + ଲ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kandūla ୧ । କଣ୍ଡୁୟୁକ୍ତ—
(କଣ୍ଡୁଲା—ଶ୍ରୀ) 1. Suffering from itching.

୨ । କୁଣ୍ଡିଆରେ, କଣ୍ଡୁରେ—
2 Attacked with itches.

୩ । ଗାତ୍ରକଣ୍ଡୁୟୁକ୍ତକାଶ—
3 Scratching one's body.

କଣ୍ଡୁଲ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଓଲୁଆ (ଦେଖ)
Kandūla Olua (See)

କଣ୍ଡୋଇ—ଦେ. ବି—ନଦୀର କର୍କମୟ ଧାରମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମିବା
Kandoi ତରୁଣିଶେଷ—Crinum Defexum (Haines)

କଣ୍ଡୋଇ—ଗ୍ରା. ବି. (ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଦ୍ରାଘିଶବ୍ଦରେ ସହଚର—
Kandoi ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—

କୁଣ୍ଡୋଇ, କୁଣ୍ଡୋଇ; ପାକପାତ୍ରବିଶେଷ; ହାଣ୍ଡି—
A cooking pot.

ଏକ କଣ୍ଡୋଇ ଗୋଟିଏ ଘାଟ ଯେ ଘାଟିଲେ
ଆହୁରିକି ଅନ୍ୟ ନ ସେଇ ପରିଶିଳେ । ସାରକା. ମହାଭାରତ. ଅ. ୩ ।

ସାଧାରଣରେ ଅପତ ଦୃଷ୍ଟାରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର ଚୈତ୍ୟ ଦର୍ଶନ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଲେଖିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲେଖାକୋଷରେ ନ ଦେଖି ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଲେଖିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ବାଇଁ ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅଁ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁଁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

କଣ୍ଡୋଳ—ଫ. ବି. (କଣ୍ଡ ଧାତୁ = ସାଇତବା + ସଙ୍ଗାର୍ଥେ, ଓଳ, ଯହିଁରେ
Kandola ଶସ୍ୟାଦି ସାଇତା ପାଏ)—

୧ । ଶସ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ବା ବେତନମିଳି ତୋଳି,
କୋଡ଼ମେଇ—1 A big basket for storing grains

୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଓଳ)—ଓଟି, ଉଷ୍ଣ—2 Camel

୩ । ଚଣ୍ଡାଳର ବାଣୀ । ଯୋଗୀ ଓ ବାଉଁଶବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର
ବ୍ୟବହାର କରିବା ବାଣୀ, କେନା—
3 Beggar's lute.

କଣ୍ଡୋଳକ—ଫ. ବି. (କଣ୍ଡୋଳ + କାର୍ଥେ. କ)—

Kandolaka କଣ୍ଡୋଳ (ଦେଖ)
Kandola (See)

କଣ୍ଡୋଳବାଣୀ—ଫ. ବି. (କଣ୍ଡୋଳ + ବାଣୀ)—

Kandolabinā କଣ୍ଡୋଳ (୩) (ଦେଖ)
Kandola (3) (See)

କଣ୍ଡୋଳୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କଣ୍ଡୋଳ + ଶ୍ଵୀ. ଉ)—

Kandoli କଣ୍ଡୋଳ (୩) (ଦେଖ)
Kandola (3) (See)

କଣ୍ଡୁ—ଫ. ବି. (ତୁଳ. ସ. ଗୁଡ଼ା = ଖେଳିବାର ଗୋଲ) —

Kandhā ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖିଡ଼ାକରିବା ପାଇଁ କାଠଅଦିରେ
ମୁଦ୍ରଣ ନିର୍ମିତ ଟିକ୍‌କା, ଖିଡ଼ାପୁରୁଣା; ଖେଳନା; ପୁଅପାତା—
Doll; toy.

ବୋଲୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ ହୋଇଲ ନଗର

ବାହାରିଲେ ସୁବର କଣ୍ଡାର ପରକାର—ଉଷ୍ଣ ଚୈତ୍ୟଶବ୍ଦକାଷ ।

କଣ୍ଡୁ ବାଉଁଶ—ଫ. ବି. —ପିଲାମାନେ ଖିଡ଼ାକଳରେ ଦିଶୁଥିବା ପିଲାକୁ

Kandhā bibhā ବରକନ୍ୟାରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ସାମାଜିକ
ବିବାହବିଧି ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବିବାହଭଣ୍ଡର ସମ୍ପନ୍ନ
କରନ୍ତି—A mock-marriage played by
children by giving two dolls (belonging
to two children) in marriage.

କଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି. — ଜାଲ ଦେବା ଯୋଗ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର
Kandhūrā ଲୁଟି—A kind of small creeper used
for fuel.

କଣ୍ଡୁ—ଫ. ବି. — କଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)

Kandhei Kandhāi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ପାରିକୁଦ) ବି. — ମରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଫଳରେ ବନ୍ଧାଯିବା
ଜାଲ—The pins attached to the ends of
an agricultural ladder.

କଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (କଣ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ବ) —

Kanwa ୧ । ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ପାଳକ ପିତା ମୁନିବିଶେଷ—
1. A sage; the foster-father of
Sakuntalā.

୨ । ପାପ—2 Sin

୩ । ଚଣ୍ଡାଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁରର ଗୀତବିଶେଷ, ବାଖର—
Yeast

କତ—ଫ. ବି. (ଫ. କାଥ ତୁଳ — ହି. କଥା) — ଖଇର, ଖଦିର—
Kat Catechu.

କତକତ କରବା—ଫ. ବି. (ଫ. କୁତୁ = କୌତୁକ) — ମନୁଷ୍ୟଶରୀରର
Katkāt karibā ସକ୍ଷୁଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ଵାରା କୁତୁ କୁତୁ
କୁତୁକୁତୁକରା କରିବା—To tickle a man by touch-
ing tender or excitable parts
by fingers.

କତକତେଇବା—ଫ. ବି. — କତକତ କରିବା (ଦେଖ)

Katkateibā Katkāt karibā (See)

କତରଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କର୍ତ୍ତା) — କତରଣୀ—

Katranī Scissors.

କାଟି

କତରଣୀ, କୈଶୀ

କତରଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — କତରଣୀ (ଦେଖ)

Katranī Katranī (See)

କତରଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — କତରଣୀ (ଦେଖ)

Katribā Katranī (See)

କତରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କୁତ ଧାତୁ) —

Katribā ୧ । କତରବା; କତରଦ୍ଵାରା କାଟିବା—

1 To clip with scissors.

୨ । (ଶୁଆ ଅଦି) ଫଳକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ଵାରା କାଟିବା—

2. To cut (a fruit) with the be k.

କତ—ଫ. ବି. (କୈ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଦ) —

Kata ୧ । ନିରମଳା (ଦେଖ)

1. Nirimala (See)

୨ । ରୂଠା (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

2. Rūṭhā (See)

କାଟି ଫ. ବି. — (ଫ. କୁତ ଧାତୁ) — ଲେଖିବାପାଇଁ ପକ୍ଷୀକଲମ

କତ ବା କାଠିକଲମ କଟାଯିବା; ଛୁରିଦ୍ଵାରା କଲମର କାଟି—
The cutting of a quill or reed pen for
writing.

କତକ—ଫ. ବି. (କତ + କାର୍ଥେ. କ) — ୧ । କତ (ଦେଖ)

Kataka 1. Kata (See)

୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) — ବିଷ ଲବଣ—

2. A kind of foetid salt.

କତକଲ—ଫ. ବି. — ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗିଲ—

Katakala A species of Memosa Scandens.

ଗିଲା [ଦ୍ର—ଏହି ଗିଲ ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସି କୂଳରେ ଲାଗେ ।

କଜ୍ଞା ଲେକେ ଏହାକୁ ଆଖି ମାଟିରେ ଲିପା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ମସଣ

୧	କ	ଉ	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପୁ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କରନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ଧରି ସରୁଲୁଗା ଉପରେ କୌଶଳପୂର୍ବକ ଚଳାଇଲେ ଲୁଗାର ଧଡ଼ି ଓ ଦେହ ଅତି ସ୍ୱନ୍ଦରରୂପେ ଲୁହ ହୋଇଯାଏ । ଏହିପରି ଲୁହା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାକୁ ଗିଲକୁଣୀ ଲୁଗା କହନ୍ତି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଗାଢ଼ରକ୍ତ ଓ ଏହା ଚେପ୍ଟା ଏବଂ ସାଧାରଣ-ଗିଲ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ଏହା ଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ ।]

କତକ—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଣପୁର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ଅ.—ପାଖକୁ, ନିକଟକୁ; *Katalaki* କତକ—Near.

କତଫଳ—ଫ. ବି. (କତ + ଫଳ)—କତ (ଦେଖ) *Kataphala* *Kata* (See)

କତମ—ଫ. ସବ୍ୟନାମ ଓ ବିଶ. (କମ୍ + ନିର୍ଦ୍ଦାରଣାର୍ଥେ, ତମ)—*Katama* ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ, ବହୁମଧ୍ୟରୁ କତମା—ଶ୍ରୀ କେଉଁ—One out of many.

କତରବଘା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଫ. କୃତ ଧାତୁ + ବ୍ୟାଘ୍ର)—*Katarbagha* କୋକମିନା, ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଭୟଭରା ପାଇଁ ଶ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଳ୍ପନିକ ଜୀବ—Imaginary scarecrow with whose story females frighten children to submission

କତର—ଫ. ସବ୍ୟନାମ. ବିଶ. (କମ୍ + ନିର୍ଦ୍ଦାରଣାର୍ଥେ, ତର)—*Katara* ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ, ଦୁଇ ମଧ୍ୟରୁ କତର—ଶ୍ରୀ କେଉଁ—Which of the two.

କତର—ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ତ୍ତନ ବା କଟା, ତୁଳ, ହି. କତର = *Katar* ଶୁଦ୍ଧାଶ୍ର)—ଛଣ୍ଡା ମସିଣା—Torn mat or ହେଡ଼ାମାହୁବ, କାଁଥା bedding

କଥରୀ କ. ଶ୍ରେଣୀ (ହଲେ କି ସମ୍ପର୍କିତ—ପ୍ରବଚନ ।

ଫ. ସବ୍ୟନାମ ଓ ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଦୁଇ ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଜଣେ—Which of the two women

କତର ଗଡ଼—ଦେ. ବି—ଘରଗୁଲର ମଧ୍ୟାନ୍ତରକୁ ଲଗେଥିବା ଗଡ଼—*Katarā gardi* The long belt of thatching next to the summit of a thatched house.

କତରପୁରୀ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ, ପୁରୀ) ବି—

Katarāpurī ଜାତୁଲିଆ; ରେଳ-ଜାହାଜ ଆଦି ନ ଥିବା ବେଳେ ବିଦେଶରୁ ଜାତୁଲି ଦ୍ୱାରା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଉପଶାଳା ଆଣି ବିକି କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିବିଶେଷ—

A caste of Brāhmanas who were engaged in the trade of merchandise from Calcutta before the advent of Railway.

କତରଲଗା—ଦେ. ବି—ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁକୁ ଶଯ୍ୟାଗତ *Katarālagā* କରାଇବା—Making a person ill and confined to bed by means of black art.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ବହୁକାଳବ୍ୟାଧି ରୋଗ ହେତୁ ଶଯ୍ୟାଗତ—

1. Confined to bed by protracted illness.

୨ । ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିବା ଶକ୍ତିବିହୀନ—2. Disabled from rising even from bed as a result of black magic applied by some enemy.

କତରଲଗାଣ—ଦେ. ବି—କତରଲଗା (ଦେଖ)

Katarālagāna *Katarālagā* (See)

କତର—ଦେ. ବି (କତର + ଶୁଦ୍ଧାର୍ଥରେ ର)—

Katari ଛଣ୍ଡା ମସିଣାଶ୍ର, କତର—

କଥରୀ Torn mat

କି ପରଶି ଆ ଭଲ, ବାନ୍ଧ କତର କଲେ—ତଗ ।

କତରଥ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫ. କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଏହା କତରୁଥିବା *Katarith* ଫଳା ପରି ପତଳା ଥିବାରୁ)—

କତରୀ ୧ । ଶ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାର-ବିଶେଷ—1. An ornament worn by females on the hands

୨ । କତର—2 Scissors

କତରୁଣୀ—ପ୍ରା. ବି. (ଫ. କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—୧ । ଛୋଟ କତର—

Kataruni 1 Small pair of scissors.

କତରୀ ୨ । କତର—2. Scissors.

କତରେଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଶୂଳରୁ ରୁଥ ଉପରେ ପର ହୋଇଥିବା

Katareiba ବତାକୁ କତା ଦ୍ୱାରା ବୁଣି କରବା—

1. To bind the cleft bamboos on the rafters of a thatch with a string.

୨ । (ମାଙ୍କଡ଼ ପରି) ଦାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା କଣ୍ଡା ନଡ଼ିଆ ଫଳରୁ କତା ଛଡ଼ାଇବା—2. To strip the rind from cocoanut with the teeth

୩ । କତର ଦ୍ୱାରା ପତଳା ପତଳା କରି କାଟିବା—

3. To crop with scissors.

କତଲ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. କତଲ)—

Katal ୧ । ମନୁଷ୍ୟ କାଟିବା, ବଧ, ହତ୍ୟା—

କତଲ, କାତଲ 1. Murder; the killing of a person; destruction, slaughter.

୨ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମହରମ୍ ପର୍ବର ତୃତୀୟ ଦିବସ ଓ ରାତି (ମହରମ ଦେଖ)—

2. The third day of Mohorrum.

ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ. କତଲ)—ହଣା; ନିହତ—

Murdered; killed; cut to pieces; slaughtered.

କତଲ କରିବା—ଦେ. କି—ମନୁଷ୍ୟକୁ ହାଣି ଦେବା, କାଟି ଦେବା—

Katala kariba o kill a person by cutting.

କତଲ କବା

କତଲ करना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାଣ ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣାପକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲୁଗାବୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେ କପସର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣାପକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ଦଧି ନ ପାଇଲେ 'ଦଧି' ଦେଖିବେ, 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଇ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଇ' ଦେଖିବେ ।

କତଲ ରାତି—ଦେ. ବି. (ଅ. କତଲ୍ ଓ ସ. ରାତି)—

Katala rāti ମହାନ୍ନଦୀଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ବିପକ୍ଷମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କତଲ
କତଲବାତ ବା ଦଶା ହୋଇଥିବା ରାତି (ମହରମ ଦେଖ)—
କତଲରାତ The night of the third day of
Mohorrum.

କତା—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ତ୍ତନ)—୧ । ଛୋଟ କରୁଣା, କାଶ—

Katā 1. Small billhook.

କାତାନ, କାଟାବୀ, କାତୀ ୨ । ଛୋଟ—

କତା, କଟାରି 2 A kind of dagger.

କାତା, ହୋବଡା ୩ । ନଡ଼ିଆ ଫଳର ଉପରସ୍ଥ ଶ୍ଵେତ—

ଝଲକା 3 Copra; outer rind of a cocoanut; the
stringy coat of a cocoanut.

୪ । ନଡ଼ିଆ ଫଳର ଉପରସ୍ଥ ଟାଣୁଆ ଶ୍ଵେତାକୁ ବାଜେଇ
ତହିଁରୁ ବାହାର କରାଯିବା ତନ୍ତୁ—4. Fibre made
by beating copra; coir.

୫ । ନଡ଼ିଆକତାର ତନ୍ତୁରେ ନିର୍ମିତ ଦଉଡ଼ି—
5. Rope made of copra.

ଦେ. ବିଶ.—ଅତି ଶୁଷ୍କ ଓ ମାରସ—

Very dry and juiceless.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—କପର—

What sort of.

କତାକତା—ଦେ. ବିଶ.—କତାଲିଆ (ଦେଖ)

Katākatā Katāhā (See)

କତା କଶାଉବା—ଦେ. କି.—କତା କଷିବା (ଦେଖ)

Katā kashāubā Katā kashubā (See)

କତା କଷିବା—ଦେ. କି.—ନଡ଼ିଆଶ୍ଵେତାରୁ ତନ୍ତୁ ବାହାର କରିବା
Katā kashubā ସକାଶେ ବାଜେଇବା ପୂର୍ବରୁ ନିରମ କରିବା
କାତା ଭିଜାନ ପାଇଁ ଶ୍ଵେତାକୁ ପାଣିରେ ବଜୁରାଇବା—

ନରିୟଳକା ଛିଲକା ମିଳା କରନା To moisten copra before
beating it to produce coir.

କତା ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି.—କତାରେ ତିଆରି ଦଉଡ଼ି—

Katā daurdā Coir-rope.

କତା ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି.—କତା ଦଉଡ଼ି—

Katā daurdi Coir-rope

କତା ବଲିବା—ଦେ. ବି.—ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ କତାତନ୍ତୁକୁ
Katā balibā ଦାଉରେ ବଲିବା—

To twist copra into rope.

କତା ବାଜେଇବା—ଦେ. କି.—ନଡ଼ିଆଶ୍ଵେତାରୁ ତନ୍ତୁ ବାହାର କରିବା—
Katā bājēibā ନିମନ୍ତେ ଶ୍ଵେତାକୁ କାଠପିଟିଣା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରହାର
କରିବା—To beat copra into fibres.

କତାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କତାପରି ତେମଡା, ଯାହା ଦାନ୍ତରେ ଛୁଣ୍ଡେ
Katāliā ନାହିଁ—Fibrous like copra.

ରେଶାଦାର

କତ—ସ. ସବ୍‌ନାମ ଓ ବିଶ (କମ୍ + ପରମାର୍ଥାର୍ଥେ. ଅତି)—

Katī ୧ । କେତେ ଜଣ—1. How many ?

୨ । କେତେ ପରିମାଣ ?—2. How much ?

୩ । କେତେ—3. What much ?

୪ । କେତେକ—4. Some.

ମାଣ ଦେ. ବି.—୧ । ପାର୍ଶ୍ଵ, ପାଖ—

ନଜଦୀଗ 1. Side

ଏକମାତ୍ର ଦିଗରେ ଥିବା ବସ୍ତୁରେ ଥାଏ । ଶିଶୁଶବ୍ଦର ଉପାଧିକାରୀ ।

୨ । ନିକଟତ୍ୟ—2. Proximity, vicinity

କାହାକୁ ରେଖିବ ମୁଁ ସିଏ କାହା କି ।

ମାତୃସ୍ଵରାଜ ।

୩ । (ସ. କୃତ ଧାତୁ = କାଟିବା)—ଦାଆ ବା କୋଡ଼ିଦ୍ଵାରା
ହଜିର ପାଖମାନ କାଟିବା—

3. Scraping of the sides of the ridge of a
paddy-field with spade.

ପ୍ରାଦେ. (ସାଲପୁର) ବି—ସେହି ସ୍ଥାନର ନିକଟ ରୁଣ୍ଡାଏ ସେହି
ସ୍ଥାନ—The place (itself)

(ଯଥା—ଘରକିଛିକି ସିଏ = ଘରକୁ ସିଏ ।)

ପ୍ରା. ଅ.—୧ । ନିକଟକୁ—1 To; near.

ମାଣେ; କାହିଁ ୨ । ନିକଟରେ, ଠାରେ, ପାଖରେ—

ନଜଦୀଗ 2. Near; at.

କତ କରବା—ଦେ. କି. (ସ. କର୍ତ୍ତନ)—ହାଡ଼ କତ କରବା, ଦାଆ
Katī karibā ବା କୋଡ଼ିଦ୍ଵାରା ହାଡ଼ପାଖରୁ ମାଟି ଚାହିଁବା ବା
କାଟିବା—To cut slices of earth from the
sides of a ridge.

କତିକି—ପ୍ରା. କି. ବିଶ.—୧ । ନିକଟକୁ, ପାଖକୁ—1. Near.

Katiki ଅସାଧାରଣ ସବୁରୁପେ ମୋହର ଗଢ଼ିବାକୁ କତିକି—

ତଃ. ଶ୍ରେୟସୀନୟ ।

୨ । କୁ, ଠାକୁ—2 To.

ଅସିଲେ ବିବାକର ତାହାକି କତିକି—ବୁଝିବିବୁ ମହାକରତ. ବନ ।

କତିକି—ସ. ଅ. (କତି + ଅନିଷ୍ଠୁ ଅର୍ଥରେ. ଚିତ୍)—କେତେକ,
Katichit କିପ୍ରଭୃତ୍ୟାଦି, କେତେଗୁଡ଼ିଏ—Some.

କତିଥ—ସ. ବିଶ. (କତି + ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଥ)—କେତେ ପ୍ରକାରର—
Katitha Of some kinds, some kinds of, of how
many kinds.

କତିଧା—ସ. ବିଶ. (କତି + ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଧା)—

Katidhā ୧ । କତିଥ (ଦେଖ)—1. Katitha (See)

୨ । କେତେଥର—2. How many times (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ପୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

୩ । କେତେ ସ୍ଥାନରେ—

3. In how many places (M. W.)

୪ । ବାରମ୍ବାର, କେତେ ଥର—

4. How often (M. W.)

୫ । କେତେ ଭାଗରେ

5. Into how many parts (M. W.)

କତପୟ - ଫ. ବିଶ. (କତ + ଅପ୍, ନିପାତନ)—

Katipaya କତପିତ୍ (ଦେଖ)—Katichit (See)

କତିବିଧି—ଫ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କତ + ବିଧି = ପ୍ରକାର)—

Katibidha କତିଧି (ଦେଖ)

(କତିବିଧି—ଶ୍ରୀ) Katitha (See)

କତିଶଃ—ଫ. ଅ. (କତ + ଶସ୍)—ଅରକେ କେତେ ?—

Katisah How many at a time ?

କତିସଂଖ୍ୟା—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କତ + ସଂଖ୍ୟା)—କେତେ—

Katisamkhyā ସଂଖ୍ୟକ—How many in number

(କତିସଂଖ୍ୟା—ଶ୍ରୀ) (M. W.)

କତି ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କତି କାଟିବା, ବହୁଳ ପଡ଼ିଥିବା ମାଟି ଓ

Kati hāṇibā ଘାସକୁ କାଟି ବଲର ହିତ ପରିଷ୍କାର କରିବା—

To cut the overgrowing grass and earth from the border of a ridge of a paddy-field

କତିହାୟନ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ.—କେତେବର୍ଷବୟସ ?—

Katihāyana How many years old ? (M.W.)

(କତିହାୟନ—ଶ୍ରୀ)

କତିର—ବୈଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛର ଅଠା—A kind of

Katir gum used as medicine for gonorrhoea.

[ଦ୍ର.—ଏହି ଶୁଣିଲି ଅଠାକୁ ଘୋଷିଲବଣିଆମାନେ ବିକନ୍ତି ।

ଏହା ମେହରୋଗରେ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କତୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କୃତ ଧାତୁ)—

Katua ୧ । ବଡ଼ ଲୁହଣ —1. A big iron-chisel.

୨ । ମାଟି କାଟିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ଶସ୍ତ୍ର, କାତୁଆ—

2. A wooden spade used for cutting earth.

କତୁରା—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. କର୍ତ୍ତିତ)—୧ । ଅଗକଟା ହୋଇଥିବା—

Katurā 1. Cropped up; cut on the top.

ହାଟି ୨ । କତୁରାହାଣ କଟା ହୋଇଥିବା—2. Cropped

or cut by the scissors.

କତରାହାଣ ଦେ. ବି.—(ବାଲ) କତୁରାବାନ୍ଧିୟା; ଅଗ କାଟିବା କର୍ମ—

ହାଟି The act of cropping up (the hair).

କତରାହା

କତୁରା ଆମ୍ବୁଲ—ଦେ. ବି.—କଞ୍ଚା ଆମ୍ବର ଶସ ଗୁଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା

Katurā āmbula ଆମ୍ବୁଲ—Soft slices of unripe

mango scrapped and seasoned.

କତୁରାବିଧି—ଦେ. କ୍ରି.—କତୁରାବିଧି ପୂରା ଶିଳ୍ପ ରୂପ—

Katurābhidhi Causative form of Katuribhidhi.

ହାଟିନ

କତରାଣା

କତୁରା ଗୁଆ—ଦେ. ବି.—ଅତି ପତଳା ଛୁଆଁ ଆକାରରେ କଟା ହୋଇଥିବା

Katurā guā ଗୁଆ—Betel-nut cut into thin slender

slices.

କତୁରା ବାଲ—ଦେ. ବି.—୧ । କତୁରାହାଣ କଟା ହୋଇଥିବା

Katurā bālā ମସ୍ତକସ୍ଥ କେଶ—1. Hair left on the

ହାଟିଚୁଲ head after cropping.

କତରା ହୁଆ ବାଲ ୨ । କତୁରାହାଣ ମୁଣ୍ଡରୁ କଟା ହୋଇ ତଳେ

ଜମା ହୋଇଥିବା କେଶଗୁଣି—2 Hair severed from

the head by cropping.

କତୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ତୁଳ. ସମ୍ବଲପୁର—କତୁରିଆ;

Katuria ବନ୍ଧୁଆ)—ଗଡ଼ଜାତୀ, ଶୁଣିଆଁ ଆଦି ପିତଳବାନ୍ଧୁ

ଉପରେ ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ଧୁଣୀପାଖରେ ପିନ୍ଧିବା ପିତଳର

ପତଳା ବଳୟ—Thin bracelet of brass worn

by lowcaste females below the elbow.

କତୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅଗରୁ ପତଳା ପତଳା କରି କାଟିବା—

Katuribā 1 To cut the outstanding or upper

ହାଟି portion.

କତରା ୨ । କତୁରାରେ କାଟିବା—2. To crop with the

(କତୁରାବିଧି—ଶିଳ୍ପ) scissors.

୩ । କାଟି ଦେବା, ନାଶ କରିବା—3. To destroy

ଆହେ ଦଣ୍ଡାସା ସେ ସମ୍ପତ୍ତି କତୁରା ।

ମୋର ମନ୍ଦରକୁ ଦେଉଛି କତୁରା । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କତୁରା—ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ତ୍ତିତ, ତୁଳ—ପ୍ରା. କଟୁରା)—

Katurī ୧ । କର୍ତ୍ତନସାଧନ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ, କଇଁଚି—

1. Scissors.

ସେ ବଡ଼ କତୁରା, ଭଲ ତା ଚାହିଁବ କତୁରା ସବୁଜେ ଦସ୍ତ ।

ଭଣ୍ଡ ପ୍ରେମସ୍ଥାନାମ ।

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ—2. A kind of arrows.

କତୁରା ନାସତ ସେ ଯେଉଁ ଅରମ୍ଭ ।

ଏକାଶରକେ ହେବଲ ସମସ୍ତଙ୍କ ଧନ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୩ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ସଧବାର ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁହା,

କଂସା, ସୁନା, ରୂପା ଏବଂ ମିଶ୍ରଧାତୁରେ ତିଆରି ହେବା

ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର—3. A kind of bracelet

made of mined metal.

୪ । (ବଣିଆଶବ୍ଦ) ପତ୍ତାକୃତ ସୁଣିକର କର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ଏକ

ଜାତୀୟ କଇଁଚି—4. Scissors for cutting

gold and silver leaf.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କତୁରା ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଟି ଦେବା—

Katurī chālābā To crop up; to cut.

କତୁରା ହୋଇ ବ୍ୟାସାନିନ କଣ୍ଠେ କତୁରା ଚଳାଇ ଯାହା—କବିମୂର୍ତ୍ତି ।

କତୁରୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ କତୁରା—

Katuruṇī A small pair of scissors.

କାଟି

କଟରୀ

କଟ୍ଟସମ୍ବତ୍ସର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଭୁଲ. ତେ. କଟ୍ଟସାଂବତ୍ସର)—

Kattasambatsara ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ମାର୍ତ୍ତମାସ ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ପଡ଼ିବା ଏକ ଉତ୍ସବ—A festival observed by the Oriyas of Ganjam in the last week of March.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଲୋକେ ପିଠା ପଣା କରି ଖାଆନ୍ତି ଏବଂ ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାନ୍ତି । ତେଲଙ୍ଗୀ-ମାନଙ୍କର ଏହା ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଦିନ ।]

କତୁଣ—ସ. ବି. (କୁ + ତୁଣ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ ଅଦେଶ)—

Katruṇa ଧନ୍ତ୍ରୀ, ରାମକପୁର, ସୁଗନ୍ଧ ତୁଣବିଶେଷ—

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଚୌହୁଣ୍ଡ, A kind of scented grass;
ଦେବଶୁଳ, ସୌଗନ୍ଧକ, Andropogen Schoenanthos.
ତୁଳସି, ପୌର, ଶ୍ୟାମକ, [ଦ୍ର—ଏହା ବୃଦ୍ଧା ବୃଦ୍ଧା ହୋଇ
ଧୂମ୍ରଗନ୍ଧକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହାତ ବଢେ । ଏହାର ପତ୍ର
ସୁଗନ୍ଧ । ଏହା କଷାୟ, ଭିକ୍ତରସ ଓ
ସ୍ନାୟକପୁର]

କୋହିସ୍ ସାଧିଆ,

ଗନ୍ଧଜ୍ଵାସ, ଅଗିଆସାସ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, ଶୂଳ, କାଶ, କଫ
ତେ. କାମାଚଣ୍ଡି, ତୁଣ୍ଡୁର ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ । ବିଶେଷତଃ ଗୋରୁ-
ମ. ରୋହିଷ ମାନଙ୍କର ଯାବତ୍ସୟ ଉଦର ରୋଗର
ପା. ଖବାରମାନୁନ୍ ଏହା ପ୍ରଧାନ ଔଷଧ ।]

ଆ. ଅଜମ୍ବର

କଟ୍ଟୋୟ—ସ. ବି. (କୁ + ତୋୟ = ଜଳ; କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ ଅଦେଶ;
Kattoya ମଜ୍ଜା ଜଳାୟ ପଦାର୍ଥ)—

ମଦ୍ୟ—Wine.

କତ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ତା, ହ. କତ୍ତା)—

Katthā ଖଇର—Catechu.

କଥ—ଦେ. ବି. (ଆ. କଥ)—ଖଇର—

Kath Catechu.

କଥନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଥନି (ଦେଖ)

Kathni Kathani (See)

କଥାଉଁ—ଗ୍ରା. ଅ—୧ । କୌଣସି କଥାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି—

Kathauṇ 1. Beginning from a matter.

୨ । କଥାବାଚୁଁ ହେଉଁ ହେଉଁ—

2. In the course of conversation.

କଥାଉଁକଥା—ଦେ. ବି—କଥାଂକଥା (ଦେଖ)

Kathauṇkathā Kathamkathā (See)

କଥା—ସ. ଅ. (କଥ + ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଅ)—

Katham ୧ । କି ପ୍ରକାରେ—1. How

୨ । କିଆଁ, କାହିଁକି—2. Why.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନ, ନିନ୍ଦା, ସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ସମ୍ଭାବନା, ଘୃଣା, ଆହ୍ୱାନ ଓ ଯତ୍ନସୂଚକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

କଥାଂକଥା—ଦେ. ବି. (ସ. କଥ ଧାତୁ)—

Kathamkathā ୧ । କେବଳ କଥା (କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ)—

ବ୍ୟାସକଥା 1 Mere talk; verbosity.

୨ । କଥୋପକଥନ, ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଥାବାଚୁଁ—

2 Mutual talking; conversation.

୩ । ବୃଥା ଗପ—3 Useless talk.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. — ୧ । କଥାବାଚୁଁ ହେଉଁ ହେଉଁ—

ବ୍ୟାସକଥା 1. While talking or engaged in talk.

୨ । କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ—2. In the course of

conversation.

କଥକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କଥ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Kathaka ୧ । ବକ୍ତା—1. Speaker; narrator.

୨ । କଥୋପକଥନ; ଯେ ସାଧାରଣଙ୍କ ଆଗରେ ପୁରୁଣକଥା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି—

2. One who narrates or recites mythological stories in public as a profession; rhapsodist.

୩ । ନାଟକବର୍ଣ୍ଣନକର୍ତ୍ତା—3 A reader of dramas.

କଥକତା—ସ. ବି. (କଥକ + ତା. ତା)—

Kathakatā ୧ । ପୁରୁଣକଥା ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରିବାର ଜାବିବା—

1. The profession of Paurāṇika narrator or rhapsodist.

୨ । ବାଗ୍ମତା—2 Fluent speaking; oratory; act of speaking.

କଥାଞ୍ଚନା—ସ. ଅ. (କଥା + ଅନୁଷ୍ଠୟ ଅର୍ଥରେ. ଚନ)—

Kathāñchana କଥାଞ୍ଚିତ (ଦେଖ)—Kathāñchit (See)

କଥାଞ୍ଚିତ—ସ. ଅ. (କଥା + ଅନୁଷ୍ଠୟ ଅର୍ଥରେ. ଚିତ)—

Kathāñchit ୧ । କି ପ୍ରକାରେ; କି ଉପାୟରେ—

1. How; by what means.

୨ । ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ; ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେ—

2. Any how; some how.

୩ । ଅତି କଷ୍ଟରେ—3. With much difficulty.

୪ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ—

4. Very slightly.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଞ୍ଜ	କସ୍ତ	ଉଥ	ନ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଘୌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ୍	ନ

କଥନ—ସ. ବି. (କଥ୍ ଧାତୁ = କହିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Kathana ୧ । ଉକ୍ତି—1 Speech; narration.

୨ । କହିବା—2. Act of speaking; reciting; narrating; relating (any thing).

କଥନ—ଦେ. ବି (ସ. କଥନାୟ)—

Kathani ୧ । କହିବାଯୋଗ୍ୟ କଥା ବା ବିଷୟ—

କଥନୀ 1. Any thing worth saying.

୨ । ଉପକଥା, ଗଳ୍ପ—2 Story.

୩ । କଥନ, କହିବା—3. Speaking.

ଦେ. ବିଶ—କଥନାୟ—Worthy of mention.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାହାଣୀ, ଶିଶୁଗଳ୍ପ—Folk-tale.

କଥନାୟ—ସ. ବିଶ. (କଥ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାୟ)—

Kathanāya ୧ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ, କହିବାର ଯୋଗ୍ୟ—

1 Fit to be said or mentioned.

୨ । ବକ୍ତବ୍ୟ—2. To be told or declared.

୩ । ବର୍ଣ୍ଣନାୟ—3. Describable.

କଥମ୍ଭାବ—ସ. ବି. (କଥ୍ + ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଭାବ)—କ ପ୍ରକାର—

Kathambhāva What kind.

ସ ବିଶ—କଥମ୍ଭୂତ (ଦେଖ)—Kathambhūta (See)

କଥମ୍ଭୂତ—ସ. ବିଶ. (କଥ୍ + ଭୂତ)—

Kathambhūta ୧ । କମ୍ଭୂତ, କ ପ୍ରକାର, କମ୍ଭାକାର, କରୁପ—

ଭାବପଦ—1. What sort of; what kind of.

୨ । ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—

2. Very strange or wonderful.

କଥୟନ୍ତି—ସ. କି. (ବହୁବଚନାନ୍ତ, ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ମାନବାର୍ଥ ଓ

Kathayanti ବହୁବଚନରେ (ସେ, ସେମାନେ) କହନ୍ତି; କହୁ—

ଅଛନ୍ତି—(he or they) Is or are saying.

କଥୟନ୍ତି ଦାଶରଥ ଶୁଣ ହେ ସୁଗ୍ରୀବ—ଦାଶରଥୟ ।

କଥା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କଥ୍ ଧାତୁ = କହିବା + ଭାବ. ଅ + ଶ୍ଵୀ. ଅ)—

Katha ୧ । ଗଳ୍ପ; କାହାଣୀ, ଉପାଖ୍ୟାନ—1. A feigned

story; a tale; fable; folk-tale.

୨ । କଥାବାତ୍ସା; ବାକ୍ୟାଳାପ—

2. Conversation; talk.

(ଯଥା—ସାନ ମୁହଁରେ ଚଢ଼ି କଥା ସହୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।)

୩ । ଉକ୍ତି—3. Speech.

୪ । ସମ୍ବାଦ; ବାତ୍ସା; ସମ୍ବାଦ—

4. Information; news; message.

୫ । ଉଚ୍ଚାରଣ—5. Utterance.

୬ । ନିର୍ଭର ଜବାବ—6. Solemn promise; word.

୭ । ଭାଷା—7. Language; words.

୮ । ତଥ୍ୟ—8. True facts.

୯ । ବିଷୟ—9. Matter, subject.

୧୦ । ପ୍ରବାଦ, ପ୍ରବଚନ—

10. Proverb, saying; adage.

୧୧ । କିଛି ପଦାର୍ଥ, କୌଣସି ବସ୍ତୁ—

11. Something, anything.

ତମ୍ଭାର କଥା ଦେଖି, ଘେରେ କପଟ ରଖି ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ବ. ଶାଓ ।

୧୨ । ଘଟଣା—12. Happening; event; incident.

ଅଳପ ଭନକୁ ବହୁତ କଥା ହେଉନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାଧି—ଭଗ ।

୧୩ । ଉପଦେଶ—13. Advice.

୧୪ । ଅନୁରୋଧ—14 Request.

୧୫ । ଅବସ୍ଥା—15 Condition; plight.

୧୬ । ଆଦେଶ—16 Order.

୧୭ । ନିରର୍ଥକ ପ୍ରସଙ୍ଗ—

17. Meaningless or unintentional course of talk or conversation.

୧୮ । କର୍ମ, କାର୍ଯ୍ୟ—18. Act.

୧୯ । ବାକ୍ୟ—19. Sentence.

୨୦ । ପଦ—20 Word.

୨୧ । ପ୍ରସଙ୍ଗ—21. Reference.

୨୨ । ଚର୍ଚ୍ଚାବର୍ତ୍ତ, ଆଲୋଚନା—22. Discussion.

୨୩ । ପ୍ରସ୍ତାବ—23. Proposal.

୨୪ । ଜନରକ—24. Rumour.

୨୫ । ବିବରଣ—25. Account; description.

୨୬ । ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—26. Secret.

୨୭ । ମୌଖିକ ରୁକ୍ତି—27. Verbal contract.

୨୮ । ଅଙ୍ଗୀକାର—28. Promise.

୨୯ । ଜବାବ, ରୁକ୍ତି—29. Agreement.

୩୦ । ସତ୍ୟ, ପ୍ରତିଜ୍ଞା—30. Words; resolution.

୩୧ । ଖାତ୍ତି ବା ଅଖାତ୍ତି—31. Fame or notoriety.

ବିନବର ଭାବ, ସୁଗ୍ରୀବ କଥା—ପ୍ରବଚନ ।

୩୨ । ଆଚରଣ—32. Conduct.

ଅରଜନ ଦା ଦେଖି ବୋଇଲେ କୃଷ୍ଣକୁ

ଦେଖ ହେ କୃଷ୍ଣ ଅବତାରୀନ କଥାକୁ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବର୍ଣ୍ଣ ।

ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷାଥ, ହି. କଥା)—ଖଇର—Catechu.

କଥା ଆଶିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ ଓ

Kathā āṣibā ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା; କୌଣସିକ୍ରମେ ଅନ୍ୟଠାରୁ

କଥାଣତ୍ୟା ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—

ବାତଚିନା 1. To gather secrets or true facts from others.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚଢ଼ିର ଅଷ୍ଟର ଓ ମାତା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିର ଅଷ୍ଟର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତୀତ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିର ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଣିବା—

2. To carry news or message from one person to another.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ନିର୍ଭର ବା ସୁର ଜବାବ ଆଣିବା—

3. To enact a confession or sure promise from a person.

କଥା ଉଠାଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବା—

Kathā uṭhāibā 1. To propose.

କଥାଞ୍ଚାଳନ ୨ । ଦୋଷ ପ୍ରସାର କରିବା—

2 To spread ill of something.

୩ । କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବସ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିବା—

3. To give out a matter and spread it.

କଥା ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହେବା—

Kathā uṭhibā 1. Being proposed.

(କଥା ଉଠାଇବା—ଶିଳ୍ପ) ୨ । (କୌଣସି ସମ୍ବାଦ) ପ୍ରସ୍ତୁତ

କଥା ଉଠିବା ହେବା—2. (any news) Being current.

କଥା ଉପରେ କଥା କହିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଜଣକର ବାକ୍ୟ ଶେଷ

Kathā upare kathā kahibā ନ ଦେଉଥିବା କଥା କହିବା—

1. To speak before another person finishes speaking.

୨ । ଅବାଧ ଶ୍ରବଣେ ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେବା—

2. To give insubordinate replies or retorts to one's elders.

କଥାଏ କଥାଏ—ଦେ. କି. ବିଶ.—୧ । ପ୍ରତି କଥାରେ—

Kathāe kathāe 1. In every word.

କଥାଏ କଥାଏ ୨ । ପ୍ରତି ବସ୍ତୁରେ—

ବାତ୍ ବାତ୍ମେ 2. In every matter.

କଥାକଥାକେ—ଦେ. କି. ବିଶ.—କଥାଏ କଥାଏ (ଦେଖ)

Kathākathāke Kathāe kathāe (See)

କଥା କରବା—ଦେ. କି.—୧ । ଭୁକ୍ତି କରିବା, ଶେଷ ଜବାବ କରିବା—

Kathā karibā 1. To enter into a pact or agreement.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. To do an act.

କଥା କହିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଗଳ୍ପ କରିବା—

Kathā kahibā 1. To talk.

କଥାକହା ୨ । ଉପାଖ୍ୟାତାଦି କହିବା—2. To narrate a

ବାତ୍ କହା; ବାତବିତ କହା fable or folk-tale.

୩ । ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—

3. To utter words; to speak.

୪ । ମୁହଁ ଫିଟାଇବା—4. To open one's mouth.

କଥା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି.—୧ । କୌଣସି କଥା ଦଠା ପ୍ରକାଶ କରିବା—

Kathā kāḍhibā To give out something suddenly.

୨ । ଦୋଷ ବାଢ଼ିବା—2. To find fault with.

କଥାକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ୍ୱ. କଥକ)—ବାଗୁଲ, ଗପଡ଼ା—

Kathāku Talkative.

କଥାକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କି.—ସଙ୍ଗତ ବା ଠିକ୍ ମନେ କରିବା—

Kathāku āṇibā To deem adequate or reasonable.

ମୂର୍ଖତା ଲୋକେ ପାଥକ୍ତି ଜଣିବାକୁ,

ବୋଲନ୍ତି ସାହା, ତା ଆମିବା କି କଥା ୨ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

କଥାକୁ କଥା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାରେ

Kathāku kathā ଦିଆଯିବା ଉତ୍ତର—1 Word to word;

reply to every question.

୨ । କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ, କଥୋପକଥନ—

2 Conversation; course of talk.

(ଯଥା—କଥାକୁ କଥାଏ କହି ଦେଲି ସିନା; କିନ୍ତୁ ଏ କଥା

ମୋ ମନେ ନ ଥିଲା)

୩ । ଉପଯୁକ୍ତ ଘଟଣା ଉପଲକ୍ଷରେ କରାଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ—

3. Act done on proper or suitable occasion.

କଥାକୁ କଥାଏ, ଲଭିବନ୍ତୁ ଭଉଣୀ ଗଲେ ସିନ୍ଦୂର ମଥାଏ—ଭଗ ।

କଥାକୁ କହିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ରଖି କେବଳ

Kathāku kahibā ବାଗ୍‌ବ୍ୟୁତ୍ କରିବା—To speak some-

thing only for speaking.

କଥାକୁ ହସିବା—ଦେ. କି—(ଅନ୍ୟ) କହିବା ବସ୍ତୁକୁ ଉପହାସ-

Kathāku hasibā କରିବା—To mock at one's word.

ମୋ କଥାକୁ ହସିବ ଦେଲି ସୁଯୋଗ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷଣ ।

କଥାକୁହା—ଦେ. ବିଶ—କଥାକୁହାଳିଆ (ଦେଖ)

Kathākuhā Kathākuhālīā (See)

କଥାକୁହାଳି—ଦେ. ବିଶ—କଥାକୁହାଳିଆ (ଦେଖ)

Kathākuhālī Kathākuhālīā (See)

କଥାକୁହାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେ କଥା କହି ପାରେ—

Kathākuhālīā 1. One who can talk.

୨ । ଯେ କାହାଣୀ ବା ଗଳ୍ପ କହେ—2. One who

narrates stories or folk-tales.

୩ । ଗପଡ଼ା; ଯେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ କହେ ବା ବକେ—

3. One who talks too much.

୪ । ବାଗୁଲ; ବକ୍ତୃତ୍ୱ; ବାବଦୁକ—4. Talkative.

କଥାକେ କଥାକେ—ଦେ. କି ବିଶ—କଥାଏ କଥାଏ (ଦେଖ)

Kathāke kathāke Kathāe kathāe (See)

କଥାଏ କଥାଏ କଥାକେ କଥାକେ ଯୋକେ ଯାଉଛନ୍ତି ରୁଣ୍ଡ । ଘରାଣା. ମହାଭାରତ ।

କଥା ଛିଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି

Kathā chhindāibā କରିବା—1. To finally settle a

matter.

୨ । ଭୁକ୍ତି କରିବା—2. To enter into a contract.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାବର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁପୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇ	ଋ	ୠ

କଥା ଛଣ୍ଡିଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି
Kathā chhīṇḍijibā ହୋଇଯିବା—1. (a matter)
Being finally settled.

୨ । ଚୁକ୍ତି ହୋଇଯିବା—

2. The completion of a contract.

କଥାଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—ବଚନସଂସ୍ଥା ବ୍ୟକ୍ତି—

Kathāṭiā One who simply talks (without acting).

କଥକଟ୍

କଥାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କଥନ, କଥାନକା)—

Kathāṇi କଥା; କାହାଣୀ—Story; folktale

କଥାରୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ବାଗୁଲ; ଗପଡ଼—

Kathāruā Talkative; garrulous.

କଥା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜବାବ ଦେବା—

Kathā debā To give one's word; to promise
କଥାଦେଖା solemnly.

ବାତଦେନା

କଥା ଦେହରେ ନ ଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଜଣକର ବାକ୍ୟ ଅନ୍ୟର

Kathā dehare na jibā ଅସହ୍ୟ ହେବା—1. A person's
words to be unbearable to another.

୨ । ଜଣକର ଉନ୍ନତ ବା ବିଭବ ଦେଖି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
ପରଜ୍ଞାକାନ୍ତରଜା ଜାତ ହେବା—2. Becoming
envious at another's prosperity.

କଥା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଥିତ ବାକ୍ୟ ପ୍ରତି ଅପତ୍ତି

Kathā dharibā କରିବା ବା ଖବ୍ବ ସମାଲୋଚନା କରିବା—
କଥାଧରା To object to or pass strong remarks

ବାତ ପକଡ଼ିନା against another's words.

ଶମିଷ୍ଠା ଅଜ୍ଞାନ ବାଳକା ତା କଥା ଧରିବା ନୁହେଁ ବହିତ ।

ନନ୍ଦକିଶୋର ଶମିଷ୍ଠା ।

କଥା ଧରି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥା ଧରିବା (ଦେଖ)—

Kathā dhari basibā 1. Kathā dharibā (See)

୨ । କୌଣସି ଘଟଣା ବା ବିଷୟରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା ଭାବକୁ
ବହୁକାଳ ମନରେ ରଖିବା—2. To keep in
mind the impression of something and
to be affected thereby.

୩ । ଜିଗର ଧରି ବସିବା—3. To be obstinate
(in something).

କଥାକିକା—ସ. ବି.—କାହାଣୀ ବା ଉପନ୍ୟାସର ଏକ ଭେଦ, (ଏଥିରେ

Kathāṁkā ପ୍ରଧାନ କାହାଣୀ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚାଳ କଥୋପକଥନ ଦ୍ଵାରା
ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ—ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—

A kind of folktale consisting of
dialogues.

କଥା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ
Kathā nebā ବାହାର କରିବା—1 To cause a person
କଥାଲେଖା to give out a secret.

ବାତଲେନା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ସ୍ଵାଦ ଅନ୍ୟଠାରୁ
ନେବା—2. To carry a message from
a person.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପ୍ରିୟ ଜବାବ ଗ୍ରହଣ କରିବା—

3. To take a promise from a person.

କଥାନ୍ତର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍, କଥା + ଅନ୍ତର)—୧ । କଥାବସର—
Kathāntara 1. Opportunity for talking on a
subject.

୨ । ବାକ୍ୟାନ୍ତର—2. Another word

୩ । ଅନ୍ୟ ବିଷୟ—3. Another matter.

କଥା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆଲୋଚନା
Kathā pakāibā ଉଦ୍ଘୋଷନ କରିବା—1 To introduce
କଥାଫେଲା a discussion on something

ବାତଉଠାନା ୨ । ଆଲୋଚନା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବିଷୟ ଉପସ୍ଥାପିତ
କରିବା—2. To put forth (something) for
discussion.

କଥା ପାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣାର ଜବାବ ରଖିକରିବା—
Kathā pālībā 1. To keep one's promise.

କଥା ପାଳନକରା ୨ । ଅନ୍ୟର ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା—

ବାତପାଳନା 2. To obey another's behests.

କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍, କଥା + ପ୍ରସଙ୍ଗ = ପ୍ରସାବ)—

Kathāprasāṅga ୧ । କଥାର ପ୍ରସାବ ବା ଆରମ୍ଭ—
1. Course of conversation.

୨ । କଥୋପକଥନ—2. Conversation

୩ । ପ୍ରବାଦ—3. Rumour.

୪ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର କଥାଭାଷା—4. Talk on
various subjects.

୫ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବିଷବୈଦ୍ୟ—5. One who pro-
fesses to cure snake-bite by Mantras.

୬ । ସାପୁଆ—6. Snake-charmer.

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବାଗୁଲ; ଗପଡ଼—Talkative

କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—କଥା କହୁ କହୁ, କଥା ଛଲରେ,
Kathāprasāṅgare କଥୋପକଥନକ୍ରମେ—

କଥା ଅମଙ୍ଗେ In the course of conversation; while
କଥାମସଙ୍ଗମେ talking.

କଥା ଫିଟିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଖରୁ ବାକ୍ୟ ନିର୍ଗତ ହେବା—

Kathā phitibā 1. The coming out of words
କଥା ଖୁଲେଯାଏ from the mouth.

ବାତ ଖୁଲିଯାବା ୨ । ଗୁପ୍ତରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—

2. Divulgence of a secret.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପଢ଼ନ୍ତି ଏ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ କେ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

କଥା ବଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟର ବାରମ୍ବାର ଆଲୋଚନା
Kathā baddhāibhā ବା ପୁନରୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଗୁରୁତର ବା
କଥା ବାଢ଼ାନ
ଜଟିଳତର କରବା—
ବାତ ବଢ଼ାନା To complicate matters.

କଥାବଳି—ସ. ବି. (୨୩୧ ଚତୁ, କଥା + ଅବଳ)—
Kathābali ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗଳ୍ପର ଏକତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା, ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉକ୍ତିର ସଂଗ୍ରହ—
A collection of fables or sayings.

କଥା ବଳିଯିବା—ଦେ. ବି—କଥା ବଳେଇବା (ଦେଖ)
Kathā balijibhā Kathā baleibhā (See)
କଥା ବଳେଇବା—ଦେ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ଜର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଠ ସୀମା
Kathā balibhā ଅତିକ୍ରମ କରବା—1. (matters) Going
କଥାବିଗଡ଼ା or proceeding too far.
ବାତବିଗଡ଼ନା ୨ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—
2. (condition) Becoming desperate or
critical.

୩ । କ୍ଷମତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରବା ଅବସ୍ଥା—
3. The state of being beyond one's power
or control.

କଥାବାଜି—ଦେ. ବି—କଥା କହିବାରେ ପଟୁତା (ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନୁହେଁ);
Kathābājī ବାଗୁଲତା; ବକବାଜି; ମୁହଁବାଲିକି—
କଥାବାଜି Talkativeness; bragging.
ବକବାଜି ଭାଷା ଭାଷା କଥାବାଜି ଶେଷ ହୁଏତ କଥା ଭାଷା ।
ରକାସ—ଗୀତ ଲହରୀ ।

କଥାବାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ କଥା + ବାଣୀ; ସହଚର)—
Kathābāṇī ୧ । କଥୋପକଥନ—1. Conversation;
କଥାବାଣୀ talking to one another.
ବାତଚିତ୍ର ୨ । ସମ୍ବାଦ; ବାକ୍ୟାଳାପ—2. Speaking terms.
୩ । ପରସ୍ପର ମନ୍ତ୍ରଣା—3. Consultation.
ସ. ବି—ଅନେକ ପ୍ରକାରର କଥୋପକଥନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Much talk.

କଥା ବାହାରକରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ
Kathā bahārakaribhā ପ୍ରକାଶ କରାଇବା—
କଥା ବାହାରକରବା 1. To bring out a secret from a
ବାତ ନିକାଶନା person.
୨ । କୌଣସି ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପସ୍ଥାପିତ କରବା—
2. To bring out a new proposal.

କଥା ବାହାରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଖରୁ ବାକ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହେବା—
Kathā bahāribhā 1. Words coming out of the
କଥା ବାହାରିବା mouth.
ବାତ ନିକାଶନା ୨ । ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
2. Divulgence of a secret.

କଥା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଆଦେଶ ବା ଅନୁରୋଧକୁ
Kathā bhāṅgibhā ରକ୍ଷା ନ କରବା—To disregard one's
କଥା ଭାଙ୍ଗି order or request
ବାତ ଚୋଡ଼ନା

କଥାଭାଷା—ଦେ. ବି. (ସ. କଥା ଧାତୁ + ଭାଷ ଧାତୁ)—
Kathābhāṣhā କଥାବାଣୀ (ଦେଖ)
Kathābāṛttā (See)

ଶବ୍ଦ ଅଧ୍ୟାୟ ଦ୍ୱରା ସାହୁକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାଘଟା ବଳୟ ।

ପଦାରମ୍ଭୋଦନ. ଗନ୍ତବ୍ୟ ।

କଥା ମାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା ବଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Kathā mājibhā Kathā baddhāibhā (See)

କଥାମାତ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଥା + ମାତ୍ର)—
Kathāmātra କଥାସାର (ଦେଖ)
Kathāsāra (See)

କଥା ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପଦେଶ ବା ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ
Kathā mānibhā କରବା, ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରବା ବା ଆଦେଶ
କଥାମାନା ମାନିବା—To obey or respect one's
ବାତମାନନା order or command or request.

କଥାମାଳା—ସ. ବି—କଥାବଳି (ଦେଖ)
Kathāmālā Kathābali (See)

କଥାମାଳିକା—ସ. ବି—କଥାବଳି (ଦେଖ)
Kathāmālikā Kathābali (See)

କଥା ମିଳିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କଥା + ମିଳି ଧାତୁ)—
Kathā milibhā ୧ । (କୌଣସି ବିଷୟର) ତଥ୍ୟ ବା ଠିକ୍ ସମ୍ବାଦ
କଥା ମିଳି ମିଳିବା—1. Ascertainment of true facts
ବାତ ମିଳନା or state of affairs.

୨ । ମତର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ହେବା—2. Agreement
between the opinions or plans of
different persons.

୩ । ଜଣକ ବର୍ଣ୍ଣିତ କଥାସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କଥାର ମେଳ
ବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ହେବା—3. Tallying of the
stories given by different persons.

୪ । ଜଣକର ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ ହେବା—
4. Ascertainment of a person's wish.

କଥାମୁଖ—ସ. ବି. (୨୩୧ ଚତୁ; କଥା + ମୁଖ)—୧ । କଥାରମ୍ଭ—
Kathamukha 1. The beginning of a tale.

୨ । ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଅବତରଣିକା; ମୁଖବକ—
2. Introduction to a book.

୩ । ନାଟକର ପ୍ରସ୍ତାବନା—3. Prologue.

କଥା ମୋଟ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା ବଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Kathā moṭa karibhā Kathā baddhāibhā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଈ	ଊ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ଟ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଈ	ଊ	ସ	ଷ	ଶ	ଞ	ଟ

କଥାର କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରାହକଥା; ନିରୁତ୍ତର ବିଷୟ—

Kathāra kathā 1. Negligible thing; valueless matter or subject.

୨ । ଯେଉଁ କଥା ବା ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ ନୁହେ—2. Not a thing meant to be acted upon.

୩ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—3. A matter worth consideration or mentioning.

୪ । ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟ—4. Meaningless words.

୫ । ବାଜେ କଥା, ଅବାବଶ୍ୟକ କଥା, ଅସାର କଥା—5. Useless matter.

କଥା ରଖିବା—ଦେ. କି—କଥା ମାନବା, ଆଦେଶ, ଉପଦେଶ ବା
Kathā rakhibā ଅନୁସ୍ଥାପନ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
କଥା ବାଧା To obey one's order; request or commands.

କଥା ରଖିବା (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, କଥା + ଅରମ୍ଭ)—

Kathārambha ୧ । ଗଳ୍ପର ଆରମ୍ଭ—
1. Beginning of a story.

୨ । ପ୍ରସଙ୍ଗର ପ୍ରସ୍ତାବ—
2. Introduction of a subject.

କଥାର ସନ୍ଧି—ଦେ. ବି—୧ । କଥା କହିବାର ଗୁରୁତ୍ଵ ବା ଇଙ୍ଗ—
Kathāra sandhi 1. A clever mode of expression.

୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ରହସ୍ୟ ବା ମର୍ମ—
2. The secret of any matter.

୩ । ଅବୋଧ ବାକ୍ୟ—
3. Incomprehensible words.

କଥା ରହିବା—ଦେ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଉପଦେଶ ବା
Kathā rahibā ଅନୁସ୍ଥାପନ ପାଳନ ହେବା—1. One's advice
କଥା ଥାକା or directions being followed.
କଥା ଥାକା ୨ । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତି ସୁନାମ ବା ଦୁର୍ନାମ ରହିବା—
କଥା ରହନା 2. Notoriety or good name
being published.

(ଯଥା—କଥା ରହିଗଲା କାଳକାଳକୁ)

୩ । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତି ପଣ ରହିବା, ଚିରକାଳକୁ ଗର୍ଭି ରହିବା—
3. (one's actions) Being commemorated.

୪ । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତି ଅପଣ ରହିବା—4. Bad name
surviving a person.

୫ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜବାବ ସ୍ଥିର ହେବା—
5. Completion of an agreement between two persons.

କଥାରୁ ବଳବା—ଦେ. କି—୧ । ସମତାରୁ ବହୁତ୍ଵର ହେବା—

Kathāru balibā 1 To be beyond one's power or control.

କଥାରେ ବାହା ହେବା ୨ । ଅଦେଶ ବା ଅନୁସ୍ଥାପନ ଲଙ୍ଘନ କରିବା
ବା ନ ମାନିବା—2. To disobey or transgress one's order or advice.

କଥାରୁ ବଳେଇବା—ଦେ. କି—କଥାରୁ ବଳବା (ଦେଖ)

Kathāru balibā Kathāru balibā (See)

କଥାରୁ ବାହାର—ଦେ. ବି—ଅଦେଶ ବା ଉପଦେଶ ଲଙ୍ଘନକାରୀ—
Kathāru bahāra Disregarding an order or advice.

କଥାରେ ବାହା (ଯଥା—ମୁଁ ତୁମ କଥାରୁ ବାହାର ନୁହେଁ ।)

କଥାରେ ଅଛି—ଦେ. ଅ—୧ । ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଚନ ଅଛି ଯେ—
Kathāre achhi 1. So the saying goes.

କଥାଏ ଆହେ ୨ । ଜନରକ ହୁଏ ଯେ—
Kathāre achhi 2. So people say.

କଥାରେ କହୁଛି—ଦେ. ଅ—କଥାରେ ଅଛି (ଦେଖ)

Kathāre kahanti Kathāre achhi (See)

କଥାରେ କହି—ଗ୍ରା. ଅ—କଥାରେ ଅଛି (ଦେଖ)

Kathāre kahi Kathāre achhi (See)

କଥାରେ ଜିଣିବା—ଦେ. କି—ସୂକ୍ଷ୍ମ ବା ଚର୍ଚ୍ଚରେ ପରାସ୍ତ କରିବା;
Kathāre jibibā ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ଜିଣିବା ହେବା—To vanquish
କଥାରେ ଜିଣିବା by reasoning or argument; to foil or
କଥାରେ ଜିଣିବା overpower by argument; to win in a
wordy duel

କଥାରେ ଥିବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦେଶ ବା
Kathāre thibā ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
କଥାରେ ଥାକା 1. To act according to one's order or
କଥାରେ ଥାକା advice.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହେବା—

2. To be subservient to another.

କଥାରେ ପାରିବା—ଦେ. କି—କଥାରେ ଜିଣିବା (ଦେଖ)

Kathāre pāribā Kathāre jibibā (See)

କଥାରେ ବହାକିବା—ଦେ. କି—୧ । ମାନମାୟ ବା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତି ସଙ୍ଗେ
Kathāre bahakibā ବେଆଡ଼ା କରି କଥା କହିବା; ଅଭିମୁଖ—
କଥାରେ ବହାକିବା—1. To talk irreverently
or beyond the bounds of decency.

୨ । ଅଭିମୁଖିତ ବା ଅନୁଚିତ ବ୍ୟବହାର କରିବା—

2. To deal improperly or indecently; to mete out improper treatment.

କଥାରେ ରହିବା—ଦେ. କି—କଥାରେ ଥିବା (ଦେଖ)

Kathāre rahibā Kathāre thibā (See)

ସାଧାରଣଲେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ଏ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ରାସାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କଥାରେ ହଟିବା—ଦେ. କି—ସ୍ଵକ୍ରିତକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବରେ ପରସ୍ପର ହେବା—

Kthāre haṭibā To be vanquished or foiled or
କଥାୟ ହଟିଯାଏ overpowered in argument.

ବାତମେ ହଟିଆନା

କଥା ଶୁଣିବା—ଦେ. କି—୧ । ବାକ୍ୟକୁ କାନରେ ଶୁଣିବା—

Kathā śunibā 1. To hear one's words.

କଥା ଶୋନା ୨ । ପ୍ରଶ୍ନ ବା ବାକ୍ୟକୁ ଶୁଣି ଚିହ୍ନର ଅର୍ଥ

ବାତ ଶୁଣନା ରୁଚି ପାରିବା—

2. To understand words spoken to one; to
respond to a call.

୩ । ଅଦେଶ ବା ଉପଦେଶକୁ ସାଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା
ବା ମାନିବା—3. To obey or respect one's
orders or request.

୪ । ଅନ୍ୟର ଉପଦେଶ ପ୍ରତି ମନଯୋଗୀ ହେବା—

2. To attend to another's advice.

କଥାସଚିବ—ସ. ବି. (୭ମୀ ତରୁ, କଥା + ସଚିବ)—ଓକଲ୍;

Kathāsachibā ବାରିଷ୍ଟର; ବିଚାରାଳୟରେ ପକ୍ଷସମର୍ଥକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Counsel; barrister; pleader.

କଥାସରିତ—ସ. ବି—କଥାସରିତସାଗର (ଦେଖ)

Kthāsarit Kthāsaritsāgara (See)

କଥାସରିତସାଗର—ସ. ବି. (ନାମ)—ସମ୍ବୃତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ, କାଶ୍ମୀ-

Kathāsaritsāgara ରାଧିପତି ଶ୍ରୀହର୍ଷଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ

ତାଙ୍କ ମହିଷୀଙ୍କ ଚିତ୍ତବିନୋଦନାର୍ଥ ସୋମଦେବ ଭଞ୍ଜ-
କବିଙ୍କଦ୍ଵାରା ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ବୃତ ଗଳ୍ପ ବା ଉପାଖ୍ୟାନ ପୁସ୍ତକ—
The title of a work of fiction or stories
composed by Somadeba Bhaṭṭa at
the instance of Śrīharsha, king of
Kāśmīra.

[ଦ୍ର—ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ 'ବୃହତ୍ କଥା' । ଏହା ପୈଶାଚୀ-
ଭାଷାରେ ଲିଖିତ । ଏଥିରୁ ସାରସଂଗ୍ରହ କରି ସୋମଦେବ ଭଞ୍ଜ
ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

କଥାସରିବା—ଦେ. ବି—୧ । କଥିତ ଗଳ୍ପର ସମାପ୍ତି ହେବା—

Kathāsaribā 1. The conclusion of a story.

ମୋ କଥାଟି ସରିଲା, ପୁଲୁ ଚଢ଼ି ଫିଲ—କାହାଣୀ ।

୨ । ସବ୍ୟନାଶ ଘଟିବା—

2. Happening of ruin.

(ଯଥା—ମାମଲ୍ଲା ମକଦ୍ଦମାରେ ମୋ କଥା ସରିଲା ।)

କଥାସାର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କଥା + ସାର)—ବଚନସଂସ୍ଥ;

Kathāsāra ଯେ ମୁହଁରେ ଲମ୍ବାଚରୁଡ଼ା କଥାଗୁଡ଼ିଏ କହେ

ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ଶକ୍ତି ବା ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାଇ-
ଥାରେ ନାହିଁ—Full of verbiage; one who
promises many things but performs

nothing; hollow sounding; uttering high
sounding words; ending in words
only.

କଥା ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ଜବାବ କରିବା,

Kathā hebā ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ରୁଚି ହେବା—

କଥା ହସା 1. To enter into a contract or pact
ବାତଚିତହୋନା or understanding.

ଯେଉଁ କିଛି ପୂର୍ବେ ଥିଲେ କଥା ହୋଇ,

ସେ ସମୟରେ ମୋତେ ଦେଖାଦେଲେ ଯାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । କଥାବାତ୍ତା ହେବା—2. To talk; to converse.

ବୁଢ଼ଗଲେ ଅନନ୍ଦରସେ କଥା ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ପରାମର୍ଶ କରିବା—3. To consult.

ଶୁଭାଳ ଶୁଭାଳୀ ବେନି ହୁଅନ୍ତେ ସେ କଥା—ସାଧୁଲା, ମହାଭାରତ ।

ଦେ. ବି—(କୌଣସି ବିଷୟ) କଥାବାତ୍ତାଦ୍ଵାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—
(a matter) Being settled after a talk.

କଥିତ—ସ. ବି. (କଥା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Kathita ୧ । ଉକ୍ତ—1. Said; spoken of; told.

୨ । ବର୍ଣ୍ଣିତ; ବିବୃତ—2. Mentioned; described.

୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—3. Expounded; explained.

୪ । ଉଚ୍ଚାରିତ—4. Uttered; pronounced.

ସ. ବି. ୧ । (+ କର୍ମ. ତ) ବିଷ୍ଣୁ—1. The God Bishnu.

୨ । (+ ଭାବ. ତ)—କଥନ—2. Utterance.

କଥିତ ଅଛି—ଦେ.—କଥାରେ ଅଛି, ଏହି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଶୁଣାଅଛି

Kathita achhi ଯେ; କମ୍ପଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ; ଉକ୍ତ ଅଛି ଯେ—

It is said; so the saying goes.

କଥିତପଦତା—ସ. ବି.—ପୁନରୁକ୍ତତା (ଦେଖ)

Kathita padatā Punaruktatā (See)

କଥିତ ଭାଷା—ଦେ. ବି.—୧ । ଜୀବିତ ଭାଷା; ମାତୃଭାଷା; ଚକ୍ଷୁସ୍ତ୍ୱା

Kathitabhashā ଭାଷା—1. Living language; a

ମୃତ ଭାଷା } ବିପରୀତ vernacular.

ଲିଖିତ ଭାଷା } ୨ । ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ଲେଖେ

ସାଧାରଣତଃ କଥାବାତ୍ତା କରି—

2. Spoken language.

କଥାକୃତ—ସ. ବି. (କଥା + ଅକୃତ. ତତ୍ତ୍ୱାବେ ଚ୍ୟ + କ୍ତ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Kathikṛuta କଥାମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ; କେବଳ ଗଳ୍ପରୂପରେ

ଚକ୍ଷୁସ୍ତ୍ୱା—Reduced to a tale; existing

only in words or books; a mere matter
of history; no longer in existence.

କଥୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପାଣିକଥୁ (ଦେଖ)

Kathu Pāṇikathu (See)

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଆକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ଦ୍

କଥୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବିଶ (ସ. କଥମ୍)—

Kathu ୧ । ମୁଣ୍ଡୁଡ଼ୁ, ଅଦୌ—1. At all.

୨ । କଦାପି—2 Ever.

କଥୁକଥା—ପ୍ରା. ବି.—୧ । କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ—1 Discourse; course
Kathuñkathā of conversation; topic of
conversation.

୨ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—

2. Anything worth mentioning.

୩ । କଥାକଥା (ଦେଖ)

3. Kathamkathā (See)

କଥୁକଥା ହେବା—ପ୍ରା. କି—୧ । କଥାବାଚୁ ହେବା—

Kathuñkathā hebā 1. To talk or converse.

୨ । ସାଧାରଣଭାବରେ କଥାବାଚୁ ହେବା—

2 To have a general talk or discourse.

କଥୁ ପିଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଦ୍ଧପୁର) ବି.— ଚାଉଳପିଠା—

Kathu piṭhā A cake made of rice-flour.

କଥୁ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଦୀର୍ଘକାଳ ଆଖିବଥା ଭୋଗ

Kathu hebā ହେବା—Suffering long from eye-ache.

କଥୋଦଘାତ—ସ. ବି. (କଥା + ଉଦଘାତ)—ନାଟକର ପ୍ରସ୍ତାବନା-

Kathodghāta ବିଶେଷ—A kind of prologue.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସୁଦୃଶ୍ୟର କଥା ଶୁଣି ଅଥବା ଚିତ୍ରକୁ

ବାକ୍ୟର ମର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ପାଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଦ୍ୱୟ ସେଠାରେ କଥୋଦ-

ଘାତ ନାମକ ପ୍ରସ୍ତାବନା ହୁଏ । ଯଥା—ସୁନ୍ଦରୀ—ଜଗନ୍ନାଥର

ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ହୃଦୟରୁ କମ୍ପା ସାଗର ମଧ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରମତ

ବସ୍ତୁ ଅଶୀଇ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି—ରତ୍ନାବଳୀ ।]

କଥୋପକଥନ—ସ. ବି (୨ମୀ ଚତୁଃ, କଥା + ଉପକଥନ)—

Kathopakathana ୧ । ଉକ୍ତି ପ୍ରତିକ୍ତି—

1. Mutual question and answer; dialogue.

୨ । କଥାବାଚୁ—2. Conversation; verbal

intercourse.

କଥ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (କଥ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—କଥ୍ୟମ୍ (ଦେଖ)

Kathya Kathāṇīya (See)

କଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—1. To spread.

Kad (root) ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା—2. To be distressed.

କଦ୍‌ଜାବ୍—ବିଦେ. ବି. (ଫା.) (କଦ୍‌ଜାବ୍‌ ଭାଷା)—ଅଦାଲତରେ

Kadjābīb ପ୍ରତିବାଦୀ ଦେବା ଜବାବର ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀ ବାଦୀ ଦେବା

ଶେଷ ଜବାବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜବାବର (ଉଦ୍‌ଜବାବର) ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରତି-

କଦ୍‌, ଜବାବ ବାଦୀ ଦାଖଲ କରିବା ଜବାବ—

Second written statement of the defendant
to meet the plaintiff's second
statement.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ କାଜମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱର-ଅଦାଲତରେ ବାଦୀର ଦାବିର
ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରତିବାଦୀ ଜବାବ ଦେଉଥିଲା । ପ୍ରତିବାଦୀର ପ୍ରତିବାଦ
ଉକ୍ତି ଜବାବକୁ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀ ବା ରଦ୍ କରବା ପାଇଁ ବାଦୀ ରଦ୍‌ଜବାବ
ଦେଉଥିଲା । ଏ 'ଉଦ୍‌ଜବାବ'ର ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରତିବାଦୀ 'କଦ୍‌ଜବାବ'
ଦେଉଥିଲା ଓ ଚତୁର୍ଥରେ ବାଦୀ ଶେଷରେ 'ଉଦ୍‌ଜବାବ' ଦେଉ-
ଥିଲା । ଏହିଠାରେ ବାଦୀପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କର ଉତ୍ତରପ୍ରତିବାଦ ଶେଷ
ହେଉଥିଲା । ଚତୁର୍ଥରେ ମକଦ୍‌ମାର ବିଶ୍ୱର ଅବସ୍ଥା ହେଉଥିଲା ।]

କଦ—ସ. ବିଶ. (କ=ସୁଖ, ଜଳ + ଦା ଧାତୁ=ଦେବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱ.)

Kada

ଅ)—ସୁଖଦାୟକ—Giving happiness,
pleasant.

ସ. ବି—ମେଘ—Cloud.

କଦକ—ସ. ବି. (କଦ=ମେଘ + କ, ଯେ ମେଘ ପରି ଛାୟା ଦିଏ)—

Kadaka

ବିତାନ; ଚାନ୍ଦୁଆ —Awning; canopy.

କଦକ୍ଷର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୁ + ଅକ୍ଷର, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର ଅଦେଶ)—

Kadakshara କୁଣ୍ଡିତ ଅକ୍ଷର ବା ଲେଖା—Bad writing,
clumsy writing.

ସ. ବିଶ. ଫୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସାହାର ହସ୍ତାକ୍ଷର କଦର୍ଯ୍ୟ—

(କଦକ୍ଷର—ଶୁ) One who writes a bad or clumsy
hand.

କଦଗ୍ନି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୁ + ଅଗ୍ନି, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର ଅଦେଶ)—

Kadagni

ମଦାଗ୍ନି; ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ—

Indigestion; dyspepsia.

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—Dyspeptic.

କଦଧ୍ୱା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୁ + ଅଧ୍ୱା=ପଥ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର

Kadadhwa ଅଦେଶ)—୧ । କୁପଥ—1. Wrethed road.

୨ । କୁମାର୍ଗ—2. Bad way

ସ. ବିଶ. ଫୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁମାର୍ଗଗାମୀ—

One given to evil ways or gone astray.

କଦନ—ସ. ବି. (କଦ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା, ବିନାଶ କରିବା +

Kadana ଭାବ. ଅନ) —୧ । ମାରଣ—1 Killing.

୨ । ପୀଡ଼ନ—2. Oppression.

୩ । ବିନାଶ—3. Destroying.

୪ । ପାପ—4. Sin.

୫ । ଯୁଦ୍ଧ—5. Fight.

୬ । ମର୍ଦ୍ଦନ—6. Rubbing; pressing

୭ । ଅବସାଦ—7. Langour.

୮ । କଷ୍ଟ—8. Trouble.

ମୂର୍ତ୍ତି ବେଦେ କାହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏ କଦନ—କଦର୍ଯ୍ୟ, କଷ୍ଟାବସ୍ଥା, ଚ ଶାନ୍ତି ।

କଦନ୍ତ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୁ + ଅନ୍ତ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର ଅଦେଶ)—

Kadanna ୧ । କୁଣ୍ଡିତ ଅନ୍ତ, ଅଖାଦ୍ୟ—

1. Bad or unclean food.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବପସ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ' ଖୋଜିବ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୧ । ସମ୍ପର୍କ ସିକା ହୋଇ ନ ଥିବା ଅନ୍ନ—

2. Food not properly boiled.

୩ । କୁଣ୍ଡିତ ଲୋକ ଘରର ବା ପାକର ଅନ୍ନ—

3. Food cooked by a low-caste person.

୪ । ପରଠାରୁ ମାଗି ଆଣିବା ଅନ୍ନ—

4. Food begged of others.

ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁଣ୍ଡିତ ଅନ୍ନପ୍ରିୟ—

(କଦମ୍ବ—ଶ୍ରୀ) Fond of unclean food.

କଦମ୍ବ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା, କୁ + ଅପତ୍ୟ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତୃ ଅଦେଶ) —

Kadapatya ୧ । କୁପୁତ୍ର, କୁସନ୍ତାନ, କୁଳାଙ୍ଗାର ପୁତ୍ର—

1 Unworthy scion of a family.

୨ । କଦାକାର ସନ୍ତାନ—2. Deformed child.

(କଦମ୍ବ—ଶ୍ରୀ) ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁପୁତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—

Having a deformed or unworthy child.

କଦମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଦ୍ ଧାତୁ = ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା ଫ. କଦମ୍ବ)—

Kadabada ୧ । କଲେଇବଲେଇ, ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଅଭିଶପ୍ତ କ୍ଳେଶ—

ହାସବାନୀ 1. Trouble; harassment; affliction;

ହୈରାନୀ suffering.

୨ । ବେଦନା—2. Pangs.

ଦେ. ବିଶ—ବେଦନାପ୍ରାପ୍ତ, କୁଣ୍ଡ, କଲବଲ—

ହୈରାନ, ହାସବାନ Afflicted, harassed; troubled.

ହୈରାନ

କଦମ୍ବ—ଶ୍ରୀ. ବିଶ—୧ । କୁଣ୍ଡ, କଲବଲ—

Kadabadi 1. Harassed.

ହୈରାନ ୨ । କଷ୍ଟପ୍ରଦ—2. Painful.

କଦମ୍ବ—ଦେ. ଅ. (ଫ. କଦା ବା)—

Kadabha ୧ । କୌଣସି ସମୟରେ—

କସ୍ୟ; କସାର 1. At any time.

୨ । କୃତ—2. Hardly; scarcely.

୩ । ସମ୍ଭବତଃ—3. Perchance.

୪ । କେବେ କେବେ—4. At time

କଦମ୍ବ—ଶ୍ରୀ. ଅ - କଦମ୍ବ (ଦେଖ)

Kadabha Kadabha (See)

କଦମ୍ବ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ଅଭ୍ୟାସ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତୃ

Kadabhyasa ଅଦେଶ)—ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ—

Bad habit.

କଦମ୍ବ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. କଦମ୍ବ = ପାଦ)—

Kadam ୧ । ଅଶ୍ବର ଗତିବିଶେଷ—

କଦମ୍ବ 1. A kind of measured trot of a

କଦମ୍ବ trained horse.

ବାହୁ ଅଗ୍ରାଗତ୍ୟ ଦେଖ ଅଶ୍ବବର. କଦମେ ପୂର୍ଣ୍ଣର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖ ।

ସାଧାରଣ. ନିଜକେଶ୍ବର ।

୨ । ପଦଶ୍ଚ; ପାଦବିସ୍ତାର, ଶୃଙ୍ଖଳା ବେଳେ ଦୂର ଗୋଡ଼—

ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନ୍ତର— 2. Foot-step; pace.

ଉନ୍ନତାଭିରୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ବି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ କଦମ ଦୂର ବେଳେ ମଝିରେ ଉପସାରି ।

ଫଳାତମୋହନ—ଛମାଶଂଖ୍ୟା ।

୩ । ପାଦ—3. Foot

୪ । ମହମା, ମାହାମା—4. Power.

୫ । କଦମ୍ବ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—5. A species of tree and

its flower; Nauclea Cadamba.

ଫ. ବିଶ—ହର୍ଷୋତ୍ପୁଷ୍ଟ—With hairs standing on end through joy.

କଦମ୍ବ—ଦେ. ବି—୧ । କଦମ୍ବଫୁଲପରି ଦେଖାଯିବା ବାଣବିଶେଷ—

Kadamagachha 1. A firework resembling the

କଦମ୍ବ Kadamba flower when illumin-

କଦମ୍ब ated.

୨ । କଦମ୍ବ (ଦେଖ)

2. Kadamba (See)

କଦମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାର କଦମ୍ବ ଗତି—

Kadamachali Strutting of a trained horse.

କଦମ୍ବ—କୀର୍ତ୍ତବ୍ୟ

କଦମ୍ବ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ରସୁଲ୍ = ପରମେଶ୍ବର + କଦମ୍ବ =

Kadamarasul ପଦଚକ୍ର—ମହାପୁରୁଷ ମହାମହାଙ୍କ ପଦଚକ୍ର

କଦମ୍ବ—କଦମ୍ବ ସେହିଠାରେ ପୂଜିତ ହୁଏ)—କଟକରେ ଥିବା

କଦମ୍ବ—କଦମ୍ବ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଉପାସନା ମନ୍ଦିର—

A Mahomedan temple of worship

in the town of Cuttack.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ସୁବାଦାର ସୁଜାଉଦିନ୍ ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନଙ୍କର

ପରସ୍ପର ବିଦ୍ବେଷଭାବ ଦୂର କରିବା ମାନସରେ କଟକରେ ଏହି

ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ

ଭିତ୍ତିଭେଦ ସେଠାରେ ଉପସନା କରୁଥିଲେ । କୃପାସିଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ୍ମଣାସ]

କଦମ୍ବ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଚରୁଣ, ଦାମୁଡ଼ (ମଇଁଷି)—

Kadam 1. Young (buffalo)

୨ । ଜଳରେ ଓଦା ହୋଇ ଫୁଲୁଥିବା କଣ୍ଟା ଚୁଡ଼ା ସଙ୍ଗେ

ପ୍ରାମିଶ୍ଣ ଏକ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ—A kind of food

prepared from parched paddy.

କଦମ୍ବ—ଶ୍ରୀ. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୋଡ଼ାର କଦମ୍ବ ଶୃଙ୍ଖଳା—

Kadami Measured or dancing trot of a trained

horse.

କଦମ୍ବ—ଫ. ବି. (କଦ୍ ଧାତୁ = ବସ୍ତ୍ରୀକ୍ରିୟା ହେବା; ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା +

Kadamba ଅମ୍ବ, ବା କଦମ୍ବ = ବର୍ଷାକାଳକୁ + ବା ଧାତୁ =

ଫ. ବୋଧ କରିବା + ଅ)—୧ । ବର୍ଷାକାଳରେ ଫୁଟୁଥିବା

ପ୍ରମୁଦ; ହଳପ୍ରମୁଦ ଲେମ୍ବୁ ପରି ଏକ ଜାତୀୟ ଗୋଲ୍ଲକାର ଓ

ମାସ; ଉତ୍ତମୁଷ୍ଟ ଉତ୍ତମୁଷ୍ଟରେ କେଶରବିଶିଷ୍ଟ ଫୁଲ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର ଗଛ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାଶନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଝ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଦ୍ଵ

କଦମ୍ବ A species of tree flowering in the
 କଦମ୍ବ rainy season and its flower, Anthoce-
 ବୁ କଦମ୍ବ phalus Cadamba (Haines).
 ଅ. କଦମ୍ବ [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର, କଷାୟ- ଲବଣରସ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ,
 ମ. ରାଜକଦମ୍ବ ପ୍ରଭୃତି, ସାରକ, ବିଷ୍ଣୁମୂଳାରକ, ରୁଷ୍ଟ, ଏହା କଫ,
 ତେ. କଞ୍ଚିମ୍ବ ପ୍ରନ୍ୟ ଓ ବାୟୁଜନକ ।]

ତା. କଞ୍ଚିମ୍ବ, କଦମ୍ବ

୨ । ସମୂହ—2 Collection; multitude

କାନ୍ତା କଦମ୍ବ ହୋଇ ଏକମେଳ

କଲେ ଦଶକ ଯାଇ ନକବାଳ । ଗାନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ପଞ୍ଚ; ଦଳ; ପଞ୍ଚା—3. Group; swarm; party.

୪ । ସର୍ବପ, ସୋରସ—4. Mustard.

* । (ଜ୍ୟୋତିଷପରିଭାଷା). ରବିମାର୍ଗର ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ
 ଥିବା ମେରୁବିନ୍ଦୁଦ୍ଵୟ—

5 (Astronomy) Poles of the ecliptic

ଦେ. ବି—ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—Name of a demon.

କଦମ୍ବ କଦମ୍ବକଲେ ନାହିଲେ ଏମ । ଅଭିମନ୍ୟୁ କଦମ୍ବକଲ୍ଲୋଳମଣି ।

ଦେ. ବିଶ—ଆନନ୍ଦରେ କଦମ୍ବମୂଳ ପରି ରୋମେନ୍ତୁତ;
 ହର୍ଷୋତ୍ପନ୍ନ—Horripilated with sudden joy.

କଦମ୍ବକ—ସ. ବି. (କଦମ୍ବ + କାର୍ତ୍ତରେ. କ)—କଦମ୍ବ (ଦେଖ)

Kadambaka Kadam a (See)

କଦମ୍ବପୁଷ୍ପିକା—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ମହାମୂର୍ତ୍ତି; ବଡ଼ଆଲକୃଷ୍ଣି ଲତା—

Kadambapushpikā A creeper; Sphareanthus

ବଡ଼ଧୂଳକୃଷ୍ଣି; ଗୋରକ୍ଷମୂର୍ତ୍ତି Indicus.

କଦମ୍ବମୂଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—(ଯେ କଦମ୍ବ ଗଛ ମୂଳରେ ବିହାର କରବାକୁ

Kadambamūlīā ଭଲ ପାଆନ୍ତି)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

(Loving to play at the foot of a Kadamba
 tree)—An epithet of Śrīkṛṣṇa.

ମନୋରମମନ୍ତ୍ର କଦମ୍ବମୂଳିଆକୁ ମଣିଷାଳା ଭଣାଉଛି ।

କଦମ୍ବମୂଳ—ସଙ୍ଗତ ।

କଦମ୍ବଜାଶ୍ଠି—ସ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ରବିମାର୍ଗର ଉତ୍ତରଦକ୍ଷିଣକୁ ଯୋଗ

Kadambajashṭi କରଥିବା କାଳ୍ପନିକ ରେଖା—

(Astronomy) Line joining the two poles
 of the ecliptic.

କଦମ୍ବା—ଦେ. ବି—କଦମ୍ବା (ଦେଖ)

Kadambā Kadamā (See)

କଦର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—୧ । ସୁଧାଧାନକ ଗ୍ରାହ—

Kadar 1. A strategical point or position;
 a convenient hold.

କଦର

କଦର ୨ । ଉପାୟ—2. Plan.

୩ । କୌଶଳ—

୩. Stratagem; artifice; tactics.

୪ । ଖଞ୍ଜ, ସୁଯୋଗ—4. Opportunity.

* । ରହସ୍ୟ, ଗୁପ୍ତ କାରଣ—5. Secret

୬ । ସମ୍ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—6. Prestage; respect.
 ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଦୋଷ—1. Fault.

୨ । ହୁତ—2. Defect.

୩ । ଦୁର୍ବଳତା—3. Weakness.

କଦରକାଦର—ବୈଦେ. ବି.—ଖଞ୍ଜଖଞ୍ଜ, ଛଦାପଞ୍ଚା—

Kadarkādar Vigilance; strategy; tactics.

କଦବକାଦବ ବିଶ—ତାକତରକଥା, ହୁସିଆର—

କଦରକାଦର Watchful; tactical.

କଦରଦାନ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା.)—୧ । କାଇଲ (ଲୋକ); ଯେଉଁ

Kadardān ଲୋକ ଆପଣାର ଦୋଷ ବା ହୁତ ସ୍ୱୀକାର କରେ—

କଦବଦାନ 1. (a person) Who admits his fault.

କଦରଦାନ ୨ । ଗୁଣଗ୍ରାହୀ, ଗୁଣଗ୍ରାହକ—

2. One who appreciates merit.

ମିଆଁ ହୁତମ କଲେ, ବହୁତ କଦରଦାନ ଅଛନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କଦର—ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ଦୃ ଧାତୁ—ବିଦାର୍ଣ୍ଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ.)—

Kadara ୧ । କଷ୍ଟାବହୁର ଗଛ—

1. The thorny Acacia tree.

୧୨୦୭ ବ. ଶ. ସ. ଅ. ଅକ୍ଷର କଦର—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୨ । ପାୟସ—2. Frumenty.

୩ । ଉପାୟ—3. Means.

୪ । ଯତ୍ନ—4. Exertion.

* । ଖଞ୍ଜ, କୌଶଳ—5. Stratagem.

୬ । କ୍ଷୁଦ୍ର ରୋଗବିଶେଷ—6. A petty disease.

୭ । ବେଗ ଖଦିର; ପକଡ଼ା ବା ପାଖେର ଖଇର—

7. Brown catechu.

କଦର ଉଦ୍ଧିବା—ଦେ. ବି.—ଖଞ୍ଜ ବା ସୁଧାଧାନ ଖୋଜବା—

Kadara undibā To be on the look-out for an

opportune time or place; to try to find

out a weak position of the enemy.

କଦର କରବା—ଦେ. ବି.—କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କରବା—

Kadara karibā To apply tactics.

କଦବକବା

କଦରକାଦର

କଦରଦାର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ.)—କୌଶଳ—

Kadaradār Strategical; tactful.

କଦବଦାବ, କଦବିଷା

କଦରଦାର

କଦରଥ—ଦେ. ବିଶ—କଦରଦାର (ଦେଖ)

Kadariā Kadaradār (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭ୍ରାଣାବେଶରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କଦର୍ଥ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା. କୁ + ଅର୍ଥ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତୃ ଅନ୍ଦେଶ)—

Kadartha ୧ । କୌଣସି ଶବ୍ଦର କୁସ୍ଥିତ ଅର୍ଥ—

1. Misinterpretation; bad sense or meaning given to an expression.

୨ । କୁସ୍ଥିତ ବା ନିନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—

2. Evil intention,

ଫ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବ୍ୟର୍ଥ—1 Ineffectual

୨ । ନିର୍ବର୍ଥକ—

2. Without any sense or meaning.

୩ । ମନ୍ଦାର୍ଥକ—

3. Having a bad meaning or sense.

୪ । କୁସ୍ଥିତଅର୍ଥକାରୀ—

4. Attaching a bad meaning or sense to an expression; misinterpreting.

ଗ୍ରା. ବି. ବିଶ. (ଫ. କଦାପି)—କଦାପି—On any account; for any consideration.

(ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ କଦର୍ଥ ଯିବି ନାହିଁ ।)

କଦର୍ଥକ—ଫ. ବି. (କୁ + ଅର୍ଥ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ, କୁ ସ୍ଥାନରେ Kadarthana କର୍ତ୍ତୃ ଅନ୍ଦେଶ)—୧ । କୁସ୍ଥିତ ଅର୍ଥକରଣ—

1. Taking a word or thing in a bad sense; misjudging; misinterpretation; misunderstanding.

୨ । ଅବମାନନା—2. Insult.

୩ । ଅପବାଦ ଦେବା—3. Vilification.

୪ । ବହମାନା—4. Humiliation.

୫ । ନିର୍ଯ୍ୟାତନ, ପୀଡ଼ନ, ଉଦ୍‌ଘାତନ—

5. Oppression; harassment.

୬ । ଦୁର୍ଗତି, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—6. Adversity.

ଦେ. ବି—କଷ୍ଟ—Trouble.

କଦର୍ଥକା—ଫ. ବି. (କଦର୍ଥକ + କ୍ଷା. ଆ)—କଦର୍ଥକ (ଦେଶ)

Kadarthanā

Kadarathana (See)

କଦର୍ଥକ—ଫ. ବିଶ. [କୁ = କୁସ୍ଥିତ + ଅର୍ଥକ = (ଅର୍ଥ) ଧାତୁ + କର୍ମ. Kadarthita]—୧ । କୁସ୍ଥିତଅର୍ଥରେ ବୁଝାଯିବା—

1. Misinterpreted.

୨ । ବହମାନିତ—2. Humiliated; misjudged.

୩ । ଦୂଷିତ—3. Soiled; desecrated; vilified.

୪ । ନିର୍ଯ୍ୟାତ—4. Persecuted.

୫ । ପୀଡ଼ିତ—5. Oppressed; tortured.

କଦର୍ଥକା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ଫ. କଦର୍ଥକ)—କଷ୍ଟ ଦେବା—

Kadarthibhā

To trouble; to afflict.

ବିଶ୍ୱର୍ଥ ଧନ ଅବ ସେବେ, ନିତ୍ୟ କଦର୍ଥକ ସମସ୍ତେ—

ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କଦର୍ଥେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ. (ଅଶୁଭ, ଫ. 'କ୍ରମର୍ଥ')—

Kadarthe

—୧ । କାର୍ତ୍ତ୍ତକ—1. The reason why.

ଅଗତ କଦର୍ଥେ ଯଦର୍ଥେ ବହି କସ ହେବ—

ଭଞ୍ଜ. କୋଟିହାସପୁରାଣ ।

୨ । (ଫ. କଦର୍ଥ) କଦର୍ଥ୍ୟ ଭାବରେ—

2. In an awkward or horrible manner.

କଦର୍ଥେ କରନ୍ତେ ଭକ୍ଷଣ, କରଇ କାତରେ ସେବନ—

ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କଦର୍ଥ୍ୟ—ଫ. ବିଶ. (କୁ + ଅର୍ଥ୍ୟ = ଅଧିକାରୀ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—

Kadarjya

୧ । କୁସ୍ଥିତ—1. Bad; clumsy; nasty;

(କଦର୍ଥ୍ୟତା—ବି)

awkward; base.

୨ । କୃପଣ, ଯେ ନିଜେ କଷ୍ଟ ପାଇ ଓ ଅପଣା ପରିବାରକୁ ଦୁଃଖ ଓ ଅଭାବରେ ପକାଇ ଧନ ସଂଗ୍ରହ—

2. Miserly; niggardly.

୩ । ଲୋଭୁ—3. Covetuous.

୪ । ନୀଚ; ଜୟନ୍ୟ, ସୁଦ୍ର—

4. Petty; abominable.

ଦେ. ବି.—୧ । କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A miser.

୨ । ବହମାନା, ନିର୍ଯ୍ୟାତନ—2. Humiliation.

ଦେ. ବିଶ.—କୁସ୍ଥିତ; ଅପରିଷ୍କୃତ—

1. Uncleansed; dirty.

୨ । ନିର୍ଯ୍ୟାତ; ବହମାନିତ—2. Humiliated.

୩ । ଅଧିକାନ୍ତ—3. Oppressed.

୪ । କଲବଳ; କ୍ଳିଷ୍ଟ, ଉଦ୍‌ଘାତକଳ—4. Afflicted with pain; sorely troubled.

ଅସ୍ୱାଦ୍ କଦର୍ଥ୍ୟ କଲେ ଶ୍ରେଣୀ ଘଟେ ଦେହେ । ପୀତାସର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କଦର୍ଥ୍ୟତା—ଫ. ବି. (କଦର୍ଥ୍ୟ + ଭାବ. ତା)—କୁସ୍ଥିତତା—

Kadarjyatā

Badness; awkwardness.

କଦଳି—ଫ. ବି. (କ = ବାୟୁ + ଦଳ ଧାତୁ = ଭେଦ କରବା + କର୍ମ. Kadalā)—କଦଳି (୧) (ଦେଶ)

Kadalā

Kadalī (1) (See)

ଦେ. ବି.—ଅସ୍ମୁଣ୍ୟ. ନୀଚ ଜାତିବିଶେଷ—

Name of a low caste.

କଦଳିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କଦଳି ପରି ଅକୃତବିଶିଷ୍ଟ—

Kadalīā

Having the shape of a plantain.

(ଯଥା—କଦଳିଆ ଆମ୍ବ ।)

କଦଳିଆଚମ୍ପା—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟ ଧାନ—ଏହାର

Kadalīāchampā

ଗୁରୁଳ ଧଳା—A kind of white-

riced coarse paddy.

କଦଳିକା—ଫ. ବି (କଦଳି + ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ + କ୍ଷା. ଆ)—

କଦଳି (ଦେଶ)

Kadalī (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	କ	ଶ, ଷ	ଜ	ଋ, ୠ	ଉ, ଋ	ଌ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନୁବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବଦ୍ଧ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଷ୍ୟ	ରଥ	କ୍	ନ	

କଦଳିକାଣ୍ଡକା ମଞ୍ଜୁ—ଫ. ବି.—କଦଳି ମଞ୍ଜୁ (ଦେଖ)

Kadalīkāṇḍaj mājjā (ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର — ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)

Kadalī mājjā (See)

କଦଳି—ଫ. ବି. (କ = ବାୟୁ + ଦଳ୍ ଧାତୁ = ଦଳବା + ଅ + ଶ୍ଚି.

Kadalī ଇ, ସେ ବାୟୁକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱକ ଦଳତ ହୁଏ) —

ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ :— ୧ । ରମ୍ଭାଗଛ—1. Plantain-tree.

ବାରଣା, ମୋରୁ, ୨ । ରମ୍ଭାଫଳ—2 Plantain; banana, ଅମ୍ବୁସାଗ୍ନ,

Musa Sapientum.

ଅଶ୍ୱମୂର୍ଦ୍ଧାଳା, ୩ । ମୃଗବିଶେଷ, ମୃଗବିଶେଷ—

ଦୀର୍ଘପଦ, ବୃଷପୁଷ୍ପା, ୩ A kind of fleet-footed deer.

ରମ୍ଭା, ସ୍ୱାଦୁଫଳା, ୪ । ପତାକା—4 Flag.

ସକୃତଫଳା, ୫ । ହସ୍ତୀଉପରେ ବାହୁତ ହେବା ନିଶାଣ—

ନିଶାଣ, ବନଲକ୍ଷ୍ମୀ, 5. Flag flown on the back of an elephant.

ଭୁନୁଫଳା, [ଦ୍ର—କଞ୍ଚା ବନ୍ତଳକଦଳୀକୁ ତିଅଣ କରି

ସ୍ୱେଦକ, ସୁଫଳା, ଶିଆ ପାଏ । ପାଚିଲା କଦଳୀର ଗୋପା ଛଡ଼ାଇ

ଚର୍ମିରବତ୍ତା, ଦୁଧସଙ୍ଗେ ଚକଟ ଅମୃତକୁଣ୍ଡ କରି ଶିଆଯାଏ ।

ସୁରୁଷେନ୍ଦ୍ରୀୟ କଦଳୀପତ୍ରକୁ ତୁମ୍ଭିରେ ଧକାଇ ତା ଉପରେ ଭଜ

କାରଣବୃଷା କିଆଯାଏ । କଦଳୀ ମଞ୍ଜୁ ଓ ରଣ୍ଡାକୁ ତିଅଣ କରି

ବାବରୁଷା ଶିଆଯାଏ । କଦଳୀ ବାସୁଙ୍ଗାକୁ ପୋତି ସେହି

ବାବରୁଷା ଖାରରେ ଧୋବାମାନେ ଲୁଗା ସଫା କରନ୍ତି ।

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

କେଳା; କଳା କଦଳୀ ଗଛର ଗଜକୁ କାଟି ୨୪ ଟି ଏକତ୍ର

[ଦ୍ର—ଏହି ଉତ୍ତମାନଙ୍କୁ ମୂଳପିଣ୍ଡରୁ କାଟି ନେଇ ଅଲଗା

ପୋତାଯାଏ ।]

କଦଳୀ ଓଧୁ—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଉଧ (ଦେଖ)

Kadalī odhi

Kadalī udhi (See)

କଦଳୀ କାନ୍ଦ—ଫ. ବି. (୨୪ ଟି ଚକ୍, କଦଳୀ + କନ୍ଦ) - କଦଳୀ ଗଛର

Kadalī kanda ପିଣ୍ଡାକାର ମୂଳ—The bulb at the root of plantain-trees.

[ଦ୍ର—ଏହା ବଳକର, ଅମ୍ଳପିତ୍ତନାଶକ, ଅଗ୍ନି ବର୍ଦ୍ଧକ, ଦାହନାଶକ, ମଧୁର ଓ ରୁଚିକାରକ ।]

କଦଳୀ କାଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (୨୪ ଟି ଚକ୍, କଦଳୀ + କାଣ୍ଡ)—କଦଳୀ ଗଛର

Kadalī kāṇḍa ଗଣ୍ଡି—The trunk of a plantain tree.

କାଟିଲେ କଦଳୀ କାଣ୍ଡ ପ୍ରାୟେ କରବାରେ

ଅଳ୍ପବାର ମହାବାର

ସ୍ୱାଦାତ—ମହାସାଗ ।

କଦଳୀ କାନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଦଳୀ ଓ କାନ୍ଦ)—କଦଳୀ ଗଛର ଅଗରୁ

Kadalī kāṇḍi ବାହାରିଥିବା ଦଣ୍ଡରେ ଫଳଗୁ ବହୁ ଫେଶାଯୁକ୍ତ

କେଳାକାଣ୍ଡ କଦଳୀପେଣ୍ଡା—A bunch of plantains.

କଦଳୀ କାନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ କାନ୍ଦ (ଦେଖ)

Kadalī kāṇḍhi

Kadalī kāṇḍi (See)

କଦଳୀ ଚକଟା—ଦେ. ବି.—ପାଚିଲା କଦଳୀରେ ଦୁଧ ଓ ମିଠା ମିଶାଇ;

Kadalī chakatā ଚକଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଣିପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟ,

ଅମୃତକୁଣ୍ଡ—A gruel-like food prepared

by pressing ripe plantains and mixing

them with milk and sugar.

କଦଳୀ ଚୋଚାର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଗଛର କଞ୍ଚା ବକଳା ବା ଗୋପା—

Kadalī chochardā Green juicy bark of a plan-

tain tree

କଦଳୀ ଦଣ୍ଡ—ଫ. ବି.—(୨୪ ଟି ଚକ୍. କଦଳୀ + ଦଣ୍ଡ)—

Kadalī daṇḍa ଫଳଥିବା କଦଳୀ ଗଛର ମଝିରେ ଥିବା

କୋମଳ ଦଣ୍ଡ, କଦଳୀ ମଞ୍ଜୁ—

The inmost stalk of a fruited banana

tree.

[ଦ୍ର—ଏହା ତରକାସ, ଆମିଳ ଓ ଶୁଭକା ହୁଏ । ଏହା ଶୀତ-

ବର୍ଣ୍ଣ, ରୁଚିଜନକ, ଅଗ୍ନି ବର୍ଦ୍ଧକ, ଏବଂ ସୋନିଦୋଷ, ଅସ୍ତ୍ରର ଓ

ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ ।]

କଦଳୀ ପଟ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଦଳୀ ଓ ପଟ)—କଦଳୀଗଛର ଖୋଳ

Kadalī paṭa ବା ବକଳାରୁ ବାହାରିବା ତନ୍ତ—

କଳାପେଟା Fibrous strings got from the bark

of the plantain tree.

କେଳାକା ଯେ

କଦଳୀ ପଟ୍ଟକା—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ପଟ୍ଟ (ଦେଖ)

Kadalī paṭukā

Kadalī paṭa (See)

କଦଳୀ ଉଧ—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ପୁଆ, ପୁରୁଣା କଦଳୀ ଗଛର ମୂଳରୁ

Kadalī udhi ଲୁଆଁ ଦେଇ ବାହାରିବା ଗଜା.ଗଛ—(ଏହା କଦଳୀ

କଳାବତେଉଡ଼ ପୁଅଁ ଗଛର ଗୁରୁ)—Seedlings or offshoots

of plantain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୁଷ୍ପରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କଦଳୀ ପତ୍ର—ଦେ. ବି.—୧ । କଦଳୀ ଗଛର ପତ୍ର—

Kadaḷī patra 1. Leaf of a plantain tree.

କେଳାକା ପତା [ଦ୍ର—ଏହା ଅଳ୍ପ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଚକ୍ରିର ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏଥିରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖି ଖାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ) ରକ୍ତ ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପରିବାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ବା ରୂପାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଗୋଡ଼ାଧିକାରୀ, କଦଳୀ ପତ୍ର ଭୂଷା ପାତ୍ରବିଶେଷ ।

କଦଳୀ ପାଟୁକା—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ପତ୍ର (ଦେଖ)

Kadaḷī pātuka Kadaḷī pata (See)

କଦଳୀ ପୁଅ—ଦେ. ବି. (ସ. କଦଳୀ ଓ ପୁତ୍ର)—କଦଳୀ ଭୂଷ (ଦେଖ)

Kadaḷī puā Kadaḷī udhi (See)

କଦଳୀ ପୁଅ - ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଭୂଷ (ଦେଖ)

Kadaḷī puā Kadaḷī udhi (See)

କଦଳୀ ପୁଷ୍ପ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—କଦଳୀ ଉଷ୍ମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା

Kadaḷī pushpa ଫୁଲ—Plantain-flower.
[ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଧୁର, କଷାୟ, ଗୁରୁ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ ଓ ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଏବଂ କ୍ଷୟନାଶକ ।]

କଦଳୀ ପେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ କାନ୍ଦି (ଦେଖ)

Kadaḷī penḍā Kadaḷī kāndi (See)

କଦଳୀ ଫାଉଡ଼ା—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଗଛର କାଣ୍ଡର ଗୁରୁପାଖରେ ଥିବା

Kadaḷī phāurḍā ଲମ୍ବ, କଷା ଖୋଳିଯା—The juicy long
କଳାବିଧା; ଖୋଳ bark of plantain tree.

କଦଳୀ ଫେଣା—ଦେ. ବି.—କାନ୍ଦିରେ ଏକତ୍ର ଲଗିଥିବା କଦଳୀ ଫଳର

Kadaḷī phenā ପୁଞ୍ଜ—Clusters of plantains in a
କେଳାକାଫଜା bunch.

କଦଳୀ ବାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. କଦଳୀ + ବନ୍ଧ୍ୟା)—

Kadaḷī bāṇīhā କଦଳୀ ଗଛ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପେଣ୍ଡା ପକାଇଲା—
ପରି ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିଥାଏ—
The mother of one child only.

କଦଳୀ ବାସୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଗଛର ଶୁଖିଲା ବଲ୍ଲ ଓ ପତ୍ର—

Kadaḷī bāsuṅgā Dried barks and leaves of
କେଳାର ବାସନା plantain trees

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପୋଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଶାର ଡୁବ ସେଥିରେ ମଫସଲର ଯୋବାମାନେ ଲୁଗା ସଫା କରନ୍ତି ।]

କଦଳୀ ଭଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ କାନ୍ଦିର ଅଗରେ ଥିବା ପୁଷ୍ପକୋଷ—

Kadaḷī bhaṇḍā The pod containing the plantain-
ଯୋଗ flowers.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ରକ୍ତା ହୃଦ ।]

କଦଳୀ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kadaḷī maṅjā Kadaḷī daṇḍa (See)

କଦଳୀ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—କଦଳୀ ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kadaḷī maṅjā Kadaḷī daṇḍa (See)

କେଳାକାଞ୍ଚଳ

କଦଳୀ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ବଡ଼ କଦଳୀ ଗଛର ମୂଳପିଣ୍ଡ—

Kadaḷī muṇḍā The bulbous root of the
କଳାବାଣୀଟିଆ banana tree.

କଦା—ସ. ଅ. (କମ୍ + କାଳାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ. ଦା)—

Kadā ୧ । କେବେ, କେଉଁ ସମୟରେ
1. When; at what time.

ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ରହିଲେ କଦା ନୁହଇ ପାରଇ—ପାତାହର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । କୌଣସି ସମୟରେ, ଅଦୌ, କେବେହେଁ—

2 At any time; at all.

ବ୍ୟସ୍ତ ପର ଧୀର କଦା ନ ମଳି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କଦାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସ. କର୍ମମ)—

Kadāibā ମାଟିରେ ପାଣି ମିଶାଇ ଚକଟି କାଦୁଅ କରିବା—
To turn earth into clay by mixing
water and kneading.

କଦାକାର—ସ. ବିଶ. (ବହୁଗ୍ରାହ, କୁ + ଅକାର, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତ୍ୱ
Kadākāra ଅଦେଶ)—କୁରୁପ, କୁସ୍ତିତ, ଅସୁନ୍ଦର—

Ugly; clumsy; uncouth, deformed;
ill-formed.

କଦାକାଳେ—ପ୍ରା. ଅ. (ସ କଦା ଓ କାଳେ)—

Kadākāle ୧ । କେବେହେଁ—1. Ever.

କୌନସମୟେ ୨ । କସ୍ମିନ୍ କାଳେ, କେବେ ହେଲେ—

କବସି 2. At any time whatever.

୩ । କଦା, କ୍ୱଚିତ୍—3. Seldom; rarely.

୪ । ବେଳେ ବେଳେ—4. Occasionally.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଏହା ନିଷେଧାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ମୁଁ କଦାକାଳେ ସେଠାକୁ ଯିବି ନାହିଁ । ମୁଁ କଦାକାଳେ ଏହାକୁ ଦେଖି ନାହିଁ ।]

କଦାକୃତି—ସ. ବି. (ବହୁଗ୍ରାହ, କୁ + ଅକୃତି; କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତ୍ୱ
Kadākṛiti ଅଦେଶ)—

କଦାକାର (ଦେଖ)

Kadākāra (See)

କଦାଖ୍ୟା—ସ. ବି. (କୁ + ଅଖ୍ୟା, କୁ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତ୍ୱ ଅଦେଶ)—

Kadākhyā ବଦନାମ୍—Evil repute.

କଦାଚ—ଦେ. ଅ. (ସ. କଦାଚନ)—

Kadācha ୧ । କଦାପି, କେବେହେଲେ; କେବେହେଁ, ଜମାବୁ;
କଦାଚ ଅଦୌ—1. At all.

କଦାଚ କଦାଚ ସେଗ ପଣି ନ ପାରେ ତା ଶବ୍ଦରେ । ପାତାହର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । କଦାଚିତ୍, କେବେ, କୌଣସି ସମୟରେ—

2. At any time.

୩ । କ୍ୱଚିତ୍, କଦବା, କ୍ୱଚ୍ କମ୍ ସମୟରେ ବା ସ୍ଥାନରେ—
3. Seldom; rarely.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଶ,ଷ	ଋ	ଉ	ଋ

କଦାଚନ—ସ. ଅ. (କଦା + ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର)—

Kadāchana କଦାଚ (ଦେଖ)
Kadācha (See)

କଦାଚର—ସ. ବ. (କର୍ମା; କୁ + ଅଚର, କୁ ଶ୍ରାମରେ କର
Kadāchāra ଅଦେଶ)—

(କଦାଚର — ଶ୍ରୀ) ୧ । କୁଶଳ ବା ମନ ପ୍ରଥା —

1. Bad custom

୨ । ଗର୍ବିତ ଅଚରଣ, ବଦଚରଣ —

2. Bad conduct.

ସ. ବ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି) — କଦାଚର (ଦେଖ)

Kadāchārī (See)

କଦାଚରୀ—ସ. ବ. ପୁ. (କଦାଚର + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମ ୧ବ)—
Kadāchārī କଦାଚର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଚରଣ କୁଶଳ,
(କଦାଚରଣୀ—ଶ୍ରୀ) ଅନାଚର, ଅସଦ୍‌ଗୁଣବଳୀ—

Profligate, following evil ways

କଦାଚିତ—ସ. ଅ. (କଦା + ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର)—

Kadāchit କଦାଚ (ଦେଖ)
Kadācha (See)

କଦାଚିତେ—ସ. ପଦ୍ୟ. ଅ. (ସ. କଦାଚିତ)—କଦାଚ (ଦେଖ)

Kadāchite Kadācha (See)

ନ ଜାଣିବ କଦାଚିତେ—କଦାଚିତେ, କେବେବେ ।

କାହାଙ୍କ ଦୋଷ ଗୁଣ ଯେତେ

ମନେ ନ ଧର କଦାଚିତେ । କଲୋଥ ଭବବଦ ।

କଦାପି—ସ. ଅ. (କଦା + ଅପି)—

Kadāpi ୧ । କେବେହେଲେ, କେବେମଧ୍ୟ -

1. At any time.

୨ । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ—

2. At a certain fixed time.

କଦାବା—ସ. ଅ. (କଦା + ବା)—କଦବା (ଦେଖ)

Kadāba Kadāba (See)

କଦାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଘନାଥପୁର, ଭୁଲ. ବ. କୋଦାଲ୍) ବ—

Kadāl କୋଡ଼ି—Spade.

କଦାଚିତ—ପ୍ରା. ଅ. (ସ. କଦାଚିତ)—କଦାଚ (ଦେଖ)

Kadāchita Kadācha (See)

କଦ—ପ୍ରା. ଅ. (ସ. କଦା + ହ)—କଦା (ଦେଖ)

Kadi Kadā (See)

କଦୀ

କଦମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. କଦମ୍)—ପ୍ରାଚୀନ; ପୁରାତନ—

Kadim Ancient; old.

କଦୀମ ବ. (ଜାହାଜିଆଙ୍କ ଭାଷା) ଜାହାଜରେ ବୋର୍ଡ ଅଥ
ଉଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ଛଡ଼—(nautical

term) An iron-bar used in lifting big loads in ships.

କଦର—ପ୍ରା. (ଇତର) ବ.—କଦଳୀ (ଦେଖ)

Kadira Kadalī (See)

କଦରୀ—ପ୍ରା. ବ. ଓ ବ. (ସ. କଦରୀ)—କଦରୀ (ଦେଖ)

Kadirja Kadarjya (See)

କଦରୀ—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କଦରୀ)—୧ । କଷ୍ଟକର —

Kadirjā 1 Troublesome.

୨ । କଦରୀ, କଦାକାର—2. Nasty

କଦରୀ—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କଦରୀ)—କଦରୀ (ଦେଖ)

Kadirjā Kadirjā (See)

କଦରୀ—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କଦରୀ)—କଦରୀ (ଦେଖ)

Kadirja Kadarjya (See)

କଦରୀ—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କଦରୀ)—କଦରୀ (ଦେଖ)

Kadirjā Kadirjā (See)

କଦରୀ—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କଦରୀ)—କଦରୀ (ଦେଖ)

Kadirjā Kadirjā (See)

କଦର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. କଦରୀ)—କଦରୀ (ଦେଖ)

Kadil Kadalī (See)

କଦଳ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବ. (ସ. କଦଳୀ)—କଦଳୀ (ଦେଖ)

Kadila Kadalī (See)

କଦୁଦ—ସ. ବ. (କୁ + ଉଦ୍, କୁ ଶ୍ରାମରେ କର ଅଦେଶ)—

Kadukti ୧ । କଟୁକ୍ତି—1. Harsh words.

୨ । କୁରୁଷା—2. Bad words.

୩ । ଅଶୀଳ ଉକ୍ତି—

3. Indecent utterances.

୪ । ଅପଭ୍ରାଷ—4. Slang.

କଦୁଷ୍ଟ—ସ. ବ. (କୁ = ଉଷ୍ଣ + ଉଷ୍ଣ, କୁ ଶ୍ରାମରେ କର ଅଦେଶ)—

Kadushna ସାମାନ୍ୟ ଗରମ; ନିମ୍ନତମ —

Lukewarm; slightly hot; tepid.

[ଦ୍ର — ଏହି ଶବ୍ଦ ବିକଳରେ ଅନ୍ୟ ଦୂର ଗୋଟି ଆକାର

ମଧ୍ୟ ଧରେ; ଯଥା — କୋଷ୍ଠ, କବୋଷ୍ଠ ।]

କଦେଲ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. — କଦଳୀ (ଦେଖ)

Kadel Kadalī (See)

କଦୋ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. — କୋଦୁଅ (ଦେଖ)

Kado Kodua (See)

କଦୁଦ — ପ୍ରା. ବ. — କଦବଦ (ଦେଖ)

Kadbad Kadabada (See)

କଦୁଦ — ସ. ବ. ପୁ. (କୁ = କୁଶଳ + ବଦ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ; କୁ ଶ୍ରାମରେ କର ଅଦେଶ)—

Kadbad ୧ । କୁଶଳ ବକ୍ତା, ଅଶୁଦ୍ଧ ବକ୍ତା, ମନ କଥକ—

1. Bad speaker; one who speaks incorrectly.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବ, ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥ’ ଖୋଜିବ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବ, ‘ଅର୍ଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଗ୍ଗ’ ଦେଖିବ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବ ।

୨ । କଟୁଭାଷା—2 Uttering harsh words.

୩ । ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ଭାଷା କହିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

3. One who speaks obscene words.

୪ । ଦୁଃଶ୍ରାବ୍ୟ ଶବ୍ଦସ୍ୱର—

4 With jarring or unpleasant sound.

କଦୁଦିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ—କଦବଦିଆ (ଦେଖ)

Kadbadiā Kadabadiā (See)

କଦୁ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କମ୍ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛାକରିବା + କର୍ମ.ଭୂ, ନିପାତନ)—

Kadru ୧ । ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ—1. Tawny colour

୨ । କଶ୍ୟପମୁନିଙ୍କର ଏକତମା ପତ୍ନୀ; ସର୍ପମାନଙ୍କ ଅଦିମାତା;
ଦକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟା—2. One of the wives of sage Kaśyapa, the progenetress of serpents; the daughter of Dakshya.

ବିଶ. ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, ଛପିଛପିକିଆ—

Of tawny or variegated colour

କଧ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କଦ୍ ଧାତୁ = ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା;

Kadhribā ଭୂଲ. ହି. କଦରନା = କାତର ବା ଶ୍ରୁତ ହେବା)—

କର୍ମ କରିବାକୁ ଲୁଚିତ ହେବା—

To be unwilling to do or shrink from doing a work

କନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରୀତ ହେବା—

Kan (root) 1. To be pleased.

୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା —2. To be satisfied

୩ । ଇଚ୍ଛା କରିବା —3. To wish.

୪ । ଅକାଞ୍ଛା କରିବା —4. To desire.

୫ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରିବା, ଚିରଣ ଦେବା—

5. To shine.

୬ । ଖୋଜିବା —6. To seek.

କନ୍ଜ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମାଟ୍ଟର ହାଣ୍ଡି ବା ଲୁଣ୍ଠ—

Kanji A kind of shallow earthen pot.

[ଦ୍ର—ଏହା ତେଲୁଣ୍ଡି ପରି ଚଟକା ନୁହେଁ କିମ୍ବା ହାଣ୍ଡି ପରି ଗଭୀର ନୁହେଁ ।]

କନ୍ଫରେନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଫରେନ୍ସ)—ସମ୍ମିଳନ—

Kanpharens Conference.

କନ୍ଫରେନ୍ସ

କନଫରେନ୍ସ

କନ୍ଭୋକେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଭୋକେସନ୍)—

Kanbhokesan ୧ । ଧର୍ମସାଜକ ବା ଧର୍ମସମ୍ମାନଙ୍କ ସଭା—

କନ୍ଭୋକେସନ୍ 1. An ecclesiastical assembly.

କନସାଇନର୍ ୨ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କ ସଭା—

2. An academical assembly.

କନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁସନ୍)—

Kanshtichyusan ୧ । ଶରୀର ବା ଅବସ୍ଥା ବସ୍ତୁ—

କନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁସନ୍ 1 Corporeal thing.

କନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁସନ୍

୨ । ଆଇନ୍ସମ୍ବୁଡ଼—

2. The body of laws in a Government.

୩ । ରାଜ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଳନାର୍ଥ ବା ନିୟମସମ୍ବନ୍ଧ—

3. Fundamental principles for the Governance of a State.

କନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଏନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଏନ୍ସ)—

Kanshtityuensi ୧ । ଗଠନପ୍ରକ୍ରିୟା—

1 Act of constitution.

୨ । ପ୍ରତିନିଧି ନିର୍ବାଚକ ଜନମଣ୍ଡଳ—

2 Body of electors

କନ୍ଷ୍ଟେବଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଷ୍ଟେବଲ)—

Kanshtebi ପହରାବାଲା, ପୁଲିସ ସିପାହି—Constable.

କନ୍ଷ୍ଟେବଲ

କାନସର୍ଟେସିଲ

କନ୍ସର୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ସର୍ଟ)—ଏକ କାଳରେ ବହୁ ବାଦ୍ୟ

Kansart ଓ ଗାୟକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମୋଜାରିତ ସଙ୍ଗୀତ,

କନସାର୍ଟ

ଐକତାନିକ ବାଦ୍ୟ—Concert.

କାନସାର୍ଟ

କନ୍ସର୍ଭେଟିଭ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ସର୍ଭେଟିଭ)—

Kansarbhanis ମୁଖ୍ୟସିପାଲିଟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସହରର ମଇଲ୍—

କନ୍ସର୍ଭାସି

ସଫାଇ କର୍ମ—Conservancy.

କନସର୍ଭେଟିଭ

କନ୍ସର୍ଭେଟିଭ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. କନ୍ସର୍ଭେଟିଭ)—

Kansarbhetibh ରକ୍ଷଣଶୀଳ, କୌଣସି ପ୍ରାଚୀନ ଅତୀତ ବା

କନ୍ସର୍ଭେଟିଭ

ଶାନ୍ତି ସେ ସର୍ବାଦା ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଯତ୍ନଶୀଳ—

କନସର୍ଭେଟିଭ

Conservative.

(ଯଥା—ଇଂଲଣ୍ଡରେ କନ୍ସର୍ଭେଟିଭ ନାମକ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ଅଛି ।)

କନ୍ସଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ସଲ)—

Kansal ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରତି

କନ୍ସଲ

ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା କର୍ମବ୍ୟାପାର ବା ପ୍ରତିନିଧି—

କନ୍ସଲ

Consul.

କନ୍ସାଇନମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ସାଇନମେଣ୍ଟ)—

Kansainment ରେଳ ଓ ଜାହାଜରେ ଥରକେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି

କନ୍ସାଇନମେଣ୍ଟ

ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଦେବା ମାଲ—

କନ୍ସାଇନମେଣ୍ଟ

Consignment.

କନ୍ସାଇନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ସାଇନର୍)—

Kansinar ସେ ଅନ୍ୟ ନାମରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ରେଳ

କନ୍ସାଇନର୍

ଜାହାଜରେ ପ୍ରେରଣ କରେ—Consignor.

କନ୍ସାଇନର୍

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷାବତୀ	ଅନୁବାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଠ	ଲୁ	ଘେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ରାବତୀ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନୃ

କନ୍ଧାଭଜନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଧାଭଜନ)—

Kansāni ଯାହା ନାମରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବେଳେ ଅନ୍ଧରେ ପ୍ରେରଣ
କନସାହିନି ହୁଏ—Consignee.

କନସାହିନି

କନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରୀତ ହେବା—

Kan (root) 1. To be pleased.

୨ । ପାଣ୍ଡି ପାଇବା—

2. To shine; to be full of lustre.

କନଉଜ—ଦେ. ବି. (ସ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ)—କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ (ଦେଖ ।

Kanauja Kānyakubja (See)

କନଉଜ—ଦେ. ବିଶ—କନାଉଜ (ଦେଖ)

Kanauji Kanāuji See)

କନଉଜିଆ—ଦେ. ବି—କନାଉଜିଆ (ଦେଖ)

Kanaujiā Kanāujiā (See)

କନକ—ସ. ବି. (କନ୍ ଧାତୁ=ପାଣ୍ଡି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Kanaka ୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ସୁନା—1. Gold.

୨ । ପଲ୍ଲବ ଗଛ—

2. Butea Frondosa (tree).

୩ । ନାଗେଶ୍ଵର ଗଛ—

3. The Indian Rose chestnut.

୪ । ଧାତୁର ଗଛ—4. The Thorn-apple plant.

୫ । କଞ୍ଚନ ଗଛ—(ଦେଖ)

5. Kañchana tree (See)

୬ । ଚମ୍ପା ଗଛ—6. The Champaka tree.

୭ । ଚମ୍ପାଫୁଲ—

7. The Champaka (yellow) flower.

ଦେ. ବି—କନକବତୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ—

A name for calling females named Kanakabati.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.

୨ । ପାଣ୍ଡିଶାଳ—2. Bright; shining.

ବାଚକା କନକବାନ୍ତ କନକ କନକ,

ବାଚକା କନକ ବାନ୍ତ କନକ କନକ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେଶ୍ୟଶବଳାସ ।

କନକକଟକ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କନକ + କଟକ)—

Kanakakataka ୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଙ୍କଣ—1. Gold bracelet.

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ପୁର—2. A town of gold.

୩ । ଲଙ୍କାନଗର—

3. Lanikā, the capital of Rābana.

କୋଲର ଏଥିକ କନକକଟକ ଏଠାରୁ ହୋଇଲେ ଜାଣି ସେ—

ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେଶ୍ୟଶବଳାସ ।

କନକ କଦଳୀ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକଅଭ୍ୟୁକ୍ତ କଦଳୀ)—

Kanaka kadali ଏକ ପ୍ରକାର କଦଳୀ, ଚମ୍ପାକଦଳୀ—

A kind of banana.

କନକକୁମ୍ଭ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକନିର୍ମିତ କୁମ୍ଭ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଲଶ,

Kanakakumbha

ସୁନାର ଘଟେ, ଢୁଙ୍ଗାର—

Golden water-jug.

କନକକୂଟ—ସ. ବି. ବହୁବ୍ରୀହି, କନକ + କୂଟ=ଶୃଙ୍ଗ)—

Kanakakūṭa ୧ । ପର୍ବତବିଶେଷ—

1 Name of a mountain.

କନକକୂଟଗିରିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅସୁହର୍ଦ୍ଦ—ବହୁବ୍ରୀହିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

୨ । କୈଲାସର ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ—

2. A peak of the Everest.

[ଦ୍ର—ପୌରାଣିକ କଥା ଅଛି ଯେ ପବନ ଓ ଗରୁଡ଼ର
କଳରେ ଏହି ଦେମକୂଟ ବା କନକକୂଟ ଛିଦ୍ଧ ହୁଏ ଯାଇ
ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବାରୁ ଲଙ୍କା ବା ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ ହୋଇଥିଲା ।]

୩ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—

3. The mythological mountain Sumeru.

କନକକ୍ଷାର—ସ. ବି. (କନକ + କ୍ଷାର)—ସୋଡ଼ାଗା, ଟାଙ୍ଗଣା—

Kanakakshāra

Borax.

କନକଗିରି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକ + ଗିରି)—ସୁବର୍ଣ୍ଣପର୍ବତ,

Kanakagiri ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—The mythological golden
mountain; Sumeru.

କନକଗୋରୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. କନକ + ଗୌରୀ)—ସୁନା ପରି

Kanakagorī ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(woman) Of bright
yellow complexion; of golden complexion.

କନକଗୌରୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଉପମିତ କର୍ମଧା. କନକ + ଗୌରୀ)—

Kanakagaura ସୁନା ପରି ଗୋରୁ—Of bright-yellow or
(କନକଗୌରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) golden complexion.

କନକଚାମ୍ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କନକଚମ୍ପା (ଦେଖ)

Kanakachāṁpā Kanakachampā (See)

କନକଚମ୍ପକ—ସ. (ମ. ପ. ଲେ; କନକବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଚମ୍ପକ)—

Kanakachampaka ୧ । କଞ୍ଚିକାର, କନିଆର (ଦେଖ)

1. Kaniara (See)

୨ । କନକଚମ୍ପକ (ଦେଖ)

2. Kanakachampaka (See)

୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଚମ୍ପକଫୁଲ—

3. A Champak flower made of gold.

କନକଚମ୍ପା—ଦେ. ବି. (ସ. କନକଚମ୍ପକ)—

Kanakachampā ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲ ଓ ତାହାର

ଗଛ—1. The name of a tree and its

sweet scented flower; Pterospermum
Acerifolium.

୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ଧାନ—2. A kind of paddy.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କନିଆର (ଦେଖ)

Kaniara (See)

ସାଧାରଣଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟାସର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂ' ଖୋଜିବେ, 'ଦଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ

କନକଦୁର୍ଗା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକ + ଦୁର୍ଗା)—

Kanakadurgā ୧ । ସୁନାରେ ତିଆରି ଦୁର୍ଗାପ୍ରତିମା—

1 An golden image of the Goddess Durgā.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୌରବଶ୍ଳୀ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ—

2. (figurative) A very beautiful woman of golden complexion.

କନକଧାତୁରା—ଦେ. ବି. (ସ. କନକ + ଧାତୁର)—ଫକା ଦଳବିଧି—

Kanakadhātura ବର୍ଣ୍ଣର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପର ତିନି ଚାରି ପ୍ରସ୍ତ

ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା ଧାତୁରାସ୍ତର—Yellow double-

flowerd variety of Dhātura Fastosa.

କନକନ—ଦେ. ଅ—୧ । ବ୍ୟାକୁଳ, ଦୁଃଖରେ ଚଞ୍ଚଳ—

Kanakana 1 Restless with grief; fidgety.

ଚର ୨ । ଅସ୍ଥିର —2. Restless.

ବେଚିନ ଉଠଇ ବସଇ ସେ ଦୁଃଖ କନକନ—ମହାଦେବ. ମାର୍ବଗ୍ରେସ୍ତୁରଣ ।

୩ । ସନ୍ଦେହରେ ଅସ୍ଥିର—

3. Restless with suspicion.

୪ । ଧକ୍ ଧକ୍ ବିନ୍ଦୁଥିବା—4 Smarting

୫ । ଏଣେ ତେଣେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଥିବା—

5. Casting hurried glances on all sides.

୬ । ଚକିତ; ଚମକିଥିବା—6. Startled.

୭ । ଭୟ, ଭୟଭୀତ—7 Frightened

କନକନ ବିନ୍ଦୁବା—ଦେ. କି.—(ଘାଆ, ବଥଅଧି) ଧକ୍ ଧକ୍ ହେବା—

Kanakana bindhubā To be smarting.

କନକନକବା

ଝିଟିମାଟି

କନକନ ହୋଇ ଚାହିଁବା—ଦେ. କି.—ଉଭୟ ଦୋଇ ଏ ପାଖେ ସେ

Kanakana hoī chāhībā ପାଖେ ଆଖି ବୁଲାଇବା, ସନ୍ଦେହ

ଚର କରେ ଚାଷ୍ୟ ବା ବିପଦ ଆଶଙ୍କାରେ ଏଣେ ତେଣେ ଚାହିଁବା—

To turn one's eyes to all sides with restless glances due to fear or doubt.

ମୁଣ ଶସ୍ତ୍ରର ବସନ୍ଦ ଅଧି ଲାଗିଯାଏ

କନକନ ହୋଇ ଚାହିଁବା ସେ ଭୟ ମନେ । ମହାଦେବ. ମାର୍ବଗ୍ରେସ୍ତୁରଣ ।

କନକନ ହେବା—ଦେ. କି —୧ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା, ଦୁଃଖରେ ଚଞ୍ଚଳ

Kanakana hebā ହେବା—1. To be restless in grief.

ଚରକବା ୨ । ସନ୍ଦେହରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା—

ବେଚିନହୋଇ 2. To be restless in suspicion.

୩ । ଧକ୍ ଧକ୍ ବିନ୍ଦୁବା (ଘାଆ, ବଥଅଧି)—

3. To smart with pain.

କନକ ପାଗ—ଦେ. ବି—ଦେଉଳର ଆଶବିଶେଷ; ଓଡ଼ିଶାର ଦେଉଳ—

Kanaka pāga ମାନଙ୍କର କ୍ରମାନ ଆଶରେ ଥିବା ଛିକଟ ପାଗ

ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପାଗ ('ଦେଉଳ' ତଳେ ଚିତ୍ର ଦେଖ)—

A part of the outside of a temple (see notes under Deula)

କନକ ମଣ୍ଡପ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକ + ମଣ୍ଡପ)—

Kanaka mandapa କନକମୁଣ୍ଡେଇ (ଦେଖ)

Kanakamunḍei (See)

କନକମୟ—ସ. ବିଣ (କନକ + ବିକାରାର୍ଥେ. ମୟ)—

Kanakamaya ୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—

1. Golden; made of gold.

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର —2. Of golden colour.

କନକ ରମ୍ଭା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକପର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ରମ୍ଭା)—

Kanaka rambhā ଚମ୍ପାକଦଳୀ—A kind of banana

with a sweet smell.

କନକରସ—ସ. ବି. (କନକ + ରସ)—ହରିତାଳ—

Kanakarasa The yellow orpiment; yellow arsenic.

କନକରେତା—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କନକ + ରେତଃ)—ଅଗ୍ନି—

Kanakaretā Fire.

କନକରେତାକୁ ପଢ଼ଇ ପାଇ । କନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କନକଶିଖରୀ—ସ. ବି. (କନକ + ଶିଖର)—କନକଗିରି (ଦେଖ)

Kanakasikharī Kanakagiri (See)

କନକସ୍ନାନ—ସ. ବି—ରାଜାମାନେ ସିଂହାସନରେ ବସିବା ପୂର୍ବରୁ

Kanakasnāna ମହୋତ୍ସାହପୂର୍ବକ ଯେଉଁ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି—

Shower-bath administered to kings on their accession to the throne.

[ଦ୍ରୁ—ଏହି ସ୍ନାନ କନକସ୍ନାନର ଜଳଦ୍ୱାରା ଯଥାବିଧି ସମାହିତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—କନକମୁଦ୍ରାରେ ସ୍ନାନରୂପ ପୁରସ୍କାର;

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁଡ଼ିଏ ସୁନା ମଉଡ଼ି ଉପହାର ପାଇବା—

(ironical) A shower-bath of gold-coins; a present of gold coins.

କନକ ସ୍ନାନ—ସ୍ନାନ. ବି—କନକସ୍ନାନ (ଦେଖ)

Kanaka snānā Kanakasnāna (See)

କନକା—ଦେ. ବି.—୧ । ଚିଲିକାକୂଳ ବାଲିଆ ପଟ୍ଟରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଏକ-

Kanakā ପ୍ରକାର ଘାସ (ଏହାର ମୂଳରୁ ମୁଥାମୂଳ ପରି ଯେଉଁ

ଘେଡ଼ସାରମୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବାହାରେ ତାହାକୁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭରେ

ଲେଖେ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି)—1. A kind of grass

growing on the Chilka coast in Puri

district and its root.

୨ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ନରସିଂହପୁର ଓ ହିନ୍ଦୋଲ ରାଜ୍ୟ-

ଦ୍ୱୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ପର୍ବତବିଶେଷ । (ଏହାର ଉଚ୍ଚତା

୨୦୩୮ ଫୁଟ)—2. Name of a mountain

in the States of Hindola and

Narsingpur in Orissa.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ	ୱ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଋ	ୱ

୩ । କନକା (ଦେଖ)

3. Kanakā (See)

କନକାଭି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କନକ)—ପ୍ରାମ ଦେବତା ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ନାମ —
Kanakābī A name of Goddess Durgā.

କନକାକ୍ଷତା—ଦେ. ବି. —ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବିବାହରେ ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
Kanakākshata ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ପାଦପାତ୍ରା ନିବାରଣାର୍ଥେ ସରୁରେ
ରୁନା ଓ ତେଲ ସଙ୍ଗେ ପାଥେୟ ସ୍ଵରୂପ ଯେଉଁ ଧନ
ଦିଆଯାଏ—The money given to gentlemen
of the bride-groom's party after
evening along with oil to smear the
legs amongst the Brāhmanas in Orissa
on the occasion of a marriage.

କନକାଚାଳ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକ + ଅଚଳ)—ସୁମେରୁ
Kanakāchala ପର୍ବତ—The Mythological mountain
Sumeru in the west.

କନକାଳୁ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକ + ଅଳୁ = ଜଳପାତ୍ର) —
Kanakālu କନକକୁମ୍ଭ (ଦେଖ)
Kanakakumbha (See)

କନକାଳୁକା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନକ + ଅଳୁ = ଜଳପାତ୍ର +
Kanakālukā ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ) —କନକକୁମ୍ଭ (ଦେଖ)
Kanakakumbha (See)

କନକାହ୍ୱା—ସ. ବି. —(ବହୁଶୁଭ୍ର, କନକ + ଅହ୍ୱା = ନାମ) —
Kanakāhwa ୧ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଳ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—
1. The Thorn-apple plant and its
flower.

୨ । ଚମ୍ପକ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫୁଲ—

2. The Champaka tree and its flower

୩ । କନକା ମଞ୍ଜି—3. An aperient seed

୪ । ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛ—

4. The Nageswara tree.

କନକାହ୍ୱୟା—ସ. ବି. (ବହୁଶୁଭ୍ର; କନକ + ଅହ୍ୱୟ = ନାମ) —
Kanakāhwaya କନକାହ୍ୱ (ଦେଖ)
Kanakāhwa (See)

କନକେଇ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କନକାଭି (ଦେଖ)
Kanakēi Kanakābī (See)

କନକାଳ—ସ. ବି. (ନାମ)—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ଦରଦ୍ୱାର
Kanakāla ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗର୍ଭବିଶେଷ—
A place of pilgrimage near Haradwar to
the north of Kurukshetra.

କନକତା—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଠିତ)—ଗୀତ ଓ ଛନ୍ଦର ସ୍ୱରବିଶେଷ —
Kanakata A metre in Oriya music as well as in
କନାଡ଼ା Oriya poetry.
(ସ୍ୱର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)

କନକତା ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଫୁଲ ଗୁଚ୍ଛିବାର କୌଶଳବିଶେଷ—

Kanardā garda A mode or fashion of stringing
flowers.

କନଶ୍ଟବଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କନ୍ଷ୍ଟେବୁଲ୍)—ପୁଲିସ୍ ସିପାହି ବା
Kanashtabal ପାଇକ—Constable.

କନଶ୍ଟବଳ

କାନସ୍ତବିଳ

କନଶ୍ଟବଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କନ୍ଷ୍ଟେବୁଲ୍)—ପୁଲିସ୍ ସିପାହି ବା
Kanashtabala ପାଇକ—Constable.

କନା—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ଧା; କଣ୍ଠି)—୧ । ବସ୍ତ୍ରାଂଶ—

Kanā 1. A piece of cloth.

ଟିନା କାନି ୨ । ଛୁଣ୍ଟାଲୁଗା; କନ୍ଧା—2. Rag.

ବିଧଡ଼ା ବିଧଡ଼ି ୩ । ଘର ଶେଣୀରେ ଢୋଇଥିବା କଇଁଚ—

3. Cross-bar in the beam of a house.

୪ । (ସ. କଣ୍ଠି)—ବୃକ୍ଷ ଶାଖା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବା
ଗୁଳ—4. The V-shaped or forked part
of the tree where branches fork out.

୫ । କପକନା (ଦେଖ)

5. Kapakanā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —ଘରର ଖୁଣ୍ଟ—

A pillar or post of a house.

କନାଇ—ଦେ. ବି.—କହ୍ନାଇ (ଦେଖ)

Kanāi Kanhāi (See)

କାନାହି

କହ୍ନାହି

କନାଉଜ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସ. କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ)—କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ (ଦେଖ)
Kanauja Kānyakubja (See)

କନୋଜ

କନ୍ନୌଜ

କନାଉଜ—ଦେ. ବି.—କନାଉଜଦେଶୀୟ—

Kanauji Of the land of Kanauja.

କନୋଜୀ

କନୌଜିଆ

କନାଉଜିଆ—ଦେ. ବିଶ—କନାଉଜଦେଶୀୟ—

Kanaujiā Of the land of Kanauja.

କନୋଜୀ

କନୌଜିଆ

କନାକତାରା—ଦେ. ବି.—(ସହରର ଶବ୍ଦ) —ଚର କନା; ଲେକଡ଼ା—

Kanakatara Rags.

ନେକଡ଼ା ଚୋକଡ଼ା; ନେକଡ଼ା ଫେକଡ଼ା

କଥରୀ ବିଧରୀ

ପାମାଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେଉଁ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଢ଼ାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଞ୍ଜ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କନାକନା—ଦେ. ଅ.—କେନା କେନା (ଦେଖ)

Kanākanā Kenākenā (See)

କନାକନା—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କର୍ଣ୍ଣାକର୍ଣ୍ଣି)—୧ । ପରସ୍ପର କାନ ନିକଟରେ

Kanākanā କାନ ଦେଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—

କାନାକାନି 1. Talking with each other by

କାନା ଫୁଲି, କନଫୁଲକା bringing one's ear to the other's mouth.

୨ । ପରସ୍ପର ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—

2. Whispering into each other's ear.

କନାକନ ହୋଇ ପ୍ରବଚନ । ଏକତ୍ର ଅରେକ କଥା ସନ ପୁଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ହସ୍ୟମଞ୍ଚଳ ।

କନାକନ୍ତା—ଦେ. ବି.—କନାକନ୍ତା (ଦେଖ)

Kanākanthā Kanākatarā (See)

କନାକନ୍ତା—ଦେ. ବି.—କନାକନ୍ତା (ଦେଖ)

Kanākanthā Kanākatarā (See)

କନାକପଟା—ଦେ. ବି.—କନାକପଟା (ଦେଖ)

Kanākapāṭā Kanākanthā (See)

କନାକବଟା—ଦେ. ବି.—କନାକପଟା (ଦେଖ)

Kanākabāṭā Kanākanthā (See)

କନାକବାଟି—ଦେ. ବି.—କନାପଟା (ଦେଖ)

Kanākabāṭi Kanāpāṭā (See)

କନାକହାତା—ଦେ. ବି.—କନାରେ ଢାଆଁର ଛତା, ମହଣ ଛତା—

Kanāchhatā An umbrella made of cloth.

କାପଡେବହାତା

କପଡ଼ହାତୀ

କନାଟ—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଭୂରଖ—କନାଟ=ଭମ୍ବର ଲୁଗା-ବାଡ଼)—

Kanāṭa ବସ୍ତ୍ରମିତ—

କାନାତ

Made of cloth.

କନାଟ ବୈଦେ. ବି.—କନାଟବାଡ଼ (ଦେଖ)

Kanāṭabāṛḍa (See)

ଗାଢ଼ ଘୋଡ଼ା ଓଟ ପାଇଁ କନାଟ ଭୟ ଶାଳ କନାଟ ।

ବଜ୍ରାଧ୍ୟ. ସମ୍ବରତରଙ୍ଗ ।

କନାଟବାଡ଼—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ବସ୍ତ୍ରମିତ ପରଦା—

Kanāṭa bāṛḍa 1. A screen made of cloth.

କାନାତ

୨ । ଭମ୍ବ ଗୁରୁ ପାଖର କନା ବାଡ଼—

କନାଟ 2. Screens used as walls in a tent; tent-fence.

କନାଟି—ବୈଦେ. ବିଣ—ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ—

Kanāṭi Made of cloth.

ବୈଦେ. ବି.—କନାଟ (ଦେଖ)

Kanāṭa (See)

ଦେ. ବି.—୧ । କଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର—

1. Valve.

[୨ —ଏହା ଏକ ପାଖର ଫିଟେ ।]

୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଲୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୋବରା ଚଢେଇ—

2. A species of birds.

କନାଟି ବାଡ଼—ବୈଦେ. ବି.—କନାଟ ବାଡ଼ (ଦେଖ)

Kanāṭi bāṛḍa Kanāṭa bāṛḍa (See)

କନାଡ଼—ଦେ. ବି.—କନିଶିର (ଦେଖ)

Kanāṛḍi Kanāṣiri (See)

କନାଦଶିଖେଳ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବି—

Kanādaśikheḷa ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ—

A kind of indoor game for boys and girls.

କନାଧଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଡରା ଲୁଗାର ଧଡ଼ା—

Kanā dhāṛḍi Borders of a torn old cloth.

ହେଁଡ଼ାକାପଡେବ ପାଢ଼

କନାପଟା—ଦେ. ବି.—କନାକପଟା (ଦେଖ)

Kanāpāṭā Kanākatarā (See)

କନାମୁଠି—ଦେ. ବି.—ହାତୁଆ ଭଣ୍ଡାରଙ୍କର ଖୁର ଅଧି ରଖିବା କନାମୁଠି—

Kanāmuṭhi Cloth-bags used by the barbers

ସୁଠି, କାତା for the purpose of keeping their instruments in.

କନାମୁଠିଆ (ଭଣ୍ଡାର)—ଦେ. ବି.—ନମ୍ବ ଶ୍ରେଣୀର ଭଣ୍ଡାର ଜାତି, ଭଣ୍ଡାର—

Kanāmuṭhiā (bhaṇḍārī) The barbers of lower rank.

[୨ —ଅନ୍ୟ ଭିତର ଶ୍ରେଣୀର ଭଣ୍ଡାରଙ୍କୁ ଉପମୁଠିଆ ଭଣ୍ଡାର ବୋଲିଯାଏ ।]

କନାଲେକଡ଼ା—ଦେ. ବି.—କନାକପଟା (ଦେଖ)

Kanālenkāṛḍā Kanākatarā (See)

କନାଲେକ୍ତଡ଼ା—ପ୍ରା. ବି.—କନାକପଟା (ଦେଖ)

Kanālenkāṛḍi Kanākatarā (See)

କନାଶିର—ଦେ. ବି.—କନିଶିର (ଦେଖ)

Kanāṣiri Kanāṣiri (See)

କନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଣି (ଦେଖ)

Kani Kanī (See)

କନିଅର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ଣ୍ଣିକାର)—କର୍ଣ୍ଣିକାର (ଦେଖ)

Kanīara Karṇīkāra (See)

କବରୀ, କଳକେଫୁଲ ଶିବାଜୟ ଉପବିଶେଷ କନିଅର । ସାଧାରଣ. ଚଲିକା ।

ପିଲାକନିର [୨ —ହିନ୍ଦିରେ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳାରେ କରଣର ଫୁଲକୁ କନିର କହନ୍ତି ।]

କନିଆଁ—ପ୍ରାମ୍ୟ (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କନ୍ୟା; କନ୍ୟାପୁରୀ)—

Kanīāṇī ୧ । କୁମାରୀ, ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—

କନ୍ୟା 1. Maid; virgin.

କୁଆଁରୀ ସେ ସତ୍ୟବେଦୀର କନିଆଁ କାଳରେ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ କର୍ତ୍ତୃ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଆକାରାନ୍ତକର୍ତ୍ତୃ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

୨ । ବର ପାଇ ପ୍ରସ୍ତାବିତା କନ୍ୟା—

2. A bride elect.

କନ୍ୟା

ଅପଣ ସଦୃଶେ କନିଆଁ ବ ପାଇଲେ ।

ବନରୀ, ଦୁର୍ଲ୍ଲଭିନୀ

କୃଷ୍ଣର୍ତ୍ତ. ମହାବରତ. ବନ ।

୩ । ନବବିବାହିତା ବଧୂ—3. Bride.

୪ । ପୁରୁଷର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପରେ ସେ ଯାହାକୁ ବିଭା ହୁଏ;
ଦ୍ଵିତୀୟ ବା ତହିଁ ପର ଭର୍ତ୍ତା—

4. The wife of a person after the death of the first wife.

୫ । ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବାଳିକା—5. Unmatured girl.

୬ । ଦୁହିତା —6. Daughter.

ସୁଗନ୍ଧାନ୍ତେ ମନକୁ କନିଆଁ ବ ବର

କରଣ ବର ଦେବେ ଦେବାକୁ ସଂସାର । କୃଷ୍ଣର୍ତ୍ତ. ମହାବରତ. ବନ ।

ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଦ୍ଵିତୀୟ ବାର ବା ତହିଁ ପରେ ବିବାହିତା (ଭର୍ତ୍ତା)—
(wife) Married after the death of one's first wife.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଶ୍ରୀ.—ଭର୍ତ୍ତା—Wife.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଏଣ୍ଡୁଳା ମାଛ—
A kind of fish.

କନିଆଁବଉ—ପ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କମ୍ପ୍ୟୁଟା ଓ ବଧୂ)—

Kaniānbau ପୁରୁଷର ଦ୍ଵିତୀୟ ବା ତହିଁ ପର ବିବାହିତା ଶ୍ରୀ—
କନେବୌ The second and younger wife of a twice-married man.

କନିଆଁବହୁ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କନିଆଁବଉ (ଦେଖ)

Kaniānbahu Kaniānbau* (See)

କନିଆଁବାହା—ପ୍ରା. ବି.—ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବାଳିକାର ବିବାହ—

Kaniān bāhā Marriage of a child-girl;
child-marriage.

କନିଆଁବିଭା—ଦେ. ବି.—କନିଆଁ ବାହା (ଦେଖ)

Kaniān bibhā Kaniān bāhā (See)

କନିଆଁବିହା—ପ୍ରା. ବି.—ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବାଳିକାର ବିବାହ—

Kaniān bihā Marriage of a child-girl; child-
marriage.

କନିଆଁବୋଉ—ଦେ. ବି.—କନିଆଁବଉ (ଦେଖ)

Kaniānbou Kaniān bau (See)

କନିଆଁବୋହୁ—ଦେ. ବି.—କନିଆଁବୋଉ (ଦେଖ)

Kaniānbou Kaniānbou (See)

କନିଆଁଭାରିଆ—ପ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କମ୍ପ୍ୟୁଟା ଓ ଭର୍ତ୍ତା)—ପୁରୁଷର

Kaniān bhārijā ଦ୍ଵିତୀୟ ପତ୍ନୀ ବା ତହିଁ ପର ଶ୍ରୀ—
କନେ ବଡ଼ Wife of a man after the death of his first wife.

କନିଆଁଭାରିଆ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କମ୍ପ୍ୟୁଟା ଓ ଭର୍ତ୍ତା)—

Kaniān bhārijā କନିଆଁଭାରିଆ (ଦେଖ)

କନେବଡ଼ି

Kaniān bhārijā (See)

କନିଆଁଭାଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—କନିଆଁବାହା (ଦେଖ)

Kaniān bhiā

Kaniān bāhā (See)

କନିଆଁଭେଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—କନିଆଁବିହା (ଦେଖ)

Kaniān bheā

Kaniān bihā (See)

କନିଆଁମା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କମ୍ପ୍ୟୁଟା ଓ ମାତା)—ବିମାତା—

Kaniān mā

Step-mother.

ମଂସା

ସୌତେଲିମା

କନିଆଁମାଉପ—ପ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ—କନିଆଁଭାରିଆ (ଦେଖ)

Kaniān māipa

Kaniān bhārijā (See)

କନିଆର—ଦେ. ବି.—କନିଆର (ଦେଖ)

Kaniāra

Kaniāra (See)

କନିଆର—ଦେ. ବି.—କରଂ—Herum Odorum (oleander)

Kaniāri

[ଦ୍ର.—ଏହା ଭିନ୍ନପ୍ରକାର;—

ସ. କରଂଗର; ଅଶ୍ଵତ୍ଥ,

୧. ଶେତପୁଷ୍ପ, ୨. ରକ୍ତପୁଷ୍ପ,

ଚଣ୍ଡକ; ଲଗ୍ନଡ଼

୩. ପୀତପୁଷ୍ପ — (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ-

ବଜ୍ରକବରୀ; ସ୍ଵେତକବରୀ

କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ।]

ସଫେଦକରୀ; ଲାଲକରୀ

ତେ. ଗନ୍ଧେରୁ

କନିଆଁଶାଶୁ—ଦେ. ବି.—ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ବା ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ବିମାତା—

Kaniān'sāsu

One's husband's step-mother.

ମଂସାଞ୍ଜୁଡ଼ି ସାହାବ ସହବ କନିଆଁଶାଶୁ, ଶଶ୍ଵ ଇତ୍ୟେ ଶାର ପରଶୁ—ରଗ ।

କନିକା—ଦେ. ବି. (ସ. ମଳଦ୍ରବ୍ୟ; ଘଷ୍ଟାଂଶ)—୧ । ଜମ୍ବୁପାଳ ମଞ୍ଜି—

Kanikā

1. Purging croton-seed

ସ. ଜମ୍ବୁପାଳ, କନକପାଳ,

Uolum Crotonio.

ଦନ୍ତାଂଶ, ଭିନ୍ନାଂଶ

[ଦ୍ର.—ଏ ମଞ୍ଜି ବିରେଚକ, ପିତ୍ତ

ଜୟମାଳ

ଓ କଫନାଶକ; ଏହା ଜୁଲୁପ୍ ରୂପେ

ଜାମାଲଗାଟା

ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମ. ଜେପାଲ

୨ । ବାଲେଶ୍ଵର ଓ କଟକ

ଗୁ. ନେପାଲେ

ସମୁଦ୍ରତଟକୁଳସ୍ଥ ମୋଗଲବନ୍ଧୁଅନ୍ତର୍ଗତ

ଆ. ହବୁସ୍ତଲଜନ

ଜମିଦାରୀବିଶେଷ —

ଫା. ଭୁଷମେବେଂଦଂ;

2. An estate on the coast of Bay

ଜାର୍ଵତାଲ

of Bengal (in the District of

ତେ. ନେପାଲମ୍

Cuttack and Balasore)

[ଦ୍ର.—ପୁର୍ବେ ଏହି ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ

ସ୍ତୁତ୍ ସ୍ତୁତ୍ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସମୁଦ୍ର ତଟକୁଳରୁ ଜଳଦୟା-

ଦମନ ଓ ଶହୁଅନ୍ତମଣରୁ ଦେଶ ରକ୍ଷା ଏହି ରାଜାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ

ଥିଲା । ପ୍ରାୟ ୧୨୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅନଙ୍ଗଭୂମ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ବ-

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏବଂ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୋଚନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଏ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାଳରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଲାକା ଶୁମୁକାରେ ରାଜତ୍ବ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ—କୃପାସିନ୍ଧୁ । ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

୩ । ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ଧାନ—

3. A species of coarse paddy.

କଳିକାତୋଷା—ଦେ. ବି. (କବିରାଜ)—ଏକ ପ୍ରକାର ବିରୋଚକ—
Kankābhedi ଔଷଧ; ଝାଡ଼ା କରବା ଔଷଧବିଶେଷ—

A purgative.

କଳିକା ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—କଳିକା ୧. (ଦେଖ)

Kankā māñji Kanikā 1. (See)

କଳିଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତେଲୁଗୀଠାରୁ ଗଭୀରତର ପାତ୍ର—
Kaniji ବିଶେଷ—A kind of shallow earthen pan.

କଳିଦାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ତାଲି ଆଦର) କଣି (ଦେଖ)
Kandāl Kanī (See)

କଳିଶିରା—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ବାଲେଶ୍ଵର ଅଞ୍ଚଳ, ଭୁବନେଶ୍ଵର, କାମାରସିଂହ)—
Kansirā କଳିଶିର (ଦେଖ)—Kansiri (See)

ହିଅ କୋଇଁକ କାଁ କଳିଶିରା ସର ନୁହେଁ—ବାଲେଶ୍ଵର-ଭଗ ।

କଳିଶିର—ଦେ. ବି. (ସ. କଞ୍ଚେ, ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ)—

Kansiri ଅସହୋଦ୍ଭବ ଶାକବିଶେଷ—

କାନସିଡେ Commelina Bengalis.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଣ୍ଠାବୃତ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ବସାବିନେ ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼େ । ଏହା ଲଟାଳିଆ, ଗଣ୍ଡିରେଗଣ୍ଡିରେ ତେର ହୁଏ । ପତ୍ର ଅଣ୍ଡାକାର, ପତ୍ରର ତେଜ ନଳ ପରି । ଫୁଲ ଶ୍ଵେତ ଓ ନେଳିଆ । ଗରବ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏଥିର ତେଜରୁ ନିର୍ଗତ ଜଳୀୟ ରସ ଆଖିରେ ବାହାରିବା ଆଲୁଅରେ ଲଗାଇଲେ ଉକ୍ତ ବ୍ରଣ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।]

କଳିଷ୍ଠବଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କଳିଷ୍ଠବଲ୍ (ଦେଖ)

Kanishṭhābala Kaniṣṭhēb (See)

କଳିଷ୍ଠ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଯୁବକ ବା ଅଳ୍ପ ଧନୀ, ଯୁବକ ଓ ଅଳ୍ପ)
Kanishṭha ସ୍ଥାନରେ କଳ୍ ଅଦେଶ; ବୟସରେ ଯୁବା ବା (କଳିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ—୧ । ଅନୁଜ—

1. Younger; after-born (male).

୨ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସାନ—2. Youngest.

୩ । ବୟସରେ ସାନ—3. Younger in age; junior.

୪ । ଅତି ଶିଶୁ—4. Very young.

୫ । ଅଳ୍ପ; ଅଳ୍ପଦମ—5. Little; last.

୬ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସ୍ମୃତ—6. Smallest.

୭ । ଅଳ୍ପତାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—7. Dwarfish.

ସ. ବି—୧ । ସାନ ଭାଇ—1. Younger brother.

୨ । ସାନ ପୁଅ—2. Youngest son.

୩ । ମହାଦେବ—3. God Śiba.

ଦେ. ବି—କାଣିଆଙ୍ଗୁଳି—Little finger.

ସାତ ବରଷ୍ଟି ସାନ, ଅଳ୍ପ ଧନୀ କଳି-କମଳ-କଳିଷ୍ଠ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ—

କଳିଷ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତ ।

କଳିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି—ସ. ବି. (କଳିଷ୍ଠା + ଆଙ୍ଗୁଳି)—କାଣି ଆଙ୍ଗୁଳି—

Kanishṭhāṅguli The little finger or toe.

କଳି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କଳ୍ ଧାତୁ = ପାଣି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଶ୍ଚା. ଇ)—

Kanī କନ୍ୟା; ଦୁହିତା—Daughter.

କଳିନିକ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କଳ୍ ଧାତୁ = ପାଣି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ +

Kaninikā ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ଚା. ଅ)—୧ । ଚକ୍ଷୁତାର, କଳାତୋଳା;

ଅଖିର ତାରକା—1. The pupil of the eye.

୨ । କଳିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି—2. The little finger or toe.

୩ । କଳିଷ୍ଠା ଭଗିନୀ—3. Younger sister.

କଳିୟାନ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—(ଯୁବକ, ଅଳ୍ପ + ଅଧ୍ୟନ୍ୟାର୍ଥେ. ଇୟସ୍.

Kaniyān ନିପାତନ, ଯୁବକ ବା ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ କନ

(କଳିୟାନ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଦେଶ)—୧ । କଳିଷ୍ଠ (ଭ୍ରାତା)—

1. Younger (brother)

୨ । ସବୁ କଳିଷ୍ଠ—2. Youngest.

୩ । ଯୁବତର—3. Younger in age.

୪ । ସ୍ମୃତତର—4. Smaller.

୫ । ଅତି ସ୍ମୃତ; ସ୍ମୃତତର—5. Smallest.

୬ । ଅତି ଅଳ୍ପ—6. Least.

କନେଇଁ କନେଇଁ ଗୁହଁ ବା—ଦେ. ବି.—

Kanein kanein କନକନ ହୋଇ ଗୁହଁ ବା (ଦେଖ)

chāhībā Kanakana hoi chāhībā

(See)

କନେଇଁ ବଇଁ ଶା—ଦେ. ବି.—କନେଇବଇଁ ଶା, ଏକ ପ୍ରକାର କାଠିଆ

Kaneibaisi କଦଳୀ (ଏହା ଲମ୍ବରେ ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

କାନାହି ବାଣୀ ବଢ଼େ ଓ ବକା)—A kind of plantain.

କନେକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କନକ)—କନକ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ—

Kaneka Gold.

କନେକମୁଣ୍ଡେ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସ. କନକମଣ୍ଡପ)—ଦେବତାଙ୍କର

Kanekamunde ଉପରେ ଗମ୍ଭୀରତରରେ ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପ ଥାଏ

(ଏହା ପ୍ରାୟ କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ), କନକ-

ମଣ୍ଡପ—An awning or roof of wooden

planks raised over an idol.

କନୋକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ (ଦେଖ)

Kanauja Kānyakubja (See)

କନୋକିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କନାଉକିଆ (ଦେଖ)

Kanaujiā Kanāujiā (See)

କନ୍ତର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଳନ୍ତର; ସୁଧ—

Kantar Interest.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଞ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ୍ଦୁ

କନ୍ଧାର—ଗ୍ରା ବ. (ସ. କାନ୍ଧାର)—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—

Kantāra Famine.

କନ୍ଧାର—ଦେ. ବ. (ସ. କାନ୍ଧାର, ଭୂଲ—ପ୍ରା. କନ୍ଧାର)—ଏକ ପ୍ରକାର

Kantāri ଅଣୁ—A kind of sugarcane.

କାନ୍ଧାବୀ [ଦୁ—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଲଲ, ଏହାର ଚୋପା ମୋଟା ଓ ଶସ

କତାରା; କତାରି କୋମଳ; ଏହା ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଅଣୁ ଅପେକ୍ଷା ଲମ୍ବ,

ଏଥିରୁ ଭଲ ଗୁଡ଼ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଥିର ଗୁଣ ବେଶି ହୁଏ ।]

କନ୍ଧୁ—ସ. ବ. (କମ୍ ଧାତୁ = ଲଜ୍ଜା କରିବା + କର୍ମ. ଭୁ)—

Kantu ୧ । କନ୍ଦର୍ପ, କାମ—1 Cupid.

୨ । ଚିତ୍ତ—2. Mind.

୩ । ହୃଦୟ—3 Heart

ସ. ବିଶ. (କମ୍ = ସୁଖ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଭୁ)—

ସୁଖାନ୍ୱିତ—Happy

କନ୍ଧ (ଧାତୁ)—ସ—ଶିଷ୍ଟ ହେବା—

Kantha (root) To stick; to be joined to.

କନ୍ଧଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. କନ୍ଧା)—

Kanthardā ୧ । ଗୁଡ଼ିଏ ଚର କନା ବା ଖଣି ବସ୍ତ୍ର ଏକତ୍ର

ନେକଡ଼ା, ନାତା ଯୋଡ଼ି ସିଲାଇ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା

ଗୁଡ଼ା, କଥରି ଶେସ—1. Quilt made of rags sewn together.

୨ । ଗୁଡ଼ିଏ ଚର କନାର ସମଷ୍ଟି—

2 A collection of rags.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କନ୍ଧାରେ ପରିଣତ—

1. Reduced to rags.

୨ । କନ୍ଧାକର୍ମିତ—2. Made of rags.

କନ୍ଧଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କନ୍ଧଡ଼ା (ଦେଖ)

Kanthali Kanthardā (See)

କନ୍ଧା—ସ. ବ. ଶ୍ମୀ—(କନ୍ଧ ଧାତୁ = ଶିଷ୍ଟ ହେବା + ଅ. ନିପାତନ;

Kanthā ଅଥବା କମ୍ ଧାତୁ = ଅଭିଳାଷ କରିବା + କର୍ମ. ଅନ୍)—

୧ । କନା—1. Rag.

ଦରଦ୍ର ପିନ୍ଧେ ଛଣା କନ୍ଧା, ଅଳ୍ପକ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତ୍ରର ପତ୍ର । ମଧୁସୂଦନ. ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ।

୨ । ଛଣା ଲୁଗାକୁ ଏକତ୍ର ସିଲାଇ କରି କର ଯାଇଥିବା ଶୀତ-

ବସ୍ତ୍ର, ଶେସ ବା ଅଛାଦନବିଶେଷ; ଗୋଦଡ଼ା—

2. A quilt or wrapper made of rags sewn or patched together.

୩ । ମାଟି କାନ୍ଥ—3. Earthen wall; mud-wall.

୪ । ଭାଲ ପଡ଼ିଥିବା ଚର ଲୁଗା—

4. Patched torn cloth.

୫ । ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଦେହରେ ଘୋଡ଼ି ହୋଇଥିବା ଗୋଦଡ଼ା—

5. Patched garment of anchorites.

କରର ବସନ କନ୍ଧା ଗଲେ ଚାଲ ନୁହେଁ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କନ୍ଧାଧାର ବୈଷ୍ଣବ—ସ. ବ.—ଦେହରେ କନ୍ଧା ଧାରଣ କରିଥିବା

Kanthādhārī baishnaba ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—

A sect of Baishnabas who wear torn

rags sewn together or patched garment.

କନ୍ଧ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧ ହେବା—

Kand (root) 1. To be wet.

୨ । କାନ୍ଦିବା—2. To weep.

କନ୍ଧକନ୍ଧିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ. କନ୍ଧନ)—କାନ୍ଧକାନ୍ଧ;

Kandkandniāñ କନ୍ଧନୋଦ୍ୟତ, କାନ୍ଧୁରମାନ୍ଦୁର, କାନ୍ଧୁରି-

ମାନ୍ଦୁରି—About to cry.

କନ୍ଧ କନ୍ଧିଆଁ—ଦେ. ବିଶ—କନ୍ଧକନ୍ଧିଆଁ (ଦେଖ)

Kandkandniāñ Kandkandniāñ (See)

କନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କନ୍ଧନ)—କନ୍ଧନ, କାନ୍ଧ;

Kandā କାନ୍ଧଣା—Crying.

କନ୍ଧା—ଦେ. ବି.—କନ୍ଧା (ଦେଖ)

Kandā Kandā (See)

କନ୍ଧମୂଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କନ୍ଧମୂଳ—

Kandmūl Sweet potato.

କନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—(ସ. କନ୍ଧନ)—କାନ୍ଧୁର;

Kandā କନ୍ଧନଶୀଳ—Given to crying.

କନ୍ଧୁ—ଦେ. ବିଶ—କନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Kandru Kandā (See)

କନ୍ଧ—ସ. ବି. (କନ୍ଧ ଧାତୁ = ଅର୍ଦ୍ଧ ହେବା + କର୍ମ. ଅ)—

Kanda ୧ । କନ୍ଧମୂଳ; ଖାଦ୍ୟମୂଳବିଶେଷ—

1. A sweet edible root-bulb.

୨ । ଗୋଲ ବା ଲମ୍ବ ମୂଳ—

2. Long or bulbuous root.

୩ । (କଂ = ଜଳ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ—

3. Cloud.

୪ । ସକରକନ୍ଧ (ଦେଖ)

4. Sakarakanda (See)

୫ । ଓଲୁଅ—5. Arum.

୬ । କର୍ପୂର—6. Camphor.

୭ । ଯୋନିରୋଗବିଶେଷ; ଶ୍ଳୀଘ୍ନକମାନ୍ଦକର ପଦ୍ମ ବାହାର-

ପଡ଼ିବା ରୋଗ—7. Prolapsus uteria; a

'female disease consisting of the uterus

coming out at the vagina.

୮ । ନଈର ପ୍ରଭୃତି ଗଛର କଢ଼ର କୋମଳତମ ଅଂଶ—

8. Softest part of a tree of the cocoanut-

species whence new branches come out.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୁତରା ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି.—୧ । ଅସଭ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ ଜାତିବିଶେଷ; କନ୍ଦ ଜାତି—

ଦଲୁଆ, ଦୋଲୋ, କନ୍ଦ 1. A non-Aryan tribe inhabiting the Ganjam and Orissa-Hills.

କାଞ୍ଚି

୨ । ନବାତ; ଗୁଡ଼ାବିକାର—2. Refined molasses; brown sugar.

୩ । କନ୍ଦର—3. Cave.

ବୈଳାଶ ଗିରି କନ୍ଦେ ଯାଇ, ରହିଲେ ବିଶାସର ହୋଇ ।

ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୪ । ଦୁଃଖ—4. Sorrow; grief.

ବହୁ ମନ୍ତ୍ର ମନ ବଦ ଛନ୍ଦ କନ୍ଦ କହି ନୋହେ ଚାହିଁ ବହୁ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀବେଳାସ ।

୫ । ମୂଳ, କାରଣ (ଯଥା—ଅନ୍ଧକାର)—5. Root; cause.

୬ । (ଜ୍ଞାନର) ମୂଳ—6. Root (of knowledge).

ଶୁଣ ବାବୁ ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମରେବ କନ୍ଦ, ସେଇଁରୂପେ ବହୁରୁଦ୍ଧ ଅନାଦିତ ବନ୍ଦ ।

ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମ-ନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଦେ. ବିଶ. —ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—Excellent,

ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ରୂପେ କନ୍ଦ, ତଥରେ ବିଜୟ ପରମାନନ୍ଦ ।

ପ୍ରାଚୀ. ଭଗବତ୍ପାଠ୍ୟ ।

କନ୍ଦ ଉତ୍କୃଷ୍ଟା—ଦେ. ବି.—କନ୍ଦ ବା ନବାତରେ ପାଗ ହୋଇ ଭିଆର—
Kanda ukhurda ହୋଇଥିବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟା—Fried rice
seasoned with boiled refined molasses.

କନ୍ଦକ—ସ. ବି.—କେନ୍ଦୁଳି (ଦେଖ) (ଦରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Kandaka Kenduli (See)

କନ୍ଦକୀ—ସ. ବି.—କନ୍ଦକ (ଦେଖ)
Kandaki Kandaka (See)

କନ୍ଦକୋଳା—ଦେ. ବି.—କଣ୍ଡାକୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Kandakola Kantakurda (See)

କନ୍ଦଗ୍ରନ୍ଥି—ସ. ବି.—ଲତାକନ୍ଦବିଶେଷ; ପିଣ୍ଡାକୃ; ପିଣ୍ଡାକୃ—
Kandagranthi Sweet potato; Batatas Esculatus.

ଓ. ପିଣ୍ଡାକୃ [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁରରସ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ,

ତୃଷ୍ଣାହୀନ, ସନ୍ତପଣୀ ଓ ସ୍ବରୁ । ଏହା ମୁଖକୁ,

ରତାଳୁ, ପିଆଡାଳୁ, କାନ୍ଧା ଦାହ, ଶୋଷ ଏବଂ ପ୍ରମେହନାଶକ ।]

ମ.ରତାଳୁ, ଗୋଡ଼େ ରତାଳୁ

ଗୁ. ରତାଳୁ

ତେ. ଚରଗେଡ଼

ତା. କାମ୍ ସୋଲ୍

କନ୍ଦଟ—ସ. ବି. (କନ୍ଦ ଧାତୁ=ଆଦ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟନ୍ତ)—
Kandata ଶ୍ଵେତ ପଦ୍ମ—White lotus.

କନ୍ଦର୍ପ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କନ୍ଦର୍ପ)—୧ । କନ୍ଦର୍ପ; କନ୍ଦ (ବନ୍ୟ ଜାତି)
Kandarpa ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the
Kandhas.

୨ । କନ୍ଦରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to caves.

ଦେ. ବି.—ଗିରିଗୁଡ଼ା; ଗୁମ୍ଫା—Cave.

କନ୍ଦ ପଣା—ଦେ. ବି.—କନ୍ଦରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରପାନକ; ନବାତର ସରବତ—
Kanda panā A drink made by dissolving refined
molasses in water.

କନ୍ଦ ପାଗ—ଦେ. ବି.—(କନ୍ଦ + ପାଗ) କନ୍ଦକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ନିଆଁରେ
Kanda pāga ପାକ କରି ସେଥିରେ ଖଇକୁ ଖରଡ଼ି କନ୍ଦ ଉତ୍କୃଷ୍ଟା
ମିହିବିରପାକ ଭିଆର କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—Mode of season-
ing fried paddy with sugar-syrup.

କନ୍ଦମାଳ—ଦେ. ବି.—କନ୍ଦମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ; ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର
Kandamālā ଅନୁଗୁଳ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ମହକୁମା (ଏହା ପୁର୍ବେ
ବୈଦ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା)—The country of
the Kandhas; a subdivision in the non-
regulation District of Angul in Orissa
the Khondmahals.

କନ୍ଦମାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । କନ୍ଦମାଳ ଦେଶୀୟ—1. Belonging
Kandamālīā to Khondmahals.

୨ । କନ୍ଦମାଳନିବାସୀ—2. Inhabiting
the Khondmahals.

୩ । କନ୍ଦମାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to the
Khondmahals.

କନ୍ଦମାହାଲ—ଦେ. ବି.—କନ୍ଦମାଳ (ଦେଖ)
Kandamāhāl Kandamālā (See)

କନ୍ଦମୂଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କନ୍ଦମୂଳ—
Kandamūl Sweet potato.

କନ୍ଦମୂଳ—ସ. ବି.—୧ । ମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ମୂଳବିଶେଷ—
Kandamūla 1. An edible bubulous root of
sweet taste.

ସମ୍ବଲପୁର ଲୋକ କନ୍ଦମୂଳ କଲ ଗ୍ରାସ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୨ । ଗମ୍ଭୀରାକୃ—A kind of tree with edible root-
bulb; Manihot Utilissemā.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ୩୫ ଫାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଏହାର ପତ୍ର ସିମ୍ପଲୀ
ପତ୍ର ପରି; ଏହାର ମୂଳ ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବା, ଏହାର ତାଳ ଭୂଇଁରେ
ଲାଗେ, ନେପାଳ-ଭାରତରେ ପାହାଡ଼ ପାଖେ ଏ ଗଛ ବହୁତ ହୁଏ ।
ଏହାର କାଠ ହଲଦିଆ ଓ ଅକାମିକା; ଏହାର ମୂଳକୁ ଲୋକେ
ପାଣିରେ ସିଝାଇ ଭିଆର କରି ଖାଆନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର] ।

ଏହି ମୂଳକୁ କୁଟି ପାଣିରେ ବତୁରାଇଲେ ପାତ୍ର ତଳେ
ପାତ୍ରଥ ପରି ଧଳା ସ୍ତର ବସିଯାଏ—

Cassava; Tapioca.
ସୋଗେଶତଳୁ ।]

କନ୍ଦର—ସ. ବି. (କଂ = କଳକୁ + ଦୃ = ବିଦ୍ୟା ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kandara ୧ । ପର୍ବତଗହ୍ବର; ଦଳ—1. Cave; ravine.

୨ । କୃତ୍ରିମ ଗୁମ୍ଫା—2. Artificial cave.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ଷା ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ

୩ । (କଂ = ଗଜମସ୍ତକ + ଦୃ ଧାତୁ = ବଦାଣି ଦେବା + କରଣ ଅ) — ଅଙ୍କୁଶ, ଦାତାଅଙ୍କୁଶା—

୩ The hook for driving or goading an elephant.

୪ । ଅଦ୍ରୁକ; ଅଦା—4. Ginger.

୫ । ଓଲୁଅ—5. Wild arum.

୬ । ଗଜର; ଗୁଞ୍ଜନ, ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଖାଦ୍ୟ-ମୂଳବିଶେଷ—
6 Carrot.

କନ୍ଦରପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କନ୍ଦର୍ପ)—କନ୍ଦର୍ପ (ଦେଖ)
Kandarapa Kandarpa (See)

କନ୍ଦର—ସଂ. ବି. (କଂ = ଜଳକୁ, ହସ୍ତିକପୋଳକୁ + ଦୃ ଧାତୁ = ବଦାଣି ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ, କରଣ. ଅ + ଶ୍ଚି. ଅ)—
କନ୍ଦର (ଦେଖ)
Kandara (See)

ଦେ. ବି—କନ୍ଦଡ଼ା (ଦେଖ)

Kandhardā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ—କାନ୍ଦୁର, କ୍ରନ୍ଦନଶୀଳ —
Given to crying.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କନ୍ଦମୂଳ (ଦେଖ)
Kandamūla (See)

କନ୍ଦରାବିଧା—ଦେ. କି—ଘାଆରୁ ଲସା ଓ ପୂଜ ବହୁବା—
Kandarābīdhā To fester (said of a wound)
ভদভদে ওঠা
গলনা

କନ୍ଦରାପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କନ୍ଦରାପୁର + ପୁର)—କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, କଟକ-
Kandarāpārdā ଜିଲ୍ଲାରେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାନାମକ ସବ୍ଡିଭିଜନ୍
କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ନଗର—A subdivision and town of
that name (Kendrāpārdā) in the
district of Cuttack.

[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ଲଳିତଗିରିବାସୀ କନ୍ଦରାପୁରକୁ ସହାର କରି ବଳରାମ ତାହାର କନ୍ୟା ଭୂଲ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରି ଥିବାର ସ୍ଥାନୀୟ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି । ଏହିହେତୁରୁ ଏହା ଭୂଲ୍ୟାସେବ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଠାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେବତା 'ବଳରାମ ଗାଉଁ'ଙ୍କ ତଳେ ବହୁତ ସମ୍ପଦ ଖଣ୍ଡା ଅଛି । ତାହା ପରବର୍ତ୍ତନ କରିବାପାଇଁ କଟକର ଜଳଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ର ଗୋଷ୍ଠିଏ ଦେବୋତ୍ତର-କମେଷ୍ଟି ଅଛି । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦାମା ଓ ବୈଷ୍ଣବରକୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଜମିଦାର ରାଧାଶ୍ୟାମ ନରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶଧର ଜମିଦାରମାନେ ଏଠାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏହା ଗୋବତ୍ସ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସବ୍ଡିଭିଜନ୍ ଓ ସବ୍ଡିଭିଜନ୍ ର ରାଜଧାନୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ନାମ ।]

କନ୍ଦରାପଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି—କନ୍ଦରାପଡ଼ା (ଦେଖ)
Kandarāpārdi Kandarāpārdā (See)

କନ୍ଦରା ମୂଳକ—ଦେ. ବି—କନ୍ଦନାମକ ଅରଣ୍ୟଜାତିର ଅଧିଷ୍ଠିତ ବନ୍ୟ
Kandarā mulaka ଦେଶ—Jungly country inhabited
by the Kandhas.

କନ୍ଦରାଳ—ସଂ. ବି—ପଲ୍ଲବ ପିଣ୍ଡଳ, ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ—
Kandarāla The tulip tree; Thaspesia Papulnea.

କନ୍ଦରାସୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କନ୍ଦର = ଗିରିଗହ୍ୱର)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର
Kandarāsura ଲଳିତଗିରିର କନ୍ଦରରେ ବାସ କରୁଥିବା
ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଅସୁରବିଶେଷ—The name of a
demon inhabiting the Lalatigiri hills in
the Cuttack District.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅସୁରକୁ ସହାର କରି ବଳରାମ ଏହି ଅସୁରର
କନ୍ୟା ଭୂଲ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।]

କନ୍ଦରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ବୁଲିକରି ଯିବା, କେନ୍ଦରବା—
Kandaribā 'To go in a round-about way.

କନ୍ଦରା—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । କନ୍ଦର (ଦେଖ)

Kandari 1. Kandara (See)

୨ । ପୁଂ. (କନ୍ଦର + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମ. ୧ବ.)—
ପର୍ବତ—2. Mountain

କନ୍ଦର-ସୁନା ସୁନ୍ଦର-ସୁନ୍ଦର କୁଶୋଦର ବରପୁ ମୁଁ ତୁ ବଧୂପ୍ରସନ୍ନ ।

ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବାନ ।

କନ୍ଦର୍ପ—ସଂ. ବି. (କଂ = ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ + ଦୃ ଧାତୁ = ସହାୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Kandarpa ଅ, ଅଥବା କଂ = କାହାକୁ + ଦୃ ଧାତୁ = ସହାୟ-
କରିବା + ଅ, ଯେ ସବୁ ପ୍ରାଣୀକୁ ସନ୍ତାନିତ କରେ)—
ମଦନ; କାମଦେବ —Cupid; the God of Love.

ଦେ. ବି—ପୁରୁଷର ଶର୍ଯ୍ୟ, ରେତଃ—Semen virile.

କନ୍ଦର୍ପକୂପ—ସଂ. ବି (କୂପା ଚତୁ; କନ୍ଦର୍ପ + କୂପ)—ସୋନି, ଶ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ-
Kandarpa kūpa Female organ of generation;
vagina.

କନ୍ଦର୍ପକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀ ଚତୁ, କନ୍ଦର୍ପ + କ୍ରୀଡ଼ା)—

Kandarpakrīdā କାମକ୍ରୀଡ଼ା, ମେଥୁନ, କାମକେଳି—

Cortion; cohabitation, union between a male
and female animal.

କନ୍ଦର୍ପଜାଳା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କନ୍ଦର୍ପଜାଳା)—କନ୍ଦର୍ପଜ୍ୱର (ଦେଖ)

Kandarparjālā Kandarparjwara (See)

କନ୍ଦର୍ପଜୀବା—ସଂ. ବି. (କନ୍ଦର୍ପ + ଜୀବ ଧାତୁ = ଜୀବିତବା + କରଣ. ଅ,
Kandarparjība ଯାହାଦ୍ୱାରା କାମବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—ପଣସ ଫଳ—
Jack-fruit.

କନ୍ଦର୍ପଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, କନ୍ଦର୍ପ + ଜ୍ୱର) =

Kandarparjwara ୧ । କାମଚନ୍ଦ୍ରା ବା ଉଦ୍ବେଗଜନିତ ଯିତ୍ତା—

A fit of lust; a fever of love; pangs of
love.

ଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ଷେପ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାୟ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଆଶା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଶା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । କାମୋଦ୍ଭବ—2. Fit of passion due to unsatisfied lust.

କନ୍ଦର୍ପଜ୍ଞାଳା—ସ. ବି.—କନ୍ଦର୍ପଜ୍ଞର (ଦେଖ)

Kandarpajwālā Kandarpajwara (See)

କନ୍ଦର୍ପକାଶନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କନ୍ଦର୍ପ + ନାଶନ = ବିନାଶକାରୀ)—

Kandarpakāśana ଶିବ; ମହାଦେବ—

Siba, the destroyer of Cupid.

କନ୍ଦର୍ପବାଣ—ସ. ବି.—କାମଦେବଙ୍କ ଧୃତ କାମୀଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେରଣ

Kandarpabāṇa କଳ୍ପିତ ଶର—The arrow of Cupid; shafts of the God of Love; Cupid's shafts.

[ଦ୍ର—କନ୍ଦର୍ପର କଳ୍ପିତ ଧନୁ ପୁଷ୍ପନିର୍ମିତ ଓ ପାଞ୍ଚବାଣ ମଧ୍ୟ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ପୁଷ୍ପ ଅଟେ ।]

କନ୍ଦର୍ପବାଧା—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ)—କନ୍ଦର୍ପଜ୍ଞର (ଦେଖ)

Kandarpabādhā Kandarpajwara (See)

କନ୍ଦର୍ପମଥନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କନ୍ଦର୍ପ + ମଥନ)—

Kandarpamathana କନ୍ଦର୍ପକାଶନ (ଦେଖ)

Kandarpakāśana (See)

କନ୍ଦର୍ପମୁଷଳ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କନ୍ଦର୍ପ-କ୍ରୀଡ଼ାରେ ବ୍ୟବହୃତ

Kandarpamushala ମୁଷଳ)—

ଲଙ୍ଗ; ସ୍ୱଂଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—

Male organ of generation; penis.

କନ୍ଦର୍ପରାଜ—ସ. ବି. (ଏକ ହାତ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ) କଣ୍ଠକଣ୍ଠବିଶେଷ—

Kandarparāja A thorny medicinal plant.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନ ପରି, ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କନ୍ଦର୍ପଶୃଙ୍ଖଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ଦର୍ପ + ଶୃଙ୍ଖଳ)—

Kandarpasṛṅkhala ରତ୍ନବନ୍ଧବିଶେଷ—

An intertwining pose in copulation.

[ଦ୍ର—ଏହି ବନ୍ଧର ଲକ୍ଷଣ :—

ନାଭପଦଦ୍ୱୟ ଶାପ୍ୟ ନାଭିସ୍ୟୋରୁହସ୍ତୋପର

କଟ୍ଟଦୋଳସ୍ତୋତାୟ ବନ୍ଧଃ କନ୍ଦର୍ପଶୃଙ୍ଖଳଃ ।]

କନ୍ଦର୍ପସନ୍ଦୀପକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ଦର୍ପ + ସନ୍ଦୀପକ)—

Kandarpasandīpaka କାମରୂପର ଉଦ୍ଭେଜନକାରୀ (ଔଷଧ-ବିଶେଷ)—Aphrodisiac (medicine).

କନ୍ଦର୍ପସନ୍ଦୀପନ—ସ. ବି. (କନ୍ଦର୍ପସନ୍ଦୀପକ (ଦେଖ)

Kandarpasandīpana Kandarpasandīpaka (See)

ସ. ବି.—କାମୋଦ୍ଭବ—

The feeling of the passion of lust.

କନ୍ଦର୍ପସାର ମରଚ୍ୟାଦି-ତୈଳ—ସ. ବି.—ଅୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ତୈଳ—

Kandarpasāra marichyādī-taila ବିଶେଷ—

A medicinal oil prepared under rules laid down in the Āyurveda.

[ଦ୍ର—ଏହା କୁଷ୍ଠ ଓ ଚର୍ମରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

କନ୍ଦର୍ପାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କନ୍ଦର୍ପ = କାମଦେବ + ଅର =

Kandarpārī ଶତ୍ରୁ)—ମହାଦେବ, ଶିବ—

Siba; the enemy of Cupid.

କନ୍ଦଳ—ସ. ବି. ୧ । (କଂ = ସୁଖ + ଦଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kandala କଳଧ୍ୱନି—1. Noise.

୨ । (କନ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅଳ)—

ଗଣ୍ଡଦେଶ; କପାଳ—2. Brow.

୩ । (+ ଭବ. ଅଳ)—ଉପରାଗ—3. Eclipse.

୪ । (କମ୍ = କମନାୟ + ଦଳ = ପତ୍ର)—

ନୁତନ ଅଙ୍କୁର; ଗଜା—4. Shoot; sprout.

୫ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅଳ)—

ବାଗ୍‌ଯୁକ୍ତି, କଳହ, ବାଦବିବାଦ—

5. Quarrel; contention; wordy dispute.

କବିଙ୍କ ବକଳ ସେ ଦୃଷ୍ଟ ହେଉ । ସାରଳାମହାଭାରତ ।

୬ । ଯୁକ୍ତି—6. Strife; fight; battle.

୭ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—7. Gold.

୮ । ସମୂହ—8. Assemblage.

୯ । (କଂ = ବାୟୁକୁ + ଦଳ ଧାତୁ = ଦଳିତ ହେବା + ଅ)—

ଭୂମିକଦଳୀଗଛ; ପାଣିକେନ୍ଦୁଳ ଗୁଳ୍ମ—

9. An aquatic plant.

୧୦ । ପତାକା—10. Flag.

୧୧ । ପଦ୍ମଗଜ—11. Seed of lotus.

୧୨ । ଶୂରଣ; ଓଲୁଅ—12 Wild arum.

୧୩ । କନ୍ଦଳୀପୁଷ୍ପ; ପାଣିକେନ୍ଦୁଳ ଫୁଲ—

13. An aquatic flower.

୧୪ । କଦଳୀ ଗଛ—14. Plantain tree.

ଦେ. ବି—୧ । ଘାଆ ଦଳିତଲେଉଟା—

1. The festering of a sore.

୨ । କେନ୍ଦଳ (ଦେଖ) 2. Kendala (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଚଣାଫଳ (ଦେଖ)

Chanāphala (See)

କନ୍ଦଳ କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କେନ୍ଦଳ (ଦେଖ)

Kandala kāṭhi

Kendala (See)

କନ୍ଦଳା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ସ. କନ୍ଦଳ = ସୁନା)—

Kandala ସୁନା ବା ରୂପାର ତଳା ଛତା, (ଏଥିରୁ ସୁନା ଓ ରୂପାର ତାର

କଢ଼ିଆ ତିଆରି ହୁଏ)—Long bits of gold or silver from which wires are drawn out.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ସୁନା ବା ରୂପାକୁ ଆଉଟି ଶୁଷ୍କରେ ତାଳ ଲମ୍ବ କାଢ଼ି କରାଯାଏ; ସେହି ଲମ୍ବ କାଠିର ଅଗକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି ସରୁ କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ସରୁ ମୁହଁକୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଥିବା ଛତ୍ର ବାଟେ ସୁରୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁସାରିକ ଯୁକ୍ତିସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁସାରିକ ଯୁକ୍ତିସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ

କନ୍ଦଳର ଆରମ୍ଭରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ଵାରା ଟାଣି ନେଲେ ସେହି ଛଦ୍ମବାଟେ ସବୁ ଭାର ବାହାରେ । ଛଦ୍ମର ଅନ୍ତର ଅନୁସାରେ ଭାର ସବୁ ବା ମୋଟ ହୁଏ ।]

କନ୍ଦଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. କନ୍ଦଳ)—

Kandalibh କଳିହା, କଳିହୁଡ଼ା; କନ୍ଦଳପ୍ରିୟ—
(କନ୍ଦଳି; କନ୍ଦଳେଇ—ଶ୍ରୀ) Quarrelsome (male)

କନ୍ଦଳିଆ

କନ୍ଦଳା

କନ୍ଦଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ପିଲେଇବା, ଗଜୁରବା—

Kandalibh 1. To send forth new shoots; to
ଗଞ୍ଜାନ sprout.

ଅଞ୍ଜୁଆନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜାତ ହେବା—2. To grow.

ମାଗେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବେଳ ସୁନ୍ଦର ପାରିବ କ୍ଷମେ କଳି ।
ସ୍ଵାମୀନାଥ. ସଂସାର ।

କନ୍ଦଳି—ସ. ବି. (କନ୍ଦଳ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kandalī ୧ । ପାଣିକେନ୍ଦୁଳ ଗୁଳ୍ମ ଏବଂ ତହିଁର ଫୁଲ—

କାଁଦା, କାଁଦୀ 1. An aquatic plant and its flower.
Ottelia Alismoides.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗୁଳ୍ମ ପାଣି କିମ୍ବା ଶୁଖିଲା ଥଳାରେ ଓ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ନାଜରେ ପିଆଜ ବା କାଠିଆକଦଳୀ ପରି ଗଣ୍ଠି ଥାଏ । ଏ ଗଣ୍ଠି ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାର ପତ୍ର ପିଆଜପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଚଉଡ଼ା । ବର୍ଷାରୁରେ ପ୍ରଥମ ଅସରା ବରଷା ହେବା ପରେ ଏ ଗଛ ଉଠେ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଧାତୁରଫୁଲ ପରି ଓ ଫୁଲ ମଝିରୁ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ନାଲିଆ ପାଞ୍ଚଟି କେଶର ବାହାରେ ଓ ଏହି କେଶର ଅଗରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ହଳଦିଆ, କୋମଳ କେଶର ଥାଏ ।]

୨ । ପତାକା—2. Flag.

୩ । ପଦ୍ମବୀଜ—3. Seed of lotus.

୪ । ଦାସ ଗଜା—4. Tender shoots of grass.

୫ । ମୃଗବିଶେଷ—5. A class of deer.

ବାହାରୁ କନ୍ଦଳୀ ଭରିଲେ କନ୍ଦଳୀ ହୋଇ ଅଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଦେ. ବି—କଳିକଳିଆ—Quarrel.

ଦେ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ—କଳିହୁଡ଼ା (ଶ୍ରୀ)—

Quarrelsome (woman)

କନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ଦ)—୧ । ଖାଦ୍ୟ ମୂଳ—

Kandā 1. Edible bulbous roots.

୨ । ପଲ୍ଲବର ପୂର୍ବଅବସ୍ଥାର ନଡ଼ିଆ—

2. Very raw cocoanut fruit.

୩ । (ସ. ସ୍ଵର)—

ନଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣସ୍ଵର କୋମଳ ଅଂଶ—

ମାଧି, ମାଧି 3 The soft parts on the 'top of trees
of cocoanut species.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇବାକୁ ସୁସ୍ଵାଦୁ ଓ ଶରୀର ପ୍ରତି ହିତକର ।)

୪ । ଥୋଡ଼ର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ଗର୍ଭସ୍ଥ ଧାନ—

4. Paddy before coming out of the ear.

୫ । ଅଙ୍ଗୁଳିଆଦି ସଜ୍ଜ ସ୍ଥାନରେ ଜାତ ହେବା ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ;
ବିରକ୍ଷ—5 Eczima.

୬ । ମାଛର ପତକା, ଶ୍ଵେତ ମାଛ—6. A small fish.

(ଯଥା—କନ୍ଦା ବାଳିଆ = ସାନ ବାଳିଆ ମାଛ ।)

୭ । (ସ. କନ୍ଦନ)—କନ୍ଦନ; କାନ୍ଦ—

କାନ୍ଦା 7. Lamentation; wailing, weeping.

ଚାନ୍ଦା ୮ । ଚିଲିକାର ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—

8. A kind of fish (in the Chilka lake).

କନ୍ଦା ଅଳ୍ପ—ଦେ. ବି (ସ. କନ୍ଦ + ଅଳ୍ପ)—ତଳକନ୍ଦା (ଦେଖ)

Kandālu Talakandā (See)

କନ୍ଦାରବା—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ଦ ଧାତୁ ଶିଦ୍ଧ; କାନ୍ଦିବାର ଶିଦ୍ଧିରୁ ରୂପ)—

Kandārbā ୧ । (ସକର୍ମକ) କନ୍ଦନ କରାଇବା—

(ଦସାଇବା—ବିପତ୍ତି) 1. To cause to weep.

କାନ୍ଦାନ

୨ । (ଅକର୍ମକ) (ସ. କନ୍ଦ)—ନୂତନ

ଚୋବାନା ଅଳ୍ପଶ୍ରେଣୀର ଦେବା ବା ଗଜା ଦେବା—2. (trees)

To show signs of bearing new sprouts

୩ । (ନଡ଼ିଆ ଗଛର) କାନ୍ଦରୁ ନୂଆ କନ୍ଦା ଦେବା—

3. To bring out or send forth new shoots
or sprouts (said of cocoanut trees).

କନ୍ଦାକଟା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କାନ୍ଦବୋବାଳି, ଅନେକ

Kandākatā ଲୋକଙ୍କର କନ୍ଦନରେ; ବହୁସମ୍ବନ୍ଧବାଣୀ କନ୍ଦନ—

କାନ୍ଦାକାଟି

Wailing.

ଚାନ୍ଦା

କନ୍ଦାକନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—କନ୍ଦାକଟା (ଦେଖ)

Kandākandi Kandākatā (See)

କନ୍ଦାଜାତୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଲମ୍ବାଦେବା ଏକପ୍ରକାର ଜାତୁ—

Kandājādu 1. Ringworm with watery
discharge.

୨ । (ସ. ସ୍ଵର + ଦ୍ରୁ)—ଗୋରୁଙ୍କ କାନ୍ଦରେ ହେବା

ଏକପ୍ରକାର ଜାତୁ—2. Yoke-gall; a sore on
the neck of cattle.

କନ୍ଦା ବସିବା—ଦେ. ବି—ଧାନ ଥୋଡ଼ା ଦେଖାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଧାନ—

Kandā basibā ଗଛମୂଳର ଗର୍ଭରେ ଅସି ଫଳ କନ୍ଦାଅବସ୍ଥାରେ

ଉପଗତ ହେବା, କନ୍ଦା ଧାନଗଛ ମୂଳରେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ହେବା—

(ear of paddy) To germinate at the
bottom of the plant.

କନ୍ଦାଳୁ—ସ. ବି. (କନ୍ଦ + ଅଳ୍ପ)—କାସାଳୁ; ସକରକନ୍ଦ, ଗୟାଅଳୁ—

Kandālu The cassava yam.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ପଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେନ୍ଦ୍ର, ସଙ୍କ)—୧ । ଦୁଇ ଘରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ
Kandi ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—1. Narrow space between two
ମନ୍ଦି houses; creek.

୨ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଗୁମ୍ଫା; ଗଳ—2. Narrow passage; lane.

୩ । ସଙ୍କ, ଫାଙ୍କ—3. Chink.

୪ । ବାଡ଼ ମୂଳରେ ଅଉଜାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ମାଟିର ଗଦା—
4. A heap of earth pushed to the foot of
a hedge.

ଦେ. ବିଣ—ମୂକ —Dumb.

କନ୍ଦବେତା ପ୍ରାୟେ ଦଶେ ନୂହେ କନ୍ଦ ବେତା ।

ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବଳୀ ।

କନ୍ଦକନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁମ୍ଫା ସ୍ଥାନ—Every conceivable
Kandikandi creek and corner.

ଅକ୍ଷିମନ୍ଦି

ଅନ୍ଧିସନ୍ଧି

କନ୍ଦିକା—ଦେ. କି. (ସଂ. ସ୍ଵକ)—(ଗଛ) କନ୍ଦା ପକାଇବା ବା
Kandibā କାଢ଼ିବା, (ନଡ଼ିଆ ଗଛର) କାକରୁ ନୂଆ କନ୍ଦା
ଗଞ୍ଜାନ ବାହାରବା—To show signs of new shoots
ଅଂଶୁଆନା coming out at the top of a fruit-bearing
tree (e.g. cocoanut).

କନ୍ଦିକନ୍ଦି—ଦେ. ବି—କନ୍ଦକନ୍ଦି (ଦେଖ)

Kandibikandi Kandikandi (See)

କନ୍ଦକନ୍ଦ କନ୍ଦର ଗିରି ବନଦେଶ । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କନ୍ଦିରି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ତୁଳ. ହି. ଧୂଧାର)—ଲୁଣ୍ଠନକାଚ—
Kandiri The chimney-glass of a lantern.

କନ୍ଦିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କନ୍ଦିରି (ଦେଖ)

Kandil Kandiri (See)

କନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. (କନ୍ଦ ଙ୍ଗ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଓଲୁଅ—

Kandī Arum.

କନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (ସ୍ଵକ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + ଅଧକରଣ ଉ;)
Kandu ନିପାତନ)—୧ । ମଦ ଗୁଜିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—

1. A pot for 'distilling' spirits of wine;
a boiler for wine.

୨ । କରେଇ—2. Sauce-pan.

୩ । ଲୌହମୟ ଉର୍ଜନପାତ୍ର, ତାଉଥ—3. Frying pan.

କନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି. (କନ୍ଦ ଧାତୁ=ସ୍ଵେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—

Kanduka ୧ । ଖେଳିବାର ଖୋଲକ, ବଲ୍, ପେଣ୍ଡୁ—

1. Play-ball.

ବାଣିଜ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ପଦକ କ୍ରୟରୁ ସୁନାସ ଟଙ୍କା

ବାଲା ଶିବରେ କନ୍ଦୁକ-କୃତ ଖେଳାଇ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୨ । ଡକିଆ—2. A pillow.

୩ । ତେରଅକ୍ଷର ଆ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—

3. A Sanskrit metre of thirteen letters.

୪ । କ୍ରୀଡ଼ନକ, କ୍ରୀଡ଼ାବସ୍ତୁ—4. A play-thing.

କନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି—କନ୍ଦୁ (ଦେଖ)

Kandū Kandū (See)

କନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି—କନ୍ଦୁକ (ଦେଖ)

Kandūka Kanduka (See)

କନ୍ଦୁକକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (କ୍ରୀଡ଼ା ଡକ୍, କନ୍ଦୁକ + କ୍ରୀଡ଼ା)—

Kandūkakrīḍā ପେଣ୍ଡୁଦ୍ଵାରା ଖେଳ—

A play with balls.

କନ୍ଦୁକ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ପୁରସ୍କାର ରାଜ ଏ ଛଳେ । ସୁଧାନାଥ. କନ୍ଦୁକଗା ।

କନ୍ଦେଇବା—ଦେ. କି—କନ୍ଦାଇବା (ଦେଖ)

Kandeibā Kandāibā (See)

କନ୍ଦ—ଦେ. ବି—୧ । ବଣୁଆ ଜାତିବିଶେଷ—1 The Khonds;
Kandha a wild tribe inhabiting the States of
Orissā.

[ଦ୍ର—ଅନାର୍ଯ୍ୟଭାଷାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ପାହାଡ଼ରେ ବାସ
କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A mountaineer. ବଣାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲା ଓ
ମାଲ, ଗଞ୍ଜାମ ମାଲର ପ୍ରାନ୍ତ, ଅନୁଗୁଳ, କନ୍ଦମାଲ, ଘୁମୁସର, ଦଶ-
ପଲ୍ଲ, ବୋଦ, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ନୂଆଗଡ଼ରେ ଏମାନେ ବାସ କରନ୍ତି ।
୧୯୨୦ ସାଲ ସେନ୍ସସସ୍ରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼-
ଜାତରେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଛଅ ଲକ୍ଷ ଥିଲା । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ
ଲକ୍ଷ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନ କରି କଥାରେ ଓ ଦଲ୍ଲଲରେ ଓଡ଼ିଆ-
ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଏବଂ ଓଡ଼ିଆକୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା କରନ୍ତି ।
ଏମାନେ ମାଙ୍କଡ଼ଖିଆ, ଲଙ୍ଗୁଳ, ଶିଥଲ, ଜାନ ଓ ଦେଶୁଆ—ଏହି
ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ।]

୨ । ଗ୍ରୀବା, କାନ୍ଧ, ସ୍ଵଳଦେଶ—2. The shoulders.

କାନ୍ଧ

କକଟ ହେଲଣି ସେ ଶାନ୍ତ, କନ୍ଧରେ ବସ ଗୋ ବନ୍ଧନ ।

କନ୍ଧା

ଭୂପତ—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କନ୍ଧ କରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ବା ଶିଶୁକୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଇ
Kandha karibā ବହନ କରିବା, କାନ୍ଧେଇବା—To carry
କାନ୍ଧେ ବସା a man or infant on ones' shoulders.

କନ୍ଧଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—କନ୍ଧମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ଅଧ୍ୟୁଷିତ (ଦେଖ)—

Kandhardā (country) Inhabited by the Khonds.

କନ୍ଧଡ଼ା ପଲି—ଦେ. ବି—କନ୍ଧର ପଲି (ଦେଖ)

Kandhardā palī Kandharā palī (See)

କନ୍ଧଡ଼ା ମୁଲକ—ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଦେଶ—

Kandhardā mulaka The country of the Khonds.

କନ୍ଧପଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ—Hamlet inhabited
Kandhapalli by a few Khonds (a wild tribe)

କନ୍ଧ ବୃତ୍ତାମଣୀ—ଦେ. ବି—ଅକ୍ଷବୃତ୍ତାମଣୀ; ଅକ୍ଷବିଚାର, ଅକ୍ଷର—

Kndha bujhāmanā Injustice; want of justice.

ଅନ୍ଧଦେଶରେ କନ୍ଧ ବୃତ୍ତାମଣୀ—ଭଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାରିକ ସୁକ୍ରାସର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଊ	ଋ

କନ୍ଧବେତର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କନ୍ଧମାନେ ଘରରୁଥ ଉପରେ
Kandhabetar ଯକାଯିବା ପାଇଁ ସେପରି ତଳେଇ ବୁଣନ୍ତି
ସେହିପରି ଛନ୍ଦାଦେବା ବତାମାନ (ଏହା ଖୁବ୍ ମଜଭୂତ
ହୁଏ)—Split bamboos woven very strong-
ly over the bamboo frame of a thatch

କନ୍ଧଭାଷ.—ଦେ ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟ କନ୍ଧମାନଙ୍କ କଥିତଭାଷା—
Kandhabhāṣā The language spoken by the
Khonds.

[ଦ୍ର—କନ୍ଧମାଳ, ଅନୁଗୁଳ, ପାଟଣା, କଳାହାଣ୍ଡି, ଗୁମୁସର ଓ
କଣାଣାପାଟଣାବାସୀ ପାଞ୍ଚ ଲକ୍ଷ କନ୍ଧ ଏହି ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା
କରନ୍ତି । ଏହି କନ୍ଧଭାଷା କନ୍ଧ, କୁଲ, କୋଣ୍ଡା, କୋଣ୍ଡାଦୋର,
କୋଣ୍ଡାକାସୁ, କୋଟୁ ଓ ଦୋର ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ଅଭିହିତ
ହୁଏ । ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଶାଖାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହା କେବଳ କଥିତ
ଭାଷାରୂପେ ଚଳୁଥିଲା ଏବଂ ଏ ଭାଷାରେ ସୁସ୍ଥକାନ୍ଦ ପ୍ରଣୀତ
ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏବେ ପାତ୍ରୀମାନେ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର ସାହାଯ୍ୟରେ
ଏ ଭାଷାରେ ସୁସ୍ଥକମାନ ରଚନା କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କନ୍ଧମାଳ—ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାଳ (ଦେଖ)
Kandhamāla Kandamāla See)

କନ୍ଧମାଲୀ—ଦେ. ବିଶ—କନ୍ଧମାଳ ଅଞ୍ଚଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kandhamālī Belonging to the Khondmahals.

କନ୍ଧମାହାଲ—ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାଳ (ଦେଖ)
Kandhamāhāl Kandamāla See)

କନ୍ଧର—ଫ. ବି. (କନ୍ଧ = ମସ୍ତକକୁ + ଧାତୁ = ଧରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kandhara ୧ । ଗ୍ରୀବା; କାନ୍ଧ—1. Shoulder.

୨ । ବେକ—2. Neck.

୩ । ମେଘ—3. Cloud.

୪ । ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—4. A pot-herb.

୫ । ମୁଆ—5 Root of Dūba-grass.

କନ୍ଧର—ଫ. ବି. (କନ୍ଧର + ଅ)—କନ୍ଧର (ଦେଖ)
Kandharā Kandhara (See)

ଦେ. ବିଶ—କନ୍ଧ ଅତି ବନ୍ୟଜାତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଧିଷ୍ଠିତ—
Inhabited by wild tribes (e. g. Khonds.)

ଦେ. ବି—କନ୍ଧ, ଶବର ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣାଧିକାରୀ—
Wild tribes (e. g. Kandhas, Śabarās.)

କନ୍ଧରାଗାଁ—ଦେ. ବି—କନ୍ଧ, ଶବର ଆଦିଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ସ୍ଥାନ—
Kandharāgāñ Small hamlet of wild tribes (e. g.
Kandhas, Śabarās.)

କନ୍ଧରାପଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ତଳମାଳ) ବି—କନ୍ଧରାପଡ଼ା (ଦେଖ)
Kandharāpārdā Kandarāpārdā (See)

କନ୍ଧରାପାଲି—ଦେ. ବି—କନ୍ଧରାପାଲି (ଦେଖ)
Kandharāpālī Kandharāgāñ (See)

କନ୍ଧରାପାଡ଼ା—ପ୍ରା. ବି—କନ୍ଧରାପଡ଼ା (ଦେଖ)
Kandharāpārdā Kandarāpārdā (See)

କନ୍ଧରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—(କନ୍ଧ ପରି ଆଚରଣକାରୀ)—
Kandharī ବର୍ବର, ଅସଭ୍ୟ—Barbarious; rude.

କନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ, ତଳମାଳ) ବି—ପ୍ରାନ୍ତ—
Kandhā Prairie, a wide waste.

କନ୍ଧାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ କୋଲ୍ହାନ୍)—କନ୍ଧମାନଙ୍କ
Kandhān ମୂଳକ—The country of the Khonds.

କନ୍ଧି—ଫ. ବି. (କନ୍ଧ = ମସ୍ତକକୁ, ଜଳକୁ + ଧାତୁ = ଧାରଣ
Kandhi କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର)—

୧ । ଗ୍ରୀବା, ସ୍ଥଳ—1. Shoulder.

୨ । ସମୁଦ୍ର—2. Ocean; the sea.

ଦେ. ବି—୧ । କନ୍ଧ, ଅପ୍ରସ୍ଥ ସଙ୍କସ୍ଥଳ—

ସନ୍ଧି 1. Narrow space.

୨ । ସଙ୍କ—2. Chink; narrow opening.

୩ । ସ୍ତୁପ ଗଳ—3. Narrow lane.

୪ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତବାସୀ କନ୍ଧମାନଙ୍କ କଥିତଭାଷା—

4. The language of the Khonds in the
Orissa States.

କନ୍ଧିଆଣି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କନ୍ଧିଆଣି (ଦେଖ)
Kandhiāñī Kandhūñī (See)

କନ୍ଧୁଅ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ଫ. ସ୍ଥଳ)—କାନ୍ଧ ଉପରେ ବସାଇ ବୁଢ଼ା ହେବା
Kandhua (ଶିଶୁଅତି)—(children) Carried astride
on the shoulders.

ଦେ. ବି.—ଶିଶୁଆଦିଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଇବା—

Carrying a child astride on the shoulders.

କନ୍ଧୁଅ କରିବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—ଶିଶୁ ଆଦିଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଇ ବହନ କରିବା;
Kandhua karibā କାନ୍ଧେଇ କରି ବୋହୁବା, କାନ୍ଧେଇବା—
କାନ୍ଧେକବା To carry a child or young person by
କନ୍ଧିପର ଚଢ଼ାନା making him ride on one's shoulders.

କନ୍ଧୁଅ ହେବା—ପ୍ରା. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାନ୍ଧରେ ଚଢ଼ି ବାହୁଡ଼
Kandhua hebā ହେବା—To be carried as tried on
କାନ୍ଧିଆଣି another man's shoulders.

କନ୍ଧିପର ଚଢ଼ାନା

କନ୍ଧୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ.—କନ୍ଧଜାତିୟା ଶ୍ରୀ—
Kandhūñī A Khond-woman.

ତାହାରୁ ଶ୍ରୀ ବିପ୍ର କନ୍ଧୁଣୀଙ୍କ ଧର—ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ଧ ।

କନ୍ଧା—ଫ. ବି. (କନ୍ଧ ଧାତୁ = ପ୍ରୀତି ହେବା + କରଣ ଯ)—

Kanya ୧ । କନ୍ଧ୍ୟାଗଣି—1. One of the 12 solar
mansions; the sign Virgo.

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟମାସର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୌରମାନ ମାସ; ଏହା ଶୁକ୍ରମାନ
ଅଶ୍ୱିନ ମାସ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାୟ ସମାନ—2 The solar month
corresponding to lunar Āświna
(September–October.)

ବର ପଦ୍ମେ ନବ କନ୍ୟାଲକ୍ଷଣେ ବଦାଈ ଶୋଭା ପ୍ରବର—ଭଞ୍ଜ ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱରୀନାଥ ।

କନ୍ୟାକା—ସ. ବିଣ (କନ ଧାତୁ + ଯ + କ) - ଶୁଦ୍ଧତମ—
Kanyaka Smallest (M. W.)
(କନ୍ୟାକା—ଶ୍ରୀ)

କନ୍ୟାକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କନ୍ୟା + ସାଧାର୍ଯ୍ୟ କ + ଅ)—
Kanyakā ୧ । କନ୍ୟା, ପୁତ୍ରୀ, ଝିଅ—1 Daughter

୨ । କୁମାରୀ, ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—
2. Virgin; maiden; unmarried girl.
୩ । ନବବିବାହିତା ବାଳିକା—3. Bride recently,
married.

୪ । ବାଳିକା—4. Girl.
୫ । ଦଶବର୍ଷବୟସ୍କା ଅବିବାହିତା କୁମାରୀ—
5. Unmarried girl aged ten years; a girl
in her 10th year.

[ଦ୍ର—କନ୍ୟାକା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସ୍ମୃତିବଚନ—
ଅନ୍ତର୍ବର୍ଷ ଭବେତ୍ ଗୌତମ, ନବବର୍ଷା ତ ସେହିଣୀ
ଦଶମେ କନ୍ୟାକା ପ୍ରୋକ୍ତା ଅଭିଭାବ୍ୟ ରଜସ୍ୱଳା—ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
୬ । କୁମାରକାଅନ୍ତରାଳ ଓ ତନ୍ମିଳିତବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ—
6. Cape Comorin and the neighbouring
country

କର୍ଣ୍ଣାଟ ମରାଠ ପୁର କନ୍ୟାକାର ଧରା—କାଳିଦାସ ପ୍ରଣୟିନୀ ୪ର୍ଥ ସର୍ଗ ।

୭ । ଅଲଙ୍କାରଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାୟିକାବିଶେଷ—
7. A class of heroines in dramas.

୮ । କନ୍ୟା ଗଣି—
8. One of the solar mansions in Hindu
astronomy; the Virgo.

ଦେ. ବି. (ସ. କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ)— ଦେଶବିଶେଷ; କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ—
Name of a country.

କୋଶଳଦେଶରୁ ଶ୍ରୀମ ଧାତକ୍ ଚଳାଇ,
କନ୍ୟାକା ଦେଶେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେକ ଯାଉଁ । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କନ୍ୟାକାଞ୍ଚଳ—ସ. ବି. (କନ୍ୟାକା + ଞ୍ଚଳ ଧାତୁ + ଞ୍ଚର. ଅ)—
Kanyakāñchala ଅବିବାହିତା ବାଳିକାକୁ ଫୁସାଇ କର ଘରୁ
ବାହାର କର ନେବା—Seduction; beguiling
of a maiden from her home (M. W.)

କନ୍ୟାକାଜାତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କମ୍ପା ଗତ; କନ୍ୟାକା + ଜାତ)—
Kanyakājāta ୧ । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାର ଗର୍ଭସମ୍ବତ୍ (ସନ୍ତାନ);
(କନ୍ୟାକାଜାତା—ଶ୍ରୀ) କାମନ—1. (a son) Born of an
unmarried girl; born of a girl
before her marriage.

[ଦ୍ର—ବ୍ୟାସ ଓ କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି କନ୍ୟାକାଜାତ ସନ୍ତାନ ଥିଲେ ।]

୨ । କୁମାରକାଅନ୍ତରାଳ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—

1. Produced or made in the country near
Cape Comorin.

କନ୍ୟାକାନ୍ତମ୍ଭ—ସ. ବି. (ଶିଳ୍ପକଳାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—

Kanyakāstambha ଦେଉଳ, ମଣ୍ଡପ ପ୍ରଭୃତିରେ ଖମ୍ବ ଶ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତିପରି
ନିର୍ମିତ କାଠ ବା ପଥରର ଖମ୍ବ (ଏହା ଦେଉଳ
ଓ ମଣ୍ଡପରେ ଲାଗିଥାଏ)—

A pillar sculptured in the shape
of a woman and used in
temples.

କନ୍ୟାକୁବ୍ଜ—ସ. ବି. (ନାମ)—(କନ୍ୟା + କୁବ୍ଜ, ଏଠାର ରାଜା କୁଶନାଭଙ୍କ
Kanyakubja ଶତକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବାୟୁଦେବ ସହବାସ କରିବାକୁ
ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ ସେମାନେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ନ
ଦେବାକୁ ବାୟୁଙ୍କ ଅରଣ୍ୟପରେ ଶତକନ୍ୟା କୁଜା
ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଏହି ନାମ—ରାମାୟଣ ଅନୁକାଣ୍ଡ
୩୨)—ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଉପନଦୀ କାଲୀ ନଦୀ କୂଳରେ
ଅବସ୍ଥିତ ଉତ୍ତରପଞ୍ଚ ମଉରବର ପ୍ରାଚୀନ ନଗର
(ଆଧୁନିକ ଫରୁକ୍‌ବାଦ ଜିଲ୍ଲା)—

Name of an ancient city of great note
in N. W. India (the modern district
of Farrukhabad) (M. W.)

କନ୍ୟାର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣିକାର)—କନିଅର (ଦେଶ)

Kanyara Kanara (See)

କନ୍ୟାସମ୍ବ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବି.—କନ୍ୟାମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—

Kanyasamkrānti The first day of the solar
month of Kanya.

କନ୍ୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—(କନ୍ ଧାତୁ = ଅଭିଳାଷ କରିବା + କର୍ମ. ଯ + ଶ୍ରୀ.
Kanyā ଅ; ଯାହାକୁ ବିବାହାର୍ଥ ଅଭିଳାଷ କରାଯାଏ, କମ୍ପା କମ୍
ଧାତୁ = ବାଞ୍ଛିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ + ଅ, ଯେ ବର ବାଞ୍ଛେ)—
୧ । ତନୟା, ଅସ୍ତ୍ରଜା, ଝିଅ, ଦୁହିତା—1 Daughter.

ଏମନ୍ତେ ତାର ପାଞ୍ଚ ସୁଦ ବେଳେ କନ୍ୟାର ମଧ୍ୟେ ଜାତ । କରନ୍ତାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । ଦଶବର୍ଷବୟସ୍କା ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—

2 A maiden in her 10th year.

୩ । ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—3. Virgin; maiden.

୪ । ନବବିବାହିତା ବାଳିକା—4. Bride.

୫ । ବିବାହାର୍ଥ ମନୋନୀତା କନ୍ୟା—5. Bride-elect.

୬ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିକୁଆଁସ ଗଛ—

6. Aloe Indica.

୭ । (ବୈଦ୍ୟକ)—ବନ୍ୟା କର୍କୋଟିକା; ଅଶାଢ଼ା—

7. Memordica Discoicamele.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ

୮ । ଦୁଇ ଚରଣ ଓ ଚାରୁ ଅକ୍ଷରବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ —
8 A Sanskrit metre having two feet of four letters each.

୯ । କନ୍ୟାଶ୍ରମ, ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରମ —

9 The sixth solar mansion of Hindu astronomy, the sign of Virgo.

ଦେ. ବି. — କନ୍ୟା (ଦେଖ)

Kanyā (See)

କନ୍ୟାଉଜ — ଦେ. ବି. (ସଂ କନ୍ୟାକୁଞ୍ଜ) — କନ୍ୟାକୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Kanyāuja Kanyakubja (See)

କନ୍ୟାଉଜ କନ୍ୟା ଉଜ ଭୂଷା ବିଶେଷ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାଂଶୁ ।

କନ୍ୟା କରବା — ଦେ. କ୍ରି. — କୌଣସି ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ବରପାତ୍ର
Kanyā karibā ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ କରିବା —
ମାତ୍ରୀ ହିସବବା To select or propose a bride for a marriageable male.

କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + କର୍ତ୍ତା) — ୧ । ବିବାହରେ
Kanyākarttā କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ଅଭିଭାବକ, ଯେ କନ୍ୟାକୁ ବର
ଦ୍ଵାରରେ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି — The guardian of a bride who gives away the girl in marriage.

କନ୍ୟାକାଳ — ସ. ବି. (୩ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + କାଳ) — ବାଳକାର
Kanyākālā ଅବିବାହିତ ରହିଥିବାର ସମୟ — 1. The time or period of virginity.

୨ । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାର ଦଶମ ବର୍ଷ —

2. The tenth year of the age of a virgin.

କନ୍ୟାକୁଞ୍ଜ — ସ. ବି. (ନାମ) — କନ୍ୟାକୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Kanyakubja Kanyakubja (See)

କନ୍ୟାକୁମାରୀ — ସ. ବି. — ୧ । କୁମାରକାନ୍ତାନ୍ତରାସ —

Kanyākumārī 1. Cape Comorin.

୨ । କୁମାରକାନ୍ତାନ୍ତରାସରେ ପୂଜିତ ଦେବୀବିଶେଷ —

2. A Goddess worshipped in the Cape of Comorin.

କନ୍ୟାଗତ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ଗତ) — ୧ । କନ୍ୟାଠାରେ
Kanyāgata ଦୃଷ୍ଟ ବା ଜାତ, କନ୍ୟାର ଅଧିକୃତ —

1. Inherent in or belonging to a virgin or maiden.

୨ । କନ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଗ୍ରହ) —

2. (a planet) While in the sign of Virgo.

କନ୍ୟାଗ୍ରହଣ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ଗ୍ରହଣ) —

Kanyāgrahana କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବା —
Taking a girl to wife.

କନ୍ୟାଟ — ସ. ବି. (କନ୍ୟା + ଅଟ୍ = ଗମନକରିବା + ଭାବ. ଅ) —

Kanyāṭa ୧ । କନ୍ୟାଟବାଡ଼ (ଦେଖ)

1. Kanāṭbārda (See)

ବରଜର ମୂଳେ ଚର କନ୍ୟାଟ, ଯେ ଦେଖି ପୁରୁଷର ରୂପ ନାହିଁ ।

କବିମର୍ମ କବିତା ।

୨ । ନାରୀମାନଙ୍କର ବାସଭବନ, ଅନ୍ତରାମ୍ଭର —

2 Female apartments.

ସ. ବି. ପୁ. — ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଏ —
Following after young girls (M. W.)

କନ୍ୟାଦାତା — ସ. ବି. ପୁ. (କନ୍ୟା + ଦାତା, ୧ମ, ୧ବ. — ଯେ
Kanyādātā କନ୍ୟାକୁ ବରଦାନରେ ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି)

(ରାମକବି. ମନୁ ୧୨୩)

୧ । କନ୍ୟାର ପିତା — 1. Father of a girl.

୨ । କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)

2. Kanyākarttā (See)

କନ୍ୟାଦାନ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ଦାନ) —

Kanyādāna ୧ । ବିବାହବେଳାରେ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ବର
ଦ୍ଵାରରେ ସମର୍ପଣକରିବାକୁ କର୍ମ — (ରାମକବି. ମନୁ ୩୩୫) —

1. Giving a girl away in marriage.

୨ । (କନ୍ୟା + ଆଦାନ) — କନ୍ୟାଦାତାଙ୍କଠାରୁ ବିବାହ ପାଇଁ
କନ୍ୟାର ଗ୍ରହଣ — Receiving a girl in marriage (M. W.).

କନ୍ୟାଦାୟ — ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କନ୍ୟା + ଦାୟ) କନ୍ୟା ଅଭିଭାବକ
Kanyādāya ଦ୍ଵାରା ଘରେ ରହିବାଯୋଗୁଁ ପତାମାତାଙ୍କର କଷ୍ଟ
ବ୍ୟାଧି ବା ସଙ୍କଟ — The difficulty or burden of having a marriageable daughter still unmarried.

କନ୍ୟାଦୂଷକ — ସ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ଦୂଷକ) — ୧ । ଯେଉଁ
Kanyādūshaka ପୁରୁଷ ଅବିବାହିତା ବାଳିକାକୁ ରମଣ କରେ —

1. Violator of a virgin.

୨ । ଯେ କୁମାରୀର ଅପବାଦ ରଚିଏ — 2. The calumniator of a virgin (M. W.)

କନ୍ୟାଦୂଷଣ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ଦୂଷଣ) —

Kanyādūṣaṇa ୧ । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାକୁ ବଳାହାର ରମଣ —
1. Violation of a maiden; defilement of a virgin.

୨ । କୁମାରୀର ଅପବାଦ ରଚନା କରିବା — Calumniation of a maiden.

କନ୍ୟାଦେଖା — ଦେ. ବି. — କୌଣସି ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ର ପାଇଁ କନ୍ୟା
Kanyādekha ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା — Looking for a bride for a man.

ହାତରୁ ଯାଇ କନ୍ୟା ଦେଖା ବାଉଣୀ ବିବାହ ହେବା କଥା କହିବା ନ୍ୟାୟ — ଚଣ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁରାଣରେ ପୁରୁଷ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବପଂସର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

କନ୍ୟାଧନ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ଧନ)—କନ୍ୟାର ସମ୍ପତ୍ତି;—
Kanyādhana A girl's property, portion or dowry (M. W).

[ଦ୍ର—କନ୍ୟା ଅବବାହିତା ହୋଇ ମୃତା ହେଲେ ତା ଧନ ତା ଭାଇ ପାଇବ — ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି]

କନ୍ୟାପକ୍ଷ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ପକ୍ଷ) ବିବାହଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ—
Kanyāpaksha ଦେଇଥିବା କନ୍ୟାପକ୍ଷର ବାନ୍ଧବଗଣ —
The relatives of the bride who attend a marriage ceremony.

କନ୍ୟା ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. —କୌଣସି ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ରର ବିବାହପାଇଁ
Kanyā padibā କନ୍ୟା ସ୍ଥିର ହେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ପଡ଼ିବା—
ବିବାହେବ କଥା ମତା The mootng of a proposal for the selection of a bride-elect.

କନ୍ୟାପାତ୍ର—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ.—ବିବାହାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବା ସ୍ଥିରକୃତ କନ୍ୟା—
Kanyāpātra Bride-elect.
କଥା

ଦୁଲହିନ

କନ୍ୟାପାତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଫ. କନ୍ୟା + ପାତ୍ର)—କନ୍ୟାପାତ୍ର (ଦେଖ)—
Kanyāpātrī Kanyāpātra (See)

କନ୍ୟାପ୍ରଦାନ—ଫ. ବି.—କନ୍ୟାଦାନ ୧ । (ଦେଖ)
Kanyāpradāna Kanyādāna 1. (See)

କନ୍ୟାବୋଉ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ବିମାତା, କନ୍ୟାମା, କନ୍ୟାମା—
Kanyābou Step-mother.

କନ୍ୟାବୋଉ

सौतेली माँ

କନ୍ୟାବୋଉ—ଦେ. ବି.—କନ୍ୟାଦାୟ (ଦେଖ)
Kanyābojha Kanyādāya (See)

କନ୍ୟାବ୍ରତସ୍ଥା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କନ୍ୟା + ବ୍ରତ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.
Kanyābratasthā ଅ + ଥା)—ବ୍ରତସ୍ଥା ଶ୍ରୀ—

A woman in her monthly state (M. W.)

କନ୍ୟା ଭାରିଆ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କନ୍ୟା ଭାରିଆ (ଦେଖ)
Kanyā bhārijā Kanyā bhārijā (See)

କନ୍ୟା ମାଆ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କନ୍ୟାମା (ଦେଖ)
Kanyā māā Kanyā māā (See)

କନ୍ୟାର—ଗ୍ରା. ବି.—କନ୍ୟାର (ଦେଖ)
Kanyāra Kanyāra (See)

କନ୍ୟା ଲାଗିବା—ଦେ. ବି.—କନ୍ୟା ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Kanyā lāgibā Kanyā padibā (See)

କନ୍ୟା ଶାଶୁ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ ବା ଶ୍ରୀଙ୍କ କନ୍ୟା—
Kanyā śāśu Step mother-in-law.

ਸ਼ਾଶୁ

सौतेलीसास

କନ୍ୟାଶୁଳ୍କ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କନ୍ୟା + ଶୁଳ୍କ)—କନ୍ୟାପିତା ବର—
Kanyāśulka ଠାରୁ କନ୍ୟାର ମୂଲ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ଧନ—
The purchase-money taken by the bride's father from the bridegroom for giving him a daughter in marriage.

କନ୍ୟାସନ୍ଧିକାଳ—ଫ. ବି.—ବାଳକାର ବୟସପ୍ରାପ୍ତିର ଠିକ୍ ପୂର୍ବକାଳ—
Kanyāsandhikāla The time of a girl just before she attains puberty.

କନ୍ୟାସନ୍ଧିକାଳେ ବଚନ ଲୁଚି ଅପରରେ । ଅଭିନୟ ବଦଳୁଛନ୍ତି ।

କନ୍ୟାସମ୍ପ୍ରଦାନ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କନ୍ୟା + ସମ୍ପ୍ରଦାନ)—
Kanyāsampradāna ବିବାହବେଳାରେ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା କନ୍ୟାକୁ
ବର ଦ୍ୱାତରେ ସମର୍ପଣକରଣରୂପ କର୍ମ—
Giving a girl away in marriage.

କନ୍ୟାସମର୍ପଣ—ଫ. ବି.—କନ୍ୟାସମ୍ପ୍ରଦାନ (ଦେଖ)
Kanyāsamarpāna Kanyāsampradāna (See)

କନ୍ୟାସୁନା—ଦେ. ବି.—୧ । (ରୂପକ) ବରକୁ ସକଲୁପୁରୁଷ ବିଦ୍ୟାଯିବା
Kanyāsuna କନ୍ୟା, କନ୍ୟାରୂପ—1 A bride (compared to gold).

୨ । (୪ର୍ଥୀ ଚତୁ) କନ୍ୟାଶୁଳ୍କ (ଦେଖ)
2. Kanyāśulka (See)

କନ୍ୟାସ୍ତମ୍ଭ—ଫ. ବି.—କନ୍ୟାକାସ୍ତମ୍ଭ (ଦେଖ)
Kanyāstambha Kanyāstambha (See)

ବଦନ ଚଳରେ ଯାଇଁ ହେଲେ ଉଚ୍ଚ
କନ୍ୟାସ୍ତମ୍ଭ ଗ୍ରାସ୍ତେ ସମସ୍ତେ ବିଶିଷ୍ଟ ନିଜେ କନକବାନ୍ତୁ ପ୍ରସା ।

ଦାନକୃଷ୍ଣ ଋଷବଜ୍ଞୋଳ ।

କନ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୃଷ୍ଣ, ପ୍ରା. କାନ୍ଧ)—କନ୍ୟା; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Kanyā Śrīkṛṣṇa.

କାନ୍ଧାହି ଏ ବାର ଭେଟାଏ ବଜ୍ର । ରୂପେ ପ୍ରେମଗୋପ ।

କପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ପିଆଜ, ଗିନା—1. Cup.

Kap ୨ । କିକେଟ ଓ ଫୁଟବଲ ମାତ୍ରେ ଜିତିବା
କପ୍; ପେସାଣା ଦଳକୁ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ପାତ୍ର—

କପ, ପାଆ 2. Cup presented to a winning team.

କପ୍ କପ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ବଥ ଓ ଘାଆ ପ୍ରଭୃତି ବଥାରବା—
Kap kap 1. Aching or pangs of a boil or sore.

ଟନଟନ ୨ । ଶରୀର ବିକା ବା ବ୍ୟଥା ହେବା—

ଦିଶନ 2. Aching of the body.

୩ । ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନାଦି ଜଡ଼ିତ ପିତା—

3. Aching or throbbing due to tight binding.

କପ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କପ୍ତ = ଛୁଣ୍ଟା କନା)—

Kapṭa କପ୍ତା, ଶ୍ରୀମାନେ ପିନ୍ଧିବା ଛୋଟ ଲୁଗା ବା ଖବ—

A small cloth worn by women.

କପ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କପ୍ତ = ଛୁଣ୍ଟା କନା; ତୁଳ.

Kapṭa ତା. କପ୍ତ = ଛୋଟ ଲୁଗା)—ଛୋଟ କପ୍ତା ବା ଲୁଗା—
Small cloth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଞ

କପ୍ତାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାପ୍ଟେନ୍)—

Kaptān ୧ । ଜାହାଜର ଶୁଳକ—

କାପ୍ତାନ 1. Captain of a ship.

କପ୍ତାନ ୨ । ସୈନ୍ୟବଳର ଅଧିକାରୀ—
2. Captain of an army.

କପ୍ତୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ନାମୁର) ବି—କବ୍ଜ (ଦେଖ)

Kaptul Kabti (See)

କପ୍ତୁ—ପ୍ରା. ବି. (ଫ. (କୌପୁନ)—କୌପୁନ (ଦେଖ)

Kapni Kaupuni (See)

କପ୍ତେର ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Kapsei jibā ମାଡ଼ ଖାଇ କାକୁସ୍ତ ହୋଇଯିବା—
To shrink in fear after a beating.

କପକନା—ଦେ. ବି—ସେତୁକୁ ପାଣି ବୁହାଇବା ନିମନ୍ତେ ତେଣୁର ବା
Kapakana ଯନ୍ତ୍ରର ଅଳସିର ଯେଉଁ ଦୋକନା ଖୁଣ୍ଟା ଉପରେ
ରହେ—The forked pillar or pillars support-
ing the hollowed cocoanut trunk which
conveys water baled for irrigating fields.

କପଟ—ସ. ବି. (କ = ବ୍ରହ୍ମା + ପଟ୍ = ଧାତୁ = ଅଜ୍ଞାନ କରବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ.)

Kapaṭa ଅ)—୧ । ଛଦ୍ମ—1. Disguise.

୨ । ଛଳ—2. Pretence.

୩ । ଶଠତା—3. Deception.

୪ । ବଞ୍ଚନା—4. Fraud.

୫ । ମାୟା—5. Illusion.

୬ । ଅନ୍ତର୍ଗତଭାବର ଗୋପନ—6. Hypocrisy.

ସ. ବିଶ—୧ । ମାୟା—1. Crafty; illusive.

୨ । ଶଠ, ବଞ୍ଚନାକାରୀ—2. Fraudulent.

ଦେ. ବି—ଦନୁଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ (ବିଷ୍ଣୁକେଶର ପୁରାଣ)—
The name of the son of Danu.

କପଟ କରବା—ଦେ. କି—ଶଠତା ଅଭିରାମ କରବା—

Kapaṭa karibā To feign; to practise hypocrisy or
deceit; to pretend.

କପଟକରନା

କପଟତପସ୍ୱୀ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଭଗ୍ନତପସ୍ୱୀ; ବିରାଜିବୈଷମ, ଛଳତପସ୍ୱୀ,
Kapatatapaswī . । ସେ ତପସ୍ୱୀ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହୁଏ—
(କପଟତପସ୍ୱୀ—ଶ୍ରୀ) A pretended ascetic,
a religious imposter.

କପଟତା—ସ. ବି. (କପଟ + ତା. ତା)—

Kapaṭatā ୧ । କାପଟ୍ୟ—1. Deceitfulness.

୨ । ଛଳ—2 Pretence.

୩ । ଶଠତା—3. Deception; rousery.

କପଟପଣା—ଦେ. ବି—କପଟପାଣୀ (ଦେଖ)

Kapaṭapaṇā Kapaṭapaṇā (See)

କପଟପାଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଖେଳିଥିବା

Kapaṭapaṇā ଛଳ ଦୁଇକାଡ଼ା—1. The unfair
କପଟିଆ game of dice which Durjyodhana

କପଟପାଣୀ played with guileless Jūdhishthira
and which led to the Mahābhārata
great war.

କପଟପାଣୀର ଅଳ ଦେବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ବ୍ୟାକାଥ ।

୨ । ଭୂମାଧିବର ରଚିତ କୁରୁପାଣ୍ଡବଙ୍କର ଛଳ ଦୁଇକାଡ଼ା
ବର୍ଣ୍ଣନାୟୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ—

2. Name of an Ordī poem composed
by Bhīmādhībara.

କପଟବେଶ—ସ. ବି—ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପକୁ ଗୋପନ କରି ଛଳରୂପ

Kapaṭabēṣa ଧାରଣ, ଛଦ୍ମବେଶ—A disguise; a
(କପଟବେଶ—ଶ୍ରୀ) mask; false dress.

ସ. ବିଶ. ପୁଂ—କପଟବେଶୀ (ଦେଖ)

Kapaṭabēṣī (See)

କପଟବେଶଧାରୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—କପଟବେଶୀ (ଦେଖ)

Kapaṭabēṣadhārī Kapaṭabēṣī (See)

(କପଟବେଶଧାରୀ—ଶ୍ରୀ)

କପଟବେଶୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କପଟବେଶ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ରନ୍ଧୁ,
Kapaṭabēṣī ୧ମା. ୧ବ.)—

(କପଟବେଶୀ—ଶ୍ରୀ) ୧ । ଛଦ୍ମବେଶୀ—1. In disguise;
incognito.

୨ । ବହୁରୂପୀ—2. Masked.

କପଟଲେଖ୍ୟ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କପଟ + ଲେଖ୍ୟ)—ସେଉଁ

Kapaṭalekhyā ଦଲଲରେ ଲେଖକ ଅନ୍ୟର ଲେଖାକୁ ଅନୁକରଣ
କରି ଲେଖିଥାଏ, ଜାଲ୍ ଦଲଲ—A forged document;
a document with feigned handwriting.

କପଟସନ୍ନାସୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କପଟତପସ୍ୱୀ (ଦେଖ)

Kapaṭasannyāsī Kapaṭatapaswī (See)

(କପଟସନ୍ନାସୀ—ଶ୍ରୀ)

କପଟିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କପଟି)—୧ । କପଟି (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kapaṭi 1. Deceitful.

କପଟି ୨ । କପଟିତାୟୁକ୍ତ (କାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥା)—

କପଟି 2. Crafty.

କପଟିବା—ଦେ. କି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. କପଟି)—ଛଳ କରିବା—

Kapaṭibā To deceive.

ନୟ ବଳକ କପଟଲ ମୁଗ୍ଧ; ଶୂର୍ଯ୍ୟ ଶିଖର ମୁହଁ ହୁଏନାହିଁ ।

ପ୍ରାଚୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ଗ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କପଟୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କପଟ = ଶଠତା + ଅଛ ଅର୍ଥରେ ଭନ୍ନ, Kapatī ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ଶଠ—1. Fraudulent; cheat; deceitful.
୨ । ଧୂର୍ତ୍ତି—2. Insidious; roguish.
୩ । ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଗୋପନକାରୀ—3. Hypocritical.

କପଡ଼ା ଗୁଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଶ—କପଡ଼ାଛଣା (ଦେଖ)
Kapardchhāṇ Kapardāchhāṇ (See)
କପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କପଟ, କାର୍ଯ୍ୟପଟ, ପା. କପଟ)—ଲୁଗା, ବସ୍ତ୍ର—
Kapardā Cloth.
କାପଡ଼ା ଶିରରେ କପଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ବାନ୍ଧି ନୃପବର—ମହାଭେବ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।
କପଡ଼ା

କପଡ଼ାଛଣା—ଦେ. ବି—କନାରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା ଗୁଣ୍ଡ ପଦାର୍ଥ—
Kapardāchhāṇ Any powder strained through
କାପଡ଼ାଛାଁକା a piece of cloth.

କପଡ଼ାଛନ; ଦେ. ବିଶ—କନାରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା—
କପଡ଼ାଛନ Strained through a piece of cloth.

କପଡ଼ାଛତା—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ ଛତା, କନାଛତା—
Kapardāchhatā Umbrella covered with cloth.
କାପଡ଼ାଛତା

କପଡ଼ାଛୁଆଣ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କପଡ଼ାଛଣା (ଦେଖ)
Kapardāchhāṇ Kapardāchhāṇ (See)

କପଡ଼ାଛୁଆଣ—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—କପଡ଼ାଛଣା (ଦେଖ)
Kapardāchhāṇa Kapardāchhāṇ (See)

କପଡ଼ାଛୁଆଣି—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—କପଡ଼ାଛଣା (ଦେଖ)
Kapardāchhāṇi Kapardāchhāṇ (See)

କପଡ଼ାଛୁଣି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କପଡ଼ାଛଣା (ଦେଖ)
Kapardāchhāṇi Kapardāchhāṇ (See)

କପଡ଼ାଛୁଆଣି—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—କପଡ଼ାଛଣା (ଦେଖ)
Kapardāchhāṇi Kapardāchhāṇ (See)

କପଡ଼ାଛତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Kapardālatā ଲୁଗାପଟା—Clothes.

କପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କପୋତ)—କପୋତ—
Kapatā A dove.

ସୁଷୁ
ପୈଢ଼କୀ; କୁମରୀ

କପର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବି. (କ = ଗଙ୍ଗା; ଜଳ; ମୁଖ + ପୁ ଧାତୁ = ପାଳନ କରିବା
Kapardda + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଦ)—୧ । ଶିବଜଟା—

1. The matted hair-locks of the God Śiba.
୨ । କଉଡ଼ି—2. A Kaurdi or small shell used
in currency.

କପର୍ଦ୍ଦକ—ସ. ବି. (କପର୍ଦ୍ଦ + କାର୍ତ୍ତ୍ୱ. କ)—କପର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
Kaparddaka Kapardda (See)

କପର୍ଦ୍ଦକଶୂନ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (୩ୟା ଚତୁ; କପର୍ଦ୍ଦକ + ଶୂନ୍ୟ)—ନିଃସ୍ୱ;
Kaparddakaśūnya ଅତି ଗରିବ—Penniless, very poor.
କପର୍ଦ୍ଦିଆଳ—ସ. ବି. (୨ୟା ଚତ, କପର୍ଦ୍ଦି + ଯାନ)—ବୃଷଭ—
Kaparddīyāna Bull.

କପର୍ଦ୍ଦି—ସ. ବି. ପୁ. (କପର୍ଦ୍ଦ = ଶିବଜଟା + ଅଛ ଅର୍ଥରେ ଭନ୍ନ, ୧ମା.
Kaparddī ୧ବ.)—
(କପର୍ଦ୍ଦିନୀ—ଶ୍ରୀ) ମହାଦେବ—God Śiba.

ସ. ବିଶ. ପୁ.—ଜଟାସୁକ୍ତ, ଯାହାର ଜଟା ଅଛ—
Having matted hair.

କପଳାଭରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପାଚୁଲାଭରା—
Kapalāibh To ruminate; to chew the cud.

କପଳାଭରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କପଳାଭରା (ଦେଖ)
Kapalāibh Kapalāibh (See)

କପା—ଦେ. ବି. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଭୂଳା—1 Cotton.
Kap ୨ । ଭୂଳା ଉଦ୍ଭାବକ ଗଛ—2. Cotton tree.

ସ. ନାମ—କାର୍ଯ୍ୟ, କାର୍ଯ୍ୟା; [ଦ୍ର—ଏହା କୃଷିଜାତ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର
ସୁନ୍ଦର; ପଟଦ ଫଳକୋଷ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁଷ୍ଣ ଜଳୁମୟ ବସ୍ତୁ ।
କାପାସ ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାର; ଏଥିର ଗଛ ବଡ଼
ଓ ସାନ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳକୋଷ ବା
ବକଡ଼ା ଫାଟି ଗଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ
ମ. କାପୁସ୍ ଫୁଲିକା ଫୁଲିକା ସୁସ୍ଥତନ୍ତୁସୁକ୍ତ ଧଳା
ତା. ପରୁତ ପଦାର୍ଥ ବାହାରେ । ଏହାକୁ କପା
ତେ. ପ୍ରତି; ପାଉଁଶପ୍ରତି କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ କଳା ମଞ୍ଜି
ଥାଏ । ଏକଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ହାତ ବଡ଼େ ଓ
ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ ବଞ୍ଚେ । ଅନ୍ୟ ଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ଭିନ୍ନ
ଗୁଣ ହାତ ବଡ଼େ ଓ ଏହା ବର୍ଷଜାମ ।]

କପାସ; କାପାସ; ଓ ସାନ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳକୋଷ ବା
ବକଡ଼ା ଫାଟି ଗଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ
ମ. କାପୁସ୍ ଫୁଲିକା ଫୁଲିକା ସୁସ୍ଥତନ୍ତୁସୁକ୍ତ ଧଳା
ତା. ପରୁତ ପଦାର୍ଥ ବାହାରେ । ଏହାକୁ କପା
ତେ. ପ୍ରତି; ପାଉଁଶପ୍ରତି କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ କଳା ମଞ୍ଜି
ଥାଏ । ଏକଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ହାତ ବଡ଼େ ଓ
ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ ବଞ୍ଚେ । ଅନ୍ୟ ଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ଭିନ୍ନ
ଗୁଣ ହାତ ବଡ଼େ ଓ ଏହା ବର୍ଷଜାମ ।]

କୃଷି; ବିନେଳା ବକଡ଼ା ଫାଟି ଗଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ
ମ. କାପୁସ୍ ଫୁଲିକା ଫୁଲିକା ସୁସ୍ଥତନ୍ତୁସୁକ୍ତ ଧଳା
ତା. ପରୁତ ପଦାର୍ଥ ବାହାରେ । ଏହାକୁ କପା
ତେ. ପ୍ରତି; ପାଉଁଶପ୍ରତି କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ କଳା ମଞ୍ଜି
ଥାଏ । ଏକଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ହାତ ବଡ଼େ ଓ
ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ ବଞ୍ଚେ । ଅନ୍ୟ ଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ଭିନ୍ନ
ଗୁଣ ହାତ ବଡ଼େ ଓ ଏହା ବର୍ଷଜାମ ।]

କେ. ପ୍ରତି; ପାଉଁଶପ୍ରତି କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ କଳା ମଞ୍ଜି
ଥାଏ । ଏକଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ହାତ ବଡ଼େ ଓ
ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ ବଞ୍ଚେ । ଅନ୍ୟ ଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ଭିନ୍ନ
ଗୁଣ ହାତ ବଡ଼େ ଓ ଏହା ବର୍ଷଜାମ ।]

ଥାଏ । ଏକଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ହାତ ବଡ଼େ ଓ
ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ ବଞ୍ଚେ । ଅନ୍ୟ ଜାଗାୟ କପା ଗଛ ଉତ୍ତରେ ଭିନ୍ନ
ଗୁଣ ହାତ ବଡ଼େ ଓ ଏହା ବର୍ଷଜାମ ।]

ଗୁଣ ହାତ ବଡ଼େ ଓ ଏହା ବର୍ଷଜାମ ।]

୩ । କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ବୁଢ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ତେଣୁ ବା ଯନ୍ତ୍ରାର
ଅଲଣିର ବା ବାହାଲ ଯେଉଁ ଦୋକନା ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ
ରହେ; କପକନା—3. The forked pillar or
pillars supporting the hollow cocoanut
trunk while irrigating fields.

୪ । ସମୟେ ସମୟେ ନଖରେ ଦେଖାଯିବା ଛପ୍ପଟ୍ଟି ଧଳାଚିହ୍ନ—
4. White spots found on finger-nails.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଲୋକର ନଖରେ ଏପରି କପା ଛପ୍ପଟ୍ଟିର ଦେଖାଯାଏ,
ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ, ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୀଘ୍ର ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବ ଅର୍ଥାତ୍
ତାହାର ବ୍ରତ ବିବାହ ଆଦି ଉତ୍ସବ ହେବ ।]

କପାକପୁର ଏକା ଭାଉ (ପ୍ରବାଦ)—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ
Kapā kapūra ekā bhāu ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମୂଳ ଓ ବହୁମୂଳ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି
ସୁଖୀ ମିହିରିବ ଏକଦବ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ବା ବିଚାର
କରାଯାଏ—A saying applied to cases

କପାକପୁର ଏକା ଭାଉ (ପ୍ରବାଦ)—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ
Kapā kapūra ekā bhāu ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମୂଳ ଓ ବହୁମୂଳ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି
ସୁଖୀ ମିହିରିବ ଏକଦବ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ବା ବିଚାର
କରାଯାଏ—A saying applied to cases

କପାକପୁର ଏକା ଭାଉ (ପ୍ରବାଦ)—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ
Kapā kapūra ekā bhāu ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମୂଳ ଓ ବହୁମୂଳ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି
ସୁଖୀ ମିହିରିବ ଏକଦବ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ବା ବିଚାର
କରାଯାଏ—A saying applied to cases

କପାକପୁର ଏକା ଭାଉ (ପ୍ରବାଦ)—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ
Kapā kapūra ekā bhāu ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମୂଳ ଓ ବହୁମୂଳ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି
ସୁଖୀ ମିହିରିବ ଏକଦବ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ବା ବିଚାର
କରାଯାଏ—A saying applied to cases

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ରଥ	କ	ନୃ

where things of high and low value are
equally regarded and treated.

କପାଖାଇ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଖାଇ ବା ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ମଞ୍ଜି ସୂକ୍ତ କପା-
Kapākhāi ଫୁଟେରୁ ମଞ୍ଜି ଅଲଗା କରାଯାଏ—

ଟିଆ, ଭୂଲୋବାହା A machine by which the seed is
ଆଟନୀ; ଆଟନୀ separated from cotton.

କପାଟ—ସ. ବି. (କ = ବାମୁ + ପଟ ଧାତୁ ଶିର୍ = ପାଟ ଧାତୁ = ଗମନ
Kapāṭa କରବା, ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । କବାଟ—1. Door.

୨ । ଦ୍ଵାରର ଅବରଣପଟ—2 Door-leaf

କପାଟାଗ୍ନା—ସ. ବି. (କପାଟ + ଗନ୍ ଧାତୁ = ଅଗାଧ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kapāṭāghna କବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଘରେ ପଶିବା ଚୋର—

A thief; a house-breaker.

କପାଟସନ୍ଧି—ସ. ବି. (କପାଟ + ସନ୍ଧି)—

Kapāṭasandhi ଚକ୍ରାଠ ଓ କବାଟମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ ବା ଫାଙ୍କ—
The space between the door-leaf and the
door-frame.

କପାଟୁଳା—ଦେ. ବି. (କାର୍ପାସ + ଡୁଲ) କପା ଗଛରୁ ବାହାରିବା ଡୁଲା—
Kapāṭūḷa Cotton from the Cotton-tree

କାମାମତୁଳା

କପାସକୀର ।

[ଦ୍ରୁ—ଶିମିଳ ଓ ଅରଣ୍ୟ ଗଛରେ ଫୁଟିବା ଫଳ-କୋଷରୁ ମଧ୍ୟ
ଡୁଲା ବାହାରେ ।]

କପାଫୁଟ—ଦେ. ବି.—କପାବକଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମଞ୍ଜି ସୂକ୍ତ କପା—
Kapāphuṭa The cotton and seed inside the pod.
ଭୂଲୋବମୁଖି

କପାବକଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ମଞ୍ଜି ସୂକ୍ତ କପା ଥିବା ଖୋଳ—

Kapābakardā 1. Pods of cotton.

୧୧୮ ୨ । କପାର ଅଫୁଟା ଫଳ—

କାମାସେବ ଖୁଟି 2. Raw cotton-pods.

କପାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କପାଳ)—କପାଳ (ଦେଖ)

Kapāla Kapāla (See)

କପାଳ—ସ. ବି. (କ = ମସ୍ତକ + ପାଳ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kapāḷa ଅ)—୧ । ମୁଣ୍ଡର ଖସୁର—

1. Skull; cranium.

୨ । ଲଲିଟ, ଭାଲ—2. Brow; forehead.

ଅକୂଳର କପାଳ ଶିଷ୍ୟ ଶାଳ ଗଳ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୩ । ଅଦୃଷ୍ଟ, ଭାଗ୍ୟ—3. Destiny; luck; fate.

(୧) କପାଳ କପାଳରୁ ଶିବା ଛାଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ—ଭଗ ।

(୨) କପାଳେ ନ ଥିଲେ ଭୁବନେ ନ ବିଧି—ଭଗ ।

୪ । କଳସର ନିମ୍ନାଧି—

4. The lower half of a water-jug.

* । ବଡ଼ ଖସୁର—

5. A large broken piece of earthenware.

୬ । ଭଗ୍ନପାତ୍ର—6 Beggar's bowl

୭ । ଉମ୍ବର ଖୋଳ, ଅଣ୍ଡକପାଳ—

7. The shell of an egg.

୮ । ସମୂହ—8. Collection.

୯ । କୁଷ୍ଠରୋଗବିଶେଷ—9. A kind of leprosy.

କପାଳଜୋର—ଦେ. ବି.—୧ । ସୌଭାଗ୍ୟ—1. Good fortune.

Kapāḷajora ୨ । ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା—

କପାଳଜୋର 2. Smiling of fortune.

କପାଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ସୌଭାଗ୍ୟ ଉଦୟ ହେବା—

Kapāḷa paṇḍibā Rise of fortune.

କପାଳଜୋର ମଡ଼ା

କପାଳପାଟି—ଦେ. ବି. (ସ. କପାଳ + ପଟି)—ଭାଲପଟି—

Kapāḷapāṭi Forehead.

କପାଳ ବରଦ କର ଗୁଣାସନରୁ ସାଧ୍ୟକ, ତନି କାଣ୍ଡ ବରଲେ କପାଳପାଟିକ ।

କିଳାର ବୃଷ୍ଟିବିହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

କପାଳଫଟା—ଦେ. ବି. ପୁ.—୧ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—

Kapāḷaphaṭa 1. Unfortunate.

କପାଳଫଟେଇ } ୨ । କର୍ମସ୍ଥାନ—2. Unlucky.

କପାଳଫାଟି } ୩ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କରବାକୁ ସମର୍ଥ (ସଥା—

କପାଳଫାଟେଇ କପାଳଫଟା କଥା ବା ଘଟଣା ।)

କପାଳଫାଟି, ମେଡ଼ାକପାଳିଆ 3. Capable of making
ଅମାଗା one unfortunate.

କପାଳ ଫାଟିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟିବା—

Kapāḷa phaṭibā 1. The happening of misfortune

କପାଳଫାଟି ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା—

ଶାମତ ହୋନା 2. Misfortune; bad luck.

କପାଳବନ୍ତ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କପାଳ + ବନ୍ତ)—ଭାଗ୍ୟବାନ୍—

Kapāḷabanta Fortunate.

କପାଳବନ୍ତା } ୩

କପାଳବନ୍ତା }

କପାଳବନ୍ତ

ମାଗଧନ୍ୟ

କପାଳଭାତ—ସ. ବି. (କପାଳ + ଭାତ)—ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ଵାରା

Kapāḷabhāta କପାଳକୁ ଘଷିବାରୁପ ଯୋଗସାଧନର ଅନ୍ତର୍ଗତ

ପ୍ରକ୍ରିୟାବିଶେଷ—

A process of rubbing of the brow
practised by persons practising Jōga.

କପାଳଭୂତ—ସ. ବି. ପୁ.—(କପାଳ + ଭୂ ଧାତୁ = ଧରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷୁପ୍ତ)

Kapāḷabhrut —ନରକପାଳଧାରୀ—Holding a skull.

ସ. ବି.—୧ । ଭଗ୍ନ—1. Beggar.

୨ । ଶିବ—2. God Śiba.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁପତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବପସ୍ତ୍ର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ର' ଦେଖିବେ ।

କପାଳମାଳୀ—ସ. ବି. ପୁ. —(କପାଳମାଳୀ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା.

Kapālamālī ୧ ବ.)—କପାଳଭୂତ (ଦେଖ)
(କପାଳମାଳୀ—ଶ୍ଳୀ) Kapālabhṛut (See)

କପାଳମୋଚନ—ସ. ବି. —୧ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଉର୍ଥବିଶେଷ—
Kapālamochana 1. A place of Hindu-pilgrimage.

କପାଳମୋଚନ ଗର୍ଭର ଏହି ଗୁଣ । ବୃଷ୍ଟିହ ମହାବରତ. ବନ ।

୨ । ମହାଦେବ ମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ—2. An image of Śiba.

କପାଳଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. —ଘଟଯନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Kapālayāntṛa Ghaṭyāntṛa (See)

କପାଳରେ କର ମାରିବା—ଦେ. କି. —୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ
Kapālare kara māribhī ମୁଣ୍ଡରେ ହାତକୁ ବାଡ଼େଇବା—

କପାଳେ ହାତ ମାରା, କପାଳ ଟାପଡ଼ାନ 1. To strike one's
palms on the forehead as a sign of
grief.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଚ୍ଚନାକର କର ଶରକର, କର ଦେଖି କପାଳେ ମାରୁ ବର କର ।

ବୃଷ୍ଟିହ. ମହାବରତ. ବନ ।

୨ । କର୍ମ ଆଦର ଦୁଃଖ ସହିବା—

2. To bow one's head to one's lot.

କପାଳରେ ଲେଖା—ଦେ. ବି. (ସ. କପାଳ + ଲିଖିତ) (କୌଣସି
Kapālare lekha ବ୍ୟକ୍ତିର) ଭାଗ୍ୟରେ ବିଧାତାଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବରୁ
କପାଳେ ଲେଖା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ବିଷୟ)—

Preordained (thing).

(ଯଥା—ଦୁଃଖ ପାଇବା ତ ମୋ କପାଳରେ ଲେଖା ଅଛି, ଆଉ
କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବି ?)

କପାଳଲିଖନ—ସ. ବି. —(୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କପାଳ + ଲିଖନ)—ଅଦୃଷ୍ଟ-
Kapālalikhana ଲେଖନ; ଯାହା ଭୋଗ କରିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟର
କପାଳରେ ବିଧାତା ଲେଖିଥାଏ—

Preordination of God.

[ତ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାର କପାଳରେ
ବିଧାତା ତାର ଇଚ୍ଛାକାର ଭୋଗଭୋଗ ମନୁଷ୍ୟର ଅବୋଧ
ଲିପିରେ ଲେଖି ଥାଆନ୍ତି । ତଦନୁସାରେ ସେ ସଂସାରରେ ସୁଖ-
ଦୁଃଖାଦି ଭୋଗ କରେ ବୋଲି ପୁରୁଷମାନଙ୍କରେ କଥିତ ଅଛି ।]

କପାଳଲିପି—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ, କପାଳ + ଲିପି)—

Kapālalipi କପାଳଲିଖନ (ଦେଖ)
Kapālalikhana (See)

କପାଳ ଲେଉଟିବା—ଦେ. ବି—ଭାଗ୍ୟ ଫେରିବା—

Kapāla leuṭibhī The dawning of good fortune.
କପାଳଫିରା

କପାଳଖୋଳନା

କପାଳଲେଖନ—ସ. ବି—କପାଳଲିଖନ (ଦେଖ)

Kapālalekhana Kapālalikhana (See)

କପାଳଲେଖା—ଦେ. ବି (ସ. କପାଳଲେଖନ)—କପାଳଲିଖନ (ଦେଖ)

Kapālalekhā Kapālalikhana (See)

କପାଳଲେଖନ

କପାଳଲେଖନ

କପାଳହୀନ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କପାଳ + ହୀନ)—

Kapālahīna ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Unfortunate; luckless.

(କପାଳହୀନ—ଶ୍ଳୀ)

କପାଳୀ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କପାଳ)—୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍, ଅଦୃଷ୍ଟବନ୍ତ—

Kapālī 1. Fortunate; lucky.

କପାଳୀ ୨ । କପାଳ ବା ଭଲପୁରୁ—

କପାଳେଇ } 2. Having a brow; browed.

କପାଳୋଇ }

କପାଳେ

କପାଳେ

କପାଳେ

କପାଳେ [ତ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ
ହୁଏ, ଯଥା ଗୁଣକପାଳୀ, ଭୁଞ୍ଜକପାଳୀ ।]

କପାଳିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (କପାଳ + କ୍ତ୍ରାପ୍ତେ. ଇକ + ଶ୍ଳୀ. ଆ)—

Kapālīkā ୧ । ଖପର—1. Potsherd. (Apte)

୨ । ସୁଦ୍ଧ କପାଳ—2. Small brow.

୩ । ଦାନ୍ତ ଉପରେ ଥିବା ଶୁକ୍ଳ ଅବରଣ—

3. Tartar of the teeth. (Apte)

୪ । ଦନ୍ତରୋଗବିଶେଷ—A tooth-disease.

କପାଳିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (କପାଳ + ଇନ୍, ଶ୍ଳୀ. ଇ; କପାଳିର ଶ୍ଳୀଲିଙ୍ଗ)—

Kapālīnī ଦୁର୍ଗା—Durgā; (feminine of Kapālī).

କପାଳିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କପାଳିକା (ଦେଖ)

Kapālīkā Kapālīkā (See)

କପାଳିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କପାଳିକା (ଦେଖ)

Kapālīkā Kapālīkā (See)

କପାଳୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କପାଳ + ଇନ୍)—ଶିବ—

Kapālī Śiva.

ଦେ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ସ. କପାଳିନୀ)—ଦୁର୍ଗା ଠାକୁରାଣୀ—

Goddess Durgā.

(ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱର ବୋଇତାଳ ଦେଉଳରେ କପାଳି
ଠାକୁରାଣୀ ଅଛନ୍ତି ।)

ଦେ. ବି. ଶ୍ଳୀ—କପାଳିଆର ଶ୍ଳୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kapālī.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଦୁଆରବନ୍ଧର ଉପର ଫଳ—

The upper piece of wood in a door-frame.

କପାଳେ ନ ଥିଲେ ଭୂପାଳେ ନ ଦିଅନ୍ତି—(ପ୍ରବଚନ)—

Kapāle na thile bhūpāle na danti

ଯେବେ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଆସଣା କର୍ମରେ ନ ଥାଏ ତାହା-
ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଭୋଗ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ରସ୍	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ	ନ

A saying which means "Kings cannot give you anything unless you are pre-ordained to get it."

କପାଳେଶ୍ଵର—ଫ. ବ. ପ୍ର.—ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—

Kapāleśwara An image of Śiba.
(କପାଳେଶ୍ଵର—ଶିବ)

କପାସିଆ—ଦେ. ବ. (ଫ. କାର୍ପାସ)—

Kapāsiā ୧ । ଘର ଘର ବୁଲି କରି କପା କଣ୍ଠୁଥିବା ଲୋକ—

1. One who visits houses for purchasing cotton.

୨ । ଲୁଗା—2. Cloth.

୩ । କପାଜମିତ ବସ୍ତୁ—

3 A thing made of cotton.

୪ । ଧୂଆଁପତ୍ର ବିକି କରୁଥିବା ଶୂଦ୍ର ଜାତି—

3 A Sudra caste dealing in tobacco.

୫ । ନାଭିଉତ୍ତ ଓ ନାଭିନୀର ପତ୍ରଦ୍ଵାରା ଦେଉଥିବା ତରୁ-
ବିଶେଷ—5. A kind of tree.

କାମାମ୍ବି [ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟ ପ୍ରଦେଶ, ପଶ୍ଚିମ

ପୋଲା, ପୁଲା, ପୋଡ଼ା଼ି ଘାଟ ପର୍ବତମାଳା ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ।

ତେ. ପୋଡ଼ି, ପତ୍ତା, ପାଣ୍ଡିକ ଘାଆ ଅନ୍ଧରେ ଏ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ପତ୍ର ପକାଯାଏ ।

କୋଞ୍ଚ. ପଟାତାମଣି କାର୍ତ୍ତିକାର ।]

୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ମଧୁରକାୟା ପକ୍ଷୀ—6. Minivet (bird).

କପାସିଆ—ଦେ. ବି. (କପା ଲୁଗାରେ ଭିଆରି ହେଉଥିବାରୁ)—

Kapāsiā ଲୁଗା—Cloth.

କପାସିଆ ଛମାସିଆ—ରଗ ।

କପି—ଫ. ବି (କପ୍ ଥାଉ=କମ୍ପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—

Kapī ୧ । ବାନର, ମାକଡ଼—1. Ape; monkey.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

୩ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—

3. The name of a Gandharba.

୪ । ବରୁଦ—4. Boar.

୫ । କପିଳବର୍ଣ୍ଣ, ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ—

5. Tawny or brown colour.

୬ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଶିଞ୍ଜକ; ଶିଳାରସ—

6. Liquid amber.

୭ । ଅର୍ଥଳା (ଦେଖ)

6. Aālā (See)

୮ । ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—

8. The red sandal; Pterocarpus Santalinus.

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପି)—୧ । ନକଲ, ଅବିକଳ ପ୍ରତିରୂପ—

କପି; କାପି 1. Copy.

କାପି ୨ । ପୁସ୍ତକର ସଂଖ୍ୟା—2. One copy of a book.

୩ । ଶୁପା ନିମନ୍ତେ ଶୁପାଖାନାକୁ ଦିଆଯିବା ପାଣ୍ଡୁଲିପି—

3. Manuscript given to the press.

ଦେ. ବ. —କପିକଳ (ଦେଖ)

Kapikāla (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର, ମେଦିନୀପୁର—ଭୁଲ. ବ. କପି)—

କୋବ—Cabbage.

କପିକଛୁ—ଫ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ)—ବାଇତଳ—

Kapikachchhu Cowhage.

କପି କରବା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କପି+କ. କରବା)—

Kapī karibā ୧ । ଅବିକଳ ନକଲ କରବା—1. To copy.

କପି କରବା ୨ । ଉତ୍ତରବା—2. To transcribe.

ନକଲ କରବା ୩ । ଅନୁକରଣ କରବା—3. To imitate.

୪ । ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଗୁପ୍ତଭାବରେ ଅନ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧର ଉତ୍ତରକୁ

କପା ପୁସ୍ତକକୁ ଦେଖି ନକଲ କରି ଉତ୍ତର ଲେଖିବା—

4. To write answers at examinations by using unfair means.

କପିକଳ—ଦେ. ବ. (ଫ. କମ୍ପି ଥାଉ)—ଭାଷା ଜନିତ ତତ୍ତ୍ଵ ଉପରକୁ

Kapikāla ଉଠାଇବାପାଇଁ ଚକରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର;

କପିକଳ ଶଗଡ଼ି—A pulley; a crane.

କପିକଳ

କପି କାଗଜ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. କପି+ଫା. କାଗଜ)—ସେଉଁ ମୋଟା

Kapī kāgajā କାଗଜରେ ସରକାରୀ ଅଫିସରୁ ନକଲ ଉତ୍ତର

କପି କାଗଜ ଯାଏ—Folio paper.

କପିକେତନ—ଫ. ବ.—କପିଧୂଜ (ଦେଖ)

Kapiketana Kapidhwaja (See)

କପିଙ୍ଗ୍ ଇଙ୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିଙ୍ଗ୍ ଇଙ୍କ)—କପିଙ୍ଗ୍ ପେନ୍ସିଲ୍

Kapīṅg ink ନକଲ ଉତ୍ତରବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଳି—

କପିଙ୍ଗ୍ ଇଙ୍କ Copying ink.

କପିଙ୍ଗ୍ କାଳି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିଙ୍ଗ୍ +ଫ. କାଳି)—

Kapīṅg kālī କପିଙ୍ଗ୍ ଇଙ୍କ (ଦେଖ)

Kapīṅg ink (See)

କପିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍)—

Kapīṅg klath ନକସା ଉପରେ ପକାଇ ନକଲ ଉଠାଇବା

କପିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମହମଜାମା କନା—

କପିଙ୍ଗ୍ କପଡ଼ା Copying cloth.

କପିଙ୍ଗ୍ ପେନ୍ସିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିଙ୍ଗ୍ ପେନ୍ସିଲ୍)—

Kapīṅg pencil ସେଉଁ ପେନ୍ସିଲ୍ରେ ଖଣି ଏ କାଗଜ ଉପରେ

କପିଙ୍ଗ୍ ପେନ୍ସିଲ୍ ଲେଖିଲେ ଲାଙ୍ଗୁଳ ପେସିଲ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ତହିଁର

କପିଙ୍ଗ୍ ପେନ୍ସିଲ୍ ତଳେ ଥିବା ଅକ୍ଷର ପ୍ରକ୍ଷ୍ଠ କାଗଜରେ ନକଲ

ଉଠେ—Copying pencil.

ଯାହାରେ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପଢ଼ିବ ୧ ଚକ୍ର ଥିବ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଥିବ ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଥିବ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଥିବ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୟ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ ।

କପିଙ୍ଗ ପେପର — ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିଙ୍ଗ ପେପର) —

Kapīṅg paper ନକଲ ଉଠାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମହମଜାମା
କପିଙ୍ଗ ପେପର କାଗଜ—Copying paper.

କପିଙ୍ଗ ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିଙ୍ଗ ପ୍ରେସ୍) —

Kapīṅg pres ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କପିଙ୍ଗ ଇଙ୍କରେ
କପିଙ୍ଗ ପ୍ରେସ୍ ଲେଖାଥୁବା କାଗଜରୁ ନକଲ ଉଠାଯାଏ—

କାପିଙ୍ଗ ପ୍ରେସ୍ Copying press.

କପିଚୂତ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପାଚିଲା ୨ (ଦେଖ)

Kapichūta 1. Phāsasā 2 (See)

୨ । ପାଚିଲା (ଦେଖ)

2. Pārīsa (See)

କପିଞ୍ଜଳ—ସ. ବି. (କ + ପିଞ୍ଜ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା; ଗୁପ୍ତି ପାଇବା)

Kapīñjala + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ) — ୧ । ଚୂଚକ ପକ୍ଷୀ (ଦେଖ)

1. Coccyser bird (Genus, Coculus)

୨ । ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ରିର ପକ୍ଷୀ—2. Brown swallow.

୩ । (ନାମ) ମୁନିବିଶେଷ—3. A sage

କପିତନ୍ଦୁକ—ସ. ବି. —ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟସୁତା)

Kapitinduka Mākarda kendu (See)

କପିତୈଳ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶିଞ୍ଜକ, ଶିଳାରସ—

Kapitaila Liquid amber.

କପିତ — ସ. ବି. (କପି + ଶ୍ଚା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଏ ଗଛରେ ମାକଡ଼ମାନେ

Kapittha ରହୁବାରୁ) — କରଥ ଗଛ ଓ ଫଳ —

ସ. କପିତ, କବିତ, The wood-apple; the elephant-

ଦଧିତ, ପୁଷ୍ପଫଳ, apple; Ferona Elephantinum.

କପିପ୍ରିୟ, ଦଧିଫଳ [ଦ୍ର—ନାରଙ୍ଗାବବର୍ଣ୍ଣର ବଡ଼

ଓ. କରଥ ଅରଣ୍ୟରୁ । ଏ ଗଛର ଶାଖାରେ କଣ୍ଟା

କଣ୍ଟା; କଣ୍ଟାବେଳ; ଥାଏ, ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ ଶ୍ରେଣି । ଫଳ

କଣ୍ଟାବେଳ ପାଚିଲେ ଖଟାମିଠା ଲାଗେ । ଏହାର

କପିତା; କୈଥ ମଞ୍ଜି ଶ୍ରେଣି । ପାଚିଲା ଫଳର ଶସକୁ

ମ. କବିଠ ଲେଖେ ଚଟଣି କର ଖାଆନ୍ତି । କଣ୍ଟା

ତେ. ଏଲଙ୍ଗକାୟା, ଫଳକୁ ପୋଡ଼ି କର ମଧ୍ୟ ଚଟଣି କରାଯାଏ ।

ବେଲଗଡେଟ୍ ଫଳ ବେଲ ପରି ଗୋଲ ଓ ଦୃଢ଼ ଆଭରଣ-

ଅ. କାଥବେଲ ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହା ଧାରକ, କଷାୟ ଓ ଲଘୁ ।

ଗୁ. କୋଷ୍ଠ, କାଠ, ଏ ଗଛର ଅଠାରେ ପଇତା ଓ ସୁତା

କୋଠବଡ଼ ମାଜି ସମା କରାଯାଏ । ପାଚିଲା ଫଳ ପିପାସା,

ହୁକା, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ, କଣ୍ଟାଶୋଧକ, ଧାରକ ଏବଂ ଦୁଷ୍ପାତ୍ୟ ।

ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ହାତୀ କରଥଫଳକୁ ଗିଳି ଦେଲେ ତା

ପେଟରେ ତହିଁର ଶସ ଓ ମଞ୍ଜିଯାକ ମିଳାଇ ଯାଏ ଓ ବଣ୍ଟା ବାଟେ

ପକ୍ଷୀ ଫଳଟି ବାହାରେ (ସ. ଗଜହୁକା କପିତ୍ତବତ୍), କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରବାଦ

ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।]

କପି ଧରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଅନାୟତ୍ତପେ ପରର ଲେଖାକୁ

Kapidharibā ନକଲ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରର ଅପରାଧକୁ ସାକ୍ଷାତ୍

କପିଧାରୀ ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ଧରବା—To catch or detect

an examinee using unfair means.

କପିଧୂଜ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, କପି + ଧୂଜା = ଚକ୍ର) —

Kapidhwaja ୧ । ଅର୍ଜୁନ—1. Arjuna.

୨ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ରଥ—(ଏଥିର ପତାକାରେ କପିର ମୂର୍ତ୍ତି

ଥିବାରୁ) —2. Arjuna's car, having a flag

with the figure of a monkey on it.

କପିଧୂଜେ ବଜେ କଲେ ସଙ୍ଗେ ବଜୁବୀ—ସ୍ୱାମୀ ।

୩ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ରଥର ପତାକା—

3. The flag of Arjuna's car.

କପିପିପ୍ପାଳୀ—ସ. ବି—୧ । ରକ୍ତାପାର୍ଶ୍ୱ—

Kapipippalī 1. The red variety of Acheran-

thus Aspera (plant).

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ଦେଖ)

2. Sūryamukhī (See)

କପିପ୍ରିୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର, କପି + ପ୍ରିୟ) —

Kapipriya ୧ । କରଥ ଗଛ—1. The wood-apple tree.

୨ । ଅମଡ଼ା ଗଛ—

2. Hog-plum (tree).

କପିବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି. (କପି + ବଲ୍ଲୀ = ଲତା; ଏହାର ଲତା କପିଲେମ୍

Kapiballī ପର ଲେମ୍ବରେ ଆବୃତ ଥିବାରୁ) —

ଗଜପିପ୍ପାଳୀ (ଦେଖ) —Gajapippalī (See)

କପିବୁକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କପି + ବୁକ୍) —ହସ୍ତାକ୍ଷର ନିମନ୍ତେ ପୃଷ୍ଠାର

Kapibuk ପ୍ରଥମଧାଡ଼ିରେ ଆଦର୍ଶସ୍ୱରୂପ ଛପା ହୋଇଥିବା

କପିବୁକ୍ ଅସରଥିବା ପୁସ୍ତକ—Copy-book.

କାପିବୁକ୍

କପିମୁଖ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚକ୍ର, କପି + ମୁଖ୍ୟ = ଶ୍ରେଷ୍ଠ) —

Kapimukhya ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମର୍କଟ—Chief monkey.

ବସିଥିଲେ ତହିଁ କପିମୁଖ୍ୟ ବେଗେ ଉଠାଇ ଧାଇଁ ତା ଦେଖ;

ଉଚ୍ଛ୍ୱେଦିତେଶବଳାସ ।

କପିରାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପିରାଜ) —ପୁସ୍ତକ ଶୁଦ୍ଧି କରି କର

Kapirajit ତହିଁର ଉପସ୍ଥର ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କର

କପିରାଜିଟ ଥିବା ଅଲଘମାୟ ସ୍ୱ—

କାପିରାଜିଟ Copy-right.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ବଞ୍ଚିଥିବା,

ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ତାଙ୍କ ମରବାର ପରୁଷବର୍ଷ ଯାକେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ତାଙ୍କର

ବିନା ଲିଖିତଅନୁମତିରେ କେହି ଶୁଦ୍ଧି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଓ

ତାଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକର ଲାଭ ପାଇବାରେ

ହକଦାର; ତାଙ୍କର ବିନା ଅନୁମତିରେ ସେ ପୁସ୍ତକକୁ ଶୁଦ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁପୁତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

ତାଙ୍କୁ କ୍ଷତ୍ରପୁରଣ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । କପିରାଜହସ୍ୟକୀୟ ମନକମା
ଜଣା ଜନ୍ମକୋଟି କମା ହାଇକୋଟିରେ ଦାଏର ହୁଏ ।]

କପିରାଜ—ସ. ବି. (୨ମା ଚତୁ. କପି + ରାଜା)—କପିନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)

Kapirāja

Kapindra (See)

କପିଳ—ସ. ବି. (କମ୍ ଧାତୁ = ବାଣୀ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ ଇଲ, କମ୍)

Kapila

କପି + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଲ)—

୧ । ପିଙ୍ଗଳ—1. Tawny, brown.

୨ । ପିତାବଳୁଷ୍ଠ—2 Yellowish black

ସ. ବି —୧ । ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ—

1. Tawny colour.

୨ । ସଗରପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶାପଦ୍ୱାରା ଦଣ୍ଡ କରଥିବା ମୁନି—

2. Name of a sage.

[ଦ୍ର—ରାମାୟଣରେ କପିଳ ଅଗ୍ନିବିହାର ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

୩ । ସାମ୍ୟଦର୍ଶନ-ପ୍ରଣେତା ମୁନିବିଶେଷ—

3. A sage who founded the Sāṃkhya system of Hindu Philosophy.

୪ । ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର-ପ୍ରଣେତା ମୁନିବିଶେଷ—

4. Name of the compiler of a Hindu Code.

୫ । ନାଗବିଶେଷ—5. A fabulous serpent.

୬ । ନଗରାବିଶେଷ, କପିଳବାସୁ—

6. A town, the birth-place of Buddha

୭ । ମେରୁର ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ପବନବିଶେଷ—

7. Name of a fabulous mountain.

୮ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—8. A demon.

୯ । ବିଷ୍ଣୁ—9. Bishṇu.

୧୦ । ଅଗ୍ନି—10. Fire.

୧୧ । କୁକୁର—11. Dog.

୧୨ । ମୁନିବିଶେଷ, ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ପୁତ୍ର—

12. Name of a sage.

କପିଳଦ୍ୟୁତି—ସ. ବି. (କପିଳ + ଦ୍ୟୁତି)—୧ । (କର୍ମଧା) ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ—

Kapiladyuti

1. Tawny colour.

୨ । (ବହୁବ୍ରହ୍ମ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—2 The Sun.

କପିଳ ଦ୍ରାକ୍ଷା—ସ. ବି.—କଷୁମ୍ବିଧ—

Kapila drākshā

Raisin.

କପିଳଦ୍ରୁମ—ସ. ବି —କାଶୀ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ କାଷ୍ଠ ବୃକ୍ଷ—

Kapiladruma

A tree with scented wood.

କପିଳବାସୁ—ସ. ବି.—ବୃକ୍ଷଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ; ରାଜା ଶୁକୋଦନଙ୍କ

Kapilabāstu

ରାଜଧାନୀ—The capital of Suddho-
dana, father of Buddha and the birth-
place of Buddha.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ରୀବତ୍ସୀଠାରୁ ୮୦୦ ଲ ବା ୪୦୦ ମାଇଲ୍
ବୋଲି ଚୀନପରବ୍ରାଜକମାନେ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ନେପାଳର
ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରଦେଶରେ ଶ୍ରୀବତ୍ସୀ ଠାରୁ ୯୮ ମାଇଲ୍ । ଏହା କାଶୀର
୫୦ କୋଶ ଉତ୍ତରରେ ଓ ନେପାଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବାର
ଅନୁମିତ ।]

କପିଳମୁନି—ସ. ବି.—୧ । କୋପଦୃଷ୍ଟିରେ ସଗରପୁତ୍ରଙ୍କୁ ରସ୍ୱାଭୂତ

Kapilamuni

କରଥିବା ମୁନି—

1 Name of a sage who destroyed the sons of Sagara by his angry look.

୨ । ସାମ୍ୟଦର୍ଶନ-ପ୍ରଣେତା ମୁନି—

2. Name of the author of the Sāṃkhya system of Hindu Philosophy.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ କପିଳଙ୍କ ଅଶ୍ରମ ଗଙ୍ଗାସାଗର ସଙ୍ଗମରେ ଗୋଟିଏ
ଟାପୁରେ ଥିଲା ବୋଲି ଲେଖକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏ ଦେବହୃଦୟଙ୍କ
ଗର୍ଭରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଔରସରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ
ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଥିଲେ । ପୁରାଣରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ ସଗରରାଜାଙ୍କ
ପୁତ୍ରମାନେ ପଞ୍ଜାବ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ଏହାଙ୍କ ଅଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚି,
ସେଠାରେ ଅଶ୍ୱକୁ ଦେଖି ଏହାଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟାରେ ଅଶ୍ୱାପହାରକ ବୋଲି
ଦୋଷ ଦେବାରୁ ଏ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଓ ଉକ୍ତ
ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ସଗରଙ୍କର ସାତଟି ହଜାର ପୁତ୍ର ରସ୍ୱାଭୂତ ହେଲେ ।

ସାମ୍ୟଦର୍ଶନ କପିଳମୁନି ଓ ସଗରପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଧ୍ୱଂସ କରଥିବା କପିଳ
ମୁନି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକ ନାମର ଦୁଇ ଜଣ ଭିନ୍ନ
ମୁନି ।

ଭଗବତ ମତରେ ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପଞ୍ଚମ ଅବତାର ।]

କପିଳ ଶିଂଶପା—ସ. ବି.—ଯେଉଁ ଶିଶୁଗଛର କାଠ ଓ ଫୁଲ କପିଳବର୍ଣ୍ଣ—

Kapila śiṃśapā

Tawny Sissoo tree.

କପିଳ ସ୍ମୃତି—ସ. ବି.—କପିଳମୁନି ପ୍ରଣୀତ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର—

Kapila smṛuti

The Hindu Code of Kapila.

କପିଳା—ସ. ବି. (କପିଳ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ପୂର୍ବ

Kapilā

ଦକ୍ଷିଣ କୋଣର ଦିବ୍ୟ-ହସ୍ତୀ ପୁଣ୍ଡରୀକର ସ୍ତ୍ରୀ, ଦିବ୍ୟ-
ହସ୍ତୀବିଶେଷ—1. One of the she-ele-
phants guarding the S. W. point of the
compass.

୨ । କପିଳଶିଂଶପା, ଶିଂଶପାବୃକ୍ଷ—2. The tawny
Blackwood or Sissoo tree.

୩ । କାମଧେନୁ—3. The cow celebrated in the
Purāṇas who was said to give anything
desired of her.

୪ । ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣର ଧେନୁ—4. A brown cow.

୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ରେଶୁକା ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

5. Piper Aurantiacum

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭାବେ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ରିତ କପରା ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଙ୍ଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଗଜପିତ୍ତଳ; ପିଙ୍ଗଳ ପିତ୍ତଳ —

6. A tawny variety of brass.

୭ । ନିର୍ବିଷ ଜଳୋକା; ଜୋକ —

7. Non-venomous leech.

୮ । ନଦୀବିଶେଷ — 8. Name of a river.

୯ । ଦକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟା —

9. The daughter of Daksha.

ଦେ. ବି. ପୁ. — କପିଳର ଭାବ ନାମ —

Name for calling Kapila.

ଫ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. — କପିଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ —

Feminine of Kapila.

ଦେ. ବିଶ. — କପିଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ — Brown.

ଦେ. ବି. — ଶୁଦ୍ରକପିଳା, ଶୁଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ —

A class of Śūdras.

କପିଳାଭବା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. — କପିଳାଭବା (ଦେଖ)

Kapilābhā Kapilābhā (See)

କପିଳା ଗାଈ — ଦେ. ବି. (ଫ. କପିଳା ଗାଈ) — ୧ । ଚମସ ଗାଈ —

Kapilā gāī 1. Yak.

୨ । କାମଧେନୁ — 2. The cow

celebrated in the Purāṇas as the giver of all desirable things asked of her.

୩ । ପାଣ୍ଡୁରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟା ଗାଈ, କୋଇଲା ଗାଈ —

କସ୍ତୁରୀ ଗାଈ 3. A brown cow.

ପଦଶମ୍ଭ୍ର ସେ କପିଳା ଗାଈ ଭବ, ପ୍ରହ୍ଲାଦଭା ଧୂମକ ବରଇ ସେ ଶୁଭ ।

କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କପିଳାଶ୍ଵ — ଫ. ବି. — ୧ । (କର୍ମଧା; କପିଳ + ଅଶ୍ଵ) — ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣର

Kapilāśwa ଘୋଡ଼ା — 1. A brown horse.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; କପିଳବର୍ଣ୍ଣ ଅଶ୍ଵ ଯାହାର) ଇନ୍ଦ୍ର —

2. Indra.

୩ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା କୁବଳୟାସଙ୍କ ପୁତ୍ର —

3. Name of a king of the Solar dynasty.

କପିଳାସ — ଦେ. ବି. (ଫ. କପିଳାସ) — ୧ । ମହାଦେବଙ୍କ ନିବାସ ସ୍ଥାନ

Kapilāsa କପିଳାସ ପର୍ବତ — 1. The name of a peak

of the Himalayas, said to be the abode of Lord Śiva.

ପ୍ରହ୍ଲାଦବନ ମୋ ନିବାସ, ଶଙ୍କରଜୀବ କପିଳାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । ଓଡ଼ିଶା ଭେଙ୍କାନାଲରାଜ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ —

2. A mountain in the Dhenkānāla State of Orissa.

ଅଗ୍ରଗଣ୍ଡିର କପିଳାସେ ରହି ଚନ୍ଦ୍ର ଅବିସ୍ତବ ଧାଉଁ । ବ୍ୟାକାଥ. ପାଦ୍ୟ ।

[ଦ୍ର — ଏଠାରେ ଜାଗରଯାହା ଦିନ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସବ ହୁଏ ଓ ବହୁ-ସହସ୍ର ଲୋକ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ଏଠାରେ ମହାଦେବ ଅଛନ୍ତି । ନାଥ ଯୋଗୀମାନେ ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ଏହି ଦେଉଳର ଦ୍ଵାର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ଭେଙ୍କାନାଲ ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ବଙ୍ଗଳା ଅଛି । ଏହା ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ସ୍ଥାନ ବୋଲି କଥିତ । ଏ ପର୍ବତର ଝରଣା-ଜଳ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି ।]

କପିଳାସିଆ — ଦେ. ବିଶ. — ୧ । କପିଳାସପର୍ବତୀୟ —

Kapilāsia 1. Pertaining to the Kapilāsa hills.

୨ । (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) କପିଳାସ ପର୍ବତ ଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ବା କଟକର

ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା (ବିଜୁଳ) —

2. (lightning) Appearing in the direction of the Kapilāsa hills.

କପିଳାସିଆ ଛତା — ଦେ. ବି. — ଭେଙ୍କାନାଲରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର

Kapilāsia chhatā ଚିତ୍ରିତ ତାଳପତ୍ର ଛତା — A kind of

palmleaf umbrella prepared in the Dhenkānāla State.

କପିଳାସିଆ ବିଜୁଳି — ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) ବି. — ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ

Kapilāsia bijuli ମାରିବା ବିଜୁଳି — Lightning-flashes

appearing in the north-west.

[ଦ୍ର — ଏ ବିଜୁଳି ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ସୂଚକ ।]

କପିଳାସିଆ ମେଘ — ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) ବି. — କପିଳାସ ପର୍ବତ

Kapilāsia megha ଦିଗରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମରୁ ଉଠାଇବା

ମେଘ; (କପିଳାସିଆ ମେଘ ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ସୂଚକ) —

Clouds rising from the north-west.

କପିଳଶୋର — ପ୍ରା. ବି. (ନାମ) (କପିଳେଶ୍ଵରର ଅଶ୍ଵର ଉଦ୍ଧାରଣ) —

Kapilāśora କପିଳେଶ୍ଵର (ଦେଖ)

Kapileswara (See)

କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ — ଦେ. ବି. (ନାମ) — ଓଡ଼ିଶାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଜନୈକ

Kapilendra deba କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜା (ଖ୍ରୀ ୧୪୩୫ — ଖ୍ରୀ ୧୫୭୫) —

Name of a king of ancient Orissa.

[ଦ୍ର — ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶେଷ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନ ଥିବାରୁ ସେ ଗୋଟିଏ

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ପାଳିତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବାଳକ କପିଳେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିରରେ

ଦେଖି ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରେ କେତେକ ରାଜଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତାଙ୍କୁ

ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ‘କପିଳେନ୍ଦ୍ର ସାମନ୍ତସ୍ଵୟଂ’ ନାମ ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରୀ କଲେ

ଓ ମଉବା ପୁରୁଷ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ମନୋମାତ କଲେ । ରାଜାଙ୍କ

ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନ୍ତ୍ରୀସଭାର ନିର୍ବାଚନକ୍ରମେ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ରାଜା ହେଲେ ।

ଏ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବୀର, ସାହସୀ, ଯୁକ୍ତିପ୍ରିୟ ଓ ସ୍ଵାଧୀନତାରେ ଭରସା

ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସିଂହାସନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-

ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ୧୦୦ ବର୍ଷ (ଖ୍ରୀ ୧୫୩୫ — ଖ୍ରୀ ୧୬୩୫) ରାଜୁ

କଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ଵ କାଳରୁ (୧୫୩୫ ଶକାବ୍ଦରୁ) ଗୋଟିଏ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ	ସ୍ୱରାଜ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ	ସ୍ୱରାଜ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ

ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଫ (କପିଳେଶ୍ୱର) ଅର୍ଥେ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶୁଣାଯାଏ ।

ଦେଶରେ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା, ବୈଦେଶିକ ଶତ୍ରୁ ନିବାରଣ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଅଧିକାର କପିଳେଶ୍ୱର ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଘଟଣା । ଶେଷଶ୍ରୀ, ଅଳ, କନକା ଓ କୁଳଙ୍କର ସାମନ୍ତରାଜ୍ୟମାନେ ବିଦ୍ରୋହ ଦେବାକୁ କପିଳେଶ୍ୱର ସେନାଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାପରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରୁଥିବା ବଙ୍ଗ ସୁଲତାନ ନାସିରୁଦ୍ଦିନ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା; ଏବଂ କ୍ରମେ ନେଲର, ଉଦୟଗିରି, ଚନ୍ଦ୍ରଗିରି ଓ କାବେରୀ ନଦୀ-କୁଳସ୍ଥ କେରଳ ରାଜ୍ୟ ଜୟ କଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ବିଜୟନଗର ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଧିକାର କଲେ ଓ ବାହାମନା ରାଜ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସକ୍ଷମ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହିପରି ରାଜ୍ୟ ପରେ ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର କରି କପିଳେଶ୍ୱର ସେନାବଳୀ ସମ୍ପର୍କର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳଶାସ୍ତ୍ରୀର ଜୟପତାକା ଉଡ଼ାଇ ଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧବିଜୟ କରି ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ କପିଳେଶ୍ୱର କୁଷ୍ଠାନୟା କୁଳରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ସେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱର, କପିଳେଶ୍ୱରପୁର ଓ ଦାମୋଦରପୁର ଶାସନ ମାନ ବସାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଗୋପୀନାଥପୁର ଶାସନ ବସାଇଥିଲେ । କପିଳେଶ୍ୱର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଚୌକିଦାସ୍ୟ କରରୁ ମୁକ୍ତି ଦେଇଥିଲେ ଓ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ବିନାଶକୁଳରେ ଲୁଣ ଓ କଉଡ଼ି ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ଅଧିକାର ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଗ୍ରାମର ଗୋବର ଚୂର୍ମମାନ କେବଳ ଗୋବରୁଣ ନିମନ୍ତେ ପବିତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ କଠୋର ଆଦେଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଖୁରୁ, କୁଷ୍ଠା ଓ ନେଲେର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଶୋଦିତ ଲିପି ମିଳୁଅଛି । କପିଳେଶ୍ୱର ଉତ୍କଳର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶାସକବଳ ବୋଲିଯାଇପାରେ । ତାହାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଝଙ୍କଡ଼ର ଶୁଦ୍ରମୁନି କବି ସାରଳା ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତ ରଚନା କରିଥିଲେ- କୃପାସିଦ୍ଧ ଇତିହାସ ।]

କପିଳେଶ—ଦେ. ବି.—ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରୁ ଏକ ମାଇଲ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ
Kapileśa ଏକ ଗ୍ରାମରେ ବିରାଜିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ (ଏହାଙ୍କର ମାଳିନୀଗନ୍ଧ
ଶୁଦ୍ରସେବକମାନେ ମଲ୍ଲୀ ଉପାଧିଧାରୀ)—

A Siba-linga situate near Bhubaneswar in the Puri District.

କପିଳେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି.—୧ । କପିଳେଶ (ଦେଖ)—

- Kapileśwara 1. Kapileśa (See)
୨ । କପିଳେଶ ଠାକୁର ଥିବା ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ଗ୍ରାମ—
2. A village near Bhubaneswar.

କପିଳେଶ୍ୱର ଦେବ—ଦେ. ବି.—୧ । କପିଳେଶ (ଦେଖ)

- Kapileśwara deba 1. Kapileśa (See)
୨ । କପିଳେଶ୍ୱର ଦେବ (ଦେଖ)
2. Kapileśwara deba (See)

କପିଶ—ସ. ବି. (କପି + ଅଶ୍ଚ ଅର୍ଥରେ ଶ; କପି ଅର୍ଥାତ୍ ମାଙ୍କଡ଼ର ବର୍ଣ୍ଣ) —
Kapiśa ନାଲିପୀତ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ—Brown colour.

ସ. ବିଶ.—ମାଝିଆବର୍ଣ୍ଣପୁଲୁ, ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Brown; ashy.

କପିଶା—ସ. ବି. ଶା (କପିଶ + ଶା. ଆ)—

Kapiśa ୧ । ମଦ୍ୟବିଶେଷ—1. The name of a wine.

୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. The name of a river.

୩ । ସୁବର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ ନଦୀ—3. The river Subarnparekhā.

ସାମ୍ୟେ ପାର ଉଷିରୁଲ୍ୟା, କପିଶା ଜଉରେ ।

ରାଧାନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

୪ । ମେଦିନୀପୁରର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା କଂସାର ନଦୀ—

4. The Cossai river in Midnapur.

[୩—ଏ ନଦୀକୁ ପାର ହୋଇ ରଘୁ ଉତ୍କଳ ଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲେ ।]

* । ମାଧବୀ ଲତା—5. The name of a flowering creeper.

୬ । ପିଶାଚମାତା—6. The mother of the Demons.

କପିଶୀ—ସ. ବି. (କପିଶ + ଶି) — ମଦ୍ୟ; ମଦ; ମଦର—

Kapiśi Wine; spirits.

କପିଶିର୍ଷ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କପି = ମାଙ୍କଡ଼ + ଶିର୍ଷ = ଉପରଭାଗ;

Kapiśirsha କପି ଯାହା ଉପରେ ବସନ୍ତି)—ପାତାଶର ଉପରଭାଗ;

ପ୍ରାକାରଗ୍ର—The top of a compound wall.

କପାଳକ—ସ. ବି. (କପି + ଡକ) —ଦାରୁହରଦ୍ରା—

Kapitaka Cascinum Fenestratum.

କପାଳନ—ସ. ବି. (କପି + ଡକ୍ ଧାତୁ = ବିସ୍ତାର କରିବା + ଅ; ସେ କପି-

Kapitana ମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ତ୍ରସ୍ୱ ଦିଏ ।) —୧ । ପାଣ୍ଡବ; ପୀରସାକୋଳ

ଓ ଗଛ—1. The Tulip tree and berry.

୨ । ଅମୃତା ଗଛ—2. Hog-plum tree.

୩ । ପସାରୁଣୀ ଲତା (ଦେଖ)

3. Pasārunī (creeper) (See)

୪ । ଗଜପିଷ୍ଠା; ଏକ ପ୍ରକାର ପିଷ୍ଠା—

4. A kind of pepper.

* । ଶିରୀଷ ଗଛ—5. Acacia Lebbec (tree)

କପାଳ—ସ. ବି.—(୨ମୀ ଡକ୍, କପି + ଡକ୍ = ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—

Kapindra ୧ । ମାଙ୍କଡ଼ମାନଙ୍କ ରାଜା, କପିଶ୍ରେଷ୍ଠ—

1. King of monkeys; the chief amongst monkeys.

୨ । ହନୁମାନ୍—2. Hanumān; the devotee of Śrīrāma.

୩ । ସୁଗ୍ରୀବ—3. Sugrīva.

୪ । ବାଲୀ—4. Bālī.

ସାଧାରଣଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଚ ଦେଖିବେ ।

କପୀଷ୍ଠ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପୀଷ୍ଠ)—ନକଲ୍‌ନକସ୍, ଯେ ଅସଲ
Kapisht କାଗଜରୁ ନକଲ ଉତ୍ତାରେ—A copyist.

କପୁତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁପୁତ; ତୁଲ. ହି. କପୁତ)—
Kaput ୧ । କୁପୁତ; କୁଳାଙ୍ଗାର—1. An unworthy scion
of a family.

୨ । ଅସାର ମଞ୍ଜି—

2. Unsubstantial seed; bad seed.

କପୁତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପୁତ (ଦେଖ)—

Kaputā Kaput (See)

କପୁରଚାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପଡ଼ାଛାଣ (ଦେଖ)—

Kapurchhāṇ Kapardāchhāṇa (See)

କପୁଷ୍ଟିକା—ସଂ. ବି (କ = ମସ୍ତକ + ପୁଷ୍ଟି + କ + ଆ)—ମସ୍ତକର

Kapushṭikā ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵ କେଶସମୂହ—

The hair on both sides of the head.

କପୁୟା—ସଂ. ବିଣ (କ = କୁଣ୍ଡିତ + ପୁୟ ଧାତୁ = ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି.

Kapūya ଅ)—୧ । କୁଣ୍ଡିତ—Ugly.

୨ । ନିନ୍ଦ୍ୟ—2. Blameworthy.

କପୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ପୁର)—କର୍ପୁର, ଲୁଗୁର—

Kapūra Camphor; Cinnamomum
Camphora.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ:—କର୍ପୁର, ସିତାତ୍ର [ଦ୍ର—ଜାପାନ, ଚୀନ ଓ ଫର୍ମୋଜା
ହୁମବାଲୁକ, ଘନସାର; ଚନ୍ଦ୍ର ହାସସ୍ତ ଚିରଶ୍ୟାମଳ ବୃକ୍ଷବିଶେଷର
ଓ ହୁମବାତକ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଷ୍କରସ । ଏ ଗଛର କାଠକୁ
କର୍ପୁର; କର୍ପୁର କଥାରେ ସିଝାଇ କର୍ପୁର ବାହାର
ଆ. କାପୁର, କର୍ପୁର କରାଯାଏ । ଏହା ସାଧାରଣ କର୍ପୁର
ଅଟେ । ଭାରତର ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ,
କପୁର ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଶ୍ୟାମ ଦେଶରେ ଏ ବୃକ୍ଷର
ମ. କାପୁର କୃଷି କରା ଯାଉଅଛି ।

କପୁର ଲେ. କର୍ପୁରମ୍ ଆଉ ଏକଜାତୀୟ (Dyro-
balanus Aromatica) ବୋଣ୍ଡୁଓ

ଓ ସୁମାତ୍ରାହାସର ବୃକ୍ଷର କାଣ୍ଡରେ ସଞ୍ଚିତ ରସରୁ ମଧ୍ୟ କର୍ପୁର
ଜନ୍ମେ । ଏହା ଲୁଗୁରୋକ କର୍ପୁର । ବାଣ୍ଟିକୃତ ଓ ଶୋଧିତ କର୍ପୁରକୁ
ଶ୍ରୀକର୍ପୁର ବୋଲାଯାଏ । କର୍ପୁରର ଗନ୍ଧ ମଧୁର ଓ ଏହା ଔଷଧରେ
ଲାଗେ । ଏହା ପକ୍ୱ ଓ ଅପକ୍ୱ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ପକ୍ୱ
କର୍ପୁର ଅପେକ୍ଷା ଅପକ୍ୱ କର୍ପୁର ଗୁଣକର । କର୍ପୁର ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ,
ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ, ତକ୍ଷୁର ହୃଦକର, ଲଘୁ, ସୁଗନ୍ଧ, ମଧୁରଭକ୍ତ,
ନିଦ୍ରାଜନକ, ଘର୍ମବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କାମଶାନ୍ତକର । ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ,
କ୍ଷୟଦୃଷ୍ଟି, ଦାହ, ପିପାସା, ମୂତ୍ରର ବିରସତା, ମେହୋଦୋଷ,
ଦୈର୍ଘ୍ୟକ୍ଷୟ, ଆକ୍ଷେପ, ବେଦନା ଓ ଶୁକ୍ରମେହନାଶକ । ନୂତନ
କର୍ପୁର ପ୍ରିୟ, ତିକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ କାଠଜନକ । ସ୍ଵଚ୍ଛଦନ
କର୍ପୁର ଦାହ ଓ ଶୋଷବିନାଶକ ।] —

(ଯଥା—କର୍ପୁର ଗଲଣି କନା (ଖଣ୍ଡକ) ଅଛି—ପ୍ରବଚନ ।

ଏ ପ୍ରବଚନର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ବଣରେ ପୂର୍ବ-ବିଭବ ଲେପ
ପାଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବଗୌରବ ଅକ୍ଷୁଷ୍ଟ ରହିଅଛି ।)

କପୁର ଅରକ—ପ୍ରା. ବି—କର୍ପୁରରୁ ରସାୟନକ ଉପାୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Kapūra araka ଅରକ—Spirit of camphor.

କର୍ପୁରବେବ ଆରକ [ଦ୍ର—ଏହା ଅଭିସାର, ବ୍ରହ୍ମଣୀ ଓ ଓଲ୍ଲଉଠା
କର୍ପୁରକା ଅରକ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ଲେ. କର୍ପୁରଚୈଲମ୍

କପୁର ଅରକ—ଦେ. ବି—କର୍ପୁର ଅରକ (ଦେଖ)

Kapūra arka Kapūra araka (See)

କପୁର ଆଲତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ପୁର + ଆଲତ)—

Kapūra ālati କର୍ପୁର ଜାଳି ସେହି ଆଲେକରେ ଦେବତାଙ୍କ

ଲେ. କର୍ପୁରଆରତ ଆଗରେ କରାଯିବା ଆରତ—

Ceremonial waving of a lighted bit of
camphor before a Deity.

କପୁର କାନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୁର ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ପାନ—

Kapūra kanti 1. A species of camphor-scented
କର୍ପୁର କାନ୍ତି betel leaf.

[ଦ୍ର—ଏ ପାନ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଜନ୍ମେ, ଏଥିରେ ଉଷ୍ଣ କର୍ପୁର-
ଗନ୍ଧ ଅଛି ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—2. A kind of paddy.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଧାନ ସରୁ ଓ ଶୁଭ୍ର ସୁଗନ୍ଧ ଓ ସ୍ଵାଦୁ ଅଟେ ।]

କପୁର ଚୂରିବା—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖୁବ୍ ସୁଖସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଉପଭୋଗ

Kapūra chūribā କରବା—To enjoy peace and
happiness.

ଭଲ ଗୁଣ ନଲେ କପୁର ଚୂରିବୁ । କୃତ୍ତିକାବିମାଂସଂ ନଅଦୁଃଖ ।

କପୁରଦାନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ପୁର ଓ ଆ. ଦାନା)—

Kapūradānā କର୍ପୁର ପରି ବାସିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମସଲା—
କର୍ପୁରଦାନା A kind of spice.

ଲେ. କର୍ପୁରଗୁଣ୍ଡଲୁ [ଦ୍ର—ଏ ଦାନା ଗୁଣ୍ଡିକ ଗୁଣ୍ଡିରୁ ବା
ଅଲାଇତର ଦାନା ପରି । ଏହା ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ।]

କପୁରନଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ପୁର + ନଳିକା)—

Kapūranālī ୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ —

କର୍ପୁରନାଲି 1. A kind of sweetmeat.

[ଦ୍ର—ଏହା ଲବଙ୍ଗ, ମରିଚ, କର୍ପୁର ଓ ଚିନିମିଶା ପୁରଦିଆ
ମଇଦାର ପିଠା ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଆମ୍ବ—2. A species of
mango.

୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର; ବାହୁବିଶେଷ—

3. A kind of armlet.

କପୁରନଳିଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର; ବାହୁ

Kapūranālī ବିଶେଷ—A kind of armlet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୡ	ୢ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କପୁରବାଳିଆ—ଦେ. ବି—କପୁରନଳିଆ (ଦେଖ)

Kapūrabālīā Kapūranālīā (See)

କପୁରବାସ—ଦେ. ବି. (ସ. କପୁର + ବାସ)—୧ । ଖାଦ୍ୟାଦିରେ ମିଶ୍ରିତ
Kapūrabāsa ସୁବାସିତ କପୁର—

1. Camphor mixed with food etc.

ଲଭ କିଏ ନବ ଅସ । ଲଭରେ ପଡ଼ିବ କପୁରବାସ, ଶାଢ଼ିରେ ଶୁଭବ କାଶ ।

ଶିଶୁଗୀତ ।

୨ । କପୁରର ଗନ୍ଧ—2. Scent of camphor.

ଦେ. ବିଶ. —କପୁର ପରି ବାସୁଥିବା—Smelling like
camphor; having the smell of camphor

କପୁରମାଳା—ଦେ. ବି. (ସ. କପୁର ମାଳା)—କପୁରମାଳା (ଦେଖ)

Kapūramālīā Kapūramālī (See)

କପୁରମାଳିଆ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୂପାର
Kapūramālīā ତାରରେ ବୁଣା ଗାଢ଼ିତର ପରି ତିଆରି ବାହାର
ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of armband woven
with wire.

ଦେ. ବିଶ. —ଯେଉଁମାନେ କପୁରମାଳା ପିନ୍ଧିଥାଆନ୍ତି,
କପୁରମାଳାଧାରୀ—

(persons) Wearing garlands of
camphor-balls.

ସଭାରେ ବସନ୍ତ ଯେତେ କପୁରମାଳିଆ,

ସମସ୍ତଙ୍କ ଗାଣି ମାନ ଯେସନ ଓଳିଆ—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ ।

କପୁରମାଳା—ଦେ. ବି. (ସ. କପୁରମାଳା)—କପୁର ବା ଉଷ୍ଣର
Kapūramālī ବୁଲିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଳା—
କପୁରବେଶାଳା A garland made of balls
of camphor.

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁବାସିତ ଓ ନାନାବର୍ଣ୍ଣସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଏ; ପୁଷ୍ପ-
ସହରରେ ଏହା ସୁଲଭ ।]

କପୁର—ଦେ. ବି. (ସ. କପୁରହରିଦ୍ର)—୧ । ହଳଦି ପରି ଏକ-
Kapūrah ପ୍ରକାର ମୂଳ, ଅମ୍ଳକଟିଆ ଗନ୍ଧ; ରାମକପୁର—

ଆମାଦା 1. A kind of tuber like turmeric.

ଆମହରିଦ୍ର ୨ । ଜଳାଭୂମିରେ ଜାତ କପୁରଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ ଲତାଳତା
କପୁର ଶାକବିଶେଷ—

2. Limnophila Gratioloides a herb.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଗୁଚ୍ଛାକାର ଓ ବହୁଛନ୍ଦ ପକ୍ଷାକାର, ଫୁଲ
ଧଳା, ନାଲିପିଞ୍ଜିପିକିଆ, ଯଜ୍ଞଦଳବିଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ଓଷ୍ଠାକାର; କେଶର
ଗୁରୁଗୋଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟି ସାନ ଓ ଦୁଇଟି ଲମ୍ବା; ଫଳ ବହୁଖଣ୍ଡ ଓ
ଦ୍ଵିକୋଷ, ବର୍ଷାକାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ—ସୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

୩ । ଜଳାଭୂମିରେ ଜନ୍ମିବା ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଶାକ—

3. Limnophila Roxburghii.

କାଳକପୁର [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ଦୁଇଟି
ଲେଖାଏଁ ଗୋଟିଏ ଭେଙ୍ଗରେ ଧରେ । ଯଦି ଶିଶୁ ଖିଆ;

ଏଥିର ସ୍ବଦ୍ଧ କୃଷ୍ଣାଭ ଫୁଲ ଏକାଠେଇଁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ
ଫୁଟେ, ଫୁଲର ରଙ୍ଗ ବାଇଗିଣିଆ । ଏ ଶାକ ଦେଖିବାକୁ
ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ ପରି—ସୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

କପୋତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପୁତ (ଦେଖ)

Kapot Kaput (See)

କପୋତ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କ = ବାୟୁ + ପୋତ = ନୌକା, ଯେ ବାୟୁରେ
Kapotā ନୌକା ପରି ଗତି କରେ)—

(କପୋତା—ଶ୍ଳୀ) ୧ । ପାଉଁଶ, ପାଉଁଶିଆ, କବୁତର—

1. Pigeon.

୨ । କାପତା ଚଢ଼େଇ—2. Dove.

କପୋତ ଶବ୍ଦବା ଚିତ୍ତେ ଦିଅର ଶ୍ରୁତିକ—ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦ୍ରରେଖା ।

୩ । ପକ୍ଷୀ—3. Bird.

କପୋତକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କପୋତ + କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟ କ)—

Kapotaka ୧ । କପୋତ (ଦେଖ)

(କପୋତକା—ଶ୍ଳୀ) 1. Kapota (See).

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—2. Small or tiny bird.

୩ । (ବୈଦ୍ୟକ) ସୌଗନ୍ଧ୍ୟଜନ—

3. Sulphuret of antimony.

କପୋତଚରଣ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ନର୍ତ୍ତନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—

Kapotacharāṇa 1. A kind of perfume.

୨ । ନାଳିକା ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

2. A kind of perfume.

କପୋତପାଳିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (କପୋତ + ପାଳି ଧାତୁ = ରକ୍ଷା
Kapotapālīkā କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟ. ଅ + ଶ୍ଳୀ. ଅ.)—

୧ । ବିଟଙ୍କ; ପାଉଁ ରହିବା କୋଠର; ପାଉଁଶିଆ—

1. Pigeon-hole; dove-cot.

୨ । ପକ୍ଷୀ ଶାଳା; ଚିତ୍ତାଖାନା—

2. Aviary; a bird-house

କପୋତପାଳି—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ (କପୋତ + ପାଳି ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା
Kapotapālī + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟ. ଅ + ଶ୍ଳୀ. ଅ.)—କପୋତପାଳିକା (ଦେଖ)

Kapotapālīkā (See)

କପୋତବନ୍ଧା—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ଥାଲକୁଣି (ଦେଖ)

Kapotabāṇkā 1. Thēlakūṇi (See)

କପୋତବନ୍ଧା—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ଥାଲକୁଣି (ଦେଖ)

Kapotabāṇkā 1. Thēlakūṇi (See)

୨ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ (ଦେଖ)

2. Brāhmī śāka (See)

କପୋତବୃତ୍ତି—ସ. ବି. (୨ଶ୍ଳୀ ଚତୁ)—ସଞ୍ଜୟାନ ଖାଦିକା, ଭବିଷ୍ୟତ

Kapotabrutti ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ସଞ୍ଜୟ ନ କରି ପ୍ରତିଦିନ ଯାହା ମିଳେ

ତାହା ଖାଇବାର ସାଧ—

The way of one living from hand to mouth
on what one gets or picks up from day
to day.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ରାସାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠି ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଜ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—କପୋତମାନେ ଯେଉଁ ଦିନ ଯାହା ପାଆନ୍ତି ସେଦିନ ତାହା ଖାଆନ୍ତି, ପରଦିନ ପାଇଁ ସଜ୍ଜା କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ସ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ଵୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆକାଶଗୁଡ଼ି; ଭବିଷ୍ୟତକୁ ସଜ୍ଜା କରବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ନ ରଖି ଯେଉଁଦିନ ଯାହା ମିଳେ ତାହା ଖାଇ ବଞ୍ଚୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person)
Living from hand to mouth without making provision for the next day.

କପୋତା—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କପୋତ)—

Kapotā କପୋତ; କାପତା—Dove.

ସେ ବୃକ୍ଷେ କପୋତା ବପୋତା, ଶିତା କରନ୍ତି ଚଢ଼ି ନିତ । ପ୍ରାଚୀ ନରୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

କପୋତାଞ୍ଜନ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ସୌଷାରଞ୍ଜନ—

Kapotāñjana Sulphuret of antimony.

କପୋତାରି—ସ. ବି. (ଶ୍ରଷ୍ଟୀ ତତ୍ତ୍ୱ, କପୋତ + ଅରି)—

Kapotāri ଶେୟନ; ଛଟାଣ ପକ୍ଷୀ—Hawk; a falcon.

କପୋତକା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କପୋତ + କ + ଶ୍ଵୀ. ଅ)—

Kapotukā 'କପୋତକ'ର ଶ୍ଵୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kapotaka.

କପୋତା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କପୋତ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—

Kapoti କପୋତର ଶ୍ଵୀଲିଙ୍ଗ; ମାତ୍ର କାପତା—Feminine of Kapota; a female dove.

କପୋତେଶ୍ୱର—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଶ୍ରଷ୍ଟୀ ତତ୍ତ୍ୱ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—

Kapoteswara Siba.

ଦେ. ବି—ପୁରୀ ନଗରର ପଶ୍ଚିମରେ କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ଶିବ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାମ—Name of an idol of Siba to the west of the town of Puri.

କପୋତେଶ୍ୱର ଶିବ ଥଳ, କିବେ ପୁଣି ନାମାଞ୍ଜଳ । ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚମୃତ ।

[ଦ୍ର—କପୋତେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ପୁରୀନଗରର ୩ କୋଶ ଦୂରରେ ଭୂର୍ଗା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଯାତ୍ରା କରିବା ସମୟରେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏଠାରେ ଧର୍ମସ୍ଥ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି କପୋତ ସଦୃଶ ଶ୍ରୀଶଙ୍କର ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି—

ମଦନମୋହନ-ଚାର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ ।]

କପୋଳ—ସ. ବି (କ = ମୁଖ + ପୋଲ୍ ଧାତୁ = ବୁଡ଼ି ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗଣ୍ଡଦେଶ; ଗାଲ—The cheek.

Kapola ଅ)—ଗଣ୍ଡଦେଶ; ଗାଲ—The cheek.

କପୋଳକଳ୍ପନା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ (କପୋଳ + କଳ୍ପନା; ଗାଲରେ ହାତ ବଢ଼ାଇ ମନୁଷ୍ୟ ମନେ ମନେ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚମାନ କରେ)—୧ । ଅବାସ୍ତବ ରଚନା—

1. An imaginary story.

୨ । ଗାଲଗଲ୍ପ—2. A canard.

୩ । ଅସାର ପ୍ରଳାପ—3. Meaningless talk;

ravings.

କପୋଳକଳ୍ପିତ—ସ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍ତ୍ୱ; କପୋଳ + କଳ୍ପିତ) ଯାହାର Kapolakaalpita ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ କେବଳ କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣିତ, ମନଗତା (କଥା)—Invented; fabricated; got up (story).

କପୋଳରାଗ—ସ. ବି (ଶ୍ରଷ୍ଟୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କପୋଳ + ରାଗ) ଗଣ୍ଡଦେଶର ରକ୍ତିମା—
Kapolārāga The rosy flush in a healthy cheek.

କପ୍ତାନ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କାପ୍ଟେନ୍)—କପ୍ତାନ (ଦେଶ)—
Kaptān Kaptān (See

କାହାନ

କମାନ

ତେ. ସାରଙ୍ଗ

କପ୍ତିପଦା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ Kaptipadā ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ସାମନ୍ତ ରାଜ୍ୟ—A small estate in the Feudatory State of Mayūrabhaṅja in Orissa.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଏହା ବିରୁଟ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା ବୋଲି କଥିତ ଅଛି ।]

କଫ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କଫ)—କାମିଜର ଆସିନ୍ ବା ହାତର ଶେଷରେ Kaph ଥିବା ଖୋଲ ଅଂଶ (ଯାହା ବୋତାମହାର ଖୋଲଯାଏ ଓ କାଫ ମୁଦା ହୁଏ)—Cuff of a shirt.

କଫ

ତେ. କଫୁ

କଫ—ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ଫଲ୍ ଧାତୁ = ନିଷ୍କସ୍ତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kapha ୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ମା; ଶ୍ଳେଷ୍ମା ନାଳୁଆ ଧାତୁବିଶେଷ—

1. Phlegm; one of the three humours of the body.

୨ । ଶର୍ଦ୍ଦି—2. Cold; catarrh.

୩ । ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ସର୍ଜ୍ୟ ଗାତ୍ର ଶ୍ଳେଷ୍ମା—

3. Spittle or mucus due to cold.

କଫକତୁରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଅକରକର (ଦେଶ)

Kaphakaturī Akarakarā (See)

କଫକଫିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. କଫୀ)—ଯାହାର ଶ୍ଳେଷ୍ମା ସର୍ବଦା କଫଯୁକ୍ତ; Kaphakaphiā କଫ ଧାତୁ ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Habitually subject to cold; phlegmatic.

(କଫକଫେଇ—ଶ୍ଵୀ)

କଫକର—ସ. ବିଣ. (କଫ + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶ୍ଳେଷ୍ମାର ଶ୍ଳେଷ୍ମା-
Kaphakara ବଢ଼ିବା—Producing or tending to increase in the phlegm system.

କଫକରବା—ଦେ. ବି.—ଶ୍ଳେଷ୍ମା ପ୍ରକୃପିତ ହେବା; ଶ୍ଳେଷ୍ମାର ଆକ୍ରମଣ—
Kapha karibā (ଯଥା—ମୋତେ କଫ କରୁଛି ।)

କଫଧବା An attack of cold; catching of cold.

କଫପାତନା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଞ	ତ୍ଵ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସୁକ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଝ	ଞ	ଡ	ଢ

କଫ କାଟିବା—ଦେ. କି. — ଶର୍କିର ପ୍ରତିଷେଧକ ହେବା, ଶର୍କି କମାଇବା—
Kapha kṣatibā To act as a remedy for cold.
(ଯଥା—ଏ ଔଷଧ କଫ କାଟିବ ।)

କଫକୂର୍ଚ୍ଚିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଫ + କୂର୍ଚ୍ଚିକା = ପାଣିପାଟୁଣିକା ଦୁଗ୍ଧ ପରି
Kaphakūrchchikā ଦେଖାଯିବା କଫ)—୧ । ଖଜାର—

1. Spittele or mucus coming out of the mouth on account of cold.

୨ । ସିଦ୍ଧାଣ୍ଡି, ନାସାକର୍ମଣ ଶ୍ଳେଷ୍ମା —

2 The mucus coming out of the nostrils on account of cold.

କଫହ୍ନ—ସ. ବିଶ. (କଫ + ହନ୍ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Kaphaghna ଶ୍ଳେଷ୍ମାନାଶକ—Curing cold or phlegm;
antiphlegmatic.

କଫ ଛିନ୍ଦିବା—ଦେ. ବି—କଫ ପାତ ଯାଇ କାଶରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ
Kapha chhindibā ଛିନ୍ଦିବା (ଏହା କଫରୋଗ ଭଲ ହୋଇ ଅସିବା
କଫପତା ଏକ ଲକ୍ଷଣ)—The coming out
କଫାଗିରନା in large quantities of spittle
on the subsidence of cold.

କଫଜ—ସ. ବିଶ. (କଫ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kaphaja ଶର୍କିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Arising from or due to
cold or phlegm.

କଫଜୀ—ସ. ବି. (କ = ଶୁଖି + ଜୀ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Kaphajī କଫୋଜୀ, କଫୁଜୀ—Elbow.

କଫ ଧରିବା—ଦେ. ବି—କଫ କରିବା (ଦେଖ)
Kapha dharibā Kapha karibā (See)
(ଯଥା—ମୋତେ କଫ ଧରିଛି ।)

କଫନିସାରଣ—ସ. ବି (ଧୂଳି ତର, କଫ + ନିସାରଣ)—
Kaphanīsarana ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ପାଟିବାଟେ ବାହାରକୁ
ବହୁର୍ଗତ ହେବା—Expectoration.

କଫନିସାରକ—ସ. ବିଶ. (ଧୂଳି ତର, କଫ + ନିସାରକ)—
Kaphanīsaraka ଯେଉଁ ଔଷଧ ସେବନ କଲେ ଅନ୍ତଃସ୍ଥ
ଶ୍ଳେଷ୍ମା ବାହାର ପଡ଼େ—Expectorant (article)

କଫ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କଫ ଛିନ୍ଦିବା (ଦେଖ)
Kapha paṛḍibā Kapha chhindibā (See)

କଫବର୍ଦ୍ଧକ—ସ. ବିଶ—କଫକର (ଦେଖ)
Kaphabarddhaka Kaphakara (See)

କଫ ବସିବା—ଦେ. ବି—କଫରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଶୁଷ୍କିୟିବା—
Kapha basibā The drying up of the phlegm in
କଫବସା the throat.

କଫରୁଦ୍ଧ—ସ. ବିଶ. (୩ୟ ତର, କଫ + ରୁଦ୍ଧ)—
Kapharuddha ତର୍କିରେ କଫ କମା ହୋଇ ଯିବାରୁ ଯାହାର
ନିଃଶ୍ଵାସ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ—

(a person) Asphyxated on account of the respiratory canal being blocked up by phlegm.

ଦେ. ବି—କଫରୋଧ (ଦେଖ)

Kapharodha (See)

କଫ ରୁନ୍ଧିବା—ଦେ. ବି—ଶର୍କିରେ ନାକ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା, କଫ ରୋଗରେ
Kapha rundhibā ନିଃଶ୍ଵାସମାର୍ଗ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଅସିବା—
(the respiratory canal) Being choked up
by phlegm, asphyxiation by phlegm.

(ଯଥା—ତାକୁ କଫ ରୁନ୍ଧିଛି ।)

କଫରୋଧ—ସ. ବି. (୩ୟ ତର, କଫ + ରୋଧ)—

Kapharodha କଫଦ୍ଵାରା ନିଃଶ୍ଵାସ ପ୍ରଣାୟର ରୋଧ—

The blocking up of respiration by phlegm.

କଫ ହେବା—ଦେ. ବି—କଫ କରିବା (ଦେଖ)

Kapha hebā Kapha karibā (See)

(ଯଥା—ମୋତେ ବା ମୋର କଫ ହୋଇଛି ।)

କଫି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କଫ୍)—କଫୀ (ଦେଖ)

Kaphi Kaphi (See)

କାଫି

କାଫି

କେ. କାଫି

କଫିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଫ୍)—

Kaphin ଯୋଗ ହେବା ପୂର୍ବେ ମୁର୍ଦ୍ଦାରକୁ ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ
କଫନ ରଖନ୍ତି, ମୁର୍ଦ୍ଦାରକୁ ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ ପୂର୍ବର ଯୋଗନ୍ତି—
କଫନ, କଫନୀ Coffin.

କଫୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କଫ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—

Kaphī ୧ । କଫଯୁକ୍ତ—1. Attacked with cold.

(କଫିନୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାଧିକ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—

2. Habitually subject to cold;
phlegmatic.

ସ. ବି—ହସ୍ତୀ, ଗଜ—Elephant.

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଫ୍, ତୁର୍କୀ ଶବ୍ଦରୁ ଇଂରାଜିରେ

କାଫି ବ୍ୟବହୃତ, ଆ. କାଫି)—ଏକପ୍ରକାର ଫଳ-ଶାକ, (ଏହାର

କାଫି ଗୁଣକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ପକାଇ ଚାହା ପରି ଖାଇବାକୁ
ହୁଏ)—Coffee

[ଦ୍ରୁ—ଏହା ଅର୍ପିକା ଦେଶର ଅଛୁଳାକି ବର୍ଗର କ୍ଷୁଦ୍ରବିଶେଷ
(Coffea Arabica), ଏହାର ଫଳକୋଷ୍ଠ ସ୍ଵାଦୁ ଉକ୍ତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ
ପୁଷ୍ଟିଲା ପାଣିରେ ପକାଇ, ସେ ପାଣିକୁ ଛଣି ଗରମଗରମ କରି
ଖାଇଲେ ଚାହା ଖାଇଲା ପରି ଦେହର ଖୁର୍ଦ୍ଧି ଜନ୍ମେ । ବର୍ତ୍ତମାନ
ଦକ୍ଷିଣଭାରତ ଓ ସଂହଳରେ କଫୀର ଚାଷ ହେଉଅଛି ।]

କଫଥ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସ. କଫୀ)—ଶ୍ଳେଷ୍ମା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—

Kaphuṭh Of a phlegmatic constitution.

(କଫୋଇ, କଫେଇ—ଶ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁରୀରେ ସୁରତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ଶୋଳିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରୀକୋଷରେ କ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ବୋଲିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘କା’ ନ ଚଢ଼ିଲେ ‘କା’ ଶୋଳିବ, ‘କୂ’ ନ ମିଳେ ‘କୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବକୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଟ’ ଦେଖିବେ ।

କଫୋଣି—ସ. ବି. (କ = ମୁଖ + ଫଣ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର) —

Kaphoni କହୁଣି, ବାହୁର କମ୍ପସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ି—The Elbow

କବ୍ (ଧାତୁ) —ସ. —ପଦ୍ୟ ରଚନା କରିବା—

Kab (root) To compose a poem.

କବ୍ କବ୍ —ଦେ. ଅ (ଧୂନ୍ୟନୁକରଣ) —କବରୁ କବରୁ (ଦେଖ)

Kabkab Kabar kabar (See)

କବ୍ ଜା —ବୈଦେ. ବି. (ଆରାବୀ) —୧ । କବାଟକୁ ଦୁଆରବନ୍ଧରେ

Kabjā ଝୁଲାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇଫାଳିଆ ଧାତୁପତ୍ର—

କଞ୍ଜା 1 The hinges of a door.

କଞ୍ଜା ୨ । ହାତର ଗଣ୍ଠି, କଟକ—2. The Wrist.

୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରସ୍ଥ ଦୁଇଅସ୍ଥିସଂଯୋଜକ ଚକଟ, ଗଣ୍ଠି—

3 The bone-joints.

କବ୍ ଜି —ବୈଦେ. ବି —କବ୍ ଜା (ଦେଖ)

Kabji Kabjā (See)

କବ୍ ଜିବା —ଦେ. କି —କବ୍ ଜାରେ ଧରିବା ରଳି ଯାଉଥିବା ଧରିବା—

Kabjibā To hold with a grip.

କବ୍ ଜି —ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ କପୋତ) —କପୋତ (ଦେଖ)

Kabti Kapota (See)

କବ୍ ର —ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ କବୁର) —

Kabrā ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ (ଗାଈ) —
Multicoloured (cow).

କବକ —ସ. ବି. (କୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —ଛତ୍ରାକ,

Kabaka ଛତୁ—Mushroom.

କବକବ —ଦେ. ଅ (ଧୂନ୍ୟନୁକରଣ) —କବରୁ କବରୁ (ଦେଖ)

Kaba kaba Kabar kabar (See)

କବଚ —ସ. ବି. (କୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —୧ । ସାଙ୍ଗୁ—

Kabacha 1. Armour; mail.

୨ । ସୁବକାଶର ଅଙ୍ଗରକ୍ଷା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କ
ଅଗେ ବୋଲାଯିବା ଗ୍ରୋହ—2. A hymn which
is recited to protect the devotee from
harm.

୩ । ଶରୀର ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ତେଉଁରୁଆ—

3. A charm; an amulet; talisman.

୪ । ନାଗର ବାଦ୍ୟ—4. A kettledrum.

୫ । ଶର୍କରା ଗୁଣ୍ଡ, ପୁଷ୍ପ—5. A tree.

୬ । ଗଛର ଛଲ (ହି. ଶକସାଗର) —6. Bark.

‘କ’ ‘ବ’ ‘ଚ’ କର ପଢ଼ିବା—ଦେ. କି —ଅସଲଗ୍ନ ଭାବରେ ପଢ଼ିବା—

‘Ka’ ‘ba’ ‘cha’ kari parāḥibā To read incoherently.

କବଚପତ୍ର —ସ. ବି —ବୃକ୍ଷପତ୍ର (ହି. ଶକସାଗର) —

Kabachapatra The bark of Birch tree.

କବଚିବା —ଦେ. କି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. କବଚ) —ମନ୍ତ୍ରପଦ୍ଧତିଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ

Kabachibā କାଳିବା ବା ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା—

ବହୁତ ଏମନ୍ତ କବଚକ ଯେହୁ ଯେହୁ ଭୁବନେ ଲାହି—

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକାଷ ।

କବଜ୍ —ବୈଦେ. ବି (ଆ. କବଜ୍ = ରସିଦ ଗ୍ରହଣ, ଅଟକ) —

Kabaj ୧ । ଅଟକ, ଅଟକା, ରୋଧ—

1 Restraint, stoppage.

(ଯଥା—ଝାଡ଼ାକବଜ୍ = କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା)

୨ । ଅକ୍ତିଆର—2. Control, authority.

୩ । ରସିଦ୍ —3. Receipt

୪ । ମୁସଲମାନ ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଲର ଏକଶାସିତ, ଯହିଁରେ
ସୈନିକମାନେ ତାଙ୍କର ଦରମା ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ଅସୁଲ
କରିବା ପାଇଁ ରାଜାଜ୍ଞା ପାଉଥିଲେ—

4. A system under the rule of Mahomedan
Emperors by which soldiers were
authorised to realize their pay direct
from Zamindars.

କବଜି —ବୈଦେ. ବି —କବ୍ ଜି (ଦେଖ)

Kabaji Kabji (See)

କବଜି ଧରିବା —ଦେ. କି —ଜୋର କରି ଧରିବା, ଆଶ୍ରି ଧରିବା—

Kabaji dharibā To hold with a firm grip.

କବଜିବା —ଦେ. କି —୧ । ଜୋର କରି ଧରିବା, ଯାଉଥିବା ଧରିବା—

Kabajibā 1. To hold with a firm grip.

୨ । ଅଟକାଇବା; ବନ୍ଦ କରିବା—

2. To stop; to restrain.

କବଟ (ଇତ୍ୟାଦି) —ପ୍ରା. ବି (ସଂ. କବାଟ) —କବାଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kabaṭa (etc) Kabāṭa etc (See)

କବାଟା —ଦେ. ବି. (ସଂ. କାର୍ଯ୍ୟସପଟ, ଭୂଲ ପାଲ, କପଟ) —

Kabaṭā ୧ । ଛୁଆଲୁଗା; କଢ଼ା —1. Rag.

କାପଡ଼ା ୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରିଧେୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଦ —

କପଡ଼ା 2. A small cloth for females.

୩ । ବସ୍ତୁଖଣ୍ଡ —3. Strip of cloth.

କବଟିବା —ଦେ. କି. (ସଂ. କବାଟ, କବାଟଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା)

Kabaṭibā ଅଟକିବାକୁ) —

୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଟକିବା—

1. To be detained at a place.

୨ । ଲାଗି ରହିବା—2. To stick at a place.

କବଟି ରହିବା —ଦେ. କି —କବଟିବା (ଦେଖ)

Kabaṭi rahibā Kabaṭibā (See)

କବନ —ସ. ବି. (କବ୍ ଧାତୁ = ରଚନା କରିବା + ଭବ. ଅକ) —

Kabana ୧ । ରଚନା—1. Poetical composition.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷାବତୀ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଋ

୨ । କବିତା—2. Poem.

କବି ରବି ସ୍ୱପ୍ନରୁ ରଚିଲେ କବନରେ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରଘୁବରଚନ୍ଦ୍ର ଜ-ଗିତ ।

କବିତା—ଫ. ବି. (କ = ମସ୍ତକ, ଜଳ + ବଧ୍ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା
Kabandha କମ୍ପା ବନ୍ଧ ଧାତୁ = ବନ୍ଧାଇବା + ଫଲ୍ଗୁର୍ଥେ. ଅ)—

୧ । ଅଙ୍ଗ ଶୂଳନରେ ସମର୍ଥ ମସ୍ତକସ୍ଥାନ ଦେହ—

1. Headless trunk which is still capable
of moving the limbs.

ଚକ୍ର ମାନ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ନାନନ୍ତ ବଦନ—ସାବେନା ମହାସାଗର ।

[ଦ୍ର—ଯୁକ୍ତଭୂମିରେ ଯୁକ୍ତକର୍ମରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମସ୍ତକ
ଶବ୍ଦର ଶାସ୍ତ୍ରାଦିରେ ଛନ୍ଦ ଦେଲେ ପରେ କେତେକକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଉକ୍ତ ମସ୍ତକସ୍ଥାନ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବ ପରି ଅଙ୍ଗଶୂଳନା କରିବାର ଦେଖା
ଯାଏ । ଏହିପରି ବଳ ଦିଅଯିବା ପଶୁର ମସ୍ତକ ଛନ୍ଦ ଦେଲେ ପରେ
ପଶୁର ଧଡ଼ା କିଛିକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଲଚଲ ହେବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । ପେଡ଼ି ଦେହରୁ ମସ୍ତକ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇଥିଲା—

2. Decapitated trunk.

କବିବନ୍ଧୁର ପଥେ ପୃଥକ୍ ସଙ୍କେତେ

ଅସିଲେ ଶେଷବା ଦମ୍ଭ ମନୋରଥଗତ—ସ୍ୱାଧୀନାଥ, ମହାସାଗର ।

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଋତୁ—3. (Hindu astronomy)

The ascending Node, The Dragon's head

(ଯଥା—ପୁରାଣ ମତରେ କେତୁ ମସ୍ତକସ୍ଥାନ କବିତା ଅଟେ ।

ଏହାର ମସ୍ତକାଂଶ ଋତୁ ଅଟେ ।)

୪ । ଧୂମକେତୁ—4. A comet.

* । ଜନସ୍ଥାନବାସୀ ମସ୍ତକସ୍ଥାନ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—

5. A headless demon who was killed
by Rāmachandra.

[ଦ୍ର—ଏ ରାକ୍ଷସଦେବୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲା, ଇନ୍ଦ୍ର ଏହାକୁ ବଳି
ମାରିବାରୁ ଏହାର ମୁଣ୍ଡଟି ଯେତେ ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଯାଇଥିଲା । ଏ
ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ବିଶ୍ୱାବସୁ ନାମକ ଗନ୍ଧର୍ବ ଥିଲା । ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ
ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାର ଯୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାର
ହାତକୁ କାଟି ଏହାକୁ ଭୂମିରେ ଖାଅନ୍ତା ପୋତି ପକାଇଥିଲେ ।]

୬ । ଜଳ—6 Water

୭ । ଭୂମୁଖ—7. Mouth.

୮ । ଉଦର—3. Belly.

୯ । ଶିବଙ୍କ ଅବତାରବିଶେଷ, ରୁଦ୍ର—

9. Rudra, an incarnation of God Śiva.

୧୦ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ (ହି. ଶନ୍ଦସାଗର)—

10. Name of a Gandharba.

୧୧ । ରୁଷିବିଶେଷ (ହି. ଶନ୍ଦସାଗର)—

11. Name of a sage.

କ :—ଫ. ବି (କ = ଜଳ + ବଧ୍ ଧାତୁ = ଶମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kabayī ଇନ୍, ୧ମ. ୧ବ)—କଭୁମାଛ—A kind of fish;
anabas.

କବର କବର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କଭୁ, ଗଭିଷା ଇତ୍ୟାଦି

Kabar kabar ସାନମାଛ ପାଣିରେ ବାଡେଇପିଟି ହୋଇ ଖେଳିବାର
କ୍ଷବକ୍ଷ ଧ୍ୱନି—2 Sound of small fishes

frisking and playing in water.

୨ । ବକର ବକର, ବହୁସମ୍ଭାଷଣ ପାଞ୍ଜି କର ଗପିବା, ବାଜୁରୁ

ବାଜୁରୁ—2 Talking aloud for a length
of time.

କବର କାବର—ଦେ. ଅ—କବର କବର (ଦେଖ)—

Kabar kābar Kabar kabar (See)

କବର—ଫ. ବିଶ (କୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—

Kabara ୧ । ପାଠକ—1 Reading

୨ । ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, କବରୁରବଣି—

2. Of variegated colour; rainbow-coloured.

୩ । ସମ୍ପୃକ୍ତ—3. Connected

୪ । ଖଡ଼ିତ—4. Ornamented.

ଫ. ବି (କ = ମସ୍ତକ + ବଧ୍ ଧାତୁ = ଅଛାଦନ କରିବା + ଅ)—

୧ । କେଶବନ୍ଧନାସ—1. Tying of the hair in to a
knot, arranging the hair.

୨ । କେଶପାଶ—2 A mass of hair.

୩ । ଲବଣ—3. Salt.

୪ । ଅମ୍ଳ—4. Acid.

* । ପତ୍ରମିତ ମସ୍ତକାବରଣ; ଟୋପର—

5. A covering for the head, made of
leaves of trees.

୬ । ଗୁଚ୍ଛ, ଗୋଷ୍ଠ (ହି. ଶନ୍ଦସାଗର)—6 Cluster.

ବୈଦେ. ବି (ଅ. କବ୍ର)—୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ୍ଦରକୁ ସମାଧି
ଦେବା ବା ଶବ୍ଦ ପୋତିବା ଗର୍ଭ—1. Grave.

କବର ୨ । ମୁର୍ଦ୍ଦାର ସମାଧି ଦିଅଯିବା ଚତୁର୍ଥ—

କବର, କବର 2. A pulpit within which a dead body is
interred.

୩ । ମୃତ ଶବ୍ଦରକୁ ଭୂମିରେ ପୋତିବା—

3. Interment of a dead body.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ, ଜାହାନ୍ନା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନମାନେ ଶବ୍ଦକୁ ଭୂମି
ମାନଙ୍କ ପରି ଦାହ ନ କରି ଭୂମିରେ ପୋତିନ୍ତି ବା କବର ଦିଅନ୍ତି ।]

କବର କାବର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—

Kabara kābara ୧ । କବର କବର (ଦେଖ)

Kabar kabar (See)

୨ । ବକ୍ବକ୍ (ଦେଖ)

2. Bakbak (See)

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ପୁରୀ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଦେ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ— ‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଦେଖିବେ ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅନ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଭିତର ପ୍ରସ୍ତବେ ମାଲକିନିଆଗୁଡ଼ାଙ୍କର କବରକାବର ପାଠ—
ପକାଇମୋହନ ଗନ୍ଧସ୍ନାନ ।

କବରଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କବ୍ର + ଫା. ଖାନା)—

Kabarakhānā ସମାଧିକ୍ଷେତ୍ର, ଶବ ପୋତିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ —
A burial ground, graveyard.

କବର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବକୁ ପୋତିବା—

Kabara debh To inter, to lay in the grave, to bury a dead body.

କବରସ୍ଥାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କବ୍ର ସ୍ଥାନ)—

Kabarasthāna କବରଖାନା (ଦେଖ)
Kabarakhānā (See)

କବର—ଦେ. ବି—ଚିଲିକା ବା ଓଡ଼ିଶାର ନ୍ୟାମୁହାଣରେ ମିଳିବା ଏକ—

Kabarā ପ୍ରକାର ମାଛ—A species of sea-fish.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସଂ. କବର; ପ୍ରା. କବର, ଭୂଲ.

ହ. କବର)—ସ୍ଥପତିକଥା, କବର, ବହୁବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣିୟ,
ଧଳା ରଙ୍ଗ ଉପରେ କଳା, ନାଲି, ହଳଦିଆ ଆଦି ଦାଗ
ପଡ଼ିଥିବା, ଦୂରରଙ୍ଗ—Of variegate colour.

ଫ. ବି. (କୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଖି. ଆ)—
ବସା, ଦୁଲଭ ପ୍ଲଣ୍ଟ (ଦେଖ)

Dulabhā plant (See)

କବରୀ—ଫ. ବି. (କବର + ଖି. ର)—

Kabari ୧ । କେଶବିନ୍ୟାସ, ଲୁହା; ଖୋଷା—

1. An artistic dressing of the hair; a chignon; a knot of hair.

୨ । ବର୍ବରୀ, ଦୁଲଭ (ଦେଖ)—

2. Dulabhā (See)

କବରୀବନ୍ଧନ—ଫ. ବି. (କବରୀ ବନ୍ଧ, କବରୀ + ବନ୍ଧନ)—

Kabaribandhana ୧ । ଲୁହା ବାନ୍ଧିବା—

1. The dressing of the hair into a knot.

୨ । ବନ୍ଧାବାଳ—2. Tied hair.

୩ । ଲୁହା—3. Chignon; the hair of the head tied into a knot.

କବରୀ—ଫ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ ଏହି ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବର୍ଣ୍ଣ—

Ka-barga The group of the first five consonants
ka, kha, ga, gha and ṇa.

କବଳ—ଫ. ବି. (କ = ଜଳ + ବଳ ଧାତୁ = ବଳବାନ୍ ହେବା + କରଣ.

Kabala ଅ) —୧ । ଗ୍ରାସ, ମୁହଁରେ ଥରକେ ଭରିବା ଭୋଜନ—

1. A morsel; a mouthful of food.

୨ । ଗିଳିବା—2. Devouring; eating.

୩ । ବାଳିଆ ମାଛ—3. A large scaleless fish.

୪ । କର୍ଷ, କରଷି (ଓଜନ) (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4 A unit of weight.

୫ । ଥରକେ ପାଟରେ ସମ୍ଭାରିବା ପାଣି; କଲେ ପାଣି

(ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 A mouthful of water.

କବଳ କରବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ଗ୍ରାସ କରବା, ଖାଇବା—

Kabala karibh 1. To eat.

କବଳ କରା ରସାଳ ଗନ୍ଧଳ ଶାଖାରେ ଖେଳି, କବଳ କରୁଛି କଳି କଳାପ, କାକି କ
କବଳକରଣ କରୁନ ଶ୍ରେମାଳାପ । କବସୂର୍ଯ୍ୟ କବଳା ।

୨ । ଗିଳି ଦେବା—2. To devour.

କବଳତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—କବୁଲତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)

Kabalata (etc) Kabulat (etc) (See)

କବଳତ—ବୈଦେ. ବି.—କବୁଲତ୍ (ଦେଖ)

Kabalati Kabulat (See)

ଦଶ. —ପଟା ନିଆ ଯାଇଥିବା—Taken on lease.

କବଳା—ଦେ. ବି—କବର (ଦେଖ)

Kabala Kabarā (See)

ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. —(ଫ. କବଳକାରଣ)—

୧ । ଗ୍ରାସକାରଣ—1. Devouring.

୨ । ବିନାଶକାରଣ—2. Destroying

ବଳାର ସୁଖକୁ ହେବ କବଳା । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

କବଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କବଳ)—ଭୂମିଆଦର ବିକ୍ରୟପତ୍ର;

Kabalā କବଳ—Deed of sale, sale-deed.

କବାଳା

କବାଳା

କବଳାକରା—ଦେ. କ୍ରି — କବଳେଇବା (ଦେଖ)

Kabalāibh Kabaleibh (See)

କବଳ କରାକରା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ନାମରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ

Kabalā karāibh କବଳ ଲେଖାଇ ଦେବା—

କାବନା କବାନ To have a deed of sale executed by
କବାଳା କରାନା another person in one's favour.

କବଳ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—କବଳଦ୍ୱାରା ଖରିଦ କରବା—

Kabalā karibh To purchase land by a deed of sale.

କବାଳାକରା

କବାଳା କରନା

କବଳ କରଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କବାଳଦ୍ୱାରା ଜମି ବିକ୍ରି କରବା—

Kabalā karidebh To sell land by a deed of sale.

କବାଳା କବେଦେଓସା

କବାଳା କରନା

କବଳ ସମ୍ପାଦନ—ଦେ. (କରଣ) ବି.—ଭୂମି ବିକ୍ରିକରବା ପାଇଁ

Kabala sampādana କବଳରେ ସ୍ୱାକ୍ଷରକରଣ—

Execution of a sale-deed.

କବଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫ. କବଳକାରଣ)—

Kabala ୧ । ଗ୍ରାସକାରଣ; କବଳକାରଣ —1. Devouring.

ପିଲାଟକୁ ପୁରୁଣା ଗ୍ରାଣ ବିକଳିଆ—କବସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତରଣୀ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନୃ	

୨ । ନାଶକାରୀ—2. Destroying.

କବଳିକା—ସ. ବି. (କବଳ + ସମ୍ଭାବ୍ୟେ କ + ଶ୍ଚା. ଅ.)—

Kabalika ୧ । ଘାଆରେ କବାଟର ଲଗାଯିବା ଔଷଧ, ପୁଲ୍ଟିସ୍—

1. Poultice; medicine applied to a sore by means of a rag.

୨ । ଶର ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟ—2. A piece of cloth tied over a sore or wound, a bandage.

କବଳିତ—ସ. ବିଣ. (କବଳ ଶବ୍ଦରୁ କବଳ ନାମ ଧାତୁ = ଗ୍ରାସ କରିବା

Kabalita + କର୍ମ ଚ)—୧ । ଭୋଜିତ—1. Eaten.

୨ । ଯାହା ଗ୍ରାସ କରାଯାଇ ଅଛି, ଗ୍ରସ୍ତ; କୃତଗ୍ରାସ—

2. Devoured, swallowed up.

୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3 Filled; pervaded.

କବଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. କରୁଲ = ସ୍ପୀକାର)—

Kabaleibā ୧ । ଧମକେଇବା—1. To threaten.

କବୁଲାନ ୨ । ବାଧକର ସ୍ପୀକାର କରାଇ ନେବା—2. To make or

କବୁଲବାନା force a person to admit or agree to a thing.

୩ । କୌଣସି କଥା କୌଣସିରେ କୁହାଇ ନେବା—

3. Very skilfully to make a person speak out something.

୪ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—4. To induce.

କବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସ. କବଚ)—

Kabāibā କବଚର ସାଙ୍ଗକୁ ତେଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ମାଜି ଉଠୁଥିବା କରବା—
To burnish armour by applying oil etc.

କବଚ କବାଇ ଶରୀରର ଟେପି ବଳତର ଏହିପ୍ରକାର ।

ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲବଣବଦନ ।

କବାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କବାୟତ୍ = ନିୟମ; ବ୍ୟବସ୍ଥା)—

Kabāch ୧ । ସିପାହୀମାନଙ୍କର ବ୍ୟାୟାମ ବା କ୍ରିଡ଼ାକୌଶଳ କବାଜ ପ୍ରଦର୍ଶନ—1. Manoeuvre; mock fight.

କବାୟତ୍ ୨ । ସେନାମାନଙ୍କ ତାଲିମ୍, ଯୁଦ୍ଧବ୍ୟୟା ଶିକ୍ଷା—

2 Military drill.

୩ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବାର ନିୟମ—3. Rules for fighting.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୃତ୍ରି; କସରତ୍, ବ୍ୟାୟାମ—

Athletic feats.

କବାଜ—ବୈଦେ. ବି. ଅ—କବାର (ଦେଖ)

Kabāj Kabāch (See)

କବାଟ—ସ. ବି. (କ + ପାଟ ଧାତୁ = ପାଇବା + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ; ପ ସ୍ଥାନରେ

Kabāṭa ବ ଆଦେଶ)—କପାଟ—Door-leaf.

ହୃଦୟେ ପଶିବା ପାଇଁ ସେ ସୁଷମା ବନ୍ଦୁ ଯେଉଁ କବାଟ ।

—ସଂସ୍କୃତ—ପାଦ୍ୟା ।

ଦେ. ବି.—ଉପମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

A family-title amongst the Doms.

କବାଟ ଅଉଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଲୁଥିବା କବାଟକୁ ଅଂଶତଃ ବନ୍ଦ

Kabāṭa āujāibā କରିବା—To shut the door partly.

କପାଟ ବନ୍ଦକବା

କିବାଡ଼ ଚପକାନା

କବାଟକଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କବାଟ + କୋଣ)—୧ । କବାଟ

Kabāṭakana ମେଲିକରି ଦେଲେ କବାଟ ଓ କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ

କପାଟିଟି କୋଣ ରହିବା ବ୍ୟବଧାନ ବା କୋଣ—1. The

କିବାଡ଼କା କୋଣ corner or angular space between the door, when opened, and the wall.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁହ୍ୟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ—

2. A place of concealment in a room.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ତଃପୁର—

3 Harem, female apartments.

କବାଟ ଖଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. କବାଟ + ଖଲି)—ମେଲୁଥିବା

Kabāṭa kilibā କବାଟକୁ ବନ୍ଦ କରିବା, ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ କରିବା—

କପାଟି ଦେଖା To bar the door.

କିବାଡ଼ ବନ୍ଦକରନା

କବାଟକୁଣ—ଗ୍ରା. ବି—କବାଟକଣ (ଦେଖ)

Kabāṭakūṇa Kabāṭakana (See)

କବାଟକୁଣିଆଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୟ ବା ଲଜରେ

Kabāṭakūṇiāñ ଭର ଭିତରେ ଲୁଚି ରହେ—1. (a person)

concealing himself inside the house through fear or shame.

୨ । ଗୋପନୀୟ (ବିଷୟ)—2. Underhand (matter).

୩ । ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରକୃତ—

3. Settled by secret consultation.

କବାଟକୋଣ—ସ. ବି. (କବାଟ + କୋଣ)—କବାଟକଣ (ଦେଖ)

Kabāṭakōṇa Kabāṭakana (See)

କବାଟକୋଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—କବାଟକୁଣିଆଁ (ଦେଖ)

Kabāṭakōṇiāñ Kabāṭakūṇiāñ (See)

କବାଟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କବାଟ ଖଲିବା (ଦେଖ)

Kabāṭa debā Kabāṭa kilibā (See)

କବାଟ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କବାଟ ଖଲିବା (ଦେଖ)

Kabāṭa pakāibā 1. Kabāṭa kilibā (See)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭରକୁ ଅସିବାକୁ ନ

ଦେବା—2. Not to let a person come to one's house.

କବାଟପଟା—ଦେ. ବି. (ସ. କବାଟ + ପଟ୍ଟା)—ଯେଉଁ ପଟ୍ଟାମାନଙ୍କ

Kabāṭapāṭā ସଂଯୋଗରେ କବାଟ ଢାଆଇ ଦୋରଥାଏ—

Door-planks.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

କବାଟ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ—ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା—

Kabāṭa pardibā The shutting up of a door.

କବାଟ ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ହେବାକୁ ବାଟ,

କିଆଡ଼ିବନ୍ଦ ଫିଟାଏ ତା ପାଇଁ ନ ପଡ଼ି କବାଟ—

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର, ଉଦ୍ଭୋଗ ।

କବାଟପରିଚ୍ଛା—ଦେ. କ—ଦେଉଳର ଦୁଆରବନ୍ଦରେ କବାଟ ଲଗା-

Kabāṭaparichhā ଯିବା ପାଇଁ ରଖାଯିବା ଖୋଲା ଯାଗା ଉପରେ

ହାବିପିଣ୍ଡୀ

ସେଇଁ ଲମ୍ବା ପଥର ପଡ଼େ, ପାଟିପଥର—

ଚୌକଟ

Stone-lintel, the long slab of

stone set above the opening in the wall

intended for the door.

କବାଟ ପେଲିକା—ଗ୍ରା. କି—୧ । କବାଟ ଅଢ଼ୁକାଇବା—

Kabāṭa pelibā 1. To shut the door partly.

୨ । ଘରଆଡ଼ୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା କବାଟକୁ ବାହାରୁ ଠେଲି କରାବା—

2. To push a shut door for opening it.

ରଥବାରେ ପଶିବ ସେ କବାଟ ଠେଲି—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ।

କବାଟ ପେଲିକା—ଗ୍ରା. କି—କବାଟ ପେଲିକା (ଦେଖ)

Kabāṭa pelibā Kabāṭa pelihā (See)

କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କି—କବାଟ କାଳିବା (ଦେଖ)

Kabāṭa banda karibā Kabāṭa kilibā (See)

କବାଟ ଲଗାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା—

Kabāṭa lagāibā 1 To shut the door.

୨ । ଚଉକାଠରେ କବାଟ ଫିଲ୍ମ କରାବା, ଦ୍ୱାର ବସାଇବା—

2. To fit the door-leaf to the door-frame.

କବାଟୀ—ସ. କ. (କବାଟ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—କବାଟ; ଦୁଆର—

Kabāṭī Door-leaf.

ଫିଟାଇ କରାଯାଏ ପେଟା ନିକଟ ଲାଗିକବାଟୀ—କବିନ୍ଦ୍ର. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. କି—୧ । ଛୋଟ କବାଟ—1. Small door.

୨ । କଲ ଆଦର ଛିଦ୍ରର ମୁହଁରେ ଏକଆଡ଼କୁ ଖୋଲି ହୋଇ ଯିବାଭଳି ଖଞ୍ଜା ପାଇଥିବା ଧାତୁ ବା କାଠର ଛୋଟ ଚକଟ—2. A valve; safety-valve.

କବାଡ଼ି—ଦେ. ବଣ. ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ. (ସ. କର୍ପଟ=କନ୍ଥା; ଭୁଲ. ହି.

Kabāṭṭī କବାଡ଼ିୟା=ଭୁଲ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଶୂଦ୍ର; ଛୋଟ)—ଓଲ୍ଲୁ; ନିରୁଦ୍ଧିଆ—Foolish; idiotic.

କବାଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଆ) ବ. (ଭୁଲ. ହି. କବାଡ଼ି=ଭୁଲ

Kabāṭṭiā ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଭୁଲ; ମାତ୍ର)—

୧ । ଶୂକର—1. Servant.

୨ । ଦାସ—2. Slave.

ଦେ. ବଣ. ପୁ.—ଓଲ୍ଲୁ; ନିରୁଦ୍ଧିଆ—

Foolish; idiotic.

(କବାଡ଼ି—ଶ୍ରୀ)

କବାବ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. କବାବ)—ଲୁହାର ଖଡ଼ିବା ବା ସିକରେ

Kabāb ଗୁଡ଼ି ଦହକ ନିଆଁ ଉପରେ ଧରି ସିକ କରାଯିବା ବା

କାବାବ

ଭୁଜିଥିବା ମାଂସଖଣ୍ଡ—Roasted meat; roast.

କବାବ

[ଦ୍ର—ମାଂସକୁ ଟିକିଟିକି କରି କାଟି ବା କୁଟିକରି ତାକୁ ବେସନ ସଙ୍ଗେ ଗୋଲାଇ ସେଥିରେ ମସଲା ଓ ଲୁଣ ଗୋଲି, ଉକୁ ପୁଲି-ମାଂସକୁ ଲୁହାସିକରେ ଫୋଡ଼ି ତହିଁ ଉପରେ ଘିଅ ବୋଳି ଦହକ କୋଇଲର ଆଖିରେ ଉକୁ ଲୁହାସିକକୁ ଦେଖାଇ ମାଂସ ସିଝିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିକାକୁ ହୁଏ । ମାଂସ ସିଝିଗଲେ ତାହା କବାବ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବଣ.—ଦହକ ନିଆଁ ଉପରେ ଲୁହା ଖଡ଼ିକାରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା (ମାଂସ)—Roasted (meat).

କବାବଚିନି—ଗ୍ରା. କି—କବାବଚିନି (ଦେଖ)

Kabābchini Kabābchini (See)

କବାବଚିନି—ଦେ. କି. (ଅ. କବାବାହୁ + ହି. ଚିନି) ଶୀତଳଚିନି; ଏକ-

Kabābchini ଜାତୀୟ ମରତ ଆକୃତିର ଫଳା ମସଲା—Cubeb.

(ସ. ପୁରପୁଷ୍ପ, ବୃତ୍ତଫଳ, Piper Cubeba; the seeds of ପୁରପୁଷ୍ପର; କକ୍ତୋଳକ) the Piper Cubeba; Cubeba କାବାବଚିନି Officinalis.

ଅ. କବାବାହୁ; ହୁରୁଲୁହର [ଦ୍ର—ଏହା ତାମ୍ବୁଲାଦିବର୍ଗର ଲତା ଓ

ତେ. କାବାବଚିନି ତହିଁର ଶୁଖିଲା ଫଳ; ଏହାର ଆକାର ଗୋଲ-

ମ. କାକୋଳ; କାପୁରଚିନି ମରତ ପରି କିନ୍ତୁ ଫଳା ଓ ତେଜସ୍ୱୀ ।

ଫା. କବାବହୁ ଏହା ଯାତ୍ରା ଓ ମଲ୍ଲୁକା ଦ୍ୱୀପର ବୃକ୍ଷ ।

ଶୀତଳଚିନି; କବାବଚିନି; ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତବର୍ଷରେ ସ୍ଥାନେ

ଚୀନିକବାବ ସ୍ଥାନେ ଏହାର ଗୁଣ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳରେ

ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ ନାଡ଼ି ଥାଏ; ଏହା ବାତପ୍ରଣମକ, କଫନିଃସାରକ,

ଆଗ୍ନେୟ ଓ ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହା ଔଷଧିଗିକ ମେହ, ଶୁକ୍ରମେହ,

ଶ୍ୱେତପ୍ରଦର, ଅର୍ଶ ଓ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛରେ ଉପକାରୀ ।]

କବାବଚେନି—ଗ୍ରା. ବ. —କବାବଚିନି (ଦେଖ)

Kabābcheni Kabābchini (See)

କବାବଚେନି—ଗ୍ରା. ବ. —କବାବଚିନି (ଦେଖ)

Kabābchem Kabābchini (See)

କବାବ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. କବାବ)—୧ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—

Kabār 1. Work.

୨ । କାରବାର; ବେପାର—2. Trade; transactions.

କବାବ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. —ସେଇଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଙ୍ଗଲରୁ ଗଛ କାଟି

Kabārୀ ଅଙ୍ଗାର ଭିଆର କରେ—One who prepares

charcoal from wood brought from the woods.

କବାଲ (ରତ୍ନାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ.)—କବଲ ରତ୍ନାଦି (ଦେଖ)

Kabāl etc. Kabāl etc. (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	କ୍ଷ	ଭ	ଧ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଐ	ଐ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	କ୍ଷ	ଭ	ଧ

କବି—ସ. ବି. ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ. (କବି ଧାତୁ=ସୂକ୍ଷ୍ମ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ କମ୍ପା
Kabi କୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । କାବ୍ୟରଚକ;
(କବି—ଶ୍ରୀ) ପଦ୍ୟରଚକ—

1. Composer of epic; poet; bard.

୨ । ଭବିଷ୍ୟଦ୍ୱକ୍ଷା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Prophet, seer.

୩ । ବିଦ୍ୱାନ, ପଣ୍ଡିତ—3. Man of learning.

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—4. The sun.

୫ । ପେଚକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Owl.

୬ । ଶୁକ୍ରାଣୁର୍ଯ୍ୟ, ଶୁକ୍ରଗ୍ରହ—

6 The regent of the Gods; the planet Venus.

୭ । ବ୍ରହ୍ମା—7. Brahmā.

୮ । ଗୀତ ରଚୟିତା—8. A composer of songs.

୯ । (ନାମ) ରାଗବିଶାଳ ଶ୍ରୀମଦ୍ କାବ୍ୟର ରଚୟିତାଙ୍କ ନାମ—

9. Name of the author of the poem
Rāghabapāṇḍabīya.

୧୦ । ବାଲ୍ମିକି—10. Sage Bālmiki.

୧୧ । କଳଥାର, ଲଗାମ୍—

11. Bridle of a horse; reins.

ଦେ. ବି.—ଗଉଡ଼ିଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

A family-title of cowherds.

ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବି.—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

A family-title of Brahmans.

ସ. ବିଶ—୧ । ସର୍ବଜ୍ଞ—1. Omniscient.

୨ । ଭବିଷ୍ୟଦ୍ୱକ୍ଷା—2. Gifted with insight.

୩ । ଚିନ୍ତାଶୀଳ—3. Thoughtful.

୪ । ଜ୍ଞାନବାନ୍—4. Wise.

୫ । ବହୁଦର୍ଶୀ—5. Prudent. (M. W.)

୬ । ପ୍ରଶଂସ୍ୟ—6. Praiseworthy.

୭ । ଚତୁର—7. Cunning. (M. W.)

୮ । ପାରବ—8. Skilful. (M. W.)

ବୈଦେ. (ଅ) ଅ—କବି (ଦେଖ)

Kabbhi (See)

କବିକ—ସ. ବି. (କବି + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—

Kabika 1. The reins or bridle of a horse.

(କବିକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କବି ମାଛ—

2. A kind of fish; Anabas.

୩ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—3. Name of a flower.

୪ । ମଲକ୍କା ଜାମ୍ବୁଲ; ମଲକ୍କା ଉପକୂଳ ଜାତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ତହିଁର
ଗୋଲପକାମୁ ପରି ଫଳ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

4. A kind of edible plummet-like berry
and its tree.

କବିକା—ସ. ବି. (କବିକ + ଅ)—୧ । ଲଗାମ—

Kabikā 1. Reins; bridle.

୨ । କବିମାଛ—2. Anabas (fish).

୩ । କଥା (ଫୁଲ ଓ ଗଛ)—

3. Screwpine (tree and flower).

କବିଗୁରୁ—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ, କବି + ଗୁରୁ)—

Kabiguru ୧ । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବାଲ୍ମିକି ରବି—

1. Sage Bālmiki who is said to
have been the first man to utter
a couplet of sloka.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି—

2. A prominent or chief poet.

କବିଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ; ସମାସ; କବି + ଚନ୍ଦ୍ର)—କବିଶ୍ରେଷ୍ଠ—

Kabichandra A prominent poet.

କବିଚନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ଶର୍ମା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀର ଜନିତ

Kabichandra Nārāyaṇa Śarmā କବି—

Name of an Oriya poet of the eighth
century.

[ଦ୍ର—‘ଏକାମ୍ରଚନ୍ଦ୍ର କା’ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରଣେତା—

କବିବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନଭୂତ ।]

କବିଚନ୍ଦ୍ର ରାଗୁନାଥ ପରିକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଚୀନ

Kabichandra raghunātha parikṣā କବି; [ଏହାଙ୍କ

ବାସସ୍ଥାନ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିରେ । ‘ଗୋପୀନାଥ-

ବଲ୍ଲଭ’ ନାମକ ନାଟକ ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ—

ଭାରତୀୟତା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

Name of the author of an Oriya drama

‘Gopīnātha Ballabha.’

କବିଚତୁର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କବି + ଚତୁର)—

Kabichāturi କବିଙ୍କର ଚତୁରପଣ—Poet's skill.

କବିଜା—ବୈଦେ ବି. (ଅ. କବିଜା)—କବି (ଦେଖ)

Kabijā Kabjā (See)

କବିଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କବି + ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—

Kabijyeshṭha କବିଗୁରୁ (ଦେଖ)

Kabiguru (See)

କବିତ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କବିତା)—୧ । ଗୀତ—1. Song.

Kabita ୨ । କବିତା—2. Verse; rhyme

କବିତା

କବିତା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କବି + ତ୍ୱଭା. ତା)—

Kabita ୧ । କବିତା; କବିକୃତି—1. The faculty of
composing poems; poet's genius.

୨ । ପଦ୍ୟ—2. Verse; poetry; poem.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ; ‘କୃଷ୍ଣ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୃଷ୍ଣ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ—କବି—Poem.

କବିତା ହେବେ କର ବାସ, ସୁଗଣ କରଇ ପ୍ରକାଶ ।

ଗ୍ରାମୀ କରୁଣାହାସ୍ୟ ।

କବିତ୍ୱ—ଫ. ବି. (କପି + ଗ୍ରା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନିପାତନ)—

Kabittha ୧ । କପିତ୍ୱ, କରଥ—1 Wood-apple

କବିତ୍ୱ—ଫ. ବି. (କବି + ଭାବ. ଭୂ)—କବିପଣ, କବିତା ରଚନା କରବାର

Kabitwa ସ୍ୱାର୍ଥ—Capacity for composing poems.

ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ଫ. କବିତା)—କବିତା ରଚନା,

ପଦ୍ୟରେ ରଚନା—Poetical composition; versification.

ପ୍ରହର କବିତ୍ୱ କଲେ ଅତି ମହାମୁନି—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଞ୍ଚ ।

କବିତ୍ୱ—ଫ. ବି. (କ୍ୱ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଭାସ୍)—କବିକ (ଦେଖ)

Kabiya

Kabika (See)

କବିରବି—ଫ. ବି (୨ମୀ ତତ୍, କବି + ରବି = ସୂର୍ଯ୍ୟ)—କବିଶ୍ରେଷ୍ଠ—

Kabirabi

A great poet.

ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତନାମା କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥଙ୍କ

ନାମ—A name of the Oriya poet Kabir-

sūrjya Baladeba Ratha.

କବିରାଜ—ଫ. ବି (୨ମୀ ତତ୍, କବି + ରାଜା)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି—

Kabirāja

1. Eminent poet.

୨ । ବୈଦ୍ୟ, ଆୟୁର୍ବେଦୀଙ୍କ ଚିକିତ୍ସକ, ଆୟୁର୍ବେଦିକ ପଣ୍ଡିତ—

2. A physician; a man practising and

versed in the Indian or the Ayurvedic

system of medicine.

୩ । ଭାଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Bard.

କବିରାଜ—ଦେ. ବି—୧ । ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି—1. The profession of

Kabirāj

a physician.

କବିବାଜୀ ୨ । ଆୟୁର୍ବେଦୀଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତି—

ହିନ୍ଦୀମୀ 2. The Hindu medical system.

ଦେ. ବିଶ—କବିରାଜଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଔଷଧ ବା ଚିକିତ୍ସା)—

(medicine or treatment) Relating to the Indian system of medicine.

କବିଲ—ଦେ. ବି—୧ । ପରିବାର—

Kabilā

1. Family.

୨ । ଭାସ୍ୟ—2. Wife.

[ଦ୍ର—ଏହା ପିଲା ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ତାଙ୍କ ପିଲାକବିଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀରେ ଅଛନ୍ତି ।]

କବିଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଫ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କବି + ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—କବିଗୁରୁ (ଦେଖ)—

Kabisreshtha

Kabiguru (See)

କବିସମୟପ୍ରସିଦ୍ଧି—ଫ. ବି—କବିକଳ୍ପିତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସତ୍ୟ ବା

Kabisamayaprasiddhi

ପ୍ରତିଜ୍ଞା—Some proposi-

tions accepted as true for poetical

licence.

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟ ପାଠ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣନାର ସୁବଧା ପାଇଁ ମହାକବିମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧିରୂପେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଥା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରାକୃତ ନୁହେଁ; ତଥାପି ତଦ୍ୱାରା ଯେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ଅପଲାପ ହୁଏ ନାହିଁ ଏହା କ୍ଷୟକ୍ଷୟରୂପେ କୁହାଯାଇ ପାରେ । ଏହିସବୁ ସତ୍ୟକୁ କବିସମୟ-ପ୍ରସିଦ୍ଧି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଏ । କଳ୍ପିତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏଗୁଡ଼ିକ କବିତାରେ ଦୋଷରୂପେ ପରିଗଣନାସ୍ୱ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଯଥା—ପାପରେ ଓ ଆକାଶରେ ମଳିନତା, କାହିଁ ଓ ହସରେ ଧବଳତା ଇତ୍ୟାଦି—କୁଳମଣି. ଅଲଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଫ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କବି + ସୂର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି—

Kabisūrjya

1. An eminent poet.

ଦେ. ବି. (ଉପାଧି)—ଏହା ବଡ଼ ବଡ଼ କବିମାନଙ୍କର ଉପାଧି ।

ଏହା ବଳଦେବ ରଥଙ୍କୁ ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଓ ମୁଖ୍ୟ-

ଭାବରେ କୁହାଏ ଓ ଯୋଗରୂପ ଶବ୍ଦ ପରି ବ୍ୟବହୃତ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥଙ୍କର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି—

A title given to the Oriya poet

Kabisūrjya Baladeba Ratha.

ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଗୀତାମୃତ, ଦୁଇ ବହି ଅଣେ ଚଲିବା ମାରୁତ—

ଗୁଣାବଧ. ଚଲିବା ।

ଫ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. —(କବିର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ)—ସ୍ତ୍ରୀ କବି—A poetess.

[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ୧୭୮୯—ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୪୫ । ଓଡ଼ିଶା ଗଜପତି ବଣର

ରାଜପୁରୁଷଙ୍କ ପୁତ୍ରପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ବଳଭଦ୍ର ରଥ ବାଜପେୟୀ ।

ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ୨ୟ ପୁତ୍ର ପୁଷ୍ପ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନମାନଙ୍କର

ପାଦାଙ୍ଗପୁରୀ ଓ ଦକ୍ଷିଣସାହିତ୍ୟ ଦୁଇ ରଥ ବଣର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ।

୨ୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର କୁଳମଣି ରଥ ଗଞ୍ଜାମର ମଣିପୁରୀ ରଥବଣର

ଆଦିପୁରୁଷ । ଏ ୭୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗର୍ଭାଟନ କରିବାକୁ ବାହାରି

୨ୟ ବିବାହ କରନ୍ତେ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଏହାଙ୍କର

ପଲାସଦାଦ୍ କର ଶୁଦ୍ଧିୟା କରିଗଲେ । କୁଳମଣିଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ

ବିବାହସ୍ତରୁ ବଣଧରମାନେ ପ୍ରଥମେ ମଣିପୁର ଶାସନରେ ଥିଲେ,

ପରେ ସେଠାରୁ ଆସି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ରହିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ

ବଳଦେବଙ୍କ ପିତା ଉତ୍କଳ ରଥେ କୁଳମଣିଙ୍କ ପୁତ୍ର, ଏ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର

ରାଜସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଏ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଚମ୍ପୁ ଲେଖିଥିଲେ । ଏ

ଆଠଗଡ଼ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକ ହିସୁରାଜଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମୁକତାର ଓ କନ୍ୟା ଉପବା ହେଲା ପରେ ବୃଦ୍ଧବୟସରେ

ବଳଦେବ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ । ୧୦ମ ବର୍ଷରେ ମାତୃବିୟୋଗ ହେବାରୁ

ବଳଦେବ ଆଠଗଡ଼ରେ ଅଜ୍ଞାତରେ ବଢ଼ିଲେ । ଅଧିକ ବୟସ

ହେବାରୁ ସେ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିକୁ ଫେରିଗଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ସେ

ଜଳନ୍ତର ରାଜ୍ୟକୁ ଆସି ସେଠାରେ ରହିଲେ । ସେ ପୁଷ୍ପ ବାଲିସାହିର

ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସେ ଜଳନ୍ତରର

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ତୁତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠେଷ୍ଠଙ୍କ ନାମରେ ଗୀତ ରଚନା କରି ପ୍ରଥମେ ଭଣିତା କରନ୍ତେ ରାଜା ତାହାଙ୍କୁ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ପୁରୀର ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ (ଖ୍ରୀ. ୧୭୯୮-୧୮୧୭) ତାଙ୍କୁ ପୁନଶ୍ଚ ସେ ଉପାଧି ଦେଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତମାନ ଜଳନ୍ତର, ଗଞ୍ଜାମର ଆଠଗଡ଼, ପୁରୀ ଓ ପାରିକୁଦ ରାଜାମାନଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା ହୋଇଅଛି । ସଙ୍ଗୀତ, ଚଉପଦୀ, ଚୁମ୍ପାଗୀତ, ଜଣାଣ, କଣୋର-ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ଚମ୍ପୂ ଓ ରହାକର ଚମ୍ପୂ ଏହାଙ୍କ କୃତ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ।

କୋଦଳା ଆଠଗଡ଼ରେ ଦଶ ବର୍ଷ କଟାଇ ସେ ପାରଲାର ଅପ୍ରାପ୍ତ-ବୟସ ରାଜା ଜଗନ୍ନାଥ ଗଜପତିନାୟକଙ୍କୁ ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଭିଭାବକରୂପେ ଗଞ୍ଜାମର କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ପରେ ସେ ଆଠଗଡ଼ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ବୃତ୍ତି ପାଇଲେ ଏବଂ ପୁରୀରେ ଗୃହ ମାସ ରହି ଆଠଗଡ଼ ଗଲେ । ପୁଣି ଗଞ୍ଜାମର କଲେକ୍ଟର ତାହାଙ୍କୁ ମହୁରା ରାଜ୍ୟର ମାନେଜର ମନୋନୀତ କଲେ । ସେ ଗଞ୍ଜାମ ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରରେ ବାଲ୍ୟାୟେଷରେ ରହୁଥିଲେ । ମହୁରା ରାଜାଙ୍କ ସହଜ ତାହାଙ୍କର ମନୋମାଳିନୀ ଘଟିବାରୁ ସେ ମାନେଜର ପଦ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ, ମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମପୁର ତ୍ୟାଗ ନ କରି ସେଠାରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଆଠଗଡ଼ ରାଜା ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ତକାଇ ଆଣି ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ରଖାଇଲେ, ମାତ୍ର କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ବସନ୍ତ ରୋଗ ହେବାରୁ ରାଜା ତାହାଙ୍କୁ ପୁଣି ବ୍ରହ୍ମପୁର ପଠାଇ ଦେଲେ । ସେ ସେଠାରେ ଅକ୍ଷୟଭୃଗୁମ୍ଫା ଦିନ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କ ପୁଅଙ୍କ ନାମ ବିଶ୍ଵନାଥ ।]

କବି ହରିକୃଷ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କବି, [ଏ ଜାତିରେ Kabi Harikrushna ଚିତ୍ରକର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ପାରଲାଣ୍ଡେମ୍ପୁଣ୍ଡି । ‘ଏକାଦଶୀ ମାହାତ୍ମ୍ୟ’ ଓ ‘ଗୋପୀନାଥ ଜଣାଣ ଏହାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରଚିତ । ତାରିଣୀ-ଉ. ସା. ଇତିହାସ]—Name of an Oriya poet.

କବୀ—ସ. ବି. (କୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + ଈ) —ଲଗାମ—
Kabi The reins of a horse.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (କବିର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ଶ୍ରୀକବି —A poetess

କବୀନୀ—ସ. ବି. (କବି+ଇନ=ସୂର୍ଯ୍ୟ)—

Kabina କବିସୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Kabisūrjya (See)

କବୀର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ରାମାନନ୍ଦଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ଓ Kabira ଧର୍ମପ୍ରସ୍ତରକ—Name of a religious reformer of N. India.

[ଦ୍ର—ସେ ପ୍ରଥମେ ମୁସଲମାନ ଥିଲେ, ପରେ ସକଳ ଧର୍ମର ମୂଳ ଏକ, ରାମ ଓ ରାହମ୍ ଏକ ଓ ଏକ ଭଗବାନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟମାନ ଏହି ଦୃଢ଼ବିଶ୍ଵାସ ତାହାଙ୍କ ମନରେ ଜନ୍ମିଲା ଏବଂ ଏହାହିଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତରକ ଧର୍ମର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ହେଲା । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ତାଙ୍କୁ

ସମଭାବରେ ଆଦର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଭାରତୀୟ ମିଳ ତାଙ୍କ ଶବ୍ଦର ଯଥାବିଧି ସତ୍ତ୍ଵକାର କରିଥିଲେ । କବୀରମଠ ଅଦ୍ୟାପି ପୁରୀରେ ଅଛି । ଯାହାମାନେ ଏ ମଠରୁ ତୋଡ଼ାଣି ଟିକିଏ ପିଇ ନିଜନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରନ୍ତି । ଏହି ସାମ୍ୟ-ପ୍ରେମୀ ଧର୍ମପ୍ରସ୍ତରକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)]

କବୀରପନ୍ଥୀ—ଦେ. ବି.—କବୀରଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମିକମ୍ପାନୀ ବୈଷ୍ଣବ-Kabirapanthi ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—The followers of କବିବିପନ୍ଥୀ the sect of Kabira.

କବରପନ୍ଥୀ

କବୁତର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କବୁତର; ତୁଲ, ସ. କପୋତ)—
Kabutara ପାଖ—A pigeon.

କବୁତବ

କବୁତର

କବୁତରଚୋଟ୍ଟା—ଦେ. ବିଶ (ଗାଳବିଶେଷ)—ଅତି ଚୋଟ୍ଟା—

Kabutarachotthā Very wicked; very mean.

କବୁତରବାଜ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା)—ପାଖ ରଖିବାରେ ଓ ଉଡ଼ାଇ-Kabutarabāj ବାରେ ବେଳାପୁରୁଷେ ସଜ୍ଜା—One used to କବୁତରବାଜ bringing up and training pigeons for sport.

କବୁତରବାଜ

କବୁଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କବୁଲ)—

Kabul ୧ । ଅର୍ଜୀକାର; ସମ୍ମତି, ସ୍ଵୀକାର—1 Agreement; କବୁଲ consent; admission, acknowledgement.

କବୁଲ ୨ । ମଞ୍ଜୁର—2. Granting.

କବୁଲ କରବା—ଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଅର୍ଜୀକାର କରିବା—

Kabul karibā 1. To make a confession.

କବୁଲା ୨ । ମଞ୍ଜୁର କରିବା—2. To grant.

କବୁଲନା

କବୁଲନବାବ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ) (କବିରଥ)—ବାଘର ଦାମା ଠିକ୍ Kabuljabāb ଅଟେ ବୋଲି ପ୍ରତିବାଦୀ ଅଦାଲତରେ ଦାଖଲ କବୁଲଜବାବ କରିବା ଉତ୍ତରପତ୍ର—Written statement କବୁଲଜବାବ filed by a defendant admitting plaintiff's claim.

କବୁଲଜମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କବୁଲ + ଜମା)—

Kabuljamā ପ୍ରଜାର ଅର୍ଜୀକୃତ କର—
କବୁଲଜମା Rent agreed to or admitted by a tenant.

କବୁଲଜମା

କବୁଲଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କବୁଲ + ଇଂ. ଡିଗ୍ରୀ)—

Kabuldigri ପ୍ରତିବାଦୀର ସ୍ଵୀକାର ଅନୁସାରେ ବାଦୀକୁ ମିଳିବା ଡିଗ୍ରୀ-
କବୁଲଡିଗ୍ରୀ A decree awarded to plaintiff on କବୁଲଡିଗ୍ରୀ defendant's admission.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କବୁଲ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କବୁଲ୍ + ଫା. ନାମା)—

Kabulnāmā ୧ । ଅର୍ଜୀକାରପତ୍ର —

କବୁଲ୍‌ନାମା 1. Deed of agreement.

କବୁଲ୍‌ନାମା ୨ । ସ୍ୱୀକାରପତ୍ର—

1. Deed of consent or admission.

କବୁଲତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କବୁଲ୍‌ତ)—୧ । ରଇତ ବୃତ୍ତିକୁ

Kabulat ଦଖଲ କରି ଖଜଣା ଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାରକୁ ରଇତ

କବୁଲିୟତ ଲେଖି ଦେବା ଅର୍ଜୀକାରପତ୍ର—1. A counter-

କବୁଲିୟତ lease or agreement to pay rent executed

by the tenant in return for the lease

granted to him by the landlord.

[୨—ଜମିଦାର ରଇତକୁ ପଟା ଲେଖୁଥିବା ଓ ଏଥିର ବିକ୍ରମସ୍ତରେ
ରଇତ ଜମିଦାରକୁ କବୁଲତ ଲେଖି ଦିଏ ।]

୨ । କୌଣସି ଦାବିକୁ ବସ୍ତୁର ସ୍ୱୀକାର—

2. Acknowledgement of a claim.

କବୁଲତ କରିବା—ଦେ. କି—(ରଇତ) ଜମିଦାରଠାରୁ ଜମି ପଟା ନେଇ

Kabulat karibā ଜମିଦାରକୁ ଖଜଣା ଦେବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକାରପତ୍ର

କବୁଲିୟତ କବା ଲେଖୁଦେବା—(a tenant) To execute

କବୁଲିୟତକରନା an agreement to pay rent to the

landlord.

କବୁଲତ ଦେବା—ଦେ. କି—ରଇତକୁ ଭୂମିଆଦି ପଟା ଦେବା—

Kabulat debh To grant a lease.

କବୁଲିୟତ ଦେବା

କବୁଲିୟତ ଦେବା

କବୁଲତ ନେବା—ଦେ. କି—କବୁଲତ କରିବା (ଦେଖ)

Kabulat neba Kabulat karibā (See)

କବୁଲତି—ଦେ. ବି—କବୁଲତ (ଦେଖ)

Kabulati Kabulat (See)

ଦେ. ବିଶ—କବୁଲତ ଦିଆଯାଇଥିବା (ଜମି)—

(land) Leased out to a tenant.

କବୁଲିଭା—ଦେ. କି—କବଲେଭା (ଦେଖ)

Kabulāibh Kabaleibh (See)

କବୁଲିୟତ—ଦେ. ବି—କବୁଲତ (ଦେଖ)

Kabuliyat Kabulat (See)

କବୁଲିୟତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କବୁଲିୟତ)—

Kabuliyat (etc) କବୁଲତ ୧ (ଦେଖ)

Kabulat 1 (See)

କବୁଲିୟତି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କବୁଲତ (ଦେଖ)

Kabuliyati Kabulati (See)

କବୁଲେଭା—ଦେ. କି—କବଲେଭା (ଦେଖ)

Kabuleibh Kabaleibh (See)

କବେଇ—ଦେ. ବି. (ସ. କବିକା)—ମଧୁସବିଶେଷ, କଉଁଫାସିଆ—

Kabei A kind of freshwater-fish.

କବେରୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କବରୀ)—୧ । କେଶବିନ୍ୟାସ, କୁଡା—

Kaberi 1. Chignon.

୨ । କେଶ, ମୁଣ୍ଡ ବାଳ—3, Hair of the head.

କବେରୀ ଭର ପିନ୍ଧି ଲେ

ଶବ୍ଦ ପଦ ଫୁଲମାଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

କବୋଷ୍ଟ—ସ. ବିଶ. (କର୍ମଧା, କୁ=ଭିଷତ୍ + ଉଷ୍ଟ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କବ

Kaboshṭa ଅଦେଶ)—କଦୁଷ୍ଟ (ଦେଖ)

Kadushṭa (See)

କବ୍—ବୈଦେ. ବି—କବଜ (ଦେଖ)

Kabj Kabaj (See)

କବ୍—ବୈଦେ. ବି—କବଜା (ଦେଖ)

Kabjā Kabjā (See)

କବ୍—ଦେ. ବି—କବଜ (ଦେଖ)

Kabji Kabji (See)

କବ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. କବ୍)—କେବେହେଁ, କଦାପି—

Kabbhi At all; ever.

କବ୍; କବ୍

କବ୍ୟ

କବ୍ୟ—ସ. ବି. (କୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—

Kabya ପିତୃଲୋକକୁ ଦେୟ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ପିଣ୍ଡ—

An oblation or food-offering to one's
deceased ancestors.

୨ । ପିତୃଲୋକ ବିଶେଷ—2. A class of manes.

କବ୍ୟବାଲ—ସ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.

Kabyabāla ୨ । ପିତୃଲୋକ ବିଶେଷ—

2. A class of dead ancestors.

କବ୍ୟବାହ—ସ. ବି. (କବ୍ୟ + ବହ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ; ଯେ କବ୍ୟକୁ

Kabyabāha ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ବହନ କରନ୍ତି)—ଅଗ୍ନି—

Fire (which is supposed to carry the
offerings of ghee to the Deities.)

କବ୍ୟବାହନ—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା, କବ୍ୟ + ବାହନ)—

Kabyabāhana କବ୍ୟବାହ (ଦେଖ)

Kabyabāha (See)

କବ୍—ଦେ. ବିଶ—କବ୍ (ଦେଖ)—

Kabrā Kabrā (See)

କମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To wish.

Kam (root) ୨ । ଲାଲସିଦ୍ଧ ହେବା—2. To hanker after.

୩ । ସଙ୍ଗମ କରିବା—3. To have intercourse
with (Apte).

୪ । ସ୍ନେହ କରିବା; ଦେଖିପାରବା—

4. To love (Apte).

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଅସର ଓ ମାଣ୍ଡା ଏବଂ ଅନ୍ତର ଅସର ଓ ମାଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରବ ଏ ବା ୨ ଭାବେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣ୍ଡାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣ୍ଡାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃକ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃକ୍ଷ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୃକ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବକ’ ୨ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ ।

କମଠ—ସ. ବି (କମ୍ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ମ. ଅଠ)—

Kamaṭha ୧ । କର୍ମ; କଳ୍ପ; କରୁଛି—1. Tortoise

(କମଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କମଣ୍ଡଳୁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଜଳପାତ୍ରବିଶେଷ—

2. Water-jar used by ascetics.

୩ । ବାଉଁଶ—3. Bamboo.

୪ । ହିଙ୍କ—4. A porcupine.

୫ । ଶଲ୍ଲକାରୁଣ—5. Boswellia Thurifera tree.

୬ । ଚମଡ଼ାଛୁଆଣି ବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

6. A kind of leather-bound musical instrument.

କମଠଗତି—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଗତି; କମଠ + ଗତି)—୧ । କଳ୍ପପର ଗମନ—

Kamaṭhagati 1. The movement of a tortoise.

୨ । ଧୀରମନ୍ତ୍ରର ଗତି—2 Very slow motion.

ସ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନ୍ତ୍ରରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—

Having the speed of a tortoise; having a very slow motion.

ଅର୍ଚ୍ଚା କମୀକର ଦେଶେ ଅସୁଅଛି ମଠେ

ଅଳସ୍ୟ କମଠଗତି, ବୃଦ୍ଧିର ମୂରତି—ମହାସାଗର ।

କମଠୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କମଠ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—ମାଈ କରୁଛି—

Kamaṭhī A she-tortoise.

କମଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ମ)—୧ । ପୁନଃପୁନଃ ଗୁଣ ବା ହଳ

Kamaṇa କରିବା—1. Repeated ploughing of a field.

କାଶତକାରି ୨ । ଚୂଷକର୍ମ—

2. Ploughing; agriculture.

ଦେ. ବିଶ. —ଉତ୍ତମଭୂମି ପୁନଃପୁନଃ ଗୁଣ ହୋଇଥିବା (ଭୂମି)—

Thoroughly cultivated or broken (land).

କମଣକରିବା—ଦେ. କ୍ରି —ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁଣ କରିବା—

Kamaṇa karibh To cultivate or plough thoroughly.

ଚାଷକରୀ, ଚାଷ

ଜୋତନା

କମଣା—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା. କମୀନା = ମାତ; ଇତର

Kamaṇa ଲୋକ)—୧ । ପାକ; ଦୁଷ୍ଟ—

କମନା 1. Wicked; wanton.

କମୀନା ୨ । ମାତପ୍ରକୃତିକ; ସ୍ଥାନବୃଦ୍ଧି—

2. Mean; low-minded.

କମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. କମଣ୍ଡଳ)—ଜଳପାତ୍ର—

Kamaṇḍala A water-jar.

ବିଶ୍ରାମ କରେ ଯାଇଁ ବ୍ରହ୍ମର କମଣ୍ଡଳେ—ମହାଦେବ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ।

କମଣ୍ଡଳୁ—ସ. ବି. (କ = ବ୍ରହ୍ମା; ଜଳ + ମଣ୍ଡ ଧାତୁ = ଭୂଷଣ କରିବା +

Kamaṇḍalu ଲ ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—

୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ବ୍ରହ୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କର ମୃଣ୍ମୟ ବା କାଷ୍ଠମୟ ଜଳ-
 ପାତ୍ର (ଏହା ଚାଲ ପରି କିନ୍ତୁ ମୁହଁ ଚଉଡ଼ା ଓ ମୁହଁ
 ଉପରେ ହାତରେ ଧରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି
 ମୁହଁଆ ଥାଏ)—An earthen or wooden ewer
 used by ascetics, having a semicircular
 handle on the top (like a bucket)

କମତି—ଦେ. ବି. (ଅ. କମ୍ପତ)—ନୁନତା, ଅଳ୍ପତା—

Kamati Smallness; inadequacy.

କମି ଦେ. ବିଶ. —କମ୍ (ଦେଖ)

କମତି Kam (See)

କମନ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. କମନ୍)—ସାଧାରଣ—

Kaman Common.

କମନ

କମନ

କମନ ମାନେଜର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମନ୍ ମାନେଜର)—

Kaman mānejar ଅନେକ ଅଂଶୀଦାର ଥିବା ଜମିଦାରୀ ବୃତ୍ତିବା
 କମନମାନେଜର ପାଇଁ ଜମ୍ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ର ମାନେଜର—

କମନମେନେଜର Common Manager.

କମନ୍ ମାନେଜର—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କମନ୍ ମାନେଜର)—

Kaman mānejār କମନ୍ ମାନେଜରଙ୍କ ପଦ ବା କର୍ମ—

କମନମାନେଜରୀ Post or work of a Common

କମନମେନେଜରୀ Manager.

କମନ୍ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମନ୍ ରୁମ୍)—ସ୍ଥାନ ବା

Kaman rum କୋର୍ଡିଙ୍ଗ୍ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅବସରବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ବା
 କମନରୁମ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ବସି ଗଳ୍ପାଦି କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

କମନରୁମ କୋଠର—Common room.

କମନ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କମ୍ ଧାତୁ = ବାଞ୍ଛା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Kamana ୧ । କାମୁକ—1. Lascivious; lustful.

୨ । ଲମ୍ପଟ—2. Lecherous; dissolute.

୩ । (+ କର୍ମ. ଅନ)—ସୁନ୍ଦର, ରମଣୀୟ—

3. Beautiful; decent; fair; comely.

ସ ବି —୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahmā.

୨ । କାମଦେବ—2. The God Cupid.

୩ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—3. Jonesia Asoka tree.

କମନୀୟ—ସ. ବିଶ. (କମ୍ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ମ. ଅନାୟ; ଯାହାକୁ

Kamanīya ଲାଭିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱା କରେ)—୧ । ସୁନ୍ଦର;

(କମନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନୋହର—1. Pleasing; beautiful
 lovely; charming.

୨ । ଅଭିଳାଷଣୀୟ—2. Desirable.

୩ । ସ୍ୱଦର୍ଶନୀୟ—3. Coveted.

କମନ୍ଧା—ସ. ବି. (କମ୍ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ଜଳ

Kamandha —1. Water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ	ନ

୨ । କବକ—2. Headless human trunk.

କମନ୍ଦୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମନ୍ଦୁ)—୧ ସଂସାଧାରଣ—

Kamans 1. The public.

୨ । ଲଢର ସାଧାରଣ—2. The people; the mass.

କମନ୍ଦୁ ସଭା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମନ୍ଦୁ + ସ. ସଭା) ଚିଲିକା ପାଲିଆମେଣ୍ଟର
Kamanssabhା ସେହି ଚିଲିକାରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି-
କମନ୍ଦୁସଭା ମାନେ ବସନ୍ତ—The House of

କମନ୍ଦୁସଭା Commons.

କମର ଖା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି — ଟେଣ୍ଡ, ଲେମ୍ବୁ—

Kamarkhā Citron

କମର ଚଢ଼ାଇ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. କମର ଦୋଆଲ)—କମରପଟ—

Kamardiwāl Girdle; belt

କୋମବଦୋଳ

କମରଦିଆଲ

କମର ଚଢ଼ାଇ—ବୈଦେ. ବି.—କମରଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)

Kamardiwālī Kamardiwāl (See)

କମର—ଦେ. ବି. (ଫା. କମର)—୧ । ଅଣ୍ଡା, କଟି—

Kamara 1 The loins; waist.

କୋମବ ୨ । ଅଣ୍ଡାରେ ବାନ୍ଧିବା ପଟ୍ଟ, କମରପଟ—

କମର 2. Waist-belt.

ବଳାପତ୍ରମଣିମଳକୁଳରେ କଳାପ କମର ବାନ୍ଧ । କବସ୍ତ୍ରୀୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କମ୍ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—

୧ । କାମୁକ—1. Lascivious; lustful.

୨ । ଅଭିଳାଷୀ—2 Desirous (Apte)

କମରକସ—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଆ. କମରକସ)—କମରକସ—

Kamarakas 1 Belt.

କୋମବକସ ୨ । (ଫା. କମରକସ)—ପଲ୍ଲୀଗଣତର ଶ୍ରିରୁ ମନକୁ

କମରକସ ବାହାରୁ ବା ଅଠାଳିଆ ନିର୍ଯ୍ୟାସ (ଏହା ପୁଷ୍ପକର ଔଷଧ)—

2. Gum exuded from Butea Frondosa.

କମରକସା—ବୈଦେ. ବି.—କମରକସ ୧ (ଦେଖ)

Kamarakasā Kamarakas. 1. (See)

କମର କସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବଳସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅଣ୍ଡା

Kamara kasibā ଉଡ଼ିବା ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—To gird up

କୋମର କମା one's loins to do a difficult task; to be

କମର କସନା prepared for hard work.

କମରକୋଟ—ଦେ. ବି. (ଫା. କମର + ଟ. କୁଟ)—କିଛି ବା ନଗର

Kamarakot ଗୁରୁପାଶେ ବେଢ଼ି ଥିବା ଅଣ୍ଡାଏ ଉଚ୍ଚର ପ୍ରାଚୀର

କମରକୋଟ (ଏଥିରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଛତ୍ର ଥାଏ) (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—

Rampart; a low wall round a fort or

town.

କମରକୋଠା—ଦେ. ବି. (ଫା. କମର + ଟ. କୋଷ୍ଠ)—କୋଠାର

Kamarakothā ସେହି କିଛି କାନ୍ଥର ବାହାରକୁ ବାହାର ଥାଏ—

କମରକୋଠା The end of a beam protruding beyond a wall.

କମରଦେଢ଼ାଇ—ବୈଦେ. ବି.—କମରଦେଢ଼ାଇ (ଦେଖ)

Kamaradewāl Kamardiwāl (See)

କମରପଟା—ଦେ. ବି. (ଆ. କମର + ଟ. ପଟ୍ଟ)—୧ । ଅଣ୍ଡାରେ ବେତାଇ

Kamarapaṭā ବାନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ର ବା ପଟ୍ଟ—A girdle; belt

କୋମବପାଟି ୨ । ଅଣ୍ଡାରେ ଲୁଗା ଉପରେ ଲଗାଇବା ସୁନା ବା ରୂପାରେ

କମରପଟି ଉପର ଅଳଙ୍କାର, ଓଡ଼ିଆଣୀ—2. A broad

golden or silver girdle worn by

females as belt over cloth.

୩ । ଅଣ୍ଡାରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଳଙ୍କାରର ଶେଷ—

3. A kind of ornament for the waist.

କମରପଟି—ଦେ. ବି—କମରପଟା (ଦେଖ)—

Kamarapaṭi Kamarapaṭā (See)

କମରବନ୍ଧ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. କମରବନ୍ଧ)—କମରପଟା (ଦେଖ)

Kamaraband Kamarapaṭā (See)

କୋମବବନ୍ଧ

କମରବନ୍ଧ

କମରବନ୍ଧ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଣ୍ଡା

Kamarabandi ଉଡ଼ିବା—1. Girding up the loins

କୋମବବନ୍ଧ ୨ । କାମ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—

କମରବନ୍ଧୀ 2. Being prepared for work.

୩ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—

3. Being prepared for fight

କମର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—କମର କସିବା (ଦେଖ)

Kamara bāndhibā. Kamara kasibā (See)

କୋମବବାନ୍ଧ

କମରବାନ୍ଧନା

କମର ଭିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କମର କସିବା (ଦେଖ)

Kamara bhirḍibā Kamara kasibā (See)

କମର—ଦେ. ବି—ଗୃହର ଉପରସ୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଆଧାର—

Kamarā (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)

A support or the highest wall-plate of a thatched house.

କାମରା ବୈଦେ. ବି. ୧ । (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ କାମାରା)—କୋଠ—

କମରା 1. Room.

୨ । (ଇଂ. କାମେରା) କାମେରା; ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ନେବାରେ

ବ୍ୟବହୃତ ଚମଡ଼ାବନ୍ଧା କାଠ ବାକସ—

2. Photographer's camera.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ପୃଷ୍ଠ ୧ ଚିତ୍ରେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚିତ୍ରେ କପାଳ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କମର—ବୈଦେ. କ (ଫା)—୧ । ଅଧ୍ୟାଧିକ କମର—

Kamari 1. Lumbago.

କୋମବି ୨ । ଅଧ୍ୟାଧିକ ଲେଗ —

କମରୀ 2. Pain in the loins.

ଦେ. ଦର୍ଶ—୧ । ଯାହାର ଅଧ୍ୟାଧିକ ଲେଗମ୍ ହୋଇଅଛି ବା ଯାହାର ଅଧ୍ୟାଧିକ ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଅଛି (ଘୋଡ଼ା)—

1. (horse) Attacked with lumbago or suffering from sprain in the loins

୨ । ପିଠିରେ କମ୍‌ଜୋର ଥିବା ଘୋଡ଼ା [ଏ ଘୋଡ଼ା ବହୁତ ସମୟ ପିଠିରେ ବୋହ ବା ସବାରିକୁ ବୁଝାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଥରକୁ ଥର ପିଠିକୁ କମ୍‌ଏ । ଏପରି ଘୋଡ଼ା ଅଣ୍ଟା ବୋଲି ଧରା ଯାଆନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

2. A horse with a weak back.

୩ । ଶ୍ଳେଷ ପତେଇ (ଏହା ଅଧ୍ୟାଧିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି ଥାଏ)—

3. Waist-coat; jacket.

କମଳ—ଫ. କ. ୧ । (କମ୍ = ଜଳକୁ + ଅନ୍ ଧାତୁ = ବୃଦ୍ଧି କରବା + Kamala କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—

୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.

୨ । (କମ୍ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରବା + କର୍ମ. ଅଳ)—
ଜଳ—2. Water.

ସମସ୍ତଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠକମଳରେ କମଳ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ତମ୍ର, ତମ୍ବା—3. Copper.

୪ । ଔଷଧ—4. Medicine.

୫ । ମୃଗଶିଖର—5. Name of a class of deer.

ବାହି ଲୁଗାହିଁ କମଳ ଦେଖିଲେ କମଳ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୟକକାବ୍ୟ ।

୬ । ବ୍ୟୋମ, ଆକାଶ—6. Sky.

୭ । ସାରସପକ୍ଷୀ—7. Indian crane.

୮ । ସତର ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ତାଳପଦ୍ମ—

8. A musical measure with 17 letters or syllables.

୯ । ନାରଙ୍ଗଫଳ—9. Sweet orange.

୧୦ । ଗୋରୁର ଗଳକମ୍ପଳ—10. Dewlap of a cow.

୧୧ । ଆଖିତୋଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Eye-ball.

୧୨ । ଗର୍ଭାଗ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁହଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

12. The top or mouth of the ovary.

ଗ୍ରା. କ. (ଫ. କମ୍ପଳ)—କମ୍ପଳ—Blanket.

କମ୍ପଳ, କମ୍ପଳ ଯାବତ ବାଳ—ଭଗ ।

କମ୍ପଳ

କମଳକାଠ—ଦେ. କ—ପଦ୍ମକାଠ (ଦେଖ)

Kamalakāṭha Padmakāṭha (See)

କମଳ ଅଗର କମଳକାଠରେ ଅନଳ ଲଗାଇ—ବନ୍ଧୁନାଥ. ବୃଦ୍ଧସମାସ୍ତ୍ର ।

କମଳଘଟା—ଦେ. କ—ପଦ୍ମଫୁଲର ସଜକୋଷ—

Kamalgatṭha The seed-pod of lotus.

ମନ୍ଥବୀଜ [ଦ୍ର—ଏହା ପରିପକ୍ୱ ହେଲେ ଏଥିରେ ଥିବା କଅଁଳ

କମଳଗଢ଼ା ମଞ୍ଜି ବା ମଞ୍ଜିରତରର ଶସକୁ ଲେଖେ କଷା ବା ଭଜି-
କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

କମଳଘଟା—ଦେ. କ—କମଳଘଟା (ଦେଖ)

Kamalgatṭha Kamalgatṭha (See)

କମଳଜ—ଫ. କ—୧ । (କମଳ = ଜଳ + ଜନ୍ ଧାତୁ = ଜାତ ହେବା

Kamalaṇḍī + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପଦ୍ମ—1. Lotus.

କମଳପାଦେ ଲେଖୁଥିବା ପଦ୍ମାବଳୀ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସଂହାର ।

୨ । (କମଳ = ପଦ୍ମ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବ୍ରହ୍ମା—

2. Brahmā; the Creator.

୩ । ଚୋରାଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର—

3. The fourth asterism; Aldebaran.

ଫ. କର୍ଣ—କମଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ପଦ୍ମଜାତ ମଧୁ ପ୍ରଭୃତି)—

Produced from lotus.

କମଳଶୀ—ଗ୍ରା. କ. ଶ୍ରୀ. (ଫ. କମଳା; ଭୁଜ. ଫ. କମଳନା)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ;

Kamalanī Kamlā—The Goddess of Wealth.

କମଳପଟା—ପ୍ରାଦେ. କ. (ପଦ୍ୟ)—ଗୁହାଣୀ (ଦେଖ)

Kamalapataḥ Guhāṇī (See)

କମଳଯାକର କାଲ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—କମ୍ପଳ ଲେଖକମିତ ଥିବାକୁ

Kamalaṇḍīkaḥ ବାଲ ଲେଖକମିତ ଥିବା; ଏପରି ସ୍ଥଳରେ

ସେଥିରୁ ଲେଖ ବାଛିବା ବା ପୃଥକ୍ କରବା

ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର । ସେହିପରି ଯାହା ଅସଂଖ୍ୟ ଦୋଷରେ

ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଦୋଷ ବାଛିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।

ବହୁଦୋଷ ବା ବହୁସଂଖ୍ୟା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଏ ଉକ୍ତିର

ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ—A saying applied to a case

where innumerable mistakes abound.

କମଳଯୋନି—ଫ. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କମଳ + ଯୋନି = ଜନ୍ମସ୍ଥାନ,

Kamalaṇḍī ଏ ବସ୍ତୁକୁ ନାଭିଜାତ କମଳରୁ ଜନ୍ମ ଥିବାକୁ)—

ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā.

କମଳରୁ ବାଲ ବାଛିବା—ଦେ. ବ୍ୟାସ—କେଶ ବା ଲେଖକମିତ

Kamalaru bāla bāchhība କମ୍ପଳରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖ ବାଛିବା

ଭଳି ଦୋଷମୟ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ଦୋଷ

ପୃଥକ୍ କର ଚିହ୍ନାଇବା—To find out one out

of hundreds of mistakes and faults

abounding in a thing or person.

କମଳଶିର—ଦେ. କ—୧ । ଗଳକମ୍ପଳ—

Kamalaśira 1. Dewlap.

୨ । ପଦ୍ମକାଠର ଅଂଶୁମୟ ଶ୍ରେଣୀ—

2. The fibrous bark of the lotus stalk.

୧	ଉ	ଉ	ରୁ,ରୁ	ଝ	୮	ଭସନ୍ତ, ବର୍ଷା	ଅନୁପାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଶି,ସ	ଜ୍ଞ	ଉପ୍	ଉଥ	କି
୨	ଫ	ଉ	ରୁ	କ୍ଷ	ସ୍ତ	ଅକାଶାନ୍ତବର୍ଷା	ଅନୁପାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରକିନ୍ନରସୁକ୍ରା ବର୍ଷା	ଝ	ସ	ସ	ଝ	ଉଥ	କ	ନ,

୩ । ମାଟ୍ଟବନ୍ଧର ତାଳୁରୁ ବର୍ଷାପାଣି ବୋହୁଯାଇ ବନ୍ଧର ମାଟ୍ଟ ଧୋଇ ହୋଇ ନ ଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବନ୍ଧତାଳୁର ଦୁଇ କିନାରୀରେ ଦିଶୁ ହୋଇଥିବା ଚେକାଛୁଆଣିର ରେଖା—୩. A line of turf laid on both sides of an earthen bank to prevent rain-water from flowing down the top and thus damaging the earthwork.

କମଳସନ୍ତ—ସ. ଦ. (ଯୁକ୍ତି ଭେଦ, କମଳ = ପଦ୍ମ + ସନ୍ତ = ସମୂହ) —
Kamalaśānta ପଦସମୂହ—A cluster of lotuses.

କମଳା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କମଳ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ) —
Kamālā ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Lakshmi, the Goddess of
Fortune.

କମଳା ବରଜ ବନ୍ଧୁ କମଳା ହୋଇଲେ—ମହାଦେବ ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

୨। ବରଷା—2. A beautiful and slender woman, classed as excellent in erotic science.

୩ । (ନାମ) ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ଜନନୀ -

3. The mother of Prahlaḍa.

୪ । (ନାମ) ନଦୀବିଶେଷ—4. Name of a river.

[୧—ଏ ନୟା ଭିକ୍ଷୁକ ଜିଲ୍ଲାରେ । ଦରଭଙ୍ଗା ସହର ଏହି ନୟା ଜୟରେ ।]

* । କମଳାଲେୟୁ—୫. Orange; sweet orange;
Citrus Aurantium.

[ଦ୍ର—ପାଚିଲା କମଳାଲେମ୍ବୁ ସୁଗନ୍ଧ, ମଧୁରମ୍ବ, ଗୁରୁପାକ, ଉଷ୍ଣ-
ବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚିକାରକ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ଆମ, ଶୁଳ୍କ, ବାୟୁ ଓ
କମ୍ପିରେଣ ନିବାରକ ।]

ଦେ ଦି ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—

A name given to females.

କମଳାଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ (ସ. କାମ୍ପି, କାମ୍ପିଲ୍ୟ; କପିଳା)—ସୁନ୍ଦ୍ରକାନ୍ଦ
Kamalgundi ବର୍ଗର ଶ୍ଳେଷ ଆରଣ୍ୟ ତରୁର ଫଳର ପୃଷ୍ଠ-
କମଳାଞ୍ଜି ଜାତ ନାଲି ଗୁଣ୍ଡା—Kamila; Melilotus

कमिला, कम्बिला, Philippinensis

କବିଳା, କମେଳା
 କମୁଦ, ଚାରିରୋହିଣୀ
 ଗୁ. କପିଳୋ
 ପା. କମିଳାୟ
 ଆ. କନ୍ଦାର୍
 ମ. କମିଳା, କପିଳା
 ଡ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାମ୍ବି, କାମ୍ବିଲ୍ୟ, କର୍କଶ, ଚନ୍ଦ୍ର,
 କାମ୍ବିଲ୍ୟ, କର୍କଶ, ଚନ୍ଦ୍ର,

[ଦ୍ର—ଏହି ଗୁଣଦ୍ୱାରା ପାଟ ଚର ଆଦି
 ରଙ୍ଗ କରାଯାଏ, ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
 ଏହା କଟୁରସ, ଲଘୁରେଚକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ;
 କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୂଷ୍ଟ, କୃମି, ଶୂଳ, ଉଦର-
 ରୋଗ, ବ୍ରଣ, ମେହ, ଆନାହ, ବିଷ ଓ
 ଅଶ୍ମଶ୍ଳେଷ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ବଙ୍ଗଦେଶ
 ଛଡ଼ା ଭାରତବର୍ଷର ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ
 ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ ।]

ରକ୍ତାଙ୍ଗ, ସୌଚନ,
କର୍ମାଞ୍ଜିକ, କପିଳା,
ବେଚନକ, ମଧୁକ ।

କମଳାଜେମ୍ବୁ—ଦେ ବ (ସ କମଳାଜେମ୍ବୁ)—ନାଗରଜା ଜାତୀୟ ମଧୁରୁମ୍—
Kamalājanembu ରସ ଫଳ, ଶିଥିଳଭକ୍ତ ପିଣ୍ଡାମ୍ ନାରଜ—
କମଳାନେବ Orange, Citrus Aurantium.

ସନ୍ତରା [ଦୁ—ଏହା ପାଗଲେ ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ ଦେଖାଯାଏ;
ଏହାର ରସ ଶ୍ରୀମ୍ଳ, ଜୂଷା, ରକ୍ତଦୋଷ, ଅରୁଚି, ବମନ, ପିତ୍ତ, କଫ
ଓ ବିଷନାଶକ, ଏହା ବଳକାରକ ଓ ସୁଷ୍ଟିଜନକ । ଏହାର ଗନ୍ଧ
କଞ୍ଚକମ୍ପୂ ଓ ପତ୍ର ସୁବାସିତ । ଗଞ୍ଜାମର ସୁରଙ୍ଗି ତଥା ଉଦ୍ୟାନଖଣ୍ଡ,
ଆସାମର ସିଲେଟ୍ (ଶ୍ରୀହଟ୍ଟ) ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ନାଗପୁରରେ ମିଠା
କମଳା ମିଳେ, ଖଣ୍ଡପତ୍ରା ଆଦି କେତେକ ଗଢ଼ଜାତରେ ଏ ଗଛର
କୁର୍ଷି ହୋଇ ଉଚ୍ଚରେ ମିଠା କମଳା ଫଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

କମଳାପତି—ସ. ବି. ପୁଂ (ଅଷ୍ଟ୍ରୀ ଇତ୍, କମଳା + ପତି)-ବିଷ୍ଣୁ, ନାରାୟଣ—
Kamālāpati A name of Bishnu.

କମଳାବିହାରୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (କମଳା + ବିହାରୀ)—ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ;
Kamalābīhārī ବିଷ୍ଣୁ.—An epithet of Bishnu.

ସାକ୍ଷାତେ ଜନ୍ମିକ୍ଷନ୍ତ୍ର କମଳାବତୀ—କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହାଶ୍ଵରଜ, ସଦା ।

କମଳାଲେମ୍ବୁ—ଦେ. ବି—କମଳାନେମ୍ବୁ (ଦେଖ)—

Kama <u>l</u> ālembu	Kama <u>l</u> ānembu (See)
----------------------	----------------------------

କମଳାସନ—ସ୍ଵ. ଋ (କମଳ + ଆସନ, ବହୁବ୍ରୀହି) ପଦ୍ମାସନ (ଦେଖ)—
Kamaḥāsana Padmāsana (See)

କମଳି—ବ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ଵ. କମଳା)—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Kamali Lakshmi.

୨ । କାମଲାର ଡାକ ନାମ—

2. Name for calling a woman named
Kamalā.

[ଦ୍ର—କମ୍ବଳ ଅର୍ଥରେ ‘କମଳ’ ଶବ୍ଦର ସ୍ଵଚ୍ଛ ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ‘ଅମଳ କମଳ’ ଶବ୍ଦରେ ‘କମଳ’ର ବ୍ୟବହାର ‘କମ୍ବଳ’ ଅର୍ଥରେ ହୁଏ ।]

କମଳିଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. କମଳା) କମଳଣୀ (ଦେଖ)—

Kamalnī Kamalanī (See)

କମଳିନୀ- ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କମଳ + ଇନ୍, ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—

Kamālīnī ১। সুন্দরী স্ত্রী, প্রথম—1. A very beautiful and slender woman belonging to the first class according to erotic science.

୨ । ପଦ—2. Lotus.

୩ । ପଦିନୀ; ପୁଷ୍ପସୁନ୍ଦରୀ ପଦ୍ମିନୀ —

3. The lotus plant with its flower.

୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—4. Lakshmi; the Goddess of Fortune.

ବନ୍ଧୁଙ୍କ ବଞ୍ଚିଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମ କମଳିନୀ — ବନ୍ଧୁକେଶବ୍ରହ୍ମଣ ।

* । ପଦପୁଷ୍ପପଣ୍ଡି ପୁସ୍ତକଗଣୀ—

5. A tank full of lotuses.

୨ । ପଦ୍ମବନ—6. An assemblage of lotus plants with flowers.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସର ଓ ମାଂସ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସର ଓ ମାଂସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

କମଳୋତ୍ତର—ସଂ. ବି. (କମଳ = ପଦ୍ମ + ଉତ୍ତର = ଉତ୍ତମ)—

Kamalottara ୧ । କୁସୁମ ଫୁଲ, ଗେଣୁ ଫୁଲ—

1. A yellow flower, safflower.

୨ । କୁସୁମ ରଙ୍ଗ—2. A yellow dye prepared from dried safflowers.

କମଶଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ କମ୍ = ବେଜନ)—

Kamashal ୧ । ନିକୃଷ୍ଟ—1. Interior.

(ଅସଲ୍—ବିପରୀତ) ୨ । ବେଜନ—2. Of low birth.

୩ । ସଙ୍କର—3. Of mixed birth.

୪ । ଜାରଜ—4. Bastard.

କମସନ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିସନର)—କମିସନର (ଦେଖ)

Kamasana Kamisanar (See)

କମସନ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କମିସନ)—୧ । କମିସନ୍ (ଦେଖ)

Kamasani 1 Kamisan (See)

୨ । କମିସନର ସାହେବଙ୍କ କଚରା—

2. The office of the Commissioner.

କମା—ଦେ. ବି. —୧ । (ଅ. କମ୍) କମିବା—

Kamā 1. Abating; decreasing; lessening.

କମା ୨ । (ସଂ. କର୍ମ) ରେଜିଗାର, ଅର୍ଜନ—

ଘଟା 2. Earning; income.

କାମାହି ୩ । (ତେଲଗୁ) ଆନ୍ଧ୍ର ବା ଦ୍ରାବିଡ଼ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

କମାହି 3 Dravidian or Telugu Brahman.

କମାବାନ୍ଧୁନ [ଦ୍ର—କମାମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ନିୟମମାନ

କମା ବାମହନ (ବିଶେଷତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ) ଭାରି କଠିନ, ଯଥା—ଦେଉଣ୍ଡର ଯେଉଁ ପୋଷାକରେ ସ୍ନାନ କରିବ ସେ ପୋଷାକରେ ଭାରିବୋଉଁ ସ୍ନାନ କରିବ ନାହିଁ; ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରଜସ୍ବଳା ହେବା ସମୟରେ କେହି ତାଙ୍କ ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରିବେ ନାହିଁ ଓ ସେହି ସମୟରେ ସେମାନେ ଘର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାର ଯାଇ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ରହିବେ ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧିକରଣ କରିବା ପରେ ଘର ମଧ୍ୟକୁ ଆସିବେ । ଅପରନ୍ତୁ ଉଚ୍ଛଳାୟ ହିନ୍ଦୁସମାଜର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାପ୍ରଥା କମାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ । କମା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଉଚ୍ଛଳାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜଦୃଷ୍ଟିରେ ଅତ୍ୟଧିକ ବାହ୍ୟନିଷ୍ପ୍ରୀୟ । କମା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଏହି ଅଭିରକ୍ତି ନିଷ୍ପାପରତାକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ କରି ଆମଦେଶରେ ନାନାପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ତଳେ; କମାବାନ୍ଧୁଣୀ ତଳେ ଦେଖ)]

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ମା)—ସାହିତ୍ୟ ରଚନା (ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ)ରେ

ସ୍ବଳ୍ପ ବିଶ୍ରାମସ୍ଥଳର ଚିହ୍ନ (,)—A comma (,)

କମାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । କମିଯିବା—1. Lessening.

Kamā ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଗହ୍ୱାକ୍ଷ ବା ଅନୁପସ୍ଥିତି—

କାମାହି 2. Absence from duty or work.

ଘଟଣା ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ମ)—ରେଜିଗାର; ଅର୍ଜନ—

Earning.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କର୍ମ)—କୃଷିକର୍ମ—

Agriculture.

କମାର ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରୁ ଧନାଦି ଅର୍ଜନ କରି

Kamā āṇibā ନିଜଘରକୁ ଆଣିବା—

1. To bring one's earnings home.

୨ । କ୍ରମଶଃ ଅଳ୍ପ କରିବା—2. To gradually lessen.

କମାର ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି.—ନଖବାଳ ଆଦି ଛେଦନ

Kamā debā କରିବା—To pare the nails and shave.

କାମିଏ ଦେଖା

ଜାଣିଦେବା

କାମିଏ ଦେଖା ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. କମ୍)—ଅଳ୍ପ କରିଦେବା—

ଘଟଣା To lessen.

କମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. କମ୍)—୧ । ଅଳ୍ପ କରିବା, ଉଣା

Kamāibā କରିବା; ହ୍ରାସ କରିବା, କମ୍ କରିବା—

କମାନ To lessen, to diminish; to reduce; to

କମ୍‌କରନ decrease; to retrench.

କମାନ ୨ । (ସଂ. କର୍ମ)—ଅର୍ଜନ କରିବା—2. To earn.

କମବାନ—ମୁଁ କେବଳ ମୋ ନାମ ଲେଖି କାଣେ, ଏବେ ହୋଇଛି କମାଇ ।

ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ପାଇଖାନା ସଫା କରିବା—

3. To cleanse a latrine.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ନଖ ଓ କେଶାଦି ଛେଦନ କରିବା—

To shave the hair and clip the nails.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପରିଶ୍ରମପୂର୍ବକ ଜମିକୁ ଗୁଣ ବା

ଆବାଦ କରିବା—To cultivate a land with

much pain.

କମାରହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଶୈର ହେବା—

Kamāheba To shave.

କମାଣ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କମାନ୍, ଭୂଲ. ସଂ. କାର୍ମିନ)—୧ । ଧନ—

Kamāṇa 1. Bow.

ବାମ କରେ କମାଣ ଧରଣ କୋସେ ଉଠି । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

୨ । ତୋପ—2. Cannon.

ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ମ)—ଫୁଲଗଛ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଅଳିଆ ସଫା କରି

ଗଛମାନଙ୍କୁ ସଜେଇ କରିବା—Trimming plants

and making them look spry.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖିଲଣ—Arch.

କମାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ମ)—ନଖ କାଟି ଅଳତା ଆଦି ଦେଇ ହସ୍ତ—

Kamāṇi ପଦାଦିକୁ ଶୋଭାୟୁକ୍ତ ବା ଶୁଭ୍ର କରିବା—

କାମାନ Trimming and painting the fingers

ଝାଟନା and toes.

ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. କମାନ୍; ଭୂଲ. ସଂ. କାର୍ମିନ)—

କାମାନି ୧ । ବେହେଲ ବଜାଇବାର ଧନୁକାକାର ଫଳା—

କମାନୀ 1. The bow of a violin.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

୨ । ବନ୍ଧୁକର ନଳ ଆଦିରେ ବସିବା ଲୁହାର ମୁଦା—

2. Iron ring.

୩ । ବଡ଼େଇଙ୍କ ଭଅଁରକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧନୁକାକାର ଫଳା—3. Bow used in turning a carpenter's drill.

୪ । ରେଲଗାଡ଼ି, ବଗିଚା ଓ ମଟରଗାଡ଼ିର ଅକ୍ଷ ଉପରେ ସଲ୍‌ସ୍ପ ଧନୁକାକାର ପତଳା ଦୁଇଫଳିଆ ଲୁହାର କଳ—
4 The metal springs set over the axle of carriages and motor cars.

[ଦ୍ର—ଶଗଡ଼ ଆଦିରେ କମାଣି ନ ଥିବାରୁ ବନ୍ଧୁର ପଥରେ ଶଗଡ଼ ଗୁଲିଲବେଳେ ଶଗଡ଼ରେ ବସିଥିବା ଲୋକ ଧକଡ଼ି ଦେଇ-ବେଳେ ତାକୁ ବାଧ୍ୟ ପାଏ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ କମାଣି ଲାଗି ଥାଏ ସେ ଗାଡ଼ି ବନ୍ଧୁର ପଥରେ ଚଳିଲା ବେଳେ କମାଣି ଲଠକିବାରୁ ଆଗେସ୍ଥା ଦୋଳି ଖେଳିଲା ଭଳି ଆରାମ ବୋଧ କରେ, ବେଶି ବୋଝ ଲଦାହେଲେ କମାଣି ଦବି ଯାଏ, ପୁଣି ଭାର କମାଇ ଦେଲେ କମାଣି ପୁର୍ବ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।]

* । କଳଦଣ୍ଡା ଓ ଡାକ୍ ଆଦିରେ ଲାଗିଥିବା କୁଣ୍ଡଳାକୃତ ପତଳା ଧାତୁମୟ ଲମ୍ବ ପାତ୍ର—5 Metal spring of a clock or watch.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. —କୃଷିକର୍ମ—Agriculture.

କମାଣିଧମାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. —(ସହଚର ଶବ୍ଦ, ଭୁଲ. ହ. Kamāṇidhamāṇi କମାଣାଧମାଣା) —୧ । କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟରେ କରାଯିବା ବହୁ ପରିଶ୍ରମ—1. Much labour devoted to agriculture.

୨ । ଧନ ଅର୍ଜନାର୍ଥ କରାଯିବା ନାନାଦି ଉଦ୍ୟମ—

2. Various efforts to earn money.

କମାଣିବା—ଦେ. କି. —୧ । ଘଷାଘଷି କରି ନଖ ଆଦି ଶୁଭ୍ର କରିବା—
Kamāṇibā 1. To trim the finger-nails etc.

୨ । କାଣ୍ଡଗଛ କର ଗଛକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବା—

2. To trim plants.

କମାଣୀ—ଦେ. ବ. ଶ୍ରୀ.—କମା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—

Kamāṇī A Telugu or Tamil Brahman woman.

କମାଣ୍ଡର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କମାଣ୍ଡର୍)—ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—

Kamāṇḍar Commander; commandant.
କମାଣ୍ଡର

କମାଣ୍ଡର

କମାଣ୍ଡର୍ ଇନ୍ ଚିଫ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କମାଣ୍ଡର୍-ଇନ୍-ଚିଫ୍)—

Kamāṇḍar in chiph ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି—

କମାଣ୍ଡର ଇନ୍ ଚିଫ୍ Commander-in-chief.

କମାଣ୍ଡର ଇନ୍ ଚିଫ୍

କମାନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କମାନ୍ =ହକ୍ତମ, ଆଦେଶ)—

Kamān ୧ । ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଗୁଣଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ପୁଲିସ୍

ସିପାହିଙ୍କର ରଜକାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ

କମାନ୍

ଗମନ—1. Engagement of Police-force on duty abroad under the order of a higher officer.

୨ । ରଜକର୍ମଗୁଣଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—

2. Duty of a public servant

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. —ସରକାରୀ କର୍ମ ଉପଲକ୍ଷରେ କର୍ମଗୁଣଙ୍କ ଗସ୍ତ—Official tour.

କମାନ୍ ସାଟିଫିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କମାନ୍ ସାଟିଫିକେଟ୍)—

Kamān sātiphikaṭ କନଷ୍ଟାବଲ୍ ଆଦି ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ

କମାନ୍ ସାଟିଫିକେଟ୍ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରଣ ଦେବା ସମୟରେ

କମାନ୍ ସାଟିଫିକେଟ୍ ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଗୁଣ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଆଦେଶ-

ପତ୍ର ଦିଅନ୍ତି—Command-certificate given to a police-constable while going abroad on duty.

କମାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନପୁର, ଭୁବନେଶ୍ଵର-କାମାନ୍) ବ. —ଶିଅରବାଆର;

Kamāna ଶୁକ୍ଳିକିୟାରେ କ୍ଷୌର କର୍ମ—Purificatory

କାମାନ୍ shaving in funerals.

କମାବାହୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବ. ପୁ.—କମାବାହୁଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆହୁ ବା ତମିଲ୍

Kamābāhmuṇa ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Telugu or Tamil

କମାବାହୁଣୀ Brahman.

କମାବାହୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବ. ଶ୍ରୀ.—‘କମାବାହୁଣୀ’ର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kamābāhmuṇī Feminine of Kamā-

କାମାବାହୁଣୀ bāhmuṇa.

କମାବାହୁଣୀ ଲେ କମାବାହୁଣୀ ! ରକ୍ତ ଖାଇବୁ କାହିଁ ?

କୁମ୍ଭାର ଚେଡ଼ିପୋ ଦାଣ୍ଡି ଗଢ଼ିଛି, ଛେପ ଲଗାଇ—ଭଗ ।

କମାୟାଣ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ.—କମାଣ (ଦେଶ)—

Kamāyāṇa Kamāṇa (See)

କମାର—ଦେ. ବ. ପୁ.—(ସ୍ଵ. କର୍ମକାର)—ଲୁହାକାମ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—

Kamāra Blacksmith.

କାମାବ ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ବାକି) ବ.—ଏକଜାତୀୟ କେଉଟି; ମାଛଆ

କାହାର କମାର—1. A-caste of fishermen.

୨ । (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବ.—ଅନ୍ୟାୟ ଜାତିବିଶେଷ —

(କମାରୁଣୀ—ଶ୍ରୀ) 2. A class of non-Aryans.

କମାରଠାର—ଦେ. ବ. ମୟୂରଭଞ୍ଜର କମାରମାନଙ୍କର ବ୍ୟୁତ ଭାଷା—

Kamārathāra The spoken language of the

Kamāras in Mayurbhanj.

କମାରଶାଳ—ଦେ. ବ. (ସ୍ଵ. କର୍ମକାର + ଶାଳା) କମାରର କର୍ମସ୍ଥାନ—

Kamārasāḷa Smithy; blacksmith's

କାମାବଶାଳ workshop.

କାମାବଶାଳ

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ପୁରୁଷ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାରରେ ଯେବେ ଏ ଲିଖାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକ ଦେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଉଁ' ଲେଖାଯେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ୍' ଦେଖାଯେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖାଯେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖାଯେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖାଯେ ।

କମାରୁଣୀ—ଦେ. ବି—‘କମାର’ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kamārūṇī

Feminine of Kamāra.

କାମାରୁଣୀ

କାହାଣୀ

କମାଲ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଆ. କମାଲ=ନିପୁଣତା, ପୂର୍ଣ୍ଣତା)—

Kamāl ୧ । ଆଧୁନିକ ତୁରକ୍ଷର ରାଜମାଜକ ନେତା (ଏ ତୁରକ୍ଷରେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଅଟନ୍ତି), କମାଲପାଶା—

1. Name of the leader and maker of modern Turkey; Kamal Pasha.

୨ । କବୀରଙ୍କ ପୁଅଙ୍କ ନାମ, (ଏ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସାଧୁ ଥିଲେ)—

2. Name of the son of Kabir.

[ଦ୍ର—କମାଲ ମଧ୍ୟ କବୀରଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସାଧୁପୁରୁଷ ଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ କବୀର ଯେଉଁ ଉପଦେଶବଚନମାନ କହୁଥିଲେ କମାଲ ତହିଁର ବିପରୀତ ବଚନ କହୁଥିଲେ । କବୀର କହିଛନ୍ତି, “ମନ୍କା କହୁନା ମାନବ, ମନ୍ ହେଁ ପକ୍ଷୀମାନ” କମାଲ କହିଛନ୍ତି, “ମନ୍କା କହା ନ ମାନବେ, ମନ୍ ହେଁ ପକ୍ଷୀମାନେ”—
ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କମାଲିକରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖାପଟଣା) ବି—ବହୁକାଳରୁ

Kamālīkaraṇa ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖାପଟଣାର ସ୍ତ୍ରୀୟ ଅଧିବାସୀ ଓଡ଼ିଆ କରଣ ଜାତି (ଏମାନେ ମାତୃଭାଷା ଭୂଲି ଗଲେଣି ଓ ଅନେକ ଭୈଲଙ୍ଗୀୟ ଶବ୍ଦମାନ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଅବଲମ୍ବନ କଲେଣି)—A caste of long domiciled Oriya Karans in Ganjam and Vizagapatam districts.

କମାଶାସନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ପୁରୀର ପଶ୍ଚିମକୁ ପ୍ରାୟ ୫ ମାଇଲ

Kamāśāsana ଦୂରରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନବିଶେଷ—

1. Name of a Brahman settlement in Puri district.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଥମେ ଏ ଗ୍ରାମ କମାବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଦାନ କରା ଯାଇଥିଲା । ପରେ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ପାଲଟି ଗଲେ କମା ପରେ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏଠାରେ ବସନ୍ତି କର ରହିଗଲେ ।]

୨ । କମାବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବସନ୍ତି କରଥିବା ଗ୍ରାମ—

2. A village settled by Telugu Brahmans.

କମାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ୍ତ୍ର. କର୍ମ)—

Kamāṇī ୧ । ଗୁଣ କରବା; କୃଷିକର୍ମ—

1. Cultivation; agriculture.

୨ । ଗୁଣ; କୃଷକ—2. Cultivator.

କମି—ବୈଦେ. ବି. (ପା. କର୍ମ)—ଅଳ୍ପତା—

Kami A little; deficiency.

କମି ବୈ. ଦେ. ବିଶ—ଅଳ୍ପ; ନ୍ୟୁନ—

କମିତୀ Little; deficient.

କମିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ସ୍ତ୍ର. (ସ୍ତ୍ର. କର୍ମ; ଭୂଲ) ହି. କମିଆ—

Kamīāṇī

କାମିଆ (ଦେଖ)

(କମିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

Kamīā (See)

କମିଆସିବା—ଦେ. କି—୧ । କ୍ରମଶଃ କମିବା—

Kamīāsibā

1. To abate slowly.

କମିଆସା

୨ । କମିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା—

ସଫଟାୟା

2. To begin to abate.

କମିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କମିଜ, ଫ୍ରେସ୍. ସେମିଜ; ପର୍ସିଆନ୍. କମିଜା)—

Kamij

କାମିଜ କୁର୍ତ୍ତାବିଶେଷ—Shirt.

କମିଜ

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ଭିଲ ଓ ହାତରେ କପ୍ ବା ରୁଜ ଥାଏ; ଏହାର ଛାତିପାଖ ଅଧର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେଲ ଥାଏ । କମିଜର ରୁଜରେ ଓ ଛାତିରେ ବୋତାମ ଲାଗି ଥାଏ; ଏହା ସାଦେବମାନଙ୍କଠାରୁ ଦେଖାଦେଖି ଆମ ଦେଶରେ ଚଳିଅଛି । କମିଜ ଉପରେ କୋର୍ଟ ପିନ୍ଧା ଯାଏ ।]

କମିଜ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—କମିଜ (ଦେଖ)

Kamij

Kamij (See)

କମିଟି କରିବା—ବୈଦେ. କି (ଇଂ. କମିଟି)—ଦଉରାସପର୍କ କରିବା—

Kamit karibā

To commit a criminal case to

କମିଟିକରା

the session court for trial.

କମିଟିକରଣ

କମିଟିମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କମିଟିମେଣ୍ଟ)—

Kamitment

ଗୁରୁତର ଅପରାଧଭାର ମକଦ୍ଦମାର ଦଉରାସ

କମିଟିମେଣ୍ଟ

ପ୍ରେରଣ; ଦଉରାସପର୍କ—Commitment of

କମିଟିମେଣ୍ଟ

a criminal case to the session court

for trial.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଅପରାଧମାନ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟମାନେ ବିଚାର କରି ଅପରାଧୀର ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ନରହତ୍ୟା, ପାଶବପ୍ରଭୃତି ଚରତାର୍ଥକରଣ ଆଦି କେତେ ଗୁରୁତର ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗୁରୁତର ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ଓ ତାକୁ ଅପରାଧମାନ ସେସନ୍ ଜଜଙ୍କ ବିଚାରଯୋଗ୍ୟ ଥିବାରୁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟମାନେ ତାକୁ ଅପରାଧମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ପ୍ରାଥମିକ ଭାବେ ବିଚାର କରି ତାକୁ ମକଦ୍ଦମାମାନ ବିଚାର ପାଇଁ ସେସନ୍ କୋର୍ଟକୁ କମିଟି କରିନ୍ତି ।]

କମିଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିଟି)—

Kamit

୧ । ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତାକୁ ସମିତି—

କମିଟି

1. Working committee of an association;

କମିଟି

Board.

୨ । କୌଣସି ବିଷୟ, ପରାମର୍ଶ, କର୍ମପରିଚାଳନା ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେତେକ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର ବୈଠକ—

2. A sitting of some selected persons for deliberating on certain specified matters.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଅ	ଇ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ୠ	କ	ଦ

କମିଟି ବସିବା—ଦେ. ବି—କମିଟିର ଅଧିବେଶନ ହେବା—

Kamīṭi basibā The holding of a session of a committee.

କମେଟି ବସଣ

କମିଣା—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. କମିନା)—କମଣା (ଦେଖ)

Kamīṇā Kamaṇā (See)

କମିନା—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା.)—କମଣା (ଦେଖ)

Kamīnā Kamaṇā (See)

(ଯଥା—କମିନା ଗାଈ, କମିନା ଘୋଡ଼ା, କମିନା ଟୋକା; ଦୁଷ୍ଟ

ପିଲାକୁ ଲୋକେ କୋତୁକରେ କମିନା ଟୋକା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।)

କମିବା—ଦେ. କି. (ଆ. କମ୍)—ନୁ୍ୟନ ହେବା; ଉଣା ହେବା—

Kamibā To abate; to lessen; to decrease; to be deficient.

କମା

ଘଟନା; କମନା

କମିସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିସନ୍)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ

Kamisan କରଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ପାରଶ୍ରମିକ—

କମିସନ 1. Commission or fees paid to an agent.

କମିସନ ୨ । ଦଲ୍ଲଲ୍ ପ୍ରାପ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ—2. Broker's commission or percentage.

୩ । ରାଜାଦେଶରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ତଦନ୍ତ କରି

ଉପୋହେ କରିବା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ

ପଞ୍ଚାଏତ—3. A board of persons engaged

by the Government to inquire into certain

matters; a commission of inquiry.

କମିସନ୍ ଏଜେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିସନ୍ ଏଜେଣ୍ଟ)—ଦଲ୍ଲଲ୍—

Kamison ejent Commission agent; broker.

କମିସନ ଏଜେଣ୍ଟ

କମିଶନ ଏଜେଣ୍ଟ

କମିସନର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିସନର)—ରାଜନୀତି ବିଭାଗର

Kamisanar ଉପରସ୍ଥ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—Commissioner; the

କମିସନର administrative head of a Division.

କମିଶନର

କମିସନରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିସନର)—କମିସନର ସାହେବଙ୍କ

Kamisanari ଅଫିସ୍—The office of a Commissioner.

କମିସନ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମିସନ)—

Kamisan ୧ । କମିସନର ସାହେବଙ୍କ କଚେରୀ—

1. The court of a Commissioner.

୨ । (ଇଂ. କମିସନ୍)—କମିସନ୍ ୧/୨ (ଦେଖ)

2. Kamisan 1-2 (See)

କମେଇ—ଦେ. ବି—କମାଇ (ଦେଖ)

* Kamei Kamāi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି. (ଭୁଲ ବ. କାମାଇ)—

୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସରଗ୍ରହଣ, ଛୁଟି, ଅବକାଶ—

1. Leave from work.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତି; ଗରୁଦାକ୍ଷ—

2. Absence from work or duty.

କମେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—କମିଇ (ଦେଖ)

Kamej Kamij (See)

କମେଟି—ପ୍ରା. ବୈଦେ. (ଇଂ. କମିଟି)—କମିଟି (ଦେଖ)

Kameṭi Kamīṭi (See)

କମେଟି (ଯଥା—ସାକ୍ଷିଗୋପାଳ ଟେମ୍ପଲ୍ କମେଟି)

କମେଟି

କମେଡି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମେଡି)—ପରଶାମରେ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ନାଟକ,

Kamedī ମିଳନାନ୍ତକ ନାଟକ—Comedy.

(ଟ୍ରାଜେଡି—ବିପତ୍ତି) [ଦ୍ର—କମେଡରେ ହାସ୍ୟରସ ପ୍ରଧାନ ରସ

କମେଡି ଓ ଏଥିରେ ବିଜେଦ, ମୃତ୍ୟୁ, ଦୁଃଖ ଆଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା

ନ ଥାଏ ।]

କମୋଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମୋଡ)—ସାହେବ ଓ ସାହେବ ଇଙ୍ଗିଆ-

Kamod ବାବୁମାନେ ଝାଡ଼ାଫେରବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଲାଧାରସ୍ତ୍ର,

କମୋଡ ବାବୁ—Commode.

କମୋଡ

କମ୍ପ (ଧାତୁ)—ସ—କମ୍ପିତ ହେବା, ଅଭିବା—

Kamp (root) To tremble; to shake.

କମ୍ପ—ସ. ବି. (କମ୍ପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—

Kampa ୧ । ଧର, ଅଭିବା; ଧୁରୁଧୁରୁ ହେବା—

1 Tremor; trembling; quivering; shivering; shaking.

୨ । ହଲବା; ଦୋହଲବା—2. Oscillating.

୩ । ଆନ୍ଦୋଳନ—2. Vibration; agitation.

୪ । ଶୁଙ୍ଖାରର ସାତ୍ତ୍ଵିକଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ଏଥିରେ

କାମାର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ମୁହୂର୍ତ୍ତୁଃ କମ୍ପେ)—

4. One of the signs of a love-sick person; viz. shudder.

୫ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ମନ୍ଦିର ବା ସ୍ତମ୍ଭର ନାଟରେ ବା ଉପରେ

କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ କରମଙ୍ଗିଆ କାମ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର)—

5. (architecture) Waves of fretwork in a temple or pillar.

କମ୍ପଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସ. କମ୍ପ)—ଉପାର୍ଜନ; ଅର୍ଜନ—

Kampai Earning.

ଦେ. କି. (କମ୍ପିବା କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ଭୂତାତ୍ମ ସ୍ଵରୂପ

ଏକବଚନ)—କମ୍ପିତ ହୁଏ—Trembles.

କମ୍ପକମ୍ପା—ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍ପ ଧାତୁ)—

Kampakampā ୧ । ଏକଜାତୀୟ ବୃଦ୍ଧିଅର୍ଣ୍ଣ—

1. A kind of spider with very long slender legs; Pholcus Phalangioides.

ପାଥାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାଜମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ା ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ, ଏମାନେ ସବଦା କମ୍ପୁଥିବାବୁ ଏମାନଙ୍କର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୧ । ଦେ. ବିଶ. ସୁ—ଅରଥରୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି); ସେ ସବଦା ଅରୁଥାଏ—

1. Trembling; tremulous. (person)

କମ୍ପକମ୍ପା ୨ । (ସେ ଡରରେ ଥରେ) ଶୁଭୁ, ଡରୁଆ—

କମ୍ପକମ୍ପା } ୩. 2. Timid; timorous.
କମ୍ପକମ୍ପେଇ }

କମ୍ପକମ୍ପି—ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍ପ ଧାତୁ)—

Kampakampi ଉପସ୍ଥିତ କମ୍ପନ—

କମ୍ପକମ୍ପି Shivering.

କମ୍ପକମ୍ପିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କମ୍ପକମ୍ପା (ଦେଖ)

Kampakampiā Kampakampā (See)

କମ୍ପକମ୍ପି—ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍ପକମ୍ପି)—ସର୍ବାଙ୍ଗର କମ୍ପ ସହିତ ଅନୁମତ

Kampajara କରବା କମ୍ପ—The ague; intermittent

କମ୍ପାଞ୍ଚର fever.

କମ୍ପାଞ୍ଚର; ଜୁଡ଼ି

କମ୍ପକମ୍ପି—ସ. ବି. (ମ.ପ.ଲେ, କମ୍ପସ୍ଥିତ କମ୍ପ)—କମ୍ପକମ୍ପି (ଦେଖ)

Kampajwara Kampajara (See)

କମ୍ପନ—ସ. ବି. (କମ୍ପ ଧାତୁ + କମ୍ପ. ଅନ)—କମ୍ପ; ହଲବା; ଥର,

Kampana ଉତ୍ସାହ ସଞ୍ଚାଳନ—Shivering; trembling;

tremor; quake; agitation.

ସ. ବିଶ—୧ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) କମ୍ପକମ୍ପି—

1. Shivering; trembling.

୨ । (କମ୍ପ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତୁ କମ୍ପି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

କମ୍ପକମ୍ପିଦକ—2. Producing shivering

କମ୍ପକମ୍ପି—ସ. ବିଶ. (କମ୍ପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—କମ୍ପିତ

Kampāniya ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Capable of being

shaken.

କମ୍ପକମ୍ପି—ସ. ବିଶ. [କମ୍ପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ (ଶାନର୍)]—

Kampamāna ୧ । କମ୍ପୁଥିବା; ଥରୁଥିବା—

(କମ୍ପମାନା—ଶ୍ରୀ) 1. Trembling; quaking; shivering; vibrating.

୨ । ଉତ୍ସାହ ସଞ୍ଚାଳନ—

2. Waving; moving to and fro.

୩ । ଶୁଭରେ ବା ଭୟରେ କମ୍ପିତ—

3. Trembling with anger or fear,

ଏପରି ବହୁଳେ ସେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି;

ରସରେ ସେ ଗୁଳା ହୋଇ କମ୍ପମାନ—

କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କମ୍ପର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଇ (ଦେଖ)

Kampar Mai (See)

କମ୍ପଲସରୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ)—୧ । ଯାହା କରବାକୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ

Kampalsari ବାଧ୍ୟ କରାଯାଏ, ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ—

କମ୍ପଲସରୀ 1. Compulsory; forcible.

କମ୍ପଲସରୀ ୨ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପଢ଼ିବାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ବାଧ୍ୟ—

2. Compulsory (subject).

[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂ. ଶବ୍ଦ ପରେ ଇଂ. ସବ୍ଜେକ୍ଟ (ଶୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥ)

ବିଷୟ) ଶବ୍ଦ ଯୋଗ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କମ୍ପି—ଦେ. ବି (ସ. କମ୍ପନ)—କମ୍ପନ—

Kampā Shivering.

କମ୍ପି ଦେ. ବିଶ.—ଅରଥରୁଆ, ଅରୁଥିବା—

କମ୍ପକମ୍ପି Shivering; quaking, trembling.

କମ୍ପିକା—ବେ କି—(ସ. କମ୍ପ ଧାତୁ, କମ୍ପିବାର ଶିଜନ୍ତୁ ରୂପ)—

Kampāibh ୧ । କମ୍ପ ଜାତକରା, ଥରୁଥିବା—

କମ୍ପାନ 1. To cause to tremble; to cause vibration.

କମ୍ପାନା ଚକ୍ର ବଜାଇ ହୋଇ ବଦଳ

ଚରାଇ ଚରଣନେ ଭୁଜନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତାବିଶ୍ଳେଷଣ ।

୨ । ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ କରବା—

2. To cause to resound or reverberate.

୩ । ହୃଦକମ୍ପ ଉପସ୍ଥିତ କରବା—3. To cause heart-quake; to cause throbbing of the heart.

୪ । ଭୂମିର କମ୍ପ ଉପସ୍ଥିତ କରବା—

4. To cause the earth to shake or vibrate.

ସୈନ୍ୟ ସିବା ଘାତ ମେଦନ କମ୍ପାଇଲେ—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭାରତ ସଭ ।

୫ । (କୌଣସି ବିଷୟଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି) କୌଣସି ଲୋକର ମନରେ ଚିହ୍ନିତା ଜନ୍ମାଇ ଦେବା—

5. To create an impression on the mind of a person by accomplishing a wonder.

କମ୍ପିକା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କମ୍ପ ଧାତୁ)—ଠାକୁରାଣୀବିଶେଷ—

Kampā The name of a village Goddess.

କମ୍ପିଉଣ୍ଡ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—୧ । ହତା; ଅଗଣା; ଗେରଦ—

Kampāund 1. Compound.

କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ୨ । (ବିଜ୍ଞାନ ଓ ରସାୟନ)—ବହୁଦ୍ରବ୍ୟର ମିଶ୍ରଣଜନିତ

କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. (physics and chemistry) Compound.

କମ୍ପିଉଣ୍ଡ ଇଣ୍ଟାରେଷ୍ଟ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ଚକ୍ରବୃଦ୍ଧି ସୁଧ—

Kampāund intāreshṭ Compound interest.

କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ଇଣ୍ଟାରେଷ୍ଟ

କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ଇଣ୍ଟାରେଷ୍ଟ

କମ୍ପିଉଣ୍ଡ ପ୍ରାକୃତ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—(ଡାକ୍ତରୀ) ଦେହର ହାଡ଼

Kampāund phrākohar ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—

କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ଫ୍ରାକ୍ଚର (surgery) Compound fracture,

କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ଫ୍ରାକ୍ଚର

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ	ନ୍

କମ୍ପାଉଣ୍ଡର—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ତାଳୁରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kampāundar Compounder.

କମ୍ପାଉଣ୍ଡର

କମ୍ପାଉଣ୍ଡର

କମ୍ପାଉଣ୍ଡରୀ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାଉଣ୍ଡର + ଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇ)—

Kampāundarī

୧ । କମ୍ପାଉଣ୍ଡରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ—

କମ୍ପାଉଣ୍ଡରୀ 1. The office or work or a compounder.

କମ୍ପାଉଣ୍ଡରୀ ୨ । କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ହେବାଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଜ୍ଞାନ—

2. Necessary knowledge required for acting as a compounder.

କମ୍ପାନୀ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନୀ)—

Kampānī

୧ । ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ଗଠିତ ସ୍ୱୟ—

କମ୍ପାନୀ

1. A mercantile company.

କମ୍ପାନୀ

୨ । ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ—

2. East India Company.

କମ୍ପାନୀ କାଗଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନୀ + ଆ କାଗଜ)—

Kampānī kāgaja ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରିମିସେସ୍

କମ୍ପାନିକାଗଜ

ନୋଟ୍—Government promissory

କମ୍ପାନିକାଗଜ

notes.

କମ୍ପାନୀ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନୀ + ଟଙ୍କା) ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ—

Kampānī tāṅkā କମ୍ପାନୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭାରତରେ ପ୍ରଚ୍ଛଦିତ ରୌପ୍ୟ—

କମ୍ପାନି ଟଙ୍କା

ମୁଦ୍ରା—Silver rupee promulgated

କମ୍ପାନୀ ସିକା in India by the East India Company.

କମ୍ପାନୀ ବାହାଦୁର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନୀ ଓ. ଫା. ବାହାଦୁର) ବି.—

Kampānī bāhādur ଭାରତକୁ ଅଧିକାର କରିଥିବା ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ—

କମ୍ପାନି ବାହାଦୁର

କମ୍ପାନୀଙ୍କର ଭାରତରେ ତାଙ୍କ ନାମ—Popular

କମ୍ପାନି ବାହାଦୁର name of the East India Company

(in India).

କମ୍ପାନିତ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (କମ୍ପାନି + ଅନ୍ତ) କମ୍ପାନିତ—

Kampānitā Attended with trembling; attacked

(କମ୍ପାନିତ—ଶ୍ରୀ)

with tremor; shivering.

କମ୍ପାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାସ)—ନକସା ମାପ କରିବାର ଦ୍ୱିବାକ୍—

Kampās

ବିଶିଷ୍ଟ ଗଣ୍ଡାସ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—A pair of

compasses.

କମ୍ପାସ ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ଜାହାଜିଆଙ୍କ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶିତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—

କମ୍ପାସ

Mariner's compass.

କମ୍ପି କରିବା (ତାକୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅମ୍ଳଜଳରେ ଦେହ

Kampi karibā

ଅଭିବା—Trembling due to

indigestion.

କମ୍ପିତ—ଦେ. ବି. (କମ୍ପି + ଯାଉ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । କମ୍ପିତ—

Kampita

1. Trembling; shivering.

୨ । ଆନ୍ଦୋଳିତ—2. Moving to and fro

୩ । (+ କର୍ମ. ତ)—ଗୁଳିତ—3. Caused to move to and fro.

୪ । ଭୀତ; ଭୟାବ୍ଧ—4. Shaking with fear; frightened with terror; terrified.

୫. ବି. (+ ଭାବ. ତ)—ଗୁଳନ; କମ୍ପନ—

Tremor; vibration.

କମ୍ପିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍ପି ଧାତୁ)—୧ । କମ୍ପିତ ହେବା, ଅଭିବା—

Kampibā

1. To shake; to tremble.

କାମ୍ପା ନିକଟେ ଥିବା ବଳୁ ପୃଥ୍ୱୀ ଦଳ୍ବିତ କଣ୍ଠ । ସରଳା. ମହାବରତ ଉଦୋଗ.

କାମ୍ପା

୨ । ଶ୍ୱାସ ବା ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. To be

(କମ୍ପାରିବା—ଶିଳ୍ପୀ ରୂପ) agitated, or restless with rage or fear.

୩ । ଶ୍ୱାସରେ ଅଭିବା—3. To tremble with rage.

କମ୍ପ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାମ୍ପ)—୧ । ଚମ୍ପୁ; ଚଉଟି—

Kampu

1. Tent.

କମ୍ପା ୨ । ସେନାବିହାର; ଶୁଭି, ପଲଟେଣ୍ଟ ରହିବା ଭେଦ—

କମ୍ପା

2. Camp; cantonment; barracks for soldiers.

କମ୍ପେୟାର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତୁଳନା, ମୁକାବିଲା—

Kampeār

Act of comparing.

କମ୍ପେୟାର

କମ୍ପେୟାର

କମ୍ପେୟାର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନକଲ ହୋଇଥିବା

Kampeārār

ଦଲିଲକୁ ଅସଲ ଦଲିଲ ସଙ୍ଗେ ମୁକାବିଲା କରେ—

କମ୍ପେୟାର

A comparer of copied documents

with the original ones.

କମ୍ପେୟାର କ୍ଲର୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସଲ ଦଲିଲ ସଙ୍ଗେ ନକଲ

Kampeārīng klark

ହୋଇଥିବା ଦଲିଲକୁ ମୁକାବିଲା କରିବା

ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମଚୀ—A comparing clerk.

କମ୍ପୋଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପୋଜ)—ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧରେ ସିଧା ଟାଇପ୍‌ମାନ

Kampoj

ସଜ୍ଜିତ କରି ଅକ୍ଷର ଯୋଡ଼ିବା କର୍ମ—

କମ୍ପୋଜ୍

Composing (in printing).

କମ୍ପୋଜ

କମ୍ପୋଜ କରିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଲେଖାକୁ ଶୁଦ୍ଧିବା ପାଇଁ ଅକ୍ଷର—

Kampoj karibā

କମ୍ପୋଜ କରି ଟାଇପ୍ ଯୋଡ଼ିବା—

କମ୍ପୋଜ କରା

To compose or set types in a block

କମ୍ପୋଜ କରା

for printing.

କମ୍ପୋଜିଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ କର୍ମଚୀ

Kampojītar

ଶ୍ରେଣୀ ନିମନ୍ତେ ଅକ୍ଷରକମ୍ପୋଜ କରି ଟାଇପ୍

କମ୍ପୋଜିଟର

ଯୋଡ଼ନ୍ତି—The compositor of a print-

କମ୍ପୋଜିଟର

ing press.

କମ୍ପୋଜିସନ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ପ୍ରକାଶିତ ରଚନା; ରଚନା—

Kampojisan

Composition.

କମ୍ପୋଜିସନ

କମ୍ପୋଜିସନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ସ୍ଥଳରେ ଥିବା ଅଥବା ଓ ମାଞ୍ଚା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବଣି ବା ମାଞ୍ଚାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ କମ୍ପ୍ରାବ ଲେଖନ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି । ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବଣି ବା ମାଞ୍ଚାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂଗ୍ରହ — 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବ, 'କମ୍ପ୍ର' ନ ମିଳିଲେ 'କମ୍ପ୍ର' ଖୋଜିବ, 'କମ୍ପ୍ର' ନ ମିଳିଲେ 'କମ୍ପ୍ର' ଦେଖିବ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବ ।

କମ୍ପ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ର)—୧ । କମ୍ପିତ; ଚଳିତ—
Kampra 1. Trembling; moving.

୨ । ଭୀତ—2. Terrified

କମ୍ପ୍ର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ କମ୍ପ)—୧ । କମ୍ପ—

Kampha 1. Catarrh.

୨ । ଶର୍ଦ୍ଦି ଓ କାସ—2. Cold and cough.

୩ । ଶ୍ଳେଷ୍ମା—3. Phlegm, rheum.

କମ୍ପ୍ର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପର୍ଟର୍)—ପଶମର ମସୃକ ବା
Kamphata ଗଳାବେଷ୍ଟନୀ—A comforter; a knit
କମ୍ପଟ୍ଟିବ woollen tippet, long and narrow, for
କମ୍ପଟ୍ଟି tying round the head or neck.

କମ୍ପଟ୍ଟି—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କମ୍ପଟ୍ଟି)—କମ୍ପଟ୍ଟି (ଦେଖ)
Kamphatar Kamphat (See)

କମ୍ପ୍ର (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା; ଗଲ କରିବା—

Kamba (root) To move; to go.

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ = ଗଲ କରିବା + କର୍ମ. କଲ; କ ଶ୍ରୁତିରେ
Kambala ବ)—୧ । ମେଷାଦଳେମନ୍ତମିତ ବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

1. Blanket; a rug

୨ । (+ କର୍ତ୍ତ୍ତି. କଲ)—ନାଗ ବିଶେଷ—

2. Name of a class of Hindu mythological
serpents.

୩ । ଉତ୍ତରାସ୍ତ୍ର—3. A sheet.

୪ । ଉତ୍ତରାସ୍ତ୍ର; ପ୍ରାବାର, ଶୀତବସ୍ତ୍ର—

4. Woollen wrapper.

୫ । କୃମି—5. Worm.

୬ । ଗୋରୁଙ୍କ ଗଳକମ୍ପ୍ରା; ଗୋରୁଙ୍କ ଗଳା ତଳେ ଓହ୍ଲାଇ
ଥିବା ଚର୍ମ—6. The dewlap of cattle.

୭ । ମୃଗବିଶେଷ—7. A class of deer.

୮ । ଜଳ—8. Water.

କମ୍ପ୍ରା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କମ୍ପ୍ରା)—କମ୍ପ୍ରା (ଦେଖ)

Kambala Kamala (See)

କମ୍ପ୍ରାବିହ୍ୟାକ—ସଂ. ବି. (କମ୍ପ୍ରାବ + ବିହ୍ୟା ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ +
Kambalibhhyaka ଶାବ୍ଦେ. କ; କମ୍ପ୍ରା ବା ବଳଦଙ୍କଦ୍ୱାରା
ବୁଝା ହେବା)—ବଳଦଗାଡ଼ି, ବୃଷ ଦ୍ୱାରା ଟଣା ହେବା
ଶଗଡ଼—Cart drawn by bullocks or bulls;
bullock-cart.

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କମ୍ପ୍ରା = ଗଳକମ୍ପ୍ରା + ଅଧି. ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍;
Kambali ୧ମା. ୧ବ.)—

(କମ୍ପ୍ରାବ—ଶ୍ରୀ) ୧ । ବୃଷଭ; ବୃଷ—1. Bull.

୨ । ବଳଦ—2. Bullock.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କମ୍ପ୍ରାବିଶିଷ୍ଟ—

1. Having a blanket.

୨ । କମ୍ପ୍ରା ପରିହୃତ—2. Wearing a blanket.

ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ—କମ୍ପ୍ରାବ ଡାକନାମ—A name for calling
a woman named Kamala.

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ = ଗଲ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବି)—

Kambi ୧ । ଦକ୍ଷିଣ, କରତୁଳି, ଚଢ଼ି; ଜାଲିଚଢ଼ି—1. Ladle.

୨ । ବାଉଁଶର ପଦ—2. The part or section of a
bamboo between two joints.

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ = ଗଲ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇକ + ଅ)—
Kambikā ସଙ୍ଗୀତରେ ତାଳ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ
ବ୍ୟବହୃତ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ହିଁ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା)—A kind
of cymbals or castanets used in ancient
times to keep time in music.

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବା)—କମ୍ପ୍ରା (ଦେଖ)—
Kambi Kambi (See)

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ର)—
Kambu ୧ । ଶଙ୍ଖ—1. Conch.

୨ । (କମ୍ପ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ର) ଶଙ୍ଖ; ଶଙ୍ଖକର୍ମିତ ବଳୟ—

2. Bracelet; a wristlet of conch-shell.

୩ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ—3. Finger-ring.

୪ । ଗଜ, ହାତୀ—4. Elephant.

୫ । ଶମ୍ଭୁକ, ଶାମ୍ଭୁକ—5. Shell.

୬ । କମ୍ପ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣ—6. Rainbow-colour.

୭ । ଗଳଦେଶ, ଗ୍ରୀବା—7. Neck.

୮ । ପଞ୍ଜା ହାଡ଼—8. Hollow bone.

୯ । ଚୋର—9. A thief; a plunderer.

ଦେ. ବିଶ—ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ରିତ, କମ୍ପ୍ରା—Multicoloured.

କମ୍ପ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ)

Kambuka (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Aśwagandha (See)

କମ୍ପ୍ରାକଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଉପମିତ ସମାସ, କମ୍ପ୍ରା ପରି କଣ୍ଡ)—

Kambukanṭha ଶଙ୍ଖ ପରି ରେଖାତ୍ରୟଯୁକ୍ତ ଗଳଦେଶ—

(କମ୍ପ୍ରାକଣ୍ଡ—ଶ୍ରୀ) 1. A neck bearing horizontal lines
like those of a conch shell.

୨ । କଳ୍ପପରିଶେଷ—2. A species of tortoise.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶଙ୍ଖ ପରି ରେଖାତ୍ରୟଯୁକ୍ତ
ଗଳଦେଶବିଶିଷ୍ଟ (ପୁରୁଷ)—

(a man) Having the neck marked with
horizontal lines like a conch.

କମ୍ପ୍ରାଗ୍ରୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ, କମ୍ପ୍ରା + ଗ୍ରୀବା)—

Kambugrība କମ୍ପ୍ରାକଣ୍ଡ (ଦେଖ)

(କମ୍ପ୍ରାଗ୍ରୀ—ଶ୍ରୀ)

Kambukanṭha (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘ରୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକ୍ସ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କରମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କରମା (ଦେଖ) —

Karmā Karamā (See)

କରମି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କର୍ମୀ)—କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳତାବ୍ୟଞ୍ଜକ

Karmi ଉପାଧିବିଶେଷ—A title indicating diligence.

କରମେକର୍ମେ—ପ୍ରା. (ଭଦ୍ରକ) ଅ (ସଂ. କର୍ମେ)—କ୍ରମେ କ୍ରମେ, କ୍ରମଶଃ—

Karmekarme Gradually; by degrees.

କରଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି ଓ ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁଲ, ହି. କରେଲ) ବି.

Karlā (ସଂ. କାରବେଳ) କଲର—(ଫଳ ଓ ଲତା) (ଦେଖ)

Kalarā (fruit and creeper) (See)

କରଶି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଶି (ଦେଖ) —

Karsi Karsi (See)

କର—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ = କରବା + କର୍ମ. ଅ; କୃ = ନିଷେପ କରବା +

Kara କର୍ମ. ଅ) — ୧ । କରଣ—1. Ray of light.

୨ । କରକା; କୁଥପଥର—2. Hailstone.

୩ । ରଜସ୍ୱ, ଶଜଣା—3. Revenue; rent

୪ । ଶୁଳ୍କ—4. Tax; cess.

୫ । ହସ୍ତ—5. Hand.

୬ । ହସ୍ତିଶୁଣ୍ଠି—6. Elephant's trunk.

୭ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

7. A family-title of Brahmins.

୮ । (କୃ ଧାତୁ = କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କର୍ତ୍ତା—

8. Doer.

(କର—ଶ୍ୱା) ୯ । (ଉପପଦର ପରେ ଥିଲେ) —କାରକ; ଜନକ

(ଯଥା—ଉତ୍ପାଦକ, ଅର୍ଥକର, ବଳକର, ଲଜ୍ଜାକର) —

9. A suffix denoting doing, producing and resulting in, and having the same meaning as the ‘er’ suffix in English.

ପ୍ରା. (ଭଦ୍ରକ) ବି (ଭୁଲନାକର ଘରବାଡ଼ି ସ୍ଥଳରେ ଘରବାଡ଼ି;

ଭୁଲ. ହି. କରକିହି) — ୧ । ପାର୍ଶ୍ୱ, କଡ଼—

1. Side; flank

ଯଥା—(‘କଡ଼’ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦମାନ ‘କର’ ସଙ୍ଗେ ଭଦ୍ରକଲୋକବାସୀ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—କରପଟ୍ଟ; କରବାଗ]

ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶର ତାମ୍ବୁଲୀ ଜାତିର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family-title amongst the betel-farmers and betel sellers in Bengal.

୨ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ସପ୍ତମ ଓ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଉତ୍କଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ରାଜବଂଶ—2. A dynasty of kings reigning in Orissa in the 7th and 8th centuries A. D.

୩ । ଦ—ଏହି ବର୍ଣ୍ଣାପୁରାଣମାନେ ମହାଯାନ ବୌଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଏହି ବର୍ଣ୍ଣର ଜଣେ ରାଜା ଶୁଭକର କେଶରୀ ଚାନ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କ

ନିକଟକୁ ‘ବୁଦ୍ଧାବତଂସକ ସୁତ’ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥ ଉପଭୋକନସ୍ୱରୂପ ପଠାଇଥିଲେ ।]

ଦେ. କି—କରବା କ୍ରିୟାର ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ ଏକ ଓ ବହୁବଚନ ନିତ୍ୟ-ପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଅନୁଜ୍ଞାରେ ରୂପ—The form of the verb to do in present tense, and imperative mood in the second person singular and plural.

କରକ—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ = କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —

Karaka ୧ । ଦାଡ଼ମ୍ବ, ବୃକ୍ଷ, ଭାଲମ୍ବ, ଗଛ ଓ ଫଳ—

1. Pomegranate tree and fruit.

ବୈଜ୍ଞାନିକ ସ୍ୱରସାରସା କରକର ବାକ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ. ୧୧୭

୨ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—2. Name of a bird (M. W.)

୩ । ଷଡ଼େଇରେ ଭିଆର ପାତ୍ରବିଶେଷ—

3. A cocoanut-shell hollowed to form a cup.

୪ । କମଣ୍ଡଳୁ—4. An ascetic's water vessel,

୫ । କରଞ୍ଜଗଛ—5. Pongamia Glabra (tree.)

୬ । କୋବିଦାର ଗଛ—6. Bauhinia Variegata

୭ । କରଶର ବୃକ୍ଷ—7. Nerium Odorum (tree).

୮ । ବଲ୍ଲୁଲ ବୃକ୍ଷ; ବଉଳ ଗଛ—

8. Mimosa Elengi (tree).

୯ । ଷଡ଼େଇ—A cocoanut shell.

୧୦ । ଛତୁ—1. Fungus; mushroom (M. W.)

୧୧ । ପଲ୍ଲୀଶଗଛ—11. Betea Frondosa (tree) (M. W.)

୧୨ । (କର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) — ରଜସ୍ୱ—12. Tax.

କରକଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଡ଼କ) —ଏକ ପ୍ରକାର ସମୁଦ୍ର-ଲବଣ—

Karakacha A kind of sea-salt.

ବ୍ୟବହାର [ଦ୍ର—ଲୁଣ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଭିଆର ହୁଏ; ସେହି

କରକଚ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲୁଣର ନାମ କରକଚ ଓ ପଙ୍ଗା । ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଜମିରେ କଥାରି କର ସେଥିରେ ସମୁଦ୍ରପାଣି ମଡ଼ା ପାଣିକୁ ପକନ ଓ ଖରାରେ ଶୁଖାଇବା ପରେ ଭୂମିରୁ ରାଖି କର ଯେଉଁ ଲୁଣ କରଯାଏ ତାକୁ କରକଚ ଲୁଣ ଓ ସମୁଦ୍ରପାଣିକୁ ଜାଲ ଦେଲେ ଯେଉଁ ଲୁଣ ହାଣ୍ଡିତଲେ ବସିଯାଏ ତାକୁ ପଙ୍ଗା ଲୁଣ କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. କର୍କଶ) —କର୍କଶ—Rough.

କରକଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍କର) —ଚୂନ ମିଶ୍ରିତ ଗୋଡ଼ି; ପଥର ଗୋଡ଼ି;

Karakachā କରକଚ—Concrete; rubble.

କରକ, ବ୍ୟବହାର [ଦ୍ର—ଏହା କୋଠାର ଶୁଭ ଓ ମେଳିଆରେ ବାଡ଼ିଆ କରକରାପଥର ଯାଏ ।]

ଦେଉଳ ନବଦ୍ୱାର ସେ ଅଟଇ, କରକର ପରେ ଶୁଣ ସେ ଦେଉ ।

ପ୍ରାଚୀ. ବାରବା. ପରଦେଶିକ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ

କରକଚି—ଦେ. ବିଣ.—୧ । କୋମଳ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

Karakachi 1. Soft.

୨ । ଅପକ୍ୱ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—2. Unripe.

୩ । ଅପୁଷ୍ପ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—3. Undeveloped.

କରକଚିଆ—ଦେ. ବିଣ.—କରକଚ ବା ପଥରଗୋଡ଼ା ପରି ଟାଣୁଆ ଓ

Karakachiଠ ଦରସିଣା, ଅର୍ଦ୍ଧସିକ, କରଥା—
Half-boiled and hard.

କରକଚ୍ଛପିକ—ସ. ବି. (କର + କଚ୍ଛପ + ଇକ)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦ୍ୱସ୍ତବସ୍ତୁର

Karakachchhapika କଚ୍ଛପାକାର ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; କୂର୍ମ ମୁଦ୍ରା—

(କରକଚ୍ଛପିକା—ଶ୍ଳୀ) A Tantric pose of the two palms
of the hands held together
like the back of a tortoise.

କରକଟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କର୍କଟ)— ୧ । କର୍କଟ, କଙ୍କଡ଼ା—

Karakata 1. Crab.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରାବଣ ମାସ, ସୌରକଙ୍କଡ଼ା ମାସ—

2. The month of Śrābana.

କରକଟ ସରକଟ, ସିଂହ ଶ୍ରାବଣ କନ୍ୟା, କାନେ କାନ୍ ।

କର୍କଟ ଚନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟା ବରଷିଲେ କାହିଁ ରହିବୁ ମନ । କୃଷିବଚନ ।

କରକଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ମର୍କଟିଆ, ବାମନରୂପୀ—

Karakatiā Stunted, dwarfed in growth.

ମବକୁଟେ

ଡିକ୍କନା

କରକଣ୍ଟକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର + କଣ୍ଟକ)—ହାତର ନଖ—

Karakantaka Finger nail of the hand.

କରକବହ—ଦେ. ବି. (କରକ = କମଣ୍ଡଳୁ + ବହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Karakabaha ଯୋଗୀ—A sage; anchorite.

କାମିନୀ କରକବହ ଦଶା ନ ବଜାଇବ ରସେ ରସନା ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

କରକବାଜି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କରକ + ବାଜି) ତାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜି—

Karakabaja Pomegranate seed.

କରକର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଭୂଳ. ସଂକଳନ) ଅ.—ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ୟ, କର-

Karakara କର ହାସ୍ୟ—Loud laughter; horse-laugh

କଲ କଲ କରକର ହୋଇ ଗୋପୀ ହସନ୍ତ । ଗାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କହ କହ ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟମୂଳ; ହସହସ—

1. Laughing; loudly.

କିବକିବ ୨ । (ସ. କର୍କର = ଗୋଡ଼)—ଝେବାଇବାକୁ କରକ

କିରକିର ବାଲିଯୁକ୍ତ (ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ)—2. Grating to the
teeth while eaten; having sand mixed in it.

କରକଶ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସ. କର୍କଶ)—କର୍କଶ (ଦେଖ)

Karakasha Karkasha (See)

ରୂପ ସଦୃଶ ମନସ ବୁଦ୍ଧିରୁ କରକଶ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

କରକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (କରକ + ଶ୍ଳୀ. ଅ)—ଗୁଆପଥର—

Karakā Hailstone.

କରକାପାତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କରକା + ପାତ)—

Karakāpāta ଗୁଆପଥର ବୃଷ୍ଟି—

Hail; a shower of hailstones.

କରକା - ଦେ. ବି. (ସ. କରକ)—ତାଳମ୍ବ ଫଳ—

Karakā Pomegranate (fruit)

କେଉଁ ଗୋପୀ ଦେଖି କରକା ଭରକି ବୋଲଇ ସଖି ଦେଖ ଦେଖ ।

ଗାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କରକୋରକ—ସ. ବିଣ (ରୂପକ କର୍ମଧା, କର + କୋରକ)—

Kara koraka କେରକା, କୃତକତ; ଯୋଡ଼ାହସ୍ତ —

ବସ୍ୟ ବସେଇ ଧାର ଗିର ବଧର କରକୋରକେ ଗଣେ ସେ ।

ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀବେଳାସ ।

With folded hands.

କରକୋଷ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା, କର + କୋଷ)—ହାତର ପୋଷ—

Karakosha The hollow of the hand.

କରକୋଷ୍ଠୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର + କୋଷ୍ଠୀ) କରତଳସ୍ଥ

Karakoshthī ରେଖାରୂପ, ଯହିଁରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଗ୍ୟ ଗଣନା

କରାଯାଏ—The lines on the palm of the
hand from which a man's lot can be
cast and his future foretold.

କରକୋଷ୍ଠୀ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. (ମ. ପ ଲେ. କର୍ମଧା, କରକୋଷ୍ଠୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ

Karakoshthī bidyā ବିଦ୍ୟା)—କରକୋଷ୍ଠୀ ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟ

ଜୀବନର ଘଟଣା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାପାଇଁ ବିଦ୍ୟା, ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାସ୍ତ୍ର—

Palmistry.

କରଗତ—ସ. ବିଣ. (୨ୟ ତତ୍, କର + ଗତ)—

Karagata ୧ । ହସ୍ତଗତ, ହାତକୁ ଆସିଥିବା—

(କରଗତା—ଶ୍ଳୀ) 1 Come to the hand.

୨ । ପ୍ରାପ୍ତ—2. Received; obtained; attained.

୩ । ଅନ୍ତ୍ରୀୟରୁ ଆଣା ଯାଇଥିବା, ଆୟତ୍ତ, ବଶୀଭୂତ —

3. Brought under control; suborned.

୪ । ପରାଜିତ—4. Subdued.

କରଗା—ବୈଦେ. ବି. (ପା. କାରଗା) —

Karagā ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ତନ୍ତ ତଳେ ଥିବା ଖାଲ—

କରଗା The low hole below the weaver's loom.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିଲାବେଳେ ତନ୍ତୀ ଏ ଖାଲ ମଧ୍ୟକୁ
ଗୋଡ଼ା ଲମ୍ବାଇ କରି ବସେ ।]

କରଗ୍ରାହ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କର + ଗ୍ରାହ) —

Karagraha ୧ । ପାଣିଗ୍ରହଣ; ବିବାହ—1. Marriage.

୨ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ନିକଟରୁ ରଜସ୍ୱ ନେବା—

2. Collection of rent from tenants.

୩ । ହସ୍ତଧାରଣ—3. Holding by the hand.

କରଗ୍ରାହ—ସ. ବିଣ. ଧୂ. (କର + ଗ୍ରାହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ) —

Karagraha ଯେ କର ଗ୍ରହଣ କରେ—

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବାଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

Collecting revenue.

ସ୍ୱ. କ-୧ । (ପାଣିପ୍ରଦାନକାରୀ)—ଭର୍ତ୍ତା, ପତି; ସ୍ୱାମୀ—

1. Husband (who receives the hand of the bride in marriage.)

୨ । ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ କରବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Collector of revenue, tax-collector.

କରଗ୍ରାହକ—ସ୍ୱ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର + ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ୍)—

Karagrāhaka

କରଗ୍ରାହ (ଦେଖ)

Karagrāha (See)

କରଗ୍ରାହୀ—ସ୍ୱ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର + ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.

Karagrāhī ୧ବ)—କରଗ୍ରାହ (ଦେଖ)—Karagrāha (See)

କରଘର୍ଷଣ - ସ୍ୱ. ବି. (କର + ଘର୍ଷ୍ ଧାତୁ = ଘର୍ଷିବା + କର୍ମ. ଅକ୍)—

Karagharṣaṇa ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦଧିମଜ୍ଜନଦଣ୍ଡ, ଖୁଆ—

1. Churning rod.

୨ । (୨ଣ୍ଡୀ ତତ୍)—ହାତ ଘର୍ଷିବା—

2. Rubbing of the hands.

କରଙ୍କ—ସ୍ୱ. ବି. (କୃ ବା କ୍ ଧାତୁ + ଅଧକରଣ. ଅକ୍)—

Karaṅka ୧ । କମଣ୍ଡଳୁ—1. An ascetic's water-pot.

୨ । ନଡ଼ିଆ ଶେଲ—

2. The shell of a cocoanut.

୩ । ଶରୀରସ୍ଥି; କଙ୍କାଳ—3. Skeleton.

୪ । ମୁଣ୍ଡର ଖୋଲପା—4 Skull.

୫ । ଉନ୍ନାପାତ୍ର—5. A beggar's bowl.

୬ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଡ଼ି—6. A small box.

୭ । ଛକା—7. A small pot.

୮ । ଖସର—

8. Portion of a broken earthen pot; potsherd.

୯ । ଉଷ୍ଣୁବିଶେଷ—

9. Name of a kind of sugarcane.

୧୦ । ପାଣିବିଶେଷ—10 A kind of pot.

୧୧ । ଛେପ ପକାଇବାର ପାତ୍ର; ପିକଦାନ—

11. A spittle-pot; spittoon.

କରଙ୍କବାହୀ—ସ୍ୱ. ବିଶ. ପୁଂ. (କରଙ୍କ ବହ୍ + ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;

Karaṅkabāhī ୧ମା. ୧ବ)—ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାମ୍ବୁଲପାତ୍ର ବା

(କରଙ୍କବାହୀ—ଶ୍ଳୀ. ପିକଦାନ ଧରି ଯାଉଥିବା (ଭୃତ୍ୟ)—

(the servant) Carrying the betel-pot

or spittoon with kings.

କରଙ୍କବା—ଦେ. କି—ପକାଇବାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା—

Karaṅkibā To cut into pieces.

କରାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କରଙ୍କ)—୧ । ଜଳପାତ୍ରବିଶେଷ—

Karaṅga 1. A kind of water-pot.

୨ । ନଡ଼ିଆ ଶେଲ—2. The shell of cocoanut

cut open in two halves.

କରଚା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ କରଚ୍)

Karach ୧ । (ଜମିଦାର ସିରଗ୍ରା) ଖଜଣା ଜମାବନ୍ଦର ତାଲିକା—

କଢ଼ା 1. A written assessment-list of tenants.

କରଚା

୨ । ତାଲିକା, ଦୈନିକଲିପି—2. Diary.

୩ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ହୋଇ ଲିଖିତ ବିବରଣ—

3. A detailed statement

[୬—ଏ ଶବ୍ଦ ଚୈତନ୍ୟଚରଣତାମୃତଗ୍ରନ୍ଥରେ ସ୍ୱସ୍ତୁତ ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

କରଚୁଲି—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କର + ଚୁଲି ଧାତୁ; ଯାହା କରଦ୍ୱାରା

Karachuli ଚୁଲିତ ହୁଏ)—A metal ladle with a

କବଚାଳି handle, a big spoonlike thing made

କରଚୁଲି; କରଚୁଲି of metal for stirring boiling matter

and for serving food.

କରବରେ କରୁ ଅଛ କରେ କରଚୁଲି—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କରଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଏକପାଖିଆ—

Karachhardā 1. Situate on one side.

ପାଞ୍ଚହାଡ଼ା ୨ । ଏକାନ୍ତ—

ଅଲଗ 2 Isolated.

୩ । ପାଖଛଡ଼ା, ପାଖରୁ ଅଲଗା—3. Separated from the side; keeping aloof.

କରଛଡ଼ା କରବା—ଦେ. କି—୧ । (ପିଲାକୁ) ପାଖରୁ ଅଲଗା କରବା—

Karachhardā karibā 1. To keep away (a child)

ପାଞ୍ଚହାଡ଼ାକରା from one's side.

ଅଲଗ କରବା ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପୂର୍ବ ଦାୟିତ୍ୱ ନ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ

ହେଲା କରବା—To neglect a work by

shirking the responsibility from

one's self.

କରଛଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଖଞ୍ଜିଆଣ୍ଡରେ ଅଲଗା

Karachhardā debā ରହିବା—To keep oneself at a

ପାଞ୍ଚହାଡ଼ାହସ୍ତା distance from a thing; to keep

ଅଲଗାହୋଇ one's self aloof tactfully.

କରଛଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଶ—କରଛଡ଼ା (ଦେଖ)—

Karachhardā Karachhardā (See)

କରଛି—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସ୍ୱ. କରଞ୍)—କରଞ୍, କରଞ୍, ସେରର

Karachhi ୧ ଓଜନ, ଏକତୋଳା—A standard of

weight; one tola.

କରଜ—ସ୍ୱ. ବି—୧ । (କର + ଜନ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Karaja ନଖ—1. Finger-nail.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଋ

୧ । (କ = ଜଳ + ରଜ୍ଜି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଏହା ପାଣି ପାଖେ

ଉଠିବାରୁ) — ୧ । କରଜଗଛ —

2 A tree; Pongamia Indica

୩ । ବ୍ୟାଘ୍ରନାମ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ —

3 A scented herb.

କରଜ — ୧ । ହସ୍ତଜାତ — 1. Born of the hand

୨ । କରଣଜାତ — 2. Born of the rays.

କରକର ଗମ ଲକ୍ଷଣ କରଜ ପ୍ରଭ ଆମର ପ୍ରବନ୍ଧ — ଉଚ୍ଚ. ବୈଦେହ୍ୟବଳାସ ।

କର୍ଜ ବୈଦେ. କ (ଅ. କର୍ଜ) — ଋଣ — Loan; debt.

କଜ

କରଜ କରବା — ଦେ. କି — ଋଣ କରବା —

Karaja karibh To enter into loan, to borrow.

କର୍ଜକବା

କର୍ଜକରଣ

କରଜଗାତା — ଦେ. କ — (ଅ. କର୍ଜ + ହ. ଶାତା) — ଯେଉଁ ଶାତାରେ

Karajakhath ଋଣର ବିବରଣ ଲେଖା ଥାଏ — A register

କର୍ଜଖାତା in which particulars of loan-transactions

କର୍ଜାକ୍ଷାତା are entered.

କରଜଦାମ୍ — ଦେ. କ (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର) — ଉଧାରଧାର, ସବ

Karajadham ପ୍ରକାରର ଋଣ — Amount of loans of all

କର୍ଜଦାମ kinds due from a man, including

କର୍ଜଦାମ loans, debts, mortgage, pledge,

pawn etc, "debt and loan.

କରଜଦାମ କରବା — ଦେ. କି — ୧ । ଉଧାରଧାର କରବା —

Karajadham karibh 1. To borrow.

କର୍ଜଦାମ କବା କରଜଦାମ କର ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଖରଚରେ ଭାଗୁରଖାବା

କଜ ଦାମ କରଣ ବ୍ୟାଘ୍ରବାଲ ନାହିଁ — ପଞ୍ଜରମୋହନ ହମାଣ୍ଡଠାରୁ ।

୨ । କାଳବାସି କରବା —

2. To take things on credit.

କରଜଦାର — ବୈଦେ. କର (ପା. କର୍ଜଦାର) — ଋଣଗ୍ରସ୍ତ,

Karajadar ଋଣୀ, ଦେଶଦାର — Indebted; involved in

କର୍ଜଦାବ debts.

କର୍ଜଦାର ବୈଦେ. କ — ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ଶାତକ — Debtor.

କରଜଦାର — ବୈଦେ. କ. (ପା. କର୍ଜଦାର) — ଋଣଗ୍ରସ୍ତତା —

Karajadara Indebtedness; state of being involved

କର୍ଜଦାରି in debts.

କର୍ଜଦାରି

କରଜଦାର — ବୈଦେ. କର. (ଅ. କର୍ଜଦାର) —

Karajadara କରଜଦାର (ଦେଖ)

Karajad (See)

କରଜ ଦେବା — ଦେ. କି — ଶାତକକୁ ଋଣ ଦେବା —

Karajadebh To advance a loan to a debtor.

କର୍ଜଦେଷା

କର୍ଜଦେନା

କରଜ ନେବା — ଦେ. କି — କରଜ କରବା, ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ ଗ୍ରହଣ

Karaja nebh କରବା — To enter into loan; to

କର୍ଜନେଷା borrow.

କର୍ଜନେନା

କରଜବାରଜ — ଦେ. କ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ) —

Karajabharaja କରଜଦାମ୍ (ଦେଖ)

Karajadham (See)

କରଜଲଗିବା — ଦେ. କି — (ଧନ ବା ଧାନ) ଋଣରେ ବ୍ୟୟିତ ହେବା;

Karaja lagibh ସ୍ୱପ୍ନରେ ଶତାଧିକ — (money or paddy)

କର୍ଜଳାଗା To be invested in loan.

କର୍ଜାଲଗନା (ଯଥା — ସାଥାନ୍ତର ହଜାରେ ଟଙ୍କା କରଜ ଲଗିଛି ।)

କରଜ (ଇତ୍ୟଦି) — ବୈଦେ. କ. (ଅ. କର୍ଜ, କର୍ଜା) — ଦେଶା; ଋଣ;

Karajh (eto) କରଜ. ବୈଦେ. ଇତ୍ୟଦି (ଦେଖ)

କର୍ଜା Loan, karaja etc. (See)

କରଜ — ୧ । କରଜ ଦିଆ ଯାଇଥିବା —

(ଯଥା — କରଜା ଧାନ ବା ଟଙ୍କା ।)

କର୍ଜା

1. Money (etc) invested on loan.

୨ । ଋଣସମ୍ପର୍କୀୟ (ଯଥା — କରଜା, ଶାତା) —

2. Relating to loan transactions.

କରଜ — ଦେ. କର — ଋଣଗ୍ରସ୍ତ —

Karaji Indebted, heavily involved in debts.

କର୍ଜଦାବ

କର୍ଜଦାର

କରଜଥା — ଦେ. କର — କରଜ (ଦେଖ)

Karajtha Karaji (See)

କରଜୋଡ଼ — ଦେ. କ. (ସ. କର + ଯୋଗ) — ବଦାଞ୍ଜଳ —

Karajorda Folded hands.

ଦେ. କର — କୁତାଞ୍ଜଳ — With the palms of the

hands joined together.

କରଜ — ସ. କ — ୧ । (କ = ଜଳ + ରଜ୍ଜି ଧାତୁ = ଶୋଭିତ କରବା +

Karajja କର୍ତ୍ତୃ ଅ, ଏ ଗଛ ଜଳ ନିକଟରେ ଓ ନିମ୍ନଭୂମିରେ ଉଠେ)

କରଜା — ଏକ ଜାତୀୟ ଗଛ ଓ ତହିଁର ଶିମ୍ବରଳ

କିରାମାଳ; ଚୈତ୍ୟାୟୁଳ ଫଳ —

କରଜ 1. Almus Integrifolia (tree); Pongamia

Indica; Pongamia Glabra.

[ଯୁ — ଏହାର ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ତେପ୍ପା ମଞ୍ଜି ଥାଏ ।

ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ହୁଏ । ଏ ତେଲ ଜାଳିବାରେ ଓ

ଚର୍ମରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବ୍ ଦେଖିବେ ।

ତେ. କାନୁଗା କରଞ୍ଜ ଯୋନିବ୍ୟାପକ, କୁଣ୍ଡ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ, ଗୁଳ୍ମ, ଅର୍ଣ୍ଣ,
 ମ. କରଞ୍ଜ ବ୍ରଣ, କୃମି ଓ କଫନାଶକ; କରଞ୍ଜପତ୍ର କଫ, ବାୟୁ,
 ଗୁ. କରଞ୍ଜ ଅର୍ଣ୍ଣ, କୃମି ଓ ଶୋଥରୋଗରେ ହିତକର । ଏହା
 ସ. ପର୍ଯ୍ୟୟ: ଦେଦକ, କଟୁବିଧାନ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଲଘୁ ।
 ନକ୍ରମାଳ; ଏହି କରଞ୍ଜର ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଲତାଶିଖା ଗଛକୁ
 କରଞ୍ଜ, ଗିଲ ବା ଲତାକରଞ୍ଜ (ସ. କଟୁକରଞ୍ଜ, ବ. ନାଟା-
 କରଜ; କରଞ୍ଜା) ଓ ଅଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛକୁ ବରପୋଲ
 ଚରବିଲ୍ଲ, (ସ. ପୁତୁକରଞ୍ଜ) କହନ୍ତି ।]
 କରଞ୍ଜକ ।

୨ । କରନା (ଦେଖ)

2. Karandh (See)

କରଞ୍ଜକ—ସ. ବ. (କରଞ୍ଜ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—କରଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Karandjaka

Karandja (See)

କରଞ୍ଜନିଳୟ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ—ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ପୁରୁଣୋକ୍ତ ମାତା—

Karandjanilaya The mythological mother of all trees.

ବୃକ୍ଷକର ମାତା ସେ କରଞ୍ଜନିଳୟା

ଲେବେ ବର ଦେଲେ ସେ ଏକା କର ଦୟା ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବିରଚିତ ବନ ।

କରଟ—ସ. ବ. (କ = କଟକୁ + ରଟ୍ ଧାତୁ = ଘୋଷଣା କରବା)

Karata + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କାକ; କୁଆ—1. Crow.

୨ । ହସ୍ତିର ଗଣ୍ଡଦେଶ, ଗଜକୁମ୍ଭ—

2. The temple of an elephant.

୩ । କୁସୁମ, କୁସୁମ ଗଛ—3. Safflower plant.

୪ । କୁସୁମ ଫୁଲ, ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ—4. Safflower.

୫ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—5. A kind of drum.

୬ । (ନାମ) ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶୃଗାଳବିଶେଷ—

6. Name of a jackal in folktales.

୭ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଏକାଦଶାଦି ଶ୍ରାଦ୍ଧ—

7. The funeral Śrāddha performed on the 11th day of death.

୮ । ପାଣିକୁଆ—8. Cormorant (bird)

୯ । ନିନ୍ଦ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—9. A bad Brāhmaṇa.

୧୦ । ନାସ୍ତିକ ବ୍ୟକ୍ତି—

10. An atheist; an unbeliever.

୧୧ । ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—11. An impugner of the doctrines of the Bedas (M. W.)

ସ. ବର୍ଣ୍ଣ—୧ । ନାସ୍ତିକ—1. Atheistic.

୨ । କଳମିଶା ନାଲିଆ—2. Dark red (M. W.)

୩ । ନିନ୍ଦ୍ୟାଶା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. (person) Following a degraded profession.

କରଟକ—ସ. ବ. (କରଟ + କର୍ତ୍ତୃ. କ)—କରଟ (ଦେଖ)

Karataka

Karata (See)

କରଟା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କରଟ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଦୁଃଖଦୋଷ୍ୟା ଗନ୍ଧ;

Karata ସେହି ଗାଈକୁ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଦୁହଁ ହୁଏ—

A cow very difficult to be milked.

ଦେ. ବ. (ସ. କରଟ)—୧ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଏକାଦଶାଦି ଶ୍ରାଦ୍ଧ—

1. The funeral Śrāddha performed on the 11th day of death.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରଥ—2. A very small narrow cloth.

କବତା; କଡତା ୩ । ଘୃତ ତିଳ ଅଦି କୌଣସି ଜଳୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ

କରଦା ପାସଙ୍କୁ ଭରନ୍ତୁରେ ଓଜନ କରବା ସମୟରେ ଶୂନ୍ୟ ଭାଗର ଓଜନ

ଜାଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି ବା ପଥରଖଣ୍ଡ—

3. Bits of stone or earth put in the scale pan for ascertaining the actual weight of the empty pot or receptacle in which ghee, oil or any other liquid articles are about to be weighed.

୪ । ପାସଙ୍ଗ, ଭରନ୍ତୁ ହାଲୁକା ପାଖର ପଲ୍ଲରେ ଯୋଗ

କରଯିବା ମାଟି ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ—

4. Weight added to the lighter pan of a scale to make the beam horizontal before weighing.

[ଦ୍ର—ଭରନ୍ତୁର ଦୁଇ ପାଖର ପଲ୍ଲ ଉଚ୍ଚନୀଚ ଥିଲେ ଭରନ୍ତୁର ଦଣ୍ଡ ତୁମ୍ଭର ସମାନ୍ତର ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ, ଉକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ସମାନ୍ତର ନ ରହିଲେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଠିକ୍ ଓଜନ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଉକ୍ତ ଭରନ୍ତୁ ହାଲୁକା କୌଣସି ପାସ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଓଜନ କରବା ପୂର୍ବରୁ ହାଲୁକା ପାଖର ପଲ୍ଲରେ ମାଟି ବା ପଥରଖଣ୍ଡମାନ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଦଣ୍ଡକୁ ତୁମ୍ଭର ସମାନ୍ତର କରାଯାଏ ।]

କରଟା ଧରବା—ଦେ. କି.—ଧଡ଼ା ଧରବା, ପାସଙ୍ଗ ପକାଇବା—

Karata dharibā To restore equipoise to the beam

କଡତା ଧବା of a scale by putting pieces of earth

ପାସଙ୍ଗ ଧରବା or stone before weighing an article.

କରଟିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କରଟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Karatikā କାକା, ମାଈ କୁଆ—A she-crow.

କରଟି—ସ. ବ. ୧ । (କରଟ = ଗଜଗଣ୍ଡ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା.

Karati ୧ବ.)—ହସ୍ତି—1. Elephant.

୨ । (କରଟ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—ମାଈ କୁଆ—2. A she-crow.

କରଟୁ—ସ. ବ. (କୁ = କୁଣ୍ଡିତ + ରଟ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Karatu ଭୁ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କ ଅଦେଶ)—ଜଳଚର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ;

ଗେଣ୍ଡୁଲିଆ ପକ୍ଷୀ—The Openbill (a wading

bird); the Numidian Crane.

କରଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. କାରବେଲ)—୧ । ଲତାବିଶେଷ; କଲର

Karadā ଫଳ ଓ ଲତା—1. Memordica Charantia

କରଣା (creeper and fruits).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ	ୠ

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲର ଗଛ—

2. Cleistanthus Collinus (a wild tree).

गरारि; गरार; करला [ଦ୍ର—ଏଥିର ବକଳା ନାନା କାମରେ ଲାଗେ; ଏହା ଗଜଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ ।]

କୋଇଲି ପିଆଣାଳ କରଡ଼ା ଅମୃତା—ବୃଷସିଂହ. ମହାବରତ. ବନ ।

୩ । ମୃଗ ବିଷ୍ଣୁ ଅବିର ଛୁଇଁର ଶ୍ୱେପା—

3. Empty pods of cereals.

ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସ. କର୍କଶ)—

୧ । ଦୃଢ଼, ଟାଣୁଆ, ଟାଆଁସା — 1. Hard; tough.

୨ । କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ—2. Inured to rough use.

୩ । କଢ଼ା, ଶରୀ; କଠୋର ନିୟମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—

3. Strict, overstrict.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ, ଚଞ୍ଚଳ—4. Active; fit for work.

କରଡ଼ାପତରଥ (ଇତ୍ୟାଦି) —ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—

Karardāpatariṭh (etc) କଲରପତରଥ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kalarāpatariṭh etc. (See)

କରଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. କରାର, ଭୂଲ. ପାଲ. କଲର)—

Karardī ୧ । ବାଉଁଶଗଜା, ବଶାଙ୍କୁର—

बाँसकानयाकला 1. Tender shoots of bamboo.

୨ । ଜଠରାଗ୍ନି—2. The fire supposed to exist in the human stomach which digests the food.

(ଯଥା—ମୋ କରଡ଼ି ଜଳିଲଣି ।)

୩ । ବିଷ୍ଣୁ, କୋଲଥ ଅବି ଶସ୍ୟର ଛୁଇଁରୁ ଶସ୍ୟକାନ୍ତି ନେଇଥିବା ଯେଉଁ ଶ୍ୱେପା ଅବି ରହେ—3. The empty pods of cereals after the grains are extracted from them.

୪ । ଅମ୍ଳଗଛରୁ ମନକୁ ଝୁଡ଼ିବା ଗଛପାତଳ ଅମ୍ଳ—

4. Fully ripe mango fruits falling down to the ground of their own accord.

(ଯଥା—ଅମ ବାଡ଼ିଆଡ଼ି ଅମ୍ଳ ଗଛରୁ କରଡ଼ି ତ ଖସି ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅମ୍ଳ ପରେଇବା କଥା ?)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ଗଜାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ ବା ଇଥଣ—A sort of food or curry prepared from tender shoots of bamboo.

କରଡ଼ି ଗଜା—ଦେ. ବି—ଗଜା ବାଉଁଶ—

Karardī gajā Tender shoots of bamboo.

बाँसेब कौडक

बाँसका कला

କରଡ଼ି ଜଳିବା—ଦେ. ବି—ଅତିଶୟ ଯୁଧା ଦେଖାଇବା—

Karardī jalibā Feeling of being very hungry.

कोडि जलना

କରଣ—ସ. ବି. ୧ । (କୁ ଧାତୁ=କରିବା + କର୍ମ. ଅନ)—

Karāṇa କାର୍ଯ୍ୟ—1. Action; act. (Apte)

୨ । (+କରଣ. ଅନ) (ବ୍ୟାକରଣ) ଯାହା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ରିୟା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ, କାରକବିଶେଷ—

2. (Grammar) The instrumental case.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟସାଧନବିଶେଷ—3 Instrument by which any work is performed,

୪ । ଉପାୟ, କାରଣ—4. Means to an end.

୫ । କ୍ଷେତ୍ର, ସ୍ଥାନ—5. Place.

୬ । ଗାତ୍ର, ଶରୀର—6. Body

୭ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—7. Organ of sense or action.

୮ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଏକାଦଶପ୍ରକାର କାଳବିଭାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—

8. One of the eleven divisions of the time of the day according to Hindu astrology

୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ) ଶୂଦ୍ରାଗର୍ଭଜାତ ବୈଶ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ, ଶୂଦ୍ରଜାତବିଶେଷ, କାୟସ୍ଥ—9. A caste born of a Sūdra mother and Baisya father.

୧୦ । ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଲେପନ—

10. Anointing by the hand.

୧୧ । ନୃତ୍ୟ ଗୀତରେ କରଦିଦ୍ୱାରା ଅଭିନୟ, ଅବଲୟ—

11. Manual representation of a song in dancing.

୧୨ । ବାନର—12. Monkey.

୧୩ । (+ଭାବ ଅନ) ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା, ସମ୍ପାଦନ—

13. Producing; doing; accomplishing; effecting (Apte)

୧୪ । ବ୍ୟବସାୟ, ବେପାର—

14. Business; trade (Apte)

୧୫ । (ଅଭିଧାନ) ଦଲିଲ—

15. (law) Documentary proof (Apte)

୧୬ । ପରଂବ୍ରହ୍ମ—16. The Supreme Being (Apte)

୧୭ । ଉଚ୍ଚାରଣ—17. Pronunciation (Apte)

୧୮ । ଲେଖା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି—

18. A professional writer.

୧୯ । ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଲେଖକ—19. An expert writer.

ଲେଖୁ ଲେଖୁ କରଣ, ହସ୍ତ ହସ୍ତ ମତେ । ଭଗ ।

୨୦ । ଲେଖକ, ମୋହୋରିର, କରମା—

20. A clerk; scribe; moharrir.

ଦେ. ବି — ୧ । ଉତ୍କଳର ଲେଖା ବ୍ୟବସାୟୀ କାୟସ୍ଥ ଜାତି—

1. A caste of kṛyasthas of Orissa.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପଢ଼ିତ କ୍ଷତ୍ରିୟର ସନ୍ତାନ (ମନୁ. ୧୦।୨୨), ଶୂଦ୍ରାଗର୍ଭଜାତ ବୈଶ୍ୟ ସନ୍ତାନ (ଯାଜ୍ଞବଲ୍ୟ ୧।୯୨), ବୈଶ୍ୟା-

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ସ୍ତରରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ୧୨ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବ ।

ଗର୍ଭଜାତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସନ୍ତାନ (ମହାଭାରତ ୧।୨୪୭) କୁ କରଣ ନାମରେ ଡକା ଯାଉଥିଲା (M. W.) । ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଲେଖାପଢ଼ି । ଓଡ଼ିଶାରେ କରଣ ଓ ବୈଶ୍ୟକରଣ ନାମରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର କରଣ ଜାତି ଅଛନ୍ତି । ଶିଳ୍ପ ଓ କମଳ ପ୍ରଭୃତି କରଣ ନାମରେ ଅଭିହିତ, ବୈଶ୍ୟକରଣମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କରଣ ନୁହନ୍ତି । କରଣମାନଙ୍କର କ୍ଷତ୍ରିୟତାରେ ଯୁବତା ସଙ୍ଗେ ରାଜସଭାରେ ବସାନ୍ତ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବର କନ୍ୟାକୁ ଜଣି ଆଣିବାର ଅଭିମତରେ ବସାନ୍ତ ହୁଏ । ବୈଶ୍ୟକରଣମାନଙ୍କର ବାଳକା ସଙ୍ଗେ ବ୍ରାହ୍ମ ବା ପ୍ରାଜାପତି ଘାଟିରେ ବସାନ୍ତ ହୁଏ । ଏହି ବୈଶ୍ୟକରଣମାନେ ଆଦିମ କରଣ, ଶୂଦ୍ର ଓ ବୈଶ୍ୟସବୁର ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ବଂଶଧର । ଏହିମାନେ ପ୍ରଥମେ କରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ । ତା ପରେ ଯେ ଲେଖାପଢ଼ି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ, ସେ କରଣ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୋଇ ରାଜାଙ୍କ ପାଖେ ବଡ଼ ପଦ ପାଇଥିବାରୁ କରଣ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଡ଼ ଜାତି ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଲେ । କ୍ରମେ ରାଜାଙ୍କ ଭାଇ ଓ ସାମନ୍ତମାନେ ମଧ୍ୟ ବସାନ୍ତ ହୁଏ ଫଳରେ ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ । ଏହିପରି କାଳକ୍ରମେ ଏକ ପ୍ରତିପତ୍ତିଶାଳୀ ମିଶ୍ରଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଏବଂ ଏହି ସମସ୍ତେ କରଣ ଜାତିର ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଲେ ଓ ମହାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଅଭିମତରୁ ଉପାଧିରେ ବୁଦ୍ଧି ହେଲେ । କରଣ ଜାତିରେ ସବୁ ଜାତିକୁ ମିଶାଇ ନେବାର ଏହି ଶକ୍ତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲେପ ପାଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରବଚନ ଅଛି— “ତଥା ବଢ଼ିଲେ ମହାନ୍ତି” । ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ମଧ୍ୟ ଏବେ କରଣ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଚଳନ୍ତି । ଏହିପରି ଅନେକ ଉଦାହରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରମାଣିତ କରାଯାଇପାରେ ।

Rusley ସାହେବଙ୍କ Castes and Tribes of Orissa (Vol I. P. 426.) ଗ୍ରନ୍ଥରେ କରଣମାନେ କାୟସ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ ଓ କାୟସ୍ତ୍ରମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ବଂଶଧର ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିବାର ସୁରାଣାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ବୋଲି ଲେଖାଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର କରଣମାନେ ଗୋଟି ଅନୁସାରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୁଣ ପ୍ରକାର—୧. କୃଷ୍ଣତୋୟା; ୨. ସଂଖ୍ୟାୟନ; ୩. ଭରଦ୍ଵାଜ, ୪. ନାଗସ (ହଂସ—ଓଡ଼ିଶା ।)

ପାଟଣା ହାଇକୋଟ ୧୯୨୭ ସାଲରେ (I. L. R. 1926. Patna, page 45.) ନାନା ପୁରୁଷ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଲେକନା କର ଏହି ବିକାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯେ କାୟସ୍ତ୍ରମାନେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି ଓ ସ୍ତ୍ରୀରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ବଂଶଧର ପୁଅରୁ ମଧ୍ୟରୁ ଅରୁଣଙ୍କଠାରୁ କରଣମାନେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏବଂ ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ନର୍ମଦାତଟ୍ଟ କରନଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥିଲେ ।]

୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ହସାବ ଲେଖକା କର୍ମଗୁଣ—

2. An accountant of a Rājā or of a Deity.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଭୁଲ; ଭେ. କରଣମ୍—ଗ୍ରାମର

ରାଜକାୟ ହସାବଲେଖକ କର୍ମଗୁଣ)—ଗ୍ରାମର ହସାବ

ଲେଖକା କର୍ମଗୁଣ—A village accountant under the Government in Ganjam.

କରଣମ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ କରଣ, ଭେ. କରଣମ୍)—

Karāṇam ଗ୍ରାମର ରାଜକାୟ ହସାବ ଲେଖକ—A village accountant under the Government.

କରଣ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍କଳୀୟ କରଣ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ

Karāṇa marjyādā ସାମାଜିକ ଆଚରଣ ଓ ଗୁଣ—

1. Grandeur and usages obtaining in the Karāṇa society of Orissa.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାଦୃଶ୍ୟ ଗୁଣ—

2. (figurative) Outward grandeur (generally).

କରଣ ସାଧୁ—ଦେ. ବି—୧ । କରଣଜାତିରୁ ବଂଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

Karāṇa sādānta 1 A nobleman of the Karāṇa caste.

୨ । ବର ସଙ୍ଗେ ବରଯାତ୍ରୀରୂପେ ଆଗତ ବରଙ୍କ ବନ୍ଧୁ-
ବାନ୍ଧବବଂଶୀୟ କରଣ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A noted relative of a bridegroom of the Karāṇa caste who accompanies the bridegroom to the marriage.

କରଣି—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ+ଭବ. ଅନ+ଇ)—

Karāṇi ୧ । କରଣ, କରବା—

1. Doing, effecting (M. W.)

୨ । ଘଟନ—2. Causing (M. W.)

ଦେ. ବି. (ସଂ. କରଣ)—୧ । ମହମା; ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା, କୃତତ୍ତ୍ଵ—

କରଣି 1. Authority; power; might.

ବଳ କରବା କରଣି ଭାର ନାହିଁ ପଡ଼େ ତସ୍ତର କରରେ ଯେବେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୨ । କରବା କାର୍ଯ୍ୟ—2. Work

ଦେବେ ହେଲେ ଶକ୍ତି ନାହିଁ ଓଲଟାଇ ଦେବାକୁ ବ୍ୟ-କରଣ ।

ବ୍ୟାକାଥ. ଯଯାତି ।

୩ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ, କରଞ୍ଜ—3. Pongamia Glabra.

୪ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏକଜାତିର ଜଟିଳ ବା ଛଟା ଲେଖା; କରଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଅକ୍ଷର—4. A kind of abstruse script in Oriya writing (used by Karāṇas especially).

କର୍ମିକ * । (ସଂ. କର୍ଣ୍ଣ, ଏହା କର୍ଣ୍ଣ ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ)—ରାଜମିଶ୍ରମାନେ

କରଣି, କରଣି ବ୍ୟବହାର କରବା ଲୁହା ହାତୀର (ଏହାଦ୍ଵାରା ଚୁନ ମସଲା ଆଦି କାନ୍ଥରେ ବୋଳି ପାଲିଶ କରାଯାଏ)—

5. Mason's trowel.

୬ । ଶିଳ୍ପ—6. Art.

ଦେ. ବିଶ—କରଣମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବହୃତ—

Used by the Karāṇas of Orissa.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	କ୍ଷ	ଭ	ଧ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	କ୍ଷ	ଭ	ଧ

କରଣି ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖନଦ୍ୱାରା ଲେଖିବା ପରିସ୍ତରକୁ
 Karani akshara ଲେଖକ କରଣି ନାମରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତେକ
 ଛଟା ଅକ୍ଷର ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—A running
 script in Oriya and abbreviations used
 by the Karanas to save trouble in writing.

[ଦ୍ର—କରଣି ଅକ୍ଷରମାନ ‘ଛଟା ଅକ୍ଷର’ ତଳେ ଦେଖାଇ ଦିଆ
 ଯାଇଅଛି ।]

କରଣି ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି—୧ । କରଣ ଜାତି ବା ସମାଜସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Karani 1. Relating to Karana caste or society.

(ଯଥା—କରଣି ଅକ୍ଷର, କରଣି ଅକ୍ଷର)

୨ । କରଣ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ—2 In vogue in the
 Karana Society of Orissa.

କରଣି କାନ୍ଥ କରଣି—ଦେ. ବି—(ଅମୁକର) ସମ୍ପତ୍ତି ବା ମହତ୍ତ୍ୱ ଅପ୍ରତିହତ—
 Karani kantu karibha ରୂପେ ସଫଳ ହେବା One's
 authority being felt; the ascendancy of
 a person's influence.

(ଯଥା—ଅଜ୍ଞାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦଳକତା ବିଷୟରେ ଅମ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା
 ସାବଧାନ କରଣି ଭାବ କାନ୍ଥ କରଣି ।)

କରଣି ନାବାଜା—ଦେ. ବି—ସାଧାରଣତଃ କରଣମାନେ ବ୍ୟବହାର

Karani nabaja କରଣି ଅକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ଓ ଭାଷା, କରଣି ଭାଷା—

Generally incorrect language and words
 used by the common Oriya writers.

[ଦ୍ର—ଏ ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦମାନ କରଣରେ, ମହାଜନ ଓ ଜମିଦାର
 ସ୍ତରରେ ଓ ଦଲଲରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଏ ଲେଖାରେ ଶ, ଷ,
 ସ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଋ, ୠ, କ, ପ, ବ ଫଳା, ଯ ଫଳାର
 ପ୍ରଭେଦ ନ ଥାଏ ଏବଂ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ
 ଥାଏ ଓ ଅନେକ କଥା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଠାରେ ଲେଖା ହୁଏ ଓ ଅନେକ
 ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ଓ ନବଜ ଥାଏ ।]

କରଣି ଲେଖା—ଦେ. ବି. (ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଶାରେ କରଣମାନେ ଏପରି

Karani lekha ଲେଖୁଥିବା ରୂପ)—ଛଟା ବା ଟଣା ଲେଖା, ସେହି

ଲେଖା ସହଜରେ ପଢ଼ି ହୁଏ ନାହିଁ—A flowing
 script which is very difficult to
 decipher.

କରଣି—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + ଅନ + ଖି. ଇ)—୧ । (ଗଣିତ) ସେହି

Karani ଗଣିତ ମୂଳ (ଯଥା—ବର୍ଗମୂଳ, ଘନମୂଳ) ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟାରେ

ବାହାର କରି ହୁଏ ନାହିଁ (ଯଥା—୩, ୫, ୭)—

1. (Arithmetic) Surd or irrational
 number; a number of which the root
 can not be extracted in a whole number;
 surdroot.

୨ । କରଣି (ଦେଖ)

2. Karani (See)

କରଣ ମହାପାତ୍ର ଏକ କରଣୀରେ

ଅଭିଧାନ ସମାଜରେ ଥିବା ଧରଣରେ । ସମାଜାଧ୍ୟ. ନିକେଶଣ ।

୩ । କରଣେନ୍ଦ୍ର ଏକ ବାହୁ—

3. One side of a square (M. W.)

କରଣି ଚିହ୍ନ—ସ. ବି. (ଗଣିତ)—ଗଣିତ ମୂଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟକ ଚିହ୍ନ, $\sqrt{-}$
 Karani chihna (Arithmetic) The sign of root;
 $\sqrt{}$.

(ଯଥା— $\sqrt{୧୬}=୪$; $\sqrt{୨୭}=୩$)

କରଣିୟା—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାୟ)—୧ । କରଣାର
 Karaniya ପୋଷ୍ୟ, କରଣିୟା—1. Fit to be done;
 practicable; necessary.

୨ । ଯାହା କରଣିୟା ହେଉ—

2. Proper to be done.

କରଣି—ସ. ବି (କୃ ଧାତୁ + ଶାନ୍ତର୍ଥେ ଅଣ୍ତ)—୧ । ବେତ ବା
 Karandi ବାଉଁଶର ପେଟି, ପେଡ଼ି—1. A basket of
 bamboo or wicker work with lid.

୨ । ଧଳ—2. Bag; pouch.

୩ । ମଧୁର, ମହାପେଣା—3. Bee hive.

୪ । ଖଡ୍ଗ—4. Sword.

୫ । ଜଳଚର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ, କାରଣିକ—

5. An aquatic bird; a sort of duck.

୬ । ଶିବାଳବିଶେଷ—6. A kind of moss.

୭ । ଭାଣ୍ଡ ବା ପାତ୍ର, ପେଡ଼ି—

7. A closed receptacle

କରଣିକ—ସ. ବି (କରଣ + କାର୍ତ୍ତ୍ୱିକ. କ)—କରଣି (ଦେଖ)—
 Karandaka Karanda (See)

କରଣି—ସ. ବି (କରଣ + ଅ)—ଯକୃତରୋଗ—
 Karandā A liver disease.

କରଣିଆମୁଷା—ଦେ. ବି—ଗାଋଆମୁଷା (ଦେଖ)—

Karandāmūṣā Gātūāmūṣā (See)

କରଣିକ—ସ. ବି (କରଣ = ଧଳ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ସେହି
 Karandika ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ବହନ

କରଣି ନାମରେ ଚର୍ମମୟ କରଣି ବା ଧଳପରି ଗୋଟିଏ
 ଖୋଲମୁହଁ ଅବରଣ ଥାଏ, ଦ୍ୱିଗର୍ଭଜନ୍ତୁ—Marsupial
 animals; animals having a pouch under
 the belly for carrying the immature
 young ones.

କରଣି—ସ. ବି—(କରଣ + ଅଣ୍ତ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମ. ୧ବ.

Karandi ଏ ମାଛଙ୍କ କଣ୍ଠ ଓ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଧଳ ବା

ବହୁଆ ଅକୃତର ଗୁଳା ଦେଖାଯାଏ) କେରଣିମାଛ—

Barbus chola; a kind of fish.

ଧାରାଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାର୍’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର୍’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ମୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କରତ—ଦେ. ବି (ସଂ. କରପତ୍ର)—୧ । କାଠକୁ ଚିର ପଟା କରିବାପାଇଁ
Karata ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଣ୍ଡଦନ୍ତ ଶସ୍ତ୍ର, ଦନ୍ତର ଧାତୁପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ
କରୀତ ଶସ୍ତ୍ର—1. Saw.
करात ପରତେ ନାହିଁ ମୋର କରତେ ମଦନର ବସି ପାରିବ କି
ବରତ କି ଗୋ—ବିବସ୍ତ୍ରୀ, ସଙ୍ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କାଠ କରତ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—୧ । ହାତ କରତ—ଏହା
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ଏହାକୁ ଜଣେ ଲୋକ ଧରି କାଠରେ ଲଗାଇ କାଠ
ଚିରେ, ୨ । ଠେଲ କରତ—ଏହା ବଡ଼, ଏହାକୁ ଦୁଇ ଜଣ ଦୁଇ
ପାଖରୁ ଧରି ଓଟାଇ କାଠ ଚିରନ୍ତି ।]

୨ । (ବଣିଆଶୟ) ସୁନା ବା ରୂପା କାଟିବାର କରତ—
2. Goldsmith's tenon-saw for cutting
metal.

କରତଃ—ଦେ. ଅ (କୃ ଧାତୁରେ ତସ୍ ପ୍ରୟୋଗ; ଅଶ୍ବକ ପ୍ରୟୋଗ ବଙ୍ଗଳାରେ
Karatah ଅନୁକୃତ)—୧ । କରୁ କରୁ; କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ—
କବତଃ 1. While doing; in the act of doing.

୨ । କରୁ—2. Doing.
୩ । କରସାର—3. Having done.

(ଯଥା—ସେ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ଗମ କରତଃ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କଲେ ।)

କରତଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (ସଂ. କରପତ୍ର+ଗୁଣ୍ଡକ)—କାଠ କରତଲେ ଯେଉଁ
Karatagunda କାଠଗୁଣ୍ଡ ତଳେ ଝଡ଼ିପଡ଼େ—Sawdust.
କବାତଶ୍ଚଂଡ଼ା

लकड़ीकाबुरादा

କରତନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କର୍ତ୍ତନ)—କର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)—
Karatana Kartana (See)
ରଣରଣ ଯଶ ଉଜ୍ଜଳ ରସ, କରତନ ମନ ମଦ ଅଳସ ।
ଉଷ୍ଣ ପ୍ରେମସ୍ଥାନାଦଧ୍ୟ ।

କରତପ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—
Karatapa Power; capacity

କରତବ—ଗ୍ରା. ବି—କରତପ (ଦେଖ)—
Karataba Karatapa (See)

କରତବ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି—କରତପ (ଦେଖ)—
Karatabya Karatapa (See)
ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ (ସଂ. କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; କରିବା
ଉଚିତ—Proper to be done.

ସେହିପ୍ରକାରେ କରତବ୍ୟ, ଏ ଦେହ ଯେବେ ସୁଖ ହେବ ।
ପ୍ରାଚୀ ନବୁର୍ଗମାହାସ୍ୟ ।

କରତଳ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କର+ତଳ)—
Karatala ୧ । ହାତର ଲେଡ଼ି ପାଖ—
1. Palm of the hand.
(କରପୁଷ୍ପ—ଉପଶ୍ରୁତ) ୨ । ଅଧୀନତା—2. Subjection.
ଗ୍ରା. (ରତର) ବି.—କଡ଼ିତଳ—
The place below one's sides.

କରତଳଗତ—ସଂ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ୨ୟ ଚତୁ, କର+ତଳ+ଗତ)—
Karatalagata ୧ । କରଗତ; ହାତକୁ ଅଧିଷ୍ଠିତା, ହାତରେ ସ୍ଥାପିତ—
1. Placed in one's hand.

୨ । ଦଖଲରେ ବା ଅଧିକାରରେ ଥିବା —
2 In one's possession.
୩ । ଅପଣାର ଅଧିକୃତ, ଅଧୀନ —
3. Under one's control.

କରତଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କରତଳୀୟ)—ଅଧିକୃତ, ଅଧୀନ—
Karataliā Under one's control or authority.

କରତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କର୍ତ୍ତା)—
Karatā ୧ । କର୍ତ୍ତା, ସୃଷ୍ଟା—1. Creator.

ଅଶେଷ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କରତା । ବସୁଧେବକୃତସ୍ତସ୍ମା ।

୨ । ରକ୍ଷକ—2. Protector.
ସେହି ସବୁ ଜନଙ୍କର ହରତା କରତା । ବସୁଧେବକୃତସ୍ତସ୍ମା ।
୩ । ଗୃହର ମାଲିକ—3. Head, chief person or
master of the house.

ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃତ ଧାତୁ =କର୍ତ୍ତନ କରିବା)—
୧ । କରତବା କର୍ମ—1. Act of sawing.

୨ । ପାସଙ୍ଗ (ଦେଖ)
2. Pāsāṅga (See)
ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. —୧ । (ସଂ. କର୍ତ୍ତା)କର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)
(ହରତା—ଉପଶ୍ରୁତ)—1. Karttā (See)

କଲେମ ଲେମ ବଣି ସୋମ ପ୍ରକାମ ବରବୁ କରତା ତାରକ ।
ଉଷ୍ଣ ବୈଦେହୀଶକଳାସ

୨ । (ସଂ. କର୍ତ୍ତୃତ)—
କରତ ଦ୍ଵାରା ଫଟା ହୋଇଥିବା (କାଠ ଆଦି)—
2. Sawn (wood etc.)

କରତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ୧ । (ଅଣିଜନ୍ତୁ ଅର୍ଥରେ ଶିଜନ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଗ)—
Karatāibā କରତବା, କର୍ତ୍ତନ କରିବା—
କରୀତ କବାନ 1. To saw; to cut.

ଘର ବର କର କରତାଇଲୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଗଷ୍ଟକ୍ରମାସ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦନ୍ତ ଉଦ୍ରାମଣି ।

୨ । (କରତବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଜକରୂପ) କର୍ତ୍ତନ କରାଇବା—
2. To cause to be cut or sawn.

(ଯଥା—ସେ ପଇସା ଦେଇ କାଠଟି କରତାଇଲେ ।)

କର ତାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋକ ବା ଅନୁତାପ ଯୋଗୁଁ କରହାତ
Kara tādibā ଚିତ୍ତର ବସ୍ତ୍ରସ୍ଥଳ ଓ କପାଳ ଆଦି ଆଘାତ କରିବା—
ହାତମାବା To strike one's palm on the head or
हातमारना breast in an agony of grief
or repentance.

ଜଳପୁରୁ, ବଳପୁରୁ, ଏବେ ଭରେ କର ତାଡ଼ି ରେ । ବିବସ୍ତ୍ରୀ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଜ୍ଞ	ରୂ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	ଜ୍ଞ	ଦ୍ଵ

କରତାଳ—ସ. ବି. (ହସ୍ତୀ ଚତ୍, କର + ତାଳ)—

Karatāla ୧ । ଦୁଇ କରର ପରସ୍ପର ଅଭିଯାତ, ହାତତାଳ—
1. Clapping of the hands; clap.

୨ । କାଠ ବା କଂସା ନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ, ଯାହାର
ଦୁଇ ଫାଳକୁ ଦୁଇ ବା ଏକ ହାତରେ ଧରି ଅଭିଯାତ
କରାଯାଏ -- 2. A pair of cymbals made of
bellmetal or wood for beating to tune;
castanets.

ବଜାଇ ଖେଳାଇ ତାଳ, କରତାଳ କୁଡ଼ିତାଳ, ନାଚନ୍ତ ନଚତୁଳାଳ,
ଗୋପ ନବର ତତୁଳା । ପଦ୍ମନାଭଦେବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କରତାଳିକା—ସ. ବି. (କର + ତାଳ + କ + ଶ୍ଚି. ଅ)—

Karatālikā କରତାଳ (ଦେଖ)
Karatālī (See)

କରତାଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହାତତାଳ ଦ୍ୱାରା ଉପହାସ ବା

Karatālī debā ଥଣ୍ଡା କରବା—

1. To clap the hands in derision.

ଦେଲେ ପିଲାମାନେ ଦାରୁଣ ଅନନ୍ଦେ କରତାଳ ହସି ହସି ।
ନବକିଶୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ।

ହାତତାଳି ଦେଖା ୨ । ଦୁଇ ହାତରେ ତାଳ ମାରବା—

हाततालीबजाना 2 To clap the hands

୩ । ସଭାରେ ବକ୍ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାର ଅଂଶବିଶେଷକୁ ହାତ-
ତାଳଦ୍ୱାରା ବାହାବା କରିବା—3. To applaud
portions of a speech with the clap of
hands.

କରତାଳୀ—ସ. ବି. (କର + ତାଳ + ଶ୍ଚି. ଇ)—

Karatālī ହାତତାଳ—Clapping of the hands.

ଦେ. ବି. (ସ. କରତାଳ)—କରତାଳ ୨ (ଦେଖ)

Karatāla 2 (See)

କରତି—ଦେ. ବି. (ସ. କରପତ୍ରଧାର)—

Karati ଯେଉଁ ଲୋକ କରତି ଦ୍ୱାରା କାଠ ଚିରେ—

कराती A sawyer.

आराकस, कराँत

କରତିଆ—ଦେ. ବି—କରତି (ଦେଖ)

Karati Karati (See)

କରତିଫାଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଫାଶ—

Karatiphāśa A kind of knot; clove-hitch
knot; granny knot.

କରତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. କୁଡ଼ି ଧାତୁ)—

Karatibā ୧ । କରତି ଦ୍ୱାରା କାଟିବା—
करता 1. To saw.

आरेसे चीरना ୨ । କରତି ଭଳି କାଟି ପକାଇବା—

2 To lacerate as by a saw..

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କରତିରେ କାଟିଲେ ପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ
ଦେବା—3. (figurative) To cause great
suffering.

ମନି କରତୁଛ ବରଦ—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରବିମ୍ବରତ ।

କରତି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କରତିଦ୍ୱାରା କାଟି ହେବା—

Karati hebā 1 To be sawn.

(ଯଥା—ଏ ଟାଣ କାଠ କରତି ହେଉ ନାହିଁ ।)

कटना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ପାଇବା—

2. (figurative) To suffer much

(ଯଥା—ଏ କଥା ଶୁଣି ମୋ ହୃଦୟ କରତି ହେଉଛି ।)

କରତୁତ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସ. କର୍ତ୍ତୁ)—କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ, ଅଧିକାର—

Karatuta 1. Mastery; influence.

कताति ୨ । (ସ. କୃତ୍ତିତ୍ୱ)—କୃତ୍ତିତ୍ୱ—2. Skill.

करतूत

କରତୋୟା—ସ. ବି. ଶ୍ଚି. (ନାମ) (କର = ହସ୍ତ + ତୋୟ =

Karatoyā ଜଳ + ଶ୍ଚି. ଅ)—ଉତ୍ତରବଙ୍ଗର ନଦୀବିଶେଷ—

A river in north Bengal.

[ଦ୍ର—ଗୌରୀଙ୍କ ବିବାହରେ ହିମାଳୟ କନ୍ୟାଦାନ କରିବା
ସମୟରେ ମହାଦେବଙ୍କ ହାତରେ ଦେବା ଜଳରୁ ଏହି
ନଦୀ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।
ପୁଷ ମାସରେ ଏ ନଦୀରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ବଗୁଡ଼ା ନଗରର
ସାତ ମାଇଲ ଉତ୍ତରରେ ମହାସ୍ଥାନଗଡ଼ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ନାନ-
ଯୋଗ ପଡ଼େ; ଏ ନଦୀ ଜଳପାଇଁ ଗୁଡ଼ିର ଜଙ୍ଗଲରୁ ବାହାରି
ରଙ୍ଗପୁର ବାଟେ ଯାଇ ହଳହଳିଆ ଓ ଅନ୍ଧାର ନଦୀରେ ମିଳିଛି ।
ବର୍ଷାକାଳରେ ମଧ୍ୟ ଏ ନଦୀର ଜଳ ପବିତ୍ର ଥିବାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ କଥିତ ।
ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ସଦାନାଥ । ମିଥୁନ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ୩ ଦିନ ସବୁ
ନଦୀ ରଜସ୍ୱଳା ହେବାରୁ ସ୍ନାନର ଅଯୋଗ୍ୟା ହୁଅନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମହା-
ଦେବଙ୍କ ବର ପ୍ରଭବରୁ ଏ ନଦୀ ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ପବିତ୍ର ରହିବାର
ପୁରାଣରେ ଅଛି ।]

କରଦ—ସ. ବିଶ. (କର + ଦା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ କର ଦିଏ—

Karada 1. Paying rent; rentpaying.

୨ । ଯେଉଁ ସାମନ୍ତରାଜା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ରାଜସ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି—

2. Tributary (chief).

କରଦନ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସ. କର୍ଦ୍ଦନ)—କର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)

Karadana Kaddana (See)

ସ୍ଥାନ ସେହିଭାବେ କରଦନ,

କଲେ ଏକା ହୋଇ ବଳଶ ମାରଗଣ—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

କରଦମ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କର୍ଦ୍ଦମ)—କର୍ଦ୍ଦମ; କାଦୁଅ—

Karadama Clay.

କରଦ ମାହାଲ—ଦେ. ବି (ସ. କରଦ + ମା. ମାହାଲ)—

Karada māhāl କରଦ ରାଜ୍ୟ (ଦେଖ)—

Karada rājya (See)

କରଦ ରାଜା—ସ. ବି—ଯେଉଁ ରାଜା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କର ଦିଅନ୍ତି—

Karada rājā A tributary chief; a chief paying
tribute to the emperor or king.

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'କାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'କାହିଁ' ଗୋଟିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅଁ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦୁ' ଦେଖିବେ ।

କରଦ ଗ୍ରନ୍ଥ—ଫ. ବି—ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥର ଗ୍ରନ୍ଥା ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ
Karada rājya କର ଦଅନ୍ତ—A tributary state; a
subordinate state paying tribute to the
emperor.

କରଦାତା—ଫ. ବି. ପୁ (କର + ଦାତା)—କରଦ (ଦେଖ)—
Karadātā Karada (See)

କରଦାୟୀ—ଫ. ବି. ପୁ (କର + ଦାୟୀ)—କରଦ (ଦେଖ)
Karadāyī Karada (See)

କର ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ହାତରେ ଛୁଇଁବା; ହାତ ଲଗାଇବା—
Kara debh 1. To touch; to touch with the hands.

ହାତଦେଖା ଗୋପାଏ ଛୁବେ କର ଦେଲେ,

ହାତଦେନା ବେତେକେ ଡେଇଁଛେ ବୋଲେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ଜବାବ କରବା—

2. To give one's word to do a thing.

କରଧନ—ଦେ. ବି. (ଅ. କମର = ଅଣ୍ଟା; ଓ. କର; କଡ଼ = ପାଶ୍ବ
Karadhani ଫ. କଟୀ + ଆଧାନ)—ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧିବା
ସୁନା କାର୍ପାସ ବା ଧାତୁମୟ ସୂତା—A string of cotton
କରଧନୀ or metal worn round the waist.

କର ଧରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—ପାଣିପ୍ରହଣ କରିବା; ଡିବାଡ଼
Kara dharibh କରିବା, ଡିବା ହେବା—To marry.

କବ ଧବା ମୋର କର ଧରି ତୋର କରମେ ବସେଣି,

କର ଗହନା ଲେଖିଥିଲ ଏହା ସେ ବୁଝ ପରମେଣୀ—

ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

କରଧୁନି—ଦେ. ବି—କରଧନ (ଦେଖ)
Karadhuni Karadhani (See)

କରନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. କରମର୍ଦ୍ଦକ, କାରମନ୍ଦ; ଗ୍ରା. କରମନ୍ଦ)—
Karandh ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଖଟା କୋଳ ଗଛ—
ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ - କରମର୍ଦ୍ଦକ, 1. A kind of plum tree with
କରମର୍ଦ୍ଦକ, କରମ୍ପୁ; sour plums; Carissa
କରାବୁକ; ବୋଲ; Carandas (Haines).

ଜାତିପୁଷ୍ପ; କାରମନ୍ଦ [ଦ୍ର—ଏହା ଚମରାବୁକର ଶ୍ଳୀର
କୁକ୍‌ମିଆ; କବମ୍‌ଚା; ବହୁ ଶାଖାୟୁକ୍ତ କଣ୍ଟାକମୟ କ୍ଷୁଦ୍ର; ଫୁଲ
ସୁଇଁଥିଲ ପରି ଶୁଷ୍କ ଶୁଣ୍ଠିୟୁକ୍ତ ଓ
ବହିଷ୍ଟି; ତାହିବ୍; ଫଳ ବଉଳଫଳ ପରି ଓ ଅମ୍ଳସ୍ବାଦ ।
ପାଣିସାମଲ ଏହାର ଫଳକୁ ଆମିଳ କରନ୍ତି । ଏ

କରୌନ୍ଦା; ଗରିଜା; ଏହାର ଫଳକୁ ଆମିଳ କରନ୍ତି । ଏ
କଢ଼ିନା; ତିମୁଲିଆ; ଗାଡ଼ି ଗଛ ବର୍ଣ୍ଣବଦେ ଫଳେ; ପଞ୍ଜାବରେ
ତେ. କାକୁ ଏ ଗଛରୁ ଲାଖ ବାହାରେ । କଞ୍ଚା

ଫଳ ଖଟାମିଶା ମିଠା ଓ ମଳସେଧକ । ପାଚିଲା ଫଳ ଦେଖିବାକୁ
ସଫେଦ ଓ ଗୋଲପା । ଏହା ଶୀତଳ, ପିତ୍ତନାଶକ ଓ ରକ୍ତ-
ଶୋଧକ । ଏହାର ତେଲ ସଙ୍ଗେ କପୁର ଓ କାଗଜରସ ବାଟ

କାକୁରେ ଲଗାଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ । ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶରେ
ଏଥିର କାଠରୁ ପାନିଆ ଓ ଅଣକ କରାଯାଏ—

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର
ଟାଣୁଆ ଲତା ଓ କୋଳ, କେରେଣ୍ଡା ଲତା—

2. Caresa Intermis (a very stout woody
climber; Haines).

[ଦ୍ର—ଏଥିର କୋଳ ପ୍ରଥମେ ଲୁଗା କରନ୍ତା କୋଳ ପରି ଖଟା-
ମିଠା କିନ୍ତୁ କରନ୍ତା କୋଳଠାରୁ ଶ୍ଳେଷ୍ଟ ।]

କରନ୍ଦାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—

Karandāl 1 ଡେଙ୍ଗା ଓ ସୁନ୍ଦର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Amoora Spectabilis tree (Haines)

କରନ୍ୟାସ—ଫ. ବି. (କର + ନ୍ୟାସ)—

Karanyāsa ୧ । (୭ମୀ ଡକ୍) ଜପ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଜପମନ୍ତ୍ରର
ଅଂଶମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରାଜୁଳରେ କଳ୍ପନା ଦ୍ଵାରା ସ୍ଥାପନ
କରିବା ବିଧି, ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ଆଙ୍ଗୁଳିର ପବ୍ରେ
ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଗ୍ରର ଅର୍ଦ୍ଧ—1. A ritual used during
worship in which different portions of a
formula are imagined to be laid on
different fingers of the hand.

୨ । (୨ଶ୍ରୀ ଡକ୍) କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ହସ୍ତବିନୟ, ହସ୍ତାର୍ପଣ—
2. The laying of the hands on some
object.

କରପଇଠ—ଦେ. ବି. (ସ. କରପୃଷ୍ଠ)—ହାତର ଭର—

Karapaiṭha The pressure of one's palm.
ବୋଲୁଥାନ୍ ମୁଁ ବରବରନାପ୍ରବର ତୋ କରପଇଠଧରରେ ।

ବିକ୍ରମସିଂହ, ସଙ୍ଗୀତ ।

କରପଇଠି—ଦେ. ବି—୧ । କରପଇଠ (ଦେଖ)

Karapaiṭhi 1. Karapaiṭha (See)

ପାବଛେ ପାବଛେ ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳା ଓଡ଼ିଆ

କରପଇଠି ବିଶ୍ଵାସୀ ସଙ୍ଗୀତରେ ଦେଇ ।

ଭଞ୍ଜ କୋଟପୁରାଣସ୍ତବ ।

୨ । କରପୃଷ୍ଠ; ଲେଡ଼ିର ଅପର ପାଖ; ହାତ ପାପୁଲ—

2. The back of the palm

କରପକ୍ଷ—ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କର ଅଟେ ପକ୍ଷ ଯାହାର)—

Karapaksha ଯେଉଁ ଜୀବର ହାତ ପକ୍ଷ ସ୍ଵରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ
(ଯଥା—ବାବୁଡ଼ି; ଚେମ୍ପିଟି)—
Hand-winged; Cheiropterous
(animals)

ଫ. ବି—୧ । ବାବୁଡ଼ି—1. Bat; the Cheiroptera.

୨ । ଚେମ୍ପିଟି ଚଢ଼େଇ—2. The house-bat.

କରପଟ—ପ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି. (ସ. କର୍ପଟ)—୧ । ବସ୍ତୁଶ୍ଚ—

Karapaṭa 1. A piece of cloth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ବରୀ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ରାୟ	ଇଥ	କ	ନୃ

୨ । ଛିଣ୍ଡା କନା—2. Rags.

୩ । କୌପୁନ—3. A strip of cloth covering only the private parts of the body.

ଗା. (ଇତର) କ୍ରି. ବିଶ—କଡ଼ ବାଗରେ—
Sideways; sidewise.

କରପଟି—ଗା. ବି—କରପଟି (ଦେଖ)

Karapati Karapaṭa (See)

କରପଟିଆ—ଗା. (ଇତର) ବିଶ—ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଅବସ୍ଥିତ, କଡ଼ପଟିଆ—

Karapaṭiā Situate or placed on one side.

କରପତର—ଗା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କରପତ୍ର)—

Karapatara କରପତ୍ର (ଦେଖ)
Karapatra (See)

ଆଉ ଆଜି ନବେ ଲଗେଲଣ୍ଡା ତାଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି କରପତର ।

ବ୍ୟାକାଥ ସଂସାଧ ।

କରପତ୍ର—ସ. ବି. (କର + ପତ୍ର)—

Karapatra ୧ । (ହାତ ପରି ଚଉଡ଼ା ଓ ପତ୍ର ପରି ପତଳା)
କରତ—1. Saw.

୨ । (ପତ୍ର ଆକାରରେ କରା ଯାଇଥିବା କର)—

ଖୋଲୁଥିବା କରତଳ—2. The open palm of the hand.

୩ । ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା, ସନ୍ତରଣ—

3. Gamboling in water (M. W.); swimming.

ଦେ. ବି—ସମ୍ମାନାର୍ଥ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ଦୁଇ ହାତର କରତଳ—
The two palms joined together by way of respect.

ସାଧ ପତ୍ର ଉଠି କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ି ମାଥେ ।

ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବିଜ୍ଞାନ ।

ଦେ. ବିଶ—ଉପର ବା ସମ୍ମାନରେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଯୋଡ଼ିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

With the two palms joined together in respect or fear.

କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ହାତ ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର

Karapatra jorḍibā କରବା—1. To make obeisance by joining the two palms.

୨ । ଦୁଇ କରତଳ ଯୋଡ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା—

2. To pray by joining the two palms.

କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ି ବିଜୟ ବାହୁଡ଼ା ଯାତ ରଣଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଦେ ।

ବ୍ୟାକାଥ. ମହାବାଣୀ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପରେ ବା ସମ୍ମାନରେ ଦୁଇ କରତଳକୁ

ସିଧା କରି ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କରବା ଭଳି କରବା—

3. To fold both palms in a posture of supplication in fear or in awe.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଜ୍ଞାବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିବା—

4. (figurative) To be in a position of slavish obedience or supplication (indicating fear or servility).

କରପଲ୍ଲବ—ସ. ବି. (ଉପମିତ କର୍ମଧା; କର + ପଲ୍ଲବ; ପଲ୍ଲବ ସଦୃଶ Karapallaba କର)—୧ । ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଠି ସଜ୍ଜଣୀୟ ହୋଇ

ସରଳ ଭାବରେ ପରି ପରି ବସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା କରତଳ—

1. The palm extended plainly with all the five fingers adhering to each other.

୨ । ନବପଲ୍ଲବ ପରି ଶୋଭାସୁକ୍ତ, କୋମଳ ଓ ରକ୍ତାକାର

କରତଳ—2. Reddish and soft palms (compared to new red and tender leaves).

୩ । (୨ୟା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ) ଆଙ୍ଗୁଳି; ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠି—

3. Finger of the hand.

ଦେ. ବି—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ହାତଅଗରେ ଦିଆଯିବା

ଚେପଟା ଓ ଗୋଲ ପତ୍ରାକାରରେ ଗ୍ରଥିତ ପୁଷ୍ପମଣ୍ଡଳ—

A thin nosegay in the shape of a circular leaf put on the arms of the idol Jagannātha at Puri.

କରପଲ୍ଲବୀ—ସ. ବି. (କରପଲ୍ଲବ + ଇ)—ଆଙ୍ଗୁଳିଦ୍ଵାରା ଠାର, ଆଙ୍ଗୁଠିର Karapallabī ରମ୍ଭରମ୍ଭ ସଙ୍କେତଦ୍ଵାରା ରମ୍ଭରମ୍ଭ ଅକ୍ଷର ପ୍ରକାଶ-

ପୂର୍ବକ ପରସ୍ପର ମନୋଭାବ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଗତି (ହି.

ଶବ୍ଦସାଗର)—Exchange of thoughts between two persons by various signs made by the fingers; manual signs.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସୂତ୍ର—ଅହ (ଅ = ଅ ଅହ ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ), କଲଶ (କଲଶ = କ ବର୍ଣ୍ଣ), ଚକ (ଚକ = ଚ ବର୍ଣ୍ଣ), ଟଙ୍କାର (ଟଙ୍କାର = ଟ ବର୍ଣ୍ଣ), ତରୁ (ତରୁ = ତ ବର୍ଣ୍ଣ), ପବନ (ପବନ = ପ ବର୍ଣ୍ଣ), ଯବ (ଯବ = ଯ ବର୍ଣ୍ଣ), ଶଶୀ (ଶଶୀ = ଶ. ସ. ସ. ହ) ପରିମାଣ । ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇ ବର୍ଣ୍ଣ କରବ ବ୍ୟାଣ । ଯଥା—ଖ ଅକ୍ଷର ପାଇଁ ‘କଲଶ’ର ଠାର ଦେଖାଇ କ ବର୍ଣ୍ଣର ଦ୍ଵିତୀୟ ଅକ୍ଷର ପାଇଁ ‘ତରୁ’ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇବ; ‘ଇ’ ପାଇଁ ଅହ ବା ସାପର ଠାର ଦେଖାଇ ତୃତୀୟ ସ୍ଵର ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଟି ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇବ ।]

କରପାତ୍ର—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ, କର + ପାତ୍ର)—

Karapatra ପାତ୍ରାକୃତ କରତଳ, ହସ୍ତସଂଯୁକ୍ତ, ଆଞ୍ଜୁଳା—

Hands joined and formed into a cup to hold things or water; the hollow made by folded hands.

ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ହସ୍ତସଂଯୁକ୍ତ ଛତ୍ରା (କରପାତ୍ରା—ଶ୍ଳୀ) ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀନପାତ୍ର ନାହିଁ, ପାଣିପାତ୍ର—

(a person) Having no other utensil than his folded palms to hold eatables or drinking water.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା— 'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ର' ଦେଖିବେ ।

କରପାଳ—ସ. ବି. (କର + ପାଳ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—

Karapāla ୧ । ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—1. Sword.

୨ । ଦୁସ୍ତମସ୍ତ୍ରି, ହାତବାଡ଼ି—2. A walking stick.

୩ । ହାତର ନଖ—3. Finger-nails of the hand.

କରପାଳିକା—ସ. ବି. (କରପାଳୀ + ସ୍ତ୍ରୀ + କ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Karapālīkā କରପାଳୀ (ଦେଖ)

Karapālī (See)

କରପାଳି—ସ. ବି. (କରପାଳ + ଶ୍ଚା. ଇ. କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଡ୍ଗ—

Karapālī 1. A scimitar; a small sword.

୨ । ଖେର; ଡଗ୍ଗର—2. Dagger.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଦାକାର ଦଣ୍ଡ, ମୁଦୁର—3. Mace; mallet.

କରପୀଡ଼ନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍; କର + ପୀଡ଼ନ)—

Karapīḍana ୧ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରସ୍ପର କରମର୍ଦ୍ଦନ—

1. The pressing together of two people's hands; shaking hands.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବିବାହ; ପାଣିପ୍ରଦାନ—

2. Marriage ceremony.

କରପୀଡ଼ା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍; କର + ପୀଡ଼ା)—

Karapīḍā ୧ । ଅଭିଭକ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ଦେବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ—1. The difficulty felt by the

subjects or tenants owing to excessive taxation.

୨ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଭିଭକ୍ତ କର ବା ଖଜଣା ବସିବା—

2. Excessive taxation of the subjects.

କରପୁଟ—ସ. ବି. (କର + ପୁଟ — ପାତ୍ର)—କରପାତ୍ର (ଦେଖ)

Karapūṭa Karapātra (See)

କରପ୍ରଦ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର + ପ୍ର + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Karapraḍa କରଦାନକାରୀ—Paying tribute or revenue or tax; rent-paying.

କରବାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—କରବା (ଦେଖ)

Karabārī Karabī (See)

କରବଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କରବଲ)—ଅଲଙ୍କ ପୁଅ ଓ ହଜୁରୁ

Karabālā ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନାତି ହୁସେନ୍ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହତ ଓ

ବସବାଲା ସମାଧିସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ—1. The place where

କରବଲା Ali's son and Mahammad's grandson

Hussain, was killed and buried.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଗଦାଦଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନାତି ହୁସେନ୍ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ୨୨ ଜଣ ଧର୍ମିଆର ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର କବର ଉପରେ ହୁସେନଙ୍କ ସାବତ-ଭାଇ ଆବାସଙ୍କ ନିର୍ମିତ ସ୍ତମ୍ଭାବୃତ ସମାଧି ଅଛି ।]

୨ । ମହରମ୍ ପର୍ବର ଯେଉଁ ଦିନ ମୁସଲମାନମାନେ ତାଜିଆକୁ

ନେଇ ଜଳରେ ପକାନ୍ତି ବା ଦମନ୍ କରନ୍ତି—

2. The last day of Maharram when the Tājia is thrown into the water.

କରବାସ—ଦେ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍, କର + ବାସ)—କରସ୍ଥିତ; କରପୁତ୍ର—

Karabāsa Placed in the hand.

ସେ ଥିଲେ ତାହା କରବାସ ସ୍ଥଳରେ

ଦେବେ ବୋଲିବେ ସ୍ବର୍ଗ ବାସ ସ୍ଥଳରେ । ଉଚ୍ଚ. ପ୍ରେମସ୍ଥାନାନ୍ତ ।

କରବଲ୍ଲୀ—ବୈଦେ. ବି (ଅ.)—କରବଲ୍ଲ (ଦେଖ)—

Karaballā Karaballā (See)

କରବା—ଦେ. ବି (ସ. କରବା)—ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟମୂଳ ବିଶେଷ, ବଣ

Karabā ଅଳ୍ପ—A wild edible root; wild yam;

କାଟିଆନ୍ସ Dioscora Pentaphylla (Haines).

ଅନ୍ୟା

କରବାଗରେ—ପ୍ରା. (ଇତର) କ୍ରି. ବିଶ—ପାର୍ଶ୍ବକ୍ରମେ; ଅଣେଇବା

Karabāgare ପ୍ରକାରେ—Sidewise; flankwise.

କରବାଗେ—ପ୍ରା. (ଇତର) କ୍ରି. ବିଶ—କରବାଗରେ (ଦେଖ)—

Karabāge Karabāgare (See)

କରବାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. କରବା)—ବଡ଼ ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ;

Karabārda ପଡ଼ା—Small village attached to or contiguous to a larger village.

[ଦ୍ର—ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗ୍ରାମକୁ ଶାସନ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ

(ସଥା, ରାଣୀ, ମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି) ବସାଇଥିବା ଗ୍ରାମକୁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ

କରବାଡ଼ି କହନ୍ତି । କରବାଡ଼ିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଶାସନରୁ ଉତ୍ପା ।]

ପ୍ରା. (ଇତର ବ୍ୟବହାର) ବି.—୧ । ଏକପାର୍ଶ୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ—

1. Position of being situate on one side.

୨ । (ସ. କରବାଲ)—ଖଡ୍ଗ—2. Sword.

ମାତଳଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ର ନ ବିଶିଷ୍ଟ କିଛି ଭୟରେ କରବାତ ଦେଲେ ସେ ମୁରୁଛ—

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

କରବାଡ଼ିଆ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବିଶ—୧ । ଏକପାର୍ଶ୍ବଆ—

Karabārdīā 1. Situate on one side.

୨ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ, ଏକାନ୍ତଆ—

2. Isolated from all others.

୩ । ଜାତିରେ ଏକତ୍ବରହିତ; ସମାଜରୁଦ୍ଧ—

3. Excommunicated; ostracised.

ଦେ. ବିଶ—କରବାଡ଼ିର ଅଧିବାସୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—

(a Brahman) Inhabiting a Karabārda.

କରବାଲ—ସ. ବି (କର + ବାଲ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—

Karabāla ୧ । କରପାଳ, ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—1. Sword.

୨ । ହାତର ନଖ—2. Finger-nails of the hand.

କରବାଲପୁତ୍ରୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍, କରବାଲ + ପୁତ୍ରୀ; କ୍ଷୁଦ୍ର କରବାଲ)—

Karabālaputrī କୁସ୍ତ—Knife.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

କରବାଲପୁରୀ ପ୍ରାୟେ କରରେ କାନ୍ଥର ବାସ୍ତବ୍ୟ—ଆନବନ୍ଧୁ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କରବାଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କରବାଲ (ଦେଶ)—

Karabālā Karabālā (See)

କରବାଲିକା—ସ. ବି (କରବାଲ + ବାଲିକା) କରବାଲିକା

Karabālīkā (ଦେଶ)—Karapālīkā (See)

କରବାଲୀ—ସ. ବି (କରବାଲ + ବାଲି)—କରବାଲୀ (ଦେଶ)—

Karabālī Karapālī (See)

କରବାଲୀ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କରବାଲ (ଦେଶ)—

Karabālā Karabālā (See)

କରବା—ସ. ବି (କର = ମୂଳ + ବା = ସେ ବ୍ୟାପେ, ସେ ମୂଳଦ୍ଵାରା ଭୂମିରେ
Karabā ବ୍ୟାପେ)—ବନ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଫୁଲ ଓ ତହିଁର
କନେର, କବରୀ ଫୁଲ—White or pink sweet-

(ଶ୍ଵେତ, ଲାଲ) କରବୀ, କନେର scented Oleander; Nerium
କାନେଲ୍, କେବାର୍, କାନାର Odorum; Apocynacæ.

ତା. ଅଲର [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଡେଇଁରେ ପେନ୍ଥା-

ଅ ଡ଼ିଫ୍ଟି ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଧରେ; ଫୁଲ ବହୁଦଳ ।

ପା ଖରୁଜରୁ ସାଧାରଣତଃ ନାଲି ଓ ଧଳା ଫୁଲଭେଦରେ

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଶମାବଳ, ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଗଛ ଅଛି ।

ଅଶମ୍ଭ, ଚଣ୍ଡକ, ଲଗୁଡ଼, କନିଅରର ଫଳ ହୁଏ କିନ୍ତୁ କରବା

କରବା, କରବା ଛୁଇଁ ହୁଏ । ଏ ବୃକ୍ଷର ଛେଲି ଓ ମୂଳ

ବିଷାକ୍ତ । ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଏହା ଖାଦ୍ୟ ଓ ଉଷ୍ଣନାଶକ

ବିଷରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ନେରିଡ଼ୋରିନ୍

(Neriodorin) ନାମକ ଗନ୍ଧ ବିଷ ଅଛି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ

ଶ୍ଵେତ, ରକ୍ତ, ପିତ୍ତ, କୃଷ୍ଣ ଓ ପାଚଳବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ଟଭେଦରେ କରବା

ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର, ଶ୍ଵେତ, ପିତ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣ କରବା କଟୁରସ ଓ କୁଷ୍ଠ, ବ୍ରଣ,

ବିଶୋଷକ ଓ କଣ୍ଠରୋଗର ଶାନ୍ତିକାରକ । ପାଚଳ କରବା ଶର-
ବେଦନା, କଫ ଓ ବାତନିବାରକ—ପ୍ରକୃତବାଦ ।]

କରବାଅଟେ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଜିଭାଷା) କି—(ମୁଁ) କରୁଅଛି—

Karabāche (I) Am doing.

କରବା—ସ. ବି (କର + ବାଲ = ଶୈର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରବା +

Karabāra ଅ)—୧ । କରବା (ଦେଶ)—1 Karabā (See)

ଗଭରୁ କରବା ବୃକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ର, ଫେର ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ବନକରା—

ରଫେରୁଛୁ. ସଙ୍ଗତ ।

୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Sword.

୩ । ନାଗବିଶେଷ—3. Name of a mythological
serpent.

୪ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—4. Name of a demon.

[ଦ୍ର—ଏ ଖର ଗୁଣ୍ଡର ଜଣେ ସେନାପତି ଥିଲା ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଦ୍ଵାରା
ହତ ହୋଇଥିଲା ।]

୫ । ଶୁଶାଳ—5. Cremation ground.

୬ । ଦେଶବିଶେଷ—6. Name of a country.

୭ । ଗର୍ଭବିଶେଷ—

7. Name of a place of pilgrimage.

କରବା—ସ. ବି (କରବା + ବାଲି)—୧ । ଅଦିତି, ଦେବମାତା—
Karabāri 1. A name of Aditi, the mother
of the Gods.

୨ । ଉତ୍ତମ ଗାଈ; ସୁଧାର ଗାଈ—

2. A good cow, a meek cow.

୩ । ଏକପୁତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A woman having one

son only.

୪ । ପୁତ୍ରବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—4. Mother of male children

only.

କରଭା—ସ. ବି. ସଂ—୧ । (କୁ ଧାତୁ + ବାଲ୍ୟେ ଅର୍ଥ, କମ୍ପା କର +
Karabha ଭା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ,)—ମଣିବନ୍ଧନରୁ କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳ
ମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସ୍ତର ବହୁଭାଗ—1. The part of
the hand between the wrist and the end
of the little finger; metacarpus.

୨ । (କୁ ଧାତୁ ବସ୍ତ୍ରୀଣି ହେବା + କର୍ମ ଅର୍ଥ)—ଶିଶୁବସ୍ତ୍ରୀ,
ହାତୁକ୍ଷୁ—2. The young of an elephant.

୩ । ଉଷ୍ଣଶାବକ—3. The young of a camel

୪ । ଉଷ୍ଣ—4. Camel.

୫ । ଅଶ୍ଵତର—5. Mule.

୬ । ହାତୁକ୍ଷୁ—6. The trunk of an elephant.
(M. W.)

କରଭା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କରଭା + ବାଲି)—୧ । ମାଈ ହାତୁକ୍ଷୁ—
Karabhi 1. The female young of an elephant.

୨ । ମାଈ ଓଷ୍ଠି—2. Young female camel.

୩ । ମାଈ ଓଷ୍ଠି—3. A she-camel.

ସ. ବି. ସଂ (କରଭା = ଶୁଣ୍ଠି + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—
ହସ୍ତୀ—Elephant.

କରଭୁ—ସ. ବି. (କର + ଭୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ପୃସ୍ତ; ଯାହା ହାତରୁ
Karabhū ଜନ୍ମେ)—ନଖ—Finger-nail (of the hand.)

କରଭୁଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭାବ, କର + ଭୁଷଣ)—କଙ୍କଣ, ବଳୟ,
Karabhūṣaṇa ହାତଖଡ଼୍ଗ—Bracelet; wristlet.

କରଭେରୁ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଉପରିତ ବହୁଶୁଭ୍ର, କରଭା + ଭେରୁ)—
Karabhoru ହାତୁକ୍ଷୁର ଶୁଣ୍ଠି ଭଳି ଉତ୍ତରବିଶ୍ଵା (ସ୍ତ୍ରୀ)—

(woman) With well developed and
comely thighs like the trunk of a young
elephant.

ମୋତେ ବୁଝା କର କରଭେରୁ ମୁଁ କଣ୍ଠର ଶରଣେ ଚେତନାକେ କରକର ହେ
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

ସାଧାରଣଲେଖେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କରମ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କର୍ମ) —୧ । କର୍ମ, କାର୍ଯ୍ୟ—

Karama 1 Work; action.

କବୟ ୨ । କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ, ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ—

करमात 2. Rituals; prescribed ceremonials.

କାରଣ କରମ ଯାହା ମେ ମନୋବଳା । ପାତାୟାର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୩ । କପାଳ, ଭାଗ୍ୟ—3. Luck; fortune.

ପରମପଦ୍ୟ ଲଭିଲେହେଁ ସେବେ କରମରେ ଅଛି ଦୁଃଖ । କବସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ.

କରମଙ୍ଗା ଦେ. ବି. —(ସଂ. କର୍ମରଙ୍ଗ) —ପାଞ୍ଚପାଣ୍ଡୁତାୟକୁ ଖଟା ଫଳ

Karamaṅgā ଓ ଗଛ—Gooseberry; Carambola;

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— Chinese gooseberry (tree and fruit);

ଧାର୍ଯ୍ୟାୟ, ଶୁକ୍ରପ୍ରିୟ, Averrhoa Carambola.

କର୍ମରଙ୍ଗ, ଶିରାଳ, ବୃହଦମ୍ନ [ଦ୍ର—ଏହା ଉଦ୍ୟାନ ଓ ବନଜାତ

ରୁଜାକର, କର୍ମର, କର୍ମରକ ତରୁ, ଏହାର ଫଳ ପଞ୍ଚଶିରାଳ, ଏହା

କାମବକ୍, କାମବାଞ୍ଛା ଶରତକାଳରେ ଓ ପୁନର୍ବାର ଶୀତକାଳରେ

କରମଳ, ଶାମରକ, ପାତେ । ଚାନଦେଶୀୟ କରମଙ୍ଗା ଦେଶୀ

କାମରାଞ୍ଜା, କାମରାଞ୍ଜ କରମଙ୍ଗା ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, କିନ୍ତୁ ବେଶି ମିଠା,

ଗୁ. କମରକ, କାମରଙ୍ଗା କରମଙ୍ଗା ଫଳ ଆୟୁର ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ ଉପାଶ

ମ. କାମରକା, ହୁଏ । କରମଙ୍ଗା ଫଳର ଖଟା ରସହାର

କର୍ମବାତେ ଲୁହାର କଳଙ୍କି ଦାଗ ସଫା ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟ-

ତା. ତାମରଟା, ଶାଶ୍ଵ ମତରେ ଏହା ଶୀତଗର୍ଭ୍ୟ, ଧାରକ,

ତାମରଟାମକାୟା କଫ ଓ ବାୟୁନାଶକ ।]

ତେ. କରମଙ୍ଗା, ତାମରଟକାୟା, ମୋରଟ କାୟା ।

କରମଙ୍ଗିଆ —ଦେ. ବି. —କରମଙ୍ଗା ଫଳପରି ଶିରକିଶିଷ୍ଟ ଓ ସୁଦୃଶ୍ୟ—

Karamaṅgiā Having ridges like the Carambola

fruit.

(ସଥା—କରମଙ୍ଗିଆ କଣ୍ଠି ।)

କରମଣି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କର+ମଣି)—କରସ୍ଥିତ ମଣି ବା

Karamaṇi ରତ୍ନ—A gem got in one's hands; a

gem which is in one's possession.

ପର ମଣିର ରମଣି ଦେଲୁ କରମଣି ଛତ୍ତରେ । କବସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କର୍ମ) କର୍ମକର୍ମଣି; କର୍ମ, ବୈଦିକ କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ—

Vedic rituals.

କରମଣିଆଁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡରେ ଅଭିଜ୍ଞ—

Karamaṇiāñ Well versed in the prescribed rituals.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୌଣସି ଚିତ୍ତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କ୍ରିୟା-

କାଣ୍ଡର ଅନୁଷ୍ଠାନକର୍ତ୍ତା ବା ସ୍ଵରୋହିତ—

The performer or officiating priest at

the rituals in a religious ceremony.

କରମଣ୍ଡଳ ଉପକୂଳ—ଦେ. ବି. (କାମ) ଭାରତର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ

Karamaṇḍala ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଭୂଭାଗ—

upakūla The Coromandel coast of India.

[ଦ୍ର—ପଣ୍ଡିତ ବା ଆରବ ସମୁଦ୍ରର ଉପକୂଳକୁ ମାଲବାର

ଉପକୂଳ କହନ୍ତି ।]

କରମଦଶା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କର୍ମ ଓ ଦଶା)—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—

Karamadaśā Bad luck; misfortune.

କରମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି. (କର+ମୃଦ ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ କରବା+କରଣ.

Karamardda ଅ)—୧ । କରଞ୍ଜ ଗଛ ଓ ଫଳ—

1. The Pongamia Glabra tree and its fruit.

୨ । କରହାର ମର୍ଦ୍ଦନ—2 Hand-shaking; the

pressing of hands, the shaking of

hands.

୩ । କରନାକୋଳ ଓ ଗଛ—

3. Carissa Carandas (berry and tree)(M.W.)

କରମର୍ଦ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (କରମର୍ଦ୍ଦ+କ)—୧ । କରନା (ଦେଖ)

Karamarddaka 1. Karandā (See)

୨ । ଅର୍ଥଳା (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

2. Aññā (See)

କରମର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭବ୍; କର+ମର୍ଦ୍ଦନ)—ମିଳିତ ବନ୍ଧୁ-

Karamarddana ହସ୍ତଙ୍କର ପରସ୍ପର ହସ୍ତମର୍ଦ୍ଦନ—

Pressing or shaking of hands by two

friends meeting together.

କରମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ

Karamā ନାଟ ଓ ଯାତ୍ରାବିଶେଷ—A dancing festival

amongst non-Aryans.

ଦେ. ବି—କଡ଼ମା (୩) (ଦେଖ)—Kardamā (3) (See)

କରମାଣି—ଗ୍ରା. ବି—କରମଣି (ଦେ. ବି) (ଦେଖ)—

Karamaṇi Karmaṇi (See)

ବିଶ—କରମଣିଆଁ (ଦେଖ)—

Karamaṇiāñ (See)

କରମାଣିଆଁ—ଗ୍ରା. ବିଶ—କରମଣିଆଁ (ଦେଖ)—

Karamaṇiāñ Karamaṇiāñ (See)

କରମାଳା—ସଂ. ବି (କର+ମାଳା, ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ)—୧ । ଜପାମାଳା—

Karamāḷā 1. String of beads, rosary.

୨ । (ମାଳାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କର) ଜପଝଣ୍ୟାନିରୂପକ

କରାଙ୍କୁଳର ପଦ—2. The finger-joints doing

duties for a rosary during the chanting

of mystic formulae.

[ଦ୍ର—ଶକ୍ତିଭାଷକମାନେ ଅନାମିକାର ମଧ୍ୟମ ପଦରୁ ଆରମ୍ଭ

କର ମୂଳପଦ, କଳ୍ପସ୍ଵାର ମୂଳ, ମଧ୍ୟ ଓ ଅଗ୍ର, ପରେ ଅନାମିକାର

ଅଗ୍ର, ପରେ ମଧ୍ୟମାର ଅଗ୍ର, ଏବଂ ତର୍ଜନୀର ଅଗ୍ର, ମଧ୍ୟ ଓ ମୂଳ ଏହି

ଦଶ ପଦରେ ଦଶ ସଂଖ୍ୟକ ଜପ କରନ୍ତି । ମତାନ୍ତରରେ ମଧ୍ୟମାର

ଅଗ୍ରଠାରୁ ମଧ୍ୟମାର ମଧ୍ୟ ଓ ମୂଳକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ତର୍ଜନୀର

ମୂଳଠାରେ ଦଶସଂଖ୍ୟକ ଜପ ଶେଷ କରନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଋ	ଉ	ଋ

କରମୂଳ—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ ଧାତୁ + ମୂଳ୍ୟ)—ଅଳଙ୍କାର ଓ ବାସନ
Karamūla ଆଦି ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପଯୋଗୀ ମୂଳ; ବାଣୀ
କରମୂଳ—Wages paid to a labourer for preparing ornament, utensil, cloth etc.

[ଦ୍ର - ସାଧାରଣତଃ କଂସା ବା ପିତଳବାସନ ବଦଳାଇଲେ ନୂଆ ବାସନର ଓଜନରେ ପୁରୁଣା ବାସନ ଦିଆଯିବା ପରେ କରମୂଳ ଧନ ଅଧିକା ଦିଆଯାଏ । ସେହିଠାରେ ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

କରମ୍ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (କୃ ଧାତୁ = କରବା + ବାଣୀର୍ଥେ ଅମ୍, କ = ଜଳ + Karamba ରମ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା; ପ୍ରେରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—ମିଶ୍ରଣ—The mixing together of things.

ସ. ବିଶ—ମିଶ୍ରିତ—Mixed.

କରମ୍ବିତ—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶ (କରମ୍ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ମିଳିତ,
Karambita ଏକତ୍ର—1. Gathered together; mixed together.

କରମ୍ବିତ ହୋଇକରି ଗୋପେ ମିଳି,

କରମ୍ବିତେ ଅମ୍ବ କ ଦେଲେ ବାଳ—ସାମାନ୍ୟ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ମିଶ୍ରିତ—2 Intermingled; blended.

୩ । ଖଚିତ, ସୁନାଉପରେ ଜଡ଼ାଉଁ ହୋଇଥିବା (ରତ୍ନାଦି)—
3. Inlaid; (gems) set over gold.

କରମ୍ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (କ = ଜଳ + ରମ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରେରଣ କରିବା + Karambha କର୍ମ. ଅ)—ଦଧିମିଶ୍ରିତ ଶର୍କରା; ଦହିଗୋଳିଆ
କରମ୍ବ—Corn-flour mixed with churned curd.

କରମ୍ବକ—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (କରମ୍ + ବାଣୀର୍ଥେ. କ)—କରମ୍ବ (ଦେଖ)—
Karambhaka Karambha (See)

କରଯୋଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ. କର + ଯୁଜ ଧାତୁ)—ସୋଡ଼ାହାତ,
Karajorda ଯୁକ୍ତକର—Folded hands; folded palms.
କବସୋଡ଼ା

ହାତଯୋଡ଼ା

କର ଯୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ତ୍ରୀ. କର + ଯୁଜ ଧାତୁ)—୧ । ନମସ୍କାର
Kara jordibā କରିବା—1. To bow down; to salute.
କବଜୁଡ଼ା

ଦେବ ପ୍ରସାଦ ମତ, ଜନମିତାଦୁ ନିତ

ହାତଯୋଡ଼ିବା

ବଲ୍ଲୀକ ଦେଖି କର ଯୋଡ଼ିଲ ରେ—କବସର୍ପ୍ୟ ସଂଗୀତ

୨ । ଦୁଇ ହାତ ମିଳିତ କରିବା—

2. To fold both the hands.

କରର—ସ୍ତ୍ରୀ ବି—ଗିଲ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟସୁତ)—
Karara Gila (See)

କରରୁହ—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (ଉପପଦ ତତ୍, କର + ରୁହ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା + Kararuha କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—୧ । ନଖ—1. Finger-nail; claw.

୨ । ଅଙ୍ଗୁଳ—2. Finger.

୩ । କରବାଳ—3. Sword.

କରଲ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି (ତୁଳ ହ. କରେଲ)—

Karalā କଲର (ଦେଖ)—Kalarā (See)

କରଣାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର + ଶାଖା) ଅଙ୍ଗୁଳ, ଅଙ୍ଗୁଳି—
Karāṣkhā Finger.

କରଣୀକର—ସ୍ତ୍ରୀ ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ; କର + ଶୀକର, କରରୁ ଜାତ
Karāṣikara ଶୀକର)—ହାତାଣ୍ଡରୁ ବାହାରବା ଜଳ—
The particles of water sprinkled by the elephant through its trunk.

କରଶଣ—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ କର୍ଷଣ)—

Karashana କର୍ଷଣ (ଦେଖ)

Karshana (See)

ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ଗ୍ରାଣୀକ ମାରଣେ

ପର ରମଣୀ କରଶଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କରଶଣା—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Karashanā Celastus Paniculata (tree)

କବସ୍ୟା

ମାଳକଞ୍ଚନୀ

କରଶଣିଆ—ଦେ. ବି—କର୍ଷଣିଆ (ଦେଖ)

Karashanīā Karshanīā (See)

କରଷି—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ. କର୍ଷ)—ଦେହ ବା ଏକ ତୋଳା ଓଜନ—
Karashi One and half or one tola weight.

[ଦ୍ର—୪ କରଷି = ୧ ପଲ, ୨ ବା ୪ ତୋଳା = ୧ ପଲ ।]

କରଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ୍ତ୍ରୀ. କର୍ଷଣ)—୧ । ଟେକିବା, ଟାଣିବା—
Karashibā 1. To draw tightly; to pull.

କରସନା ବାମ କରେ କରଷି ଧରଣ ମୋର ବାଳ । ସ୍ୱାମୀନାଥ. ବେଣୀସହସ୍ର ।

୨ । ଚାଷିବା; ଚାଷ କରିବା—2. To plough.

ବସ୍ତ୍ର ସେ ତାର ଯଜ୍ଞବାଳେ

ମସ୍ତ କରଷିଲେ ଲଙ୍ଗଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କରସି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ) କ୍ରି. (ତୁମ୍ଭେ) କର (ଅନୁଜ୍ଞାବୋଧକ)—
Karasi (you) Do (Imperative mood).

ଏଥିକୁ ବାରଣ ଏବେ କରସି ଗୋ ମତେ । ମହାଦେବ ମାର୍ଗଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରାଣ ।

କରସୂତା—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ. କର + ସୂତ)—୧ । କରଧନ (ଦେଖ)
Karasūtā 1. Karadhani (See)

ସୁନା ୨ । ବିବାହାଦି ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ କରରେ ବନ୍ଧାହେବା

କରସନୀ

ସୂତା, ମଙ୍ଗଳସୂତ—2. The thread tied in the hands on ceremonial occasions.

କରସ୍ପର୍ଶନ—ସ୍ତ୍ରୀ ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର + ସ୍ପର୍ଶନ)—ନୃତ୍ୟରେ ଉତ୍ତମୁଦ୍ର—
Karasparśana କରସ୍ପର୍ଶ ୩୨ ରେଦରୁ ଏକତମ, ନାଟ୍ୟମାନେ

ଭଙ୍ଗିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ବନ୍ଧ (ଏଥିରେ ବେକକୁ ତଳକୁ କର ଗୋଡ଼ାକୁ ପକ୍ଷିଆଡ଼ ବାଟେ ବୁଲାଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଥଣ୍ଡି କୁକୁଟାସନ ରଚନା କର ଦୁଇ ହାତକୁ ଓଲଟାଇବାକୁ ହୁଏ ।—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

A kind of athletic pose in the shape of a cock.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କରହାଟ—ଫ. ବି. (କରହ=ପଦ୍ମ+ଅଟ୍ଟଧାତୁ=ଗମନ କରବା+କର୍ତ୍ତୃ.

Karahāṭa ଅ, କମ୍ପା କର=ହସ୍ତ+ହଟ୍ ଧାତୁ=ପାଣି ପାଇବା+ଅଧକରଣ. ଅ)—୧ । ପଦ୍ମ ପ୍ରଭୃତିର ମୂଳ—

1. The root of lotus

୨ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—2. Madana (tree) (See)

୩ । ଦେଶବିଶେଷ (ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ)—

3. A country in Western India.

୪ । କରହାଟ ଦେଶୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

4. A Brāhmaṇa living in Karahāṭa country.

କର—ପ୍ରାଦେ. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହଜ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kar (ଫ. କୁ ଧାତୁ) କରବା—Doing.

କାକିଳ-କେଳ-କର କରତ ଲାବନ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ପ୍ରାଦେ. ବି.—୧ । (ଗଞ୍ଜାମ)—କୋଚଲ (ଦେଖ)

1. Kochil (See)

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) (ଫ. କରକା) କରକା, କୁଅପଥର—

2. Hail stone.

୩ । (ମେଦିନୀପୁର)ମେଦିନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—

3. A class of aborigines in Midnapur.

୪ । (ଗଡ଼ଜାତ) କରଖିଆ (ଦେଖ)

4. Karākhāi (See)

ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରୟୋଗ)—କରବା—Doing.

କରାଇ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଟାହ; ପ୍ରା. କଡ଼ାହ)—

Karāi ଧାତୁକର୍ମିତ ପାକପାତ୍ର; କରେଇ—

କଡ଼ାହି Frying pan.

କଡ଼ାହି ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—କୋଡ଼ମେଇ (ଦେଖ)

Kordamei (See)

କରାଇବା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତୁ. କାର ଧାତୁ)—

Karāibā କରବା କ୍ରିୟାର ଶିଜନ୍ତୁ ରୂପ—

କରାନ The causative form of Karibā.

कराना; करवाना

କରକରି ହେବା—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସଂପାଦନ କରବା—

Karākarī hebā To mutually perform.

କ୍ଷମା କରକର ହୋଇଲେ ଗୋଷ ବହି—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ ବି. ।

କରଖାଇ—ଦେ. ବି—କରଖିଆ (ଦେଖ)

Karākhāi Karākhāi (See)

କରଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋଚଲଖାଇ (ଦେଖ)

Karākhāi Kochilākhāi (See)

କରଘାତ—ଫ. ବି. (କ୍ଷାତ ଚତ୍ତ; କର+ଆଘାତ)—କରଘାତ ଚାତୁନ—

Karāghāta Blow or slap with the hand.

କରାଚୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳର ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର

Karāchī ଓ ନଗର—Name of a city and a harbour in West India.

[ଦ୍ର—ଏହା ସିନ୍ଧୁନଦର ଉତ୍ତର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

କରାହ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାରାହ, ଆ. କ୍ବିରାହ)—

Karāṭ ୧ । ଭଲ ସୁନାକୁ ଖାଦ ମିଶା ସୁନା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରବା କ୍ରୀବାଟି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପରମାଣବିଶେଷ—

1. A standard of purity of gold

[ଦ୍ର—ଭଲ ସୁନାକୁ ଚକ୍ଷୁ କରାହ ସୁନା କୁହାଯାଏ । ଭଲ ସୁନାରେ ଯେତେ ପରମାଣବରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ମିଶିଥାଏ ତାକୁ ଚକ୍ଷୁ ଅନୁପାତରେ ବାଦ ଦେଇ ବାକି ଯେତେ ଭଲ ସୁନା ରହେ ତାକୁ ସେହି ପରମାଣବରେ ଏତେ କରାହ ସୁନା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ଅଠର କରାହ ସୁନାର ଅର୍ଥ ପେଉଁ ସୁନାରେ ଅଠର ଭାଗ ଭଲ ସୁନା ଓ ଛଅ ଭାଗ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଭେଲ ମିଶିଛି ।]

୨ । ମଣିରହାଦି ଓଜନ କରବାର ପରମାଣବିଶେଷ; ଏକରତ୍ନ—

2. A standard of weight for precious stones, carat.

[ଦ୍ର—୧ କରାହ=୩୬ ଗ୍ରେନ ।]

କରାଟ—ଦେ. ବି. (ଫ. କରାଟ)—

Karāṭa ୧ । ଧାତୁକର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସ୍ପୃକ୍ତ ବା ଡବା—

1. A small closed metal box to keep tiny things in (generally tied in the waist-cloth by females of Orissa)

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀମାନେ ଏଥିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜିନିଷ ବା ପରାଧୀ ରଖି ଅଶ୍ଵାରେ ମାରନ୍ତି ।]

କରାଟରେ ହେଙ୍ଗୁ ପଶିବ । ନା, ମହମଦ ହୋଇ ବାସିବ ।—ଉଗ ।

୨ । କୁଣ୍ଡ—2 Tub.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବରାଟରେ ଅତମନ-କରି—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । କାଠଚମ୍ପା (ଦେଖ)

3. Kāṭhachampā (See)

କରାଟି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଗୋଲ୍ଲକାର କଙ୍କଣ ବା ପାଦୁକା

Karāṭi କଟା ହୋଇ ଦୁଇ ଫାଳ ହେଲେ ପରେ ପୁଣି ଉକ୍ତ ଦୁଇ ଫାଳକୁ ପିଛବାର ସୁବିଧା ଲାଗି ଉତ୍ତରେ ଦିଆଯିବା ସୁନା ବା ରୂପାର ଲମ୍ବା ପାତୁଆ—

A narrow leaf of gold or silver put inside the halves of anklets.

କରାଟିଆ ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବହୁକାଳ କରାଟରେ

Karāṭiā gāndha ରହିଗଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ରୁଦ୍ଧିଆ ଗନ୍ଧ ପରି ଗନ୍ଧ—A bad smell due to a thing

being long kept in a closed pot.

କରାଡ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Karāṭa A kind of wild tree.

କରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ପୁସ୍ତକର ଏକ ଖଣ୍ଡ—

Karāṇḍi 1. One volume of a book.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଞ୍
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଞ୍	ଞ୍	ନ

୨ । (ସ କରଣି) କେରଣି (ଦେଖ)

2. Kerāṇḍi (See).

କରଣି ଅଳ୍ପ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡଜାତ) ବ. —କରଣମୟ ଜଙ୍ଗଲ
Karāṇḍi ālu ପ୍ରଦେଶରେ ଦେବା ଖାଦ୍ୟମୂଳବିଶେଷ—

Dioscora Belophylla.

କରଣ—ଦେ. ବ. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ, ଭୁଲ. ବ. କରଣ)—କରଣ—
Karāṭa Goldsmith's saw.

କରମତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. କରମତ୍=ଅଭୁତ ବ୍ୟାପାର)—
Karāmat ୧ । ଶୌର୍ଯ୍ୟ—1 Valiance.

କବାମତ ୨ । ପରାକମ୍ପ, ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ—

କରାମତ 2 Power; might.

୩ । ଶକ୍ତି ପ୍ରକାଶ—

3. Exhibition of one's power.

୪ । ଅଭୁତ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ—

4. Exhibition of extraordinary power.

କରମତ୍ ଜାରି କରିବା—ଦେ. କି—ଅପଣାର ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ଜନ-
Karāmat jāri karibā ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—

କବାମତ ଜାହିର କବା To publish one's valiance

କରାମତ ଜାହିର କରଣ or wonderful power.

କରମତ୍ ଜାହିର କରିବା—ଦେ. କି—କରମତ୍ ଜାହିର କରିବା (ଦେଖ)
Karāmat jāhir karibā Karāmat jāri karibā
(See)

କରମତ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ.)—କରମତ୍ (ଦେଖ)

Karāmat Karāmat (See)

କରମତୀ—ଦେ. ବ. —୧ । ବଳଶାଳୀ, ପରାକମ୍ପ—

Karāmatī 1. Strong; valiant; invincible.

୨ । ଅଭୁତ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦର୍ଶନକାରୀ —

2. Exhibiting extraordinary powers.

କର—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. କର=ଅର୍ଜ୍ଜିକାର)—

Karār ୧ । ସ୍ୱୀକାର—1. Agreement; admission.

କବାବ ୨ । ଅର୍ଜ୍ଜିକାର—

କରାର 2. Promise; engagement.

୩ । କଥା ମିଥାବ—

3. Promised time-limit.

୪ । ରୁକ୍ତି—4. Contract.

୫ । ଆଶା—5. Hope.

ପରାଣ ଅଛି ରୁ ଦେବା କରଣର ସିନାରେ । କବସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗତ ।

କର କରଣ—ଦେ. କି—୧ । ସ୍ୱୀକାର କରିବା—

Karār karibā 1. To acknowledge; to agree;

କରାବ କବା to admit.

କରାର କରଣ ୨ । ରୁକ୍ତି କରିବା—2. To contract.

କରଣନାମା—ବୈଦେ. ବ.—(ପା. କରଣନାମା)—୧ । ଅର୍ଜ୍ଜିକାର-
Karārnāmā ପତ୍ର—1. Deed of agreement.

କରାଣନାମା

୨ । ରୁକ୍ତିପତ୍ର—

କରାଣନାମା

2. Deed of contract.

କରଣବନ୍ଦ—ଦେ. ବ. (ଅ. କରଣ + ବ. ବନ୍ଦ)—ପ୍ରତିଜ୍ଞାଦ୍ୱାରା ଅବଦ-
Karārband Bound by a promise or contract.

କରଣବନ୍ତ—ଦେ. ବ. (ଅ. କରଣ ଓ ବ. ବନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଦେ.
Karārbanta ଅକାର)—ସେ ଅର୍ଜ୍ଜିକାର ପାଳନ କରେ—
One who sticks to his promise.

କରଣମିଥାବ—ବୈଦେ. ବ. (କରଣ + ମିଥାବ)—
Karārmithā ୧ । ଋଣ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ

କବାବମେଯାଦ ଦେଶଦ୍ୱାରା ଭମସୁକରେ ଯେଉଁ ସମୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କର
କରାଣମିଥାବ ଲେଖି ଦେଇ ଆଏ—1. The time-limit

fixed in a bond by which the debtor
promises to pay off the debt.

୨ । ରୁକ୍ତିର ସତ୍ତ୍ୱରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟର ସୀମା—

2 The time-limit for the performance
of a contract.

କରଣ—ଦେ. ବ. (ଅ. କରଣ)—ସ୍ୱୀକାର —

Karārī

Acknowledgement.

କବାବୀ ବୈଦେ. ବ. (ଅ. —ସ୍ୱୀକାର କର ଯାଉଥିବା—

କରାଣୀ

1. Admitted; promised.

୨ । ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବା—2. Admitting; acknow-
ledging; making a confession.

କରଣ ଅସାମୀ—ବୈଦେ (କରଣ) ବ. (ଅ. କରଣ + ଅସାମୀ)—
Karārī āsamī ଅଦାଲତରେ ଦାଖ ବା ଅପରାଧ ସ୍ୱୀକାର କରିବା

କବାବୀ ଆସାମି ବ୍ୟକ୍ତି—A confessing accused or

କରାଣୀ ଆସାମୀ

defendant.

କରଣ ମୁଦ୍ରା—ବୈଦେ (ଅ) ବ. —କରଣ ଅସାମୀ (ଦେଖ)

Karārī mudrā

Karārī āsamī (See)

କରଣେଟ—ସ. ବ. (କର=ହସ୍ତ + ଅ + ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଗଞ୍ଜି ପାଇବା +
Karāroṭa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ, ମୁଦ୍ର—

Finger-ring.

କରଣ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଅ. କରଣ)—

Karāl

କରଣ (ଦେଖ)

Karār (See)

କରଣ—ସ. ବ. (କର=ହସ୍ତ + ଅଲ୍ ଧାତୁ=ପାରା ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Karāḷa ଅ)—୧ । ଜନକବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—

1. Name of a king of the family of Janaka.

୨ । ରାବଣର ଅନୁଚର ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—

2. Name of a demon attendant of Rābapa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ରାଶି/କାଷ୍ଠରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୩ । ଝୁଣା—3. Resin.

୪ । ତୈଳବିଶେଷ, ଚୁଆ; ସର୍ଜରସ ତୈଳ, ଶାଳଗଛରୁ ବାହାରିବା ତୈଳ; ଗର୍ଜନ ତୈଳ—4. A strong scented oil extracted from the Saltree.

୫ । କଳାତୁଳସୀ—5. The black Holy Basil; Ocymunm Sanctum.

୬ । ଜୁନୁମ୍—6. Jasminum Pubescens; a kind of white scentless flower.

(ଯଥା—ଏହା ପ୍ରାୟ ଗଜପାନ ୧)

୧. ବିଶ. —୧ । ଭୟାନକ—1. Dreadful; terrible; (କରଳା, କରଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) formidable.

୨ । ଅତି ଉଚ୍ଚ—2. Very high.

୩ । ଖୁବ୍ ବଡ଼—3. Very big; prominent.

୪ । ମହତ୍—4. Great.

୫ । ଦନ୍ତୁର, ଦାନ୍ତୁର—5. Having large projecting teeth.

୬ । ବ୍ୟାପ୍ତ—6. Extensive.

ଦେ. ବି. —୧ । ପଥର ବା କାଚ ଆଦି ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଝୁଣାରେ ଛିଆରି ଏକଜାତୀୟ ଅଠା—1. A kind of gum to mend broken glass or stone.

କର ମହଣ କି କରଳ । କାହିଁ ଖଞ୍ଜିଲ ଏବେ ବାଳ—
ସମ ଦାସ ଦାର୍ତ୍ତଭାବକୁ ।

୨ । ରାଳ, ବରାଳ, ଆଲୁକାତର—
2. Coal tar; tar; pitch.

ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କରର)—କରର; ଅର୍ଜୀକାର; ସ୍ୱୀକାର—
Acknowledgement; admission.

କରଳ କରବା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. କି.—(ଆ. କରର)—୧ । ଅର୍ଜୀକାର
Karālā karibā କରବା—1 To promise.

୨ । ସ୍ୱୀକାର କରବା—
2. To agree; to acknowledge.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରବା—3. To promise to perform an act by a certain time

କରଳକାମା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—କରଳକାମା (ଦେଖ)

Karālānāmā Karārnamā (See)

କରଳବଦନ—୧. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁଶ୍ରୁତି, କରଳ + ବଦନ;) ଭୟାନକ
Karālābadana ମୃଣ୍ମିଶ୍ଵ, —Hideous; terrific;
(କରଳବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) frightful.

କରଳବଦନା—୧. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—କରଳବଦନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Karālābadanā Feminine of karālābadana.

୧. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—

Name of the Goddess Kālī.

କରଳା—୧. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କରଳ + ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—

Karālā ୧ । ତେମଡ଼ ଲତା; ଶୁକ୍ଳଶାରିବା—1. A kind of tenacious herbarious creeper; Hemidesmus Indicus.

୨ । ଚଣ୍ଡୀ, କାଳୀ—

2. Name of the Goddess Chandī or Kālī.

କରଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୁଳସୀ—

Karālī Louse.

କରଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅମଳ ସମୟରେ ଧାନକୁ କୁଟି
Karālī ବା ନଡ଼ାରୁ ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—The operation of separating the paddy grain from the straw during the treading of the sheaves.

କରଳୀ—୧. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କରଳା (ଦେଖ)

Karālī Karālā (See)

କରଞ୍ଜୋଟ—୧. ବି. (ତୃଣପୁ ଚକ୍ର, କର + ଅଞ୍ଜୋଟ)—(ମଞ୍ଜମାନେ)
Karāṅjōṭa ବାହାରେ ବା ଜନ୍ମରେ ହାତହାତ ପୁଟୁକ ମାରବା—
Patting on the arms and thighs with the palms, preparatory to an athletic performance.

କରଞ୍ଜୋଟନ—୧. ବି. (ତୃଣପୁ ଚକ୍ର, କର + ଅଞ୍ଜୋଟନ)—

Karāṅjōṭana କରଞ୍ଜୋଟ (ଦେଖ)
Karāṅjōṭa (See)

କର—ଦେ. କି. (୧. କୁ ଧାତୁ. କରବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୁପ)—
Kari ୧ । କୌଣସି ଅସମାପିକାକ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ‘କର’ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳ
କରେ ହେଲେ ସେହି କ୍ରିୟାର ଧାରବାହିକତା ରୁହାଏ—

କର; କରକେ 1. While doing (an act).

(ଯଥା—ମୁଁ ବସି କର ଲେଖି ।)

୨ । କୌଣସି କ୍ରିୟାର ସମାପନା, କୌଣସି କ୍ରିୟାକୁ ସମାପନ
କରି ବା ସାର—2 After finishing an act.

(ଯଥା—ମୁଁ ପଢ଼ି କର ଗାଧୋଇବି—ମୁଁ ପଢ଼ି ସାରିବା ପରେ
ଗାଧୋଇବି ।)

୩ । ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ‘ପୂର୍ବକ’, ‘ସହାୟ’ ଓ ‘ସହକାରେ’
ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ—3. With.

(ଯଥା—ମୁଁ ବଳ ପ୍ରକାଶ କରି ଘରେ ପଶିବି—ମୁଁ ବଳ-
ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ଘରେ ପଶିବି; ମୁଁ ଦମ୍ଭ କରି ଏ କଥା କହି ପାରିବି—
ମୁଁ ଦମ୍ଭ ସହକାରେ ଏ କଥା କହି ପାରିବି ।)

୪ । (ବିଶେଷଣ ବା ଅବ୍ୟୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ) ‘ଭାବରେ’
‘ରୂପେ’ ବା ‘ପ୍ରକାରେ’—

4. In this wise; in such a manner.

କେବଳ ମୁଁ ଏବେ ସବୁ କର—କରମୂର୍ତ୍ତି, କରମାତା, କର, କେବଳ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାବର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	କ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ୍

(ଯଥା—ମୁଁ ଅକାରୁଆ କରି ତାକୁ ଧରିପକେଇଲି = ମୁଁ ଅକାରୁଆଭାବରେ ତାକୁ ଧରିପକେଇଲି ।)

* । ଅସମାପିକାକ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଅଭିଭାବରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସେହି କ୍ରିୟାକୁ ଚିହ୍ନିତ କର —

5. Redundantly used after the present participle of a verb.

ମୁଁ ଲାଗି ଦେଖି କର ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ହେଲୁ—ପାତାସର, ନୃସିଂହପୁରଣ ।
ନୋହଲ ମୁଁ ରୁଷ୍ଟ ଅସି କର ମଣ,
ଦେଖାଇ ନାହିଁ ଅହେ କାଣ ନରଣିଶ—କୃଷ୍ଣବିଂହ, ମହାବରତ, ପ୍ରୋଣ ।

[ଦ୍ର — ବଙ୍ଗଳାରେ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ପରେ ଏହି ‘କରି’ର ଅକାର ‘କରେ’ର ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶର ଉପନିବେଶୀ ବଙ୍ଗାଳିମାନେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଏହି ‘କରିକୁ’ ‘କରେ’ ବା ‘କେରେ’ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ବଙ୍ଗାଳିଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିବଙ୍ଗାଳିମାନେ ବିଦ୍ରୁପରେ ‘କେର’ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ଦେ. ଅ—୧ । ରୂପେ, ସ୍ଵରୂପେ—1. As.

ପରଂବ୍ରହ୍ମ ସ୍ଵରୂପ ସେ ନିତ୍ୟ ନିରାକାର,
ତାହାଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି ପୁଣି କର ବ୍ରହ୍ମବର—ପାତାସର, ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୨ । (କି)ପରି; (କେଉଁ) ପ୍ରକାରେ—

2. In (what) manner.

ଭୂଷେ ଶର ବସ୍ତ୍ର ବୋଲେ ଅସିବେ କି କର । ପାତାସର, ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୩ । ପରି—3. Like.

(ଯଥା—ମତେ ତୁ କଥଣ ଚାଟିଶାଳିଆ ଅବଧାନ କରି ପାଇଛୁ ।)

୪ । ଦ୍ଵାରା—4 With.

ଶାଳିଣିରେ କର ଶାରଥ ଅଗ୍ନିର ର ତା କରୁଁ ନେଲେ ଧନ୍ଦ୍ଵନୀ ସେ ।

ବିଶ୍ଵନାଥ, ବିନୟ ଗୁମାସ୍ତ ।

* । (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଦ୍ଵିରୂପ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ)
ଅରକେ (ଏତେ) ସଂଖ୍ୟାରେ—

5. In number, (so many) at a time.

ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କର ଦୁହେଁ ବନ୍ଧୁଛନ୍ତି ଶର । ପାତାସର, ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୬ । ଲେଖାଏଁ; ହାରରେ—6. At the rate of.

(ଯଥା—ମତେ ସରକାରରୁ ମାସକୁ ଚାରି ଟଙ୍କା କର ଦରମା ମିଳେ ।)

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କରୀ)—୧ । ଛଅଶ—1. Curry.

କାବି ୨ । ମାଂସ ତରକାରୀ—2. Curry of meat.

କରି

କରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ଗାମୁଛା—1. Small napkin.

Karika ୨ । ଅତି ଛୋଟ ଲୁଗା, ଛୋଟ ଖଦ, କମ୍ ଓସାର ଓ କମ୍ ଲମ୍ବା ଓ ଅତି ପତଳା ଲୁଗା—

2. Very small and thin piece of cloth.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ସତ୍ୟକିୟ—ତୁଳ. ପ୍ରା. ସତ୍ୟକିୟ)—କରିଆ; ଶପଥ—Oath.

କରି ଆସେ—ଦେ. କି.—(ଅମୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ଅମୃତକୁ) ଜଣାଅଛି ।

Kari hase Is known (to so and so).

करनेआता (ଯଥା—ମୋତେ ଚିତ୍ର କରି ଆସେ = ମୋତେ ଚିତ୍ର କର୍ମ ଜଣା ଅଛି ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—(ଅମୃତ କାର୍ଯ୍ୟ) କରିବା ଉଚିତ—

Ought to do (such an act)

(ଯଥା—ତାଙ୍କେ ଏକଥା କରି ଆସେ = ସେ ଏକଥା କରିବା ଉଚିତ ।)

କରିକର—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ଵ; କରନ୍ + କର)—ହାତୀଶୁଣ୍ଠି—

Karikara Elephant's trunk.

କରିକୁମ୍ଭ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ଵ, କରନ୍ + କୁମ୍ଭ)—ହାତୀର କପାଳ

Karikumbha ଉପରେ ଦୁଇପାଖରେ ଥିବା ମାଠିଆ ଭଳି ବର୍ତ୍ତୁଳ

ମାଂସପିଣ୍ଡ—The frontal globes on both sides of the brow of an elephant.

କରିଗତି—ସ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ରୀ (ଉପମିତ ବହୁବ୍ରୀହି, କରନ୍ + ଗତି)—

Karigati ହାତୀ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଶୁଲୁଥିବା—Walking majestically and slowly like the elephant.

କରିଗତି ନ କର ଗତି ବସିଲୁ ଧୀରେ । ଇନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସ୍ଥାବିଧ ।

କରିଜ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କରନ୍ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅ)—ହାତୀକୁଠା—

Karija The young of an elephant.

(କରିଜା—ଶ୍ରୀ)

କରିତ୍ରାସ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କରନ୍ + ତ୍ରାସ, ହାତୀ ଯାହାଠାରୁ

Karitrāsa ଭୟ ପାଏ)—ସିଂହ—Lion.

କରିଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟା + ଦଣ୍ଡ)—କରିଶୁଣ୍ଠି—

Karidandā Elephant's trunk.

ଦେଇଲେ କରିଦଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧ କରଯାଏ । କୃଷ୍ଣବିଂହ, ମହାବରତ, ବିରାଟ ।

କରିଦନ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ଵ, କରନ୍ + ଦନ୍ତ)—ହାତୀଦାନ୍ତ—

Karidanta Tusk of an elephant; ivory.

କରିପ—ସ. ବି. ପୁଂ.—(କରନ୍ + ପା ଧାତୁ = ପାଳନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି.

Karipa ଅ)—ଦ୍ରୁମାପାଳକ, ଦ୍ରୁମାପକ, ମାହୁନ୍ତ—The keeper of an elephant; the mahoot.

କରିବନ୍ଧ—ସ. ବି (କରନ୍ + ବନ୍ଧ; ଯାହାଦ୍ଵାରା କଣ୍ଠ ବନ୍ଧାଯାଏ)—

Karibandha ଦ୍ରୁମବନ୍ଧନ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଅଳ୍ପନ—The post to which an elephant is tied.

କରିବର—ସ. ବି.—(୨ମୀ ଚତ୍ଵ; କରନ୍ + ବର)—ଦ୍ରୁମାଶ୍ରେଷ୍ଠ;

Karibara ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହାତୀ—An excellent elephant

ପ୍ରା. ବି. (ସ. କରବର)—କରବୀ (ଦେଖ)

Karabi (See)

କରିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁ ଧାତୁ) —୧ । [ଏହା ସାଧାରଣତଃ ବିଶେଷ୍ୟ

Karibā ବା ବିଶେଷଣ ପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସେହି ବିଶେଷ୍ୟ

କରା ବା ବିଶେଷଣବାଚକ କ୍ରିୟାରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୂର ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଆଶା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଶା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କରନା (ଯଥା—ଭୋଜନ କରିବା, ରୋଦନ କରିବା, ମୁକ୍ତ କରିବା, ଆନନ୍ଦିତ କରିବା ।)

କୌଣସି କ୍ରିୟାରେ ନିୟୁକ୍ତ ହେବା ବା ସଂପାଦନ କରିବା—1. To do a work; to be engaged in an act.

୨ । ଗଢ଼ିବା, ନିର୍ମାଣ କରିବା, ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ତୋଳାଇବା—

2 To make; to build; to create; to manufacture.

(ଯଥା—ଦେଉଳ କରିବା, ପଲଙ୍କ କରିବା ।)

୩ । ମନରେ (ଦୁଃଖ, ଆନନ୍ଦ, ଅଭିମାନାଦି) ବୋଧକରିବା ବା ଭାବପୋଷଣ କରିବା—3. To entertain some feeling in the mind (e. g. pleasure grief); to feel.

୪ । (ରୋଗ; କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା ଆଦି)—

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଭିଭୂତ କରିବା; ଅନୁଭୂତ ହେବା—4. To be felt; to affect (a person).

ଗରଷ୍ଟ ଅଭୂତ କାହିଁକି କରୁଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀଚମ୍ପୂ ଗ ଗୀତ ।

* । ବୋଲି ବିଚାର କରିବା, ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା—5. To think as; to treat as.

ଗୁରୁ ବଚନ ଗ୍ରାସ୍ତ କରି ଶୁଦ୍ଧ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୃଦେ ଧରି ।

ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୬ । ରାନ୍ଧିବା; (ଖାଦ୍ୟାଦି) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—

6. To cook; to prepare.

(ଯଥା—ସେ ମୋ ପାଇଁ ଭାତ କଲ, ସାତ ଛଅଶ ଆଠ ରଜା କଲ, ମତେ ଖାଇବାକୁ ଡାକିଲ ।)

୭ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବା; ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—

7. To resolve on; to determine to do.

ବିଭେଦ ଥିଲା ସେବା ବମନା ଅଙ୍ଗଦ ଗ୍ରାଣ ବସନ୍ତିବା କଲ ସେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୮ । କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ (ଯଥା—ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ ନିମନ୍ତେ) (ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ) ଯାତ୍ରା କରିବା—

8. To start for some place on a particular mission.

(ଯଥା—ଘର୍ଥ କରିବା; ବିଦେଶ କରିବା ।)

କାରଣବଶେ କଦେଶ କରିବାକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ନରେଶ୍ୱର ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୯ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଦେଶଙ୍କ ଆଗେ ପୂଜା ବା ସ୍ତୁତି ପାଠ କରିବା, ପୂଜାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା—

9. To perform some ceremonial rites.

କରେ ସତେ ଚଣ୍ଡୀ କବଚ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ନେଇ କିଛିସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବା ବା ସହଜାଇବା—10. To

carry a person to a certain limit or distance.

(ଯଥା—କମ୍ପାନୀର ଛେଳିକ ନେଇ ମଝି ନଈରେ କଲଣି ।)

ଏହିକ୍ଷଣି ରଥ ଶୁଣୁକ ଗଥ ପାଶେ,

କରିବ ନେଇ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଯମ ପାଶେ । କୃଷ୍ଣବିହାର ମହାଭାରତ. ଶୁଷ୍ଟ ।

୧୧ । ଆଜ୍ଞା, ଆଦେଶ ବା ଉପଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—11 To act according to some order or advice.

ଏମ ତାହାର ବଚନ କଲେ, ତାର ବହିଷ୍କାର ମଝିରେ କଲେ ।

ବଘନାଥ. ବିଦଗ୍ଧମାୟା ।

୧୨ । (କୌଣସି କର୍ମ ସାଧନ ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ନିୟୁକ୍ତ କରିବା—

12. To engage some person for some work.

ବଶିଷ୍ଠ ଉଦ୍ଧୃତ ଯଜ୍ଞ କଲେ, ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ନିମି କଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୩ । ଜାତ କରାଇବା, ଉତ୍ପାଦନ କରିବା, ଘଟିବାର କାରଣ ହେବା—13. To cause to happen.

ଯାହା ପାଇଁ ଶିବ ପୂଜା ଆଜ୍ଞା, ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିପାଙ୍କି ଉକ୍ତାଉ ।

ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ କର ସୁଖମୂଳ ଦେଲୁ ତ ଉପାଶରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୪ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜବାବ ଦେବା, କଥା ଛଣ୍ଡାଇବା, ରୁକ୍ତି କରିବା—14. To give word; to contract.

(ଯଥା—ମୁଁ ନଡ଼ିଆ ଛେଲକୁ ମହାଜନ ସାଙ୍ଗେ ଭିନି ଟଙ୍କା କରିଛି ।)

୧୫ । ଯାନବାହନାଦି ନିୟୁକ୍ତ କରିବା—

15. To engage as a conveyance or carrier.

(ଯଥା—ମୁଁ କୁଲି କରି ଷ୍ଟେସନରୁ ଆସିଲି, କିନ୍ତୁ ବାବୁମାନେ ବଶିଗାଡ଼ି କରି ଆସିଲେ ।)

୧୬ । କର୍ମକାର୍ତ୍ତା ରୂପେ କୌଣସି ବାଳକ ବା ବାଳିକାର ବ୍ରତ ବା ଦବାହାଦି କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—

16. To bring about the performance of some rites or sacred ceremonies in respect of a boy or girl.

(ଯଥା—ସେ ପୋଷିଆଁ ପୁଅକୁ ବ୍ରତ (ବ୍ରତ) କଲ, କିନ୍ତୁ ମରି ଯିବାକୁ ତାକୁ ଉଆ (ଦବାହ) କରି ପାରିଲ ନାହିଁ ।)

୧୭ । (ଅମ୍ଭକୁ) ରୂପେ ବରଣ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—

17. To accept a person as; to set up or establish a person as; to adopt.

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଏ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁକାବିଲ ମୁଦାଲ କରିଛି; ମୋର ଔରସ ସନ୍ତାନ ନ ଥିବାରୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପୋଷିଆଁ ପୁଅ କରିଛି ।)

ରୁ ସେହିଦିନ ହଜୁର ଯାହାକୁ

ସେ ଘରତା କରିଛ ତାହାକୁ—ତଗ ।

୧୮ । (ଘର) କରି ରହିବା; ବାସ କରିବା—

18. To live after setting up (a house).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଷ୍ୟ	ରଥ	କ	ଦ୍

ସଂସାର ଭିତରେ ଘର କରୁଥିଲେ ପଥର ପଡ଼ିଲେ ସହ—ଭଗ ।

୧୯ । ପାଗନେ ପରିଣତ ହେବା—

19 To turn into such or such weather.

(ଯଥା—ଅଜ ଭାରି କୁହୁଡ଼ି କରିଛି, ଅଜ କୋହୋଲ ବା ମେଘୁଆ କରିଛି ।)

୨୦ । ରଚନା କରିବା—20. To compose.

(ଯଥା—ଗୀତ କରିବା, ବହି କରିବା ।)

ଗ୍ରା. (ରଚନା) କି—ସହବାସ କରିବା, ସଙ୍ଗମ କରିବା—
To cohabit.

କରମଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ତଙ୍ଗାର ପଛ ମଙ୍ଗ—The stern of a
Karimaṅga country boat.

[ଦ୍ର—ଏହି ମଙ୍ଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ମାଛ ମଙ୍ଗଧର ବା କାତ-
ହାରୀ ତଙ୍ଗାକୁ 'କର' ବା ପାଖକୁ ବୁଲାଇ ପାରେ ବୋଲି ଏହି
ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

କରମର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବି. (ଭୃଷପଦ ସମାସ; କରନ୍ + ମୃଦ୍ ଧାତୁ = ଦଳିବା +
Karimardda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ ହସ୍ତୀକୁ ମର୍ଦ୍ଦନ କରେ)—
ସିଂହ—Lion.

କରମର୍ଦ୍ଦ ଗ୍ରାସେ କର ଅସ୍ତ୍ର କାଶେ କରବ ସ୍ତବ୍ଧ ସଦନ, ହେ ମୋହନ ।
ସାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କରମୁଖ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କରନ୍ + ମୁଖ)—

Karimukha ୧ । ହାତୀର ମୁହଁ—

1. The head of an elephant.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗଣେଶ—2. God Gaṇeśa, the
elephant-headed Deity.

କରର—ସ. ବି. (କୃ = ବିକ୍ଷେପ କରିବା + ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ରରନ୍)—

Karira ୧ । ବାଉଁଶ ଗଛ; କରଡ଼ୀ—

1. Bamboo shoots or sprouts.

୨ । କଷ୍ଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ, କଞ୍ଚେଇ କୋଳ—

2. Name of a tree; Capparis Spinosa.

୩ । ଘଟ—3. An earthen jar.

କରରା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କରର + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Karirā ୧ । ହାତୀଦାନ୍ତର ମୂଳ—1. The root of an
elephant's tusk.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଝିଲିକା—

2. A cricket; a small grasshopper. (Apte)

କରୀ—ସ. ବି. (କରର + ଶ୍ରୀ. ଇ)—କରରା (ଦେଖ)

Karirī Karirā (See)

କରଶୁଣ୍ଢ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କରନ୍ + ଶୁଣ୍ଢ)—

Karishuṇḍa କରକର (ଦେଖ)

Karikara (See)

କରଷ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଷ)—କରଷି (ଦେଖ)

Karisha Karashi (See)

କରଷି—ଦେ. ବି—କରଷି (ଦେଖ)

Karishi

Karashi (See)

କରଷେ—ଦେ. କି. ବିଶ. (ସ. କର୍ଷ, ଏକ କର୍ଷ ମାତ୍ର)—

Karisha ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର—Slightly

[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର, ଏହିପରି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର—ଭଲେ,
ମଣାଏ, ରତ୍ନଏ; ଧାନେ ।]

କରଷେ ସଞ୍ଚରବା ନ ହୁଏ

କର ଶକ୍ତେ ଯେବେ ଅଶ୍ରେୟ । ବକସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।

ଦେ ବିଶ—ଏକ କର୍ଷ ପରିମିତ—

Of one Karsha in weight.

କରଷ୍ୟମାଣ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୃ + କର୍ତ୍ତୃ. ସ୍ୟମାନ; ଭବିଷ୍ୟତ
Karishyamāṇa ଅର୍ଥରେ)—

(କରଷ୍ୟମାଣୀ—ଶ୍ରୀ) ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେ କରିବେ—

Sure to do a certain act in future; who
will be doing some act.

କରୀ—ସ. ବି. ପୁ. (ସ. କରନ୍ ଶବ୍ଦ, କର = ଶୁଣ୍ଢ + କର୍ତ୍ତୃ. ରନ୍;
Kari ୧ମ. ୧ବ)—

(କରଣୀ—ଶ୍ରୀ) ହସ୍ତୀ, ହାତୀ—Elephant.

କରନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କରନ୍ + ରନ୍)—

Karindra ୧ । ବଡ଼ ହାତୀ—

1. A big elephant.

କରନ୍ଦ୍ର ଦନ୍ତ ପଲଙ୍କ ତେଜ ପ୍ରଭୁ ନରାୟଣ ଶୁଣେ ଗମନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରହସାବ ଗୀତ ।

୨ । ହାତୀ ପଲର ନେତା ହାତୀ—

2. The leader of a herd of elephants.

୩ । ଦନ୍ତା ଦାଗ—3. A tusker.

କରର—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ = ବିକ୍ଷେପ କରିବା + ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ରରନ୍)—

Karira ୧ । କରର (ଦେଖ)

ବବେଳ, କଳୁକେବା 1. Karira (See)

କରୀ; କରୀ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ କଣ୍ଟାଗଛ—

ଶୁ. କେର 2. The Caper bush; Capparis
Aphylla.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ମରୁଭୂମି, କଙ୍କରମୟ ଓ ବାଲିଆ ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ,
ଏହା ଓଷ୍ଠମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ । ଏହାର ଫଳ, ତେର ଓ ଛେଲ କାଢ଼ି,
କୁଣ୍ଡିଆ, ବଥ, ବ୍ରଣ, ଦାନ୍ତଧର ପ୍ରଭୃତି ରୋଗର ଔଷଧ ।

(Kirtukar)]

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛରେ ପତ୍ର ହୁଏ ନାହିଁ, କେବଳ ଗାଡ଼ା ହଳଦିଆ
ରଙ୍ଗର ଗୁଡ଼ିଏ କଅଁଳ କଢ଼ା ହୁଏ । ଶୁକ୍ଳପୁତାନା ଓ ବୃନ୍ଦାବନରେ
ଏ ଗଛରେ ଗୋଲପା ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଧରେ । ଫୁଲ ଝଡ଼ିଯିବା ପରେ
ଗଛରେ ଗୋଲ ଗୋଲ ଫଳ ଧରେ । ଏ ଫଳ କଷାଳିଆ ଓ ଏହା
ଆମ୍ବର କରାଯାଏ । ଏ ଗଛର ମଞ୍ଜୁକାଠ ହାଲୁକା ଓ ମଜୁରୁ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁବନ୍ଧୁ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକ ହେବ । ଯଥା—
'ଘାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦୁ' ଦେଖିବେ ।

ଏ ଗଛର ଛାଲରୁ ବାହାରିବା ତନ୍ତୁରେ ଦଉଡ଼ି ବଳାଯାଏ । ବିଦ୍ୟ-
ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏଥିର ଫଳ ଗରମ, ରୁକ୍ଷ, ସ୍ୱେଦୋତ୍ତାପକ ଅଟେ;
କଫ, ଶ୍ଳାସ, ବାତ, ଶୂଳ, କୁଣ୍ଡିଆ, କାଛ ଓ ଅମ ଦୂର କରେ ।

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

କରୁରକ—ଫ. ବି (କୃ ଧାତୁ = ବିକ୍ଷେପ କରିବା + ଫର୍ଜ୍ମାର୍ଥ ଇର + କ)—
Kariraka ଯୁଦ୍ଧ—Battle; fight (Apte)

କରୁର—ଫ. ବି. ଶ୍ରି. (କରୁର + ଅ)—କରୁର (ଦେଖ)
Karirā Karirā (See)

କରୁରୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରି. (କରୁର + ଇ)—କରୁରୀ (ଦେଖ)
Karirī Karirī (See)

କରୁଷ—ଫ. ବି. (କୃ ଧାତୁ = ବିକ୍ଷେପ କରିବା + କର୍ମ. ଇଷନ୍)—
Karisha ଶୁଖିଲା ଗୋବର; ଘସି—

Dry cowdung; cowdung cakes.

କରୁଷକଶା—ଫ. ବି (କରୁଷ = ଘସିଲା + କଷ ଧାତୁ + ଅ + ଅ;
Karishamkashā ଯେଉଁ ବତାସ ଭୂମିରୁ ଘସିଲା ସ୍ତବ୍ଧା ଉଡ଼ାଇ
ନିଏ)—ଝଡ଼; ତୋଫାନ—

A strong wind; gale (Apte)

କରୁଷାଗ୍ନି—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କରୁଷ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ୱାଳିତ ଅଗ୍ନି)—
Karishāgni ଘସିଲା—Fire of cowdung-cakes.

କରୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଥାଳିଆ; ରେକାକି—
Karuā 1. A small metal plate.

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଗୃହ—2. A kind of specially
contrived house; a granary.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶସ୍ୟାଦି ସଞ୍ଚିତ ହୁଏ, ବଙ୍ଗଦେଶରେ 'କରୁର']

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅସଭ୍ୟ ବନ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—

Name of a wild tribe.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଶ—କଡ଼ପଟିଆ, ଏକ ପାଣ୍ଡୁଆ—

Leaning to a side.

କରୁଗେଟେଡ଼—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. କରୁଗେଟେଡ଼)—

Karugated କୁଣ୍ଡଳିଆ ହୋଇଥିବା; ତରଙ୍ଗ ପରି ଉପରକୁ ଓ ତଳକୁ
ବକ୍ତମେଟେଡ଼ ରକ୍ତା ହୋଇଥିବା—Contracted into wrinkles
or folds; bent into wavelike folds.

[ଦ୍ର—ଲୁହା ବା ଟଙ୍କର ପତଳୁ କଳହାର କରୁଗେଟେଡ଼ କର
ତାହା ଗୁଡ଼ିଆଦିରେ ବନ୍ଧିବା ଅଥାୟା ।]

କରୁଣ—ଫ. ବି. (କୃ ଧାତୁ = ବିକ୍ଷେପ କରିବା + କରଣ. ଉକ)—

Karuna ୧ । ସାହିତ୍ୟରେ ଦୟାଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରସବିଶେଷ; ସାହାଦ୍ୱାରା
ମନରେ ଦୟା ବା କରୁଣା ଉଦ୍ବେକ ହୁଏ । ('ରସ'
ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—

1. (Rhetoric) Pathos; the pathetic
sentiment in literature.

୨ । ଅନୁକମ୍ପା, ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ମନରେ ଉଦ୍ବିତ
ହେବା ଦୟାଭାବ—2. Pity.

୩ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ, ଏକ ପ୍ରକାର ଲେମ୍ବୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—

3. Name of a lemon tree and its sour fruit.

୪ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4. Name of an incarnation of the Buddha.

୫ । ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. God.

୬ । କାଳିକାପୁରାଣୋକ୍ତ ଗର୍ଭ ବିଶେଷ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. Name of a sacred place mentioned in
the Kālīkā Purāṇa.

ଫ. ବିଶ. (+ କର୍ମ. ଉକ)—୧ । ଦୟାଳୁ—

1. Kind; merciful

୨ । ପର ଦୁଃଖରେ କାତର—2. Compassionate.

୩ । କୋମଳହୃଦୟ, କରୁଣାହୃଦ—

3. Tender-hearted.

୪ । ସାହା ଦୃଢ଼ତାରେ ଦୟାର ଉଦ୍ବେକ କରେ, କରୁଣା-
ଜନକ—4. Pathetic; doleful; piteous;

pitiable; plaintive.

ଅପଣା ଅଜ୍ଞାନାସ ଗୁରୁ ଗୁରୁକର

କରୁଣା ଗିର ଶୁଣି ବକଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ ଅବ ।

କରୁଣାରସ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା, କରୁଣ + ରସ)—୧ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ଶୁଣିଲେ
Karunārāsa ବା ଦେଖିଲେ ବା ପଢ଼ିଲେ ମନରେ ଦୟାଭାବ ବା

କରୁଣାର ଉଦୟ ହୁଏ । (ରସ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—

1. Pathos in rhetoric; pathetic sentiment
in literature.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟ ଅବଗତ ହୋଇ ଯେଉଁ
ମନୋବିକାର ବା ସହାନୁଭୂତି ଜନ୍ମେ ତାହା କରୁଣାରସ । ଆପଣାର
ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ବା ଇଷ୍ଟ ମିତ୍ରର ବିୟୋଗରେ ଉତ୍ତନ୍ନ ହେବା ମନୋଭାବ
ମଧ୍ୟ କରୁଣାରସ । ଏହା କାବ୍ୟର ନବରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ;
ବନ୍ଧୁ ବା ଇଷ୍ଟ ମିତ୍ରର ବିୟୋଗ ଏ ରସର ଆଲମ୍ବନଭାବ ଅଟେ;
ମୃତ୍ୟୁ, ଦାହ, ବିଛେଦା ବ୍ୟକ୍ତି ବା କୌଣସି କ୍ଳିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଦର୍ଶନ ବା ବିଷୟ ଶ୍ରବଣ ବା ପାଠ ଏ ରସର ଉଦ୍ଦୀପନ ଭାବ
ଅଟେ; ଭାବକୁ ନିନ୍ଦା, ପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ଧୀରଶ୍ୱାସ, କ୍ରନ୍ଦନ, କରତାଡ଼ନ,
ଅଙ୍ଗତାଡ଼ନ ଆଦି ଏ ରସର ଅନୁଭାବ ଅଟେ । କରୁଣ ଏହି ରସର
ଅଧିଷ୍ଠାତା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଇଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁର ବିରହ ଓ
ମୃତ୍ୟୁ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ବିକାର—

2 Pathetic feeling excited by separation
from or death of one's beloved person.

କରୁଣସ୍ୱର—ଫ. ବି (କର୍ମଧା, କରୁଣ + ସ୍ୱର)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ୱରକୁ
Karunāsvara ଶୁଣିଲେ ଶୁଣିବା ଲୋକର ମନରେ ଦୟାର
ଉଦ୍ବେକ ହୁଏ—1. Pathetic or plaintive tone.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନୃ

୧ । କ୍ଳିଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ଵର—

2. The plaintive cry of an afflicted person.

କରୁଣା—ସ. ବି. (କରୁଣ + ଶ୍ଵା. ଆ)—୧ । ଦୟା, କୃପା—

Karunā 1. Kindness; mercy.

୨ । ଅନୁକମ୍ପା—

2. Pity; tenderness; compassion.

ଦେ. ବି.—୧ । (ସ. କରୁଣ)—ଲେମ୍ବୁଜାଗରୁ ଶର୍କରା ବୃକ୍ଷ ଓ

କଫଳା ତହିଁର ଅମ୍ଳ ଫଳ—

କରୁଣା 1. Lemon; Citrus Medica-variety Limonum
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ (tree and its fruit)

କମ୍ପାର; ଦନ୍ତଶୃଙ୍ଗ ଲୁଗା, ବରୁଣା, ନାରଙ୍ଗ, ଗୁଆ—ଗ୍ରାମୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିସେଣା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଫଳର ରସ ଅମ୍ଳମଧୁର ଓ ଉଷ୍ଣ, ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ବାତ, ଆମଦୋଷ ଓ ମେଦୋରୋଗନାଶକ, ଏହା ଅଗ୍ନି ଓ ପିତ୍ତବୃଦ୍ଧିକର—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ । ଏ ଲେମ୍ବୁ ଅଣ୍ଡାକାର, ଭିତ୍ତ ଖଣ୍ଡ ଓ ଏଥିର ଶୁଳ ମୋଟା, ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହାକୁ ଗୋଡ଼ା ଲେମ୍ବୁ କହନ୍ତି—(ସୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) । ଏହା ଲମ୍ବାଆଣିଆ ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁ, ଏହାକୁ ପାହାଡ଼ୀ ଲେମ୍ବୁ କହନ୍ତି, ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା କଫ ଓ ବାୟୁନାଶକ ଏବଂ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ—(ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) ।

୨ । ବାସନ୍ତୀସୁଷ୍ପବିଶେଷ—

2. A kind of flower of the spring season.

କାରେଇବାଦ କରୁଣା ବୋଲିବ ବରୁଣକ ମୁଦବଳ—ଗ୍ରାମୀ. ରତ୍ନସ୍ୟାମଜ୍ଞା ।

୩ । କରୁଣାକରର ଡାକ ନାମ—

3. Name for calling a person named
Karunākara.

ଆରେ କରୁଣା । ନୂଆ ଦେଖି ପାସୋଇଲୁ ସୁରୁଣା—ଭଗ ।

କରୁଣାକର—ସ. ବି. (୨ଶ୍ଵା ଡାକ, କରୁଣା + ଅକର)—

Karunākara ଦୟାସାଗର—Source of kindness;
fountain-head of mercy.

ସ. ବି. —କରୁଣାପୂର୍ଣ୍ଣ, ଦୟାମୟ—Full of pity; full of
the milk of tenderness.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to
males.

କରୁଣାତ୍ମକ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କରୁଣା + ଆତ୍ମନ୍ + କ)—

Karunātmaka ୧ । କରୁଣାରସ ଉଦ୍ବେକକାରୀ—
1. Exciting pity.

୨ । ସଦୟ—2. Kind hearted; compassionate.

କରୁଣାନିଦାନ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ଵା ଡାକ; କରୁଣା + ନିଦାନ = କାରଣ,

Karunānidāna ମୂଳ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାଳୁ ବ୍ୟକ୍ତି;

ଦୟାସାଗର—1. A very compassionate
person; a very merciful person,

୨ । ପରମେଶ୍ଵର—2. A name of God.

ସ. ବି. —ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାଳୁ—Very merciful.

କରୁଣାନିଧାନ—ସ. ବି. ଓ ବି. (୨ଶ୍ଵା ଡାକ, କରୁଣା + ନିଧାନ =
Karunānidhāna ସ୍ଥାନ, ଭଣ୍ଡାର)—କରୁଣାନିଦାନ (ଦେଖ)
Karunānidāna (See)

କରୁଣାନିଧି—ସ. ବି. ଓ ବି. (୨ଶ୍ଵା ଡାକ, କରୁଣା + ନିଧି = ସ୍ଥାନ,
Karunānidhi ଭଣ୍ଡାର)—କରୁଣାନିଦାନ (ଦେଖ)
Karunānidāna (See)

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—Name given to
males.

କରୁଣାମୟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କରୁଣା + ଅଭ୍ୟର୍ଥରେ. ମୟ)—

Karunāmaya ଦୟାମୟ, ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—
(କରୁଣାମୟ—ଶ୍ଵା) All-merciful; full of
compassion.

କରୁଣାଦ୍ର—ସ. ବି. (୩ୟ ଡାକ; କରୁଣା + ଅଦ୍ର)—

Karunādrā ଦୟାଦ୍ର, ଦୟାଦ୍ଵାରା ବିଗଳିତ—
Melted or moistened with kindness;
compassionate.

କରୁଣାଦ୍ରବିତ୍—ସ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କରୁଣାଦ୍ର + ଚିତ୍) ଯାହାର

Karunādrachitta ଚିତ୍ତ ଦୟାଦ୍ଵାରା ବିଗଳିତ ହୁଏ—
(କରୁଣାଦ୍ରବିତ୍—ଶ୍ଵା) Tender-hearted.

ସ. ବି. (କର୍ମଧା); ଦୟାଦ୍ଵାରା ବିଗଳିତ ହୃଦୟ—

Heart melted with pity.

କରେଇ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟାହ)—୧ । କରୁଇ (ଦେଖ)—

Karei Karai (See)

୨ । ନୌକା ବା ବୋଟ ମଧ୍ୟକୁ ଫାଟି ବାଟେ ଝରି

ଜମିଥିବା ପାଣିକୁ ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ନାଉରମାନେ
ଫିଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି—2. The cup by which boat-
men throw away the water accumul-
ating at the bottom of the boat.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବେଶ୍ଵ ଲାଗିଲେ ଏହାକୁ ବେଶ୍ଵଲ୍ଲ କୁହାଯାଏ ।]

ଗ୍ରା. କି. ବି. —କଡ଼େଇ (ଦେଖ)—Kardei (See)

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ଛୋଟ ଜାତିଙ୍କର ଲ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ
ଜନିତ ବ୍ୟବହାର) କଲେଇ (ଦେଖ)—

Kalei (See)

କରେଇବା—ଦେ. କି (କୁ ଧାତୁର ଶିଜନ୍ତ ରୂପ 'କରୁଇବା'ର କଥିତ

Kareibā ଅକାର; ଭୁଲନାକର-ଭଙ୍ଗାଇବା, ଭଙ୍ଗେଇବା, ମରୁଇବା,
କ୍ଷୀୟାନ ମରେଇବା)—କରୁଇବା (ଦେଖ)—

କରାଣା To cause to be done.

ପାଞ୍ଚାବିନା ଗ୍ରା. (ଇତର) କି—କଡ଼େଇବା, କଡ଼ବାଗରେ ଗତି

କରବଡ଼ହୋନା କରବା—To move sidewise; to make a
sidelong motion.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକାଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବଦଳାଇ ଏ ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କରେଇ ହେବା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କି—୧ । ଏକପାଖକୁ ପାଖରେବା —
Karei hebā 1. To move to one side.

ମାଂସିବାନ ୨ । କଡ଼ିବାଗରେ ଅଣେଇବା—

करवटलेना 2. To lean sideways.

୩ । ପାର୍ଶ୍ଵ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—

3. To turn on the side.

କରେଟୁ—ସ. ବି (କ୍ଷୁ = କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଚେହ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଉ,
Kareṭu କମ୍ପା କ = ଜଳ + ଚେହ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଉ) —

କରଟୁ, ଏକଜାତୀୟ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ, ଗେଣ୍ଡାକଥା ପକ୍ଷୀ—

An aquatic openbill bird;
Numidian crane.

କରେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ, ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ଅ. (ଫ = କର ଶବ୍ଦର ତୃତୀୟା
Kareṇa ଏକବଚନ,) କରଦ୍ଵାରା—By the hand.

କରେଣ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରାସ—କମଳଲୋଚନ. ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖା ।

କରେଣୁ—ସ. ବି (କ୍ଷୁ ଧାତୁ = କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଏକ) —୧ । (ସ୍ତ୍ର) ହସ୍ତୀ—
Kareṇu 1. Male elephant.

୨ । (ସ୍ତ୍ର) ହସ୍ତୀ ମା—2. Female elephant.

୩ । କନିଆର (ଗଛ) (ଦେଖ) —

3. Kaniara (tree) (See).

ଘନ; ଶୋକାର୍ତ୍ତ—Overcome with grief; afflicted;
miserable.

କରେଣୁକ—ସ. ବି (କରେଣୁ + ସ୍ଵାର୍ଥ. କ) —୧ । କନିଆର ଫଳ —
Kareṇuka 1. The fruit or berry
of Kaniara tree.

୨ । ହସ୍ତୀ—2. Elephant.

କରେଣୁକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କରେଣୁ + ସ୍ଵାର୍ଥ. କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ) —
Kareṇukā ହସ୍ତୀ ମା—Female elephant.

କରେଣୁସୁତ—ସ. ବି—ହସ୍ତୀବିଜ୍ଞାନସଂବଳିତ ପାଳକାବ୍ୟର ନାମ—
Kareṇusuta Name of a Sanscrit work on
the treatment etc of elephants.

କରେନ୍ସି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କରେନ୍ସି) ଦେଶରେ କମ୍ପଦକମ୍ପଦକରେ
Karensi ମୁଦ୍ରା ବ୍ୟବହାର—Currency of a country.

କରେନ୍ସି ନୋଟ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. କରେନ୍ସି ନୋଟ)—ସରକାରଙ୍କ
Karensi note ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କାଗଜ ମୁଦ୍ରା—Currency note.

କାରେନୀନୋଟ୍

करन्सीनोट

କରେଇ ଯିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ପିତେଇ ଯିବା (ଦେଖ)
Karoī jibā Pitei jibā (See)

କରେଟ—ଦେ. ବି.—(ସ. କରବର୍ତ୍ତ. ଗ୍ରା. କରପଟ) କଡ଼; ପାର୍ଶ୍ଵ—
Karoṭa Side; flank.

ମାଂସ

करवट

କରେଟି—ସ. ବି. (କ = ମସ୍ତକ + ରୁଟ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ) —
Karoṭi ୧ । ମୁଣ୍ଡର ଖସ୍ତର—1. Skull.

୨ । ମସ୍ତକର ଅସ୍ଥିସମୂହ—

2. The bones of the head.

କରେଟି—ସ. ବି. (କରେଟ + ଇ)—କରେଟ (ଦେଖ)

Karoṭi

Karoṭa (See)

କରେଟିକା—ସ. ବି. (କରେଟ + ସ୍ଵାର୍ଥ. କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ) —

Karoṭikā

କରେଟ (ଦେଖ)

Karoṭa (See)

କରେଟି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ —(କରେଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—କରେଟ (ଦେଖ)

Karoṭi

Karoṭa (See)

କରେନର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କରେନର)—ଅପମୃତରେ ମରିଥିବା

Karonar

ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମୃତଦେହକୁ ମାରିବା କର ମୃତୁର କାରଣ

କବୋନର ସମ୍ପର୍କେ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷକୁ ରିପୋର୍ଟ କରିବା

କରୋନର ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—A Coroner.

[ଦ୍ର—କରେନରଙ୍କ ତଦନ୍ତକୁ ଇନ୍‌କ୍ୱେଷ୍ଟ (Inquest) ବୋଲି

ଯାଏ ଓ ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟକୁ ଇନ୍‌କ୍ୱେଷ୍ଟ ରିପୋର୍ଟ (Inquest

report) ବୋଲାଯାଏ ।]

କରେନେସନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରାଜାଙ୍କର ଅରଣ୍ଡେକ—

Karonesan

Coronation.

करोनेसन

करोनेसन

କର୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ବୋତଲର ଠିପି—

Kark

1. The cork of a bottle.

କାକ ୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ; ଯାହା ଛେଲିକୁ ବୋତଲର ଠିପି

କାମ ତିଆରି ହୁଏ—2. The Indian Cork tree;

Millingtonia Hortensis; Quercus Suber.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାଟିଲାଦିବର୍ଗର ଆରଣ୍ୟ ତରୁ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା

ଓ ବଡ଼ ଡେମ୍ଫସ୍ତର ଓ ସୁଗନ୍ଧ । ଏହା ଶୀତଦିନେ ଫୁଟେ; ଛୁଇଁ ଲମ୍ବ

ଓ ମଞ୍ଜିରେ ପକ୍ଷ ଅଛି । ଏ ଗଛର ଛଲ ମୋଟା, କୋମଳ ଓ ସ୍ଥିତି-

ସ୍ଥାପକ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ବୋତଲର ଠିପି କରାଯାଏ । ଗଛଗୁଡ଼ିକ

ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଥିବାରୁ ସଡ଼କର ଦୁଇ ପାଖରେ ଏ ଗଛମାନ

ଲଗାଯାଏ । ସୋଞ୍ଜ ନରମା ଥିବାରୁ ଲୁଗା ଯାଏ, କନ୍ଥା କର୍କ ସୋଞ୍ଜ-

ଠାରୁ ଟାଣୁଆ ଓ ସଫଳରେ ଦବିଯାଏ ନାହିଁ ।]

କର୍କ (ଧାତୁ)—ସ.—ହାସ୍ୟକରିବା—

Karka (root)

To laugh.

କର୍କ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + କ)—୧ । ଶ୍ଵେତ—

Karka

1. White.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Excellent.

(କର୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଭୁବ୍ଧ—3. Good.

ସ. ବି.—୧ । ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵ; ଧଳାଘୋଡ଼ା—

1. A white horse.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଚ	ଲୁ	ଝେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ଦ୍ଵ

୨ । ଦର୍ପଣ—2 Mirror

୩ । ଭଲ; ଖସା, ରସି—

3. Sesamum; sesame-seed.

୪ । ଜଳ—4. Water

୫ । ଅଗ୍ନି—5. Fire.

୬ । କଙ୍କଡ଼ା—6. Crab.

୭ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—7. Beauty

୮ । କଣ୍ଟକ—8. Thorn; prick

୯ । କର୍କଟ ରାଶି—9. The 4th solar mansion; the Cancer; a sign of the zodiac.

୧୦ । ଜଳପାତ୍ର—10. A water jar.

୧୧ । ଛୁଦ୍ଧ ଜଳପାତ୍ର, ଠେକ - 11 A small jar.

୧୨ । କର୍କଟ, କାକୁଡ଼ି (ଲତାଫଳ) - 12. Cucumber.

୧୩ । କଳେଇ—13 A younger brother of the father. (M. W.)

କର୍କଚର୍ଚ୍ଚା—ସ. ବ. (କର୍ମଧାରୟ, କର୍ମ = ଶୁକ୍ଳ + ଚର୍ଚ୍ଚା)—ଫୁଟି-
Karkachirbhita କାକୁଡ଼ି; ଏକଜାତୀୟ ଧଳା ଫୁଟି (ପାଚିଲେ
ଫାଟି ଯାଏ)—A species of white melon or
cucumber which bursts when ripe.

କର୍କଟ—ସ. ବ. (କର୍କ ଧାତୁ = ହାସ୍ୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟେ)—

Karkata ୧ । ପୁ. କଙ୍କଡ଼ା—1. Male crab.

(କର୍କଟୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । କର୍କଟରାଶି—

2. The Cancer; a sign of the zodiac.

୪ । କଳପାତ୍ର ବା ଶ୍ରାବଣ ମାସ—

4. The solar month of Śrābana.

୫ । ଏକଜାତୀୟ କର୍କଟ ଶବ୍ଦକାରୀ ଜଳପାତ୍ର ପତ୍ନୀ, ନେଣ୍ଡାଲିଆ
ପତ୍ନୀ—4. The Numidian crane; Demoiselle, Hypothymis Azurra.

[୬—ଏହା ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର କିନ୍ତୁ ଏହାର ସ୍ଵର ବଡ଼ କର୍କଟ ।]

୫ । ଧଳାଫୁଟି ଓ ତହିଁର ଫଳ—5. The white
melon creeper and its fruit.

୬ । ପଦ୍ମଜ, ପଦ୍ମମୂଳ—6. The root of the lotus
plant.

ଦେ. ବ. — (ସ. କର୍କଟକ) କର୍କଟକ (ଦେଖ)

Karkotaka (See).

ସ୍ଵେତ ନାଶ ସେ, କର୍କଟ ସହର ସ୍ଵରାଜ ପ୍ରଜାପତି ସେ ହୋଇ ।

ଗ୍ରାମ. ପରବେଶିତ ।

୭ । ତରାଜୁକାଠିର ବକାଶ—(ଯହିଁରୁ ପଲ୍ଲର ଦଉଡ଼ା
ଝୁଲୁଥାଏ)—7. The curved end of the beam
of a balance from which the strings
supporting the scalepan are suspended.
(M. W.)

୮ । ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱରରୋଗ—

8. A kind of fever (M. W.)

୯ । ରକ୍ତବନ୍ଧବିଶେଷ—

9 A kind of coitus (M. W.)

୧୦ । (ବୈଦିକ) ଅସାଧ୍ୟ ବୃଣବିଶେଷ—10 Cancer.

୧୧ । କାକୁଡ଼ି—11. Cucumber; Cucumis Utilis-
simus (M. W.)

୧୧ । କରମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—11. A particular pose
of the hand (M. W.)

କର୍କଟକ—ସ. ବ. (କର୍କଟ + ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ) —୧ । କର୍କଟ (ଦେଖ)

Karkataka

1. Karkata (See)

୨ । ଶୁଣ୍ଠିତଳସ୍ଥ ଅସ୍ଥିଭଙ୍ଗବିଶେଷ—

2. A particular fracture of the bone.

କର୍କଟକାସ୍ଥି—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍କଟକ + ଅସ୍ଥି)—କଙ୍କଡ଼ା
Karkatakāsthī ଖୋଲ (ଶୁଣ୍ଠି)—The shell or crust
of a crab.

କର୍କଟକାନ୍ତ—ସ. ବ. (ଭୂଗୋଳ ପରିଭାଷା, ଜ୍ୟୋତିଷ)—

Karkatakānti ବିଷୁବରେଖାର ୨୩ ଡିଗ୍ରୀ ଉତ୍ତରରେ
ପୃଥିବୀକୁ ବେଦିଥିବା କାଳ୍ପନିକ ରେଖା—

(Geography, astronomy) The Tropic of
Cancer.

[୬ - ବିଷୁବରେଖାର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଜାନ୍ତିକୁ ମନରକାନ୍ତି
ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଦୁଇ ଜାନ୍ତିମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଟକକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ
କଟକ କହନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତିପଥ ଏହି ଉତ୍ତର ଜାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ
ଅବସ୍ଥିତ ।]

କର୍କଟଶୃଙ୍ଗ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍କଟ + ଶୃଙ୍ଗ)—

Karkatashringa କଙ୍କଡ଼ାର ବଡ଼ ଗୋଡ଼ ବା ପଞ୍ଜା—

The claws of a crab.

କର୍କଟଶୃଙ୍ଗୀ—ସ. ବ.—କଙ୍କଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)

Karkatashringī Kakardashringī (See)

କର୍କଟି—ସ. ବ.—(କର୍କଟ + ଇ)—କାକୁଡ଼ି --

Karkati Cucumber.

କର୍କଟିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କର୍କଟ + କ + ଶ୍ରୀ ଆ)—

Karkatikā କର୍କଟି (ଦେଖ)

Karkatī (See)

କକଟୀ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କର୍କଟ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Karkatī ୧ । ମାଈ କଙ୍କଡ଼ା—1. Female crab.

୨ । କାକୁଡ଼ି ଫଳ—

2. Cucumber; Cucumis Utilissimus.

୩ । ଜଳପାତ୍ର, ଘଡ଼ି, ଲେଟି; ଡାଲ—

3. A small water jar or jug.

ସାଧାରଣତଃ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯୁକ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଗୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଗୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଇ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୪ । ସର୍ପୀକ୍ଷଣେଷ, କଟକଟୁଆ ନାମୁଣୀ—

4. A kind of female serpent emitting a rattling sound.

କର୍କଟୀ ଲତା—ଦେ. ବି (ସଂ. କର୍କଟୀ + ଲତା)—କାକୁଡ଼ି ଲତା—

Karkatī latī Cucumber creeper.

ଚୋର ଚୋର ଶୁଭ୍ରଚର ବନ୍ଦନ ଚରୁ ମୂଳେ କର୍କଟୀ ଲତା ଶରବ୍ଧ ରେ ।

ବିକସୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

କର୍କଟୁ—ସଂ. ବି. (କର୍କ ଧାତୁ + ଫଳାଧେ. ଅର୍ଥ)—

Karkatu ଗେଣ୍ଡାକିଆ ପକ୍ଷୀ, କରଟୁ—

The Numidian crane (M. W.)

କର୍କନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (କର୍କ = କଷ୍ଟକ + ଧା ଧାତୁ = ଧାରଣ କରିବା +

Karkandhu କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—

୧ । ବରକୋଳ; ବଦସ୍ (କୋଳ)—

1. The Jujube plum.

୨ । ବରକୋଳ ଗଛ—

2. The jujube tree; Zizyphus Jujuba..

୩ । ପାଣି ନ ଥିବା କୂଅ; ଶୁଖିଲା କୂଅ—

3. A well without water; a dried up well (M. W.)

୪ । ଦଶ ଦିନର ଭ୍ରୂଣ—4. A foetus which is ten days old (M. W.)

କର୍କନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (କର୍କ + ଧା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—କର୍କନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Karkandhū Karkandhu (See)

କର୍କପ୍ରଭ—ସଂ. ବି. (କର୍କ = ଅଗ୍ନି + ପ୍ରଭ)—

Karkaprabhā ୧ । ଅଗ୍ନିର ତେଜ—

1. The ray or lustre of fire.

୨ । କକଡ଼ା ମାସ—

2. The solar month of Kakardā.

ବହେ ବର୍ଷପ୍ରଭ ସିନ୍ଧୁ ଗତ କନ୍ୟା ଗତ ରହୁ ତୁମ ଅଳ୍ପ ସରସରେ ଭ୍ରମେ ସେ ।

ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କର୍କର—ଦେ. ଅ. (ଧୂଳ୍ୟନୁକରଣ)—କରକର (ଦେଖ)

Karkar Karakara (See)

କର୍କର—ସଂ. ବି. (କର୍କ = ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ + ର ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା +

Karkara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ବସ୍ତୁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ)—

୧ । ଦର୍ପଣ—1. Mirror.

୨ । ଗୋଡ଼; ବାଲିଗରଡ଼ା—2. Gravel.

୩ । ମୁଦ୍ଗର—3. Dum-bell; mallet.

୪ । ହାଡ଼—4. A bone (M. W.)

୫ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ନାଗବିଶେଷ—

5. Name of a mythological serpent.

୬ । ଲେଟ୍ଟି—6. Limestone-nodule.

୭ । ଖଜୁରକ୍ଷଣେଷ—

7 A species of date (M. W.)

୮ ବିଶ. (କର୍କ = ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ + ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । କର୍କଶ—1. Rasping; harsh.

୨ । ଦୃଢ଼, କଠିନ—2. Hard; firm

କର୍କଶତୁ—ସଂ. ବି. (କର୍କର = କର୍କଶ + ରହେ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା

Karkarāṭu + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—

୧ । କରୁ; କରେଟୁ, କର୍କଶ ଶବ୍ଦକାରୀ ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ, ଗେଣ୍ଡାକିଆ ପକ୍ଷୀ—

1. The Numidian crane

୨ । ବାଙ୍କଶୂଦାଣି, ଆଡ଼ଶୂଦାଣି, କଟାଶ—

2. A glance, sidelong (M. W.)

କର୍କଶତୁକ - ସଂ. ବି. (କର୍କଶତୁ (ଦେଖ)

Karkarāṭuka Karkarāṭu (See)

କର୍କଶନ୍ଧକ—ସଂ. ବି. (କର୍କର + ଅନ୍ଧକ)—ଲଣ୍ଡାକୂଅ; ଅମୁଦାକୂଅ—

Karkarāndhaka A blind well (of which the mouth is overgrown with grass etc so as to be hidden (M. W.)

କର୍କଶ - ସଂ. ବି. (କର୍କର + ଶ)—୧ । ଜଳପାତ୍ର; ଘଟି—

Karkarī 1. Water-jar; pitcher.

୨ । ନଳ ଲଗିଥିବା ଜଳପାତ୍ର, ଗଡ଼ୁ; ଝର—

2 A water jar with a spout to pour water.

କର୍କରେଟ—ସଂ. ବି. (କର୍କର = କଠିନ + ରହେ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଅ)

Karkareṭa —ଗଳହସ୍ତ; ଢେଙ୍କିଆ—Pushing the neck with the palm of the hand; collaring a person.

କର୍କରେଟୁ—ସଂ. ବି. (କର୍କର = କର୍କଶ + ରହେ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା +

Karkareṭu କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—କର୍କଶତୁ (ଦେଖ)

Karkarāṭu (See)

କର୍କରେଡୁ—ସଂ. ବି. (କର୍କର + ରେଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—

Karkareṇḍu କର୍କଶତୁ (ଦେଖ)

Karkarāṭu (See)

କର୍କଶ—ସଂ. ବି. (କର୍କ ଧାତୁ = ହାସ୍ୟ କରିବା + ଫଳାଧେ. ଶ)—

Karkāśa ୧ । କରଞ୍ଜ ଗଛ—

1. Pongamia ndica tree).

୨ । ଆଖୁ; ଇନ୍ଦୁ—2. Sugarcane.

୩ । କାସିନ୍ଦି, କାଶିନ୍ଦି ଗଛ (ଦେଖ)—

3. Kāsindi tree (See)

୪ । କାମ୍ପିଲ (ଦେଖ)—

4. Kāmpilya (See)

୧	ଉ	ଉ	ଉ	ଃ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଉ	ଲୁ	ଘୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ଦ୍

* । ଖଡ୍ଗ—5. Sword.

୬ । ଅତିକୃଷ୍ଣତା—6. Roughness.

୭. ବିଶ. (କର୍କ ଧାତୁ = ଦାସ୍ୟ କରିବା + ଶ)—

୧ । ଦୃଢ଼; କଠିନ, କଠୋର—

1. Harsh; hard.

କର୍କଶ କୋହିବା ଭାରତରେ—କର୍କସୂର୍ଯ୍ୟ କର୍କଶାସତ୍ତ୍ୱ, କ ଗାଢ଼ ।

୨ । ଖରଷ୍ଣଶ, ଅମସ୍ତଶ, ଅତିକୃଷ୍ଣ—

2 Rough, uneven.

୩ । ସାହସିକ—3. Courageous.

୪ । ବିବେକହୀନ—4 Unconscientious;
unscrupulous

* । କଠୋରହୃଦୟ, କୃର, ନିର୍ଦୟ, ନିଷ୍ଠୁର—

5. Cruel; unfeeling; inhuman, hard-hearted.

୬ । ଶ୍ରୁତିକଟୁ—6 Shrill, rude; rasping,
grating.

୭ । କଟୁ; ପରୁଷ—7. Unpleasant.

୮ । କୃପଣ—8. Miserly.

ଦେ ବିଶ—ଜ୍ୱର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୋଡ଼ି ଉଠି ହେବା (ଦେହ),
ଜ୍ୱର ପୂର୍ବରୁ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରିବା (ଦେହ)—
(body) With a feeling of sickness
before an attack of fever.

(ଯଥା—ମୋ ବିଦ୍ରୋହ ଭାବ କର୍କଶ ହେଉଛି, ସମ୍ଭବତଃ ରାଜକ
କର ହେବ ।)

କର୍କଶିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କର୍କଶ)—୧ । ଜ୍ୱରଜ୍ୱଳ ହେବାର ପୂର୍ବ
Karkāṣiā ଅବସ୍ଥାଜନିତ ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା (ଶରୀର)—
1. Feeling feverish.

୨ । କର୍କଶ—2. Hard; harsh.

୩ । ଦୃଢ଼—3. Firm, tight.

କର୍କୋଟ—ସ. ବି. (କର୍କ ଧାତୁ = ହସିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓଟ)—

Karkoṭā କର୍କୋଟକ (ଦେଶ)
Karkoṭaka (See)

କର୍କୋଟକ—ସ. ବି. (କର୍କୋଟ + ସାଧେ. କ)—

Karkoṭaka ୧ । କଟକଟୁଆ ନାଗ—

1. A kind of Indian snake emitting a
rattling sound.

୨ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟନାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—

2. Name of mythological serpent.

[ଦ୍ର—ଏହାର ନାମ ସୁରାଣ କଲେ କଳକାଳର ପାପ ନାଶ ହୁଏ ।
'ନଳଚରଣ'ରେ ଅଛି ଯେ ଏହି ନାଗ କଳ ସଙ୍ଗେ ନଳମହାରାଜଙ୍କ
ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କୁ ବିରୂପ କରିଥିଲା ।]

୩ । ବେଲଗଛ—3. The Bel tree; Marmelos
(tree.)

୪ । ଆଖୁ—4. Sugarcane

* । କାଙ୍କଡ଼—5. The edible fruit of a creeper;
Memordica Cochinchinensis

୬ । ଫୁଟକାକୁଡ଼ି ଲତା—6. The melon creeper

କର୍କୁଲ—ଦେ. ବି—କରକୂଲ (ଦେଶ)—

Karchuli Karachuli (See)

କର୍କ (ଧାତୁ)—ସ.—ଦୁଃଖ ଦେବା—

Karchcha (root) To afflict.

କର୍କର—ସ ବି (କର୍ = ରଙ୍ଗ କରିବା + କରଣ ଅର୍ଥ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥକୁ

Karchchara ରଙ୍ଗ କରାଯାଏ) ହରିତାଳ—
Yellow orpiment.

କର୍କରକା—ସ. ବି (କର୍କର + ରକ + ଶ୍ଚା. ଆ, ହରିତକଟୁଏହାର

Karchcharikā ବର୍ଣ୍ଣ ହରିତାଳ ପରି ଥିବାରୁ)—ପୁରବିଆ ଘୃତ-

ପକ୍ୱ ପିଣ୍ଡକବିଶେଷ; କରୁଣ—A kind of vege-
table sandwich cake fried in ghee.

କର୍କର—ସ. ବି (କର୍କର + ଶ୍ଚା. ର)—କର୍କରକା (ଦେଶ)—

Karchchari Karchcharikā (See)

କର୍କର—ସ. ବି (କର୍କ ଧାତୁ = ଦୁଃଖ ଦେବା + କର୍ମ. ଉର)—

Karchchura ୧ । ସୃଷ୍ଟି—1. Gold.

୨ । ହରିତାଳ—2. Yellow orpiment.

୩ । ଗଜସାର, ଚନ୍ଦନ—3. The sandal wood.

ସ. ବିଶ—ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, କର୍କର—Rainbow-
coloured; multicoloured.

କର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସ. କର୍କ)—କରୁଛି (ଦେଶ)—

Karchohi Karachhi (See)

କର୍କ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କରଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)—

Karja (etc.) Karaja etc. (See)

କର୍କଜ୍ (ଲର୍ଜ)—ବୈଦେ (ଇଂ) ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ବଡ଼ଲଣ୍ଡେ

Karjan (୧୮୯୯-୧୯୦୫)—George Nathaniel
first Baron Curzon of Kedleston
a Viceroy of India.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୮୫୯, ଏ ଉତ୍କଳରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଲର୍ଡ୍
ସାଲିସ୍‌ବରୀଙ୍କ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀ, ଭାରତର ଅଣ୍ଡର-
ସେକ୍ରେଟେରୀ, ପରସ୍ତା, ବିଭାଗର ଅଣ୍ଡର ସେକ୍ରେଟେରୀ, ପାର୍ଲିଆ-
ମେଣ୍ଟର ସଦସ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଅତି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ
ଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟାସିଆ, ପାରସ୍ୟ, ଆଫଗାନିସ୍ତାନ, ଶ୍ୟାମ, କୋରିଆ
ଆଦି ଦ୍ରୁମଶକର କେତେକ ଦ୍ରୁମଶବ୍ଦକୁ ସଂବଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା
କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତ
ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସମ୍ରାଟ୍ ଏଡୱାର୍ଡଙ୍କ ଅଭିଷେକ
ଉପଲକ୍ଷରେ ୧୯୦୨-୩ରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ମହା ସମାବେଶ ସହିତ
ଉତ୍ସବ ହୋଇଥିଲା । କଲିକତାରେ ଉଲ୍ଲୋରପୁ ମେମୋ-

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' ଗୋଳିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ ବଦଳି ନ ପାରିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାରିଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ 'ଅଲବତ' ନ ପାରିଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ନିର୍ମାଣାର୍ଥ ଏ ଧନ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପରେ ଉକ୍ତ ସ୍ମୃତିମନ୍ତର ନିର୍ମିତ ହେଲା । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଭିକ୍ଷୁକୁ ଅଭିଯାନ କରା ଯାଇ ଭିକ୍ଷୁ ସଙ୍ଗେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ସକ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଭାରତର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନ କାର୍ତ୍ତିମାନ ସରକାରୀ ଅଭିନୀ କରିଥିଲେ । ଏ ୧୯୦୪ରେ ୮ମାସ ଛୁଟି ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଫେରି ଆସି ୧୯୦୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଣି ବଡ଼ଲୁଟି ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶକୁ ୨୫ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଭକ୍ତ କରା ଯାଇଥିଲା ଓ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ନାମକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେଲା । ବିଭକ୍ତକୁ ଫେରିଯାଇ ସେ ପାଲିଆମେଣ୍ଟର ହାଉସ୍ ଅଫ୍ ଲର୍ଜ୍ସରେ ସଭ୍ୟରୂପେ ଉକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ମୃତ୍ୟୁ—୧୯୨୯ ।]

କର୍ତ୍ତା—ଗ୍ରା. ବି—କରତା (ଦେଖ)

Karṭā Karatā (See)

କର୍ତ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କର୍ଣ୍ଣରେଖା, ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜର Kārḍ ସମକୋଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ବାହୁ—

The chord of a rightangled triangle.

କର୍ତ୍ତଲାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ରେଲଲାଇନ୍ ସିଧାଭାବରେ

Kārḍ lāin ତେଜି ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଥାଏ—
Chordline of Railway.

କର୍ତ୍ତା—ଦେ. ବିଶ—କରଡ଼ା (ଦେଖ)

Karṛḍā Kararḍā (See)

କର୍ତ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କସର)—କରଡ଼ି, ବାଉଁଶ Kārḍ କରଡ଼ି—The young shoots of a bamboo tree.

କର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ = ଶୁଣିବା + କରଣ. ଅ)—୧ । କାନ—
Kārṇa 1. Ear

୨ । ସମକୋଣ ତ୍ରିଭୁଜର ତେଜି ରେଖା—

2. The hypotenuse of a right-angled triangle.

୩ । (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ନ; ନାମ)—କୁନ୍ତିଙ୍କର ଅବବାହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସ କାମନ ପୁତ୍ର—

3. Name of a king of Angadeśa; the son of Kuntī by the Sun-God when she was a maiden.

[ଦ୍ର—ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସ ଜାତ କୁମାରୀ କୁନ୍ତିଙ୍କ କାମନ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଲୋକଲଜ୍ଜାଭୟରେ କୁନ୍ତି ଏ ଶିଶୁକୁ ଗୋଟିଏ ପେଡ଼ାରେ ପୁରାଇ ନଈରେ ଭସାଇ ଦେଲେ । ଉକ୍ତ ପେଡ଼ାକୁ ସୂତ ନାମକ ସାରଥୀ ପାଇ ସେ ପିଲାକୁ ଆପଣା ଶ୍ମଶାନୀୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଳିଲେ । ଏଥିଯୋଗୁଁ କର୍ଣ୍ଣକୁ ସୂତପୁତ୍ର ଓ ସୁଧେୟ ବୋଲା ଯାଉଥିଲା । ଏ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସହିତ ଅସ୍ତ୍ରଶୂଳନିବଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପରି ଅସ୍ତ୍ରକୌଶଳ ଦେଖି କୌରବମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ମିତ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏହାଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା କରିଥିଲେ ।

ଏ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଜଗସକ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଗଜବୀଙ୍କ ସହ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଦାତାପଣ ପୁରାଣ ଓ ଲୋକ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏ ସତ୍ୟପାଳନ କରି ଆପଣାର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ରକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ହାଣି ତା ମାଂସ ରାଜ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଭୋଜନ ଦେଇଥିଲେ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ବେଶଧାରୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବଳରେ ମୃତ ପୁତ୍ର ଜୀବିତ ହେଲା । ଏ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ବିଦ୍ୱେଷୀ ଥିଲେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର ସପ୍ତଦଶ ଦିବସରେ ଏ ଅର୍ଜୁନଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ, ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଦାତାକର୍ଣ୍ଣ; କିନ୍ତୁ କେହି କେହି ଦାତାକର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଏ କର୍ଣ୍ଣକାଠରୁ ପୃଥକ୍ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

୩ । (କର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନୌକାର ଅଡ଼ୁଲ—

3. The rudder of a vessel.

୪ । ନୌକାର ମଙ୍ଗଧର ନାମକ ଦ୍ରବ୍ୟ—4 The helm

* । (କୃ ଧାତୁ = ଚଷମ କରିବା + କର୍ମ ନ)—ଯେଉଁ ସରଳରେଖାଦ୍ୱାରା ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜର ଦୁଇ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ କୋଣ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୁଏ—5 Diagonal

ଦେ. ବି ପୁ—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ

1. Name of males.

୨ । (ନାମ) କବିକର୍ଣ୍ଣ, କର୍ଣ୍ଣ ନାମକ ଜଣେ ବଙ୍ଗୀୟ କବି—

2. Name of a Bengalee poet.

(ଯଥା—ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ସତ୍ୟନାରାୟଣପାଲର ଗୀତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅବଧି ବୋଲାଯାଏ ।)

କର୍ଣ୍ଣକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କର ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଉତ୍ସବରେ ନଉଡ଼ି

Kārṇṇaurḍi ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ବାହୁ—

A long stick used by cowherds in stick-play.

କର୍ଣ୍ଣକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି (କର୍ଣ୍ଣ + କଣ୍ଡୁ)—

Kārṇṇakandū ୧ । କାନ ଉତର କୁଣ୍ଡାଇ ହେବା—

1. Itching of the ear.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରକଳା ଶୁଣିବାର ଇଚ୍ଛା—

2. A desire to hear gossip against others.

କର୍ଣ୍ଣକୀଟ - ସଂ. ବି. (ମ ପ. ଲେ, କର୍ଣ୍ଣ ଅବମେଶକାରୀ କୀଟ)—

Kārṇṇakīṭa କୀଟବିଶେଷ, କାନକୋଟିଲା—

An ear-boring insect.

କର୍ଣ୍ଣକୁହର - ସଂ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତ୍, କର୍ଣ୍ଣ + କୁହର)—

Kārṇṇakuhara କାନ ଉତରେ ଥିବା ଛିଦ୍ର ବା ଗର୍ତ୍ତ—

The ear-hole; the auditory passage; cavity of the ear.

କର୍ଣ୍ଣକୂଟ—ସଂ. ବି—ସନ୍ନିପାତଜନିତ ଗାଲୁଆ ରୋଗ—

Kārṇṇakūṭa A disease with painful swelling of of the neck and root of the ear; the mumps; the swelling of the parotid glands.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂପ	ଉପ	କ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉପ	କ	ନ	ନ

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କାନମୁଣ୍ଡା ଓ ବେକ ଆଦି ଫୁଲି ଯାଏ । ଏ ରୋଗ ସମୟ ସମୟରେ ମାରାତ୍ମକ ହୁଏ ।]

କର୍ଣ୍ଣକୃପ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + କୃପ)—କର୍ଣ୍ଣକୁହର (ଦେଖ)
Karnnakūpa Karnnakuhara (See)

କର୍ଣ୍ଣକୋଟ—ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ଣ୍ଣକୂଟ)—କର୍ଣ୍ଣକୂଟ (ଦେଖ)
Karnnakōṭa Karnnakūṭa (See)

କର୍ଣ୍ଣଗତ—ଫ. ବିଶ. (୨ୟ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + ଗତ)—
Karnnagata ଶୁଣାଯିବା, କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର—
Heard, reaching the ears.

କର୍ଣ୍ଣଗତ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୁଣିବା—
Karnnagata karibā 1. To hear.

କଥୁତ ହେଉଥିଲେ ଏ ଫୁଲାଇରତ
ସେଇ ଲୋକ ଏହା କରଇ କର୍ଣ୍ଣଗତ । କୃଷ୍ଣହୃଦ ମହାବରତ. ଅଦି ।

୨ । ଶୁଣାଇବା, କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର କରବା, କହିବା—
2. To inform, to bring to the ears of.

କର୍ଣ୍ଣଗୁଥ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + ଗୁଥ = କଷ୍ଠା, ମଳ)—
Karnnagūtha କର୍ଣ୍ଣମଳ (ଦେଖ)
Karnnamala (See)

କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର—ଫ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + ଗୋଚର)—
Karnnagochara ୧ । ଯାହା ଶୁଣାଯାଇ ପାରେ, କର୍ଣ୍ଣର ଅଦୂର-
ବର୍ତ୍ତୀ—1. Within hearing.

୨ । ଶ୍ରବଣଯୋଗ୍ୟ, ଶ୍ରୁତିଗୋଚର—
2 Perceptible to the ear, audible.

୩ । ଶୁଣାଯିବା (ବିଷୟ)—
3 Coming to one's knowledge through the ears; reaching the ears.

କର୍ଣ୍ଣଛିଦ୍ର—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + ଛିଦ୍ର, ସକ୍ଷୟୋଗୁଁ ଛିଦ୍ର)—
Karnnachchidra ଶ୍ରୁତିରେ ଛିଦ୍ର—
କର୍ଣ୍ଣକୁହର (ଦେଖ)
Karnnakuhara (See)

କର୍ଣ୍ଣଜଳୋକ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + ଜଳୋକ, ୧ମା. ୧ବ)—
Karnnajalauka କାନକୋଟଳୀ—
An ear-boring insect.

କର୍ଣ୍ଣଦେଶ—ଫ. ବି. (ରୂପକ; କର୍ଣ୍ଣ + ଦେଶ) କର୍ଣ୍ଣ, କାନ --
Karnnadeśa The ear
ଗୁରୁକର ବାଣୀ ସେ କର୍ଣ୍ଣଦେଶେ ଶୁଣି । କୃଷ୍ଣହୃଦ ମହାବରତ. ଅଦି ।

କର୍ଣ୍ଣଧାର—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନୌକାର କର୍ଣ୍ଣକୁ ଯେ ଧରେ)—
Karnnadhāra

୧ । ମାତ୍ରି; ନାବିକ—1. Boatman.

୨ । ମଙ୍ଗଧର—2. Helmsman

୩ । ଆହୁଲ୍ୟଧର ବ୍ୟକ୍ତି—3. Steersman.

କର୍ଣ୍ଣପଟହ—ଫ. ବି. (ରୂପକ, କର୍ଣ୍ଣ + ପଟହ)—

Karnnapataha କାନ ଉତ୍ତରେ ଥିବା ଯେଉଁ ପତଳା ଚମ୍ପ-
ପରଦାରେ ବାହାରରୁ ଯିବା ଧ୍ଵନି ବାଜିଲେ ଶୁଣେ—
The ear-drum.

କର୍ଣ୍ଣପାତ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣ + ପାତ)—
Karnnapāta ୧ । କାନ ଦେଇ ଶୁଣିବା—

1 Hearing of a thing.

୨ । କଥୁତ ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନୋଯୋଗ—

2 Attention to a matter spoken.

କର୍ଣ୍ଣପାତ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୁଣିବା—

Karnnapāta karibā 1 To hear, to listen to.

୨ । ଶାବ୍ଦର କରବା—2. To pay heed to.

କର୍ଣ୍ଣପିଣ୍ଡାଚୀ—ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ଣ୍ଣପିଣ୍ଡାଚୀ — କର୍ଣ୍ଣପିଣ୍ଡାଚୀ (ଦେଖ)

Karnnapisācha Karnnapisāchī (See)

କର୍ଣ୍ଣପିଣ୍ଡାଚୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ, ଯାହାଙ୍କ
Karnnapisāchī ସାଧନା କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଜ୍ଞ ହୁଏ—
1. A Goddess who grants the boon of omniscience to her devotee.

୨ । ଦେବସାଧନା ଦ୍ଵାରା ସର୍ବଜ୍ଞ ହେବାପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ
କରାଯିବା ବିଦ୍ୟା—
2. The esoteric art of practising omniscience.

କର୍ଣ୍ଣପୁଞ୍ଜ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କର୍ଣ୍ଣଜାତ ପୁଞ୍ଜ)—ରୋଗ ଯୋଗୁଁ କାନରୁ
Karnnapūja ବୋହିବା ପୁଞ୍ଜ—The pus discharged
from the ear owing to Otorrhea.

କର୍ଣ୍ଣପୁୟ—ଫ. ବି. କର୍ଣ୍ଣପୁୟ (ଦେଖ)
Karnnapūya Karnnapūja (See)

କର୍ଣ୍ଣପୁର—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣ + ପୁର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Karnnapūra ୧ । କର୍ଣ୍ଣବୃକ୍ଷଣ, କାପ—

1 An ear-ornament.

୨ । ନୀଳପଦ୍ମ, ନୀଳକଇଁ—2. The blue water-lily.

୩ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—

3 Saraca Indica (tree).

୪ । ଶିରୀଷ ଗଛ—4. A tree; Albizza Lebbec.

୫ । ଜନୈକ ବୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥକାର—

5 An author of Bāishnaba works.

କର୍ଣ୍ଣପ୍ରୟାଗ—ଫ. ବି. (ନାମ)—ଗର୍ଭବିଶେଷ—

Karnnaprayāga A place of pilgrimage.

[ଦ୍ର—ଏହା ବଦାୟୀନରୁ ୨୭ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ମହାଭାରତବର୍ଣ୍ଣିତ କର୍ଣ୍ଣିବର ଏହିଠାରେ ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାହାଙ୍କୁ ଅସ୍ଥାବି ଦାନ କରିଥିଲେ ।
ମଦନମୋହନ. ଗର୍ଭବିଶେଷ—୪ର୍ଥ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତର ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ସହରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେ ଏ ଲୁଷ୍ଟାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼ ଖୋଜିବେ’, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଣ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲ୍ୟକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍ୟକ’ ଦେଖିବେ ।

କର୍ଣ୍ଣିଫଳ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ଫଳ)—୧ । କାନର କମ୍ପସ୍ତ
Karnnaphala ମାଂସଲ ଅଂଶ—1 Lobe of the ear.

୨ । ମସ୍ତକଶେଷ —

2. Ophicephalus kurraway. (fish) (M.W.)

କର୍ଣ୍ଣିଫଳକ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ଫଳକ)—କର୍ଣ୍ଣିଫଳ (ଦେଖ)
Karnnaphalaka Karnnaphala (See)

କର୍ଣ୍ଣିଫଳୀ—ଫ. ବି—କର୍ଣ୍ଣିଫଳ (ଦେଖ)
Karnnaphali Karnnaphala (See)

କର୍ଣ୍ଣିଫୁଲ—ଦେ. ବି. (୨ କର୍ଣ୍ଣି + ଫୁଲ)—କାନଫୁଲ, କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Karnnaphula ଫୁଲ ଆକାରର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
An ear-ornament.

କର୍ଣ୍ଣିଫୁଲ ଦେ ବି—କର୍ଣ୍ଣିଫୁଲ (ଦେଖ)
Karnnaphuli Karnnaphula (See)

କର୍ଣ୍ଣିବିବର—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ବିବର)—
Karnnabibara କର୍ଣ୍ଣିକୁହର (ଦେଖ)
Karnnakuhara (See)

କର୍ଣ୍ଣିବେଧ ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ବେଧ)—ହିନ୍ଦୁ ବାଳକର
Karnnabedha କାନଫୋଡ଼ା ନାମକ ସ୍ୱସ୍ମାରବିଶେଷ (ଏହା
ଦ୍ୱିଜାତିର ଦଶଗୋଟି ସ୍ୱସ୍ମାର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ)—
The ear-boring ceremony of a Hindu
child, boring of the lobes of the ear.

କର୍ଣ୍ଣିବେଷ୍ଟକ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ବେଷ୍ଟକ)—କର୍ଣ୍ଣିଭୂଷଣ;
Karnnabeshṭaka କେନ୍ଦୁର; କୁଣ୍ଡଳ—An ear-ornament.

କର୍ଣ୍ଣିବେଷ୍ଟନ—ଫ. ବି—କର୍ଣ୍ଣିବେଷ୍ଟକ (ଦେଖ)
Karnnabeshṭana Karnnabeshṭaka (See)

କର୍ଣ୍ଣିଭୂଷଣ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ଭୂଷଣ)—କାନରେ ପିନ୍ଧା
Karnnabhūshana ଯିବା ଅଳଙ୍କାର—Ear-ornament.

କର୍ଣ୍ଣିଭୂଷା—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ଭୂଷା)—କର୍ଣ୍ଣିଭୂଷଣ (ଦେଖ)
Karnnabhūshā Karnnabhūshana (See)

କର୍ଣ୍ଣିମଳ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ମଳ)—କାନଗୁଡ଼—The
Karnnamala secretion or wax of the ear.

କର୍ଣ୍ଣିମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (୨ କର୍ଣ୍ଣି + ମୂଳ, କର୍ଣ୍ଣିମୂଳ (ଦେଖ)
Karnnamuṇḍā Karnnamūla (See)

କର୍ଣ୍ଣିମୂଳ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ମୂଳ)—କାନମୂଳ; କର୍ଣ୍ଣର
Karnnamūla ମୂଳଦେଶ—The root of the ear; the
part of the face between the ear and
the cheek.

କର୍ଣ୍ଣିରନ୍ଧ୍ର—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ରନ୍ଧ୍ର)—କର୍ଣ୍ଣିକୁହର (ଦେଖ)
Karnnarandhra Karnnakuhara (See)

କର୍ଣ୍ଣିରଜି—ଦେ. ବି—୧ । କାନକଟୁଳି (ଦେଖ)
Karnnarāja 1. Kānakatūli (See)

୨ । ଅଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା କୁନ୍ତୀପୁତ୍ର କର୍ଣ୍ଣି—

2. Karṇa, the king of Aṅga country.

କର୍ଣ୍ଣିରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—କର୍ଣ୍ଣିଗୋଚର ଦେବା, ଶୁଣାଯିବା—

Karnnare paṛḍibā 'To come to one's knowledge
through the ears, to reach the ears

(ଯଥା—ମୋ ଗୁଡ଼ାରି ଶୁମ୍ଭଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣିରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।)

କର୍ଣ୍ଣିଲ୍—ବୈଦେ ବି—କର୍ଣ୍ଣିଲ୍ (ଦେଖ)

Karnnal Kaiṇnel (See)

କର୍ଣ୍ଣିଶଙ୍କୁଳୀ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ଶଙ୍କୁଳୀ = ପତଳା ଚକ୍କୁଳି
Karnnasashkulī ପରି ଅଂଶ)—କାନର ବାହାର ପାଖର

ପାତ୍ରାକୃତି ଗହର—The outer cartilaginous
depression of the ear.

କର୍ଣ୍ଣିଶୂଳ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ଶୂଳ)—କାନବିକା ରୋଗ—
Karnnasūlā Ear-ache, Otorrhea.

ସ ବିଶ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କର୍ଣ୍ଣିକଟୁ, ଶୁଣିବାକୁ ଅଗ୍ରୀଭକର—
Unpleasant to the ear.

କର୍ଣ୍ଣିଗୁର ମଣିବ ସେ ସେ ପୁର—ସ୍ୱାଧୀନ ମହାସମା ।

କର୍ଣ୍ଣିସ୍ରାବ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣି + ସ୍ରାବ)—କାନରୁ ଫୁଟୁ ବହିବା
Karnnasrāba ରୋଗ, କାନପତ୍ତ ରୋଗ—Otorrhea.

କର୍ଣ୍ଣିକର୍ଣ୍ଣି—ଫ. ବି. (ବ୍ୟତିହାର ବହୁବ୍ରୀହି, କର୍ଣ୍ଣି + କର୍ଣ୍ଣି)—ପରସ୍ପର
Karnṇākarnṇi କର୍ଣ୍ଣିରେ କୁହା କୋହୁ ହେବା ଶୁଣି ମଧ୍ୟଶ;
କାନାକାନ; ରହସ୍ୟ କଥାଭାଷା, ପରସ୍ପର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହେବା—
A whispering together.

ଫ. ଅ.—ଜଣକ କାନରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କହିବାହାର
ଏକ କାନରୁ ଅନ୍ୟ କାନ ହେବା ପ୍ରକାରେ—

Passed in whispers from ear to ear.

କର୍ଣ୍ଣିକର୍ଣ୍ଣିକ—ଫ. ବି—କର୍ଣ୍ଣିକର୍ଣ୍ଣି (ଦେଖ)—

Karnṇākarnṇika Karnṇākarnṇi (See)

କର୍ଣ୍ଣିକର୍ଣ୍ଣିକା—ଫ. ବି—କର୍ଣ୍ଣିକର୍ଣ୍ଣି (ଦେଖ)—

Karnṇākarnṇikā Karnṇākarnṇi (See)

କର୍ଣ୍ଣିଞ୍ଜଳ—ଫ. ବି. (ରୂପକ, କର୍ଣ୍ଣି + ଞ୍ଜଳ)—କର୍ଣ୍ଣିଦେଶ, କାନ—

Karnṇaṅchala The ear.

ମୁକ୍ତ ଭଣ୍ଡନେ ଶୋଭାପାଏ କର୍ଣ୍ଣିଞ୍ଜଳ—ବହୁକେଶବସୁଦେବ ।

କର୍ଣ୍ଣିଠ—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣି + ଠି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—ଦ୍ରାବିଡ଼ର ଉତ୍ତର—
Karnṇaṭa ପଶ୍ଚିମପ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେଶ, ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳସ୍ଥ
ଦେଶବିଶେଷ—The Karnatak country in
South India; the Karnatics.

[ଦ୍ର—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳକୁ କର୍ଣ୍ଣିଠ ବା କରମଣ୍ଡଳ
ଉପକୂଳ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଉପକୂଳରେ ମାଲ୍ୟାଳ ଅବସ୍ଥିତ ।
ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳକୁ ମାଳବାର ଉପକୂଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁସାରିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅନୁସାରିକ ବା ଅନୁସାରିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ

କର୍ଣ୍ଣାଟକ—ଫ. ବିଶ. (କର୍ଣ୍ଣାଟ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—କର୍ଣ୍ଣାଟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Karnnāṭika Relating to the Karnataka country.

କର୍ଣ୍ଣାଟିକା—ଦେ. ବି — କର୍ଣ୍ଣାଟ ଦେଶବାସୀ—
Karnnāṭikā A resident of the Karnatics.

କର୍ଣ୍ଣାଟିକାଙ୍କ ନାଟକା ଲଗିଲ ନାହିଁ—ଭଜ. ପ୍ରମୁଖାନ୍ତଧ୍ୟ ।

କର୍ଣ୍ଣାଟୀ—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣାଟ + ଶ୍ରୀ. ଇ) — ୧ । କର୍ଣ୍ଣାଟଦେଶୀୟା ଶ୍ରୀ—
Karnnāṭī 1 A woman of the Karnatic country.

୨ । କାବ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ଶାବ୍ଦବିଶେଷ—
2 Name of a kind of literary style.

୩ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ, କାନଡା ରାଗ—
3. Name of a musical strain.

୪ । କର୍ଣ୍ଣାଟ ରାଜମହାଶ୍ରୀ—
4. The queen of the kingdom of Karnnāṭa.

କର୍ଣ୍ଣାଟୀୟା—ଫ. ବିଶ. (କର୍ଣ୍ଣାଟ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇୟା)—କର୍ଣ୍ଣାଟକ (ଦେଶ)—
Karnnāṭīya Karnnāṭika (see)

କର୍ଣ୍ଣାବଳି—ପ୍ରାଦେ. ବି. — ୧ । (ଗଡ଼ଜାତ) — ଶିଶୁମାରଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣବେଧ,
Karnnābali କାନଡୋଡା—1. The ear-boring ceremony.

୨ । (ଗଞ୍ଜାମ)—କୁମୁତମାନଙ୍କର ଉତ୍ସବବିଶେଷ—
2. A festival in vogue among the Kumuti caste.

କର୍ଣ୍ଣାମାଗିରି—ଦେ. ବି. (ନାମ) — ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କବି—
Karnnāmagiri A poet.

[ଦ୍ର—ଏ କବି ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ, ‘ଭକ୍ତିରସାମୃତ’ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ,
ଏହାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରଚିତ ।

ଭାରଣୀ. ମହାଭାରତ. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

କର୍ଣ୍ଣାଳ—ଦେ. ବି.—କାହାଳି—
Karnnāla Trumpet.

ମଧୁକ, କର୍ଣ୍ଣାଳ, ରେଷ ବାଦନକମନ—ଭଜ. କୌଣସି ଶ୍ରବଣକର୍ମ ।

କର୍ଣ୍ଣ—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣ + ଇ) — କର୍ଣ୍ଣିକ (ଦେଶ)
Karnni Karnnika (See)

କର୍ଣ୍ଣିକ—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣ + ଇକ, ଏହା ପଶୁର କାନ ପରି ଦେଖାଯିବାରୁ)
Karnnika ରାଜମିଶ୍ରୀର କରଣୀ, ନଦୀ—
Mason's trowel.

କର୍ଣ୍ଣିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କର୍ଣ୍ଣ + ଇକ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—
Karnnikā 1. An ear-ring; an ornament for the ear.

୨ । ହସ୍ତୀଶୁଭ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଅଙ୍ଗୁଳ ଆକାର ଅଂଶ—
2. The end of the elephant's trunk serving the purpose of the fingers of the human hand.

୩ । ପଦ୍ମଫୁଲ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବୀଜକୋଷ—

3. The seed-capsule or pericarp inside the lotus flower.

ଷୋଡ଼ଶେ ଅଂଶ ଶଷ୍ଠ ଦଳ କର୍ଣ୍ଣିକା କେଶର ଅମ୍ବୁଲ—ଭୂପଦ. ପ୍ରେମରାମାୟ ।

୪ । ଲେଖନୀ—୧ Pen.

୫ । ହାତର ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳ—

5. The middle finger of the hand.

୬ । ଲୁଚିତା—6 A go-between, a procuress.

୭ । ଅଗ୍ନିମନ୍ତ ବା ଗଣିଆର ଗଛ, ଅଗବଥୁ ଗଛ—

7. Premna Integifolia (tree).

କର୍ଣ୍ଣିକାଚଳ—ଫ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣିକା + ଅଚଳ)—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—

Karnnikāchala The Sumeru mountains.

କର୍ଣ୍ଣିକାର—ଫ. ବି (କର୍ଣ୍ଣିକା = କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ + ର୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା +
Karnnikāra କର୍ଣ୍ଣି. ଅ)—୧ । ଅରଗୁଧ, ସୁନାସ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—
1. Cassia (tree and flower).

୨ । ଦୁମ୍ବୋହଲ, ପରବ୍ୟାଧ, ଗେଣ୍ଡୁଫୁଲ—

2. Marigold (flower).

କସବୀ, କଳକେୟୁଲ, ଚିନେକସବୀ ୩ । କନିଅର ଫୁଲ ଓ ଗଛ—

ଘିଲାକନୀର 3. Yellow or bastard

ଭା. ପଛାଇଅଲ୍ଲତା oleander; Thevetia

ଭେ ଗନ୍ଧେରୁଚେଟ୍ଟି Nerifolia; Cerebra

Thevetia.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ଫୁଲ ଭୋପା ହଳଦିଆ ଓ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଏବଂ
ଆକାରରେ ଗଞ୍ଜେଇ ଚିଲମ ପରି । କନିଅର ଗଛ ଆମେରିକା
ହୀପପୁଞ୍ଜର କିନ୍ତୁ ଭାରତକୁ ଆସି ବନ୍ୟ ହୋଇଅଛି; ଏହାର ଫଳ
ଗୋଟାଳିଆ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଚେପ୍ଟା ମଞ୍ଜି ଥାଏ; ଏ ମଞ୍ଜିକୁ ଗୁଡ଼ା
ସଙ୍ଗେ ବାଟ ଖାଇଲେ ତାହା ପ୍ରାଣନାଶକ ବିଷ ହୁଏ । ଏ ଦେଶର
ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହାକୁ ଖାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରନ୍ତି ଓ ଏହା ମଧ୍ୟ ଭୂଶହତ୍ୟାରେ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ମଞ୍ଜିରେ ଥେଭେଟିନ୍ (Thevetin) ନାମକ
ବିଷ ଅଛି । ବଙ୍ଗଳାରେ କେହି କେହି କର୍ଣ୍ଣିକାରକୁ କରଣା କହନ୍ତି,
କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭୂତ କରଣା ନାହିଁ ଓ ଧଳା ରେଦରେ ଦି ଦିଏ । କରଣାର
ଥୋପା ଥୋପା ଫୁଲ ହୁଏ । କରଣା ଫୁଲର ମୃଦୁ ଗନ୍ଧ ଅଛି, ମାତ୍ର
କର୍ଣ୍ଣିକାର ଫୁଲ ନିର୍ଗନ୍ଧ । କାଳିଦାସ କୁମାରସମ୍ଭବରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—
“ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରକାଶେ ସଦ୍ଧି କର୍ଣ୍ଣିକାରଂ, ଦୁନୋତି ନିର୍ଗନ୍ଧତ୍ଵଂ ସୁଚେତଃ ।”
କନିଅର ମଞ୍ଜି ଉତ୍ତବିଷ, କରଣାର ମୂଳ ଓ ଶୁଳ ଉତ୍ତବିଷ; କରଣା
ଗଛରେ ହୁଇଁ ଧରେ, ମାତ୍ର କନିଅର ଗଛରେ ଗୋଲ ଫଳ
ଧରେ ।]

କର୍ଣ୍ଣିକ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂକର୍ଣ୍ଣିକ)—କାନୁସ, ପଥର ବାଇଟା କାନ୍ଥ ବା ଖୁମ୍ବର

Karnnis ଅଗ ପାଖରେ ବା ବେକରେ ପଦାକୁ ବାହାରଥିବା ଅଂଶ—

କାନ୍ଥ

Cornice.

କାନ୍ଥ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ସୁଦୃଢ଼ ଏ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆଶ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଶ୍ମ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ଣ୍ଣ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Karṇpī ୧ । କର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Having ears

୨ । ଲମ୍ବକର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—2. Long-eared.

(କର୍ଣ୍ଣିନୀ—ଶ୍ରୀ) ୩ । କର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to the ear.

୪ । କୁଟିଳାବୟବଯୁକ୍ତ, ଶରଦଶେଷ—

4. A kind of arrow.

୫ । ସପ୍ତବର୍ଷ ପର୍ବତ ଅନୁର୍ଣ୍ଣିତ ପର୍ବତବିଶେଷ—

5. Name of a mythological mountain.

୬ । ବେକର କାନ ପାଖ ଅଂଶ—

6. The part of the neck near the ear.

ସ. ବି (ଏହାର ଲମ୍ବ କର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଅଥ—

The Ass.

କର୍ଣ୍ଣୀରଥ—ସ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣୀ = କର୍ଣ୍ଣେ କଦେଶ + ରଥ = ଯାନ)—

Karṇpīratha ୧ । ସ୍ଥଳବାହ୍ୟ ଯାନ, ପାଲିକି—

1. A conveyance borne on the shoulders, sedan-chair.

୨ । ଶ୍ଚୀଲେକ ଗମନାର୍ଥ ବସ୍ତ୍ରାବୃତ ସୁଦ୍ଧ ଗାଡ଼ି ବା ଡୋଲି—

2. A small covered car or sedan for carrying ladies.

କର୍ଣ୍ଣୀସୂତା—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ, କର୍ଣ୍ଣୀ + ସୂତ)—

Karṇnisuta ୧ । ମଥୁରାର ରାଜା କଂସାସୁର—

1. Kāṁsa, the king of Mathurā.

୨ । ଚୋର—2. Thief.

୩ । ଚୋରିଆଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—3. Name of the person who introduced stealing as an art.

କର୍ଣ୍ଣେଜପ—ସ. ବିଶ. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; କର୍ଣ୍ଣେ = କାନରେ + ଜପ ଧାତୁ

Karṇnejapa = ପୁନଃ ପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

୧ । କାନକୁହା, ଖରୁଆ, କୁପସ୍ପର୍ଶଦାତା—

1. Traducer; whisperer; informer; back-biter; talebearer.

୨ । ଗୋଇକା—2. A detective.

କର୍ଣ୍ଣେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ରେ ‘କଲେନେଲ୍’ ରୂପେ ଲିଖିତ ଓ

Karṇnel କର୍ଣ୍ଣେଲ୍‌ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)—ସିପାହିମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
A colonel.

କର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପଳ—ସ. ବି (କର୍ଣ୍ଣ + ଉତ୍ପଳ)—ଉତ୍ପଳ ସଦୃଶ କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—

Karṇnotpala An ornament for the ear resembling the lotus.

ଶବ୍ଦ ସାମନ୍ତଙ୍କ-କର୍ଣ୍ଣ ବେଶେ ପଡେ ଝଡ଼ କର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପଳ ।

ବ୍ୟାକାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।

କର୍ତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କରପଢ଼)—କରତ—A saw.

Kartta ବସାଇ ଶାଖେ କର୍ତ୍ତ ବ୍ରମାଣେ ବଡ଼ କଥାର ଯାତା ।

ଭଜ୍ଜ—ବୈଦେଶ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ ।

କର୍ତ୍ତନ—ସ. ବି. (କୃତ ଧାତୁ = କ୍ଷେପନ କରିବା + କ୍ତବ. ଅନ)—

Kartana ୧ । କ୍ଷେପନ—1. Cutting.

୨ । କାଟିବା—2. Chopping, clipping

୩ । ସୂତା କାଟିବା—3. The spinning of thread

୪ । ଗାର କଟା ଦେବା, ଗାର କାଟିବା—

4. Scoring, drawing of a line.

କର୍ତ୍ତନଶର—ସ. ବି (କର୍ତ୍ତନ + ଶର)—କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଆକାରର ଶର,

Kartanaśara କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବାଣ—A kind of arrow.

ବକର୍ତ୍ତନ କର୍ତ୍ତନଶରେ ନାକ ମାରଣ ନାକରେ ଦେବଦତ୍ତ ଥୋଇ ।

ଭଜ୍ଜ—ବୈଦେଶ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ ।

କର୍ତ୍ତନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (କୃତ ଧାତୁ = କ୍ଷେପନ କରିବା + କରଣ ଅନ +

Karttani ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । କର୍ତ୍ତୁଣ—

1 A pair of scissors.

୨ । କାଟିବା ଯନ୍ତ୍ର—2. A cutting instrument.

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ ଚର୍ୟ)—

Karttabhya କରଣୀୟ, କରିବା ଯୋଗ୍ୟ, ଉଚିତ, ଉପେକ୍ଷ—

To be done or performed; fit to be done; proper; necessary.

ସ. ବି.—ଅବଶ୍ୟ କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ—Duty.

ଦେ. ବି.—ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ—Power; capacity

କର୍ତ୍ତବ୍ୟତା—ସ. ବି. (କର୍ତ୍ତବ୍ୟ + ତାବେ. ତା)—

Karttabyatā କରଣୀୟତା, ଔଚିତ୍ୟ—Propriety.

କର୍ତ୍ତବ୍ୟତାବିମୂଳ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ —କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଳ (ଦେଶ)

Karttabyatābimūṛdha Karttabyabimūṛdha (See).

(କର୍ତ୍ତବ୍ୟତାବିମୂଳ—ଶ୍ରୀ)

କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଳ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ମୀ ଚତୁ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ + ବିମୂଳ)—

Karttabyabimūṛdha କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ, କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଳ;

(କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଳ—ଶ୍ରୀ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କଅଣ କରିବ ତାହା ସ୍ଥିର

କରି ନ ପାରେ—Hopelessly confounded; not knowing what to do.

କର୍ତ୍ତବିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କର୍ତ୍ତବ୍ୟ + ବିକାର୍ଯ୍ୟେ କ, ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Karttarikā କର୍ତ୍ତବ୍ୟ (ଦେଶ)

Karttari (See)

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୃତ ଧାତୁ = କାଟିବା + କରଣ. ଅନ + ଶ୍ରୀ.

Karttari ଇ)—୧ । କର୍ତ୍ତୁଣ—1. A pair of scissors.

୨ । କଟାଣ—2. Bill-hook.

୩ । ଗୁଆକାତ—3. Nut-cracker.

୪ । କୁଣ୍ଡ—4. Knife.

୫ । (+ କର୍ମ. ଅର)—ବାଣର ପୁଣ—

5. The tail of an arrow.

୬ । ବଣିଆଙ୍କ କର୍ତ୍ତୁଣ ପତ୍ରିକା—

6. Goldsmith's scissors.

୧	ଇ	ଉ	ରୁ	ଠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାମିକ ସ୍ୱରୂପ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଫେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କର୍ତ୍ତା—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ, କର୍ତ୍ତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kartta ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) କାରକବିଶେଷ; ଯେ କୌଣସି କର୍ମ
(କର୍ତ୍ତା—ଶ୍ରୀ) ସମ୍ପାଦନ କରେ ବା କରାଏ—(Grammar)
The nominative case.

୧ । ସୃଷ୍ଟିକାରକ, ସର୍ଜନାକାରୀ—2. Creator.

୩ । କର୍ମ କରବା ବ୍ୟକ୍ତି, କାର୍ଯ୍ୟକାରକ—
3. Doer of a work; performer.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ; କାମ ତନୟିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Agent, superintendent; supervisor.

୫ । ପ୍ରଭୁ, ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ମାଲିକ—5. Master;
headman; chief; principal.

୬ । ପ୍ରସ୍ତୁତକାର, ରଚକ—
6. Author writer; composer.

୭ । ନିର୍ମାତା; ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ, ତିଆରି କରବାଲା—
7. Maker; manufacturer.

୮ । ଗୃହସ୍ୱାମୀ, ପରିବାରର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି—
8. The master of the house; head of the family.

୯ । କୌଣସି ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କ୍ରିୟା କରୁ ବା
ସଜମାନ—9. One who performs the rituals
in a ceremony as the principal.

ଦେ. ବି.—୧ । କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା, ବିବାହବେଳରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
କନ୍ୟାକୁ ବରର ହାତରେ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି—1. Bride's
guardian; the person who gives away a
girl in marriage.

୨ । ବରକର୍ତ୍ତା, ବିବାହରେ ବରପକ୍ଷର ଅଭିଭାବକ—
2. Bridegroom's guardian.

୩ । (କମିଶନ) କାରବାର ବା ମକଦ୍ଦମା ଆଦିରେ କାର୍ଯ୍ୟର-
ଦାୟକ ଅସଲ ମାଲିକ—
3. An agent's principal in a business.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୁଡ଼ା ପାତ୍ର ଦେଲେ ତାକୁ 'ଡୋଲ' ବା
ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ମାଟର ବଡ଼ ଚଟକା ଥାଏ
ତାହାକୁ—A big and shallow earthen pan into
which boiled molasses are poured for pre-
paring 'Doli' or lumps.

[ଦ୍ର.—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—ବରକର୍ତ୍ତା; କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା;
ରଖକର୍ତ୍ତା; ଗୃହକର୍ତ୍ତା, ପ୍ରସ୍ତୁତକର୍ତ୍ତା ଇତ୍ୟାଦି ।]

କର୍ତ୍ତାଲ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କରତାଲ)—କରତାଲ (ଦେଖ)
Karttāla Karatāla (See)

କୋଳ ଯେ କର୍ତ୍ତାଲ ଟିଙ୍ଗା ବେଶ୍ ଯେ ବରଣୀ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଚରିତା ।

କର୍ତ୍ତା—ଗ୍ରା. ବି.—କରତ (ଦେଖ)

Kartti Karati (See)

କର୍ତ୍ତା—ସ. ବିଶ. (କୃ ଧାତୁ = କାଟବା + କର୍ମ. ତ) —୧ । କ୍ଷେଦକ, ଯାହା
Karttata କଟା ଯାଇ ଅଛି, ଛୁଇଁ—1. Cut.

୨ । ବାଦ ଦିଆଯାଇଥିବା—2. Deducted.

କର୍ତ୍ତାକାମ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କର୍ତ୍ତା = କରବାକୁ + କାମ, ସମାସରେ
Kartrukāma ଅନୁସାରର ଲେପ, ତୁଲ. ଗନ୍ତୁକାମ) —(କୌଣସି
କର୍ମ) କରବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ; ଚିନ୍ତା—Willing to do
a work, bent upon doing a work; ready
to do a work.

କର୍ତ୍ତାକ—ସ. ଅ.—(ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ପୂର୍ବ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ
Karttruka 'କର୍ତ୍ତା' ଶବ୍ଦ ପରେ 'କ' ଅଗମ ହୁଏ) —ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର
ଚିହ୍ନ, ଦ୍ୱାରା—By, with the help of; with;
through; by means of.
(ଯଥା—ମନ୍ତ୍ରକର୍ତ୍ତା, ତର୍କକର୍ତ୍ତା; ରାମକର୍ତ୍ତା)

କର୍ତ୍ତାକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—(କୃ ଧାତୁ = କ୍ଷେଦନ କରବା + କର୍ତ୍ତା. ତୁ +
Karttruka କ + ଶ୍ରୀ. ଆ) —ସ୍ୱପ୍ନ ଶସ୍ତ୍ର—
Scimitar; small sword.

କର୍ତ୍ତାକାରକ—ସ. ବି. —(ବ୍ୟାକରଣ) ପ୍ରଥମାଦିଭକ୍ତିର କାରକବିଶେଷ;
Karttrukāraka ଯେଉଁ କାରକ କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରେ—
(grammar) The nominative case.

କର୍ତ୍ତାତ୍ୱ—ସ. ବି. (କର୍ତ୍ତା + ତ୍ୱ. ଭୂ) —୧ । ଅଧିକାର, ପ୍ରଭୁତ୍ୱ, ସମ୍ରାଜ୍ୟ—
Karttrutwa 1. Supremacy; paramountcy; lord-
ship; mastery; authority.

୨ । କାରକତ୍ୱ; ସାଧକତ୍ୱ—2. The state of being
the doer of a thing.

୩ । ତନୟ; ପରିଦର୍ଶନ; କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା—

3 Supervision.

୪ । କର୍ମ ପରିଚ୍ଛଳନ—4 Management.

କର୍ତ୍ତାତ୍ୱଧୀନ—ସ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —

Karttrutwādhīna ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକାରର ବଶବର୍ତ୍ତୀ;
ଅତ୍ୱତ୍ୱ—1. Under the control of.

୨ । ପରିଚ୍ଛଳନାର ଅଧୀନ—

2. Under the management of.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତନୟବାର ଅଧୀନ—

3. Under the supervision of.

କର୍ତ୍ତାପଦ—ସ. ବି.—(ବ୍ୟାକରଣ) କର୍ତ୍ତା —

Karttrupada The nominative.

କର୍ତ୍ତାବ୍ୟ—ସ. . (ବହୁବ୍ରୀହି; କର୍ତ୍ତା + ବାଚ୍ୟ; କର୍ତ୍ତା ହୋଇଥାଏ
Karttrubāchya ବାଚ୍ୟ ଯହିଁରେ) —(ବ୍ୟାକରଣ) —ଯେଉଁ
ବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା ପ୍ରକାଶିତ ବା ଉକ୍ତ ଥାଏ ଏବଂ

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ ଯେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିବାକୁ ହେବ । 'ସଥା'— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଘୋଷିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କର୍ତ୍ତାଠାରେ ପ୍ରଥମା ଚରନ୍ତି ଏବଂ କର୍ମଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟା
ବରନ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ କିମ୍ବା କର୍ତ୍ତାର ଅନୁଗାମୀ ହୁଏ—
(grammar) The active voice.

(ସଥା —ମନା ଭାବ ଖାଉଥାନ୍ତି ।)

କର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ. —କୁଣ୍ଡିତ ଶବ୍ଦ କରିବା—

Kardda (root) To make a nasty sound.

କର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବ. (କର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଡିତ ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୁ. ଅ)—

Kardda ୧ । କାଦୁଅ—1. Mud; clay.

୨ । ପଙ୍କ—2. Mire.

୩ । ମଇଲ—3. Filth; dirt; impurity.

୪ । ପାପ—4. Sin.

୫ । ମାଂସ—5. Flesh; meat.

୬ । ତଳତଳାଥ ମଇଲା; କାଣ୍ଡ—

6. Dregs; sediment.

କର୍ଦ୍ଦନ—ସ. ବ. —(କର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ + କୁଣ୍ଡିତ ଶବ୍ଦ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)

Karddana ୧ । ପେଟେ ଭାକିବା; ଭୁଦର ଶବ୍ଦ; ପେଟେ ଭିତରେ

ଗଡ଼ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ—1. Sound inside the belly.

୨ । କୁଣ୍ଡିତରବ—2. Repulsive sound.

୩ । ଶିଶୁର ଶବ୍ଦ—3. Babblings of a child.

୪ । (+କର୍ତ୍ତୁ. ଅନ) କୁଆ—4. Crow.

ଦେ. ବ. —୧ । ଦହଗଣ୍ଡ, କଷ୍ଟ—

1. Harassment trouble.

୨ । ପୀଡ଼ା—2. Oppression.

କେତେବେଳେ ଦଶନବାସେ ଭୁଦ୍ୱାକ,

କେତେବେଳେ କର୍ଦ୍ଦନ କଥା ହୋଏ ଜଣକ ସେ । ଘନଭୁଷ୍ଟ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କର୍ଦ୍ଦନା—ଦେ. ବ. —(ସ. କର୍ଦ୍ଦନ)—କର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)

Karddana (See)

କର୍ଦ୍ଦମ—ସ. ବ. (କର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଡିତ ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୁ. ଅନ)—

Karddama ୧ । କର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)

1. Kardda (See)

୨ । (ନାମ) କପିଳରୁଷିଙ୍କ ପିତା—

2. The father of sage Kapila.

୩ । ଛାୟା—3. Shade; shadow.

କର୍ଦ୍ଦମମୟ—ସ. ବ. —(କର୍ଦ୍ଦମ + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିକାରାର୍ଥେ. ମୟ)—

Karddamamaya ୧ । କର୍ଦ୍ଦମୟ—

1. Full of mud; clayey; muddy;

୨ । କର୍ଦ୍ଦମର ବିକାର; କର୍ଦ୍ଦମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—

2. Made of clay.

୩ । ପଙ୍କୁଆ—4. Miry,

୪ । ମଇଲାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Dirty; filthy.

କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ—ସ. ବ. (୩ୟ ଚର; କର୍ଦ୍ଦମ + ଅକ୍ତ = ମିଶ୍ରିତ; ଲିପ୍ତ)—

Karddamakta ୧ । କାଦୁଅ ବୋଳା ହୋଇଥିବା—

1. Besmeared with mud.

୨ । କର୍ଦ୍ଦମ ମିଶ୍ରିତ, କାଦୁଆ—

2. Mixed with mud; muddy.

କର୍ଦ୍ଦମାଟକ—ସ. ବ. (କର୍ଦ୍ଦମ = ମଇଲ + ଅଟ୍ ଧାତୁ = ଯିବା +

Karddamatka ଅଧିକରଣେ. ଅକ)—

ବିଷ୍ଣୁଦି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପକାନ୍ତି, ଖତଗଦା—

Dunghill; a place for heaping nightsoil.

କର୍ଦ୍ଦମିତ—ସ. ବ. (କର୍ଦ୍ଦମ + ମିତ ଅର୍ଥରେ. ଇତ)—

Karddamita ପକିଲ; କର୍ଦ୍ଦମୟ—

Muddy; full of mud.

କର୍ପଟ—ସ. ବ. (କୃପ୍ ଧାତୁ = ପାରଗ ହେବା + କର୍ମ. ଅଟ)—

Karpaṭa ୧ । ଖଣ୍ଡିଶୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର, ଛୁଣ୍ଟା ଲୁଗା—

1. Rags; old and patched-up garment.

୨ । ଗୁପ୍ତିକା ଛେଟ କରିଆ—

2. A small loin-cloth used as underwear for the night; small cloth used for night-dressing.

୩ । କୌପୁରୀ—

3. A strip of rag tucked round the private parts (from the navel down and tucked backwards).

୪ । ପାଇକତା; କାଢ଼ିଆ—

4. A strip of cloth sewn for use as underwear and by athletes.

୫ । ଗାମୁଛା; ଚୁମାଲ—5. Napkin; handkerchief.

୬ । (ନାମ) ପର୍ବତ ବିଶେଷ—

6. Name of a mountain.

କର୍ପଟଧାରୀ—ସ. ବ. ପୁଂ. (କର୍ପଟ + ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୁ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Karpaṭadhārī କୌପିନଧାରୀ ବୈଶ୍ୟ—A religious mendicant wearing a strip of rag to conceal nudity.

ସ. ବ. ପୁଂ—ଛୁଣ୍ଟାକନା ପିନ୍ଧୁଥିବା—

(କର୍ପଟଧାରୀ—ଶ୍ରୀ) Wearing rags.

କର୍ପଟି—ସ. ବ. (କର୍ପଟ + ଇ)—କର୍ପଟ (ଦେଖ)

Karpaṭi Karpaṭa (See)

କର୍ପଟିକ—ସ. ବ. ଓ ବ. (କର୍ପଟ + ଇକ)—

Karpaṭika କର୍ପଟଧାରୀ (ଦେଖ)

Karpaṭadhārī (See)

କର୍ପଟିକା—ସ. ବ. (କର୍ପଟି + ଶାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—କର୍ପଟ (ଦେଖ)

Karpaṭika Karpaṭa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକଳ୍ପବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଦ୍

କର୍ପଟି ଉଡ଼ିବା—ଦେ. କି—କୋପୁନ ମାରବା—To wear a strip
Karpātī bhirḍibā of rag tucked down from the
navel to the back round the private
parts.

କର୍ପଟି ମାରବା—ଦେ. କି—କର୍ପଟି ଉଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Karpātī māribā Karpātī bhirḍibā (See)
କପନୀମାବ

କପନୀ ମାରବା

କର୍ପଟୀ—ସ. ବି. (କର୍ପଟ + ଶ୍ରୀ. ଈ)—କର୍ପଟ (ଦେଖ)—
Karpātī Karpātā (See)
ସ. ବିଶ. ପୁ. (କର୍ପଟ + ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—
(କର୍ପଟୀ—ଶ୍ରୀ) କର୍ପଟଧାରୀ (ଦେଖ)—
Karpātadhārī (See)

କର୍ପର—ସ. ବି. (କୃପ ଧାତୁ = ପାରଗ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର,)—
Karpara ୧ । ମୁଣ୍ଡର ଖସୁର—1. Skull; the cranium.

୨ । ମାଟିପାତ୍ରର ଭଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡ; ଖସର—

2. A broken bit of earthenware; potsherd.

୩ । (ସାଧାରଣତଃ) ପାତ୍ର—

3. A pot or vessel (in general).

୪ । ଧାତୁ କଟାକ୍ଷ, କରେଇ, ହଣ୍ଡା—

4. Cauldron; saucepan.

୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ଖଜୁ, ଖସରକାତି—

5. A bill-hook; scimitar.

୬ । କୁମ୍ଭର ପୁଷ୍ପାଣ୍ଡ; କରୁଣର ଖୋଲପା—

6. Tortoise-shell.

କର୍ପାସ—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ହଜ୍ଜାର୍ଥେ. ପାସ)—କପାତୁଳା—
Karpāsa Cotton.

କର୍ପାସୀ—ସ. ବି. (କର୍ପାସ + ଶ୍ରୀ. ଈ)—କପାଗଛ—
Karpāsī The cotton tree.

କର୍ପୁର—ସ. ବି. (କୃପ ଧାତୁ = ପାରଗ ହେବା + କରଣ. ଉର,)—
Karpūra କର୍ପୁର (ଦେଖ)—
Karpūra (See)

କର୍ପୁରକ—ସ. ବି. (କର୍ପୁର + କ, ଏଥିରେ କର୍ପୁରର ଗନ୍ଧ ଥିବାରୁ)
Karpūraକା ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି—Zedoary.

କର୍ପୁରକାନ୍ତି—ସ. ବି.—ଦୁଇଭା ଗଛ ଓ ପତ୍ର (ଦେଖ)—
Karpūrakānti Dulabhā (See)

ଦେ. ବି.—କର୍ପୁରକାନ୍ତି ପାନ (ଦେଖ)—

Karpūrakānti pāna (See)

କର୍ପୁରକାଳିକା—ସ. ବି.—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Karpūraṅkalikā A kind of food (Apte)

କର୍ପୁରମଣି—ସ. ବି.—୧ । ଶୁକ୍ଳ ମଣିବିଶେଷ—
Karpūramāṇi 1. A kind of white gem.

୨ । ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁକ୍ଳ ଖନିଜଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

2. A white mineral used in medicine.

କର୍ପୁରରସ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କର୍ପୁରବର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ ରସ)—ପାରଦ, ପାର—
Karpūrarasa Mercury.

କର୍ପୁରୀଷ୍ଟ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କର୍ପୁରମିଶ୍ରିତ ଅରୁଷ୍ଟ, କର୍ପୁର +
Karpūraśṣṭa ଅରୁଷ୍ଟ)—କର୍ପୁର ଓ ସୁଗନ୍ଧଯିଷ ମିଶ୍ରିତ
ଔଷଧ—Spirit of camphor used as a
medicine in Asiatic cholera.

[ଦ୍ର—ଏହା ଓଲଟୁଠାର ଔଷଧ; କର୍ପୁର ପାଣିରେ ମିଳାଏ
ନାହିଁ; କନ୍ଦୁ ଏହା ସୁଗନ୍ଧଯିଷରେ ମିଳେଇଯାଏ ।]

କର୍ପୁରସା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କର୍ପୁର + ଅସବ = ଅରୁଷ୍ଟ)—
Karpūrasāba କର୍ପୁରରୁଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Karpūraśṣṭa (See)

କର୍ପୁରୀ—ଦେ. ବି.—ଦେଉଳର ଅଂଶବିଶେଷ (ଦେଉଳ ତଳେ ନୋହିଁ
Karpurī ଦେଖ)—A part of a temple (See notes
under 'Deula')

କର୍ପୋରାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସୈନିକ ଦଳପତ୍ରର ଉପାଧିବିଶେଷ—
Karpōral A Corporal.

କର୍ପୋରାଲ

କର୍ପୋରାଲ

କର୍ପୋରେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଗଠିତ
Karpōresan ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ସମିତିବିଶେଷ—
କର୍ପୋରେସନ 1. Corporation)

କାର୍ପୋରେସନ

୨ । ରେଙ୍ଗୁନ, କଲିକତା ଆଦି ବଡ଼ବଡ଼ ସହରର
ମିଉନିସିପାଲିଟି—2. Municipalities of big
towns (e.g. Calcutta, Rangoon.)

କର୍ପର—ସ. ବି.—ଦର୍ପଣ—

Karpāra Mirror (Apte).

କର୍ପୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କର୍ପୁ)—ବିଶେଷ ଉପଦ ଅଣଙ୍କାରେ
Karpū ରାତି ଏଘଣ୍ଟା ପରେ ନଗରବାସୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରୁ
କର୍ପୁ ଅଲୋକ ଲଭିବା ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ
କାର୍ପୁଜ୍—The curfew bell.

କର୍ପୁ ଅର୍ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କର୍ପୁ + ଅର୍ଦାର୍)—ରାତି ନଅଟା
Karpū arḍar ପରେ ନଗରବାସୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରୁ ଅଲୋକ
ଲଭିବା ପାଇଁ ନଗରବାସୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
ପ୍ରବୃତ୍ତି ରାଜାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ—Curfew-order.

କର୍ବା (ଧାତୁ)—ସ.—ଗତି କରିବା—

Karba (root) To move; to go.

କର୍ବର—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ବର, —୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର—
Karbara 1. Tiger.

୨ । ନରଖାଦକ ରାକ୍ଷସ—2. Man-eating demon.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାନମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆଶା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଶା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କବୀର—ଗ୍ରା. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—କରବୀ (ଦେଖ)—

Karbīra Karabī (See)

କବୀର କବୀର କବୀର ନାମେଶ୍ୱର ଦୟାଳୁ—ଭୂପତି, ପ୍ରମୋଦନାଥ ।

କରୁର—ସ. ବିଶ (କବୀ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ମ. ଭାବ)—

Karbura ୧ । କପୋତ ପରି ସାଦା ଓ ମାଂସ—

(କବୁରା—ଶ୍ରୀ) 1. Whitish and grey; like the colour of a dove.

୨ । ଚକ୍ରିତ, ବିଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, ଏକାଧିକ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, ଛପଛପିକଥା—2. Variegated; multicoloured; rainbow-coloured.

୩ । ଟୋପିଟୋପି ଚକ୍ରିତ, ଭଲଭଲିକ—

3. Spotted, chequered; mottled.

ସ. କ—୧ । ଚକ୍ରିତ—1. Variegated colour.

୨ । ସୁନା—2. Gold.

୩ । ଜଳ—3. Water.

୪ । ପାପ—4. Sin.

୫ । ରାକ୍ଷସ—5. Demon; imp; goblin; an evil spirit.

୬ । (ନାମ) ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—

6. The name of a demon.

୭ । ବସାଣ, ଦୁଲଭ ଗୁଳ୍ମ—

7. The Ocimum Gratissimum (plant)

୮ । ପାପୀୟା—8. A sinner.

୯ । ଧାତୁର ଗୁଳ୍ମ—9. The thorn-apple plant.

କବୁର—ସ. ବି ଓ ବିଶ (କବୀ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଭାବ)—କବୁର (ଦେଖ)—

Karbūra Karbura (See)

କବୁରକ—ସ. ବି—ଗଜଶୁଣି (ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ‘ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ’)—

Karbūraka Zedoary.

କର୍ମ—ସ. ବି (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ମନ୍ତ୍ର; କର୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—

Karma ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ, କ୍ରିୟା—1. An act; work; action; deed; function.

୨ । ଅଦୃଷ୍ଟ, ଭାଗ୍ୟ—2. Fate; luck; fortune.

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) କାରକବିଶେଷ, ଯାହା ପ୍ରତି କୌଣସି ସକର୍ମକ କ୍ରିୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ; ବିଶୟ ବିଭକ୍ତିର କାରକ—

3. (Grammar) The objective case.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାନ; ପଦବୀ—4. An office; a post.

୫ । ବ୍ୟବସାୟ; ବୃତ୍ତି—5. Occupation; a calling; business.

୬ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—6. Duty.

୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ସାଧନାୟ ବିଷୟ; କର୍ତ୍ତା ଯାହା ପ୍ରତି କୌଣସି କ୍ରିୟା ସାଧନ କରେ—

7. (Grammar) The object of a transitive verb.

୮ । ସାଧାରଣ ଧର୍ମ; ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ—

8. Worldly duties and affairs.

୯ । ନିତ୍ୟ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ—

9. A prescribed rite or ceremony

ଏତେ ପାଞ୍ଚଶ ଶୋଭାଷୋଭାର କର୍ମ କଲ,

ଶୁକଳୁ ତକାଇ କର କର୍ମରେ ବସିଲ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୧୦ । ଧର୍ମକ୍ରିୟା—10. Religious performance or observance, religious rite.

୧୧ । (ଦର୍ଶନ) ନିଜକୃତ ପାପ ପୁଣ୍ୟାଦି କ୍ରିୟା—

11 (Philosophy) One's own actions, sinful or meritorious.

୧୨ । ଶୁକର—12. Service; appointment;

employment.

୧୩ । ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା—13. Use; utility; necessity.

୧୪ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅବସ୍ଥା—14. Activity.

୧୫ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—

15. Artistic work; work of art.

କର୍ମଅବଳ—ଦେ. ବି (ସ. କର୍ମ + ଅବଳ)—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—

Karmaabala Ill-luck; misfortune.

ଏବେ ସେହି ବାରବର ମୋ କର୍ମ ଅବଳେ,

କୃଷ୍ଣକ୍ଷେତ୍ର ଶରଣସ୍ୟା କଲେ ଯୁଦ୍ଧକାଳେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କର୍ମଅଦରଶା—ଦେ. ବି—ନିଜର ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହା ଘଟୁଛି ତାହାକୁ

Karmādarāṣā ନତମସ୍ତକରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Yielding to one's fate.

କର୍ମଅଦରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଦୃଷ୍ଟ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଧର କରିବା; ନିଜର

Karmādaribā ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହା ଘଟୁଛି ବା ଘଟିବ ତାହା ନତ-
ମସ୍ତକରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To yield to one's fate.

କର୍ମ ଅଦର ସହେ ଦୁଃଖ, କେବେବେ ନ ହୁଏ କର୍ମ—କରଲାଥ. ଭଗବତ ।

କର୍ମକର—ସ. ବି. ପୁ. (କର୍ମ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Karmakara ୧ । ବେତନଗ୍ରାସ୍ତ ଭୃତ୍ୟ ବା ଶୁକର—

1. A salaried servant.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟକର—2. An artisan.

୩ । କମାର; ଲୌହକାର—

3. Blacksmith

୪ । ମୁଲିଆ; ମଜୁରୀ—

4. A working man; a hired labourer.

କର୍ମକର୍ତ୍ତା—ସ. ବି. ପୁ. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତା)—

Karmakarttā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ପାଦନକାରୀ—

1. The agent or doer of a work.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ପ	ସ	ଐ	ଋ	ଉ	ଋ

୨ । ନିତ୍ୟ ବା ନୈମିତ୍ତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବାର କର୍ତ୍ତା—

2. The performer of a religious ceremony.

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବାଚ୍ୟବିଶେଷ, ଯେଉଁଠାରେ କର୍ମକାରକ କର୍ତ୍ତୃକାରକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—

3. (grammar) Name of a grammatical voice where the object is used in construction as a nominative.

କର୍ମକର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ — ଫ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ) ବାଚ୍ୟବିଶେଷ, ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ Karmakarttrubhachya କର୍ମ କର୍ତ୍ତା ପରି କିୟତ୍ ସଂପନ୍ନ କରେ— (grammar) 'The middle voice.

[ଉ—“କାଠଟା କଟିଲା” ଏ ବାକ୍ୟରେ କର୍ମସ୍ଥାନୀୟ ପଦ ‘କାଠ’ କର୍ତ୍ତୃପଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ସ୍ଵର୍ଗ କଟିଲା କିୟତ୍ ସଂପନ୍ନ କରୁଅଛି । ଏହିପରି “ରାମଙ୍କୁ ସ୍ଵାମୀର ଅକାର ଦିଶୁଛି” ଏ ବାକ୍ୟରେ ରାମ କର୍ତ୍ତା, ସ୍ଵାମୀର କର୍ମ, ମାତ୍ର କର୍ମପଦ ସ୍ଵାମୀର ‘ଦିଶୁଛି’ କିୟତ୍ ପଦର କର୍ତ୍ତା ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରୁଅଛି । ଏହି ବାଚ୍ୟର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାକରଣସିଦ୍ଧି ଶ୍ଳୋକ—

କିୟମାଣନ୍ତୁ ଯତକର୍ମ ସ୍ଵପ୍ନମେବ ପ୍ରସିଧ୍ୟତ୍,

ସୁକର୍ତ୍ତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଷାଃ କର୍ତ୍ତୁଃ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃତ୍ଵ ଚତ୍ ଦିଦୁଃ ।

କର୍ମକର୍ମାଣି—ଫ. ବି. (ଫ. କର୍ମନ୍ + କର୍ମନ୍ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ Karmakarmāṇi କର୍ମାଣି)—

ବୈଦିକ ପଦ୍ଧତିରେ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କର୍ମମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନ—
The various rites laid down in the Bēda relating to domestic and social ceremonials.

କର୍ମକାଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ, କର୍ମ + କାଣ୍ଡ = ସମୂହ)—

Karmakāṇḍa ୧ । ସଦାଚାର, ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବେଦୋକ୍ତ ଧର୍ମ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ; ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କିୟତ୍‌କଳାପ—

1. The body of religious ceremonies prescribed by the Hindu Sastras or established by custom.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ନିତ୍ୟ ଓ ନୈମିତ୍ତିକ କିୟତ୍‌କଳାପ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥିବା ବେଦର ଅଂଶ—

2. The part of the Bēda which relates to ceremonial acts and sacrificial rites (as opposed to Jñānakāṇḍa which deals with abstract knowledge of the Infinite).

୩ । ଜୈମିନିଙ୍କ ପୂର୍ବମାଂସା ବା ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ—

3. Name of a work on Hindu Philosophy by Jaimini.

କର୍ମକାର—ଫ. ବି. (କର୍ମ + କାର୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Karmakāra ୧ । କମାର—1 Blacksmith

୨ । ବୃଷ—2. Bull.

ଫ. ବିଶ—୧ । ଯେ କର୍ମ କରେ—

1. Performing or doing.

୨ । ଯେ ବେତନ ନେଇ କର୍ମ କରେ—

2 Serving on a salary

କର୍ମକାରକ—ଫ. ବି—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) କାରକବିଶେଷ,

Karmakāraka ଦ୍ଵିତୀୟା ବିଭକ୍ତିର କାରକ—

1. (grammar) The objective case.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Doer of a work

୩ । ରୂପାଣ୍ଡା, କାର୍ଯ୍ୟପରିଚାଳକ—3 An agent.

କର୍ମକାରୀ—ଫ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମ + କାର୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Karmakāri ଯେ କର୍ମ କରେ, କାମ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(କର୍ମକାରଣୀ—ଶ୍ରୀ) Doing or performing some work.

କର୍ମକାଳକ—ଫ. ବି. (ଉପପଦ ସମାସ ବା ବହୁବ୍ରୀହି, କର୍ମ + କାଳକ)—

Karmakālaka ରଜକ, ଧୋବା—

Washerman; laundryman

କର୍ମକୁଶଳ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (୨ମୀ ଚତୁ, କର୍ମ + କୁଶଳ)—

Karmakūśala କର୍ମଠା, ଚତୁର—Skilled in any business;

(କର୍ମକୁଶଳା—ଶ୍ରୀ) clever at any kind of work.

କର୍ମକୋଡ଼ି—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ରୀ—କାମ କରିବାରେ ଭାରି ଅଳସୁଆ

Karmakordhi ଓ ଅନିଚ୍ଛୁକ—A slow-coach; an idler.

ବୁଝେ

ଆତ୍ମସୀ

କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (୩ୟ ଚତୁ, କର୍ମ + କ୍ଳାନ୍ତ)—

Karmaklānta କାମ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଅବସାଦଗ୍ରାସ୍ତ, କାର୍ଯ୍ୟ

(କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତା—ଶ୍ରୀ) କରି ଥିବା ପାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(a person) Done up by excessive work; tired with work.

କର୍ମକ୍ଷମ—ଫ. ବି. ପୁଂ (୨ମୀ ଚତୁ, କର୍ମ + କ୍ଷମ)—

Karmakshama କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କ୍ଷମତାବାନ୍, ପାରବ—

(କର୍ମକ୍ଷମା—ଶ୍ରୀ) Competent or able to do a work; fit for active work.

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ, କର୍ମ + କ୍ଷେତ୍ର)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର

Karmakshetra ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର କର୍ମ କରେ—

1. One's sphere of action; field of action; place of labour.

୨ । ଭାରତବର୍ଷର ନାମ—2. The land of religious acts; India.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ଏ ଚକ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କର୍ମ କରେ ତହିଁରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରବଚନ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

କର୍ମ ଖାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ କର୍ମ + ଥା. ଖାଲି)—କର୍ମଗୁଣ ଅଭାବରୁ Karmakhālī କୌଣସି ଗୁଣର ବା ପଦ ଶୂନ୍ୟ ହେବା—
କର୍ମଖାଲି A vacancy in any post.

କାମକ୍ଷାଳି

କର୍ମିଙ୍ଗା—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କର୍ମରଙ୍ଗ) —କରମଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Karmaṅga Karamaṅga (See)

୧ ଲେଖାକ କର୍ମିଙ୍ଗା କାନ୍ଧା । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

କର୍ମଚାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. Karmachārī ୧ବ.)—୧ । ବେତନ ପ୍ରଦାନ ପୁରୁଷ ଯେ ଅନ୍ୟର (କର୍ମଚାରୀ—ଶ୍ରୀ) କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—1. Salaried servant.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Officer; official.

୩ । ଗୁମାସ୍ତା, କାର୍ଯ୍ୟରତାଳ—3. An agent.

କର୍ମଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବି. (*ମା ଚତ୍; କର୍ମନ୍ + ଚ୍ୟୁତ)—
Karmachyuta କର୍ମରୁ ବହୁତ ବା ରହିତ—
Dismissed; cashiered; discharged from an office.

କର୍ମଚ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି. (*ମା ଚତ୍; କର୍ମନ୍ + ଚ୍ୟୁତି)—
Karmachyuti କର୍ମରୁ ରହିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
(କର୍ମଚ୍ୟୁତ—ବିଶ) Dismissal; cessation of service; discharge from an office.

କର୍ମଜ—ସଂ. ବିଶ. (କର୍ମନ୍ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଥ)—
Karmaja ୧ । କର୍ମରୁ ଜାତ; କର୍ମଜନିତ—1. Resulting from or caused by one's acts or action.

୨ । ଭାଗ୍ୟଜନିତ—2. Due to one's luck.

ସଂ. ବି—୧ । କଳୟୁଗ—1. The age of Kali.

୨ । ବରଗଛ—2. The Banian tree.

କର୍ମଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ଜ୍ଞା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଥ)—
Karmajña ଧର୍ମକର୍ମ ବା କର୍ମକାଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ—
(କର୍ମଜ୍ଞ—ଶ୍ରୀ) Acquainted with or versed in religious rites.

କର୍ମଜାଣ—ଦେ. ବି—ସୌଭାଗ୍ୟ—Good luck.

Karmaṭāṇa

କର୍ମଜାଣୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ଭାଗ୍ୟ ସୁପ୍ରସନ୍ନ; ଭାଗ୍ୟବାନ୍—
Karmaṭāṇuā Fortunate (person)

କର୍ମଠ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + କୃଷ୍ଣାର୍ଥ. ଠ)—
Karmāṭha ୧ । କର୍ମକୃଷ୍ଣଳ; କର୍ମକ୍ଷମ, ପାରଗ—
(କର୍ମଠା—ଶ୍ରୀ) 1. Capable of work; competent; fit to do a work; skilful.

୨ । ଚତୁର—2. Clever.

୩ । ପରଶ୍ରମୀ—3. Industrious, active.

କର୍ମଣି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କରମଣିଆଁ (ଦେଖ)

Karmaṇi Karamaṇiāṇi (See)

କର୍ମଣିଆଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କରମଣିଆଁ (ଦେଖ)

Karmaṇiāṇi Karamaṇiāṇi (See)

କର୍ମଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ପୋଷ୍ୟାର୍ଥ. ଯ)—

Karmaṇya ୧ । କର୍ମଯୋଗ୍ୟ—1. Useful.

(କର୍ମଣ୍ୟା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା କୌଣସି କର୍ମରେ ଲାଗେ, କାମିକା—

(କର୍ମଣ୍ୟତା—ବି) 2. Serviceable.

୩ । ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମକାଣ୍ଡରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. Engaged in the observance of Vedic rituals.

୪ । କର୍ମକ୍ଷମ; ପାରଗ—4 Competent

୫ । କର୍ମଦକ୍ଷ, ଚତୁର—5. Skilful; clever.

କର୍ମଣ୍ୟଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (କର୍ମଣ୍ୟ + ଭୁକ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତିପ୍, କର୍ମଣ୍ୟ—
Karmaṇyabhuk ଭୁକ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ବେତନ ପ୍ରଦାନ ପୁରୁଷ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Salaried servant; paid officer.

କର୍ମଣ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଣ୍ୟ + ଥା)—୧ । ବେତନ—
Karmaṇya 1. Salary.

୨ । ମଜୁରୀ—2. Wages; hire.

ସଂ. ବିଶ ଶ୍ରୀ—କର୍ମଣ୍ୟର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Karmaṇya.

କର୍ମତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତ୍; କର୍ମ + ତ୍ୟାଗ)—

Karmatyāga ୧ । ଗୁଣର ଶୁଦ୍ଧିବା, ଗୁଣରୁ ଅବସର ନେବା—
1. Retirement from service.

୩ । ବୈଦିକ କର୍ମବିଧି ପରତ୍ୟାଗ—3. Abandonment of the ceremonial acts prescribed in the Bēda.

୪ । ସ୍ବାଧୀରକ କ୍ରିୟା ତ୍ୟାଗ କରବା—

4. Renunciation of worldly duties.

କର୍ମଦାତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ଶ୍ରୀ ଚତ୍; କର୍ମନ୍ + ଦାତୁନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Karmadātā ଯେ ଅକର୍ମୀ ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଲୋକର ସୌଭାଗ୍ୟାଦୟ (କର୍ମଦାତା—ଶ୍ରୀ) କରନ୍ତି—Bestowing good luck on the unlucky.

ଅନ୍ତରା ଅକର୍ମୀ କର୍ମଦାତା ଜଗନ୍ନାଥ । ପାଦାୟର. କୃଷ୍ଣବିଘ୍ନପୁରାଣ ।

କର୍ମଦେବୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧ ଚିତୋରର ରାଜା
Karma Debi ସମରସି ହଙ୍କର ଜଣେ ରାଣୀ—
The name of a queen of Chitor.

[ଦ୍ର—ଇତିହାସ ଯୁକ୍ତ (୧୧୯୩ ଖ୍ରୀ) ରେ ସମରସି ହଙ୍କର ରାଣୀ ଶାଲକ ପୁଅରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରଣସେତୁରେ ନିହତ ହେଲେ । ଏଥି

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଞ	ଞ	ଞ

ପରେ ମହାନ୍ଦ ଦୋଷ ତାଙ୍କ ସେନାପତି କୁଚବିଦ୍ୟାନଙ୍କୁ ମୋଗଲ ଗଜ୍ୟ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ପଠାଇଲେ । ଏହି ସମୟରେ କର୍ମଦୋଷ ପୁରୁଷ ବେଶରେ ଯୁଦ୍ଧସଜ୍ଜା କରି ରାଜପୁତ ସେନାର ସେନାପତିଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି କୁଚବିଦ୍ୟାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବଜ୍ୟରୁ ତଡ଼ିଦେଲେ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

କର୍ମଦୋଷ—ଫ. ବି (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କର୍ମନ୍ + ଦୋଷ) —

Karmadosha ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଶୁଦ୍ଧି ବା ଭ୍ରାନ୍ତି—

1. An error or blunder in the performance of a work.

୨ । ଅପଣା କୃତ କାର୍ଯ୍ୟର ମନ୍ଦ ଫଳ—

2. Evil consequences of one's own act.

୩ । ଭାଗ୍ୟଦୋଷ, ଭାଗ୍ୟବିପର୍ଯ୍ୟୟ —

3. Bad luck; ill fate; irony of fate.

୪ । ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ ପାପ—

4. Sins committed in previous existence.

କର୍ମଧାରୟ—ଫ. ବି (କର୍ମନ୍ + ଧୃ ଧାତୁ = ଧରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Karmadhāraya (ବ୍ୟାକରଣ) ସମାସବିଶେଷ, ସମାନ ସମାନ ବିଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବିଶେଷଣ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ଘଟିତ ସମାସ; (ଯଥା—ଶୁକ୍ଳବସ୍ତ୍ର, ନାଲିଧଉ, ଭଲପିଲା) — (grammar) A compound formed of an adjective and a noun qualified by it.

[ଧ୍ରୁ—ଯେଉଁ କର୍ମଧାରୟ ସମାସରେ ବାକ୍ୟର ମଧ୍ୟପଦକୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଆଦ୍ୟ ଓ ଶେଷ ପଦର ମିଳନରେ ସମସ୍ତ ପଦ ଗଠିତ ହୁଏ ତାକୁ ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ କର୍ମଧାରୟ ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ସୃଷ୍ଟିଶ୍ରୀତି ଅନ୍ନ = ସୃଷ୍ଟି, ଶ୍ରୀତିଧାରୀ ତରୁ = ଶ୍ରୀତିଧାରୀ । ଯେଉଁଠାରେ ରୂପକ, ସଦୃଶ ଭୁଲ୍ଲ ଅଦି ମଧ୍ୟପଦ ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ତାକୁ ରୂପକ-କର୍ମଧାରୟ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ମୁଖ = ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ, ପଦ୍ମ ଭୁଲ୍ଲ ହସ୍ତ = ପଦ୍ମହସ୍ତ, ଶାଖାରୂପକ ହସ୍ତ = ଶାଖା ହସ୍ତ । ଯେଉଁଠାରେ ଉପମାନ ଶବ୍ଦ ଉପମେୟ ଶବ୍ଦର ପରେ ରହେ ତାକୁ ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଉପମେୟ ମୁଖ = ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର, ପଦ୍ମ ସଙ୍ଗେ ଉପମେୟ ହସ୍ତ = ହସ୍ତପଦ୍ମ ।]

କର୍ମଧ୍ବଂସ—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କର୍ମ + ଧ୍ବଂସ) —

Karmadhwaṁsa ୧ । ଧର୍ମକର୍ମର ଫଳନାଶ—

I. Loss of the fruit arising from one's religious acts.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ନିରାଶ—

2. Destruction of any work.

୩ । ଭଗ୍ନୋତ୍ସାହତା; ଭ୍ରାନ୍ତିଭରଣ—

. Disappointment.

କର୍ମନାଶ—ଫ. ବି.—କର୍ମଧ୍ବଂସ (ଦେଖ)

Karmanāśa Karmadhwaṁsa (See)

ଦେ. ବି. (ନାମ) ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—

The name of a son of Brahmā.

କର୍ମନାଶ ବୋଲିବର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଭ୍ରମର—ମହାବେଦ. ମାର୍ବଣ୍ଡସ୍ବପ୍ନଶା ।

କର୍ମନାଶା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କର୍ମନାଶ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—

Karmanāśa ୧ । ବିହାର ଓ କାଶୀମଧ୍ୟସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—

1. The name of a river flowing between Bihar and Benares.

ଅସନ୍ନ ଶର୍ଚ୍ଚିତ୍ସେ କର୍ମନାଶା-ଘରବାସୀ—ସ୍ବଧାନ୍ୟ ମହାପାତ୍ର ।

[ଧ୍ରୁ—ଏ ନଦୀ ଗୌସାର ନିକଟରେ ଗଙ୍ଗାରେ ମିଶି ଅଛି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏ ନଦୀ ଅତି ଅପବିତ୍ର, ଏହାର ଜଳ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ସମସ୍ତ ପୁଣ୍ୟକର୍ମ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ, ପରନ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟପୁରାଣର ବ୍ରହ୍ମଣ୍ଡଶତରେ ଏ ନଦୀ ଗଙ୍ଗା ପରି ପବିତ୍ର ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଭକ୍ତ ପୁରୁଷ ମତରେ ଏ ନଦୀକୁଳରେ ତାଡ଼ିବା ରାକ୍ଷସୀର ବନ ଥିଲା—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

୨ । ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ପ୍ରବାହିତ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଗୋଟିଏ ଶାଖାନାମ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର) —

2. Name of a branch of the Ganges flowing in East Bengal.

ଫ. ବିଶ.—ଯେ ପୁଣ୍ୟକର୍ମ ନାଶ କରେ—

Destroying the fruit of one's religious merit.

କର୍ମନିଷ୍ଠ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କର୍ମ + ନିଷ୍ଠା) —

Karmanishṭha ୧ । କର୍ମରେ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Engaged with devotion in active duties.

(କର୍ମନିଷ୍ଠା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କର୍ମଣ୍ୟ; ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମକାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ—2. Engaged in duly performing the Vedic rites and ceremonies.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରତ—

3. Tenaciously pursuing a course of action.

କର୍ମମଣ୍ଡି—ଫ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ଅନ୍ଧ ଧାତୁ = ବନ୍ଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା, ୧ବ) —

୧ । ଭିକ୍ଷୁକ; ଭିକ୍ଷୁ—

1. A mendicant; anchorite.

୨ । ଭିକ୍ଷୁ ଚାଧାରୀ ଚତୁର୍ଥାଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A person who has adopted the fourth stage of the life of a Hindu; an ascetic; an itinerant ascetic.

କର୍ମଫଳ—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କର୍ମ + ଫଳ) —

Karmaphala ୧ । ନିଜର କର୍ମର ବା ଅଦୃଷ୍ଟର ଫଳ—

1. The fruit of one's fate.

ସାଧାରଣଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚକ୍ରୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚକ୍ରୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅନ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲ୍ପ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ପ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପୂର୍ବଜନ୍ମଜିତ କର୍ମର ଫଳ, ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ—

2. The fruit of one's own actions done in previous existence; e. g. happiness or misery.

୩ । ଭବିଷ୍ୟତରେ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ, ଯାହା ମନୁଷ୍ୟ ପର-
ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରିବ—

3. The fruit or consequence of one's own actions in this life, which he will reap hereafter.

କର୍ମଫଳତ୍ୟାଗ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ଫଳ+ତ୍ୟାଗ)—
Karmaphalatyāga ନିଜ କର୍ମର ଫଳଲାଭ ପ୍ରତି ଆଶା ତ୍ୟାଗ --
Renunciation of the hope of getting any return for works done by a man; renunciation of the desire for reward for one's actions

କର୍ମ ଫାଟିବା—ସେ. ବି. କପାଳ ଫାଟିବା (ଦେଖ)
Karma phāṭibā Kapāla phāṭibā (See)
କର୍ମବନ୍ତ—ସ. ବି. (ସ. କର୍ମ+ବନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଭାଗ୍ୟବାନ୍—
Karmabānta Fortunate; lucky.

ଦୁହେଁ ଭାବନ୍ତ ସେ କର୍ମବନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସାର—ଭକ୍ତ କୋଷପ୍ରଭାସମୁଦୟ ।

କର୍ମବନ୍ଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବନ୍ଧ)—ସାଂସାରକ କ୍ରିୟାରୁପ
Karmabandha ପାଶଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମାର ବନ୍ଧନ—Bondage of worldly action; worldly tie or attachment; confinement of the soul in worldly ties.

କଟାକ୍ଷ ମାତ୍ରକେ ଗୋବନ୍ଦ ନାଶେ ଅଶେଷ କର୍ମବନ୍ଧ—

ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ସେ. ବି. କର୍ମର ଅନୁରୋଧ ବା ନିବନ୍ଧ—
Pressure of work; exigency of work.

କର୍ମବନ୍ଧନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବନ୍ଧନ)—
Karmabandhana କର୍ମବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Karmabandha (See)

କର୍ମବଶ—ସେ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବଶ)—କର୍ମାନୁରୋଧ—
Karmabāśa Exigency of work.
(କର୍ମବଶ—ଶ୍ରୀ) ସେ. ବି. ପୁ. କର୍ମର ଅଧୀନ; ଭାଗ୍ୟ
ଅନୁସାରେ ଯାହାକୁ ଚଳିବାକୁ ହୁଏ—(a person)
Dependent on fate.

କର୍ମବଶତଃ—ସ. ଅ. (କର୍ମବଶ + ସପ୍ତମୀ ଚତୁର୍ଥ ଅର୍ଥରେ. ତତ୍)—
Karmabāśataḥ କର୍ମର ଅନୁରୋଧରେ—
Owing to pressure of work.

କର୍ମବଶରୁ—ସେ. ଅ. କର୍ମବଶତଃ (ଦେଖ)
Karmabāśaru Karmabāśataḥ (See)
କର୍ମବଶେ

କର୍ମବାଚ୍ୟ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଯେଉଁ ବାକ୍ୟରେ କର୍ମପଦର
Karmabācya ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥିବାରୁ ତହିଁରେ ୧ମା ଚରକ୍ତି ହୁଏ
(ଯଥା—ଧୋବାଦ୍ୱାରା କାଠ ଚରା ହେଉଅଛି —ଏହା
କର୍ମବାଚ୍ୟର ବାକ୍ୟ)—(grammar) The
passive voice.

କର୍ମବାମ—ସେ. ବି. (ସ. କର୍ମ+ବାମ)—ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—
Karmabāma Misfortune, bad luck.
କର୍ମବାମାବଳୀକୁ ବ୍ୟାଧିଅବଳୀକୁ ବସ୍ତୁ ଭେଦେ ପ୍ରାଣେ ।

କା. ଚକ୍ର ରମ୍ୟକଣ୍ଠାଳ ।

କର୍ମବିଧି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବିଧି)—କାର୍ଯ୍ୟ କରବାର
Karmabidhi ନିୟମ ବା ଶୃଙ୍ଖଳା—Rule of action.

କର୍ମବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Karmabiparjaya ୧ । କର୍ମର ବୈପର୍ଯ୍ୟାସ, ଜଣକର କାର୍ଯ୍ୟ
ଅନ୍ୟ ଜଣେ କରବା -- 1. The subversion of
office or functions.

୨ । ଭାଗ୍ୟବିପର୍ଯ୍ୟୟ -- 2. Irony of fate.

କର୍ମବିପାକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବିପାକ)—
୧ । ନିଜକୃତ କର୍ମର ପରିଣାମ—
Karmabipāka 1. The future unavoidable
consequence of one's own actions.

୨ । ନିଜ କର୍ମର ବିପରୀତ ଫଳ—

2. Contrary results arising from one's
act, irony of fate.

୩ । କର୍ମବାମ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ -- 3. Bad luck.

କର୍ମବୀର—ସ. ବି. ପୁ. (୨ମୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବୀର)—ଯାହାର
Karmabīra ଜୀବନ କର୍ମମୟ -- Having a life of action.

କର୍ମବ୍ୟଙ୍ଗ—ସେ. ବି. (ସ. କର୍ମ+ବ୍ୟଙ୍ଗ)—କାର୍ଯ୍ୟନାଶକାରୀ—
Karmabyāṅga Destroying the effectiveness
of one's acts.

କର୍ମବ୍ୟଙ୍ଗ କୃତ୍ୱା ପୁରୁଷ ପରସ୍ପର,

ସେ ଅଶନ ହେଲା ହେ ଜାଣ ନରସାୟେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ

କର୍ମବ୍ୟତିହାର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ବ୍ୟତିହାର)—
Karmabyatihāra ପରସ୍ପର ଏକଜାତୀୟ କର୍ମକରଣ—
The mutual doing of similar acts.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ରୂପ କର୍ମବ୍ୟତିହାର, ଏହା ବ୍ୟାକରଣରେ
ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଓ ବିଷ୍ଣୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ,
ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶନ ଓ ଚୁମ୍ବନ କରୁଅଛନ୍ତି; ଏସ୍ଥଳରେ ଭୂଲିଖିତ ଆଲିଙ୍ଗନ,
ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶନ ଓ ଚୁମ୍ବନ କର୍ମମାନଙ୍କର ବ୍ୟତିହାର ହେଲା —
ସୁକଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

କର୍ମଭୂମି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କର୍ମ+ଭୂମି)—୧ । କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—
Karmabhūmi 1. The field of action; sphere of
action.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଣ

୨ । ଧର୍ମକର୍ମ କରବାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ, ଅର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତ—

2. The northern half of India, considered as the land of religious rites.

୩ । ଧର୍ମକର୍ମର ସ୍ଥଳ, ଭରତବର୍ଷ—

3. India, the holy land.

୪ । କୃଷ୍ଣଭୂମି—4. Cultivated field.

କର୍ମଭୋଗ—ଦେ ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍ମ + ଭୋଗ)—୧ । କଳକୃତ ପୁଣ୍ୟ-
Karmabhoga କର୍ମର ସୁଖଦୁଃଖମୟ ଫଳଭୋଗ—1 The enjoyment of happiness or suffering due to one's past actions.

୨ । ଅକର୍ମ ଓ କୁକର୍ମର ଫଳଭୋଗ—2. Taking or receiving the consequences of one's evil conduct.

କର୍ମମୟ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଶ୍ୱ.—(ସ କର୍ମମୟ)—କର୍ମମୟ—

Karmamayi Active; full of action

କଥାତା ନାମ ସେ ବୋଲଇ, ସାର ଶବ୍ଦର କର୍ମମୟ ।

କଲ୍ୟାଣ, ଭବବତୀ ।

କର୍ମମୂଳ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କର୍ମ + ମୂଳ, କର୍ମ + ମୂଳ, ଏହା
Karmamūla ବୈଦିକ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ଲେଖା ହେଉଥିବାରୁ)

କୁଶ—The Kusa grass.

ସ ବିଶ୍ୱ.—କର୍ମ ଯହିଁର ମୂଳ, କର୍ମମୂଳକ—

Based on action.

କର୍ମଯୁଗ—ସ ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍ମ + ଯୁଗ)—୧ । କଳଯୁଗ—
Karmajuga 1. The Kali age; the present Iron age.

୨ । କର୍ମ କରବାର ଯୁଗ—

2. The age of action or activity.

କର୍ମଯୋଗ—ସ ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କର୍ମ + ଯୋଗ)—୧ । ଧର୍ମସାଧନାର୍ଥ
Karmajoga ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ—1. The performance of worldly functions considered as religious duties.

୨ । ବେଦବିହୀନ କର୍ମସାଧନରେ କୌଶଳ—

2 Skill in the performance of Vedic rites.

୩ । ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧିକର ବୈଦିକ କର୍ମ—3. Vedic rites performed for purification of the mind.

୪ । କର୍ମରୂପ ଯୋଗ ସାଧନ, ଅର୍ଥାତ୍ ଭବରାଗ୍ରାସ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କର୍ମକଲ୍ପନ—4 Doing acts for the attainment of Divine bliss.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—5. Active exertion.

୬ । ପରିଶ୍ରମ—6. Industry.

୭ । ଅଦୃଷ୍ଟ; କପାଳ—7. Fortune; luck.

[ଦ୍ର—ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଭଗବାନ୍ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କର୍ମଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ତାହାର ମର୍ମ ଏହି ବି, ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାରରେ କର୍ମ ନ କଲେ ଶରୀରଯାତ୍ରା ନିବାରଣ କର ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତିସଙ୍ଗ, ନିଷ୍କାମ ଓ ଅଫଳାକାଂକ୍ଷୀ ହୋଇ ସମସ୍ତ କର୍ମକୁ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟସାଧନ ଓ ଲୋକଶିକ୍ଷାର୍ଥ କର୍ମ କରିବ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସଂଯତ କରି କାମ-କ୍ରୋଧାଦି ରୂପମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବ । କର୍ମଯୋଗ ଦ୍ୱିବିଧ, —ସକାମ ଓ ନିଷ୍କାମ; ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର କାରଣ ଓ ସକାମ କର୍ମ ବିଷୟ-ଭୋଗର କାରଣ, କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକକୁ ପ୍ରଥମେ କାମନାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ଏହିପରି କର୍ମଯୋଗରେ ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି ହେଲେ ଆତ୍ମ କାମନା ରହେ ନାହିଁ । ତା ପରେ ମାନବ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ସାଧକ ନିଷ୍କାମ କର୍ମଯୋଗରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରମେ ସେହି ପଥରେ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରି ଜ୍ଞାନ-ବଳରେ ବ୍ରହ୍ମସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଭ କରି ପାରେ । ଏଥିପାଇଁ ଆର୍ଯ୍ୟଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ କର୍ମଯୋଗର ପ୍ରାଧିକ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

କର୍ମଯୋଗୀ—ସ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ (କର୍ମଯୋଗ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, Karmajogi ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବୈଦିକ କର୍ମାଚରଣରେ ନିୟୁକ୍ତ, ଭବରାଗ୍ରାସ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଧ୍ୟାନଧ୍ୟାୟାଦି ଉପସାଧ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ—

1. Engaged in works of devotion for spiritual ends.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ, କର୍ମୀ—2 Active.

କର୍ମରାଜ—ସ ବି. —କରମଙ୍ଗା ଗଛ ଓ ଫଳ—A tree and its Karmarāṅga acid fruit; Averrhoa Carambola.

କର୍ମଶାଳା—ସ ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍ମ + ଶାଳା)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ, Karmasāḷā କାରଖାନା—1. Workshop; office, factory.

୨ । କମାରଶାଳ—2. Smithy.

କର୍ମଶୀଳ—ସ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି, କର୍ମ + ଶୀଳ = ସ୍ୱଭାବ)—Karmasīla ପରିଶ୍ରମୀ, ଯତ୍ନଶୀଳ, କର୍ମ କରବାରେ ଅଭ୍ୟାସ—(କର୍ମଶୀଳା-ଶ୍ଳୀ) Laborious, assiduous; diligent.

କର୍ମଶୂର—ସ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ. (୨ମୀ ତତ୍, କର୍ମ + ଶୂର = ସୀର)—Karmasūra ୧ । କମ୍ପ, କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ—1. Performing work assiduously or carefully.

୨ । ପୁରୁଷ କର୍ମୀ—2. Veteran in work.

କର୍ମଶୌଚ—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କର୍ମ + ଶୌଚ)—

Karmasauca ୧ । ଅଧିବସାୟ—1. Perseverance.

୨ । କର୍ମରେ ନିର୍ଦୋଷତା—

2. Flawlessness in a work.

କର୍ମସାଚିବା—ସ ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କର୍ମ + ସାଚିବା)—

Karmasachiba ୧ । କର୍ମକ୍ରମାବଳୀ ବିଷୟରେ ସତ୍ତ୍ୱାବଳ ବା ମନ୍ତ୍ରୀ-
1. A minister.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବଣି ବା ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରୀକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବଣି ବା ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ, 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସହକାରୀ—2. An assistant.

୩ । ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
3. Executive officer.

୪ । ରାଜ୍ୟର ଶାସନବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ—
4. Secretary of State.

କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ; କର୍ମନ୍ + ସନ୍ଧ୍ୟାସ)—
Karmasannyāsa ୧ । କର୍ମତ୍ୟାଗ—

1. Giving up of work.

୨ । କର୍ମଫଳ ତ୍ୟାଗ—2. Renunciation of the
hope for the results of one's acts.

କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସୀ—ସ. ବିଶ୍ଵ (କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା.
Karmasannyāsi ୧ବ.)—୧ । କର୍ମତ୍ୟାଗୀ, ଫଳକାମନାରହୁତ
ହୋଇ ଯେ ଜନ୍ମନିମିତ୍ତକ ସକଳ କର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରେ—
1. Following worldly pursuits without
hankering after the results.

କର୍ମ ସଲଖ - ଦେ. ବି—କର୍ମଟାଣ, ସୌଭାଗ୍ୟ—

Karma salakha The favour of fortune;
good luck.

କର୍ମସାକ୍ଷୀ—ସ. ବି. ସ୍ଵ. (କର୍ମନ୍ + ସାକ୍ଷିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଯେଉଁ
Karmasākshī ସାକ୍ଷୀ କୌଣସି କର୍ମକୁ ନିଜେ ଦେଖିଥାଏ—
(କର୍ମସାକ୍ଷିଣୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) 1. An eye-witness of an occurrence.

୨ । ଯେଉଁ ଦେବତାମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମମାନ
ଦେଖନ୍ତି—2. The Deities who witness the
good and bad actions of men.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ସୋମୋ ଯମଃ କାଳୋ ମହାଭୂତାକା ପଞ୍ଚ ଚ, ଏତେ
ଶୁଭ୍ରଶୁଭସ୍ୟେହ କର୍ମଣୋ ନବ ସାକ୍ଷିଣଃ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଯମ, କାଳ,
ପଞ୍ଚମହାଭୂତ ଏମାନେ ଶାଶ୍ଵ ଅନୁସାରେ କର୍ମସାକ୍ଷୀ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ।]

କର୍ମସାଧନ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ; କର୍ମନ୍ + ସାଧନ)—୨ । ସାଧନାଦ୍ଵାରା
Karmasādhana କର୍ମ ସାଧନ ହୁଏ—1. The means of
accomplishing an act.

୨ । ଯନ୍ତ୍ର, ହାତବସ୍ତୁଆର—2. Implements.

୩ । କର୍ମସମାପ୍ତି—

3. The accomplishment of a work.

କର୍ମସିଦ୍ଧି—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ; କର୍ମନ୍ + ସିଦ୍ଧି)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ
Karmasiddhi ସଫଳତା—1. Success in any under-
taking.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି—2. Accomplishment of an
act or business.

କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସ—ସ. ବି—କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସ (ଦେଖ)—

Karmasannyāsa Karmasannyāsa (See)

କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସୀ—ସ. ବିଶ୍ଵ—କର୍ମସନ୍ଧ୍ୟାସୀ (ଦେଖ)—

Karmasannyāsi Karmasannyāsi (See)

କର୍ମାଙ୍ଗ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ; କର୍ମ + ଅଙ୍ଗ)—ଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମର
Karmāṅga ଅଙ୍ଗ—Part of a ritual.

କର୍ମାଣି—ସ. ବି (ସ. କର୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା ଓ ୨ୟା ବହୁବଚନ)—
Karmāṇi ୧ । କର୍ମମାନ, କର୍ମ ସମୂହ—1. Acts; actions.

୨ । ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମମାନ—2. Vedic rites.

ନିମିତ୍ତ କର୍ମାଣି ନମନ୍ତେ—କାର୍ତ୍ତିକମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଏହା କର୍ମ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚର ରୂପେ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—କର୍ମକର୍ମାଣି ।]

ଦେ. ବିଶ୍ଵ—କର୍ମାଣି (ଦେଖ)—Karmāṇi (See)

କର୍ମାଣିଆଁ—ଦେ. ବିଶ୍ଵ—କର୍ମାଣି (ଦେଖ)—

Karmāṇiāṇi Karmanī (See)

କର୍ମାତ୍ମା—ସ. ବିଶ୍ଵ. (ବହୁବଚ୍ଚ, କର୍ମ + ଅତ୍ମା; ୧ମା. ୧ବ.)—

Karmātma ୧ । କର୍ମ କରୁବାରେ ଅଭ୍ୟାସ—

1. One whose character is action.

୨ । କର୍ମରେ ଚକ୍ଷୁର—2. Active.

୩ । କର୍ମସାଧନରେ ଦୃଢ଼ନୀତିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ—

3. Following fixed principles of action.

କର୍ମାଧି—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) ବିଶ୍ଵ—କର୍ମବିଷୟକ; କର୍ମମୟ—

Karmādhi Consisting of actions.

କର୍ମାଧି ପଥରେ ସବେ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ,

ଅଲେଖ ସୁରୁଷ ସାମୀ ନବେଦେ ରହୁଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୁପଣଗୀତା ।

କର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ; କର୍ମ + ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର

Karmādhyaksha ପ୍ରଧାନ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Superintendent; supervisor.

କର୍ମାନୁବନ୍ଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ, କର୍ମ + ଅନୁବନ୍ଧ)—୧ । କର୍ମସଙ୍ଗେ

Karmānubandha ସମ୍ପର୍କ; କର୍ମାନୁବର୍ତ୍ତିତା—1. Connection

(କର୍ମାନୁବନ୍ଧୀ—ବିଶ୍ଵ) with or dependance upon acts.

୨ । କର୍ମବନ୍ଧ (ଦେଖ)

2. Karmabandha (See)

କର୍ମାନୁରୂପ—ସ. ବିଶ୍ଵ. (୨ଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ; କର୍ମ + ଅନୁରୂପ)—

Karmānurūpa ୧ । କର୍ମୋପଯୋଗୀ, କର୍ମସଦୃଶ—

1. According to action; corresponding to
acts.

୨ । ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ କୃତ କର୍ମର ଅନୁରୂପ—

2. According to acts done by a person in
his previous existence.

୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମର ରୂପଯୋଗୀ—

3. According to duty.

୪ । ଭାଗ୍ୟର ଅନୁସାରେ ଘଟିବା—

4. Taking place according to fate.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ନ

କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭାଗ; କର୍ମ + ଅନୁଷ୍ଠାନ)—

Karmānushṭhāna ୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା—
(କର୍ମାନୁଷ୍ଠାୟା—ବିଶ.) 1. Practising or starting in

one's duties.

୨ । କର୍ମକରଣ—2. Performance of an act.

୩ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟା—3. Vedic rites or ceremonies.

କର୍ମାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭାଗ; କର୍ମ + ଅନ୍ତ)—

Karmānta ୧ । କାର୍ଯ୍ୟଶେଷ; କାର୍ଯ୍ୟସମାପ୍ତି—

1. The end of any task or act.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ଶେଷଫଳ—2. The ultimate result of an action.

କର୍ମାନ୍ତର—୧ । ସଂ. ବି. (ନିତ୍ୟସମାପ୍ତ, ଅନ୍ୟତ୍ + କର୍ମ)—ଅନ୍ୟ କର୍ମ—

Karmāntara Another act.

୨ । (୨ମୀ ଭାଗ; କର୍ମ + ଅନ୍ତର)—ଧର୍ମକର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ—2. The interval between religious actions (M. W.)

କର୍ମାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ର୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Karmāra ୧ । କାର୍ଯ୍ୟକର—1. Artificer, artisan.

୨ । ଲୌହକାର, କମାର—2. Blacksmith.

୩ । (+ କରଣ. ଅ) ଏକ ପ୍ରକାର ବାଉଁଶ—

3. A species of Bamboo.

୪ । କରମଙ୍ଗା (ଗଛ ଓ ଫଳ)—4. The Carambola (tree and fruit).

କର୍ମାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଭାଗ; କର୍ମ + ଆରମ୍ଭ)—

Karmārambha ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ—

1. Commencement of any act,

୨ । କୌଣସି ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନର ଆରମ୍ଭ—

2. Commencement of a ceremony or ritual.

କର୍ମାର୍ହ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ଭାଗ, କର୍ମ + ଅର୍ହ)—୧ । କାମିକା—

Karmārha 1. Useful

(କର୍ମାର୍ହ—ଶ୍ରୀ) ୨ । କର୍ମ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ; କର୍ମ—

2. Fit for work.

୩ । କର୍ମ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଯୋଗ୍ୟ (କାଳ ପ୍ରଭୃତି)—

3. Proper (time) for an act.

କର୍ମାଲି—ସଂ. ବି. ଏକ ପ୍ରକାର ସାନ୍ତାଲି ଭାଷା—A form of the

Karmāli Sāntālī language.

କର୍ମିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ଅଭ୍ୟନ୍ତ ପାରଣ ଅର୍ଥରେ ଇଷ୍ଠ)—

Karmishṭha ୧ । ପରିଶ୍ରମୀ—1. Industrious; diligent.

(କର୍ମିଷ୍ଠା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କର୍ମୀ; କର୍ମକୁଶଳ—2. Active; fit for work.

୩ । କୌଶଳୀ—3. Skilful.

୪ । କର୍ମପ୍ରିୟ—4. Eager to do a work.

୫ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟାରତ—5. Engaged in observing duly the Vedic rites and ceremonies.

କର୍ମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ମନ୍ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Karmī ୧ । କର୍ମକରତ—1. Busy; active.

(କର୍ମିଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । କର୍ମକ୍ଷମ, କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ—2. Fit; skilful.

ସଂ. ବି—୧ । କର୍ମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

1. One who performs a rite or an act.

୨ । କର୍ମକାର—2. A man of action.

୩ । ମୂଲ୍ୟ—3. A labourer; workman (M.W.)

କର୍ମେନ୍ଦି—ସଂ. ବି. (କର୍ମନ୍ + ଅନ୍ତ ଧାତୁ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Karmendī କର୍ମେନ୍ଦି (ଦେଖ)

Karmandī (See)

କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଭାଗ; କର୍ମନ୍ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—ସାଂସାରିକ

Karmendriya କାର୍ଯ୍ୟ ନିବାହ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ପାଞ୍ଚଗୋଟି

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, (ଯଥା—ବାକ୍, ପାଣି, ପାଦ, ପାୟୁ, ଉପସ୍ଥ)—

An organ of action.

କର୍ମୋଦାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ପରଜପାତ, ଉଦାର + କର୍ମ)—

Karmodāra ୧ । ସାହସିକ ବା ସତ୍‌କର୍ମ—

1. An honorable or valiant act. (M.W.)

୨ । ଉଦାରତା—2. Magnanimity (M.W.)

୩ । ଶକ୍ତି—3. Prowess (M.W.)

କର୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କଟକ) ବି—୧ । କଲରା (ଦେଖ)

Karlā 1. Kalarā (See)

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଗଛ—

2. A species of wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଅଣ୍ଡାକାର (ଲମ୍ବ ୩ଈଞ୍ଚ X ଚଉଡ଼ା ୨ଈଞ୍ଚ), ଗଛ ଗୁରୁ ପାଖ ହାତରୁ ବେଶୀ ବଢେ ନାହିଁ । ଲେକେ ଏହା ଭାଲକୁ କାଟି ନେଇ ବାଡ଼ିରେ ପୋତିବୁ ଏବଂ ବଡ଼ ଭାଲକୁ ଘରେ ରୁଥ କରି ପକାନ୍ତି । ଏହାର ଚେର ବିଷାକ୍ତ ।]

କର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଶ. (କୃଷ୍ ଧାତୁର ଶିଜନ୍ତ = କର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ = ଶୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା)

Karṣita + କର୍ମ. ତ)—କୃଣ୍ଣିକୃତ, ଦୁର୍ବଳୀକୃତ—

Enfeebled; weakened; reduced.

କର୍ଷ—ସଂ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ = ଚାଷିବା + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Karsha ୧ । କର୍ଷଣ—1. Cultivation.

୨ । (+ କର୍ମ. ଅ) ଏକ ତୋଳା ଓଜନ; ଝୁମକ; କରଷି;

ବାଲେଶ୍ୱର ସେରର ୮ଃ ଅଂଶ—2. A unit of weight; one tola.

୩ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ—

3. The Beleric myrobolan (tree).

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୪ । ଟାଣିବା—4. Drawing; pulling.

କର୍ଷକ—ଫ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅକ)—୧ । କୃଷକ, ଗୁଣି—
Karshaka 1. Ploughman; cultivator.

୨ । ନଖଦ୍ୱାରା ଭୂମି ଖୋଳି ଆହାର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ପକ୍ଷୀ
(ଯଥା—କୁକୁଟ)—2. Birds which seek
food from the earth by scratching it with
their talons (e.g. cock); scraping bird.

୩ । ଏକ କରଷି ପରିମାଣ, ସେରର ୧୫,—
3. A standard of weight, equal to one
Tola; ୧୫ of a Seer.

ଫ. ବିଶ. ପୁ—୧ । ଆକର୍ଷଣକାରୀ—
1. Attracting; pulling.

(କର୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗୁଣ କରୁଥିବା—
2. Ploughing.

କର୍ଷଣ—ଫ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ = ଟାଣିବା, ଚାରିବା + ଭାବ. ଅକ)—
Karshana ୧ । ଗୁଣ କାର—1. Agriculture;
farming.

୨ । ଗୁଣ କରିବା; ହଳ କରିବା—2. Ploughing.
୩ । ଓଟାଉବା, ଟାଣିବା—3 Attracting; pulling.
୪ । ଚଢ଼ିଦେବା, ବଢ଼ିବାରଣ—
4. Driving out; expulsion.
୫ । ଆଣିବା—5. Bringing.

ଦେ. ବି.—୧ । ଧର୍ଷଣ—1. Insult; outrage.
୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.

କର୍ଷଣୀ—ଦେ. ବି. (ଫ. କର୍ଷଣ + ଓ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ରଥ)— କୃଷକ—
Karshani Farmer; cultivator.

କର୍ଷଣୀୟ—ଫ. ବିଶ. (କୃଷ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅମୟ)—
Karshaniya ୧ । ଗୁଣ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—
1. Cultivable, arable.

୨ । ଆକର୍ଷଣୀୟ; ଟାଣାହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. To be drawn or pulled.

କର୍ଷାପଣ—ଫ. ବି. (କର୍ଷ + ଅପଣ)—କାହାଣୀ, ଖୋଳ ପଣ; ୧୮୦
Karshāpana କଡ଼ା କଉଡ଼ି (ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଏହା ପୁରୀକାଳରେ
ପ୍ରଚଳିତ କଉଡ଼ିର ସଂଖ୍ୟାସୂଚକ ପରିମାଣଦିଶେଷ)—
16 annas; one Kāhāṇa.

କର୍ଷି—ଦେ. ବି.—(ଫ. କର୍ଷ)—କର୍ଷ ୨ (ଦେଖ)—
Karshi Karsha 2 (See)

କର୍ଷିତ—ଫ. ବିଶ (କୃଷ ଧାତୁ, ଶିତ + କର୍ମ. ତ)—
Karshita ୧ । ଗୁଣ କରା ଯାଇଥିବା; କୃଷ୍ଣ—
1. Cultivated; ploughed.

୨ । ଟାଣା ହୋଇଥିବା—2. Drawn; pulled.

କର୍ଷି—ଫ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଘଷି ନିଆଁ—

Karshi 1. Fire of dried cowdung.

୨ । କୂଲ୍ୟା; କୃତ୍ରିମ ନାଳ—2. Artificial canal.

୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood.

୪ । (+ ଭାବ. ତ) କୃଷି—4 Cultivation.

୫ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ହଳର ଗାର—5. A furrow

୬ । ଇଷ୍ଟାଣ୍ଡ, ଶ୍ରାବବେଳେ ପିଣ୍ଡଦାନ ' ଭୁଦେଶ୍ୟରେ
କରାଯିବା କୃତ୍ରିମ ଖାତ—6. A canal dug for
offering rice-cakes to the manes.

କର୍ହି—ଫ. ଅ (କର୍ + କାଳାର୍ଥେ. ହ)—କୌଣସି ସମୟରେ, କେବେ—
Karhi When.

କର୍ହିଚିତ୍—ଫ. ଅ (କର୍ହି + ଅନିଷ୍ଟିତାର୍ଥେ. ଚିତ୍)—୧ । କେବେ
Karhichit ହେଲେ, କୌଣସି କାଳରେ ସୁଦ୍ଧା—1 At any
time whatever; whenever.

୨ । କୌଣସି ସମୟରେ—2 At any time.

କଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କଲ, ପଲ୍—
Kal 1. Machine; engine.

୨ । ଚକ୍ର—2. Grinding mill.

୩ । କୌଶଳ—3. Artifice; stratagem.

୪ । କପଟ—4. Fraud; deception; hypocrisy.

ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କଲ୍)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ
ଡାକିବା—1. A call given to a doctor to
visit a patient.

୨ । କୋର୍ଟ୍ରେ ମୋକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ପକ୍ଷକୁ ଡାକିବା—
2. A call to a party in a case.

୩ । ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ପକ୍ଷ ତରଫରୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ
ନିମନ୍ତ୍ରଣ—3. A call given by a client to a
legal practitioner to conduct a case.

କଲ୍‌କତା—ଦେ. ବିଶ—କଲ୍‌କତା; କଲ୍‌କତାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, କଲ୍‌କତା
Kalkati ନିର୍ମିତ—Relating to or made in Calcutta.

କଲ୍‌କଲ୍—ଦେ. ଅ—କଲ୍‌କଲ୍ (ଦେଖ)—
Kalkal Kalakala (See)

କଲ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଫ. କଲ୍‌କା, ଭୂଲ
Kalka ବି. କଲ୍‌କେ)—ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବାର ଚିଲି—
The mouth-piece or firepan of a
hubble-bubble.

କଲ୍‌କି—ବୈଦେ. ବି (ଭୂକା. କଲ୍‌କା)—ପାଗ ଉପରେ ଶିରପେରେ
Kalki ପିନ୍ଧା ଯିବା ସୁନା ଓ ରତ୍ନ ଲଗିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟାୟର ସୁନା ପର—
ବନକୀ Bird's feather set with gems for being
କଳଗୀ worn over crowns and turbans by kings
and nobles.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଫ୍	ଉଥ	ହ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଫ୍	ଉଥ	ହ

କଲ୍‌ଭଟ୍—ବୈଦେ. କ (ଇ କଲ୍‌ଭଟ୍)—ସାନ ଫୋଲ—

Kalbhāt

Culvert.

କଲ୍‌ଭଟ୍

ପୁଲିଆ

କଲ୍‌ମା—ବୈଦେ. (ଅରବୀ, କଲ୍‌ମା ର ଅକ୍ଷରକ ଅର୍ଥ—ବାକ୍ୟ) କ—

Kalmā ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କୋରାନ୍‌ର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ

କଲମା ଉଦ୍ଧୃତ ଏକ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଅଛି—

କଲମା That part of the Koran which proclaims that there is only one God

[ଦ୍ର—ଏହା ମୁସଲମାନ ଧର୍ମର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ବା ଇଶ୍ଟ ବାକ୍ୟ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁସଲମାନ ଉପାସନା ବେଳେ ଏହା ବୋଲନ୍ତି, ଏହା

“ଲା ଇଲ୍‌ହୁ ଇଲ୍‌ଲାହ, ମୁହମ୍ମଦ୍‌ର ରସୁଲ୍‌ଲାହ” = ଇଶ୍ଟର ଏକ,

ମୁହମ୍ମଦ୍‌ ଲାଙ୍କର ଦୂତ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମିକଲମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୁସଲମାନ

ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ପ୍ରଥମେ କଲ୍‌ମା ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

କଲ୍‌ମା ପଢ଼ାଉବା—ଦେ. କି — ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁସଲମାନ

Kalmā pardhāibā ଧର୍ମରେ ପରିଣତ କରାଇବା—

କଲମା ମାନ୍ To convert a non-Muslim into

କଲମା ପଢ଼ାଣା Mahomedanism.

କଲ୍‌ମା ପଢ଼ିବା—ଦେ. କି-- ୧ । ମୁସଲମାନମାନେ ପୂଜା ବା ପାଠ୍ୟ

Kalmā pardhūbā କରିବା ସମୟରେ କୋରାନ୍‌ର କଲ୍‌ମା ଅଂଶକୁ

କଲମା ମାନ୍ ମୁହଁରେ ବୋଲି ଉପସନା କରିବା—

କଲମା ପଢ଼ନା 1. (a Muslim) To recite the

Kalmā portion of the Koran while worshipping.

୨ । ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ପରିଣତ ହେବା—

2. (a non-Muslim) To be converted to Mahomedanism.

କଲ୍‌ଶା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) କ—ବାଉଁଶ (ଦେଖ)

Kalāṣā

Bāuṣā (See)

କଲ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର—୧ । ଧ୍ୱନି କରିବା, ରବ କରିବା—

Kala (root) 1. To utter a sound.

୨ । ଗମନ କରିବା—2. To move; to go.

୩ । ଗଣନା କରିବା—3. To count.

କଲ—ଦ୍ର. କ. (କଲ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା; ଶବ୍ଦବା + ଉପ. ଅ)—

Kala

୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ୱନି—

1. Low musical sound.

୨ । ଧୀର ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ—

2. Low soft note.

୩ । ଭ୍ରମରାଦିର ଗୁଣ୍‌ଗୁଣ୍‌ ଶବ୍ଦ—

3. Humming; buzzing sound.

୪ । ଜଳସ୍ରୋତର ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ୱନି—

4. Slightly audible musical sound of

flowing water.

* । ଶାଳ ବୃକ୍ଷ, ଶାଳୁଆ ଗଛ—

5. The Śālā tree, Shorea Robusta.

୬ । ଶୁକ୍ର—6. Semen virile

୭ । ଅଙ୍କୁର, ଗଜା—

7. Tender shoots of plants, sprout,

୮ । (+ କର୍ମ ଅ)—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—8 Indigestion

ଦେ. କ. (ଫ କଳା)—୧ । ଯନ୍ତ୍ର—

1 Machine; engine.

କଳ

୨ । କୌଶଳ—2 Tactics, stratagem.

କଳ

ନ ମଣ୍ଡିର ସେବା ମୋର ବନ୍ଧୁକ, ହତାସ୍ତର ସିନ୍ଧୁ କର କେଉଁ କଳ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ଫ କବଳ)—

ଗ୍ରାସ, ଧରେ ପାତ୍ରରେ ଯେତେ ଖାଦ୍ୟ ବା ଜଳ ସମ୍ଭାବ—

3 A mouthful of food or water

କଲେ ଖାତରେ ଭସିବେ ଆସି କର । ଦାନବୁଷ୍ଟ. ଉପକଳ୍ପକାଳ ।

୪ । ଦାନ୍ତ ଓ ଗାଲ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗହ୍ୱରଦ୍ୱୟ, ମୁଖ-

ଗହ୍ୱରର ଏକ ପାଖ—4 The cavity between the jaw and the cheek.

କହଲେ କଳ୍ପ ଜିଭ କାନ୍ଦି କର ଯୋଡ଼ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାଭାରତ. ବନ ।

* । ସୁବିଧା, କଦର, ଖଞ୍ଜ—5. Hold; convenience.

୬ । କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଧାନ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଅଂଶ—6. Material and working part of a machine.

୭ । ବଶ୍ୟତା; ଅଧୀନତା—7 Control.

ଏହା ଜାଣି ସିବା ମୁଁ କହୁଛି ତୁମ୍ଭକୁ

ବସ୍ତ୍ର ବନା ନ ଅସନ୍ତ କେହି କଳକୁ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୮ । ସୁଯୋଗ—8. Opportunity.

ସେହି ସକାଶୁ ତୁମ୍ଭ ନନ୍ଦନ ହବନ ଦେଲେ ସବୁ ରଥୀ ବନ୍ଧଲେ ପାଇ କଳ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାଭାରତ. ବର୍ଣ୍ଣ ।

୯ । ଯନ୍ତ୍ରା—9 Trap.

୧୦ । କାମୁଡ଼ିବାର ଥର ବା ପୁଲା—10. A bite.

ବୋଲେ ଶିବସମ ସୁଅ ନ ଥିଲେ ମୁଁ କାମୁଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି କଲେ ।

ହାସ୍ୟବରଣ ।

କଲକଟ୍—ପ୍ରା. ବୈଦେ. କ. (କଲ୍‌ କଲେକଟ୍)—

Kalaktar

କଲେକଟ୍ (ଦେଖ)

Kalektar (See)

କଲକଣ୍ଠ—ଦ୍ର. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଲ = ମଧୁର ଧ୍ୱନି + କଣ୍ଠ = ଗଳା)—

Kalakantḥa ୧ । କୋକିଳ—1. Cuckoo.

୨ । ହଂସ—2. Swan.

୩ । ପାଉଁ—3. Pigeon.

୪ । ମୟୂର—4. Peacock.

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗଣକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । 'ସଥା—' 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ବାସିତା ସାଧାରଣ ଯେକେ ନିକାଳ ବନ୍ଧନ
ବରବର ଦିନକୁ କଲକଣ୍ଠ ସ୍ବର । ଉଚ୍ଚ. ବୈଦେହ୍ୟବଳାଶ ।

ସ୍ବ. ବିଶ. ପୁଂ—ପାଦାର କଣ୍ଠଧ୍ବନି ମଧୁର, ମିଷ୍ଟ ସ୍ବରଯୁକ୍ତ—
(କଲକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ) Having a sweet tone; having a soft low voice.

କଲକତା—ପ୍ରା. ବି—କଲକତା (ଦେଖ)
Kalakatā Kalikatā (See)

କଲକଦାର—ଦେ. ବି. (ସହଚର, ସ୍ବ କଳା + ଅ. କଦର)—
Kalakadara ସୁବିଧା, ସୁଯୋଗ—Opportunity.

କଲକବିଜା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—୧ । କଳ ବା ଯନ୍ତ୍ରାଦି—
Kalakabijā 1. Machinery.

କଳବଜା ୨ । କୌଣସି କଲର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅଂଶରୟ—
କଳବଜା 2. Inner mechanism of a machine.

କଲକଳ—ସ୍ବ. ବି. (ଧ୍ବନିଧାରକ, ତୁଳ ସ୍ବ କଳ = ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁରଧ୍ବନି)—
Kalakala ୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ସ୍ବର—
1 Low sweet tone; murmur.

କଲକଣ୍ଠ କଲକଳକୁ ଶୁଣିଲେ ପ୍ରବାଣେ ଶ୍ରୀୟ ମନୋରମ ।
ଉଚ୍ଚ. ପ୍ରେମସ୍ଥାନାଦି ।

୨ । ଦୂରରୁ ଶୁଣି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶ୍ରୀର ଶବ୍ଦ—
2. Low grave noise heard from a distance.

୩ । ଜଳସ୍ରୋତର ଶବ୍ଦ—3 Rippling or gurgling sound produced by water flowing on a rugged surface.

କଲକଳ ଚଳଚଳ ସରସ ଗାବନ । ନିକଟରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

୪ । ଜନତାର କୋଳାହଳ, ଗୋଳମାଳ—4. Noise; outcry of a crowd.

୫ । ଶାଳ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—5. The oily substance exuded from the Sālā tree.

ଦେ.ଅ—୧ । ପାଟରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି କୁଡ଼ୁକୁଣୀ କରିବା ଶବ୍ଦ—
1. The sound of gargling.

୨ । ପେଟରେ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦୋଷ ଯୋଗୁଁ ପେଟେ ଫୁଟୁବା ଶବ୍ଦ—
2. Sound inside the stomach due to indigestion.

୩ । ଶ୍ୱାସୋଗୁଁ ପେଟେ ମଧ୍ୟରେ ହେବା କଅଁକଅଁ ଶବ୍ଦ—
3. Sound inside the stomach due to extreme hunger.

୪ । (ସ୍ବ. କବଳ) ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଗର୍ଭିଣୀର ବହୁଧର ପାଟରେ ଛେପ ଜନ୍ମିବା—4. Excessive salivation of a pregnant woman.

(ସଥା—ତା ପାଟରେ ଛେପ କଲକଳ ହୁଏ, ସେ କଲକଳ କରି କେତେ ଛେପ କାନ୍ଦୁଛି ।)

କଲକଳ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନିଧାରକ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ବା
Kalakala ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ଏଣେତେଣେ ପଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା

କରବାର ଶବ୍ଦ—Sound of small fishes struggling to escape in shallow or narrow water.

ଦେ. ବିଶ—ଅସ୍ଥିର, ଚଞ୍ଚଳ, କନକନ—Restless.

କଲକଳା—ଦେ. ବି—(ନାମ) କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୁଡ଼ୁ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Kalakalā Name of a small estate in the district of Cuttack.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କଲକଳ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

1 Making a rippling or gurgling sound (as of a liquid flowing on a rugged surface).

୨ । କୋଳାହଳ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

2. Making a brawling noise

କଲକଳାଉବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ୍ବ. କଲକଳାୟମାନ)—

Kalakalāibā ୧ । କଲକଳଧ୍ବନି କରିବା—

ବଳକଳା 1 To produce a gurgling sound.

କଳକଳା ୨ । ଚିତ୍କାର କରିବା, ଚିତ୍କାରବା—

2. To raise a loud noise or outcry.

୩ । ପାତ୍ରାଦି ଧୋଇ କରିବା (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

3 To wash utensils.

କଲକଳାୟମାନ—ସ୍ବ. ବିଶ. (କଲକଳ + କର୍ତ୍ତୃ. ମାନ)—

Kalakalāyamāna ୧ । କଲକଳ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

1. Making a gurgling noise.

୨ । କୋଳାହଳ ଧ୍ବନି କରୁଥିବା—

2. Producing a confused noise.

କଲକଳା—ଦେ. ବିଶ—କଲକଳା (ଦେଖ)

Kalakalā Kīlikālā (See)

କଲକଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ୍ବ. କଲକଳାୟମାନ)—

Kalakalibā କଲକଳ ଶବ୍ଦ କରିବା—To produce a gurgling sound (used in poetry).

କଳକଳା ନଦୀ କଲକଳେ ପୁଣି ପଥ ମରାଯିବ । ମଧୁସୂଦନ—କବିତାବଳୀ ।

କଲକାମ—ଦେ. ବି (ସ୍ବ. କଳା + କର୍ମ)—୧ । ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର୍ମ—

Kalakāma 1. Work turned out by a machine.

କଳବକାଜ ୨ । କାରଖାନାରେ କାମ କରିବା—

କଳକାକାମ 2 Working in a factory.

କଲକାରଖାନା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାରଖାନାରେ କଲକାର କାମ

Kalakārakhānā ହୁଏ—Machinery workshop;

କଳକାରଖାନା factory.

କଳକାରଖାନା

କଲକ—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସ୍ବ. କଳା)—କଳା (ଦେଖ)

Kalaki Kalikī (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଘ	ଞ	ଞ୍ଝ	ଋୟ	ଉଥ	ଈ

କଳକ ଅବତାର ସେବେ

ସକଳ ଧର୍ମରକ୍ଷା ତେବେ । କଳଗାଡ଼ ଗୁଣବତ ।

ବୈଦେ ବ. (ଭୁକ୍ତି)—କଳକ (ଦେଖ)

Kalki (See)

କଳଗାଡ଼—ଦେ. ବ.—୧ । ରେଳଗାଡ଼—

Kalagārdi 1. Railway engine; steam-engine.

୨ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଚଳେ, ମୋଟରଗାଡ଼—

2 Carriage propelled by machine; motor car.

କଲଗି—ବୈଦେ. ବ. (ଭୁକ୍ତି)—କଲକ (ଦେଖ)

Kalagi Kalki (See)

କଳଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବ.—ଉତ୍ତରେ ଥିବା କୌଶଳଦ୍ୱାରା ପରିଚ୍ଛଳିତ ବଡ଼

Kalaghordh ବଡ଼ ଜାଗଜ କମ୍ପା ନୁଗାରେ ଉତ୍ତର ଘୋଡ଼ା—

କଲେସୋଡା Huge representation or image of horse

କଳକାପାଢ଼ା made with paper, cloth etc. moved by a man working it from within.

[ଦ୍ର—ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଦିରେ କଳଘୋଡ଼ା, କଳଦାଣ୍ଡ, କଳ ଅସୁର, କଳ ଅସୁରୁଣୀ ଆଦି ବାଦାଉନ୍ତି ଓ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଅନେକ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି ।]

କଳଘୋଷ—ଫ. ବ. (କଳ + ଘୁଷ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ,

Kalaghosha କମ୍ପା ବହୁସ୍ରାବ୍ଧି, କଳ ମଧୁର ଅଟେ ଘୋଷ ଯାହାର) —କୋକିଳ—Cuckoo.

କଳଙ୍କ—ଫ. ବ. (କ = ବ୍ରହ୍ମା, ସୁଖ + ଲଙ୍କ ଧାତୁ = ମିଳନ କରିବା

Kalanka + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, କମ୍ପା କଳ ଧାତୁ = କଳନା କରିବା + କର୍ମ ଅଙ୍କ)—୧ । ଚିହ୍ନ, ଦାଗ—

1. A spot or mark.

୨ । ଦୁର୍ଗୁଣ, ଦୋଷ—2. Blemish; defect.

୩ । ଧାତୁପାତ୍ରାଦିର କାଳକମ୍ପଜନିତ ମଳିନତା—

3. A stain on metal.

୪ । ଦୁର୍ନାମ, ଅଖ୍ୟାତି, ଅପସଣ—

4 Scandal; stigma.

* । ବାୟୁର ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଧାତୁ ଉପରେ ଜନ୍ମିବା ମଲ, କଳଙ୍କ—

5. Rust on metals due to chemical action of the air.

କଳଙ୍କଭଞ୍ଜନ—ଫ. ବ. (ଧୂଳି ଚର୍ଚ୍ଚ; କଳଙ୍କ + ଭଞ୍ଜନ)—

Kalankabhāṅjana ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବାଦଜନିତ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—

1. Freeing a man from guilt or stain; removing the stain from a man.

୨ । ପ୍ରମାଣ ଆଦି ଦେଇ ସ୍ୱୟଂ ଅପବାଦରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—

2. Freeing one's self from blame by explanation or proof.

କଳଙ୍କଷ—ଫ. ବ. (କଳ = କଳରବକୁ + କଷ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା

Kalankasha + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସିଂହ—Lion.

କଳଙ୍କଶା—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ. (କଳଙ୍କଷ + ଶ୍ଳୀ. ଅ)—ହାତତାଳି—

Kalankashā Clapping of hand.

କଳଙ୍କା—ଗ୍ରା ବିଶ. (ଫ. କଳଙ୍କୀ)—କଳଙ୍କୀ (ଦେଖ)

Kalankā Kalanki (See)

କଳଙ୍କି—ଦେ. ବ. (ଫ. କଳଙ୍କ)—ଧାତୁର ମଲ—

Kalanki Rust on metals.

ବହୁପାତ୍ର ଅଭିନାୟକ ଫର କଳଙ୍କି ଆସିଲା ପରି ।

ଉଷ୍ଣ ବୈଦେଶ୍ୟଶବ୍ଦକାସ ।

ଗ୍ରା. ବ. (ଫ. କଳ୍ପା)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦଶମ ବା କଳ୍ପାଅବତାର—

The 10th incarnation of Vishnu to fight out sin in the Kali age

କଳ ହେତୁ କଳଙ୍କ ଅବତାର—ଗ୍ରା. ଶ. ଶବ୍ଦକାସ ।

କଳଙ୍କିତ—ଫ. ବିଶ. (କଳଙ୍କ + କ୍ଷତାତ ଅର୍ଥରେ + ଇତ)—

Kalankita ୧ । କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ, ଅପସଣୋତ୍ତରୀ—

1 Stigmatised; disgraced.

୨ । ଦାଗଲଗା—2. Spotted; stained, soiled.

୩ । ଅପବିଶିଷ୍ଟ—3. Defiled.

୪ । ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ—4. Defamed; scandalized.

* । ମଲଯୁକ୍ତ (ଧାତୁ)—5. Rusted (metal).

୬ । ପାପଯୁକ୍ତ—6. Sinful.

କଳଙ୍କି—ଫ. ବିଶ. ସ୍ତ. (କଳଙ୍କ + ଅକ୍ଷ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମ.

Kalanki ୧ବ.)—କଳଙ୍କିତ (ଦେଖ)

(କଳଙ୍କିନୀ—ଶ୍ଳୀ) Kalankita (See)

କଳଙ୍କୁଣୀ—ଗ୍ରା ବିଶ. ଶ୍ଳୀ. (ଫ କଳଙ୍କିନୀ)—

Kalankuni ୧ । କଳଙ୍କଯୁକ୍ତା (ଶ୍ଳୀ)—

1. Disreputable; (woman) of ill repute.

ଏତେ ସକଳ୍ପେ କଲ୍ପ ଲଭୁ ହେଲୁ ପୁଣି କଳଙ୍କିଣୀ—

ରାଧାନାଥ. ଗାବତା ।

କଳଙ୍କୁର—ଫ. ବ. (କଳ = କଳନାଦକୁ + କୁର ଧାତୁ = ନିର୍ଗତ

Kalankura କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳାବତ୍ତି, ଜଳଉତ୍ତର—

Eddy; whirlpool.

କଳଚ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—୧ । ଧାନକୁଟା ହେଲେବେଳେ

Kalach ଗୋଟାଗୁଡ଼ିକ ନ ବାହାର ପୁଣି ହୋଇଯିବା ଅବସ୍ଥା—

1 The state of rice becoming powdered instead of coming out whole after husking.

୨ । କୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—2. Kuluchi (See)

କଳଚୁଲି—ଦେ. ବ.—କେରସିନ ତେଲ, ପେଟ୍ଟୋଲି, ବାଷ୍ପ, ବିଦ୍ୟୁତ୍

Kalachuli ଆଦିଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଜାଳ ଉତ୍ତ ଆଦି ରନ୍ଧିବା ଚୁଲି—

କଲେବଟ୍ଟା Cooking machine; cooker; stove.

କଳକୀଚୁଲି

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୁଷ୍ପ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଫା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଞ୍ଜା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଚ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଚୁ’ ଦେଖିବେ ।

କଳଜକା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପାନ ବା ଗୁଆକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Klajakka କଳରେ କିଛିଦିନ ଯାକଥାଏ; ପାଟକଡ଼ା (ପାନ ବା
ଗୁଆ)—Betel or nut which has been
kept in the mouth for some time

ନ ଖାଇବୁ ବାବୁ ବୁରେ କଳଜକା ଗୁଆ.

ସ୍ବଚ୍ଛପଣରେ ହେବୁ ମାଉପିବୁଆ । ଶ୍ରୀ ସମାଜରେ ପ୍ରବଳତ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ରସିକରସିକାଙ୍କର ପରସ୍ପର କଳଜକା ପାନ ମୁଣ୍ଡଦ୍ଵାରା
ଦିଆଦେଇ କରବା ରସିକସମାଜରେ ପ୍ରେମର ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନ ।
କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାର କଳଜକା ଗୁଆକୁ
କନ୍ୟାପକ୍ଷୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଭାଙ୍ଗି ପାନ ସଙ୍ଗେ ବରକୁ ଅଜ୍ଞାତରେ
ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଏତଦ୍ଵାରା ଆଜ୍ଞାବନ ପତି ପତ୍ନୀର ବଣ
ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରନ୍ତି ।]

କଳଜାଳ—ଦେ. ବି—ବଜ୍ରବଦ୍ଧ ସହରରେ କଳ ବା ନଳଦ୍ଵାରା ଗୁହସ୍ତମାନ—
Kalajala କର ଘରକୁ ଅଣାଯିବା ପରୁଷ୍ଟ ଜଳ—Filtered
କଳେବଜ୍ରଳ water conveyed to the house by means
କଳକୀର୍ମାଣୀ of pipes in big towns.

କଳଜା—ଗ୍ରା. ବି—କଳଜା (ଦେଖ)—

Kalaja Kalja (See)

କଳଜାହାଜ—ଦେ. ବି—ଯନ୍ତ୍ର ଚାଳିତ ଯୋଡ଼—

Kalajāhāja A ship propelled by engine.

କଳେବଜ୍ରାଞ୍ଜ

କଳକାଜହାଜ

କଳଜା—ସ. ବି (କ + ଲଜ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kalāja ୧ । ଧୂଆଁ ପତ୍ର, ତମାଖୁ—1 Tobacco.

୨ । ବିଷାକ୍ଷ୍ବିକ୍ତ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ—2. An animal struck
with a poisoned arrow.

୩ । ବେତ ଲତା—3. Calamus Rotang (creeper).

୪ । ବିଷାକ୍ଷ୍ବିକ୍ତ ଜନ୍ତୁର ମାଂସ—4. Meat of an ani-
mal struck with a poisonous weapon.

କଳଣ - ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି—କଳନ (ଦେଖ)—

Kalana Kalana (See)

ଗ୍ରା ବିଣ—୧ । ବଶୀଭୂତ—1. Subjugated; brought
under control.

(ଯଥା—ବଶୀଭୂତ ହେବା ପକ୍ଷର ବଶକାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ବଳ କଳତ
ହେବାରୁ ଏ ଅର୍ଥ ।)

ଗମନରୁ ବଳେ ପୁଅ ହୋଇଲ କଳଣ—ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତ ।

କଳଣ—ଦେ. ବି (ସ. କଳନା)—୧ । ଗଣନା; ଇସ୍ତିଲା—

Kalana 1. Calculation; counting.

ପଞ୍ଚବଂଶ ସେନା ଏହି, ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୋଟି କୋଟି କରି ହେ,

କଳଣା ହେବାରୁ ନାହିଁ । ବିଶ୍ଵନାଥ. କରହରାମପୁଣ୍ୟ ।

୨ । ଭୁତ—2. Estimate.

କଳତ୍ର—ସ. ବି (କଳ = ଶୀର୍ଷ + ତ୍ରୈଧାତୁ = ଶୀର୍ଷକରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kalatra ୩ । ପତ୍ନୀ—1. Married wife.

୨ । ନିତମ୍ବଦେଶ, ପିଣ୍ଡ ଓ କଟଦେଶ—

2. The hip and loins.

୩ । ଦୁର୍ଗ—3. Castle, citadel.

୪ । ସୁନବସୁ ନକ୍ଷତ୍ର—

4. The 7th lunar mansion (Aplu)

କଳଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସ. କବଳ + ଦନ୍ତ)—ପାଟର କତରେ ଥିବା ଦାନ୍ତ,
Kaladanta ଚକ୍ରଦାନ୍ତ—Molar teeth, grinding teeth;
କମେବଦାନ୍ତ the molars; the grinders.
ଡାଢ

କଳଧଉତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. = କଳଧୌତ)—ସୁନା—

Kaladhauta Gold.

କଳଧଉତ ଲତା ବାରେ ଯେହ୍ନେ କାମିନୀଙ୍କ ଗମନ ଅଙ୍ଗ ଢେହ୍ନେ ।

ଦାନକୁଣ୍ଡ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କଳଧୂତ—ସ. ବି. (କଳ + ଧୂତ)—୧ । ସୁନା, ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ—

Kaladhuta 1 Gold.

୨ । ରୂପା—2. Silver

୩ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ଵନି—

3. Low indistinct noise.

କଳଧୌତ—ସ. ବି. (କଳ + ଧୌତ)—କଳଧୂତ (ଦେଖ)

Kaladhauta Kaladhuta (See)

କଳଧୌତ ଲିପି—ଦେ. ବି.—ହସ୍ତଲିଖିତ ଚିତ୍ରିତ ପୁସ୍ତକରେ ସୁନାଲି
Kaladhauta lipi କାଳରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର—Characters
written in golden ink in illuminated
manuscripts.

କଳଧ୍ଵନି—ସ. ବି.—୧ । (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କଳ + ଧ୍ଵନି, କଳଯୁକ୍ତ ଧ୍ଵନି)—
Kaladhwani ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ଵନି—

Low indistinct sweet note.

୨ । (ବହୁବାହୁ)—କପୋତ—Turtle-dove.

୩ । ପିକ—3. Cuckoo.

୪ । ମୟୂର—4. Peacock.

କଳନ—ସ. ବି. (କଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଗଣନ—

Kalana 1. Calculation; estimation; reckoning.

୨ । ଧାରଣ—2. Holding.

୩ । ମାପିବା—3. Measurement.

୪ । ପରିଧାନ—4. Wearing apparel.

୫ । ଗ୍ରହଣ—5. Acceptance.

୬ । ଦର୍ଶନ—6. Seeing.

୭ । ଅନୁମାନ—7. Guess; supposition.

୮ । ଜ୍ଞାନ—8. Knowledge.

୯ । ଖାଇବା; ଗ୍ରାସ—9. Feeding; eating.

୧୦ । ଲଘନ—10. Crossing; overcoming.

୧୧ । ଚିହ୍ନ—11. Sign.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଞ୍
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଞ	ଞ

୧୨ । ଦୋଷ—12 Fault.

୧୩ । ଶବ୍ଦପ୍ରମାଣ ହେବା—13. Resounding; sounding.

୧୪ । ଶ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ମିଶ୍ରିତ ରଜୋବୀର୍ଯ୍ୟ—

14. The male and female semens mixed together in the womb.

୧୫ । ବେତଲତା—15. The Ratan; cane creeper

୧୬ । ବର୍ଣ୍ଣାଭୁଷଣ, ବଶତା—

16 Subjugation, subordination.

୧୭ । ତୁଳନା—17. Comparison.

୧୮ । ଅବଧାରଣା, ଧାରଣା—18. Realisation; comprehension, ascertainment

୧୯ । ଅଚରଣ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—19 Conduct.

୨୦ । ଘଟଣା, ଘଟାଇବା—

20 Causing, effecting. (M. W.)

୨୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ଵନି କରିବା—21 Murmuring.

୨୨ । ଉଦୟତଃ ସଞ୍ଚାଳନ—22 Moving to and fro.

କଳନା—ସ୍ତ. ବି. (କଳନ + ଆ) —କଳନ (ଦେଖ)

Kalanā Kalana (See)

କଳନା କରୁବା—ଦେ. କି—(ସ୍ତ. କଳନା)—୧ । କଳବା, Kalanā karibā ଅବଧାରଣ କରିବା, ମନରେ ଧାରଣା କରିବା—
କଳନା କବା 1 To comprehend; to ascertain, to form an idea.

କଳନାକରଣ

କାଲି ବା ଦୂରରୁ ସଙ୍ଗେ, କଳନା କଲ ମୋ ଅଙ୍ଗି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ।

୨ । ଅନୁମାନ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଥିର କରିବା—

2. To estimate; to ascertain by guess

୩ । ମାପିବା —

3. To measure; to fathom.

କଳନାଦ—ସ୍ତ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କଳ + ନାଦ) ମଧୁର ରବ—

Kalanāda Sweet sound.

କଳନାଘ—ସ୍ତ. ବି. ଶ. ପୁ. (କଳନାଦ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—

Kalanādi ମଧୁରରବକାଶ—

(କଳନାଦିନା—ଶ୍ରୀ) Emitting a sweet sound.

କଳନା ପଢ଼ିବା—ଦେ. କି—ପଢ଼ା ପଢ଼ିବା, ଜଣା ପଢ଼ିବା—

Kalanā pardibā To be known.

କଳନା ରଚନା କଳନା ନ ପଢ଼ି କଳା ନାବବଞ୍ଚି ଘେଲେ ମାଗୁ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗତ ।

କଳନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. କଳାନ୍ତର)—

Kalāntara ରାଶି ଦିଆଯିବା ଧନ ଉପରେ ହେବା ସୁଧ; କୁଶୀଦ—

ସୁଦ Interest on money lent.

ସୁଦ, ସ୍ଵାଜ ଦୁର୍ଗ କଳନ୍ତର ହୋଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହସଂହାର ।

କଳନ୍ଦର—ବୈଦେ. ବି (ଅ. କଳନ୍ଦର)—୧ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀରୁ
Kalandar ମୁସଲମାନ୍ ଫକୀର ବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, 'ମୁଣ୍ଡିତମସ୍ତକ
କାଳମ୍ପବ ମୁସଲମାନ୍ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ପୀର—

କଳନ୍ଦର 1 A Mahomedan ascetic.

୨ । ବର୍ଣ୍ଣସିଦ୍ଧ ଜାତିବିଶେଷ—

2 Name of a halfblood people

୩ । ସର୍ବସ୍ତ୍ର ଦାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. A person who has given away every thing he has.

କଳପ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କଳପ୍ = ମଣ୍ଡ, ତୁଳ. ସ୍ତ. କଳ୍ପ = ରଚନା) —
Kalapa ୧ । ଧୋବାମାନେ ଲୁଗାରେ ପେଉଁ ମଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି—

କଳପ

1. Starch or paste laid by washermen

କଳକ

on washed clothes.

[ଦ୍ର—ଧୋବାମାନେ ଲୁଗା କାପସାର ଭାତ ବା ଆରୁଟିର
ଖୁବ୍ ପତଳା ମଣ୍ଡକୁ ଲୁଗା ଉପରେ ବୋଳ ଦିଅନ୍ତି । ଏପରି କଲେ
ଲୁଗାର ଉପର ପକ୍କଣ ଓ ଟାଣୁଆ ହୁଏ । ଏହି ମଣ୍ଡରେ ନେଲି
ମିଶାଇ ଧୋବାମାନେ ଲୁଗାକୁ ନେଲିଆ କରନ୍ତି, ନେଲିଆ ଲୁଗାରେ
ସହଜରେ ମଳ ଧରି ପଡ଼େ ନାହିଁ ।]

୨ । ପାଚିଲା ବାଲକୁ କଳା କରିବା ପାଇଁ ତହିଁରେ ବୋଳି-
ଯିବା ରଙ୍ଗବିଶେଷ—2. A paint for making
grey hair turn black.

ଦେ. (ପ୍ରତୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । (ସ୍ତ. କଳାପ)—ସମୂହ—

1. Collection.

ବଳ ସାଜିବ ମେଘ କଳପେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହସଂହାର ।

୨ । (ସ୍ତ. କଳ୍ପ)—ବହୁଯୁଗ; କଳ୍ପ—

2 Indefinite age; an age.

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବନକୁ ତ କଳପ ବୋଲନ୍ତି । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୩ । (ଯାହାଦ୍ଵାରା ମନୁଷ୍ୟ କଳ୍ପଜାଣ ହୁଏ) ଅଜର ଅମର
ହେବାର ଔଷଧ ବା ବୃକ୍ଷ—3. A herb used for
making people invulnerable against
old age and death.

ହର ବୋଇଲେ ତୁ କଳପ କର

ଶାଉଲେ ହୋଇବୁ ଅକଳମର । ପ୍ରତା. ପରବେଶିତା ।

କଳପଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—କଳ୍ପଣା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kalapanā (etc) Kalpanā (etc) (See)

କଳପତରୁ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ୍ତ. କଳ୍ପତରୁ)—କଳ୍ପତରୁ (ଦେଖ)

Kalapataru Kalpataru (See)

କାମନା କଳପତରୁ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନାମ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

କଳପନା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସ୍ତ. କଳ୍ପନା)—କଳ୍ପନା (ଦେଖ)

Kalapanā Kalpanā (See)

କୃଷ୍ଣ ତରୁର ଲତା କଳପନା ଜାଣ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହସଂହାର ।

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବପସର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କଲପବଟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କଲ୍ପବଟ)—କଲ୍ପବଟ (ଦେଖ)

Kalapabata

Kalpabata (See)

କଳପବଟ ମୂଳେ ବସି

ବୈଷ୍ଣବଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟେ ମଣି । ଭୃଷଭ, ସ୍ତେନପଞ୍ଚାମୁତ ।

କଲପ ମହାରୁହ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. କଲ୍ପ + ମହାରୁହ)—

Kalapa mahiruha

କଲ୍ପରୁକ୍ଷ (ଦେଖ)

Kalpabruksha (See)

କଲପ ମହାରୁହ ନିବେଶି । ଗ୍ରାମୀ ରତନମଞ୍ଜରୀ ।

କଲପା—ଦେ. ବି—କଲପା ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Kalapā

Kalapā chengā (See)

କଲପା ଚେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—କଲପା ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Kalapā chengā

Kalapā chengā (See)

କଲପା ଚେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ମାଛ—A kind of fish;

Kalapā chengā

Oppisee Phalassp.

[ଦ୍ର—ଏ ମାଛର ମୁଣ୍ଡ ସାପମୁଣ୍ଡପରି ।]

କଲ ପାଣି—ଦେ. ବି.—କଲ ଜଳ (ଦେଖ)

Kala pāṇi

Kalajala (See)

କଲପିତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସଂ. କଲ୍ପିତ)—କଲ୍ପିତ (ଦେଖ)

Kalapita

Kalpita (See)

ସ୍ତ୍ରୀ କଲପିତ ଭୂଷଣ ସେ ପାଞ୍ଚ ଭାଇ—କୃଷ୍ଣବିହର. ମହାବରତ. ବନ ।

କଲପିବା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. କଲ୍ପ ଧାତୁ)—କଲ୍ପିବା (ଦେଖ)

Kalapibā

Kalpibā (See)

ଅବା ତା ପଥେ ଯିବା ଜାଣ କଲପିଥା—ତା ପଛେ ଯେତେ ପଦ୍ମଭୂଷଣ ରେ ।

ଭଞ୍ଜ. କୋଟ୍ଟାସୁଗ୍ରହଭାଷ୍ୟ ।

କଲବର୍ଗ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ହାଇଦରାବାଦ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ-

Kalabarga

ବର୍ଣ୍ଣନା—Name of an ancient kingdom

in South India.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ ଏ ରାଜ୍ୟ

ଜୟ କରି ‘କଲବର୍ଗେଶ୍ୱର’ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

କଲବଲ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଭ୍ରମ—ହ. କଲମଲ୍ଲନା=

Kalabala

ବିପଦରେ ପଡ଼ି ଅସ୍ଥିର ହେବା)—

ହାସବାନୀ ୧ । ଦୁଃଖ—1. Affliction.

ହୈରାନୀ ୨ । ଅଭି, ପୀଡ଼ା—2. Ailing; agony.

୩ । ଯନ୍ତ୍ରଣା—3. Acute pain; pang.

ମୃତ୍ୟୁ କଲବଲେ ଶ୍ୱାସ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଶକ୍ତ—ରାଧାକାଞ୍ଚ, ବନବିହରଭାଷ୍ୟ ।

ଦେ. ବିଶ. —୧ । ଅଭି—1. Ailing; pained;

agonised.

ହାସବାନ ୨ । ପୀଡ଼ିତ; ଅସ୍ଥିବ୍ୟସ୍ତ—

ହୈରାନ

2. Troubled; distressed.

କଲବଲ ଛଟପଟ, ହୋଇପାଉଛ ନପଟ, ସବେଶ ଅନ୍ତନ କରଇରେ ।

ବରହସ୍ପତି. କଶୋରୀ ଚଣ୍ଡ ।

୩ । ବିକଳ—3. Disconcerted.

ସାବୁଜ ଦେହରେ ତ ନାହିଁ କିଛି ବଳ

ଏଣୁ ଗୁଲୁଅଛି ହୋଇ ସେ କଲବଲ—କୃଷ୍ଣବିହର. ମହାବରତ. ବନ

୪ । ଦୁଃଖଦାୟକ—

4. Afflicting; harrowing; agonising.

୫ । କ୍ଳାନ୍ତ, ଦହଗଞ୍ଜ—5. Afflicted

ମୋ ବସ ପକାଣ୍ଟି ସେ ହେବ କଲବଲ—କୃଷ୍ଣବିହର. ମହାବରତ. ବନ ।

କଲବଲ କରବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୁଃଖ ଦେବା, ପୀଡ଼ାଦେବା, ହରକତ

Kalabala karibā

କରବା, ଦହଗଞ୍ଜ କରବା—

ହାସବାନକବା To afflict; to inflict pain, to put into

ହୈରାନକରବା trouble or hardship; to give pangs.

କଲବଲକୌଶଳ—ଦେ. ବି.—କୌଶଳି ଭୂଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରବା

Kalabalakausāla

ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରକାଶ୍ୟ

କଳବଲକୌଶଳ

ଓ ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ଉପାୟ—

କଲବଲକୌଶଳ All conceivable means, fair or foul

for bringing about a thing.

କଲବଲ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୁଃଖ ପାଇବା, ଗଭୀର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ-

Kalabala hebā

କରବା—To be sorely afflicted; to

ହାସବାନ ହେବା

be distressed.

ହୈରାନହୋନା, କଲମଲାନା, କୁଳସୁଲାନା

କଲବଲିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କଲବଲ (ଦେଖ)

Kalabaliā

Kalabala (See)

କଲବଣ—ଦେ. ବିଶ.—ଯନ୍ତ୍ରଗୁଳିତ—

Kalabaṇa

Worked by machinery.

ବିଷୟମୂଳକ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରମାଣ କଲବଣ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେଶ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ ।

କଲବିଙ୍କ—ସଂ. ବି. (କଲ=ମଧୁର ଧୂଳି + ବଙ୍କ ଧାତୁ=ଗମନ କରବା

Kalabinka

+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଚଟକ; ଘରଚଢ଼ୁଆ ପକ୍ଷୀ—

(କଲବିଙ୍କ)—୩

1. Sparrow.

୨ । ଗୁଳୁଡ଼ି ଲତା—2. Holarrhena Antidysen-

terica; Echites; a medicinal creeper.

୩ । ପିତାକୋରୁଆ (ଦେଖ)

3. Pitākoruā (See)

୪ । କଲଙ୍କ—4. Taint.

୫ । ଦାଗ—5. Mark.

୬ । ଶ୍ୱେତ ଚୂମର—

6. A white chowrie or hair-fan.

କଲବୀର—ଦେ. ବି.—ଏକ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ—

Kalabīra

Name of a plant.

କଲଭ—ସଂ. ବି. (କଲ=ଧୂଳି କରବା + ବଲ୍ଲାର୍ଥେ. ଅଭ; କମ୍ପା କର +

Kalabha

ଭା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କରଭ; ୩୦ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ

ହସ୍ତିଶାବକ—1. A young elephant aged

30 years.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଟ

୨ । ଉଷ୍ମଶାବକ—

2. A young camel

୩ । ଧାତୁର ଗଛ—3. The Thorn-apple plant

କଲଭାଷୀ—ଫ. ଶ. ପୁ. (କଲ + ଭାଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—

Kalabhāṣhī ମଧୁରଭାଷୀ—Sweet-speaking

(କଲଭାଷୀ - ଶ୍ରୀ) ଦେ. ଶ. ଶ୍ରୀ (ଫ. କଲଭାଷୀ-ମଧୁରବଚନ)

କହିବା (ଶ୍ରୀ)—Sweet-speaking (woman).

ଅରେ କଲଭାଷୀ, କୁଶୋଦୟ କମଳାସ ମୁଖଶ୍ରୀ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରବନ୍ଧୁ ।

କଲମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛପା ପୁସ୍ତକ ବା ଲେଖାର ସ୍ତମ୍ଭ—

Kalam A column in print or writing.

କାଳମ ଦେ. ବି—କଲମ (ଦେଖ)

କାଳମ Kalamā (See)

କଲମ—ଫ. ବି. (କଲ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅମ)—

Kalama ୧ । ହେମନ୍ତ ଧାନ୍ୟ, ଶାରଦ ଧାନ୍ୟ—

1. Winter paddy.

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅମ)—ଚୋର—2 Thief

୩ । ଧୂର୍ତ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି, ଠକ—3. A cheat

ଦେ. ବି. ୧ । (ଫ. କଲମ, କଲମ୍)—

ଫ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କଲମ, କଲମ୍, ଜଳଜାତ ଖାଦ୍ୟ ଶାକଲତା-

ଶତପତ୍ର, କଲମିକା ଉତ୍ପେଷ—

କଲମିଶାଗ, କଲମିଶାଗ 1. An aquatic creeper

କରମି, କରେନ୍ଦ୍ର, କଲମି cooked for food;

ତେ. ଭୂତକୁର Ipomoea Reptans;

ତା. କୋଇଲଙ୍ଗୁ Ipomoea aquatica.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାଣିକୂଳରେ ମାଡେ, ମାଡୁ ଏଥିର ତେର ପାଣି ଉପରେ ଭାସେ ।]

କଲମ ୨ । (ଫ. କଲମ, କଡମ୍) ଏକ ଜାତୀୟ ଲତା, ଯହିଁର

ନରକଟ କାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କଲମ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—

1. A kind of firm-stemmed reed from the stems of which pens are made; Phragmites Communis.

କଲମ—ଦେ. ବି. (ଫ. କଲମ, କାହାର କାହାର ମତରେ ଅରଣ୍ୟ

Kalama କଲମ୍ ଶବ୍ଦରୁ ଅସିଛି ମାତ୍ର ଫସ୍ତୁତରେ ଏହାର

କଲମ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ; ଆଧୁନିକ ଫସ୍ତୁତ କୋଷ

କଲମ ମାନଙ୍କରେ (ଯଥା ହେମଚନ୍ଦ୍ର, ମେଘନା, ଜଟାଧର,

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ) ଲେଖନୀ ଅର୍ଥରେ କଲମ ଶବ୍ଦ ଅଛି, କିନ୍ତୁ

ଅମରକୋଷରେ ଏ ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଭୂଲ. ଆ. କଲମ୍;

ତେ. କଲମ୍, ଶ୍ରୀକ. କଲମ, ଲଟିନ. କଲମସ୍)—

୧ । କାଳରେ ଲେଖିବାର ଲେଖନୀ—

1. Pen; reed pen.

୨ । ବଣିଆର ଲମ୍ବ ମୁନୁଆ କଲମ ପରି ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

2. A penlike instrument used by goldsmiths for chased work and embossing

[ଦ୍ର—ଏ ହତଥର ହାତ ବଣିଆମାନେ ସୁନା ରୂପା ଉପରେ ନକାସା କାମ ଖୋଦନ କରନ୍ତି ।]

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟ ହାତ

ତେର ଉଦ୍ଭାଦନ କରାଇବା ପରେ ତାକୁ ଅସଲ ଗଛରୁ

ପୃଥକ୍ କରି ଅଣି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୃକ୍ଷ କରାଯିବା ତାଳ, ନୂଆ

ଗଛ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୁରୁଣା ଗଛରୁ ତେର

ଉଦ୍ଭାଦନ କର ହୋଇ କଟାଯିବା ତାଳ—

3. A graft.

୪ । ଲବଣ ପ୍ରଭୃତି ପଦାର୍ଥର ଅକୃତବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ ଲମ୍ବ ଦାନା—

4. Crystal (e.g of salt).

୫ । କାଚ ଝାଡ଼ ପ୍ରଭୃତିରେ ଲଟକି ଥିବା ତ୍ରିକୋଣ କାଚ-

ଖଣ୍ଡ—5. Prismatic pieces of glass sus-

pended from chandeliers, prism

କଲମଉଡ଼—ଦେ. ବି—କଲମୋହର (ଦେଖ)

Kalamaurda Kalamohara (See)

କଲମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁରୁଣା ଗଛରୁ ତାଳ କାଟି ସେହି ତାଳରୁ

Kalama karibā ନୂଆ ଗଛ ଜନ୍ମାଇବା—To cut a graft

କଲମ କରା from a parent-tree.

କଲମ କରନା

କଲମ କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—

Kalama kāṭhi A species of paddy.

କଲମ ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲେଖିବା—

Kalama chālāibā 1 To write, to wield the pen.

କଲମ ଚଳାନା ଦେବା—2. To score through a writing.

କଲମ ଚୁରୁ—ଦେ. ବି—ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗଛ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅସଲ ଗଛରୁ କଟା

Kalamachārā ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ନୂତନ ଗଛ—

କଲମିଚାବା New graft taken from a parent-tree.

କଲମି ପୌଦା

କଲମ ଚୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଲମ ଚଳାଇବା (ଦେଖ)—

Kalama chālībā Kalamachālībā (See)

କଲମଜାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. କଲମଜାରି)—ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ

Kalamajārī ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବା ଅଧିକାର—Mastery over many

କଲମଜାବୀ persons.

କଲମଜାବୀ

କଲମଜୋର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କଲମଜୋର)—

Kalamajor ୧ । ଲେଖିବାର କ୍ଷମତା—

କଲମେରଜୋର 1. Penmanship.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁଣିରେ ସଦୃଶ ଓ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତର ଦୋଷର ଦର୍ଶନ ବା ମାନାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ଦର୍ଶନ ବା ମାନାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କଲମଜୋରି ୧ । ଲେଖିବାଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାର ଶକ୍ତି—

2. The might of the pen.

୩ । ଲେଖାଲେଖି କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଉପରସ୍ଥ ହାକିମମାନଙ୍କଠାରୁ ମଞ୍ଜୁର କରିବା ଆଶିବାର କ୍ଷମତା—3 The capacity of man to obtain from the authorities what he wants by means of forceful writing; success in penmanship.

ବୈଦେ ଦର୍ଶନ—ଯାହାର ଖୁବ୍ ଲେଖିବାର କ୍ଷମତା ଅଛି—

Wielding a powerful pen.

କଲମଜୋରି—ବୈଦେ. ବି ଓ ଦର୍ଶନ—କଲମଜୋରି (ଦେଖ)—

Kalamajori Kalamajor (See)

କଲମଟାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି ଓ ଦର୍ଶନ—ଲେଖନଟାଣ୍ଡ (ଦେଖ)—

Kalamatāṇḍ Lekhanatāṇḍ (See)

କଲମତରାସ—ବୈଦେ. ବି—କଲମତରାସ (ଦେଖ)—

Kalamatarāsa Kalamatrāsa (See)

କଲମ ତଳେ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଅଧିକାର ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ

Kalama tale rahibā କରିବା—To serve under the authority of another's pen, to serve under another.

କଲମ ତାଜା ରହିବା—ଦେ. ବି—କଲମ ବଜାୟ ରହିବା (ଦେଖ)—

Kalama tājā rahibā Kalama bajāy rahibā (See)

କଲମତ୍ତ—ସଂ. ଦର୍ଶ (କଲ + ମତ୍ତ)—୧ । ମଦମତ୍ତ—

Kalamattu 1. Intoxicated; infuriated.

୨ । ମଦୁଆଳ—2. Drunk.

୩ । ମତ୍ତ—3. Maddened.

କଲମତ୍ରାସ—ବୈଦେ. (ଅ. କଲମତରାସ) ବି—କଲମ କାଟିବାର

Kalamatrāsa କୁଣ୍ଡା—

କଲମତବାଣ Pen-knife.

କଲମତପାଶ

କଲମଦାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. କଲମଦାନ, ଭୁଲ. ଅତରୁଦାନ,

Kalamadān ପାଉଁଦାନ)—କଲମ ରଖିବାର ପାତ୍ର ବା ଆଧାର—

କଲମଦାନ Pen stand; a box to keep pens in;

କଲମଦାନ a pen-case.

କଲମଦାନ—ବୈଦେ. ବି (ଅ.)—କଲମଦାନ (ଦେଖ)—

Kalamadān Kalamadān (See)

କଲମପେଶା—ବୈଦେ. ବି (ଅ.)—ଲେଖକ ବୃତ୍ତି—

Kalamapēśā The profession of a clerk

or writer.

କଲମ ବଜାୟ ରହିବା—ଦେ. ବି—(ଅଶୀବାଦାର୍ଥକ)—ହାକିମ କାର୍ଯ୍ୟ

Kalama bajāy rahibā ଓ ଅଧିକାର ଚରକାଳ ଅସ୍ତୁ

କଲମ ବଜାୟରା ରହିବା (ଯଥା—ବାର ! ଆପଣଙ୍କର କଲମ ବଜାୟ

କଲମ ବଜାୟରା ରହୁ ।)—(Used in blessing) Penmanship or power with the pen or position or power to continue for ever.

କଲମବନ୍ତ—ଦେ. ଦର୍ଶନ—କଲମବାନ୍ତ (ଦେଖ)—

Kalamabanta Kalamabānt (See)

କଲମବନ୍ତ—ବୈଦେ (ଫା) ବି (କିପରିଅ ଗ୍ରନ୍ଥ)—କୌଣସି ମୌଖିକ

Kalamaband ବିଷୟକୁ ଲେଖି ପକାଇବା, ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା—

କଲମବନ୍ତ Reducing an oral statement into

କଲମବନ୍ଦ writing.

ମୁହାଁ ବନ୍ଧର ଦାସ ବନ୍ଦା ଭାବେ ଯେ

ସେକଳା ଭାବେ କଲମବନ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତା ତାଲିକ—ଫକିରମୋହନ. ଛଦାଶଞ୍ଚଂସୁ ।

ବିଶ. —(ମୌଖିକ କଥା) ଲେଖା ଦେବା, ଲିପିବଦ୍ଧ—

(oral statement) Reduced to writing.

କଲମବନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଯବାନବନ୍ଦ ବା ମୌଖିକ

Kalamaband karibā କଥାକୁ ଲେଖି ପକାଇବା—

କଲମବନ୍ଦକରା To reduce an oral

କଲମବନ୍ଦକରଣ statement into writing.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ମୋଗଲ ଅମଲର ଓ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଇଂରାଜୀ

ମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟର ଦଲିଲମାନଙ୍କରେ

(ଯଥା ୧୮୪୨ ସାଲର ସେଟ୍ଟଲମେଣ୍ଟ ଟ୍ରେକାଗ୍ରାମାନଙ୍କରେ)

ଏ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—'ମୁଦାଲର ଇଣ୍ଡିଫିସାର

କଲମବନ୍ତ କରାଗଲା ।]

କଲମବାନ୍ତ—ବୈଦେ. (ଫା.) ଦର୍ଶନ—୧ । ଲେଖିବାରେ ପଣ୍ଡୁ—

Kalamabānt 1 Expert in penmanship.

କଲମବାଜ ୨ । କଲମଜୋରି ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

କଲମବାଜ 2. Wielding power by means of the

pen; powerful with the pen.

୩ । ସବଦା ଲେଖିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ—

3. Always engaged in writing.

କଲମ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଲମରେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଲେଖିଦେବା—

Kalama māribā 1. To scratch a line by the pen.

କଲମମାରିବା ୨ । କଲମଦ୍ୱାରା ଲେଖା ଦୋଇଥିବା ବିଷୟକୁ କାଟି

କଲମମାରଣ ଦେବା—2. To score through a writing

with the pen.

କଲମଲତା—ଦେ. ବି (ସଂ. କଲମ + ଲତା)—କଲମ. ଦେ. ୧ । (ଦେଖ)

Kalamalata Kalamā 1. 2. (See)

କଲମଶାଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. କଲମ + ଶାଗ)—କଲମ. ଦେ. ୧. (ଦେଖ)

Kalamasāga Kalamā 1. (See)

କଲମସ—ସା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କଲମ)—

Kalamasha ୧ । ମଇଳା—1. Dirt.

କଲମସ ୨ । ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ—2. Bad act.

କଲମସ ୩ । ପାପ—3. Sin.

କଲମସ ବାରଣ ବାରଣ ଅନୁକ । ଶବ୍ଦକୋଷ. ରସବିଜ୍ଞାନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାଣର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଞ	ରସ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ	ଢ

୪ । ଦୋଷ — 4. Fault; defect.

୫ । କଲଙ୍କ — 5. Stain.

ଦେ ବିଶ — ୧ । ମଇଳା, ଅସନା — 1. Dirty, foul.

୨ । ପାପୀ — 2. Sinful.

କଲମା — ବୈଦେ. (ଅରବୀ) କ — କଲମା (ଦେଖ)

Kalamā

Kalmā (See)

ଦେ. ବି. (ସଂ. କଲମ; ଏହା କଲମ ପରି ସରୁ ଥିବାରୁ) —

କଲ ବା ଅଗକୁ ବଙ୍କା କରି ଦୁଇ କାନର ପାଖ ଗାଲରେ ସଜ୍ଜିତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ରୁଣ୍ଡକୁଳ — Rings of hair done into curves by ladies on the cheeks by the side of the ears.

ଗଣସୁଗ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ ମାଳା ସେ କଲମା ସୁଗଳା ଶିବ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ଦେ. ବିଶ — ୧ । କଲ ବା ଅଗକୁ ବଙ୍କା କରି ସଜା ଯାଇଥିବା (କାନ ପାଖର ରୁଣ୍ଡକୁଳ) —

1. (hair) Arranged like a hook below the temples.

ଗର୍ଭ ଅଦରଶେ ଶୁଭ ପାଶୀ ପାଶେ କଲମା ବୁଡ଼ିଲ ବୁଲଇ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

୨ । କଲମ କରାଯାଇଥିବା (ଗଛ) —

2. (tree) Grafted; produced by the process of grafting.

କଲମି — ଦେ. ବି. (ସଂ. କଲମ) — କଲମ (ଦେଖ)

Kalamī

Kalama (See)

କଲମି — ବୈଦେ ବିଶ (ଅ. କଲମୀ) — ୧ । ଗଛରୁ କଲମ କରା

Kalamī ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ (ଗଛ) — 1. (tree) Grafted; produced by the process of grafting.

କଲମୀ ୨ । କଲମ ହୋଇଥିବା ଗଛରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଫଳ) —

2. (fruits) Produced from grafted plants.

୩ । କଲମ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ —

3. Shaped like a pen; pen-shaped.

୪ । ଦାନାଦାର — 4. Crystallised

୫ । ଲିପିବଦ୍ଧ — 5. Reduced to writing.

(ଯଥା — କଲମି ଇକାଦ୍ୱାର)

କଲମି ଆମ୍ବ — ଦେ. ବି. (ଅ. କଲମୀ + ଆମ୍ବ) —

Kalamī āmba ୧ । କଲମ କରାଯାଇଥିବା ଆମ୍ବଗଛ —

କଲମିଆମ୍ବ

1. Mango graft.

କଲମି ଆମ୍ବ

୨ । କଲମି ଗଛରେ ଫଳିବା ଆମ୍ବ —

2. Mango fruit from grafted tree.

କଲମି ଇକାଦ୍ୱାର — ବୈଦେ ବି (ଅ. କଲମୀ + ଇକାଦ୍ୱାର) —

Kalamī ikādhār (କବିରଥ ଶବ୍ଦ) — ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ କୋର୍ଟରେ କଲମି ଏଜହାବ ମୁଦେଇ ପଢ଼ିବାଦ୍ୱାରା ଦରଖାସ୍ତ ଦାଖଲ କରିବା ପରେ

କଲମି ହଜହାର ତାହାଠାରୁ ଯେଉଁ ହଲ୍‌ପାନ୍ ଜବାବଦ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରି

ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ସେ ଦରଖାସ୍ତ ପଛରେ ତାହା ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ସେଥିରେ ତାହାର ଦସ୍ତଖତ୍ ନିଅନ୍ତି — A preliminary statement made on oath by the complainant and recorded by the magistrate immediately on the filing of a petition of complaint.

କଲମିଚର — ଦେ. ବି (ଅ. କଲମୀ + ଚର) — କଲମଚର (ଦେଖ) —

Kalamichārā

Kalamachārā (See)

କଲମିଡୋଲ — ଦେ. ବି (ଜାହାଜିଆ ଉଷା) — ଜାହାଜରେ ବ୍ୟବହୃତ

Kalamidol

ଲମ୍ବା ପାଲକିଶେଷ — A kind of narrow and long sail used in ships.

କଲମିଡୋଲ

ପଛରୁ କଲମିଡୋଲ ଅଛ ବରଗାମାକ ଟେକ ଦେଇ

ଶେତ ଗୁଡ଼ାଇ ଠିକ୍ କରି ରଖି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ତବ୍ଧ ।

କଲମିଶାଗ — ଦେ. ବି — କଲମ ଶାଗ (ଦେଖ) —

Kalamishāga

Kalama śhāga (See)

କଲମି ସୋର — ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କଲମୀ + ଫା. ଶୋର) —

Kalamī sorā

୧ । ଦାନାସ୍ତରୁ ଲବଣ ଜାତୀୟ ପଟ୍ଟାସିଅମ୍ —

କଲମି ସୋରା

1. Name of a crystallised salt;

କଲମି ସୋରା

Potassium Iodide.

୨ । ପରଷ୍ଟିତ ଦାନା ବାଜିଥିବା ଯବଖାର —

2. Crystallised Nitre or Saltpetre.

କଲମୁଅ — ଦେ. ବି — ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ —

Kalamuā

Name of a kind of paddy.

କଲମୁଷ — ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ — କଲମଷ (ଦେଖ)

Kalamusha

Kalamasha (See)

କଲମୋହର — ଦେ. ବି. (ସଂ. କଲମ + ଫା. ମୁହର) —

Kalamohara

ନୂତନ ଶୁଷ୍କରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପୁରାତନ

କଲେବ ଯୋହର

ମୋହର ପରି ଦେଖାଯିବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା —

କଲଦାର ମୁହର

Imitation gold-mohur prepared

with the help of a machine to resemble

genuine old gold coin.

କଲମ୍ବ — ସଂ. ବି (କଜ ଧାରୁ = ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ୍) —

Kalamba

୧ । ବାଣ, ଶର = 1. Arrow.

ତାଣେ ବନ୍ଧେ ଶମ୍ଭୁ ସଦୃଶ କଲମ୍ବ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚମ୍ପୂ. ୫ ଗୀତ ।

୨ । ଶାଗର ଡେମ୍ଫ ବା ତାଙ୍ଗ —

2. The stalk of a pot-herb.

୩ । କଲମ ଦେ. ୧ (ଦେଖ)

3. Kalama 1 (See)

୪ । କଦମ୍ବ ଗଛ — 4. Anthocephalus Cadamba

(tree)

କଲମ୍ବସ୍ — ବୈଦେ. ବି. (କାମ) — ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କରିଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ

Kalambas

ଖେଳଦେଶୀୟ ନାବିକ — Columbus, the dis-

coverer of America.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୂଚକ ଏ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ କା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ (ଯଦିଏ ଦେଖାକେ ଶବ୍ଦେ 'ମିଳନ' ଲେଖେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାକ୍ଷେପେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ବ ମୈଳେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ୩ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଆମେରିକା ଆଦିବାସୀର କାଳ କୌଣସି କୌଣସି ଐତିହାସିକ ୧୪୯୨ ଓ କେହି କେହି ବା ୧୪୭୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କଲମ୍ବିକା—ସ୍ତ ବ ଶ୍ଚୀ. (କ=ମସ୍ତକ, ଜଳ+ଲମ୍ବ ଧାତୁ=ବିଶ୍ରାମ
Kālambikā କରବା+ଅଧିକରଣ ଅ, +କ+ଶ୍ଚୀ. ଅ)—
୧ । କଲମ ଶାଗ —

1 An aquatic plant used in cooking.

୨ । ଗ୍ରୀବାର ପଛପଟେ ଥିବା ନାଡ଼ୀ—

2 The vein behind the neck.

କଲମ୍ବୀ—ସ୍ତ ବ ଶ୍ଚୀ. (କ+ଲମ୍ବ ଧାତୁ+ଅ+ଶ୍ଚୀ. ଇ)—କଲମ୍ବିକା (ଦେଖ)
Kālambī Kālambikā (See)

କଲର—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବ—୧ । (ଇଂ. କଲର) ରଙ୍ଗ, ବର୍ଣ୍ଣ—
Kalar 1, Colour.

୨ । (ଇଂ କଲର) . ବେକରେ ବକାସିବା ଚମଡ଼ା ବା କନାର ପଟ—2. Collar.

କଲର କଲର—ଦେ. ବିଶ ଓ ଅବ୍ୟୟ (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—
Kalar kalar କଲକଲ (ଦେଖ)

Kalakala (See)

କଲରବ—ସ୍ତ. ବି—୧ । (ମ. 'ପ. ଲେ, କଲ=ମଧୁରଶ୍ଚୁଟଧ୍ବନି-
Kalaraba ଯୁକ୍ତ ରବ)—କଲକଲ ଧ୍ବନି—

1. Gurgling sound.

୨ । ମଧୁର ଅଳ୍ପଶ୍ଚୁଟ ଧ୍ବନି—2. Low sweet note.

୩ । (ପାଉଁ, କପୋତାଦି) ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧୁର ଶବ୍ଦ—

3. Cooing or twittering of birds (pigeon, dove etc).

୪ । (ବହୁଗ୍ରୀହ) ପାଉଁରବ—4. Pigeon.

୫ । କପୋତ—5. Dove.

୬ । କୋକିଳ—6 Cuckoo.

କଲର—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. କାରବେଲି)—୧ । କୃଷିଜାତ ଲତା ଓ ତହିଁର
Kalarā ଉକ୍ତ ଖାଦ୍ୟଫଳ—1 A creeper producing
ସ୍ତ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— edible bitter fruits; Hairy

କାରବେଲି, କଠିଳି, Memordica; Memordica Charantia.

ଚରତପତ୍ର, ପୀତପୁଷ୍ପ [ଦ୍ର—ଏହା କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ପ୍ରତାପା,
କବଳା; ଉଚ୍ଛେ ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଶ୍ଵେତେଶ୍ଵେତ;

କରେଡ଼ି; କରେଡ଼ା ଏଥିର ଫଳ ଉକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ

ତେ: କାକରତେଟୁ, ଏହା ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ରୋଦକ, ଲଘୁ ଓ ଉକ୍ତ-
କରଣି ରସ, ଏହା କୃର, ପିତ୍ତ, କଫ, ରକ୍ତପାଣ୍ଡୁ,

ଯା. କରେଲହ୍ ମେହ ଓ କୃମିନାଶକ; ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଶ୍ଵେତ

କାମୁଡ଼ା ଘାଆ ଆଦିରେ ଲଗାଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ । ଏକ ପ୍ରକାର
ବଡ଼ କଲରକୁ ସଲର କହନ୍ତି । ଶ୍ଵେତ ଗୋଲ କଲରକୁ ଟୁପି-

କଲର (ସ୍ତ. କାରବେଲି) କହନ୍ତି । ବଡ଼ କଲର ଠାରୁ ଶ୍ଵେତ
କଲର ଅଧିକତର ଲଘୁପାକ ଓ ଅଗ୍ନିପାପକ ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣଜାର—(ଦେବକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)

2. A kind of black cummin-seed.

କଲେବା ବୈଦେ (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କଲେର)—ଦଇଜା, ବିଷୁପିକା—
हैजा Cholera

କଲରପତ୍ରରଥ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—କଲରପତ୍ର ଅ (ଦେଖ)

Kalarāpatriā Kalarāpatriā (See)

କଲରପତ୍ର ଅ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. କାରବେଲି+ପତ୍ର)—ଚିତ୍ରାବାସ—

Kalarāpatriā Leopard, Felis Pardus

(ଦ୍ର—ଏ ବାସର ଦେହରେ କଲରପତ୍ର ଆକୃତିର ମନ୍ଦାମନ୍ଦା
କଳା ଛପାଛପା ଦାଗ ଥାଏ ।)

ଦେ. ବିଶ.—କଲର ପତ୍ର ପରି ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ—Having spots
resembling the leaves of the Memordica
creeper.

କଲରେଇ ଫୁଲ—ଗ୍ରା. ବି. (କାହାଣୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆଦର୍ଶ୍ୟକ ପ୍ରୟୋଗ,
Kalarei phula ଭୂଲ. କଲୁରିବେଷା)—କଲରଫୁଲ—

The flower of Memordica.

କଲଲ—ସ୍ତ. ବି. (କଲ ଧାତୁ=ଗଣନା କରବା+କର୍ମ. ଅଳ)—୧ । ଜରାୟୁ-
Kalaḷa 1. Womb; uterus.

୨ । ଭ୍ରୂଣ—2. The embryo in the womb.

କଲଶ—ସ୍ତ. ବି.—କଲସ (ଦେଖ)

Kalaśa Kalaśa (See)

କଲଶ—ସ୍ତ. ବି.—କଲସ (ଦେଖ)

Kalaśa Kalaśa (See)

କଲଶ ତାଳିତା—ଦେ. କ୍ରି.—ସ୍ଥାନାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କଲଶରୁ
Kalaśa dhālibā ଜଳ ଅଜାଡ଼ିବା—To pour out water
କଳଶ ତାଳି over a person from a pitcher.

କଲଶାଳିନୀ

[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ କଲଶ ତାଳି ଯାଏ ନାହିଁ, କଲଶରୁ ପାଣି
ତାଳି ଯାଏ ।]

କଲଶ ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟା ବା ମାଙ୍ଗଳିକ
Kalaśa basāibā ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସର୍ବାଦୌ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ପ୍ରାପନ
କଳଶବସାନ କରବା—1. To set up a pitcher
filled with water on starting
festive or ceremonious rituals.

୨ । ମାଙ୍ଗଳିକ ଉତ୍ସବରେ ଗୃହ ସମ୍ମୁଖରେ ବା ଦିବ୍ୟଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର
ପାଖରେ ଶୁଭସୂଚକ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ପ୍ରାପନ କରବା—
2. To place pitchers filled with water
in front of the door on festive
occasions.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ

କଲଶ ଗୁଣିବା—ଦେ. କି—୧ । କଲଶକୁ ତଳେ ପକାଇ ତୁନା କରି
Kalasa bhāṅgibā ଦେବା—1. To shatter a pitcher
to pieces by throwing it down.

୨ । (ମାଲପେ କାନ୍ଥ ବା କବାଟରେ ଚିତା ଲେଖିବାବେଳେ)
କଲଶ ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ
କରିବା—2. To draw the picture of a
pitcher on doors and walls.

କଲଶା—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ସହଜ ଜୋଡ଼ା ଲଗାଯିବା ଦୁଇ ପଟାର
Kalasā ଦାତରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ହଳଅରରେ ଖୋଳାଯିବା ଖାଲ—
କଳାସୀ 2. Long grooves cut on the edge of
two planks intended to fit into each
other tightly.

୨ । ଯୋଡ଼ା ହେବା ପଟାମାନଙ୍କୁ ନିବୁଜ କରି ଯୋଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ
ଦୁଇଫାଳର ବିପରୀତ ଦାତକୁ କଲଶିବା ପାଇଁ ବଢେଇଙ୍କ
ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିହଣ, ତାଣି—2. A small
chisel used by carpenters to make
grooves on the edge of planks intended
to fit into each other tightly.

୩ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ—3. Name of a musical
strain.

ଦେଶଭାଷା କଲଶା ବାଣୀରେ କଲ ଗୀତ—ସା. ଶିବସ୍ତବେତ୍ୟ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦରେ ୧୪ ଅକ୍ଷର ଥାଏ, ୮ମ ଅକ୍ଷର
ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଉପରେ ଯଦିପାଦ ହୁଏ ।]

କଲଶାଭବା—ଦେ. କି—(ବଢେଇମାନେ) ଦୁଇଖଣ୍ଡି ପଟାକୁ ଯୋଡ଼ାଇ
Kalasāibā ବେଳେ ତହିଁର ଯୋଡ଼ାଫାଙ୍କକୁ ନିବୁଜ କରିବା
ମାନସରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିହଣ ଦ୍ଵାରା ଏକ ପଟାର
କଳାସୀକରଣ ଉପରପାଖ ଦାତରୁ ଅଧେ ତାଣ୍ଡି ଆଉ ପଟାର
ତଳଦାତ ଅଧେ ତାଣ୍ଡି ଦୁଇ ପଟାର ତାଣ୍ଡି ଅଂଶ ହୁଏକୁ
ଉପରତଳ କରି ଚଢ଼ାଇ ଦେବା—

To cause two wooden planks to fit into
each other tightly by making half-grooves
in both.

କଲଶି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ିଆପୁର) ବି (ସ. କଲଶୀ, ଭୁଲ, ବ. କଲ୍‌ଶି)—
Kalasī କଲଶ ୧ (ଦେଖ)
Kalasā 1 (See)

କଲଶିବା—ଦେ. କି—କଲଶାଭବା (ଦେଖ)
Kalasibā Kalasāibā (See)

କଲଶୀ—ସ. ବି. (କଲଶ + ସ୍ଵଦ୍ଵାର୍ଥରେ ଇ) - ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଲଶ—
Kalasī A small pitcher

କଲଶୋଦଧି—ସ. ବି. (କଲଶ + ଉଦଧି)—ସମୁଦ୍ର—
Kalasodadhi The sea.

କଲସ—ସ. ବି. (କ = କଲ + ବସ୍ ଧାତୁ = କ୍ରିଡ଼ା କରିବା +
Kalasa ଅଧିକରଣ, ଅ) —

୧ । କଲପାତ୍ର, ଘଡ଼ା, ମାଠିଆ, କୁମ୍ଭ—

1. Water-jar, a narrow mouthed
waterpot.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କଲସର ବ୍ୟାସ * ୦ ଅଙ୍ଗୁଳ, ଉଚ୍ଚ ୧୩
ଅଙ୍ଗୁଳ ଓ ମୁହଁ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ହେବା ଉଚିତ ।

ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଦେଉଳର ଗମ୍ଭୁଜ ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ କୁମ୍ଭାକାର ଅଳଙ୍କାର—
2. A cupola, an ornamental jar set up on
the top of the dome of a temple or
building.

୩ । ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମ୍ବାରମ୍ବରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପୂଜା
ହେବା ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ—3. A water-jar filled up
with water and set up in ceremonies
and worshipped first.

୪ । ଦ୍ରୋଣ ବା ୮ ସେର ପରିମାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A unit of measure equal to 8 Seers.

୫ । (ନାମ) ୧୫୮ ଶକାବ୍ଦରେ କାଶ୍ମୀରରେ ରାଜତ୍ଵ କରୁଥିବା
ଜଣେ ଅଭ୍ୟାତ୍ମ ଓ ପାର୍ସୀ ରାଜା—
5 Name of a king of Kashmere

[ଦ୍ର—ଏ ଅପଣା ପିତାଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାତ୍ମ ଅଭ୍ୟାତ୍ମର
କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅପଣା ଭଗିନୀଙ୍କର ସତ୍ତା ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ
ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହାକୁ ସିଂହାସନରୁ ତଳେ କରି
ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ସିଂହାସନରେ ବସାଇ ଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୬ । କୋହଲ ମୁନିଙ୍କ ମତରେ ନୃତ୍ୟର ପ୍ରକାରଭେଦ
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. A kind of dancing.

ଦେ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ) ସୁନା ରୂପାରେ ତିଆରି କଲପାତ୍ରବିଶେଷ—
A water-vessel made of gold or other metal.

କଲସ - ସ. ବି—କଲସ (ଦେଖ)

Kalasa Kalasa (See)

କଲସ ଆସିବା—ଦେ. କି—କଲଶ ବସାଇବା (ଦେଖ)

Kalasa thāpibā Kalasā basāibā (See)

କଲସାଣ୍ଡିବ—ସ. ବି - ସମୁଦ୍ର—

Kalasāṇṇaba The sea.

କଲସୀ—ସ. ବି. (କଲସ + ସ୍ଵଦ୍ଵାର୍ଥରେ ଇ)—ଛୋଟ କଲସ—
Kalasī A small pitcher.

କଲସ୍ଵର—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କଲ + ସ୍ଵର, କଲ ସ୍ଵର ସ୍ଵର)—
Kalaswara ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଶବ୍ଦ —
Low musical note.

କଲହ—ସ. ବି. (କଲ = ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଶବ୍ଦ + ହନ୍ ଧାତୁ =
Kalaha ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵ. ଅ) — ୧ । ବିବାଦ—
1. Dispute; contention.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୁଷ୍ପ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । କଳ, ଝଗଡ଼ା—2. Quarrel.

୩ । ଯୁଦ୍ଧ—3. Fight; strife.

୪ । ଖଡ୍ଗକୋଷ—4. Sheath of a sword.

୫ । ପଥ—5. Road; way; path.

୬ । ଶଠତା, ଭଣ୍ଡତା—6. Cheating; fraud.

କଳହକାଣ୍ଡ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (କଳହ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)

Kalahakārī —କଳହକା, କଳହା, ପେ କଳ କରେ—
(କଳହକାରଣୀ—ଶ୍ରୀ) Quarrelsome, querulous; fractious.

କଳହପ୍ରିୟ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (କହପ୍ରିୟ)—କଳହକାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kalahapriya Kalahakārī (See)
(କଳହପ୍ରିୟା—ଶ୍ରୀ)

କଳହ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଥମରୁ କଳ କରବା, କଳହର ସୂଚନା

Kalaha lagāibā କରବା—To pick up a quarrel; to
ସଂଗର୍ଭାଙ୍ଗାନ provoke a quarrel.

କଳହନା

କଳହଂସ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, କଳ=ମଧୁର ଶବ୍ଦ + ହଂସ, କଳ
Kalahansa କରୁଥିବା ହଂସ)—

୧ । ରାଜହଂସ—

1. Drake; gander; swan.

୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa.

୩ । ଉତ୍ତମ ରାଜା—3. A good king.

୪ । ବ୍ରହ୍ମ, ପରମାତ୍ମା—

4. The Brahma, the Divine Soul.

୫ । ସଙ୍କର ସ୍ବରାଶିବଶେଷ—

5. Name of a mixed musical strain.

୬ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୨ ଓ ମତାନ୍ତରେ ୧୩ ଅକ୍ଷର-
ବିଶିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତବିଶେଷ—

6. Name of a metre with 12 or 13 syllables
to a foot.

କଳହଂସକେଦାର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ସ୍ବର ବା ଉଚ୍ଚବିଶେଷ—

Kalahamsakēdāra The name of a rhyme in Oriya.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦରେ ବାରଟି
ଲେଖାଏଁ ଅକ୍ଷର ଥାଏ । ଦ୍ବିତୀୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱର୍ଥ ପାଦ ବୋଲି ସାର୍ବ‘ସେ’
ଧ୍ବନି ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ, ଏହାର ସପ୍ତମ ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଉପରେ
ଯଦ୍ବିପାଦ ହୁଏ । ଗାଇଲ ବେଳେ ୪ର୍ଥ ପାଦ ଶେଷରେ ‘ସେ’
ଲଗାଇ ବୋଲି ସାର୍ବ ପୁଣି ୩ୟ ପାଦକୁ ବିନା ‘ସେ’ରେ ଆବୃତ୍ତ
କରାଯାଏ ।]

ଯଥା—ବୃତ୍ତ ସାରସେ ବେନି ସଗରୁତର

କରଣର ମିଶ୍ରିତ ଦିଗୁଡ଼ି ବାର ସେ,

ଶୁକ କହୁ ବାରତା ଗୁରୁତ୍ବ ସୁର

ସାର୍ବ ଅପ୍ରଭେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ କର ସେ—

ଭଞ୍ଜ. କୋଟିହାସପୁରାଣ ।

କଳହାନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ (ଫ କଳହାନ୍ତରତା—କଳହାନ୍ତରତା (ଦେଖ)

Kalahānta

Kalahāntarītā (See)

କଳହାନ୍ତ ଭବ ତାର ଦେଖିଲକ ମଣି ।

ଅଗେ ଚହ କହେ ଦୁଗା ଶୁଣ କେନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଗୋ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

କଳହାନ୍ତରତା—ଫ. ବିଶ ଶ୍ରୀ (କଳହ + ଅନ୍ତର + ତତ + ଅ)—

Kalahāntarītā ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନାୟିକାବିଶେଷ, ନାୟିକ ବା

ସ୍ବାମୀ ସହିତ କଳହ କରି ପରେ ଅନୁତପ୍ତା (ନାୟିକା)—

A class of heroines in dramatic works;

(a woman) regretting afterwards after

having quarrelled with her husband or

sweet-heart.

ପାଶୁତାପ ହେଲ ମୋର, ଏବେ କଳହାନ୍ତରତା ଶାଗ ପରବାର ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସାଧନା ।

କଳା—ଫ. ବି ଶ୍ରୀ. (କଳ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ମ. ଅ + ଶ୍ରୀ ଅ)—

Kalā ୧ । ଅଂଶ—1. Part, portion.

(କଳା ସେ ବହୁର ଶୋଭଣ, ଅଜାତ ପରମପୁରୁଷ ।)

କବିରାଜ ମହାଭରତ ।

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଷୋଡ଼ଶ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ, ଚନ୍ଦ୍ରକଳା—

2. A digit or $\frac{1}{16}$ part of the moon's disc;
a phase of the moon.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରେ ଅମୃତ ଅଛି,
ଦେବତାମାନେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ ପ୍ରତିଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ
ଗୋଟିଏ କଳା ଅମୃତ ପାନ କରିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କଳା କ୍ଷୟ ହୁଏ ।
ଶେଷକଳାକୁ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଜଳ ଓ ଓଷଧିମାନେ ପାନ କରନ୍ତି,
ଜଳ ଓ ଓଷଧିକୁ ପଶୁମାନେ ପାନ କରନ୍ତି ଦୁଧ ଦିଅନ୍ତି, ଦୁଧରୁ ଦିଅ
ହୁଏ, ଏହି ଦିଅ ପୁଣି ଆହୁତିରୂପେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ
କ୍ଳେ ପୁଣି ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷରେ କଳାଏ ଲେଖାଏ ବଢ଼ନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର
ନିମ୍ନଲିଖିତ କଳାମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦେବତାମାନେ କୃଷ୍ଣପ୍ରତିପଦ-
ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଯଥା— ୧ । ଅମୃତା—ଅଗ୍ନି,
୨ । ମାନଦା—ସୂର୍ଯ୍ୟ, ୩ । ପୂଷା—ବିଶ୍ବେଦେବା, ୪ । ସୁଷ୍ମ—
ବରୁଣ; ୫ । ଭୃଷ୍ମି—ବସନ୍ତକାର, ୬ । ରତି—ଇନ୍ଦ୍ର, ୭ ଧୃତି—
ଦେବର୍ଷିଗଣ, ୮ । ଶଶନା—ଅଜ ଏକପାତ୍, ୯ । ଚନ୍ଦ୍ରକା—ଯମ,
୧୦ । କାନ୍ତି—ବାୟୁ, ୧୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—ଉମା, ୧୨ । ଶ୍ରୀ-ପିତୃଗଣ,
୧୩ । ପ୍ରୀତି—କୁବେର; ୧୪ । ଅଙ୍ଗଦା—ପଶୁପତି; ୧୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣା
—ପ୍ରଜାପତି, ୧୬ । ପୂର୍ଣ୍ଣାମୃତା—ଜଳ ଓ ଓଷଧିଗଣ—
ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ଆଦି ୬୪ଟି ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା—

3. The elegant arts; the fine arts, which
are 64 in number; dancing etc.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀମାନେ ଏ କଳାମାନ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା ଉଚିତ ।

କାମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ୬୪ କଳାର ନାମ:—୧ । ଗୀତ, ୨ । ବାଦ୍ୟ;

୩ । ନୃତ୍ୟ; ୪ । ନାଟକାଭିନୟ; ୫ । ଆଲେଖ୍ୟ ବା ଚିତ୍ରଣ;

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୨ । ଶେଷକଳେବ ବା ଚିତାଲେଖା; ୨ । ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ଫୁଲରେ ଚିତ୍ର-
ରଚନା, ୮ । ପୁଷ୍ପାସ୍ତରଣ, ୯ । ଦଶନବସନାଙ୍ଗରାଗ, ୧୦ । ମଣି-
ଭୂମିକା, ୧୧ । ଶୟନରଚନା, ୧୨ । ଉଦକବାଦ୍ୟ (ଜଳତରଙ୍ଗ
ବାଦ୍ୟ), ୧୩ । ଉଦକଘାତ (ସୁବାସିତ ଜଳସେଚନ), ୧୪ । ଚିତ୍ର-
ଯୋଗ(ବୁଦ୍ଧ, ଯୁବକ ଆଦିଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା), ୧୫ । ମାଲ୍ୟ-
ପ୍ରଥନ, ୧୬ । କେଶଶେଷରାଜଯୋଜନ (ମୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲ ସଜାଇବା);
୧୭ । ନେପଥ୍ୟଯୋଗ (ଦେଶକାଳପାତ୍ରାନୁସାରେ ବସ୍ତୁବ୍ୟବହାର
ପରିଧାନ); ୧୮ । କର୍ଣ୍ଣପତ୍ରରଙ୍ଗ (କାନକୁ ବେଶହାରାଣ୍ଡ ଶୋଭିତ
କରିବା), ୧୯ । ସୁଗନ୍ଧଯୋଜନ, ୨୦ । ଭୂଷଣ, ୨୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ,
୨୨ । କୌତୁହାରଯୋଗ (ଅସୁନ୍ଦରକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବା), ୨୩ । ଦ୍ରବ୍ୟ-
ଲବ୍ଧି, ୨୪ । ନାନା ପ୍ରକାରର ଶାକବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ;
୨୫ । ପ୍ରଧାନକ ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ, ୨୬ । ମୁଦ୍ରାକର୍ମ (ଛୁଞ୍ଚିରେ ନାନା
ପ୍ରକାର କାରିଗରୀ), ୨୭ । ସୁନ୍ଦରୀ, ୨୮ । ପ୍ରହେଳିକା, ୨୯ ।
ପ୍ରତିମାଳା ବା ଶ୍ଳୋକାନୁ ଆବୃତ୍ତି; ୩୦ । ଦୁର୍ବାରକଯୋଗ-(କଠିନ
ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବାହାର କରିବା), ୩୧ । ପୁସ୍ତକ-
ବାଚନ, ୩୨ । ନାଟକାଞ୍ଜ୍ୟପିକାଦର୍ଶନ; ୩୩ । କାବ୍ୟସମସ୍ୟା-
ପୂର୍ତ୍ତି, ୩୪ । ବେତରେ ପତ୍ତି ଓ ଖଟରେ ଲେବାଦ୍ ଆଦି ବୁଝିବା;
୩୫ । ତର୍କକର୍ମ, ୩୬ । ବଚେଇକାମ, ୩୭ । ଗୁହ୍ୟକର୍ମ, ୩୮ । ଧାତୁ
ଓ ରତ୍ନପରୀକ୍ଷା, ୩୯ । ଧାତୁବାଦ (ପିଣ୍ଡିତଧାତୁରୁ ଅସଲ ଧାତୁ
ପୃଥକ୍ କରିବା), ୪୦ । ମଣିରାଜ୍ୟାନ, ୪୧ । ଶୃଙ୍ଗିକଦ୍ୟା;
୪୨ । ବୃକ୍ଷାୟୁବ୍ୟବହାର; ୪୩ । ମେଷକୁଳୁଟିଶାବକୟୁକବ୍ୟ;
୪୪ । ଶୁକ୍ରସାହିକାପ୍ରମାଳନ, ୪୫ । ଉତ୍ସାଦନ ବା ସୁଗନ୍ଧ
ଲେପନ, ୪୬ । କେଶମାର୍ଜନକୌଶଳ, ୪୭ । ଅକ୍ଷରମୁଖିକାକଥନ;
୪୮ । ମେଢ଼ଭାଷାଜ୍ଞାନ, ୪୯ । ଦେଶଭାଷାଜ୍ଞାନ; ୫୦ । ଦୈବା-
ଦିବ୍ୟରୁ ଉଦ୍‌ବିଷୟ ବିଷୟ ଜାଣିବା, ୫୧ । ଯନ୍ତ୍ରକର୍ମ, ୫୨ । ଧାରଣ
ମାତୃକା, ୫୩ । ଅନ୍ୟର ପଢ଼ିବା ଦେଖି ସେହିପରି ପଢ଼ିଯିବା,
୫୪ । ଅନ୍ୟର ମନ ଅନୁସାରେ କହିବା ରଚନା, ୫୫ । କ୍ରିୟାବିକଳ୍ପ;
୫୬ । ଛଳିତକଯୋଗ, ୫୭ । ଅଭିଧାନକୋଷସଂକଳ୍ପନ,
୫୮ । ବସ୍ତ୍ରଗୋପନା, ୫୯ । ବାଲକୀତ୍ରାକର୍ମ, ୬୦ । ଦୁଷ୍ଟକୀତ୍ରା;
୬୧ । ବିନୟ ଓ ଶିଳ୍ପାବୃତ୍ତିଜ୍ଞାନ, ୬୨ । ପଣା ଆଦି କୀତ୍ରା,
୬୩ । ବୈଜୟିକାବ୍ୟାଜ୍ଞାନ; ୬୪ । ବୈତାଳିକା ବିଦ୍ୟାଜ୍ଞାନ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୪ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ; ପ୍ରାୟ ୮ ସେକେଣ୍ଡ, ୩୦ କାଣ୍ଡା—

4. A minute division of time, about 8 seconds.

ବୁଦ୍ଧମନ୍ତ୍ର ମଧୁକର ଛତର

କଳା ମାତ୍ରକେ ଅଳ୍ପ ଫୁଲ ଲେଖନ—ସାକ୍ଷ୍ୟ ରସକଲେନ ।

* । (ଶୃଙ୍ଗିତ) ଏକ କଡ଼ାର ୧୭ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ—

$\frac{1}{17}$ part of a cowri(shell-money).

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୃଙ୍ଗିତ ୧୮୦ ଭାଗରୁ ଭାଗ—

6. (Astronomy) The 180th part of the Zodiacal sign; ten minutes of a degree.

୭ । ସୁଧ, କଳନ୍ତର—7 Interest

୮ । ଚିହ୍ନ—8 Mark.

୯ । କଳନ—9. Estimating; calculating; calculation.

୧୦ । ଜ୍ୟୋତି, ତେଜ—10 Brilliance.

୧୧ । କପଟ, ଛଳ—11. Stratagem

୧୨ । ବିଭୂତି, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—

12. Glory, majesty; wealth.

୧୩ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—13. Power.

୧୪ । ଶୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଗୁଣ—

14. Good manly qualities.

୧୫ । ନୌକା—Boat.

୧୬ । ସଂଖ୍ୟା—16 Number.

୧୭ । ସ୍ତ୍ରୀରଜ—17. The menstrual flux; the generative fluid in woman.

୧୮ । ବିଭ୍ରାଣଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କନ୍ୟା—

18. The eldest daughter of Bibhishana.

୧୯ । ମରୀଚି ରବିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—

19. The wife of sage Marichi.

୨୦ । ଜଗତରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିହିତ ଥାଉ
ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଗୋଚର ରହିଥାଉ, ତାହାକୁ
ନିଜର କଳ୍ପନାଶ୍ରେୟରେ ତାଳି ଜଗତ ସମସ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ
କରିବାର ଶକ୍ତି—

20. The art of expressing hidden beauties and truths of Nature.

୨୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜର ବାରଗୋଟି ଭାଗ ବା ଅଂଶ—

21. One of the twelve parts of the sun's rays.

[ଦ୍ର—୧୨ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବର୍ଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ୧୨ ନାମ ଅଛି, ଏହି
୧୨ଟି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତେଜକୁ କଳା କହନ୍ତି—୧ । ବିବସ୍ତାନଙ୍କ କଳା
ତପିନୀ; ୨ । ଅର୍ଯ୍ୟମା—ତାପିନୀ; ୩ । ପୂଷା—ଧୂମ୍ରା; ୪ । ଭୃଷ୍ମା—
ମରୀଚି; ୫ । ସବିତା—ଜ୍ୱାଳିନୀ, ୬ । ରାଗ—ରୁଚି; ୭ । ଧାତା—
ସୁସୁମ୍ନା, ୮ । ବିଧାତା—ଭୋଗଦା; ୯ । ବରୁଣ—ବିଶ୍ୱା,
୧୦ । ମିତ୍ର—ବୋଧନୀ, ୧୧ । ଶୁକ୍ର—ଧାରଣୀ, ୧୨ । ଉରୁକ୍ରମ—
ସମା—ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨୨ । ଅଗ୍ନି ମଣ୍ଡଳର ୧୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

22. One of the ten parts of fire.

(ଯଥା—୧ । ଧୂମ୍ରା; ୨ । ଅଗ୍ନି, ୩ । ଭୃଷ୍ମା; ୪ । ଜ୍ୱାଳିନୀ,
୫ । ଜ୍ୱାଳିନୀ, ୬ । ବିଷ୍ମୁଲିଙ୍ଗିନୀ; ୭ । ଶ୍ରୀ; ୮ । ସୁରୂପା; ୯ । କପିଳା;
୧୦ । ହବ୍ୟକବ୍ୟବାହ ।)

୨୩ । ଚକ୍ରସାମାନ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଶରୀରସ୍ଥ ସାତ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରୁ
ଏକ—23. One of the component elements of the body.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ସୁତର ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣୀ ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଖ୍ୟାମେ ଚଢ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବୂଅ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ରକ୍ତ, ମେଦ, ମାଂସ, କଫ, ମୂତ୍ର, ପିତ୍ତ, ବାୟୁ ।)

୨୪ । କୌଶଳ—24 Skill.

୨୫ । ଜିହ୍ୱା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

25 Tongue.

୨୬ । ବର୍ଣ୍ଣ, ଅକ୍ଷର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

26. Letter.

୨୭ । ଯନ୍ତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

27. Machinery.

ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ)—୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—

Black colour; dark colour.

କୃତ ଅକ୍ଷ ଯାହା ବିଶିଷ୍ଟ କଳାମୟ,

ହର ଶିରେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ପଦ୍ମସ୍ୱେ—କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ, ମହାଶ୍ୱରତ. ଅବ ।

କାଳ, କାଳା ୨ । ପାପକଳା—

କାଳା Lamp-black.

୩ । କାଳୀ, ମସୀ—3. Ink.

୪ । କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ; କଳ୍ପଳ, ଆଖିରେ ଘେନିବା କଳା—

4. Collyrium.

୫ । କଳଙ୍କ—5. Taint; scandal.

୬ । କଳାରଙ୍ଗ—6. Black paint.

୭ । କଳାଦାଗ—7. Black spot.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀ) ବି. (ଭୂଲ. ବ. କଲ)—

୧ । କଦଳ—1. Plantain.

୨ । ଅଳକ—2. House-black.

ଦେ. ବିଶ.— କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

Of black colour; dark; black.

କଲ—ଦେ. ବିଶ.— ୧ । କୃତ, କରଥିବା (କର୍ମ)—

Kalā 1. Done; performed.

ଅପଣାର କଲ କର୍ମ ପରକୁ ସେ କେବେ—ପାତାସ୍ତର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । କରବା, କରଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. Doer; one who has done.

କଳ୍ପକଳ ପିତାକୁ ରୁ ମଣିକୁ ବଇର—ମହାବେଦ, ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲ) ବିଶ.—କଳା; କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—Black.

ଦେ. କି. (ସଂ. କୁ ଧାତୁ, କରବା କ୍ରିୟାର ଅଗତକାଳ ଅସମ୍ଭାବ
ଅର୍ଥରେ ଅସ୍ତ୍ର ପୁରୁଷ ୧ ବଚନ ଅଗତକାଳର ରୂପ)

ଦେ—(ସେ) କଲ—(He) Did.

କଳାଇ—ଦେ. ବି.—କିଆରିରୁ କଟା ହୋଇ ବକା ହୋଇଥିବା ଧାନ—

Kalāi ଚଢ଼ା;ଧାନହଳା—A sheaf of harvested paddy-plants.

ଆଟି; ହାଳା

ମଝା; ପୁଞ୍ଜା

କଲାଇ—ବୈଦେ (ଅରଣ୍ୟ କଲାଇ.—ଶଙ୍ଖାଧାତୁ) ବି.—ତମ୍ବାପାତ୍ର

Kalāi ଉପରେ ଝିଣ ତରଳାଇ ଢାଳିବା—The tinning of

କଳେହି copper vessels with a layer of molten tin.

କଲହ

[ଦ୍ର—କଲହ ହୋଇଥିବା ତମ୍ବାପାତ୍ରରେ ଖଟା ଆଦି ଖାଦ୍ୟ
ଭୁବେଇ ଯାଏ ନାହିଁ ଓ ଶୀଘ୍ର କଲଙ୍କି ପଡ଼େ ନାହିଁ ।]

କଳା ଇନ୍ଦୀବର—ଦେ. ବି (ସଂ. କାଳ ଓ ଇନ୍ଦୀବର)—ଗାଢ଼ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର

Kalā indibara

କଇଁଫୁଲ—Deep-blue lotus.

କାଲ ଯା ଦୂରକୁ ଦେଖି, କଳନା କଲ ମୋ ଆଖି, କଳା ଇନ୍ଦୀବର ଅବତରେ ।

ବଦ୍ଧୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରକ୍ଷ, ।

କଳାଇ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (ସଂ. କାଳୀ)—ପ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—

Kalāi

Name of a popular Goddess.

କଲଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କାଳ + ଚିତ୍ରସର୍ପ)—ବଡ଼

Kalāet

କଳାଚିତ୍ର ସାପ—A kind of black snake.

କଳାକଟକଟ—ଦେ. ବିଶ.— ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

Kalākatkat

Very black.

କାଳକୃଟି; କାଳକୃଚ୍ଛା

କାଳାକଳୁଆ

କଳାକଳା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଛିଣ୍ଡା କଳାରେ ମାଟିର ପାକପାତ୍ର ପ୍ରଭୃତି

Kalākanā

ଘଷାମଜା ହୋଇ ଧୁଆ ହୁଏ—The rags with which earthen cooking pots are brushed and washed.

କଳାକଳା ବୁଲେଇଦେବା—ଦେ. କି—(ଲଷଣାର୍ଥ) ଗୃହରୁ ଟଙ୍କକ ଠାରୁ

Kalākanā buleidebā ନିଷ୍ପନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଶୋଷି

କରିନେବା; ଗୃହରୁ ସବୁସ୍ତୁ ହରଣ କରିବା—To take away or steal every article from a house.

କଳାକର—ସଂ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର କଳା—ଚନ୍ଦ୍ରକ କଳା + ଆକର—ସ୍ଥାନ;

Kalākara

ଆଧାର)—ଚନ୍ଦ୍ର—Moon (having phases).

କି ମୋହନ ଲଳା ଧର କୋଟି କଳାକର ଶିବ ପୁରୁଷ ସେ ଶ୍ୟାମ ମୂରତରେ ।

ବଦ୍ଧୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରକ୍ଷ ।

କଳାକଳା—ଦେ. ବି.—କଳାକାନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Kalākahnā

Kalākāhnu (See)

କଳାକଲ୍ହେଇ—ଦେ. ବି—କଳାକାନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Kalākahnei

Kalākāhnu (See)

କଳାକାଠ—ଦେ. ବିଶ.— ୧ । ଅତି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—

Kalākāṭh

1. Very black.

୨ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—2. Pale.

(ଯଥା, ମୁଁ ଶ୍ୱେତକୁ ହାତେ ହାତେ ଧରି ପକାଇ ତାକୁ

ଧମକାଇବାରୁ ତା ମୁହଁ କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲା)—

ପୂର୍ଣ୍ଣପାପ ବା ଖରାବେ ଅନେକ ସମୟ ଚାଲୁଥିବା କରବା

ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ପଡ଼ିଯାଇ ଥାଏ—

(a person) Whose body has become tan or brown by frequent exposure to the sun.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

(ଯଥା—ଗୋରୁଲୋକେ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ୨୦ ବର୍ଷ ରହୁ ବିଲ୍ୱତକୁ ଫେରନ୍ତ ବେଳକୁ କଳାକାଠ ହୋଇ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ।)

କଳାକାମୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ.—(ଶ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଗାଳବିଶେଷ)—
Kālākānī କୁଣ୍ଡିତା (ଶ୍ରୀ)—(a term of abuse applied to females) Abominable (woman).

କଳାକାର୍ତ୍ତିକା—ଦେ. ବି.—ଏକଜାତୀୟ ଶାରଦ ଧାନ—
Kālākārttikā A kind of winter-paddy.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଅସନ (କାଠ) (ଦେଖ)

Asana (wood) (See)
କଳାକାଶୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ହରେକୃଷ୍ଣ
Kālākāśundi ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
Kāśamarḍda (See)

କଳାକାହ୍ନୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ = କଳା + ହ୍ନୁ = ପ୍ରା. କାହ୍ନୁ,
Kālākāhnu ଏହାଙ୍କ ଦେହ ଶ୍ୟାମଳ ଥିବାରୁ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—
1. A name of Śrīkṛṣṇa (on account of his dark complexion)

୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ଶାରଦ ଧାନ—

2. A kind of winter-paddy.

କଳାକୁ ଧଳା କରିବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟକୁ
Kālaku dhalā karibā ଉଲ୍ଲଭାବରେ ବା ବିପରୀତ ଥିବାର
ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—(figurative) To prove a
thing to be the exact opposite by manipulating evidence.

କଳାକୁଶଳ—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ. (୨ମୀ ଚତୁ, କଳା = କଳାବିଦ୍ୟା +
Kālakuśala କୁଶଳ)—ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦି କଳାବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ
(କଳାକୁଶଳା—ଶ୍ରୀ) —Versed in the fine arts; skilled in the elegant arts.

କଳାକେଚେନ୍ଦ୍ରୀ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା
Kālākechendrī ଥିବାରୁ; ସ. କାଳ + କ୍ଷୁଳକ) ଗଉଡ଼ୁଣୀ
ପୋକ—A milliped (black crawling insect).

କଳାକୋତରୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ.—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅପରିଷ୍କୃତ (ପୁରୁଷ ବା
Kālākotarā ବସ୍ତ୍ର)—Dark and dirty (person or thing).

ଦେ. ବି—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣର ମଇଲ—Black dirt.

କଳାକୌଶଳ—ସ. ବି (୨ମୀ ଚତୁ; କଳା + କୌଶଳ)—
Kālākauśala ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି କଳାବିଦ୍ୟାରେ ନୈପୁଣ୍ୟ—
Skill in the elegant arts.

କଳା ଖୁରୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ)—ଏକପ୍ରକାର ଚିଲିକା—
Kālā khurūṇḍī ମାଛ—A kind of fish found in the
Chilka lake in the Puri district.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାର୍ବରେ ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢେ, ଏହା କାଳ-
ସୂକ୍ତ ଓ ଏହାର ପିଠି କଳା ।]

କଳାଗ୍ରତ—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଶପୁର) ବି (ସ. କୋଳାଗ୍ରତ)—

Kālāgrata ଅଲଙ୍ଗନ—Embrace.

କଳା ଘେନିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ + ଗ୍ରହଣ)—

Kālā ghemba ଅଖିରେ ଅଞ୍ଜନ ବା କଳ୍ପଲ ଲଗାଇବା—
To paint collyrium on the eyelids

କଳାଚୂଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ + ଚନ୍ଦ୍ରମା, ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଅଞ୍ଜାଦକ ଓ
Kālāchūḷa କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—

କଳାଚାନ୍ଦ A name of Śrīkṛṣṇa.

କାଳାଚାନ୍ଦ ବେତେ ବରହୁଳା କଳାଚୂଳ ଲେ । ବରହୂଳା ସଙ୍ଗୀତ ।

କଳାଚିତ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ + ଚିତ୍ତ)—୧ । ପାଣିକ୍ଷ ହେଉଥିବା
Kālāchitta ଅବସ୍ଥାରେ ଗାମୁଛାରେ ଦେଖାଯିବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣର ମନ୍ଦାମନ୍ଦା
(ଧଳାଚିତ୍ତ—ବିପରୀତ) ଦାଗ—1. Black spots and patches
appearing on napkins while being
seasoned in water.

[ଦ୍ର—ଗାମୁଛାକୁ ପରୁଇବା ପାଇଁ ପାଣି, ତୋଡାଣି, ସପୁରରସ,
ପଇଡ଼ ପାଣି, ସୋରସ ତେଲ ଆଦି ଉପଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଉଣି ବ୍ୟବହାର
କରିବାକୁ ହୁଏ । ପାଗଯୋଗର କିଛି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିଲେ (ଯଥା—
ଗାମୁଛାରେ ନଈଆ ତେଲ ଲାଗିଗଲେ) ଉକ୍ତ ପାଣିକ୍ଷ ହେଉଥିବା
ଗାମୁଛାରେ ମନ୍ଦାମନ୍ଦା କଳା ଓ ଧଳା ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଚିତ୍ତ ସାପ—

2. A kind of snake.

କଳାଜଟି ଲତା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା—

Kālājatī lai Tiliacora Acuminata (wild creeper).

ତେଲିଆକୋର

କଳାଜମି—ଦେ. ବି (ସ. କାଳ + ଆ ଜମିନ୍) ୧ । ମୁଗ, ଧାନ, ନଳିଆ ଓ

Kālājami ଗବ ଆଦି ସବୁପ୍ରକାର ଫସଲ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଜମି—

1. Soil fit for paddy and cereals.

୨ । ଯେଉଁ ଜମିରେ ଘର, ବାଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି ଥାଏ—

2. Homestead land.

କଳାଜର—ଦେ. ବି—କାଲଜର (ଦେଖ)

Kālājara Kālājara (See)

କଳାଜାଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ନାମ ଭଲକାଲକ)—କୌଣସି କୌଣସି
Kālājāḷa ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଶରୀରରେ ଜନ୍ମକାଳରୁ ଦେଖାଯିବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ
ବାନତିନ ଭଳାକୁଳ ଦାଗ—Black mole appearing on
କାଳାତିଳ certain parts of the body of some
people; mother's mark; black stigma.

କଳାଜାଲ ମନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଶରୀରସ୍ଥ ବିଷ୍ଣୁଜ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ, ଦେହରେ
Kālājāḷa mandā ଜନ୍ମରୁ ଥିବା ଚେକାଚେକା କଳା ଦାଗ—
Patches of black mole on the body of some
people.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାସ୍ମରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାସ୍ମରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅଁ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କଳାଜୀର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ + ଜୀରକ)—

Kalajira ୧ । ସୁଦ୍ଧ, ତ୍ରିକୋଣ ମସଲବିଶେଷ—

ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କୃଷ୍ଣଜୀର, ସୁଗନ୍ଧ, 1. Black Cumin seed;

ଉତ୍ପାଦନଶାଳୀ Nigella Sativa.

ହୋଟି କାଳଜୀରା [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାପୁଷ୍ପ ଶାକ-

କାଳାଜୀରା, ମନ୍ଦୁହଳ ବିଶେଷର ମଞ୍ଜି, ଏହାର ନାମ

ତେ. ନିଶ୍ଚୟକର କଳାଜୀରା ହେଲେହେଁ ଏହାର

ମ କାଳେଜାରେ ଅକାର ଜାଗା ପର ନୁହେଁ, ଶବ୍ଦ

ଆ. କମ୍ପନ କରମାନା ଧରିଲେ ଏହାକୁ କନାରେ ପୂଜା

ବାଜି ଶୁଦ୍ଧିଲେ ନାକରୁ ପାଣି ବୋହୁ ଶବ୍ଦ କମିଯାଏ । ଏ ହାଣ୍ଡି-

ଫୁଟା ଓ ଗୁଣ୍ଡିମସଲ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଚକ୍ଷୁର ହୃଦ-

କର, ରୂଚନକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସୁଗନ୍ଧ, ମଳସମ୍ପାଦକ, କଟୁରସ,

ରୁକ୍ଷ, ଅଗ୍ନିପାକ ଓ କଫହ୍ନ । ଜୀର୍ଣ୍ଣକର, ଶୋଥ, ଶିରୋରୋଗ ଓ

କୃଷ୍ଣ ରୋଗରେ ଏହା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାରଣ, ଉପକୃଷ୍ଟକା, ୨ । ଜାଗା ପର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ

ଉପକୃଷ୍ଟ, କାଳାଜୀରା, ସୁସ୍ପୀ, କାଳିକା, କଳା ମସଲବିଶେଷ—

ଉପକାଳିକା, ପୃଥ୍ବୀକା, ପୃଥ୍ବୀ, 2. Black caraway;

ପୃଥ୍ବୀ, କୃଷ୍ଣା, କୃଷ୍ଣୀ, ବୃଦ୍ଧୀରକ Carum Bulbocaltanum

ବଡ଼ କାଳାଜୀରା, ମାଜୀରା [ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ପାନମନ୍ଦୁଷ୍ଟ

ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସାଧାରଣ ଜାଗା-

ଠାରୁ ବଡ଼; ଏହା ଧନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର

ଶାକବିଶେଷ । କାଣ୍ଡର ଓ

ମ. ସହଜାରେ ଅଫଗାନିସ୍ତାନରେ ଏ ଗଛ ବନ୍ୟ

ସ୍ତ. ଶାଜୀରୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖାଯାଏ; ଏଥିର

ଫା. ଜାରେସ୍ୟାଦି ଖଜ କଟୁଭକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ,

ଅଗ୍ନିପାକ, ବଳକର ଓ ଗର୍ଭାଶୟ ବିଶୋଧକ; ଏହା ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ,

ବାତଜ ଉଦରାଧାନ, ଗୁଳ୍ମ, ରକ୍ତପିତ୍ତ, କୃମି, କଫ, ପିତ୍ତ, ଆମଦୋଷ,

ବାତ ଓ ଶୂଳରୋଗନିବାରକ ।]

କଳାଜୀର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ + ଜୀରକ; ଏହାର ଆକୃତି ଜାଗା ପର

Kalajiri ଓ ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଥିବାରୁ)—

କାଳଜୀରା ଥାନ ଏକ ପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ସୁବାସିତ ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—

କାଳାଜୀରା Name of a scented fine winter-paddy

of black colour.

କଳାଜିମିରୀ ଶାଢ଼ୀ—ଦେ. ବି—ପତଳା କଳା ସୂତାର ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଢ଼ୀ—

Kalajhimiri śārdhī A kind of thin cloth of black

colour worn by women.

କଳାଜୁମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—

Kalajumba A wild tree; Shorea Tumbaggaia.

କାଳାଜୁମ୍ବର (Kirtakar)

କାଳାଜୁମ୍ବର [ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମଭାରତ ଓ ମସ୍କତରେ ଏହା

ସ୍ତ. କାଳେଜାମାର ପ୍ରଚୁର ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଶୀରରୁ ଅଠା ହୁଏ;

ତା. କାର୍ଯ୍ୟଜାମର କାଠ ସରଳ ଓ ସାଉଁଳିଆ ଏବଂ ଶାକ୍ତା କାଠଠାରୁ

ତେ ନାଜାତାମର, ଶକ୍ତ । ଏହାର ପତ୍ର ଅଶ୍ରାକାର । ଏହାର ଅଠା

ନିଶାସୋଜାନ କେତେକ ରୋଗରେ ମଲ୍ଲମ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ

ହୁଏ ।]

କଳାତୁଳସୀ - ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ + ତୁଳସୀ)—କୃଷ୍ଣଦଳବିଶିଷ୍ଟ

Kalātulasi ତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷ ଓ ତାହାର ଦଳ ବା

ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଜକ, ପତ୍ର (ତୁଳସୀ ଦେଖ)—Holy

କୃଷ୍ଣତୁଳସୀ, ମଞ୍ଜିକ, ଭାରତୀ, Basil with black leaves,

ଭୂଲକ; ବନ୍ୟା, କୃଷ୍ଣମୂଳ Ocimum Sanctum

ତୁଳସୀ, କାଳତୁଳସୀ [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମକୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ

କଳାତୁଳସୀ; ତୁଳସୀବରାଜା; ବଗିଚାରେ ଓ ତୁଳସୀଚଉଁରରେ

ବରାଜା ଲଗାନ୍ତି । ଏଥିର ପତ୍ରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର

ତେ. ତୁଳସୀ, ଗଗେଗରଚକ୍ଷୁ ଫୁଟା ହୁଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଅରକ୍ତ,

ଗୁ. ତୁଳସୀ ତାଙ୍ଗ କୃଷ୍ଣରକ୍ତ ଓ ପତ୍ର ସୁଗନ୍ଧ ।

ମ. ତୁଳସୀ, ତୁଳସ ଏଥିର ଫୁଲମାନ ଗୋଟିଏ ତାଙ୍ଗରେ

ଫା. ରେହାନ ଲଗିଥାଏ, ଫୁଲଲଗା ବୃକ୍ତକୁ ଜଣା

ଆ. ତୁଳସୀବଦ୍ଧରୁ କହନ୍ତି । ଏଥିର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ

ଲଗେ । ଧଳା ତୁଳସୀର ପତ୍ର, ତାଙ୍ଗ ଓ ଫୁଲ ସାଗୁଅବର୍ଣ୍ଣ ।]

କଳାଦ—ସଂ. ବି. (କଳା = ଅଂଶ + ଅଦ୍ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରବା +

Kalāda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର, ସୁନାସ ବଣିଆ—

Goldsmith; silversmith.

କଳାଦାନା—ଦେ. ବି—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର କଳା ଖଜ—

Kalādāna Pharbitis Nil; the seeds

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଶ୍ୟାମଲଖଜ, of the creeper Ipomoea

ଶ୍ୟାମଖଜ, ସୁମେତକ Hederacea.

କାଳାଦାନା [ଦ୍ର—ଏହା ରେଚକ ଏବଂ

କାଳାଦାନା ଶୋଥ, ଉଦର, କୃମି, ମଳବକ୍ତା,

ଆ. ହୃଦ୍‌ଘ୍ନାନ୍ ଶିରୋରୋଗ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ ଓ ଆନାଦ

ରୋଗରେ ହୃଦକର; ଏ ଲତା ଗାଳ କଳମୀ ଆଦି ବର୍ଗର ବର୍ଷାପୁଷ୍ପ

ଶାକ । ଏହାର କାଣ୍ଡ ଲେମ୍ବୁ, ଏହାର ଫୁଲ ଝୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ତହିଁର

ଭୂତ୍ତିରୁ କଳାକଳା ଦାନା ବାହାରେ । ଏ ଲତାର ଅଠା ମଧ୍ୟ

ଔଷଧରେ ଲଗେ ।]

କଳାଧର—ସଂ. ବି. (ଉପପଦସମାସ; କଳା + ଧର)—

Kalādhara କଳାକର (ଦେଖ)—Kalākara (See)

କଳାଧାତୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ + ଧାତୁ)—ବାଇଁଗଣୀ ରଙ୍ଗର

Kalādhātura ଫୁଲ ଓ କଳା ତେଜବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁର ଗୁଳ୍ମ

କାଳଧୂତବା (ଧାତୁର ଦେଖ)—The violet-flowered variety

କାଳାଧୂତବା of Thorn-apple plant; Datura Fastuosa.

କଳାଧାର—ସଂ. ବି. (ଧୂଳି ତତ୍ତ୍ୱ; କଳା + ଆଧାର)—କଳାକର (ଦେଖ)

Kalādhāra Kalākara (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଞ୍
୨	ଈ	୐	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଞ

କଳା ନାୟକ—ଗ୍ରା. (ଇତର) କି—କଳା ଘେନିବା (ଦେଖ)

Kaḷā nāibā

Kaḷā ghenibā (See)

କଳାକାଗ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କାଳନାଗ)—

Kaḷānāga ୧ । କାଳପୁ ସର୍ପ, ଅଗ୍ରଗଣ୍ଡଧର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ସର୍ପ-
କାଳନାଗ ବିଶେଷ—1. A very poisonous cobra of

କାଳାନାଗ dark colour.

(କଳାନାଗୁଣୀ—ଖି)

ଶକ୍ତିକାର ନୋହୁ କଳାନାଗକୁ ଗୁଳିଲୁ ରେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—କଶୋରାତଦ୍ରାବଦ-ବିଶ୍ୱ-ଖ-ଗାତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି କ୍ରୋଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. (figurative) A very furious person.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁଣ୍ଡର ବ୍ୟକ୍ତି—

3. (figurative) A very foul-tongued person.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି, ଦୁର୍ଜନ—

4. (figurative) A wicked person.

କଳାକାଗବଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ସ. କଳିତ ? + ନାଗବଲ୍ଲୀ)—କଳଜକା

Kaḷānāgaballī ପାନ; ପାଟକଡ଼ା ପାନ; ପାଟରେ ଥିବା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
ତାମୁଳ—Betel which has been partly
chewed by a person.

କୃଷ୍ଣମୋହନ ବିରହ ସୁଖ ଲାଗି ତଦାଘତ ବସୁ ଲବୁ
ଲଳନା ରତନ କଳନା ନ ପଡ଼ି କଳାକାଗବଲ୍ଲୀ ଗେଲେ ମାୟା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

କଳାକାଥ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଳା + ନାଥ)—କଳାକର (ଦେଖ)

Kaḷānātha

Kaḷākara (See)

କଳାକନ୍ଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କଳା + କନ୍ଧ)—କଳାକର (ଦେଖ) --

Kaḷāndhi

Kaḷākara (See)

କଳାକନ୍ଧବହନ—ସ. ବି. (ଉପପଦ ସମାସ; କଳାକନ୍ଧଙ୍କୁ ମସ୍ତକରେ ବଦନ

Kaḷāndhibahana କରେ ଯେ)—ଶିବ, ମହାଦେବ—Śiva.

କଳାକନ୍ଧବହନକଳାପତ୍ର—ସ. ବି. (ଉପପଦ ଓ ୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କଳାକନ୍ଧ

Kaḷāndhibahanakaḷāpātra + ବଦନ + ବଳାପତ୍ର)—
(ଶିବଶବ୍ଦ) ମଦନ; କାମଦେବ—Cupid.

କଳାକନ୍ଧ ବହନ କଳାପତ୍ର ବଦନ ପଳାଇ ଧନରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

କଳାନ୍ତ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଶ—କୁଳାନ୍ତ, ଦାଲିଆ —

Kaḷānta

Tired; fatigued.

ବାନ୍ତ କଳାନ୍ତ ବି ଅବା ସେଣୁ

ସଫସଫେ ମିଳିଗଲେ ଘେନୁ । ଗ୍ରାମୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

କଳାନ୍ତର—ସ. ବି. (କଳା + ଅନ୍ତର)—ସୁଧ, କଳନ୍ତର—

Kaḷāntara

Interest on money lent.

କଳାପ—ସ. ବି. (କଳା = ଶୋଭା + ଅପ୍ ଥାଉ = ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)

Kaḷāpa

—୧ । ମେଖଲା; କାଶି, ତେଲଙ୍ଗୀ ଶ୍ଵିଲେକମାନେ
ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧିବା ଘୁଙ୍ଗୁରୁଲଗା ସଃ; ଓଡ଼ିଆଣୀ—

1. A tinkling zone; a band of small
bells worn by Telugu women round the
waist.

୨ । ମସୂରପୁତ୍ର—2. Peacock's tail.

୩ । ସମୂହ; ଗୁଣି—3. Assemblage; collection;
mass; multitude.

୪ । ଗୋଛା; ବଡ଼ା—4 Bundle.

୫ । ଭୂଣିର, ଶରମୁଣା—5. Quiver.

୬ । ଶର; ବାଣ—6. Arrow.

୭ । ଚନ୍ଦ୍ର—7. The moon.

୮ । ରସିକ ବା ଚତୁର ବ୍ୟକ୍ତି—

8 A clever man; a gallant.

୯ । ଧନୁ—9 Bow.

୧୦ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

10. A crescent-shaped offensive
weapon.

୧୧ । ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—

11. Title of a well known Sanskrit grammar.

୧୨ । ଗ୍ରାମବିଶେଷ—12. Name of a village.

୧୩ । ଭୂଷଣ, ଅଳଙ୍କାର—13 Ornament.

ଦେବଦାସଦୋଷ, ଦାସିନୀ ତୁ ମୋର ଅନ୍ତର ଶିରକଳାପ ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସଂହାର ।

କଳାପକ—ସ. ବି. (କଳାପ + ପାଠ୍ୟ. କ)—୧ । ପିଣ୍ଡିତ ଚାରିଗୋଟି

Kaḷāpaka ଶ୍ଳୋକ —1. A series of four stanzas of
ślokas continuing one sense.

୨ । ହସ୍ତିକଣ୍ଠବନ୍ଧନ ରଞ୍ଜୁ—2. A rope tied round
the neck of an elephant.

୩ । ସମୂହ—

3. Collection; assemblage; multitude.

୪ । ରତ୍ନମାଳା—4. A string of pearls.

୫ । କଳାପ (ଦେଖ)

5. Kaḷāpa (See)

କଳାପଖିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ + ପକ୍ଷ)—

Kaḷāpakhiā

ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଶାରଦ ଧାନ—

A species of coarse winter-paddy.

କଳାପଟା—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ + ପଟ)—

Kaḷāpaṭā

ସ୍ଥୂଳମାନଙ୍କରେ ଅଳ୍ପ ଆଦି ଲେଖି ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ
କାଳବୋର୍ଡ଼ ରୂପାୟିକା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଳାବୋର୍ଡ଼ ବୋଲି

କାଳିପଟ୍ଟି; ହୋଇଥିବା ପଟା; କ୍ଳାବୋର୍ଡ଼—

କାଳାତକ୍ଷତା

Black-board.

କଳାପବତ—ଦେ. ବି.—୧ । କଳାପାହାଡ଼ (ଦେଖ)

Kaḷāpabata

1. Kaḷāpāhārda (See)

ସେ କର୍ମ ବିଚ୍ଛନ୍ନ ସହ, କଳାପବତ ନାମ ବହୁ ।

ଭୂପତି—ପ୍ରେମସଂହାର ।

ସାଧାରଣଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ତବ୍ଧ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତବ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତବ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । କାଳାଚଳ, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର; ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ର—

2. A name of the sacred place of Puri.

କଳାପଦର ନାମକ ନିବିଡ଼ାଘନରେ ପରବେଶ । ଦାନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କଳାପାଣି—ଦେ. ବି (ହି. କାଳ + ପାନୀ)—୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜଳୀୟ
Kalāpāṇi ପଦାର୍ଥ—1. Black liquid.

କାଳାପାନି ହି. ହି. ହି. ଖାଇବ ନ ହିଁଲେ, କଳାପାଣି ପର ବେଶ ।

କାଳାପାନୀ ଏ କଳାପାଣିରୁ ମୁକ୍ତ ପଡ଼ିଲେ ଚଉଦବର୍ଗ ବେଶ ।

କାଳପିଥା ପୁରୁଷ ଗୀତ ।

୨ । ଉପକୂଳଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ରର ଗଭୀର ଅଂଶ;
ମହାଦେବ (ଏହା ଗଭୀରତା ଯୋଗୁଁ କଳା ଦେଖା
ଯିବାରୁ)—2. Deep ocean; mid-ocean.

୩ । ଅଣ୍ଡାମାନ, ନିକୋବର ଆଦି ଦ୍ୱୀପସୂଚୀ—

3. The Andamans (archipelago).

[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଡାମାନ ଦ୍ୱୀପସୂଚୀର ଗୁରୁପାଶେ ଥିବା ଜଳ ଅତି ଗଭୀର
ଥିବାରୁ ପାଣି କଳା ଦେଖାଯାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏହି ନାମ ।]

୪ । ଶୁଭ୍ରତର ଅପରାଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଣ୍ଡାମାନକୁ ପଠା-
ଯିବାରୁ ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ଦଣ୍ଡ—4. Exile or trans-
portation to the Andamans (awarded as
a punishment in India.

[ଦ୍ର—ଈରାଜଙ୍କର ଭରତବର୍ଷ ଅଧିକାର କରିବା କାଳରୁ
ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଅଣ୍ଡାମାନକୁ ପଠାଯାଏ ।]

କଳାପାଣିପାର—ଦେ. ବି—ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ଦଣ୍ଡ—

Kalāpāṇipār Transportation as a punish-
ment to a criminal.

କାଳାପାନୀପାର ଦେ. ବିଶ—ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ—

Transported; exiled.

କଳାପାତି—ଦେ. ବି (ହି. କାଳ + ପାତି)—୧ । କଜଳପାତି ଚଢ଼େଇ—

Kalāpāti 1. A species of black bird; the black
Drongo.

୨ । କଜ୍ଜଳ ବା ନେତ୍ରାଞ୍ଜନ ରଖିବାର ଆଧାର; କଜଳପାତି—

2. A receptacle for storing collyrium.

ବୈଦେ. ବି (ପର୍ଚ୍ଚୁଗିଜ୍. କଲଫେଟର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

କାଳାପାତି ଜାହାଜ ବା କୌଣସି ପଟାମାନଙ୍କ ସଙ୍କରରେ ବା

କଳାପତି ଫାଟରେ ପିତୁ ବା ପୁଟୁ ବା ଭରଲା ଝୁଣା ବା ଅସ୍ତ୍ର
ବାଡ଼େଇ ଫାଟ ବନ୍ଦ କରିବା କର୍ମ—Caulking;
stopping up the seams of ships and
boats.

କଳାପାହାଡ଼—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଙ୍ଗ ସୁଲତାନଙ୍କ ସେନାପତି—

Kalāpāhārda

କାଳାପାହାଡ଼ [ଦ୍ର—ଏ ଜନ୍ମଦେଶ ହିନ୍ଦୁ ଥିଲେ । ପରେ ବଙ୍ଗ

କାଳାପହାଡ଼ ନବାବଙ୍କ କନ୍ୟାର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ

ଦାକ୍ଷିତ ହେଲେ, ତତ୍ତ୍ୱରେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଅବମାନନା
କରିବା ଏହାଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ରତ ହେଲା । ବଙ୍ଗ ନବାବ (ଦାଉଦ)
ଉତ୍କଳରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାଦର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଉତ୍କଳ ଅଧିକାର କରିବା
ସକାଶେ ଏହାଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଏ ୧୫୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପାଜପୁର
ଅବରୋଧ କରି ତାହା ଅଧିକାର କଲେ । ସେଠାରୁ କଟକ ଆସି
ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଅବରୋଧ କଲେ । ତାହା ଅଧିକାର କରି ସାରି
ଉତ୍କଳଜୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ସକାଶେ ଏ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ପୁରୀ
ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବହୁ ମନ୍ଦିର ଓ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଭଙ୍ଗି
ଦେଲେ । ପୁରୀର ପଣ୍ଡାମାନେ ଏହାଙ୍କ ପାଶବିକ ଅତ୍ୟାଚାରର
ସ୍ୱାଦ ପାଇ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କୁ ଚିଲିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାରିକୁଦରେ
ଲୁଚାଇ ରଖିଲେ । କଳାପାହାଡ଼ ପୁରୀରେ ବହୁଦିନ ଅତ୍ୟାଚାର
କରି ସାରି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଗଲେ । ସେ କୌଣସିମତେ
ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପାଇ ମହା ଉଲ୍ଲାସରେ ତାହାଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗାକୂଳକୁ ନେଇ
ସେଠାରେ ଜଳନ୍ତୁ ଚିତାରେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ଏତିକରେ ଶାନ୍ତ
ନ ହୋଇ କଳାପାହାଡ଼ ପୁଣି କୋଣାର୍କ ଯାଆ କରି ମନ୍ଦିରର ଦେବ-
ଦେବୀ ଓ ରାମଚଣ୍ଡୀ ମନ୍ଦିର ପ୍ରଭୃତି ଭଙ୍ଗି ଶୁଦ୍ଧାର କରି
ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍କଳର ଯେ ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା
କାଳେ କାଳେ ପୁରଣ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କଳାପାହାଡ଼ଙ୍କ
ବିଷୟ ଓଡ଼ିଶାର ଜନମୁଖରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବାଦରୂପେ ରହିଅଛି—
ଅଇଲୁ କଳାପାହାଡ଼, ଭଙ୍ଗିଲୁ ଲୁହାର ବାଜ, ପିଇଲୁ ମହାନଦୀ
ପାଣି, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳରେ ହେଡ଼ା ପରଶିଲେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ।
ସେ ସମୟରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଓଡ଼ିଶାରେ
ରାଜପଣ କରୁଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟ ବଙ୍ଗଦେଶର ଅନେକ ଦେବମନ୍ଦିର
ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । କୃପାସିଦ୍ଧ-ଭିକ୍ଷାସାଧ ।]

କଳାପାହାଡ଼ଆସଂସ୍କାର—(କଳାପାହାଡ଼ ମନ୍ଦିର ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଭଙ୍ଗି
Kalāpāhārdiāsanskāra ପକାଇ ଥିବାର ଭାବକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି)
କାଳାପାହାଡ଼ୀଙ୍କର କୌଣସି ଉଗ୍ର ସଂସ୍କାର; ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଭଙ୍ଗି ଯେଉଁ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ କରାଏ—
Any drastic reform.

କଳାପିଠିଆ—ଦେ. ବି—କଳାବେଠିଆ (ଦେଖ)—

Kalāpithiā

Kalābethiā (See)

କଳାପି—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କଳାପ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Kalāpi ୧ । ମାୟାବା—1. Illusive; deceptive:

(କଳାପିନୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । କପଟି—2. Hypocritical.

୩ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—

3. Plotting; hatching plots.

ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମୟୂର—1. Peacock.

୨ । (କଳ = ମଧୁରଧ୍ୱନି + ଆପ ଧାତୁ = ପାଇବା + ବର୍ତ୍ତୁ-
ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—କୋକିଳ—2. Cuckoo.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

କଳାବତ୍ସି—ଦେ. ବି—କଳାବାଇଁଶି (ଦେଖ)—

Kalābān̄ṣi Kalābān̄ṣi (See)

କଳାବଙ୍ଗାଳୀ—ଦେ. ବି. (ପାନବରଜାଙ୍କ ଉଷା)—ଏକ ଜାତିର ଗାଈ—
Kalābāṅgālā ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣର ପାନ—

A kind of deep-green betel-leaf.

[ଦ୍ର—ଏ ପାନର ବର୍ଣ୍ଣ ଗାଈ ସବୁଜ । ଏଥିର ମଝିରେ ଶ୍ଵେତପି
ଧଳା ଦାଗ ଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଏ ପାନ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ
ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା ।]

କଳାବଣି—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of tree, Avicennia
Kalābaṇi Officinalis (Haines).

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ବଡ଼, ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଫଳ ଗାଈ-
ମାଳ । ମହାନଦୀମୁହାଣର ଦିକୋଣତୁମ୍ପି ଉପରେ ଓ ସନ୍ତସନ୍ତୁଆ
ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଏହା ଜନ୍ମେ ।]

କଳାବତୀ—ସଂ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (କଳାବତ୍ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kalābatī ୧ । କଳାବଦ୍ୟାରେ କୁଶଳା (ଶ୍ରୀ)—

1. (a female) Versed in the fine arts.

ସୁମାର କଳା ସଙ୍ଗେ ଶସ୍ତ୍ରବଦ୍ୟ ଶିଖିଥିବା କଳାବତୀ ।
ଉପାକାଥ. ପଦାଢ଼ ।

୨ । ରସିକା, ଛଉଳୀ—

2. Jovial; amorous; witty (female)

୩ । ତୁମ୍ବୁରୁ ଗଜବୀଙ୍କ ଗଣା—

3. Name of the harp of Tumburu
Gandharba.

୪ । ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତା (ଶ୍ରୀ), ସୁଲକ୍ଷଣା—

4. Very graceful or charming (woman).

୫ । (ନାମ) ବାନ୍ୟକୁଳର ରାଜକନ୍ୟା ରାଜା ବୃଷଭାନୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ
(ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ରାଧିକା ଜନ୍ମ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ)—

5. Name of the wife of king Brūshabhānu
and mother of Rādhikā.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. A prostitute.

୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. A dancing girl.

(ଅର୍ଥମା—‘ମାଷ୍ଟ୍ରରକାବୁ’ ନାଟକ ।)

୩ । ମାଳଶାଢ଼ୀ—3. Blue cloth for female wear.

୪ । ଜଣେ ଅସ୍ତ୍ର (ନାମ)—

4. Name of a heavenly nymph.

ବାସଅଙ୍ଗରେ ଅଲଙ୍କାର, ବଡ଼ କଳାବତୀ ଦେବ ।

ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହ୍ୟଶକଳାସ ।

କଳାବତୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଭୂର୍ଜୀ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ; ସଂ. କଳା + ବୃତ୍ତ;)

Kalābatu କଳହାରୀ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବାରୁ)—ରେସମ ସୂତା

କଳାବତୁ ସହଜ କଳହାରୀ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ସୁନା ରୂପାର

କଳାବତୁ ଖୁବ୍ ବାଉଁଶ ସୂତା—Silken thread twisted

along with very slender gold or silver
threads by machine.

କଳାବଦାଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଦୁରେଇ କୋଳ (ଦେଖ)

Kalābadālīā Durei kolī (See)

କଳାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. କଳାବତ୍, ଭୂଲ ହି. କାଲ୍ଲେସ୍ତାଭ୍
Kalābanta = ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି)—

କଳାବନ୍ତ ୧ । କଳାବଦ୍ୟାକୁଶଳ—

କଳାବନ୍ତ 1. Versed or cultured in the elegant
arts.

୨ । ରସିକ—2. Gallant; witty, amorous.

୩ । ଶ୍ରୀମାନ୍, ଶ୍ରୀବନ୍ତ—

3. Fortunate, lucky.

୪ । ବିଶେଷ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ—

4. Beautiful, having auspicious signs on
the body.

୫ । ସଙ୍ଗୀତକୁଶଳ—5. Expert in music.

୬ । ଶିଳ୍ପନିପୁଣ—

6. Artistic, skilled in any art.

କଳାବାଇଁଶି—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଳଶ ମତ୍ସ୍ୟ, କିମ୍ବା ସଂ. କାଳ + ବାୟୁସ =
Kalābān̄ṣi ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ)—

କାଳବନ୍ଧି, କାଳବନ୍ଧୁ, ରୋହି ମାଛଠାରୁ ଛୋଟ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ କାଳ-
କାଳବୋମ୍ବ ବିଶିଷ୍ଟ ମାଛବିଶେଷ—

କୁଳିଶ A kind of fish; a kind of fresh-
water carp; Lubeo Calbasu;
Pomotis.

[ଦ୍ର—ଏ ମାଛର ପକ୍ଷୀ କଳା; ରୋହି ମାଛର ପକ୍ଷୀ ନାଲି; ଏ
ମାଛର ଓଠରେ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଓ ଦୁଇଟି ସାନ ନିଶ ଥାଏ । ଏ ମାଛ
ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

କଳାବାନ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (କଳା + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ବତ୍ସ; ୧ମା ୧ବ)—
Kalābān ୧ । କଳାବନ୍ତ (ଦେଖ)

(କଳାବତୀ—ଶ୍ରୀ) 1 Kalābanta (See)

ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

କଳାବାହୁତିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. କାଳ + ବାହାଟ = ମୃଗ, ଭୂଲ. ପ୍ରାଚୀନ
Kalābāhutiā ବଙ୍ଗଳା ବାହୁତିୟା)—

ବାଢ଼ିଆ କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ, ଏହାର ପିଠି କଳା ଏବଂ କଡ଼ି

କାଳାହିରା, ଓ ପେଟ ଧଳା; ଅଗ୍ନିରୁ ହରଣର ଶିବ ଥାଏ ମାତ୍ର

କରସାଧନ ମାଛ ହରଣର ଶିବ ନ ଥାଏ—

The black deer; the black antelope.

କଳାବିକ—ସଂ. ବି. (କଳ = ମଧୁର ଧ୍ଵନି + ଅବ ଥାଉ = ବହନ କରିବା +
Kalābika କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଇକ)—କୁକୁଟ—Cock.

କଳାବିହ୍ବିହ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—

Kalābitbit ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, କଳା କଟକଟି; ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା—
Very black; deep black.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ଏ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଜନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ସଂଯୋଜନା ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କଳାବିତ ନର—ଦେ. ବି—ଖୋରଥା ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ଲତା—
Kālābīṭi nai ବିଶେଷ, କାକମାର୍ଗ—A wild creeper;
କାକମାର୍ଗ Anamirta Cocculus (Haines)
କାକମାର୍ଗ

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଶୁଭରୁ ତନ୍ମୁମ୍ଭ ଲଭ ବାହାରେ ।]

କଳାବୁଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ + ବୋ ଧାତୁ = ବୁଝିବା; ବପନ
Kālābūḥ କରବା) —

ବେଉଁଷଣ ଦେବା ପରେ ଉଷଭ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯିବା
୭୮ ଅଙ୍ଗୁଳି ଭୂତ ଧାନ ଗଛ—
Sown paddy plants looking healthy and
black after puddling

କଳାବୁକୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳେୟକ) —

Kālābuku ୧ । କଳିଜା (ଦେଖ)
1. Kalijā (See)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A beloved person.

ହୁବେ ଲଗାଇ ବୋଇଲେ ତୁ ମୋ କଳାବୁକୁ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କଳା ବୁଢ଼ିଆଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—

Kālā buriāṇī A kind of bird.

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀ କଳା ରଙ୍ଗର ଶାଶୁଣୀ ପରି । ଏ ପକ୍ଷୀ ଉପରେ
ବହୁ ଭୂତ ଗଛରେ ବସା ବାଜି ପିଲୁ କରେ । ଏ ପକ୍ଷୀ ଦେଇ ଫୁଟି
ଭୁଜ । ଏହାର ବେକ ଲମ୍ବ ଏବଂ ଗୋଡ଼ା ମୋଟ ଓ ଡେଙ୍ଗା ।

ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଶୁଭ ଅଧରେ କଳା ବୁଢ଼ିଆଣୀ ବସା ବାଜି-
ଥିବା ଗଛ ମୂଳରୁ ଟିକିଏ ମାଟି ଆଣିଲା ବେଳେ ଯେବେ ସେ ପକ୍ଷୀ
ନ ବୋବାଏ ତେବେ ସେହି ମାଟିକୁ ତେଉଁରଥରେ ପୁରାଇ ପିକି
ଗେର କରବାକୁ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କେହି ଧରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କଳାବୁଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଧାନଗଛମାନ

Kālā buliā A kind of paddy plant after being

1. The black and glossy appearance of
paddy plants some days after puddling.

୨ । ଶୁଆଳ ବୟସ ବେଶୀ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ
ରେଖା କଣ୍ଠରେ ଗୁରୁପାଖରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା—
2. The appearance of a black line
round the neck of full grown parrots.

କଳାବେଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସଂ. କାଳ + ପୁଷ୍ପ; ଏମାନେ

Kālābēṭhiā କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଓ ଏମାନେ ଅନାବୃତ୍ତ ଦେହରେ
ରଥଟାଣିବା ବେଳେ ଏମାନଙ୍କର କଳାପିଠି ଦେଖାଯାଇ
ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଟାଣିବା
ନିମନ୍ତେ ନିୟୁକ୍ତ ପୁରୀରେ ବହୁକାଳରୁ ରହୁଥିବା ଶବର
ଜାତିବିଶେଷ—A caste of Śābaras who
have long settled in Puri and who are

employed in dragging the cars during
the Car festival.

କଳାବୋଇତ—ଦେ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପଟୁବସ୍ତ୍ର—

Kālābhōṭa 1. A silk cloth of black colour.

ହେଉ ପିନ୍ଧାଏ କଳାବୋଇତ, ଉଡେଇ ନଈର ଭୂତ ।

ଧୋରବାପା ଶିଶୁଗୀତ ।

୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୋଟା ସୂତା-ଲୁଗା—

2. A coarse black linen cloth.

କଳାବୁହ—ସଂ. ବି. (କଳା + ଭୁ ଧାତୁ = ପୋଷଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kālābhṛut କର୍ତ୍ତା) — ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon

୨ । ଶିଳ୍ପୀ—2. An artisan.

୩ । (ଏ ମସ୍ତକରେ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଧାରଣ କରବାକୁ) ଶିବ—
3. A name of Śiva.

କଳାମଇ—ଦେ. ବି—ବେଉଁଷଣ ପରେ ନୂଆତେର ମାରି ଧାନଗଛ ସବୁ

Kālāmai କଳାବର୍ଣ୍ଣ ଦେବା ଉଡ଼ାରୁ ତାହା ଉପରେ ଚଳାଇ ଦିଆଯିବା

ମଇ—A ladder drawn over the paddy-
plants after they are refreshed by pud-
dling.

କଳାମାଣିକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଳ + ମାଣିକ) — ୧ । କୃଷ୍ଣ—

Kālāmāṇika 1. Śrīkrushṇa

କାଳାମାନିକ ୨ । ଯଶୋଦାଙ୍କର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ବାସ୍ତବ୍ୟ

କାଳାମାନିକ ସଂବୋଧନ—One of the names by which
Jāsodhā was fondling Śrīkrushṇa.

ନନ୍ଦନବିଜ୍ଞାନ ତୁ ମୋ ଦରପ୍ରପସର ।

ଅକଳଭଜ ବାବୁରେ ହୃଦୟଦୃଢ଼ାବ । କଳାମାଣି କରେ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

[ଦ୍ର—ମାଣିକ ଶୁକ୍ଳ ଓ ଭୃକୁଳ, କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ କଳା
ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ବାସ୍ତବ୍ୟରେ ଏ ସଂବୋଧନ କରା ଯାଇଅଛି; ପ୍ରିୟ ଶିଶୁ
ପ୍ରତି ବାସ୍ତବ୍ୟ ସଂବୋଧନରେ ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ)

Kshirasamudra plant (See)

କଳାମୁଗ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ପୁଷ୍ପାତୁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୁଗ—

Kālāmuga A kind of black pulse; Phaseolus
kālāmuga Grandis. (Haine)

କାଳାମୁଗ

କଳାମେଘୀ—ଦେ. ବି—କଳାମେଘ ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର ଶାଢ଼ୀ—

Kālāmeghī A cloth of the colour of dark clouds;
worn by females.

ଦେ. ବିଶ.—କଳାମେଘର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

Of the colour of black cloud.

କଳାୟା—ସଂ. ବି. (କ = ବାୟୁ + ଲ = ପ୍ରଦଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—

Kālāya ମଟର ଜାତୀୟ ନାନାପ୍ରକାରର ଶସ୍ୟ—A name
applied to several kinds of leguminous
seeds or pulse like pea.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

[ଦ୍ର—ଏହା ତାଲି ହୁଏ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହାକୁ କଡାଲତାଲି କହନ୍ତି ।]

୨ । ମଟର—2. Peas

୩ । ବଡ଼ଗଣା (ଦରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

3 A large variety of oats.

କଲର—ବୈଦେ.—କ. (ଇଂ. କଲାର)—ବେକରେ ବେତାସିବା ପଟ୍ଟ—
Kalār Collar.

କଲାରଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସ. କାଳ + ରଙ୍ଗଧାତୁ)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Kalāraṅga Black colour.

କାଳରଂ ସ. ବ. —କାମଜୀବୀ—

କାଳାରଂ ଲusty pleasure, lustful sports.

କଲାରଥ—ଦେ. ବ. (ସ. କାଳ ଓ ରଜନ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି କଲାରଥ—
Kalārāṭha ଥିବାରୁ)—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ—
The Deity Jagannātha.

କଲାରଥ ଘର—ଦେ. ବ. —ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ଓ ଜଗମୋହନ
Kalārāṭha gharu ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ - The roofed
space or portico between the main
temple and the adjoining temple
of Jagannātha.

କଲାରଥ ଦ୍ଵାର—ଦେ. ବ. —୧ । ପୁରୀର ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ
Kalārāṭha dwāra ପ୍ରବେଶ କରିବାର କବାଟ—
1. The door leading into the main
temple at Puri.

୨ । ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଶେଷ ଦ୍ଵାର—
2. The door nearest to the image of
Bishṇu in a temple.

କଲାରଥ (ଇତ୍ୟାଦି) —ଦେ. ବ. —କଲାରଥ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kalārāṭha (etc) Kalārāṭha etc. (See)

କଲାରଥ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. —କଲାରଥ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kalārāṭha (etc) Kalārāṭha etc (See)

କଲାରଥ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. —କଲାରଥ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kalārāṭha (etc) Kalārāṭha etc (See)

କଲାରଥ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. —କଲାରଥ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kalārāṭha (etc) Kalārāṭha etc (See)

କଳା ଲିଭା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କି —କଳା ଘେନିବା (ଦେଖ)—
Kalā lāibhā Kalā ghemibhā (See)

କଳାଲପ—ସ. ବ. —୧ । (କର୍ମଧା; କଳ+ଆଲପ) ମଧୁସ୍ଵରାସ—
Kalālāpa 1. Sweet words.

୨ । ମଧୁର ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ଵନି—

2. Sweet inarticulate sound.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଭ୍ରମର—3. The large black bee;
the droning bee.

କଳାଲୁଣ—ଦେ. ବ. (ସ. କାଳ+ଲବଣ)—ଏକପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ
Kalālūṇa ଖନିଜ ଲବଣ—Black salt
କାଳହୁନ [ଦ୍ର—ଏହା ପଞ୍ଚଲବଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

କାଳାନ୍ତର

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ :—ମାଲ; କାଚୋଇବ,
କାଚସୌବଳ, କୃଷ୍ଣଲବଣ

କଳାଶିର—ଦେ. ବ. (ସ. କାଳ + ଶିର)—ପ୍ରହାର ବା ଗୁପ୍ତ ଯୋଗୁଁ
Kalāśira ବଳ ବା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ହେତୁରୁ ଶିରର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
କାଳାଶିରା ପ୍ରାପ୍ତି—A bruise.

କଳାହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ. —୧ । ପାକାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିକୁ ରୁଲ୍—
Kalāhāṇḍi ଉପରେ ବସାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ତହିଁର ପିଠିରେ
କାଳାହାଣ୍ଡି କଳାର ପ୍ରସ୍ତର ପଡ଼ିଥାଏ—1. A cooking pot on
which a layer of soot has set owing to
its having been set over fire.

୨ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଗଡ଼ଜାତବିଶେଷ—

2 Name of a feudatory state of the 1st
group in Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଛତ୍ତୀଶ ଗଡ଼ଜାତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ୧୯୦୫ ସାଲରୁ ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
ହୋଇ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠରେ ପାଟଣା, ସୋନପୁର,
ବାମନା ଓ ରେଭାଣୋଲ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରାଯାଇଅଛି । ଏହି
ରାଜ୍ୟ ଗଞ୍ଜାମର ପଶ୍ଚିମରେ ଓ ପାଟଣା ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ପୂର୍ବେ ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ
କେହି ରାଜା ଏ ରାଜ୍ୟ ଜୟ କରି ସେଠାରେ ରାଜତ୍ଵ କରିଥିଲେ ।
ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜାମାନେ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ୧୦୦୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ରାଜତ୍ଵ କରି ଶେଷ ରାଜା ଅସୁସ୍ଥ ହେବାରୁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ
ଜଣେ ରାଜପୁତଙ୍କୁ ଘରଜୋଇଁଆ କରି ରଖିଥିଲେ ଓ ସେ ଏଠାର
ରାଜା ହେଲେ । କଳାହାଣ୍ଡି ଅଧୀନରେ ୧୮ଜଣ ସାମନ୍ତରାଜା ଥିଲେ ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ—ଇତିହାସ ।]

୩ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ କଳାହାଣ୍ଡିରେ କଥିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା—
3. The form of Oriya language spoken
in the Kalāhāṇḍi feudatory state.

କଳାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘ—ଦେ. ବ. —କଳାହାଣ୍ଡି ପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମେଘ—
Kalāhāṇḍiā megha Very black cloud which
କାଳୀଘଟା brings a heavy shower of rain with it.

[ଦ୍ର—ଏ ମେଘ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମରୁ ଭଲ ଅପରାହ୍ଣ ଖୁବ୍ ବୃଷ୍ଟି
କରେ ।]

କଳାହାଣ୍ଡିଆ ତାଳ—ଦେ. ବ. —ପାପିଗଲେ ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା—
Kalāhāṇḍiā tāla ଯିବା ବଡ଼ ତାଳ ଫଳବିଶେଷ—
A sort of very black and big palm fruit.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନିମ୍ନର ଚେତେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାରୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିକେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଗୋଟିକେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

କଳି—ସ. ବି. (କଳି ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା=କର୍ତ୍ତୃ. ର)—

Kali ୧ । କଳିଯୁଗ, କଳିକାଳ, ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ସୃଷ୍ଟିର ଚତୁର୍ଥ ଯୁଗ (ଯୁଗ ଦେଖ)—1. The 4th age of the world according to the Hindu mythology; the present age of vice (see Yuga).

କଳିକାଳ ଉଦୟରେ ଚଢ଼ିତ ପାଲଟ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

୨ । ଦ୍ଵେଷ, ଶତ୍ରୁତା; ଅଦାଉତ—2. Enmity; grudge.

୩ । କଳହ—3. Quarrel.

୪ । ଯୁଦ୍ଧ—4. Fight; strife.

୫ । ଶୂର—5. Warrior; a hero.

୬ । ପୁଷ୍ପକୋରକ, କଳିକା, କଞ୍ଚ; କଞ୍ଚି—

6. An unblown flower; a bud.

୭ । ମଞ୍ଜୁ, ଗଜା, ନବପଞ୍ଜର କୋମଳ ପତ୍ର—

7. Tender shoots; new tender leaves.

୮ । ବାଦାଡ଼ା (ଗଛ ଓ କୋଳ)—

8. Belleric myrobalan (tree and berry).

୯ । ଦେବତାରୂପେ କଳ୍ପିତ କଳହାଦ—9. Strife; discord; quarrel and contention personified.

[ଦ୍ର—ଉଦ୍‌ବିଷ୍ୟ ପୁରାଣମତରେ ଏହାଙ୍କର ପିତା 'ହୋଧ', ମାତା 'ହୁଂସା', ଭଗ୍ନୀ 'ଦୁରୁକ୍ତି', ପୁତ୍ରଦ୍ଵୟ 'ଭୟ' ଓ 'ମୃଗୁ' ।]

ଦେ. ବି—ଗଳା; ଗଳଦେଶ—Neck.

କଳି—ଦେ. ବି—୧ । (ଆ କଳି=ଲେପନ; ଏହା କାନ୍ଥରେ ଲିପା Kali ଦେବାରୁ)—କଳିରୁନ, ସିପରୁନ—1. Slaked shell-lime; quicklime.

ସୁନିକିବୀ ୨ । (ସ. କଳି=କୋମଳପତ୍ର; ଏହାର ଆକାର କଳି କୋମଳପତ୍ର ପରି)—କୁର୍ତ୍ତୀର କାଣ ଓ ପକେଟ ପାଖରେ ବ୍ୟବହୃତା ତ୍ରିକୋଣ ବା ଚତୁଷ୍‌କୋଣାକାର ପୃଥକ ବସ୍ତୁ—2. Rhombus or triangle-shaped bit of cloth sewn to the corners of coats.

୩ । (ସ. କଳି=ମଞ୍ଜୁ) ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛର ଗଜା ବା ଶୁଖି-ମଞ୍ଜୁ—3. The tender dried shoots of Cannabis Indica or Indian hemp.

୪ । ନବମଞ୍ଜୁ; ଗଜା—4. Tender shoots.

୫ । କଳିକା; କଞ୍ଚ—5. Bud.

ପୁଷ୍ପ ପୂର୍ବ-କଳ ପୂର୍ବ କାଳକେ । ସାଧାରଣ—ମେଘଦୂତ ।

୬ । ଚନ୍ଦନ, କଳା, ସିନ୍ଦୂର, କସ୍ତୁରୀ ଆଦିର ସୁଗନ୍ଧ ଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଚର୍ଚ୍ଚାକରଣ—6. A sandal-paste mark on the brow tapering to a point.

ଅଞ୍ଜଳି କରଣ ନାସା ମୁଗ ମଦ କଲିଙ୍ଗ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । କମଣଃ ସବୁ ହୋଇ ପୁରୁଷ ହେବା ବସ୍ତୁ—

7. Things generally tapering to a point.

୮ । କେଶଭଙ୍ଗୀବିଶେଷ—

8. A coiffure arranged by making tapering locks.

୯ । କଥାରେ ଲଗାଇବା ଉପକଥା—

9. Addition to an original oral statement.

୧୦ । କଥାର ଭଙ୍ଗୀ ବା ଛଇ, ଶ୍ଳେଷାର୍ଥସୂକ୍ତ କଥା—

10. Witty talk, pun.

କଳିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କଳି)—

Kaliā କଳିଆ, କଳିହୁଡ଼ା; କଳହୁଡ଼ି—

ବାଗଡାଟେ Quarrelsome

ମାଗଡାଲୁ ସମ ଦୂରରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ନିପଟ କଳିଆ ।

(କଳେଇ—ଶୁ) ଭବାଇ ଶାବଳହୁ ।

କଳିଆ—ଦେ. ବି—କଳିୟୁକ୍ତ; କମଣଃ ସବୁ ହୋଇ ନିମ୍ନକୁ ଝୁଲିଥିବା—

Kaliā With parts hanging down and tapering to a point.

କଳିବାଳା

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—

କାଳିଆ, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶୁ—

Of black colour

କଳିଆ ଆଳୁ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଆଳୁବିଶେଷ—

Kaliā ṭalu A kind of wild yam.

କଳିଆ ଟରଟର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—

Kaliā tartar ଦ୍ଵିପତ୍ର କଳା; ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶୁ; କଳା-କଟ କଟ—Very black.

ବନ୍ଧୁ ଆଇର୍ଷ କଳିଆ ଟରଟର ପିନ୍ଧି ଆଇର୍ଷ ହଲଦିଆ ଗରଗର—ଶାବ ।

କଳିଆଣ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସ. କଳିଆଣ)—

Kaliāṇa ୧ । କଳିଆଣ; ମଙ୍ଗଳକାମନା—

1. Benediction.

୨ । ଆଶୀର୍ବାଦ—2. Blessing.

କଳିଆ ବଟବଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—

Kaliā baṭbaṭ କଳିଆ ଟରଟର (ଦେଖ)

Kaliā tartar (See)

କଳିଆର—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ କଢ଼ିଆଳ (ଦେଖ)

Kaliāra Bridle; reins.

କଳିଆର—ଦେ. ବି. (ସ. କଳି; ଏହା ଉପରେ କଳିକାସଦୃଶ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ

Kaliāri ହୋଇ ଥିବାରୁ)—

ହାତ ଖଡ଼ୁ ବା ବଳୟବିଶେଷ—କଢ଼ିଆଳ (ଦେଖ)

A kind of bracelet.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ମୋଟ ଓ ଗୋଟିଏ ପାଖ ସରୁ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ବାହୁଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲଗତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲଗତ’ ଦେଖିବେ ।

କଲି କାତିବା—ଦେ. କି—କଥା କହିବା ସମୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟଙ୍ଗ-
Kali kārdhibh ବାକ୍ୟ ଓ ଟୀକା ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କଥାକୁ
କଳିବେବକବା ବଢ଼ାଇବା—To lengthen a speech
କଳିନିକାଳନା by witticisms and commentaries

କଳିକାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଫ. କଳି +
Kalikāṇḍu କଣ୍ଡୁ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ କଳିହୃତ—
ବିଗଡ଼ାଟିଆ Very quarrelsome

କଳିକାଣ୍ଡୁ

କଳିକାଣ୍ଡୁ }
କଳିକାଣ୍ଡୁ }

କଳିକାତର—ଗ୍ରା. ବି. —କଳିକାତର (ଦେଖ)

Kalikātar Kalikatar (See)

କଳିକାଳ—ଫ. ବି. —କଳିଯୁଗ (ଦେଖ)

Kalikāla Kalijuga (See)

କଳିକାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କଳିଯୁଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ --

Kalikālīa 1. Relating to the 4th age of the
କଳିଯୁଗେବ creation.

କାଳିଯୁଗୀ ୨ । ଆଧୁନିକ—2 Modern.

(ଯଥା—ଏ କଳିକାଳିଆ ପିଲାଏ ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ମାନନା କରୁ
ନାହାନ୍ତି ।)

କଳିକ ବାଳା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କି.—(ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ, ଯେ
Kalikā bāṇā bāndhibh କୌଣସି ଘଟଣାରେ) କଳହ

କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—To be ready to
pick up a quarrel on some
justification or other.

କଳିକୋତର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—କଳିକୋତର (ଦେଖ)

Kalikotar Kalikatar (See)

କଳିକୋତରୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—କଳିକୋତରୀ (ଦେଖ)

Kalikotari Kalikotari (See)

ଶଶିର କଳିକୋତରୀ ଗୁଣ, ଅମାତ୍ୟ କଥା ତ ଆଗରୁ ଜଣା ଅଛି ।

ପାତାସ୍ତବ୍ୟ କାନ୍ତର ବାବୁ ।

କଳିଖୁଣ୍ଟିଆ ବେହେରା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଳହପ୍ରେୟ ମୁନି ନାରଦଙ୍କ

Kalikhaṇṭhiā beherā ପୁଅ—Name of a son of
Sage Nārada.

କଳିଗୋଳ—ଦେ. ବି. (ସହରର) (ଫ. କଳହପା. ଗୁଲ୍)—୧ । ବିଶେଷ

Kaligola କଳହ—1. Loud quarrel; strife.

ନ ହୁଅନ୍ତା ଏହି କଳିଗୋଳ ଘୋର—ଘାତାତ୍ୟ. କଳିକୋତର ।

ବିଗଡ଼ାଟିଆ ୨ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେବା କଳ ଓ ଚକ୍ରମତ

କ୍ଷମାହାସିଦ୍ଧା ଘୋଡ଼ିଆ—2. A quarrel amongst a
crowd; brawl; boisterous quarrel.

କଳିଙ୍ଗ—ଫ. ବି. (କଳି + ଗମ୍ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—

Kalinga ୧ । ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—ବୈତରଣୀ

ନଦୀଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ

ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ—

1. Name of an ancient kingdom in the
East Coromandel coast extending from
the river Baitarāpi to the Godābarī
river.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିବା ଓ କଳିଙ୍ଗ
ରାଜ୍ୟର ଅନେକ ଦାତା ଥିବା ମହାଭାରତରୁ ଜଣାପଡ଼େ ।
ମହାଭାରତର ଆଦିପର୍ବରେ ଅଛି ଯେ ଦୀର୍ଘତମା ରାଜ୍ୟ ଔରସରେ
ବଳିଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ସଦେଶ୍ୱାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଅଙ୍ଗ, ବଙ୍ଗ, କଳିଙ୍ଗ, ପୁଣ୍ଡ୍ର ଓ ସୁଲୁ
ଏହି ୫ ପୁଅ ଜନ୍ମି ୫ଟି ପ୍ରଦେଶରେ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ ଓ
ସେମାନଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା ।
ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଅଙ୍ଗ, ବଙ୍ଗ ଓ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟ ଏକସଙ୍ଗେ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ହୋଇଅଛି । ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଯେ ଏ ରାଜ୍ୟମାନ ପରସ୍ପର
ଲୁଗାଲଗି ଥିଲା । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ବୈତରଣୀ
ନଦୀ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଖାରବେଳଙ୍କ ଶିଳାଲିପିରୁ କଳିଙ୍ଗ
ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ । କେହି କେହି ଅନୁମାନ
କରନ୍ତି ଯେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପୁରୀ, କଟକ ଓ
ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ କଳିଙ୍ଗ ନାମରେ ଅଛନ୍ତି
ହୋଇଥିଲା । କାଳିଦାସଙ୍କ ରଘୁବଂଶରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ରଘୁଙ୍କ
ସୈନ୍ୟମାନେ କପିଣ୍ଡା (ମେଦିନୀପୁରର କଂସାର ନଦୀ) ପାର ହେବା
ପରେ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କଳିଙ୍ଗ ଆଡ଼କୁ ବାଟ ଦେଖାଇ
ଦେଇଥିଲେ ଓ ରଘୁଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ଗଙ୍ଗାମତ ମନ୍ଦେନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତ
ନିକଟରେ କଳିଙ୍ଗ ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୁରୁ କରୁଥିଲେ । ଯଦାତକ
ଶାସନପଦରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍କଳ, କୋଙ୍ଗଦ ଓ
କଳିଙ୍ଗ ଏହି ୩ଟି ରାଜ୍ୟ ଘେନି ଗଢା ଯାଇଥିଲା ଓ ଏହାକୁ
ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ କୁହାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଯଦାତକ ପୁରୁଷୋତ୍ତମମାନଙ୍କ
ଉପାଧି ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗାଧିପତି ଥିଲା ।

ବିନାୟକ ମିଶ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଇତିହାସ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨ୟ ବା ୩ୟ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ କଳିଙ୍ଗବାସୀମାନେ ପାରସ୍ୟ,
ଚୀନ, ଭକତ, ବ୍ରହ୍ମ, ଆସୀୟ, ଶ୍ୟାମ, ଯାବା ବାଲି ଓ
ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ (ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପସୂତ୍ର) ଆଦିରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ
କରି ସେଠାରେ କଳିଙ୍ଗ ସଭ୍ୟତା ଓ ଶିଳ୍ପ ବିସ୍ତାର କରୁଥିବାର
ପ୍ରମାଣ ତତ୍ତ୍ୱର ଦେଶର ଭଗ୍ନାବଶେଷ, ପ୍ରସ୍ତରଖୋଦିତ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ
ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁଅଛି । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀର ଉତ୍ତର
ସ୍ଥାନ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗ ଶିଳ୍ପର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଦେଖାଯାଏ ।
ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତର ଘଟଣାମାନ, ଶିବ, ବ୍ରହ୍ମା, ଦୁର୍ଗା, ଚଣ୍ଡୀ ଓ
ଗଣେଶ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ କଳିଙ୍ଗଶିଳ୍ପପ୍ରସୂତ ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ
ଭଗ୍ନାବଶେଷରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ
କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରମାନ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ସେହି ସମୟରେ ଯାବା,
ବାଲି ଆଦି ଦ୍ୱୀପରେ କଳିଙ୍ଗଶିଳ୍ପମାନ ଖୋଦିତ ହେବାର
ଅନୁମିତ ହୁଏ—ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନଉତ୍କଳ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

୨ । ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ—

2. The capital of the ancient kingdom of Kalīṅga

[ଦ୍ର—ଦ୍ରବ୍ୟବିଶୟ ମତରେ କଳିଙ୍ଗ ଗଙ୍ଗାମୁଖରୁ ୨୦୦ ବା ୩୦୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଶ୍ରୀକାକୋଲ ବା ଚିକାକୋଲ କଳିଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଜଣାପାଏ ଯେ କଳିଙ୍ଗ ତାମ୍ରଲିପି ନିକଟରେ ଥିଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉଲ୍ଲେଖ ।]

୩ । କଳିଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ ଲୋକ—

3. The people of Kalīṅga country.

୪ । କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାପୟିତା, ଦୀର୍ଘତମା ଓ ସୁଦେଶ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର, ବଳ—4 The founder of the kingdom of Kalīṅga

୫ । କଳିଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା—

5. The king of the ancient kingdom of Kalīṅga.

୬ । ମୁଣ୍ଡକରୁତ ପକ୍ଷୀ; ମୁନିଆ ଚଢ଼େଇ—6. A small bird, Munia; Forktailed Shrike (M. W.) Uroloncha Malabarica.

୭ । କୁଟଜ, ପିତାକୋରୁଆଲତା, ଗିରିମଞ୍ଜିକା—

7. A creeper, Wrightia Antidysenterica.

୮ । ପୁତ୍ରକରଞ୍ଜ ଗଛ, କଟୁକରଞ୍ଜ ବା ବରପୋଲଗଛ, ଗିଲ ଗଛ—8. Caesalpania bonducella (tree)

୯ । ଶିଘ୍ରାଶ ଗଛ—9. A tree; Acacia 'Sirissa.

୧୦ । ପସ ଗଛ—

10. The waved leaved fig tree.

ସ୍ୱ. ବିଶ. ପୁଂ—ଚତୁର—Clever; cunning (M. W.)

ପ୍ରାଦେ (ଗଙ୍ଗାମ) ବି (ନାମ)—କୃଷିଜ୍ଞ ଜାତିବିଶେଷ—
A caste of cultivators.

[ଦ୍ର—କଳିଙ୍ଗରେ 'କଳିଙ୍ଗ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଧାନ, ତେଣୁ ସେହିମାନେ କୃଷି କରି ଧାନ ଫସଲ ଆବାଦ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ 'କଳିଙ୍ଗ' କହନ୍ତି ।]

କଳିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସ୍ୱ. କଳିଙ୍ଗ)—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରୁ ଏ ଦେଶକୁ Kalīṅga

ଅଣାୟିବା ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ବଳଦ—
1. A breed of big bullocks imported from the Deccan.

୨ । ଦକ୍ଷିଣଦେଶରୁ ଆମେ ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗାଈ—

2. A breed of big cows imported from the Deccan.

ସ୍ୱ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନିତମିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—

1. A woman with beautiful tight and round hips; a beautiful woman (M.W.)

୨ । ତ୍ରିବୃକ୍ଷ; ତୁରପିତ୍ତଳ—

2. A creeper; Opomea Turpethum.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କଳିଙ୍ଗ ଦେଶ ଜାତ—

1. Pertaining to the Kalīṅga country.

୨ । ଦେଶୀ ବାହୁଷ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ପୁଷ୍ଟ (ବାହୁଷ)—

2. (calf) Bigger than country-calves.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଆମ ଗାଈ ଗୋଟିଏ କଳିଙ୍ଗ ବାହୁଷ ପକେଇଛି ।]

କଳିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ବଡ଼ କାଠ ଗଛ—

Kalichā A wild timber tree, Diospyrus Sylvatica (Haines)

[ଦ୍ର—ଏହା ୬୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ, ଏ ଗଛ ଫିଦୁମ୍ବ, ସାମ୍ବାଲ-ପରଗଣା, ଅନୁଗୁଳ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାହାଡ଼ ଓ ନଈକୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳ କୋଳ ପରି ।]

କଳିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କଳିଙ୍ଗ (ଦେଶ)—

Kalichā Kalichā (See)

କଳିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ସିପ ପୋଡ଼ା ହୋଇ ତହିଁରୁ ଉତ୍ତୁକ ଏକପ୍ରକାର Kalichina ଖୁବ୍ ଧଳା ରୁନ—Slaked lime, shell-lime; କଲିଙ୍ଗ fine white lime.

ଚୁନା; ଲଫେଡ଼ି (ଏହା ଘରର କାନ୍ଥ ସଫେଦ କରିବାରେ ଲାଗେ)

କଳିଙ୍ଗ—ବି (ସ୍ୱ. କାଲେୟ = ସବୁଜ)—୧ । ହୃଦୟ ନିକଟସ୍ଥ ବାମ Kalij ପାଖରେ ଥିବା କୋମଳ ମାଂସପିଣ୍ଡବିଶେଷ, କଳାବୁଲୁ—
କଲିଙ୍ଗା, କଲେଜା 1 Liver.

କଲେଜା ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦପିଣ୍ଡ—2. Human heart

୩ । ମର୍ମସ୍ଥାନ—

3. Most vital or vulnerable part of the body.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ—4. (figurative) Mind.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାହସ—

5. (figurative) Courage; spirit.

କଳିଙ୍ଗ କରତଳା—ଦେ. କି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବା, Kalij karatub ହୃଦୟରେ ପୀଡ଼ା ଦେବା—To affect or
କଲେଜା ହେତନା give pain to the mind.

କଳିଙ୍ଗ କରତ ହେବା—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହୃଦୟରେ ବେଦନା Kalij karatub heb ଅନୁଭୂତ ହେବା—Feeling of
କଲେଜାକ୍ରିନ୍ଦନା great mental pain.

କଳିଙ୍ଗ କାଟିବା—ଦେ. କି.—କଳିଙ୍ଗ କରତଳା (ଦେଶ)

Kalij karatub Kalij karatub (See)

କଳିଙ୍ଗ ଅଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(ଅଭିଳାଷିତ ବସ୍ତୁ—
Kalij thandā heb ଲାଭରେ) ମନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—

କଲେଜା ଠଣ୍ଡା ହେବା Being content or satisfied (on getting one's wish fulfilled.)

ସାମାନ୍ୟ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । 'ଅକ୍ଷର ୧ ୩' ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କଲିଜା ଅରବା—ଦେ. ବି—ହୃଦୟ ଧଡ଼ପଡ଼ ହେବା, ଛାତି ଅରବା;

Kalijā tharibā ଭୟରେ ଅସ୍ଥିରତା ଜାତ ହେବା—

କଲିଜା Palpitation of the heart due to sudden
tright; trembling with fear.

କଲିଜା ପାଣି ହୋଇଯିବା—ଦେ. ବି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦମ୍ଭ ଭାଙ୍ଗିଯିବା;

Kalijā pāṇi hojibā ଭୟରେ ହେବା—Being cowed

କଲିଜା ଓଡ଼ିଆ down with fear; shrinking with fear.

କଲିଜା ପାଟିଯିବା—ଦେ. ବି.—ଦମ୍ଭ ପାଟି ମରଯିବା—

Kalijā phāṭiyibā Dying of heart disease.

କଲିଜା—ଦେ. ବି.—ପଟି, ଚୂନାମିତ ଆସୁରଣ ବା ପରଦା—

Kalijā Mat; screen of reeds.

କଲିତା—ଫ. ବିଶ—(କଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଜ୍ଞାତ—

Kalita 1. Known; understood.

୨ । ଧୃତ—2. Held; taken.

କାମ କରେ କଲିତ କଲ୍ ଧୃତ ହୁଏ । ଶାନ୍ତିରାଜ୍ୟ ରସକଲ୍ଲୋ ।

୩ । ପ୍ରାପ୍ତ—3. Gained; acquired.

୪ । ଉପାଜିତ—4. Earned.

୫ । ଗଣିତ—5. Numbered; counted.

୬ । ପୃଥକ୍ କୃତ—6. Separated.

୭ । ବିଚାରିତ—7. Considered.

୮ । ବନ୍ଧ—8. Bound.

୯ । ଉକ୍ତ, କଥିତ—9. Spoken; said.

୧୦ । ଗୃହୀତ—10. Taken.

୧୧ । ଦୃଷ୍ଟ—11. Seen.

୧୨ । ହୁଷ୍ଟ—12. Delighted.

୧୩ । ଅଶ୍ରିତ—13. Dependent.

୧୪ । ଅନୁଗତ—14. Subservient.

୧୫ । ସୁନ୍ଦର, ମନୋହର—15. Graceful.

କଲିତ ବୋମଳ ବାହୁରାଓ ତା ପାଣି ।

ପ୍ରାଚୀ, ଶିଶୁଙ୍କର—ଉଷା ଅଭିଳାଷ ।

କଲିତକର—ଦେ. ବି.—(ସହଚର; ଫ. କଲି + ଆ. ତକ୍ତର)—

Kalitakarā ବିଶେଷ କଳିକଳିଆ—

ବ୍ୟଗଡ଼ା ଶାଢ଼ୀ Wordy fight; quarrel.

ମନାହାସିତା

କଲିତକର—ପ୍ରା. ବି.—କଲିତକର (ଦେଖ)

Kalitakarā Kalitakarā (See)

କଲିତକର—ପ୍ରା. ବି.—କଲିତକର (ଦେଖ)

Kalitatarā Kalitatarā (See)

କଲିତକର ସେତେ ବେଳେ ପିଣ୍ଡ । ମହାବେଦ. ମାକଣ୍ଡେସ୍ୱରଣ ।

କଲିଦୁରୁ—ପ୍ରା. ଦେ. (ପୁରୁ, ଖୋରଧା) ବି. (ସହଚର; ଫ. କଲି +

Kalidurū କୁଳ)—କଲିକଳିଆ—Quarrel.

(କୁଳିକାକୁମାରୀ ନଅରୁଣୀ ।)

କଲିଦ୍ରୁମ—ଫ. ବି—ବିଭୀକ ବା ବାହାଡ଼ା ଗଛ—

Kalidruma The Belericamyrabalan (tree).

[ଦ୍ରୁ—ନଳ ରଜାଙ୍କ ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶରୀର-
ଧାରୀ କଲି ଏହି ବୃକ୍ଷରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

କଲି ଧରବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫ. କବଳ + ଧୃ ଧାତୁ)—ବେଗବେଳେ

Kalī dharibā ଗୋରୁକୁ ଔଷଧ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ

ପାଟି ଉତ୍ତରେ ହାତ ପୁରାଇ ପାଟି ମେଲିକରି ଧରବା—

To hold the mouth of a cow or bullock
after opening it for administering
doses of medicine.

[ଦ୍ରୁ—ବେଗାକାନ୍ତ ଗୋରୁକୁ ଔଷଧ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ତାକୁ

ଭୂଇଁରେ ପକାଇଦେଇ ଲୋକେ ମାଡ଼ିବସନ୍ତି । ଜଣେ ଲୋକ ଦୁଇ

ହାତରେ ତା ଶିଂସକୁ ମାଡ଼ିବସେ, ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ଗୋରୁର

ପାଟି ଉତ୍ତରେ ହାତ ପୁରାଇ ପାଟିକୁ ମେଲି କରି ଧରେ । ତତ୍ତ୍ୱରେ

ଗୋରୁର ପାଟିରେ ଗୋଟିଏ ସରୁଆ ବାଉଁଶନଳ ସାହାଯ୍ୟରେ

ଔଷଧ ଭାଳି ଦିଆଯାଏ ।]

କଲିଧୋକଡ଼ି—ପ୍ରା. ବି.—କଲିମୁଣି (ଦେଖ)

Kalidhokardi Kalimuni (See)

କାଣି କଲିଧୋକଡ଼ି ହସ୍ତେ ନାରଦ ଚନ୍ଦ୍ର—ଧାରଳା ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

କଲିନ୍ଦ—ଫ. ବି. (କଲି + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—

Kalinda 1. The sun.

୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—

2. Name of a mountain.

[ଦ୍ରୁ—ଏହି ପର୍ବତରୁ ଯମୁନା ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବାର
କଥିତ ।]

ବହୁରୁପାୟେ କଲିନ୍ଦ ପର୍ବତ ବାଳକୀ

ବନ୍ଧୁଲେ ପଡ଼େ ଅଶ୍ରୁ ଗଲେ କାଳି କାଳି—ଉଷା ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୩ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ—

3. The Beleric Myrabolan (tree).

ଦେ. ବିଶ.—ଉର୍ବର—Fertile.

ଏକବକ୍ତ୍ର ପଦର ମାଣ ମହାଳ ଜମି ଭର କଲିନ୍ଦ—ପଦ୍ମାବତୀନାଥ. ଗବ୍ୟସ୍ତବ ।

କଲିନ୍ଦକନ୍ୟା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଲିନ୍ଦ + କନ୍ୟା; ଏହା କଲିନ୍ଦ

Kalindakanyā ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବାରୁ)—ଯମୁନା ନଦୀ—

The Jamunā river.

କଲିନ୍ଦଜା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଲିନ୍ଦ + ଜା ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ

Kalindajā + ଶ୍ରୀ. ଅ)—କଲିନ୍ଦକନ୍ୟା, ଯମୁନା ନଦୀ—

The Jamunā river.

କଲିନ୍ଦାନନ୍ଦିନୀ—ଫ. ଶ୍ରୀ.—କଲିନ୍ଦଜା (ଦେଖ)

Kalindanandini Kalindajā (See)

କଲିନ୍ଦକଳ୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର ନିକୃଷ୍ଟରେ ମାଧବ କରେ ସନ୍ତାପ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

କଲିନ୍ଦ—ପ୍ରା. ଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ତରବୁଜ—

Kalinda Watermelon.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଘେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ରାୟ	ଉଥ	କ	ଦ୍ଵ

କଳପ୍ରିୟ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କଳ ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର) —

Kalipriya କଳହପ୍ରିୟ—Quarrelsome.

ସ. ବି. —୧ । ନାରଦମୁନିଙ୍କର ନାମ—

1. A name of Sage Nārada.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ନାରଦ ରାଷି ସତ କଥାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଦ୍ଵିଅର୍ଥସ୍ଵରୂପ କରି କହି ଦେବତା ଓ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳ ରଖିଥିଲେ ।]

୨ । ବାନର—2. Monkey; ape.

କଳବର୍ଜ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ଵ, କଳ + ବର୍ଜ୍ୟ) —

Kalibarjya ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କଳପୁରରେ ଯେଉଁସବୁ କର୍ମ ବର୍ଜନୀୟ ବା କରବା ଉଚିତ ନୁହେଁ—

(acts) Prohibited to be done in the . Kali Age according to the Hindu Codes.

[ଦ୍ର—ଗୋମେଦ, ଅଶ୍ଵମେଧ, ଦେବର ଦ୍ଵାରା ନିଯୋଗ ବିଧିରେ ପୁତ୍ରୋତ୍ଥାପନ, ଶ୍ରାବଣରେ ପଶୁମାଂସ ଦ୍ଵାରା ପିଣ୍ଡଦାନ, ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା ସ୍ଵୀକାର, ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆଦି କଳଯୁଗରେ କରଣୀୟ ନୁହେଁ ।]

କଳିବା—ଦେ. କି. (ସ. କଳ ଧାତୁ = ଗଣନା କରିବା) —

Kalibā ୧ । କଳନା କରିବା, ଗଣନା କରିବା, ଇୟୁରୁ କରିବା—
କଳନାକରା 1. To count; to calculate.

ଅଟକଳନା ୨ । ମାପିବା; କଣ୍ଠିବା—
2. To measure; to fathom.

ଏକ ପରେ ଏକ ଶିଖା ତୋଳ କଳନ୍ତ କି ଗଗନର ସୀମା—ସ୍ଵାଧୀନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । ଉଦନ୍ତ ଦ୍ଵାରା ଦେଶର ଓ ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଠିକଣା କରିବା, ଉଦ୍ଘାତ—3 To reconnoitre.

୪ । ଗଭୀରତା ଆଦି ଗୁଣର କରିବାପାଇଁ ଅଙ୍ଗାଦି ଦ୍ଵାରା ଦରୁଣିବା—4. To feel, to sound.

୫ । କଳ କରିବା—5. To quarrel.

୬ । ମାଉଁଛୁଠିବା; ପ୍ରବଳ ହେବା—
6. To rise up, to be infatuated.

କାବକ ବଧ ଶୁଣିଣ କଲଲେ ବଇର—ସାରଳା ନହାବିରତ ।

୭ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା, ବିଚ୍ଛିନ୍ନବା—
7. To test; to examine

ମାର ପାତି ମରାବଳ ଶକ୍ତି କଳବାଦ—ବିଦ୍ୟାସୁର. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ଅନୁମାନରେ ଜାଣିବା, ଠଉରେଇବା—
8. To guess.

କାହିଁ ଅସୁଅଛି ସେ ବକଳଧନ କେହି ନ ପାରିଲେ କଳ—ସ୍ଵାଧୀନାଥ. ପାବନ ।

୯ । ଅନୁମାନ ଦ୍ଵାରା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବା, ଅଟକଳ କରିବା—

9. To estimate; to ascertain by guess.

ହଠେ ପୁରୁ ଅଭିଳାଷ, ହେବାକୁ ମୁଁ ପୁଣି ତୋଷ, କବରବ ଶୟନୁରୁ କଲଲ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

କଳିମଞ୍ଜି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କଦଳୀ + ମଞ୍ଜା) —ମଞ୍ଜା, କଦଳୀ ଗଛ
Kalimañja ମଞ୍ଜିର ଶୁକ୍ଳ କୋମଳ କାଣ୍ଡ—The kernel-
ଥୋଡ stalk inside the trunk of a plantain tree.

ଆର [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଭରକାଣ୍ଡ ଓ ରାଉତା କରି ଶିଆଯାଏ;
ଏହା ଶୁଳ ରୋଗ ଓ ମୁଣ୍ଡବୃଦ୍ଧିରେ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କଳିମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—କଳିମଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Kalimañja Kalimañja (See)

କଳିମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ସ. କଳ + ମଞ୍ଜା) —୧ । କଳହର ଅସଲ କାରଣ —
Kalimañji 1. The root cause of a quarrel; the
matter at issue.

୨ । କଳହ ଉତ୍ଥାପକ ବିଷୟ—

2. The seed of dissension.

କଳିମୁଣି—ଦେ. ବି—୧ । ନାରଦଙ୍କ କଳିବତ୍ସା—

Kalimuni 1. The proverbial wallet carried by
sage Narada and said to contain the
seeds of contention.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ଯେ ନାରଦମୁନି ଯେଉଁଠାକୁ
ଯାଉଥିଲେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଥିବା ମୁଣିଟିକୁ ଝାଡ଼ି
ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ କଳି ଲାଗୁଥିଲା ।]

୨ । କଳହପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A quarrelsome person.

କଳି ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି - କଳି ଧରିବା (ଦେଖ)

Kali mordibā Kali dharibā (See)

କଳିୟାର—ଦେ. ବି—କଳିଆର (ଦେଖ)

Kaliyara Kaliāri (See)

କଳିୟାର—ଦେ. ବି—୧ । ଲଗାମ—1. Bridle; reins of a
Kaliyāra horse.

୨ । ଘୋଡ଼ାର କଜେଇ—2. Horse's bit.

କଳିୟୁଗ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁପୁରାଣ ମତରେ ସୃଷ୍ଟିର ଚତୁର୍ଥ ବା ଶେଷ ଯୁଗ
Kaliyuga (ଯୁଗ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)

The 4th age of the creation according
to the Hindu mythology (See notes
under Jūga).

କଳିୟୁଗିଆ—ଦେ. ବିଣ—କଳିୟୁଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Kaliyugiā Relating to the Kali Age.

କଳିସୁଗେବ ‘ହୁଏ, ହୁଏ, ହୁଏ’ ଗାଥରେ କଳସୁଗି ଶୁରେ ।

କଳିସୁଗି ମଧୁସୂଦନ ବ୍ୟଙ୍ଗକବିତା ।

କଳିଳ—ସ. ବିଣ (କଳ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇଳ) —୧ । ଗହନ, ନିବିଡ଼—
Kalila 1. Dense.

୨ । ଯାହା ଭିତରେ ସହଜରେ ପ୍ରବେଶ କରି ହୁଏ ନାହିଁ;
ଦୂର୍ବେଦ୍ୟ—2. Impenetrable.

୩ । ମିଶ୍ରିତ—3. Mixed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରାଣୀର ଗୁରୁତ୍ବ ୧ ଭଲିତ ଅପର ଓ ମାଣ ୨ ଭଲିତ ଅପର ଓ ମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଣୀର ନାମ ନାହିଁ । ଅତୀତ ୧ ବା ୨ ଭଲିତ ଲାଗିବା ବା ମାଣୀକ ଶବ୍ଦ ଶୋକଲେ ଯେବେ ଏ ବ୍ୟାକୋପରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ଗୋଟି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଭଲିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣୀକ ଶବ୍ଦ ଲୋକବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'କା' ନ ଯେଲେ 'କା' ଶୋକଲେ, 'କୂ' ନ ଯେଲେ 'କୂ' ଦେଖିବେ, 'କଥୁ' ନ ଯେଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅକା' ନ ଯେଲେ 'ଅ' ଯେଲେ, 'କଳ' ନ ଯେଲେ 'କ' ଯେଲେ, 'କଲ' ନ ଯେଲେ 'କ' ଯେଲେ ।

କଲି ଲଗାଉବା—ଦେ. କି—କଲି କାଉଁରୀ (ଦେଖ)

Kali lagāubā Kali kārdhibā (See)

କଲିଷାଠି—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ସ. କଲିକାଳରେ ସାଧାରଣତଃ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ

Kalishathā କାଳ, ସାଠିଏ ବର୍ଷ—Sixty years, being the age-limit of a human being in the Kali Age.

କଲିହୁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ସ. କଲହପ୍ରିୟ)—କଲହୁଡ଼ା, କଲହପ୍ରିୟ—

Kalihū (କଲେହ—ଶ୍ରୀ)

କଲିହୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ସ. କଲହ)—କଲହପ୍ରିୟ—

Kalihurdā Quarrelsome, brawling

(କଲହୁଡ଼ା—ଶ୍ରୀ) ବସ୍ୟ ଥିବା ବେଳେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବଡ଼ କଲହୁଡ଼ା ।

ଧନାବମୋହନ. କଲ୍ଯାଣ ।

କଲିହୁର—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. —କଲିହୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Kalihurā Kalihurdā (See)

(କଲହୁର—ଶ୍ରୀ)

କଲି—ସ. ବି. (କଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ + ଶ୍ରୀ ଇ)—କଲକା (ଦେଖ)

Kalī Kalikā (See)

ସ. ବି—କଲ (ଦେଖ)

Kalī (See)

କଲି—ଦେ. ବି—୧ । କଲି (ଦେଖ)—

Kalī 1. Kali (See)

୨ । (ସ. କଲି, ଏହା କଲ ବା କଲପର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ଥିବାରୁ)
ଅତି ଶ୍ଳେଷ ଓ ସରୁ ନଡ଼ିଆ—2. Very small and slender cocoanut.

[ଦ୍ର—ଏ ନଡ଼ିଆ ଲମ୍ବରେ ୨୩ଈଞ୍ଚ ଓ ଏଥିର ବ୍ୟାସ ଏକ ଇଞ୍ଚ ବା ଅଧ ଇଞ୍ଚ ହୁଏ । ଏ ନଡ଼ିଆକୁ ଲୋକେ ନାସଦାନ ଓ ବୈଦ୍ୟମାନେ ବଟିକା ଓ ଚୁର୍ଣ୍ଣିଆଦି ରସ ବା ଦାନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

କଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ଭୁଲ. ବଂ କଲୁ, କୋଲୁ) ବି—ତେଲ—

Kalu Oil man by caste.

କଲୁଥା—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଲିକାନ୍)—୧ । କୌଶଳୀ, ଦାଉଁପୈତ-

Kaluthā ବାଲ—1. Artful; tactful.

୨ । ଯନ୍ତ୍ରଶୈଳରେ ଦକ୍ଷ—2. Mechanic; skilled in controlling machinery.

୩ । ଯେ ସୁବିଧା ଦେଖି କାମ କରେ—

3. Opportunist.

କଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଇତର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) ବି—ଏକପ୍ରକାର

Kalūā କୁଆ—A kind of crow.

କଲୁରି—ପ୍ରା. ବି (ସ=କାରବେଶ୍ଟି; କଲରର ସ୍ନେହପୂରକ ନାମ, କାହାଣୀରେ ବ୍ୟବହୃତ)—କଲର—A name for fondly calling kalarā memordica.

କଲୁରିଗଛ—ପ୍ରା. ବି (ସ୍ନେହପୂରକ ପ୍ରୟୋଗ, କାହାଣୀରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kaluri-gachha କଲରା ଲତାର ସ୍ନେହପୂରକ ନାମ—

A fond name for calling the memordica.

କଲୁରିଗଛ—ପ୍ରା. ବି (ସ୍ନେହପୂରକ ପ୍ରୟୋଗ, କାହାଣୀରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kaluri-gachha କଲୁରିଗଛ (ଦେଖ)—

Kaluri-gachha (See)

ଏଥାକ ମୋ କଲୁରିଗଛ, କଲୁରିଗଛ ମୋ ହୃଦୟ ଅନ୍ତ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗୀତ ।

କଲୁରିବେଣ୍ଟ—ପ୍ରା. ବି (ସ୍ନେହପୂରକ ପ୍ରୟୋଗ, କାହାଣୀରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kaluri-benta ୧ । କଲର ଫଳ—1 The hairy

memordica fruit.

୨ । କଲର ଫଳର ତେଜ—2 The stalk of the

memordica fruit.

କଳୁଷ—ସ. ବି (କଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଉଷନ୍)—୧ । ପାପ—

Kalūsha 1. Sin; guilt.

୨ । ମଳିନତା—2. Turbidity.

୩ । ମଇଳା, ମଳ—3 Dirt; impurity

୪ । ଅପବିତ୍ରୀକୃତ ଅବସ୍ଥା—4 Defilement

ସ. ବିଶ—୧ । ଅବିଳ, ଗୋଳଥ; ପକ୍ୱିଳ—

1. Turbid, muddy.

୨ । ମଳିନ—2 Dirty; foul.

୩ । କଷାଗ୍ନିତ, ଆରକ୍ତ—3 Discoloured, reddened.

୪ । ଅସମର୍ଥ—4 Unable

୫ । ଦୁଃସ୍ଥିତ—5 Grieved

୬ । ଗର୍ହିତ—6. Wicked.

୭ । ପାପୀ—7. Sinful.

୮ । କ୍ଷୁଦ୍ଧ—8. Afflicted; agitated.

କଳୁଷନାଶକ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କଳୁଷ + ନାଶି ଧାତୁ = ବିନାଶ କରିବା

Kalushanāśana + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅନ)—

(କଳୁଷନାଶକ—ଶ୍ରୀ) ପାପନାଶକ (ପରମେଶ୍ବର)—

One who makes sins vanish; eradicating

sins.

ସ. ବି. ପୁ.—ପରମେଶ୍ବର—An epithet of God.

କଳୁଷକାଶୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ.—କଳୁଷନାଶକ (ଦେଖ)

Kalushanāśī Kalushanāśana (See)

(କଳୁଷନାଶିନୀ—ଶ୍ରୀ)

କଳୁଷିତ—ସ. ବିଶ. (କଳୁଷ + ଶଜାତ ଅର୍ଥେ ଇତ)—

Kalushita ୧ । ମଳିନ; ମଇଳା—

1. Dirty; foul.

୨ । ମଇଳା ଦୋଇଥିବା—2. Befouled.

୩ । ପକ୍ୱିଳ—3. Muddy.

୪ । ଗୋଳଥ—4. Turbid.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	କୃ

* । ଅପବିତ୍ର—5 Impure

୬ । ଅରକ୍ତ, କଷାୟିତ—

6. Discoloured; reddened.

୭ । ଅପବିତ୍ରୀକୃତ—7 Defiled; tainted

୮ । ପାପଗ୍ରସ୍ତ—8. Beset with sin

କଲେଇ—ଦେ. ବି—କଲାଇ (ଦେଖ)

Kalei

Kalāi (See)

ଶଳା ଅଗାରେ କଲେଇ ଗଦାଦ ଅମୋଦ ସଙ୍ଗରେ ମିଶି ।
ବ୍ୟାଜ ଥି. ପାବନ ।

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କଲହସ୍ତିୟା (ଶ୍ରୀ)—

(କଳଥ—ପୁଂ) Quarrelsome (woman)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଝଡ଼ିପୋକ—

Ants with their wings developed in the rainy season.

କଲେଇ—ଦେ. ବି—କଲଇ (ଦେଖ)

Kalei

Kalāi (See)

କଲେଇଚୁଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kaleichunī କଲହୁଡ଼ି (ଶ୍ରୀ)—

Quarrelsome (woman)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ବିଚୟା (ଶ୍ରୀ)—

Adulteress; unchaste.

କଲେଇ ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଝଡ଼ିପୋକ—

Kalei poka Winged ants.

କଲେଇବଲେଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କଲବଲ (ଦେଖ)

Kaleibaloī

Kalabala (See)

କଲେଇ ମାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ମାଣ୍ଡିଆ—

Kalei māṇḍiā A kind of small round grain grown in autumn.

ମାଣ୍ଡିଆ ତଳେ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)

Notes under Māṇḍiā (See)

କଲେଇପୁଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କଲେଇଚୁଣୀ (ଦେଖ)

Kaleisunī

Kaleichunī (See)

କଲେକ୍ଟର—ବୈଦେ. (ଇଂ କଲେକ୍ଟର୍) ବି—

Kalektar ୧ । ଜିଲ୍ଲାର ଶାସନ ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
କାଲେକ୍ଟିବ 1. Collector; the executive head of

କଲକଟର a district.

୨ । ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—

2. A collector of rent.

[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ ବିକୃତ ଓ ଅବିକୃତ ହୋଇ ତଳେ । ଯଥା—
ତେପୁଟି କଲେକ୍ଟର; ଟାକ୍ସ କଲେକ୍ଟର; ସବ୍‌କଲେକ୍ଟର; ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍
କଲେକ୍ଟର ।]

କଲେକ୍ଟର—ଦେ. ବି. (ଇଂ କଲେକ୍ଟରେଟ୍)—

Kalektari ୧ । ଜିଲ୍ଲାର ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—

କାଲେକ୍ଟିବୀ 1. Collectorate; the office or court of
କଲକଟରୀ the Collector.

୨ । ରାଜସ୍ୱ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର ଦେବା କୋର୍ଟ—

2. Revenue court.

କଲେକଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି ଦଶ—ଧୀରେ ଧୀରେ (କଥା
Kalekale କହିବା)—Slowly (to speak).

କଲେଜ—ବୈଦେ. (ଇଂ. କଲେଜ) ବି—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚତମ
Kalej ବିଦ୍ୟାଳୟ—College.

କାଲେଜ

କାଲିଜ

କଲେଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁବନେଶ୍ୱର) ବି—

Kalejā କଲିଜା (ଦେଖ)—Kaliṇā (See)

କଲେଟର—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ଇଂ ବି—କଲେକ୍ଟର (ଦେଖ)

Kaleṭara

Kalektar (See)

କଲେଟର—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ଇଂ. ବି—କଲେକ୍ଟର (ଦେଖ)

Kaleṭari

Kalektari (See)

କଲେବର—ଫ. ବି (କାଲେ=ସାମ୍ୟରେ; ଶୁଦ୍ଧରେ + ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ;

Kalebara କମ୍ପା କଲ ଧାତୁ=ଆଦର କରିବା + କର୍ମ. ଏବର;
ଯାହାକୁ ଆଦର କରାଯାଏ)—

୧ । ଦେହ; ଶରୀର; ଗାତ୍ର—1 Body.

୨ । ଆକୃତି, ଆକାର—

2 Size; dimension; bulk.

୩ । ଦେବତାଙ୍କ ବିଗ୍ରହ—

3. The image of a Deity.

[ଦ୍ର—ବାର ବର୍ଷରେ ଥରେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କଲେବର
ବଦଳା ଯାଇ ନବକଲେବର ହୁଏ ।]

କଲେ ବଲେ କୌଣସି—ଦେ. କି. ବିଶ (ସ କଲ, ବଲ, କୌଣସି)—

Kale bale kauṣale ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ—At any
କଲେ ବଲେ କୌଣସି cost; any how; by any

କଲ ବଲ କୌଣସି means fair or foul.

କଲେରା—ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବି—ହାତ୍ତାବାହୁ, ଓଲ୍‌ହୁଠା, ବିସୂଧିକା—

Kalerā

Cholera.

କଲେରା [ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ରୋଗ ନୁହେଁ । ଏହା
ହିଜା ପ୍ରାୟ ୪୦୦।୫୦୦ ବର୍ଷ ତଳେ ଭାରତରେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖା

ଯାଏ । ଏ ରୋଗ ପ୍ରଥମେ କାଲିକଟରେ ଖ୍ରୀ. ୧୫୦୫ ରେ, ଗୋଆ

ଅଫ ଗୁାନରେ ଖ୍ରୀ. ୧୫୪୩-୧୫୮୯ ରେ, ବଟେରଥରେ ଖ୍ରୀ.

୧୬୨୯ରେ, ମାଲ୍‌ଜାରେ ଖ୍ରୀ. ୧୭୮୨ରେ, କରମଣ୍ଡଳ ଉପକୂଳରେ

ଖ୍ରୀ. ୧୭୯୭ରେ, ପଞ୍ଜାବ ଓ ବଙ୍ଗରେ ଖ୍ରୀ. ୧୮୧୧-୧୮୧୭ରେ,

ଭୂଷିଆରେ ଖ୍ରୀ. ୧୮୨୩ରେ, ଗ୍ରୋହ୍‌ଡି ଟେନ୍‌ରେ ୧୮୩୧ରେ,

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଣିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୋଣିକାରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଣିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ବ ମଲ୍ଲେ 'ଗାଘ' ଗୋଣିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ, ବା ୨ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, ଅଲବ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍ବର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ ।

ଉତ୍ତର ଆମେରିକାରେ ଖ୍ରୀ ୧୮୩୨ ରେ ଦେଖା ଦେଇ ଡକ୍ଟର ପୃଥ୍ବୀ ତମାମ୍ ବ୍ୟାପିଲ । କଲେଶ ରୋଗୀର ମଳ ଓ ବାନ୍ତି, ଉଷାକ୍ତ, ଏହା ଏକ ଦିନ ପରେ ଉଷାକ୍ତ ହୋଇ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ, ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପରେ ଏହା ଉଷାକ୍ତ ହୁଏ । ଏହାର କାଟାଣ୍ଡ ପାଣିରେ ମିଶି ପେଟକୁ ଗଲେ ଏହା ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ।

ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ—ପଖାଳ ଭାତର ତୋଡ଼ାଣି ବା ପାଣିକଣାରୁ ବୋହୁକା ପାଣି ପରି ଝାଡ଼ା ଓ ବାନ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ, କାତଗୋଡ଼ର ଶକ୍ତି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଓ ଘୋଳାବନ୍ଧା (ଶିରମର) ହୁଏ । ରୋଗୀର ପରମ୍ପରା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ରୋଗୀର ହୃମାଞ୍ଜ, ଶୀତଳ ଘର୍ମ, ସକ୍ରିୟତା (collapse), ଦେହର ଅଭ୍ୟନ୍ତରିକ ଜ୍ୱାଳା, ପିପାସା ଓ ସ୍ୱରରଙ୍ଗ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ; ଚକ୍ଷୁ କୋଟରଗତ, ହସ୍ତ ପଦ ଚର୍ମ ଲୁହ ଓ ମାଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରକାଳ—ବୃନ୍ଦ ଓ ଲଘୁଠା ସହଜା ବଞ୍ଚିଲା ଗୁଡ଼ ।]

କଲେଶ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର; ଭୂଲ. ହ. କଲେଷ) ବି—କ୍ଳେଶ—
Kaleśa Difficulty.

କଲେ—ଗ୍ରା. ବି.—କଲେଇ (ଦେଖ)
Kalai, Kaler (See)

କଲେଜ—ବୈଦେ (ଇଂ. କଲେଜ) ବି.—ଉପନିବେଶ—
Kalon Colony.

କଲୋନୀ
କଲୋନୀ

କଲ୍ପ—ସ. ବି. (କଲ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ମ. କ)—୧ । ଖଳ—
Kalka 1. Kneaded flour.

୨ । କାକ ଗଇ, କର୍ଣ୍ଣମଳ—

2. Wax of the ear.

୩ । ଛତୁଆ, ଦନ୍ତ ମଳ—

3. The tartar of the teeth.

୪ । ମଳ; ବିଷ୍ମ—4. Filth; dirt; nightsoil.

୫ । ଶିଳା—5. Sediment; dregs.

୬ । ଘୃତ ତିଳାଦିର ଶେଷ; କାଷ୍ଠ—6. The refuse or deposit of any fluid (e. g. oil) left in a pot.

୭ । ପ୍ରତାରଣା—7. Cheating; deceit.

୮ । ଦମ୍ଭ; ପୈର୍ଯ୍ୟ—8. Patience.

୯ । ଅହଂକାର—9. Pride; arrogance.

୧୦ । ମାଛ ପ୍ରଭୃତିର କାତି—

10. The scales of fish.

୧୧ । ଶିଳାପିଣ୍ଡ ଉଷଧ—

11. Pestled ingredients for medicine.

୧୨ । ବିଶ୍ୱତକ ବୃକ୍ଷ—

12. The Beleric Myrobalan tree.

୧୩ । ପାପ—13 Sin

୧୪ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଚୂନା—14 Powder

୧୫ । ଉତ୍ତରରୂପେ ପେଣା ଯାଇଥିବା ଅବଲେକ—

15. A paste.

୧୬ । ଭୂରଞ୍ଜ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଲେବାନ—

16. A scented article; Olibanum.

ସ. ବିଶ.—୧ । ପାପିଷ୍ଠ, ପାପାଶପ୍—1. Sinful.

୨ । ପ୍ରତାରକ—

2 Deceitful, cheating; fraudulent.

୩ । ଦଶାବାଜ୍ଞ, ଅବିଶ୍ୱାସୀ—

3 Faithless, treacherous

କଲ୍ପନ—ସ ବି (କଲ୍ପ + ଭବ. ବା ସ୍ୱାର୍ଥ. ଅନ)—୧ । ଶଠତା—

Kalkana

1 Deceit.

୨ । ମିଥ୍ୟା—2 Falsehood.

୩ । ଦଶାବାଜ୍ଞ; ଛଣକତା—3 Treachery.

୪ । (+ କର୍ମ. ଅନ)—କାଥ—4. Decoction.

କଲ୍ପ—ବୈଦେ. (ପା) ବି—୧ । କୃତ୍ରିମ ଅସ୍ତ୍ରାୟା ପ୍ରତିମାର ଗୁଳିଆ

Kalkā

ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଚକଚକିଆ ରଙ୍ଗତାର ବଡ଼ କଲଣ—
1. A piece of tinsel representing an upturned jar which adorns the arch over an image.

୨ । ଶାଲର କୋଣରେ କରା ଯାଇଥିବା ଆମୁଆ ସୂତାକର୍ମର

ଚିତ୍ର—2 Ornamental needle-work representing a mango in the corner of a piece of shawl.

କଲ୍ପି—ସ ବି (କଲ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କି)—କଲ୍ପି (ଦେଖ)—

Kalki

Kalki (See)

କଲ୍ପି ପୁରାଣ—ସ. ବି—ପୁରାଣବିଶେଷ—

Kalkipurāṇa

Name of a Hindu

mythological book.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନୁଭବବଦ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଏଥିରେ କଲ୍ପି-ଦେବଙ୍କର ବିବରଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।]

କଲ୍ପି—ସ. ବି. (କଲ୍ପ + ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର କଲୟଗର

Kalki ଶେଷାବତାର—The 10th and last incarnation of Bishnu in the Kali Age in which He will deliver the world from sin by destroying the wicked with his sword, riding on a horse.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ସହାର କରି ପୃଥ୍ବୀକୁ ପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ ବୋଲି କଲ୍ପିପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ।]

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କଲ୍ପା ବୈଦେ. (ଫା) କ —କଲ୍ପା (ଦେଖ)

Kalga Kalgi (See)

କଲ୍ପା —ବୈଦେ. (ଫା) କ —ପଗଡ଼ର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ରତ୍ନାବଳି ତୁଷଣ—
Kalgi The tiara or ornamented plate attached
to the Indian headdress in front.

କଲ୍ପ (ଦାତ୍ତ)—ଫ—୧ । ରଚନା କରିବା—1 To compose.

Kalp (root) ୨ । ବେଶ କରିବା, ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
2. To equip, to furnish.

କଲ୍ପ—ଫ କ (କୃପ ଧାତୁ = ପାରାଗ ହେବା + କର୍ମ. ଅ)—

Kalpa ୧ । ପୁରାଣମତେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକଦିନ ବା ଏକ ରାତ୍ରିର
ସମସ୍ତ, ୪୩୨୦୦୦୦,୦୦୦ ମାନୁଷ ବସ୍ତୁର; ଗୁଣିତ
ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ବର୍ଷ କାଳ—1. A cosmic period;
a day and night of Brahmā, correspond-
ing to a period of 43 billions and 20
millions of mortal years

ମହତ୍ତ୍ୱ ସ୍ଥଳ କାଳ ସେତେ, କଲ୍ପ ବୋଲଇ ଏ କବଚେ ।

କଳ୍ପାଧି କବଚେ ।

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀର ବସ୍ତୁସ ଶେତକାରାବଦ୍ଧ କଲ୍ପାଦି ୧୯୭
କୋଟି ୨୯ ଲକ୍ଷ ୪୯ ହଜାର ୨୯ ବର୍ଷ ଅଟେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର
ଗୋଟିଏ କଲ୍ପ ନିଦ୍ରା ହୁଏ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲେ ଗୋଟିଏ
କଲ୍ପ ତାଙ୍କର ଦିନ ହୁଏ ।]

୨ । ପ୍ରଳୟ—2. End or dissolution of the
creation after every Kalpa; the
all-destroying deluge according to Hindu
mythology.

୩ । ଧର୍ମସାଧନ ନିୟମ ବା ବିଧି—

3. Sacred precept or rule.

ଉତ୍ତମ କଲ୍ପେ ସୁସମାଧି, ବସଇ ଚିନ ଅଶ୍ୱମେଧ । କଳ୍ପାଧି. କବଚେ ।

୪ । ବୈଦିକ କର୍ମକାଣ୍ଡ ବିଷୟକ ନିୟମତତ୍ତ୍ୱ—

4. A body of Vedic rules; Vedic rites.

୫ । ଅଭିବ ପକ୍ଷେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଧି, ବିକଳ—

5. A prescribed alternative for a precept.

୬ । ସାଗରିୟା ଉପଦେଶକ ଓ କର୍ମକାଣ୍ଡ ବିଷୟକ ବେଦାଙ୍ଗ
ଗ୍ରନ୍ଥଗଣେଷ—6. Name of one of the six
Bedāṅgas treating of ceremonials or
sacred rites.

[ଦ୍ର—ବେଦର ୬ଗୋଟି ଅଙ୍ଗରୁ ଏହା ଏକତମ ।]

୭ । ଅଭିପ୍ରାୟ, ଇଚ୍ଛା—7. Intention; wish.

ଧାନେ ଚନ୍ଦ୍ରବ ବସ୍ତୁରୂପେ, ପୂଜା କରବ ମେଷବଲ୍ଲେ । କଳ୍ପାଧି. କବଚେ ।

୮ । (+ କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ) କଲ୍ପବୃକ୍ଷ; କଲ୍ପବଟ—

8. The legendary Banyan tree which
survives a Kalpa of 43 billions of years.

୯ । ୪ ଥର ମାଳାଜପ, ୪ ଥର ୧୦୮ ଟି ପ୍ରଭୁ ନାମ ମାଳା-
ଦ୍ୱାରା ଜପ -9. Telling of the Deity's name
4 × 108 times with the beads.

୧୦ । ସକଳ୍ପ; ପ୍ରତିଜ୍ଞା—10. Determination, resolve.

୧୧ । (ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ) ଦିଗେଷ୍ୟ ଦିଗେଷଣ ପରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ
ସ୍ୱରୂପେ ଉପହୃତ ଓ ତୁଲ୍ୟାର୍ଥ ରୂପାଏ, ପ୍ରାୟ ସମାନ—
11. A suffix implying similarity (but
with a degree of inferiority) when
added to a noun or adjective.

(ଯଥା—ପିତୃକଲ୍ପ, ମୃତକଲ୍ପ, ବିବିକଲ୍ପ ଓ ଗୁରୁକଲ୍ପ ।)

ଦେ. ବି—କଲ୍ପନା—Contemplation.

ଅକଲ୍ପଣା ନୃତ୍ୟ ସେ ଅଛ ତାଙ୍କ କଲ୍ପ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଗାଥା ।

ଦେ. ବିଶ —ଅସୀମ, ଅନନ୍ତ—Illimitable.

ସେ ମାଳ କଲ୍ପ ଶକ୍ତି ଥର, ଅନେକ ମାଳ ଚକ୍ତି ଛର ।

ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କଲ୍ପ ଆୟୁଷ —ଦେ ବିଶ (ପଦ୍ୟ) (ସ. କଲ୍ପାୟୁଷ)—

Kalpa āyusha କଲ୍ପାୟୁଷ, ଯେ ଏକ କଲ୍ପ ବଞ୍ଚନ୍ତି—

କଲ୍ପ ଅୟୁଷ ସିକ ଗଣେ, ଯହିଁ ଚମ୍ପା ଅନୁଷଣେ—କଳ୍ପାଧି. କବଚେ ।

କଲ୍ପକ—ଫ. ବି. (କୃପ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା, ପାରାଗ ହେବା +
Kalpaka କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ)—

୧ । ଭଣ୍ଡାର (ଶବ୍ଦମାଳା)—1. Barber.

୨ । କର୍ତ୍ତ୍ୱିକ; କର୍ତ୍ତ୍ୱିକ (ଭାବ ପ୍ରକାଶ)—

2. A kind of cake.

ସ. ବିଶ. ପୁ—୧ । କଲ୍ପନାକାଂକ୍ଷା—1 Imagining.

ଶୁଣ ହେ କଲ୍ପକ ନେନ ଏ ତରୁତ ରସି ।

(କଲ୍ପିକା—ଶ୍ରୀ)

ଭକ୍ତ. କୋଟିହାସସ୍ତବ୍ଧ ।

୨ । ଛେଦନକାଂକ୍ଷା—2 Cutting.

୩ । ରଚନା—2. Composing.

୪ । ଅଭିପ୍ରାୟ—4. Attributing.

କଲ୍ପଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କଲ୍ପନା)—

Kalpanā (etc) ୧ । କଲ୍ପନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

1. Kalpanā etc. (See)

ବସ୍ତୁରୂପେ ଚନ୍ଦ୍ରବ ଆଶୁ ତା କବି-କଲ୍ପଣା । ସ୍ୱାଧୀନାଥ ଉଷା ।

୨ । (ସ. କର୍ମଣ୍ୟ)—କଲ୍ପନା (ଦେଖ)

2. Kalpanā (See)

କଲ୍ପତରୁ —ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କଲ୍ପ = ଅଭିପ୍ରାୟ + ତରୁ)—

Kalpataru କଲ୍ପବଟ ୧ (ଦେଖ)

Kalpabata 1 (See)

ଦେ. ବି. ପୁ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—

A name given to males.

କଲ୍ପତରୁ ଦାନ—ଫ. ବି—ଦାନସାଗରେଇ ମହାଦାନବିଶେଷ—

Kalpataru dāna A kind of gift to Brahmins
laid down in Dāna Sāgara.

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ଖୋଣିଏ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାୟା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ବୃକ୍ଷ ଦକ୍ଷିଣା ସହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
ଦାନ କରାଯାଏ ।]

କଳ୍ପଦାତ୍ରୀ—ସ. ବ—ରଜ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବା ବୃକ୍ଷଦାନ—

Kalpādāha The Sankrānti of the month of
Āshādhā.

[ଦ୍ର—ଏ ସମୟରେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଦାତ୍ର ହେବା ଯୋଗୁଁ
ସମ୍ଭବତଃ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଭୂମି ଖନନାଦି କରାଯାଏ ।]

କଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ସ. ବ—କଳ୍ପବଟ (ଦେଖ)

Kalpadrūma Kalpabāṭa (See)

କଳ୍ପନ—ସ. ବ (କୃପ ଧାତୁ + ଭବ ଅନ)—

Kalpana ୧ । ମିଥ୍ୟା ରଚନା—

(କଳ୍ପିତ—ବିଶ) 1 Contrivance; fabrication.

୨ । ମିଥ୍ୟାକଳଙ୍କାରୋପ—2. False imputation.

୩ । ଉଦ୍ଭାବନ—3. Scheme; design; invention.

୪ । ନବନବୋଦ୍ଭାବନ ଶକ୍ତି—

4. Power of invention.

୫ । ସମ୍ଭାବନା; ମନରୁ କୌଣସି କଥା ଗଢ଼ିବା—

5. Imagination; fancy.

୬ । ସଂକଳ୍ପ, ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—

6. Contemplation; resolve.

୭ । ମାନସ; ମନର ଭାବ—7. Conception

୮ । ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ଅନୁମାନ—

8. (logic) Induction; inference; fancy.

୯ । ମନନ—9. Recollection.

୧୦ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—10. Power; capacity.

୧୧ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତି—11 Sufficiency.

୧୨ । (କୃପ ଧାତୁ + ଭବ ଅନ)—ଛେଦନ(ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—

12. Cutting.

୧୩ । (କୃପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ) ନାୟକାବେଶାର୍ଥ ଗଜ-
ସଜ୍ଜାକରଣ—

13. Fitting or equipping of an elephant
for a ride.

କଳ୍ପନା—ସ. ବ. (କଳ୍ପନ + ଆ)—୧ । କଳ୍ପନ (ଦେଖ)

Kalpanā 1. Kalpana (See)

(କଳ୍ପିତ—ବିଶ) ୨ । ରଚନା (ଅମରକୋଷ)—

2. Composition.

(ଯଥା—ପ୍ରବକ୍ତ କଳ୍ପନା ।)

ଦେ. ବି. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ମନର ଅସନ୍ତୋଷ—

1. Dissatisfaction.

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାନ କରିବା ସମୟରେ ମନର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା—

2. Want of frankness or sincerity while
giving away a thing.

୩ । ବାସନା, କାମନା—3 Desire.

ଅନ୍ୟ କଳ୍ପନା ନାହିଁ ମୋର, ଧ୍ୟାନ ସମୟେ ଭବୁଁ ପାର ।

କଳୋଥ ଗୁଣନିତ ।

କଳ୍ପନା କରିବା—ଗ୍ରା. କି. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ)—

Kalpanā karibā ୧ । ଆନୁରକ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷ ହେବା—

କଲ୍ପନାକରା 1. To be dissatisfied at heart.

କଲ୍ପନା କରଣା ୨ । କୌଣସି ଅଲଭ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଲାଭ କରିବା

ନିମନ୍ତେ ହୃଦୟରେ ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରିବା—

2 To inwardly hanker after an unattain-
able thing

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାନ କରିବା ସମୟରେ ମନରେ
ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ରଖିବା—

3 Not to be inwardly frank while giving
away a thing.

ଦେ. କି. (ସ. କଳ୍ପନା) ୧ । ଅନୁମାନ କରିବା—

1. To imagine.

୨ । ମନରେ ସଂକଳ୍ପ କରିବା—2. To conceive

୩ । ମିଥ୍ୟାରେ ରଚନା କରିବା—3 To contrive.

୪ । ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରିବା - 4 To plan.

୫ । ଅବାସ୍ତବ ପଦାର୍ଥକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ଭାବନା କରିବା—

5. To take an imaginary thing to exist.

କଳ୍ପନା କୁସୁମ—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ, କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା ଅନୁମିତ କୁସୁମ

Kalpanā kusuma କମ୍ପା କଳ୍ପନାରୁ ପ୍ରସୂତ କୁସୁମ)—

କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା ଅନୁମିତ ପଦାର୍ଥ, ଆକାଶକୁସୁମ; ଅବାସ୍ତବ
ବସ୍ତୁ—A flower of the skies; a freak of
fancy; a castle in the air; imaginary
thing; a thing having no actual existence.

କଳ୍ପନାକେଳି—ସ. ବ. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କଳ୍ପନା + କେଳି)—ଅବାସ୍ତବ

Kalpanākeḷi ଉତ୍ସବରେ କ୍ରୀଡ଼ା; କଳ୍ପନାର ଗୁଳନା—

A freak of fancy; a play of imagination.

କଳ୍ପନାକ୍ରୀଡ଼ା—ସ. ବ.—କଳ୍ପନାକେଳି (ଦେଖ)

Kalpanākrīḍā Kalpanākeḷi (See)

କଳ୍ପନାପ୍ରସୂତ—ସ. ବିଶ. (*ମା ଚନ୍ଦ୍ର, କଳ୍ପନା + ପ୍ରସୂତ)—

Kalpanā prasūta ୧ । କାଳ୍ପନିକ; ଅନୁମାନିକ, ଅବାସ୍ତବ—

1. Fictitious; imaginary; resulting from
fancy; having no existence in fact; born
of fancy.

୨ । କଳ୍ପନା ବା ଇଚ୍ଛା କରିବାପାଇଁ ଜାତ; ମାନସପ୍ରସୂତ—

2. Born according to one's desire;
miraculously born without conception in
the mother's womb.

କଳ୍ପନାଫଳ—ଦେ. ବି.—୧ । କଳ୍ପନାରୁ ପ୍ରସୂତ—

Kalpanāphala 1. Fancy compared to a fruit.

୧	କ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ନସନ୍ତରଣୀ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଈ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତରଣୀ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	୩	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଈ	ଋ

୨ । କଳ୍ପନା ଶକ୍ତି ଶୂଳନ ଜନିତ ବସ୍ତୁ—

2. The result of exercising one's power of imagination.

ଦେ. ବିଣ.—କଳ୍ପନାନ୍ତରୁପ ଫଳଦାନକାରୀ (ବୃକ୍ଷାଦି)—

(trees) Giving fruits according to one's desires

କଳ୍ପନା-ଫଳ ଚରଣେ

କଳ୍ପ ଅନ୍ତରାଳ ପଳମାନେ—ରୂପେ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚମୂଳ ।

କଳ୍ପନାସୁକ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ ବା ରୂପକ, କଳ୍ପନା + ସୁକ୍ୟ)—

Kalpanāsukya କଳ୍ପନାବିକାଶ, କଳ୍ପନାର ବହୁ ବିସ୍ତୃତି—
Domain of fancy; fiction.

କଳ୍ପନାଶକ୍ତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, କଳ୍ପନା + ଶକ୍ତି)—

Kalpanāśakti ୧ । ନବନବୋଦ୍ଭାବନ ଶକ୍ତି—
1. Inventive genius.

୨ । ଅନୁମାନ କରିବାର କ୍ଷମତା—

2. Power of imagination

କଳ୍ପନାସମ୍ଭୂତ—ସ. ବିଣ. (*ମୀ ଚତୁର୍ଥ, କଳ୍ପନା + ସମ୍ଭୂତ)—

Kalpanāsamhūta କଳ୍ପନାପ୍ରସୂତ (ଦେଖ)
Kalpanāprasūta (See)

କଳ୍ପନା ହେବା—ଗ୍ରା. କି. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟଣ)—

Kalpanā heba ୧ । ମନେ ମନେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
1. To be dissatisfied at heart.

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାନ କରି ମନରେ କୁଣ୍ଠା ବୋଧ କରିବା—2. To be dissatisfied after giving away a thing.

କଳ୍ପନୀ—ସ. ବି. (କୃପ ଧାତୁ + କରଣ ଅନ + ଶ୍ଚୀ. ଈ)—

Kalpānī କର୍ତ୍ତା, କର୍ତ୍ତୃ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Scissors.

କଳ୍ପପାଦପ—ସ. ବି.—କଳ୍ପଚତୁର୍ଥ (ଦେଖ)

Kalpapādapa Kalpataru (See)

କଳ୍ପପତ୍ର—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧାରୟ, କଳ୍ପସ୍ଥାୟୀ ବଟ)—

Kalpapatra ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନନ୍ଦନବାନନସ୍ଥ ଅଭିଷ୍ଟାଫଳଦ ବଟ—
୧. The Banyan tree of plenty in the garden of Indra, which showers anything an applicant desires when approaching it; a mythological tree of Indra's paradise supposed to grant all desires.

୨ । କଳ୍ପାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ ବଟ ବୃକ୍ଷ—

2. The deluge-surviving Banyan tree, sitting on which Visnu begins creation anew.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ମହାପ୍ରଳୟରେ ସମସ୍ତ ଜଗତର ଧ୍ୱଂସ ହେଲେ କେବଳମାତ୍ର ଏହି ବୃକ୍ଷ ବଞ୍ଚିରହେ ଓ ଏହା ଉପରେ ବସି ବିଷ୍ଣୁ ପୁନର୍ବାର ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।]

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମହାଦାତା ବ୍ୟକ୍ତି—

3. (figurative) A man of great liberality and munificence.

କଳ୍ପବୃକ୍ଷ—ସ. ବି.—କଳ୍ପବଟ (ଦେଖ)

Kalpabruksha Kalpabāṭa (See)

କଳ୍ପଲତା—ସ. ବି.—କଳ୍ପବଟ (ଦେଖ)—

Kalpalatā Kalpabata (See)

ଦେ. ବି.—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟବିଶେଷ—

A name of a legendary nymph.

କଳ୍ପସୂତ୍ର—ସ. ବି. (କଳ୍ପ = ବେଦୋକ୍ତ ବିଧି + ସୂତ୍ର)—ବୈଦିକ ବିଧି

Kalpāsūtra ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଶାସ୍ତ୍ର—
A manual of rituals, a manual of Vedic rules; a book laying down rules of conduct.

କଳ୍ପାନ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ; କଳ୍ପ + ଅନ୍ତ)—୧ । କଳ୍ପକାଳର
Kalpānta ଅବସାନ, ସୁଶାନ୍ତ—1. The end of time; end of a Kalpa.

ନିଶାନ୍ତମଣି କର, କଳ୍ପକାଳର ଚୋର, ହୋଇଥିବ କଳ୍ପାନ୍ତ କାଳ ଶବ୍ଦ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଶୋଭବନ୍ଧୁ. ନ. ଗୀତ ।

କଳ୍ପାନ୍ତଜୀବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କଳ୍ପାନ୍ତ + ଜୀବନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Kalpāntajīvi କଳ୍ପାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ (ଦେଖ)—
(କଳ୍ପାନ୍ତଜୀବୀ—ଶ୍ଚୀ) Kalpāntasthāyī (See)

କଳ୍ପାନ୍ତର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଅନ୍ୟ + କଳ୍ପ)—୧ । ଅନ୍ୟ କଳ୍ପ—

Kalpāntara 1. Another Kalpa or age of the earth's existence.

୨ । ଅନ୍ୟ ବିଧି—2. Another or an alternative precept.

କଳ୍ପାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କଳ୍ପାନ୍ତ + ସ୍ଥାୟୀନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Kalpāntasthāyī ୧ । ଚରସ୍ଥାୟୀ, ଅମର, ଅବିନାଶୀ—
(କଳ୍ପାନ୍ତସ୍ଥାୟୀ—ଶ୍ଚୀ) 1. Permanent; indestructible; living for ever.

୨ । କଳ୍ପକାଳର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ରହେ ବା ବଞ୍ଚେ—

2. That which lives to the end of a Kalpa; enduring till the end of time.

କଳ୍ପିତ—ସ. ବିଣ. (କୃପ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତୁ = କଳ୍ପି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Kalpita ୧ । ରଚିତ—1. Arranged; composed.

୨ । ଉଦ୍ଭାବିତ—2. Contrived; imagined;

fancied; invented; conceived.

ଯାହାର ଶେଷେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଷ୍ଟ୍ରାକୋଷରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାନ୍ତରେ ଚିତ୍ତେ ବସନ୍ତର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୩ । କଳ୍ପନା ସମୂହ; ଅନୁମାନିକ, ଅବାସ୍ତବ—

୩. Imaginary; fictitious.

୪ । ସଫାକରଣ — ୫. Accomplished; done; made.

୫ । ସଜ୍ଜିତ—5 Fitted, equipped; arranged; fashioned.

୬ । ଦତ୍ତ—6. Given away.

୭ । ଅବେଷିତ—7. Put on; fixed on; manipulated.

୮ । ନିଶ୍ଚିତ; ଅବଧାରଣ—

8. Ascertained; settled; arrived at.

୯ । କ—ଅବେଷିତାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ ହସ୍ତୀ—

Fully equipped elephant.

କଳ୍ପିବା—ଦେ. କି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. କଳ୍ପ ଧାତୁ)—୧ । ରଚନା କରିବା—

Kalpibā 1. To arrange; to compose.

କଳ୍ପା ୨ । ଅନୁମାନ ବା କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—

କଳ୍ପନା 2. To set up a thing by imagination; to devise.

୩ । କଳ୍ପନା କରିବା (ଦେଖ)

3. Kalpanā karibā (See)

୪ । ଆକାଂକ୍ଷା କରିବା—4. To desire; to wish.

ମୋହ ନିମିତ୍ତେ ରକ୍ଷା ଅଳ୍ପ, ବହୁତ କଳ୍ପେ ଭାର ମନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—5. To build; to construct.

ବାର ମଧ୍ୟେ ପୁର ପୁର ଶିଳ୍ପା ସେ.

ବାଦସ୍ଥଳ ଲକ୍ଷ କର କଳ୍ପ ସେ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୬ । ତୁଳନା କରିବା—6. To compare.

ଏଣୁ କଳ୍ପନ୍ତୁ ସାଧୁମନ, ମନସ୍ତେ ଯେଷେ ଚନ୍ଦନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୭ । ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବା—

7. To settle; to resolve.

କୃଷ୍ଣ ବସନ୍ତେ ଦୃଢ଼ ମନ, କଳ୍ପେଇ ଉତ୍ତର ନନ୍ଦନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୮ । ଜନ୍ମ କରିବା; ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—

8. To beget.

ତାହାଙ୍କ ଗରେ ରୁଷିଶା, କଳ୍ପିବେ ବହୁତ ସନ୍ତାନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୯ । ଚିନ୍ତା କରିବା—9. To think.

ଏମନ୍ତ ଉପେ କଳ୍ପ ରୁଦ୍ଧ, ଶୁଣ କହଇ ତାହା ମୁହିଁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କଳ୍ପି—ସଂ. କି. (କଳ୍ପ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ରଚକ—

Kalpī 1. Composer; maker.

(କଳ୍ପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବେଶକାରୀ—

2. One who furnishes; decorating.

୩ । (କ୍ଷୌରକର୍ମୀଦ୍ୱାରା ବେଶ କରିବାରୁ) ଚଣ୍ଡାଳ—

3. Barber.

ସଂ. କଣ୍ଠ—୧ । ଅବେଷଣକାରୀ—1. Designing.

୨ । ଉଦ୍ଭାବନକାରୀ—2. Contriving.

କଳ୍ପାଷ—ସଂ. ବି. (କଳ୍ପ + ମଷ ଧାତୁ=ହାନି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, କମ୍ପା)

Kalmasha କର୍ମ + ସୋ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯାହା

ପୁଣ୍ୟକର୍ମକୁ ନାଶ କରେ)—୧ । କଳ୍ପାଷ, ପାପ—

1. Sin; guilt.

୨ । କାଞ୍ଚି—2. Dregs, sediment (M. W)

୩ । ନରକର ଅଂଶବିଶେଷ—

3. A division of Hell.

୪ । ପାପଚିନ୍ତା—4 Sinful thoughts.

୫ । ମଇଳା—5 Dirt; filth.

୬ । କଳଙ୍କ—6 Taint; stain

୭ । ଦୋଷ—7. Fault; defect.

୮ । କରତର ତଳେ ଥିବା ହାତର ଅଂଶ—

8. The part of the hand below the wrist (M.W.)

ସଂ. କଣ୍ଠ—୧ । ମଳିନ—1. Dirty.

୨ । ପାପୀ—2. Sinful.

୩ । କଳଙ୍କିତ—3 Tainted; stained.

୪ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—4. Wicked.

ଦେ. ବି—ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ—

Slight fault; blemish.

(ଯଥା—ମୋ ରୋଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇ ନାହିଁ, ଟିକିଏ

କଳ୍ପାଷ ରହି ଯାଇଅଛି ।)

କଳ୍ପା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. (ଆର୍ୟ) ବି—କଳ୍ପା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kalmā (etc)

Kalmā, etc (See)

କଳ୍ପାଷ—ସଂ. ବି. (କଳ୍ପ + ମଷ ଧାତୁ = ହାନି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;

Kalmāsha

ସେ ଅର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ନଷ୍ଟ କରେ)—

୧ । ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ—1. Variegated colour.

୨ । ବ୍ରହ୍ମ କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ—

2. Brown colour; white and black colour.

୩ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—3. Black colour.

୪ । ରାକ୍ଷସ—4. Demon; goblin.

୫ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—

5. Name of a demon.

୬ । ନାଗବିଶେଷ—

6. Name of a mythological serpent.

୭ । ଅଗ୍ନି ବିଶେଷ—

7. Name of a sacrificial fire.

୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ; ଯମ—

8. Name of an attendant of the Sun-god, identified to be Jāma.

୯ । ହରିଣବିଶେଷ—9. A kind of deer (M. W.)

୧୦ । ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ନାମ—

10. Name of Śākyamuni in a former birth.

୧	କ	ଉ	ଋ, ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ,

ସ୍ୱ. ଧାରା—୧ । କବ୍ଧର, ବିଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଷ୍ଣୁ—

1. Variegated, black and white, multi-coloured.

୨ । ଉପଛପକଥା, ଟୋପିଟୋପିକଥା —2. Spotted.

କଲ୍ୟାଣକଣ୍ଠ—ସ୍ୱ. ବି ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, କଲ୍ୟାଣ = କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଷ୍ଣୁ +

Kalmāṣhakaṇṭha କଣ୍ଠ)—ମାଳକଣ୍ଠ; ଶିବ—

A name of Śiva.

[ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନକାଳରେ ବିଷପାନ କରିଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର କଣ୍ଠ ମାଳବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ଶିବଙ୍କର ଏହି ନାମ ।]

କଲ୍ୟାଣପାଦ—ସ୍ୱ. ବି ପୁଂ (ନାମ)—ରାଜା ସୌଦାସ—

Kalmāṣhapāda A name of king Saudāsa.

[ଦ୍ର—ବଣିଷ୍ଠପୁର ଶକ୍ତିଙ୍କ ଅଭିଷେକରେ ଏ ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ଏ କଲ୍ୟାଣନାମାଗରବାଣୀ ଶୁଣିବା ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ, ଏ ଇନ୍ଦ୍ରାକୁଳ ବଂଶଧର ।]

କଲ୍ୟାଣୀ—ସ୍ୱ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କଲ୍ୟାଣ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—

Kalmāṣhī ୧ । ପମଦଣ୍ଡିଙ୍କ ଛତୁଆ କାମଧେନୁ—

1. The speckled cow of sage Jamadagni which granted all desires (M. W.)

୨ । ନଦୀବିଶେଷ, ଯମୁନା ନଦୀ—

2. Name of a river; the Jamunā.

କଲ୍ୟା—ସ୍ୱ. ବି. (କଲ ଧାତୁ = ଗଣନା କରିବା + କର୍ମ ଯ)—

Kalya ୧ । ପ୍ରଭାତ, ପ୍ରାତଃକାଳ—

1. Daybreak, morning; early morning; dawn; morrow.

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2. Health (M. W.)

୩ । ଗତ କାଳ, ଗତ ଦିନ—

3. Last or previous day, yesterday.

୪ । ଅଗାମୀ କାଳ; ଅଗାମୀ ଦିନ—

4. Next or coming day; to-morrow.

୫ । ସୁସମ୍ବାଦ—5. Good news.

୬ । କଲ୍ୟାଣ; ଆଶୀର୍ବାଦ—

6. Benediction; blessing.

୭ । ମଧୁ, ମଦ—7. Honey; mead.

୮ । ମଦ୍ୟ—8. Spirituous liquor.

ସ୍ୱ. ବିଶ. ପୁଂ. (କଲ୍ୟା + ଯ)—୧ । ସଜ୍ଜିତ; ପ୍ରସ୍ତୁତ—

(କଲ୍ୟା—ଶ୍ଵୀ) 1. Arranged; equipped; fitted; furnished; ready for action or use.

୨ । ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସୁସ୍ଥ—

2. Healthy; sound; hale and hearty.

୩ । ଦକ୍ଷ; ଚତୁର—3. Clever; expert.

୪ । ସମର୍ଥ—4. Competent.

୫ । ଅତୁଲ୍ୟ—5. Excellent

୬ । କଲ୍ୟାଣକର—6. Benedictory; propitious.

୭ । ପୂଜିତ, ପବିତ୍ର—7. Hallowed; sanctified.

୮ । କାଲ, ବଧୂର, ବହୁର—8. Deaf.

୯ । ବାକ୍ ଓ ଶ୍ରବଣଶକ୍ତିବିହୀନ, କାଲ୍ ଓ ବୋବା—

9. Deaf and dumb.

ଦେ. ଅ. (ସ କଲ୍ୟ)—୧ । ସକାଳେ—

1. At daybreak.

୨ । ଅଗାମୀ କାଳ—2. Tomorrow.

କଲ୍ୟାଜଗ୍ଧି—ସ୍ୱ. ବି.—ପ୍ରାତରାଶ; ସକାଳ ଭୋଜନ—

Kalyajagdhī Morning meal; breakfast (M. W.)

କଲ୍ୟାପାଳ—ସ୍ୱ. ବି (କଲ୍ୟା = ମଦ୍ୟ + ପାଳ; ତୁଳ ହି. କଲ୍ୟାପ)—

Kalyapāla ଶୁଣି—Distiller and seller of spirituous liquor (M. W.)

କଲ୍ୟାବର୍ତ୍ତ—ସ୍ୱ. ବି. (କଲ୍ୟା + ବୃତ ଧାତୁ = ବର୍ତ୍ତମାନଥିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kalyabartta ୧ । ସକାଳ ଭୋଜନ—

1 Breakfast (M. W.)

୨ । କଲଶିଆ—2. Light meal.

୩ । ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟ —3. A trifle.

କଲ୍ୟା—ସ୍ୱ. ବି. (କଲ୍ୟା + ଅ)—୧ । ମଦ୍ୟ—

Kalyā 1. Spirituous liquor (M. W.)

୨ । ପ୍ରଶଂସା—2. Praise; eulogy (M. W.)

୩ । ଅର୍ଥଳା—3. Embellish myrobalan (M. W.)

କଲ୍ୟାଣ—ସ୍ୱ. ବି. (କଲ୍ୟା = ସୁସ୍ଥ + ଅର୍ଥ ଧାତୁ = ଦେବା, ଶକ୍ତ କରିବା +

Kalyāṇa କର୍ମ ଅ)—୧ । ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ; ହିତ—

1. Welfare; bliss.

୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Good fortune.

୩ । ସୁଖ—3. Happiness.

୪ । ସୁର୍ଣ୍ଣ—4. Gold.

୫ । ସମୃଦ୍ଧି—5. Prosperity; affluence.

୬ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—

6. Name of an air in Hindu music.

୭ । ଉପକାର—7. Benefit; good offices.

ସ୍ୱ. ବିଶ. —୧ । ଶୁଭଦ, ମଙ୍ଗଳକର; ଶୁଭକର—

1. Propitious; auspicious.

(କଲ୍ୟାଣୀ—ଶ୍ଵୀ) ୨ । ସୁସ୍ଥ—2. Well-off.

୩ । ସୁଖୀ—3. Happy.

୪ । ସାଧୁ—4. Good; honest.

୫ । ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ—5. Prosperous.

୬ । ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—6. Lucky; fortunate.

୭ । ଉପକାରକ—7. Beneficial.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭକ୍ତି ଅର୍ପଣ ଓ ମାନା ଏବଂ ଭକ୍ତି ଅର୍ପଣ ଓ ମାନା ମଧ୍ୟରେ ସତେଜ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଭକ୍ତି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାସ୍ଥର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଭକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଭକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାସ୍ଥର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧି’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

ଦେ. ବି — ୧ । ଶୁଭବାଞ୍ଛା, ଭୁକ୍ତବାଞ୍ଛା—

1. Benediction; good wishes.

୨ । ଅଶୀର୍ବାଦ—2. Blessing

୩ । ବୃଦ୍ଧ ବା ଭୁକ୍ତଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନମସ୍କାର କରିବା ଯୁବକ ବା ନିମ୍ନଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଭୁକ୍ତାରଣ କରିବା ଅଶୀର୍ବାଦ—3 A word of blessing uttered by a man of higher caste or older age to a man of lower grade while the latter makes obeisance to the former when they meet.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଶୀର୍ବାଦର ଅର୍ଥ—ତୁମ୍ଭର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ—
May you prosper.]

କଲ୍ୟାଣକର—ସ. ବିଣ (କଲ୍ୟାଣ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kalyāṇakara ୧ । ମଙ୍ଗଳକର—1. Calculated to do good; beneficial.

୨ । ମଙ୍ଗଳସୂଚକ—2. Auspicious; propitious.

କଲ୍ୟାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଶୀର୍ବାଦ କରିବା—

Kalyāṇa karibh 1. To bless.

କଲ୍ୟାଣକରା ୨ । ଅଶୀର୍ବାଦ ଭୁକ୍ତାରଣ କରିବା—

କଲ୍ୟାଣକରଣ 2 To utter benediction; to pronounce a blessing while meeting an inferior.

କଲ୍ୟାଣକୃତ—ସ. ବିଣ (କଲ୍ୟାଣ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତୃପ୍)—

Kalyāṇakṛut ୧ । ଶାସ୍ତ୍ରବିହତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—1. Following the precepts enjoined in the scriptures.

୨ । ଶୁଭକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—

2. Performing beneficial acts.

କଲ୍ୟାଣଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି—(କର୍ମଧା, କଲ୍ୟାଣ + ଚନ୍ଦ୍ର)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)

Kalyāṇachandra ଜନ୍ମରାଶି ଅନୁସାରେ ଭିତ୍ତିବିଶେଷରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପଡ଼ିବା ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ର—(Hindu Astrology) Auspicious position of the moon in respect of a person on certain lunar days.

[ଦ୍ର—ବୃଷ୍ଟିପଥରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବୃଦ୍ଧାଂଶୁ, ଏବଂ ଶୁକ୍ଳପଥରେ ବୃଷ୍ଟି, ପଞ୍ଚମ ଓ ନବମ ଚନ୍ଦ୍ର କଲ୍ୟାଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟେ । ଯେଉଁ ଭିତ୍ତିରେ କଲ୍ୟାଣ ଚନ୍ଦ୍ର ହୁଏ ସେ ଭିତ୍ତିରେ ଭକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମଙ୍ଗଳ ବା ଶୁଭ ଘଟେ ।]

କଲ୍ୟାଣପ୍ରଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କଲ୍ୟାଣ + ପ୍ର + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kalyāṇapṛada ୧ । ସୁସ୍ଥପ୍ରଦ; ଶୁଭକର; ମଙ୍ଗଳକର—
(କଲ୍ୟାଣପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Auspicious; beneficial; propitious.

୨ । ସମୃଦ୍ଧିଜନକ—2. Tending to bring

prosperity.

କଲ୍ୟାଣମୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କଲ୍ୟାଣ + ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥାଧେୟ ମୟ)—

Kalyāṇamaya ୧ । ମଙ୍ଗଳମୟ, ଶୁଭପୂର୍ଣ୍ଣ—1 Full of bliss.

(କଲ୍ୟାଣମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶୁଭକର—2 Beneficial.

୩ । ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ—3 Lucky, fortunate.

କଲ୍ୟାଣସ୍ପଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କଲ୍ୟାଣ + ଅସ୍ପଦ)—

Kalyāṇāspada ୧ । କଲ୍ୟାଣ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—

(କଲ୍ୟାଣସ୍ପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Deserving bliss or blessing.

୨ । ସାଦାକୁ କଲ୍ୟାଣ କରୁଥିବା—2 Blessed.

କଲ୍ୟାଣୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କଲ୍ୟାଣ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ମାଉସୀବୁଝ, ଛତା—

Kalyāṇī 1. A she-calf; a young cow.

୨ । ସ୍ୱରବିଶେଷ—2 Name of a musical air.

ସ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କଲ୍ୟାଣପ୍ରଦା, ଶୁଭ ଅନୁମୋଦନକାରଣୀ—

1. One (female) which brings prosperity.

୨ । ଶୁଭସୂଚକ—2. Propitious; blissful.

କଲ୍ୟାଣୀୟ—ସ. ବିଣ (କଲ୍ୟାଣ + ଯୋଗ୍ୟ ବା ଅଛୁ ଅର୍ଥରେ ଇୟ)—

Kalyāṇīya କଲ୍ୟାଣସ୍ପଦ (ଦେଖ)—
Kalyāṇāspada (See)

କଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି କରିବା—

Kalla (root) 1. To emit an inarticulate sound.

୨ । ଘୃଙ୍ଗା ହେବା, କଥା ନ କହିବା—

2. To be mute (M. W.)

କଲ୍ଲ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କଲ୍ଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kalla କାଲ; ବଧୂର—Deaf

(କଲ୍ଲ—ସ୍ତ୍ରୀ)

(କଲ୍ଲିତା—ବ)

କଲ୍ଲମୂକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୁଦ୍ଧ, କଲ୍ଲ + ମୂକ)—

Kallamūka ବଧୂର ଓ ମୂକ; କାଲ ଓ ଘୃଙ୍ଗା—

(କଲ୍ଲମୂକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Deaf and dumb.

କଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବଙ୍ଗାଳ, କଲ୍ଲ କର ମନ୍ଦାର୍ଥକ—

Kallā —ବାହାନା କରିବା)—ଅଲ; ବାହାନା—
Pretext; feigning.

କଲ୍ଲି—ସ. ଅ—ଆଗାମୀ କାଲ—

Kalli Tomorrow (M. W.)

କଲ୍ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. କଲ୍ଲି=ତେଲ) ବି—

Kallu ତେଲ—Oil man.

କଲ୍ଲୋଳ—ସ. ବି (କଲ୍ଲ ଧାତୁ=ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓଲ)—

Kallola ୧ । ମହାତରଙ୍ଗ; ତେଲ—
1. Billow; high wave.

କଲ୍ଲୋଳ ହେଉଛି ଅଲୋଳ । ମହାତରଙ୍ଗ ମାର୍ଗସ୍ଥେୟ ସ୍ୱରଣ ।

୨ । ସମୁଦ୍ର ତରଙ୍ଗଜନିତ ଗର୍ଜନ—

2. The roaring of the sea (due to waves).

୧	କ	ଉ	ର, ଋ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍

୩ । ଆନନ୍ଦ, ହର୍ଷ—୩ Joy; pleasure, delight.

୪ । ଶତ୍ରୁ—୪ An enemy.

* । ଖେଳକୁଦ, କୁଦାକୁଦ, ଖେଳରେ ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି—
୫. Gambol, recreation (M. W.)

ସ. ବଣ — ଶତ୍ରୁଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ—Hostile; inimical.

ଦେ. ବି—୧ । ଆନନ୍ଦ ଧ୍ବନି—

1. Exclamation of joy or delight.

୨ । କୋଳାହଳ—

2. Noise; brawling noise; tumult.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଆନନ୍ଦୋତ୍ସୁକ, ହର୍ଷୋତ୍ସୁକ, ହର୍ଷଗତ-
ଗତ—1. Overjoyed; delighted, dancing
with joy, elated with joy.

୨ । କୋଳାହଳମୟ—2 Resounding with brawling
sound; filled with reverberating
sound; tumultuous.

କଲ୍ଲୋଳମୟ—ସ. ବିଶ. (କଲ୍ଲୋଳ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ମୟ)—

Kallolamaya କଲ୍ଲୋଳତ (ଦେଖ)
Kalloṭita (See)

କଲ୍ଲୋଳିତ—ସ. ବିଶ (କଲ୍ଲୋଳ + ଫଳାତାର୍ଥେ. ଇତ)—

Kalloṭita ୧ । ତରଙ୍ଗାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Billowy.

୨ । ତରଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ଅଲେଖିତ—

2. Full of waves; agitated.

କଲ୍ଲୋଳିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କଲ୍ଲୋଳ + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kalloṭinī ୧ । ନଦୀ—1. River.

୨ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ନଦୀ—

2. A surging stream (M. W.)

କଲ୍ଲୋଳିତା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—

Kalloṭibhā ୧ । ହର୍ଷ ବା ଆନନ୍ଦରେ ଉତ୍ସୁକ ବା ଗର୍ବଗତ
ଦେବା—1. To be overjoyed; to be
elated.

୨ । ହର୍ଷକୋଳାହଳରେ ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ଦେବା—

2. To resound or reverberate with sounds
of joy.

ଅନନ୍ଦେ ସେ ବୁଦ୍ଧେ କଲ୍ଲୋଳିନୀ ବୁଦ୍ଧ-ରାଜନଗର । ବ୍ୟାକାଥ. ଶ୍ଳୋ ।

୩ । ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିବା—

3. To dance with joy.

୪ । ଆନନ୍ଦରେ କୋଳାହଳ କରିବା—

4 To raise a cry of joy.

କଲ୍ଲ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କହ୍ନା (ଦେଖ)

Kalhā

Kalhā (See)

କଲ୍ଲାର—ସ. ବି.—କହ୍ନାର; ଧଳା କର—

Kalhāra

White water-lily.

କଲ୍ଲିଆ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ.—(ସ କଲହ)—କଲହତା, କଲହପ୍ରିୟ—
Kalhīā Quarrelsome.

(କଲ୍ଲେଇ—ଶ୍ରୀ)

କଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଗମନ କରିବା—

Kaś (root) 1. To go.

୨ । ବଧ କରିବା—2. To kill

୩ । ଶବ୍ଦ କରିବା—3 To sound.

୪ । ଆଘାତ କରିବା—4 To strike

* । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—5 To punish.

କଶ୍—ବୈଦେ. (ଫା) ବିଶ (ଫା. କଶ୍, ଭୂଲ. ସ = କର୍କଶ)—ଉଡ଼ି

Kaś ହୋଇ ଚପି ହୋଇ ଦେହରେ ବସିଥିବା, ଘେଷ୍ଟ, ଦୃଢ଼—

କଞ୍ଜ Tight tightly fitting.

(ଗାଁ—ବିପକ୍ଷତ) (ଯଥା—ଏ ଜୋଡ଼ା ମୋ ଗୋଡ଼କୁ ଭାରି କଞ୍ଜ
ହେଉଛି, ଏ ଚୂଡ଼ା ସାଥୀନାଶୀଙ୍କ ହାତକୁ ଖୁବ୍ କଞ୍ଜ
ହେଲା ।)

କଶ୍‌କଶ୍—ଦେ. ଅ—ଶ୍ରେଣୀ ଅକ୍ରମଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟାଧିଯୁକ୍ତ ବା ବ୍ୟାଧିକୁ

Kaśkaś (ଶରୀର)—(body of a person) Feeling

କଞ୍ଜ languid before the attack of a disease.

କଞ୍ଜମୟ, ମାନ୍ଦା

[ଦ୍ର—କ୍ଷୁଦ୍ର ଅତି ଅକ୍ରମଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେହ ଉଡ଼ିମୋଡ଼ି
ହୁଏ ଓ ଆଲସ୍ୟ ବୋଧ ହୁଏ; ଏହାକୁ ଦେହ କଞ୍ଜକଶ୍ ଦେବା
କହନ୍ତି ।]

କଶ୍‌ମଶ୍—ଦେ. ଅ.—କଶ୍‌କଶ୍ (ଦେଖ)

Kaśmaś

Kaśkaś (See)

କଶ—ସ. ବି. (କଶ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ, ସେ କମ୍ପକୁ

Kaśa ଗମନ କରେ)—୧ । ଜଳ—1. Water.

୨ । ଶୁଭ୍ରକ, କୋରଡ଼ା—2. Whip, thong (M. W.)

କଶା—ସ. ବି.—(କଶ୍ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା + କରଣ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kaśā ୧ । ଶୁଭ୍ରକ, କୋରଡ଼ା—1. Whip; thong.

୨ । ଲଗାମ—2. The rein of a horse; bridle.

୩ । ଦଉଡ଼ି, ସୁରୁଲ—3. String; rope (M. W.)

୪ । ଶୁଭ୍ରକ ମାଡ଼—4. Whipping; flogging
(M. W.)

* । ମୁହଁ; ପାଟ—5. Face; mouth (M. W.)

୬ । ଗୁଣ—6. Quality. (M. W.)

ଦେ. ବି.—କଶା (ଦେଖ)

Kashā (See)

କଶାଲ—ଦେ. ବି.—(ସ. କଶିଣା)—ମେଦିନୀପୁରର ନଦୀବିଶେଷ, କଂସାର

Kaśā

ନଦୀ—The Kaśāi river in

କମାହି

Midnapur.

(ଯଥା—ଏହା ପୁରୁଲୀଆ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବାହାର ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ
ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହା କୁଳରେ ମେଦିନୀପୁର ନଗର ଅବସ୍ଥିତ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପକ୍ଷରେ ପୁରୁଷ ୧ ଚକ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚକ୍ର ଥିବାର ଅର୍ଥ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତୀତ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଥିବାର କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୃଷ୍ଣ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୃଷ୍ଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଧ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଧ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଳକା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଳକା’ ଦେଖିବେ ।

କଣାଘାତ—ସ. ବି. (୩ୟା ଚକ୍ର, କଣା + ଅଘାତ) ଗୁରୁକ ମାତ୍ର—

Kaśāghāta Flogging, whipping, a cut with the whip.

କାଶିଲ୍ଲ ଚୋର କଣାଘାତେ ଶିଖି

ଦେବ ନ ଚରଇ ନର-ଭୁଞ୍ଜି କା । ବ୍ୟାଧାଧ ଚଳିବା ।

କଣାକପାତ—ସ. ବି. (୩ୟା ଚକ୍ର, କଣା + କପାତ)—

Kaśānipāta ଗୁରୁକପାତ ପ୍ରହାର—

Blow or stroke with a whip (M. W.)

କଣାର୍ହ—ସ. ବି. (କଣା + ଅର୍ହ ଧାତୁ = ଯୋଗ୍ୟ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ.)

Kaśārha ଅ)—ଗୁରୁକମାତ୍ର ଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ, କଣାଘାତ-ପୋଷ୍ୟ—Fit to be whipped; deserving a whipping.

କାଶିପୁ—ସ. ବି. (କଶ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ପୁ, ନିପାତନ)—

Kaśipu ୧ । ଖୋରାକପୋଷାକ, ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର, ଗ୍ରାସାକ୍ତାଦନ—

1. Food and raiment; maintenance.

୨ । ଶଯ୍ୟା—2 Bed, bedding.

୩ । ଅସନ—3. A seat, stool.

୪ । ଗଦ—4. Cushion; mattress (M. W.)

୫ । ମୁଲୁରୁ, ମସିଣା—5. Mat (M. W.)

୬ । ଢଳିଆ—6. Pillow (M. W.)

୭ । ଖଟ—7. Couch (M. W.)

୮ । ଖାଦ୍ୟ—8. Food (M. W.)

୯ । ପରିଚ୍ଛଦ, ପୋଷାକ—9. Clothing (M. W.)

କଶେରୁ—ସ. ବି. (କ = ଜଳ; ବାୟୁ + ଶ୍ଚ ଧାତୁ = ହିଂସା କରିବା +

Kaśeru କର୍ତ୍ତୃ. ରୁ)—୧ । ପୃଷ୍ଠସ୍ଥି; ମେରୁଦଣ୍ଡ, ମେରୁଦଣ୍ଡ—

1. Backbone; vertebra.

୨ । କେଶୁରନାମକ ଜୂଣବିଶେଷ—

2. A kind of grass; Scirpus Kysoor.

[ଦ୍ର—ଏହା ମୁସ୍ତାଦି ବର୍ଣ୍ଣର ଜୂଣବିଶେଷ; ବଡ଼ ତାଳ ପରି ଗୁଳ୍ମ । ଏହାର ପତ୍ର ଗଛର ମୂଳରେ ହୁଏ । ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଭୂଇଁରୁ ଗଜା ମାରେ । ଏହାର ମୂଳ ତଳେ ଯେଉଁ ଗୋଲକ ବା କନ ହୁଏ ତାକୁ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି । କେହି କେହି ଏହାକୁ କୈବର୍ତ୍ତି ମୁସ୍ତକ (କେଉଟିଆ ମୁଥା) କହନ୍ତି ।]

୩ । ଜମୁନ୍ଦୀପ (ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତବର୍ଷ)ର ନଅ ଭାଗର ଏକତମ—

3. One of the nine divisions of ancient India.

କଶେରୁକ—ସ. ବି. (କଶେରୁ + କ)—ମେରୁଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ (ପ୍ରାଣୀ)

Kaśeruka Vertebrate (animal).

ସ. ବି—କଶେରୁ ୨ (ଦେଖ)

Kaśeru 2 (See)

କାଶ୍ଚନ—ସ. ସବ୍. ପୁଂ. (କଶ + ଚନ)—୧ । ଯେ କେହି (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kaśchana 1. Any person (male).

(କାଚନ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୋଣସି (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(କଣ୍ଠନ—କ୍ଳୀବ) 2 Some one (male)

କାଶ୍ଚିତ—ସ. ସବ୍. ପୁଂ. (କଶ + ଚିତ)—କଣ୍ଠନ (ଦେଖ)—

Kaśchit Kaśchana (See)

(କାଚିତ—ସ୍ତ୍ରୀ)

(କାଶ୍ଚିତ—କ୍ଳୀବ)

କାଶ୍ମଳ—ସ. ବି. (କଶ୍ ଧାତୁ = ଅଘାତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ମଳ)—

Kaśmala ୧ । ମୁର୍ଚ୍ଛା, ମୋହ—1. Fainting, swoon.

୨ । ଅବସାଦ—2 Stupelaction; lumbheartedness; depression of spirits.

୩ । ନିରାଶ—3. Despair.

୪ । କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତତା, ଭାବରା, ସ୍ତବ୍ଧତା—

4. Consternation; bewilderment.

୫ । ଭୁଲ୍ଲୁର, ବ୍ୟସନ—

5. Wantonness; wickedness

୬ । ପାପ—6. Sin.

୭ । ଶ୍ଯରୁତା—7. Timidity, pusillanimity.

୮ । ଅପବିତ୍ରତା—8 Impurity.

ସ. ବି. ପୁଂ.—୧ । ପାପ—

(କଶ୍ମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Sinful; sinning.

୨ । କୁସ୍ଥିତ—2. Ugly.

୩ । ମଳିନ, ମଇଳା—3. Dirty; foul.

୪ । ଅପବିତ୍ର—4. Impure.

୫ । ଶ୍ଯରୁ—5 Timid; pusillanimous.

୬ । ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ—6. Stupefied; dejected.

କାଶ୍ମୀର—ସ. ବି.—କାଶ୍ମୀର ଦେଶ—

Kaśmīra Kashmere country.

କାଶ୍ମୀରଜ—ସ. ବି. (କାଶ୍ମୀର + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏ କାଶ୍ମୀର

Kaśmīraja ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ)—ଜାଫ୍ରାନ୍—Saffron.

ସ. ବି. —କାଶ୍ମୀରଦେଶଜାତ—

Produced in Kashmere.

କାଶ୍ମୀରଜନ୍ମା—ସ. ବି. (ବହୁଶ୍ରୁତି, କାଶ୍ମୀର + ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ;

Kaśmīrajanmā ଏହା କାଶ୍ମୀର ଦେଶରେ ଜନ୍ମିବାରୁ)—କୁକୁମ୍ଭ;

ଜାଫ୍ରାନ୍—Saffron.

କାଶ୍ୟ—ସ. ବି. (କଶ୍ ଧାତୁ = ଅଘାତ କରିବା + କର୍ମ୍ମ ଯ)—

Kaśya ୧ । ଘୋଡ଼ାର କଣ୍ଠପାର୍ଶ୍ବଦେଶ—1. The flanks of a horse.

୨ । ମଦ୍ୟବିଶେଷ—2. Name of a spirituous.

liquor.

ସ. ବି. ପୁଂ—(କଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ୍ମ. ଯ)—କଶାର୍ହ, ଗୁରୁକ

(କାଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ—Deserving the whip.

୧	କା	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ନ
୨	ଇ	ଓ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନୁ

କଣ୍ୟପ—ଫ. ବି. (କଣ୍ୟ=ମଦ୍ୟ + ପା ଧାତୁ=ପିଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kaśyapa ୧ । ମୁନିବିଶେଷ—1 Name of a mythical sage.

କଣ୍ୟପ ବୋଲିଲେ ମୁଁ କାଶ ପୁର ବର୍ଣ୍ଣ, ହେବାକୁ କଣ୍ୟପଟି ମୋର ନାମ ଘେନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବିରାଟ ଅନୁଶାସନ ପଦ ।

[ଦ୍ର—ଏ ମସୃକଙ୍କ ସ୍ତୁତି ଥିଲେ । ଏ ଅବିଭକ୍ତ ଓ ଦକ୍ଷପ୍ରଜା-
ପତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ୧୨ ଟ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଅବିଭକ୍ତ
ଗର୍ଭରେ ଏହାଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦିତ୍ୟ, ବିବସ୍ୱାନ୍ ଓ ବାମନ ଜନ୍ମିଥିଲେ,
ଓ ଅନ୍ୟ ୧୨ ଜଣ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୈତ୍ୟ, ନାଗ, ସରାସ୍ୱତୀ, ପକ୍ଷୀ
ଓ ଅନ୍ୟ ଜୀବମାନେ ଜନ୍ମିଲେ । ଏ ସପ୍ତର୍ଷି ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ, ଏ
ପରଶୁରାମ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁରୋହତ ଥିଲେ ଓ ରଘୁବୀର କେତେ-
ଗୁଡ଼ିଏ ସୁକୁ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସହୃଦା ବା
ସୁହୃଦଗଣର ପ୍ରଣେତା ଥିଲେ ।]

୨ । ମୃଗବିଶେଷ—2 A kind of deer.

୩ । ମସୃକବିଶେଷ—3. A sort of fish.

୪ । କର୍କଟ ଗୁଣି, (ଭୂଲ. ପା. କସପ୍=କର୍କଟ ଗୁଣି)—
4. The constellation Cancer.

ଦେ. ବି —ହରଣ୍ୟକଣିପୁ—Name a demon,
father of Prahlāda.

କନ୍ୟା କଣ୍ୟପ କବୀର ନରସିଂହ.

ଯେହେ କମଳ ମଧ୍ୟରେ ତନୁ ଛାନ୍ଦ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

କଷ୍ (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । ଘର୍ଷିବା—1. To rub

Kash (root) ୨ । ଗୁଞ୍ଜିବା—2. To scratch.

୩ । ଛେଲିବା—3 To scrape.

୪ । କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା—4. To itch.

୫ । କଷ୍ଟପଥରେ ଘର୍ଷି ପରୀକ୍ଷା କରିବା—

5 To rub with a touchstone; to test.

୬ । ଆଘାତ କରିବା—6. To hurt.

୭ । ବଧ କରିବା—7. To kill; to destroy.

କଶ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କର୍ଷଣ)—ଲଙ୍ଗଲୁହା—

Kashṇṇ Plough-iron; ploughshare.

କଶ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କର୍ଷଣ (ଦେଖ)

Kashṇṇ Kashṇṇ (See)

କଶ୍ନକାଷ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କଷାକର୍ଷ (ଦେଖ)

Kashkṇṇ Kashṇṇkashi (See)

କଶ—ଫ. ବି (କଷ୍ ଧାତୁ=ପରୀକ୍ଷା କରିବା + ଅଧକରଣେ. ଅ)—

Kasha ୧ । କଷ୍ଟିପଥର—1. Touchstone; gold-
testing stone.

୨ । ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣାର୍ଥକ ପରୀକ୍ଷା—2. Testing of a thing
to ascertain its value; assay.

ଗୁଣି କଷ ତା କହନ୍ତି, ହେମ ଅଙ୍ଗୀ ବୋଲି ମୋତେ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ।

ଭକ୍ତ. କୋଷପ୍ରସାଂସକ.

୩ । ଘର୍ଷିବା—3. Rubbing

୪ । ଗୁଞ୍ଜିବା—4. Scraping.

ଦେ. ବି—୧ । ବଳା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ରଞ୍ଜି;
କଷଦଉଡ଼ି—1. A tightly twisted rope.

୨ । ଉଷତ୍ ନାଳୁଆ ପାଣି ବା ରସ—2 Gum; juice.

୩ । କଷାୟ ରସ—3. Astringent juice.

୪ । ବର୍ଣ୍ଣବିଶ୍ଳେଷ ଦାଗ—4. Coloured taint.

୫ । ରଙ୍ଗ, ବର୍ଣ୍ଣ—5. Colour; dye.

କଷ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଫ. କଷାୟ)—

Kasha karibṇ ବସ୍ତାଦିକୁ ରଙ୍ଗାଇବା; ରଙ୍ଗମଢ଼ାଇବା, କଷାଇବା—
To dye (cloth etc).

କଷକୁ ଅସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଫଳପ୍ରଦ ହେବା—
Kashaku āsibṇ 1. To bear fruit.

୨ । ଲାଭଜନକ ହେବା—2 To be profitable.

କଷଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଫ. କଷ୍ଟ)—କଷ୍ଟ—
Kashaṭ Difficulty, trouble.

କଷଟ୍—ଦେ. ବି—କଷୋଟ୍ (ଦେଖ)

Kashaṭ Kashoṭa (See)

କଷଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫ. କଷପଟ୍ଟିକ; କଷ୍ଟ)—କଷ୍ଟିପଥର—

Kashaṭ Touchstone.

ଯେସନେ କାଞ୍ଚନ ଦହନ କରୁଛ କଷଟ୍ରେ କଷାଇଲେ ।

ବ୍ୟକାଥ. ବଚନସମାପ୍ତ ।

ଦେ. ବିଶ—କଷଟ୍ (ଦେଖ)

Kashaṭ (See)

କଷଟିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. କଷାୟ)—୧ । ସାମାନ୍ୟ କଷା; ଉଷତ୍

Kashaṭiṇṇ କଷାୟ—1. Slightly astringent in taste.

୨ । ନାଳୁଆ—2. Slimy; gummy.

କଷାଟିଆ ୩ । କୃପଣ—3. Niggardly; miserly.

କସାଳା ୪ । (ଫ. କଷ୍ଟ) କଷ୍ଟଭୋଗ, କଷ୍ଟଭୋଗରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
4. Suffering hardship; habituated to endure troubles.

୫ । ଉଷତ୍ ରକ୍ତାଭ—5. Reddish.

୬ । କଷାୟ ସ୍ୱାଦ ବିଶିଷ୍ଟ—6. Astringent in taste.

କଶା—ଫ. ବି. (କଷ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Kashana ୧ । କେଶ; ବ୍ୟଥା; କଷ୍ଟ—1. Pain; trouble.

ତପ କଷଣେ ମୋର ଦେହ ଅଛ ଶୀଘ୍ର ଥିଲା ହୋଇ ।

ଭୂପତି. ପ୍ରେମସମ୍ଭାଷଣ ।

୨ । ଛାପ; ଚିହ୍ନ—2 Mark; trace; stain.

୩ । ଘର୍ଷଣ—3. Rubbing.

୪ । କଷ୍ଟସୂଚନ—4. Scratching.

୫ । କର୍ଷିବା; ସୁନାକୁ କଷ୍ଟିପଥରରେ ଘର୍ଷି ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
5. Testing of gold with a touchstone.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ୨୦୦ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବସ୍ତୁତ୍ବ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଳବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଳବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ ଅନ) — ଅପକ୍ୱ —

୫. Unripe; immature.

୨ । ଦୁଃଖ ଅଦିକୁ ସହ୍ୟିବା, ଅଦରବା —

୭ Adapting one's self to (M. W)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — କାପୁକ ପରିଶ୍ରମ —

Bodily labour.

ଦେ. ବି — ୧ । (ସ. କଷାୟ) — ଚମଡ଼ାକୁ ମସଲ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟୋପଯୁକ୍ତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା — 1. Tanning (Grundy).

୨ । ପରଖ — 2. Testing (Rev. Grundy)

କଷଣି — ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଷଣୀ) —

Kashani ୧ । ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଭରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁଦି, ଅଗୁଆ, ମୁଦିଆ —

କସନୀ 1. A small narrow ring for the small toes of women.

୨ । ଧନୁର୍ବିଣ୍ଣ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଙ୍ଗୁଳରେ ପିନ୍ଧିବା ମୁଦିଆ — 2. A ring used by archers to protect the fingers from injury while drawing the bow.

୩ । କର୍ଷିବା; ଟାଣିବା —

3 The act of drawing tightly.

ଆଳି ଆବଳି ପୁଣି ପୁଣି ଟାଣିଲା ଭାବ କଷଣି ଟଙ୍କାର ।

ଅଧମନ୍ୟ ବଦନ୍ତଗ୍ରାମଣି ।

୪ । ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଅଙ୍ଗାର ତାହାର ପାଖରେ ଛେଳିକାନ ଭଳି ଓଟେଇ ହୋଇ ବାହାର ଥାଏ —

4. An ear-like portion of the loin-cloth which protrudes from the waist.

[ଦ୍ର — ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପିନ୍ଧିବା ଲୋକର ଅଙ୍ଗାର ବାଆଁ ପାଖେ ଖୋଷା ଯାଏ ତାକୁ ଖୋଷଣି ଓ ଡାହାଣ ପାଖେ ଯାହା କାନ ପରି ବାହାର ଥାଏ ତାକୁ କଷଣି କହନ୍ତି ।]

* । କଷ ଦଉଡ଼ି — 5. A string.

କଷ ଦଉଡ଼ି — ଦେ. ବି. (ସ. କଷ = ରଜ୍ଜୁ) —

Kasha daurdi. ଉତ୍ତମରୂପେ ବଳା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି —
କସନୀ A strongly twisted rope.

କଷଦାନ୍ତ — ଦେ. ବି — କଳଦାନ୍ତ —

Kashadanta Molar teeth.

କଷା — ସ ବି — କଷା (ଦେଖ)

Kashā Kasā (See)

କ୍ଷା — ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଷଣ; ପ୍ରା. କର୍ଷଣ) —

କସନା ୧ । ଗଣିତସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ —

1. Working of a mathematical sum.

୨ । ଗୁରୁକହାସ ମାଡ଼ —

2. Whipping; scourging.

୩ । ଯାନବାହନ ଅଦି ସଜ୍ଜିକରଣ; କର୍ଷିବା —

3. Equipment of a beast or conveyance for use.

୪ । ଉଡ଼ା, ଉଡ଼ିବା, ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନ —

4 Tightening

* । ପାଣିରେ ଚିତାଇବା, ବତୁରାଇବା —

5 Moistening, seasoning of a tough thing by immersing it in water

୬ । କର୍ଷିବା କର୍ମ, କର୍ଷିବା (ଦେଖ)

6. The act of Kashibā (See)

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି — ଆମ୍ବକୋଇଲ —
The astringent kernel of mango-stone.

ଦେ. ବିଶ — ୧ । ମଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା; ସଜ୍ଜିତ —

1. Equipped; fitted.

ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଡ୍ରା ନାଜ ଉପରେ ଅମାଲ କଷା ।

ଫକରମୋହନ. ଗବ୍ଧସ୍ତୁ ।

୨ । ସାଧିତ ହୋଇଥିବା (ଗାଣିତିକ ସମସ୍ୟା) —

2. Worked out (mathematical sum).

୩ । କଷାୟ ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ —

3 Of astringent taste.

ଆମ୍ବର ଖାର୍ଚ୍ଚ ଖାର୍ଚ୍ଚ କୋଇଲିର ବସା । ଶିଶୁଗୀତ ।

୪ । ରଞ୍ଜିତ — 4 Dyed; coloured

* । (ସ. କଷାୟ) — ଗେରୁଆ; ଉଷ୍ଣ ଲଲ ରଙ୍ଗ —

5. Reddish

ଶିରେ ଜହା ବାନ୍ଧ କଷା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧ କି କେ ଧନୁ ଧରି ବାମ ହେ ।

କଷ୍ମକାଥ. ବଚସ୍ତମାପୁଣ ।

୭ । ମୁଦ୍ରିତ (ଚକ୍ଷୁ) — 7 Shut (eye).

(ଯଥା — କାଲି ରାତିଯାକ ମୋ ଆଖି କଷା ହୋଇ ନାହିଁ) ।

୮ । ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ, କୃପଣ — 8. Miserly.

୯ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା — 9. Tied tightly.

୧୦ । ମସଲ ବା ସୁଟିହାସ ନରମ ଓ କାର୍ଯ୍ୟୋପଯୁକ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା (ଚମଡ଼ା) —

10 Tanned (hide).

କଷାକ୍ଷି — ଦେ. ବି — ୧ । କର୍ଷିବା (ଦେଖ) କ୍ଷିପ୍ତର ଶିଳିକୁରୁପ —
Kashāibā

1. Causative of Kashibā (See).

୨ । ବସ୍ତୁକୁ ନାଲିରଙ୍ଗ କରିବା —

2. To dye a cloth red.

୩ । ଚମଡ଼ାକୁ ମସଲ ଦେଇ ନରମ ଓ କର୍ମଯୋଗ୍ୟ କରିବା —

3 To tan a hide.

କଷାକ୍ଷି — ଦେ. ବି — ୧ । ଘୋଡ଼ା ଅଦିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା କର୍ମମାନ —
Kashākashī 1. Equipping of horses etc.

କ୍ଷାକ୍ଷି ୨ । ଦରଦାମ୍ରେ ଧକମାକ ହେବା —

କ୍ଷକାକ୍ଷ 2. Hagglng and higgling; bargaining.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଓ	ଌ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ଋ	ଋ

୩ । ଟେଣ୍ଡିଟେଣ୍ଡି, ଟେଣ୍ଡିଟେଣ୍ଡି—

3. Pulling; tugging

୪ । ନଥୁ ନେବା; ଅନାଟନ—

1 Not being enough, insufficiency.

୫ । କଷ୍ଟରେ ଚଳିବା—

5 Going on with difficulty

୬ । କୁପଣତା, ବ୍ୟବହାର—

6 Miscellaneity;iggardliness.

୭ । ପରୀକ୍ଷା, ରତ୍ନ ଓ ଧାତୁ ଆଦିର କଷ୍ଟତା ପରୀକ୍ଷା—

7. Examination; testing of metal and gems.

୮ । ପରସ୍ପର ବଳ ପରୀକ୍ଷାପରୀକ୍ଷା—

8 Mutual testing of strength.

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟର ବଳ ପରୀକ୍ଷାକାରୀ, ବଳ କଷାକର୍ଷି—
Testing each other's strength.

୧୦ । କାଳେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ମିଶାମିଶି,

ହେଲେ ଶରମ୍ଭେ ଦେହରେ କଷାକର୍ଷି—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କଷାକୁଷି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ୍ୱ—କଷାକର୍ଷି (ଦେଖ)

Kashākushī

Kashākashī (See)

ଦମସେନ ନବୁଲ ହୋଇ ମିଶାମିଶି,

ହୋଇଲେ ନେ ମାରଣମୂଳେ କଷାକୃଷି—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କଷାଘାତ—ଦେ. ବି—କଷାଘାତ (ଦେଖ)

Kashāghāta

Kashāghāta (See)

କଷାଟିଆ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ—କଷାକଥା (ଦେଖ)

Kashāṭiā

Kashāṭiā See)

କଷାଫଳ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କଷାୟ + ଫଳ)—କଷାୟରସଯୁକ୍ତ ଫଳ—

Kashāphala

Astringent fruit.

ବ୍ୟାସନ

କର୍ମିଳାଫଳ

କଷାବାସ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କଷାୟ + ବାସ)—ଗୋରୁ ଆଦିଦ୍ୱାରା

Kashābāsa ରଞ୍ଜିତ ବସ୍ତ୍ର—Cloth dyed with red ochre.

କଷାବାସ

ପିନ୍ଧିଲେ କଷାବାସ ସାବଣୀ ସୁନ୍ଦର—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କଷାକପଡ଼ା

କଷାୟ—ସ୍ୱ. ବି. (କଷ୍ ଧାତୁ = ହିଂସା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅୟ)—

Kashāya

୧ । କଷାୟ—

1. Astringent avour or taste.

୨ । ରସ, କ୍ୱାଥ—2. Decoction; extract.

[ଦ୍ରୁ—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କଷାୟ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର, ଯଥା—

ସ୍ୱରସ, କଳ୍ପ, କ୍ୱାଥ, ଶୀତକଷାୟ ଓ ପାଣ୍ଡା । ଔଷଧ ଏକ ଭାଗ ସଙ୍ଗେ

ଆଠ ବା ଗୋଲ ଭାଗ ଜଳ ମିଶାଇ କଥାରେ ବସାଇ ଏକତରୁଥାଏ

ଜଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ କଥାରେ ଓଢ଼ାଇଲେ ତାହା କଷାୟ ହୁଏ ।]

୩ । ସୁଗନ୍ଧ ଲେପନ ଦ୍ରବ୍ୟ—

3. Fragrant ointment.

୪ । ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଗଛରୁ ନିର୍ଗତ ରସ—

4. Gummy juice, gum

୫ । ସୌରଭ—5 Flavour, scent.

୬ । ଚିଲେପନ, ଅଙ୍ଗରାଗ—

6. Paste; ointment.

୭ । ଶ୍ୟୋନାକ, ଫଣଫଣା ଗୁଳ୍ମ—

7. Bignonia Indica (plant)

୮ । କଳୟାଗ—8. The Kalī ag.

୯ । ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ—

9. Yellowish red tint, brown colour.

୧୦. ବିଶ୍ୱ—୧ । ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ—

1. Reddish yellow; tawny, brown.

୨ । ରଞ୍ଜିତ—2. Coloured; stained; dyed.

୩ । ଲୋହିତ—3. Red.

୪ । ଉଷ୍ଣ ଲାଲ—4. Reddish.

୫ । ସୁଶ୍ରାବ୍ୟ—

5 Sweet to hear; melodious; dulcet.

୬ । ସୁରଭ—

6. Sweet scented; fragrant; sweet flavoured.

୭ । ଅପର—7. Inefficient.

୮ । କଷା ଆସ୍ତ୍ରାଦିଶିଷ୍ଟ—

8. Of astringent taste.

କଷାୟିତ—ସ୍ୱ. ବିଶ୍ୱ. (କଷାୟ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—

Kashāyita

୧ । ରଞ୍ଜିତ, ଚିଲେପିତ—

1. Coloured; tinged; stained.

୨ । ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣରଞ୍ଜିତ—

2. Redcoloured; reddened; dyed red.

୩ । ରକ୍ତ ପିତ୍ତବର୍ଣ୍ଣମିଶ୍ରିତ—

3. Reddish yellow.

କଷାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ.—୧ । ଅଳ୍ପ କଷା, ଉଷ୍ଣ କଷାୟ ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—

Kashāliā

1. Slightly astringent in taste.

କଷାଟିଆ

୨ । ସାମାନ୍ୟ ରଞ୍ଜିତ—

କସ ଲା

2. Slightly coloured light-coloured.

କଷି—ସ୍ୱ. ବିଶ୍ୱ. (କଷ୍ ଧାତୁ = ହିଂସା କରିବା + ଇ)—ହିଂସକ—

Kashī

Malignant; malicious.

କଟି, କଷି

ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କଷାୟ; ସ୍ୱ. କଷନ = ଅପକ୍ୱ)—

ଟିକାରା

୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଷା ଫଳ—

1. Small or unmatured fruit;

undeveloped fruit.

ବଡ଼ ବଡ଼ ଚୁର ଚୁର ଧରିଲେ କଷି—ପ୍ରାଚୀ, ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂଳି ' ଚନ୍ଦ୍ର ଥଣ୍ଡର ଓ ମାଞ୍ଜି ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଥଣ୍ଡର ଓ ମାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ କା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥଣ୍ଡର କୌଣସି କର୍ମ କା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ବ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥଣ୍ଡର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥଣ୍ଡର ୫ ୩ ବା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଗତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଗତ' ଦେଖିବେ ।

खाज, काज, काशि, ୨ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି
गडलि କାଠ ଗଛ—2 A species of
wild tree, *Brindelia Retusa*.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଣ୍ଡିର ଗୋଲେଇ ଲଫ୍ଟି ଠାରୁ ୮ଫ୍ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
ଏ ଗଛ ଅତି ତେଜା ନୁହେଁ ମାତ୍ର କାଠ ଅତି ଶକ୍ତି ଓ ଘର
ତୋଳାରେ ଏ କାଠ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୩ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ତ ଦୋର ପଡ଼ିବାର
ଦାନ, ଏପରି ଦାନ ପଡ଼ିଲେ '୧' ସଂଖ୍ୟା ଗଣା ହୁଏ ।
(କଉଡ଼ି ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—

3. The state of one cowrie-shell falling
breast upwards in the indoor game of
cowries. This denotes 'one' mark only.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖଣ୍ଡି)—ଖସି, ଖାସି—
Castrated goat or sheep.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଛେଟ ଓ ଅପୁଷ୍ପ (ଫଳ)—

कठि 1. Raw or young (fruit).

୨ । ସ୍ମୁଦ୍ଧ, ଛେଟ—2. Small; little

୩ । ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ—3 Young.

(ଯଥା—କଟି ଚୁଆଖୁଣୀ ।)

୪ । ସାମାନ୍ୟ—4. Slight.

ଦେ. କି. ବିଶ—ସାମାନ୍ୟରେ; ଉଷ୍ଣ—Slightly.

(ଯଥା—କଟିଗୋଦର; କଟିକୁରୁଣା ।)

कषित—ସ. ବିଶ (କଷ୍ ଧାତୁ = ପରୀକ୍ଷା କରିବା + କର୍ମ. ଡ)—

Kashita ୧ । କଷ୍ଟରେ ପରୀକ୍ଷିତ (ସୁନା)—

1. (gold) Tested with touchstone.

୨ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—2 Hurt

कषिवा—ଦେ. କି (ସ. କର୍ଷଣ, ଭୁଲ. ପା କର୍ଷ = ଟାଣିବା; ଆକର୍ଷଣ)—

Kashibā ୧ । ଗଣିତ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା; ଅଙ୍କ କରିବା—

कसा 1. To work out a mathematical sum
or problem.

कसना

(କଷାଇବା—ଶିକ୍ଷକ) ୨ । ଚୁରୁକରେ ମାରିବା—

2. To whip.

୩ । ପ୍ରହାର କରିବା—3. To strike or beat;

(ଯଥା—ତାକୁ ହାକିମ ୩ ବେତ କରିଲେ ।)

୪ । ଉଡ଼ିକରି ବାନ୍ଧିବା—

4. To bind up tightly.

* । ସାଞ୍ଜୁ, ଶସ୍ତ୍ର ଓ ତୁଣ୍ଡାଦିଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

5. To equip one's self with arms etc.

ଶସ୍ତ୍ର ବସି ସେହି ଚୁରୁକ୍ତ ଚରଣରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ଅଶ୍ୱଆଦିଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

6. To equip horse etc. for use.

୭ । କଷା ପରିବା, ମାଛ ଓ ମାଂସଆଦିକୁ ତରକାର କରିବା
ପୂର୍ବରୁ ଘଅରେ ବା ତୈଳରେ ସିଞ୍ଚିବା—
7. To fry green vegetable, fish or meat
before preparing curry.

୮ । ଟାଣି ପଦାର୍ଥକୁ ନରମ କରିବାପାଇଁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ
ରଖିବା—(ଯଥା—ବେତ ଲଢ଼ି କର୍ଷିବା)—

8. To keep a tough thing immersed in
water for some time to soften it

୯ । କଷ୍ଟିବା, ପରୀକ୍ଷାରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—

9. To test by actual experiment

ଦୋଷ ୩୩ କୃତକେ ନୋ ଦୋଷ ଲଭରେ ଅଛ କ ନାହିଁ କ କେବେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୦ । କଷ୍ଟି ପଥରରେ ଘଷି ସୁନାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା, ସୁନା
ପରୀକ୍ଷିବା—10. To test the genuineness of
gold by rubbing it on touchstone.

ବର୍ଣ୍ଣଶିଳେ ଢାହା ତମ୍ବୁ ପୁନଶ୍ଚ କଟିବ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବଳାସ ।

୧୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରୀକ୍ଷା କରିବା; ପରୀକ୍ଷିବା—

11. (figurative) To test.

ତୋ ଦେଇ ତମାଳ ଶାମ ମୋ ମରଜି କରିଲେ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚମ୍ପୂ. ଡ. ଗୀତ ।

୧୨ । ଟାଣିବା; ଓଟାଇବା—

12. To draw tightly; to pull.

୧୩ । ଖଣ୍ଡି ଦେବା, କମ୍ କରିଦେବା, ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦେବା—
13. To deal out a thing in a niggardly
manner; to lessen the quantity; to
sparingly give a thi g.

୧୪ । ଘର୍ଷଣ କରିବା, ଘଷିବା—

14. To rub.

ଗ୍ରାଣ ନେବାକୁ ମୋର ବାଣ ମାନବପର ଶାଣରେ ନିରନ୍ତର କରିଲେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୫ । ଚିପାଇବା; କଷାଇବା—

15. To cause to be grasped or pressed.

ତୋ ଭୂତ ତ କରବଣ, ସବୁ ଗୁମାନ ଆଜି କେତେହେଁ ବେଳକୁ,

ଅରେ ମୋହୋ କରେ କଷ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ।

୧୬ । କଷ୍ଟିଦେବା, ଗଞ୍ଜିବା, ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ କରିବା—

16. To inflict pain; to oppress.

ଯେବେ ସୁଅରେ ବୁଝି ହୋଇ, ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣ କଷଣ ।

ପ୍ରାଚୀ. ସଙ୍ଗୋବନ୍ଧ—ପ୍ରେମଭକ୍ତି-ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୧୭ । (ଶତ୍ରୁତ୍ୱ) ଝମକାଇବା; କମ୍ପାଇବା—

17. To brandish (sword etc.)

ବରଣବଣ ପୁରୁଷ ବୁଢ଼ାନ୍ତେ ବୋଇଲ କୁପାଣ କରି ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବଳାସ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧୮ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥେ ସୈନ୍ୟାଦି ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

18. To equip an army for fighting.

ପଞ୍ଚକ କର୍ମରେ ଯୋଗେ ଯେ, ମଞ୍ଜୁ ବଜୟାର ସଙ୍ଗରେ ବରୁର
ବାହାର ଦେଇଲେ ଆସେ ।

ଦ୍ରବ୍ୟାଥା ସମରତରଙ୍ଗ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଖୁବ୍ ଶାଗରକ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—

1 To labour hard.

୨ । ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମସହ ଭୂମି ଶୁଷ୍ଟ କରିବା—

2 To till the land with great labour.

କଶିଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସ. କର୍ଷଣ)—

Kashila ୧ । ପରିଶ୍ରମୀ—1. Laborious.

୨ । କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଦକ୍ଷ—

2. Skilful and laborious in agriculture.

କଷୁଥ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଷାପୁ) ୧ । ଉଷ୍ଣ କଷାପୁ ସ୍ବାଦବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଣୁ—

Kashuth 1. Slightly astringent in flavour or
କଷାପିସା

କର୍ମିଳା ୨ । ଅଠାଳିଆ—2. Gummy.

୩ । ରସଯୁକ୍ତ—3. Juicy.

କଶୁଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଷଣୀ)—୧ । ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେବେଳେ

Kashuni ଅଙ୍ଗୁଳକୁ ଆଘାତରୁ ଘୋଡ଼ାଇରଖିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଳ
ଠିରେ ଲଗାଇବା ଚମଡ଼ା ଦସ୍ତାନା, କଷଣୀ—

1. A leathern glove used to protect the
fingers of a warrior from hurt.

ଭର ଅଙ୍ଗୁଳରେ ବସୁଣୀ ଲଗାଇଲେ ।

କଷ୍ଟର୍ଦ୍ଧ ମହାସରତ ବନ ।

୨ । ଧନୁର ଗୁଣ ଆକର୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଳରେ
ଲଗାଇବା ମୁଦିଆ—

2. A ring worn by archers on the finger
to draw the bow.

ସେ ବାମା ନାସାରେ ବସୁକେ ନଥ, ଦୁର୍ଗର ଉପରେ ସ୍ବାକର କଷୁଣୀ
ଆଉରକ ମନମଥ ।

ଉଷ୍ଣ କୋଷ୍ଠହୃଦୟ ।

କଷୋଟ୍—ଦେ. ବି.—୧ । ଅଳ୍ପତା—1. Scantiness.

Kashot ୨ । ଗଣନା; ହିସାବ—2. Calculation.

୩ । ନ ଅଛିବା ଅବସ୍ଥା; ଅନିଚ୍ଛା—

3. Deficiency; want.

ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଅଳ୍ପ—1. Scanty.

୨ । କୃପଣ—2. Miserly; niggardly.

୩ । ହିସାବ ଦେଇଥିବା—3. Calculated.

କଷୋଟି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କଷଟ (ଦେଖ)

Kashoti Kashati (See)

କଷୋଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—କଷଟିଆ (ଦେଖ)

Kashotia Kashatib (See)

କଷ୍ଟ—ସ. ବି (କଷ୍ଟ ଧାତୁ=ହୁଏ କରିବା + ଶ୍ଚା. ତ)—

Kashṭa ୧ । (ଶାଗରକ, ମାନସିକ) ଯନ୍ତ୍ରଣା, କ୍ଳେଶ—

1. Pain; uneasiness.

୨ । ଦୁଃଖ—2. Sorrow; trouble; difficulty;
misery; hardship.

୩ । ଅତି ଦୁଃଖ—3. Extreme pain; affliction.

୪ । ଅମଙ୍ଗଳ—4. Evil.

୫ । ପରିଶ୍ରମ—5. Labour, exertion.

୬ । ପ୍ରସବ ବେଦନା—6. Labour-pains; pangs of
child-birth.

ସ. ବିଶ (ଅକର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । କ୍ଳିଷ୍ଟ—1. Afflicted;
suffering.

୨ । କଷ୍ଟପ୍ରଦ, ଦୁଃଖଜନକ, ଦୁଃଖପ୍ରଦ—2. Sorrowful;
grievous.

୩ । ଗହନ; ଦୁଃସାଧ—3 Difficult.

୪ । କର୍ଦ୍ଦୟ, କୁସ୍ତିତ—4. Wretched; bad; nasty.

୫ । ନୀଚ, ସ୍ଥାନ—5 Low; mean.

୬ । କଠୋର—6. Severe.

କଷ୍ଟକର—ସ. ବିଶ. (କଷ୍ଟ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦୁଃଖଜନକ—
Kashṭakara Causing trouble.

କଷ୍ଟ କରିବା—ଦେ. କି. (ସ. କଷ୍ଟ) ପରିଶ୍ରମ କରିବା, ଦୁଃଖ ସହ୍ୟବା—
Kashṭa karibṭa To labour hard, to take pains;
କଞ୍ଚିକବା to toil.

କଷ୍ଟକରଣ

କଷ୍ଟକଲ୍ପନା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କଷ୍ଟ + କଲ୍ପନା)—ବହୁ ଆୟୁସସାଧ
Kashṭakalpanā କଲ୍ପନା—A forced idea; a laboured
concert; strained imagination.

କଷ୍ଟକଲ୍ପିତ—ସ. ବିଶ. (ଅୟୁ ତତ୍, କଷ୍ଟ + କଲ୍ପିତ)—ବହୁ ଆୟୁସରେ
Kashṭakalpita କଲ୍ପିତ—Farfetched.

କଷ୍ଟକଷ୍ଟେ—ଦେ. କି ବିଶ—କଷ୍ଟମକ୍ଷେ (ଦେଖ)

Kashṭakashṭe Kashṭamashṭe (See)

ବହୁ ବାଳ ବାହମାନଙ୍କେ ଉତ୍ତାମଲେ

କଷ୍ଟକଷ୍ଟେ ସୁଦୃଢ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ ।—ବୃଷ୍ଟି ହ ମହାସରତ. ଶୁଷ୍ଟ ।

କଷ୍ଟକାରକ—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ; କଷ୍ଟ=କ୍ଳେଶ + କାରକ=କର୍ତ୍ତା;
Kashṭakaraka କାରକ)—ସ୍ବାର—The world.

ସ. ବିଶ.—ଦୁଃଖଜନକ—Causing hardship.

କଷ୍ଟଜାଗା—ସ. ବିଶ. (କଷ୍ଟ + ଜାଗ୍ ଧାତୁ=ଜାଗିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍
Kashṭajāgi ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସେ କଷ୍ଟରେ ଜାଗିବା
(କଷ୍ଟଜାଗିବା—ଶ୍ରୀ) ଜୀବିତ କରେ—1. Earning livelihood
with great difficulty; earning a scanty
livelihood.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯେ ଅନେକ କଷ୍ଟ ଭୋଗକରି ବଞ୍ଚୁଥାଏ—2. Living with great suffering.

କଷ୍ଟ ଦେବା—ଦେ. କି. (ସ. କଷ୍ଟ + ଦା ଧାତୁ) ଅନ୍ୟକୁ ଦୁଃଖ ଦେବା—
Kashṭa debh To give trouble; to distress; to
କଷ୍ଟ ଦେଓୟା afflict; to harass; to oppress.
କଷ୍ଟଦେନା

କଷ୍ଟ ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି.—୧ । କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
Kashṭa pardiba 1. To take trouble.

ଏକପେ ନାନା କଷ୍ଟ ପଡ଼ି କର ଜନ

ଅରଜୁଛନ୍ତି ମହାଲୋକରେ ଧନ । କୃଷିର ମହାବରଦ ବନ ।

୨ । କଷ୍ଟଭୋଗ କରିବା, କଷ୍ଟ ପାଇବା—2 To suffer

କଷ୍ଟ ପାଇବା—ଦେ. କି. (ସ. କଷ୍ଟ + ପ୍ର + ଅପ ଧାତୁ)—୧ । ଦୁଃଖଭୋଗ
Kashṭa pāiba କରିବା—To suffer, to be distressed.
କଷ୍ଟ ମାତ୍ରା ୨ । ପ୍ରସବବେଦନା ଅନୁଭବ କରିବା, ଶୂଳ ଖାଇବା—
କଷ୍ଟପାନା 2. To undergo labour-pains.

କଷ୍ଟଫେଡ଼ି—ଦେ. କି.—ମଧୁରନିନାସୀ ବନ୍ୟପକ୍ଷିଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Kashṭapherda A sweet warbling bird; the
ବଉଦିଆବୁ Indian cuckoo; Cuculus Micropterus.

ସୁହୃଦ୍ ଅନ୍ଧକାଳେ ବଞ୍ଚିପେଡ଼ି ଶୁଅ,

ନିଦାବୁଲବନ୍ଧୁ, ଶାମା, ସାର, ଚଷାପୁଅ—ସ୍ୱାମୀନାଥ. ମହାସାଗ୍ରା । -

[ଦ୍ର—କବିବର ସ୍ୱାମୀନାଥ ମହାସାଗ୍ରାର ୩ୟ ସର୍ଗରେ
ସାତକୋଶିଆ ଗଣ୍ଡର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏହି ପକ୍ଷୀର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ
କରାଅଛନ୍ତି ଓ ତହିଁର ପାଦଟୀକାରେ ଏ ପକ୍ଷୀ ବଙ୍ଗଳାରେ
'ବଉଦିଆବୁ' ନାମକ ପକ୍ଷୀ ଥିବାର ଲେଖିଅଛନ୍ତି । 'ବଉଦିଆବୁ'
ଶାଖାଶ୍ରମ୍ଭବର୍ଗର ୧୨୧୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ, ଏହା
କୋକିଳ ପରି ପରୁଡ଼େ । ଏହାର ଗୋଡ଼ରେ ପର ଅଛି,
ମୁଣ୍ଡରେ ଶିଖା ନାହିଁ; ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ପୁରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
(ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)]

କଷ୍ଟ ଫେଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସ. କଷ୍ଟ + ଫେଡ଼ି ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟର
Kashṭa pherdiba ଦୁଃଖକୁ ମୋଚନ କରିବା—
କଷ୍ଟ ଫେଡ଼ା To relieve a person's distress.

କଷ୍ଟ ଦେନା

କଷ୍ଟମଶ୍ଟେ—ଦେ. କି. ଶ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଂଶର ପ୍ରୟୋଗ)—
Kashṭamashṭe ୧ । ଅତି କଷ୍ଟରେ; ଅତି ଅସୁବିଧାରେ—
କଷ୍ଟମଶ୍ଟେ 1. With much difficulty.

୨ । ଯେ କୌଣସିମତେ; ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେ—

2. Anyhow.

କଷ୍ଟଯୋନି—ସ. ଶ. (କର୍ମଧା; କଷ୍ଟ + ଯୋନି)—ମାତ ଯୋନି; ମାତ
Kashṭajoni ଜନ୍ମ—A mean or low birth.

ପଶୁମାନବସ୍ତ ଅଧର୍ମରୁ ମୃତେ,

କଷ୍ଟଯୋନିକ ପାଇ ମହାବୁଝେ ପଡ଼େ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କଷ୍ଟଶ୍ରୀତ—ସ. ଶ. ପୁ. (୨ୟ ଚକ୍ର, କଷ୍ଟ + ଶ୍ରୀତ)—

Kashṭasṛita ୧ । କଠୋର ବ୍ରତ ଧାରଣ କରିଥିବା—

1. Practising a very severe austerity or
vow.

୨ । କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଥିବା—

2 One who has suffered much

କଷ୍ଟସହ—ସ. ଶ. ପୁ. (କଷ୍ଟ + ସହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

Kashṭasaha ୧ । କେଣ ସହଷ୍ଟୁ, କେଣ ସହବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—

(କଷ୍ଟସହା—ଶ୍ରୀ) 1 Enduring hardship; inured to
hardship.

୨ । ଯୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2 Patient.

୩ । ପରିଶ୍ରମ ସହଜ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—

3 Painstaking.

କଷ୍ଟ ସହବା—ଦେ. କି.—ଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରିବା—

Kashṭa sahiba To bear pain; to suffer.

କଷ୍ଟ ମହା

କଷ୍ଟସହନା

କଷ୍ଟସହଷ୍ଟୁ—ସ. ଶ. କଷ୍ଟସହ (ଦେଖ)

Kashṭasahishṇu Kashṭasaha (See)

କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—ସ. ଶ. (୩ୟ ଚକ୍ର; କଷ୍ଟ + ସାଧ୍ୟ)—

Kashṭasādhyā ଦୁଃସାଧ୍ୟ; କୃତ୍ରିମ ସାଧ୍ୟ—

Difficult of accomplishment, to be accom-
plished with difficulty

କଷ୍ଟସୃଷ୍ଟେ—ଦେ. କି. ଶ. (ଅନର୍ଥକ ଶେଷ ପଦ)—

Kashṭasṛuṣṭe କଷ୍ଟମଶ୍ଟେ (ଦେଖ)

କଷ୍ଟେମଶ୍ଟେ Kashṭamashṭe (See)

କଷ୍ଟାକଶ୍ଟେ—ଦେ. କି. ଶ. କଷ୍ଟମଶ୍ଟେ (ଦେଖ)

Kashṭāḥkashṭe Kashṭamashṭe (See)

କଷ୍ଟାର୍ଜିତ—ସ. ଶ. (୩ୟ ଚକ୍ର, କଷ୍ଟ + ଅର୍ଜିତ)—୧ । ଦୁଃଖଲବ୍ଧ;

Kashṭārjita ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Hard-earned;
got with great difficulty.

୨ । ଅପଣାକୁ ବା ଅନ୍ୟକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଲବ୍ଧ ହୋଇଥିବା—

2. Bad-earned; evil-earned; ill-begotten.

କଷ୍ଟାର୍ଥତା—ସ. ଶ.—ଅର୍ଥଦୋଷବିଶେଷ—

Kashṭārthatā A defect in composition
where it is difficult to comprehend the
author's meaning.

(ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ କବିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହୁଏ ।

ଯଥା—

ସମ୍ଭାଷଣା ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଅବଳା ବନାଦିନୀର ରେ,

ସଶ ରଣି ନିଦାପଟକକୁ ବୁଦା କରଇବେ ନିବାର ରେ ।

କବିସର୍ବସ୍ୱ. ବିଶୋଧକ. ଯ ଗୀତ ।)

୧	କ	ଉ	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	କ୍ଷ
୨	କ୍ଷ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଘୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ୍ଷ	ନ

କଷ୍ଟି—ସ. କ (କଷ ଥାଉ + ଶ୍ଵିତ ଇ)—

Kashṭi ୧ । (ସୁନା ପ୍ରଭୃତି) କର୍ଷିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
1. Testive of gold.

୨ । (+ ଅଧିକରଣ. ଇ) ସୁନା ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ପଥର—
2. Touchstone.

[ଦ୍ର—ଏ ପଥର ଉପରେ ସୁନାର ଗାର ପକାଇଲେ ସେହି
ଗାରର ବର୍ଣ୍ଣରୁ ସୁନାର ପ୍ରକାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

କଷ୍ଟିକ—ବୈଦେ. (ଇ) ବି—ଦେହକୁ ପୋଡ଼ିଦେବା ଏକ ପ୍ରକାର
Kashṭik ଶ୍ଵାସ୍ପୃକକ ବସ୍ତୁ—Caustic.

କଞ୍ଚିକ

କପଟିକ

କଷ୍ଟିପଥର—ଦେ. ବି (ସ. କଷ୍ଟି ଓ ପଥର)—କଷ୍ଟି (ଦେଖ)—

Kashṭipathara Kashṭi (See)

କଞ୍ଚିପାଥର

କପାଟପଥର

କଷ୍ଟି—ସ. ବିଶ. ପୁ.—(କଷ୍ଟ + ଅତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମା.୧୨.)—

Kashṭi ୧ । କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଥିବା—1. Having under-
(କଷ୍ଟି ନା—ଶ୍ଵୀ) gone great hardship.

୨ । ଦୁଃଖଭୋଗକାରୀ—

2. Suffering much hardship.

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ଵୀ—କଷ୍ଟଭୋଗକାରଣୀ ଶ୍ଵୀ—

(woman) Undergoing much suffering.

ମୋର କର ଧରି ଅରେ ବସୁଣ୍ଡ,

ହୋଇଲୁ ଏ ବନକୁ ଅସି ଏତେ କଷ୍ଟ । କୃଷ୍ଣହୃଦ ମହାଭରତ. ବନ ।

କଷ୍ଟେମଶ୍ଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ (ନିରର୍ଥକ ଶେଷ ପଦ)—

Kashṭemashṭe କଷ୍ଟେମଶ୍ଟେ (ଦେଖ)

କଷ୍ଟେମଶ୍ଟେ

Kashṭamashṭe (See)

ଏହିପ୍ରାୟ ବସର କରଣ ସେ ମନ,

କଷ୍ଟେମଶ୍ଟେ ବସିଲେ ଘୋଡ଼ାରେ ନୃପତି । କୃଷ୍ଣହୃଦ. ମହାଭରତ. ବନ ।

କଷ୍ଟେସୁଶ୍ଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—(ନିରର୍ଥକ ଶେଷ ପଦ)—

Kashṭesushṭe କଷ୍ଟେସୁଶ୍ଟେ (ଦେଖ)

କଷ୍ଟେସୁଶ୍ଟେ

Kashṭemashṭe (See)

ସ୍ଵଦ୍ଵାର ଯାଏ କଷ୍ଟେସୁଶ୍ଟେ ଯିବ ଘର । ରାଧାନାଥ. ଭଜବନ୍ଧୁ ।

କସ୍‌କସ୍—ଦେ. ବିଶ—କଶ୍‌କଶ୍ (ଦେଖ)

Kaskas Kaśkaś (See)

କସ୍‌କସି ଜର—ଦେ. ବି.—ମଲ୍‌ଜୀବିଣେଷ—A kind of parasite

Kaskasi jari plant; Fecus Parasiticus. (Haines)

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷରେ ଜନ୍ମେ ଏକ ତାହାର ରସ ଗ୍ରହଣ
କରି ବଢ଼ିବ ହୁଏ ।]

କସ୍‌ମସ୍—ଦେ. ବିଶ.—କଶ୍‌କଶ୍ (ଦେଖ)

Kasmas Kaśkaś (See)

କସ୍‌ରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କସ୍‌ରୁ (ଦେଖ)

Kasru Kasuru (See)

କସ୍‌ରୁକନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କସ୍‌ରୁକନ୍ଦା (ଦେଖ)

Kasrukandā

Kasurukanda (See)

କସଅଜୁ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଆଳୁବିଶେଷ—

Kasāṅju

A kind of wild yam; Cassava.

କସନ—ସ. ବି.—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)

Kasana

Kāsamardda (See)

କସପାଣି—ଦେ. ବି. (ସ. କସାୟ + ପାନୀ)—

Kasapāṇi

୧ । ଗଛ ଆଦିରୁ ବୋହୁବା ଅଠାକଥା ରସ—

1. Gummy juice.

୨ । ରକ୍ତାର ରସ—2. Reddish liquid.

କସପିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ଅ. କସ୍‌ପି)—ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ—

Kasapī

Addicted to prostitutes.

କସପି କରବା—ଦେ. କ୍ରି —ବେଶ୍ୟା ଯୁବକ ରଜସ୍ଵଳା ହୋଇ ବେଶ୍ୟା-

Kasapī karibā

ବୃତ୍ତ ଅରମ୍ଭ କରିବାର ପ୍ରଥମ ରଜନାରେ ବେଶି

ପଇସା ଦେଇ ତାକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା—

To enjoy a prostitute on the 1st night of

her entering into the profession after

attaining puberty, by paying a fancy fee

for such a privilege.

କସପିଗିରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍‌ପିଗିରି)—ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତ—

Kasapigiri

Prostitution.

କସପିଛୁଆ—ଦେ. ବି. (ଗାଳ)—୧ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର—

Kasapichhu

1. Whoreson.

୨ । ଜାରଜ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Bastard.

କସପିବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. କସ୍‌ପିବାଜ୍)—

Kasapibāj

ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Addicted to

whores; debauched, fornicator.

କସପୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍‌ପିନ୍; କସ୍‌ପା)—୧ । ଦାସ, ବେଶ୍ୟା;

Kasapī ଶାବ୍ଦ—1. Whore; prostitute.

କସବୀ

୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. Dancing girl.

କସବୀ

୩ । କୁଳଟା; ବ୍ୟଭିଚାରୀଣୀ ଶ୍ଵୀ, ବେଧୋଇ; ନଷ୍ଟା ଶ୍ଵୀ—

3. Adulteress.

ଦେ. ବିଶ—କୃପଣ; କୋଟହ—Miserly.

କସପୀ ନଗ୍ନତା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଅଲଜ୍ଜକ ହେବା;

Kasapī nachāibā

ଅତି ନିର୍ଜଳ ହୋଇ ପ୍ରକାଶରେ ଅନୈତିକ

କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—1. To become too shameless

a sensualist and depraved.

୨ । ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—

2. To play music in accompaniment to

the dancing of prostitutes or dancing

girls.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୁଷର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିତ୍ତର ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ତର ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରକ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

କସବ୍—ବୈଦେ. (ଅ) ବି—ବ୍ୟବସାୟ, ପେଶା—

Kasab Profession; trade; livelihood.

କସବା—ବୈଦେ. (ଅ) ବି. (ଅ. କସ୍ବା)—ବଡ଼ଗ୍ରାମ, ବଡ଼ବସ୍ତି—

* Kasaba A big village.

କସବା

କସବା

କସବିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ—କସପିଆ (ଦେଖ)

Kasabi Kasapi (See)

କସବୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. (ଅ) ବି—କସପୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kasabi (etc) Kasapi etc (See)

କସମ୍—ବୈଦେ. (ଅରବୀ) ବି—ଶପଥ, ଶପଥ—

Kasam Oath.

କସମ

କସମ

କସମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କି—କିଜେ ରାଣ ପକାଇବା; ଶପଥ କରିବା—

Kasam khāibā To swear; to take oath.

କସମ ଖାଣିଆ

କସମ ଖାତା

କସମସ—ଦେ. ବି. ବି—କସ୍ମସ୍ (ଦେଖ)

Kasamasa Kamas (See)

କସମସିଆ—ଦେ. ବି. ବି—କସ୍ମସ୍ (ଦେଖ)

Kasamasi Kamas (See)

କସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍)—କସୁର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kasar etc. Kasur etc. (See)

କସରତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍)—୧ । ମଜ୍ଜିମା; ବ୍ୟାୟାମ;

Kasarat କୁସ୍ତି—1. Athletic feat; gymnastics.

କସବତ ୨ । ଚେଷ୍ଟା—2. Endeavour,

କସରତ ୩ । ପରିଶ୍ରମ—3. Labour; physical exertion.

କସରତିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍)—ବ୍ୟାୟାମଶାଳା—

Kasaratī Practising gymnastics.

କସବତି

କସରତୀ

କସର—ଦେ. ବି.—ଏକଜାତୀୟ ଚିତ୍ତର—

Kasara Name of a bird.

ଶବର ଭୂମିରେ ସେ କସର ପାହାରି.

ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଶବ ଅଛନ୍ତି ତହିଁ ପୂର୍ବ । ପାଦାଘର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଦେ. ବି. ବି—(ସ୍ତ. କପିଳ)—କସର ବର୍ଣ୍ଣ; ଧଳା ଓ ନାଲି

ଭୂମି ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Brown; reddish white.

ଭୂମି

ଭୂମି

ମୁଁ କସର ବଳଦେବୀ କଣି ମୁଁ ଓ ତା ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେଉଛି ।

ପକାଇମୋଡ଼ିକ. କିମାଣିଅଠଗୁଣ ।

କସଲତ୍—ସ୍ତା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କସରତ୍ (ଦେଖ)

* Kasalat Kasarat (See)

କସା—ସ୍ତ. ବି.—କଶା (ଦେଖ)

Kasā Kasā (See)

ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କଶା (ଦେଖ)

Kashā (See)

କସାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କସ୍)—କସାଇ (ଦେଖ)

Kasāi

Kasāi (See)

କସାହି

କସାହି

କସାହିଖାନା—ଦେ. ବି (ଫା କସ୍)—ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ପଶୁହତ୍ୟା କରି-

Kasāikhānā ବାର ଗ୍ରାମ—Shambles; slaughter house.

କସାହିଖାନା

କସାହିଖାନା

କସାହିବା—ଦେ. କି—କସିବା କିପ୍ରାର ଶିଳ୍ପରୂପ, କସିବା (ଦେଖ)

Kasāibā

Causative of kasāibā (See)

କସାନ

କସାନା

କସାକସ୍—ଦେ. ବି. ବି—୧ । ଦେହକୁ ଖୁବ୍ ଘେରୁ ଦେହଧରା

Kasākas (ପୋଷାକ ଆଦି)—1. Very tightly fitting

କସାକସ

କସାକସ

୨ । ନିଅଣ୍ଟ—2. Insufficient; deficient.

ଦେ. ବି. ବି—୧ । ନିଅଣ୍ଟ ଅବସ୍ଥା—1. State of want

୨ । କୃପଣତା, ବ୍ୟବହାର—

2. Niggardliness.

କସାକସି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକାନ୍ତରେ ବଳ ଆଦର ପରୀକ୍ଷା—

Kasākasi 1. Mutual testing of strength.

କସାକସି ଶବ ଲଙ୍କ ଏ କସାକସି, ହାବ କସକ ମିଶାମିଶି—

କସାକସି ଉଷ୍ଣ. କୋଷ୍ଠହୀନଶୁଦ୍ଧ ।

୨ । ନାନାପ୍ରକାର ସଜ୍ଜାକରଣ କର୍ମ—

2. Various operations of equipping.

(ଯଥା—ରଜା ବିଜେ କରବେ ବୋଲି ହାତୀ ଘୋଡ଼ା

କସାକସି ଲାଗିଲା ।)

୩ । (ବହୁବଚନ) କସିବା କର୍ମମାନ; କସିବା (ଦେଖ)

3. (plural) Many acts of Kasāibā (See)

୪ । ଅନାଟନ; ନିଅଣ୍ଟ ଅବସ୍ଥା; ଅଭାବ—

4. Deficiency; want.

୫ । ବ୍ୟୟହୀନତା—5. Retrenchment.

ଦେ. ବି. ବି—୧ । ଟଣାଟଣି—1. Mutually tugging.

୨ । ପରସ୍ପର ଘଷାଘଷି—2. Mutually rubbing.

ସେ କାଳେ ଗୁରୁଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ମିଶାମିଶି,

ହେଲେ ଶେଷକୁ ଦେହରେ ବସାକସି—

ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

କସାଘାତ—ସ୍ତ. ବି (କସ୍) ଚତୁଃକସା + ଆଘାତ—କସାଘାତ (ଦେଖ)

Kasāghāta

Kasāghāta (See)

୧	କ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ରୂ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ଋ

କସି—ଦେ. କ.—କସି (ଦେଖ)

Kasi Kashī (See)

କସିଆ—ଦେ. ବି. (ଶିଶୁବଚନ, ଓ. କସି = ସ୍ତ୍ରୁ)—ପୁଂଲଙ୍ଗ;

Kasīh ପୁଂଜନନେତ୍ର—Penis.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—କସିଲା (ଦେଖ)

Kashilā (See)

କସିକାମୋଦ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ଵେତ ଧାନ—

Kasikāmoda A species of small paddy.

କସିକଣ୍ଡୁର—ଦେ. ବି—ଶ୍ଵେତ ଶ୍ଵେତ ଇଣ୍ଡୁର ପିଠା—

Kasikanduri A small steamboiled cake.

କସିକାସି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । କୃପଣ ହେବା—

Kasikāsi hebā 1. To be niggardly.

୨ । କୃଷ୍ଣିତ ହେବା—2. To hesitate.

୩ । କୌଣସି ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କର୍ମ ପାଇଁ ଲୁଗାପଟା ଉଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—3. To be ready or equipped for some onerous work.

କସିକୁରୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଶ୍ଵେତ କୁରୁଣ୍ଡପୁଲ୍ଲ (ବ୍ୟକ୍ତି), ଯେଉଁ

Kasikurundā କୁରୁଣ୍ଡାବେଶର ଅଶ୍ରୁକୋଷ ଅତି ବଡ଼ ହୋଇ ନ ଥାଏ—A person having a small hydrocele.

କସିଗୋଦର—ଦେ. ବି—ବାତଜର ଯୋଗୁଁ ଗୋଡ଼ ବା ହାତର ସାମାନ୍ୟ

Kasigodara ଫୁଲ୍ଲ—A slightly swollen elephantiasis.

କସିଗୋଦରୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ ବା ହାତ

Kasigodara ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ଗୋଦର ହୋଇଥାଏ—
(କସିଗୋଦରୀ—ଶ୍ଵୀ) A person having his leg or hand slightly swollen with elephantiasis.

କସିଦା—ଦେ. ବି. (ସ. କସାୟ)—

Kasidā କଡ଼, କଡ଼ି—Bud.

କସିଦା ବୈଦେ. (ଫା.) ବି.—ବେଲ୍‌ରୁଟ୍ଟା, ଲୁଗା ଉପରେ

କସିଦା କୁଣ୍ଡଳାସ୍ତ୍ର ସୂତାରେ କରା ଯାଇଥିବା ଫୁଲ୍ଲ, କଡ଼ି ଓ ବୁଟା
ଅଦର କାମ—Needle-work made on a cloth.

କରୁଣା କଞ୍ଚ କସିଦା ପତ୍ର,

କୃଷ୍ଣା ରଙ୍ଗେ ଯାଇଅଛି କଡ଼ି—କସିଦାୟ. ଚନ୍ଦ୍ର କଳା ।

କସିପାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—

Kasipāñchi A kind of game with cowries.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଦୁଇ ଜଣ ଖେଳାଳି ପାଞ୍ଚ କଟି କଉଡ଼ି ନେଇ ଖେଳନ୍ତି । ଏଥିର ଦାନ—ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ କସି, ଦୁଇଟିରେ ଦୁଗା, ତିନୋଟିରେ ଭଜି, ଚାରିଟିରେ ଗୁଣ୍ଡି ଏବଂ

ପାଞ୍ଚୋଟିରେ ପାଞ୍ଚ ବା ପାଞ୍ଚି ହୁଏ । କଉଡ଼ି ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

କସିପାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—କସିପାଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kasipāñji Kasipāñchi (See)

କସିପୀ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ (ଆ) ବି—କସପୀ (ଦେଖ)

Kasipī Kasapī (See)

କସିପୁ—ଫ. ବି—କସିପୁ (ଦେଖ)

Kasipu Kasipu (See)

କସିପେନ୍ଦୁରୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ଵୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମସ୍ତୋତ୍ରବିଶ୍ଵା (ଶ୍ଵୀ)—

Kasipendurī A woman with a small prolapse of the uterus.

କସିବା—ଦେ. କି—କସିବା (ଦେଖ)—

Kasibā Kashibā (See)

କସିବା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ (ଆ) ବି—କସପୀ (ଦେଖ)—

Kasibī Kasapī (See)

କସିଭୁଆସୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ଵୀ—ଯୁବତୀ ଲୁଲବଧୁ—

Kasibhūāsūṇī A young housewife.

କସୁର୍—ଦେ. ବି (ଆ. କସର)—୧ । ତ୍ରୁଟି—

Kasur 1. Shortcomings; defects.

କସୁର୍ବ ୨ । ଦୋଷ—2. Flaw; fault.

କସର, କସୁର୍ ୩ । (ଆ. କସୁର୍) ଅପରାଧ—3. Crime; offence.

୪ । ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ—4. A little flaw or blemish.

୫ । ଉଦ୍ଭାସିତ ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ—

5. A little outstanding fault.

୬ । ନ୍ୟୁନତା—6. Deficiency.

କସୁର୍ ମାଫ୍ କରବା—ଦେ. କି—ତ୍ରୁଟି ମାର୍ଜନା କରବା—

Kasur māph karibā To excuse one's fault.

କସୁର୍ବ ମାଫ୍ କରବା

କସୁର୍ମାଫ୍‌କରବା

କସୁର୍ ମାଫ୍ ଦେବା—ଦେ. କି—କସୁର୍ ମାଫ୍ କରବା (ଦେଖ)—

Kasur māph debā Kasur māph karibā (See)

କସୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କସେରୁ)—କେଶୁରୁଜୃଣ ଓ

Kasuru ତହିଁର ଖାଦ୍ୟମୂଳ—Edible bul of the Keśura root.

କସୁରୁକନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କସେରୁ + କନ୍ଦ)—

Kasurukandā କସୁରୁ (ଦେଖ)—

Kasuru (See)

କସେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—କଂସାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Kasei (etc) Kamsāi etc (See)

କସେରୁ—ସ. ବି.—କସେରୁ (ଦେଖ)—

Kaseru Kaseru (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସରତ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭାବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ରାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ୍' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କସେରୁକ—ସ. ବି—୧ । କସେରୁକ (ଦେଖ)—

Kasoruka 1. Kasuruka (See)
୨ । ନାଗରମୁଆ—2. Cyprus Rotundus
(root bulb).

କସେଲ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତ୍ରର) ବି—କାଲ—

Kasela Water pot.

କସୋର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—କସୁର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Kasor (etc) Kasur etc. (See)

କସୋର୍ ନଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ଆ. କସୁର + ନାସିକେଲ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ

Kasor nardīa ପକ୍ୱ ହୋଇ ନ ଥିବା ନଡ଼ିଆ—

The cocoon which is not fully ripe.

କସ୍ତ—ବୈଦେ. ପା ବି (ପା. କୁଶ୍ଠା)—କୃଷ୍ଣ—

Kasta Athletic exercise or practice.

କସ୍ତା—ଦେ. ବି (ସ. କସାୟ)—୧ । ନାଲି ସୂତା—

Kasta 1. Red cotton-thread.

୨ । ରଞ୍ଜିତ ସୂତ, ରଙ୍ଗିତ ସୂତ—

2. Coloured cotton thread.

୩ । ରଙ୍ଗିତ ବା ଲାଲ ସୂତାର ଲୁଗା—

3. Red coloured cotton-cloth.

କସ୍ତାକସ୍ତି—ଦେ. ବି. (ଆ. କୁଶ୍ଠା)—୧ । କୁସ୍ତାକୃଷ୍ଟି (ଦେଖ)

Kastākasti 1. Kustākasti (See)

୨ । (ସ. କଷ୍ଟ) ଅତିଶୟ କଷ୍ଟ—

2. Much difficulty.

ଏତେବେଳେ ନାଆ ମେଲିଦେଲେ କସ୍ତାକସ୍ତିରେ ନାଆ ପହଞ୍ଚିବ ।

ଫଳାମୋହନ. ଶଙ୍କୁସ୍ତୁ ।

କସ୍ତୁର—ଦେ. ବି. (ସ. କସ୍ତୁର)—

Kastur ୧ । ଏକ ଜାତୀୟ କସ୍ତୁରଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର

କସ୍ତୁରା ମଞ୍ଜି—1. A plant and its musk-scented seed.

କସ୍ତୁରା

୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ଶାମୁକା—

2. A species of oyster.

ଦେ. ବିଶ.—୧ । କସ୍ତୁରଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—

1. Musk scented.

୨ । ଯାହାଠାରୁ କସ୍ତୁର ବାହାରେ (ମୃଗ)—

2. (deer) From which musk is got; musk-deer.

କସ୍ତୁର ହାଲୀ—ଦେ. ବି. (ସ. କସ୍ତୁର + ହାଲୀ)—

Kastur haladi ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ମୂଳ—

A sweet-scented root.

କସ୍ତୁରିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—କସ୍ତୁରୀ (ଦେଖ)

Kasturika Kastūri (See)

କସ୍ତୁରୀ—ସ. ବି.—କସ୍ତୁରୀ (ଦେଖ)

Kasturi Kastūri (See)

କସ୍ତୁରୀମୃଗ—ସ. ବି.—କସ୍ତୁରୀମୃଗ (ଦେଖ)

Kasturimruga Kastūrimruga (See)

କସ୍ତୁରିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—କସ୍ତୁରୀ (ଦେଖ)

Kasturika Kastūri (See)

କସ୍ତୁରୀ—ସ. ବି. (କସ୍=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ କୃଷ୍ଣ, ପାତାର ଗନ୍ଧ

Kasturi ଦୂରକୁ ଗମନ କରେ)—ପୁଗନାର—

କସ୍ତୁରି

Musk.

କସ୍ତୁରି

[ଦ୍ର—କାମରୂପୀ, ନୈପାଳୀ ଓ କାଶ୍ମୀରୀ

ମ. କସ୍ତୁର

ଦେବରେ କସ୍ତୁରୀ ୩ ପ୍ରକାର । କାମରୂପ

ପା. ମୁଗ

କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ନୈପାଳୀ ନାଲ ଓ କାଶ୍ମୀରୀ

ଆ. ମିଷ୍ଟ

କପିଳ । କାମରୂପୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ନୈପାଳୀ ମଧ୍ୟମ

ତେ. କାସ୍ତୁରୀ, କସ୍ତୁରୀପିଣ୍ଡି ଓ କାଶ୍ମୀରୀ ନିକୃଷ୍ଟ । କସ୍ତୁରୀ ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧା

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ମୃଗନାଭ, ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଗନ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଏହା

ମୃଗମଦ, କସ୍ତୁରୀ, କସ୍ତୁରୀ, କଟୁକ୍ତ, ସାରୟୁକ୍ତ, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଶୁଦ୍ଧ-

ସକ୍ତସ୍ତର, ବେଧମୁଖ୍ୟା ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଗୁରୁ, କାମୋଦୀପକ, ଆଶ୍ରେପ-

ନାଶକ, ସ୍ୱେଦଜନକ, ବଳକାରକ ଓ କିଷ୍ଟ ମାଦକ । ଏହା କଫ,

ବାୟୁ, ବିଷଦୋଷ, ବମି, ଶୀତ, ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଓ ଶୋଷନାଶକ । ଯେଉଁ

କସ୍ତୁରୀ ନିଜ ଗନ୍ଧରେ କେତକା ଫୁଲର ଗନ୍ଧକୁ ନଷ୍ଟ କରେ, ଅଗ୍ନିରେ

ପଡ଼ିଲେ ଯହିଁରୁ ତମଡ଼ାପୋଡ଼ାର ଗନ୍ଧ ବାହାରେ ତାହା ଉଲ୍ଲୁଖ ।

କସ୍ତୁରୀ ୫ ପ୍ରକାର—୧ । ଖରକା—ଧୂଳି ପରି ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ ।

୨ । ଭଲକା—ଖସା ପରି ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ । ୩ । କୁଳକା—

କୋଳଥ ପରି ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ । ୪ । ପିଣ୍ଡିକା—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।

୫ । ନାୟିକା—ପିଣ୍ଡିକାଠାରୁ ବଡ଼—କନ୍ଦୁଳି ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର—

ଦ୍ରବ୍ୟସଂଗ୍ରହ ।]

କସ୍ତୁରୀମୃଗ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ, କସ୍ତୁରୀୟୁକ୍ତ ମୃଗ)—

Kasturimruga ଯେଉଁ ମୃଗର ନାଭିରୁ ମୃଗନାଭ ବା କସ୍ତୁରୀ ବାହାରେ—Musk-deer.

[ଦ୍ର—କସ୍ତୁରୀମୃଗ ହିମାଳୟର ୮ ହଜାରଠାରୁ ୧୨ ହଜାର

ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ପାବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଭିକର, ମଧ୍ୟାସିଆ, ସାରବେରିଆ

ଆଦି ଶୀତପ୍ରଧାନ ଉଚ୍ଚ ପାବତ୍ୟ ଦେଶରେ ବିଚରଣ କରେ । ଏ

ମୃଗ ଖୁବ୍ କୁଦା ମାରି ପାରେ ଏବଂ ଖୁବ୍ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ଏ ଦେଖିବାକୁ

କୁକୁର ପରି ଓ ଗୁଡ଼ି ତର । ଅଗ୍ନିର ମୃଗର ନାଭି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ

ଗୋଟାଳିଆ ତମ ମୃଗା ଥାଏ । ଶିକାରମାନେ ଏ ମୃଗକୁ ମାରି ଏହାର

ନାଭି ପାଖରୁ କସ୍ତୁରୀ ଥିବା ମୂର୍ତ୍ତିଟି କାଟି ଆଣନ୍ତି । ମୂର୍ତ୍ତି କୁକୁଡ଼ା

ଅଣ୍ଡାର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ । ଏ ମୃଗ ମାଘ ମାସରେ ଯୋଡ଼ା ଖାଆନ୍ତି ।

ସେହି ଋତୁରେ ଅଗ୍ନିର ମୃଗର ନାଭିପାଖରୁ ମୃଗାରେ ବେଶି

ପରିମାଣରେ କସ୍ତୁରୀ ଥାଏ । ହି. ଶକସାଗର ।]

କସ୍ତୁର—ସ. ବିଶ (କସ୍=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କର)—

Kaswara ୧ । ଗମନଶୀଳ—

1. Having motion; moving.

୨ । ହିଂସକ—2. Envious.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

କସ୍ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ କି ଓ କିଶି - କସ୍ତୁରୀ (ଦେଖ)

Kasmarīla Kasmarīla (See)

କସ୍ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ କି (ସ୍ତ୍ରୀ କସ୍ତୁରୀ = କାହାଠାରୁ ଅକସ୍ତୁରୀ)—ବିପଦ; ବିପଦ—
Kasmarīla Danger.

୨୪୩୩ ସ୍ତ୍ରୀରେ ପାଶ କଲେ କସ୍ତୁରୀ ଦେଇ । ବିପଦରେ ।

କସ୍ତୁରୀକାଳେ—ଦେ କି. ବିଶ. (ସ୍ତ୍ରୀ କସ୍ତୁରୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kasmarīka କେବେ ଦେଲେ, କୌଣସି ସମୟରେ—
କସ୍ତୁରୀକାଳେ At whatever time; at any time.

କସ୍ତୁରୀ

କସ୍ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ସବ୍ୟକାମ (କମ୍ ଶବ୍ଦ ୨୩୩ ୧୩)—

Kasya କାହାର—Whose.

କସ୍ତୁରୀ ଦେ (କସ୍ତୁରୀ) ଅ—

ଦଲ୍ଲିର ଶିରେନାମାରେ ଲେଖା ହେବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ—
A meaningless word used in the heading
of a deed.

[ଦ୍ର—ପ୍ରକ୍ତେ ଦଲ୍ଲି ସମ୍ପାଦନ ବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କର
ଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନ ଏ ଦଲ୍ଲି କସ୍ତୁରୀ ? ଉତ୍ତର—ଏ ଦଲ୍ଲି
ଗୋପାଳସ୍ୟ (ଗୋପାଳର) । ତହିଁର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନ ସ୍ବରୂପ ଅଜ୍ଞାତ
ଦଲ୍ଲିରେ ପସ୍ତାନଙ୍କ ନାମ ଲେଖି ସାର ଦଲ୍ଲିର ଅସଲ ଲେଖା
ଆରମ୍ଭ କରିବା ଧୂରୁ ଶିରେନାମାରେ ‘କସ୍ତୁରୀ ଟ ୫୧୨ ରୂପପତ୍ର-
ମିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟସାଗର’ ଘଟ୍ଟ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ
ଏହି ‘କସ୍ତୁରୀ’ ର ବ୍ୟବହାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ।]

କହ (ଧାତୁ)—ଓଡ଼ିଆ (ସ୍ତ୍ରୀ କଥ)—

Kaha (root) ୧ । କହବା—1 To speak.

୨ । ଅନୁରୋଧ କରିବା—2. To request.

୩ । ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—

3. To utter words.

୪ । ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To express.

(ଯଥା—ତା ଚେହେରା ତ ତା ମନର ଭାବକୁ କହି ଦେଉଛି ।)

କହ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ଭୁଲନା କର ଅର୍ଜୁନ ଗଛର ହିନ୍ଦି

Kaha ନାମ କୋହ, କୋହ)—

ଅର୍ଜୁନ ଗଛ—Arjuna tree

[ଶିଶୁଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ—ନବଦ୍ ତରୁତର କିଏ ଗଛ କହ ?

(ନଦୀ କୂଳରେ କି ଗଛ ଅଛି କହ ।)

ଉତ୍ତର—କହ (ଅର୍ଜୁନ ଗଛ)]

କହାଲିବା—ସ୍ତ୍ରୀ କି—କହାଲିବା (ଦେଖ)

Kahālibā Kahālibā (See)

କହାକହ—ଦେ. ଅ. (ଧୂଳିନୁକରଣ, ଭୁଲି. ହି. କହାକହ = ଅହାହା)—

Kahakaha ଲୋକଗହଳର ଶବ୍ଦ, ଗହଗହ ଶବ୍ଦ—

Brawling noise; noise made when a
multitude of people assemble at one
place and talk.

କହାକହ ନାମ କହ ବେଳେ ଘାମ୍ବ । ଧାତୁରୁ ୨୪୩୩୩୩ ।

କହାଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କି (ସ୍ତ୍ରୀ କଥନ, ପ୍ରା କହଣ)—

Kahana ୧ । କଥା, ବଚନ—1. Words.

କହନ ୨ । ବିଷୟ, କଥା ବିଷୟ—

କହନ 2 Subject; subject-matter of a talk.

୩ । କହବା, କଥନ—3. Talking, act of speaking.

କହଣା—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କି—୧ । କହଣ (ଦେଖ)

Kahana 1 Kahana (See)

୨ । କଥା; କମ୍ବଦନ୍ତୀ—2 Narrative.

ସତ୍ୟ କଲେ ତୋତେ ମାରିବୁଁ ସିନା ଦଶିଣା

ସୁନେ ପୁଣେ ଥିବା ତୋହର ସେ କହଣା । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କହଣା ନ ଯିବା—ସ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କି—ବାକ୍ୟଦ୍ବାରା ପ୍ରକାଶିତ

Kahana na jibha ହୋଇ ନ ପାରିବା—Not to be
expressible by words, to be unspeakable.

ସ୍ବଦନ୍ତ, ଶେକ ତା କହଣା ନ ଯାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେନା ।

କହଣିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—କହଣିଆ (ଦେଖ)

Kahaniā Kahaniā (See)

କହର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ସୁବାସ, ସୁଗନ୍ଧ—

Kahar Sweet scent; fragrance.

କହର—ଦେ. ବିଶ. ପୂ. (ସ୍ତ୍ରୀ କପିଳ)—ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, କପିଳ—

Kahar Reddish white, brown; grey.

(କହର—ସ୍ତ୍ରୀ)

କହରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ବାସିବା, ସୁବାସିତ ହେବା—

Kaharibā To emit fragrance.

କହଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ୍ତ୍ରୀ କୋମଳ)—

Kahal କୋମଳ, ନରମ—Soft.

କହାଲ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲି. ହି. କହାଲ = ପବନ ବନ୍ଦ ହେବା ସମୟରେ

Kahala ଅନୁଭୂତ ଅସହ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ଗହକ)—

କୋହୋଲ (ଦେଖ)

Koholā (See)

ଦେ. ବିଶ—କୁହୁଡ଼ି ବା ଅଳ୍ପବୃଷ୍ଟିଜନିତ ଶୀତଳତା—

Chill due to fog or rain.

କହାଲ ସିଂହ—ଦେ. ବି—କହାଲ ସିଂହ ଉପାଧିବିଶେଷ—

Kahala simha A title of the Kshatriyas.

କହାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—କହାଲିଆ (ପାଗ)—

Kahaliā Chilly (weather).

କହାଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ୍ତ୍ରୀ କଳ) (ମୟୂର)—

Kahaliā ଧୂଳି ବା ରବ କରିବା—

To crow (said of a peacock).

କହାଲେଇବା—ଦେ. କି. (ପବନ ବହବାଦ୍ବାରା)—ଅଶ୍ରୁ ଅଣିବା;

Kahaleibā ଶୀତଳତା ଅନୁଭୂତ କରିବା—To render chill.

ମାମାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚିତ୍ତର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲିପିକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଆଶିଷ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଶି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

କହା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କହା (ଦେଖ)

Kahā Kūhā (See)

କହା

କହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କହିବାର ଶିଳ୍ପରୂପ; କୁହାଇବା—

Kahāibā To cause to be said
ବଳାନ

କହାନା; କହବାନା, କହଲାନା

କହାଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କହିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ)—

Kahājibā ବୋଲାଇବା, କୁହାଯିବା, କଥିତ ହେବା—To be
ବଳାୟାଓସା spoken

କହାଜାନା [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ ‘କହିବା’ ଓ କର୍ମ-
ବାଚ୍ୟରେ ‘କୁହାଯିବା’ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ କେତେକ ଅଧୁନିକ
ସାହିତ୍ୟିକ ‘କୁହାଯାଏ’, ‘କୁହାକୋହୁ’ ଓ ‘କୁହାବୋଲୁ’ ସ୍ଥଳରେ
‘କହାଯାଏ’, ‘କହାକହୁ’ ଓ ‘କହାବୋଲୁ’ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ‘କୁହା’ ଶବ୍ଦର ବିସ୍ତର ବ୍ୟବହାର ଅଛି ।]

କହାର—ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରାଭାଗ) ସଂସ୍କାର—କହାର; କହାର—

Kahār Whose.

କହାହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କହାଯିବା (ଦେଖ)

Kahāhebā Kahājibā (See)

କହିଥା—ଦେ. ବିଶ—(ସଂ. କଥଳ) ୧ । ବାବୁଲ, କୁହାଲିଆ, ସେ
Kahīthā ଅଗବତି କଥା କହେ—1. Talkative; boastful.

କହିସେ ୨ । ବାକ୍ସହୁ; ପ୍ରଗଳ୍ଭ—

କହତା, କହସୋବା Eloquent.

କହୁଥିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହଠାତ୍ କହିବା—

Kahuthibā To speak out; to get up and
ବଳେଉଁଥା speak.

କହୁଥନା

କହୁଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା, ପ୍ରକଟିତ
Kahudebā କରିବା—1. To speak out; to divulge;
ବଳେଦେବା to give out; to publish.

କହୁନା ୨ । ପ୍ରମାଣିତ କରିବା; ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—2. To prove.
(ଯଥା—ତୁମ୍ଭର ବିମର୍ଷ ମୁଖ ତୁମ୍ଭର ମନ ଦୁଃଖ କଥା କହି
ଦେଉଛି ।)

୩ । ସୂଚନା କରିବା—3. To indicate.

କହିପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି କଥା ଅସାବଧାନତାବଶତଃ
Kahipakāibā ପ୍ରକାଶ କରାଦେବା—1. To speak out a
କହିସାକେନା thing inadvertently.

କହୁଥାନା ୨ । ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To speak out at
once.

କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କଥା ଧାତୁ; ପ୍ରା. କହ ଧାତୁ)—୧ । ଉପଦେଶ
Kahibā ଦେବା—1. To advise.

କହା, ବଳା ୨ । ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜଣାଇବା—

କହନା 2. To inform verbally.

କୁହାଇବା—ଶିଳ୍ପ ୩ । ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—

3. To speak; to tell, to utter words; to say.

୪ । ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To publish; to express.

୫ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—5. To relate; to describe.

୬ । ପରାମର୍ଶ ଲେଖିବା, ପରାମର୍ଶ କରିବା—

6. To consult

ଶଙ୍ଖକଳେ ଧନ ଯେଉଁ ପଦେ ନ ଶୁଣୁ ରେ ।

କବିବର୍ଣ୍ଣ. କବିଶାସ୍ତ୍ରାଦି. ଶ ଗୀତ ।

୭ । କବିତା ରଚନା କରିବା—7. To compose (poem).

୮ । ମୌଖିକ ଆଜ୍ଞା କରିବା—

8. To order verbally.

୯ । ମୁହଁରେ ଫେରାଦ ହେବା—

9. To complain verbally.

‘କହିବା ବା ଅଗେ ଶୁଣିବ କେ ? ଉଭୟ ଅବସ୍ଥା ମାରିବ ସେ—ଉଷ ।

କହିବା ପୋଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହଚର, ସଂ. କଥା ଧାତୁ + ପ୍ରଚ ଧାତୁ)—

Kahibā pochhibā ବହୁପ୍ରକାରେ ବୁଝାଇପୁଣ୍ୟ କରିବା—

କହାବଳା To explain matters in various
ways.

କହିବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାହାରେ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—

Kahibulibā To publish a matter broadcast;
ବଳେବୋଧନ to proclaim a matter.

ମହତ୍ତ୍ୱ ଲେଖମାନେ ମହତ୍ତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି ସେଥିରେ କେତେ

କା କର୍ତ୍ତ ହେଲା କହି ବୁଲନ୍ତି ନାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ. ଛନ୍ଦାଣୀଠାଗୁଣ୍ଡା ।

କହି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବିଷୟ କହିବା—

Kahī rakhibā To speak beforehand.

ବଳେ ବାଧା

କହ ରଞ୍ଜନା

କହିରି—ଦେ. ବି.—ଧାନ ଗୁଡ଼ିଲ ରଞ୍ଜିତାପାଇଁ ବାଉଁଶ ପାତ୍ରରେ

Kahiri ଉପରେ ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଟୋକେଇ, କୋଡମେଇ—
Big basket made of split bamboo.

କହି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆପେ ଆପେ କହିବା—

Kahī hebā 1. To proclaim one's self; to boast;
to brag.

୨ । ଅସାବଧାନତାରେ କହିବା—2. To speak
unasked.

୩ । କଥିତ ହେବା, ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—3. To be spoken;
to be described.

(ଯଥା—ତାକୁ ଏପରି ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଛି ଯେ ତାହା କହି ଦେବ ନାହିଁ)

୪ । (ବହୁଲୋକ) ପରସ୍ପର କଥାବୁଝା ହେବା—

4. (many persons) To talk amongst
themselves.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

ଏମନ୍ତ ବୋଲି କହୁ ହୁଅନ୍ତେ ଯେଣା ଭୁଣେ

କହୁଁ କହୁଁ ଅଗ୍ରେ ବୁଲିଲେ ଘଟବାଣେ—ପୀତାମ୍ବର. କୁଟ୍ତି ହସ୍ତଗଣ ।

କହୁଣି—ଦେ. ବି (ସ. କଫୋଣି)—୧ । ବାହୁ ଏବଂ ହାତର
Kahuni ମିଳନସ୍ଥାନ ଗଣ୍ଠି—Elbow.

କହୁଁ

ସେ ଏକାକୀ ଅର୍ଜୁନ କହୁଣିର ହାତ,

କୁହନି, କୋହନି ମୁହଁପାଇଁ ଶବଦ କଲ ମତ ମତ—କୁହୁଁ ହେ ମହାଭରତ. ବସନ୍ତ ।

୨ । କହୁଣିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର ବା ଆଘାତ—

2 A blow by the elbow.

ଚରଣ ଲେଖି ନାଆଇ.

ଯେଣୁ କହୁଣି ନ ପାରି—ସମସାସ, ଚାର୍ଯ୍ୟଭାରତ୍ତ୍ୱ ।

କହୁଣିଆ—ଦେ. ବି (ସ. କଫୋଣି + ଆଘାତ)—

Kahunia ୧ । କହୁଣିମାଡ଼, କହୁଣିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ବା ଠେଲ—

1 A push or blow by the elbow.

୨ । (ଏହା କହୁଣି ପରି କୋଣସୁକ୍ତ ଥିବାରୁ) ପିଣ୍ଡା ଖୁଣ୍ଟ
ମଝିରୁ ଯେଉଁ କାଠ ଖଣ୍ଡକ କର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ବାହାର
ଘରର ପିଣ୍ଡା ପାଖ ଗୁଲକୁଟିକେ ଧରିଥାଏ, ଭରିବଣି—

2. A piece of wood which projects from
the pillar of the outer wall of a house
and supports diagonally the outer
veranda-plate; a projecting strut or
brace diagonally supporting the
veranda plate of a thatch.

ଦେ. ବିଶ—କହୁଣିମାଡ଼ଣିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Deserving to get blows by the elbow.

କହୁଣିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କଫୋଣି)—

Kahuniba ୧ । କହୁଣି ଠେସ ଦେଇ ଆଉଁଜି କରି ବସିବା—

1. To sit with arms akimbo.

୨ । ଜନଗହଳ ମଧ୍ୟରେ ଦୂର କହୁଣି ସାହାଯ୍ୟରେ ଲୋକ
ଆଡ଼େଇବା—

2 To elbow one's way in a crowd.

୩ । କହୁଣି ଭର ଦେଇ ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥାରୁ ଉଠି ବସିବା—

3. To get up from a sleeping position
with the help of the elbows.

କହୁଣିମାଡ଼—ଦେ. ବି—କହୁଣିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ବା ଧକ୍କା—

Kahunimarda A push or blow with the elbow.

ମାରି କହୁଣି ମାଡ଼, ଘଟ ବେଦ ବୋ ପଞ୍ଚର ହାତ ଲୋ ।

ବେଳାବେଳୁଣି ଗାତ ।

କହୁଣିମାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—୧ । କହୁଣିରେ ମାଡ଼ ଖାଇବା

Kahunimardua ଉପସ୍ଥଳ—

କହୁଣିମାଡ଼େଇ } ୩. 1. Deserving to be beaten or
କହୁଣିମାଡ଼େଇ } struck with the elbows.

୨ । ଯେ ସବଦା କହୁଣିମାଡ଼ ଖାଏ ବା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟାସ—

2. One who is often punished or is accus-
tomed to be punished with blows of
the elbow.

କହୁଣି ମାରିବା—ଦେ. ବି—କହୁଣିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—

Kahunī māribā To deal a blow with
the elbow.

ତୋ ପିଲାଟି ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ କହୁଣି ମାରିବ ଦୁଇ ଦୁଇ—ଦୁଇ ପଳା ଛପାଟି କାହାଣୀ ।

କହୁଣିଶେଇବା—ଦେ. ବି.—କହୁଣିବା (ଦେଖ)—

Kahuneiba Kahuniba (See)

କହ୍ନା—ଦେ. ବି (ସ. କୃଷ୍ଣ; ପ୍ରା. କାହ୍ନା)—କହ୍ନାଇ (ଦେଖ)—

Kahnā Kahnā (See)

ଶୁଣି ଯଶୋଦା ବୋଲନ୍ତି ଆରେ କହ୍ନା—ଦାଶରଥ୍ୟ. ବ୍ରଜବିହାର ।

କହ୍ନାଇ—ଦେ. ବି (ସ. କୃଷ୍ଣ, ପ୍ରା. କାହ୍ନା)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଦରର ନାମ—

Kahnā 1. A name of Śrīkrishṇa,

କାହାଁଇ ବଦନ୍ତବୁଦ୍ଧରେ ଦୋଳି କରି ବସିଥିବୁ ନାଗର କହ୍ନାଇ—

ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଣ୍ଠୋଳ ।

୨ । ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—2. Name given to males.

କହ୍ନେଇ—ଦେ. ବି—କହ୍ନାଇ (ଦେଖ)—

Kahnei Kahnā (See)

ଆରେ କହ୍ନମାମୁ ଶରଦଶଣ. କହ୍ନେଇ ହାତରେ ପଡ଼ିବୁ ଖସି—

ଥୋରେ ବାପା ଥୋ ।

କହ୍ନେଇବଇଁଶି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ କାଠିଆକଦଳୀ—

Kahneibaiśi A species of banana.

କାହାଁଇବାଞ୍ଚି

କହ୍ନେଇବାଇ—ଦେ. ବି—ଶାରଦ ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—

Kahneibaī Name of a winter paddy.

କହ୍ନ—ସ. ବି (କ. କଳ, ହେ ଧାତୁ = ଅହାନ କରିବା + ଅ)—

Kahwa ବଗ; କୌଶପଣୀ—Heron.

କହ୍ନା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (ସ. କଳହ)—କଳହୁଡ଼ା ଶ୍ରୀ, କଳହପ୍ରିୟା ଶ୍ରୀ—

Kahlā A vixen; a quarrelsome woman.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀଲୋକମାନେ ପରସ୍ପର ଗାଳି ଦିଅନ୍ତେଇ ହୋଇ
'ତୁ ଓସ୍ତମ୍ଭ କହ୍ନା' ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଅଶୁଭଗଛ
ମୂଳେ ଥିବା କଳହୁଡ଼ା ଶ୍ରୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ।]

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କଳହୁଡ଼ା(ଶ୍ରୀ)—Quarrelsome (woman).

କହ୍ନାବ—ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ହାର = ମାଳା; ନିପାତନ)—

Kahlāra ଶ୍ୱେତୋତ୍ପଳ; ଧଳା ପଦ୍ମ—White water-lily.

କହ୍ନିଆ—ଦେ. ବିଶ—କଳିଆ (ଦେଖ)

Kahlia Kahlia (See)

(କହ୍ନେଇ—ଶ୍ରୀ)

କା—ଦେ. ସବଦାନାମ (ସ. କମ୍)—କାହାର—Whose.

ବୋଲିଛନ୍ତି ଯାହା ତା ସହବ କା କାସ୍ତେ । କୃଷ୍ଣହେ. ମହାଭରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ତର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ତର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ନା ୨ ଚିତ୍ତ ଓ କୌଣସି ବା ୩ ନା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶାବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘କାଇଁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କାଇଁ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—କମ୍ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ବିରକ୍ତି ଏକବଚନରେ ‘କାଇଁ’ ଓ ‘କାହାର’ ହୁଏ, କଥାବାଚୀରେ ଲେଖାରେ ବେଳେବେଳେ ‘କାଇଁ’ ଶବ୍ଦରୁ ‘ର’ ଲେପ କରି ‘କା’ ରହେ ।]

ଦେ. ଅ. ବି. (ଧ୍ବନିନୁକରଣ)—କାଥ (ଦେଖ)

Kāṭh (See)

ଦେ. ଅବ୍ୟୟ—ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାର ଦୁଇ ଥର ପ୍ରୟୋଗ ପରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଅବ୍ୟୟ—A particle used after a double use of the present participle to denote long continuance of an act.

ବୋହୁ ବୋହୁକା ଦିବ ଗିରେ ପାଦବର୍ତ୍ତନ ।

ରକାସବରଣ ଗୀତଲହରୀ ।

[ଦ୍ର—ଦୁଇ ଥର ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା କ୍ରିୟା ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯିବାର ଭାବ ଉପରେ ଜୋର ଦେବାପାଇଁ ଏହି ‘କା’ ସୋଗ କରାଯାଏ]

କାଥ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ବନିନୁକରଣ)—୧ । କାକପକ୍ଷୀର ଶବ୍ଦ—

Kāṭh

2. The cawing of a rook.

କା; କାକା କାଉ ତାକେ କାଥ କାଥ । ନନ୍ଦକଣ୍ଠର ନନ୍ଦରଣ ।

କାଁଆଁ ୨ । ଶ୍ରୁତିକରୁ ବା ଅପ୍ରୀତିକର ଶବ୍ଦ—

2. Unpleasant jarring sound.

୩ । ତାସ ପକ୍ଷୀଖେଳରେ ଯୋଡ଼ି ଖେଳାଳି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକର ଅଭାବ ହେଲେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଖେଳାଳିର ଖେଳ ସମ୍ପର୍କରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଦୁଇ ଖେଳାଳିଙ୍କ କାମ କରିବା ଅବସ୍ଥା; ଅନୁପସ୍ଥିତ ଖେଳାଳିର ପ୍ରତିନିଧି—

3. Representative of an absent player who is represented by his companion player at an indoor game.

(ଯଥା—ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦର କାଥ ହୋଇ ଖେଳୁଛି ।)

୪ । ଡୁ ଡୁ ଖେଳରେ ଖେଳାଳି ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦ—

4. The sound uttered by players in the game of Doo doo.

କାଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବ୍‌ନାମ—କାଁ (ଦେଖ)

Kāṭh

Kāṭh (See)

କାଁଆଁକରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କାହିଁକି; କିପାଇଁ—

Kāṭhāṅkari

Why.

କାଥାର—ଦେ. ବି—କାହାର; ଜାତି (ଦେଖ)

Kāṭhāra

Kāṭhāra (caste) (See)

କାଥାଲ—ଦେ. ବି—୧ । କାଁଆଁଲ (ଦେଖ)

Kāṭhāla

1. Kāṭhāla (See)

୨ । କାହାର (ଜାତି) (ଦେଖ)

2. Kāṭhāra (caste) (See).

କାଥାକାଥ—ଦେ. ବି—କାଥା (୧୧୨) (ଦେଖ)

Kāṭhākaṭh

Kāṭh (1. 2.) (See)

କାଇଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଛରେ ଥିବା ନାଲି ଜମ୍ବା—

Kāi

1. A big red ant frequenting

ଆମ୍ବପିପିଡ଼ା, ଟିପିପିପିଡ଼ା

mango trees.

ସାଢ଼ନ

୧୭ ସିନା ପର ଆଢ଼ ଗୋଳ, କାଉ କାମଡ଼ାକ ସେ ପାଲେ ପହ—

(କାଉଁରୀ ଅ—ପାଲେ ପହ ।

[ଦ୍ର—କାଇଁମାନେ ଜମ୍ବା ପରି ଆଳୁଅଣ୍ଟା କନ୍ଥୁ ନାଲିଆ । ଏମାନେ ଜାମ୍ବ ଓ ଆମ୍ବ ଆଦି ଗଛରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଆଦାମ୍ବ ଆମ୍ବ-ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ି ଥଳି ବା ମୁଣି ପରି କରି ସେଥିରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କାମୁଡ଼ା ଭାରି ଯନ୍ତ୍ରଣାପ୍ରଦ । ଲୋକେ କାଇଁ ମାନଙ୍କ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ବନିଣୀ ପାଇଁ ଶୁଭ କରି ବନିଣୀକଣ୍ଠାରେ ଘୋଡ଼ି ମାଛ ଧରନ୍ତି ।]

କାହିଁମାଟି ୨ । କାଇଁମାଟି; ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମୃତ୍ତ୍ୱିକାବିଶେଷ—

କାହିଁମାଟି

2. Fullers earth.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ହାଣ୍ଡି ଆଦିରେ କାଇଁମାଟିର ଘୋଡ଼ି ଦେଇ ପୋଡ଼ିବାରୁ ହାଣ୍ଡିକୁଣ୍ଠେଇ ନାଲିଆ ହୁଏ । ଏ ମାଟିରେ ଲୁହାର ଅଂଶ ଥିବ ।]

ମାଜିମାଟି ୩ । ସାଜିମାଟି—3. Impure carbonate of soda,

ସୋଡ଼ା; ଓସ

natron.

[ଦ୍ର—ଏ ମାଟିରେ ସୋଡ଼ାର ଅଂଶ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଲୁଗା-ଆଦି ବୁଡ଼ାଇ ପାଣିରେ କାତି ସଫା କରାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ସବ୍‌ନାମ—କେଉଁଠାରେ; କାହିଁ—

Where.

ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ସବ୍‌ନାମ—କଣ; କିସ—What.

କାଇଁ—ଗ୍ରା. ସବ୍‌ନାମ (ସ. କୁଡ଼ି + ହି)—କାହିଁ (ଦେଖ)

Kāi

Kāi (See)

କାଇଁକି—ଗ୍ରା. ଅ. -- କାହିଁକି (ଦେଖ)

Kāiṅki

Kāiṅki (See)

କାଇଁକି କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—କାଇଁକିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāiṅki kākurdī

Kāiṅchakākurdī (See)

କାଇଁଚ—ଦେ. ବି.—କାଇଁଚ (ଦେଖ)

Kāiṅcha

1. Kāiṅcha (See)

୨ । କାଇଁଶ (ଦେଖ)

Kāiṅśa (See)

କାଇଁଚତାଲ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (କାଶ + ତାଲ)—କାଶତୃଣନିର୍ମିତ ତାଲ—

Kāiṅcha tāla

A tray of wicker work made of

କେଶବ ଡାଳା

kāśa reeds.

କାଇଁଚପେଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. କାଶ + ପେଡ଼ି)—

Kāiṅcha perdi

କାଶତୃଣନିର୍ମିତ ପେଡ଼ି—A basket

କେଶବ ମେଟାରି

with lid made of kāśa reeds.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାମିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଈ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୁକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ୱ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କାଈଁଚ ଫରୁଆ—ଦେ. ବ.—କାଶକୃଣ୍ଡମିତ ଡବା—

Kāñchapharua Small box made of kāsā reeds.
କେଶବ କୌଟୀ

କାଈଁଚ ବଞ୍ଚଣା—ଦେ. ବ. (ସ କାଶ + ବ୍ୟଜନ)—କାଶକୃଣ୍ଡ ଦ୍ଵାରା

Kāñcha bñchanā ପଞ୍ଜା—Hand fan made of kāsā
କେଶବ ପୌଷା reeds.

କାଈଁଚ ଭୋଗେଇ—ଦେ. ବ.—କାଶକୃଣ୍ଡମିତ ଭୋଗେଇ—

Kāñcha bhogoi Small basket made of kāsā reeds.

କାଈଁଚମାଳା—ଦେ. ବ. (ସ. ଗୁଞ୍ଜା + ମାଳା)—ଗୁଞ୍ଜାଫଳଗ୍ରଥୁତ ମାଳ—

Kāñchamālā Garland of the berries of red
କୃତ୍ତବ ମାଳା kāñcha.

ସ୍ଵସ୍ଵନିକି ମାଳା

କାଈଁଚମାଳି—ଦେ. ବ.—କାଈଁଚମାଳା (ଦେଖ)

Kāñchamālī Kāñchamālā (See)
କାଈଁଚମାଳ ଦେଇ ସାଧକ ଭଣ୍ଡ ଅଣିଲେ ଗୋ—କାହାଣୀ ଗୀତ ।

କାଈଁଚମାଳିଆ—ଦେ. ବ. ଗୁଞ୍ଜାଫଳଗ୍ରଥୁତ ମାଳା ପରିଧାନକାରୀ;

Kāñchamālīa ଗୁଞ୍ଜାଫଳର ମାଳାସୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
(person) Wearing garland of Kāñcha berries.

କାଈଁଚ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ.—କାଈଁଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāñchi (etc) Kāñcha etc (See)

କାଈଁଚକାକୁଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବ.—କାଈଁଚକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāñchikākurdī Kaiñchikākurdī (See)

କାଈଁଚଫୁଲ—ଦେ. ବ.—ଏକପ୍ରକାର ସବୁ ଶାରଦ ଧାନ—

Kāñchiphula A species of fine winter paddy.

କାଈଁଶ—ଦେ. ବ. (ସ. କାଶ)—ଏକଜାତୀୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; କାଶକୃଣ୍ଡ; ଚଣ୍ଡି—

Kāñśa Kāsā grass from the reeds of which
କେସେ baskets and fancy things are made;

ସାଞ୍ଚି କାସ saccharum spontaneum.

କାଈଁଶ କଞ୍ଚଣି କରେ, କାଈଁଚମାଳା ହୃଦରେ—ଘନବୃଷ୍ଟ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କାଈଁଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ.—କାଈଁଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāñśa (etc) Kāñcha etc (See)

କାଈଁଶରଥ—ଦେ. ବ.—ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ ଜନ୍ମିବା କାଶଜାତୀୟ

Kāñśarīā ଲତାଳତୀ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—A kind of creeping
କାଟଡାମାସ grass growing as weed in the

ପାଚିଆମି paddy field

କାଈଁଶି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ.—କାଈଁଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāñśi (etc) Kāñchi etc (See)

ସେ କାଈଁଶିଭାସ ଶିଖିବେ, ତା ଅକ୍ଷୟ । ଭୁବନାବଳୀ, ନଅବୁଣ୍ଡ ।

କାଈଁଶିକା—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. କାଶିକ)—କାଶିକ (ଦେଖ)

Kāñśikā Kāñśika (See)

କାଈଁଶିରଥ—ଦେ. ବ.—କାଈଁଶରଥ (ଦେଖ)

Kāñśirīā Kāñśarīā (See)

କାଈଁଶିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁଲ. ହୁ କୈସର) ସବ୍‌ନାମ. ବଣ—

Kāñśilā କୌଣସିଲ, କିଛି ନା କିଛି, କିଛି ମାତ୍ର—

Any, whatever.

କାଈଁଶିଲ ପରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ହି—କାକର୍ତ୍ତବ୍ୟକ୍ଷମ୍ଭ

Kāñśilā pari hebā ଦେବା—To be at loss; to be
puzzled, to be bewildered; to be at one's
wits' end.

କାଈଘର—ଦେ. ବ. (ଭୁଲ. ସ. କାୟ=ଗୃହ, କାୟମାନ=

Kāighara ପଶିଲୁଟିର)—୧ । ଶୂଳଘର, କଣ୍ଠଘର, ମାଟିର
କାଟା ବାଡ଼ି କାନ୍ଥ ଓ ଶୂଳ ଥିବା ଘର—

ଶୋପଣୀ 1. Thatched house; a shed.

ଆମାମ୍ବିମିତାବ ବାମା ୨ । କାଈମାନେ ପତ୍ରଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ କରଥିବା

ସୋହନକା ଗୁମ୍ଫା ୧ । କାଈମାନେ ପତ୍ରଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ କରଥିବା
ନେସ୍ତ ମାଧ୍ୟମରେ ବସା—1. A bag-like
nest made by tree ants.

କାଈଘର—ଦେ. ବ.—କାଈଘର ୨ (ଦେଖ)

Kāigharā Kāighara 2 (See)

କାଈଜର୍—ବୈଦେ. ବ. (କ୍ଷତ୍ରିୟ) (କ୍ଷତ୍ରିୟ—କାଏଜର୍)—

Kājar ୧ । ସିକର, ସମ୍ରାଟ; ବାଦସାହା—

କାଈସର, କାଈସର 1. Caesar; emperor.

ଆ. କାୟର୍ ୨ । ଜର୍ମାନୀର ଭୂତପୂର୍ବ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉପାଧି—

କାଈସର 2. Kāisar the title of the ex-emperor of
Germany.

[ଦ୍ର—କ୍ଷତ୍ରିୟ କାଈଜର୍ (Caesar)ର ଅର୍ଥ ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ

ଜନମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ତତ୍‌କାଳୀନ ଜନମାଙ୍କ ପେଟେ ଚିର ସେଇ
ପିଲାକୁ ବାହାର କରିଯାଇଥାଏ । ରୋମର ବାଦସାହା ଅଗଷ୍ଟସ୍
(Augustus) ଏହିପରି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ନାମ
ଅଗଷ୍ଟସ୍ କାଈଜର୍ (Augustus Caesar) ହୋଇଥିଲା । ଏ
ଜଣେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଓ ବିଖ୍ୟାତ ସମ୍ରାଟ ଥିବାରୁ କାଈଜର୍ ଅର୍ଥରେ
ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ବୁଝାଗଲା । ଜର୍ମାନୀରେ ସେତେବେଳେ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଶାସନ
ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉପାଧି କାଈଜର୍ ଥିଲା ।]

କାଈଜର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ=କାୟର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ)—

Kājar-i-hind ୧ । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ଥାନ ବା ଭାରତର ସମ୍ରାଟ—

କାଈସର-ଇ-ହିନ୍ଦ 1. Emperor of India

କାଈସର ହିନ୍ଦ ୨ । ଭାରତର ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନ-
ସୂଚକ ପଦ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଧେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚକ୍ରମା—

2. Kaiser-I-Hind; a title and medal
given by the Government of India.

କାଈଞ୍ଜ—ଦେ. ବ. (ସ. କାକରଞ୍ଜ)—୧ । ଗୁଞ୍ଜାଫଳ ଓ ଲତା—

Kāñcha 1. A creeper and its small pea-like
ବୁଢ଼ black headed red berries enclosed in

ପତ୍ତି; ସ୍ଵସ୍ଵନି pods; Abrus Pracatorius.

ଦେ. ଗୁରୁକା [ଦ୍ର—ବଣିଆମାନେ ଉକ୍ତ ଫଳଦ୍ଵାରା ସୁନାଗୁଆ
ଓଜନ କରିବୁ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଧଳା ଓ ନାଲି । ଅନ୍ୟ ଏକ

ସାଧାରଣଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଈ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକ' ବେଶିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ବେଶିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ବେଶିବେ ।

ପ୍ରକାର ଫଳକୁ ମଣ୍ଡା କାର୍ତ୍ତିକ କହନ୍ତି । ଧଳା କାର୍ତ୍ତିକର ଦେହ ଧଳା,
ତେଜ୍ଜ ପାଖେ କଳା ଟୋପି ପରି ଥାଏ; ନାଲି କାର୍ତ୍ତିକର ଦେହ
ତୋପା ନାଲି, ତେଜ୍ଜ ପାଖରେ କଳା ଟୋପି ଥାଏ ।]

କାର୍ତ୍ତିକମାତ୍ରା ଘନଶ୍ୟାମଳତା ହରଷେ ହୁଅନ୍ତି ଅକ୍ଷର ।

ଘନଶ୍ୟାମଳ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ଏକ ରତ୍ନ ଓଜନ—2. A standard of weight;
one rati.

୩ । କାର୍ତ୍ତିକ (ଦେଖ)

3. Kāṛṭṭika (See)

କାର୍ତ୍ତିକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ଲୋଭ—

Kāit 1 Avaricious.

୨ । ସ୍ୱାର୍ଥପର—2. Selfish.

କାର୍ତ୍ତିକ—ଦେ. ବି. (ସଂ କାୟସ୍ଥ)—କାୟସ୍ଥ—

Kāit The Kāyastha class of Bengal and Bihar.

କାୟସ୍ଥ (ପଥା—ବିହାରର କାୟସ୍ଥମାନଙ୍କ ବଶୋପାଧି ଲଲ ଓ
କାୟସ୍ଥ ଏମାନଙ୍କୁ ଲଲ କାର୍ତ୍ତିକ ବୋଲାଯାଏ ।)

କାର୍ତ୍ତିକ—ଦେ. ବି. — ବିହାର ଓ ଛୋଟନାଗପୁରରେ ପ୍ରଚଳିତ ସଂସ୍କୃତ—

Kāit ମୂଳକ ଗୁଣାବିଶେଷ—A character used in bihar

କାୟସ୍ଥ akin to Nāgari character.

କୌଥ

[ଦ୍ର — ଏ ଗୁଣାର ଅକ୍ଷରମାନ ଦେବନାଗର ଅକ୍ଷର ପରି, କିନ୍ତୁ

ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗାର ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏ ଗୁଣା ବିହାରରେ

କୋଟିପ୍ରଚଳିତ ଗୁଣାରୂପେ ପରିଗଣିତ ।]

କାର୍ତ୍ତିକ—ଦେ. ବି. — (ଆ. କାୟଦା = ବ୍ୟାକରଣ; ନିୟମ) —

Kāit ୧ । ନିୟମ—1. Law, rule; principle.

କାୟଦା ୨ । ବିଧି—2. Constitution; a body of rules.

କାୟଦା

୩ । କଟକଣା—3. Control.

୪ । ଇଚ୍ଛା, ସ୍ୱପ୍ନ—4. Prestige; honour.

୫ । ଅକଟ—5. Censure, reprimand.

୬ । ବାରଣ, ଅଟକ, ନିଷେଧ—6. Restriction.

୭ । କଡ଼ା ନିୟମ ବା ଆଦେଶ—7. Strict order.

୮ । ଦସ୍ତୁର, ଗୁଣ—8. Custom; practice.

୯ । ବ୍ୟବସ୍ଥା, ବ୍ୟବସ୍ଥା—9 Arrangement.

୧୦ । ଅଧିକତା, ଅଧିକାର—10. Control; subjection.

ଦେ. ବିଶ. — ୧ । ନିୟମାର୍ଥକ—

1 Under control; regular.

୨ । ସୀମାବଦ୍ଧ—2. Restricted.

୩ । ନିୟମବଦ୍ଧ; ନିୟମଦ୍ୱାରା ସଂଯତ—3. Regulated.

କାର୍ତ୍ତିକ କଟକଣା—ଦେ. ବି. — (ସହଚର) ଆ. କାୟଦା + ଦ୍ର.

Kāit kāṭakanā କଟକଣା—ଦ୍ରୁତ ନିୟମ, କଠୋର ନିୟମ—

କାୟଦା କଟକଣା

Hard and fast rule.

କାୟଦା କଟକଣା

କାର୍ତ୍ତିକ କରବା—ଦେ. ବି. (ଆ. କାୟଦା)—୧ । ନିୟମ ବାଜିବା—

Kāit karibā 1. To lay down or prescribe rules.

କାୟଦା କରବା ୨ । ବାରଣ କରବା—

କାୟଦା କରବା

2. To restrict.

୩ । ଅକଟ କରବା—3 To reprimand.

୪ । ଜବତ କରବା—4 To enforce discipline.

କାର୍ତ୍ତିକ କାନୁନ—ବୈଦେ. ବି. (ସହଚର), ଆ. କାୟଦା + କାନୁନ

Kāit kānun —ଅର୍କ କାନୁନ, ନିୟମ ଓ ବିଧାନ—

Law and regulations; rules and regulations.

କାର୍ତ୍ତିକ ହାଉସ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କାର୍ତ୍ତିକ = ଗୋରୁମାନେ +

Kāit hāus ହାଉସ = ଘର) - କଞ୍ଚିହାଉସ, କଞ୍ଚିହାଉସ, କ୍ଷେତ

ଖୋସାଡ଼ ନଷ୍ଟ କରବା ଗୋମେଷାଦିକୁ ଆବକ କର ରଖିବା ସ୍ଥାନ—

ଘାଟ, କାଞ୍ଚିହାଉସ Kine house, pound.

କାର୍ତ୍ତିକପଦ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଖୋରଧା ସବ୍ଡିଭିଜନରେ

Kāitpadara ଥିବା ପୀବଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅସ୍ଥାନ ଓ ଉକ୍ତ

ଅସ୍ଥାନ ଥିବା ଗ୍ରାମ—Name of a village and

the seat of famous 'Pir' in the District of Puri near Khurdā.

କାର୍ତ୍ତିକପଦ—ପ୍ରା. ବି. (ନାମ)—କାର୍ତ୍ତିକପଦ (ଦେଖ)

Kāitpadā Kāitpadara (See)

କାର୍ତ୍ତିକପୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. — କାର୍ତ୍ତିକପୁ (ଦେଖ)

Kāitpudā Kāitgharā (See)

କାର୍ତ୍ତିକପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. କାୟଦା)—

Kāitphal କାୟଦା (ଦେଖ)—Kāitpharā (See)

କାର୍ତ୍ତିକସା—ଦେ. ବି. — କାର୍ତ୍ତିକସା (ଦେଖ)

Kāitbasā Kāitgharā (See)

କାର୍ତ୍ତିକ ବସ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାୟଦା ବସ୍ତ୍ର)—ଗୋରୁଆ ଲୁଗା—

Kāitbastra Coloured cloth.

ଗୋରୁଆ ବସନ ଉକ୍ତ ରୋଗ ରୁଚି ସେ ଥାଣୀ ସହସ୍ର,

ଗୋରୁଆ କପଡ଼ା ଚର୍ଚ୍ଚରେ ରହୁଛନ୍ତି ପିଠି କାର୍ତ୍ତିକ—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାବରର ସଭା ।

କାର୍ତ୍ତିକାତି—ଦେ. ବି. — ୧ । ସାଜିମାଟି; ଫକ୍କା ବା ପାଣ୍ଡର ରଙ୍ଗର ମାଟି—

Kāitāti 1. Natron.

କାହିମାଟି; ସାଜିମାଟି ୨ । କାର୍ତ୍ତିକାଟି; ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—

ରେହ, ଚିକନୀ ମିଟ୍ଟି 2. Fuller's earth.

କାର୍ତ୍ତିକ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କାୟଦା)—୧ । ଦୋଷ; ଭ୍ରମ—

Kāit 1. Wrong.

ଗଳ୍ପ ୨ । ଦୋଷଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ—

ଗଳ୍ପୀ; କାର୍ଯ୍ୟ 2. Blamable action.

୩ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରମ—3. Mistake.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଌ	ୡ	ଋ	ୠ

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା—

1 Found guilty; condemned.

୨ । ଦୋଷୀ, ଅପରାଧୀ—2. Guilty.

୩ । ଭର୍ତ୍ତିରେ ପରାଜିତ—

3 Vanquished in argument.

୪ । ଅବସନ୍ନ—4. Pulled down.

କାଇଲ୍ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—

Kāil karibā 1. To lay the blame on a person.

कायल करना ୨ । ଦୋଷଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

2. To do a wrong.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଃଖର ସମଜାଇ ତାହାର ଦୋଷ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ତାକୁ ମନାଇବା—

୪. To cause a person to realise his fault by arguing with him.

କାଇଲ୍ ମାକୁଲ୍—ଦେ. ବିଶ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ଵିତୀୟ ସହଚର) (ଅ.

Kāil mākul କାୟଲ୍)—ନ୍ୟାୟ ନିସାପରେ ଦୋଷୀରୂପେ

ମାଲତୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ—Found guilty, condemned after consideration.

ଦେ. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ଵିତୀୟ ସହଚର)—ସ୍ତ୍ରୀ ଅତି; ଦୋଷ ଅତି—Guilt.

କାଇଲ୍ ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଭୁଲ୍ ବା ଦୋଷ ସ୍ଵୀକାର କରିବା—

Kāil mānibā To admit that one is in the wrong.

गलती मानलेना

କାଇଲମୁକୁଲ୍—ଦେ. ବିଶ—କାଇଲ୍ ମାକୁଲ୍ (ଦେଖ)

Kāilmukul Kāil mākul (See)

କାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସ. କାତର, ଭୂଲ. ହି. କାହିଲ୍=ଅଲିପ୍ୟ-

Kāilā ପରସ୍ପର; ହି. କାପୁର=ଘରୁ)—

ଅକା ୧ । କ୍ଳାନ୍ତି, ଅବସାଦ—1. Weariness.

୨ । ରୋଗୀ, ମଳ—2 Sick man.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—1. Weak; reduced.

୨ । ଅସ୍ତ୍ର, ରୁଗ୍ନ—2. Sick; sickly.

ଅକା ହୁଆ ୩ । କ୍ଳାନ୍ତ—3. Tired.

୪ । ଅବସନ୍ନ—4. Worn out; worn out.

କାଇଲ୍ ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—

Kāilā pardibā To be tired.

କାଇଲ୍ ପଡ଼ିବ ଯେବେ ବାଟ ଗୁଲିବାକୁ

ଓଷଧ ପାଇବ ତତକ୍ଷଣେ ଗୋଟାକୁ । ଫକୀରମୋହନ. ଭଞ୍ଜ ଗୁଣା ।

କାଇଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—କାଇଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāilī (etc) Kāil etc. (See)

କାଇଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୋଷଜନକ—

1. Blameworthy.

୨ । ନିଜ ଦୋଷ ବା ଭୁଲ୍ ସ୍ଵୀକାର କରିବା (ଲୋକ)—

2. Admitting one's own fault

କାଉଁ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସ. କାକ)—

Kāu ୧ । କାକ, କୁଆ — 1. Crow; rook.

କାକ, କାଉଁ ୨ । କୋଇଲି—2. Cuckoo.

कौआ

କାଉଁଆ—ପ୍ରା. ବିଶ—କୁଆ ଭଳି ରବ କରୁଥିବା—

Kāuā Boisterous, making a noise like crows.

କାଉଁଆନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାଢ଼ାଳ)—

Kāuāj ସୈନିକ ଶିକ୍ଷା, ପରେଟ—

काउआज The training of soldiers, military training, parade.

କାଉଁଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କୋଢ଼ାଲ)—

Kāuāl ୧ । ଫକୀର ବା ଦରବେଶମାନଙ୍କ ଗୀତ—

कावालि, कावालि 1. Song of Dervishes.

कौवालि; कावालि ୨ । ବାଦ୍ୟର ତାଳବିଶେଷ—

2 Name of an Arabic musical note

(ଯଥା—ଏହା ତାଳାର ପ୍ରକାର ଭେଦ; ଏହା ମଧ୍ୟମାନ ଅପେକ୍ଷା ଦ୍ଵିଗୁଣ ଜଳଦି ତାଳ—ଞ୍ଜାନେନ୍ଦ୍ର ।)

୩ । ମୁସଲମାନ ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କ ଦରଘାରେ ବା ସୁନ୍ନୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ମଜଲିସରେ ଗୀତ ହେବା ଧର୍ମ-ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ଵର ଓ ତାଳ (ଞ୍ଜାନେନ୍ଦ୍ର)—

3. The tune or measure of the religious songs sung in the seats of deceased Muslim saints.

କାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ଵନିନୁକରଣ)—

Kāuଁ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ କୁକୁର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଶବ୍ଦ— The sound of dogs etc. while going to bite.

କାଉଁ କାଉଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିରକ୍ତ ହେବା, ଚିଡ଼ି କରି କଥା Kāuଁ kāuଁ hebā କହିବା—To express disapproval

डाँटना

କାଉଁଚ କାଉଁଚ୍—ଦେ. ଅ. ବିଶ (ଧ୍ଵନିନୁକରଣ)—କର୍ କର୍ ଶବ୍ଦ

Kāuଁch kāuଁch କର କୌଣସି ଜନସ ଚୋରାଇ ଖାଇବା—

कच कच (ଯଥା—ମୂଳା, କାକୁଡ଼ି)—

कच कच Sound of chewing raw fruit.

(ଯଥା—କାଉଁଚ୍ କାଉଁଚ୍ କର ସେ ମୂଳା ଚୋରାଇଥିବ ।)

କାଉଁଚ୍—ପ୍ରା. ବି—ତାବଲପୁଅ ଖେଳରେ ଘାତ (ଗାତ) ନିକଟରୁ

Kāuଁrdି ପୁଅ ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନର ଦୂରତ୍ଵପରିମାପକ. ଓ

बिक ସଂଖ୍ୟାସୂଚକ ସଂକେତବିଶେଷ—

A measure of distance between the hole and the place where the puଁ falls in the game of Dābala-puଁ.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଲେପ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—'କାଉଁଡ଼ି' ଅର୍ଥାତ୍ ଡାକଲରେ '୧' କାଠି ମାପର ନାମ କାଉଁଡ଼ି, ତୁଲ କାଠି ଯେ ଦୁଇଡ଼ି, ତିନି କାଠି ମାପ ତିନିଲ, ଚାରି କାଠି ଚାରିଲ, ପାଞ୍ଚ କାଠି ପାଞ୍ଚଲ, ଛଅ କାଠି ଛଇଲ ଓ ସାତ କାଠି ମାପ ବଇଲ, ମୋଟ ୭ ବାଡ଼ିରେ ଖଣ୍ଡେ ହୁଏ ।]

କାଉଁଦା—ବୈଦେ ଦଶ. (ଅ; ୧ ସଂ. କଞ୍ଚୁ + ଅର୍ଦ୍ଧ)—

Kāuṇḍā ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧ, ଶିଳ୍ପ—Slightly moist

ଏକଟୁ ଭିଜା

ନମ; ଗିଳା

କାଉଁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁବ. ହ. କାଲ, ସଂ କାବାର = Kāuṇṛ ଶୈବାଳ) ବ.—ବର୍ଷାଦିନେ କାଉଁର ଆଦି ଉପରେ ମାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଶିଉଳି; ଶୈବାଳ—Moss growing on walls in the rainy season.

କାଉଁର—ଦେ. ବ.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—

Kāuṇṛ 1 A kind of grass; Carum Bulbo Castanum.

୨ । (ସଂ. କରୁତ) ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଶ୍ୱଶ୍ୟ କାଉଁରବେଶ—
କାଉଁର 2. An untouchable caste amongst the
କିରାଟ Hindus.

୩ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଏକପ୍ରକାର ଚରୁ ଶ୍ରେଣୀ—

କାଉଁର 3. A kind of Eczema on the legs of
an infant

କାଉଁରବର—ଦେ. ବ.—କାଉଁରବର (ଦେଶ)

Kāuṇṛābara Kāuṇṛibara (See)

କାଉଁର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ + ଉର)—୧ । ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ
Kāuṇṛi ଏକପ୍ରକାର ବାଡ଼ି—

1 A kind of stick used by cowherds.

ଗୋପାଳପୁରଯାକ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇବା, କରେ କାଉଁର ଲଭିଥାଏ ଧରଣ ।
କାଉଁର ଗୋପାଳପୁର ।

କୂଆରୀ ୨ । କୁମାରୀ—

କୂଆରୀ 2 A virgin; unmarried girl

୩. (ସଂ. କାମରୂପ)—ଅସାମର କାମରୂପ ଦେଶ—

3. The country of Kāmarūpa in Assam
famous as a country of magicians.

କାଉଁରୀ

[ଦ୍ର—ଏଠା ଲୋକେ ଗାରଡ଼ି ବଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧି
ଅଛି ।]

କାଉଁରୀ—ଦେ. ବ.—୧ । ଧଣିଶ, ନଳିଆ, ଛଣପଟ ପ୍ରଭୃତି ଗଛର
Kāuṇṛi ଉଦ୍ଭିଦର ଉତ୍ତମବର୍ଣ୍ଣ କାଣ୍ଡ—

ମେଞ୍ଚାମାଟି

1. The stem of a jute plant
shorn of the fibres; Hibiscus

ସନଡ଼ି

ଦେ. ଗୋକୁଳୁରୁ

cannabinus.

—ଦେଶ ବାଲିଗୁରୁରୁ

କାଉଁରୀ କାଠି ଗୁଣିଥିବା କର୍କଶ ନାହିଁ—ତପ ।

କା. ପାଲୁଙ୍ଗ

୨ । ଶାକବିଶେଷ—2. A kind of

ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶ. ସାକାତୋ

kitchen vegetable.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ମାତ୍ରା, ପଲ୍ଲୀ, ଦେ. ବଶ.—ଅସାମର କାମରୂପ

ଅମ୍ଳାଳିକା, ନାଲି, ସୁଂସୀ,

ଦେଶସମ୍ବଳିତ—

ବିରେଚନ ଫଳ ।

Pertaining to the country

of Kāmarūpa in Assam.

କାଉଁର କନ୍ୟା—ଦେ. ବ. (କୁମାରୀ + କନ୍ୟା)— ଅବବାହିତା ବାଳିକା—

Kāuṇṛi kanyā

Virgin, unmarried girl.

କୁଞ୍ଜବୀ କନେ

କୁଞ୍ଜବୀ

କାଉଁରକାମରୂପୀ—ଦେ. ବ.—କାମରୂପ ଦେଶରେ ଥିବା କାମାଖ୍ୟା ବା

Kāuṇṛikāmachandī

କାମରୂପୀ ଠାକୁରାଣୀ—

କାଉଁରୀକାମାଧ୍ୟା

The Deity of Kāmachandī

କାଉଁରୀକାମାଧ୍ୟା

in the country of Kāmarūpa.

[ଦ୍ର—ଗାରଡ଼ି ବଦ୍ୟା ସାଧବାବେଳେ ଏ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ
କଥାଯାଏ ।]

କାଉଁରକାମରୂପୀ ଦେଶ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କାମରୂପ + କାମରୂପୀ)—

Kāuṇṛikāmachandī deśa ଅସାମ ଦେଶସ୍ଥ କାମରୂପ ଅଞ୍ଚଳ—

The country of Kāmarūpa in Assam which

is believed to be the place where magical

and Tantric lore are cultivated.

କାଉଁରକାମାଖ୍ୟା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କାମରୂପ + କାମାଖ୍ୟା)—

Kāuṇṛikāmakhyā

କାଉଁରକାମରୂପୀ (ଦେଶ)

Kāuṇṛikāmachandī (See)

କାଉଁରକାମାଖ୍ୟା ଦେଶ—ଦେ. ବ.—କାଉଁରକାମରୂପୀ ଦେଶ (ଦେଶ)

Kāuṇṛikāmakhyā deśa Kāuṇṛikāmachandī

deśa (See)

କାଉଁରଗୁଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁମାରୀ ଓ ଗୁଣ)—

Kāuṇṛichānda

ପ୍ରଭବତ୍ ତିଥିର ଗୁଣ—

ପଞ୍ଚିକାକାନ୍ଦ

The new moon.

କାଉଁରଜହ୍ନ—ଦେ. ବ.—କାଉଁରଗୁଣ (ଦେଶ)

Kāuṇṛijahna

Kāuṇṛichānda (See)

କାଉଁର ଦେଶ—ଦେ. ବ.—କାଉଁରକାମରୂପୀ ଦେଶ (ଦେଶ)

Kāuṇṛi deśa

Kāuṇṛikāmachandī deśa (See)

କାଉଁରପଦ—ଦେ. ବ.—କାଉଁରମନ୍ତ୍ର (ଦେଶ)

Kāuṇṛipada

Kāuṇṛimantra (See)

କାଉଁରବର—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁମାରୀ + ବଟ)—କୁମାରୀ ପୋତିଥିବା

Kāuṇṛibara

ବଟଗୁଣ—Name of a banyan tree on

the Jagannath Trunk Road connected

with a legend as having been brought

from Kāmarūpa by a witch and trans-

planted here by another.

୧	କ	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	କ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଝେ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

[୧—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ସେ କାଉଁର କାମରଣୀ ଦେଶରେ କମିଆଁ (ଗାଉଁରଦମା) ଜାଣିଥିବା କଟେଇ ବା ପିତେଇ ପହଞ୍ଚିଥିବା ନାମକ ଜଣେ ଶ୍ରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ବରଗଛରେ ଚଢ଼ି ମନ୍ଦିରରେ ସେ ବରଗଛକୁ ଉଡାଇ ଆଣି ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନକୁ ଆସୁଥିଲା । ପୁରୀ ନିକଟସ୍ଥ ଗୁରୁନଳା ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ସେ ବରଗଛ ଉଡ଼ିଯିବା ସମୟରେ ତାର ଛାଇ ପୋଖରୀରେ ପଡ଼ିଲା । ନିତେଇ ଯୋଗଣୀ ନାମରେ ଜଣେ ଗୁଣିଦମା ଜାଣିଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଯୋଗଣୀ ସେ ପୋଖରୀରେ ଲୁଗା ଧୋଉଥିଲା । ସେ ଗଛର ଛାଇ ଦେଖି କମିଆଁ ବଳରେ ଉକ୍ତ ଗଛକୁ ବନ୍ଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅଟକାଇ ଦେଲା ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେ ଗଛଟି ସେହିଠାରେ ରହିଲା । ସେହି ସ୍ଥାନଟି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘କାଉଁରବର’ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହେଉଅଛି ।]

୨ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ କାଉଁରବର ଥିବା ସ୍ଥାନର ନାମ—

2 Name of a village in Puri district on the Jagannath trunk road

କାଉଁରଭର -- ଦେ. ବି (ସ. ସୁନ୍ଦରାଦ୍ୟ + ଭର) — ଯାତ୍ରୀମାନେ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରି-
Kāuṁribhāra ଠାରୁ ଯେଉଁ ଭରରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ କାନ୍ଧରେ
କାଢ଼ିବ ବହୁ ରାମେଶ୍ୱରପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଅନ୍ତି ସେହି ଭର --
କାଁବିରିମାର A pair of water pots containing
holy water from the Ganges carried
on the shoulders by a yoke from Badri-
narayan to Rameswar by Hindu
pilgrims.

କାଉଁରମଣ୍ଡଳ — ଦେ. ବି (କଣ୍ଡୋଳ ସାଧନ) — ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଶସ୍ଥ ସ୍ଥାନବିଶେଷ,
Kāuṁrimaṇḍala ଯେଉଁଠାରୁ ଶକ୍ତିବ୍ରହ୍ମ ଜାତ ହୁଏ, ବ୍ରହ୍ମରକ୍ତ —
A region of the palate.

ଅଭ୍ୟାସ କରି ଯୋଗବଳ, ଭେଦବ କାଉଁରମଣ୍ଡଳ — ଯାତ୍ରୀମାନେ ଶାନ୍ତି ନିର୍ବାହନ ।

କାଉଁରମନ୍ତ୍ର — ଦେ. ବି (ସ. କାମରୂପ) — ଗାଉଁର ମନ୍ତ୍ରରେ ସାର ପଦ —
Kāuṁrimantra The most efficacious magical
କାଁବିରିମନ୍ତ୍ର; ଡାହିଅଛନ୍ତ incantations in the black
magic.

କାଉଁରସୂତା — ଦେ. ବି (ସ. କୁମାରୀ + ସୂତ) — କୁମାରୀମାନେ କାଟୁଥିବା
Kāuṁrisūta ସୂତା, ଅଥବା ସୂତା — Thread spun by
virgins

କାଉଁରହାଡ଼ — ଦେ. ବି — କୁମାରୀର ଅସ୍ଥି —
Kāuṁrihārḍa The bone of a virgin which
କୁଆଁରୀହାଡ଼ is said to be very efficacious in being
used as charm.
କୁମାରୀକାହଣ୍ଡି

[୧—ଏହି ଅସ୍ଥି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଲେ ଗାଉଁର ବିଦ୍ୟା ବଳରେ
ଏକାକୀ ଅସାଧ୍ୟସାଧନ ହୁଏ ।]

କାଉଁଲି — ଦେ. ବି ଓ ବିଶ — କାଉଁଲି (ଦେଖ) —
Kāuṁli (See)

କାଉଁକଣ୍ଡି ପ୍ରାଦେ (ଗଙ୍ଗାମ) ବି (ସ. କାତ + କଣ୍ଡ) — ରଙ୍ଗତା କଣ୍ଡି,
Kāukāṇḍi ନାନାରଙ୍ଗର କାତର ଦାନାଦାର କଣ୍ଡି —
କାଁକାଜାନା Coloured glass beads.

କାଉଁକାଉ — ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) — ୧ । କାକର ଧ୍ୱନି —

Kāukāu 1. Cawing sound.

କାଁକା ୨ । ଘୋରା, ଗୋଲମାଲ, ବହୁଲେକ ମୁଖରୁ ଉତ୍ତୁଥିବା

କାଁକାଞ୍ଚ କର୍ଜଣ ଧ୍ୱନି — Noise, tumult, the jarring
noise of several persons talking at
one time.

କାଉଁକାଉ କରିବା — ଦେ. କି — ବହୁଭାଷୀଦ୍ୱାରା ବିରକ୍ତ କରିବା —

Kāukāu karibā To tease a person by
କାଁକାକବା making noise.

କାଁକାକିଆ କରନା

କାଉଁକାଉ ହେବା — ଦେ. କି — ୧ । କୁଆ ଭଳି ଶବ୍ଦ କରିବା; କାଆ କାଆ
Kāukāu hebā ହେବା — 1. To caw like a crow.

କାଁ କାଁ କବା ୨ । ଗୋଲମାଲ ପାତ୍ର କରିବା, ଗୋଲ କରିବା, ବହୁ-
ହଲ୍ଲାକରନା ଭାଷଣ କରିବା — 2. To make a jarring noise

(eg. a multitude of persons assembled);
to raise an outcry.

କାଉଁକାଲିଆ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସ. କାକ + କାଲ) — କାକ-
Kāukālīa ପରି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ — Black as a crow.

କାଉଁକୋକଲି — ଗ୍ରା. ବି. — ଏକପ୍ରକାର କୋକଲି ମାଛ — A kind of
Kāukokali small sea fish with scales.

କାଉଁଗୋଡ଼ିଆ — ଗ୍ରା. ବି. — ସନ୍ତସନ୍ତସ ଉତ୍ତୁସ୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ହେବା ଘାସ-
Kāugordīa A kind of hard stemmed
(କାଉଁଗୋଡ଼ିଆ - ଶ୍ରୀ) grass; Oplismenus Compositus;
Oplismenus Burman.

[୧—ଏହାକୁ ଘୋଡ଼ା ଗୋରୁ ଆଦି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଦେ. ବିଶ. ପୁ. — ଯାହାର ଗୋଡ଼ କୁଆ ଗୋଡ଼ ପରି ଶୀଘ୍ର ଓ
ସରୁ — Having very thin and long legs.

କାଉଁଚିଆ — ଦେ. ବି. — ୧ । କୋଚିଆ —

Kāuchiā 1. Eel.

ବାଇନମାଛ ୨ । ଏକଜାତୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାପ — 2. A kind of non-
ଇଲମଡ଼ାଲି, କାଁଚୁଲ poisonous serpent.

୩ । ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ଗତିବିଶେଷ —

3. Curved motion of horses.

ଉର୍ଥା ଘୋଡ଼ା କାଉଁଚିଆ ଘୋଡ଼ା ଜାଣନ୍ତି, ଯୁଦ୍ଧକାଳେ କେବେହେଁ କାତର ନୁହନ୍ତି ।
କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମହାଭରତ ।

୪ । ଲତାବିଶେଷ — 4. A kind of creeper.

ଦେ. ବିଶ. ୧ । ବକାଉଁକା — 1. Curved.

୨ । ଅଣଓସାରୀ ଓ ବକା (ଗୁମ୍ଫା) —

2. Narrow and curved (path).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ଥିର ଓ ମାନା ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ଥିର ଓ ମାନା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ' ଚିତ୍ତ ଅସ୍ଥିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାସ୍ଥିର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯେହୁ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ କହିବା ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ' ଚିତ୍ତ ଅସ୍ଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାସ୍ଥିର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସର୍ଥା— 'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ' ଖୋଜିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଦେଖିବେ, 'ଅଣି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

କାଉଜାଉ ଦେବା—ଗ୍ରା. କି.—ଅସ୍ଥିର ଦେବା, ବ୍ୟାକୁଳ ଦେବା—

Kāujāu hebā To be restless.

କାଉନ୍ଦା—ବୈଦେ. ଦଶ —କାଉଁଦା (ଦେଖ)

Kāundā Kāundā (See)

କାଉନ୍ସିଲ୍ - ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସଭା, ବିଚାରସଭା—

Kāunsil 1. Council

[ସର୍ଥା—ଲେକ୍ଚେସ୍ଟର କାଉନ୍ସିଲ୍, ପ୍ରିଭ କାଉନ୍ସିଲ୍ ।]

କୌସିଲ୍ ୨ । ବିଚାର—

କୌସିଲ୍ 2 Bar-at-law.

କାଉନ୍ସିଲର୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—କାଉନ୍ସିଲରେ ବସିବା ସଦସ୍ୟ ବା

Kāunsilar ସଭ୍ୟ —Councillor

କୌସିଲାର

କୌସିଲାର

କାଉମେଚି—ଗ୍ରା. ଅ. (ଶିଶୁ ଭାଷା) - ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ହାତ ମୁଠା

Kāumechi କରବାକୁ ଓ ମେଲ, କରବାକୁ ଶିଖାଇବାବେଳେ

ଧାଉମାନେ ଏହି ନିରାପେକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ

ପିଲାମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ ହାତକୁ ମୁଠା କରନ୍ତି

ଓ ମେଲ କରନ୍ତି—

A nursery-term uttered by females while teaching infants to shut and

open the palms.

କାଉମେଚି—ଗ୍ରା. ଅ.—କାଉମେଚି (ଦେଖ)

Kāumechi Kāumechi (See)

କାଉରା—ଦେ. ବି.—କାଉଁରା (ଦେଖ)

Kāurā Kāurā (See)

କାଉରା—ଦେ. ବି.—କାଉଁରା (ଦେଖ) —

Kāurā Kāurā (See)

କାଉଲ—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ ଆକୁଳ)— ୧ । ମନର ବ୍ୟସ୍ତତା, ଖୋର—

Kāul 1 Mental trouble; perturbation;

ଆକୁଳିବିକୁଳି agitation; botheration.

ଆକୁଳବ୍ୟାକୁଳ ୨ । ଉଦ୍ବେଗ, ମାନସିକ ଗୁଞ୍ଜଳ୍ୟ; ମନର ଅସ୍ଥିରତା—

2. Restlessness of mind.

ଦେ. ଦଶ—୧ । ବ୍ୟସ୍ତ; ଯୁକ୍ତ; ସନ୍ତପ୍ତ—

1. Perturbed; troubled; agitated.

୨ । ଗୁଞ୍ଜଳ୍ୟ—2. Restless.

କାଉଲବାଉଲ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ (ସ୍ତ୍ରୀ ଆକୁଳ + ବ୍ୟାକୁଳ)—

Kāulbāul କାଉଲ (ଦେଖ)—Kāul (See)

କାଉଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କାଉଲ (ଦେଖ)—

Kāuli Kāuli (See)

କଣ୍ଠେଶ—ସୂକ୍ଷ୍ମର ରକା ହୋଇଲେ କି କାଉଲ,

ସୁକ୍ଷ୍ମ କଲେ ମରବା ବୋଲି ମନେ ଭଳି ।

କୃଷିବିଦ୍. ମହାବିଦ୍. କର୍ଣ୍ଣପଦ ।

ବିଶେଷ—ଏ ରୂପେ ସୋନବଣରେ ଛୁଅନ୍ତେ କାଉଲ,

ସଦ୍ୟବଦ୍ଧ ବୋଇଲେ ନି ମନ ଆଉ ଭଳି ।

ପାଦାହର, ନର୍ତ୍ତକପୁରଣ ।

କାଉଲବାଉଲି—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ (ସ୍ତ୍ରୀ = ବ୍ୟାକୁଳ (ଭୁଲ) ପାଲି.

Kāulbāuli ପଲ୍ଲୀ)—କାଉଲ (ଦେଖ)—

Kāul (See)

କାଉଲିମାଉଲି—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—କାଉଲ (ଦେଖ)—

Kāulimāuli Kāul (See)

କାଉସାପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏଣୁଥ ସଦୃଶ ଏକପ୍ରକାର

Kāusāpa ସରୀସୃପ— A kind of ant eater found in

the Feudatory States of Orissa

[ଦ୍ର - ଏହାର ଜିଭ ପ୍ରାୟ ହାତେ ଲମ୍ବ; ଏ କୁଆ ପରି ବୋବାଏ,

ଏହାର ଗୋଡ଼ ଅଛି । ଏହାର ଜିଭ ଦେହରେ ବାଜିଲା ମାତ୍ରେ

ଦାଆ ହୋଇଯାଏ ।]

କାଏ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ସବ୍. (ସ୍ତ୍ରୀ କି) —କି, କଥଣ, କିଏ—

Kāe Which; what; who.

ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ କାୟ)—ଶରୀର, ଦେହ—Body.

ନୟନର ସ୍ବାହୀନରେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଏ କାଏ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ।

କାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସ୍ତ୍ରୀ କି) —କଥଣ; କି—

Kāe What; which.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ (ଭୁଲ. ହିନ୍ଦି = କାୟ) —

କପାଳ; କାହିଁକି; କି ନିମନ୍ତେ—

Why; wherefore

କାଏ କର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କାଏ (ଦେଖ)

Kāe kari Kāe (See).

କାଏ କାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କି କି ବିଷୟ, କେଉଁ

Kāe kāe କେଉଁ ବିଷୟମାନ—What matters or

subjects.

କାଏ କି କେ - ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କି କାର୍ଯ୍ୟରେ—

Kāe kije On what business.

କାଏ କି ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁ) —କାହିଁ (ଦେଖ)

Kāe Kāe (See)

କାଏ କି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସବ୍.ନାମ—କେଉଁ; କେଉଁ ଗୋଟି;

Kāe Kāe କଥଣ; କି—What; which.

କାଏ କିଜର - ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । କି ପ୍ରକାରର—

Kāe dhangar 1. Of what kind.

୨ । କମ୍ବୁତ କମ୍ବୁକାର; ଅଜ୍ଞାତ; ଅଜ୍ଞାତ—

2. Peculiar; awkward.

(ସର୍ଥା—ମତେ କାଏ କିଜର ଲାଗିଲେ ।)

କାଏଥି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.(ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁ)—୧ । କେଉଁଠାରେ—

Kāe thi 1. At which place.

୨ । କାହାଦ୍ୱାରା—2. By whom.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ଅକାରାଦିବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କାଏସେ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କାଏ (ଦେଖ)
 Kāeñje Kāeñ (See)
 କାଏଶ୍ (ଲତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—କାୟଶ୍ ଲତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
 Kāeñs (etc) Kāñśa etc. (See)
 କାଏଥ—ଦେ. ଇ—କାୟଥ (ଦେଖ)
 Kāeth Kāith (See)
 କାଏଥ—ଦେ. ଇ.—କାୟଥ (ଦେଖ)
 Kāethi Kāithi (See)
 କାଏଦା (ଲତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଇ—କାୟଦା ଲତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
 Kāedā (etc) Kāidā etc. (See)
 କାଏମ୍—ବୈଦେ. (ଆ. କାୟମ୍) ଇ—ଅପରିବର୍ତ୍ତନ, ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ—
 Kāem Unalterability; standing position;
 କାୟମ୍ durability, permanency.
 କାୟମ
 ଶ. —୧ । ସ୍ଥାୟୀ, —1. Permanent; durable.
 ୨ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ —2. Unaltered
 ୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ, ନିଶ୍ଚିତ —3. Settled.
 କାଏମ୍ କରବା—ଦେ. କି —୧ । ଚରସ୍ଥାୟୀ କରବା—
 Kāem karibā 1. To make permanent; to establish
 କାୟମ୍ କରବା on a permanent footing.
 କାୟମ୍ କରନା
 ୨ । ଅନ୍ୟର କଥାକୁ ଅନୁମୋଦନ କରବା—
 2 To ratify another's word or promise.
 କାଏମ୍ ମୁକାଏମ୍—ବୈଦେ. (ଆ. କାଏମ୍ ମୋକାୟମ୍) (କଚରଥା ଭାଷା)—
 Kāem mukāem ପ୍ରତିନିଧି, କୌଣସି ପକ୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
 କାଏମ୍ ମୁକାଏମ୍ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି—Representative in
 କାୟମ୍ ମୋକାୟମ୍ interest; Locum Tenens; an
 assignee.
 କାଏମ୍ ମୁକାୟମ୍—ବୈଦେ. (ଆ) ଇ.—କାଏମ୍ ମୁକାୟମ୍ (ଦେଖ)
 Kāem mukāem Kāem mukāem (See)
 କାଏମ୍—ଦେ. ଶ. —କାଏମ୍ (ଦେଖ)
 Kāemi Kāem (See)
 କାଏଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ. (ଭୁଲ. ନୟଦ=ନୟା, ରାଏତ=
 Kāel ରାଜ)—କାଲ୍ (ଦେଖ)—Kāl (See)
 କାଉଥ—ଦେ. ଶ. —କାଉଥ (ଦେଖ)
 Kāoth Kāuth (See)
 କାଂସାବସ—ଦେ. ଇ. (ସ. କଂସାବସା)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତରରେ
 Kāmsābāmsā ପ୍ରବାହିତ ନଦୀ (ସୋର ଗ୍ରାମ ଏ ନଦୀ କୁଳରେ
 ଅବସ୍ଥିତ)—Name of a small river in the
 north of Balasore district.
 କାଂସାବସ ନାମେ ସୋରକଣ୍ଠେ ଗଜ ମୁହୂର୍ତ୍ତାହାର ।
 ବ୍ୟାକାଥ. ଉଷା ।

କାଂସୁଲି—ଦେ. ଇ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) —(ସ. କାଂସ୍ୟ)—
 Kāmsuli ପୋଲ ଗୋଲ ଜନିଷ ବାଡ଼େଇ ଠୋଲ କରବାରେ
 କାଂସା ବ୍ୟବହୃତ ଠସା—A mould for beating gold
 କନମୂଳି and silver bits into hollow caps.
 କାଃ—ଦେ. ଇ. (କଚରଥା ସାଙ୍କେତିକ)—କାଜକୋର୍ (ଦେଖ)
 Kāh Kājkor (See)
 କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବାନାମ (ସ. କମ୍)—କଅଣ, କସ—
 Kāñ What.
 କାଆଁଲ—ଦେ. ଇ (ସ. କାମଲ)—କାମଲ ରୋଗ, ପାଣ୍ଡୁରୋଗ—
 Kāññāla 1. Jaundice which turns the skin
 କାଞ୍ଚଲ and eyes yellow or pale
 ପୀୟ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।]
 ୨ । ମେଘୁଆ ପାଗ—2. Cloudy weather.
 ୩ । ଲୁହୁଡ଼ି କରଥିବା ପାଗ—3. Foggy weather.
 [ଦ୍ର—ପୁଷ୍ପ ମାସରେ ସମୟ ସମୟରେ ହେବା ମେଘୁଆ ପାଗକୁ
 ପୁଷ୍ପକାଆଁଲ ବୋଲାଯାଏ ।]
 କାଆଁଲା—ଦେ. ଇ—କାଆଁଲ (୧) (ଦେଖ)
 Kāññāla Kāññāla (1) (See)
 କାକର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ. ଓ ଶ. —କାକର (ଦେଖ)
 Kākar Kākara (See)
 କାକର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କାହିଁକି; କପାଇଁ—Why;
 Kākar wherefor.
 କାକେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ (ସ. କକଟା)—କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
 Kāker Kākurdī (See)
 କାକମାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଲତ୍ୟା) ଇ—ଲଙ୍କାମରିତ—Redpepper.
 Kāchmāri
 କାକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ. (ସ. କାଚ) (ଭୁଲ. ହି. କାଚ)—କାଚ—
 Kāch Glass.
 କାଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—ମାଟ୍ଟକମିତ ସୁଦ୍ଧା ଗିନା—
 Kāchi A small cup of earth.
 କାଚ କାଚ କାଚ, ଅସର ପଦ କୁ ଯିବୁ ନାଚ
 ପିଣ୍ଡାଲେ ଦେବୁ ଶାନ୍ତି—ବୋଲିଗାବ ।
 କାନ୍ଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ.—୧ । କାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
 Kāñd 1. Kāñda (See)
 ୨ । ଚାକ୍ଷୁ (ଦେଖ)
 2. Chākṣu (See)
 କାନ୍ଦିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—କାନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
 Kāñdiā Kāñdiā (See)
 କାନ୍ଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—କାନ୍ଦିବା (ଦେଖ)
 Kāñdibā Kāñdibā (See)
 କାନ୍ତିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—କାନ୍ତିବା (ଦେଖ)
 Kāñtibā Kāñtibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ବୃଦ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରର ଅସର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅସର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରସା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୋଣର କାକା ପାମା ପୁଷ୍ପ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିତେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁଷ୍ପ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିତେ ହେବ । ସଂସ୍କୃତ — 'କାକା' ନ ମିଳିଲେ 'କାକ' ଶୋଭିତେ, 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଶୋଭିତେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାଧୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବ. (ସଂ. ସ୍ବର; ଭୂଳ, ହି. କାଧୁ)—

Kāndh କାନ୍ଧ—Shoulder.

କାଧା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତ୍ରର) ବ. (ଭୂଳ, ହି. କାଧା)—

Kāndhā କାନ୍ଧ—Shoulder

କାମ୍ପର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—କାମ୍ପର (ଦେଖ)

Kāmpar Kāmpar (See

କାଭୁ—ପ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କଦା)—କଦାଚିତ୍, କୃତ୍ରିମ, କଦବା—

Kābhāhā Scarcely; if ever.

(ସଂସ୍କୃତ—ସେ ଏ ପ୍ରାମାଣ୍ୟ କାଭୁ ଅସନ୍ତି ।)

କାମୁଳ—ଦେ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶବ୍ଦ)—

Kāmsul ୧ । କଂସାରେ ଭିତ୍ତିର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

1. A bell metal plate with holes through which metal wires are drawn out.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ଅନେକ ଛିଦ୍ର ଥାଏ, ଏ ଛିଦ୍ର-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟଦେଇ ସୁନା ରୂପା ଆଦିର ଭାର ଟଣାଯାଏ ।]

୨ । କାମୁଲି (ଦେଖ)

2. Kāmsul (See)

କାକ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. କର୍କ)—୧ । ବୋତଲର ଠିପି—

Kāk 1. Cork of bottle.

କାକ ୨ । କର୍କ ଗଛ—2. Cork tree.

କାକ

କାକ—ସଂ. ବ. (କୈ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāka ୧ । ବାୟୁସ; ପ୍ରାମତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପକ୍ଷୀ; କୁଆ—

(କାକା -- ଶ୍ରେଣୀ) 1. Crow; rook; raven; corvus.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶାଖାଶ୍ରୁତୀ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରାମତର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ, ଏହାର ବେକ ଧୂସର, ଏକଜାତୀୟ ସାଧାରଣ କାକ ପ୍ରାମତର (house crow, corvus splendens) ଅଟେ ଏକଜାତୀୟ କାକ (ସଂ. ଦ୍ରୋଣକାକ; ଓ. ଜାମରାକୁଆ ଅରଣ୍ୟର ଓ ସାଧାରଣ କାକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼, ଏହାଙ୍କ ବେକ ମଧ୍ୟ କଳା (Jungle crow; corvus macrorhynchus) କୁଆ ଆଖିର ତୋଳାକୁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁ ପାରେ ନାହିଁ । ସେ ପାଖାପାଖି ଚାହିଁଲେ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଲାଇ କରି ଚାହିଁ । କୋଇଲି ନିଜର ଉମ୍ବକୁ ଫୁଟାଇ ନ ପାରି କୁଆର ଅଜାଣତରେ ନିଜର ଉମ୍ବକୁ ଆଣି କୁଆର ବସାରେ ଥୋଇଯାଏ ଓ କୁଆ ସେ ଉମ୍ବକୁ ଫୁଟାଇ କୁଆକୁ ଅଧାର ଦେଇ ପାଲେ ଓ କୋଇଲି କୁଆ ଉଡ଼ି ପାରିଲେ ମାଆ କୁଆ ପାଖକୁ ପଳାଇଯାଏ । କାକା ଜୀବନରେ ଏକା ଥରେ ମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ, ପ୍ରାମତେ ସକାଳ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ କୁଆମାନଙ୍କର କାଆ କାଆ ରବ ଶ୍ରୁତିଗୋଚର ହୁଏ । କୁଆମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ କୌଣସି ଗୋଟି କିମ୍ବା ଚୁକ୍ତିଗତ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଗଛମାନଙ୍କ ଉପରେ ବସା କରି ରହିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନେ ସବୁଦିନ ।]

୨ । ଏକ କଜାର ୧୩ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ—

2. $\frac{1}{13}$ th of a kard of shell money

[ଦ୍ର—କାହାର କାହାର ମତରେ ଏକ ବରାଟକର ୫ ଅଂଶକୁ କାକ କହନ୍ତି ।]

୩ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

3 The plant Ardisia humilis (M W).

୪ । ଦ୍ବୀପବିଶେଷ—

4. A name of an island of ancient India

୫ । ଭଲକବିଶେଷ—

5 Name of a religious sandal print over the brow of a devotee.

୬ । ଉଷ୍ଣ ଜଳ—6 A little water.

୭ । (ପୁଂ) ଖଞ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି—7 Lame man.

୮ । (ପୁଂ) ଅବାଧ ଖଲ ବ୍ୟକ୍ତି—

8. Impudent or insolent fellow.

ସଂ. ବଣ. —ବନ୍ଧ—Bent.

କାକଚକ୍ଷୁ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାକ + ଚକ୍ଷୁ)—ଚେର—

Kākachakshu Squint-eyed.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ବନବାସ କାଳରେ ସୀତାଙ୍କର ରଜ ଅଧରକୁ ମାଂସଖଣ୍ଡ ଭ୍ରମରେ କାକ ଖୁଞ୍ଚି ଦେବାରୁ ସୀତାଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ କାକ ଏକଅଖିଆ ଓ ଚେର ହୋଇଗଲା ।]

କାକଚକ୍ଷୁପ୍ରଭ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାକ + ଚକ୍ଷୁ + ପ୍ରଭ)—

Kākachakshuprabha Black and glossy like the eyes of a crow.

କାକଚରତ—ସଂ. ବ. —ସଂକଳ୍ପ ବିଦ୍ୟା—

Kākacharita The art of divination.

କାକଚରତ—ପ୍ରା. ବ. —କାକଚରତ (ଦେଖ)

Kākacharitra Kākacharita (See)

କାକଚିଞ୍ଚି—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁଆ + ଚିଞ୍ଚି = କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଯାହାର

Kākachiñchī ଅଗ୍ରଭାଗ କୁଆର ବର୍ଣ୍ଣ ପରି କଳା)—

୧ । ଗୁଞ୍ଜା (ଫଳ ଓ ଲତା), କାରୁ—

1. Name of 2 varieties of black tipped pealike (red or white) podded berries of a creeper, Abrus Preterius.

୨ । କଞ୍ଚେଇକୋଳ ଗୁଳ୍ମ—2. The prickly Nightshade; Capparis Sepiaria (plant

୩ । ଅକଣ୍ଠକ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କାକମାରୀ—

3. Solanum Nigrum (plant)

କାକଚିଞ୍ଚି—ସଂ. ବ. (କାକଚିଞ୍ଚି + ଇ)—କାକଚିଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kākachiñchi Kākachiñchī (See)

କାକଚିଞ୍ଚି—ସଂ. ବ. (କାକଚିଞ୍ଚି + ଇ)—କାକଚିଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kākachiñchī Kākachiñchī (See)

୧	କ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଉପନ୍ୟାସ	ଅନୁବାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଷ	ଇଥ	ଞ୍

କାକଜଂଘା—ଫ. ବି—୧ । ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ—

Kākajamghā 1. *Leea aequata*, a creeper with yellowish flowers and feathery leaves flowering in the rains.
Leea hirta (kirtikar).

[ଯଥା—ବର୍ଷାସମୟରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ; ପତ୍ର ପକ୍ଷାକାର, ଫୁଲ ସାମାନ୍ୟ ହଳଦିଆ ।]

୨ । କାଈ (ଫଳ ଓ ଲତା)—2 *Abrus*
Pretorius (creeper and seed (M.W.)
 (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

କାକଜମ୍ବୁ—ଫ. ବି—ଜମ୍ବୁ (ଦେଖ)

Kākajambu Jambu (See)

କାକତ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଗଜ—

Kākat Paper

କାକତ—ଦେ. ବି. (ପା. କାଗଜ; ତୁଳ, ହି. ବ୍ରଜଭାଷା, ତୁଲସୀଦାସ -
 Kākata କାଗଜ)—

ଲିପି, ପତ୍ର, କାଗଜ—Paper

ସେଇ କାକତକୁ ନବବାଳା, ଅନୁଗୁଣ ନ ଲେଖିଲ କାଳ ।
 ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

କାକତଚକ—ଦେ. ବି. (ପା. କାପଜ + ଫ ଚକ)—

Kākatachaki ୧ । ଗୋଲକାର କାଗଜଖଣ୍ଡ

ପୁଢ଼ି 1. A round piece of paper.

୨ । ପିଲାମାନେ ଯେଉଁ କାଗଜ ଘୁଡ଼ି ଉଡ଼ାନ୍ତି—

2. Paper kites flown by children in sport.

ବହୁତ କାକତଚକ ରଘୁଧର ବରୁଣ କି ଦୃଷ୍ଟିଶାଳୀ ସେ, କହୁଣେ ।
 ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କାକତନ୍ଦ୍ର—ଫ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାକ + ତନ୍ଦ୍ରା) —

Kākatandṛ କାକ ପରି ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରାବିଶେଷ—

(କାକତନ୍ଦ୍ରା—ଶ୍ରୀ) One who sleeps lightly or with eyes half open (compared to a crow).

କାକତନ୍ଦ୍ରା—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭବ, କାକ + ତନ୍ଦ୍ରା) —

Kākatandṛ କାକର ନିଦ୍ରା ପରି ଉଷ୍ଣ ନିଦ୍ରା—

Light sleep or slumber easily disturbed.

ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାକତନ୍ଦ୍ରା + ଥ) —

କାକତନ୍ଦ୍ରର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kākatandra.

କାକତାଳିକା ନ୍ୟାୟ—ଫ. (ନ୍ୟାୟ)—

Kākatālikā nyāya କୁଆଁରୀବେଳକୁ ତାଳ ପତ୍ରବା

ଘଟଣା ନ୍ୟାୟ—An 'accidental concurrence of two events.

[ଦ୍ର ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ପାଚିଲା ତାଳ ଗଛ ଉପର ବାଟେ କୁଆଁରୀ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଦୈବାଦ୍ ପାଚିଲା ତାଳଟିଏ ଖସି ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ଲୋକେ କହିଲେ କୁଆଁରୀ ଉଡ଼ିଯିବାରୁ ତାଳଟି ଖସି ପଡ଼ିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାଳଟି ଫୁଟି ପକ୍ ଡୋଇଥିବାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା; ତହିଁ ସଙ୍ଗେ କୁଆଁରୀ ଉଡ଼ିବାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିଲା, ଏପରି ସ୍ଥଳରେ କୁଆଁରୀ ଓ ତାଳ ପଡ଼ିବା ସମସାମୟିକ ଘଟଣା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥିଲା । ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧହୀନ ଦୁଇଟି ସମସାମୟିକ ଘଟଣା ଘଟିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'କାକତାଳିକା ନ୍ୟାୟ' ।]

କାକତାଳି ନ୍ୟାୟ—ଦେ. (ନ୍ୟାୟ)—କାକତାଳିକା ନ୍ୟାୟ (ଦେଖ)

Kākatālikā nyāya Kākatālikā nyāya (See)

କାକତାଳିକା ନ୍ୟାୟ

କାକତାଳିକା ନ୍ୟାୟ

କାକତାଳିୟା—ଫ. ବି. (କାକ + ତାଳ + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ଇୟ)—

Kākatāliya ୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣସମ୍ବନ୍ଧରହିତ

ସମସାମୟିକ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ

ଅଭାବ କରାଯାଏ; କାକ ଓ ତାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Fortuitous; founded upon an argument based on fortuitous concurrence of events.

୨ । ହଠାତ୍ କୃତ (ଦୁଇ ଘଟଣା)—

2. Suddenly performed (two acts).

୩ । ସୁଗମ ସମ୍ପାଦିତ (ଦୁଇ ଘଟଣା)—

3. Simultaneously occurring.

କାକତାଳିୟା ନ୍ୟାୟ—ଫ. (କର୍ମଧା. କାକତାଳିୟା + ନ୍ୟାୟ)—

Kākatāliya nyāya କାକତାଳିକା ନ୍ୟାୟ (ଦେଖ)

Kākatālikā nyāya (See)

କାକତନ୍ଦୁକ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କାକବର୍ଣ୍ଣ ତନ୍ଦୁକ)—

Kākatanduka ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ; ଅବଲୁସ (କାଠ ଗଛ)—

A kind of Ebony; Diospyrus Tomentosa (tree)

କାକତୀର୍ଥ—ଫ. ବି—ଅର୍ଘ୍ୟ ବା ମଇଳା ନିମାହେବା ସ୍ଥାନ; ଯେଉଁଠାରେ

Kākatīrtha କୁଆଁରୀମାନେ ରୁଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତି A place where refuse is heaped up or strewn.

ନିଶ୍ଚୟ କାବଚ୍ୟ ସେହି, ସେ ଜଳେ ବେବା ଅବଗାଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଶରବତ ।

କାକଭୂଆ—ଦେ. ବି. (କାକା—ଧୂନୀନୁକରଣ + ପା. ଭୋତା)—

Kākātūā କାକାଭୂଆ, ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଶୁଆଳାଙ୍ଗାସ୍ ପକ୍ଷୀ—

କାକାଭୂଆ Kakapo; cockatoo; the owlparrot.

କାକଭୂଆ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ଦାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ।

ଏମାନେ ଧୂନୀଭାବେ ହାସପୁଞ୍ଜ, ଅଷ୍ଟୋଲିୟା, ନିଉଗିନି ଓ ନିଉକିଲଣ୍ଡରୁ ଆଣାଯାନ୍ତି । ଲୋକେ ଏମାନଙ୍କୁ ସଜ୍ଜକରେ ପାଳନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରାୟେ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଳିଲେ ସେବେ ଏ ଶବ୍ଦାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଳିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଶୋଳିବେ; ‘କୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଆର୍ଯ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଯ୍ୟ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ୍’ ଦେଖିବେ ।

ଏମାନେ ମାଂସାଣୀ ଓ ଖବୁ ‘କା’ ‘କା’ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଭୂରତକୁ ଅଣାଯିବା ପକ୍ଷମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଧଳା, ଏମାନେ ଗୁଡ଼ିଚର ପର୍ଣ୍ଣ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ଓ ନାନାଜାତିର କାକତୁଣ୍ଡି ଅଛନ୍ତି ।]

କାକତୁଣ୍ଡିକା—ସ. ବି—୧ । କୁଆମଇତା (ଦେଖ)

Kākatundikā

(ଦୃବେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

1 Memordica Mona delpha
(creeper and fruit; Kuāmarāṭh
(See)

୨ । ଶୁକ୍ଳବିଶେଷ—2. The plant axanthochymus
Pictorius (M W).

କାକତୁଣ୍ଡି—ସ. ବି (କାକ=ଉଷଧି ଜଳ + ତୁଣ୍ଡି ଧାତୁ=ବଧ
Kākatundī କରବା + ଅ + ଶ୍ଚି. ଇ)—

୧ । କାକତୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)

1. Kākatundikā (See)

୨ । ଗୁଳିଯୋଗ୍ୟ ପିତ୍ତଳ, ଗିଲ୍ଡି କରାଯାଇଥିବା ପିତ୍ତଳ—

2. Gilt brass

କାକଧ୍ବଜ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାକ=ଉଷଧି ଜଳ ବା ବାଣ + ଧ୍ବଜା
Kākadhwaja =ଧ୍ବଜା ସଦୃଶ; ବାଣ ଯାହାର ଧ୍ବଜା ପରି
ଦେଖାଯାଏ) ୧ । ବାତବାନଳ, ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ ଅଗ୍ନି—

1. Submarine fire.

୨ । ଯେଉଁ ଧ୍ବଜାରେ କାକଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥାଏ—

2. A flag containing the representation
of a crow

କାକନିଦ୍ରା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାକ + ନିଦ୍ରା) —

Kākanidra କାକନିଦ୍ରା (ଦେଖ)

(କାକନିଦ୍ରା—ଶ୍ଚି) Kākatandra (See)

କାକନିଦ୍ରା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କାକ + ନିଦ୍ରା) —

Kākanidrā କାକନିଦ୍ରା (ଦେଖ)

Kākatandra (See)

ସ. ବିଶ. ଶ୍ଚି—କାକନିଦ୍ରାର ଶ୍ଚିଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kākanidra.

କାକନେତ୍ର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାକ + ନେତ୍ର) —ଟେଣ୍ଡ—

Kākanetra Squint eyed.

(କାକନେତ୍ରୀ—ଶ୍ଚି)

କାକପକ୍ଷ—ସ. ବି. (କାକ + ପକ୍ଷ) —୧ । ଶିଖଣ୍ଡକ, ମସ୍ତକର ଦୁଇ
Kākapaksha ପାର୍ଶ୍ବରେ କେଶରଚନାବିଶେଷ; ଶାମ୍ବଲ ବାଳ—

1. A manner of dressing the hair.

୨ । ଶଗ୍ନଦେଶର ଦୁଇ ପାଖରେ ଲମ୍ବମାନ ଅଳଗୁପାର୍ଶ୍ବ କେଶ;
ବାଗୁଲିବାଳ; ଯୁକ୍ତିପିବାଳ, ବରୁରବାଳ —

2. Two short tufts of hair hanging from
near the top of the ears down the
cheeks; side-lock.

କାକପୁଚ୍ଛ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, କାକ + ପୁଚ୍ଛ) —କୋକଳ, କୋଲି—
Kākapuchchha Cuckoo.

କାକପାଦ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କାକ + ପାଦ, ଏହାର ଆକୃତି
Kākapāda କାକପଦବତ୍ ବଙ୍କା ଥିବାରୁ) —

୧ । କୁଆ ଗୋଡ଼ ପରି ବଦ ଚିତ୍ତ—

1. A mark of a crow's foot or similar
mark or figure (M. W.).

୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଦେହର ଚର୍ମରେ କାକପାଦ ପରି ଦେବା
ଚିତ୍ତ ବା ରେଖା—

2. Marks or lines in the skin similar to a
crow's foot (M W.).

୩ । ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଆଦିରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ଯୋଗ
କରବାକୁ ହେଲେ ଯୋଗ କରାଯିବା ସ୍ଥାନରେ ଦିଆଯିବା
କାକପଦବତ୍ Λ ଚିହ୍ନ—

3 The sign Λ or \vee in manuscripts
marking an omission (M. W.); a caret

୪ । ରତ୍ନବନ୍ଧବିଶେଷ—

4. Modus coeundi (M. W.); a particular
mode of coition.

କାକପୁଷ୍ଟ—ସ. ବି. (୩ୟା ତତ୍, କାକଦ୍ବାରା ପୁଷ୍ଟ = ବର୍ଦ୍ଧିତ, କୋଇଲିର
Kākapushta ଅଣ୍ଡାକୁ କୋଇଲି ନେଇ କୁଆବସାରେ ରଖିବାରୁ
କୁଆ ବାରି ନ ପାରି ସେ ଅଣ୍ଡାକୁ ଫୁଟାଏ ଓ ଛୁଆକୁ
ଲଲିନ ପାଳନ କରେ) —କୋକଳ—Cuckoo.

କାକପୋଇ —ଦେ ବି (ସ. କାକ + ସୁଦ୍ରାବସୁବାର୍ଥ ସୁଶ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ତୁଳ.
Kākapoi କରବାଲପୁଣି=ଛୁଣି) —ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ଳେଷ କୁଆ —
କାକପୁରୁଷ A small species of crow.

ଶାଗୁଣା ଜମ୍ବୁକ ଶଙ୍ଖଚକ୍ର କାକପୋଇ.

ଭକ୍ଷଣ ମାଂସ ରୁଧିର ସାନ୍ନ ଏଡ଼ୁ ପିଇ—ପାତାମ୍ବର ଶୁଦ୍ଧିହୃଦୟଣ ।

କାକଫଳ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ, କାକପ୍ରିୟ ଫଳ, କାକ + ଫଳ) —
Kākapāla ଜମ୍ବୁଗଛ ଓ ଫଳ—

The neem tree and its berries.

[ଦ୍ର—ଏ ଫଳକୁ କୁଆମାନେ ଖାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ
ଉଠେ, ଖାଲି ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠେ ନାହିଁ ।]

କାକବନ୍ଧ୍ୟା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ଚି (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ; କାକ + ବନ୍ଧ୍ୟା;
Kākabandhyā କାକବତ୍ ବନ୍ଧ୍ୟା) —ଯେଉଁ ଶ୍ଚି ଏକମାତ୍ର
ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରି ଅଉ ପ୍ରସବ କରେ ନାହିଁ; ଏକ-
ପ୍ରସବିନୀ (ଶ୍ଚି) —(a woman) Who bears
a single child only and no other;
(woman) bearing but one child.

[ଦ୍ର—କାଳୀ ଜୀବନକାଳରେ ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ,
ଏଥିପାଇଁ ଏକପ୍ରସବିନୀ ଶ୍ଚିକୁ କାକବନ୍ଧ୍ୟା ବୋଲାଯାଏ ।]

୧	କ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଭୟ	ଉଥ	ଞ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଯେ	ଅକାରନ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁରୁଷ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଷ୍ୟ	ଇଥ	ଞ

କାକବଳା ଫ ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କାକ + ବଳ, କାକାର୍ଥ ଉଷ୍ଣୁ
Kakabali ବଳ, କମ୍ପା ଝାଁ ତତ୍)—କାକମାନେ ଖାଇବା
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ବୈଶ୍ଵଦେବ ବଳ, କୁଆଙ୍କ
ପାଇଁ ବୁଣାଯିବା ଅନ୍ନାଦି, କୁଆଙ୍କ ଅଧାର—
Oblation of boiled rice strewn in the
courtyard every day for the crows by
every Hindu householder during the
Baiswadeba rites, food strewn in the
yard for being picked up by crows.

କାକବଲ୍ଲୀ—ଫ. ବ. —ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଔଷଧ ଲତା—
Kākaballari A medicinal creeper
ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ—ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣବଲ୍ଲୀ, [ଦ୍ର —ଏହା ଶିରୋରେଣ ଓ
ରକ୍ତଫଳା, କାକାୟୁଃ କ୍ରିଦୋଷନାଶକ ।
ତେ ବେଳୁଡ଼ିତୋଗେ ବଙ୍ଗଳା—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

କାକବାନ୍ଧ୍ୟ—ଦେ. ବଣ. ଶ୍ରୀ. (ଫ. କାକବନ୍ଧ୍ୟା)—କାକବନ୍ଧ୍ୟା (ଦେଖ)
Kākabāṇḍhya Kākabandhyā (See)
କାକବାନ୍ଧ୍ୟା
କାକବାନ୍ଧ୍ୟା

କାକବାନ୍ଧ୍ୟା—ଦେ. ବଣ. ଶ୍ରୀ. —କାକବନ୍ଧ୍ୟା (ଦେଖ)
Kākabāṇḍhya Kākabandhyā (See)

କାକବୈରୀ—ଫ. ବ. (ଫ. ବୈରୀ, କାକ + ବୈରୀ) —ପେତକ; ପେରୁ—
Kākabairī Owl.

[ଦ୍ର —ଦିବସରେ ପେରୁଟାଏ ଦେଖାଗଲେ ତାକୁ କୁଆମାନେ
ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରି ତା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇ ତାକୁ ଖୁମ୍ବିପକାନ୍ତି ।]

କାକଭରୁ—ଫ. ବ. (କମ୍ପା ତତ୍; କାକ + ଭରୁ, ଯେ କୁଆକୁ ଡରେ)—
Kākabhīru କାକବୈରୀ (ଦେଖ)
Kākabhīru Kākabairī (See)

କାକଭୂଷଣ୍ଡୀ—ଫ. ବ. —କାକରୂପାୟ ଋଷିବିଶେଷ—
Kākabhūṣaṇḍī A sage who assuming the form
of a crow picked up the leavings of
Bishnu and became four-armed and
immortal.

[ଦ୍ର —ଏ ଋଷିଙ୍କ ନାମ ଭୂଷଣ୍ଡୀ, ଏ କାକରୂପ ଧରି ବସ୍ତ୍ରକୁ
ଅଙ୍ଗୁଳି ଖାଇ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଓ ଅମର ହୋଇଥିଲେ । ଏ ରୂପ ଏ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରବେତାରେ ଅଛି ।]

କାକମାଚୀ—ଫ. ବ. —୧ । କାକଚିଞ୍ଚା ୩ (ଦେଖ)
Kākamāchī 1. Kākachinchā 3 (See)

ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ—କାକମାଚକା Nightshade.

ଧୂଳ୍ଲମାଚୀ, କାକାହା ବାୟୁଷୀ ୨ । ଲୁଣିଲୁଣିକା କୋଳ (ଦେଖ)
Lunilunika kōli (See)

କାକମାଚୀ
କାକମାଚୀ [ଦ୍ର —ଏହା ବିଦୋଷନାଶକ, ସ୍ଵପ୍ନ,
ଓ. କଳାବିଭଲ୍ଲର ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ଵରପ୍ରସାଦକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ,

ମ. ଲୟୁକାଞ୍ଜଳି ଭକ୍ତ-କଟୁ-ରସ, ରସାୟନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର
ଗୁ. ପୀଲୁଡ଼ୀ ହୃଦକର । ଏହା ଶୋଥ, କୁଷ୍ଠ, ଅର୍ଶ,
ଫା. ରୋଗାତାରଣ ପ୍ରମେହ, କୃମି, ହୃକ୍, ବମି ଓ
ଆ ଏନ୍‌ବ୍ରସ୍‌ସାଲବ ହୃଦ୍‌ରୋଗନାଶକ ।]

କାକମାରୀ—ଫ. ବ. —ଏକଜାତୀୟ ବିଷାକ୍ତ କୋଳବିଶିଷ୍ଟ ଲତା;
Kākamarī କଳାବତ୍ତଲ୍ଲ—A creeper with poisonous
kākmarī berries.
କାକମାରୀ L. Anamirta cocenlus (Paniculata)

ତା. କାକାୟୁକୋଳି, ଭରଲ [ଦ୍ର —ଏହାର ଛେଲ ମୋଟା
ତେ କାକଚମ୍ପା, କାକମାର, କଟୁ ଓ ଗାରଗାରକଥା, ପତ୍ର ପାନ
ଆକାରର, କୋଳ ଅଣ୍ଡାକାର ଏବଂ ଫୁଲ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଉଷ୍ଣତ୍ୱ ହଳକଥା ।
ଏହାର କୋଳ ଚର୍ମରୋଗରେ ଏବଂ ପତ୍ର ନସ୍ୟରୂପେ ଶୁଦ୍ଧିକ
କମ୍ପଦ୍ୱାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କାକଯବ—ଫ. ବ. (କାକ + ଯବ) —ଧାନର ଅଗାଡ଼ି, ଅଗାଡ଼ି ଧାନ—
Kākajaba Pithless paddy; paddy grains having
no rice in them.

କାକର—ଦେ. ବ. —ଶିଶିର—Dew
Kākara

ହିମ

ଆସ

ଥଣ୍ଡା

ଦେ. ବଣ. —ଶୀତଳ, ଥଣ୍ଡା—

ସର୍ଦ୍ଦ Very cold.

କାକରକର—ଦେ. ବ. (କହୁକ୍ରୀହ) —ଚନ୍ଦ୍ର; ଶୀତକର—
Kākarakara The moon.

ସାକରସାର ମଧୁରଭାଷୀ, କାକରକର କରଣହାସୀ—ବିଷୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କାକର ଧରିବା—ଦେ. କି. (ଭୂଲ. ହି. ପ୍ରବଚନ ଓ ଶ୍ଵ ଶୁଚିନେଷେ ପ୍ୟାସ୍
Kākara dharibā ନହୁଁ ଜାଣ)—ବୃକ୍ଷାଦିରେ ପଡ଼ିଥିବା
କାକରକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
To collect the dew drops in a pot.

କାକର ଧରି ବା ବତା ଭର୍ତ୍ତି ହୁଏ—୧୮ ।

କାକର—ଦେ. ବ. —୧ । ଏକପ୍ରକାର ଦୃଢ଼ପକ୍ୱ ପିଣ୍ଡକ, ଗୁଡ଼ ପାଗରେ
Kākara ଶୁଭଲଅଟା ପକାଇ ଖଳକରି ସେହି ଖଳରୁ ଚଟକା
କାକବା, କାକବା ଚଟକା ପିଠା ତିଆରି କରନ୍ତି, ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ
ଟେକ୍ତୁଆ ଘିଅରେ ଶୁଣି ଦେଲେ କାକର ପିଠା ହୁଏ, ଶୁଭପିଠା—

1. A pastry cake prepared with rice flour
seasoned with molasses and fried in ghee.

ଗଜା କାକରକ ଗାତଳ, ଗଜଗା ଏକ୍ଵକ ରତ୍ନ—ସମବାସ ଦର୍ଶନାବଳୀ ।

୨ । (ଏହା କାକର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ) ଶ୍ଵାନ୍ଦେକମାନେ
କେଶ ଉପରେ ତାକୁରେ ପିନ୍ଧିବା ଗୋଲକାର
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାରବିଶେଷ—2. A round shaped gold
ornament for the hair worn over
the head by females.

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତର ୧ ଚଢ଼ିତ ଅପର ୩ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅପର ୩ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବସ୍ତୁର ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କ’ ଅଥବା ଦେଖିବେ ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଆର୍ଣ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବନ୍ଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ ।

୩ । ତେଲାଳୁ କର ମସାଲ ଜାଳିବା ଜମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମକ୍ତା
ଆକାରର ବା ଗୋଲ୍ଲକାର କନାବଳତା ବା ବଣ୍ଡା—
3. Thick long wicks made of rolled
rags and attached to the forks of
torches after being saturated with oil
and lighted in processions.

କାକର—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Kākari A species of paddy.

କାକରଥ—ଗ୍ରା. ବିଶ—୧ । ଥଣ୍ଡା—
Kākariṭh 1 Cold.

କାକରପୁଷ୍ପ—
୧ । କାକରପୁଷ୍ପ—
୨ । କାକରପୁଷ୍ପ—
୨ । କାକରପୁଷ୍ପ—

କାକରୁହ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (କାକ + ରୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
Kākāruhṭh ଅନ୍ୟ ଗଛ ଉପରେ ଜନ୍ମିଥିବା ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ,
ମଲ୍ଲଙ୍ଗ—Orchids.

କାକଲ—ଫ. ବି. ବି (କୁ = ଉଷତ୍ + କଲ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି
Kākāla ଅ, କୁ ଗୁଣରେ ‘କା’ ଆଗମନ)—କଣ୍ଠମଣି,
କଣ୍ଠତୁଣ୍ଡ—A gem for the necklace.

କାକଲଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଅଦର—
Kākāladā 1. Respect; fondling.
୨ ବିନୟ—2. Respectful solicitude.

କାକଲି—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାକଲି (ଦେଖ)—
Kākālī Kākālī (See)

କାକଲି—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (କୁ = ଉଷତ୍ + କଲ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା +
Kākālī କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଇନ୍; କୁ ଗୁଣରେ କା ଆଗମନ)—
୧ । ମଧୁର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ବନି—1. Pleasant inarticulate
note.

୨ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ସୁସ୍ଥ ମଧୁର ଧ୍ବନି—
2. Low sweet chirping of birds.

୩ । ମଧୁର ଧ୍ବନି—
3. The crowing of the peacock.

୪ । ଦୂରସ୍ଥିତ ଯନ୍ତ୍ରସମୂହର ଏକତ୍ରୀଭୂତ ମଧୁର ଧ୍ବନି—
4. The melody of many instruments
heard from a distance.

୫ । ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
5. A symphonious instrument.

[ଦ୍ର—ମନ୍ତ୍ରଣ୍ୟ ନିହତ ଅଛି କି ନାହିଁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ
ଏ ଯନ୍ତ୍ର ବଜାଯାଏ]

୬ । ରତ୍ନବିଶେଷ—
6. Name of a kind of gem.

କାକଶିର୍ଷ—ଫ. ବି (କାକ + ଶିର୍ଷ)—ବକସ୍ତର ଗଛ; ଅଗସ୍ତିଗଛ—
Kākashirsha Sesbania grandiflora (tree).

କାକା—ଫ. ବି. ୧ । (ଧ୍ବନିଧର୍ମକ)—କାକର ଶବ୍ଦ, କାଆ କାଆ ଶବ୍ଦ—
Kākā The cawing note of a crow.

(କାକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କାକଜଞ୍ଜା (ଦେଖ)—

2. Kākajāṅghā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ସମ୍ବଲପୁର, ହିନ୍ଦୁମ, ବି. ଭୁଲ. ବି. କାକା,
ଫ. କର୍କ) ବି. ପୁଂ କନିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ, କକେଇ, ଖୁଡ଼ା—
Father's younger brother, paternal uncle.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁରେ କନିଷ୍ଠ ଓ କେତେକ ପିତୃବ୍ୟ ଉଭୟଙ୍କୁ କାକା
କହନ୍ତି, ବଙ୍ଗଳାରେ କେବଳ କନିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟକୁ କାକା କହନ୍ତି ।]

କାକାକ୍ଷିଗୋଳକ ନ୍ୟାୟ—ଏକ ବିଷୟ ଦ୍ବାରା ଉଭୟକାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା ହେବାର
Kākākshigolaka nyāya ନ୍ୟାୟ—An analogy appli-
ed to the case where one thing does acts for
two (like one eyeball of the eye of a crow
serving the work of 2 eyes)

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ସୀତାଙ୍କ ଶାପରୁ କାକର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ
ଥିଲେ ସ୍ବକା ସେ ଗୋଟିଏ ଚକ୍ଷୁର ଗୋଲକ ଦ୍ବାରା ଦେଖେ ।
କୁଆର ସେପରି ଏକ ଚକ୍ଷୁର ଗୋଲକ ଉଭୟ ଚକ୍ଷୁର ଗୋଲକର
କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ସେହିପରି ଏକ ବିଷୟ ଦ୍ବାରା ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା
ହେଲେ ତାହାକୁ କାକାକ୍ଷିଗୋଳକ ନ୍ୟାୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

କାକାଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଫ. କର୍କଟ)—କଙ୍କଡ଼ା—
Kākāṛḍā Crab.

କାକାତୁଅ—ଦେ. ବି.—କାକତୁଅ (ଦେଖ)
Kākātua Kākātua (See)

କାକର—ଫ. ବି. (କ୍ରୀ ଚତ୍, କାକ + ଅର)—
Kākārī ପେଚକ, ଚଢ଼ା—Owl.

କାକାଲ—ଫ. ବି. (କାକା—ଧ୍ବନି + ଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—
Kākāla ଦ୍ରୋଣକାକ; ତାମସକାକ—Rook; carrion rook.

କାକାଲି—ଫ. ବି. (କାକ + ଅଲ = ଶ୍ରେଣୀସମୂହ)—
Kākālī କାକସମୂହ—A number of crows.

କାକିଣୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାକ ଧାତୁ = ଚଢ଼ାଇ ହେବା + କରଣ. ଅନ +
Kākini ଶ୍ରୀ. ଇ—କାକିଣୀ (ଦେଖ)
Kākini (See)

କାକିମ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (କାକ = ଚଢ଼ାଇ ହେବା + କରଣ. ଅନ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—
Kākini ୧ । ଚଢ଼ାଇ କପର୍ଦ୍ଦକ; ଏକ ପଣ କଉଡ଼ିର ଚତୁର୍ଥାଂଶ;
ଏକ ବୋଡ଼ି - 1. One fourth of a pāṇ; 20 cowries
(shell money)

୨ । ଅଡ଼କର ୫୦ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ—
2. A measure.

୩ । ମାନଦଣ୍ଡ—3. A measuring rod

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଈ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଈ	ଯ	ସ	ଐ	ଋ	ଉ	ଅ	ଈ

୪ । କାଲିସ, ଗୁଣ୍ଡା (ଓଜନରେ ବ୍ୟବହୃତ), ରଜ—

4. A black tipped red berry used by jewellers as the minimum weight.

୫ । ମୁଦ୍ରାରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ କଜା କଉଡ଼ି—

5. The shell Cypræa Moneta used as a coin (M. W.)

୬ । ପଦକାର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—

6. The fourth part of a Danda or short po e (M. W.)

୭ । ଏକ ଦ୍ଵାଦଶ—7. Cubit (M. W.)

କାକିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କି. (ସ. କାକ)—(ମଞ୍ଜୁସୂତ ସମ୍ପର୍କରେ)

Kākibā ମଞ୍ଜୁମାନଙ୍କର କାକ ପର ଏକପ୍ରକାର ରାବ—

To utter a sound like a crow (during boxing)

କଉଡ଼ି କାକିନ୍ତ ଆଉ କରନ୍ତ କଉଡ଼ି

ଚଉଠି ଚକାଣର ବଳେ ସେ ଯୁଦ୍ଧ ।

ସାରଳା ମହାବରତ ମଧ୍ୟ ।

କାକୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାକ + ଶ୍ରୀ ଇ) —ମାରି କୁଆ—

Kākī A female crow.

କାକ } ପୁଂ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ସିଂହଭୂମ, ସମ୍ବଲପୁର) ବି.
କାକା } ଶ୍ରୀ—କନିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ ପତ୍ନୀ, ଶ୍ରୀ—

The wife of one's father's younger brother.

କାକୁ—ସ. ବି. (କକୁ ଧାତୁ = ଚଞ୍ଚଳ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) —

Kāku ୧ । ଭୟଶୋକାଦିଦ୍ଵାରା ବିକୃତ କଣ୍ଠଧ୍ଵନି—

1. Cry of distress; groan, a peculiar tone or change of voice wrought by fear, anger or sorrow.

୨ । ବକୋଳି—2. Irony.

୩ । ଦୈନିକାକ୍ତି—3. Supplication; complaint.

୪ । ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ଵରବିକାର ବା ବିକୃତ ସ୍ଵର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—

4. A distorted tone in music.

୫ । ଜହ୍ଵା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5 Tongue.

୬ । କଥାର ବିଶେଷ ଅଂଶ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଜୋର—

6. Emphasis (M. W.).

୭ । ଶୁଣୁଣୁ ସ୍ଵର କରିବା—

7. Muttering; murmuring.

କାକେ ଗ୍ରା. ସବନାମ. (ପଦ୍ୟ) (କମ୍ ଶବ୍ଦ ୨ୟା ୧ ବ) —

କାହାକୁ—To whom.

ସେହି କନ୍ୟାର ସ୍ଵା ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି.

କାକୁ ଦେଖି ଦୋଇ ମାତଳ ହେଲେ ହୁଣି—

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାବରତ ।

କାକୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ତନ୍ତୁମୟ ବନ୍ୟ ଲତା (ଏହା ବାକିବା

Kākuchīā କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଢ଼ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ) —

କାକୁଚି A kind of fibrous wild creeper.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଠାଏ ସରୁ ଠାଏ ମୋଟ—

Slender and thick at places.

(ଯଥା—ଗୁଣ୍ଡା, ଦଉଡ଼ି, ସୁଆ ।)

କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍କଟୀ)—କୃତ୍ରିମ ଚର୍ବଣୀ ଲତାଫଳବିଶେଷ—

Kākurdi Cucumber; Cucumis Sativas.

କାକୁବ; କାକୁଡ଼, ଶମା [ଦ୍ର—ଏ ଫଳ ରଞ୍ଜା ଉପରେ ମାଡ଼େ;

କକପି, କକଡ଼ି, ଶିରା କଷା ଫଳ ଶିଆଯାଏ ଓ ପକ୍ଵଫଳ ଉତ୍ପାଦ

ତେ. ଦୋଷକାୟା ଓ ଅମ୍ଳ କରାଯାଏ; ଏହାର ମଞ୍ଜୁକୁ

ବାଟ ପିଇଲେ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ ଅବେଶ୍ୟ ହୁଏ]

କାକୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି.—ଆର୍ଦ୍ର ଭୂମିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—

Kākurdiā A kind of thick stemmed and thick

ମକା, ମକି rooted grass; Eleusine aegyptiaca

(Kirtikar)

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଲମ୍ବ, ଗୋଲ ଓ ମୋଟା ।]

ଦେ. ବିଣ.—କାକୁଡ଼ି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Cucumberlike

in appearance.

କାକୁଡ଼ିଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଗୋସାଣୀପାତରେ ବାହାରିବା ଦେବୀ—

Kākurdikhāi ପ୍ରତିମାବିଶେଷ—Name of an image of

a goddess which is taken out in proces-

sion in Puri.

[ଦ୍ର—ଦଶହରାଦିନ ଏ ପ୍ରତିମା ପାଣିରେ ପଡ଼ନ୍ତି ।]

କାକୁତସ୍ଥ—ସ. ବି (କକୁତସ୍ଥ = ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ବିଲସ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ.

Kākutstha ଅ)—୧ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭୁ ବିଲସବଂଶୀୟ ବା

ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା—1. A King of the solar race

of ancient India belonging to the solar

Dynasty of ancient India.

୨ । ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର—2. King Ramchandra.

୩ । ପୁରଞ୍ଜୟରାଜ—3. A name of King

Purañjaya.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—ବିଲସବଂଶୀୟ—Belonging to the

family of Dilīpa.

କାକୁତସ୍ଥ୍ୟ—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (କକୁତସ୍ଥ୍ୟ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—

Kākutsthya କାକୁତସ୍ଥ (ଦେଖ)

Kākutstha (See)

କାକୁତି—ଦେ. ବି. (ସ. = କାକୁତି)—୧ । କାତର ବଚନ ବା ସ୍ଵର;

Kākuti କାତରୋକ୍ତି—1. Suppliant tone.

କାକୁତି ୨ । ଦୁଃଖାର୍ତ୍ତ ସ୍ଵର—2. Cry of fear or distress.

୩ । ଅନୁରୋଧ; ବିନୟ—3. Supplication.

ଦେ. ବିଣ—କାତର; କ୍ରନ୍ତ—Distressed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଏ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ଧର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ଧର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାକୁତି ବିନତି—ଦେ. ବି (ସହଚର) କାକର ପ୍ରାର୍ଥନା—

Kākuti binati Entreaty.

କାକୁତି ମିନତି

ମନତି ବିନତି

ଦେ. ବିଶ—ବିକଳ, କାକର, ଆର୍ତ୍ତ—Distressed

କାକୁତି ମିନତି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କାକୁତି ବିନତି (ଦେଖ)—

Kākuti minati Kākutibinati (See)

କାକୁତି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. କାକୁତି) ମିନତି କରିବା—

Kākuti hebā To solicit; to speak most humbly.

କାକୁତି ବା

ମିନତି କରନା

କାକୁତି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ.—କାକୁତି (ଦେଖ)

Kākutti Kākuti (See)

ଦେଖି ଗର୍ଭସ୍ଥ ପୁତ୍ର ମୁଖେ ପଡ଼ିଥାଏ,

ବିଷମ ଗ୍ରାସ କଲେ କାକୁତି ଏକା ହୋଇ—ପାତାସର, ନୃସିଂହସ୍ବର ।

କାକୁଦ—ସ. ବି (କକୁଦ=ମସ୍ତକ + ଅ)—ତାକୁ—

Kākuda The palate; the hollow of the mouth.

କାକୁବକ୍ରୋକ୍ତି—ସ. ବି—ବକ୍ରୋକ୍ତି (ଦେଖ)—

Kākubakrokti Bakrokti (See)

କାକୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୂଲ. ହି. କାକା)—ଶୁଭ୍ରୀ—

Kākumā Aunt.

କାକୁର୍ତ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି—କାକୁତି (ଦେଖ)

Kākurtti Kākuti (See)

କାକୁସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି—କାକୁତି (ଦେଖ)

Kākusta Kākuti (See)

ବିନୀତ ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କାକୁତି)—୧ । ଭଜନ—

ବିନୀତ 1. Entreating; supplicating; humbled.

୨ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Anxious.

୩ । କାକର; ଭୟାବୁ—3. Distressed; troubled.

କାକୁସ୍ତ କଷ୍ଟରକାଶୀ ଶୁଣି ଦେବା ଠାକୁରାଣୀ ଅଛା ଦେଲେ ହେଉ ତୋର ପୁରୁଷ ଅଙ୍ଗ ।
ଗ୍ରାସୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିସେବା ।

୪ । ସହଚର ପ୍ରାର୍ଥନାକାଂକ୍ଷ—4. Entreating.

କାକୁସ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ.—କାକୁସ୍ତ (ଦେଖ)

Kākusti Kākusta (See)

କାକୁସ୍ଥ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ.—କାକୁସ୍ତ (ଦେଖ)

Kākustha Kākusta (See)

ବେକରେ ପଟକା ପକାଇ ଯାନ୍ତି ଗୋଡ଼ଗଲେ ପଡ଼ିଗଲେ, ତେର କାକୁସ୍ଥ ହେଲେ ।

ପକାଇମୋହନ. ଗନ୍ଧସ୍ବଳ ।

କାକୁସ୍ଥି—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ.—କାକୁସ୍ଥ (ଦେଖ)

Kākusthi Kākusta (See)

କାକୁକ୍ତି—ସ. ବି. (୩ୟା ଚତୁର୍ଥପୁରୁଷ; କାକୁ+ଉକ୍ତି)—୧ । ବକୋକ୍ତି—

Kākukti 1. Irony.

୨ । କାକରୋକ୍ତି—2. Entreaty; supplication.

୩ । ଭୟାବୁଧ୍ବନି—3. Groan; scream.

୪ । ଖେଦୋକ୍ତି—4. An exclamation of grief.

କାକୁତି—ଗ୍ରା. ବି.—କାକୁତି (ଦେଖ)

Kākuti Kākuti (See)

କାକେକ୍ଷୁ—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ+ଇକ୍ଷୁ, ନିପାତନ; କ୍ଷୁ ସ୍ଥାନରେ କାକ ଅଗମ)—

Kākekshu କାଶ୍ମରୀ—A kind of reed or Kāśa grass.
Saccharum Spontaneum (M. W.)

କାକେଚୀ—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—

Kākechī A kind of fish; Cyprinus
Cachius (M. W.)

କାକେନ୍ଦୁ—ସ. ବି.—୧ । କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ)

Kākendu 1. Kendu (See)

କେନ୍ଦୁ; କେଜନ Diospyros melanoxylon (Kirtik

ବିନ୍ଦୁ କେନ୍ଦୁ ଆବୁ ୨ । ଅବଲୁଷ୍ କାଠ, ମାକଡ଼ କେନ୍ଦୁ—

A kind of obony; Diospyrus Tomentosa
(M. W.)

କାକେରି ବାଉଗଣ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ବାଉଗଣ—

Kākeri bāigaṇa A kind of wild brinjal.

[ଦ୍ର—ଶୀତ ଓ ବସନ୍ତ କାଳରେ ଏହା ଫଳେ ।]

କାକୋଦୁମ୍ବରୀକା—ସ. ବି.—(କାକ + ଉଦୁମ୍ବର + କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kākodumbarikā ଉମ୍ବର (କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟସଂଗ୍ରହ)—
Fig.

କାକୋଦର—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ+କ୍ଷୁଦିତ, ବକ + ଅକ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା

Kākodara + ଅ; କମ୍ପା କାକ = ବକ + ଉଦର; ବହୁବ୍ରୀହି;
କାକ ପରି ଉଦର ଯାହାର)—ଉରଗ, ସର୍ପ—

Snake; serpent.

ବଳେ ବର୍ଣ୍ଣନାସିବାର କାକୋଦର ପରବାର ଶର ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ବେଗ ବେଗ ସେ ।

ରଞ୍ଜ ବୈଦେହସବଳାସ ।

କାକୋଲ—ସ. ବି.—(କକ୍ ଧାତୁ = ଚଞ୍ଚଳ ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଓଲ)—

Kākola ୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ତ୍ରାବର ବିଷ—1. A black non-animal
poisonous substance.

୨ । ଦ୍ରୋଣ କାକ; ଭାମସ୍ତ୍ର କାଉ—

2. Raven; carrion crow.

୩ । ବନ୍ୟ ଶୁକର 3. A boar.

୪ । ସର୍ପ—4. A serpent.

୫ । କୁଇଲ, କୁମ୍ଭାର—5. A potter.

୬ । କାକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପିପିମାନେ ଯେଉଁ ନରକରେ
ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତି—6. Part of hell (where
sinners are pecked at by ravens as
punishment).

୭ । କାକୋଲ (ଦେଖ)

7. Kākoli (See) (M. W.)

୧	ଲ	ଉ	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଲୁ	ଘେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଊ

କାକୋଳା—ଦେ. ଇ (ବୈଦିକ) (ସ. କକୋଳ; କାକୋଳ)—

Kākolā ଜ୍ୱରନାଶକ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ; କକୋଳ—
କାକଳ। A sweet vegetable substance used as

ଅମୃତଚିନି, କାକଳା antidote against fever and cold
ଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଶୀତପାକ, [ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର, ଶୀତଳ ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ,
କାବଳ, ଶୁକ୍ଳଶୀର ଏହା ପିତ୍ତ, ବାତ, ରକ୍ତ, ଦାହ ଓ ଜ୍ୱର
ହରଣ କରେ । (ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ-ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)]

କାକୋଳ—ଦେ. ବି—କାକୋଳ (ଦେଖ)

Kākolā Kākolā (See)

କାକୋଳ—ସ. ଇ (କୁ=ଇଷତ୍+କଲ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Kākolā କର୍ତ୍ତୃ ଇ)—୧ । ଜ୍ୱରନାଶକ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ—

1. A sweet vegetable febrifuge

୨ । ମୃଦୁ ମଧୁର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି, କାକଳ—

2. A sweet inarticulate tone.

କାକୋଳୀ—ସ. ଇ—କାକୋଳ (ଦେଖ)

Kākolī Kākolī (See)

କାକୋଳିକା—ସ. ବି. (କାକ + ଉଲୁକ + କ+କ୍ଷୀ. ଅ)—

Kākolūkikā କାକ ଓ ପେଟକଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଶତ୍ରୁତା—

The antipathy or natural enmity between
the crow and the owl.

କାକୋଷ୍ଠକ—ସ. ବି. (କାକ + ଓଷ୍ଠ + କ, ଏହା କୁଆର ଥଣ୍ଡା ପରି

Kākosṭhaka ଅଳ୍ପଦୃଶ୍ୟ ବଳା ଯିବାରୁ)—ମୂଳରୁ ମୋଟ ହୋଇ
ଅଗାଧାତୁରୁ ସବୁ ହୋଇଥିବା କନାର ପତ୍ର—A kind
of bandage shaped like the beak of a crow.

କାକ୍ଷ—ସ. ବି. (କୁ=ଇଷତ୍+ଅକ୍ଷି+ଅ; କୁ ସ୍ଥାନରେ କା ଅଦେଶ)—

Kāksha ୧ । କଟକ୍ଷ—1. Side glance; wink.

୨ । ଭୁକୁଟି—2. Frowning look; a leer.

୩ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—3. A kind of plant (M.W.)

ସ ବିଶ. (ବହୁଦ୍ରାଘ, କୁ=କୁସ୍ତିତ+ଅକ୍ଷି)—

(କାକ୍ଷୀ—କ୍ଷୀ) ୧ । କୁସ୍ତିତ ଚକ୍ଷୁବିଶେଷ—

1 Having bad eyes.

୨ । ଭୁକୁଟିକା—2. Frowning; Scowling.

କାକ୍ଷୀ—ସ. ବି—୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

Kākshī 1. A plant; Cytisus Cajan (M.W.)

୨ । ସୌଗନ୍ଧ୍ୟ ମୃତ୍ତିକା—

2. A kind of fragrant earth.

୩ । ହରଡ଼ ତାଳ—

3. Split beans of a kind of legume.

କାକ୍ଷିବା—ସ. ବି—୧ । ଶୋଭାଜନକାରୀ; ସଜନା ଗଛ ଓ ଛୁଇଁ—

Kākshiba 1. The horse radish tree and its
beans; Hyperanthera Moringa.

୨ । ଗୌତମଙ୍କ ଔରସରେ ଶୁଦ୍ରାଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—

2. Name of the son of sage Gautama by a
Sūdra woman.

କାଖ—ଦେ. ବି. (ସ. କକ୍ଷ)—

Kākha ୧ । ଶରୀରର ପାର୍ଶ୍ୱଭାଗ, କଟିଠାରୁ ବାହୁସ୍ପର୍ଶପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

କୌକ; କାଁଖ ସ୍ଥାନ, ବଗଲ—1. Flank or side of the

କାଁଖ body between the waist and the
armpit.

ଯେଉଁ ବାଲୀ ଘଟଣକୁ କାଖେ ଯାବତ୍ । ବର୍ଣ୍ଣନା- ବଦନ୍ତବ୍ୟାସ ।

୨ । ବାହୁମୂଳ, ବାହୁସ୍ପର୍ଶ—2. Armpit.

ଦେହ ଚକ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗ

ଅର୍ଦ୍ଧ ଥୋଇଲେ କାଖଭାଗେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

୩ । କଟିପାର୍ଶ୍ୱ, କଟିର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଦୁଇପାଖର ସବୁ
ହୋଇଥାଏ—3. The side of the waist
(where the waist narrows into the
trunk).

କାଖ କରିବା—ଦେ. ବି—ଶିଶୁକୁ କାଖରେ ଧରିବା, କାଖେଇବା—

Kākha karibā To carry a child sidewise by

କୌକେକବା setting it on the curvature of the waist

କାଁଖା ଲେନା and holding it by the arm.

କାଖ କରି ଶମ୍ଭୁରେଣ ଉଭୟ ହୋଇଥିବ

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହୋଇଲେ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦି କହାଇବ । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରଣ ।

କାଖଗୁଲି—ଦେ. ବି—କାଖ ସ୍ଥଳରେ ଉଠିବା ବ୍ରଣ—

Kākhaguli A boil in the armpit.

କାକବିବାଳୀ

କାଁଖିଆବା; କାଁଖିଆଳୀ

କାଖବାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସ. କକ୍ଷ + ବାଳ)—

Kākhābālīā ଯାହା କାଖରେ ବାଳ ଜନ୍ମିଥାଏ; ଅଧିକବୟସ୍କ—

1. Elderly; grown up.

କାଖବାଳିଆ ବୃଦ୍ଧ କାଠମାଳିଆ ଯାହାର । ଭଗ ।

(କାଖବାଳିଆ—କ୍ଷୀ) ୨ । ଯାହା କାଖ ସ୍ଥଳରେ ବହୁତ ବାଳ ଥାଏ—

2. Having a luxurious growth of hair
in the armpit.

କାଖବାଳୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କାଖବାଳିଆ (ଦେଖ)

Kākhābālūā Kākhābālīā (See)

(କାଖବାଳିଆ—କ୍ଷୀ)

କାଖବରୁଣ—ଦେ. ବି—କାଖଗୁଲି (ଦେଖ)

Kākhavarūṇi Kākhaguli (See)

କାଖ ଦେବା—ଦେ. କି—(ଶିଶୁ) ଅନ୍ୟ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିର କାଖରେ

Kākha hebā ବସିବା—(a child) To be carried by

କୌକେ ହେବା an elderly person on the side

କାଁଖିଆବା ହୋନା (between the waist and the arm).

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ୪ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ୫ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯିବ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଛାଡ଼ି ଦେଖିଲେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଦପତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବ୍ଧ ଦେଖିବେ ।

କାଖେଇବା—ଦେ. କି—କାଖ କରବା (ଦେଖ)

Kākhaibā Kākha karibā (See)

(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ କାଖେଇ କୋଲେଇ ମନୁଷ୍ୟ କରୁଛି ।)

କାଗ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାକ୍ (ଦେଖ)

Kāg Kāk (See)

କାଗଜ—ବୈଦେ. (ଫାରସୀ—କାଗଜ୍) ବି—୧ । ଲିପିପତ୍ର—

Kāgaja 1. Paper.

କାଗଜ ୨ । ହିସାବ—2. Account.

କାଗଜ ଭଣ୍ଡାର ବାବୁ ନୂତନ ମହଳ

ମ. କାଗଜ ନିଆର ନିଆର ଦେଶେ ଯେ କାଗଜ । ସ୍ୱାକାଥ. ଦରବାର ।

ତେ. କାଗଦମ୍ ୩ । ରିପୋର୍ଟ—3 Report.

୪ । କମ୍ପାନି କାଗଜ, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପ୍ରମିସ୍ତ ନୋଟ—

4. Stock; Government security.

* । ଖବରକାଗଜ, ପତ୍ର —5. News paper.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ, କିନ୍ତୁ ବାଚସ୍ପତି ଅଭିଧାନକାର ଲେଖିଅଛନ୍ତି—କାଗ = କାକବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟାଦି ସାମୃତେ ଅନ୍ତ କାଗଦଃ ବା ଚରକନା, ଘୋଟ, ଛଣପଟ, ଘାସ, ବାଉଁଶ ଆଦି ଉତ୍ତମରୂପେ କୁଟାଯିବା ପରେ ପାଣିରେ ବହୁତସାଧାରଣ ଏକପ୍ରକାର ମଣ୍ଡ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହି ମଣ୍ଡକୁ କଲରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ତା ଉପରେ ଗୁପ୍ତ ଦେଇ କାଗଜ ତିଆରି କରାଯାଏ । ପୂର୍ବେ ହାତରେ କାଗଜ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ନାନା ଆକାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣର କାଗଜମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି । ବଙ୍ଗ ଦେଶର 'ବାଲି' ଓ 'ଶ୍ରୀମତୁର'ରେ ପ୍ରଥମ କାଗଜକଳ ବସିବାରୁ 'ବାଲିକାଗଜ' ଓ 'ଶ୍ରୀମତୁର କାଗଜ' ଏହି ନାମର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ପୂର୍ବେ ଦେଖି କାଗଜକୁ ଯୋକ ନ ଖାଇବେ ବୋଲି ସେଥିରେ ଦରଜାଳ ମିଶାଯାଇ ତାହା ଶୁଷ୍କ ହରିଦ୍ରାଦି ହେଉଥିଲା । ତାକୁ 'ହରିଦାଳ କାଗଜ' ବୋଲାଯାଉଥିଲା । ଫୁଲସ୍‌କାପ୍ (fools cap) ଡବଲ୍ ଫୁଲସ୍‌କାପ୍ (double fools cap) ଆଦି ଅନେକ ଆକାର କାଗଜ ଅଛି । କାଗଜକୁ ବହୁକାଳ ସ୍ୱାମୀ କରବାପାଇଁ ଚମଡ଼ାର ଆଂଶୁ ସେଥିରେ ମିଶାଯାଏ; ତାକୁ 'ପାଚମେଣ୍ଟ' କାଗଜ ବୋଲାଯାଏ । କାଗଜ ଉତ୍ତରେ ସାଧା ଅକ୍ଷରର ମାର୍କା ମଧ୍ୟ କଲହାର ଦିଆଯାଉଅଛି । ଓଡ଼ିଶା ଗଜପତିରେ ଥିବା ବାଉଁଶରୁ କଲହାର ତନ୍ତ ବାହାର କରି ତହିଁରୁ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବାପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟର କଲ୍‌ନା ଚାଲିଅଛି । କାଗଜକୁ ଫଣ୍ଡା କରବା ପ୍ରଣାଳୀ:—୧ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ = ୧ ଫରଦ ବା ତକ୍କା, ୨୦ ତକ୍କା = ୧ ଚସ୍ତା, ୨୦ ଚସ୍ତା = ୧ ରମ୍, ୧୦ ରମ୍ = ୧ ବେଲ୍ ।]

କାଗଜ କରବା—ଦେ. କି—୧ । କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା—

Kāgaja karibā 1. To manufacture paper.

କାଗଜ କରା ୨ । ହିସାବପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା—

କାଗଜ କରା 2. To prepare accounts.

୩ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାସୀ ଆଦି ବହିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରବା—3. To enter a persons name in a register.

୪ । କୌଣସି ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନ କରବା—

4. To execute a document

* । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଲେଖିବା; ଲିପିବଦ୍ଧ କରବା—

6. To enter a thing in black and white; to record a matter on paper.

କାଗଜକଳ—ଦେ. ବି.—କାଗଜ ତିଆରି କରବାର ପଦ୍ଧତି—

Kāgaja kala

Paper mill

କାଗଜେବ କଳ

କାଗଜକା ବାଲ

କାଗଜ ଗଢାଇବା—ଦେ. କି.—ପୂର୍ବର ହିସାବ ବା ତାଲିକା ପରବର୍ତ୍ତୀ

Kāgaja gārdaibā ସମୟକୁ କାଗଜପତ୍ରରେ ଉଠାଇ ଆଣିବା—

କାଗଜ ଉଠାନ To carry over old or past accounts

କାଗଜ ଡରାନା to current accounts, to carry over

outstanding accounts to current

papers.

କାଗଜ ଗଢିବା—ଦେ. ବି.—ପୂର୍ବର ହିସାବ ବା ତାଲିକା ପରବର୍ତ୍ତୀ

Kāgaja gārdaibā ସମୟକୁ ଉଠିବା—Continuation of

କାଗଜ ଉଠା old accounts in the new

କାଗଜ ଡରାନା accounts.

କାଗଜ ଚକି—ଦେ. ବି.—କାଗଜରେ ତିଆରି ଘୁଡ଼ି—

Kāgaja chaki

Paper kite.

ଗୁଡ଼ି

କାଗଜଚକତି—ଦେ. ବି. (ଆ. କାଗଜ + ଫ. ଚକ)—ଗୋଲ୍‌କାର

Kāgajachakati ଆକୃତିରେ କଟା ହୋଇଥିବା ଛୁଦ୍ କାଗଜ

କାଗଜେବ ଚକତି ଖଣ୍ଡ—Circular bits of paper.

କାଗଜକୀ ଷକ୍ତି

କାଗଜ ଚକ୍ତି—ଦେ. ବି.—କାଗଜଚକତି (ଦେଖ)

Kāgaja chakti

Kāgajachakati (See)

କାଗଜ ତାଲ—ଦେ. ବି. (ଆ. କାଗଜ + ତାଲ)—କୌଣସି ନଥି

Kāgaja talab କମ୍ପା ହିସାବ ପଠାଇବାପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ

କାଗଜ ତାଲବ ଆଦେଶ—The calling for accounts or

କାଗଜ ତାଲବ records by a higher authority.

କାଗଜ ପଠାଇବା—ଦେ. କି—ଉପରସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟ ହିସାବ ବା

Kāgaja pāthāibā ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରେରଣ କରବା—To submit

କାଗଜ ପାଠାନ report or accounts to

କାଗଜ ମେଜନ higher authority.

କାଗଜପତ୍ର—ପ୍ରା. ବି.—କାଗଜପତ୍ର (ଦେଖ)

Kāgajapātra

Kāgajapātra (See)

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁୟୁକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ

କାଗଜପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ବହୁବଚନ)—୧ । ନଥିଅନ୍ତ—
Kāgajapatra 1. Records.
କାଗଜପତ୍ର ୨ । ହିସାବଅନ୍ତ—
କାଗଜପତ୍ର 2. Accounts.
କାଗଜବାଲା—ଦେ. ବି. (ଆ. କାଗଜ + ବାଲା)—୧ । ଯେ ଖବର—
Kāgajabālā କାଗଜ ବାଳି କରେ—
ଗଜପତ୍ର 1. News boy news vendor.
କାଗଜବାଲା ୨ । ଯେ ଖବରକାଗଜ ସମ୍ପାଦନ କରେ—
2. Editor of a news paper.
୩ । ଯେ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦକ କରେ—
3. A manufacturer of paper.
କାଗଜରୁଆଳ—ଦେ. ବି.—କାଗଜବାଲା (ଦେଖ)
Kāgajabūālā Kāgajabālā (See)
କାଗଜା—ଦେ. ବି.—୧ । (ଏହାର ଗୋପା କାଗଜ ପରି ପତଳା ଥିବାରୁ)—
Kāgajā ଲେମ୍ବୁଜାଫଳ ଖଟା ପଲବଣେଷ, ଅଣ୍ଡାକୃତ କାଗଜପତ୍ର—
କାଗଜୀ 1 A kind of lime fruit.
କାଗଜୀ ୨ । ଏକଜାତୀୟ ଧଳା ପାଉ—
କାଗଜୀ ପାୟା 2. A kind of white pigeon.
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳା କବୁତର
କାଗଜାତ—ବୈଦେ. (ଫା.) ବି. (ଫା. କାଗଜର ବହୁବଚନ)—କାଗଜ—
Kāgajāତ ପତ୍ର; କାଗଜସମୂହ—
କାଗଜାତ Papers etc; accounts.
କାଗଜାତ
କାଗଜ—ଦେ. ବି.—କାଗଜଲେମ୍ବୁ (ଦେଖ)
Kāgajā Kāgajilembu (See)
କାଗଜୀ
କାଗଜୀ
କାଗଜୀ
ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । କଲରେ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା
ପୂର୍ବେ ହରିଜାନ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ମୁସଲମାନ ଜାତି—
1. Mahomedans who were formerly engaged
in manufacturing country made rough
papers before paper was manufactured
by machines.
୨ । କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Manufacturer of paper.
୩ । କାଗଜ ବିକେତା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Seller of paper; paper merchant.
୪ । କାଗଜିଆ (ଦେଖ)—4. Kāgajī (See)
୫ । ଧଳା ରଙ୍ଗର ପାଉ—5. White pigeon.
୬ । ଏକପ୍ରକାର ବାଦାମ (ଏଥିର ଖୋଲ ପତଳା)—
6. Thin skinned walnut.
ବୈଦେ. (ଫା.) ବିଶ—୧ । କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ—
Manufacturing paper.

୨ । କାଗଜ ବିକେତା—2. Selling paper.
କାଗଜିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । କାଗଜ ପରି ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—
Kāgajī 1. Having the smell of lime.
କାଗଜୀ ୨ । କାଗଜପତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
କାଗଜୀ 2. Paper coloured.
କାଗଜଲେମ୍ବୁ—ଦେ. ବି.—କାଗଜଲେମ୍ବୁ (ଦେଖ)—
Kāgajilembu Kāgajilembu (See)
କାଗଜପାଉ—ଦେ. ବି.—ଧଳା ରଙ୍ଗର ପାଉ—
Kāgajipāu White pigeon.
କାଗଜୀପାୟା
କାଗଜୀକବୁତର
କାଗଜଲେମ୍ବୁ—ଦେ. ବି. (ଫ. ନାମ— ଗଜପୁର; ଫା. କାଗଜା +
Kāgajilembu ଫ. ନିମ୍ବୁକ; ଏହାର ଗୋପା କାଗଜ ପରି ପତଳା
ପାତଳିନେଷ୍ଟ, ପାତଳିନେଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—ଏକଜାତୀୟ ଶ୍ୱେତ ଲେମ୍ବୁ—
କାଗଜିନିଷ୍ଟ କାଗଜିଲେମ୍ବୁ Lime fruit; Citrus Berga-
ମା; Acid lime.
ତେ. ନିମ୍ବୁକ, ନିମ୍ବୁକ
ଆ. ଲମ୍ବୁକହାମିଳ [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଲେମ୍ବୁ ଅପେକ୍ଷା
ଗୁଣ୍ଡାଲିମ୍ବୁ ଶ୍ୱେତ ଓ ଉଷ୍ଣ ସ୍ୱରାବଳ; ଏହା ଦୁଇ
ମରଦଣ୍ଡ ଲମ୍ବୁ ପ୍ରକାର; ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ଗୋଲ ବା କାଗଜ;
ତା. ଏଲିମିଟମ୍ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅଣ୍ଡାକାର ବା କାଗଜା
ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ନିମ୍ବୁ, ବା ଗଜାକୁଳୟ; କାଗଜଲେମ୍ବୁ ଅମୃତସ୍ୱ,
ନିମ୍ବୁକ, ନିମ୍ବୁକ ବାସୁନାଶକ, ଅଗ୍ନିପାପକ, ପାଚକ,
ଲଘୁ, କୃମିନାଶକ ଓ ଉଦର ରୋଗନାଶକ, ଏହା ବାସୁ ପିତ୍ତ
କଫ ଓ ଶୂଳରେ ଉପକାରୀ ଏବଂ ରୋଚକ, ଏଥିର ରସ ବାତ,
କଷ୍ଠ, ଗଲରୋଗ, ବକପୁର ଓ ବିଷୁଚିକା ରୋଗରେ ବିଶେଷ
ଉପକାରୀ ।]
କାଗତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ.) ବି—କାକତ (ଦେଖ)—
Kāgata Kākata (See)
ବର କାଗତଚକ ବରୋକ ସେମନ୍ତ କୁରୁଳା—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେଶ୍ୟଶିଳାପ ।
କାଗତଚକ—ଦେ. ବି—କାଗଜଚକ; ଘୁଡ଼ୀ—
Kāgatachaki Paper kite.
ସତ୍ତେମ ନୟନ ସେହି ଦଗ୍ଧ ଟେକ,
ନରେଶେ କାଗତଚକ ଯଥା ବୁଝା । ଭଞ୍ଜ. ଲବଣବନ୍ଧ ।
କାଗଜ—ଗ୍ରା. ବି—କାଗଜଲେମ୍ବୁ (ଦେଖ)—
Kāgajā Kāgajilembu (See)
କାଗେଜ—ଗ୍ରା. ବି—କାଗଜଲେମ୍ବୁ (ଦେଖ)—
Kāgeji Kāgajilembu (See)
କାଟକ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୁରୁଣା ଇଟା ବା ପଥର କାଢ଼
Kānar ଉପରେ ବହୁତ ବର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରେ ଜମିଥିବା ମୃତ୍ତମାଲ୍
ପରି ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣର ଶିଉଳି; ଶିଉଳି—Velvety
moss growing on old stone or brick
structures.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥଚ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଗୋଳିବେ, ‘କଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଗୋଳିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗଣୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଗଣୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲକ୍ଷ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ୍ଷ୍ୟ’ ଦେଖିବେ

କାଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କାଞ୍ଚ, ଏହାର ଆକାର କାଞ୍ଚ ପକ୍ଷୀ ପରି)—

Kāṅka ମାଟି ହାଣ୍ଡିବାପାଇଁ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଲୁହାର ଏକପ୍ରକାର ହତୁଆର (ଏଥିରେ ବଡ଼ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ)—

କୌଦାଳ 1. A spade with a long handle to cut earth.

କୌଦାଳ କାଞ୍ଚ ସାବଲେ ଚାହାନ୍ତି ଖୋଳିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବନ୍ଧନ ।

୨ । କାଞ୍ଚ; ବଢ଼ିଆକାଞ୍ଚ ପକ୍ଷୀ—2. Flamingo (bird)

ବୃଦ୍ଧ କାଞ୍ଚର ପ୍ରାୟେ ରହନ୍ତି ଦେହ ବଡ଼,

ବୃଦ୍ଧ ବୋଲି ଅଳ୍ପ ଜାଣି ବଞ୍ଚିଯାଏ ଖର । ପାତାମ୍ବର ନୃପ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ।

କାଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. କର୍କଟିକା)—ଏକପ୍ରକାର ବର୍ଷାକାଳ ବନ୍ୟ ଲତା

Kāṅkardā ଓ ତହିଁର ଖାଦ୍ୟ ଫଳଦିଶେଷ—A wild

କାଁକବୋଳ, କାଁକଡ଼ creeper and its cucurbitaceous

ଫଟେଇ; କାଁକରୋଳ fruit; Momordica Cochinchinensis.

ତେ. ଆଗାକରକାପୁ କାଞ୍ଚଡ଼ା ଧଉଳ ବଣ, ମାଞ୍ଚଡ଼ା ଯାଉଛ ଯାଉଛ ଦେଖି

ରଙ୍ଗ ପାଲଟିଲେ ଧୂସି । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଅଣ୍ଡିର ଓ ମାଝ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଦୁଇ ଜାତିର

ଲତା ଏକ ଜାଗାରେ ନ ରହିଲେ ମାଝ ଲତା ଫଳବତୀ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଫଳର ଦେହଯାକ ସରୁଆ ଓ ନରମା ମୁନୁଆଁ କଣ୍ଟା ଥାଏ ।

ବର୍ଷାଦିନେ ଏ ଲତା ଫଳ ଧରେ । ଶୀତ ଋତୁରେ ଏ ଲତା ମର-

ଯାଏ; କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା ଋତୁରେ ସେହି ମୂଳରୁ ପୁଣି ଲତା କଅଁଳେ ।

କାଞ୍ଚଡ଼ା ଲତାର ମୂଳ ବଲ୍ ବା ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଆକୃତିବର୍ଣ୍ଣ ।]

କାଞ୍ଚଡ଼ାମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. କର୍କଟିକା + ମୁଣ୍ଡ)—କାଞ୍ଚଡ଼ା

Kāṅkardamunda ଲତାର ମୂଳ (ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର

କାଁକବୋଳେ ଯଳ ଆକୃତିବର୍ଣ୍ଣ)—The round bulbous

ଫଟେଇକା କନ୍ଦ root of the Kāṅkardā creeper (it is

of the size of a human skull).

କାଞ୍ଚଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. କାଁକଡ଼ା) ବି. (ସଂ.

Kāṅkardā କର୍କଟ)—କଙ୍କଡ଼ା—Crab.

କାଞ୍ଚଡ଼ିପୋକ—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚଡ଼ା ଓ ବାଇଗଣ ଫଳକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା

Kāṅkardipoka ପୋକ—A kind of yellowish red

କାଁକବୋଳେର ପୋକ insect which is a pest to the

ଫଟେଇକା କୀଡ଼ା Kāṅkardā and other creepers.

କାଞ୍ଚବାନ୍ଧୁ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସଂ. କାକବନ୍ଧ୍ୟା)—କାକବାନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Kāṅkabāṅjha Kāṅkabāṅj (See)

କାଞ୍ଚବାନ୍ଧୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାକବାନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Kāṅkabāṅjhi Kāṅkabāṅja (See)

କାଞ୍ଚ ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦି ଖୋଳିବା ସମୟରେ

Kāṅka māribā ପ୍ରଥମେ ଉକ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତରେ କାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ମାଟିହାଣିବା—

କୌଦାଳ ପାତା 1. To cut earth with a longhandled

କୌଦାଳ ମାରିବା spade.

୨ । କାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ଖୋଳି ମୃତ୍ତିକା ତଳେ ଗୋଡ଼ି ପଥର ବା

ମାଟି ଥିବା ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—2. To examine

the undersoil below the ground by digging a place with a spade.

କାଞ୍ଚର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍କର)—ଗୋଡ଼ି—

Kāṅkara

Gravel, pebbles.

କଞ୍ଚବ

କଞ୍ଚବ

କାଞ୍ଚଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳ୍ପୋଳ)—କାକୋଳା (ଦେଖ)

Kāṅkalā

Kākolā (See)

କାଞ୍ଚଲଣ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ଭୁଲ. ବ. କାଁକଲଣ) ବି. (ସଂ.

Kāṅkalāṣa କୃକଲାଷ)—ଏଣୁଆ—Chamelcon; calotes

versicolor.

କାଞ୍ଚସିଝା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଦଶ—ଦରସିଝା—

Kāṅkasijhā

Half boiled.

(ଯଥା—କାଞ୍ଚସିଝା ବାଇଗଣ ।)

କାଞ୍ଚ ହାଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି—କାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ଭୂମି କାଟିବା—

Kāṅka hāṇibā

To cut earth with a spade.

କୌଦାଳ, କୌଦାଳ ପାତା

କାଦାଳୀସେ ଖୋଦନା

କାଞ୍ଚୁଆ—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚ ଦ୍ୱାରା ମାଟି ହାଣ୍ଡିବା ମୁଲୁଆ—

Kāṅkuā Labourers engaged in digging earth

କୋଦରାହ with spades.

[ଦ୍ର—ମାଟି ହାଣ୍ଡିବାବେଳେ କେତେକ ଲୋକ ମାଟିକୁ କାଞ୍ଚ

ଦ୍ୱାରା ହାଣ୍ଡିବାଆନ୍ତି ଓ ତା ପରେ ଆଉ କେତେକ ଉକ୍ତ ଦଶା-

ମାଟିକୁ କୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଉଠାଇ ଟୋକାଇରେ ପୁରନ୍ତି ।]

କାଞ୍ଚୁଡ଼ିବା—ଦେ. କି—କାଞ୍ଚୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Kāṅkurḍibā

Kuṅkurḍibā (See)

କାଞ୍ଚୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳ୍ପୋଳ)—କାକୋଳା (ଦେଖ)

Kāṅkulā

Kākolā (See)

କାଞ୍ଚୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳ୍ପୋଳ)—କାକୋଳା (ଦେଖ)

Kāṅkolā

Kākolā (See)

କାଞ୍ଚୋଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳ୍ପୋଳ)—କାକୋଳା (ଦେଖ)

Kāṅkolā

Kākolā (See)

କାଞ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ବା ଅଭିଳାଷ

Kāṅksha (root) କରିବା—1 To wish for a thing.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବାପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନାକାଞ୍ଚ ହେବା—

2. To hanker after a thing.

କାଞ୍ଚା—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାଞ୍ଚ ଧାତୁ—ଇଚ୍ଛା କରିବା—ଧାତୁ. ଅ+

Kāṅkshā

ଶ୍ରୀ. ଅ)—

୧ । ସ୍ୱପ୍ନା; ଇଚ୍ଛା; ଅଭିଳାଷ; ବାଞ୍ଛା—

1. Desire; wish; hankering.

୨ । ଲୋଭ—2. Coveting.

୧	କ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ରସ୍	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ଅକାରାଦିବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

କାଞ୍ଚିତ—ସ. ବି. (କାଞ୍ଚି ଧାତୁ + ଇତ. ଡ)—ଇଚ୍ଛା, ଅଭିଳାଷ—
Kāṅkshita Desire; wish.

ସ ଇଶ (+ କର୍ମ. ଡ)—ଅଭିଳାଷିତ, ବାଞ୍ଛିତ—
Desired; wished for.

କାଞ୍ଚି—ସ. ବିଶ୍ଵ. ପୁ. (କାଞ୍ଚି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.)—
Kāṅkshī ହାବନ୍; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବାପାଇଁ ଅଭିଳାଷୀ—
(କାଞ୍ଚିଣୀ—ଶ୍ରୀ) Hankering after; covetous for

କାଞ୍ଚିଲ—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚୁ (୩) (ଦେଖ)
Kāṅgila Kāngu (୩) (See)

କାଞ୍ଚାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କଙ୍କାଳ କି ?; ଦୁଃଖିମାନେ ଅଭାବରୁ
Kāṅgāla କଙ୍କାଳଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ)—

କାଞ୍ଚାଳ, କାଞ୍ଚାଳି ୧ । ଅତି ଦରିଦ୍ର ବା ରଜ ବ୍ୟକ୍ତି—
କାଞ୍ଚାଳ 1. A very poor and destitute man.

୨ । ଅପରିତ୍ତିଆଣୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to males who were born after their older sisters or brothers died in infancy.

ଦେ. ବିଶ୍ଵ—୧ । ଅତି ଦରିଦ୍ର, ଦୁଃଖୀ, ରଜି—
1. Very poor; poverty stricken; needy; indigent; wretched.

ଚିନ୍ତାଧାର ଅଶ୍ରୁଭୟ ସହସ୍ର ଧାରରେ
ଅସମ୍ଭାବନା ହେଉ ଚୋର କାଞ୍ଚାଳୁଣୀ ବେଶ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବିଜୟାବତୀ ।

୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ—
2. Applicant, for some thing suppliant.

୩ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—3. Needy

୪ । ଉପସ୍ଥାପନର ଉପବାସ ଯୋଗୁଁ କଙ୍କାଳମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ
(ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Reduced to skeleton owing to starvation.

କାଞ୍ଚାଳ ଦିଦାୟ—ଦେ. ବି—ଦୁଃଖୀ ରଜିକୁ ଭୋଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ, ଅର୍ଥ ଓ
Kāṅgāla bidāya ବସ୍ତୁ ଦାନ—Giving food, cloth and
କାଞ୍ଚାଳି ବିଦାୟ cash to the needy and beggars.

କାଞ୍ଚାଳ ବିଦାୟ

କାଞ୍ଚାଳଭୋଜନ—ଦେ. ବି—ଦୁଃଖୀ ଓ ରଜିକୁ ଖାଦ୍ୟ ଦେବା—
Kāṅgālabhojana Feeding of the poor beggars.

କାଞ୍ଚାଳି ଭୋଜନ

କାଞ୍ଚାଳଭୋଜନ

କାଞ୍ଚାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ୍ଵ—୧ । କଙ୍କାଳ ପରି—
Kāṅgāli 1. Poorly; like a beggar; beggarly.

କାଞ୍ଚାଳି ୨ । ରଜ—2 Poverty stricken; needy.

କାଞ୍ଚାଳି ୩ । ଯାହାର କିଛି ସମ୍ବଳ ନାହିଁ—3. Destitute.

କାଞ୍ଚାଳିନୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଉଦାରିଣୀ—
Kāṅgālini 1. Female beggar.

କାଞ୍ଚାଳିନୀ ୨ । କାଞ୍ଚାଳ (ଦେଖ)

କାଞ୍ଚାଳିନୀ 2 Kāṅgāli (See)

କାଞ୍ଚାଳି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ୍ଵ—କାଞ୍ଚାଳ (ଦେଖ)

Kāṅgāli Kāṅgāli (See)

କାଞ୍ଚାଳୁଣୀ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ୍ଵ. (ଶ୍ରୀ)—କାଞ୍ଚାଳିନୀ (ଦେଖ)

Kāṅgālini Kāṅgālini (See)

ପିନ୍ଧାଏ ଅଶ୍ରୁଭୟ ସହସ୍ର ଧାରରେ

ଅସମ୍ଭାବନା ହେଉ ଚୋର କାଞ୍ଚାଳୁଣୀ ବେଶ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବିଜୟାବତୀ ।

କାଞ୍ଚାଳୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ୍ଵ. ଶ୍ରୀ—କାଞ୍ଚାଳିନୀ (ଦେଖ)

Kāṅgālini Kāṅgālini (See)

କାଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି (ସ. କଙ୍କୁ)—

Kāṅgu ୧ । କଙ୍କୁ ଧାନ, ସୁଆଁ ଜାତୀୟ ଧାନ ବା ଶସ୍ୟ—

କାଞ୍ଚୁ 1. A kind of grain.

କାଞ୍ଚୁ, କାଞ୍ଚୁ ୨ । ଉତ୍ତରୀନାଦର ଶାଖାବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)

ସ. ପର୍ଯ୍ୟୟ—ପ୍ରୟୁକ୍ତ—2. A subclass amongst barbers.

ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ୩ । ଗଡ଼ଜାତର ଏକଜାତୀୟ ବଡ଼ ଦରଜ—

କାଞ୍ଚୁ 3 A kind of pulse; a leguminous seed which is split up and

କାଞ୍ଚୁ cooked as dāl.

୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ଲଞ୍ଜିଫଳ—

4. A kind of wild fruit of a creeper.

କାଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି—୧ । କାଞ୍ଚୁ (ଦେଖ)—

Kāṅgura 1. Kāṅgu ୩ (See)

୨ । ବୈଦେ. (ପା) ବି—କାଞ୍ଚୁ (ଦେଖ)

2 Kāṅgula (See)

ମର୍ଦ୍ଦଳାବାର ବସନ୍ତକା ଝଲ, କାଞ୍ଚୁ ବସ ସ୍ଵପ୍ନ ପିତୁଳ ।

ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

କାଞ୍ଚୁ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—କାଞ୍ଚୁ (ଦେଖ)

Kāṅgula Kāṅgu ୩ (See)

କାଞ୍ଚୁ—ବୈଦେ. (ପା) ବି. (ପା. କୁଞ୍ଚୁ)—

Kāṅgula ୧ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଚୈତ୍ୟାଦିର କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—

କାଞ୍ଚୁ 1. A kind of wavy filigree work of gold and silver jewellery.

୨ । ଦେଉଳ ଆଦିରେ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଚୂନ କାମ—

2. A wavy sort of battlement.

ତାକୁ ବୈଦେ. ପାଖାପାଖି ଗ୍ରା. ଦେ.

ବଡ଼ କାଞ୍ଚୁ ମାକଙ୍କେ ସୁନ୍ଦର । ବିଜୟାବତୀ. ବିଜୟାବତୀ ।

୩ । ଶାଢ଼ୀର ଧଡ଼ିରେ ଚୂନାସାରଥିବା ମୋଟ ସୁତାର
କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—3. Ornamental thread-work woven on the border of a woman's cloth.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛେଦ ରଖା ନରହୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଶୋଳିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯେକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଜ୍ଞାରେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଶୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଶୋଳିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଅ’ ଶୋଳିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ଗ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୪ । ଦୁର୍ଗପ୍ରାଚୀର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ; ବୁରୁଜ
ଏଥି ଉପରେ ଚଢ଼ି ଦୁର୍ଗସ୍ଥ ସୈନ୍ୟମାନେ ଶତ୍ରୁ
ଉପରକୁ ଅସ୍ତ୍ର ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତି—

4. Elevated structure on the ramparts of
a fort.

ପ୍ରାଚୀର ପ୍ରାସାଦ ପ୍ରାକାରେ ବସ୍ତାର କାଙ୍ଗୁଲରେ ବ୍ୟବହାର ହେବ ।
ବ୍ୟବହାର ବଦଳିଯାଏ ।

* । ଦୁର୍ଗ ପ୍ରଭୃତିର କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଗଳ୍ପ—

5. Loop holes in the walls of forts.

ନିର୍ମିତ ଚୈତ୍ୟଗଣ ଶାରେ ଅର୍ଚ୍ଚିତ ଦେଉଳ
ଦେଖିଲେ କାଙ୍ଗୁଲରେ କପି ସାହାଣ । ବ୍ୟବହାର ବଦଳିଯାଏ ।

ଦେ. ଶ. (ସ. କଙ୍ଗୁ)—କାଙ୍ଗୁ ୩ (ଦେଖ)
Kāngu 3 (See)

କାଙ୍ଗୁଲପକା—ଦେ. ଶ. —କାଙ୍ଗୁଲପକ (ଦେଖ)

Kāngulāpakā Kāngulāpardi (See)

କାଙ୍ଗୁଲପକ—ଦେ. ଶ. —ଧଳିରେ କାଙ୍ଗୁଲ ବା ଛକ ପଡ଼ିଥିବା (ଶାଢ଼ୀ)—

Kāngulāpardi (cloth) Having wavy or orna-
mental border.

କାଙ୍ଗୁଲ ହରଡ—ଦେ. ଶ. —କାଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)

Kāngulā harardā Kāngu (See)

କାଙ୍ଗୁଶିଆଳ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ିଆପୁର) ଶ. —କୋକିଶିଆଳ—

Kāngusīālī Fox.

କାଙ୍ଗୁ ହରଡ—ଦେ. ଶ. —କାଙ୍ଗୁ ୩ (ଦେଖ)

Kāngu harardā Kāngu 3 (See)

କାଙ୍ଗୋ—ପ୍ରାଦେ. (ବଣାଲ) ଶ. —ଟାଙ୍ଗୋ (ଦେଖ)

Kāngo Tāngānā (See)

କାଚ—ସ. ଶ. (କର୍ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା; ବନ୍ଧନ କରିବା +

Kācha କରିବା. ଅ)—୧ । ବାଲ ଓ କ୍ଷାରରୁ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ

କାଚ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Glass; crystal.

କାଚ

୨ । କାଚମଣି; ମଣିବିଶେଷ —

2. Name of a transparent stone; crystals
of quartz.

[ଦ୍ର—ଉପସ୍ଥାପନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କାଚକୁ ଉପରକୁ ବୋଲାଇଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ କାଚ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ନ ଥିଲେ ।

ଅନୁବ୍ର ୩୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ହିନ୍ଦୁମାନେ କାଚର ବ୍ୟବହାର

ଜାଣିଥିଲେ । ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରରେ ଅଛି, ‘(୧) କାଚଃ କାଞ୍ଚନସ୍ତର୍ଗାବତ୍ତେ

ମାରକଜା ଦୁଃଖଃ; (୨) ଅକରେ ପଦୁରଗାଣା ଜନ୍ମ କାଚମଣେ

କୁତଃ’ । (୩) ସୁଶ୍ରୁତନାମକ ବୈଦ୍ୟକସ୍ତ୍ରରେ ଜଳ, ସରବତ୍ ଓ

ମଦ୍ୟାଦି ମୁଣ୍ଡସ୍ୱାଦ, କାଚପାତ୍ର ଓ ଖଟିକପାତ୍ରରେ ଦେବାର

ଉଷଧେୟ ଅଛି । କାଚ କ୍ଷାର ବା ପାଉଁଶରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାର

ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ‘ମେଢ଼ିଆ’ ନାମକ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ଲେଖା ଅଛି,

‘ଲବଣ ଓ କାଚ’ ଅର୍ଥରେ କ୍ଷାର ଶବ୍ଦ ପୁଲଙ୍ଗ । ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ସମ-
ସାମୟିକ ବାସ୍ୟାୟନ ମୁନିଙ୍କର ନ୍ୟାୟସୂତ୍ରର ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ
‘କାଚ’ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

୩ । ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ, ପରଲ ରୋଗ—

3 A disease of the eye.

୪ । ମହମ୍ମ, ମହଣ—4. Wax.

୫ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଲବଣ—5. Black salt.

୬ । ଶିକ୍ୟ, ଶିକା—

6. A contrivance of ropes for suspending
things from a thatch or roof.

ଦେ. ଶ. —୧ । ଶ୍ଵାଲୋକ ଦ୍ୱାତରେ ପିନ୍ଧିବା କାଚନିର୍ମିତ ଶଙ୍ଖା—

1. Glass bangle.

୨ । ଶ୍ଵାଲୋକମାନେ ଦ୍ୱାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଧାତୁର ସରୁ ଅଳଙ୍କାର—

2. Bangle

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଶ. —କାଚକୁମ୍ଭି; ବୋତଲ—Bottle.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ. —ଦେବତାଙ୍କ କର୍ମରେ ବ୍ୟବହୃତ

ସାନ କରଥ ଲୁଗା—A small cloth for an idol.

କାଚକଡ଼ା—ଦେ. ଶ. —କଇଁଛର ଖୋଳ—

Kāchakardā 1 A tortoise shell.

କାଚକଡ଼ା ୨ । ସମୁଦ୍ର ଉମ୍ବର ଅସ୍ତି—

2. Whale bone.

୩ । ରବରରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭଲ୍‌କାନାଇଟ୍ ନାମକ ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. Vulcanite.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଖେଳନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

କାଚ କାଗଜ—ଦେ. ଶ. —କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଚଗୁଣ୍ଡା ଥିବା ଲୁଗା

Kācha kāgajā ହୋଇଥିବା କାଗଜ; ଶିରସ୍ କାଗଜ—

କାଚକାଗଜ Sand paper.

ସରସକାଗଜ [ଦ୍ର—ଏହା କାଠ ଓ ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ ପାଲିଷ କରିବାରେ

ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

କାଚକାଚୁଆ—ଦେ. ଶ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କର୍ଦ୍ଦମାକୁ—

Kāchakāchua 1. Muddy.

କଚକଚେ ୨ । ଶ୍ଵେତାଭବାକୁ କଠିନ ବା ଖାସ୍‌ଖାସୁଆ—

କିଚକିଲା 2. Hard or jarring like raw vegetables
when chewed,

୩ । ପିଚିଲ; ଖସିଲା—3. Slimy; slippery.

୪ । ସମ୍ବଳିତ—4. Wet; damp.

କାଚକେନ୍ଦୁ—ଦେ. ଶ. (ସ. କାଚିକେନ୍ଦୁ)—

Kāchakendu ଶରତ୍‌କାଳୀନ ତନ୍ତ୍ର ପକ୍ଷ ଅତି ସ୍ୱଚ୍ଛ (ଜଳ)—

କାଚକେନ୍ଦୁ Very transparent (water)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

କାଚ ବଜ୍ର ହେବା—ଦେ. ବି. (ବାଳକା ଓ ସଧବାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ
Kācha bajra hobh ଅର୍ଥାତ୍—ଅଜ୍ଞାନ ସଧବା ଚନ୍ଦ୍ର
ଚୁଡ଼ି ବଜ୍ର ହେବା ଧାରଣ କରିବା (ଶିଳ୍ପକମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରେ କାଚ ଥିବା
ସୁଦ୍ଧି ବରକାର ରହନା ସଧବାର ଚନ୍ଦ୍ର)—ଦ୍ଵାରେ କାଚ ଚରଣାୟା
ହେବା ଅର୍ଥାତ୍ ଚରକାଳ ସଧବା ବା ଅଛୁଅ ହୋଇ
ବହୁବା—The continuance of a woman to
have her husband alive so long as
she lives.

କାଚମଣି—ସ. ବି. (କାଚ + ମଣି)—୧ । କାଚ ପରି ଉପବହୁକ୍ଷେପ—
Kāchamani 1. A kind of glass-like mineral.
୨ । ମାବଲ୍; ଶଙ୍ଖମର୍ମର—2. Marble.

କାଚମାରିବା—ଦେ. କି—ଦେହରୁ ବଦରକୁ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ
Kācha māribh ମୁନିଆ କାଚଦ୍ଵାରା ଶରୀରରେ ରକ୍ତ ନିମ୍ନିତ୍ତୁବା
ସ୍ଥାନ ଗୋଟି କରିବା ବା ଫୋଡ଼ିବା—
To make an incision with a sharp
pointed glass for the purpose of
bleeding.

କାଚମାଳି—ଦେ. ବି. (ସ. କାଚ + ମାଳା)—ଅଠିମାଳ (ଦେଖ)
Kāchamālī Aṭhīlamālī (See)

କାଚମାଳୀ
କାଚମାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ସେ କାଚମାଳି ପିନ୍ଧିଥାଏ—
Kāchamālī Wearing glass beads.

କାଚର—ସ. ବିଶ. (କା=ଉଷ୍ଣ + ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + ଭାବ.
Kāchara ଥି; କୁ ସ୍ଥାନରେ 'କା' ଅଗମ)—ପୀତବର୍ଣ୍ଣ—
Yellow.

କାଚରୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ.—୧ । ଯେଉଁ ମାନେ କାଚ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
Kācharī 1. Dealer in glass bangles
(କାଚରୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବୈଶ୍ୟଶ୍ରେଣୀୟ ଜାତିବିଶେଷ—

ସୁଦ୍ଧିବାଜା 2. A caste dealing in metal wares.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପିତ୍ତଳ ଓ କଂସା ବାସନର ବେପାର କରନ୍ତି ।]

କାଚୁ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବିଶ. (ପା. କାଚା)—କଞ୍ଚା—
Kāchu Raw; unripe.

କାଚୁ ନଡ଼େର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି—ପରଡ଼—
Kāchu nardher Young or immature cocoanut.

କାଚୁନ୍ତକ—ଦେ. ବିଶ. (କାଚ + ଅନ୍ତକ) (ଦିଆନପରିଭାଷା)—
Kāchāntaka କାଚକୁ ଖସି କରିବା ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ରାସାୟନିକ ମୂଳ-
ପଦାର୍ଥବିଶେଷ; ଫ୍ଲୋରିନ୍—
Fluorine (which eats into glass)

କାଚି—ଦେ. ବି.—କାଛ (ଦେଖ)
-Kāchi Kāchhi (See)

କାଚି (ଧାତୁ)—ସ.—ଶିକାରେ ଝୁଲାଇବା—
Kāchi (root) To suspend a thing in a Sika.

କାଚିଆ—ଦେ. ବି.—କାଛିଆ (ଦେଖ)

Kāchiā Kāchhiā (See)

କାଚକୁଚି ଧୋଇବା—ଦେ. କି.—ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ପିନ୍ଧି ଧୋଇବା—
Kāchikuchi dhoibh To wash clothes thoroughly
କେତେକ୍ଷୁଦ୍ଧ ଧୁଆ clean.
କୁଚକର ଧୋନା

କାଚିତ—ସ. ବିଶ (କାଚ ଧାତୁ=ଶିକାରେ ଝୁଲାଇବା + କର୍ମ. ତ)—
Kāchita ଶିକାରେ ରଖାଯାଇଥିବା—Kept in a sus-
pended contrivance of ropes.

କାଚିବା—ଦେ. କି. (ସ. କାଚ ଧାତୁ)—୧ । ବସ୍ତୁକୁ ଜଳାଦ୍ଵାରା କର ପଥର
Kāchibh ବା ପଥର ଉପରେ ବାଡ଼େଇବା—1. To dash
କାଚା cloth repeatedly on stone or wood after
କଚାରନା moistening it with water for the purpose
of cleaning.

୨ । ବସ୍ତ୍ରାଦି ପଥରରେ ପିନ୍ଧି ସଫା କରି ଧୋଇବା—
2. To wash clothes.

ସେ ପୁଣି ଶରଣସ୍ଥରେ କାଚନ୍ତି ବସନ ।

ବସ୍ତ୍ରାଦି. ବସନସାମଗ୍ରୀ ।

କାଚୁକାଚୁଆ—ଦେ. ବିଶ—କାଚକାଚୁଆ (ଦେଖ)
Kāchukāchūā Kāchakāchūā (See)

କାଚୁଟି—ଦେ. ବି—ପେଟରୁ ପଡ଼ିବା ବଡ଼ ବଡ଼ କୃମି. ଶୁକ୍ଳାଣ୍ଡୀ—
Kāchuṭi Large tape-worms coming out of the
କୈଫୁଲ intestines with faeces; the round worm.

କାଚୁମାଚୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନିନିର୍ଦ୍ଦେଶ)—କଞ୍ଚା ଟାଣୁଆ ଫଳ (ଯଥା—ମୂଳା,
Kāchumāchu କାଚୁଡ଼ି) ଶ୍ଵେତାଭାବରେ ଉତ୍ତୁକ ଶୁଦ୍ଧିକରଣ—
କଚର କଚର Jarring or rough sound produced by
କଚ କଚ chewing raw and hard fruits.

କାଚେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ପତ୍ତା—
Kāchera Udder of a beast.

କାଛ—ଦେ. ବି—କାଛ (ଦେଖ)
Kāchchha Kāchha (See)

କାଛଟା—ଦେ. ବି—କାଛ (ଦେଖ)
Kāchchhaṭh Kāchha (See)

କାଛ—ଦେ. ବି. (ସ. କଛ ଓ କଛପଟ)—୧ । ସ୍ଵଳ୍ପ ପତଳା ରଙ୍ଗିନ୍
Kāchha ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ର; କରୁଆ; ଶେଟ ଶବ୍ଦ—1. A small
କାଚା piece of thin coloured cloth for wearing;
କଛା, କଛାଣି small piece of dhoti.

ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ବର୍ଣ୍ଣରେ ଲାଗି ପାଏ କାଛ । ନିଗନ୍ତାଥ. ଶରଣବଦ ।

୨ । କାଛ (ଦେଖ)

2. Kāchha (See)

ପାଲକମାନେ କାଛ ତଳେ ପିନ୍ଧିଲେ—ବୃଷ୍ଟି ହେ ମହାଶୟନ, ଯଦ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଚ' ଦେଖିବେ ।

କାଛଟା—ଦେ. ବି—କାଛ (ଦେଖ)

Kāchhatā

Kāchha (See)

ଉଷ୍ଣ ବଲେପନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଷ୍ଟରେ କାଛଟା—ମାତୃପୁରୁଷ ।

କାଛଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଛୋଟକା)—କାଛ (ଦେଖ)

Kāchhati

Kāchha (See)

କାଛର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋସ୍ତନ, ଗାଈଙ୍କ ପତ୍ତା—

Kāchhar

Cow's udder.

କାଛୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ.—କଛ)—ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଲେଙ୍ଗୁଟି,

Kāchhu କର୍ପଟି—Strip of cloth worn by athletes

କାଛା round the waist and tucked over the

କାଛା, କାଛା private parts.

[ଦ୍ର—ଏହା ତ୍ରିକୋଣାକାର ଏବଂ ଏଥିର ଗୋଟିଏ କୋଣରୁ

ଲେଙ୍ଗୁଟି ଓହ୍ଲାଇ ଥାଏ । ତ୍ରିକୋଣାକାର ହାର୍ଡ ପିନ୍ ଆବୃତ

ହୁଏ ଓ ଲମ୍ବିଥିବା ଅଂଶ ଦେହର ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ ଉପରେ

ଉଡ଼ାଯାଏ ।]

କାଛୁକାଛୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଶ (ତୁଳ ବ. କାଛୁକାଛୁ)—

Kāchhukāchhu ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ, ସନ୍ନିକଟ; ପରସ୍ପରର

ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—Contiguous; near to each other.

କାଛୁଭିଡ଼ିବା—ଦେ. କି—କାଛ ମାରବା (ଦେଖ)

Kāchhu bhuridibā

Kāchhu māribā (See)

କାଛ ମାରବା—ଦେ. କି.—ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ପରି ଲେଙ୍ଗୁଟି ମାରବା—

Kāchhu māribā To tie a kāchhu or strip of

କାଛା ମାବା cloth tightly round the waist and private

କାଛାଚାହାନା parts (as worn by athletes).

କାଛୁ—ଦେ. ବି—କାଛ ୧ (ଦେଖ)—

Kāchhi

Kāchha 1. (See)

କାଛାକୁ ପିନ୍ଧାଇବା କାଛରେ—ଉକ୍ତବାସ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

ଦେ. ଅ (ପ୍ରାଚୀନ)—ଲଗିଯାଇ, ଦେହକୁ ଦେହ ଲଗି—

At close quarters; hand to hand.

ରୁଷ ଲୋକମାନେ କଣିକୁ ଆଗକର.

ପୁରୁ କରଲେ କାଛ ଶବ୍ଦକୁ ପ୍ରହାର । କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣପର୍ବ ।

କାଛୁଆ—ଦେ. ବି—କାଛା (ଦେଖ)—

Kāchhiā

Kāchha (See)

କାଛୁକୁଛୁ ହେବା—ଦେ. କି—କାଛ ହେବା (ଦେଖ)—

Kāchhukuchhi hebā

Kāchhi hebā (See)

କାଛୁବା—ଦେ. କି (ସଂ. କସ)—୧ । କାଛା ପିନ୍ଧିବା; କାଛା ଉଡ଼ିବା—

Kāchhibā

1. To wear a kāchha

or strip of cloth tightly over the

private parts.

୨ । ସୁଦ୍ଧ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବା—2. To wear a small piece of cloth.

୩ । ଲୁଗାକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଅଙ୍ଗରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ପିନ୍ଧିବା—

3. To wear a cloth tastefully.

ବସ୍ତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି, ବାସ ପିନ୍ଧିଆର ପସ୍ତ କାଛ—

ବଦ୍ୟର୍ଥ. କୋଶାବଳୀ. ବ ଗାଢ଼ ।

କାଛୁ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । (ଛୋଟ ଲୁଗା ବଡ଼ ଶରୀରକୁ) କସାକସ୍

Kāchhu hebā

ହେବା—1. (a small cloth) To sit

ତୁରୁହୀତା

tight over a large body.

୨ । କାଛା ପିନ୍ଧିଲା ଭଳିଆ କସିକାସି ଉଡ଼ିଲାକୁ ଲୁଗାକୁ

ପିନ୍ଧିବା—2. To wear a cloth tight.

କାଛ ହୋଇଲେ ଲୁଗା ଉଡ଼ି କର ଭର୍ତ୍ତି—କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । କାଛ ମାର ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା—

3. To wear a cloth by tucking it down and up round the private parts.

କାଛୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଛୁ, ତୁଳ. ପାଲ—କାଛୁ)—

Kāchhu କାଛୁ; କୃତ୍ରିଆ ରୋଗ; ପୁରୁଷଙ୍କ କଷ୍ଟଦାୟକ ସ୍ତବ୍ଧ, ବ୍ରଣ,

ଧୂଳି

ଖୁଜୁଲି—Itches; scale.

ଖୁଜୁଲି; କଳକଳ

କାଛୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. କଛୁର)—କାଛୁରୋଗବିଶିଷ୍ଟ—

Kāchhuā

Attacked with itches; suffering from

ଖୁଜୁଲିବାଲା

itches.

(କାଛେଇ; କାଛେଇ—ଶ୍ରୀ)

କାଛୁକୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କଣ୍ଡୁରୋଗ—Itches;

Kāchhu kundīā

painful eruptions on the body.

ଧୂଳିନିଧୂଳି

[ଦ୍ର—କାଛୁରେ ପୁରୁ ଓ ଘା ହୁଏ, ମାତ୍ର କୃତ୍ରିଆ

ଖୁଜୁଲି କଳକଳ

ଖୁଜୁଲି ବ୍ରଣ ।]

କାଛୁକୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି.—କାଛୁକୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Kāchhukundīā

Kāchhukundīā (See)

କାଛୁଟି—ଦେ. ବି.—କାଚୁଟି (ଦେଖ)

Kāchhuṭi

Kāchhuṭi (See)

କାଛୁର—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. କଛୁର)—କାଛୁଆ (ଦେଖ)

Kāchhurā

Kāchhuā (See)

(କାଛୁର—ଶ୍ରୀ)

କାଛେଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. କଛ)—ଲୁଗାକୁ କଣ୍ଡୁମାର ପିନ୍ଧିବା—

Kāchheibā

To wear a cloth by tucking the end

କାଛାମାରା

down the private parts.

ଢେକାସେନା

କାଛେ କାଛେ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କି. ବିଶ. (ତୁଳ. ବ.

Kāchhe kāchhe

କାଛେ କାଛେ)—ପାଖେ ପାଖେ; ଅତି

ନିକଟରେ—Besides; by the side of.

ଗୋରୁଙ୍କ ଶିଙ୍ଗ ଧରି ଶିଖେ

ହଳକୁ ଅଗ୍ନି. କାଛେ. କାଛେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ୠ

କାଞ୍ଚେଟା—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚ (ଦେଖ)

Kāchhetā Kāchha (See)

କାଞ୍ଚେଟି—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚ (ଦେଖ)

Kāchheti Kāchha (See)

କାଞ୍ଚେଣି—ଦେ. ବି—୧ । କାଞ୍ଚ (ଦେଖ)

Kāchheni 1. Kāchha (See)

ଲଳିତା ଦେଖିଲ ସର୍ବ, ଲବି ହେବାର କାଞ୍ଚେଣି ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।

୨ । ବସ୍ତ୍ରକୁ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ପିନ୍ଧିବାର ଶୈଳ—

2. Fashion for wearing a cloth elegantly.

ନାନା କାଞ୍ଚେଣି ସେ ରୁଆଇ

ହୃଦୟକାରୀ ସେ ନଗର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

କାଞ୍ଚେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଞ୍ଚର (ଦେଖ)

Kāchher Kāchhar (See)

କାଞ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ; ଭୂ. ହି. କାଞ୍)—

Kāj କାମ; କାର୍ଯ୍ୟ—Work.

କାଞ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କାଞ୍ଚେ)—୧ । ବର୍ଷାଜଳ ଉପର ଦେଇ

Kāj ବହୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ସଡ଼କ ବା ରାଜମାର୍ଗରେ ପଥର ବାଡ଼ିଆ

କାଞ ହୋଇ ମାତ ପଥର କରାଯାଇଥିବା ଅଂଶ—1. Cause-

କାଞ way made on a road for passage of rain-

water.

୨ । (ପା. କାଞ୍)—ବୋତାମର ଛଦ୍ମ—2. Button hole.

ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚଢ଼େଇ—

A kind of aquatic bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପାଣିରେ ଥିବା ଧାନ ଗଛର ପାତଲ କେଣ୍ଡାକୁ ଭୁଣ୍ଡି କର ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବା ଓ ଥଣ୍ଡା ହଂସ ଥଣ୍ଡା ପରି । ଏମାନେ ଲୁପ୍ତପାଦ ।]

କାଞ୍ଜକୋଟ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ଛୋଟ ଛୋଟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର

Kājakoṭa ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରବା ନିମନ୍ତେ ଦେଢ଼ାକି

କାଞ୍ଜକୋଟି ବିଚାରମଣ୍ଡଳ—A court of small causes;

छाटी अदालत, small cause court.

କଞ୍ଜକୋଟ

କାଞ୍ଜକୋଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଛୋଟ ଛୋଟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର

Kājakoṭiଆ ମକଦ୍ଦମା ସଂକଳ୍ପ—

କାଞ୍ଜକୋଟିଆ 1. Relating to or dealing with court

କାଞ୍ଜକୋଟିଆ of small causes.

୨ । କାଞ୍ଜକୋଟି ଅଦାଲତରେ ଓକାଲତି କରୁଥିବା—

2. Practising in small cause court.

କାଞ୍ଜପାଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଦରଜାଙ୍କ ଶବ୍ଦ) (ପା. କାଞ୍ + ପାଟି)—

Kājapaṭi କୁର୍ତ୍ତର ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ପଟ୍ଟରେ ବୋତାମ

କାଞ୍ଜପାଟି ଗଳିବା ପାଇଁ ଛଦ୍ମମାନ ହୋଇ ଥାଏ—

କାଞ୍ଜପାଟି A strip of cloth in a coat in which

a row of button holes are made;
button-plate of a coat or shirt.

କାଞ୍ଜର—ଗ୍ରା. ବି. (ଇତର) (ସ. କଞ୍ଜଲ)—କଞ୍ଜଲ, ନେତ୍ରାଞ୍ଜନ—

Kājara

Collyrium.

କାଞ୍ଜଲ

କାଞ୍ଜର

କାଞ୍ଜଲ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—କଞ୍ଜଲ, ନେତ୍ରାଞ୍ଜନ—

Kājāl

Collyrium.

କାଞ୍ଜ—ବୈଦେ. (ଆରବୀ) ବି—

Kāji ୧ । ମୁସଲମାନ ବିଚାରପତି—

କାଞ୍ଜି

1. A Mahomedan Magistrate or Judge.

କାଞ୍ଜି

କାମ ପଡ଼ିଲେ କାଞ୍ଜ, କାମ ଗଢ଼ିଲେ ପାଞ୍ଜ—ଭଗ ।

୨ । ମୁସଲମାନ ବିବାହକୁ ରେଜିଷ୍ଟର କରବା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Registrar of Mahomedan marriages.

ତୋର ମୋର ଗଡ଼, କସ କରବ କାଞ୍ଜ । ଭଗ ।

[ଦ୍ର—କାଞ୍ଜମାନେ ମୁସଲମାନ ଅମଳରେ ଫରୁଜଦାରୀ ଓ ଦେଢ଼ାକା ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ମକଦ୍ଦମାମାନ ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ଇଂରାଜି ଅମଳରେ ପ୍ରଥମେ ଏମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଦଲିଲମାନ ଓ ମୁସଲମାନ ବିବାହମାନ ରେଜିଷ୍ଟର ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଞ୍ଜ ସଦ୍ ଭୂପ୍ର ହୋଇଅଛି ।]

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ; ଗ୍ରାମ୍ୟ

ବିଚାରକ—1. Village Magistrate (in Ganjam)

୨ । ଗ୍ରାମର କରଣ—2. Village accountant.

କାଞ୍ଜକୋଟ—ଦେ. ବି—(ଇଂ. କାଞ୍ଜକୋଟ)—କାଞ୍ଜକୋଟ (ଦେଖ)

Kājikoṭa

Kājikoṭa (See)

କାଞ୍ଜଖାନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ରେଜିଷ୍ଟର ଅଫିସ—

Kājikhāṇḍa

Registration office.

କାଞ୍ଜିଖାନା ଶେଷ କରେଇରେ କାଞ୍ଜଖାନାରେ ବିବାହ ରେଜିଷ୍ଟର ସମାପ୍ତ ।

କାଞ୍ଜିଖାନା ସମାପ୍ତମୋହର. ହମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରାଜି ଅମଳ ଆରମ୍ଭରେ କାଞ୍ଜର ରାଜଧାନୀରେ ଥିବା କାଞ୍ଜମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦଲିଲମାନ ରେଜିଷ୍ଟର କରା ଯାଉଥିଲା ।]

କାଞ୍ଜ ନିସାପ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କାଞ୍ଜ + ନିସାପ)—୧ । ମୋଟାମୋଟ

Kāji nisāpa ନ୍ୟାୟ ବିଚାର; ସରସର ରୁଣ୍ଡାମଣୀ—

କାଞ୍ଜିବିଚାର 1. Rough and ready handed justice;

କାଞ୍ଜିବିଚାର summary justice.

[ଦ୍ର—ସୂକ୍ଷ୍ମ କା ମାନେ ମୋଟାମୋଟ ବିଚାର କର ବିବାଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଦାଲତମାନଙ୍କରେ ପ୍ରମାଣ ଆଇନର ସୁସ୍ଥାୟ ଅନୁସାରେ ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର ହେଉ ନ ଥିଲା ।]

୨ । ସୁଦୃଷ୍ଟିର ଏକପାର୍ଶ୍ୱ ବିଚାର—

2. Unreasonable ex parte trial.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଏ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ୍ଡା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାଜିବିଚାର—ଦେ. ବି. (ଆ. କାଜି + ବି. ବିଚାର)—

Kājibichāra

କାଜିବିଚାର (ଦେଖ)

Kājiniśāpa (See)

କାଜି ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି.—କାଜିବିଚାର (ଦେଖ)

Kāji bujhamāṇa

Kājiniśāpa (See)

କାଜିପୁତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କାଜିର କର୍ମ—

Kājiputi

The post of a Kāji.

କାଜିପତି

କାଜିପତି

କାଜୁ—ବୈଦେ. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—Caju) ବି.—ଲଙ୍କା ଅମ୍ଳ;

Kāju

ବଜାଅମ୍ଳ (ଦେଖ)

ହିଜିନିବାଦାମ୍

Cashewnuts.

କାହୁ; କାହୁ

Anacardum occidentale.

କାଜୁନାଟ—ବୈଦେ. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. କାଜୁ ଓ ଇଂ. ନଟ୍) ବି—

Kājunaṭ

କାଜାଅମ୍ଳ ଅଗରେ ଥିବା ଶ୍ଵେତ ଅମ୍ଳ ଅବୃତ୍ତର ଟାକୁଆ ବାଦାମବିଟି

ମଞ୍ଜି—Cashewnut.

କାହୁ

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ତେଲିଆ ଶସକୁ ଲୋକେ ଯୋଡ଼ି ଓ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ କର ଖାଆନ୍ତି ।]

କାଜୁପତି—ବୈଦେ. (ମାଲୟ ଭାଷା) ବି. (ମାଲୟ ଭାଷା, କୟୁ=ବୃକ୍ଷ

Kājupati

+ ପୁତ୍ର=ଶୁକ୍ଳ=ଶୁକ୍ଳ ବୃକ୍ଷ)—ଏକଜାତୀୟ ପୁରାଣ

କାଜୁପତି

ପତ୍ରପୁତ୍ର ବୃକ୍ଷ—Cajput tree.

କାଜୁ ପୁତ୍ରୀ

Melalenia lencadendras (Haines)

[ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷ ଅଷ୍ଟୋଲିଆ, ମାଲୟ ଉପଦ୍ଵୀପ ଓ ସୁମାତ୍ରା, ଯାବା, ପିଲିପାଇନ ଦ୍ଵୀପପୁଞ୍ଜରେ ଜନ୍ମେ; ଏହାର ପତ୍ରକୁ ମଳଦେଲେ ଲେମ୍ବୁଗୁଣ୍ଡା ପରି ବାସେ ଏବଂ ଏଥିରୁ ଏକପ୍ରକାର ବାସନା ତେଲ ଭିତର ହୁଏ; ଏହି ତେଲ ଦେହ ଓ ଗଣ୍ଡି ଦରଜରେ ମାଲିଷ କଲେ ଉପକାର ହୁଏ । ଭାରତବର୍ଷର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ଏ ଗଛ ଲୋକେ ଲଗାଉ ଅଛନ୍ତି ।]

କାଜୁପତି—ବୈଦେ. (ମାଲୟଭାଷା) ବି—କାଜୁପତି (ଦେଖ)

Kājupati

Kājupati (See)

କାଜୁପୁତି—ବୈଦେ. (ମାଲୟ) ବି—କାଜୁପତି (ଦେଖ)

Kājuputi

Kājupati See)

କାଜୁପୁତି—ବୈଦେ. (ମାଲୟ) ବି—କାଜୁପୁତି (ଦେଖ)

Kājuputi

Kājuputi (See)

କାଜେ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଶା ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ପାଇଁ; କମନ୍ତେ—

Kāje

For.

(ଯଥା—ତୁ ସେଠାକେ କାଏଁ କାଜେ (କାହିଁ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲୁ))

କାଞ୍ଚ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କାଚ)—କାଚ (ଦେଖ)

Kācha

Kācha (See)

କାଞ୍ଚନ—ସ. ବି. (କଞ୍ଚ ଥାଉ=ପାଣି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Kāñcana... ୧ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ—1. Gold.

୨ । (ଧଳା ଓ ନାଲି) କଞ୍ଚନ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—

2. A kind of red and white flowered tree; Bauhinia.

୩ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—3. Wealth; property.

୪ । ଚମ୍ପାଫୁଲ—4. The champak flower (Michelia champaka).

୫ । ହରିତାଳ—5. Yellow orpiment.

୬ । ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—

6. A kind of yellow paddy.

୭ । ନାଗେଶ୍ଵର ଗଛ—7. The Nāgeśwara tree

୮ । କଳା ଧାତୁ—

8. Thorn apple (of the violet variety).

ସ. ବି. (କାଞ୍ଚନ + ଅ)—୧ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୟ—1. Golden.

୨ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ବା ହାରିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—2. Yellow coloured.

କାଞ୍ଚନକଟକ—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କାଞ୍ଚନକର୍ମିତ କଟକ)—

Kāñchanakataka ୧ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାରବିଶେଷ—

1. A kind of gold ornament.

୨ । ଲଙ୍କା; ସିଂହଳ—2. Ceylon.

କଞ୍ଚନ କାଞ୍ଚନକଟକ ବାଞ୍ଛ (ଉପସ୍ଥେରୁ ହର ଅର୍ଥ)—

କଞ୍ଚ. ବୈଦେଶ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ ।

କାଞ୍ଚନକନ୍ଦର—ସ. ବି (୨୩୧ ତତ୍ତ୍ଵ; କାଞ୍ଚନ + କନ୍ଦର)—

Kāñchanakandara ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଖଣି—Gold mine.

କାଞ୍ଚନଗିରି—ସ. ବି (କାଞ୍ଚନ + ଗିରି)—୧ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—

Kāñchanagiri

1. The Sumeru mountain; the sacred mountain on the north.

୨ । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୟ ପର୍ବତ—2. Golden mountain.

୩ । ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ; କାଞ୍ଚନକନ୍ଦା—

3. Name of a high peak of the Himalayas.

କାଞ୍ଚନଗୌର—ସ. ବି. ପୁଂ (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ)—ଯାହାର ଦେହର

Kāñchanagaura

ବର୍ଣ୍ଣ ସୁନାପରି—Having a golden complexion.

କାଞ୍ଚନଚମ୍ପା—ଦେ. ବି (ସ. କାଞ୍ଚନ ଓ ଚମ୍ପକ)—୧ । ହଳଦିଆ ଚମ୍ପା-

Kāñchanachampa

ଫୁଲ—The yellow champaka flower.

କାଞ୍ଚନଜଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସ. କାଞ୍ଚନ ଓ ଶୃଙ୍ଗ)—ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚ

Kāñchanajāṅga

ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ—Name of a high peak of the Himalayas.

କାଞ୍ଚନଜାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚନଜାଙ୍ଗ (ଦେଖ)—

Kāñchanajāṅga

Kāñchanajāṅga (See)

କାଞ୍ଚନଥାଳ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଫଳ ଥିବା ଥାଳ; କଞ୍ଚନ ଥାଳ—

Kāñchanathāḷi

A large plate with a high or raised rim.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ୍ତ	ଦ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଫେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଷ	ଝ	ଞ	ତ୍ତ	ଦ

କାଞ୍ଚନଥାଲିଆ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଫଳ ଥିବା ଥାଳିଆ; କାଞ୍ଚନଥାଲିଆ—
Kāñchanathālīā A small plate with a raised rim.

କାଞ୍ଚନମଳୀ—ଫ. ବି (କାଞ୍ଚନ=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ମାଳା+ଅଛି ଅର୍ଥରେ.ଇନ୍)—
Kāñchanamālī ୧। ନୂର୍ଯ୍ୟ—1. The newly risen sun.
୨। ନୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

କାଞ୍ଚନଲତା—ଫ. ବି (କାଞ୍ଚନ+ଲତା), (କାଞ୍ଚନଲତା)—ସୂକ୍ଷ୍ମଲତା ସଦୃଶ
Kāñchanalatā ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୀ କୁଶାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A poetical expression used to a fair complexioned female.

କାଞ୍ଚନଲତା—ଫ. ବି—କାଞ୍ଚନଲତା (ଦେଖ)—
Kāñchanalatikā Kāñchanalatā (See)

କାଞ୍ଚନୀ—ଫ. ବି (କାଞ୍ଚନ+ଶ୍ରୀ ଇ)—୧। ଦରଦା; ହଳଦୀ—
Kāñchani 1. Turmeric.

୨। ସୂକ୍ଷ୍ମଶିଖା ବୃକ୍ଷ—2. A kind of tree.

୩। ଗୋସ୍ବେଚନା, ଗୋରୁଙ୍କ ପିତ୍ତକୋଷରେ ଥିବା ହଳଦିଆ ପଦାର୍ଥ—3. A yellow colouring matter found in the body of cows; a yellow matter found in the gall-bladder of kine.

୪. ବିଶ—ସୂକ୍ଷ୍ମପରି ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Of golden colour.

କାଞ୍ଚରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ବର) ବି - କଂସାର (ଦେଖ)—
Kāñcharā Kamsārī (See)

କାଞ୍ଚଲ—ଦେ. ବି—୧। (ଫ. କଞ୍ଚୁଳିକା) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବାହୁ ଓ ଛାତି
Kāñchalā ଉପରେ କସିକରି ଯେଉଁ ଜାକେଟ୍ ପିନ୍ଧନ୍ତି—
କାଞ୍ଚଲି, କାଞ୍ଚଲି 1. Tight half jacket worn by females over the forearms and breast; a woman's bodice.

ଘଟ୍ଟ-କୃତ-କଳ ଆବରଣେ ତେଲ ସ୍ବରୁ ରବ-କାଞ୍ଚଲ—ସମ୍ଭାଷଣ. ସଂସାର ।

୨। (ଫ. କଞ୍ଚୁଳି) —ସାପକାତି—

2. Scale of a serpent.

୩। ତେଲ ଆଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ମାଟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗିନା —

3. A small earthen cup or pot for keeping oil etc.

କାଞ୍ଚଲି—ଦେ. ବି—କାଞ୍ଚଲି (ଦେଖ)
Kāñchali Kāñchalā (See)

କାଞ୍ଚି—ଫ. ବି. (କନ୍ଦ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା; ଘଣ୍ଟିପାଇବା+କରଣ.
Kāñchi ଇ)—୧। ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ଅଣ୍ଟାପାତା; ମେଞ୍ଚାଳା; କଞ୍ଚିସୂତ; ଗୋଠ—1. Waist-chain with tinkling bells; Zone; girdle.

ବନ୍ଧନ କାଞ୍ଚି କଞ୍ଚି କାଞ୍ଚି—ଘଣ୍ଟି, ଦେହସଜ୍ଜାବଳୀ ।

୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଭାରତର କଣ୍ଟିତଦେଶସ୍ଥ ନଗରବିଶେଷ (ଏହାର ଆଧୁନିକ ନାମ କାଞ୍ଚିଭେରମ୍)—
Name of a town now called Canjeeveram

the capital of a former king of Kāññāṭa in the Deccan on the banks of the Kāberī river.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏହା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ, ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ବାଧୀନ ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ (ଖ୍ରୀ. ୧୪୭୯—୧୫୦୪) ଏ ରାଜ୍ୟ ଜୟ କରି ରାଜନେମା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଆଣି ବିବାହ କରିଥିଲେ । ମାଦଳାପାଣ୍ଡିରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ ଏ କାଞ୍ଚ ରାଜାଙ୍କର ଜେମା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ବିବାହ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବିଜେ କରି ରଥକୁ ବିଜେ କରିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଛେରପହରା (ହାତୁ କରିବା ଓ ପାଣି ଛୁଟିବା) କରନ୍ତି । କାଞ୍ଚରାଜ ଏହାକୁ ହାତର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରି ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କୁ କନ୍ୟା ଦେବାକୁ ଅସ୍ଥିକାର କଲେ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଏଥିରେ କ୍ରୋଧ ହୋଇ ପ୍ରଭିକ୍ଷା କଲେ ଯେ ସେ କାଞ୍ଚ ଆକ୍ରମଣ କରି ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଆଣି ଗୋଟିଏ ହାତୁ ବା ଗୁଣ୍ଡାଳ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ କରାଇବେ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ପ୍ରଥମେ ପରାଜିତ ହେଲେ; ମାତ୍ର ପରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନାଦେଶ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଦ୍ବାରା କାଞ୍ଚ ରାଜାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଆଣି ଚଣ୍ଡାଳକୁ ବିବାହ ଦେବାକୁ ବସିଥିଲେ, ମାତ୍ର ପରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କୌଶଳରୁ ସ୍ବେଦ ଓ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ନିଜେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । କାଞ୍ଚ ନଗର ମାନ୍ନାଜର କଞ୍ଚୁଳ ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ବିଷ୍ଣୁ କାଞ୍ଚା ଓ ଶିବ କାଞ୍ଚା ନାମରେ କାଞ୍ଚାପୁରା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏହା ମୋକ୍ଷଦାୟିକା ସପ୍ତପୁରା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ବୋଲି ପୁରାଣରେ କଥିତ । ଯଥା—“ଅଯୋଧ୍ୟା ମଥୁରା ମାୟା କାଶୀ କାଞ୍ଚରବନ୍ଧିକା, ପୁରା ଦ୍ବାରାବତୀ ଚୈବ ସପ୍ତେତା ମୋକ୍ଷଦାୟିକା ।” ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କର କାଞ୍ଚ ଦିନସ୍ବ ଓ କାଞ୍ଚ ଜେମା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସ୍ବର୍ଗୀୟ ରାମେଶଙ୍କର ରାୟ ୧୮୮୦ ମସିହାରେ କାଞ୍ଚକାବେରୀ ବା ପଦ୍ମାବତୀ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ନାଟକ ଏବଂ ଏ ନାଟକ ୧୮୮୧ ସାଲ ଫେବ୍ରୁଆରୀ ମାସରେ କଟକରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. କାଞ୍ଚି) ବି—

୧। କଇଁଚି; କରୁଣ—1. Scissors.

୨। (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଞ୍ଚି; ମାଟର ଛୁଦ୍ର ଗିନା—

2. A small earthen cup.

୩। (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ଫାଳ ନଡ଼ିଆ ଖଜେଇ—

3. One half of a coconut; coconut-shell.

କାଞ୍ଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସାକସୁର) ବିଶ—

Kāñchiā ୧। ଛତକା; କଞ୍ଚୁର—

1. Multicoloured.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପ୍ରଭବ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୪ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭବ ଚନ୍ଦ୍ର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଷ ବା ମାତ୍ରାୟୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଷ ବା ମାତ୍ରାୟୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିଏ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳ୍ପବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶୁପ୍ତପଦ୍ୟ, ଶୁପ୍ତପଦ୍ୟ—

2. Having patches of different colours on the body.

୩ । କଢ଼ା ବା କପିଳ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

3. Brown, grey coloured.

୪ । ଶରୀରରେ ଧଳା ଛତ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—

4. Having patches of albino on the body; albinous.

୫ । କାଳିଚ (ଦେଖ)

5. Kālichā (See) (Haines)

କାଞ୍ଚିକାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଞ୍ଚିତ)—କୁଞ୍ଚିତ—

Kāñchikāñchi Curled; curling.

କାଞ୍ଚିକାବେରୀ—ଦେ. ବି. (ଏହା କାବେରୀ ନଦୀ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ)

Kāñchikāberī ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—କାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Kāñchi (See)

କାଞ୍ଚିକାଞ୍ଚି ହେବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ସଂକୁଚିତ)—୧ । କୁଞ୍ଚିତ ହେବା—

Kāñchikāñchi hebā 1. To be curled.

୨ । କୁଞ୍ଚିତ ହେବା—

2. To hesitate to do a thing.

୩ । ନଥା ହେବା—3. Not to suffice.

କାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କି. —୧ । (ଦେହରେ ପୋଷାକ ଅତି କଢ଼ିବା; କଞ୍ଚିବା—

Kāñchibā 1. To test a dress or cloth on the body to see if it fits or is of proper length and breadth.

୨ । ଶେଷିବା; ସଂକୁଚିତ କରିବା—

2. To contract.

କାଞ୍ଚିମାଳା—ସଂ. ବି. (କାଞ୍ଚି + ମାଳା)—କାଞ୍ଚି ୧ (ଦେଖ)

Kāñchimālā Kāñchi 1 (See)

ବାହା ବନ୍ଧରେ ତାଳି କାଞ୍ଚିମାଳା

କଞ୍ଚିଅଛି ଆ ରେ ଥିବେ ଅବକା । ଗାନ୍ଧୀୟ ରସକଲ୍ଲୋ ।

କାଞ୍ଚି—ସଂ. ବି. —କାଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kāñchi Kāñchi (See)

କାଞ୍ଚିଗୁଣ—ସଂ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; କାଞ୍ଚି = ଅଶ୍ୱାୟୁଷ + ଗୁଣ = ମାଳ)—

Kāñchigūṇa କାଞ୍ଚି ୧ (ଦେଖ)
Kāñchi 1 (See)

କାଞ୍ଚିଗୁଣପାଥୀ—ସଂ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କାଞ୍ଚିଗୁଣ ପାଥୀ; ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗରେ

Kāñchigūṇapāthī କାଞ୍ଚିପିତାମାଧ୍ୟ)—

୧ । ଅଙ୍ଗ, କଞ୍ଚି—1. The waist.

୨ । ପିତ୍ତ; କଞ୍ଚି—2 Buttocks.

କାଞ୍ଚିଦାମା—ସଂ. ବି. (କାଞ୍ଚି + ଦାମା = ଦାମା)—

Kāñchidāma କାଞ୍ଚି ୧ (ଦେଖ)
Kāñchi 1 (See)

କାଞ୍ଚିପଦ—ସଂ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କାଞ୍ଚି + ପଦ)—

Kāñchīpada କାଞ୍ଚିଗୁଣପାଥୀ (ଦେଖ)

Kāñchigūṇapāthī (See)

କାଞ୍ଚି—ସଂ. ବି. —କାଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kāñchutā Kāñchutā (See)

କାଞ୍ଚିଲ—ଦେ. ବି. —କାଞ୍ଚିଲ (ଦେଖ)

Kāñchulā Kāñchulā (See)

କାଞ୍ଚିଲ—ଦେ. ବି. —କାଞ୍ଚିଲ (ଦେଖ)

Kāñchuli Kāñchalā (See)

କାଞ୍ଚିଲ

କାଞ୍ଚିଲ—ସଂ. ବି. —କାଞ୍ଚିଲ (ଦେଖ)

Kāñchela Kāñchalā (See)

କାଞ୍ଚିଲ—ସଂ. ବି. —କାଞ୍ଚିଲ (ଦେଖ)

Kāñcheli Kāñchalā (See)

କାଞ୍ଚିଲ—ଦେ. ବି. —କାଞ୍ଚିଲ (ଦେଖ)

Kāñchola Kāñchalā (See)

କାଞ୍ଚିଲ—ଦେ. ବି. —କାଞ୍ଚିଲ (ଦେଖ)

Kāñcholi Kāñchalā (See)

କାଞ୍ଚିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କି. (ସଂ. କାଞ୍ଚି ଧାତୁ)—

Kāñchibā ୧ । ଆକାଞ୍ଚି କରିବା, ଅଭିଳାଷ କରିବା—

1 To desire; to wish.

୨ । ଅନୁଭବ କରିବା—2. To experience; to feel.

ମୋର ବେଦନା ସେ ଅଙ୍ଗେ କାଞ୍ଚି

ମୋର ନମନେ ପ୍ରାଣ ମୁକୁତ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

କାଞ୍ଚିର—ପ୍ରାଚୀ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —ଅନେକ ଦିନ ଧରି ମାଟିଆରେ

Kāñjar ବା କୁଣ୍ଡରେ କଞ୍ଚି ପାଣି ରହିଗଲେ ତାହାର ତଳରେ

ବସିଯାଇଥିବା ମରୁତ ବା ଶିଉଳ—Sediment or

moss formed at the bottom of a vessel

if water is made to stand in it for a

long time.

କାଞ୍ଚି ଅଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଞ୍ଚି + ଅମଳକ)—ମାର୍ଗଶିରମାସ

Kāñji añjī କୃଷ୍ଣବର୍ମା—The 8th day of the dark

fortnight of the month of Mārgasīra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶ୍ରୀ ଲେଙ୍କେ କାଞ୍ଚି (ଯହିଁରେ ଅଞ୍ଜି କୋଳ

ପଡ଼ିଥାଏ) ନେଇ ଭୂଲସୀ ଚଉପୁଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପୂଜା

କରନ୍ତି ।]

କାଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଞ୍ଚିକା)—୧ । ଯେ ବହୁତ କାଞ୍ଚି ଖାଏ—

Kāñjiā 1. One who takes too much Kāñji.

୨ । କାଞ୍ଚି ପରି ଖଟା—2. Acid or sour like Kāñji.

୩ । ପର ଯାଇଥିବା ବା ଉତ୍ତର-ପର୍ବାର୍ଥ କାଞ୍ଚି ଭଳି ଗୋଳଆ

ହୋଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଉମ)—

3. Addled ('egg'); rotten.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଌ	ୡ	ଉଥ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଌଥ	ୡ	ଡ	ଢ

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥା; ନଷ୍ଟ—4. Spoiled.

(ଯଥା—ମୋର ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କାଞ୍ଜିଆ ହୋଇଗଲା ।)

ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ—

A kind of small fish

କାଞ୍ଜିଆ ହାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଲନ୍=ଗୋରୁଗାଈ +
Kāñjiā hāus ହାଉସ୍=ଘର (ପରର କ୍ଷେତକୁ ନଷ୍ଟ କରିଥିବା
ବାଇନ ହାଉସ ଗୋମେଷାଦିଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିଥିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
କାଞ୍ଜି ହାଉସ ଗ୍ରାମ—Kine house; cattle pound.

କାଞ୍ଜିଆହୁଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି—କାଞ୍ଜିଆ ହାଉସ୍ (ଦେଖ)
Kāñjiāhūdā Kāñjiā hāus (See)

କାଞ୍ଜିକ—ସ. ବି. (ସ. କାଞ୍ଜି + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—କାଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Kāñjik Kāñji (See)

କାଞ୍ଜିକା—ସ. ବି. (ସ. କାଞ୍ଜିକ + ଥ)—କାଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Kāñjika Kāñji (See)

କାଞ୍ଜିକାଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ—
Kāñjikāñjiā A wild creeper; vitis Auriculata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଚକା, ଗଣ୍ଡି ଗଣ୍ଡି ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା କୋଳ
ଧରେ । ଏହାକୁ କାଠକଡ଼ା ବାଜିବାରେ ଲାଭ କରାଯାଏ; ଏହାର
କଞ୍ଚାଳ ଅଗ୍ରରୁ ଗୁଳି ଆମ୍ଳ ଓ ଚିଅଣ କରାଯାଏ ।]

କାଞ୍ଜିକାଞ୍ଜିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଗଢ଼ଜାତ) ବି—
Kāñjikāñjika କାଞ୍ଜିକାଞ୍ଜିଆ (ଦେଖ)
Kāñjikāñjiā (See)

କାଞ୍ଜିକାଞ୍ଜିକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଗଢ଼ଜାତ) ବି—
Kāñjikāñjikiā କାଞ୍ଜିକାଞ୍ଜିଆ (ଦେଖ)
Kāñjikāñjikiā (See)

କାଞ୍ଜିଗାତ—ଦେ. ବି.—ଭୂମିରେ ବା ଶୁଣ୍ଠି ପଥରେ ୨ ଧାଡ଼ିରେ ୧୪
Kāñjigāta ଗୋଟି ଗାତ ବା ମଳା କରି ସେ ଗାତମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରୁ ୧୨ ଟି ମଳାରେ ୩ ଗଣ୍ଡି ଲେଖାଏଁ କାଇଁ ତ
ବା ଗୋଡ଼ି ବା ଢିଲୁଳି, ଆତ ବା ବଉଳ ମଞ୍ଜିର ସାର
ପକାଇ ଶ୍ୱୀଲେକମାନଙ୍କର ଖେଳବାର ଏକପ୍ରକାର
ଖେଳ—An indoor game played by
females by distributing and redistribu-
ting 12 seeds in each of 2 rows of
7 holes each on the ground or on a plank.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ୭ଟି ଗାତ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ୨ଟି ଗାତରେ
୧୨ ଗଣ୍ଡି ଲେଖାଏଁ ସାର ରଖାଯାଏ; ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡର ଗାତଟି
ଖେଳାଳିର କାଞ୍ଜିଗାତ ବା ବୋଇତ । ସେଥିରେ କିଛି ସାର ନ
ଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଆପଣା ମର୍ଜିତ ଗୋଟିଏ
ଗଦାରୁ ସାରଯାକ ଉଠାଇ ତାହା ଥାଡ଼ିକୁ ଥିବା ପ୍ରତି ଗାତରେ
(କେବଳ ବିପକ୍ଷର ଶେଷ ଗାତକୁ ଛାଡ଼ି) କଟେ ଲେଖାଏଁ ସାର

ପକାଇଯାଏ । ଏହିପରି କରୁ କରୁ ଯେବେ ଆପଣାର ଗାତ ପାଖକୁ
ଆସିଲା ବେଳକୁ ତା ହାତରେ ଥିବା ସବୁ ସାରଯାକ ଲେଖାଯିବ
ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ସେ ମଲା । ଏହିପରି କରୁ କରୁ ଯେବେ
ଆପଣା ବୋଇତ ଗାତରେ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳିର ଗାତ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି
ସାର ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ତେବେ ସେ ଜିତିବ । ତା ପରେ ଅନ୍ୟ
ଖେଳାଳି ଖେଳେ ।]

କାଞ୍ଜିଗାତା ଖେଳ—ଦେ. ବି.—କାଞ୍ଜିଗାତ (ଦେଖ)

Kāñjigāta khela Kāñjigāta (See)

କାଞ୍ଜିଗୀତ—ଦେ. ବି.—କାଞ୍ଜିସମ୍ପର୍କରେ ବୋଲାଯିବା ହାସ୍ୟରସଯୁକ୍ତ
Kāñjigīta ଗୀତବିଶେଷ—A popular song dealing
with the imaginary travel of kāñji.
from one house to another.

[ଦ୍ର—କାଞ୍ଜି ପ୍ରଥମେ କାହା ଘରୁ ବାହାର କେଉଁ ଜାତିର
ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ମାଡ଼ ଗାଳି ଖାଇ
ପଛକୁ ଯାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଏବଂ ସେଠାରେ ବଡ଼ ଆଦର
ପାଇଲା । ଏହିପରି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ରହସ୍ୟମୟ ଗୀତ]

ତହିଁ କାଞ୍ଜି ଗଳ ଖରେ, ପଲେଇ ପଶିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣଘରେ ।

ଏଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟାଣୀ ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାଞ୍ଜିକ ରଖିଲେ ଇଶାଣ କଣ ।

[ଦ୍ର—ଫଳତଃ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଘରେ କାଞ୍ଜିର ବେଶି ଆଦର
ଦେଖା ଯାଏ ।]

କାଞ୍ଜିତୋଡ଼ାଣି—ଦେ. ବି.—ଦୁଇ ଦିନରୁ ବେଶି ବାସି ତୋଡ଼ାଣି
Kāñjitordāni (ଯହିଁରୁ କାଞ୍ଜି ଚିଆର ହୁଏ)—Stale and
sour rice water from which kāñji is
prepared by boiling.

କାଞ୍ଜିପାଣି—ଦେ. ବି.—୧ । କାଞ୍ଜିତୋଡ଼ାଣି (ଦେଖ)

Kāñjipāni 1. Kāñjitordāni (See)

୨ । ବହୁତ ଦିନର ବାସି ତୋଡ଼ାଣିରେ ପ୍ରତିଦିନ ବା ମଞ୍ଜିରେ
ମଞ୍ଜିରେ ପାଣି ମିଶାଇ ରଖାଯାଇଥିବା ଉଷଧି ଧଳା
ପାନୀୟ—2. A drink made by diluting
stale rice water with water from time
to time.

[ଦ୍ର—କାଞ୍ଜିପାଣି ପାନ କଲେ ଜୀର୍ଣ୍ଣକୃର, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ବି ଭଲ ହୁଏ ।
ସୁସାର ଓ ଚିଅ ଧୂଳି ମଞ୍ଜିରେ ବହୁ ବର୍ଷର ଅବଡ଼ାର କାଞ୍ଜିପାଣି ରକ୍ଷିତ
ହୋଇଥାଏ ଓ ଅନେକ ଜୀର୍ଣ୍ଣକୃତାନ୍ତ ରୋଗୀ ଏ କାଞ୍ଜିପାଣିକୁ
ମାଗି ଅତି ପିଇ ରୋଗମୁକ୍ତ ହେବାର ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।]

କାଞ୍ଜିପାଣି ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ପାକଶାଳାରେ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ବାସି
Kāñjipāni hāṇḍi ତୋଡ଼ାଣି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ସମୟକ୍ରମେ
କାଞ୍ଜି ଚିଆର ହେବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯାଇଥାଏ—

A hāṇḍi or earthen pot placed in the cook
room, in which sour rice water is stored for
being cooked into kāñji in future.

ସାଧାରଣରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସରଳ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କାଞ୍ଚି ପିତକେଇ—ଗ୍ରା. ବି.—କାଞ୍ଚିଗାତ (ଦେଖ)

Kāñjipitakei Kāñjigāta (See)

କାଞ୍ଚି ହାଉସ—ବୈଦେ. ବି.—କାଞ୍ଚିଆ ହାଉସ୍ (ଦେଖ)

Kāñjihāus Kāñjī hāus (See)

କାଞ୍ଚି ହାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି.—କାଞ୍ଚିଆ ହାଉସ୍ (ଦେଖ)

Kāñjihāus Kāñjī hāus (See)

କାଞ୍ଚି - ସ. ବି. (କ=ଜଳ ବା କୁ=କୁଣ୍ଡିତ + ଅନନ୍ଦ ଧାତୁ = ଗମନ)

Kāñjī କରବା, କଞ୍ଚି ଅ + ଇ) -- ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ଅନ୍ନର ଜଳ ବା

ଦାସି ତୋଡାଣିଦ୍ୱାରା ପାକ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ—

A curry or soup or gruel made by thickening sour rice water over fire.

[ଦ୍ର—ଏହା ସେତକ ଓ ଜୁର, ଅଜାଣି ଦୋଷ ପ୍ରଭୃତିରେ ଉପକାଶ ।]

କାଟ—ଦେ. ବି.—କାଟିଛା (ଦେଖ)

Kāt Kāṭhkhāt (See)

କାଟକସୁତ—ବୈଦେ. ବି.—କାଟକସୋର୍ (ଦେଖ)

Kāṭkasut Kāṭkasor (See)

କାଟକସୁର୍—ବୈଦେ. ବି.—କାଟକସୋର୍ (ଦେଖ)

Kāṭkasur Kāṭkasor (See)

କାଟକସୋର୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ସହଚର କାଟ୍ + କସର୍)—

Kāṭkasor କମାଇଦେବା, ସଙ୍କୋଚନ—Retrenchment; କଟିକୂଟ୍ reduction.

କାଟକସର୍; କଟରସର୍

କାଟକାଟ୍—ଦେ. ବି.—କାଠକାଠ (ଦେଖ)

Kāṭkāṭ Kāṭhkhāṭh (See)

କାଟକୁଟ୍—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—୧ । ଲେଖା ଆଦି ସଂଶୋଧନ କରିବା

Kāṭkuṭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖା ଉପରେ ଗାର ଟାଣିବା, କଟାକଟି—

କାଟିକୂଟ୍ 1. Scoring through old writings by way

କାଟକାଟ୍ of correction.

କମାକବଳ ସମସ୍ତ ପୁରାଣର ଅରେ ଶ୍ରୀ ମୁନିବଳ ପରମର୍ଶ ଅନୁସାରେ

କାଟକୁଟ୍ କର ଗୁରାମାନଙ୍କୁ ସହଯୋଗ ଦେଲେ ।

ପକାରମୋହନ, ସମାଧ୍ୟାଠଗୁଣ ।

୨ । ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା—2. Surgical operation.

ଦେ. ବିଶ.—ସଂଶୋଧନାର୍ଥ ଗାର ପକା ହୋଇଥିବା (ଲେଖା)

କାଟକଟି ହୋଇଥିବା (ଲେଖା)—Scored through and corrected (writings)

କାଟିଛା—ଦେ. ବି. (ସ. କଟ୍ ଧାତୁ; ତୁଲ. କଟ୍ ଧାତୁ =

Kāṭhkhāt କାଟିବା; ସହଚର କାଟିବା ଓ ଛାଣିବା; କାଟିବା =

କାଟିଛାଟି କଞ୍ଚି କରବା; ଛାଣିବା = ଅଗ କାଟିବା) —

କଟରସର୍ ୧ । ପୋଷାକ ଆଦିର ଗଢ଼ଣ; କଟା ହେବାବି ଗଢ଼—

1. Cut; mode of cutting (of dress).

୨ । ରୂପ; ଆକୃତି—2 Form; shape.

(ଯଥା—ପିଲାଟିର କାଟିଛାଟି ସ୍ୱଭାବ ।)

୩ । ଅନ୍ତମ ସାଜସଜ୍ଜା—3. Final recast

୪ । ଚେହେରା; ଗୁଲିଚଲନ—4. Mien; gait.

୫ । ଧରଣ; ଗଢ଼—5 Cast; fashion.

୬ । ଶାଗ ଆଦି କାଟିବାର ଧର—

6. Cutting of a pot herb; pruning of a potherb.

୭ । କାଟକୁଟି (ଦେଖ)—7. Kāṭkuṭ (See)

୮ । କାଟକସୋର୍ (ଦେଖ) —

8 Kāṭkasor (See).

ଦେ. ବିଶ—୧ । ନାନାପ୍ରକାର କଞ୍ଚିତ—

1. Cut or reduced in various ways.

୨ । କଟାକଟି ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ—

2 Finally recast

କାଟିଛାଟି କରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ପୋଷାକ ଆଦି ତିଆରି କରିବା

Kāṭhkhāt karibā

ଦମନ୍ତେ ଲୁଗାକୁ କାଟିବା—

କାଟିଛାଟିକିବା

1. To cut cloth to suit it being

କଟରସର୍ କରା

done up for a dress.

୨ । କାଟକୁଟି କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

2 To revise (a writing); to recast.

୩ । କମ୍ କରିବା—3. To diminish; to lessen the size; to curtail.

କାଟିଛା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କାଟିଛା (ଦେଖ)

Kāṭhkhāt

Kāṭhkhāt (See)

କାଟିଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ସ. କଞ୍ଚିନ)—

Kāṭṇī ବ୍ୟୟସଂକୋଚକାରଣୀ (ଶ୍ରୀ)—(a woman)

Making retrenchments in expenditure.

କାଟିତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କାଟିତା)—ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବଜାରରେ

Kāṭti ଉତ୍ତମ—Sale; consumption; ready disposal

କାଟିତି of a commodity; ready sale in the market.

କଟତା

କାଟିନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଟିଣୀ (ଦେଖ)

Kāṭṇā

Kāṭṇā (See)

କାଟିଲଗ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଟାଲୋଗ୍)—

Kāṭlag

୧ । ପୁସ୍ତକାଗାର ବା ପୁସ୍ତକବିକ୍ରୟର ପୁସ୍ତକ ଲିଷ୍ଟ;

କାଟିଲଗ

ବାହ୍ୟ ତାଲିକା—1. Catalogue of books in

କେଟାଲଗ

a library or bookshop.

୨ । ବସ୍ତୁର ବା ଦୋକାନରେ ଥିବା ପଣ୍ୟାଦିର ମୂଲ୍ୟ ତାଲିକା—

2. Catalogue or price list of commodities

in a shop or store.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ଟ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ସ	ଶ	ଝ	ଞ	ଟ

କାଟ — ଦେ. ବି (ସ. କଟ୍ଟନ; କର୍ତ୍ତନ, ଭୂଲ. ଇଂ. କଟ୍ = କାଟବା) —

Kāṭa ୧ । କାଟବା, କର୍ତ୍ତନ, କଟା ହେବା —

କାଟି, କାଟିଲ

1. Act of cutting.

କାଟ ୨ । ଫସଲ ବା ଶାଗ ଆଦି କାଟିବାର ଥର —

2. One cutting of a crop.

(ଯଥା — ଆମ ବାଡ଼ି କୋଶଳାଶାଳ ୩ କାଟ ପାଇଲଣି ।)

୩ । ଲଗୁଆ — 3. Daily supply; contract for a daily supply of necessities; regular daily supply.

୪ । ସାଦୃଶ୍ୟ — 4. Likeness, similarity.

(ଯଥା — ତା କାଟରେ ଲୋକ ମିଳିବେ ନାହିଁ ।)

୫ । ଆକାର — 5. Shape.

୬ । ଦୋକାନର ଜିନିଷ ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ମୂଲ୍ୟରୁ କଟାଯିବା ମୂଲ୍ୟ, ପାହା ନଗଦ କେତାଙ୍କୁ ମାଫ୍ ହୁଅଯାଏ — 6. Amount to be deducted from the market price of a commodity when it is purchased for cash.

୭ । ଢଙ୍ଗ, ଧରଣ; ପ୍ରକାର —

. Cut; mode; cast.

୮ । ଖଣି କରବା; କମାଇବା —

8. Diminution; curtailment.

୯ । ଗଠଣ, ଗଢଣ —

9. Cut or make of a thing.

୧୦ । ପଣ୍ୟ, ବସ୍ତୁବିକ୍ରେ ବା ମାଲ ତାଲିକାରେ ଟିପା ହୋଇଥିବା ମୂଲ୍ୟ — 10. Noted price; catalogue price of an article offered for sale.

୧୧ । ଶିରଛେଦ; ମୁଣ୍ଡହଣ — 11. Beheading.

(ଯଥା — ଯୁଦ୍ଧରେ ଲୋକେ କାଟି ଖାଇଗଲେ ।)

୧୨ । ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ରେଟ୍ରେ ଜିନିଷ ଯୋଗାଇବାପାଇଁ ଅଗଭୁର ଦାବନ ଦିଆଯିବା ଟଙ୍କା —

12. Money advanced to the vendor on a contract to supply things at a fixed rate.

୧୩ । ପ୍ରତିଦିନ ଗରୁଡ଼ଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଦୁଧ ବା ଦୁଧର ମୂଲ୍ୟ ନେବା ସର୍ତ୍ତରେ ଦୁଧଆଳୀ ଗରୁକୁ ଗୋଷାମୀ ଗରୁଡ଼ ଜମା କରବା ଶୁଳ୍କ — 13. The making over of a milch cow to a cowherd on condition of his supplying a fixed quantity of milk or price, there of, to the owner for a fixed period.

୧୪ । କାଟ ଛୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)

14. Kāṭa chhirdibā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁ) ବି. — ଖଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khandi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. — ଏକ କୁଟା ପରିମିତ (ଗୁଡ଼ିଲ), ପ୍ରାୟ

କଟକ ଆଠ ସେର — Eight seers of (rice).

କାଟକରବା — ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । ଲଗୁଆ କରବା, ପ୍ରତିଦିନ ନିୟମିତରୂପେ

Kāṭa karibā ବ୍ୟବହାରୀଙ୍କୁ ବସ୍ତୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଆଣିବା

ପାଇଁ ରୁକ୍ତି କରବା — 1. To contract for a regular supply of an article of daily use.

୨ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ଭାରି

ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଲେଖିଦେବା — 2. To settle and mark the rate of certain articles (e.g. coconut.)

[ଦ୍ର — ସତ୍ୟବାଦି ଅଞ୍ଚଳର ନିତ୍ୟ ମହାଜନମାନେ ବର୍ଦ୍ଧକେ ଥରେ ଏକତ୍ର ବୈଠକ କରି ସେ ବର୍ଷ ପାଇଁ ନିତ୍ୟର କାଟ କରନ୍ତି ।]

କାଟ ଖାଇବା — ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । ଶିରଛେଦ ହେବା, ହଣା ହେବା —

Kāṭa khāibā 1. To be beheaded.

(ଯଥା — ପୂର୍ବେ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଗୁରୁତର ଅପରାଧମାନେ କାଟି ଖାଉଥିଲେ ।)

୨ । କର୍ତ୍ତିତ ହେବା — 2. To be cut.

(ଯଥା — କୋଶଳା ଶାଗ ଯାକ ଭଜି ଗୁରୁ କାଟି ଖାଇଲେ ବଢ଼େ ।)

୩ । ଦୋକାନ ଆଦିରୁ ଲଗୁଆ କରି ସଭୁଦା ଆଣି ନିଜର ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା — 3. To bring articles regularly on credit from a shopkeeper.

କାଟ ଛୁଡ଼ିବା — ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି. — ନିତ୍ୟ ମହାଜନ ଓ

Kāṭa chhirdibā ଖାଇକମାନେ ବର୍ଷ ବର୍ଦ୍ଧକ ମଧ୍ୟରେ କାରବାର

ହୋଇଥିବା ନିତ୍ୟର ଦର ବା ଭାରି ସ୍ଥିରୀକୃତ କରବା —

The settlement of the rate of the cocoanut at a conference of cocoanut traders once in a year.

କାଟ ଛୁଡ଼ିବା — ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି. — କାଟ ଛୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Kāṭa chhirdibā Kāṭa chhirdibā (See)

କାଟଣା — ଦେ. ବି. (ସ. କଟ୍ଟନ, ପ୍ରା. କଟ୍ଟଣ; ଭୂଲ. ଇଂ. କଟ୍ = କାଟ) —

Kāṭana ୧ । ଗଢଣ — 1. Cut; make.

୨ । କାଟବା; କର୍ତ୍ତନ — 2. Cutting.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ. — ୧ । କର୍ମର ଉପଯୁକ୍ତ —

1. Fit for work.

୨ । କର୍ମଠି; ପରିଶ୍ରମୀ — 2. Laborious.

(ଯଥା — ଏ ଗୋରୁଟି କାଟଣ ପଡ଼ିବ, ଏ ମୁଲିଆମାନେ ଖୁବ୍ କାଟଣ ।)

କାଟଣା — ଦେ. ବି. — ୧ । ଭରକାସ ପାଇଁ କଟା ହେବା, ପରିବାପତ୍ର —

Kāṭaṇā 1. Vegetables chopped ready for

କାଟି cooking.

କାଟା ୨ । କାଟିବାର କ୍ରିୟା — 2. Act of cutting.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚକ୍ରର ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ଲୋକେ ସେହି ଦେ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବର’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବର’ ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗାଳମନ୍ତ—3. Imprecations; abuses.

୪ । ମୁତା କାଟିବା—4. Spinning (of thread).

କାଟଣାବାଟଣା—ଦେ. ବି. (ସହଚର, ସ କଟ୍ଟନ ଓ ବର୍ତ୍ତନ)—

Kāṭaṇbāṭaṇa ଚରକାସ୍ତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ପରବା ଆଦି କାଟିବା
କାଟିବାଟି ଓ ବେଶର ଆଦି ବାଟିବା କର୍ମ—The
operations of chopping vege-
tables and pestling spices for
cooking curry.

କାଟଣୀ—ଦେ. ବି—କାଟେଣୀ (ଦେଖ)

Kāṭanī Kāṭenī (See)

କାଟପାଣି—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ରୋଗ ନିବାରଣାର୍ଥ କମ୍ପା କାମନା
Kāṭapaṇi ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିମନ୍ତେ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ, ମନ୍ତ୍ରର ପାଣି—

1. Water consecrated by mantras for
being used as medicine or charm.

୨ । ବାଇଗଣ ଆଦି ଗଛରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତକ ଫଳ ଫଳିବାପାଇଁ
ଗଛମୂଳେ ଦିଆଯିବା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ—2. Charmed
water sprinkled on plants with a view to
their producing a bumper produce.
ଗୁଣିପଣେ ତା ମୂଳେ ସେ ଦେଲେ କାଟପାଣି ।

ଉତ୍ତାମଣି. ବନ୍ଧବାଦ୍ୟ ।

କାଟବାଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ରନ୍ଧନାର୍ଥ ପରବା କାଟିବା ଓ
Kāṭabāṭha. ଶାଗ ଆଦି ବାଛିବା—1. Acts of chopping
vegetables and cleaning pot-herbs for
cooking.

୨ । ରନ୍ଧନାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ କଟା ପରବା ଓ ବସ୍ତ୍ର ଶାଗ—

2. Chopped vegetables and cleaned pot
herbs ready for cooking.

[ଦ୍ର—ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀକୁ ସମାଗତ ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜ-ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ
ପାକଶାଳାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟରୁ ‘କାଟବାଛ’ ପଠାଯାଏ ।]

କାଟବାଟ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟ୍ଟନ + ବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ରନ୍ଧନାର୍ଥ ପରବା
Kāṭabāṭa କାଟିବା ଓ ମସଲା ଆଦି ବାଟିବା କ୍ରିୟା—

The acts of chopping vegetables and
pestling spices or sauce for cooking.

୨ । ରନ୍ଧନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଟା ପରବା ଓ ବଟା ମସଲା—

2. Chopped vegetables and pestled
spices ready for cooking.

କାଟବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ମୁଣ୍ଡକାଟି (୩) (ଦେଖ)

Kāṭabāṛḍi Muṇḍakāṭa (3) (See)

କାଟବ୍ୟ—ସ. ବି. (କଟ୍ଟ + ଭବ. ଯ)—କଟ୍ଟା; କଟିଶାଳା—

Kāṭabya Harshness.

କାଟସିନ୍ଧା—ଦେ. ବି. (ମହାଜଳ ଓ ଦୋକାନ ସିନ୍ଧୁ, ଏ ସିନ୍ଧୁ ଆବଶ୍ୟକ

Kāṭasindhya ସ୍ଥଳରେ କାଟିକୃତ ହୋଇ ଲେଖା ହେବାକୁ)—

ପ୍ରତିଦିନ ପେଉଁ ବହିରେ ଜମାଖର୍ଚ୍ଚର ଚକେ—

Daily account book of business.

କାଟା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇ. କାଟି)—

Kāṭa ୧ । ଚିଠିପତ୍ରାଦିର ଗୁଡ଼ା—1. Bundle of letters.

୨ । ଚିଠିର ଡାକ—2 Post

୩ । ଶହେ ପାତ—3. One hundred betel leaves.

୪ । ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ—4 Post card.

କାଟାମାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ଦ୍ର କାଷ୍ଠ + ମଣ୍ଡୁ)—

Kāṭāmāṇḍu ନେପାଳ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ—Name of the
capital of the kingdom of Nepal.

କାଟାମାଣ୍ଡୁ [ଦ୍ର—ଏହି ନଗରରେ ଅଧିକାଂଶ ଘର କାଠରେ ତିଆରି
ହେବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

କାଟିକାଟି ହେବା (ପେଟ)—ଦେ. ବି.—ଉଦର ମଧ୍ୟରେ ଆମଳନିତ

Kāṭikāṭi hebā (peṭa) ପିତ୍ତା ହେବା ବା ପେଟ କାମୁଡ଼ିବା—
Aching felt in the abdomen due to dysentery

କାଟାଲଗ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଟାଲୋଗ୍)—କାଟାଲଗ୍ (ଦେଖ)

Kāṭālag Kāṭālag (See)

କାଟିଣୀ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । କାଟେଣୀ (ଦେଖ)

Kāṭiṇī Kāṭenī (See)

କାଟିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଟେଣୀ (ଦେଖ)

Kāṭin Kāṭenī (See)

କାଟିନ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ (ଇଂ) ବି.—କାଟେଣୀ (ଦେଖ)

Kāṭini Kāṭenī (See)

କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କଟ୍ଟନ ବା କର୍ତ୍ତନ; (ଭୂଳ)

Kāṭibā ତା. କଟ୍ଟୁ ଇଂ. କଟ୍ = କାଟିବା)—

କାଟି ୧ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କରିବା, କର୍ତ୍ତନ କରିବା—

କାଟନା 1. To cut by instruments; to sever.

(ଯଥା—କାଠ କାଟିବା ।)

୨ । ଉଣା କରିବା; କମାଇବା—

2 To lessen; to diminish.

ଅପଣା ପେଟକୁ କାଟି ଭଲ ଚକ ଲୋକା ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେବ ।

କୃତ୍ରିମାବସାବ. ନଅରୁଣୀ ।

୩ । କାଟୁ କରିବା, କାଟିବା; ଫଳପ୍ରଦ ହେବା—

3. To be effectual.

ନ କାଟେ ମଧ୍ୟ ମଉଷ୍ୟ । ପ୍ରାଚୀ. ନରୁମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୪ । (ଦେହ ବା ମନକୁ) ପୀଡ଼ାଦାୟକ ହେବା, କଷ୍ଟ ଦେବା;
ଦୁଃଖ ଦେବା; ପୀଡ଼ା ଦେବା—4. To trouble;
to give pain; to afflict.

ସକାମ ବର ମାର ପକାକୁ ସୁରମାସ ନ କାଟନ୍ତା ଏ ସେତେ କାଟିଲେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବଚନ) ଅମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛା କରି ଗାଳି ମନ୍ତ୍ର
କରିବା; ସମ୍ମିବା—5. To curse; to imprecate.
(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ କାଟୁଛି ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ

୬ । (କାଳ) ଯାପନ କରିବା, ଅତିବାହିତ କରିବା—

6 To spend or pass (time)

କନ କାୟାଲେ ରୁଷିମାସ ସଙ୍ଗରେ—ନଦକଣୋର. ସାନ୍ତାବନବାସ ।

୭ । (ସୂତା) ବଳବା, କପା ଆଦିରୁ ସୂତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—

7. To spin a thread.

୮ । (ଚିତ୍ର) ଲେଖିବା; ଆଙ୍କିବା, ଚିତ୍ରଣ କରିବା,

(ଗାର) ଟାଣିବା—8. To draw; to delineate.

ପ୍ରାହ୍ମଣେ ଚିତ୍ରାମାମ ଦେହରେ କାଟକେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରତ. ବନ ।

୯ । କଲମ ଆଦି ଦ୍ଵାରା ଲିଖିତ ବିଷୟ ଉପରେ ଗାର ପକାଇବା,

ଲେଖାକୁ କଳ ଦେବା—9. To score through (a writing).

(ଯଥା—ମୋ ଲେଖାର ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧିମାନ ସେ କାଟି ଦେଲେ ।)

୧୦ । (ବୁଢ଼ିଆଣି) ନିଜ ଦେହରୁ ସୂତା ବାହାରକରି ଜାଲ

ବୁଣିବା—10. (a spider) To weave a web.

୧୧ । (କଥା) ଭୁଲି ଦେବା; ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନ

କରିବା; ନ ମାନିବା —11. To disregard; to disobey.

(ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାକୁ କାଟିଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।)

୧୨ । (ବକ୍ସ ସମ୍ପର୍କ) ଛେଦନ କରିବା, ଭୁଟାଇବା—

12. To break off or sever connection.

(ଯଥା—ପୁଅ ବିବାହ ବେଳକୁ ସେ ଅମ୍ଭକୁ ଚାଟିଦେଲେ ।)

୧୩ । (ପ୍ରାର୍ଥନା) ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—13. To reject.

(ଯଥା—ସେ ମୋ ଅଳ କାଟିଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।)

୧୪ । (ପାଣି) ଆଢ଼େଇବା ବା ଦ୍ଵିଭାଗ କରିବା—

14. To divide (water).

ଉତ୍ତରରେ ରଙ୍ଗେ କାଟି ତରଙ୍ଗ—ସ୍ଵାମୀନାଥ. ଚଲିବା ।

୧୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଆଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣ

କମାଇବା—15. To diminish the supply of one's dues or food.

(ଯଥା—ବାବୁ ଏ ମାସରେ ମୋର ଦରମାରୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା କାଟିଲେ ।)

୧୬ । ବାଦ୍ ଦେବା, ଫେଡ଼ିବା—

16. To subtract; to deduct.

(ଯଥା—୫ରୁ ୩ କାଟିଲେ ବାକି ୨ ରହିବ ।)

୧୭ । (ବାଳ) କଟିବା, ଛାଣିବା—

17. To crop (hair); to clip.

(ଯଥା—ନଖ କାଟିବା, ବାଳ କାଟିବା ।)

୧୮ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ୍ରିୟା ସଂପାଦନ କରିବା—

18. To perform the work of cutting.

(ଯଥା—ଧାନ କାଟିବା, ଗଛ କାଟିବା ।)

୧୯ । (କରଣୀ, କ୍ଷମତା ବା ପ୍ରଭାବ) ବଳବତ୍ ହେବା—

19. To prevail.

(ଯଥା—ଅଜିତାଲ ଗାନ୍ଧୀମହାଶୟୀଙ୍କ କରଣୀ ଭାବ କାଟୁଛି ।)

୨୦ । (ବାଟ) ଖୋଜି ଶୁଭିତ କରି ସେହି ବାଟେ ଯିବା; ବାଟ

ଦେଖିବା—20. To go one's own way; to choose (one's way).

(ଯଥା—ଏଠାରେ ରହିଲେ ବିପଦ ପଡ଼ିବ, ଆଗକୁ ଯେଉଁ ବାଟ ଯେ କାଟେ ।)

୨୧ । (ଶର ବା ପ୍ରହାର) ଅଟକାଇବା ବା ନିବାରଣ କରିବା—

21. To successfully oppose, to intercept (a blow).

(ଯଥା—ରବିଶ ସେତେ ଶର ମାରିଲା ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କାଟିଦେଲେ ।)

୨୨ । ଏକଦି ଥିବା ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ଏକକୁ ଅନ୍ୟ ଠାରୁ

ପୃଥକ୍ କରିବା—22 To cut off.

(ଯଥା—ଏ ଧାନକୁ ପାଣ୍ଡୁଡ଼ିକର ଅଗାଧତକ କାଟିଦିଅ ।)

୨୩ । ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା, କଟ୍ କଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—

23. To make a sound of cutting.

(ଯଥା—ମୂଷା ପେଡ଼ିକୁ କାଟୁଛି ।)

୨୪ । ଦୀର୍ଘତା କମାଇବା—

24. To lessen the length of.

(ଯଥା—ବାଟ କାଟିବାପାଇଁ କର୍ତ୍ତମାର୍ଗରେ ଯିବା ।)

୨୫ । (ସାପ) ଆଦି କାମୁଡ଼ିବା, ଦଂଶନ କରିବା—25. To bite.

ପଥରେ ଗମନ୍ତେ ବୁକୁର, ଦେଖେ କାଟିଛି ତା ଶରୀର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨୬ । ପ୍ରତିଷେଧ କରିବା; ପ୍ରତିଦିନ କରିବା—

26. To remedy.

(ଯଥା—ସନ୍ଧି ପାତମତ୍ତକୁ ଏ ଔଷଧ କାଟିବ ନାହିଁ, ଗୁଣି ଗାରିଡ଼ିକୁ କାଟିପାଣି କାଟି ଦେବ ।)

୨୭ । (ଲୁଗା ଆଦିର) ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା; ଦର ସ୍ଥିର କରିବା—

27. To finally settle and note the price (of cloth).

(ଯଥା—ନଡ଼ିଆ ଶହକୁ ଟଙ୍କାଏ ଲେଖାଏଁ ଏ ବର୍ଷ ମହାଜନ-ମାନେ କାଟିଲେ ।)

୨୮ । ବ୍ୟବହାରୀୟ ଆଦ୍ୟାଦି ଜଣକଠାରୁ ପ୍ରତିଦିନ ଆଣିବା ବା

ଦେବା, କାଟି ଆଣିବା ବା ଦେବା—28. To supply a commodity regularly every day.

୨୯ । ଭର୍କ ବା ଯୁକ୍ତିଦ୍ଵାରା ଖଣ୍ଡନ କରିବା—

29. To smash an argument by counter proposals; to successfully meet an argument by counter argument.

(ଯଥା—ଅପର ପକ୍ଷର ଓକିଲଙ୍କ ଯବାବସ୍ତୁଆଲୋଚନା ଅମ ଓକିଲ କାଟି ଦେଲେ ।)

୩୦ । କାଟି ହେବା; ବିକ୍ରି ହେବା; କଟିବା—

30. To be consumed; to be sold or disposed of.

(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ବଜାରରେ ଚିଲିକ ଲୁଗା କାଟୁ ନାହିଁ ।)

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ନାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ନାଲ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

୩୧ । ନିଃଶେଷିତ ହେବା—31. To be exhausted or spent.

୩୨ । କୌଣସି ପ୍ରାଣୀକୁ ହାଣିବା—

32. To behead or cut an animal.

(ଯଥା—କଂସେଇ ନିଜ କେତେ ପଶୁକୁ କାଟେ ।)

୩୩ । କାକ୍ଷିଆଦି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ମାଟି ଖୋଳିବା—

33. To dig earth by means of cutting instruments.

୩୪ । ବାଧାବା, କଷ୍ଟବୋଧ ହେବା, ଶୀତା ବୋଧ ହେବା—

34. To have a feeling of pain; to feel pain.

ଶରୀରରେ ଲାଗିଲା ଶୀତ, ପୁଣି ଲେଖିଲା ବାଧା ବୋଧ ।

ସାଧାରଣ ଭାବଣୀ ।

୩୫ । ଏକ ବାଟ ଉଚ୍ଛି ଅନ୍ୟ ବାଟେ ଯିବା—

35. To avoid a difficult situation.

(ଯଥା—ଗୁରୁଜନମାନେ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲେ ଆମେ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡ ବାଟ କାଟି ବାଡ଼ି ବାଟେ ଲୁଚି କରି ଯାଉଥିଲୁ ।)

୩୬ । ଦରମା, ବୃତ୍ତି ବା ମୂଲ୍ୟ କେତେକ ଅଂଶ କମାଇ ଦେବା ବା ନ ଦେବା—

36. To stop a portion of wages or salary.

ଅଶ୍ରୁତ ଲୋକ ବୃତ୍ତି ନ କାଟିଲେ ବୃତ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୩୭ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ସଫା କରିବା—

37. To prepare; to pave (the way)

ନାରଦ ବୋଇଲେ ହେ ଅପାଣୀ ଶରଣକୁ

କିନ୍ତୁଲେ ଲୋକ ବାଟ କାଟିଲେ ନିର୍ଦ୍ଦଳ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

୩୮ । କଟିଯିବା, ଦିନାଶ୍ଚୁ ହେବା—

38. To be destroyed; to disappear.

କେଶବ ଶ୍ରବଣ ମଙ୍ଗଳ, କାଟି ଯାହା ନାମ ଧରିଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ।

ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩୯ । ଭେଦିବା; ଭେଦ କରିବା; ବିଦାରଣ କରିବା—

39. To pierce

ପ୍ରହାର କଲେ କିଣ୍ଡୁରେ, ତେଣେ ବର୍ଣ୍ଣରେ ତା ନ କାଟେ ।

କବିରାଧ, ଗୁରବତ ।

୪୦ । (କୌଣସି ଔଷଧ) ଦେହାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ କୁପ୍ରିତ କଫ ବା ଆମକୁ ସ୍ଥାନରୁ ଚାଲି କରି ବାହାରକୁ କାଢ଼ି ଆଣିବା—

40. To cause phlegm and mucus come out in the shape of spittle or faecus.

(ଯଥା—ଏ ବଟିକା କଫ କାଟି ପକାଇବ ।)

୪୧ । ଫଳବତ୍ ହେବା; ଅପ୍ରେକ୍ଷିତ ଫଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—

41. To produce the desired effect.

(ଯଥା—ସେତେ ଲଜ୍ଜା ସେତେ ଶରଦ ଧରିଥାଉ ପଛକେ

ଗୋଟିଏ ବଟିକା ସବୁ କାଟି ପକାଇବ ।)

୪୨ । କେଶବିକାସପୂର୍ବକ ସଜାଇବା—

42. To dress up the hair.

(ଯଥା—ଫିରେଇ କାଟିବା, ଟେରି କାଟିବା, ସୁଛା କାଟିବା ।)

୪୩ । ଲାଘବ କରିବା—43. To assuage.

(ଯଥା—ଅଗ୍ନିର ଦେହର ଶ୍ରମକୁ କାଟି ପକାଏ ।)

[ଦ୍ଵି—କାଟିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ କ୍ରିୟାମାନ—କାଟି ଆଣିବା, କାଟି ଦେବା, କାଟି ନେବା, କାଟି ପକାଇବା କାଟିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ସଦୃଶ କ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର । ଯଥା—କାଟିବା କୁଟିବା, କାଟିବା ପୁଟିବା, କାଟିବା ବାଛିବା, କାଟିବା ବାଟିବା, କାଟିବା ସମ୍ପାଦିବା, କାଟିବା ଦାଣିବା ।]

କାଟିବା ଆକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) କି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—

Katubā ānkibā

କାଟିବା (ଦେଶ)

Katubā (See)

କାଟୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଲକ୍ଷଭେଦକୁ, ଫଳପ୍ରଦକୁ—

Kātu

1. Effectiveness

(ଯଥା—ଏ ଔଷଧର ଭାବ କାଟୁ ।)

୨ । ବନ୍ଧୁକ ଆଦି ଗୁଳର ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରିବାର ପରିମାଣ ବା ଦୂରତା—2. Range of a gun.

(ଯଥା—ଏ ବନ୍ଧୁକର କାଟୁ ୨୦୦ ଗଜ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ନକସ ଖେଳରେ ହୁଡ଼ ବନ୍ଧା ହେବା ବା ବାଜି ମାର ରଖାଯିବା ପଇସାକୁ (ଗୋପାଳାଧି ନନ୍ଦ)—

The stake consisting of cash in gambling.

ପ୍ରାଦେ. (ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଫ. ଭବତଃ, ଦ୍ରାବିଡ଼-କାଟୁ)—

ଶଗଡ଼ର ନାଲି; ଚକ ଗୁରୁପାଶେ ବୁଲୁଥିବା ଲୁହା—

The circular iron rim of cart wheels.

ଦେ. ବିଣ—ଗୁଣାନ୍ୱିତ, ସଫଳ; ଫଳପ୍ରଦ—Effectual.

କାଟୁଆ—ଦେ. ବି—ନାଲିନୀଳ ଆଳୁ—Nainital potato which

Kātuā is used as seed by cutting it into several parts having eyes

ଦେ. ବିଣ—କାଟୁ କରୁଥିବା, ଫଳପ୍ରଦ—Effectual.

କାଟୁ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଫଳପ୍ରଦ ହେବା—

Kātu karibā

1. To be effectual.

୨ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା; ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରିବା—

2. To hit the target; to answer the intended purpose.

କାଟୁଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ସୂତା କାଟିବାରେ ମନୁଷ୍ୟ ବା ପାରିଶ୍ରମିକ—

Kātuṇī

1. Wages for spinning.

୨ । (ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ) ସୂତା କାଟିବା ଲୋକ—

2. A person who spins thread; spinner.

ଦେ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ—ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତା (ଶ୍ରୀ)—

(female) Habituated to calling bad names, abusive (woman)

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନ୍

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କାଟ୍ଟିଣି (ଦେଖ)

Kāṭṭi (See)

କାଟେଣି—ଦେ. ବି. (ସ. କଟ୍ଟନ, ପ୍ରା. କଟ୍ଟଣ)—୧ । ସୂତା କାଟିବା—
Kāṭṭeni 1. Spinning.

୨ । ସୂତା କାଟିବାର ଧରଣ—

2. Mode of spinning thread.

ବାସା ମାଆର ସବୁ କାଟେଣି । ଆରେବାସାଆ. ଗାଢ ।

୩ । କଟା ହୋଇଥିବା ସୂତାର ବେଧ—

3. The fineness of thread or yarn spun;
count of yarn.

୪ । ଲୁଗାରେ ବୁଣାହୋଇଥିବା ସୂତାର ବେଧ—

4. The fineness of the thread of a cloth.

୫ । କାଟୁଣୀ, ଯେ ସୂତା କାଟେ—5. A spinner.

୬ । ଶିଳେକମାନଙ୍କର ମହଣ ଓ ତେଲ ଦ୍ୱାରା ପାନ୍ଥ
ସାହାଯ୍ୟରେ କପାଳ ଉପରସ୍ଥ ପ୍ରସାଧିତ କେଶର ବିନ୍ୟାସ;
ଫିରେଇ, ସୁନ୍ଦା—6. The coiffure or arrange-
ment of the combed hair over the brow,
done by females with the help of wax
and oil.

୭ । କାଟୁଆ (ଦେଖ)

7. Kāṭuā (See)

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଟ୍ଟିଙ୍ଗ)—୧ । ନଇନ୍ତାଲ୍ ଆଳୁର
ଅଖିଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଉଣ୍ଡି ତେକା ତେକା କରି କାଟି
ମଞ୍ଜିରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଆଳୁଖଣ୍ଡ—

1. Cuttings from potato used as seed.

୨ । ମଞ୍ଜି ନିମନ୍ତେ କଟାହୋଇଥିବା ଆଖୁଖଣ୍ଡମାନ—

2. Cuttings of sugarcane used as seed.

୩ । ରେଲଲାଇନ୍‌କୁ ସମତଳରୂପେ ପକାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଧ
ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟରେ କଟା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—

3. Railway cutting; a cutting done in
a hill or mountain to enable the railway
line to be taken on a level.

କାଟେଣିକୁଆ—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଶ୍ଵେତ
Kāṭenichhuā ଶ୍ଵେତ ନଇନ୍ତାଲ୍ ଆଳୁ—

Tiny Nainital potatoes grown in Orissa.

[ଦ୍ର—ଅସଲ ନଇନ୍ତାଲ୍ ଆଳୁକୁ ଆଣି ଏ ଦେଶରେ ଲଗାଇବାକୁ
ହେଲେ ତାକୁ 'କାଟେଣି' ବା ସୁଦ୍ର ସୁଦ୍ର ତେକ କରି କାଟି
ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ କାଟେଣିଆଳୁ ପସଲରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
ଆଳୁ ବା 'କାଟେଣିକୁଆ'କୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପସଲ ଲଗାଇ କାଟେଣି
କରି ଆଉ ଲଗାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । 'କାଟେଣିକୁଆ'କୁ ଗୋଟା
ଗୋଟା କରି ଭୂଇଁରେ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।]

କାଟ୍ୟ—ସ. ବିଶ (କଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଯ)—

Kātya

୧ । ସୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡନାୟ; ଖଣ୍ଡିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—

(ଅକାଟ୍ୟ—ଉପରାତ) 1. Fit to be refuted; refutable;
fit to be answered or met by arguments.

୨ । ପ୍ରତିକରଣୀୟ—2 Remediable.

୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଛେଦନୀୟ—3. Fit to be cut asunder.

୪ । ଉଦ୍‌ଘୋଷଣୀୟ—

4. Fit to be disregarded.

କାଠ କାଠ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କାଷ୍ଠ, କାଷ୍ଠପର ଜଡ଼ ବା ଗଭୀର)—

Kāṭh kāṭh ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ, ଅନିଚ୍ଛୁକ;
ପାରତ୍ତମ୍ଭ—1 Hesitating to do a work;
shrinking from doing a work.

୨ । ଥକା ଥକା, ଅଳସୁଆ—

2. Idle; stationary; halting; not forward.

୩ । କାଠ ପରି ଟାଣୁଆ, ଦାଢ଼ୁଆ—

3. Hard to the touch; tough.

୪ । ନିରବ; ନିଷ୍ଠଳ, ନିଷ୍ଠନ—4 Still.

କାଠ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠ; ପ୍ରା. କାଟ)—

Kātha

୧ । ଦାଢ଼; ବୃକ୍ଷର କଠିନ ଅଂଶ—Wood.

କାଠ; କାଟି [ଦ୍ର—ବୃକ୍ଷର ବଳଳା ତଳେ ଥିବା କଠିନ ଅଂଶକୁ
ତକଡ଼ି; କାଠ କାଠ କହନ୍ତି ।]

୨ । ଇନ୍ଦନ; ଜାଳଣିକାଠ—2. Fuel.

୩ । କାଠନିର୍ମିତ ଠେଙ୍ଗା; ଲାଠି—

3. Wooden stick; lathi.

୪ । ଘରର ଖୁଣ୍ଟ, କଢ଼, ଶଗଡ଼ ଆଦି ନିର୍ମାଣ କରିବାପାଇଁ
ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଗଛର ଟାଣ କାଠ—

4. Timber; substantial and strong wood.

କାଟି, କାଠି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଟାଣୁଆ, ଶକ୍ତ, କଠିନ—

କାଠ 1. Hard; stiff.

୨ । ଶୁଖିଲା; ଶୁଷ୍କ—2. Dry.

୩ । କାଠୁଆ; ବହଳ—3. Thick.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଦୟ; କରୁଣାହୀନ; ନିଷ୍ଠୁର—

4. Cruel; pitiless.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଷ୍ଟସହ—5. Inured to pain.

(ଯଥା—ଅପରେଷନ୍ ହେଲା ବେଳେ ମୁଁ ଦିହକୁ କାଠ କରି
ଦେଲି ।)

୬ । ଭୟ ବା ବିସ୍ମୟରେ କାକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ—

6. Bewildered with fear or astonishment.

(ଯଥା—ମୁଁ ଯୁକ୍ତକ୍ଷେତ୍ରର ଦୃଢ଼ଗୋଲ ଦେଖି କାଠ ହୋଇଗଲି ।)

୭ । ନିରବ; ନିଷ୍ଠଳ; ନିଷ୍ଠନ—7. Still; motionless.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ମୁଣ୍ଡରେ ମୃତକ ୧ ଚଢ଼ିର ଅଣ୍ଡର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିର ଅଣ୍ଡର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେନେ ଏ ଗୋଟିକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବେ ଚଢ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାଠ ଅଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ଅଡ଼ା)—

Kāṭha arḍā କାଠରେ ଭିତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହତାସ୍ତ୍ରକୁ ଅଟକ—
Wooden ladle, big wooden spoon.

କାଠ ଅଡ଼ା—ଦେ. ବି—କାଠ ଅଡ଼ା (ଦେଖ)

Kāṭha arḍhā Kāṭha arḍā (See)

କାଠଅମିଳିପିତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ଅମ୍ଳପିତ୍ତ)—

Kāṭhaamṛlapitta କାଠୁଆ ଅମ୍ଳପିତ୍ତ (ଦେଖ)
Kāṭhuā amlapitta (See)

କାଠଅମିଳିପିତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି—କାଠୁଆ ଅମ୍ଳପିତ୍ତ (ଦେଖ)

Kāṭhaamṛlapiti Kāṭhuā amlapitta (See)

କାଠକଇଁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + କଇଁଷ)—

Kāṭhakamīcha ଏକପ୍ରକାର ସ୍ଥଳଚର କଇଁଷ—A species
of tortoise living on land.

[ଦ୍ର—ଏ ସାଧାରଣତଃ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହେ, କଲିକତା
ଚିଡ଼ିଆଖାନାରେ କାଠକଇଁଷ ପଡ଼ିଆରେ ଚିତରଣ କରୁଥିବାର
ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ପିଠି ଜଳଚର କଇଁଷ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି
ଦେଉଳିଆ ଓ ଲୁଜା ।]

କାଠକଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + କଟ ଧାତୁ)—

Kāṭhakatā ୧ । କାଠଦଣା, କାଠହାଣିବା—

କାଟକାଟା 1. Cutting or chopping of wood.

୨ । କାଠ ହାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି, କାଠୁଆ—

2. Wood-cutter.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କାଠଦଣା ପକ୍ଷୀ—

A kind of woodpecker; hoopoes (bird).

କାଠକରମା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—

Kāṭhakaramā କମଳାଲେମ୍ବୁ—Orange.

କାଠକରୁଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କାଠକରମା (ଦେଖ)

Kāṭhakarunā Kāṭhakaramā (See)

କାଠକେଶୁଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଇଁଷ—

Kāṭhakeśhūā A species of small tortoise.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦେହର ବ୍ୟାସ ୨"; ପିଠି ସାଧାରଣ କଇଁଷ
ପିଠି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦେଉଳିଆ ଓ ଲୁଜା ।]

କାଠଖୁମ୍ପା—ଦେ. ବି—କାଠଦଣା (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)

Kāṭhakumpā Kāṭhahanā (bird) (See)

କାଠଖୁମ୍ପା—ଦେ. ବି—କାଠଦଣା (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)

Kāṭhakumpā Kāṭhahanā (bird) (See)

କାଠଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଲମ୍ବା ମୋଟ କାଠଖଣ୍ଡ—

Kāṭhagardā A log of wood.

କାଠଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—କାଠଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ବେଉଁର ସ୍ଥାନ—

୧. Kāṭhagardā An enclosure of 'wooden' fence; a
କାଠଗଡ଼ା stockade.
ଅଳଗଡ଼ା

କାଠଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଲମ୍ବା ମୋଟ କାଠଖଣ୍ଡ—

Kāṭhagardī A log of wood.

ଅନନ୍ତର ଚ କାଠଗଡ଼ା ପ୍ରାୟ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣବିଂସ ମହାବଳର. ବନ ।

କାଠଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ତାଳ ଓ ତେର ଅଂଶ ବାଦ ଦିଆଯାଇଥିବା

Kāṭhagandī ଦୂରର ମୋଟ ଓ ଲମ୍ବା ଅଂଶ—1. The trunk
of a dried tree, the part of a tree
shorn of its branches and root.

୨ । ଲମ୍ବା ଓ ମୋଟା କାଠଖଣ୍ଡ—2 A log of wood.

ମଦ୍ୟବାନ ଦେହ ଲାଗି ଯନ୍ତ୍ର ଗଢ଼

କାଠଗଣ୍ଡ ପର ଦେହ ପକ୍ଷୀ ଗଢ଼—କୃଷ୍ଣବିଂସ. ମହାବଳର. ବନ ।

କାଠଗୋଲ—ଦେ. ବି—ବ୍ୟବସାୟାର୍ଥ ବଡ଼ କାଠ ରଖାଯିବାର ସ୍ଥାନ—

Kāṭhagolā A mart where logs and timbers are
କାଠଗୋଲା stocked for sale.

କାଠଗୋଲପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ଫା. ଗୁଲ୍)—

Kāṭhagolāpa ଏକଜାତୀୟ ଜଙ୍ଗଲ ଗୋଲପ—
କାଠଗୋଲାପ A kind of wild rose.

କାଠଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—କାଠଘୋଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)—

Kāṭhaghordāchi Kāṭhaghordā 2 (See)

କାଠଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ଘୋଡ଼କ)—

Kāṭhaghordā ୧ । କାଷ୍ଠକର୍ମିତ କ୍ରିଡ଼ନକ ଘୋଡ଼ା—

କାଠେବ ଘୋଡ଼ା 1. A play horse made of wood; hobby.

କଟ ଘୋଡ଼ା ବାଦ ହୋଇଛୁ ବି ବାଜୁଛୁ ଗର ।

କାଠଘୋଡ଼ା ବି ପାଣି ପିଇ । କାହାଣୀ ଗାଥ ।

୨ । କାଠର ବେଞ୍ଚ—2. A wooden bench with
legs for keeping articles.

କାଠଘୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—କାଠଘୋଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)

Kāṭha ghordīā Kāṭhaghordā 2 (See)

କାଠଘୋଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି—କାଠଘୋଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)

Kāṭhaghordīchi Kāṭhaghordā 2 (See)

କାଠଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—୧ । ଧଳା ଓ ନାଲି ଦୁଇ ଜାତିର ଫୁଲ ଓ ତହିଁର
Kāṭha champā ଗଛ; ଗୁଲ୍ ବାସ—1. A flower of two

କାଠାଗଡ଼ାପା varieties (white and red) and its
କଟହଲ ଚାଁପା; ପାଟଚାଁପା tree; Plumeria Acumenata;

Plumeria Acutifolia (Kirtikar).

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଘଡ଼ିବାଣ—

2. A kind of fire work.

କାଠଚିର—ଦେ. ବି—୧ । କାଠକୁ କୁଣ୍ଡିରେ ହାଣିବା କର୍ମ—

Kāṭha chirā 1. The act of cutting wood with axe.

କାଠଚିରା ୨ । କରତଦ୍ୱାରା କାଠକୁ ଫାଳେଇବା କର୍ମ; କାଠ

କରଇବା କର୍ମ—2. Sawing of wood.

କାଠ ଚିରବା—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ କାଠକୁ କୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ସାନ ସାନ

Kāṭha chiribā କର ଜାଳ ପାଇଁ ହାଣିବା—

କାଠଚିରା; କାଠକାଟା 1. To cut wood into chips for

କାଠି ଫାଟୁନା fuel with the axe.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

୧ । କାଠ ଗଡ଼କୁ କରତଦ୍ଵାରା ଫାଳେଇବା—

2. To saw a log.

କାଠଛତ୍ର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କାଷ୍ଠ + ଛତ୍ରାକ)—

Kāṭha chhiatu ପାଣିଖିଆ ପୁରୁଣା କାଠ ଉପରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ କାଠ ଜାତୀୟ ପ୍ରକାର ଛତ୍ର—A kind of mushroom growing on wood; polyporas.

କାଠଜାନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—ଗଛରେ ରହୁଥିବା ଏକଜାତୀୟ ପିପିଲିକା—

Kāṭha jandā A species of ant inhabiting trees. କାଠିମିମିଡ଼େ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲର ଆଦି ଗଛର ବଳଲ ଚଳେ ଥିବା ସ୍ଥଳରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି ।]

କାଠ ଜମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବଜେଇବା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—୧ । କାଠକୁ

Kāṭha jamāibā ଯଦ୍ଵା ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଆଦର୍ଶବସ୍ତୁରେ କାଠ ଜମାଣ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା—

1. To dress wood for some required purpose, to prepare pieces of wood ready for being fitted for some necessary furniture.

୨ । କାଠକୁ ରକ୍ଷଣୀୟ ନିମନ୍ତେ ଠୁଳ କରିବା—

2. To stock or store pieces of wood, for future use.

କାଠୋକାସ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. କାଠୋକାସ)

Kāṭha thokarā କାଠଶା (ପକ୍ଷୀ)—(ଦେଖ) Kāṭhahanā (bird) (See)

କାଠନେକାର—ପ୍ରା.ଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ନେକାର)—

Kāṭhanekār ଶୁଷ୍କ ବମନ, ଶୁଖିଲା ଅଇ, ଯେଉଁ ଅଇରେ ବାନ୍ତି ଆଦି ବାହାରେ ନାହିଁ—Dry retching without actual vomiting.

କାଠପଟାଳି—ଦେ. ବି.—ଜଳପଥରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନିଆଯିବା ଦଉଡ଼ି

Kāṭhapatāli ଆଦି ଦ୍ଵାରା ଏକତ୍ର ସଜ୍ଜିତ ବହୁ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ— Logs of timber strung together and formed into a floating raf for being conveyed by water.

କାଠପତାର—ଦେ. ବି.—ଶାଳୁଆ ଗଛର ପତ୍ର—

Kāṭhapatara Leaf of śālā tree.

ଶାଳପାତା [ଦ୍ର—ଏ ପତ୍ର ଶୁଖିଗଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଓ

ସାତ୍ୟସା ଟାଆଁସା ରହେ । ଏଥିପାଇଁ ଏ ପତ୍ରରେ ମସଲା ଆଦି

ରଖି ପୋଷିଲା ବନ୍ଧାଯାଏ ଏବଂ ଶୁଖିବ ପତ୍ରକୁ ଲଗାଇଗି କରି ସିଲେଇ କରି ଏହି ‘ଶାଳପତାର’ରେ ଲେକେ ଭାତ ଆଦି କୁଡ଼ାଇ ଖାଆନ୍ତି ଓ ଏ କାଠପତାରରେ ଦଳା, ଠୋଲ ଆଦି ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ ।]

କାଠପିମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ପିପିଲିକା)—କାଠଜା (ଦେଖ)

Kāṭhapimpurdi Kāṭhajandā (See)

କାଠିମିମିଡ଼ା [ଦ୍ର—ଏମାନେ କାଠଜାକାଠାରୁ ଆକାରରେ ସାନ ।]

କାଠପେଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଜପାଟଣା) ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Kāṭhapengu Name of a wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହି ତେଲ ଘାଆ ଶୁଖାଇବାପାଇଁ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କାଠବରଣ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ ଓ ବରଣ)—ଯୁବାକାଳରେ ମୁହଁରେ

Kāṭhabaraṇa ବାହାରିବା ଟାଣୁଆ ଯୁବ, ବ୍ରଣବିଶେଷ; ବୟସ୍କବ୍ରଣ— Pimple, varus; acne-
ସରା

[ଦ୍ର—ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଖିଲ ପରି ସରୁଆ ଧଳା ଟାଣୁଆ ବସ୍ତୁ ଥାଏ; ବରଣକୁ ଚିପିଦେଲେ ଖିଲ ବାହାରିଯାଏ ।]

କାଠବରଣ—ପ୍ରା. ବି.—କାଠବରଣ (ଦେଖ)

Kāṭhabaraṇa Kāṭhabaraṇa (See)

କାଠବରଣ—ଦେ. ବି.—କାଠବରଣ (ଦେଖ)

Kāṭhabaraṇa Kāṭhabaraṇa (See)

କାଠବରଣ—ଦେ. ବି.—କାଠବରଣ (ଦେଖ)

Kāṭhabaraṇa Kāṭhabaraṇa (See)

କାଠବାଇଗଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ବାଜନ ବା ବାଈଜଣ)—

Kāṭhabāigana ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ— Name of a jungly tree and its fruit.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଖଟ ଫୁଟେ ଉଚ୍ଚ । ଶର ଓ କଳମାନେ ଏହାର ଫଳକୁ ଚିଅଣ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏଥିର ଫଳ ରୋଗବାଇଗଣ ପରି ଶ୍ଵେତ ।]

କାଠବରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ଭୁଲ. ବ. କାଠବରଣ) ବି—

Kāṭhabirārdi ଶୁଣ୍ଠୁପୁରୀ—Squirrel.

କାଠବିଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ବିଷ)—ଏକଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷରୁ ଜାତ

Kāṭhabisha ବିଷ; ମହୁର (ଦେଖ) କାଠବିଷ Mahurā (See)

କାଠବିଷ Aconitum Spicatum, Aconite.

କାଠବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ବାଙ୍ଗ —ଏକପ୍ରକାର ବେଙ୍ଗ—

Kāṭhabēṅga A kind of leaping frog,

କାଠବେଙ୍ଗ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗଛର କୋରଡ଼ରେ ରହନ୍ତି ଏବଂ ସାଧାରଣ ବେଙ୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ବେଶିଦୂର ଉଡ଼ନ୍ତି ।]

ଏ ବେଙ୍ଗ ନ କରନ୍ତି ସେଇଁ ଟ୍ରାପିଙ୍ଗ,

କାଠ ବେଙ୍ଗ କର ଚାହୁଁ କହୁଁ କରେ ଯମ । ସାରଳାମହାଭାରତ. ଅଦି ।

କାଠବେତ—ଦେ. ବି.—ବେତ (ଦେଖ)

Kāṭhabeta Beta (See)

କାଠଭରଣ—ପ୍ରା. ବି.—କାଠଭରଣ (ଦେଖ)

Kāṭhabharaṇa Kāṭhabaraṇa (See)

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଥପର ପୁଷ୍ପରେ ଦେଇ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେନେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉଁ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଦେଖିବେ ‘ବଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଘୋ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍ଲ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କାଠଭେଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ବନ୍ୟ ଗଛ—
Kāṭhabhojī A kind of wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଛୁଇଁ ଚେପ୍ପା ।]

କାଠଭେଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଗ୍ରାମର ଜନ୍ମାଳ—
Kāṭhabhojī A feast or picnic held by the villagers near the village God or Goddess

କାଠମଞ୍ଜୁଆତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—୧ । ମଞ୍ଜୁଆତି (ଦେଖ)
Kāṭhamañjuāti 1. Mañjuāti (See)

୨ । ହରଗୌର (ଦେଖ)—2. Haragaurā (See)

କାଠମଞ୍ଜୁମଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଅନୁଗୁଳ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—
Kāṭhamardamardī A wild tree; Antidesma Ghaesembilla

କାଠମଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—ବଣମଲ୍ଲି—
Kāṭhamalli A kind of wild jasmine.

କାଠମଲିକା

କାଠମଲି

କାଠମାଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ମାଲି)—କାଠରୁ କୁନା ହୋଇ
Kāṭhamālī ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ମାଲି—Wooden beads,
କାଠି

କାଠା

କାଠମାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ - କାଷ୍ଠର ମାଲି ପରିହୃତ—
Kāṭhamālīā Wearing a string of wooden beads.

କାଠମାଲିଆ

ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ)—କପଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—
A masked anchorite; a religious imposter.

କାଠମାଲିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. କାଷ୍ଠ + ମାଲିକାର)—କାଠରୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ
Kāṭhamālīā କୁନି ତହିଁରୁ ମାଲି ତିଆରି କରିବା ଶୂଦ୍ରଜାତି—
ବିଶେଷ—A caste of Śūdras turning out wooden beads.

ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ମାଲି)—କାଠର ମାଲି ପରିଧାନ
କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(person) Wearing wooden beads.

କାଠମୁଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ମୁଖ)—କାଷ୍ଠକର୍ମିତ ଛଦ୍ମ ମୁଖ;
Kāṭhamukhā ଅସ୍ତର, ମାକଡ଼ାଆଦିଙ୍କ ମୁହଁ ଅନୁକରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କାଠେବସୁଧୋସ ଓ ଚିକିତ୍ସ କାଠର ଆବରଣ, ଯାହାକୁ ମୁହଁ
ଉପରେ ବାନ୍ଧି ଯାତ୍ରାବାଲାମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ସୁଆଙ୍ଗ
ଦେଖାନ୍ତି—A wooden mask for the face.

କାଠମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ନିଶ୍ଚକ୍ତି; ବେହୁସା—
Kāṭhamuhāṇī Shameless.

କାଠମୁହାଁ ଦେ. ବି—କାଠମୁଖା (ଦେଖ)—

(କାଠମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ). Kāṭhamukhā (See)

କାଠରା—ଦେ. ବି—କାଠରେ ଜନିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ବଜେଇ—
Kāṭharā Cabinet maker; carpenter.

କାଠିଆ ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କାଷ୍ଠହର; ତୁଳି ବ.
କାଠରିୟା)—କାଠୁରିୟା, ଯେ କାଠ ହାଣେ—
Wood cutter.

କାଠଉଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚଲଦେଶୀୟ ଉଚ୍ଚଷ୍ଟ୍ର ସନ୍ତ୍ରୀୟ ଜାତି—
Kāṭharāutīā ବିଶେଷ—A high caste Kshatriya of Orissa.

କାଠରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କାଷ୍ଠହର)—କାଠର (ଦେଖ)
Kāṭharī Kāṭharā (See)

କାଠଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସୁଆମ (ଦେଖ)—
Kāṭhalai Sūāma (See)

କାଠହଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Kāṭhahanā Wood pecker (bird),
କାଠିକାକା Micropternus Phaeocephalus; Nuthatches.

କାଠକାବା ହୁଦ୍‌ହୁଦ୍ [ଦ୍ର—ଏ ତତ୍ତ୍ୱର ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ମାକଡ଼ିର
ଗୋଡ଼ିଆର ଚଢ଼ି ବକଳକୁ ଲମ୍ବ ମୁନିଆ ଥଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଛଡ଼ାଇ ତାହା
ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଘୋକକୁ ଖାଏ । ଏହା ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଲ ଅଛି । ଏ
ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଏକା ଜାତି ଦେଖିବାକୁ ଛଉକା ଓ ଅନ୍ୟ ଜାତି ଖଇର ।
ଏମାନଙ୍କ ଜିଭ ଲମ୍ବ; ଏ ଜିଭଦ୍ୱାରା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରୁ ଘୋକ
ଆଦି କାଢ଼ି ଖାଆନ୍ତି ।]

୨ । କାଠକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କୁରୁଡ଼ିରେ ହାଣିବା—
2. Cutting of wood.

କାଠହାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଠର (ଦେଖ)—
Kāṭhaharā Kāṭharā (See)

କାଠହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଠର (ଦେଖ)—
Kāṭhaharīā Kāṭharā (See)

କାଠହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—କଟକ ଜିଲ୍ଲା କାଠହାର ନାମକ
Kāṭhahārīā ଗ୍ରାମର ତନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଉଚ୍ଚଷ୍ଟ୍ର
(ଲୁଗା)—(cloth) Woven by the weavers
of Kāṭhahārā, a village in the district
of Cuttack.

କାଠହାରିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ + ପା. ହଠାତ୍)—
Kāṭhahārīkā ଉତ୍ତର ଖୋଲାଯାଇ ଫମ୍ପା କରାଯାଇଥିବା କାଠର
କାଠର ହବେଇ ନଳ ଉତ୍ତରେ ବାରୁଦ ପୂର୍ଣ୍ଣଯାଇ ତିଆରି କର-
ଲକାଡ଼ିକି ହବାଇ ଯିବା ହାବିକ ବାଣ—A kind of firework
made by filling wooden tubes with gunpowder.

କାଠା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠା—ପରିମାଣବିଶେଷ; ତୁଳ-
Kāṭhā ବ.କାଠା—ତୁମ୍ବିର ପରିମାଣବିଶେଷ; ବିଦାର ୨୦
ଭଗର ଏକ ଭାଗ; ୩୨୦ ବର୍ଗହସ୍ତପରିମିତ ତୁମ୍ବି; ୮୦ ହାତ
ପାର୍ସ ଓ ୪ ହାତ ଚଉଡ଼ା ଥିବା ଜମି—A land measure
of 320 square cubits.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋଥ	କ	ଦ୍ଵ

କାଠି—ଦେ. ବି. (କାଠ+ସ୍ତ୍ରାପ୍ତେ. ଇ)—୧ । ସୁଦୃଢ଼ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ;
Kāṭhi କାଠର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ—1. Splinter of wood;
କାଠି twig of wood; small chip of wood.

କାଢ଼ି ୨ । କୋଲପର କଣ୍ଠ, ଗୁରୁକାଠି, କଣ୍ଠକାଠି—

2. The key of a padlock.

କଣ୍ଠ ପକାଇ କାଠି ଥର, ବଲେ ଇଣ୍ଡାର ଅଧକାର ।

ସମବାସ. ଦାର୍ଢ଼ତାଭାବ ।

୩ । ସବୋକତମ ସଂଖ୍ୟାକାରକ ରାଶି; ଏକ ସଂଖ୍ୟାରେ

୨୨୫ ଶୂନ୍ୟ ଦେଲେ ଯେଉଁ ରାଶି ହୁଏ—

3. Millions of millions (number)

ଗଣ୍ଡର ଚୌରାଶି କାଠି ଯେ ଗଙ୍ଗାର ଜଳ ।

ବିଶ୍ଵକାଥ. କହନ ସମାପ୍ତ ।

୪ । ସାପ (ସାପର ଅଶୁଭ ନାମ ଭୁଜାରଣ ନ କରି କହିବା
ଶବ୍ଦ)—4. (Euphemism) Serpent.

(ସଥା—ତାକୁ କାଠି ମାଇଲ ।)

୫ । ପୋଡ଼ାର ଗୁରୁ ଯାମା ବା ଅସ୍ତରଣ—

5. An old fashioned saddle or covering
pad put on the back of a horse.

୬ । ଗୁଜମିଶ୍ଟି ମାନଙ୍କର ଗଜବତା—

6. A mason's plastering yard.

୭ । ବିଶାକାଠି—7 Measuring yard of a one-
sided scale or weighing pan.

୮ । ଓଟେ ଉପରେ ପକାଯିବା ଜର—

8. A saddle put on a camel.

୯ । ଭୂଲ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବା ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୋତା-
ଯିବା ଜମିରେ ଘରେ ପୂଜା କରାଯିବା ଗର୍ଭଣାଗଛର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ତାଳ—9. A twig of Garbhāṇḍa tree wor-
shipped on the samkrānti day of the
month of Tula and planted in the paddy
field for fructifying it (the field).

ଉଭୟ ମୂଠି, ଅତି ବ ମୂଠି କଥାର ମଝିରେ ପୋତେ କାଠି ।
ଭାବରୁଷିବତନ ।

୧୦ । ପୁଂଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଲିଙ୍ଗ—

10. Penis; male generative organ.

୧୧ । ବିଅସିଲ୍ କାଠି—11. Match stick.

୧୨ । ପଶାକାଠି—12. Dice.

କାଠି ହୋଇଣ ସେ ପଡ଼ିଥିବ ଦାପର

ଅନ୍ଧାରରେ କିନ୍ତୁ ସେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ।

ପ୍ରାଚୀ. କଳଚର ।

୧୩ । ଝିଙ୍କ ଦେହରେ ଥିବା ପର, ଝିଙ୍କକାଠି—

13. The spines on the body of a porcupine.

ପଶୁ-ଶରୀରରେ କଣ୍ଠକ, କୃତ୍ରିମ

ଶିଳ୍ପ-ଶରୀରରେ କାଠି—ସାଧାରଣ. ପାଦକା ।

୧୪ । ଝିଙ୍କକାଠି; ଶ୍ରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସିବା କାଠି, ଗୋଜ-
କାଠି—14 Hairpin thrust into the chignon
by Indian women.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —ଦାନ୍ତକାଠି, ଦନ୍ତଧାବନ ଜମନ୍ତେ
ବ୍ୟବହୃତ ସୁଦୃଢ଼ ଶାଖା—Small twigs used for
brushing and cleansing the teeth, tooth
brushing twig.

ଦେ. ବିଶ.—୧ । କାଠି କାଠି (ଦେଖ)

1. Kāṭhi kāṭhi (See)

୨ । କାଠିସଂଖ୍ୟକ, ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless.

କାଠିଆ—ଦେ. ବି.—କାଠିଆ କଦଳୀ (ଦେଖ)

Kāṭhiā

Kāṭhiā kadalī (See)

ଦେ. ବିଶ.—କାଠିଆବାଡ଼ ଦେଶୀୟ—

Belonging to Kāṭhiwad country.

କାଠିଆ କଦଳୀ—ଦେ. ବି.—(ସ. କାଷ୍ଠ, କାଠ ପର ଟାଣୁଆ ଓ ସ୍ଵାଦ-
Kāṭhiā kadalī ସ୍ଥାନ ଥିବା ଚୁକ୍ତକଦଳୀ)—ଏକଜାତୀୟ କଦଳୀ
କାଠିଆଲିକଳା (ଯାହା ପାଚିଲେ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି)—A class of
plantain eatable when ripe; banana.

କାଠିଆବାଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗୁଜରାଟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦେଶବିଶେଷ—
Kāṭhiābāṛd Kathiawad, a place noted for
କାଠିଆବାଡ଼ its fine breed of horses

କାଠିଆବାଡ଼ [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଜରାଟର ପଶ୍ଚିମାଂଶ; ଏଠାର ଘୋଡ଼ା
ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ପୂର୍ବେ ଏହା ଶୌରସ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା; ଏହାର
ଅପର ନାମ କାଥୁଆବାଡ଼ । ‘କାଥୁ’ ନାମରେ ଏକ ଜାତି ଏଠାରେ
ବାସ କରୁଥିଲେ । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଭକ୍ତ
ପ୍ରଦେଶ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଶୌର୍ଯ୍ୟବୀର୍ଯ୍ୟରେ
ମୋହନ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣାର୍ଥେ ଏ ପ୍ରଦେଶର ନାମ
‘କାଥୁଆବାଡ଼’ ରଖିଲେ । ମଦନମୋହନ—ଶର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ ।]

କାଠି ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପୂଜା ହୋଇଥିବା
Kāṭhi uṭhībā ଗର୍ଭଣାଗଛର ତାଳକୁ ପୂଜାସ୍ଥାନରୁ ଉଠାଇ
ନେଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୋତିବା—

1. The removal of the Garbhāṇḍa twig
from the place of worship and planting
it in the paddy field.

୨ । ଲିଙ୍ଗର ଉଦ୍ଘେବ—

2. Erection of the penis.

କାଠିଏ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଅପରିମିତ—

Kāṭhie

1. Immeasurable bodily power.

(ସଥା—ତା ଦେହରେ କାଠିଏ ବଳ ।)

୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless.

ମାଆଦଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ସ୍ୱାଦ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଦୃଶ୍ୟ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ କପଳତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ମ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କାଠିକର ପାଠ—ଦେ. ବି—ବହୁ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବସ୍ତୁ—

Kāthikara pāṭha Very difficult task or matter.

କାଠିକର ବାଲ—ଦେ. ବି—କାଠିଏ ବାଲ (ଦେଖ)

Kāthikara bala Kāṭhie bala (See)

କାଠିକର ବିଷୟ—ଦେ. ବି—କାଠିକର ପାଠ (ଦେଖ)

Kāthikara bishaya Kāthikara pāṭha (See)

କାଠିକଲମ—ଦେ. ବି—ଶର ଓ କଳମଜାଗାପୁ କୂଣର ପବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ

Kāthikalama ଲେଖିବା କଲମ—

କାଠିକଲମ A writing reed, a reed pen.

କାଠିକାଙ୍ଗୁଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଦୂରତ (ଦେଖ)

Kāthikāṅgula Hararda (See)

କାଠିକାଠ—ଦେ. ବିଶ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାଦ୍ୱନ୍ଦ

Kāthikāṭh, ବା ପରତ୍ରମ୍ଭଣ, କାଠିକାଠ—

୧ । Wavering, hesitating to do a thing.

୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless.

କାଠିକୁଟା—ଦେ. ବି (ସଦୃଶ)—ପକ୍ଷିମାନେ ବସା ଜମିଣ କରିବା

Kāthikuta ସକାଶେ ସଂଗ୍ରହ କରିବା କାଠି, କୁଟା ଆଦି

ଉପକରଣ—1 Pieces of straw and twigs collected by birds to build their nest with.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର କାଠିଖଣ୍ଡ—

2 Small bits of wood and straw; twigs and straw.

କାଠିକୁଠା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ସକାଳେ ମୁଁ କି ଧୋଇବା

Kāthikuthā karibā ଓ ଦାନ୍ତ ଧରିବା—To wash the

face and cleanse the teeth in the morning.

କାଠିଖାଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଗାଳ)—ଯେ ସର୍ପଦଂଶନଦ୍ୱାରା ମରବ—

Kāthikhāṇḍ 1. (a term of abuse) (a woman) Who

(କାଠିଖିଆ—ପୁଂ) will die of snake-bite.

୨ । ସବୁଖାଣ୍ଡ—2. Omnivorous (woman)

୪ । ମାଡ଼ୋଇ—

3. Deserving a sound cudgelling.

୪ । କୁଳଟା; ବେଶ୍ୟା; ଅସତ୍ରା—

4. Adulterous.

କାଠିଖିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଗାଳ ବିଶେଷ—1. A term of

Kāthikhāṇḍ abuse.

୨ । କାଠିଖାଣ୍ଡର ପୁଂଲିଙ୍ଗ—2. Masculine of

Kāthikhāṇḍ.

କାଠିଛୁଆଁ—ଦେ. ବି.—ସର୍ପଦଂଶନ—

Kāthichhuāṇī (euphemism) Snake-bite.

ଦେ. ବିଶ.—ସର୍ପଦଂଶୁ—Bitten by snake.

କାଠିଛୁଇଁବା—ଦେ. ବି.—କାଠିଛୁଆଁ (ଦେଖ)

Kāthi chhuibā Kāthichhuāṇī (See)

କାଠିହାଲକା—ଦେ. ବି (ଦୃଶ୍ୟଶବ୍ଦ)—ଉପରୁ କାନର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର—

Kāthihalakā ବିଶେଷ (ଏଥିରେ ଥିବା ପାଣିଆଳୁ ସୁନାର ସରୁ

କାଠିମାନ ଝୁଲୁଥାଏ)—A kind of earring

with pendants for the upper ear.

କାଠିମା—ସ. ବି । କାଠି ନ + ମା + ଥି. ଅ = କାଠି ନ + ଥି)—ଖଣ୍ଡ—

Kāṭhina Writing chalk.

କାଠିନ୍ୟ—ସ. ବି (କାଠି ନ + ଲୁକ୍ ଥ) —୧ । କଠିନତା, ଦୃଢ଼ତା—

Kāṭhinya 1. Stiffness; hardness; rigidity, firmness.

୨ । ନିର୍ଦୟତା; ନିଷ୍ଠୁରତା—2. Unfeelingness;

cruelty; apathy; sternness.

୩ । କ୍ରୂରତା, କଠୋରତା, ରୁକ୍ଷତା—3. Harshness.

୪ । ଦୂରୂହତା—4. Difficulty.

୫ । ଅଧିକ୍ୟ, ପ୍ରକୋପ—5. Severity; austerity.

କାଠିପିଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜୋପକରଣବିଶେଷ, କାଠିନିର୍ମିତ ଚୂମର—

Kāṭhipiñcha ବିଶେଷ—1 Kind of chāmar used

as a royal paraphernalia.

କେ ରୁମ୍ ଖେଳନ୍ତି କେହି ଚୂମର ଦନ୍ତର,

କେ କାଠିପିଞ୍ଚା ଯେଣୁ ପଛରେ ପକାଇ । ପିତାସର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ଡାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ବାଡ଼ି ପରି ଦେଇ ଭାତ ଗାଳିବାପାଇଁ

ବ୍ୟବହୃତ ତାଳ ମଞ୍ଜୁଆର ଗୋସ୍ଥ—2. A bunch of

pliant palmleaf twigs used while pouring

out water from the rice-boiling pot.

କାଠିପୋକ—ଦେ. ବି—ଦେଖିବାକୁ କାଠି ପରି ହିଁକା କାଜାପୁ ଏକ

Kāṭhipoka ପ୍ରକାର ପୋକ, ହିଁକାବିଶେଷ, ତାହାଣୀ

କାଠିପାକା, ପୋକ—Stick insect; Diapheromera

କାଠିଫିଞ୍ଜିଙ୍ଗ୍ Femorata.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ୨୮ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏ ପୋକ ଅନେକ

ସମୟରେ ତେଣାକୁ ଟେକନ୍ତି ଏବଂ ପିଲାମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି

ପଚୁରନ୍ତି—“ସମୁଦ୍ରରେ କେତେ ପାଣି ?” ଏହା କହିବାରୁ

ଏମାନେ ଦୂର ତେଣାକୁ ଟେକି ଦିଅନ୍ତି ଓ ପିଲାଙ୍କୁ ବଡ଼ କରୁଥିବା

ଲଗେ ।]

କାଠିଫଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କାଠିପୋକ (ଦେଖ)

Kāṭhipharaṅga Kāṭhipoka (See)

(ଏ ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।)

କାଠି ମକୁଟ—ଦେ. ବି—କାଠି ମୁକୁଟ (ଦେଖ)

Kāṭhi makuta Kāṭhi mukuta (See)

କାଠି ମସିଣା—ଦେ. ବି—କାଠି କାଠିଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମସିଣା—

Kāṭhi masina A mat woven with a kind of

hard reed.

କାଠି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଅଂଶର

Kāṭhi māribā ଅବସ୍ଥା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ତାହା

ମଧ୍ୟରେ ସରୁ କାଠି ବା ଶଳାକା ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—

1. To poke a twig into the inside of a

thing to judge the condition of its

contents.

୧	କ	ଉ	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଘୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଇଅ	ଞ	ଢ଼

୨ । କାଠି ଦ୍ଵାରା ଗୋଳାଇବା ବା ଘାଣିବା —

2 To stir a liquid by means of a thin long reed.

ଦେ. ବି. (ଶ୍ଵରବାଚକ) — କାଠି ଛୁଇଁବା; ସର୍ପ ଦଂଶନ —
Snake bite.

କାଠି ମୁକୁଟ — ଦେ. ବି. — ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ବରଜନ୍ୟା ପିନ୍ଧିବା
Kāṭhi mukuta କାଠିରେ ଇଆଉ ମୁକୁଟବିଶେଷ —

A pair of crowns of twigs worn by the married couple on the 4th day of marriage.

କାଠିଲଗି — ଦେ. ବି. (ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ) —

Kāṭhilāgi ଦେବତା ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର ଦନ୍ତଧାବନ ମାଳ —
The ceremony of cleansing the teeth of Rājās and Deities.

ଶଶି ସାମନ୍ତମାନେ ଉଚ୍ଚତ ବ୍ୟବସାୟ କାଠିଲଗି ମାଳଣା ଦେବାକୁ ବସନ୍ତି ।
ଘନବସ୍ତୁ ।

କାଠି — ଦେ. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠ, ଏହାର ତଳ ପାଖରେ କାଠ ଥିବାରୁ) —
Kāṭhi ଓଟି ପିଠିରେ କସା ଦେବା ଜନ୍ମ —

କାଠି A saddle for the camel

କାଠୁଆ — ଦେ. ବିଣ (ସ. କାଷ୍ଠ) —

Kāṭhuā ୧ । ଘନ; ବହୁଳଥ —

କାଠିଆ, କୋଟା 1. Thickened; frigid (said of liquids becoming rozen).

୨ । କାଠ ପରି ଟାଣୁଆ, ଡାଢ଼ୁଆ — 2. Hard.

୩ । ଅଳସୁଆ — 3 Idle; lazy; not prompt.

୪ । କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ — . Wooden; made of wood.

୫ । ନିର୍ଦୟ, କଠିନହୃଦୟ; ନିଷ୍ଠୁର —

5 Unfeeling; cruel

୬ । କାଠବ୍ୟବସାୟୀ — 6. Dealing in wood.

ହେଲେ ତଳ ଜାଳ ମୁଁ କାଠୁଆଙ୍କର, ବରଦଳ ମଧ୍ୟ କରବର ମୋହର ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

ଢାକା ଢାକିଆ ଦେ. ବି. — ୧ । କାଠ ନିର୍ମିତ ଘୃଣାଦି ଆଦି ରଖିବା
ପାତ୍ର — 1. A wooden pot; small trough.

ପଦର ଶଗ୍ନ ସରକ ଚକଚକିଆ ନାଆ, ଗୁଡାଏ କାଠୁଆ ସକ ହେଲା ।

ପଦ୍ମାବତୀନାଥ. ଗଳ୍ପବିଳାସ ।

[ଦ୍ର — କାଠୁଆ ଡାକା ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଖୋଳି କୋରଡ଼
କରି ଇଆଉ କରାଯାଏ । ଲମ୍ବ କାଠୁଆକୁ ସାପୁଆ ଓ ସାନ
କାଠୁଆକୁ ଡୁଲି ଡାକା କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. — ବଡ଼ ଗଡ଼ିଆ ମାଛ —

A kind of fresh water fish.

ଫାଦେ. (ପୁସ୍ତ) ଢାକ — ଯେଉଁମାନେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳର
ଶେଷଭାଗକୁ ଅନୁଆଦି ରକାୟିବା ପାଇଁ ଜାଲଣି କାଠ

ଯୋଗାନ୍ତି — (persons) Supplying fuel to the cookroom of the temple of Jagan-nath at Puri.

କାଠୁଆ ଅମ୍ଳପିତ୍ତ — ଦେ. ବି. — କାଠ ଅମ୍ଳପିତ୍ତ; ଶରୀରରେ ଦେବା
Kāṭhuā amlapitta ଶୁଖିଲା ବ୍ରଣ, ପଦ୍ମ ନାକଶ୍ଵକ ରୋଗ —
Dry prickly eruptions over the body.

କାଠୁଆ ଅମଳିତପିତ୍ତ — ଗ୍ରା. ବି. — କାଠୁଆ ଅମ୍ଳପିତ୍ତ (ଦେଖ)
Kāṭhuā āmalitipiti Kāṭhuā amlapitta (See)

କାଠୁଆ କଦଳୀ — ଦେ. ବି. — କାଠିଆ କଦଳୀ (ଦେଖ)
Kāṭhuā kadali Kāṭhiā kadali (See)

କାଠୁଆ ବାହୁଣୀ — ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି. — ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାରେ
Kāṭhuā brāhmana ବାସ କରୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ପରିଅର
ବ୍ରାହ୍ମଣ — A class of inferior Brahmins inhabiting parts of Balasore district and growing kitchen vegetables for the market.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ପରିଅର ବା ପରିବା ପସନ୍ଦ ଆଦାୟ କରି
ଜାହକା ନିବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ,
ଏମାନେ ହଳ ଧରି ଗୃହ କାମ କରିବା ଛଡ଼ା ପସନ୍ଦ କରିବା ସକାଶେ
ଆବଶ୍ୟକ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ କାମ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ବେକରେ କାଠ
ମାଳ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

କାଠୁଆ ଶୋଲ — ଦେ. ବି. — ମଇଁଷିଆ ଶୋଲ (ଦେଖ)

Kāṭhuā śola Maṇṣhiā śola (See)

କାଠୁଆ ମାଛ — ଦେ. ବି. — ୧ । ବାଲିଗରଡ଼ା (ମାଛ) (ଦେଖ)

Kāṭhuā māchha B Bāligarardā (fish) (See)

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ଅନ୍ୟ ମାଛମାନଙ୍କ ପରି ଚଞ୍ଚଳ ନୁହନ୍ତି,
ଏଥିପାଇଁ ସହଜରେ ଧରାପଡ଼ନ୍ତି ।]

୨ । ଯେଉଁ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ସ୍ଵାଦୁ ନୁହନ୍ତି —

2. Fish which is not savoury

to the taste.

କାଠୁରିଆ — ଦେ. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠହର) —

Kāṭhuriā ୧ । କାଷ୍ଠହେତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି — 1. Wood cutter.

କାଠୁରିଆ; କାଠୁରି ୨ । ବଣରୁ କାଠ କାଟିଆଣି କରିକରିବା ବ୍ୟକ୍ତି —

କାଟହରିଆ 2 Woodman; one who cuts and sells wood.

ତହିଁରେ ଚଢ଼ା ଜାଳ କାଠୁରିଆଙ୍କର

ବରଦଳ ମଧ୍ୟ କରବର ମୋର — କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ ।

କାଠୁରିଆ ପାଲ — ଦେ. ବି. — ଗୋଟିଏ ପାଲର ନାମ —

Kāṭhuriā pālā (ପାଲ ତଳେ ଦୋଟ ଦେଖ) —

Name of a Pālā; song-story

କାଠେଇଖାଇ — ଦେ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ. — କାଠିଆ (ଦେଖ)

Kāṭheikhaī Kāṭhikhaī (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଣ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାଠେଇଶିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ. ପୁଂ—କାଠିଶିଆ (ଦେଖ)

Kāṭheikhā Kāṭhikhā (See)

କାଠେ କାଠେ ରହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ନୀରବ ହେବା

Kāṭheñ kāṭheñ raliḥ To be still; to keep quiet.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପସ୍ତାଦପଦ ହେବା ବା ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To express unwillingness to do a work; to hesitate; to waver.

କାଡ଼—ଦେ. ବି.—କାଡ଼ି (ଦେଖ)

Kārd Kārd (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଠିନ—Hard.

କାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kārd Kārd (See)

କାଡ଼ାଶ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଅମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଡ଼ାଶ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଅ. + ଅମିନ୍)—

Kādashtrāl amin କାଡ଼ାଶ୍ଟ୍ରାଲ୍ ସର୍ବେ କରବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅମିନ୍—A cadastral surveyor.

କାଡ଼ାଶ୍ଟ୍ରାଲ୍ ସର୍ବେ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କମ୍ପାସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ କର-

Kādashtrāl sarve ଯିବା ଭୂମିମାପ—Cadastral survey.

କାଡ଼େ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର; ମେଦିନୀପୁର)—୧ । କୁଆଡ଼େ କେଉଁ

Kārde ଅଡ଼େ—1. Where.

୨ । କେଉଁ ଅଡ଼େ—2. Where to.

୩ । କେଉଁ ଦିଗକୁ—3. To which direction.

କାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଶାରୀରିକ କ୍ଷମତା, ବଳ; ଶକ୍ତି, ପରାକ୍ରମ; ସାମର୍ଥ୍ୟ—

Kārdha 1. Physical strength; bodily power; prowess.

୨ । ପରାକ୍ରମ—2. Labour; exertion.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଶୁଖିଲା, ନୀରସ—

1. Dry; sapless (Wilkins).

୨ । କଢ଼ା ହୋଇଥିବା—2. Taken out.

କାଡ଼ି ଅଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ଭୂମିରୁ ଉତ୍ତୁକ ବା କଢ଼ା ହୋଇଥିବା

Kārdha adā ଅଡ଼ାରୁ ପୃଥକ୍‌କୃତ ପୁରୁଣା ଅଡ଼ା ଖଣ୍ଡମାନ—

1. The pieces of old ginger separated from the roots of newly shooting plants.

୨ । ବିଦନ ପାଇଁ ବଣ୍ଟ ହୋଇ ରଖାଯିବା ଅଡ଼ା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ଅଡ଼ାକୁ ଉଦ୍‌ଧି ବା ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ କାଢ଼ି ରଖାଯାଏ—

2. Ginger taken out for use or sale after keeping pieces for seeds.

[ଦ—ସୋଡା ହୋଇଥିବା ଅକାଣ୍ଡରୁ ତେର ଓ ଗଜା ବାହାର ଭୂମିରେ ଶୁଖି ଗଲେ ତେର ଲାଗି ଗଲେ ତା ମୂଳରେ

ଥିବା ପୁରୁଣା ଅଡ଼ାକୁ କାଢ଼ି କାଢ଼ି ଆଣନ୍ତି । ସେହି ଅଡ଼ାକୁ କାଢ଼ି ଅଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ ।]

କାଡ଼ ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—ବଳାଧାନ ହେବା—

Kārdha uthibā Gathering of strength

କାଡ଼ଣ—ଦେ. ବି.—୧ । କାଢ଼ିବା ବା ପଦାକୁ ବାହାର କରିବା—

Kārdhana 1. Act of drawing out.

୨ । ବଳହୀନ ବା ଜୋରରେ ଟାଣିବା—

2. Act of drawing or attracting.

କାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟର ଶକ୍ତି ଲୋପ କରିବା—

Kārdha bhāngibā To disarm; to reduce or shatter another's strength.

କାଡ଼ ମରିବା—ଦେ. ବି.—ଶକ୍ତି ଲୋପ ହେବା—

Kārdha maribā Disappearance of power; diminution of strength

କାଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କି—କାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)

Kārdha māribā Kārdha bhāngibā (See)

କାଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ସର୍ବି ରୋଗରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଆଦିର

Kārdhā ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. A medicinal powder of dry ginger, black pepper etc. used as an antidote against cold.

୨ । ପାନବିଶେଷ—

2. A medicinal decoction.

କାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—

Kārdhi ଉଠାଣି ବାଟେ ବଳପୂର୍ବକ ଛିଙ୍କି ଆଣିବା କାଠ ବୋର୍ଡ—
କାଢ଼ି A load of fuel drawn up along an incline.

ଦେ. ବି.—୧ । ସରୁଆ କାଠି—

1. Slender twig or rod.

(ଯଥା—ଅତର କାଢ଼ି ।)

୨ । ଛତା କାଠି—

2. Iron ribs of an umbrella.

କାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ତାମିଲ—କଡ଼ନ୍; କଡ଼ମ୍=ରଣ)—

Kārdhiଆ ୧ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଟଙ୍କା ନ ସୁଦ୍ଧି ଉକ୍ତ ଟଙ୍କାରେ ଦାଣ୍ଡ ଭାଉ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଧାନ ବା ଶସ୍ୟାଦି ଦେବା କରାଯିବାର ମହାଜନପାଠରୁ ରାଶି କରିବା ଧନ—

1. Cash taken from a creditor on a contract to deliver paddy or corn in future at a cheap rate in lieu of the capital and interest.

୨ । ରାଶି—2. Loan.

କାଡ଼ିଆ ମାଲରେ ବହୁତ ଦୋଷ, କଳହର ବଡ଼ି ଦୂତେ ସବୁ ।

ଗୋପାଳାଧର ଉଦ୍‌ଧି ଉତ୍ତଳ ସାହୁରୀ ।

୧	ଲ	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଇ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତଳ ବନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ଷା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଉଅ	ଞ	ନ

୩ । ଦୋକାନୀଠାରୁ ନିଆଯିବା କାଳ ସତ୍ତ୍ୱା—

3. Credit or loan of commodities taken from a grocer.

୪ । ପ୍ରଥମେ ଶୁଦ୍ଧରେ ଟଙ୍କା କରଜ ଦେବା ପ୍ରଣାଳୀ—

4. The system of advancing money on the system stated in 1.

[ଦ୍ର—ଜମିରୁ ଫସଲ ଚାଷମାନଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟୟ ସକାଶେ ସେମାନେ ମହାଜନଠାରୁ ଟଙ୍କା ଚାଷ କରି କରାବ କରନ୍ତି, ଯେ, ଫସଲ ହସ୍ତଗତ ହେଲାପରେ ଚାଷ ଟଙ୍କା ଓ ତହିଁର ସୁଧ ଯାହା ହୋଇଥିବ ତାହା ମହାଜନକୁ ନଗଦ ନ ସ୍ୱତ୍ୱେ ସେ ସମୟର ଦାଣ୍ଡ ଭାବେ ଅପେକ୍ଷା ସମ୍ପାଦନରେ ମହାଜନକୁ ଧାନ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଦେବେ । ଏହି ଚୁକ୍ତିରେ ଚାଷମାନେ ଚାଷ କରିବା ଶୁଭକୁ ‘କାଢ଼ିଆ’ ବୋଲିଯାଏ । ଏ ଶୁଭରେ ମହାଜନର ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲାଭ ହୁଏ, ଟଙ୍କା ଉପରେ ସୁଧ ପାଏ ଓ ଦାଣ୍ଡ ଭାବେ ଅପେକ୍ଷା ସମ୍ପାଦନରେ ଶସ୍ୟାଦି ପାଏ । ଚାଷୀ ସୁଧକୁ ସୁଧ ଦିଏ ଓ ତା ଉପରେ ଦାଣ୍ଡ ଭାବେ ଅପେକ୍ଷା ସମ୍ପାଦନରେ ମହାଜନକୁ ଶସ୍ୟାଦି ଦିଏ ।]

ଦେ ବିଶ୍ୱା— ୧ । ଉଠାଣ କରାଯିବା, କାଳ ଅଣିବା; ଧାର କରାଯିବା (ସତ୍ତ୍ୱା)—

1. (commodities) Borrowed, taken in advance of the payment.

୨ । କାଢ଼ିଆ; ବଳୁଆ; ପରାକାନ୍ତ—

2. Powerful, strong.

କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି. (ଫ. କର୍ଷ ଧାତୁ; ପ୍ରା. କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ ଧାତୁ)—

Kardhibā ୧ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଆଣିବା, ପଦାକୁ କାଟି; କାଢ଼ିବା ବାହାର କରିବା—

କାଢ଼ିବା 1. To bring out; to take out; to draw out.

ଗୋଷ୍ଠୀ ବାହାରେ ଚାହିଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଘରେ—
ସାଲୀ. ମହାଭାରତ. ଶ୍ଳୋ. ୧

୨ । (ଲୋଭ) ବୁଝାଇବା—

2. To shed (tears).

୩ । (ଅଙ୍ଗରେ ପଶିଥିବା କଣ୍ଟା) ବାହାର କରିବା—

3. To extract; to draw out (a thorn).

୪ । (ପାଣି) ଉପରକୁ ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—

4. To lift up; to bring up.

୫ । ଛିଣ୍ଡି ନେବା; ବଳପୂର୍ବକ ଟାଣି ନେବା—

5. To snatch away; to deprive forcibly.

୬ । ମୁଖରେ ଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ପାଟରୁ ବାହାର କରିବା; ବମନ କରିବା—6. To vomit forth; to eject from the mouth.

(ଯଥା—ସେ ପାଟରୁ ଚାଟିଏ ନାଲି କାଢ଼ିଲେ ।)

୭ । ଚାକରରୁ ଅନ୍ତର କରିବା—7. To dismiss, remove or discharge from service.

୮ । (ଲୁଗା, ଓଢଣା) ଦେହରୁ ଅପସାରିତ କରିବା—

8. To put off from the body.

୯ । ଗାଳଦେବା; ଗାଳମନ୍ତ କରିବା—

9. To abuse; to call names.

୧୦ । (ମୂର୍ଦ୍ଦାର) ଉଠାଇବା; ଅପସାରିତ କରିବା—

10. To bring out (a carcass) from a place.

୧୧ । (ଫୁଲ ଫଳ ଆଦି) ଫୁଟାଇବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା; ଜନ୍ମ କରିବା—11. To bring forth.

(ଧାନଗଛ) ହାତେ ଲଗ୍ନରେ କାଟିବ ଶିଶୁ
ଦେଖି ମରୁଥିବ ସାଲପଡ଼ଣା—କୃଷିବିଜ୍ଞାନ ।

୧୨ । ଚାହିଁଦେବା—12. To drive away.

(ଯଥା—ସେ ଶୁଣି ଘରୁ କାଢ଼ିଦେଲା ।)

୧୩ । ଫଳ ପୁଷ୍ପାଦିରୁ ରସ ବାହାର କରିବା—

13. To extract juice from fruits etc.

୧୪ । ଅଳଙ୍କାରାଦି ଦେହରୁ ଓଢ଼ାଇବା—

14. To put off ornaments.

ରୂପର କାଢ଼ିବ ଏ ଅବରେ—ବିବିଧ. କବିତା ।

୧୫ । (ଦୁଃଖ) ଦୂର କରିବା—

15. To remove (sorrow).

ଏ ସୁନ୍ନ ମରାଜ ଆସେ ବୁଝା ବୁଝା,

ବେ ଅନ୍ଧ ଆସି ହୁଏ ବେକ ଶୋକ କାତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

୧୬ । (ମଇଲା ବା ଅଳିଆ) ପରିଷ୍କାର କରିବା—

16. To clean out (refuse) from any place.

୧୭ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା

17. To express before many people.

(ଯଥା—ସଭାରେ ସେ ଗୋଷ୍ଠୀ ପାଞ୍ଚ କାଢ଼ିଲା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ରଣ କରିବା—To borrow.

କାଢ଼ି (ଉତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କାଢ଼ି ଉତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kardhu (etc)

Kardha etc. (See)

କାଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ୍ୱା. (ଫ. କାରୁ=ଶିଳ୍ପ)—୧ । ପରଶମୀ—

Kardhua

1. Laborious.

୨ । କର୍ମକୁଶଳ—2. Pert; skilful.

୩ । ବଳୁଆ; ଶକ୍ତିଶାଳୀ; ପରାକାନ୍ତ—

3. Strong; powerful, mighty.

୪ । ଜବରଦସ୍ତ—4. Forcible; using force.

୫ । ସେ କାଢ଼ି (କାଢ଼ିବା ଦେଖ)

5. One who snatches away or brings out or cleanses (See under **Kardhibā** for different meanings).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦିତ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରେ ବଦଳିବ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥା' ଖୋଜିବେ, 'ଦଧି' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଧି' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକା' ଦେଖିବେ ।

କାନ୍ଧୁଅଗିରି—ଦେ. ବି—ବଳୁଆପଣ, ବଳପ୍ରଭୁ; ଶକ୍ତିମୟ—

Kārdhuāgiri Strength, powerfulness

କାନ୍ଧୁଅପାନ—ଦେ. ବି—କାନ୍ଧୁଅଗିରି (ଦେଖ)

Kārdhuāpana Kārdhuāgiri (See)

କାନ୍ଧୁଅପାନୀ—ଦେ. ବି—କାନ୍ଧୁଅଗିରି (ଦେଖ)

Kārdhuāpanī Kārdhuāgiri (See)

କାନ୍ଧୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. କର୍ଷଣୀ)—ଗୋଟାଏ

Kārdhuni ମୁଣ୍ଡର ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଦଉଡ଼ିକୁ ଯୁଥକରେ ବାନ୍ଧି ବଳଦଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭୂଇଁରେ ଘୋଷାର ଘୋଷାର ନେବା ଲମ୍ବା ଓ ମୋଟ କାଠ—A long log of wood pulled by bullocks by tying it one end.

କାନ୍ଧେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାନ୍ଧୁଣି (ଦେଖ)—

Kārdhen Kārdhuni (See)

କାଣ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାଣି ଧାତୁ=ଅଣି ବୁଜିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāṇa ୧ । ଦେହଶୂନ୍ୟ, କଣା—1. One-eyed.

କାମା ୨ । କୁଆ—2. Crow.

କାନା ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. କଣ୍ଡି)—କାନ—Ear

କାଣା, } ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
କାଣି } A kind of fish.

କାଣମୂଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ.-କଟକମୁଳ, କାନମୁଣ୍ଡା (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

Kāṇamūla The root of the ear.

କାଣା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kāṇa Feminine of Kāṇa.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଶ—କଣା (ଦେଖ)

Kāṇa (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସଂକ୍ରାନ୍ତ (ସଂ. କମ୍ ଶବ୍ଦ)—

କଥଣ; କସ—What.

କାଣାଦ—ସଂ. ବି (କାଣାଦ+ଅ)—କାଣାଦ ଋଷିବିତ ବୈଶେଷିକ—

Kāṇāda ଦର୍ଶନ—The Bāṇishika philosophy stated by the sage Kāṇāda.

କାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଣିଷ୍ଠ)—୧ । (ଭୂମି ମାପରେ) ଏକ ବିଶାଳ

Kāṇi ଭୂମିମାପ—1. One fourth of a Biśwa; a superficial land measure; 1/4th of a measuring pole.

୨ । ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ; ସୁକ୍ଷ୍ମ—

2. A little quantity.

୩ । ବିଶା ବା ଛଟାକିର ୧/୪ (ମାପ ବା ଓଜନ)—

3. One fourth of a biśwa or chhatāṅki.

୪ । ବିଶା ବା ଛଟାକିର ୧/୪ ଓଜନର ବସ୍ତୁ—

4. Standard weight for weighing 1/4 of a chhatāṅki.

୫ । ହାତ କହଣୀଠାରୁ କାଣି ଆଙ୍ଗୁଳର ଅଳ୍ପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ—5. A lineal measure from the

tip of the elbow to the end of the little finger.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାତଗାତ୍ର ଖେଳ (ଦେଖ)—

Sātagātri khela (See)

ଦେ. ବିଶ—୧ । କନିଷ୍ଠ—1. Younger.

୨ । ସୁଦ୍ଧାବୟବ—2. Small

(ଯଥା—କାଣିଆଙ୍ଗୁଳି ।)

କାଣିଆଙ୍ଗୁଳି—ଦେ. ବି—କାଣିକୁରୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)—

Kāṇiāṅguli Kāṇikurunda (See)

ଦେ. ବିଶ—କାଣିକୁରୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)—

Kāṇikurunda (See)

କାଣିଆକଛା—ଦେ. ବି—କାଣିକଛା (ଦେଖ)—

Kāṇiākachha Kāṇikachha (See)

କାଣିଆଙ୍ଗୁଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. କନିଷ୍ଠ ଓ ଅଙ୍ଗୁଳି)—ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ର

Kāṇiāṅguli ସ୍ୱଳ୍ପ ସାନ ଆଙ୍ଗୁଳି, କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି—

କଢେଇଆଙ୍ଗୁଳି The little finger of the hand

କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି or foot.

ଚାନ୍ଦାଣ ପାଦ କାଣିଆଙ୍ଗୁଳିଗୋଟିଏ ବାନ୍ଧି,

୩. ଯୋଜନ ପଦକ୍ଷେପ ଗଲେ ହୁଏ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଧ୍ୟା ୧ ।

କାଣିକଛା—ଦେ. ବି.—ଚତୁର୍ମୁଖରେ ବାଡ଼ି ଆଦିରେ ମାଡ଼ିବା ଲତା—

Kāṇikachha ବିଶେଷ—A wild creeper.

[୨—ଏହାର ଫୁଲ ଆଙ୍ଗୁଳି ପରି । ଫୁଲର ଉତ୍ତର କଳା ।

ଏହାର ଫଳକୁ ଗଞ୍ଜାମର ଗରବ ଲୋକେ ତରକାର କରନ୍ତି ।]

କାଣିକଛା—ଦେ. ବି.—୧ । ଅଳ୍ପ ଶ୍ରେଣୀ କରୁଥିବା—

Kāṇikachha 1 A tiny cowrie.

କାନାକଡ଼ି ୨ । ଛଦ୍ରଯୁକ୍ତ ବା ଭଗ୍ନ କରୁଥିବା—

କାନୀକୌଡ଼ି 2. A worthless shellmoney.

କାଣିକଛା ପିତା ତାଳ, ସ୍ୱାକୁ ଦେହସ୍ଥ ବସିବାଳ—ଉପ ୧ ।

କାଣିକଛା—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏକପକ୍ଷର କର ପିନ୍ଧି—

Kāṇikachha ଥିବା ଲୁଗାର ଯେଉଁ କାନିକୁ ପଛଆଡ଼େ ଖୋସି

ଲୁଗା ପିନ୍ଧନ୍ତି—The end of the cloth tucked

down and taken up towards the back-

side by females.

କାଣିକୁରୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଅଶ୍ରୁକୋଷଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଓ

Kāṇikurunda ଅନ୍ୟଟି ବଡ଼ ହେବା ଅବସ୍ଥା—A disease

consisting of one of the testicles becoming

larger than the other; Hydrocele.

କାଣିକୁରୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ.—କାଣିକୁରୁଣ୍ଡା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—

Kāṇikurunda One suffering from Hydrocele of

one of the testicles.

କାଣିଶୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଣା)—ସୁଦ୍ଧାବୟବ; ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ—

Kāṇichha A small particle.

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଝେ	ଅକାରାଦିବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇ	ଉ	ଋ

କାଣିଚିଆ—ଦେ. ବିଶ —୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର, ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
Kānichā 1 Very small, very slight.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାବିଶିଷ୍ଟ—

2 Consisting of very small particles

କାଣିକାର—ଦେ. ବି.—କ୍ଷେତ୍ର କୋଡ଼ ବା ଲମ୍ବା ଗଡ଼ିଆ—
Kāṇijora A small long tank.

କାଣିଥୋଡ଼ା ହେବା (ଧାନ)—ଦେ. ବି.—ଧାନ ଗଛ ଉତ୍ତରେ ଧାନକଣ୍ଡା
Kāṇithōṛḍa hebā ଜନ୍ମିବା—(paddy plants) To
begin to germinate in the stem.

କାଣିନଇ—ଦେ. ବି.—କ୍ଷେତ୍ର ନଇ—
Kāṇinai Rivulet.

କାଣିନଖା—ଦେ. ବି.—କଣନଖା (ଦେଖ)
Kāṇinakhā Kāṇinakhā (See)

କାଣିନଳ—ଦେ. ବି.—ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ବାହାର କରିବାର ନିୟମ—
Kāṇināla ନିୟମ—A rule of extracting the area
କାଣିକାଳି of fields by taking the length and
breadth measure in Biswās and
Kāṇis.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପଦକାକ=୪ ଇଞ୍ଚ ଓ ବିଶାଳ=୪ କାଣି ହୁଏ ।
ଓଡ଼ିଶାରେ ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ବାହାର କରିବାରେ
ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ—

ପଶକୁ ପଶ ପାଞ୍ଚ କଡ଼ା ମାଗଣ, ପଶ ଗଣ୍ଡା ଅଷ୍ଟ ଦାଡ଼ି.

ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଅଷ୍ଟ ବିଦାଡ଼ ହୁଅଇ, ପଶ କଡ଼ା ବେନି ଦାଡ଼ି ।

ଏହିରୂପେ ଗଣ୍ଡା କଡ଼ାକୁ ଗୁଣିଲେ, ହୁଅଇ ବିଦାଡ଼ ବେନି,

କଡ଼ାକୁ କଡ଼ାରେ ଗୁଣିଲେ କାଣିବ ବିଦାଡ଼ର ଅର୍ଦ୍ଧ ଘେନି ।

ବିଂଶ ବିଦାଡ଼ରେ ଦାଡ଼ିକ ହୁଅଇ କଡ଼ାକ ବିଦାଡ଼ ଦାଡ଼ି

ନଳ ହୁଏ ବିକ ଦଶକ ଗୁଣାଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଡ଼ା ।

କାହାଣ ସଙ୍ଗେ ଯାହାକୁ ଗୁଣିବ ମୂଳ ତାର ସେହି ହୁଏ,

ଓଡ଼ି କରଣଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନ ଅର୍ଥେ ଲଳାବତୀସୁକ୍ତ କବେ ।]

କାଣିନାଳ—ଦେ. ବି.—୧ । ଜଳ ବହିଯିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର ନାଳ—
Kāṇināla 1. Small channel for irrigation.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାଖାନାଳ—

2. A small branch channel or brook.

କାଣି ନେଉଟିଆ—ଗ୍ରା. ବି.—କାଣି ଲେଉଟିଆ (ଦେଖ)
Kāṇi neutiā Kāṇi leutiā (See)

କାଣି ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି.—କ୍ଷେତ୍ର ବନ୍ଧ—
Kāṇi bandha A small bank.

କାଣି ଲେଉଟିଆ—ଦେ. ବି.—କାଣି ନେଉଟିଆ ୨ (ଦେଖ)
Kāṇi leutiā Kāṇi neutiā 2 (See)

କାଣି ଲାଞ୍ଜ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଦୁଇ ପାଖରେ ମୁନ ଥିବା
Kāṇi lyāhi ଲାଞ୍ଜ—A small goldsmith's anvil
pointed at both ends.

କାଣି—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. କାଣୀ)—ଏକଚକ୍ଷୁ ନ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Kāṇi One eyed (woman).

କାଣି ଦାନ୍ତର କାଣି, ହସିଲା କାନ୍ଦିଲା କିଛି ନ ଜାଣି । ଭବ ।

କାଣି

କାଣେଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଡିଟ)—୧ । କଣ୍ଡିଟ ଦେଶ—
Kāṇedā 1. The Karnatic country.

୨ । ଗୁଣିଣୀବିଶେଷ—2. A musical tune.

କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଡ)—କାଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Kāṇḍ Kāṇḍi (See) ।

କାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସ. କଣ୍ଡ)—୧ । ଭଣ୍ଡ ତଳରେ ବସିଥିବା
Kāṇḍi ତୈଳାଦର ମଳ—1. The dregs of oil which
କାହିଁ settle down a can; the lees, sediment;
ଝିଝେଇ, କୀଟ dross.

୨ । ବଳ, ପରାକ୍ରମ, କାଣ୍ଡ—2. Power.

୩ । ମନର କଣ୍ଡ—3. Itching of the mind.

(ଯଥା—ତାର କାଣ୍ଡି ମରାଗଲଣି=ମନକଣ୍ଡି ଥିବା ହୋଇ-
ଗଲଣି ।)

କାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ରେଶମ ବା ପାଟର ମୋଟ ବା ଅସାର
Kāṇḍiā ଅଂଶରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମଠା—(ଏହା କାଣ୍ଡି ପର
ମଇଳା ଦିଶୁଥିବାରୁ)—1. Worstedsilk; cloth
made of coarse silk.

୨ । ବଣିଆମାନେ ଆଉଟା ସୁନା ଓ ରୂପାକୁ ଯେଉଁ ଲମ୍ବା,
ଖାଲୁଆ ଗୁଣ୍ଡରେ ତାଳନ୍ତି—2. A long and deep
mould for preparing ingots of metal.

୩ । ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ବୁଣାଯାଇଥିବା ସଜ୍ଜିତ ବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
3. A kind of net-cloth used in catching
fish.

କେଟିଲୋ ଦେ. ବିଶ—୧ । (ତେଲ) କାଣ୍ଡି ଥିବା; ମଇଳା—
1. Full of impurities (oil); drossy.

୨ । ମଇଳାବର୍ଣ୍ଣର, ଧୂସ୍ର—2 Of pale white colour,
rown coloured.

କାଣ୍ଡିଆ ବଗ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠ+ବକ) (କାଣ୍ଡି ପର ମଇଳା
Kāṇḍiā baga ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଧୂସ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବକପକ୍ଷୀ—
ବଗ୍‌ଲା The brown egret; a kind of bittern.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବୋବାଇବା ବେଳେ ଖାଲକୁ ଭୂଇଁରେ ପିଟି
ପୋତିଲା ଭଳି ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।]

କାଣ୍ଡିବଗ—ଦେ. ବି.—କାଣ୍ଡିଆ ବଗ (ଦେଖ)
Kāṇḍibaga Kāṇḍiā baga (See) °

କାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—କାଣ୍ଡି ୨, ୩ (ଦେଖ)
Kāṇḍi Kāṇḍi 2, 3 (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରୀ ୧ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ

କାଣ୍ଡ ମରବୀ—ଦେ. ବି—୧ । କଣ୍ଡୁନାଶ ହେବା—

Kāṇṭu maribā 1. The satisfaction of itching sensation.

୨ । ବଳନାଶ ହେବା—2. Being reduced to impotence.

କାଣ୍ଡ ମରବୀ—ଦେ. କ୍ରି—ବେଶି ପରଶ୍ରମ କରାଇ ବଳ କ୍ଷୟ କରବା—

Kāṇṭu māribā To reduce a person to impotence by over-work.

କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କାଣ୍ଡ; ଶର—

Kāṇḍ 1. Arrow.

ଉଦାହରଣ ମାତ୍ରରେ କାଣ୍ଡ, ଘରୁଆ ମାତ୍ରରେ ମାତ୍ରରେ ଶର । ଗଣ ।

୨ । ଶୃଙ୍ଗ—2. A unit of lineal measure; a span.

କାଣ୍ଡ—୩. ବି. (କନ୍ଧ ଧାତୁ = ଘାସି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଡ)—

Kāṇḍa ୧ । ବୃନ୍ତ; ଡେମ୍ଫ, ନାଡ଼—1. Stalk, stem.

୨ । ଗଛର ଗଣ୍ଡି; ସ୍ତମ୍ଭ—2. Trunk of a tree.

୩ । ଗୁଚ୍ଛ—3. Bunch.

୪ । ସ୍ତମ୍ଭ—4. Pillar.

[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଶିଳ୍ପ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ତମ୍ଭ ବା କାଣ୍ଡର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର—୧ । ବ୍ରହ୍ମକାଣ୍ଡ = ସମତରୁରସ୍ତ, ୨ । ଶିବକାଣ୍ଡ = ପଞ୍ଚକୋଣବିଶିଷ୍ଟ, ୩ । ସ୍ୱଳ୍ପକାଣ୍ଡ = ଷଷ୍ଠକୋଣବିଶିଷ୍ଟ, ୪ । ଶୃଙ୍ଗକାଣ୍ଡ = ଅଷ୍ଟକୋଣବିଶିଷ୍ଟ, ୫ । ବୃନ୍ତକାଣ୍ଡ = ସୋଡ଼ଶକୋଣବିଶିଷ୍ଟ । ପୁରୀର ଅରୁଣସ୍ତମ୍ଭ ଶେଷୋକ୍ତି ପ୍ରକାର ଅଟେ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ—ପୃ ୪୧୩ ।]

* । ଗୋଷ୍ଠୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀୟ ସମୟ ବା ସ୍ଥାନ ବା ଅଂଶ ବା ବିଷୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଚିତ ୭ ଖଣ୍ଡରେ ରଚିତ ରାମାୟଣର ଗ୍ରନ୍ଥାଂଶ; ପ୍ରସଙ୍ଗ—5. One of the seven volumes of the Rāmāyaṇa.

[ଦ୍ର—ରାମାୟଣର ସାତ କାଣ୍ଡ, ଯଥା—ଅଦିକାଣ୍ଡ, ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ, ଅରଣ୍ୟକାଣ୍ଡ, ସୁନ୍ଦରକାଣ୍ଡ, କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ, ଲଙ୍କାକାଣ୍ଡ, ଉତ୍ତରକାଣ୍ଡ]

୬ । ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଧ୍ୟାୟ; ପରଚ୍ଛେଦ; ପ୍ରକରଣ—

6. Canto; section; chapter of a book.

୭ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—7. Solitary place.

୮ । ବାଣ; ଶର—8. Arrow.

ବୁଦ୍ଧମ ବୋଧେ କାଣ୍ଡ, କେତେ ନରପତି ରୁଣ୍ଡ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ।

୯ । ଦଣ୍ଡ—9. Stick.

୧୦ । ଅବସର—10. Leisure; occasion.

୧୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ—11. Proposal.

୧୨ । ଗଦା; ଗଣି—12. Heap.

୧୩ । ସମୂହ; ବହୁ—13. Collection; multitude.

୧୪ । ଜଳ—14. Water.

୧୫ । ବ୍ୟାପାର; ଘଟଣା—

15. Event; occurrence; state of affairs.

୧୬ । ବେଦର ୩ ବିଭାଗ—

16. Three section of the Vedas.

[ଦ୍ର—ବେଦର ତିନି କାଣ୍ଡ—କର୍ମକାଣ୍ଡ, ଉପାସନାକାଣ୍ଡ ଓ ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ ।]

୧୭ । ହାତ ବା ଗୋଡ଼ର ନଳ ହାତ—

17. The bone of the leg and hand.

୧୮ । ଧନୁର ମଝିର ମୋଟା ଅଂଶ—(ହି. ଶଦ୍ଧାଗର)—

18. The thicker middle part of a bow.

୧୯ । ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା (ହି. ଶଦ୍ଧାଗର)—

19. False praise; flattery.

୨୦. ବିଶ.—୧ । ନିର୍ଜନ—1 Solitary.

୨ । ମାତ୍ର—2. Mean; low.

ଦେ. ବି.—୧ । ପୁରୁଷତନ୍ତ୍ର, ଲିଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—

1. Pems.

୨ । ବ୍ୟବହାର; ଆଚରଣ—2. Conduct.

୩ । ଧନୁ—3. Bow.

୪ । (ପାନବରଜା) ପାନ ବରଜରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାନଲତାକୁ ସିଧାଭାବରେ ଲଟାଇବାପାଇଁ ପୋତା ଯାଇଥିବା ପାଣ୍ଡୁ ବା ଲଞ୍ଜାଡ଼ି—

4. Twigs or reed driven into the ground for training a betel creeper.

* । କଣ କାଣ୍ଡ; ଚୂଳ ଘରର କୋଣରେ ଥିବା ବଡ଼ ଚୁଆ—

5. The corner plate of a thatch.

କାଣ୍ଡ କରବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବିଷମ ଘଟଣା ଘଟାଇବା; ଶୁରୁତର Kāṇḍa karibā ଘଟଣା ଘଟାଇବା—To bring about a queer state of affairs; to cause a serious thing to happen.

କାଣ୍ଡକାଣ୍ଡକ—୩. ବି —(କାଣ୍ଡ + କାଣ୍ଡ + କ)—୧ । ଦିଲରେ ବା Kāṇḍakāṇḍaka ଜଳାଶୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ତୁଣ—An aquatic reed growing in paddy fields and bogs; used for being woven into mats.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମସିଣା ଓ ମୁକୁର ବୁଣା ହୁଏ, ଏହାର କାଣ୍ଡ, ତ୍ରିକୋଣ; କାଣ୍ଡର ଅଗରେ ଗୋଲ ଗୋଲ ଫୁଲ ଧରେ ।]

୨ । କାଶତୁଣ—2. The kāsā reed.

କାଣ୍ଡକାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି.—କାଣ୍ଡକାଣ୍ଡକ (ଦେଖ)

Kāṇḍakāṇḍiā

Kāṇḍakāṇḍaka (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୩୮ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମନାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଘୋଳିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମନାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଘୋଳିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଘୋଳିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବଦ' ଦେଖିବେ ।

କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅବବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ବିବାହକ୍ରିୟା ଅନନ୍ତର କରିବା ପ୍ରଥା—
2. The symbolical marriage of a maiden-bride or a bachelor bride-groom with an arrow, before being married to a widower or a widow respectively.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅରଜନ୍ନା କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ପଟେ କାଣ୍ଡକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଜାତିର ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା ସଙ୍ଗେ ବିଧିଯିବା ନାମମାତ୍ର ବିବାହ—A nominal marriage of an unmatured Śūdra girl to an old man by installing an arrow as a witness

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତରେ ଶୂଦ୍ର ବା ଚଣ୍ଡାଳମାନଙ୍କ ସମାଜରେ କନ୍ୟା ରତ୍ନମଣ୍ଡଳ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାପାଇଁ ବରପାତ୍ର ଘଟିନା ନ ହେଲେ ପିଲାକନ୍ୟାକୁ ଜାତିର ଜଣେ ଅତି ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ନାମମାତ୍ର ବିବାହ କରାଇ ବିଧିପାତ୍ର ଓ ବିବାହ ବେଦରେ ପଟେ କାଣ୍ଡକୁ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ । ଏହି ବିବାହକୁ କାଣ୍ଡବିଧି କହନ୍ତି । ପରେ ବରପାତ୍ର ମିଳିଲେ କନ୍ୟା ରତ୍ନମଣ୍ଡଳ ଦେବା ପରେ ଉକ୍ତ ବର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରକୃତ ବିବାହ ନିଶ୍ଚୟ ହୁଏ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରଥା ପ୍ରତି-ବେଶୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଚଳୁଥିବା ବାଳକାବିବାହକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାର ପ୍ରୟାସ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଯୁବତୀବିବାହ ପୌରୁଣିକ ଯୁଗରୁ ଚଳି ଆସୁଥିବାର ଜନଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି ଓ ଅଧିକାଂଶ ଶୂଦ୍ର ସମାଜରେ ଯୁବତୀବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ ।]

କାଣ୍ଡଭଗ୍ନ—ସ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ) ଆଘାତଦ୍ୱାରା ହାତ ବା ଗୋଡ଼ର ନଳି—
Kāṇḍabhagna ହାତ ଭାଙ୍ଗିଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Fracture of the bone of the arm or leg.

[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ଅସ୍ଥିଭଗ୍ନ ୧୨ ପ୍ରକାରର ଯଥା—
କର୍କଟ, ଅଶ୍ୱକର୍ଣ୍ଣ, ବିଦୁର୍ଣ୍ଣ, ଅସ୍ଥିକ୍ଷିକା, ପିଚିତ, କାଣ୍ଡଭଗ୍ନ, ଅଭିପତ୍ତ, ମହାଗତ, ଶ୍ମଶ୍ମତ, ବନ୍ଧ, ଛନ୍ଦ ଓ ଦ୍ୱିଧାକର ।]

କାଣ୍ଡଭରଣ—ସ. ବି—ଶରମୁଣା—

Kāṇḍabhārati Quiver.

ଯୁଦ୍ଧରେ ବୋଉଲେ ହେ ନବୁଲ ଯଥା

କାଣ୍ଡ ଭରଣରେ କଳ ଓ ଅଶ୍ୱବିଧ—କୃଷ୍ଣବିହ୍ୱ, ମହାବରଦ ବନ୍ଧ ।

କାଣ୍ଡ ଭିକ୍ଷିବା—ଦେ. ବି.—କାଣ୍ଡ କରିବା (ଦେଖ)

Kāṇḍa bhikṣibā Kāṇḍa karibā (See)

କାଣ୍ଡରାଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କାଣ୍ଡନଳ (ଦେଖ)

Kāṇḍarāja Kāṇḍanala (See)

କାଣ୍ଡର୍ଷି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ.; କାଣ୍ଡପ୍ରଣେତା ରଖି) —

Kāṇḍarṣi ବେଦାଂଶ ପ୍ରକାଶକ ବା ବିଶ୍ୱରକ ମୁନି—

A sage who published or commented on a certain part of the Bedas.

[ଦ୍ର—କର୍ମକାଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶକ—ଜୈମିନି; ଭକ୍ତିକାଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶକ—

ଶାନ୍ତିଲୀ, ବ୍ରହ୍ମକାଣ୍ଡର ବିଶ୍ୱରକ—ବେଦବ୍ୟାସ ।]

କାଣ୍ଡଶର-- ଦେ. ବି (ସ. କାଣ୍ଡ + ଶର)—

Kāṇḍasara ୧ । ଶରଜୁଣ, ଜୁଣ, ଏକଜାତୀୟ ତେଜା ଜୁଣ; ଧାନ୍ୟ ମୁଞ୍ଚ ଜୁଣ—1. A kind of tall reed; the
शरकंडा Muñja grass

୨ । ଉଡୁକୁ ଲଙ୍ଗ—2 Erected penis

୩ । ଧନୁ ଏବଂ ଶର—3 Bow and arrow

କାଣ୍ଡାକାଣ୍ଡଜ୍ଞାନ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଣ୍ଡ + ଅକାଣ୍ଡ + ଜ୍ଞାନ)—ଭଲ ମନ

Kāṇḍākāṇḍajñāna ଚିତ୍ତବୃଦ୍ଧି ବିବେଚନା—

କାଣ୍ଡାକାଣ୍ଡଜ୍ଞାନ Discrimination between right and wrong.

କାଣ୍ଡାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣଧାର, ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରୁ ଗ୍ରହଣ)—

Kāṇḍāṇḍ ୧ । ନୌକାର କର୍ଣ୍ଣଧାର, ସେ ତଙ୍ଗାର କେରୁଆଳକୁ କାଷ୍ଠାବୀ

ଧରି ଥାଏ; ନୌକାର ମଙ୍ଗଧର—

पतवारिया 1. Helmsman; steersman.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଦିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Deliverer from troubles or difficulties.

ଭୁବନ ବନା ଆଉ କିଏ ପାପର କାଣ୍ଡାଣ୍ଡ । ମଧୁସୂଦନ ।

କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଣ୍ଡ)—୧ । ଗଣି, ସ୍ତୂପ, ଗଦା—

Kāṇḍi 1. Heap; pile.

କାଣ୍ଡି ୨ । ପଣ୍ୟସ୍ତ୍ରବ୍ୟର ଭଣ୍ଡାର, ଗୋଦାମ, ଗଞ୍ଜ—

ढेर; आटाल 2. Mart; godown; ware-house.

୩ । ବେଦର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରକରଣ—

3. A chapter or section of the Bedas

ତା ବାରେ ହିଁମାନେ ବେଦ କାଣ୍ଡିଏ ରଖି ।

ସାରଳାମହାଶୟର ଥାପ୍ୟ ।

୪ । ଲୁଣର ଗୋଦାମ, ଲୁଣଗୋଲ୍ଲା—4. A warehouse of salt; salt-golah.

୫ । ଲଙ୍କାର ନଗରବିଶେଷ—

5. Name of a city in Ceylon.

୬ । ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଶୁଦ୍ର ଦୋକାନ—

6. A small village-shop.

୭ । ଶୁଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—7. A family-title amongst Śūdras.

୮ । ହାତୀଙ୍କ ତଳପାରେ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ—

8. A kind of disease attacking the soles of elephants.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ହାତୀର ତଳପାରେ କଣା ହୋଇ ଯାଏ, ସେ କଣାରେ ଅଂଶେଇ ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ହାତୀ ଗୁଲି ପାରେ ନାହିଁ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବି. (ସ. କଣ୍ଡ ଧାତୁ = କାଣ୍ଡିବା; ଭୁଲ ହି. କାଣ୍ଡି)—ବିକ୍ଷିମୁଣ୍ଡା ପଥର—The receptacle where grains etc. are put to be husked by a dhiniki.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଈ	ଊ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୱ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

କାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ, ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ନଳଦ୍ଵାରା ଧରିବା ପାଇଁ
Kāṇḍiā ବ୍ୟବହୃତ ଅଠାୟୁକ୍ତ କାଠି—
ଆଟିକାଟି 1 A stick smeared with bird-lime to
ଲାସାକାଢି catch birds with; a bird-twig.

ବ୍ୟାଧି ଯେଉଁଠି ପରେ କାଣ୍ଡିଆ ପକାଇ,

ତୁନ ହୋଇଥାଏ ସେହିପରି ତୁନ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ. ବନ ।

୨ । ଶୁଳକରର ରୁଅମାନଙ୍କୁ ଶୁଖିଲାବଦଳରେ ରଖିବା
ପାଇଁ ଫୋଡ଼ା ଉତ୍ତର ବାଟେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ମୂଳ
ବାଉଁଶର ସରୁ ଓ ଶ୍ଳେଷ ଶସ୍ତ୍ରମାନ—

2. Small bits of bamboo thrust into the eyes
of rafters of a thatched house to
keep the rafters in a row.

ଦେ. ବିଶ (ଫ. କଣ୍ଡିତ)—୧ । ଭୂଷ ଆଦି ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା
(ଶସ୍ୟାଦି)—

1 (grains) Cleansed of husks

ନଳଣିଆ ପାଇଁ ଅଛା କାଣ୍ଡିଆ ସରୁକୃତା ହୁଅନ୍ତା—

ପକାରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗଣ୍ଠ ।

୨ । ଧାନ କୁଟା ହେବା ପରେ ଶେଷଥର କଣ୍ଡା ହେବା ଓ
ଉତ୍ତମରୂପେ କୁଟା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ତମ (କଣ୍ଡା)—

2. (husks) Produced after the final
husking of paddy.

କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ସରୁ କୁଣ୍ଡା—

Kāṇḍiākundā Fine husks of paddy or rice.

ଚାଳକୁଡ଼ା [ଦ୍ର—ଧାନରୁ ଶ୍ଵେତା ବାହାର ଯିବା ପରେ ତାକୁ

କାଣ୍ଡିଆକୁ ହୁଏ । କାଣ୍ଡିଆ ପରେ ତଣ୍ଡୁଳକଣା
ମିଶ୍ରିତ ଯେଉଁ ସରୁ କୁଣ୍ଡା ବାହାରେ ତାକୁ କାଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡା କୁହାଯାଏ,
ସେହି କାଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡାରେ ପିଠା କରାଯାଏ ।]

କାଣ୍ଡିଆଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର) ବିଶ—କୁଚକ୍ରି, ସତ୍ତ୍ଵଯନ୍ତ୍ରକାଳ—

Kāṇḍiāla Conspiring; scheming.

କାଣ୍ଡି କରବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଦା ମାରବା; ଛଇ ମାରବା, ସୁଧା-

Kāṇḍi karibā କାର କର ସଜ୍ଜିତ କରବା—

1. To arrange in heaps.

୨ । ଅକାଣ୍ଡିଆ ଶୁଦ୍ଧ ଆଦିକୁ ସଫା କରବା, କାଣ୍ଡିବା—

2 To cleanse rice, dal etc of its husk;
to husk.

କାଣ୍ଡିକାଣ୍ଡି—ଦେ. କି. ବିଶ—ଏଠାରୁ ସେଠାରୁ କର, ଝିକିଏ ଝିକିଏ;

Kāṇḍikāṇḍi କିଛିକିଛି—A piece here and a piece
there

କାଣ୍ଡିଡେଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । କୌଣସି ଶୁକ୍ଳପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ—

Kāṇḍiḍeṭ 1. A candidate for a post.

କାଣ୍ଡିଡେଟ ୨ । ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶୁଦ୍ଧ—

କେରିଡେଟ 2. A candidate for an examination; an
examinee.

କାଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି. (ଫ. କଣ୍ଡ ଥାଉ)—

Kāṇḍibā ୧ । ପ୍ରହାର କରିବା, କୁଟିକାଣ୍ଡ କରିବା—

1. To cudgel; to beat; to give sound blows.

୨ । ଶୁଦ୍ଧିତ ବା ତାଲିରୁ କୁଣ୍ଡା ଓ ବୋଲ ବାହାର କରିବା
ନିମନ୍ତେ କୁଟିବା—

2. To cleanse rice, dal etc. of its husk by
gentle pestling; to husk

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମାର୍ଜିତ କରିବା, ଉନ୍ନତ କରିବା—

3. To rectify; to improve.

ଜ୍ଞାନ କାଣ୍ଡିବେ ଯାହା ତାକୁ ଅଛ ପଦ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୁପଣଗୀତ ।

୪ । (ମେଘ) ଗୁଡାଏ ବର୍ଷା କରିବା—

4. To rain cats and dogs.

୫ । ପରାଧିକ ଦେବା, ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା—

5. To oppress.

୬ । କାଣ୍ଡିବା ବା ଗଦା କରିବା, ରାଶିକୁତ କରିବା—

6. To amass; to heap up

କାଣ୍ଡି ମାରବା—ଦେ. କି—କାଣ୍ଡି କରିବା (୧) (ଦେଖ)

Kāṇḍi māribā Kāṇḍi karibā (1) (See)

କାଣ୍ଡି—ଫ. ବିଶ. (କାଣ୍ଡ=ଶର+ଅଛି ଅର୍ଥରେ.ଇନ୍, ୧ମ. ୧ବ.)—

Kāṇḍi କାଣ୍ଡ ବା ଶର ପ୍ରୟୋଗରେ ବିଦକ୍ଷଣ—

(କାଣ୍ଡିମା—ଶ୍ଵା)

Expert in archery.

ହର୍ଯ୍ୟାସନ ରକା ଅଶ୍ତ୍ର ବଡ଼ କାଣ୍ଡି

କେଲେ ମୁକ୍ତ ଗଳ୍ପ ଗଣିହାଣ୍ଡି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ. ବନ ।

କାଣ୍ଡି ଦେ. ବି. (କାହାଳିଆ ଶବ୍ଦ; ଫ. କାଣ୍ଡ)—ଲଙ୍ଗର ମଝିଆଁଶ -
The straight middle portion
or of an anchor shank.

କାଣ୍ଡିର—ଫ. ବିଶ. (କାଣ୍ଡ+ଇର)—୧ । ଶରଧାରୀ; ଧାନ୍ତ—

Kāṇḍīra 1. Carrying bows and arrows, armed
with bows and arrows.

୨ । କୁଣ୍ଡିତ, ନିମ୍ନଜାତି—

2. Of mean or low occupation.

ଫ. ବି—ଶରଧାରୀ ସୈନ୍ୟ—Bowman; archer.

କାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି (ଫ. କଣ୍ଡୁ)—୧ । କଣ୍ଡୁ; ଗଲୁ—

Kāṇḍu 1. Itching sensation.

ଚୁଲକାନି ୨ । କାମୁକତା—2. Lasciviousness; lust-

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ; ଲୁଚ fulness.

୩ । ଦୁଷ୍ଟାମି; ଦୁର୍ବୃତ୍ତତା—

3. Wickedness; wantonness.

୪ । ମନକାଣ୍ଡୁ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟଧିକ

ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ—4. Excessive restlessness or
lagerness for doing some work.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘କା’ ନ ଯିଲେ ‘କାହିଁ’ ଖୋଜିବେ; ‘କଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅନ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବନ୍ଧ’ ନ ପାଇଲେ, ‘ଅଲବନ୍ଧ’ ଦେଖିବେ ।

କାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫ. କଣ୍ଡୁ) (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Kāṇḍuā ୧ । ଖେଚେଡ଼ା, ଦୁଷ୍ଟ—। Wicked; wanton.
ଦୁଷ୍ଟ; ହଗଡ଼ା ୨ । କଳଥ; କଳଦପ୍ତପୁ—2. Quarrelsome.
ସୁଲସୁଲ ୩ । ଅତି କାମୁକ, କାମାତୁର; ରକ୍ତରେ ଅତ୍ୟୁପ—
(କାଣ୍ଡେଇ; କାଣ୍ଡୋଇ - ଶ୍ରେ) 3. Lustful; libidinous;
rakish, lascivious.

୪ । ନିମ୍ନଜାତି—। Of low occupation.

୫ । କାଣ୍ଡଜାତୀ, ବାଣ୍ଡୁଆ—5. Living on archery
or hunting.

୬ । ଅନୁକର୍ତ୍ତ—6. Armed with bow and arrow.

କାଣ୍ଡୁ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଡୁ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Kāṇḍu uṭhibā Kāṇḍu uṭhibā (See)

କାଣ୍ଡୁ ମରିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଡୁ ମରିବା (ଦେଖ)
Kāṇḍu maribā Kāṇḍu maribā (See)

କାଣ୍ଡୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଡୁ ମାରିବା (ଦେଖ)
Kāṇḍu māribā Kāṇḍu māribā (See)

କାଣ୍ଡୁ—ସ. ବି. (କଣ୍ଡ + ଅପଭ୍ରାନ୍ତ. ଅ)—୧ । କଣ୍ଡମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Kāṇḍu 1. The son of sage Kāṇḍu.

୨ । ଯଜୁର୍ବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—

2. Name of a section of the Jajurbeda.

ସ. ବିଶ—୧ । କଣ୍ଡଗୋତ୍ର ସ୍ତବ୍ଧ—1. Descended from
the clan of sage Kāṇḍu.

୨ । କଣ୍ଡମୁନିସମ୍ପର୍କୀୟ—

2. Relating to sage Kāṇḍu.

କାଣ୍ଡୁଶାଖା—ଯଜୁର୍ବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—Name of a section of
Kāṇḍuśākhā of the Jajurbeda

କାତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ଭଲପୁର) ବି.—କାତ (ଦେଖ)
Kāt Kāt (See)

କାତ କରବା—ପ୍ରାଦେ. ବି (କୁସ୍ତି ଖେଳର ଶବ୍ଦ)—
Kāt karibā ୧ । ମୁହଁ ମଡ଼ାଇ ଶୁଆର ଦେବା—
କାତ; କବା 1. To lay one prostrate.

୨ । ଅଣେଇ ପକାଇବା—

2. To incline; to lay on one side.

କାତ—ଦେ. ବି.—୧ । ହାତଗୋଡ଼—

Kāt 1. Hands and feet.

କାତ (ଯଥା—ଶୂରକାତ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ଶୋଇବା)

କାତ; ଲଗି ୨ । (ସ. କାତର—ତଙ୍ଗା)—ନୌକା ବାହନେବାପାଇଁ

କାଞ୍ଜି; ବଜ୍ରା ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବା କାଉଁଶ—2. Long bamboo-
pole used in propelling boats.

ପୁର ସେ ବୁଝଇ ନାହିଁ ସେବକେ ସିନ୍ଧୁ ।

ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରହଳାଦପୁରାଣ ଗୀତ ।

୩ । ନକସ ପ୍ରଭୃତି ଖେଳରେ ଝୁଡ଼ା କରି ବାଜିବା ପଦସା
କୁଡ଼ି, କଉଡ଼ି ବା କାଇଁଚକୁଡ଼ି (ଗୋପୀନା ନନ୍ଦ)—

3. A stake at gambling consisting of a
heap of coins

କାତ ପକାଇବା—ଦେ. ବି—କାତ ମାରିବା (ଦେଖ)

Kāt pakāibā Kāt māribā (See)

କାତ ପାଇବା—ଦେ. ବି—ତଙ୍ଗାରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାଣି ଉତ୍ତରକୁ କାତ
Kāt pāibā ପକାଇଲେ ତାହା ଭୁଲିରେ ବାଜିବା—

Fathoming of the depth of water with
the help of a pole.

(ଯଥା—ମହିନଇରେ କାତ ପାଇବ ନାହିଁ ।)

କାତ ମାଇଲ ପରି (ରେଣୁ)—ଦେ. ବିଶ—ସବଳ, ଦୃଢ଼ପୁଷ୍ଟ (ଯୁବକ)—
Kāt māilā parī Healthy and strong (youth).

କାତ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ତଙ୍ଗାକୁ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ତଙ୍ଗାଉପରେ
Kāt māribā ଠିଆ ହୋଇ ଜଳର ତଳ ଦେଶରେ ବାଉଁଶ
ଲଗିଯାଏ ଲଗାଇ ଠେଲିବା—To propel a boat by
kāṇḍī māribā means of a pole.

କାତର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୁ = ଶ୍ଵେତ + ତୁ ଧାତୁ = ପାର ହେବା +
Kātara କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—୧ । ବ୍ୟାକୁଳ; ଅକୁଳିତ; ବ୍ୟଥିତ—

(କାତର—ଶ୍ରେ) 1. Distressed; distracted; troubled

କାତରତା, ବି.
କାତର୍ୟା ବି.

୨ । ବିହ୍ୱଳ; ଅଧୀର—2. Perplexed; bewildered.

୩ । ଦୁଃଖିତ—3. Grieved

୪ । ଭୀତ, ଭୟାତ୍ମ—4. Afraid; affrighted; timid.

୫ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—5. Restless; agitated.

୬ । ବିକଶ—6. Paralysed; benumbed.

ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ଅ = ସମ୍ପର୍କ + ତୁ ଧାତୁ = ଭାସିବା +
କାରଣ. ଅ)—୧ । ଭେଲା—
1. A swimming bladder; raft.

୨ । ନାବ; ତଙ୍ଗା—2. Boat.

କାଟଲା ମାଛ ୩ । ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ଭୁକୁଡ଼ି ମାଛ—

କାତଲା 3. A kind of fish; Catla Buchanan.

ଦେ. ବି—ଧୂଆଁ ପତର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Tobacco.

କାତରତା—ସ. ବି. (କାତର + ଭାବ. ତା)—୧ । ଦୁଃଖ—

Kātaratā 1. Distress; trouble.

୨ । ଭୁରୁତା; ଭୟାତ୍ମ ଅବସ୍ଥା—2. Timidity, fright.

୩ । ବ୍ୟାକୁଳତା—3. Perturbation.

କାତର—ଦେ. ବି. (ଅ. କାତାର = ଫଳି; ଶ୍ରେଣୀ)—

Kātarā ୧ । ଧୂଆଁ ପତ୍ର ମେଣ୍ଡାର ଏକ ପାଲ—

1. One fold of planted tobacco-leaves
strung together double.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଡ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

୨ । କଦଳୀ କାନ୍ଧର ଫେଣା—2 One group of plantains in a big bunch.

୩ । କଦଳୀ କାନ୍ଧର ଅଗ ଫେଣାରେ ଥିବା ସ୍ୱଦ୍ କଦଳୀ—
3. Small and dwarf plantains at the end of a bunch.

୪ । ସୋଲାରୁ ଅତି ପାତଳା ହୋଇ କଟା ଯାଇଥିବା ପାତୁଆ—
4 Thin slice cut from a piece of sola.

୫ । ପିପା ଉପରେ ଗୁଡ଼ିଆ ପାଇଥିବା ଥୁଆଁ ପତ୍ର—
5. Tobacco-leaf laid over a cigar as a cover.

ବାତାବୀ ୬ । ତେଲିଙ୍କ ଘଣାର ଗଣ୍ଡିର ଅଞ୍ଚଳରେ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ ପଟା,
କାତର ଯହିଁର ମୂଳପାଖ ଗଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ିପାଖେ ବୁଲେ ଓ ଅଗପାଖରେ ଘଣାବଳଦଳୁ ଚଳାଇବା ଲୋକ ବସେ କଥା କେହି ନ ବସିଲେ ଗୋଟାଏ ପଥର ଲଦା ହୁଏ—
6. A broad plank which revolves round the centre piece of an oil mill and on the end of which the driver takes his seat.

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କାତରର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kātara.

କାତର ଗଡ଼—ଦେ. ବି—ଗୁଲ୍‌ଘରର ଗୁଲ୍‌ର ସଭୁ ଉପର ଗଡ଼—
Kātara gardi The topmost zone of a thatch.

କାତରୀ—ସ. ବି. (କାତର + ଉପ. ଯ)—କାତରତା (ଦେଖ)
Kātariya Kātaraṭa (See)

କାତଳ—ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ଥା + ତଳ)—ଭୁକୁଡ଼ ମାଛ—
Kātala Catla Buchanan's fish.

କାତଳା

କାତରୀ

କାତଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ, ସ. କାତଳ) ବି—ଭୁକୁଡ଼ ମାଛ—
Kātala Catla Buchanan's (fish)

କାତାର ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଦଳ ଦଳ ହୋଇ
Kātara deba ଜମାହେବା—To gather in groups.

ଅର୍ଦ୍ଧ ଦେଶବାହାମାନେ ମଫସଲରୁ ଅସି
ବୁଲରେ କାତାର ଦେଲେଣି । ପଲ୍ଲୀମୋହନ ଗନ୍ଧବଳ୍ଲ ।

କାତାର—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ, ପ୍ରା. କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ)—
Kātara ସୁନାରୁପା ପାତୁଆ କାଟିବାବ ବଣିଆଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ—

କାତାବୀ; କାତୁବ Goldsmith's scissors.

କାତୀ

କାତ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ)—

Kāta ୧ । କଟୁଣ—1. Billhook

କାଟାବୀ ମଝିରେ ଭେଦର ବହୁତ ବାତ । କବସର୍ବ. କବିତା ।

କାତା

ଆହିଶ; କାତି ୨ । ମାଛ ପ୍ରଭୃତିର ଦେହ ଉପରସ୍ଥ ଆବରଣ—

ସିରନା; କ୍ଷିରକା 2. Scale over the body of fish.

ଖୋଲ

୩ । ସାପର ଖୋଲ—

କେଁଚୁଲ

3. Slough of a snake.

ପେଟନେକ ଶ୍ୱେତନାଗ ବିଷକଲ କାତ ।

ବିଷ୍ଣୁବେଶ୍ୱର ପୁରାଣ ।

କାତାନ ୪ । ଶ୍ଳେଷ କଟୁଣ—4. Small billhook.

କାତି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଅଗ୍ରମାନେ ଦେଉ ଗଡ଼, ହାତ ଲତାଇକ ବାନ୍ଧି ବାତ ।

କବସର୍ବ. କବିତା ।

କାତି ୫ । କୁଣ୍ଡ—

5. Knife.

କାତ ହେଲା ସେ ଏବେ କାଟି ଦେବାକୁ ଗଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ, ରସକଲ୍ୟାଣ ।

କାତିଆ—ଦେ. ବିଶ—କାତିବିଶିଷ୍ଟ (ମାଛ)—

Kātia

Scaly (fish).

(ଅକାତିଆ—ବିପରୀତ)

(ଯଥା କାତିଆ ମାଛ ।)

କାତିକଟୁଣ—ଦେ. ବି—ଶ୍ଳେଷ କଟୁଣ—

Kātikatūṇi

Small billhook.

କାତାନ

କାତୀ

କାତିକା—ଦେ. ବି (କାତି + କୁଡ଼ାର୍ଥେ କା)—୧ । ଶ୍ଳେଷ କାତି ବା
Kātikā କଟୁଣ; କୁଣ୍ଡକାତି, କୁଣ୍ଡକା—1. Small knife.

କାତି

କାତୀ

୨ । ଶ୍ଳେଷ—2. Dagger.

ଅଳ୍ପଦେଶବାହାମାନେ ମଫସଲରୁ ଅସି ।

କାତି ଗୁଡ଼ିତା (ଦେହରୁ)—ଦେ. ବି—୧ । କାତି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଚର୍ମ
Kāti chhāḍibā ଦେହରୁ ଉଠିବାଉପ ରୋଗ —1. A kind of skin disease; porcupine disease.

୨ । ସାପ ଦେହରୁ ଖୋଲ ତ୍ୟାଗ କରିବା—

2. Sloughing of a snake

କାତିମାନ୍ଦୁସିଧୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପର୍ବତ ଓ ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା
Kātimāṇḍusiyhu ଏକପ୍ରକାର ସିଧୁ—A kind of mountainous Euphorbia.

[ଦ୍ର—ଏହା ୮୧୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ଶୀର୍ଷ ବାତ-
ରୋଗରେ ଔଷଧ ହୁଏ । ଶୀର୍ଷ ଆଖିବାକୁ ଦେଲେ ବଟା ପିଆଜ
ଦେହରେ ବୋଳିବାକୁ ପଡ଼େ; ନଚେତ୍ ଶୀର୍ଷର ଧାସରେ ଦେହରେ
ଘାଆ ହୋଇଯାଏ ।]

କାତୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ)—୧ । (ଅଟାଗାଳ ବ୍ୟବହୃତ ଶକ୍ତ)

Kātuā କଂସା ପିତ୍ତଳ ଆଦିର ପତ୍ର କାଟିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
ଦାଆପରି ଶସ୍ତ୍ର (ଏଥିରେ କାଠବେଶ୍ୱ ଲାଗିଥାଏ)—

1. A scythe-like knife with wooden handle for cutting thin metal plates

୨ । କୃଷକମାନଙ୍କର ପାତଳ ସାବଳ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଶସ୍ତ୍ର,
କାଠର ଖଣ୍ଡ—2. A wooden spade or hoe.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ୍ର ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ୍ର’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ରୁ ଖଣିତ ଅଗରେ ଲୁହା ଲାଗିଥାଏ, ମାତ୍ର କାତୁଆ କେବଳ କାଠରେ ତିଆରି ।]

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାତ୍ର ଠେଲି କାଟିବା କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଶସ୍ତ୍ର
ବିଶେଷ—A wooden instrument for cutting sods of earth

କାତୁଣ—ସଂ. ବି (କୂ+ତୁଣ; କୂ ଗୁଣରେ ‘କା’ ଅଦେଶ)—କତୁଣ,
Kāṭuṇa ଗନ୍ଧତୁଣ—Fragrant grass.

କାତେ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ପୁରୀ) ଅ—କେତେ—
Kāto Some.
(ଯଥା—ଗୋଟିକାତେ, ଜଣକାତେ ।)

ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଏକ କାତ ଗଭୀର (ଜଳ)—
One pole deep (water).

କାତେର—ଗ୍ରା. ବି ଓ ଶ—କାତର (ଦେଶ)—
Kāterā Kātarā (See)

କାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଛୁଆ—
Kāṭi Knifo

କାତ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କତ=ମୁନିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଯ,
Kātya କତବିଶିଷ୍ଟ ଗୋବିନ୍ଦଭୂତ)—୧ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା
ମୁନିବିଶେଷ, କାତ୍ୟାୟନମୁନି—1. A sage, author
of a treatise on Hindu Law; Kātyāyana.
୨ । ବରପୁତ୍ର, ବ୍ୟାକରଣର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାରିକକାର—
2. Name of a renowned commentator on
Sanskrit grammar.

[ଦ୍ରୁ—କତ ରବିଙ୍କ ଗୋବିନ୍ଦଭୂତ କାତ୍ୟାୟନ ନାମଧାରୀ ତନୁ
ଜଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ।

୧ । ବିଶ୍ୱମିତ୍ର ବଶିଜ; ଏ ଶ୍ରୋତ ସୂତ୍ର, ଗୃହ୍ୟ ସୂତ୍ର ଓ ପ୍ରତିହାର
ସୂତ୍ରର ପ୍ରଣେତା ।

୨ । ଗୋରଲଙ୍କ ସୂତ୍ର, ଏ ଗୃହ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ର ଓ ଛନ୍ଦୋପରିଶିଷ୍ଟ
ବା କର୍ମପ୍ରସାପର ପ୍ରଣେତା ।

୩ । ସୋମଦତ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ବରପୁତ୍ର; ଏ ପାଣିନିସୂତ୍ରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ
ବାରିକକାର । ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କାତ୍ୟାୟନୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. କାତ୍ୟାୟନା)—
Kātyāyānī କାତ୍ୟାୟନୀ (ଦେଶ)

Kātyāyānī (See)

କାତ୍ୟାୟନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କାତ୍ୟ+ଆୟନ. ଅୟନ)—

Kātyāyana ୧ । କାତ୍ୟ (ଦେଶ)

(କାତ୍ୟାୟନିକା, କାତ୍ୟାୟନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Kātya (See)

୨ । ‘ଅଭିଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସ୍ତାବ’ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା ବୌଦ୍ଧାବୃତ୍ତ୍ୟ—
2. Name of a Buddhist author.

୩ । ପାଲି ବ୍ୟାକରଣ ‘କାତ୍ୟାୟନ’ ପ୍ରଣେତା ବୌଦ୍ଧାବୃତ୍ତ୍ୟ—
3. Name of Pāli grammarian.

କାତ୍ୟାୟନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାତ୍ୟାୟନୀ (ଦେଶ)

Kātyāyanikā Kātyāyānī (See)

କାତ୍ୟାୟନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କାତ୍ୟାୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ ଇ)—

Kātyāyānī ୧ । ଦୁର୍ଗା; ଭୈରବୀ—

1. Goddess Durgā;

[ଦ୍ରୁ—ସର୍ବାଗ୍ରେ କାତ୍ୟାୟନ ମୁନି କର୍ତ୍ତୃକ ପୂଜିତା ଦୋଇଥିବାବୁ
ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏହି ନାମ—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]

୨ । ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା ଦରବୁଜୀ ବଧବା—

2. An elderly or middle aged widow
wearing red dyed cloth.

୩ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ରବିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—

3. Name of the wife of sage Jāṇyabalkya

କାଥୁଆବାଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କାଠି ବାଡ଼ (ଦେଶ)

Kāthūābārd Kāthūābārd (See)

କାଥୁକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କଥା+ପତୁକାର୍ଥରେ. ଭକ—

Kāthuka ୧ । କଥା ରଚନା ବିଷୟରେ ପତୁ—

(କାଥୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Adept at devising tales.

୨ । କଥା କହିବା ବିଷୟରେ ପତୁ—

2. Skilful in story-telling.

କାଥୁଟର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କାଥେଟର)—

Kāthitar ରୋଗୀ ବା ପ୍ରସୂତାର ପ୍ରସ୍ତାବ ନ ହେଲେ ସ୍ତନ୍ନଦ୍ୱାରା

କାଥେଟର ବାଟେ ମୂତ୍ରାଶୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ ନଳକୁ

ପୂରାଇ ତାକୁରମାନେ ସେହି ନଳ ବାଟେ ମୂତ୍ରାଶୟରୁ

ପ୍ରସ୍ତାବ ନିଷ୍କାଶନ କରନ୍ତି—Catheter.

କାଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—

Kāda କାଦ, କୌକା ବୋହିବା ବାଉଁଶ—

କାଗି Long bamboo pole for pushing
boats.

ସ୍ତମ୍ଭ ଶର ସିଙ୍ଗ କେଳି ଭସା ବିଷେ ପଛରୁ ଯେଉଁବା କାଦ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ ।

ଦେ. ବି. (ସଂ. କଦମ୍ବ, ପା. କଦମୋ, କଦ)—

କାଦା କାଦୁଅ; ପଙ୍କ—Clay; mud.

କାଦୁ, କାଦୁ

କାଦ ଟେକା ପାଣି ନ ଥିଲେ ପୁରୁଷ ଶାନ୍ତେ

ଯୋଗ୍ୟ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରଶଂସନ୍ତ ମନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତ ।

କାଦଖୁମ୍ପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଦମ୍ବ ଖଞ୍ଜନା; ଖଞ୍ଜନା)—

Kādakhumpi ଖଞ୍ଜନ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର କୁଳେତର ପକ୍ଷୀ;

କାଦାଖୌଟା ଗୁଡ଼ା ଚଢେଇ—A kind of migratory
bird; spine; Gallinago Caelestis

କାହା

[ଦ୍ରୁ—ଏ ପକ୍ଷୀର ମାଂସ ସୁଖାଦ୍ୟ; ଏଥିପାଇଁ ଶିକାରୀମାନଙ୍କର
ଏହା ପ୍ରିୟ । ଏ ପକ୍ଷୀ କାଦୁଅ ଅଣ୍ଡାଳ କାଦୁଅରୁ ଯୋକ ଧରି ଖାଏ;
ଏ ପକ୍ଷୀ ଏ ଦେଶରେ ଶୀତ କାଳରେ ଦେଖାଯାଏ; ଏହାର ଡାକୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଭ	ଧ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଭ୍ୟ	ଧ୍ୟ	ନ୍

କଳା, ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାଖ ଧଳା, ଗୋଡ଼ ସବଜା, ଗଳା ଓ ପିଠି ମାଟୁଆ ଖଇର । ସୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ।]

କାଦମାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ଦ୍ଦମ ଓ ପାମ୍ପା)—

Kādāpāṇi ୧ । କର୍ଦ୍ଦମାଳୁ ଜଳ; ପଙ୍କୁଆ ପାଣି —
କାଦାଜଳ 1. Muddy water.

କାଦମ୍ବପାନୀ ୨ । ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ବର କନ୍ୟା ନଗର ଭ୍ରମଣ କରି ପୋଖରୀରେ ଏକତ୍ର ସ୍ନାନ କରି ଯେଉଁ ଜଳ-କ୍ରିଡ଼ା କରନ୍ତି, ନଗରସ୍ନାନ —

2 A sport in water by the bride and bridegroom together in a tank on the fourth day of marriage.

୩ । ବିବାହର ପଞ୍ଚମ ଦିବସ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

3. The fifth day of marriage.

ଦେଶ କେ ହେ ଦେବକ କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ର ହେଲ,

ଚନ୍ଦ୍ର କାଦମାଣି ସାମନାକା କଲ । ପଞ୍ଚମର ଦିବସ ହେଲେ ।

କାଦାମାଟିଖିଲା, ୪ । ରଜସ୍ଵଳା ବର୍ଣ୍ଣାସୁ ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ ରଜୋ-କାଦାମାଟି, କାଦା ଦର୍ଶନ ପରେ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ ସମୟରେ ପ୍ରତି-ବେଶିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଣିରେ ପଶି କାଦୁଅ ଫୋପିବା-ଫୋପିତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ଆମୋଦ ବା କ୍ରିଡ଼ା କରିବା ଉତ୍ସବ —

4. A custom in Bengal of women sporting in water and throwing mud at each other on the fourth day of a girl's first menses.

* । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଦୁର୍ଗାପୂଜାର ତୃତୀୟ ଦିନ ପ୍ରତିବେଶୀ ଓ ବନ୍ଧୁମାନେ ପାଣିରେ ପଶି ପରସ୍ପର କାଦୁଅ ଫିଙ୍ଗିଫିଙ୍ଗି ଦେବା ପ୍ରଥା —

5. A custom of throwing mud at each other in sport on the third day of Durgā pūjā.

କାଦମ୍ବ—ସଂ. ବି. (କଦମ୍ବ + ଭବ. ଅ)—

Kādamba ୧ । କଦମ୍ବ (ବୃକ୍ଷ ଓ ଫୁଲ)—

1. Nauclea Kadamba (tree and its beautiful flowers).

୨ । ଲୁଗୁ—2. Sugarcane.

୩ । ଶ୍ୟାମପକ୍ଷ କଳହଂସ—

3. Dark plumed drake; a kind of goose.

କାଦମ୍ବ ଚକ୍ରବାକ ଚୂରର କାରଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । ବାଣ; ଶର—4. Arrow

* । କଦମ୍ବବୃକ୍ଷସମୂହ—

5. A collection or group of Kadamba trees.

ସଂ. ବିଶ—କଦମ୍ବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Pertaining to Kadamba tree or flower.

କାଦମ୍ବର—ସଂ. ବି. (କଦମ୍ବ + ରା ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kādambara ୧ । ଦହିର ସର—1. The cream of curd.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ମଦ୍ୟ—2. A kind of wine

୩ । ଲୁଗୁଗୁଡ଼—3. Sugarcane-molasses.

କାଦମ୍ବରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କାଦମ୍ବର + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kādambarī ୧ । ଏକପ୍ରକାର ମଦ୍ୟ, ଗୋଡ଼ା ମଦ୍ୟ—

1. A kind of intoxicating liquor

କାଦମ୍ବରୀ ପାନେ ଦେବ ସଦା ମତ ଭୋଜ—ସାରଳା ମହାଭାରତ ବନଃ ।

୨ । ସରସ୍ଵତୀ—2. The Goddess of learning.

୩ । ପକ୍ଷିଣୀ—3. A she-bird

୪ । ଶାରକା—4. The pied Myna bird, Sturno-paster Contra.

* । ମାଈ କୋଇଲି—5. She-cuckoo.

୬ । ମହାକବି ବାଣଭଟ୍ଟ ବିରଚିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ଗଦ୍ୟକାବ୍ୟ-ବିଶେଷ —6. Name of a Sanscrit novel by Bāṇabhaṭṭa.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଦ୍ୟକାବ୍ୟର ନାୟିକାଙ୍କ ନାମ କାଦମ୍ବରୀ; ବାଣଭଟ୍ଟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵ ଗ୍ରନ୍ଥନା କରି ମୃତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମାପ୍ତ କରିଥିଲେ — ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]

କାଦମ୍ବିନୀ—ସଂ. ବି. (କଦମ୍ବ + ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—ମେଘମାଳା, ମେଘ-
Kadambinī ଶ୍ରେଣୀ—A mass of clouds.

[ଦ୍ର—କବିମାନେ ଧଳା ମେଘକୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କଦମ୍ବଫୁଲରୁପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି ବୋଲି ଏହି ନାମ ।]

କାଦାଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଶ. (କଦାଚିତ୍ + ଭବାର୍ଥେ. କ)—ଯାହା କଦାଚିତ୍
Kādāchitka ବା ଅବସ୍ଥାତ୍ ଘଟୁଥାଏ—Occasional, in-cidental, non-recurring.

କାଦିଆନ୍—ବୈଦେ. ବି—ଆହମଦ୍ (ଦେଖ)

Kādīān Āhāmā (See)

କାଦିଆନୀ—ବୈଦେ. ବିଶ—ଆହମଦିଆ (ଦେଖ)

Kādīānī Āhāmmadiya (See)

କାଦୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ଦ୍ଦମ)—କାଦ (ଦେଖ)

Kādua Kāda (See)

ଚକ୍ରେ ଯୁକ୍ତ ଭୂମିରେ କାଦୁଅ ଗଲ ଉଠି—ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କାଦୁଅଖୁମ୍ପି—ଦେ. ବି—କାଦଖୁମ୍ପି (ଦେଖ)

Kādūakhumpi Kādakhumpi (See)

କାଦୁଅଘାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବିବାହ ବା ବ୍ରତର ପଞ୍ଚ-
Kādūaghāṭi ଦିବସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ଉତ୍ସବ —

The festival or ceremony held on the fifth day of marriage etc.

କାଦୁଅପଟା—ଦେ. ବି—କାଦୁଅପଟା (ଦେଖ)

Kādūapaṭā Kādūapaṭā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ଏକ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୋଣସି ବା ୩ ବା ମାମାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଲଗେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ ବର୍ତ୍ତେ ବା ମାମାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଗୋଟିକେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବା, ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଶି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

କାଦୁଅପାଣି—ଦେ. ବି—କାଦପାଣି (ଦେଖ)

Kāduapāṇi Kādupāṇi (See)

କାଦୁଅବକଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ—ଯେଉଁ କାଦୁଅ ମାଟିକୁ

Kāduabakatīā ଗୋରୁ ଗାଈ ଚକଟ କରୁ ଖାଲିପିପ କରୁ

ଆଥାନ୍ତି—(soil) Which has been made

uneven by cattle treading over it

କାଦୁଅ ଦେ. ବିଶ—୧ । କର୍ଦ୍ଦମୟ, କର୍ଦ୍ଦମାଳୁ—

Kāduā 1 Clayey; muddy; sloppy.

କାନ୍ଦାଟେ ୨ । କର୍ଦ୍ଦମ ପରି ଅଠାଳୁଆ—2 Sticky.

କୀଚଡ଼ିକା ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ପଣସ

1 A kind of jackfruit.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବୋଡ଼ା ସାପ—

2 A class of Viper

କାଦୁଅପଟା—ଦେ. ବି—ଦ୍ୱାରବନ୍ଧକୁ ଲାଗି ଉପରକୁ ବସିଥିବା ପଟା,

Kāduāpāṭā ଶାବ୍ଦେଶି ପଟା—

A plank placed on the door-frame for

bearing the wall over it.

କାଦୁଅମାଟି—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କର୍ଦ୍ଦମ + ମାଟି)—କର୍ଦ୍ଦମଯୁକ୍ତ ମାଟି—

Kāduāmāṭi Clayey soil.

କାନ୍ଦାଟେମାଟି

କୀଚଡ଼ିକାମିଠି

କାଦୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସ୍ୱ. କର୍ଦ୍ଦମ)—କାଦୁଅ—

Kādo Clay.

କାଦୋ କଦାଈବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ୍ୱ. କର୍ଦ୍ଦମ)—ମାଟିରେ

Kādo kadāibā ପାଣି ମିଶାଇ ଚକଟ କାଦୁଅ କରବା—To

mix water with earth and turn them

into clay.

କାଦୋକରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ହଳିଆକୁ ବର୍ଷାଋତୁରେ

Kādokariā ଦିଆ ଯିବା ଖଣ୍ଡ—Cloth given to one's

ploughman for the rainy season.

କାଦୋପିଛଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) — ବିଶ.—(ସ୍ୱ. କର୍ଦ୍ଦମ +

Kādopichhal ପିଛଲ)—କାଦୁଅ ଯୋଗୁଁ ଖସିଯିବା ହୋଇଥିବା

(ରାସ୍ତା)—Muddy and slippery (road).

କାଦୋବରଷ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶ୍ରାବଣମାସର ଚିତଉ-

Kādobariṣṭā ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ

ପର୍ବ—A festival observed in Sambalpur

on "Chitau amābhāsyā" day.

କାଦୋମଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) — ବି. (ସ୍ୱ. କର୍ଦ୍ଦମ + ମଲ)—

Kādomali ଆଖୁଦୋରୁଅ ରକ୍ତା ହେଲା ବେଳେ ତହିଁରୁ

କାହାରିବା କର୍ଦ୍ଦମ ସଦୃଶ ମଲ—The clayey

froth got from sugarcane juice while

it is boiled for preparing molasses.

କାଦୁବେୟା—ସ୍ୱ. ବି. (କଦୁ, + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ, କଦୁଙ୍କ ସନ୍ତାନ—

Kādrabeya ସନ୍ତାନ)—ସର୍ପ, ସର୍ପ ଜାତି—

The serpent tribe.

କାନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — ' ସ ' କର୍ଣ୍ଣ, ପ୍ରା. କାଣ) — କାନ —

Kān Ear.

କାନଖିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) — ବି.—ଅଶଲିଳ ଦେଖା

Kānkhilā Ankhilā (See)

କାନଭାସ—ବୈଦେ. ବି (କଂ କାନଭାସ — ଲୁଗା ପରି ଦାନ ଓ ପତଳା

Kānbhās ବୃଣା ହୋଇ ଥିବା ଅଞ୍ଚା—Canvas.

କାନଭିସ

କୈନସିସ, କନବାସ

କାନଭାସ ଖଟ—ଦେ. ବି. (କଂ. କାନଭାସ ଓ ସ୍ୱ. ଖଟ)—ଯେଉଁ ଖଟ

Kānbhās khaṭa ଉପରେ ପଟା ଲଗା ନ ହୋଇ କାନଭାସ ଲଗା-

କାନଭିସ ଖାଟି ଯାଇ ଥାଏ—A bedstead of canvas.

କୈନସିସକା ଖଟିଆ

camp-bedstead.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି କାନଭାସ ଚଉକ, ଟୁଲ୍ ଆଦି ମଧ୍ୟ ହୁଏ]

କାନସିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି — କନାସିରି ଶାଗ—

Kānsirḍā A species of pot-herb.

କାନ—ଦେ. ବି.—(ସ୍ୱ. କର୍ଣ୍ଣ; ପ୍ରା. କାଣ) — ୧ । କର୍ଣ୍ଣ—

Kāna 1. Ear.

କାନ ୨ । କାନକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଥିବା କାନର ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ

କାନ ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର—A gold ear-ornament covering

the ear

୩ । ବେହେଲା ଓ ସିତାର ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ତାର ଯେଉଁ ଶିରରେ

ବକା ହୋଇ ଗୁଡ଼ା ଯାଇ ଥାଏ—3. The pin on

which the end of the string of a

guitar or violin is tied

୪ । (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ; ସ୍ୱ. କୃଷ୍ଣ, ପ୍ରା. କାନ୍ଧ) — କାନ୍ଧ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—A name of Śrīkṛṣṇa.

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—A name of Śrīkṛṣṇa.

ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳାନ ଗୋପାଳ ଧନ,

ଗୋପାଳାନ ଧନ ଦେଲେ ବରଣୀ ସୁନ । ପ୍ରାଚୀ ରତ୍ନସମ୍ବଳ ।

* । ତୋପ ବା ବନ୍ଧୁକର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନିଆଁ ଧରୁ

ଦିଆ ଯାଏ, ରଞ୍ଜକଦାମା—The touch-hole at

the breech of a gun

or cannon.

କାନଉଜ—ଦେ. ବି.—(ସ୍ୱ. କାନାୟକୁ ପ୍ରା. କଣଉଜ) —

Kānauja କାନାୟକୁ—Kanauj (country).

କନୋଜ

କନୌଜ

କାନଉଜ—ଦେ. ବିଶ.—କାନାୟକୁ ଦେଶୀୟ—

Kānauji Belonging to Kanauj

କନୋଜୀ

କନୌଜୀ

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

କାନଡ଼ବିଧି— ଦେ. ବି. —କାନଡ଼ବିଧି (ଦେଖ)

Kānauji

Kānauji (See

କାନକ—ଦେ. ବି. —(କାନକ+ବିକାର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମିତ—

Kānaka

1. Golden.

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କୀୟ—2 Pertaining to gold.

୩ । ବି. —କ୍ରୋଟନ ମଞ୍ଜି, କନକା ମଞ୍ଜି—Croton seed.

କାନକଟା—ଦେ. ବି. —୧ । କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakatā

1 Kānakatūri (See)

କାନକାଟି ୨ । କାନ ଓ ମୁଣ୍ଡର ସନ୍ଧିସ୍ଥଳରେ ହେବା ଯକ୍ଷ୍ମ ରୋଗ—

2. A disease causing sores between the ear and the head.

୩ । (ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ପାଇଁ) ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ

ହୁଏ)—ସେହି କାଳ୍ପନିକ ଜୀବ 'ଶିଶୁମାନଙ୍କ କାନକୁ

କାଟୁନି—3. An imaginary being said to clip the ear of infants.

କାନକଟୁର ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣ + ଶବ୍ଦ)—

Kānakatūri

୧ । ଦୃଢ଼ପକ୍ଷ କଳା କୀଟବିଶେଷ—

କାନକୋଟାବି 1 A ear boring insect (actually

କାନକୋଟା; କାନକୋଟା living in the soil), a kind of earwig.

[ଦ୍ର—ଏ ପୋକ ଭୂମିରେ ରହନ୍ତି ଓ ସମୟ ସମୟରେ ଧାନ-କୋଠିରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ କାନରେ ପଶି କାନକୁ ବ୍ୟଥା ଦେବାର ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

୨ । କାନ ଚକ୍ଷୁ; ଏକଜାତିର ଚକ୍ଷୁ (ଏମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରି ସବୁ ଓ ଲମ୍ବରେ ୩୪ ଇଞ୍ଚ, ଏମାନଙ୍କୁ ଦଳଦେଲେ ଏମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ଫସ୍‌ଫରସ୍ ପରି ଜ୍ୟୋତି ବାହାରେ)—

2 Slender-bodied centepedes, said to bore through the ear; chilognath.

କାନକଟୁଳୀ—ଦେ. ବି. —କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakatūlī

Kānakatūri (See)

କାନ କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ତୁଳ. କି କାର କରବା)—

Kāna karibā

ଶୁଣାଇବା—To cause to hear.

କାନ କାଟିଲେ ବଚନ ବାହାରିବ ନାହିଁ—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଅତି ସୁଧାର

Kāna kātīle bachana bahāribā nāhīn ଓ ଶାନ୍ତ ଲୋକ

ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ—A sentence used

to denote a very quiet and innocent person.

[ଦ୍ର—ସେ ଏପରି ସୁଧାର ଓ ଶାନ୍ତ ଯେ ଜଣେ କେହି

ତା କାନ କାଟିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କାନ କାଟିବା ଲୋକ ଉପରେ

ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବା କଥା ହୁଏନାହିଁ, ତାକୁ ପଦେ ପାଞ୍ଚ ଫିଟାଇବ

ନାହିଁ]

କାନକାଠି—ଦେ. ବି. —କାନ ଉତ୍ତର କୁଣ୍ଡାଇବାର କାଠି—

Kānakathi

Ear-pick.

କାନଖୁସି, କାନକାଠି

କାନକାଠି ସଜାହ

କାନକୁ ଆସିବା—ଦେ. କି —ଶୁଣିଗୋର ଦେବା—

Kānaku āsibā 'To come to one's ears, to be

ବାନିଆସା; କାନିପିଠିଟା heard.

କାନକୋଆନା (ଯଥା—ଅମୁକ ବିଷୟ ଧନ ହେଲା ମୋ କାନକୁ ଆସିଲାଣି ।)

କାନକୁକାନା ହେବା—ଦେ. କି --(କୌଣସି କଥା) ଜଣେ ଜଣକ କାନରେ

Kānakukāna hebā କହିବା ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାଇ ଅନ୍ୟ

ଜଣକୁ କାନରେ କହିବା, ଏହିପରି ବହୁ ଲୋକଙ୍କ

କର୍ଣ୍ଣଗୋର ଦେବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକଟିତ ହେବା—

(any matter) To be divulged or published by being promulgated by whispers from one person to another.

କାନକୁଟୁର—ଦେ. ବି. —କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakutūri

Kānakatūri (See)

କାନକୁଟୁର—ଦେ. ବି. —କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakutūri

Kānakatūri (See)

କାନକୁଟୁର—ଦେ. ବି. —କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakutūru

Kānakatūri (See)

କାନକୁଟୁଳି—ଦେ. ବି. —କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakutūlī

Kānakatūri (See)

କାନକୁହା—ଦେ. ବି. ପୁ. - ଖରୁଆ, ଚୁଗୁଲିଆ, ଯେ ଅନ୍ୟ ନାମରେ

Kānakuhā

ମିଛ କଥା କହେ—Backbiting, slander-

କାନାସୁଆ

ing; tell-tale.

କଳହୁସକା ମନ୍ତ୍ର ହେଲେ କେ ଶବ୍ଦ, କାବଳୁଡ଼ା—ସଂସ୍କୃତ. ଦରବାର ।

ଦେ. ବି. —ଚୁଗୁଲି—Whisperings against

a person; backbitings.

କାନକୋଟାଳି—ଦେ. ବି. —କାନକଟୁର (ଦେଖ)

Kānakotālī

Kānakatūri (See)

କାନକୋଳ—ଦେ. ବି. —ବନ୍ୟ କଣ୍ଟା ଲଟିଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—A kind

Kānakolī

of wild thorny plant; Zyzypus

ସ. ନାମ—ଶୁଗାଳକୋଳିକା

cenoplia.

କେରୁଳ, କେରୁଳ, କେରୁଳ

[ଦ୍ର—ଏହାର କୋଳି ବରକୋଳି

ସତ୍ୟାନାସୀ, ମରମାଡ଼ ଆକୃତିର ଓ ଅତ୍ୟାଧ୍ୟ, ପତ୍ରର ଦୁଇ ପାଖ

ଲେମ୍ବୁ, ଫୁଲ ଆର୍ଯ୍ୟତ, ଶୁଦ୍ର, ଏହାର କଣ୍ଟା ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଓ ସୁଲମ୍ବ

ଏବଂ ଏକ ଇଞ୍ଚ ଠାରୁ ଦୁଇ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା, ଏ ଗଛର ଜଙ୍ଗଲ

ଦୁର୍ବେଦ୍ୟ ।]

କିନ୍ତୁ କଣ୍ଟା ? କାନକୋଳ କଣ୍ଟା ଯହିଁରେ ଲୁଚି ରହି ପାଏ ।

ବାହାଣୀର ଲଥା ।

ମାଧ୍ୟମ । ଲୋକେ ଅପର ପୁରୁଷେ ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାତା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହେ । କରୁନା ନାହିଁ । ଅନ୍ତରା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କେବଳ ଦମ୍ଭ ବା ପାଦାଧାର ଯାଏ ନୋହିଲେ, ଏପରି ଏ ଗୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ କେବେ ସେହି କେ ପାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତିର ଚକ୍ରିତ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବା ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ଗୋଷାକୋଷକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘କା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ନାହିଁ’ ଗୋଷାକୋଷ, ‘କ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଗୋଷାକୋଷ, ‘ବ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅ’ ଗୋଷା ନ ପାଇଲେ ‘ଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ

କାନଖଡ଼ିକା—ଦେ. ବି.—କାନକାଠି (ଦେଖ)

Kānakhardikā Kānakāṭhi (See)

ଦେ ବିଶ—ଶ୍ରବଣ କରିବା ପାଇଁ ଜାଗରୁତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ),
ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଜାଗରୁକ—Vigilant to hear a thing

କାନଖିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବି.—ଅଶକାଳ (ଦେଖ)

Kānakhila Anakili (See)

କାନଗଇ—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣଗୁପ୍ତ)—କାନଗୁହ, କର୍ଣ୍ଣମଳ—

Kānagai Earwax; dirt within the ear

କାନେବ ଖୋଳ, କାନେବ ଖଲି, ଖଇଲ

ଝିଝି; କାନକାନ୍ଧୁଟ

କାନଗିରି—ଦେ. ବି.—(ସ. କର୍ଣ୍ଣ + ଗହ୍ୱର) କର୍ଣ୍ଣମୁଦକ, କର୍ଣ୍ଣପଟକ,

Kānagiri କାନର ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଥିବା ଅତି ପତଳା ଝିଲ୍ଲି ବା ତମ୍ବ,

କାନେବ ପବନା ପତ୍ତରେ ଶବ୍ଦ ବାଜେ—The soft membrane

କାନକା ପରଦା inside the ear; tympanum, the drum of the ear.

କାନଗୁଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—କାନଗଇ (ଦେଖ)

Kānaguān Kānagai (See)

କାନଗୁହ—ଦେ. ବି.—କାନଗଇ (ଦେଖ)

Kānagula Kānagai (See)

କାନଗୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କାନୁନ୍‌ଗୋ)—

Kānago କାନୁନ୍‌ଗୋ (ଦେଖ)

Kānungo (See)

କାନଗୋଡ଼ିଆ ଟୋପି—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଟୋପି, ଯହିଁରେ ମୁଣ୍ଡ

Kānagordīā topi ଓ କାନ ଅବୃତ୍ତ ହୁଏ—

କାନଟୁପି A kind of cap covering the ears.

କନଟୋପ

କାନଚିପିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କାନମୋଡ଼ା (ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ)—

Kānachipikā Pulling or twisting of the ears (by way of punishment).

କାନଜୁଲି—ଦେ. ବି.—କାନଜୁଲି (ଦେଖ)

Kānajuli Kānajhili (See)

କାନଜୁଲି—ଦେ. ବି.—କାନଜୁଲି (ଦେଖ)

Kānajuli Kānajhili (See)

କାନ ଝାଉଁ ଝାଉଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବହୁକାଳ ଝାଞ୍ଜ ଓ ଘଣ୍ଟ ଅଦର

Kāna jhān jhān hebā ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ଯୋଗୁଁ କାନ କାନବାହି ବାହିବା ଉତ୍ତରେ ଝାଉଁ ଝାଉଁ ଅନୁଭୂତ ହେବା—

କାନମନ୍ଥନା A stunned sensation in the ear due to hearing loud jingling sounds for a length of time.

କାନଜୁଲି—ଦେ. (ସ. କର୍ଣ୍ଣ + ଫା. ଜୁଲ୍‌ସ୍)—କାନ ପାଖରେ ଗଣ୍ଡ

Kānajhili ଦେଖିଲେ ଲମ୍ବିଥିବା ଯୁଦ୍ଧ, କେଶଗୁଡ଼ିକ—

କାନଶାମୁଟା Short tufts of curved hair falling over

କାନ ଜୁଲ୍‌ସ୍ the cheeks and passing along the ears.

କାନ ଜୁଲ୍‌ସି—ଦେ. ବି.—କାନଜୁଲି (ଦେଖ)

Kānajhulsi Kānajhili (See)

କ ମଧ୍ୟ ଦଶେ କେତେ କଥା କାନ ଜୁଲ୍‌ସି । ଦୁଆରା, ଘର ।

କାନଟା—ଦେ. ବି.—ଘରର କୋଣର ବାହାରର ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—

Kānatā Place adjoining the corner outside a house.

କାନଟୋପି—ଦେ. ବି.—କାନଗୋଡ଼ିଆ ଟୋପି (ଦେଖ)

Kānatopi Kānagordīā topi (See)

କାନଡ଼ା—ଦେ. ବି.—କାନେଡ଼ା (ଦେଖ)

Kānadā Kānerdā (See)

କାନ ଡେରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା

Kāna deribā କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତକର୍ଣ୍ଣ ହେବା—

କାନ ଖାଡ଼ିବା To prick up one's ears to hear

କାନ ଓଟାନା something with attention.

କକଳେ କରୁଛନ୍ତି ଘୋର ଗରଜନ

ଶୁଣି ହେ କଲେକ୍‌ସ୍ ନୃପ ଦେବ କାନ । କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

[ଦ୍ର—ସେହି ଦିଗରୁ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଆସୁଥାଏ ସେ ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣି କରି ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ, କୁକୁର ଆଦି ଜୀବ ସେହି ଦିଗକୁ କାନକୁ ବୁଲାଇ ପାରନ୍ତି, ଅଥଚ ମୁଣ୍ଡକୁ କାନର ଗତି ସଙ୍ଗେ ବୁଲାଇବା ସେମାନଙ୍କର ଦରକାର ପଡ଼େ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କାନ ବୁଲାଇବାକୁ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇଲେ କେବଳ କାନକୁ କୌଣସି ଦିଗକୁ ବୁଲାଇ ପାରେ ନାହିଁ ।]

କାନତଡ଼ାକା—ଦେ. ବି.—ତଳକାନର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

Kānatardakā An ornament worn on the lobes of the ear.

କାନତରାଟ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଣ୍ଡାଲ୍‌ସ୍)—

Kānatarāt କାନୁରାଟ୍ (ଦେଖ)

କାନ୍ତବାଟି Kāntarāt (See)

କନତରାଟ; ଟେକା

କାନତରାଟକାର—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଣ୍ଡାଲ୍‌ସ୍)—

Kānatarātākār କାନୁରାଟ୍ (ଦେଖ)

କାନ୍ତବାଟିକାର Kāntarāt (See)

କନତରାଟକାର; ଟେକାଦାର

କାନତରାଟି—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—କାନୁରାଟ୍ (ଦେଖ)

Kānatarāt Kāntarāt (See)

କାନ୍ତବାଟି

କନତରାଟ

କାନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣିବା, କାନେଇବା—

Kāna debā 1. To hear attentively; to lend one's ear.

କାନଦେନା

୨ । ଶୁଣିବା—2. To hear.

ବହୁତ ଭଲ କର ଦେଇଛ ମୁଁ କାନ—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧	କ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱୟ, ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ, ଞ	ଟ୍ଟ	ଡ୍ଡ	ଡ଼	ଧ
୨	କ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତଳ ବନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଭ୍ୟ	କ	ନ

କାନନ—୧. କ (କାନି ଧାତୁ = ଦେଖାଯିବା କରବା + କର୍ମ. ଅନ)—

Kānana ୧ । ବନ, ଅରଣ୍ୟ—1. Forest; woods.

୨ । ଗୃହ—2. Abode; house

୩ । (ଧ୍ରୁଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ୱ; କ = ବ୍ରହ୍ମା + ଅନନ = ମୁଖ)—

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖ—3. The mouth of Brahmā.

କାନନତଳା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—ଯାହାର କାନ ସିଧା ହୋଇ ଠିଆ ନ

Kānanardakā ରହି ଝଲୁଥାଏ—

(କାନନତଳା—ଶ୍ଳୀ) Lop-eared; having hanging ears.

କାନନାଭିଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରଜକୁମାରଦିଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣବିଧି

Kānanābhila ଭବନ—The ear-boring ceremony of a Rājā's child.

କାନନାକଧର—ଦେ. ବି—ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ ନିଜର କାନ ଓ ନାକ ନିଜେ

Kānanākadhara ଧରିବା—Holding of one's own ear

କାନନାକଧରା and nose as a punishment.

[ଦ୍ର—ଅଗେ ଏ ଦେଶର ଗୁଡ଼ାଲୀରେ ଅବଧାନମାନେ ବାଳକ-ମାନଙ୍କୁ କାନନାକଧର ଦଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲେ ।]

କାନନାକଧରା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜ କାନ ଓ ନାକ ନିଜେ ମଳିବା—

Kānanāka dharibā 1. To hold one's own ear and

କାନନାକଧରା nose as punishment.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅପମାନିତ ହେବା—

2. To be openly insulted or humiliated.

କାନନୁଡୁକା—ଦେ. ବି—କାନର ଉପର ଅଂଶରେ ପିକାସିବା ନୋଲକ

Kānanurduka ଲଗିଥିବା ପାସିଆ—

କାନେବନ୍ଧୁକ A ring with pendants for the

କାନକାଳୋତ୍ତର upper part of the ear.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—କାନନଡୁକା (ଦେଖ)

(କାନନୁଡୁକା—ଶ୍ଳୀ) Kānanardakā (See)

କାନପତା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ସ. କର୍ଣ୍ଣପତା)—

Kānapatā ସେ ପରର କଥା ଶୁଣୁ ଭବରେ କାନପାତ

କାନପାତା କରି ଶୁଣେ—Eaves-dropper.

(କାନପାତା, କାନପାତେଇ—ଶ୍ଳୀ)

କାନପତା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରୁଗୁଲ ଶୁଣେ—

Kānapatā 1. One who hears backbiting.

କାନପାତା ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ମୃଦୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି

କାନପତା ପାରେ—2. One who hears even

indistinct sounds; fine-eared;

sharp-eared.

କାନପତା—ଦେ. ବି. ୧ । (ସ. କର୍ଣ୍ଣପତା, କର୍ଣ୍ଣପାଳୀ)—

Kānapatā କର୍ଣ୍ଣର ତଳ ଭାଗ—

କାନେବନ୍ଧୁକ 1. Lobe of the ear.

କାନକୀ ଲୀ ୨ । (ସ. କର୍ଣ୍ଣପାତ) କାନ ପ ଡ଼ିବା—

2. Eaves dropping

କାନ ପାତବା—ଦେ. ବି—କାନରେ ପୁଜ ହେବା—

Kāna pāchibā An ear-disease; pus in the ear;

କାନପାତା otorrohea

କାନବହନା

କାନ ପାତବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣପାତ)—

Kāna pārdibā ୧ । କାନ ଦେଇ ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣିବା—

କାନପାତା 1. To hear attentively.

କାନପତା, ଆହଟ୍ଟେନା ୨ । ଅନ୍ୟ ଲୋକର କଥାବାତୁକୁ

ଶୁଣୁ ଭବରେ ଶୁଣିବା—

2. To eaves-drop.

କାନପାତଳ—ଦେ. ବିଶ—କାନପତଳା (ଦେଖ)

Kānapātala Kānapatā (See)

କାନ ପାତବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ ପାତବା (ଦେଖ)

Kāna pātibā Kānapārdibā (See)

କାନପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସ. କନ୍ୟାପୁର)—

Kānapura ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଗରର ନାମ—Name of a district and town in the United Province; Cawnpur.

[ଦ୍ର—ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ ରେଲର ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜଙ୍କସନ୍ ଷ୍ଟେସନ୍, ଏଠାରେ ଚମତାର ଅନେକ କାରଖାନା ଅଛି । ୧୮୫୭ ସାଲର ସିପାହିବଦ୍ଦୋହରେ ଏଠାରେ ବିଦ୍ରୋହ ସିପାହୀମାନେ ବିଶେଷ ଉପଦ୍ରବ ଦେଖାଇ ଥିଲେ ।]

କାନପୁରୁ—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ରୁଗୁଲ ଶୁଣେ ନାହିଁ—

Kānapuru One who does not hear backbitings.

କାନପୁର

କାନମୋଟା

କାନପାସିଆ—ଦେ. ବି—କାନର ଉପର ପାଖରେ ପିକାସିବା ସାନ ମୁଦିଆ—

Kānapāsiā Small ring for the upper part of

ଉପର କାନେବନ୍ଧୁକ the ear.

କାନ ପୁଙ୍କବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେହୋସ୍ ହେବା ଲୋକକୁ ସତେଜ

Kāna phunkibā କରିବା ପାଇଁ ତା କାନରେ ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା

କାନେହୁଁ ଦେଖା ଫୁଙ୍କିବା—1. To blow into the

କାନଫୁଙ୍କନା ear of a person who has

fainted, to restore him to his senses.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(ଶୁରୁ) ଶିଷ୍ୟକୁ ମନ୍ତ୍ର ଦେବା—

2. (figurative) To initiate a disciple by

whispering a mystic formula into his ear.

କାନପୁଲ—ଦେ. ବି—ପୁଲର ଆକୃତିବର୍ଣ୍ଣ କର୍ଣ୍ଣର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ;

Kānapula କାପ—An ornament of the ear in

କାନଫୁଲ the shape of a flower.

କାନଫୁଲ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭିବକ୍ତ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ବଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆର୍ତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ତ୍ତ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାନଫୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ନୋଳି ଆଦି ପିନ୍ଧିବାପାଇଁ କର୍ଣ୍ଣରେ ଫୋଡ଼ା
Kānaphordā ହୋଇଥିବା ରକ୍ତ—

କାନେବ ଛେଦା The bore or hole made in the
କାନକିନ୍ଦେ lobe of the ear.

କାନଫୋଡ଼ା ବୋର ହେବା—ଦେ. ବି.—ବହୁଦିନ ଅଳଙ୍କାରପିନ୍ଧିବା ବନ୍ଦ
Kānaphordā hora hebā ହେବା ପୋରୁଁ କାନଫୋଡ଼ା ବୁଜି
କାନେବ ଛେଦାବୁଜି ଯାଉଥାଏ ହୋଇଯିବା—The closing of the
bore in the lobe of the ear due to not
wearing any ear-ring for a long time.

କାନଫୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ଏ କର୍ଣ୍ଣଘୋଷନ)—୧ । କର୍ଣ୍ଣବେଦନ—
Kānaphordā 1. Boring of the ear.

କାନବେଶା ୨ । ହିନ୍ଦୁଶିଶୁର କର୍ଣ୍ଣବେଦନ ନାମକ ସମ୍ବାରବିଶେଷ—
କାନବେଶ, କାନବେଶନ Ear-boring ceremony of a boy
or girl amongst the Hindus.

କାନ ଫୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଶିଶୁମାନଙ୍କ କାନରେ ନୋଳି ପିନ୍ଧାଇବା—
Kāna phordābā ପାଇଁ କାନର ତଳପାଖରେ ପତ୍ରାକୃତି ଅଂଶରେ
କାନବେଶା ହୁଏ ଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ର କରା—To bore the ear.
କାନବେଶନ

କାନବାଲି—ଦେ. ବି.—କର୍ଣ୍ଣରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁକୁଟାକାନ୍ଦଶେଷ—
Kānabāuli Gold ear-ring.

କାନବାଲି—ଦେ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶବ୍ଦ)—ତଳକାନର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର—
Kānabālī ବଶେଷ—Gold ear-ring for the lobe
of the ear.

କାନବିଛୁ—ଦେ. ବି.—କାନକଟୁଣ୍ଡ ୨ (ଦେଖ)
Kānabichhā Kānakaturī (2) (See)
କାନବିଛୁ
କାନବିଛୁରା

କାନମଳା—ଦେ. ବି.—୧ । ଦଣ୍ଡ ବା କଷ୍ଟ ଦେବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟର
Kānamālā କାନକୁ ଡାକଡ଼ାରି ଟାଣିବା—1. Ear-pulling;
କାନମଳା; କାନଟି wringing of the ears.
କାନେଟି ୨ । ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ନିଜର କାନକୁ ନିଜେ ମୋଡ଼ିବା—
2. Pulling of one's own ears as a
penance.

କାନମଳା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣମର୍ଦ୍ଦନ ଦଣ୍ଡଭାବେ
Kānamālā khāibā କରା—1. To be pulled by the
କାନମଳା ଖାଉଥାଏ ear by another person.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ, ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅପମାନ ପାଇବା—1. (figurative)
To be grossly insulted by another.

କାନ ମଲିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାନକୁ ମୋଡ଼ିବା—
Kāna malidebā 1. To pull another's ear.
କାନ ମଳେ ଦେଖା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା—

କାନ ମୋଡ଼ି ଦେବା, କାନ ଓମେଟନା 2. (figurative) To teach
କାନ ମଳନା another a lesson

କାନ ମଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଦଣ୍ଡାର୍ଥ) କାନକୁ ଡାକଡ଼ାରି ଟାଣିବା—
Kāna malibā To pull the ear as a punishment.
କାନମଳା, କାନମୋଡ଼ା

କାନ ଓମେଟନା

କାନ ମଲିହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ନିଜର କାନ ନିଜେ ମୋଡ଼ି
Kāna malihēbā ହେବା—1 To pull one's own ear.

କାନମଳା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜର ତ୍ରୁଟି ନିଜେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
2. (figurative) To admit one's own fault.

କାନମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—(ଏ କର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା) —ଗଣ୍ଡ ନିକଟସ୍ଥ କର୍ଣ୍ଣମୂଳ—
Kānamundā The frontal root of the ear near the
କାନମୁଣ୍ଡା cheek,

କାନମୁଣ୍ଡା

କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପ୍ରକାର ବା ଅଧମାନ ସହି ଭୁଲି
Kānamundā āusibā ହେବା—To take an insult
or blow lying down.

(ଯଥା—ଏତକ ଶୁଣି ସେ କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସି ଘରକୁ ଗଲେ ।)

କାନମୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—କାନମଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kānamordā (etc.) Kānamālā etc. (See)

କାନ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କାନ ମଲିବା (ଦେଖ)
Kāna mordibā Kāna malibā (See)

କାନ ମୋଡ଼ିହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କାନ ମଲିହେବା (ଦେଖ)
Kāna mordihēbā Kāna malihēbā (See)

କାନରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଶ୍ରାବ୍ୟ କଥା ନ ଶୁଣିବାକୁ
Kānare āṅgulī debā କାନରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେଇ କାନର ଛିଦ୍ରକୁ
କାନେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେଖା ରୁଜି ଧରା—To stop one's ear-
କାନରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେବା holes not to hear unpleasant talk.

କାନରେ କହୁବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଶୁଣୁ ବସନ୍ତ ରୁପ୍ତ କରି ଅନ୍ୟ
Kānare kahibā ବ୍ୟକ୍ତିର କାନରେ କହୁବା—

1. To whisper secrets to another's ear.

ନପ ଜନ୍ମେକସ୍ତ କାନରେ ସେ କହୁଲେ । କୁଣ୍ଡଳିତ ମହାଭାରତ ଅବ ।

୨ । ପର ନାମରେ ଚୁପୁଲି କହୁବା—

2. To backbite another.

ପାଖରେ ଶୁଣି, କାନରେ କହେ, ତା କଥା କି ଅନାଥା ହୁଏ । ଭଗ ।

କାନରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଶୁଣାଯିବା, ଶୁଣିବାବୋଧ ହେବା—
Kānare padibā To be heard.

କାନେ ପଡ଼ା ତା କାନରେ ଏ କଥା ପଡ଼ିଗଲା—

କାନରେ ପଡ଼ିବା କୁଣ୍ଡଳାକୃମିଙ୍କ ନଅତୁଣ୍ଡା ।

ଅର ଥିବାର ଚାହା ନ ପଡେ କାନରେ । କୁଣ୍ଡଳିତ ମହାଭାରତ ଅବ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଞ୍	ଇଥ	ଈ	ଋ

କାନରେ ପଶିବା—ଦେ. କି—(କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି) ମନୋଯୋଗ
Kānare paśibā ଅକର୍ଷିତ ହେବା, ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣା
କାନେ ଟକା ଯିବା—To be heard with attention.

କାନମେ ଘୁଷନା

(ଏ) କାନରେ ପଶି ସେ କାନରେ ବାହାରିଯିବା—ଦେ. କି—(କଥୁଡ଼ି
Kānare paśi se kānare bāhārijibā ବସ୍ତୁ) ଆଦୌ
ଏକାନ୍ତେ ଟୁକେ ଓକାନ୍ତେ ବେବିସେ ଯାଓସା ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣା ନ
ଯିବା—(a spoken matter) Not to be
heard with attention.

କାନରେ ବଜଇ ପାରିବା—ଦେ. କି—(କୌଣସି ବସ୍ତୁ କୌଣସି
Kānare bajāi pāribā ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ) ଜଣାଇବା, କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର
କରିବା—To bring (a matter) to the
ears (of a person).

ସାଧାରଣ କାନରେ ବୁଝି କଥାଟା ବ ନାହିଁ ପାରିବ ତେବେ ତ ବୁଝି ।

ଫଳାଫଳମୋହନ କ୍ରମାନ୍ତରାଓଙ୍କ ।

କାନରେ ବାଜିବା—ଦେ. କି—କାନରେ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Kānare bājibā Kānare paṛḍibā (See)

କାନରେ ସୀସା ଢାଳିବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ କାନରେ ଅପରାଧୀକୁ
Kānare sīsā dhālibā ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡଦଣ୍ଡେଷ—A kind of
କାନେ ସୀସା ଢାଳା cruel punishment given to offenders
କାନ ପାରା ଧରଣ in ancient days consisting of
pouring molten lead into the ear.

[ଦୁ—ସୀସା ଢାଳି ଯାଇ କାନରେ ଚଳା ହେବାଦ୍ଵାରା
ଅପରାଧୀ ମରି ଯାଉଥିଲା ।]

କାନସ୍ତର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାନିଷ୍ଟର)—କାନସ୍ତର (ଦେଖ)

Kānastar Kānistar (See)

କାନାକାନି କରବା—ଦେ. କି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣକର୍ଣ୍ଣ)—

Kānakāni karibā ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କଥାବୁଝା କରବା—

କାନାକାନି କବା To whisper, to talk in whispers.

କାନାକାନି

କାନାକାନି ହେବା—ଦେ. କି—କାନାକାନି କରବା (ଦେଖ)

Kānakāni hebā Kānakāni karibā (See)

କାନାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ଣ୍ଣାଟୀ)—ମାତ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ମାଳବ

Kānāṛḍi ଅଞ୍ଚଳର କଥୁଡ଼ି ଦ୍ଵାଦଶ ଭାଷା—

କାନାଡ଼ି The Kanarese language.

କାନ୍ଧି

କାନାସ୍ତର—ଦେ. ବି. (ଇଂ.) କାନିଷ୍ଟର—କାନସ୍ତର (ଦେଖ)

Kānāstar Kānistar (See)

କାନି—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଣ; ବା ସ. କର୍ଣ୍ଣ)—

Kāni ୧ । ପିକାଲୁଗାର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ—

କାନି; ଖୁଟି; ଖାଟଳ 1. The end of a loin-cloth.

ଆଁବର; ଆଁବଳ; ପଞ୍ଜା ୨ । ପଶନ୍ତ, ବସ୍ତ୍ରର କୋଣ—

2 Corner of a cloth.

ପୋଛଇ ବଦନ ହେମାଳ କାନରେ—ଢାଆଣାଥ. ଦରବାର ।

୩ । ଛିଣ୍ଡା କନା, କନ୍ଧା—3. Rags

୪ । କୋଣ—4 Corner.

ଅନେକ ବସ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡିତ ଭଣ ଚାରିକାଳ—ସାରକା. ମହାଭାରତ. ବରଷ ।

୫ । ପାଖ—5 Side.

କାନିଆଁ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. କର୍ଣ୍ଣ) (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସ୍ଵରୁ) —
Kāniāṇi ୧ । କର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

(କାନା—ଶ୍ରୀ) 1. Having ears, eared.

(ଯଥା—ଲମ୍ବକାନିଆଁ, ମୃଗକାନିଆଁ, ଏକକାନିଆଁ ।)

୨ । କାନିକଥା; କାନିକିଶିଷ୍ଟ—

2. Having a 'kāni'.

(ଯଥା—ଏକକାନିଆଁ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ଲେକମାନେ ଶିକାରୀର
ଭାରି ଦୁଇ କାନି ବା ପାଖରେ ଯାଉ ବାଜି ଠିଆ ହୋଇ-
ଥାଆନ୍ତି ଓ ଶିକାରୀ ପାଖକୁ କାଲୁଣିଆମାନେ (beaters)
ଚଢ଼ିଥାନ୍ତିବା ଜନ୍ତୁକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ—
Stoppers in a shooting party.

କାନିଆଁଇବା—ଦେ. କି—କାନେଇବା (ଦେଖ)

Kāniāṇibā Kāneibā (See)

କାନିକା—ଦେ. ବି—୧ । ଦୃତପକ୍ୱ ଖେରୁଡ଼ି—

Kānikā 1. Spiced boiled rice and pulse.

୨ । ଗିରି ବା କନ ରଖିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ମାଟିଦାଣ୍ଡି—

2. A small earthen vessel for keeping
sugarcandy (Wilkins).

୩ । ଦୃତପକ୍ୱ ମହାପ୍ରସାଦ ଖେରୁଡ଼ି—

3. Spiced boiled rice and pulse offered
to a Deity.

୪ । ମାଟି କାନ୍ଥରେ ଗୁଡ଼ିବଣା ବା ମାଠିଆ ପୋତା ଯାଇଥିବା
ଠାଣା—4. A niche or recess made in a
wall by thrusting an earthen pitcher
into it.

କାନିକଥା—ଦେ. ବି—ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କାନି ବା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା; ଏକ-
Kānikā କାନିଆଁ, ଏକକାନିକଥା, ଏକବସ୍ତ୍ର—
Wearing one loin-cloth only.

କାନିକାଳ—ଦେ. ବି—ଅଶକାଳ (ଦେଖ)

Kānikāḷa Apakīḷi (See)

କାନିକାଳି—ଦେ. ବି—ଅଶକାଳ (ଦେଖ)

Kānikāḷi Apakīḷi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଥପର ପୁଷ୍ପରେ ଗନ୍ଧ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅପର ଓ ମାନ୍ୟ ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅପର ଓ ମାନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତ୍ୱକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାଇଲେ ସେବେ ଏ ଘୋଡ଼ାଇବାରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବପସତା ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତ୍ୱକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଘୋଡ଼ାଇବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅନ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାନି ଘୋଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଆପଣା ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର
Kāni ghordhāibā ଏକପ୍ରାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟକୁ ଆବୃତ କରିବା—

1. To cover another with one end of one's loin-cloth.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟକୁ ବସତରୁ ନିରାପଦ କରି ରଖିବା—

2. (figurative) To screen a person from danger

କାନି ଘୋଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—ଆପଣାର ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଏକ-
Kāni ghordhāibā ପ୍ରାନ୍ତଦ୍ୱାରା ନିଜ ଶରୀରକୁ ଆବୃତ କରିବା—
To cover one's own body with one end of one's loin-cloth.

କାନି ଟାଣିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ଲୋକର ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର
Kāni tāṇibā ଏକପ୍ରାନ୍ତକୁ ଧରି ତାକୁ ଟାଣିବା—To pull one by holding one end of the cloth one is wearing.

କାନି ଧରିବା—ଦେ. କି—କାନି ଟାଣିବା (ଦେଖ)
Kāni dharibā Kāni tāṇibā (See)

କାନି ପକାଇବା—ଦେ. କି—ପିନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ରର ଏକପ୍ରାନ୍ତକୁ ଭୂମିରେ ବସ୍ତ୍ର
Kāni pakāibā କରିବା—
ଆଁଚଳାବିଛାନ To spread one end of one's loin-cloth on the ground.

କାନିପାନ୍ତା—ଦେ. କି—ପିନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ରର ଆଗରେ ଥିବା କାନି—
Kānipāntā The front end of the loin-cloth.
କାମଡେବ ଖୁଟି ବା ଆଁଚଳ ଦାମା ହୋଇ ଥିଲା ମାମା ହେଲେ କାନିପାନ୍ତା ଗବନ
ଆଁଚଳ ସେତେବେଳେ—ବନ୍ଧୁପୁରୀ ସଙ୍ଗୀତ ।

କାନି ପତେଇବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନେବା ସକାଶେ ପିନ୍ଧି-
Kāni pateibā ଲୁଗାର ଏକପ୍ରାନ୍ତକୁ ବସ୍ତ୍ର କରି ଦେଖାଇବା—
ଆଁଚଳପାତନ To extend one end of one's loin-cloth to receive a thing.

କାନିବନ୍ଧା—ଦେ. କି—ରତ୍ନମଣି ଶ୍ରୀର ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାନ ପରେ ସେ ରତ୍ନ
Kānibandhā କାଳରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାକୁ କାଟିବା ପାଇଁ
ଯୋବଣୀ ନେଇ ବେଳେ ତାକୁ ଦିଆଯିବା ଚାନ୍ଦୁଲ ଆଦି—
Rice given to the washer—woman to wash the cloth of a woman in her menses.

କାନିରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ବାଜିମାରିବା; କିନ୍ଦମାରିବା—
Kānīre gaṇṭhi pakāibā 1. To lay a wager; to bet.
ଆଁଚଳେ ଗାଁହାଁଦେଖି ଦେଖ, ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକ କାନିରେ ବାଜିଦେବ, ବନ୍ଧୁକେ
ଆଁଚଳେ ବାନ୍ଧିବା ଏହା କହୁ ବାଜିରେ ଶ୍ରେୟ ପକାଇଲେ—
ପ୍ରମୋଦନୋଦ୍ଭବ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଭବିଷ୍ୟତରେ କୌଣସି କଥାକୁ ସ୍ମରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେ-
ଶ୍ୟରେ ସେ କଥାକୁ ଭାବିଲେବେଳେ କାନିରେ ଗୋଟିଏ
ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—2. To tie a knot in a

corner of the loin-cloth to be reminded afterwards of a matter on seeing the knot.

କାନିରେ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କି—୧ । ଆସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା—

Kānīre bāndhibā 1. To appropriate

ଆଚଳେ ବାନ୍ଧି ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତି ସ୍ନେହପୋଷ୍ଟ ସବୁବେଳେ
ଆଁଚଳେ ବାନ୍ଧିବା ପାଖେ ପାଖେ ରଖିବା—2. To keep a person tied to one's apron-strings.

୩ । କୌଣସି କଥାକୁ ଉପସ୍ମରଣ ସ୍ମରଣ ରଖିବା—

3. To remember a matter.

କାନିଶିର—ଦେ. କି—କାନିଶିର (ଦେଖ)

Kānīśīr Kānīśīr (See)

କାନିଶିର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—କାନିଶିର (ଦେଖ)

Kānīśīr Kānīśīr (See)

କାନିଶିର ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରାୟେ କରଇ ସେ ବର୍ଣ୍ଣ ।

ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଗୀତା ।

କାନିସ—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ. କାନିସ୍)—କାନୁସ୍ (ଦେଖ)

Kānis Kānus (See)

କାନିସ୍ତାର—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ. କାନିସ୍ତାର୍)—

Kānistār (କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ, ଟଙ୍କାର ବାକସ ବା ପିନ୍ଧା—
କାନିସ୍ତର A canister.

କାନିସ୍ତର

କାନିସ୍ତାର—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ)—କାନିସ୍ତାର୍ (ଦେଖ)

Kānistār Kānistār (See)

କାନିସ୍ତାର୍—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ)—କାନିସ୍ତାର୍ (ଦେଖ)

Kānistār Kānistār (See)

କାନିହାସ—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) କି—କାନିହାସ୍—

Kānīhas Pound.

କାନିନ—ସ. କି. ପୁଂ (କନ୍ୟା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଭିନ୍ନ, ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—

Kānīna ୧ । ଅବବାହିତା କନ୍ୟାର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—

(କାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ 1 A son born of a maiden or unmarried girl; son of a virgin.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ କାନିନ ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ସୁତ ।]

୨ । ମୁନି ବ୍ୟାସ—2. Sage Byāsa.

[ଦ୍ର—ଏ ପରାଶରଙ୍କ ଭିତ୍ତିରେ ଅବବାହିତା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ।]

୩ । ରାଜା କର୍ଣ୍ଣ—3. King Kārṇa.

[ଦ୍ର—ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭିତ୍ତିରେ କୁମାରୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ।]

କାନୁ—ପ୍ରା. କି. ପୁଂ. (ସ. କୁଷ୍ଠ; ପ୍ରା. କଣ୍ଠ)—

Kānu ୧ । କାନୁ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

କାନୁ 1. One of the pet household names of Śrīkṛishṇa.

୧	ଲ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ

୨ । କଉଡ଼ିଖେଳରେ ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି ଚକ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଦାନ—

2. The number counted in cowrie play when one of the cowries turns breast upwards.

କାନୁନ—ବୈଦେ. ଇ. (ଫା. କାନୁନ୍; ଗ୍ରୀକ୍—କାନୁନ୍; ଭୁଲ. ଇ. Kānun

କାହ୍ନୁ ବଶେଷ ବିଧି ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା—

କାହ୍ନୁ A canon; a regulation; ordinance.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରାୟ ଆଇନ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭା ଦ୍ଵାରା ଆଇନ ପାଶ ହୁଏ ଏବଂ ଲାଠି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କାନୁନ୍ ପାଶ ହୁଏ ।]

କାନୁନ୍‌ଗୋ --ବୈଦେ. ଇ. (ଫା)—କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ରାଜସ୍ୱ-କାନୁନ୍‌ଗୋ କଲେକ୍ଟର କର୍ମଚାରୀବଶେଷ, ଜମି ଆଦି ମାପ

କାହ୍ନୁଗୋ, କାନୁନଗୋ କରବା ନିମନ୍ତେ ନିୟୁକ୍ତ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—

କାନୁନଗୋ A Kanungo, a subordinate revenue officer; a public officer engaged to measure land.

[ଦ୍ର—ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ କାନୁନ୍‌ଗୋମାନେ ରାଜସ୍ୱ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଭିତ୍ତିପ୍ରମାଣ କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । ମୁଗଲମାନମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ଭୂଇଁମୁଲ । ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନରେ 'କାନୁନ୍‌ଗୋ'ମାନେ ମଫସଲରେ ଅନେକ ରାଜସ୍ୱ ସଂଜ୍ଞାକାରୀ ସମ୍ପାଦକ କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ ଯୋଗାନ୍ତି, ଗୋତର ଓ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ ଜମିକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଅଥବା ଅଧିକାର କଲେ ତାହା କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ ରିପୋର୍ଟ କରନ୍ତି, ଜମିଦାରଙ୍କ ବାକ ଖଜଣା ପାଇଁ ପ୍ରଜାର ଫସଲ କୋରସ କରନ୍ତି, ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁସମ୍ପାଦ, ଫସଲର ଅବସ୍ଥା, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷସମ୍ପାଦ, ବଜାର ଦର, ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ପାଦ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଯୋଗାନ୍ତି; ରାଜସ୍ୱ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସଂଜ୍ଞାକରେ ଦେଶଦାରମାନଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ସଂଜ୍ଞାକ କୋରସ କରନ୍ତି ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ତରାସ ରଖି ଦାଦନ କରନ୍ତି; କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ବିବାହାୟା ଜମି ମାପନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ମାପକାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଏହାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜଣେ ଜଣେ 'ଚେନ୍‌ମେନ୍' ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ରାଜସ୍ୱ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ସମ୍ପାଦ ସଂକଳନ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରେଜିଷ୍ଟର ପୂର୍ବରୁ କରି ରଖନ୍ତି ଓ କଲେକ୍ଟର ସମୟସମୟରେ ଏହାଙ୍କ ଅଫିସ୍ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । କାନୁନ୍‌ଗୋମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷକାଳୁ ଚକଲ ବୋଲି ଯାଏ । ମଫସଲର କାନୁନ୍‌ଗୋମାନଙ୍କ ଉପରେ ଜିଲ୍ଲାର ସଦର ମଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ମାନେ ସଦର କାନୁନ୍‌ଗୋ ଥାଆନ୍ତି । କାଲକତ୍ତାରେ କରଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କାନୁନ୍‌ଗୋ କ୍ଷେତ୍ରପାତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

କାନୁନଗୋ—ବୈଦେ. ଇ. (ଫା)—କାନୁନ୍‌ଗୋ (ଦେଖ)

Kānungoi Kānungo (See)

କାନୁନ୍‌ଦା—ବୈଦେ. ଇ. (ଫା. କାନୁନ୍‌ଦା)—

Kānundā ଅଇନ୍ କାନୁନ୍ ଜାଣିବା (ବ୍ୟକ୍ତି), ବିଧିଜ୍ଞ —

କାହ୍ନୁ Versed or learned in Law.

କାନେଇବା—ଦେ. ଡି. (ଫ. କଣି)—

Kāneibā ୧ । ଶୁଣୁ ଶୁଣିବା—

କାନାନ, ଆଡିପାତା 1. To eavesdrop.

ଆଡିପେତେଣା ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ଶୁଣିବାକୁ କାନ ଦେବା;—

କାତଡ଼ାନା 2. To direct one's ear to hear something; to give an ear to hear something.

କାନେ କାନେ କହିବା—ଦେ. ଡି.—୧ । କୌଣସି ଲୋକକୁ କୌଣସି Kāne kāne kahibā ବିଷୟରେ ଉପସୂର୍ଯ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ଦେବା ବା

କାନେ କାନେ କହା ପରମ୍ପରା ଦେବା—1. To advise or prompt a person repeatedly.

୨ । ଚୁପ୍ କର କହିବା—2 To whisper.

କାନେ କାନେ ଶିଖାଇବା—ଦେ. ଡି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାରମ୍ବାର Kāne kāne śikhāibā କୌଣସି ବିଷୟ ଉପଦେଶ ଦେବା—

କାନେ କାନେ ଶେଖାନ To repeatedly instruct a person on some matter.

କାନେଡ଼ା—ଦେ. ଡି. (ଫ. କଣ୍ଡା)—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବଶେଷ—

Kānerdā 1. Name of a musical air. କାନଡ଼ା; କାନଡ ୨ । ଶ୍ଵୀ ଲୋକମାନଙ୍କ କେଶବନ୍ଧ୍ୟାସବଶେଷ—

କାହ୍ନଡ଼ା; କାହ୍ନଡ 2. A kind of chignon or knot of the hair of the head.

[ଦ୍ର—ଏହା କଣ୍ଡାଟଦେଶୀୟ ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କର କେଶ ବାନ୍ଧିବା ଶୃଙ୍ଖଳ । ଏଥିରେ ପ୍ରଥମେ ଶୁର ବାଳକୁ ୧୭ କେରୁ କରି ୪ କେରୁଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବେଣୀ କରି ୪୫ ବେଣୀଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ଗୁଣ୍ଡଳାକାର ଖୋପା ବନ୍ଧାଯାଏ—ଜୁନେନ୍ ।]

କାନୋଡ଼ା—ଦେ. ଡି.—କାନୋଡ଼ା (ଦେଖ)

Kānordā Kānerdā (See)

କାନ୍ତ—ଫ. ଇ. (କମ ଥାଉ—ବାଣୀ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—

Kānta ୧ । କମନାୟ, ଏନୋହର—

(କାନ୍ତା—ଶ୍ଵୀ) 1. Pleasing; lovely; charming.

୨ । ଶୋଭନ—2 Amiable; beautiful.

୩ । ପ୍ରିୟ—3. Dear; beloved.

୪ । କୋମଳ—4 Soft.

୫ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ କ ଅକ୍ଷର ଥାଏ—

5. (a word) Having the letter 'Ka' at the end.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁସ୍ତାରେ ମନ୍ତ୍ର ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ୩ ଥିବାର ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଘଟାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଘାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅନୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ସ. ବି. ପୁ—୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband

୨ । ପ୍ରଣୟୀ—2. Lover; sweet-heart.

୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. Moon.

୪ । କାନ୍ତି—4. Beauty of formation.

୫ । ବସନ୍ତ ଋତୁ—5. Spring season

୬ । କୁକୁମ୍ଭ; ଜାପ୍ରାଦ—6 Saffron

୭ । ଚଳାଲୁହା—7 Cast iron.

୮ । ଶୋଧିତ ଲୌହ—8 Refined iron

୯ । ପ୍ରସ୍ତର (ପ୍ରକୃତିବାଦ) [ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଅପୃଷ୍ଠ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ, ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ, ଅପୃଷ୍ଠକାନ୍ତ]—

୧୦. Stone (when joined to the words chandra, sūrya and ayas.

୧୦ । ଲୌହ; ଲୁହା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—1. Iron.

[ଦ୍ର—କାନ୍ତଲୌହର ଭସ୍ମ ଅସୁବେଦୋକ୍ତ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା ପାଇଁ ଦରକାର ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କାନ୍ତ-ଲୌହକୁ ଚର୍ଦ୍ଧିକାର ଲକ୍ଷଣ ଏହି କି, ଏ ପାତ୍ରରେ ଗରମପାଣି ରଖି ତହିଁରେ ତୈଳବିନ୍ଦୁ ପକାଇଲେ ସେ ବିନ୍ଦୁ ମେଲିଯାଏ ନାହିଁ, ଏଥିରେ ଦୁଧ ଆଉଟିଲେ ସର ପାତ୍ରଦେହରେ ନ ଲାଗି ମଝିରେ ଜମା ହୁଏ ଓ ଏଥିରେ ଖଟା ଜିନିଷ ଉଠେଇ ଯାଏ ନାହିଁ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—ସ୍ୱାଧୀକାନ୍ତ, ଶ୍ୟାମାକାନ୍ତ, ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ, ଅବିଜ୍ଞାତାକାନ୍ତ—
Names for calling Rādhākānta etc.

[ଦ୍ର—ସ୍ୱାମୀ ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଶ୍ୟା, ଶ୍ୟାମା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଉମା, ଶ୍ଯାମ୍ବ, ରମା, କମଳା, ଅବି ଶବ୍ଦ ଯୋଗ ହୁଏ ଓ ତତ୍ତ୍ୱ ନାମରେ ଲୋକଙ୍କ ନାମକରଣ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ ।]

କାନ୍ତକରେଇ—ଦେ. ବି. (ସ. କାନ୍ତ ଓ କଟାହ)—

Kāntakareī ଏକପ୍ରକାର ଚଳା ଲୁହା କରେଇ—
କାନ୍ତକଡ଼ା Cast iron trying pan.
କାନ୍ତକଡ଼ାହ

କାନ୍ତପାଶାଣ—ସ. ବି—ଅସୁବେଦୋକ୍ତ; ଚମୁକ ପଥର—

Kāntapāṣāṇa Loadstone.

କାନ୍ତାର—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଖ୍ୟା ଓ ସମପୃକାଚକ ଦିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ
Kāntara ଲାଗେ; ସ. କମ୍ + ଚତ୍)—ଗ୍ରାସ୍—

Nearly; about.

(ଯଥା—ମତେ ଟଙ୍କାଏ କାନ୍ତାର ଉଧାର ଦିଅ ।)

ଗ୍ରା. ବିଶ—କମ୍ପା ଚତ୍ତପରିତ—Or thereabouts.

(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧସେରେ କାନ୍ତାର ଦୁଧ ହେଲେ ମୋ କାମ ଚଳି ଯାଆନ୍ତା ।)

କାନ୍ତରାଟ—ବିଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର)—ସେ ଭୁକ୍ତି ମୁତାବକ

Kāntarāt କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରେ—

କାନ୍ତରାଟ 1. Contractor.

କନ୍ତରାଟ ୨ । (ଇଂ. କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ)—କୌଣସି କର୍ମ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟରେ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରୁଚ୍ଛି—
. Contract.

୩ । କାନ୍ତରାଟ ବ୍ୟବସାୟ—3 Contractorship.

କାନ୍ତରାଟକାର—ବିଦେ. ବି. (ଇଂ. କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର)—

Kāntarātīkār କାନ୍ତରାଟ (ଦେଖ)

Kāntarāt 1 (See)

କାନ୍ତରାଟି—ବିଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାନ୍ତରାଟ (ଦେଖ)

Kāntarātī Kāntarāt (See)

କାନ୍ତଭସ୍ମ—ସ. ବି. (ଶୁଣି ତତ୍ତ୍ୱ, କାନ୍ତ + ଭସ୍ମ)—

Kāntabhasma ଶୋଧିତ ଲୌହର ଭସ୍ମ—

Oxide of refined iron.

କାନ୍ତଲୋହ—ସ. ବି. (କାନ୍ତ + ଲୋହ)—

Kāntaloha ଅସୁବେଦୋକ୍ତ, ଶର୍ଣ୍ଣମଣି—

Loadstone (M. W.)

କାନ୍ତଲୋହ—ସ. ବି. (କାନ୍ତ + ଲୋହ)—

Kāntalauha ୧ । ଚଳା ହୋଇଥିବା ଲୁହା—

1. Cast iron (M. W.)

୨ । ଲୁହା—2. Steel (Apte).

୩ । ଅସୁବେଦୋକ୍ତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Loadstone.

କାନ୍ତା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କାନ୍ତ + ଶ୍ଵୀ. ଅ)—

Kāntā ୧ । ପ୍ରିୟ ଶ୍ଵୀ, ପ୍ରଣୟିନୀ—1. Sweet-heart.

୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Wife.

୩ । ସୁନ୍ଦର ଶ୍ଵୀ—3. Beautiful lady.

୪ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଲତା—

4. The Priyangu creeper.

୫ । ନାଗର ମୁଥା—5. A fragrant grass and its roots; Cyperus Scariohus.

କାନ୍ତାନୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ସ. କାନ୍ତାୟାନୀ)—

Kāntānī ୧ । ଦୁର୍ଗା; କାନ୍ତାୟାନୀ—1. Goddess Durga.

ବଳସ୍ତେ କାନ୍ତାନୀ ଏଥେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ । ସାରଳା. ମହାଗୁରୁ ।

୨ । ଯୋଗିନୀ, ତାଳିନୀ—

2. Demoness; an attendant of Goddess Durga.

୩ । ତାଳିନୀ—3. A witch.

୪ । ଅଲକ୍ଷଣା ଶ୍ଵୀ—4. An inauspicious female.

୫ । କଙ୍କାଳମାତ୍ରାବର୍ଣ୍ଣିତା ଶ୍ଵୀ—

5. A woman reduced to skeleton; a hag-gard woman.

୬ । କୁରୁପା ଶ୍ଵୀ—

6. Ugly looking woman; hag.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ଡ

୭ । କୃପଣା ନାରୀ—7. A miserly woman.

୮ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଦୁଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ—

8. (abuse) Wicked woman

କାନ୍ତାୟସ—ସ. ବି. (କାନ୍ତ + ଅୟସ + ସାର୍ଥେ. ଅ)—

Kāntāyasa ଅୟସାନ୍ତ ମଣି—Loadstone

କାନ୍ତାର—ସ. ବି. (କାନ୍ତ = କେଉଁମାନଙ୍କୁ ଧାତୁ ଶିତ = ତାର
Kāntāra ଧାତୁ = ଗମନ କରାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ କାହାକୁହି
ଯିବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାହିଁ; ଅମରକୋଷ ଟୀକାରେ
ଲେଖା ଅଛି ବ୍ୟାଘ୍ରାଦିଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ
ପଥ ଦୂର୍ଗମ ତାହାକୁ କାନ୍ତାର ବୋଲାଯାଏ)—

୧ । ଦୂର୍ଗମ ପଥ

1. Impassable road; dangerous road

[ଦ୍ରୁ—ବୌଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ କାନ୍ତାର * ପ୍ରକାର । ଯଥା—
ତୌର କାନ୍ତାର, ବ୍ୟାଳ କାନ୍ତାର, ଅମାନୁଷ୍ଠ କାନ୍ତାର, ନିରୁଦକ
କାନ୍ତାର ଓ ଅଲ୍ପରକ୍ଷ କାନ୍ତାର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଗହନ, ବନ, ଜଙ୍ଗଲ—2. Jungle; forest.

୩ । ମରୁଭୂମି—3. Desert.

୪ । ନିର୍ଜନ ପ୍ରଦେଶ, ଲୋକାଲୟଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ—

4. Wilderness.

* । ଢଳ, ଗହର, ଗାତ, ଛିଦ୍ର—

5. Den; hole; cavity.

୬ । (କାନ୍ତ = କମଳାୟ ରସ + ର = ପ୍ରଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

ଅ) —କାନ୍ତାର ଅର୍ଥ; ଏକ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ—

6. A sweet variety of sugar-cane.

୭ । (ଯାହା ମଝି ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟ ପଶିଯାଇ ନ ପାରେ)—

ବାଉଁଶ—7. Bamboo.

ଦେ. ବି—୧ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—1. Famine.

ମହର୍ଷିଙ୍କ ଯାଉ ବାହାରରେ ପଡ଼ିବା—ଦର ।

୨ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟ—2. A time of scarcity.

ମୂଲ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଉଣା କରନ୍ତୁ ଯେ ଗ୍ରାଣୀ ।

କାନ୍ତାରେ ବାତର ଯେହୁ ସାମାନ୍ୟ ଗଉଣୀ । ମହାଦେବ ମାତୁରାଣୀ ।

କାନ୍ତାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣବିଶେଷ—

Kāntāru A branch of Baidika Brāhmanas.

କାନ୍ତ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କମ ଧାତୁ + ଉପ. ଇ)—

Kānta ୧ । ଜ୍ୟୋତି; ଆଲୋକ; ଗୁଣ୍ଡି; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—

1. Splendour; light; brilliance.

୨ । ଶୋଭା; ଲବଣ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—

2. Beauty; grace.

୩ । କାମନା; ଇଚ୍ଛା—3. Desire.

୪ । କମଳାୟ ଶ୍ରୀ—

4. Charming woman.

* । ଦୁର୍ଗା —5. Goddess Durgā.

୬ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳା—6 The digits of the moon.

୭ । କାମଶକ୍ତିବିଶେଷ—

7. One of the qualities of the God of Love.

ଦେ. ବି—ଏକକାନ୍ତାୟ ଦୁଗନ୍ଧ ପିଷ୍ଟକ—

A kind of sweet cake fried in ghee.

କାନ୍ତ ବାକସ ଆଦି ପିଠା, ସେ ସରପଣା ଦସ ମିଠା ।

ସମବାସ. ବାର୍ତ୍ତାଭାଷି ।

କାନ୍ତିକ—ସ. ବି. (କାନ୍ତି + କ୍ତି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāntika ୧ । କାନ୍ତିଲୌହ—1. Refined or cast iron.

୨ । ଉଷ୍ମତ—2. Steel.

କାନ୍ତିକର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କାନ୍ତି + କ୍ତି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāntikara ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରେ—

(କାନ୍ତିକର—ଶ୍ରୀ)

Beautifying.

କାନ୍ତିପ୍ରଦ—ସ. ବିଶ. (କାନ୍ତି + ପ୍ର + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāntiprada କାନ୍ତିକର (ଦେଖ)

(କାନ୍ତିପ୍ରଦ—ଶ୍ରୀ)

Kāntikara (See)

କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ—ସ. ବିଶ. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କାନ୍ତି + ବର୍ଦ୍ଧକ)—

Kāntibarddhaka କାନ୍ତିକର (ଦେଖ)

(କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ—ଶ୍ରୀ)

Kāntikara (See)

କାନ୍ତିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ ହି. କାନ୍ତିବା; ସ. କୃତ ଧାତୁ)—

Kāntibā ଭୁଲାରୁ ସୂତା କାଟିବା—

To spin thread from cotton.

କାନ୍ତିବ୍ରତ—ସ. ବି. (କାନ୍ତି = ଚନ୍ଦ୍ରକଳାବିଶେଷ + ବ୍ର ଧାତୁ = ଧରିବା

Kāntibhrut + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ରି ପ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ସ. ବିଶ—କାନ୍ତିଧାରକ, ଶୋଭାବିଶିଷ୍ଟ—

Lustrous; charming.

କାନ୍ତିମତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାନ୍ତି + ମତ୍ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳା—

Kāntimatī

1. The digit of the moon.

୨ । ଅସ୍ୱରୂପିଣୀ—2 Name of a heavenly nymph.

କାନ୍ତିମାନ—ସ. ବିଶ. (କାନ୍ତି + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Kāntimān ୧ । ଶ୍ରୀମାନ—1 Splendid.

(କାନ୍ତିମାନ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful.

ସ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon

୨ । କାମଦେବ—2. Cupid personified.

କାନ୍ଥ—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ଥା)—ଉଡ଼; ଦେବାଲ; ଗୃହର ବାଡ଼—

Kānthā

Wall of a house.

କାନ୍ଥ; ଦେବାଲ

ବାହାର ଗ୍ରନ୍ଥପୁର ବାଡ଼

ଦିବାର

ବନ୍ଦରେ ବନ୍ଧୁ ଗେମନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଶବ୍ଦବଳ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବୌଦ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କାନ୍ଥ ଉଠାଇବା—ଦେ. କି—ଗୃହର ଭିତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି କମଣ୍ଡର ଭିତ୍ତି
Kānthā uṭhāibā କରିବା—To build or raise the walls of a house.

କାନ୍ଥ ଉଠିବା—ଦେ. ବ—କାନ୍ଥ ଉଠାଇ ଦେବା—Raising of the walls of a house.
Kānthā uṭhibā

କାନ୍ଥକୁରୁ—ଦେ. ବ. (ସ. କନ୍ଥା + କରୁ ବା କୁଡ଼ୁକି = ପାତ୍ର—
Kānthakurā ବଶେଷ)—କାନ୍ଥରେ ଭିତ୍ତିର ହୋଇଥିବା ଗର୍ଭ—
କୁଳୁକି; ତାଙ୍କ; କୁଳକା Wall-niche; a recess in the wall.
ଆଳା; ଟାକ

କାନ୍ଥଖୁରୁ—ଦେ. ବ—କାନ୍ଥକୁରୁ (ଦେଖ)
Kānthakhurā Kānthakurā (See)

କାନ୍ଥଚଉକି—ଦେ. ବ—ପୁରୀ ଅବଧାନମାନେ ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା
Kānthachauki ଏକପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ—A kind of punishment formerly given to offenders in a village school.

[ଦ୍ର—ଏ ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାଳୀ ଚଉକରେ ବସିବାର ଅଭିନୟ କରି
କାନ୍ଥକୁ ପିଣ୍ଡ ବା ପିଠି ଲଗାଇ ଶୂନ୍ୟ ଭୂମିରେ କେତେକ ସମୟ
ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ବସି ରହେ ।]

କାନ୍ଥ ଛୁଟିବା—ଦେ. କି—କାନ୍ଥରେ ମାଟି ବୋଳିବା—
Kānthā chhūṭibā To put earth on the wall.

କାନ୍ଥଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । ଭଙ୍ଗାକାନ୍ଥ—
Kānthardā 1. Dilapidated or ruined walls.

କାନ୍ଥଡ଼ା; କାନ୍ଥଡ଼ା ମହତ୍ତ୍ୱ ମହାବଳ ଗୋଷ୍ଠି କାନ୍ଥର ଭାଗରେ ବସି
ହୁଡ଼ାଦିବାର ଗଣ୍ଡେଇ ଟୁପୁଲେ । ପକାରମୋହନ, ଚକ୍ରସ୍ୱର ।

୨ । ଭଙ୍ଗା ଭାଗର ଗାଣି କାନ୍ଥ ଅଛି; ଭଗ୍ନ ଗୃହର ଗାଣି—
ବଶେଷ—2. The remains of a ruined house.

ଅନ୍ୟତ୍ର ବୋଲି ଗୋଷ୍ଠୀର ଭାଗରେ କାନ୍ଥର କାନ୍ଥର କାନ୍ଥ ।
ନନ୍ଦେ, ଭକ୍ତକ ସାହିତ୍ୟ ୩୮ ।

ଦେ. ବଶ—ସେହି ଭାଗର କାନ୍ଥ ଭାଙ୍ଗି ଗଲଣି—
(house) With dilapidated walls.

କାନ୍ଥ ଦେବା—ଦେ. କି—କାନ୍ଥ ଉଠାଇବା (ଦେଖ)
Kānthā debā Kānthā uṭhāibā (See)

କାନ୍ଥବାଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । କାନ୍ଥସ୍ୱରୂପ ବାଡ଼ା ବା କାନ୍ଥରୂପୀ ବାଡ଼ା—
Kānthabārda 1 A fence used as a wall.

୨ । (ସହର) କାନ୍ଥ ଓ ବାଡ଼ା—
2. Wall and fencing.

କାନ୍ଥ—ଦେ. ବ. (ସ. କନ୍ଥା)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠକାନ୍ଥ—
Kānthi 1. A small wall.

୨ । ଅଧାକାନ୍ଥ; ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଥ—2. A short wall.

୩ । କିରୀଟସ୍ୱର ସ୍ୱରୂପ ଅକାଶ (ସେହିଠାରେ ଅକାଶ

କିରୀଟସ୍ୱର ସ୍ୱର କିରୀଟସ୍ୱର ଦେଖାଯାଏ—3. The sky just over the horizon.

୪ । ଅତଡ଼ା; ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରର ତଟସ୍ଥ ଭିତ୍ତି—

4. The precipitous bank of a sea or river.

ସମ୍ବଲପୁର ଜନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ସେହି କାନ୍ଥ ବସୁବେଶବସୁର ।

୫ । ମେଦିନୀପୁରର ଗୋଷ୍ଠୀର ସବୁଭିତ୍ତି ଓ ନଗର—

5. Contai, a subdivision and town in district Midnapur.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. —କାନ୍ଥ—Wall.

କାନ୍ଥ ଖମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. —କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଲଗିଥିବା ଖମ୍ବ—
Kānthukhamba A pillar or post in the body of a wall.

କାନ୍ଥ ବା—ପ୍ରାଦେ. —(ସମ୍ବଲପୁର) କି —(ସ. କନ୍ଥା ଧାତୁ)—କାନ୍ଥବା;
Kāndbā କନ୍ଥନ କରିବା—To cry; to weep.

କାନ୍ଥ ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଶ. ପୂ. —କାନ୍ଥ ବା (ଦେଖ)
Kāndrā Kāndurā (See)

କାନ୍ଥ ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. —କାନ୍ଥ ବା (ଦେଖ)
Kāndri Kāndurī (See)

କାନ୍ଥ ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. —କାନ୍ଥ ବା—
Kāndribā To weep.

ଦେ. କି. —କାନ୍ଥ ବା (ଦେଖ)
Kānduribā (See)

କାନ୍ଥ—ଦେ. ବ. —(ସ. କନ୍ଥା ଧାତୁ)—କନ୍ଥନ; ରୋଦନ; କାନ୍ଥା—
Kānda Weeping; lamentation.

କନ୍ଥା, କାନ୍ଥନି, କାନ୍ଥନି

କାନ୍ଥା

କାନ୍ଥା—ଦେ. ବ. —(ପାନବରଜ ଭାଷା)—ବରଜର ଦୁଆରମୁହଁ ଗାନ୍ଧୀ—
Kāndaka The reed-framework put as a door to a betel plantation.

କାନ୍ଥାକଟା—ଦେ. ବ. —କାନ୍ଥାକଟା (ଦେଖ)
Kāndakatā Kāndabobā (See)

କାନ୍ଥାକାନ୍ଥ—ଦେ. ବଶ. —କନ୍ଥାକାନ୍ଥ—
Kāndakānda About to cry.

କାନ୍ଥାକାନ୍ଥ କାନ୍ଥାକାନ୍ଥ ବାଣୀ, ଶୁଣି ସଦୟ ବେଶୁପାଣି ।

କାନ୍ଥାକାନ୍ଥ; ବେଶୁପାଣି ଭୂପତି ପ୍ରେମପ୍ରାଣୀ ।

କାନ୍ଥାକୁନ୍ଦା—ଦେ. ବ. —କାନ୍ଥାକଟା (ଦେଖ)
Kāndakunda Kāndabobā (See)

କାନ୍ଥା—ଦେ. ବ. —(ସ. କନ୍ଥା)—କାନ୍ଥ (ଦେଖ)
Kānda Kānda (See)

କାନ୍ଥା ବସୁବେଶବସୁର ବେଶୁପାଣି ।

ବେଶୁପାଣି ବେଶୁପାଣି ବେଶୁପାଣି ।

ବେଶୁପାଣି ବେଶୁପାଣି ବେଶୁପାଣି ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ	କ

[ଦ୍ର—କବାହୁତା କନ୍ୟାମାନେ ବାପ ଘରୁ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରକୁ ଗଲବେଳେ ପିତା, ମାତା, ଭାଇ, ଭଉଜ, ଭଉଣୀ ଆଦି ଆତ୍ମୀୟ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ବଦାୟ ନେବା ଉପଲକ୍ଷରେ କରୁଣ ସ୍ଵରରେ କାନ୍ଦନ୍ତି । କେତେକ କରଣ, ଶ୍ଵାଏତଜ ଘରେ ବାଳକମାନେ ଏହି କାନ୍ଦଣାକୁ ବୟସ୍ତମାନଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ଓ ଏହି କାନ୍ଦଣା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କନ୍ୟାମାନେ ଅନେକ ଯୋଗୁଣିକ କଥା (allusion) ଓ ଘଟନାମାନ ସୂଚନା କରନ୍ତି ।]

କାନ୍ଦକ—ସ. ବ. (କନ୍ଦୁ = ଭଜନ ପାତ୍ର + ପକ୍ଷାର୍ଥେ. ଅ)—ମିଷ୍ଟାନ୍ନ;
Kāṇḍaka ମିଠାଇ—Sweetmeats; confectionery.

କାନ୍ଦକା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କି.—କାନ୍ଦକା—
Kāṇḍakā To cry; to weep.

କାନ୍ଦକିକ—ସ. ବ.—(କାନ୍ଦକ + କିଷ୍ଟାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Kāṇḍakika ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଗୁଡ଼ିଆ; ହାଲୋ—
1. Confectioner; a baker.

୨ । ଚୁଟକାଲ; ପିଷ୍ଟକାଦି ବିକେତା—2. Loafseller.

କାନ୍ଦବୋବା—ଦେ. ବ.—(ସହଚର; କାନ୍ଦ = ଚଷ୍ଟୁରୁ ଲେଉଟକସ୍ତ୍ରାବ +
Kāṇḍabobā ବୋବା = ଭୈଷ୍ଠର) — ଭୈଷ୍ଠରେ ଜନନ;
କାନ୍ଦକାଟି, କାନ୍ଦକାଟି କାନ୍ଦକାଟି—Loud cry; wail;
ରୋଧୋନା, ରୋଧୋନା bewailing.

ଦେ. କି.—ଭୈଷ୍ଠରେ କାନ୍ଦକା—
To bewail; to weep loudly.

କାନ୍ଦବୋବାଲି—ଦେ. ବ.—କାନ୍ଦବୋବା (ଦେଖ)
Kāṇḍabobāli Kāṇḍabobā (See)

କାନ୍ଦବୋବାଲି କରବା—ଦେ. କି.—ଭୈଷ୍ଠରେ ଭୟସ୍ଵର
Kāṇḍabobāli karibā କାନ୍ଦବା; ବଳପ କରବା—
କାନ୍ଦକାଟି କରବା To weep bitterly and loudly; to
ରୋଧୋନା, ରୋଧୋନା bewail.

କାନ୍ଦବୋବାଲି ଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. କି.—କାନ୍ଦବୋବାଲି କରବା (ଦେଖ)
Kāṇḍabobāli chhārdibā Kāṇḍabobāli karibā (See)

କାନ୍ଦ ମାନ୍ଦିବା—ଜନନର ଉପକ୍ରମ ହେବା—
Kāṇḍa māṇḍibā To be about to cry.

କାନ୍ଦାଆନା
କାନ୍ଦାଆନା

କାନ୍ଦାରିବେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଶିକାରୀ ବନ୍ଧୁକ ପୁଜା କରି
Kāṇḍaribēṇḍa ଘରୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଅନୁକୂଳ କଲବେଳେ
ପରିବାର ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ କାନ୍ଦାଇ କରି ଯିବା ଶୁଭ — The
custom of making one of the members
of the family cry at the time of starting
for hunting purposes.

କାନ୍ଦାହାର—ଦେ. ବ.—(ନାମ)—(ସ ଗଜାର; ଗଜାର)—ଅଫଗାନ-
Kāṇḍāhāra ପ୍ରାନ୍ତର ଦକ୍ଷିଣାଂଶରେ ଥିବା ପ୍ରଦେଶ ଓ ନଗର—
Name of a province and town in south
Afghanistan

[ଦ୍ର—ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର
କୋଟା ନଗରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ କାନ୍ଦାହାର ଅବସ୍ଥିତ ।]

କାନ୍ଦି—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଵର)—୧ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଫେଣା ଲଗିଥିବା
Kāṇḍi କଦଳୀର ବୃନ୍ତ—

କାନ୍ଦି 1. A stem containing many bunches
ସୌଦ of plantains.

ବୃନ୍ତପାଶେ ଘୋଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ରଥା ଚରୁ.

ସଳ ବାଳ ଭର ପାଉଣ ହୋଇ ଗରୁ । ବୃନ୍ତବିଂହ. ମହାବରତ. ଅବ ।

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଫେଣାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଦଳୀ ଥାଏ;
ସେହିପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଫେଣା ଗୋଟିଏ କାନ୍ଦିରେ ଲଗିଥାଏ ।]

୨ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ନଡ଼ିଆଫଳ ବା ତାଳ ଲଗିଥିବା ବୃନ୍ତ—
2. A stem containing many cocoanuts or
palms.

୩ । ଗୁଣ ଆଦି ପାଇଁ ବଳଦ ରଡ଼ା ଦେଲେ ସେଉଁ ଯାନ
ମୂଲ ମିଳେ—3. Paddy got for letting bull-
ocks for use on hire

କାନ୍ଦି କୁନ୍ଥେଇ ହେବା—ଦେ. କି.—୧ । କାନ୍ଦକାଟି କରବା—
Kāṇḍi kunthei hebā 1. To cry.

କାନ୍ଦକାନ ୨ । କାନ୍ଦକାହାରୁ ଜନର ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
ରୋଧୋନା 2. To whimper; to give vent to one's
unwillingness by crying.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅସମ୍ମତ ବା
ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
3. To express one's unwillingness to do
anything.

୪ । କାନ୍ଦକା ଓ କାନ୍ଦୁକମିନିତ କରବା—
4. To weep and beseech.

କାନ୍ଦିଗୁଡ଼ିଆ—ସ. ବ. ପୂ. (କାଂ ବିଶଂ = କେଉଁ ବିଗଳୁ + ଗୁଡ଼ିଆ
Kāṇḍigubhuta = ପ୍ରାପ୍ତ, କେଉଁ ବିଗଳୁ ଯିବ ବୋଲି
(କାଂବିଗୁଡ଼ିଆ—ଶ୍ରୀ) ବ୍ୟାକୁଳ)—ଭୟରେ ବିକଳିତ ବ୍ୟକ୍ତି;
ଭୟରେ ଯାହାକୁ ବାଟ ବିଶେ ନାହିଁ—Not able to
ascertain where to fly through fear;
bewildered; dumbfounded through fear

କାନ୍ଦିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଜନ ଧାତୁ)—୧ । ଜନନ କରବା—
Kāṇḍibā 1. To cry; to weep.

କାନ୍ଦା ୨ । ଜଳ ରୁହାଉବା—2. To shed water.

ରୋଧା ୩ । କାନ୍ଦିବା, କରବା—
(କାନ୍ଦିବା—ଶିକନ୍ତ) 3. To utter a wailing or plaintive
sound; to lament.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଏବଂ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭ୍ୟନ୍ତର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ସ୍ୱାଧୀନ ଗାୟକ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଭ୍ୟନ୍ତର’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଭ୍ୟନ୍ତର’ ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କି--ଖେଳରେ ହାରି ବୁଆ ଗୋଳ କରବା—

To set up a row after defeat in a game.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଗଞ୍ଜାର ମନୋହୃଷ୍ଟରେ କାନ୍ଦନ୍ତି; ସେଗ ବା ପ୍ରହାରଜନିତ ଶବ୍ଦରପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ କାନ୍ଦନ୍ତି, ଭକ୍ତି ବା ପ୍ରେମବିହ୍ୱଳ ହୋଇ କାନ୍ଦନ୍ତି; ଅସ୍ୱଚ୍ଛା ଲୁହ ବହୁବା କାନ୍ଦିବାର ଲକ୍ଷଣ । କାନ୍ଦିବା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଦିବା, କୁହେଇବା, ବୋବେଇବା କ୍ରିୟାମାନ ସହ-ଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କାନ୍ଦିବା କୁହେଇବା—ଦେ. କି—କାନ୍ଦିକୁହେଇ ଦେବା (ଦେଖ)

Kāndibā kuntheibā Kāndikunthei hebā (See)

କାନ୍ଦିବସାଇବା—ଦେ. କି—ବହୁ ଲୋଭକ ଧାର୍ଯ୍ୟାତ କରବା—

Kāndibhasāibā To shed tears profusely.

କୈଦେଭାସାନ ହାତଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ଭସାଇଲେ କାନ୍ଦି,

ନ ପୁରବ କେବେ ଶୁଆରି ଉଦର—ଭୁକାସ. ଗାଈଲହସ ।

କାନ୍ଦିରିବା—ଦେ. ବି. (ସ. ଜନ ଧାତୁ)—କାନ୍ଦିରିବା (ଦେଖ)

Kāndiribā Kānduribā (See)

କାନ୍ଦିଶିକ—ସ. ବି. (କାଂ + ଦିଶ + ଇକ; ‘କାଂ ଦିଶଂ ନ ପଶ୍ୟତାତ୍

Kāndishika କାନ୍ଦିଶିକ’, ଭୟରେ ଅତରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ପଲାଇବା—

ବେଳେ ଯେ କେଉଁ ଦିଗକୁ ଚାହିଁ ପାରେ ନାହିଁ)—

୧ । ଭୟଦୂର, ଭୟରେ ପଲାଇତ; ଭୟଦୂସ୍ତ—

1. Dumbfounded through sudden fright; bewildered through fright.

କାନ୍ଦିଶିକ ନୋହୁ ବଳ ହେଲା ତହିଁ, ସଉଦର୍ଯ୍ୟ ସାରସାକ—

ବିବସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

୨ । ବୈକୁବ୍ୟସ୍ତ—

2. Struck or agitated with fright.

ପାଣର ଉତ୍ତାପେ ରହୁଥିବ ତର

କେବେ ସମ୍ମୁଖେ କାନ୍ଦିଶିକ ପର—ସ୍ୱାମୀନାଥ, ଚରଣାର ।

କାନ୍ଦୁମାନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି—କାନ୍ଦୁମାନ୍ଦୁ (ଦେଖ)

Kāndumāndu Kāndunimānduni (See)

କାନ୍ଦୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି. ପୁ. —ଜନନଶୀଳ—Continually weeping;

Kānduṇiāṇi whimpering; always crying.

କାନ୍ଦୁଣିଆଁ, କାନ୍ଦୁଣି

କାନ୍ଦୁଣି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାନ୍ଦୁଣିଆଁର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kānduṇi Feminine of Kānduṇiāṇi.

କାନ୍ଦୁଣି ଦେ. ବି (ସ. ଜନନ)—ଜନନ; କାନ୍ଦଣା—

Weeping.

ହୃଦୟକ କାନ୍ଦୁଣି ବୁଝାଇ ଦେବୁ,

ବାଣୀ ଦେଉଅଛି କି କହୁଛି ତୁମ୍ଭେ । ବୁଝୁଥିବୁ ମହାଦରଦ. ଶଲ୍ୟ ।

କାନ୍ଦୁଣିମାନ୍ଦୁଣି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । କାନ୍ଦୁଣି; ଜନନୋଦ୍ଧୃତ —

Kānduṇimānduṇi About to cry.

କାନ୍ଦୁଣିମାନ୍ଦୁଣି ୨ । କାନ୍ଦୁଣିର ଦେବା—2. Crying.

୩ । ଜନନସ୍ୱରରେ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରକାଶକାରୀ—

3. Plaintive.

କାନ୍ଦୁମାନ୍ଦୁଣି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାନ୍ଦୁଣିମାନ୍ଦୁଣି (ଦେଖ)

Kāndumānduṇi Kānduṇimānduṇi (See)

ମେ ତେ ଦେଖି ମେ ଦୁଇଜଣ କାନ୍ଦୁଣିମାନ୍ଦୁଣି ହୋଇ କହୁଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣିଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କାନ୍ଦୁରମାନ୍ଦୁର—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାନ୍ଦୁଣିମାନ୍ଦୁଣି (ଦେଖ)

Kāndurmāndur Kānduṇimānduṇi (See)

କାନ୍ଦୁର—ଦେ. ବି. ପୁ. —ଜନନଶୀଳ; ଯାହାର କାନ୍ଦିବାର ଅଭ୍ୟାସ—

Kāndurā Given to crying, often crying at

(କାନ୍ଦୁଣି—ଶ୍ରୀ)

trifles.

କାନ୍ଦୁଣି

ସାନେବାଲା

କାନ୍ଦୁରିବା—ଦେ. ବି. —(ସ. ଜନ ଧାତୁ)—ଅଥାରରେ ବସିଥିବା ବେଶି

Kānduribā ସିହି ଯିବା ପିଠାକୁ ରସ ବହୁବା—Oozing of

juicy liquid from steam-boiled cake.

(ସଥା—ଏ ପିଠା କାନ୍ଦୁରିଲଣି ।)

କାନ୍ଦୁରୀ—ଦେ. ବି. —ଅକଣ୍ଠା ଲୁଚକୂଳ ଶାଗ—

Kāndurī A kind of Apot herb.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାନ୍ଦୁରର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kāndurā.

କାନ୍ଦୁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କନ୍ଦମୂଳ (ଦେଖ)

Kānduru Kandamūla (See)

ବି. —କାନ୍ଦୁର (ଦେଖ)

Kāndurā (See)

କାନ୍ଦୁରମାନ୍ଦୁର—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାନ୍ଦୁଣିମାନ୍ଦୁଣି (ଦେଖ)

Kāndurumānduru Kānduṇimānduṇi (See)

କାନ୍ଦୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ହରଡ଼—

Kāndula A kind of pulse.

କାନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଶ୍ରୀ—କାନ୍ଦୁ (ଦେଖ)

Kāndri Kāndri (See)

କାନ୍ଦୁବା—ଦେ. ବି. —କାନ୍ଦୁରିବା (ଦେଖ)

Kāndribā Kānduribā (See)

କାନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି. —(ସ. ସ୍ୱର)—ସ୍ୱର—

Kāndha Shoulder.

କାନ୍ଦୁ ଶିର ଲଗିବ ସେଥା କାନ୍ଦୁ,

କାନ୍ଦୁ ମନେ ନ ଥିବ ତାଙ୍କ ବଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କାନ୍ଦୁ, କାନ୍ଦୁ ମନେ ନ ଥିବ ତାଙ୍କ ବଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ବାହୁମୂଳ ଓ ବେକର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଭୂପର ଅଂଶ

ଓ ପଶୁମାନଙ୍କ ଆଗଗୋଡ଼ର ମୂଳ ଓ ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭୂପର ଅଂଶକୁ

କାନ୍ଦୁ କହନ୍ତି ।]

କାନ୍ଦକରିବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାନ୍ଦରେ

Kāndhakaribā ବହୁବା; କାନ୍ଦେଇବା—To take or

କାନ୍ଦିବେକରୀ carry a thing or person on the

କାନ୍ଦିବା shoulder; to shoulder.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବର ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅସ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ନାଭିଗର୍ଭର ନାଭିଭୂମି (ଭୂମି)—

2 (land) Which is neither high nor low.

କାକିଆ ଗଡ଼—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥଳ)— ଘରଗୁଲର ମଝି ଗଡ଼—

Kāndhiā gardi The middle belt of the thatch of a house.

କାକିଆ ବେହେରା—ଦେ. ବ.—ପେଉଁ ବେହେରାମାନେ ସବାରିର ଆଗ
Kāndhiā boherā ଓ ପଛ ବାଉଁଶକୁ କାକିଆ ସବାରି ବୁହନ୍ତି—
ଫାକିଆବହା Palki bearers.

[ଦ୍ର—ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ନାଭିର ଲୋକେ କାକିଆ ବେହେରା ହୁଅନ୍ତି । ପୁରୀ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଗଡ଼ଡ଼ ଓ ବାଉଁଶ-ମାନେ କାକିଆ ବେହେରା ହୁଅନ୍ତି । ଗଡ଼ଡ଼ମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କରଣମାନଙ୍କୁ କାକିଆ, ବାଉଁଶମାନେ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କୁ କାକିଆ । ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁରରେ ପାଣ ଓ ଦାଡ଼ମାନେ କାକିଆ ବେହେରା ହୁଅନ୍ତି । ସବାରି କାକିଆ ପ୍ରଣାଳୀ—ଏକା କାକିରେ ସବାରିବାଉଁଶକୁ ସମସ୍ତେ ନ କାକିଆ ଜଣେ ଡାକ୍ତା କାକିରେ ଓ ଆଉ ଜଣେ ବାଆଁ କାକିରେ, କାକିଆନ୍ତି । ଏହିପରି କାକିଆବାହୀ ବେହେରାମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼କୁ ଗୋଡ଼ ନ ବାଜି ସୁରାରେ ଚାଲି ହୁଏ ଓ ସବାରି ନ ଦୋହଲ କାକିରେ ଥପୁ ହୋଇ ରହେ । କାକିଆ ବେହେରାମାନଙ୍କର ନାମ—(୧) ପିଙ୍ଗ (ପିଙ୍ଗ), (୨) କୁମ୍ଭ, (୩) ପିଙ୍ଗାଳ, (୪) ଜୁମ୍ଭାଳ, (୫) ମୁକିଆ, (୬) ଗରବ (ଗରବ), (୭) ଗରବିଆ । କାକିଆ ବେହେରାଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଭାବ:—ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାର ଓ ଭାବ । ୩ ଅକ୍ଷରୀ, ୪ ଅକ୍ଷରୀ, ୫ ଅକ୍ଷରୀ, ୬ ଅକ୍ଷରୀ ଓ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ରାଗିଣୀବିଶିଷ୍ଟ । ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ବେହେରାମାନେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଶବ୍ଦ ଓ ରାଗିଣୀରେ ଭାବନ୍ତି । ଏହି ଭାବଦ୍ୱାରା ଅଗକାକିଆ ବେହେରାମାନେ ପଛକାକିଆ ବେହେରାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରି ଦିଅନ୍ତି । ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ଭଗ, ଅଟ୍ଟା କଥା ଓ ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଏ ଗୁଣାକୋଷର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅକ୍ଷରକ୍ରମରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ସେମାନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବସିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କାକିଆ ବେହେରାମାନଙ୍କ ଗୀତ:—ଆଗ ବେହେରାମାନେ ଭାବ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଓ ପଛ ବେହେରାମାନେ ସେହି ଭାବକୁ ଶୁଣି ସତର୍କ ହେଉଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାକ ସବାରି କାକିଆବାହୀ ଅବସର ପାଇ ପଛେ ପଛେ କିଛି ଦୂରରେ ଚାଲୁଥାନ୍ତି ସେମାନେ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଓ କାକିଆସୁବା ବେହେରାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହୀତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୌରୁଣିକ ଓ ସମୟ ସମୟରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗୀତ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ।]

କାକିଆ କରବା—ଗ୍ରା. କି.—କାକି କରବା (ଦେଖ)

Kāndhua karibā Kāndha karibā (See)

କାକିଆ ହେବା—ଗ୍ରା. କି.—କାକି ହେବା (ଦେଖ)

Kāndhua hebā Kāndha hebā (See)

କାକିଆ—ଦେ. ବ. —କାକିଆ ୨ (ଦେଖ)

Kāndhuā Kāndhuā 2 (See)

କାକିଆବା—ଦେ. କି. (କାକିଆବାହୀ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—

Kāndheibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାକିରେ ବହନ କରିବା—

ଫାକିଆ 1 To carry a person on the shoulders.

କାକିଆ ୨ । କାକିଦ୍ୱାରା ଭାର ବହନ କରିବା—

To carry a load on the shoulders.

କାକି ବଳଦ — ଦେ. ବ. —ଗୋଟିଏ ବଳଦ—

Kāndhe bulāda One bullock.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ବଳଦର ଗୋଟିଏ ମାଡ଼ କାକି ଥିବାରୁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର; ଭୁଲ. ଘରେ ହାତୀ ।]

କାକିଆବା—ଗ୍ରା. କି.—କାକିଆବା (ଦେଖ)

Kāndhoibā Kāndheibā (See)

କାକିଆକୁରୁଜ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ.—କାକିଆକୁରୁ (ଦେଖ)

Kānyakubuja Kānyakubja (See)

କାକିଆକୁରୁ ନାମ ଦେଖ

ଅକାମିଳର ଚକ୍ର ବାସ—କାକିଆ, ଶ୍ରୀକାକିଆ ।

କାକିଆକୁରୁ—ସ. ବ. (କାକିଆ + କୁରୁ + ଅ)—

Kānyakubja ୧ । କନୌଜ ଦେଖ; କାକିଆକୁରୁ (ଦେଖ)

1. Kānyakubja (See)

କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର କରଣ ସମୀପ,

କୃତ ଧର୍ମେ କାକିଆ ଶବ୍ଦର ।

କେନ୍ଦ୍ର ଦେଲେ କାକିଆକୁରୁ ଦେଖ

ଗାଧ ଅଟନ୍ତି କାକିଆ ଅଂଶ—କାକିଆ, କାକିଆସମୀପ ।

୨ । କାକିଆକୁରୁ ଆଗର ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ଉପକ୍ରମେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଏମାନଙ୍କର) (ଦୁବେ, ତେକାର, ଉପାଧା, ପାଣ୍ଡେ ଆଦି ଉପାଧି)—
2. Brahmana Settlers from Kanouj.

୩ । କାକିଆକୁରୁବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

3. A Brahmana resident of Kanouj.

କାନ୍ଧା—ଗ୍ରା. ବ.—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ; କାନ୍ଧା (ଦେଖ)—

Kānha Kānha (See)

କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ଗୋ ଯହୁଁ ଗାଧ ଚହୁଁ କାନ୍ଧା—ପ୍ରାଚୀ, ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

କାନ୍ଧା—ଦେ. ବ. (ସ. କୃଷ୍ଣ; ଗ୍ରା. କାନ୍ଧା)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

Kānha 1. Śrīkrishṇa.

କାନ୍ଧା ୨ । ଦେଖ ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମବିଶେଷ—

କନ୍ଧା 2. A name given to males.

କାପ୍—ବୈଦେ. ବ.—୧ । (ଇଂ. କପ୍) ପିଆଜ; ପାତ୍ର—

Kāp 1. Cup.

କାପ (ଯଥା—ଏକ କାପ ଗୁ ।)

କାପ ୨ । (ଇଂ. କାପ୍) ଟେପି—2. Cap.

୩ । ବନ୍ଧୁକର ଟେପି—3. The firing cap for a muzzle-loading gun.

ମାଧାବ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚାସବୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୋଟିକୋଷରେ ନିମ୍ନରେ ଯେହୁ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହେଉଅଛି, ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା ବର୍ଣ୍ଣିତ ବା ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାପଥ—ଦେ. ବି—କାପ୍ତି (ଦେଖ)—

Kāpāṭh

Kāpāṭh (See)

କାପଥ—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ, କୁ + ପଥନ୍; କ ପ୍ରା. ନରେ 'କା')

Kāpāṭha

ଅଦେଶ, ଭୁଲ. କାପୁରୁଷ)—

୧ । କୁପଥ; କୁସ୍ଥିତ ମାର୍ଗ—1. Bad road.

୨ । ନିନ୍ଦିତ ଅଚରଣ—

2 Evil ways; evil conduct.

୩ । ଦାନଦିଶେଷ—

3. A kind of religious gift.

ଦେ. ବିଶ—କୁମାରୀବଲମ୍ବୀ, ନିନ୍ଦିତାଗୁଣ—

Taking to evil ways

କାପାଳ—ସ. ବି. (କପାଳ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ ଅ)—

Kāpāṭṭa

କପାଳ ବା ମୁଣ୍ଡର ଖସୁଥିବାସମ୍ପର୍କ—

Cranial; relating to the skull.

ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନଟ—1. Actor.

(କାପାଳୀ—ଶ୍ରେଣୀ)

୨ । ଭଣ୍ଡାର—2. Barber.

କାପାଳିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (କପାଳ = ନରକପାଳ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଇକ)—

Kāpāṭṭika ୧ । ବାମାଗୁଣ ଚାନ୍ଦିକ—

1. A Tāntrika worshipper of Durgā of the order of 'Bāmāchārī'.

[ଦ୍ର—କାପାଳିକମାନେ ଦେହରେ ମଣାଣି ପାଉଁଶ ବୋଳି ହୁଅନ୍ତି; ଗଳାରେ ଅସ୍ଥିମାଳା ଧାରଣ କରନ୍ତି ଓ ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ ପରିଧାନ କରନ୍ତି । ନରକପାଳ ଏମାନଙ୍କର ଭୋଜନପାତ୍ର ଓ ଉଷାପାତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଏମାନେ ସବୁଦିନ ଘଣ୍ଟାଧିକ ସହ କାଳୀ ଓ ଭୈରବ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଛନ୍ତି ।]

୨ । ଶିଳ୍ପଜ୍ଞାନ ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—

2. Name of an artisan class of the Śūdra caste.

ସ. ବିଶ—ନରକପାଳସମ୍ପର୍କ—Cranial.

କାପାଳିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରେଣୀ. (କାପାଳିନ୍ + ଶ୍ରେଣୀ. ଇ) —କାପାଳିର ଶ୍ରେଣୀ—

Kāpāṭṭinī

Feminine of Kāpāṭṭi.

ସ. ବି. ଶ୍ରେଣୀ—୧ । ନଟି, ବେଶ୍ୟା (ପ୍ରକୃତବାଦ)—

1. Actress; dancing girl.

୨ । ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—2. A barber woman.

କାପାଳୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କପାଳ + ଅସ୍ଥି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମା, ୧ବ.)—

Kāpāṭṭi

କ୍ରତାର୍ଥ ନରକପାଳଧାରୀ—One who holds a

(କାପାଳିନୀ—ଶ୍ରେଣୀ) skull in observing a religious vow.

ବି. ପୁଂ—୧ । ଶିବ—1; God Śiva.

୨ । ଶିଳ୍ପଜ୍ଞାନ ଶୂଦ୍ର ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—

2. A Śūdra caste amongst the Hindus following various mechanical arts.

ସ. ବି. ଶ୍ରେଣୀ. (କାପାଳ + ଶ୍ରେଣୀ. ଇ)—୧ । ନଟି; ବେଶ୍ୟା—

1. Dancing girl; prostitute.

(ପୁଂ. କାପାଳ) ୨ । ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ—

2 Barber woman.

୩ । ଉପଜା, ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—3. Embelia Ribes

(M. W.)

୪ । ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ—4. A clever woman (M. W.)

କାପି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କପି) —କପି (ଦେଖ) —

Kāpi

Kāpi (See)

କାପିଳ—ସ. ବିଶ (କପିଳ + ଅ) —୧ । ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—

Kāpila

1. Of tawny colour.

୨ । କପିଳମୁନିପ୍ରଣୀତ—

2. Edited by sage Kapila.

ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । କପିଳମୁନିପ୍ରଣୀତ ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ—

1 System of Sāṅkhya philosophy promulgated by sage Kapila.

୨ । ସାଂଖ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Follower of the Sāṅkhya system of philosophy.

୩ । କପିଳ ମୁନିଙ୍କ ସନ୍ତାନ—

3. Offspring of sage Kapila.

କାପିଳେୟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କପିଳ, କପିଳା + ସନ୍ତାନ, ଶିଷ୍ୟ ଅର୍ଥରେ)

Kāpīleya

ଏୟ—୧ । କପିଳାନାମୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ଗର୍ଭଜାତପୁତ୍ର—

1. The son of a Brāhmaṇi Kāpīṭṭa.

୨ । କପିଳ ଋଷିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ, ପଞ୍ଚଶିଖନାମକ ଋଷି—

2. Sage Pañchāsikha, disciple of Kapila.

କାପିଶ—ସ. ବି. (କପିଶ = ମାଧବାଲତା + ଉତ୍ପତ୍ତିାର୍ଥେ. ଅ) —

Kāpisha

ମାଧବାଲତା ବା ପୁଷ୍ପରୁ ଜାତ ମଦ୍ୟ—Wine produced from the flowers or the creeper

Mādhāṭṭa.

କାପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ. କୁପୁ, କାପୋତ =

Kāpu

କୁସ୍ଥିତ ଶିଶୁ) —ଅଶିଷ୍ଟ, ଅଭଦ୍ର—

Impolite; rude; unmannerly.

କାପୁଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ପାକୁଥର ବର୍ଣ୍ଣବିଧର୍ମ୍ୟ) —

Kāpuṭh

ଶୁଥଚର୍ମୀ ଦନ୍ତହୀନ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—

Toothless old man with wrinkled skin.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ପାକୁଥ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Toothless (person).

କାପୁଡ଼ି—ପ୍ରା. ବି—କାପଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāpurṭi

Kāpurṭi (See)

କାପୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—କାପଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāpurṭiā

Kāpurṭi (See)

ଯୋଡ଼ାଏ ଗାମୁଛା ଦିନରେ ଜଣେ କାପୁଡ଼ିଆର ଗମାସ୍ତା ଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଗବ୍ତସ୍ତବ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କାପୁରୁଷ—ସ. ବି. ପୁ. (କୁ+ପୁରୁଷ; କୁ ସ୍ଥାନରେ ବା ଅଦେଶ)—

Kāpurusha ୧ । କୁସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A wretch;

କାପୁରୁଷତା } ବି. a mean or contemptible person.

୨ । ଶୁରୁ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A coward; a poltroon; a scamp.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନାଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରି ପାରେ ନାହିଁ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—

3. A person who is unable to protect the honour of women.

୪ । ଯେ ନିତମସ୍ତକରେ ଅପମାନ ସହେ—

4. A person who takes insults lying down.

କାପୁରୁଷିକ—ସ. ବିଶ. (କାପୁରୁଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—କାପୁରୁଷ-

Kāpurushika ଦ୍ଵାରା କରଣୀୟ, ଶୁରୁ ବ୍ୟକ୍ତିର କରଣିବା (କର୍ମ)—

Cowardly; befitting a coward.

କାପୁରୁଷୋଚିତ—ସ. ବିଶ—(୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କାପୁରୁଷ+ଉଚିତ)—

Kāpurushochita କାପୁରୁଷିକ (ଦେଖ)

Kāpurushika (See)

କାପେଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି—କାପଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāperdi Kāpardī (See)

କାପେଡ଼ିଆ—ଗ୍ରା. ବି—କାପଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāperdiā Kāpardī (See)

କାପେୟ—ସ. ବି. (କପି + ଏୟ)—୧ । କପିସମୂହ—

Kāpeya 1. A herd of monkeys.

୨ । ବାନରର ଅପତ୍ୟ, ମାକଡ଼ ଛୁଆ—2. Offspring of a monkey.

୩ । ବାନରୋଚିତ କର୍ମ—

3. Slovenly act.

୪ । ଶୌନକବର୍ଣ୍ଣ—4. Sage Śaunaka.

ସ. ବି—୧ । କପିସମୂହ—

1. Relating to monkeys.

୨ । ବାନରବଂଶୀୟ—

2. Related to the family of monkeys.

୩ । ବାନରଠାରୁ ଜାତ—3. Born of a monkey.

କାପୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ସ କାର୍ପଟିକ)—କାପଡ଼ି (ଦେଖ)

Kāpordīā Kāpardī (See)

ମାତୃଜାତ କାପୋଡ଼ିଆ ଲୋକସ୍ଵୟ ମୁଦ୍, ବାଟିକ୍ୟ ବେପାରଦ୍ଵାରା ରଖିହେଉ ମୁଦ୍—ସମ୍ବନ୍ଧମୋହନ. ଉତ୍କଳବ୍ରହ୍ମଣ ।

କାପୋତ—ସ. ବି. (କପୋତ + ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କପୋତସମୂହ—

Kāpota 1. A flight or flock of doves.

୨ । କପୋତବୃଦ୍ଧ; ଉଷ୍ଣବୃଦ୍ଧ; ନିଜ ଯାହା ପାଇବ ତାହା

ଗୋଟେଇ ଖାଇବା ବୃଦ୍ଧ—

2. Precarious existence; eking out a livelihood from hand to mouth.

୩ । ସୁମ୍ନୀ, ସୌଗନ୍ଧଜନ—

3. Sulphurate of antimony.

୪ । କ୍ଷାରକଣେଷ—4. A kind of salt or ash.

୫ । ବିପୋତ ବର୍ଣ୍ଣ, ବିବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—

5. Variegated colour.

୬ । (କୁ + ପୋତ)—କୁସ୍ଥିତ ଶିଶୁ; ଅତି ଦୁର୍ବଳ ବାଳକ—

6. A weakling; a delicate child.

୭ । (କୁ + ପୋତ) କୁସ୍ଥିତ ନୌକା, ଦଉରା ଡଙ୍ଗା—

7. A leaking boat; a wretched boat.

କାପୋତବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କପୋତ + ବୃଦ୍ଧ)—

Kāpotabruttī ୧ । ଅକାଶବୃଦ୍ଧ, ଜାତିକାନ୍ତିବ୍ୟାପାର୍ଥ ଅକାଶକୁ

ଗୁଣି ରହିବା ସ୍ଵାଭାବ—1. The state of having no means of livelihood.

୨ । ନିଜ ଯାହା ମିଳିବ ତାହା କପୋତ ପରି ଗୋଟେଇ

ଖାଇବା ବୃଦ୍ଧ—2. Precarious existence; hand to mouth existence.

ସ. ବିଶ—୧ । ଜୀବିକାହୀନ—

1. Having no means of existence.

୨ । ଯେ ନିଜ ଯାହା ପାଏ ତାହା ଖାଏ—

2. Living from hand to mouth.

୩ । କାଲି ପାଇଁ ଯେ କିଛି ମାତ୍ର ସଞ୍ଚୟ ନ କରେ—

3. Storing nothing for tomorrow.

କାପୋତାଞ୍ଜନ—ସ. ବି—ସୌଗନ୍ଧଜନ; ସୁମ୍ନୀ—

Kāpotāñjana Sulphurate of antimony.

କାପ୍ରା—ଦେ. ବି. (ସ. କପୋତ)—କପୋତପକ୍ଷୀ—

Kāptā

ସ୍ଵସ୍

Spotted dove.

ଫୋଡ଼ୁକୀ,

କାପ୍ତି ଲୋ । କାପ୍ତି ଲୋ । ମାଠିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ଘା,

ଫାଲତା, ଫାଡ଼ୁକ ସେବେ ହୋଇଥିବ କାପ୍ରା ଛୁଆ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଗା ।

ଶାଶୁଗାତ ।

[ଦ୍ର—କାପ୍ରା ଗୁରୁ ଜାତିର—୧ । ନେଳି କାପ୍ରା (ଏହାର

କଣ୍ଠରେ ନେଳି ଗାର ଥାଏ; ୨ । ପାଣ୍ଡୁର କାପ୍ରା (ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ

ପାଉଁଶିଆ); ୩ । କୋପ୍ତି କାପ୍ରା (ଏହା ସ. କୁରସା); ୪

୫ । କୋଳସ୍ଥ କାପ୍ରା (ଏହାର ପକ୍ଷ କୋଳସ୍ଥ ଶ୍ଵେତାର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ।]

କାପ୍ରା କାପ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; କପୋତ + କପୋତା)—

Kāptā kāpti ୧ । କପୋତ ଦ୍ଵୟ—

ଫଡ଼ୁକ ଫେଡ଼ୁକୀ 1. A pair of doves.

୨ । ପୁରାଣୋକ୍ତ କପୋତ କପୋତା—

2. The mythological pair of doves mentioned in the Purāṇas.

ମାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଧନରେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଧନକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'କା' ନ ମିଳିଲେ 'କା' ଶୋଧନେ; 'କୃ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃ' ଦେଖିବେ; 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—୧ । ଗୋଷ୍ଠିଏ କପୋତକୁ ବ୍ୟାଧି ଧରି ତାକୁ ଅଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ିଲେ, ଏହା ଦେଖି କପୋତ ସେ ଅଗ୍ନିରେ ପଡ଼ି ହାସ ଦେଇ ଥିବା କଥା ପୁରୁଷରେ ଅଛି । ୨ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ହରିଷ୍ୟାଶୀମାନେ ହରିଷ୍ୟାନ୍ନ ବତା ହୋଇଥିବା ପତରକୁ ଶ୍ୟାଦାମୋଦରଙ୍କ ନାମରେ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ଉତ୍ତର୍ଣ୍ଣ କରିଥାନ୍ତି ସେହି ପତର ପାଖରେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ସାନ ପତ୍ତରେ କିଛି ଅନ୍ନ ରଖି ସେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପତ୍ରକୁ କାପ୍ତା ଓ କାପ୍ତିକ ନାମରେ ପାଣିଛତାନ୍ତି ।]

କାପ୍ତା କାପ୍ତି ଉତ୍ତେଜକା—ଦେ. କି—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଦାମୋଦର-
Kāptā kāpti urdeibh ବ୍ରତ ଉଜ୍ଜାୟା—
To conclude the Dāmodara Brata vow
observed during the month of Kārtika.

[ଦ୍ର—ହରିଷ୍ୟାଶୀମାନେ କାର୍ତ୍ତିକମାସଯାକ ହରିଷ୍ୟାନ୍ନ ବତାହେବା ପତର ପାଖରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଶ୍ଳେଷ ପତ୍ରରେ କିଛି ଅନ୍ନ ରଖି ତାକୁ କାପ୍ତା କାପ୍ତିକ ନାମରେ ଉତ୍ତର୍ଣ୍ଣ କରୁଥାନ୍ତି ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସଯାକ କରିଥିବା ଦାମୋଦରବ୍ରତକୁ ଉଦ୍ୟାପନ କରି କପୋତ କପୋତରୂପକୁ ମୁରୁଜରେ ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବିସର୍ଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ହାତ ତାଳି ମାର ଅଳିତ ପର୍ଣ୍ଣାଦ୍ୱୟକୁ କଲ୍ଲନା ହାତ ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଏହି ପ୍ରଥାକୁ କାପ୍ତା କାପ୍ତି ଉତ୍ତେଜକା କହନ୍ତି ।]

କାପ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାପ୍ଟେନ୍)—

Kāptān ୧ । ଜାହାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ନୌସଲକ—
କାପ୍ଟେନ 1. Captain of a ship.

कप्तान, कप्तान ୨ । ଏକ ଦଳ ସେନାର ନାୟକ, ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—
2. Captain of a body of soldiers.

କାପ୍ତାନ—ଦେ. ବି—କାପ୍ତାନର କର୍ମ—

Kāptāni Captainship.

କାପ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ କପୋତ)—କପୋତ—

Kāpti She dove; a she-turtle-dove.

କାପ୍ୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (କପି + ଯ)—

Kāpya କପି ଋଷିଙ୍କ ଗୋତ୍ରସ୍ତୁତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Born of the clan of sage Kapi.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—କପି ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଗୋତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

1. A clan of which sage Kapi was the progenitor.

୨ । ଅଙ୍ଗିରସ ଋଷି—2. Sage Angirasa.

କାପ୍ୟକର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୁ = କୁସ୍ତିତ + ଅପ୍ୟ = ପ୍ରାପ୍ୟ = କାପ୍ୟ;

Kāpyakara କାପ୍ୟ + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ)—

୧ । ଯେ ପାପ କରି ପ୍ରକାଶ କରେ । ଯେ ସ୍ୱଳ୍ପକ ପାପ ପ୍ରକାଶ-

ପୁସ୍ତକ ପାପମୁକ୍ତ ହେବ ବୋଲି ମନେକରେ (ଶ୍ରୀନେତ୍ର)—

1. A person who confesses and publishes his sins.

୨ । ପାପକାରୀ; ପାପକାରୀ (ଶ୍ରୀନେତ୍ର)—

2. Sinful; sinning.

କାଫ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କାଫ୍ରି (ଦେଖ)

Kāphri

Kāphari (See)

କାଫ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ କହ୍ନ; କାଫଲ)—

Kāpharda

କହ୍ନ (ଦେଖ)

Kāphala (See)

କାଫର୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. କାଫ୍ରି; କାଫି)—

Kāphar

୧ । ନାସ୍ତିକ; ଯେ ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ ନୁହେ—

କାଫେବ

1. Atheist; an infidel.

କାଫିର

୨ । (ମୁସଲମାନ୍ ମତରେ) ମୁସଲମାନ୍ମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା

ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2 A non-Muslim; a heathen.

ବିଶ—୧ । ନାସ୍ତିକ—1. Atheistic.

୨ । ଯେ ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ ନୁହେ—

2. Not believing in one God-head.

[ଦ୍ର—ଅ. କେୟୁଫର୍ ବା କାଫ୍ରି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ, ଯେ ଆଖିରେ ନ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ମୁସଲମାନ୍ମାନେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଖିରେ ନ ଦେଖି ହଜ୍ଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣି ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ବୋଲି ସେମାନେ କାଫ୍ରି ନୁହନ୍ତି । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମତରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଖିରେ ନ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରତିମାରୂପେ ଆଖିରେ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ଅତଏବ ସେମାନେ କାଫ୍ରି । ଶ୍ରୀନେତ୍ରଙ୍କ ଉକ୍ତିତ ଫକୀର ଆଲ୍‌ଫ୍ ସାହାଙ୍କ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ।]

କାଫ୍ରି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. କାଫିର; ଇଂ. ଆଫ୍ରିକା; ପର୍ଚ୍ଚୁଗାଲ. କାଫ୍ରେ)—

Kāphari

୧ । ଆଫ୍ରିକା ଦେଶର କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗ କୁହ୍ନକେଶ ଆଦିମ-

କାଫି

ନିବାସୀ, ନଗୋ—

କାଫିରି

An African; the Negro; Kaffir; the aboriginal tribe of Africa.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ଘୋର କୃଷ୍ଣ; ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଶ୍ଳେଷ ଓ କୁହ୍ନୁଥିବା ଏବଂ ଓଠ ଚଉଡ଼ା ଏବଂ ମୋଟ ।]

ବିଶ—ଆଫିକାର କାଫ୍ରି ଜାତି—

Negro; African.

କାଫଲ କାଫଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ଧୂମ୍ୟନ୍ତର)—

Kāphal kāphal

ଗଣାଗଣ, ଚଷମ ଚଷମ ଖାଦ୍ୟକୁ ପାଟରେ

ପୁରାଇ ଖାଇବା ପ୍ରକାରେ—

Gulping down food by smacking the lips.

କାଫଲ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (କୁ + ଫଲ; କୁ ସ୍ଥାନରେ କା ଆଦେଶ)—

Kāphala

କହ୍ନ (ଦେଖ)

Kāphala (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଋ

କାଫଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାଫିଲ)—

Kāphal ୧ । ଉପଯାତ୍ତିକ ଦଳ; ପଥକଙ୍କ ଦଳ—

କାଫିଲ 1. A company of travellers; a caravan.

କାଫିଲ [ଦ୍ର—କଟକରେ ଗୋଟିଏ ବଜାରର ନାମ କାଫିଲ-ବଜାର ।]

୨ । ଦଳ—2. A company; group.

କାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. କାଫି, ଇଂ. କାଫି; ଅ. କାଫି)—

Kāphi ୧ । ଅରବ ଓ ଆଫ୍ରିକା ଦେଶର ଆଳୁ
ଫ ଅଟନ୍ତି, ମେହଫଲ ଗଛ ଜାତୀୟ ଗଛ ଓ ତହିଁର ସଜ,
କାଫି (ଦେଖ)—

କାଫି 1. Coffea Arabica; the Coffee
plant; Kāphi (See)

୨ । କାଫି ଗଛର ଫଳ—

2. The coffee berries.

୩ । କାଫି ଗଛ ଫଳର ଭଜା ରୁନା—

3. The powder of the berries fried and
pounded for use.

୪ । ଗରମ ପାନୀରେ କାଫିଚୂର୍ଣ୍ଣ ମିଶାଇ ତାକୁ ଶୁଣି ତହିଁରୁ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାନୀୟ—

4. The drink prepared from coffee.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସଜ ଭଜି ରୁନା କରି ସିକ ଜଳରେ ମିଶାଇ,
ଶୁଣି ସେ ପାନୀକୁ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ, ଲୋକେ ଶରୀରର
ଆଲସ୍ୟ ନିବାରଣାର୍ଥ ସେବନ କରନ୍ତି । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଲଙ୍କା ଓ
ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାଫି) (କଚରଥ ଭାଷା)—

୧ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ, ଫଳପ୍ରଦ—

1. Effective; effectual; efficacious.

୨ । ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—2. Useful.

୩ । ସେତେକ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସେତେକ—

3. So much as is necessary.

୪ । ସଥେଷ୍ଟ; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—4. Sufficient; enough.

ଦେ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ଗୁଣିଣିକାଶେଷ—

Name of a musical air.

[ଦ୍ର—କାଫିଗୁଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ, ଏଥିରେ
ଗାନ୍ଧାର ଓ କୋମଳ ସ୍ୱର ଲାଗେ । ଏହା ଆଶାବରୀ, ଗୁଜରୀ ଓ
ଭୈରବୀ ଗୁଣମାନଙ୍କ ଯୋଗରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଏହା ଗାୟକର ସମସ୍ତ
୧୦ ଦଣ୍ଡଠାରୁ ୧୨ ଦଣ୍ଡ । ଏଥିସଙ୍ଗେ କାନଡ଼ା, ଡୋଡ଼ି, ବୋଲି
ଆଦି କେତେକ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରାକ୍ଷର ହୁଏ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର, ହି. ଶତସାଗର ।]

କାଫି—ଦେ. ବି. (ଅ. କାଫି—ସଥେଷ୍ଟ)—୧ । ସଫଳ ହେବା—
Kāphib 1. To be effective.

(କାଫିଭା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ହେବା; କାମରେ

କାଫିହସ୍ତୀ

ଲବିବା—2. To be of use.

କାଫିହୋନା

୩ । ଅସ୍ଥିବା; ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—

3. To suffice; to be enough.

କାଫିର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—କାଫିର (ଦେଖ)

Kāphiri

Kāphari (See)

କାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଫ୍ରେଞ୍ଚ)—କାଫି ବା ମଦ ଆଦିର ପାନାଳୟ—

Kāphe

Cafe.

କାଫିଭା—ଦେ. ବି. (ଅ. କାଫି—ସଥେଷ୍ଟ)—କାଫିବା (ଦେଖ)

Kāpheibā

Kāphibā (See)

କାଫିର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—କାଫିର (ଦେଖ)

Kāpheri

Kāphari (See)

କାବକାଶ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ. କାଶ—ଏକଚକ୍ଷୁର)—

Kābakāṣa

୧ । ଦୂର୍ବଳ, ନିର୍ବଳ; ନିରାଶ୍ରୟ—

1. Helpless; weak.

୨ । ଦୃଷ୍ଟିହୀନ—2. Sightless; devoid of sight.

ଓଡ଼ିଶା କାବକାଶ । ସେ ମାଲୁ ସେ ଶାଣ—

ବୈଦେ. ଅ. ୨ । ୧୧ । ୨୮ ।

କାବକାଶିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଭୁଲ, ହି. କାଫିର—ଗାଏବ;

Kābakāṣiā ହଠାତ୍ ଅଦୃଶ୍ୟ)—ଗାଏବ, ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥିବା—

Missing; disappeared.

କାବଚିକ—ସ. ବି. (କବଚ + ଧାରଣାର୍ଥେ. ଲକ)—କବଚଧାରୀ

Kābachika

(ବ୍ୟକ୍ତି)—Wearing armour; mailed.

ସ. ବି—କବଚଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୂହ—

A body of mailed warriors.

କାବଡ଼ା—ଦେ. ବି. ପୁଂ.—କାବାଡ଼ି (ଦେଖ)

Kābarda

Kābarda (See)

(କାବଡ଼ି—ସ୍ତ୍ରୀ)

କାବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାପ୍ତା (ଦେଖ)

Kābatā

Kāpta (See)

କାବର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ. କଭର)—ଚିଠିର ଲୁପାପା

Kābarā

ବା ବହୁରାବରଣ—Cover or envelope of a

letter.

କାବା—ଦେ. ବି. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.) (ପା. କାବାର୍ ଅର୍ଥ କୁଣ୍ଡାର ଏକ

Kābā

ପେଟ, ଏଥିରେ ମଞ୍ଜୁ ବସନ୍ତର ପତ୍ରଥାଡ଼ି ଏକ ହାତରେ

ସାବରୀ ତା ପିଚୁକୁ ଠେଲି ରଖି ଆଉ ହାତରେ ତା ଗୋଡ଼ର

ସାବରୀହୁଆ ଚଣ୍ଡାକୁ ଟାଣି ତାକୁ ହଠାତ୍ ତଳେ ପକାଇ ଦିଏ)—

୧ । ବିସ୍ମିତ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—

1. Astonished; startled.

ସୁଜନେନ ଦୁଃନାଟ ଦେଖି କାବା । ସାକାଥ ଦରବାର ।

୨ । ବ୍ୟବହାରବ୍ୟବହାର; ଭାବର—

2. Struck; dumb; bewildered; thun-

derstruck; dumbfounded.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟକ ହେବା ଉପରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଘୋଡ଼ିବେ ।

୩ । ଓଲୁ, ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—3. Foolish; idiotic

କାବା ବୈଦେ. ବ. (ଅ.)—ମକ୍କାରେ ଥିବା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ କାବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୂଜାମନ୍ଦିର ଓ ଗ୍ରାମ—

The Mahomedan temple at Mecca.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନମାନେ ହଜ୍ଜ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଏଠାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଏଠାରେ ହଜ୍ଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପୂର୍ବ ଦେବପ୍ରତିମାମାନ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । ମହମ୍ମଦ୍ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେଠାରୁ କାଢି ଦେଇ ନିଜେ ସେଠାରେ ରହିଲେ । କାବାର ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ଫିରସ୍ତା ଆବ୍ରାହାମ୍ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରଦତ୍ତ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତର ରହିତ ହୋଇଅଛି ।]

କାବାଖେଜ୍—ଦେ. ବିଶ—କାବା (ଦେଖ)

Kābākheñch

Kābā (See)

କାବାଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ଭୁଲ, ସ. କର୍ପଟ = ଚରାକନା, ହି. କବା-
Kābārda ଡିପ୍ପା = ଚୁକ୍ତ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି, ବ. କାବାଡ଼ା—
(କାବାଡ଼ା—ଶ୍ରୀ) ପୁରୁଣା ଜନିତ ବିକ୍ରୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି)—

୧ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ, ଓଲୁ—1. Idiotic; foolish; dupe.

୨ । ନୀଚ; ଗ୍ଳାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Low, mean.

କାବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ.—କାବାଡ଼ା (ଦେଖ)

Kābārda

Kābārda (See)

କାବାଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ - ଓଲୁ (ଶ୍ରୀ)—

Kābārda

Idiotic; foolish (woman).

କାବାଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (କାବାର ଶ୍ରୀଲଙ୍ଗ)—ନିର୍ବୁଦ୍ଧି (ଶ୍ରୀ);

Kābānī

ଓଲୁମ୍ପା—Idiotic or foolish (woman).

କାବାରୁ—ବୈଦେ. ବ. ଓ ବିଶ—କାବାରୁ (ଦେଖ)

Kābār

Kawār (See)

କାବାର—ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ଆ + ରୁ ଧାତୁ = ଆହ୍ୱାନନ କରିବା

Kābāra

+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଶିଉଳ, ଶିଶିବାଳ—Moss (Apte).

କାବାରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ, ଓଲୁ—

Kābāri

Stupid; foolish.

କାବାସ—ସ. ବି. (ଭୁଲ, ଇଂ. କଭର)—ବେଶ ନ ଥିବା ଛତା;

Kābārī

ଶାନ୍ତି—An umbrella without handle or

stick. (Apte).

କାବଲ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ.) (କବିରଥ ଶବ୍ଦ)—

Kābul

୧ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ, ଲୟକ—

କାବିଲ 1. Deserving; fit.

କାବିଲ ୨ । ଉଚିତ—2. Proper; befitting.

କାବୁ—ବୈଦେ. ବିଶ. ଭୂମି. କାବୁ = ବଶତା; ଅଧିକାର; ଅକ୍ରିଆର—

Kābu

୧ । ସମତାହୀନ—

କାବୁ

1. Powerless; deprived of power.

କାବୁ

କର କେବେ କେବେ କେବେ କେବେ କାବୁ

କାବୁ ୧ । ଶେଠାରେ ନ ଥିବା କେବେ କେବେ କାବୁ—ସାଧାରଣ. ଦରବାର ।

କାବୁ ୨ । ଆକ୍ରମଣ; ଅଭିଭୁତ—2. Attacked; beset.

୩ । ଅଧିଭୁତ; ବଶୀଭୂତ—

3. Brought under control.

୪ । ପୀଡ଼ିତ—4. Diseased.

୫ । ଦୁର୍ବଳୀଭୂତ—5. Weakened.

୬ । ପରାସ୍ତ—6. Defeated.

ଦେ. ବି—୧ । ଅଧିକାର, ସମ୍ପତ୍ତି—

1. Power; authority.

୨ । ବଶତା; ଅକ୍ରିଆର—

2. Control, grip or hold.

୩ । ବଳ—3. Strength.

କାବୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମତାହୀନ କରିବା—

Kābu karibā

1. To render powerless.

କାବୁକରା ୨ । ଅନାୟତ୍ତ କରିବା—

କାବୁକରା 2. To bring under control.

୩ । ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—

3. To securely grip; to secure

୪ । ପରାସ୍ତ କରିବା—4. To vanquish.

କାବୁଚି—ଦେ. ବିଶ. (ଭୁଲ. କାବୁ)—୧ । ପରର ଅଧିଭୁତ, ଅଧୀନ—

Kābuchī

1. Under another's power of control.

୨ । ପରାସ୍ତ—2. Vanquished.

କାବୁ ପାଇବା (ମୋର)—ଦେ. ବି—

Kābu pāibā (ନିଜର) ସାଧ୍ୟାୟତ୍ତ ବୋଲି ଜଣାଯିବା—

1. The state of being thought practicable.

୨ । (ମୋତେ) ସୁବିଧା ବା ଦାଉଁ ମିଳିବା—

2. The getting of an opportunity.

କାବୁଲ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—(ଏଥିର ପ୍ରାଚୀନ ସ. ନାମ କାବୁ)—

Kābul

୧ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ

କାବୁଲ

ଅଫଗାନିସ୍ତାନର ରାଜଧାନୀ—

କାବୁଲ

1. Kabul, the capital of Afghanistan.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଅର୍ମାର ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ଉପନଦୀ; ଏହା ହିନ୍ଦୁକୁଶ ପର୍ବତର ଶାଖା

କୋହବାବାରୁ ବାହାର ଯେଉଁବାର ନିକଟରେ ସିନ୍ଧୁ

ନଦୀରେ ମିଶିଅଛି—

2. Name of a tributary of the Indus on

which the town of Kabul stands.

କାବୁଲ—ଦେ. ବିଶ—କାବୁଲଦେଶୀୟ କାବୁଲଦେଶୋଦ୍ଭବ—

Kābuli

Belonging to Kabul or produced in

କାବୁଲୀ

Kabul.

କାବୁଲୀ ଦେ. ବି—୧ । କାବୁଲ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

କାବୁଲୀ ଦେ. ବି—୧ । କାବୁଲ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. Peshwari; a man of Kabul.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଞ୍ଯ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଞ୍ଯ	ଉଥ	ଢ

୨ । କାବୁଲିମାନଙ୍କର ଭାଷା ପୁସ୍ତୁ ଭାଷା—

2. The Pushtoo language of the people of Kabul.

କାବୁଲି କଦଳୀ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାଗାୟ ଯୁଦ୍ଧ କଦଳୀ ଗୁଣ ଓ ତହିଁର
Kabuli kadali ଫଳ—A variety of dwarf Banana
କାବୁଲିକଳା plant and its fruit.

କାବୁଲିକେଳା

କାବୁଲି ମେଉଥ—ଦେ. ବି—କାବୁଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଭାରତକୁ ଆସୁଥିବା
Kabuli meuth କର୍ମିଷ୍ଟ, ବାଦାମ ଆଦି ଫଳ—
କାବୁଲିମେଓଥା Raisin and other fruits imported
କାବୁଲିମେବା from Kabul.

କାବେଡା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କାବାଡ (ଦେଖ)

Kaberdā Kābārda (See)
(କାବେଡା—ଖି)

କାବେର — ଫ. ବି (କବ୍ ଧାତୁ = ରଙ୍ଗ କରିବା + କରଣ. ଏର)—
Kābera କୁକୁମ—Saffron.

କାବେରୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—(କଂ = ଜଳ + ବେର + ଅ + ଖି. ଇ)—
Kāberī ୧ । ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଦୀବିଶେଷ—

1. The river Kāberī in South India.

[ଦ୍ର—କାବେରୀ ନଦୀ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କୁର୍ବ ପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ପଶ୍ଚିମ-
ପାର୍ଶ୍ଵରୁ ବାହାର ମୟୂରଭଞ୍ଜର ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟଦେଇ କଣ୍ଟିଟି ପ୍ରଦେଶ ବାଟେ
କରମଣ୍ଡଳ ଉପକୂଳରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ାଅଛି । ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ-
ପତ୍ତନ ଏହି ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅଧୁନିକ କଣ୍ଟିବେରମ୍
(ପ୍ରାଚୀନ କାଞ୍ଚି) ନଗର ଏହି ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଏହା
ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଥ ।]

ମଳୟ ବଳୟ ଦ୍ଵୀପ ବମଳା କାବେରୀ । ସ୍ଵାମୀନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

୨ । ହଳଦିଆ—2. Turmeric.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ + ବେର = ଶରୀର + ଇ)—ବେଶ୍ୟା—
3. Prostitute; whore.

୪ । ଦେଶବିଶେଷ—4 Name of a country.

କାବେରୀ ସଙ୍ଗମ—ଫ. ବି—କାବେରୀ ନଦୀ ସେହିଠାରେ ବଙ୍ଗୋପ-
Kāberī saṅgama ସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି; ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଗର୍ଥବିଶେଷ—
The mouth of the river Kāberī falling
into the Bay of Bengal; a place of Hindu
pilgrimage.

କାବୁ (ଉଚ୍ଚାଦି)—ଦେ. ବି—କାବା (ଉଚ୍ଚାଦି) (ଦେଖ)
Kābbā (etc) Kābā (etc) (See)

କାବ୍ୟ—ଫ. ବି. (କବି + ଶାବ୍ଦେ; ଭାବେ. ଯ)—

Kābya ୧ । ଅସୁରଗୁରୁ; ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—

1. Śukrācārjya, the preceptor of the
Asuras.

୨ । ରସଭାସ୍ଵକ ଗ୍ରନ୍ଥ, କବିକୃତ ରସମୟ ଗ୍ରନ୍ଥ—

2. Poem full of sentiment; lyrical poem.

୩ । କବିତା—3 Poem; poetry.

୪ । ରହସ୍ୟମୟ କଥା—4 Humorous story

ଫ. ବିଶ—କବ୍ୟମୁକ୍ତି—Relating to a poet.

[ଦ୍ର—କାବ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରକାର, ପଥା—ଦୃଶ୍ୟକାବ୍ୟ, ଚିତ୍ର-
କାବ୍ୟ, ନାଟ୍ୟକାବ୍ୟ, ମହାକାବ୍ୟ, ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ, ଗଦ୍ୟକାବ୍ୟ, ପଦ୍ୟ-
କାବ୍ୟ, ସାଧାରଣତଃ କାବ୍ୟ ୩ ଶ୍ରେଣୀର, ପଥା—ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ
ଓ ଅଧମ । ଅଭିନୟଯୋଗ୍ୟ ଓ ଶ୍ରବଣ ବା ପଠନ ଯୋଗ୍ୟ
ଭେଦରେ କାବ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଶ୍ରାବ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ହୁଏ । କାବ୍ୟ
ପଦ୍ୟମୟ ଓ ଗଦ୍ୟମୟ କିମ୍ବା ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟମୟ ହୁଏ । ସେହି
ଧାରାବାହିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଠ କଲେ ବା ଶୁଣିଲେ ବା ଦେଖିଲେ
ପାଠକ, ଶ୍ରୋତା ବା ଦର୍ଶକର ମନରେ ନାନାଦି ରସମୟ ଭାବ (ଯଥା—
ଶୋକ, ଦୟା, ଉତ୍ସାହ, କ୍ରୋଧ, ଭୟ, ଭକ୍ତି, ସ୍ନେହ, ଅନୁରାଗ, ଘୃଣା,
ଆନନ୍ଦ) ଉଦ୍ଭବ ହୁଏ ଓ କାବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣିତ ବସ୍ୟକୁ ମାନସପଥରେ
ଚିତ୍ରିତ କରି ସେହି ଚିତ୍ରର ରସ ଆସ୍ଵାଦନ କରି ମନୁଷ୍ୟ ତନ୍ମୟ
ହୋଇଯାଏ ତାହା କାବ୍ୟ ଅଟେ । ଉଲ୍ଲେଖ କାବ୍ୟ ପାଠ କଲେବେଳେ
ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତି ଘଟେ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ତନ୍ମୟ ହୋଇ କାବ୍ୟ-
ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟକନାୟିକାଦିଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାବ ଓ ଅବସ୍ଥାକୁ ନିଜେ
ଅନୁଭବ କରି ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନଦୃଶ୍ୟରେ ନିଜେ ଭାଗୀ ହୁଏ ।]

କାବ୍ୟକଳା—ଫ. ବି. (ମ. ପ ଲେ; କାବ୍ୟ + କଳା)—କାବ୍ୟ
Kābyakalā ରଚନାରେ କୃତକ—Lyrical art.

କାବ୍ୟତାରକା—ଫ. ବି—ଶୁକ୍ର ଗ୍ରହ, ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା—
Kābyatārakā The morning star, Venus.

କାବ୍ୟତୀର୍ଥ—ଫ. ବି. (କାବ୍ୟ + ତୀର୍ଥ = ଆର୍ତ୍ତରାମ୍ୟ)—କାବ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର
Kābyatīrtha ଅଧ୍ୟାପକ, ସ୍ଵସ୍ମୃତ କାବ୍ୟପଦ୍ଧତିରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
ଶୁକ୍ର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପାଉଁରା ଉପାଧିବିଶେଷ—
Title given to a Pandit passing exami-
nations in prescribed Kābyas.

କାବ୍ୟପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର
Kābyaparīkṣā କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷକୃତା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଵସ୍ମୃତକାବ୍ୟ-
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା—
The first, second and final examinations
held in Sanskrit on prescribed Kābya-
subjects to confer Kābyatīrtha title.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଶ୍ଵ-
ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ “କାବ୍ୟତୀର୍ଥ”, “କାବ୍ୟାର୍ତ୍ତରାମ୍ୟ”, “କାବ୍ୟବିନୋଦ”
“କାବ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ” ଆଦି ଉପାଧି ମିଳେ ।]

କାବ୍ୟବିନୋଦ—ଫ. ବି. (କାବ୍ୟ + ବିନୋଦ)—
Kābyabinoda ୧ । କାବ୍ୟତୀର୍ଥ (ଦେଖ)

1. Kābyatīrtha (See)

୨ । କାବ୍ୟବିନୋଦନ (ଦେଖ)

2 Kābyabinodana (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚିତ୍ତର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ତର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୋଣ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
 ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃତ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କାବ୍ୟବିନୋଦନ—ସ. ବି. (କାବ୍ୟ + ବିନୋଦନ)—କାବ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା—

Kābyabinodana Discussion and reading of Kābya.

କାବ୍ୟରସ—ସ. ବି. (ମ. ପ ଲୋ, କାବ୍ୟ + ରସ)—କାବ୍ୟରେ

Kābyarasa ନିହିତ ରସ, କାବ୍ୟପାଠକନିତ ଭ୍ରମଳ ଆନନ୍ଦ—

The sentiment lying hidden in a lyric

କାବ୍ୟରସିକ—ସ. ବି. ପୁ. (କାବ୍ୟରସ + ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଇକ, କମ୍ପା

Kābyarasika ଓମ୍ନୀ ଚିତ୍ତ, କାବ୍ୟ + ରସିକ)—କାବ୍ୟାନୁରାଗୀ

ବ୍ୟକ୍ତି—One who has taste for poetry and lyric and appreciates its beauties.

କାବ୍ୟରସିକତା—ସ. ବି. କ—କାବ୍ୟପ୍ରତି ଅନୁରାଗ—

Kābyarasikatā Taste for or appreciation of Kābya or poetry.

କାବ୍ୟଲିଙ୍ଗ—ସ. ବି. ଅ—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—

Kābyalinga A figure of rhetoric.

[ଦ୍ର—କାକ୍ୟାର୍ଥ ବା ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ପ୍ରତି କାରଣରୂପେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଲେ ଯେଉଁ ଚମତ୍କାରରୂପେ କହେ ତାହାହୀର
 'କାବ୍ୟଲିଙ୍ଗ ଅଲଙ୍କାର' ହୁଏ, ଯଥା—

ରେ ଦର୍ଶଣ ନନ୍ଦ ତୁହି ନିଦର୍ଶି ଶମର
 ଶୋଭନା ପାଇଁ ମୁଁ ଶୁଣି ଗ୍ରହଣେ
 ଶତଗ ପ୍ରହାର କର ଶୁଣୁ ମୁଁ ନିରେ
 ଦୟା ମାୟା କାହିଁ ତୋର ଏହି ଲକ୍ଷରେ ?
 ତୁହିତ ରେ ଅନାୟାସେ ପେଟିଲୁ କାନନେ
 ପୂର୍ଣ୍ଣବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦେହୀଙ୍କୁ ନିର୍ବିରୋଧ ମନେ—
 ଇନ୍ଦ୍ରରାମଚରଣ. ଭୂଲମ୍ବି. ଅଲଙ୍କାରଭରଣୀ ।

ହେତୁବାଚକ ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ଥିଲେ ବାକ୍ୟର ଚମତ୍କାରରୂପେ
 ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ସୁତରାଂ କାବ୍ୟଲିଙ୍ଗ ହୁଏ ନାହିଁ—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]

କାବ୍ୟା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (କାବ୍ୟ + ଅ)—

Kābyā ୧ । ବୁଦ୍ଧି—1. Intelligence.

୨ । ପୁତନା ଅସୁରୁଣୀ—

2. Demoness Pūtanā who was killed by Śrīkṛṣṇa sucking her life out of her through her breast.

କାଉଏଟ୍—ବୈଦେ. ଇଂ. ବି. (ଅଦାଲତ ପ୍ରତିନିତ ଶବ୍ଦ, ମୌଳିକ

Kābhiet ଲଞ୍ଜନ୍ ଶବ୍ଦରୁ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଉଏଟ୍;

କେଭିଏଟ୍ ଲଞ୍ଜନ୍ କାଉଏଟ୍ ଧାତୁର ଅର୍ଥ—ସାବଧାନ ହେବା)—

କୈମିୟଟ୍ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତରକୁ ଅଦାଲତରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦାଖଲକରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଉକ୍ତ ଉତ୍ତରକୁ ରଦ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବା ଆପଣ ଦରଖିଷ୍ଟ—

Caveat or objection filed in court against a petition for probate of a will.

[ଦ୍ର—ଏହି କାଉଏଟ୍ ଦାଖଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅଦାଲତକୁ ଜଣାଇ ଦିଏ ଯେ ଆପଣଙ୍କାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ଅଦାଲତ ଫେସର ଉକ୍ତ ଉତ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧେ କିଛି ଆଦେଶ ନ କରନ୍ତି ।]

କାମ—ସ. ବି. (କମ୍ ଧାତୁ ଶିକନ୍ତ = କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା + କାମା. ଅ)—

୧ । କାମଦେବ, କନ୍ୟା—

1 Cupid; the Indian God of Love.

୨ । ରେତଃ, ଶୁକ୍ର—2. Matter; semen.

୩ । (କାମ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଅ)—କାମପାଳ; ବଲରାମ—

3 Balarāma.

୪ । (କମ ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା + ଭାବ. ଅ)—

ଅଭିଳାଷ, ଇଚ୍ଛା, ବାଞ୍ଛା, କାମନା—

4. Desire, wish; longing.

୫ । ଅନୁରାଗ—

5 Affection attachment; love.

୬ । ରମଣେଚ୍ଛା; ଶ୍ଳୀ ପୁରୁଷର ସଙ୍ଗମପ୍ରବୃତ୍ତି—

6. Sexual desire or inclination, lust

୭ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଅଭିଳାଷିତ ବସ୍ତୁ—

7. Object of desire; object; aim.

ଦେ. ବି. (ସ. କର୍ମ, ପ୍ରା. କର୍ମ)—

୧ । ବ୍ୟବହାର—

1. Utility; use.

କାଜ ୨ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—2. Work; act.

କାମ, କାଜ ୩ । ଜାତିଆଣ କାମ—

3. Social feast or function.

୪ । କମ, କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ, କାରଣ—

4. Artistic work.

୫ । ଶୁକ୍ରି—5. Service.

୬ । ମୂଲିଆର ପରିଶ୍ରମସାଧ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ—

6. A day-labourer's work

୭ । ପରିଶ୍ରମ—7. Labour.

୮ । ରମଣ—

8. Act of cohabitation; copulation.

୯ । ଉପକାର—Benefit.

୧୦ । ଗରଜ; ଦରକାର, ଆବଶ୍ୟକତା—

10. Necessity; need

୧୧ । ଜୀବିକା; ବ୍ୟବସାୟ; ବୃତ୍ତି; ପେଶା—

11. Profession; occupation; business.

କାମ ଆସିବା—ଦେ. ବି.—ଦରକାର ବା ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା—

Kāma āsibā

To be of use.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଞ	ଟ

କାଞ୍ଚେଆମା ଦେ. ବି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପରଞ୍ଚିବା ବା ଜାଣିବା—
କାମଆନା The knowledge of how to do a work.

(ଯଥା—ମତେ କିଛି କାମ ଆସେ ନାହିଁ ।)

କାମକରୁଣ—ଦେ. ବି.—(ରୂପକ, ସ. କାମ + କରୁଣ)—କାମରୂପ
Kāmakaturī କରୁଣ—Cupid or lust compared to a
cutting instrument.

ଧର୍ମ ଅକରୁଣ ସେ କାମକରୁଣ । ଶ୍ୟାମାଧ, ମେଘରୁପ ।

କାମକରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. କର୍ମ + କ୍ରି ଧାତୁ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ
Kāmakaribā କରିବା—1. To do any work.

କାଞ୍ଚକବା ୨ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା—

କାମକରଣ 2. To labour.

୩ । ଉପକାର କରିବା—୩. To render a benefit.

୪ । ଫଳ ଦର୍ଶାଇବା—4. To be effectual.

କାମକଳା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—(୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କାମ + କଳା = ଅଂଶ)—
Kāmakalā ୧ । ରତି, କର୍ମପତ୍ନୀ—1. The wife of God
Cupid.

୨ । (ମ. ପ. ଲେ, କାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଳା) କାମଶାସ୍ତ୍ର—

2. The Science of love; erotic science.

କାମକା—ଦେ. ବି.—କାମିକା (ଦେଖ)

Kāmakā Kāmikā (See)

କାମକାର—ସ. ବି.—(କାମ + କ୍ରି + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସପେକ୍ଷକିୟ,
Kāmakāra ସେହି ଲୋକ ଅପଣା ମନସ୍କାମି ମୁତାବକ କାମ
କରେ—One who follows his own
whims or desires.

ସ. ବି.—ଇଚ୍ଛାର ପ୍ରସାର; ଅଭିଳାଷର ଗତି, ମନର ଦୃଢ଼ତା—

The course of desire; scope of one's desire.

କାମକାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବ୍ୟବସାୟ—
Kāmakārjya 1. Business.

କାଞ୍ଚକର୍ମ ୨ । ବୃତ୍ତି—2. Occupation.

କାମକାଞ୍ଚ ୩ । ଅବଲମ୍ବନ; ଜୀବିକା—

3. Employment; means of livelihood.

୪ । ଶ୍ରେଣୀ—4. Service.

୫ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର କର୍ମ—

5. Any work or act.

କାମକେଳି—ସ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କାମ + କେଳି = କ୍ରୀଡ଼ା)—

Kāmakeḷi ୧ । ରମଣ; ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—

1. Cohabitation.

୨ । ରମଣୀୟମଣିୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା—

2. Scientific or artistic exercise or
experiments in copulation.

୩ । ଲମ୍ପଟବ୍ୟକ୍ତି—3. Lecher.

୪ । ଉପପତ୍ନି; ଜୀବିକା—

4. Paramour; a gallant.

କାମକୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି.—କର୍ମକୋଡ଼ି; ଅଳସୁଆ—

Kāmakordhiā Loafer; idler.

କାମକୀଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କାମପକ୍ଷୀ)—ଚକ୍ଷୁଆଚକୋଇ, ଚକ୍ରବାକ

Kāmakiridā ପକ୍ଷୀ—The Buddy Goose.

କାମକୀଡ଼ା ଚକ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷର ବାକ—ବହୁବିଶେଷପୁରଣ ।

କାମଗ—ସ. ବି. ପୁ. (କାମ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāmagā ଅପଣା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସର୍ବତ୍ର ବିଚରଣ କରିବାକୁ

(କାମଗା—ଶ୍ରୀ) ସମର୍ଥ; ସର୍ବତ୍ର ଗମନକ୍ଷମ, ସ୍ଵେଚ୍ଛାବିହାରୀ—

Omnipresent.

କାମଗମ—ସ. ବି. ପୁ. (କାମ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāmagama କାମଗ (ଦେଖ)

(କାମଗମା—ଶ୍ରୀ) Kāmagā (See)

କାମଗାମୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କାମ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା.୧ବ)—

Kāmagāmī କାମଗ (ଦେଖ)

(କାମଗାମିନୀ—ଶ୍ରୀ) Kāmagā (See)

କାମଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁଲ. ହି. କାମ୍ବାର) ବି—

Kāmagār କାମକଲ ଲୋକ; ମଜୁରୀ, ମୂଲ୍ୟ—

Labourer.

କାମଚଣ୍ଡୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—୧ । କାମରୂପ ଦେବୀର ଠାକୁରାଣୀ—

Kāmachandī (ଏ ଠାକୁରାଣୀ ଗାରିଜ ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ

ଦେବତା)—1. Name of a Goddess in the

country of Kamrup in Assam; the

Goddess presiding over magical arts.

୨ । କାମଚେଷ୍ଟାଜନିତତା ଶ୍ରୀ—

2. A woman overcome or intoxicated with

sexual desire.

କାମଚର—ସ. ବି. ପୁ. (କାମ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāmachara କାମଚର (ଦେଖ)

(କାମଚରୀ—ଶ୍ରୀ) Kāmachārī (See)

କାମଚରୀ—ସ. ବି. (କାମ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāmachārī ସ୍ଵେଚ୍ଛାର, ସ୍ଵେଚ୍ଛାବିହାରୀ—

Omnipresence.

(କାମଚରୀ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁ.—କାମଚର (ଦେଖ)

Kāmachārī (See)

କାମଚରୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କାମ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.

Kāmachārī ୧ବ)—୧ । ସ୍ଵେଚ୍ଛାବିହାରୀ—

(କାମଚରୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Omnipresent; free to go

wherever one likes.

୨ । ସ୍ଵେଚ୍ଛାବିହାରୀ—

2. Acting according to one's own desires.

କାମଚର ଅର୍ଥେ ଚକ୍ରବାକ—ଶ୍ୟାମାଧ. କବିତା ।

ସାଧାରଣ ଦେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୋଟିଏକାକ୍ଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅନ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଆନ୍ନା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

କାମଚନ୍ଦ୍ରା—ସଂ. କ (ଅର୍ଥା ତତ୍; କାମ + ଚନ୍ଦ୍ରା)—୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସିଦ୍ଧି
Kāmachintā ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭାବନା—1. Thoughts about the
fulfilment of one's desire.

୨ । ପ୍ରଣୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚିନ୍ତା—

2. Thoughts of the absent sweetheart

କାମଚେଷ୍ଟା—ସଂ. ଚ (ଅର୍ଥା ତତ୍; କାମ + ଚେଷ୍ଟା)—୧ । କାମ
Kāmacheshṭā ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରତାର୍ଥ କରବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ବା
ଆଗ୍ରହ—1. Lustful desires; lust; in-
ordinate desire for sexual satiety.

୨ । ପ୍ରଣୟୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା—

2. Love-intrigues.

୩ । କାମଜାତୀ—3. Copulation

କାମଚୋର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁଲ. ହି. କାମ୍‌ଚୋର) ବିଶ—
Kāmachora ୧ । ଅଳସ୍ୟ—Idle.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁକୂଳ—

2. Unwilling to work.

୩ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଢୁଳି କରେ—

3. Negligent in work.

କାମ ଚ୍ଛାଦିବା—ଦେ. ଜି—୧ । ଚାହିଁ ଚ୍ଛାଦିବା—

Kāma chhāḍibā 1. To give up some service.

କାଜିହାତୀ ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବା—

କାମତ୍ୟାଜନା 2. To cease or stop from work.

କାମଜ—ସଂ. ବିଶ (କାମ + ଜନ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଇଚ୍ଛାରୁ
Kāmaja ଉତ୍ପନ୍ନ—1. Born of desire.

୨ । କାମଜନିତ—2. Born of lust or animal
passion.

[ଦ୍ର—କାମଜ ବ୍ୟସନ ଦଶବିଧ—୧ । ମୃଗୟା, ୨ । ଅକ୍ଷତ୍ୱା
ବା ଜୁଆଖେଳ, ୩ । ବିବାହିତ୍ରୀ, ୪ । ପରନିକା, ୫ । ସ୍ତ୍ରୀ ସଭୋଗ,
୬ । ମଦ୍ୟପାନ, ୭ । ଶୀତ, ୮ । ବାଦ୍ୟ, ୯ । ନୃତ୍ୟ,
୧୦ । ବୃଥା ଭ୍ରମଣ—ମନୁସ୍ମୃତି ।]

ଦେ. ବି—କାମୋଦୀପକ ବାଦ୍ୟ—

A kind of music which excites lust.

କାମଜ ଛନ୍ଦ ଶବ୍ଦସ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷେ, ଚନ୍ଦ୍ରକ ଛନ୍ଦ ଶବ୍ଦସ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷେ ।

ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସାମୁଦ୍ର ।

କାମଜିତ—ସଂ. ବି (କାମ + ଜି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ରି. ପ)—୧ । (ରୂପରେ
Kāmajit କର୍ମପଣ୍ଡିତ ଜୟ କରିଥିବାରୁ) କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

1. A name of God Kārttikeya.

୨ । (କର୍ମପଣ୍ଡିତ ଭଣ୍ଡାରୁତ କରିଥିବାରୁ) ମହାଦେବ—

2. A name of Śiva.

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀସର୍ଗ ଶୁଦ୍ଧିଥିବାରୁ) ଜୈନଦେବତା ବିଶେଷ—

3. A Jain Deity.

କାମଜ୍ୱର—ସଂ. ବି—(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ, କାମ + ଜ୍ୱର)—୧ । ଅସିଦ୍ଧ କାମ
Kāmajwara ପ୍ରବୃତ୍ତିଜନିତ ଶରୀରର ତାପ—1. Love-fever;
high temperature due to unsatisfied
lust.

୨ । କାମଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ)—

2. Kāmajwālā (See)

[ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଦମ୍ଭଜକାର ବହୁକାଳ ଅଶଣ୍ଠ ବ୍ରତରତ୍ୟ-
ପାଳନଦ୍ୱାରା କାମଜ୍ୱର ହୁଏ । ଏଥିରେ ଭୋଜନରେ ଅରୁଚି,
ହୃଦ୍‌ଘାତ, ନିଦ୍ରାହୀନତା, ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ମତା, ବୃକ୍ତିଭ୍ରମ, ଯୈର୍ବ୍ୟନାଶ, ପୁରୁଷର
ହୃଦୟରେ ପୀଡ଼ା, ସ୍ତ୍ରୀର ଅଙ୍ଗଦୃଢତା, ନେତ୍ରରେ ଚକ୍ଷୁରତା ହୁଏ
ଓ ମନରେ ସର୍ବଦା ସତ୍ତ୍ୱୋତ୍ତେଜା ପ୍ରବଳ ହୁଏ । ପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟକ୍ତି
ମନରେ ଜୋର ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିଦେଲେ ଏହା ଶାନ୍ତ ହୁଏ—
ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କାମଜ୍ୱାଳା—ଦେ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ, କାମଜନିତ ଜ୍ୱାଳା)—

Kāmajwālā କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଉଦ୍‌ବେଗ ହେବାରୁ ଶରୀରରେ
ଅନୁଭୂତ ବ୍ୟଥା ବା ପୀଡ଼ା; ଅଚରତାର୍ଥ କାମପ୍ରବୃତ୍ତି-
ଜନିତ ବେଦନା—Love-sickness; torment
due to the non-fulfilment or non-satisfac-
tion of carnal desire regarding a
wished-for object.

କାମଜ—ଦେ. ବିଶ. (ଧୂଳ୍ୟନ୍ତକରଣ, ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବାର
Kāmarda କଠମଡ଼ ଶବ୍ଦ ଅନୁକରଣରେ ରଚିତ)—

୧ । ଚରକ୍ତିକର—1. Teasing.

୨ । କାମୁଡ଼ା; ଦଂଶନ; ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା—

2. Snapping, biting; griping.

୩ । ତେମରଚକ୍ତ; ତେମଡ଼ା—

. Not easily breakable; tenacious.

୪ । ଏକଜିଦ୍‌ଧି—4. Pertinacious.

କାମଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । କାନ୍ଥ କମ୍ପା ଗୁଲ ବା ବାଡ଼ା ଦୁଇ ପାଖରେ

Kāmardā ଥିବା ବାଡ଼ାକୁ ଏକତ୍ର ଦୃଢ଼ଭାବରେ ବାନ୍ଧିବା ଗଣ୍ଠି—
1. Knot for tightly tying the two split
bamboos on both sides of a thatch-frame
or wall-frame by means of strings.

୨ । ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା କ୍ଷତ କରିବା; କାମୁଡ଼ା—

2. Act of biting.

୩ । ଦନ୍ତକ୍ଷତ—3. Bite.

୪ । ପେଟମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟଥା—

4. Stomach-ache; griping in the stomach.

ବୈଦେ. ବି—କାମର (ଦେଖ)

Kāmarā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)—ଗୁଲଗରର ରୂପ—

Rafters of a thatched house.

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ୂ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ନ

ଦେ. ଦଶ—୧ । ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା କ୍ଷତ ହୋଇଥିବା—1. Bitten.

୨ । ଅନ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ—

2. Given to biting others.

କାମଡ଼ାକାମଡ଼—ଦେ. ଦଶ—ପରସ୍ପର କାମୁଡ଼ି ଥିବା—

Kāmarḍā kāmardī Biting or snapping at
କାମଡ଼ା କାମଡ଼ି one another.

ଦାଁତାସେ କଟାକଟି ଦେ. ଦ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ କାମୁଡ଼ିବା—

1. Mutual biting

୨ । ବହୁବାର କାମୁଡ଼ିବା—2 Several bitings.

କାମଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କି—କାନ୍ଥ ବା ଗୁଲର ଦୁଇପାଖର ବତାକୁ
Kāmarḍā debā ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଉଡ଼ିବା—To tightly tie
the two split bamboos on both sides of a
thatch or wall-frame by means of strings.

କାମଡ଼ା ବତା—ଦେ. ବି—ବାଡ଼ି, ଗୁଲଦରର ଛତା ଓ ବାଡ଼ିଆଡ଼ି
Kāmarḍā batā କାନ୍ଥର ଦୁଇ ପାଖରେ ଲଗାଇବା କାମନ୍ତେ
ବ୍ୟବହୃତ ଚିର ବାଉଁଶ—Split bamboos put
on both sides of a hedge or thatch-
frame for being tied together tightly.

କାମଡ଼ା ଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କାମଡ଼ା ଦେବା (ଦେଖ)

Kāmarḍā bharḍibā Kāmarḍā debā (See)

କାମଡ଼ିଆ—ଦେ. ଦଶ. ପୁ—କାମୁଡ଼ି; ଯେ ଅନ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼େ—

Kāmarḍī (animal) Given to biting others;
(କାମଡ଼ିଆ—ଶ୍ଳୀ) snappish.

କାମଡ଼ିଆ ଗ୍ରାସେ ହେଲ ଅମ୍ଭର ପ୍ରକୃତ

ଯେ ଅଳ୍ପ ଦେଲ ତାକୁ ହୋଇଲୁ ଅପ୍ରୀତି । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

କାମଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କି—କାମୁଡ଼ି ଧରିବା (ଦେଖ)

Kāmarḍī dharibā Kāmarḍī dharibā (See)

କାମଡ଼ାନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ରୂପକ; କାମ + ଚନ୍ଦ୍ର)—କାମଶାସ୍ତ୍ର; ରତିଶାସ୍ତ୍ର—
Kāmatantra The science of carnal love.

ଦେ. ଦଶ. ପୁ—କାମପରଚନ୍ଦ୍ର, କାମୁକ—

Lascivious; lustful.

କାମଦ—ଦେ. ଦଶ. (କାମ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāmadā ଅନୁପ୍ରୋତ ଫଳଦାୟକ—Granting one's desires.
(କାମଦା—ଶ୍ଳୀ)

କାମଦଶା—ଦେ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କାମଜନିତ ଦଶା)—

Kāmadāśa କାମାଶକ୍ତ ଲୋକର ଅନୁଭୂତ ଦଶଗୋଟି ଅବସ୍ଥା—
Ten states of mind and body undergone
by a lover.

ଦଶଦଶା (ଦେଖ)

Dāśadāśa (See)

କାମଦହନ—ଦେ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାମ + ଦହନ, ଏ କାମକୁ

Kāmadahana କୋପାଳଲତ୍ତାଙ୍କ ଦହ କରୁଥିବାରୁ)—ଶିବ;
ମହାଦେବ—God Śiva.

କାମଦା—ଦେ. ଦଶ. ଶ୍ଳୀ. (କାମଦ + ଦା)—କାମଦର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kāmadā Feminine of Kāmadā.

ଦେ. ବି—୧ । କାମଧେନୁ (ଦେଖ)

1. Kāmadhenu (See)

୨ । ଚୈତ୍ରଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ—2 The eleventh day of
the light fortnight of Chaitra.

୩ । ମହୀରାବଣପୂଜିତା ଦୁର୍ଗା—3. Name of a Goddess
worshipped by Mahīrābana.

୪ । ଦଶ ଅକ୍ଷରବର୍ଣ୍ଣିୟ ସଂସ୍କୃତ ଚଉବିଶେଷ—

4. Name of a Sanskrit metre of ten
syllables.

କାମଦାନି—ଦେ. ବି—୧ । ଲୁଗାରେ କୁଞ୍ଜକାମଦ୍ୱାରା ଫୁଲ ଆଦି ଚିତ୍ରଣ
Kāmadāni କର୍ମ—1 Needlework on cloth;

କାମଦାନୀ embroidery.

କାମଦାନୀ ୨ । ଜର କାମ କରାଯାଇଥିବା ଲୁଗା—

2. Cloth of gold; embroidered cloth.

କାମଦାମ—ଦେ. ବି (କରଧିକ ୨ୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବ୍ୟବସାୟ;
Kāmadāma ରୂପ—1. Occupation; employment.

କାଜକର୍ମ ୨ । ଦୈନିକ ବା ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ—

କାମଧାମ 2. Business; daily work.

୩ । ଶୁକର—3. Service

କାମଦାର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଭୁଲ ହି. କାମଦାର୍=ଗୁମାସ୍ତା) ବିଶ—
Kāmadār ୧ । କର୍ମ; କର୍ମକୁଶଳ—

କାମଦାବ 1. Brisk in doing work.

କାମଦାର ୨ । କୌଣସି କର୍ମର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. (a person) Entrusted with or in charge
of any work.

ଦେ. ଦଶ—୧ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—1 Artistic.

୨ । ସେଇଁ ଟେପି ଆଦିରେ ଜରିର ଫୁଲଆଦି ପଡ଼ିଆ—

2. Wrought with gold or silver embroidery.

କାମଦାରିଆ—ଦେ. ଦଶ—କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—

Kāmadāriā Artistic

କାମଦାବ

କାମଦାର

କାମଦୁଘା—ଦେ. ଦଶ. ଶ୍ଳୀ (କାମ=ଅଭିଳାଷିତ ବସ୍ତୁ + ଦୁହ ଧାତୁ=

Kāmadughā ଦୁହିଁବା + କର୍ମ. ଅ + ଶ୍ଳୀ ଆ ; ଯାହାଠାରୁ ଅଭିଳାଷିତ

ବସ୍ତୁ ଦୋହନ କରାଯାଏ)—ଅଭିଳାଷ ପୂରଣକାରଣୀ,

ସର୍ବାର୍ଥଦାୟିନୀ—(female) Granting one's
desires.

ବି. ଶ୍ଳୀ—୧ । କାମଧେନୁ—1. The mythological cow
who grants all the desires of her devotee.

ମାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁପ୍ତ ୧ ଚିତ୍ତେ ଅପର ଓ ମାଧା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଧାପୁଷ୍ପ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତେ ବସିବାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଧାପୁଷ୍ପ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଶୋଭିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଶୋଭିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ପୃଥିବୀ—2 The earth (which produces every thing desired for)

କାମଦୁହା—କ ଓ ବଣ ଶ୍ଳୀ—କାମଦୁହା (ଦେଖ) —

Kāmaduhā Kāmadughā (See)

ବନ୍ଧବାର ଉଦା, ପ୍ରାୟେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧା, କଲେ କୁହୁଳାକ କାମଦୁହା—

ବନ୍ଧୁକ୍ଷ୍ମ. ରମ୍ୟକ୍ଷୋଭ ।

କାମଦୁହ—ସ. ବ—(୨ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତ; କାମ + ଦୁହ) କୋଇଲି, କୋକିଳ—

Kāmadūta Indian cuckoo.

କାମଦୁଗ—ସ. ବ ଶ୍ଳୀ (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କାମ + ଦୁଗ) କାମନା ପୁରଣ

Kāmadūti କରତାରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—

କାମକାର୍ଯ୍ୟ ୧ । କରବାକୁ ବୃଦ୍ଧମାନ ବୋଲନ୍ତି କାମଦୁଗ—

କାମକ୍ଷ୍ମ. ରମ୍ୟକ୍ଷୋଭ ।

କାମ ଦେଖିବା—ଦେ. କି—କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା—

Kāma lekhibā To supervise a work.

କାୟଦେଖା

କାମଦେଖନା

କାମଦେବ—ସ. ବ (ରୂପକ, କାମ + ଦେବ)—୧ । କନ୍ୟ—

Kāmadevā 1. The God of love, Cupid.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସପୁତ୍ର, ମହାଦେବଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ରଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଯାଇ ଏ ଅନଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲେ, ଓ ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଔରସରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କର୍ତ୍ତବ୍ଧ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଶ୍ଳୀ ରଜ, ସଙ୍ଗୀ ବସନ୍ତ, ଦୁଇ କୋକିଳ, ଧୂଳିଚନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡ୍ୟ, ଆୟୁଧ ପଞ୍ଚପୁଷ୍ପପୁକ୍ତ ଶର । କାମଦେବଙ୍କର ସ୍ୱସ୍ତ୍ର ଗୋପାଳ—ମଦନ, ମନ୍ଦ୍ୟ, ମାର, ପ୍ରତ୍ୟୁମ୍ନ, ମୀନକେତନ, କନ୍ୟ, ଦର୍ପକ, ଅନଙ୍ଗ, ପଞ୍ଚଶର, ସୁର, ଶମ୍ଭୁର, ମନସିନ, କୁସୁମେଷୁ, ଅନନ୍ୟଜ, ପୁଷ୍ପଧନା, ରଜପତ୍ର, ମକରଧୂଳି, ଆତୁରୁ, ବ୍ରହ୍ମସୁ, ବଶକେତୁ ।]

ଦେ. ବ ସୁ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

କାମ ଦେବା—ଦେ. କିପ୍ତା—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବଲମ୍ବନ ବା ଶାବକା

Kāma debā ଯୋଗାଇବା—1. To give a person

କାଞ୍ଚଦେଖା any work or service.

କାମନା ୨ । ଦରକାରବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—

2. To be of use when necessary.

କାମଧନୁ—ସ. ବ—(୩ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତ, କାମ + ଧନୁ)—କାମଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା

Kāmadhanu ଧୂଳି କଳିତ ପୁଷ୍ପଧନୁ—The flowery bow of God Cupid.

କାମ ଧରିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା—

Kāmadharibā To begin to do a work; to set one's

କାମଧରା hand to a work.

କାମଧରଣା

କାମଧରଣ—ଦେ. ବ—କାମଦାମ (ଦେଖ)

Kāmadhama Kāmadāma (See)

କାମଧୁ—ଦେ. ବ—ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—A kind of flower.

Kāmdhu ମାଧବା କାମଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଅରଣ୍ୟ ଶୁଷ୍କ । ବହୁବିଶେଷପୁଷ୍ପ ।

କାମଧେନୁ—ସ. ବ. ଶ୍ଳୀ—(ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କାମପ୍ରଦା ଧେନୁ)—

Kāmadhenu ୧ । ଅଭାଷ୍ଟୁର୍ଲପ୍ରଦା ପୁରାଣୋକ୍ତ ଗାଈ—

1 A fabulous cow that grants its possessor his desired objects.

[ଦ୍ର—ଏ ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ବେଳେ ସମୁଦ୍ରରୁ ବାହାରିଥିବା ବିଷୟ ପୁରାଣରେ ଅନୁସନ୍ଧେୟ ।]

୨ । ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ଦୁହାଁଯାଏ—2. A cow which can be milked

at any time.

[ଦ୍ର—ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ କାମଧେନୁର ନାମ ନନ୍ଦା, ଅର୍ଜୁନଙ୍କ କାମଧେନୁର ନାମ ସୁନନ୍ଦା, ଭରତାଙ୍କ କାମଧେନୁର ନାମ ସୁରଭ, କଶ୍ୟପଙ୍କର ସୁଶୀଳା ଓ ବର୍ଣ୍ଣଶ୍ୱଙ୍କର ନନ୍ଦନା ବା ଶବଳା ।]

୩ । ଦାନାର୍ଥ ସୃଷ୍ଟିକର୍ମିତ ଗୋମୂର୍ତ୍ତି—

3 A golden image of a cow given to Brāhmanas as gift.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯଥେଚ୍ଛ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୁରଣକାଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି—(figurative) Any person who gives his applicants any thing they ask for or wish for.

କାମଧୂଜ—ସ. ବ. (ବହୁଶ୍ରୁତି, କାମ + ଧୂଜ, କାମଦେବଙ୍କ ପତାକା Kāmadhwaja ଉପରେ ମାଛ ଚିତ୍ରିତ ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ମୀନକେତନ)—ମାଛ—Fish.

କାମନ—ସ. ବ ସୁ—(କମ ଧାତୁ ଶିବ୍ = କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା Kāmana + କର୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅନ)—୧ । କାମୁକ—

(କାମନା—ଶ୍ଳୀ) 1 Lustful; libidinous.

୨ । ଲମ୍ପଟ, ଲମ୍ପଟଅ—2. Adulterous.

୩ । ଅଭିଳାଷୁକ—

3. Desirous; subject to keen desires.

୪ । ଲୋଭୁ—4 Covetous.

କାମନା—ସ. ବ. ଶ୍ଳୀ—(କମ ଧାତୁ ଶିବ୍ = କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା Kāmanā + ଭାବ. ଅନ + ଶ୍ଳୀ. ଅ)—ମନୋରଥ; ବାଞ୍ଛା; ଇଚ୍ଛା—Desire; wish.

କାମନା କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—

Kāmanā karibā

1. To wish.

କାମନା କରା ୨ । ଅଭିଳାଷିତ ବସ୍ତୁ ମନରେ କଳ୍ପନା କରିବା ବା

କାମନା କରଣା ମନାସିବା—2 To mentally state the desired object before God or before a Deity.

କାମନାଦଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଶ୍ଳୀ—ଦଣ୍ଡନାଟ (ଦେଖ)

Kāmanādanda

Dandanāṭa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟଦ୍ଵର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵଚ୍ଛାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ	ୠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରଦ୍ଵର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ଵଚ୍ଛାସର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ	ୠ

କାମପକ୍ଷୀ—ସ. ବି. —୧ । ଚକ୍ରବାକ (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
Kāmapakṣī 1. Chakrabāka (bird) (See)

୨ । କାଦମ୍ବ, କଳା ହଂସ—
2 The black drake.

କାମ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. —ଅବଶ୍ୟକ ଉପସ୍ଥିତି ହେବା—
Kāma paṛḍibā Necessity.

କାମପଡ଼ା କାମ ପଡ଼ିଲେ ଅପାକୁ ଡକିବା—
କାମ ମିରନା

କାମପାଳ—ସ. ବି. (କାମ = କର୍ମ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kāmapāḍa ବଳରାମ—Balarāma, the elder brother
of Śrīkṛṣṇa.

କାମପାଳ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି. (କାମ)—ଉତ୍କଳର ଜଣେ ସୁଲେଖକ—
Kāmapāḍamīśra A famous writer of Utkala.
[ଦ୍ର—ଏ ଯାଜପୁର ନିବାସୀ ଜଣେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ
ରଚିତ “ସୀତାବିବାହ” ନାଟକ ଉତ୍କଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମାଦୃତ ।
ଭାରଣୀ. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

କାମପୀଡ଼ା—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କାମ + ପୀଡ଼ା)—
Kāmapīḍā କାମଜ୍ଵାଳା (ଦେଖ)
Kāmajwālā (See)

କାମପୀଡ଼ିତ—ସ. ବି. (ତୃତୀୟା ତତ୍; କାମପୀଡ଼ିତ)—
Kāmapīḍita କାମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦ୍ଵାରା ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ ବା ଜର୍ଜରିତ—
Tormented by lust or desire after
a wished for object.

କାମପୁର—ଦେ. ବି. (କାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ନଗରବିଶେଷ—
Kāmapura Name of an ancient town.
ବୃଷ୍ଟବେଣୀ ନଦୀ ଗଡ଼େ କାମପୁର ନଗ୍ର
ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଭଦ୍ରକ ।

କାମପ୍ରଭ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାମ + ପ୍ରଭ)—
Kāmaprabha କାମଦେବଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦର—
(କାମପ୍ରଭ—ଶ୍ରୀ) Beautiful like the God Cupid.

କାମପ୍ରଭ—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ଶ୍ରୀ. (ସ. କାମପ୍ରଭ)—
Kāmaprabhā କାମପ୍ରଭ (ଦେଖ)
Kāmaprabha (See)

କେ. ନାରାୟଣ ଏହି ହୁଏ କାମପ୍ରଭ । ବୃଷ୍ଟବେଣୀ ପୁରାଣ ।

କାମବଲ୍ଲଭ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କାମ + ବଲ୍ଲଭ)—
Kāmapallabha ଅମ୍ବ—Mango.

କାମବଲ୍ଲଭ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କାମ + ବଲ୍ଲଭ)—
Kāmapallabhi ଚନ୍ଦ୍ରକା, ଚନ୍ଦ୍ରକରଣ—
Moonlight.

କାମବାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସ. କାମ + ବାଈ)—
Kāmapāḍi ୧ । କାମପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ବାଈଲଗ୍ନାୟ; କମୋଦାବ୍ରତସ୍ତ—

କାମବାହିନୀ 1. Turned mad or intoxicated owing
(କାମବାଇ—ଶ୍ରୀ) to unfulfilment of carnal desire.

୨ । କାମକରିବାକୁ ବାଈଲଗ୍ନାୟ—
2. Eagerly wishing for action.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କାମଦେଷ୍ଟା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିବା ଯୋଗୁଁ ବାଈଲ
ହୋଇଥିବା ଶ୍ରୀ—

A woman maddened owing to her unfulfilled sexual desire.

କାମବାଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କାମ + ବାଣ)—
Kāmapāṇa ୧ । କାମପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅକ୍ରମଣ—

1. The shafts of Cupid; the attack
of lustful or carnal desire

୨ । କାମ ବା କର୍ମର ଶର, ପୁଷ୍ପବାଣ—
2. The arrow of God Cupid.

[ଦ୍ର—କାମଦେବଙ୍କର ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବାଣର ନାମ—ମୋହନ,
ଭ୍ରାତାବନ, ସୁତପନ, ଶୋଷଣ ଓ ନିଷ୍ଠେଷ୍ଟକରଣ । ଏହି ପାଞ୍ଚ ବାଣ
ଯଥାକ୍ରମେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଫୁଲରେ ନିର୍ମିତ ଯଥା,—ରଜ୍ଜୁପତ୍ର, ଅଶୋକ,
ଆମ୍ବ, ଚମ୍ପକ ଓ ମାଳକମଳ—ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କାମବାୟା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କାମବାଇ (ଦେଖ)
Kāmapāyā Kāmapāḍi (See)

କାମବେଦନା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କାମ + ବେଦନା)—
Kāmapāḍanā କାମଜ୍ଵାଳା (ଦେଖ)—
Kāmajwālā (See)

କାମଭଦ୍ର ବଟ—ସ. ବି.—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପୌରାଣିକ ପବିତ୍ର ବଟ ବୃକ୍ଷ—
Kāmapāḍra bata ବିଶେଷ—Name of a sacred
mythological banian tree.

ମହାଦେବଙ୍କର ଯେ କାମଭଦ୍ର ବଟ

ଦେଖିଲେ ଲୋକ ତାକୁ ନ ପାଏ ସଫଳ । ବୃଷ୍ଟବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାମଭେରୀ—ଦେ. ବି—ତୁରୀ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Kāmapāḍhērī A kind of wind instrument.

ବାଦାଳୀ ଚକ୍ରବ କାମଭେରୀ ବନ୍ତୁ ରଥ । ପାତାୟନ ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କାମମୋହିତ—ସ. ବି. (ତୃତୀୟା ତତ୍, କାମ + ମୋହିତ)—
Kāmapāḍhita ୧ । କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ବା କାମନା ଦ୍ଵାରା ମୋହଗ୍ରସ୍ତ—
1. Overcome with desire, lust, love or
passion.

୨ । କାମଜ—2. Blinded by lust.

କାମୟାନ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Kāmapāḍāna କାମନ (ଦେଖ)
(କାମୟାନା—ଶ୍ରୀ) Kāmapāḍāna (See)

କାମୟାନା—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ମାନ)—
Kāmapāḍāna କାମନ (ଦେଖ)
(କାମୟାନା—ଶ୍ରୀ) Kāmapāḍāna (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆର୍ତ୍ତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆର୍ତ୍ତ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କାମୟିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କାମି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଚ୍ଚ, ୧ମା. ୧ବ)

Kamayitā କାମନ (ଦେଖ)
(କାମୟିତା—ଶ୍ରୀ) Kāmana (See)

କାମର—ଦେ. ବିଣ—୧ । କାମିକା, ପ୍ରୟୋଜନୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା କଥା)—
Kāmara 1. Useful.

କାସେବ ୨ । ପରଶ୍ରମୀ—2. Laborious

କାମକା ୩ । ବ୍ୟବସାୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to business.
୪ । ବ୍ୟବସାୟରେ ନିପୁଣ—

4 Skilful in business; of business

କାମର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ତେମ୍ପର, ଫ୍ରେ. ଓ ଲ. କାମେର, ପର୍ଟୁଗାଲ—
Kāmarā କାମାର) —୧ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ, କୋଠର—

କାମରା 1. Room of a house; chamber.

କାମରା ୨ । ଲମ୍ବ ଘର; ଦଲ୍ଲଣ—2. Hall

୩ । ବର୍ଗ—3. Compartment.

୪ । କାମେର (ଦେଖ)

4. Kāmerā (See)

କାମରୂପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କାମ+ରୂପ)—

Kāmarūpa ୧ । ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ ରୂପଧାରୀ—

(କାମରୂପ—ଶ୍ରୀ) 1. Assuming forms at pleasure.

୨ । ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ ରୂପ ଧାରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ—

2 Able to assume any shape at will.

୩ । ସୁନ୍ଦର ରୂପବର୍ଣ୍ଣ—

3 Comely; beautiful, charming; graceful.

ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦର ଉତ୍ତର ଓ ଚୂଡ଼ାନର ଦକ୍ଷିଣରେ
ଥିବା ଆସାମ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ ଓ
ଆଧୁନିକ ଜିଲ୍ଲାର ନାମ—

1. Name of a district and ancient tract of
country in Assam.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାମରୂପ ଦେଶ କରତେୟା ବା ସଦାନାଗ
ନଦୀକୂଳରେ ଆସାମର ଶେଷ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଏହାର
ରାଜଧାନୀ ପ୍ରାଗ୍ଜ୍ୟୋତିଷପୁର । ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରୁ ଏହା
ତୀବ୍ରଦେଶର ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ
ଏ ଦେଶର ରାଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ କରତ ଓ ତୀନ ସୈନ୍ୟଦଳଦ୍ୱାରା
ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଆଧୁନିକ କାମରୂପ ଦେଶର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ କାମାଖ୍ୟା
ବା କାମରଣ୍ଡୀ ଦେବୀ । ଆସାମପ୍ରଦେଶର ଏହା ଆଧୁନିକ କାମରୂପ
ଜିଲ୍ଲା; ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ଗୌହାଟୀ । ରାମାୟଣ ସମୟରେ ନରକାସୁର
ଏଠାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ମହାଭାରତ ସମୟରେ ଭଗଦତ୍ତ ଏଥିର
ରାଜା ଥିଲେ । ପୁରାଣକାଳରେ ଏହା ମେଢ଼ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ପରିଗଣିତ
ହେଉଥିଲା । ତାଦ୍ଦିକସ୍ମରରେ ଏହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ ହେଲା । ଏହା
‘ବୁଝି’ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ।]

୨ । ସୁନ୍ଦରରୂପ—2 Charming figure.

୩ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପୂର୍ବକ ଧାରଣ କରିବା ରୂପ—

3. Form or figure assumed by a being
at his will.

୪ । ରାମାୟଣ ବାଳକାଣ୍ଡୋକ୍ତ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରାୟୁକ ଶରବିଶେଷ—

4. Name of a consecrated arrow possessed
by sage Bishwāmītra.

୫ । ଦେବତା—5. The Gods.

କାମରୂପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କାମ=ଇଚ୍ଛାକ୍ରମେ+ରୂପ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ
Kāmarūpī ଭବ୍, ୧ମା ୧ବ)—

(କାମରୂପୀ—ଶ୍ରୀ) ୧ । ସେ ନିଜର ଇଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ
ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେ—

1 Assuming any shape at will.

୨ । ସୁରୂପ—2. Of lovely appearance.

୩. ବି—ବିଦ୍ୟାଧର, ଦେବଯୋନିବିଶେଷ—

Name of a class of heavenly beings.

କାମରେ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—

Kāmare āsibā To be fit for work.

କାଞ୍ଚେଆମା

କାମମେଆନ

କାମରେଖା—ସଂ. ବି. (କାମ+ରେଖା)—ବେଶ୍ୟା—

Kāmarekhā Prostitute.

କାମରେ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି

Kāmare lagāibā କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୁତ କରିବା—

କାଞ୍ଚେଲାଗାନ 1. To employ a person in a work.

କାମମେଲଗାନା ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା—

2. To utilise a thing.

କାମରେ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାମରେ ଆସିବା (ଦେଖ)

Kāmare lagāibā 1. Kāmare āsibā (See)

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାପୃତ ହେବା—

2. To be busy in doing a thing

କାମଲ—ସଂ. ବି. (କାମ+ଲ ଧାତୁ=ପ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāmalā ୧ । ବସନ୍ତକାଳ—1. The spring time.

୨ । ମରୁଭୂମି—2. Desert.

୩ । (କାମ+ଲ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

ପାଣ୍ଡୁରୋଗ; ପୀଡ଼କାମଲରୋଗ—3. Jaundice.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚକ୍ଷୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ଦଳିବାର ହୋଇଯାଏ ।]

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କାମ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଲ)—କାମୁକ; କାମୀ—

(କାମଲା—ଶ୍ରୀ) Lustful.

କାମଲଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—କମଳାଗୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)—

Kāmalagundi Kāmalāgundi (See),

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ୡ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଈ, ଯ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

କାମଲତା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟଲତାବିଶେଷ—A wild creeper;
Kāmalatā Antigone Liptopus.

କାମଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କାମ + ଲୁ = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ସ୍ତ୍ରୀ.
Kāmalā ଆ) —କାମଳ * (ଦେଖ) —Kāmalā 3. (See)

କାମଳା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ସୁନାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିଆ—
Kāmalā Goldsmith.

କାମଶର—ସଂ. ବି—କାମବାଣ (ଦେଖ)
Kāmasara Kāmaśara (See)

କାମଶରୀ—ଦେ. ବି. (କାମ + ଶର) —ଦୁଃସପତ୍ନୀ—
Kāmasarī The swan

ସଂ. ବି. (କାମ + ଶର + ଆଳ = ସମୂହ) —

କାମଶରସମୂହ—

The arrows of Cupid.

ବର୍ଣ୍ଣନା କି ସେନିବ ତାର, କରେଦ୍ୟ କାମଶରକର—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀସ ।

କାମଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ କାମ ବା ମଦନ ସମ୍ବନ୍ଧେ
Kāmasāstra ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି; ରଚିତ—

1. The erotic science of ancient India.

• [ଦ୍ର—କାମଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନନ୍ଦୀଶ୍ଵର ଓ ଅନ୍ତ୍ରୀମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
ବାସ୍ତବମାନ ମୂଳ ।]

୨ । ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ପ୍ରତିପାଦକ ଶାସ୍ତ୍ର—

2. Science which deals with the existence
of heaven.

କାମସେନା—ଦେ. ବି (ସଂ. କାମସେନା)—ଅସ୍ଵର୍ଗେଇଶେଷ—
Kāmasenā Name of a heavenly nymph.

କାମସେନା କାମରେ ଏକଇ ଅପସରା

ବାସବ ଦେବତା ତାହା ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀତା କରୁ—ସାରଳା, ମହାଭାରତ ଆଦି ।

କାମସେନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—ଅସ୍ଵର୍ଗେଇଶେଷ—
Kāmasenā Name of a heavenly nymph.

କାମସେନା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଦୁଷ୍ଟା—
Kāmasenī A female go-between.

ଦୁଷ୍ଟ ଗମନରେ, ଇଚ୍ଛା ସମନରେ, ମିଳେ ସେ ବନରେ କାମସେନା ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦନ୍ତାନ୍ତମଣି ।

କାମାଉତ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବୈଷ୍ଣବଭେଦଧାରୀ ଲମ୍ବିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି;
Kāmāut କପଟ ବୈଷ୍ଣବ—A sham anchorite.

[ଦ୍ର—କାମାଉତ, ରାମାଉତ, କାମାଉତ ଆଦି ପଦର ଅନୁକରଣରେ
କପଟ ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଲମ୍ବିଷ୍ଠ ସାଧୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ଉପାଧି ବ୍ୟଙ୍ଗରେ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କାମାଉତ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—କାମାଉତ (ଦେଖ)
Kāmāuti Kāmāut (See)

କାମାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାମ = ଶୋଭନ + ଅକ୍ଷି)—
Kāmākshī ୧ । କାମାକ୍ଷ୍ୟା (ଦେଖ)
1. Kāmākshya (See)

୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river.

କାମାକ୍ଷୀ ନଦୀ ବହୁଇ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ—ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

୩ । ଦୁର୍ଗା, ଦେବୀବିଶେଷ—3. Goddess Durgā.

ଏତେ ବଡ଼ ଅନ୍ତର୍ଜାତ ହୋଇଲେ କାମାକ୍ଷୀ—ପ୍ରାଚୀ ରତ୍ନସମ୍ବଳ ।

କାମାକ୍ଷ୍ୟା—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗର୍ଭବିଶେଷ—
Kāmākshya Name of a place of Hindu
pilgrimage.

କାମାକ୍ଷ୍ୟାରେ ସ୍ନାନ କଲେହୁ ଧର୍ମ ବୃଦ୍ଧି ।

ହୋଇକର ଲୋକରେ ପାପ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧି—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।

କାମାକ୍ଷ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାମ + ଆକ୍ଷ୍ୟା)—

Kāmākshya

କାମରୂପ ୧ (ଦେଖ)

1. Kāmarūpa 1 (See)

୨ । ଆସାମର କାମରୂପ ଦେଶରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ,
(ଏହାଙ୍କ ଘାଠ ସଙ୍ଗେ ଦେବୀଙ୍କ ଯୋଦ୍ଧାଘାଠ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ) —

2. Name of a Goddess in Kāmarūpa.

ଲଞ୍ଜ ଅଭ୍ୟାସ ଯେହୁ କାମାକ୍ଷ୍ୟା ପ୍ରସାଦେ—ସୁଧାନାଥ, ମହାଭାଗ ।

କାମାଗ୍ନି—ସଂ. ବି.—(ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; କାମ + ଅଗ୍ନି)—

Kāmāgni

ପ୍ରବଳ କାମପ୍ରବୃତ୍ତ—

Inordinate sexual desire.

କାମାଗ୍ନିସାମିପାନ—ସଂ. ବି—କାମପ୍ରବୃତ୍ତର ଉଦ୍ରେକକରଣ—

Kāmāgnisamīpana

Fanning of lust.

ସଂ. ବି. —ଯେଉଁ ଔଷଧଦ୍ଵାରା କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ବୃଦ୍ଧିପାଏ—

Aphrodisiac (medicine).

କାମାତୁର—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃତୀୟା ଭବ; କାମ + ଆତୁର)—

Kāmātura ଅଭିଶପ୍ତ କାମ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ଵାରା ବ୍ୟାକୁଳ, ସଙ୍ଗମ ଇଚ୍ଛା

(କାମାତୁର—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୋଗୁଁ ଭବିଷ୍ଣୁ—Love-sick; intoxicated
by carnal desire; amorous; lustful.

କାମାତ୍ମା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାମ + ଆତ୍ମନ, ୧ମା ୧ବ.)—

Kāmātmā କାମାତୁର (ଦେଖ)

Kāmātura (See)

କାମାନ୍ତଳ—ସଂ. ବି (କାମ + ଅନ୍ତଳ)—କାମାଗ୍ନି (ଦେଖ)

Kāmāntala

Kāmāgni (See)

କାମାନ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃତୀୟା ଭବ, କାମ + ଅନ୍ଧ)—

Kāmāndha ୧ । କାମାତୁର (ଦେଖ)

(କାମାକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Kāmātura (See)

୨ । କୋକିଳ (ଏହାର କୁହୁରବ କାମୋଦ୍ଦୀପକ ବୋଲି)—

2. The Indian cuckoo.

କାମାବସା(ଶା)ୟିକା—ସଂ. ବି. (କାମ + ଅବସାୟିକ, ଅବ + ସୋ ଧାତୁ
Kāmāvasa(śa)ayitā, + ଇନ୍ + ଶବ୍ଦେ. ତା)—୧ । ଉତ୍ସରଙ୍କର

ଓ ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଔଷଧବିଶେଷ, ବାସନାଶକ୍ତି;
ଅପଣାର, ଇଚ୍ଛା, ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ସମତା ବା ସିଦ୍ଧି—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଶୋଭିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

1. An extraordinary power of God and great men to fulfil their wishes.

[ଦ୍ର—ଅଶ୍ରମାଦି ଅଶ୍ଟାସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଏକତମ ।]

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟନିବ୍ରତ ଶକ୍ତି—2. The power of restraining one's senses.

କାମାର୍ତ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟା ଚତୁର୍ଥୀ, କାମ + ଅର୍ତ୍ତ) —

Kāmarṭta କାମାର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)

(କାମାର୍ତ୍ତ—ଶ୍ରୀ) Kāmārtura (See)

କାମାର୍ଥୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାମ + ଅର୍ଥ + ଇନ୍ଦ୍ର; ୧ମ. ୧ବ.) —

Kāmārthī ୧ । କାମପ୍ରଭୃତି ଚରତାର୍ଥ କରବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସୁକ—

(କାମାର୍ଥୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Anxious or hankering to satisfy one's carnal propensity.

୨ । ଅଭିଳାଷିତ ପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥା—

2. Seeking after the desired object.

କାମାଲ୍ପାଶା—ଦେ. ବି. (କାମ) —ଅଧୁନିକ ଭୂରାଜ୍ୟର ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର

Kāmalpāśa ପ୍ରଭୃତି—Name of the modern political leader of the Turkish republic.

କାମାସକ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାମ + ଅସକ୍ତ) —

Kāmāsakta କାମ ବିଷୟକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଚିନ୍ତାରେ ନିୟୁକ୍ତ—

(କାମାସକ୍ତ—ଶ୍ରୀ) Influenced by passion or lust; amorous; lustful.

କାମି (ଧାତୁ)—ସ—ଇଚ୍ଛା କରବା—To desire; to wish.

Kāmi (root)

କାମି—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାମ + ଇ) —କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—

Kāmi Lustful or libidinous man (M. W.)

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ରତି; କାମପତ୍ନୀ—

Name of Rati or wife of Kāma (M. W.)

ଦେ. ବି—କାମୀ - (ଦେଖ)

Kāmi (See)

କାମିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ସିଂହଭୂମ, ଭୁଲ ହୁ. କମ୍ବୁଡ଼ା ସ)

Kāmiā କର୍ମୀ) ବି —୧ । ଖାମିଦଠାରୁ ଟଙ୍କା ରଖି କର କେବଳ ସୁଧ ବାବଦରେ ଭୁକ୍ତି କରବା ଲୋକ—

A servant who works in repayment of the interest of money borrowed from the master.

[ଦ୍ର—ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଜଣେ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଜଣକଠାରୁ

ଟଙ୍କା ରଖି କର, ସେହି ରଖିର ସୁଧ ପାଇଁ ମହାଜନଙ୍କ ପାଖରେ

ଭୁକ୍ତି କରବା ବୋଲି କୁହନ୍ତି ଲୋକେ କିନ୍ତୁ ସେହି କାମିଆ କାର୍ଯ୍ୟ

କରିବାରେ ପ୍ରତି ମାସରେ ମୂଳ ଟଙ୍କା ଉପରେ ଟଙ୍କାକେ ଏକ ଅଣା

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏ ସୁଧା କହି ଯାଏ । ସୁଦୂର ମୂଳ ଟଙ୍କା ଶୁଣି ନ ପାଇ

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସୁଧା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ନିକଟ ଦୂର ଯାଏ । ତାପରେ ପୁନଃ

ପୌରାଦିକ୍ରମେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସରତରେ କାମ କରବାକୁ ଲୋକେ ବାଧା ହୁଅନ୍ତି । ୧୯୨୦ ସାଲରେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହି ଦାସକୁ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ କାମିଆଭାଗ ରୁକ୍ତି ଆଇନ୍ (B and O. Kamiati agreement) ନାମରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି । ତାହା ଅନୁସାରେ କାମିଆମାନେ ସୁଧ ପାଇଁ କାମ କରବାକୁ ବାଧା ନ ହୋଇ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସାହୁକୁ ମୂଳ ବାବଦ ଟଙ୍କା ଶୁଣି ପାରିବେ । ଭୂସ୍ୱା, ତମାର, କାହର ବା ଦୋସଧ ଜାଭର ଲୋକେ କାମିଆ ହୁଅନ୍ତି । ବଙ୍ଗଳାରେ ଏହି ପ୍ରଥାକୁ କବଲ କହନ୍ତି ।]

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) — ବିନମୂଲ୍ୟ—2. Day labourer.

କାମିଆଭାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ସିଂହଭୂମ) —ବି.—

Kāmiāti

୧ । କାମିଆ (ଦେଖ)

1. Kāmiā (See)

୨ । କାମିଆ ସାଜରେ ଶୁକର କରବାର ପ୍ରଥା—

2 The custom of serving for payment of interest on money borrowed.

କାମିଏନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) — ବି. ଶ୍ରୀ—କାମିଣୀ (ଦେଖ)

Kāmiēn

Kāmiṇī (See)

କାମିକ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । (ସ. କାମ) —କାମନାସ୍ତୁକ୍ତ, ସକାମ—

Kāmika

Accompanied with a desire for some object.

କାମକା

କାମିକ କର୍ମ ହେବଳ, କୋହେ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରକାର । କରନ୍ତାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । (ସ. କାମୁକ) —ଦେ. ବିଶ.—କାମୁକ—2. Lustful.

କାମିକେ ରତ ଶ୍ରେୟମାନ,

ଶୁଣି ହୋଇବେ ହୁଏ ମନ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

୩ । (ସ. କାମୁକ) କର୍ମଦକ୍ଷ—3 Expert; active.

୪ । (ସ. କର୍ମ) ପରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବାର ଯୋଗ୍ୟ; ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—4. Useful.

୫ । ପରିଶ୍ରମୀ—5. Laborious.

ସ. ବିଶ. (କାମ + ଇକ) —୧ । ଇଚ୍ଛା; ବାଞ୍ଛିତ—

1. Desired; wished for (M. W.)

୨ । ଇଚ୍ଛା ପୂରଣକାମୀ, କାମଦ—

2. Satisfying desires (M. W.)

୩ । ଇଚ୍ଛା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to or connected with a desire.

ସ. ବି.—କାରିଗ୍ରହ; ବନ୍ୟହଂସ—Wild duck (M. W.)

ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୌହବେଷ୍ଟମାବେଷ୍ଟ—

An iron ring.

କାମିକା—ଦେ. ବିଶ.—କାମିକ (ଦେଖ)

Kāmika

Kāmika (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ	ଉ

କାମିନ୍ - ବୈଦେ (ଆ) ବି.—(ପ୍ରେମ୍ କେମିଜେ; ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ୍ କାମିଜା;
Kāmij ଆ. କାମିଜ୍, ଲଟିନ୍. କାମିଜା)—ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଗା—
କାମିଜ୍
କମିଜ୍

[ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗାରେ ସାମନାପାଖ ପେଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାପି ଥାଏ
ବୋତାମ ଲଗିଥାଏ ଓ ହାତର ଶେଷରେ ବୋତାମଲଗା ପଟ୍ଟିଥାଏ]

କାମିଜକ—ସ. ବି (କର୍ମିଆ; କାମିନ୍ + ଜକ)—ପ୍ରେମିକ ବ୍ୟକ୍ତି,
Kāmijana ପ୍ରଣୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A lover.

କାମିଜ—ବୈଦେ. (ଆ) ଗ୍ରା ବି.—କାମିନ୍ (ଦେଖ)
Kāmij Kāmij (See)

କାମିଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୂଲ୍ୟାଣୀ—
Kāminī Female labourer.
(କାମିଆ—ପୁ)

କାମିତ—ସ. ବି. (କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Kāmita ପ୍ରାର୍ଥନା; ଇଚ୍ଛା—
Desired; wished for; prayed for.

ସ. ବି—ଇଚ୍ଛା—Desire; wish (M. W.)

କାମିଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂଲ. ହି. କାମଦାର)—
Kāmidār କାମଦାର (ଦେଖ)—Kāmadār (See)

କାମିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କାମ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—
Kāminī ୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—1. Woman; female.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଫୁଲ ଓ ଫୁଲଗଛ—

2. A scented flower and its tree; the
China box flower; Murraya Exotica.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ୮୧୦ ହାତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ, ଏହାର
ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଗୁରୁପାଖୁଡ଼ିଆ; ସକାଳୁ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ଗଛରୁ
ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ଫୁଲର ବାସନା ମଧୁର, ଫୁଲ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଫୁଟେ ଓ
ସକାଳକୁ ଝଡ଼ିପଡ଼େ ।]

୩ । ଶରୀର—3. A timid woman.

୪ । ମଦ—4. Wine; spirituous liquor.

୫ । ପ୍ରଣୟିନୀ—5 Sweetheart.

୬ । ମନୋହରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—6. Charming woman.

୭ । ପରିଚ୍ଛାବିକା; ଦାସୀ; ସେବାଦାସୀ—

7. Maid-servant.

୮ । ସ୍ନେହମୟୀ ସ୍ତ୍ରୀ—

8. A loving and affectionate woman (M.W.)

୯ । ଅମୃତଦା—9. Curcuma Aromatica (M.W.)

୧୦ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

10. The plant Vanda Roxburghii (M. W)

୧୧ । ମଲ୍ଲିକା—Orchid; mistletoe.

ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କାମୁକା, କାମାଭୁଷ (ସ୍ତ୍ରୀ)—

1. Amorous; lustful (female).

୨ । ଭୋଗାନ୍ତରାସିଣୀ—

2. Seeking physical enjoyment.

୩ । ରମଣାନ୍ତରାସିଣୀ—

3. Seeking cohabitation.

୪ । ପ୍ରଣୟିନୀ—4. Loving or affectionate

(woman).

କାମିନିକାଞ୍ଚନ—ସ. ବି (ସଦୃଶ ଶବ୍ଦ) (ଦ୍ରବ୍ୟ; କାମିନୀ + କାଞ୍ଚନ)—

Kāminikāñchanā ପୃଥିବୀରେ ଭୋଗଦଳାସର ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ
ଉପକରଣ, କିନ୍ତୁ ମୂଲ୍ୟ ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ
ତ୍ୟାଗ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ—

Wealth and woman; the two chief
desirable objects in a worldly sense,
but which should be eschewed by the
righteous man, as taught by saints and
sages of all ages.

କାମିନିପ୍ରିୟା—ସ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କାମିନୀ + ପ୍ରିୟ)—

Kāminipriya ସୈଶ; ଯେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗରେ ସଦା
କାଳଯାପନ କରେ—

Effeminate, given to sporting with
women day and night; fond of female
company; attached to the apron-strings
of the fair sex.

କାମିନିବାସୀ—ଦେ. ବି—ପୌରାଣିକ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Kāminibāsa Name of a mythological tree.

ଏ ବୃକ୍ଷର ନାମ ଅଟେ କାମିନିବାସୀ ତ

ହିରାମାନ୍ୟବ ଏ ଅଟେ ବଡ଼ର ପଦାର୍ଥ ।

ଏହା ଗୁଣ୍ଡି ହିରା ବପାଳରେ ରଖାଯାଇ

ସୁରକ୍ଷିତ ବସି କରାଯେ ସେ ବାହା ହୋଇଲେ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟମ ।

ସ. ବି. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କାମିନୀ + ବଶ)—

ସ୍ତ୍ରୀର ଅଜ୍ଞାନବୃତ୍ତି—

Subservient to the commands of a woman.

କାମିନିଭଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ନଦୀବିଶେଷ—

Kāminibhadra Name of a river.

କାମିନିଭଦ୍ରା ବୋଲି ଯେ ଏକବିଂଶ ଗୋଟି—ସାରଳାମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।

କାମିଲ୍—ବୈଦେ. (ଆ) ବି. ୧ । ସ୍ଥାୟୀ—

Kāmil 1. Permanent.

(ଯଥା—କାମିଲ୍ ଜମା ।)

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full; complete.

୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Whole; entire.

୪ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit; proper.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ମୃତି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାମିଲ୍‌ଜମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଗଉଡ଼ିଆ ସରକାରଙ୍କୁ ।

Kāmiljamā ଦେବା ସଦରଜମା—1. Revenue paid by the Gauntia to the Government.

୨ । ସଂଶୋଧିତ କରବସାଣ—

2. Revised assessment.

[ଦ୍ର—ମୋଗଲମାନଙ୍କ କାଗଜପତ୍ରରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଜମାର ଉଲ୍ଲେଖ ଥିଲା । ଟଙ୍କାରକ୍ତ ଓ କାମିଲ୍ ବା ସଂଶୋଧିତ ଜମା ।

ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉଲ୍ଲେଖ ।

ଟଙ୍କାରକ୍ତ (ଦେଖ)]

କାମିଲ୍‌ବାଜ୍ୟାପ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାମିଲ୍ ବାଜେୟାପ୍ତି)—

Kāmilbājyāpti ଯେଉଁ ବାଜ୍ୟାପ୍ତି ଲାଗୁରାଜ ଜମି ଉପରେ ପୂର୍ବ ଜମା ଆୟ୍ୟ ହୋଇଅଛି—

A resumed rent-free land assessed to full rent

କାମୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାମ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Kāmī ୧ । କାମୁକ—1. Lascivious; libidinous; (କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) amorous; wanton; lustful.

୨ । ଫଳାଞ୍ଜଳୀ; ଅଭିଳାଷୀ—2. Desirous

୩ । ଲୋଭୀ—3. Covetous.

୪ । କର୍ମୀ—

4. (man) Of action; loving action or work.

ସ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. Lustful man; an amorous male.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. Moon.

୩ । କପୋତ—3. Dove.

୪ । ପାଉଁରା—4. Pigeon.

୫ । ଚଟକ; ଘରଚଞ୍ଚା—5. Sparrow.

୬ । ଚକବାକ; ଚକୁଆ ଚକେଇ—

6. The ruddy goose or duck; Casarea Rutila; the Brahmini Shell-drake.

୭ । ସାରସ—7. Indian crane.

୮ । କକଡ଼ାଶୁଙ୍ଗୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶକସାଗର)

8. Kakardāsruṅgi (See)

୯ । ସଦସ୍ତନାମୋକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ନାମ—

9. A name of Bishnu.

ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୌଣସି ପତଳା ଜିନିଷକୁ ଟାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତା ପଛରେ ଜୋଡ଼ା ଦିଆଯିବା ପଟା ବା କାଠ ବା ପଟା—1. Plank put below a slender article to make it strong.

୨ । ମୂଲଆ—2. Day labourer.

୩ । ଶଗଡ଼ଚକର ଲୁହା ନାଲି; ହାଲି—

3. The iron rim of a cart-wheel.

୪ । ଶଗଡ଼ଚକର ରକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ବସିଥିବା ଲୁହାର ମୁଦଥା;

୫ ଲୁଆ—4. Iron ring set round the hole in the nave of a wheel.

ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କାମିକ (ଦେଖ)

1. Kāmika (See)

୨ । ସ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ, ସ. କାମିନୀ)—କାମାତୁର—

2. Lustful (woman).

ସ୍ୱଭାବେ ନିରାଶ ହୁଏ କାମା

ଇଚ୍ଛା ନବ ନବ ସ୍ତ୍ରୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗବନ୍ଧ ।

କାମୀନୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାମ + ଇନ୍)—

Kāminā ୧ । କାମୁକ—1. Amorous.

(କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଭିଳାଷୀ—2 Desirous.

କାମୁକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାମି ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍) —

Kāmuka ୧ । କାମାତୁର; ରମଣୀଭାବୀ—

କାମୁକ } ୧ । 1. Lascivious; lustful; libidinous; lewd; sensual.

୨ । ଅଭିଳାଷୀ—2. Desirous

୩ । ବିଳାଷୀ—3. Foppish; sportive.

ସ. ବି—୧ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—1. The Asoka tree; the Saraca Indica tree.

୨ । ମାଧବୀ ଲତା—2. A flowering creeper with sweet smelling yellowish white flowers; Hiptage Madhablata.

୩ । ଘରଚଞ୍ଚାପକ୍ଷୀ—3. Sparrow.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୁହୂର୍ତ୍ତମୁହୂର୍ତ୍ତ ରକ୍ତ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

କାମୁକା—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କାମୁକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—

Kāmukā ୧ । ରମଣୀଭାବିଣୀ—

1. Lustful; lascivious (female).

୨ । ଅଭିଳାଷିଣୀ—2. Desirous.

୩ । ବିଳାଷିଣୀ—3. Belle; foppish; rakish.

କାମୁକୀ—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (କାମୁକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—କାମୁକା (ଦେଖ)

Kāmukī Kāmukā (See)

କାମୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଟାଣୁଆ ବସ୍ତୁକୁ ଚୋବାଇବାରେ ଦେବା କଷ୍ଟମତ୍ତ—

Kāmudā ଧନ୍ୟନୁକରଣ, କମ୍ପା ସ. କବଳ)—

୧ । ଦଂଶନ—1. Bite.

୨ । ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା କ୍ଷତ କରିବା—

2. Act of biting; gnawing.

୩ । ଗୁଳି ପ୍ରଭୃତିକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦୃଢ଼ବସ୍ତୁ ବା—3. Two split 'bamboos on both sides of a thach-frame, tightly bound to each other by means of a string.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇ	ଋ	ଉ

କାମଡ଼, କାମଡ଼ାନି ୪ । ଦନ୍ତସ୍ପର୍ଶର ଦାଗ—

କାଟା 4 The impression left after biting.

* । ପେଟ ଭିତରେ କାମୁଡ଼ିବା ପରି ସନ୍ଧ୍ୟା—

5. Gripping or gnawing pain inside the stomach.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ସେ କାମୁଡ଼େ—

1. Given to biting others; snappish.

କାମଡ଼ା ହତାମତ୍ତରେ ବଲ୍ଲ ଖତା ରଜନ

କଟହା କାମୁଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ମୁଣେ ଦେଇ ଚାଲି—ସହମଣି ଭକ୍ତି ।

କାମଡ଼ା କାମୁଡ଼ାହୋଇଥିବା; ଦଣ୍ଡ—

କାଟାହୁଆ 2. Bitten.

(ଯଥା—ବଲ୍ଲୁଆକାମୁଡ଼ା ଲୋକ ।)

କାମୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—କାମୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଶିଜନ୍ତ ରୂପ—

Kāmurdāibā Causative form of the verb

କାମଡ଼ାନ to bite.

କାଟକିଲାନା

କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ପରସ୍ପର ଦଂଶନ କରିବା—

Kāmurdākāmurdī hebā 1. To bite each other;

କାମଡ଼ାକାମଡ଼ି ହେବା to snap at each other.

କାଟକାଟିହାନା ୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳିକଳିଆ କରିବା—

2. To quarrel amongst one another.

କାମୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—୧ । ଅନ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ

Kāmurdīā (ଜାବ), କାମୁଡ଼ା—1 Given to biting

others.

(କାମୁଡ଼େଇ—ଶ୍ରୀ)

କାମଡ଼ା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସେ ସବାଦା ଭରଜୁ ହୁଏ; ଚଡ଼ଲ—

କଟହ 2. Churlish, surly.

କାମୁଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କି—କାମୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Kāmurdī debā Kāmurdībā (See)

କାମୁଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ା ସ୍ଥାନକୁ

Kāmurdī dharibā ଚଢ଼ି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାନ୍ତରେ ଧରିବା—

କାମଡ଼େଧବା 1. To catch a thing by the teeth after

ପକଡ଼ିବା first biting it.

୨ । ଯାବୁକୁ କଠି ଧରିବା—2 To hold with a firm

grip; to grasp tightly.

କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବା; ଦଂଶନ କରିବା—

Kāmurdībā 1. To bite.

(କାମୁଡ଼ାଇବା—ଶିଜନ୍ତ) ୨ । (ପେଟ) ଶୂଳଭେଗାହୀନ ହେବା; ବାୟୁ

କାମଡ଼ାନ ଶୂଳ ଭେଗଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେବା; ବାୟୁ ପ୍ରକୋପରୁ

ମୁଣ୍ଡୋଡ଼ିବା; (ପେଟ) ବ୍ୟଥିତ ହେବା—2. (the stomach) To

be disturbed with colic-pain.

କାଟକିଲାନା

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କି—୩ । ମୁଠାଇ କରି ଧରିବା—

3. To tightly catch hold of a thing.

(ଯଥା—ଦଉଡ଼ି ବୋଲି ମୁଁ ସାପୁଟାଏ କାମୁଡ଼ି ଦେଲି)

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅସମ୍ପାଦିତ ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅଶିବା, ଦେବା, ଧରିବା, ନେବା, ପକାଇବା, ହେବା କ୍ରିୟାମାନ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କାମୁଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । (ପେଟ) ଶୂଳଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—

Kāmurdī hebā 1. (the stomach) To be affected

by colic pain.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମର୍ଦ୍ଦିତ ହେବା, ଖେଳି ହେବା—

2. To be churlish; to snarl.

କାମୁଡ଼େଇ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କାମୁଡ଼ିଆର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kāmurdēi Feminine of Kāmurdīā (See)

କାମେ ଖବର—ଦେ. ଅ. (ପରସ୍ପର କଲିବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଜାହାଜିଆଙ୍କ

Kāme khabar ଧ୍ୱଜ)—କାମପ୍ରଭ ମନୋଯୋଗ ଦିଅ—

Mind your work.

ଚଣ୍ଡେଲ—କାମେ ଖବର, ଖଲ୍ଲେ—୧ । ପକାଇମୋଡ଼ନ. ଗଲ୍ଲେ ।

କାମେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ—କାମିଲ—Shirt.

Kāmeji

କାମେର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଚେମର, ଫ୍ରେ. କାମେର)—

Kāmerā ପଟୋଗ୍ରାଫ ବା ଅଲୋକଚିତ୍ର ଉଠାଇବା ପାଇଁ

କାମେରା ବ୍ୟବହୃତ ଚର୍ମଦ୍ୱାରା ସଙ୍କୁଚିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ ବାବୁ—

କାମେରା Photo-camera.

କାମୋଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—୧ । ଅଭଲଷିତ ବସ୍ତୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ

Kāmordā ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା କରୁଥିବା—

କାମଡ଼ 1. Teasing; importunate.

ଧରନିତ ୨ । କେହି କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ ଅସିଲେ ତା ଉପରେ

(କାମୋଡ଼େଇ—ଶ୍ରୀ) ଚଢ଼ି ଚଢ଼ି ହୋଇ ଖେଳି ହେବା ଯାହାର

ଅଭ୍ୟାସ—2. Surly; snarling at people

coming to tell him something.

୩ । ଜିଦବାଜ; ଏକଜିଦିଆ—3. Pertinacious,

obstinate.

କାମୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ.—କାମୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Kāmordā Kāmurdā (See)

କାମୋଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—କାମୁଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Kāmordāibā Kāmurdāibā (See)

କାମୋଡ଼ା କାମୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—

Kāmordā kāmordī hebā କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)

Kāmurdā kāmurdī hebā (See)

ପୁଣି ହେଲେ ସେ ହେବ କାମୋଡ଼ା, କାମୋଡ଼ି

ବୁଝିବି. ମହାବଳ. ଓକି ।

କାମୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—କାମୋଡ଼ା (ଦେଖ)

Kāmordīā Kāmordā (See)

କାମୋଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କି—କାମୁଡ଼ି ଧରିବା (ଦେଖ)

Kāmordī dharibā Kāmurdī dharibā (See)

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତି ୧ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଙ୍କ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ଦେଖି, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠି ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିବେ, 'ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଠିଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଠିଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ' ନ ପାଠିଲେ 'ଅଲ' ଦେଖିବେ ।

କାମୋଦିବା—ଦେ. କି—କାମୁଦିବା (ଦେଖ)

Kāmordibā Kāmurdibā (See)

ଅଥବା କାମୋଦି ବେଳେ ନୟନ ଚାହିଁ । ବହୁବଚନ ପୁରାଣ ।

କାମୋଦି ହେବା—ଦେ. କି—କାମୁଦି ହେବା (ଦେଖ)

Kāmordī hebā Kāmurdī hebā (See)

କାମୋଦ—ସ. ବି.—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ—

Kāmōda 1. Name of a musical air or tune.

[ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଏକ ରାଗ; ଏଥିରେ ଯେକତ ବାଦ୍ୟ ଓ ପଞ୍ଚମ ସବାଦ୍ୟ ଅଟେ । ଏହାର ଗାନସମୟ ରାତିର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ-ପ୍ରହର । କରୁଣ ଓ ହାସ୍ୟ ରସରେ ଏହା ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ । ଏଥିର ମିଶ୍ରରାଗ ଅଛି । ଏହା ଚଉତାଳ; ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ—A kind of tree.

ବୃକ୍ଷ କାମୋଦ ବେଳେ ଚାହିଁ । ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରତାପ ଶଶିଶେଖର ।

କାମୋଦକ—ସ. ବି—(କାମ+ଉଦକ)—୧ । ମୃତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ

Kāmōdaka ଉଦେଶ୍ୟରେ ଉର୍ବଶିକ୍ଷିତ୍ୱାଦ୍ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେବା

ଜଳାଞ୍ଜଳି—1. Oblation of a handful of water to one's deceased friends.

୨ । ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ପୂର୍ବରୁ ମୃତ ବାଳକ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଉର୍ବଶୋଦକ—

2. Oblation of water given to a child who died before his chūrdākarma.

କାମୋଦ—ଦେ. ବି.—(ସ. କାମୋଦ)—କାମୋଦ (ଦେଖ)

Kāmōdī Kāmōda (See)

କାମୋଦୀ—ସ. ବି.—(କାମୋଦ + ଶ୍ରୀ) ଇ, ଏହାର ଅନ୍ୟ ଅକାର

Kāmōdī କାମୋଦା)—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—

Name of a musical air.

[ଦ୍ର—ଏହା କାମୋଦ ରାଗର ଶ୍ରୀ, କେହି କେହି ଏହାକୁ ଦୀପକ ରାଗ କହନ୍ତି । ଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଏକ ରାଗିଣୀ; ଏହା ରାଗିର ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରର ଦ୍ୱିତୀୟ ଘଡ଼ିରେ ଗାନ କରାଯାଏ । ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କାମୋଦିପକ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର: କାମ+ଉଦିପକ)—କାମର

Kāmōdīpaka ଉଦ୍ଦୀପନକାରୀ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ସହବାସ

ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ବଳବତ୍ତ ହୁଏ—Exciting lust.

କାମୋପହତ—ସ. ବିଶ. ପୁ.—(କାମୁ ଚକ୍ର, କାମ+ଉପହତ)—

Kāmōpahata କାମାହ; କାମାହୁର—Lovesick.

ସ. ବି. ପୁ.—(ବହୁଶ୍ରୁତ; କାମ ଉପହତ ହୋଇ ଥିଲା ଯାହା-ହା) ଶିବ; ମହାଦେବ—God Śiva.

କାମ୍ପ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. କାମ୍ପ)—୧ । ଚମ୍ପୁ; ଶବ୍ଦ—

Kāmp 1. Tent.

କାମ୍ପ ୨ । ରାଜକର୍ମରୂପମାନେ ମଫସଲ ଗସ୍ତ ସମୟରେ ଯେଉଁ

କେବଳ ଚମ୍ପରେ ବାସ କରନ୍ତି—2. Camp or tent in which officials stay during their tour.

୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ—3. Temporary residence.

୪ । ଅସ୍ଥାୟୀ ସେନା ନିବାସ—

4. Temporary barracks.

କାମ୍ପ କ୍ଲାର୍କ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ହାକିମ ଗସ୍ତରେ ଯିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ

Kāmp klark ସଙ୍ଗେ ଯିବା କର୍ତ୍ତା—Camp clerk of an official.

କାମ୍ପ ଖଟା—ଦେ. ବି—(ଇଂ. କାମ୍ପ ଓ ସ. ଖଟା)—

Kāmp khata ଯେଉଁ ଖଟକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଗୋଷ୍ଠି ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି ଯୋଡ଼ି ଦେଲେ ସଜାଡ଼ ହୁଏ ।

(ଏହା ଚମ୍ପୁ ବା ଅସ୍ଥାୟୀବାସ ଉପଲକ୍ଷରେ ସାଙ୍ଗରେ

ନେବାକୁ ସୁବିଧାଜନକ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—

Camp bed-stead, camp-cot.

କାମ୍ପ—ପ୍ରାଦେ. ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଓଡ଼ିଆ ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—

Kāmpa A class of Oriya Śūdras of Ganjam

କାମ୍ପର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କାବାର)—୧ । ଶିଉଳ—

Kāmpar 1. Moss.

୨ । ସ୍ତୋତସ୍ଥାନ ଜଳ ଉପରେ ପଡ଼ିବା ମଳ; ନେଲି—

2. Dirt formed on the surface of stagnant water.

କାମ୍ପର ବସିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାଠ ବା ପଥର ଉପରେ

Kāmpar basibā ଶିଉଳ ପଡ଼ିବା—Formation of moss on stone or wood.

କାମ୍ପିଲ୍ୟ—ସ. ବି (କମ୍ପ ଧାତୁ = କମ୍ପିବା + ଇଲ୍ୟ)—

Kāmpilya ୧ । ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ—

1. Name of a perfume used as drug.

୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—2. Name of a plant (M. W)

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଦେଶବିଶେଷ—

3. Name of an ancient country of India.

[ଦ୍ର—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶର ଫରକ୍ତାବାଦ ଜିଲ୍ଲାର କାମ୍ପିଲ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ କମ୍ପିଲ୍ୟ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଗନ୍ନା ଅଛି । ଏହିଠାରେ କମ୍ପିଲ୍ୟ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଅଛି । ସେଠାରେ କାମ୍ପିଲ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା; ହ୍ର ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କାମ୍ପିଲ୍ୟ—ସ. ବି—କାମ୍ପିଲ୍ୟ (ଦେଖ,—

Kāmpilla Kāmpilya (See)

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ଅକାରମାନ—କାମ୍ପିଲ, କାମ୍ପିଲ୍, କାମ୍ପିଲ୍ୟକ, କାମ୍ପିଲ୍ଲକ ।]

କାମ୍ପି—ଦେ. ବିଶ (ସ. କୃପଣ)—ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ; କୃପଣ—

Kāmpi Miserly; niggardly.

କମ୍ପ

କଞ୍ଚୁସ

କାମ୍ବବିକ—ସ. ବି (କମ୍ପ=ଶଙ୍ଖ + ବିଷୟାର୍ଥେ. ଇକ)—ଶଙ୍ଖାର; ଶଙ୍ଖା

Kāmbabika ଇଥର କରବା ବ୍ୟକ୍ତି—Bangle maker; manufacturer of conch-shell bangles.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦଶମ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କାମ୍ବଳ—ଫ. ବି (କମ୍ବଳ + ଅଛାଦନାର୍ଥେ. ଅ)—କମ୍ବଳାବୃତ ରଥ—
Kāmbalā A cart having its hood made of
blanket.

କାମ୍ବେ—ଫ. ବି (ନାମ)—ଗୁଜରାଟ ପ୍ରଦେଶର ଦକ୍ଷିଣରେ ଓ ଭାରତର
Kāmbē ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ ଥିବା ଉପସାଗର ଓ ବନ୍ଦରବିଶେଷ—
କାମ୍ବେ Gulf and port of Cambay
କାମ୍ବେ in the west of India.

କାମ୍ବୋଜ—ଫ. ବି (କମ୍ବୋଜ = ଦେଶ ବିଶେଷ + ଜାତାର୍ଥେ ବା ସ୍ୱାର୍ଥେ.
Kāmbōja ଅ)—୧ । କମ୍ବୋଜଦେଶୀୟ ଅଶ୍ୱ—

1. Kathiwar pony.

୨ । ପୁଲ୍ଲଙ୍ଗଗଛ, ପୁଲ୍ଲଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷ—2. Mast wood;
Alexandrian laurel, Calophyllum Inophyllum.

୩ । ଗୁଜରାଟନିକଟସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ—

3. Country of Cambay in western India.

୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଯବନଜାତିବିଶେଷ—

4. Name of a class of ancient Indian
Mahomedans.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତି ହିନ୍ଦୁକୁଶ ପର୍ବତରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଓ
ଏମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଘୋଡ଼ା, ଛେଳି, କୁକୁର ଓ ମୂଷା ଲେମ୍ପର
ଉତ୍ତୁଷ୍ଟ ଶାଳ ମିଳୁଥିଲା, ଏହା ଆଧୁନିକ ପାମିର ଅଧ୍ୟତ୍ୟକା, ସଗର
ରୁଜା ଏ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କର ଶିରୋମୁଣ୍ଡନ କରୁଥିଲେ ।]

୫ । ବେତ ଖଇର—5. Brown catechu.

କାମ୍ବୋଡ଼ିଆ—ଫ. ବି. (ନାମ)—ଶ୍ୟାମ ଉପସାଗରର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ
Kāmbōdiā ଶ୍ୟାମ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ରାଜ୍ୟ—
Cambodia, a state in Further India.

କାମ୍ବ୍ରିଜ୍—ବୈଦେ ବି (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡର କାମ୍ବ୍ରିଜ୍ ଓ ନଗରବିଶେଷ,
Kāmbrij (ଏଥିରେ ଥିବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ)—
କେମ୍ବ୍ରିଜ୍ Name of a county and university-town
କେମ୍ବ୍ରିଜ୍ in England.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କାମ୍ ନଦୀର ପୋଲ, ଏହି ନଗର
'କାମ୍' ନାମକ ସୁଦୃଢ଼ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

କାମ୍ୟ—ଫ. ବିଶ. (କମ୍ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତୁ = କାମି ଧାତୁ = ବାଞ୍ଛାକରିବା +
Kāmya କର୍ମ. ଯ)—

୧ । ଇଚ୍ଛିତ, ବାଞ୍ଛିତ, ଅଭିଷ୍ଟ—1. Wished for.

୨ । କମ୍ପାୟ, ସୁନ୍ଦର—

2. Lovely; amiable, pleasant.

୩ । ଅଭିଳାଷଣୀୟ—3. Desirable.

୪ । ଯାହା କରିବା ନ କରବା ମନୁଷ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର
କରେ—4. Optional.

୫ । ଅଭିଷ୍ଟବିଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରଣୀୟ—

5. Proper to be done with an eye to a
certain wished for result or benefit.

୬ । ଅଭିଷ୍ଟ (କର୍ମ)—6. Wished for (act).

କାମ୍ୟକ—ଫ. ବି. ନାମ (କାମ୍ୟ = ସୁନ୍ଦର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—

Kāmyaka

କାମ୍ୟକବନ (ଦେଖ)

Kāmyakabana (See)

କାମ୍ୟକବନ—ଫ. ବି. ନାମ (କାମ୍ୟ + କ + ବନ)—

Kāmyakabana

ସରସ୍ୱତୀନଦୀତୀକ୍ଷୁ ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଅରଣ୍ୟ-

ବିଶେଷ—(ଦୁଧରେ ଦ୍ୱାର ପାଣ୍ଡବମାନେ ବହୁଦିନ

ଏଥିରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଓ ପରଶୁରାମ ଏହିଠାରେ

ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ କରୁଥିଲେ—

A forest near the Saraswatī river in
ancient India mentioned in the Mahā-
bhārata where the Pāṇḍava brothers
took up their abode during their
sojourn for a considerable period.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୌତମ ଋଷିଙ୍କର ତପୋବନ ଥିଲା ।]

କାମ୍ୟକର୍ମ—ଫ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; କାମ୍ୟ + କର୍ମ)—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା
Kāmyakarma ଦୈନିକ କର୍ମ କୌଣସି କାମନାସିଦ୍ଧି ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ
ରଖି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ—

An act done with a view to a certain aim
or object being fulfilled; rites or cere-
monies performed by a man with a
view to future fruition.

ନିଶ୍ଚାମ କର୍ମକୁ କାମ୍ୟକର୍ମ ଉଚ୍ଚା

ବା ଜାଣି ତହିଁରେ ନ କରୁଥିବା—କୃଷ୍ଣର୍ଚ୍ଚିତ୍‌ମହାଭାରତ. ଖଣ୍ଡ ୧

କାମ୍ୟଦାନ—ଫ. ବି (ଦ୍ରଷ୍ଟା ବା ଧର୍ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କାମ୍ୟ + ଦାନ)—

Kāmyadāna ୧ । କମ୍ପାୟ ବସ୍ତୁର ଦାନ—

1. Gift of a lovely article.

୨ । କାମନାଦେହୁକ ଦାନ—

2. A gift made in furtherance of a wish.

କାମ୍ୟଧର୍ମ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା, କାମ୍ୟ + ଧର୍ମ)—

Kāmyadharmā ଯେଉଁ ଧର୍ମାବଳୀ କରବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧ୍ୟ
ନୁହେ ଓ ଯାହା ମନୁଷ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କଲେ କର ପାରେ—

Supererogatory or optional religious
service.

କାମ୍ୟଫଳ—ଫ. ବି. (କାମ୍ୟ + ଫଳ)—

Kāmyaphala ୧ । (କର୍ମଧା) ଅଭିଳାଷିତ ଫଳ; ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ;

ମନାସିଥିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Wished for object
or result.

୨ । (ଦ୍ରଷ୍ଟା ତତ୍ତ୍ୱ) କାମ୍ୟକର୍ମର ଫଳ—2. The result
of an act undertaken with a definite
object.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଓ ଚିତ୍ତିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଧାକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଗୋଟିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କାମ୍ୟମରଣ—ସ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ଚତୁର୍ଥ)—

Kāmyamarāṇa ୧ । କାମ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ . ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଣ-

ତ୍ୟାଗ—1. Death undergone for the accomplishment of a certain object in view.

୨ । ଯେଉଁପରି ମରଣ ସମସ୍ତେ କାମନା କରନ୍ତି—

2. Desirable death.

୩ । ସୁଖମୟ ମରଣ, କଷ୍ଟଶୂନ୍ୟ ମରଣ—

3. Painless death.

କାମ୍ୟମାନ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାମି ଧାତୁ + କର୍ମ. ମାନ)—

Kāmyamāna ପ୍ରାର୍ଥନା; ସାହା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ—

(କାମ୍ୟମାନା—ଶ୍ରୀ) Wished for; prayed for.

କାମ୍ୟେକ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି (ସ. କାମ୍ୟକ)—

Kāmyeka କାମ୍ୟକ ବନ ନିକଟସ୍ଥ ପର୍ବତବିଶେଷ—

Name of a mountain near Kāmyaka forest.

କାମ୍ୟେକ ବୋଲି କିଛି ସେ ଏକର ପକ୍ଷେ

ଅଳ୍ପ ଉତ୍ତର କିଛି ସେହି ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାମ୍ୟେକଶ୍ୱର—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ନଦୀବିଶେଷ—

Kāmyekaswara Name of a river.

କାମ୍ୟେକଶ୍ୱର ବୋଲି ସେ ଏକ ନଦୀ ଗୋଟି

ମେଳେ ଗଙ୍ଗାକୁ ସେହି ଶ୍ରୀବେଣୀରେ ପୁଞ୍ଜି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାମ୍ଳ—ସ. ବି. (କ୍ଲ = ଉଷ୍ଣତ୍ + ଅମ୍ଳ, କ୍ଲ ଗୁଣରେ କା ଅଦେଶ)—

Kāmla ସାମାନ୍ୟ ଖଟା ସ୍ୱାଦ—

Slight acid taste.

ସ. ବିଶ—ଖଟାଳିଆ, ସାମାନ୍ୟରେ ଅମ୍ଳିଳା—

Slightly sour; acidish.

କାୟ—ସ. ବି. (ଚ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ମ. ଅ; ଅଥବା କ =

Kāya ବ୍ରହ୍ମା + ଇ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଶରୀର; ଦେହ—1. Body; physical body.

ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱଭାବେ ବସ୍ତୁର ଘୋର କାୟ । ବସୁଧେବସୁଧୟ ।

୨ । ସମୂହ—2. Assemblage; mass.

୩ । ପ୍ରସାର; ବସ୍ତୁତ୍ୱ—3. Extent.

୪ । ଲକ୍ଷ—4. Aim; a thing to be attained.

୫ । ସ୍ୱଭାବ—

5. Natural temperament; nature.

୬ । ଆବାସ; ଗୃହ—6. A house; residence.

୭ । ବ୍ରହ୍ମା—7. Brahṁā.

୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା—

8. Natural condition or state of a thing.

୯ । ମୁଖ୍ୟତା—9. Capital.

୧୦ । କରତଳସ୍ଥ କଣ୍ଠସ୍ଥାନର ନିମ୍ନ ଗୁଳ୍ମ, ତର୍କରେ କଳିତ

ମନୁଷ୍ୟଗର୍ଭ, ଯେଉଁ ବାଟେ ପିତୃପୁରୁଷ ଓ ସପ୍ତର୍ଷିଆଦି

ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ତର୍କିତକଳ ଦିଆଯାଏ, ପ୍ରଜାପତି ଗର୍ଭ—

10. The root of the little finger in the palm of the hand through which on oblation of water is offered to the deceased ancestors at the time of 'Tarpana'

ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରାଭାଷା) ସବ୍ୟକାମ—କଥଣ—What

କାୟକାଜେ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରାଭାଷା) ଅ—କାହିଁକି—

Kāyakāje

Why.

କାୟକ୍ଳେଶ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ; କାୟ + କ୍ଳେଶ)—ଶାରୀରିକ

Kāyakleśa କଷ୍ଟ—Physical pain or suffering.

କାୟଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କାଉଦା (ଦେଶ)

Kāyadā

Kāidā (See)

କାୟବ୍ୟ—ସ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦସ୍ୟୁ ସରଦାର—

Kāyabya Name of a head of thieves mentioned in the Mahābhārata.

[ଦ୍ର—ଏ ବଡ଼ ଧର୍ମପରାୟଣ ଥିଲା ଏବଂ ମୁନି ଓ ସାଧୁମାନଙ୍କର

ସେବା କରୁଥିଲା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କାୟମ୍—ବୈଦେ. ଆ ବିଶ—କାୟମ୍ (ଦେଶ)

Kāyam

Kāem (See)

କାୟମନୋବାକ୍ୟ—ସ. ବି. (ଦ୍ରବ୍ୟ, କାୟ + ମନଃ + ବାକ୍ୟ)—ଶରୀର

Kāyamanobākya

ମନ ଓ ବାକ୍ୟ—

Body, mind and words;

କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ—ଦେ. କି. ବିଶ—ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ, ଶାରୀରିକ

Kāyamanobākyaṛe ଓ ବାଚକ ଉପାୟଦ୍ୱାରା—Heartily

with full heart; most sincerely; by all

possible means.

କାୟମାନ—ସ. ବି. (କାୟ = ଗୃହ + ମା ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅନ)—

Kāyamāna ୧ । ପଶ୍ଚିମୁଖୀର—1. Cottage.

୨ । ରାଜାଙ୍କ ଆବାସଯୋଗ୍ୟ ପଟ୍ଟଭବନ—

2. Royal tent or pavilion.

କାୟସ୍ଥ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାୟ + ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāyastha ୧ । ଆତ୍ମା—1. Soul.

କାୟସ୍ତ, କାୟେତ୍ ୨ । ହିନ୍ଦୁଜାତିବିଶେଷ, ବଙ୍ଗଦେଶର କରଣ ଜାତି—

କାୟସ୍ତ 2. A respectable Hindu caste in Bengal

(କୟସ୍ତ—ଶ୍ରୀ) answering to the Karana caste of Orissa.

୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ବା ଶୂଦ୍ରାଣୀ ମାତା ଗର୍ଭଜାତ

ସନ୍ତାନ—3. A son born of a Kshatriya

father and Baisya or Śūdra mother.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ	ୠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଘ	ଘ	ସ	ଶ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ	ୠ

ସ. ବିଶ. (କାୟ+ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦେହସ୍ଥ—

1. Situate or existing in the body.

୨ । ଶାରୀରିକ—2. Corporeal; bodily.

[ଦ୍ର—କଲକତା ହାଇକୋର୍ଟ୍ କେଜେସ୍ ଓ ନଗରହାସ୍ ସିକାନ୍ସ କରୁଥିଲେ ଯେ କାୟସ୍ଥମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଙ୍କ ବଶଧର ଓ ଶକ୍ତିସ୍ଥ ଅଟନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗର କାୟସ୍ଥମାନେ ଉପନୟନ ପରଦାଗ କରି ବମ୍ବେ ଉପାଧି ପରବର୍ତ୍ତରେ ଦାସ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରି ବ୍ରାହ୍ମ ଦେବାରୁ ଶୁଦ୍ର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଶାମାଚରଣ ସରକାରଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାଦର୍ପଣରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପ୍ରତି ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟ୍ ନାନା ସ୍ମୃତି, ପୁରାଣ ଓ ଅଧିକାର ଓ ପାଞ୍ଚାଙ୍ଗ ଲେଖକଙ୍କ ମତମାନ ଆଲୋଚନା କରି ସିକାନ୍ସ କରୁଅଛନ୍ତି ଯେ ଭାରତର ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର କାୟସ୍ଥମାନେ ଓ ଉତ୍କଳର କରଣମାନେ ଶକ୍ତିସ୍ଥ ଅଟନ୍ତି ।]

କାୟସ୍ଥା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାୟସ୍ଥ+ଶ୍ରୀ ଅ)—୧ । କାୟସ୍ଥା—

Kāyasthā 1. A Kāyastha female.

୨ । ହରିତକୀ, ହରିଡ଼ା—2. Myrobalan.

୩ । ଧାତ୍ରୀବୃକ୍ଷ; ଅର୍ଘ୍ୟାଗ୍ରହ ଓ ଫଳ—

3. The Emblic Myrobalan.

୪ । କାକୋଲି—

4. A febrifuge vegetable substance.

୫ । ତୁଲସି—5. The Tulsi plant; the Holy Basil plant.

କାୟା—ଦେ. ବି. (ସ. କାୟ) —ଶରୀର, ଦେହ—

Kāyā Body.

କାୟା କରକେ ପୁଣେ ବହୁବେ ।

କାୟା କାୟା, ବାଦକ ମନ ଶୁଦ୍ଧେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାବବତ ।

କାୟା ଉଷ୍ଣ କରିବା—ଦେ. କି (ସ. କାୟ+ଉଷ୍ଣ+କୃ ଧାତୁ)—

Kāyā bhrasta karibā ୧ । ମାତଜାତର ପାକରେ ବା

ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ଦେହକୁ ଅପବିତ୍ର କରିବା—

1. To make one's body impure by eating forbidden food.

୨ । ମାତ ସହବାସ ହାସ୍ତ ଦେହକୁ ଅପବିତ୍ର କରିବା—

2. To make one's body impure by cohabiting with forbidden persons.

୩ । ଦୈହିକ ପାପ କରିବା—

3. To commit carnal sins.

କାୟି—ଦେ. ବି. —କାଇ (ଦେଖ)

Kāyī Kāi (See)

କାୟିକ—ସ. ବିଶ—(କାୟ=ଶରୀର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ.ଇକ)—ଶାରୀରିକ;

Kāyika ଦେହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Bodily; conporal; physical; pertaining to the body.

କାୟିକ ପରିଶ୍ରମ—ସ. ବି.—ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ, ଦୃଢ଼ମିଶ୍ରଣ—

Kāyika pariśrama Physical exertion; bodily labour.

କାୟିକା ବୁଦ୍ଧି—ସ. ବି. (ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର)—ଦେଶଦାର ରଣ କରି

Kāyikā buddhi ଥିବା ମୂଲ୍ୟଧନର ସ୍ଵଧ ମହାଜନକୁ ପରିଶୋଧ

କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଵୟଂ ଖଟି କମ୍ପା ନିଜର ଗାଈ ବଳଦ ଆଦିକୁ

ଖଟାଇ ଯେଉଁ ମିତ୍ରକୁ କରେ, କମିଆର ମିତ୍ରକୁ—Work

rendered to the creditor by the debtor

in lieu of interest for money borrowed.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଏହାକୁ ୪ ପ୍ରକାର ସ୍ଵଧ ମଧ୍ୟରୁ

ଏକ ପ୍ରକାର ବୋଲି ଗଣନା କରାଯାଇଅଛି—ହି. ଶାସ୍ତ୍ରାବଳୀ]

କାୟିଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—କାୟଦା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāyidā etc. Kāidā etc. (See)

କାୟିଫଳ—ଦେ. ବି.—(ସ. କାୟା)—କଟ୍ଫଳ (ଦେଖ)

Kāyiphala Kāyphala (See)

କାୟେ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଦେ. ବି.—ଦେହ, ଶରୀର—

Kāye Body.

ଅହେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣର ଏଭୁପେ ଦେବତାଏ,

ବର ଦେଇ ସେଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଲେ କାୟେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

କାୟୋଦ୍ଭଜ—ସ. ବିଶ. ପୁ.—(କାୟ+ଉଦ୍ଭ+ଜନ ଧାତୁ+ଅ)—

Kāyordhaja ଗ୍ରାମାପତ୍ୟ ଦ୍ଵିବାହସମୂତ (ସନ୍ତାନ)—(son)

Born of a Prājāpatya form of wedlock.

କାୟୋବ୍ରତ—ଗ୍ରା. ବି.—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସ. କାୟ+ବ୍ରତ)—ପରାଧର୍ମ

Kāyobrata ଶରୀରଦାନ ବା କଷ୍ଟଭୋଗ—

S sacrifice for others.

କରି ପାରେ ଯେବେ ପର ଅର୍ଥେ କାୟୋବ୍ରତ । ମାତସ୍ତୁରାଣ ।

କାର—ବୈଦେ. ବି. —୧ । (ପା., ଭୂଲ ସ୍ଵ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାର)—

Kār ୧ । କର୍ମ, କାର୍ଯ୍ୟ—1. Work; act.

କାସ ୨ । ବ୍ୟବସାୟ, ବୃତ୍ତି—2. Profession.

କାର ୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—3. Duty.

୪ । (ଇଂ. କର୍ଡ)—ଉଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା ସୁତା ବା ଫିତା—

4. Card for hanging a watch.

୫ । (ଇଂ. କାର୍)—ମଟରଗାଡ଼ି—5. Motor car.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୂଲ. ବି. କାର୍) ସବ୍‌ନାମ—କାହାର—

Whose; of which person.

କାରକୂନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପାର୍ସି)—

Kārkun ୧ । ବିଷୟ ସମ୍ପର୍କର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାରକ—

କାରକୂନ୍ 1. Agent; Superintendent.

କାରକୂନ୍ ୨ । ଗୁମାସ୍ତା; ହିସାବ ରଖିବା ବାଲା—

2. Accountant.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପବଦ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର୍’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାନ୍’ ଖୋଜିବେ, ‘କଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା) —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—

Kārgujārī Accomplishment or doing of an act.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀକରଣ—ବୈଦେ. ବି. (ପା) —

Kārgujārīnakṣa କାର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ନିଦର୍ଶନ-

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀବିନକ୍ଷା Progress report or progress

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀବିନକ୍ଷା chart.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ପା) —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)

Kārchupī Kārchobī (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ପା) —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)

Kārchopī Kārchobī (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. (ପା) ବି —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ, କୁହୁ ହାତ ଲୁଗା ଉପରେ

Kārchobī ଜରର ଫୁଲ ରୁଟା ଆଦି କରବା କର୍ମ—

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ Needle work on cloth; embroidery

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ work.

ବିଶ—ଜରର ଫୁଲ ଆଦି କୁହୁ କାମ କରାଯାଇଥିବା (ଲୁଗା) —

Embroidered (cloth).

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ସ କାର୍ଯ୍ୟ) —

Kārjī ୧ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; କାର୍ଯ୍ୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

କାର୍ଯ୍ୟ 1. Superintendent; one in charge of a

କାର୍ଯ୍ୟ work.

୨ । ଗୁମୁକରଣ—2 An accountant.

୩ । ଗ୍ରାମର ଦଳପତି; ଗ୍ରାମାଧିକାରୀ—

3 Headman of a village.

୪ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଖଜଣା ଅସୁଲ କରବା କର୍ମଗୁଣ —

4. A Zamindar's rent collecting agent.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗ୍ରାମର ହିସାବପତ୍ର ଓ ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ

ବିଷୟ ରୁଚିବା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମଗୁଣ—

A village accountant.

[ଦୁ—ଗ୍ରାମର କରଣ ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ହିସାବ ଲେଖକ ଓ

କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାମର ହିସାବପତ୍ର ତଦଖି କରେ ଓ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ-

ସବୁ ଭୁଲିବ ।]

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କାର୍ଟିଲ୍; ପର୍ଟ୍ଟିଗାଲ—କାର୍ଟିଲ୍)-

Kārtus ବାରୁଦ ଗୁଳା ବା ଛବରୁଦ୍ଧ ଲମ୍ବ, ନଳି ଯାହା ଚିତ୍

କାର୍ଟିଲ୍ ଲେଉଟ ବଳୁକରେ ପୁରାଯାଇ ଫଏର କରାଯାଏ —

କାର୍ଟିଲ୍ Cartridge.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—୧ । ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଶକ୍ତି—

Kārdhānī 1. Ability; competence.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ୨ । ଶକ୍ତି; ସମତା; କର୍ମକ୍ଷମ—

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ 2. Power; potency.

୩ । ନିପୁଣତା; ପ୍ରାଣତା—3. Skill.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)

Kārdhūnī Kārdhānī (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —

Kārpardāj ୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଗୁଣ—

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ 1 Agent.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ୨ । ପ୍ରତିନିଧି—2. A representative.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —

Kārpardār କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)—Kārpardāj (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —ଗାଲି—

Kārpēt Carpet.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. (ଇଂ) —ଉଲ୍ରେ ଗୁଣା ହୋଇଥିବା

Kārpētjotā ଜୋଡା—Carpet shoes.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) —ଉଲ୍ହାସ ଗାଲି— ଅସନ ଓ ନାନାଦ

Kārpēt bunibā କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଗୁଣିବା—

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ To knit a carpet like piece with

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ wool.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)

Kārbān (etc) Kārbān etc (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) —ଦାହ୍ୟବାସ୍ତବ ଉତ୍ତୁକତା ଶାସ୍ତ୍ରନୁକ

Kārbād ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—Carbide.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. (ପା) ବି —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)

Kārbār (etc) Kārabāra etc (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—୧ । କୌଶଳ; ଛଳ; ଗୁରୁତ୍ୱ—

Kārabāi 1. Art; artifice.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ୨ । କୃତ୍ତିତ୍ୱ—2. Skill.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ବିଶ—କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—

Kārmīṭān Like which or what or whom.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ (ଦେଖ)

Kārrai Kārrabāi (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —ସରକାରୀକାର୍ଯ୍ୟ;

Kārsarkār ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟର କାମ—

ସରକାରୀକାର୍ଯ୍ୟ Government service; His Majesty's

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ service.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ) —

Kārsājā ୧ । ଛଳ; ଶଠତା—1. Pretence; fraud.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ୨ । ଶୁଭ୍ର, ଶୁଭ୍ରା—

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ 2. Trick, trickery.

୩ । କୌଶଳ—3. Artifice; machination; lack; diplomacy.

୪ । ସଜଯତ୍ନ—4. Conspiracy.

୫ । ନୁହେଁପୁଣି; ଗୋପନକାର୍ଯ୍ୟ—5. Secret work.

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଶ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ଫା. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ)—

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ୧ । କୌଶଳୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Artful (person).

୨ । ଛଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶଠ—2. Fraudulent.

୩ । ଶୁଭ୍ରା—3. Tactful; diplomatic.

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—ବୈଦେ. ଶ ଓ ଶ. (ଫା. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ)—

Kārsājī କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ (ଦେଶ)—Kārsājī (See)

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—ବୈଦେ. ଶ ଓ ଶ. (ଫା. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ; କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ)—

Kārsājī କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ (ଦେଶ)—Kārsājī (See)

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—ବୈଦେ. ଶ ଓ ଶ. (ଫା. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ)—

Kārsājī କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ (ଦେଶ)—Kārsājī (See)

କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—ବୈଦେ. ଶ ଓ ଶ. (ଫା. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ)—

Kārsājī କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ (ଦେଶ)—Kārsājī (See)

କାର—୧. ଶ (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—

Kāra 1. Work.

୨ । ନିଶ୍ଚୟ—2. Certainty.

୩ । ଯତ୍ନ—3. Care

୪ । (+ ଭାବ. ଅ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ପଦ, ଯଥା—ନମସ୍କାର, ପୁରସ୍କାର, ବହୁସ୍କାର, ପରସ୍କାର; ଅଙ୍ଗୀକାର, ଭରସ୍କାର)—କରଣ, କରବା—

4. Acting; doing; act.

୫ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କର୍ମପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ପଦ, ଯଥା—କୃଷକାର, ସୃଷ୍ଟିକାର)—ଅମ୍ଭକ କର୍ମର କର୍ତ୍ତା, କର୍ମୀ—5. (A suffix like the English suffix

'er' in doer, potter,) Doer of an act or thing; maker.

୬ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—

6. The Himalayan mountains.

୭ । (କୃ ଧାତୁ = ହିଂସା କରିବା + ଭାବ. ଅ) ବଧ—

7. Killing; murder.

୮ । (+ କର୍ମ. ଅ)—ପୂଜାପଦାର୍ଥ; ବଳ—

8. Offerings.

୯ । (ପୁଂ) କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—9. Artisan.

୧୦ । (ସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ, ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ ପରେ ଯୁକ୍ତ ପଦ)—

ଅମ୍ଭକ ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣର ଚିହ୍ନ—

10. The sign of a vowel.

(ଯଥା—ଆକାର=।, ଇକାର=^)

୧୧ । (ସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ, ବର୍ଣ୍ଣପରେ ଯୁକ୍ତ ପଦ)—ଅମ୍ଭକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର—The letter (so and so)

(ଯଥା—ମକାରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ ।)

କାର ଦେ—୧ । (ସଦ୍‌ନାମ କିଏ ଶବ୍ଦର ୨ୟା ଶବ୍ଦ, ବିଶେଷତଃ କିସକା ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—କାହାର—1. Whose.

ଶିକ୍ଷଣ ଅଙ୍ଗୀକାର କାରରେ । ବହୁର୍ଥ—ସଙ୍ଗତ ।

କବ ଦେ—୨ । (ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ, ଏହି ପଦଯୁକ୍ତ ପଦ ବିଶେଷଣ

କାର ହୁଏ, ଯଥା—ଅଜ୍ଞକାର, କାଳକାର)—ଅମ୍ଭକ ସମ୍ପର୍କରେ ଘଟୁଥିବା—2. (An oriya suffix) Happening

at such or such a time

କେବ ୩ । (ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ, ଏହି ପଦଯୁକ୍ତ ପଦ ବିଶେଷଣ ହୁଏ,

କା ଯଥା—ସେଠାକାର, ଏଠାକାର)—ଅମ୍ଭକ ସ୍ଥାନରେ—

3 (a suffix) Of such and such place.

କାରକ—୧. ଶ. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ କରେ ବା

Kāraka ଘଟାଏ, କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—(suffix to nouns)

Making, acting; doing; causing; producing.

[ଦ୍ର—କରିବା ବା ଘଟାଇବା ଅର୍ଥରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ

ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ବିଶେଷଣ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—

ନିଦ୍ରାକାରକ, ସ୍ଵପ୍ନକାରକ, ଶବ୍ଦକାରକ, କଳହକାରକ ।]

୧. ଶ—(ବ୍ୟାକରଣ) କି ଯୁଗ୍ମହତ ଯାହାର ଅନ୍ତରା ହୁଏ—

(grammar) Case of a noun in a sentence.

[ଦ୍ର—କାରକ ଛଅ ଗୋଟି, ଯଥା—କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, କରଣ,

ସ୍ଵପ୍ରଦାନ, ଅପ୍ରଦାନ ଓ ଅଧିକରଣ, 'ସମ୍ଭବ' କାରକର ଅନ୍ତର୍ଗତ

ନୁହେ, ଏହା ପଦ ।]

କାରଖାନା—ବୈଦେ. ଶ. (ଫା. କାରଖାନା)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ

Kārakhānā କର୍ମ କରାଯାଏ, କାର୍ଯ୍ୟଶାଳା; କର୍ମଶାଳା, ଶିଳ୍ପଶାଳା—

କାରଖାନା 1. Factory; manufactory; workshop.

କାରଖାନା ୨ । ଅନ୍ତର୍ଗତମୟ କାର୍ଯ୍ୟ—

2. A function, a big affair or concern.

ଭୁକ୍ତ କଥା ମଧ୍ୟରେ କେବେ କେବେ ଭାବ କାରଖାନା ଥାଏ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଶିଳ୍ପଶାଳାପୁସ୍ତକ ।

କାରକ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଶ. (ଫ. କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—

Kārāja 1. Act; work; function.

କାର୍ଯ୍ୟ ମନେ କରିବାର ବୃତ୍ତର କାରକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାରଜ ୨ । ବ୍ୟବସାୟିକ କାର୍ଯ୍ୟ—2. Business.

୩ । ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ—

3. Ceremonial or social function.

୪ । ମୃତ୍ୟୁ, ଶୁକ୍ତିକ୍ରିୟା—4. Funeral rites.

୫ । ଆବଶ୍ୟକ—5. Necessity.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିବେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯେକୌଣସି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧ୍ୟତାରେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଜୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବତ' ଦେଖିବେ ।

ସେ ହୁଏତ ସେ ହୁଏତ ପଢ଼ିଲେ କାରକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଫ. ଚିଣ. (କରକ + ଅ)—ନିଶ୍ଚୟମ୍ବୁକୀୟ—

Of or relating to the finger nail (M. W.)

ଫ. ବି—ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ହାତୀ—

A young elephant (M. W.)

କାରତ୍ତ୍ୱ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କାର୍ଡ)—କାର୍ଡ୍ (ଦେଖ)

Karad

Karrd (See)

କାଡ଼

କାରତ୍ତ୍ୱ

କାରଣ—ଫ. ବି. (କୃ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତୁ—କାର ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ)—

Karana ୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ହେତୁ, ନିମିତ୍ତ—

1. Cause; reason; occasion; antecedent.

ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ସେ କାରଣ ନ ପାଇଲେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭଗ୍ନୋଗ ।

[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟ ମତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ହେତୁ ବା କାରଣ ଭଳି ପ୍ରକାର; ନିମିତ୍ତ କାରଣ, ସମ୍ପର୍କାୟା କାରଣ ଓ ଅସମ୍ପର୍କାୟା କାରଣ ।]

୨ । ମୂଳକାରଣ; ମୂଳ ଯାହା ହେତୁରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ—

2. Root cause; root.

୩ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—୩. Motive; object.

୪ । ପ୍ରୟୋଜନ; ଆବଶ୍ୟକତା—4. Necessity.

ସ୍ଵାଭାବ କାରଣେ ଜନେ ପୁରୁଷରେ କହ । ବଞ୍ଚିକେଶବିପ୍ଳବ ।

୫ । (+ କରଣ. ଅନ)—ଉଦ୍ଭିଦ—

5. Sense of action or perception.

୬ । ଦେହ—6. Body.

୭ । (କୃ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—ବଧ—

7 Killing; murder.

୮ । (+ ଭବ. ଅନ)—ସୃଜନ—8. Creation.

ଉତ୍ପତ୍ତି କାରଣ ଅର୍ଥେ ସ୍ଵାମୀକୁ ଜଣାଇ । ମହାବେଦ. ବଞ୍ଚିକେଶବିପ୍ଳବ ।

୯ । ଗୀତବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—9. A kind of song.

୧୦ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—

10. A kind of musical instrument.

୧୧ । ଉପାଦାନ; ଉପକରଣ—

11. Material; element.

୧୨ । ଯନ୍ତ୍ରାଦି—12. Instruments.

୧୩ । (କରଣ + ଅ)—କରଣୀୟା କାୟସ୍ଥ ସମୂହ—

13. A number of Karanas or Kāyasthas (M. W.)

୧୪ । ପ୍ରମାଣ—14. Proof; that on which an opinion or judgment is founded (M. W.)

୧୫ । ପିତା—15. Father (Wilson)

୧୬ । ଦେବତା—16. Deity (Wilson)

ଫ. ଚିଣ.—୧ । ସୃଷ୍ଟା; ସୃଷ୍ଟିକାର୍ତ୍ତ୍ୱ—1. Creating.

ଏଣୁ ଏହି ଧରଣରେ କାରଣ ସେ ହୁଏ । ବଞ୍ଚିକେଶବିପ୍ଳବ ।

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକାରକ, କାର୍ଯ୍ୟ—2. Doing.

ପଦ୍ମଚରଣ ମୋର ଶରଣ ରଙ୍ଗ କାରଣ ହେବ । ଲଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତି, ନିଷ୍କୃତି—1. Deliverance.

ବରଣନେ ବେନ ଜନ ମାର୍ଗିଲେ କାରଣ । ବଞ୍ଚିକେଶବିପ୍ଳବ ।

୨ । ମୋକ୍ଷ—2. Salvation.

ପ୍ରାଣିକର କାରଣ ସେହି ସେ ଅଟଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଭି ।

କାବ୍ୟ ୩ । ସାଧନ—3. ePrformance.

କାରଣ କୃଷ୍ଣ ସେବକେ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ କାର୍ତ୍ତ ।

କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ କାଳେ ତା ଦେଉଥାଏ କାର୍ତ୍ତ । ମହାବେଦ. ବଞ୍ଚିକେଶବିପ୍ଳବ ।

୪ । ବ୍ୟବହାର—4. Use; utility

୫ । ପ୍ରତିକାର—5. Remedy; redress.

ଦେଶ ମୋହର ଚପ୍ରପଦ

କରକ ଏଥିର କାରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୬ । ଫଳ; ସଫଳତା, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସିଦ୍ଧି—6. Fruition; success; fulfilment of desire.

ବର୍ମଣ କରୁଁ କରୁଁ ନୋହଲେ କାରଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ଉପାୟ—8. Means; expedient.

ସେଇଁ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଶକୁ ସେ ଶ

ତାହାକୁ ପରବ୍ରହ୍ମ ଚିହ୍ନିତ କାରଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୮ । (କଚିତ୍ତ) ଦେଢ଼ାନ୍ତି ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର ହେବାର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କାରଣ—

8. Cause of action for filing a civil suit

୯ । (କଚିତ୍ତ) ସେହିଁ ଘଟଣାବଳିରୁ ମୁଦେଇ ଫିଲ୍ଡିଂ ଦାଉ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିବା—

9. The cause or occasion which leads a complainant to file a complaint in a criminal case.

ଦେ. ଚିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—

୧ । ମୁକ୍ତ—1. Released.

ହେବ କାରଣ ବୋଲି ଶ୍ରୀକର୍ଣ୍ଣ ବାହୁଡ଼ଲେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବରଷ ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Chief; excellent.

ଏକଜ ମଧ୍ୟ ସେ କାରଣ

ସେ ଆତ୍ମ ସଞ୍ଜରେ ବରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ—3. Delivered; emancipated.

ମୋହର ପିତୃକୁ ମୁଁ କାରଣ କରବ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭଗ୍ନୋଗ ।

୪ । ପ୍ରତିକାରକାର୍ତ୍ତ୍ୱ—4. Redressing.

ଅସେମାନେ କାରଣକୁ ସବଳ କଥାବ । ମହାବେଦ. ବଞ୍ଚିକେଶବିପ୍ଳବ ।

ଦେ. ଅବ୍ୟୟ (ଫ. କାରଣାତ୍ତ)—

୧ । ସେହେତୁ—

1. (conjunction) Because; whereas.

୨ । (ଅମୃକ) କାରଣରୁ, ହେତୁରୁ; ଯୋଗୁଁ—

2. Because of; owing to.

୩ । ପାଇଁ—3. For.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ନୁ

କାରଣ କରବା—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—୧ । କ୍ଷମା କରବା, ମାର୍ଜନା କରବା—

Kāraṇa karibā 1 To forgive; to excuse.

କାରଣକରବା ହୋଇ କଲ ତୋଠାରେ କାରଣ କର ମୋତେ ।

କାରଣକରବା 'ଗାନ୍ଧାରୀ, ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୨ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରବା, ପୋଷ କରବା—

2. To emancipate; to deliver.

କାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ—୧. କ. (ସୃଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ଵ, କାରଣ + କାର୍ଯ୍ୟ)—

Kāraṇa kārśya ୧ । ଉପକରଣ ବା ସାଧନର କୃଷ୍ଣତା—

1. Deficiency of materials.

୨ । ବ୍ୟୟସଂକୋଚ—2 Thrift.

୩ । କାରଣର ଦୁର୍ବଳତା—3. Weakness of a cause.

କାରଣଗୁଣ—୧. କ. (ନ୍ୟାୟ) (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ଵ, କାରଣ + ଗୁଣ)—

Kāraṇaguna କାରଣର ଗୁଣ—(Logic) The attributes of a cause; an elementary or causal property (M W.)

କାରଣଜଳ—୧. କ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, ସୃଷ୍ଟିର ଆଦିକାରଣରୂପେ ସୃଷ୍ଟି

Kāraṇajala ଜଳ, କମ୍ପା କାରଣୀଭୂତ ଜଳ)—

ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରେ ବ୍ୟାପିଥିବା ପ୍ରଳୟ-ଜଳ (ଏହି ଜଳ-ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ତୁ ମେଦନା ବା ଭୂମି ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ଓ ତହିଁ-ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମା ସର୍ଜନା କରନ୍ତି)—The original water in which the cosmic egg was laid before the creation according to the Hindu mythology.

ଏହିରୂପେ ଧର ମୁଁ ଧରଣୀର ଗର

କାରଣଜଳେ ଚେନ କରଥାଏ ତୋର । କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ପ୍ରଳୟାଶ୍ୱିତର ଜଳରୁ ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରାଚୀନ ମିଶର ଜାତିଙ୍କର ପୁରାଣରେ ମଧ୍ୟ ଜଳରୁ ଦେବତା ଗୋଷ୍ଠି ଜାତ ହେବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଦିଗ୍‌ଜନ ମଧ୍ୟ କହୁଅଛନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାଣୀ-ଜୀବନ ପ୍ରଥମେ ଜଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]

କାରଣତା—୧. କ. (କାରଣ + ଭାବ. ତା)—(ନ୍ୟାୟ) ହେତୁ ହେବାର

Kāraṇatā ଭାବ—(Logic) Causality.

କାରଣତ୍ଵ—୧. କ—କାରଣତା (ଦେଖ)

Kāraṇatwa Kāraṇatā (See)

କାରଣଶାସ୍ତ୍ର—୧. କ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କାରଣରୂପେ ସୃଷ୍ଟି ଶାସ୍ତ୍ର)—

Kāraṇaśāstra ୧ । (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ) ଆତ୍ମାକୁ ଆବରଣ-

କରଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର; ସୃଷ୍ଟି ଶାସ୍ତ୍ର—1. (Vedānta philosophy) The causal frame enclosing the human soul.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ ଆନନ୍ଦମୟ କୋଷ, ଏହି ଶାସ୍ତ୍ରର ସୃଷ୍ଟି-ଅବସ୍ଥାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦି ବସ୍ତୁ ବ୍ୟାପାରରୁ ମୁକ୍ତ ଥାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ ଅବିକାରୀ ସମ୍ଭାର ମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ କରେ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]

୨ । (ବେଦାନ୍ତ) ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ନିହିତ ଜୀବାତ୍ମାର ସ୍ଥାନ;

ଅବିଦ୍ୟା—2. The original embryo or source of the body existing with the Universal impersonal spirit and equivalent to Abidyā (equivalent to Māyā) and when investing the impersonal spirit causing it to become the Personal God or Īśwara.

(M W)

[ଦ୍ର—ଏହା ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରକାଶ ହେଲେ ମାୟାରୂପରେ ଭାସିବାବିଚାର ଗ୍ରହଣ କରେ ।]

କାରଣା—୧. କ. ଶ୍ଵୀ (କାର ଥାଉ + ଭାବ. ଅନ + ଶ୍ଵୀ. ଆ)—

Kāraṇā ୧ । ଶବ୍ଦ ବେଦନା; ଶାନ୍ତ ବେଦନା—

1 Anguish; pang.

୨ । ନରକର ଅଂଶଦିଶେଷ—2 A part of hell.

କାରଣାଭାବ—୧. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ଵ; କାରଣ + ଅଭାବ)—

Kāraṇābhāva ମୂଳ କାରଣର ଅନୁପସ୍ଥିତି—

Absence of a cause.

ଦେ (କଚିତଥା) କ—ଦାଏର ହୋଇଥିବା ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର

କରବା ପାଇଁ ଆଇନସଙ୍ଗତ କାରଣର ଅଭାବ—

Want of cause of action in a suit.

କାରଣିକ—୧. କଣ. ପୁଂ. (କାରଣ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ; ଭୂଲ-ଇଂ.

Kāraṇika କରୋନର)—୧ । ପରୀକ୍ଷକ—1. Examining;

(କାରଣିକା—ଶ୍ଵୀ) investigating.

୨ । ବିଚାରକ—2. Judging

୩ । କାରଣସମ୍ବନ୍ଧିତ—3. Relating to or connected with the cause; causative; causal.

୪ । କାରଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟକାରୀ—

4 Ascertaining the cause.

୫ କ—୧ । ବିଚାରପତି—1. A judge.

୨ । ଶିକ୍ଷକ; ଗୁରୁ—2 A teacher (M. W.)

କାରଣୀ—ଦେ. କଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—କାରଣୀ (ଦେଖ)

Kāraṇī Kāraṇī (See)

ପ୍ରକୃତକାରଣୀ ସଂସ୍କୃତେ ନିଷ୍ପାର । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

କାରଣ—ଦେ. ଅ. (୧. କାରଣାତ୍)—କାରଣ; ଅନୁକାରଣରୁ—

Kāraṇa For such and such a reason; because of.

କାରଣ—ଦେ. ଅ. (୧. କାରଣାତ୍)—ସକାରଣ; (ଅନୁକ) ହେତୁରୁ—

Kāraṇa For; because of.

କାରଣେ—ଦେ. ଅ. (୧. କାରଣାତ୍)—(ଅନୁକ) କାରଣରେ; (ଏହି)

Kāraṇe ଯୋଗେ—Because of; for.

ବଲ୍ଲଣା କାରଣେ ସେହି ଭ୍ରମ ଅବଦିଶି । ବସୁନ୍ଦେଶବସୁରା ।

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରେ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେ ଉକ୍ତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେ ବସାନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଶୋଳିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାରଣୋତ୍ତର—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କାରଣ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଉତ୍ତର; Kāraṇottara କମ୍ପା ଦୁକ୍ତ କାରଣ ଓ ଉତ୍ତର)—(ହିନ୍ଦୁସ୍ଥୁତି) ମକଦ୍ଦମାରେ ଦାବାକରମାଲୟବା ଅଭିଯୋଗର ଉତ୍ତର, ମକଦ୍ଦମାର କାରଣୋତ୍ତର ଘଟୁଅଛି ବୋଲି ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କର ଜବାବ୍, (ଯଥା—ପ୍ରତିବାଦୀ ବାଦୀଠାରୁ ଟଙ୍କା ରଖି କରି ଥିଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ତାହା ପରିଶୋଧ କରି ଦେଇଅଛି)—(Hindu law) Answer to a charge; denial of the cause of complaint e. g. acknowledgement that a debt was incurred but assertion that it has been repaid (M. W.)

କାରଣ—ସ. ବି. (କ=ଜଳ + ର୍ ଥାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ତ)—
Kāraṇḍa ଏକ ପ୍ରକାର ହଂସ—
A kind of duck (M. W.)

କାରଣବ—ସ. ବି. (କ=ଜଳ + ର୍ ଥାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ତ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—
Kāraṇḍaba କାରଣ, ଏକ ପ୍ରକାର ହଂସ—
A kind of duck.

କାରଣକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସ. କାର୍ତ୍ତିକ)—କାର୍ତ୍ତିକ (ଦେଖ)
Kāratika Kārttika (See)

କାନ୍ତିକ କାନ୍ତିକ କାନ୍ତିକ

କାରଣମୀ—ସ. ବି. (କାରମ୍=କାର୍ଯ୍ୟକୁ + ଥା ଥାତୁ=ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Kārandhamī କାରଣମୀ—
୧ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ; କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
1. Bell-metal manufacturer; brazier.

୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ—
2. A mineralogist (Apte).

କାରପୁଣ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ)—
Kārapunya କାରପୁଣ୍ୟ (ଦେଖ)
Kārapunya (See)

କାରପୁଣ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—କାରପୁଣ୍ୟ (ଦେଖ)
Kārapunya Kārapunya (See)

କାରବ—ସ. ବି. (କା + ରବ; ସେ କା କା ଶବ୍ଦ କରେ)—
Kāraba କାକ, କୁଅ—Crow (Apte)

କାରବର—ସ. ବି—କିଶାଦ ପିତା ଓ ବୈଦେହୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାତ
Kārabara ତମ୍ବୁଳା ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି; ମୋତି ଜାତି; ମାତ ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ମନୁ ୧.୩୩)—
A man of a mixed and low caste born from a Nishāda-father and Baidēhī

mother, working in leather and hides. (M. W.)

କାରବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି—କାରବେଲ୍ଲ, କଲର ଗଛ ଓ ଫଳ—
Kāraballi Memordica Chantia (M. W.)
(creeper and fruit).

କାରବାଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କାରର ବାଲ)—
Kārabāu କାରରବାଲ (ଦେଖ)
Karrabāu (See)

କାରବାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କାରରବାଲ)—
Kārabāra ୧ । ବ୍ୟବସାୟ—1. Business.

କାବବାବ ୨ । ଦିବସ କର୍ମ—
କାରବାର 2. Worldly affairs.

ହାତୀକାର କର ଲୋକେ ତ ପଳାଇଲେ
ସମସ୍ତ କାରବାର ନବର୍ତ୍ତୁ ଉଲ୍ଲେ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ ଅବ ।
୩ । ବେପାର, ବାଣିଜ୍ୟ—3. Trade; commerce.

୪ । ଟଙ୍କାଆଦି ବ୍ୟବସାୟରେ ଖଟାଇବା, ଅର୍ଥପ୍ରୟୋଗ—
4. Investment of money for profit

୫ । ବ୍ୟବହାର, କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସର୍ବଦା ନେବା ଅଣିବା ବା ଚଳପ୍ରଚଳ କରିବା—5. Use.

୬ । ପେଶା, ବୃତ୍ତି—6. Profession.

୭ । ଚଳପ୍ରଚଳ; ଯିବା ଅସିବା, ଗମନାଗମନ—
7 Frequent coming and going; concourse.

୮ । ଆୟ ବ୍ୟୟ, ଧନର ନେଣଦେଣ—
8. Receipts and disbursements.

ଉତ୍ତର ଘରେ ସେତେ ରହୁଥାଏ ସନ
ତା ବୃତ୍ତି କାରବାର କରେ ହ୍ରଦ ବିନ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାରବାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟବସାୟ କରିବା—
Kārabāra karibā 1. To engage in trade or business.

କାରବାରକରଣ ୨ । ବ୍ୟବହାର କରିବା—2. To use.

କାରବାର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସର୍ବଦା ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା—
Kārabāra hebā 1. To frequently come and go.

କାବବାବହସ୍ୟା ୨ । ପ୍ରଚଳିତ ହେବା—
କାରବାରହୋନା 2. To be in use or vogue.

କାରବାର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା)—୧ । ବ୍ୟବସାୟରେ ନିପୁଣ—
Kārabārī 1. Expert in carrying on business.

କାରବାବି ୨ । ବ୍ୟବସାୟ-ନିପୁଣ—
କାରବାବି 2. Engaged in business.

୩ । ବ୍ୟବସାୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Pertaining to business.

୪ । ବାଣିଜ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Commercial.

ଦେ. ବି—୧ । ବଣିକ; ବ୍ୟବସାୟ—1. Trader.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇ	ଉ	ଋ

୨ । ବିଷୟ କର୍ମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ମେନେଜର—

2. Business-man; man of business;
manager

୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କାରବାର ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଗୁମାସ୍ତା—

3. Agent; gomasta, superintendent.

୪ । କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି—

4 Representative of a principal.

* । ଗୃହର ସମସ୍ତ ମାମଲତା ରହିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ମାମଲତକାର—

5. One who looks into the management of
a family.

କାରବାରିଆ—ଫ. ବି. ଓ. ବିଶ. — କାରବାର (ଦେଖ)

Kārabārīā Kārabārī (See)

କ୍ରମା, ତା କାନ୍ଦ ସ୍ୱର ଲଗ୍ନ ବେଳେ ଗୁଡ଼େ, ତା ଘରେ କାରବାରିଆ ଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସଙ୍କଳ୍ପ ।

କାରବୀ—ଫ. ବି. (କ = ଜଳ + ଆ + ରୁ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା +
Kārabi ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଆ + ଶ୍ଚା. ଇ)—

୧ । ହିଙ୍ଗୁ ପତ୍ର—

1. The Asafoetida plant or its leaf (M W.)

୨ । ମୟୂରଶିଖା, ରୁଦ୍ରଜଟାଗୁଳ୍ମ—

2. A plant; Celosia Crestata (M.W.)

୩ । ସଉପ—

3. A kind of anise; Anethum Sowa.

୪ । ନିଗେଲା—4 Nigella Indica.

* । ଲୁହ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଫଳ—

5. A small kind of gourd (M. W.)

୬ । ଛୋଟ କଲର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—

6. A small variety of Memordica Charantia.

କାରବେଲ—ଫ. ବି. (କାର = ନିଷ୍ପତ୍ତି + ବେଲ = ଯେ ଗମନ କରେ)—

Kārabella କଲର ଗଛ ଓ ଫଳ—A creeper and its
edible bitter fruits; Memordica Charantia.

କାରବ—ଫ. ବିଶ. (କରବ + ଆ)—ଉଷ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Kārabha Relating to a camel.

କାରମଦ—ଫ. ବି—କରନା କୋଳ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)

Kāramada Karandā kolī (See)

କାରମର୍ଦ୍ଦ—ଫ. ବି—କରନା କୋଳ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)

Kāramardda Karandā kolī (See)

କାରୟିତବ୍ୟ—ଫ. ବିଶ. (କୃ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତ କାର ଧାତୁ + କର୍ମ.ଭବ୍ୟ)—

Kārayitabya ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କରାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—

1. Fit to be caused or effected or made to
do a thing.

୨ । ଯାହା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କରାଯିବାକୁ ହେବ—

2. To be caused or effected or made to
do (M. W.)

କାରୟିତା—ଫ. ବି. ପୁ. (କୃ, ଶିଜନ୍ତ. କାର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଭୂ. ମା

Kārayitā ୧ବ.)—କାରୟିଷ୍ଟ (ଦେଖ)

(କାରୟିତା—ଶ୍ଚା)

Kārayishnu (See

କାରୟିଷ୍ଟ—ଫ. ବି. ପୁ. ଓ. ଶ୍ଚା. (କୃ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତ କାର ଧାତୁ + ଇଷ୍ଟ.)—

Kārayishnu ଅନ୍ୟକୁ କର୍ମ କରିବା ବାଲ, ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କର୍ମ
କରାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Causing another to do a work.

କାର—ଫ. ବି. ଶ୍ଚା. (କୃ ଧାତୁ = ବିଷେପ କରିବା + ଅଧକରଣେ ଅ)—

Kār ୧ । ବନ୍ଦନାଗାର; ଜେଲଖାନା, ବନ୍ଦୀଖାନା—

1. Jail, prison.

୨ । କାରବନ୍ଦନ—2. Imprisonment.

୩ । ଶାରୀର ଅଧଃସ୍ଥିତ କାଷ୍ଠମୟ ଗ୍ରନ୍ଥ—

3. The bulb or wooden cup of a harp.

୪ । ପୀଡ଼ା—4. Oppression

* । ଜମା ହେବା ବା ରୁଣ୍ଡିଭୂତ ହେବାର ସ୍ଥାନ—

5. Reservoir.

ବିଶ୍ୱକର୍ମ୍ୟ ସାର ସମ୍ବନ୍ଧ କାର—ବିଶ୍ୱକର୍ମ୍ୟ ସଙ୍ଗତ ।

୬ । (କୁ = କୁଣ୍ଡିତ + ର = ଗମନ କରିବା + ଆ + ଆ)—
ଭୂତ, କୁଣ୍ଡିତ—

6. A bawd; a panderess; a procuress; a
female go-between.

୭ । ବଣିଆଣୀ; ସୁନର୍ତ୍ତକାରିକା—

7. A she-goldsmith; a jeweller woman.

(ନାକର—ବିପଦ) ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା)—ଉତ୍ତମ—Good.

କାରାକୋରମ—ଫ. ବି. (ନାମ)—କାଶ୍ମୀରରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ

Kārākorama କୋଶରେ ଥିବା ହିମାଳୟର ଶାଖାବିଶେଷ—

A range of hills near Kashmere; the

Kārākorama range.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ମସ୍ତାଭ; ଏଥିରୁ ସିନ୍ଧୁ ନଦ
ବାହାରିଥାଏ ।]

କାରାଗାର—ଫ. ବି. (କାର୍ତ୍ତା ଚିତ, କାର = ବନ୍ଦନ + ଆଗାର)—

Kārāgāra ବନ୍ଦଖାନା—

Prison; jail; house of confinement;
dungeon; gaol.

କାରାଗୃହ—ଫ. ବି. (କାର୍ତ୍ତା ଚିତ, କାର + ଗୃହ)—

Kārāgruha କାରାଗାର (ଦେଖ)

Kārāgāra (See)

କାରାଦଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା, କାର + ଦଣ୍ଡ)—କାରାଦଣ୍ଡରେ

Kārādanda ରୂପ ହେବାରୁ ଦଣ୍ଡ—Sentence of

imprisonment or confinement in a prison.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର; ଯଥା—୧. ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ—

Rigorous imprisonment. ୨. ଅଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ବୃଦ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

Simple imprisonment. ୩ ନିର୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟ—Solitary imprisonment.]

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ଚ—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ, ଶଙ୍ଖ—

Kārādhuni A musical instrument; conch.

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ରିତ; କାର୍ଯ୍ୟ + ଅକ୍ଷ)—ବନ୍ଧନାଳର

Kārādhyaaksha କର୍ତ୍ତା ବା ପ୍ରଧାନ କର୍ମଗୁଣ—Jailor.

କାର୍ଯ୍ୟକ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚକ୍ରିତ, କାର୍ଯ୍ୟ + ବକ୍, ଅବକ)—

Kārābaddha କାର୍ଯ୍ୟରୁକ (ଦେଖ)—Kārāruddha (See)

କାର୍ଯ୍ୟକନ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚକ୍ରିତ; କାର୍ଯ୍ୟ + ବକ୍)—

Kārābandhana କାର୍ଯ୍ୟବେଧ (ଦେଖ)—Kārārodha (See)

କାର୍ଯ୍ୟବାସ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚକ୍ରିତ, କାର୍ଯ୍ୟ + ବାସ)—

Kārābāsa ୧ । କାର୍ଯ୍ୟବେଧ (ଦେଖ)

1. Kārārodha (See)

୨ । (କାର୍ଯ୍ୟ + ଅବାସ) କାର୍ଯ୍ୟବାର (ଦେଖ)

2. Kārābhāra (See).

କାର୍ଯ୍ୟବାସୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କାର୍ଯ୍ୟବାସ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Kārābhāsī କାର୍ଯ୍ୟରୁକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(person) Imprisoned; undergoing imprisonment.

କାର୍ଯ୍ୟବିଧାନ—ସ. ବି. (ରୂପକ; କର୍ମା ୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ରିତ; କର୍ମ + ବିଧାନ)—

Kārābidhāna କାର୍ଯ୍ୟଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kārādanda (See)

କାର୍ଯ୍ୟବିକ—ସ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ରିତ, କାର୍ଯ୍ୟ + ବିକ)—କାର୍ଯ୍ୟ-

Kārāvikshaka ବକ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ନିରୁଦ୍ଧାଳ—

(କାର୍ଯ୍ୟବିକା—ଶ୍ରୀ)

Warder.

କାର୍ଯ୍ୟବିକା—ସ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ରିତ, କାର୍ଯ୍ୟ + ବିକିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Kārāvikshī କାର୍ଯ୍ୟବିକ (ଦେଖ)

(କାର୍ଯ୍ୟବିକା—ଶ୍ରୀ)

Kārāvikshaka (See)

କାର୍ଯ୍ୟରୁକ—ସ. ବି. ପୁ. (୨ମୀ ଚକ୍ରିତ, କାର୍ଯ୍ୟ + ରୁକ)—

Kārāruddha ୧ । କାର୍ଯ୍ୟଗୁହରେ ଅବରୁକ; ବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—

1. Imprisoned.

କାର୍ଯ୍ୟାଜ—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—(ପା. କାର୍ଯ୍ୟାଜ)—

Kārāsāji କାର୍ଯ୍ୟାଜିଆ (ଦେଖ)

Kārāsājī (See)

କାର୍ଯ୍ୟାଦ—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ (ପା. କାର୍ଯ୍ୟାଦ)—

Kārāsādī କାର୍ଯ୍ୟାଜିଆ (ଦେଖ)

Kārāsājī (See)

କାର୍ଯ୍ୟ (ଧାତୁ)—ସ. (କୃ ଧାତୁର ଶିଜନ୍ତ)—କରାଇବା—

Kāri (root)

To cause to be done.

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ; କର୍ମ—

Kāri 1. Action; act; work.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟକର୍ମ—2. Art; artistic work.

୩ । ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ବିଷୟ—

3. A statement consisting of questions only.

ସ. ବିଶ (+ କର୍ତ୍ତ. ଇ)—ଶିଳ୍ପକାରୀ, ଶିଳ୍ପୀ—Artificer.

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କରୁ)—୧ । ତରକାର, ବ୍ୟଞ୍ଜନ—

1. Curry.

କାର୍ଯ୍ୟ

କର୍ତ୍ତା ୨ । ମାଂସର ବ୍ୟଞ୍ଜନ—2 Curry of meat.

କାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସ. କାର୍ଯ୍ୟ)—କାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Kārī

Kārī (See)

(ଯଥା—କାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ, ଅର୍ଜନକାର୍ଯ୍ୟ)

କାର୍ଯ୍ୟକର—ସ. ବି. (କାର୍ଯ୍ୟ = ଶିଳ୍ପ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ. ଅ; ତୁଳ-ପା.

Kārīkara କାର୍ଯ୍ୟଗର)—ଶିଳ୍ପୀ—A mechanic; artisan;

କାର୍ଯ୍ୟକବ

artist.

କାର୍ଯ୍ୟଗର ସ. ବିଶ.—୧ । ଶିଳ୍ପଚତୁର; ଶିଳ୍ପରେ ପାରଙ୍ଗମ ବା

ନିପୁଣ—1. Expert in art.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟରେ କୁଶଳ—2. Artistic.

କାର୍ଯ୍ୟକର—ଦେ. ବି. (ସ. କାର୍ଯ୍ୟକର, ପା. କାର୍ଯ୍ୟଗର)—

Kārīkari ୧ । ଯନ୍ତ୍ର, କଳ—1. Mechanism.

କାର୍ଯ୍ୟକୃତ ୨ । ଶିଳ୍ପକାର୍ଯ୍ୟ—2. Work of art

କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା ୩ । ଶିଳ୍ପକଳା—3. Art.

୪ । ଶିଳ୍ପଗୁରୁତ୍ବ; କାର୍ଯ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ—2. Artistic work; work-manship.

ଦେ. ବିଶ.—ଶିଳ୍ପକଳା ପୂର୍ଣ୍ଣ—Mechanical; artistic.

କାର୍ଯ୍ୟକା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ.—(କୃ ଧାତୁ + ଉବ. ଅକ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kārīkā ୧ । ସୂତ୍ର; ବିବରଣୀପ୍ରଦ ଶ୍ଳୋକ—1. Aphorism; an expository stanza.

(କାର୍ଯ୍ୟକ—ପୁ.) ୨ । ସ୍ତୁତିପଦ୍ଧତିରୂପ ବହୁଅର୍ଥପ୍ରାପ୍ତି କବିତା—
2. Aphoristic couplets; a concise statement in verse.

(ଯଥା—ସାଧ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ; ଭୃତ୍ତିହରକ ବ୍ୟାକରଣକାର୍ଯ୍ୟ)

୩ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡର ବିବରଣୀପ୍ରଦ ଶାସ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟ—
3. Passages describing the ' particulars of different vedic rituals; vedic doctrines.

୪ । ନର୍ତ୍ତୀ—4. Dancing girl; actress.

୫ । ବାଣିଜ୍ୟ, ବ୍ୟବସାୟ—5. Trade, business.

୬ । କର୍ତ୍ତ୍ରୀ—6. Doer (female)

୭ । ବ୍ୟବସାୟ—7. Business.

୮ । ଶିଳ୍ପକୃତ—8. Mechanical arts.

୯ । ଯାତନା; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—9 Pain; torment; torture.

୧୦ । କୃତ୍ବ, କାର୍ଯ୍ୟ, କର୍ମ—10. Work; act.

୧୧ । ମର୍ୟାଦା; ଯତ୍ନ—11. Care.

୧୨ । ବୃଦ୍ଧି; ବୃଦ୍ଧି—12 Increase; interest.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ଡ

କାରଗର—ବୈଦେ. ବି. (ପା. କାରଗର, ଭୂଲ ସ୍ତ. କାରକର)—

Kārigara କାରକର (ଦେଖ)

Kārikara (See)

କାରଗର—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—(ପା. କାରଗର)—

Kārigari କାରକର (ଦେଖ)

Kārikari (See)

କାରଗିରି—ବୈଦେ. ବି.—କାରଗର (ଦେଖ)

Kārigiri

Kārigari (See)

କାରଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. କାରଣୀ) —୧ । କାରଣୀ (ଦେଖ)

Kāriṇī

1. Kāreṇī (See)

୨ । କାରଣୀ (ଦେଖ)

2. Kāriṇī (See)

କାରଣୀ—ସ. ବିଣ ଶ୍ରୀ (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ + ଈ, ଏ ପଦ ଅନ୍ୟ
Kāriṇī ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—ଅମୂଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା
(କାର୍ଯ୍ୟ—ପୁଂ) (ଶ୍ରୀ)—(female) Doer of a work.

ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ପୁଂ—ପ୍ରସ୍ତା; ରଚୟିତା—

Maker; creator.

ଅବର ବଶେଷେ ହେବ ଜଗତକାରଣୀ । ବସୁଧେବଶସ୍ତୁସ୍ତସ୍ୟ ।

ଦେ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ—ରଚୟିତ୍ରୀ, ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—

Creating, composing (female).

ସେ ଦେବୀ ସକଳ ଅଟେ ମନ୍ଦର କାରଣୀ । ବସୁଧେବଶସ୍ତୁସ୍ତସ୍ୟ ।

ଦେ. ବି—କର୍ତ୍ତା; ମାଲିକ—Lord; master.

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (କୃ ଧାତୁ ଶିର୍ କାର ଧାତୁ = କରାଇବା + କର୍ମ)—

Kārita କରାଯାଇଥିବା, ଯାହାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କାହାର
ଦ୍ଵାରା କରାଯାଇଥାଏ—Caused to be done.

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (ପଦ) (କାରନ୍ + ତା, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ; ଯଥା—

Kāritā ଅଜ୍ଞାକାରତା, (ଉପକାରତା)—କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁଣ ବା

ଭାବ—A suffix denoting the state of
being a doer of.

କାର୍ଯ୍ୟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାର)—କାର (ଦେଖ)

Kāri

Kāri (See)

(କାରଣୀ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କୃ ଧାତୁ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.

ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଅଜ୍ଞାକାର୍ଯ୍ୟ)—

ଅମୂଳ କର୍ମ କରବା ବାଲା—

Doer of such or such act.

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (କାର୍ଯ୍ୟ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—ବାଉଁଶଗଜା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Kāriṣa

Relating to bamboo shoots.

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (କାର୍ଯ୍ୟ = ଘଣ୍ଟି + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥରେ. ଅ)—

Kāriṣha ଘଣ୍ଟିଗଜା; ଘଣ୍ଟିଗଜା—A heap of dried

cowdung-cakes.

କାରୁ—ସ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + ସ. କର୍ତ୍ତୃ. ଭା)—୧ । ଶିଳ୍ପକର; ଶିଳ୍ପୀ—

Kāru

1. Artisan; artist; a mechanic.

୨ । ଚିତ୍ରକର, ଚିତ୍ରଲେଖକ—2. Painter.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Agent.

୪ । ଭୃତ୍ୟ—4. Servant.

୫ । ବିଶ୍ଵକର୍ମୀ—5. An epithet of 'Biṣwakarmā'.

୬ । ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା, ବିଜ୍ଞାନ—6. Art, science.

୭ । (ବୈଦିକ) ଗାୟକ—7. A singer (M. W.)

୮ । (ବୈଦିକ) କବି—8. A poet (M. W.)

ସ. ବିଣ—୧ । ଶିଳ୍ପକାରକ—1. Mechanic.

୨ । ଭୟାନକ—2. Terrible; horrible (Apte)

୩ । ନିର୍ମାଣକାରୀ—3. Builder; maker.

୪ । କର୍ତ୍ତା—4. Doer.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଖୋର୍ଦ୍ଧା) ବି—କାଢ଼ୁ—Itches.

କାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କାଢ଼ୁରେଗ୍ରସ୍ତ—

Kāruā

1 Suffering from itches.

୨ । (ସ. କାରୁ) କର୍ମଜ୍ଞଶିଳ୍ପ—

2 Expert in a work; defthanded.

୩ । (ପ୍ରତ୍ୟୟ) ପେ କରେ—3. Doing.

(ଯଥା—ଅର୍ଜନକାରୁଆ ।)

କାରୁକ—ସ. ବି—୧ । କରମଙ୍ଗା (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵୟାୟଣ) (ଦେଖ)

Kāruka

1. Karamaṅgā (See)

୨ । ଶିଳ୍ପୀ—2. An artisan; artificer.

କାରୁକର୍ମ—ସ. ବି.—(କୃ ଧାତୁ ଚର, କାରୁ + କର୍ମ)—

Kārukarma କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Kārukārjya (See)

କପଦେ ରୁଦ୍ର କାରୁ କର୍ମେ; ବଞ୍ଚିବ ପୁଣି ନିଜ ଧର୍ମେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି.—(କାରୁ + କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଶିଳ୍ପ—

Kārukārjya

1. Artistic design or work.

୨ । ସୁସ୍ଥ ଶିଳ୍ପକର୍ମ—2. A product of art; a work
of art.

୩ । ତାରକଣି କାମ—3. Filigree work.

କାରୁଜ—ସ. ବି.—(କାରୁ = ଶିଳ୍ପକର + ଜନ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāruja ୧ । ବଲ୍ଲୀକ, ହୁଙ୍କା—1. Ant hill.

୨ । ହୁଆ ହାତୀ—2. A young elephant.

୩ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—3. A product of art.

୪ । ଫେଣ—4. Froth.

୫ । ସିନ୍ଦୂର—5. Red orpiment.

୬ । ଦେହର କଳାଜାଲ—

6. Black mole; mother's mark.

୭ । ଗେରୁ—7. Red chalk; red ochre.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

କାରୁଣ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ଫ. କାରୁଣ୍ୟ)---୧ । କାରୁଣ୍ୟ ସ୍ୱରସ୍ଥଳୀ ଶ୍ରେୟନ—

Kāruna '1. Plaintive cry.

ତେଜ କରୁଣ ଗୁଣ୍ଡ ନିଶି ନାଶେ ପାଶେ ନାହିଁ ବନ୍ଧ୍ୟ ଚରୁଣ,
ମାତ୍ କରୁଣ ହାତ, ନାଥ ନାଥ ବୋଲି ଅନ୍ଧ ଭରେ କଲ କାରୁଣ ।

ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୨ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ—2. Grief.

ଅସହାୟ ଦେବାକୁ ସୀତାଙ୍କ ଶବ୍ଦ,
ନେଇ ସେ ଘେନି ଘର ପାଇଲେ କାରୁଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଦେ. ବିଶ—ଦୁଃଖୀ, କ୍ଳାନ୍ତ—Grieved; pained.

କଣି ରୁଷ୍ଟ ସୁଅମାଳଙ୍କର ମରଣ,
ଦେଖି ଅକ୍ଷୟରେ ହୋଇଣ କାରୁଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

କାରୁଣସିନ୍ଧୁ—ଦେ. ବି. (ଫ. କାରୁଣସିନ୍ଧୁ = ପ୍ରଳୟାନ୍ତର) ପାତାଳରେ
Kārunasindhu ଥିବା ସମୁଦ୍ର—Name of a legendary
sea in the nether regions.

କାରୁଣସିନ୍ଧୁ ତାର ନାମ—ପ୍ରାଚୀ, କରୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

କାରୁଣିକ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (କାରୁଣୀ + ସଜାତ ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Kārunika ୧ । ଦୟାଳୁ—1. Kind, sympathetic.

୨ । ସହୃଦୟ—2. Magnanimous; liberal-minded;
compassionate.

କାରୁଣୀ—ଦେ. ବିଶ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ଫ. କାରୁଣୀ)—
Kārunī ଶ୍ରେୟନ କରିବା—

One who cries; bewailing.

ବିଶେଷ କାରୁଣୀ ହୋଇ କରୁଣସାଗର ଚାହିଁ ଗତ ବାର୍ତ୍ତା ବର୍ଣ୍ଣା ଶିଶୁ ସାର ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଦେ. ବି. (ଫ. କାରୁଣ୍ୟ)—ଶ୍ରେୟନ—
Lamentation; wail.

କାରୁଣିକା—ଫ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାରୁଣି (ଦେଖ)
Kārunikā Kārunī (See)

କାରୁଣି—ଫ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜଳୋକା; ଜୋକ—
Kārunī Leech.

କାରୁଣ୍ୟ—ଫ. ବି. (କାରୁଣୀ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—
Kārunya ୧ । ଦୟା—1. Kindness; mercy.

୨ । ସହାନୁଭୂତି—2. Compassion; pity.

ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ଫ. କାରକ)—

୧ । କାରଣ—1. Cause.

୨ । ବିନୟ—2. Politeness; meekness.

୩ । କାରୁଣ୍ୟ ସ୍ୱରସ୍ଥଳୀ ଶ୍ରେୟନ; କ୍ଳାପ—
2. Wail; lamentation.

ଶ୍ରୀ ମାତା ବଡ଼ କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି ତେଜଣ କାରୁଣ୍ୟ ।

ବସନ୍ତାଥ. ବରଦାସମାସୁଣ ।

କାରୁଣ୍ୟଜଳ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ଫ. କାରଣ ଜଳ)—
Kārunyajala କାରଣଜଳ (ଦେଖ)
Kāranajala (See)

ଭଲେ ତା ଶ୍ରେଣୀର କୁଣ୍ଡ

କାରୁଣ୍ୟ ଜଳ ଏହି ରୁଣ୍ଡ । ସଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

କାରୁଣ୍ୟସିନ୍ଧୁ—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—

Kārunyasindhu

କାରଣଜଳ (ଦେଖ)

Kāranajala (See)

କାରୁଣ୍ୟସିନ୍ଧୁ ପଣ୍ଡା ହେଲେ, ତୋ ନାମ ଅମୃତ ନ ଗଲେ ।

ପ୍ରାଚୀ. ସଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

କାରୁଷ୍ୟ—ଫ. ବି. (କରୁଷ୍ୟ + ପାଳନାର୍ଥେ. ଯ)—

Kārushya ୧ । କରୁଷ୍ୟ ଦେଶର ରାଜା, ଦନ୍ତବକ୍ତ୍ର ରାଜା—

1. King of Karusha country; a name
of Dantabakra.

୨ । ନେତ୍ରମଳ, ଲେକେର—

2. Rheum of the eye.

କାରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତ—୧ । କାହାଦ୍ୱାରା—

Kāre

1. By whom

ଦେବତା ବିବା ଏହା କାରେ ତ ନୁହେଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । କାହାକୁ—2 To whom.

ଏ ଲୋକରେ ହୁଏ କାରେ ନ କର ଜନ

ଥିବା ପର ତ ମୋର ପାଇ ନାହିଁ ମନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କାରେଣୀ—ଫ. ବିଶ. (କାରେଣୀ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—

Kāreṇā

ଦୁଷ୍ଟିମାସମାହାତ୍ମ୍ୟ—

Relating to a she-elephant.

କାରେଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ଫ. କାରେଣୀ, କାରେଣୀ)—

Kāreṇī ୧ । କର୍ତ୍ତା; ମାଲିକ—1. Master; lord.

ଯାବତ ଜନଙ୍କ ପରେ ହୋଇବ କାରେଣୀ—ବିଷ୍ଣୁକେଶସମ୍ଭାଷଣ ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—2. Head; chief.

ଚରୁଣ ଲୋକେ ତାକୁ କାରେଣୀ କରଲେ—ବିଷ୍ଣୁକେଶସମ୍ଭାଷଣ ।

୩ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା; ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା—3. Creator.

ହେଉ ବୋଲି ବୋଲିଲେ ସେ ଜଗତକାରେଣୀ—ବିଷ୍ଣୁକେଶସମ୍ଭାଷଣ ।

୪ । ମୁକ୍ତିଦାତା; ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା, ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—

4. Redeemer, saviour.

ପିତାମହଙ୍କ ପ୍ରସାଦେ ଶ୍ରୀ ଲୋକକାରେଣୀ—ବିଷ୍ଣୁକେଶସମ୍ଭାଷଣ ।

୫ । ସୁଖଦାୟକ; ସୁଖଦାୟୀ—

5. Giving happiness or blessing.

୬ । ଦଣ୍ଡ ଆଦି ପ୍ରଦାନ କରିବାର ବା ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ,
ଅର୍ଥ—6 Amenable to; liable to.

ସେବଣ ଜନ ତୋହର ମହମା ନ କାଣି

ଯମ ରାଜାର ଦଣ୍ଡେ ସେ ହୁଅଇ କାରେଣୀ—ବିଷ୍ଣୁକେଶସମ୍ଭାଷଣ ।

ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କର୍ତ୍ତା—1. Mistress.

୨ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—

2. (she) Redeemer; saviour.

୩ । ସୁଖ ଦାୟୀ—3. Giving blessing.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଐ	ଓ	କ	କ୍ଷ

କାରୋତ୍ତମ—ସ. ବି. ୧ । ('କାର = ସୁରାପାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା + ଉତ୍ତମ
Kārottama = ଜାତ ବସ୍ତୁ)—ସୁରାମଣ୍ଡ—

1. The scum of wine.

୨ । (କାର = କାର୍ଯ୍ୟ + ଉତ୍ତମ, ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ) କୂପ—
2. Well.

କାରୋତ୍ତର—ସ. ବି. (କାର = ସୁରାପାନପ୍ରକ୍ରିୟା + ଉତ୍ତର = ଜାତ
Kārottara ବସ୍ତୁ, କାର = କାର୍ଯ୍ୟ + ଉତ୍ତର = ଅବତ୍ତମ)—

୧ । ସୁରାମଣ୍ଡ—

1. Scum; froth, or foam of wine.

୨ । କୂପ—2. Well

କାର୍କଶ୍ୟ—ସ. ବି. (କର୍କଶ + ଉବ. ଯ)—

Kārkaśya ୧ । କର୍କଶତା—

1. Hardness; roughness.

୨ । ଦୃଢ଼ତା—2. Firmness.

୩ । କଷ୍ଟରତା—3. Cruelty.

କାର୍ତିକ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କାର୍ଟ୍ରିଜ୍)—ବନ୍ଧୁକର ଟୋଟା—

Kārtiḥ

Cartridge.

କାର୍ତିଜ୍

କାର୍ତ୍ତବୀ

କାର୍ତିକ କାଗଜ—ଦେ. ବି. (ଇଂ କାର୍ଟ୍ରିଜ୍ + ପା. କାଗଜ)—

Kārtiḥ kāgaḥ ଏକପ୍ରକାର ଶକ୍ତ କାଗଜ—

କାର୍ତିଜ୍ କାଗଜ

Cartridge paper.

କାର୍ତ୍ତବୀ କାଗଜ [ଦ୍ର—ଏ କାଗଜ ଶୀଘ୍ର ଭରି ଯାଏ ନାହିଁ, ଏଥି-
ଯୋଗୁଁ ସନନ୍ଦ ଅତି ଦଲିଲ ଏଥିରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

କାର୍ତ୍ତବୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କାର୍ଟ୍ରିଜ୍)—କୌଣସି ସୂଚନାପୂର୍ଣ୍ଣ
Kārtava ବାସ୍ୟାଦୀପକ ରହସ୍ୟମୟ ବା ବିଦ୍ରୁପାତ୍ମକ ବେତରଣିଆ

କାର୍ତ୍ତବୀ ଚିତ୍ର ଯାହା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଘଟଣାବିଶେଷକୁ

କାର୍ତ୍ତବୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଚିତ୍ରିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ—Cartoon.

କାର୍ତ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କାର୍ଡ୍)—୧ । ପୋଷ୍ଟ କାର୍ଡ—

Kārd

1. Post card.

କାର୍ଡ

୨ । ଖେଳବା ତାସ—2. Playing card.

କାର୍ଡକ

୩ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର—3. Invitation card.

୪ । ପ୍ରବେଶାନୁମତି ପତ୍ର—4. Admission card.

୫ । ଦର୍ଶନା କାର୍ଡ—5. Visiting card.

କାର୍ଡବୋର୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଗଜର ପଟା ପରି ମୋଟ

Kārdboard

ତନ୍ତ୍ରା—Cardboard.

କାର୍ଡବୋର୍ଡ

କାର୍ଡବୋର୍ଡ

କାର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. (କର୍ଣ୍ଣ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—କର୍ଣ୍ଣସମ୍ପର୍କୀୟ—

Kārṇa

Relating to the ear.

ସ. ବି. ୧ । କାନଗୁଡ଼—1. Ear wax.

୨ । କାନନୋଳ—2. Earring.

କାର୍ଣ୍ଣ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାର୍ଣ୍ଣିଶ୍ (ଦେଖ)

Kārṇis

Kārṇis (See)

ଘର ଉପର ରଙ୍ଗ କାର୍ଣ୍ଣିମାନଙ୍କରେ ଓତଳମାନ୍ନେ ମେପର

ଦର୍ଶନ ଆଲମ୍ବରେ ଆଲମ୍ବିତାସ୍ତ ସକଳ ଦେଇ ଚଳିଥାଉ ଅରତ

ମହେଲକୁ ଗୁଡ଼ି ବସିଥାନ୍ତୁ—ପଞ୍ଚାବଳୀମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କାର୍ତ୍ତବୀ—ସ. ବି. (ନାମ) (କୃତବୀର୍ଯ୍ୟ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—

Kārttabīrjya କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାଜ୍ଞ (ଦେଖ)

Kārttabīrjyārjuna (See)

କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାଜ୍ଞ—ସ. ବି. (ନାମ) (କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ + ଅର୍ଜୁନ, ଏ

Kārttabīrjyārjuna କୃତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଏହାଙ୍କ ନାମ

ଅର୍ଜୁନ)—ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ—

A thousand-handed King of Mahesmati

and contemporary of Raban.

[ଦ୍ର—ଏ ହୈହୟମାନଙ୍କର ରାଜା କୃତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏହାଙ୍କ
ରାଜଧାନୀ ମାହେଷ୍ମତି ଥିଲା । ଦରୁଡ଼ୟଙ୍କୁ ସେବାରେ ସମ୍ମୁଖ କରି ତାଙ୍କ-
ଠାରୁ ବର ପାଇ ଏହାଙ୍କର ସହସ୍ର ହସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କର
ସୃଷ୍ଟିରଥ କାମଗତି ଥିଲା । ଏ ଦଶ ସହସ୍ର ଯଜ୍ଞ କରି ୮୫୦୦୦ ବର୍ଷ
ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । କ୍ରିତ୍ତା କରିବାପାଇଁ ସହସ୍ରରେ ଏ ରେବା
ନଦୀରେ ବନ୍ଧ ପକାଇ ସ୍ରୋତକୁ କଳ୍ପ କରିଥିଲେ ।
ରାବଣକୁ ଧରି ନେଇ ପଶୁ ପରି ଆପଣା ରାଜଧାନୀରେ ବନ୍ଦ କରି
ରଖିଥିଲେ । ଯମଦଣ୍ଡିଙ୍କ କାମଧେନୁକୁ ଏ ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ
କରିବାରୁ ଯମଦଣ୍ଡିଙ୍କ ପୁତ୍ର ପରଶୁରାମ ଏହାଙ୍କୁ ନିହତ କଲେ ।
ଏହାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ହୃତଧନ ପୁନଃ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ବୋଲି
ପୁରାଣରେ ଅଛି । ଏହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଅଧୁନିକ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ।]

କାର୍ତ୍ତସ୍ୱର—ସ. ବି.—(କୃତସ୍ୱର = ଶ୍ରୀଚିତ୍ତେଷ + ଜାତାର୍ଥେ. ଅ)—

Kārttaswara ୧ । ସୃଷ୍ଟି—1. Gold.

୨ । ଧୂସର; ଧୂସର—2. A kind of plant.

କାର୍ତ୍ତାନ୍ତକ—ସ. ବି.—(କୃତାନ୍ତ + ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଇକ)—ଦୈବଜ୍ଞ

Kārttāntika ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍, ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—

Astrologer, fortune teller.

କାର୍ତ୍ତିକ—ସ. ବି.—(କୃତ୍ତିକା + ଇ = କାର୍ତ୍ତିକ = କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା;

Kārttika + ମାସାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଗୁଳ୍ମମାନ ତୁଳା ମାସ—

The month of Tula or Kārtika; October-

November.

[ଦ୍ର—ଏହି ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ର କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରରେ
ଥାଆନ୍ତି ।]

୨ । (କୃତ୍ତିକା + ଅ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ; ଶତ୍ରୁନାମ; ଦେବ-
ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସେନାପତି—2. Kārtikeya the son
of Mahādeva, commander of the hosts of
the Gods.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୂର୍ଣ୍ଣାରେ ଧରଣ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାରୁ ଓ ମାଞ୍ଚା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାରୁ ଓ ମାଞ୍ଚା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଚାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଚାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଶିଶୁକାଳରେ ଛଅ ଜଣ କୃତ୍ତିକା ବା ଚୂଷିପତ୍ନୀ
 ସୁନ୍ୟାପାନ କରୁଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଏହି ନାମ ।]

୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦର ଯୁବା—

3. A young man of handsome figure

୪. ବିଶ—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Relating to the month of Kārttika.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

Name given to males.

କାର୍ତ୍ତିକ କସ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ନାଟବନ୍ଧ (ଦେଖ)

Kārttika kṣṭr Kārttika nāṭabandī (See)

କାର୍ତ୍ତିକକୃତ୍ୟ—ସ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତ (ଦେଖ)

Kārttikakṛtya Kārttikabrata (See)

କାର୍ତ୍ତିକକ୍ଷପ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସ. କାର୍ତ୍ତିକ + ଶ୍ଚପ୍ତ, ସଂସ୍କୃତ ପଦ ହୋଇ—

Kārttikachhṛtya ଥିଲେ ସକ୍ଷିପ୍ତା ଓ ସ୍ଥାନରେ ଓ ହୋଇ

ଥାଆନ୍ତା)—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ମେଘ ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ି

କରିବା ପାଗ (ଏଥିରେ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷା ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ

୧୯୩୧ ସାଲର କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବର୍ଷା ହୋଇଥିଲା)—

Cloudy weather in the month of Kārttika

(generally not accompanied by rain).

କାର୍ତ୍ତିକ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—'ରୁକ୍ମିଣୀବିହାର' ନାମକ ପ୍ରଚ୍ଛଦ

Kārttika dāsa ପ୍ରଣେତା—Name of an Oriya poet,

author of 'Rukmīṇī bibhā'.

କାର୍ତ୍ତିକଦୀପ—ସ. ବି. (କାର୍ତ୍ତିକ + ଦୀପ)—ଆକାଶଦୀପ—

Kārttikadīpa A light or lamp suspended on a

high pole every evening in the month

of Kārttika.

[ଦ୍ର—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଶିକାରେ

ଛୁଦୁଥିବା ଦୀପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଦୀପ ଗୋଟିଏ ଜାଳ ସେ ଶିକାକୁ ଶଗଡ଼ି-

ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ଛତ ବାଉଁଶର ଅଗକୁ ଟଣାଯାଇ ବାଜି ଦିଆଯାଏ ।

ଦୃଶ୍ୟସମ୍ପାଦନେ ଦାମୋଦରବ୍ରତର ସଙ୍କଳ୍ପରେ ଏହି ଦୀପଦାନ

ସଙ୍କଳ୍ପ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ।]

କାର୍ତ୍ତିକ ନାଟବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ନଭେମ୍ବର ମାସର ତା ୮ତମରେ ଖଜଣା

Kārttika nāṭabandī ବା ଓଡ଼ିଶାରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା

କାଞ୍ଚିକକିଶ୍ତୀ ସରକାରୀ ରଜସ୍ଵ ଦାଖଲ ହେବାର ବର୍ଷକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

କାଞ୍ଚିକିଶ୍ତୀ ସମୟ; ନଭେମ୍ବର କସ୍ତ୍ର—The November

kṣṭr for payment of revenue or rent.

[ଦ୍ର—ଗଉଣ୍ଡିମେଞ୍ଚକୁ ଦେଖି ଜମିଦାରର ସଦର ଜମା ବା

ରଜସ୍ଵକୁ ଜମିଦାରମାନେ ଅପ୍ରେଲ ୮ ତାରିଖ (ବୈଶାଖରେ

ଅଠ ପଣ ଓ ନଭେମ୍ବର ୮ ତାରିଖ କାର୍ତ୍ତିକରେ ବାକି ଅଠ ପଣ

ଦାଖଲ କରନ୍ତି । ନଭେମ୍ବର ନାଟବନ୍ଧ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ପଡ଼ିବାରୁ

ମଫସଲରେ ଲୋକେ ଏହାକୁ କାର୍ତ୍ତିକ ନାଟବନ୍ଧ ବୋଲି କହନ୍ତି;

ସେହିପରି ଅପ୍ରେଲ ନାଟବନ୍ଧକୁ ବୈଶାଖ ନାଟବନ୍ଧ କହନ୍ତି ।]

କାର୍ତ୍ତିକନଗିତା—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକନଗିତା ଜର (ଦେଖ)—

Kārttikangirṭā Kārttikangirṭā jara (See)

କାର୍ତ୍ତିକନଗିତା ଜର—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଦେଶରେ ବ୍ୟାପିବା

Kārttikangirṭā jara ମ୍ୟାଲେରିୟା ଜର—Malarial

fever spreading or appearing in the

month of Kārttika.

[ଦ୍ର—୨୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାଲେରିୟା ଜର ସର୍ବକାଳ

ବ୍ୟାପୀ ହୋଇ ନ ଥିଲା ଓ ସାଧାରଣତଃ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଓଡ଼ିଶାରେ

ବିଶେଷତଃ ମୋଗଲବନ୍ଧର ତଳମାଲ (ନିମ୍ନ ଅଂଶ) ର ଲୋକେ

କେତେକାଳ ଜର ଭୋଗୁଥିଲେ ଓ ଏହାକୁ କାର୍ତ୍ତିକନଗିତା ଜର

ବୋଲାଯାଉଥିଲା ।]

କାର୍ତ୍ତିକପାଳନ—ସ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତ (ଦେଖ)—

Kārttikapālana Kārttikabrata (See)

କାର୍ତ୍ତିକପୁନେଇଁ—ଦେ. ବି—(ସ. କାର୍ତ୍ତିକ + ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର

Kārttikapuneṇ The full-moon of the

month of Kārttika.

କାର୍ତ୍ତିକପୁଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—(ସ. କୃତ୍ତିକା ଓ ପୁଞ୍ଜ) କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ—

Kārttikapuṇja The constellation of the

Pleiades.

ତୁ ଦେଖାଇଲୁ କାର୍ତ୍ତିକ ପୁଞ୍ଜ । ମୁଁ ଦେଖେଇଲୁ ଲଗ୍ନ;

ମୋ ଘରେ ସେଇଁ ଚୋର ପଶିବ ସେ ମୋହର ଅଗରେ ଯାଇ । ଚଉ.

କାର୍ତ୍ତିକପୂଜା—ସ. ବି. (କାର୍ତ୍ତିକ + ପୂଜା)—ମାର୍ଗଶିର ମାସର କୃଷ୍ଣ

Kārttikapūjā ଦ୍ଵାଦଶୀ ଦିନ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ପୂଜା—

The worship of Kārttikeya performed

on the 12th day of the dark fortnight

of the month of Mārgasīra.

କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ କାର୍ତ୍ତିକ

Kārttikabrata ବ୍ରତ)—ବିଧବା ଓ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର

କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଆରମ୍ଭ (ଦୃଶ୍ୟ, ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ,

ରାଧାଦାମୋଦର ପୂଜା ଓ ଜପ ପାପଦାନ ପ୍ରଭୃତି)—

Observance of the religious vow to be

followed in the month of Kārttika by

widows and pious Hindus (one meal a day,

early bath, worshipping Bishnu, offering

lights).

କାର୍ତ୍ତିକମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସ. ବି. (୨୭ଶ ଚତୁ; କାର୍ତ୍ତିକ + ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—

Kārttikamāhātmya କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତ ପାଳନର ଫଳ ବର୍ଣ୍ଣିତ

କାବ୍ୟର ଗ୍ରନ୍ଥ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ୡ	ୢ	ୣ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ୠ

A book of 30 chapters dealing with the observance of the vows in Kārttika

କାର୍ତ୍ତିକଲକ୍ଷବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକଲକ୍ଷବନ୍ଧ (ଦେଖ)

Kārttikalākṣabandī Kārttikalākṣabandī (See)

କାର୍ତ୍ତିକସ୍ନାନ—ସ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ—

Kārttikasnāna Early morning bath observed throughout the month of Kārttika.

କାର୍ତ୍ତିକହରିଷ୍ୟ—ସ. ବି—ଦିଅବା ଓ ନୈଷ୍ଠିକ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କାର୍ତ୍ତିକ

Kārttikaharishya ମାସରେ କରିବା ଏକାଶନ ବ୍ରତ—

The taking of one meal a day observed specially by Hindu widows in the month of Kārttika.

[ଦ୍ର—ଅରୁଆ ଚାଉଳ, କଷା ମୁଗ, ନଡ଼ିଆ, କଦଳୀ, ସାରୁ, ଓଡ଼ି, ଅଦା, କମଳା, ବେତକନା, ଅଗସ୍ତିଶାଗ ଦୁଇସାଣୀମାନେ ଏ ମାସରେ ଖାଆନ୍ତି । ଇଥଣରେ ହଳଦି, ତେଲ, ଲଙ୍କାମରଚ ଓ ମସଲ ଇତ୍ୟାଦି ପଡ଼େ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଇଥଣ ବସାଏ ଯାଏ ନାହିଁ । ଖଟା ପାଇଁ କମଳା, ରାଗ ପାଇଁ ଅଦା, ପିତା ପାଇଁ ବେତକନା, ମିଠା ପାଇଁ କନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

କାର୍ତ୍ତିକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାର୍ତ୍ତିକ)—କାର୍ତ୍ତିକ (ଦେଖ)

Kārttiki Kārttika (See)

କାର୍ତ୍ତିକ କାର୍ତ୍ତିକ—ଶବ୍ଦ କରେ ଶବ୍ଦ—ଶବ୍ଦ ।

କାର୍ତ୍ତିକ

କାର୍ତ୍ତିକ—ସ. ବି. (କାର୍ତ୍ତିକ + ସାଥେ. ଇକ)—କାର୍ତ୍ତିକମାସ—

Kārttikika Month of Kārttika.

ସ. ବିଶ. (+ ସମ୍ପର୍କେ. ଇକ)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକମାସସମ୍ପର୍କୀୟ—

1. Relating to the month of Kārttika.

୨ । କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ କରିବା (ବ୍ରତାଦି)—

2. To be done or followed or observed during the month of Kārttika.

୩ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଜାତ—

3. Born in Kārttika.

କାର୍ତ୍ତିକଶ୍ଵର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାର୍ତ୍ତିକେଶ୍ଵର)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ଦେଖ)

Kārttikaswara Kārttikeya (See)

କାର୍ତ୍ତିକୀ—ସ. ବି. (କୃତ୍ତିକା + ଅ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—

Kārttiki The fullmoon of the month of Kārttika

[ଦ୍ର—ଏକଦି ଚନ୍ଦ୍ର କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରସ୍ଥ ଥିବାରୁ ।]

କାର୍ତ୍ତିକେୟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୃତ୍ତିକା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—କୁମାର,

Kārttikeya ଶତ୍ରୁଜନ—God Kārttika; son of Śiba.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ ଏହାଙ୍କୁ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଶରବନରେ ପାଇ କୃତ୍ତିକାଦି ଛଅ ଭଉଣୀ ପ୍ରତ୍ୟହାନ କରାଇଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଛଅ ଗୋଟି ମୁହଁ ହେଲା ଓ ଏହାଙ୍କ ନାମ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ହେଲା । ଏ

ଶିବଙ୍କର ପୁତ୍ର । ଏ ଦେବସେନାଙ୍କ ସେନାପତି ହୋଇ ତାରକା-ସ୍ଵରଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ବଧ କରିଥିଲେ । ମହାଦେବ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ସଦ୍‌ବାସ କରିବା ସମୟରେ ଅଗ୍ନି ଗୋଷ୍ଠିଏ କପୋତରୂପ ଧରି ସେଠାରେ ଲୁଚିଥିଲେ । ପାର୍ବତୀ ମହାଦେବଙ୍କର ଉତ୍ତରଭେଦସମ୍ପନ୍ନ ରେତଃକୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବାରୁ ତାହା ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ହେଲା । ଅଗ୍ନି ତାହା ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ସ୍ଵର୍ଗଲୋକରେ ପକାଇଲେ । ଗଙ୍ଗା ତାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଶରବଣରେ ପକାଇଲେ । ସେହି ସମୟରେ କୃତ୍ତିକାଦି ଛଅ ଜଣ ରକ୍ଷିପତ୍ନୀ ଗଙ୍ଗାକୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ଆସୁ ଆସୁ ଉକ୍ତ ରେତକୁ ଦେଖି ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ଚର୍ଚ୍ଚିତାରୁ ସେଥିରୁ ଛଅଟି ମୁଖସ୍ଥଳ ଗୋଷ୍ଠିଏ କୁମାର ଜାତ ହୋଇ ଛଅ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପିଇଲେ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ କୁମାରବ୍ରତଧାରୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗଙ୍ଗାପୁତ୍ର, ସ୍ଵନ, କୁମାର, ଶରବଣ, କୌଷ୍ଠଦାରଣ, ସଶାସ୍ତ୍ର, ଶତ୍ରୁଜନ, ସେନାମା, ତାରକଜିତ୍, ଅଗ୍ନିଭୂ, ସ୍ଵହ । ଏହାଙ୍କର ବାହନ ମୟୂର । ଏ ଶରଦାଋଦ୍ର କୌଷ୍ଠ ପର୍ବତକୁ ବିଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ଓ ଦେବସେନାଙ୍କର ସେନାପତି ଥିଲେ ।]

କାର୍ତ୍ତିକେୟପୂଜା—ସ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକପୂଜା (ଦେଖ)

Kārttikeyapūjā Kārttikapūjā (See)

କାର୍ତ୍ତିକେଶ୍ଵର—ସ. ବି. (କାର୍ତ୍ତିକ + ଈଶ୍ଵର)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ (ଦେଖ)

Kārttikేశwara Kārttikeya (See)

କାର୍ତ୍ତିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାର୍ତ୍ତିଜ୍)—କାର୍ତ୍ତିକ (ଦେଖ)

Kārttija Kārtija (See)

କାର୍ତ୍ତ୍ସ୍ୟ—ସ. ବି. (କୃତ୍ତ୍ସ୍ୟ + ଭାବେ. ଯ)—

Kārttsya ସମୁଦାୟ, ସାକଲ୍ୟ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା—

Totality; completeness; entirety.

କାର୍ଦ୍ଦମ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ଦ୍ଦମ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—

Kārdama ୧ । କର୍ଦ୍ଦମମୟ, କାରୁଅ—1. Muddy; clayey.

(କାର୍ଦ୍ଦମୀ—ଶ୍ଵୀ) ୨ । କାରୁଅରେ ଲିପ୍ତ, କାରୁଅ ସରସର—

2. Soiled with mud, besmeared with mud.

କାର୍ଦ୍ଦମକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କାର୍ଦ୍ଦମ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. କ)—କାର୍ଦ୍ଦମ (ଦେଖ)

Kārdmaka Kārdama (See)

କାର୍ଦ୍ଦମିକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କର୍ଦ୍ଦମ + ଇକ)—କର୍ଦ୍ଦମ (ଦେଖ)

Kārdmika Kārdama (See)

କାର୍ନିଶ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କରନିସ୍)—୧ । କୋଠା ଛତ୍ର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଓ

Kārnish କାନ୍ଥ ଉପରର ଶିଳା କାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ—

କାନ୍ଥସ 1. Cornice.

କାର୍ପଟ ୨ । କାନ୍ଥ ଓ ଶ୍ଵେତମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଂଶମାନ ବାହାରକୁ

ବାହାର ଯାଏ—2. Portion of walls and

pillars which project from the ordinary

level.

କାର୍ପଟ—ସ. ବି. (କର୍ପଟ + ଅ)—୧ । କରୁ; କରୁ—

Kārpata 1. Shell-lac.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଥର ଓ ମାତା ଯଦି ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଥର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ବେଳେ ପାଇଁ ପଥାକମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ବସୁଷ୍ଟ୍ର; ଜାଣିବସୁ—2. Rag.

୩ । ପୁ—ଦରଶାସ୍ତ୍ରକାରୀ ବା ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. Sutor; petitioner.

(କାର୍ପଟିକ—ଶ୍ରୀ) ୪ । କାର୍ପଟିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି, ଉପେନ୍ଦ୍ରବାର—

4. Apprentice; candidate for a situation

୫. ଦଶ. ପୁ—ପ୍ରାର୍ଥୀ—Soliciting; praying.

କାର୍ପଟିକ—୫. ଦ. ପୁ. (କର୍ପଟିକ—ପରକାରୀ+କରଣାର୍ଥେ. ଇକ)—

Kārpāṭika ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ବୋହୁ ନେଇ

(କାର୍ପଟିକ—ଶ୍ରୀ) ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ତାହା ବିକ୍ରୟ କରି ପୋଷିବୁ—

1. A person who maintains himself by carrying and selling water from holy rivers.

୨ । ଯାତ୍ରୀ, ଗର୍ଭସେବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A pilgrim.

୩ । ମର୍ମଜ୍ଞ ବା ଅନୁଭବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. An experienced man.

୪ । ଗର୍ଭଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଦଳ—

4. A caravan of pilgrims.

୫ । ପରାଶ୍ରୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A parasite; a person who lives on the earning of another person.

କାର୍ପଣ୍ୟ—୫. ଦ. ବି (କୃପଣ + ଶ୍ରେଣୀ. ଯ)—

Kārpāṇya ୧ । କୃପଣତା; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠତା—

1. Parsimony; niggardliness.

୨ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ—2. Poverty, indigence.

୩ । ଦାନତା—3. Wretchedness.

୪ । ହୃଦୟସ୍ପନ୍ଦନତା, ଅବବେଚକତା—

4. Levity; lightness of spirit.

୫ । କାତରତା; ଅବସାଦ—

5. Fatigue; poor-spiritedness.

୬ । ବ୍ୟକ୍ତିବ୍ୟବହାର—

6. Mental confusion.

୭ । ହନୟ—7. Humbleness; humility.

ଧନ କାର୍ପଣ୍ୟ ସେବା ପଳେ

କିବା ଅସାଧ୍ୟ ମଣ୍ଡଳରେ । କରନ୍ତାଥ. ଭଗବତ ।

କାର୍ପାଟିକ—୫. ଦ. ପୁ—କାର୍ପଟିକ (ଦେଖ)

Kārpāṭika

Kārpāṭika (See)

(କାର୍ପାଟିକ—ଶ୍ରୀ)

କାର୍ପାସ—୫. ଦ. ବି (କୃପାସୁ = କରବା + ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ପାସ)—

Kārpāsa ୧ । କପା ଗଛ—1. Cotton tree.

୨ । କପା; ତୁଳା—2. Cotton.

୫. ଦଶ. (କାର୍ପାସ + ଅ)—କପାମିଳିତ—

Prepared from cotton.

କାର୍ପୁଣ୍ୟ—ଶ୍ରୀ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସ. କାର୍ପଣ୍ୟ) —ଦୈନ୍ୟ, ବିନୟ—

Kārpunya

Humility.

କର୍ପା ହୁଅନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ କାର୍ପୁଣ୍ୟ ହେ—କରନ୍ତାଥ. ବିନୟମାୟଣ ।

କାର୍ପୁଣ୍ୟ—ଦେ. ବି (ସ. କାର୍ପଣ୍ୟ) କାର୍ପୁଣ୍ୟ (ଦେଖ)—

Kārpunya

Kārpunya (See)

କାର୍ବନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଅଙ୍ଗାର—

Kārbān

1. Carbon.

କାର୍ବନ୍

୨ । ଅଙ୍ଗାରର କ୍ଷୁଦ୍ର କଣା—

କାରବନ

2. Particles of coal.

କାର୍ବନ୍‌କପି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.) କାର୍ବନ୍‌ପେପର ସାହାଯ୍ୟରେ କରା

Kārbānkapī

ଯାଇଥିବା ଲେଖାର ନକଲ—

କାର୍ବନକପି

A carbon copy of any writing.

କାରବନକାପି

କାର୍ବନ୍‌ପେପର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଟାଇପ୍ ରାଇଟର କଲ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ

Kārbānpepar

ଅକ୍ଷର ଲେଖାହେବା କାଗଜରୁ ଏକାକ୍ଷକ

କାର୍ବନପେପର ନକଲ ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଲା ଓ ବାଇଗଣି

କାରବନପେପର ଆଦି ରଙ୍ଗର ରଙ୍ଗମଢ଼ା କାଗଜ—Carbon paper.

[ଦ୍ର—ଏହି କାଗଜ ତଳେ ଅଲେଖା କାଗଜ ରଖି ଏଥି ଉପରେ ଖଣ୍ଡିତ ପତଳା କାଗଜ ପକାଇ ଉକ୍ତ ପତଳା କାଗଜ ଉପରେ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ କିମ୍ବା ଟାଇପ୍‌ରାଇଟରଦ୍ୱାରା ଯାହା ଲେଖାଯାଏ ଏହି କାଗଜର ତଳେ ଥିବା କାଗଜରେ ତହିଁର ଅବିକଳ ନକଲ ଉଠିଯାଏ ।]

କାର୍ବନିକ୍‌ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ବାଷ୍ପବିଶେଷ—

Kārbānikesid

Carbonic acid

କାର୍ବନିକ୍‌ଏସିଡ୍

କାରବନିକ୍‌ଏସିଡ୍

କାର୍ବନେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଙ୍ଗାରମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱାସ୍ତ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ—

Kārbānet

ବିଶେଷ—Carbonate.

କାର୍ବନେଟ୍

କାରବନେଟ୍

କାର୍ବଲିକ୍‌ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କାଟାଣୁ ନାଶକ ସ୍ୱାସ୍ତ୍ୟକ ଅମ୍ଳ—

Kārbalikesid

ବିଶେଷ—Carbolic acid.

କାର୍ବଲିକ୍‌ଏସିଡ୍

କାରବଲିକ୍‌ଏସିଡ୍

କାର୍ବଲିକ୍‌ସାବୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କାର୍ବଲିକ୍ ଓ ପା. ସାବୁନ୍)—

Kārbaliksābun

କାର୍ବଲିକ୍‌ସାବୁନ୍‌ମିଶ୍ରିତ ସାବୁନ୍—

Carbolic soap.

[ଦ୍ର—ଏହା କାହୁଣ୍ଡିଆ ଓ ଚର୍ମରୋଗୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଉପକାରୀ ।]

କାର୍ମ—୫. ବିଶ (କର୍ମନ୍ + ଶାଳାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କର୍ମଶୀଳ, କର୍ମୀ,

Kārmma

ପରିଶ୍ରମୀ—1. Laborious; diligent.

(କାର୍ମ—ଶ୍ରୀ) ୨ । କାର୍ମିକ—2. Serviceable.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୟ	ଉଥ	କ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଞ	ଟ	ଡ

କାର୍ଯ୍ୟ—ଫ. ବି. (କର୍ମ + ଶ୍ରେଣୀ. ଅ)—

Kārmimāṇa ୧ । ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣକରଣାଦି; ଗାତ୍ର
ବିଦ୍ୟା—2. Black art; sorcery; magic.

୨ । ମୂଳକର୍ମ—2. Primary action.

୩ । ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—

3. The application of esoteric incantation.

ବିଶ. ପୁଂ—କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—Expert.

କାର୍ଯ୍ୟ—ଫ. ବି. (କର୍ମ + ଶ୍ରେଣୀ. ଅ)—କର୍ମକାର, କମାର—

Kārmimāra Blacksmith.

କାମାବ

लोहार

କାର୍ଯ୍ୟ—ଫ. ବି. (କର୍ମ + ସମ୍ପର୍କ. ଇକ)—

Kārmimika ବସ୍ତ୍ରାଦି ଉପରେ ସୂତ୍ର ଓ ସୂତ୍ରାଦି ବୁଣାଯିବା
ସୂତ୍ର କାମ; କାରୁଣ୍ଡେସି—Embroidery.

ଫ. ବିଶ—କର୍ମିତ—Prepared; made.

କାର୍ଯ୍ୟ—ଫ. ବି. (କର୍ମ + ଉକ)—

Kārmimuka ୧ । ଧନୁ—1. Bow.

୨ । ବାଉଁଶ—2. Bamboo.

୩ । ଘୋଡ଼ା ନିମ୍ନ ଗଛ, ମହାନିମ୍ନ; ମାହାଲ ଗଛ—

3. The Persian Lilac; Margosa Melia

Azedarachta.

୪ । ବୁଝିଲ ଗଛ—

4. Barringtonia; Acutamgolia (tree).

୫ । ଶ୍ୱେତ ଖଦିର—

5. Pale catechu; Uncaria Gambier.

୬ । ଧନୁ ଗଣି—6. The solar mansion of Sag-
gitarius or the Archer.

ବିଶ. ପୁଂ—କର୍ମଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—Expert.

କାର୍ଯ୍ୟ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Kārjī Kārjī (See)

ଗ୍ରାମ. (ଗଣ୍ଡାମ) ବି—ଗ୍ରାମର କରଣ—

Village accountant.

କାର୍ଯ୍ୟ—ଫ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । କର୍ମ—

Kārjya 1. Act; work; deed; business.

୨ । ନିମିତ୍ତ—2. Cause.

୩ । ଦେବ—3. Reason.

୪ । ପ୍ରୟୋଜନ—4. Need; necessity; use.

କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ମୋର କହ ନ ବୋଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଫଳ—5. Result; effect.

କହିବୁ ହେଲେ କହ ପାରିବ କି କାର୍ଯ୍ୟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୬ । କୌଣସି ବିଷୟ—6. Any matter.

୭ । ଉପକାର—7. Benefit.

୮ ମାର କରବ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—8. Object; aim.

୯ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—9. Duty.

୧୦ । ବିବାଦ—10. Dispute

୧୧ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) କାରଣରୁ ଘଟିବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାଷା ଫଳ—

11 (Nyāya philosophy) Effect necessarily resulting from a cause.

୧୨ । (+ ଭବ. ଅ)—କରିବା—12. Acting; doing.

୧୩ । ବ୍ୟବସାୟ—13. Occupation.

୧୪ । ବ୍ୟାବହାରିକ କର୍ମ; ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ; ବେପାର—

14. Business.

୧୫ । ଦୈବକାର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମନୁଷ୍ଠାନ—

15. Religious rites.

୧୬ । ନିମିତ୍ତ, ବିବାହାଦି ସାମାଜିକ କ୍ରିୟା—

16. Social ceremony or function.

୧୭ । କାମ, ଶୁକର—

17. Service; post; employment.

୧୮ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି—

18 Fulfilment of one's object.

ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇବ ସେଠାକୁ ତୁମ୍ଭର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଫ. ବିଶ—କରଣୀୟ—Fit to be done.

କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦାୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ କରାଇବା—

Kārjya ādāya karibh, To exact work from others.

କାମ ଆଦାୟକବା

काम अदाकरना

କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦିବା—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅସିବା (ଦେଖ)

Kārjya āsibh Kārjyare āsibh (See)

କାର୍ଯ୍ୟ ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆରମ୍ଭ ବା ଅଭିଳାଷିତ କର୍ମ ସମ୍ପନ୍ନ

Kārjya ūthāibh କରିବା—To accomplish a work.

କାଜ ଉଠିଏନେଝା

काम उठाना

କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାମ କରିବା—

Kārjya karibh 1. To perform an act.

କାମକବା ୨ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା—2. To labour; to work.

कामकरना ୩ । ଶୁକର କରିବା—3. To serve.

୪ । ଉପକାର କରିବା—

4. To render service or benefit.

କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା—ଫ. ବି. ପୁଂ (କାର୍ଯ୍ୟ + କର୍ତ୍ତା)—

Kārjyakarttā ୧ । କର୍ମର ସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି; କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—

(କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା)—୩ 1. Doer; accomplisher;

performer.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆର୍ଗ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି—2. Agent.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ଦାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. A person responsible for some work.

କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ—ସ. ବି—(ଦ୍ରବ୍ୟ; କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ) କର୍ମ ଓ ତତ୍ତ୍ୱର
Kārjyakāraṇa ଚେତୁ—Act and its cause.

ଦେ ବି—କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ପ୍ରୟୋଜନ—

Occasion or need for an act; exigencies of work.

କର୍ମ ସେବକେ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ କାରି

କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ କଲେ ତା ଦେଉଥାଏ ବାଟି । କଷ୍ଟକେଶବସୁଗଣ ।

କାର୍ଯ୍ୟକାରଣକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଭାବସମ୍ବନ୍ଧ—ସ. ବି—(ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର)—ଫଳ, ଉପାୟ
Kārjyakāraṇakarttṛtwa ଓ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ
bhābasambandha ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ—(Logic) The
relationship between an effect, a means and a doer.

କାର୍ଯ୍ୟକାରଣଭାବ—ସ. ବି—ଫଳ ଓ ତତ୍ତ୍ୱର ନିମିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
Kārjyakāraṇabhāva ସମ୍ବନ୍ଧ—Causality; the rela-
tion between effect and cause.

କାର୍ଯ୍ୟକାରଣତା—ସ. ବି (କାର୍ଯ୍ୟକାରଣତା ଓ ଭାବ. ତା)—ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା—
Kārjyakāritā Usefulness; utility.

କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାର୍ଯ୍ୟ + କ୍ରି ଧାତୁ + କର; ୧ମା ୧ବ.)—
Kārjyakārī ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
1. Doing any work.

୨ । କାମିକା; ପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ଫଳପ୍ରଦ—2 Useful.

ଦେ. ବିଶ—କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)—

Kārjyakarttā (See)

କାର୍ଯ୍ୟକାଳ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ୱ, କାର୍ଯ୍ୟ + କାଳ)—୨ । ଗୁଣିତର
Kārjyakāla ସମୟ—1. Tenure of office; period of
service.

୨ । କର୍ମ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—

2. Fit time for action.

କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅସିଦା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅସିଦା (ଦେଖ)

Kārjyaku āsibā Kārjyare āsibā (See)

ଉଦାହରଣ ଶାପ ଗୁଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅସିଦା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନ ଅସିଦା—ଦେ. କ୍ରି—ଦରକାରକେଲେ କାମରେ ନ ଲାଗିବା—
Kārjyaku na āsibā Not to be of use at the
କାଳେ ନ ଆସା proper time.

काम कीन आना ପ୍ରବ୍ୟ ଥାଇ ଯାଇ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନ ଅସିଦା ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳ—ସ. ବି. ପୁଂ. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ, କାର୍ଯ୍ୟ + କୁଶଳ)—

Kārjyakusāla କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; କର୍ମୀ—

(କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳ)—ଶ୍ରୀ) Expert; active; competent;

(କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳତା—ବି) skilful.

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କାର୍ଯ୍ୟ + କ୍ରମ)—

Kārjyakrama ପୂର୍ବରୁ ନିରୂପିତ କରାଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟର ଧାର୍ଯ୍ୟ-
ବାହିକ ଅଂଶ ବା ଅଙ୍ଗ, କାର୍ଯ୍ୟର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ—
Programme or routine of a work.

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ—ସ. ବି. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କାର୍ଯ୍ୟ + କ୍ଷମ)—

Kārjyakshama ୧ । କାମ କରିବାକୁ ପାରଙ୍ଗମ—

(କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ)—ଶ୍ରୀ) 1 Able to conduct a busi-
(କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମତା—ବି) ness; skilful.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବା ସମର୍ଥ—

2. Competent; fit for work.

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କାର୍ଯ୍ୟ + କ୍ଷେତ୍ର)—

Kārjyakshetra ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସ୍ଥାନ—

1. Field of work; place of work.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର ବା
ସୁଯୋଗ—2. (figurative) Fit opportunity
for action.

କାର୍ଯ୍ୟଗ୍ରାହୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କାର୍ଯ୍ୟ + ଗ୍ରହ + କର୍ତ୍ତୃ. ରନ୍)—

Kārjyagrāhī ୧ । ଅନ୍ୟଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
(କାର୍ଯ୍ୟଗ୍ରାହୀ)—ଶ୍ରୀ) 1 One who obtains work from
others, one who has a work done by
others.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା
ବ୍ୟକ୍ତି—2. One, who depends upon others
for completion of work.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ
ଲୋଭୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

3. One who requires the services of many
for the completion of a work.

୪ । କୌଣସି ବହୁଲୋକସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱରେ
ନିହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—

4. One who is responsible for a work re-
quiring many persons to perform it.

୫ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ପରିବାରର କୌଣସି ନିମିତ୍ତ
ବା ଉତ୍ସବ ହେଉ ଥାଏ—

5. Head of the family where a social
function is performed.

୬ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ତନଖିବା ଭାର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
ଥାଏ—6. Supervisor; superintendent;
agent.

ବିଷୟର କାର୍ଯ୍ୟଗ୍ରାହୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମୂଳଶିକ୍ଷକ । କୃଷ୍ଣକେଶବସୁଗଣ ।

୧	ଲ	ଉ	ରୁ	ଝ	ଟ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଝେ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ

କାର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି—ସ. ବିଶ. ସଂ. (୨ମୀ ଭା.)—୧ । କୌଣସି କର୍ମ ବା
Kārjyachyuta ଶୂନ୍ୟରୁ ଅନ୍ତରାଳ ବରଣାସ୍ତ ହୋଇ-
(କାର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି—ଶ୍ଵା) ଥିବା—1 Removed or dismissed
(କାର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି—ବ) from service.

୨ । ବେକାର, ନିକମ୍ପା—2. Unemployed.

କାର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି—ସ. ବି. (୨ମୀ ଭା. କାର୍ଯ୍ୟ + ବୃତ୍ତି = ଶୁଳକ)—

Kārjyachyuti ୧ । କର୍ମରୁ ବରଣାସ୍ତ ହେବା—

1. Dismissal or removal from service.

୨ । ବେକାର ଅବସ୍ଥା—2. Non-employment.

କାର୍ଯ୍ୟସଂଗ୍ରହ—ଦେ. ବି. [ସ. କାର୍ଯ୍ୟ = କାର୍ଯ୍ୟ + ଚ = ଏକ +
Kārjyañchāgṛ ୩. ଆଗେ (ସ. ଅଗ୍ରେ = ପ୍ରଥମେ) ଏହିପରି

ଅନ୍ତରାଳ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ, ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ଓ ପତ୍ରର
ଶିରୋନାମାରେ ଲେଖା ଯାଉଥିବା ପ୍ରାୟ ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟ]—
ଏ ଦଲିଲ ବା ପତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବିଷୟ ଏହି କ—

A meaningless and redundant clause now
used in the heading or the introductory
line of a letter or formal deed meaning—
This document is to the following effect.

(ଯଥା—କସ୍ୟ ଟ ୫୦୦ ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବା ବିକ୍ରୟପତ୍ର-
ପ୍ରିତ୍ କାର୍ଯ୍ୟସଂଗ୍ରହ—)

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦଲିଲ ଲେଖା ହେଉଥିବା
ସମୟରେ ଲେଖକ ଲେଖୁଥିଲେ ‘ସଦନୟନବେଦନପ୍ରିତ୍’ =
ସଦନୟନ ନବେଦନ ଏହି, ‘ବିକ୍ରୟପତ୍ରପ୍ରିତ୍’ = ବିକ୍ରୟ ପତ୍ର
ଏହି, ‘ଦାନପତ୍ରପ୍ରିତ୍’ = ଦାନ ପତ୍ର ଏହି । ସମ୍ବନ୍ଧ ଚର୍ଚ୍ଚା
କରିଗଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧାନ୍ତର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସାଧାରଣଙ୍କ
ନିକଟରେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ପତ୍ରର
ଶିରୋନାମାରେ ‘ସଦନୟନବେଦନପ୍ରିତ୍’ ‘କାର୍ଯ୍ୟସଂଗ୍ରହ’ ଓ
ଦଲିଲ ଶିରୋନାମାରେ ‘କସ୍ୟ ଟ ୫୦୦ ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ-
ପ୍ରିତ୍ କାର୍ଯ୍ୟସଂଗ୍ରହ’ ଲେଖିବାକୁ ଅରମ୍ଭ କଲେ ଓ ଏହି ଶବ୍ଦ
ଅଳ୍ପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳୁଅଛି ।]

କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟ ଉଠାଇବା (ଦେଖ)

Kārjya tulāibā Kārjya uṭhāibā (See)

କାଜ ତୁଲାନ

କାମତୁଲାନା

କାର୍ଯ୍ୟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଦେବା—

Kārjya debā 1. To allot a work.

କାର୍ଯ୍ୟଦେଣା ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—

କାମଦେନା 1. To appoint or employ in any work.

୩ । ବେକାର ବା ନିକମ୍ପା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା—

3. To give employment to an unemployed person.

କାର୍ଯ୍ୟନାଶ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭା. କାର୍ଯ୍ୟ + ନାଶ)—

Kārjyanāśa ୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଷ୍ଫଳତା—

1 Want of success, fruitlessness.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି (ଦେଖ)

2. Kārjyachyuti (See)

କାର୍ଯ୍ୟନାଶକ—ସ. ବିଶ (୨ଶ୍ରୀ ଭା. କାର୍ଯ୍ୟ + ନାଶକ)—

Kārjyanāśaka ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଧ୍ଵଂସ ବା ନାଶ କରିବା
(ବ୍ୟକ୍ତି)—1 Destroyer of a work.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ସଂଚାରକ (ବ୍ୟକ୍ତି), କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା
ଦେବା ବା ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. One who puts obstacles against or impedes
or interferes with a work; interfering.

୩ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରେ—

3. One who spoils a work.

କାର୍ଯ୍ୟନିଯୁକ୍ତ—ସ. ବିଶ (୨ମୀ ଭା.)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା—

Kārjyanijukta 1. Engaged or employed in work.

୨ । ମୁକରର ହେବା—2 Appointed.

କାର୍ଯ୍ୟନିଯୁକ୍ତି—ସ. ବି. (୨ମୀ ଭା.)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁକରର

Kārjyanijukti ହେବା—Appointment in a post or
position.

କାର୍ଯ୍ୟନିଯୁକ୍ତିପତ୍ର—ଦେ. ବି—କୌଣସି କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

Kārjyanijuktīpatra ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାରୀ ମିଳିବା ଲିପି; ମୁକରର-
ପତ୍ରଅନା—Appointment-letter.

କାର୍ଯ୍ୟ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ନେବା—

Kārjya nebā 1. To exact work from others; to
accept the allotted work from a
person.

୨ । ଜନଶି କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠିକ୍‌ରୂପେ କାମ କରାଇବା—

2. To cause a person to render some
work properly under one's supervision.

କାର୍ଯ୍ୟପତ୍ର—ସ. ବିଶ. (୨ମୀ ଭା. କାର୍ଯ୍ୟ + ପତ୍ର)—

Kārjyapaṭu ୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିପୁଣ—1. Expert.

(କାର୍ଯ୍ୟପତ୍ର—ବ) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା—2. Smart.

୩ । ପାରଙ୍ଗମ—3. Competent.

କାର୍ଯ୍ୟପୁଟ—ସ. ବିଶ. ସଂ (କାର୍ଯ୍ୟ + ପୁଟ୍ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵ)
Kārjyaputa ୨)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧର—1. Shameless.

(କାର୍ଯ୍ୟପୁଟ—ଶ୍ଵା) ୨ । ଅନର୍ଥକର—2. Creating injury

or mischief.

୩ । ଉନ୍ମତ୍ତ—3. Excited; mad.

କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରସଙ୍ଗରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁସ୍ଥାପନରେ, କାର୍ଯ୍ୟ-
Kārjya prasaṅgare ଯୋଗୁଁ ବାଧା ହୋଇ; କାମ ଥିବାରୁ—

କାର୍ଯ୍ୟସଂଗ୍ରହ: On business; in connection with some

କାର୍ଯ୍ୟସଂସ୍ଥାପନ: କାର୍ଯ୍ୟସଂଗ୍ରହ: work or business.

ସାମାଜିକ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯଦି ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଓ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରସର—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର)—କାର୍ଯ୍ୟ କରବାର ସୀମା —
Kārjyaprasara Scope of one's work; field of work.

କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି—ସ. ବ.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟଲାଭ—
Kārjyaprāpti 1. Success in a mission.
୨ । ଶୁକ୍ତି ପାଇବା—2. Appointment

କାର୍ଯ୍ୟବଶ—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର, କାର୍ଯ୍ୟ+ବଶ)—
Kārjyabāsa ୧ । କୌଣସି କର୍ମରେ ନିୟୁକ୍ତ—
1. Engaged in a work.

୨ । ଯାହାର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରବାକୁ ପଡୁଥାଏ—
2. Having a business to attend to.

୩ । (୩ୟ ଚକ୍ର)—କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପର୍ୟାୟ ବା ବାଧା—
3. Obligated to a person for some work done by him.

ସ. ବ.—କର୍ମନିରୂପେ—Exigencies of business.

କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ—ସ. କି. ବ. (କାର୍ଯ୍ୟ + ୨ମୀ ବିଭକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଚକ୍ର)—
Kārjyabāsaṭah ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ବଳନରେ ପଡ଼ି—
କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ 1. Being obliged by the circumstances.

କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ ୨ । କୌଣସି ଅବଶ୍ୟକ ଥିବାରୁ ବା ପଡ଼ିବାରୁ—
2. On account of some necessity.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରସଙ୍ଗରେ (ଦେଖ)

3. Kārjyaprasaṅgare (See)

କାର୍ଯ୍ୟ ବାଣ୍ଟିବା—ସ. କି.—ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟର ବିଭାଗ
Kārjya bāṇṭibā କରବା—To distribute work
କାର୍ଯ୍ୟବାଣ୍ଟିବା amongst many persons.

କାର୍ଯ୍ୟବିଧି

କାର୍ଯ୍ୟବିଧି—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର, କାର୍ଯ୍ୟ + ବିଧି)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Kārjyabidhi ସାଧନ କରବାର ପଦ୍ଧତି ବା ପଦ୍ଧତି—
କାର୍ଯ୍ୟବିଧି The course of business; procedure;
ବିଧିବିଧି mode of work.

ସ. ବ.—ପଦ୍ଧତିଦ୍ୱାରା ବା ଦେବାନୀଆଦି ମକଦ୍ଦମା ଚଳିବାର
ପଦ୍ଧତିଦ୍ୱାରା ବା ପଦ୍ଧତିପରମ୍ପରା—Procedure
for the conduct of criminal and civil cases.

(ଯଥା—ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଅନୁସାରେ; ପଦ୍ଧତିଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟବିଧି
ଅନୁସାରେ ।)

କାର୍ଯ୍ୟବିଭାଗ—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର)—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିନ୍ନ
Kārjyabibhāga ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା କରାଯିବାର ବିଧାନ—
1. Division of labour amongst many persons.

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟବିଭାଗ—

2. Distribution of work amongst many persons.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ବା ଲକ୍ଷ୍ୟ—

3. Different departments or branches of a work.

କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର)—କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାକୁଳ—
Kārjyabyasta 1. Bewildered with work.
(କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—ବ) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାପ୍ତ ବା
ନିୟୁକ୍ତ—2. Fully engaged or very busy
in a work.

କାର୍ଯ୍ୟଭାର—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରବାର
Kārjyabhāra ଦାୟିତ୍ୱ—Charge of a work or matter.

କାର୍ଯ୍ୟରହିତ—ସ. ବ. (୨୩୧ ଚକ୍ର)—
Kārjyarahita ୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରଣାସ୍ତ—
(କାର୍ଯ୍ୟରହିତ୍ୟ—ବ) 1. Dismissed or removed from work.

୨ । ବେକାର; ନିକମ୍ପା—

2. Without any work; unemployed.

କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିବା—ସ. କି.—୧ । ଉପକାରରେ ଅଧିବା; ବ୍ୟବ-
Kārjyare āsibā ଦ୍ୱାରରେ ଅଧିବା, ଅବଶ୍ୟକ ହେବା—
କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା 1. To be of service.

କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା ୨ । ଦରକାରବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା—

2. To be of use when occasion arrives.

କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—ସ. କି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କର୍ମରେ
Kārjyare lagāibā ନିୟୁକ୍ତ କରବା—1. To employ
କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା a person; to keep engaged.

କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅବଶ୍ୟକ ସମୟରେ ବ୍ୟବହାର
କରବା—2. To utilise a thing on proper
occasion.

କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—ସ. କି.—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) କାର୍ଯ୍ୟରେ
Kārjyare lagāibā ମନ ଦେବା—

କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା 1 (a person) To attend to a work.

କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା ୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୁକ୍ତ ହେବା—
2. (a person) To go on with a work; to
be engaged in a work.

୩ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ଦରକାରରେ ଅଧିବା; କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିବା—
3. (a thing) To be of use or service.

କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିବା—ସ. ବ.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳୁଥିବା ଅବସ୍ଥା—
Kārjya lagāibā Continuance of a work or business.
କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା
କାର୍ଯ୍ୟାଧିବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରକାରରେ ସେଇ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଗୋଟିଏ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—2. A work-shop.

କାର୍ଯ୍ୟୀ—ସ. ବିଶ.—(କାର୍ଯ୍ୟ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ-
Kārjyī ଗ୍ରାମ୍ୟ—1. Applicant for employment.

୨ । ଗୁମାସ୍ତା—2. Agent.

କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର—ସ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କାର୍ଯ୍ୟ + ଉଦ୍ଧାର)—
Kārjyoddhāra ୧ । ସେ କୌଣସି ଉପାୟରେ କାର୍ଯ୍ୟର ସିଦ୍ଧି—
1. The completion or accomplishment of
work by any available means.

୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ପାଦନ—

2. Discharge of a duty.

୩ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ—

3. Fulfilment of one's object.

୪ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ କାମ ନେବା—

5. The exacting of work from others.

କାର୍ଯ୍ୟବାଇ—ବୈଦେ. ବି.—(ପା.)—କାର୍ଯ୍ୟବାଇ (ଦେଖ)

Kārrabāi

Kārrabāi (See)

କାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ଉଦ୍ଧାର. ଯ)—୧ । କୃଷ୍ଣତା; ଶ୍ରୀଗତା—

Kārśya

1. Weakness; delicacy.

୨ । ସାଲଗଛ—2. Sālā tree.

୩ । କଚୁର—3. The plant.

୪ । ଲଜ୍ଜୁର—ଜେତୁଟି (ଦେଖ)

4. Jēta (See)

କାର୍ଯ୍ୟପାନ—ସ. ବି.—(କର୍ଷ = ଏକତୋଳା + ଅପଣ = ବ୍ୟବହାର)—

Kārshāpana ୧୨୮୦ କଡ଼ା, ୧୬ ପଣ ବା ଏକ କାଦାଣ

(କଉଡ଼ି)—Value of 1 kāshāpana or 16 pans

or 1280 cowries of shell-money.

କାର୍ଯ୍ୟକ—ସ. ବି.—(କର୍ଷ = ଏକ ତୋଳା + ସମ୍ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ. ଲକ)—

Kārshika ୧ । ଏକତୋଳା ପରିମିତ, ସେଇର ୧୬ ଓଜନ—

1. Weight of one tola or ୧୬ of a seer.

୨ । ଏକବୋଡ଼ି ବା ପାଞ୍ଚ ଗଣ୍ଡା (କଉଡ଼ି)—

2. An aggregate of 20 pieces of shell-money.

୩ । କୃଷକ—3. Cultivator

କାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସ. କାଳ; ଲ ଗୁଣରେ ଲ

Kāl ଭାବରେ)—୧ । କାଳ—1. Time.

୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—2. Black colour.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—କୃଷ୍ଣ; କଳା—Black.

କାଳଚୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବାଡ଼ି ବୁଢ଼ା ହେବାରେ ଲାଗିବା

Kālchua ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—

Glochudon Lanceolarium (a plant).

କାଳଜିଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. କାଳ ଓ ଜିଭା)

Kāljbhī (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ-କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜିଭାଗ୍ରବର୍ଣ୍ଣିକା) (ସ୍ତ୍ରୀ)—

A woman having a black tongue.

[ଦ୍ର—ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ମରନ୍ତି ।]

କାଳବୁତ—ବୈଦେ. ବି. (କ. କଲ୍‌ବୁଟ୍; ପା. କାଲ୍‌ବୁତ୍)—

Kālbut ୧ । ଶିଳ୍ପଣ—1. An arch.

କାଳବୁଦ୍ ୨ । ଶିଳ୍ପଣ ଗଢିବା ପାଇଁ ଗଢାଯିବା ମାଟି କାଠ ଅଦର

କାଳବୁଦ୍ ପିଣ୍ଡ ବା ଗୁଞ୍ଜ—2. A wooden or earthen

frame to build an arch.

୩ । ଜୋତା ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର କାଠ ଫର୍ମ—

3. Shoemaker's last.

୪ । ସଡ଼କ ତଳେ ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ କରା ଯାଇଥିବା ଶିଳ୍ପଣ-

ଯୁକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ପୋଲ—4 A small masonry

arched bridge under a road.

କାଳଭୁତ—ବୈଦେ. ବି. (କ.)—କାଳଭୁତ (ଦେଖ)

Kālbut

Kālbut (See)

କାଳହ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି ଓ ବିଶ—କାଳ (ଦେଖ)

Kālha

Kāl (See)

କାଳ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି ଓ ବିଶ—କାଳ (ଦେଖ)

Kālha

Kāl (See)

କାଳ—ସ. ବି.—(କଳ ଧାତୁ = ଯିବା, ମାପିବା; ଗଣିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāla ୧ । ସମୟ—1 Time.

୨ । କର୍ତ୍ତୃକ୍ଷ ସମୟ—2. A space of time.

୩ । ଋତୁ—3 Season; weather.

୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଉଚିତ ସମୟ—

4. Fit time; opportune moment.

୫ । ସୃଷ୍ଟିର ଯୁଗ—5. Age or aeon of creation.

(ଯଥା—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର, କଳି ।)

୬ । ଗୀତ ଗାଇବାର ସମୟ—6. Duration of a song.

୭ । ସୁବିଧା—7. Opportunity.

୮ । ଅବସର—8. Leisure.

୯ । ହତାରକ; ପ୍ରାଣହୀନକ, ଯମ—

9. God of death; death personified.

୧୦ । ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—10. Death.

୧୧ । ଯମର ଦୂତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜଣ—

11. One of the messengers of 'Yama'.

୧୨ । ଶନି ଗ୍ରହ—12. Planet Saturn (which is very inauspicious according to Hindu astrology.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଠ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ୠ	ଋ	ୠ

୧୩ । କୋକିଳ—13. Cuckoo.

୧୪ । ଜୀବିତ କାଳ, ପରମାୟୁ—

14. Span of life or existence.

୧୫ । ସର୍ବହାରକ ରୂପ—

15. All-destroyer; an incarnation of Śiba.

୧୬ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅନନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି—

16. The Ananta form of Bishṇu.

୧୭ । ରକ୍ତଚିତ୍ରକ, ରଙ୍ଗଚିତା ଗଛ—

17. A poisonous plant with red flowers:
Plumbago Rosea.

୧୮ । କାସମର୍ଦ୍ଦ, କାସିନି ଗଛ—

18 A poisonous plant of black colour;
Cassia Sophora.

୧୯ । (କୁ=କୁସ୍ମିତ + ଅଳ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—

19. The black colour.

୨୦ । ଲୌହ—20. Iron.

୨୧ । କାଳସର୍ପ—21 A very poisonous black serpent, the black asp.

୨୨ । ପୁରୁଷ—22. The universal soul.

କାଳ ମାୟାର ଠରେ ରହ

ପର ଅପଣା ରେବ ବାହୁଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

୨୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) କୌଣସି ଘଟନା ବା କ୍ରିୟା ଘଟିବାର ସମ୍ଭାଷଣପଦାର୍ଥ ଚିତ୍ତ—

23. (grammar) Tense of a verb.

୨୪ । ମନୁଷ୍ୟର ବୟସ ଘଟିତ ଅବସ୍ଥା—

24. Age of life.

(ଯଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ।)

୨୫ । ସମୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ବା ପରମାଣ—

25. Division of time.

୨୬ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର ବା ସୁଯୋଗ—26. Proper opportunity or occasion.

ଦେ. ବି—୧ । ଅକାଳ, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—1 Famine.

୨ । ମରୁଡ଼ି—2 Drought

୩ । ମାତ୍ର ଭୟାବକ ଦୋଷବା ସମୟ—

3. Time of calamity or pestilence

୪ । ଶତ୍ରୁ, କାଳଶତ୍ରୁ (ଯମର ଅର୍ଥରୁ ଏ ଭାବ ଆମ୍ଭ)——

4. Implacable enemy.

ନନ୍ଦର ସ୍ତବ ଆସ ବାଳ

ତା ବୋଲେ ନାଶିଲୁ ସବଳ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

୫ । ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାରର ସମୟ—

5. Time of influence.

୬ । ରାଜତ୍ୱକାଳ—6. Reign; regime.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚକ୍ଷୁର କଣ୍ଠକସ୍ତୃପ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—

7. (figurative) Eyesore.

୮ । ମରଣ ସମୟ—8 Time of death.

ମୋର ମାତୃସ୍ୱପ୍ନ ଭଲ ତ ଚିତ୍ତପାଳ

ତାହାର ରୁହ ପକ୍ଷ ପୁରୁଷ କାଳ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୯ । ଅନ୍ତକ, ହନ୍ତା, ଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—

9. Murderer; destroyer.

୧୦. ବିଶ—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶ୍ଣୁ—Black or dark.

[ଦ୍ର—କାଳର ୨୩ ଅର୍ଥ ସମ୍ଭବେ ନୋଟ; କ୍ରିୟାର କାଳ ପ୍ରଧାନତଃ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର । ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ, ଅତୀତ ବା ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ।

୧—ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ପୁଣି ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—

୧ । ବିଶ୍ୱକ ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ କରୁଅଛି ।

୨ । ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ କରୁଅଛି, କରୁଅଛି ।

୩ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ କରୁଥାନ୍ତି (ଏହି କ୍ରିୟା ପୂର୍ବରେ ସମ୍ଭାବନାବୋଧକ ଯଦି, ପଦ୍ୟପି, ଯେବେ ପ୍ରଭୃତି ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

୪ । ଅନୁମାନକ ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ କରୁଥିବି ।

୨—ଅତୀତ ବା ଭୂତକାଳ ପୁଣି ଛଅ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—

୧ । ଅଦ୍ୟତନ ଭୂତ—ମୁଁ କଲି ।

୨ । ଅନଦ୍ୟତନ ଭୂତ—ମୁଁ କରୁଅଛି; କରୁଅଛି ।

୩ । ବିଶ୍ୱକ ଭୂତ—ବା ପ୍ରାଗ୍ଭୂତ—ମୁଁ କରୁଥିଲି ।

୪ । ଅସମ୍ଭବ ଭୂତ—ମୁଁ କରୁଥିଲି ।

୫ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଭୂତ—ମୁଁ କରୁଥାନ୍ତି ।

୬ । ଅନୁମାନକ ଭୂତ—ମୁଁ କରୁଥିବି ।

୩—ଭବିଷ୍ୟତକାଳ ମଧ୍ୟ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—

୧ । ବିଶ୍ୱକ ଭବିଷ୍ୟତ—ମୁଁ କରବି ।

୨ । ଅସମ୍ଭବ ଭବିଷ୍ୟତ—ମୁଁ କରୁଥିବି ।

୩ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତ—ମୁଁ କରୁନ୍ତି ।

୪ । ପ୍ରାଗ୍ ଭବିଷ୍ୟତ—ମୁଁ କରୁଥିବି, କରୁଥାଉଥିବି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ—

୧ । ପାହା କ୍ରିୟାର ଉପସ୍ଥିତ କାଳବୋଧକ ତାହା ବିଶ୍ୱକ ବର୍ତ୍ତମାନ ।

୨ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟା ନିୟମିତ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳରେ ଘଟୁଥିବା ବୃତ୍ତାନ୍ତାଦି ତାହା ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ।

୩ । ଯାହାହାର ସମ୍ଭାବନା ସୁଦୃଢ଼ ହୁଏ ତାହା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ।

୪ । ଯାହା ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ତାହା ଅନୁମାନକ ବର୍ତ୍ତମାନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ଧୂଳି ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଞ୍ଚା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଞ୍ଚା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବପରାତ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

ଅଗତ ବା ଭୂତକାଳ—

- ୧ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବା ଚତୁର୍ଥୀପରେ ଘଟୁଥିବା କ୍ରିୟାର କାଳକୁ ଅନ୍ୟତନ ଭୂତ କହନ୍ତି ।
- ୨ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରିୟାର କାଳକୁ ଅନ୍ୟତନ ଭୂତ ବୋଲାଯାଏ ।
- ୩ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଗତକାଳ ବା ସମ୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପୂର୍ବକାଳ ବୁଝାଯାଏ ତାହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭୂତ ।
- ୪ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଅଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଘଟଣାର ସମାପ୍ତି ବୁଝାଏ ନାହିଁ ତାହା ଅସମ୍ପନ୍ନ ଭୂତ ।
- ୫ । ଅଗତକାଳର ଯେଉଁ କ୍ରିୟାରେ ସମ୍ବାବନା ବୁଝାଏ ତାହା ସମ୍ବାବ୍ୟ ଭୂତ ।
- ୬ । ଅଗତକାଳର ଯେଉଁ କ୍ରିୟା ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ତାହା ଅନୁମାନକ ଭୂତ ।

ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ କାଳ—

- ୧ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟା ପରେ ଘଟିବା ଜଣାଯାଏ ତାହା ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ ।
- ୨ । ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ କାଳରେ କ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି ବୁଝାଉ ନ ଥାଏ ତାହା ଅସମ୍ପନ୍ନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ ।
- ୩ । ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ କାଳରେ କ୍ରିୟାର ସମ୍ବାବନା ସୂଚିତ ହୁଏ ସେ ସମ୍ବାବ୍ୟ ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ ।
- ୪ । କୌଣସି ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ କ୍ରିୟା ବା ଘଟଣା ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ଯାହା ଘଟେ ତାହା ପ୍ରାଗ୍-ଉଦ୍ଦିଷ୍ୟତ୍ ।]

[ଦ୍ର—କାଳର ୨୫ ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନୋଟ, ଭାଗବତ ୩ୟ ସ୍କନ୍ଧ ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ କାଳର ପରମାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—
୧ ପରମାଣୁ=୧ ଅଣୁ; ୩ ଅଣୁ=୧ ଛସରେଣୁ; ୩ ଛସରେଣୁ=୧ ହିଂସ୍ତି; ୧୦୦ ହିଂସ୍ତି=୧ ବେଧ, ୩ ବେଧ=୧ ଲବ, ୩ ଲବ=୧ ନମେଷ; ୩ ନମେଷ=୧ କ୍ଷଣ, ୫ କ୍ଷଣ=୧ କାଷ୍ଠା; ୧୫ କାଷ୍ଠା=୧ ଲଘୁ; ୧୫ ଲଘୁ=୧ ନାଡ଼ି ବା ଦଣ୍ଡ; ୨ ଦଣ୍ଡ=୧ ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ୨ କପା ୨ ଦଣ୍ଡ=୧ ପ୍ରହର ବା ଯାମ, ୪ ପ୍ରହର=୧ ଦିବା, ୮ ପ୍ରହର=୧ ଅହୋରାତ୍ର; ୧୫ ଅହୋରାତ୍ର=୧ ପକ୍ଷ, ୨ ପକ୍ଷ=୧ ମନୁଷ୍ୟ ମାସ (ମନୁଷ୍ୟର ୧ ମାସ=ପିତୃଗଣର ଏକ ଅହୋରାତ୍ର), ୨ ମାସ=୧ ଋତୁ, ୩ ଋତୁ=୧ ଅୟନ, ୨ ଅୟନ=୧ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷ=ଦେବକାଳ ୧ ଅହୋରାତ୍ର; ମନୁଷ୍ୟର ଆୟୁ=୧୦୦ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷ; ୧୭୨୮୦୦୦ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷ=ସତ୍ୟଯୁଗ; ୧୭୧୭୦୦୦ ବର୍ଷ=ତ୍ରୈତାୟୁଗ; ୮୭୪୦୦୦ ବର୍ଷ=ଦ୍ୱାପରଯୁଗ, ୪୩୨୦୦୦ ବର୍ଷ=କଳିଯୁଗ; ମୋଟରେ ମନୁଷ୍ୟର ୪୩୨୦୦୦୦ ବର୍ଷ=ଦେବକାଳ ୧୨୦୦୦ ବର୍ଷରେ ଚତୁର୍ଯୁଗ, ୧୦୦୦ ଚତୁର୍ଯୁଗରେ=ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ୧ ଦିନ=୧୪ ମନୁକ୍ରମ । ଏହିପରି ୧୨୦୦୦ ଚତୁର୍ଯୁଗ=ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ଶତ । ଏହିପରି ଅହୋରାତ୍ର ମାନରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପରମାୟୁ ୧୦୦ ବର୍ଷ । ପୁରାଣମତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପରମାୟୁ ୧୦୦ ବର୍ଷରୁ ୫୦ ବର୍ଷ ଭୋଗ ଯାଇ ଅପର ୫୦ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଦିନ ଭୋଗ ହେଉଅଛି ।]

କାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ—ଜାତିଶ୍ରେଣୀ—

Kāla A low caste in the Orissa Agency tracts—

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ—୧ । ଗବଗଛ, ଜଡ଼ାଗଛ—

1. Castor plant.

୨ ଗବପଲ—2. Castor seed.

୩ । ଗବକାଳ —

3. A concoction of very offensive smell prepared from the pounded castor seeds (after extraction of oil from them by boiling) which is kept at the foot of cocoanut trees which are damaged by insects.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ (ଲ ଗୁନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

କାଳ (ଦେଖ)—Kāla (See)

(କାଲୁଣୀ—ଶ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ ପୁଂ (ସ. କଳ୍ପ)—୧ । ବଧୂର—

କାଳା

1. Deaf.

ବହିରା

୨ । ପ୍ରସ୍ତ—2. Stunned.

ହାତ ଘୋଡ଼ା ଓଃ ଗର୍ଜନ ଜାତ ହେଲା

ହୃଦ ସେନା ଲୋକକୁ କାଳ କରାଇଲା—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ନଦୀଭରତ. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

୩ । ଶୀତଳ—3. Very cold.

୪ । ନିର୍ଜୀବ—4. Inert.

୫ । କାଲୁଆ; ଶୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଅନୁଭୂତିରହୁତ—

5. Insensitive to touch.

କାଳ ଅସି ଲଟାରେ ପଶିଲଣି—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ

Kāla āsi latāre paśilāṇi ଅସମ୍ଭବ ବା ବିପରୀତ କାର୍ଯ୍ୟ

ଘଟିଲଣି । [କୌଣସି ବିପରୀତ ଘଟଣା ଘଟିଲେ (ଯଥା, ସୂକ୍ଷ୍ମଦ୍ୱାରା ପିତୃହତ୍ୟା; ଶ୍ୱରୁଜନଙ୍କ ଗଞ୍ଜଣା; ସତ୍ୟଲଘନ; ଦୁରାଚାର; ସାଧୁର ଦଣ୍ଡ; ପାପିର ପୁରସ୍କାର) ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ କାଳ ଅସି ଲଟାରେ ପଶିଲଣି]—

The times are out of joint.

କାଳକ—ସ. ବି. (କଲ୍ ଧାତୁ=ଗଣନା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Kāḷaka ୧ । ଦେହରେ ଜନ୍ମକାଳରୁ ଥିବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ;

ଦେହରେ କଳାକାଲ ମଳା—

1. A black mole on the body.

୨ । ଜଳଚର ଧଣ୍ଡ ସାପ—

2. A nonpoisonous aquatic serpent.

୩ । କଳା କାସୁନ ଶାଗ—

3. A pot herb; Cassia Occidentalis.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଞ୍
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ୍ୟ	ଞ୍	ଞ୍	ଞ୍

୪ । (କଳ ଧାତୁ = ପ୍ରେରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —
ଯକୃତ୍ ରୋଗ — 4. A disease of the liver;
biliousness.

୫ । ହେଙ୍ଗୁ — 5. Asafoetida.

୬ । ଲକ୍ଷ, ଜର — 6. Shell-lac.

୧. ବିଶ. ପୁ. (କାଳ + ଅସ୍ତ୍ରାନ୍ତାର୍ଥେ. କ) କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣପୁକୁ —
(କାଳକା—ଖି) Black.

ଦେ. ଅ — ୧ । ବହୁକାଳ — 1. For a long time.

କଳକ କାଳକ କଥା — ଚର ।

୨ । କାଳଯାକ, ଗତ ବହୁ ଦିବସ ହେଲା —

2. For a long time past.

ପାର ମାତ୍ର ଗତ କାଳକ, ଅତୀତ ରହୁଥିଲା ଫଳକ — ଚର ।

୩ । ଅବଦମାନ କାଳରୁ, ଗତ ହୋଇଥିବା ବହୁକାଳରୁ,
ଚରକାଳଯାକ — 3. For an age past, from
time immemorial; for ever.

୪ । ଦିବକ, ପୁରୁଷକ, ଜୀବନଯାକ —

4. For one generation; throughout life.

ପୁରୁଷ ଏ ଅବସ୍ଥା କାଳକ ରହିଛି — ମଧୁସୂଦନ. ଶତରଘମଚରଣ ।

କାଳକଞ୍ଜ — ୧. ବି. (କର୍ମଧା, କାଳ + କଞ୍ଜ) — ୧ । ନୀଳ ପଦ୍ମ —
Kālakanja 1. The blue waterlily.

୨ । ଦୈତ୍ୟଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ —

2 A class of demons,

ସେ ନରକ ଧର୍ମ ଅର୍ଜୁନ ନାମ ବହୁ,

ତେଲେ କାଳକଞ୍ଜମାନଙ୍କୁ ଶରେ ଦହି ।

କୃଷ୍ଣ ଦ. ମହାବରତ. ଉଦ୍ଭୋଗ ।

କାଳକଟା — ଦେ. ବି. (କ୍ରିୟାବାଚକ) — ୧ । ଦିନପାତ୍ର; ସମୟ ନେବା ବା
Kālakatā କଟାଇବା — 1. Spending of (one's) time
କାଳକାଟା or days

କାଳବିତାନା ୨ । କାଳକ୍ଷେପଣ, ସମୟର ଦୂଆ ବ୍ୟୟ —
2. Whiling away of time.

କାଳକଟାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ସମୟ ଯାପନ କରିବା —
Kālakaṭāibā 1 To pass time.

କାଳକାଟିନ ୨ । ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା —

କାଳବିତାନା 2. To waste time

କାଳକଟିବା — ଦେ. ବି. — ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେବା, କାଳଯାପନ —
Kālakaṭibā The passing of time.

କାଳକଟିଆପା

କାଳବିତାନା

କାଳକଞ୍ଜକ - ଦେ. ବି. (ରୂପକ, କାଳ + କଞ୍ଜକ) — ଘୋର ଶତ୍ରୁ —
Kālakanṭaka A mortal enemy;
an implacable foe

କାଳକଣ୍ଡ — ୧. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଳ + କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ + କଣ୍ଡ) —

Kālakanṭha ୧ । (ଦେବାପୁର ଯୁଦ୍ଧରେ ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନୋତ୍ପତ୍ତ

କାଳକୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପାନ କରିଥିବାରୁ) ନୀଳକଣ୍ଡ, ଶିବ —

1. Śiba (whose throat is said to have
turned blue as the effect of the mortal
poison which was produced from the
churned ocean and which he drank
when there was skirmish between the
Gods and the demons.

୨ । ମୟୂର — 2. Peacock.

୩ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ, କଳକପାତି ଚଢେଇ —

3. The black Drongo (bird).

କାଳକଣ୍ଡକ — ୧. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଳ = କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ + କଣ୍ଡ + କ) —
Kālakanṭhaka କାଳକଣ୍ଡ (ଦେଖ) —

Kālakanṭha (See)

କାଳକବଳ — ୧. ବି. (ଧୂଳି ତଳ, କାଳର କବଳ) — ୧ । କାଳଗ୍ରାସ;
Kālakabala ସମୟକ୍ରମେ ବସ୍ତୁର ବିନାଶ — 1 Destruction
of a thing as the result of the effect
of time upon it.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ — 2. Death.

କାଳକବଳିତ — ୧. ବି. (ଧୂଳି ତଳ, କାଳ + କବଳିତ) ମୃତ, ମୃତ-
Kālakabalita ମୃତ୍ୟୁରେ ପଡ଼ିତ — Dead.

କାଳକଯାକ — ଦେ. ଅ — ୧ । ଚରଜୀବନ; ଅଜୀବନ —

Kālakajāka 1. Life-long, all through life.

୨ । ବହୁକାଳାବଧି — 2. For a long time past.

୩ । ଅବଦମାନ କାଳରୁ —

3. From time immemorial.

କାଳକା — ୧. ବି. ଶ୍ରୀ (ନାମ) (କାଳକ + ଅ) — ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ —
Kālaka Name of a demoness.

କାଳ କାଟିବା — ଦେ. କ୍ରି — ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା, ଚଢେଇବା —
Kāla kaṭibā To spend or pass time.

କାଳକାଟା

କାଳବିତାନା

କାଳକାଳ — ଦେ. ବି. — ୧ । ଚରକାଳ; ବହୁକାଳ —

Kālakaṭā 1. Long time;

ବହୁତ କଥା କାଳକାଳ ହୋଇବ କାଳକାଳ ଏ କଥା ଅଧ୍ୟାୟ ଗୋ —

ଚଞ୍ଚ. ବୈଦେହ୍ୟଶତକାଣ୍ଡ ।

୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ — 2. The God Śiba.

କାଳକାଳକୁ — ଦେ. ଅ - ଚରଦିନକୁ; ସବୁକାଳକୁ —
Kālakaṭāku For ever.

କଥା ରହିଯିବ କାଳକାଳକୁ — ଚର ।

ସ୍ୱାଧୀନ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରବ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; ବଥୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକ' ଦେଖିବେ ।

କାଳକୁ—ଦେ. ଅ—୧ । କେବେହେଲେ—1. Ever

Kāḷaku ୨ । ଭବିଷ୍ୟତରେ—2. In future.

ଅକାଶଚନ୍ଦ୍ରମା ଶସି ନ ଦେବ କାଳକୁ ଧର—ବିକାସ. ବାଚଲହରୀ ।

କାଳକୁଟୁ—ପ୍ରାଦେ (କାଳାହାଣ୍ଡି; ଖଡ଼ିଆଳ) ବ—ଝିଟ୍ଟିଟ୍ଟି—

Kāḷakūṭu House-lizard.

କାଳକୁଟ—ସ. ବ (କାଳ=ସମ + କୁଟ୍ ଥାଉ = ନଷ୍ଟକରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି.

Kāḷakūṭa ଅ, ଯାହା ସମକୁ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରପାରେ)—

ହଳାହଳ, ମାରାତ୍ମକ ବା ଉଷ୍ଣ ଗରଳ (ଶିବ ଏହା ପାନ କରୁଥିବା ତାଙ୍କ ବଣ ମାଳବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପୁରାଣ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ)—A mortal poison (drunk by Mahādeba).

କାଳକେୟ—ସ. ବ (କାଳକା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏସ୍) —

Kāḷakeya କାଳକାଗର୍ଭଜାତ ଅତି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଶକ୍ତି ସହସ୍ର ଅସୁରଗଣ—The class-name of very wicked demons born of demoness Kāḷakā, said to number sixty thousand

କାଳକ୍ରମ—ସ. ବ (କ୍ରମ ଚକ୍ର, କାଳ + କ୍ରମ)—ସମୟର ଗତି, କ୍ରମେ

Kāḷakrama କ୍ରମେ ଗତି ହେଉଥିବା ସମୟ—

Course of time; time succeeding time; from day to day.

କାଳକ୍ରମେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସମୟକ୍ରମେ, କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଗତି ହେଉଥିବା

Kāḷakrame ସମୟ ଅନୁସାରେ—1. In the course of time; from time to time; from day to day

समयपर day or year to year.

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ—

2 In due course.

କାଳକ୍ଷେପ—ସ. ବ (କ୍ରମ ଚକ୍ର, କାଳ + କ୍ଷେପ)—

Kāḷakṣhepa କାଳକ୍ଷେପଣ (ଦେଖ) Kāḷakṣhepana (See)

କାଳକ୍ଷେପଣ—ସ. ବ (କ୍ରମ ଚକ୍ର, କାଳ + କ୍ଷେପଣ)—

Kāḷakṣhepana ୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମର ନିର୍ବାଚିତ କାଳର ଲଘନ ବା ଅତିକ୍ରମଣ—

1. Letting the fixed time pass.

୨ । ସମୟ କଟାଇବା, କାଳ ଗୁଜାଇବା—

2. Passing of time.

୩ । ବୃଥାରେ ସମୟ ବ୍ୟୟ—3. Waste of time.

କାଳଖଣ୍ଡ—ସ. ବ (କାଳ=କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ+ଖଣ୍ଡ)—

Kāḷakhanda ଯକୃତ୍ ସ୍ତୋମକ୍ଷେପ—A disease of the liver.

କାଳଗଙ୍ଗା—ସ. ବ (କାଳ=କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ+ଗଙ୍ଗା)—କାଳଜୀ ବା ସମୁଦ୍ର

Kāḷagaṅgā ନଦୀ (ଏହାର ଜଳ କୃଷ୍ଣ ବା ମାଳବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—

The Jāmunā river (having black water).

କାଳ ଗଡ଼ାଉବା—ଦେ. କି.—୧ । ନିରୂପିତ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା—

Kāḷa gaṛḍāibā 1. To be beyond time; to let the appointed time pass.

କାଳ ବିତାନା ୨ । ସମୟକୁ ବୃଥା ନଷ୍ଟ କରିବା—

2. To waste time.

କାଳ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବ.—୧ । ନିରୂପିତ ସମୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ

Kāḷa gaṛḍibā ନିଷ୍ପନ୍ନ ନ ହେବା; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ଅତିକ୍ରମ—

କାଳଗଡ଼ 1. The passing of the fixed time.

୨ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମୟରେ କୌଣସି ନିରୂପିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ରଖାଯିବା—

2. Putting off or adjournment of a matter for the future.

୩ । ସମୟର ବୃଥା ସ୍ତେପଣ—3. Waste of time.

କାଳଗତି—ସ. ବ. (କ୍ରମ ଚକ୍ର, କାଳ + ଗତି)—

Kāḷagati ୧ । କାଳକ୍ରମ, ସମୟର ପାରମ୍ପରିକ—

1. Course of time, trend of times.

୨ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଯଥାକ୍ରମ ସମୟ—2. Sequence of time.

୩ । ସୁଗୋଚିତ ଘଟଣା—3. The spirit of the times.

କାଳଗ୍ରାସ—ସ. ବ. (କ୍ରମ ଚକ୍ର, କାଳ + ଗ୍ରାସ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—

Kāḷagrāsa 1. The jaws of death.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

୩ । ବିନାଶ—3. Destruction; ruin.

କାଳ ଗ୍ରାସିବା—ଦେ. ବ.—୧ । ମୃତ୍ୟୁର ସମୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା; ଅସ୍ୱାସ

Kāḷa grāsibā ମୃତ୍ୟୁ ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—

1 Approach of death.

କାଳ ଗ୍ରାସିଲେ ଗ୍ରାଣୀ, ବହେ ବଳୁତ ବାଣୀ,

ସହଜେ ଏଇ ଦୁଃଖ ସୀମା—ଘନକୃଷ୍ଣ ।

୨ । ମରିବା; ମରଣ ଘଟିବା—2. Dying.

କାଳଘଣ୍ଟ—ସ. ବ. (ନାମ)—ରାକ୍ଷସବିଶେଷ, ରାବଣର ପୁତ୍ର—

Kāḷaghanta Mame of a son of Rābana.

ବାବୁଁ କାଳଘଣ୍ଟ ସମଘଣ୍ଟ ଘଣ୍ଟି ସମ ଉପସମ ଘର ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟବଳାସ ।

କାଳ ଘୋଷିବା—ଦେ. ବ.—କାଳ ଗ୍ରାସିବା (ଦେଖ) —

Kāḷa ghosibā Kāḷa grāsibā (See)

କାଳଚକ୍ର—ସ. ବ. (ଚକ୍ର; କାଳ + ଚକ୍ର)—

Kāḷachakra ୧ । ଚକ୍ରବତ୍ ଭ୍ରମଣଶୀଳ କାଳ—

1. The wheel of time, devolution of time; the cycle of the ages.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଅ	ଇ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଔ	ଅକ୍ଷରାକ୍ଷର	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଟ	ଢ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ

୨ । ଯମରାଜାର ମୃତ୍ୟୁପକ ଚକ୍ର—

2. The wheeled weapon of the God of Death; the discus weapon of Jāma.

କାଳଜ୍ଞ—ସ. ବି. ପୁ. (କାଳ + ଜ୍ଞ + ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāḷajña ୧ । ଯେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ବୁଝି କାମ କରେ—

(କାଳଜ୍ଞ—ଶ୍ରୀ) 1. One who knows the suitable time for different acts

(କାଳଜ୍ଞତା—ବି) ୨ । ଯେ ବୁଝା କାଳକ୍ଷେପ କରେ ନାହିଁ (ଯେ ସମୟର ମୂଲ୍ୟ ଜାଣେ ବା ବୁଝେ)—2. (Knowing the value of time) Not given to wasting time.

୩ । କାଳବିଦ୍ୟା ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

3. Versed in the science of time.

୪ । କାଳବିଦ୍, ଯେ କୌଣସି (ଯଥା, ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ) କାଳରେ ଘଟିବା ବିଷୟ ବା କଥା ଜାଣେ, (ଯଥା—ବିକାଳଜ୍ଞ)—4. Knowing the events of different times.

୫ । ଜ୍ୟୋତିଷିକ—5. Versed in astronomy.

ସ. ବି—କୁକୁଟ—Cock.

କାଳଜ୍ଞର—ସ. ବି. ପୁ. (କାଳ—ମୃତ୍ୟୁ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāḷajñara ୧ । ମୃତ୍ୟୁଜ୍ଞ; ଶିବ—1. Śiva.

(କାଳଜ୍ଞ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—

2. Name of a mountain.

୩ । ଯୋଗିଚକ୍ର—3. The imaginary mystic circle of the 'Jogi'.

୪ । ଦେଶବିଶେଷ—4. Name of a country.

କାଳତ୍ରୟ—ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର; କାଳ + ତ୍ରୟ)—

Kāḷatraya ତ୍ରିକାଳ, ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ—

The three times; past, present, future

କାଳଦାୟିତ୍ୱ—ସ. ବି. (ସ. କାଳ + ଦାୟିତ୍ୱ)—

Kāḷadaibata ୧ । କାଳଦେବତା, ମୃତ୍ୟୁଦେବତା—

1. Death personified as a Deity.

୨ । ଯମରାଜ—2. Jāma, the king of Death.

ମୃତ୍ୟୁର ହୋଇଣ କାଳଦାୟିତ୍ୱ

ହେଲେ ନେଲେ ବସ ମୃତ୍ୟୁର ଶରଣ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କାଳଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର; କାଳ + ଦଣ୍ଡ)—

Kāḷadanda ଯମରାଜାଙ୍କର ହସ୍ତରେ କଳ୍ପିତ ଦଣ୍ଡ—

The sceptre of Jāma.

ସ. ବି. (ରୂପକ)—ମୃତ୍ୟୁରୂପ ଶରଣକ ଦଣ୍ଡ—

God's visitation in the shape of death of a person or persons.

କାଳଦଣ୍ଡବାହା—ସ. ବି. (ସ. କାଳ + ଦଣ୍ଡବାହା)—ସମ—

Kāḷadanda bāhā

The God 'Jāma'.

ବୃଷସିଂହ ବାବୁ ମାଗୁଛନ୍ତି ମୁଁ ଏହା

ବିଧି ମୋର ଅହେ କାଳଦଣ୍ଡବାହା । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବବ ।

କାଳଦମନ—ସ. ବି. (କାମ) (ସ. କାଳ ଯବନ)—

Kāḷadamana କାଳଯବନ; ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—

Name of a demon.

ଦଣ୍ଡବିକ୍ରମ ମହାମନ, କାଳଦମନ କବିବର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କାଳଦୋଷ—ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (କଚରଥ ଭାଷା)—

Kāḷadosha ମନୁସ୍ୟା ଅବସ୍ଥାରେ ତମାକ ଦୋଷ—

The bar of limitation of time; time-bar.

ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର; କାଳ + ଦୋଷ)—କାଳାଶୁକ୍ତି—

The state of a time being inauspicious for the performance of certain ceremonies.

କାଳଧର୍ମ—ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର; କାଳ + ଧର୍ମ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ; ମରଣ—

Kāḷadharmā

1. Death.

୨ । ଯୁଗଧର୍ମ; ଯେଉଁ କାଳ ବା କାଳରେ ଯେଉଁ କଥା ବା ଅବସ୍ଥା ଅବଶ୍ୟକ ଘଟେ—2. Things which must happen in certain ages; the spirit of the times.

୩ । ଯୁଗୋଚିତ ଆଚରଣ, ଯେଉଁ କାଳରେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ ବା ଆଚରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ—

3. Line of conduct suitable to any time or season; acts which should be done or specified occasions.

କାଳନାଗ—ସ. ବି. ପୁ. (କର୍ମଧା, କାଳ + ନାଗ)—

Kāḷanāga

୧ । କାଳସର୍ପ; କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବିଷଧର ସର୍ପବିଶେଷ, କାଳନାଗିନୀ } ଶ୍ରୀ. କୃଷ୍ଣନାଗ—1. A species of very

କାଳନାଗିନୀ } ବିଷାକ୍ତ black asps.

କାଳନାଗ ୨ । କାଳାୟ ସର୍ପ—2. The mythological

black asp which was vanquished

by Śrīkrishṇa.

ସ. ବି. ପୁ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. (figurative) A wicked and virulent person.

୨ । କଳହକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A quarrelsome person.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଶ୍ରୟଦାତା ବା ଉପକାରୀର ଅନିଷ୍ଟ ଘଟେ—

3. An ungrateful person.

କାଳନିଶି—ସ. ବି. (ରୂପକ, କାଳ + ନିଶି)—

Kāḷanishī

କାଳରାତ୍ରି (ଦେଖ)

Kāḷarātri (See)

କାଳନେମି—ସ. ବି—୧ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ପୁତ୍ର; ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—

Kāḷanemi

1. Name of a demon; son of Hiranya Kasipu.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଲ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ, 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବହ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ରାବଣର ମାମୁ—

2 Uncle of Rābana killed by Hanumān.

[ଦ୍ର— କାଳନେମିର ଲଙ୍କାଗୁଣ (ନ୍ୟାୟ)— ଅନୁଷ୍ଠିତ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟକ ଆଗତପାଞ୍ଚରେ ଭବିଷ୍ୟତର ବିଧିଯାଏ । ଶକ୍ତିଶେଳବିଦ୍ଵାଦ୍ଵାରା ହତଚେତନ ହୋଇଥିବା ଲଙ୍କାଶଙ୍କ ପାଇଁ ଅମରମହୋତ୍ସବ ଲେଡ଼ା ହେବାରୁ ହନୁମାନ୍ ଗରମାଦନ ପଦ୍ଧତିକୁ ଯିବା ସମୟରେ ହନୁମାନ୍‌କୁ ବାଟରେ ବଧ କରିବାକୁ ରାବଣ ତାହାର ମାମୁ କାଳନେମିକୁ ପଠାଇଥିଲେ ଓ ହନୁମାନ୍‌କୁ ବଧ କଲେ କାଳନେମିକୁ ଲଙ୍କାରୁ ଅଧେ ପୁରସ୍କାର ଦେବ ବୋଲି ମାମୁକୁ କହିଥିଲେ । ହନୁମାନ୍‌କୁ ମାରବାକୁ ଅନୁକୁଳ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଲଙ୍କାର କେଉଁ ଫାଳକ ସେ ପାଇବ ତାହା କାଳନେମି ଆଗତପାଞ୍ଚ କରି ଶୁଣି କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହନୁମାନ୍‌କୁ ବଧ କରି ନ ପାଇ କାଳନେମି ହନୁମାନ୍ ଦ୍ଵାତରେ ବଧ ହେଲା ଓ ତାହାର ଲଙ୍କାରୁ ଫାଲେ ପାଇବା ପାଞ୍ଚ ଫଳରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ ।]

୩ । (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କାଳ + ନେମି)—କାଳଚକ୍ରର ପରିଧି—

3. The rim of the wheel of time.

କାଳନେମିର ଲଙ୍କାଗୁଣ—ଦେ. (ନ୍ୟାୟ)—ଅନୁଷ୍ଠିତ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧେ Kālanemira laṅkābhāga ଆଗତପାଞ୍ଚ (କାଳନେମି ୨ କାଳନେମିର ଲଙ୍କାଭାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)—

କାଳନେମିକା ଲଙ୍କାଭାଗ An allusion used in cases of people apportioning things which are uncertain of achievement.

କାଳି—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କାଳି)—

Kālandi ୧ । କାଳିନୀ ନଦୀ; ଯମୁନା ନଦୀ—

1. River Jāmunā.

୨ । କାଳିନ୍ଦି (ଦେଖ)

2. Kālandi (See)

୩ । କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାବନାମ—

3. A name by which a person named 'Kālandīcharaṇa' is popularly called.

କାଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଦେଶରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହୋଇବା—

Kāla pardibā The happening of famine in a country.

କାଳପର୍ଣ୍ଣ—ଫ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ତରଳ ବୃକ୍ଷ—

Kālaparṇa A flowering plant.

କାଳପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କାଳ + ପର୍ଯ୍ୟାୟ)—

Kālaparyāya ୧ । କାଳକ୍ରମ—

1. Course of time.

୨ । କାଳ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ; କାଳର ବୈପର୍ଯ୍ୟାସ ବା ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଗତି; କାଳର ଓଲଟା ଗତି; ଶୁଭ କାଳରେ ଅଶୁଭ ଘଟଣା ଓ ଅଶୁଭ କାଳରେ ଶୁଭ ଘଟଣା ଘଟିବାର ଅବସ୍ଥା—

2. The going amiss of the time; state of unsuitab and unexpected events happening the state of times being disjointed; the irony of times.

କାଳପାତ—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କାଳ + ପାତ)—

Kālapāta

କାଳଯାପନ (ଦେଖ)

Kālapāpana (See)

କାଳପାଶ—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କାଳ + ପାଶ)—

Kālapāśa ୧ । ଯମଦେବଙ୍କର ପାଶ; ଯମଦୂତ ଯେଉଁ ପାଶକୁ ଅସନ୍ନମୃତୁ ଜୀବଙ୍କ ବେକରେ ଲଗାଇ ମୃତୁ ପାଇଁ ଟାଣନ୍ତି—

1. The noose of death which Jāmas peons are said to tie round the necks of dying persons to drag them to death.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

କାଳପୁର—ଫ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ, କାଳ + ପୁର)—ଯମପୁର—

Kālapura

The abode of Death.

ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ କାଣ୍ଡବାସେ ମଲେ

କାଳପୁର ଭରଣ ରଥବ ଦେଖିଲେ । କୃଷ୍ଣହୃଦ୍ଵା ମହାଭରତ ।

କାଳପୁରୁଷ—ଫ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରବର୍ଣ୍ଣକୁ ବିକଟାକାର ଯମଙ୍କ Kālapurusha କଙ୍କର, ଯେ ଅସନ୍ନମୃତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପରଲୋକକୁ ନେବା ପାଇଁ ଯମଙ୍କଠାରୁ ଆଦେଶ ଆଣି ଆସେ ଓ ଯାହାକୁ ସ୍ଵପ୍ନରେ ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ମୃତୁ ଘଟିବ ବୋଲି ଲୋକକଥାୟା—

1. The black bodied hideous messenger of the God of Death who comes to dying people with Jāma's order to take them.

କାଳପୁରୁଷ ଯେ ଯାହା ଲେଖନ କରଇ

କାଳ ସେ ପୁରୁଷ ତାର କାରଣ ଅଟଇ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

୨ । ଯମ —2. The God of Death.

୩ । ପୁରୁଷାକୃତ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ—

3. The constellation Orion.

[ଦ୍ର— ଏହାର ମସ୍ତକ ମୃଗଶିର ଓ ଗୋଷ୍ଠ ଏ ଖୁଆମୁଣ୍ଡି ଆକୃତି; ଏହାର କଟିବନ୍ଧ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ତାରକାକ୍ରମ୍ବ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅଗ୍ରହାୟଣୀ ।]

୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁଭଶୁଭ ଜ୍ଞାନାର୍ଥ ପୁରୁଷରୂପରେ ଅଙ୍କିତ ଜନ୍ମଲଗ୍ନାବକଳ୍ପିତ ଦ୍ଵାଦଶ ରାଶି—

4. (astrology) The 12 signs of the zodiac drawn into the shape of a man.

କାଳ ପୁରାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ମାର ପକାଇବା—

Kāla purāṇa

1. To kill.

ଯେତେ ଭରମାନଙ୍କ ପୁରାଣ କାଳ—ବୃଷ୍ଟିହୃଦ୍ଵା ମହାଭରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ

୨ । ମରବା—2. To die.

ପାଦ ଚ ଗଲଣି ମୋ ଦେହଯାକ ବାଳ

ଅକ୍ଷିତ ସଙ୍ଗେ ଶୁଣି ପୁରୁଷ କାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବରାହ ।

କାଳ ପୂର୍ବକା—ଦେ. ବି—୧ । ଜୀବନାନ୍ତ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା, ମୃତ୍ୟୁ

Kāla puribhā ଅସନ୍ନ ହେବା—

1. Death being imminent.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା—2. Death taking place.

କେ ବୋଲଇ କେତେ କାଳରେ ଏହି କାଳ

ହୋଇଛି ଆଜି ତହିଁ ପୂର୍ବ ଅଛି କାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କାଳପୁଷ୍ପ—ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାଳ + ପୁଷ୍ପ)—୧ । କଙ୍କପକ୍ଷୀ—

Kālaprushtha 1. The Numidian Crane.

୨ । କର୍ଣ୍ଣିକ ଧନୁର ନାମ—

2. The bow of king Karṇa.

୩ । ମୃଗଶିଖ—3. A kind of antelope.

କାଳବଶ—ଫ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କାଳ + ବଶ)—

Kālabasā ୧ । କାଳ ବା ସମୟର ଅଧୀନ—

1. Subject to time.

୨ । ମୃତ୍ୟୁର ଅଧୀନ—2. Subject to death

ଦେ. ବି—୧ । କାଳକ୍ରମ; ସମୟକ୍ରମ, ଘଟନାକ୍ରମ, ସମୟଗତି—

1. Course of time.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଏଥିରୁ ଆଜି ହୋଇ ଯେତେ ସକା ସ୍ଥଳେ

କାଳବଶେ (୧ମ ଅର୍ଥ) କାଳବଶ (୨ୟ ଅର୍ଥ)ର ପାଇଲେ—

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

କାଳବଶେ—ଦେ. ଅ—କାଳକ୍ରମେ; ସମୟର ଗତି ଅନୁସାରେ—

Kālabashe In the course of time.

କାଳବସନା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଳ = କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ + ବସନ

Kālabasana = ବସ୍ତ୍ର + ଆ)—ମାଳାମୟ (ଶ୍ରୀ)—

(female) Wearing blue cloth.

ବରଷେ ରସନା କଳସେ କରବ କର୍ପା ମୁଁ କାଳବସନା—

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

କାଳବାତ—ଦେ. ବି—ରୋଗବିଶେଷ, [ଏହା କୁଷ୍ଠ ରୋଗର ପୂର୍ବଲକ୍ଷଣ;

Kālabāta ଏଥିରେ ଶରୀରର ତର୍ମରେ କଳାଦାଗ ଦେଖାଯାଏ

ଓ ଉକ୍ତ ଅଂଶରେ ସ୍ପର୍ଶନୁଭବ ଶକ୍ତିହୀନ ହୁଏ]—

A disease which precedes leprosy and

turns the skin insensitive to touch.

କାଳବିକାଳ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ; କାଳ + ବିକାଳ)—ଯମକବିରହ—

Kālabikāla Name of a pair of 'Jama's' peons.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ କାଳପାଶରେ ବାନ୍ଧି

ଯମଙ୍କ ଶମୁକୁ ନିଅନ୍ତି ।]

କାଳବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କାଳ + ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—

Kālabiparyaya କାଳପର୍ଯ୍ୟୟ ୨ (ଦେଖ)

Kālaparyāya 2. (See)

କାଳବିଭୂତି—ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଳ + ବିଭୂତି)—ଯମ—

Kālabibhūti

The God Jāma.

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କୃପାନ୍ୱିତ କାଳବିଭୂତି ପ୍ରଭବ ଶବ୍ଦ ଦେଖର

ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ଯେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କାଳବେଳ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଫ. କାଳ +

Kālabela

ବେଳା)—ସମୟ—Time.

କାଳବେଳା—ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କାଳ = ଶବ୍ଦ + ବେଳା = ସମୟ)—

Kālabelā

ଜ୍ୟୋତିଷମତେ ସପ୍ତାହର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଶୁଭ

ସମୟ; ବାରବେଳା—Certain inauspicious

periods of each day of the week

according to Hindu astrology.

କାଳବେଳା ହୋଇଅଛି ବେଳ ଶବ୍ଦର—

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବରାହ ।

[ଦ୍ର—ଏ ସମୟରେ ଯାହାକି ଶୁଭକର୍ମ କରିବ ।]

କାଳବେଳା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଓଡ଼ିଆ ଭାବରୁଷି ବଚନ:—

ରବି ଦଶ ଘଣ୍ଟା ସୋମ ଚଉଠା,

!

ବାର ମଙ୍ଗଳ ପଣ୍ଡିତ ଷଠା,

ଗୁରୁ ଚଉଦ ମଞ୍ଜି ଆଠ,

ଉଦୟ ଅସ୍ତ ଶନିର ଘାଟ ।

ରବି - ଦିବସ ୫ମ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ ଓ ଶୁକ୍ଳ ୨ଷ୍ଠ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ

ସୋମ— ୨ୟ ୨ୟ ୪ର୍ଥ ୨ୟ

ମଙ୍ଗଳ— ୨ୟ ୨ୟ ୨ୟ ୨ୟ

ବୁଧ— ୩ୟ ୩ୟ ୨ୟ ୨ୟ

ଗୁରୁ— ୨ୟ ୨ୟ ୩ୟ ୩ୟ

ଶୁକ୍ର— ୪ର୍ଥ ୨ୟ ୩ୟ ୩ୟ

ଶନି— ୧ମ ୧ମ ୧ମ ୧ମ

କାଳଭୂତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା—କାଳଭୂତ)—କାଳଭୂତ (ଦେଖ)

Kalabhut

Kālbut (See)

କାଳଭୂଜଙ୍ଗ—ଫ. ବି. ପୁଂ.—(କର୍ମଧା, କାଳ + ଭୂଜଙ୍ଗ)—କାଳନାଗ

Kālabhujāṅga

(ଦେଖ)—Kālanāga (See)

(କାଳଭୂଜଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ)

କାଳଭୈରବ—ଫ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି, କାଳ + ଭୈରବ = ଭୈରବ)—

Kālabhairaba ୧ । ଶିବଙ୍କ ଶରୀରରୁ ଜାତ ଶିବାନୁଭରବଶେଷ—

1. An attendant of Mahādeva born of his

body.

୨ । ବାଣୀରେ ପୂଜିତ ଶିବାନୁଭର—2. Name of an

idol at Benares.

କାଳମସ—ଶ୍ରୀ. ବି.—(ଫ. କାଳସ)—କାଳସ (ଦେଖ)

Kālamasha

Kālmasha (See)

କାଳମହରାଗ—ଶ୍ରୀ. ବି.—(ଫ. କାଳ + ମହାର୍ଗ)—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—

Kālamaharaga

Famine.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳେ ସେତେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଭୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଭୂ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କାଳମାନ—ସ. ବ. — (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରିତ; କାଳ + ମାନ)—ସମୟର
Kālamāna ପରିମାଣ—1. Measure of time.

୨ । କଳା ଭୂଲସୀ—2. The black variety of
Holy Basil plant.

କାଳମାୟା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ—କାଳମାୟା (ଦେଖ)
Kālamāyā Kālamāyī (See)

କାଳମାୟୀ—ଦେ. ବ. ଶ୍ରୀ.—(ସ. କାଳ + ମାୟା)—ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ
Kālamāyī ଠାକୁରାଣୀବିଶେଷ—Name of a Goddess
mentioned in the Purāṇas.

କାଳ ମାରିବା—ଦେ. ବ. —(ଦେଖ) ଅଣ୍ଟା ହୋଇଯିବା—
Kāla māribā The state of the body becoming
cool through intense cold.

କାଳୟ—ସ. ବ. — ପୀତଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)
Kālaya Pītachandana (See)

କାଳଯବନ—ସ. ବ. (କାମ) (କାଳ + ଯବନ)—ଯବନରାଜବିଶେଷ;
Kālayabana [ଶୂଳପାଣିକ ନିଯୋଗରେ ଗାର୍ବ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ଔରସକୁ
ଜାତ; ଏ ମହାଦେବଙ୍କ ବରରେ ବିଶେଷ ଅତ୍ୟାଚାର
ହେବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କୌଶଳଯୁକ୍ତ ମୁଚକୁନ୍ଦର କୋପ-
ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହାକୁ ଭସ୍ମ କରାଇ ଥିଲେ]—A very
oppressive demon-king who was slain
by Śrīkṛṣṇa by means of a stratagem

କାଳଯମ—ସ. ବ. — ୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
Kālayama 1. Death.

୨ । ମୃତ୍ୟୁ ଦେବତା—2. The God of Death.

କାଳଯାପନ—ସ. ବ. (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରିତ; କାଳ + ଯାପନ)—୧ । ସମୟ-
Kālayāpana ସେଷଣ; କାଳ କଟାଇବା—1. The passing
or whiling away of time.

୨ । ବିଳମ୍ବ—2. Delay.

୩ । ହିଁ କରବା ହିଁ କରବା ବୋଲି ବେଳ ବଢ଼ାଇବା—
3. Procrastination.

୪ । ଲୋକଯାତ୍ରା ନିବାରଣ; ଗୁଜରାନ୍ତ ମେଷଣ—
4. Elking out of one's subsistence.

କାଳଯୋଗିନୀ—ସ. ବ. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଯୋଗିନୀ (୨) (ଦେଖ)
Kālayoginī Jōginī (See)

କାଳଯୋଗି—ସ. ବ. (ସଦ୍ୟ) (ସ. କାଳ ଯୋଗିନୀ)—
Kālayoginī Jōginī (2) (See)

ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ଉଦ୍ଧେବ କାଳଯୋଗି । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କାଳରାତ୍ରି—ସ. ବ. —(ରୂପକ; କାଳ + ରାତ୍ରି)—୧ । ବିପଦ ବା ମୃତ୍ୟୁ
Kālarātri ଅତି ନାନା ଅଶୁଭ ଘଟଣା ଘଟିବାର ରାତ୍ରି—
1. A night in which dreadful events take
place.

୨ । ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ରାତ୍ରିର ଅଶୁଭକର ସମୟ—
2. Inauspicious period of the night
according to Hindu astrology.

୩ । ଝଡ଼ ବର୍ଷା ଆଦି ହେଉଥିବା ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟ ରାତ୍ରି—
3 Dreadful dark night of rain and
storm.

୪ । କଳ୍ପାନ୍ତ କାଳର ରାତ୍ରି—4 The long night
which will shroud the universe at the
end of a Kalpa when the creation will
be deluged with the universal flood.

କାଳଲବଣ—ସ. ବ. (କାଳ = କୃଷ୍ଣ + ଲବଣ)—ବିଟଳବଣ—
Kālalabana Foetid salt; black salt.

କାଳଶତ୍ରୁ—ସ. ବ. (ରୂପକ କର୍ମଧା; କାଳ + ଶତ୍ରୁ)—
Kālasātru ୧ । ଭୟଙ୍କର ବା ଅତିଶୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଶତ୍ରୁ—
1. A tormenting enemy.

୨ । ମାତୃମୃକ ଶତ୍ରୁ—2. A mortal enemy.

କାଳଶି—ଦେ. ବ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବା ଶ୍ରୀକୁ ଦେବତା
Kālaśi ଲାଗନ୍ତି, ଯାହାଠାରେ ଦେବତା ଭକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି—
(କାଳଶୁଣୀ—ଶ୍ରୀ) 1. A man or woman who is periodi-
cally possessed by the spirit of a Deity
and who pronounces inspired oracles.

୨ । ବସନ୍ତ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି [ଏହା ଶରୀରରେ ବସନ୍ତ
(ଶୀତଳା ଠାକୁରାଣୀ) ବିଜେ କରୁଥିବାର ଦିଶାଏ ହେତୁ]—
2. A person suffering small pox.

କାଳଶି ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—କାଳଶି ବା କାଳଶୁଣୀଠାରେ
Kālaśi lagāibā ଦେବତାଙ୍କର ଆଦେଶ କରାଇବା ଲାଗି (ଧୂପ,
ଆପ, ପଣା, ଘଣ୍ଟା ଓ ବାଜା ବଜାଇବା ଆଦି) ଭୂସାଧୁ କରବା—
To take preliminary steps (e.g. burning
of incense and light, sounding of gongs
and drums, and offering of sweet drink
etc.) for causing the spirit of a Deity
to descend upon or possess a particular
person, with a view to hear the Deity's
wishes and oracles.

କାଳଶି ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଠାରେ ଦେବତାଙ୍କର ଆଦେଶ—
Kālaśi lagāibā The spirit of a Deity posses-
sing a man or woman.

କାଳଶୁଣୀ—ଦେ. ବ. ଶ୍ରୀ—୧ । କାଳଶିର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kālaśuṇī 1. Feminine of Kālaśi.

୨ । ପ୍ରାମୁଦେବତାବିଶେଷ—
2. Name of a popular Goddess.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵୟ	କର୍ତ୍ତୃ	ଅନୁନାସିକ	ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଈ				
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତ	କର୍ତ୍ତୃ	ଅନୁସ୍ଵାର	ବା	ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ	ଯୁକ୍ତ	କର୍ତ୍ତୃ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଅ	ଈ	ଉ

କାଳଶୁଦ୍ଧି—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀତତ୍, କାଳ + ଶୁଦ୍ଧି) — (ଜ୍ୟୋତିଷ) ହିନ୍ଦୁ
Kālasuddhi ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଚିବାଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୁଦ୍ଧି
(କାଳଶୁଦ୍ଧି—ଉପସ୍ଥାପନ) ଶ୍ରୀମାନ କରବାର ଉପସ୍ଥାପନ ବା ଶୁଦ୍ଧ
ସମୟ—Favourable time for the
performance of social or family
ceremonies e g. marriage,
upanayana).

କାଳଶେୟ—ସ. ବି. (କଳଶୀ + ଉଦାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kālasēya ଘୋଳ, ତହିଁ, ଚଢ଼ା, ଘୋଳ ଦହି —
Churned curd (after the butter is
removed).

କାଳସର୍ପ—ସ. ବି. ପୁଂ—କାଳନାଗ (ଦେଖ)
Kālasarpa Kālanāga (See
(କାଳସର୍ପୀ, କାଳସର୍ପିଣୀ—ଶ୍ରୀ)

କାଳ ସର୍ପ ବେକରେ ଗୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—
Kāla sarpa bekare gurdaibā
୧ । ଜାଣିଶୁଣି ଉପଦକୁ ପାଖକୁ ଭାବି ଆଣିବା—
1. Knowingly to court misfortune.
୨ । ସ୍ଵର୍ଗନାଶକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିବା—
2. To give shelter to a person who is sure
to turn round and bite you to death.
୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରଖିବା—
3. To keep a wicked person near someone.

କାଳ ସହବା—ଦେ. ବି—ତର ସହବା, ଅପେକ୍ଷା ବା ବିଳମ୍ବ
Kāla sahibā କରବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ହେବା —
Brooking of delay.

କାଳସାପ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ ସର୍ପ)—କାଳନାଗ (ଦେଖ)
Kālasāpa Kālanāga (See)
କାଳସାପ
କାଳସାପ
(କାଳସାପିଣୀ—ଶ୍ରୀ)

କାଳସାର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଳ = କୃଷ୍ଣ + ସାର)—
Kālasāra ୧ । କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ, କଳାବାହୁଷ୍ଠି; ବାଲି ହରିଣ—
1. The black spotted deer; the Indian
antelope; antelope Cervi Capra.
୨ । ପିତା ଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)
2. Pita chandana (See)

କାଳସୂତ୍ର—ସ. ବି. (କାଳ + ସୂତ୍ର)—
Kālasūtra ୧ । କାଳପାଶ (ଦେଖ)
1. Kālapāśa (See)
୨ । ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣୋକ୍ତ ପ୍ରତପ୍ତ ତାମ୍ରମୟ ନରକବିଶେଷ—

2. Part of hell containing molten copper
(according to Hindu mythology).

କାଳସୂତ୍ରକ—ସ. ବି (କାଳସୂତ୍ର + ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ)—
Kālasūtraka କାଳସୂତ୍ର (ଦେଖ)
Kālasūtra (See)

କାଳସେୟ—ସ. ବି. (କଳଶୀ + ଉଦାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kālasēya କାଳଶେୟ (ଦେଖ)—
Kālasēya (See)

କାଳସ୍କନ୍ଧ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କାଳ = କଳା + ସ୍କନ୍ଧ)—
Kālasandha ୧ । ଜୀବକ (ଦେଖ)
1. Jībaka (See)

୨ । କେନ୍ଦୁ (ଗଛ) (ଦେଖ)

2. Kendu (tree) (See)

୩ । ଉତ୍ତମ୍ବର ଗଛ—

3. The big fig tree.

୪ । ତମ୍ବାଳ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)

4. Tamāla (tree) (See)

କାଳ ହାତରେ (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ବାଳ ଦେବା—ଦେ. କି—
Kāla hātare (kaunasī byaktira) bāla debā
ହତ୍ୟା କରିବା, ବଧ କରିବା—To kill (a person)

ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ବେଦି ମାରନ୍ତେ ହୁରକଳ

ଅର୍ଜୁନ ଦେଲେ ବାଳ ହାତେ ତାଙ୍କ ବାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ପ୍ରୋଣ ।

କାଳ ହେବା—ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା—
Kāla hebā The happening of death.
(ଯଥା—ଅମୃତର କାଳ କାଳ ହେଲା ।)
ଦେ. କି— ୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶତ୍ରୁ-
ରୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା—

1. To turn out to be a bitter enemy.

(ଯଥା—ସେ ପରା ମୋର କାଳ ହୋଇଛି ।)

୨ । ଅନ୍ତରାୟ ହେବା—

2. To act as a hindrance or obstacle.

କାଲ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଲ)—

Kālā ୧ । ବଧୂର — 1. Deaf.

୨ । ସାମାନ୍ୟ ବଧୂର; ବଡ଼ବୋଲ—

2. Partially deaf; one who can hear sounds
loudly uttered.

ବୈଦେ ବିଶ. (ହିନ୍ଦୀ) (ସ. କାଳ) — କଳା, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Dark; black.

କାଳା—ସ. ବି. (କାଳ + ଅ)—

Kālā ୧ । ନୀଳମ୍ବ, ନୀଳ କଳମ୍ବ ଲତା—

1. A creeper; Ipomoea Hedecaea.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜିତ ଏ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯେ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବକ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଯ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଯ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୃଷ୍ଣଚୂର୍ଣ୍ଣ, କଳମ୍ବ ଜାତୀୟ କଳାଭୂତ ଲତା—

2. Ipomoea Turpethum (creeper).

୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା, ମଞ୍ଜୁଆଳ ଲତା—

3. Indian madder; Rubia Cordifolia (creeper.)

୪ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଗଛ) (ଦେଖ)

4. Aśwagandhā (tree) (See)

୫ । ପାଟଳୀ (ଗଛ) (ଦେଖ)

5. Pātālī (tree) (See)

କାଳାଧର୍ମୀ—ବୈଦେ. ବି (ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ହିନ୍ଦୀ;

Kālādharmī ଫ. କାଳ=ହ. କାଳ+ଫା. ଅଧର୍ମୀ)—

୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. A black-skinned person.

୨ । ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A dark complexioned person

୩ । ଭାରତୀୟ ଓ ନିଗ୍ରୋ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. An Indian or a Negro.

କାଳାକାଳ—ଫ. ବି (ବୁଦ୍ଧ; କାଳ+ଅକାଳ)—

Kālākāla ୧ । କାଳ ଓ ଅକାଳ, ସୁସମୟ ଓ ଅସମୟ —

1. Good and bad times.

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସମୟ—

2. Fit and unfit times.

୩ । ଶୁଭ ଓ ଅଶୁଭ ସମୟ, ଶୁଭ ଓ ଅଶୁଭ ସମୟ—

3. Holy or propitious time and the opposite.

କାଳାଗୁରୁ—ଫ. ବି. (କାଳ+ଅଗୁରୁ)—୧ । କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦନ, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ

Kālāguru ସୁଗନ୍ଧ କାଷ୍ଠବିଶେଷ—

1. Aloeswood; Eaglewood (tree)

୨ । ଗୁଗୁଳ (ଦେଖ)

2. Guggula (See)

କାଳାଜର୍—ଫ. ବି—ଅସାମରେ ଦେଉଥିବା ମାଲେରିଆ ପରି ଏକ-

Kālājār ପ୍ରକାର ଅସାଧ୍ୟ ଓ ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର—

The Kalaajar of Assam.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ଳୀହା ଓ ଯକୃତ ବଢ଼େ । ଏ ଜ୍ୱରର ବିଷ ଏକ

ପ୍ରକାର ମାଛ (sandfly) ଓ ଦୂଷିତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ଅନ୍ୟ ଦେହକୁ ସଞ୍ଚାଳିତ ହୁଏ ।]

କାଳାକଳ—ଫ. ବି. (କାଳ=ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୱାରକ + ଅକଳ)—

Kālākāla ପ୍ରଳୟକାଳୀନ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଅଗ୍ନି—

The all-devouring fire of the universal dissolution

କାଳାକଳ ପରିସ୍ପେକ୍ଷ ସଙ୍ଗେ ଚୈତ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠି ।

ମହାଦେବ. ବଞ୍ଚିବେଶବ ସୁଗଣ ।

କାଳାନ୍ତ—ଫ. ବି. (କାଳ+ଅନ୍ତ)—ସମ ଦେବତା—

Kālānta An epithet of the God of death.

ଦଶନ୍ତ ମକଳେ ଚକ୍ରି କାଳାନ୍ତ ସପ୍ତଶ । ମହାଦେବ—ବଞ୍ଚିବେଶବ ସୁଗଣ ।

କାଳାନ୍ତକ—ଫ. ବି (କାଳ+ଅନ୍ତକ)—କାଳାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kālāntaka Kālānta (See)

କାଳାନ୍ତର—ଫ. ବି. (ପରନିପାତ; କର୍ମଥା, ଅନ୍ୟ+କାଳ, ଅନ୍ୟଠାରେ

Kālāntara 'ଅନ୍ତର' ଅର୍ଥରେ)—୧ । ଅନ୍ୟ ସମୟ—

1. Another time.

୨ । ଅତୀତ କାଳ—2. Past time, the past.

୩ । ଆଗାମୀ କାଳ, ଭବିଷ୍ୟତ—

3. Future time; the future.

କାଳାଶୁଦ୍ଧି—ଫ. ବି (ଶୁଦ୍ଧି ଚକ୍ରି, କାଳ+ଅଶୁଦ୍ଧି)—

Kālāśuddhi ୧ । ମୃତକ ଓ ପୁତକଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧ କାଳ—

1. The period of impurity due to a birth and death in the family.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭ କର୍ମ ପାଇଁ ଅଶୁଦ୍ଧ

କାଳ—2. Unfavourable time; time which

is not considered propitious according to Hindu astrology.

କାଳାସୁନୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ—ସୁଗନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଠାକୁରାଣୀବିଶେଷ—

Kālāsuni Name of a popular Goddess mentioned in the Purāṇas

କାଳ—ଫ. ବି. (ଫ. କାଳ)—୧ । ସ୍ୟାନ୍ତ, ମସି—1 Ink

Kāl ୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜଳୀୟପଦାର୍ଥ—2. Black liquid.

(ଯଥା—ଗୋବର କାଳ, ଦେଉଛି ଢାଳି—ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଢାଳି ।)

୩ । ମସିଗୁଣ୍ଡ—3. Ink powder.

୪ । କାଳମା; କଳଙ୍କ—4 Stain.

ନିଜ ମୁଖେ କାଳ ଦେଇ ସେହି କାଳ ଦେଇ ମୋହର ବଦନେ ।

ରାଧାନାଥ. ପାବନା ।

୫ । କଳାରଙ୍ଗ—5. Black colour.

୬ । ଦୋକାନୀଠାରୁ ଭୁଆର କରି ପଣ୍ୟବସ୍ତୁ ବା ସଉଦା କରିବା, ଭୁଠାଣ—6. Purchase of commodities on credit.

ସେମାନେ ସଉଦା କାଳ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଫକୀରମୋହନ. କ୍ରମାଣ୍ଡଠାଗୁଣ୍ଡ ।

୭ । ସଉଦା ନେଇ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଦୋକାନୀର ଗ୍ରାହକ ଭୂପରେ ଥିବା ବାକୀ—7. Arrears due to a grocer from a purchaser on credit.

୮ । ଶଗଡ଼ର ଅଗର ଅଗରେ (ଚକର ନାଭିରୁ ଘୁରିବା ଅଂଶରେ) ଦିଆଯିବା ତେଲର କାଣ୍ଡି—8. Sediment of oil given on ends of the axle of a cart for lubricating the nave-hole of the cartwheel.

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକ୍ରମିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଡ	ଢ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଘ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ

୯ । (ସ୍ୱ କାଳୟ)—କାଳୟ ନାମ (ଦେଖ)

୧୦. Kālīya nāga (See)

୧୦ । କାଳୀଚରଣର ଡାକ ନାମ—

10. Name for calling Kālīcharaṇa.

୧୧ । ବିହୁତି (ଦେଖ)

11. Bichhuti (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବହୁଲେକ ଘେର କରି ଜଙ୍ଗଲର
ରୁର ଅଙ୍ଗୁ ବଣଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଶିକାର ନିକଟକୁ ଘରୁଡ଼ାଇ
ଅଣିବା କର୍ମ—Act of driving wild beasts to the
hunter by beating the jungle; beat.

କାଳି—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କାଲ୍ୟ)—୧ । ଗତ କାଳ—

Kālī

1. Yesterday.

କାଳ ୨ । ଅଗାମୀ କାଳ—2. Tomorrow

କଳ

ଦେ. ବିଶ.—ଅଳ୍ପକାଳ ପୂର୍ବରୁ—Recent.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (କି ସ୍ଥାନରେ ଲି ଉଚ୍ଚାରଣ) କାଳ (ଦେଖ)
Kālī (See)

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ ଶ୍ରୀ—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (ଶ୍ରୀ)—

(କଲ, କଲ୍ୟ—ସ୍ତ୍ର) Dark complexioned (woman)

କାଳିଅଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ର.—(ସ୍ୱ. କାଳୟ)—୧ । କାଳନାଗ (ଦେଖ)

Kālīancha 1. Kālīnāga (See)

(କାଳଅଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ—

2. A black complexioned man.

ସେହି କାଳଅଣୀ ଯାହା କଲ । ଚର ।

କାଳଅଣ ନାମ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ର.—କାଳନାଗ (ଦେଖ)

Kālīancha nāga Kālīnāga (See)

କାଳଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କାଳମା + ଅନ୍ଧାର)—ବଡ଼ ଭୋର,

Kālāndhāra ରାତିପାହାନ୍ତି; ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀରୁ ଅନ୍ଧାର

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂର ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ରାତି ଜାଙ୍ଗଲୁ

ଜାଙ୍ଗଲୁ ହେଉ ଥାଏ—Time just before

daybreak.

କାଳଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି.—କାଳଅନ୍ଧାର (ଦେଖ)

Kālāndhāra Kālāndhāra (See)

କାଳଅନ୍ଧାରୁଆ—ଦେ. ବି.—କାଳଅନ୍ଧାର (ଦେଖ)

Kālāndhārū Kālāndhāra (See)

କାଳା—ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ୱ. କାଳ)—୧ । କଳା, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

Kālā . Black coloured.

୨ । କୃଷ୍ଣକାୟ—2. Dark - complexioned; dark-
skinned.

୩ । (ଅନୁକ) କାଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—

. Relating to an age or time.

(ଯଥା—କଳକାଳଥା ପିଲା, ବୃତ୍ତାକାଳଥା ପୁଅ ।)

ଦେ. ବି.—୧ । କଳାବର୍ଣ୍ଣର ବଳଦ—

1. Black bullock.

୨ । (ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଥିବାରୁ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. A name
of Śrīkrishṇa (owing to his dark
complexion)

କାଳଥା ଯାହେ ମିତ ନ ପଡ଼ୁଛି । ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । କାଳୀଚରଣର ଡାକ ନାମ—

3 Name for calling Kālīcharaṇas

କାଳା—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—୧ । କାଳା, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Kālā 1. Black.

୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେହବିଶିଷ୍ଟ; କୃଷ୍ଣକାୟ—

2. Black complexioned.

କେଦେ ବି. (ଅ. କାଳା)—ମାଛ ବା ମାଂସର ତରକାରୀ—

Curry of fish or meat.

କାଳା ଖଡ଼ା ଚିଙ୍ଗୁରୁ—ଦେ. ବି.—ଚିଲିକାର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି ବଡ଼
Kālākhardā chingurū ଚିଙ୍ଗୁରୁ—A kind of
lobster found in the Chilka lake of
Puri district.

[ଦ୍ର—ବସ୍ତ୍ରବାଳିଆ ଚିଙ୍ଗୁରୁର କାନ୍ଥ ରକ୍ତର ଓ କାଳାଖଡ଼ା
ଚିଙ୍ଗୁରୁର କାନ୍ଥ କୃଷ୍ଣାର, ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ବଢ଼ନ୍ତି ।]

କାଳା ସୁନାରୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ସେନଙ୍କ ସମସାମୟିକ
Kālā sunārī ବାଲେଶ୍ୱରର ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବଣିଆ
କାରୀଗର—Name of a talented goldsmith
of Balasore.

[ଦ୍ର—ଏ ୨୭ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜାନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧ
ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ଓ ଉତ୍ତରଭକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମ-
ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏ ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତରେ ନିପୁଣ ଥିଲେ । ଏ ସମସ୍ତ
ଭାରତ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରି ନିଜର ଜୀବନା ଲେଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏ
ନିଜ ଦ୍ୱାତରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଆଧୁନିକ କଳ ମଧ୍ୟ ଗଢି ପାରୁ
ଥିଲେ । ମହାତ୍ମା କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ସେନ ଓ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର
ଏହାଙ୍କ ଧର୍ମଜୀବନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ ।]

କାଳିକ—ସ୍ୱ. ବିଶ. (କାଳ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ସାମୟିକ, କାଳ
Kālīka ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Temporal; belonging to time

କାଳି କରବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୋକାନୀଠାରୁ ସଉଦା ଆଦି ଧାରରେ
Kālī karibā ଅଣିବା; ଉଠାଣ ଅଣିବା—

To purchase commodities on credit.

୨ । (ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟବହାର)—ଗୋରୁ ପଲକୁ ଅଡ଼ାଇବା ବା
ଘରୁଡ଼ାଇବା—2. To drive a flock of cattle

କୃଷ୍ଣସେନା ଗାଦକୁ ସାୟବ ବାନ୍ଧି ଧର ।

ସାୟବ ଗଢ଼ିତୁ କେଲେ କାଳି କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ନରାୟଣ. ପୋ. ୧ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧରଣ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା—
ଗାଢ଼' ବ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ବ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ବ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟ' ବ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ବ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି. (ବହୁଲେକ)—ବଣର ଚାରିଆଡ଼ୁ
ଘେରି ବଣଜନ୍ତୁକୁ ଶିକାରୀ ନିକଟକୁ ଚଢ଼ି ଆଣିବା—
To drive wild beasts to the hunter by
beating the jungle.

କାଳିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାଳ + ଇକ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kālīkā ୧ । କାଳୀ, ଦେବୀଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଚଣ୍ଡିକା—

1. Goddess Kālī (with the tongue protrud-
ing out of the mouth); one of the forms
assumed by Durgā.

[ଦ୍ରୁ—ଶୂନ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟକ୍ରମେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇ ଦେବତାମାନେ
ପାଦାଙ୍ଗୁଳ ପ୍ରଭୃତି କଲେ । ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ
ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ବଦେହରୁ ଏହି ଉତ୍ତସ୍ତୁତ୍ବା କାଳିକାଙ୍କୁ
ଜାତ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଶରୀର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର
ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ମେଘମାଳା—2. Clouds.

ଦେଖି ନବକାଳକା [୨ୟ ଅର୍ଥ] ବକାଳକାମାଳକା

ଅଳ କାଳକା [୧ମ ଅର୍ଥ] କାଳ ସ୍ବର—ଉଚ୍ଚ, ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୩ । କୁହୁଟିକା, କୁହୁଡ଼ି—3. Fog.

୪ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—4. Black colour

୫ । କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗୀ ଶ୍ରୀ—

5. A woman of dark complexion.

୬ । ଶୁଭ ଚକ୍ର ନାଭି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିତ ରେମାବଳୀ—

6 Line of hair or down extending from
the breast to the navel.

୭ । ଶ୍ରୀ କାକ—7. A female crow.

୮ । ଶ୍ୟାମା (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)

8. Śyāmā (bird) (See)

୯ । ବାଣୀ (ଦେଖ)—9. Baṇī (See)

୧୦ । ଗୁହୁକାଳିକା (ଦେଖ)

10. Guhukālīkā (See)

୧୧ । ବିହୁଆଡ଼ି (ଦେଖ)

11. Bichhuāḍi (See)

୧୨ । ପଟୋଳ ଶାଖା—

12. The shoots of a cucurbitaceous creeper.

୧୩ । ସୁର—13. Wine.

୧୪ । କାଳମା, କଳଙ୍କ—14 Stain

୧୫ । ଶୁଗାଳୀ—15. She-jackal.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଉତ୍ତସ୍ତୁତ୍ବା ଶ୍ରୀ; ଚଣ୍ଡି ଶ୍ରୀ—

1. Virago; a furious woman.

୨ । ଘୋର ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ ଶ୍ରୀ—

2. A very dark complexioned woman.

କାଳିକା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗତ ବା ଆଗାମୀ କାଳ ଘଟୁଥିବା ବା ଘଟୁବା—

Kālīkā 1. Relating to or happening yesterday
କାଳକେବ or tomorrow.

କଳକା ୨ । ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ଜନ୍ମୁଥିବା ବା ହୋଇଥିବା—

2. Recent; born a few days ago.

(ସଥା—କାଳିକା ଯୋଗୀ ଶିରରେ ଜଟା—ହୁନ୍ନି. ଚଗର
ଅନୁକରଣ ।)

କାଳିକାର—ଦେ. ବିଶ—କାଳିକା (ଦେଖ)

Kālīkāra

Kālīkā (See)

କାଳିକା ଲାଗିବା (ତାଲୁ)—ଦେ. ବି—

Kālīkā lāgibā ୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ କାଳିଠାକୁରାଣୀଙ୍କର
ଅବେଶ ହେବା—

1. The spirit of Goddess Kālī descending
on a person.

୨ । (ଶ୍ରୀ ଲେକ) କୋପରେ ଚଣ୍ଡୁର୍ତ୍ତି ଧରିବା—

2. A woman assuming a vixenish manner
through fury of rage.

କାଳିକ—ଦେ. ଅ—୧ । ଗତ କାଳ—

Kālīk

1. Yesterday.

କାଳକେ ୨ । ଆଗାମୀ କାଳ—

କଳକା

2. Tomorrow.

ଅଥ ବଥା କାଳିକ ଅନ୍ତର—ଚଗ ।

କାଳିଗଉଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଚିଲିକାରେ ଦେଖା ଯିବା ଏକପ୍ରକାର

Kāligaurdūṇī ପକ୍ଷୀ—1. A species of bird found
in the Chilka lake.

୨ । ବହୁ ପାଦବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର ପୋକ, ଗଉଡ଼ୁଣୀପୋକ—

2. A black myriapod (insect).

କାଳିଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳ ଓ ଘଟି)—ଦୁଆର; ମସ୍ୟାଧାର—

Kālīgharḍi

Inkpot.

କାଳିଙ୍ଗ—ସ. ବି. (କଳିଙ୍ଗ + ଅ)—

Kālīṅga ୧ । କଳିଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜା—

1. A king of Kālīṅga.

୨ । କଳିଙ୍ଗଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An inhabitant of Kālīṅga.

ସ ବିଶ—୧ । କଳିଙ୍ଗଦେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Relating to the Kālīṅga country.

୨ । କଳିଙ୍ଗଦେଶଜାତ—

2. Produced in Kālīṅga.

୩ । କଳିଙ୍ଗଦେଶବାସୀ—

3. Residing in Kālīṅga.

କାଳିଙ୍ଗ—ସ. ବି. (କୁ + ଲିଙ୍ଗ)—୧ । ସର୍ପ—

Kālīṅga

1. Serpent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାରିକ ସୂକ୍ଷ୍ମ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅକ୍ଷରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ	ସ	ସ	ଶ	ଞ	ଞ	ଟ

୨ । ହସ୍ତି—2. Elephant.

୩ । ଲୌହବିଶେଷ—3. A kind of iron.

୪ । କାଳୁକ—4. Humble solicitation.

କାଳିଙ୍ଗୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ. କଳିଙ୍ଗ)—

Kālīngī ୧ । କାଳିଙ୍ଗ (ଦେଶ)

1. Kālīngī (See)

୨ । ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଦଶାଖ୍ୟପଟଣାଅଧିବାସୀ ତେଲଙ୍ଗାଭାଷୀ ଓଡ଼ିଆ ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ କାଳିଙ୍ଗିକାଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ)—

2. A caste of Telugu-speaking Oriya Sūdras in the districts of Ganjam and Vizagapatam.

କାଳିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of tree; Diospyrus Kālīchā Eyeratisa.

କାଳିଚିଆ—ଦେ. ବିଶ (ସ. କାଳି + ଚିଆ)—ଭସ୍ମ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ— Kālīchiā Slightly black; darkish.

କାଳିଚି

କାଳିଚି

କାଳିଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କାଳିଚିଆ (ଦେଶ)

Kālīchiā Kālīchiā (See)

କାଳିଜାମ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଶୀଲୁଗା— Kālījamta A kind of black country-made cloth.

କାଳିଜାହନିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳି + ଜାହନି)—ଚନ୍ଦ୍ରକରଣର Kālījahniā ଅଳ୍ପଶ୍ୱେତା ଦେହରୁ ଭସ୍ମ ଅବକାର—

Slight darkness due to pale moon-light.

ଅବାସରେ ଅଳ୍ପ ଲୋଚନାହିଁ, ଶ୍ୱେତ କାଳିଜାହନିଆ ପଡ଼ିଗଲା ।

ପ୍ରକାରମୋହନ—ଗନ୍ଧବନ୍ଧୁ ।

କାଳିଜାହନିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାଳିଜାହନିଆ (ଦେଶ)

Kālījahniā Kālījahniā (See)

କାଳିଜା (ଉଦ୍ୟୋଗ)—ପ୍ରା. ବି—କାଳିଜା ଉଦ୍ୟୋଗ (ଦେଶ)

Kālījā (etc.) Kālījā etc. (See)

କାଳିଜାଫାଟା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ବୃକ୍ଷପତ୍ର; ଅତିଶୟ ପରିଶ୍ରମ ସାଧ—

Kālījāphatā 1 Requiring utmost labour.

୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଲୋପକାରୀ—2. That which takes away one's fortitude or forbearance.

କାଳିଜା ବାଲି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦେମତଦାର; ସାହସୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kālījā bālī 1. Courageous person)

କାଳିଜାଶାଳି ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Patient.

କାଳିଜାବାଳା

କାଳିଜା—ପ୍ରା. ବିଦେ. ବି. (ଇଂ. କଲେଜ)—କଲେଜ—

Kālījā College.

କାଳିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାଳିଙ୍ଗ (ଦେଶ)

Kālīngā Kālīngā (See)

କାଳିଙ୍ଗଜ—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । ମୁନିବିଶେଷ; ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର—

Kālīngajā 1. A sage; son of Brahman.

୨ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ସୂତ୍ରପଦ—

2. Name of a general of the monkey-army described in the Rāmāyaṇa.

କାଳିଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ. କାଳିଙ୍ଗ)—ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଦଶାଖ୍ୟ- Kālīngī ପଟଣା ଅଧିବାସୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଓଡ଼ିଆ ଶୂଦ୍ର

ଜାତିବିଶେଷ—A Sūdra caste of Oriyas now found in the districts of Ganjam and Vizagapatam.

[ଦ୍ର—କେହି କେହି କାଳିଙ୍ଗୀ ଓ କାଳିଙ୍ଗିମାନଙ୍କୁ ତେଲଙ୍ଗା ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏମନ୍ତ ବି, ମାଘାଳ ସେନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁମାନେ ଏ ଦୁଇ ଜାତିଙ୍କୁ ତେଲଙ୍ଗା ମଧ୍ୟରେ ଗଣିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏମାନେ ତେଲଙ୍ଗା ନୁହନ୍ତି । ହୁଏନସାଙ୍କ କଳିଙ୍ଗ ଆଗମନ ବେଳେ ସେଠାରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଯୁକ୍ତିପ୍ରସ୍ତୁତ ଜାତି ଅଧିବାସ କରୁଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ । ଏହି ଯୁକ୍ତିପ୍ରସ୍ତୁତ ଜାତି କାଳିଙ୍ଗୀ ବା କାଳିଙ୍ଗି ଜାତି ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇ ପାରେ । କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶୀ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ (ଖ୍ରୀ. ୭ମ ଶତାବ୍ଦି ପରେ) ଉଡ୍ରଜାତି ପରି କାଳିଙ୍ଗି ଜାତି ସୁଦ୍ଧା ସୈନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଜୟପୁରରେ କେବଳ କାଳିଙ୍ଗିମାନେ ନିବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ କୃଷିକର୍ମ କରି ଗାବିକା ନିବାସ କରନ୍ତି । କାଳିଙ୍ଗୀ ଜାତିର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ (୮୭ ହଜାର ମଧ୍ୟରୁ ୮୭ ହଜାର) ତେଲଙ୍ଗାଭାଷୀ, କିନ୍ତୁ କାଳିଙ୍ଗି ଜାତିର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ (୫୫ ହଜାରରୁ ୫୯ ହଜାର) ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ । ଅଷ୍ଟନ ସାହେବ ତାଙ୍କର Castes and tribes of Southern India ପୁସ୍ତକ ୨ୟ ଖଣ୍ଡ ୪୯ ପୃଷ୍ଠାରେ କାଳିଙ୍ଗୀମାନଙ୍କୁ ତେଲଙ୍ଗା ଓ କାଳିଙ୍ଗିମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଧରିଅଛନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମପୁରର ସର ପର୍ଶୁରାମ ପାତ୍ର କାଳିଙ୍ଗୀ ଜାତିରୁ ଅଛନ୍ତି । ମୂଳତଃ ଏ ଦୁଇ ଜାତି ଓଡ଼ିଆ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତେଲଙ୍ଗ ପ୍ରଭାବରେ କାଳିଙ୍ଗୀମାନେ ନିଜର ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆକୁ ଭୁଲି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କାଳିଙ୍ଗିମାନେ ୩୫ ପ୍ରଧାନ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ—୧. ବୃକ୍ଷା କାଳିଙ୍ଗି; ୨. କନ୍ୟାଳ କାଳିଙ୍ଗି ଓ ୩. ଓଡ଼ିଆ କାଳିଙ୍ଗି । କାଳିଙ୍ଗିମାନେ ପୂର୍ବେ ଦେବସେବା କରୁଥିଲେ । ଏମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପରି ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ କରନ୍ତି ଓ ଶୌର ହୋଇ ଶିଖା ରଖନ୍ତି । ଏମାନେ ସ୍ୱଧାକୃଷ୍ଣ ଓ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କର ଭକ୍ତ ଓ ଗୌଡ଼ାୟ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ଓ ଦଧିବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ । ଏମାନେ ଶବ ପୋଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର କୌଳିକ ସଞ୍ଜା ବସନ୍ତ, ଦଲେଇ, ବାରିକ, ବେହେରା, ପାଣି, ଗଉଡ଼, ଜେନା, ମଳିକ, ନାୟକ, ବିଷ୍ଣୋୟୀ, ପ୍ରଧାନ, ପୁଲେଇ, ସୁଇ, ସାନ୍ତ, ସାନ୍ତ, ଗଉଡ଼, ଗରୁ ପ୍ରଭୃତି । ଏମାନଙ୍କ ଭୂମିଧିକାରୀମାନେ 'ସାନ୍ତ', ଭୂମି ପ୍ରତିନିଧିମାନେ 'ପାତ୍ର' ଓ ଭୂମିପରିଚାଳକମାନେ 'ଭଲଭାୟା' ଭୂମିଧି ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତ କାଳିଙ୍ଗି ଜାତି ପାଇଁ ୫ ଜଣ ସାନ୍ତ ଓ ୫ ଜଣ ପାତ୍ର ଥାନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନିମ୍ନବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଏମାନେ ଆଠଗଡ଼, ମହୁସା, ବଜାଣିମୁଣ୍ଡି ଓ ସାନଖିମୁଣ୍ଡିରେ ବାସ କରନ୍ତି । କୌଣସି କନ୍ୟା ପାଇଁ ବର ନ ମିଳିଲେ ସେ ରଜସ୍ବା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଭଗ୍ନୀର ପତି କମ୍ପା ଜାତିର କୌଣସି ବୃଦ୍ଧକୁ ନାମମାତ୍ର ବିବାହ କରେ । ପରେ ଉପସ୍ଥଳ ବରପାତ୍ର ମିଳିଲେ ବୟସ୍କା ହେବା ପରେ ଉକ୍ତ କନ୍ୟାର ପ୍ରକୃତ ବିବାହ ହୁଏ । ବିଧବାକୁ ବିବାହ କରିବା ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥା ବର ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ସାହାଡ଼ା ଗଛକୁ ବିବାହ କର ପରେ ବିଧବାକୁ ବିବାହ କରେ । ଏ ବିଧବାବିବାହକୁ ଥୁଆଥୋଇ କହନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିଙ୍କ ପରି କାଳିଙ୍ଗମାନେ ଭକ୍ତ ବା ପିତାଭ୍ରତ ମୃତୁର ପରଦିବସ ଖାଆନ୍ତି, ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅସ୍ଥିସମ୍ବଳ କରନ୍ତି ଓ ଦଶମନ୍ଦନ ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳ ଓ ଭଲ ତର୍କି କର ଶୌର ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧି ହୁଅନ୍ତି । ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ. ୩୫୨ ।]

କାଳିଦଳନ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଳିପୂର୍ବକଳନ)—

Kālidālana କାଳିପୂର୍ବକଳନ (ଦେଖ)

Kāliyadālana (See)

କାଳିଦାସ—ସ. ବି. (ନାମ)—ସୁନାମଖ୍ୟାତ ସଂସ୍କୃତକାବ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାକର Kālidāsa ରଚୟିତା କବିଜ୍ଞାନଗୁରୁ—

The famous Sanskrit poet Kālidāsa.

[ଦ୍ର—କାଳିଦାସ ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦିରେ ବିଜୟନଗର ରାଜାଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ନବରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ ଥିଲେ । ଏ ରଘୁବଂଶ, କୁମାରସମ୍ବତ୍, ମେଘଦୂତ ଓ ରତ୍ନସୁନ୍ଦର ପ୍ରଭୃତି କାବ୍ୟ ଏବଂ ଅଭିଜ୍ଞାନଶକୁନ୍ତଳା, ବିକ୍ରମୋଦ୍ୟୋଗ, ମାଳବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର ଆଦି ନାଟକ ପ୍ରଣୟନ କରି ସାହିତ୍ୟସାଧ୍ୟରେ ଅମରଙ୍କାର୍ତ୍ତି ରଖି ଯାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଇଂରାଜି, ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଆଦି ଭାଷାରେ ଭାଷାନ୍ତରିତ ହୋଇ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଦ୍ବାନ୍ମଣ୍ଡଳରେ ସମାଦୃତ ହେଉଅଛି ।]

କାଳି ଦେବା—ଦେ. ବି. —୧। ଶଗଡ଼ର ଅକ୍ଷରେ ତେଲକାନ୍ଥ ଆଦି ଦେବା—

Kāli debā 1. To apply sediment of oil on the axle of a cart for lubricating the nave of the cart-wheel.

୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳଙ୍କିତ କରିବା—

2. (figurative) To disgrace

(ଯଥା—ସେ ଅଧମ ଆମ ଭୁଲରେ କାଳି ଦେଲା ।)

୩। ଧାର ସୂତ୍ରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଉଠାଣ ଦେବା—

3. To sell commodities on credit.

କାଳିକାଗ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କାଳିପୁ)—କାଳିପୁ ୧. (ଦେଖ)

Kālikāga Kāliya 1. (See)

(କାଳିକାଗୁଣୀ—ଶ୍ରୀ)

କାଳିକାଗୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—

Kālikāgunī 1 A kind of bird.

୨। 'କାଳିକାଗ'ର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

2. Feminine of Kālikāga.

କାଳିନ୍ଦୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାଳିନ୍ଦ=ପର୍ବତବିଶେଷ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ + ଅପତ୍ୟା- Kāḥindī ଥରେ ଅ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧। ଯମୁନା ନଦୀ—

1. The river Jāmūnā.

୨। କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପତ୍ନୀବିଶେଷ—

2. One of the married wives of Kṛṣṇa.

୩। ଅସୁରକନ୍ୟାବିଶେଷ—

3. Name of a daughter of a demon.

୪। (ବୈଦ୍ୟକ) କଳମ୍ବଜାତୀୟ ରକ୍ତତୃଡ଼ି ଲତା—

୪. Ipomœa Turpethum (creeper)

କାଳିନ୍ଦୀକୁଳିଆ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାଳିନ୍ଦୀ=ଯମୁନା + କୁଳିଆ, ଯମୁନା Kāḥindīkūḷiā କୁଳରେ ବଂଶୀ ବଜାଉଥିବାରୁ)—

୧। ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—

1. An epithet of Śrīkṛṣṇa.

୨। କାଳିନ୍ଦୀ ନଦୀକୂଳରେ ବହୁଗଣକାରୀ—

2 Frequenting the banks of the river Jāmūnā.

କାଳିନ୍ଦୀଭେଦନ—ସ. ବି. — (କାଳିନ୍ଦୀ + ଭେଦନ; ଏ ଯମୁନାକୁ Kāḥindībhedana ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ଧିତ କରିଥିବାରୁ), ବଳରାମ—Balarāma, the elder brother of Śrīkṛṣṇa.

କାଳି ପଥର—ଦେ. ଅ. —(ସ କଲ୍ୟ + ପରଦନ)—କାଳିପର ୧ (ଦେଖ) Kāli paari Kālipari (1) (See)

କାଳିପଟା—ଦେ. ବି. —୧୮୩୭—୧୮୩୭ ସାଲର ଇଂରେଜ୍ ସରକାରଙ୍କ Kāḥipatā ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ଭୂସଜ୍ଞ ସେଟ୍ଲମେଣ୍ଟରେ ଥାନା ପ୍ରଜାମାନେ ପାଇଥିବା କାଗଜ ଉପରେ କାଳିରେ ଲେଖା ହୋଇ ଥିବା ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱପତ୍ର ବା ପଟା—The paper-ships which were given to tenants by the British Government after the conclusion of the revenue-settlement of Orissa during 1836-37. A. D.

କାଳିପରି—ଦେ. ଅ. (ସ କଲ୍ୟ ଓ ପରେଦୁସ୍)—୧। ଗତକାଳ ବା Kāḥipari ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଦିନରେ—1 Yesterday or day before.

୨। ଆଗାମୀ କାଳ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନରେ—

2. Tomorrow or day after.

୩। (ସ. କଲ୍ୟ + ପ୍ରାୟ) ଅନୁଦିନ ତଳେ (ଘଟ ଥିବା ବିଷୟ); ସତେ ଯେପରି କାଳି ଘଟିଲା ପରି (ପ୍ରକୃତ ହେବା ଘଟଣା)—

3. (seeming) Like an event of yesterday; very recent (event).

୪। ଅତି ଅନୁଦିନ ପରେ—

4. In the very near future.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ

କାଳିକା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡଜାତ)—କି.—ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଶିକାରୀର ମଞ୍ଚା
Kālībā ଅଡ଼ାକୁ ଘରୁଡ଼ାଇ ଆଣିବା—To drive wild ani-
mals towards the high platform or
machan of the hunter by beating the jungle
କାଳିକାସି—ଦେ. ବି (ସହର)—ଦୋକାନୀଠାରୁ ଉଧାରରେ ସଉଦା
Kālībāsī ପତ୍ର ନେବାଆଣିବା—Credit transactions of
commodities from a grocer.

ଦେ. ବିଶ—ଧାର ଉଧାରରେ ବିକାକଣା ହୋଇଥିବା—

Purchased or sold on credit.

କାଳିବେଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡଜାତ) ବି.—ଦୁବାଡ଼ି (ଦେଖ)

Kālībēṭi

Nubārdī (See)

କାଳିବେତ—ଦେ. ବି.—ବେତର ପ୍ରକାରବିଶେଷ, ବେତ (ଦେଖ)

Kālībēṭa

A kind of Ratan cane.

କାଳିମା—ଫ. ବି. ଶ୍ଵୀ—(କାଳ + ଭାବାର୍ଥେ. ଇମ୍ପର୍) — ୧ । କୃଷ୍ଣତା—

Kālīmā

1. Blackness.

୨ । ମଳିନତା—2. Stain.

୩ । ଅନ୍ଧକାର—3. Darkness.

କାଳିମାଟି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସିଂହଭୂମ ଜିଲ୍ଲାର ଜାମଶେଦପୁର ବା
Kālīmāṭi ଟାଟାନଗରର ପୂର୍ବ ନାମ—The former
name of Jamshedpur in the
district of Singhbhum.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଟାଟା କମ୍ପାନୀର ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲୁହା-
କାରଖାନା ଅଛି ।]

କାଳିମୁଖୀ—ପ୍ରାଦେ (ଆଳ) ବି.—ଧାନଗଛକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ଏକପ୍ରକାର
Kālīmukhī ପୋକ—A species of insect harmful
to the paddy plant.

କାଳିମୋହୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ; ଭୁବ. ବଂ କାଲିମୋହ) ବି.—

Kālīmohu ଚିରେଇତା, ଯବତୁଳା (ଦେଖ)—Jābatiktā (See)

କାଳିୟ—ଫ. ବିଶ. (କାଳ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥରେ. ଇୟ)—କାଳସମ୍ପର୍କୀୟ—
Kālīya Pertaining to time; temporal.

ଫ. ବି.—୧ । କାଳିୟନାଗ (ଦେଖ)

1. The Kālīya Nāga (See)

୨ । ପିତାଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)

2. Pītachandana (See)

କାଳିୟାଗଞ୍ଜନ—ଫ. ବି ଓ ବିଶ.—(କାଳିୟ + ଗଞ୍ଜନ)

Kālīyagāṅjana କାଳିୟଦଳନ (ଦେଖ)

Kālīyadalana (See)

କାଳିୟଦମନ—ଫ. ବି ଓ ବିଶ.—(କାଳିୟ + ଦମନ)—

Kālīyadamana କାଳିୟଦଳନ (ଦେଖ)

Kālīyadalana (See)

କାଳିୟଦଳନ—ଫ. ବି.—୧ । (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କାଳିୟ + ଦଳନ)—

Kālīyadalana ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା କାଳିୟନାଗର ନିର୍ଯ୍ୟାତନ—

The crushing of Kālīya Nāga
by Śrīkrushṇa.

୨ । (କାଳିୟକୁ ଦଳନ କରିଥିବାରୁ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

2. A name of Śrīkrushṇa

ଫ. ବି.—ଫ. ବିଶ. ପୁ.—(ବହୁସଂହ୍ର)—କାଳିୟର ଦଳନକାରୀ,
କାଳିୟକୁ ଯେ ପରାଜିତ କରି ଅଛନ୍ତି—One who
has crushed or vanquished the Kālīya Nāga.

କାଳିୟ ନାଗ—ଦେ. ବି—ଯମୁନାରେ ବାସ କରୁଥିବା କାଳିନାଗସର୍ପ—
Kālīya nāga The black cobra of the river
Jāmunā.

[ଦ୍ର—ଏ କବ୍ରୁସୁତ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଷଧର, ଏ ଯମୁନାରେ ବାସ
କରୁଥିବାରୁ ଯମୁନାର ଜଳ ବିଷମୟ ହୋଇଥିଲା, ଏମନ୍ତ ବି, ସେ
ଜଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ମରି ଯାଉଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯମୁନାକୁ ଲମ୍ବ ଦେଇ
ଜଳକୁ ମନ୍ତ୍ରନ କରି ଏ ନାଗର ଫଣା ଉପରେ ଉଠି ତାକୁ ଦଳନ
କଲେ ଓ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶରଣ ପଶିବାରୁ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ
ରହିବାର ଆଦେଶ ଦେଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯମୁନା ନଦୀକୁ ଏହାର ବିଷ-
ଜ୍ୱାଳାରୁ ମୁକ୍ତ କଲେ ।]

କାଳିଣି (ଉଦ୍ୟାଦି)—କାଳିଣି ଉଦ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kālīsī (etc.)

Kālāsī etc. (See)

କାଳିଷ୍ଠ—ଫ. ବିଶ. ପୁ.—(କାଳ=କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ + ଅଭିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Kālīshṭha ଅଭିଶୟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

(କାଳିଷ୍ଠ—ଶ୍ଵୀ)

Of deep black colour.

କାଳି ସଉଦା—ଦେ. ବି—ନଗଦ ଧନ ଦିଆ ନ ଯାଇ ଉଧାରଧାରରେ.

Kālī saudā

ଦୋକାନୀଠାରୁ ବିଅସିବା ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—

Commodities purchased from a grocer
on credit.

କାଳିସର୍ପ—ଦେ. ବି (ଫ. କାଳିୟ + ସର୍ପ)—

Kālīsarpa

କାଳିୟ (ଦେଖ)

Kālīya (See)

ବେବଣ ଦେଇ କାଳିସର୍ପ

ବିଷାକ୍ତ ରମଣକ ଦ୍ୱାପ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କାଳିହ୍ରଦ—ଦେ. ବି—ଯମୁନା ନଦୀର ଗଣ୍ଡବିଶେଷ—

Kālīhṛada

A place of deep water in the river
Jāmunā.

(ଯଥା—ଏହି ଗଣ୍ଡରେ କାଳିୟ ସର୍ପ ବାସ କରୁଥିଲା ।)

ଗୁରୁତ ବେଇଁ ଅସୁସ୍ଥେ

ପଣି ସେ ଥିଲା କାଳିହ୍ରଦେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କାଳୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କାଳ + ଶ୍ଵୀ ଇ)—

Kālī

୧ । ଉଦ୍ଧାଣ୍ଡେଶ୍ୱରୀ କାଳବୃଦ୍ଧିଣୀ ଶକ୍ତି; କାଳକ
ଦେବୀ; ଶିବପତ୍ନୀ; ଚଣ୍ଡୀ—

1. Goddess Chāṇḍī or Kālīkā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ୍’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଚତୁର୍ଦ୍ଧସ୍ତା, ନଗ୍ନା, ଲୋଳଜହ୍ନା, ମୁଣ୍ଡମାଳା-ଧାରଣୀ; ଏକ ଭାଦ୍ରାଣ ଦ୍ରସ୍ତରେ ଖଣ୍ଡ (ଖଣ୍ଡ) ଓ ଅପର ଏକ ବାମ ଦ୍ରସ୍ତରେ ନରମୁଣ୍ଡ (ଖପର) ଧାରଣ କରି ଶିବଙ୍କ ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା ।]

୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ଶ୍ରୀ—

2 Dark-complexioned woman

୩ । ଧୀବରଗୁଜ୍ଜକନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀ; ମୟାଗନ୍ଧା, ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ମାତା—3. Satyabati, the mother of sage Byāsa.

୪ । ନବ ମେଘମାଳା—4. New clouds.

୫ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ରାତ୍ରି—5. Dark night.

୬ । ଉଗ୍ରା ଶ୍ରୀ—6. Virago; vixen

୭ । କାଳିକା (ଦେଖ)

7. Kālīk (See)

[ଦ୍ର—କାଳରୂପୀ ଶିବଙ୍କର ଶକ୍ତି କାଳୀ ନାମରେ ପରିଚିତା; ଚଣ୍ଡୀପୁର ବଧ ସମୟରେ ଏହାଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଏ ରକ୍ତଖଳର ରକ୍ତ ପାନ କରିଥିଲେ । ଦକ୍ଷପକ୍ଷ ସମୟରେ ସତୀ ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିଥିଲେ ।]

ଦେ. କ—୧ । କାଳ (ଦେଖ)

1. Kālī (See)

୨ । ଗୁଣବିଶେଷ—2 A kind of metre.

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଗୁଣ ଦେଖ)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶ୍ୱା (ଶ୍ରୀ)—Dark-complexioned (woman).

ଏକର୍ଷ କାଳୀ, ପିନ୍ଧନ୍ତି କାଚ କୋଇଲା ମାଳ—ରଗ ।

କାଳୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ମେଘନାପୁର) ବି. (ଲ ଗୁଣରେ ଲ Kālī ଉଚ୍ଚାରଣ)—କାଳୀ (ଦେଖ)

Kālī (See)

କାଳୀ କୋତରୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ସଦର)—

Kālī kotarī କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ଓ ଅପରୂପା (ଶ୍ରୀ)—

Dirty and of dark complexion (woman).

କାଳୀଗାଈ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ଗାଈ—

Kālīgāī Black coloured cow.

କାଳୀଗାଈର ଉକ୍ତେ ଗୋ—ରଗ ।

କାଳୀଜାୟ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କାଳୀ + ଜୟ)—

Kālījāī ଚିଲିକା ଦ୍ରୁପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୁପ ଶୈଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଠାକୁରାଣୀ—A Goddess on a crag islet in the Chilka lake.

କାଳୀଜୟ ଦେବୀ ଅଗତ ଶକ୍ତି ସେ ବିଭବତା । ସ୍ୟାମାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରାଗ ।

କାଳୀଜୟ ଗଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. କାଳୀଜୟ ଦ୍ୱୀପର ଗୁରୁ ପାଖରେ ଥିବା

Kālījāī gāṇḍa ଚିଲିକାର ଗୁରୁତମ ଅଂଶ—

The deep part of the Chilka lake round

the Kālījāī crag.

କାଳୀଜୟ ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. ଚିଲିକା ଦ୍ରୁପର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗସ୍ଥ ଗଣ୍ଡ

Kālījāī mundaī ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦ୍ୱୀପ-ଶୈଳବିଶେଷ—

Name of a small craggy islet in the Chilka lake.

[ଦ୍ର—ଏହି ମୁଣ୍ଡିଆରେ କାଳୀଜୟଠାକୁରାଣୀ ଅଛନ୍ତି । ନାବିକ-ମାନେ ନିରାପଦରେ ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଭଙ୍ଗା ପହଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ କାଳୀଜୟଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ମାନସିକ କରି ପାଠପଞ୍ଚା ଛେଳି ଓ କୁକୁଡ଼ା-ମାନଙ୍କୁ ବଧ ନ କରି ଏହି ଟାପୁରେ ଶୁଦ୍ଧିଦେଇ ଆସନ୍ତି । ଟାପୁଟି ପ୍ରସ୍ତରମୟ । ଏଥିରେ ବହୁଳ ବୃକ୍ଷଲତାଦି ନ ଥିବାରୁ ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗସ୍ଥ ଚିଲିକାର ଜଳ ଲବଣୀକ୍ତ ଥିବା ହେତୁରୁ ଏ ଜୀବମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନାୟାର ଅଭାବରେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଦିନାକେତେ ବଞ୍ଚି ଶେଷରେ ଅକାଳରେ ପ୍ରାଣ ହରନ୍ତି, ଚିଲିକାର ଉପକୂଳରେ ଥିବା ବାଲୁଗାଁ, ପାରିକୁଦ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ସମୟେ ସମୟେ ଏଠାକୁ ଭଙ୍ଗାରେ ଆସି ଭୋଜି କରନ୍ତି ଓ ବିପଦ ସମୟରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଛେଳି କୁକୁଡ଼ା ଆଦି ମାନସିକ କରନ୍ତି ବା ଯାଚନ୍ତି ।]

କାଳୀଜାୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. କାଳୀଜୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kālījāī (etc)

Kālījāī etc (See)

କାଳିନ—ସ. ବିଶ. (କାଳ + ରବାର୍ଥେ. ଇନ)—କାଳ ବା ସମୟରେ Kālīna

ଘଟୁଥିବା—Happening in (time).

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ । ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ପୂର୍ବକାଳିନ, ଏକକାଳିନ, ପରକାଳିନ, ଗମନକାଳିନ, ଭୋଜନକାଳିନ, ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳିନ, ଉତ୍କାଳିନ ଇତ୍ୟାଦି ।]

କାଳୀପୂଜା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ କାଳୀ + ପୂଜା)—

Kālīpūjā ୧ । କାଳୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପୂଜା—

1. Worship of the Goddess Kālī.

[ଦ୍ର—କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥିରେ କାଳୀମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

The 14th day of the dark fortnight of the month of Kārttika when the image of Kālī is set up and worshipped.

କାଳୀୟ—ସ. ବି. (କାଳ + ରବାର୍ଥେ. ଇୟ)—

Kālīya

୧ । ପିତାଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)

1. Pītachandana (See)

୨ । ଅଗୁରୁ (ଦେଖ)

2. Aguru (See)

୩ । ଗୁଗୁଲ (ଦେଖ)

3. Guggula (See)

କାଳୀୟକ—ସ. ବି. (କାଳ + ଇୟ + କ)—

Kālīyaka

୧ । ପିତାଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)

Pītachandana (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଞ୍ଜ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

୩ । ଚରକାଳ—3. For ever.

ସେହି ପ୍ରକାରେ କର୍ମ ଭୋଗ, କାଳେ କାଳେ କୋହେ ସଂଯୋଗ ।

ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମହାତ୍ମ୍ୟ ।

କାଳେକେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କାଳେ—୪-୭ (ଦେଖ)

Kāleke

Kāle 4-7 (See)

କାଳେଶ୍ୱର—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. କାଳେଶ୍ୱର)—ଦିନ ଓ ତାରକାଜ୍ଞାପକ

Kāleṇḍara

ପଞ୍ଜିକା ବା ପଦ୍ମ—

କାଳେଶ୍ୱର

Calendar.

କେଲିଂଡର; ଜର୍ନାଲ

କାଳେବର—ଦେ. ବି.—୧ । ଭୀମଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଗଦାବିଶେଷ—

Kāle bara

1. A club used by Bhīma, one of the Pāṇḍavas.

କାଳେବର ଗଦା ସେ ବହୁତ ବୃକୋଦର ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

୨ । ବନବିଶେଷ—2. Name of a forest.

କାଳିନ୍ଦୀ ନଦୀ ଘାଟେ କାଳେବର ବନ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କାଳେ ଭଦ୍ରେ—ଦେ. ଅ.—୧ । କଦାଚିତ୍, କଦବା; କେବେ—

Kāle bhadre

1 At any time; ever.

କାଳେଭଦ୍ରେ

୨ । ସବୁଦିନେ; ଚରକାଳ—

କାଳେକାଳୀ

2. For ever.

୩ । ଅକସ୍ମାତ୍; କ୍ୱଚିତ୍—3. Scarcely; at times, few and far between.

କାଳେୟ—ସ. ବି.—(କାଳ ବା କଳି + ଭାବାର୍ଥେ. ଏୟ) —

Kāleya

୧ । ଯକୃତ୍; କଳିଜା—1. Liver.

୨ । ପିତାଚନ୍ଦନ (ଦେଖ)

2. Pītachandana (See)

୩ । ଅଗ୍ରୁ; କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦନ—3. Aloeswood.

୪ । (କାଳି + ଅପଭ୍ରାଂଶେ. ଏୟ) —କାଳଦୈତ୍ୟର ପୁତ୍ର, ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—4 Name of a demon, son

Kāla.

ସ. ବିଶ.—୧ । କାଳସମ୍ପର୍କୀୟ—

1 Relating to kāla (See)

୨ । କଳିକାଳ ସମ୍ପର୍କୀୟ—

2. Relating to the Kāli Age.

କାଳେଶ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କାଳ + ଶିବା)—୧ । (କାଳ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ

Kāleśa

୨ । ଶିବ—2. Śiva.

୩ । ମକାର ବର୍ଣ୍ଣ—3. The letter 'm'.

କାଳେ ସକାଳେ—ଦେ. ଅ.—୧ । କୌଣସି ସମୟରେ; କେବେ—

Kāle sakāle

1. At any time; ever.

ଏସବୁ ସମୟରେ ଯଦି କାଳେସକାଳେ ଦେଖିବାର ନାହିଁ ।

ପଦ୍ୟମୋହନ. ଗଳ୍ପସୁଧା ।

୨ । କଦବା; କ୍ୱଚିତ୍—2. Scarcely, if ever.

କାଳେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ସେବକ—

Kālo

The priest of a village Goddess.

କାଲୁ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କଲ୍ୟ)—କାଲିକା (ଦେଖ)

Kālikā

Kālikā (See)

କାଳକାର

କାଳାସୋଗୀ ଶିରରେ କଟ । ହୃଦ ପ୍ରବଚନର ଅନୁକରଣ ।

କଳକା

କାଳୁଜିକ—ସ. ବିଶ. (କଳ୍ପନା + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ଆନୁମାନିକ—

Kālpajika

1. Imaginary; fanciful.

୨ । କଳ୍ପନାସ୍ତୁତ—2. Born of fancy.

୩ । କଳ୍ପନାରେ ମାତ୍ର ଥିବା; ଅବାସ୍ତବ—

3. Not actually in existence.

କାଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସ. କାରବେଲ)—

Kāllā

କଲ୍ଲ (ଦେଖ)—Kalarā (See)

କାଲହୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ସିଂହପୁର)—ବି. ଶ୍ରୀ.—ମାଈ ବାହୁଣୀ—

Kālhurḍi

She-calf.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ପୁ.—ଦାମୁଣ୍ଡ—

2. A young bullock.

କାଞ୍ଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାଞ୍ଜା)—କାଞ୍ଜାଆଳ (ଦେଖ)

Kāwāj

Kāwāj (See)

କାଞ୍ଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାଞ୍ଜା)—ଶେଷ, ଅଖର—

Kāwār

The end or finish; conclusion.

କାବାବ

(ଯଥା—ମାସ କାଞ୍ଜା; ଘଣ୍ଟା କାଞ୍ଜା ।)

କାବାବ

ବିଶ.—ଅଖର ହୋଇଥିବା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା—Completed.

କାଞ୍ଜା କରବା—ଦେ. କି.—୧ । (କାଳ) କାଟିବା, (ସମୟ) ଅତିବାହିତ

Kāwār karibā

କରବା—1. To spend (time); to pass

କାବାବ ବଦା

away (time)

୨ । ଶେଷ କରବା—2. To finish; to terminate.

୩ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଇସ୍ତକ୍ ଆଦି ପରିମିତ ସଂଖ୍ୟକ ସମସ୍ତ

ତାସ୍ ଖେଳ କରି ସମାପ୍ତ କରିବା—(ଯଥା, ଇସ୍ତକ୍ କାଞ୍ଜା)—

3 To finish playing the last card of a certain series in card play.

କାଞ୍ଜା ହେବା—ଦେ. କି.—ଅତିବାହିତ ହେବା—

Kāwār hebā

To be terminated or finished.

କାବାବହସ୍ତା

କାବାବହସ୍ତା

କାଞ୍ଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—କାଞ୍ଜାଆଳ (ଦେଖ)

Kāwāli

Kāwāli (See)

କାଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଧାତୁ ପାଇବା—1. To shine.

Kāś (root)

୨ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—2. To be manifest.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଋ	ୠ

କାଶ—ସ. ବି. (କାଶ୍ ଧାତୁ = ଘଣ୍ଟି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāśa ୧ । ତୃଣବିଶେଷ; କାଶ୍ ଶବ୍ଦାସ—

ସ୍ୱ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଶେନ୍ଦ୍ର, 1. A kind of grass, the reeds of which are used for weaving baskets, mats etc; Sachharum Spontaneum.

କାଶି [ଦ୍ର—ଏହି ତୃଣ ବୃଦ୍ଧାବୃଦ୍ଧା

ଭେ. ବେଲୁ ହୋଇ ଜନ୍ମେ । ଏହା ପ୍ରାୟ ୫୨ ହାତ

ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ଶୁକ୍ଳ ଫୁଲ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ପରି ଗୋଲଗୋଲ ହୁଏ ।

ଏହା ପତ୍ରାଂଶୁ ଓ ନିଉପତାରେ ଜନ୍ମେ । କାଶଗଛର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ

ବା ଦଣ୍ଡ କୋମଳ ଓ ଚକ୍ଷୁ, ତେଣୁ ତହିଁରେ ଲୋକେ କାଶି

ଭାଲ, ଚିଞ୍ଚଣା ପ୍ରଭୃତି ତିଆରି କରନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଗୁଳୁଟି ତଣ୍ଡୁଳୁପେ

ଘର ଛପରରେ ନଡ଼ାର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । କାଶ ଓ ତଣ୍ଡୁଳୁ ଏକ ଗୁଳୁର

ଦୁଇଟି ନାମାନ୍ତର । ଏହାର ଭାଙ୍ଗ କାଶି, ଫୁଲ କାଶି ଫୁଲ ଓ

ବହୁବିଧ ସରୁପତ୍ର ତଣ୍ଡୁଳୁ ଅଟେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁର-

ଭିକ୍ଷୁରସ, ମଧୁରବିପାକ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସାରକ । ଏହା ମୁହଁକୁ,

ଅଶ୍ମରୀ, ଦାହ, ରକ୍ତଦୋଷ, କ୍ଷୟ ଓ ପିତ୍ତବେଗରେ ଉପକାରୀ ।]

୨ । କାଶ ଗଛର ଚର୍ଚ୍ଚିତପରି ଫୁଲଗୋଷ୍ଠ —

2. The catkin of Kāśa grass.

୩ । କାଶ ରୋଗ—3. Cough; catarrh.

୪ । (+ ଭାବ. ଅ) ପ୍ରକାଶ—

4. Exhibition; manifestation.

୫ । ଗତି—5. Motion.

୬ । ମୂଷା—6. Mouse.

ସ୍ୱ. ବିଶ୍ୱ.—୧ । ପ୍ରକାଶମାନ—1. Manifest.

୨ । ଶୋଭମାନ—2. Resplendent.

କାଶକ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—୧ । ବୋଧହୁଏ—

Kāśak 1. think, methinks

୨ । ସମ୍ଭବତଃ—2. Most probably.

କାଶଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)

Kāśaṇḍī Kāśamardda (See)

କାଶତଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସ୍ୱ. କାଶ + ଓ. ତଣ୍ଡୀ)—

Kāśatandī କାଶତଣ୍ଡୀ—

A kind of reed; Sachharum Spontaneum.

କାଶନାସମ—ଗ୍ରା. ବି. (ସହଚର; ସ୍ୱ. କାଶ + ନାସମ)—କାଶ ଓ

Kāśanasama ଶରଦ—Cough and cold.

କାଶନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ ୧/୨ (ଦେଖ)

Kāśanda Kāśamardda 1. 2. (See)

କାଶନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ ୧/୨ (ଦେଖ)

Kāśand Kāśamardda 1 2 (See)

କାଶନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—୧ । କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)

Kāśandi 1. Kāśamardda (See)

୨ । କାଶିନ୍ଦ ୨ (ଦେଖ)—

2. Kāśindi 2 (See)

କାଶମର୍ଦ୍ଦ—ସ୍ୱ. ବି. (କାଶ = କାଶରୋଗ + ମୃଦ୍ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଏହା କାଶରୋଗର

ସ୍ୱ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଶମର୍ଦ୍ଦ, ଉପକାର)—୧ । କାଶିନ୍ଦିଶାଗ—

ଅରିମର୍ଦ୍ଦ, କାସାରି, କର୍କଶା, 1. A herb, Cassia Sophora

କାଳକାଞ୍ଚଳେ [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ରୁଚିକର,

କର୍ଷାଦି. କାସିନ୍ଦି; ବୃକ୍ଷ, ମଧୁରରସ, ପାଚକ, କଣ୍ଠଶୋଧକ

କର୍ଷାଜା (ଦା) ଏବଂ ବିଷଦୋଷ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, କଫ ଓ

ଭେ. କଶିବିନଦେହୁ, ବାୟୁନାଶକ । ଏହା କାଶର, ମଳ-

କାସିବିନା ସଂଗ୍ରାହକ, ଲଘୁପାକ ଓ ପିତ୍ତଦୁଷ୍ଟି-

ନାଶକ ।]

କାଶନ୍ଦା ୨ । ଶୁକ୍ଳଶ୍ରୀ ଗୁଳୁ—

କକର୍ଷ 2. The Cassia plant.

[ଦ୍ର—ଏକଜାତୀୟ ଶାକଗୁଳୁ । ଏହାର ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ

ଏବଂ ଛୁଇଁ ଚରକାରି ଓ ଭଜା ହୁଏ ।]

କାଶ ଲକ୍ଷମ—ଗ୍ରା. ବି. (କାଶ ଓ ଶରଦ)—

Kāśa lasama Cough and cold.

କାଶି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ୱ. ବି. (କାଶ୍ ଧାତୁ = ଘଣ୍ଟି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—

Kāśi (etc) କାଶି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāśi etc (See)

କାଶିଆ କପିଳାର ଭେଟ ନାହିଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—କେତେକ ସମୟ

Kāśiā kapilāra bheṭa nāhiṁ ଏକଦା ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିବା

ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରେ ଦେଖା ନ ହେଲେ ଏ ପ୍ରବଚନର

ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—

A saying used when two persons who lived and moved together for some time do not afterwards meet each other.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ପ୍ରଥମେ ଅତି ଦରିଦ୍ର

କ୍ଷତ୍ରିୟ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗାର୍ହ କର୍ମ-

ଥିଲେ । ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁଅର ନାମ 'କାଶିନାଥ' । କାଶି

କପିଳଙ୍କର ବାଲ୍ୟସହଚର ଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଦିନେ ଗୋରୁ ଚରାଇ-

ବାକୁ ଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କପିଳ ଗୋଟିଏ ଗଛମୂଳରେ ଶୋଇ-

ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ନାଗସାପ ଫଣା ଟେକିବାର

ଦେଖି କାଶି ତାଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଦେଇ କହିଲେ; "କପିଳ ! ତୁ ରଜା

ହେବୁ ।" କପିଳ ଅଟ୍ଟାରେ ଉତ୍ତର କଲେ, "ମୁଁ ରଜା ହେଲେ

ତେମେ ମହା କରିବ ।" କିଛିଦିନ ପରେ କପିଳ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନକୁ

ଯାଇଥିଲେ । ବଡ଼ଦେଉଳରେ ତଦାନନ୍ତର ଗଜପତି ରାଜା କପିଳଙ୍କ

ଠାରେ ରାଜଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ନଅରକୁ ଆଣିଲେ । ରାଜାଙ୍କ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସତର ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୮ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ବାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଦ୍ଧ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

ପାଖରେ ରହି କପିଳ କ୍ରମେକ୍ରମେ ପ୍ରଭାତର ନିଦର୍ଶନ ଦେଖାଇଲେ ଓ କିଛିଦିନ ପରେ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ କଲେ । ରାଜା ଅସୁବିଧା ଥିବାରୁ ମନ୍ତ୍ରପୁରୁଷ ସେ କପିଳଙ୍କୁ ଭୁବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ ମନୋମାତ କଲେ । ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତେ କପିଳ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାମରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଗାଦୀରେ ବସିଲେ । କପିଳ ରାଜା ହେବାର ଶୁଣି, କାଶୀ କପିଳଙ୍କର ପୁତ୍ର କଥାକୁ ସ୍ମରଣ କରି ବିଚାରୁଆ ଏ “ଆଉ କାଶୀଆ କପିଳା ଭେଟି କାହିଁ ଯେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବି ?” ଏହି କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଉପରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ଗଠିତ । କୃପାସିଦ୍ଧ— ଭୁଲ୍ଲ ଇତିହାସ ।]

କାଶିକ—ସ. ବି. (କାଶି + ସ୍ଵାର୍ଥରେ. କ)—କାଶୀ (ଦେଖ)

Kāśika

Kāśī (See)

କାଶିନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—

Kāśindī

୧ । କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)

1. Kāśamaradda (See)

୨ । କଷ୍ଟ ଆମ୍ଭକୁ ଟାକୁଆ ସହିତ ଚରୁଡ଼ା କରି କାଞ୍ଚି ସେଥିରୁ କୋଇଲି କାଢିଦେଇ ସେଥିରେ ବେସର ଗୋଲାଇ ସୋରିଷ ତେଲରେ ସଜୁଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଆରୁ—

2. A kind of mango-pickle

କାଶିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କାଶ)—କଷ୍ଟନାଲୀରୁ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ବା ଖଙ୍କାର

Kāśibā

ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଶବ୍ଦ କରିବା, କାଶିବା—
To cough.

ସକ୍ଷକନା, କାଶିନା

କାଶିମୀର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାଶ୍ମୀର)—କାଶ୍ମୀର (ଦେଖ)

Kāśimīrā

Kāśmīrā (See)

କାଶିମୀରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାଶ୍ମୀରୀ)—

Kāśimīrī

କାଶ୍ମୀରୀ (ଦେଖ)

Kāśmīrī (See)

କାଶିମୀରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାଶ୍ମୀରୀ)—

Kāśimīrī

କାଶ୍ମୀର ଦେଶଜାତ ବୃଣ୍ଡଲିଙ୍ଗୀୟା ବଡ଼ ଛେଳ—

A goat of large breed and with spiral horns found in Kashmere.

କାଶୀ—ସ. ବି. (କାଶ୍ ଧାତୁ = ଗସ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଇ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—

Kāśī

ବାସ୍ତବ୍ୟ, ବନାରସ—Benares

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବାସ୍ତବ୍ୟ; ଏହା ଗଙ୍ଗା କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଏହାଠାରେ ଗଙ୍ଗା ଭୂତବିବାହୀ ହୋଇ ପରେ ପୁଣି ପୁରୀପୁରୀରେ ବହିଥାନ୍ତି ।

ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ ସ୍ଥାନ । ସମ୍ଭୂତଚର୍ଚ୍ଚାର ଉଲ୍ଲେଖ ସ୍ଥାନ ବୋଲି ଏହା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଅଛି ।

କାଶୀରେ ସେହି ମାନମନ୍ଦିର ଅଛି ତାକୁ ମୋଗଲସମ୍ରାଟ୍ ଅକବରଙ୍କ ସେନାପତି ଶାନ୍ତି ମାନସିଦ୍ଧ କୋଶାଳ ମନ୍ଦିରର ଅନୁକରଣରେ ତିଆରି କରାଇଥିଲେ । କାଶୀ ଜରର ବୃତ୍ତା ଓ ଫୁଲ କାମ ହୋଇଥିବା ପାଟ—

ଲୁଗା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, କାଶୀ ଇଂରାଜଙ୍କର ଭାରତ ଆଗମନ ପୂର୍ବେ ଜଣେ ନବାବଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ପରେ ଇଂରାଜଙ୍କ ଅମଳରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କାଶୀର ମହାରାଜାଙ୍କୁ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚପ୍ ବା ଶାସକ ରାଜାଙ୍କ କ୍ଷମତାରେ ଭୂସିତ କରି ଅଛନ୍ତି । କାଶୀର ‘ବିଷ୍ଣୁନାଥ’ ମହାଦେବ ଓ ‘ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା’ ଦେବୀ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଠାରେ ଦଶାଶ୍ଵମେଧ ଘାଟ, ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ଘାଟ ଆଦି ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବଦାହସ୍ତେଡ଼ ଅଛି ଓ ବହୁଦୂରରୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ କାଶୀକୁ ଶବ ଆଣି ଏ ଶୁଶ୍ରାବନମାନଙ୍କରେ ଦାହ କରନ୍ତି । ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ କାଶୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ କାଶୀବାସ କରନ୍ତି । ଏଠାରେ କାଶୀ ମହାରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ବିସ୍ମୃତ ଜମି ଉପରେ ପଣ୍ଡିତ ମଦନ ମୋହନ ମାଲବ୍ୟଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । କାଶୀରେ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଧନୀ ଓ ରାଜାମହାରାଜାମାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଧର୍ମଶାଳା, ମନ୍ଦିର ଓ ପ୍ରାସାଦମାନ ଅଛି । ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ନିର୍ମିତ ସୌଧାବଳର ଦୃଶ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଗର୍ଭରୁ ନୌକାଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରେ । କାଶୀର ଦୁଇଟି ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତାକୁ ଛଡ଼ି ଦେଲେ ବାକି ସବୁ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କ ଚଉଡ଼ା ୫୨ ହାତରୁ ବେଶି ନୁହେଁ । କାଶୀରେ ଲକ୍ଷାଧିକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଦାନା ସ୍ଥାନରେ ଅଛନ୍ତି । କାଶୀରେ ଶିବାନୁଚର କାଳଭୈରବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । କାଶୀରେ ଅଧିକାଂଶ ଗଳର ଚଟାଣରେ କଳାପଥର ବିଛା ହୋଇଅଛି । କାଶୀବିଶ୍ଵନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଦ୍ଵିମାନ ଉପରେ ସୁନାପାତାଳ କୁଅଣି ହୋଇଅଛି ଓ ମନ୍ଦିରର ଶିଖରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକଲଶ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି, ଏହାର ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ବାସ୍ତବ୍ୟ, ଦେଶୀୟ ନାମ ବନାରସ; ଇଂରାଜ ନାମ ବେନାରସ Benares].

କାଶିଚିନ—ଦେ. ବି.—ଭାରତପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ଦେଶୀୟ ଚିନ—

Kāśichini

India-made white sugar.

[ଦ୍ର—ଏହା କାଶୀ ନିକଟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଫକା ଓ ବିଦେଶୀ ଚିନ ପରି ଏହାର ଦାନା ସବୁ ବଡ଼ବଡ଼ ନୁହେଁ ।]

କାଶୀନାଥ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ଵୀ ଚତ୍ଵ, କାଶୀ + ନାଥ)—

Kāśīnātha

୧ । ମହାଦେବ—1. God Śiba.

୨ । କାଶୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର ବା ବିଶ୍ଵନାଥଙ୍କ ଶିବଗ୍ରହ—
2 The idol of Śiba-linga situate in Benares.

ଦେ. ବି. ସୁ.—ଲେକଙ୍କ ନାମ—

A name given to males.

କାଶୀପ୍ରାପ୍ତି—ସ. ବି. (୨ଶ୍ଵୀ ଚତ୍ଵ; କାଶୀ + ପ୍ରାପ୍ତି)—

Kāśīprāpti

(ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ) କାଶୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁଣ୍ୟମୟ ମରଣ—
Death in Benares which confers much spiritual benefit on the deceased (Hindu).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅକ୍ଷରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ

[ଦ୍ର—କାଶୀଆମରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ ହୁଏ ଏହା
ସାଧାରଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ; ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉକ୍ତ ଅଛି—

ଗଙ୍ଗାୟାତ ଜଳେ ମୁକ୍ତି ବୀରାଣସ୍ୟାଂ ଜଳେ ସୁଲେ
ଜଳେ ସୁଲେ ଗୁନ୍ତାସ୍ୟେ ମୁକ୍ତିଃ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମେ ।]

କାଶୀବାସ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଭକ୍ତ; କାଶୀ + ବାସ)—

Kāśībāsa ଶେଷଜୀବନ କାଶୀକ୍ଷେତ୍ରରେ କଟାଇ କାଶୀରେ ମଲେ
ପରକାଳରେ ଶିବଲୋକ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
କାଶୀରେ ବସିବା—Stay at Benares for
passing the old age there with the
hope of attaining beatitude after
death.

କାଶୀ ବିଶ୍ଵନାଥ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭକ୍ତ; କାଶୀ + ବିଶ୍ଵନାଥ)—

Kāśī biśwanātha କାଶୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର ଶିବବିଗ୍ରହ—
The idol of Śiba or Liṅga established
in Benares.

କାଶୀରାଜ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭକ୍ତ, କାଶୀ + ରାଜ)—

Kāśīrāja ୧ । ବାରାଣସୀର ରାଜା—
1. King of Benares.

୨ । ରାଜା ଦିବୋଦାସ—

2. King Dibodāsa of ancient India

୩ । ଧନ୍ବନ୍ତରୀ—3. The mythological physician
of the Gods.

କାଶୀଲଭ—ସ. ବି. (୨ୟା ଭକ୍ତ, କାଶୀ + ଲଭ)—

Kāśīlābha କାଶୀପ୍ରାପ୍ତି (ଦେଖ)
Kāśīprāpta (See)

କାଶୀଶ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭକ୍ତ; କାଶୀ + ଶ)—

Kāśīś ୧ । କାଶୀନାଥ (ଦେଖ)
୨. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—1. Kāśīnātha (See)

୩ । ସ୍ଵରୂପ—2. Green sulphate of
iron; Ferri sulphus.

ପା. ଶୁକାଶୀଶ
ହିବାକ୍ଷ
କାଶିଆ, କାଶିଆ [ଦ୍ର—ଉଷଧି ପୀତବର୍ଣ୍ଣ କାଶୀଶକୁ ପୁଷ୍ପକାଶୀଶ
କହନ୍ତି । ଏହା ଅମୃତକ୍ରମାୟ, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ,
ପା. ଜାକେଜର ଓ କେଶର ହିତକର । ଏହା ବାୟୁ, କଫ,
ଆ. ଜାକେଅସ୍ତର ନେତ୍ରକଣ୍ଡୁ, ବିଷ, ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ଅଶ୍ମର ଓ ଶ୍ଳିତ୍ରସ୍ତେଗ
ନାଶକ ।

କାଶୀଶ୍ଵର—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭକ୍ତ; କାଶୀ + ଶ୍ଵର)—

Kāśīśwara କାଶୀନାଥ (ଦେଖ)
Kāśīnātha (See)

କାଶୀସିଲ୍କ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଶୀ ଓ ଇଂ. ସିଲ୍କ)—

- Kāśīsilk କାଶୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରେଶମ—Kasi-silk; silk
manufactured at Benares.

କାଶୁ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଇଂ. କାଶୁ)—

Kāśu ୧ । ବାଜାମ୍ବ ବା ଲଙ୍କାଆମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—

ହିଜଲୀବାଦାମ 1. Cashewnut (tree and fruit).

କାନ୍ତ ୨ । (ତେ)—ସୁନାମୋହର ବା ମଉଡ଼ରମାଳ—
2. A necklace of gold coins.

କାଶୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. କାଶ)—କାଶ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ (ପୁରୁଷ);
Kāśuā ସେ ସର୍ବବେଳେ କାଶୁଥାଏ—(a male) Suffering
କେଶୋ from cough; always coughing.

ଖୋଖୋଆ; ଖାସୁଆ ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—
(କାଶେଇ, କାଶୋଇ—ଶ୍ରୀ) ଗୋଖାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ଜାଲର
ମୁଠି—1. A roll of fishing nets used by the
Gokhā fishermen of Balasore.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପବନାଥ ବୋଡ଼ା ସାପ—

2. The viper snake living in the hills.

କାଶୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ ୧ । ୨ (ଦେଖ)

Kāśundi Kāśamarḍda 1. 2 (See)

କାଶୁନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)

Kāśundi 1. Kāśamarḍda (See)

୨ । କାଶିନ୍ଦ ୨ (ଦେଖ)

2. Kāśindi 2 (See)

କାଶେକ୍ଷୁ—ସ. ବି—କାଶ ୧ (ଦେଖ)

Kāśekshu Kāśa 1 (See)

କାଶେନ୍ଦି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାଶମର୍ଦ୍ଦ)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ ୩ (ଦେଖ)

Kāśendi Kāśamarḍda 3 (See)

କାଶ୍ମରୀ—ସ. ବି—ଗମ୍ଭୀରୀ (ଦେଖ)

Kāśmarī Gambhārī (See)

କାଶ୍ମରୀ—ସ. ବି—ଗମ୍ଭୀରୀ (ଦେଖ)

Kāśmarjya Gambhārī (See)

କାଶ୍ମୀର—ସ. ବି. (କଶ୍ମିର + ନିବାସାର୍ଥେ. ଅ, ଅଥବା କାଶ୍ମ ଧାତୁ—
Kāśmīra ଗାନ୍ଧି ପାଇବା + ମୀର)—୧ । ଭାରତର ଉତ୍ତର—

ପୂର୍ବକୋଶସ୍ଥ ହିନ୍ଦୁରାଜ୍ୟ ଶାସିତ ଦେଶ—

1 Kashmir; a Hindu state in the
northwest of India.

୨ । ପୁଷ୍ପମୂଳ; ପଦ୍ମମୂଳ—2. The root of lotus
plant; root of Costus Speciosus.

୩ । କୁକୁମ୍ଭ, ଜାମ୍ବୀର୍—3. Saffron.

୪ । ଟାଙ୍ଗା—4. Alum; borax.

୫ । କାଶ୍ମୀରର ରାଜା—5. King of Kashmere.

୬ । କାଶ୍ମୀର ଅଧିବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

6. A resident of Kashmere.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଦୃଶ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ସଥା— ‘ବାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବାଇଁ’ ଗୋଟିବେ; ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅଁ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୂଁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନିଁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବର’ ନ ପାଇଲେ, ‘ଅଲବରଁ’ ଦେଖିବେ ।

ସ. ଦଶ—୧ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶ ସବୁଜ—

1. Born in or belonging to Kashmere.

୨ । କାଶ୍ମୀର ଅଧିବାସୀ—

2. Inhabiting the Kashmere country.

କାଶ୍ମୀରଗନ୍ଧକ—ସ. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ କାଶ୍ମୀରଦେଶ-
Kāśmīragandhaka ଜାତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗନ୍ଧକବିଶେଷ—

An excellent kind of sulphur found in Kashmere and requisitioned extensively for medicinal purposes.

କାଶ୍ମୀରଜ—ସ. ଦଶ.—(କାଶ୍ମୀର + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

Kāśmīraja କାଶ୍ମୀର ଦେଶ ଜାତ—

Produced in Kashmere.

ସ. ଦ.—୧ । କୁଙ୍କୁମ, କାପୁରକେଶର—1. Saffron.

୨ । ପଦ୍ମମୂଳ—2. The root of the lotus plant.

କାଶ୍ମୀରଜନ୍ମା—ସ. ଦ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଶ୍ମୀର + ଜନ୍ମ, ୧ମା. ୧ବ.)—
Kāśmīrajanmā କାଶ୍ମୀରଜ (ଦେଶ)

Kāśmīraja (See)

କାଶ୍ମୀର—ସ. ଦ. (କାଶ୍ମୀର + ଶ୍ଵୀ. ଅ)—ଅତିବିଷା (ଦେଶ)

Kāśmīrā Atibishā (See)

ଦେ. ଦ.—ମୋଟା ଶୀତବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—(ଏହା ପୁରୀ କାଶ୍ମୀର ଦେଶରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା)—A kind of coarse woollen wrapper originally manufactured in Kashmere.

କାଶ୍ମୀରୀ—ସ. ଦ. ଦଶ.—କାଶ୍ମୀରୀ (ଦେଶ)

Kāśmīriā Kāśmīrī (See)

କାଶ୍ମୀରୀ—ସ. ଦ. ଶ୍ଵୀ. (କାଶ୍ମୀର + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—ଗମ୍ଭୀରୀ (ଦେଶ)

Kāśmīrī Gambhārī (See)

ଦେ. ଦ.—କାଶ୍ମୀର ଦେଶ, ଜାତ କୁଣ୍ଡଳିଣିବର୍ଣ୍ଣଶ୍ଚ ବଡ଼ ଭେଳ—A goat of large breed belonging to Kashmere, with spiral horns.

ଦେ. ଦଶ.—କାଶ୍ମୀରଦେଶୀୟ—Belonging to Kashmere country.

କାଶ୍ମୀରକିଳାଟ—ସ. ଦ. —(ସ. କାଶ୍ମୀରୀ + ଇଂ. କୁଥ୍)—କାଶ୍ମୀର
Kāśmīrikilāt ଦେଶରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା ପଶମା

କାଶ୍ମୀରୀକିଳାଟ କଳା—A coarse woollen stuff or coarse cloth manufactured in Kashmere.

କାଶ୍ୟପ—ସ. ଦ. (କଶ୍ୟପ + ଅପଭ୍ରାଣ୍ଡ. ଅ)—୧ । କଶ୍ୟପ ବର୍ଣ୍ଣାୟ—
Kāśyapa 1. A sage of the family of Kāśyapa.

୨ । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା କଶ୍ୟପ ର୍ଷି—

2. The compiler of the *Bhāṣya* system of Hindu philosophy.

୩ । ପୁରୁଣୋକ୍ତ ସର୍ପବିଷଚିକିତ୍ସକ ମୁନିବିଶେଷ—

3. Name of a sage who was an expert in curing snake-bites.

[ଦ୍ର.—ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସ୍ତ୍ରରେ ପରସ୍ପରିତଙ୍କୁ ଭକ୍ଷକନାଶ ଦଂଶନ କରିବାକୁ କାଶ୍ୟପ ଧନ ପାଇବା ଆଶାରେ ତାଙ୍କୁ ସର୍ପବିଷରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଦୁସ୍ତିନାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବାଟରେ ଭକ୍ଷକଙ୍କର ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେବାକୁ ଭକ୍ଷକ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗଛକୁ ଦଂଶନ କଲେ, ଗଛଟି ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ମରିଗଲା, ମାତ୍ର କାଶ୍ୟପ ନିଜ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ଗଛଟିକୁ ଅବିଳମ୍ବେ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ଏହା ଦେଖି ଭକ୍ଷକ କାଶ୍ୟପଙ୍କୁ ପ୍ରଭୃତ ଧନ ଦ୍ଵାରା ସମୃଦ୍ଧ କରି ସେଠାରୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ, ଓ ପରସ୍ପରିତ ଭକ୍ଷକଙ୍କ ବିଷକ୍ତାଳାରେ ଭଗ୍ନଭାଗ କଲେ ।]

୩ । କାଶ୍ୟପବଂଶଜ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଗୋତ୍ରବିଶେଷ—(ବଙ୍ଗ-
ଦେଶରେ-ଚଢ଼ୋପାଧ୍ୟାୟ, ଓଡ଼ିଶାରେ—ନନ୍ଦ, ଦାଶ)—

3. Name of the clan or progeny of some Brahmin families descended from the sage Kāśyapa.

୪ । ମୃଗବିଶେଷ—4 A class of antelopes.

୫ । ଅରୁଣ—5. Dawn (personified); the Indian God corresponding to the Greek Goddess Aurora.

୬ । ମାଂସ—6. Flesh; meat.

ସ. ଦଶ.—କଶ୍ୟପ ବର୍ଣ୍ଣାୟ—Belonging to the family of or descended from the sage Kāśyapa

କାଶ୍ୟପି—ସ. ଦ. (କଶ୍ୟପ + ଅପଭ୍ରାଣ୍ଡ. ଇ)—୧ । (ମହାଦେବଙ୍କ
Kāśyapi ଭରସରେ କଶ୍ୟପଙ୍କ ଶ୍ଵୀ ଅବତଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରଥମେ
ଅଶ୍ରାକାରରେ ଜାତ) କଶ୍ୟପର୍ଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅରୁଣ—

1. Aruna (God of Dawn), son of sage Kāśyapa.

୨ । ଗରୁଡ଼—2. Garuḍa, the mythological carrier of Bishṇu; the king of birds (with human body and wings).

୩ । କାଶ୍ୟପୀ (ଦେଶ)

3. Kāśyapī (See)

କାଶ୍ୟପୀ—ସ. ଦ. —(କଶ୍ୟପ + ଦେୟାର୍ଥ. ଇ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—ପୃଥିବୀ—
Kāśyapī The earth.

[ଦ୍ର.—ପରଶୁରାମ ପୃଥିବୀରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟବଂଶ କର୍ମମୂଳ କରି ପୃଥିବୀକୁ କଶ୍ୟପର୍ଷିଙ୍କୁ ଦାନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ପୃଥିବୀର ନାମ କାଶ୍ୟପୀ ହୋଇଅଛି ।]

କାଶ୍ୟପେୟ—ସ. ଦ. ପୁଂ. (କଶ୍ୟପ + ଅପଭ୍ରାଣ୍ଡ. ଏୟ)—

Kāśyapeya ୧ । କଶ୍ୟପ ମୁନିଙ୍କର ଶ୍ଵୀ ଦିବ୍ୟ ଓ ଅଦ୍ଭୁତଙ୍କର ଗର୍ଭଜାତ ଦେବ ଓ ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦଶମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ସ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

1. A son of the sage Kaśyapa, born of one of his 2 wives, Diti and Aditi (the former giving birth to demons and the latter to Gods.)

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଗରୁଡ଼—3 The mythological king of birds.

କାଷ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କର୍ଷଣ)—ଦଳ ବୁଲାଇବାର
Kāsha ଥର, ଓଜ—

Time or turn of ploughing a field.

ସ. ବି. (କଷ୍ ଧାତୁ = କର୍ଷଣ କରିବା + କରଣ. ଅ)—

୧ । କଷ୍ଟପଥ—1. Touchstone.

୨ । ରୁଷିକଶେଷ—2. Name of a sage.

କାଷାୟ—ସ. ବିଶ. (କାଷାୟ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—

Kāshāya ୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣରଙ୍ଗିତ —

1. Coloured red; dyed red.

୨ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଗେରୁଆ—2. Reddish.

ସ ବି—ଗେରୁଆରଙ୍ଗ, କଷାରଙ୍ଗ, ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—

Reddish colour.

କାଷ୍ଠ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠ)—କାଷ୍ଠ (ଦେଖ)

Kāshṭha

Kāshṭha (See)

ପରମମହମାକର କାଷ୍ଠର ବୌଦ୍ଧି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାପଣ୍ଡିତ ।

କାଷ୍ଠର ଅଏଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଷ୍ଠର-ଅଏଲ)—ଜଡ଼ାତେଲ—
Kāshṭhar ael Castor oil.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ବିରେଚକ ଔଷଧରୂପେ ଭାକ୍ତରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ତୈଳ ମଧ୍ୟ କେଶର ସ୍ଥାପକର । ଦେଖି ଜଡ଼ାତେଲକୁ ଲେକେ ପାପରେ ଜଳାନ୍ତି ଓ ବହୁ ପୁରୁଣା ଜଡ଼ାତେଲ ଥଲଥଲିଆ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହା ବାତଶ୍ଳେଶ୍ମାସ୍ଥ ଅଙ୍ଗରେ ମାଲିଷ କଲେ ଉପକାର ହୁଏ ।]

କାଷ୍ଠା—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠା)—୧ । ପରକାଷ୍ଠା—

Kāshṭhā

1 Acme; maximum.

୨ । ନିଷ୍ଠାପରତା—

2. Steadiness; perseverance.

୩ । (ସ. କଷ୍ଠ) ଅତିରକ୍ତ ନିୟମାନୁକୃତିତା—

3. Overstrictness; discipline.

ପ୍ରା. ବିଶ—୧ । ନିଷ୍ଠାୟୁକ୍ତ—

1. Steady; persevering.

୨ । (ସ. କାଷ୍ଠ) ଜଳହୀନ; ନିର୍ଜଳ—

2. Waterless.

୩ । କଷ୍ଟମୟ—2. Full of hardship; hard.

କାଷ୍ଠାଉପବାସ—ଦେ. ବି (ସ. କଷ୍ଟମୟ ଉପବାସ)—

Kāshṭhāupabāsa ୧ । କାଷ୍ଠାୟୁକ୍ତ ଉପବାସ—

1. Steady and strict observance of fasting.

୨ । ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ରାରେ ସ୍ୱକା ଖାଦ୍ୟ ନ ଖାଇ କରାଯିବା ଉପବାସ—2. Absolute fasting

୩ । ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ—

3. Fasting without taking even a sip of water.

କାଷ୍ଠିଙ୍ଗଭୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉତ୍ତର
Kāshṭiṅgbhoṭ ପକ୍ଷର ମତ ସମାନ ହେଲେ ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ସଭାପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ଗୋଟିଏ ଅଧିକାର ଗ୍ରହ—
Casting vote of the president of a meeting in which the number of votes is equal on both sides of a question

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସଭାସମିତି ଅନ୍ତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ଥାଇ କୌଣସି ବିଷୟ ମୀମାଂସା ହେବା ପାଇଁ ଗ୍ରହେ ନିଆହେବାବେଳେ ଯେବେ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ମତଭେଦ ହୋଇ କୌଣସି ବିଷୟର ସପକ୍ଷରେ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ଗ୍ରହେତଃ ସମାନ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ଗ୍ରହେ ନିଆହେଲେବେଳେ ଥରେ ମତ ଦେଇଯାଇଥିବା ସଭାପତିଙ୍କର ଅଧିକାର ଥାଏ ଯେ, ସେ ଯେଉଁ ମତର ସପକ୍ଷରେ ଗ୍ରହେ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ ସେହି ମତ ସପକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକାର ଗ୍ରହେ ଦେବେ ।]

କାଷ୍ଠ—ସ ବି. (କାଷ୍ଠ ଧାତୁ = ଗର୍ଭି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kāshṭha ୧ । କାଠ—1. Wood; timber.

୨ । ଇନ୍ଦନ, ଜାଲ; ଜାଲଖିକାଠ—2. Fuel.

କାଷ୍ଠକ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + କ)—ଅଗୁରୁ; ସୁଗନ୍ଧକାଷ୍ଠବିଶେଷ—

Kāshṭhaka

Aloeswood.

ସ. ବିଶ—କାଷ୍ଠମୟ—Wooden.

କାଷ୍ଠାକ୍ଷି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କମ୍ପା ମ. ପ. ଲେ, କାଷ୍ଠ + କ୍ଷି)—

Kāshṭhākṣi ଘୁଣ; କାଠରେ ଲାଗିବା ପୋକ, କାଠକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ନଷ୍ଟ କରିବା ପୋକ—

The weevil, an insect eating into or boring through wooden articles.

କାଷ୍ଠକୁଟ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + କୁଟ୍ ଧାତୁ = ଧିରେ ଧିରେ ଆଘାତ

Kāshṭhakutṭa କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—କାଠକୁଣୀ ଚଢେଇ—

The woodpecker (bird).

କାଷ୍ଠକୁଦାଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କମ୍ପା ମ. ପ. ଲେ; କାଷ୍ଠ +

Kāshṭhakuddāla

କୁଦାଳ)—

(କାଷ୍ଠକୁଦାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନୌକାର ତଳେ ପଟାର ସମ୍ମୁଖ ବା ଛତ୍ରପଥରେ ଝରି ଜମିଥିବା ପାଣିକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ପାତ୍ରବିଶେଷ; ବେଶୁଲ—

A wooden ladle used to throw out the accumulated water from the bottom of a boat.

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଦେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କାଷ୍ଠକ୍ଷ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ଚକ୍ଷ ଧାତୁ = କ୍ଷେପନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kāshṭhatakshya ବଜେଇ—Carpenter.

କାଷ୍ଠକ୍ଷକ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ଚକ୍ଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —

Kāshṭhatakshaka କାଷ୍ଠକ୍ଷ (ଦେଖ)

Kāshṭhataksha (See)

କାଷ୍ଠତ୍ୟାଗ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ଷ; କାଷ୍ଠ + ତ୍ୟାଗ) —

Kāshṭhatyāga ୧ । ଧୂପ ଦେବା—

1. Offering of a bit of live coal with incense to a Deity.

୨ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବର ମୁଖରେ ଅଗ୍ନି ଦେବା; ମୁଖାଗ୍ନି ଦେବା—

2. The ritual of putting fire on the mouth of a dead body in the funeral pyre.

କାଷ୍ଠପାଟଳ—ସ. ବି. — ଘଣ୍ଟାପାଟଳ (ଦେଖ)

Kāshṭhapaṭṭali Ghaṇṭāpatali (See)

କାଷ୍ଠପାଟଳ—ସ. ବି. — ଘଣ୍ଟାପାଟଳ (ଦେଖ)

Kāshṭhapaṭṭali Ghaṇṭāpatali (See)

କାଷ୍ଠପାଦୁକା—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ କର୍ମଧା; କାଷ୍ଠ + ପାଦୁକା) —

Kāshṭhapaṭṭuka କଠୁ; ଖଡ଼ଗ—Wooden sandals.

କାଷ୍ଠପାଶାଣ—ସ. ବି. (ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ; କାଷ୍ଠ + ପାଶାଣ) —

Kāshṭhapaśhaṇa କାଠ ଓ ପଥର—

Wood and stone.

କାଷ୍ଠପୁତ୍ତଳ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ କର୍ମଧା; କାଷ୍ଠ + ପୁତ୍ତଳ) —

Kāshṭhaputtala ୧ । କାଠକର୍ତ୍ତୃକ; କାଠରେ ଛିଆରି

ପିତ୍ତଳ—

1. Wooden image or doll.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାଠପିତ୍ତଳ ପରି ଅକାର୍ଯ୍ୟ ବା. ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ

ଓ ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A worthless fellow; a drone; one like a figure-head

or statue.

କାଷ୍ଠଫଳକ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ କର୍ମଧା; କାଷ୍ଠ + ଫଳକ) —

Kāshṭhaphalaka ୧ । କାଠର ପଟା—

1. Board or plank of wood.

୨ । କାଠ ଫଳିଆ—2. A block of wood; a piece of wood; chip.

କାଷ୍ଠବିଡ଼ାଳ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ବିଡ଼ାଳ; ଭୂ. ବି. କାଠବେରୁ) —

Kāshṭhabirdāla ଗୁଣ୍ଡିଚ ମୂଷା—Squirrel.

କାଷ୍ଠମୟ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ବିକାର୍ଯ୍ୟେ. ମୟ) —

Kāshṭhamaya ୧ । କାଠମିତ—

1. Made of wood; wooden.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାଷ୍ଠଭୂଷ କଠିନହୃଦୟ; କଠିନ—

2. (figurative) Hard-hearted; cruel.

୩ । ନୀରସ; ଶୁଷ୍କ—3. Sapless; dry.

କାଷ୍ଠମଲ୍ଲ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ; କାଷ୍ଠ + ମଲ୍ଲ) —

Kāshṭhamalla ୧ । କାଠର ପାତ୍ରବିଶେଷ—

1. A kind of wooden vessel.

୨ । ଶବଯାନ, କୋକେଇ; ମୂର୍ଦ୍ଦାର୍ଥବହ—

2. Hearse; coffin; a wooden corpse-carrier.

କାଷ୍ଠଲେଖକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ଷ; କାଷ୍ଠ + ଲେଖକ, ଏମାନଙ୍କର

Kāshṭhalekhaka କଟା ଚିତ୍ରମାନ ସମସ୍ତସମୟରେ କାଠଦେହରେ

ଲେଖା ହେବା ପରି ଜଣା ଯିବାରୁ) —

ଘୁଣ, କାଠରେ ଲାଗିବା ପୋକ —

Weevil; an insect boring through wooden articles.

କାଷ୍ଠଲୌକିକତା—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ = କାଷ୍ଠବତ୍ ନୀରସ + ଲୌକିକତା) —

Kāshṭhalaukikata ଶୁଣିଲା ଭଗତି; ଆନୁରକତା ନ ଥାଇ

କେବଳ ବାହ୍ୟ ଭଦ୍ରତା ବା ବ୍ୟବହାର—

Insincere or formal politeness.

କାଷ୍ଠା—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ଶ୍ଵା. ଅ) —

Kāshṭha ୧ । ପ୍ରଦେଶ—1. Region.

୨ । ବିନ୍ଦୁ; ଦିଗ—

2. Points of compass; direction.

୩ । ୧୮ ନିମେଷାତ୍ମକ କାଳ—3. Period of time equal to 18 twinklings of the eye.

୪ । ଗତି—4. Course.

୫ । ସୀମା—5. Boundary; limit.

୬ । ସ୍ଥିତି—6. Existence.

୭ । ଉତ୍କର୍ଷ—7. Excellence; superiority.

୮ । ଦାରୁହରିଦ୍ରା (ଦେଖ) —

8. Dāruharidrā (See)

୯ । କାଶ୍ୟପ ର୍ଷିଙ୍କର ପତ୍ନୀବିଶେଷ—

9. The name of one of the wives of the sage Kāśyapa.

ଦେ. ବି. (ସ. କଷ୍ଠ) — କଠୋର ନିୟମ ପାଳନ —

Strict observance of rules.

ସାବଣୀ ତାଙ୍କ କାଷ୍ଠା ଦେଖି ଗ୍ରୀବ ବହୁ

ଅନରେ ରହୁଥିଲେ ହେତୁ ନ ସାରି—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବି. (ସ. କଷ୍ଠ) — ୧ । କଠୋର ସାଧନାୟୁକ୍ତ; ଅତି

କଠୋର—Overstrict.

(ଯଥା—କାଷ୍ଠା ଉପବାସ ।)

୨ । କଷ୍ଟକର—2. Very difficult.

କାଷ୍ଠାଗୁରୁ—ସ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ଅଗୁରୁ) — ଏକପ୍ରକାର ଅଗୁରୁ (ଅଗୁରୁ

Kāshṭhāguru ଦେଖ)—A kind of tree and its

fragrant wood.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ଣ

କାଷ୍ଠାଙ୍ଗବନ—ଫ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କାଷ୍ଠ + ଅଙ୍ଗବ)—
 Kāshṭhāṅgibha କାଠ କାଟିବା ଯାହାର ଗାଦିକା, କାଠରୁଆ—
 Earning one's living by cutting wood.
 କାଷ୍ଠାଙ୍ଗବ ସେତେ ବନେ ପୁଣିତ କଂସକେ । ଶ୍ୟାମାଥ. ମହାପାତ୍ର ।
 କାଷ୍ଠାବିଷ—ଫ. ବି. (କାଷ୍ଠ + ବିଷ)—ଦାଉଡ଼ ବିଷ; ଦଉଡ଼ା ଭୂଲ୍ୟ ମୂଳ—
 Kāshṭhābisha ଦୈଶ୍ଵ୍ୟ ବିଷବିଶେଷ—A vegetable
 poison.
 କାଷ୍ଠାମୁଦାହନୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ମ. ପ ଲେ; କାଷ୍ଠ + ଅମୁଦାହନୀ)—
 Kāshṭhāmubāhīnī କାଷ୍ଠକଟିତ ଜଳସେଚନୀ; ସେଇଆ—
 A long and narrow grooved wooden
 ladle with handle used to throw out and
 sprinkle water on fields.
 କାଷ୍ଠାସନ—ଫ. ବି. (ମ. ପ ଲେ, କାଷ୍ଠ + ଅସନ)—କାଷ୍ଠ କର୍ମିତ
 Kāshṭhāsana ଅସନ—Wooden seat.
 (ଯଥା—ପୀଢ଼ା, ଚଉକ, କୁରୁଚ ଆଦି ।)
 କାଷ୍ଠିକା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାଷ୍ଠ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥରେ. ଇକ + ଶ୍ରୀ. ଆ, କମ୍ପା
 Kāshṭhikā କାଷ୍ଠ + କ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଆ)—କାଠି; କ୍ଷୁଦ୍ର
 ଲମ୍ବ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—A wooden twig; a pick.
 କାସ୍ (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । କୁଣ୍ଠିତ ଶବ୍ଦ କରିବା—
 Kās (root) 1 To make a bad sound.
 ୨ । ଘଣ୍ଟି ପାଇବା—2. To shine.
 କାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କାସ୍)—ନଗଦ ଧନ—
 Kās Cash.
 କାସ
 କାସ; ନବଦ
 କାସ୍ କରବା—ଦେ. କି—ଚେକ୍ ଅଦି ଭଙ୍ଗାଇ ଟଙ୍କାରେ ପରିଣତ
 Kās karibā କରିବା, ଚେକ୍ ବା ଦଲ୍ ଭଙ୍ଗାଇବା—
 କାସକରବା To encash a cheque or bill.
 କେକମୁନାନା
 କାସ—ଫ. ବି. (କାସ୍ ଧାତୁ = ଘଣ୍ଟି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
 Kāsa କାଶ (ଦେଖ)—Kāśa (See)
 କାସଭଞ୍ଜନ—ଫ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପଟୋଳ (ଦେଖ)
 Kāśabhāṅjana Paṭola (See)
 କାସମର୍ଦ୍ଦ—ଫ. ବି.—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
 Kāśamardda Kāśamardda (See)
 କାସର—ଫ. ବି. (କ = ଜଳ + ଆ = ସମ୍ପର୍କ + ସ୍ଵ ଧାତୁ = ଗମନ
 Kāsara କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଜଳମୟ ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିବା
 ସୁଖପାଂ, ମହୁଷ—Buffalo.
 ଉତ୍ତୋପ୍ପଳା ନାମପାତ୍ରୀ ବି ଆଶାରେ
 ପଶିଲ କାସରସେବକ କାସାରେ—ଶ୍ୟାମାଥ. ଚରଣାର ।
 କାସାର—ଫ. ବି. (କ = ଜଳ + ଆ + ସ୍ଵ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା +
 Kāsāra ଅଧିକରଣ. ଅ)—

୧ । ସରୋବର, ଜଳାଶୟ—
 1. Reservoir of water; tank; pond
 ୨ । ପକ୍କାନ୍ନବିଶେଷ, ଖେରୁଣ—
 2. A kind of boiled rice and pulse.
 ୩ । ଦଣ୍ଡକଜାତୀୟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
 3. A Sanskrit metre.
 କାସାର—ଫ. ବି. (ଧ୍ରୁଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ଵ; କାସ + ଅର)—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
 Kāsāri Kāśamardda (See)
 କାସିନ୍ଦି ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—କାଞ୍ଜିଗାତ ଖେଳରେ
 Kāsindi māribā ଜିତିବା—
 To win in the game of Kāṁjigāta.
 କାସୁ—ବୈଦେ. (ତେ) ବି—ଗୁଡ଼ା ହେବା ଲାଗି ଗୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା
 Kāsu ଟଙ୍କା ଓ ଅଧିକ ପରି ବହଳ ଓ ଗୋଲକାର ଚକଟ,
 ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ଏହା ଦ୍ଵାରାରୂପେ ବ୍ୟବହାର
 ହୁଏ)—Coin-like round pieces of gold
 and silver attached to each other by a
 string passed through the eye-holes and
 intended to be used as a necklace.
 କାସୁ—ଫ. ବି. (କସ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା, ଘଣ୍ଟି ପାଇବା + ଉ,
 Kāsu ଅଥବା କାସ୍ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଠିତ ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅଞ୍ଜାର୍ଥେ. ଉ)—
 ୧ । ଦକଳ ବାକ୍ୟ—
 1. Weak word or utterance.
 ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟବାକ୍ୟ—2 Indistinct words.
 ୩ । ଶକ୍ତି ଅସ୍ତ୍ର—3. A kind of weapon; iron
 spear.
 ୪ । (କାସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ଘଣ୍ଟି—4 Lustre.
 ୫ । ବୃଦ୍ଧି—5 Increase.
 ୬ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ରୋଗ—6 Disease.
 କାସ୍କେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. —ଧାତୁକର୍ମିତ ଲମ୍ବ ଆଧାର ବା ନଳ,
 Kāskēṭ ଡକା—Casket.
 କାସ୍କେଟ୍ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ କଗଜପତ୍ର, ସନକ, ଅଭିନନ୍ଦନପତ୍ର
 କେସକେଟ୍; ସି'ଗାରଦାନ ଅଦି ରଖାଯାଏ । ଗଜା, ମହାଗଜ ଓ ବଡ଼—
 ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନପତ୍ର ଦେବା ବେଳେ ଅଭିନନ୍ଦନ ପତ୍ର ପତା
 ହେଲା ପରେ ତାହା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ଏଥିରେ ରଖାଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ
 ଭେଟ ଦିଆଯାଏ ।]
 କାସ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ. କାସ୍ତା)—କୃଷି—
 Kāsta Agriculture.
 କାସ୍ତାକାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ. କାସ୍ତାକାର)—
 Kāstākār କୃଷକ—Agriculturist; cultivator.
 କାସ୍ପିଆନ୍ ସାଗର—ଦେ. ବି—ଅସିମ୍ବିକ ବୃକ୍ଷିଆ ଓ ଇଉରୋପୀୟ
 Kāspian sāgara ବୃକ୍ଷିଆର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଏବଂ ପାରସ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ
 ଥିବା ଦ୍ରୁବବିଶେଷ—The Caspian sea

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଦ୍ରବ ବଡ଼ ହେଲେ ତାହାକୁ ସାଗର ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

କାହାଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କାହାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāhāṇa (etc) Kāhāṇa etc (See)

କାହାଳ—ସଂ. ବି. (କୁ=କୁସ୍ତିତ + ହଲ ଧାତୁ=କର୍ଷଣ କରିବା + Kāhala କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, କୁ ସ୍ଥାନରେ କା. ଅଦେଶ)—

୧ । କୁକୁଟ; କୁକୁଡ଼ା—1. Cock.

୨ । ବିତାଳ, ବିରାଡ଼—2. Cat.

୩ । କୋଳାହଳ—3. Noise; tumult.

୪ । ବୃହତ୍ ତାଳା, ବଡ଼କାଠ ବାଦ୍ୟ—

4. A large and long drum

ସଂ. ବିଶ—୧ । ଖଳ—1. Wicked.

(କାହାଳ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଦୁର୍ବଳ—2. Weak.

କାହାଳ—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାହାଳ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kāhālī ବାଦ୍ୟଭଣ୍ଡାଗଣେଷ—Kettle-drum.

କାହାଳୀ—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କାହାଳ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ଅସୁରୋବିଶେଷ—
Kāhālī 1. Name of a nymph or courtesan of
Indra's court.

୨ । ତରୁଣୀ; ଯୁବତୀ—2. Youthful woman.

କାହା—ଦେ. ସଂନାମ. (ସଂ. କମ୍ ଶବ୍ଦ)—

Kāhā ୧ । (୨୪୩ ବିଭକ୍ତି, ୧ ବଚନ) କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି, ପ୍ରାଣୀ ବା
କାବ ପଦାର୍ଥ—1. Whose; of which.

କିସକା ୨ । (ପ୍ରାଚୀନ) (୧ ମା. ବିଭକ୍ତି, ୧ ଓ ୨ ବଚନ)—କସ;
କି କଥା—2. What; which.

କମା ଚକ୍ରାବୃତ୍ତେ କର ପାରନ୍ତି କାହା । ବୃଷସିଂହ ମହାଭରତ. ସଭା ।

[ଦ୍ର—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ସଂ. କମ୍ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଥମାବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନରେ
ଓଡ଼ିଆରେ କିଏ ଆକାର ଧାରଣ କରେ, କିନ୍ତୁ ୨ୟା ଆଦି ବିଭକ୍ତିରେ
କାହାକୁ, କାହାଦ୍ୱାରା, କାହାଠାରୁ, କାହାର ଆଦି ରୂପ ହୁଏ; ପ୍ରଥମା
ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନରେ ‘କାହା’ ରୂପ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ ।]

୩ । (ପ୍ରାଚୀନ) କିଛି —3. Anything.

ସେ ଥରେ କହ ନ ପାରଇ ମୋର କାହା । ବୃଷସିଂହ ମହାଭରତ. ସଭା ।

କାଙ୍କେ ୪ । (ପ୍ରାଚୀନ; ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)—କାହାକୁ,
କିସକା କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ—4. Whom.

ତୋତେ କି ପାଇ ଉଦ୍ଧର ହୁ ।

କିନ ବଞ୍ଚୁ କାହା ନହିଁ ? ନରକାଥ. ଭଗବତ ।

୫ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କିଏ; କେଉଁ—5. (interrogative)
Who

କାହା ଶର ବା ମୋତେ ହୋଇବ ସମର୍ଥ । ବୃଷସିଂହ ମହାଭରତ. ଅବ ।

କାହାଁକା—ବୈଦେ. ସଂନାମ. (ଫା. କହାଁକା)—କେଉଁ ସ୍ଥାନର—
Kāhāṇkā Of what place; of which place.

କୋଥାକାବ ବିଶ. ର ବିଶ—ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅସାଧାରଣ—

କହାଁକା Very; uncommonly.

[ଦ୍ର—ଦୁଷ୍ଟ, ବଗୁଲିଆ ଓ ମିଛୁଆ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରେ ‘କାହାଁକା’
ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ‘ଅତି’, ‘ଅତ୍ୟନ୍ତ’, ‘ଅସାଧାରଣ’ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ,
ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟକାହାଁକା, ବଗୁଲିଆକାହାଁକା, ମିଛୁଆକାହାଁକା; ଅର୍ଥାତ୍
ଏପରି ଦୁଷ୍ଟ ବା ବଗୁଲିଆ ବା ମିଛୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ସ୍ଥାନର ନୁହେଁ,
ଅନ୍ୟ କେଉଁ ସ୍ଥାନର ଅଟେ ।]

କାହାଁକାର—ବୈଦେ. ସଂନାମ. (ଫା. କହାଁକା)—

Kāhāṇkāra କାହାଁକା (ଦେଖ)

Kāhāṇkā (See)

କାହାଁ କାହାଁ—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା.)—୧ । କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନ—
Kāhāṇ kāhāṇ 1. Which places.

କୋଥାସ କୋଥାସ ୨ । କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ—

କହାଁ କହାଁ 2. At which places.

୩ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ—3. At many places

୪ । ବହୁଦୂର ଦେଶମାନଙ୍କରେ—

4. In many distant countries.

କାହାଁକେ—ବୈଦେ. ସଂନାମ. (ଫା. କହାଁକେ)—

Kāhāṇke କାହାଁକା (ଦେଖ)

Kāhāṇkā (See)

କାହାଁକକ—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. କହାଁକକ)—

Kāhāṇtak ୧ । କେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

କାହାଁତକ, କତକ୍ଷଣ 1 Up to what time; howlong.

କହାଁତକ

କାହାଁଲ—ଦେ. ବି—କାହାଁଲ (ଦେଖ)

Kāhāṇlā Kāhāṇlā (See)

କାହାକାହା—ଦେ. ସଂନାମ—

Kāhākāhā ୧ । କେଉଁକେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର—

କାବୋକାବୋ 1. Of which persons or animals;
whose.

୨ । କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର; କୌଣସି କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର—

2. Of some persons or animals.

କାହାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାର୍ଯ୍ୟପଣ; ପ୍ରା. କାହାବଣ)—

Kāhāṇa ୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଷୋଳପଣ; ୩୨୦ ପୁଣ୍ଡା;
କାହାନ ୧୨୮୦ ଗୋଟା—

କାହାନ 1. 1280 in number.

୨ । ୧୨୮୦ କଡ଼ା କଉଡ଼ି—

2. Shell-money, 1280 in number.

୩ । ଭୂମି ମାପ କରିବା ପଦ୍ଧତିରେ ଚାରି ପଦ୍ଧତି—

3 An aggregate of four by the land-meas-
uring road.

୪ । ଷୋଳ ଅଣା—4. Sixteen annas.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଈ	ଋ	ଌ

* । ସମୁଦାୟ—

5 The whole of a thing.

[ଦ୍ର—୧ କାହାଣ=୧୭ ପଣ

୧ ପଣ=୨୦ ଗଣ୍ଡା

୧ ଗଣ୍ଡା=୪ କଡ଼ା ।]

କାହାଣ କାହାଣ—ଦେ. ଗଣ—ଅସଂଖ୍ୟ—

Kāhāṇa kāhāṇa Countless; innumerable; hundreds and hundreds.

ଦେ. କି. ଗଣ—ଅସଂଖ୍ୟରୂପେ—Innumerably, in untold or countless numbers.

କାହାଣକଥା—ଦେ. ଗଣ—୧ । ଏକ କାହାଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Kāhāṇakī 1. Relating to one Kāhāṇa

୨ । ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ଏକ କାହାଣ—

2. Of the value of one Kāhāṇa.

କାହାଣୀ—ଦେ. ଗଣ—୧ । କାହାଣକଥା (ଦେଖ)

Kāhāṇī 1. Kāhāṇakī (See)

୨ । ଏତେ କାହାଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2. Relating to so many Kāhāṇas.

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚକାହାଣୀ)

କାହାଣିକଥା—ଦେ. ଗଣ—କାହାଣକଥା (ଦେଖ)

Kāhāṇikī Kāhāṇakī (See)

କାହାଣୀ - ଦେ. ବି. (ସଂ. କଥାକଳା, ପ୍ରା. କହାଣୀ)—

Kāhāṇī ୧ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ବିବରଣ—

କାହିନୀ 1. Description.

कहाणी ୨ । ଗପ; ଗଳ୍ପ—2. Story; tale.

୩ । କାଳ୍ପନିକ ଗଳ୍ପପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଳ୍ପ—3. Fable.

୪ । କଥା, ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଶିଶୁଗଳ୍ପ—

4. Folktale

କାହାମ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ ସଂ. କାହାଳ=ଖଳ) ବି—ମାନ—

Kāhāma Low; mean.

କାହାମ ଘେନି ଗୁଣ୍ଡାଳ କହେ ଧର କାହାମ ।

ପାଞ୍ଚ ପର. ବୃତ୍ତି ଦସ୍ତଗା ।

କାହାର—ଦେ. ସବ୍‌ନାମ—କାହା ୧ (ଦେଖ)

Kāhāra Kāhā 1 (See)

କାହାବ ପ୍ରାଦେ ବି. (ସଂ. ସୁକଧାର)—

किसका ୧ । (ସିଂହଦୁମ) ଗଉଡ଼ ଜାତି—

1. The cowherd caste

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର, ବିହାର) ବି—

ସବାର ଓ ଭର ବହୁବା ଜାତି, ଭରବାହକ—

2. A caste of paliki bearers.

ଅନ୍ଧାର ଗର, କାହାର କାଣ । ସମ୍ବଲପୁର. ଗଣ ।

୩ । (ବିସ୍ତର) ବି—ସ୍ବେଚ୍ଛା ମାଛ—

3. A kind of fish.

କାହାର—ଦେ. ସବ୍‌ନାମ—କାହା ୧ (ଦେଖ)

Kāhār Kāhā 1 (See)

(ଯଥା—ଏ ଶବ୍ଦରେ ୨ୟ ବିଭକ୍ତିରେ ବି, କୁ, ଶ୍ୟାରେ ହାବ,

*ମାରେ ଠଉଁ, ଠାରୁ ଓ ୨ମାରେ 'ଠାରେ' ସ୍ବକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଚଉଥ ବିଭକ୍ତିସ୍ବକ୍ରାନ୍ତ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ ।]

କାହାରିକ—ଦେ. ସବ୍‌ନାମ—କାହାକୁ, କାହାରକୁ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ—

Kāhārikī Whom.

କାହାରେ—ଦେ. ସବ୍‌ନାମ. (୨ୟ ବିଭକ୍ତି)—

Kāhāre ୧ । କାହାରିକୁ, କାହାକୁ—

1. Whom; to whom.

ତୁମ୍ଭ ବନ୍ଦା ଗଣବନ୍ଧୁ । ଦୁଃଖୀ ତାଙ୍କ କାହାରେ—

ମଧୁସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

୨ । (୨ୟ ବିଭକ୍ତି) କାହା ହାବ—2. By whom.

କାହାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାହାଳ=ବୁଝାଳ)—

Kāhāḷa ୧ । ଧାନ ଗଛର ସ୍ବେଗବିଶେଷ, କାହାଳିଆ ସ୍ବେଗ —

1. A pest of paddy plants.

୨ । କାହାଳୀ (ଦେଖ)

2. Kāhāḷī (See)

ଭେଷ ମହୁର ଅର ବୁଝ; କାହାଳ ଶଙ୍ଖ ସେ ଦୋଷ ।

ପ୍ରାଚୀ ପଣୋବ୍ଧ. ପ୍ରେମରକ୍ତି ଗୁଣଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବିହାର) ବି—କାହାର ୨ (ଦେଖ)

Kāhāra 2 (See)

କାହାଳ ମାରିବା—ଦେ. ବି—(ଧାନ ଗଛ) କାହାଳିଆ ସ୍ବେଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ

Kāhāḷa māribā ଦେବା—(a paddy plant) Being attacked with Kāhāḷī (pest).

କାହାଳିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ—୧ । ସେ କାହାଳୀ ବଜାଏ—

Kāhāḷī 1. Trumpeter.

୨ । ଦେବମନ୍ଦିରରେ ବା ରାଜାଙ୍କ ଗଣ୍ଡରେ କାହାଳୀ

ବଜାଇବା ଶୂକର—2. An attendant on royalty or Deity whose duty is to sound the trumpet.

୩ । ଧାନଗଛର ସ୍ବେଗବିଶେଷ, ପେଟକାଳିଆ ସ୍ବେଗ —

3. A pest of paddy plants.

[ଦ୍ର—ଥୋଡ଼ା ହେଲା ବେଳେ ବିନାବର୍ଷାରେ ଘଡ଼ାଘଡ଼ି ମାରିଲେ

ଧାନଗଛର ଗର୍ଭସ୍ଥ କେଣ୍ଡା ମରି ଯାଇ ପରେ ଗଛର ତାଙ୍କ ଫମ୍ପା ନଳ ବା କାହାଳୀ ପରି ପଦାକୁ ବାହାର ପଡ଼େ ।]

କାହାଳିଆ ମାରିବା—ଦେ. ବି.—କାହାଳ ମାରିବା (ଦେଖ)

Kāhāḷī māribā Kāhāḷa māribā (See)

କାହାଳୀ—ଦେ. ବି—(ତୁଳ. ସଂ. କାହାଳ=କୋଳାହଳ)—

Kāhāḷī ୧ । ଧାତୁମୟ ପେଟକାଳି; ତୁମ୍ବ—1. A trumpet.

ବରଇ ବଜେ ଅସୁର ସାଜେ ତୁମ୍ବ ଭେଷ ଶଙ୍ଖ କାହାଳୀ ବାଜେ ।

ବୃନ୍ଦାବନ. ବଦନ୍ତସମାୟାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୂରତା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଗୋଟିବେ, ‘କଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ପତ୍ର ଆକାରରେ କରାଯିବା ଧୂଆଁ ପତ୍ରର ବଡ଼ ପିକା—
(ଏହାର ମୂଳପାଖ ଅଗ୍ରପାଖ ଠାରୁ ସରୁ)—

A large conical cigarette wound with a leaf.

୩ । ବୋତଲ ଆକାରରେ ତେଲ ପୂରାଯିବା ପାଇଁ ଝଣ ନିର୍ମିତ
ଓସାରିଆମୁହାଁ ଓ ତଳେ ଛିଦ୍ର ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ପାତ୍ର;
ଚତୁର୍ତ୍ତା ରୁଙ୍ଗା—3. Funnel.

କାହାଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—ବଡ଼ି, ପିକା—

Kāhālī Cigar, cigarette.

କାହିଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କି.—କାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kāhi (etc.) Kāi etc. (See)

କାହିଁ—ଦେ. ଅ. (ସ. କୁହୁଛି)—୧ । କେଉଁଠାରେ—

Kāhī 1 Where; at which place; at what place.

କୌଣସି ୨ । ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—

କହାଁ 2. Anywhere.

୩ । କିପରି—3. How.

ଧନ୍ୟସ୍ତୁତିପୁରା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତେ ଯୋ ବନା ପରବନ କାହିଁ ହେବ ନିନ୍ଦା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । (ପ୍ରଶ୍ନରୂପକ)—କାହିଁ ନାହିଁ; କେଉଁଠାରେ ନାହିଁ—

4. (Interrogative form) Not anywhere; nowhere.

ଯାହା କେହି ନିନ୍ଦା କରେ, ତା ହେତୁ ଅମଙ୍ଗଳ କାହିଁ ।

ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

କାହିଁ କାହିଁ—ଦେ. ଅ.—କାହିଁ କାହିଁ (ଦେଖ)

Kāhī kāhī Kāhānī kāhānī (See)

କାହିଁକି—ଦେ. ଅ.—କି ନିମନ୍ତେ, କିପାଇଁ, କେଉଁ କାରଣରୁ—

Kāhīki Why; what for; wherefore.

କେନ ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ.—କେଉଁଠାକୁ—

କାହେକା To what place.

କାହିଁଛି—ଦେ. କି. (କାହିଁ + ଅଛି)—କାହିଁଛି (ଦେଖ)

Kāhīchhi Kāhīchhi (See)

କାହିଁଛି—ଦେ. କି.—(ସ. କୁହାଯି, ଓ. କାହିଁ + ଅଛି)—୧ । କେଉଁ—

Kāhīchhi ଠାରେ ଅଛି, କାହିଁ ଅଛି —

କୌଣସିଆଛି 1. Where is.

କାହିଁହିଁ କାହିଁଛି କାହିଁଛି ବୋଲି କବି କେନ

ଗୋଟି ଗୋଟି ଚିତ୍ରାଣେ ହୋଇଛୁ ପ୍ରବେଶ ।

ଭଞ୍ଜ କୋଟ୍ଟିପୁରୀପ୍ରବନ୍ଧ ।

୨ । (ପ୍ରଶ୍ନରୂପକ) କାହିଁ—2. (Interrogative form)

Is not.

କାହିଁପାଇଁ—ଦେ. ଅ.—କିପାଇଁ; କାହିଁକି—

Kāhīpāi Why; what for.

କେନ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେଲେ କାହିଁପାଇଁ

କ୍ୟା; କାହିଁକି କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ

କାହିଁପାଇଁକି—ଦେ. ଅ.—୧ । କିପାଇଁ; କାହିଁକି—

Kāhīpāiki

1. Why.

କେନ ବଳବତ୍ ପତ୍ର ଉତ୍ତର ମୋହର । କହ କାହିଁପାଇଁକି ନ କଲୁତୋହର ।

କିସାଲିପ; କ୍ୟାଁ

କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । କେଉଁ କାରଣରୁ—

2. From what reason; wherefore.

କାହିଁରୁ—ଦେ. ଅ.—୧ । କାହାର—

Kāhīra

1. Whose

କୌଣସିକା

୨ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ—

କହାଁକା

2. Of which place.

୩ । ଅଜ୍ଞାତ ଦେଶର—3. Of an unknown place.

ଅଗେ ଓଗାଳଣ ସେ କୋଲଇ ମହାବୀର

ଏ ପୁରେ ପଶିଲୁ ତୁରେ କାହିଁକି ବାହର । ବସୁନାଥ, ବଡ଼ଗୁମାସ୍ତଣ ।

୪ । କେଉଁ ବିଷୟର—4. Of which matter.

କାହିଁରୁ—ଦେ. ଅ.—୧ । କେଉଁଠାରୁ, କେଉଁ ଦେଶରୁ—

Kāhīru

1. From which place.

କୌଣସିଥେକେ

୨ । କେଉଁ ବସ୍ତୁରୁ—

କହାଁସି

2. From which thing.

୩ । ବହୁଦୂରରୁ—From a long distance

୩ । କେଉଁ କାରଣରୁ—

3. From what reason; why.

କାହିଁରୁ କାହିଁ ଯାଏ—ଦେ. ଅ.—କାହିଁରୁ କାହିଁ ଯାଏ (ଦେଖ)

Kāhīru kāhīnī jāe

Kāhīru kāhīnī jāe (See)

କାହିଁରୁ କାହିଁ ଯାଏ—ଦେ. ଅ.—୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ କେଉଁ ସ୍ଥାନ

Kāhīru kāhīnī jāe

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. From which place

କହାଁସି କହାଁତକ

to which place.

୨ । ବହୁଦୂରରୁ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

2. Form a long distance.

କାହିଁରୁ କାହିଁଯାକେ—ଦେ. ଅ.—କାହିଁରୁ କାହିଁ ଯାଏ (ଦେଖ)

Kāhīru kāhīnī jāke

Kāhīru kāhīnī jāe (See)

କାହିଁରେ—ଦେ. ଅ.—୧ । କେଉଁଥିରେ, କେଉଁ ବିଷୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ—

Kāhīre

1. In anything or matter.

କିମ୍ପରେ ୨ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ—

କିସମେ

2. In anything whatever.

କାହିଁରେ ମନ ସହି ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉ ନାହିଁ, ଏଥିକି କହ କେଉଁ ଗଳ କରେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

କାହିଁରେ କଅଣ—ଦେ. ଅ.—୧ । ସୀମାହୀନ—

Kāhīre kaana

1. Illimitable.

କିସମେ କା

୨ । ବର୍ଣ୍ଣନାହୀନ—2. Indescribable.

୩ । ଅଗଣିତ; ଅସଂଖ୍ୟ—3. Countless.

୪ । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—4. More than enough.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଐ	ଋ	ଶ୍ଵ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଐ	ଋ	ଶ୍ଵ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ

କାହର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କାହିଁର (ଦେଖ)

Kāhir Kāhīra (See)

କାହରାଗି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କ ନମନ୍ତେ, କପାଇଁ,

Kāhirlāgi କାହିଁକି—Why; what for.

କାହିଲ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ.—କାହିଲ୍ (ଦେଖ)

Kāhil Kāilā (See)

କାହିଲ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ.—କାହିଲ୍ (ଦେଖ)

Kāhilā Kāilā (See)

କାହୁଁ—ଦେ. ଅ.—(ସ. କମ୍ ଶବ୍ଦ *ମାଁ ଦିଅନ୍ତି)—୧ । କେଉଁ

Kāhūn କ୍ୟାହୁଠାରୁ—1. From which person.

କୋଥାଥେକେ ଧାହେଇ ମୋର ବାହୁଁ ବିଶ୍ଵାସ । କବସୁର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।

କହାଁସେ

୨ । କେଉଁଠାରୁ—

2. Wherefrom; from what place.

ବାହୁଁ ଅଇଲ କେଉଁ ଦେଶ, ନ ଜାଣି ଅସ୍ଵାର ବଶେଷ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୩ । କେଉଁଆଡୁ—3. From which direction.

୪ । କେଉଁ କାରଣରୁ—

4. Wherefore; for what reason

୫ । କିପରି—5. How.

ନବଜାତ ଚହୁଁ ମୁହଁ ଦେହେ ବାହୁଁ ସମ୍ବଳ ଏ କବିନ ।

କବସୁର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀ ଚମ୍ପୂ. ୪ ଗୀତ ।

କାହୁଁ ଅଇଲ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଅଜ୍ଞାତ ଭୂଲଗୀଳ—

Kāhūñālā 1. Of unknown antecedents.

୨ । ଅଭ୍ୟାଗତ; ନବାଗତ—2. Stranger; newly come.

ଦେ. ବି —ଏକ ପ୍ରକାର ବିଅଳ ଧାନ (ବୋଧହୁଏ ଏ ଧାନ

ପ୍ରଥମେ କେଉଁଠାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଅସିଲା ଏହା ଜଣା ନ ଥିବାରୁ)—

A sort of autumn paddy.

କାହୁଁକାହୁଁ—ଦେ. ଅ.—୧ । କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ—

Kāhūñ kāhūñ 1. From which places.

କାହାଁକହାଁସେ ୨ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରୁ—2 From many places.

୩ । ଅଜ୍ଞାତ କାରଣ ବଶତଃ—

3. For reasons unknown.

ଅକାରଣେ ବସ୍ତ୍ର ପଡେ ବାହୁଁକାହୁଁ । ଦାଶରଥୀ. ବ୍ରଜବିହାର ।

୪ । ହଠାତ୍—4. Suddenly; unexpectedly.

କାହୁର—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଗୃହ—A kind of specially

Kāhurā constructed house.

କାହେଁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବିଦେ. ବିଶ.—(ହି)—

Kāheñkā କାହିଁକା (ଦେଖ)

Kāheñkā (See)

କାହୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କୃଷ୍ଣ; ପ୍ରା କାହି, 'କାହେଲ'ର ଶେଷ ଭାଗ)—

Kāhnu ୧ । ଶ୍ରବଣ—1. A name by which

କାହୁ

କହାହ

Śrīkrushṇa is called in familiarity or endearment.

୨ । ଗଉଡ଼ ଜାତିର ଶାଖାବିଶେଷ—

2. A class of the cowherd caste.

୩ । ଲେକଙ୍କ ନାମ—3. Name of males.

୪ । କାହୁପାଦ (ଦେଖ)

4. Kāhupāda (See)

କାହୁଆ—ଦେ. ବିଶ.—ପତଙ୍ଗ ବା ରଙ୍ଗା (ହାଣ୍ଡି)—

Kāhnuā (an earthen pot) Broken at the rim.

ଦେ. ବି—କାହୁର ଅନାଦରାର୍ଥ ଭାବନାମ—

A name for calling Kāhnu in contempt.

କାହୁ ଦାଶ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—

Kāhnu dāśa An ancient Oria poet.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଧରକୋଟ ଗ୍ରାମର ମଙ୍ଗଳପୁର ଗ୍ରାମରେ

ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ସେ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । 'ସୁମରସାମୃତ

ସିନ୍ଧୁ' ନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଡାକ୍ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ରଚିତ ।]

କାହୁପାଦ—ଦେ. ବି—ଦଶମ ଶତାବ୍ଦିର କୃଷ୍ଣାବର୍ଣ୍ଣ ନାମକ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ

Kāhupāda ଚନ୍ଦ୍ରସାଧକ—Name of Oria Tantra-worshipper.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାବିକ ପଦ ବଙ୍ଗୀୟ

ପଣ୍ଡିତ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସାଦ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ନେପାଳରୁ ପ୍ରାପ୍ତ

ହୋଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ବୌଦ୍ଧଗାନ ଓ ଦୋହାରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ

କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ସେଥିର ଭାଷା ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦିର ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା

ଥିବାର ଦାବୀ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର

ଅବତରଣିକା ଦେଖ ।]

କ—ଦେ. ସଦାନାମ. ବିଶ. (ସ. କମ୍)—

Ki ୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କଅଣ; କେଉଁ; କିସ—

କି 1. (Interrogatory) What; which.

କମା ଚନ୍ଦ୍ର ବି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସତେ, ଗୁମରତକ୍ତ ସତେ,

ଚନ୍ଦ୍ରକାର ଚନ୍ଦ୍ରରୁ କହ । କବସୁର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

୨ । ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—2. Unspeakable.

କେଳିଲେଲ ଶଙ୍ଖନାଶି ବି ସାହସ କରୁ ରେ,

କବସୁର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀଚମ୍ପୂ. ୨. ଗୀତ ।

ବିଶ. ର. ବିଶ.—କେତେ—How much.

ପୁଲମଣ୍ଡାସିରେ, ସତେ ତୁ କି ସାହସରେ । କବସୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ଅ—୧ । (ଭାବନା ଲେଖକୁ ଉତ୍ତର)—କାହିଁକି ଭାବୁଛ—

1. (in reply to a person calling) What ! why are you calling me.

୨ । (ହିସ୍ତାପରେ) ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ, କିତର୍କ—

2. (used after a verb) Interrogative.

କେଲ କେ ତା ହର କି ରେ

ସାଏ ବିଜୁ ସର କି ରେ । କବସୁର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀଚମ୍ପୂ. ୨. ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପଦ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତିମାନେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପଦ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିଏକି, 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଠଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଠଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଠଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

୩ । (ଅବଧାରଣାର୍ଥ) କି, ହିଁ; ନିଶ୍ଚୟ—3. Certainly.

କୃଷ୍ଣାର୍ଥ କୃଷ୍ଣାକ୍ଷର ଚିହ୍ନିତ ପ୍ରାଣ ।

କୃଷ୍ଣାର୍ଥ କୃଷ୍ଣାକ୍ଷର ଚିହ୍ନିତ ପ୍ରାଣ ।

୪ । କିମ୍ବା, କିବା, ଅବା; ବା—4 Whether; or.

୫ । (ବିଚାର୍ଥ) ପକ୍ଷ; ପ୍ରକାରେ; ସତେ ସେପରି ମତେ ଲାଗୁଛି—5. As if; methinks.

୬ । (ବିସ୍ମୟାର୍ଥ) ଓଃ—6. (Wonder) What !

୭ । (ଶେଫାର୍ଥ) —କେତେ କଥା !—

7. (in sorrow) What !

୮ । (ଅମୁକ) ଆଡ଼କୁ; ଦିଗକୁ—1. Towards.

(ଯଥା—ଏଣିକି, ତେଣିକି, ଯେଣିକି ।)

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ୨ୟ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ 'କୁ' ବା 'ପ୍ରଭ' ସ୍ଥାନରେ—
1. Inflection used in some cases after nouns and pronouns ending in the sound 'i'.

ପିତାମହ, ଯେଉଁ ବସନ ଶୁଣିବ

ନନ୍ଦ ଅନ୍ତ ଜ୍ୟୋତିରେ ସେ କଳା ହାଣ୍ଡିକ ।

କୃଷ୍ଣାର୍ଥ ମହାବରଦ, ଶୁଣ ।

୨ । (୪ର୍ଥ) ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ 'କୁ' ସ୍ଥାନରେ) ନିମିତ୍ତ ବା ସକାଶେ—
2. For.

ଇନ୍ଦ୍ର ଯେତେ ପାଠଲେ ଯେତେ ପରଲେବ

ହେଉଛି ଏଥିକି କରବା କେତେ ଶୋକ ।

କୃଷ୍ଣାର୍ଥ ମହାବରଦ, ଶୁଣ ।

[ଦ୍ର—ଉକାଶନ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ 'କୁ' ସ୍ଥାନରେ ବିକଳେ 'କ' ହୁଏ ଯଥା ଏଣିକି, ଏଣିକୁ; ଗାଢ଼ିକି, ଗାଢ଼ିକୁ ।]

୩ । (୫ମୀ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ 'ଠ' ବା 'ଠାରୁ' ସ୍ଥାନରେ) ତୁଳନାରେ—
3. In comparison with; when compared with.

ଗୋଟି ଅଳଙ୍କାର ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଆନ୍ୟ

ଚକ୍ର ଉପାଦାନ ମନେ ଶାନ୍ତି ।

କୃଷ୍ଣାର୍ଥ ମହାବରଦ, ଅନୁଶାସନ ।

୧. ଓ ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର) ଅସମାପିକା କ୍ରି—(ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟା ଅସମାପିକାରୂପ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ) କରି; ଅମୁକ କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରି—(used after the present participle of an incomplete verb) After doing some act.

(ଯଥା—ମୁଁ ଖାଇବି ଯିବି = ମୁଁ ଖାଇ କରି ଯିବି ।)

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—

୧ । ଖୁବ୍ କାଠି—1. Key.

୨ । ଅର୍ଥ ପୁସ୍ତକ—2. Key book.

କଥା—ପ୍ରା. (ଇତର) ଓ ପ୍ରାଦେ (ପୁରୁଷର) ସଦାମା—କଥା; କ—

Kiana

What.

କଥା—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କମ୍ + ବା)—

Kiah

୧ । ସତେ ସେପରି; ବୋଧ ହୁଏ—

1. As if; methinks.

ବସନ୍ତ କଳ୍ପତରୁ ପତ୍ର; କଥାବା ପଣିକି ତାକଳ ।

ନଗରାଥ. ଲଗବଦ ।

୨ । ଅଥବା; କିମ୍ବା—2. Or, or else.

କଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେତକ)—

Kia

କେଶା, କେଶିଆ

କେଶା, କେଶିଆ

ଗଗନଧୂଳ, କେଶା

ଫା. କରନ୍

ଥା. କାମ

ତେ. ମୋଗିଲିତେଟ୍ଟୁ;

ମୁଗୁଲିତେଟ୍ଟୁ, ମଗାଲପୁରୁ

୧ । କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଲମ୍ବା ସରୁ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ

ଗୁଳ୍ମ ଓ ତାହାର କେତକା ଜାତୀୟ

ଧଳା ଫୁଲ—1. The screwpine

plant with white smelling

flowers and big long and

thorny leaves; Pandanus

Odoratissimus.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କବଳୀ ଅଷାଢ଼େ କଥା

ପୋର ନ ପୋର ହୋଇବ ଠିଆ ।

କୃଷ୍ଣବରଦ ।

[କଥା ଓ କେତକା ଏକ ଜାତୀୟ ଗଛ । କଥାର ଫୁଲ ଧଳା, ମାତ୍ର କେତକାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ । କଥାକଳା ହାତର ଆଦରଣୀୟ ଖାଦ୍ୟ । କଥାପତ୍ରରେ କଣ୍ଟା ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପୋତି ବାଡ଼ି କରନ୍ତି । ଅଷାଢ଼ ମାସରେ କଥାତଳା ଆଣି ପୋତିଲେ ତାହା କ୍ରମଶଃ ଗୁରୁ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଯାଏ । କଥା ଗଛର ଓହ୍ଲ ବା ତେରକୁ ଚିର ଘର ଛପର କରିବା ପାଇଁ ପଟ ବାହାର କରାଯାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ୩୪ ହାତ ଲମ୍ବା ଓ ପତ୍ରର ପିଠିରେ ଓ ଦୁଇ ପାଖରେ ବଡ଼ାଗ୍ର ଛୁଦୁ କଣ୍ଟା ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ କଥାକଳା କଟୁମଧୁରଚକ୍ରି ରସ, ଲଘୁ ଓ କଫନାଶକ ।]

କାଜ ୨ । (ସଂ. କ୍ରିୟା)—କୃତକର୍ମ—

କାମ 2. Previous actions.

ଅପରା କଥାକୁ ଉପକ (ଉପକ) କଥା । ପ୍ରବଚନ ।

୩ । କ୍ରିୟା; କାର୍ଯ୍ୟ—3 Actions; doings.

୪ । କର୍ମ, କପାଳ, ଭାଗ୍ୟ—4. Luck; fortune.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କୃତ—1. Done.

(ଯଥା—ଆପଣା କଥା କାମ ।)

୨ । ଅର୍ଜିତ—2. Earned.

ଦେ. ଅ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. (ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ)—

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏତେ ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣ—

(added to words denoting quantity or price) Of so much value or quantity.

(ଯଥା—ଅଣାକଥା, ଟଙ୍କାକଥା, ସେରକଥା, କଡ଼ାକଥା, କଥା ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅକାଶନ୍ତ ଓ ଅକାଶନ୍ତ ଶବ୍ଦର 'ଅ' ସ୍ଥାନରେ ବିକଳେ ର ହୁଏ, ଯଥା—ଅଣିକଥା, ଟଙ୍କିକଥା, ସେରକଥା, କଡ଼ିକଥା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାଶବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଐ	ଞ	ଞ	ଞ

କଥା—ଦେ. ଅ. (ସ କଂ)—କାହିଁପାଇଁ; କାହିଁକି—

Kiāñ Why; wherefore

କେନ ପ୍ରବେଶିତ ବୋଲିଲେ କର୍ମ କଲବଳେ

କେନ ଦୂରର କଥା ମୋତେ ଦେଖି ଦୃଷ୍ଟି ଡାଳେ ।
ବୁଝିବିନି. ମହାବଳେ. ଶାନ୍ତି ।

କଥାକନ୍ଦା—ଦେ. କ. (ସ କେତକ ଓ ସୁକ)—

Kiākandā କଥା ଗଛର ପତ୍ର ଗଣ୍ଡିର ସେଉଁଠାରୁ ବାହାର ଆସି
ସେଠାରେ ଥିବା କୋମଳ ଅଂଶ—The soft
part inside the stem of the Kiā plant.

ହାତ ଝୁଲୁଆସ ରଜାବରୁରେ କଥାକନ୍ଦା ଖାଇବାକୁ । ଶିଶୁକାନ୍ତ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ‘କଥା’ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

କଥାକେରେଣା—ଦେ. କ—ଏଣୁଲା ମାଛ (ଦେଖ)

Kiā kereṇṭā A kind of fish; Endulā (See)

କଥାକେରେଣା—ଦେ. କ—ଏଣୁଲା (ଦେଖ)

Kiākereṇṭā Endulā (See)

କଥା ଖାଇର—ଦେ. କ. (ସ. କେତକ ଓ ଖାଇର)—

Kiā khaira ଖାଇରକୁ ଚୂନା କରି ମସଲାଶୁଣା ମିଶାଇ ପାଣିରେ
ଫେସାଏବ ତକଟି କାଦୁଆ କରି ତାହାକୁ କଥାଫୁଲ ପାଖୁଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ
କେବଡ଼ାକା କଟ ପୁରାଇ ଶୁଖାଇଥିବା କଥାଫୁଲର ବାସନାଯୁକ୍ତ ଖାଇର—
Catechu scented by putting it inside the
petals of screwpine flowers.

କଥାଗୁଡୁଚି—ଦେ. କ—କଥାଗୁଡୁଚି (ଦେଖ)

Kiāgurūuchi Kiāguluchi (See)

କଥାଗୁଡୁଚି—ଦେ. କ—କଥାଗୁଡ଼ାରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଗୁଲୁଖ ଲତା
Kiā guluchi (ଗୁଲୁଖ ଦେଖ)—A Gulāñcha creeper
creeping on a Kiā bush

କଥା ଗୋହରି—ଦେ. କ—ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା କଥାବାଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ୱର୍ଗଣ୍ଡ

Kiā gōhri ପଥ ବା ଗଳି—A narrow lane with Kiā
hedge on both sides

କଥା ଗୋହର, ମର ମୁଣ୍ଡ ଆସଇ ବାହାର । ସବାଇ ତାଳ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ଗୁମ୍ରାର ଦୁଇ ପାଖରେ କଥାବାଡ଼ ପୋତିଲେ
କଥାଗଛ ବାଟଥାଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଥାଏ ଉକ୍ତ ପଥକୁ ସ୍ୱର୍ଗଣ୍ଡ କରି ପକାଏ ।]

କଥା—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କମ୍ ଓ ଜାତି)—୧ । କ ପ୍ରକାରର—

Kiāti 1. Of what kind

କେମନ ୨ । କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀର—2 Of what class.

କିସା ଦେ. କି. ବିଶ—କ ପ୍ରକାରେ; କପରି—

How; in what way or manner.

କଥା ? ମରୁଣିର ମାସେ ଚାଷ ଗୁଡ଼ ଖାଇ କଣ୍ଡୁ ଲୁଣେଇଲେ ଯିଥାକ । ଗର ।

[ଦ୍ର—ଭୁଲ. ଇଥାକ = ଏପରି, ଯିଥାକ = ସେପରି; ସିଥାକ =
ସେପରି ।]

କଥାତିକା—ଗ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କଥାତି (ଦେଖ)

Kiātikā Kiāti (See)

କଥାତିକା—ଗ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କଥାତି (ଦେଖ)

Kiātikā Kiāti (See)

କଥାନାଗ—ଦେ. କ—ଏକଜାତୀୟ ନାଗସାପ (ନାଗ ଦେଖ)—

Kiānāga A kind of cobra

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ଧଣ୍ଡ ସାପ ପରି ଓ କଥାବାଡ଼ରେ
ଥାଆନ୍ତି ।]

କଥାପଟ—ଦେ. କ. (ସ. କେତକ + ପଟ)—

Kiāpaṭa ୧ । କଥାଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବିବା ଓହୋଲ—

1. The aerial roots of the screwpine.

୨ । କଥାପଟକୁ ଚିରି ତହିଁରୁ ବାହାର କରାଯିବା ତେମଡ଼

ଲୁ—2. Tenacious fibres extracted from
the aerial roots of the screwpine by

; splitting them.

[ଦ୍ର—ଏହି କଥାପଟର ମଞ୍ଜୁ ଅଂଶ ଟାଣୁଆ । ସବୁଆ କଥାପଟର

ଉପର ଗୁଲୁକୁ ତାହା ତାହାର ମଞ୍ଜୁକୁ ଲେକେ ଦାନ୍ତକାଠି କରନ୍ତି;

ଏ ଦାନ୍ତକାଠିକୁ ଚୋବାଇଲେ ଏହାର ବ୍ରୁସ (brush) ପରି ଖୁବ୍

ସବୁ ସବୁ ରୁଆ ହୁଏ । ଲମ୍ବ କଥାପଟମାନଙ୍କୁ ପତଳା ଚିରୁଡ଼ା-

ଚିରୁଡ଼ା କରି ଚିରି ଶୁଖାଇଲେ ସେଥିରେ ଦରଜପର ଆଦି କରିବା-

ପାଇଁ ଖୁବ୍ ତେମଡ଼ ଓ ଶକ୍ତ ଲାଭ ହୁଏ ।]

କଥା ପଣସ—ଦେ. କ—କଥାଗଛର ଫଳ—

Kiā paṇasa A fruit of the Kiā plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ପଣସ ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।]

କଥାପତ୍ର—ଦେ. କ—କଥାପତ୍ର (ଦେଖ)

Kiāpatrī Kiāpatra (See)

କଥାପତ୍ର—ଦେ. କ. (ସ. କେତକ ଓ ପତ୍ର)—

Kiāpatra ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥାପତ୍ର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଲୁହାର
ସୁନା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

A gold ornament for putting on the chignon
or dressed hair of females, resembling
small petals of the screwpine plant.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—କଣ୍ଠର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

A leaf-like ornament for the neck worn
by females.

କଥାପତ୍ରୀ—ଦେ. କ—କଥାପତ୍ର (ଦେଖ)

Kiāpatrī Kiāpatra (See)

କଥାଫୁଲ—ଦେ. କ—କଥା ଗଛର ଫୁଲ—

Kiāphula Flower of the screwpine
plant

କେବଡ଼ାକା ଫୁଲ

[ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା ଓ ଏହାର କେତକ ଫୁଲଠାରୁ କମ୍ ସୁବାସ ।]

ସାଧାରଣ କେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚାର ବସ୍ତୁତା ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ବାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବାଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଣି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଣି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଳବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଳବଦ’ ଦେଖିବେ ।

କଥାକାତ—ଦେ. କ — କଥା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କାତ—

Kiābārdā Fencing made by Kiā plants.

କଥାରେଡ଼ା—ଦେ. କ — କଥାର ଆଦର ସୀମାରେ କଥା ଯାଇଥିବା

Kiābherdā ମାଟିର ଚଉଡ଼ା ହୁଡ଼, ଯହିଁ ଉପରେ କଥା
ଗଛ ଲଗାଯାଇ ଥାଏ—

A broad ridge of earth planted with Kiā bush.

କଥାରି—ଦେ. କ. (ସ. କେଦାର)—

Kiārī ସେତ; ଗୁରୁ ପାଖେ ହୁଡ଼ କଥା ଯାଇଥିବା ବଲ—

କିଆରୀ Cultivated plot or field surrounded by

କିଆରୀ ridges for raising crops.

ବହୁ ଯାହାକି ବାବ ତେବେ କଥାର । ସାଧାରଣ. ଭୁଲସାଧକ ।

[ଦ୍ର—ଶାଗ ଆଦର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥାରିକୁ ପଟାଳ କହନ୍ତି ।]

କଥାରିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—

Kiāriā କଥାରିଆମୂର୍ଖିଆ—

Pertaining to a plot or field.

(ଯଥା—ଅଭେଦକଥାରିଆ ତମ୍ଭ, ଗୁରୁକଥାରିଆ ବଲ ।)

କିଏ—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ (ସ. କଃ)—

Kie ୧ । କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Who.

କେ, କେଣ, କେଉଁ ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି; କେହି—

କୌଣ, କୌଣ 2. Some one; some body.

କିହେ ଦେ. ଅ—କ ହେ !—Oh !

କିଏ ଅବା—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି ଅବା (ଦେଖ)

Kie abā Kehi abā (See)

କିଏ କଦବା—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି କଦବା (ଦେଖ),

Kie kadabā Kehi kadabā (See)

କିଏ କିମିତି—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି କିମିତି (ଦେଖ)

Kie kimiti Kehi kadabā (See)

କିଏ ନାଁ କିଏ—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି ନାଁ କେହି (ଦେଖ)

Kie nān kie Kehi nān kehi (See)

କିଏକା—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି ଅବା (ଦେଖ)

Kieabā Kehi abā (See)

କିଏସେ—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ. (ସ. କଃ ଓ ସଃ; ସ. କୋହେସି)—

Kiese ୧ । କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Who.

କେ, କେଣ, କେଉଁ ଏହିଲେ ମହଣ କହ ରୁ ବ୍ୟସେ କମ୍ପାନ ଗୁମ୍ଫା ଏ ସ୍ଵତେ ।
କୌଣ ସାଧାରଣ. ପାବନ ।

୨ । ଜଣେ କେହି; କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Any one; some one; some body.

ଦେ. ଅ—କ ହେ !—Oh !

କିଂକର—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କିଂ = କଥା + କୁ ଥାଉ = କରବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି.

Kinkara ଅ; ସେ ସବ୍ୟକା ପ୍ରଭୃତ ଆଦେଶ ଅପେକ୍ଷାରେ ଥାଏ—

(କିଂକର, କିଂକର—ଶ୍ରୀ) ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ (ଭାବ୍ୟ)—

Obedient (servant).

ସ. ବି. ପୁ.—୧ । ଦାସ—1. Slave

୨ । ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An obedient person.

କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବି. (କିଂ = କଥା + କର୍ତ୍ତବ୍ୟ = କରବା ଭୂତିତ)—

Kinkarttabya

୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ଘଟଣାଚକ୍ର, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ
ମନୁଷ୍ୟକୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ବଶେ ନାହିଁ—

1. Awkward situation or predicament.

୨ । ଅବଶ୍ୟକକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟ—

2. Unavoidable duty.

୩ । କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଭୂତିତ ବା ଅବଶ୍ୟକ—

3. What is to be done.

ସ. ବିଶ—ଅବଶ୍ୟକକରଣୀୟ; ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—

What ought to be done; which must be
done; unavoidable.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ—

1. Dumb-founded; confounded;

bewildered.

୨ । ନାଗୁର—2. Helpless; having no other
alternative; cornered.

କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତା—ସ. ବି. (କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ + ଭାବ. ତା)—୧ । ଯେଉଁ

Kinkarttabyatā ଅବସ୍ଥାରେ ଅତ୍ୟଧର କଥା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା

ଭାବ ସ୍ଥିର କରିବାର ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—

1. A state when a man has to think out
what step he must take immediately.

୨ । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ମନୁଷ୍ୟ କଣ କରିବ ତାହା ସ୍ଥିର କରି
ନ ପାରେ—1. A situation in which a
person is at a loss to decide what to do.

କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତାବିମୁକ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ଵ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତା +

Kinkarttabyatābimūrdhā ବିମୁକ୍ତ)—କଥା କରବା

(କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତାବିମୁକ୍ତ—ଶ୍ରୀ) ଭୂତିତ ଏ ବିଷୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ
ଅସମର୍ଥ; ଅବାକାବା; ଅକାବକା—Dumb-found-
ded; confounded; bewildered; put in an

awkward predicament.

କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ଵ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ + ବିମୁକ୍ତ)—

Kinkarttabyatābimūrdhā କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତାବିମୁକ୍ତ (ଦେଖ)

(କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ—ଶ୍ରୀ) Kinkarttabyatābimūrdhā

(କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ—ଦ) (See).

କିଂକେ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ଅ.—୧ । କପର—

Kinke

1. How,

ଏମନ୍ତ ବହୁଳ କିଂକେ ହାତବିଧାନ । ଭକ୍ତଦାସ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧ । କାହିଁକି—2 Why.

କିଂଚ—୧. ଅ. (କିଂ+ଚ)—୧ । ଅନ୍ଧାର—

Kimcha 1. Also

୨ । ଅନ୍ଧାର କିଛି—2 And some.

୩ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ—3. And also

[ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ଭବ, ଆରମ୍ଭ, ସଂଭବନା ଓ ସାକଳ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କିଂବକ୍ତାବ୍ୟା—୧. କି. (କିଂ=କଥଣ+କିଂବକ୍ତା=କହିବା ଉଚିତ)—

Kimbaktabya ଯାହା କହିବା ଉଚିତ; ପାହା ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ କହିବା ଉଚିତ ତାହା—What ought to be said, an opportune speech or saying.

ଦେ. ବିଶ.—କିଂବକ୍ତାବ୍ୟକିମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)

Kimbaktabyabimūrdha (See)

କିଂବକ୍ତାବ୍ୟକିମୂର୍ଦ୍ଧା—୧. ବିଶ. ପୂ. (୨ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ, କିଂବକ୍ତାବ୍ୟ+କିମୂର୍ଦ୍ଧା)—

Kimbaktabyabimūrdha ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଥଣ କହିବାକୁ (କିଂବକ୍ତାବ୍ୟକିମୂର୍ଦ୍ଧା—ଶ୍ଳୀ) ହେବ ଏହା ସ୍ଥିର କରାଗଲା ଅସମର୍ଥ— (କିଂବକ୍ତାବ୍ୟକିମୂର୍ଦ୍ଧା—ବି) Perplexed as to what to say next

କିଂବଦନ୍ତୀ—୧. ବି —କିଂବଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)

Kimbadanti Kimbadanti (See)

କିଂବଦନ୍ତୀ—୧. ବି. (କିଂ=କଥଣ+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଅନ୍ତ+ଶ୍ଳୀ. ବି)

Kimbadanti ଲୋକେ କଥଣ କହନ୍ତି)—୧ । ଜନଶ୍ରୁତି, ଜନବକ୍ତା, ଉଡ଼ା ଶବ୍ଦ—1. Rumour.

୨ । ଲିପିବଦ୍ଧ ନ ହୋଇ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମରେ ମୁଖପରମ୍ପରାରେ କାଳକ୍ରମେ କଥିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବିଷୟ—

2. Traditions handed down orally from generation to generation.

୩ । ଲୋକାପବାଦ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—3. Scandal.

କିଂବା—୧. ଅ. (କିଂ=କଥଣ+ବା=ଅଥବା)—କିମ୍ବା, ଅଥବା—

Kimba Or.

ଦେ. ବି.—୧ । କିମ୍ବା (ଦେଖ)

1 Kimba (See)

୨ । ବିକଳେ—2. Alternatively.

୩ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ—3. On the other hand

କିଂବୈଦ୍ୟ—୧. ବି.—(କିଂ+ବୈଦ୍ୟ, କି ସ୍ଥାନରେ କିଂ ଅନେକ; ଭଲନା

Kimbaiddya କର. କିପୁରୁଷ ବା କିମ୍ବୁରୁଷ)—ଅନାଦି ବୈଦ୍ୟ,

କିଂବୈଦ୍ୟ—A quack; a worthless physician.

କିଂଶୁକ—୧. ବି.—(କିଂ=କି+ଶୁକ=ଶୁଆପକ୍ଷୀ; ଯେଉଁ ଫୁଲକୁ

Kimśuka ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ “ଏହା ଶୁକପକ୍ଷୀ କି ?”

ଏଥିର ଫୁଲ ଶୁଖିଲେ ଥଣ୍ଡା ପରି ନାହିଁ ଓ ବକ୍ସା)—ପଲାର

ବୃକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍ପ—Butea Frondosa (tree and flower).

କିଂସଖା—୧. ବି. ପୂ. (କିଂ+ସଖି; ୧ମା. ୧ବ.)—ମନ୍ଦ ବନ୍ଧୁ—

Kimsakhā A bad friend (M.W.)

କିକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କିକ୍)—୧ । ଗୋଇଠା—

Kik 1 Kick

୨ । ଫୁଟବଲ୍‌କୁ ଖେଳରେ ଦିଆଯିବା ଆଘାତ—

2. A kick in the game of football.

କିକର—ଦେ. ଅ.—କିପରି; କିଭୂମି—

Kikari How; in what manner.

କାମ କରବ କିକର ସେ ମୋ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର । ଭଞ୍ଜ. ବୋଧିବୁଦ୍ଧସ୍ତବ—

କିକଲ—ଦେ. ଅ.—(ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ଭୁମ୍ଭେ ଓ

Kikala ଭୁମ୍ଭେମାନେ କିଛି ଥିବା ସ୍ଥଳରେ, ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବା ଖେଦପୂର୍ବକ)—ଭୁମ୍ଭେ କେତେ କଥାଟାଏ କଲ ।—

(Interjection expressed in wonder or grief) Hallo! what have you done.

(ଯଥା—କଲ । କଲ ! କେତେ କିଦଳୀ ଗଛଟାଏ ହୋଇଥିଲ !

କେତେ କାନ୍ଦିବ କିଦଳୀ ପଡ଼ିଆଥାନ୍ତା । ହାଣ୍ଡିପକେଇଲ ।)

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅବ୍ୟୟରୂପେ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ (ମୁଁ)

‘କିକଲ’; ୨ୟ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନ (ତୁ) ‘କିକଲୁ’, (ତୁମ୍ଭେ)

‘କିକଲ’, ୩ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ (ତୁମ୍ଭେମାନେ) ‘କିକଲ’, ୩ୟ

ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନ (ସେ) ‘କିକଲୁ’; ‘କିକଲେ’ ଓ ୩ୟ ପୁରୁଷ

ବହୁବଚନ (ସେମାନେ) ‘କିକଲେ’ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କିକି—୧. ବି.—୧ । ନୀଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀ, ଖଜୁର, ଭଦ୍ରଦଳିଆ—

Kiki 1. A blue jay (bird) (M.W.)

୨ । (ଭଲନାକର ଇଂ. କୋକୋଆନଟ୍) ନଡ଼ିଆ;

ନାଗୁକେଲ—2. Cocomat (M.W.)

କିକିହୋଇ—ଦେ. ପଦ୍ୟ କି. ବିଶ—୧ । ଯେକୌଣସି କାରଣରୁ—

Kikihoi 1. For any reason whatsoever.

୨ । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ—2. Anyhow.

କିକେ—ଦେ. ଅ.—କାହିଁକି; କି ହେତୁରୁ, କିପାଇଁ—

Kike Why.

କିକା ଅପରାଧ କିକେ ଶୁଣିଲେ କାମିନୀରମଣ ନିଶ୍ଚୟ—

ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁବିଜୟ. ଉଷାଧରକାଣ୍ଡ ।

କିକେ—ଦେ. ଅ.—କିକେ (ଦେଖ)

Kikeñ Kike (See)

ପାଞ୍ଚ ଅପାନ୍ଧ ରୁ ନ ଜାଣି

ଭୁବନ କଥା କିକେ ରହି—ନଗରାଥ. ଭଗବତ ।

କିଖି—ପ୍ରାଚୀ. (ସମ୍ଭଲପୁର; ଭଲ. ବଂ. ଖେବୁଣ୍ଡିପୁଲ୍) ବି—

Kikhi କୋକିଶିଆଳି—Fox.

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଦେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କିଶୋ—ଦେ. ଅ. (ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ)—ସଙ୍ଗି ଓ ସଙ୍ଗିନୀ—
Kigo ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୋମଳ ସମ୍ବେଦ ସମ୍ପାଦନ; ଆଗୋ; ଗୋ—
ଅଗୋ Interjection used in addressing one's
male or female companion

କିଙ୍କିଣି—ସ. ବି. (କିମ୍ = ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କିଣ୍ ଥାଉ ଶିଳ୍ପ =
Kinkini କିଣି ଥାଉ = ଶବ୍ଦ କରବା; + କର୍ତ୍ତୃ. ର)—

୧ । ଘୁଙ୍ଗୁର, ଛୁଞ୍ଚୁ ଘଣ୍ଟି; ଘାଗୁଡ଼ି—

1. Small tinkling bells.

୨ । ଘାଗୁଡ଼ିପୁରୁ କଟୁଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

2. A girdle of tiny tinkling bells strung
together.

୩ । ବିକଙ୍କତ ଗୁଳ୍ମ, ଭଇଷ୍ଠ (ଦେଖ)

3. A plant, Bhañchi (See)

୪ । ଘାଗୁଡ଼ିପୁରୁ ଅଳଙ୍କାର—

4. An ornament with tiny bells.

* । ଏକପ୍ରକାର ଅମ୍ଳ ଗ୍ରାଣୀ—

5. Sour grapes.

୬ । କଳକମ୍ପୁ ବୃକ୍ଷ—

6. A kind of blackberry tree.

୭ । ଦେବୀସ୍ତୁତିବିଶେଷ—

7. A hymn addressed to the Goddess.

କିଙ୍କିଣି—ସ. ବି. (କିମ୍ + କିଣି ଥାଉ + ର + ଶି. ର)—

Kinkini କିଙ୍କିଣି (ଦେଖ)—Kinkini (See)

କିଙ୍କିବି—ସ. ବି. କାକମାତା (ଦେଖ)

Kinkibi Kākamāchi (Kirtikar) (See)

କିଙ୍କିମାଳା—ପ୍ରା. ଅ—ଚନ୍ଦ୍ରାଣୀମାନେ ସୁତା କାଟୁଥିବାବେଳେ ଶ୍ରୀମ-

Kinkimalā ପନୋଦକାର୍ଥ ବୋଲିବା ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ ଗୀତର ଏକ ଅଂଶ—

A part of an unmeaning song sung

by weaver women while spinning

thread.

(ଯଥା—ଭଜଥାଉ କିଙ୍କିମାଳା କିଙ୍କିମାଳା କିଙ୍କିମାଳା ।)

କିଙ୍କିର—ସ. ବି. (କିମ୍ = ଅନୁକରଣ ଧ୍ବନି + କୃ. ଥାଉ = ବିଷେଷ

Kinkira କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । କୋକିଳ—1. The Indian cuckoo.

୨ । ଭ୍ରମର—2. The black bee.

୩ । ଅଶ୍ବ—3. Horse.

୪ । ଗଜଭ୍ରମ—4. The temples or forehead of
an elephant.

କିଙ୍କିର—ସ. ବି. (କିମ୍ + କୃ ଥାଉ = ବିଷେଷ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kinkira ଅ + ଅ)—ରକ୍ତ—Blood.

କିଙ୍କିର—ସ. ବି. (କିଙ୍କିର + ଅର୍ ଥାଉ = ଗମନ କରବା +

Kinkira କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଶୁକପକ୍ଷୀ—1. Parrot.

୨ । କନ୍ୟା—2. Cupid.

୩ । କୋକିଳ—3. The Indian cuckoo.

୪ । ରକ୍ତାଶୋକ ବୃକ୍ଷ—

4. A tree (red variety of janesum Asoka).

* । ବରୁରଗଛ, ବରୁଲଗଛ—

5. A tree; Acacia Arabica.

କିଙ୍କିରା—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ବରୁର (ଗଛ) (ଦେଖ)

Kinkirāla Babura (tree) (See)

କିଙ୍କୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଶ—ସେ ଖେଳି କର କଥା କହେ;

Kinku ସେ ଗୁଣି କର କଥା କହେ, ଚିତ୍କଳ; ସେ ଅଳ୍ପକରେ
ଗୁଣିଉଠେ—Irrascible; surly.

କିଙ୍କାପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. = କିମ୍ପାପ୍)—ଜର ବା ସୁତାଦ୍ବାରା

Kinkhāp ଖିତ ପାଟଲୁଗା—

କିନ୍ଧାପ, କିନ୍ଧାପ Silk cloth worked on with gold

କିମ୍ପାପ lace or thread.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଟଲୁଗାରେ ସୁନା ଜରରେ ଫୁଲବୁଟା ଆଦି

କାମ କରାଯାଇଥାଏ, ବନାରସ ବା କାଶୀ କିଙ୍କାପ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ

ଥିଲା ।]

କିଙ୍କାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—କିଙ୍କାପ୍ (ଦେଖ)—

Kinkāb Kinkhāp (See)

କିଚ୍କିଚ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କିଚ୍କିଚ୍ (ଦେଖ)

Kichkich 1. Kachkach (See)

କିଚ୍କିଚ୍ ୨ । କିଚିରିମିଚିରି (ଦେଖ)

2. Kichirimichiri (See)

କିଚ୍କିଚ୍ ଶବ୍ଦ କର ବର ଫଳ ଖାଇଛନ୍ତି—

ଫଳାମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ତଳ ।

କିଚିରିମିଚିରି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—

Kichirimichiri ୧ । ପକ୍ଷିଶାବଦଙ୍କର ଅବ୍ୟକ୍ତ ଚୈତ୍ବ ଶବ୍ଦ—

କିଚିରିମିଚିରି 1. The chirping of the young
ones of birds.

୨ । ବହୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କର କଳରବ—

2. Chatterings of a number of birds.

କିଚ୍ଛ—ଦେ. ସବ୍ୟନାମ. (ସ. କିଚ୍ଛ, ଭୁଲ—ପ୍ରାଚୀନ; ହି. କିଚ୍ଛ)—

Kichhi ୧ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ—

କିଚ୍ଛ 1. Uncertain quantity.

୨ । ଅଳ୍ପପରିମାଣ—

2. Little quantity; some; a little.

୩ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ—

3. Anything; some thing.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପ; କିଚ୍ଛ; ସାମାନ୍ୟ—

1. Little; slight.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ	ସ	ଜ୍ଞ	ଭ	ଭୃ	ଭୃ	ଭୃ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ	ସ	ଜ୍ଞ	ଭ	ଭୃ	ଭୃ	ଭୃ

୨ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଳ୍ପ—2. Few

ଦେ. କି. ବଣ—ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ—

A little; in small quantity.

କିଛି; କି ଦେ. ଅ—(ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—କି ? - What ?

କମା; କୁଅ (ଯଥା—ମୁଁ କିଛି ଭୁଲ ହୋଇ ବସିଛି ?)

କିଛିକିଛି—ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ—ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ—

Kichhikichhi Something; a little.

କିଛିକିଛି ଦେ. ବଣ—ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ, ଯୋଗାଏ—

କୁଅକୁଅ A little; in little quantities; very little

ଦେ. କି. ବଣ—ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟରେ—Little by little.

କିଛିନା—ଦେ. ଅ. (ସ. ନ କିଛି)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା କାର୍ଯ୍ୟ

Kichhinā ନୁହେ—Nothing; nothing whatever.

କିଛିନା, କିଛିନା

କୁଅନା

କିଛିନାକିଛି—ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ—୧ । କିଛିହେଲେ—

Kichhinākichhi 1. Something or other.

କିଛିନାକିଛି ୨ । ଯଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ହେଉ ପଛକେ—

କୁଅକୁଅ 2 Anything however little or small; something at least.

୩ । ବେଶି ହେଉ ବା କମି ହେଉ ଅବଶ୍ୟ କିଛି—

3 Something either large or small.

କିଛିନାହିଁ—ଦେ. ଅ—କିଛିନା (ଦେଖ)

Kichhināhi Kichhināhi (See)

କିଛି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସଂକ୍ରାନ୍ତ. (ସ. କିଛି; ଭୁଲ—ବ.)

Kichhu କିଛି, ପ୍ରା. ହିନ୍ଦ. କିଛି—କିଛି (ଦେଖ)

Kichhi (See)

କିଛି ନ କାଣ୍ଡ ହେଉ ବୁଝା—ସଂକ୍ରାନ୍ତ. ସ୍ତେନକ୍ରାନ୍ତବୁଝା ।

ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବଣ—କିଛି (ଦେଖ)

Kichhi (See)

କିଛି କିଛି କିଛି କିଛି—ବିଶ୍ୱକର୍ମ, ଉପାଧିକାର ।

[୩—ଏ ଶବ୍ଦ ଅଧିକ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ-
ନାହିଁ ।]

କିଜାଣି—ଦେ. ଅ—୧ । କେଜାଣି, ବୋଧହୁଏ, ସମ୍ଭବତଃ—

Kijāṇi 1. Perhaps; may be.

କେଜାଣି; କିଜାଣି ୨ । ମତେ ଏହା ଜଣା ନାହିଁ—

କୌନଜାଣେ; କମାଜାଣେ 2. I don't know.

୩ । ଏହା ଅଜଣିତ—

3. Who can tell; who knows.

୪ । ପରି; ସଦୃଶ—4. Like.

୫ । କାଳେ—5. Lest.

କିଜାଣି—ଦେ. ବଣ. (ସ. କିମ୍ ଓ ଜାଣି)—

Kijāṇi ୧ । କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀର—

କିବକମ 1. Of what class.

କମାଜାଣି ୨ । କିପ୍ରକାରର; କିପରି—

2. Of what kind.

୩ । କେଉଁ ଜାତୀୟ—

3. Of what caste or species.

କିଜାଣି—ପ୍ରା. ବଣ—କିଜାଣି (ଦେଖ)

Kijāṇikā Kijāṇi (See)

କିଜାଣିକିଆ—ପ୍ରା. ବଣ—କିଜାଣି (ଦେଖ)

Kijāṇikīā Kijāṇi (See)

କିଜାଣି—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କାଳେ)—କାଳେ ୨ (ଦେଖ)

Kijāṇi Kichaka 2 (See)

କିଜାଣି ଦେଖି କିଜାଣି ମତ ପ୍ରା. ପ୍ରାଚୀନ. ନୂଆଦିପ୍ରାଚୀନ ।

କିଜାଣି—ସ. ବଣ.—କିଜାଣି (କିମ୍ + ଚାନ୍)—କିଜାଣି (ଦେଖ)

Kijāṇi Kijāṇi (See)

(କିଜାଣି—ପ୍ରା.)

(କାଳେ—ପ୍ରା.)

କିଜାଣି—ସ. ବଣ. କିଜାଣି. (କିମ୍ + ଚାନ୍)—

Kijāṇi ୧ । କିଜାଣି; ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ, ଅକିଛି—

(କିଜାଣି—ପ୍ରା.) 1. Very little; a little.

(କାଳେ—ପ୍ରା.) ୨ । ନଗଣ୍ୟ; ହେତୁ—2. Insignificant; negligible.

କି.ବଣ—କିଛି କିଛି, ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ—

Very little; some what.

[୩—କିଜାଣି ଓ ଅକିଛିର ଏକ ଅର୍ଥ ।]

କିଜାଣିକର—ସ. ବଣ. (କିଜାଣି + କର ଧାତୁ + ଅ)—

Kijāṇikara ୧ । ସାମାନ୍ୟ—1 Slight.

୨ । ସାମାନ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ବା ଲେଖା—

2. Of some use.

୩ । ଅକିଛିକର (ଦେଖ)

3. Akiñchit kara (See)

[୩—କିଜାଣିକର ଓ ଅକିଛିକରର ଏକ ଅର୍ଥ ।]

କିଜାଣି କାଳ—ସ. ବ. (କିଜାଣି + କାଳ)—ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ସମୟ—

Kijāṇi kālā Very little time; no time; a moment.

କିଜାଣି—ଦେ. ବଣ. (ସ. କିଜାଣି)—୧ । ନଗଣ୍ୟ; ଅକିଛିକର—

Kijāṇi 1. Insignificant; of no importance.

୨ । ସାମାନ୍ୟ—2. Slight

ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ସମୟ କିଜାଣି କାଳେ । କିଜାଣି. ସମାପ ।

୩ । ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ—3. Very little.

ପାଖାପାଖି ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସପତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର କପାଳ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଞ୍ଚ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଞ୍ଚ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅତିନୀଚ; ଲଘୁ— \pm Very low.

ବସିବେ ଉଚ୍ଚ ସମାନେ ବେଳରେ କିଛିମାନେ । ଉଚ୍ଚ. ବେଳେସ୍ଥାନକାସ ।

କିଞ୍ଚିତରେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କିଞ୍ଚିତ୍ତା, ଅତି ସାମାନ୍ୟରେ—

Kiñchitare Very slightly.

ପ୍ରାୟ ସଖି, ମୋ ବେଳା, ନ ଲଗଇ ନିକ ରତେ କିଛିତରେ ।

କଦମ୍ବ—କିଶୋରପତ୍ର. ୦ ଗାଢ଼ ।

କିଞ୍ଚିତେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କିଞ୍ଚିତରେ (ଦେଖ)

Kiñchite Kiñchitare (See)

କିଞ୍ଚିଦଧିକ—ସ. ବିଶ. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଅଧିକ)—ସାମାନ୍ୟରେ ଅଧିକତର—

Kiñchidadhika Slightly more or larger (than); a little more (than).

କିଞ୍ଚିଦୁଷ୍ଣ—ସ. ବିଶ. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଉଷ୍ଣ)—ଉଷ୍ଣରୂପ, ଅଳ୍ପଗରମ, କଦୁଷ୍ଣ—

Kiñchidushṇa Lukewarm; tepid.

କିଞ୍ଚିଦୁନ—ସ. ବିଶ. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଉନ)—ସାମାନ୍ୟରେ ଉଣା, ଅଳ୍ପ କମ୍,

Kiñchidūna ସାମାନ୍ୟରେ ଅଳ୍ପତର—A little less (than); slightly less.

କିଞ୍ଚିନିମାତ୍ର—ସ. ବିଶ. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ମାତ୍ର) —

Kiñchinmātra ଅତି ସାମାନ୍ୟ, ଅତିଅଳ୍ପ ମାତ୍ର—
Only a little; very little, hardly any.

କିଞ୍ଚିଲିକ—ସ. ବି. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଲିକ୍ ଧାତୁ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ ଲିକ)—

Kiñchilika ଯେ କିଞ୍ଚିତ୍ କିଞ୍ଚିତ୍ ମୃଲେ; ସାଦାର ଗୁଲି ଅତି ଧୀର; ଜିଆନାଡ଼, ମୃଗାଲତା—Earth worm.

କିଞ୍ଚିଲୁକ—ସ. ବି. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଲୁକ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ) —

Kiñchuluka କିଞ୍ଚିଲିକ (ଦେଖ)
Kiñchilika (See)

କିଞ୍ଚିଲୁକ—ସ. ବି. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଲୁକ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଉକ) —

Kiñchuluka କିଞ୍ଚିଲିକ (ଦେଖ)—
Kiñchilika (See)

କିଞ୍ଜାଳ—ସ. ବି. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଲାଳ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କିଞ୍ଜାଳ (ଦେଖ)—

Kiñjala Kiñjāla (See)

କିଞ୍ଜାଳ—ସ. ବି. (କିଞ୍ଚିତ୍ + ଲାଳ୍ ଧାତୁ—ଅଭାବନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ)—

Kiñjāla ୧ । ପୁଲର କେଶର—1. The stamina or filaments of a flower.

୨ । ପଦ୍ମକେଶର; ପଦ୍ମଅଂଶ ପୁଷ୍ପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁକ୍ଷ୍ମ ରେଖ—

2. The dust or pollen of lotus and other flowers.

୩ । ନାଗେଶର ଫୁଲ—

3. The flower of Mesna Ferrea.

କିଟ୍ (ଧାତୁ) ଫ—୧ । ଶରୀରରୁ ନିର୍ଗତହେବା—

Kit (root) 1. To come out of the body.

୨ । ଯିବା; ଗତି କରିବା—2. To go.

୩ । ନିକଟକୁ ଅସିବା—3. To approach.

୪ । ଭୟଭରା—4. To alarm; to terrify.

କିଟ୍ କିଟ୍—ଦେ. ବିଶ—ଘନ; ଗଭୀର (ଅନ୍ଧାର)—

Kiṭkiṭ Intense (darkness); pitch (darkness).

କିଟ୍ କିଟ୍ (ଯଥା—ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରିର କିଟ୍ କିଟ୍ ଅନ୍ଧାରରେ ବାଟ

ଗାଢ଼ା; ସନା ବାର ହୁଏ ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବିଶର ବିଶ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବା ଗଭୀର (ଅନ୍ଧକାରମୟ)—

Very or intensely (dark).

(ଯଥା—ବନ କି ପହରେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତର କିଟ୍ କିଟ୍ ଅନ୍ଧାର ବା

ଅନ୍ଧାର କିଟ୍ କିଟ୍ ହେଉଛି ।)

ଦେ. ଅ—କଟ୍ କଟ୍ (ଦେଖ)

Kaṭkat (See)

କିଟ୍ କିଟ୍—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଟ୍ =ମଳନ)—

Kiṭkiṭ ୧ । ମଳନ, ମଳିଆ, ତେଲ ଅନ୍ଧାର ମଳ ହାରା ମଳନ—

କିଟ୍ କିଟ୍ 1. Very dirty or filthy; squalid.

୨ । ଅତି ଗଭୀର, ଘୋର (ଅନ୍ଧାର)—

2. Very dense or intense (darkness)

ଦେ. କି. ବିଶ—କାଟିକାଟି (ଦେଖ)

Kiṭkiṭ (See)

କିଟ୍ କିଟ୍—ଦେ. ଅ. (ଗଛ ଭାଙ୍ଗି ବାର, ରଥାଦି ଚଳିବାର ଓ ହାଡ଼

Kiṭkiṭ ଭାଙ୍ଗିବା ପ୍ରଭୃତିର ଧ୍ବନିମୟରଣ)—କଟ୍ କଟ୍ ଶବ୍ଦ—

Sound of breaking of trees and bones or of drawing of cars etc; snapping of hard things.

କିଟ୍ କିଟ୍—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅତି କଠିନ—

Kiṭkiṭ 1. Very difficult; hard to comprehend or understand.

କଟିନ ୨ । ଅବୋଧ—

2. Unintelligible, incomprehensible.

କିଟ୍ ମିଟ୍—ଦେ. ବିଶ—କଟିକିଟ୍ (ଦେଖ)

Kiṭmiṭ Kiṭkiṭ (See)

କିଟ୍—ସ. ବି. (କିଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇ) —

Kiṭ ୧ । ଘୁଗୁରୁ—1 A hog.

୨ । ଅତି ପ୍ରକାର ଭେଦ—

2. Batatas Eduhis (M. W.)

କିଟ୍ କି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖିଡ଼ିକି, ଝରକା, ପତ୍ତର—

Kitki Window.

କିଟ୍ କିଟ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଝୋଟି ଦଉଡ଼ି ଓ ବାଉଁଶ ସାହାଯ୍ୟରେ

Kiṭkiṭ କାଢ଼ି ବାଡ଼ି ବା ଗୁଲର କାମଡ଼ା ବା

ହସ୍ତକୁ ଉଠିବାର ଯନ୍ତ୍ର, କଟିକିଟ୍—

1. Contrivance consisting of a stout but small stick and a string of hemp used

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ସ	ସ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ

to twist up the two bamboos lightly on both sides of a thatch or wall-frame.

୨ । ଗୋଡ଼ ବା ହାତର ହୁଗୁଳା ହୋଇଥିବା ମୁଦି ଆଙ୍ଗୁଳିରୁ ଗଳ ନ ପଡ଼ିବା ସକାଶେ ମୁଦି ଆଗରେ ଦିଆଯିବା କଞ୍ଚ ଅଗୁଆ—

2. A tight ring put before a loose one on a finger to prevent the latter to slip out.

୩ । କିଟକିର (ଦେଖ)

3. Kīṭkīṛ (See)

ଦେ. ଶବ୍ଦ—କିଟକିଟି (ଦେଖ)

Kīṭkīṭ (See)

କିଟକିଟି—ଦେ. ଶବ୍ଦ. ଓ ଅ—କିଟ୍ କିଟ୍ (ଦେଖ)

Kīṭkīṭ

Kīṭkīṭ (See)

ସ୍ତମ୍ଭରୁ ଆଦି ମେରୁ ପଦ୍ମ ଯାଏ ।

କଟକିଟି ନାମ କର କଣ୍ଠେ ହେଉ । ପିତାମହ. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କିଟକିଟିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ.—କିଟ୍ କିଟିଆ (ଦେଖ)

Kīṭkīṭiā

Kīṭkīṭiā (See)

କିଟକିର—ଦେ. ଶ. (ବର୍ଣ୍ଣାଳୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—

Kīṭkīṛ ବର୍ଣ୍ଣାଳୟ ଶୁଦ୍ଧିକରଣ—A kind of mould used by goldsmiths to turn out bulbous wires.

ତପା

[ଦ୍ର—ଏହା କଂସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଏହା ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନତ ଖାପରେ ସବୁ ଓ ମୋଟ ତାର ବାଡ଼େଇଲେ ବଡ଼ ଓ ଶ୍ଳେଷ ଦାନା ଥିବା ରୁଆଳ-ତାର ଭିତର ହୁଏ ।]

କିଟମିଟିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ.—କିଟ୍ କିଟିଆ (ଦେଖ)

Kīṭmīṭiā

Kīṭkīṭiā (See)

କିଟ—ସ. ଶ. (କିଟ୍ ଧାତୁ = ଶରୀର ପ୍ରଭୃତିରୁ ନିର୍ଗତ ହେବା + Kīṭi କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଶରୀରର ମଳ (ଯଥା—ବିଷ୍ମା, କାନ-ଗୁଡ଼, ଲେନେର ଓ ଛତା ଇତ୍ୟାଦି)—

1. Excrements thrown out by the body.

୨ । ଧାତୁ ମଳ (ଯଥା—ଲୁହାଗୁଡ଼, କଲଙ୍କି)—ମରଗୁ—

2. Rust of metals; refuse or rubbish thrown out by burnt or oxidized metals.

୩ । ଭୈଳାଦିର କାଞ୍ଚ—3 Sediment.

୪ । ଭରଳ ପଦାର୍ଥ ଛଣା ହେବା ଉତ୍ତରୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଯିବା ସିଠା—

4. Dregs; refuse left out of sifted liquids.

କିଡ଼କିଡ଼—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନିଯାମକ)—୧ । କରେଇରେ ଘିଅ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ; କଡ଼ କଡ଼—1. Seething sound of boiling oil.

Kid kid

ଶବ୍ଦ; କଡ଼ କଡ଼—1. Seething sound of boiling oil.

କଡ଼କଡ଼ ୨ । ଦୁଇଟି କଠିନ ଓ ବରୁର ପଦାର୍ଥର ପରସ୍ପର ଘର୍ଷଣ

କଡ଼କଡ଼ ଜନିତ ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by the repeated rubbing of two rough and hard things.

କିଡ଼ମିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନିଯାମକ)—କିଡ଼ମିର ଇତ୍ୟାଦି

Kīṛdimīṛ (etc)

(ଦେଖ)

Kāṛdimāṛ (See)

କିଡ଼ମିଡ଼ିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ—କିଡ଼ମିଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Kīṛdimīṛiā

Kīṛdimīṛiā (See)

କିଡ଼ିକିଡ଼ି—ଦେ. ଅ—କିଡ଼ିକିଡ଼ି (ଦେଖ)

Kīṛdikīṛi

Kīṛdikīṛi (See)

କିଡ଼ମିଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ.—କିଡ଼ମିଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kīṛdimīṛi

Kāṛdimāṛ etc. (See)

କିଡ଼ମିଡ଼ିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । କିଟ୍ କିଟିଆ (ଦେଖ)—

Kīṛdimīṛiā

1. Kīṭkīṭiā (See)

୨ । ଚିତଲ, ଚିତ୍ତଚିତ୍ତ, ଯେ ରାଗିପାଲ ଦାନୁ ଶ୍ରେବା—

2. Easily provoked into grinning rage.

କିଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ପାଇବା—

Kiṇ (root)

To get.

କିଣ୍ କିଣ୍—ଦେ. ଅ—କିଣ୍ କିଣ୍ (ଦେଖ)

Kiṇkiṇ

Kiṇkiṇi (See)

କିଣ—ସ. ଶ. (କିଣ୍ ଧାତୁ = ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kiṇa

୧ । ଶର ଚିହ୍ନ ବା ଦାଗ—

1. Scar; cicatrix of a cut wound.

୨ । ଦା ବା ବ୍ରଣର ଶୁଖିଲା ଦାଗ—

2. Mark or scar over a boil after it is healed.

୩ । ଶରୀରରେ ଘର୍ଷଣ ଜନିତ ବୋଧାନ୍ତରିକତା ଶୁଷ୍କ ଚିହ୍ନ; କଣ୍ଠି—3. Calluse; corn.

୪ । କୀଡ଼ା; ଘୁଣ; କାଠ ଆଦି ଖାଇଦେବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୀନିଷ୍ଟ—

4. Small insect or worm boring into wood or grains.

୫ । ଧନୁର ଜ୍ୟାୟାତ ଚିହ୍ନ—

5. The callority produced the bow string on the hand of an archer.

କିଣା—ଦେ. ଶ. (ସ. କି ଧାତୁ)—୧ । କ୍ରୟ, ଖରଦ—

Kiṇa

1. Purchasing; buying.

କେନା

ଦେଖି ବସିତ କାଠଯୋଡ଼ ବଦେ

କ୍ଷୀରିନା

କବା କଣା ଲଗିଥିବ ନା ନା ଛନେ । ଘାଆଧା. ନକକେଶ୍ୱର ।

ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । କିଡ଼ା; ଖରଦ ହୋଇଥିବା—

କେନା

1. Purchased; got by purchase;

କ୍ଷୀରିନା

bought.

ପ୍ରଶସ୍ତ ଧନେ ପ୍ରାଣ କଣରେ । ନବସ ଧନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦୁଇ ଓ ତିନି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ତିନି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ତିନି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିତ, ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷଣକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ତିନି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିତ ବୋଲି ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଶୋଭିତ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧି’ ଶୋଭିତ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯାହା ଉପରେ କ୍ରିତ ଦାସ ପରି ପୁଣି ଅଧିକାର ପାଏ—

2. Under one's full controll like a purchased slave; slave-like; slavishly subservient
ବୋଲିଲେ ମୁଁ ରୁଣ୍ଡ କଣା କଲି । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦଳୁ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁଣମୁଗ୍ଧ, ଗୁଣ ବା ଉପକାର ଯୋଗୁଁ ଚରବାଧ—

3. Completely obeyed to a benefitter

କିଶାକଦେବୀ—ଦେ. କି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ କିମ୍ବା କରବାରେ କିମ୍ବାକା—

Kipāidebā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରବା—

କେନେଦେଉଆ To help a man (by selecting the proper stuff, settling the proper price and appraising it in the market) in purchasing a thing.

କିଶାକଦେବୀ—ଦେ. କି—କିଶିବାର ଶିଳ୍ପ ରୂପ—

Kipāibā Causative form of Kipibā

କେନେଦେଉଆ

କ୍ଷରିଦାନା

କିଶାକିଶି—ଦେ. କି—ବହୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର କିମ୍ବା—

Kipākini Purchase of many articles.

କେନାକେନି

ମୋଲଚାଳ

କିଶାଖରିଦା—ଦେ. କିଶ. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—

Kipākharidā ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କ୍ରିତ ଓ ଅଧିକୃତ—

କେନାଧିଦା Under one's perfect control by virtue of purchase and possession;
କ୍ଷରୋଦାହୁଆ under one's full ownership.

କିଶାକିକା—ଦେ. କି. (ବିପକ୍ଷତାର୍ଥକ ସହଚର, ସ. କ୍ରି ଧାତୁ ଓ ବି +

Kipābikā କ୍ରି ଧାତୁ)—

କେନାବେଟା 1. Buying and selling; purchase

କ୍ଷରୋଦାହୁଆ and sale.

୨ । ହାଟରୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର କିମ୍ବା—

2. Purchase of articles from the market.

୩ । ହାଟରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବଦଳ—

3. Exchange or barter of commodities in the market

କିଶି—ଦେ. କି—କିଶିବାର ଅଧିକ କିଶିକିଶି ଧ୍ବନି—

Kipi Tinkling sound of ornaments.

କିନିକିନି କିଶି ବର୍ଣ୍ଣରେ କିଶି ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କରଇ ଏ ପାଠୀ ଦୁଃଖ ସେ ।

କ୍ଷୁନକ୍ଷୁନି ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦଳୁ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

କିଶିକିଶି—ଦେ. ଅ. (ସ. ଧ୍ବନିଧରକରଣ)—

Kipikini ଅଙ୍ଗୁଳିନ ବେଳେ ପିକା ଯାଇଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର

କିନିକିନି, କିନିକିନି ଘଣ୍ଟି ଘାସୁଡ଼ି ବଲିବାରୁ ଯେଉଁ ମଧୁର ଧ୍ବନି

କ୍ଷୁନକ୍ଷୁନି, କ୍ଷୁନକ୍ଷୁନି, କ୍ଷୁନକ୍ଷୁନି, କ୍ଷୁନକ୍ଷୁନି—

Tinkling or clinking sound produced by the movement of the limbs of the wearer of ornaments (e. g. waist chains, anklets) to which small bells are attached.

କିଶିକିଶି—ଦେ. କିଶି—୧ । କିଶିକିଶି ଧ୍ବନି ଯୁକ୍ତ—

Kipikini 1. Having tinkling sound.

କିନିକିନି ୨ । ଛୁଟୁଅଁ ଗଲା ବା ସ୍ବରବିଶିଷ୍ଟ—

କ୍ଷୁନକ୍ଷୁନି 2. Having a deep or bass under voice.

କିଶିକିଶି—ଦେ. କି (ସ. କ୍ରି ଓ ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—

Kipikini ପ୍ରତିଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କିଶି—
ଖାଉବା—Purchasing of rice and other victuals for daily consumption (instead of getting them at hand from the produce of one's agricultural land).

ଦେ. କିଶି—୧ । କୃଷି ବୃତ୍ତି ନ ଥିବାରୁ ଯେ ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଧାନ, ଗୁଡ଼ିକ, ମୁଗ, ଭାଲ ଆଦି ବଜାରରୁ କିଶିଥାଏ—

1. Having to purchase rice and other necessary victuals for every day consumption (instead of getting them as produce from one's own field).

୨ । କୃଷି ବୃତ୍ତି-ବିହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. Landless (person); non-agriculturist.

କିଶିକେବୀ—ଦେ. କି—୧ । କିଶାକଦେବୀ (ଦେଖ)

Kipidebā 1. Kipāidebā (See)

କିନେଦେଉଆ . ୨ । କିଶିବା (ଦେଖ)

କ୍ଷରୋଦାନା 2. Kipibā (See)

୩ । ନିଜେ ପଇସା ଦେଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କିଶି କରିବା ଦେବା—3. To make gift of a thing after purchasing it.

କିଶିବା—ଦେ. କି. (ସ. କ୍ରି ଧାତୁ)—୧ । ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ କୌଣସି
Kipibā ପଦାର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରବା; କିମ୍ବା କରବା—

କେନା 1 To purchase.

କ୍ଷରୋଦାନା; କ୍ଷରୋଦାନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁଗ୍ଧ କରବା; ମୋହିତ
(ବିକିବା—ବିପକ୍ଷତା) କରବା—2 (figurative) To

(କିଶାକଦେବୀ—ପ୍ରୟୋଜନରୂପ) enchant; to enrapture.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପକାର ସ୍ବେଦ ବା ସେବାଦ୍ବାରା
(ଅନ୍ୟର ମନକୁ) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବନ୍ଧ କରବା ବା ଚର-
କାଳ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଧ୍ୟ କରବା—

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାୟିକ ସ୍ୱଭାବର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଭ	ଧ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅକାୟିକ ଅନ୍ୟାୟିକ ବା ଅନ୍ୟାୟିକ ସ୍ୱଭାବର	ଅ	ସ	ଷ	ଜ	ଝ	ଭ	ଧ	ନ

୩ (figurative) To enchant a person for life, to keep a person obliged for ever by rendering him some good turn or by affection.

ଦେଖ କୁହର ମୋ ଶରୀର,

କିନ୍ତୁ ଯେବେ ମୁଁ ଭାର—ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବାନ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପଦାଦିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଆଣିବା, ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବ ଦୁଃଖାଦି ଦୃଷ୍ଟିକାର କାରଣ ହେବା—୫. (figurative) To court (disaster etc); to do something to deserve (a disaster or disease).

(ଯଥା—ଏ ଜମି ଖଣ୍ଡିକ କବାଲ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ ଏ ମକଦ୍ଦମା କରନ୍ତି ।)

* । ଜିଜ୍ଞାସା, ବଳପ୍ରଦା—୬. To excel.

ଉପମା ସୃଷ୍ଟି କରିବା—ଅଭିମତ, ବସନ୍ତଭ୍ରମରୀ ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଟାଣିନେବା, କାଢିନେବା, ଦୂର କରିବା—

୬. (figurative) To draw out; to cause to disappear.

ଭଲ ସାଜେଣି ବାଜେଣି କଟେଇ କିଛିଣି ସୁଣି

କଣି କଣି ନେବ ମାନବ ମାନବ କଣିକଣି ହେଲେଣି—

ଭଣ୍ଡ କୋଟିହାଣ୍ଡସଦୃଶ ।

୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନାଦି ଦେଇ ତହିଁର ବଦଳରେ

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟତ୍ତରେ ରଖିବା—

୭. (figurative) To enslave; to bring a person under one's control or mastery by paying money etc.

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକାଇବା ରଖିବା କ୍ରିୟାମାନ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏହି କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ବିକିବାକ୍ରିୟା ପ୍ରତିଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କିଣିହେବା—ଦେ. କି. (ସ. କି ଧାତୁ)—

Kinheba ୧ । କିଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ—

କେନାହେଲା ୧. Passive voice of the verb to purchase

କିଣିହେବା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବକ୍ତି ନିକଟରେ ଆତ୍ମ-ସମର୍ପଣ କରିବା ବା ଚରବାଧତ ରହିବା—

୨. To be under lifelong obligation to a person

କିଣେଇ—ଦେ. ବି—କିଣା ୨. (ଦେଖ)

Kinei

Kin 2. (See)

କିଣ୍ଡରଗାର୍ଡନ—ବିଦେ. ବି. (ଜର୍ମାନ. କିଣ୍ଡରଗାର୍ଡନ)—ଜର୍ମାନ

Kindergarten କିଣ୍ଡର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶିଶୁ ଓ ଗାର୍ଡନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କିଣ୍ଡରଗାର୍ଡନ ବଗିଚା; ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କ୍ରୀଡ଼ା କୌତୁକ ଛଳରେ

କିଣ୍ଡରଗାର୍ଡନ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଆଧୁନିକ ପଦ୍ଧତିବିଶେଷ; ଶିଶୁଦ୍ୟାନ—
The kinder-garten system of education.

[ଦ୍ର—ଜର୍ମାନର ଫ୍ରୋବେଲ୍ (Froebel) ସାହେବ ଏହି ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତିର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ସେ ସାନ ପିଲାଙ୍କ ସମଷ୍ଟିକୁ ନାନା ବୃକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ବଗିଚା ସଙ୍ଗେ ଭୁଲିନା କରି ଏହି ଶିଶୁଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତିର ଉଦ୍ଭବନ କରିଥିଲେ । ସେପରି ମାଲି ସାର ଓ ପାଣି ଦେଇ ଓ ଅନବନା ଗଛକୁ ଓପାଡ଼ି ବଗିଚାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୃକ୍ଷର ଉତ୍ପତ୍ତି କରେ, ସେହିପରି ଶିଶବ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଓ ଦୂରଦୃଶ୍ୟମାନ ଦୂର କରାଇ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ପାରନ୍ତି—ଏହାହିଁ ‘କିଣ୍ଡରଗାର୍ଡନ’ ଶବ୍ଦର ଭାବ । ଏ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ପ୍ରକୃତି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଉଦ୍ୟାନ ରଚନା ଆଦି ଛଳରେ ପିଲାଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରାଇ ଶିକ୍ଷାରେ ଅଗ୍ରସର କରାହୁଏ ।]

କିଚ୍ଚିତା—ଦେ. ଅ—୧ । (ଧ୍ୱନିନୁକାର)—‘କିଚ୍ଚି’ ଖେଳରେ ଅପର Kitkit ପକ୍ଷର ପାତକୁ ଯିବା ବାଲକର ଧ୍ୱନି—1. The sound repeated by a player in the game of a

କବ୍‌ବୁ କବ୍‌ବୁ ୨ । (ସ କୁତୁ—କୌତୁକ)—କୁତୁ କୁତୁ, କତୁ କତୁ; କାଖରେ ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଉଠାଏ କରି ମାରିଲେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ଝୁରଣ, ସେମାନ୍ତନ ଓ ହାସ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ଜନ୍ମେ—
2. Tickling sensation produced on moving the tips of the fingers in the arm-pit.

କିଚ୍ଚିତା ଖେଳ—ଦେ. ବି—କ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ, ‘କିଚ୍ଚି’ ଖେଳ—
Kitkit khela A sport of mock attack (touch and return at one breath) amongst two parties of children.

[ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳରେ ଦୁଇ ଦଳ ଖେଳାଳଙ୍କ ମଝି ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ତୁମ୍ପିରେ ଟଣାଯାଏ; ଏକପକ୍ଷର କୌଣସି ବାଲକ ଅପରପକ୍ଷର ପାତ୍ର ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରି ଏକା ନିଶ୍ଚାସରେ ସେହି ଦଳର ଯେ କୌଣସି ବାଲକକୁ ଶ୍ପର୍ଶ କରି ଆପଣା ଦଳର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାମାନ୍ୟ ଏକା ନିଶ୍ଚାସକେ ଫେରି ଆସେ, ଆକ୍ରମଣ-କାରୀ ବାଲକ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ସମୟରେ ଏକନିଶ୍ଚାସରେ ‘କିଚ୍ଚି କିଚ୍ଚି’ ‘କିଚ୍ଚି କିଚ୍ଚି’ ଧ୍ୱନି କରୁଥାଏ; କିଚ୍ଚି କିଚ୍ଚି ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ତରାଣ ଯେବେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ତେବେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସେ ବାଲକ ମଝିରେ ନିଶ୍ଚାସ ନେଇ । ତାହା ହେଲେ ସେ ଛୁଇଁଥିବା ଅପର ପକ୍ଷର ବାଲକ ‘ମଇଁ’ ବୋଲି ଗଣା ହୁଏ ନାହିଁ ।]

କିଚ୍ଚିତା—ଦେ. ଅ—୧ । (ବ୍ୟାକ୍ତି) ଟୁକୁର ଟୁକୁର; ଟକି ଟକି—ଖଣ୍ଡ
Kitkit ୩ ଖଣ୍ଡ (କର ଚରବା)—1. Shredded; torn into
କିଚ୍ଚିକିଟା
ଟୁକଡ଼େ ଟୁକଡ଼େ
shreds, tattered.

ଏଥାରେ ଦେଖେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱପନ ୧ ପଦ୍ମର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ପଦ୍ମର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନିମ୍ନର ଦେଖେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ନିମ୍ନରେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ନିମ୍ନରେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ନିମ୍ନରେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କିତାବିତା—ଦେ. କି—୧ । ‘କିତା’ ଖୋଲରେ କିତ୍ କିତ୍ ଧ୍ୱନି
Kitkitābāb ଭାବରଣ କରବା—1. To utter the sound
ହାଡୁଡୁଡୁକବା of ‘Kitkit’ in the ‘Do Do’ play.
କବଡ଼ିକବଡ଼ି କରବା ୨ । (ସ୍ୱ. କୁତୁ=କୌତୁକ, ସ୍ୱ. କୁତ—
କୁତୁବୁ ଦେଖା କୃତ୍ୱା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଅଛି)—କୁତ୍
ଗୁଦ୍ ଗୁଦାନା କୁତ୍ କରବା—2. To tickle; to
titillate.

କିତାବିତା କରବା—ଦେ. କି. (ବୈଦିକ ସ୍ୱ. କିକିର କରଣ M. W.)
Kitkitā karibā ୧ । ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଟକିଟକି କରବା; ଭରବା—
କିଟ୍ଟିକିଟି କବା 1 To tear into pieces; to shred
ଡୁକଡେ ଡୁକଡେ କରବା (cloth etc); to rend into
ଧଜ୍ଜି ଉତାରନା tatters.

୨ । ଶରୀରକୁ ନଖଆଦିଦ୍ୱାରା ବିଦାରି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରବା—
2 To scratch the body extensively with
nails, teeth etc.

କିତ—ସ୍ୱ. କି—୧ । ବୃଷିବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—1. A sage.
Kita ୨ । ରୋଗାପନୟନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. Doubt as to the subsidence of an
illness

ବୈଦେ. କି—କିତା (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ) (ଦେଖ)
Kitā (See)

କିତପା—ଦେ. କି—ଲୁଗା—Cloth.

Kitapā କଳା ବିପଦା ଚନ୍ଦ୍ରାବତ ମଧ୍ୟେ ବି ଚକିତ ଚିତ୍ରନାୟକ ।
ଲୋକସ୍ତ୍ର. ରସବଜ୍ଞାନ ।

କିତବ—ସ୍ୱ. ବିଶ. ପୁ. (କିମ୍ + ଚକ; ତୁମ୍ଭର ପଣ କଥଣ ? ଏହା
Kitaba ସେ କହେ)—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତି; ଶଠ—1. Cheating;
(କିତବ—ଅନ୍ୟାନ୍ୟକାର) fraudulent; deceptive.

୨ । ଦୁଃଖୀଭାସକ—2. Addicted to gambling.

୩ । ବିଦଗ୍ଧ—3. Clever.

୪ । ମଦ୍ଧ; ବାତୁଳ—4. Mad.

ସ୍ୱ. କି—୧ । ଲୁଆ ଖୋଲକ; ଦୁଃଖ କ୍ଷୀଣକ—
1. Gambster; gambler.

୨ । ଶଠବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରଚାରକ—2. A cheat.

୩ । ଦୁର୍ବଳ; ଧାତୁର; ଧୂର୍ବଳ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
3. Thorn-apple (plant and fruit).

ଗୋଟିଏ ଚକ୍ରମୂଳ ଘୋର ଘୋର ନାଜକ
ନିହର ବୁଲେ ତାହା ପିନ୍ଧୁ ଗୋ । କବସ୍ତ୍ର—ବିଶେଷାଦିଷ୍ଟ ଏ ଗୀତ ।

ଦେ. କି—୧ । ଛଳ; ବ୍ୟାଜ; ଛଳନା; ବାହାନା—
1. Pretext.

ଦୁର୍ବଳ ଚରଣ ଚରଣ କରଣ ନାହିଁ ବୁଲେ ନାହିଁ ଛଳନା ।
ରକ୍ଷ. ବୋଧିପ୍ରହାସପ୍ରହାସ ।

୨ । ମିଥ୍ୟା—2. Falsehood.

କିତବ ଗୋଟିଏ ଦେଇ କେତେକ ଚକ ବି ପ୍ରକଟ କରଣ ହେବ ।
ରକ୍ଷ. ବୋଧିପ୍ରହାସପ୍ରହାସ ।

୩ । ପ୍ରବଞ୍ଚନା—3. Deception.

କିତଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଡ଼ିଭାଷା) ବିଶ—କେତେ—

Kitalo How much; how many

କିତା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଆଲଗା)—୧ । ବିଭାଗ, ଖଣ୍ଡ—

Kitā 1. Piece; bit.

କେତା ୨ । କିଆର, ଭୂମିଖଣ୍ଡ, କ୍ଷେତ୍ର—2. A field; a bit of
land; a plot of land.

କିତା

୩ । କାଗଜର ଏକଖଣ୍ଡ ବା ପୃଷ୍ଠା—

3. A piece or leaf of paper

୪ । ସଂଖ୍ୟା—4 Number

୫ । କୁର୍ତ୍ତାଆଦି ସିଲାଇ କରବା ପାଇଁ କଟା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର
ଖଣ୍ଡ—5. Pieces of cloth cut for making
into coats etc.

କିତାଉଥର (ଇତ୍ୟାଦି)—କିତାଉଥର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kitāūthar etc Kitāūthari etc. (See)

କିତାଉଥର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିତାଊର)—ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବା ଖଣ୍ଡ
Kitāūthari ଖଣ୍ଡ କର ସଜ୍ଜିତ କରବା—Arrangement by
କେତାଓସ୍ତାରି lots or assortment.

କିତାବାର୍ତି

ବୈଦେ. ବିଶ.—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରାଯିବା—

Sorted; assorted.

ବୈଦେ—କି. ବିଶ—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କର—Bit by bit; by
pieces; plot by plot.

କିତାଉଥର ଜରବ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିତାଊର + ଫା. ଜରବ)—
Kitāūthari jariba ଭୂମି କିଆର କିଆର କର ମାପ କରବା—
କେତାଓସ୍ତାରି ମାପ A minute topography; survey of
କିତାବାର୍ତି ଜରୀ land plot by plot; a plot to plot
measurement of land.

କିତାଉଥର ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବି.—ପେଉଁ ଭଉଁରିଆରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ
Kitāūthari bhauriā ସେବର ନମ୍ବର, ଦିନ, ଚଉଦବି ଗର୍ଭ ପ୍ରକ୍ତି
ପରମାଣ ଓ ଅବସ୍ଥା କ୍ରମଅନୁସାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଏ—
A field-book containing particulars of
land plot by plot measured by the rod.

କିତାଉଥର ମଡ଼ାଣ—ଦେ. ବି.—ଭଉଁରିଆକୁ ଦେଖି ସରକ୍ଷମାନରେ
Kitāūthari କିଆରି କିଆରି ମୁକାବଲ କରି ମାପ କରବା—
mardāṇa A field to field measurement with re-
ference to a prepared field-map for the
purpose of comparison and checking.

କିତାପ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କ୍ଷମତା—

Kitāp

1. Power.

କିତାବ, କୌତାବ ଯଥା—ମୋରନେ କିତାପ୍ ଦେଖାଉଛୁ—

କିତାବ ମୋ ଆଗରେ କ୍ଷମତା ଦେଖାଉଛୁ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଦ୍ୱ

୨ । ପ୍ରଭୃତ—2. Authority.

ବୈଦେ. ବି (ଆ. କିତାବ୍=କୋରାନ୍, କିତା=ପୃଷ୍ଠାର ସଂଖ୍ୟା; ଯହିଁରେ ଅନେକ ପୃଷ୍ଠା ଥାଏ) ।—କାଗଜର ବହି, ପୁସ୍ତକ—Book made of paper.

କିତାବୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. କିତାବୀ)—୧ । ନବ୍ୟ (ପାଠ), ଅଧୁନିକ
Kitābī (ଶିକ୍ଷା)—1. Modern (education).

କେତାବୀ ୨ । ପୁସ୍ତକଅଧୀନ (ବିଦ୍ୟା)—2. Derived or
Kitābī learnt from the reading of books.

କିତାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କିତାବ୍ (ଦେଖ)
Kitāb Kitāp (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—କିତାବ୍ (ଦେଖ)
Kitāp (See)

କିତାବନ୍ଦୀ—ଦେ. ବି. (ଆ. କିତା ଓ ବନ୍ଦ)—୧ । କିତା କିତା କରି
Kitābandī କରା ଯିବା ଭୂମିର ମାପ—

କେତାବନ୍ଦୀ 1. Measurement of land by plots.

୨ । ଭୂମିର କିତା କିତା ବିଭାଗ—2 Division of land
into different or separate plots or blocks.

ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ମାପଦ୍ୱାରା ଭୂମି କିତା କିତା ହୋଇ ନିର୍ଣ୍ଣିତ
ହୁଏ, କିତା ଭିତ୍ତି (ଜରିବା)—(measurement)
By which separate blocks of land are
laid out or ascertained.

କିତାବୀ—ଦେ. ବିଣ.—କିତାବୀ (ଦେଖ)
Kitābī Kitāpī (See)

କିତାକିତା—ଦେ. ଅ.—କିତାକିତା (ଦେଖ)
Kitākitā Kitākitā (See)

କିନଖାପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—କିନଖାପ୍ (ଦେଖ)
Kinkhāp Kinkhāp (See)

ପୋଷାକ କିନ୍ଧାପ, ଚାଲ ପାଜମା । ପକାରମୋହନ ସମାପ୍ତଠଗୁଣ୍ଡ ।

କିନଖାବ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—କିନଖାପ୍ (ଦେଖ)
Kinkhāb Kinkhāp (See)

କିନା—ଦେ. ଅ. (ସ. କିନ୍; କିନ୍)—୧ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—କି ?—
Kinā 1. What ?

କିନା (ଯଥା—ତୋର କିନା ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ?)

୨ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ) —ସିନା—2. Certainly.

କିନକର ସେବ ମୋତେ କିନ୍ଧବ ଭାବନା
କେତେବେଳେ ସେ ପ୍ରାଣୀ ମୁହଁ ହୁଏ କିନା । ଶାନ୍ତବ୍ରତ ନାମରହୁଗୀତା ।

୩ । (ସ. କି ଓ ନ) ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—କି ନାହିଁ—
3. Whether or not ?

(ଯଥା—ତୁ ପ୍ରାମକୁ ଯିବୁ କି ନା ?)

୪ । କିମ୍ବା—4. Or.

* । (ଅନୁରୋଧାର୍ଥକ)—(ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟ) କର—

5. (indicating request) Do (so).

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ବୋଲିଲେ ବଡ଼ କିନା ମୋତେ

ଶୁଣିଲେ ଆମ ତୋଷ ହୋଇବ ମୁଁ ତରେ । କୃଷ୍ଣବିହାର ମହାଭାରତ, ବନ ।

୬ । (କଥିତ ବାକ୍ୟ ଉପରେ ଜୋର ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ)

୫; ନିଶ୍ଚୟ—6 (used to emphasise what a
person says) Too; certainly.

ସେହି କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ବାପେ ବହୁଳେ ମୁତ ସର୍ପ;

ପୋଡ଼ିଯାଇ କିନା ତୁମ୍ଭର କପ ଚପ—କୃଷ୍ଣବିହାର ମହାଭାରତ, ଅବ ।

୭ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ସ୍ୱର) (ଅମୁକ) ରୂପେ; ପ୍ରକାରେ—

7 (a suffix added to words) In such or
such a manner.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଧ୍ୱନିଧାରକରଣ, ପ୍ରକାରାର୍ଥକ ଓ ଝଟିକ ଅର୍ଥକ
ଶବ୍ଦ (ରହ, ମହ, ଝହ, ସହ, ଖାଉଁ, ଘାଉଁ, ହୁଁ, ରୁପ୍, ଫହ,
ଠୋ ଇତ୍ୟାଦି) ସଙ୍ଗେ ‘କରି’, ‘ରୂପେ’, ‘ହୋଇ’ ଅର୍ଥରେ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ସେ ରୁପ୍ କିନା ପଳାଇଲୁ=ସେ ରୁପ୍
ହୋଇ ପଳାଇଲୁ; ସେ ଝଟିକିନା ସେଠାରୁ ଉଠିଗଲା; ସେ
ଲଢ଼କିନା ବସିଗଲା; ଦଉଡ଼ିଟି ରହକିନା ଛୁଣିଗଲା ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ ଙ୍ଗି ଧାତୁ=କିଣା)—କିଣିବା—
Purchasing.

କିଣ.—କିଣିବା—Purchased

କିନାକିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଙ୍ଗି ଧାତୁ; ଓ ବି + ଙ୍ଗି ଧାତୁ;
Kinākichh ଭୁଲ. ବି. କେନାବେର)—କିଣାକିନା; କିଣିବିକିଣି—
Purchase and sale of articles.

କିନାରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କିନାରା, ଭୁଲ. ସ. କେନାର=ମସ୍ତକ,
Kinārā କପୋଳ ସଙ୍ଗ)—୧ । (ନଦୀ ପ୍ରଭୃତିର) ଖର; କୂଳ; ତଟ—
କେନାବା; କିନାବା 1. Edge; side; shore (of the river
etc).

୨ । ପାର୍ଶ୍ୱ; ପାର୍ଶ୍ୱ—2. Side.

୩ । (ଲୁଗା ଆଦିର ଲମ୍ବ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ୱର ଧଡ଼ି—

3. The hem or border (of a cloth).

[ଦ୍ର—ଲୁଗାର ଲମ୍ବଆଡ଼ର ପ୍ରାନ୍ତକୁ କିନାରା ବା ଧଡ଼ି ବୋଲା-
ଯାଏ; ତଉଡ଼ା ଆଡ଼ର ପ୍ରାନ୍ତକୁ ମୁହଁ ବା ମୁହଁଶ୍ରୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । ସୀମା; ପ୍ରାନ୍ତ—4. Boundary; margin; limit.

* । ଶାବନୋପାୟ; ତଳବାର ବନୋବସ୍ତ—

5. Arrangement.

୬ । ଫରା—6. Brim.

୭ । କୌଣସି କର୍ମର ସମାପ୍ତି—

7. Completion of a work.

୮ । ଅପ୍ରକାଶିତ ଅପରାଧ ଓ ଅପରାଧୀକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା;
ଅପରାଧକୁ ବାହାର କରିବା—8. Detection of a
crime or of an offender.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସମ୍ପାଦନେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଠଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଠଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଠଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

୧ । ଠଉରେଇବା, ଖୋଜି ପାଇବା—

୨ Finding out; discovering.

ବୈଦେ. ବିଶ—କିନାରୀ (ଦେଖ)

Kinārī (See)

କିନାର କରବା—ଦେ. କି—୧ । ବନୋବସ୍ତ କରବା—

Kinārī karibā 1. To make an arrangement.

କେନାବା କବା ୨ । (ଥଳ ବା କୁଳ) ଜଣିତ କରବା—

କିନାରୀ କରବା 2. To find out; to trace; to ascertain; to discover.

୩ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ଅପରାଧ ବା ଅପରାଧୀକୁ ବାହାର କରବା—

3. To detect a crime or an offender.

୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାପ୍ତ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରବା—

4. To complete; to bring to a finish; to accomplish.

୫ । ଏକ ପାଖକୁ ହଟାଇବା—

5. To move to one side.

୬ । ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇବା—

6. To cut off all connections.

କିନାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. କିନାର)—ଲୁଗାଆଦର ଧଡ଼—

Kinārī The hem or border of a cloth or dress.

ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା)—କିନାରୀ (ଦେଖ)

Kinārī (See)

କିନାରୀ—ଦେ. ବିଶ. (ଲୁଗା)—ଯାହାର କିନାର ବା ଧଡ଼ ଆଦି;

Kinārī ଧଡ଼ଯୁକ୍ତ ବା ଧଡ଼ଦାର (ଲୁଗା)—

କେନାରି; କିନାରି Rimmed; edged; hemmed; bordered

କିନାରୀ (cloth).

(ଯଥା—ସବୁ କିନାରୀ ଥୋଇ ।)

କିନି—ଦେ. ଅ—କିନା ୨ (ଦେଖ)

Kini Kinā 7 (See)

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର) ଅ. (ଅସମାପ୍ତିକା କିନ୍ତୁ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—କରି; ପୂର୍ବକ—With; being.

ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର ଉପକରଣ ଲେ । ବ୍ରହ୍ମକାହ୍ନୀ ସାବଧାନ ଅଟନ୍ତୁ ।

କିନ୍ତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. କି ଧାତୁ ; ଶ ସ୍ଥାନରେ ନ

Kinbā ଭାବରେ)—କିଣିବା; କ୍ରୟ କରିବା—

To purchase.

କିନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବ୍ୟକାମ—କେନ୍ତା (ଦେଖ)

Kintā Kentā (See)

କିନ୍ତୁ—ସ. ଅ. (କି + ତୁ)—୧ । ପ୍ରଥମ ଭାବରେ ବୈପରୀତ୍ୟ

Kintu ବୋଧକ ଶବ୍ଦ—1. But; nevertheless.

୨ । ପରନ୍ତୁ; ଅଧିକନ୍ତୁ; ପୁନଃ; ପୁନଶ୍ଚ—2. Moreover.

୩ । ଅପରନ୍ତୁ; ଅପର ପକ୍ଷରେ—

3. On the other hand; nevertheless.

୪ । ଅଥଚ—4. Yet; and yet.

ଦେ. ଅ. (ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—୫; ଏବଂ—

And; also.

କିନ୍ତୁ ଦେ. ବି—୧ । ସନ୍ଦେହ—1. Doubt; hesitation.

୨ । ଅପତ୍ତି—2. Objection.

୩ । ଗର୍ବ—3. Pride.

୪ । ଅଭିମାନ—4. Misunderstanding.

୫ । ଖଙ୍ଗାସ୍, ଅନ୍ତରିକ ବିରକ୍ତି ବା କ୍ରୋଧ—

5. Mental displeasure.

୬ । ଅଦ୍ରୁତା; ଅକସ୍ —6 Grudge; spite; malice

କିନ୍ତୁ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ଅଭିମାନ କରିବା—

Kintu karibā 1. To be mentally displeased.

କିନ୍ତୁକବା ୨ । ଅନ୍ତରିକ ଦ୍ଵେଷ କରିବା—

2. To hate mentally.

୩ । ଅନ୍ତରିକ ଗ୍ରହ କରିବା—3. To bear a grudge.

୪ । ସନ୍ଦେହ କରିବା—4. To doubt; to hesitate.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣ କରିବା—

To act in enmity; to act inimically.

କିନ୍ତୁ—ସ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଜବ ପ୍ରଭୃତି ଏକାଦଶ କରଣ

Kintughna ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ କରଣ—(Astrology) On the 11 astrological conjunctions.

କିନ୍ତୁ ବିରୁଦ୍ଧିବା—ଦେ. କି—କିନ୍ତୁ କରିବା (ଦେଖ)

Kintu bichāribā Kintu karibā (See)

କିନ୍ତୁ ବହିବା—ଦେ. କି—କିନ୍ତୁ କରିବା (ଦେଖ)

Kintu bohābā Kintu karibā (See)

କିନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଶ—କିନ୍ଦ୍ରା (ଦେଖ)

Kindrā Kindrā (See)

କିନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର) କି—

Kindaribā କିନ୍ଦ୍ରା (ଦେଖ)

Kindribā (See)

କିନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର) କି—

Kindiribā କିନ୍ଦ୍ରା (ଦେଖ)

Kindribā (See)

କିନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କେନ୍ଦ୍ର)—

Kindrā ଭୂଆଁ ବୁଲିବା, ବୁଲି ବାଟରେ ଗୁଲିବା—

Circumlocation; moving in a round about way.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ବୁଲଣିଆ (ବାଟ)—

Circumlocutory; round about.

କିନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବିଶ—ବୁଲି ବୁଲି, ଘୁରି ଘୁରି—

Kindrikindri Moving about; moving in a round-about way.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝପ୍	ଉଅ	ଭା
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ବ୍ୟ	ଝଅ	କ	ଦ

କନ୍ଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କେନ୍ଦ୍ର)—ଭୁଆଁ ବୁଲିବା—
Kindribā 1. To walk much by missing the way.

୨ । ବାଟେ ବୁଲିବା, ବୁଲି ବୁଲି ଯିବା—

2 To move in a round about way.

୩ । ଚକର ମାରିବା, ବୁଲିବାରେ ବୁଲିବା—

3. To move in a circuit or circle.

କନ୍ଦର—ସ. ବି. ପୁ. (କଂ = କୁସ୍ତିତ + ନର)—ଅଶ୍ବର ମୁଖ ପରି
Kinnara ମୁଖ ଓ ନରଦେହ ପରି ଦେହବିଶିଷ୍ଟ ଦେବପୋତି-
(କନ୍ଦର—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶେଷ, କ'ପୁରୁଷ; ଦେବଗାୟକ—

A class of demigods (with head of a horse and body of man) attached to the service of Kubera and experts in music; the Divine Choristers.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କୁବେରଙ୍କ ଅନୁଚର ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାରେ
ଧୁରଣ ।]

କନ୍ଦରେଶ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କନ୍ଦର + ଈଶ)—କୁବେର—
Kinnareśa Kubera; the God of Riches.

କପରି—ଦେ. ଅ (ସ. କଂ ଓ ପ୍ରକାର)—

Kipari ୧ । କେଉଁଭଳି, କେମନ୍ତ, କପ୍ରକାରର—
କେମନ୍ତ 1. Of what kind.

କିସା ୨ । କେଉଁପ୍ରକାରେ, କିମିତି, କେମନ୍ତେ—

2. How; in what manner.

୩ । କେଉଁପ୍ରକାରରେ, କେଉଁ ଉପାୟରେ—

3. By what means.

କପରିକା—ଗ୍ରା. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kiparikā Kipari (See)

କପରିକା—ଗ୍ରା. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kiparikā Kipari (See)

କପରିରେ—ଗ୍ରା. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kiparire Kipari (See)

କପରିୟନ୍ତ—ଦେ. ଅ. (ସ. କିମ୍ପରିୟନ୍ତ)—୧ । କେତେକାଳ ଯାଏ—
Kipariyanta 1. How long; how far extended.

କିମ୍ପରିୟନ୍ତ ୨ । କେତେ ଦୂର; କେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

କହିତକ 2. How far, to what extent.

୩ । କେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିବା—

3. Reaching how far.

କିପାଇଁ—ଦେ. ଅ—କି କାରଣରୁ, କି ନିମନ୍ତେ, କିଆଁ, କାହିଁକି—
Kipāñ Why; wherefore; for what reasons.

କେନ; କିଜନ୍ୟ କିପାଇଁ ସାର୍ଥ ନୋହିବ ଏମନ୍ତ ବର—

କ୍ୟାଁ ଭଞ୍ଜ. କୋଷ୍ଠସ୍ତୋତ୍ରପଦ୍ୟ ।

କିପା—ଦେ. ଅ—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kipāñ Kipāñ (See)

କିପା ଘନରସ ଓ ବରଷେ ହେ ସୁନ୍ଦର—ଅରମ୍ଭ୍ୟ ବଦନ୍ତପ୍ରାମଣୀ ।

କିପାଇଁ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ଅ—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kipāñ Kipāñ (See)

କିପାଇଁ ଶେଷ କାଳ କର ମନ ଭେଦେ—ପ୍ରାଚୀ ରସବାୟସୀ ।

କିପିରିକା—ଗ୍ରା. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kipirikā Kipari (See)

କିପ୍ରକାର—ଦେ. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kiprakāra Kipari (See)

କିପ୍ରକାରେ—ଦେ. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kiprakāre Kipari (See)

କିପାଇଁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିପାପୂର୍ବ)—

Kipāit ୧ । ଉଦ୍ଧୃତ ଧନ—1. Saving.

କିଫାୟତ ୨ । ଲାଭ—2. Profit; gain.

କିଫାୟତ ୩ । ଉପକାର; ମଙ୍ଗଳ—3. Benefit.

କିପ୍ରାୟେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ଅ—କିପରି (ଦେଖ)

Kipraye Kipari (See)

ରୁଚାହା କିପ୍ରାୟେ ବରୁଣ.

କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ଏତେ ସର—ରୁପତ. ପ୍ରେମପୀମ୍ବର ।

କିପାଏତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kipāet Kipāit (See)

କିପାଏତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kipāet Kipāit (See)

କିପା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kipā Kipāit (See)

କିବା—ଦେ. ଅ. (ସ. କିମ୍ବା)—କିମ୍ବା (ଦେଖ)

Kibā Kimbā (See)

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ, କିଛିତ—

1. Very slight; very little.

ଲଘୁ କର, କିମ୍ବା କଥା ପାଇଁ—ସଂ ନାଥ. ଦରବାର ।

୨ । ଅକିଛିତ୍‌କର, ନଗଣ୍ୟ—

2. Insignificant.

ଏ ଶବ୍ଦ ସେ କରେ ବରୁଣ,

କୈବଲ୍ୟ କିମ୍ବା ବସୁ ଧାର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଶ୍ରବେତ ।

ଦେ. ସଂକ୍ରାମ—୧ । (କିମ୍ପୁରୋଧକ) କଅଣ ଅବା—

1. What.

ଅଶେଷ ମହମା ସେ ଧରେ,

କିମ୍ବା ଉପମା ଦେବା ଭାରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଶ୍ରବେତ ।

୨ । କେତେ—2. How.

ସେ ନିର୍ମଳ ମୁଖପଦ୍ମ କିମ୍ବା ମନୋହର—ମଧୁସୂଦନ ଉତ୍ତରସମ୍ଭବ ।

କିବେ—ଦେ. ଅ. (କୁଳ ଓ ଅବଜ୍ଞାତ)—କିରେ (ଦେଖ)

Kibe Kire (See)

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଓ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ଓ ବା ଓ ଚକ୍ର ଚୈଶ୍ବେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ର ବ୍ୟବହାର ଓ ବା ଓ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ବାଇଁ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅଁ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକୁଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶିମା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ଓ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କବୋଇଲ—ଦେ. ଅ—୧ । ଅର୍ଥାତ୍—

Kiboilā 1 That is, i. e.

(ଯଥା—ଅମ୍ଭେ ତହିଁ ଗମନ କରୁଁ, କି ବୋଇଲ, ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯିବି ।)

୨ । ଯଥା—2. Viz; namely.

(ଯଥା—ସେଠାରେ ଭିକଲେକ ବସିଥିଲେ, କି ବୋଇଲ ଗମ, ଶ୍ୟାମ ଓ ଦାମ ।)

୩ । ସେହେତୁ—3. Wherefore.

(ଯଥା—ସେଠାରେ ଭାରି ଗୋଲ ହେଉଥିଲା, କି ବୋଇଲ ଶହେ ଲୋକ ପାଟି କରୁଥିଲେ ।)

କବୋଇଲକି—ଦେ. ଅ—କବୋଇଲ (ଦେଖ)

Kiboilāki Kiboilā (See)

କବୋଇଲେ—ଦେ. ଅ—କବୋଇଲ (ଦେଖ)

Kiboile Kiboilā (See)

କବୋଇ—ଦେ. ଅ—୧ । କାହିଁକି; କିକାରଣରୁ, କହେତୁ—

Kibohi 1. Why.

ତେର ଦେବାବେଳେ ମୋ ଭାଗ୍ୟବତ୍ତା

ତଳି ରହୁଥିଲ ଦେଖ କି ବୋଲି । କବସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କପ୍ରକାରେ—2. How; under what excuse;

by what means; with what face

କହ ତେତେ ଶଙ୍ଖ ଗୋଷା କି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ।

କୃଷ୍ଣବିହାରୀ, ମହାବରଦ ସଭା ।

୩ । ଏ କଥଣ ବୋଲିଯାଏ—3. Called what; by what name called or termed.

କମ୍—୧. ଅ—କଥଣ—

Kim What.

[ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହଜ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ,

(ଯଥା—କଠୁର; କମାକାର ।)]

କମତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାମତ)—

Kimat ୧ । ମୂଲ୍ୟ—1. Price; value.

କିମାତ୍ ୨ । ଦର—2. Rate; sale-price.

କୀମତ ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବିକ୍ରୟରୁ ଥାନ—

3. Sale proceeds of an article.

କମତ କରବା—ଦେ. ବି—ମୂଲ୍ୟକରବା; ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରବା—

Kimat karibā To settle the price of; to negotiate.

କିମାତ୍‌କରା

କୀମତ ଡହରାନା

କମତି—ଦେ. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimati

Kimiti (See)

କିମତି ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. କାମତି)—

କିମତି ୧ । ମୂଲ୍ୟବାନ—1. Valuable.

୨ । କହୁ ମୂଲ୍ୟର; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ—2 Invaluable.

କମତିଆ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ)—କମତି (ଦେଖ)

Kimatiā

Kimati (See)

କିମତିକା—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimatikā

Kimiti (See)

କିମତିକିଆ—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimatikikā

Kimiti (See)

କିମନ୍ତି—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimanti

Kimiti (See)

କିମନ୍ତିକା—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimantikā

Kimiti (See)

କିମନ୍ତିକିଆ—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimantikikā

Kimiti (See)

କିମର୍ଥ—ଦେ. ଅ. (ହ. କିମର୍ଥ)—

Kimārtha

କାହିଁକି; କିମନ୍ତେ, କିପାଇଁ—

Why; for what reason.

କିମର୍ଥ—ହ. ଅ—କାହିଁକି, କି ସକାଶେ—

Kimārtham

Why.

କିମର୍ଥେ—ଦେ. ଅ—କିମର୍ଥ (ଦେଖ)

Kimārthe

Kimārtha (See)

ବିଶିଷ୍ଟ ପୁଣ୍ୟ କିମର୍ଥେ ଅଗର । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କିମା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କାମା)—

Kimā

କଟୁଥିରେ ଛକିଛକି କରାଯାଇଥିବା ମାଂସ—

କିମା

Minced meat.

କୀମା

କିମାକାର—ଦେ. ବିଶ. (କି + ଅକାର)—

Kimākāra

୧ । କେଉଁ ଅକାରର—

କିମାକାର

1. Of what size.

୨ । କି ପ୍ରକାର—

2. Of what nature or kind

୩ । ଅଭୁତ—

3. Wonderful; astonishing.

କିମ ଏହା କିମାକାର ନୁହେଁ ମୋ ଗୋଡ଼ ।

ଭୁବନୀ, କଳମସାମୁଗ, ଆଦି ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ କିମ୍ବଦନ୍ତ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କିମାଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିମାଚ)—ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ରଙ୍ଗବିଶେଷ;

Kimācha

କୁମାର, ହଳଦିଆ ଚୁମ୍ବିରେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଗୋଲକ

କିମାଚ

ତହିଁ ସ୍ଥଳ କାଗଜ ତଳେ—A set of cards

in the game of Gañjapā having tips of

various colour on yellow back ground.

କିମାତ୍ରକ—ଦେ. ବିଶ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ; ଶୁଭ—

Kimātraka

Insigni ficant.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦଶନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ୠ

(ଯଥା—କମାଦକ ଲେକ, କମାଦକ କଥା ।)

ଦେ. ଅ.—କନ୍ତୁ—But, on the other hand.

କମିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କମିୟା=ରସାୟନ ବିଦ୍ୟା; ଭଲ. ଇଂ.

Kimīā କେମିୟା)—୧ । ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର; ଗାରଡ଼ି ବିଦ୍ୟା; ଗୁଣି, ଯାଦୁ-
ଯାହୁ 1. Black art, charm.

କୀମିୟା ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—2. Magic

୩ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର—3. Tantric incantations
used against an enemy.

କମିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—କମିଆ (ଦେଖ)

Kimīān Kimīā (See)

ମୁଁ ତା କମିଆ କର ସାଇଲଣ୍ଡି । ଭକ୍ତର. ଶୈବକ ।

କମିଆ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ଗାରଡ଼ି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଗ କରବା—

Kimīā karibā 1. To apply charm or magic.

ଯାହୁ କବା ୨ । ଗୁଣିଗାରଡ଼ି-ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଗ କର ବଣ କରିବା—

କୀମିୟା କରବା 2. To bring one under control by
the use of charms.

କମିଆଦାର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. କାମିୟାଗାର=ରସାୟନବିଦ୍ୟା—

Kimīādār ବିଶାରଦ)—୧ । ଗୁଣିବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ; ଗୁଣିଆ—

ଯାହୁକବ 1. Expert in applying charms or black

କୀମିୟାଗାର magic.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲକ—2. Magician.

କମିଆ ପେଷିବା—ଦେ. କି—କମିଆ କରବା (ଦେଖ)

Kimīā peshibā Kimīā karibā (See)

କମିଆଦାର—ବୈଦେ. ବିଶ—କମିଆଦାର (ଦେଖ)

Kimīādār Kimīādār (See)

କମିତି—ସ. ଅ. (କିମ୍+ଇତି)—୧ । କେମନ୍ତ, କିପରି; କେଉଁ

Kimiti ପ୍ରକାରେ—1. How; in what manner.

ଏ ବେଦ ପ୍ରଥମେ କମିତି, ବସୁକ୍ତଠାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି । କରନ୍ତାଥ. ଭବବଦ ।

୨ । କଥା; କାହିଁକି; କହେତୁ—2. Why; wherefore.

୩ । କି ଉପାୟରେ—3. By what means.

କେମନ ଦେ. ଅ—କିପ୍ରକାରର, କିମୂଳ—

କୈଟା; କିମି Of what sort or kind.

କମିତିକା—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimitikā Kimiti (See)

କମିତିକିଆ—ଗ୍ରା. ଅ—କମିତି (ଦେଖ)

Kimitikā Kimiti (See)

କମ୍ପାଚ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କିଂ=କିଞ୍ଚିତ୍+ପାଚ ଧାତୁ=ପାକ କରିବା

Kimpacha +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ କିଞ୍ଚିତ୍ ପଦାର୍ଥ ପାକ କରେ)—

(କମ୍ପାଚ—ଶ୍ରୀ) ୧ । ବ୍ୟସ୍ତବୃତ୍ତ; କୃପଣ; କାମି—

1. Miserly; niggardly.

୨ । ଲୋଭ—2. Avaricious (M. W.)

କମ୍ପାଚ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କିଂ+ପାଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Kimpachāna କିମ୍ପାଚ (ଦେଖ)

(କମ୍ପାଚ—ଶ୍ରୀ) Kimpacha (See)

କମ୍ପା—ଦେ. ଅ—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kimpā Kipān (See)

ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ସତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ବାଣୀ

ସେ କମ୍ପା ଗୋପପୁରେ ଅସି । ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁଦ ।

କମ୍ପାଇ—ଗ୍ରା. ଅ—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kimpāi Kipān (See)

ମୋ ଚଉ କମ୍ପାଇ ଶ୍ରୀ, ସ୍ବାକ୍ ଦେଖିବୁ ।

ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳଚଉଳ ।

କମ୍ପାଇଁ—ଦେ. ଅ—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kimpān Kipān (See)

କମ୍ପା—ଦେ. ଅ—କିପାଇଁ (ଦେଖ)

Kimpān Kipān (See)

କମ୍ପାକ—ସ. ବି—୧ । ମହାକାଳ (ଫଳ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Kimpāka 1. Trichosanthes Palmata (M. W.)

୨ । କୋଚଲା—2. Strychnos Nux Vomica

(fruit) (M. W.)

ସ. ବିଶ—୧ । ଅପରିପକ୍ୱ—

1. Not mature (M. W.)

୨ । ମୂର୍ଖ—2. Ignorant (M. W.)

୩ । ଟୋକାଳିଆ—3. Childish (M. W.)

୪ । ନିର୍ଭୁକି—4. Stupid (M. W.)

କମ୍ପୁରୁଷ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କିଂ+ପୁରୁଷ, କିପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟ ? ଅର୍ଥାତ୍

Kimpurusha ମନୁଷ୍ୟ ପରି, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ)—

(କମ୍ପୁରୁଷ—ଶ୍ରୀ) ୧ । କିନ୍ନର (ଦେଖ)

1. Kinnara (See)

୨ । କମ୍ପୁରୁଷବର୍ଷ (ଦେଖ)

2 Kimpurushabarsha (See)

୩ । ଅଗ୍ନିଧ୍ରୁବ ନଅ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ —

3 One of the nine sons of Agmdhra
(M. W.)

କମ୍ପୁରୁଷବର୍ଷ—ସ. ବି. (କିଂ+ପୁରୁଷ+ବର୍ଷ)—ଭବତଦେଶ —

Kimpurushabarsha The country of Tibet.

କମ୍ପୁରୁଷବର୍ଷ, ପୂର୍ବ ମାନ୍ୟଦର୍ପଣେ

ହରଶେଳ ହେଲେ ନିଜ ଶୁଣଣ ମୂଢ଼—ବ୍ୟାକାଥ. ମହାଶାଳା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ହିମାଚଳ ଓ ହିମାଳୟ ପର୍ବତ ମଧ୍ୟରେ
ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାର ଜଣାଅଛି । ଏ ଗୁଡ଼ା ଅଗ୍ନିଧ୍ରୁବ ନଅ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ
କମ୍ପୁରୁଷନାମାୟ ଏକ ପୁତ୍ରଙ୍କ ଭାଗରେ ପଡ଼ିଥିଲା ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚକ୍ର ଥର ଓ ମାତ୍ର ୧୨ ଚକ୍ର ଥର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚୈତ୍ତ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଉଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କମ୍ବରାଜ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୃ. (କମ୍ + ବରାଜ = କରୁଛି, ଯେ କହେ
Kimbarātaka କରୁଛି କଥାଏ କି ଶୁଭ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସାମାନ୍ୟ
ଧନ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖେ ନାହିଁ)—ବ୍ୟୟ ବିଷୟରେ
ଅସାବଧାନ, ମୁକ୍ତହସ୍ତ—

Spend-thrift (M. W.).

କମ୍ବ—ଦେ. ଅ. (ସ. କଂବା)—କଂବା (ଦେଖ)

Kimb

Kimb (See)

ଦେ. କ—୧ । ସନ୍ଦେହ—

1. Doubt; hesitation.

୨ । ଘୃଣା—2. Hatred; repulsion.

୩ । ଚିନ୍ତା; ଉଦ୍ବେଗ—3. Anxiety

୪ । ଅସମ୍ମତି—

4. Disagreement, disapproval.

୫ । କଳ୍ପଣା—

5. Want of sincerity while making a gift.

କମ୍ବ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ଦୃଷ୍ଟା କରବା—

Kimb karib

1. To hate.

୨ । ଚିନ୍ତାକରବା—2. To be anxious.

୩ । ସନ୍ଦେହ କରବା—

3. To doubt.

କମ୍ବିଷୟକ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (କମ୍ + ବିଷୟ + କ) (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—କେଉଁ—
Kimbishayaka ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to what ?

କମ୍ବିର—ଦେ. ବି. (ସ. କୁମ୍ବିର)—ଜଳଜନ୍ତୁବିଶେଷ; କୁମ୍ବିର—
Kimbhira Alligator; crocodile.

କୁମ୍ବିର

ପାଣିରେ ଗର ବର କୁମ୍ବିର ସଙ୍ଗରେ ବାଦ କରବା—ନ୍ୟାୟ ।

ମଗର

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସର୍ବସ୍ୱପ୍ନ, ଅଶ୍ରୁ ଓ ଉଦ୍ବେଗର ଅଟନ୍ତି ।
ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର କମ୍ବିର ଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ଗୋମୁହାଁ ବା ଗୁମ୍ଫାମୁହାଁ,
ଘଡ଼ିଆଳ ବା ଦାଡ଼ିଆଣି, ଶଙ୍ଖୁଆ, ଅଣ୍ଡିଆ ଓ କୁଜା । ଏମାନେ
ମଧୁରପାଣିରେ ବସବାସ କରନ୍ତି । ଗୋମୁହାଁମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ
ଶାବକଙ୍କୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଖରା ବା ଲଞ୍ଜ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତିମୟ ।
କୁମ୍ବିରମାନଙ୍କ ପେଟ ଚରଲେ ସେମାନେ ଖାଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର
ଧାତୁମୟ ଅଙ୍ଗାରାଦି ତାଙ୍କ ପେଟରେ ରହିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

କମ୍ବିରା—ଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ସ. କୁମ୍ବିର)—

Kimbhira

୧ । (ନଦୀ ଆଦି) ଫେଉଁଠାରେ କୁମ୍ବିରମାନଙ୍କର
ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ବେଶୀ; କୁମ୍ବିରପୂର୍ଣ୍ଣ (ଜଳାଶୟ)—

1. (river etc) Infested by alligators;
full of crocodiles.

୨ । କୁମ୍ବିରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2. Relating to alligators.

ଦେ. କ—ଅନ୍ୟାନ୍ୟବିଶେଷ—

A disease of indigestion by which the
patient vomits every thing instead of
evacuating it in due course (through
the anus).

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ହେଲେ ରୋଗୀ ଯାହା ଖାଏ ତାହା ଶୀଘ୍ର
ବାନ୍ତି କରି ପକାଏ । କୁମ୍ବିରମାନେ ପାଟବାଟେ ମଳ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି
ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ । ତେଣୁ ଏ ରୋଗର ଏପରି ନାମ
ହୋଇଅଛି ।]

କମ୍ବିରାଗ—ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟୀକର କୁଳ ବା କାନ୍ଥରେ ପାଣିକୁ
Kimbhirigata ଲଗିଥିବା ସ୍ଥାନରେ କୁମ୍ବିରମାନେ ଅଣ୍ଡା ଦେବା
କୁମ୍ଭିରବିଶେଷ ପାଇଁ ଚୂର ଗୋଡ଼ର ନଖଦ୍ୱାରା ଖୋଳିଥିବା ଗୁମ୍ଫା ପରି
ମଗରକାମର ବହୁତର ଉତ୍ତରକୁ ଯାଇଥିବା ଗର୍ଭ—

Horizontal dens made by alligators for
laying eggs and living therein on the
edge of water.

କମ୍ବୁତ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (କମ୍ + ଭୂତ = ଘଟୁଥିବା)—

Kimbhuta ୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କିପରି, କେଉଁପ୍ରକାରର ?—

କିଷ୍ଟତ

1. Of what kind or sort ?

କିମ୍ଭା; କିମ୍ଭୂତ

୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କାହାପରି ?—

2. Like whom ? like what ?

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—ଅସାଧାରଣ—

Extraordinary; uncommon.

ସ. କି. ବିଶ୍ୱ—(ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେଉଁ ପ୍ରକାରରେ ? କିପରି ?—
How ? in what manner ? (M.W.)

କମ୍ବୁତକିମ୍ଭାକାର—ଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ସ. କମ୍ଭୂତ + କିମ୍ଭାକାର)—

Kimbhūtakimākāra ୧ । ଅସାଧାରଣ—

କିଷ୍ଟତକିମ୍ଭାକାର

1 Uncommon; extraordinary.

କିମ୍ଭୂତକିମ୍ଭାକାର

୨ । ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—

2. Very wonderful or strange.

୩ । ବିକଟ, କଦାକାର—

3. Ugly; deformed; hideous.

୪ । ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ—4 Unheard of.

ସ. ବିଶ୍ୱ—(ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେଉଁ ପ୍ରକାରର ଓ କେଉଁ ଆକାରର ?—
(interrogatory) Of what shape or size ?

କିମ୍ଭା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କମର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kimmat (etc) Kimat etc (See)

କିମ୍ଭା—ବୈଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ଅ)—କମର (ଦେଖ)—

Kimmati

Kimati (See)

କିମ୍ଭା—ବୈଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ଅ)—କମର (ଦେଖ)

Kimmati

Kimati (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁକ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଥ	ଋ

କିୟତ୍—ସଂ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ. କ୍ରିୟାକ୍ରାନ୍ତ. (କିୟତ୍ + ପରମାଣାଥେଁ ଯତ୍, Kiyat ନିପାତନ)—

(କିୟତ୍—ଶ୍ରୀ) ୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେତେ, କି, କେଉଁ ପରମାଣ,

(କିୟତ୍—ସଂ) ଦୂରତ୍ୱ, ମୂଲ୍ୟ ଓ ଆକାରବର୍ଣ୍ଣ ?—

1 (Interrogatory) Of what quantity, value quality, extent, distance or size ?

୨ । ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ପରମାଣ—

2 A little (M. W.)

ସଂ. କିଣ—କିଛି; ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ, କିଛି; ସାମାନ୍ୟପରମାଣ-ବର୍ଣ୍ଣ—Some; very little, of little quantity.

ସଂ. କି କିଣ—୧ । କେତେ ପରମାଣରେ ?—

1. To what extent ?

୨ । ସାମାନ୍ୟ ପରମାଣରେ—

2. To a little extent; little.

୩ । ଅଳ୍ପ ପରମାଣରେ—

3. To some extent.

କିୟତ୍‌କାଳ—ସଂ. ବି. (କିୟତ୍ + କାଳ)—

Kiyatkāla ୧ । କିଛି ସମୟ—1. Some time

୨ । ସାମାନ୍ୟ ସମୟ—2. A little time.

୩ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେତେ ସମୟ ?—

3. (Interrogatory) What time ? How long ?

କି. ବିଶ—୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ?—

1. (Interrogatory) For what time ? How long ?

୨ । କିଛି ସମୟ ନିମନ୍ତେ—2. For some time.

୩ । ଅଳ୍ପକାଳ ନିମନ୍ତେ—3. For a little time.

୪ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ—

4. Some little time ago.

କିୟତ୍‌ପରମାଣ—ସଂ. ବି. (କିୟତ୍ + ପରମାଣ)—

Kiyatparimāṇa ୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେତେ ପରମାଣ ?—

1. What quantity; how much ?

୨ । ଅଳ୍ପ ପରମାଣ—2. A little.

କିୟତ୍‌ପରିମିତ—ସଂ. ବିଶ. (କିୟତ୍ + ପରିମିତ)—

Kiyatparimīta ୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି ପରମାଣବର୍ଣ୍ଣ ?—

1. (Interrogatory) Of what quantity ?

୨ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ; ପରମାଣରେ ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ —

2. A little in quantity.

କିୟତ୍ ସମୟ—ସଂ. ବି ଓ କି. ବିଶ. (କିୟତ୍ + ସମୟ)—

Kiyat samaya କିୟତ୍ କାଳ (ଦେଖ)

Kiyat kāla (See)

କିୟଦେତକା—ସଂ. ବି. (କିୟତ୍ + ଦେତକା)—

Kiyadetaka ଅପଣାର ବଳ ବା ଶକ୍ତିକୁ ଗୁଣି ପ୍ରବଳ

(କିୟଦେତକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେଖା ବା ଯତ୍—

Effort; vigorous or persevering exertions according to one's strength (M. W.)

କିୟଦୂର—ସଂ. ବି. (କିୟତ୍ + ଦୂର)—

Kiyaddūra ୧ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେତେ ଦୂର ?

1. (Interrogatory) What distance ?

୨ । କିଛି ଦୂର, କିଛି ବାଟ—

2. Some distance.

ସଂ. କି. ବିଶ—କିଛି ଦୂର; ଖଣ୍ଡେ ବାଟ—

Not far; a little way.

କିୟନ୍ତେଣ—ସ୍ରୀ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସଂକ୍ରାନ୍ତ. ବିଶ. (ସଂ. କିୟତ୍‌ର ଅର୍ଥ

Kiyanteṇa କିଛି କିୟତା)—

କେତେକ—Some.

ଏଥ ପଦ୍ୟ କିୟନ୍ତେଣ 'କି' ଅବନ୍ତ ସ୍ତେ । ପ୍ରାଚୀ ରସବତ୍ୟ ।

କିୟନ୍ତା—ସଂ. ବିଶ. (କିୟତ୍ + ମାତ୍ର)—୧ । ସାମାନ୍ୟ —

Kiyamātra 1. Slight.

୨ । ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ—

2. Of little importance (M. W.)

ସଂ. ବି—ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟ—

A trifle, a small matter (M. W.)

କିୟନ୍ତୁର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି ଓ କି. ବିଶ (କିୟତ୍ + ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—

Kiyamuhūrta କିୟତ୍‌କାଳ (ଦେଖ)

Kiyatkāla (See)

କିୟାନ୍—ସଂ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ ସଂ. (କିୟତ୍. ୧ମ. ୧ବ)—

Kiyān କିୟତ୍ (ଦେଖ)

(କିୟତା—ଶ୍ରୀ) Kiyat (See)

[ଦୃ—ଏହି ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

କିରକିର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନିନିକରଣ, ସଂ. କିରକିର)—

Kirkir ଭୂତ-ଧ୍ବନିଯୁକ୍ତ ହାସ୍ୟର ଶବ୍ଦ—

ଧିଲଧିଲ, ଧଲଧଲ The purring sound of audible or

ହହହ; କିରକିର loud laughter.

କିରକିର ହସିବା—ଦେ. କି—କିରକିରବା (ଦେଖ)

Kirkir hasibā Kirkirāibā (See)

କିରକିର ହେବା—ଦେ. କି—କିରକିରବା (ଦେଖ)

Kirkir hebā Kirkirāibā (See)

କିରକିର—ଦେ. ବା ଭୂତଧ୍ବନିଯୁକ୍ତ ହାସ୍ୟ; ଅହଂହାସ—

Kiakir Loud laughter.

ଧିଲଧିଲା ହାସି; କିଲକିଲ

କିଲକିଲା, କିଲକାର

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ହୃଦୟ ଓ ଚିତ୍ତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାରେ ଯେବେ ଏ ଘୋଷାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଘୋଷଣା; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଘୋଷଣା 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଘୋଷଣା; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଘୋଷଣା; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଘୋଷଣା ।

କିର୍କିରାବି—ଦେ. କି.—(ସ. କଳକଳରୁ ନାମ ଧାତୁ)—୧ । କିର୍କିରାବି
Kirkirāibh ଦ୍ୱାସ୍ୟ—ଧ୍ୱଜ କରବା—1. To utter a
ଧିନଧିନ ହାମା loud laughing sound.

କିର୍କିରା; କିର୍କିରା ୨ । ଘୋଡ଼ା ରକ୍ଷା ଧ୍ୱଜ କରବା—
2. To utter a sound like that of a horse.

୩ । ଅନନ୍ଦରେ ଚିତ୍କାର କରବା—3. To be vociferous with joy; to purr with joy
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—କିର୍କି ପ୍ରକାଶ କରବା; ଚିତ୍କାର—
To give vent to displeasure.

କିର୍କିରା—ଦେ. କି. ପୂ.—ଉଷ୍ଣୁହସ୍ତ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ କରବାରେ
Kirkirā ଅଭ୍ୟାସ—Addicted to immoderate
(କିର୍କିରା—ଶ୍ୱ) laugh.

କିର୍କିରା

କିର୍କିରା ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କି. (ତୁଳ. ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ର
Kirpan ଉଚ୍ଚାରଣ ର ଓ ତୁଳ. ବ ଗ୍ରାମ୍ୟ. କିର୍କି)—
କିର୍କିରା (ଦେଖ)

Kirpan (See)

କିର୍କିରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—(ସ. କୃପଣ)—କୃପଣ—
Kirpan Miserly

କିର୍କିରା—ଦେ. କି. (ସ. କୃପଣ)—ଶିଖମାନଙ୍କର ସର୍ବଦା ବ୍ୟବହାରିକ
Kirpān ଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ—

କିର୍କିରା Small sword carried by every Sikh.

କିର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କୃମି; ତୁଳ. ହି. କିରମ୍;
Kirni କିରମ୍)—କିର୍କି—A tick or small bug

କିର୍କି—ଦେ. କି.—କଣିଆ ଓ ଅଟ୍ଟାରିକ ବ୍ୟବହୃତ ଛେରି, ଯାହାଦ୍ୱାରା
Kirrā ଧାତୁ ପତାକ ଉପରେ ନକାସୀ ଫୁଲ ଲଗାନ୍ତି କଟା ଯାଏ—

କିର୍କି A kind of metal scraper used by gold-smiths.

କିର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—କିର୍କି; କାନ୍ଦଣା—
Kirkā Crying.

କିର୍କିରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—(ତୁଳ. ହି. କିର୍କିରା—
Kirkirā ଘୋଷରେ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିବା)—୧ । ପାଟି କରବା;
ଚିତ୍କାର କରବା—1. To raise a loud cry.

୨ । ପାଟି କର ଡାକବା—2. To call aloud.

କିର୍କିଗାଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସହର)—କାନ୍ଦବୋବାଳ—
Kirkigaga Loud lamentation.

କିର୍କିଶାନ୍—ଦେ. କି. (ସ. କୃଷୀ)—୧ । ଗଣ; କୃଷକ—
Kirshān 2. Cultivator; agriculturist.

କିର୍କିଶାନ୍ ୨ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଶୁଦ୍ଧ-ଗଣ ଜାତି—2. A caste of
Kishān Śūdra agriculturists in Central India.

କିର୍କି—ସ. କି. (କୃ ଧାତୁ—ଖୋଳବା; ବିକ୍ଷେପ କରବା)—

Kirā ୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗୁରୁ—1. Hog; pig.

୨ । (+ଅଧକରଣ ଅ)—ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗ—

2. Extremity; end.

ସ. କି. —କ୍ଷେପଣକାରୀ—

Throwing away, scattering.

କିର୍କି—ସ. କି. (କୃ ଧାତୁ—ବିକ୍ଷେପ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଧ) କିର୍କି;
Kiraka ନବିନି; ଲେଖକ—A scribe (M. W.)

କିର୍କି—ସ. କି.—(କୃ ଧାତୁ + ଅଧ + ଅ)—ଉଅଳ—

Kirakā (କିର୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ) Inkstand (M.W.)

କିର୍କି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କିର୍କି)—ଅର୍ଜୁନ, ମଧ୍ୟ ପାଣ୍ଡବ—

Kirāṭi The third Pāṇḍava; Arjuna.

ଅବର କଥାଏ ତୋତେ କହିବା କିର୍କି । ଶକ୍ତିଶାସ୍ତ୍ର ଦାସ. ନାମରକ୍ଷାଗୀତ ।

କିର୍କି—ସ. କି. (କୃ ଧାତୁ—ବିକ୍ଷେପ କରବା + କର୍ମ. ଅଧ)—

Kirāṇa ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ—

1. Rays of the sun and the moon..

୨ । ଅଂଶ—2. Ray

୩ । ତେଜ—3. Brilliancy.

୪ । ଅଲୋକ ରଶ୍ମି—4. Beam of light.

୫ । ପ୍ରସ୍ତର ପରିଚ୍ଛେଦ ବା ପ୍ରକରଣ—

5. Part or chapter of a book.

୬ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—6 The sun.

କିର୍କି ଦେବା—ଦେ. କି.—ଅଲୋକ ବିସ୍ତାର କରବା—

Kirāṇa debhā

To shine.

କିର୍କି ଦେବୀ

କିର୍କି ଦେବୀ

କିର୍କିମାଳୀ—ସ. କି. (କିର୍କି + ମାଳା + ଅଧ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ଦ୍ର; ୧ମା.

Kirāṇamālā ୧ବ.)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

କିର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କି. (ସ. କିର୍କି)—ରଶ୍ମି; କିର୍କି—

Kiran

Beam of light.

କିର୍କିଶାନ୍—ଗ୍ରା. ବିଦେ. କି. ପୂ. (ଇଂ. କିର୍କିଶାନ୍; ଶ୍ରୀକିର୍କିଶାନ୍)—

Kirāstān କିର୍କିଶାନ୍ (ଦେଖ)

କିର୍କିଶାନ୍

Khirastān (See)

କିର୍କିଶାନ୍; କିର୍କିଶାନ୍

କିର୍କିଶାନ୍ ବୁ ଏକାବେଳେକେ କିର୍କିଶାନ୍ ହୋଇ ଯାଇ ଥାଏ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କିର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ସିନ୍ଧୁଭୂମି; ତୁଳ. ବ କିର୍କି; କିର୍କି)—

Kirā

ଶପଥ; ଶପଥ—Oath.

ସର୍ବଦାମ—(ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣକ)—କି? କଅଣ?—What? ?

କିର୍କିଶାନ୍ ନାମ—ଦେ. କି. (ସ. କିର୍କି ଓ ନାମ)—ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବିଷଧର

Kirāṭā nāga ସର୍ପବିଶେଷ—

କିର୍କିଶାନ୍, ଧୂମ୍ରବିଷ

A kind of poisonous snake;

କିର୍କିଶାନ୍

Bungarus Caerubus.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ନୀଳାଭ ଧୂସ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ, ଜହ୍ନା ଧଳା; ଲଙ୍ଗୁଡର
ଗାଂ ଅଙ୍ଗୁଳ ବ ସରୁ, ଦେହର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ସମସ୍ତଳ, ଏହାର
ବେତ ଶୁଣି ଅଙ୍ଗୁଳ ॥ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର]

କରଣି—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍. ଏସ୍ପେରେନ୍ତା; ତୁଲ ସଂ. କରକ) —
Kirāṇi ୧ । ଇଂରାଜି ଅକ୍ଷର ଲେଖକ—

କେବାନି 1. English-knowing writer, clerk.

କିରାନୀ; କେରାନି ୨ । ଗୁମାସ୍ତା; ଲେଖକକର୍ମରତ୍ନ; ଶୁମ୍ଭକରଣ;
ମୋହୋର—2. An accountant.

ଭାବର କରଣି ନୁହେଁ ମଧ୍ୟ ଦେଶୀ । ପକ୍ଷରମୋହନ. ଉତ୍କଳବ୍ରମଣ ।

୩ । (ଇଂ. କ୍ରିଷ୍ଟିଆନ୍ ?)—ଦୋମିଶା ସାହେବ; ଇଉରେଶିଆନ୍—
3. An Eurasian.

କରଣି ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍. ଏସ୍ପେରେନ୍ତା ଓ ଅ. ଖାନା)—
Kirāṇi khānā ୧ । ଅଫିସ୍ ସ୍ଥଳେ ଅଂଶରେ କରଣିମାନେ
କେବାନିଖାନା କାମ କରନ୍ତି—1. The part of an office
କେରାନିଖାନା where clerks work

୨ । ଜିଲ୍ଲାର କଲେକ୍ଟରଙ୍କ କଠେରର ଇଂରାଜି କରଣିମାନଙ୍କର
ଅଫିସ୍—2. The English-office of the
Collector of a district.

କରଣିଗିରି—ବୈଦେ. ବି.—୧ । କରଣିର କାର୍ଯ୍ୟ—

Kirāṇigiri 1. Clerkship; post of writer.

କେବାନିଗିରି ୨ । ଲେଖକବୃତ୍ତି—2. The profession of a
writer or a clerk.

କେରାନିଗିରି

କରଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର = ଘୁଷୁରୀ + ଅର୍ ଥାତୁ = ସଜ୍ଜିତ ଗମନ
Kirāṇa କରବା + କର୍ତ୍ତୁ ଅ, ସେ ବନ୍ୟ ଶୁକର ଆଦି ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ

କିରଣା } ଶିକାର କରବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଯାଏ—
କିରଣି } ୧ । ବନ୍ୟଜାତି; ଅରଣ୍ୟରତ୍ନ ମନୁଷ୍ୟ, ବନଚର,
ପାହାଡ଼ିଆ; ଅସଭ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଜାତି—

1. A savage; a mountaineer.

୨ । ବ୍ୟାଧି—2. A hunter.

୩ । ଅଶ୍ୱପାଳ; ସନ୍ତସ—3. Groom.

୪ । ବାମନ—4 Dwarf.

୫ । କିରଣତୁକ୍ତ (ଦେଖ)

5. Kirātātukta (See)

୬ । ଭାରତର ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—

6. Name of a country in the north of
ancient India.

[ଦ୍ର—ଏହା ପୁରୀ ହିମାଳୟରୁ ପ୍ରଦେଶ; ଏହା ଅଧୁନିକ ଭୂତାନ,
ସିକିମ୍, ମଣିପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳ ।]

କରଣତୁକ୍ତ—ସଂ. ବି. (କିରଣ + ତୁକ୍ତ)—ତୁଳସୀ, ତୁଳସିମ୍ବ,
Kirātātukta ଚରେଇତା—A bitter medicinal plant;
Agathotes Chirayata.

କରଣତୁଳସୀ—ସଂ. ବି. (କିରଣ + ଅର୍ଜୁନ + ଇୟ)—ଭାରତୀୟ

Kirātārjunīya ୧୮ ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱସ୍ତ୍ରୀ କାବ୍ୟବିଶେଷ—

A Sanskrit poem (Kābya) by Bhārabi

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କିରଣବେଶଧାରୀ ମହାଦେବ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଯୁଦ୍ଧ ବସୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

କରଣିନୀ—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କିରଣ + ଶ୍ରୀ ଇନ)—କିରଣ (ଦେଖ)

Kirāṇinī Kirāṇi (See)

କରଣୀ—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କିରଣ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ସଉରୁଣୀ; ବନଚର—
Kirāṇī ଜାତିପୁା ଶ୍ରୀ—1. Woman of a wild tribe.

ପାଦ୍ୟା ତା ଦେଖି କରଣବେଶ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବ୍ୟାଧି ଶ୍ରୀ—2. A woman of the hunter
class.

୩ । କିରଣବେଶଧାରୀଣୀ ଶ୍ରୀ—3. A women dressed
as a huntress.

୪ । ଦୁର୍ଗା—4. Goddess Durgā.

୫ । ଗଙ୍ଗା—5. River Ganges

୬ । କୁଟ୍ତିନୀ—6. A bawd; procuress.

କରଣୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସଂ. କିରଣିନୀ)—କିରଣ (ଦେଖ)

Kirāṇuṇī Kirāṇi (See)

କରଣୁଣୀ ଗର୍ଭଜାତ ବନଚର ଜାତି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଶୁଣ୍ଠ ।

କରଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—କିରଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kirāṇi (eto) Kirāṇi etc (See)

କର ପାଇଁ କି—ପ୍ରାଦେ. (ବାମନ) ଅ—କାହିଁକି, କିପାଇଁ—Why.

Kirā pāiṇiki (ଯଥା—କିର ପାଇଁ କି ଭାବୁଛୁ ବୋ ।)

କରସିନି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେରୋସିନ୍)—ଗନ୍ଧସ୍ୱଳ୍ପ ଜାଳିବା

Kirāsini ତେଲ—Kerosene.

କେବାସିନି [ଦ୍ର—ଏହା ପଥରକୋଇଲାରେ ଖନିତ ସ୍ୱାସ୍ତ୍ୟକର ଦ୍ରବ ।]

କିରାସିନି, ମିଟ୍ଟିକାତେଲ

କିର—ସଂ. ବି. (କି ଥାତୁ = ବସେଇ କରବା + କର୍ତ୍ତୁ. ଇ)—

Kiri ୧ । ଶୁକର; ବରହ—1. Pig; boar.

୨ । ମେଘ—2. Cloud.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ଅଳ୍ପ—3. Batatas Edulis (M.W.)

୪ । ଗଦା, ପ୍ରୁପ—4 Pile (M. W)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପାସ ମଇଲ ଅଂଶ—

The refuse of cotton.

ଗ୍ରା. କି. ଅସମାପିକା (ସଂ. କୃ ଥାତୁ)—କରି; ସମାପ୍ତ କରି—

(A present participle meaning) 'doing';
'after doing'.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଅସମାପିକା ପ୍ରଧାନ କ୍ରିୟା ପରେ ଲାଗେ, ଯଥା—
ଯାଇକିରି, ଖାଇକିରି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦେଉ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିବା ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି କର୍ତ୍ତ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯୋଗରେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ଯିବେ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧାରଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର କର୍ତ୍ତ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯୋଗିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'କାର୍ତ୍ତ' ନ ମିଳିଲେ 'କାର୍ତ୍ତ' ଗୋଟିବେ, 'କୃତ୍' ନ ମିଳିଲେ 'କୃତ୍' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ତ୍ତ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକତ' ଦେଖିବେ

କରିଆ—ଦେ. କଣ—୧ । (ସ କାଟ)—ସମୟକ୍ରମେ ଫିଙ୍ଗି ମାରି
Kiriā ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଓଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ)—

1. Spoilt (said of wet rice kept for some time in a confined place and turned yellowish and green and emitting a foul odour.

୨ । କାଟନଖୁ (ଶସ୍ୟାଦ)—

2. Worm-eaten (grains).

କ୍ରିୟା ଦେ. କ. ୧ । (ସ. କ୍ରିୟା)—ମୃତ୍ୟୁ ଶୁଦ୍ଧିଶ୍ରାବ —

କ୍ରିୟା 1. Funeral rites

କିଡ଼ା ୨ । (ସ. କାଟ)—ଗୁଡ଼ିକରେ ଲୁଗିବା ପୋକ—

କୀଟ 2. Moth boring into grains of rice.

କିବା; କିବିଆ ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ. (ସ. କ୍ରିୟା)—ଶପଥ, ଶପଥ—Oath.

କେବେସା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ଅ. କରମ୍ପା). କ-

କିରାୟା କେରେସ୍ତା, ରଜା—Money paid for use of a thing or house, hire.

କରିଆ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ, ହି କରିୟା—
Kiriā karibā ଶ୍ରୀନା) କ୍ରି.—ହଲପ କରିବା; ଶପଥ କରିବା—
To swear.

କରିଆନାମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଘର ଆଦି ରଜା ଦେବା—
Kiriānānā ନେବାଇ ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର—

A lease or deed mentioning the fact of something being lent on hire.

କିରିକିର (ଲତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ଅ—କିରିକିର ଲତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)

Kirikir (etc) Kirkir etc (See)

କିରିଚ—ବୈଦେ. କ. (ମାଲୟପ୍ରଦେଶର ଭାଷା କ୍ରିସ୍ତୁ ପର୍ବୁଷିଲ୍.

Kirich କ୍ରିସ୍ତ; ଭୁଲ. ସ. କୃତ୍ ଧାତୁରୁ ଉଦ୍ଭବ କୃତ୍=କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)

କିରିଚ ୧ । କମରପଟୁରୁ ଝୁଲୁଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାଧା ତରବାର—

କିର୍ଚ୍ଚ 1. Small straight sword hanging from the belt

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Dagger

୩ । ବନ୍ଧୁକ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ତରବାର; ସଙ୍ଗୀନ୍—

3. Bayonet attached to a gun at its muzzle.

[ଦ୍ରୁ—ମାଲୟପ୍ରଦେଶରେ କ୍ରିସ୍ତର ଅର୍ଥ ବକ୍ସୁଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
A dagger with a wavy blade. ଶ୍ରୀନେତ୍ର ।]

କିରିଚି—ସ. କ—ଜଳଜମିରେ ଜାତ ଖଜୁରି ଗଛର ଫଳ—

Kiriā The fruit of the marshy date tree (Apte).

କିରିତନ (ଲତ୍ୟାଦ)—ପ୍ରା. କ. (ସ. କାର୍ତ୍ତ)—

Kiritana (eto) ୧ । କାର୍ତ୍ତ ଲତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)

1. Kirttana etc (See)

୨ । ହରିନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ—

2. The chanting of the name of God accompanied with music.

କଥାର ଚରୁଷ ଶୁଣି ହରିକବଚନ—ପଠାୟନ ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କିରିତନ—ପ୍ରା. କ—କାର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)

Kiritanān Kirttanān (See)

କିରିତ—ପ୍ରା. କ. (ସ. କାର୍ତ୍ତ)—କାର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)

Kiriti Kirtti (See)

କିରିପେ—ପ୍ରା. ଅ. (ସ. କିମ୍ + ରୂପ)—କିରୂପେ (ଦେଖ)

Kiripe Kirūpe (See)

କିରିଟ—ସ. କ. (କୃ ଧାତୁ=କ୍ଷେପ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଭିଟ୍, ଯାହା

Kiriṭa ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ରତ୍ନନିର୍ମିତ ଥିବାରୁ ରଣି କ୍ଷେପ କରେ)—
ମୁକୁଟ—Crown; coronet.

କିରିଟୀ—ସ. କ. ପୁ. (କିରିଟ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧କ.)—

Kiriṭī ୧ । ଅର୍ଜୁନ—1. Arjuna.

ବୋଇଲେ କିରିଟୀ ଚର୍ଚ୍ଚ ଅଗ୍ର ଶମ୍ଭୁରେ—ସାଧାରଣ. ମହାସାହା ।

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

(କିରିଟନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. କଣ. ପୁ.—କିରିଟଧାରୀ—

Wearing a crown.

କିରୁପରେ—ଦେ. ଅ—କିପରି—How.

Kirūpare ଶୁଦ୍ଧିତ ଭୂଷଣ କରୁଥିବା ମୁକୁଟ—

ବୃଷ୍ଟିବିହୀନ ମହାଭରତ. ବନ ।

କିରୁପେ—ଦେ. ଅ—କେଉଁ ପ୍ରକାରେ, କିପରି—

Kirūpe In which manner; how.

କିରୁପେ

କିରୁପେ

କିରେ—ଦେ. ଅ. (ସ. କି + ଅରେ, ରେ; ଅନାଦରାର୍ଥେ ସ୍ୱବୋଧନ—
Kire ବାଚକ)—୧ । ହଇରେ—

1. (Interjection used in addressing inferiors)—Oh !.

୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) ରେ—

2. Oh ! (used in interrogation).

୩ । (ବିସ୍ମୟପୂର୍ବକ) ଅରେ—

3. Ah ! (used in expression of wonder).

୪ । (ସ୍ମରଣାର୍ଥକ) ଓ—4. Oh ! (used in expression of recollection).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଶପଥ; ଶପଥ—Oath.

କର୍ମୀ—ସ. କ. (ସ. କୃ ଧାତୁ=କ୍ଷେପ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଭିଟ୍, ୧ମା.

Kirmi ୧କ.)—୧ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; କାମର—

1. Hall; room (M. W.)

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ଲୌହର ମୂର୍ତ୍ତି—

2. An image of gold or iron (M.W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଘ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ୟ	ଭ	ୱ	ୱ

୩ । ପଲ୍ଲୀ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)

3. Palāśa (tree) (See)

କର୍ମୀର—ସ. ଶ. (କ୍ଷ ଧାତୁ = ବନ୍ଧେ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ମୀର)—

Kirmīra ୧ । ବକାସୁର ରାକ୍ଷସର ଭ୍ରାତୃ—

1. Name of the brother of the demon
'Bakāsura'.

[ଦ୍ର—ଭ୍ରମ ଏହାକୁ ବନବାସ ସମୟରେ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ନାରଙ୍ଗ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)

2. Nāraṅga (tree) (See)

ସ. ଶ. — ନାନାବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଛିପିଛିପିଆ; ଚିତ୍ତବିତ୍ତ—
Of variegated colour, spotted.

କର୍ମୀର—ସ. ଶ. (କର୍ମୀର + ର) — ନାନାବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Kirmīra Variegated.

କିରାଭା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଚିତ୍ତର କରବା—
Kiraibha To set an uproar.

କିରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (ସ. କୃଷି)—

Kirshi ୧ । ରବି ଶସ୍ୟ—1 Cereals.

୨ । ଫସଲ—2. Crop.

(ଯଥା—ପରସ୍ପର କିରୀଟା ଅସଲ ନାହିଁ ହେଲା ।)

କିରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (ସ. କୃତଦୃଢା)—

Kirhi ଭୂପକାଶର ପ୍ରଭୁପକାର କରିବା ପାଇଁ ଦିରକ୍ତି ବା
ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରକାଶ—Expressing unwillingness
to do good to a benefactor.

କିଲକିଲି—ଦେ. ଶ. —କିଲକିଲି (ଦେଖ)

Kilkālā Kilkil (See)

କିଲକିଲି—ଦେ. ଶ. (ଭୂ. ସ. କିଲ ଧାତୁ = କ୍ଳାନ୍ତନ; ଏଥିରେ ଦ୍ରୁତ
Kilkil ଗତି ଓ ମଧୁର ଧ୍ଵନି ସୂଚକ)—

କଳକିଳ, କିଳକିଳ ଗତିସହ ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଶବ୍ଦ କରି, କିଲକିଲି
ଶବ୍ଦ କରି—Making a sweet, indistinct sound
while moving.

(ଯଥା—ପବନ କିଲକିଲି ହୋଇ ବହୁଛି, ମାଛ ପୋଖରରେ
କିଲକିଲି ହେଉଛନ୍ତି ।)

କିଲକିଲି—ଦେ. ଶ. (ସ. କିଲକିଲି) —କିଲକିଲି (ଦେଖ)

Kilkili Kīlakilā (See)

କିଲକିଲି—ଦେ. ଶ. (ସ. କିଲକିଲି) —ବିକଟ, ଚିତ୍ତର ଧ୍ଵନି—
Kīlakilā Very loud.

(ଯଥା—କିଲକିଲି ନାଦ ।)

କିଲବିଲି—ଦେ. ଶ. ଓ ଶ. —କିଲବିଲି (ଦେଖ)

Kilbīl Kilbīlī (See)

କିଲ (ଧାତୁ) —ସ—୧ । ଧଳା ହେବା—

Kil (root) 1. To be white; to become grey.

୨ । (କିଲ) ବରଫ ରୂପେ ଜମି ଯିବା—

2. To freeze.

୩ । ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ବସିଯିବା—

3. To coagulate.

୪ । ଖିଡ଼ା କରବା—4. To play.

୫ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—5 To instigate.

୬ । ଫୋପାଡ଼ିବା, ଫିଙ୍ଗିବା—

6. To throw; to cast.

୭ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—7. To send.

୮ । ପ୍ରବେଶ କରିବା—8. To enter.

୯ । ଅନୁମତି କରିବା—9. To order.

କିଲ—ସ. ଶ. (କିଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଥ) —

Kila ୧ । ଖିଡ଼ା—1 Play.

୨ । ବିଳାସ—2. Sport.

ସ ଥ. (କିଲ ଧାତୁ = ପ୍ରବେଶ କରିବା, ଅନୁମତି କରିବା + ଥ) —
ବାଉଁ, ସଭାବନା ଓ ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ—

Interjection indicating message, inference
and certainty.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ,
ସମ୍ଭୂତ ଭାଷାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉପଲକ୍ଷରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି—
ନିଶ୍ଚୟତା, ସଭାବନା, ବିଚାର, ବାଉଁ, ପ୍ରସିଦ୍ଧି, ସତ୍ୟ, ଅଲକ୍ଷ୍ୟତା,
ହେତୁ, ଐତିହାସିକ, ଅନୁମତି, ଅନୁରୋଧ ଓ ଭରସା ।]

ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟରେ ଅଗତ କାଳର କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ 'କ'
ଶବ୍ଦ ଏହି 'କିଲ' ଶବ୍ଦର ଅଂଶ । ଯଥା—ଦଶରଥ ନାମେ ଏକ
ଥିଲେକ ରାଜନ ।]

କିଲକିଶ୍ଚିତ—ସ. ଶ. —ଶ୍ରୀ ଲୋକର ପ୍ରେମବିକାର ବା ପ୍ରେମ-ବିଳାସ—
Kīlakīchita Amorous agitation of a woman
in the society of a lover.

[ଦ୍ର—ନାଗର ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେବା ସମୟରେ ନାଗର
କାନ୍ଦିବା, ହସିବା, ରାଗିବା, ପ୍ରେମରେ ମାଡ଼ିବା ଆଦି ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା-
ମାନ ଘଟେ ତାକୁ କିଲକିଶ୍ଚିତ ବୋଲାଯାଏ ।]

କିଲକିଲି—ସ. ଶ. —କିଲକିଲି (ଦେଖ)

Kīlakilā Kīlakilā (See)

କିଲକିଲି—ସ. ଶ. (କିଲ = ଖିଡ଼ା, ହସିବା; ଧ୍ଵନିନିର୍ଗତ) —

Kīlakilā ୧ । ହସିବା, ହସିବା ଆଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ
ଯେଉଁ ଭଲ ଧ୍ଵନି କରେ (ଖିଲକିଶ୍ଚିତ) —

1. A loud sound made by a person
in a paroxysm of joy;

୨ । ଯବନଜାତିବିଶେଷ—

2. Name of Jābana tribe (M. W.)

୩ । ମହାଦେବ—2. Śiba (Apte)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ସରଦ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିତ ହେବ । ଯଥା—
‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଘୋଷିତେ; ‘କ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କ’ ଘୋଷିତେ; ‘ଦ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦ’ ଘୋଷିତେ; ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଘୋଷିତେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଘୋଷିତେ ।

୪ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—

4. Indistinct sound

* ନଗରାକ୍ଷେପ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—

5. Name of a town.

ଦେ. ବି — ଘୋର ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନି, ବିକଟ ଶବ୍ଦ ବା ରକ୍ତ, ଶ୍ୱାସ
ଗର୍ଜନ—Loud sound emitted by a person
attacked or attacking; roar; a shrill
sound; a piercing sound.

ଦେ. ବିଶ—ବିକଟ; ଚିତ୍କାରଯୁକ୍ତ—Very loud.

(ଯଥା—କିଳକିଳା ରବ ।)

କିଳକିଳାୟ (ଧାତୁ)—ଫ — ଦୃଷ୍ଟରେ ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନି କରିବା—

Kilakiliāya (root) To raise sounds expressing joy.

କିଳକିଳାୟମାନ—ଫ. ବିଶ ପୁ.—ଦୃଷ୍ଟରେ ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନି କରୁଥିବା—

Kilakiliāyamāna Raising sounds of joy.

(କିଳକିଳାୟମାନା—ଶ୍ରୀ)

କିଳଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କଲେକ୍ଟର)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ରାଜସ୍ୱ-

Kilatar ସଂକଳ୍ପ ଦାକ୍ତର—

The Collector of a district.

କିଳଟରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ କଲେକ୍ଟରେଟ୍)—ଜିଲ୍ଲା ଦାକ୍ତରଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—

Kilatarī The collectorate.

କିଳଣି—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖଲକ)—କବାଟ ଖଲକାର କାଠ ବା ଲୁହାର

Kilāṇi ଦଣ୍ଡ—Iron or wooden bar for a door.

ବାହାର ଖଲଣି ଦେଇ ବାଟ ଖୋଲ । ସାତନା ମହାଦେବ ।

କିଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିଲ)—୧ । ଗଡ଼; ଦୁର୍ଗ—1. Castle.

Kil ୨ । ଦୁର୍ଗ ଭୂମ୍ୟ ପ୍ରାସାଦ—

କେନ୍ଦ୍ର 2. A palatial building.

କିଲା ୩ । ଗଡ଼ଜାତରାଜ୍ୟ—3 A feudatory state of
India; a state of an Indian chief or

Raja.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସାମନ୍ତରାଜ୍ୟମାନେ ଶତ୍ରୁଦ୍ରବ୍ୟୁ
ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ରାଜଧାନୀମାନଙ୍କରେ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରି ରକ୍ତ-
ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚ କରି ରାଜଧାନୀଙ୍କୁ କିଲ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ଇଂରାଜ-
ଅମଳରେ ସେଥିରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କରଦ ଓ ମିତ୍ରରାଜ୍ୟ (ଯଥା—
ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ଭେଙ୍କାନାଳ, ଆଠଗଡ଼) ହେଲା, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚରସ୍ତ୍ରାଣୀ
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଜମିଦାରୀ (ଯଥା—କନ୍ଧକା, କୁଜଙ୍ଗ, ଆଳ, ମଧୁସୂର)
ହେଲା, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅସ୍ତ୍ରାଣୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଜମିଦାରୀ (ଯଥା—
ବଳସମ୍ପର, ଚଉଷଠିପଡ଼ା, କିଳକିଳା) ହେଲା ଓ କେତେଗୁଡ଼ିଏ
ଆସ୍ତ୍ରାଣୀ (ଯଥା ଖୋରଧା, ବାଙ୍କି, ଅନୁଗୁଳ) ହେଲା ।]

କିଲି—ଦେ. ଅ.—କେଉଁ କାରଣରୁ; କିପାଇଁ—

Kilī For what; why.

କିଳାସି

କିଲଜାତ—ଦେ. ବି — ଗଡ଼ଜାତ—A state belonging to an

Kilajāta

Indian chief or Raja.

କେନ୍ଦ୍ରାଜାତ

କିଲାଟ—ଫ. ବି. (କିଲ + ଅଟ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଅ)—ଦୁଧଛେନା;

Kilāṭa ଦୁଧ ଛିଣ୍ଡି ଗଲେ ଯେଉଁ ପିଣ୍ଡାକୃତ ଖାଦ୍ୟ ବାହାରେ—

Cheese from fresh curdled milk; inspiss-
ated milk

କିଲଦାର—ଦେ. ବି.—(ଆ. କିଲେଦାର)—କିଲ୍ଲା ବା ଗଡ଼ରକ୍ଷକ—

Kilādār The head-guard of a castle.

କେନ୍ଦ୍ରାଦାର [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାଗିର ସ୍ୱରୂପ କିଲ୍ଲା ବା ଗଡ଼ମାନ

କିଲ୍ଲାଦାର ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ପାଇ ନିରୁପିତ ସୈନ୍ୟ ଘେନି ଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ

ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ ।]

କିଲ୍ ପଡେ କରିବା—ଦେ. ବି—(ଆ. କିଲ୍ + ପଡେଇଁ କରିବା =

Kil phate karibā କରିବା)—୧ । ଗଡ଼ ଜୟ କରିବା—

କେନ୍ଦ୍ରାଜାତେ କବା 1. To bring a castle under subjection.

କିଲା ମତେହ କରନା ୨ । ଅସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବା—

2. To succeed in a very difficult task; to
win a hotly contested matter.

କିଲାସ—ଫ. ବି (କିଲ୍ ଧାତୁ = କ୍ଷୀଣ କରିବା + ଅସ ଧାତୁ = ବିଶେଷ.

Kilāsa କରିବା + ଭବ. ଅ)—ଏକ ପ୍ରକାରର ମନ୍ଦାମନ୍ଦା ଧଳା

ଛତ୍ର ରୋଗ—1. A kind of spotted albino.

୨ । ଧଳା କୁଷ୍ଠ—2. White leprosy.

ଫ. ବିଶ.—କୁଷ୍ଠରୋଗ ଗ୍ରସ୍ତ—Leprous. (M. W.)

କିଲାସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ.)—କ୍ଲାସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kilāsa (etc)

Klās etc (See)

କିଲାସଘ୍ନ—ଫ. ବି.—(କିଲାସ + ଘନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ; କିଲାସରୋଗ-

Kilāsaghna ନାଶକ)—କାଙ୍କଡ଼—Memordica Mixta

(fruit).

କିଳକିଳା—ଦେ. ବିଶ.—(ଫ. କିଳକିଳା)—କିଳକିଳା (ଦେଖ)

Kilakiliā

Kilakiliā (See).

(ଯଥା—କିଳକିଳା ନାଦ ।)

କିଳକିଳା—ଦେ. ବିଶ.—କିଲ୍ କିଲ୍ (ଦେଖ)

Kilikilā

Kilki (See)

କିଳକିଳ—ଫ. ବି.—କିଳକିଳା (ଦେଖ)

Kilikila

Kilakiliā (See).

କିଳକିଳା—ଦେ. ବି.—କିଳକିଳା (ଦେଖ)

Kilikilā

Kilakiliā (See)

ନାଦ ଉତ୍ତରବ ନାଦେ, ତାବନ୍ତ କିଳକିଳା ନାଦେ ।

କିଳକିଳା, କିଳକିଳା ।

କିଳକିଳାଇବା—ଦେ. କି. (ଫ. କିଳକିଳାୟ ନାମଧାତୁ)—ଶ୍ୱାସ ଗର୍ଜନ.

Kilikilāibā କରିବା; କିଳକିଳା ନାଦ କରିବା—

To emit a loud roar.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କଳକଳାୟ (ଧାତୁ) — ଫ — କଳକଳାୟ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Kilakila (root) Kilakila (root) (See)

କଳକଳ — ଦେ. ବି ଓ ବିଶ — କଳକଳା (ଦେଖ)

Kilikili Kilakila (See)

ସନ୍ଧ୍ୟା ଶବ୍ଦ କରନ୍ତୁ ଯେ କଳକଳ — ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଧୃତ ।

କଳକଳ — ଦେ. ଅ — କଳକଳ (ଦେଖ)

Kilikili Kilakila (See)

କଳକଳା — ଦେ. ବିଶ — କଳକଳା (ଦେଖ)

Kilikila Kilakila (See)

କଳକଳା — ଦେ. ବିଶ — ୧ । ନାଭିଦ୍ରୁତ ବା ନାଭିଧାର ଗତିବିଶ୍ଳେଷ

Kilikila (ବ୍ୟକ୍ତି, ଜୀବ ବା ପଦନ) —

କଳକଳ 1. Not very fast nor very slow

୨ । କଳକଳ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା —

2. Making a rippling sound.

କଳକଳିତ — ଫ. ବି. (କଳକଳାୟ ନାମ ଧାତୁ + ଉପ. ତ) —

Kilikilita କରକର, ହର୍ଷସ୍ୱର —

Sound expressing joy (M. W.).

କଳିଞ୍ଜକ — ଫ. ବି. (କଳ + ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —

Kalijaka ୧ । କଟି, ମୁକୁର — 1. Mat.

୨ । ପରଦା — 2. A partition; screen.

୩ । କଞ୍ଚା କାଠର ପଟା —

3. A plank of green wood (M. W.)

କଳିବା — ଦେ. କି — କଳିବା (ଦେଖ)

Kaliba Kiliba (See)

କଳିବିଲି — ଦେ. ବି — ବ୍ୟସ୍ତ କରବା —

Kilibili Pestering.

କିଲିବିଲି ଦେ. ବି — ବ୍ୟସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ —

Pestered; perturbed.

କି. ବିଶ — ଅତି ବ୍ୟସ୍ତଭାବରେ —

In a perturbed manner.

କଳିବିଷ — ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କଳିବିଷ) — କଳିବିଷ (ଦେଖ)

Kilibisha Kilibisha (See)

କିଲେ — ଦେ. ବିଶ — କିଲେରେ ଅବସ୍ଥିତ; କିଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ —

Kile Within a native state, within the jurisdiction of a native state.

[ଦ୍ର — ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । କି । ଯଥା — ଅମୃତ ଗ୍ରାମ ।
କି । ଅଠଗଡ଼, ଅର୍ଥାତ୍ ଅଠଗଡ଼ କିଲ୍ଲାରେ ସ୍ଥିତ ଅମୃତ ଗ୍ରାମ ।]

କିଲେଦାର — ଦେ. ବି. (ଅ) — କିଲେଦାର (ଦେଖ)

Kiledara Kiledara (See)

କିଲେଦାର

କିଲେଦାର

କିଲେଶ — ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କିଲେଶ) — କିଲେଶ, ଦୁଃଖ —

Kilesa Trouble; pain

କିଲେ — ଦେ. ଅ. (ଅପଣାଠାରୁ ନିମ୍ନସ୍ଥାୟୀ ବା ସ୍ୱପରଚିତା ଶ୍ରୀ ପ୍ରତି

Kilo ସ୍ୱବୋଧନ ଓ ପ୍ରଶ୍ନ) — ଲେ, ଅଲେ —

(Interjection and interrogation used in addressing or questioning a female who is inferior or familiar) Oh l.

କିଲିଷ — ଫ. ବି. (କି ଧାତୁ = କିତା କରବା + ବିଷ) —

Kilibisha ୧ । ପାପ — 1. Sin.

୨ । ଅପରାଧ — 2. Guilt; offence.

୩ । ରୋଗ — 3. Disease.

୪ । ଅନ୍ୟାୟ — 4. Injustice (M. W.)

୫ । ଶତ୍ରୁ — 5. Injury (M. W.)

ଗ୍ରା. ବି — ୧ । ସନ୍ଦେହ — 1. Doubt.

୨ । କପଟ — 2. Insincerity; hypocrisy.

କିଲିଷ କଥା ଚାହାର କେବେକ୍ତେ ନୁହଇ — ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଶୁଷ୍ଟ ।

୩ । ମନୋଦୁଃଖ — 3. Sorrow; grief.

୪ । ଅଭିମାନ —

4. Covert displeasure; sullenness.

କିଲି (ଇତ୍ୟାଦି) — ଦେ. ବି. (ଅ) — କିଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Killa (etc) Killa etc (See)

କିଲି (ଇତ୍ୟାଦି) — ଦେ. ବିଶ — କିଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kille (etc) Kille etc (See)

କିଶା — ଫ. ବି. (କି = କିଷ୍ଟ + ଶା ଧାତୁ = ଗମନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kisala ଅ) — କିଶାୟ (ଦେଖ)

Kisalaya (See)

କିଶାୟ — ଫ. ବି. (କି = କିଷ୍ଟ + ଶା ଧାତୁ = ଗମନ କରବା +

Kisalaya କର୍ତ୍ତୃ. ଅୟ) —

୧ । ନୂଆ ନୂଆ କୋମଳ ପତ୍ର —

1. Tender new leaves of trees

୨ । ନବପଶୁବାଙ୍କୁର —

2. Young tender shoot.

୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ — 3. Sprout.

କିଶୁର — ଦେ. ବି — କିଶୁର (ଦେଖ)

Kisura Kesura (See)

କିଶୋର — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (କିଶ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରବା, ଗମନ କରବା

Kisora + ଓର, ଅର୍ଥାତ୍ କି = କୁଶିତ + ଶା ଧାତୁ =

(ବିଶୋର — ଶ୍ରୀ) ଗମନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓର) —

୧ । ନବଯୁବକ; ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ; ଏବଂ ବର୍ଷ ଠାରୁ ଶୋଳ

ବର୍ଷ ବୟସ (ବାଳକ) —

1. Young; minor (between the ages of 11 and 15 years).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦେଖି ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ରାଶିକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବସ୍ତୁର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଁ' ଖୋଜିବେ; 'ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ନବୀନ—2. New.

ସୂ. କି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.

୨ । ଅଶ୍ବଶିଶୁ—2. Colt

୩ । ପଶୁଶିଶୁ—3 Cub or young of an animal.

୪ । ଲେଉଟନ; ଗୁଣ୍ଡୁଳ—

4. Styrax benzoin (M. W.)

୫ । ଦାନବଦିଶେଷ—

5. Name of a demon (M. W.)

ଦେ. କି. ପୁଂ—୧ । ଲେକଙ୍କ ନାମ—

1. Name given to males.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Śrīkṛushṇa.

କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର—ସୂ. କି. ପୁଂ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrīkṛushṇa.

Kisorachandra ଦେ. କି. ପୁଂ—ଲେକଙ୍କ ନାମ—

Name given to males.

କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ—ଦେ. କି. (ନାମ)—ଜନନିକ ଭୁଲ୍ଲିକାସୁ

Kisorachandra rājendra deba କବି—A classic

Ordī poet.

[ଦ୍ର—ଏ ଚିହ୍ନିତ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଥିଲେ । 'କବିସମାଧିବ ନାଟକ'

ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ । ତାରିଣୀଚରଣ-ଭୁଲ୍ଲିକ-ସାହିତ୍ୟ ଲେଖକ]

କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂ—ଦେ. କି. (ନାମ)—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ

Kisorachandrānanda champū ରଥ ସୁସୁଗୁରୁଙ୍କ ରଚିତ

ସମ୍ବତ୍ତବଦ୍ୟ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତମୟ ରାଧାକୃଷ୍ଣଲୀଳାସୁକ

ଚମ୍ପୂକାବ୍ୟ—Name of a prose and poetry

song-book in Oriya.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ 'କ' ଠାରୁ 'କ୍ଷ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର

ଅବ୍ୟୟରେ ଥାଇ କବିର ସ୍ୱର ୩୪ ଗୋଟି ସଂଗୀତ ଅଛି । ଏହା

ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ବୃତ ନ ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବୋଧଗମ୍ୟ ନ

ହେଲେହେଁ ଏହାର ସଙ୍ଗୀତମାନ ଭୁଲ୍ଲିକର ସଙ୍ଗୀତ, ଅଦୃତ ଓ ଗୀତ

ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତପିଲା ବା ଦଳ ଏ ଚମ୍ପୂର

ଗୀତକୁ ବୋଲି ଅର୍ଥ କର ନ ଜାଣେ ସେ ସଙ୍ଗୀତରସିକମାନଙ୍କ

ଦ୍ୱାରା ଅଦୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

କିଶୋର—ଗ୍ରା. କି—୧ । କିଶୋର ବୟସ୍କ ଯୁବା—

Kisorā 1. A youthful boy.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Śrīkṛushṇa.

କିଶୋର କିଶୋର ଯୁବ, ଯୁବ ସ୍ତ୍ରୀ ଯାଏ ମନୁ ନ ଯିବ । ବେଳାକ ଗାଢ଼ ।

କିଶୋରୀ—ସୂ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କିଶୋର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—ନବଯୁବତୀ, ଯୁବତୀ—

Kishorī Young (woman).

୩. କି—୧ । ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Young girl.

୨ । କୁମାରୀ—2. Maiden.

୩ । (ଯୁବତୀ ଥିବାରୁ) ରାଧିକା—3. Rādhikā, the

sweet-heart of Kṛushṇa.

ପିଲା କିଶୋର କିଶୋର ଯାଏ ସେ କିଶୋର କି ରେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚମ୍ପୂ. ଇ. ଗାଢ଼ ।

୪ । ଘୋଡ଼ାର ମାଉସୁଆ—4. A female colt (M.W.)

ଦେ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲେକଙ୍କ ନାମ—

Name given to females.

କିଶୋର ଚମ୍ପୂ—ଦେ. କି—କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂ (ଦେଖ)

Kisorī champū Kisorachandrānanda champū

(See)

କିଶୋରପୂଜା—ସୂ. କି. (୨୩୧ ଚଉ; କିଶୋର + ପୂଜା)—

Kisoripūjā ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ଏକାନ୍ତ ଦତ୍ତମନା କୌଣସି

ଯୁବତୀକୁ ରାଧିକାରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜା

କରିବାଦ୍ୱାରା କୃଷ୍ଣରକ୍ତିରସାସ୍ବାଦନ (ଏହା ବୈଷ୍ଣବ

ସାଧନାର ଅଙ୍ଗଦିଶେଷ)—A mode of worship

amongst Bāishṇabās, consisting of

worshipping a young woman by

assuming her to be Rādhā, the sweet-

heart of Śrīkṛushṇa.

କିଶୋରଭଜନ—ସୂ. କି. (କିଶୋର + ଭଜନ)—

Kisoribhajana କିଶୋରପୂଜା (ଦେଖ)

Kisoripūjā (See)

କିଶନ—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କିଶାନ (ଦେଖ)

Kishan Kishān (See)

କିଶାଣ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କୃଷାଣ)—

Kishāṇ କିଶାନ (ଦେଖ)

Kishān (See)

କିଶାନ—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କୃଷାଣ)—

Kishān ୧ । କୃଷକ; ଚଷା—

କିଷାନ 1. Agriculturist; husbandman.

କିସାନ - (ଯଥା—କିଶାନର ମାତ୍ର, କିରୁଆନ୍ର ପାତ୍ର ।)

୨ । ଚଷା ଶୂଦ୍ର ଜାତି—

2. A caste of Śūdra agriculturists.

କିଶିକିନ୍ଦା—ଗ୍ରା. କି. (ପଦ୍ୟ)—କିଶିକା (ଦେଖ)

Kishikindā Kishkindhā (See)

କିଶିନ୍ଦା—ସୂ. କି—କିଶିନ୍ଦ୍ୟ (ଦେଖ)

Kishkindhā Kishkindhya (See)

କିଶିନ୍ଦା—ସୂ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)— ୧ । କିଶିନ୍ଦ୍ୟ ପଦ୍ମବତୀ ଗୁଡ଼ା; ବାନର—

Kishkindhā ରାଜ ବାଲୀଙ୍କର ରାଜଧାନୀ—1. The capital

of the ancient monkey-king Bālī of

the Rāmāyana; the country to the north

of the present Mysore state.

[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୟସୂର ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ

ଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଘୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଢ

୨ । କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଅରଣ୍ୟ—2. The forest in the dominion of the ancient Kishkindhya kingdom.

ବୋଇଲେ ତୁ ଯାଅ ଶ୍ରୀମ କର୍ଣ୍ଣକାର ଯାଏ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ—ଫ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ—

Kishkindhya 1. Name of a mountain range in South India.

୨ । କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ସଲଗ୍ନ ରାଜ୍ୟ—2. Name of a kingdom adjoining the Kishkindhya mountain.

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା—ଫ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା (ଦେଶ)

Kishkindhyā Kishkindhyā (See)

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା + କାଣ୍ଡ)—ରାମାୟଣର ସାତକାଣ୍ଡ

Kishkindhyākāṇḍa ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ କାଣ୍ଡରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଯିବା ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା କରବା

ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି—One of the 7

books or volumes of the Rāmāyaṇa

describing Rāma's doings while in the

Kishkindhyā forests

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାଧିପ—ଫ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା + ଅଧିପ)—୧ । ବାନର-

Kishkindhyādhipa ରାଜ ବାଳୀ—1. Name of the

monkey-king, Bālī.

୨ । ବାନରରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—2 Name of the monkey-

king, Sugrīva.

କିଷ୍କୁ—ଫ. ବି. (କେଁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ ଇଷ୍କୁ)—

Kishku ୧ । ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ବା ଶୁଖିଣ୍ଡ ପରିମାଣ; ବିଭକ୍ତି ପରିମାଣ-

1. Measure of one span of the palm.

୨ । ହାତ କଣ୍ଠଶୀଠାରୁ କରଟୀ ବା ମଣିବନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ପରିମାଣ—2. A measure by the length of

the hand from the elbow-point to the

wrist.

ଫ. ବିଶ.—୧ । କୁଣ୍ଡିତ—1. Ugly.

୨ । ନୀଚ—2. Vile.

୩ । ଦୃଶ୍ୟ—3 Contemptible.

କିସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. କିସ୍)—ଚୁମନ; ଚୁକ; ବୋକ—

Kis Kiss.

ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ—କିସ (ଦେଶ)

Kisa (See)

କଥାଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ, କଥାଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ, କିନ୍ତୁ କଥା ବେଗ୍ ମଥା ।

ବାହାଣୀର ଅବ୍ୟ ଗୀତ ।

କିସ୍‌ବନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଭୂମି ଭାଷା) ବି—କସର୍ଗ, ବେଶ୍ୟା—

Kisbin Prostitute.

କିସ୍‌ମତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିସ୍‌ମତ)—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟ—

Kismet

1. Fate; fortune; luck.

କିସ୍‌ମତ ୨ । ଭାଗ; ଅଂଶ ବା ହିସା—

କିସ୍‌ମତ

2. Share.

୩ । ପ୍ରଦେଶର ଭାଗ; ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜିଲ୍ଲାର ସମଷ୍ଟି, ଯହିଁ

ଉପରେ ଜଣେ କମିସନର ଆଧିକାର—3. Revenue-

division of a province.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । କ ।]

କିସ୍‌ମତଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଅଂଶଦାର, ଭାଗୁଆଳ—

Kismetdār

Cosharer.

କିସ୍‌ମସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କିଷ୍ମାମାସ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କର ବଡ଼ବନ୍ଦ

Kismas ପର୍ବ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ୍ ପର୍ବ—Christmas.

କିସ୍‌ମିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଗଜସ୍ତାନ ଶୁଖି ଡ୍ରାମା ଫଳ, ଅଳ୍ପ-ର-

Kismis

Raisin; dried grape.

କିସ୍‌ମିସ ୨ । ମନକୁ—

କିସ୍‌ମିସ, ଦାଘ

2. Currants (with seeds).

କିସ୍‌ମି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ଆ. କିସ୍‌ବନ୍) ବି.—

Kismi ୧ । କର୍ତ୍ତା, ବେଶ୍ୟା—1. Whore; prostitute.

୨ । (ଗାଳ) ଭୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—

2. Adulterous or unchaste woman.

କିସ—ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଓ ବିଶ. (ଫ. କିମ୍)—କି; କଅଣ—

Kisa

What.

କି

ଅଧିକ କିସ ଲେଖିବ ଜଣାଣ କରିବ ।

କିଆ, କିସ

ଭଜ. ପ୍ରେମସ୍ୱାଦୟ ।

କୃଷ୍ଣ ବନ୍ଦୁ ବସନ୍ତ ବାଦ କିସ ଅର୍ଥେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

[ଦ୍ର—ଯାଜପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ 'କି' ପଢ଼ିବାଦ୍ୱାରା ଏହି

ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. ଅକୋଶ)—ଭର୍ଷା—

Spite; malice; grudge.

କିସ କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଭର୍ଷା କରବା—

Kisa karibā

To be spiteful; to grudge.

ଦେ. କି.—କଅଣ କରବା—What to do.

କିସମ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିସ୍‌ମ)—୧ । ପ୍ରକାର—

Kisama

1. Kind.

କିସମ ୨ । ଶ୍ରେଣୀ—2. Class.

କିସମ ୩ । ଛନ୍ଦ—3. Manner.

କିସଲ—ଫ. ବି.—କିଶଲପୁ (ଦେଶ)

Kisala

Kisālaya (See)

କିସଲପୁ—ଫ. ବି.—କିଶଲପୁ (ଦେଶ)

Kisālayā

Kisālaya (See)

କିସାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଭର୍ଷା କରବା—

Kisāibā

To be spiteful or grudging.

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସହଜ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ତ୍ତ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କସି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ସର୍ବାନାମ. ଓ କି—କସ୍ (ଦେଖ)

Kisi Kis (See)

କସିମତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. କ. (ଆ.)—କସ୍ମତ୍ (ଦେଖ)

Kisimata (etc.) Kismat (See)

କସିମିସ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. କ. (ଆ.)—କସ୍ମିସ୍ (ଦେଖ)

Kisimisi Kismis (See)

କିସ୍ତି—ବୈଦେ. କ. (ଫା. କସ୍ତୀ; ଆ. କସ୍ତ)—

Kisti ୧ । ନୌକା—1. Boat.

କିସ୍ତି ୨ । (ଆ. କସ୍ତୀ) ରାଜସ୍ୱ ଆଦି ଦେୟ ଦାଖଲ କରିବାର

କିସ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ; ଲାଟବନ୍ଦ—

2. Latbandi; fixed day for paying Government revenue or rent

(ଯଥା—କାର୍ତ୍ତିକ କସ୍ତି; ବୈଶାଖ କସ୍ତି ।)

୩ । ଦେୟ ପଇସା କରିବାର ଅର୍ଥ—

3. Instalment.

୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ବା ଅର୍ଥରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ଟଙ୍କା ପଏଠ ବା ଦାଖଲ—4. Payment of any due by instalments on the due dates.

୫ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ନୌକାସୂଚକ ଗୋଟି—

5. The playing set representing the castle (or boat) in the game of chess.

୬ । (ଫା. କସ୍ତ) ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷର ରାଜାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ଗୋଟି ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣ—

କିସ୍ତି 6. The attack made on the King in the game of chess.

କିସ୍ତି

କିସ୍ତିଆର ମାପ—ଦେ. କ. (ଆ. କସ୍ତ୍ ଚାର୍ + ନାପ୍)—

Kistiār māpa ମଉଜାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ ଜମିକୁ ଗୋଟି

କିସ୍ତିଆର ମାପ ଗୋଟି କରି ମାପିବା କର୍ମ—

କିସ୍ତିଆର ନାପ୍ Cadastral survey.

କିସ୍ତିଆରି—ବୈଦେ. କ. (ଆ. କସ୍ତିଆରୀ, —ଦୟାଦୟା କରି ଦିଆଯିବା)

Kistiāri (ଧନ ଆଦି)—Paid by instalments.

କିସ୍ତିଆରି

କିସ୍ତିଆରି

କିସ୍ତିଖିଲାପ—ବୈଦେ. କ. (ଆ. କସ୍ତି ଖିଲାପ୍)—

Kistikhilāpa ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନସରେ ଦେୟ ଟଙ୍କା ଦାଖଲ ନ

କିସ୍ତିଖିଲାପ କରିବା—Non-payment of dues on

କିସ୍ତିଖିଲାପ the fixed date; default in pay-
ment of any instalment.

କିସ୍ତିଖିଲାପୀ ସୁଧ—ବୈଦେ. କ. (ଆ. କସ୍ତି ଖିଲାପୀ + ସୁଧ)—

Kistikhilāpī sūdha ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନସରେ ଦେୟ ଟଙ୍କା ଦାଖଲ

କିସ୍ତିଖିଲାପୀ ସୁଧ

କସ୍ ନ ଯିବାରୁ ଉକ୍ତ ଟଙ୍କା ଉପରେ

କିସ୍ତିଖିଲାପୀ ସୁଧ

ଚଢ଼ିବା ସୁଧ—Interest charged on

the amount due on account of its be-
coming overdue.

କିସ୍ତି ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ରାଜାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ

Kisti debā

କରି ସାର ଚଳାଇବା—

କିସ୍ତି ଦେବା

1. To move one side's sets in such a manner that the King of other side will be checkmated if it be not moved to any other vulner-
able position.

କିସ୍ତି ଲଗାବା

୨ । ଦେୟ ଟଙ୍କା କିସ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦାଖଲ କରିବା—

2. To pay the amount of money due according to the instalments.

କିସ୍ତିବନ୍ଦି—ବୈଦେ. କ. (ଆ. କସ୍ତିବନ୍ଦୀ)—

Kistibandi ଦେୟ ଟଙ୍କାକୁ ଏକା କିସ୍ତିକେ ବା ଅରକେ ନ ଦେଇ

କିସ୍ତିବନ୍ଦୀ ଏକାସକ କିସ୍ତିରେ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ

କିସ୍ତିବନ୍ଦୀ ବା କଟକଣା—Contract or agreement to pay a due by several instalments.

ବୈଦେ. କ. (ଆ.)—କିସ୍ତିରେ ପଏଠ ହେବା ନିମନ୍ତେ

ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—Settled or agreed upon to be paid by instalments.

କିସ୍ତିମାତ୍—ବୈଦେ. କ. (ଫା. କସ୍ତିମାତ୍)— ୧ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ

Kistimat ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର ଦ୍ୱାରା ରାଜା ଅବରୁଦ୍ଧ ଓ ଗଢ଼ିରହିବା—

ଦେବାର ଅବସ୍ଥା (ଏହା ହେଲେ ଅବରୁଦ୍ଧର ପକ୍ଷ

ଖେଳାଳି ହାର ଯାଏ)—1. The defeat of one

player by his King being prevented

from further progress in the game of chess.

୨ । ଶତ୍ରୁକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରାଜୟ କରିବା—

2. To completely vanquish an enemy.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୟଲାଭ କରିବା—

3. To win in a certain matter

କିସ୍ତିଆର ମାପ—ଦେ. କ—କିସ୍ତିଆର ମାପ (ଦେଖ)—

Kistiār māpa

Kistiār māpa (See)

କିସ୍ତିଆରି—ଦେ. କ—କିସ୍ତିଆରି (ଦେଖ)

Kistiāri

Kistiāri (See)

କସ୍ମତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. କ. (ଆ.)—କସ୍ମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kismat (etc.)

Kismat etc (See)

କିହାଟୀ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—କୁହାଟ (ଦେଖ)

Kihāṭī

Kuhāṭa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	କ	ନ

କହେ—ଦେ. ଅ. (ସ୍ୱ. କମ୍ ଓ ଅହୋ) ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ସବୋଧନ ଓ
Kihe ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—ହେ; ଅହେ, ଅହୋ—
କିହେ (Interjection of respect and interrogation);
ଓଜି Oh.

କହେଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବନାମ—କେହ୍ନ; କିଏ, କୌଣସି
Kiheñ ବ୍ୟକ୍ତି—Who; any person.
(ଯଥା—ଗରୁଡ଼େ କହେଁ ନେଇଁ ପଶୁରନ୍ ।)

କହେତୁ—ଦେ. ଅ. (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—କେଉଁ କାରଣରୁ, କଥା—
Kihetu Why; wherefore; for what reason.
କିଜିନ୍ତୋ
କିସାଲିୟେ

କହେତୁରୁ—ଦେ. ଅ—କହେତୁ (ଦେଖ)
Kiheturu Kihetu (See)

କହେଲୁ—ଦେ. ଅ—ଅସ୍ତମ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟିଲା—
Kihelā Oh ! wonder of wonders !
କିହଲ କହେଲୁ ଭୋ, କହୁଛନ୍ତି କହୁଛନ୍ତି ଭରସାରେ—
କାହାଣୀ କହୁଛନ୍ତି କହେଲୁ କହେଲୁ କହେଲୁ କହେଲୁ ।

କହେଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଅର୍ଥାତ୍—
Kihele That; in other words.

କହୋ—ଦେ. ଅ—କହେ (ଦେଖ)
Kiho Kihe (See)

କାକଟ—ସ. ଶ. (କମ୍=କୃଷିକ+କଟ୍ ଥାତୁ=ଗମନ କରିବା
Kikaṭa +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଗରିବ—1. Poor.

୨ । କୃପଣ—2. Miserly; niggardly.

ସ. ଶ.—୧ । ଅଶ୍ୱ—1. Horse.

୨ । ଦେଶବିଶେଷ, ମଗଧ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ନାମ
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. Name of a country; ancient Bihar.

[ଦ୍ର—ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଚରଣାଦି (ଚୁନାର) ଠାରୁ ଗୁପ୍ତକୃଷ୍ଣ
(ଗିଧୋର) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାକଟ ଦେଶ ଥିଲା । ମଗଧ ଏହି ସୀମାର
ଅନ୍ତର୍ଗତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ କାକଟଦେଶବାସୀ ଅନ୍ୟାୟ ଜାତି-
ବିଶେଷ—

3. Name of a class of non-Aryans living in
the Kikaṭa country in ancient times.

କାକଶ—ସ. ଶ. (କମ୍=କୃଷିକ+କଶ୍ ଥାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Kikaśa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼—1. Bone.

୨ । କାଟକଶେଷ—2. A kind of insect.

ସ. ଶ.—୧ । କର୍କଶ—

1. Having a rasping sound.

୨ । କଠିନ—2. Hard.

କାକସ—ସ. ଶ. ଓ ଶ. କାକଶ (ଦେଖ)
Kikasa Kikaśa (See)

କାକି—ସ. ଶ. (କା=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କି. ଥାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Kiki କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ମାଳକଣ୍ଠ; ଗୁଣପଣୀ; ଉଦଳିଆ—
The blue jay.

କାଚକ—ସ. ଶ. (ଚାକ୍ ଥାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ, ନିପାତନ,
Kichaka ପବନ ପଶିଲେ ଯହୁଁରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ)—

୧ । ବେଣୁ ବାଉଁଶ, ଏକ ଜାତୀୟ ଘୋଲା ବାଉଁଶ; ସୁନ୍ଦର-
ଘୋଲା ବାଉଁଶ—1. A kind of bamboo tree;
hollow bamboo (which produces a
whistling sound by the action of wind
playing in the hollow).

୨ । (ନାମ) ଚରଣ ଶୂନ୍ୟ ଶାଳ ଓ ସେନାପତି—

2. The commander-in-chief and brother-
in-law of king Birāṭa.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଛଦ୍ମବେଶରେ
ବରଣ ଶୂନ୍ୟ ପୁରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏ କାମାତୁର
ହୋଇ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅପମାନିତା ଓ ବ୍ୟଭିଚାରୀୟ କରିବାକୁ
ଭ୍ରମରେ କୌଣସି ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଏହାଙ୍କୁ ଚପିଗୁପ୍ତି, ଦଳିଦଳି
ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁଳା କରି ମାର ପକାଇ ଥିଲେ ।]

୩ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—3. Name of a demon.

କାଚକ ଗଡ଼—ଦେ. ଶ.—ଶିଚିଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kichaka garda Khiching (See)

କାଚକବଧ—ସ. ଶ. (ଶୁଣି ତତ୍ତ୍ୱ; କାଚକ+ବଧ)—

Kichakabadha ଭ୍ରମଜ୍ଞଦ୍ୱାରା କାଚକର ହତ୍ୟା—

The assassination of Kichaka by
Bhīma.

ଦେ. ଶ.—ଅଭ୍ୟନ୍ତର ମାତ୍ର ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲମ୍ବାତରୁଡ଼ା
କରିଦେବା, (କଥାରେ କହନ୍ତି “ମୋ କଥା ଶୁଣୁନାହିଁ”,
ମୁଁ ତତେ କାଚକବଧ କରି ଦେବିବି, ଅର୍ଥାତ୍ ଭ୍ରମ
କାଚକକୁ ମାତ୍ରରେ ଦଳିମଳ ଦେଲା ଭଳି ମୁଁ ତତେ
ମାତ୍ରରେ ଜଳିଭିତ କରି ଲମ୍ବାତରୁଡ଼ା କରି ତଳେ
ପକାଇ ଦେବିବି । ”)—2. (figurative)
Excessive beating of a man (by means
of crushing showers of blows) like that
inflicted on Kichaka by Bhīma.

କାଞ୍ଚକ—ପ୍ରା. ଶ. (ସ. କାଚକ)—କାଚକ (ଦେଖ)

Kiñchaka Kichaka (See)

ବରଣ ବନ୍ଧରେ କାଞ୍ଚକ ରଜା । ଚଉ ।

କାଟ୍ (ଥାତୁ)—ସ. —୧ । ବାନ୍ଧିବା—1. To bind.

Kiṭ (root) ୨ । ରଙ୍ଗ କରିବା—2. To dye.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକୃତ ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କାଟକାଳିକା—ଦେ. କି—ଝିକିଝିକି କରୁଥିବା—
 Kīṭkīṭāibā To cut into shreds.
 କାଟ—ସ. ବି. (କାଟି ଧାତୁ=ବାଜିବା, ରଙ୍ଗ କରାବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
 Kīṭa ୧ । ପୋକ—1. Insect.
 ୨ । କୃମି—2. Worm; maggot.
 ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୁକ୍ତଜୀବ ବା ପ୍ରାଣୀ—
 3. (figurative) An insignificant creature.
 କାଟଗ୍ନ—ସ. ବି. (କାଟି + ଗ୍ନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗନ୍ଧକ—
 Kīṭaghna Sulphur.
 ସ. ବିଶ—ଯାହା କାଟମାକଙ୍କୁ ନାଶ କରେ—
 Insecticide.
 କାଟଜ—ସ. ବି. (କାଟି + ଜନ୍ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା
 Kīṭaja କାଟଠାରୁ ଜନ୍ମେ)—
 ରେଶମ—Silk.
 ସ. ବି—୧ । କାଟକଠାରୁ ଜାତ—
 1. Produced by worms.
 ୨ । ରେଶମ—2. Silken.
 କାଟଜା—ସ. ବି. (କାଟି + ଜା. ଅ)—ଲକ୍ଷା—
 Kīṭaja Shell lac
 କାଟଦଷ୍ଟ—ସ. ବି. (କାଟି + ଦଷ୍ଟ କାଟି + ଦଷ୍ଟ)—
 Kīṭadashṭa ପୋକର; ପୋକଖିଆ—
 Worm-eaten; moth-eaten
 କାଟଭୁକ୍—ସ. ବି. (କାଟି + ଭୁକ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ପୃ. ୧ମ. ୧ବ.) --
 Kīṭabhuk କ୍ଷୁଦ୍ର କାଟ ଭକ୍ଷଣ କରି ପ୍ରାଣଧାରଣ କରୁଥିବା (ଜୀବ)—
 Insectivorous (animals).
 ସ. ବି—କାଟ ଭକ୍ଷକ ପ୍ରାଣୀ—
 (ଯଥା—ବେଙ୍ଗ, ହିଂସିକି ।)
 Insectivora; an order of mammals living on insects.
 କାଟମଣି—ସ. ବି. (ମଣି ପରି ଦେଖାଯିବା କାଟ; ପୁଞ୍ଜପାତ)—
 Kīṭamani ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳୁଆ ପୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
 Fire-fly
 କାଟମାରି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ—
 Kīṭamāri An insectivorous plant; urmanni
 କୀଟମାରୀ Drosera.
 ମୁଖଜାଲୀ [ଦ୍ର—ଏ ଶାକ ବର୍ଣ୍ଣା ଦିନେ କଣ୍ଠା ଦାସ ମଧ୍ୟରେ
 ଉଠେ । ଶୀତ କାଳରେ ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏହାର ପତ୍ର ପରିସା
 ପରି ଶ୍ରେଣିଶ୍ରେଣି, ଉଷ୍ମ ଲାଲ ଓ ଲେମ୍ବୁ । ପତ୍ରରେ ଥିବା
 ଲେମ୍ବୁର ଅଗରେ ଥିବା ଥାଏ । ପତ୍ର ଉପରେ ପୋକ ବସିଗଲେ ପତ୍ର
 ବୁଜି ହୋଇ ପୋକକୁ ତା ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ କରି ପକାଏ । ପୋକ
 ଦେହରୁ ସବୁ ରସପାକ ଖାଇ ଦେଲା ପରେ ପତ୍ର ପୁଣି ମେଲ
 ହୋଇଯାଏ । ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ।]

କାଟସ୍ୟ କାଟ—ସ. ବି. (କାଟି ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଅଧମ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର)—
 Kīṭasya kīṭa (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଭୁକ୍ତ ବା ନଗଣ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
 (figurative) Very insignificant (person).
 କାଟାକୁଳିତ—ସ. ବି. (କାଟି + କୁଳିତ)—
 Kīṭākulita ପୋକା; ପୋକର, ପୋକଖିଆ—
 Infested or attacked by worms or moths.
 କାଟାଣୁ—ସ. ବି. (କାଟି + ଅଣୁ = କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ)—
 Kīṭāṇu ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ପୋକ—1. Animalcule.
 ୨ । ଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଟ; ଜୀବାଣୁ—
 2. Germs; microbes.
 କାଟାଦ—ସ. ବି. (କାଟି + ଅଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
 Kīṭāda କାଟଭୁକ୍ (ଦେଖ)
 Kīṭabhuk (See)
 କାଟିକାଟା—ଦେ. ବି. —ରେଶମ ଆଦି ବସ୍ତୁକୁ କାଟିମାନେ ଝିକିଝିକି
 Kīṭikāṭa କରି ଉଣି ପକାଇଲା ଭଳି, ଉଣିଭିଣା; ଝିକିଝିକି—
 କିଟିକିଟି Shredded like worm-eaten silk or
 ଚିଥଡ଼ା, ଡୁକଡ଼ାଡୁକଡ଼ା wood or clothes; tattered.
 କାଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. କାଟି; ପ୍ରା. କାଡ଼ା)—୧ । ଶସ୍ୟ ଓ କାଠ ଆଦିରେ
 Kīṭāḍa ଲାଗିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପୋକ; ଘୁଣ—1. Small insects
 କୀଡ଼ା or weevils or worms boring into wood or
 କୀଡ଼ା grains.
 ୨ । ଅଂଶେଇ—2. Maggot; worm.
 କାଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କାଟି ବିକ୍ଷେପ
 Kīṭāḍa khāibā କରିବା—The destruction or spoil-
 କୀଡ଼ାଧରା; କୀଡ଼ାଜାଗା ing of articles by worms or
 କୀଡ଼ାଲଗନା; କୀଡ଼ାଆନା moths.
 କାଡ଼ା ଧରିବା—ଦେ. ବି.—କାଡ଼ା ଖାଇବା (ଦେଖ)
 Kīṭāḍa dhāribā Kīṭāḍa khāibā (See)
 କାଡ଼ା ଲାଗିବା—ଦେ. ବି.—କାଡ଼ା ଖାଇବା (ଦେଖ)
 Kīṭāḍa lāgibā Kīṭāḍa khāibā (See)
 କାଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି. (ସ. କାଟି)—ପୋକ—
 Kīṭāḍī Worm.
 କାଡ଼ୁକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କିମ୍ + ଦୃଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. କ୍ପୃ. ୧ମ. ୧ବ.)—
 Kīṭruk କେଉଁ ପ୍ରକାରର, କେଉଁ ପରି; କିପରିକା—
 Of what kind or sort.
 କାଡ଼ୁକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କିମ୍ + ଦୃଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ସ)—
 Kīṭruksha କାଡ଼ୁକ୍ (ଦେଖ)
 Kīṭruk (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	କସ୍ତ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନୁ

କାଦୁଣ—ସ. ବିଶ. ସୁ. (କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—କେଉଁ ପ୍ରକାରର
Kidruṣa କପରିକା; କେଉଁ ପରି—

(କାଦୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of what kind or sort.

କାକାଣ—ସ. ବି. (କିଂ=କୃତ୍ରିମ+ନଶ୍ ଧାତୁ, ଶିକନ୍ତ ନାଶି ଧାତୁ=
Kināṣa ବିନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ୧। ଯମ—

1. The God of death.

୨। କୁସିତରୂପ ବାନରବିଶେଷ; ବଣମନ୍ତ୍ରଣ—

2. Orang Outang; a kind of monkey
with very ugly appearance.

୩। ରାକ୍ଷସ—3 Demon.

୪। ପଶୁଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି; କଂସେଇ—

4. Butcher.

୫। ଗୁପ୍ତ ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

5. Assassinator; an assassin.

୬। କୃଷକ—6. Cultivator.

ସ. ବିଶ—୧। ନୀଚ—1. Low; mean.

୨। ଲୋଭୀ—2 Covetous.

୩। ପଶୁଘାତ—3. Killing animals.

୪। ଗୁପ୍ତଘାତ—4. Killing secretly;

assassinating.

କୀର—ସ. ବି. (କୀ=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+କର ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା
Kira +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—1. Parrot.

୨। ମାଂସ—2. Flesh.

୩। ଦେଶବିଶେଷ, କାଶ୍ମୀର—

3. The country of Kashmere.

୪। କାଶ୍ମୀର ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

4 A resident of Kashmere.

କୀରତି—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କୀର୍ତ୍ତି)—କୀର୍ତ୍ତି; ଯଶ; ସୁନାମ—
Kīrati Renown; fame; good name.

କୀର୍ତ୍ତି ଏହି ରୂପ ଦେଖିବାକୁ କୀରତି

କୀର୍ତ୍ତି ନାଶ ଯିବ କହୁଛ କର ମୁଁ ପାରିବି । କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୀରଟ—ସ. ବିଶ—କୃପଣ; କାମ୍ପୀ—

Kīrṭa Miserly; niggardly.

କୀରତନ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କୀର୍ତ୍ତନ)—କୀର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)
Kīritana Kīrtana (See)

ଦଶରଥ ସମକ୍ତ ଗୁଣ କୀରତନ । କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଶ (କୃ ଧାତୁ =ବିସ୍ତେଷ କରିବା+କର୍ମ. ଣ)—

Kīrṇa ୧। ବିକ୍ଷିପ୍ତ, ବିକ୍ଷା ହୋଇଥିବା—1. Scattered.

୨। ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Extended.

୩। ଅଛନ୍ଦ—3. Hidden; covered with;
overclouded,

୪। ବିନଷ୍ଟ; ନିହତ—4. Killed, slaughtered;
destroyed.

୫। ହିଂସିତ; ଆହତ—

5. Injured; hurt; wounded.

୬। ପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Filled with; full of.

କୀର୍ତ୍ତନ—ସ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ =ପ୍ରଶଂସା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—

Kīrtana ୧। ବର୍ଣ୍ଣନ—1 Description; act of

(କୀର୍ତ୍ତନ—ଅନ୍ୟରୂପ) describing, narration.

୨। କଥନ—2 Speaking; speech.

୩। ଉଲ୍ଲେଖ—3. Mention; report.

୪। ଯଶୋଗାନ; ଗୁଣକଥନ; ପ୍ରଶଂସାବାଦ—

4. Eulogy; praising; praise.

୫। ହରିନାମ ଗାନ; ହରିଗୁଣ ଗାନ—

5. Chanting of hymns of God.

କୀର୍ତ୍ତନ ଦେ. ବି—୧। ଶ୍ରୀଜୀ ଓ ମୁଦଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣ ଓ
କୀର୍ତ୍ତନ ଚୈତନ୍ୟାଦି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ସୁଦୃଢ଼ଗୀତ ଗାନ—

1. Chanting of hymns in concert and
chorus.

କୀର୍ତ୍ତନରେ ନାଚୁଛନ୍ତି ଅତି ବରଦା ନାୟ । ଭବ ।

[ଦ୍ର—କୀର୍ତ୍ତନ ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ
ଓ ଏଥିର ଅଧିକାଂଶ ଗୀତ ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ରଚିତ । ସମୟ ସମୟରେ
ଏହି କୀର୍ତ୍ତନଦଳ କୀର୍ତ୍ତନ କରୁ କରୁ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରରେ ବୁଲନ୍ତି,
ଏହାକୁ ନଗରକୀର୍ତ୍ତନ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳହ—2. (figurative) Quarrel.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ତ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେଲା କୀର୍ତ୍ତନ ଲଗିଛି ।)

୩। ଘୋରା; ଗୋଲମାଲ—3. Noise; hubbub.

୪। ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—4. A name given to males.

[ଦ୍ର—ମନିଅରୁ କିଛି ଆମ୍ଭଙ୍କ ଧୃତ ଆକାର କୀର୍ତ୍ତନ; କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦ
ଶବ୍ଦସାଗର, ଆପ୍ତେ, ପ୍ରକୃତିବାଦ, ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଆଦି କୀର୍ତ୍ତନ ବନାନ
କରିଅଛନ୍ତି ।]

କୀର୍ତ୍ତନ ଆଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧। ନାମସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଗାନ ଓ ବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷା
Kīrtana ākhaṛḍā କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବା ଗୃହ—

1. The place where people get trained
for Kīrtana.

୨। ସଂକୀର୍ତ୍ତନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦଳ ବା ପକ୍ଷ—

2. A party of Kīrtana-singers and players.

କୀର୍ତ୍ତନ ଗୁରୁ—ଦେ. ବି—ସଂକୀର୍ତ୍ତନର ସଂଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଗୁରୁ—
Kīrtana guru A teacher training the chanters to
sing and play on music in proper
concert and measure; a Kīrtana-training
teacher.

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ତବ୍ଧ ୧ ଚଉତିଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଉତିଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଉତିଶ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତବ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଉତିଶ ବସାନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚଉତିଶ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତବ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ’ ଦେଖିବେ ।

କୀର୍ତ୍ତନବାଳା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ସଙ୍ଗୀତନ ଦଳର ବ୍ୟକ୍ତି; କୀର୍ତ୍ତନଗାୟକ—
Kīrtanabālā One belonging to a party of Kīrtana
(କୀର୍ତ୍ତନବାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) chanters.

କୀର୍ତ୍ତନ ଓହ୍ଲା

କୀର୍ତ୍ତନ ବାଳା

ଦେ. ବିଶ—ସଙ୍ଗୀତନ ଗାନକାଣ୍ଡ—Chanting hymns.

କୀର୍ତ୍ତନ ବିଦାକ—ଦେ. ବି—କୀର୍ତ୍ତନ ଶେଷହେବ ପରେ ଖୋଲକରତାଳ
Kīrtana bidāki ଉପରେ ନୂଆ ଜୁଗା ବସୁ ଦେବଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତମ
ପଦାର୍ଥ ଭୋଗ ଲଗାଇ ନିମନ୍ତ୍ରିତ କୀର୍ତ୍ତନକାଣ୍ଡ ଦଳକୁ ଉକ୍ତ
ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେବା କର୍ମ—Worshipping
of the musical instruments after
Kīrtana is over and offering of bhog to
them and bidding the party adieu after
distributing the offerings amongst them.

[ଦ୍ର—ଏକ ଗ୍ରାମର କୀର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳକୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମରେ କୀର୍ତ୍ତନ
କରାବା ନିମନ୍ତେ ‘ଦଳ’ ବା ପୁଷ୍ପମାଳ ଆଗରୁ ପଠାଇ ନିମନ୍ତ୍ରିତ
କରାଯାଏ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ କୀର୍ତ୍ତନକାଣ୍ଡ ଦଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥଳକୁ ଆସି ବିନା
ପରସ୍ପରରେ କୀର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । କୀର୍ତ୍ତନ ଶେଷ ହେଲେ ଖୋଲ
କରତାଳକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରୁଣ୍ଡ କରାଯାଏ ଏବଂ ଖୋଲ କରତାଳ
ଉପରେ ନୂଆ ଜୁଗା ଓ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ
ନାମରେ ଭୋଗ ପଦାର୍ଥମାନ ସୁଜା କରାଯାଏ ଏବଂ ସେହି ଭୋଗ
କୀର୍ତ୍ତନଆମନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରିତ ହେବା ପରେ କୀର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳକୁ
ବିଦାୟ ଦିଆଯାଏ ।]

କୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି—ନାମସଙ୍ଗୀତନ କରବା ନିମନ୍ତେ ଗଠିତ
Kīrtana maṇḍala ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସଂଘ—
କୀର୍ତ୍ତନଦଳ A party of Kīrtana players con-
sisting of at least 3 persons.

[ଦ୍ର—କୀର୍ତ୍ତନରେ ଗାଇବା ପାଇଁ, ମୁଦଙ୍ଗ ବଜେଇବା ପାଇଁ
ଓ ପାଳ ଧରିବା ପାଇଁ ଅନୁଭବ ୩ ବା ତତୋଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି
ଲୋଡ଼ା ।]

କୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳୀ—ଦେ. ବି—କୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)
Kīrtana maṇḍalī Kīrtana maṇḍala (See)

କୀର୍ତ୍ତନ ଲଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ସଙ୍ଗୀତନଦଳ
Kīrtana laṭhei ମଧ୍ୟରେ ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା—
Competition between two or more parties
of Kīrtana-chanters as to which party is
superior in singing and music.

କୀର୍ତ୍ତନୀ—ଦେ. ବି. (ସ. କୀର୍ତ୍ତନ)—

Kīrtanī ୧ । ସଙ୍ଗୀତନଦଳର ବ୍ୟକ୍ତି; କୀର୍ତ୍ତନଗାୟକ—
(କୀର୍ତ୍ତନ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One belonging to a party of
Kīrtana-players.

ଦେ. ବିଶ—ସଙ୍ଗୀତନକାଣ୍ଡ—

Chanting hymns.

କୀର୍ତ୍ତନୀ—ସ. ବିଶ. (କୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅମ୍ଭାୟ)—
Kīrtanīya ୧ । ବଜନୀୟ, ପ୍ରଶଂସନୀୟ—

1. Praiseworthy.

୨ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ—2. Mentionable

କୀର୍ତ୍ତି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃତ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରଶଂସା କରବା + ଭାବ. ଭ)—
Kīrti ୧ । ଯଶଃ; ପୁଣ୍ୟାଦି—

(ଅକୀର୍ତ୍ତି—ଉପସ୍ଥିତ) 1. Glory; renown.

(କୀର୍ତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଲୋକ ମୁଖରୁ ପ୍ରଶଂସା—

2. Public praise; fame.

୩ । ଦାନାଦି ପ୍ରଭବ ସୁନାମ; ନାଆଁ—

3. Fame due to benefitting others

୪ । ପୁଣ୍ୟ (ହିନ୍ଦୁ. ଶକ୍ତିସାଗର)—

4. Piety.

୫ । ବିସ୍ତାର—୫ Extension; expansion.

୬ । କର୍ଦ୍ଦମ; କାଉଥ (ହିନ୍ଦୁ. ଶକ୍ତିସାଗର)—

6 Clay; mud.

୭ । (ନାମ) ସୀତାଙ୍କର ଏକ ସଖୀ—

7. Name of a companion of Sītā.

୮ । (ନାମ) ଦକ୍ଷଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା ଓ ଧର୍ମଙ୍କ ପତ୍ନୀ—

8. Name of daughter of Dakṣha and wife
of Dharma.

୯ । ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦର ଏକ ଚେଦ—

9. Name of a Sanscrit metre.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୧୫ ଗୁରୁ ଓ ୧୯ ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

(ହିନ୍ଦୁ. ଶକ୍ତିସାଗର)]

୧୦ । ଦଶାକ୍ଷରୀ କୃତ୍ତିକଶେଷ—

10. Name of a musical metre of 10

syllables.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୩ ସଗଣ ଓ ଏକ ଗୁରୁ
ବର୍ଣ୍ଣିତ । (ହିନ୍ଦୁ. ଶକ୍ତିସାଗର)]

୧୧ । ଏକାଦଶାକ୍ଷରୀ କୃତ୍ତିକଶେଷ—

11. Name of a Sanscrit metre of 11

syllables.

[ଦ୍ର—ଏହା ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରର ମିଳନରେ ରଚିତ ହୁଏ; ଏଥିର
ପ୍ରଥମ ଚରଣର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ଶେଷ ୩ ଚରଣର ପ୍ରଥମ
ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ହୁଏ । (ହିନ୍ଦୁ. ଶକ୍ତିସାଗର)]

୧୨ । ଜ୍ୟୋତି—12. Lustre. (M. W.)

୧୩ । ପ୍ରସାଦ—13 Favour. (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ବରୀ	ଅନୁକାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତନ୍ମୁକ୍ତସ୍ତୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଋ

୧୪ । ପ୍ରାସାଦ—14. Palace. (M. W.)

୧୫ । (କୃ ଧାତୁ) ମଇଳା; ମଳ—

15 Dirt (M. W.)

୧୬ । ମାତୃକାବିଶେଷ—

15. Name of one of the divine energy personified (M. W.)

ଦେ. କ—୧ । ଯଶୋଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ—

1. A work which brings renown to the doer; work of public utility.

[ଦ୍ର—ମନ୍ଦିରକର୍ମୀଣ, ପୁଷ୍କରିଣୀଜନନ, ଅନ୍ୟତ୍ର ଓ ଜଳସନ୍ତ୍ରାସନ, ଧର୍ମଶାଳା, ପାତ୍ରନିବାସ ସ୍ଥାପନ ଏବଂ ପଥପାର୍ଶ୍ଵରେ ବୃକ୍ଷାଦି ରୋପଣ ପ୍ରଭୃତି ଜନସାଧକର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା କୀର୍ତ୍ତି ହୁଏ । ଶରତ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରବା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରବା ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ଵାରା ଯଶଃ ହୁଏ । କୀର୍ତ୍ତି ସଜ୍ଞାର୍ଥପ୍ରଦବା ଓ ଯଶଃ ସଜ୍ଞାଣପ୍ରଦବା । କୀର୍ତ୍ତି ମରଣାନ୍ତ-ସ୍ଥାୟିନୀ ଓ ଯଶଃ ଜାତିକାଳସ୍ଥାୟୀ ।]

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ; ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ—

2. (ironical) An infamous act

୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଅଯଶ—

3. (ironical) Ill fame; disrepute.

[ଦ୍ର—ସମ୍ବୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନକାର ମନଥର କିଛିଆମ୍ବ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ‘କୀର୍ତ୍ତି’ ବନାନ ଅଶୁଭ ଅଟେ ଓ ‘କୀର୍ତ୍ତି’ ବନାନ ଶୁଭ ଅଟେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତବାଦ, ଆପ୍ତେ, ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର, ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ଓ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ଏହା କୀର୍ତ୍ତି-ରୂପେ ଲେଖାଅଛି ।]

କୀର୍ତ୍ତିକର—ସ. ବିଶ. (କୀର୍ତ୍ତି + କୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kirtukara କୀର୍ତ୍ତିଜନକ; ଯଶସ୍କର—
Bringing glory or renown; glorious.

କୀର୍ତ୍ତି କରବା—ଦେ. କି—କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରବା—

Kirti karibā To do a work which will bring
କୀର୍ତ୍ତିକରା renown, especially any work of
କୀର୍ତ୍ତିକରଣ public utility and benefit.

କୀର୍ତ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୀର୍ତ୍ତି + ଚନ୍ଦ୍ର)—ବିଶେଷପ୍ରସିଦ୍ଧ—

Kirtichandra ଯଶା; ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କରଣ ଭଳି ପୃଷ୍ଠା
ବ୍ୟାପ୍ତି—Widely renowned or famous.

ଦେ. ବିଶ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଅକୀର୍ତ୍ତିକର କାର୍ଯ୍ୟ କରବା
(ବ୍ୟକ୍ତି)—(Ironical) (person) Doing
an inglorious act.

କୀର୍ତ୍ତିତ—ସ. ବିଶ. (କୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ମି ତ)—

Kirtita ୧ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—1. Described.

୨ । ଖ୍ୟାତ—2. Renowned; called.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Fixed; ascertained.

୪ । କଥିତ, ଉକ୍ତ—4. Spoken; said.

କୀର୍ତ୍ତିକାଶା—ଦେ. ବି (କୀର୍ତ୍ତି + କାଶ + ଅ)—‘ପଦ୍ମା’ନଦୀର ଅନ୍ୟ-
Kirtukāśa ନାମ, (ପଦ୍ମା ଦେଶ)—

A name of the river Padmā.

କୀର୍ତ୍ତିପତାକା—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା, କୀର୍ତ୍ତି + ପତାକା)—ପତାକା
Kirtipatākā ପର ବହୁଦୂରରୁ ଶୋଭିତ କୀର୍ତ୍ତି; ବିଶେଷପ୍ରସିଦ୍ଧ
ଯଶୋରାଶି, ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁନାମ—

Widespread glory or renown (like
a flying flag which is visible to a
long distance).

କୀର୍ତ୍ତିବନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସ. କୀର୍ତ୍ତିବାନ୍)—କୀର୍ତ୍ତିମାନ (ଦେଖ)

Kirtibanta Kirtimān (See)

କୀର୍ତ୍ତିବାସ—ସ. ବି (ବାମ)—୧ । ସ୍ଵଦେଶରେ ଥିବା ଅସୁରବିଶେଷ—

Kirtibāsa 1. Name of a mythological demon
(M. W.).

୨ । ଗ୍ରନ୍ଥକାରବିଶେଷ—

2. Name of an author (M. W.)

କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଶ—କୀର୍ତ୍ତିମାନ (ଦେଖ)

Kirtimanta Kirtimān (See)

କୀର୍ତ୍ତିବନ୍ତ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଲେଖକ ହୁଏ ବର୍ଣ୍ଣିତ—

କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାବରତ. ବନ ।

କୀର୍ତ୍ତିମାନ—ସ. ବିଶ ପୁଂ. (କୀର୍ତ୍ତି + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ମତ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—

Kirtimān କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି
(କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ—ଶ୍ରୀ) ସବୁଆଡ଼େ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୁଏ—Famous;
(କୀର୍ତ୍ତିବାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) renowned; celebrated.

କୀର୍ତ୍ତିମୁଖ—ଦେ. ବି—ଶିବମନ୍ଦିରର ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ଥିବା ଖୋଦିତ
Kirtimukha ବା ଚିତ୍ରିତ ମୁଣ୍ଡ—

A figure-head adorning the door
of a temple of Śiva.

[ଦ୍ର—ଗର୍ବଦୃଷ୍ଟ ଜଳକର ପାଦତଳକୁ ଚିତ୍ରିତ କରବାକୁ ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚାଲିବା ଦୃଢ଼ରୂପେ ପଠାଇବାରୁ ଖୋଦିତ ମହାଦେବଙ୍କ ଉଁ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଭାଗଣ ମୁଣ୍ଡ ଚାଲିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଗଲା । ତହିଁ ଚାଲି ମହାଦେବଙ୍କ ପାଖେ ଶରଣ ପଶିଲା । ମହାଦେବଙ୍କ ବରରେ ଏ ଭାଗଣ ମୁଣ୍ଡ ଚାଲିବା ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅବୟବ ଗ୍ରାସ କଲା । ଏହି ମୁଣ୍ଡ କୀର୍ତ୍ତିମୁଖ ନାମ ଧାରଣ କରୁଅଛି । ପ୍ରଥମେ ଏହି ମୁଣ୍ଡକୁ ଦର୍ଶନ ଓ ଅର୍ଚ୍ଚନା କର ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ନ ଗଲେ ଶିବଦର୍ଶନ ଓ ସେବା ପୂଜା ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ—ସ୍ଵଳପୁରାଣ ।]

କୀର୍ତ୍ତି ରଖିବା—ଦେ. କି—୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ଭବିଷ୍ୟତରେ
Kirti rakhibā ଯଶ ରହିବ ଏପରି ସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରବା—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସତତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚୈଶ୍ବର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିରେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାରୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାର୍ ନ ମିଳେ 'ଗାର୍' ଗୋଟିକେ; 'ରୁ' ନ ମିଳେ 'ରୁ' ଗୋଟିକେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କୀର୍ତ୍ତିବାଧା 1. To do a work which will bring
କୀର୍ତ୍ତିରକ୍ଷଣା renown up to the future; to leave a
work of glory

୨ । ପୁରୀ ବନ୍ଧୁରକ୍ଷ ଯଶକୁ ଅକ୍ଷୟ ରଖିବା—

2 To continue (by one's present acts
or conduct) the good fame of one's
ancestors.

୩ । ପୁରୀ ବନ୍ଧୁରକ୍ଷର କୌଣସି କୀର୍ତ୍ତିକର ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଯଥା—
ମନ୍ଦିର, ତତ୍ତାଳ, ଧର୍ମଶାଳା, ବିଦ୍ୟାଳୟ) କୁ ଜାଣି-
ସମ୍ଭାରକଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷା କରବା—3 To preserve
some old works of one's ancestors by
repair etc.

କୀର୍ତ୍ତି ରଖିବା—ଦେ କି—କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କର ମରବା—

Kirta rakhibā To leave behind something

କୀର୍ତ୍ତିବେଧୋଷା which will commemorate

କୀର୍ତ୍ତିରକ୍ଷଣା one's name after death.

କୀର୍ତ୍ତିଶାଳୀ—୧. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ (କୀର୍ତ୍ତି + ଅଛୁ ଅର୍ଥରେ ଶାଳନ୍, ୧ମା.

Kirtishālī ୧ବ.)—ଯେ କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ

(କୀର୍ତ୍ତିଶାଳୀ—ଶ୍ରୀ) ସମ୍ଭାରକେ ଯଶ ପାଏ—Having performed

works of fame; famous; renowned

(person).

କୀର୍ତ୍ତିଶେଷ—୧. ବି. (ବହୁଶ୍ରୁତ; କୀର୍ତ୍ତି + ଶେଷ, କୀର୍ତ୍ତିମାତ୍ର ଶେଷ ରହେ

Kirtishēsha ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ମୃତ—Death (which

results in the survival of fame only.)

(କୀର୍ତ୍ତିଶେଷ—ଶ୍ରୀ) ୧. ବିଶ୍ୱ. —ମୃତ—Dead.

କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ—୧. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କୀର୍ତ୍ତି + ସ୍ତମ୍ଭ)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ

Kirtistambha କୀର୍ତ୍ତିକର କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଯେଉଁ ଖୁମ୍ବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ

ହୋଇ ଥାଏ—1. A pillar embodying the

acts of renown of a certain person or

king; an obelisk.

୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଘଟୁଥିବା କୌଣସି

କୀର୍ତ୍ତିଜନକ ବା ବିଶ୍ୱାସୀ କାର୍ଯ୍ୟର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁରକ୍ଷ-

ମାନଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ଭୂତ ଖୁମ୍ବ—2. A pillar

erected in commemoration of some

famous acts of a certain sovereign or of

some famous occurrence, a monument;

a memorial.

କୀର୍ତ୍ତି (ଶବ୍ଦ) —(୧. କୀର୍ତ୍ତି)—କୀର୍ତ୍ତି ରଚନାଦି (ଦେଖ)

Kirtti (etc) Kirti etc. (See)

[ଦ୍ର—ଚର୍ଚ୍ଚି ଶବ୍ଦର ଏହି ବ୍ୟାକରଣ ଅଣ୍ଟା M. W. ।]

କାଳ (ଧାତୁ)—୧. —୧ । ବନ୍ଧନ କରବା—

Kāla (root) 1 To bind.

୨ । ଦୃଢ଼ କରବା, ବନ୍ଧ କରବା—2. To fasten.

୩ । କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ିବା, କାଳା ପୋଡ଼ିବା—3. To stake

୪ । ପିନ୍ ଅଦି ଦ୍ୱାରା ଜୋଡ଼ିବା—4. To pin.

କାଳ—୧. ବି. (କାଳ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରବା + କରଣ. ଅ)—

Kāla ୧ । ଖିଲ, ଗେଞ୍ଜଣା, ମେଖ; ସରୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁନିଆ କାଠ ବା
ଧାତୁ—1. Peg, pin.

୨ । ଖୁଣ୍ଟା, ଖୁଣ୍ଟି—2. Short pillar; post; stake.

୩ । ଖୁଣ୍ଟ—3. Pillar.

୪ । ମୁଖ୍ୟାଦାତ, ମୁଥ; ମୁଣି—

4. Blow by the clenched fist

୫ । ଅଗ୍ନି ଶିଖା—5. Flame.

୬ । କବାଟର କାଳଣୀ—6. The bolt of a door.

୭ । କଣ୍ଠି—7. Elbow.

୮ । ପିରକ, କଣ୍ଟା—8. Nail; prick.

୯ । ସୂର୍ଯ୍ୟଘଟିକାର ଶ୍ରେଣୀବର୍ଗକ କଣ୍ଟା—

9. Gnomon of a sundial (M. W.)

୧୦ । ଚକର ମାଣିଖୁଣ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. The
central pin of the lower mill-stone.

୧୧ । ଗୋରୁ ଖୁଣ୍ଟ—11. Post in a cow-house for
fastening cattle (M.W.)

୧୨ । (ସୁଶ୍ରୁତ) ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ ଭ୍ରୂଣ ଯୋନିଦ୍ୱାରରେ ଅଟକିବା
ଅବସ୍ଥା—12. The position of a foetus
impending delivery.

୧୩ । କୁମ୍ଭାର ଚକର ମଧ୍ୟ ଖୁଣ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

13. The central stake of a potter's wheel

୧୪ । (ସୁଶ୍ରୁତ) କଣ୍ଟା ଆକାରର ଆରୁ; ପତ୍ତକଣ୍ଟ—

14. A kind of tumour having the shape
of a stake

୧୫ । ନାକରେ ପିକା ଯିବା ଲବଙ୍ଗ ଆକାରରେ ଅଳଙ୍କାର
ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15 A clove-like
ornament for the nose.

୧୬ । ଶ୍ରୀପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅସନବିଶେଷ, କାଳାସନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
16. A kind of pose in cotion.

କାଳକ—୧. ବି. (କାଳ + କାର୍ଯ୍ୟରେ କ.)—୧ । ବନ୍ଧନାର୍ଥ ଖୁଣ୍ଟ—

Kāla 1. Pillar; post.

୨ । ଖୁଣ୍ଟି—2. Small pillar; stake.

୩ । କାଳା, ଖୁଣ୍ଟା; ଗେଞ୍ଜଣା—3. Peg.

୪ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବତାବିଶେଷ—4. A class of Dei-
ties mentioned in the Tantras.

୫ । ଶରୀରକୁ କାଳବା ମନ୍ତ୍ର—5. An incantation used
for the purpose of making one's body
invulnerable

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଶ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ

୭ । ପ୍ରବକ୍ଷଣେ—6. A hymn recited before the recital of the chief hymn.

[୮—ଏ ପ୍ରବକ୍ଷଣେ ମନ ପ୍ରଭବ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରବକ୍ଷଣେ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ।]

୭ । (ସୁଶ୍ରୁତ) ରକ୍ଷାଦାତ୍ତକୁ ସିଧା କରି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠପଟା—

7. A splint for confining broken bones.

୮ । ମଧ୍ୟର ମଧ୍ୟଭାଗ—

8. The middle portion of a mantra.

୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବାର୍ଷିକ ବର୍ଷ ଗଣନା କରି ୨୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷର ନାମ—

୨. (Astrology) Name of the 42nd year of the cycle of 60 years of the planet Jupiter.

[୧୦—ଏ ବର୍ଷ ଅମଙ୍ଗଳ ନାଶ ହୋଇ ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ।]

କାଳିଣୀ—ଦେ. କି (ସ. କାଳିନୀ)—କାଳିଣୀ; ଘରର କବାଟକୁ ଉଦ୍ଧର-
Kilāṇī ଅନୁବନ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ କବାଟରେ ଲଗାଥିବା
ହୁଡ଼କା ଲୁହା ବା କାଠର ଦଣ୍ଡ, ଝୁଡ଼ୁକା; ଅର୍ଗଲ
ସଫଟନୀ; ଶଫଟକା (ଏହି ଦଣ୍ଡକୁ ଚଉକାଠରେ ଥିବା ଘର ମଧ୍ୟକୁ
ପୁରାଇ ଦେଲେ କବାଟ ଖଲି ହୋଇଯାଏ ।)
A bolt of a door; a bar for closing up a door.

କାଳିନୀ—ସ. କି. (କାଲି ଧାତୁ + ଇନ୍. ଅନ)—

Kilāṇa ୧ । କବାଟ ଢଳିବା କର୍ମ—

1. Bolting of a door.

୨ । କାଳାପୋତା—2. Pegging; staking

୩ । ଏକଦି ଯୋଡ଼ିବା କର୍ମ—3. Fastening.

୪ । ବନ୍ଧନ, ରୋକ, ଅଟକ—

4. Binding; restraint.

କାଳି—ସ. କି. ଶ୍ରୀ. (କାଲି ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା + କର୍ମ. ଅ +
Kilāṇa ଶ୍ରୀ. ଅ, ଭୁଲ. ଲଟିର ଲୁଚିଅସ୍ = କାଳ = Wedge)—

୧ । ବନ୍ଧନ ଶୁଖି—

1. A post for tying or tethering.

୨ । ଖୁଲ—2. Peg; wedge.

୩ । (ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ) ପୃଥିବୀକୁ ସ୍ଥିର ବା ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ କରିବା
ସକାଶେ ଆଠ ଦିଗରେ ଥିବା ଆଠଗୋଟି କାଳିକ
ଶୁଖି, ଅଷ୍ଟକୁଳାଚଳ—

3. (Hindu mythology) One of the 8 imaginary mountains holding the earth fixed in the 8 points of the compass:

୪ । ଅଗ୍ନି ଶିଖା—

1. Flame of burning fire.

୫ । କଡ଼ୁଣୀ—5. Elbow.

୬ । କଡ଼ୁଣୀଆଁ, କଡ଼ୁଣୀମାଡ଼—

6. A blow with the elbow.

୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଣୁ, କଣା—7. Minute particle

୮ । ମୈଥୁନ ସମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ମୁଖ୍ୟାଦାତ—

8. A blow dealt during copulation (M. W)

ଦେ. କି—୧ । ନାମାକ୍ଷର ସ୍ତମ୍ଭ—

1. Sign-post.

୨ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଉପସ୍ଥଳ କାଟିବା ରେଖା—

2 A line drawn through a written matter for scoring it through

୩ । ବିବାଦୀୟ କୌଣସି ପଦ୍ଧତି ବା ଜମିକୁ ରାଜାଙ୍କ ନାମରେ
ଅଟକ କରିବା ସକାଶେ ପୋତିବା ଖୁଣ୍ଟା ବା ତାଗ,
ଖୁଣ୍ଟା—3. A pole put on a disputed thing or land in the name of the king prohibiting either party touching or going near the subject in dispute pending authoritative decision of the dispute.

୪ । ଭୁଷା ବା ବାଧା—

4. A blow with the clenched fist.

୫ । ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଶୁଳୀ ଚଢ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁଳୀ—
5. A pointed spike on which criminals, condemned to be killed, used formerly to be impaled through the anus.

୬ । କାଳିକା କାର୍ଯ୍ୟ (କାଳିକା ଦେବ)

6. Act of Kilibā

୭ । (ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶବ୍ଦ) ଲୁହା ବା କଂସାରେ ତିଆରି ଯନ୍ତ୍ର-
ଉପକରଣ—7. An instrument made of iron or bell-metal.

[୮—ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁନାଗୁଣ୍ଡର ନଦୀ ଗୋଲକାର ପିଣ୍ଡ
ତିଆରି ହୁଏ ।]

ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । କାଳିକା, କାଳି ଯାଇଥିବା—

1. Bolted (door).

୨ । ଗାର ପଡ଼ି କଟା ଯାଇଥିବା (ଲେଖା)—

2 Scored through (writing).

କାଳିକା—ଦେ. କି—କାଳିକା କିୟତ ଶିଳ୍ପରୂପ—

Kilāṇbā Causative form of Kilibā.

ମାଣିକ୍ୟାକ୍ଷର ତଳର କୃଷ୍ଣ ଉପସ୍ଥଳ କାଳିକା ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ କାହୁଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲିଖାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂସ୍କୃତ 'କା' ନ ମିଳିଲେ 'କାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ୍' ଦେଖିବେ

କାଳାକାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କବାଟକୁ କଲବା କର୍ମ—

Kilakili 1. Act of shutting several doors.

୨ । କୌଣସି ଲିଖିତ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଗାର ପକାଇ ବାରମ୍ବାର କାଟି ଆଲୁର ବାଲୁର କରବାଅ ବସ୍ତୁ—2. Repeated scoring through a written matter.

୩ । ନାନା ପ୍ରକାରର କାଳବା କର୍ମ (ଦେଖ)
3. Various acts of Kilibā (See)

କାଳାକ୍ଷର—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କାଳା ସଦୃଶ ଅକ୍ଷର)—

Kilākshara ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିବିଶେଷ—

A kind of ancient wedge-shaped script; cuneiform script.

[ଦ୍ର—ଏ ଲିପି ପ୍ରାଚୀନ ଅସିରିଆ ଓ ବାବିଲନ୍ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଫ୍ରିକାର ବାବେସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଲେଖାର କେତେକ ପ୍ରମାଣ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।]

କାଳାତାଟ—ପ୍ରାଚୀନ (ଚିଲିକା ଉପକୂଳ) ବି. (ସ. କାଳକ + ସ. ତଟୀ

Kilātāṭa = ଅତଡ଼ା)—ଚିଲିକାରେ ଚିଲିକା ଧରଣ ପାଇଁ ଯୋଡ଼ାଯିବା ତାଟି ଏବଂ ତାକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଳା—A wicker-work frame and poles set up in the Chilika Lake for catching shrimps.

କାଳା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କି—ଭୂମିରେ ସ୍ଥୂଳ ଯୋଡ଼ିବା—

Kilā bāṛdeibā To drive a peg into the ground.

କାଳା ମାରିବା—ଦେ. କି—କାଳା ବାଡ଼େଇବା (ଦେଖ)

Kilā māribā Kilā bāṛdeibā (See)

କାଳାଳ—ସ. ବି. (କାଳ = ଅଗ୍ନିଶିଖା + ଅଳ୍ ଧାତୁ = ନିବାରଣ କରିବା

Kilāla + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜଳ—1. Water.

୨ । ଅମୃତ—2. Nectar; the food of the Gods

୩ । ରକ୍ତ—3. Blood.

୪ । ମଧୁ; ମନ୍ତ୍ର—4. Honey.

୫ । ପଶୁ—5. Beast.

କାଳାଳ—ସ. ବି. (କାଳାଳ + ଇନ୍ ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ଛିଞ୍ଚିଟି—

Kilālī 1. Lizard (M W.)

୨ । ଚଣ୍ଡାଳ—2. Chameleon (M W.)

କାଳାସନ—ସ. ବି. (କାଳ + ଅସନ)—୩ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏକପ୍ରକାର

Kilāsana ଅସନ—A particular pose during coition.

କାଳିଣୀ—ଦେ. ବି—କାଳିଣୀ (ଦେଖ)

Kilīṇī Kilāṇī (See)

କାଳିତ—ସ. ବି. (କାଳ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କାଳା ଯାଇଥିବା;

Kilīta ରୁକ—1. Closed; shut up.

୨ । ଭୂମିରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା (ମେଣ ଆଦି)—

2. Staked; impaled; driven to the ground as a pole.

୩ । ବନ୍ଧ; ବନ୍ଧାଯାଇ ଥିବା —3. Tied.

୪ । ଅବରୁଦ୍ଧ—4. Confined.

କାଳିଣୀ—ସ. ବି. (କାଳ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଶ୍ଚୀ. ଇ)—କାଳିଣୀ (ଦେଖ)

Kilīṇī Kilāṇī (See)

କାଳିବା—ଦେ. କି. (ସ. କାଳନ)—୧ । ଘର ଭିତରୁ ଦ୍ୱାର ରୁକ

Kilībā କରିବା—1. To bolt a door from inside.

ଧାର୍ମାଦେଓସା ମୁଁ ତ ଭରରେ ତାଟି କାଳ ପକାଇଲି ।

କାଳିନୀ

ପ୍ରକାରମୋଡ଼ନ. କ୍ରମାଣ୍ଡଞ୍ଜଳ ।

୨ । ଦେହକୁ ଔଷଧ ବା ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ ଅକ୍ଷୟରୁ ବା ଭୂତପ୍ରେତାଦିଙ୍କ ଠାରୁ ବା ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରୁ ରକ୍ଷା କରିବା; ଦେହକୁ ଅକ୍ଷୟ କରିବା—

2. To make one's body invulnerable against the attack of enemies and evil spirits or incantations by using charms.

୩ । ଦୁଷ୍ଟ ଭୂତପ୍ରେତ ଓ ବ୍ୟାଘ୍ର ସର୍ପାଦିଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରୁକ କରିବା—

3. To confine evil spirits, tiger, snake etc to one place by means of charms.

୪ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷରବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟଦେଇ ଗାର ଟାଣିବା; ଲେଖା ଆଦିକୁ କାଟିଦେବା—4. To score through, to erase.

୫ । କାଳା ମାରିବା—5. To impale or stake a pin or pole.

କାଶ—ସ. ବି. (ବହୁଶ୍ରୁତି, କ = ବାୟୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଇ = କି; Kīśa କ = ହନୁମାନ + ଇଶ)—୧ । ବାନର—1. Monkey.

ବନସ୍ତୁ ଯେ କାଶ ଶିଶୁ ବଡ଼ ରସେ ବୋଲେ ପଶୁ ।

ଭଜ୍ଜ. ଦୈତ୍ୟଶୃଙ୍ଗଳାସ ।

୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ସ. ବିଶ. —ବିବନ୍ଧ; ଭଲଜ; ଲଜ୍ଜାଳା—Naked.

କାସା—ବୈଦେ. ବି. (ପା; କାସା)—ଖାସା, ଅଳ; ଖୋଲାଇ—

Kīśa Bag; wallet.

ଧଳୀ

କାସା

କୁ (ଧାତୁ)—ସ. —ଶବ୍ଦ କରିବା—

Ku (root) To make a sound.

କୁ—ସ. ବି. (କୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—

Ku ପୃଥିବୀ—The Earth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

ଫ. ଅବ୍ୟୟ—୧ । ଦୋଷ—1. Fault, guilt

୨ । ଅମଙ୍ଗଳ—2. Adversity.

୩ । ମନ୍ଦ—3. Bad.

୪ । କୁସ୍ତିତ—4. Ugly.

୫ । କଳା—5. Blame.

ଫ. ଶୂନ୍ୟ—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—1. Worthless.

୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Blameworthy.

୩ । ମନ୍ଦ—3. Bad

[ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—
କୁସ୍ତିତ, କୁକାର୍ଯ୍ୟ ।]

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ଶୂନ୍ୟ.—କେଉଁ—What; which.

କେ ଦେ. ଅ.—୨ୟା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନର ଚିହ୍ନ—To (the sign
କା of inflection of the objective case.)

କାଳର ଜାତୀ ଏ ଜନ୍ମେ

କାଳର କେବା ସାମରଥ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

୧ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଠାକୁ, ନିକଟକୁ—1. To; near.

(ଯଥା—ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ।)

୨ । ରେ—2 In

(ଯଥା—ଟଙ୍କାକୁ ସେରେ ଦିଅ; ଏ କାଳକୁ ଏହା ଘଟିଲା ।)

୩ । ହେତୁରେ କିମ୍ବା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯୋଗୁଁ; ହେତୁରୁ—
3. Owing to; for.

ଘନେ ବସ୍ତୁକୁ ପାପେ ଉପାଦ୍ରୁ ହେଲୁ ଏବେ ତଣା ।

ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଚନସମ୍ଭାଷଣ ।

୪ । ନିମନ୍ତେ, ସକାଶେ, ପାଇଁ—4. For.

ଏହି କଥାକୁ, ନାଥା ଫେଲି ଦେଲି କଲକତାକୁ । ତଣା ।

ତୁମ୍ଭ ସ୍ନେହ ମନ ଜନ ତୋ ସଙ୍ଗକୁ କି ଭଜନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚମ୍ପୂ. ଚ. ଗୀତ ।

୫ । ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନରେ ଚିହ୍ନ—

5. Case-ending for the 4th or dative case.

(ଯଥା—ଦରଦ୍ରକୁ ଅନ୍ନ ଦିଅ ।)

କୁଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫ. କୁପା)—କୁଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kua (etc) Kuā etc (See)

କୁଅର—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫ. କୁମାର)—୧ । ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ

Kuāṁra ବଂଶୋପାଧି—1. A family title of the
Kshatriyas.

କୁଅର

କୁଅର

(କୁଅର—ଶ୍ରୀ)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁମାର; ଅବବାହତ ଯୁବକ—
A bachelor.

ପ୍ରାଦେ. (ଫିଜିଭୂମି)—ବି.—ରାଜାଙ୍କ ୨ୟ ପୁତ୍ରଙ୍କ ଉପାଧି—
The title of the 2nd son of a Raja.

କୁଅଁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କୁଅଁଲ (ଦେଖ)

Kuaṁl

Kuṁal (See)

କୁଅ—ଦେ. ବି. (ଫ. କାକ)—୧ । କାୟସ, କାକ—1. Crow.

Kuṁ

କାଗ [ଦ୍ର—ଏହା ଗ୍ରାମତର ଶାଖାଶ୍ରମୀ ବର୍ଗର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ । ଏହାର
କରୁଆ ବେକ ସରୁ, ଦେହ ଓ ପକ୍ଷ କୃଷ୍ଣ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ
ଥିବା ସମୟରେ ସୀତାଙ୍କ ଓଷ୍ଠକୁ ଏହି ପକ୍ଷୀ ମାଂସଲୋଭରେ
ଖୁଜିଦେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ କଣା ବା ଚେର ହୋଇ-
ଗଲା । ଏକ ରାତ୍ରି କାକରୁପ ଧରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଖାଇ ଅମର
ହୋଇଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ କାକମାନେ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁଅ ପରି ଗୋଳମାଳ କରୁବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. (figurative) A noisy person.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅର୍ଘ୍ୟ ଓ ଅମେଧ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—

3. (figurative) One who takes unclean
food and leavings (like the crow).

୪ । (ଫ. କୁପ, କୁପକ)—ତେଲକୁଞ୍ଜା; ଚର୍ମିନିର ତେଲ-
ପାତ୍ର, ଚମ ପିଞ୍ଜା—4. Leathern oil-can;
hogshead.

କୁଅଁ—ଦେ. ବି. (ଫ. କୋମଳାଙ୍କୁର)—କତା; ଗଛଅବରୁ ବାହାରିବା

Kuṁṁ ନୂଆ କୋମଳ ଶାଖା—New branch shooting out
of a tree; sprout.

କିଞ୍ଚା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କୃପ; ତୁଳ; ହି. କୁଅଁ; ବ.
କୁଅଁ)—କୁଅଁ—Well.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମାଟିନିର୍ମିତ ଲଗିଥିବା କୁଅଁ—
Earthen ring-well.

ଦେ. ଅ—କୁଅଁକୁଅଁ (ଦେଖ)

Kuṁṁkuṁṁ (See)

କୁଅଁକୁଅଁ—ଦେ. ଅ (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ସନ୍ଦେହଜାତ ଶିଶୁର ଜ୍ୱଳନ-ଧ୍ୱନି—

Kuṁṁkuṁṁ The crying sound of the new-born
baby.

ଘିଂ; ଘିଂଘିଂ ଶ୍ରୀ କୁଅଁ ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଉଠିଲେ ରକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀ ।

ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସବତ୍ସୋଳ ।

କୁଅଁକୁଟା—ଦେ. ବି—ଦୃଢ଼ହଟା ଅବସ୍ଥା, ଲୋକହସା—

Kuṁṁkuṭa Public derision.

ଦେ. ବିଶ—ଦୃଢ଼ହଟା; ଲୋକହସା—Being the butt of
public laughter or derision.

କୁଅଁତର—ଗ୍ରା. ବି—କୁଅତର (ଦେଖ)

Kuṁṁtar Kuṁtar (See)

କୁଅଁତାର—ଦେ. ବି—କୁଅତର (ଦେଖ)

Kuṁṁtara Kuṁtara (See)

କୁଅଁର—ଦେ. ବି—୧ । ଅବବାହତ ଯୁବକ—

Kuṁra 1. Unmarried young man; a bachelor.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଇ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଚପସର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଘୋଷିବେ; 'କୁଆ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଆ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଆବ ୨ । କୁମାର—2. Male child.

କୁଆର ୩ । ଗମ୍ଭାରି (ଦେଖ)

3. Gambhārī (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁବନେଶ୍ୱର) କୁଆର = ଅଗ୍ନିନ ମାସ) କ—

କାର୍ତ୍ତିକମାସ—Month of Kārttika.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ—ଗାଈଗୋ—Cattle-pen.

କୁଆରପୁରୁଷ—ଦେ. କ—କୁଆରପୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kuārapurūṣa Kuārapurūṣa (See)

କୁଆରପୁରୁଷ—ଦେ. କ—କୁଆରପୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kuārapurūṣa Kuārapurūṣa (See)

କୁଆର ପୁନିଆ—ଦେ. କ—କୁଆର ପୁନିଆ (ଦେଖ)

Kuāra pūniā Kuāra pūniā (See)

କୁଆର ପୁରୁଣା—ଦେ. କ—କୁଆର ପୁରୁଣା (ଦେଖ)

Kuāra pūrṇam Kuāra pūniā (See)

ଅଗ୍ନି ନିମାସରେ କର କୁଆର ପୁଣିଆ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତା ।

କୁଆର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କଣ. ପୁଂ. (ଭୁବ. ହି. କୁଆର)—

Kuāra ଅକ୍ଷରଦାର; ଅକ୍ଷରଦାର—Unmarried (male).

କୁଆର ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ—ସେହି ଗାଈକୁ ଗଡ଼ଜାତ—

Kuāra gāi ଗୋଠରେ ଶୁଦ୍ଧ ବଥ ଯାଇ ଥାଏ—

A cow which has been entrusted to a cowherd to be tended along with his flock.

କୁଆର—ଦେ. କ. ଶ୍ରୀ. (ସ. କୁମାର)—

Kuāra ୧ । ଅକ୍ଷରଦାର କନ୍ୟା—

କୁଆରୀ 1. Maiden; virgin.

କୁଆରି ୨ । ଗିକୁଆର (ଦେଖ)

2. Ghikuāri (See)

ଦେ. କଣ. ଶ୍ରୀ—ଅକ୍ଷରଦାର; ଅକ୍ଷରଦାର (ବାଳିକା)—

Unmarried (girl).

କୁଆର କନ୍ୟା—ପ୍ରା. କ. ଶ୍ରୀ. (ସ. କୁମାର କନ୍ୟା)—

Kuāra kanyā ଅକ୍ଷରଦାର ବାଳିକା—

Maiden; unmarried girl.

କୁଆର ଖର—ଦେ. କ. (ସ. କୁମାର + ଖର)—

Kuāra khar ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟର କରଣ; କଅଁଳ ଖର—

The tender rays of the morning sun.

କୁଆର ଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. କ. (ସ. କୁମାର + ଚନ୍ଦ୍ର)—

Kuāra chandra ୧ । ନବୋଦିତ କୁମାରପୁରୁଷର ଚନ୍ଦ୍ର—

1. The newly risen full-moon of the Āswina Pūrṇimā.

୨ । ପ୍ରତିପଦାର ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର—

2. The new moon.

୩ । କୁମାରପୁରୁଷା ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପୂଜା ହୋଇଥିବା ନୈବେଦ୍ୟ—

3. The offerings made to the moon on the Āswina Pūrṇimā.

କୁଆର ଜହ୍ନ—ଦେ. କ—କୁଆର ଶୂନ୍ୟ (୧।୨) (ଦେଖ)

Kuāra jahna Kuāra chānda (1 2) (See)

କୁଆର ସୂତା—ଦେ. କ. (ସ. କୁମାର + ସୂତ)—

Kuāra sūta ଅକ୍ଷରଦାର ସୂତା; କୌତୁକ ସୂତ; କୁମାର କାଷ୍ଠିକା

ସୂତା—Thread woven by a maid.

[ଦ୍ର—ଏହା କ୍ଷତ୍ରୀୟ କର୍ମରେ ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ଏବଂ ଏହା ବଳା-
ଯାଇ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓ ବାହାରେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।]

କୁଆର ହାଡ଼—ଦେ. କ. (ସ. କୁମାର + ଆ. ହାଡ଼)—

Kuāra hāda ଅକ୍ଷରଦାର କନ୍ୟାର ହାତର ଅସ୍ଥି—

The bone of the hand of a virgin, said to be efficacious in magical performances and used by magicians and charmers.

[ଦ୍ର—ଏହି ହାଡ଼କୁ ମନ୍ତ୍ରପୂଜା କରି ଗୁଣିଆମାନେ ଗାରଡ଼ି କନ୍ୟା-
ସାଧନରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

କୁଆର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. ପୁଂ. (ସ. କୁମାର; ଭୁବ. ହିନ୍ଦୀ

Kuāra କୁଆର)—କୁମାର, ଅକ୍ଷରଦାର ବାଳକ—

Bachelor.

କୁଆକୁଟା—ଦେ. କ ଓ କଣ—କୁଆକୁଟା (ଦେଖ)

Kuākuta Kuānkuta (See)

କୁଆକେନ୍ଦୁ—ଦେ. କ—କୁଆକେନ୍ଦୁ—

Kuākendu A kind of tree; Curculigo
ତାଳୁବା (Haines)

ମୁସାଲିକଲ, ମୁସର [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ବଡ଼ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାର
ଫୁଲ ହଳଦିଆ ।]

କୁଆକେନ୍ଦୁ—ଦେ. କ. (ସ. କାକେନ୍ଦୁ ଏ ଗଛ କୁଣ୍ଡଳୀ ଥିବାରୁ)—

Kuākendu ତମାଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଧୂସରକେନ୍ଦୁ; ମାକଡ଼ା—

ସ. ନାମ—କାକେନ୍ଦୁ, କେନ୍ଦୁ—A tree and its fruit;

କୁଳକ; କାକପିଲୁକ; Diospyros Tomentosa; Ebony.

କାକପିଲୁକ [ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଜାତୀୟ ଗଛ ।

ଯାକଡ଼ାଗାବ ଏହାର ମଞ୍ଜୁ ଗାଈକୁଷ୍ଠ ଅବଲୁଷକ ।

କାକଟେନ୍ଦୁ, ମକଟେନ୍ଦୁ ଏହା ନିକଟପ୍ରାୟ ଓ ଚରଣ୍ୟମଳ

ମ. କାକଟେନ୍ଦୁ ବୃକ୍ଷ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ଏହାର ଫଳ

ଶୁ. କାକଟେନ୍ଦୁ ପାଚେ ଓ ମିଠା ଲାଗେ । କଣ୍ଡା ଫଳର

ତେ. ଚମିକ; ତା. କୁମିକ ଅଠା ଚୁନ ମସଲ୍ ଅବଳେ ଦିଆଯାଏ ।

ଓ କଣ୍ଡାଫଳର ସିଝାପାଣି ଜାଲରେ କଷ ଦିଆଯାଏ । ଏହା କଷାୟ-

ମଧୁର, ଶ୍ଳେଷ୍ମବର୍ଦ୍ଧକ, ବାତପିତ୍ତକ ବ୍ୟାଧିନାଶକ, ବମନ ନିବାରକ

ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱାମୀରେ ସନ୍ତପ୍ତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅନ୍ତର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଦ' ନ ଲେଖିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବୟ' ନ ପାଇଲେ 'ବୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୂଅଭାର—ଦେ. ବି—କୂଅଭର (ଦେଖ)—

Kuātārā

Kuātārā (See)

ବାଠସୋଡ଼ା-ଶୁଭ୍ର-ସିକତା-ଶୁଭ୍ର

ଭେଦ କୂଅଭାର ମଣ୍ଡିଲେ ଗଗନ—ସାଧାରଣ, ନିଜକେଶ୍ୱର ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ତାରା ବା ନକ୍ଷତ୍ର ନୁହେଁ; ଏହା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହ । କେତେକ ଦିନ ଭୋର ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଓ କେତେକ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

କୂଅପଥର—ଦେ. ବି. (ସ. କରକା ଓ ପ୍ରସ୍ତର)—ବର୍ଣ୍ଣୋପଲ;
Kuāpathara ମେଘରୁ ପଡ଼ିବା ଗୋଟାଳିଆ ବରଫ ବା ଘନାଭୂତ
କିଳ
ଜଳ—Hailstone.

ଆଳା

ଏକ ବଡ଼ କୂଅପଥର ଚଳେ ପଡ଼ି—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ, ଧୂଆଁବରଦ ବନ ।

କୂଅବାବୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kuābāburi ୧ । ଗଜଭୂଲସୀଜାତୀୟ ଷ୍ଟ୍ରୁବୁଲ୍ ଶ୍ରେଣୀ—

ଶ୍ୟାବାବଳା

1. A small herbaceous plant.

ଗନ୍ଧବସ୍ତୁ

୨ । ବିଷଦିଗର ଗଛ; ବରୁଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ—

2. Acacia Farnesiana; Spongetree; Mimosa.

[ଦ୍ର—ଏହାର ସୁଗନ୍ଧ ଦୁର୍ଲଭ ଅଟେ ଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ସୁବାସ
ଦ୍ରବ୍ୟ Cassie perfume ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

କୂଅବୁଥ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୁଃଖ, ବ୍ୟଥାବ୍ୟସ୍ତ—

Kuābuth

1. Much troubled; afflicted.

ଦେଖିଯି ସମ୍ଭାବନା ହୁଏ କୂଅବୁଥ—ନିଜକେଶ୍ୱର, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ।

୨ । ଅଶ୍ରମୁକ୍ତ—2. Helpless; shelterless.

୩ । ଦୁଃଖଜର୍ଜରିତ; ଅତି ଦୁଃଖିତ—3. Aggrieved.

ସେ ମୋତେ ବନ୍ଦୀଲେ କରଣ କୂଅବୁଥ—ପାଦାବର, ନୃସିଂହପୁର ।

୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Unsettled, restless.

ଯାହା ସଙ୍ଗେ ସେତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରଇ

ତେବେ ନୂଆର କୂଅବୁଥ ରେ—ସଙ୍ଗୀତ ।

କୂଅମଇତା—ଦେ. ବି. (ସ. କାକମର)—କମଳାତୀୟ ଲତା ଓ

Kuāmaitā

ତାହାର ଫଳବିଶେଷ—

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କିନ୍ନାକ;

A kind of kitchen-fruit

ଆଖୁବିଷ; ଦେବଜାଳୀ

and its creeper; Tricosanthes

କୁନ୍ଦବି; ତେଲୁଙ୍ଗା

Cucumerine; Cephalandra

ମିଷ୍ଟ; କାନ୍ଦୁକିବିଳ

Indica (Kirtikar)

କୂଅମଇତା ଅତି ଫଳ ସେ ଗୋଟି

ଗ୍ରାହରେ ଏହା ନ ବାରିବ ଉଷିବାଳ—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ, ଧୂଆଁବରଦ, ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ପୋତଳଲତା ପରି । ମାତ୍ର ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତପ୍ତରେ

ଏହା ଦୂର ପ୍ରକାର । ଏହାର ଫଳ ପୋତଳ ପରି ଏବଂ ଲୋକେ

ଏହାକୁ ଉପକାର କରନ୍ତି । କେତେ ଜାତୀୟ କୂଅମଇତା ଉଷ୍ଣ
ପିତ୍ତ ।]

କୂଅପୁରୁଷ—ଦେ. ବି—କୂଅପୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kuārapurūṣa

Kuārapurūṣa (See)

କୂଅପୁରୁଷ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଦୁର୍ଲଭ, ଦେଖା ହୁଏ, ଗଜଜାତର

Kuārapurūṣa ଅନୁଗୁଳ, କଦମ୍ବଳ ଓ କୂଅପୁର ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ

ବୃକ୍ଷବୃକ୍ଷ

ଜନ୍ମିତା ଦୁର୍ଲଭ—A kind of country

କୁଆଁପୁରିଆ

turmeric.

[ଦ୍ର—ଏ ଦୁର୍ଲଭ ପାଞ୍ଚ ବରଷରେ ଥରେ ଖେତରୁ ଖୋଲା ଯାଏ ।

ଏହାର ମୂଳ ଓ ପତ୍ର ଲମ୍ବା । ଏ ଖେତରେ ମର୍ଦ୍ଦିଶିବୋବର ଖତ

ଦିଆଯାଏ । ହି ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କୂଅର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଦେ. ବି (ସ. କୁମାର = କାର୍ତ୍ତିକେୟ + ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—

Kuāra pūrṇimā ଅଗ୍ନିମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The full moon of

the month of Āświna in which children

worship the rising full moon.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ କୁମାର କୁମାରୀମାନଙ୍କର ଭ୍ରମର

ଓ ଗୁଳ୍ମପୂଜା ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପୂଜା ହୋଇଥିବା ଭୋଗକୁ 'ଗୁଳ୍ମ'

ବୋଲାଯାଏ । କୁମାର କୁମାରୀମାନେ ପରସ୍ପର ପାଖକୁ 'ଗୁଳ୍ମ' ଦିଆ-

ଦେଇ ହୋଇ 'ଗୁଳ୍ମ' ମିଶିତା ବସନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପର ନାମ ଧରି ନ

ତାକ 'ଗୁଳ୍ମ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

କୂଅଶା—ଦେ. ବି. (କୁ + ଅଶା)—ଦୁଃଖ, ଦୁଃଖାନ୍ତ—

Kuāśā

Vain hope

ପ୍ରାଦେ. ବି (ମେଦନୀପୁର) (ସ. କୁକୁଟିକା, ଭୂଲ, ବ. କୋୟାଶା;

ହି କୁହାସା)—କୁହୁଡ଼ି—Fog; frost.

କୂଅଶାଗୁଣ—ଦେ. ବି. (ସହର, କାକ + ଶବ୍ଦ)—ଦଗ୍ଧ ବା ପ୍ରୋଥୁତ

Kuāśāgunā ନ ଦେବା ଶବକୁ ବେତ୍ତିବା କୂଅ ଓ ଶାଗୁଣାଗଣ—

Crows and vultures coming to a carcass

which has not been interred nor burnt.

କୂଅସାପ—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୋଳ) ବି—ଦୁଧିଆ ବୋଡ଼ା (ଦେଖ)

Kuāśāpa

Dudhiā bōṛā (See)

କୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦନୀପୁର) ବି—୧ । ଦଧିଭଣ୍ଡ—

Ku

1. The pot for curd.

୨ । କୋଇ, ବର୍ଣ୍ଣାଧୀନଙ୍କ ଧାତୁ ଅଭୂଷଣ ପତ୍ର—

2. Goldsmith's crucible.

ଦେ. ବି—କକମାନଙ୍କ ମାତୃ ଭାଷା—

Ku; the mother-tongue of the Kandhas.

[ଦ୍ର—ଏ ଭାଷାର ଲିଖିତ ଆକାର ନ ଥିବାରୁ ଏହା ଲିଖିତ ଓ

ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର କକମାନେ

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କୁଇଁ କୁଇଁ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—(ପୋଷା କୁଇଁର ପ୍ରଭୁ

Kuīṁ kuīṁ hebā ପଛରେ ଓ ଭୂତ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ପଛରେ ଅବ୍ୟକ୍ତ

ଧ୍ୱନି କରି ଗୋଡ଼ାଇଲ ପରି) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାସକୁ

ସ୍ୱୀକାର କରବା—To slavishly cringe before

a person.

୧	ଉ	ଉ	ଉ	ଊ	ଋ	ଅକ୍ଷୟ, ବର୍ଣ୍ଣ	ଅକ୍ଷୟକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ, ସ	ଜ୍ଞ	ଉପ୍	ଉଥ	ଉ
୨	ଉ	ଉ	ଉ	ଋ	ଌ	ଅକ୍ଷୟକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅକ୍ଷୟକ ବା ଉପକ୍ରମାନ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅପ	ଯ	ସ	ଋ	ଉଥ	ଋ	ଋ

କୁଇଁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Kuñch Kuñcha (See)

କୁଇନାଲନ୍—ବୈଦେ (ଇଂ. କ୍ୱିନାଲନ୍) ବ—ବଦେଶୀମାନେ ସିଞ୍ଚନା

Kuināin ଗଛ ବଲ୍ଲଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜ୍ୱରନାଶକ ଏକପ୍ରକାର ଅତି
କୁହିନୀନ ପିତା ଗନ୍ଧସ୍ନାନ ଧଳା ଗୁଣ୍ଡା—Quinine.

कुनेन ସିଙ୍କୋନା (ଦେଖ)
 Sīṅkonā (See)

ସ୍ଥାନ—ବେଦେ. (୧୦) ବି—ସ୍ଥାନୀୟ (ଦେଖ)

Kuinin Kuināin (See)

କୁଇନ୍ତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଇ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. କୁନ୍ତା)—

Kuntā ପଣ୍ଡୁରାଜଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁନ୍ତୀ, ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମାତା—
Kuntī, the wife of Pandu.

ଅଗସ୍ତି ବୋଲିଲେ ଶୁଣି ଗୋ ଦେବ ବୁଲନ୍ତେ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ର ଅଛି ଢଳି ହସ୍ତେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଅଞ୍ଚ ।

କୁଇନ୍ଦ୍ରୀ—ଦେ. ବ (ଫ. କୁ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରୟ)—କୁସ୍ତିର ଲିଙ୍ଗ, ଦୋଷଯୁକ୍ତ
 Kuandri ପାପାସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—An ugly or
 କୁହନ୍ଦ୍ରୀ sinning male generative organ; male
 organ of a sinful person.

କୁଇଲ୍ ପେନ୍- ବୈଦେ. (ଇଂ. କ୍ୱିଲ୍ = ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପର + ପେନ୍ = କଲମ)
 Kuilpen ବି.—ମୟୂର ଓ ହଂସ ଆଦି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଠାରୁ ଝୁଙ୍କିବା ପରର
 କୁଇଲ୍ କଲମ; ପର କଲମ—Quill-pen.

परका कलम

ଖୁଲି ଯେନ୍ = ଲୁହା କଲମ
 ଶୁଭିଯେନ୍ = କଲମ ବା ଶର୍କାଣୁ କଲମ } ବିପରୀତ

[୬—ମୟୂର, ହଂସ ଓ ଶାରଙ୍ଗୀଆଦି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପରର ଅଗପାଖ ପକ୍ଷୟୁକ୍ତ ଓ ମୂଳପାଖରେ ମନୁଷ୍ୟ ହାତର ନଖ ପରି ଟାଣୁଆ ଓ ପତଳା ଫମ୍ପା ନଳି ଥାଏ । ସେହି ଫମ୍ପା ନଳିକୁ ଯନ୍ତ୍ରପୂର୍ବକ ଛୁରି ବା କଲମତରଘରେ ତେରଢେଇ କରି କାଟି ସେଥିରୁ ସରୁ କିର ବାହାର କରାଯାଏ ଓ ସେ କିରର ଅଗକୁ ସମାନ୍ୟରେ ଭରି ଦେଇ ତାକୁ ମୁନିଆଁ କରାଯାଏ । ସେହି ମୁନକୁ କାଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଲେକେ ତହିଁଦ୍ୱାରା କାଗଜଆଦି ଉପରେ ଲେଖନ୍ତି । ଲେଖି ଲେଖି ସେ ମୁନ ଦକ୍ଷତ୍ରା ହୋଇଗଲେ ପୁଣି କଲମତରଘରେ ସେ ମୁନକୁ ବନାଇ ଦେଲେ, ତହିଁରେ ଲେଖାଯାଏ । ଲେଖକର ଲେଖିବା ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଏ ମୁନକୁ ସରୁ ବା ମୋଟ କରି ତିନି ଯାଇପାରେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପରର ନଖମୟ ଅଂଶକୁ ୧୦, ୧୨ ଥର ‘କତ’ କରାଯାଇ ପାରେ । କୁଆ ଆଦି କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ପରରେ ମଧ୍ୟ ସରୁଆ ନଳି ଥାଏ; ସେହି ପରରୁ ଖୁବ୍ ସରୁମୁନୟୁକ୍ତ କଲମ ହୁଏ ଓ ସେ ସରୁ କଲମରେ ନକ୍ସା ଆଦିରେ ଲେଖାଯିବା ସରୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅକ୍ଷର ଲେଖାଯାଏ । କଲମ ପରି କିର ଥିବା ଲୁହାପାଉଁଅକୁ ନିର୍ବ ବା ଖୁଲ୍‌ପେନ୍ ବୋଲାଯାଏ; ନିର୍ବ କୁଇଲ୍‌ପେନ୍ ଅପେକ୍ଷା ବେଶ୍‌ବିଦିନ ସାମ୍ପା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆପଣା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସରୁ

ବା ମୋଟ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଓ ତାହା ଦକ୍ଷିଣା ହୋଇଗଲେ ତାହା ଦ୍ଵାରା ଆଉ ଲେଖା କାମ ଚଳି ପାରେ ନାହିଁ ।]

କୁଇଲେର ଶାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ—
Kuler sāg A kind of tree whose leaves are
cooked and eaten.

[ଦୁ—ଏ ଗଛର ପତ୍ର ପିତୁଡ଼ିପତ୍ର ପରି ବଡ଼ ହୁଏ । ଏହାର କୋମଳ ପତ୍ରକୁ ଶାଗ ପରି ରାନ୍ଧି ଖାଆନ୍ତି ।]

କୁଉ—କ୍ଷା. ସଦନାମ. ବିଶ୍ୱ.—(ସ୍ୱ. କର୍ମ)—କେଉଁ—
 Kun What; which.

କୁଡ଼ି ଦେ. ଅ — ଲୁଉ ଲୁଉ (ଦେଖ)

कूहं; कूक Kuu Kuu (Seo)

ତା' ଉକ୍ତେ ବଢ଼ିପି ଶାଶେ ପଞ୍ଚମ ଲଳିତ ।

ତାଳି ପିନ୍ଧ 'କୁଉ' ସ୍ବନେ ରମେ ବସୁତି । ନନ୍ଦକିଶୋର • ନିର୍ଦ୍ଦଶି ।

କୁଉଁକୁଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କେନେରା, ବେସେଲ ଆଦି
 Kuun̄ kuun̄ ତାରସ୍ଥଳ ବାଦ୍ୟର ଘର୍ଷଣକଳିତ ମଧୁର ଧାରବାହିକ
 ଶବ୍ଦ—1. The sweet creaking sound pro-
 duced by friction on the strings of
 stringed instruments.

୨ । ଘୋଷା କୁକୁର ପ୍ରଭୃତି ନିକଟରେ ସ୍ନେହ ଦେଖାଇବା ।
 ଘଇଁ କରବା କୁଁ କୁଁ ଶବ୍ଦ—2 The sound
 made by a dog in showing affectionate
 attachment to its master.

କୁଉକୁଉ—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ, ଫ. କୁ ଧାତୁ=ରାବ କରିବା);
 Kuu Kuu ଭଲ. ଇଂ. କୁ=ରାବ କରିବା)—କୋଇଲିର ଡାକ;
 କୁହୁ ରାବ—The call of the cuckoo.

କୁଉଁଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଶ୍ରୀ.—କେଉଁଠା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ) :
 Knuthā etc. Keuñthā etc. (See)

କୁଁ—ଦେ ଥ.—କୁଉଁ କୁଉଁ (ଦେଖ)
Kun̄ Kun̄ kun̄ (See)

କୁଅଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ଥୂଳସ୍ୱର)—କଣ.—(ସ୍ଵ. କୋମଳ)—
Kūṇal କୋମଳ; ନରମ—Soft.

କୁଆଁ—ଦେ. ବି.—କୁଆଁ (ଦେଖ)
Kuāṇ (See)

ଦେ. ଅ.—କୁଆଁ କୁଆଁ (ଦେଖ)
Kuāñ kuāñ (See)

କୁଁକୁ—ଦେ. ଅ.—କୁଉଁ କୁଉଁ (ଦେଖ)
Kun̄ kun̄ Kuun̄ kuun̄ (See)

କୁଚ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ.(ମେଦନାପୁର)ଘ. (ଭୁବ.ବ.କୁଚ୍ଚି, ହି କୁଚ୍ଚି;ସ.ନାମ
Kuñchki ବର୍ଣ୍ଣନା)—କୋଡ଼ଗାତ—Hip-joint; the
joint between the thigh and pelvis.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଲୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କୁକୁ (ଧାତୁ)— ସ. — ୧ । ନିର୍ଗତ ହେବା—

Kuk (root) 1. To come out.

୨ । ଗ୍ରହଣ କରିବା— 2. To take; to accept.

କୁକୁର— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)— ବ. (ସ. କୁକୁଟ, ହି କୁକୁଡ଼)—

Kukurā କୁକୁଡ଼ା; କୁକୁଟ— Cock.

କୁକନ୍ଦା— ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ— ବନ୍ୟତରୁଣଶେଷ—

Kukandā A kind of wild tree; *Pancratium Verecundum* (Haines).

କୁକର— ବୈଦେ. (ଇଂ. କୁକର) ବ— ଭାତ ଅଦି ରନ୍ଧିବା ପାଇଁ

Kukar ଚୁଲି ଥିବା ବାବୁବିଶେଷ, କଳଚୁଲି—

କୁକବ A cooker, a movable stove.

କୁକର

କୁକର— ସ. ବିଶ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁ + କର)— ହାତକେମ୍ପା,

Kukara କେମ୍ପାହାତକେମ୍ପା (ବ୍ୟକ୍ତି)— (a person)

(କୁକର— ହାତ) Having a crooked hand.

କୁକର୍ମ— ସ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ, କୁ + କର୍ମ)— ପାପ, ପାପାଚରଣ,

Kukarma ଗର୍ହିତକାର୍ଯ୍ୟ— Sin; misdeed.

କୁକର୍ମବେଦ— ଦେ. ବି— କୁକୁରବେଦ (ଦେଖ)

Kukarmabedi Kukurabedi (See)

କୁକାଠିଆ— ଦେ. ବିଶ— ୧ । କୁଣ୍ଡିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kukāṭhiā ୨ । ମାତ— 2. Mean

୩ । ଅସମ୍ମାନିତ— 3. Dishonoured

୪ । ଅମାନ୍ୟ— 4. Disobedient.

କୁକାପ— ଦେ. ବିଶ— କୁଣ୍ଡିତ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

Kukāpa Ugly

କୁକି— ଦେ. ବି— ୧ । ଅସାମଦେଶସ୍ଥ ପାଖ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—

Kuki 1. A wild tribe of the Assam hills.

କୁକି ୨ । ଅସାମଦେଶସ୍ଥ ଉକ୍ତ ଜାମାୟା ଜାତିର ଭାଷା—

କୁକି 2. The language spoken by the Kuki people of the Assam hills.

କୁକିଚନ୍ଦ୍ର— ଦେ. ବି— କୁକି ୨. (ଦେଖ)

Kukichun Kuki 2. (See)

କୁକୁ— ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନିନିକରଣ)— କୁକୁଡ଼ାର ଡାକ—

Kuku Crowing of a cock.

କୁକୁଟବ୍ରତ ସ. ବି. (ସ. କୁକୁଟବ୍ରତ)— ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳସପ୍ତମୀ ଦିନ

Kukutabrata ଶିବପାର୍ବତୀଙ୍କ ପୂଜା ଓ ଉପବାସପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରତ—

A religious fast observed on the 7th day

of the light fortnight of the month of

Bhādra in which Siba and Pārbatī are

worshipped.

[ଦ୍ର— ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସନ୍ତାନଲାଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏ ବ୍ରତ କରନ୍ତି ।

ଏଥିରେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଅର୍ପଣକରି କରାଯାଏ, ଏହିନ ମଧ୍ୟ ଲଳିତା ସପ୍ତମୀ ବ୍ରତ ହୁଏ ।]

କୁକୁଡ଼ା— ପ୍ରା. (ଇତର) ବି— କୁକୁର—

Kukurda Dog.

କୁକୁଡ଼ା— ଦେ. ବି. (ସ. କୁକୁଟ)— ମୁରଗୀ; କୁକୁଟ—

Kukurda Fowl; cock.

କୁକୁଡ଼ା; କୁକୁଡ଼ା; ମୁରଗୀ [ଦ୍ର— ଦୁଇ ପ୍ରକାର କୁକୁଡ଼ା ଦେଖାଯାନ୍ତି,

ମୁରଗୀ ଯଥା— ଗୃହପାଳିତ କୁକୁଡ଼ା— Fowl; Gallus;

ତେ. କୋଡ଼ ବନ୍ୟ = ବଣକୁକୁଡ଼ା — Gallus Ferru-

ମ. କୋମ୍ପା gineus or Phasianus Gallus; ଅଣ୍ଡିର

କୁକୁଡ଼ାକୁ ଗଞ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁକୁଡ଼ାଅଣ୍ଡା— ଦେ. ବି. (ସ. କୁକୁଟାଣ୍ଡ)— କୁକୁଟାର ଡମ୍—

Kukurdaṇḍa Hen's egg.

ମୁରଗବିଡିମ

ମୁରଗୀକାୟା

କୁକୁଡ଼ାଅଣ୍ଡା ଭଲିଆ— ଦେ. ବିଶ— (କୁକୁଡ଼ା ଡମ୍ରେ ଖୋଲ ଭଲ) ଅତି

Kukurdaṇḍa bhalīa ପତଳା ଓ ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—

Slender and fragile (like the shell of an egg).

କୁକୁଡ଼ାଜଟି— ଦେ. ବି— ଉଷ୍ଣ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—

Kukurdaṇḍaṇḍa 1. A kind of paddy, slightly red.

୨ । ଅଣ୍ଡିର କୁକୁଡ଼ାର ଶିଖା—

2. The crest of a cock.

୩ । ଉଷରଜଟି (ଦେଖ)

3. Īsarajātā (See)

କୁକୁଡ଼ାଡ଼ାକ ବେଲ— ଦେ. ବି— (ଯେତେବେଳେ କୁକୁଡ଼ା ପ୍ରଥମେ

Kukurdaḍāka beḷa ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି) ବଢ଼ି ଭୋର, ଶୁଭ ୪ଟା

ସମୟ— Cook-crow; early morning.

କୁକୁନ୍ଦର— ସ. ବି. (କୁ = ନିତମ୍ବଭୂମି + ସ୍ବନ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା

Kukundara + କର୍ତ୍ତୃ ଅର)—

୧ । ନିତମ୍ବର ଉପରିସ୍ଥ କଟିହାଡ଼ର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା

ଅବର୍ତ୍ତାକାର ଖାଲ ବା ଖାଲୁଆ ସ୍ଥାନଦ୍ବୟ—

1. The cavities of the loins

୨ । ପୋକଶୁଙ୍ଘା (ଦେଖ)

2. Pokaśuṅghā (See)

କୁକୁବଲୁଆ— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ବଳିଆ କୁକୁର; କୁକୁର ଜାଗ୍ସୁ

Kukubaluā ବନ୍ୟ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁବିଶେଷ—

A species of wild dog.

କୁକୁମ— ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୁକୁମ)— କୁକୁମ (ଦେଖ)

Kukuma Kuṅkuma (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

କୁକୁର—ଫ. ବି. (କୁ=ମନ, କର୍ଣ୍ଣ + କୁର ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kukura

କୁକୁର ୧ । ଶ୍ଵାନ; କୁକୁର—1. Dog.

କୁକର, କୁକା [ଦ୍ର—ଅନେକ ଜାତିର କୁକୁର ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବଡ଼ ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କର ଅତି ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା ହୁଏ । ଏମାନେ ପହରା ଦେବା, ଘେର ଧରିବା, ଗାଈ ଟାଣିବା ଓ ଶୀକାର କରିବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଲମ୍ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦ୍ରାଶଶକ୍ତି ବଡ଼ ପ୍ରବଳ । ଇଷ୍ଟା ଖାଇବା ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି । ମାଈକୁକୁରକୁ କୁଜା କହନ୍ତି । ଏମାନେ ବର୍ଷକେ ଥରେ ୩୪ଟି ଛୁଆ ପ୍ରସବ କରନ୍ତି । ଦେଢ଼ା, ବିଲୁଆ, କୋକି ଆଦି କୁକୁର ଜାତିୟ ।]

୨ । ଯଦୁ ବଂଶୀୟ ଅବିକାରକପୁଷ୍ପ—

2. Name of a prince of the Jādu race.

୩ । ଗନ୍ଧପର୍ଣ୍ଣୀ ଗୁଳ୍ମ; ଗଣ୍ଡିଆନା (ଦେଖ)

3. Ganthianā (See)

କୁକୁରଚିତା—ଦେ. ବି—ସ୍ତୁତ୍ୱ ଗୁଣବିଶେଷ—

Kukurachitā A small tree, Litsaea
Pebifera.

କୁକୁରଚିତା

କୁକରଚନ୍ଦ୍ରି [ଦ୍ର—ଏହା ଚରଣ୍ୟାମଳ । ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ଵେତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଫୁଟେ । ମାଈ ଓ ଅଣ୍ଡିର ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ପୃଥକ୍; ଏଥିର ପତ୍ରକୁ ବାଟ କୁକୁରର କ୍ଷତରେ ଲଗାଇଲେ ଉକ୍ତକ୍ଷତ ଶୁଣି ଯାଏ ।]

କୁକୁରଛଲିଆ—ଦେ. ବି—କୁକୁରଛଦ (ଦେଖ)

Kukurachhaliā Kukurachchhada (See)

କୁକୁରଛେଲିଆ—ଦେ. ବି—କୁକୁରଛଦ (ଦେଖ)

Kukurachheliā Kukurachchhada (See)

କୁକୁରଜିହ୍ଵା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁକୁରଜିହ୍ଵା, ଏହାର ପଟି କୁକୁରଜିହ୍ଵା ପରି ଦେଖା ଯିବାରୁ)—
Kukurajibhī

କୁକୁରଜିହ୍ଵା ଯଦୁ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

କୁକୁରାଜହ୍ଵା A small plant; Leea Staphylea,
ମ. କପକୁଳ Leea Sambucina (Kirtikar).

[ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତଋତୁ ଗଛ ପରି । ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ଵେତ ଓ ବର୍ଷା କାଳରେ ଫୁଟେ ।]

କୁକୁରଝୁଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. — ଶାକ ଲତାବିଶେଷ—
Kukurajhundiā A kind of creeping pot-herb.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

କୁକୁର ଧାଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁକୁର ଓ ଧାବନ)—

Kukura dhāurdi କୁକୁର ଭଳି ଦଉଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ ଚାଲି—
Dog-trot.

କାକ୍ୟାହାନ ଗଧଭେଜନ, ବୁକୁରଧାଉଡ଼ି, ଦେବେ ସାଇ
ଶାଈବୁ ସରକାର ଘର କରନ୍ତି । ୧୩ ।

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ କୁକୁରମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନ ଚାଲି ଦଉଡ଼ିଲା ଭଳି ଚାଲନ୍ତି ।]

କୁକୁରନିଦ୍ରା—ଦେ. ବି (ଫ. କୁକୁରନିଦ୍ରା)—କୁକୁରର ନିଦ୍ରା ଭଳି ଅତି
Kukuranida ଚଞ୍ଚଳ ଭାଙ୍ଗି ଯିବା ନିଦ୍ରା—Easily disturbed
କୁକୁରନିଦ୍ରା or watchful sleep like that of the
କୁକୁରନିଦ୍ରା dog.

କୁକୁରଫୁଲିଆ—ଦେ. ବି—ଘାଆର ଉପର ଶୁଷ୍କଯିବା ପରେ ଉତ୍ତରର କ୍ଷତ
Kukuraphuliā ଭଲ ହୋଇ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ଘାଆଉପରେ ବାହାରିବା
ଫୁଲ—The bursting afresh of a swollen
sore after the surface is healed.

କୁକୁରବାଧିଆ—ଦେ. ବି—ଗୁଲ୍ମ କୁକୁରକୁ ଲଠିଦ୍ଵାରା ମାରି ପକାଇବା—
Kukurabādhīā The killing of stray dogs by
lathis.

ଦେ. ବିଶ—ଗୁଲ୍ମକୁକୁରକୁ ବାଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଲଠି ଧରିଥିବା
(ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Armed with a
lathi to kill stray dogs.

କୁକୁରବିଧିଆ—ଦେ. ବି—କୁକୁର ପରି ବର୍ଷକୁବର୍ଷ ଏକାଧିକ ଶିଶୁ
Kukurabidhīā ପ୍ରସବ କରିବା—The giving birth to
more than one offspring annually
like a bitch.

କୁକୁରବିଧିଆ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବର୍ଷକୁବର୍ଷ ଏକାଧିକ (ଯଥା ଯମଜ)
Kukurabidhīā ଶିଶୁ ପ୍ରସବ କରିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman)
Who gives birth to more children
than one (e. g. twins) almost
every year.

କୁକୁରବେଦି—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁକୁର + ବେଦି)—ବିବାହବେଦି
Kukurabedi ନିକଟରେ ଭିଆରି ହୋଇଥିବା ଶ୍ଵେତ ବେଦି—
A small earthen platform near the
marriage altar (where the bridegroom
is seated on a pestle-stone and
painted with collyrium and ver-
milion by the mother and other
female relatives of the bride.

[ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଶିଳ ଉପରେ
ପ୍ରଥମବରଣ ପରେ ଓ ଦ୍ଵାଦଶଶ୍ରୀ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବର ବସନ୍ତି ଓ
ଏ ବେଦିର ଚାରିପାଖରେ ଅଣଖୁଆ ଅଗରେ ତେଲକନା ଗୁଡ଼ା
ହୋଇଥିବା ମସାଲ ଲଗେ ଏବଂ ଶାଶୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟା
ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅସି ବରକୁ ସିନ୍ଦୂର କଳଲରେ ବେଶ କରନ୍ତି ।]

କୁକୁରଭକ୍ତି—ଫ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କୁକୁର + ଭକ୍ତି)—କୁକୁରର
Kukurabhakti ପ୍ରଭୁଭକ୍ତି (ଏହା ଚର ପ୍ରସିଦ୍ଧ)—
The proverbial devotion of the dog to
its master.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦୁଇ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଦ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କୁକୁରଭୂକା—ସ. ବି—କୁକୁରର ଶବ୍ଦ—

Kukurabhukā The barking of a dog

[ଦ୍ର—କୁକୁର ଓ ବିଲୁଆର ଧନକୁ ଭୁକା, ବାଘର ଧନକୁ ଦଶାଳ, ହିନ୍ଦର ଧନକୁ ଗଜନ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁକୁରମାଛ—ଦେ. ବି (ସ. କୁକୁର ଓ ମାଛିକା)—କୁକୁରକୁ ଦଂଶନ କରବା ଏକପ୍ରକାର ଭାଆଁଶ—

Kukuramāchhi କରବା ଏକପ୍ରକାର ଭାଆଁଶ— Gadfly.

ଚିଆଡ଼ାମାଛି, ଡାଞ୍ଚ

ଡାଞ୍ଚ, କୁକୁରମାଛି

କୁକୁରମୂତା—ପ୍ରାଦେ. (ଛତ୍ତୀଶଗଡ଼) ବି—ତୁଳସୀ (ଗୁଳ୍ମ) (ଦେଖ)—

Kukuramūṭā Tulasi (plant) (See)

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କୁକୁରମାନେ ତୁଳସୀ ଆଦି ସବୁ ଗୁଳ୍ମ ଦେଖିଲେ ତା ପାଖକୁ ଯାଇ ପଛ ଗୋଡ଼ ଗୋଟାଏ ଟେକିଦେଇ ସେ ଗଛ ଆଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ସ୍ୱଭବତଃ ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ନାମ ।]

କୁକୁରଥ—ଦେ. ବିଶ—କୁକୁରସମ୍ପର୍କୀୟ—

Kukuriṭha Pertaining to a dog.

ଦେ. ବି.—୧ । କୁକୁର ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who brings up or cares after dogs.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁଟିୟାରତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) An evil doer; a wicked person; one given to evil ways.

୩ । ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡରେ କଣି ବସିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ଛଦ୍ର ବା କଣା—3. The hole made on the top of a plough-blade for fitting the hand-piece into it.

କୁକୁରହାଡ଼—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Kukurihāṛḍa Name of a wild tree; Laciococca Comberi (Haines).

କୁକୁଟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୁ=ପୁଅବା+କୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କୃତ୍ୱ) କୃତ୍ୱ. ଅ)—୧ । କୁକୁଡ଼ା—1. Cock; fowl.

(ଯଥା—କୁକୁଟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ୧. ଗୃହକୁକୁଟ, ୨. ବନ୍ୟକୁକୁଟ) (କୁକୁଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତୃଣୋଳ୍ଲ; କୁଟା ଲୁଣ୍ଠା—
2 A firebrand made of grass.

୩ । ଅଗ୍ନିଫୁଲ୍ଲ—3. Sparks of fire

କୁକୁଟକ—ସ. ବି. (କୁକୁଟ+କ)—୧ । ବିଷାଦ ପିତା ଓ ଶୂଦ୍ରାମାତା
Kukutaka ଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସନ୍ତାନ—1. A son of a Nishāda male by a Śūdra woman.

୨ । ନୀଚ ଜାତିବିଶେଷ—2. A low caste.

୩ । (+ ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) କୁକୁଡ଼ା—3. Cock; fowl.

କୁକୁଟବ୍ରତ—ସ. ବି.—କୁକୁଟବ୍ରତ (ଦେଖ)

Kukutabrata Kukutabrata (See)

କୁକୁଟାଣ୍ଡ—ସ. ବି (କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର, କୁକୁଟୀ+ଅଣ୍ଡ; ସମାସରେ ଶ୍ରୀଲଙ୍ଘନ)
Kukutāṇḍa ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦ ସ୍ତୁଲିଙ୍ଗ ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି;
ତୁଳ. ଶୁଗନ୍ଧା)—କୁକୁଡ଼ା ଭୟ—

The egg of a hen.

କୁକୁଟୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁକୁଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ମାଈ କୁକୁଡ଼ା—
Kukutī 1. Hen.

୨ । ଅନୃତାଚରଣ—

1. Hypocritical conduct; hypocrisy.

୩ । ବହୁଡ଼ା (ତୃଣ) (ଦେଖ)

3. Bahurdī (grass) (See)

କୁକୁଟୀବ୍ରତ—ସ. ବି.—କୁକୁଟବ୍ରତ (ଦେଖ)—

Kukutābrata Kukutabrata (See)

କୁକୁଭ—ସ. ବି. (କୁକ୍+ଭୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଭ)—ବନ୍ୟ କୁକୁଟ—
Kukubha A wild cock; Phasianus Gallus.

କୁକୁର—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୁକ୍+କୁର ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Kukkura —୧ । ଶାଳ; କୁରୁ—Dog.

[ଦ୍ର—ଗୁଣକ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ କକୁରର ଏହି ଛଅ ଗୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କର ଅଛନ୍ତି—

ବହାଣୀ ସ୍ୱଳ୍ପସ୍ୱରୁଷ୍ଟଃ ସୁନିଦଃ ଶୀଘ୍ରଦେତନଃ,

ପ୍ରଭୃତ୍ୟୁଷ୍ଣ ଶୂରଃ ସତେତେ ତ ଶୂନୋଗୁଣଃ ।

ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ କୁକୁର ଗୃହପାଳିତ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଶୁରୂପେ ପରିଚିତ । ନାନା ଜାତିର, ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଓ ନାନା ଆକାରର କୁକୁର ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନିଦ ଗାଢ଼ ନୁହେଁ । ଏମାନେ ଭର ଦ୍ୱାର ଜଗନ୍ତି, ଶିକାର କରନ୍ତି । କୁକୁରର ପ୍ରଭୃତି ଭରପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଏମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ କରି ଲୋକେ ଚୋର ଧରବା, ପହରା ଦେବା ଆଦି କର୍ମରେ ଲଗାନ୍ତି, ଏମନ୍ତ କି ସମୟ ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାଢ଼ରେ ଜୋତନ୍ତି ।]

୨ । ସଦୃଶୀୟ ଶତ୍ରୀୟଜାତିବିଶେଷ—

2. A class of Kshatriyas of the Jādu race.

୩ । ନୀଚ ସଙ୍କର ଗୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A despicable man of a mixed caste (M. W.)

୪ । ଅନ୍ଧକରାଜପୁତ୍ର—

4. Name of a son of king Andhaka (M. W.).

୫ । ଭୂଇଁଙ୍କ ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—

5. A vegetable perfume (M. W.)

କୁକୁରଚୋଧା—ସ. ବି. (କୁକୁର+ଚୋଧ ଧାତୁ=ଆବୃତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.

Kukkurachohhāda ଅ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ୟତରୁଣବିଶେଷ;

କୁକୁରଚୋଧା; କୁକୁରଚୋଧା କୁକୁରଗୁଣିଆ—A plant growing wild; Pavetta Indica; Pavetta Tomentosa (Haines).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଢ

[୧—ଏହା ଆହୁ ଜାଗାରେ ଗଛ, ଏହାର ଫୁଲ, ଧଳା, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ଓ ଉଷର ଗଛପତ୍ର । ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ । ପତ୍ର କୋମଳ ଲେମ୍ବୁ, ପତ୍ର କଡ଼ା ଗଛପତ୍ର, ଏହାର ମଞ୍ଜି ଲଣ୍ଡାବରୁଣ ବା ଭଲସା ମଞ୍ଜିପତ୍ର; ମଞ୍ଜି ପାଣିରେ ବତୁରାଇଲେ ଫୁଲ ପାଏ । ଏହା ଜୁରୁସ୍, କଫ ଓ ରକ୍ତଦୋଷନାଶକ । ଏହା ଆମରୁ, ସଂଗ୍ରହଣୀ, ଓ ରକ୍ତାବସାରରେ ଉପକାରୀ ।]

କୁକୁରଛାଦ—ସ. ବି.—କୁକୁରଛଦ (ଦେଖ)

Kukkurachhāda Kukurachchhāda (See)

କୁକୁରଦ୍ରୁ—ସ. ବି.—ପୋକଶୁଂଘା (ଦେଖ)

Kukkuradru Pokaśumghā (See)

କୁକୁରଦ୍ରୁମ—ସ. ବି.—ପୋକଶୁଂଘା (ଦେଖ)

Kukkuradruma Pokaśumghā (See)

କୁକୁରନ୍ଦ୍ରା—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁକୁର + ନଦ୍ରା)—

Kukkurandra ଯାହାର କୁକୁରନ୍ଦ୍ରା ଭଳି ଅଳ୍ପ ନଦ୍ରା ହୁଏ—

(କୁକୁରନ୍ଦ୍ରା—ଶ୍ରୀ) (a person) Habituated to be watchful while sleeping; waking at a slight sound.

[୨—କୁକୁରର ନଦ୍ରା ଏପରି ହାଲୁକା ଯେ ଟିକିଏ ଖଟକିନ ଶବ୍ଦ ହେଲେ ସେ ଚେଇଁ ଉଠେ ।]

କୁକୁରନ୍ଦ୍ରା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କୁକୁର + ନଦ୍ରା)—

Kukkurandrā କୁକୁରର ନଦ୍ରା ପରି ଅଳ୍ପ ନଦ୍ରା—

Watchful sleep like that of a dog

କୁକ୍ର—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A wild tree; Gelonium

Kukra Multiflorum (Haines)

[୩—ଏହା ପୁରୀ, ଅନୁଗୁଳ, ଜାଲଗିରି ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।]

କୁକ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁକୁଡ଼ା—

Kukra Cock; fowl.

କୁକ୍ରିୟା—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁ + କ୍ରିୟା)—ଦୁଷ୍ଟମିରତ, ପାପୀ—

Kukriya Wicked; sinful; profligate

(କୁକ୍ରିୟା—ଶ୍ରୀ)

କୁକ୍ରିୟା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + କ୍ରିୟା)—ଦୁଷ୍ଟମିରତ; ପାପ—

Kukriyā A bad deed; sinful act; immoral act; wicked deed.

କୁକ୍ଷି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁ ଧାତୁ = ନିର୍ଗତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷ)—

Kukshi ୧ । ଉଦର; ପେଟ—1. Belly; abdomen

୨ । ଭ୍ରୂଣାଶୟ; ଗର୍ଭ—2. Womb.

୩ । ଗୁହା—3. Cavity; cave.

୪ । ଅନ୍ତର୍ଗତ; ଅନ୍ତର୍ଗୁହ—4. Inside; interior.

କୋମଳର ମୋହନ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ

ଏହା ଗର୍ଭରେ ମୋହନରେ । ବହୁବ୍ରୀହି. କୋମଳର କ. ଗୀତ ।

* । ଉପତ୍ୟକା—5. Valley (M. W.)

୬ । ଉପସାଗର—6 Bay; gulf (M. W.)

୭ । ଶତ୍ରୁଧାର; ଶତ୍ରୁର ଖୋଳ—

7. Sheath of a sword (M. W.)

କୁକ୍ଷିଗତ—ସ. ବି. (୨ୟ ଚତୁ, କୁକ୍ଷି + ଗତ)—୧ । ଉଦରଗତ—

Kukshigata 1. Entered into the belly.

୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥ—2. In the womb

୩ । ଉଦରସ୍ଥ—3. Being in the belly.

କୁକ୍ଷିମ୍ଭର—ସ. ବି. (କୁକ୍ଷି = ଉଦରକୁ + ଭ୍ର ଧାତୁ = ପୋଷିବା +

Kukshimbhari କର୍ତ୍ତୃ. ଭ୍ର)—୧ । ପେଟ; ସେ ଅପଣା ଉଦର

ପୂରଣ କରେ—1. Caring to fill one's own belly.

୨ । ଉଦରମୂର; ଉଦରକ—

2. Voracious; gluttonous.

କୁକ୍ଷିଶୂଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କୁକ୍ଷି + ଶୂଳ)—ପେଟମ୍ଭର ରୋଗ—

Kukshishūla Colic.

କୁଘଟକ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁ + ଗଠନ)—ଅସମ୍ଭର; ଅସମ୍ଭର—

Kughatana Unsymmetrical; of indecent make or build.

ସ୍ଵବେଦିନି କେଶବର. ବୃକ୍ଷ ଉଷ୍ଣ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

କଳାଧା. ଭଗବତ ।

କୁକ୍ (ଧାତୁ)—ସ. (ବା କୁକ୍ ଧାତୁ)—ଗ୍ରହଣ କରିବା—

Kuk (root) To take; to accept.

କୁକ୍କୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁକ୍ଷନ)—୧ । ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା—

Kukkuridibā 1. To be twisted.

କୁକ୍କୁଡ଼ାନ

ସିକ୍କିଡ଼ାନ

୨ । ସଂକୁଚିତ ହେବା, ସାଂକୁଚିଯିବା—2. To shrivel

up; to contract; to be contracted.

୩ । ଉଠୁଥିବା ହେବା—3. To curl up; to be

curled; to become wrinkled.

୪ । ଲଢ଼ିଯିବା—4. To be bent.

କୁକ୍କୁମ—ସ. ବି. (କୁକ୍ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ମ. କୁମ୍)—

Kukkuma ୧ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶର ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଫୁଲର ସ୍ଵରାଗ

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ :— କେଶର, ଜାଫ୍ରାନ୍—1. Saffron; Crocus

କାଶ୍ମୀର; ବାଞ୍ଛିକ; Sativus (Plant and the pollen).

ସ୍ଵପ୍ନା; ଉଷ୍ଣର [୩—ଏହା କାଶ୍ମୀର ଦେଶର ଶାଳ

ଜାଗା ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଫୁଲର ସ୍ଵରାଗ

କେଶର । ଏଥିପାଇଁ ଏହାକୁ ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର

ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ଶରତ୍‌କାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।

ଫୁଲର ଶୁଖାଇ ଶ୍ରୀ-କେଶରକୁ ପ୍ରଥମ୍ କର

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲିଖାବୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ରିତ ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଗୋଟିବେ; ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂ’ ଗୋଟିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଗୋଟିବେ, ‘ଅଶା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶା’ ଗୋଟିବେ; ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଗୋଟିବେ ।

ଉଦାହରଣ ‘ସାମ୍ରାଜ୍ୟାନ୍’ ନାମରେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଏ । ପୁଂ-କେଶରର ମୂଳ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପ । ଜାମ୍ରାନ୍‌କୁ ଧନାଲୋକେ ଚିତ୍ରିତ ସଙ୍ଗେ ଘୋର ସୁବାସ କମନ୍ତେ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଖେଚୁଡ଼ି ଓ ପଲକରେ ପଡ଼ିଲେ ଅଳ୍ପ ଉତ୍ତମ ବାସେ ।]

୨ । ନାଭିପାର୍ଶ୍ବ ରୁକ୍ଷଶେଷ ଏବଂ ଚାହାର ଗିଲକୁଇଁ ପରି ତେପଟା କଣ୍ଟାଳିଆ ଫଳ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ ମଞ୍ଜି, କିଲ୍ଲି ନଳିଆ—

2. A tree with pods bearing seeds of a vermilion-red colour (used to colour clothes); *Garcinia Indica*; *Garcinia Purpurea*.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ, କଙ୍କଣ ଓ କାନେଡ଼ାର ପର୍ବତ-ମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ । ଗଛ ସରୁ ସରୁ ହୁଏ ଏବଂ ଏହାର ଶାଖା ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଥାଏ; ଛେଲି ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଓ କାଠ ଉଷ୍ଣ ଧଳା । ଏହାର କଅଁଳ ପତ୍ର ନାଲିଆ ଓ ଫଳ ଛୋଟ ନାରଙ୍ଗ ପରି ଗୋଲ; ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଫଳମଧ୍ୟରେ ନାଲିଆ ରସ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଏହି ମଞ୍ଜିକୁ ପାଣିରେ ଗୋଲ ଲୁଗା ରଙ୍ଗ କରନ୍ତି । ଗଛର ଫଳ, ମଞ୍ଜି ଓ ଛେଲି ଘାସ, ଓଠପାଟ ଏବଂ ପିତ୍ତକ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କୁଞ୍ଜମରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦୂରରଙ୍ଗ—

Kunkumaraṅga Colour like vermilion.

କୁଚ୍ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର.—୧ । ପକ୍ଷୀ ପରି ଚିତ୍କା—

Kuch (root) 1. To utter a shrill cry like a bird; to chatter like a bird.

୨ । ବକ୍ତିହେବା, ଅବନତ ହେବା—2. To be bent.

୩ । ମିଶାଇବା—3. To mix.

୪ । ଯିବା—4. To go.

୫ । ପାଲଟି କରିବା—5. To polish.

୬ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—

6. To be contracted.

୭ । ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—7. To connect.

୮ । କମାଇବା—8. To lessen.

୯ । ବଙ୍କାଇବା; ନୁଆଁଇବା—9. To bend.

୧୦ । ବାଧାଦେବା—

10. To impede; to oppose.

୧୧ । ଅଙ୍କିତ କରିବା—

11 To delineate; to write.

କୁଚ୍କୁଚ୍—ଦେ. ଅ.—ଝିକ୍କିକ୍—

Kuchkuch Small fragments or bits.

କୁଚ୍କୁଚ୍

କୁଚ୍କୁଚ୍

କୁଚ୍କୁଚ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—କୁଚ୍କୁଚ୍‌ବା ଦୋଇ ଖୁବ୍ ଛେଦ
Kuchkuch ଦୋଇ ଘାରିଥିବା—Shredded.

କୁଚ୍କୁଚ୍‌କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝିକ୍ ଝିକ୍ କରିବା—

Kuchkuchābā To mince; to reduce to shreds.

କୁଚ୍କୁଚ୍‌ନ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁବ. ହ. କନ୍ତା=

କୁଚ୍କୁଚ୍‌ନା କୁଞ୍ଜତହେବା)—

୧ । କୁଞ୍ଜିତ କରିବା; କୁଞ୍ଜିବା—1. To curl.

୨ । ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରିବା—

2. To importune.

କୁଚ୍କୁଚ୍‌ଅ—ଦେ. ବିଶ (ଦ୍ର. କୁଞ୍ଜିତ)—୧ । କୁଞ୍ଜିତ—

Kuchkuchā 1 Curled; wrinkled.

କୁଚ୍କୁଚ୍

୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted.

କୁଚ୍କୁଚ୍‌ଦାର

କୁଚ୍କୁଚ୍‌ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛୋଟ ମଶା—

Kuchkuṭi A small mosquito.

କୁଚ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kuchni ୧ । ଯେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ କୋଣ୍ଟ କରି କରେ—

1. Retail seller.

୨ । ଯେ ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଭରେ ପଣ୍ୟ ବିକରେ—

2 A person who sells commodities at a great profit.

କୁଚ୍‌ପିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—

Kuchpita ଅତିଶୟ ପିତା; କୋଚିଲା ପରି ପିତା—

Very bitter.

କୁଚ୍‌ବିହାର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—

Kuchbihāra ଉତ୍ତରବଙ୍ଗର ପାଟଣା ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—

Name of a feudatory hill-state to the north of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆସାମର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ଓ ଭୂଟାନର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କର ବଶୋପାଧି ‘ଭୂପ’ ଓ ‘ମହାରାଜା’ ଉପାଧି ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵୀକୃତ ।]

କୁଚ୍—ଦ୍ର. ବି. (କୁଚ୍ ଧାତୁ=ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵ. ଅ)—

Kucha ଯୁବଗଣ୍ଡନ—

A young woman's breast; a pap; the bosom of a woman.

କୁଚକାଳଶ—ଦ୍ର. ବି. (ଉପମିତ; କୁଚ୍ + କାଳଶ)—

Kuchakalāśa କାଳଶ ପରି ବଡ଼ କୁଚ୍ (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପମା)—Well developed and big breast (compared to a water jar in poetical license).

କୁଚକୂମ୍ଭ—ଦ୍ର. ବି. (ଉପମିତ; କୁଚ୍ + କୂମ୍ଭ)—

Kuchakumbha କୁଚକାଳଶ (ଦେଖ)

Kuchakalāśa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଅ	ଉ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ

କୁଚକ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ଚକ)—

Kuchakra ପରର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କେତେ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର, କୁପରମର୍ଶ, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—

Hatching plots for mischief or injuring other people, conspiracy; stratagem.

କୁଚକୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ. (କୁଚକ + ଅକ୍ଷ ଅର୍ଥରେ, ଇନ୍, ୧ମା.୧ବ)—

Kuchakrī ୧ । କୁପରମର୍ଶଦାତା—

(କୁଚକିଣୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Giving evil advice.

୨ । ଗୋପନରେ ପରର ଅପରାଧ ପାଞ୍ଚିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—

କାଣ୍ଡ—2. Plotting evil schemes of mischief; conspiring.

କୁଚତାଟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କୁଚ + ତାଟ)—

Kuchataṭa ୧ । କୁଚର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ; କୁଚର ଉପରାଜ ବା ଚାଲୁ ଅଂଶ—1 The slope of the female breast.

କୁଚତାଟୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କୁଚ + ତାଟୀ)—କୁଚତାଟ (ଦେଖ)

Kuchataṭī Kuchataṭa (See)

କୁଚନାହାରୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତୈଲକାରୀ

Kuchanāhārīyā ସାରଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ପଞ୍ଜିକାକାର—

Name of a Telugu almanac-compiler.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ୧୩ ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ।]

କୁଚନ୍ଦନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ଚନ୍ଦନ)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—

Kuchandana Red sandal wood; Sappan or Logwood

କୁଚଫଳ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା, କୁଚ + ଫଳ)—

Kuchaphala ୧ । ତାଳମ୍ବ—1. Pomegranate.

୨ । କରୁଥ ଗଛ—

2 The tree Ferona Elephantum (M.W.)

କୁଚମୁଖ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କୁଚ + ମୁଖ)—

Kuchamukha କୁଣ୍ଡଳ, ସ୍ତନର ଭୂଷି—Nipple.

କୁଚର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (କୁ + ଚର୍ଯ୍ୟ)—

Kucharjya ୧ । ମନ୍ଦ ଅଚରଣ—1. Bad conduct

୨ । ଶଳତା—2 Wickedness.

କୁଚୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖୁଷା (ଦେଖ)

Kunchu 1. Khuñch (See)

୨ । ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—2. Fist-blow.

୩ । କୋରୁ ବିକି—3. Retail sale.

କୁଚୁରା—ଦେ. କି. (ସ. କୁଚ ଧାତୁ)—

Kuchura ଛକ ଛକ କରି କାଟିବା; ଛୁଇଁଛୁଇଁଛୁରେ କାଟିବା—

କଟକଟା To cut into little bits or pieces; to mince.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କୁଚ ଧାତୁ)—

କୁଚୁରା (ଦେଖ)

Kuñchib (See)

କୁଚୁଗ୍ର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କୁଚ + ଗ୍ର)—

Kuchagra ସ୍ତନ ବା ଦୁଧର ଭୂଷି—Nipple.

କୁଚୁପେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଘନ, ଘଷ—

Kuchāpela Dense.

କୁଚୁବୁରକୁଡା କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Kuchāburkudā karibā ୧ । ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଲୁଚାଇବା—

1. To conceal (a thing).

୨ । ଲୁଚିବା—

2 To conceal one's self.

୩ । ଏଣେ ତେଣେ ଲୁଚାଇବା—

3. To conceal here and there.

କୁଚୁଲ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁ + ଚଳ)—

Kuchul ୧ । ମନ୍ଦ ଅଚରଣ—

କୁଚାଳ 1. Bad conduct; evil ways; bad manners.

୨ । ବଦମାଚାରୀ; ଦୁଷ୍ଟପଣ—2. Wickedness.

କୁଚି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କଳଚ (ଦେଖ)

Kuchi Kalachi (See)

କୁଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋଚିଆ (ଦେଖ)

Kuchiā Kochiā (See)

ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସ. ବିଷ୍ଣୁକ; ଭୂ. ବି. କେଶୁପ)
କିଆ, କେଶୁଆ—Earthworm.

କୁଚିକ—ସ. ବି. (କୁଚ ଧାତୁ = ସଙ୍କୁଚିତ ଦେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଇକ)—

Kuchika କୋଚିଆ—The eel; Unibranchepertura Cuchiyā.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଷାସ କରନ୍ତି ଏ ଗୋରୁକୁ କାମୁଡ଼ିଲେ ଗୋରୁ ମରିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼ିଲେ ମନୁଷ୍ୟର କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । (M. W.)]

କୁଚିତ—ସ. ବିଶ (କୁଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କୁଣ୍ଡଳ—

Kuchita 1. Curled.

୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted

୩ । ଶୁଦ୍ଧ; ଅଳ୍ପ—3. Small; little.

ଗ୍ରା ବିଶ (ସ. କୁଚିତ)—କୁଚିତ—Ugly.

କୁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ପ୍ରସ୍ତୁତବା; ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—

Kuchiba To thrust; to cause to enter.

କୁଚିଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଚିଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Kuchilā (etc) Kochilā etc (See)

କୁଚିଳା

କୁଚିଳା, କୁଚିଳା

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ତା ଓ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ଫଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୃକ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

କୁକୁକୁରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କୁକୁକୁରା (ଦେଖ)—
Kuchukuchāibā Kuchkuchāibā (See)

କୁକୁକୁରା—ଦେ. ବିଶ—କୁକୁକୁରା (ଦେଖ)—
Kuchukuchiā Kuchkuchiā (See)

କୁଚେଲକ—ସ. ବି (କୁ + ଚେଲ + କ)—କୋଚିଲା—
Kuchelaka Nux vomica.

କୁଚ୍ଛ—ପ୍ରା. ବି.—କୁଚ୍ଛା (ଦେଖ)—
Kuchchha Kutsā (See)
ସ. ବି.—ଧଳା କଇଁ—White water-lily (M. W.)

କୁଚ୍ଛା—ପ୍ରା. ବି.—କୁଚ୍ଛା (ଦେଖ)—
Kuchchhā Kutsā (See)

କୁଚ୍ଛିତ—ପ୍ରା. ବିଶ (ସ. କୁଚ୍ଛିତ—୧ । କୁଚ୍ଛିତ—
Kuchchhita 1. Ugly
କୁଚ୍ଛିତ ୨ । କୁପଣ—2. Miserly.

କୁଚ୍ଛିତ—ପ୍ରା. ବିଶ—କୁଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—
Kuchchhita Kuchchhita (See)

କୁଚ୍ଛି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସ. କୁଚ୍ଛିତ)—୧ । କୁଚ୍ଛିତ
Kuchchhi କର୍ମକାଣ୍ଡ—1. Doing nasty acts.
୨ । କୁପଣ—2. Miserly

ପ୍ରା. ବି.—କୁଚ୍ଛି; ଉଦର; ପେଟ—Belly

କାନ୍ଧରୁ ଉଦର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ କୁଚ୍ଛିତ ବାଲେ ଉଦର ହୁଏ—
ପ୍ରା. ବି. ପୁରୁଷମତ୍ୟୋଦୟ ।

କୁଚ୍ଛିତ—ପ୍ରା. ବିଶ—କୁଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—
Kuchchhita Kuchchhita (See)

କୁଚ୍ଛିତ—ପ୍ରା. ବିଶ—କୁଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—
Kuchchhita Kuchchhita (See)

କୁଜ (ଧାତୁ)—ସ. —ମଧୁର ଶବ୍ଦ କରବା—
Kuj (root) To emit a sweet sound.

କୁଜ—ସ. ବି (କୁ = ପୃଥିବୀ + ଜନ୍ ଧାତୁ ନିର୍ଦ୍ଦିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;—
Kuja ୧ । (ପୃଥିବୀର ଜାତ) ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—
1. The planet Mars.

୨ । (ପୃଥିବୀର ପୁତ୍ର) ନରକାସୁର—
2 The name of a demon.

୩ । ବୃକ୍ଷ—3. Tree; plant.

କୁଜ ଦେ. ବି (ସ. କୁଜ)—୧ । କୁଜ; ପଦାର୍ଥ ବାହାରଥିବା
କୁଜ ପୃଷ୍ଠଦେଶର ବହୁଳ ବା ବହୁଳ—1. Hunch;
hump on the back.

୨ । ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଉଠିଥିବା ଗୋଲକ ବା ଆବୁ—
2. Protuberance.

(ସାଧାରଣତଃ ଉଚ୍ଚ ବାହାରେ ।)

ଦେ. ବିଶ—କୁଜପୁଷ୍ପ; କୁଜା—Hump-backed.

କେଶୁ କୋଥ କରଣ ମୋର, କୁଜ କଲେ କନ୍ୟାଙ୍କ ଶରୀର ।

ବସନ୍ତାଥ ବନ୍ଦନ ଗମାପୁଣ ।

କୁଜଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲବନ୍ଦି କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ
Kujāṅga ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name of a perma-
nently settled estate on the sea-board
of the district of Cuttack.

[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜବଂଶ ଧୋବେଇଗଡ଼ ରାଜବଂଶରୁ ସମ୍ଭବ ।
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସୋଡ଼ିଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସେମାନେ କଳିକାଗଡ଼ାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ
ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ କଳିକାଦାରମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରି ଏହି ରାଜ୍ୟ
ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଇଂରାଜି ଅମଳରେ ଏ ରାଜ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାମ ସେବାରୁ
ବର୍ତ୍ତମାନର ମହାରାଜ ଏହାକୁ ଖରିଦ କଲେ ।]

କୁଜନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି (ସ. କୁଜନ୍ତ୍ର) ମନୁଷ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଗୁଣୀ ବିଦ୍ୟା,
Kujāntṛa ଅଭୟ—Charms employed against a
kujāntṛa person.

କୁଜବାର—ସ. ବି (୨ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ର; କୁଜ + ବାର)—
Kujabāra ମଙ୍ଗଳବାର—Tuesday.

କୁଜର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ନଦି କନାରରେ ଥିବା ଉଚ୍ଛ୍ୱେଷ
Kujar ଉତ୍ତର ପଟ୍ଟମାଟର ଜମି—The best fertile land
by the river-side with silt formations
on it.

କୁଜା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁ = ପୃଥିବୀ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ ଅ,
Kujā ପୃଥିବୀରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)—୧ । ରାମପତ୍ନୀ ସୀତା—
1. A name of Sītā; wife of Rāma.

୨ । କାତ୍ୟାୟନୀ, ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶକ୍ତୀଗର)—
2. Goddess Durgā;

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଦେ.) ବି—(କୁଜ. ବି. କୁଜା =
ମାଠିଆ; ପା ଓ ହି. କୁଜା = ମାଠିର ଶେଷମୁହାଁ ଦାଣ୍ଡି,
ବଣା)—ସୋବେଇ, ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ମୁହାଁଥିବା ଜଳପାତ୍ର—
A long and narrow-necked waterjug
ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ. କୁଜ)—

କୁଜା; କୁଜା ୧ । କୁଜ, ଉଚ୍ଚବକ୍ର, ଉପର ଆଡ଼କୁ ଗୋଲ
ଧରନ୍ତୁ. କୁଜା ହୋଇ ବକା—1. Crooked.

(କୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ପିଠିରେ କୁଜ ବାହାରିଥାଏ; କୁଜ-
ପୁଷ୍ପ; କୁଜାପିଠିଆ—2. Hump-backed;
hunch-backed.

କୁଜାତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ମାତବଂଶଜ—
Kujāta Of low birth; low-born.
(କୁଜାତ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଶ—କୁଜା; ବହୁଳ; ଖେତ୍ର—
କୁଜାତି Wicked.
କୁଜାତ

ବାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସନ୍ଦର୍ଭ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଠା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ ।

କୌଟାନ୍ତା, କୌଟଡ, କୌଛଡ, କୌଟା ୨ । ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର କୁଞ୍ଚିତ
ଝୁଆ ଫେର ବା ଅଂଶ—2. The crimped folded or plaited
part of the loin cloth.

୩ । ବସ୍ତ୍ରର କୁଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଧଡ଼ି—

3. Crimped border of a cloth.

୪ । ଲୁଗା କୁଞ୍ଚିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—4. The mode of
ornamental folding of a cloth.

୫ । ଅଖି ଖୁସ୍ତ ହେବା ରୋଗ—

5. A disease of the eyes.

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର) —

Ornamentally folded or plaited (cloth)

କୁଞ୍ଚକାନ୍ତି - ଦେ. ବି. — ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ
Kuñchakānti ଲୁହ ପାଖେ ଖୋସା ଦୋଇଥାଏ—The part
(କଞ୍ଚକାନ୍ତି—ବସ୍ତ୍ରର) of the wearing cloth folded and
tucked to the navel.

କୁଞ୍ଚକାନ୍ତିରେ ବାନ୍ଧି ଅଙ୍ଗାରେ ତଳ କର ଖୋସି ଦେଇ ଆବାରେ ପୁଣି
ଗୁରୁଅଡ଼କୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ।

ପଞ୍ଜାବମୋହନ. ଛନ୍ଦ. ଶତପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧ ।

କୁଞ୍ଚକୁଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ସ. କୁଞ୍ଚିତ)—କୁଞ୍ଚିତ, କୁଞ୍ଚିତ—

Kuñchakuñchiā

Curled (hair).

କୌଟାନ୍ତା

କୌଟାନ୍ତା

କୁଞ୍ଚଖଡ଼ିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—

Kuñchakhardikā

A species of paddy.

କୁଞ୍ଚ ଖୋସିବା—ଦେ. ବି. — ଫେର ଖୋସିବା; ପିନ୍ଧି ଥିବା ଲୁଗାର
Kuñcha khosibā ସାମନା ପାଖ କୁଞ୍ଚା ଅଂଶର ଯେଉଁ କାନ୍ତି
କୌଟାନ୍ତାବା ତଳକୁ ଥିବା ଥାଏ ତାକୁ ଦୋଇତୁ କର ଲୁହ ପାଖେ
ଅଖି ଖୋସିବା—To tuck up the front
curled part of the wearing cloth
by doubling it at the navel.

କୁଞ୍ଚ ଛୁଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. ବି. — ଫେର ଛୁଡ଼ି ଦେବା, କୁଞ୍ଚକାନ୍ତିର ଏକ
Kuñcha chhārdi debā ପାଖ ଲୁହ ପାଖେ ଖୋସି ଅପର
କୌଟାନ୍ତାଦୋଳାନ ପାଖ ତଳକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେବା—
To let down one end of the curled half of
the wearing cloth.

କୁଞ୍ଚନ—ସ. ବି. (କୁଞ୍ଚ ଥାଉ = ବନ୍ଧି ଗମନ କରିବା; ସଂକ୍ରମିତ ହେବା
Kuñchana + ଭାବ. ଅନ)—

୧ । ସଂକ୍ରମିତ କରିବା; ସଂକ୍ରମଣ—

1 Contraction; curling.

୨ । ବକ୍ତିକରଣ—2. Curving; bending.

୩ । ଅନାଦର—3. Disregard

୪ । ଧୂଳି ଅଢ଼ି ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ହେବା କେନ୍ଦ୍ରଭାଗବିଶେଷ,
ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ଖୁସ୍ତ ହେବା—

4. Contracting of the eyelid and aching
of the eye, due to the presence of parti-
cles of foreign matter.

କୁଞ୍ଚଫେର - ଦେ. ବି. — ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶ ସାମନା ପାଖରେ
Kuñchaphera ଲୁହଠାରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ—

କୌଟଡ

The part of the wearing cloth
hanging down from the navel.

କୁଞ୍ଚଲଗି—ଦେ. ବି. — ରାଜାମାନଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବାରୁପ ଦୈନିକ ରୀତି—
Kuñchalagi The act of wearing cloth of Rajas
(named as a daily ritual by Raja's
servants).

କୁଞ୍ଚା - ଦେ. ବି. (ସ. କୁଞ୍ଚନ)—

Kuñchā ୧ । କୁଞ୍ଚନ କ୍ରିୟା ବା ପ୍ରଣାଳୀ—

କୌଟାନ୍ତ

1. The mode of curling the wearing
cloth into tiny folds.

ସିମଟନା

୨ । ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର କୁଞ୍ଚିତ ଫେର ବା ଅଂଶ; କୁଞ୍ଚକାନ୍ତି—

2. The crimped or folded part of the
wearing cloth.

କେଉଁମାନେ କୁଞ୍ଚାକୁ ଲମ୍ବାଇ ତଳକୁ

ପକାଇ ଥିଲେ ପାଦ ବେନିକ ଅଗରୁ । କୁଞ୍ଚିବନ୍ଧୁ ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । (ସ. କୁଞ୍ଚ)—ଅଠ ମୁଠା ଶସ୍ୟ ପରିମାଣରେ ମାପ-
ପାତ୍ର ବା ମାଣ—3. A measure of capacity
of grains (measuring 8 handfuls).

୪ । (ପା. କୁଞ୍ଚା = ବଣା) ମାଟ୍ଟର ଠେକି ବା ଘଡ଼ି—

4. Small earthen pitcher.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଶସ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପପାତ୍ରବିଶେଷ—
A unit of measure of corn.

କୌଟା

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—କୁଞ୍ଚ ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—

Curled or folded (cloth); frilled; folded
into frills or ruffs.

କୁଞ୍ଚାଇବା—ଦେ. ବି. —କୁଞ୍ଚିବାର ଶିଳ୍ପକୁ କୁଞ୍ଚ—

Kuñchāibā

Causative form of Kuñchibā.

କୌଟାନ୍ତ

କୁଞ୍ଚା ଚରଣ ମାଲେ ଚଢ଼ିଲେ ବେଶୀ । ଶ୍ରୀକାନ୍ତ. ମହାଭାରତ ।

ସିମଟନା

କୁଞ୍ଚାକୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. —ଲୁଗା କୁଞ୍ଚିବା କ୍ରିୟା—

Kuñchākuñchi

The act of folding the wearing
cloth into frills.

କୌଟାକୌଟି

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—କୁଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—

Wearing cloth in folds or plaits.

କୁଞ୍ଚି—ସ. ବିଶ୍ୱ (କୁଞ୍ଚ ଥାଉ = ସଂକ୍ରମିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଇ)—

Kuñchi

ଶସ୍ୟାଦିର ଅଠ ମୁଠା ପରିମାଣ—

A measure of 8 handfuls

(of corn).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଢ

ଦେ. ଇ (ଫା. କୁଜା)—

କୁଜା ୧ । ଛୋଟ ମାପପାତ୍ର ବା ମାଣ—

କୁଜା 1 A small measuring pot.

୨ । ଛୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ି—

2. A small earthen pot.

କୁଞ୍ଜି ୩ । (ସ. କୁଞ୍ଜିକା)—କୋଲପର ଶୁକ୍ଳ; ତାଲକାଠି—

କୁଞ୍ଜି 3. Key of a padlock.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସାଧନର ମନ୍ତ୍ର ବା ଶଳ—

4. (figurative) Key to the solution of a problem.

ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମନ୍ତ୍ର ଅବିର କୁଞ୍ଜି କହି—

1. Wrinkled buds of Mahwa flower.

୨ । (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଶିର (ଦେଖ)—

2. Sira (See)

କୁଞ୍ଜିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁଞ୍ଜ ଧାତୁ=ବନ୍ଧି ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ
Kuñchikā + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । କାଠିର; ଗୁଞ୍ଜା—

1. A small red seed of a pod-bearing creeper.

୨ । କୋଲପ, ତାଲ—2 Padlock.

୩ । କୋଲପର କାଠି ବା ଶୁକ୍ଳ, କୁଞ୍ଜି—

3. Key of a padlock.

କୁଞ୍ଜିକାଞ୍ଜି—ଦେ. ଅସମାପିକା କି.—କୁଞ୍ଜେଇକାଞ୍ଜେଇ (ଦେଖ)

Kuñchikāñchi Kuñcheikāñchei (See)

କୁଞ୍ଜିକାଠି—ଦେ. ବି.—ଶୁକ୍ଳକାଠି, କୋଲପ ଫିଟାଇବା କୁଞ୍ଜି—

Kuñchikāṭhi Key of a padlock.

କୁଞ୍ଜିକାଟୀ

କୁଞ୍ଜି

କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜି—ଦେ. ବିଶ (ସ. କୁଞ୍ଜି)—କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜିଆ (କେଶ)—

Kuñchikuñchi Curled (hair).

କୁଞ୍ଜିରାଜା, ତୁଳିଦା କୃଷକ ଧନକା କୁଞ୍ଜିରାଜେ ମାଥେ—
ବଞ୍ଚିବେଶସୁଦଶ ।

କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜିଆ (ଦେଖ)

Kuñchikuñchiā Kuñchakuñchiā (See)

କୁଞ୍ଜିଖଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଲୌହକର୍ମରେ ଅଙ୍ଗୁଳାକୃତ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—

Kuñchikhardā An iron hook.

କୁଞ୍ଜିକା ହୋଇଅଛି ପବନର ଗୋଡ଼—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରହଳାଦପୁରାଣ ।

କୁଞ୍ଚିତ—ସ. ବିଶ (କୁଞ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Kuñchita ୧ । ବକିକୃତ—1. Curved; bent.

୨ । ସଂକୁଚିତ—2. Contracted; shrivelled up.

୩ । କୃଷ୍ଣ; କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜିଆ—

3. Curled; crooked.

୪ । ଅନାଦୃତ—4. Disregarded.

* । କୁଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—

5. Folded or plaited (cloth).

କୁଞ୍ଜିତାଲ—ଦେ. ବି—୧ । କୋଲପର କୁଞ୍ଜି, ଶୁକ୍ଳକାଠି—

Kuñchitāl 1 Key of a padlock.

କୁଞ୍ଜିତାଳା କୁଞ୍ଜିତାଲ ଦିଅ ଦୁସ୍ତେ କବାଟ ଫେରିବ—ପ୍ରାଚୀ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ।

କୁଞ୍ଜିକୂଳପ ୨ । ଶୁକ୍ଳକାଠି ଓ କୋଲପ—

2. Key and lock.

କୁଞ୍ଜି ଦିଅଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ରାଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଉତ୍ସବରେ

Kuñchi diyajiba ପ୍ରଥମେ ଶୁଭ-ସୂଚକ ନଦବତ୍ ବାଜିବା—

The sounding of drums at the beginning of royal festivals.

କୁଞ୍ଜି ଦେବା—ଦେ. ବି —ଦୁଆରେ ତାଲ ପକାଇବା—

Kuñchi debā To lock a door.

ଚାବିଦେଖା

ତାଲିଦେବା

କୁଞ୍ଜି ପକାଇବା—ଦେ. ବି —କୁଞ୍ଜି ଦେବା (ଦେଖ)

Kuñchipakāibā Kuñchi debā (See)

କୁଞ୍ଜିପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଘରେ ତାଲ ବନ୍ଦ ହେବା—

Kuñchi pardibā Locking of a door.

କୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. ବି—(ସ. କୁଞ୍ଜି ଧାତୁ)—୧ । କୁଞ୍ଜିତ କରିବା—

Kuñchibā 1 To contract; to curl.

କୌଟା ୨ । ବସ୍ତୁକୁ କୁଞ୍ଜି କରିବା—

ମାଡ଼ନା; ତୁଳାଇନା 2. To fold the wearing cloth into plaits.
(କୁଞ୍ଜାଇବା—ଶିଳ୍ପ)

କୁଞ୍ଜିମୁଦ—ଦେ. ବି.—ଘରର କବାଟ ବା ବାକ୍ସକୁ କୋଲପ ପକାଇ ବନ୍ଦ

Kuñchimudā କରି ତହିଁରେ ଜଉମୁଦ ଦେବା—

Sealing of a door or box after locking it up.

ପୁରଲେ ଗନ୍ଧାବରେ କୁଞ୍ଜିମୁଦ ଦେଇ—ପ୍ରାଚୀ. କୃଷ୍ଣବିପ୍ଳବ ।

କୁଞ୍ଜି ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—୧ । କୋଲପ ଫିଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ଶୁକ୍ଳ

Kuñchi modibā ଘୁରାଇବା—1. To wind up the key in a padlock.

ଚାବିସୁବାନ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ

ଉତ୍ତରେ ଉତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ମରଣକରିବା—

2. (figurative) To pull the wires from behind.

କୁଞ୍ଜି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁଞ୍ଜ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—କୁଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Kuñchī Kuñchi (See)

କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୁଞ୍ଜିକୁଞ୍ଜିଆ (ଦେଖ)

Kuñchikuñchiā Kuñchakuñchiā (See)

କୁଞ୍ଜେଇକାଞ୍ଜେଇ—ଦେ. ଅସମାପିକା କି. (କି. ବିଶରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kuñcheikāñchei ଲୁଗାକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ କୁଞ୍ଜିତ କରି;

କୁଞ୍ଜିକାଞ୍ଜି—After curling or plaiting a cloth very artfully.

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଏ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକା ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ରିତ ବସ୍ତୁର ନାମ ବା ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଞ୍ଜ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଞ୍ଜ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକା' ଦେଖିବେ ।

କୁଞ୍ଜ—ସ. ବି. (କୁ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

Kuñja ୧ । ଲତାଗୁଡ଼ି, ଘର ପରି ମାଡ଼ିଥିବା ଲତାମୟ ସ୍ଥାନ;

କୁଞ୍ଜବନ; କିକୁଞ୍ଜ — 1. A bower; grove; arbour

୨ । ଲତା ଗୁଳ୍ମାଦି ସଜ୍ଜିତ ଗୃହ—2. A house over-grown with creeping plants.

୩ । ପର୍ବତ ଗୁମ୍ଫା—3. Cave

୪ । ବୃନ୍ଦାବନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଗ୍ରହ ଥିବା ମନ୍ଦିର—

4. (in Brundābana) The temples of different idols of Śrīkṛṣṇa

୫ । ହାତୀ ଦାନ୍ତ—5. Ivory.

୬ । ଦନ୍ତୁଡ଼ି; ତଳପାଖ—6. The lower jaw.

୭ । ସୋଲୁ ଓ କାଗଜ ଇତ୍ୟାଦିରେ ମଣ୍ଡିତ କୃତ୍ରିମ ବୃକ୍ଷ—
7. An artificial tree made of pith and coloured paper representing a bower

ଦେ. ବି.—କୁଞ୍ଜବିହାରୀର ନାମ—

Name for calling Kuñjabihārī.

କୁଞ୍ଜକୁଶି—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର; କୁଞ୍ଜ + କୁଶି)—କୁଞ୍ଜବନର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦେଶ
Kuñjakukshi ବା ଭିତର—Interior of a grove.

ବୋମଲତା ମୋଡ଼ନ, କୁଞ୍ଜକୁଶିର ନିର୍ମାଣ,

ଅସି ଚନ୍ଦ୍ରବେଳ ମୋ ଶ୍ରାବଣେ—ବନସ୍ପର୍ଶ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର କ ଗୀତ ।

କୁଞ୍ଜକୁଟୀର—ସ. ବି.—୧ । (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; କୁଞ୍ଜ + କୁଟୀର)—
Kuñjakutīra କୁଟୀର ପରି ମଧ୍ୟରେ ବିଲାସ ସ୍ଥାନ ଥିବା କୁଞ୍ଜ—
1. Bower; grotto; arbour.

୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ) ଲତା ମାଡ଼ିଥିବା ବା କୁଟୀର—

2. A hut over-grown with creepers

କୁଞ୍ଜଗାଲି—ଦେ. ବି.—ଉପରେ ଲତା ମାଡ଼ିଥିବା ଗଛର ଗୋଡ଼ୁର—
Kuñjagali An avenue over-grown with creepers across it.

କୁଞ୍ଜଗୃହ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୁଞ୍ଜ + ଗୃହ)—ଲତା ମାଡ଼ିଥିବା
Kuñjagruha ଘର—A house over-grown with creepers.

କୁଞ୍ଜବନ—ସ. ବି. (ରୂପକ; କୁଞ୍ଜ + ବନ)—ଲତାଗୁଡ଼ି—
Kuñjabana Grove; bower.

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ—ସ. ବି (ଉପପଦ; କୁଞ୍ଜ + ବିହାର)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—
Kuñjabihārī A name given to Śrīkṛṣṇa

ଦେ. ବି—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରାଚୀନ
Kuñjabihārī Paṭṭanāyaka କବି—An ancient poet of Orissa.

[୨—କବି ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମୀକଲ୍ୟାଣ ଥିଲେ । 'କୁଞ୍ଜବିହାର' ନାମକ
କାବ୍ୟ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଏ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗାନ୍ଧାର
ଥିଲେ । ଭାରତୀୟରଣ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାସ ।]

କୁଞ୍ଜଭଞ୍ଜୁଥ—ଦେ. ବି—କୁଞ୍ଜଭଞ୍ଜୁଥ (ଦେଖ)—

Kuñjabhāṇḍuṭh

Kuñjabhāṇḍuṭh (See)

କୁଞ୍ଜଭଞ୍ଜୁଥ—ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି (ଭଞ୍ଜୁଥଠାରୁ ମଧ୍ୟ
Kuñjabhāṇḍuṭh ନିର୍ଲଜ୍ଜ)—

1. A very shameless person (more shameless than a bawd).

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ଜାର ନିକଟରେ ପରସ୍ପା
ନୁହେଇବା ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଏ—

2. A professional bawd.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଗୃହ ବା କୁଞ୍ଜକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ କରି
ଜୀବନାନଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେଥିରେ ବୁଝିବ ବେଶ୍ୟା ରଖାଇ
ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିରୁ ଅର୍ଥରେ ଜୀବନାନ୍ତିବା କରେ—

3. The owner of a house of ill fame; a Bawd house-keeper; a brothel-keeper; a person who makes a living by maintaining a brothel.

କୁଞ୍ଜର—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୁଞ୍ଜ = ହସ୍ତିଦନ୍ତ + ଅଛ ଅର୍ଥରେ. ର)—

Kuñjara

୧ । ହସ୍ତି; ହାତୀ—1. Elephant.

(କୁଞ୍ଜର—ଶ୍ଳୀ) ୨ । କେଶ—2. Hair.

୩ । ଦେଶବିଶେଷ—3. Name of a country.

[୨—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଣିବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଲେ
ଏହା 'ଶ୍ରେଷ୍ଠ' ଏହି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ; (ଯଥା—ଶରକୁଞ୍ଜର;
ନରକୁଞ୍ଜର ।]

କୁଞ୍ଜରଗମନା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ଳୀ. (ବହୁସ୍ତୁତି; କୁଞ୍ଜର + ଗମନ + ଶ୍ଳୀ. ଅ)—
Kuñjaragamanā ହାତୀର ଗତି ପରି ଯେଉଁ ଶ୍ଳୀର ଗତି ଧୀର-
ମନ୍ଦର; ଧୀରଗମନା—With footsteps like those of an elephant (applied to a young woman who walks slowly and majestically).

କୁଞ୍ଜରଗମନୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ଳୀ—କୁଞ୍ଜରଗମନା (ଦେଖ)—

Kuñjaragamanī

Kuñjaragamanā (See)

କୁଞ୍ଜରସିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (୨ମୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କୁଞ୍ଜ + ରସିକ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

Kuñjarasika

An epithet of Śrīkṛṣṇa.

କୁଞ୍ଜରସିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ—ରାଧିକା—A name applied to Rādhā for her amours with Kṛṣṇa in the groves of Brundābana

Kuñjarasikā

Rādhā for her amours with Kṛṣṇa in the groves of Brundābana

କୁଞ୍ଜରାଶନା—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କୁଞ୍ଜର + ଅଶନ = ଭୋଜନ)—

Kuñjarāśana

ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—The sacred fig tree.

କୁଞ୍ଜରୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ (କୁଞ୍ଜର + ଶ୍ଳୀ ର)—ହସ୍ତିନୀ, ମାରି ହାତୀ;
Kuñjarī ହାତୁଣୀ—A female elephant.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଈ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଈ	ଋ	ଉ	ଋ

କୁଞ୍ଜଳ—ସ. ଇ (କୁ=କୁସ୍ତିତ + ଜଳ, ନିପାତନ)—କଞ୍ଜି, କଞ୍ଜି-
Kuñjala ପାଣି—Sour rice-gruel.

କୁଞ୍ଜଳତା—ସ. ଇ (କୁଞ୍ଜ + ଲତା)—୧ । କୁଞ୍ଜବନ ଉପରେ ମାଡ଼ିଥିବା
Kuñjalatā ଲତା—1. A creeper growing over a grove.

୨ । କୁଞ୍ଜ ଅକାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବା ଲତା, ଲତା-
ମଣ୍ଡପ—2. A creeper trailed into arches and groves.

୩ । ବର୍ଷାକାଳ ପୁଷ୍ପଲତାବିଶେଷ—
3. A flowering annual creeper; Quamoelit Pinnata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚରୁଲତା; ଏହାର ପତ୍ର କେଶ ପରି
ସବୁ ଏବଂ ଫୁଲ ନାଲି, ଶ୍ଵେତ ଓ ତେଜସ୍ବିୟ । ଏହା ବର୍ଷେ ମାତ୍ର
ବଞ୍ଚେ ।]

୪ । ପୁଷ୍ପାକ୍ଷର କୁଞ୍ଜଳତାର ଫୁଲ ପରି ଫୁଲ, କିନ୍ତୁ ପାନ
ଅକାରର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୁଷ୍ପଲତାବିଶେଷ—
4. A flowering creeper, Quamoelit Phoenicia

କୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବଡ଼ ଗମନ କରିବା—
Kuṭ (root) 1. To move tortuously

୨ । ଶଠତା କରିବା—2. To cheat

୩ । କୁଟିବା; ଢିକି ଅବସ୍ଥାରେ ଢେଳିବା—
3. To pound.

୪ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—
4. To split or break to pieces (Apte).

୫ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ କହିବା—
5. To speak indistinctly (Apte).

୬ । ଗରମ ହେବା; ଘୋଡ଼ିବା—
6. To burn; to be warm (Apte).

୭ । ବକ୍ରହେବା; ବକେଇବା—
7. To become curved or crooked
(M. W.)

୮ । ନଇବା—
8. To bend (M. W.)

କୁଟକାଟ୍—ଦେ. ଅ.—କୁଟ୍ କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Kuṭkāṭ Kuṭkuṭ (See).

କୁଟକାଣ୍ଡ—ଦେ. ଇ —୧ । ବଶେଷ ପ୍ରହାର—
Kuṭkāṇḍ 1. Sound beating.

ମାବମୀଟି; ଡୋଳମାଡ଼ ୨ । ଅତ୍ୟାଚାର; ଧୂମ୍ରକୁଟ୍—
2. Oppression.

ମାବମୀଟି; ଧୂମ୍ରକୃଷି ୩ । ଘୋରାଠକଣା—3. Row; great agitation.

କୁଟ୍ କୁଟ୍—ଦେ. ଅ. (ଧୂମ୍ରକୃଷି; ଭୂଲ. ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ = ଢେଳିବା)
Kuṭkuṭ —ମୂଷା ପ୍ରଭୃତି ଜୀବ କୌଣସି ଟାଣ ପଦାର୍ଥକୁ କାଟିଲେ
କଟ୍ କଟ୍, କଟ୍ କଟ୍ ବା ଯେଉଁ ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
କୁଟ୍ କୁଟ୍ The sound produced by a mouse gnaw-
ing a hard substance.

କୁଟ୍ କୁଟା—ଦେ. ଇ—ଖଣ୍ଡିତ; ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—(torn into) Shreds
Kuṭkuṭā or fragments.
ଟୁକଟାଟୁକବା ଦେ. ଇ—ଖଣ୍ଡିତ କରି ଚିରା ହୋଇଥିବା—
ଡୁକଡ଼ ଡୁକଡ଼; ଚୁରଚୁର Torn into shreds.

କୁଟ୍ କୁଟାକବା—ଦେ. ଇ—ଖଣ୍ଡିତ କରି ଚିରାବା—
Kuṭkuṭābā To tear into shreds or fragments.
ଟୁକଟାଟୁକବାକବା
ଡୁକଡ଼ ଡୁକଡ଼ କରିବା; ଚୁରଚୁର କରିବା

କୁଟ୍ ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—୧ । ଚମା—
Kuṭnā 1. A thick-woven basket for feeding cattle.

୨ । ଗୋରୁଖୁଣ୍ଟ—2. Manger.

୩ । କୁଣ୍ଡ—3. A crater

କୁଟ୍ ଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—ବନ୍ୟଜାତି; ମୃଗଜାତିର ଜନ୍ତୁ—
Kuṭśa A small species of deer

କୁଟ୍ ରୁକୁଟ୍ ରୁ—ଦେ. ଅ.—କୁଟ୍ କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Kuṭrukūṭru Kuṭkuṭ (See)
[ଦ୍ର—କୁଟ୍ କୁଟ୍ କୁଟ୍ ରୁକୁଟ୍ ରୁ ଧନ ଠାରୁ ଉଦ୍ଭବ ।]

କୁଟ୍—ସ. ଇ (କୁଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—୧ । ଦୁର୍ଗ—
Kuṭa 1. Fort; stronghold.

୨ । ବୃକ୍ଷ—2. Tree.

୩ । ଗୃହ—3. House.

୪ । ଘଟି; କଳସ; ମାଠିଆ—
4. Jug; waterpot; pitcher.

୫ । ପର୍ବତ—5. Mountain.

୬ । ପର୍ବତ, ଦିଗ୍ ଶୃଙ୍ଗ—
6. Peak of a mountain.

୭ । ଯଥାରୂପ ଶ୍ଵେତ ହାତୁଡ଼ି—
7. Small hammer or mallet for breaking stones.

କୁଟକ—ସ. ଇ—କୁଟକ (ଦେଖ)
Kuṭaka Kuṭāṅka (See)

କୁଟକା—ସ. ଇ. (କୁ + ଟକ)—୧ । ଉଷ ନ ଥିବା ଲଙ୍ଗଳ—
Kuṭāṅka 1. A plough without a pole (Apte).
୨ । ଘରର ଛତା; ଝୁଲ—
2. Roof; thatch (Apte).

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

କୁଟକ—ସ. ବି. (କୁଟକ + କ)—ଦହିଘୁଆର ଖୁଣ୍ଟ; ମୁଦ୍‌ନ—
Kuṭāṅkaka ଗ୍ରମ—The post round which the
string of the milk-churner passes
(Apte).

୨ । କୁଡ଼ିଆ, କୁଟିର—

2. Hut; cottage (Apte).

କୁଟଜ—ସ. ବି. (କୁଟ = ଗିରିଶୃଙ୍ଗ + ଜନ୍ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା +
Kuṭaja କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

୧ । ଗିରିମନ୍ଥକା; ଇନ୍ଦ୍ରଜବ; ପିତାକୋରୁଅ—

1. A creeper; Wrightea Antidysenterica.

୨ । ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ନାମ—2 A name of Droṇa

୩ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି (କୁମ୍ଭରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)—

3. A name of sage Agastya.

ସ. ବି—୧ । ପର୍ବତରୁ ଜାତ—

1. Produced from a mountain.

୨ । ବୃକ୍ଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—

2. Born of a tree.

କୁଟଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୁଟିବା କ୍ରିୟା—
Kutana 1. The act of pounding.

କୁଟନ ୨ । ମାଡ଼—

କୁଟନା; କୁଟାଈ 2. Beating.

କୁଟଣୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ) —୧ । ଭଉଥ; ଯେ ପରପୁରୁଷକୁ
Kuṭaṇī ଶ୍ଳୀ ଯୋଗାଏ—1. A bawd; a procurer; a
କାଟିନ। pander.

କୁଟନୀ ୨ । ବେଶ୍ୟାପତ୍ନୀ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ଶ୍ଳୀକୁ ପରପୁରୁଷ
(କୁଟଣୀ—ଶ୍ଳୀ) ନିକଟରେ ଜୁଟାଏ—2. A person who
procures his wife for the enjoyment of
other persons.

କୁଟଣିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ.—କୁଟଣୀ (ଦେଖ)

Kuṭaṇīa Kuṭaṇī (See)

କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୁଟୁଣୀ (ଦେଖ)
Kuṭuṇī 1. Kuṭutunī (See)

କୁଟୁଣୀ ୨ । ବେଶ୍ୟା, ନଷ୍ଟା ଶ୍ଳୀ—

କୁଟୁଣୀ 2. Adulteress.

୩ । ଯେ ପର ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ଳୀ ଆଣି ଯୁଟାଏ;
ଦୁଷ୍ଟ—3. A bawd; a procuress.

୪ । ଡିକିର ରସଣି; ଯେଉଁ ଗାତରେ ଡିକିରେ କୁଟା ହେବା
ପାଇଁ କୁସ୍ତମାନ ରସ ଯାଏ—4. The receiving
hole in which things are put to be

pounded by a husking jack.

୫ । ଡିକିର ପୁଅ ବା ପାତାଳ—

5. The pastle of a Dhiṅki.

କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ଳୀ—କୁଟୁଣୀ (ଦେଖ)

Kuṭatunī Kuṭutunī (See)

କୁଟପ—ସ. ବି. (କୁଟ + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । କୁଡ଼ିଆ; ଶସ୍ୟାଦର
Kuṭapa ମାପକଣ୍ଠେଷ—1. A measure of grain.

୨ । ଋଷି, ମୁନି—2. Sage; ascetic.

୩ । ଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ—

3. Garden attached to a house (Apte).

୪ । ପଦ୍ମ—4. Lotus.

କୁଟର—ସ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—କୁଠର; ଦହି ଘୁଆର
Kuṭara ଖୁଣ୍ଟ—The post round which the string
of the churning stick winds. (M. W.)

କୁଟହାରିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ—ଦାସୀ—

Kuṭahārikā A maid servant.

(କୁଟହାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୁଟା—ଦେ. ବି.—(ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ, ଏହା କୁଟ୍ ଧାତୁ ବା ମର୍ଦ୍ଦିତ ଦଣ୍ଡବୃକ୍ଷ ଅଟେ)
Kutā ୧ । ଶୁଖିଲା ନଡ଼ା—1. Dry straw; stubble

କୁଟା ମୋ ଶୋଧ ଅନେକ କଲିବେ ହୋଇ କୁଟା । କୃଷିବିଦ୍. ମହାଭାରତ ବନ ।

କୁଟ, ପୁଆଳ

୨ । ବେଙ୍ଗଳାରେ ମକଡି ହୋଇଥିବା ଧାନର ଛଣ; ପାଳ—

2. Straw softened by the treading of
bullocks over it in the act of
thrashing.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନଡ଼ା ଖଣ୍ଡ—3. A bit of straw.

୪ । ଗ୍ରାସ—4. Grass.

ବୋଲନ ବା ବୁସ୍ତେ ହୋଇଛ ବଡ଼ ଖାଏ ।

ଅର ଚ ପାଇଇ ମୁଁ କୁଟା ପର କାସ୍ତେ । କୃଷିବିଦ୍. ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । (ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ) କୁଟିବା କ୍ରିୟା—

5. The act of beating or pounding; pul-
verising.

୬ । ଡିକିରେ ଧାନକୁ କୁଟି ତହିଁରୁ ଗୁଉଳ ବାହାର କରିବା
ପ୍ରକ୍ରିୟା—6. The process of husking paddy.

୭ । ଧାନ କୁଟି ଗୁଉଳ ବାହାର କଲେ କେତେ ଧାନରୁ
କେତେ ଗୁଉଳ ବାହାରବ, କିମ୍ବା କେତେ ଧାନ କୁଟିବାକୁ
ଦେଲେ କେତେ ଗୁଉଳ ମିଳିବ ଏହା ଯେଉଁ ଗାଣିତିକ
ପ୍ରଣାଳୀରୁ ଜଣାଯାଏ । (ଯଥା—ବାଇଶା କୁଟା, ପଚାଶ
କୁଟା)—7. The arithmetical calculation
by which the quantity of rice can be
deducted from a given quantity of paddy
given to be husked and turned into rice.

[୬]—ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ପରଶୁ ଧରି ଧାନକୁ ଉଠାଏ,
ଶୁଣାଏ ଓ ଡିକିରେ କୁଟେ ସେ ବାଲଣି ବୋଣି ଧାନକୁ ଦଣ୍ଡ ଗୁଉଳା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵକ୍ଷାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ଵକ୍ଷା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଉତ୍ତୁନା ଚାଉଳ ଓ ପତଣି ଗଉଣୀ ଧାନରୁ ଦଶ ଗଉଣୀ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଅପେକ୍ଷା କିଛି ବେଶି ପରିମାଣରେ ଚାଉଳ ପାଏ । ତେଣୁ ବାଇଶା ଓ ପତଣା କୁଟା ପ୍ରମାଣେ ତା ଠାରୁ ଚାଉଳ ନିଅଗଲେ ବଳବା ଚାଉଳରୁ ଓ ଧାନରୁ ବାହାରିଥିବା କୁଣ୍ଡାରୁ କୁଟୁରୁଣୀର ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ ଧାନ ଉତ୍ପାଦିବାର ଖରଚ ମିଳିଯାଏ ।]

କୁଟାସ । ପ୍ରହାର, ମାଡ଼—8. Sound beating.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—ଅଠସେର ପରିମାଣ (ଚାଉଳ)—
A measure of 8 seers of rice.

[ଦ୍ର—ଏକଶତ୍ର ବା ୧୦ ସେର ଧାନରୁ ଏକ କୁଟା ବା ୮ ସେର ଚାଉଳ ବାହାରେ ।]

ଦେ. ବଣ. (ସଂ. କୁଟୁକ)—୧ । କୁଟୁକ—

1. Pounded; beaten.

ହଲଣା ସୋରଷ ଯେ ଅବା, ବୃକ୍ଷ ଚେରୁଳ ମୁଦାମୁଦା ।

ସମବାସ ବାରିକାଭକ୍ତି ।

୨ । (କୁଟାପର) କ୍ଷୀଣ, ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Weak; emaciated.

ଦେଖୁ ଅଛ ତ ଅମ୍ଭେ ବୁଲି ବୁଲି ଲଟା

କରଣ ଦେଉଅଛୁ ଦେହୁଷ୍ଟିକ ବଟା । କୁଷ୍ଠସିଂହ. ମହାଭାରତ. କବିତା ।

କୁଟାଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. କୁଟୁଧାତୁ; କୁଟିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଜକ
Kuṭāibā ରୂପ)—୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ଵାରା କୁଟିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—

କୋଟିନ 1. To have the act of beating or pound-
କଟବାନା ing done by others; to have a thing
pounded by others; to cause to be pound-
ed or beaten.

୨ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ମାଡ଼ ମରାଇବା—2. To cause a
person to be given a sound beating.

୩ । (ଶ୍ଵୀ ଲୋକମାନେ) ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ
ଅଙ୍ଗରେ ଚିତା କୁଟାଇବା—3 To have the
body tattooed by another person.

ବୃକ୍ଷଲତା ଚରୁକେ ମକ୍ଷକା ଚାଉଳ । ଭଞ୍ଜ, ରାବଣବଦନ ।

୪ । ଧାନରୁ ଚାଉଳ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ କୁଟିବା କର୍ମ
ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା କରାଇବା—

4. To have paddy husked by others.

କୁଟାକଣ୍ଡା—ଦେ. କି—୧ । ଧାନ କୁଟିବା ଓ କାଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟା—

Kuṭākandā 1. The act of pounding and husking
କୁଟନା ବାଟିନା of paddy.

କୁଟନା ପିସନା ୨ । କୁଟକାଣ୍ଡ; ବିଶେଷ ମାଡ଼—

2. Sound beating.

୩ । ଧୂଳିକୁଟି; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression.

କୁଟାକାଠି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ଵୟ)—୧ । କୁଟା ଓ ସ୍ତ୍ରୁ ଘାସ

Kuṭākāṭhi ବା ଖଡ଼ିକା ଆଦିର ଶ୍ଵେତମାନ—

୧ । ଖଡ଼ିକା; ଖଡ଼ିକା 1. Bits of straw and twigs.

ଘାସପୁଂସ; ୨ । ଅଲିଆ—2 Refuse.

କୁଟା କରକଟ; କ୍ଷୟତବାର

କୁଟାକୁଟା—ଦେ. ବଣ—କୁଟୁଟା; ଟିକିଟିକ ବା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ
Kuṭākutā ଚାଉ ହୋଇଥିବା—Torn into small frag-
ଟୁକବା ଟୁକବା ments or shreds.

ଡୁକଡ଼ା ଡୁକଡ଼ା

କୁଟାକୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ପଦାର୍ଥ କୁଟିବାର କର୍ମ—

Kuṭākutā 1. Act of pounding many things.

୨ । ଅନେକ ମାଡ଼ ଦେବା କର୍ମ—

2 Act of several beatings; thrashings.

କୁଟା କୟାବିକ୍ରୟ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବାଇଶା କୁଟା ବା

Kuṭā krayabikraya ପତଣା କୁଟା ପ୍ରମାଣେ ଏତେ ଧାନରୁ

ଏତେ ଚାଉଳ ହେବ ଏହା ଜାଣିବାର ଗଣିତକ ବିଧି

(କୁଟା) ଓ ଏତେ ଭାଉଁରେ ଏତେ ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ କେତେ

ହେବ ଏହା ଜାଣିବାର ଗଣିତକ ବିଧି (କୟାବିକ୍ରୟ)—

Two arithmetical methods of calculation

for finding out the quantity of rice

from a given quantity of paddy, as also

of the value of any quantity of articles

at a certain rate.

କୁଟାଖଣ୍ଡିକ ଦିଖଣ୍ଡି ନ କରିବା—ଦେ. କି (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kuṭākhaṇḍika dikhāṇḍi na karibā କିଛି ସାମାନ୍ୟ କର୍ମ

ମଧ୍ୟ ନ କରିବା—Not to do even a very

little work.

କୁଟାଗଦା—ଦେ. ବି—କୁଟାର ସ୍ତମ୍ଭ—

Kuṭāgadā A heap of straw; straw-rick.

ଗଛା

କୁଟାଣିଆ—ଦେ. ବି—କୁଟଣା (ଦେଖ)

Kuṭāṇiā Kuṭāṇā (See)

କୁଟାତେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଶ୍ଵୀ—

Kuṭāten କୁଟୁରୁଣୀ; ଧାନ କୁଟିବା ଶ୍ଵୀ—

A woman who husks paddy into
rice.

କୁଟାଲି—ସଂ. ବଣ. (ଘୃ ଓ ଶ୍ଵୀ) (ସଂ. କୁଟୁଧାତୁ)—

Kuṭāli ଯେ ଚିକି ବା ହେମଦସ୍ତା ଦ୍ଵାରା ଧାନ ଆଦି କୁଟେ—

One who presses or pounds paddy etc by

'Dhinki' or pestle.

କୁଟାଣି କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଧାନ ଅମଳ ସମୟରେ

Kuṭāṇi karibā ଧାନରୁ କୁଟାକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—

To separate straw from paddy grains

during garnering or threshing.

କୁଟି—ସଂ. ବଣ. (କୁଟି ଧାତୁ + ଇ)—ବକ; ବଙ୍କା—

Kuṭi Bent; crooked.

ସଂ. ବି—୧ । କୁଟିର—1. Cottage; hut.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବରୁ ଓ ଚିତ୍ରେ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରେ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରକ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲେଖକାଳରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’-ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ବାଙ୍କ—2. A bend; a curve.

୩ । ଶରୀର—3. The body (Apte).

କୁଟିକମ—ଦେ. ବି. (ସ. କୂଟ ଓ କର୍ମ)—

Kutikama ବିଭିନ୍ନ ଚିତ୍ର ଓ କାରୁକର୍ମ; କମକୁଟ—

Various artistic designs; ornamental work.

ଦେ. ବିଶ—ନାନାପ୍ରକାର କାରୁକର୍ମ ଓ ରଙ୍ଗସୁନ୍ଦ୍ର—

Variegated and having various designs.

ବରଷ ଶାମୁକକୁ ନ କୁଟିକମ ଦେବ ଶକ୍ତି ଗୋଷ୍ଠ ।

ଅଳଙ୍କାର କଳା ।

କୁଟିଚର—ସ. ବି. (କୁଟି=ବକ୍ର + ଚର ଧାତୁ=ଗୁଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kutichara ଶିଶୁମାର; ସୁସମ୍ବର, ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବଜଗେଷ—

A porpoise (Apte); dolphin

କୁଟିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—

Kutiba ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହମାମ୍ବଦସ୍ତା ବା ଡିଙ୍କିରେ ଛେଚିବା,

ଡ଼ୁମ୍ପା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବା ଚୁନା କରିବା ବା ଚଢ଼ିରୁ ସାର ବାହାର

କୁଟନା କରିବା—To press or pound a thing with

Dhunka or pestle; to husk

(ଯଥା—ଧାନ କୁଟିବା, ଚୁନା କୁଟିବା, ସରୁକି କୁଟିବା, ଔଷଧ କୁଟିବା ଇତ୍ୟାଦି ।)

[ଦ୍ର—ଧାନକୁ କୁଟି ଗୁଡ଼ିଲ ବା ଚୁନା କରାଯାଏ, ଇଟାକୁ କୁଟି ସରୁକି କରାଯାଏ, ଗୁଡ଼ିଲକୁ କୁଟି ଚୁନା କରାଯାଏ । କଥାରେ କେହି କେହି ସଥାକମେ ଧାନ, ଇଟା, ଗୁଡ଼ିଲ କୁଟିବା କହନ୍ତି, ଓ କେହି କେହି ସଥାକମେ ଗୁଡ଼ିଲ ବା ଚୁନା, ସରୁକି ଓ ଚୁନା କୁଟିବା କହନ୍ତି । ଫଳତଃ ଧାନକୁ କୁଟିଲେ ଗୁଡ଼ିଲ ହୁଏ ଓ ଗୁଡ଼ିଲକୁ କୁଟିଲେ ଚୁନା ହୁଏ; ଚୁନାକୁ କୁଟିଯାଏ ନାହିଁ ।]

୨ । ଶ୍ଵୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଖୁସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଫୋଡ଼ି ଚିତ୍ରେ କଳା ରଙ୍ଗର ଚିତ୍ରେ ଚିତ୍ର ଫୁଟାଇବା; ଚିତ୍ର କୁଟିବା—

2. To paint the limbs (of females) by pricking and injecting colouring matter into it; to tattoo the body.

୩ । ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର କରିବା; ମାଡ଼ ମାରିବା—

3. To give a sound beating.

ଅଙ୍ଗ ମୋର ଦେଖି ଉଲ୍ଲସି ଉଠେ

ବଳହୀନ ବଳେ ଚାପ ବୁଟେ—ଭଗ ।

୪ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ବର୍ଷା କରିବା; ଭୁଲୁଭୁଲୁ କରି ବରଷିବା—4. To rain cats and dogs; to rain profusely.

(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘଗୁଡ଼ାଏ କୁଟିଲୁଣି ।)

୫ । ମୁଦଙ୍ଗ ଆଦି ବାଦ୍ୟରେ ଘନଘନ ହସ୍ତ ହାଲ ଭାଲ ଦେବା—5. To clap the palms briskly on the covering of drums.

କୁଟିର—ସ. ବି. (କୁଟି ଧାତୁ + ଫଜ୍ଜାର୍ଥେ. ରର)—

Kutira

କୁଟିର (ଦେଖ)

Kutira (See)

କୁଟିଳ—ସ. ବିଶ. (କୁଟି=ବକ୍ରତା + ଲ)—

Kutila

୧ । ଅସରଳ, ବକ୍ର; ବଙ୍କା—

(ସରଳ—ବିପରୀତ) 1. Curved; crooked; bent;

(କୁଟିଳା—ଶ୍ଵୀ) tortuous.

(କୁଟିଳତା; କୌଟିଲ୍ୟ—ବି) ୨ । ଅସରଳସ୍ଵଭାବ; କପଟି—

2. Insincere; hypocritical; crooked by nature.

୩ । ହୃଦ—3 Heartless; cruel.

୪ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ—

4. Cheating; deceiving; deceitful.

୫ । ସମାଧାନ କରିବାକୁ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—

5. Difficult of solution.

୬ । କୁଣ୍ଡଳିତ; କୁଣ୍ଡଳ—

6. Curled; curly.

୭ । କୃପଣ—7. Miserly; niggardly.

ସ. ବି—୧ । ତଗର ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ)

1. Tagara (plant) (See) (Apte).

୨ । ଟିନ (ଧାତୁ)—2. Tin (metal) (Apte.)

ଦେ. ବି—କୁଟିଳତା, କୌଟିଲ୍ୟ—

State of being curled.

କୁଟିଳ ବେଶରେ ଅଛନ୍ତି । ଭୁପତି ପ୍ରେମସାମୁଦ୍ର ।

[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ଅର୍ଥରେ ଓ ବିଶେଷଣ ପଦ ବିଶେଷ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ ହେବାର ବହୁଳ ଉଦାହରଣ ଦେଖା ଯାଏ ।]

କୁଟିଳଗତି—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; କୁଟିଳ + ଗତି)—

Kutilagati

ସିଧା ନ ହୋଇ ବକ୍ରଭାବରେ ଗମନ—

Crooked motion.

(ଯଥା—ସାପ, ବଛା ଅବିକଳ ଗମନ) ।

ବିଶ. (ବହୁସଂହ)—କୁଟିଳଗମି—

Moving in a crooked manner.

କୁଟିଳଗମି—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୁଟିଳ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ରର, ୧ମା

Kutilagami ଦେ.)—୧ । ଯେ ବକ୍ରଭାବରେ ଗତି କରେ—

(କୁଟିଳଗମି—ଶ୍ଵୀ) 1. Going crookedly; tortuous.

କୁଟିଳତା—ସ. ବି. (କୁଟିଳ + ତାବେ. ତା)—

Kutilatā ୧ । ବକ୍ରତା—1. Curvature; crookedness.

୨ । ଶଠତା—2. Deceit; fraud

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ

୩ । ମନର ଅସରଳତା—3. Insincerity

୪ । କପଟଶାସ୍ତ୍ର—4. Crooked policy.

୫ । କୁଣ୍ଡଳ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

5. State of being curled.

କୁଟିଳତା—ସ. ବି. (କୁଟିଳ + ତା. ହ)—କୁଟିଳତା (ଦେଖ)

Kuṭilatwa Kuṭilatā (See)

କୁଟିଳ ବନ୍ଧନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରା; କୁଟିଳ + ବନ୍ଧନ)—(ଗଣିତ)

Kuṭila bandhanī ଯେଉଁ ବନ୍ଧନ-ତତ୍ତ୍ଵ ବହୁଭାବରେ ଅଙ୍କିତ

ହୁଏ; ଯଥା—{ }

The middle bracket.

କୁଟିଳରେଖା—ସ. ବି (କର୍ମଧାରା, କୁଟିଳ + ରେଖା)—(ଜ୍ୟାମିତି)

Kuṭilarekhā ଯେଉଁ ରେଖା ବଙ୍କା ହୋଇ ଟଣା ହୋଇଥାଏ—

(ସରଳରେଖା—ଉପରାଧ) (ଯଥା—(୦୩)

Curved line.

କୁଟିଳଲିପି—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରା)—କୁଟିଳାକ୍ଷର (ଦେଖ)

Kuṭilalipi Kuṭilākshara (See)

କୁଟିଳା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁଟିଳ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । କୁଟିଳସ୍ଵଭାବୀ ଶ୍ରୀ—

Kuṭilā 1. An insincere woman.

୨ । ସରସ୍ଵତୀ ନଦୀ—2. The river of Saraswatī.

୩ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—3. Name of a perfume.

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରପେଶାଙ୍କ ଭଗିନୀ, ଶ୍ଵାଶୁକ ନଣନ୍ଦ—

4. The sister of the husband of Rādhā.

୫ । ତରଳ ଜାତୀୟ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—

5. A kind of flower.

ମାଧବୀ ମରୁଥ କୁଟିଳା ବାମରାସିନୀ । ପ୍ରାଚୀ, ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

୬ । କୁଟିଳାକ୍ଷର (ଦେଖ)

6. Kuṭilākshara (See)

ଈଶ. ଶ୍ରୀ. (କୁଟିଳ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—କୁଟିଳର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kuṭila.

କୁଟିଳାକ୍ଷର—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରା; କୁଟିଳ + ଅକ୍ଷର)—

Kuṭilākshara ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଦେବନାଗର ଲିପିର

ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବକ୍ତୃଲିପିବିଶେଷ—A series of curved

alphabets which were based on the

Brāhmī alphabets and which preceded

the introduction of Debanāgarā script.

[ଦ୍ର—ଏ ଲିପି ଭାରତରେ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦିଠାରୁ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ହି. ଶତାବ୍ଦିରେ ।]

କୁଟିଳାଚରଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରା; କୁଟିଳ + ଅଚରଣ)—ଅସରଳ

Kuṭilācharaṇa ବ୍ୟବହାର—Insincere or crooked

conduct

କୁଟିଳାଚରଣ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁଟିଳାଚର + ଇନ୍; ୧ମା.

Kuṭilāchārī ୧ବ.)—କପଟାଚରଣ—

(କୁଟିଳାଚରଣୀ—ଶ୍ରୀ)

Of crooked conduct.

କୁଟିଳାଶୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଟିଳ + ଅଶୟ)—ଶଠରୁଚି

Kuṭilāśaya (ବ୍ୟକ୍ତି)—Malevolent, evil minded.

(କୁଟିଳାଶୟା—ଶ୍ରୀ)

କୁଟିଳିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁଟିଳ)—୧ । କପଟି—

Kuṭilīā 1. Insincere; of crooked policy.

୨ । ଅତି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ (ବାତକର୍ମ)—2. Very offen-

sive (wind passed through the anus).

କୁଟିଳିକା—ସ. ବି. (କୁଟିଳ + କ + ଅ)—କମ୍ପାରର ଭାଙ୍ଗି—

Kuṭilikā Blacksmith's forge (Apte).

କୁଟିହେବା—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—

Kuṭihēbā ୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—

1. To determine or vow repeatedly.

ବାଣୀ କୁଟିଳ ପାଇ ପୁରୁଷକ ବ୍ୟାଧି କୁଟି ହେଲେ ମାରଣ ଭାର ।

ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୨ । ଢିଙ୍କି ପ୍ରଭୃତି ଭାର ବସ୍ତୁଦ୍ଵାରା ଛେଦି ହୋଇଯିବା—

2. To be pounded with a Dhūṅki.

୩ । କୁଟିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ—

3. The passive voice of the verb to pound.

କୁଟି—ସ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ + ଈ)—୧ । ବାଙ୍କ—1. A curve.

Kuṭī ୨ । ଫୁଲତୋଡ଼ା—2. Nosegay.

୩ । ମୁଗ୍ଧ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—3. A kind of perfume.

୪ । ସ୍ଵର—4. Spirituous liquor.

୫ । କୁଟୁଣା—5. A bawd (Apte)

୬ । କୁଡ଼ିଆ; କୁଡ଼ିଗୃହ; ପଲ୍ଲ (ଇଂ. କଟ୍; କଟ୍ଟେଜ)—

6. Cottage; cot; hut.

୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବାସସ୍ଥାନ—7. Small house; a hovel.

୮ । ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସଗୃହ—

8. Temporary house or shed.

ଦେ. ବି. —୧ । ଅଟୁ—

1. An earthen roof built inside a thatch.

୨ । ଭାଙ୍ଗି—2. A scaffolding.

କୁଟିକା—ସ. ବି. (କୁଟି + କ + ଅ)—୧ । କୁଟିର—

Kuṭikā 1. Hut; cottage

୨ । ଛୋଟ ଘର—2. Small house. (Apte)

କୁଟିଚର—ସ. ବି. —(କୁଟି + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୂଜା ଉପରେ

Kuṭīchara ସ୍ଵପାର ତଳାଇବା ଭାର ଦେଇ ତପସ୍ୟାରେ ନିୟୁକ୍ତ

ହେବା ଏକ ଜାତୀୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ; ବାଳପ୍ରସ୍ଥାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ୍ର ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ୍ର' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

A class of ascetics who entrust the care of the family to the son and devote themselves solely to religious penances and austerities. (Apte)

କୁଟିବାକ୍ଷରା—ଦେ. କି.—୧ । ଅଟୁ କରବା, ଗୁଡ଼ି ବାକ୍ଷରା—

Kuṭibāndhibā 1. To set up a scaffolding or earthen roof inside a thatched house.

୨ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚିବା—2. To lay hidden in a covert.

କି ଚିତ୍ରାବଳୀ ବାଳକ ସେ ଅଛ ବଧୂ ସେ,

ଗୋଶା ପ୍ରସାଦୁ କୁଟ କର କୁଟି ବାକ୍ଷ ସେ । ରଞ୍ଜିତ ଦେହସୁଗନ୍ଧକାସ ।

କୁଟିର—ସ. ବି. (କୁଟି ଧାତୁ + ଇର) —୧ । କୁଟି ୬, ୭, ୮ (ଦେଖ)

Kuṭira 1. Kuṭi 6, 7, 8 (See)

୨ । ସଙ୍ଗମ; ମୈଥୁନ—

2. Sexual intercourse (Apte).

କୁଟିରକ—ସ. ବି.—(କୁଟିର + କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ୍ୟ) —କୁଟି ୬, ୭, ୮ (ଦେଖ)

Kuṭiraka Kuṭi 6, 7, 8. (See)

କୁଟିରଶିଳ୍ପ—ସ. ବି. (ଅଧିକାର ପ୍ରୟୋଗ) —ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ

Kuṭiraśilpa କୁଟିରରେ ଲୋକେ କରନ୍ତି । (ଯାହା ପାଇଁ କଳ କାରଖାନା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ)—Cottage-industry or art.

(ଯଥା—ଟୋକେଇବୁଣା, ଭୁଲୁଣା, ସୁତାକଟା ଇତ୍ୟାଦି)

କୁଟୁକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—କୁଟୁକାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kuṭukāṇḍa Kuṭkāṇḍ (See)

କୁଟୁକୁଟା—ଦେ. ବି.—କୁଟୁକୁଟା (ଦେଖ)

Kuṭukuṭā Kuṭkuṭā (See)

କୁଟୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବି.—କୁଟୁକୁଟିଆ (ଦେଖ)

Kuṭukuṭiā Kuṭkuṭiā (See)

କୁଟୁକୁଟୁ—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—କୁଟୁ କୁଟୁ (ଦେଖ)

Kuṭukuṭu Kuṭkuṭ (See)

କୁଟୁଙ୍ଗକ—ସ. ବି.—(କୁଟି ଧାତୁ + ଉଙ୍ଗକ) —୧ । ଲତାଗୁହ—

Kuṭuṅgaka 1. Arbour formed by creeping plants.

୨ । ଗଛକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ଲତା—

2. A creeper winding round a tree.

୩ । ଗୁଳ; ଗୁଡ଼—3 Thatch; roof.

୪ । କୁଟିର—4. Hut; cottage.

୫ । ଶସ୍ୟାଗାର; ଅମାର; କୋଠି—5. Granary (Apte).

କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କୁଟି)—କୁଟୁଣୀ (ଦେଖ)

Kuṭuṇā Kuṭaṇā (See)

(କୁଟୁଣୀ—ଶ୍ରୀ)

କୁଟୁଣିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ.—(ସ. କୁଟି)—କୁଟୁଣିଆ (ଦେଖ)

Kuṭuṇiā Kuṭaṇiā (See)

(କୁଟୁଣିଆ—ଶ୍ରୀ)

କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—କୁଟୁଣୀ (ଦେଖ)

Kuṭuṇī

Kuṭaṇī (See)

ସମସ୍ତ କୁଣ୍ଡଳ କହେ ଚକ୍ର କୁଟୁଣୀ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

କୁଟୁଣୀ ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି.—(ସ. କୁଟୁଣୀ ପ୍ରତିମା)—ସୂତା ବା ଘୋଡ଼ା—

Kuṭuṇīpratimā ବାଲ ଦ୍ୱାରା କୌଣସିରେ ନୟନିବା ପ୍ରତିମା; ଗୋପଲଲାର କ୍ରୀଡ଼ାସୂତ୍ର—Doll made to dance by means of wire or horse-hair worked or pulled from behind, a wire-pulled doll.

କୁଟୁଣୀପ୍ରତିମା ଗ୍ରାସ୍ତେ କର ଅଳ ଆୟୁକୁ ବଳେ ନୟନୁତ ।

ଘନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁଟୁଣୀଶାଳା—ଦେ. ବି. (କୁଟୁଣ + ଶାଳା)—ବିକ୍ଷିଣାଳ—

Kuṭuṇīśālā A room where the Dhinki (husking contrivance) is set.

କୁଟୁତା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୁଟୁତା—

Kuṭutā A coat or shirt

କୁଟୁତୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. କୁଟି ଧାତୁ; ସ. କୁଟୁକୁଟୁ)—

Kuṭutūṇī ୧ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ଷିଆଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚୁଟୁଟି, ତାନନୀ କୁଟେ—1. A woman who beats or pounds grains with the husking machine.

୨ । ଧାନ କୁଟିବା ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ଜାବିକା—

2 A woman who lives on husking paddy and preparing rice therefrom.

[ଦ୍ର—ମଫସଲର ଅଧିକାଂଶ ଗରବ ଶ୍ରୀମାନେ ପରସ୍ପରରେ ଧାନ କୁଟି ସେଥିରୁ ଯାହା ମୂଲ ମିଳେ କିମ୍ବା ପତସାକୁଟା ପ୍ରମାଣେ ଲୋକକଠାରୁ ଧାନ କୁଟିବାକୁ ଅଣି ସେଥିରୁ ତାଙ୍କୁ ଦଶ ଗୋଣି ହସାବରେ ଚୁଟୁଲ ଦେଇ ବାକ ଯାହା ଚୁଟୁଲ ଓ କୁଣ୍ଡା ଆଦି ବଳେ ଢାକା ଯୋଗେ ହୁଅନ୍ତି ।]

କୁଟୁମ୍ବ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁଟି ଧାତୁ + ଉମ୍ବ + ଇ)—

Kuṭumī ୧ । କୁଟୁଣୀ (ଦେଖ)—1. Kuṭaṇī (See)

୨ । ଦୁଗ, ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ପରସ୍ପରୁଷ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଆଣି ଭେଟାଏ—

2. A panderess; a go-between.

୩ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ—

3. The receiving pot in which grains etc are placed for being pounded or husked by the Dhinki.

୪ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଅ; ଦେମାମଦସ୍ତର ସୂଅ—

4. The pestle or pounding piston of a Dhinki or mortar.

କୁଟୁମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୁଟୁମ୍ବ, ଭୁଲ; ହି. କୁଟୁମ୍ବ)—

Kuṭum କୁଟୁମ୍ବ (ଦେଖ)—Kuṭumba (See)

Kuṭṭamita ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ରୂପ ନାୟିକାର ବାହ୍ୟ ଭଙ୍ଗି
ବା ହାବଭାବ ବିଶେଷ (ନାୟିକାର ୨୮ ପ୍ରକାର
ଭଙ୍ଗି ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଏକତମ)—Affected repulse
of a lovers' endearments or caresses by
a woman. (one of the 28 blandish-
ments of a lady mentioned in the
Hindu erotic books.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାଚିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ଦ୍ଵ

[ଦ୍ର—ନାୟକ ଦର୍ଶପ୍ରକାଶପୁସ୍ତକ ନାୟିକାର ଅଧର କେଶ ପ୍ରକାଶ
ଧାରଣ କରିବା ସମୟରେ ନାୟିକାର ଶିରଃକମ୍ପନ ଓ ହସ୍ତଗୁଲନାଦ
ବାଦ୍ୟରଙ୍ଗୀ ବିଶେଷ—ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣ ।]

କୁଟ୍ଟାର—ସ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଅର) — ୧ । ପର୍ବତ—

Kuṭṭāra 1. A mountain.

୨ । ମୈଥୁନ—2. Sexual intercourse.

୩ । ଉର୍ଣ୍ଣାକର୍ମିତ କମ୍ପଳ—3. Woollen blanket.

୪ । ଏକତା—4. Oneness (Apte).

କୁଟ୍ଟିତ—ସ. ବିଶ. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) — ୧ । ଛେଦିତ—

Kuṭṭita 1. Chopped; cut.

୨ । ଛକଟକ କରାଯାଇଥିବା, ଖଣ୍ଡିତ—

2. Cut into small bits; minced.

୩ । କୁଟ୍ଟା ଦୋଇଥିବା—3. Pounded; bruised.

କୁଟ୍ଟିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଵା. (କୁଟ୍ଟନ + ଶ୍ଵା. ଇ) —

Kuṭṭinī କୁଟ୍ଟିନୀ (ଦେଖ)

Kuṭṭanī (See)

କୁଟ୍ଟିନୀ ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି—କୁଟ୍ଟିନୀ ପ୍ରତିମା (ଦେଖ)

Kuṭṭinī pratimā Kuṭṭanī pratimā (See)

କୁଟ୍ଟିନୀ ପ୍ରତିମା ପଦ କର । ଦେଖ ନବଭିକ୍ଷ ନାମା ପଦ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧପ୍ରାମଣ୍ୟେ ।

କୁଟ୍ଟିମ—ସ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ = କାଟିବା + କର୍ମ. ଇମ) —

Kuṭṭima ୧ । ରତ୍ନର ଖଣି—

1. A mine of gems; jewel-mine.

୨ । ସମତଳ କରା ଯାଇଥିବା ଭୂମି—

2. Levelled ground.

୩ । ମସୃଣ ଭୂମି, ଖସଡ଼ା ଜମି—

3. Slippery ground.

୪ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ବା ରତ୍ନ ଖଣ୍ଡର ଗୁଡ଼ିକ—

4. Pavement paved with small bits of stones or gems.

୫ । ପକ୍ଷୀଗରର ତଳ; ଚଟାଣ—

5. The floor of a building; pavement; paved floor.

୬ । ପ୍ରସ୍ତରଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ ବା କାନ୍ଥ—

6. A bank or wall made of stones, bricks etc.

୭ । ଭୂମି—7. Ground.

୮ । ପ୍ରାସାଦ ଭିତର ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତର ମୂଳଦୁଆ—

8. Groundwork prepared for the erection of a mansion.

୯ । ତାଳମ, (ଗଛ ଓ ଫଳ) —

9. The Pomegranate (tree and fruit).

୧୦ । କୋଠା ଘର; ପ୍ରାସାଦ—10. Palace; building.

ନର୍ତ୍ତକଗଣ ମଣିକ୍ଷିମେ କଦାର ପୁଣି ନଃଶେଷାଃ କାଃ ପକ୍ଷୀଃ ରେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରତ୍ନାବଳିଚମ୍ପୂ. ୩ ଗୀତ ।

୧୧ । କୁଟ୍ଟାର—11. Cottage; hut.

ସ. ବିଶ—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ବା ରତ୍ନାଦି ଦ୍ଵାରା ଖଣ୍ଡିତ—

Decorated with mosaic, paved or set with small stones.

କୁଟ୍ଟିର—ସ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଫଳାର୍ଥେ. ଇର) —

Kuṭṭira ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତ—

1. A small mountain (Apte).

୨ । ପାହାଡ଼—2. Hill.

କୁଟ୍ଟିଲ—ସ. ବିଶ. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵ. ମଳ) —

Kuṭṭila କୁଟ୍ଟିଲିକା (କଢି)—Opening (bud).

ବି—୧ । ଫୁଲର କଢି—1. Bud; blossom

୨ । ଫୁଟୁ ଅବସ୍ଥାବଳି କଢି—2. An opening bud.

୩ । ନରକବିଶେଷ—

3. Name of a part of hell (Apte).

କୁଟ୍ଟିଲିତ—ସ. ବିଶ. (କୁଟ୍ଟିଲ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ) —

Kuṭṭalita ୧ । ଫୁଟୁଥିବା—1. Blossomed; budded.

୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଦ୍ରିତ—2. Half-closed.

୩ । ଅର୍ଦ୍ଧ ପ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ଧିତ—3. Half-opened.

୪ । ଉଷ୍ମାସ୍ୟ ଯୁକ୍ତ—4. Smiling

୫ । ପ୍ରସ୍ଥ—5. Cheerful; gay.

କୁଟ୍ଟା—ଦେ. ବି—କୁଟ୍ଟିର (ଦେଖ)

Kuṭṭā Kuṭṭurā (See)

କୁଟ୍ଟାଭବା (ଦେହ) — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) — ଟଙ୍କୁରିତ ଦେହା; (ଦେହର

Kuṭṭābha ରୋଗ) ଟାଙ୍କୁରିବା, ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିବା—

To horripilate, (the hairs of the body) to bristle.

କୁଠ (ଧାତୁ) — ସ—୧ । ଛେଦିବା, କାଟିବା—1. To cut.

Kuth (root) ୨ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—2. To surround.

କୁଠ—ସ. ବି. (କୁଠ ଧାତୁ = ଛେଦିବା + କର୍ମ. ଅ) — ବୃକ୍ଷ; ଗଛ—

Kuṭha

A tree.

କୁଠ ଗ୍ରା ବି—କୁଷ୍ଠରୋଗ—Leprosy.

କୁଠ

କୁଠର—ସ. ବି—(କୁଠ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ମ. ଅର) —

Kuṭhara ୧ । ମନ୍ତ୍ରନଦଣ୍ଡ; ଦହୁଣ୍ଡୁଆ—

1. The churning rod.

୨ । ବନ୍ଧନସ୍ତମ୍ଭ; ଶୁଖୁ—

2. A pillar or tying post.

୩ । ମନ୍ତ୍ରନସ୍ତମ୍ଭ—3. The pillar to which the churning rod is attached.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ବସନ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ଅକ୍ଷର ଓ ମାଘ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଷ ବା ମାସାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ; ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ରର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ବର୍ଷ ବା ମାସାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଠା—ଗ୍ରା. ବି. (କୂ + ଥା)—କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—

Kuṭhā Which place ?

କୁଠାରେ—ଗ୍ରା. ଅ—(ସ. କୁଡ଼ା) କେଉଁଠାରେ ?—

Kuṭhāre Where ?

କୋଥାସ

କହଁ

କୁଠାକୁ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + କ୍ଷ + ଅ)—କାଠହଣା
Kuṭhāku ଚଢେଇ—A wood-pecker (bird).

କୋଥାସ, ବୁଥାସ ଗ୍ରା. ଅ—କେଉଁଠାକୁ ? କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ?—
କହଁତକ To what place ? whereto ?

କୁଠାଣ୍ଡକ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + କରଣ. ଅଣ୍ଡକ)—କୂର୍ଦ୍ଧା—
Kuṭhāṇḍaka Axe.

କୁଠାଣ୍ଡକା—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଅଣ୍ଡକ + ଅ)—କୁଠାଣ୍ଡକ (ଦେଖ)
Kuṭhāṇḍaka Kuṭhāṇḍaka (See)

କୁଠାର—ସ. ବି. (କୂ + ଥା = ଛେଦନ କରିବା + କରଣ. ଅର;
Kuṭhāra ଯାହାଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କରାଯାଏ)—
୧ । କୂର୍ଦ୍ଧା, କାଠଛେଦକ ଦଣ୍ଡ—1. Axe.
୨ । କାଙ୍କ; ଏକପ୍ରକାର କୋଡ଼—
2. A sort of hoe or spade.
୩ । (+ କର୍ମ. ଅର, ଯାହାକୁ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—
ବୃକ୍ଷ, ଗଛ—3. A tree.

କୁଠାରକ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + କରଣ. କ)—
Kuṭhāra A small axe; hatchet.

କୁଠାରପାଣି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୂ + ଥା + ପାଣି; ଶବ୍ଦମାନେ
Kuṭhārapāṇi ବଣରୁ କାଠ କାଟିବା ପାଇଁ ସବୁଦିନ କୂର୍ଦ୍ଧା
ବା ଟାଙ୍କିଆ ଧରୁ ଥିବା ବନ୍ଧୁ ନାମ)—
ଶବ୍ଦ—A caste of woodmen.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରଘାତ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ଘାତ)—
Kuṭhāraghāta ୧ । କୂର୍ଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଘେଟି—
1. A blow by an axe.

କୁଠାରକା—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + କା)—୧ । କୁଠାରକ (ଦେଖ)
Kuṭhārika 1. Kuṭhāra (See)

୨ । ଶବ୍ଦରୁଣୀ—
2. A female of the woodman caste.

କୁଠାରୀ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା + ରୀ)—କୂର୍ଦ୍ଧା—
Kuṭhāri Axe.

ଦେ. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠପାଳ)—୧ । କୋଷ୍ଠାଧ୍ୟକ୍ଷ; ଭଣ୍ଡାରରକ୍ଷକ—
1. Treasurer.

୨ । ଦେବତାଙ୍କର ଅଳଙ୍କାର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି ରକ୍ଷକ ସେବକ—
2. A temple-servant in charge of the ornaments and wardrobe of a deity.

କୁଠାରୁ—ସ. ବି. (କୂ + ଥା = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ମ. ଅର)
Kuṭhāru —ଗଛ—1. Tree.

୨ । (+ କର୍ମ. ଅର) ମାକଡ଼—2. Monkey.

୩ । (କୂ + ଥା + କର୍ମ. ଅର. ଭ; ସେ କୂ + ଥା ଭାବେ
କରେ)—କମାର—3. Blacksmith.

୪ । ସାଞ୍ଜୁ ନିର୍ମାତା—4. Armourer.

ଗ୍ରା. ଅ. (ସ. କୁଡ଼ା)—କେଉଁଠାରୁ ? କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?—
କୋଥାସ୍ଥଳେ Wherefrom; from which place ? whence ?
କହଁସି

କୁଠାରେ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସ. କୁଡ଼ା)—କେଉଁଠାରେ ?—
Kuṭhāre Where ?

କୋଥାସ
କହଁ

କୁଠି—ଗ୍ରା. ଅ. (ସ. କୁଡ଼ା)—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—
Kuṭhi At what place ? where ?

କୋଥାସ
କହଁ

ଗ୍ରା. ଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋଠି (ଦେଖ)
Kuṭhi (See)

କୁଠି—ଗ୍ରା. ଅ. (ସ. କୁଡ଼ା)—୧ । କେଉଁଠାରେ ?—
Kuṭhi 1. Where ?

କୋଥାସ ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସୁଦ୍ଧା—
କହଁ 2. At any place whatever; anywhere.

କୁଠିଆ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । କୋଠିଆ, ଦଳିଆ—
Kuṭhi ୧ । ଦଳିଆ—
ହବାହା 1. A plough-man-servant.

୨ । ସାନ ଦଳିଆ, ଦଳିଆ ଟୋକା—2. A plough-boy.

କୁଠିକ—ଗ୍ରା. ଅ—କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ?—
Kuṭhiki To which place ? where ?

କୋଥାସ
କହଁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ୃ

କୁଡ଼ୁ—କ. —କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?

Kuthuñ From which place ? whence ?

କୋଥାଥେକେ

कहाँसे

କୁଡ଼ୁଲ—ଗ୍ରା. ବ. —(ସ. ପ୍ରକୋଷ୍ଠ) —କୋଠର—

Kuthuli Room; compartment.

कूँची

कमरा

କୁଠେଇ—ଗ୍ରା. ଥ. —କେଉଁଠାରେ ? —

Kutheñ Where ?

କୋଥାସ

कहाँ

କୁଠେର—ସ. ବ. —(କୁ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଏର) —

Kuthera ୧ । ଅଗ୍ନି—1 Fire (Apte).

୨ । ଭୂଲସୀ (ଗୁଳ୍ମ)—2. Holy Basil (plant).

କୁଠେରୁ—ସ. ବ. (କୁ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + ଅଜ୍ଞାପର୍ଥ. ଏର) —

Kutheru ପଙ୍ଗା ବା ଚୂମରଦ୍ଵାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପବନ—

Wind produced by a fan or chowri (Apte).

କୁଡ଼କ—ଗ୍ରା. ବ. (କୁର୍ଦ୍ଦୀ. କୁର୍ଦ୍ଦୀ) —କୋରଖ; ରାଜନୀତି ଅନୁସାରେ

Kurdki ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଅଟକ—

କ୍ରୋକ Attachment of property under a judicial

कुड़की; कुरकी or executive order.

କୁଡ଼କୁଡ଼—ଦେ. ଥ. (ଧ୍ଵନିନିର୍ଦ୍ଦେଶ) —ଖୁଡ଼ୁଖୁଡ଼ୁ ଶବ୍ଦ, ଫମ୍ପା

Kurdakurd ନଡ଼ିଆକୁମ୍ପା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଡ଼ ପୁରାଇ ହଲାଇଲେ

ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—Rattling sound produced

by shaking an empty cocoanut-shell

with some small pebbles in it.

(ଯଥା—କଡ଼କଡ଼ ଶବ୍ଦଠାରୁ କୁଡ଼କୁଡ଼ ମାତର ।)

କୁଡ଼ (ଧାତୁ)—ସ. (କୁଳ. ସ. କୀଡ଼ ଧାତୁ) —୧ । ଖେଳିବା —

Kurda (root) 1. To play.

୨ । ପିଲାପରି କାମ କରିବା—

2. To act as a child; to trifle.

୩ । ଏକତ୍ର କରିବା—3. To collect; to gather up.

୪ । ଗଦାଇବା—4. To heap up.

କୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ସ. ହୁ + ରୋହିତ) ବ—ରୋହିତ ମାଛ—

Kurda The Rohita fish.

[ଦ୍ର — ସମ୍ବଲପୁର ରାମେଶ୍ଵର ମନ୍ଦିର ସ୍ଥଳରୁ ମହାନଦୀର ଗୋଟିଏ

ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏ ମାଛ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ପବିତ୍ର ମନେ କରି

ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ପାଣିରେ ଖଇ ଦିଅନ୍ତେଲେ ଏ ମାଛମାନେ ପାଣି

ଉପରକୁ ବାହାରି ତାହା ଖାଆନ୍ତି ଓ ଖେଳନ୍ତି ।]

କୁଡ଼ଉଲ—ଦେ. ବିଶ (କୁ = କୁସ୍ତିତ୍ + ଫା. ଭୌଲ) —ବଦାକାର—

Kudaula Deformed; ugly.

(ସୁଡ଼ଉଲ —ବିପରୀତ)

କୁଡ଼କ—ଦେ. ବି —ପାତ୍ରବିଶେଷ (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନଉଲ୍ଲ)

Kurdaki —A kind of pot.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ—ସ. ବି. (କୁଟ + ଅଙ୍ଗ) —କୁଞ୍ଜ—Bower; harbour

Kurdaṅga ଦେ. ବି. ପୁ. (ବାଳ) (ସ. କୁଳାଙ୍ଗାର) —

(କୁଡ଼ଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ) କୁଳାଙ୍ଗାର, କୁଳର ନିନ୍ଦ୍ୟ ସନ୍ତାନ; କୁଳ ବାଳୁଙ୍ଗା,

କୁଳାଙ୍ଗାର ବାସୁର—An unworthy member of a

सतयानाशी; कुदङ्ग family; the black sheep in the family.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—1. Unworthy.

୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ବରୁଣିଆ—2. Wicked.

କୁଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ ପୁ. (ସ. କୁଳାଙ୍ଗାର) —

Kurdaṅga କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)

(କୁଡ଼ଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ) Kurdaṅga (See)

कुदङ्गा

କୁଡ଼ପ—ସ. ବି. (କୁଡ଼ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଅପ) —

Kurdapa ବାର ଘୋଷ ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ—

A measure of 12 handfuls of grain.

କୁଡ଼ବ—ସ. ବି. (କୁଡ଼ ଧାତୁ + କରଣ. ଅବ) —କୁଡ଼ପ (ଦେଖ)

Kurdaba Kurdapa (See)

[ଦ୍ର—୪ କୁଡ଼ବ = ୧ ପ୍ରସ୍ତ ।]

କୁଡ଼ମା—ଦେ. ବି—କଡ଼ମା (ଦେଖ)

Kurdamā Kardamā (See)

କୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋଡ଼ା (ଦେଖ)

Kurda Korda (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—ସବାରି କାଟେଇବା ଶୁଦ୍ଧ ଜାତି—

ବିଶେଷ—A Śūdra caste of palki-bearers.

କୁଡ଼ାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ହଠାର) —କୁରୁଡ଼ି—

Kurdaṛi Axe.

କୁଡ଼ାଲ—ଦେ. ବି (ସ. ହଠାର; ପ୍ରା. କୁଡ଼ାର) —କୁରୁଡ଼ି—

Kurdaḷa Axe; hatchet.

कुडालि, कुडाल

कुडाल, कुडाडी

କୁଡ଼ାଲ—ଦେ. ବି (ସ. ହଠାର) —କୁରୁଡ଼ି—

Kurdaḷa Axe.

କୁଡ଼ି—ସ. ବି—(କୁଡ଼ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଇ) —

Kurdi ଶରୀର—The body.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ଵର) ବି (ସ. କୁଡ଼ଧାତୁ = ଛେଦନ

କରିବା) —କୋଡ଼ି; ଫାଉଣ୍ଡା—Spade.

ଯଥାର୍ଥ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ର ଥଣ୍ଡର ଓ ମାଣ୍ଡା ଏକ । ଚକ୍ର ଥଣ୍ଡର ଓ ମାଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ପରେଇ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚୌକି ଗର୍ଜି ବା ମାଣ୍ଡାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲେଖାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚୌକି ବା ମାଣ୍ଡାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଲ' ନ ପିଇଲେ 'ଗାଲ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ବୁଦ୍ଧିଆ—ଦେ. ବ (ସ. ବୁଢ଼ିଆ) —୧ । ଛୁଇଁ ଗୁଡ଼; ବୁଢ଼ିଆ—

Kurdiā 1. Hut.

ବୁଢ଼ିଆ, ବୁଢ଼ିଆ ଦକ୍ଷିଣରେ ଲେଖେ ବୁଢ଼ି ବୁଢ଼ିଆରେ—

ବୁଢ଼ିଆ, ବୁଢ଼ିଆ ବୁଢ଼ିଆ ନ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲେଖାଗପକ ।

୨ । ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ପତର ବୁଦ୍ଧିଆ—2 Hovel; temporary shed made of twigs and leaves.

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ବୁଦ୍ଧିଆ (ଦେଖ)—

Kurduā (See)

ବୁଦ୍ଧିକା—ସ. ବ (ବୁଡ଼ି ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଅ + କ + ଅ)

Kurdikā ୧ । କାଠ ବା ମାଟର ଜଳପାତ୍ର—

1. Earthen or wooden water-pot (Apte).

୨ । ଗିନା—2. Cup; saucer.

ବୁଦ୍ଧିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) କି, ଓ ସ୍ଥାନରେ ଉ ଉଚ୍ଚାରଣ, ବୁଲ

Kurdiā ଗୋଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବୁଡ଼ି, ଶ୍ଵେତ ସ୍ଥାନରେ ବୁଲ—

କୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Kordibā (See)

ବୁଡ଼ି—ସ. ବ—(ବୁଡ଼ି ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଉ)—

Kurdi ବୁଡ଼ି; ବୁଡ଼ିଆ—Hut

ବୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ (ସ. ବୁଡ଼ିକା) —୧ । ମହାପ୍ରସାଦ ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ

Kurduā ଯାକ କରବାର ମାଟ୍ଟପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି, ଅବଡ଼ା-ହାଣ୍ଡି—

1. A red and high earthen pot for cooking rice and curry offerings used in the temples of Puri and Bhubaneswara.

ବନ୍ଧୁ ଚକ୍ର ଏକା ଶୁଣି, ଅବଡ଼ା ବୁଡ଼ିଆ ଅଣି—

ସମସ୍ତେ ଦାୟିତ୍ଵଭରଣ ।

[ଦ୍ର—ମହାପ୍ରସାଦ ଅନ୍ନ, ଇଥଣ ଆଦି ରକ୍ତାୟିକା ଓ ରକ୍ତାୟିକା ମାଟର ପାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ବୁଡ଼ିଆ ବା ବୁଡ଼ିଆ ବୋଲାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ ହାଣ୍ଡି, ମଧ୍ୟମ ପାତ୍ରକୁ ବୁଡ଼ିଆ ଓ ସାନ ପାତ୍ରକୁ ଓଳ ବା ବଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ । ଅନ୍ନ ବୁଡ଼ିଆରେ ରକ୍ତା ହୋଇ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡିରେ ଅବଡ଼ାଯାଏ । ବୁଡ଼ିଆରେ ଅନ୍ନ, ଇଥଣ, ସିଂସ ଆଦି ରକ୍ତା ଯାଏ । ବୁଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର ଯଥା—ଅନ୍ନ ବା ଗୁଡ଼ ବୁଡ଼ିଆ, ଶିଂସ ବୁଡ଼ିଆ, ଇଥଣ ବା ବୁଡ଼ିଆ ବୁଡ଼ିଆ, ଜାଗର ବୁଡ଼ିଆ, ଲମ୍ବର ବୁଡ଼ିଆ, ବସାଣ ବୁଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ପାତ୍ର—2. Pot.

ବୁଡ଼ିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବ (ସ. ବୁଡ଼ିକା = ଗିନା)—ଅଣକ;

Kurdukā ଡକି—A wooden or metal spoon.

ସୁଗନ୍ଧ ଥାଉଥିବା ବୁଡ଼ିକାରେ ପରଷନ୍ତ ବେଗ ବେଗ—ସମ୍ପର୍କିତ—

ବୁଡ଼ିକି—ଦେ. ବ—(ସ. ବୁଡ଼ିକା) —୧ । ମାଟର ଗୋଲ ଗାତ୍ର ବା

Kurduki ଗାତ୍ର; ମାଟର ଗୁଡ଼ି—1. Earthen cup.

୨ । ଗୋଟି ହାଣ୍ଡି; ରକ୍ତନପାତ୍ର—

2. A small cooking pot made of earth.

ସମ୍ପର୍କିତ ଓ ଶିଂସ ଗୋଲ ଗାତ୍ର—ବୁଡ଼ିକି, ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅବପକ ।

ବୁଡ଼ିକି ଗିନା—ଦେ. ବ.—ମାଟର ଗୁଡ଼ି ବା ଗିନା—

Kurduki ginā An earthen cup

ବୁଡ଼ିବୁଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ବୁଡ଼ିବୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kurdukurdu Kurdkurd (See).

ବୁଡ଼ିଖ—ଦେ. ବ—ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଭାଷାବିଶେଷ—

Kurdukh A dialect derived from the Dravidian language.

ବୁଡ଼ିମ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. କୂର୍ମ)—ବୁଡ଼ିମ (ଦେଖ)

Kurduma Kuruma (See).

ବୁଡ଼ିମାଲି—ଦେ. ବ.—ବୁଡ଼ିମି ଭାଷା, ବୁଡ଼ିମିମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷା—

Kurdumali Language of the Kurumis.

ବୁଡ଼ିମି—ଦେ. ବ.—୧ । ସିଂହଭୂମ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତର ବୁଢ଼ିଜାଗ

Kurumi ଜାତିବିଶେଷ, ବୁଡ଼ିମି ଜାତି—

1. The Kurumi caste of Singhbhoom, Sambalpur and the Orissa States.

୨ । ବୁଡ଼ିମି ଜାତିଙ୍କ ମାତୃଭାଷା—

2. The mother tongue of the Kurumi people.

ବୁଡ଼ିଜି—ଦେ. ବ. (ସ. ବୁଡ଼ିଜି)—୧ । ପିତାକୋରୁଆ (ଦେଖ)

Kurdei 1. Pitākoruā (See).

ବୁଡ଼ି

ବୁଡ଼ିଆ

ବୁଡ଼ିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବୁଡ଼ିର)—ବୁଡ଼ିର—

Kurder Axe.

ବୁଡ଼ିଓ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ବୁଡ଼ିଓ (ଦେଖ)

Kurdo Kurdu (See).

ବୁଡ଼ିଓ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ବୁଡ଼ିଓ (ଦେଖ)

Kurdu Kurdu (See)

ବୁଡ଼ିଲି—ଦେ. ବଣ. (ସ. ବୁ + ଫା. ଡିଲ୍)—କଦାକାର—

Kudāla Deformed; ugly; clumsy.

ବୁଡ଼ି

ବୁଡ଼ି

ବୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ପଟାମର, ଗୁଣ ଜମିକୁ ସମତୁଲ କରିବା

Kudda ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମର—

A plank used for being drawn over a cultivated field to level it.

ବୁଡ଼ିଲ—ସ. ବଣ. (ବୁଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ମଲ)—ବୁଡ଼ିଲ (ଦେଖ)

Kudmala Kutmala (See)

ବୁଡ଼ିଲିତ—ସ. ବଣ. (ବୁଡ଼ିଲ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥ. ଲତା)—ବୁଡ଼ିଲିତ (ଦେଖ)

Kudmalita Kutmalita (See).

ବୁଡ଼ିଆ—ସ. ବ (ବୁଡ଼ି ଧାତୁ = ଗଦା କରିବା + କଣ. ଯ)—

Kudya ୧ । ଭିତ୍ତି; କାନ୍ଥ—1. Wall.

ଝିଲିଝିଲି ଗୁଡ଼ି ପତ୍ତି

ପାଦ ମୁଣ୍ଡର ରକ୍ତ ଗୋଷି—ଜଳୋପ ଭାବନା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ନୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ	ଂ	ଂ	ଂ	ଂ

୨ । ବ୍ୟଗ୍ରତା—2. Eagerness.

୩ । (+ଭବ. ଯ)—କୌତୂହଳ—3. Curiosity.

୪ । ଚିଲେପନ; ଲିପିବା—4. Anointing; smearing.

୫ । କାନ୍ଥ ଆଦି ପଲସ୍ତର କରବା—

5. Plastering (of a wall).

କୁଡ଼୍ୟାଚ୍ଛେଦ୍ୟ—ଫ. ବି.—(କୁଡ଼୍ୟା+ଛେଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ,
Kudyachchhedī ସକ୍ତ ଯୋଗେ ଛେଦନରେ ହେ)—ସିକ୍ଷାଲ,
ବ୍ରେକ—A house-breaker.

କୁଡ଼୍ୟାଚ୍ଛେଦ୍ୟ—ଫ. ବି.—(କୁଡ଼୍ୟା+ଛେଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଯ)—
Kudyachchhedya ୧ । ଯେ ଗାତ ଖୋଳେ—

1. A digger.

୨ । (+କର୍ମ. ଯ) ସିକ୍ତ ଗାତ—2. Pit or opening
made in a wall (Apte).

୩ । କେନାଲ; ଜଳ ପ୍ରବାହାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାଲ—

3. Canal; an artificial channel of water.

କୁଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । (ଫ. କୃଷ୍ଣ)—କାଣ୍ଡିର ଦେଶଜ ଓଷଧି ଦ୍ରବ୍ୟ—
Kurdha ବିଶେଷ; ସୋମରାଜ ବର୍ଗର ଘାସ ଶାକବିଶେଷ ଓ
ଫ. କାଣ୍ଡିରଜ; ତାହାର ତେର—1. A medicinal plant
ବାପ୍ୟ; ବ୍ୟାଧି, and its root; Saussurea Lappas
ଅଗଦ, କୃଷ୍ଣ Compositae.
କୁଡ଼; କୁଡ଼, ପାଟକ [ଦ୍ର—ଏହା ଉଦର ଓ ନାଭି ରୋଗରେ
, କୁଡ଼; କୁଡ଼; ଉପକାରୀ । ଶାଲଆଦି ଉତ୍ତମିକୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଏହାର
କୁଡ଼; କୁଡ଼ ତେରକୁ ରଖିଲେ ଶାଲ ବାସେ ଓ ଶାଲଆଦିରେ
ତେ. କୋସ୍ତମୁ ପୋକ ଲାଗେ ନାହିଁ ।]
କାଣ୍ଡିର ନାମ. କହୁଣ୍ଡେଣୀ ବୃକ୍ଷ କାଟକ ଶୁଣ୍ଠୀ ମୁଥା ।
ଗେର୍-ଇ-କୋହ୍ ଶିତାମର. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୨ । (ଫ. କୁଟ୍; ପ୍ରା. କୁଡ଼ା)—ଗଦା, ଗୁଣି; ସ୍ତୂପ—
2. Heap.

କୁଡ଼, କୁରା, କୁରିଆ ପବନ ବଳା ମାଛ ବୃକ୍ଷ ବସ ପତ୍ର
ଧର ମସ୍ତ ଦେଶର ଉତ୍ତମ ପତ୍ରବୃକ୍ଷ ।
କୁଷ୍ମାନ୍ଦ-ମହାଭାରତ. ଶୁଣ୍ଠୀ

୩ । (ଫ. କୃଷ୍ଣ) ଗଳିତ କୃଷ୍ଣରୋଗ—

3. Leprosy with sores.

୪ । କୃଷ୍ଣ ରୋଗ ଜନିତ ପତ୍ରହୀନ—

4. Deprivation of limbs due to leprosy.

ଦେ. ବିଶ—କୋଡିଆ, ଗଳିତକୃଷ୍ଣରୋଗ—

Leper; suffering from leprous sores.

କୁଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଟ୍)—୧ । କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Kurdhai 1. Kutaja (See)

୨ । ପିତ୍ତାକରୁଆଁ (ଦେଖ)

2. Pitākoruāṇī (See)

କୁଡ଼କୁଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତୂପୀକୃତ—

Kurdhakurdha 1. Gathered into heaps; heaped up.

ଅର୍ଦ୍ଧେ କାଣ୍ଡ ବାଳି ବୃକ୍ଷର ହୋଇ
ପତ୍ରଲେ ପୁକ୍ତ ଦାଣ୍ଡେ ମତା ଦେ ନୃସାଂ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭାରତ. ପ୍ରୋଣ ।

୨ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ତୂପ; ଗଦା ଗଦା—

2. Innumerable heaps.

କୁଡ଼କୁଷ୍ଠ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର, ଫ. କୃଷ୍ଣ)—

Kurdhakushṭha ଗଳିତ କୃଷ୍ଣ—Leprosy

କୁଡ଼କେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଫ. କୁଡ଼ ଧାତୁ+କେଲି)—

Kurdhakeli ବାଲି ଗଦା କର ତହିଁରେ ଖେଳବା ଏକ ପ୍ରକାର
ଖେଳ; ଧୂଳିଖେଳ—A kind of children's sport
consisting of making heaps of sand and
playing with them

କୁଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁ+ଫ. ତର ଧାତୁଜ ତରଙ୍ଗ=ଗତି)—

Kudhaṅga ୧ । ମନ୍ଦ ଗୁଣ—1. Bad manner.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ ୨ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—2. Bad conduct.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେ. ବିଶ—ମନ୍ଦ ଆଚରଣବିଶିଷ୍ଟ—

Of bad conduct or manner.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ (ଫ. କୁଳାଙ୍ଗାର)—

Kurdhaṅga କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)

(କୁଡ଼ଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ) Kurdāṅga (See)

କୁଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଶ—କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kudhaṅgā Kudhaṅga (See)

କୁଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kurdhaṅgā Kurdāṅga (See)

କୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—

Kurdhā ୧ । ଗଦା କରବା—1. Act of heaping.

କୁଡ଼ା ୨ । ଗଦା—2. Heap.

ହକଟା ବିଶ—ଗଦା ହୋଇଥିବା—Heaped up.

କୁଡ଼ାଇ ନେବା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା

Kurdhāneba ପଦାର୍ଥକୁ ଗୋଟେଇ ନେବା—1. To pick up
a thing from the ground.

୨ । ଏକତ୍ର ଗଦା କରବା—

2. To gather into a heap.

କୁଡ଼ାଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୁଡ଼ାଇ ହେବା (ଦେଖ)

Kurdhāi pardibā Kurdhāi hebā (See)

କୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଟ୍; ତା. କୁଡ଼ୁ)—

Kurdhāibā ୧ । ଗଦାକରବା—

କୁଡ଼ାନ 1. To heap up.

ଢେରମାନା, ଢାଳନା ୧ । ୧୦ କୁଡ଼ାଇ ଅର୍ଥ ଲଗାଇ ଦତ୍ତକ ତାହା କଲେ ।

ବସନ୍ତାଃ ବସନ୍ତାମୁଣ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ଲୋକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଲ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୟ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକତ୍ର କରିବା—

2. To collect into one place.

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅଜାଡ଼ିବା—

3. To pour a thing in profusion.

ଅନ୍ଧକାର ମାର୍ଗେ ପଥରେ କୁଡ଼ାଇ

ବସିଲେ ତବା ମାତ୍ର ଅତି ଘୋଷ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦାକରର ଅଦ ।

କୁଡ଼ାଇ ହେବା—ଦେ. କି. (କୁଡ଼ାଇବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ)—

Kurdhāi hebā ୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—1. To be gathered

କୃତ୍ତିତାପାତ୍ର or collected at one place.

ଇକତ୍ରା ହୋନା ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏକ

ସ୍ଥାନରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବା—

2. To pour in at one place.

୩ । ଗଦା ହେବା; ସ୍ତୂପୀକୃତ ହେବା—

3. To turn into a heap; to be amassed

କୁଡ଼ାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବୁଝା)—ବଡ଼ ବୁଝା—

Kurdhāer Big axe

କୁଡ଼ାରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବୁଝା, ଭୁଲ. ହି. କୁଲୁଡ଼ା)—

Kurdhāri ବୁଝା—Axe.

କୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ବୁଝା; ପ୍ରା. ବୁଝା)—

Kurdhi ୧ । ଅଳସୁଆ; କୋଡ଼ିଆ; କର୍ମକୋଡ଼ି—

କୃତ୍ତି, କୃତ୍ତି 1. Idle; lazy; indolent.

କାଢ଼ି, ଯୁକ୍ତ ୨ । ବୃଷ୍ଟି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—

2. Attacked with leprosy.

୩ । ହସ୍ତ ପଦାଦି ପଙ୍ଗୁ ହୋଇଥିବା, ପଙ୍ଗୁ; ବିକଳାଙ୍ଗ—

3. Destitute of limb on account of leprosy; maimed; mutilated.

ଦେ. ବି. (ସ. ବୁଝା)—୧ । ବୃଷ୍ଟି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. Leper.

୨ । ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Lazy fellow; loafer

କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kurdhiā Kurdhi (See)

କୁଡ଼ିପଣ—ଦେ. ବି—ଅଳସ୍ୟ—Laziness; indolence.

Kurdhipana

କୃତ୍ତିମି

ସୁକ୍ତି

କୁଡ଼ିବୋବାଲି—ଦେ. ବି—ପଙ୍ଗୁ ପରି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିରହି ନିମ୍ନ

Kurdhubobāli କରିବା ବା ବୋବାଲି ଶୁଦ୍ଧିବା—Lamentation

like that of a helpless leper

(unable to move).

କୁଡ଼େଇ—ଦେ. ବି. (ସ. ବୁଝା)—୧ । ବୁଝା (ଦେଖ)

Kurdhai 1. Kutaja (See).

୨ । ପିତାକୋରୁଆଁ (ଦେଖ)

2. Pitākoruāñ (See).

କୁଡ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ବୁଝା)—ବୁଝା—

Kurdher Axe.

କୁଣ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—

Kun (root) 1. To aid

୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To sound.

୩ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—3. To advise.

୪ । କଥା କହିବା—

4. To converse; to speak.

୫ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—5. To invite

୬ । ନମସ୍କାର କରିବା—

6. To salute (Apte).

କୁଣ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୋଣ)—୧ । କୋଣ—

Kuna 1 Angle; corner.

କୋଣ ୨ । ଗୃହାଦିର ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ, ଗମ୍ଭୀର—

କୋନା 2. Recess (of a house).

କୁଣିକ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଭୁଲ. କୁଣିକ)—

Kunaka ୩. କୁଣି ପିଲ)—

୧ । ସନ୍ତାନଜାତ ଜନ୍ମ—

1. A young animal just born.

୨ । ନବଜାତ ଶିଶୁ—2. Infant; baby.

କୁଣାଘର—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଣ + ଗୃହ)—ଧାତୁର ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ

Kunaghara ଏକପାଖରେ ଥିବା ଘର—A house in the

କୂଳୋପସ୍ଥାନ corner of a square or at one end of

କୋନାକା ଘର a row.

କୁଣିକ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଭାବ. ଅକ)—ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର

Kunana ରବ ବା ଶବ୍ଦ—Sound produced by animals.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. କୁଣି)—ଶାରୀରିକ ବେଦନା—

Bodily pain.

କୁଣିକଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣି)—କଣିକଣ (ଦେଖ)

Kunanakha Kanakhā (See)

କୁଣିକଣା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣି)—କଣିକଣା (ଦେଖ)

Kunanakhā Kanakhā (See)

କୁଣିପ—ସ. ବିଶ. (କୁଣ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅପ)—ଶବ୍ଦ ପରି

Kunapa ଦୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Smelling like a dead body;

stinking.

ସ. ବି. ୧ । ଶବ—1. Dead body; carcass; corpse.

୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—2. Offensive smell; stench.

୩ । ବର୍ଜା—3. Spear.

୪ । ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

4. A kind of instrument of offence,

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଋ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	ଞ	ନୃ

କୁଣି—ଫ. ବି. (କୁଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଇ)—

Kuṇi ୧ । ଦାତକେମ୍ପା, କେମ୍ପା—

1. A cripple with a withered or crooked hand.

୨ । ଅଭାଆଙ୍ଗୁଳି; ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଉଠିବା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ—

2 A whitlow.

ଦେ. ବି. (ଫ. କଣ)—ରଗଡ଼ା ମୁଗ ଆଦିର କଣା, କଣି—

Small particles of ground or husked grains.

କୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. କୋଣ)—୧ । ଏକ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—

Kuṇiā 1. Situate in one corner.

୨ । (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ ଯଥା; ଚାରି—

କୁଣିଆଁ)—କୋଣସ୍ଥ—

2. Cornered, having (so many) corners.

୩ । ଗମନାଗମନ ପଥଠାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ—

3. Out of the way (place).

मेहमान्; पाहुन; ବି. (ଫ. କୁଣ୍ ଧାତୁ = ନମସ୍କାର କରିବା, କୁନବା

ନମସ୍କରଣ କରିବା, ତୁଲ. ଫ. କୁଟୁମ୍ବ, ପ୍ରା. କୁଡୁମ୍ବ)—

୧ । ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ—1. A newcomer relative; a temporary guest.

କେନ୍ଦ୍ରୋତ୍ସବ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱେ ବଡ଼ ଥିଲେ, ସେ ବଡ଼ ହୋଇ କୁଣିଆଁ ।

ବ୍ୟାକାଥ. ପରାଧ ।

୨ । ବନ୍ଧୁ; ବାନ୍ଧବ—2. Relative.

୩ । ଦୂରଗତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଜଣ—3. A stranger; guest.

୪ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁ—4. Invited relation.

୫ । ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ପଠାଯିବା ବେଳର ସଙ୍ଗରେ କନ୍ୟା ଶାଶୁ-

ଘରକୁ ଯାଉଥିବା ଝିଅ ସଙ୍ଗରେ ପରିବାରର ସେଉଁ

ବ୍ୟକ୍ତି ଯାଆନ୍ତି—5 Relative accompanying a

girl to her father-in-law's house.

[୬—କୁଣିଆଁକୁ କାନ୍ଥର ଲାଗିବା ନ୍ୟାୟ—ଘରକୁ କୌଣସି

ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ ଆସିଥିଲେ ଘରର ପତନୋଦ୍ଭୁଷ କାନ୍ଥର ଭାବ ବା

ଚନ୍ଦ୍ରା ତାଙ୍କୁ ଲାଗେ ନାହିଁ, ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ । ନବାଗତ ବା ସମ୍ପର୍କ-

ରହିତ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଦିଗ୍‌ସ୍ଥରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି କଲେ ଏ

ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

କୁଣିଆଁ ଚରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଅତିଥି ଚରଣ—1. Treating

Kuṇiā charachā of guests; honouring of guests;

entertainment of guests.

କୁଣିଆଁ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଗୃହରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ ଆସିବା ପ୍ରଦର୍ଶନ

Kuṇiā pardibā କରିବା, ଗୃହରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଉପସ୍ଥିତ

ହେବା—Arrival of guests in a man's

house.

(ଯଥା—ଆଜି ଆମଘରେ କୁଣିଆଁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।)

କୁଣିଆଁ ପରି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରକୁ ଆସିଥିବା ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ ପରି

Kuṇiān pari basibā କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା—

To sit idle without joining in any

domestic duties, like a guest.

କୁଣିଆଁ-ଭୋଜନ—ଦେ. ବି. (ତୁଲ. ଜୋଇ-ଭୋଜନ)—

Kuṇiān-bhojana ୧ । ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ସସମ୍ମାନ

ଭୋଜନ—1. Feast given to guests.

୨ । ସସମ୍ମାନ ଭୋଜନ ଓ ନାନା ଉପବୃତ୍ତ୍ୟୁ ମାଗଣା

ଭୋଜନ—2. Rich meal got gratis.

କୁଣିଆଁ ମଇତ୍ର—ଦେ. ବି. (ଏକ ଭାବାର୍ଥକ ସଦ୍‌ବଚନ ଶବ୍ଦ)—

Kuṇiān maitra ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ସଙ୍ଗାତମତ୍ତ—

Relations and friends; relatives and guests.

କୁଣୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଣ୍ ଧାତୁ = ନମସ୍କାର କରିବା; ନିମନ୍ତ୍ରିତ

Kuṇuān କରିବା)—କୁଣିଆଁ (ଦେଖ)

Kuṇiān (See)

ସକାଳ ମେଘ ମେଘ ନୁହେଁ

ସକାଳ କୁଣୁଆଁ କୁଣୁଆଁ ନୁହେଁ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗଣ ।

କୁଣୁନଖା—ପ୍ରା. ବି. (ଫ. କୁନଖ)—କଣନଖା (ଦେଖ)

Kuṇunakhā

Kaṇanakhā (See)

କୁଣୁହାଁ—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଣ୍ ଧାତୁ = ନମସ୍କାର କରିବା, ନିମନ୍ତ୍ରିତ

Kuṇuhān କରିବା)—କୁଣିଆଁ (ଦେଖ)

Kuṇiān (See)

କୁଣେଇଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ନେତ୍ର କୋଣଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟି କରିବା; ଆଶଙ୍କ-

Kuṇei chāhībā ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—

ଆଡ଼େଟାଆ

To cast sidelong glances.

कनखियोसेदेखना

କୁଣ୍ଡଳ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ—(କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ—

Kuṇṭaka

Fat; corpulent.

(କୁଣ୍ଡଳ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଣ୍ଡା ଚୋପଦାର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଭାଟମାନଙ୍କ ଧରିବା

Kuṇṭā chopadāra ଧାତୁମୟ ବାଡ଼ିକଣେଷ—A rod of

metal carried by heralds.

କୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ଫ.—୧ । (ଦାତ) ଦନ୍ତର ହେବା—

Kuṇṭh (root)

1. To be blunted or dulled.

୨ । ଶ୍ଳେଷି ବା ପଙ୍କୁ ହେବା—

2. To be lame or mutilated.

୩ । ନିବୋଧ ହେବା—3. To be dull or stupid.

୪ । ନିଷ୍ଠେଷ୍ଟ ବା ଅଳସୁଆ ହେବା—4. To be idle.

୫ । ହୁଗାଳିବା—5. To loosen.

୬ । ଅକ୍ଷମ ହେବା—6. To be unable.

୭ । ପଛାଉଣ ଦେବା—7. To shrink; to hesitate.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକା ଓ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନିମିତ୍ତ ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସମାପ୍ତେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ନିମିତ୍ତେ ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ନିମିତ୍ତେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ନିମିତ୍ତେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଥା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଥ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଣ୍ଡ—ସ. ବିଶ.ପୁ.—(କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ—ଅଲସ୍ୟ କରବା + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ)—

Kuntha ୧ । ଜଡ଼, ନିଷ୍ପେଷ—

(କୁଣ୍ଡ—ଶ୍ରୀ)

1. Dull; inert.

୨ । ଅଲସ—2 Idle; lazy; indolent.

୩ । ପଶ୍ଚାତ୍ତପସ, ସଙ୍କୋଚସ୍ଥଳ—3 Hesitating.

୪ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ—4. Impeded; prevented from action.

୫ । ଅକ୍ଷମ, ଅସମର୍ଥ—

5. Unable; incompetent; impotent.

୬ । ଅକ୍ଷୁର, ଦୁର୍ବଳ—6. Blunt; dulled.

୭ । କାତର—7. Enervated.

୮ । ନିବୋଧ—8 Foolish.

୯ । ମୂର୍ଖ—9. Stupid.

୧୦ । ଦୁର୍ବଳ—10. Weak; debilitated.

୧୧ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ନିଷ୍ପଣ୍ଡ—11. Worthless; useless.

୧୨ । ଅବଦ୍ଧ—12. Bound down; confined.

୧୩ । କୃପଣ—13 Miserly; niggardly.

କୁଣ୍ଡତା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—(କୁଣ୍ଡ + ଭବ. ତା)—୧ । କାତରତା—

Kunṭhatā 1. Enervation, distress.

୨ । କୃପଣତା—2 Niggardliness

୩ । ପଶ୍ଚାତ୍ତପତା—3. Hesitation

୪ । ଅଲସ୍ୟ; ଜଡ଼ତା—

4. Idleness; dullness; laziness.

୫ । ସଙ୍କୋଚ—5. Sensitiveness; scruples.

୬ । ମୂର୍ଖତା, ନିବୋଧତା—6. Stupidity.

୭ । ଦୁର୍ବଳତା—7. Bluntness.

୮ । ଦୁର୍ବଳତା—8. Debility.

କୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ; କୁଣ୍ଡତା)—ସଙ୍କୋଚ—

Kunṭhā Hesitation; scruples.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପତା—

2, Reluctance to do a thing.

୩ । କୃପଣତା—3. Miserliness; niggardliness.

କୁଣ୍ଡିତ—ସ. ବିଶ.—(କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ତ)—୧ । ଦୁର୍ବଳ

Kunṭhita ଦୁର୍ବଳତା—1. Blunted; dulled

(କୁଣ୍ଡିତ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଲଜିତ—2. Ashamed.

୩ । ବାଧାପ୍ରସ୍ତ—3. Hampered; impeded.

୪ । ସଙ୍କୋଚସ୍ଥଳ; ହିଞ୍ଚୁସ୍ଥଳ—

4. Hesitating; scrupulous.

୫ । ବିକଳାଙ୍ଗ କରଯାଇଥିବା—

5. Mutilated; maimed.

୬ । ଅପ୍ରସ୍ତ—6. Nonplussed; dulled.

୭ । ଅକ୍ଷମ; ଅସମର୍ଥ—7. Incompetent; impotent.

୮ । କାତର—8. Distressed

୯ । ଚଢ଼ିତରେ ଅବଦ୍ଧ—

9. Enveloped; dulled.

୧୦ । ଅନିଚ୍ଛୁକ, ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ—

10. Unwilling; reluctant

୧୧ । ଧୃତ—11 Grasped; held.

୧୨ । ରୁଦ୍ଧ; ଅବରୁଦ୍ଧ—12. Choked; encircled.

ବର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡିତ ଅଶ୍ରୁମୁଖେ, ହୃଦୟାନ୍ତରୁ ଭଙ୍ଗ ଦୁଃଖେ—

ନିବିଡ଼ାଧ. ଭାବନା ।

ଦେ. ବିଶ.—ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଡ, କୃପଣ—Miserly; niggardly.

କୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ. (କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଳିବା—

Kunḍ (root)

2. To burn.

୨ । ଖାଇବା—2 To eat.

୩ । ଗଦା କରିବା—3. To heap up.

୪ । ବିକଳାଙ୍ଗ କରିବା—4. To maim; to mutilate.

୫ । ରକ୍ଷା କରିବା—5. To protect.

୬ । ଶୋଭା ପାଇବା—

6 To shine; to look beautiful.

କୁଣ୍ଡ—ସ. ବି.—(କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ—ଦାହ କରିବା, ରଖା କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—

Kunḍa ୧ । ଜୀବନ୍ତପତ୍ନିକା ଶ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ପରପୁରୁଷ ଦ୍ଵାରା

ଉତ୍ପାଦିତ ପୁତ୍ର (ମନ୍ତ୍ର ୩-୧୭୪୭)—1. A child born in adultery of a married woman during her husband's lifetime.

[ଦ୍ର—ବିଧବାଗର୍ଭଜାତ ଜାରଜ ସନ୍ତାନକୁ ଗୋଳକ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଉତ୍ତେଜ—2. A fire-basin; brazier.

୩ । ଜମି ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ କରାଯିବା ଗର୍ତ୍ତ—

3. A hole or pit made in the earth for keeping fire or live charcoal

୪ । ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ—4. A fireplace.

୫ । ଜଳ ରଖିବାର ବଡ଼ମୁଢ଼ି ଆଧାର—

5. Wide-mouthed water-bowl; basin.

୬ । ନିକିଆ; ଟବ୍; ଜାହାଜ—6. A tub.

୭ । ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କୁ ପିଆଇବା ପାଇଁ ବୁଣାକୁଳିତ ଗୋଳ ତୋଡ଼ାଣି ବା ପାଣି ରଖିବାର ଆଧାର; ଗୋରୁ କୁଣ୍ଡ—

7. A feeding tub for cattle; manger.

୮ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ ବା ପୋଖର—

8. Small tank.

(ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ମରୁତକୁଣ୍ଡ ।)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧ । ଜଳ ରଖିବାପାଇଁ ଭୂମିରେ କରାଯିବା ଗୋଲକାର ଗାଡ଼ି—

9. A round hole dug in the ground for storing water.

୧୦ । ଦେବଜଳାଶୟ—

10. A natural pool of water; a spring of water.

୧୧ । ଦେବତାଙ୍କ ନାମସ୍ଥଳ ଜଳାଶୟ—

11. A tank consecrated to a Deity.

(ଯଥା—ଶ୍ୟାମକୁଣ୍ଡ, ରାଧାକୁଣ୍ଡ, ଗୌରୀକୁଣ୍ଡ, କେଦାର କୁଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୧୨ । ଚୈବିକା; ପ୍ରସ୍ତର ବା ଲୁଗାକାଦି ନିର୍ମିତ ଜଳାଧାର—

12. An artificial tank or reservoir of stone or brick masonry.

୧୩ । ଗର୍ତ୍ତ—13. Hole; pit.

୧୪ । ମାପିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—

14. A kind of measuring pot.

୧୫ । ଭିକ୍ଷୁକର ଉଷାପାତ୍ର—

15. Mendicant's bowl.

୧୬ । ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡ, ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡରେ ହୋମାଦି କରାଯାଏ—

16. A sacrificial fireplace.

ଦେ. କ—କୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kundha (See)

ଦଶଲୋକ କୁଣ୍ଡ ପାଠକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା

ତା ଶୁଣି ଓପାଡ଼ିଲେ ଶ୍ରୀମ ବହୁ ଚମ—କୁଣ୍ଡସଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁଣ୍ଡଳିକା—ସ. ବି. ପୁ—୧ । ଜାର; ଉପହାରିକ—

Kundakīṭa 1. A keeper of concubine. (M. W.)

୨ । ଚୂର୍ବାକ ମତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚୂର୍ବାକବଚନାବଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A follower of the Chārvaṅka doctrine.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ସ୍ୱର୍ଗର ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ଦିନ ବନ୍ଧୁ ରହିବ, ଖାଇ ପିଇ ମଉଜ କର ଦିନ କଟାଇବ ।]

୩ । ନାସ୍ତିକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Atheist.

୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରୁ ନୀଚଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଭିରସ ଜାତ ହେବା, ପତ୍ନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ପୁତ୍ର—

4. The son of a Brāhmaṇī woman born in adultery with a man of inferior caste.

୫ । ଦାସୀ-କାମୁକ; ଦାସୀ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

5. A male enamoured of a maid-servant.

କୁଣ୍ଡଳିକା—ସ. ବି. ପୁ—ନୀଚ ସ୍ଥାନ ବ୍ୟକ୍ତି—

Kundakīṭa Low or vile man (Apte).

କୁଣ୍ଡଗୋଳ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ଡ + ଗୋଳ)—୧ । ଜାଉ—

Kundagola 1. Gruel (M. W.)

୨ । କୁଣ୍ଡ ସନ୍ତାନ ଓ ଗୋଳକ ସନ୍ତାନରତ୍ନ, ବ୍ୟଭିଚାରଣୀ

ସଂସାର ଓ ବ୍ୟବହାର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନଗଣ—

2. A number or company of Kuṇḍa and Gola class of sons.

୩ । କାଞ୍ଜି (ଶରକଲୁହମ)—

3. Sour boiled rice-water.

୪ । ବାସି ପଖାଳ—

4. Sour rice (M. W.)

କୁଣ୍ଡଗୋଳକ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ଡ + ଗୋଳକ)—କୁଣ୍ଡଗୋଳ (ଦେଖ)

Kundagolaka

Kundagola (See)

କୁଣ୍ଡରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ମାଟର ବଡ଼ କୁଣ୍ଡ—

Kundara

Big earthen tub.

କୁଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ = ଗୋଲ ପାଇବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅଳ)—

Kundala

୧ । କର୍ଣ୍ଣବୃଷଣବିଶେଷ—

1. A kind of earring, eardrop.

୨ । ବଳୟ, କଙ୍କଣ; ଖଡ଼ୁ—2 A bracelet.

୩ । ଗୋଡ଼ର ବେଢ଼ି—

3. A chain for the legs; fetters.

୪ । ବଳୟାକୃତି ବନ୍ଧନ, ପାଶ, ପାଶ—

4. Coil or circular snare; a noose.

୫ । ସମୂହ—

5. Collection; group; assemblage.

୬ । ଦଉଡ଼ିର ଗୋଟିଏ ପାଶ ବା ମୋଡ଼ା—

6. Coil of a rope.

୭ । ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଥିବା ଚକାକୃତି—

7. Circular shape; spiral shape.

୮ । ଗୋଲକୃତି ଚିହ୍ନ—

8. A round or circular mark.

୯ । ବିବାହିତା ଶ୍ତ୍ରୀର ଜାତକ ପୁତ୍ର—

9. Illegitimate son of a married woman; son born out of wedlock.

ଦେ. କ—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣିମାଛ—

A kind of sea-fish of the Chilka lake.

କୁଣ୍ଡଳାଶିଂଘା—ଦେ. ବି. (ସ କୁଣ୍ଡଳ + ଶିଂଘ)—ଯେଉଁ ଗୋରୁ

Kundalaśiṅgha ବା ମେଣ୍ଟାର ଶିଂଘ କୁଣ୍ଡଳ ପରି ବୁଲିଥାଏ—

Having spiral horns.

କୁଣ୍ଡଳିଆ—ଦେ. ବି. (କୁଣ୍ଡଳ + ଲିଆ)—୧ । ଯେ କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ ପିନ୍ଧିଥାଏ—

Kundaliā

1. Wearing eardrops.

ବରଦ୍ଧ ଗୋଷାକର ମରବୁଣ୍ଡଦିଆ—କବସ୍ତ୍ର. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କୁଣ୍ଡଳ ପରି ଚକାକୃତି; ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ିକଥା—

2. Spiral.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଘୋଷିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଘୋଷିବେ; 'ଦଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଧୁ' ଘୋଷିବେ; 'ଅଶି' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଶି' ଘୋଷିବେ; 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ଘୋଷିବେ ।

କୁଣ୍ଡଳିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁଣ୍ଡଳ + ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ ଇ)—

Kundalini ୧ । ସର୍ପିଣୀ; ମାଈସାପ—

1. A female serpent.

୨ । ଗୁଳ୍ମଚରା—

2. A medicinal creeper; Menispermum
Glabrum; Coccus Cordifolius.

୩ । ଜିଲ୍ଲୀ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ (ଦେବେନ୍ଦ୍ର. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

3. A kind of spiral sweetmeat.

ସ. ବିଶ—କୁଣ୍ଡଳିର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kundalī.

କୁଣ୍ଡଳିଶିଂହା—ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଡଳଶିଂହା (ଦେଶ)

Kundaliśiṅghā Kundalaśiṅghā (See)

କୁଣ୍ଡାଳି—ସ. ବି. (କୁଣ୍ଡଳ + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ମା. ୧ବ)—

Kundaḷi ୧ । ସର୍ପ (ଏହା କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ହୋଇ ଗୁଡ଼େଇ
ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଶୁଏ)—1. Serpent (which
coils itself into a circle while resting).

୨ । ମୟୂର (ଏହାର ଲାଞ୍ଜରେ ଚକ୍ରାକା ବା ଚକ୍ରଚିହ୍ନ
ଥିବାରୁ)—2. Peacock (having circular
marks on its tail).

୩ । ଶିବ—3. God Śiva

୪ । ବରୁଣ (ଏହାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର ପାଶ)—

4. The sea-god of the Hindus (having a
noose as his emblematic weapon).

୫ । ବାହୁଡ଼ିଆ, ଚନ୍ଦ୍ରମୁଗ—5. Spotted deer (having
white circular marks on the skin).

୬ । ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମବିଶେଷ (ହି. କାଷ୍ଠା ଗୁଡ଼ାକମାଈ; ବ. ତ୍ରିକଣ୍ଠକ-
ଗଛ)—6. Azima Titracantha (Kirtikar).

୭ । ସୁନାସ୍ତ୍ର ବଣିଆ—7. Goldsmith.

ବଲ୍ଲଭ ଏବଂ ପୃଷ୍ଠା ଦେଖନ୍ତୁ ପାଇଁ

ଦେଖ କୁଣ୍ଡଳା ଶ୍ରୀଶିଂହା ଯେ । ଇନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ ।

୮ । (ଫଳକ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀ; ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକର
ଗୁଣିମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତିଜ୍ଞାପକ ଚକ୍ର—

8. (Astrology) A circular figure showing
the respective positions of the planets
in a person's horoscope.

୯ । ଗୁଳ୍ମ; ଗୁଳ୍ମଚରା—

9. Coccus Cordifolius (creeper).

୧୦ । ବୈଦ କଞ୍ଚନ ବୃକ୍ଷ—10. The tree Bouhinia
Variegata. (M.W)

ସ. ବିଶ. ପୁ—୧ । କୁଣ୍ଡଳାକାରବିଶିଷ୍ଟ—

(କୁଣ୍ଡଳିନୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Circular; coiled.

୨ । ଯେ କୁଣ୍ଡଳ ପରିଧାନ କରିଥାଏ—

2. Wearing eardrops.

୩ । ଗୋଲ ହୋଇ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା, ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ା—

3. Spiral; circular.

୪ । ସାପ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା—

4 Winding; coiled as a snake.

ଦେ. ବି—ଗୋରୁ ଛେଳିଆଦିଙ୍କ ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ
କୋମଳ ଓ ନୂଆ ଗଛ ଗୁଣିପାଖରେ ଘେରୁ ଯାଇଥିବା
ବତାର ଜାଲ, ଗୋରଡ଼—Gabion; a bottomless
cylindrical basket protector put round
slender and new plants to protect them
from the ravages of cattle.

କୁଣ୍ଡାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ବାଉଁଶିଆ—

Kundaḷi Small basket.

କୁଣ୍ଡାଳିକୃତ—ସ. ବିଶ. (କୁଣ୍ଡଳ + ଅଭୂତ ତତ୍ତ୍ୱବେ ଦ୍ଵି + କୃ ଧାତୁ +
Kundaḷikṛuta କର୍ମ. ତ)—ସାପ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା—
Coiled; winding; spiral.

କୁଣ୍ଡା - ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁଣ୍ଡ + ଆ)—ଦୁର୍ଗା—Goddess Durga.

Kunda ଦେ. ବି. (ସ. କଡ଼ଙ୍ଗର)—ଧାନରୁ ଚାଉଳ ବାହାର
କୁଣ୍ଡା ଗଛ ପରେ ବାକି ରହିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ—The husks of
the paddy (left after rice is extracted),
used in feeding cattle, mixed with rice-
water.

[ଦ୍ର—କୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ କୁଟୁରୁଣୀ ହେବା ନ୍ୟାୟ—ଅରେ କୁଟୁରୁଣୀ
ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା ଚାଉଳରେ ପୁଣି ଗୁଡ଼ାଏ କୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ ପୁଣି
ଉକ୍ତ କୁଣ୍ଡାମିଶା ଚାଉଳକୁ ହୁଡ଼ି ପରିଷ୍କୃତ କରିବା ପାଇଁ ଦୃଆ
ପରିଶ୍ରମ କଲେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଲୋକେ କୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ କୁଟୁରୁଣୀ
ହେବା ନ୍ୟାୟ କହନ୍ତି । ଧାନକୁ ହୁଡ଼ିଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଗୁଣ୍ଡା
ବାହାରେ ତାକୁ ଚଷୁ ବା ତସୁ କହନ୍ତି । ଚଷୁର ଅଳ୍ପ କ୍ଷୁଦ୍ର, କ୍ଷୁଦ୍ର
ଅଂଶକୁ କୁଣ୍ଡା କହନ୍ତି । ଚଷୁର କ୍ଷୁଦ୍ର ବଣା ଫଳଲଃ କୁଣ୍ଡା ଅଟେ
ଓ ସେଥିରେ ଚାଉଳର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶମାନ ଥାଏ । ଏଥି ପାଇଁ
କାନ୍ତିଆକୁଣ୍ଡାକୁ ବାଟି ଦୁଃଖୀରକା ଲୋକେ ପିଠା କରନ୍ତି ।
ଦରକୁଟା ଧାନକୁ ପରିଷ୍କୃତ ଚାଉଳ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ପୁଣି
କାନ୍ତିଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶମାନ ବାହାରେ ତାକୁ କାନ୍ତିଆ
କୁଣ୍ଡା କହନ୍ତି । କୁଣ୍ଡା ଚଷୁଠାରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ମୁହାଁ ମାଠିଆ—

A wide-mouthed earthen pitcher.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ—୧ । ଦୃଢ଼; ମୋଟା; ସୁଲାବସ୍ତୁବିଶିଷ୍ଟ—

(କୁଣ୍ଡା—ଶ୍ରୀ)

1. Stout; fat; corpulent.

ଭୂଢ଼େ

୨ । ପେଟୁଆ, ପେଟା; ସୁଲୋଦର—2. Pot-bellied.

ମୋଟା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ଯୁକ୍ତିକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଫ୍	ଉଥ	ଦ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଫ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ୍

କୁଣ୍ଡାଲବା—ଦେ. କି. (ସ. କଣ୍ଡୁସ୍ନ)—

Kundālbā ୧ । ନଖରେ ଗୁମ୍ଫାକା—

ଚୁଲକାନ 1. To scratch with the nails.

ସୁଜଳାନା ୨ । ମସ୍ତକର କେଶକୁ ପାନିଆଦ୍ଵାରା ନିଜେ ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ଵାରା ଚିର ପରିଷ୍କାର କରିବା —

2. To comb the hair.

୩ । ନଖଦ୍ଵାରା ଗୁମ୍ଫା ଦେହର ଗଲୁ ବା କଣ୍ଡୁକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା —

3. To scratch for the purpose of relieving itching.

କୁଣ୍ଡାଲ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ନଖଦ୍ଵାରା ନିଜ ଦେହର କଣ୍ଡୁଚାରଣ

Kundāi hebā କରିବା—1. To scratch one's own body for alleviating itching.

ଚୁଲକାନ ୨ । ଶରୀରରେ କଣ୍ଡୁବୋଧ ହେବା, ଦିବ ଗଲୁ କରିବା—

2. To feel itching sensation in the body.

୩ । ମସ୍ତକର କେଶକୁ ନିଜେ ପାନିଆଦ୍ଵାରା କୁଣ୍ଡାଲବା—

3 To comb one's own hair.

୪ । କାମପ୍ରବୃତ୍ତର ଉଦ୍ରେକ ଅନୁଭବ କରିବା—

4. To feel the sexual passion or lust.

କୁଣ୍ଡାଖାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅଳ) ବ—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—

Kundākhalā A kind of bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘରବାଡ଼ରେ ଥାଆନ୍ତି; ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତ-ପାଣ୍ଡୁର, ଆକାରରେ ବଣି ଚଢ଼େଇ ପରି କିନ୍ତୁ ମୋଟା । ଏମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଟା ବଣି ଅଣ୍ଟା ପରି ।]

କୁଣ୍ଡାଖିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସ. କଡ଼ଙ୍ଗର + ଖାଦ ଧାତୁ)—

Kundākhiā (ପଶୁ) ଯେ କୁଣ୍ଡା ଖାଏ—

(cattle) Which are fed with husks of paddy.

କ—କୁଣ୍ଡା ଖାଇବାର କିୟ—

The eating of the husks.

କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଅତି ସ୍ମୃତ କଣାରେ ବର୍ଣ୍ଣ—

Kundājhardā Rain by dribblets or small particles

ବିବିବିବୃଷ୍ଟି (looking like sprinkling of part-

କୁଆର, ଖୁଆର icles of husks); drizzle.

ଅଠ ଦୁମ୍ବବୀଣ ଖୋଳ ଅସବ ବଣି ଲୁଟିଲୁଟି ଚଢ଼େଇ ଚଢ଼େଇ, ଚେବେ ଯାଇଁ ଚଣାର ଡବ ଘେସୁର । କୃଷିବଚନ ।

କୁଣ୍ଡାଝର—ପ୍ରା. (ଇତର) ବ—କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା (ଦେଖ)

Kundājharā Kundājhardā (See)

କୁଣ୍ଡା ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—(ମେଘ) ଅତି ସ୍ମୃତ କଣାରେ ବର୍ଣ୍ଣିବା—

Kundā jhāḍibā To rain in dribbles; to drizzle.

ବିବିବିବକବା

କୁଆରପଡ଼ନା

କୁଣ୍ଡାଦେଇ ପାଠପଢ଼ିବା—ଦେ. କି—(ଅବଧାନକୁ ବା ଶୁଭୁକୁ) କିଛି

Kundādei pāṭhaparḍibā ଦକ୍ଷିଣା ନ ଦେଇ (ପଥା—

କୁଣ୍ଡା ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ) ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବା; ମୂର୍ଖ ହେବା—

To study under a teacher without paying fees; to become a dunce.

[ଦ୍ର—ଶୁଭୁକୁ କୁଣ୍ଡାପରି ସ୍ଵଳ ମୂଲ୍ୟର ବସ୍ତୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଶୁଭୁ ଉକ୍ତ ପିଲାକୁ ମନ ଲଗାଇ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ; ଅତିଏବ ଉକ୍ତ ପିଲା ମୂର୍ଖ ହେବା ସ୍ଵାଭାବିକ । କେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଦ୍ୟା-ରୁଚି ଦେଖା ନ ଗଲେ ଲୋକେ ତାକୁ କହନ୍ତି 'କୁ କୁଣ୍ଡା ଦେଇ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲୁ କି ?']

କୁଣ୍ଡାପାଣି—ଦେ. ବ (ସ. କଡ଼ଙ୍ଗର + ପାନୟ)—ଗାଈ ଗୋରୁକୁ ପିଆଇବା

Kundāpāṇi ନମନ୍ତେ କୁଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ପାଣି—

ଝୁଡ଼ାଝୁଡ଼ି Husks moistened with water for

ଖୁଣ୍ଟିପାନୀ feeding cattle.

କୁଣ୍ଡାପିଠା—ଦେ. ବ—(ସ. କଡ଼ଙ୍ଗର + ପିଷ୍ଟକ)—କାଣ୍ଡିଆ ବା ସୁଷ୍ଣ କୁଣ୍ଡାକୁ

Kundāpithā ବାଟି ପେଉଁ ପିଠା ତିଆରି କରାଯାଏ—Cake

prepared by pounding fine husks.

କୁଣ୍ଡାଭୁଷୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ—ଅତି ସୁଲକ୍ଷଣ ଓ ଅସୁନ୍ଦର (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kundābhushuṇḍā Very fat and ugly-looking

(କୁଣ୍ଡାଭୁଷୁଣ୍ଡା—ଶ୍ରୀ) (man)

କୁଣ୍ଡାମୁହାଁ—ଦେ. ବ—ଗୋରୁକୁ କୁଣ୍ଡାପାଣି ଅବ ଖାଦ୍ୟ ଦେବା କିୟ—

Kundāmuhāṇi The act of feeding cattle with

Kundāpāṇi.

ଦେ. ବଣ ସ୍ତ—ଶୁଣ୍ଢିଲମୁହାଁ; ଯାହା ମୁହଁ ସବୁବେଳେ ନୀରସ

ଦେଖାଯାଏ, ଭାବୁ ଶ୍ରୀମୁହାଁ—(a person) With a

(କୁଣ୍ଡାମୁହାଁ—ଶ୍ରୀ) scowling face.

କୁଣ୍ଡାଶି—ସ. ବ. ସ୍ତ. (କୁଣ୍ଡ + ଅଶ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଇନ୍;

Kundāśi ୧ମ. ୧ବ.)—

୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୁଣ୍ଡ ବା ଜାରଜ ସନ୍ତାନ ଦ୍ଵାରା ପୋଷି ହୁଏ—

1 A person who is maintained by his illegitimate son.

୨ । କୁଣ୍ଡା—2. Pander; pimp.

୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—

3. Name of a son of Dhṛutarāshṭra

କୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ. (ସ. କୁଣ୍ଡ)—

Kundi ୧ । ଗୁଳ୍ମ ଓ ନାସ ଅବ ଘୋଷବା ନମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତର-

ଝୁଡ଼ା ନିର୍ମିତ ସ୍ମୃତ ପାତ୍ର—1. A small stone-

ହାଣ୍ଡି ware pot used to pound small

things into powder or paste by stirring

a rod in it.

୨ । ସାନାର୍ଥ ପଥରନିର୍ମିତ ଶେଷ କୁଣ୍ଡ—

2. A small bath-tub; wash-tub.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅଛି ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ଚିତ୍ରିତ ଅଛି ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ପ୍ରକାର ଗଣିତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଗଣିତ ଗୋଟିଏ ଯେତେ ୧ ଗୁଣାଦିକରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧାରଣ ଗଣିତ କରନ୍ତି ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଗଣିତ ଗୋଟିଏକ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିଏ, 'ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦ' ଦେଖିବେ; 'ଅ' ନ ପାଠଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ; 'ଅ' ନ ପାଠଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ; 'ଅ' ନ ପାଠଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ ।

୩ । (ଶ୍ରୀ) ମୋଟା ଶ୍ରୀ—

3. A corpulent woman.

୪ । ଲୁଣ ଗୁଣ୍ଡିବା ସମୟରେ ଲୁଣ ପାଣିକୁ ନିଗାଡ଼ି ରଖିବା ଗର୍ତ୍ତ—

4. A pit for pouring salt-saturated water for the purpose of the salt being deposited at the bottom.

ଗ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ବୁଣ୍ଡେ; କଣ୍ଡେ—A doll.

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ସୁଲକାୟା (ଶ୍ରୀ)—

Corpulent (woman)

କୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. (ସ କଣ୍ଡ) କି—୧ । କଣ୍ଡ ଶ୍ରେଣୀ—

Kundia 1. A disease in which an itching sensation is felt; scabies.

ଖୋସ

ସୁଜଳୀ

୨ । ଶୁଖିଲା କାଢ଼ି ଶ୍ରେଣୀ—

2. Dry itches.

ଚୁଲକାନି ୩ । କଣ୍ଡୁପୁନ—3. Scratching with the nails

ସୁଲ, ଛତ or fine pointed twig to allay itching.

୪ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଣ୍ଡାଇବା କ୍ରିୟା—4. Combing of the hair.

୫ । କଣ୍ଡୁ; ଗଲୁ—5. Itching sensation.

କୁଣ୍ଡିଆଇବା—ଦେ. କି. (ସ. କଣ୍ଡୁପୁନ)—ବୁଣ୍ଡାଇବା (ଦେଖ)

Kundāibā Kundāibā (See)

ବେଶବାସ ଦେଇ ବେଶ ବୁଣ୍ଡାଇ । ବଡ଼ ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

କୁଣ୍ଡିଆଣୀ—ଦେ. କି—ବୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Kundāṇa Kundā (See)

କୁଣ୍ଡିକା—ସ. ବି (ବୁଣ୍ଡ + କ୍ରିୟାର୍ଥେ. କ + ଅ)—

Kundika ୧ । କୁଣ୍ଡ; ମାଠିଆ—1. Pitcher.

୨ । କମଣ୍ଡଳ—

2. An-ascetic's water-bowl.

କୁଣ୍ଡିକାସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ମାଟି ବୁଣ୍ଡେ—

Kundikāstri An earthen doll.

କୁଣ୍ଡିନ—ସ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ବିଦାର୍ଭର ରାଜଧାନୀ—

Kundina Name of the capital of the Bidarbha kingdom of ancient India.

କୁଣ୍ଡିର—ସ. ବି. ପୁ. (ବୁଣ୍ଡ ଧାତୁ + ର)—ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ—

Kundira Man.

(ବୁଣ୍ଡିର—ଶ୍ରୀ) ବିଶ. ପୁ. —ବଳୁଆ—Strong (Apte).

କୁଣ୍ଡିବାଡ଼ି—ଦେ. କି—ଗୁଣ୍ଡ ଓ ନାସ ଘୋଡ଼ିକାର ସାଧନବସ୍ତୁ; ଗୁଣ୍ଡ—

Kundibārdi ଗୋଟି ବୁଣ୍ଡ ଓ ଗୋଟିଏ—

ଝାଡ଼ିଆ A small pot and its long stout rod
ଝାଡ଼ିଆ for pounding small articles into powder or paste.

କୁଣ୍ଡି—ସ. ବି. ପୁ. (ବୁଣ୍ଡ + ର; ୧ମ. ୧୦)—

Kundi ୧ । ଶିବ—1. God Śiva.

୨ । ଘୋଡ଼ା—2. Horse.

୩ । ଜାରଜ—3. Bastard

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ସୁଲକାୟା (ଶ୍ରୀ)—

Corpulent (woman).

କୁଣ୍ଡିର—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବୁଣ୍ଡ + ର)—ବଳବାନ, ବଳୁଆ—

Kundira

Strong

କୁଣ୍ଡେଇ କାଣ୍ଡେଇ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଲୁ ମାରିବାକୁ ପରସ୍ପର

Kundeī kandeī hebā ଦେହ ରଖିବାର ହେବା—

1. Scratching one another's limbs (as is done by beasts) for allaying itching.

୨ । ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି କରି ସଜବାଜ ହେବା—

2. To fit up one's self by combing and arranging the hair.

କୁଣ୍ଡୋଇ—ଦେ. କି—ଦାଣ୍ଡି—Cooking pot.

Kundoi

ଏକ କୁଣ୍ଡୋଇ ଗୋଟିଏ ଘର ଯେ ଘରରେ ।

ସାରଳା. ମହାବରଦ ଆଦି ।

କୁଣ୍ଡୋଧି—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; ବୁଣ୍ଡ + ଉପସ୍ + ଶ୍ରୀ. ର)—

Kundodhni ୧ । ବୁଣ୍ଡପରି ପ୍ରନବିଷ୍ଣୁ; ଲଭୁଅଧୁଆ (ଶ୍ରୀ ବା

ପଣ୍ଡ)—1. (woman) Having full breasts.

୨ । ବଡ଼ ପତ୍ନୀ ଥିବା (ଗାଈ)—

2 A pot-uddered milch cow.

କୁଣ୍ଡ—ଦେ. କି—କପ୍ପାରିତ ବାହୁଦ୍ୱୟମଧ୍ୟସ୍ଥ ବୁଣ୍ଡକାର ବ୍ୟବଧାନ; ବାହୁ—

Kundha ପାଶଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ବୁଣ୍ଡ; ବୁଣ୍ଡକାର ବାହୁଦ୍ୱୟର,

ହାତର ବେଢ଼ ବେଷ୍ଟିତ; ଦୁଇବାହୁର ବେଢ଼; ଦୁଇ ହାତର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ

ହାତକାସିରା; ମାଢ଼ ପରସ୍ପର ସ୍ପର୍ଶ କରି ବାହୁଦ୍ୱୟକୁ ଚକ୍ରାକାର

କଲେ ଚକ୍ରାକାର ବେଷ୍ଟିତ ବ୍ୟବଧାନ—

The circular space enclosed by the two arms by extending them and causing the finger ends to touch each other; the span of the two arms.

ସେ ଗହର ଗଣ୍ଡିତ ଦଶକଣ ବଣ

ନ ପାଠକ ଏକାବେଳେକେ କଲେ ବୁଣ୍ଡ । ବୁଝିବୁ. ମହାବରଦ ।

କୁଣ୍ଡ କରବା—ଦେ. କି—ବୁଣ୍ଡାଇବା—

Kundha karibā To embrace tightly.

କୁଣ୍ଡ ନ ପାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ଗଛର

Kundha na pāibā ଗଣ୍ଡି; ଶୁଖି) ଏତେ ବେଶି ମୋଟା ହେବ

ଯେ ତାକୁ କୁଣ୍ଡାଇଲେ ଦୁଇ ହାତର ଅଗ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନ କରିବ—

1. The state of a thing (e. g. the trunk of a tree; a pillar) being so large in girth that it cannot be entwined by the arms, so that the finger-ends may touch each other.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ, ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଷ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

(ଯଥା—ଏ ତାଳଗଛକୁ ମୋ କୁଣ୍ଡ ପାଉ ନାହିଁ ।)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ ଗର୍ବ ବା ଆନନ୍ଦରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ତାପିତ ହେବାରୁ ତା ମନର ଗତି କଲନା କରି ନ ହେବା, ଗର୍ବ ବା ଆନନ୍ଦରେ ଶ୍ଳୀତ ହେବା—

2. The state of a person's mind being so elated with pride or joy that it cannot be fathomed by others; (one's mind) to be swollen with joy or pride.

(ଯଥା—ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନ ଗୁଡ଼ିଏ ମିଳିଯିବାରୁ ତା ମନକୁ ଆଉ କୁଣ୍ଡ ପାଉ ନାହିଁ । ଏହିପରି ମଧ୍ୟ 'ତା ମନକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ି ପାଉ ନାହିଁ' ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)

କୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. ବୁଝି ଧାତୁ=ଗଦା କରିବା, ରକ୍ଷା କରିବା; Kundhā ସ. କୁନ୍ଧି ଧାତୁ=ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା)—
କୋଳାକୁଳି ଗାଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ—

ଗୋଢ଼ Tight embrace; hugging.

ବିଶ. ପୁଂ—ମୋଟା ବା ସ୍ଥୂଳାବୟବବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଠ, ଗର୍ବଦଳ୍ବାସୁ—

(କୁଣ୍ଡି—ସ୍ତ୍ରୀ) Corpulent (male); pot-bellied; do-nothing (sort of man).

କୁଣ୍ଡାଇ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁଡ଼ି=ଖେଳିବା ପେଣ୍ଡୁ) —୧ । କଣ୍ଡାଇ;
Kundhāi ପିଲାମାନଙ୍କର ଖେଳିବା ପିତୁଳା; ପ୍ରତିମା—
ମୁତୁଳ 1. Infant's doll; puppet.

ଗୁଡ଼ା କାଠର କଣ୍ଡାଇମାନଙ୍କୁ ନଈକ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ ବନ ।

୨ । ଅତି ସୁନ୍ଦର କୁଣ୍ଡେଇ ପରି ମନୋହର ଶିଶୁ—

2. A charming tiny infant looking like a doll.

କୁଣ୍ଡାଇ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରୁସୂଚକ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kundhāi dharibā To embrace tightly.

କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ହଠାତ୍ ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ କରିବା—To embrace tightly in a paroxysm of delight at meeting a long-absent friend.

କୁଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଣ୍ଡିଆଇବା (ଦେଖ)
Kundhāibā Kundhāibā (See)
[ଦ୍ର—ଏ କିସ୍ୱାର ଅସମାପିକାରୁପ ସଙ୍ଗେ ଧରିବା, ପକାଇବା କିସ୍ୱା ସ୍ୱରୂପ ହୁଏ ।]

କୁଣ୍ଡାଇବିବାହ—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଶିଶୁଙ୍କର ଦୁଇଟି କୁଣ୍ଡେଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Kundhāibibhā ବାଲୁକିକ ବିବାହରୂପ ଶିଶୁକ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ—
ମୁତୁଳବିବାହ A childish sport viz, going through an imaginary marriage ceremony between 2 dolls owned by 2 children

କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କୁଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡେଇ (ଦେଖ)

Kundhākundhi Kundhākundhei (See)

କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି ଉଅଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭାଦ୍ର ଅମାବାସ୍ୟା;
Kundhākundhi uāṁsa ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶାନ୍ତିପୁରୀ
ଅମାବାସ୍ୟା (ଗଞ୍ଜାମରେ ଏଥିରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପରସ୍ପରକୁ
ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ଶାନ୍ତି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି)—

The newmoon day of the month of Bhādra (in which friends embrace one another in Ganjam).

କୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥୂଳକାୟା, ମୋଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—

Kundhi Corpulent (woman).

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ବାଉଁଶ କର୍ମିତ ଆଧାର; ଟୋକେଇ—

1. A bamboo basket.

୨ । ବୋଝ — 2. Load.

୩ । ଲୁଣିମାଟି ସଂଗ୍ରହ ହେବାପାଇଁ ଖୋଳାପାଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—

3. The hole where saline earth is stored for being manufactured into salt.

ଲୁଣିମାଟି ସଂଗ୍ରହ ହୋଇ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ଜମା ହୁଏ

ସେ ଗର୍ତ୍ତର ନାମ କୁଣ୍ଡି—ପଦାରମ୍ଭୋଦ୍ଭବ. ଗନ୍ଧସ୍ୱଳ୍ପା

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଣ୍ଡେଇ — Doll.

କୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଆଲିଙ୍ଗନ—

Kundhiā Embracing.

ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ସେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରେ—Embracing.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା,—ପିଲାକୁଣ୍ଡିଆ]

କୁଣ୍ଡିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ବୁଝିଧାତୁ)—ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା; କୌଣସି
Kundhiāibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାହୁପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ କରିବା—
କୋଳାକୁଳିକା To embrace.

କୌଳୀମରନା; ଗୋଦମେଲେନା ବହୁଲେ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନକୁ କୁଣ୍ଡିଆଇ—

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ. ସସ ।

କୁଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କୁଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡେଇ (ଦେଖ)

Kundhiākundhi Kundhiā kundhei (See)

କୁଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡି ଉଅଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି ଉଅଁସ (ଦେଖ)

Kundhiākundhi uāṁsa Kundhākundhi uāṁsa (See)

କୁଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡେଇ—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—

Kundhiākundhei Mutual embrace or hugging.

କୋଳାକୁଳି ବିଶ—ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଥିବା—

Embracing each other.

କୁଣ୍ଡିକାଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଣ୍ଡିକାଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kundhikāñchi Kundikāñchi (See)

କୁଣ୍ଡେଇ—ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଡାଇ (ଦେଖ)

Kundhei Kundhā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠାଦୁଇ ପଦ୍ମରେ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ଏ ବ୍ୟାକରଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ପାଦ’ ନ ଫଳରେ ‘ପାଦ’ ଗୋଟିଏ; ‘କୁଅ’ ନ ଫଳରେ ‘କୁଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ପାଦରେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଦରେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଳକା’ ନ ପାଦରେ ‘ଅଳକା’ ଦେଖିବେ ।

[କୁ—ଏହା ଟୋକେଇ ଓ ଦାଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇ, ଟୋକେଇ କୁଣ୍ଡେଇ]
କୁଣ୍ଡମୋଟ ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯାହାର ପରସ୍ପର ବା ଗୋଲେଇର ଗୁରୁ Kundhemota ପାଖରେ ବାହା ବୁଲାଇଲେ ବୁଲିବାବେଳେ ଅଗ ପରସ୍ପରକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ—

1. Having the girth of the two arms.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ବୀତ, ଗର୍ବୀ, ଅହଙ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ —

2 Swollen with pride; arrogant.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦର୍ଶୋତ୍ସୁକ—3. Overjoyed.

(ଯଥା, ମନାକୁ ଦେଖିଲେ ମୋ ମନ କୁଣ୍ଡେ ମୋଟ ହୋଇଯାଏ ।)

କୁଟକୁଟ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଟୁ = କୌତୁକ)—

Kutkut ୧ । ଦେହର ସକ୍ଷୁସ୍ତଳରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଲନ —

କୁଟକୁଟ 1. Titillation, tickling.

ଶୁଦ୍ଧଶୁଦ୍ଧ ୨ । ଦେହର ସକ୍ଷୁସ୍ତଳରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଲନକରିବା ଦର୍ଶ ବା ରୋମାଞ୍ଚ—

2. Sensation of tingling due to touching soft and sensitive parts of the limbs by finger-tips

କୁଟକୁଟ କରିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁଟୁ, ସ ରେ କୁଟୁକୁଟୁସ୍ତଳ ଶବ୍ଦର

Kutkut karibh ବ୍ୟବହାର ଅଛି ଯୋଗେଶବନ୍ଧୁ)—

କୁଟକୁଟାନ ଦେହର ସକ୍ଷୁସ୍ତଳବିଶେଷରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୁଲନ କରିବା, କୁଟୁକୁ କୁଟୁକୁ କରି

ରୋମାଞ୍ଚ ଓ ହାସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—

To tickle; to titillate; to tingle the sensitive part of another's body by softly touching it with finger-tips.

କୁଟକୁଟାଇବା—ଦେ. କି—କୁଟୁକୁଟ କରିବା (ଦେଖ)

Kutkut karibh Kutkut karibh (See)

କୁଟକୁଟା କରିବା—ଦେ. କି—ଟିକ ଟିକ କରି ଚିରି ଦେବା—

Kutkut karibh To tear into shreds.

କୁଟକୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଦେହର ଯେଉଁ ସକ୍ଷୁସ୍ତଳରେ ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରା ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୁଲନ କରିବା ମାତ୍ରେ ଦର୍ଶ ଓ ରୋମାଞ୍ଚ

ଉତ୍ପାଦନ ହୁଏ—1 Tender parts of the body prone to titillation at a slight fingering.

୨ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ କୁଟୁକୁଟ କଲେ ଶୀଘ୍ର ବା ଅଳ୍ପେଶରେ ରୋମାଞ୍ଚ ବା ହୁଷ୍ଟ ହେବାର ପ୍ରକୃତି—

2. Proneness to be excited by titillation (more easily than others).

କୁଟକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସାମାନ୍ୟ କୁଟୁକୁଟରେ Kutkutia ଦର୍ଶି ଉଠେ ଓ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼େ— (ଦୃଢ଼ହୃଦୟ—ଶ୍ରୀ) (a male) Prone to be easily

titillated or excited at a slight touch in the tender parts.

କୁଟକୁଟୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଟୁ = କୌତୁକ)—

Kutkutu

କୁଟକୁଟ (ଦେଖ)

Kutkut (See)

କୁଟକୁଟେଇ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଶ୍ରୀଲୋକ ସାମାନ୍ୟ କୁଟୁ

Kutkutei କୁଟାରେ ଦର୍ଶମୟା ଓ ରୋମାଞ୍ଚ ହୋଇ ପଡ଼େ—

(woman) Prone to be easily titillated or excited at a slight touch in tender parts.

କୁଟ—ଦେ. ବି. (ଭୂଲ ସ. କୁଟ = ଗଦା; ସ. ଆକୃତ = ଆଶୟ)—

Kuta

କୂତ

୧ । ଫଳଥିବା ଫଳ ବା ଫସଲ ସଂଗ୍ରହୀତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ

ହୁଅ, କନକୂତ

ତାହା ଗଣନା ବା ମାପନ କରି ତହିଁର ଆନୁମାନିକ

ପରିମାଣ ନିରୂପଣ, ଗୁଣା (ଗଞ୍ଜାମ)—

1. Measurement or estimate of the quantity of a crop before it is harvested; appraisement of the produce.

୨ । ବୃକ୍ଷର ଫଳ ବା ନିରୂପଣର ମାତ୍ରର ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ ନିମ୍ନା ହାସ୍ତାଦ୍ୱାରା ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ—

2. Valuation of the standing crop or produce; rough appraisement of the standing crop in a field or fruit on a tree or of fish in a tank (before they are taken).

୩ । ପାକ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥର ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ ନିରୂପଣ—

3. Rough calculation of the contents of a receptacle.

କୁଟ ଅମୀନ—ଦେ. ବି—ଜମିର ଫସଲ ଆଦି କୁଟ କରିବା କର୍ମଗୁଣ—

Kuta amina

An appraiser.

କୂତାମୀନ

ଅକ୍ଷୟା

କୁଟ କରିବା—ଦେ. କି—ଫଳ ବା ଶସ୍ୟ ବା ମାଛ ବା ପଦାର୍ଥର ଆନୁମାନିକ

Kuta karibh ପରିମାଣ ବା ମୂଲ୍ୟ ଆଶ୍ଵ କରିବା—

କୂତକବା To appraise; to make an appraisement.

କୁଟ ଦେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ଜମି ବା ବୃକ୍ଷର ଫଳକୁ କୁଟକର ତାହା

Kuta debh ଭୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଇଜାରା ଦେବା—

To let out a land, tank or tree on farm by appraisement of its fruits or produce.

କୁଟ ନେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ଜମି ବା ଗଛକୁ କୁଟପ୍ରଥା ହାସ୍ତାଦ୍ୱାରା

Kuta nebh ନେବା—To take lease of a land or tree under the system of appraisement.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇତ୍	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କୁତୁବ—୧. କ. (କର୍ମଧା, କୁ + ତତ୍)—

Kutantra ୧ । ଲୋକଙ୍କର ବିରକ୍ତିକର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ ବା ନୀତି—
1. A bad policy; impolitic measure;
unpopular administration.

୨ । କୁପରାମର୍ଶ (ଶ୍ରୀନେତ୍ର)—

2. Evil advice.

୩ । ଚକ୍ରାନ୍ତ, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—3 Plot; conspiracy.

୪. ଦଣ୍ଡ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁପରାମର୍ଶଦାତା (ଶ୍ରୀନେତ୍ର)—

(କୁତୁବ—୩) Giving evil advice.

କୁତୁବ—୫. କ. (କୁ + ତତ୍, ୧ମା ୧ବ)—

Kutantri ୧ । ଚକ୍ରାନ୍ତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. Conspirator.

୨ । କୁପରାମର୍ଶଦାତା ବ୍ୟକ୍ତି—2 Evil adviser.

୩ । କୁତୁବିତ ବାଣୀ—3. A bad harp.

କୁତୁପ—୬. କ. (କୁ = ଭାଗ + ତତ୍ ଥାତୁ = ତାପ, ଦେବା + କର୍ମ)—

Kutapa ୧ । ଏହି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତାପ ମନାହୁଏ ହୁଏ)—

୧ । ଦିବସର ୧୫ ଭାଗରୁ ୮ମ ଭାଗ ସମୟ, ବେଳ ଗଢ଼ିବା ସମୟ, ଦ୍ୱିପଦର ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—

1. The 8th part of the day (divided into 15 parts), time just past mid-day.

୨ । ଶ୍ରୀକ ସମୟ—2. The proper time for offering 'Pinda' to the manes in a Śrāddha.

୩ । ବାଦ୍ୟ—3. Drum; musical instrument.

୪ । ଶୁଗଲୋମକ କମଳ—

4. Blanket made of goat-hair.

୫ । କୁଶ—5. The Kuśa grass.

୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—6. The sun.

୭ । ଅଗ୍ନି—7. Fire.

୮ । ଅତିଶୟ ଉତ୍ତପ୍ତ—8. Great heat.

୯ । ଅତିଥି—9. Guest.

୧୦ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା—10. The Aus grass (Apte).

୧୧ । ଭଗିନେୟ, ଭଗିନୀ—11 Sister's son.

୧୨ । ଦୌହିତ୍ର, କନ୍ୟାର ପୁତ୍ର; ନାତି—

12 Daughter's son.

୧୩ । ବଳଦ, ଶଂ—13. Ox; bull.

୧୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—14. A Brāhmaṇa.

୧୫ । ଦ୍ୱିଜ—15 A person of the twice-born castes.

୧୬ । ଗୋରୁ—16 Cattle.

୧୭ । ମିତ୍ରାଣ୍ଡର ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକରେ ଅବଶ୍ୟକ ୮୫ ଅଙ୍ଗ

(ଯଥା—ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସର ଅଷ୍ଟମଭାଗ, ଗଣ୍ଡା ଶିଂଘର ପାତ୍ରୀ, ନେପାଳୀକମ୍ପଳ, ରୂପାବାସନ, କୁଶ, ଭଲ, ଗାଈ ଓ ଶ୍ରୀକପତରରେ ଭୋଜନ କରିବା ପାଇଁ ଦୌହିତ୍ର; ହି. ଶବ୍ଦାବଳୀ)—

17. Eight things required for the performance of a Śrāddha according to the Mitāksharā code.

କୁତୁପର୍ଦ—ଦେ. କ. (ଓ. କୁତ + ଆ. ପର୍ଦ)—ସେହି କାଗଜରେ

Kutapharda କୁତ ଲଗିଥିବା ଜମି ଓ କୁତ ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟର

କୃତବ୍ୟର୍ଥ ପରମାଣ ଓ କୁତ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଆଦି ଲେଖାଯାଏ—

କତକାଫର୍ଦ A sheet containing a list and particulars of appraisement.

କୁତବ୍ ମିନାର—ବୈଦେ. କ. (ଫା)—ଦିଲ୍ଲିରେ କୁତବ୍ ମିନାର କରୁଥିବା

Kutab minār ଅରୁଇ ପକ୍ଷୀ ଜୟସ୍ତମ୍ଭ ବା କାର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ—

The Kutab Minar obelisk at Delhi.

(ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୩ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା)

କୁତବନ୍ଧ—ଦେ. କ—ଜମିର ଫସଲ ଆଦି ପରମାଣର ଅନୁମାନ୍ନକ ପରମାଣ

Kutabandī ନିରୂପଣ କ୍ରିୟା—The act of appraisement

କୃତବନ୍ଧୀ of the crops etc.

କୁତବନ୍ଧୀ ଦେ. ଦଣ୍ଡ.—କୁତ କରୁ ଯାଇଥିବା (ଜମି ଆଦି)—

Appraised (land).

କୁତବନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ଅନାଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—

Kutabandhā 1. Estimated; appraised.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Ascertained.

କୁତବ—ପ୍ରାଦେ. କ. (ରବିଭାଷା)—କୁତା; କୁତା—

Kutari Bitch.

କୁତର୍କ—୧. କ. (କୁ + ତର୍କ)—୧ । ଅଯୌକ୍ତିକ ବାଦାନୁବାଦ—

Kutarka 1. Fallacious argument; unfair wran-

(କୁତର୍କୀ—ବିଶ. ପୁଂ) gling; foolish argument.

୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ନିମନ୍ତେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—

2. Conspiracy to injure another.

କୁତର୍କ—ପ୍ରା. କ. (ସ. କୁତର୍କ; କୁତର୍କ)—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—

Kutarpa Conspiracy to injure another.

କୁତର୍କ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁତର୍କ; କୁତର୍କ)—କୁତର୍କୀ (ଦେଖ)

Kutarpi Kutarpi (See)

କୁତର୍କ 1—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁତର୍କ; କୁତର୍କ)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—

Kutarpi 1. Conspiring to injure others.

ବନ୍ଧିୟା ୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ବିଚାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2 Hatching plots to injure others.

କୁତାଳ—୧. କ—ସପ୍ତପାତାଳ (ଦେଖ)

Kutāla Saptapātālā (See)

କୁତଳ ପ୍ରଳୟ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶବା ।

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସପାକ୍ଷରେ ଚିହ୍ନିତ କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଘୋଷିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି—କୃତଲ—The surface of the earth.

କୃତଲେ ବାସ ଅଟେ ନ ଶୋଇବୁ ପଲଙ୍କ ବନା କଟଲେ ।

ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୃତ ଲଗାଇବା—ଦେ. କି—କୃତ ଦେବା (ଦେଖ)

Kuta lagāibā Kuta debā (See)

କୃତ ଲଗିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ସଦାର୍ଥ କୃତପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ

Kuta lagibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଟା ବା ଇଟାର ଦିଆଯିବା—

କୂଳାଗା The letting out of a thing on lease by
କୃତଲଗନା appraisement.

କୃତସ୍ଥ—ସ. ବିଶ. (କୃତଃ = କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ + ଥ୍ୟ)—

Kutastya ୧ । କେଉଁ ଗ୍ରାମର ?—1. Of what place ?

୨ । କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ସ୍ଥିତ ?—

2. Situate at what place ?

୩ । କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ଜାତ ?—3. Born or produced
at what place ?

୪ । କିପରି ଘଟିଥିବା ?—4. How happened ?

୫ । କିରୂପେ ଜାତ ?—5. How born or produced ?

୬ । କେଉଁଠାରୁ ଆସିବ ?—6. Whence come ?

୭ । କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ ଆସିବ ?—7. Whence brought ?

କୃତା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ହି. କୃତ୍ୱା, ସ. କୃତ୍ୱୁର, ଭୂ. ଲ. କାନିଷ୍ଠ, ପ୍ରେ.

Kutā କାନିନ୍)—କୃତ୍ୱୁର—Dog.

କୃତା ବଲୁଆ କବ୍ ଯେବେ ଯାଅଇ ତାହାର

କୃତା ହୁଅଇ କୃତା ଅତେ କୃତାର କୃତର ।

(କୃତା—ଶ୍ରୀ) ବ୍ୟସନିତ୍ତ. ମହାବଳତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୃତାଇବା—ଦେ. କି—କୃତାଇବା କିୟାର ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Kutāibā Causative o Kutāibā (to appraise).

କୃତାଖାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା କରା ଯାଇଥିବା

Kutākhal ଗର୍ତ୍ତ—Hole made by a spade.

କୃତାର ହାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପ୍ରା. କୃତାକା ହାଲ୍ = କୃତ୍ୱୁରର ଅବସ୍ଥା;

Kutāra hāl ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିବ୍ୟସ୍ତ ଦଶା (ଯେପରି କୃତ୍ୱୁର ଶିକାର

କୃତାବସ୍ଥା ପଛରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଅତି ବ୍ୟକ୍ତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଏ

କୃତାକାହାଲ ସେହିପରି ଅବସ୍ଥା)—

Condition of utter distress; straits;
condition of being overpowered and fed
up (like a dog after chasing its prey.)

(ଯଥା—ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମତେ କଷ୍ଟ ଦେଉଛି, ମୁଁ ପରେ ତାକୁ
କୃତାର ହାଲ୍ କରିବି ସେ ।)

କୃତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—

Kuti ଅଡ଼କୁ; ବଗକୁ—Towards; to the direction of.

(ଯଥା—ଏ କୃତ, ସେ କୃତ ଇତ୍ୟାଦି)

କୃତବା—ଦେ. କି.—କୃତ କରିବା; ଫଳାଫଳର ଆନୁମାନିକ ପରମାଣ

Kutibā ନିରୂପଣ କରିବା—To appraise.

କୃତ୍ୱବା

କୃତନା

କୃତା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ହି. କୃତ୍ୱା)—ମାଈ କୃତ୍ୱୁର—

Kutī Bitch.

କୃତ୍ୱୀ

କୃତ୍ୱୀ

କୃତ୍ୱାର୍ଥ—ସ. ବି.—(କୃ = ମନ + ଶ୍ରୀ)—୧ । ମନ ବା ଅସୋଗ୍ୟ

Kutirtha ଗୁରୁ—1. Bad or unfit teacher.

୨ । ଅପବିତ୍ର ଗର୍ତ୍ତ—

2. An unclean or filthy place of
pilgrimage.

କୃତ—ସ. ବି.—୧ । କୌତୁକ—

Kutu

1. Sport.

୨ । କୃତ କୃତ ଧ୍ୱନି—2. A 'sound, 'kut kut'.

୩ । ତୈଳାଧାର; ତେଲଗୁମ୍ଫା—

3. A vessel for keeping oil; oil-can.

କୃତୁକ—ସ. ବି. (କୃତ୍ = କୃତ୍ୱୁର ଧ୍ୱନି + କୌ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

Kutuka କୌତୁକ—1. Curiosity.

୨ । ଇଚ୍ଛା—2. Desire; inclination.

୩ । ଆନନ୍ଦ—3. Joy.

୪ । ଔଷ୍ମକ୍ୟ—4. Eagerness; ardour.

ଦେ. ବି.—କୌତୁକ—Sport.

ସରଳ ବି ଶୋକ ବସ୍ତୁର କୃତ୍ୱେ ଫଳି ମୋ ପରେ ସେଇ ବାସରେ ।

ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୃତୁକା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୃତୁକ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kutuki ୧ । କୌତୁକଲୟକୁ—1. Curious; inquisitive.

(କୃତୁକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କୌତୁକ, ଅମୋଦପ୍ରିୟ—2. Sportive.

ବର କାଗଜ ତଳି କଲେବନ୍ତ ସେମନ୍ତ କୃତୁକା । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

କୃତୁକୃତା—ଦେ. ବି.—କୃତ୍ୱୁର କରିବା କର୍ମ—

Kutukutā

Act of titillating.

କୃତୁକୃତା

ଗୁପ୍ତଗୁହା

କୃତୁକୃତାଇବା—ଦେ. କି.—କୃତ୍ୱୁର କରିବା (ଦେଖ)

Kutukutāibā

Kutkut karibā (See).

କୃତୁକୃତା କରିବା—ଦେ. କି.—କୃତ୍ୱୁର କରିବା (ଦେଖ)

Kutukutā karibā

Kutkutā karibā (See).

କୃତୁକୃତ—ଦେ. ବି.—କୃତ୍ୱୁର (ଦେଖ)

Kutukuti

Kutkuta (See)

କୃତୁକୃତଅ—ଦେ. ବି.—କୃତ୍ୱୁର ଜନିତ ଦର୍ଷ—Joy due to

Kutukutiā

excitement produced by titillation.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଌ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଌ	ୠ	ଋ	ୠ

ଦେ. ବିଶ୍ଵ. ପୁଂ.—ଯାହାକୁ ସାମାନ୍ୟରେ କୁତୁକୃତ୍ କଲେ ସେ
ଦ୍ରବି ପକାଏ—Easily excitable by titilla-
(କୁତୁକୃତେଇ—ଶ୍ରୀ) tion or slight tickling.

କୁତୁକୃତୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—କୁତୁକୃତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kutukutu (etc) Kutkut etc. (See)

କୁତୁପ—ସ. ବି.—(କୁତୁ + ପ)—୧ । ଚର୍ମକର୍ମିତ ତୈଳପାତ୍ର ବା
Kutupa କୁମ୍ଭା, ଚର୍ମକର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ତୈଳପାତ୍ର, ତେଲକୁମ୍ଭ—
1. An oil-bottle of leather.

୨ । କୁତପ ୧ (ଦେଖ)
2 Kutupa 1 (See)

କୁତୁରାବିବା—ଦେ. କି.—୧ । କୁତୁରୁ କରବା—
Kuturāibā 1. To titillate or tickle a person.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗକୁ
ଇତସ୍ତତଃ ଗୁଳିବା—2. To stir a thing slightly
by thrusting the fingers into it.

କୁତୁରୁକୁତୁରୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—କୁତୁରୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kuturukuturu (etc) Kutkut etc (See)

କୁତୁରୁପୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଶ୍ଵ.—୧ । ଅତି କୃପଣ—
Kuturupī 1. Very miserly.

୨ । କୁତର୍ପୀ (ଦେଖ)
2. Kutarpī (See)

କୁତୁହାଲବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁତୁ = କୌତୁକ)—
Kutuhāibā ୧ । କୌତୁକ କରବା—1. To do a thing
in jest or sport

୨ । ଥଣ୍ଡା କରବା—2. To cut jokes.

କୁତୁ—ସ. ବି. (କୁ + ତନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଋ)—
Kutū ଚମଡ଼ାରେ କର୍ମିତ ତେଲକୁମ୍ଭା—
A leathern oil-bottle. (M.W.)

କୁତୁହାଲ—ସ. ବି. (କୁତୁ + ହାଲ)—୧ । ଔଷ୍ଣ୍ୟ—
Kutuhāla 1. Eagerness; impetuosity.

୨ । ଇଚ୍ଛା—2. Desire; inclination

୩ । ବିଳାସ, ଅନନ୍ଦ—3. Diversion; delight;
pleasure.

୪ । ଉତ୍ସବପ୍ରାପ୍ତିକ୍ରମ ଅନନ୍ଦ—
4. Gratification.

୫ । ଅସ୍ତ୍ରାନ୍ତ୍ୟ ଓ ଅନନ୍ଦ ଉତ୍ସାଦନ ବସ୍ତୁ—
5. A curiosity; a thing of beauty and
wonder.

୬ । କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ବିଷୟ ଜାଣିବାର ଆକାଂକ୍ଷା; କୌତୁହଳ—
6. Curiosity; inquisitiveness.

୭ । କ୍ରୀଡ଼ା—7. Play; sport; game.

ଶୁଣି କହେ ବାରପାଳ ନୋହେ ଏ ସନ୍ତାନ ବାଳ;
କଳକୁଡ଼ା ବୁଡ଼ୁଲ, କରେ ଉପାଳ । ବିଶ୍ଵାସ. ବିଦ୍ରବ୍ୟମାୟଣ ।

୮ । ସେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ କୌତୁହଳ ଉତ୍ସାଦନ କରେ—
8. What excites curiosity; anything
interesting. (M. W.)

ବିଶ୍ଵ.—୧ । ଅସ୍ତ୍ରାନ୍ତ୍ୟକ୍ରମ—1. Wonderful.

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଅତ୍ତମ—2. Excellent; best.

୩ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—3. Celebrated.

୪ । କୌତୁକପ୍ରଦ—4. Diverting.

୫ । ପ୍ରଶଂସିତ—5. Praised

ଦେ. ବିଶ୍ଵ.—କୌତୁକରତ—Engaged in sports.

ଅନନ୍ଦ ମନେ ପଶିବୁଲ, ଗଭୀର ନାଦେ ବୁଡ଼ୁଲ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କୁତୁହାଲୀ—ସ. ବିଶ୍ଵ. ପୁଂ. (କୁତୁହଳ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ଦ୍ର ୧ମା.
Kutuhālī (ବ))—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Eager; highly
(କୁତୁହଳିନୀ—ଶ୍ରୀ) interested in anything.

୨ । ତତ୍ତ୍ଵସନ୍ଧାନାର୍ଥ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2 Inquisitive.

୩ । ଥଣ୍ଡିଲ୍—3. Jestful; jocular.

୪ । ବିଳାସୀ—4. Sportive; luxurious

୫ । ଅନନ୍ଦ ଭୋଗ କରୁଥିବା—
5. Delighting; joyous

୬ । କୌତୁହଳଯୁକ୍ତ—6 Curious.

୭ । ଅଧୀର—7. Impatient.

କୁତୁହାଲବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁତୁହଳ)—କୌତୁକ କରବା—
Kutuhāibā To sport; to act sportively.

ଶ୍ରୀ ହରିଶ ଯାତ୍ରାମାନ ଦେଲେକ ଭେଜି

ପରଷନ୍ତ କୁତୁହାଲ ସେହେ ସେ ପାଞ୍ଚର ଭଣ୍ଡି । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କୁତ୍ରୁଣ—ସ. ବି. (କୁ + ତ୍ରୁଣ)—ତ୍ରୁଣ ବିଶେଷ—
Kutruṇa Water house-leek; Pistia Stratiotes,
(M. W.)

କୁତେଇ—ଦେ. ବି. (କୁତୁ ସ. କୁତୁହଳ = କେଉଁଠାରେହିଁ)—୧ । ସୀମା—
Kutei 1. Limit.

(ସଥା—ମୋର ଆଜି ଅନନ୍ଦରେ କୁତେଇ ନାହିଁ ।)

କୁତେଇ କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି—୧ । ଜଗର କରବା—
Kutei karibā 1. To insist.

୨ । ଏକା କିଛି ଧରିବା—2. To be obstinate.

କୁତେଇବା—ଦେ. କି—କୁତୁହାଲ ଶିଳ୍ପରୁ ରୂପ (ଦେଖ)
Kuteibā Causative form of Kutibā (See)

କୁତୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—କୁତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kuttā (etc) Kutā etc. (See)
(କୁତୁ—ଶ୍ରୀ)

କୁତ୍ର—ସ. ଅ. (କୁ + ଶ୍ରୀନାଥକରଣ ଅର୍ଥରେ ତ୍ର)—୧ । କେଉଁଠାରେ ?—
Kutra 1. Where ? At what place ?

୨ । କେଉଁ କେଉଁଠାରେ—
2. In some places; some where.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ନୂତନ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରନ୍ତର ଘଟି ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି । ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରନ୍ତର ଘଟି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଶ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୟ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଚ' ଖୋଜିବେ ।

୩ । କୌଣସିଠାରେ ହେଲେ—

3. In any place whatever; wherever.

କୁତ୍ରଚିତ୍—ସ. ଅ (କୁତ୍ର + ଅନିଶ୍ଚୟାର୍ଥେ ଚିତ୍)—କୌଣସି ଅନିଶ୍ଚୟ-
Kutrachit ସ୍ଥାନରେ—In any place whatever.

କୁତ୍ରତ୍ୟା—ସ. ବିଶ. (କୁତ୍ର + ଜାତ ଓ ସ୍ଥିତ ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—

Kutratya ୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜାତ ?—

1. Belonging to which place ?

୨ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ ?—

2. Situate in which place ?

୩ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆଗତ ?—3. Hailing wherefrom ?

କୁତ୍ରମ—ସ୍ତ୍ରା. ବିଶ ଓ ବି. (ସ. କୁତ୍ରମ)—କୁତ୍ରମ (ଦେଖ)

Kutrama Kutrima (See)

କୁତ୍ରମୀ—ସ୍ତ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁତ୍ରମ)—କୁତ୍ରମୀ (ଦେଖ)

Kutramī Kutrimī (See)

କୁତ୍ରାପି—ସ. ଅ. (କୁତ୍ର + ଅପି)—

Kutrāpi ୧ । କେଉଁଠାରେ ହେଲେ; କେଉଁଠାରେ ବି—

1. In any place whatever; anywhere.

୨ । କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—

2. In some places.

୩ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ—3. In a few places.

କୁତ୍ରି—ସ୍ତ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଳ୍ପ ସାନ ମାଛ; ଝିମ୍ମି ମାଛ—

Kutri Small fish; fry of fish.

କୁତ୍ରିମ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁତ୍ରିମ)—

Kutrima ୧ । କୁତ୍ରିମ (ଦେଖ)

1. Kṛutrima (See)

୨ । (କପିତଥ) ଜାଲ୍ (ଦସ୍ତାବିଜ୍)—

2. Forged (document).

୩ । (କପିତଥ) ଗଢା ବା ମିଥ୍ୟା (ମକଦ୍ଦମା)—

3. Got up (case); fabricated.

୪ । (କପିତଥ) ପ୍ରତାରକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

4. Fraudulent (person); artful.

୫ । (କପିତଥ) ସତ୍ତମତ୍ତକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

5. Conspiring (person).

ଦେ. ବି. (କପିତଥ)—୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ—

1. Fraud; artfulness.

୨ । ସତ୍ତମତ୍ତ—2. Conspiracy.

୩ । ଜାଲପୃଷ୍ଠ—3. Forgery.

କୁତ୍ରିମୀ—ଦେ. ବିଶ. (କପିତଥ)—

Kutrimī ୧ । ପ୍ରତାରକ; ଛଳନା ପୁଣି—

1. Fraudulent; artful.

୨ । ସତ୍ତମତ୍ତକାରୀ—2. Conspiring

୩ । ଜାଲ୍‌କଲ୍‌କାଲ—

3. Forger; fabricating forged documents.

୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ମିଥ୍ୟା ମକଦ୍ଦମା ସଜନା କରେ—

4. (a person) Who gets up or fabricates false cases.

କୁତ୍ରେଇବା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁତ୍ରେ = କୌତୁକ)—

Kutreibā କୁତ୍ କୁତ୍ କରବା (ଦେଖ)

Kut kut karibā (See)

କୁତ୍ସ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ନିନ୍ଦା କରିବା—

Kutsa (root) 1. To blame; to revile.

୨ । ଅପବାଦ ଦେବା—2. To defame.

କୁତ୍ସନା—ସ. ବି. (କୁତ୍ସ ଧାତୁ = ନିନ୍ଦା କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Kutsana ୧ । କୁତ୍ସା (ଦେଖ)

1. Kutsā (See)

୨ । ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ. (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. Blameworthy act.

କୁତ୍ସା—ସ. ବି. (କୁତ୍ସ ଧାତୁ = ନିନ୍ଦା କରିବା + ଭାବ. ଅ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Kutsā ୧ । ନିନ୍ଦା—1. Blame; calumny.

୨ । ଦୋଷ ବର୍ଣ୍ଣନା; ଅପବାଦ—

2. Blasphemy; slander; scandal.

ବୁଝା ପାପବଳ ବୋଲିବାକୁ ବୁଝେ

ବୁଝର ତେଜ ହାନି କରୁଥାଉଁ ଅନ୍ଧେ । କୁତ୍ସାଦି. ମହାଭାରତ, ଶ୍ଳୋ. ।

୩ । ଦୃଶା—3. Contempt.

୪ । ଭର୍ଷଣା; ଗାଳିମନ୍ଦ—4. Reproach; abuse.

୫ । କୁସ୍ତିତପସ—5. Ugliness.

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରେ ଲୋକେ 'ସ୍ତ' କୁ 'ଛ' କହନ୍ତି ।]

କୁତ୍ସା କରିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁତ୍ସନ)—

Kutsā karibā ୧ । ନିନ୍ଦା କରିବା—1. To blame.

କୁତ୍ସାକରଣ ୨ । ଦୋଷାଭେଦ କରିବା—

କୁତ୍ସାକରଣ 2. To lay blame on.

ବୁଝା କରେ ମୁଁ ଧାତାକୁ ବାହୁକ ସରକ ଚାକ, ଚନ୍ଦ୍ରସୁ ରଖିଲ ନରଦରେ ।

ବିବସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. କ. ଗୀତ ।

୩ । ପରର ନିନ୍ଦାବାଦ କରିବା—

3. To speak ill of; to blaspheme; to calumniate.

କୁତ୍ସିତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୁତ୍ସ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Kutsita ୧ । ନିନ୍ଦିତ, ମନ୍ଦ, ସ୍ଥାନ—

(କୁତ୍ସିତ—ଶ୍ଚା)

1. Mean; low; bad; vile; nasty.

୨ । ଅବଜ୍ଞେୟ—

2. Fit to be treated with disregard.

୩ । ଦେସ୍ତ; ଦୃଶ୍ୟ—

3. Despised; contemptible; hateful.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୪ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ; କଦର୍ଯ୍ୟ—

4. Wretched; nasty.

* । ମନରେ ଯାହା ଦୃଶ୍ୟ ନିନ୍ଦା—5. Disgusting.

୬ । ଭୃଷ୍ଟ; କଦାକାର—

6. Ugly; deformed; disfigured.

୭. ବ. (+ ଭାବ. କ)—ଭୟନା—Abuse; reproach.

ଦେ. ବିଶ—କୃପଣ; ଗ୍ରନ୍ଥକୃତ—Niggardly.

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରେ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ଲେଖକେ ଭୁଲି ତ କହନ୍ତି ।]

କୁଟ୍ସିତ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁଟ୍ସିତ)—କୁଟ୍ସିତ (ଦେଖ)

Kutsita

Kutsita (See)

କୁଥ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ପଡ଼ିବା; ସଢ଼ିବା—

Kutha (root) 1. To become putrid.

୨ । ଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To join.

୩ । ଗନ୍ଧାଇବା—3. To stink.

କୁଥ—୧. ବି (କୁଥ ଧାତୁ = ଯୁକ୍ତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kutha ୧ । ଦ୍ରୁତି ପୃଷ୍ଠରେ ଆସୁରଣାର୍ଥ ଚିତ୍ରକମ୍ପଳ, ହାତୀଙ୍କୁ—

1. A picturesque blanket or tapestry-work for the back of the elephant.

୨ । ଗାଈର—2. Carpet.

୩ । କୁଶଭୃଷ—3. The Kuśa grass.

୪ । ରଙ୍ଗିନ କମ୍ପଳ—

4. A coloured woollen blanket.

* । କୀଟ—5. Insect.

୬ । କଢ଼ା, ଗୋଦଡ଼ି—

6. A mat made of rags sewn together.

୭ । ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ—

7. A Brāhmaṇa who habitually takes an early bath.

୮ । ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ପୂର୍ବ ଅବତାରବିଶେଷ—

8. Śākyamuni in one of his former births. (M. W.)

କୁଥମ—୧. ବି—ସାମବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—

Kuthama Name of a branch of the Sāmaveda.

ଦେ. ବି—ଆବୁ; ଅବୁ—Gall; tumour.

କୁଥମର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମର ଅଛି—ସାରଳ. ମହାଭାରତ. ବିନ ।

କୁଥଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଝୁଲିମୁଣି, କୋଥଲ—

Kuthal 1. Wallet; pouch.

୨ । ଟଙ୍କାମୁଣା; ଥଳ—2. Money-bag.

୩ । ଖେଳିବା ତାସର କଳାପାନ ରଙ୍ଗ; ଉଷାପାନ—

3. The black leaf-shaped pip of the playing cards; spade.

କୁଥଲି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁ + ଥାଲି ?)—ଝୁଲିମୁଣି; କୋଥଲ—

Kuthali Wallet; pouch.

କୁଥା—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁଥ ଧାତୁ = ଦୁଇର ଦେବା)—ଦୁଇର—

Kuthā

Blunted.

ଉଚ୍ଚପାଳ କୁଥା ହୋଇଣ ଗଣା ଗଣା

ଢେଇ ପକ୍ଷୀ ଶବ୍ଦରେ ମହାମହା—କୁଷ୍ଠବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶ୍ୱେତ ।

କୁଥୁଲି—ଗ୍ରା. ବି.—କୋଥଲ, ମୁଣି; ଝୁଲିମୁଣି—

Kuthuli

Wallet; pouch.

କୁଥୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଢ଼ଜାତ) ବି—କୋଥଲ; ମୁଣି; ଝୁଲିମୁଣି—

Kuthuli

Wallet; pouch.

କୁଦ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କହୁଦ)—କୁଦ; କୁଦା;

Kud

ମାଟିକୁଦା—A mound of earth.

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରର ପୂର୍ବ ନାମ ଥିଲା—ସାବକୁଦ ।]

କୁଦରତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—

Kudrat

୧ । ଦେଶାଶ୍ରୟ; ମହାମା—

କୁଦବତ

1. Divine power; energy of God.

କୁଦରତ

୨ । ପ୍ରକୃତି—2. Habit; nature.

୩ । କ୍ଷମତା, ଶକ୍ତି—3. Power.

୪ । ବଳ; ବେଗ—4. Force; energy.

* । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—5. Mastery.

ଦେ. ଅ—କୁଦର୍ଥ (ଦେଖ)—Kudarthā (See)

କୁଦରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଦେଶାଶ୍ରୟର ପ୍ରକାଶ—

Kudratī

Exhibition of extraordinary power.

କୁଦବତୀ

କୁଦରତୀ

କୁଦରଥ—ଦେ. ଅ—କୁଦର୍ଥ (ଦେଖ)

Kudrath

Kudarthā (See)

କୁଦ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ଗୁଣ କହିବା—

Kud (root)

To tell a lie. (M. W.)

କୁଦ—ଦେ. ବି. (ସ. କହୁଦ)—୧ । ଗିରି; ଭୂମି ମୁଣ୍ଡ—

Kuda

1. Mound of earth.

ଟିବି

୨ । ବାଲୁସ୍ତମ୍ଭ—

କୁଦକୋ; ବମ୍ବଦା, ବମକା; ମେଢ଼ 2. Sand-hill; sand-dune.

ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଉପ୍ପାଦ

ବାଲୁସ୍ତମ୍ଭରେ ବାଟ ଦେଇ—ବଗଲାଥ. ଉପପଦ ।

୩ । ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—3. Hillock.

ନଳିନୀର ବୃକ୍ଷ ଶବ୍ଦ କଲେକ ରହଣି—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭକ୍ତିଶିଳା ।

୪ । ସମୂହ—4. Collection; heap.

* । ଭୂମି ଗଦା—5. High heap; elevation.

ବାଲୁସ୍ତମ୍ଭ ବାଲୁସ୍ତମ୍ଭ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭକ୍ତିଶିଳା କଲେକ—ଉପପଦ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭକ୍ତିଶିଳା ।

୬ । (ସ. କୁର୍ଦ) ଡେଇଁବା; ଲମ୍ପ—

6. Springing up; leap; jumping up.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସକ୍ତ ହେ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଥିବେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର । ବା ଏ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଘର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଗୋଟିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ବେଣିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବରୁ' ବେଣିବେ, 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣା' ବେଣିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ବେଣିବେ

୭ । (ସଂ. କୁଦ୍; କକୁଦ୍) ଦେହରେ ବାହାରିବା ଭୂଲ,
କୁଦ—7. A protuberance on the body;
a hump on the body; hunch

କୁଦର—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ନଦୀତୀରକୂଳର ଉତ୍ତର ଭୂଭାଗ—
Kudara Fertile land on the bank of a river.

କୁଦର୍ଥ—ପ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କଦର୍ଥ; କଦା)—କଦାପି—
Kudārtha Ever; in any case whatever; under any
circumstance.

(ଯଥା—ମୁଁ କୁଦର୍ଥ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି ନାହିଁ ।)

କୁଦା—ଦେ. ବି—କୁଦ (ଦେଖ)
Kudā Kuda (See)

କୁଦାଇବା—ଦେ. କି—କୁଦିବାର ଶିଳ୍ପନୁରୂପ—
Kudāibā Causative of Kudibā, to leap.
କୁଦାନ

କୁଦାନା
କୁଦାକୁଦା—ଦେ. ଅ (ବହୁ ବଚନରେ ଦ୍ଵିତ୍ଵ)—୧ । ସୁସ୍ଥିକୃତ; ଗୁଣିକୃତ
Kudākudā —1. Heaped up; huddled up.

୨ । ବହୁ ଗଦା; କୁଡ଼ିକୃତ ହୋଇ—2. In heaps.

କୁଦାକୁଦା ହୋଇ ମର ପଡ଼ିଲେ ହାତୀ—ବୃଷ୍ଟ୍ୟଂ ହ ମହାଭରତ. ବନ ।

୩ । ଦଳଦଳ ହୋଇ—
3. Gathered in flocks; packed together.

ଖୋଜ ଖୋଜି ପୁଣ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ କୁଦାକୁଦା ହୋଇ । ପିତାମହ. ବୃଷ୍ଟି ଦିବସ ।

କୁଦାକୁଦି କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଲମ୍ଫଦେବା; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵୋର୍ଦ୍ଧ୍ଵ କରିବା—
Kudakudī karibā 1. To frisk or jump up.

କୁଦାକୁଦି କରା ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଗୋଡ଼ିତଳରେ ମାଡ଼ି ତଳେ
ତଳେ ଚଳେ କରା—2. To tread or press a
thing by the heels.

୩ । ନାଚିବା—3. To dance.

କୁଦାମାରିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. କୁର୍ଦ୍ଧ ଧାତୁ)—୧ । ନାଚିବା—
Kudāmāribā 1. To dance.

କୁଦାମାରା ୨ । ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରିବା—
2. To jump high in the air; to frisk.

ରେରେକାର ଶବ୍ଦେ ମ.ଇଲେ ବେଳ କୁଆ । ସାରଳା. ମହାଭରତ ।

୩ । ଗୋଡ଼ ତଳେପାଦର ଗୁଣିବା; ଗୋଡ଼ଦ୍ଵାରା ତଳେପାଦ—
3. To tread or press with the heels.

୪ । ଡେଇଁ କର ଦୂରକୁ ପଳାଇବା—

4. To flee away by leaping; to bound away.

କୁଦାର—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥ୍ଵୀ + ଦୁ ଧାତୁ = ଦିବାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି)

Kudāra ଅ)—୧ । କୁଦାଳ; କୋଦାଳ; କୋଡ଼ି କାଳଅବ ମାଟି
କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର—1. A spade; an instrument
for cutting earth.

୨ । ବୃକ୍ଷ (ଗଛ)—2. Buhinia Variegata,
(tree).

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁ+ଦାର, ବହୁଦ୍ରୀଢ଼)—ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଷ୍ଟ ବା
ମନ୍ଦ—Having a bad wife.

କୁଦାରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଦାର) ଭୂମି କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର—
Kudāri An one-sided pickaxe.

[ଦ୍ର—ଏହା ଲୌହନିର୍ମିତ ଏକମୁହାଁ ଲମ୍ବ ଅସ୍ତ୍ର, ଗଛର ପତ୍ର ।
ଏହାର ମୁହଁ ମୁନିଆ; ଗଛର ଚୁରୁଟ ମୁହଁ, କିନ୍ତୁ କୁଦାରର
ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ସରୁଆ ଓ ମୁନିଆ ।]

କୁଦାଲ—ସଂ. ବି—(କୁ=ଭୂମି + ଦଳ ଧାତୁ = ଦିବାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି)
Kudāla ଅ)—୧ । ଭୂମି କାଟିବା ଶସ୍ତ୍ର; କାଙ୍କ, କୋଦାଳ,
କୋଡ଼ି ଅସ୍ତ୍ର—1. A digging hoe; a spade.

୨ । ବୃକ୍ଷ (ଗଛ)—2. Buhinia Variegata (tree).

କୁଦାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି କୁଦାରି—(ଦେଖ)—
Kudāli Kudāri (See)

କୁଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କକୁଦ)—୧ । ଗିପଥୁବା (ଗୁଳି)—
Kudīa 1. (A place) full of mounds or dunes.

୨ । ବଡ଼ ଭୂଲ ଥିବା (ବୃକ୍ଷ, ଉଷ୍ଣାଦି)—

2. (Camel or bull) with a big hump or hunch.

କୁଦିଆରି—ଦେ. ବିଣ—କୁଦିଆ (ଦେଖ)—
Kudīari Kudīa (See)

କୁଦିକାଦିଦେବା—ଦେ. କି—ଗୋଡ଼ରେ ବହୁବାର କୁଦି କୌଣସି
Kudikādidebā ପଦାର୍ଥକୁ ମଳଦେବା—To crush a
thing by repeatedly treading over it.

କୁଦିକାଦି ହେବା—ଦେ. କି—କୁଦାକୁଦି କରିବା (ଦେଖ)—
Kudikādī hebā Kudākudī karibā (See)

କୁଦିନ—ସଂ. ବି—(କୁ=ମନ୍ଦ + ଦିନ = ଦିବସ)—୧ ଅଶୁଭ ଦିନ;
Kudina ଅମଙ୍ଗଳମୟ ଦିବସ; ମନ୍ଦ ଦିବସ—1. Unpropiti-
ous day; a day of misfortunes; an evil
day; inauspicious day.

୨ । ଭୂମି; ମେଘାବୃତ୍ତ ଦିବସ—2 A cloudy day.

୩ । କଷ୍ଟମୟ ଦିବସ; ଦୁର୍ଦ୍ଦିବସ—

3. A day of suffering.

୪ । ଯେଉଁ ଦିନଯାକ ମେଘ ବରଷୁ ଥାଏ—

4. A raining day. (M. W.)

କୁଦିବା—ଦେ. କି—(ସଂ. କୁର୍ଦ୍ଧ ଧାତୁ, ତା—କୁଦ୍=ଡେଇଁବା)—
Kudibā ୧ । କୁଦାମାରିବା; ଡେଇଁବା—

କୁଦା 1. To spring or jump up; to leap.

କୁଦନା ବରୁଣ କାବଳ ଅବ କରନ୍ତ କୁଦନ୍ତ ।

ସାରଳା ମହାଭରତ. ମହାପଦ୍ୟ ।

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା—

2. To tread on a thing by the heels; to
trample down.

କୁଦରେ ନରକୁ ସେ ବଳର ନାଗ—ବୃଷ୍ଟିଂ ହ ମହାଭରତ. ଅବପଦ୍ୟ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଫଳତାରେ ଚଢ଼ିତ ବସ୍ତୁତ୍ୱ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶିଷ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କୁନଖି କୂଅ ପଶୁକା ଗ୍ରାମବାସୀ

୪ ୪ ୪

କୁନିକାନ୍ତ, କୁନିକୋଷ୍ଠ ଯେ ଅଧ୍ୟାପକ

ପାଠୀ ବୋଲନ୍ତି ଏ ଜାଣି ହେ ନରସିଂହ । କୁଷ୍ଠସିଂହ ମହାବୀରର ଶାନ୍ତି ।

କୁନଟ—ସ. ବି. ପୁ. (କର୍ମଧାରାପୁ, କୁ + ନଟ) —୧ । କୁସ୍ତିତ ନରୀକ—
Kunaṭa 1. A bad or ugly actor.

(କୁନଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନଃଶିଳା—2. Red arsenic.

୩ । ଧାତୁର ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—3. A sort of Trumpet-flower.

୪ । ଏକପ୍ରକାର ଧନିଆ (ଗୁଳୁ)—

4. Coriandrum Sativum. (M. W.)

କୁନା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. କାନ୍ଦୁ, ହି. କୁନହ)—

Kunā ୧ । ଦ୍ୱେଷ, ଅଦରୁଦ୍ଧ—1 Grudge; spite.

କୁନା, ବୌଷ ୨ । ଈର୍ଷା—2. Jealousy, envy

କୁନହ ୩ । କ୍ରୋଧ—3 Anger.

୪ । ଅଭିମାନ, ମନୋମାଳିନୀ—

4. Sullenness due to displeasure.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କୋଣ)—କୋଣ—Angle.

କୁନା କରବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଦ୍ୱେଷ
Kunā karibā ରଖିବା—1. To bear a grudge against
a person.

କୁନହ କରନା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ରାଗ କରବା—

2. To be angry with a person.

୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ) ଅଭିମାନ ପୋଷଣ କରବା—

3. To be displeased with, to be sullen
to (a person).

କୁନାଦିକା—ସ. ବିଶ.—(କୁ + ନାଦ + ଇକ + ଆ)—ସୁଦ୍ଧ ନଦୀ—

Kunādika Small river; rill.

କୁନାମ—ଦେ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ + ନାମନ୍)—ବଦ୍ଧାମ୍—

Kunāma Infamy; bad reputation; notoriety.

(ସୁନାମ—ବିପରୀତ)

କୁନାମା—ସ. ବିଶ.—(ବହୁବ୍ରୀହି, କୁ + ନାମନ୍; ୧ମ; ୧ବ.)—କୃପଣ—

Kunāma Miserly; niggardly.

ବି.—କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—A miser.

କୁନାସୀ—ସ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ + ନାସୀ)—୧ । ମନ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀ—

Kunāsī A bad woman.

୨ । କୁଭାସ୍ୟା; ଅସତ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ—

2 A faithless wife; unchaste wife.

କୁନାସ—ସ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ + ନାସା; ଯାହାର ନାକ ଦେହବାକୁ

Kunāsa ଅସୁନ୍ଦର)—ଓଷ୍ଠ; ଉଷ୍ଣ—Camel. (M. W.)

କୁନି—ବୈ. ବିଶ.—(ସ. କୁଣିକ—ଶିଶୁ ଜନ୍ମ; କା. କୁନି. ପ୍ରା. କୁନି—

Kunī. ଶିଶୁ ବାଳ ନ ପାରେ; ଶିଶୁ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସୁନ୍ଦର—

1. Tiny; pretty.

ନନ୍ଦା, ଟିନି ୨ । କୁନି—2. Small and pretty (used to
dear little things).

୩ । ଛକ ପିଲା—3. Nice and little (child).

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବାଳିକାକୁ ଡାକିବା ଗୋଲା ନାମ—

An endearing name for calling a girl.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ବାଳିକା—A small girl

କୁନିଆ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—କୁନି (ଦେଖ)

Kunī Kunī (See)

କୁନିକାନି କଥା—ଦେ. ବି.—(ସ. କଣ୍ଠିକଣ୍ଠିକ)—

Kunikāni kathā ୧ । କାନରେ ଭୁଲିଭୁଲି କର କହିବା କଥା—

କାନାକାନି କଥା 1. Whisper.

କାନକୁଣି ବାତ ୨ । ଚୁରୁଲି—2. Backbiting.

ଶବ୍ଦର କୁନିକାନିକାକୁ ଶୁଣି ଦେଇ ହାଲୁକାରେ ସେଇ ଶୋଧ ମନେ ବହୁ ।

କୁଷ୍ଠସିଂହ ମହାବୀରର.

କୁନିକୁନି—ଦେ. ବିଶ.—ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ସୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର (ବସ୍ତୁ ଓ ଜୀବ—

Kunikuni ଚନ୍ଦ୍ର)—Consisting of many small and

pretty things or animals.

କୁନିତି—ସ. ବି (କର୍ମଧା, କୁ + ନିତି)—୧ । ମନ୍ଦ ପ୍ରଣାଳୀ ବା ଶୁଦ୍ଧ—

Kunīti 1. Bad policy.

(ସୁନାତି—ବିପରୀତ) ୨ । ଅନୀତି; ଗ୍ରାସ—2. Perverted or low

morals; immorality; sin.

୩ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—3. Perverse behaviour.

କୁନୁଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । କୁଣିଆ; ଗୁଡ଼ୁକୁ ଆଗର ବନ୍ଧୁ—

Kunūth 1. A relative who is a guest at the house

୨ । ଅତିଥି—2. Guest.

କୁନୁମୁନି—ଦେ. ବିଶ.—(ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ)—ସୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର—

Kunumuni Pretty; little and charming (a term.

କଟି of fondness).

ନନ୍ଦାସା

କୁନୁମୁନିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କୁନୁମୁନି (ଦେଖ)

Kunumuni Kunumuni (See)

କୁନୁ—ସ. ବି.—(କୁ = କୁସ୍ତିତ + ଅନ୍ତ = ନାଶ;) ଯାହା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାଣୀର

Kunta ଅନ୍ତ ହୁଏତ ହୁଏ)—୧ । ପକ୍ଷସ୍ତ୍ରକୁ ଶର—

1. Winged arrow; barbed dart.

୨ । ତେଣ୍ଡା—2. Lance; harpoon.

୩ । ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ, ପ୍ରାସ ଅସ୍ତ୍ର—

3. A pointed instrument with a long

handle to thrust into things.

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱା ନେମ ଉପର, କୁନ୍ତ ଚାତ କହର, ଦେଲ ମରମେ ସୁମାସ ମାର ରେ ।

ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ବରସ୍ତ୍ର—4. Spear

୫ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ—5. A kind of grain.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ

୭ । କାମକୋଥାଦି ଶାସ୍ତ୍ରରକ ରସୁ—6 Passion.

୭ । କୀଟ—7. Insect.

୮ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ—8. Small animal. (Apte)

୯ । କୁନ୍ତିଭୋଜ (ରାଜା) (ଦେଖ)

9 Kuntibhoja (king) (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ—ବଡ଼ ମାଠିଆ—

A big pitcher or narrow-mouthed jar.

କୁନ୍ତପଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଅଜ୍ଞାତବାସ କାଳରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଅଶ୍ରୟରେ
Kuntapandā ସୁଧୃଷ୍ଟିରଙ୍କର ଛଦ୍ମ ନାମ—

A name assumed by Jūdhishthira during
his stay incognito with the Birāṭa king.

କୁନ୍ତଳ—ଫ. ବି. (କୁନ୍ତ = ଅସ୍ତ୍ର + ଲ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kuntala ୧ । ମସ୍ତକର କେଶ—

1. Hair of the head.

୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ; ବାଳର କେଶ—2. A lock of hair.

୩ । ପାନପାତ୍ର—

3. A drinking cup; a glass.

୪ । ଲଙ୍ଗଳ—4. Plough

୫ । ଯବ—5. Barley.

୬ । ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—6. A kind of perfume.

୭ । ଦେଶବିଶେଷ—7. Name of a country.

କୁନ୍ତଳେ କୁନ୍ତଳେ ସମା ପଃ ଧରଲେ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକସ୍ୟ ।

କୁନ୍ତଳା—ଫ. ବି. (ନାମ) (ଫ. କୁନ୍ତଳ ଶବ୍ଦର ଫ. ବହୁବଚନ ରୂପ—
Kuntalā କୁନ୍ତଳାଃ)—

ଦେଶବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ଅଧିବାସୀ—

Name of a country and its inhabitants.

କୁନ୍ତଳିକା—ଫ. ବି. (କୁନ୍ତଳ + କ + ଅ)—ଏକପ୍ରକାର ଛୁର—
Kuntalikā A butter-knife. (Apte)

କୁନ୍ତି—ଫ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ)—

Kunti ୧ । କଥ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର, ରାଜାବିଶେଷ—

1. Name of a king, son of Kratha.

୨ । (ଶ୍ରୀ; ନାମ)—କୁନ୍ତି (ଦେଖ)

2. Kuntī (See)

କୁନ୍ତିଭୋଜ—ଫ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେ ଯାଦବ ରାଜା (ଏ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ
Kuntibhoja ପୋଷିଥିବା ନାମା କରି ପାଳିଥିଲେ)—

Name of a Jādava king, the adoptive
father of Kuntī.

କୁନ୍ତି—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (ନାମ) (କୁନ୍ତ = କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜା + ଦେୟାର୍ଥେ.
Kuntī ଅ + ଶ୍ରୀ. ର)—

୧ । କର୍ଣ୍ଣ, ସୁଧୃଷ୍ଟିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମାତା; କୁନ୍ତିଭୋଜ-
ରାଜାଙ୍କ ପୋଷ୍ୟକନ୍ୟା; ପୃଥା; ପଣ୍ଡୁରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଥମା ଶ୍ରୀ -

1. The adopted daughter of the king
Kuntibhoja; the first wife of king
Pandu mother of Karna, Jūdhishthira,
Bhīma and Arjuna

[୨—କୁନ୍ତି ବା ପୃଥା ଶୂରନାମକ ଯାଦବଙ୍କର କନ୍ୟା ଥିଲେ
ଓ ତାଙ୍କୁ କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜା ପାଳିଥିଲେ । ଏ କୁମାରୀ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ 'କର୍ଣ୍ଣ'ଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ ଓ
ପରେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଏ ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ପ୍ରଥମା ଶ୍ରୀ । ଅଭିଶାପ
ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱାମୀ ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହବାସ ନ କରି ପାରିବାରୁ ଏ
କୁମାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀଏ ମାଳକୁ ଜପିବା ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ, ବାୟୁ ଓ
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ସେମାନଙ୍କ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସାଥୀରେ
ସୁଧୃଷ୍ଟିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଝୁଣାବିଶେଷ—

2. A fragrant resin.

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣପତ୍ନୀ—

3. The wife of a Brāhmana.

୪ । ଦେଶବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ଅଧିବାସୀ—

4. Name of a country and its
inhabitants.

କୁନ୍ଥ (ଧାତୁ)—ଫ—୧ । କଷ୍ଟ ପାଇବା—

Kunth (root) 1. To suffer pain.

୨ । କୁନ୍ଥାଇବା—2. To strain; to exert.

୩ । ଲାଗି ରହିବା—3. To cling to.

୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To hurt.

୫ । କ୍ଳେଶ ଦେବା—5. To afflict.

୬ । ଗୁଡେଇ ହେବା, ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—

6 To twine round; to embrace (M. W.)

କୁନ୍ଥକାନ୍ଥ—ଦେ. ବିଶ—କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ (ଦେଖ)

Kunthkānth Kunthukunthu (See)

ଦେ. ବି—୧ । ବାରଂବାର କୁନ୍ଥାଇବା—

1. Repeated straining.

୨ । ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ—

2. Expression of unwillingness.

୩ । ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦତା—3. Hesitancy.

କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ—ଦେ. ବିଶ—କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ (ଦେଖ)

Kunthakunth Kunthukunthu (See)

କୁନ୍ଥନ—ଫ. ବି. (କୁନ୍ଥ ଧାତୁ = କ୍ଳେଶ ଦେବା + ଭାବ. ଅନ)—

Kunthana ୧ । କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ବା କ୍ଳେଶଦାୟକ କ୍ଳେଶର କ୍ଳେଶ-
ଦେହାତନାର୍ଥ ନିଶ୍ୱାସକୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଅଟକାଇ ପରେ ତ୍ୟାଗ-
କରିବା; କେତେକ ସମୟ ନିଶ୍ୱାସ ଜୋରରେ ବନ୍ଦ କରି
ପରେ ଛାଡ଼ି ଦେବା—1. Straining of the nerves
to overcome a difficult work.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଶୋଇବେ, ‘ବୁଝ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଝ’ ଶୋଇବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ଯେଲେ ‘ବଳ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୧ । କୁନ୍ଥାଣ, ଶୂଳାଦି ବା ଦିଷ୍ଟାନ୍ତ-ମଳନିଷାରଣ ଚେଷ୍ଟା ଯୋଗୁଁ କୁନ୍ଥାଇବା, ରୋଗ ବାଧାରେ ଭୁଁ ଭୁଁ କରିବା, ସ୍ତନନ—

2. Groaning hard; moaning or straining or hard-breathing while suffering from a painful disease or passing hard stools.

[ଦ୍ର—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେଲେ ମଳକୁ ବହୁର୍ଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ଓ ପ୍ରସୂତା ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁକୁ ବହୁର୍ଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ଓ ଗ୍ରହଣ-ରୋଗୀ ମଳକୁ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ପାଇଁ ଓଷ୍ଠରୋଗ ଆଦିର ପୀଡ଼ାକୁ ସହ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାଣୀ କେତେକ୍ଷଣ ଜୋରରେ ନିଷ୍କାସ ବନ୍ଦ କରି ପରେ ଭକ୍ତ ନିଷ୍କାସକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ କୁନ୍ଥନ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଥନ)—କୁନ୍ଥନ—

Kunthā Groaning or straining.

କୌତ ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବିଶ—୧ । ଦୁଇସ, (ଦାଢ଼;ଅସ୍ଥ)—
କୁନ୍ଥ 1. Blunted.

୨ । ଦୃଢ଼—2. Miserly; niggardly.

୩ । ସର୍ବଦା ପୀଡ଼ିତ—

3. Invalid; constantly ailing.

କୁନ୍ଥାଇବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁନ୍ଥ ଧାତୁ)—୧ । କୁନ୍ଥନ କରିବା—

Kunthāibā 1. To moan; to groan or strain.

କୌତପାଡ଼ା; କୌଥାନ; କୌତାନ ୨ । କଠିନ ପରଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର

କୁନ୍ଥନା; କୌଥନା କେଣ ସହ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପର ନିଷ୍କାସ ବନ୍ଦ କରି ଶୁଦ୍ଧିବା—

2. To stop breathing for some time and then eject the breath while performing a difficult task.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To show unwillingness to do some work or labour.

ଅରହୁତ ବୁଝାଇ ବୁଝାଇ ମାର୍ଗଣ

ବଳ ଶ୍ଵାସ ରୁଦ୍ଧରେ କଲେ ଅସୋଧନ—କୃଷ୍ଣବିଂହ, ମହାବରଦ, ଶ୍ଵାସ ।

୪ । ପ୍ରସବ ସମୟରେ ଶୂଳ ଖାଇବା—

4. To undergo the pangs of child birth.

୫ । ରୋଗର ବାହାନା କରି କୁନ୍ଥନର ଅଭିନୟ କରିବା—

5. To feign sickness by straining.

କୁନ୍ଥାକୁନ୍ଥ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଥନ)

Kunthākunthi ଉପର୍ଯ୍ୟୁପର କୁନ୍ଥନ; ବହୁବାର କୁନ୍ଥାଇବା କର୍ମ—
Repeated groaning or straining.

କୁନ୍ଥାଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଥନ)—୧ । ପ୍ରସବ କରିବା ବା କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ

Kunthāṇa ମଳ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଜୋରପୂର୍ବକ

କୌତାନି; କୌଥାନି ନିଷ୍କାସ ରୋଧ ଓ ତ୍ୟାଗ—1. Severe straining

କୁନ୍ଥନା during pangs of child-birth or the passing stools by a person feeling costive.

୨ । ପ୍ରସବ ସମୟରେ ପ୍ରସୂତିଦ୍ଵାରା ଅନୁଭୂତ ଶୂଳ, ଗର୍ଭବେଦନା—

2. The straining pains of females while giving birth; pangs of the mother during delivery; labour-pain.

କୁନ୍ଥାହଗା—ଦେ. ବି. (ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀ ଝାଡ଼ାଫେରଲ୍ଲ ବେଳେ Kunthāhagā ବାରଂବାର କୁନ୍ଥାଇବାରୁ)—ଅଭିସାର; ନାଲ-
ଅତିସାର ରକ୍ତ ଝାଡ଼ା—Dysentery.

ଦେଖିବ

କୁନ୍ଥାହଗୁରୁ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ନାଲରକ୍ତଝାଡ଼ାଦ୍ଵାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kunthāhaguru 1. (person) Suffering from
(କୁନ୍ଥାହଗୁରୁ—ହା) dysentery.

୨ । କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା ଯୋଗୁଁ ହରିଲ ବେଳେ କୁନ୍ଥାଇବା ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ—

2. Habituated to straining hard while easing (on account of constitutional constipation).

କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁନ୍ଥ ଧାତୁ)—

Kunthakunthu ୧ । ବାରମ୍ବାର ସାମାନ୍ୟ କୁନ୍ଥାଉ ଥିବା—

କୌତକୌତ, କୌଥକୌଥ, ଧୂତଧୂତ 1. Repeatedly straining.

ହିସକିସ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ

କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା; ନାସିକ—

2. (figurative) Showing disinclination or unwillingness to do a certain act.

୪ । (ସ. କୁନ୍ଥ ଧାତୁ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁଣ୍ଠିତ, ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ—

4. (figurative) Hesitating.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥତା ଗୁଜାରୁଥିବା—

5. (figurative) Pleading incapacity to do any work.

କୁନ୍ଥେଇ କାନ୍ଥେଇ ହେବା—ଦେ. କି—କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ (ଦେଖ)

Kunthei kānthei hebā Kunthakunthu (See)

କୁନ୍ଥେଇ କୁନ୍ଥୁରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—୧ । ମୁଖରେ ଅଭି

Kunthei kuhuri hebā ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା—

ହିସକିଚାନ୍ନା 1. To give vent to restlessness and pain.

୨ । କୁନ୍ଥୁ କୁନ୍ଥୁ (ଦେଖ)

2. Kunthu kunthu (See)

କୁନ୍ଥେଇବା—ଦେ. କି.—କୁନ୍ଥାଇବା (ଦେଖ)

Kuntheibā Kunthāibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅ	କ	ଖ	ଗ	ଙ	ଚ	ଟ	ଠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅ	କ	ଖ	ଗ	ଙ	ଚ	ଟ	ଠ

କୁନ୍ଦ—ସ. ବି. — (କୁ = କୁମ୍ଭ + କୁନ୍ଦ ଧାତୁ = ଓଦା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)

Kunda ୧ । ମଞ୍ଜି ଫୁଲଜାତୀୟ ଫୁଲ ଓ ତହିଁର ଧଳା ଫୁଲ—

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— 1. A flower-plant; Jasminum
ଭୂବବନ୍ଧୁ, ଅଟ୍ଟହାସ, Pubescens, (with white flowers of
ଦଳକୋଷ, ମାଧ୍ୟ, slight odour).

ମକରନ୍ଦ, ଶେତପୁଷ୍ପ, [ଦ୍ର—ଏହା ଲତାକାୟ ଫୁଲ, ଫୁଲର *
ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପ, ବନହାସ, ପାଖୁଡ଼ା ଓ ତେଜ ମଧୁ, ଏ ପାଖୁଡ଼ାମାନ
ସଦାପୁଷ୍ପ, ମୟାମୋଦ, ତେଜରେ ଏକ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଲାଗିଥାଏ ।
ବରଟ, ମୁକ୍ତାପୁଷ୍ପ, ଏ ଫୁଲର ବାସନା ଅତି ମୃଦୁ, ଫୁଲ ଆଦି ନ
ଝୁନ

ଝୁନ ଠାରୁ ଚୈବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଟେ । କବିମାନେ
ଶୁକ୍ଳ ବସ୍ତୁକୁ କୁନ୍ଦ ଫୁଲ ଓ କବି ସଙ୍ଗେ ଉପମା
କେ. ମୋଲାଇନୁ ଦିଅନ୍ତି, ଯଥା; ‘ବିଭୀଷଣ ହୋଇ କୁନ୍ଦଦନ୍ତରେ’
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ; ଦେଲନି ଯେ କୁନ୍ଦକଳଦଶନା ଏସର-
କରେ—କବିମୁର୍ତ୍ତି. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଛା. ଶୀତ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର,
ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତଳ, ମଧୁର, କଷା, ଈଷତ୍ ରେଚକ ଓ ପାଚକ,
ଏହା ପିତ୍ତ ଓ ରକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟିରେ ଉପକାରୀ ।]

୨ । କୁବେରଙ୍କ ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ନିଧିବିଶେଷ—

2. Name of a white gem belonging to
Kubera, the Hindu God of wealth.

୩ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ—

3. Name of a mythological mountain.

୪ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—

4. A name of Vishnu.

* । ନଅ ସଂଖ୍ୟା—5. The number nine.

୬ । ପଦ୍ମ—6. Lotus.

୭ । ସୁବାସିତ କରଣ ଫୁଲବିଶେଷ—

7. A kind of fragrant oleander (flower).

୮ । କୁନ୍ଦାଧାର; ବଡ଼େଇ ଓ କମାର ପ୍ରଭୃତି କାରିଗରଙ୍କର
ଭୂମି ଯନ୍ତ୍ର—8. A turner's lathe.

କୁନ୍ଦେ କିଛି ପ୍ରାୟ ଏ ନିରସ୍ତ ଦୋର ଦେଖି ହେଲା ବଡ଼ ଶୋକ ।

କଥାକଥା. ପ୍ରକାଶକେଶବ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଫରୁଆ, କଠାଭରୁଲ ଆଦି ଗୋଲକାର ପଦାର୍ଥ
କୁନ୍ଦ କରି ଗଢ଼ାଯାଏ ଓ ଲୁହା ଜନିତ ପାଲିସ ଓ କୁର ଖୁର ଆଦି
ଦାଡ଼ି କରାଯାଏ ।]

୯ । ଲେବାର—9. Olibanum (M. W.)

ଦେ. ବି—୧ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ବାଜିମାର ହୁଡ଼ ବାଜିବା
ପଇସାର ଗଦା—1. A stake of money at the
game of Cowries.

୨ । ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ଚାରିପାଖେ ଖୁବ୍ ପତଳା ସୁନା-
ପାତ୍ର ଆଦିର ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ରହାନ୍ତି ବସାଇବା ପାଇଁ ବା

ପ୍ରଣାଳୀ, କୁନ୍ଦନ ପାଇଁ—2. A mode of setting
gems artistically on gold ornaments.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଶ୍ରୀଲେଖକ ନାମବିଶେଷ—

1. A name given to females.

ଦେ. ବିଶ—କୁନ୍ଦା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଲ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା—
(things) Turned out by a turner's lathe.

କୁନ୍ଦକର—ସ. ବି. (କୁନ୍ଦ + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kundakara କୁନ୍ଦକା ଯନ୍ତ୍ରରେ କାମ କରୁଥିବା କାରିଗର—

A turner.

କୁନ୍ଦକାରକ—ସ. ବି. (କୁନ୍ଦ + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kundakaraka କୁନ୍ଦକର (ଦେଖ)

Kundakara (See)

କୁନ୍ଦଗର—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦକର)— ୧ । କୁନ୍ଦକରବା କାରିଗର—
Kundagara

1. A turner.

କୁନ୍ଦକୀ ୨ । କୁନ୍ଦନ କାମ କରିବା ବଞ୍ଚିଆ—2. A goldsmith

କୁନ୍ଦନସାଜ adept in the art of setting precious
stones on gold leaves.

କୁନ୍ଦ ଚତୁର୍ଥୀ—ସ. ବି—ବରଦା ଚତୁର୍ଥୀ, ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ—

Kunda chaturthi The fourth day in the light
half of the month of Māgha. (M. W.)

କୁନ୍ଦଦାତୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ୍ଦ + ଦାତୁ + ଇ)—

Kundadati କୁନ୍ଦଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)

(କୁନ୍ଦଦନ୍ତ—ପୁଂ) Kundadanti (See)

କୁନ୍ଦଦନ୍ତୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ୍ଦ + ଦାତୁ + ଇ)—

Kundadanti କୁନ୍ଦ-କବି ପର ସରୁ ଓ ସୁନ୍ଦର ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟା

(କୁନ୍ଦଦନ୍ତ—ପୁଂ) (ଶ୍ରୀ)—(a woman) Having teeth
as beautiful as the bud of ‘Kunda’
flower.

କୁନ୍ଦଦାଶନ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ୍ଦ + ଦାଶନ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kundadaśanā କୁନ୍ଦଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)

Kundadanti (See)

କୁନ୍ଦନ—ସ. ବି. (କୁନ୍ଦ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—୧ । କୁନ୍ଦକା କାମ—

Kundana

1. Act of turning lathe.

୨ । କୁନ୍ଦାଧାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦାର୍ଥ—

2. A thing turned out by the lathe.

କୁନ୍ଦନ ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦ—1. A turders lathe.

କୁନ୍ଦନ ୨ । କୁନ୍ଦ ଧାତୁରେ ବାଜି ମାରି ହୁଡ଼ ବାଜିବା ପଇସାର
ଗଦା—2. A stake of money at the game
of Cowries.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଦେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ରାଶିକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସୁନା—3. Gold.

ଯେ କୁନ୍ଦନେ ଖଣ୍ଡେ ମଣି ନ ବସାଇ ଶାଣେ । କବସୁର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ସୁନାରେ ପଥର ଖଣ୍ଡିତ ହେବା କର୍ମ—

4. Setting gems on gold.

ଦେ. ବିଶ—କୁନ୍ଦରେ ବସିଥିବା—

Turned out by the lathe.

ଗାସା ଟୁଲବାରେ ତଳେ ଗୁରୁବସା କୁନ୍ଦନ ନିବାଡ଼ ଗୁଣା ।

ରଞ୍ଜ. କୋଷପ୍ରକାଶସମ୍ବଳ ।

କୁନ୍ଦନକାମ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦନ)—ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ

Kundanakāma ବହୁମୁଖ ରତ୍ନାଦି ବସାଯିବା କାରଗର—

ଜଡ଼ାତ Work of artistic setting of gems on gold.

କୁନ୍ଦନ [ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବଣିଆମାନଙ୍କର କୁନ୍ଦନକାମ ଭାରତ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

କୁନ୍ଦନ ପାଇଟି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦନ)—କୁନ୍ଦନ କାମ (ଦେଖ)

Kundana pāṭi Kundana kāma (See)

କୁନ୍ଦନ ସୁନା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ବିଶୁଦ୍ଧ ସୁନାର ତାରକୁ

Kundana sunā ଫାତଳା ପତ୍ର କରି ସେଥିରେ ଘଷି ପାରୁଣ ଓ

କୁନ୍ଦନ ତେଲୁଳ ରସ ଓ ମସଲୁଦ୍ଦାରା ପୁଟି ଦେଇ ତହିଁରେ ୧୦୮

ଥର ବିଶୁଦ୍ଧ ଜଳରେ ଧୋଇଲେ ଯେଉଁ ସୁନା ହୁଏ—

Very pure gold prepared by burning very fine foil of gold and washing it well.

କୁନ୍ଦନ ସୁନା ବଳେବର, ଝଲକ ଝଳ ଗାଳାସର ।

ରୁପକ ପ୍ରେମସଂକ୍ରମ ।

କୁନ୍ଦପୁଷ୍ପ—ସ. ବି—କରସଫୁଲ—The fragrant Oleander;

Kundapushpa Nerium Odorum (M. W.)

କୁନ୍ଦଫରୁଆ—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଫରୁଆ—

Kundapharuā A wooden box turned out by the lathe.

ପ୍ରକଟ କୁନ୍ଦପୁଷ୍ପ ବାଣୀକ ବାଣୀକ—ସାରଳା. ମହାବର. ବସନ୍ତ ।

କୁନ୍ଦମ—ସ. ବି. (କୁ = କୁନ୍ଦମାୟ ପ୍ରାଣୀ, ମୁଷିକକୁ + ଦମ୍ ଧାତୁ = ଦମନ

Kundama କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ବସନ୍ତ—A cat (Apte).

କୁନ୍ଦର—ସ. ବି. (କୁ = ପୃଥ୍ବୀକୁ + ଦୃ ଧାତୁ = ବିଦାରଣ କରିବା +

Kundara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ବସନ୍ତ ଅବତାରରେ ପୃଥ୍ବୀକୁ ବିଦାରଣ କରିଥିବାରୁ)—୧ । ଶିଷ୍ୟ—

1. An epithet of Bishnu.

୨ । ତୃଣବିଶେଷ—2 A kind of grass.

କୁନ୍ଦରଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)

Kundarakhaṭi 1. Kunduri (See)

୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)

2. Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦରାଦନା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୁନ୍ଦ + ରଦନ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kundaradana କୁନ୍ଦରାଦନା (ଦେଖ)

Kundadanti (See)

କୁନ୍ଦରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)

Kundari

Kunduri (See)

କୁନ୍ଦରୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କୁନ୍ଦୁରୁକୁ)—

Kundaruku କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)

Kunduri (See)

କୁନ୍ଦରଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସ. କୁନ୍ଦାକନା) (ଏହା—

Kundarakhiā ପୁରୀର ଗୋଲ ଜାଲିକାଦ୍ଦାର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—

କାନ୍ଥକୁର—A niche in the wall.

କୁନ୍ଦା—ଦେ. ବିଶ—କୁନ୍ଦଯନ୍ତ୍ରରେ ପାଲିଷ୍ କରା ଯାଇଥିବା, କୁନ୍ଦରେ ଗଢ଼ା

Kundā

ହୋଇଥିବା—Turned on the lathe.

କୌଦା; କୁନ୍ଦସଞ୍ଜ ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦିବା ଯନ୍ତ୍ର, ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଗୋଲକାର

କୁନ୍ଦା

ଯନ୍ତ୍ର, ଶାଣତଳ—1. Turners lathe.

୨ । ପ୍ରହାର, ମାଡ଼—2. Sound beating

୩ । କୁନ୍ଦିବା—

3. The work of turning on the lathe.

୪ । କୁନ୍ଦନ—

4. Artistic mode of setting gems on gold.

୫ । ଛେଟି ଓ ମୋଟି ଠେଙ୍ଗଣୀ—5 Cudgel.

ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ବନ୍ଧୁକର ମୂଳ କାଠ ନିର୍ମିତ ଅଂଶ—

The stock of a gun.

କୁନ୍ଦାବବା—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦିବାର ଶିଳିନ୍ତରୂପ—

Kundābā

Cansative of Kundibā.

କୁନ୍ଦାକୁନ୍ଦି କରବା—ଦେ. ବି—୧ । ଶିଶୁବସନରେ ପ୍ରହାରଦ୍ଦିଦ୍ଦାର

Kundākundi karibā ଅଦାତ କରବା; ବୃହେ ମାଡ଼ ଦେବା,

କୁନ୍ଦାକୁନ୍ଦିକବା

ଟାଙ୍କେ ଛେଟିବା—

କୁନ୍ଦାକରବା To give a sound beating or cudgelling.

୨ । କୁନ୍ଦ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ଦାର ଗୋଲ ଓ ପାଲିଶ କରିବା—

2. To finish a thing by turning it on the lathe; to turn a thing to its required shape on the lathe.

କୁନ୍ଦାରୁ—ଦେ. ବି. ସ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦକର)—କୁନ୍ଦଗର (ଦେଖ)

Kundāru

Kundagara (See)

କୁନ୍ଦିବା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦ)—

Kundibā ୧ । କୁନ୍ଦରେ ବସାଇ ଗୋଲ ଓ ଚକ୍କଣ କରିବା—

କୁନ୍ଦା; କୌଦା 1. To turn and cut a thing to the

ସଫାଦାନା; କୁନ୍ଦନା required shape and polish by the lathe.

କାମ କୁନ୍ଦରେ କୁନ୍ଦିବା ବ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମ୍ବଳ ।

୨ । ଟାଙ୍କେ ମାଡ଼ ଦେବା ଓ ପ୍ରହାର କରିବା—

2. To give a sound beating with a cudgel for the stock a gun.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୩ । ଠେଙ୍ଗାର ମୁଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ଛେଦନାଦ୍ୱା ଦେବା—

3. To beat with the thicker end of a cudgel held upright.

୪ । ଠେଙ୍ଗାମୁଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ଛେଦନା ଭଲଥା ପ୍ରହାର କରିବା—

4. To beat hard as with the thick end of a cudgel or stock of gun.

କୁନ୍ଦଲି ରୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗ; ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗ—
Kundili roga Epileptic fit.

କୁନ୍ଦୁ—ସ. ବି. (କୁ=ପୃଷ୍ଠା+ଦୁ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.)
Kundu ଦୁ)—ମୂଷା—Rat (Apte).

କୁନ୍ଦୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Kundura Kunduri (See)

ସ. ବି—ଲେବାନ୍ (ହି. ଶକସାଗର)—Olibanum

କୁନ୍ଦୁରଖୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Kundurakhuti 1. Kunduri (See)

୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)

2. Kundurukhat (See)

କୁନ୍ଦୁରଖୋଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Kundurakhoti 1. Kunduri (See)

୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)

2. Kundurukhat (See)

କୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଲ ପାତ୍ରବିଶେଷ—
Kundurā 1. A kind of round pot or receptacle.

କୁଞ୍ଜଡ଼ା ୨ । ପରିବା ବିକେତା—

2. Seller of vegetables; gaeen-grocer,
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)—ପାଣିକଣାରୁ—
White pumpkin.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) (ସ. କୁନ୍ଦୁରୁକା)—
କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)

Kunduri (See)

କୁନ୍ଦୁରିଆ ଦେ. ବି. (ସ. କଳଲ)—

ଟଂଟେବାଜ, ମାଗଡ଼ାଲୁ ୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.

୨ । କଳହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome

କୁନ୍ଦୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କୁନ୍ଦୁରୁକା)—
Kunduri ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଫଳ ଓ ତାହାର ଲତା । ବିମ୍ବ;

କୁନ୍ଦବୀ, କୁନ୍ଦବକୀ କୁସୁମାଦି ବର୍ଗର ଲତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କୁଆ ମଇତା ଫଳ ।

କୁନ୍ଦୁର ପଟେଲ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଲତା ଫଳବିଶେଷ, ମଟ-
ମଟକା ଫଳ—A kitchen-fruit; Trichosanthes Cucumerina.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚା ଓ ତରକାରୀ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

କୁନ୍ଦୁରୁ—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Kunduru 1. Kunduri (See)

୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)

2. Kundurukhat (See)

କୁନ୍ଦୁରୁକା—ସ. ବି. (କୁ=ଭୂମି+ଉନ୍=ଓଦା କରିବା+ଉକ+
Kunduruki ଶ୍ୱା. ଇ)—କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)

Kunduri (See)

କୁନ୍ଦୁରୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kunduruku କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)

କୁନ୍ଦୁରୁ କୁନ୍ଦୁର (ଦେଖ)

କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦୁ; କୁନ୍ଦୁର; ଆ. କୁନ୍ଦ)—ଲେବାନ୍;
Kundurukhat ଏକ ପ୍ରକାର ଝୁଣା, ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

ସ. ଖସ୍ତୁଗନ୍ଧ, ବହୁଗନ୍ଧ, Frankincense; a substance
ପାଳନ୍ଦ, ସୌରାଷ୍ଟ୍ର emitting sweet smell when
ପାଳନ୍ଦ, thrown over live coal; Olibanum

କୁନ୍ଦାରୁ, ଖୁସଣ, ସୁଗନ୍ଧ the resin of the tree Boswellia
ବିଡ଼ାଲୀ, ଖସ୍ତୁର, ନାଗ- Thurifera.

ବଧୂ ପ୍ରସ୍ତ, ଶାଳଗ୍ରାମୀୟ [ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧ ଓ ହଳଦିଆ, ଏହାର
କୁନ୍ଦୁରୁ ଗୁଳ୍ମ କଣ୍ଠାଳିଆ; ଏ ଗଛ ଆରବ ଆଦି

କୁନ୍ଦୁର ଦେଶର ମରୁମୟ ଓ ଗୋଡ଼ିଆ ଜମିରେ

ଉଠେ ଓ ଉଠରେ ୨ ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ଫଳ ଓ ଗଳ୍ପ
କଳ୍ପାୟ; କଳ୍ପାୟ (ଶ୍ରାବଣ) ମାସରେ ଏ ଗୁଳ୍ମରୁ ଅଠା ବାହାର କରା

ଯାଏ । ଏହା ହଳାମୂଳାକାର ମୂଳରେ ପୁଷ୍ଟି କର, ହୃଦୟ ଓ ରକ୍ତସ୍ତ୍ରାବ-
ରୋଧକ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ରୁଚିକର, ସ୍ୱେଦନାଶକ,

ଚର୍ମର ସ୍ୱାଦକର ଓ ଉତ୍ତୁଣି ଆଦି କାଟକାଶକ ।

କୁନ୍ଦୁରୁଖାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କାନ୍ଥକୁର (ଦେଖ)
Kundurukhāl Kānthakurā (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖାଥ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
Kundurukhat Kundurukhat (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖୋଟି—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
Kundurukhoti Kundurukhat (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖୋଟି—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
Kundurukhoti Kundurukhat (See)

କୁନ୍ଦେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଶ୍ୱା—ପ୍ରେତଯୋନିବିଶେଷ—
Kundhen A kind of ghost.

କୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦା (ଦେଖ)
Kundā Kundā (See)

କୁପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ରାଗିବା, ରାଗ କରିବା—1. To be angry.
Kup (root) ୨ । କୋପଜର୍ଜର ହେବା—2. To be excited
with rage.

୩ । ବିଷାକାର—3. To be virulent.

୪ । (ରୋଗଅବସ୍ଥା ଦେହରେ) ପ୍ରବଳ ହେବା—

4. To gather strength (said of a disease).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଦାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

* । କଥା କହିବା—5. To speak (M. W.)

କୁପ୍—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ)—କୁପି (ଦେଖ)

Kup Kupi (See)

କୁପ୍ କୁପ୍—ଦେ. ଅ—ମୁହଁକୁ ଶ୍ଳେଷ କର ପାକୁ ପାକୁ କରିବା—

Kup kup To open and shut the lips slightly; to pout the lips slightly.

ଦେ. କଣ—ମୁହଁକୁ ଶ୍ଳେଷ କର ପାକୁ ପାକୁ କରୁଥିବା—

Slightly opening and shutting the lips.

କୁପଥ—ଫ. କ. (କୁ + ପଥ)—୧ । ଅବାଟ; ଦୁର୍ଗମପଥ—

Kupatha 1. A bad road.

(ସୁପଥ—ଉପସ୍ଥ) ୨ । ନିନ୍ଦିତ କାର୍ଯ୍ୟ, ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ—

2. Evil ways.

୩ । ଅସଦାଚରଣ—3. Bad conduct.

କୁପଥଗାମୀ—ଫ. କଣ. ପୁଂ. (କୁପଥ + ଗମ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Kupathagāmi ମନ୍ଦକର୍ମ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅସଦାଚରଣ—

(କୁପଥଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Treading evil ways; taken to wicked ways.

କୁପଥଦର୍ଶକ—ଫ. କଣ. ପୁଂ. (କୁପଥ + ଦର୍ଶକ)—ଲୋକମାନଙ୍କୁ

Kupathadarśaka ଅସଦ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(କୁପଥଦର୍ଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Leading people into evil ways.

କୁପଥ—ଦେ. କ. (ଫ. କୁପଥ)—କୁପଥ୍ୟ (ଦେଖ)

Kupathi Kupathya (See)

କୁପଥ୍ୟ—ଫ. କଣ. (କୁ + ପଥ୍ୟ)—୧ । ଅସୁସ୍ଥକର; ଅସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର;

Kupathya ଅପଥ୍ୟ—1. Unwholesome; hurtful.

(ସୁପଥ୍ୟ—ଉପସ୍ଥ) ୨ । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟର ଅନୁପଯୋଗୀ (ଖାଦ୍ୟ)—

2. (food) Unsuitable for one's health.

ଫ. କ—ଅପଥ୍ୟ; ଅସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—

Unwholesome diet.

ଦେ. କ—ବେଗୀର ଅପଥ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ—

Unwholesome food for an invalid.

କୁପଥ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କି—ଅପଥ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା—

Kupathya karibh To violate dietary rules.

କୁପନ୍—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କୁପନ୍)—ମନୁଷ୍ୟର ପାରିଶ୍ରମିକ ପ୍ରେରକ

Kupan ପତ୍ରାଦି ଲେଖିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବା ଅଂଶ—

କୂପନ୍ Postal money-order-coupon.

କୂପନ

କୁପରମାର୍ଶ—ଦେ. କ. (କୁ = କୁସ୍ତିତ + ପରମାର୍ଶ)—

Kuparāmarśa ମନ୍ଦ ବା ଅସଦ୍ ଉପଦେଶ—

Bad advice; evil counsel; machination.

କୁପା—ଦେ. କ. (ଫ. କୂପ)—କୁମ୍ପା (ଦେଖ)

Kupa Kumpa (See)

କୁପାଇବା—ଦେ. କି. (ଫ. କୂପ ଧାତୁ ଶିଜିନ୍ତ)—

Kupāibh ୧ । କୋପୟନ୍ତୁ କରାଇବା, ରଗାଇବା—

କୌପାନ 1. To incense.

କୁଡ଼ାନା ୨ । ବିରକ୍ତ କରିବା—2. To tease, to bother.

କୁପାକେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—କୁଡ଼ାକେଲି (ଦେଖ)

Kupākehi Kurdhakehi (See).

କୁପାଞ୍ଚି—ଦେ. କ—ମନ୍ଦପାଞ୍ଚ, ଝଡ଼ ପତ୍ର --

Kupāñcha Conspiracy.

କୂଟାନ

କୂଟାଳ

କୁପାତ୍ର—ଫ. କ. (କୁ + ପାତ୍ର)—

Kupātra ୧ । ଦାନର ଅପୋଗ୍ୟ ପାତ୍ର—

1. An unfit recipient.

୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବର—

2. A worthless bridegroom

୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ—

3. A worthless minister of a king.

୪ । ମନ୍ଦ ପାତ୍ର ବା ଅଧାର—4. Bad vessel.

କୁପି—ବୈଦେ. କ—୧ । (ଇଂ. ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ. କୁପି) ରେଲଗାଡ଼ିର ଶ୍ଳେଷ

Kupi କାମର; ଯେଉଁ ରେଲକୋଠରେ ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ.

କୂପି ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ଥାଏ—

କୂପି 1. A very small two-seated compartment of a railway carriage.

୨ । (ଇଂ. କମ୍ପେ) ଜଙ୍ଗଲର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥଳ ଅଂଶ—

2. A small circumscribed part of a forest.

୩ । ଜଙ୍ଗଲରେ ଶ୍ଳେଷ ଶ୍ଳେଷ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ ଲଗାଇବାର ଶୁଦ୍ଧବିଶେଷ—

3. A system of forest reservation.

ଦେ. କ. (ଫ. କୂପ)—୧ । ଶ୍ଳେଷମୁହାଁ ତେଲଘଡ଼; କୁମ୍ପି—

କୂପି 1. An earthen bottle for oil.

୨ । ତିଳାଦିର ରକ୍ଷଣାର୍ଥ ସ୍ଥଳ ଚର୍ମ ପାତ୍ର—

2. Small oil-can made of leather.

କୁପିତ—ଫ. କଣ. (କୂପ ଧାତୁ = ରାଗିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—

Kupita ୧ । କ୍ରୁର; କୋପାନ୍ୱିତ—

1. Enraged; angry; incensed.

୨ । ବିରକ୍ତ—2. Provoked; vexed; offended.

୩ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) ଅନିୟମିତ ଅନ୍ତରାଳବଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଦେହରୁ ଦୂଷିତ ହୋଇ ବର୍ଦ୍ଧିତ (ଶରୀରର ବାତ, ପିତ୍ତ ବା କଫ)—

3. Gone out of normal order and become virulent owing to irregular conduct of the patient (said of the three humours of the body).

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଥିବ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସର୍ଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ; ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କୁବଳ—ସ. ବି. (କୁ = ପୃଥ୍ୱୀ + ବଳ, ଧାତୁ = ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kubala ୧ । କୁମୁଦ, କଇଁ—1. Water-lily.

୨ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl.

୩ । ଜଳ—3. Water.

୪ । ସର୍ପର ଗର୍ଭ—4. Belly of a serpent.

୫ । ବରଜୋଳ (ଗଛ ଓ କୋଳ) —

5. The Jujube (tree and berry).

କାଳେ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ କୁବଳ ପରସ୍ପେ । ଘନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୬ । ତାଳମ୍ବ—6. Pomegranate.

(କୁବଳ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ଅଳ୍ପ-ବଳଯୁକ୍ତ—

Of very little strength.

କୁବଳୟା—ସ. ବି. (କୁ + ବଳୟ, ପୃଥ୍ୱୀର ବଳୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂଷଣସ୍ୱରୂପ) —

Kubalaya ୧ । ନୀଳକଇଁ; ନୀଳପଦ୍ମ—

1. The white lotus; blue water-lily.

୨ । କଇଁ—2. Water-lily.

୩ । ପୃଥ୍ୱୀ—3 The earth.

୪ । ସମୁଦ୍ର—4. The sea.

କୁବଳୟ ସଙ୍ଗ ପାଇବା ପାଇଁ

ବେଳେ ମାର୍ଗରେ ଘୋମାଟେ ଯାଇଁ । ଘନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁବଳୟାପାଳା—ସ. ବି. (୨୩୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ରୂପକ; କୁବଳୟ = ସମୁଦ୍ର,

Kubalayaphala ଫଳସ୍ୱରୂପ) — ମୁକ୍ତା — Pearl.

କୁବଳୟ ଫଳ ମଣ୍ଡିତ ଶୁଦ୍ଧାସେ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସ୍ୱାକାଂକ୍ଷ ।

କୁବଳୟା—ସ. ବି. (ସଜ୍ଞା) — ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପଦ୍ମଚନ୍ଦ୍ରଶେଷ (ଏହିଠାରେ

Kubalayā ଥାଇ ହନୁମାନ ଦେଖିଥିଲା ଯେ ରାବଣ ରଥରେ

ବସାଇ ଜଣେ ସ୍ୱେଚ୍ଛୁଦ୍ୟମାନା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା) —

The name of a mountain where Hanumāna saw Sītā being carried away by Rābana.

ଦେ. ବି. (କୁବଳୟାପୀଡ଼) — କଂସର ହସ୍ତୀ —

Name of Kainsa's elephant (slain by Śrīkṛṣṇa).

[ଦ୍ର—ଏ ଗୋଟିଏ ଦୈତ୍ୟ, ହସ୍ତୀରୂପ ଧରି କଂସର ବାହନ ହୋଇଥିଲା, କଂସର ଅଦେଶରେ ଏ ରଙ୍ଗସଭାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ କରିବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାର ଦାନ୍ତକୁ ଓପାଡ଼ି ଏହାକୁ ମାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିଥିଲେ ।]

କୁବଳୟାପୀଡ଼—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁବଳୟ + ଅପୀଡ଼ = ଶିବେ

Kubalayāpīṇḍa ଭୂଷଣ) — ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ନୀଳୋତ୍ପଳ ପରିଧାନ

କରିବେ—Wearing a blue lily on the head.

ବି. (ସଜ୍ଞା) — କଂସାସୁରର ହସ୍ତୀରୂପ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ;

କୁବଳୟା ହସ୍ତୀ —

Nama of the elephant belonging to Kainsa

କୁବଳୟାଶ୍ଵ—ସ. ବି—ରାଜା ଧୁନ୍ଦୁମାରଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—

Kubalayāśwa A name of King Dhundumāra.

କୁବଳୟିତ—ସ. ବିଶ. (କୁବଳୟ = ପଦ୍ମ + ସଜ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ) —

Kubalayita କୁମୁଦହାରୀ ମଣ୍ଡିତ ବା ଅଳଙ୍କୃତ—

Decorated with water-lilies.

ବାହାସନ ହେଲା ଲଳନା-ଯେବେ କୁବଳୟିତ—ସୁଧାନାଥ ଭଣା ।

କୁବଳାଶ୍ଵ—ସ. ବି—ରାଜା ଧୁନ୍ଦୁମାରଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—

Kubalāśwa A name of King Dhundumāra.

ରାଜାଧିପତି କୁବଳାଶ୍ଵ ରାଜା ହେଲେ—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ ।

କୁବାକ୍ୟ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ବାକ୍ୟ) —

Kubākya ୧ । ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା—

1. Indecent or scurrilous words.

୨ । ଗାଳମନ୍ଦ—2 Abusive words.

୩ । ରୁଦ୍ଧବାକ୍ୟ—3. Harsh words.

କୁବାଟ—ସ. ବି—କବାଟର ଗୋଟିଏ ପଟ—

Kubāṭa The fold a door. (Apte)

ଦେ. ବି—କୁପଥ (ଦେଖ) —

Kupatha (See)

କୁବାଦ—ସ. ବିଶ. (କୁ = ମନ୍ଦ + ବଦ୍ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kubāda ୧ । ନିନ୍ଦକ; ଦୋଷପ୍ରଦର୍ଶକ—

1. Censorious; detracting.

୨ । ନୀଚ; ସ୍ଥାନ—2. Low; vile.

ସ. ବି. (+ ଭାବ. ଅ) — ଦୁର୍ଦ୍ଦାମ—Blame.

ନିନ୍ଦ୍ୟ କୁବାଦ ମୋତେ ଦାନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀ. ସଙ୍ଗୋବନ୍ଧ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିବିଜୟାଳା ।

କୁବାସ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ବାସ) —

Kubāsa ୧ । ବାସର ଅଯୋଗ୍ୟ ଗୃହ—

1. A house unfit for inhabitation.

୨ । ଖରାପ ବାସନା—2. Bad odour.

କୁବାହୁଳ—ସ. ବି—ଉଷ୍ଣ—

Kubāhula Camel.

କୁବି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର; ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—

Kubi କୋବି (ଦେଖ) —Kobi (See)

କୁବିର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୁ + ବିର) —ଅନ୍ୟାୟ ବିର—

Kubīhāra Unfair or wrong decision; perversion of justice.

କୁବୁଜ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁଭ) —କୁଜା—

Kubuja Hump-backed.

ନୟନବ ବାମନ କୁବୁଜ ବଧୂର

ଅଳ୍ପ ଭେଷା ସଙ୍ଗରୁ ଗର୍ଭବ ଶରୀର—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାଶବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈଅ	କ	ନ	

କୃତ୍ତିକା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୃତ୍ତିକା; କୃତ୍ତିକା—

Kubujā Hump-backed (male).

କୃତ୍ତିକା ବି. ଶ୍ରୀ—କୃତ୍ତିକା, ମଥୁରା ନଗର କୃତ୍ତିକା ଯୁବକ—

କୃତ୍ତିକା Name of a young female humpbacked attendant of Kamsa.

[ଦ୍ର—ଏ କାସର ବେଶକାରଣୀ ଦାସୀ ଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରଙ୍ଗ-ସଜ୍ଜା ଯିବା ସମୟରେ ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବେଶ କର ଭାଙ୍ଗି ପ୍ରଣୟାର୍ଥୀନୀ ହେବାକୁ ସେ ଏହା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟ କରି ଏହାକୁ ସ୍ବରୂପ ଓ ଯୌବନ ଓ ଶେଷରେ ସଜ୍ଜା ପ୍ରଦାନ କଲେ ।]

ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଝାଞ୍ଜି—A pair of small cymbals.

କୃତ୍ତିକା—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କୃତ୍ତିକା (ଶ୍ରୀ)—

Kubujī Hump-backed (female).

କୃତ୍ତିକା ଅଳ୍ପ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଦେଲେ

କୃତ୍ତିକା କୃତ୍ତିକା କଲେ—ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁଦ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ କାଞ୍ଚା ଝାଞ୍ଜି—

1. A pair of small cymbals.

୨. ୧. କୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)

2. Kubujā (See).

କୃତ୍ତିକା—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା; ହ + ବୁଦ୍ଧି)—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି—

Kubuddhi Perversed understanding; tendency to evil-ways.

ଫ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—

1. Of misdirected will or intellect.

୨ । ଖଳବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—2. Wickedly disposed.

୩ । ନିବୋଧ—3. Stupid.

କୃବେଶ—ଫ. ବି. (କୃ = ମନ + ବେଶ୍ ଥାଉ = ଗମନ କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଇ)—

Kuberī

କୃବେଶୀ (ଦେଖ)

Kuberī (See)

କୃବେଶୀ—ଫ. ବି. (କୃ + ବେଶୀ)—

Kuberī ୧ । ଖାଲୋଇ—1. A basket for holding fish caught; a fish-basket.

୨ । (କର୍ମଧା)—ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ ବଳା ହୋଇଥିବା ବେଶୀ—

2. A badly braided tress of hair.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୃବେଶବେଶୀବିଶିଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ—

3. A woman with her hair badly braided.

କୃବେଶ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃ = କୃଷିତ + ବେଶ = ଶରୀର)—

Kubera ୧ । ଶୁଣିତ-ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; କୃବେଶ—

1 Ugly or deformed.

୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle.

ଫ. ବି—୧ । ଯଶସଜ, ଧନାଧିପ, (ଇତି ଗୋଡ଼ ଓ ଅଠଟା ଦାନ୍ତ ହେତୁ ଏହାଙ୍କ ଶରୀର କୃଷିତ)—

1. The (deformed) God of Riches.

(having 3 legs and 8 teeth).

[ଦ୍ର—ଏ ବିଶ୍ବବାଙ୍କ ଔରସରେ ଇନ୍ଦ୍ରବିଜ୍ରାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ରାବଣର ସାନ ଭାଇ । ଏ ଧନାଧିପତି, ଯଶ ଓ କଳ୍ପନାମୟଙ୍କର ରାଜା ଓ ଇନ୍ଦ୍ରର ଦିଗର ଅଧିପତି । ଏ ଶିବଙ୍କର ବନ୍ଧୁ, ଏହାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ କୈଳାସ । ଏହାଙ୍କ ଶରୀର ଅତି କୃଷିତ । ଏହାଙ୍କର ୩ଟି ପାଦ ଓ ୮ ଗୋଟି ଦାନ୍ତ ଓ ଗୋଟିଏ ଆଖି ।]

୨ । ନନ୍ଦୀ ବୃକ୍ଷ—2. A kind of tree.

୩ । ଅର୍ଦ୍ଧଦ୍ରୁପାସକରଶେଷ—

3. A kind of Jaina worshippers.

୪ । ଝୁରୁସାନା ଜୁଆଣି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

4. Henbane; Hyocyamus Niger.

ଦେ. ବି—୧ । ତେଲଜାତି—

1. The Teli or oilman caste,

[ଦ୍ର—କେହି କେହି କହନ୍ତି ଅତି ସଞ୍ଜୟାଳତା ହେତୁ ଏମାନେ ଧନକ, ତେଣୁ ‘କୁବେର’ ନାମଧାରୀ, ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି କୃ ଅର୍ଥାତ୍ ତୈଳ ସଂପର୍କ ହେତୁ ମଳିନ ବା କୃଷିତ ଶରୀର ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ଏମାନେ କୃବେଶ ବୋଲନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଶ—୧ । କୃପଣ—1. Miserly.

୨ । ଖୁବ୍ ଧନକ—2. Very rich.

କୁବେରଦିକ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କୃବେଶସ୍ଥିତି + ଦିକ୍)—

Kuberadik

ଉତ୍ତରଦିଗ—The North.

କୁବେରପୁତ୍ର—ଦେ. ବି—ତେଲ ଜାତି—

Kuberaputra

The oilman-caste.

କୁବେରାକ୍ଷୀ—ଫ. ବି—ପାଟଳଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Kuberākshī

Bignonia guaviolens (tree).

କୁବେରାଦ୍ରି—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କୃବେଶ + ଅଦ୍ରି)—ଏହା

Kuberādri

କୃବେଶଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ)—କୈଳାସ ପର୍ବତ—

The Kailāsa mountain.

କୁବେଳ—ଫ. ବି. (କୃ = ପୃଥ୍ବୀ + ବେଳ = ଚକ୍ଷୁ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kubela

ଅ)—କୁବଳୟ, ପଦ୍ମ—Lotus.

କୁବେଳା ଦେ. ବି. (ଫ. କୃବେଳା)—ମନ୍ଦ ସମୟ—Bad time.

କୁବେଳା—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା କୃ + ବେଳା)—୧ । ମନ୍ଦ ସମୟ—

Kubelā

1. Bad time.

୨ । ଅଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—

2 Inauspicious moment.

କୁବୁ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୃ = କୃଷିତ + ଭୁକ୍ = ଭୁକ୍ ହେବା + ଭବ ଅ)—

Kubja

୧ । ଉପର ଆଡ଼କୁ ବକାୟିଥିବା, ଅବୁଆ—

(କୁବା—ଶ୍ରୀ)

1. Convex.

(କୁବା—ବିପରୀତ) ୨ । ଉନ୍ନତପୃଷ୍ଠ, କୃତ୍ତିକା—

2. Humpbacked; crooked (male).

Kumā A temporary hut.

୧	ନ	ଉ	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦ୍ୱୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ

କୁମାର — ବୈଦେ. ବି. (ପା. କମାର) — ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ରଙ୍ଗବିଶେଷ —
Kumācha Name of a class of cards in the
କିମାସ Gañjapāṅgame.

କୁମାର — ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁ = କୁସିଦ୍ଧ, ଅନ୍ତ + ମାର = କନ୍ୟା,
Kumāra କମ୍ପା କୁମାର = ଜାତା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

(କୁମାରୀ — ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ପୁତ୍ର — 1. Son

(ଯଥା — ରାଜକୁମାର; ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨ । ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷୀୟ ବାଳକ — 2 Boy of five years.

୩ । ଯୁବକ — 3. Youth.

୪ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ — 4. God Kārttikeya.

୫ । ଛକାଏତ, ଗଜପୁତ୍ର, ଯୁବରାଜ —

5. Prince; heir apparent.

୬ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷରୁ କମ୍ ବୟସ୍କ ବାଳକ ଶିଶୁ —

6. A boy bellow five years of age.

୭ । ନିର୍ମଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ଖାଣ୍ଡି ସୁନା — 7. Pure gold.

୮ । ନାଟକାଦିରେ ଯୁବରାଜଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ — 8. Term used
in addressing a prince in dramas.

୯ । ସିନ୍ଧୁନଦୀର ଗୋଟିଏ ନାମ —

9. A name of the river Indus.

୧୦ । ସହସ୍ର; ଅଶ୍ୱବାରକ —

10. A syce; a groom for a horse.

୧୧ । ଭାରତ ବର୍ଷର ନାମାନ୍ତର (ବାମନ ପୁରାଣ) —

11. A name of ancient India.

୧୨ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ (ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର) —

12. The planet Mars.

୧୩ । ଶୁକ୍ରପକ୍ଷୀ — 13. Parrot.

୧୪ । ଉର୍ଥବିଶେଷ — 14 Name of a shrine

୧୫ । ପର୍ବତବିଶେଷ — 15. Name of a mountain

୧୬ । ବରୁଣ ଗଛ — 16. A tree; Crateava Rox
burghii.

୧୭ । ସନକ, ସନତ, ସନାତନ, ସନତ୍କୁମାର ର୍ଷି (ଏମାନେ
ଶୈଶବରୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ) — 17. Name of
some bachelor sages.

୧୮ । ଅଶ୍ୱବାରକ ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତବାଦ) — 18. Name of a tree.

ଦେ. ବି. — ୧ । ଅବବାହିତ ବାଳକ —

1. Unmarried boy; bachelor.

୨ । କୁମ୍ଭକାର — 2. Potter.

କୁମାରକ — ସ. ବି. (କୁମାର + କାର୍ତ୍ତେ. କ) — ୧ । କୁମାର, ଶିଶୁପୁତ୍ର —
Kumāraka 1 Child.

୨ । ବାଳକ — 2. Boy.

୩ । ଆଖିର ପୁଅ — 3. The pupil of the eye.

କୁମାର କୋଟିତୀର୍ଥ — ସ. ବି. — ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଉର୍ଥବିଶେଷ —

Kumārakoṭitīrtha Name of a place of Hindu-
pilgrimage.

କୁମାର କୋଟି-ଉର୍ଥେ ମାନ କଲେ କୋଟି,

କୁଳ ଉଦ୍ଧରଇ କାଣ ସେହି ଜନ୍ମଟି । କୃଷ୍ଣ-ପୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁମାରପାଳ — ସ. ବି. ପୁଂ — ୧ । କୁମାରମାନଙ୍କ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି —

Kumārāpāla 1. A person taking care of young
boys.

୨ । ଶାଳବାହନଙ୍କ ନାମ —

2. Name of king Śālībhāhana.

କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣମୀ — କୁଆଁରପୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kumārāpūrṇamī Kumārāpūṇiāṇi (See)

କୁମାରବାହନ — ସ. ବି. — (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କୁମାର + ବାହନ) — କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ

Kumārābhāhana ବାହନ, ମୟୂର — Peacock

କୁମାରବାହି — ସ. ବି. (କୁମାର + ବାହୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍) —

Kumārābhāhi କୁମାରବାହନ (ଦେଖ)

Kumāra bhāhana (See)

କୁମାରବ୍ରତ — ସ. ବି. — (ମ. ପ ଲୋ; କୁମାର ଅବସ୍ଥା ପାଳନ କରିବା

Kumārabrata ବ୍ରତ) — ଅବବାହିତ ରହିବାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା —

A vow of celibacy.

କୁମାରବ୍ରତ୍ୟା — ସ. ବି. — (କୁମାର + ଭ୍ରା ଧାତୁ = ପୋଷଣ କରିବା +

Kumārābhṛutyā ଭ୍ରା. ଯ + ଅ) — ୧ । ଶିଶୁ ବାଳକମାନଙ୍କର

ଚର୍ଯ୍ୟା — 1. Care of young boys.

୨ । ପ୍ରସୂତା ଓ ଗର୍ଭିଣୀମାନଙ୍କର ଚର୍ଯ୍ୟା —

2. Mid-wifery.

୩ । ବାଳବିକ୍ରୟା — 3 Treatment of infants.

କୁମାରୟୁ — ସ. ବି. — (କୁମାର + ଯୁ) — ଯୁବରାଜ, ଛକାଏତ —

Kumārayu Heir apparent; prince.

କୁମାରସାମ୍ବହା — ସ. ବି. — କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଜନ୍ମବିଷୟକ କାଳିଦାସପ୍ରଣୀତ

Kumārāsambhāba ସମ୍ବତ୍ ମହାକାବ୍ୟ — Kālidāsa's

Epic-poem in sanskrit dealing with the

birth of God Kārttikeya.

କୁମାରିକା — ସ. ବି. (କୁମାର + କ + ଆ) — ୧ । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ

Kumārikā ଅନ୍ତରାଳ — 1. Cape Comorin.

୨ । କୁମାରୀ — 2. A virgin.

୩ । ୧୦ଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷୀୟା ବାଳିକା, ୧୨ବର୍ଷର ବାଳିକା —

3. A girl from 10 to 12 years of age.

୪ । ଶିଶୁ କନ୍ୟା — 4. Female child.

୫ । ଦୁର୍ଗା — 5. Durgā.

୬ । ସୀତା — 6. Sītā.

୭ । ବଡ଼ ଅଳାଇଚ — 7. Large cardamum.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଓ ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରୀଣଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ଏ ଚିତ୍ର ଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାୟକ୍ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟକ୍’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃକ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃକ୍ଷ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃକ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ ।

୮ । ନବମଞ୍ଜିକା, ନିଆଳ ଫୁଲ —

8. A kind of jasmine.

କୁମାରୀ ଉଚ୍ଚ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜନୈକ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ-ସଂସ୍କାରକ—

Kumārilla bhaṭṭa A Hindu religious reformer

[ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟବାସୀ ଜନୈକ ମୈଥୁଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀପୁ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଦମନ ନିମନ୍ତେ ଏ ସ୍ତ୍ରୀପୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ପୁରାଣମାଂସାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ବେଦାନ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପରିଚାଳିତ ।]

କୁମାରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁମାର + ସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । ଦୁର୍ଗା—

Kumārī 1. Goddess Durgā

୨ । ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—2. Maiden; a miss.

୩ । ଝିଅ, କନ୍ୟା—3. Daughter.

୪ । ୧୦ ଠାରୁ ୧୨ ବର୍ଷିଆ ବାଳିକା—

4. Girl between the ages of 10 and 12.

* । ଶୋକାଶ୍ରୟିଣୀ ଯୁବକା—

5. A 16 years old girl.

୬ । ଇନ୍ଦ୍ର କୁମାର; ଇନ୍ଦ୍ରର ଗୁଳ୍ମ—6. Indian Aloe.

୭ । ସଂସ୍କୃତ ଗଣେଶ—7. A sanskrit metre.

୮ । ଗୁଣିଣୀଗଣେଶ—8. A tune of Hindu-music.

୯ । ପଦ୍ମବିଜୟ ପୁତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—

9. Name of the wife of king Bhīmasena.

୧୦ । ଭାରତବର୍ଷର ମଧ୍ୟଭାଗ—10. Central India.

୧୧ । ସୀତାଙ୍କର ନାମଗଣେଶ—11. A name of Sītā.

୧୨ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମ—12. A name of Durgā.

୧୩ । ବଡ଼ ଅଳାଇଚ—13. Large cardamum.

୧୪ । କୁମ୍ଭାଟୁ ଲତା (ଦେଖ)

14. Kumbhāṭu latā (See)

୧୫ । ଶ୍ୟାମା ଶର୍ମା—15. A kind of bird; (Citta-ciucla maeura)

୧୬ । ଅପଞ୍ଜିତା—

16. A flowering creeper (Clitoris).

୧୭ । ନବମଞ୍ଜିକା—17. A sort of Jasmine.

୧୮ । କୁମାରୀ ଅନ୍ତରାଳ—18. Cape Comorin.

କୁମାରୀ କୁମାରୀର ଭାବ ବିଶୟ । ସ୍ୱାଧୀନତା ମହାଯାତ୍ରା ।

କୁମାରୀ ପତ୍ର—ସ. ବି—ଦୁର୍ଗାପତ୍ର (ଦେଖ)

Kumārī patra (ଦେଖ)—

Tundapordā (See)

କୁମାରୀପୁତ୍ର—ସ. ବି. (୨ୟ ଚିତ୍ର, କୁମାରୀ + ପୁତ୍ର)—

Kumārīputra ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—

The son of a spinster; son of an unmarried woman.

କୁମାରୀପୁତ୍ର—ସ. ବି. (୨ୟ ଚିତ୍ର, କୁମାରୀ + ପୁତ୍ର)—

Kumārīputra ଦଶଠାରୁ ବାର ବା ଶୋଳବର୍ଷିଆ ଅବିବାହିତା

ବାଳିକାକୁ ଦୁର୍ଗା କଳ୍ପନା କରି ତାକୁ ପୂଜା କରିବାର

ତାତ୍ପରିକ ବିଧି—A ceremony performed by

adoring an unmarried girl aged 10 to

16 as representing Goddess Durgā.

କୁମାରୀୟା ଗର୍ଭ—ସ. ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗର୍ଭବିଶେଷ—

Kumārīya tirtha Name of a place of Hindu

pilgrimage.

କୁମାରୀୟା ଗର୍ଭରେ ଶିଶୁ ଗର୍ଭ କରେ

କମଳଙ୍କ ସମ ସେ ହୁଏ ଏ ଲେଖକେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାବିରାଟ. ବନ ୧୨

କୁମାରୀଶ୍ୱଶୁର—ସ. ବି. (୨ୟ ଚିତ୍ର)—

Kumārī śwaśura ଦବାହ ପୁତ୍ରରୁ ରମିତା ବାଳିକାର ଶ୍ୱଶୁର—

Father-in-law of a girl defiled before

marriage.

କୁମୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଭୁଲର ଦକ୍ଷିଣାଂଶବାସୀ ବ୍ୟବସାୟୀ ବୈଶ୍ୟ

Kumuṭi ଜାତିବିଶେଷ—1. A Baisya, trading

caste in the Southern portion of the

Ordī speaking tracts.

୨ । (ସ. କର୍ଣ୍ଣକୁଟ) ଶରଦ ହେତୁରୁ କାନମୁଣ୍ଡା ଓ ଗାଲ

ଫୁଲିବା ରୋଗବିଶେଷ, କର୍ଣ୍ଣକୋଟି ରୋଗ—

2. A disease due to cold resulting in the

painful swelling and accumulation of pus

in the chins around and below the ears.

କୁମୁଟିଆ କାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁମୁଟିଆ (ଦେଖ)

Kumuṭi kāu Kumbhāṭu (See)

କୁମୁଟି କାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁମୁଟିଆ (ଦେଖ)

Kumuṭi kāu Kumbhāṭu (See)

କୁମୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡାଣ୍ଡ, ପ୍ରା. କୁମୁଡ଼ା;

Kumurdā କୁମୁଡ଼ା; ଭୁଲ, ବ. ଶୁଭ କୁମୁଡ଼ା)—ପାଣିକଣ୍ଡା—

White gourd; pumpkin.

କୁମୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. (ଭୁଲ; ବ. କୁମୁଡ଼ା)—

Kumundā ବୋଇତିକାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Boitikakhāru (See)

କୁମୁଦ—ସ. ବି. (ହି + ମୁଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—

Kumud 1. Unkind.

୨ । ପ୍ରତିକୂଳ—2. Unfriendly.

୩ । ଲୋଭ—3. Avaricious.

ସ. ବି—୧ । କୁମୁଦ; କଇଁ—1. White water-lily.

୨ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—2. Red lotus.

୩ । ନାଲି କଇଁ; କୈରବ—

3. Red water-lily.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ,ଞ	ଟ,ଥ	ଡ
୨	ଈ	୐	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଝ,ଞ	ଟ,ଥ	ଡ

ଦେ. ଦବ ଓ ବିଶ—କୁମୁଦ (ଦେଖ)

Kumad (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କୁମେଦ୍ (ଦେଖ)

Kumed (See)

କୁମୁଦବତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (କୁମୁଦ+ସମୁଦାୟେ ବତୀ+ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kumudbatī ୧ । କୁମୁଦସମୂହ—

1. A collection of lotuses.

୨ । କୁମୁଦଲତା—2. The lotus plant.

୩ । କୁମୁଦ ବନ—

3. An assemblage of water-lilies.

୪ । କୁମୁଦ ନାମର ଭଗ୍ନୀ ଓ କୁଶର ଶ୍ରୀ—

4 Name of a wife of king Kuśa.

କୁମୁଦ—ସ. ବି. (କୁ=ପୃଥ୍ୱୀ+ମୁଦ=ହୁଷ୍ଟ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kumuda ୧ । ଶେଷକର୍ତ୍ତା—

1. White water-lily; Nymphaea Lotus).

୨ । ନାଲିକର୍ତ୍ତା—2 The red water-lily.

୩ । ରକ୍ତପଦ୍ମ—3. Red lotus.

୪ । ରୈପ୍ୟ—4. Silver.

୫ । ଦେବତା କୋଶର ଦସ୍ତୀ—

5. The Elephant guarding the south east.

୬ । ବାନରବିଶେଷ (ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବାନର ମୂର୍ତ୍ତିପଦ)—

6. A species of apes.

ବିଶେଷ କୁମୁଦ ରମଣୀୟ ସହରରେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

୭ । ସର୍ପବିଶେଷ—7. A kind of serpent.

୮ । ନାଗବିଶେଷ—

8. Name of a mythological Nāga

[ଦ୍ର—ଏହାକାର ଭଗ୍ନୀ କୁମୁଦବତୀକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁଅ କୁଶ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।]

୯ । ଗରୁଡ଼ ପୁତ୍ର—9. The son of Garuda.

୧୦ । କାର୍ତ୍ତିକମାସ—10. The month of Kārttika.

୧୧ । କର୍ପୂର—11. Camphor.

୧୨ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ—

12. The bright fortnight of month.

ଦେ. ବି—୧ । ଆନନ୍ଦ—1. Delight.

ବରଦେ ଭବ କୁମୁଦ ବହୁ କୁମୁଦ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

୨ । ବୃଥା ଆନନ୍ଦ—2. Vain delight.

ବରଦେ ଦାସ ପ୍ରକାଶ କୁମୁଦ କୁମୁଦ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

କୁମୁଦକାନ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudakānta Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦକାନ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudānta Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦପତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudapati Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦପ୍ରିୟା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudapriya Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦବନ୍ଧୁ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudabandhu Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦବାନ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—(ଗନ୍ଧରେ କୁମୁଦ ଫୁଟେ

Kumudabāndhaba ବୋଲି)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

କୁମୁଦସୁହୃଦ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudasuhṛud Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦହାସ୍ୟ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କର—

Kumudahāsyā 1. Full bloom water-lily

୨ । ଆନନ୍ଦ ହାସ୍ୟ—

2. Laughter due to delight.

ଗଦବାହୁ-ବିଳା ଚଳଇ କୁମୁଦ ରସ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

କୁମୁଦାକର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦ+ଆକର—

Kumudākara କର ଫୁଲ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରୋବର—

A tank full of water-lilies.

କୁମୁଦାନନ୍ଦ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁମୁଦ+ଆନନ୍ଦ)—

Kumudānanda କୁମୁଦବାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦାବାସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦ+ଆବାସ—

Kumudābāsa କୁମୁଦାକର (ଦେଖ)

Kumudākara (See)

କୁମୁଦିକ—ସ. ବି. (କୁମୁଦ+ଇକ)—କୁମୁଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଜଳାଶୟ)—

Kumudika (tank) Full of water-lilies.

କୁମୁଦିକା—ସ. ବି—୧ । କଟଫଳ (ଦେଖ)

Kumudikā 1. Kataphala (See)

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

2. Name of a plant with aromatic seeds.

କୁମୁଦିନୀ—ସ. ବି. (କୁମୁଦ+ଇନ୍+ଶ୍ରୀ. ଇ; ଭୁଲ—ପଦ୍ୟ)—

Kumudini କୁମୁଦବତୀ (ଦେଖ)

Kumudbatī (See)

କୁମୁଦିନୀକାନ୍ତ—ସ. ବି—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—କୁମୁଦବାନ୍ତ; ଚନ୍ଦ୍ର—

Kumudinikānta The moon.

କୁମୁଦିନୀୟାକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ)—

Kumudinīyaka କୁମୁଦିନୀକାନ୍ତ (ଦେଖ)

Kumudinikānta (See)

କୁମୁଦି—ସ. ବି. (କୁମୁଦ+ଇ)—

Kumudī ୧ । ଗମ୍ଭୀର ଗଛ (ଦେଖ)

1. Gambhīri (tree) (See)

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିତ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ରାଶିବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

୨ । କଟଫଳ (ଦେଖ)

2. Kataphala (See)

କୁମୁଦା—ଦେ. ବି—କୁମୁଦା (ଦେଖ)

Kumunā

Kumanā (See)

କୁମେଟି—ଗ୍ରା. ବି—ଗ୍ରାମ କମିଟି—

Kumeti

A village association.

କୁମେଦ—ବୈଦେ. ବିଶ (କୁର୍. କୁମ୍ମେଦ)—

Kumed

ଲକ୍ଷ ପରି ନାଲି ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ (ଘୋଡ଼ା)—

कुमेद

(horse) Of red colour like lac.

कुम्भैत; कुम्भैद

[୨—ଏ ବର୍ଣ୍ଣର ଘୋଡ଼ା ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଶୀଘ୍ରଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

କୁମେଦାନ—ଦେ. ବି—ରାଜକର୍ମୀମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ—

Kumedāni

A class of servants serving kings.

ଅବଶ୍ୟକ କୁମେଦାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ସମସ୍ତେ ସ୍ବଦେଶର ଅବଶ୍ୟକ ଚାହୁଁ । ବ୍ରଜବାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ।

କୁମେରୁ—ଦେ. ବି. (କୁ + ମେରୁ)—

Kumeru

(ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଦକ୍ଷିଣ କେନ୍ଦ୍ର—

(ସମେରୁ—ବିପରୀତ) (geography) The south pole.

କୁମେରୁ ବୃତ୍ତ—ଦେ. ବି—(ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଦକ୍ଷିଣ କେନ୍ଦ୍ରର

Kumeru brutta

ଚତୁର୍ଥାଂଶବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—

(ସମେରୁ ବୃତ୍ତ—ବିପରୀତ) (geography) The antarctic circle.

କୁମୋଦ—ଦେ. ବି—କୁମୁଦ ୧ (ଦେଖ)

Kumoda

Kumuda 1 (See)

କୁମୋଦକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କୁ=ପୃଥିବୀ + ମୂର୍ଦ୍ଧା = ଚୂଷ୍ମା

Kumodaka

ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

ବିଷ୍ଣୁ—Name of Bishnu.

କୁମ୍ପା—ସ. ବି. ପୁ. (କୁମ୍ପ = ଅଜ୍ଞାନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kumpa

୧ । ବକ୍ତ ଦସ୍ତ; କେମ୍ପା—

(କୁମ୍ପା—୩)

1. Having curved hands; with lame and bulging hands; with hands bent inwards at the elbow.

୨ । ବକ୍ତ ପଦ—2. Lame (in leg); having feet bent inwards at the knee.

କୁମ୍ପାଟିଆ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ପାଟିଆ (ଦେଖ)

Kumpatiā

Kumbhipatiā (See)

କୁମ୍ପା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁମ୍ପ; କୁମ୍ପା)—

Kumpā

ବଡ଼ ପଦାର୍ଥ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ସରୁମୁହଁ ପାତ୍ରବିଶେଷ—

कुम्पा

A large oil-bottle of leather.

[୨—ସେହି କୁମ୍ପାକୁ କୁମ୍ପା ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁମ୍ପାଟିଆ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ପାଟିଆ (ଦେଖ)

Kumpāṭiā

Kumbhipatiā (See)

କୁମ୍ପାନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—

Kumpāni (etc)

କମ୍ପାନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kampāni etc. (See)

କୁମ୍ପାମୁହଁ—ଦେ. ବିଶ ପୁ—ଯାହାର ମୁହଁ ବା ପାଟି କୁମ୍ପା ମୁହଁ ପରି

Kumpāmuhāṇi

ଛୋଟ ଓ ଗୋଳିଆ—

(କୁମ୍ପାମୁହଁ—୩)

(one) Whose mouth is narrow and small like the mouth of a bottle.

କୁମ୍ପାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାସ)—କମ୍ପାସ (ଦେଖ)

Kumpāsa

Kampāsa (See)

କୁମ୍ପି—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ କୁମ୍ପା—

Kumpi

1. Small oil jar of leather; small

ଦବ୍ବା

leathern bottle.

୨ । ସରୁ ମୁହଁ ଓ ଛୋଟ ଚେଲ ଘଡ଼ି—

2 A small narrow necked oil-pot.

୩ । ଘଡ଼ି ବାଣ—3. A kind of fire-work.

କୁମ୍ପିମୁହଁ ଦେ. ବିଶ. ପୁ—କୁମ୍ପାମୁହଁ (ଦେଖ)

• Kumpimuhāṇi

Kumpāmuhāṇi (See)

(କୁମ୍ପିମୁହଁ—୩)

କୁମ୍ପାନି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—କମ୍ପାନି (ଦେଖ)

Kumpuni

Kampāni (See)

କଟକରୁ ନିକଟ କୁମ୍ପାନି ପଞ୍ଚାଳମ ଘେନି ଆସିବ ।

ଫକୀରମୋହନ, ଜଗନ୍ନାଥପୁର ।

କୁମ୍ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଣିକଣ୍ଡା—

Kumbardā

White pumpkin or gourd.

କୁମ୍ବା—ସ. ବି—୧ । ଯଜ୍ଞ ସ୍ଥାନରେ ଅଷ୍ଟଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦର୍ଶନ

Kumbā

ବାରଣାର୍ଥ ଯେଉଁ ନିବିଡ଼ ବେଷ୍ମା ବା ବାଡ଼ି ଦିଆ

ଯାଇ ଥାଏ (ଅନ୍ୟ ନାମ ସୁଗନ୍ଧନା; ସୁଗନ୍ଧନା ବୁଦ୍ଧ)—

1. A thick fence put round a sacrificial alter to keep it concealed from the view of the untouchables.

୨ । ବଡ଼ଲିଆ କାଷ୍ଠ—2 A thick petti-coat.

କୁମ୍ଭଡ଼ା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁମ୍ଭଡ଼ା (ଦେଖ)

Kumbhṛdā

Kumbardā (See)

କୁମ୍ଭ—ସ. ବି. (କ = ଜଳ + ଭରଣ = ପୂରଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kumbha

୧ । ଘଟ; କଳସ; ମାଠିଆ—

1. A small water jar; pitcher.

୨ । କରକୁମ୍ଭ, ହସ୍ତୀର ମସ୍ତକସ୍ଥିତ ପିଣ୍ଡାକାର ସ୍ଥାନ—

2. The rounded brow of an elephant; the frontal globe on the forehead of an elephant (2 on two sides).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ର୍ଣ୍ୟ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଋ

କେତେ ଦ୍ଵାଦଶ ବିପାକର ଶ୍ରାବ୍ୟାଦି

ବନ୍ଧୁ ପାଞ୍ଚ ବନ୍ଧୁ ତାହାଲେ ବୁଝିବ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବର. ଶ୍ରୀ ।

୩ । ଶୁକ୍ଳସିଂହ—3. Name of a demon

୪ । ଶୁକ୍ଳ—4. A fragrant resin.

୫ । ଶସ୍ୟାଦିର ପରମାଣବଶେଷ, (ବାଲେଶ୍ଵର ଦେଇ ମହାଶ; = ୨୦ ଦୋଣ)—

5 A measure about 64 seers.

୬ । (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ) ରାଶିବଶେଷ, ଏକାଦଶ ରାଶି—

6. Acquarius, the eleventh sign of the zodiac.

୭ । ସୌରମାନ ଫାଲ୍ଗୁନମାସ—

7. The month of solar Fālguna.

୮ । (ଯୋଗ) କୁମ୍ଭକ; ନାକଦ୍ଵାରା ନିଶ୍ଵାସ ନେଇ ବନ୍ଦ କର ରଖିବା କର୍ମ—

8. Act of suspending the breath for a time.

୯ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର—9. Whore-son.

୧୦ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅସ୍ଥି ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା ପାତ୍ର—

10. An uru for preserving the bones of a dead person.

୧୧ । ବେଶ୍ୟାର ଉପପତ୍ନ—

11. Harlot's paramour

୧୨ । ହୃଦ୍ରୋଗବଶେଷ—

12. A kind of heart-disease.

୧୩ । ସରସ୍ଵତୀ ଓ ଧନାଶ୍ରୀ ରାଗ ଯୋଗେ ଉତ୍ତମ ରାଗିଣୀ—

13. A mixed air in music.

ଦେ. ଚ—ବନ୍ଧୁର ଧଡ଼ରେ ଘଟାକାରରେ କମ୍ପସ୍ତ୍ରୁକ୍ତବରେ ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—

Circular embroidery work below the border of a cloth.

କୁମ୍ଭରୁଷି—ସ. ବି. (ନାମ)—ମୁନିବଶେଷ—

Kumbharushi Name of a sage.

[ଦ୍ର—ଅଗସ୍ତିମୁନି ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଟନ୍ତି ।]

କୁମ୍ଭକ—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭ + କ)—୧ । (ଯୋଗ) ଦକ୍ଷିଣଦ୍ରୁପଦାଦି ଦୁଇ

Kumbhaka ନାସାପୁଟ ବନ୍ଦ କରି ବାମ ନାସାଦ୍ଵାରା ପେଟକୁ ନିଆଁ-ଯାଇଥିବା ଶ୍ଵାସକାୟ ନିରୋଧନ; ପ୍ରାଣାୟମରେ ବାୟୁ-ନିରୋଧ କ୍ରିୟା; ଦୁଇ ନାସାପୁଟ ବନ୍ଦ କରି ବାୟୁ-ସ୍ଵମ୍ଭନରୂପ ଯୋଗାଙ୍ଗ—1. A religious practice (exercise in breathing) consisting in closing the nostril and mouth so as to retain the breath taken in for a considerable length of time.

[ଦ୍ର—ପୁରକଦ୍ଵାରା ବାମନାସାପୁଟା ବାଟେ ପେଟକୁ ପବନ ନେବାକୁ ହୁଏ; କୁମ୍ଭକଦ୍ଵାରା ପବନକୁ ନିରୋଧ କରାଯାଏ ଓ ରେଚକ ଦ୍ଵାରା ତାହାଶ୍ଵକ୍ତାରେ ପବନ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । ସ୍ତମ୍ଭର ମୂଳଦେଶ—2. Base of a column.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. ପୁ. (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁମ୍ଭ ପରି କର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—Kumbhakarna ୧ । ରାବଣର ସାନ ଭାଇ (ଏହାକୁ ଶ୍ରୀରାମ ବଧ କରିଥିଲେ)—1 The brother of Rābana (who was killed by Rāma.)

[ଦ୍ର—ଏ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପ୍ରାଣୀ, ରାକ୍ଷି ଓ ଅସୁରଙ୍କୁ ଖାଉଥିଲା ଓ ଦେବତାମାନେ ଏହାର ଉଦ୍‌ଘାତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରହସ୍ତି ଦ୍ଵାରାବଦ୍ଧ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ କରି ଶାପ ପାଇଥିଲା । ଏ ଶାପରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଭୁଷ୍ଟ କଲା । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବର ମାଗିବା ସମୟରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାକ୍ରମେ ସରସ୍ଵତୀ ଏହାର ଜନ୍ମରେ ବିଜେ କରିବାରୁ ଏହାର ଭୁଣ୍ଡ ଲେଉଟି ଗଲା ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ‘ଇନ୍ଦ୍ରପଦ’ ବର ମାଗିବାକୁ ଯାଇ ଏ ‘ନିନ୍ଦ୍ରାପଦ’ ମାଗିଦେଲା । ଏ ୨ମାସ ନିନ୍ଦ୍ରାପାଇ ୧ ଦିନ ମାତ୍ର ଜାଗ୍ରତ ରହିଥିଲା । ଲଙ୍କାକୁ ବାନରବଳ ଘେରିବା ସମୟରେ ଏହାର ନିନ୍ଦ୍ରାକାଳ ନ ପୂରୁଣୁ ରାବଣ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଏହାକୁ ଉଠାଇଲା ଓ ଶେଷରେ ଏ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିହତ ହେଲା ।]

୨ । ଶିବା—2. Name of Siba

ଦେ. ଛ—ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ନଗରର ନାମ—

Kombakonam; name of a town in Madras presidency.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣନିଦ୍ରା—ସ. ବି—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣର ଘୋର ନିନ୍ଦ୍ରାପରି ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟାଳ ସ୍ଥାୟୀ Kumbhakarnnamidra ଗଭୀର ନିଦ୍ରା—A deep and protracted sleep like that of Kumbhakarna.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ପୁରୀ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାରୁ)—

Kumbhakarnni ଏକପ୍ରକାର ସୂତା-ଶାଢ଼ୀ—

A kind of female's cloth originally manufactured at Kumbhakonam.

କୁମ୍ଭକାମଳା—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପାଣ୍ଡୁରୋଗ—

Kumbhakāmalā A kind of bellious disease.

କୁମ୍ଭକାମୋଦି—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—A kind of metre.

Kumbhakāmodi

[ଦ୍ର—ଏହା ରାଗର ଉଦାହରଣ ୫—

କମାଶ ନାଥା ଶ୍ରବଣ ସୁପ୍ତଶା ପ୍ରବଣ ଲଙ୍କାର ।

ବନ୍ଧ ପାଟିରୁ ଫୁଲ ଝାଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଇଛ ବ ଗାର ।

ରଞ୍ଜ. ବୈଦେଶ୍ୟଶବଳାସ ।]

କୁମ୍ଭକାର—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭ + କାର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ମାଟ୍ଟପାତ୍ର

Kumbhakāra ଭାଷା କରବା ଜାତି; କୁମ୍ଭାର—1 Potter.

ସାଧାରଣ ଲୋକ ଅଠାଦୁଇ ପଦ୍ଧତିରେ ପଦ୍ଧତି ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାରରେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ହେବ । ଯଥା— ‘ପାଦ’ ନ ଯେଲେ ‘ଗାୟ’ ଗୋଟିଏକି, ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳେ ‘ବୃଥ’ ଦେଖିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଳକର’ ନ ପାଇଲେ, ‘ଅଳକର’ ଦେଖିବେ ।

କୁମ୍ଭାବ ୨ । ସଙ୍କରଜାତିବିଶେଷ—

କୁମ୍ଭହାର 2 Name of a mixed caste.

କୁମ୍ଭକାରୀ } ୩ । ବିପ୍ରଭିରସରେ ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
କୁମ୍ଭକାରକା } 3. A son born of a *Baisya* woman
by a *Brāhmaṇa* male.

କୁମ୍ଭକାର ଶାବ୍ଦ—ସ. ବି—ମାତ୍ରରେ ବସା ବାଜି ରହିଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Kumbhakāra kita ଭ୍ରମର (ଏହାର ବସା କୁମ୍ଭ-ଆକାରର)—

କୁମ୍ଭାରକାଟି (ଦେଖ)

A kind of wasp; clay wasp.

ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ପାହାଚରେ ବୃଦ୍ଧ କରେ

କୁମ୍ଭକାର ଶାବ୍ଦ ପ୍ରାୟେ ମାତ୍ର ପାରେ । ସମସ୍ତେ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁମ୍ଭକାରକା—ସ. ବି ଶ୍ରୀ. (କୁମ୍ଭକାର + କ + ଶ୍ରୀ. ଆ) — ୧ । କୁମ୍ଭାରକା—
Kumbhakārikā 1. A potter-woman.

୨ । କଳ୍ପଲବଣେଷ—2. A kind of collyrium.

କୁମ୍ଭକାରି—ସ. ବି ଶ୍ରୀ. (କୁମ୍ଭକାର + ଶ୍ରୀ. ଈ) — କୁମ୍ଭକାରକା (ଦେଖ)
Kumbhakārī Kumbhakārikā (See)

କୁମ୍ଭଘୋଷ—ସ. ବି. (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ନାମକ ନଗର—
Kumbhaghona Kumbakonam, name of a town in
S. India.

କୁମ୍ଭଜ—ସ. ବି. (ନାମ) (କୁମ୍ଭ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kumbhaja ୧ । (କୁମ୍ଭର ଜାତ) ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ଅଗସ୍ତି ମୁନି—

1. The sage Agastī (born of a water-jar).

[ଦ୍ର—ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁ ଦେଖି କାମମୋହିତ ମିଶ୍ରବରୁଣଙ୍କ ଶର୍ପ୍ୟ
ଗୋଷ୍ଠେ କୁମ୍ଭରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟରୁଷି ଜାତ
ହୋଇଥିଲେ]

୨ । ବଶିଷ୍ଠ—2. The sage *Baśiṣṭha*

୩ । କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରରୁ ଦ୍ରୋଣାଶ୍ରମ୍ୟ—

3. The preceptor *Droṇa*

କୁମ୍ଭଜନମା—ସ. ବି. (ନାମ) (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା, କୁମ୍ଭ + ଜନ୍ମ + ମା. ୧ବ.) —

Kumbhajanmā

କୁମ୍ଭଜ (ଦେଖ)

Kumbhaja (See)

କୁମ୍ଭଦାସୀ—ସ. ବି—ଦାସୀ; କୁଟୁଣୀ—

Kumbhadāsī

A bawd; procuress.

କୁମ୍ଭଧର—ସ. ବି.—କୁମ୍ଭରାଶି (ଦେଖ)

Kumbhadhara

Kumbharāśi (See)

କୁମ୍ଭ ଧରିବା — ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି—

Kumbha dharibā

ପିଲେଇବା—To put forth new
shoots.

କୁମ୍ଭମସ—ସ. ବି.—ସୌରମାନ ପାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ—

Kumbhamāsa

Month of solar *Fālguna*.

କୁମ୍ଭମେଧ—ଦେ. ବି.—ବାର ବର୍ଷରେ ପାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ପ୍ରୟାଗ ଓ

Kumbhamēḍa

ହରିଦ୍‌ବାରରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ

ହୋଇଥାଏ—A bath which is taken by

the Hindus in the Ganges at *Prayāg*
(*Allahabad*) and *Hardwar* in the
month of *Fālguna* once in 12 years.

[ଦ୍ର—ଏ ସମୟରେ ଶୁକ୍ଳମାନ ମାଘମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ଥାଏ ଓ
ସୌର ମାନ କୁମ୍ଭମାସ ପଡ଼ିଥାଏ, ଏହା ବିବେଶୀସଙ୍ଗମରେ
ସ୍ନାନଯୋଗ]

କୁମ୍ଭଯୋନି—ସ. ବି. (ନାମ) (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା, କୁମ୍ଭ + ଯୋନି) —କୁମ୍ଭଜ (ଦେଖ)

Kumbhājoni

Kumbhaja (See)

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭଯୋନି ମୂଳ ପ୍ରଣାଳୀ

ସଦା ଶିଶୁମଣି ଧନ ଲେପାମୁଦ୍ରା । ବୃଷେ । ବ୍ୟାଧାୟ । ମହାସାଗା ।

କୁମ୍ଭରାଶି—ସ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଏକାଦଶ ରାଶି—

Kumbharāśi

The sign of *Acquarius*.

କୁମ୍ଭଲଗ୍ନ—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭ + ଲଗ୍ନ) —

Kumbhalagna କୁମ୍ଭ ରାଶି ଉଦୟ ହେବା ବସର କାଳ—

The time of the day when the sign of
Acquarius rises above the horizon.

କୁମ୍ଭଶାଳା — ସ. ବି. (କୁମ୍ଭ + ଶାଳା) —କୁମ୍ଭାରଶାଳ—

Kumbhāśālā

Pottery; a potter's work-shop

କୁମ୍ଭଶ୍ରବଣ—ସ. ବି—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Kumbhāśrabana

Kumbhakarṇṇa (See)

କୁମ୍ଭଶ୍ରୁତି—ସ. ବି—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Kumbhāśruti

Kumbhakarṇṇa (See)

କୁମ୍ଭସନ୍ଧି—ସ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚତୁ; କୁମ୍ଭ + ସନ୍ଧି) —

Kumbhasandhi

ଗଜକୁମ୍ଭ ହସ୍ତର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—

The hollow on the brow of an elephant
between the two frontal globes.

କୁମ୍ଭସମ୍ଭବ—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା, କୁମ୍ଭ + ସମ୍ଭବ) —

Kumbhasambhaba

କୁମ୍ଭଜ (ଦେଖ)

Kumbhaja (See)

କୁମ୍ଭସୂତ—ସ. ବି—ଅଗସ୍ତ୍ୟ; ଅଗସ୍ତିମୁନି—

Kumbhasuta

The sage *agastī*.

ବାରିଧ କୁମ୍ଭ ନର ଗ୍ରାସେ କୁମ୍ଭ ସ୍ବର ସମ୍ଭବ ନୃତ୍ୟ ଆଳୟ ।

କଳ୍ପ ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

କୁମ୍ଭସ୍ଥଳ—ସ. ବି—ହାତର ମସ୍ତକସ୍ଥିତ କୁମ୍ଭାକୃତି ମାଂସଳ ସ୍ଥାନ; ବେକ—
Kumbhasthala The fleshy portion on the head
of an elephant.

ଗଜକର ବ୍ୟସ୍ଥଳ ଦେହଶ୍ରେ କୁମ୍ଭ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବରଷ ।

କୁମ୍ଭା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୁମ୍ଭ + ଶ୍ରୀ. ଆ) —

Kumbhā

Harlot; whore.

ଦେ. ବି—୧ । ଅପରିପକ୍ୱ ନାଶାକେଳ; ପରିତର ପୁଷ୍ପାବସ୍ଥାର
ନଡ଼ିଆ—1. A raw cocoanut before
it is drinkable.

୧	ର	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଉ	ଝ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଦ

୨ । କୁମ୍ଭାକାଡ଼ି (ଦେଖ)

2. Kumbhabārdi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ—ଏକ ପ୍ରକାର ନାଲିଆ ପକ୍ଷୀ—

A kind of red bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗଛରେ ବୋବାନ୍ତି ।]

କୁମ୍ଭାକ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—କୁମ୍ଭାକ୍ତି (ଦେଖ)

Kumbhākti Kumbhākti (See)

କୁମ୍ଭାକ୍ତି—ଦେ. କ—୧ । ଲାଲ ରଙ୍ଗର କାକ ଓ କୋକିଳ ଜାତୀୟ

Kumbhākti ପକ୍ଷୀଦ୍ୱୟ (ଦେହପାକ ନାଲି, ମୁଣ୍ଡ କଳା

ପାତକୋଷା ଲମ୍ବ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ, ଗଛରେ ରହି ବୁଦା

ମୂଳେ ବୁଲି ଘୋକ ଗୋକ ଖାଏ)—

1. A kind of bird (making a repeated cooing sound) of red and black colour; the red-winged black bird; Agelaius phoeniceus.

ତାଳ ବାହାରେ ରୁଦ୍ଧ ବୃକ୍ଷାଦି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଚିତ୍ତ ।

ନବକୋର. ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ।

କୁମ୍ଭାବଳତା ୨ । (ସ. କୁମ୍ଭାବ)—ଏକ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟକସ୍ତୁର ବନ୍ୟ ଲତା,

(ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଓ ୩୪ ଶିରକଶିଷ୍ଟ, ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ;

କାର୍ତ୍ତିକରୁ ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହି ଲତାର

ଦାନ୍ତକାଠିରେ ଦାନ୍ତ ଘଷନ୍ତି ।)—1. A wild

thorny creeper; smilax Macrophylla.

(its stem is used as tooth-brush by

persons observing 'Habiswa' in the

month of 'Kārttika'.)

କୁମ୍ଭାଧିପ—ସ. କ. (୨୩ ଚତ୍ର)—୧ । ଘଟର ସ୍ୱାମୀ—

Kumbhādhipa 1. The owner of a pitcher.

୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2. The planet Saturn.

କୁମ୍ଭାବାଡ଼ି—ଦେ. କ—ଉତ୍ସବର ମାରାତ୍ମକ ହଇଜା, ଚନ୍ଦ୍ରବାଡ଼ି—

Kumbhābārdi Virulent Asiatic Cholera.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କୁମ୍ଭରୁ ପାଣି ଭାଲିଲା ପରି ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ସାଙ୍ଗେ

ସାଙ୍ଗେ ସକ୍ତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।]

କୁମ୍ଭାର—ଦେ. କ. (ସ. କୁମ୍ଭାର)—ମାଟି ପାତ ଉପରେ କରବା ବ୍ୟକ୍ତି

Kumbhāra ବା ଜାତି—Potter.

(କୁମ୍ଭାରୁଣୀ—ଶ୍ରୀ) କୁମ୍ଭାର ବୋଡ଼ି, ଝାଟକ ନ ଗଲେ ମାଟିକ ଘାସ—ପ୍ରବଚନ ।

କୁମ୍ଭାବ

କୁମ୍ଭାର

କୁମ୍ଭାରଉଡ଼ା—ଦେ. କ—କୁମ୍ଭାରମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ତମ୍ଭାକାର ଚୁଲିରେ

Kumbhāra uḥā ଦାଣ୍ଡି ପୋଡ଼ନ୍ତି—A potter's oven;

କୁମ୍ଭାବର ଉତ୍ତର potter's kiln.

କୁମ୍ଭାର ଆଁବା

କୁମ୍ଭାର ଚକ—ଦେ. କ. (ସ. କୁମ୍ଭାର ଓ ଚକ)—

Kumbhāra chaka ଯେଉଁ ଚକ ସାଦାମ୍ୟରେ କୁମ୍ଭାର ମାଟି

କୁମ୍ଭାବେ ଟାଙ୍କା

ପାତମାନ କରେ—Potter's wheel.

କୁମ୍ଭାରକା ଗାନ୍ଧ

କୁମ୍ଭାରପୋକ—ଦେ. କ. (ସ. କୁମ୍ଭାର ଓ କାଟି)—

Kumbhārapoka କୁମ୍ଭାର କାଟି (ଦେଖ)

କୁମ୍ଭାବେପୋକା

Kumbhākāra kiṭa (See)

କୁମ୍ଭାହନ କୀଡ଼ା, [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ପକ୍ଷୀ ଓ ୨ଟି ପାଦ ଅଛି ।

ସିଂହାସୀ ଦେହର ରଙ୍ଗ ହଳଦିଆ ଓ ମସୂରକଣ୍ଠିଆ । ଏମାନେ ମାଟିରେ

ଗୋଲକାର ବସା ଢିଆର କରନ୍ତି ଓ ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଶାଶୁଆ ରଙ୍ଗର

ଏକପ୍ରକାର ପୋକକୁ ଧରି ଆଣି ରଖି ସେହି ବସାର ମୁହଁକୁ ମାଟିଦ୍ୱାରା

ବନ୍ଦ କରି ଦିଅନ୍ତି । କେତେକ ଦିନ ପରେ ସେହି ବସା ମଧ୍ୟରୁ

ତାହାପରି ଗୋଟିଏ ପୋକ ସେହି ବସାର ମୁହଁକୁ କାଟି ମେଲକୁ

ବାହାର ଉଡ଼ିଯାଏ ।]

କୁମ୍ଭାରଶାଳ—ଦେ. କ—କୁମ୍ଭାରଶାଳ (ଦେଖ)

Kumbhāraśāla Kumbhāśālā (See)

କୁମ୍ଭାରଶାଳା

କୁମ୍ଭାରୁଆ—ଦେ. କ—କୁମ୍ଭାରୁଆ ୨ (ଦେଖ)

Kumbhāruṭa

Kumbhāruṭa 2 (See)

ଅପମାର୍ଗ, କ୍ଷୟରୁଆ, ବରଫଳ, ଲମ୍ବ । ପ୍ରାଚୀ. ଶାସ୍ତ୍ରଭିକ୍ଷିଣୀ ।

କୁମ୍ଭି—ଦେ. କ—୧ । କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନିଳ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ;

Kumbhi ଚେଣ୍ଡା—1. A contrivance to lift water to

ସ. କୁମ୍ଭିକ; ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତମ the field from tanks for

କୁମ୍ଭି irrigation.

କୁମ୍ଭି ୨ । ଜାମୁନାଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଚଢ଼ୁ—2. A wild tree

କୁମ୍ଭି; କାକସ୍ବ; କୁମ୍ଭ with white big flowers and big

fruits; its fibrous bark is made into ropes

and is used for wearing by a certain

sect of anchorites; Carey Arborea.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗଛରୁ

ପତ୍ର ଝଡ଼େ । ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ହୁଏ । ଫୁଲ ଧଳା

ଓ ବଡ଼, ଫଳ କୁମ୍ଭାକାର । ଏହି ଦେଉଳୁ ନାମ କୁମ୍ଭା । ଏଥିର

ବକଳରେ ମୋଟ ଦଉଡ଼ି ହୁଏ ଓ ଏହି ବକଳକୁ ଛେଚି କୁମ୍ଭି-

ପତ୍ରମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏହାର ଫଳକୁ ଗୋରୁ ଓ ହରିଣମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।

ଫଳ କଷା ଓ ପାଚିଲେ ଟିକିଏ ମିଠା ଲାଗେ । କୁମ୍ଭିପତ୍ର ବା ବକଳର

ଧୂଆଁ କଥାରେ ଦେଲେ ସେହି ଧୂଆଁ ଗଛରେ ହରିଣ, ବରଫ ଆଦି

ଜନ୍ତୁ କଥାରିବୁ ଆସି ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କୁମ୍ଭିକା—ସ. କ. (କୁମ୍ଭିକା + ଥ)—୧ । ଛୁଦୁ ଘଟ; ଠେକ; ଘଡ଼ି—

Kumbhika

1. A small water-pitcher.

୨ । ଶିବିକା—2. Moss.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଲୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଲ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବରୁ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଜଳକୁମ୍ଭୀ, ବାଉଁଶିଆ, ଏକପ୍ରକାର ଦଳ, ବୋରଣାଞ୍ଜି—

3. A kind of aquatic plant.

୪ । ବେଶ୍ୟା—4. Harlot.

୫ । ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ—

5. A disease of the eye.

କୁମ୍ଭି ନରକ—ସ. ବ. (କୁମ୍ଭି + ନରକ)—କୁମ୍ଭିପାକ (ଦେଖ)

Kumbhinaraka Kumbhipāka (See)

କୁମ୍ଭି ପଟ—ଦେ. ବ. —କୁମ୍ଭିଗଛର ବକଳ ବା ଶୁଳ—

Kumbhipata The bark of the Kumbhi-tree.

କୁମ୍ଭି ପଟିଆ—ଦେ. ବ. (ଏମାନେ କୁମ୍ଭିପଟ ପିନ୍ଧୁଥିବାବୁ ଏହି ନାମ)—

Kumbhipatiā ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଥିବା ଏକ ଜାଗାସ୍ୱ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଅଲେଖ ଧର୍ମୀ (ଦେଖ)

A sect of sannyāsis found in Ordishā Garjats; Alekha dharmī (See)

କୁମ୍ଭିପଟୁଆ—ଦେ. ବ. —କୁମ୍ଭିପଟୁଆ (ଦେଖ)

Kumbhipatū Kumbhipatū (See)

କୁମ୍ଭି ପାଟିଆ—ଦେ. ବ. —କୁମ୍ଭିପଟୁଆ (ଦେଖ)

Kumbhipatū Kumbhipatū (See)

କୁମ୍ଭି ପାଟୁଆ—ଦେ. ବ. —କୁମ୍ଭିପଟୁଆ (ଦେଖ)

Kumbhipatū Kumbhipatū (See)

କୁମ୍ଭିର—ଦେ. ବ. ଶ୍ରୀ—(ସ. କୁମ୍ଭିର)—କୁମ୍ଭିର (ଦେଖ)

Kumbhīr Kumbhīra (See)

ଅଛ ଚକ୍ଷୁ ଚକ୍ଷୁ, ସେ ପୁରୁଷ ଅପସରା, ତାହା ଜାଣି ଉପାସ କର ।

ବ୍ୟକାଥ—ବିଦଗ୍ଧମାୟା ।

କୁମ୍ଭିଲ—ସ. ବ. (କୁମ୍ଭି + ଲ)—କୁମ୍ଭିଲକ (ଦେଖ)

Kumbhila Kumbhīlaka (See)

କୁମ୍ଭିଲକ—ସ. ବ. (କୁମ୍ଭି + ଲ + କ)—

Kumbhīlaka ୧ । ଚୋର—1. Thief.

୨ । ଶ୍ଳୋକାର୍ଥ ଚୋର; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର ରଚିତ ଭାବ ବା ଶ୍ଳୋକାଂଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ଳୋକରଚନା କରେ—

2. A plagiarist.

୩ । ଶାଳକ—3. Wife's brother.

୪ । ଶାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ)

4. Śāla (tree) (See)

୫ । ଶାଳ (ମାଛ) (ଦେଖ)

5. Śāla (fish) (See)

୬ । ଗର୍ଭକାଳ ପୂର୍ବେ ନ ହେଉଥିବା ପ୍ରସୂତ ବାଳକ—

6. A child born before time.

କୁମ୍ଭି—ସ. ବ. ପୁ. (କୁମ୍ଭି + ଲ; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kumbhī ୧ । ହସ୍ତି—1. Elephant.

ବାକ୍ୟ ଏମନ୍ତ ରୁଚି ପ୍ରକଟିତ ସ୍ୟଦନ ଶ୍ରେଣୀ ଭରଣ—

ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶଙ୍କର ।

୨ । କୁମ୍ଭୀର—2. Alligator; crocodile.

୩ । ମୁଣ୍ଡବିଶେଷ—3. A kind of large fish.

୪ । କୁମ୍ଭୀର ପୋକ—4. A kind of wasp.

୫ । ଗୁଣ୍ଡବିଶେଷ—5. Name of a demon.

୬ । (ଶ୍ରୀ) (କୁମ୍ଭ + ଶ୍ରୀ. ଉ) କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସୀ; ଘଡ଼—

6. A small water-jar.

୭ । (ଶ୍ରୀ) ବେଶ୍ୟା—7. Whore; prostitute.

୮ । (କ୍ଳୀବ) ଗୁଣ୍ଡୁଳ—8. A fragrant resin.

୯ । କଟେଫଳ; କାଫଡ଼ା ଓ ଏଥିର ଶୁଳ—

9 Myrica Sapoda tree and its medical bark.

ବ୍ରାହ୍ମଣୀୟ ସେ କୁମ୍ଭା ବାହାଡ଼ା ଅର୍ପଣ—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୧୦ । ଶିଷ୍ୟର ପରିମାଣବିଶେଷ—

10. Measure of grain.

୧୧ । ଚୁଲି—11. Oven.

୧୨ । ମାଟିଦାଣ୍ଡି, ପାକସ୍ଥାଳୀ, ପାକଦାଣ୍ଡି—

12. Cooking pot.

୧୩ । କୁମ୍ଭି ୨ (ଦେଖ)

13. Kumbhi. 2. (See)

୧୪ । ବୋରଣାଞ୍ଜି (ଦେଖ)

14 Borajhāṅgi (See)

୧୫ । ପୁଷ୍ପିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)

15. Prushpārṇī (See)

କୁମ୍ଭିକ—ସ. ବ. (କୁମ୍ଭି + କ)—୧ । ପୁନାଗ (ଦେଖ)

Kumbhika 1. Punāga (See).

୨ । ନାଗକେଶର (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)

2. Nāgakeshara (tree) (See)

୩ । ପୁନେଥିନାର୍ଥ ନିୟୋଜିତ ବାଳକ—

3. A catamite.

କୁମ୍ଭିକା—ସ. ବ. (କୁମ୍ଭି + କ)—ଆଖିପତାୟୁଲ୍ଲ-ରୋଗ—

Kumbhika Swelling of the eye-lids.

କୁମ୍ଭିଧାନ୍ୟ—ସ. ବ. —ମାଟିଆରେ ସଞ୍ଚିତ ଗୁଡ଼ସ୍ତର ଛଅ ଦିନ ଚଳିବା.

Kumbhidhānya ଉପଯୋଗୀ ଧାନ୍ୟ ବା ଶସ୍ୟ—

Grain stored in jars sufficient for six days for a householder.

କୁମ୍ଭିଧାନ୍ୟକ—ସ. ବ. (କୁମ୍ଭିଧାନ୍ୟ + କ)—କୁମ୍ଭିଧାନ୍ୟ ସଞ୍ଚୟକାରୀ

Kumbhidhānyaka ଗୃହସ୍ଥ—A householder who

stores paddy for six days.

କୁମ୍ଭିନରକ—ଦେ. ବ. —କୁମ୍ଭିପାକ (ଦେଖ)

Kumbhinarka Kumbhīpāka (See).

ଏ କଳସରେ କୁମ୍ଭିନରକ ପଡ଼ିଥିବେ—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ପୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ସ	ଟ	ଡ	ଢ	ନ

କୁମ୍ଭୀନସ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁମ୍ଭୀ=ସ୍ତମ୍ଭ କଳସ ପରି+ନାସା
Kumbhīnasa ଯାହାର; ନାସା ସ୍ତମ୍ଭରେ ନସ ଅଦେଶ)—
ବିଷଧର ବୃହତ୍ ସର୍ପବିଶେଷ—

A kind of large venomous serpent

କୁମ୍ଭୀନସୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ରବଣର ଭଉଣୀ, ଲବଣ ରକ୍ଷସର ମାତା—
Kumbhīnāsī A sister of Rābana.

କୁମ୍ଭୀପାକ—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ=ବାଣୀ+ପାକ)—
Kumbhīpāka ୧ । ହାଣ୍ଡିରେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—

1. Food cooked in an earthen pot,

୨ । ନରକବିଶେଷ—

2. A particular part of the hell (of the
Hindu books).

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ହାଣ୍ଡିରେ ପାକ କଲ୍ଲ ଭଳି ଅଗ୍ନିରେ
ପାକ କରାଯାଏ ।]

କୁମ୍ଭୀର—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ=ମୟାଦି+ର ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+
Kumbhīra କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କମ୍ପୀର (ଦେଖ)

କିମ୍ବୀର Kimbhīra (See)
ମଗର

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସରାସୀ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ଭୃଗୁବିର । ଏମାନଙ୍କର
ଲଞ୍ଜ କରତ ପରି ଦମ୍ଭର ଓ ଦାନ୍ତଥା । ଏମାନେ ଜଳାଶୟକୁଳରେ
ଶୁଣ୍ଢଲରେ ଗର୍ଭି କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ମଳହାର ନାହିଁ ଓ
ଏମାନେ ଯାହା ଖାଆନ୍ତି ତାହା ପାଟିବାଟେ ବାନ୍ତି କରନ୍ତି । ଏମାନେ
ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର; ଯଥା—୧. ଶୁକ୍ରମୁହାଁ ବା ଗୋମୁହାଁ, ୨. ଅଶ୍ୱଥ ବା
ମାଳୁଆ, ୩. ଘଣ୍ଟିଆଳ ବା ଘଣ୍ଟିଆଳ ବା ଦାନ୍ତିଆଣୀ, ୪. କୁଜ,
ଓ ୫. ଶଙ୍ଖାଥ ।]

କୁମ୍ଭୀରକ—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭୀର+କାର୍ତ୍ତେ)—କମ୍ପୀର (ଦେଖ)
Kumbhīraka Kimbhīra (See)

କୁମ୍ଭୀରଦୈତ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍ପୀର)—ରକ୍ଷସବିଶେଷ—
Kumbhīradāitya Name of a demon.

[ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡବମାନେ ଜରୁଷ୍ଟ୍ରରୁ ଫଳାଇ ସୁରନା ପାର
ହେଲାବେଳେ ଭୀମସେନ ସେହି ନାମକୁ ଡେଇଁ ଏହି ରକ୍ଷସର
ଗର୍ଭକୁ ଚିରି ତାକୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ ।]

କୁମ୍ଭୀରାସନ—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭୀର+ସାନ)—ସୋମାସନବିଶେଷ—
Kumbhīrāsana A pose of sitting.

କୁମ୍ଭୀଳ—ସ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ+ଲ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumbhīla କମ୍ପୀର (ଦେଖ)—Kimbhīra (See)

କୁମ୍ଭୀଳକ—ସ. ବି. (କମ୍ପୀର (ଦେଖ))
Kumbhīlaka Kimbhīra (See)

କୁମ୍ଭେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମଡ଼ଜାତ) କି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Kumbheibā Pileibā (See)

କୁମ୍ଭାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁମ୍ଭାଟୁଆ (ଦେଖ)
Kumbhāṭi Kumbhāṭuā (See)

କୁମ୍ଭୀର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭୀର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kumbhīra (etc) Kumbhīra etc (See)

କୁମ୍ଭାତ୍ରୀ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଆତ୍ରା)—
Kujātrā ୧ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଯାତ୍ରା—

1. An inauspicious journey.

୨ । ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାରେ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ—

2. A starting for a disastrous journey.

କୁର (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To sound.

Kur (root) ୨ । ଛେଦନ କରିବା—2. To cut

କୁରକୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁରକୁରା (ଦେଖ)

Kurkuchā Kulukuñchā (See)

କୁରକୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ, ହି. କୁରକୁଟ=ଝୁରୁରୁ—

Kurkuṭi ଝୁରୁରୁ)—୧ । ଛୋଟ ମଣା—1. Small gnat,

୨ । ଗୁଣ୍ଡା—2. Powder.

୩ । ଛକିଛକିଶୁ ମାନ—

3. Small or tiny bits.

କୁରକୁଟି କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଭୁଲ, ହି. କୁରକୁଟି
Kurkuṭi karibā =ଛେଚୁଛକିଛକିଶୁ)—ଛକିଛକି କରି ଭୁନା

କରିବା—To pound or bruise into powder.

କୁରକୁର—ଦେ. (ଧ୍ୱନିଧାରକାର) ଅ—ମଧୁରଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ହାସ୍ୟର ଶବ୍ଦ—
Kurkur Sound of sweet loud laugh or giggling

sound.

କୁରକୁରା—ସ. ବି. (ସ. କୁକୁର)—କୁକୁର—Dog.

ମାକଡ଼କ ଘରେ ବୁଲୁଥିବା ପରିଲେ ହୋମ କରରେ ବାହା—କାହାଣୀଗୀତ ।

କୁରକୁର—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ପେଟେଫୁଲୁରୁପ ମାର୍ବସ୍ତବ ରୋଗ—
Kurkuri Tympanites of horse.

କୁରକୁରୀ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଘୋଡ଼ାର ହାଡ଼ା ଓ ପ୍ରସ୍ତବ ବନ୍ଦ ହୋଇ
ଘୋଡ଼ା ମରାଯାଏ ।]

କୁରୁଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ କୁର୍ଷୀ)—ଖୁରୁଚି; ଚଉକ—

Kurchi Chair.

କୁର୍ସି [ଦ୍ର—ଜଣେ ଲୋକ ବସି ପାରବା ଭଳି ଗୋଡ଼ ବା ଖୁରୁ
କୁର୍ସି ଥିବା ଅସନ, ଯହିଁରେ ଆଉଜିବା ପାଇଁ ପିଠିଆଡ଼େ ବାଡ଼ି

ଥାଏ ଓ ହାତ ରଖିବା ପାଇଁ ବାହା ମଧ୍ୟ ଥାଏ ତାକୁ କୁରୁଚି ବା
କୁରୁସି ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁରୁଡିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖୁସ ମାଟିକୁ ମଇ ଦେବା—
Kurudibā To draw the levelling ladder over a

ploughed field.

କୁରୁଡା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ପୁରୁଷଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ମୁଣ୍ଡଗଲା ଜାମା—
Kurṭa shirt.

କୁର୍ତ୍ତା

କୁର୍ତ୍ତା

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରୁଷ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଋ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଋ' ଗୋଟିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଠିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଠିଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଠିଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

କୁରୁକ—ବୈଦେ. କ. (ଅ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁରୁକ—

Kurti 1. Small coat.

କୁର୍ତ୍ତୀ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲେକକ ମୁଣ୍ଡଗଳା ଜାମା—

କୁର୍ତ୍ତୀ 2 A small shirt for females.

କୁରୁକ—ବୈଦେ. କ. (ପା କୋରୁକ)—

Kurnis ୧ । ନର ପତି ସମ୍ମାନ କରିବା—

କୁର୍ନିସ 1. Low obeisance.

କାର୍ଯ୍ୟ ୨ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ କରୁଥିବା ସମ୍ମାନ—

2. A ceremonial salute made to the king and high officers.

କୁରୁକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Kurbh ୧ । (କେଶ) କୁଣ୍ଡାଳିବା—

1. To comb (the hair).

୨ । (ଜର) ଛେଲିବା—

2. To scrape off (layers of dirt from the tongue).

୩ । କୋରିବା; କୁରିବା—

3. To scrape off.

କୁରୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (ସ କୁର୍ତ୍ତୀ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁଡ଼ିଆ-
Kurmā ଘର—Small cottage.

ତୋର କୁରୁମା ଘାଟେ ରୁଟେ

ମୋର କୁରୁମା ଗରଜ ରଠେ—ଶିଶୁଗୀତ ।

କୁରୁକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurhāb 1. Kurhāb (See)

କୁରୁକ—ବୈଦେ. କ. (ଅ)—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kursi Kurchi (See)

କୁର୍ସି ପ୍ରାଦେ. କ. (ଫ୍ରେସ. କୋଶ)—ଉଲ୍ କୁରିବା କୁଞ୍ଜ—

କ୍ରୋସେଟ୍ Crochet.

ଦେ. କ—୧ । (ସ. କୃଷି) କୃଷି—1. Agriculture

୨ । ଫସଲ—2. Crop.

କୁରୁକିନାମା—ବୈଦେ. କ. (ପା. କୁରୁକି = ବଂଶ + ନାମେତ୍ = ବଂଶରଣ,
Kursināmā ଲିପି)—୧ । ବଂଶବୃକ୍ଷ; ବଂଶତାଲିକା—

କୁରୁକିନାମା; କୁରୁକି 1. Genealogy; family-tree; geneo-
କୁରୁକିନାମା; ପିଢ଼ି logical tree.

୨ । ବଂଶାନୁରୂପ—2. Family history.

କୁରୁକାଡ଼ି—ଦେ. କ. (ସ. କୁରୁକ; ପ୍ରା. କୁରୁକ)—

Kurhārdi କାଠ ବା ଗଛ କାଟିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କର୍ମିତ କାଠ-

କୁଡ଼ାଳ ବେଶଲଗା ଲୋଡ଼ି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର—

କୁରୁକାଡ଼ି Axe; hatchet.

କୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) କି—ସେତେ ପରିମିତ କଟା ଧାନ କେଣ୍ଡା

Kura ହାତର ରେକାରେ ସମ୍ପାଦ, ରେକା—

କୌଣସି One handful of paddy-sheaves cut.

କୁରୁକ—ସ. କ. (କୁରୁ = ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kurañkara ବଢ଼ିଆକାକ, ସାରସ ପକ୍ଷୀ—

Indian crane (Apte).

କୁରୁକ—ସ. କି—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurañkura Kurañkara (See)

କୁରୁକ—ସ. କ. (କୁରୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଫୁଲ୍ଲାର୍ଥେ. ଅ)—

Kurañga ୧ । ମୃଗ—1 Deer.

୨ । ଖୁରୁକ—2. Small deer.

୩ । ଚିତ୍ରହରଣ, ବାହୁଡ଼ିଆ—3. Spotted deer.

ଦେ. କି—୧ । କୁରୁକ ସ୍ୱଭାବ—1. Bad conduct.

ବଲେବେ କୁରୁକ ହେଲେ, ବଳୀ ସେତେ ରକ୍ଷ ଅଲେ ।

ରକ୍ଷ. ବୈଦେଶ୍ୟବଳାସ ।

୨ । ବଦ୍ଧରଙ୍ଗ—2. Bad colour.

୩ । ଲଲ ରଙ୍ଗ—3. Red colour.

ନୟନ କୁରୁକ ତୋର ସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ନ କରୁଛୁ କୁରୁକ କହୁଅଛୁ ବାରେ । ରକ୍ଷ. ସ୍ତେନସ୍ତ୍ରାନ୍ତ୍ୟ ।

କୁରୁକ—ସ. କ. (କୁରୁକ + ଫୁଲ୍ଲାର୍ଥେ. କ)—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurañgaka Kurañga (See)

କୁରୁକ—ସ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁଗ୍ରୀବ; କୁରୁକର ନୟନ ପରି ଚକ୍ଷୁର)

Kurañgadṛuṣā ଏବଂ ମନୋହର ନୟନ ଯାହାର)—

ମୃଗନୟନା (ସ୍ତ୍ରୀ), ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ଷୁର (ସ୍ତ୍ରୀ)—

(a woman) With eyes like those of the deer (small and long).

କୁରୁକ—ସ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurañganayanā Kurañgadṛuṣā (See)

(କୁରୁକ ନୟନ—ସଂ)

କୁରୁକ—ସ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurañga nayanā Kurañgadṛuṣā (See)

(କୁରୁକ ନୟନ—ସଂ)

କୁରୁକ—ସ. କି. (ଶୁଣି ଚିତ୍ତ; ଏହା ମୃଗର ନାଭି ଦେଶରେ)

Kurañganābhi କହେ)—ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—Musk.

କୁରୁକ—ସ. କ. (କୁ + ରଙ୍ଗ + ମା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kurañgama କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurañga (See)

କୁରୁକ—ସ. କି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରୁକ (ଦେଖ)

Kurañgākshī Kurañgadṛuṣā (See)

କୁରୁକ—ସ. କି—କକଡ଼ା—A crab.

Kurachilla

କୁରୁକ—ସ. କ. (କୁ = କୁରୁକ + ରକ୍ତ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ମ. ଅ)—

Kurata ମୋତେ—Shoe-maker.

କୁରୁକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ବନ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ—

Kurardu

A wild fruit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାଧିକ ସୁଦ୍ରାସର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଷ୍ଟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କୁରୁଷ—ସ. ବି. (କୁର ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଷ୍ଟ)—

୧. Kuranta ଅର୍ଥଲେଉ ଫୁଲର ଗୁଳ୍ମ (ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି)—
Yellow and red Amaranth; the
Barleria Cristata.

[୧—୧ । ହଳଦିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ (ସ. କୁରୁଷକ),

୨ । ନେଳ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ (ସ. ବାଣୀ);

୩ । ନାଲି ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ (ସ. କୁରୁବକ) ।]

କୁରୁଷକ—ସ. ବି. (କୁର ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଷ୍ଟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—

Kuranta (ଦେଖ)

Kuranta (See)

କୁରୁଷିକା—ସ. ବି. (କୁରୁଷକ + ଶ୍ଚା. ଅ)—କୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kuranta (See)

କୁରୁଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କୁ + ରମ୍ ଧାତୁ = କ୍ରିଡ଼ା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓ; ଏହା
Kuranda ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରର କ୍ରିଡ଼ା ନାଶ କରେ)—

୧ । ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି ରୋଗ; କୋଷ୍ଠବୃଦ୍ଧି—1. Enlargement
of the scrotum; hydrocele; scrotal
tumour.

୨ । ବିଶେଷ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଅଣ୍ଡକୋଷ—

2. Very large testicle.

କୁରୁଣ୍ଡକ—ସ. ବି. କୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kuranda Kuranta (See)

କୁରୁଣ୍ଡି—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୁରୁଣ୍ଡ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ.)—

Kurandi କୁରୁଣ୍ଡ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ, କୁରୁଣ୍ଡ—

Suffering from scrotal tumour; having a
large scrotum.

କୁରୁତାରଥ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବିଶ. (ସ. କୃତାର୍ଥ)—

Kuratara (ଦେଖ)

Krutartha (See)

କୁରୁତାର୍ଥ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୃତାର୍ଥ)—କୁରୁତାର୍ଥ (ଦେଖ)

Kuratara (See)

କୁରୁଟୁଣ—ସ. ବି. ନାଗଦାନ୍ତ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟସୁତ)

Kuruta Naga (See)

କୁରା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ର)—

Kuraba ୧ । କଳାବାଦ—1. Blame.

୨ । କର୍କଶ ସ୍ୱର—2. Hard sound.

୩ । ଦୁର୍ନାମ; ଅପବାଦ—3. Scandal.

୪ । କୁରୁଷ (ଦେଖ)

4. Kuranta (See)

ସ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନ୍ଦ ରବିବିଶିଷ୍ଟ—

Having a hard or bad sound.

କୁରାବକ—ସ. ବି. କୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kuraba Kuranta (See)

କୁରାବକ ବେଶ୍ୟ ସେ ମଣ୍ଡପ । ସ୍ୱାମୀଧ. ମେଘଦୂତ ।

କୁରାବଳ—ଦେ. ବି. ବାଜ ପକ୍ଷୀ—

Kurabala Eagle.

[୧—ଏ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପକ୍ଷୀ, କୁରୁଡ଼ା ଓ ସାପ ଆଦିଙ୍କୁ ଚାରି
ଖାଏ ।]

କୁରାର—ସ. ବି. ପୁ. (କୁର ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର, ଯେ କରୁଣ

Kurara ଧୂଳି ହାରି ମନୁଷ୍ୟର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରେ; କିମ୍ବା କୁର

(କୁରୁଷ—ଶ୍ଚା) ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—

୧ । ଏକପ୍ରକାର ଛୁଆଣ ପକ୍ଷୀ; ଉଚ୍ଚକୋଷ ପକ୍ଷୀ; କୌଣି ପକ୍ଷୀ—

1. The Osprey (emitting a plaintive sound
resembling lamentation).

କାବ୍ୟ କେବାକ କୁର କାରଣ । କୃଷ୍ଣବ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ମେଣ୍ଟ—2. Ram.

କୁରା—ସ. ବି. ଶ୍ଚା. (କୁର + ଶ୍ଚା. ଇ)—

Kurari ୧ । ମାଛ ଚାଲ—

1. Fishing eagle; the Grey Kite.

[୧—ଏମାନଙ୍କ ବୋବାଲି ଧାର୍ଯ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଧୂଳି ପଡ଼ି
ଶୁଭେ ।]

୨ । କୌଣି ପକ୍ଷୀ—2. The Osprey.

କୁର ଏକାକୀ କାହିଁ ଝୁରୁ କରୁଣେ

କୁର କି ଦୁଃଖେ ତାହା ଜାଣେ ସେ ଦୁଃଖିନୀ । ସ୍ୱାମୀଧ. ମହାଭାରତ ।

୩ । ତେଣୁ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3. The Lapwing.

୪ । କପୋତ—4. She-dove.

କୁର ପ୍ରାୟେ ତନ୍ତା ବସଇ ଦହିର । ଇନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରମଥାବନ୍ଧୁ ।

୫ । ମେଣ୍ଟ—5. Ewe.

କୁରା—ସ. ବି. (କୁର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—

Kurala ୧ । କୁର ପକ୍ଷୀ; କୌଣି ପକ୍ଷୀ—

1. The Osprey.

୨ । ଅଳକ; ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁଳ; କପାଳ ଉପରେ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥିବା
ଶ୍ରେଣୀ ବାଳ—

2. A curl; a lock of hair; ringlets of hair
dropping down the forehead.

ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁ) ବି. ପଟାମର—

A plank-ladder for levelling the ploughed
field.

କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୃତ)—

Kurahi କୃତ (ଦେଖ)

Kutaja (See)

କୁରାଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. ଶ୍ଚା. (ସ. କୁରାଣ)—

Kurandi ପ୍ରାଚୀନାଦି; ପ୍ରାଚୀନାଦିବିଶେଷ—

A popular village Goddess.

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
‘ଗାଢ଼’ ନ ଡିଲେ ‘ଗାହ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବୃକ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃକ୍ଷ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକ୍ସ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅବବତ’ ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍ପବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କୁରୁବ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. କୁଟଜ)—

Kurūbe କୁଟଜ (ଦେଖ)

Kutaja (See)

କୁରୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ.—କୁରୁଡ଼ି—

Kurūḍha Axe.

କୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବ.—କୁରୁଡ଼ାଡ଼ି (ଦେଖ)

Kurūḍhi Kurhāḍi (See)

କୁଡ଼ାଳ

କୁହାରି

କୁରୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ.—୧ । ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଲତାମୟ ଛଦ୍ମ ଶାଳ-

Kurūḍhiā ବଣେଷ—1. Desmodium Triflorum;
କୋଦାଳିଆ probably Tephosia Purpuria
(a herb).

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଟିପ୍ପଣି, ଫୁଲ ଶ୍ଵେତ ଓ ନେଳିଆ ।]

୨ । କୁରୁଡ଼ିଆ ଘାସ (ଦେଖ)

2. Kurūḍhiā ghāsa (See)

କୁରୁଡ଼ିଆ ଘାସ—ଦେ. ବ.—ପଥର ସଙ୍କରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ,

Kurūḍhiā ghāsa (ଏହା ଗୁରୁତର ଶାଖା ଚଣ୍ଡାର ବଡ଼େ)—
କୋଦାଳିଆ ଘାସ A kind of weed growing in the
cracks of stones.

କୁରୁଣ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. କୁରୁ)—

Kurūṇa କୋରୁନ୍, ମୁସଲମାନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ—

କୁବାଣ The Quoran.

କାରାଣ ଏଣେ ପଠାଉଣି ତେଣେ ପଠାଣି
କାଞ୍ଚିକ କହଲେ ପରୁ କୁରୁଣ । କାଞ୍ଚିଗାଠ ।

କୁରୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ.—ବଗଚରୁ ୨ (ଦେଖ)

Kurūṇḍa Bagacharū 2 (See)

କୁରୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ.—(ସ. କୁରୁଣ୍ଡ)—ମୁଦ୍ରମୁଗବିଶେଷ; ଝୁରୁଣ୍ଡି; କୁରୁଣ୍ଡି—

Kurūṇḍi The small species of spotted deer.

କୁରୁଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି.—ଗୁରୁଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)

Kurūṇḍibā Gurūṇḍibā (See)

କୁରୁଣ୍ଡିହେବା—ଦେ. କି.—ଗୁରୁଣ୍ଡି ହେବା (ଦେଖ)

Kurūṇḍi hebā Gurūṇḍi hebā (See)

କୁରୁନ୍—ବୈଦେ. ବ.—(ଅ.)—କୋରୁନ୍—

Kurūn The quoran.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆରଣ୍ୟ ଭାଷାର ଗ୍ରନ୍ଥ, ଏହା ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ।
ମୁସଲମାନମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଇଶ୍ୱର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥଲିଖିତ ବାକ୍ୟ-
ମାନଙ୍କୁ ଦୂର ଜେଗ୍ରାଫିକାଲ ଦୂରତାରୁ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନିକଟ କହି
ପଠାଇଥିଲେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ୩୦ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତି ଭାଗକୁ
‘ସାଦ୍’ କହନ୍ତି । ପାଠ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଇବ୍ନ ଶୋକବ୍ କୁ ‘ସାଦ୍’ କହନ୍ତି ।
‘କୁରୁନ୍’ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ମାନ୍ୟରେ ମୁସଲମାନମାନେ ‘କୁରୁନ୍ ସାଦ୍’ ‘କୁରୁନ୍
ମକାନ୍’ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

କୁରୁଣୀ—ବୈଦେ. (ଅ.)—(କୁରୁନ୍ରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲବାଲା) ମୁସଲମାନ—

Kurūṇi A Muslim.

କୁରୁଣା—ସ. ବ.—କଳା ଗୋଡ଼ାଥିବା ଫକା ନାଲିଆ ଘୋଡ଼ା—

Kurūṇa A light bay horse with black legs (Apte).

ଦେ. ବ. (ସ. କୁରୁଣ)—୧ । କୁମ୍ଭକାର—1. Potter.

୨ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—2. A kind of bird.

କୁରୁଣାକାଟି—ସ. ବ.—କୁମ୍ଭକାର କାଟି (ଦେଖ)

Kurūṇakita Kumbhakārakita (See)

କୁରୁଣାକାଟି କାଟି ମାରେ, ନେଇ ଶାପର ନିଜ ଘରେ ।

ନଗରାଥ. ଭଗବତ ।

କୁରୁଣାଚକ୍ର—ଦେ. ବ.—(ସ. କୁରୁଣାଚକ୍ର)—କୁମ୍ଭାର ଚକ—

Kurūṇachakra A potter's wheel.

କହୁ ହେଲେ ଅଗ୍ରହତ, କୁରୁଣ ଚକ ପସ୍ତେ ଭ୍ରମିଲ ଚକ ।

ଶବରଭାବନ ।

କୁରୁଣାପଞ୍ଚମୀ—ଦେ. ବ.—କୁମ୍ଭାରଙ୍କର ପଞ୍ଚମୀ, ପୌଷମାସର ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚ-

Kurūṇapāñchamī ପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of the
bright fortnight of the month of Pausa
which is a festival of the potters.

କୁରୁଣି—ଦେ. ବ. (ସ. କୁରୁ ଧାତୁ, ଭୁଲ. ସ. କୋଳାହଳ, କଲ୍ଲୋଳ)—

Kurūṇi ହାସ୍ୟ ବା କୋପର ଗର୍ଜନ ଧ୍ୱନି—The roaring
sound of loud laugh or anger.

ଅନେକ ଲୋକ ତହିଁ ମିଳି

ଦେଉଣି କୁହାଟି କୁରୁଣ । ବିମଦାସ ବାଚ୍ୟତାଭକ୍ତି ।

କୁରୁଣିବା—ଦେ. କି (ସ. କୁରୁ ଧାତୁ)—ହାସ୍ୟ ବା କୋପରେ

Kurūṇibā ଗର୍ଜିବା, କୁରୁଣିବା—

To roar with delight or rage.

କୁରୁଣି ହେବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁରୁ ଧାତୁ)—କୁରୁଣିବା (ଦେଖ)

Kurūṇi hebā Kurūṇibā (See)

କୁରୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହି. କୁରୁଣ୍ଡନା)

Kurūṇi କି—କୋରୁଣିବା—To scrape off.

କୁରୁ—ସ. ବ. (କୁରୁ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଭୂ, ସେ ଅନ୍ୟ

Kuru ରାଜାମାନଙ୍କ ବଳ ଛେଦନ କରୁଥିଲେ)—

୧ । ହସ୍ତିନାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାବିଶେଷ—

1 An ancient king of Hastinā or Delhi.

୨ । ଭାରତର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀୟ ରାଜନ୍ୟ—

2. A king descended from the Lunar
race of India.

୩ । (କୁ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣେ. ଭୂ)—ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର
ଦେଶବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ବିହାର ଚତୁର୍ଥପାର୍ଶ୍ୱ ପ୍ରାଚୀନ
ଦେଶ; ଉତ୍ତରକୁରୁଦେଶ, — 3. An ancient
country in North India round the
modern Delhi.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କୂରୁଦେଶ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା—ଉତ୍ତର-କୂରୁ—ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଛକତ ଓ ପାରସ୍ୟାଦି, ଦକ୍ଷିଣ-କୂରୁ—ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ପାଞ୍ଚାଳାଦି ।]

୪ । ପୁରୋହିତ—4. Priest

* । ଭାତ, ଅନ୍ନ—5. Boiled rice.

କୂରୁଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୂରୁବକ)—ଦାସକେରେଣ୍ଡା, ଏକପ୍ରକାର Kurukshī ଶାକ (ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ)—
Barleria Cristata

କୂରୁକୂରୁ—ଦେ ଅ (ଧ୍ଵନିନୂତନ)—ଅଳ୍ପ ଧ୍ଵନି କରି ହସିବାର ଶବ୍ଦ,
Kurukuru କୂରୁକୂରୁ—Sound of sweet giggling laughter

ଦେ. କି ବିଶେଷ—ଅଳ୍ପ ଧ୍ଵନିନୂତନ ହାସ୍ୟ କରି—Giggling.

ଏମନ୍ତ ପାଞ୍ଚ ରାଜା ହସିଲ କୂରୁକୂରୁ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ୩୨ ।

କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୂରୁ+କ୍ଷେତ୍ର)—୧ । କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବ Kurukshetra ମାନଙ୍କର ରଣଭୂମି (ଅଧୁନାକ ଦିଲ୍ଲିର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗସ୍ଥ ଭୂମି)—1. The famous battle-field near Delhi where the Mahābhārata battle was fought between the Pāṇḍavas and the Kauravas.

୨ । ଅଧୁନାକ ଥାନେସ୍ଵର; ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—

2 Thanesar, a place of Hindu pilgrimage.

କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର ଚଳନ୍ତ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ

ବନ ସ୍ଥାନ କଲେ ସେ ବିଦ୍ୟା ରଥେ ବସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

[ଦ୍ର—କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ତୀର୍ଥ । ଏହା ସରସ୍ଵତୀ ନଦୀର ବାମକୂଳରେ ଓ ଅମ୍ବାଲୀ ଏବଂ ଦିଲ୍ଲିର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ବୈଦିକଯୁଗରେ ଏଠାରେ ଋଷିମାନେ ଯଜ୍ଞ କରୁଥିଲେ । ଏଠାରେ ଥିବା ବ୍ରହ୍ମସର ନାମକ ଏକ ପୁଣ୍ୟ ସରୋବରରେ ସ୍ନାନ କରି ପରଶୁରାମ ଋଷିଙ୍କଦ୍ଵାରା ଜନିତ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣାୟ ରାଜା କୂରୁ ଏଠାରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସରୋବର ନିକଟରେ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ଏଠାରେ ମହାଭାରତୋକ୍ତ କୂରୁପାଣ୍ଡବଯୁଦ୍ଧ ହେବାପରେ ଏଠାରେ ସ୍ଥାଣ୍ଡନାମକ ଏକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା ଓ ଏଠାରେ ସ୍ଥାଣ୍ଡିୟ (ଥାନେସ୍ଵର) ନାମକ ନଗର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଏଠାରେ ପୁଷ୍ପଭୂଇଁ ରାଜା ବର୍ଦ୍ଧନନାମରେ ଏକ ରାଜବଂଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଓ ଉକ୍ତ ରାଜବଂଶରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାରାଜା ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ଜନ୍ମିଲେ । ପ୍ରହସ ଓ ପଦ୍ୟାଦି ପୁଣ୍ୟ ବିଦ୍ୟାରେ ଏଠାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମେଳା ଅବଧି ହେଉଥାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର]

କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର ବ୍ୟାପାର—ଦେ. ବି—୧ । କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ପରି ପୃଥିବୀ-
Kurukshetra byāpāra ବ୍ୟାପୀ ବିରାଟ ଯୁଦ୍ଧ—

ତୁମ୍ଭେ ଶଗଡ଼ା 1. A tremendous fight; an armed
ମହାଭାରତ

୨ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ, ଦଣ୍ଡାଚଳଟା, ଘୋର କଳକଳାଅ—

2. A great row, fierce agitation.

କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବ Kurukshetra juddha ମଧ୍ୟରେ ୧୮ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ମହାଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା—The great war depicted in the Mahābhārata between the Pāṇḍavas and the Kauravas.

କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗ—ସଂ. ବି—କୂରୁକ୍ଷେତ୍ରୀ ଯୋଗ (ଦେଖ)

Kurukshetra joga Kurukshetrī joga (See)

କୂରୁକ୍ଷେତ୍ରୀ ଯୋଗ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭ ଯୋଗବିଶେଷ,
Kurukshetrī joga ଯେଉଁ ଏକ ସୌରଦିନ ବା ୨୪ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ୩୫ ଚନ୍ଦ୍ର, ୩୫ ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ୩୫ ଯୋଗ ଏକାଠେ ପଡ଼େ—A solar day in which 3 lunar days, 3 asterisms and 3 Jogas occur.

କୂରୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (କୁଳ. ବା କୁଲଙ୍ଗା)—

Kurungā କାନ୍ଥକୂର (ଦେଖ)

Kānthakur (See)

କୂରୁଚି—ସଂ. ବି. (କୁ+ରୁଚି)—ଅଶ୍ଳୀଳ ସ୍ଵାଦ—Bad taste.

Kuruchi ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କୂରୁସୀ)—କୂର୍ସି, ଖୁରୁଚି, ଚଉକି—
Chair.

କୂରୁଚିଲି—ସଂ. ବି—କୂରୁଚିଲି (ଦେଖ)

Kuruchilla Kurachilla (See)

କୂରୁଚୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଶେଷ—କୂରୁଚୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Kuruchundā Kurchundā (See)

କୂରୁଜାଙ୍ଗଲ—ସଂ. ବି—୧ । କୂରୁକ୍ଷେତ୍ର (ଦେଖ)—

Kurujāṅgala 1. Kurukshetra (See).

କୂରୁଜାଙ୍ଗଲକୁ ଲଙ୍ଗୁଳେ ଯିବାରେ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ପାଞ୍ଚାଳ ଦେଶର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ-
ବିଶେଷ—2. Name of an ancient country to the west of Pāṇchāla.

ଉପେ ବସିଲେ କେପାଟି, କୂରୁଜାଙ୍ଗଳ ଦେଶ ନିଶି ।

ସାରଳା ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୂରୁଜାତ—ଦେ. ବି—କୂରୁଜାତକ (ଦେଖ)

Kurujāta Kurujātaka (See)

କୂରୁଜାତଦେହୀ, କୂରୁଜାତ ନିବେ ଉଡ଼ୁ ଜାଗରୁକ ହେଲା ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର କଳା ।

କୂରୁଜାତକ—ଦେ. ବି—ସୁନା ମୋହର, ମଉଡ଼ି—

Kurujātaka Gold coin

କୂରୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହଳ ହୋଇଥିବା ବିଲର ବନ୍ଧୁର Kururda ଶୁଖିଲା ମାଟିକୁ ଚଳାଇ ଦିଲକୁ ସମତଳ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଇ—A ladder for levelling a ploughed field.

ଯଥାର୍ଥେ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଶ୍ରେଣୀରେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଶ୍ରେଣୀରେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଶ୍ରେଣୀରେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଶ୍ରେଣୀରେ; 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଶ୍ରେଣୀରେ; 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଶ୍ରେଣୀରେ ।

କୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—
Kurudāga A kind of wild tree.

[ଦୁ—ଏକାକୀ ଫଳକୁ କୃଷ୍ଣ ଜଳାଶୟାଦିର ପାଣିରେ ପକାଇଲେ
ତହିଁର ମାଛମାନେ ବଡ଼ିକି ମାଛ ଭାବେ ଉଠନ୍ତି ।]

କୁରୁଡ଼ା—ଦେ. କ—କୋରଡ଼ା (ଦେଖ)
Kururḍa Korarḍa (See)

କୃଷ୍ଣ ମନ ବଢ଼ିଲେ ହେବା ପାଇଁ
କୁରୁଡ଼ା ମଧ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ପିଟିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାବୀର, ଅନୁଶାସନ ।

କୁରୁଡ଼ି—ଦେ. କ (ସ. କୋଲାହଳ)—ଆଜ୍ଞାତ ସହକାରେ ଉଚ୍ଚହାସ—
Kururḍi Horse-laugh; loud laughter on account of delight.

କୁରୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ମଇ ଦେବା, ମଇ ଦେଇ ଶୁଷ୍ଟ—
Kururḍibā ଜମିକୁ ସମାନ କରିବା—To level up a ploughed field by dragging a ladder over it.

ଦେ. କି. (ସ. କଲବର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଜ୍ଞାତରେ ହସିବା,
କୃଷ୍ଣାସା ଅତ୍ୟନ୍ତ ହସିବା—To laugh loudly in glee.

କୁରୁଡୁ—ଦେ. କ—ସୁବାସିତ ସୁନ୍ଦର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Kururḍu Gardenia Twiguda (Haines).
ଧନୁକ

କୁରୁଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଦୁଧ-କୋରଣ—
Kurunā A thin piece of iron shaped like an oyster-shell used for scraping the pot in which milk has been boiled.

କୁରୁଣି—ଦେ. କ—ସଦାସା ଗୁଣ୍ଡିଚା ପ୍ରଭୃତିର ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ର—
Kuruni ବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

କୁରୁଣି
ଡାକି A pot used by anchorites.
ତଥା ଗୁପ୍ତ ପବନ ବାହାରେ ବେଦ ଯୋଗ
କୁରୁଣି ପିଟିବା କରେଇ ଗୁଣ୍ଡିଚା । ସାରଳା ମହାବୀର ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କୋରଣା; କଣାରୁ ଓ ନଡ଼ିଆ ଆଦି
କୋରଣାର ଦ୍ଵାରା-କୋରଣା—A hand-scraper for scraping the soft contents of cocoanut etc.

କୁରୁଣ୍ଡ—ସ. କ—କୁରୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kururṇḍa Kururṇḍa (See)

କୁରୁଣ୍ଡକ—ସ. କ—୧ । କୁରୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kururṇḍaka 1. Kururṇḍa (See)
୨ । କାଠିଆ; କାଠର କଣ୍ଢେଇ—
2. Wooden doll.

କୁରୁଣ୍ଡି—ସ. କ. ଶ୍ରୀ—୧ । କାଠର କଣ୍ଢେଇ—
Kururṇḍi 1. Wooden doll.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—2. Wife of a Brāhmana.
୩ । ପ୍ରାପ୍ତି—3. Wife of one's preceptor.

କୁରୁଣ୍ଡ—ଦେ. କ. (ସ. କୁରୁଣ୍ଡ)—୧ । କୁରୁଣ୍ଡ, ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Kururṇḍa 1. Hydrocele; scrotal tumour.

କୁରୁଣ୍ଡ ୨ । ବିଶେଷ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଅଣ୍ଡ—
ଆଁଢ଼ 2 Very large testicle.

କୁରୁଣ୍ଡା—ଦେ. କଣ. ପୁ—କୁରୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Kururṇḍā Kururṇḍi (See)

କୁରୁଣ୍ଡା
ଆଁଢ଼ାଳା

କୁରୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. କଣ. ପୁ—କୁରୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Kururṇḍi Kururṇḍi (See)

କୁରୁତ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ. ଓ କଣ. (ସ. କୃତ)—କୃତ (ଦେଖ)
Kuruta Kṛuta (See)

ଉତ୍ତରକୁରୁତେ (= ଉତ୍ତରକୁରୁତେ) ନର ଉତ୍ତରକୁରୁତେ ବାବର ।
ଉଚ୍ଚ କୋଟିଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରଣ ।

କୁରୁତା—ଦେ. କ. (ଅ. କୁରୁତା)—କୁରୁତା (ଦେଖ)
Kuruta Kurtā (See)

କୁରୁତି—ଦେ. କ. (ଅ. କୁରୁତି)—କୁରୁତି (ଦେଖ)
Kuruti Kurti (See)

କୁରୁତାନ୍ତ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ. (ସ. କୃତାନ୍ତ)—କୃତାନ୍ତ—
Kurutānta Jāma; the God of death.

କାହାକୁ ନେବା ପାଇଁ ବସିଛ କୁରୁତାନ୍ତ—ପାତାନ୍ତ. କୃଷ୍ଣସିଂହ ।

କୁରୁନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—କୁରୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Kuruni Kururṇḍi (See)

କୁରୁପଣ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କଣ. (ସ. କୃପଣ)—କୃପଣ (ଦେଖ)
Kurupaṇa Kṛupaṇa (See)

କୁରୁପଣ ଯେବେ ସହାୟ କରି ପାଇ—କୁରୁପଣ. ମହାବୀର, ଉତ୍ତୋଗ ।

କୁରୁପା—ପ୍ରା. କ. (ସ. କୃପା)—କୃପା (ଦେଖ)
Kurupā Kṛupā (See)

କୁରୁପାଣ—ଦେ. କ—ପ୍ରଳୟରହୁତ ସ୍ଥାନ—A place which is free from flood or dissolution.
କୁରୁପାଣ ଯେବେ ସହାୟ ଯାଇ
ଯେଉଁଠାକୁ ଗର୍ଭ ପ୍ରଳୟ ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ ପରଦେଶର ।

ପ୍ରାମ୍ୟ (ପଦ୍ୟ)କ. —କୃପାଣ (ଦେଖ)—Kṛupāṇa (See)

କୁରୁବକ—ସ. କ. —କୁରୁବକ (ଦେଖ)
Kurubaka Kururṇḍa (See)

କୁରୁବର୍ଷ—ସ. କ. (କୁରୁ + ବର୍ଷ)—ଜମ୍ବୁଦ୍ଵୀପାନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍ତରକୁରୁ
Kurubarsha ଦେଶ—The northernmost part of India known to the ancient Indians (said to be the original abode of the Aryans before they dispersed).

କୁରୁବଳ—ସ. କ. (କୃଷ୍ଣା ଚକ୍ର; କୁରୁ + ବଳ)—୧ । ମହାକୁରୁ
Kurubala ଯୁଦ୍ଧରେ କୌରବ ପକ୍ଷରୁ ସୈନ୍ୟତା—
1. The army of the Kauravas in the Kurukshetra war.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାୟିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅନ୍ୟାୟିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

୨ । କୁରବଳ (ଦେଖ)

2. Kurabala (See)

କୁରୁବାନ — ବୈଦେ. ବି — କୁରୁବାନ (ଦେଖ)

Kurubāni

Kurbāni (See)

କୁରୁବିନ୍ଦୁ — ଫ. ବି. (କୁରୁ = କୁରୁଦେଶ + ବିନ୍ଦୁ = ପାଣି +
Kurubinda କର୍ମ. ଅ, ଯାହା କୁରୁଦେଶରେ ମିଳେ —

୧ । ପଦ୍ମର ମଣି — 1 Ruby.

୨ । ମୂଆଁ; ମୂଗା — 2. Cyperus Rotundus.

୩ । ଫୁଲର କଇ —

3. The bud of a flower (M. W.)

୪ । ଦର୍ପଣ — 4. Mirror (Apte).

୫ । ଚିର — 5. A kind of pulse.

୬ । କଳାଲୁଣ — 6. Black salt.

୭ । ହିଙ୍ଗୁଳ — 7. Cinnabar (M. W.)

୮ । ଗୁଳୁକିଶେଷ —

8 Terminalia Catapha (plant). (M. W.).

କୁରୁବିଲ୍ — ଫ. ବି. — ପଦ୍ମର ମଣି —

Kurubilwa

Ruby

କୁରୁବିଷ୍ଟ — ଫ. ବି. — ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଓଜନ ପରିମାଣବିଶେଷ; ଗୁରୁ ଭର ଓଜନ —
Kurubista A weight of gold (= 700 grains troy).

କୁରୁବ୍ରୁଦ୍ଧା — ଫ. ବି. ପୁଂ (୨ମୀ ତତ୍, କୁରୁ + ବ୍ରୁଦ୍ଧ) — ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କର ନାମାନ୍ତର
Kurubruddha — An epithet of Bhishma.

କୁରୁବେଲି — ଦେ. ବି. (ଫ. ଫୁଲିବେଲ) — ଫୁଲି ପୁଷ୍ପଗୁଳୁବିଶେଷ —

Kurubeli

A flowering plant; Pavonia

ଫ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ — ବାଲ; ଫୁଲିବେଲ

Odorata.

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଠ; ଉଦ୍‌ବିତ୍ୟ; ବାଲିକା; ହେ କୁରୁବେଲି ନାଗେଶ୍ୱର, ତଥା ସୁନ୍ଦର କନିଷ୍ଠ,
କେଶ ଏବଂ ଅମୃତାତକ ଶବ୍ଦମାନ କରୋଥ. ବିଶେଷ ।

ବାଳା; ଗନ୍ଧବାଳା

[ଦ୍ର — ଏହା ଜବାବି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ସୁଗନ୍ଧବାଳା

ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲ, ପତ୍ର ଘନଲେଖଣ ଓ ସକୋଶ

ଅ. ଅସାରୁନ୍

ଫୁଲ ଆରକ୍ଷ, ବାର ମାସ ଫୁଟେ, ଫଳ ପଞ୍ଚକୋଷ,

ତେ ବାହୁବେଲ୍

କିନ୍ତୁ ଗର୍ଭକୋଷର ଅଗ୍ର ଦଶ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ।

କୁରୁବେଲ୍ ।

ସ୍ୱର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ,

ରସ, ଅଗ୍ନି ପାପକ ଓ ପାଚକ । ଏହା ହୃଷ୍ଣସ,

ଅରୁଚି, ବିଷର୍ପ, ହୃଦ୍ରୋଗ, ଅମ୍ଳଦୋଷ ଓ

ଅତିସାରନାଶକ ।]

କୁରୁବେଲି — ଦେ. ବି. — କୁରୁବେଲି (ଦେଖ)

Kurubeli

Kurubeli (See)

କୁରୁମ — ଦେ. ବି. (ଫ. କୁର୍ମ) —

Kuruma

୧ । ବଡ଼ କଇଁଛ, କୁର୍ମ — 1. A big tortoise.

କାହିଁ

[ଦ୍ର — ପୁରୀ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୋଖରୀରେ ଅନେକ କୁରୁମ

କଛୁଆ

ଅଛନ୍ତି, ଖଇ ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ମୁଆଁ ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗିଲେ

ଏମାନେ ଉଠି ତାହା ଖାଆନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ
ମହାରାଜଙ୍କ ଅମଳରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବଡ଼ଦେଉଳକୁ ପଥର ବୋହା
ବୋହା ସେମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବସି ହୋଇଯିବାରୁ କୁରୁମ ପାଲଟି ଯାଇ
ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୋଖରୀରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସମୁଦ୍ରା ନଦୀରେ,
ମୟୂର ଓ ବୃକ୍ଷାବନରେ ଅନେକ କୁରୁମ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।]

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବତାର (ମହାପ୍ରାଣକାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ
କର୍ମ ରୂପ ଧରି ପୃଥିବୀକୁ ପିଠିରେ ବହନ କରି ଉଦ୍ଧାର
କରିଥିଲେ) — 2. The second incarnation
of Vishnu in the shape of a tortoise
bearing the earth on his back in the
Great Deluge.

କୁରୁମ ଅବତାର ପ୍ରତି, କହିଲେ ଆସା ରୂପ ଦେଖ ।

ପ୍ରାଚୀ. କର୍ମର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩ । ବାସୁକିର ଅସନଭୂତ କଚ୍ଚପ —

3. The mythological tortoise on which the
Bāsuki serpent is supported while sup-
porting the universe on its hood.

ବାସୁ ନାବ ଶବ୍ଦରେ କୁରୁମ ଉଚ୍ଚିତ । ସାରଳା, ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୪ । ଏକ ଜାତିର ହାଲୁକା କାଠ (ଏଥିରେ ସବାରି, ଆଲମାର
ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ) —

4. A kind of light wood used for light
furnitures; Odina Cardifolia.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୁଷର) ବି. — ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ —

A class of Śūdras.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷର ରାଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ଥିଲେ ।
ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଧନୀ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ
ପାଇକ କାମ କରନ୍ତି ।]

କୁରୁମା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — କୁରୁମା (ଦେଖ)

Kurumā

Kurumā (See)

କୁରୁମି — ପ୍ରା. ବି. (ଫ. କୁର୍ମି; ଭୂ. ପା. କିରମ୍) —

Kurumi

୧ । ବିଷ୍ଣୁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଧଳା କୁରୁମି —

କ୍ରିମି

1. Intestinal worms; worms in the
belly.

୨ । ପେଟରେ କୁର୍ମି ଜନ୍ମିବା ରୋଗ —

2. A disease in which round worms in-
fest the abdomen and the intestines.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ —

The Kurmi caste of agriculturists.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବିହାର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ
ବାସ କରନ୍ତି, ଏମାନେ କୃଷି କର୍ମରେ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପତ୍ର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର କପାଳ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଉ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଛା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କୁରୁମି ମିଶେଇ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭିନାଶକ ମିଷ୍ଟ ଔଷଧ; ଶିଶୁମାରଙ୍କ ମୁଖ—

Kurumi miṣhei ସ୍ୱେତକ ମୋଦକବିଶେଷ—
Sweetend lozenges containing
medicine for intestinal worms.

କୁରୁର—ଦେ. ବି. (ସ. କୁରର)—ଛୁଆଣ, ମାଡ଼ୁଆ ଚିଲ—

Kurura Hawk; Osprey.

କି ଅବା ଭବିଷ କୁରୁର । ପ୍ରାଚୀ. କବିଶମ୍ଭୁ ୨ ।

କୁରୁରାଜ—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚକ୍ର, କୁରୁ + ରାଜ)—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ—

Kururāja An epithet of Duryodhana.

କୁରୁରାୟ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁରୁରାୟ)—କୁରୁରାୟ (ଦେଖ)

Kururāya Kururāja (See)

କୁରୁରୀ—ଦେ. ବି—କୁରୁରୀ (ଦେଖ)

Kururī Kurarī (See)

କୁରୁଲ—ସ. ବି—କୁରୁଲ ୨ (ଦେଖ)

Kurula Kurala 2 (See)

କୁରୁଲି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁରୁଲ)—

Kuruli ୧ । କୁରୁଲ ୨ (ଦେଖ)

1. Kurala 2 (See)

କେ କୋଇଲି ଏହାତ କହୁଛି କୁରୁଲି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । (ସ. କୋଲାହଳ; କୁରୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା, କଲୋଲ)—ହାସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍କାର—

2. A joyous loud laughter

କେତୁ କହନ୍ତି କେତୁ ପାରନ୍ତି କୁରୁଲ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ହାସ୍ୟ ଓ ଚିତ୍କାର ଯୁକ୍ତ ଲଙ୍ଘନ—

3. Leaping with joy while uttering sounds.

୪ । ଚାଷର ଉପକରଣବିଶେଷ; ମଇ—

4. A material of husbandry resembling a ladder.

ପ୍ରାଚୀ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ରାକାଶି (ଦେଖ)

Rākāśi (See)

କୁରୁଲିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁରୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା)—

Kurulibā ୧ । ଅନଳରେ ହାସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍କାର କରିବା—

କୁର୍ବା, କୁର୍ବାନ 1. To laugh loudly in joy.

ସିତକାରୀନା, କୁରୁଳନା, କୁରୁଳନା ୨ । ଅନଳରେ ଚିତ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣକ
ଚେଇବା—2. To leap with joy while

uttering loud sounds.

୩ । ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି କରିବା—

3. To make a loud sound.

୪ । କଳକାଦ କରିବା—

4. To make a buzzing sound.

କୁରୁମି ମଧୁ କୁରୁମି କୁରୁମି କୁରୁମି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୫ । ପାନିଆରେ କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇବା ଓ ସାଞ୍ଜିକିବା—

5. To comb the hair.

କେଶ କୁରୁମି ଧାର ଧାର କରି ବନ୍ଧ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭଦ୍ରପାଞ୍ଚ ।

କୁରୁଲି ପାରିବା—ଦେ. କି.—କୁରୁଲିବା ୧, ୨, ୩ (ଦେଖ)

Kuruli pāribā Kurulibā 1, 2, 3 (See)

କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସ. ବି.—କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜା, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର—

Kurushreshṭha Dhṛutarāshṭra, the king of the
Kuru line.

କୁରୁସି—ବୈଦେ ଓ ଦେ ବି—କୁରୁଶି (ଦେଖ)

Kurusi Kurśi (See)

କୁରୁପ—ସ. ବି. ପୁ. (କୁ + ରୁପ)—କୁରୁତ ରୂପ—

Kurūpa Ugly appearance; ugliness.

(କୁରୁପା—ଶ୍ରୀ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରନ୍ଥ)—କୁରୁତ ରୂପଧାର (ପୁରୁଷ)—
Ugly or deformed (man).

କୁରେମଞ୍ଜି—ପ୍ରାଚୀ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୁଟଳ)—

Kuremañjī ଇନ୍ଦ୍ରଯବା (ଦେଖ)

Indrajāba (See)

କୁରୁଲି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁରୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା)—

Kuruli ଉଚ୍ଚ ବିକଟ ଶବ୍ଦ ବା ହାସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ—

Loud and ferocious laughter; grinning
sound of laughter.

ରେରେକାର ଶବ୍ଦେ ସେ ପାତ୍ର କୁରୁଲି

ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କୁକୁଟ—ସ. ବି—୧ । କୁକୁଟ—

Kurkuta 1. Cock.

୨ । ଅଳିଆ — 2. Rubbish (Apte).

କୁକୁର—ସ. ବି—କୁକୁର—

Kurkura Dog (Apte).

କୁର୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥାନର ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣାଭ୍ୟନ୍ତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—

Kurga The territory of Coorg in South India.

[ଦ—ଏହା ମସ୍ତକରେ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର
ରାଜଧାନୀ ମେକାଗା ।]

କୁର୍ଚି—ବୈଦେ ବି. (ଅ. କୁରୁଶି)—ଚଉକୀ, ଚେପ୍ପାର—

Kurchi Chair.

କୁର୍ମୀ

କୁର୍ମୀ

କୁରୁଣ୍ଡ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ)—

Kurchundā ଚରା; ବଞ୍ଚୁଲିଆ; ଯେ କାମଦାମ ନ କରି ସବାଦା

ଟାଙ୍ଗଳା ବୁଲେ—Wicked; wanton; restless

ଉଷ୍ଣୁ (boy).

କୁର୍ଦ୍ଦିବା—ପ୍ରାଚୀ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କୁରୁଦିବା (ଦେଖ)

Kurrdibā Kururdibā (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ

କୂର୍ତ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୁର୍ତ୍ତ ବୁକ)—
 Kurrtu କୁର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
 Kunduri (See)
 କୂର୍ଣ୍ଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋରଣା (ଦେଖ)
 Kurṇṇā Korāṇā (See)
 କୂର୍ଣ୍ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦୁଧକୋରୁଅ, ଦୁଧ ଅଉଟା ହୋଇଥିବା
 Kurnṇi ଦାଣ୍ଡି ଦେହରେ ଲଗିଥିବା ବୋଲ—
 A layer formed on the buttom and sides
 of the pot in which milk is boiled.
 କୂର୍ଣ୍ଣିଷ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କୁର୍ଣ୍ଣିଷ୍ (ଦେଖ)
 Kurnṇiṣ Kurniṣ (See)
 କୂର୍ତ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କୁର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)
 Kurtā Kurtā (See)
 କୂର୍ତ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କୁର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
 Kurti Kurti (See)
 କୂର୍ଦ (ଧାତୁ)—ଫ—କୁଦବା—
 Kurda (root) To leap.
 କୂର୍ଦନ—ଫ. ବି (କୂର୍ଦ ଧାତୁ = କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
 Kurdana ୧ । କୁଦବା, ଡେଇଁବା—1. Leaping.
 ୨ । ଅଜ୍ଞାନ—2 Bragging
 ୩ । କ୍ରୀଡ଼ା—3. Play; sport.
 କୂର୍ନିଷ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋର୍ଣ୍ଣିଷ୍)—
 Kurniṣ କୁର୍ନିଷ୍ (ଦେଖ)
 Kurniṣ (See).
 କୂର୍ପଣ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୂପଣ)—କୂପଣ (ଦେଖ)
 Kurpaṇa Kṛupaṇa (See)
 କୂର୍ପର—ଫ. ବି. (କୂର୍ପ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + ଫଳାର୍ଥେ. ପର)—
 Kurpara ୧ । କପୋତୀ, କହୁଣ୍ଡି—1. Elbow.
 ୨ । ଜାନ୍ତୁ, ଅଣ୍ଟା—2. Knee.
 କୂର୍ପା—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୂପା)—କୂପା (ଦେଖ)
 Kurpā Kṛupā (See)
 କୂର୍ପାସ—ଫ. ବି. (କୂର୍ପାସ = କହୁଣ୍ଡି + ଅସ୍ ଧାତୁ = ଘାଣ୍ଟି ପାଇବା +
 Kurpāsa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଏହାର ହାତ କହୁଣ୍ଡି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଗି ଥିବାରୁ)
 —କହୁଣ୍ଡିକା, କାଷ୍ଠେଇ, କାଷ୍ଠ, ଜାକେଟ୍—
 A female jacket, a quilted jacket; cuirass;
 bodice.
 କୂର୍ପାସକ—ଫ. ବି. (କୂର୍ପାସ + ସାର୍ଥେ. କ; ଏହାର ହାତ କହୁଣ୍ଡି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 Kurpāsaka ଲଗି ଥିବାରୁ)—
 ୧ । କୂର୍ପାସ (ଦେଖ)
 1. Kurpāsa (See)
 ୨ । କୂର୍ତ୍ତା, ଅଙ୍ଗରଣା—2. Coat.

କୂର୍ବାନ୍—ବୈଦେ. (ଅ) ବିଶ—
 Kurbān ୧ । ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଳି ଦିଆଯିବା (ପଶୁ)—
 କୋର୍ବାନ 1. (animal) Sacrificed to God.
 କୁର୍ବାନ ୨ । ବଳି ପାଇଁ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ (ଜୀବ)—
 2. (animal) Offered or promised to be
 offered as a sacrifice to God.
 କୂର୍ବାନି—ବୈଦେ. (ଅ) ବି—
 Kurbāni ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋମେଷାଦି ବଳିଦାନ କିୟ—
 କୋର୍ବାନି Sacrifice of animals as an offering to
 କୁର୍ବାନୋ God.
 [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନମାନେ ବକୀଦ୍ ପର୍ବରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
 ଗୋରୁ, ଛେଳି, ଓଟ ଓ ଦୁମ୍ବା କୁର୍ବାନି କରନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ
 ମଧ୍ୟ କୁର୍ବାନି ଓ ପଶୁଆଦି ମାନସିକ କରନ୍ତି ।]
 କୂର୍ମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁର୍ମା (ଦେଖ)
 Kurma Kurma (See)
 କୁର୍ମା ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ହଳଦି ଦିଆଯାଇ ନଥିବା ମାଂସ ଉରକାସ୍—
 କୁର୍ମା Meat-curry prepared without turmeric-
 paste.
 କୂର୍ମି—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁର୍ମି (ଦେଖ)
 Kurmi Kurmi (See)
 ପ୍ରା. ବି—କୂର୍ମି—Worms.
 କୂର୍ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁର୍ଲିବା (ଦେଖ)
 Kurlibā Kururḍibā (See)
 କୂର୍ଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୁର୍ଲୁ ବୁକ)—
 Kurlu କୁର୍ଲୁ (ଦେଖ)
 Kunduru (See)
 କୂର୍ସି—ବୈଦେ. ଓ ଦେ. ବି—କୁର୍ସି (ଦେଖ)
 Kursi Kursi (See)
 କୂର୍ସିନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୂର୍ସିନାମା)—କୁର୍ସିନାମା (ଦେଖ)
 Kursināmā Kursināmā (See)
 କୁଲ (ଧାତୁ)—ଫ — ୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—
 Kul (root) 1. To be gathered.
 ୨ । ଗଦା କରିବା—2. To heap up.,
 ୩ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—3. To collect
 ୪ । ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପର୍କ ହେବା—
 4. To be related as kinsman.
 ୫ । ଗଣିବା—5. To count.
 ୬ । ଗତି କରିବା—6. To move.
 ୭ । ବିସ୍ତାର କରିବା—7. To spread.
 କୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କମଳା ବା ଲେମ୍ବୁର କୋଇ—
 Kul A capsule inside the orange.

ସାଧାରଣ କେବଳ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳେ ‘ଗାଉଁ’ ଗୋଟିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳେ ‘କୁଅଁ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ଲେଖେ, ‘ବଧୁଁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଢ଼ିଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଢ଼ିଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

ବୈଦେ. ଶି. (ଅ) (କୁଳ ସଂ. କୁଳ = ସମୂହ)—

କିବାକ୍, ସମୁଦାୟ; ସମଗ୍ର—Whole; complete.

କୁଳକୁଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—କୁଳକୁଳା (ଦେଖ)

Kulkuchā Kulukuñchā (See)

କୁଳକୁଳ—ଦେ. ଅ—କୁଳକୁଳ (ଦେଖ)

Kulkuḷ Kulukuḷu (See)

କୁଳକୁଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କୁଳକୁଳ (ଦେଖ)

Kulkulā Kulukuḷu (See)

କୁଳଜବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସଂ. କୁଳ)—

Kuljibā ଉଞ୍ଚିବୁଡ଼ି ହାତ ଧାନ ଗୋଟାଇବା, କଅଁରେ ଧାନ-

ତୋଡ଼ିବା କଟାଳକଠାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ଶସ୍ୟାଦି ଗୋଟାଇବା-

To pick up grains left in the field by reapers.

କୁଳିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ତଥା ବା ଖଣ୍ଡାଏତ

Kulitā ଶ୍ରେଣୀର ଜାତିବିଶେଷ, କୁଳିତା (ଦେଖ)

The Chasas or Khandāets of

Sambalpur.

କୁଳିତା ଅହଞ୍ଜାସ, ବାମନ ଭବାସ । ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରଦେଶ ।

କୁଳ୍ତେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ଶ୍ଵୀ—

Kulten କୁଳ୍ତା ଜାତୀୟା ଶ୍ଵୀ—

A woman of the Kultā caste.

କୁଳଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କି (ସଂ. କୁଳ)—କୁଳଥ (ଦେଖ)

Kultha Kulattha (See)

କୁଳପି—ବୈଦେ. କି ଓ ଶି. (ଅ)—କୁଳପି (ଦେଖ)

Kulpi Kulupi (See)

କୁଳମୁଲିକବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଝାଉଁଳିବା—

Kulmulibā To wither.

କୁଲମୋଟ୍—ବୈଦେ. କି. (ଅ)—ବହୁ ବସ୍ତୁର ଯୋଗଫଳ—

Kulmoṭ The sum total; grand total.

କୁଲ୍ଲେ

କୁଳଜାତ; ମୁକୁଳ

କୁଳହବୁବାତ—ବୈଦେ. କି. (ଫା) (କଚରଥ ଗୁଣା; କବଳରେ

Kulhabubāt ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଥିବା କୌଣସି

କୂଳସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମଗ୍ର ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—The right, title and

କୂଳହବୁବାତ interest of a person in a property.

କୁଳହାଲ—ବୈଦେ. କି. (ଅ)—ସମସ୍ତ ବିବରଣ ବା ସବାଦ; ସବୁ

Kulhāl ସମ୍ବାର—All or every news.

ସବହାଲ

କୁଳହାଲ

କୁଳ—କି. (କୁଳ ଧାତୁ—ଏକତ୍ର ହେବା + ଅ; କମ୍ପା. କୁ = ପ୍ରସ୍ତୁତ

Kula—କି. (କୁଳ ଧାତୁ—ଏକତ୍ର ହେବା + ଅ; କମ୍ପା. କୁ = ପ୍ରସ୍ତୁତ

୧ । ବଂଶ; ପରବାର—1. Family; lineage.

୨ । ଗୋଷ୍ଠୀ; ଗୋଷ୍ଠ—2. Race.

୩ । ଜାତି, ପାଟକ—3. Caste; sect; clan; tribe; caste-guild.

୪ । ଦେଶ—4. Country

୫ । ଜନପଦ—5. Village, collection of men.

୬ । ଶରୀର, ଦେହ—6. Body.

୭ । ବଂଶର ବାସଗୃହ—7. Family-seat.

୮ । ଗୃହ, ବାସ—8. A house; residence; abode.

୯ । ଜାତିବେହେରା—

୧. Headman of a caste-guild.

୧୦ । ସମୂହ, ପଲ୍ଲ, ପଲ୍ଲ; ଦଳ—

10. Collection; group; herd; flock, gang; lot.

କଳ୍ପ ସୌରର ପୁଷ୍ପକୁଳ । ପ୍ରାଚୀ, ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁଦ ।

ଦେ. କ—୧ । ଏକ ଜାତି ବା ପାଟକର ଜାତିଭାଇମାନେ—

1 Caste-men of a particular caste.

୨ । ଆଡ଼, ପକ୍ଷ; ପାର୍ଶ୍ୱ—2. Side; party.

ସେତେ ସୈନ୍ୟ ପକ୍ଷେ ସେ ଉତ୍ତମ ବୃକ୍ଷରେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୩ । କୁଳମଣିର ଡାକ ନାମ—

3. Name for calling 'Kulamani'.

କୁଳକ—ସଂ. ବି. (କୁଳ + କାର୍ତ୍ତ୍ୱ. କ)—୧ । ଏକ କାର୍ତ୍ତ୍ୱ ଓ ଏକ

Kulaka କିମ୍ବା ପଦ୍ୟଞ୍ଚକ ଚତୁର୍ଥକ ଶ୍ଳୋକସମୂହ—

1. A number of 4 or more slokas forming one sentence; a collection of 4 or more slokas throughout which one grammatical construction runs.

୨ । ସକୁଳପ୍ରସୂତ ଶିଳ୍ପୀ—

2. An artisan of noble birth.

୩ । ବଲ୍ଲିକ, ହୁଙ୍କା—3. Ant-hill.

୪ । ଜାତି ବେହେରା—

4. Headman of a caste-guild.

୫ । ସମୂହ—5. Multitude; collection.

୬ । କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ—6. The chief or renowned man of a family; a headman.

୭ । ପଟୋଳ ଲତା (ପ୍ରକୃତବାଦ)—

7. The creeper of a cucurbitaceous fruit.

୮ । କୋଚିଲା (ହି. ଶକସାଗର)—8. Nuxvomica.

୯ । କାକିତୁଳ୍ପ; ମାକଡ଼ିକେନ୍ଦୁ ଗଛ (ହି. ଶକସାଗର)—

9. Kendu (See)

୧୦ । ସମ୍ବଦରେ ଗଦ୍ୟରଚନା ପ୍ରଣାଳିବିଶେଷ (ହି. ଶକସାଗର)

10. A prose style in Sanscrit

ସଂ. ବି. ପୁ—ସକୁଳପ୍ରସୂତ—Of high birth.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ଏ ଚିହ୍ନ ଅଟେ ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅଟେ ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନିମ୍ନକ ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଦ ପଥାକ୍ଷରେ ଚିହ୍ନ ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ଫଳରେ ‘ଗାଈ’ ଶୋଭିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ଫଳରେ ‘କଅ’ ଶୋଭିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ଫଳରେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଲରେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଲରେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କୁଳକ୍ଷୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; କୁଳ + କ୍ଷୟ)—

Kulakshaya ୧ । ବଂଶଲୋପ, ବଂଶନାଶ—

1. Decay or extinction of a family.

କୁଳକ୍ଷୟ ବେଳକୁ ଗୋଟାମୁଣ୍ଡା ପୁଅ ଜାତ—ଭଗ ।

୨ । ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଲୋପ—

2. The loss of the prestige of a family.

କୁଳଗିରି—ସ. ବି. (କୁଳ + ଗିରି)—କୁଳପବତ (ଦେଖ)

Kulagiri Kulaparbata (See)

କୁଳଗୁରୁ—ଦେ. ବି—ବଣା ବା ମାଟିଆରେ ଥିବା ଦେଖି ଗୁରୁ—

Kulagurda Country-molasses put in earthen jars

କୁଳଗୁରୁ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, କୁଳ + ଗୁରୁ)—କୌଣସି ବଂଶର

Kulaguru ବଂଶାନୁଗତ ଗୁରୁ, କୁଳପୁରୋହିତ—

The family-priest or spiritual preceptor of a family.

କୁଳଗୌରବ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, କୁଳ + ଗୌରବ)—

Kulagauraba ୧ । ବଂଶର ସମ୍ମାନ—

1. The honour of a family.

୨ । କୁଳଭିଳକ (ଦେଖ)

2. Kulatilaka (See)

କୁଳଗ୍ନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ଲଗ୍ନ)—୧ । ଅଶୁଭକ୍ଷଣ, ଅଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ—

Kulagna 1. An inauspicious moment

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଅଶୁଭ ରାଶିମାନଙ୍କ ଯୁକ୍ତ ଲଗ୍ନ—

2. A combination of evil astrological signs.

କୁଳଘନା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ କୁଳଘ୍ନ) କୁଳଘ୍ନ (ଦେଖ)

Kulaghana Kulaghna (See)

ପାର୍ଥବରେ ବାଦ କରଣ ଭୁବନ

ନ ବୋଧ ଅସ୍ତେ ଗଜନ ବ୍ୟୋଧନ—କୃଷ୍ଣବିଂଶ. ମହାଗରଭ. ଉଦ୍ଭୋଗ ।

କୁଳଘ୍ନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ + ଘନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kulaghna କୁଳଘ୍ନତା; ଯେ ବଂଶକୁ ନାଶ କରେ—

Running a family.

କୁଳଚ୍ୟୁତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ଚତୁଃ ବା ୪ମୀ ଚତୁଃ)—

Kulachyuta କୁଳଚ୍ୟୁତ; ସମାଜଚ୍ୟୁତ—

(କୁଳଚ୍ୟୁତ—ଶ୍ରୀ) Excommunicated.

କୁଳଚ୍ଛତ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ କୁଳଚ୍ୟୁତ)—

Kulachharda ୧ । ଅଧିକୃତ ଅବି କର ଯେ ଅପଣା କୁଳ ବା ବଂଶକୁ ତ୍ୟାଗ କରେ—

1. One who deserts his family by his evil acts.

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ତାହାକୁ କୁଳ ବା

ବଂଶରୁ ବାହାର କରି ଅଣେ—2. One who

entices away or seduces people from the family with evil intention.

ବିଚ୍ଛତ୍ତ ବଂଶ ଧରି ଯିବେ । ଘରବୁଣ୍ଡ, ରସବୁଣ୍ଡ ।

କୁଳଜ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—(କୁଳ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kulaja ୧ । ସନ୍ତାନପ୍ରସୂତ, କୁଳୀନ—1. Born of a noble family; well-born.

୨ । କୌଳିକ—2. Ancestral; handed down from generation to generation in the family.

କୁଳଜନ—ସ. ବି. (କୁଳ + ଜନ)—ସନ୍ତାନଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—

Kulajana A person of high birth.

କୁଳଜାତ—ସ. ବିଣ.—(୨ମୀ ଚତୁଃ, କୁଳ + ଜାତ)—

Kulajata କୁଳଜ (ଦେଖ)

Kulaja (See)

କୁଳଜ୍ଞ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ + ଜ୍ଞା. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଂଶମାନଙ୍କର

Kulajña ପୂର୍ବ ଇତିବୃତ୍ତ ବିଶେଷତ୍ତ୍ୱରେ ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(a person) Acquainted with the history of families.

ବି.—ବୈତାଳିକ, ଭାଟ—A herald.

କୁଳଟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୁଳ + ଅଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନିଜ ଭ୍ରାତୃ

Kulata ପୁତ୍ର ଛଡ଼ା ଅପଣା ଶ୍ୱାଗର୍ଭଜାତ ଅନ୍ୟର ଭ୍ରାତୃ ପୁତ୍ର,

କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ—1. Any son except one's own; a son born of one's wife though not of one's loins.

୨ । ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର—2 Adopted son.

ସ. ବି. ପୁଂ.—ବ୍ୟଭିଚାରୀ, ପରଶ୍ୱାପ୍ରେମିକ—Adulterous

କୁଳଟା—ସ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ. (କୁଳ + ଅଟ୍ ଧାତୁ—ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kulata ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ; ପରପୁରୁଷସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଯେ କୁଳରୁ ବା ଗୃହରୁ

ବାହାର ଯାଏ)—୧ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ; ନଷ୍ଟା (ଶ୍ରୀ)—

1. Adulterous (woman).

୨ । ଅସତ୍ତା (ଶ୍ରୀ)—2. Unchaste (woman);

faithless (wife).

ବି ଶ୍ରୀ.—୧ । ନଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ—1. Adulteress.

୨ । ଅସତ୍ତା ଶ୍ରୀ—2. An unchaste wife.

କୁଳଟାପତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; କୁଳଟା + ପତି)—ଭ୍ରାତୃ,

Kulatapati ବେଶ୍ୟାପତି—A cuckold; husband of a dissolute woman.

କୁଳତଃ—ସ. ଅ.—(କୁଳ + ତସ୍)—ଜନ୍ମତଃ; ଜାତରେ—

Kulatah By birth; by caste.

କୁଳତନ୍ତୁ—ସ. ବି. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୁଳ ରକ୍ଷା କରେ, କୁଳ ରକ୍ଷା

Kulatantu କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ବଂଶରେ ତାହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି

ନ ଥାଏ—One who continues or perpetuates a

family; the only survivor of a family.

କୁଳତିଥି—ସ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ୪ର୍ଥୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀ ବା

Kulatithi ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥି—(astrology) The 4th, 8th,

12th or 14th day of a lunar fortnight.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କୁଳଭଳକ—ସ. ବି. ପୁ. (୨୭୩ ଚନ୍ଦ୍ର; କୁଳ + ଭଳକ)—

Kulatilaka ୧ । ବଂଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁର—1. One who is the glory of the family.

୨ । ବଂଶର ଅଳଙ୍କାର ସ୍ବରୂପ ବ୍ୟକ୍ତି, ସୁପୁତ୍ର;
କୁଳମଣ୍ଡନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A person who is an ornament to his family.

ସ. ବିଶ. — ବଂଶର ଉନ୍ନତି ବା ସୁନାମକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Bringing glory and honours to the family.

କୁଳତ୍ତ୍ୱ—ସ. ବି. — (କୁଳ = ସମ୍ବନ୍ଧ + ଶ୍ରୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହାର ଛଦ୍ମ)

Kulattha ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳିବାରୁ—କୋଳଥ, ଖାଦ୍ୟ

ସ. ନାମ — କୁଳତ୍ତ୍ୱ, କୁଳତ୍ତ୍ୱକା, ଶସ୍ୟବିଶେଷ—Chick-pea;

ତାମ୍ରବୀଜ, ଶେତବୀଜ, ସିଦ୍ଧେତର, Dolichos Biflorus.

କାଳବୃତ୍ତ ଓ ତାମ୍ରବୃତ୍ତ [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦ ବର୍ଗର ଶାକ,

କୁଳତି, କୁଳଥକନାୟ, କୁଳଥି ଏହା ଭୂମିରେ ମାଡ଼େ । ମାରସଜମିରେ

କୃଷି, କୁଳଥୀ ଏ ଫସଲ ବୃକ୍ଷାଯାଏ, ଏହି ଲତାର ଗଣ୍ଡି-

ତେ. ବୁଲୁଲୁ ମାନଙ୍କରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଚେପଟା

ମ. କୁଳଥ ଛଦ୍ମ ଧରେ ଓ ଛଦ୍ମରେ ଚେପଟା

ରୁ କଳଥୀ ଶଳମାନ ଥାଏ । ଏ ଶଳମାନ ରଟାଳିଆ,

ଆ. ହୁଲୁଲୁଲୁ ପାଣ୍ଡୁର ଓ କଳା ବର୍ଣ୍ଣର ହୁଏ । ଗରବ-

ପା. କଳ୍ପ, ମୁଖେହିଂଶା ମାନେ ଏହାକୁ ଯାଉ, ଅଟକାଳ ଓ

ତାଲ କର ଖାଆନ୍ତି । ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁଙ୍କୁ

ମଧ୍ୟ ଏହା ସିଝାଇ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ

ଏହା କଟୁବିପାକ, କଷାୟ, ରକ୍ତପିତ୍ତକାରକ, ଲଘୁ, ବିଦାୟ, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ

ଓ ଘର୍ମରୋଧକ, ଏହା ଶାସ, କାସ, କଫ, ବାୟୁ, ହିକ୍କା, ଅଶ୍ମଶ୍ଳ,

ଶୁକ୍ରଦୋଷ, ଦାହ, ଆନାହ, ପୀନସ, ମେଦୋରୋଗ, ଜ୍ୱର ଓ

କୃମିନାଶକ; ଏହା କୋଷ୍ଠରୋଧକ ।]

କୁଳତ୍ତ୍ୱକା—ସ. ବି. — ୧ । କୁଳତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)

Kulathika 1. Kulattha (See)

୨ । କଳ୍ପଲତାରେ ବ୍ୟବହୃତ ନୀଳ ପ୍ରସ୍ତର—

2. Blue stone used as collyrium.

୩ । କୋଳଥ ପରି ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ କସ୍ତୁରୀ—

(ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)

3. Musk with big flat grains.

କୁଳଥ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି. —କୁଳତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)

Kulatha Kulattha (See)

କୁଳଥଳ—ଦେ. ବି. (ସହର) (ସ. କୁଳ + ଥଳ)—କୁଳଥଳ;

Kulathala ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନମାନ—

Places far and near.

ଅନ୍ଧାର ଚନ୍ଦ୍ରବେଳେ କୁଳଥଳ ନାହିଁ ଦେଖ

ପକାଇଲ କମ୍ପା ମାତ୍ରା ସୁରୋଦରେ । ଭବିଷ୍ୟ. ଚିହ୍ନମାଳା ।

କୁଳଥ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି. (କୁଳ. ବଂ. କୁଳଥ)—

Kulathi କୁଳତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)

Kulattha (See)

କୁଳଦୀପ—ସ. ବି. ପୁ.—୧ । (କୁଳ + ଦୀପ = ଉଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ)—

Kuladipa ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବଂଶର ଖ୍ୟାତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରେ;
ସେ ବଂଶର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ—1. A person who is a glory to the family.

୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କୁଳ ବା ଗୃହରେ ଜଳିବା ଦୀପ)—

ଘରେ ଜଳିବା ପ୍ରଦୀପ—

2. Lamp burning in a house.

[ଦ୍ର—ଲେଖକ କହନ୍ତି ଯେ “ମୁଁ ଏ କୁଳଦୀପକୁ ଗୁହ୍ୟ କରୁଛି”, ଗୃହରେ ନିତ୍ୟ ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାନ ହୁଏ ବୋଲି କୁଳଦୀପ ହିନ୍ଦୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପୂଜ୍ୟ ।]

କୁଳଦେବତା—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୁଳର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ବା ଉପାସ୍ୟା

Kuladebatā ଦେବତା)—୧ । ବଂଶରେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ପୂଜା

ପାଉଥିବା ଦିଅଁ, ଇଷ୍ଟଦେବତା, କୁଳର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବ—

1. The guardian Deity of a family.

[ଦ୍ର—ଶାକ୍ରମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଗା, ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶୈବମାନଙ୍କର ଶିବ କୁଳଦେବତା ଅଟନ୍ତି ।]

୨ । ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃକା ମଧ୍ୟରୁ ମାତୃକାବିଶେଷ—

2. One of the 16 maternal Deities

କୁଳଧନ—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କୁଳ + ଧନ)—ବଂଶର ସର୍ବାଶ୍ରେଷ୍ଠ

Kuladhana ସମ୍ପତ୍ତି—The most valued treasure of a family.

ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଂଶର ଗୌରବରକ୍ଷାହିଁ ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତି—

One whose wealth is the preservation of the good name of a family.

କୁଳଧର—ସ. ବି. (କୁଳ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୁତ୍ର, ପୁଅ—

Kuladhara Son.

କୁଳଧର୍ମ—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କୁଳ + ଧର୍ମ)—କୁଳକର୍ମ ୧ (ଦେଖ)

Kuladharm Kulakarma (See)

କୁଳଧ୍ୱଂସ—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ବଂଶଲୋପ—

Kuladhwanisa 1. The extinction or ruin of a family.

୨ । ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲୋପ—2. Extinction of the good name or prestige of a family.

କୁଳନକ୍ଷତ୍ର—ସ. ବି. (କୁଳ + ନକ୍ଷତ୍ର)—ଉରାଣୀ, ରେଭଣୀ, ପୁଷ୍ୟା,

Kulanakshatra ମଘା, ଉତ୍ତରଫାଲ୍ଗୁନୀ, ଚିତ୍ରା, ବିଶାଖା,

ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ଶ୍ରବଣା ଓ ଉତ୍ତରଫାଲ୍ଗୁନୀ ଏହି

ନକ୍ଷତ୍ର ସମୂହ—A name given to 11 groups

of asterisms.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ସହର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ ୧୦ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣସ୍ୱରୂପ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣସ୍ୱରୂପ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଶୋଭିବ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କୁଳନନ୍ଦନ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ନନ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Kulanandana ୧ । ଭୂତମ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦା-ବର୍ଦ୍ଧକ ବ୍ୟକ୍ତି, ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. A person who increases the honour of a family by his conduct.

୨ । ବଂଶର ଗୌରବ—2. One who is an ornament or glory to the family.

ଉତ୍କଳା ବୃନ୍ଦନନ, ଦୁରି ଦେଲେ ବୁଦ୍ଧବନ । ଗଗ ।

୩ । ସ୍ୱଳ୍ପପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତି—3 High born person.

୪ । ବଂଶଧର—4. Offspring; one born of the family.

୫ । (ଭାବ + ଅନ) ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ବୃଦ୍ଧି—

5. Increase of the prestige of a family

ସ. ବିଶ—ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦାବର୍ଦ୍ଧକ—

Increasing or augmenting the family prestige.

କୁଳ ନଷ୍ଟ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । କୁଳିୟା ଦ୍ୱାରା କୁଳଧର୍ମ

Kula nashta karibā ଲୋପ କରିବା—

1. To spoil the good name & piety of the family by evil deeds.

୨ । କୁଳର ସବନାଶ ଘଟାଇବା—

2. To ruin a family.

କୁଳନାୟିକା—ସ. ବି. (କୁଳ + ନାୟିକା)—

Kulanāyikā ବାମନାର୍ଗ ବା ତାନ୍ତ୍ରିକ କୌଳଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚମକାର ପୂଜାରେ ଯେଉଁ ଶ୍ଵାମୀନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି ଅଛି—

Women who have to be worshipped by Tantaric devotees following the Bāmamārga of worship.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନଥ; ଯଥା—ନର୍ତ୍ତୀ, କାପାଳିକା, ବେଶ୍ୟା, ରଜନୀ, ନାପିତାଙ୍ଗନା, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଶୁଦ୍ରକନ୍ୟା, ଗୋପାଳକନ୍ୟା ଓ ମାଳାକାରକନ୍ୟା, ଏଥିର ଶ୍ଳୋକ :—

ନର୍ତ୍ତୀ କାପାଳିକା ବେଶ୍ୟା ରଜନୀ ନାପିତାଙ୍ଗନା

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଶୁଦ୍ରକନ୍ୟା ତ ତଥା ଗୋପାଳକନ୍ୟା

ମାଳାକାରଣ୍ୟ କନ୍ୟା ତ ନବ କନ୍ୟାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତୟାଃ ॥]

କୁଳନାଶ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ନାଶ)—

Kulanāśa ୧ । କୁଳଧର୍ମର ଲୋପ—

1. Non-observance of the duties observed in a family.

୨ । କୁଳଲୋପ—2. Extinction of a family.

୩ । ଉଷ୍ଣ—3. Camel.

ବିଶ—୧ । ବଂଶ ଲୋପକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

1 (person) Causing extinction of a family.

୨ । କୁଳତ୍ୟାଗୀ(ବ୍ୟକ୍ତି); ପତିତ—2. Apostate.

କୁଳନାଶନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ନାଶନ, ନାଶି ଧାତୁ +

Kulanāśana କରଣ. ଅନ)—କୁଳଧ୍ୱଂସକର—

Destructive of a family

କୁଳପତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ପତି)—

Kulapati ୧ । ବଂଶର କର୍ତ୍ତା—

1. The head of a family.

୨ । ପୁରାକାଳରେ ଦଶ ହଜାର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରୁ ନିଜ ପାଖରେ ରଖାଇବା ଋଷି—

2. An ancient sage who fed and taught ten thousand students.

[ଦ୍ର—ମୁନୀନାମ ଦଶସାହସ୍ର ଯୋଃକୃଦାନାବିପୋଷଣାତ୍, ଅଧ୍ୟାପୟତ୍ତ ବିପ୍ରସିରସୌ କୁଳପତିଃ ସ୍ୱ. ତଃ ।]

କୁଳପରମ୍ପରା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ପରମ୍ପରା)—

Kulaparamparā ବଂଶକ୍ରମ; କୁଳର ଅନୁକ୍ରମ; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମରେ ତଳ ଆସୁଥିବା ବଂଶ—

Series of generations in a family.

କୁଳପର୍ବତ—ସ. ବି. (କୁଳ + ପର୍ବତ)—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ଆଠ

Kulaparbata ଦିଗରେ ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରିଥିବା ପର୍ବତ—

The eight mountains which are supposed to support the earth.

ରକ୍ଷବାନ, ଶୁକ୍ତିମାନ ସେ ପରପାତ୍ର

ବିନ୍ଦ୍ୟ, ସହ୍ୟ, ମଳୟ, ମହେନ୍ଦ୍ର ସପତ ।

କୁଳପରବତ ତ ଅଃତ୍ର ହେ ବାସ

ଏହାକୁ ଉଣା ଆଉ ପର୍ବତ ସବୁ—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶ୍ଵର୍ଗ ।

[ଦ୍ର—କାହା କାହା ମତରେ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନ ଆଠ ଗୋଟି—

ମହେନ୍ଦ୍ର, ମଳୟ, ସହ୍ୟ, ଶୁକ୍ତିମାନ, ରକ୍ଷପର୍ବତ, ବିନ୍ଦ୍ୟ, ପାର୍ବତୀ ଓ ହିମାଳୟ ।]

କୁଳପାଂଶୁ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁଳ + ପାଂସନ)—

Kulapāṇśa କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)

Kulāṅgāra (See)

କାଉ ସକାଶ୍ ପିତା ନାଶ, ଏମନ୍ତ ସେ କୁଳପାଂଶୁ ।

କାହାକୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଦେଲୁ, ଅପଣେ ଅଗ ପ୍ରଣେଲୁ—

ଭୃଷ୍ମ. ଶ୍ରେମଦ୍ଭାଷ୍ୟ ।

କୁଳପାଂସନ—ସ. ବି ଓ ବିଶ. ପୁଂ. (କୁଳ + ପନ ଧାତୁ = ନାଶ

Kulapāṇśana କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)

(କୁଳପାଂସନ—ଶ୍ଵା)

Kulāṅgāra (See)

କୁଳପାଂସୁ—ସ. ବି ଓ ବିଶ. (ରୂପକ କର୍ମଧା, କୁଳ + ପାଂସ)—

Kulapāṇsu କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)

Kulāṅgāra (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଇ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟାଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦଁ' ଦେଖିବେ ।

ମୋ ପୁଅ ଦୁଷ୍ଟ ପଣେ ମୋ କୁଳ ବୃତ୍ତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭବଯୋଗ ।

କୁଳ ବୃତ୍ତବାର ଦେଖ ଏ ଘଟ, ଅଜା ଆଉ ଆଉ ମରଇ ନାହିଁ । ପ୍ରବଚନ ।

କୁଳବୃତ୍ତେଇ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ.—କୁଳବୃତ୍ତାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kulaburdei The feminine of 'Kulaburdh'

କୁଳବୃଦ୍ଧ—ସ. ବି. ପୁ.—(୨ମୀ ଇତ୍; କୁଳ + ବୃଦ୍ଧ)—ବଂଶ ବା

Kulabuddha ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସଦାପେକ୍ଷା ବୃଦ୍ଧା ବ୍ୟକ୍ତି—

(କୁଳବୃଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) The oldest member of the family.

କୁଳବୃଦ୍ଧି—ସ. ବି.—ବଂଶର ବୃଦ୍ଧି—

Kulabuddhi Increase of the members of a family.

କୁଳବ୍ରତ—ସ. ବି. (କୁଳ + ବ୍ରତ = ଅଭିଭାବ)—

Kulabrata ୧ । ବଂଶରେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ପାଳିତ ବ୍ରତ—

1. A family-vow.

୨ । କୁଳାଭିଭାବ—2. Family usage.

୩ । କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା—

3. The honour or prestige of a family.

କୁଳଭରା—ସ. ବି.—ଚୋର—

Kulabhara Thief (Apte).

କୁଳଭାଜା—ସ. ବି.—କୁଳଭର (ଦେଖ)

Kulabhaja Kulabhara (See)

କୁଳଭ୍ରୃତ୍ୟା—ସ. ବି.—ଗର୍ଭିଣୀଚର୍ଯ୍ୟା—

Kulabhrutyā Nursing of a pregnant woman.

କୁଳମଣି—ସ. ବି. (୨ୟା ଇତ୍; କୁଳ + ମଣି)—

Kulamani କୁଳତଳକ (ଦେଖ)

Kulatilaka (See)

ସ. ବି. ପୁ.—ଲେଖକ ନାମ—

A name given to male.

କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସ. ବି. (୨ୟା ଇତ୍; କୁଳ + ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—

Kulamarjyādā ୧ । କୁଳର ମହତ୍ତ୍ୱ—

1. The honour of a family; respectability.

୨ । ସବୁକୁଳପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନ—

2. Respect shown to a man of high family.

କୁଳମାନ—ସ. ବି.—କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା (ଦେଖ)

Kulamāna 'Kulamarjyādā (See)

କୁଳମୁଚ୍ଛୁଳି—ଦେ. ବିଶ.—କୁଳମୁଚ୍ଛୁଳି (ଦେଖ)

Kulamuchhuli Kulumuchhuli (See)

କୁଳମୂଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଳ + ମୂଳ)—

Kulamūla ୧ । କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା (ଦେଖ)

1. Kulamarjyādā (See)

୨ । (ସଦ୍‌ବତ୍ତ) ବଂଶର କିଛି ମାତ୍ର ପ୍ରତି—

2. Any trace or remnant of a family.

କୁଳଯୋଷିତ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)

Kulajoshita

Kulapālīkā (See)

କୁଳରୁ ଯିବା—ଦେ. ବି.—ଜାତି ବା ସମାଜରୁ ବ୍ୟାଜ ହେବା—

Kularujibā

To be excommunicated.

କୁଳସେବକ

କୁଳସେବକ

କୁଳଲୋପ—ସ. ବି.—ବଂଶରେ କେହି ବଂଶଧର ନ ଗଢ଼ିବା ଅବସ୍ଥା;

Kulalopa

ବଂଶନାଶ—Extinction of a family.

କୁଳଶିଖା—ସ. ବିଶ.—କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ (ଦେଖ)

Kulasikha

Kulasreshṭha (See)

ଏ ସକାଶ୍ଚ ହେ ପାଣ୍ଡବ କୁଳଶିଖା

ସୁଖ କର ମରବା କଥା ବଡ଼ ସୁଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭଗ୍ନୋଗ ।

କୁଳଶୀଳ—ସ. ବି. (ଦ୍ଵିତ୍; କୁଳ + ଶୀଳ)—

Kulashīla

୧ । ବଂଶ ଓ ଆଚରଣ—

1. Family and conduct.

୨ । ସଦ୍‌ବଂଶ ଓ ସଦାଚରଣ—

2. Noble family and good conduct.

ଦେ. ବିଶ.—ସଦ୍‌ବଂଶଜାତ ଓ ସଦାଚରଣକାରୀ—

Born of a noble family and of good conduct.

ରୁ ଯେ ଧାର୍ମକ ବବେକ ଅଛୁ କୁଳଶୀଳ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭଗ୍ନୋଗ ।

କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସ. ବିଶ. (୨ମୀ ଇତ୍; କୁଳ + ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—

Kulasreshṭha

ବଂଶର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—

Head or chief (person) of a family; the most important (person) in the family.

କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୁଳ + ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ୧ମା. ୧ବ.)—

Kulasreshṭhī

ସବୁକୁଳପ୍ରସୂତ—High-born.

ବି—ସବୁକୁଳପ୍ରସୂତ ଶିଳ୍ପୀ—High-born artisan.

କୁଳସମ୍ଭବା—ସ. ବିଶ. ପୁ. (୨ମୀ ଇତ୍; କୁଳ + ସମ୍ଭବା)—

Kulasambhava

୧ । ସବୁକୁଳପ୍ରସୂତ—1 High-born.

(କୁଳସମ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଅମୂଳ) ବଂଶଜାତ—

2. Born of (such and such) a family.

କୁଳସନ୍ତତି—ସ. ବି. (୨ୟା ଇତ୍, କୁଳ + ସନ୍ତତି)—

Kulasantati

୧ । ବଂଶଧର; ବଂଶର ପରପୁରୁଷ—

1. Descendant; posterity.

୨ । ବଂଶରକ୍ଷା—2. Continuation of lineage.

କୁଳସଭା—ଦେ. ବି.—କାଷ୍ଠିଆ ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କ ଜାତିଆଣ ସଭା

Kulasabhā

A session of the caste-guild of the

Hāṭhā'sūdras.

କୁଳସେବକ—ସ. ବି.—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଉତ୍କୃମ୍ଭ ଭାବ—

Kulasebaka

An excellent servant.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାଶ୍ରୟ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଋ

କୁଳସ୍ତିର—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୁଳସ୍ତି)—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)

Kulastiri Kulapālīkā (See)

ଅଧରମ ଦେବ କୁଳସ୍ତିର ହେଉ ତୁମ୍ଭ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ, ଅବ ।

କୁଳସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)

Kulastri Kulapālīkā (See)

କୁଳସ୍ଥାପନା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଳ+ସ୍ଥାପନ)—ବଂଶରକ୍ଷା—

Kulasthāpanā The saving of a family from extinction.

ସତ୍ୟବତୀ ବ୍ୟାସ ସେ ମୋହର ବରରେ

ହେଲ କୁଳସ୍ଥାପନା ଦୁଃସମାଜରେ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ, ଅବ ।

କୁଳସ୍ଥିତି—ସ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; କୁଳ+ସ୍ଥିତି)—

Kulasthiti ୧ । ବଂଶର ପୁରାତନତା—

1. Antiquity of a family.

୨ । ବଂଶର ବୃଦ୍ଧି—2 Increase of a family.

୩ । କୁଳଧର୍ମ, କୁଳାଚାର—3. Family status; family observances.

କୁଳହଣ୍ଡକ—ସ. ବି—ଜଳ ଉର୍ଜ୍ଜ୍ଵ—An eddy (Apte)

Kulahandaka

କୁଳା—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୁଳାନ)—ଉଚ୍ଛ୍ଵେଦକୂଳସମୂହ; କୁଳାନ—

Kulā Born of a respectable family.

(ଅକୁଳା—ବିପରୀତ)

କୁଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଳ, କୁଳ. ପା. କୁଳ)—୧ । ଶସ୍ୟାଦି ପାତ୍ର

Kulā ଭୃଷ, ଧୂଳିଆଦି ବାହାର କରି ଦେବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ପାତ୍ର

କୁଳା ନିର୍ମିତ ହାତକାନ ପର ଚଉଡ଼ା ପାତ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. A fan to

ସୁପ, ଡାହା; ଡାହା winnow corn; winnowing fan.

କୁଳ ସମ ସେ ଚର ଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବେ ଅଥଚ ଚଉଡ଼ା । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

କୋଷା ୨ । କୋଲ, ଲେମ୍ବୁ ଆଦିର ଚରୁଡ଼ା—

କୋଷା 2. A pod or seed-vessel of lemon.

କୁଳାଇ—ଦେ. ବି—କୁଳେଇ (ଦେଖ)

Kulāi Kulei (See)

କୁଳାଇବା—ଦେ. କି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଅଭିବା, ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ

Kulāibā ହେବା, ପୋଷେଇବା—To suffice.

କୁଳାନ୍ ଶୁକରରେ ପୁଣି ମିଳେ ଯା ବରଦ

ଅଟେନା କବିବାଚୁ ଚହଁ ନ କୁଳାଏ ମୁଣି । ଉତ୍କଳ. ଶାବରବିହାର ।

କୁଳାଏର ବୁଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (କୁଳ. ହି ଠାକୁର

Kulāer burdhi ବୁଢ଼ିଆ)—ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭରସାବା ପାଇଁ

ଶିଳ୍ପକମାନେ ଉଲ୍ଲେଖ କରବା କାଳ୍ପନିକ ରକ୍ଷଣ—

An imaginary hag described by women to frighten children into submission.

କୁଳାକୁଳ—ସ. ବିଶ. (କୁଳ+ଅକୁଳ)—୧ । ମିଶ୍ରବର୍ଣ୍ଣସ୍ତ;

Kulākula ଦୋନୋସଲ—1. Of mixed origin.

୨ । ସଙ୍କର—2. Hybrid; mongrel.

କୁଳାଙ୍ଗୁର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; କୁଳ+ଅଙ୍ଗୁର)—ବଂଶଧର—

Kulāṅkura Scion or descendant of a family.

ଏକମାତ୍ର କୁଳାଙ୍ଗୁର ଏହି କୁଳକୁଳେ । ବ୍ୟାସାଥ ମହାଭାରତ ।

କୁଳାଙ୍ଗନା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; କୁଳ+ଅଙ୍ଗନା)—

Kulāṅganā କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)

Kulapālīkā (See)

କୁଳାଙ୍ଗର—ସ. ବି. (ଚୂପକ କର୍ମଧାରୟ, କୁଳ+ଅଙ୍ଗର)—

Kulāṅgara ୧ । କୁଳର ଅଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ—

1. The dreg or unworthy scion of a family.

୨ । ଯାହା ପୋଷୁ କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲଗେ—

2. One who brings dishonour on his family.

ସ. ବିଶ—୧ । କୁଳର ମର୍ଯ୍ୟାଦାନାଶକ—

1. Bringing dishonour to the family.

୨ । ଅସତ୍ତ୍ଵରୂପ—2. Immoral.

କୁଳାଚଳ—ସ. ବି. (କୁଳ+ଅଚଳ)—କୁଳପରବତ (ଦେଖ)

Kulāchala Kulaparvata (See)

କୁଳାଚାର—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ, କୁଳ+ଅଚାର)—

Kulāchāra ବଂଶପ୍ରଚଳିତ ବିଶେଷ ବିଧି ବା ପ୍ରଥା—

A family custom; usage obtaining in a particular family.

କୁଳାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; କୁଳ+ଅଚାର୍ଯ୍ୟ)—

Kulāchārjya ୧ । କୁଳଗୁରୁ (ଦେଖ)

1. Kulaguru. (See)

୨ । ବଂଶଲତା ବା କୁଶିନାମା ସଂକଳୟିତା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A geneologist.

କୁଳାଟ—ସ. ବି—ମୁତୁ ମଧ୍ୟବିଶେଷ—

Kulāṭa A kind of small fish (M. W.)

କୁଳାଦ୍ରୀ—ସ. ବି—କୁଳପରବତ (ଦେଖ)

Kulādrī Kulaparvata (See)

କୁଳାନ୍ତର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—(କୁଳ+ଅନ୍ତର)—କୁଳଜ (ଦେଖ)

Kulāntara Kulaja (See)

(କୁଳାନ୍ତର—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଳାବ—ସ. ବି. (ସ. କୁଳ ଓ ବାତ)—୧ । ଭୃଷମିଶ୍ରା ଶସ୍ୟାଦିରୁ

Kulāva ଭୃଷ ଉଡ଼ାଇବା ପାଇଁ କୁଳହାତ ବ୍ୟବହାର—

କୁଳାବା 1. The blowing of corn by blowing

ଆକୃଷ୍ଟି with the winnowing fan to blow away the chaff.

[ଦ୍ରୁ—ବେଙ୍ଗଳା ପତ୍ର ଅମଳ ହୋଇଥିବା ଭୃଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନକୁ କୁଳାବା କରି ସେଥିରୁ ଭୃଷଯାକ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ।]

୨ । ଦଣ୍ଡ ସ୍ଵରୂପ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ

ତାକୁ କୁଳହାତ ବ୍ୟବହାର—2. Fanning a man's

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଓ ଲୋକ ଅନ୍ଧାର ଓ ମାତ୍ରା ୯୦, ଯଦିଓ ଅନ୍ଧାର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଯଦିଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଯଦିଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

body with the winnowing fan after dipping his body in cold water in the wintry season (as a punishment formerly inflicted on criminals).

[ଦ୍ର—ଶୀତ ଦିନରେ ଅପରାଧୀକୁ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ବୁଜାଇ ଅଣି ଉପରେ ଠିଆ କରାଇ କୁଲବାଧ ତାକୁ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିଲା ଓ ତଦ୍ୱାରା ତା ଦେହ ଦେମାଳ ହେବାକୁ ସେ ଭାରି କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରୁଥିଲା ।]

ବୈଦେ. ବି. (ଆ କୁଲବା = କବାଟର ଉପଶୀ)—

ଆକୃତି ଅଷ୍ଟାସୁତା ଓ ଦ୍ୱାରଅନ୍ତର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ
କୁଲବା ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁମୟ ଅଙ୍ଗୁଳି; ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ବଙ୍କା ଅଙ୍ଗୁଳି-
ବନ୍ଧିଷ୍ଣ ଧାତୁଶୁଣ୍ଠ—A bit of thin metal in-
versely hooked at both ends and attached to one end of a waist chain or necklace to attach the opposite end to it while putting it on.

କୁଲବାଧ—ଦେ. ଓ ବୈଦେ. ବି—କୁଲବା (ଦେଖ)

Kulābādh Kulābādh (See)

କୁଲବାଧ—ପ୍ରା. ଓ ବୈଦେ. ବି—କୁଲବା (ଦେଖ)

Kulābādh Kulābādh (See)

କୁଲବା—ପ୍ରା. ଓ ବୈଦେ. ବି—କୁଲବା (ଦେଖ)

Kulābādh Kulābādh (See)

କୁଲବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ତେଣ୍ଡାର ବାଉଁଶଦଣ୍ଡ—

Kulābārdi The long pole of a water-baling contrivance.

କୁଲବୁଲ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଚୋର ଗଲେ ଚୋରର ନାମ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ କୁଲବୁ କରାଯିବା ବା କଣ୍ଟାମୂଳ ଉପରେ ରଖି ମଧ୍ୟ ପତ୍ତି ଯାହା ନାମ ଧରିଲେଖି କୁଲଟା ବୁଲିଯାଏ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଚୋର ବୋଲି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ଏପରି ଗତିରେ ସେ ଚୋର ଧରେ—One who performs the process of finding out the name of a thief by means of a winnowing fan revolving on a point of a nail or scissors.

କୁଲ ବୁଲିବାର—ଦେ. ବି—ଚୋରର ନାମ ଜାଣିବା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ
Kulā bulābādh କୁଲବୁ ମୁନିଆଁ ଜଳିଷ ଉପରେ ରଖି ମଧ୍ୟପାଠ କରି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କଠାରେ ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ଏପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ନାମ ଡାକିବାକୁ ହୁଏ; ଯେଉଁ ଲୋକର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରବା ମାତ୍ରେ କୁଲବୁ ସେ ମୂଳ ଉପରେ ଘୂରେ ସେ ଚୋର ବୋଲି ପ୍ରକାଶ ହୁଏ; ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସାରେ କରବା—
To cause a winnowing fan to revolve on the point of a pointed article to

find out the name of the actual thief, by uttering Mantras.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଗିନାକୁ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଚଳାଉଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଲୋକ ଆଡ଼କୁ ଗିନା ଚଳେ ତାକୁ ଚୋର ବୋଲି ଧରିଯାଏ । ଏହାକୁ ବାଟୀ ହାକିବା କହନ୍ତି ।]

କୁଲ୍ୟା—ସ. ବି—ଶରୀର—Body.

Kulāya ଏହି ସେ ଅବସ୍ଥା ଏହି, କୁଲ୍ୟ ନାମ ଏ ବୋଲାଇ—
କରଣାଥ, ଭଗବତ ।

କୁଲ୍ୟା—ସ. ବି. (କୁଲ = ବଂଶ + ଆୟୁ ଧାତୁ = ବୁଦ୍ଧି ଧାରଣା + ଅ; Kulāya ସେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପକ୍ଷୀର କୁଲ ବୁଦ୍ଧି ପାଏ)—

୧ । ପକ୍ଷୀର ବସା, ନୀତି—1 Bird's nest

୨ । ଶରୀର—2. Body.

୩ । ସ୍ଥାନ—3 A place; spot.

୪ । ଜାଲ—4. Web; net; a woven texture.

୫ । ଆଧାର—5. Receptacle.

୬ । କୁକୁର ରହିବା କୋଠ—

6. Kennel or resting place of a dog. (M. W)

କୁଲ୍ୟାମୁଲ୍ୟା—ସ. ବି—ପକ୍ଷୀ ବସାରେ ବସି ଉଠୁଥିବା—

Kulāyamulāya Hatching; brooding of a bird.

କୁଲ୍ୟାକ—ସ. ବି. (କୁଲ୍ୟା + କ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Kulāyik ୧ । ପକ୍ଷୁ—1. Bird-cage.

୨ । ଚିଡ଼ିଆଖାନା—2. Aviary.

କୁଲି—ସ. ବି. ପୁଂ (କୁ = ମୃତ୍ୟୁ + ଲି = ଧାତୁ = ଇଚ୍ଛା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

(କୁଲି—ଶ୍ଚା) ୧ । କୁମ୍ଭକାର; କୁମ୍ଭାର—1. Potter.

୨ । ବନ୍ୟକୁକୁଟ—2. Wild cock.

୩ । ପେଢ଼—3 Owl.

କୁଲିଚକ୍ର—ସ. ବି. (ଶ୍ଚା ଚକ୍ର, କୁଲି + ଚକ୍ର)—କୁମ୍ଭାର ଦାଣ୍ଡି ଓ
Kulīchakra କଲିସି ଅବିକ୍ତ ଯେଉଁ ଚକ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ସମ-
ଗୋଲାକାର କର ଗଢ଼େ—Potter's wheel.

ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧ ଅମର୍ଷର ଅର୍ଥ

କୁଲିକ କୁଲିଚକ୍ର ଗ୍ରାସେ ସେ ସତ୍ରାମେ—ସ୍ୱାମୀୟା ମହାପାତ୍ର ।

କୁଲିକା—ସ. ବି. (କୁଲି + କ + ଅ)—ଚିଡ଼ିଆଖାନା—

Kulīka Aviary.

କୁଲି—ସ. ବି. ଶ୍ଚା—୧ । କଳ୍ପଲାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ନୀଳ ପ୍ରସ୍ତରବିଶେଷ—
Kulī 1. A blue stone used as collyrium.

୨ । କୁମ୍ଭାରୁଣୀ—2. A potter woman

କୁଲି—ସ. ବି. ପୁଂ—ପାଣ୍ଡୁର ଘୋଡ଼ା—A horse of light
Kulī brown colour. (Apte)

କୁଲିହକା—ସ. ବି—୧ । ଲିଝିପିଝି—

Kulīhaka 1. Lizard (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପ୍ରକୃତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ରା୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ନୃ

୨ । ପୋକସୁଦା ଗୁଳୁ—

2. The plant *Celsia Coromandelina*.

କୁଳାହଳ—ଫ. ବି—କୁଳାହଳ ୨ (ଦେଖ)

Kulāhala

Kulāhaka 2. (See)

କୁଳି—ଫ. ବି (କୁଳ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କରଣେ. ଇ)—

Kuli

ହସ୍ତ —Hand.

ଦେ. ବି—୧ । ଦେଶବିଶେଷ—

1. Name of a country.

କୁଳ ଦେଶର ବାକି କୋକିଳେଶ୍ୱର ବୋଲି

ପଦେ ଲକ୍ଷ ଯୋଗା ଦେଶର ବାକି ମିଳି—ସାରଳା, ଶ୍ରୀପୁରୀ ।

କୁଳକୁଟା ୨ । (ଫ. କବଳ) ପାଣି ପାତ୍ରରେ ରଖି କୁଡ଼ିକୁଡ଼ି କରିବା,

କୁଟା; କୁଟି

କୁଡ଼ିକି—

2. Gargling, rinsing of the mouth.

ଦେ. ବିଶ—ନିନ୍ଦକ—Blasphemous, slandering.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁମ୍ପର) ବି. (ଫ. କୋଳ)—ବରକୋଳ—

The Jejube (berry).

କୁଳି—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. କୁଶକ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୁରୋ ବ୍ୟବହୃତ)—ସୁଦ୍ଧ,

Kuli

ଛୋଟ—Small; little; diminutive.

(ଯଥା—କୁଳିବେଙ୍ଗ, କୁଳିଗେଣ୍ଡା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ.—୧ । ତନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ

ଶ୍ରେଣୀ—1 A caste of weavers in Sambalpur.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରକର ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଭୁଲିଆ ଓ କୋଷ୍ଠା ।]

୨ । (ଶ୍ରୀ)—ଶ୍ରୀ; ନାରୀ—2. Woman.

୩ । ଶ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାର—3. A cooly woman; a female day-labourer.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଲୁହା ଜନିତ ଗଢିବା ମନ୍ତ୍ର—

The wages for making iron articles.

ପ୍ରାଦେ (ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ବି.—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ

ଭାଷାର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—A form of the Ordīā

language spoken in the Central Province

as reported in the Census report of 1921.

ବୈଦେ. ବି. (ଭୂମି)—୧ । ମନ୍ତ୍ରର ଲାଗିବା ଲୋକ—

କୁଳି

1. A cooly.

କୁଳି

୨ । ସାଧାରଣ ମୂଲିଆ—2. A day-labourer.

୩ । ମନ୍ତ୍ରରେ ନିୟୁକ୍ତ ଦେବା ଶୃକର—

3. A servant working for wages.

୪ । ଭୂମିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ଦୋଇ ଦେଶାନ୍ତରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

କାମପାଇଁ ମୂଲ୍ୟାନ୍ତର ପରିଶ୍ରମସାଧ ଶୃଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି

କରିବାକୁ ଯିବା ଲୋକ—4. Indentured

labourer emigrating to a foreign

country.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଗଣନା-
ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଭାରତର ୩୦ କୋଟି ଲୋକ
ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ ୧୭ ଲକ୍ଷ କଳକାରଖାନାମାନଙ୍କରେ କୁଲିଗିରି କରୁ
ଅଛନ୍ତି । ଯଥା,—

ରେଲବାଇରେ ୧ ଲକ୍ଷ ୧୦ ହଜାର

କୋଇଲାଖଣିରେ ୧ ,, ୮୦ ହଜାର

ଝୋଟକଳରେ ୨ ,, ୯୦ ହଜାର

ଲୁଗାକଳରେ ୩ ,, ୫୦ ହଜାର

ଗୃହବାଗନାରେ ୭ ,, ୫୦ ହଜାର]

କୁଳିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । କୁଳମଣିର ତାଙ୍କ ନାମ—

Kulīā 1 Name for calling 'Kulamanī'

୨ । କୁଲିଆ (ଦେଖ)

Kulīā (See)

ଦେ. ବିଶ.—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) କୁଳବର୍ତ୍ତୀ, କୁଳସ୍ଥ—
Sited on the bank.

(ଯଥା—ନଉକକୁଳିଆ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଯେଉଁ ତଙ୍ଗାର ତଳ କୋଣସ୍ଥଳ;

ଏସବାର ତଙ୍ଗା—A cutter

କୁଳିଆ—ଦେ. ବି.—ମୂଲିଆ—

Kulīā

A cooly or day labourer

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଫ. କୋଷ୍ଠ) — କୁଲିଆ, ଶଗାଳ—

Jackal.

କୁଲିଆକତର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅଭିବୃଦ୍ଧି

Kulīākatārā

ଖେଳ—A children's game;

the Blind man's Buff.

କୁଲିଆକତର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କୁଲିଆକତର (ଦେଖ)

Kulīākatārā

Kulīākatārā (See)

କୁଳିକ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ (କୁଳ + ଇକ)—ସୁକୁଳପ୍ରସୂତ—

Kulika

Of good family.

ଫ. ବି.—୧ । ସମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି, ଜ୍ଞାତ—

1. Kinsman. (M. W.)

୨ । ହାଟୁଆଙ୍କ ଜାତିର ସରଦାର—

2. The chief or headman of a caste-guild. (M. W.)

୩ । ସଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣୀୟ ଶିଳ୍ପୀ—

3. Any artisan of eminent birth. (M. W.)

୪ । ଶିକାରୀ, ବାଣୀଆ—4. A hunter. (M. W.)

୫ । କଣ୍ଟାକା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କୋକିଳାକ୍ଷ; କୋଇଲେଖାଗୁଳୁ—

5. A thorny plant; Ruelia Longifolia

(M. W.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାଲେ, ଯେବେ ଏ ଘୋଡ଼ାଲେରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାବାଦ ଦେବ । ଯଥା—
ବାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଘୋଡ଼ାଲେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଘୋଡ଼ାଲେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ

୬ । କୁଲିକାର; ମଙ୍ଗଳକାର ବା ଶୁଭକାର—

6. Tuesday or Friday.

୭ । ଅଷ୍ଟ ନାଗରାଜ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—7. One of the eight chiefs of the serpent race

[ଦ୍ର—ଏହାର ମସ୍ତକୋପର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଏହାର ଦେହ ମାଂସାଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

କୁଲିକପଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କୁଲି ଜାତୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରିକାଦ୍ୱାରା
Kulikaptā ବୁଣା ମୋଟା ଖଦ—A kind of coarse cloth woven by the Kuli weavers in Sambalpur.

କୁଲି କରବା—ଦେ. କି—୧ । ପାଣିକୁ ପାଟରେ ପୁରାଇ ବୁକୁବୁକୁ କରବା—
Kuli karibā 1. To wash the mouth by gargling.
କୁଲିକରା ୨ । ନିନ୍ଦା କରବା—

କୁଳାକରନା 2. To slander or blaspheme a person.

କୁଲିକା—ଫ. ବ. (କୁଲ + ରକ + ଅ)—ଜଳ ନିକଟରେ ଜନ୍ମିବା
Kulikā କୋଇଲିସ୍ୱଥ ଶାଗ (ଏହା ବିଶେଷ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ; କର୍ମଶଯ୍ୟ; ପୁଲ୍ ବିଷୟ ମାଲ)—Hygrophila Spinosa; a thorny shrub growing near water.

କୁଲିକାମ—ଦେ. ବ—ମାନବକାର୍ଯ୍ୟ—Menial work.

Kulikāma

କୁଲିବକାଞ୍ଚ

କୁଲିକା କାମ

କୁଲିକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—କେତାକେତା; ଟୁକଟିକି
Kulikuli ହୋଇ (ଲୁଗାଆଦି ଚିରିବା)—
(torn) Into shreds.

(ଯଥା—ସେ ଧୁଇଁଛି କୁଲିକୁଲି ପାଦ ଦେଇ ।)

କୁଲିଗିରି—ବୈଦେ. ବ. (କୁଲି + ଗିରି)—

Kuligiri ୧ । କୁଲିର କର୍ମ—

କୁଲିଗିରି 1. The work of a cooly or day labourer.

କୁଲିଗିରି ୨ । ମଜୁରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତି—

2 Employment as a day labourer.

କୁଲିଗେଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗେଣ୍ଡା—

Kuligendā A small snail.

ଖୁଗଳୀ

ସୋସି

କୁଲିଙ୍ଗ—ଫ. ବ. (କୁଲି + ଗିରି + କର୍ମ)—୧ । ପକ୍ଷୀ—

Kulīṅga 1. Bird.

୨ । ଘରଚଞ୍ଚୁ ପକ୍ଷୀ—2. Sparrow.

୩ । ମୂଷିକବିଶେଷ—3. A kind of mouse.

୪ । କକଡ଼ାଶୂଙ୍ଗୀ (ହ. ଶକସାଗର) (ଦେଖ)

4. Kakardāsruṅgī (See)

କୁଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ଫ. କୁଲିଙ୍ଗ)—ପକ୍ଷୀବିଶେଷ; କପୋତ—

Kulīṅga Dove.

କୁଲିଙ୍ଗ ପକ୍ଷୀ ପଦ୍ମା ମେଲେ

ବସି ସେ ଥିଲା ବୃକ୍ଷତାଳେ । ନିକୋଥ, ଚରବତ ।

କୁଲିଚାଲାନୀ—ଦେ. ବ—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ କୁଲି ପଠାଇବା କର୍ମ—

Kulichālāṇi Sending up of indentured labourers
କୁଲିଚାଲାନୀ to a depot.

କୁଲି ରାଜା

କୁଲିଜନ—ଫ. ବ—ମହାଭୟବନ୍ଧୁ, ହରିଦ୍ରାଦି ବର୍ଣ୍ଣର ଶାକବିଶେଷ—
Kulijana Alpina Galanga (plant)

(ଅପର ଫ. ନାମ [ଦ୍ର—ଏଥିର ତାଙ୍ଗରେ ଅନେକ ପତ୍ର ଧରେ ପୁରକା) ଏବଂ ତାଙ୍ଗ ମନୁଷ୍ୟ ଉଦରେ ବଢେ, ଫୁଲ ଆରକ୍ତ ଓ ମଧୁରକ; ଏ ଗଛ ଉଦ୍ୟାନରେ ଦେଖାଯାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର । ଏହା ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳର, କର୍ମକାସନାଶକ, ସ୍ୱପ୍ନରକାରକ ଓ ରୁଚିକର, ଏହା ହୃଦୟ କଷ୍ଟ ଓ ମୁଖଶୋଧକ । ସ୍ତୁଳପ୍ରତିବିଶିଷ୍ଟ କୁଲିଜନକୁ ମହାଭୟ କହନ୍ତି ।]

କୁଲିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଫ. କୁଲିତାପାଗ ?)—

Kulitā କୁଲିତା (ଦେଖ)

Kulitā (See)

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ କଟକ, ଅନୁଗୁଳ ଓ ମୋଗଲବନ୍ଧୁ ଆଦି ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ରେଭାଞ୍ଚୋଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଥା ଜାତି ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସମ୍ବଲପୁରରେ କୃଷକମାନଙ୍କର ନାମ କୁଲିତା । ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ଭୂଅଞ୍ଚଳ ସଂଖ୍ୟାର ୧ ।]

କୁଲି ଧରା—ଦେ. ବ—କୁଲିଧରବା କର୍ମ (ଦେଖ)

Kuli dharā The act of Kulidharibā (See)

କୁଲିଧରବା—ଦେ. କି—କୁଲି ସମ୍ବଳ କରବା—

Kuli dharibā To recruit coolies for indentured-labour.

କୁଲିପକଡ଼ନା

କୁଲି ପକାଇବା—ଦେ. କି—ବୁକୁବୁ କର ସାରିବା ପରେ ମୁହଁରୁ ପାଣିକୁ
Kuli pakāibā ବାହାର କରବା—To throw out the
କୁଲିପକଡ଼ନା gargled water from the mouth.

କୁଲି ମୈକନା

କୁଲିବା—ଦେ. କି—ନିନ୍ଦା କରବା—To blame; to traduce.

Kulibā

କୁଲିବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବେଙ୍ଗ, କୁଆବେଙ୍ଗ—

Kulibeṅga Very small frogs.

ବେଙ୍ଗାହି

ବେଙ୍ଗାହି

କୁଲିଶ—ଫ. ବ. (କୁ + ରକ୍ଷା ଧାତୁ + ଅ)—୧ । କୁଲିଶ (ଦେଖ)

Kulīṣa 1. Kulīṣa (See)

୨ । ବୁଦ୍ଧା; ଟାଙ୍ଗିଆ—2. Axe; hatchet. (M. W.)

୩ । ଧୂରକ—3. A diamond. (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇ	ଉ	ଋ

୪ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—4. The plant Heliotropium
Indicum. (M. W.)

କୁଳିଶାସନ—୧. ବିଶାଳ୍ୟ ମୂଳ, ବୁଦ୍ଧଦେବ—An epithet of
Kulīśāsana Sākyamuni or Buddha.

କୁଳି ସରଦାର—ବୈଦେ. ବି. (କୁଳି)—୧ । ବିଦେଶରୁ ପଠାଯିବା
Kulisaradāra ନିମନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧବଦ୍ଧ କୁଳି ସରଦାର କରବା
କୁଳିସରଦାର ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଫସଲରେ ବୁଲେ—
କୁଳିକା ସରଦାର 1. A cooly recruiter.

୨ । କେତେ ଜଣ କୁଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଳପତି—

2. A headman of a gang of coolies.

କୁଳିହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କୁଳିଆ (ଦେଖ)

Kulihā 1. Kulī (See)

୨ । ବୃହତ୍, ଲଟାବେଟିକୋଳ ଗୁଳ୍ମ—

2. Solanum Indicum (plant).

କୁଳି—୧. ବି—୧ । କଣ୍ଠେଇ କୋଳ ଗୁଳ୍ମ—

Kulī Solanum Jacquin; the Prickly Night-
shade. (M. W.)

୧. ବିଶ. ପୁ. (କୁଳ + ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ.)—ଉଚ୍ଚବର୍ଣ୍ଣୟ—

(କୁଳିନୀ—ଶ୍ରୀ) Belonging to a noble family. (M. W.)

କୁଳିନ—୧. ବିଶ. (କୁଳ + ଇନ୍)—୧ । ଉଚ୍ଚଜାତିର (ଘୋଡ଼ା, ହାତୀ)—

Kulīna 1. (horse or elephant) Of good breed.

୨ । ସଚ୍ଚକ୍ରମୋତ୍ତର—2. Of a high or noble
descent; respectable.

(କୁଳିନୀ—ଶ୍ରୀ) ଦେ. ବିଶ—କେତେ ବର୍ଣ୍ଣାୟୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳରେ ଜାତ—
Belonging to certain noble families of
Brahmanas ennobled under orders of the
ancient Rajas in Bengal and Orissa.

କୁଳିନକ—୧. ବିଶ. ପୁ. —କୁଳିନ (ଦେଖ)—

Kulīnaka Kulīna (See)

ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ—A kind of kidney bean.

କୁଳିନତା—୧. ବି. (କୁଳିନ + ତା)—ସମ୍ବଲପୁରରେ ଜନ୍ମିବାର

Kulīnatā ଅବସ୍ଥା—Respectability

ଦେ. ବି—ରାଜା ବଲ୍ଲଭ ସେନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗଦେଶରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ
ଉଚ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଳିନ
ପ୍ରଥା—Kulīnasm amongst the Brahmanas of
Bengal, the status of respectability due
to being born of a family declared as noble
by certain rules promulgated by Raja
Ballāla Sena of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥା ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ନିମନ୍ତେ କମ୍ପୁଅଛି । ବିନାକେତେ
ସମାଜରେ ଏ ପ୍ରଥା ଯୋଗୁଁ ବିଶେଷ ବିଷମତା ଫଳ ବଢ଼ିଥିଲା;
ଅନେକ କନ୍ୟା ଆଶାବଦ୍ଧ କୁମାରୀ ରହିଥିଲେ ଓ ଅନେକ ବର

ବହୁପତ୍ନୀ ବିବାହ କରୁଥିଲେ । କୁଳିନ ବର୍ଣ୍ଣର କନ୍ୟାପିତା କୁଳିନ

ବର ହସ୍ତରେ କନ୍ୟାକୁ ଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେଉଥିଲେ ।]

କୁଳିର—୧. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ = ଚସ୍ତାର କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇର) —

Kulīra ୧ । କର୍କଟ; କଙ୍କଡ଼ା—1. Crab.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ କର୍କଟରାଶି—2. The 4th sign of
the Zodiac, the sign of Cancer.

କୁଳିରକ—୧. ବି. (କୁଳିର + କାର୍ତ୍ତେ. କ)—କୁଳିର (ଦେଖ)

Kulīraka Kulīra (See)

କୁଳିଶ—୧. ବି. (କୁଳ = ପବନ + ଶୋ ଧାତୁ = ଦାରଣ କରିବା +

Kulīśa କରଣ. ଅ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ର ପବନମାନଙ୍କୁ ବିଦାରଣ

କରିଥିଲେ, କିମ୍ବା କୁଳ = ହସ୍ତ + ଶୀ ଧାତୁ = ଶୋଇବା

+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଶୋଇ ଥାଏ) —

୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder-bolt.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର—2 The thunder-bolt of
Indra.

୩ । କଳାବାଇଁଶି ମାଛ, ମୟୂରବିଶେଷ—3. A kind of
fresh-water fish; Labeo Gomus; Labeo
Calbasu; Pomotis.

[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ, ମଧୁର ରସ, ହୃଦୟ, ଅଗ୍ନି ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ,
ଶ୍ଳିଷ୍ଣ, ଲଘୁ ଓ ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ଏହା ବାୟୁରୋଗ ଓ ଅଗ୍ନିରୋଗ
ଉପକାରୀ ।]

୪ । ଅଗ୍ରଭାଗ—4. The top; apex

କୁଳିଶଧର—୧. ବି ପୁ. —(ବହୁବ୍ରୀହି, କୁଳିଶ + ଧର) —

Kulīśadhara କୁଳିଶପାଣି (ଦେଖ)

Kulīśapāṇi (See)

କୁଳିଶନାୟକ—୧. ବି. —ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—A particular pose

Kulīśanāyaka during coition.

କୁଳିଶପାଣି—୧. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୁଳିଶ + ପାଣି)—ଇନ୍ଦ୍ର—

Kulīśapāṇi God Indra.

କୁଲୁ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. —(ଆ. କୁଲ୍)—କୁଲ୍ (ଦେଖ)

Kulu Kul (See)

କୁଳୁଆ—ଦେ. ବି. —କୁଣିଆଁ (ଦେଖ)

Kulūāṇi Kūṇiāṇi (See)

କୁଳୁକ—୧. ବି. —(କୁଲ୍ ଧାତୁ = ଏକତ୍ରିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—ଜିଭ

Kuluka ଉପରେ ବସିଥିବା ଛଇଆ—The fur or foulness
of the tongue (Apte).

କୁଳୁକୁଆ—ଦେ. ବି. (ଧୂଳ୍ୟର୍ଥକ; କୁଲ. ୧. କୁଳୁକ = ଜିଭ ଉପରେ

Kulukuṇchā ବସିଥିବା ଛଇଆ; କୁଲ. ୧. କବଳ; କଳ

ହଳାହଳ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା ଓ କବ ଧାତୁ = ମାର୍ଜନ କରିବା) —

କୁଞ୍ଜା, କୁଞ୍ଜି, ମରାୟ ୧ । କୁଞ୍ଜ ଉପରେ ପାଣି ପୂରେଇ ଏକଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଏ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଖୋଜିବେ ।

ସେକଳ କରବା କର୍ମ; କୁଳ କରବା—1. Gargling;
rinsing of the mouth.

୨ । କୁଳ କର ସାଧୁଥବା ଜଳ—

2. Gargled water.

କୁଳୁକୁଳୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନିନିକରଣ)—କୁଳୁକୁଳୁ (ଦେଖ)

Kulukul Kulukulu (See)

କୁଳୁକୁଳୁ କର ଚାହିଁବା—ଦେ. କି—ମନୋରମ୍ୟ ରୂପେ ଚାହିଁବା—

Kulukul kari chāhinaibh To look at a thing gracefully.

[ଦ—ଏହି ଶବ୍ଦ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମଧୁର ଚାହିଁଣି ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କୁଳୁକୁଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—ଉତ୍ସର୍ଜନ, ଗାଳମନ—

Kulukula Abuse; evil names.

କୁଳୁକୁଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପାଣିରେ ଘାଉଁରି ଖାଇ ପହଁରବା

Kulukulu ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ; ପାଣିରଥର ବା କେଉଟିଆ ପୋକ—A kind of aquatic insect.

କୁଳୁକୁଳୁଥ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ୍ୱେଦସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ସେ (ଯେଉଁ

Kulukulu ଶିଶୁ) କୁଳୁକୁଳୁ କର ଚାହିଁ—1. (child) Who looks at a thing gracefully.

୨ । ଖୁଲୁକୁଳୁଥ, ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

୩ । ଅସ୍ଥିର ଓ ସୁନ୍ଦର (ଶିଶୁ)—

3. Tiny and charming (child).

କୁଳୁକୁଳୁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ବନିନିକରଣ; ଭୂଲ.ସ. କଳନାଦ)—୧ । ପାଣିରେ

Kulukulu ଜଳ ପୂର୍ବରୁ ଏକଳ ସେକଳ କରବା ଧ୍ବନି—

କୁଳକୁଳ 1. The sound of gargling.

କୁଳକୁଳ ୨ । ନଦୀ ପ୍ରବାହର ଧ୍ବନି; କଳକଳ ଧ୍ବନି—

2. Gurgling sound of water flowing over shallow pebbles.

କୁଳୁକୁଳୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନିନିକରଣ)—ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବା ଅଳ୍ପସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ

Kulukulu ରହି ଅସ୍ଥିର ହେବା; ଖୁଲୁକୁଳୁ; ଖୁଲୁକୁଳୁ—

Moving one's body or limbs restlessly within a limited space.

ବାଥ ବୁଲୁକୁଳୁ କଲ ଲେ ମା । ତାଅଣୀ ହାତରେ ବାନ୍ଧ,

ହର ହାତକୁ ଚେନ ଲେ ମା । ହର ମୁଠା ବୁଡ଼ । (ଶିଶୁଗୀତ)

କୁଳୁକୁଳୁଖି—ସ. ବି.—ମସାଲ; ନିଆଁ ଖୁଆ; ନିଆଁ ଦୁଳା—

Kulukukhagunijh Fire-brand. (Apte; M.W.)

କୁଳୁଙ୍ଗ—ସ. ବି.—(ଭୂଲ. ଓ. ଖୁରୁଙ୍ଗ)—କୁରଙ୍ଗ, ମୃଗ—

Kulunga Antelope. (M.W.)

କୁଳୁଚି—ଦେ. ବି.—(ଭୂଲ. ସ. କଡ଼ଙ୍ଗର—କୁଣ୍ଡା; ସ. କଣ୍ଡନ)—

Kuluchi ଗୋରୁଙ୍କୁ ପାଣି ବା ଭୋଡ଼ାଣି ସଙ୍ଗେ ଗୋଳାଇ

କୁଣ୍ଡା ଖାଇବାକୁ ଦେବାପାଇଁ ଦରକୁଟା ଧାନ; ଦରକୁଟା

ଧାନ—Partly pounded

unhusked paddy (boiled or unboiled) for feeding cattle.

କୁଳୁଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସ. କୁଳଥ)—କୋଳଥ—

Kuluthh Chick-pea; a kind of grain.

କୁଳୁପ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—(ଭୂଲ ବ. କୁଲୁପ, ହି. କୁଲୁପ; ଅ.

Kulupa କୁଫଲ)—କୋଲପ—Padlock.

ବ୍ରହ୍ମକୁ ଦେଖିବ ସେବେ ଚିତାଅ କୁଲୁପ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୁପଣଗୀତା ।

[ଦ୍ର—ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ ଓକାସଦ୍ୟ ଶବ୍ଦକୁ ଉକାସଦ୍ୟ କର ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଯଥା—ଗୋଡ଼କୁ—ଗୁଡ଼ା; ଗୋରକୁ—ଗୁରୁ; କୋଲପକୁ—କୁଲୁପ; ଗୋଟାଏକୁ—ଗୁଟାଏ; ଗୋଲକୁ—ଗୁଲ ।]

କୁଳୁପାତ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶୁଗାଳ, ବିଲୁଆ—

Kulupatra Jackal.

କୁଳୁପି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କୁଲ୍‌ପୀ)—

Kulupi ୧ । ଦୁଧ ଆଦିକୁ ବରଫ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜମାଟ କରି କୁଣ୍ଡା, କୁଳ୍‌ଫି ରଖିବା ଗୁଣ—1. The metal case or mould for ice-cream.

୨ । ଜମାଟ ଦୁଧ—2. Ice-cream.

କୁଳୁପି ବରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କୁଲ୍‌ପି+ବର୍ଫ)—

Kulpi barapha ବରଫ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜମାଟ କରିଯାଇ ଗୁଣରେ କୁଳ୍‌ଫି ବସନ୍ଦ ରଖା ଯାଇଥିବା ଦୁଗ୍ଧ—Ice-cream preserved in a metal mould.

କୁଳୁବୁଡ଼ା—ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ—କୁଳବୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Kuluburdh Kuluburdh (See)

କୁଳୁମି—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁହଣ (ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରକରମାନେ

Kulumi ମୁହଁ ପ୍ରଭୃତିରେ କୁଳନ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।]

A kind of small chisel for doing fine gem-setting work.

କୁଳୁମୁହୁଳି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. କୁଲ+ଉହୁଲନ)—

Kulumuchhuli ୧ । ଅତି ଉତ୍କଳ, ଅତ୍ୟଧିକ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ଓ ଲାଭାହଙ୍କ ବ୍ୟାକୁଳ—1. Excessively eager.

(ଯଥା—ସେ ମୋ ପାଖେ ଦୂର ଘଡ଼ି ନ ରହି କୁଳୁମୁହୁଳି ହୋଇ ଗାଁଆଁକୁ ପଳେଇ ଗଲା ।)

୨ । ପ୍ରଭୁ; ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.

(ଯଥା—ଏ ପୋଖରୀକୁ କୁଳୁମୁହୁଳି ମାଛ ମରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

କୁଳୁହାଁ—ଦେ. ବି.—କୁଣ୍ଡା (ଦେଖ.)

Kuluhāñ Kunāñ (See)

କୁଳେଇ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଲ୍ୟ)—

Kulei ଶେଟିକୁଲ; ମାଇକନିଆପିଲ ବା ଶିଶୁବାଳକମାନେ ଆଡ଼ିକୁଲୋ ଧୁଳିଘର କରି ଖେଳିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ସାନ କୁଲ୍—

ସୁପାଳି, ଡାଗଡ଼ି A small winnowing fan used as a plaything by girls.

ଅଣରେ ଗିଲେ ବୁଲେଇ, ମେଘ ଯାଏ ବୁଲେଇ । ଶିଶୁବଚନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯେକୌଣସି ଶବ୍ଦ ପାଦ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଗୋଟିଏ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଅ’ ଗୋଟିଏ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଜୁନ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦୁ’ ଦେଖିବେ ।

କୁଶର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. କୁଲିଶ)—କଳାବାଇଁଶି ମାଛ—
Kusra A sort of fresh-water fish.

କୁଶଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଶଳ (ଦେଖ)
Kusli Kusali (See)

କୁଶ (ଧାତୁ)—ଫ.—୧ । ଅଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kus (root) 1. To embrace.
୨ । ବେଢ଼ିବା—2. To enfold.

କୁଶ—ଫ. ବି. (କୁ=ପୃଷ୍ଠା+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୟନ କରିବା+ଅଧିକରଣେ, ଅ;
Kusa ଯାହାକୁ ପାରି ପୃଷ୍ଠାରେ ଶୟନ କରାଯାଏ,—
ଫ.—ଦର୍ଢ଼, ଯଜ୍ଞଭୂଷଣ, ୧ । ଶ୍ରୀକୃତପର୍ବଣାଦି ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ
ସୂତାପତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଜୁଣ—
କୁଶ 1. A species of grass used in
କୁଶ the performance of reli-
ଗ୍ରାସious ceremonies. Era-
grostis Cynosuroides; Poa
Cynosuroides.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ସେତ ଓ କୁଷ୍ଠ ।]

୨ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ, କୁଶଦ୍ୱୀପ—
2. One of the 7 islands 'making up the
world (as described by the ancient
Hindus).

୩ । ଲଙ୍ଗଳର ଉପକୁ ଯୁଥାଇ ସଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
କୁଶଦଉଡ଼ି—

3. A rope of Kusa grass to tie the beam or
pole of a plough with the yoke.

୪ । ଜଳ—4. Water.

୧ ଓ ୪ ଅର୍ଥ—ବୃତ୍ତଶା କୁଶଅଗ୍ର କୁଶବଦ୍ଧରେ ସିନ୍ଧୁରେ ଯାହାକୁ ନୋହି.
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହସମବାସ ।

* । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ବଡ଼ ପୁଅ—

5. Name of the elder of the twin sons of
Rāmachandra.

[ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଯମଜ ପୁଅ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇ
ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ଉପୋଦାନରେ ବଢ଼ି ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ।
ରାମ ଏହାଙ୍କୁ କୁଶାବତୀଙ୍କୁ ନଗରର ରାଜା କରି ଦେଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ
ପରେ ଏ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ।]

ଫ. ବିଶ—୧ । ମଦୁ—1. Maddened.

୨ । ଘୃନ; ଖଳ—2. Wicked; vile; depraved.

୩ । ମାତାଲ—3. Intoxicated; inebriated.

୪ । ପାପିଷ୍ଠ—4. Sinful; depraved.

କ୍ରା. କୁଶ—୧ । କୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—

1. Name for calling Kṛushṇa.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—2 A Brāhmaṇa.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ କୋଶ)—କୋଶ; ଦୁଇ
ମାଇଲ ଦୂରତ୍ୱ—A distance of two miles.

କୁଶଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଶଗଣ୍ଡି)—

Kuśaganṭhi ୧ । କୁଶରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଡି—

1. A knot made with the Kuśa grass.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପରତା ଅକ୍ଷତ୍ୱ ଛାଡ଼ି ଗଲେ ଛିଣ୍ଡା ପଇତାରେ
କୁଶଗଣ୍ଡି ପକାଇ କେତେକ ସମୟ କେହି କେହି କାମ ଚଳାନ୍ତି ।]

୨ । ମୁକୁଳା କେଶରୁ କେଶୁଏ ଧରି ତହିଁରେ ପକାଯିବା ଗୁଡ଼
ଗଣ୍ଡି—2. A knot made with a small lock
of hair out of the whole dishevelled
hair.

୩ । ବିବାହରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦୁଇ ଭାହାଣହାତକୁ ଯୋଡ଼ିକରି
ପକାଯିବା କୁଶର ଗୁଡ଼ି—3. The knot of Kuśa grass
tied on the folded right hands of the
couple during the nuptial rites; nuptial
knot.

କୁଶଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିବା—ଦେ ବି—ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା—

Kuśaganṭhi paṇḍibā. The tying of the nuptial
knot; the performance of a marriage.

(ଯଥା—ଅଜକୁ ୨ମାସ ଦେଇ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର କୁଶଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା ।)

କୁଶଜ—ଫ. ବି. (କୁଶ=ଜଳ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ,—ପଦ୍ମ—
Kuśaja Lotus.

ସକତା ଶେଷ ବୋଲିଲେ ନ ପାରିଲେ ବହୁ ଲୁଆଇଁ ମୁଣ୍ଡକୁଟକ ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସ୍ୱଧାନ୍ୟ ।

କୁଶଣ୍ଡିକା—ଫ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବିବାହକାଳୀନ ବୈଦିକ କ୍ରିୟାବିଶେଷ,
Kuśaṇḍikā ହୋମାଗ୍ନି ସ୍ତମ୍ଭାର କ୍ରିୟା—The Vedic
ceremony performed at a Brāhmaṇa's
marriage; the consecration of the Homa
fire.

କୁଶଦାହ—ଫ. ବି. (କୁଶ+ଦାହ,—ଦୂରବିଦେଶରେ କମ୍ପା ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
Kuśadāha ମରଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ କଳ୍ପିତ କୁଶ-
ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମାକୁ ଶ୍ମଶାନରେ ଚିତା ଲଗାଇ ପୋଡ଼ିବା—
Burning an effigy of Kuśa grass in the
absence of the body of a person dying
in a distant country or supposed to be
dead.

କୁଶଦ୍ୱୀପ—ଫ. ବି—ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ; (ପୃଷ୍ଠାରେ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ
Kuśadwīpa ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଦ୍ୱୀପ; ଏହା ଚାରିପାଖରେ ଘୃତ-
ସିନ୍ଧୁବେଷ୍ଟିତ)—Name of one of the seven
large islands comprising the universe
according to the Hindu mythology.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୧ ଚକ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ୧୭ ଚକ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଥିବେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ୧ କୁଶାଣ୍ଡରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଥିବେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବା' ନ ମିଳିଲେ 'ବା' ଗୋଟିବେ, 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ବ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ ।

କୁଶଳ—୧. ବି. ପୁଂ (କୁ = କୁଣ୍ଠିତ + ଶୋ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା +
Kusāla କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କିମ୍ବା କୁଶ + ଲ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + ଅ)—

୧ । କଲ୍ୟାଣ; ମଙ୍ଗଳ—1. Welfare;
prosperity; happiness.

୨ । ଉପଦ୍ରବ; ବା ଅପଦରୁ ମୁକ୍ତି—

2. Freedom from danger

୩ । ନୈପୁଣ୍ୟ—3 Skill.

୪ । ପୁଣ୍ୟ—4 Meritorious act.

୫ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—5. Competence; proficiency;
ability.

ବିଶ ପୁଂ—୧ । ଉତ୍ତମ—1 Good.

(କୁଶଳ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ନିପୁଣ, ଦକ୍ଷ; ଚତୁର—3. Competent;
adept; proficient; skilful.

୩ । ଶିକ୍ଷିତ—3 Educated; learned.

୪ । ଉଚିତ; ଉପଯୁକ୍ତ—4. Right; proper.

୫ । ପୁଣ୍ୟ; କଲ୍ୟାଣସ୍ଥଳ—5 Prosperous; happy.

୬ । ନିରାପଦ—6. Free from danger.

ଦେ. ବି—କୋଶଳ (ଦେଖ)—Kosāla (See)

କୁଶଳ ବୃକ୍ଷର ଦେଶ ପାଲକେ ଯେହ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. ବିଶ—ପାଚିଲା—Ripe.

କୁଶଳ ଉପାଳ ସମ ହେବାକୁ ଚାଲକୁ । ଶବ୍ଦକୋଷ. ରସକଲ୍ଲୋଚନ ।

କୁଶଳକାମ—୧. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା)—କୁଶଳକାମୀ (ଦେଖ)

Kusālakāma Kusālakāmi (See)

(କୁଶଳକାମୀ—ଶ୍ରୀ)

କୁଶଳକାମୀ—୧. ବିଶ. ପୁଂ (କୁଶଳ + କାମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.

Kusālakāmi ୧ବ.)—ମଙ୍ଗଳ କାମନାକାରୀ—

(କୁଶଳକାମୀ—ଶ୍ରୀ) Wishing happiness; well-wishing.

କୁଶଳପ୍ରସ୍ଥ—୧. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୁଶଳ + ପ୍ରସ୍ଥ)—

Kusālapruchhā Kusālaprasna (ଦେଖ)

Kusālaprasna (See)

କୁଶଳପ୍ରଶ୍ନ—୧. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୁଶଳ + ପ୍ରଶ୍ନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

Kusālaprasna ତାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ମଙ୍ଗଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ—

Enquiring as to the welfare, health etc.

of a person (e. g. How do you do ?)

(ଯଥା— ଅପଣଙ୍କର ସବୁ କୁଶଳ କି ?)

କୁଶଳଦାର୍ତ୍ତ—୧. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୁଶଳ + ଦାର୍ତ୍ତ)—

Kusālabārttā କୁଶଳଦ୍ୱବାଦ (ଦେଖ)

Kusālasambhāda (See)

କୁଶଳାବ—୧. ବି. (କୁଶଳ + ଲବ; ହିବତନ)—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯାଆଁଳା

Kusālabā ଦୁଅ ଦୁହେଁ—The twin sons of Rāma.

(କୁଶଳାବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୁଶଳଦ୍ୱବାଦ—୧ ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କୁଶଳ + ଦ୍ୱବାଦ)—୧ । ମଙ୍ଗଳ—

Kusālasambhāda ସମାବୃତ୍ତି; ଶୁଭ ଶବ୍ଦ—1 Good news.

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧେ ସମ୍ବାଦ—

2 News of one's good health.

କୁଶଳ—ଦେ. ବି.—ମଧ୍ୟମାକୃତି ତଙ୍ଗା, କୋଶଳ—

Kusāli A medium-sized country-boat.

କୁଶଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଶଳ (ଦେଖ)

Kusāli Kosāli (See)

କୁଶଳୀ—୧ ବିଶ. ପୁଂ. (କୁଶଳ + ଲଭ, ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ପୁଣ୍ୟ

Kusāli 1. Happy.

୨ । ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ—

(କୁଶଳି—ଶ୍ରୀ) 2. Prosperous.

୩ । ନିରାପଦ; ନିରାପଦ—

3. Free from danger.

କୁଶା—୧ ବି. (କୁଶ + ଆ)—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—

Kusā 1. Horse's bridle.

୨ । କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—2. A piece of wood.

୩ । ଦଉଡ଼ା—3. Rope

୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାର ପଟା—

4 A plank for covering anything.

୫ । ଲଙ୍କାଲୁହା—5. Plough-share. (M.W.)

୬ । କପାବକଡ଼ା—6. A pod of cotton. (M. W.)

ଦେ. ବି.—କୃଷ୍ଣର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଭାବନା—

Name for calling Kṛṣṇa.

ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) ବି.—ପଣସର ଖୋସା, ପଣସଫୁଟି—

The seed-pod inside the jackfruit.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଖୋସା, ଟିସରପୋକଙ୍କ ଗୋଟି—

Silk-coccons.

କୁଶାକର—୧. ବି. (କୁଶ + ଆକର; ପ୍ରଥମେ ଭୂମିରେ କୁଶ ସ୍ଥାପନ

Kusākara କର ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ଲଗାଯିବାରୁ)—ପଞ୍ଚାଗ୍ନି—

Sacrificial fire.

କୁଶାକ୍ଷ—୧. ବି — ମାଙ୍କଡ଼—

Kusāksha Monkey.

କୁଶାଗ୍ର—୧. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଶ + ଅଗ୍ର)—କୁଶର ମୁନିଆଁ ଅଗ୍ର—

Kusāgra The sharp point of a blade of Kusā grass.

କୁଶାଗ୍ରଭୁବି—୧. ବିଶ (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା)—କୁଶାଗ୍ର + ଭୁବି—ସୁସ୍ମରୁଚିବର୍ଣ୍ଣ—

Kusāgrabudhhi Keen-witted; sharp.

୧. ବି.—ଉପମିତ କର୍ମଧା)—ସୁସ୍ମ ରୁଚି—

Sharp wit; clear insight.

କୁଶାଗ୍ରୀୟ—୧ ବିଶ. (କୁଶାଗ୍ର + ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଅତି ସୁସ୍ମ (ରୁଚି) —

Kusāgrīya 1. Penetrating; sharp (intellect.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ତର୍ଗତ ସ୍ୱର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନ୍ତର୍ଗତ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଶ	ଋ	ୠ	ଋ

୨ । କୁଶାକ୍‌ର ପରି ସୁକ୍ଷ୍ମ—2. As sharp as the point of a blade of Kuśa

କୁଶାକ୍‌ର—ସ. ଚ. (କୁଶ + ଅକ୍‌ର)—୧ । ଗଜର ଥିବା କୁଶ—
Kuśāṅkura 1. Shoots of young Kuśa.

୨ । ଏକ ଗଜ କୁଶ—2. One blade of Kuśa.

କୁଶାଙ୍ଗୁରୀ—ସ. ଚ. (କୁଶ + ଅଙ୍ଗୁରୀ)—କୁଶବତ୍ (ଦେଖ)
Kuśāṅguriya Kuśabaṭu (See)

କୁଶାଙ୍ଗୁଳୀ—ସ. ଚ. (କୁଶ + ଅଙ୍ଗୁଳ)—କୁଶବତ୍ (ଦେଖ)
Kuśāṅguli Kuśabaṭu (See)

କୁଶାବତୀ—ସ. ଚ. (କୁଶ + ଅବତୀ)—କୁଶବତ୍ (ଦେଖ)
Kuśābatī the capital of Kuśa, son of Rāma.

କୁଶାବହ—ସ. ଚ. (କୁଶ + ଅବହ)—କୁଶବତ୍ (ଦେଖ)
Kuśābaha A caste of Rajput warriors.

ସୁଯୋଗ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ,

କୁଶାବହାଣେ କଲେ କଳାଶ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣବିମାଳ ।

କୁଶାକ୍‌ର—ପ୍ରାଚୀନ. (ସମ୍ଭାଷଣ) ଚ. (ସ. କୁଶ, ଭୂଲ ହି. କୁଶିଆର)—
Kuśārī ୧ । ଏକପ୍ରକାର ଆଖି; କନ୍ୟାର ଆଖି—

1. A species of sugarcane

୨ । ମୃଦଙ୍ଗ ମୁହଁର ଦୁଇ ପାଖରେ ଛୁଆଣି ଦୋଇଥିବା
ଚମଡ଼ାକୁ ମୁହଁର ଉପର ସଙ୍ଗେ ସଲଗ୍ନ କରି ରଖିବା ପାଇଁ
ବ୍ୟବହୃତ ଚମଡ଼ାଦ୍ୱାରା—Thongs used to keep
the pieces of hide attached to
the ends of a drum.

କୁଶାସନ—ସ. ଚ. (କୁଶ + ଅସନ; କୁ + ଶାସନ)—
Kuśāsana ୧ । କୁଶରେ ବୁଣା ଦୋଇଥିବା ପଟି—

1. A small mat of Kuśa grass to sit on.

୨ । ନିକୁଷ୍ଠ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟଶାସନ—

2. Misgovernment

କୁଶିଆର—ପ୍ରାଚୀନ. (ସମ୍ଭାଷଣ) ଚ. (ସ. କୁଶି, ଭୂଲ ହି. କୁଶିଆର)—
Kuśiār

ଆଖି—Sugarcane.

କୁଶିକ—ସ. ଚ. ଶ. ପୁ.—ଟେରା—

Kuśika Squint-eyed

(କୁଶିକା—ଶ୍ରୀ) ଚ.—୧ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ପିତାମହ ଓ ଶାସକ ପିତା—
1. Name of Biśwāmītra's grandfather.

୨ । ଲଙ୍ଗଲର ଲୁହା—2. Ploughshare.

୩ । ତେଲର କାଣ୍ଡ—3. Sediment of oil.

୪ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ଦେଖ)

4. Bahāṛḍa (tree) (See)

୫ । ସାଲ ଗଛ (ଦେଖ)

5. Sāl tree (See)

କୁଶିକା—ସ. ଚ.—ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ ଭଙ୍ଗା ହାତକୁ ଯୋଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା
Kuśikā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ପଟି—

A piece of wood used as a splint for a broken leg. (M.W.)

କୁଶିକିଳା—ସ. ଚ.—ଶଗଡ଼ର ସଙ୍ଗେ ଯୁଆଳକୁ ଜୋଡ଼ିବା ପାଇଁ
Kuśikilā ବ୍ୟବହୃତ କାଠିଲ—

A wooden pin used to attach the centre of the yoke to the angular front-end of the beams of a cart.

କୁଶି—ସ. ଚ. (ନାମ)—୧ । ପୃଷ୍ଠିଆ ଜଳରେ ପ୍ରବାହିତ ହିମାଳୟରୁ
Kuśi ବାହାର ଗଙ୍ଗାରେ ପଡ଼ିଥିବା ନଦୀ—

1 Name of a tributary of the Ganges.

୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ଗୋରଖପୁର
ଜିଲ୍ଲାର ନଗରାବେଶ୍ୱର—

2. Name of a town in Gorakhpur where Buddha breathed his last

(ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନର ଅଧିକାର ନାମ କସ୍ତୁରୀ ।)

୩ । ବାଲ୍ମିକି ରବି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3. Sage Bālmiki.

କୁଶିଦ—ସ. ଚ. (କୁଶ ଧାତୁ—ଅଭିଜ୍ଞାନ କରିବା + ଇଦ)—

Kuśida ୧ । କେତେ ମୂଲ ଧନ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ

(କୁଶିଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) କେତେ ସୁଧ ଦେବ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବାର
ଗଣିତକ ପ୍ରଣାଳୀ—1. The arithmetical rule

or method of calculating interest on a given capital.

୨ । ରାଶିପ୍ରଦତ୍ତ ଧନର ସୁଧ ବା ବୃଦ୍ଧି—

2. Interest.

୩ । ଟଙ୍କାକୁ ସୁଧରେ ଲଗାଇବା—

3. Usury; investment of money on loan.

୪ । ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—

4 Red species of Sandal-wood.

ଶ୍ରୀ—ଯାହାର ସୁଧ ନେବା ଜାକଜା ଅଟେ; ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ—

Usurer; one who lives on usury.

କୁଶିଦକ—ସ. ଚ. (କୁଶିଦ + କ)—

Kuśidaka ଯେ ସୁଧ ପାଇଁ ଟଙ୍କା କରଇ ଦିଏ; ସେ ଟଙ୍କା
ଦେଇ ସୁଧ ନିଏ—A usurer.

କୁଶିଦଗ୍ରାସୀ—ସ. ଚ. (କୁଶିଦ + ଗ୍ରାସି; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kuśidagrāhī କୁଶିଦକ (ଦେଖ)—

Kuśidaka (See)

କୁଶିଦମ୍ଭା—ସ. ଚ. (କୁଶିଦ + ଗାବ ଧାତୁ + ଭା; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kuśidambhī କୁଶିଦକ (ଦେଖ) ୩

Kuśidaka (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ' ଗୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଚ' ଦେଖିବେ

କୁଶୀଦବ୍ୟବହାର—ସ. ବି—ଟଙ୍କାମହାଜନି କାରବାର—

Kuśīdabyabahāra Usury.

ପରପାଦରୁ କୁଶୀଦବ୍ୟବହାର

କଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଦ୍ରାଘଣ ନରବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପ୍ରଭୁ ଶାସ୍ତ୍ର ।

କୁଶୀଳ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୁ + ଶୀଳ)—ମନ ଅତରଙ୍ଗ—

Kuśīla ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—Ill behaved (person).

(ସୁଶୀଳ—ବିପକ୍ଷ)

(କୁଶୀଳା—ଶ୍ରୀ)

କୁଶୀଳବ—ସ. ବି. (କୁଶ + ଲବ, ଶପାତନ)—

Kuśīlaba ୧ । ଲବ ଓ କୁଶ, ଶ୍ରୀମଦ୍ରାମାୟଣ ଯାତ୍ରା ପୁଅ ଦୁହେଁ—

1. The twin sons of Rāma (who first sang the Rāmāyaṇa composed by Balmiki at the court of Rāma.)

ପୁଂ—୨ । କବି—2. A bard; poet.

୩ । ନର୍ତ୍ତକ, ନଟ—3 An actor; dancer.

୪ । ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଚାରକ—4. A news-monger.

୫ । ଗାୟକ—5. A singer.

୬ । ବାଲ୍ମୀକି ରାଷି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. Sage Bālmiki.

କୁଶୀସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ପା. କୋଶିସ; ତୁଳ ହି. କୋଶିସ)—

Kuśīs

ତେଜ୍ଞା, ପ୍ରୟତ୍ନ—Exertion

କୁଶୁମ୍ଭ—ସ. ବି. (କୁଶ = ଜଳ + ଭୃମ୍ଭ)—

Kuśumbha ୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଜଳପାତ୍ର; କମଣ୍ଡଳୁ—

1. An ascetic's water-bowl.

୨ । ଜଳଭଣ୍ଡ—2 Water-jar.

କୁଶୁଳ—ଦେ. ବି—କୋଶଳ (ଦେଖ)

Kuśuli

Kośali (See)

ଶାବରବେଶ ବୃକ୍ଷପ୍ରମାଣ ବନାଳ—ସାରଳା ମହାପ୍ରଭୁ. ଡ୍ରୋଣ ।

କୁଶୁଳ—ସ. ବି—୧ । ଧାନକୋଠି; ଶସ୍ୟାଗାର; ଅମାର—

Kuśūla

1. Granary.

(କୁସୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଭଣ୍ଡାର—

2. Store-room; treasury

୩ । ତୁଷାର; ଚସୁର ନିଆଁ—

3. Fire made of chaff.

୪ । କରେଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4. Frying pan.

୫ । ଦୁଃଖଦାୟକ ଶୂଳଭେଗ—5. Painful colic.

୬ । ଦ୍ରବ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ଅଧାର—6. Cupboard.

କୁଶୁଳଧାନ୍ୟକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୁଶୁଳରେ ଧାନ୍ୟ ଅଳ୍ପ

Kuśūladhānyaka ଯାହାର)—ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷରୁ ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର

ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରି ସାରିଥିବା—

A householder who has in stock food-grains for three years.

କୁଶୈର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଶାର (ଦେଖ)

Kuśer

Kuśārī (See)

କୁଶୈଶୟ—ସ. ବି. (କୁଶ = କୁଶରେ = ଜଳରେ + ଶୀ ଧାତୁ =

Kuśēśaya

ଶୋଇବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.

୨ । କଇଁ—2. Water-lily.

୩ । ସାରସପକ୍ଷୀ—2 Indian crane.

୪ । ମରୁଳ; ହଂସ—4. Drake; swan.

୫ । କର୍ଣ୍ଣିକାର ବା କଳ୍ପଅର ଗଛ—

5. A tree with yellow flowers and poisonous berries; Thevetia Neriflora.

୬. ବିଶ. ପୁଂ—ବ୍ରତାବଳିର ନିୟମମାନର ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି

କୁଶାସନରେ ଶୁଏ—One who sleeps on a mat

of Kuśa grass as a penance while

observing certain vows.

କୁଶୋଦକ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୁଶସ୍ପଷ୍ଟ ଭଦକ)—ଦାନାଦି ସମୟରେ

Kuśodaka

ବ୍ୟବହୃତ କୁଶସ୍ପଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରପୂଜିତ ଜଳ—Water

consecrated by being touched with the

Kuśa grass during religious rites.

କୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଛିଣ୍ଡାଇବା; ଚିରବା—

Kush (root)

1. To tear.

୨ । ଟାଣିପକାଇବା—2. To pull or draw out.

୩ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା—3. To test; to examine.

୪ । ଶୋଭାପାଇବା—4. To shine.

୫ । ଚୁମ୍ବିବା—5. To pinch (M. W.)

କୁଶାଳ—ସ. ବି—କୁଶାଳର ଅନ୍ୟରୂପ—A from of the word

Kushala

Kuśala (See). (M.W.)

କୁଶାକୁ—ସ. ବି. (କୁଶ ଧାତୁ = ଶୋଭା ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଭ)—

Kushaku

୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.

୨ । ମାଙ୍କଡ଼—2. Monkey.

ବିଶ—୧ । କୁର, ଦୁଷ୍ଟ—1. Vile; wicked.

୨ । ଦୃଶ୍ୟ—2. Detestable.

୩ । ଯାହା ଗୋଡ଼ପକାଏ—

3. Burning; scorching.

କୁଶିତ—ସ. ବି. (କୁଶ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ଜଳ ମିଶ୍ରିତ—

Kushita

Mixed with water. (Apte)

କୁଶିଦ—ସ. ବି—କୁଶୀଦ (ଦେଖ)

Kushida

Kushīda (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

କୁଶାଦ—ସ. ବି—ସ୍ୱପ୍ନରେ ଟଙ୍କା ଖଟାଇବା, ମହାଜନ—
Kushāda Uruy.

ବିଶ—୧ । ଜଡ଼—1. Inert

୨ । ନିର୍ମମ—2 Indifferent.

୩ । ବିରାଗୀ—3. Apathetic

କୁଶୁମ୍ଭ—ସ. ବି. (ବୈଦିକ)—ବିଷାକ୍ତ ପୋକର ଦେହରେ ଥିବା
Kushumbha ବିଷ-ଥଳୀ—The venom-bag of an insect.

କୁଷ୍ମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକଶ୍ରେଣୀର ମଠା ବୁଣିବା ଚନ୍ଦ୍ର ଜାତି—
Kushmā A class of silk-weavers in Sambalpur.

କୁଷ୍ଠ—ସ. ବି. (କୁଷ୍ଠ ଧାତୁ = ଛଣ୍ଡାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଓ, କୁ = କୁଣ୍ଠିତ + ଶ୍ଚା
Kushṭha ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)।

କୁଷ୍ଠ ୧ । ଉପାନକ ଚର୍ମ ଓ ମାଂସ ବ୍ୟାଧିବିଶେଷ—

ପାପରୋଗ; କାହ୍ନ 1. Leprosy; lepra; Antony's Fire.
ଓ. କୋଡ଼

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଅଠର ପ୍ରକାର
ଅଧୁନକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଏ
ରୋଗର ଜାଣିଶୁ ଦେହରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସମୟରୁ
୨୦/୨୫/୩୦ ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରେ ବଞ୍ଚିରହେ । ସ୍ୱସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟକୁ
ଏ ଜାତି କିଛି କର ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ଉପଦଂଶ,ମାଲେରିଆ,
କୃମି, ମଳବକ୍ତା ଆଦି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦୁର୍ବଳ ହେଲେ
ଏ ଜାତି ଦେହରେ ମାଡ଼ିଉଠେ । ଏ ଜାତି ଏକମାସରୁ ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷ
ଯାଏ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ରହେ । ଆଲସ୍ୟ, ପକ୍ୱାଳ,
ସତାମାଛ ବା ଶୁଖିଆ ଭେଜନ, ବେଶ୍ୟାସହବାସ, ଅପରିଷ୍କୃତ ବସ୍ତ୍ର
ପରିଧାନ, ଅପରିଷ୍କୃତ ଗୃହରେ ବାସ, ବ୍ୟାୟାମର ଅଭାବଦ୍ୱାରା ଏ
କୁଷ୍ଠଜାତି ଶରୀରରେ ମାଡ଼ିଯାଇ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ଜନ୍ମାଏ । ବୈଦିକ
ଅଶା ୧/୨/୩/୪ ।

ପୁରୀ ଏହା ଦୁର୍ବାରୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ
ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ (Injection) ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଏହା ଆରୋଗ୍ୟ
କରିବାଦ ଦାବୀ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

୨ । କୁଜ; ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; କାଶ୍ମୀରଜାତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ଛଲ—
2. A medicinal bark; Saussurea Lappas;
Costus Speciosus.

କୁଷ୍ଠାଗ୍ନି—ସ. ବି. (କୁଷ୍ଠ + ଶ୍ଚା ଧାତୁ + ଅ)—କୁଷ୍ଠରୋଗନାଶକ
Kushṭhāgni (ଔଷଧ)—
(antidote) Curing leprosy.

କୁଷ୍ଠାଫୁଟିବା—ସ. ବି. (କୁଷ୍ଠାଫୁଟିବା)—କୁଷ୍ଠରୋଗଜନିତ ବୁଣିମାନ ଘାଆ ହୋଇ
Kushṭha phutibā ଫୁଟିବା—The bursting out of the
sores of leprosy.

କୁଷ୍ଠାଫୁଟିବା

କୁଷ୍ଠାରି—ସ. ବି. (କୁଷ୍ଠାରି; କୁଷ୍ଠ + ଅରି)—ଗନ୍ଧକ—
Kushṭhāri Sulphur.

କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ—ସ. ବି. (ସ. କୁଷ୍ଠା + ଅଶ୍ରମ)—

Kushṭhāśrama କୁଷ୍ଠ ରୋଗୀମାନଙ୍କ ଅଶ୍ରମସ୍ଥାନ—
କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ Leper-assylum.

କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ

କୁଷ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋଷ୍ଠି (ଦେଖ)
Kushṭhi Koshṭhi (See)

କୁଷ୍ଠିତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୁଷ୍ଠ + ଫଳାତାର୍ଥେ ଇତ)—
Kushṭhita କୁଷ୍ଠରୋଗୀକ୍ରାନ୍ତ—
Attacked with leprosy.

କୁଷ୍ଠି—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୁଷ୍ଠ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Kushṭhi କୁଷ୍ଠରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; କୋଷ୍ଠିଆ—Leprous; suffering
(କୁଷ୍ଠିନା—ଶ୍ଚା) from leprosy.

କୁଷ୍ମାଳ—ସ. ବି. (କୁଷ୍ଠ ଧାତୁ)—

Kushmāla ୧ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ମଳ) ପତ୍ର—1. Leaf.
୨ । (+ ଭବ. ମଳ) କର୍ତ୍ତୃନ—2. Cutting.

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କ = ପୃଥ୍ୱୀ + ଉଷ୍ମନ୍ = ଉଷ୍ମ + ଅଣ୍ଡ)—
Kushmāṇḍa ୧ । ପାଣିକଣାରୁ—

ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ — 1. Pumpkin gourd; Benin-
casa Cerifera.

କର୍ମାରୁ [ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା ରଙ୍ଗର ପାଉଁସିଆ
ପ୍ରା କୁସ୍ମାଣ୍ଡ ଲମ୍ବା ଫଳବିଶିଷ୍ଟ ଲତା, ଏଥିର ଫୁଲ
ଚାଳକୁମଡ଼ା, ହାଁଚିକୁମଡ଼ା ହଳଦିଆ; ଏ ଫଳରେ ଔଷଧ, ମୁରକା
କୁସ୍ମାଣ୍ଡ, ପିତା ବଡ଼ ଓ ଭରବାସା ହୁଏ ।]

ଶୁଭକୁମଡ଼ା, ମିଠାକୁମଡ଼ା ୨ । ବୋଇଲିକଣାରୁ—
ପିତା କୁସ୍ମାଣ୍ଡ 2 Cucurbita Maxima; gourd.

୩ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—

3. A class of attendants of Siba.

୪ । ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

4. A particular religious formula.

୫ । ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭସ୍ଥଳୀ; ଜରାୟୁ—

5. Ovary; womb.

୬ । ମିଥ୍ୟାଗର୍ଭ; ମୂଢ଼ଗର୍ଭ—

6. A false conception; appearance of con-
ception (e. g. swelling of the abdomen
and breasts) without actual fructifica-
tion in the womb).

୭ । ବୃକ୍ଷୋଦିବିଶେଷ—

7. A class of aerial spirits; imp.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଦେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ ଶ୍ରେଣୀ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ + ଶ୍ରେଣୀ)—

Kushmāṇḍa khaṇḍa ୧ । ପାଣିକଣ୍ଡାରୁ କଳ୍ପିତ ମିଶ୍ରାମାଲ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମସଲା ସାଦାସ୍ୟରେ ସିକ ହୋଇଥିବା ଔଷଧ—

1. A preparation of pumpkin-gourd for medicinal purposes.

[ଦ୍ରୁ—ଏହା ଶୁଳ ଭଦରାରେ ଓ ବାୟୁରେ ଉପକାଶ]

୨ । ପାଣିକଣ୍ଡାରୁ ମୋରକା—

2. A confectionery of pieces pumpkin-gourd boiled with sugar; preserved bits of pumpkin.

କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ + ଅ)—ଦୁର୍ଗା—

Kushmāṇḍā Goddess Durgā.

କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ + ଇ)—

Kushmāṇḍī କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kushmāṇḍā (See)

କୃଷ୍ଣ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଅଲିଙ୍ଗନ କରିବା—

Kus (root) 1. To embrace

୨ । ଘେରିବା—2. To surround, to envelop.

୩ । ଘାସି ପାଇବା—3. To shine.

କୃଷ୍ଣସର୍ଗ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୃ + ସର୍ଗ)—ମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସହବାସ—

Kusamsarga Association with bad people,

କୃଷ୍ଣସର୍ଗୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କୃଷ୍ଣସର୍ଗ + ଇନ୍, ୧ମ. ୧ବ.)—ସେ

Kusamsargī ମନ୍ଦବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସହବାସ କରେ—

(କୃଷ୍ଣସର୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ) Associating with bad people.

କୃଷ୍ଣସ୍କାର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୃ + ସ୍କାର)—୧ । ଅବିଶ୍ୱାସ—

Kusamskāra 1 Superstition; prejudice.

୨ । ମିଥ୍ୟା ବା ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା—

2. A false or wrong impression or notion.

୩ । ପ୍ରତିକୂଳ ମତ—3. Unfavourable opinion.

କୃଷ୍ଣସ୍କାରି—ସ. ବି. ପୁ. (କୃଷ୍ଣସ୍କାର + ଇନ୍, ୧ମ. ୧ବ.)—ଭ୍ରାନ୍ତ

Kusamskāri ଧାରଣା ଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Superstitious; prejudicious.

କୃଷ୍ଣଙ୍ଗ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୃ + ଶଙ୍ଗ)—ମନ୍ଦ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ସହ-

Kusāṅga ବାସ—Bad company; association with bad people.

ଦେ. ବି.—କୃଷ୍ଣଙ୍ଗୀ; ମନ୍ଦ ବା ଖଳ ସହଚର—

A bad or wicked companion.

କୃଷ୍ଣଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗିତ, କୃଷ୍ଣଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗ ହେଲେ ବାଞ୍ଛନୀୟ ନୁହେଁ । ତତ୍ତ୍ୱ ।

କୃଷ୍ଣଙ୍ଗୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କୃଷ୍ଣ + ଶଙ୍ଗ)—୧ । ସେ ମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହବାସ କରେ—

Kusāṅgī 1. One who mixes in bad company.

(କୃଷ୍ଣଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ମନ୍ଦ ସହଚର—

2. Bad or evil companion.

କୃଷ୍ଣ—ବୈଦେ. ବି. (କ୍ଷ)—ଗନ୍ଧ; ତୁଳାପୁଷ୍ପ ନରମା ଚଉକା—

Kusan

Cushion.

କୃଷ୍ଣ

କୃଷ୍ଣ

କୃଷ୍ଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ହାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Kusanā

Hāṇḍiā (See)

କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶକଣ୍ଡା, କଣ୍ଡାବାଉଁଶର କଣ୍ଡା—

Kusāṅgī

The prickly thorns of the

ବାଉଁଶକଣ୍ଡା

Bambusa Arundinacea.

କୃଷ୍ଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ପା. କେଶିପୁ) ବି.—ପ୍ରସନ୍ନ; ଚେଷ୍ଟା;

Kusis

ଉଦ୍ବୋଗ—Exertion; efforts.

କୃଷ୍ଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ହାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Kusunā

Hāṇḍiā (See)

କୃଷ୍ଣ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ = ଘାସି ପାଇବା + ଶଙ୍ଖାର୍ଥେ. ଉମ)—

Kusuma

୧ । ପୁଷ୍ପ—1. Flower (generally).

କୃଷ୍ଣ ପରଶରେ ପଟ ନିସ୍ତରେ,

କେଉଁ ବସ୍ତ୍ରରେ ନବସେ ଶିରେ ସେ—ଭକ୍ତ. ରବିକହାବଳୀ ।

୨ । ଫଳ—2. Fruit.

୩ । ଶ୍ରୀ ରକ୍ତ—3. Menses; menstrual discharge.

୪ । ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ—4. The period of the appearance of the menstrual flow in females.

* । ଉମ୍ବର ହଳଦିଆ ଅଂଶ ବା କେଶର—

5. The yolk or yellow part of an egg.

୬ । ଚକ୍ଷୁରୋଦ୍ବେଶ—6. A disease of the eye in which yellow lines appear on the retina.

ସ. କୃଷ୍ଣ, କମଳୋତ୍ପଳ, ଦେ. ବି—୧ । (ସ. କୃଷ୍ଣ) କୃଷ୍ଣ

ପ୍ରାମ୍ୟକଙ୍କୁ, ଅଗ୍ନି ଶିଖା, ଫୁଲ; ଗେଣୁଫୁଲ—

ବସୁରଞ୍ଜନ

1. A yellow flower; Safflower;

କୃଷ୍ଣ

Carthamus Tinctorius.

କୃଷ୍ଣ; କାଳୁଷ

[ଦ୍ରୁ—ଏ ଗୁଳ୍ମ ଦୁଇ ଭିନ୍ନ ଦାତ ଉଦ୍ଭବେ

ତେ ଅଗ୍ନି ଶିଖା

ବହେ, ଗୁଳ୍ମର କାଣ୍ଡ ଓ ଡାଳ କୋମଳ-

କଣ୍ଟକମୟ, ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ବନ୍ଧୁର, ଏଥିର ପାଣ୍ଡୁଡ଼ାର ମୂଳରେ

ମଞ୍ଜିଆଏ, ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ, ଫୁଲର ପାଣ୍ଡୁଡ଼ାରୁ ଏକପ୍ରକାର

(କୃଷ୍ଣ) ରଙ୍ଗ ବାହାରେ, ସେହି ରଙ୍ଗରେ ପାଟଲୁଗା ରଙ୍ଗାଯାଏ ।

ଏହି ଫୁଲ ଗୁଣପ୍ରକାର; ଯଥା—ମଣ୍ଡାକୃଷ୍ଣ, ଗେଣୁ, ମାଣିକଗୁଳ୍ମ

ଓ ଫୁଲ ।]

ସ. ସୁକୋଶଳ, କୋଷାମ୍ବ, ୨ । (ସ. କୋଶାମ୍ବ) ଏକଜାତୀୟ

ଲଗାବୃକ୍ଷ, ଘନସ୍ପତି,

କାଠଗଛ—2. A kind of hard

ଶୁଦ୍ରାମ୍ବ, କୃଷ୍ଣବୃକ୍ଷ

timber used for preparing the

କୃଷ୍ଣ; କୋଷାମ୍ବ; କେଣ୍ଡା

axle of carts; the shell lac

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

କୃଷ୍ଣମ; କୀଶାମ; କାଶମ; insects are laid on this tree; Schleicheria Trijuga.

ମ. କୋଷମ, କୋଦନ, [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଗୋଟିଏ ପରି ମଧ୍ୟବିକାଶିତ କୋଷମ, କୋଦନ, ଗଛ ଓ ମଧ୍ୟବିକାଶିତ, ମାନ୍ୟ ଓ ଗୋଟିଏ ଗଛ କୋଷମ, କୋଦନ, ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ, କାଠ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । କୋଦନ, ଅସୁମର ମଞ୍ଜିରୁ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ତେଲ ତା. ପାଣି, ପୁ, ବାହାରେ । ଏହି ଗଛରେ ଲାଙ୍ଗୁଳା ଗୁଳା, ପୁଣି ଜନ୍ମନ୍ତି । ଶୀତକାଳରେ ଏହାର ପତ୍ର ତେ. ପୋଷ୍ଟ, ପୁଷ୍ଟି, ଝଡ଼ିପଡ଼େ ଓ ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆ ପୁଣି, ମାୟା ପତ୍ର କାଟିଲେ ଓ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।

ଏ କାଠ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ଅବାଧୁ ସଗଜ, ଲଙ୍ଗଳ ଓ ଘର ତିଆରି କାମରେ ଲାଗେ । ଏହାର ଫଳ ଖଟାମିଶା ମିଠା; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାର ଫଳ. ଗୁରୁ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଦାହ-କାରକ । ଏଥିର ତୈଳରେ ବଥ ଓ ଚର୍ମରୋଗ ଭଲ ହୁଏ, ତୈଳ ରୋଚକ, ପାଚକ ଓ ବଳକାରକ । ପଦ୍ମଫଳ ଅର୍ଗ୍ଗାସପକ, ରୁଚିଜନକ, ଲଘୁ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ କଫ ଏବଂ ବାୟୁନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପଜାଲ) କ—ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ—

The middle part of the stem of a tree.

କୃଷ୍ଣମକାଣ୍ଡ—ସ. କ—କୃଷ୍ଣମକାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kusumakāṇḍa Kusumabāṇa (See)

କୃଷ୍ଣମକୋଦଣ୍ଡ—ସ. କ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କୃଷ୍ଣମୟ କୋଦଣ୍ଡ)—

Kusumakodanda ୧ । ପୁଷ୍ପଧନୁ—1. A bow made of flowers

୨ । କାମଦେବଙ୍କ ଧନୁ—

2. The bow of God Cupid

କୃଷ୍ଣମକୋଦଣ୍ଡ ବାଣ କେତେ କରୁଥିଲା ଉଷ୍ଣ—ବିବର୍ଣ୍ଣ. କଟୋରୀୟ ଓ ଗୋଟିଏ ।

କୃଷ୍ଣମକୋଳି—ସେ. କ.—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—

Kusumakoli A kind of wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର କୋଳ ଶିମ୍ବ ପରି । ଏହା ପାଚିଲେ ଶିଆଯାଏ ।]

କୃଷ୍ଣମତୁମ୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପଜାଲ) କ.—ବାଣକିଶେଷ; ଗଛର ଗଣ୍ଡିର

Kusumatumba କୃଷ୍ଣ ବା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶରେ ଗାତ କରାଯାଇ

ବାଉଦ ଖୁଦାଯାଇ ଯେଉଁ ତୁମ୍ବାବାଣ ତିଆରି ହୁଏ—

A kind of firework

କୃଷ୍ଣମଧନୁ—ସ. କ (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧାରୟ, କୃଷ୍ଣମଧନୁ)—

Kusumadhanu ମଦନ ବା କାମଦେବ ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ଧନୁ

ହାସ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କୃଷ୍ଣମଣର ପ୍ରୟୋଗ

କରନ୍ତି—The (imaginary) flowery bow of

the Hindu God Cupid; bow made of

flowers strung together.

ସେ. କ (ସ. କୃଷ୍ଣମଧନୁ)—କାମଦେବ—God Cupid.

କୃଷ୍ଣମଧନୁ—ସ. କଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃଷ୍ଣମଧନୁ; ୧ମ. ୧ବ)—

Kusumadhanuh କାମଦେବ—The God Cupid; God of love (represented as using a flowery bow and arrow.

[ଦ୍ର—କାମଦେବ ଯେଉଁ ଧନୁ ଓ ଶର କାମୁକ ଓ କାମୁକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ତାହା ଫୁଲରେ କର୍ମିତ ଓ ତାହାଙ୍କର ଶର *ଗୋଟି ପୁଷ୍ପର ଶର ଅଟେ ।]

କୃଷ୍ଣମଧନୁ—ସ. କଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃଷ୍ଣମଧନୁ+ଧନୁ; ୧ମ. ୧ବ)—

Kusumadhanwā କୃଷ୍ଣମଧନୁ (ଦେଖ)

Kusumadhanuh (See)

କୃଷ୍ଣମପୁର—ସ. କ (ନାମ, କୃଷ୍ଣମ+ପୁର, ପୁଷ୍ପପୂର୍ଣ୍ଣ ନଗର)—

Kusumapura ପୁରାତନ ପାଟଳୀପୁତ୍ର ନଗର (ଅଧୁନା ପାଟଣା ସହର)—The ancient town of Pataliputra in the vicinity of modern Patna.

କୃଷ୍ଣମବତୀ—ସ. କଣ. ଶ୍ରୀ (କୃଷ୍ଣମ+ବତ+ଶ୍ରୀ. ଇ)—ରତ୍ନମଣି—

Kusumabati Menstruated.

କୃଷ୍ଣମବତୀ ହୋଇ ଅବନୀଶୋଭା

ତଳପ ଢେଳ ତଳେ ହୋଇଛି ଉଷ୍ମ ଯେ—ଉଷ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କୃଷ୍ଣମବାଣ—ସ. କ (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୃଷ୍ଣମ+ବାଣ)—

Kusumabāṇa ୧ । ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିକ୍ଷିପ୍ତ କାମ-ଦେବଙ୍କ ପୁଷ୍ପଧନୁନିର୍ମିତ ଶର—

1. The (imaginary) flowery shafts or arrows of the God Cupid thrown at lovers.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କାମଦେବ—

2. God Cupid

କୃଷ୍ଣମବାନ୍—ସ. କଣ (କୃଷ୍ଣମ+ବତ; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kusumabān କୃଷ୍ଣମବାନ୍ (ଦେଖ)

(କୃଷ୍ଣମବତୀ—ଶ୍ରୀ) Kusumita (See)

କୃଷ୍ଣମସମୟ—ସ. କ (୨ଶ୍ରୀ ତତ୍; କୃଷ୍ଣମ+ସମୟ)—

Kusumasamaya ୧ । ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ଋତୁ, ବସନ୍ତକାଳ —

1. The spring.

୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ରତ୍ନକାଳ —

2. Menstrua. period of women.

କୃଷ୍ଣମସ୍ତବକ—ସ. କ (୨ଶ୍ରୀ ତତ୍; କୃଷ୍ଣମ+ସ୍ତବକ)—

Kusumastabaka ୧ । ଫୁଲଗୁଚ୍ଛ; ଫୁଲପେଡ଼ା—

1. A bunch of flowers.

୨ । ଫୁଲର ଗୋଡ଼ା —

2. A nosegay.

୩ । ସ୍ତବ୍ଧ ତର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—

. Name of a Sanscrit metre (alternately, rising and falling in cadence)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ

କୃଷ୍ଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଧିମ ଓ ଭାଙ୍ଗ ମିଶ୍ରିତ ପାନୀୟ—

Kusum 1. A drink made of opium mixed with
ଦୁଧ କୁସୁମା Canabis Sativa.

କୁସୁମା ୨ । ଦୁଷ୍ପ୍ରିଣିତ ଭାଙ୍ଗ; ବିଜୟାୟୁକ୍ତ ଦୁଷ୍ପ୍ରିଣିତ ପାନୀୟ—
2 An intoxicating drink made with
milk and pestled leaves of Canabis Sativa
or Indian Hemp.

ଦେ. ବିଶ—କୃଷ୍ଣମୟର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Saffron-coloured.

କୃଷ୍ଣମାଞ୍ଜଳ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ; କୃଷ୍ଣମ + ଅଞ୍ଜଳ)—

Kusumāñjali ୧ । ଫୁଲର ଅଞ୍ଜଳି—
1. A handful of flowers.

୨ । ଉଦୟନାୟକଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ—

2. Name of a Hindu theological work
by Udayanāchārjya.

କୃଷ୍ଣମାବତୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦୁମ୍ବର ଆଡ଼ୁ ଆସି ଶସ୍ତ୍ରପତାରେ

Kusumāvatī କଣ୍ଠିଲେ ନିକଟରେ ମହାନଦୀରେ ପଡ଼ିଥିବା
ଉପନଦୀ—A tributary of the Mahānadī
river.

କୃଷ୍ଣମାୟୁଧ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ; କୃଷ୍ଣମ + ଆୟୁଧ)—

Kusumāyudha ୧ । କାମଦେବଙ୍କ ପୁଷ୍ପବାଣ—

1. The flowery bow of Cupid.

୨ । କାମଦେବ—2. The God of love; Cupid
(holding the flowery bow and arrows).

ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୁଷ୍ପବାଣଧାରୀ—

Holding a flowery bow.

କୃଷ୍ଣା ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ମିଶ୍ରିତ ରଙ୍ଗ, କୃଷ୍ଣମ ଫୁଲର

Kusumā raṅga ରଙ୍ଗ, ଉଦୟନାୟକ ବାଲୟବର୍ଣ୍ଣର ରଙ୍ଗ—
Saffron-colour.

କୃଷ୍ଣମାଳ—ସ. ବି—ଚୋର—Thief (Apte).

Kusumāla

କୃଷ୍ଣମି—ଦେ. ବି (ନାମ)—କୃଷ୍ଣମାବତୀ (ଦେଖ)

Kusumi Kusumāvatī (See)

କୃଷ୍ଣମିତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୃଷ୍ଣମ + ମିତାର୍ଥେ. ଇତ)—

Kusumita ଫୁଲ ଧରିଥିବା (ଗଛ); ପୁଷ୍ପିତ—In flower;
(କୃଷ୍ଣମିତା—ଶ୍ରୀ) flowery; flowered; blossomed; in
blossoms; blossoming.

କୃଷ୍ଣମିତା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣମିତ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kusumitā ୧ । କୃଷ୍ଣମିତ (ଦେଖ)

1. Kusumita (See)

୨ । ଉତ୍ତମସ (ଶ୍ରୀ)—2. Menstruated (female);
(woman) in her menses.

କୃଷ୍ଣମି ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କୃଷ୍ଣମା ରଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kusumī raṅga Kusumā raṅga (See)

କୁସୁମୋତ୍ସବ

କୃଷ୍ଣମୋତ୍ସବ—ଦେ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, କୃଷ୍ଣମ + ଉତ୍ସବ)— ଶ୍ରୀର
Kusumotsava ଋତୁକାଳ—Menses.

କୃଷ୍ଣମୋତ୍ସବ ବନ୍ଧନ ସ୍ବର୍ଗ,

ଲଗି ତକାରର ଲଗୁ ଲଗୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

କୃଷ୍ଣମୁକ—ସ. ବି—କୃଷ୍ଣମ ୨ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

Kusumbaka Kusuma 2 (See)

କୃଷ୍ଣମୁ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ = ଗାନ୍ଧି ପାଇବା + ଫଳାର୍ଥେ ଉମ୍)—

Kusumbha ୧ । କୃଷ୍ଣମୟ, ଗେଣୁମୟ—1. Safflower

୨ । ଯାତ୍ରାନ୍ଦକେଶର—2. Saffron.

୩ । କୃଷ୍ଣମୟର ରଙ୍ଗ—3 Saffron colour.

୪ । ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ—4. Gold.

୫ । ବାହ୍ୟ ସ୍ନେହ—5. Outward affection.

୬ । କମଣ୍ଡଳୁ—6. A water-pot with a circular
handle over it; carried by ascetics.

୭ । ଅଗ୍ନିଶିଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Flame of fire.

କୃଷ୍ଣମ୍ଭା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କୃଷ୍ଣମା (ଦେଖ)

Kusumbhā Kusumā (See)

କରୁଣା କଞ୍ଜ କଶିବା ପକ୍ଷ ।

କୃଷ୍ଣା ରଙ୍ଗେ ଯାଇ ଅଛି ଜଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

କୃଷ୍ଣମ୍ଭ—ସ. ବି.—କୃଷ୍ଣମ (୨) (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

Kusumma Kusuma (2) (See)

କୃଷ୍ଣ—ସ. ବି.—ଜିଆ, କେଶୁଆ—

Kusū Earthworm (Apte)

କୃଷ୍ଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି.—ଧାନକୋଠି; ହଣ୍ଡଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kusūla (etc) Granary; Kusūla etc. (See)
(କୃଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୃଷ୍ଣତ—ସ. ବି.—(କୃ = କହିବା + ଧୂ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଭାବ.

Kusruti ଭ୍ରମ)—ଶଠତା; ଧୂର୍ତ୍ତିତା—Fraud; deceit;
deception, cheating.

କୃଷ୍ଣଗିରିକାମ—ଦେ. ବି.—(ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ)—ବକ୍ସି, ତରବାରି, ହୁସ,

Kustagirikāma କଟାସ ଓ ଜମଦାତ, ଆଦି ହଳଧାରୀମାନଙ୍କର

କୁସ୍ତାଗିରିକାମ କେବଳ ବେଶରେ ବା ଉପରେ ସୁନା ଓ ରୂପାର

କୁସ୍ତାଗିରି କାମ ତାରକାର କରାଯିବା କାରୁକର୍ମ—Gold and

silver filagree work wrought on the

handles and blades of swords, daggers,

knives etc.

କୁସ୍ତାକିସ୍ତି—ଦେ. ବି—କୁସ୍ତାକିସ୍ତି (ଦେଖ)

Kustākisti Kustākusti (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଐ	ଉଥ	କ	ନ

କୁସ୍ତାକୁସ୍ତି—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ମଞ୍ଜୁସ୍ତା—
Kustākustā Mutual wrestling or scuffling.
କୁତାକୁତୀ ବିଶ—୧ । ଅନୋନ୍ୟରେ ମଞ୍ଜୁସ୍ତା କରୁଥିବା —
कुलमकुला 1 Engaged in mutual wrestling.

୨ । କଳହରେ ଅନୋନ୍ୟରେ ଧରାଧରା—
2. Mutually scuffling in the course of a quarrel.

କୁସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—୧ । ମଞ୍ଜୁସ୍ତା—1. Wrestling.
Kusti ୨ । ଭୂମିରେ ଶରୀରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ବ୍ୟାୟାମ, ଦଣ୍ଡ,
कुस्ती କର୍ମ—2 Gymnastics; physical
कुस्तो exercises.

କୁସ୍ତିଆଖଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ପା. କୁସ୍ତି + ଫ. ଅସବାଟ)—
Kustīākhardā ମଞ୍ଜୁସ୍ତା କରିବା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଜାଗା—
कुस्तीआखडा Place for wrestling exercises;
खलाड़ा gymnasium.

କୁସ୍ତିବାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—କୁସ୍ତି ବା କର୍ମରେ କରବା ବ୍ୟକ୍ତି,
Kustibāj ପଦ୍ମମାନ୍—Gymnast; wrestler.
कुस्तीगिव
कुस्तोबाज

କୁସ୍ତୁଭ—ଫ. ବି. (କୁ = ପୃଥ୍ଵୀ + ସ୍ତୁଭ = ପୂଜା କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—
Kustubha ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. An epithet of Bishṇu.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

କୁସ୍ତୁମ୍ବରୀ—ଫ. ବି—ଧନିଆଁ ଗୁଳ୍ମ; ଧନ୍ୟାକ—
Kustumbārī Coriander.

କୁସ୍ତୁମ୍ବରୁ—ଫ. ବି—ଧନିଆଁ ମଞ୍ଜି—
Kustumburū The seed of Coriander.
କୁସ୍ଵପ୍ନ—ଫ. ବି. (କର୍ମିଆ; କୁ + ସ୍ଵପ୍ନ)—ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନ; ଅଶୁଭସ୍ଵପ୍ନ ସ୍ଵପ୍ନ;
Kuswapna ବିକଟଦୃଶ୍ୟଯୁକ୍ତ ସ୍ଵପ୍ନ—Bad dream; night-
mare; ominous dream.

କୁସ୍ଵଭାବ—ଫ. ବି. (କର୍ମିଆ; କୁ + ସ୍ଵଭାବ)—ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି—
Kuswabhaba Evil or bad nature.
(କୁସ୍ଵଭାବ—ଶ୍ଳୀ) ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନ୍ଦପ୍ରକୃତିକ, ଦୁଷ୍ଟ—
Ill-natured; wicked; of perverted nature.

କୁହ (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
Kuha (root) 1. To excite wonder; to astonish.
୨ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା—2. To deceive; to cheat.

କୁହ—ଫ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅ)—୧ । କୁହେର—
Kuha 1. The Hindu God of riches.
୨ । ଧୂର୍ତ୍ତିବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. A cheat; rogue (Apte).
ଦେ. ଛି—କହବା ଛିସ୍ତାର ଅନୁଜ୍ଞା ମଧ୍ୟମ ସ୍ଵରୁଷ ଏକ ବଚନ ଓ
ବହୁବଚନରେ (ଭୁମ୍ଭେ ଓ ଭୁମ୍ଭେମାନେ) ରୂପ—

The 2nd person singular and plural forms of the verb to speak in the imperative mood.

ସେ ସମ୍ଭବତଃ କହ କରଣ ବସ୍ତୁର ହେ । ବସ୍ତୁନାଥ. ବିଶେଷମାୟଣ ।

କୁହ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୂପ, କୂଅ—Well.
Kuhan

କୁହକ—ଫ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ = ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅକ)—
Kuhaka

୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭେଳକି—

1. Jugglery; magic; sorcery, delusion.

୨ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ; ମାୟା—

2. Deception; trickery.

୩. ବିଶ—୧ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲକ—1. Juggler; magician.

୨ । ପ୍ରତାରକ—

2. Rogue; cheating; deceptive.

କୁହକା—ଫ. ବି. (କୁହକ + ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ, ଭେଳି—

Kuhakā Jugglery.

କୁହକାର—ଫ. ବିଶ (କୁହ + କାର)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲକ, ଯେ ଭେଳି

Kuhakāra ଲଗାଏ—Conjuring

କୁହକୀ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୁହକ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—

Kuhakī ୧ । ମାୟାବା, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲକ—

(କୁହକୀ—ଶ୍ଳୀ) 1. Juggler; adept in jugglery; sorcerer.

୨ । କପଟି—2. Hypocrite.

୩ । ପ୍ରତାରକ—3. Deceiving.

୪ । ପାକ—4. Rogue; wicked.

କୁହଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ଭଲପୁର) ବି—କୁହଡ଼ି (ଦେଖ)

Kuhardī Kuhurdī (See)

କୁହନ—ଫ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅନ)—୧ । କାଚପାତ୍ର—

Kuhana 1. Glass vessel.

୨ । ଶ୍ଳେଷ ମାଟ୍ଟପାତ୍ର—

2. Small earthen vessel.

୩ । ମୁଷା—3 Mouse.

୪ । ସାପ—4. Snake (Apte).

ଫ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଉର୍ଷ୍ଵାନ୍ତ—1. Envious.

୨ । କପଟିଗୁଣ—2. Hypocritical.

କୁହନା—ଫ. ବି. (କୁହନ + ଅ)—

Kuhanā ୧ । କପଟି; ଛଳ, କପଟିଗୁଣ—1. Hypocrisy

ପଦ୍ମି ଦେବୀର ଦୋଷକ ସ୍ଵରୂପ, ନ ରଖି ମନେ ରହନା—

ବିକୃଷ୍ଟତା ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ବିଶ୍ୱାସୀବେଶମୟଣ; କପଟି ସାଧନା—

2. Assumed sanctity.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବାକ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୩ । ସକାମ ଧର୍ମୀଚରଣ—

3. Interested performance of religious
austerities (Apte).

କୁହନିକା—ସ. ବି. (କୁହନ + କ + ଅ)—ଦମ୍ଭ, କପଟାଚାର—
Kuhanikā Hypocrisy.

କୁହର—ସ. ବି. (କୁ = ପୃଥ୍ବୀ + ହୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kuhara ୧ । ଗହ୍ୱର; ଗାତ—1 Cavity.

୨ । ଛଦ୍ମ; କଣା, ଗାତ—2. Hole; pit.

୩ । କର୍ଣ୍ଣ, କାନ—3 The ear.

୪ । ଗର୍ଜନ—4. Throat.

୫ । ସଙ୍ଗମ, ମେଥୁନ—5. Copulation.

୬ । ନିକଟତା—6 Proximity.

୭ । କଣ୍ଠସ୍ୱର—7. Guttural sound.

କୁହରିତ—ସ. ବିଶ. (କୁହର + ଇତ)—ସ୍ୱରଭର, ଶବ୍ଦାୟମାନ—

Kuharita Resounding; reverberating; sounded;
full of sound; vociferous.

ସ. ବି—୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound (generally).

୨ । କୋକିଳର ଶବ୍ଦ—

2. The cooing of the Indian cuckoo.

୩ । ମେଥୁନରତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧ୍ୱନି—

3. Sound ejaculated during copulation.

କୁହରିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁହର)—

Kuharibā ୧ । ପିକ ପରି କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—

କୁହବା 1. To coo like the cuckoo.

କୁହରଣା ସହକାର ବୁଝେ, ପିକବର ସଙ୍ଗେ, ବୁହରର ପିକବଧୂ ।

ନିକଟତାର. ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

୨ । (ସ. କୋହ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋହ ସହିତ କାନ୍ଦିବା—

2. To lament or cry in a plaintive or
continual voice.

କୁହରେଇ—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋହ ସହିତ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟରେ

Kuharei (କାନ୍ଦିବା)—1. (to cry) Plaintively.

କୁହରକର ୨ । ଉପସ୍ଥାପନ (ପ୍ରହାର କରିବା)—

2. (to beat) In close succession; (to give
strokes) promiscuously or profusely
or soundly.

କୁହଳି—ସ. ବି—ପାନ ଖିଲ—

Kuhali The leaf of the Piper betel with small
pieces of the Areca nut and Catechu
and a little lime (M. W.)

କୁହସ୍ୱପ୍ନ—ସ. ବି—କୁହଡ଼ା—

Kuhaswapna Cock (Apte).

କୁହସ୍ୱର—ସ. ବି—କୁହସ୍ୱପ୍ନ (ଦେଖ)

Kuhaswara

Kuhaswapna (See)

ସ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବରକୋଳଗଛ—

A kind of Zizyphus tree (M.W.)

କୁହା—ଦେ. ବି. (ସ. କଥ ଧାତୁ)—

Kuhā ୧ । କହିବା; କଥନ—1. Speaking.

କହନ, କହା ୨ । କଥା, ବାକ୍ୟ—2. Words; speech.

କହଣୀ ୩ । ଆଜ୍ଞା; ଉପଦେଶ—3. Advice; order.

ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ—୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଯଥା—

କୋହ } କଥଲ କୁହା)—କହିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Speaking.

ହୁହି } ୨ । କଥିତ—2. Spoken.

କୋହେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଭାବ କୁହା । ରଞ୍ଜିତ ଦେବୀଶବଳାସ ।

କୁହାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କହିବାର ଶିଳ୍ପକୁ ବୁଝ—

Kunāibā 1. The caustative form of ‘Kahibā’.

କହାନ ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିବାର ଉପାୟ କରିବା—

କହବାନା 2. To make another speak or utter
something.

୩ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଷ୍ଟ କଥା ଅବଗତ କରାଇବା ବା ଜଣାଇବା—

3. To send words through another.

ଉପସେନ ହାତେ ତା ମୋତେ କୁହାଇଲେ ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ବୋଲାଇବା; (ଅମୃକ ନାମରେ) ଖ୍ୟାତହେବା—

4 To be called or styled.

ବ୍ୟାପାର ଶ୍ରମ୍ଭା ହୋଇ ସାବଣୀ କୁହା । ମାଗସୁରାଣ ।

କୁହ୍ନାର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁହାର (ଦେଖ)

Kuhāra

Kuhāra (See)

କୁହାକୁହ—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା, କଥୋପ-

Kuhākuhi କଥନ—1. Consultation; conver-
sation; mutual talk.

କହାବଳା ୨ । ପ୍ରାର୍ଥନା—2. Entreaty.

ଦେ. ବିଶ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—

Speaking to each other.

ଏହି ରୂପରେ ଦିଲେ ହୋଇ କୁହାକୁହ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ସଭ ।

କୁହାକୋହ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କୁହାକୁହ (ଦେଖ)

Kuhākohi

Kuhākui (See)

ପରସ୍ପରେ ପ୍ରଶ୍ନବେ କୁହାକୋହ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁହାଟି—ଦେ. ବି. (ସ. ଚିତ୍ତାର)—୧ । ଉଚ୍ଚ ଡାକ; ପ୍ରହରାମାନଙ୍କୁ

Kuhāṭa ଡାକ—1 A hallooing; halloo; loud call

ଠେଙ୍ଗାନି from a distance.

ପ୍ରକୀ, ପ୍ରହାଟ ୨ । ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି—2. Loud call; high sound.

ଜଗନ୍ନାଥ ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଷ ଦକ୍ଷିଣ କୁହାଟେ । ବ୍ୟାକାୟ. ମହାଭାରତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ

୩ । କଥା; କଥାବନ୍ତ—3. Saying; adage.

(ଯଥା—ପୁରୀର ଠାକୁରଜୀ ଲକ୍ଷେ ରଜାରେ ମଉଡ଼ମଣି ବୋଲି କୁହାଟେ ଅଛି ।)

କୁହାଟ ଶୁଦ୍ଧିକା—ଦେ. କି.—କୁହାଟ ମାରିବା (ଦେଖ)

Kuhāṭa chhārdibā Kuhāṭa māribā (See)

ଅବାଶ ପାତାଳ ଚନ୍ଦ୍ରରେ କୁହାଟ । ଘାଣାଥ ଚନ୍ଦ୍ରକା ।

କୁହାଟ ଦେବା—ଦେ. କି.—କୁହାଟ ମାରିବା (ଦେଖ)

Kuhāṭa debā Kuhāṭa māribā (See)

କୁହାଟମାଲି—ଦେ. ବି.—ଅକାଳର ଶବ୍ଦରେ ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର
Kuhāṭamālī ଖେଳ—Name of game played at night.

[ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳରେ ବାଳକମାନେ ଦୁଇ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏକ ଦଳ ଲୁଚନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାରେ ଲାଗନ୍ତି । ଲୁଚିଥିବା ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ନ ପାଇଲେ ଖୋଜୁଥିବା ଦଳ ସେମାନଙ୍କର ସଜ୍ଜା ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୁହାଟ ମାରିନ୍ତି । ଲୁଚିଥିବା ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ଅଛୁ ସାବଧାନ ହୋଇ ଏପରି କୁହାଟ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ଯେ, ଖୋଜୁଥିବା ଦଳ ସହଜରେ ତାହାଙ୍କୁ ଧରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ଦୈବାତ ଲୁଚିଥିବା ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଏ ତେବେ ସେହି ଦଳ ହାରି ଯାଏ ଓ ଖୋଜୁଥିବା ଦଳର ଜିତ ହୁଏ । ପୁଣି ଜିତିବାଦଳ ଲୁଚନ୍ତି ଓ ହାରିବାଦଳ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜନ୍ତି ।]

କୁହାଟ ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଦେବା—

Kuhāṭa māribā To halloo; to shout from a distance.

ଟେନାନ୍ କଷ୍ଟ ଲେଖକ ବୋଲି କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଉଚ୍ଚାସେ ମାରି କୁହାଟ ।
ପୁଣିମାରନା ଘାଣାଥ. ପାବନା ।

କୁହାଟିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଦେବା—

Kuhāṭibā 1 To halloo, to shout from a distance.

ଟେନାନ୍ ୨ । ପ୍ରହରମାନେ ଛେକିବା ବା ପରସ୍ପରକୁ ଚେତାଇବା ପାଇଁ

ପୁଣିମାରନା; ଗୁହାଡ଼ନା ଦୂରରୁ ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଦେବା, ଚିତ୍କାର କରିବା—
2 To make loud sounds (like sentinels in their rounds in the night-watch)

କୁହାବୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—

Kuhābulā କୁହାବୋଲ (ଦେଖ)

Kuhābolā (See)

କୁହାବୋଲ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—

Kuhābolā ୧ । ନାନାପ୍ରକାରେ କହିବା—

ବଳାକହା 1. Speaking; talking.

କହାବଦି ୨ । ଅନୁରୋଧ କରିବା—2. Solicitation; request.

କେବେ କେବେ ସାଥୀଗାଣୀ ବସି କୁହାବୋଲ କଲେ
ଗୁଣାବ ଦୁଇ ଗୁଣା ଖାଏ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣିଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ପ୍ରାଂଶୟ—3. Recommendation.

କୁହାଯିବା—ଦେ. କି (କହିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—କଥିତ ହେବା—

Kuhājibā To be spoken; to be said.

କହାଯାଏ କହାଯାଉଥାଏ ସିନା,

କହାଜାନା କୁହା କୁହା ପୁଣି ଦେଖିଲେ କୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା । ଚର ।

[ଦ୍ର—ସ. କଥା ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ କହିବା କିମ୍ବା ହୋଇଅଛି ଓ କହିବା କିମ୍ବା, କୁହା, କୁହାଉବା, କୁହାବୋଲ, କୁହାଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳେ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ଆଧୁନିକ ଭାଷାସମ୍ଭାରକ ‘କୁହାଯାଏ’ ପ୍ରକାର ‘କହାଯାଏ’ ବ୍ୟବହାର କରି ଭାଷାର ଶୁଦ୍ଧତା ରକ୍ଷା କରିବା ପ୍ରୟାସ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନ ଛନ୍ଦ-ମାନଙ୍କରେ ‘କୁହା’ର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଅଛି ।

କୁହାର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗାଈ ରଖିବା ସ୍ଥାନ; ଗୁହାଳ, ଗୋ—

Kuhāra Cattle-pen.

କୁହାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କଥା ଧାତୁ)—ସେ ବେଶି କଥା କହିପାରେ—

Kuhālīa Talkative.

ବତକଢ଼; କଥକଢ଼ କେହି କେହି କୁହାଲିଆ ହାତ ହସର ମୁଣ୍ଡ ହସର

କଥା ମେଲଇ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣିଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୁହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋଇ; ଧାତୁ ଆଉଟିବା ପାତ୍ରଦିଗେଷ—

Kuhi An earthen crucible for melting metals.

କୁହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସଢ଼ିଯିବା—

Kuhibā To rot; to become rotten.

କୁହୁ—ସ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ = କଷ୍ଟପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଉ)—

Kuhu ୧ । କୋକିଳ ଧ୍ଵନି—1. The cooing note of the Indian cuckoo.

୨ । ଅମାବାସ୍ୟା—2. The new-moon day.

୩ । ଶରୀରସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଦଶନାଡ଼ୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—

3. One of the ten chief veins of the body.

କୁହୁଁ ଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କଜଲପାତା (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)

Kuhūñchīā 1. Kajālapātī (bird) (See)

୨ । କୋଚିଆ; ସର୍ପାକୃତ ମୟାବିଶେଷ—2. El.

କୁହୁଁ ଚିଆ ଉଷାରାବତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭୋର ୩ଟା ବେଳ—

Kuhūñchīā ushārābet Time about 3 A. M.

[ଦ୍ର—ସେତେବେଳେ କୁହୁଁ ଚିଆ ବା କଜଲପାତା ଶବ୍ଦ କଥନ୍ତି ବୋଲି ଏହି ନାମ ।]

କୁହୁଁ ଚିଆ ଚୁରଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Kuhūñchīā churei କଜଲପାତା (ଚୁରଇ) (ଦେଖ)

Kajālapātī (bird) (See)

କୁହୁକ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁହକ)—୧ । ମାୟା; ଛଳ—

Kuhuka 1. Deception.

କୁହକ ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭୋକବିଦ୍ୟା; ଭୋକବାଜା—

2. Magic; sorcery; jugglery.

କୁହୁକଣ୍ଠ—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା, କୁହୁ + କଣ୍ଠ)—କୋକିଳ—

Kuhukāṇṭha Indian cuckoo.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ସ	କ	ଖ	ଗ	ଙ	ଚ	ଟ	ଠ
୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮

କୁହୁଳ—ସ. ବ. (କୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇଲ)—ଗାଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ତ୍ତ—

Kuhulā A pit filled with stakes.

କୁହୁଳା—ଦେ. ବ. (ସ. କୁହେଳ)—ନିଆଁ ଲାଗି ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ

Kuhulā ରୁଲରେ ଖଣ୍ଡା ଦେବା କାଠ ଅବସ୍ଥା ଥିବା ଉପରା—

1. Smoking of the fuel before being ablaze; smouldering.

୨ । ରୁଲରେ ନିଆଁ ଲାଗାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଦିଆ ଯିବା ନିଆଁ ଲୁଗା—

2. The inflammable twigs, straw etc. applied to the fuel for igniting it.

ହାତ ଶାଳ ଦୁଆରେ ବସିକୁହୁଳା ଥୋଇ ଦେଇଛ —
ଫଳରମୋହନ. ଗନ୍ଧସବୁ ।

ଦେ. ବର୍ଣ—୧ । ପୋଡ଼ା, ପୋଡ଼ି ପାଇଥିବା, ଦସ୍ତ (ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ)—

1. Burnt, overbaked (food).

୨ । କାଠ ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଥିବା ବାହାରୁଥିବା (ରୁଲ)—

2. Smoking or smouldering (oven).

କୁହୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଧୁଆଁ—Smoke.

Kuhulā ବର୍ଣ—ଧୁମ୍ରମୟ (ସ୍ଥାନ—Smoky (place)
(ଯଥା—କୁହୁଲ ଘର ।)

କୁହୁଳା ପକାଇବା—ଦେ. କି—ରୁଲ ଜାଳିବା ବମନ୍ତେ କୁଟାକାଠି ଅବ

Kuhulā pakāibā ଦାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ନିଆଁ ଲାଗାଇବା—

ଉନନସ୍ଥାନ To set fire to inflammable things in
ସ୍ତରମାନା the oven in order to ignite the fuel.

କୁହୁଳାମୁହାଁ—ଦେ. ବର୍ଣ. ପୂ.—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଗାଳିବଶେଷ;

Kuhulāmuhā A term of abuse
(କୁହୁଳାମୁହାଁ—ଶ୍ରୀ) applied to males; having a
charred face.

କୁହୁଳା ଲାଗାଇବା—ଦେ. କି—କୁହୁଳା ପକାଇବା (ଦେଖ)

Kuhulā lagāibā Kuhulā pakāibā (See)

କୁହୁଳିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁହେଳ = ଅବକାର)—

Kuhulibā ୧ । ନିଆଁ ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଥିବା ଦେବା—

ଧୁଆଁନ 1. To smoke or smoulder before
ସୁଆଁନା ignition

୨ । ଉତରେ ଉତରେ ନିଆଁ ଜଳିବା—

2. To smother; to undergo the process
internal combustion.

୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା—3. To be overbaked or burnt.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଇ ଉତରେ ବଦ୍ୟ
ମାନ ଥିବା—4. To be latent.

ହୁଷ୍ଟ ବୁଡ଼ି ଧାବ ଅଲଗିତେ—ବ୍ୟାକାଥ. ବସନ୍ତଅବସ୍ଥାବ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଗ୍ରହ କରୁ ଦେବା—

5. To be angry at heart; to burn with rage.

୬ (ଯଥା—ସେ ଶରରେ କୁହୁଳି ।)

କୁହୁଳିଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା—

Kuhulijibā 1 To be overbaked or over-burnt.

ପୁଡ଼ିଯାଏ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲଜା ବା ଭୀଷରେ ମୁହଁ

ଧୁଳସନା ବଦଳି ଦେବା, ଲଜାବନତ ଦେବା—

2 To turn pale with a sense of shame
or envy.

କୁହୁଲେଇ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ରୁଲରେ କୁହୁଳା ପକାଇବା—

Kuhuleibā 1. To start the preliminary
ପ୍ରଥମେ ଦେବା smouldering in an oven.

କୁହୁଲେଇ ୨ । (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ) ପୋଡ଼ି ଦେବା—

2. To over-bake a food
which is being cooked.

କୁହେଡ଼ିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କୁ = ପୃଥ୍ବୀ + ହେଡ଼ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ

Kuherdikā କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

କୁହେଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Kuherdikā (See)

କୁହେଡ଼ି—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କୁ = ପୃଥ୍ବୀ + ହେଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇ)—

Kuherdī କୁହେଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Kuherdikā (See)

କୁହେଲ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କୁ = ପୃଥ୍ବୀ + ହେଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇ,

Kuהל କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kuהל (See)

କୁହେଲିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କୁ = ପୃଥ୍ବୀ + ହେଡ଼ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ

Kuהלikā କରବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

ଫୁଆଁ ୧ । କୁହୁଡ଼ି, କୁହୁଡ଼ିକା—1. Fog; mist,

ଫୁଆଁ ୨ । ମେଘ—2 Cloud

କୁହା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—କୁହା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kuhā (etc) Kunā etc. (See)

କୁହ—ସ. ବ. (କୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ବ)—କୁହ (ଦେଖ)

Kuhwa Kuhu (See)

କୁହାର—ଦେ. ବ—କୁହାର, କୁହାର—

Kuhāra A potter.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବ—କମାର—

A blacksmith.

କୁହୁଡ଼ି—ପ୍ରା. ବ. (ସ. କୁଠାର)—କୁହୁଡ଼ି—

Kuhurdi An axe.

କୁହୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଶୁଗାଳ—

Kuhuli Jackal.

କୁ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଶବ୍ଦ କରବା—

Kū (root) 1. To utter a sound.

୨ । ଅଭିଧାନ କରବା—

2. To cry out in distress.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକ ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତିମେ ଚଢ଼ିତ ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିଏକ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଠଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଠଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଠଲେ 'ଅଲବହ' ଦେଖିବେ

କୂଅ—ଦେ. ବି. (ସ. କୂପ)—ପାଣି ଜମିବାପାଇଁ ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହେବା
Kūa ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ—Well

ମାତୃକା, କୂଆ [ଦ୍ର—ବଡ଼ କୂଅକୁ ବାଖି (ହି. ଇନ୍ଦାର)
କୁଆଁ ବୋଲିଯାଏ ।]

କୂଅ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସ. କୂପ)—କୂପ—
Kūaṇ Well.

କୂଅ କଣ୍ଠା—ଦେ. ବି (ସ. କୂପ + କଣ୍ଠକ)—କୂଅ ବିରାଡ଼ି (ଦେଖ)
Kūa kaṇṭha Kūa birāṇḍi (See)

କୂଅକୁ ଡେଇଁବା—ଦେ. କି—ଅସୁବିଧା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୂଅ
Kūaku deṇḍbā ମଧ୍ୟକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା, କୂଅରେ ଝାସ ଦେବା—
କୁଆଁ ପଡ଼ା To spring into a well to commit
କୁଆଁ ମିରନା suicide.

କୂଅଦଉଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କୂପ + ଦୋରକ, ତୋରକ)—ମାଠିଆ, ଗରୁ
Kūadaurḍā ଅତି ଦୂର କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
ଉଗହାନ ରକ୍ତ—A rope by which water is
drawn up from wells.

କୂଅଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—କୂଅଦଉଡ଼ା (ଦେଖ)
Kūadaurḍi Kūadaurḍā (See)

କୂଅନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. କୂପ + ନାନ୍ଦୀପଟ)—
Kūananda କୂଅରେ ବସିବା ମାଟି ବା ପଥରର ଗୋଲକାର
ନାଁଦ, ନାଁଦା ବଳୟ—Earth or stone rings for
ଜଙ୍ଗଲୀ wall

[ଦ୍ର—କୂଅର କାନ୍ଥରେ ବସିବା ମାଟି ବା ପଥରର ବଳୟକୁ
ନନ୍ଦ ବୋଲିଯାଏ । ସାଧାରଣ ନନ୍ଦ ଠାରୁ ଛୁଦୁ ନନ୍ଦ ମାତ୍ରାକ
କୂଅର ସବୁ ତଳେ ବସେ ତାକୁ 'ଗଳନନ୍ଦ' ବୋଲିଯାଏ । କୂଅର
ଫଳରେ ଭୂମି ଉପରେ ବସାଯିବା ଚଉଡ଼ା ଓ ଭିତ ନନ୍ଦକୁ
'ଘୋଡ଼ା ନନ୍ଦ' ବୋଲିଯାଏ । କୌଣସି କୌଣସି କୂଅର କାନ୍ଥକୁ
ଦୃଢ଼ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଚଉଡ଼ା ନନ୍ଦ ବସେ ଓ ତାହା
ଉପରେ 'ଗଳନନ୍ଦ', ଏପରି ଦୋହର ନନ୍ଦ ବସେ ।]

କୂଅଫଳ—ଦେ. ବି—କୂଅର ଦାଉ ବା ତଟ (ଭୂଲ. ଗଞ୍ଜାମ. ତଡ଼ା)—
Kūaphanda Edge of a well.

କୁଆଁକାନୀରା

କୂଅବିରାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କୂଅରେ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ଭାଲ ଆଦିକୁ ବାହାର
Kūabirāṇḍi କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୌହକର୍ମିତ ଅଙ୍କୁଶ ପୁଞ୍ଜ—
ମୁଗାଡ଼ A cluster of barbed iron-hooks used
for bringing out things fallen into
a well.

କୂଅକୂଟା—ଦେ. ବିଶ—କଲବଳ; ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—
Kūakūṭa Troubled; harassed.

ଗାଡ଼ାବ ବ୍ୟବସାୟ କର
ଏହି କଥାରେ ଲାଭହାନ । ଉପର. ପ୍ରେମପାମ୍ପାଦ ।

କୂଅ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସ. କୂପ)—କୂପ (ଦେଖ)

Kūaṇ Kūpa (See)

କୂକୁଦ—ସ. ବିଶ ସଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କନ୍ୟାକୁ ବିଧି ସହକାରେ
Kūkuda ବିବାହ ଦିଏ—One who gives his daughter
in marriage with due ceremony and
suitable decorations. (M. W.)

କୂଚ—ସ. ବି—କୁଚ (ଦେଖ)

Kūcha Kucha (See)

କୂଚିକା—ସ. ବି—୧ । ପେନ୍‌ସିଲ—1. Pencil.

Kūchikā ୨ । ଭୂଳି—2. Brush or hair-pencil.

୩ । କଣ୍ଠ, ଶ୍ଵାସକାଠି—3. Key.

କୂଚି—ସ. ବି—କୁଚିକା (ଦେଖ)

Kūchi Kuchikā (See)

କୂଜ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ଵନି କରିବା—

Kūja (root) 1. To make any inarticulate sound.

୨ । କୁହୁ କୁହୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2 To coo; to warble.

୩ । ବାଣି ଓ ଶିଂଘା ଆଦି ଫୁଲିବା—

3. To blow or breathe (a flute or horn).

M.W.)

କୂଜ—ସ. ବି. (କୂଜ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଭାବ ଅ)—

Kūja କୂଜନ (ଦେଖ)

Kūjana (See)

କୂଜନ—ସ. ବି. (କୂଜ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Kūjana ୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ଵନି—1. Murmur.

୨ । ଶବ୍ଦକରକର କେଁକେଁ ଶବ୍ଦ—

2. Creaking of the wheels of a vehicle

୩ । ପକ୍ଷୀର ଧ୍ଵନି ବା ଶବ୍ଦ—3. Chirping of birds.

୪ । କୋକିଳର କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦ—4 Cooing of the

cuckoo.

୫ । ଗଡ଼ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ—5. Rumbling; rattling sound.

କୂଜିତ—ସ. ବି. (କୂଜ ଧାତୁ + କର୍ମି ତ)—ପକ୍ଷୀଧ୍ଵନି, ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଡାକ—

Kūjita Warbling of birds; notes of birds; chir-
ping; cooing.

ସ. ବିଶ—୧ । ଶକ୍ତିତ, ଶକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ; ପକ୍ଷୀଧ୍ଵନିପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣତ—

1. Filled or resounding with the warbling
of birds.

୨ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ଵନିରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—

2. Uttered inarticulately.

କୂଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—(ପକ୍ଷୀ) ଶବ୍ଦ କରିବା; ଶବ୍ଦ କରିବା—

Kūjibā To chirp (said of birds).

ବହୁବିଧଧ୍ଵନି କୁହୁ, ମଉ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଶୁଣନ୍ତି । କଲୋପ ଶବ୍ଦକର ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ

କୂଟ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ନ ଦେବା, ଦେବାକୁ ବରଦ ଦେବା—

Kūt (root) 1. To abstain from giving; not to give.

୨ । ଗାଳଦେବା—2. To censure.

୩ । ପୋଡ଼ିବା—3 To burn.

୪ । ନିମନ୍ତଣ କରିବା; ଡାକିବା—

4. To call, to invite.

୫ । ଗୋଲମାଲ କରିବା; ଗୋଲମିଶା କରିବା—

5. To muddle; to confuse.

୬ । ହତାଶ ଦେବା—6. To despair.

୭ । କଷ୍ଟ ପାଇବା, ବ୍ୟଥିତ ଦେବା—

7. To be distressed; to suffer.

୮ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—8. To advise; to counsel.

୯ । ବକ୍ତ ଦେବା—9. To bend.

୧୦ । କଷ୍ଟ ଦେବା—10. To give pain.

କୂଟ—୧୧. କ. (କୂଟ ଧାତୁ = ବକ୍ତ ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ୧ । ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗ—

Kūta 1. Mountain-peak; summit.

୨ । କପାଳର ସମ୍ମୁଖ ଅଗ୍ର—

2 Bone of the forehead.

୩ । କଳସ—3. Water-jar.

୪ । ଅଗ୍ର, ଗୋବା—4 Projection; protuberance.

୫ । କୂଟ; ସମୂହ—5. Collection; heap, mass; multitude.

୬ । ନଗରଦ୍ୱାର—6. City-gate.

୭ । ଶସ୍ୟଗର୍ଭ—7 Heap of corn.

୮ । ମାୟା—8. Illusion.

୯ । କପଟ—9. Deception; fraud, trick.

୧୦ । ଲଙ୍ଗଳ କଣ୍ଠ—10 The handle-piece of a plough.

୧୧ । ହାତୁଡ଼ି; ମୁହର—11 Hammer; mallet.

୧୨ । ଶିଂଘରଙ୍ଗା ବଳଦ—

12. An ox with broken horns.

୧୩ । ମୃଗାଦି ଧରିବା ଯନ୍ତ୍ର; ପାଶ, ଜନ୍ତୁ ଧରିବାର ପାଶ—

13 A noose for catching games; a snare.

୧୪ । ଲଙ୍ଗଳଲୁହ—14. Plough-share.

୧୫ । ଛିପ—15. Prominence, mound.

୧୬ । ଗୃହ; ଅବାସ—16 House; dwelling, residence.

୧୭ । କ୍ଳିଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନ—17 Knotty question.

୧୮ । ଗୁପ୍ତ ଶସ୍ତ୍ର—18. Concealed weapon.

୧୯ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା; କପଟପ୍ରଶ୍ନ—19. A puzzling

question; a riddle; an ambiguous question.

୨୦ । ମିଥ୍ୟା—20 Falsehood, untruth.

୨୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଅବସ୍ଥା—

21. The body of a plough (M W)

୨୨ । ମଣ୍ଡପ—22. A kind of open shed.

୧୧. ବିଶ—୧ । ମିଥ୍ୟା—1. False.

୨ । କୃତ୍ରିମ, ଜାଲ—2 Forged; concocted;

counterfeit.

୩ । ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Fraudulent; tricky.

୪ । ବିଷମ ସମସ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—4 Puzzling; enigmatic.

୫ । କ୍ଳିଷ୍ଟ, କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—5. Knotty; hard, difficult.

୬ । ଅନେକାର୍ଥବୋଧକ—6 Ambiguous; having more than one meaning.

୭ । ସ୍ଥିର; ଅଚଳ—7 Immovable; steadfast.

୮ । ଦୃଷ୍ଟି—8. Despised.

କୂଟକ—୧୧. ବିଶ. (କୂଟ + କ)—ପ୍ରତାରଣାମୟ—Fraudulent;

Kūṭaka false.

୧୧. ବି.—୧ । ପ୍ରତାରଣା, ଛଳ—1 Deceit; trick.

୨ । ଲଙ୍ଗଳଲୁହ—2. Plough-share

୩ । ଛିପ—3 Prominence; elevation.

୪ । ବେଣୀ—4. Tress or braid of hair.

କୂଟ କରିବା—ଦେ. କି. (୧. କୂଟ)—୧ । କପଟ କରିବା—

Kūṭa karibā 1. To practise deception or fraud.

କୂଟକର୍ମ ୨ । ମାୟା କରିବା—

୨ To spread delusion.

କୂଟକର୍ମ—୧୧. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + କର୍ମ)—୧ । ଜାଲ;

Kūṭakarma 1. Forgery.

୨ । ଧମାକା—2. Cheating; trickery

କୂଟକାଳ୍ପନା—୧୧. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ + କାଳ୍ପନା)—୧ । କୃଷ୍ଣକାଳ୍ପନା—

Kūṭakālpāṇā 1. A far-fetched imagination; forced imagery; a forced simile.

୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟକାମନା; ଶତ୍ରୁତ୍ୱ—

2. A conspiracy.

କୂଟକାର—୧୧. ବି.—୧ । ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ—

Kūṭakāra 1 False witness; perjurer.

୨ । ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A cheat.

କୂଟକାରକ—୧୧. ବି.—କୂଟକାର (ଦେଖ)

Kūṭakāraka Kūṭakāra (See)

କୂଟକାରୀ—୧୧. ବିଶ. ପୁ.—(କୂଟ + କାର୍ଯ୍ୟ + କାର; ୧ମ. ୧ବ.)—

Kūṭakārī କପଟଅଚରଣକାରୀ—Performer of crooked

(କୂଟକାରଣୀ—୩) acts; follower of crooked policy.

କୂଟକୂଟିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । କୂଟିଳ; ଅସ୍ତରଳ—

Kūṭakūṭiā 1. Of crooked nature.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଫଳ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୬ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୋଧିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୋଧିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଶୋଧିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କଢ଼ା ୨ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—2 Difficult of solution.

କୂଟକ୍ରିୟା—ସ. ବି (କର୍ମଧା, କୂଟ+କ୍ରିୟା)—କୂଟକର୍ମ (ଦେଖ)

Kūṭakriyā Kūṭakarma (See)

କୂଟଚକ୍ର—ସ. ବି (କର୍ମଧା, କୂଟ+ଚକ୍ର)—୧ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା—

Kūṭachakra 1 A knotty problem, dilemma.

୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Conspiracy; machination; crooked policy.

୩ । ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ କଞ୍ଚପଥ ବା ବ୍ୟବ—3. A labyrinth.

କୂଟଜ—ସ. ବି. (କୂଟ=ପଦ୍ମତଳୁଙ୍ଗ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kūṭaja କୂଟଜ (ଦେଖ)—Kūṭaja (See)

କୂଟତର୍କ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ତର୍କ)—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ ଯୁକ୍ତି—

Kūṭatarka 1. Hairsplitting arguments.

କୂଟକଟାଣୀ ୨ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଚାରଯୋଗ୍ୟ ଅଲୋଚନା—

2. Farfetched reasoning.

କୂଟତପସ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ତପସ)—କପଟତପସୀ—

Kūṭatāpasa A pretended ascetic.

କୂଟତୁଳା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ତୁଳା)—ମିଛ ତରାजू, ଯେଉଁ ତରାजू

Kūṭatūlā ଠିକ୍ ନୁହେଁ—A false pair of scales.

କୂଟନୀତି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ନୀତି)—ଦାଉଁପେଟ, ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର

Kūṭanīti ଅବରଣ—Crooked policy.

କୂଟ ପାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୂଟ)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—

Kūṭa pañchibā 1. To conspire.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାହାର ଅନିଷ୍ଟକାମନା

କରିବା—2. To think evil of a person behind his back.

କୂଟପାକଳ—ସ. ବି.—୧ । ପିତ୍ତଜ୍ୱର—

Kūṭapākala 1 Bilious fever. (M.W.)

୨ । ହାତୀର ଜ୍ୱର—

2 Fever in an elephant. (M. W.)

କୂଟପାଳକ—ସ. ବି.—୧ । କୁମ୍ଭାର—

Kūṭapālaka Potter.

୨ । କୁମ୍ଭାର ଉଦା—2. Potter's kiln.

୩ । ପିତ୍ତଜ୍ୱର (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—3. Bilious fever.

କୂଟପାଶ—ସ. ବି (ଏକାମିକ, କୂଟ+ପାଶ)—ପଶୁ ପଶି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ

Kūṭapāśa ଧରିବା ଜାଲ; ପାଶ—Trap; snare.

କୂଟପ୍ରଶ୍ନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ପ୍ରଶ୍ନ)—୧ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା;

Kūṭapraśna ବିଷମସମସ୍ୟା—1. A puzzle; a conundrum;

a riddle; a knotty or intricate or

ambiguous question.

୨ । ଅଦାଲତରେ ଅପର ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ସାକ୍ଷୀକୁ କରାଯିବା ପ୍ରଶ୍ନ; କେବେ—

2. Cross-examination.

କୂଟବନ୍ଧ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+ବନ୍ଧ)—କୂଟପାଶ (ଦେଖ)

Kūṭabandha Kūṭapāśa (See)

କୂଟବୁଦ୍ଧି—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ, କୂଟ+ବୁଦ୍ଧି, କୂଟସ୍ଥୁଳ ବୁଦ୍ଧି)—

Kūṭabuddhi କପଟ ବୁଦ୍ଧି, ପରର ଅନିଷ୍ଟ ନିମନ୍ତେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର

କରିବାର ବୁଦ୍ଧି—Crooked mentality.

କୂଟଭାଷୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କୂଟ+ଭାଷ ଧାତୁ+ଇନ୍. ୧ମା ୧ବ)—

Kūṭabhāṣī ୧ । କପଟଭାଷୀ—

(କୂଟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Hypocrite in words.

୨ । ଅବୋଧ କଥା କହିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Speaking in riddles; equivocal in speech

କୂଟମାନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ମାନ)—ମିଥ୍ୟା ବା ବେଠିକ୍ ବଟକର

Kūṭamāna ବା ମାଣ—False weight or measure.

କୂଟମୁଦ୍ରା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+ମୁଦ୍ରା)—ଜାଲ୍ ଟଙ୍କା—

Kūṭamudrā Counterfeit coin.

କୂଟଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ଯନ୍ତ୍ର)—୧ । ପାଶ, ପଶୁ ଧରିବା

Kūṭayāntṛa ଜାଲ—1. A snare.

୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Conspiracy.

କୂଟଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ଯୁଦ୍ଧ)—ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ

Kūṭayuddha ଯୁଦ୍ଧ—

Treacherous or unfair warfare.

କୂଟଲେଖ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କୂଟ+ଲେଖ)—ଜାଲ୍ ଦଲିଲ୍—

Kūṭalekha A false or forged document.

କୂଟାଶ—ସ. କି. ବିଶ (କୂଟ+ଶସ୍)—୧ । ଗଦାଗଦା ହୋଇ—

Kūṭāśaḥ 1. In heaps or multitudes.

୨ । ଦଳଦଳ ହୋଇ—2. In crowds.

କୂଟଶାଳୁଳୀ—ସ. ବି—କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଶିମିଳଗଛ, ରୋହତକ—

Kūṭaśālulī A kind of thorny Silk-cotton tree;

Andersonia Rohetaka (tree).

କୂଟାସନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧା; କୂଟ+ଶାସନ)—ଜାଲ୍ ସନା—

Kūṭāsāna (ମନୁ—୯।୨୩୨।) A forged grant or

decree.

କୂଟସଂହାସନ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଯେଉଁ ସଂହାସନରେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ପରେ

Kūṭasamkrānti ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ରାତି

ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପରେ ଅନ୍ୟ ମାସର ସଂକ୍ରମଣ ହୁଏ—

(astrology) A Samkrānti or

movement of the sun from one

zodiacal sign to another which

takes place after midnight

[ଦ୍ର—ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ବ୍ୟତୀତର ସଂହାସନରେ ରକ୍ଷା

ସା ଜ୍ୟୋତିଷ କୂଟସଂହାସନ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନକାରୀ—

ପ୍ରକୃତିବାଦ ।]

ମାଧ୍ୟମେ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱପନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲକବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକବ’ ଦେଖିବେ ।

କୂଳ—ସ. ବି. (କୂଳ ଧାତୁ = ଅବରଣ କରିବା + ଅ)—

Kūla ୧ । ନଦୀକୂଳର ଚଟ; ଗର୍ଭ—1. Shore; bank.

୨ । ଗଡ଼ାଣ୍ଡ; ଗାଲୁ—2. A slope.

୩ । ସ୍ତୂପ, ଗୁଣି—3. Collection; heap; mound

୪ । ଦାଣ୍ଡ; ଧାର—4. Edge; skirt.

୫ । ସୀମା—5. Border; boundary.

୬ । ସମୀପ ସ୍ଥାନ, ଉପକଣ୍ଠ—

6. Contiguous place; precincts

୭ । ହ୍ରଦ, ଜଳାଶୟ—7. Pool; pond.

୮ । ସେନାର ପଛ ଭାଗ—8. The van of an army.

କୂଳକ—ସ. ବି. (କୂଳ + କ)—୧ । କୂଳ (ଦେଖ)

Kūlaka 1. Kūla (See)

୨ । ଉଚ୍ଚତ୍ତ୍ୱ—2. Ant-hill.

କୂଳକିନାର—ଦେ. ବି. (ସ କୂଳ + କିନାର, ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—

Kūlakinārā ୧ । ସୀମା—1. Bound; limit.

କୂଳକିନାରା ୨ । ଉତ୍ତ୍ୱ—2. Ascertainment.

କୂଳକିନାରା ୩ । ନିଶ୍ଚିତ ଖବର, ଠିକଣା—

3. Certain news; head and tail; ins and outs.

୪ । ପତ୍ର—4. Trace of any matter.

କୂଳକାଶ—ସ. ବି. (କୂଳ + କାଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kūlākāsha ଯାହା କୂଳ ବା କିନାରକୁ ଖାଇଯାଏ—

(କୂଳକାଶ — ଶ୍ଳୀ) Tearing away or corroding the bank

ସ. ବି.—୧ । ସମୁଦ୍ର (ଯାହା କୂଳକୁ ଖାଇଯାଏ)—

1. The ocean; sea (which corrodes its shores).

୨ । ନଦୀର ସ୍ରୋତ—2. The current or stream of a river.

କୂଳକାଶ—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ (କୂଳକାଶ + ଶ୍ଳୀ. ଅ)—ନଦୀ—

Kūlākāshā A river (which corrodes its bank).

କୂଳଚର—ସ. ବି. କୂଳଚର (ଦେଖ)

Kūlachara Kūlechara (See)

କୂଳଥଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କୂଳ + ଥଳ. ଅଧ; ସହଚର)—

Kūlathala ୧ । କୂଳଭାଗର ଗର୍ଭ ଓ ଗଭୀରତା—

1. Shore and depth of an expanse of water.

୨ । କୌଣସି ଅଶ୍ରୟ; ଅଶ୍ରୟ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ—

2. Place of refuge or shelter.

ନ ପାତ୍ର ବ୍ୟବହାର କେନ ।

ବହୁ ଲଭନ୍ତି ନାବା ଯୋଗ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣପଦାସ୍ୟ ।

୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Definiteness

କୂଳ ପାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ମୀମାଂସାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—

Kūla pāibā 1. To arrive at a conclusion.

କୂଳପାଞ୍ଚୟା

୨ । ଅସ୍ତ୍ର କରି ଜାଣିବା—

ଅତ୍ୟାମା

2. To know for certain.

ଏ କି ବଥା ପୁଣି ବହୁଳ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ ପାଇ ନାହିଁ ବୁଲ ।

ସ୍ୱାମୀ, ପାଦା ।

୩ । ପତ୍ର ପାଇବା—3. To get any trace.

କୂଳବତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ (କୂଳ + ବତୀ + ଶ୍ଳୀ)—ନଦୀ—

Kūlabati

River.

କୂଳମୁଦ୍‌ବା—ସ. ବି. (କୂଳ = କୂଳ + ଉଦ୍ + ବହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kūlamudbaha

ଯାହା କୂଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ବୋହୁନିଏ ବା ଅତଡ଼ା—

ଖସାଏ (ଯଥା—ଜଳସ୍ରୋତ)—

Tearing up or carrying away the bank.

କୂଳମୂଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କୂଳ + ମୂଳ)—ବଣ ଓ ବଣର ଚିହ୍ନ—

Kūlamūla

Any little trace of a family; a little.

କୂଳମୂଳ

remnant of a thing.

କୂଳୀ—ଦେ. ବି. ୧ । କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; କୂଳର ଜାତ—

Kūlī

1. Standing or growing on a bank.

୨ । କୂଳସମ୍ପର୍କୀୟ—2. Relating to the shore.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—

ନିକୂଳୀ, ପୋଖରୀକୂଳୀ, ସମୁଦ୍ରକୂଳୀ ।]

କୂଶ୍ମାଣ୍ଡ—ସ. ବି. କୂଶ୍ମାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kūsmāṇḍa

Kushmāṇḍa (See)

କୂଶ୍ମାଣ୍ଡ—ସ. ବି. କୂଶ୍ମାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kūshmāṇḍa

Kushmāṇḍa (See)

କୂହନା—ସ. ବି. କପଟ, ଭଲ—

Kūhanā

Hypocrisy (M. W.).

କୂହ—ସ. ବି. କୂହ—

Kūha

Fog; mist (Apte).

କୃ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । କରିବା—

Kṛu (root)

1. To do ; to perform.

୨ । ଅଦେଶ କରିବା—2. To order.

୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To hurt

୪ । ବନୋବସ୍ତ କରିବା—4. To arrange.

୫ । ମାର ପକାଇବା—5. To kill.

୬ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—6. To make; to build

୭ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—7. To prepare.

୮ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା—8. To create.

୯ । ରଚନା କରିବା—9. To form; to compose.

୧୦ । ଘଟାଇବା—

10. To cause; to bring about.

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯେତେ ୧ ଚିହ୍ନ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଖୋଜିବେ, ‘ହସ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ହସ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅର୍ଣ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଖୋଜିବେ

୨ । ଯେ କୃତ୍ତିକ୍ଷରେ ନିଶ୍ଚୟ ମାରେ—

2. Breathing with difficulty.

କୃତ୍ତିଲ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (କୃତ୍ତି + ଲ୍ୟ) — ଅତି କଷ୍ଟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ବା ଅର୍ଜିତ—
Kṛuchchhralabdha Hard earned; achieved after great suffering or difficulty.

କୃତ୍ତିଲ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (କୃତ୍ତି + ଲ୍ୟ) — ଯାହା ଅତି କଷ୍ଟରେ ମିଳି
Kṛuchchhralabhya ପାରେ—Requiring much labour to be acquired.

କୃତ୍ତିସାଧ—ସ. ବିଶ. (କୃତ୍ତି + ସାଧ) —

Kṛuchchhrasādhy ୧ । ଯେଉଁ ରୋଗ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ—1. Curable with difficulty.

୨ । କଷ୍ଟରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଯାହା ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ କରାଯାଏ—

2. To be effected or accomplished with difficulty.

କୃତ୍ତିକୃତ୍ତି—ସ. ବି—୩, ୯, ୧୨ ବା ୨୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳ ଛଡ଼ା
Kṛuchchhratikṛuchchhra ଅତି କଷ୍ଟ ନ ଖାଇ କରାଯିବା
କଠୋର ବ୍ରତବିଶେଷ (ଗୌତମ ୨*୨୦; ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ
୩*୨୧)—Name of a penance consisting of living on water only for 3, 9, 12 or 21 days.

କୃଜର—ବୈଦେ. ବି. (କୃ) — ଏକ ପ୍ରକାର ରଣତରା—

Krujara Cruiser.

जङ्गी जहाज.

କୃତ୍ (ଧାତୁ)—ସ. (କୃତ୍, ଲୁଟ୍ — କର୍ତ୍ତବ୍ୟ = କାଟିବା) —

Krut ୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା—1. To cut.

୨ । ଘୂଢ଼ା କାଟିବା; ଘୂଢ଼ା ବଳିବା—

2. To spin; to twist threads.

୩ । ଘେରିବା; ବେଢ଼ିବା—

3. To encompass; to surround.

୪ । ବେଶ କରିବା—4. To attire.

୫ । ଛକ ଛକ କରି କାଟିବା—5. To cut into pieces.

୬ । ବିଭାଗ କରିବା—6. To divide.

୭ । ନିର୍ବାଣ କରିବା—7 To destroy.

କୃତ୍—ସ. ବିଶ. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. କ୍ତ୍ୱ, ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ
Krut ପରେ ଲାଗେ; ଯଥା—କର୍ମକୃତ୍, ଧର୍ମକୃତ୍) —
ଯେ ଅମୁକ କିଛି କରେ—Doing.

ସ. ବି—୧ । ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ
ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା ପଦ—1. An affix used to form nouns from roots.

୨ । କୃତ୍ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ—2. A noun formed with the affix Krut (M. W.)

କୃତ୍ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସ. ବି. (କୃତ୍ = କୃତ୍ + ପ୍ରତ୍ୟୟ) —

Kṛutpratyaya ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁରୁ ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନତ ବାଚ୍ୟରେ
ଯୁକ୍ତ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ (ଯଥା—ଅନ, ଅ, ଇ, ଉଦ୍ୟ,
ଅମ୍ଭାୟ, ଯ, ଉ, ଉଦ୍ୟ, ଇନ୍) —

1. (grammar) A class of suffixes added to roots used in forming nouns, adjectives and participles.

[ଦ୍ର—ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୃତ—ସ. ବିଶ (କୃ ଧାତୁ = କରିବା; ଛେଦନ କରିବା + କର୍ମ. ତ) —

Kṛuta ୧ । ସୃଷ୍ଟ—1. Created.

୨ । ରଚିତ—2. Composed

୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତ; ନିର୍ମିତ—

3. Manufactured; prepared; made.

୪ । ସମ୍ପାଦିତ କରାଯାଇଥିବା—

4. Done, achieved; perform.

୫ । ଅର୍ଜିତ—5. Earned.

୬ । ହସ୍ତାନ୍ତ—6. Accomplished.

୭ । ଉପଯୁକ୍ତ—7. Fit.

୮ । ହିଂସିତ—8. Avenged; injured.

ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୃତ୍) — କାର୍ଯ୍ୟ; କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Doing.

ଷଷ୍ଠି ସ୍ୱ ରୂପ କାଳାନଳ ପରଶୁରାମ ଗଦା ଖଣ୍ଡ କୃତ୍ ହେ ।

ବର୍ଣ୍ଣନାଥ. ବିଦଗ୍ଧମାସୁର ।

ସ. ବି—୧ । ସତ୍ୟଯୁଗ—1. The first of the four ages (of the Hindu mythology) when truth was reigning on earth; the age of righteousness.

୨ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ; ଅନୁଷ୍ଠାନ—

2. Work; deed; action.

୩ । ହିଂସା—3. Injury; mischief; malice.

୪ । ଫଳ—4. Consequence; result.

୫ । ନୈବେଦ୍ୟ—5. Offering.

୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—6. Aim; object.

୭ । ଯୁଦ୍ଧରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଧନାଦି—

7. Prize or booty gained in a battle.

୮ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—8. The number 4.

୯ । ପକ୍ଷା କାଠର ଯେଉଁ ପାଖରେ ଚାରିଟି ଚକ୍ଷୁ ଥାଏ—

9 That face or side of dice having four points (Apte).

୧୦ । ସେବା—10. Service.

୧୧ । ଉପକାର—11. Benefit; service rendered.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

୧୨ । ଖେଳରେ ବାଜିବା ହୁଏ—

12. Stake at a game.

୧୩ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—13. Magic; sorcery

କୃତକ—ସ ଚ—ପକ୍ଷାକାଠିର ସେଉଁ ପାଖରେ ଚାରିଟି ଛପ ଥାଏ—
Krutaka That face or side of a dice having four points.

ସ. ବିଶ. ପୁ.—୧ । ଇଲନାୟୁକ୍ତ—1 Feigned.

୨ । ମିଥ୍ୟା—2. False.

୩ । ନକଲି, ଭେଲ—3. Sham.

୪ । କଳ୍ପିତ—4. Designed.

୫ । ନିର୍ମିତ; ସୃଷ୍ଟ—5 Created.

୬ । ସମ୍ପାଦିତ—6. Done; made

୭ । ଯାହା ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ, କୃତ୍ରିମ—

7. Artificial; false; sham, man-made.

୮ । ଆପଣାର ସନ୍ତାନରୂପେ ଯୋଗା ହୋଇଥିବା, ଯୋଗିଆ—
8. Adopted (child).

କୃତକପୁତ୍ର—ସ. ବି. ପୁ. (କୃତକ + ପୁତ୍ର)—୧ । ପିତାମାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
Krutakaputra ତ୍ୟକ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ପୁତ୍ର—
1 A son privately abandoned
by parents and reared up by another
person.

୨ । ଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର—2. Adopted son.

କୃତକର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୃତ + କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—
Krutakarttabya ଯେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରି
(କୃତକର୍ତ୍ତବ୍ୟା—ଶ୍ଳୀ) ଅଛନ୍ତି—One who has done his duty.

କୃତକର୍ମୀ—ସ. ବିଶ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୃତ + କର୍ମ ୧ମା. ୧ବ.)—
Krutakarmî ୧ । ସଫଳ କାମ—1. Successful

୨ । ଯେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ କରିଅଛନ୍ତି—

2. One who has done or accomplished his work.

୩ । ସଂସାରଭଜ୍ଞ ବା ଅନୁଭବୀ—3. Experienced.

୪ । ନିପୁଣ; ଚତୁର—4. Skilful.

ସ. ବି—୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—1 An ascetic.

୨ । ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme spirit.

କୃତକାମ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା
Krutakāma କାମନା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—One whose
(କୃତକାମା—ଶ୍ଳୀ) desires are fulfilled,

କୃତକାରୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୃତ + କାର୍ଯ୍ୟ ଥାଉ + ଇନ୍ଦ୍ର; ୧ମା. ୧ବ.)—
Krutakārī କରାଯାଇଥିବା କର୍ମକୁ ପୁଣି ଥରେ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(କୃତକାରୀ—ଶ୍ଳୀ) Doing again what has been done
already.

କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୃତ + କାର୍ଯ୍ୟ)—

Krutakārjya ୧ । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(କୃତକାର୍ଯ୍ୟା—ଶ୍ଳୀ) 1. (a person) Having accom-
plished his work or duty.

୨ । ସଫଳ ପରିଣାମ; ସଫଳକାମ—2. Successful.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହାୟତା ଲୋଡ଼ା ନ
ଥାଏ—3. One who has no need of another
person's aid. (M W.)

ସ. ବି—ସାଧିତ କାର୍ଯ୍ୟ—

Attained or accomplished object.

କୃତକାଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଥା)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ; ମିଥ୍ୟା—

Krutakāla Appointed time

(କୃତକାଳା—ଶ୍ଳୀ) ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା)—

୧ । ଯେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି—

1. One who has waited till the fixed time.

୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ
ଅଛି—2. (matter) Fixed or settled as to
the time.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାଳ ପାଇଁ ଗଢ଼ିତ ବା ନ୍ୟସ୍ତ—

3 Deposited for a certain time (M. W.)

କୃତକୃତ—ସ. ବିଶ. (ସ. କୃତକୃତ୍ୟ)—୧ । କୃତାର୍ଥ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Krutakruta 1 Successful; satisfied.

ଶୁଣି ହୋଇଲେ କୃତକୃତ, ବଚନ ଗୋବନ ଚରଣ ।

ରୂପ. ପ୍ରେମପୀୟସ ।

୨ । ଚରଣାର୍ଥ—2. Having succeeded in or
achieved one's work or mission.

୩ । କୃତକର୍ମୀ—3. Having got one's wishes.

୪ । ଉଦ୍ଧାନ୍—4. Accomplished; learned.

କୃତକୃତାର୍ଥ—ସ. ବିଶ. (ସ. କୃତକୃତ୍ୟ)—

Krutakrutartha କୃତକୃତ୍ୟ (ଦେଖ)

Krutakrutya (See)

କୃତକୃତ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; କୃତ = ସମ୍ପାଦିତ + କୃତ୍ୟ =
Krutakrutya କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । କୃତାର୍ଥ—

(କୃତକୃତ୍ୟା—ଶ୍ଳୀ) 1. Gratified; grateful.

୨ । କୃତକର୍ମୀ—2. Having accomplished his
object.

୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—3. Successful in a mission.

୪ । ଉଦ୍ଧାନ୍—4 Accomplished; learned.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—

5. Fully satisfied; contented.

୬ । କୃତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—6. One who has done his
duty.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗଣ୍ୟାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚକ୍ରର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ବାର' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁ' ବୋଲିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଲୁ' ବୋଲିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ବୋଲିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ବୋଲିବେ ।

କୃତକୃତ୍ୟତା—ସ. ବି. (କୃତକୃତ୍ୟ + ଭାବ. ତା)—

Kṛtakṛutyatā ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି; କାମନା ହାସଲ—

1. Success.

୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସମାଧାନ—2. The full discharge of one's duty.

କୃତକ୍ରୟ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + କ୍ରୟ)—ଯେ କଣିଅଛି;
Kṛtakraya ଖରଦଦାର—Purchaser.

(କୃତକ୍ରୟ—ଶ୍ରୀ)

କୃତକ୍ରୟ—ସ. ବି. ପୁ.—୧ । କୃତକୃତ୍ୟ (ଦେଖ)

Kṛtakriya 1 Kṛtakṛutya (See)

(କୃତକ୍ରୟ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପାଦନ କରୁଅଛି—2. One who has performed a religious ceremony.

କୃତକ୍ଷଣ—ସ. ବି. ପୁ.—୧ । ଯେ ଠିକ୍ ବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା
Kṛtakṣhaṇa କରୁ ରହେ—1. One who waits for the right moment (M. W.)

(କୃତକ୍ଷଣ—ଶ୍ରୀ)

୨ । ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଅଧୀର ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଏ—2. One who waits impatiently for a thing or person (M. W.)

କୃତାଗ୍ନି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କୃତାଗ୍ନି) କୃତାଗ୍ନି (ଦେଖ)

Kṛtaghna Kṛtaghna (See)

ପ୍ରାଚୀନ ଉପାଦାନ ଅନୁସାରେ,

ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଉପାଦାନ କୃତାଗ୍ନି । କୃତାଗ୍ନି. ମହାବ୍ରତ. ଉପାଦାନ ।

କୃତାଗ୍ନି—ସ. ବି. ପୁ. (କୃତ = ଉପକାର + କ୍ରିୟା ଧାତୁ = କରାଣ
Kṛtaghna କରବା + ଅ)—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଉପକାରକୁ
(କୃତାଗ୍ନି—ଶ୍ରୀ) ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ; ନିମନ୍ତ୍ରଣ—

(କୃତାଗ୍ନି—ବିପ୍ରସ୍ତ) 1. Ungrateful; thankless; ignoring the benefits rendered.

(କୃତାଗ୍ନି—ବି)

୨ । ଘାତକ—2. Murderer; assassin.

୩ । ପୂର୍ବକୃତ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଯେ ବିଫଳରେ ବା ବିରାଡ଼େ—
3. Defeating or rendering vain all previous measures.

କୃତାଚିନ୍ତା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଚିନ୍ତା)—ଚିନ୍ତା; ମାର୍ଚ୍ଚା ମର
Kṛtachinha ସାଧୁତ୍ୱ—Marked.

କୃତାଚିନ୍ତା—ସ. ବି. ପୁ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବାଳକର ଚୂଡ଼ାକର୍ମ
Kṛtachīrda ସମ୍ପାଦନ ହୋଇଅଛି—(a boy) On whom the ceremony of tonsure has been performed.

କୃତାପୁଣ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁ. (କୃତ + ପୁଣ୍ୟ ଧାତୁ = କାଣିବା + ଅ)—

Kṛtapuṇya ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟ କୃତ ଉପକାରକୁ ମନେ ରଖେ—

(କୃତାପୁଣ୍ୟ—ଶ୍ରୀ) 1. Grateful; thankful.

(କୃତାପୁଣ୍ୟ—ବିପ୍ରସ୍ତ) ୨ । ଯେ ଉପକାରର ପ୍ରଭୁତ୍ୱକୁ ନିବିଡ଼ାକୁ

(କୃତାପୁଣ୍ୟ—ବି) ଦେଖା କରେ—2. Obligated.

୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ମନଯୋଗୀ—

3 Attentive to ones duties

ସ. ବି.—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1 God Śiva.

୨ । କୁକୁର—2. A dog (always grateful to the hand that feeds it.)

କୃତାତୀର୍ଥ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ
Kṛtatīrtha ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରୁଅଛି—1. Having visited holy places.

୨ । ବ୍ୟବସାୟୀ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରାସ୍ତ୍ର (ଶିଷ୍ୟ)—

2. (a student) Studying with a professional teacher.

ସ. ବି.—୧ । ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ—1. A guide

୨ । ଉପଦେଶକ—An adviser (M. W.)

କୃତାଦାର—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଦାର + ଅ)—ବିବାହିତ—
Kṛtadāra Married.

କୃତାଦାସ—ସ. ବି. ପୁ. (କର୍ମଧା; କୃତ + ଦାସ)—ମୂଲ୍ୟ; ଠିକାସ୍ୱକର—
Kṛtadāsa A hired servant; a temporary hand.

କୃତାଧି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁବେଚ୍ଚକ—

Kṛtadhi 1 Considerate; prudent.

୨ । ଶିକ୍ଷିତ—2. Learned

୩ । ଶିକ୍ଷିତ—3. Wise

୪ । ଶିକ୍ଷିତ—4. Educated.

କୃତାନ—ସ. ବି. (କୃତ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—କର୍ତ୍ତନ; କାଟିବା—
Kṛtana Cutting.

କୃତାନିଷ୍ଠା—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ନିଷ୍ଠା)—୧ । କୌଣସି
Kṛtanishṭha କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)
(କୃତାନିଷ୍ଠା—ଶ୍ରୀ) ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ—1. Determined; whose resolution has been taken or mind made up resolved.

୨ । ନିଶ୍ଚିତ—2 Sure; certain (M. W.)

କୃତାନିଷ୍ଠା—ସ. ବି. ପୁ. (କୃତ + ନିଷ୍ଠା + ଅ)—ଅଧ୍ୟବସାୟୀ—
Kṛtanishṭha Persevering; devoted to a mission.
(କୃତାନିଷ୍ଠା—ଶ୍ରୀ)

କୃତାନ୍ତ୍ରା—ସ. ବି. (କୃତ ଧାତୁ)—୧ । (+କର୍ମ ଅନ୍ତ) ଛିଲ୍ଲିକା, ଟୁଲ୍ସ—
Kṛtāntṛa 1, Section,

୨ । (+କରଣ ଅନ୍ତ) ଲଙ୍ଗଳ—2 Plough.

କୃତାପୁଣ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ପୁଣ୍ୟ)—ପୁଣ୍ୟକାରୀ—
Kṛtapuṇya One who has accomplished and performed virtuous or meritorious acts.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଦୃଶ ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟକ ହେଲେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳିବାର ଦେଖି ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ଚିତ୍ରିତେ 'ବାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ଚିତ୍ରିତେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପରିଶ୍ରମୀ—2. Laborious; pains-taking.

କୃତସାମ୍ବଳ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ସାମ୍ବଳ)—

Kṛtasaṃkalpa ପେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ସକଳ (କୃତସାମ୍ବଳ—ଶ୍ରୀ) କରୁଅଛି—Resolved, determined.

କୃତସାମ୍ବଳ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ସାମ୍ବଳ)—ସେ

Kṛtasaṃketa ପୁରୁଷ ସାମ୍ବଳ ପୁରୁ କରୁଅଛି—One who (କୃତସାମ୍ବଳ—ଶ୍ରୀ) has made an appointment.

କୃତସାମ୍ବଳ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ସାମ୍ବଳ)—୧ । ସାମ୍ବଳ

Kṛtasaṃjñā ବା ଚେତନାପ୍ରାପ୍ତ—1. Restored to (କୃତସାମ୍ବଳ—ଶ୍ରୀ) senses or consciousness.

୨ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱମୟ—

୨ Having presence of mind.

୩ । ନିଦରୁ ଉଠିଥିବା—3. Aroused; awakend.

୪ । ଯାହାକୁ କୌଣସି ସଙ୍କେତ ବା ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇ ଅଛି—

4. One to whom a sign has been given. (M. W.)

କୃତସାପତ୍ନିକା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ସାପତ୍ନି + କ + ଅ)—

Kṛtasaṃpatnikā ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଦ୍ୱିବାହୁ କରୁଅଛି— (a woman) Whose husband has taken another wife, superseded (wife.)

କୃତସାପତ୍ନିକା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—

Kṛtasaṃpatnikā କୃତସାପତ୍ନିକା (ଦେଖ)

Kṛtasaṃpatnikā (See)

କୃତସାପତ୍ନି—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—

Kṛtasaṃpatni କୃତସାପତ୍ନିକା (ଦେଖ)

Kṛtasaṃpatnikā (See)

କୃତହସ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ହସ୍ତ)—

Kṛtahasta ୧ । ଶରସେପଣରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—

(କୃତହସ୍ତ—ଶ୍ରୀ) 1. Dexterous or adept in archery.

(କୃତହସ୍ତ—କ) ୨ । ନିପୁଣ; କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ—

2. Expert; skilful.

୩ । ଚତୁର—3. Clever.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; ସାରଙ୍ଗମ—4. Competent.

୫ । ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ—5. Versed in archery.

କୃତହସ୍ତକ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୃତହସ୍ତ + ସାର୍ବେ. କ)—

Kṛtahastaka କୃତହସ୍ତ (ଦେଖ)

Kṛtahastaka (See)

କୃତହସ୍ତ—ସ. ବିଶ. (କୃତ + ହସ୍ତ ଧାତୁ + କ୍ଷୁ)—କୃତହସ୍ତ—

Kṛtahasta Ungrateful.

କୃତାକୃତ—ସ. ବି. (ଦ୍ୱି. କୃତ + ଅକୃତ)—

Kṛtākṛta ୧ । କାର୍ଯ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ, ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ କର୍ମମାନ—

1. Actions good and bad.

୨ । ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଅସମ୍ପନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟମାନ—

2. Actions done and those not done.

ସ. ବିଶ—୧ । କରାଯାଇ ଥିବା ଓ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—

1 Done and not done.

୨ । ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଅସମ୍ପନ୍ନ—

2. Completed and not completed.

୩ । ଅଂଶତଃ କୃତ କିନ୍ତୁ ଅସମାପ୍ତ—

3. Done in part but not completed. (M.W.)

କୃତାକୃତବିଚାର—ସ. ବି. (ମ ପ. ଲେ; କୃତାକୃତ + ବିଚାର)—ଉଲ୍ଲମ୍ବ

Kṛtākṛtabichāra ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର—Discrimination between good and evil actions (i. e. as to what is to be done and what to be avoided).

କୃତାଗମ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆଗମ)—

Kṛtāgama ବେଦାଦି ଆଗମଶାସ୍ତ୍ରରେ କୃତବିଦ୍ୟ—

Accomplished in the Vedic ore.

କୃତାଞ୍ଜଳି—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ଅଞ୍ଜଳ)—

Kṛtāñjali ୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ହୃଦ ହାତର ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଜୋଡ଼ିଥିବା, ହାତ ଜୋଡ଼ିଥିବା, ଯୋଡ଼ିହାତ—

1. With the hollowed palms joined together in an attitude of supplication, entreaty or begging; folding the palms in supplication.

୨ । ସମ୍ମୁଖ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଥିବା—

2 Standing in a reverent or respectful posture (M. W.)

କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ଅଞ୍ଜଳିପୁଟ)—

Kṛtāñjaliputa କୃତାଞ୍ଜଳି (ଦେଖ)

Kṛtāñjaliputa (See)

କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟରେ—ଦେ. ବି. ବିଶ—ହାତଯୋଡ଼ି—

Kṛtāñjalipuṭare With folded hands; beseechingly; in an imploring posture.

କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ—ଦେ. ବି. ବିଶ—କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟରେ (ଦେଖ)

Kṛtāñjalipuṭe Kṛtāñjalipuṭare (See)

କୃତାଦିଧ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆଦିଧ୍ୟ)—

Kṛtādīdhy ୧ । ଝିଅ ଅଭିଯୁକ୍ତାର କରୁଅଛି—

(କୃତାଦିଧ୍ୟ—ଶ୍ରୀ) 1. One who has practised hospitality.

କର୍ମବ୍ୟୟ କୃତବା ପୁରୁଷ ପଦସ୍ତ
ସେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧେୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ । ବ୍ୟସ୍ତବ୍ୟ ମହାବର । ଗୋପ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକ୍ରମିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁକ୍ରମଣୀ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଋ	ଉ	ଋ

୨ । ସେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅଭିସ୍ୱାକାର ପାଇଅଛି —

2. One who has received hospitality; regaled.

କୃତାନ୍ତର — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅନ୍ତର) —

Kṛtānukara ୧ । ଅନ୍ୟର ଅନୁକରଣକାରୀ —

1 Imitating another.

୨ । ବଶ, ବଶମ୍ବଦ — 2. Subservient.

କୃତାନ୍ତ — ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅନ୍ତ = ଶେଷ, ନାଶ) —

Kṛtānta ୧ । ଅନ୍ତକ; ଯମ — 1 Jāma, the Hindu God or regent of death.

୨ । (ନ୍ୟାୟ) ପ୍ରମାଣିତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା —

2 (logic) A proved dogma or doctrine

୩ । ଦୈବ, ଭାଗ୍ୟ —

3. Fate; luck, fortune, destiny.

୪ । ଶନିଗ୍ରହ — 4. Planet Saturn

୫ । ଶନିବାର — 5. Saturday.

୬ । ମନ ବା ପାପସ୍ୱରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ —

6. Sinful action

୭ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ — 7 Resolution; decision.

୮ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମଣ୍ଡପ; ଦ୍ୱିତୀ —

8. The second lunar mansion.

ଫ. ବିଶ. — ଧମାପ୍ର କରଣକାରୀ —

Terminating; bringing to an end

କୃତାନ୍ତକୃତ — ଫ. ବି. ପୁ. (କୃତାନ୍ତ + କୃ ଧାତୁ + କୃ ପ୍ତ; ଯମର ଅର୍ଥାତ୍

Kṛtāntakṛt ମୃତ୍ୟୁର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା) — ଉଗ୍ରବାନ; ବିଷ୍ଣୁ —
God; Vishnu

କୃତାନ୍ନ — ଫ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ + ଅନ୍ନ) —

Kṛtānna ୧ । ପକ୍ୱାନ୍ନ, ରକାଭିତ —

1. Cooked food; boiled rice.

୨ । ଲାଣ୍ଡି ଖାଦ୍ୟ — 2. Digested food

୩ । ବିଷ୍ମା — 3. Excrement

କୃତାପକାର — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅପକାର) —

Kṛtāpakāra ୧ । ସେ ଅନ୍ୟର ଅପକାର କରୁଥିବା —

(କୃତାପକାରୀ — ଶ୍ରୀ) 1. One who has injured another.

୨ । ପାହାର ଅପକାର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଥିବା —

2. Injured by another.

କୃତାପରାଧ — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅପରାଧ) —

Kṛtāparādha ଅପରାଧୀ; ଦୋଷୀ — Guilty; offending.

(କୃତାପରାଧୀ — ଶ୍ରୀ)

କୃତାବଧାନ — ଫ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅବଧାନ) —

Kṛtābadhāna ୧ । ସେ ମନୋଯୋଗ ଦେଇଥିବା;

ମନୋଯୋଗୀ — 1. Attentive.

୨ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସହକାର — 2 Careful.

କୃତାବଧି — ଫ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅବଧି) — ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରକୃତ —

Kṛtābadhi ୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ —

1. Fixed; appointed.

୨ । ସୀମା, ସୀମାବଦ୍ଧ —

2. Bounded; limited.

କୃତାବିଷେକ — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅବିଷେକ) —

Kṛtābhisheka ଯେଉଁ ରାଜାଙ୍କର ଅବିଷେକ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା —
Crowned; inaugurated; installed.

କୃତାର୍ଥ — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅର୍ଥ = ପ୍ରସ୍ତୁତ) —

Kṛtārtha ୧ । ଚତୁର — 1 Clever.

(କୃତାର୍ଥୀ — ଶ୍ରୀ)

୨ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ, ଚରଫାର୍ଥ —

2 Having gained one's object; successful.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିପୋରୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ — 3 Satisfied;
gratified at success; contented.

କୃତାର୍ଥମନ୍ୟା — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (କୃତାର୍ଥ + ମନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଯ) —

Kṛtārthamnyā ଅପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ବୋଲି
(କୃତାର୍ଥମନ୍ୟା — ଶ୍ରୀ) ସେ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ —

Feeling one's self gratified at one's success.

କୃତାର୍ଥମନ୍ୟା — ଫ. ବିଶ. ପୁ. — କୃତାର୍ଥମନ୍ୟା (ଦେଖ)

Kṛtārthamnyā Kṛtārthamnyā (See)
(କୃତାର୍ଥମନ୍ୟା — ଶ୍ରୀ)

କୃତାଶା — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆଶା) —

Kṛtāśa ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଆଶା ବାନ୍ଧୁଛି —

(କୃତାଶା — ଶ୍ରୀ) One who has formed hopes, hopeful.

କୃତାହ୍ନିକ — ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆହ୍ନିକ) —

Kṛtāhnikା ଦୈନିକ ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନାଦି ସମାପନ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି) —
(a person) Who has already per-
formed his daily religious rites.

କୃତି — ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୃ ଧାତୁ + ତ୍ରିବ. ତ) —

Kṛti ୧ । କରଣ; କରବା —

1. Doing; achievement.

ଶବ୍ଦରେ ଶବ୍ଦର ସେଇ କୃତି । ଉଚ୍ଚ. ବିବେଚନାକାରୀ ।

୨ । ରଚନା —

2. Performance; composition; construction.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟ — 3. Act; work.

୪ । ଯତ୍ନ — 4. Effort; endeavour.

୫ । ଚେଷ୍ଟା — 5. Care.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଦେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ଥିବେ, ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚିତ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ବା ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ସଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ଥିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ, 'କୂଅ' ନ ଥିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଠଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଠଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଠଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

କୃତ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃତ୍ୟ)—

Kṛutibh ଦାନବମାନଙ୍କ ହୋମରୁ ବାହାରିଥିବା ପୁରୁଷ—
A person said to have come out of the
sacrificial fire of the demons.

ସେ କର୍ମ ସିଦ୍ଧି ଅନ୍ତେ ବାହାର କୃତ୍ତି
ବେଶାଢ଼ ବସ୍ତ୍ରର ବରଣ ତା ବାସ୍ତା । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୃତ୍ତିତା—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ତିତ୍ୱ + ଉପ. ତା)—

Kṛutitā ୧ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି—

1. Accomplishment of a work

୨ । ଚତୁର୍ବଳି, କୌଶଳ—2. Cleverness.

୩ । ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ—3. Expert wisdom

୪ । ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତି—

4. Dexterity; ingenuity; skill

କୃତ୍ତିତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ତିତ୍ୱ + ଉପ. ତ୍ୱ)—କୃତ୍ତିତା (ଦେଖ)

Kṛutitwa Kṛutitā (See)

କୃତ୍ତିସାଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ତି + ସାଧ୍ୟ)—କୃତ୍ତିସାଧ୍ୟ

Kṛutisādhyା ସାଧ୍ୟ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Capable of
being achieved with one's efforts;
lying within one's power

କୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃ ଧାତୁ + କ୍ତି ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା.)

Kṛutī ୧ବ.)—୧ । ପଣ୍ଡିତ—

(କୃତ୍ତିତା—ଶ୍ରୀ) 1. Learned; accomplished.

୨ । ସମର୍ଥ—2. Competent

୩ । ଧାର୍ମିକ, ପୁଣ୍ୟଶୀଳ—

3. Pious; virtuous.

୪ । ନ୍ୟାୟପର—4 Upright; righteous

୫ । ଚତୁର—5. Clever.

୬ । କୃତ୍ତିତା—

6. Dexterous; meritorious; skilful

୭ । କୃତ୍ତିକାର୍ଯ୍ୟ; କୃତ୍ତିତା—

7. Successful; gratified at success.

୮ । କର୍ମକ୍ଷମ—8. Capable of action.

୯ । ଲାଭ୍ୟବାନ୍—9. Fortunate; lucky.

କୃତ୍ତି—ସଂ. ଅ - କମନ୍ତେ—

Kṛute For; on account of.

ଦେ. ବି—ଦ୍ୱାରା; କର୍ତ୍ତୃକ—By; with.

ବରଷ ଗରମରମ ବାସନ୍ତର କୃତ୍ତି—ବର୍ଷା ବୈଶାଖ୍ୟବତୀ ।

କୃତ୍ତିଦାକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃତ୍ତିଦା; କୃତ୍ତି + ଦାକ)—

Kṛutodaka ୧ । ସେ ସ୍ନାନ କରୁଥିବା—

(କୃତ୍ତିଦାକ—ଶ୍ରୀ)

1. Having done the daily
ablutions; bathed.

୨ । ସେ ଜଳଦର୍ପଣ ସାରିଥିବା—

2. Having done the offerings of water to
the manes.

କୃତ୍ତିଦାହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃତ୍ତିଦା; କୃତ୍ତି + ଦାହ)—

Kṛutodbāha ବିବାହିତ—Married

କୃତ୍ତିପକାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃତ୍ତିପା; କୃତ୍ତି + ପକାର)—

Kṛutopakāra ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ, ଅନୁଗ୍ରହ—

1. Benefitted; favoured.

୨ । ଅନୁକୂଳ, ଅନୁଗ୍ରହକାରୀ, ଉପକାରୀ—

2. Favouring; friendly; one who has rendered
some good turn to another.

କୃତ୍ତିପାହୋଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃତ୍ତିପା; କୃତ୍ତି + ପାହୋଗ)—

Kṛutopabhoga ଉପଭୋଗ, ଯାହାକୁ ଉପଭୋଗ କରାଯାଇଅଛି—

Enjoyed; used.

କୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ତି ଧାତୁ = କର୍ତ୍ତନ କରବା ଇତ୍ୟାଦି + କର୍ମ. ତ)—

Kṛutta ୧ । ଛିନ୍ନ; ଚିର ଯାଇଥିବା—1. Torne.

୨ । କର୍ତ୍ତୃକ; କଟା ଯାଇଥିବା—2. Cut.

୩ । ବିଭକ୍ତ—3. Divided.

୪ । ଇଚ୍ଛିତ; ଅପେକ୍ଷିତ—

4. Intended; desired.

୫ । ବେଶ୍ମିତ—5. Surrounded.

୬ । ଅନ୍ୱେଷିତ—6. Sought after.

କୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ—(କୃତ୍ତି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Kṛutti ୧ । ମୃଗାଦିର ଚର୍ମ, ଶୁଭ—1. Skin or hide of
an antelope or other beast.

୨ । ବୃକ୍ଷପତ୍ର—

2. The bark of the birch tree used for
paper.

୩ । କୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)

3. Kṛuttikā (See)

କୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଛଅଟି ତାରକାଯୁକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ର; ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ—

Kṛuttikā ଷୋଳ ଚୂଡ଼ାୟ ନକ୍ଷତ୍ର (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ କୋଟି ଦେଖ) —

1. The third of the twentyseven constella-
tions of Hindu astronomy; the Pleiades.
(See notes under Nakshatra).

୨ । ଅସୁରୋବେଶ—

2 The name of a heavenly nymph.

୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇଥିବା ଛଅ ଜଣ ରାଶିପତ୍ନୀ—

3. The six women who are said to have
sucked Kārttikeya.

୪ । ଶକଟ; ରଥ—

4. Vehicle; cart (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟକ୍ରମେ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାଦି	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଗ	ଋ	ଉ	ଋ

କୃତ୍ତିକାବିଜୟ—୧. ବି. ପୁ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କୃତ୍ତିକା + ବିଜୟ)—

Kṛuttikātanaya କାର୍ତ୍ତିକେୟ—God Kārttikaeya.

[ଦ୍ର—କାର୍ତ୍ତିକେୟ ପ୍ରକୃତରେ କୃତ୍ତିକାମାନଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । ଶିବଙ୍କ ରୋଷ ଶରବଣରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୋଇ କୁମାର ରୂପ ଧାରଣ କରିବାରୁ କୃତ୍ତିକାମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକଟପାତ କରାଇ ଥିଲେ ।]

କୃତ୍ତିକାବିଜୟ—୧. ବି. ପୁ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; କୃତ୍ତିକା + ବିଜୟ)—

Kṛuttikābhaya ଅ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—God Kārttikaeya.

କୃତ୍ତିକାସୂତ—୧. ବି. ପୁ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; କୃତ୍ତିକା + ସୂତ —କାର୍ତ୍ତିକେୟ

Kṛuttikāsuta God Kārttikaeya

କୃତ୍ତିକାସ—୧. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ୍ତିକା = ବ୍ୟାସପୁରୀ + ବାସ = ବସ୍ତୁ,

Kṛuttikāsa ବ୍ୟାସପୁରୀଧାରୀ)—ମହାଦେବ—

A name of Śiva.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ପଦ୍ୟରାମାୟଣର

ପ୍ରଣେତା—1. The author of a Bengali Rāmāyaṇa in verse.

୨ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

2 A name given to males.

କୃତ୍ତି—୧. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତି. କ୍ତ)—

Kṛitnu ୧ । କର୍ମଠ, କୁଶଳ; କର୍ମପଟୁ—1. Skilful.

୨ । ଚତୁର—2. Clever.

୩ । ପାରଙ୍ଗମ—3. Capable, able.

୧. ବି—ଶିଳ୍ପୀ; କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—

Machanic, artist.

କୃତ୍ୟ—୧. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ. ଯ)—

Kṛutya ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act; work.

୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—2. Duty.

୩ । ପ୍ରୟୋଜନ—3. Necessity.

୪ । କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ୟବସାୟ—

4. Business; function

୫ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ —5. Object; aim.

୬ । କାରଣ—6. Cause.

୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଉତ୍ତର ତବ୍ୟ, ଅନ୍ୟ ଓ ଯ ପ୍ରତ୍ୟୟ—7. (grammar) The potential passive participles; the suffixes of tabya, aniya and ja in Sanskrit.

୧. ବିଶ—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଯାହା କରିବା ଉଚିତ—

1. What should be done.

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ—2. Proper; fit

୩ । କରଣୀୟ; ଯାହା କରଯାଇ ପାରେ; ସାଧ୍ୟ—

3. Feasible; practicable.

୪ । ବିଶ୍ଵାସହୀନ—4. Treacherous.

ଦେ. ବି—୧ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—1 Capacity.

କୃତ୍ୟ ନ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ କି ଥିଲା । ଦାନକୃଷ୍ଣ. ରସବତ୍ସୋଳ ।

୨ । ଅଧିକାର, ଶୃଙ୍ଘ—2 Power, authority.

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କି ବୋଲିବି ମୋହର ବାହୁଁ ତ କୃତ୍ୟ ସେ ।

ଦାନକୃଷ୍ଣ. ରସବତ୍ସୋଳ ।

୩ । କାଣ୍ଡ; ଛଳ; ଶୃଙ୍ଘ—3. Trick, tactics.

୪ । ଗୋଲମାଲ—4. Ado.

୫ । ଜୀବନଧାରଣୋପାୟ—

5 Livelihood; living.

୬ । ସାମାଜିକ କର୍ମମାନ—

6. Worldly affairs.

କୃତ୍ୟକା—୧. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୃତ୍ୟ + କ + ଆ)—

Kṛutyakā ୧ । ଭାବିଣୀ—1. A witch.

୨ । କୁହୁକ ଜାଣୁଥିବା ଶ୍ରୀ—

2. Enchantress.

କୃତ୍ୟ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିଯିବା—

Kṛutya chalibā The going on of worldly affairs.

(ଯଥା—ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେ ମୋ କୃତ୍ୟ ଚଳୁଛି ।)

କୃତ୍ୟା—୧. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୃତ୍ୟ + ଆ)—

Kṛutya ୧ । କ୍ରିୟା; କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act; action

୨ । ପ୍ରମୁଦ, ମାରଣ, ବଶୀକରଣ ଆଦି ଅଭିଷେଦକ ବ୍ୟାପାର;

ପର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହା ପ୍ରୟୋଗ—

2. Employment of black magical spells; charm employed for some malevolent purpose.

୩ । ଦେବତା—3. Presiding Deity; Goddess.

୪ । ଅଭିଷେଦକ ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ବଳି ଦିଆଯାଏ—

4. A female Deity to whom sacrifices are made while employing charms.

ଏହି ରୂପେ ଯେ କୃତ୍ୟା ଧରି ମହା ରୂପ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୃତ୍ୟାପୁରୁଷ—ଦେ. ବି—ଅଭିଷେଦକ ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ବଳି ଦିଆଯାଏ—

Kṛutyaṇpuruṣa ଦିଆଯାଏ—A Deity to whom sacrifices are made for employing charms.

ପୁଣି ମହା ଦୋଷ କର କୃତ୍ୟା ପୁରୁଷ

ମହାବୀର ନାମ କଲେ ସେ ରାଧି ରାଧି । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୃତ୍ୟାସୁର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—

Kṛutyaśura A demon of that name.

ସେ କୃତ୍ୟାସୁର ପାଞ୍ଚ ଦିଗରେ ବସିଲା

ରାଜା ବା ଯେହୁଁ ଶବ୍ଦ ମଣି ପୁର । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଶୁଦ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଦୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କୃତ୍ରିମ—ସ. ବିଣ (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଛ୍ରମ)—

Kṛutrima ୧ । ଅପ୍ରାକୃତକ; ମନୁଷ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତ—

1. Unnatural; artificial; man-made; manufactured.

୨ । କାଳ୍ପନିକ; କଳ୍ପିତ, ମନଗଢା—

2 Fabricated; fictitious.

୩ । ଅସାର୍ଥ—3. Unreal; unsubstantial.

୪ । ଗୋଷ୍ୟ (ସନ୍ତାନ), ଦତ୍ତକ (ପୁତ୍ର)—

4. Adopted (son)

୫ । ଭେଲ, ଅବିଶୁଦ୍ଧ—5. Not genuine.

୬ । ନକଲ—6. Imitated.

୭ । ବାହ୍ୟ—7. External; affected.

୮ । ଜାଲ; ଫରୋର୍—

8. Forged; got up; fabricated.

ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟାପତ୍ତା, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—

1. Plans to injure others; plot.

୨ । ଜାଲ—2. Forgery.

୩ । ମିଥ୍ୟା ମକଦ୍ଦମା—

3. Got up or fabricated case.

କୃତ୍ରିମଧୂପ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ୍ରିମ + ଧୂପ)—୧ । ଧୂପ—

Kṛutrimadhūpa 1. Incense.

୨ । ଗୁଲୁଳ—

2. Olibanum; benzoin.

୩ । ଲବଣକିଶେଷ—

3. A kind of salt; manufactured salt.

କୃତ୍ରିମପୁତ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ୍ରିମ + ପୁତ୍ର)—ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର—

Kṛutrimaputra Adopted son.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ବାର ପ୍ରକାର ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଏକତମ । ସେହି ବୟସପ୍ରାପ୍ତ ପୁତ୍ରକୁ ପିତାମାତାଙ୍କର ବିନା ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ପୁଅ କରି ପାଲେ ତାହାକୁ କୃତ୍ରିମପୁତ୍ର କହନ୍ତି ।]

କୃତ୍ରିମପୁତ୍ରକ—ସ. ବି. (କୃତ୍ରିମ + ପୁତ୍ରକ)—ପିତୁଳା; କଣ୍ଢେଇ—

Kṛutrimaputraka Puppet; doll.

କୃତ୍ରିମବନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ୍ରିମ + ବନ)—କ୍ରୀଡ଼ାବନ; ଉଦ୍ୟାନ—

Kṛutrimabana Park; pleasure-garden.

କୃତ୍ରିମା—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୃତ୍ରିମୀ (ଦେଖ)

Kṛutrimā Kṛutrimī (See)

କୃତ୍ରିମାଞ୍ଜନ—ସ. ବି—ଅୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଚାର ପ୍ରକାର ଅଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟରୁ

Kṛutrimāñjana ଏକପ୍ରକାର ଅଞ୍ଜନ—One of the four kinds of collyrium prescribed in the Hindu medical books.

କୃତ୍ରିମୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରର ଅନିଷ୍ଟା ଚିନ୍ତା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

Kṛutrimī 1. Habitually thinking evil of others.

୨ । ଯେ ଜାଲ୍ କରେ—2. Forgerer.

୩ । ଯେ ମିଥ୍ୟା ମକଦ୍ଦମା ସୃଷ୍ଟି କରେ—

3 One who fabricates false cases.

କୃତ୍ସ—ସ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ସ)—

Kṛutsa ୧ । ଜଳ—1. Water.

୨ । ପାପ—2. Sin.

୩ । ସମୂହ—3. Multitude.

କୃତ୍ସନା—ସ. ବିଣ. (କୃତ୍ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଶ)—

Kṛutsna ୧ । ସମୁଦାୟ—

1. Whole; entire; complete.

୨ । ସକଳ—2. All.

ସ. ବି—୧ । ସମୁଦାୟ—1. The whole; all.

୨ । ପିଠ—2. Hip.

୩ । ଜଳ—3. Water

୪ । କଡ଼; ପାର୍ଶ୍ୱ—4. Flank.

୫ । ପେଟ—5. The belly

କୃତ୍ସନାବିତ୍—ସ. ବିଣ. (କୃଷ୍ + ବିତ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. କ୍ୱିପ୍)—ସର୍ବଜ୍ଞ—

Kṛutsnabit Omniscient; all-knowing.

କୃଦନ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ୍ + ଅନ୍ତ)—କୃତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ

Kṛudanta (ଶବ୍ଦ)—(words) Terminating in one of the suffixes tabya, anīya and ja.

ସ. ବି—ଧାତୁରୁ ପ୍ରତ୍ୟୟଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ିତ ପଦ—

A derivative form of a root.

କୃଦନ୍ତପଦ—ସ. ବି—କୃତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦ—

Kṛudantapada Words ending with one of the suffixes tabya, anīya and ja.

କୃଦନ୍ତପ୍ରକରଣ—ସ. ବି (ମ. ପ ଲୋ; କୃଦନ୍ତ + ପ୍ରକରଣ)—କୃତ୍

Kṛudantaprakarana ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟାକରଣର ଅଂଶ—The part of the Sanskrit grammar dealing with the suffixes called Kṛut.

କୃଦର—ସ. ବି—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥାବର—

Kṛudara 1. Store-room (M W.)

୨ । ଅମାର—2. Granary.

୩ । ଗୃହ—3. House.

କୃନ୍ତନ—ସ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ = କେତନ କରିବା + କ୍ତ୍ର. ଅନ)—

Kṛuntana ୧ । କେତନ—1. Cutting.

୨ । (+ କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅନ) କେତନ—2. Cutter.

ଧାରାଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚକ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନିମ୍ନର ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଦ ସଂକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କ' ଖୋଜିବେ; 'ଦଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦ' ଖୋଜିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଖୋଜିବେ ।

କୃପାଣିକା—ସ. ବି. (କୃପାଣ + କ + ଶୁଦ୍ରାପ୍ତେ. ଅ) — ୧ । ଶ୍ରେଣୀଗୁଣା—
Kṛpāṇikā 1. Small sword; scimitar.

୨ । କୁର — 2. A knife.

୩ । ଶ୍ରେଣୀ — 3. A dagger.

କୃପାଦାନୀ - ଦେ. ବିଶ୍ୱ - ଦୟାଳୁ — Kind.

Kṛpādānī ଅରୁଣ ଓଷ୍ଠ ନେତ୍ର ଦେବ
ଶରଣାଗତେ କୃପାଦାନୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କୃପାଦୃଷ୍ଟି — ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କୃପା + ଦୃଷ୍ଟି) —

Kṛpādṛṣṭi ଦୟାଦୃଷ୍ଟି; ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି — A kind look;
a look of kindness or favour.

କୃପାନ୍ଧ୍ୟାନ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର, କୃପା + ନ୍ୟାନ) —

Kṛpāndhāna କୃପାନ୍ଧ୍ୟ (ଦେଖ)
Kṛpāndhi (See)

କୃପାନ୍ଧ୍ୟ — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କୃପା + ନ୍ୟ) —

Kṛpāndhi (ଉପକାରକ ନାମ) ଦୟାସାଗର —
The All-merciful God.

କୃପା — ଯାହାଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ଦୟା — Merciful; clement.

କୃପାନ୍ୱିତ — ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ (କୃପା ଚକ୍ର, କୃପା + ଅନ୍ୱିତ) — ଦୟାଳୁ —

Kṛpānwita Merciful; kind.
(କୃପାନ୍ୱିତା — ଶ୍ରୀ)

କୃପାପାତ୍ର — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କୃପା + ପାତ୍ର) — ଦୟାର ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି —

Kṛpāpātra Object of mercy or pity.
ଯେବେ କୃଷ୍ଣ ମୁଁ କୃଷ୍ଣ ଅଟେ କୃପାପାତ୍ର ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

କୃପାବାନ୍ — ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ (କୃପା + ବାନ୍ ୧ମା. ୧ବ) — ଦୟାଳୁ;

Kṛpābān କରୁଣାମୟ — Kind; full of mercy;
(କୃପାବାନ୍ — ଶ୍ରୀ) merciful.

କୃପାଭିକାଶ — ଦେ. ବିଶ୍ୱ — (ସ. କୃପା + ଭିକାଶ) — ଅନ୍ୟର ଦୟା —

Kṛpābhikāśi ପ୍ରାର୍ଥନାକାଶ — Beseeching mercy at
the hands of another.

କୃପାଭିକ୍ଷା — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କୃପା + ଭିକ୍ଷା) — ଅନୁଗ୍ରହପ୍ରାର୍ଥନା —

Kṛpābhikṣā A prayer for being shown mercy;
appeal for mercy.

କୃପାମୟ — ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (କୃପା + ମୟ) — କୃପାବାନ୍ (ଦେଖ)

Kṛpāmaya Kṛpābān (See)
(କୃପାମୟୀ — ଶ୍ରୀ)

କୃପାମୟୀ — ସ. ବିଶ୍ୱ. ଶ୍ରୀ. (କୃପାମୟ + ଶ୍ରୀ. ଭ) — କୃପାମୟର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ —

Kṛpāmāyī Feminine of Kṛpāmaya.

କ. — ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମ —

A name of Goddess Durgā.

କୃପାକୃ — ସ. ବିଶ୍ୱ (କୃପା + କୃପା ଅର୍ଥରେ ଅକ୍ର; ଭୁଲ. ଦୟାଳୁ, ନିଦ୍ରାଳୁ,

Kṛpākṛ ଦୟାଳୁ) — କୃପାବାନ୍ (ଦେଖ)

କୃପାକୃ — ଦ

Kṛpābān (See)

କୃପାସାଗର — ସ. ବି. ଓ ବିଶ୍ୱ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କୃପା + ସାଗର) —

Kṛpāsāgara କୃପାନ୍ଧ୍ୟ (ଦେଖ) — Kṛpāndhi (See)

କୃପାସିଦ୍ଧା — ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସ. କୃପାସିଦ୍ଧ, ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ କୃପାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ) —

Kṛpāsiddhā ସିଦ୍ଧ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ
ଲେଖକ) — The famous poet Balarāma dāsa
(the composer of Oriā Rāmāyana.)

କହିଲେ କାବ୍ୟ ସେ କାଳିଦାସେ, କଷ୍ଟ ରଚନା ଭୋଜ ନରେଶେ,

କୃପାସିଦ୍ଧାଏ ଗୀତ ପ୍ରକାଶେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ରା ସେ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀବଳାସ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ଦାସ — ଦେ. ବି. (ନାମ) — ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉତ୍କଳୀୟ କବିବିଶେଷ —

Kṛpāsindhu dāsa A famous Oriā poet

[ଦ୍ର — ଏ ଜାତିରେ କରଣ ଥିଲେ । ଉତ୍କଳର ରାଜା ଶରଦିଶୋର
ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ (୧୭୪୭-୧୭୭୭) ଏ ପୁରୀରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।
ବ୍ରଜବିହାର ଓ ବଳଭଦ୍ର ଭଜନାଥର ପାଞ୍ଚଶତ ପୁସ୍ତକ ଏ ଲେଖିଥିଲେ ।
ତାରିଣୀଚରଣ. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର — ଦେ. ବି. (ନାମ) — ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଜଣେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃତବ୍ୟ

Kṛpāsindhu miśra ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭ୍ରାତୃପତି ଶିକ୍ଷକ — Name
of a rising Oriā author and educationist
who died at a young age.

[ଦ୍ର — ଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏସ୍. ଏ. ପାଶ୍ କର ସତ୍ୟବାଦରେ
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜାତିପୂର୍ବ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ
ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମୀରୂପେ ଆଜୀବନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏ ଉତ୍କଳର
ଇତିହାସ, କୋଣାର୍କ. ବାରବାଟି ନାମକ ଐତିହାସିକ ଗବେଷଣାପୁର୍ଣ୍ଣ
ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପ୍ରଣୟନ କରି ଅମର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏ ଜଣେ
ଭାଷୀ, ଦେଶପ୍ରାଣ, ଆଦର୍ଶଚରିତ୍ରର ଲୋକ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଯୁବା-
ବୟସରେ ୧୯୨୭ ସାଲରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ଗୋଷ୍ଠ ଏ
ଉତ୍କଳର ହରାଇଅଛି ।]

କୃପୀ — ସ. ବି. ଶ୍ରୀ — (ମହାଭାରତ) କୃପାଚରଣଙ୍କ ଜାତୀନା ଭଉଣୀ,

Kṛpī ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଶ୍ରୀ — (Mahābhārata) The sister of
Kṛpāchārājya and wife of Droṇa.

କହିଲେ ଜାତ ହେଲେ କୃପା କାଶ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭରତ ଅବ ।

କୃପୀଟ — ସ. ବି. (କୃପ ଥାତୁ + ଟାପ୍ତାପ୍ତେ. ଭଟ୍ଟ) — ୧ । କାଠ —

Kṛpīṭa 1. Wood..

୨ । ଜାଲ — 2. Fuel; firewood.

୩ । ଜଳ — 3. Water.

୪ । ପେଟ; ଗର୍ଭ — 4. Belly; womb.

୫ । ଜଙ୍ଗଲ — 5. Forest (M.W.)

କୃପୀଟଯୋନି — ସ. ବି. (କୃପୀଟ + କୃପୀଟ = କାଠ + ଯୋନି = ଜନ୍ମସ୍ଥାନ)

Kṛpīṭajoni ଅଗ୍ନି, ଜାତୀ — Fire (literally wood-born)

ବାଇ ରେ କ ପଣି ଜଇ ବାଇ ବେଦ ନପାର,

କୃପୀଟଯୋନି ଏ ବେଳରେ ସେ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀବଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛଦ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଯୋଜନାରେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଟିକେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ—

କୃମିଶିଳ—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ; କୃମି+ଶିଳ)—

Kṛumīśhila କୃମିପର୍ବାତ (ଦେଖ)
Kṛumiparbata (See)

କୃମିଲିଳା—ସ. ବ.—ଧଳା ଶିମ୍ବ—

Kṛumīlikā White species of kidney bean;
Phaseolus Aconitifolius.

କୃଶ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଦୁର୍ବଳ ହେବା—

Kṛuśa (root) 1. To be weak or lean.

୨ । (ଚନ୍ଦ୍ର ପର) କ୍ରମେ କ୍ଷୟ ହେବା—

2. To wane

୩ । ଦୁର୍ବଳ କରିବା—

3. To emaciate; to weaken.

୪ । ସୁକ୍ଷ୍ମ ବା ସରୁଆ କରିଦେବା—

4. To reduce; to attenuate.

୫ । କମାଇବା—5. To lessen; to diminish.

କୃଶ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କୃଶ ଧାତୁ=ଦୁର୍ବଳ ହେବା+ଭବ.ଭ ନିପାତନ)—

Kṛuśa ୧ । ଶିଖି; ପତଳା—1. Thin; lean; emaciated.

(କୃଶ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଦୁର୍ବଳ—2. Weak; feeble.

କୃଶତା } କ. ୩ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Incomplete.

କାର୍ଣ୍ଣ୍ୟ } ୪ । ସରୁଆ—4. Slender.

୫ । ଦରିଦ୍ର—5. Poor.

୬ । ନଗଣ୍ୟ—6. Insignificant.

୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର—7. Minute; small.

୮ । ଅଳ୍ପ—8. Little; meagre.

କ୍ରିତେ. ବି. (ଇଂ. କ୍ରିସ୍)—ଅଡ଼ବାଗରେ ଖଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା

ଭୁଲଗୋଷ୍ଠ ଫଳକ—A cross.

[ଦ୍ରୁ—ଏଥିରେ ଯାଣୁଙ୍କୁ କଣ୍ଠାରେ ବନ୍ଧି କର ଦୃଢ଼ତା
କରାଯାଇଥିଲା ।]

କୃଶକଟୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ + କଟୀ)—

Kṛuśakatī କୃଶମଧ୍ୟ (ଦେଖ)
Kṛuśamadhya (See)

କୃଶଣ—ସ. ବି. (କୃଶ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—ନାଡ଼ିସ୍ପନ୍ଦନ—

Kṛuśana Pulsation (M. W.)

କୃଶଭୃତ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ + ଭୃତ୍ୟ)—ଯେଉଁ

Kṛuśabhṛutya ବ୍ୟକ୍ତି ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ
ଖାଇବାକୁ ଦିଏ—One who feeds his servants
scantily (M. W.)

କୃଶମଧ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ + ମଧ୍ୟ)—ସାଦା ଦେହର ମଝି

Kṛuśamadhya ଅଂଶ ସରୁ—Slender-waisted.

(କୃଶମଧ୍ୟ—ଶ୍ରୀ)

କୃଶର—ସ. ବି.—ଖେରୁଡ଼ି—

Kṛuśara Rice boiled with pulse.

(କୃଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୃଶର—ସ. ବି.—କୃଶର (ଦେଖ)

Kṛuśarā Kṛuśara (See)

କୃଶଳା—ସ. ବି. (କୃଶ + ଲ ଧାତୁ + ଅ + ଅ)—ମସ୍ତକର କେଶ—

Kṛuśalā The hair of the head.

କୃଶା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସ. କୃଶ)—

Kṛuśā ୧ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—1. Weak

୨ । ବିନଷ୍ଟ; ନଷ୍ଟ—2. Destroyed.

ରିପରକ ଧୃତ ସ୍ତବ୍ଧ କ ହୋଇଲା ଅତି କୃଶା ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କୃଶର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kṛuśa.

କୃଶାକ୍ଷ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ + ଅକ୍ଷ)—ମାକଡ଼ିଆ—

Kṛuśāksha Spider.

କୃଶାଙ୍ଗ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ + ଅଙ୍ଗ)—କ୍ଷୀଣକାୟ—

Kṛuśāṅga Lean; thin-bodied.

(କୃଶାଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ)

ବୃଷା ମୋହର ହର କୃଶାଙ୍ଗୀବର ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସ. ବି.—ଶିବ—God Śiba.

କୃଶାନୁ—ସ. ବି. (କୃଶ ଧାତୁ=ସୁକ୍ଷ୍ମ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Kṛuśānu ୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. A name of Bishṇu.

୩ । ଧଳାପତାଗୁଳ୍ମ—

3. Plumbago zeylanica (plant).

କୃଶାନୁରେତା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶାନୁ + ରେତସ୍; ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କ

Kṛuśānureta ରେତଃ ଅଟେ; କିମ୍ବା ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କର ରେତଃ

ଧାରଣ କରିଥିଲେ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—

God Śiba.

କୃଶାଶ୍ଵ—ସ. ବି. (ନାମ)—ମୁନିବିଶେଷ, ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଗୁରୁ—

Kṛuśāśwa The name of a sage; preceptor of
Biswāmitra.

ଭରତ ହରି କାମେ ଗୁର ମହାତତା

ବଶିଷ୍ଠ, କୃଶାଶ୍ଵ ଶିଷ୍ୟ, ପରଶୁରାମ, ଭୀଷ୍ମ—ବ୍ରାହ୍ମଣ. ମହାଭାରତ ।

କୃଶୋଦର—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ + ଉଦର)—କ୍ଷୀଣ-

Kṛuśodara କଟୀସୁକ୍ତ—Slender-waisted; thin-

(କୃଶୋଦର—ଶ୍ରୀ) waisted.

କୃଶ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ହଳ କରିବା; ଖୁସ କରିବା—

Kṛuśa (root) 1. To plough; to cultivate

୨ । ଟାଣିବା; ଓଟାଇବା; ଟାଣିବା—

2. To draw; to drag; to pull.]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଝ	ଞ	ଟ

୩ । ଅପଣା ଆକର୍ଷଣ କରିବା—

3. To attract.

୪ । ସେନା ଗୁଲନ କରିବା—

4. To lead or conduct an army.

୫ । ଧନକୁ ଲୁଆଁଇବା—

5. To bend an arrow.

୬ । ପରସ୍ତ କରିବା, କନ୍ୟା କରିବା; ବଶୀଭୂତ କରିବା—

6. To subdue; to vanquish; to overpower.

୭ । କଷ୍ଟ ଦେବା—

7. To torture, to torment.

୮ । ଉତ୍ତାପନ କରିବା—

8. To draw out; to extract.

୯ । ପାଇବା—9 To obtain.

କୃଷି—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)—କୃଷିର ଡାକ ନାମ—The name for calling Kṛushaṇi

କୃଷକ—ସ. ବି. ପୁ. (କୃଷ ଧାତୁ = ଶୁଷ୍ଟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kṛushaka ୧ । ହଳୁଆ 1 Ploughman; tiller.

୨ । ଶୁଷ୍ଟ, ଚଷା—2 Cultivator; farmer.

୩ । ଲଙ୍ଗଲକୁଡ଼ା—3. Ploughshare.

୪ । ବଲ୍ଲଭ—4. Bullock; ox.

ସ. ବିଶ—୧ । କର୍ଷଣକାରୀ; ହଳୁଆ—

1. Cultivating; tilling.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟରୂପ କର୍ଷକ । ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ‘କର୍ଷକ’ ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହେଲେହେଁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ କୃଷକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାରସିଦ୍ଧ ।]

୨ । ଅକର୍ଷଣକାରୀ—2. Drawing; attracting.

କୃଷାଣ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । କୃଷକ; ଚଷା—
Kṛushāṇa 1. Cultivator; husbandman.

ଉତ୍କଳ ବୃଷାଣେ ସେ ନାଚନ୍ତି ଲେଖକ । ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ଭୋଗ ।

୨ । (+ ଭବ. ଅକ) କର୍ଷଣ; ହଳ କରିବା—

2. Ploughing (M. W.)

କୃଷି—ସ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ = କର୍ଷଣ କରିବା + ଭବ. ଇ)—
Kṛushi ୧ । ହଳ ଚାଲାଇବା କର୍ମ—1 Ploughing.

୨ । ଶୁଷ୍ଟକର୍ମ—2. Cultivation, agriculture.

୩ । କୃଷିଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଫସଲ—3. Harvest (M. W.)

୪ । ପୃଥିବୀ—4. The earth. (M. W.)

ଦେ. ବି—କ୍ଷେତ୍ର; ଭୂମି—Field; cultivated field or holding.

କୃଷିକ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—କୃଷକ (ଦେଖ),
Kṛushika Kṛushaka (See)

କୃଷିକନ୍ଦ—ସ. ବି—କୃଷିଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପାଦିତ ବସ୍ତୁ—

Kṛushikanda Agricultural produce.

କୃଷିକର୍ମ—ସ. ବି. (କୃଷି + କର୍ମ)—ଶୁଷ୍ଟକାର୍ଯ୍ୟ; ଶୁଷ୍ଟକାର୍ଯ୍ୟ—

Kṛushikarma Agricultural operation; husbandry.

କୃଷିଜାତ—ସ. ବିଶ. (କୃଷ୍ ଧାତୁ, କୃଷି + ଜାତ)—ଶୁଷ୍ଟ ହୋଇ

Kṛushijāta ଆମଦାନୀ କରାଯିବା, କୃଷିଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପାଦିତ (ଫସଲ, ଶସ୍ୟାଦି)—Produced by cultivation.

କୃଷିଜୀବୀ—ସ. ବି. (କୃଷି + ଜୀବନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କୃଷି ଯାହାର ଜୀବିକା;

Kṛushijībī ଶୁଷ୍ଟ, ଚଷା—Husbandman; farmer.

ସ. ବିଶ—କୃଷି ଯାହାର ଜୀବିକା ଅଟେ—

Living on agriculture.

କୃଷିତନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ; କୃଷି + ତନ୍ତ୍ର)—କୃଷିଜାତ ଫଳ ସମୂହ—

Kṛushitantra The fruits of the field (M. W.)

କୃଷିନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୃଷିନାମା)—ବୃକ୍ଷବୃକ୍ଷ, ବଂଶଧରମାନଙ୍କର

Kṛushināmā ପିତୃପିତାମହକ୍ରମେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଚିତ୍ର—

Genealogy; geneological tree.

କୃଷିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କୃଷି + ବାଡ଼ି; ସହଚର)—

Kṛushibāṛḍi ୧ । ଶୁଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Agriculture.

୨ । ଉତ୍ପାଦନ, ବିଲ—2. Agricultural holding.

୩ । ଫସଲ—3. Crop; harvest.

କୃଷିବ୍ରତ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ. କୃଷି + ବ୍ରତ୍ତି; ସହଚର)—

Kṛushibrutti କୃଷିବାଡ଼ି (ଦେଖ)

Kṛushibāṛḍi (See)

ସ. ବି—କୃଷିରୂପ ଜୀବିକା—

Agriculture as one's livelihood.

ସ. ବି ଓ ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୃଷିଜୀବୀ (ଦେଖ)

Kṛushijībī (See)

କୃଷିବଳ—ସ. ବି. (କୃଷି + ବଳ, ନିପାତନ)—

Kṛushibala କୃଷକ, ଚଷା—

Husbandman; a cultivator of the soil -

ବାହୁ ଧାନ ଅମଳ ବରଦ କୃଷିବଳ

ଶଳାରେ ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇ । ମଧୁସୂଦନ. ବସନ୍ତଭାବ ।

କୃଷ୍ଣ—ସ. ବିଶ. (କୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ)—

Kṛushṭa ୧ । ଶୁଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା; କର୍ଷିତ—

1. Ploughed up; tilled; cultivated.

୨ । ଆକୃଷ୍ଟ—2. Drawn; attracted.

୩ । ଟାଣି ହୋଇଥିବା—3. Pulled; dragged.

ସ. ବି—ଶୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା କର୍ମ; ବିଲ—

Cultivated ground.

କୃଷ୍ଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) (ସ. କୃଷ୍ଣ ଶବ୍ଦର ଶାଖାରଣ ଅଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ)—

Kṛushṭaṇi କୃଷ୍ଣ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—

Name for calling Kṛushṭaṇi.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଦୃଶ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ପାଦ’ ନ ଯେତେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକ୍ସ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ

କୃଷ୍ଣପଦ୍ମ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ପୁଣ୍ଡିପଣ୍ଣି)—ପୁଣ୍ଡିପଣ୍ଣି (ଦେଖ)

Kṛuṣṭāṇṇi Prūṣṇiparṇṇi (See)

କୃଷ୍ଣପଦ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (କୃଷ୍ଣ + ପଦ୍ୟ)—୧ । ଗୁଣ ଜମିରେ ପାଚିବା
Kṛuṣṭāpachya (ଫସଲ)—1 (crop) Ripening in
a ploughed field.

୨ । କ୍ଷେତରେ ବୁଣାଯାଇ ଆବାଦ କରାଯିବା (ଶସ୍ୟାଦ)—

2. (corn) Sown and ripened after
ploughing.

୩ । କୃଷି କରାଯିବା (ଗୁଳ୍ମ); କୃଷିଜାତ—

3. (plants) Cultivated; raised by culture.

କୃଷ୍ଣପଦ୍ୟ ଫଳ—ସ. ବିଶ. ଗୁଣଦ୍ୱାରା ଆମଦାନୀ କରାଯାଇଥିବା ଫଳାଦି;

Kṛuṣṭāpachya phala ଫସଲ—Product of a
harvest.

କୃଷ୍ଣପାକ୍ୟ (ଉଦ୍ୟାଦ)—ସ. ବିଶ. (କୃଷ୍ଣ + ପାକ୍ୟ)—

Kṛuṣṭāpachya (etc) କୃଷ୍ଣପଦ୍ୟ ଉଦ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Kṛuṣṭāpachya etc (See)

କୃଷ୍ଣଫଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଥା; କୃଷ୍ଣ + ଫଳ)—କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲ—
Kṛuṣṭāphala The product of a harvest.

କୃଷ୍ଣ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ + ଋଭା ଇ)—୧ । ହଳ କରାବା କର୍ମ—
Kṛuṣṭi 1. Ploughing.

୨ । ଆକର୍ଷଣ—2. Drawing; attracting.

୩ । ଫସଲ—3. Harvest.

୪ । ପଣ୍ଡିତ—4. Learned man.

୫ । ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ—5. Teacher.

କୃଷ୍ଣୋପ—ସ. ବିଶ. (କୃଷ୍ଣ + ଉପ; କୃଷ୍ଣଭୂମିରେ ଉପ)—ଗୁଣ କରା-
Kṛuṣṭopta ଯିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଣାଯାଇଥିବା—Sown on
cultivated ground (M.W.)

କୃଷ୍ଣ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ = କର୍ଷଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ. ନିପାତନ ବା
Kṛuṣṭa କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ = ଜୟ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଶ)—

୧ । ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

2. The eighth incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାର । ବସୁଦେବ ଓ ଦେବଜାଙ୍କର
ନନ୍ଦନ, କଂସାଦି ଅସୁରମାନଙ୍କର ସହାରକ, ନନ୍ଦପଣୋଦାଙ୍କର
ପାଳକ ପୁତ୍ର ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧା ଓ ଗୋପୀମାନଙ୍କର ପ୍ରେମିକ ଓ
ସହାୟକ । କୃଷ୍ଣ ଯଦୁବଂଶସମ୍ଭୂତ ଥିଲେ । ଏ ବସୁଦେବଙ୍କ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର
କଂସର ଭଗିନୀ ଦେବଜାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କଂସର
ଭୟରେ ବସୁଦେବ ଏହାଙ୍କୁ ଅନୁଭୂଷାଳରୁ ଲୁଚାଇ କରି ନେଇ
ନନ୍ଦପଣୋଦାଙ୍କ ଗୃହରେ ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ ସେମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ପାଳ ବଢ଼ାଇ-
ଥିଲେ । ଏ ବାଲ୍ୟକାଳ ଗୋପପୁରରେ କଟାଇ ସୋଳସହସ୍ର ଗୋପୀ
ଓ ଘୋଷବାଳକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ୍ରିଡ଼ା ଓ ଶସ୍ୟରେ ମାତିଥିଲେ ।
ରାଧା ଏହାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ଥିଲେ । କାଳକାଳରେ କଂସପ୍ରେତର
ଆହ୍ୱାନକ୍ତେ ସମୁଦ୍ରକୁ ମାରି କୃଷ୍ଣ ଶେଷରେ କଂସକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।

ଏ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଓ ବିଶେଷତଃ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସଖା ଥିଲେ ।
ଏ ପରେ ଯାଇ ଦ୍ୱାରକାରେ ରାଜା ହୋଇ ରୁକ୍ମିଣୀ ଓ ସତ୍ୟଭାମା
ଆଦି ମହିଷୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସହାୟତା ଓ ପରାମର୍ଶରେ
ପାଣ୍ଡବମାନେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୟ ହୋଇଥିଲେ । ଯଦୁବଂଶ ପ୍ରଭାସରେ
ହଣାହଣି ହୋଇ ମରାବା ପରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଜାରାଶକର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ
ଭ୍ରମରେ ମୃଗ ବୋଲି ମଣି ଶରଦିତ କରିବାରୁ ଏ ଦେହ ତ୍ୟାଗ
କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ରର ନାମ ପ୍ରତ୍ୟୁମ୍ନ (କାମଦେବଙ୍କର
ନାମାନୁର) ।]

୩ । ମହାଭାରତପ୍ରଣେତା କୃଷ୍ଣଦେୱପାୟନ; ବ୍ୟାସଦେବ—

3. The sage Byāsa.

୪ । ଅର୍ଜୁନ—4. Arjuna; the third Pāṇḍaba
brother

୫ । କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ—5 The black antelope.

୬ । କୋକିଳ—6. Cuckoo.

୭ । ପାପ—7. Sin.

୮ । କାକ—8. Crow.

୯ । ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ, ଅକ୍ଷର ପକ୍ଷ—

9. The dark fort-night of the month.

୧୦ । ଗାଢ଼ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ—10. Dark blue colour.

୧୧ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦନ; ଅଗୁରୁ—

11. Aloes wood; Agallochium.

୧୨ । କଳା ରଙ୍ଗ—12. Black colour.

୧୩ । କଳୟୁଗ—13. The fourth or the dark age
of the Hindu mythology.

୧୪ । ଲୌହ—14 Iron

୧୫ । ଅନ୍ଧକାର—15. Darkness.

୧୬ । ସୀମା—16. Lead.

୧୭ । ସୁରୁମା—17. Antimony.

୧୮ । କଳ୍ପଲ—18. Collyrium.

୧୯ । ପରମାତ୍ମା—19. The Supreme Spirit.

୨୦ । ମରିଚ—20. Black pepper.

୨୧ । ଅଶୁଭ କର୍ମ—21. Inauspicious act.

୨୨ । ଆଖିର କଳାଭୋଳା—

22. The black part of the eye.

୨୩ । ଅଗ୍ନି—23. Fire.

୨୪ । ଶୁଦ୍ର—A Śūdra.

[ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣ ଶବ୍ଦର ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ୱଳ୍ପମଞ୍ଜୁଷା—

ବ୍ୟାସୋର୍ଜୁନାଗ୍ନି ହର କୋକିଳ କାକ ଶୁଦ୍ର

ଭାମିସପକ୍ଷ କର ମାଳ ଗୁଣେଷୁ କୃଷ୍ଣ ।

× × ×

କୃଷ୍ଣ କୁ ଲେଖ ଦୁଇତଃ ମରିଚଃ କୃଷ୍ଣ ॥]

୧.	୨.	୩.	୪.	୫.	୬.	୭.	୮.	୯.	୧୦.	୧୧.	୧୨.	୧୩.	୧୪.	୧୫.	୧୬.	୧୭.	୧୮.	୧୯.	୨୦.	୨୧.	୨୨.	୨୩.	୨୪.	୨୫.	୨୬.	୨୭.	୨୮.	୨୯.	୩୦.
୧.	୨.	୩.	୪.	୫.	୬.	୭.	୮.	୯.	୧୦.	୧୧.	୧୨.	୧୩.	୧୪.	୧୫.	୧୬.	୧୭.	୧୮.	୧୯.	୨୦.	୨୧.	୨୨.	୨୩.	୨୪.	୨୫.	୨୬.	୨୭.	୨୮.	୨୯.	୩୦.

୧. କୃଷ୍ଣ. — ୧. କାଳିଆ, କଳା — 1. Black; dark.
 ୨. ମନ୍ଦ, ଖଳ — 2. Wicked; bad; evil.
 ୩. ଗାଢ଼ ନୀଳ — 3. Deep blue.
 ୪. ଅନ୍ଧକାରମୟ — 4 Dark coloured.
 ଦେ. କ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) — ଅପିମ — Opium.

କୃଷ୍ଣକ — ୧. କ (କୃଷ୍ଣ + କ) — କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଛାଲ —
 Krushnaka Hide of the black antelope.
 କୃଷ୍ଣକଜାଳ — ଦେ. କ — ଏକପ୍ରକାର କଳାଧାନର ନାମ —
 Krushnakajala Name of a dark-coloured species of paddy.

କୃଷ୍ଣକନ୍ଦ — ୧. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ ଅଟେ କନ୍ଦ = ମୂଳ ସାହାର) —
 Krushnakanda ରକ୍ତପଦ୍ମ — The red lotus.

କୃଷ୍ଣକର୍ମ — ୧. କର୍ମ ସଂ — (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + କର୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.) —
 Krushnakarm ୧. ପ୍ରାପ୍ତି — 1. Sinful.
 ୨. ମନକର୍ମକାରୀ — 2. Doing bad deeds.
 ୩. ଖଳ — 3. Wicked.

କୃଷ୍ଣକଳି — ୧. କ. — କୃଷ୍ଣକେଳି (ଦେଖ)
 Krushnakali Krushnakeli (See)

କୃଷ୍ଣକାୟା — ୧. କର୍ମ. ସଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + କାୟା) —
 Krushnakāya ସାଦା ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା —
 (କୃଷ୍ଣକାୟା — ୩) Of dark or black complexion.

କୃଷ୍ଣକେଳି — ୧. କ. (ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ, ସନ୍ଧ୍ୟାମଣି) —
 Krushnakeli ଏକଜାତୀୟ ଫୁଲ ଗୁଳ୍ମ, ଚିଲି ଫୁଲଗଛ —
 Mirabilis jalapa; Marvel of Peru.

[ଦ୍ର — ଧଳା, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଏହିପରି ତିନି ଜାତିର ଫୁଲ
 ଧରେ । ଫୁଲ ଉତ୍ତର ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଫୁଲ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଫୁଟେ ।]

କୃଷ୍ଣଗଙ୍ଗ — ୧. କ. (ନାମ) — କୃଷ୍ଣାନଦୀର ନାମବିଶେଷ —
 Krushnagang Another name of the river
 Krushna.

କୃଷ୍ଣଗତି — ୧. କ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ଗତି) — ଅଗ୍ନି —
 Krushnagati Fire.

କୃଷ୍ଣଗିରି — ଦେ. କ. (ନାମ) — ଖଲିକୋଟର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ
 Krushnagiri ଖଲିକୋଟ ରାଜ୍ୟର ଉଚ୍ଚତମ ପର୍ବତ —
 The highest mountain of Khalikot.

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର — ୧. କ. ସଂ — ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ଦେଖ)
 Krushnachandra — Srikrushna (See)

ଦେ. କ. ସଂ — ଲେଖକର ନାମ —
 Name given to males.

କୃଷ୍ଣଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ — ଦେ. କ (ନାମ) — ଉତ୍କଳର ଗଣକବି
 Krushnacharana Pattanayaka ଜନକ ଓଡ଼ିଆ କବି —
 A famous Orissa poet of the 19th century.

[ଦ୍ର — ଏ ଗଣ୍ୟ ଜନ୍ତର ଧରଣକୋଟ ଅଧିବାସୀ ଓ ଜାତିରେ
 କରଣ । ସେ ରାଜା କୃଷ୍ଣସିଂହଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଓ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ
 କର୍ମଭାବ ଥିଲେ । ବାଲିକିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖ ରାମାୟଣକୁ ଏ ଓଡ଼ିଆରେ
 ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ରାଜକାୟାରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ଏ
 ୧୮୧୫ ସାଲରେ ରାମାୟଣ ରଚନା କଲେ । ପୁରାତନ କବି
 ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ ପରି ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ରାମାୟଣର ଭାଷା
 ସରଳ, ମଧୁର, ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ସର୍ବତ୍ର ଆଦୃତ । ଏହା ଛଡ଼ା
 ସେ ଭାଗବତ, କଳ୍ପ ପୁରାଣ ଓ ବାମନ ପୁରାଣ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ
 ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିରଚିତ ପୁସ୍ତକମାନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ
 ଅନ୍ୟ ଉତ୍କଳଦିଗରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ-
 ଥାଏ ।]

କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା — ୧. କ — ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଫୁଲ —
 Krushnachūṛḍā A beautiful shrub (of two kinds
 with red and yellow flowers); the
 peacock flower, Poinciana Pulcherima.
 Caesalpinia Pulcherinua

[ଦ୍ର — ଏହାର ପତ୍ର ପକ୍ଷୀକାର, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଫୁଲ ରେଦରେ
 ଗଛ ଦିଶି ଜାତିର । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ବର୍ଷାକାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ, କେହି
 କେହି ନାଲି ଫୁଲବାଲ ଗଛକୁ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଓ ହଳଦିଆ ଫୁଲବାଲ
 ଗଛକୁ ଗନ୍ଧକାରୁଡ଼ା ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ।]

ଦେ. କ — ଏକ ଜାତୀୟ ଥୋପା ଥୋପା ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ଫୁଲ-
 ବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ଗଛ — The Gold Mohur tree;
 Poinciana Regia.

[ଦ୍ର — ଏ ଗଛର ଅନିବାସ ମରସ୍ସ ବା ମାତାଗାସ୍ତର ଦ୍ଵୀପରେ,
 ମରସ୍ସ ଦ୍ଵୀପରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲା । ଏ ଗଛ ଶୀଘ୍ର ବଢ଼େ ଓ
 ଶାଖା ବିସ୍ତାର କରେ । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ । ବସନ୍ତ
 ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାର ସାଦୃଶ୍ୟରେ କେହି କେହି
 ଏହାକୁ ଗନ୍ଧକାରୁଡ଼ା ନାମରେ ଡାକନ୍ତି — ସୋଗେଷ୍ଟ୍ର ।]

କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ିକା — ୧. କ. (କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା + ଇକ + ଥା) — କାରୁଣ୍ଡିକା —
 Krushnachūṛḍika Creeper Abrus Precatorius.

କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ — ୧. କ. — କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ (ଦେଖ)
 Krushna janmashtami Krushnashtami (See)

କୃଷ୍ଣ ଜୀରକ — ୧. କ — କଳାଜୀର —
 Krushna jiraka Black cuminseed.

କୃଷ୍ଣଜୀର — ଦେ. କ. (ସ. କୃଷ୍ଣଜୀରକ) — କଳାଜୀର —
 Krushnajira Black cuminseed.

କୃଷ୍ଣଦେହ — ୧. କର୍ମ. (ବହୁବ୍ରୀହି) — କୃଷ୍ଣକାୟା (ଦେଖ)
 Krushnadeha Krushnakāya (See)

୧. କ — ଭୃମର — Black bee.

କୃଷ୍ଣଦୀପ — ୧. କ. (ନାମ) — ଗଙ୍ଗାଦୀପ, ଗଙ୍ଗା ଦ୍ଵୀପବିଶେଷ —
 Krushnadwipa Name of an island in the Ganges.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟ ୧ ପଦ୍ମର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ପଦ୍ମର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ପଦ୍ମର ଦୌର୍ଗନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରଭେଦ ଯୋଗେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ପଢ଼ିବ ବୋଲି ୨ ବା ୧ ପଦ୍ମର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରଭେଦ ଯୋଗେ ଦେବ । ଯଥା—
'ପାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଠ' ଯୋଗେ; 'ବୃତ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃତ୍' ଯୋଗେ; ବଧୂ ନ ପାଠିଲେ 'ବଧୂ' ଯୋଗେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଠିଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଯୋଗେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଠିଲେ 'ଅଲବତ' ଯୋଗେ

[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଭିତ୍ତିରେ ସତ୍ୟବତ୍ତା ବ୍ୟାସ-
ଦେବଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରୁଥିଲେ ।]

କୃଷ୍ଣଦ୍ବିପାୟନ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣଦ୍ବୀପ + ଅୟନ; ଏହାଙ୍କର ଶରୀରର
Kṛushṇadwīpāyana ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଥିବାରୁ ଓ କୃଷ୍ଣଦ୍ବୀପରେ
ଜନ୍ମିଥିବାରୁ)—ବେଦବ୍ୟାସ—

Name of sage Byāsa.

କୃଷ୍ଣଧ୍ୱା—ସ. ବିଶ—କୃଷ୍ଣାଦି (ଦେଖ)

Kṛushṇadhwa Kṛushṇārchchit (See)

କୃଷ୍ଣନାମ—ସ. ବି—ଶ୍ରୀ ରାମବାନଙ୍କ ନାମ—

Kṛushṇanāma The name of Śrīkṛushṇa.

କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ପକ୍ଷ)—ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ—

Kṛushṇapaksha The dark fortnight of the month
when the moon is on the wane.

କୃଷ୍ଣପର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ପୂର୍ଣ୍ଣ-ପର୍ଣ୍ଣ)—ପୂର୍ଣ୍ଣପର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Kṛushṇaparni Pṛushṇiparni (See)

କୃଷ୍ଣପ୍ରିୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କୃଷ୍ଣ + ପ୍ରିୟା)—ରାଧିକା—

Kṛushṇapriyā Rādhikā.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଶ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—

Name given to females.

କୃଷ୍ଣବକ୍ରା—ସ. ବିଶ ପୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ବକ୍ର)—

Kṛushṇabakra ଯାହାର ମୁହଁ କଳା—Black-faced.

(କୃଷ୍ଣବକ୍ର—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି—ଦଳମାଙ୍କଡ଼—

The black-faced monkey.

କୃଷ୍ଣବଦନ—ସ. ବିଶ ଓ ବି—କୃଷ୍ଣବକ୍ର (ଦେଖ)

Kṛushṇabadana Kṛushṇabakra (See)

(କୃଷ୍ଣବଦନ—ଶ୍ରୀ)

କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଣ + ବର୍ଣ୍ଣ)—କଳାରଙ୍ଗ—

Kṛushṇavarṇa The black colour.

(କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା—

Of black colour.

କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତିମା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)

Kṛushṇabartimā Kṛushṇabartmā (See)

କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାସ୍ୟ ଯାହା ଘର । ଏକକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତୀ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ବର୍ତ୍ତନ୍; ଅର୍ଣ୍ଣ ଯେଉଁ ବାଟେ

Kṛushṇabartmā ଯାହାକୁ ସେ ବାଟେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ କଳା
ପଡ଼ିଯିବାରୁ)—୧ । ଅର୍ଣ୍ଣ—1. Fire.

୨ । ଗୁଡ଼—2. A name of the ascending Node.

୩ । ଧଳାପତା ଗୁଳ୍ମ—3. Plumbāgs Leylanica.
(plant M. W.)

୪ । ଦୁର୍ବଳର ବ୍ୟକ୍ତି—4. A profligate

ସ. ବିଶ—ଦୁର୍ବଳର; ଦୁର୍ବଳ—

Oppressive; of evil ways; wicked.

କୃଷ୍ଣବିଶାଣ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—କୃଷ୍ଣସାରର ଶୃଙ୍ଗ—

Kṛushṇabishāṇa The horns of a black antelope.

କୃଷ୍ଣବେଣୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ନଦୀବିଶେଷ; କୃଷ୍ଣାନଦୀ—

Kṛushṇabēṇī The river Kṛushṇa.

କୃଷ୍ଣବେଣୀ ନଦୀ ଘରେ କାମସୁର ନଗ୍ରେ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଭଦ୍ରପାଠ ।

କୃଷ୍ଣଭକ୍ତି—ସ. ବି.—କୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ପ୍ରେମ—

Kṛushṇabhakti Devotion to Śrīkṛushṇa.

ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ଅପିମ ଅଭ୍ୟାସ—

The habit of taking opium.

କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର—ସ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରବୋଧତନ୍ତ୍ରୋଦୟନାମକ ସ୍ୱସ୍ତକ

Kṛushṇa misra ବ୍ୟାକରଣକାର (ଏ ଭୁଲ୍ଲୀୟ ଥିଲେ)—

A sanskrit grammarian of Utkala.

କୃଷ୍ଣମୁଖ—ସ. ବିଶ ଓ ବି—କୃଷ୍ଣବକ୍ର (ଦେଖ)

Kṛushṇamukha Kṛushṇabakra (See)

କୃଷ୍ଣମୁଦ୍ଗ—ସ. ବି.—କଳାମୁଗ (ଦେଖ)

Kṛushṇamudga Kālāmuga (See)

କୃଷ୍ଣମୁନି—ସ. ବି.—ଜନ୍ମପତି ଯମରାଜାଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—

Kṛushṇamuni An epithet of Jāma the king of
Death.

କୃଷ୍ଣମୃଗ—ସ. ବି.—କୃଷ୍ଣସାର (ଦେଖ)

Kṛushṇamṛuga Kṛushṇasāra (See)

କୃଷ୍ଣମଜ୍ଜବେଦ—ସ. ବି.—ଯଜୁର୍ବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ; ଜେଜୁରୁ

Kṛushṇajajurveda ଭାଗବେଦ—A part of the
Jajurveda.

କୃଷ୍ଣନାମ—ସ. ବି.—କୃଷ୍ଣଗତି (ଦେଖ)

Kṛushṇajāma Kṛushṇagati (See)

କୃଷ୍ଣରକ୍ତ—ସ. ବିଶ. (ଦିବ; କୃଷ୍ଣ + ରକ୍ତ)—କଳାମିଶ୍ର ନାଲି ରଙ୍ଗର—

Kṛushṇarakta Of a dark red colour.

କୃଷ୍ଣରଥ—ସ. ବି.—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର କପିଧ୍ୱଜ ରଥ—

Kṛushṇaratha The chariot named Kapidhwaja.

କୃଷ୍ଣରଥ ଗ୍ରାସ୍ୟ ଶୋଭା ପାଇଥାନ୍ତି ଗୁଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଧରେ ।

ସାବିତ୍ରୀ. ରସକଲ୍ଲୋଳ

କୃଷ୍ଣରସ—ସ. ବି.—କୃଷ୍ଣରକ୍ତି (ଦେଖ)

Kṛushṇarasa Kṛushṇabhakti (See)

କୃଷ୍ଣଲ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ଲ ଧାତୁ + ଅ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ—

Kṛushṇala The Ganja plant.

କୃଷ୍ଣଲବଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଣ = କଳା + ଲବଣ)—କଳାଲୁଣ;

Kṛushṇalabana ବିଟଲୁଣ—Black salt.

କୃଷ୍ଣଲିଳା—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କୃଷ୍ଣ + ଲିଳା)—୧ । ଶଷ୍ପଙ୍କର ଅଶ୍ୱମ

Kṛushṇalīlā ଅବତାରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି
କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟମାନ (ଭଗବତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ)—

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

1. The acts done by Śrīkrushṇa the eighth incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଗୋପଲିଳା—ଗୋପୀମାନଙ୍କସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମ । ମଥୁରାଲିଳା—କଂସାଦି ଅସୁର ବଧ । ଦ୍ଵାରକାଲିଳା—ଦ୍ଵାରକାରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ । ମହାଭାରତେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବଞ୍ଚିତା, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥୀ ଓ ଶେଷରେ ଯଦୁବଂଶ ଧ୍ଵଂସ ପରେ ଜାରାଶଙ୍କରର ବାଣ ଦ୍ଵାରା ମୃତ ।]

୨ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଲଳାସମ୍ପର୍କୀୟ ବୃତ୍ତାନ୍ତର ଅନନ୍ୟ ବା ନାଟକ—

2. Playing the incidents of the life of Krushṇa by parties of dancers.

କୃଷ୍ଣଲିଳା ଅଂଶ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ନର୍ତ୍ତକଦଳ କୃଷ୍ଣଲିଳା ଅନନ୍ୟ Krushṇalīlā ākharḍā କରନ୍ତି—Dancing party playing episodes from Krushṇa's life.

କୃଷ୍ଣଲୋହ—ସ. ବି.—୧ । ଚୁମ୍ବକ ପଥର—

Krushṇaloha 1. The load-stone.

୨ । ଲୌହ—2. Iron

କୃଷ୍ଣଶ—ସ. ବିଶ (କୃଷ୍ଣ + ଶ)—ଅତିଶୟ କଳା—

Krushṇasā Very black.

କୃଷ୍ଣସାର—ସ. ବି—କୃଷ୍ଣସାର (ଦେଖ)

Krushṇasāra Krushṇasāra (See)

କୃଷ୍ଣସର୍ପ—ସ. ବି—କାଳସର୍ପ; କାଳସ୍ଵ ନାଗ—

Krushṇasarpa A black poisonous cobra; the black asp

କୃଷ୍ଣସର୍ଷପ—ସ. ବି. କର୍ମିଧା; କୃଷ୍ଣ + ସର୍ଷପ)—କଳା ସୋରଷ—

Krushṇasarshapa The black variety of mustard or rape seed.

କୃଷ୍ଣସାର—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ସାର)—

Krushṇasāra ୧ । କଳା ବାହୁଡ଼ିଆ; କଳା ଲୋମସ୍ଥବା ହରିଣ—ବିଶେଷ—1. A black deer with white spots

ବାଳକ କୃଷ୍ଣସାରକେଶ ଅବଶେ ଯେ । ଲକ୍ଷ୍ମ ଦୈତେୟଶଙ୍କରାସ ।

୨ । ଚିତ୍ତ ମୃଗ—

2. The spotted antelope.

୩ । ଶିଶୁ (ଗଛ)—

3 Dalbergia Sissoo (M. W.)

୪ । ଖଇର (ଗଛ)—4. Acacia catechu (M. W)

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହା ପ୍ରଧାନତଃ କଳା—

1. Chiefly black.

୨ । ଧଳା ଓ କଳା—2. Black and white (M. W.)

୩ । କଳା ଟୋପିଟୋପିକଥ—

3 Spotted black (M. W.)

ଦେ. ବି—ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷ—

ବିଶାମ୍ବ କୃଷ୍ଣସାର ଭଳରେ ଲେଖେ । ଲକ୍ଷ୍ମ ଦୈତେୟଶଙ୍କରାସ ।

କୃଷ୍ଣସାରଙ୍ଗ—ସ. ବି. ସଂ—କୃଷ୍ଣସାର (ଦେଖ)

Krushṇasāraṅga

Krushṇasāra (See)

(କୃଷ୍ଣସାରଙ୍ଗୀ—ଶ୍ଵୀ) ସ. ବିଶ. ସଂ—ଯାହା ଦେହରେ କଳା ଟୋପି-ଟୋପି ଦାଗ ଥାଏ—Spotted black (M. W.)

କୃଷ୍ଣସାରଥୀ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣସାରଥୀ ଯାହାଙ୍କର)—ଅର୍ଜୁନ—Krushṇasārathi Arjuna.

କୃଷ୍ଣସିଂହ—ସ. ବି. (ନାମ)—ବିଖ୍ୟାତ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତ ପ୍ରଣେତା—

Krushṇasingha The famous poet of the Ordīā Mahābhārata.

[ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଧରାକୋଟ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୭୨୧ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୭୮୮ରେ ଘଟିଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତା ମାଳାହୁ ସିଂହ ସ୍ଵାୟତ୍ତ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିରୋଧୀ ହୋଇ ନୂଆଗଡ଼ ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ସିଂହଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ନୂଆଗଡ଼ରେ କଟିଥିଲା । ରାଜେନ୍ଦ୍ରସିଂହ ନିଃସନ୍ତାନ ହୋଇ ମୃତ ହେବାରୁ କୃଷ୍ଣ ସିଂହ ୧୭୮୧ ସାଲରେ ଧରାକୋଟର ରାଜା ହୋଇ ସାତ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ରାଜତ୍ଵ କରିଥିଲେ । ସେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ବିଦ୍ୟାପ୍ରତି ଅନୁରାଗୀ ଥିଲେ । ନୂଆଗଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏ ସଂସ୍କୃତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଏକ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ସାକ୍ଷାତ୍ ଶାସନ କରି ବିଷୟ କର୍ମଗୁଣାମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ କରି ସେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଲାଗିଲେ । ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କର କୃତ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ସେ ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତର ଆଦ୍ୟପର୍ବ ୧୭୮୭ରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

କୃଷ୍ଣା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (କୃଷ୍ଣ + ଥା)—

Krushṇā ୧ । ଦ୍ରୌପଦୀ; ପାଣ୍ଡବପତ୍ନୀ (କାଳ ଥିବାରୁ)—

1. Draupadī the wife of the five

Pāṇḍava brothers (she was of dark complexion).

୨ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଦୀବିଶେଷ—

2 The river Krushṇā in Madras.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ପଶ୍ଚିମ ଘାଟ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାର ହାଇଦରାବାଦ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ବାଟେ ଯାଇ ମୟଲ୍ ପଡ଼ିମ ଓ ନିଜାମ ପଟଣା ମଧ୍ୟରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । କୁଙ୍ଗୁରୁଡ଼ା ଓ ଗୁମା ନଦୀମାନ ଏହାର ଉପନଦୀ; ବେଳକାଡ଼ାଠାରେ କଲିକତା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ରେଳ ଲାଇନ ଏହାର ଉପର ଦେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଏ ନଦୀ ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ ।]

୩ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଏକ ଜିଲ୍ଲା—

3. A district in Madras.

୪ । ପିଞ୍ଜଳି—4. Long pepper.

୫ । ଅଗ୍ନିଙ୍କର ସପ୍ତ ଜିହ୍ଵା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—

5. One of the seven tongues of fire,

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୂର୍ଣ୍ଣାରେ ମହତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ସମୟ ଓ ମାତ୍ର ୧୭ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ସମୟ ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରୋତାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଦ' ଶୋଭିବ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବକ' ଦେଖିବ ।

* । ବିଷାକ୍ତ କୀଟକିଣ୍ଠେଷ—

୬. A kind of poisonous insects

୭ । ଗ୍ରାଣୀ ଫଳ—7. Grape.

୮ । ଦୁର୍ଗା—

8. An epithet of Durgā

୯ ବ ଶ୍ରୀ. ('କୃଷ୍ଣ + ଅ')—

୧ । ଗାଢ଼ ନୀଳ—1. Dark blue.

୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶ୍ୱା (ଶ୍ରୀ)—

2. (female) Black; having dark complexion.

କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—୧ ବ. (କର୍ମଧା, କୃଷ୍ଣ + ଅଗୁରୁ)—ଗୁରୁକ; ଅଗୁରୁ; ଚନ୍ଦନ;
Kṛushṇāguru କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦନ—Aloes wood; eagle wood
used as insense; The Agaelocheum.

କୃଷ୍ଣାଜିନ—୧ ବ. (କୃଷ୍ଣ + ଅଜିନ)—

Kṛushṇājina ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ; କଳା ବାହୁଡ଼ିଆ;
କାଲି ହରିଣ—1. Black antelope.

୨ । (କର୍ମଧା) କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଚର୍ମ ବା ଶୁଳ—

2. Hide of the black antelope.

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ବ୍ରତକେସାରେ ଏଥିର ପରତା ପକାଏ ।]

କୃଷ୍ଣାଜିନ—୧ ବ. (୧. କୃଷ୍ଣାଜିନ)—

Kṛushṇājina ୧ । କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଚର୍ମ—

1. Hide of the black antelope.

୨ । ବ୍ରତକେସାରେ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଯିଜ୍ଞବା କୃଷ୍ଣସାର ଚର୍ମ
କର୍ମର ସଂକ୍ଷେପସାଧନ—

2. A long strip of the hide of black antelope put on by a Brāhmaṇa at his thread-ceremoy.

କୃଷ୍ଣାବାସ—୧ ବ—ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—

Kṛushṇābāsa The holy fig tree

କୃଷ୍ଣାବେଣୀ—୧ ବ—କୃଷ୍ଣାବିନୀ—

Kṛushṇābenī The river Kṛushṇā.

କୃଷ୍ଣାମିଷ—୧ ବ—କୃଷ୍ଣାମିଷ (ଦେଶ)

Kṛushṇāmisha Kṛushṇāyasa (See)

କୃଷ୍ଣାୟସ—୧ ବ.—୧ । ଲୌହ—1. Iron.

Kṛushṇāyasa ୨ । ଖଣିରୁ ଉତ୍ତ୍ୱଳ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଲୌହ—

2. Crude iron

କୃଷ୍ଣାଚି—୧ ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ଅଚି, ମ. ୧୧.)—

Kṛushṇārchchih ଅଗ୍ନି—Fire.

କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ—୧ ବ.—୧ । (ମ. ୨. ୧୧.)—ସେହି ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ

Kṛushṇāshṭami ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମଦିନ ଯାହାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ

ଅଷ୍ଟମୀ (ଏ ଦିନ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ପ୍ରତ)—

1 The 8th day of the dark fortnight of the month of Śrābana.

୨ । (କର୍ମଧା) କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥି—

2. The eighth day of the dark fortnight.

କୃଷ୍ଣିକା—୧ ବ. (କୃଷ୍ଣ + କ + ଆ)—କଳା. ସୋରଷ—

Kṛushṇikā The black mustard.

କୃଷ୍ଣିମା—୧ ବ. (କୃଷ୍ଣ + ଭାବ. ଇମନ୍; ୧ମ ୧୧.)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—

Kṛushṇimā The black colour.

[ଦ୍ର—ଭୂଲ. ରକ୍ତମା, ମଧୁରମା, ଲବିମା ।]

କୃଷ୍ଣୀ—୧ ବ. ଶ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣ + ଈ)—ଅନ୍ଧାର ରାତ୍ରି—

Kṛushṇī The dark night (Apte).

କୃଷ୍ଣିକାରଣ—୧ ବ. (କୃଷ୍ଣ + ଅଭୂତ ତତ୍ତ୍ୱାବେଶ୍ଚ + କରଣ)—କଳା

Kṛushṇīkarāṇa ବର୍ଣ୍ଣ ଦୋର ନ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ କଳା କରିବା—

Blackening.

କୃଷ୍ଣୋଦର—୧ ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସର୍ପକିଣ୍ଠେଷ—

Kṛushṇodara A kind of snake.

କୃଷର—୧ ବ.—କୃଷର (ଦେଶ)

Kṛusara Kṛusara (See)

କୃ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବୃଣିବା—

Kṛū (root) 1. To scatter, to strew; to throw about.

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2 To fill with.

୩ । ଘୋଡ଼ାଇବା—3. To cover.

୪ । ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle.

୫ । ଆଘାତ କରିବା—5. To hurt.

୬ । ହତ୍ୟା କରିବା—6. To kill.

୭ । ଜାଣିବା—7. To know.

୮ । ଜଣାଇବା—8 To inform.

କୃତ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—

Kṛūta (root) 1. To utter; to recite.

୨ । କାମୋଚ୍ଛେଷ୍ଟ କରିବା—

2. To mention; to name.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପୁନଃକାର କରିବା—

3. To do a thing again.

୪ । ଡାକିବା—4 To call.

୫ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—5 To praise.

୬ । କହିବା—6. To tell; to communicate.

୭ । ପୁନଃକରଣ କରିବା—7. To repeat.

କୃପ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—

Kṛūpa (root) 1. To be adequate; to suffice.

୨ । ଉତ୍ପାଦିବା; କାରଣ କରିବା—

2. To produce; to cause; to effect

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଈ	ଉ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ନ

- ୩ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—3. To accomplish.
 ୪ । ଘଟିବା—4 To happen; to occur.
 ୫ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—5 To prepare.
 ୬ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—6. To be prepared or ready.
 ୭ । ହସ୍ତା ବା ଭାଗରେ ପଡ଼ିବା—
 7. To fall to the share of.
 ୮ । କାଟିବା, ବିଭକ୍ତ କରିବା—
 8 To cut; to divide.
 ୯ । ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—To invent
 ୧୦ । କରିବା—10 To do; to perform
 ୧୧ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—11 To regulate.
 ୧୨ । ସ୍ଥିର କରିବା—12. To ascertain; to settle.
 ୧୩ । କଳ୍ପନା କରିବା—13. To imagine.
 ୧୪ । ରଚନା କରିବା—14 To compose.
 ୧୫ । ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—15. To believe.
 ୧୬ । ଚିନ୍ତା କରିବା—16 To think.
 ୧୭ । ଅଳଙ୍କୃତ କରିବା—
 17. To decorate; to deck.

କୃପ୍ତ—ଫ. ବିଶ. (କୃପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) —

Kṛūpta ୧ । କୃତ—1. Done; performed; made.

(କୃପ୍ତ—କ) ୨ । ରଚିତ—2 Composed.

- ୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତ—3 Prepared.
 ୪ । କଳ୍ପିତ—4 Imagined
 ୫ । ଉଦ୍ଭାବିତ—5. Invented
 ୬ । ସ୍ଥିରକୃତ—6 Settled; ascertained.
 ୭ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ, ନିପନ୍ତ୍ରିତ—7. Regulated.
 ୮ । ଅଳଙ୍କୃତ—8. Decked; decorated.
 ୯ । କର୍ତ୍ତିତ—9 Cut

କୃପ୍ତକାଳୀ—ଫ. ବି (ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍) —

Kṛūptakālī ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ନିଦର୍ଶନ-ପତ୍ର—
 (Hindu law) Title deed (Apte).

କେ—ଦେ. ସବ୍ୟନାମ (ଫ. କିମ୍) —

Ke ୧ । କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ? କିଏ ? —1. Who ?

କେ କେହି—କେହି, କେହି ।

୨ । କେଣେ କେହି—2. Any one; someone.

କେ ୩ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ—3. Another

୪ । ଜଣକ—4. The one.

୫ । ଅନ୍ୟ ଜଣକ—5. The other.

କେ କେଉଁ ଲୋକ ପ୍ରାଣ ନାଶ

କେ କେଉଁ ମଧୁ ଏକା ଗ୍ରାସ । ଶବ୍ଦକୃଷ୍ଣ. ରସବିଜ୍ଞାନ ।

କେ—୧ । କେଉଁ—1. Some.

ସବ୍ୟନାମରେ କେ କେ କେ କେ ।

୨ । କେଣେ—2. Certain.

ଦେ ଅ—୧ । (ଗଣିତ) ଗୁଣିତକ ଏକ —

କେ 1. (mathematics) Into one; multipli-
 କୌ ed by one.

(ଯଥା—ଦଶକେ ଦଶପାଞ୍ଚ—ପଞ୍ଚିକଥା ।)

୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକରେ—2 In each

ବରକେ ଥରେ (ଶାବକ)

ଗାଆଁରେ ଶାବକ (ଶାବକ)—ବୁଝାପୁଝାକ ବଚନ ।

୩ । ପ୍ରକାରେ, ରୂପେ; ଅବସ୍ଥାରେ, ଅନୁକ ବିଷୟ ହେଲେ—

3 In the manner of; in the state of.

(ଯଥା—ମୁଁ ତୋତେ କେତେକେ ଶୁଭୁଛି,

ଏତେକେ କଥା ସବୁ କାମ ସବୁ ଯାଉଛି କ ?)

୪ । କୁ, ପ୍ରତି; ପ୍ରତି—4. To; for.

ହାତା ଗୋଟି ଗୋଟିଏ ଦଶ ଅଠ ଶର

ଗଣି ଗଣି ବଳରେ ପ୍ରପଦ୍ମମୟ । ବୃହତ୍ସଂହ. ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ. ୧୩ ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ମାସୁର) ଅ—ପାଇଁ, ନିମନ୍ତେ —

କେଲିଏ For; with the object of.

(ଯଥା—ସେ ପାନ୍ଦକେ ଯାଇଛି ।)

କେଆର—ବେଦେ. ଇଂ. ବି (ଇଂ. କେଆର)—ସମ୍ମାନ; ଶ୍ରଦ୍ଧା—
 Keār Care; respect; regard.

କେଆର ଅଫ—ବେଦେ. (ଇଂ) ଅ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ
 Keār aph ବା ଆଶ୍ରୟରେ ରହିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି) —

କେଆର ଅଫ Care of; living in the care of (so
 ମାରଫତ and so).

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଇଂରାଜୀ ସାଙ୍କେତିକ ଓ/o. । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ
 କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖାଯିବା
 ପତ୍ରାଦି ଉପରେ ଲେଖା ଯାଏ—ଏ ପତ୍ର ଅନୁକ ପାଇବେ, କେଆର
 ଅଫ—ଅନୁକ ।]

କେଇ—ଗ୍ରା. ସବ୍ୟନାମ (ଫ. କଇ; କଇଚିତ୍) —

Kei ୧ । କେହି, କେତେ, କେତେକ, କଇପୟ—

କତ 1. Some.

କିତନା ୨ । (ଗଣନା) କେତେ ? —2. How many?

ଗ୍ରା. ବି.—କକେଇର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପ—

Abbreviation of the word Kakei (uncle).

[ଦ୍ର—ନାମବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଏହା 'କକେଇ' ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ
 ରୂପରେ ଲାଗେ—ଯଥା, ସ୍ୱାକେଇ=ସ୍ୱାକା କକେଇ; ନିକଟରେ
 'କେଇ' ସ୍ଥାନରେ 'କେଇ' ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ ଯଥା ସ୍ୱାକେଇ]

କେଇବା—ଦେ. କି.—(ଧ୍ୱନିନିର୍ଦ୍ଦେଶ) —ସକେଇ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—
 Keiñb To cry plaintively.

ମାଧ୍ୟମରେ କେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଫରାଦି ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ପର୍କରେ ଚିତ୍ତେର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

କେଇକେଇ—ଗ୍ରା. ସଂନାମ—କେହି କେହି (ଦେଖ)

Keikei Kehikehi (See)

କେଇଟା—ଗ୍ରା. ସଂନାମ ଶବ୍ଦ (ଅନାଦର୍ଥକ)—୧ । କେତେଗୋଟା?—

Keitā 1. How many?

କତଟା ୨ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—2 A few

କିତନାଟା ୩ । କେତେକ—3. Some

୪ । କେତେ ଘଣ୍ଟା (ସମୟ) ?—4 What o'clock ?

(ଯଥା ବର୍ତ୍ତମାନ କେଇଟା ବାଜିଲାଣି ?)

କେଇଟି—ଗ୍ରା. ସଂନାମ ଶବ୍ଦ (ଅନାଦର୍ଥକ ରୂପ)—

Keiti କେଇଟା (ଦେଖ)—Keiti (See)

କେଉଁଠି—ଗ୍ରା. ସଂନାମ (ବାଲେଶ୍ଵର) ଅ.—୧ । କେଉଁଠାରେ ? କେଉଁଠି—

Keithi 1 Where ?

୨ । କୌଣସିଠାରେ—2. Somewhere.

କେଇଲ୍ ହର୍ଣ୍ଣ—ବୈଦେ. କ. (ନାମ)—ହର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଧାନର ଜର୍ମାନିକ

Keilharnn ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ହକଲସ୍ ବିଜ୍ଞାନ—(ଏ ଜର୍ମାନିଆ ଥିଲେ)—

Keilhorn, a German editor of a dictionary of Sanskrit.

କେଉଁ—ଦେ. ସଂନାମ (ସଂ. କମ୍)—୧ । କି (ବସ୍ତୁ ବା ଜନ୍ତୁ) ? କିଏ

Keun (ବ୍ୟକ୍ତି) ?—1. Who ? (person); which ?

କୌଣ, କେଉଁ (thing or animal)

କୌଣ, କୌଣ ୨ । କୌଣସି—2. Some

କେଉଁକଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ସଂନାମ (ସମ୍ବଲପୁର) କ. —ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କଉଁକଣ୍ଡା—

Keunkandā A kind of plant.

କେଉଁ କେଉଁ—ଦେ. ସଂନାମ (ବହୁବଚନ)—୧ । କୌଣସି କୌଣସି

Keun keun (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଗଣ) —

କେଉଁ କେଉଁ, କୌଣ କୌଣ 1. Some (persons or things).

କୌଣ କୌଣ ୨ । କି କି (ବସ୍ତୁଗଣ) ? କେଉଁ କେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି) ?—

2. Which and which ? who and who ?

କେଉଁଛର—ଦେ. ସଂନାମ—କୌଣସି ଛର (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ବା

Keunchhara ବସ୍ତୁ) ?—

କୌଣହାର Which insignificant (matter, thing or person) ?

(ଯଥା—କେଉଁ ଛର ବ୍ୟକ୍ତି ମୋତେ ଗାଳ ଦେଲା ।)

ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଅତି ନିର୍ବିଶେଷ; ଅତି ଭୁଲ୍—

Very insignificant.

ଦେ. ଅ—କା କଥା ଅବା କଥା ବୋଲୁଥିବ ? କା କଥା

କହନା—Not to speak of (so and so);

what to speak of (so and so),

କହ ବେଶ୍ଵର ସେ କେ ଶୁଣିଲେ କହଣିବ ବୋଲି ।

ସମାଧ. ସାବନା ।

କେଉଁହର—ଦେ. କ. (ନାମ)—ବେଞ୍ଜର; ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ—

Keunjhar ଶବ୍ଦ—Keonjhar; a feudatory state of Orissa.

[ଦ୍ର—ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ତୁଳ ଶତାବ୍ଦୀ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନେ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ପାର ହୋଇ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଯିବା ଆସିବା ଅସୁବିଧାଜନକ ଦେଖି ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜବନ୍ଧୁ ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଣି ଆପଣାର ରାଜା କଲେ । ସେହିଦିନୁ କେନ୍ଦୁଝର ସ୍ଥଳର ରାଜ୍ୟ ହେଲା । କୃପାସିନ୍ଧୁ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

କେଉଁଟା—ଦେ. ସଂନାମ (ଅନାଦର୍ଥକ)—କେଉଁଟି (ଦେଖ)

Keuntā Keunti (See)

କୌଣଟା

କୌଣଟା

କେଉଁଟି—ଦେ. ସଂନାମ (ଅନାଦର୍ଥକ)—କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ?

Keunti କେଉଁ ଗୋଟିକ ? କେଉଁ ଜଣକ ?—

କୌଣଟି

Which of many; which one.

କୌଣଟା

କେଉଁଟି ତାରା—ଗ୍ରା. ସଂନାମ (ସମ୍ବଲପୁର) କ.—ପହରକଥା ତାରା, ପଞ୍ଚମା—

Keunti tara କାଶରେ ରାତି ପହରକଥାରେ ବୁଡ଼ିବା ଜ୍ୟୋତିଷ

(ଏହାହିଁ ଶୁକ୍ର ଅଟେ ।)—Evening Star.

କେଉଁଠୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ—

Keuntāhau From which place ? whence ?

କେଉଁଠା—ଦେ. ସଂନାମ (ସଂ. କମ୍ + ଗ୍ରାମ)—୧ । କେଉଁ ଗ୍ରାମ ?—

Keuntāh 1. Which place ?

କୌଣକାସ୍ୟା ୨ । କୌଣସି ଗ୍ରାମ—2. Any place.

କୌଣସ୍ଥାନ

ମାୟା ବହୁକେ କେଉଁଠା ଉତ୍କଳ ଗୋହର ।

କୌଣସ୍ଥାନ; କହାଁ

ମହାଦେବ. ମାର୍ଗଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ।

(ଯଥା—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ୨ୟାରେ କୁ, ୩ୟାରେ ରୁ; ୪ୟାରେ ର ଓ ୭ୟାରେ ରେ ଲାଗେ ।)

୩ । କେଉଁ ଗ୍ରାମର—3. Of which place.

(ଏହାର ବହୁବଚନ କେଉଁକେଉଁଠା, କେଉଁଠା-କେଉଁଠା ।)

କେଉଁଠା—ଦେ. ସଂନାମ—୧ । କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ?—

Keuntāhāi 1. Where ?

କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆତ୍ମ ହୁଏ ବହୁ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୋଲେ କେଉଁଠା ।

କିସ୍ଥାନମ୍; କହାଁ

ପ୍ରାଚୀ—ପୂର୍ଣ୍ଣିମାବେଳେ ।

୨ । କୌଣସି ଗ୍ରାମରେ—2. In some place.

କେଉଁଠା—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ?—

Keuntāhāi Where ?

କେଉଁଠାକୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମକୁ ?—

Keuntāhaku To what place ?

କୌଣସି

କହାଁକା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନୁବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବଦ୍ଧ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇ	ଉ	କ	ନ

କେଉଁଠାର—ଦେ. ବିଶ—୧ । କେଉଁ ଗ୍ରାମର ?—

Keunthāra 1. Of what place ? belonging to
କୋଥାକାବ which place or locality ?

କହାଁକା ୨ । ଅଜ୍ଞାତ ଗ୍ରାମର—

2. Of an unknown place.

କେଉଁଠାରୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ ?—

Keunthāru From what ? place whence ?
କୋଥାଥକେ

କହାଁସେ

କେଉଁଠାରେ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ?—

Keunthāre In what place ? where ?

କୋଥାସ

କହାଁ

କେଉଁଠି—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁଠାରେ (ଦେଖ)

Keunthi Keunthāre (See)

କେଉଁଠିକା—ଦେ. ବିଶ—କେଉଁଠିକାର (ଦେଖ)

Kunthikā Kunthikār (See)

କେଉଁଠିକାର—ଦେ. ବିଶ—କେଉଁ ଗ୍ରାମର ?—

Keunthikāra Of what place ?

କୋଥାକାବ

କହାଁକା

କେଉଁଠିକି—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁଠାକୁ (ଦେଖ)

Keunthiki Keunthāku (See)

କେଉଁଠିକୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁଠାକୁ (ଦେଖ)

Keunthiku Keunthāku (See)

କେଉଁଠିର—ଦେ. ବିଶ—କେଉଁ ଗ୍ରାମର ?—

Keunthira Of what place ?

କୋଥାକାବ

କହାଁକ

କେଉଁଠିରୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ ?—

Keunthiru From what place

କୋଥାଥକେ

କହାଁସେ

କେଉଁଠିରେ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ?—

Keunthire In what place ?

କୋଥାସ

କହାଁ

କେଉଁଠୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ ?—

Keunthi From which place ?

କୋଥାଥକେ

କହାଁସେ

କେଉଁଠୁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁଠୁ (ଦେଖ)

Keunthum Keunthi (See)

କେଉଁଠେଇଁ—ଦେ. ସଂନାମ (ସ. କମ୍ + ଗ୍ରାମେ)—କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ?—

Keunthēi In what place ?

କୋଥାସ

କହାଁ

କେଉଁଠେଇଁକି—ଦେ. ସଂନାମ—କେଉଁଠାକୁ (ଦେଖ)

Keunthēiki Keunthāku (See)

କେଉଁଣସି (ଇତ୍ୟାଦି)—କୌଣସି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Keunṇasi etc Kaunasi etc. (See)

କେଉଁପରି—ଦେ. ବିଶ—କି ପ୍ରକାରର ? କିମୂଳ ?—

Keunṇari Of what kind ?

କେମନକବେ ଦେ. କି. ବିଶ—କି ପ୍ରକାରେ ?—

କିସା In what manner ? how ?

କେଉଁପରିକା—ଗ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେଉଁପରି (ଦେଖ)

Keunṇarikā Keunṇari (See)

କେଉଁପରି—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେଉଁପରି (ଦେଖ)

Keunṇiri Keunṇari (See)

କେଉଁପରିକା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ସଂନାମ. ବିଶ—କି ପ୍ରକାରର—

Keunṇirikā Of what kind.

କେଉଁକେଉଁକା—ଦେ. ବି—

Keukeukā କଉକଉଆ (ଦେଖ)

Kaukauā (See)

କେଉଟ—ଦେ. ବି. ପୁ. (ସ. କେବଉଁ, ଗ୍ରା. କେବଟ)—

Keuta ମାଛ ଧରବା, ଚୁଡ଼ା ଭୁଷିବା ଓ ତଙ୍ଗା ବୋହୁବା

(କେଉଟୁଣୀ—ଶ୍ରୀ) ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—A class of fisher-
men and boatmen.

କେବଟ, କେଉଟ କେଉଟ ମାରେ ମାଛ ଖାଏ କଙ୍କଡ଼ା—ପ୍ରବଚନ ।

କେଉଟଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—

Keutachampā A variety of paddy.

କେଉଟପୋକ—ଦେ. ବି—ଜଳାୟୁ ସହଯଦ ଦୃଢ଼ପୁଷ୍ପ ଲାଟବିଶେଷ—

Keutapoka Water-bug.

କେଉଟମୁଥା—ଦେ. ବି. (ସ. କେବଉଁ ମୁଥୁକ)—

Keutamuthā ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର (ବଡ଼) ମୁଥା—

କେଷୁବ 1. A variety of roots of an
नागररेमाथा aquatic grass.

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ପାଣିକୂଳରେ ହୁଏ, ଏ ଗୁଳ୍ମରୁ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ
ବାହାରେ ସେ ଦଣ୍ଡକୁ ଚିର ଶୁଖାଇ ତହିଁରେ ମୁକୁଷ୍ ଗୁଣାଯାଏ ।]

୨ । କେଶୁରର ମୂଳ—

2. Root of Kysoor; Scirpus Grossus.

କେଉଟି—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ ଲତା—

Keuti A kind of creeper.

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ଉଷବ୍ ନାଲି ରଙ୍ଗ ବାହାରେ ଓ ଏଥିରେ ଧଳା-
ଧଳା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।]

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ୧ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅରବିକ ୧ ବା ୨ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା କୋଣସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନମିଳିବ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ବ୍ୟବସାର ୨ ବା ୧ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ଫଳେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଲୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କେଉଟିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଜଳରେ ଥିବା ମୋକଦଶେଷ, କେଉଟି—
Keutāḥ ପୋକ—1. A kind of aquatic
କେଉଟି insects; water-bug

କଟିଅ ୨ । ବିଷଧର ସର୍ପବିଶେଷ (ଏ ଶ୍ରେଣୀର ନାଗ ଓ ଚମ୍ପଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ ଥାଏ)—

2. The black cobra (very venenous with circular black marks on the hood)

ଦେ. ବିଶିଷ୍ଟ — କେଉଟିସମ୍ପର୍କୀୟ—

Pertaining the cast of Kentas.

କେଉଟିଆଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—କେଉଟିଚମ୍ପା (ଦେଖ)

Keutāchampā Keutachampā (See)

କେଉଟିଆନାଗ—ଦେ. ବି—କେଉଟିଆ ୨ (ଦେଖ)

Keutānāga Keutā 2 (See)

କେଉଟିଣୀପୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ଦୀର୍ଘ ପଦବିଶିଷ୍ଟ ଝିଙ୍କିକା ଜାତୀୟ

Kentunipoka ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ—1. Name of an insect with long legs; one variety of locusts; Nepa.

୨ । କେଉଟିପୋକ (ଦେଖ)

2. Kentapoka (See)

କେଉଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କେଉକ; କେବକ)—କଥା ଗଛ, ଫୁଲ

Keurda ଓ ଅର୍ଦ୍ଧ—Screw pine flower and its
କେଉଡ଼ା essence.

କେବଡ଼ା

କେ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଝି ଗାତରେ ଅଖ
Keñ ବୁଲିବାର ଶବ୍ଦ—Creaking sound produced
କେ by the axle revolving inside the central
କେ hole of the cart-wheel.

କେଏ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେ (ଦେଖ)

Keñ Keñ (See)

କେଏକଟର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେକଟର (ଦେଖ)

Keñkatara Keñkatara (See)

କେଏକାଆ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେକା (ଦେଖ)

Keñkāñ Keñkāñ (See)

କେଏକେଏ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେକେ (ଦେଖ)

Keñkeñ Keñkeñ (See)

କେଏକେଏ କେକେଏ ମୁଁ କେକେ ବଜାଉବ

ଏବା ସାଧାରଣ ମୁଁ ତୋରୀ ହୋଇ ଶିବ—ସୋଗାଗାବ ।

କେକଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏଣୁ ଅ—

Keñkata Chameleon.

କେକଟର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ବେଙ୍ଗ ବୋବାଇବାରି ଧ୍ୱନି—

Keñkatara 1. The croaking sound of frogs.

କେକା; କେକା ୨ । କେକା (ଦେଖ)—

କେକା; କେକା; ଧରଧର 2. Keñkāñ (See)

କେକା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । କେକେ (ଦେଖ)

Keñkāñ 1. Keñkeñ (See)

କେକା ୨ । ବହୁତ ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଏକତ୍ର ହୋଇ କରବା ଶବ୍ଦ—

2. Chirpings of many birds.

କେକେ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଚକ ରକ୍ତରେ ଅଖ ଘଷି ହେବା ପରି

Keñkeñ ଦୁଇ ମସ୍ତକ ବସ୍ତୁ ଘଷି ହେବାର, ବେଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ

କେକେ, କେକେକେ କରବାର, କାନ୍ଦିବାର, ବେଦେଲା, କେନ୍ଦର ଆଦି

କେକେ ବଜାଇବାର ବା ବଗ ଆଦି ପକ୍ଷୀ ବୋବାଇବାର

ଧ୍ୱନି—Croaking or creaking or shrill

sound (e. g. of frogs and friction

of two smooth things); rattling

sound.

କେକେୟା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—୧ । କେକେ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

Keñkeñyā 1. Creaking.

(କେକେୟା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ସରୁଗଲା ବା ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—

କେକିଆନେବାଲା 2. Having a shrill voice; shrill-

voiced.

କେକେ ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । କେକେ ଶବ୍ଦ କରବା—

Keñkeñ hebā 1 To make a creaking or croaking

କିଆନା sound.

୨ । ସାମାନ୍ୟ ଭିତ୍ତ ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା—

2. To cry with a slightly loud nasal sound.

କେଛୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କଛପ)—କଛପ, କଇଁଛ—

Keñchhu Turtle; tortoise.

କେଛୁ

କଛୁଆ

କେଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏଣୁ ଅ—

Keñṭā Chameleon.

କେବ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଲା; ବେକ—

Keñb Neck

କେଶ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କେଶ (ଦେଖ)

Keś Keśa (See)

କେକ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେକ)—ପିଠା—

Kek Cake.

କେକ

କେକ

କେକୟ—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଉତ୍ତରଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ ଓ

Kekaya ଇନ୍ଦୋଗବାସୀ ଜାତି—1. Name of an ancient

country and people of N. India.

୨ । ଭରତଜନନୀ କେକୟୀଙ୍କ ପିତା—2. The father

of Kekayī, the mother of Bharata.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	କମଳା ଚଣ୍ଡୀ	ଅନୁଗ୍ରାହକ ନୁହଁනାର	୪	୫	୬, ୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩
୧	୨	୩	୪	୫	୬	ଅନୁଗ୍ରାହକ ଚଣ୍ଡୀ	ଅନୁଗ୍ରାହକ ଚା ପ୍ରତିକର ନୁହଁବାର ଚଣ୍ଡୀ	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫

କେକେୟା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—କେକେୟା (ଦେଖ)

Kekayā	Kekayī (See)
--------	----------------

କେକୟୀ—୫ ଡ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଦଶରଥଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଭରତ ସ୍ତ୍ରୀ
 Kekayi ମାତା—The second wife of Daśaratha and
 mother of Bharata.

କେକର—ଝ କଣ. ପୁଂ. (କେ =ମସ୍ତକରେ + କୃ ଧାତୁ =କରବା +
Kekara କର୍ତ୍ତ୍ତୃ ଅ, ସେ ନେତ୍ରିଦ୍ୱୟ ମସ୍ତକଥାଡ଼କୁ ଚାଲନ
କରେ)—ଟେଣ୍ଡାସୁଆ—
Squint-eyed.

ସ. ବି—(ଯାହା ମସ୍ତକଅଡ଼କୁ ଗଢ଼ କରେ) ଟେରା ଆଖି—
Squint eye.

କେକରାକ୍ଷ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଟେଲ—
Kekarāksha Squint-eyed.
(କେକରାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେ କହୁ—ଦେ. ଅ—କିଏ କହି ପାରିବ ?; ଅକଥମୟ—
Ke kahu Unspeakable.

କେବଳୁକ ଭାର ମହମ୍ମା ଏ ସଂସାରେ
କୌନକଟି କେ କହୁ ସହମ୍ମେ ବସ୍ତରେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

କେକା—ଫ. ବି. (କେ = ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କୋ = ଶବ୍ଦ କରିବା +
 Kekā ଭାବ. ଅ) —ମୟୂର ଧ୍ବନି—
 The cry of a peacock.

କେକାବଳି—ଫ. ବି. (କେକା + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ବଳ)—
Kekābala ମୟୂର—Peacock.

କେ କାହାକୁ କହିଲା ପ୍ରକାରେ—ଦେ. କି. ବର୍ଣ୍ଣ—ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ,
 Ke kâhâku kahilâ prakāre ଅପ୍ରକାଶ ରୂପେ—
 Indirectly.

ଏହନ ପ୍ରଶନ କଲି କେ କାହାର କହିଲୁ ପ୍ରକାରେ ।
 ଭଞ୍ଜ କୋଟିଚନ୍ଦ୍ରାଣୀପଦ୍ୟ ।

କେକିନୀ—ଦେ. ଘ. କ୍ଷୀ—ମୟୂର—
 Kekini Pea-hen.
 କେକିନୀ କେକିନୀଏ ଯେ ଧୂଳି କିଣ୍ଡାଲେ । କୃଷ୍ଣବିହ୍ନୁ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

କେକି—ସ. ବି. ପୁଂ. (କେକା + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
 Keki Peacock.
 (କେକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେଖୁପ୍—ଗ୍ରା. ବିଦେ. ବଣ. (ପା. ବେଢ଼କୁପ୍)—ବେଢ଼କୁ—
Foolish; stupid.

କେଙ୍କଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସ. କୃକଲସ)—ଏଣ୍ଡ୍ରା—
 Kenkarda Chameleon.

କେନ୍ଦ୍ରା — ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ — କେଶା (ଦେଖ)
Kengṭā Kēntā (See)

କେଙ୍ଗେରୁ—ବୈଦେ. ଉ. (ଅଷ୍ଟୋଲିଆ ଦେଶଭାଷା)—
Kengeru କଙ୍ଗାରୁ; ଅଷ୍ଟୋଲିୟା ଦେଶୀୟ ବୃକ୍ଷର ଜନ୍ତୁ—

কাক	Kangaroo; An Australian mammal
কঙ্কাল	with a pouch under its belly.

କେଚ୍‌କେଚ୍‌—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିରକ୍ତି—
Kechkechā Vexation.

ବିଣ—୧ । ବିରକ୍ତ—1. Vexed

୨ । ନଷ୍ଟ—2. Spoiled.

କେଚନ—ସଂ. ସଂଜ୍ଞାନାମ. ପୁଂ. (ବହୁବଚନ)—୧ । କେଉଁ ପୁରୁଷମାନେ—
 Kechana 1. Which persons.
 (କଣ୍ଠନ—ଏକବଚନ ପୁଂ.) ୨ । କେତେକ ପୁରୁଷ—

(କାବ୍-୩)

କେଚିତ୍—ସଂ. ସଂଜ୍ଞାନାମ. (ବହୁବଚନ) ପୁଂ.—କେଉଁ କେଉଁ, କେତେକ—
 Kechit Some persons; a certain number of
 (କଣ୍ଠିତ—ଏକବଚନ ପୁଂ.) persons.

(କାଓଡ଼ିଂ—୩)

କେଛୁ — ଗ୍ରାସେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ. (ଫ. କଛପ) — କଛପ —
Kechhu Tortoise.

କେଛୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କଚ୍ଛପ)—
Kechho କଚ୍ଛପ—Tortoise

କେଛୋ କ୍ଷୁପ୍ଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଛପ + ଖର୍ଷର)—
 Kechho khupli କଛପ-ପୁଷ୍ପର କଠିନ ଆବରଣ—
 Tortoise-shell.

କେଜାଣି—ଦେ ଥ. (ସ୍ଵ. କେନ ଜ୍ଞାପୁତେ = କିଏ ଜାଣେ ?)—

Kejāni ୧ । କି କିମନ୍ତେ; କାହିଁକି ମୁଁ କହି ପାରୁ ନାହିଁ;
 କିଜ୍ଞାନୌ ମତେ ଜଣା ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ କେହି ଅବା ଜାଣୁଥିବ-
 କୌନ ଜାଣେ 1. Who knows why.

୨ । ଏହା ଅଜ୍ଞାତ ଅଟେ—2. It is unknowable.

ଜୀବନ ହୃଦୟ ମୁଖରରେ
କେଜାଣି କେ ହାରେ କେ ଜିଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

କେଜାଣି କଦବା—ଦେ. ଅ. (ସହଚର)—କଦବା (ଦେଖ)

Kejāṇi kadabā Kadabā (See)

କେଜେବେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କେଜାଣି (ଦେଖ)

Kejebe Kejānī (See)

କେଞ୍ଚି—ଦେ. କି—(କେଞ୍ଚିରେ କେଞ୍ଚିହେବା ପରି ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ)—ଅତି
 Keñcha କଷ୍ଟ—Extreme pain.

କେଞ୍ଚଡ଼ା — ଦେ. ବଣ—କେଞ୍ଚଡ଼ି (ଦେଖ)
Keñchardā **Keñchardī (See)**

କେଉଁଠି — ଦେ. ବିଶ. (ପା. କାଳ) —

Keñchardī २। कण, अणक—
কাঁচা; ইচড 1. Unripe; raw; immature.

कचरा, खिन्ना, कच्चा । अकालवृद्ध—
2. Untimely ripened.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପ୍ରଭବ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଦେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାରେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକାଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାକ୍ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଘୋଷଣା, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଘୋଷଣା, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଘୋଷଣା; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଘୋଷଣା; 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଘୋଷଣା ।

୩ । ଅଗ୍ରାପ୍ରବୟସ —

3. Minor; not mature in age.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ଉର୍ବରାୟକ) — ଅକାଳପକ୍ୱ (ଯୁବକ) —
(a young man) Who has ripened before his years.

ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଉର୍ବରାୟକ) —

ଯେଉଁ ବାଳିକାକୁ କୃତ୍ରିମ ଉପାୟ ଓ ଔଷଧ-ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା
ରୁଚ୍ଛୁରାଳର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ରୁଚ୍ଛୁରାଳ କରାଇ
ସ୍ୱାମୀ-ସଦବାସ ଯୋଗ୍ୟ କରା ଯାଇ ଥାଏ—

(a girl) Who has been made to menstruate before the actual period of maturity, by application of artificial means, herbs etc.

କେଶା—ଦେ. ବି. (ସ. ବୃନ୍ତ) — ୧ । ତେଣୁ, ବରଣ—

Keñchā 1. A long spear or spike; lance.

କୌଟ ୨ । ତେଣୁଆଦି ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କେଶବାର ଆଘାତ—

ମାତା 2. Wound caused by the thrust of a spear.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) — କଷ୍ଟ; ପୀଡ଼ା—3. Pain.

୪ । ଦାଉ, ଘଟପାତ—4. Accident

କେଶାଇବା—ଦେ. କି—କେଶବାର ପ୍ରୟୋଜକରୂପ—

Keñchāibā The causative form of Keñchibā.

ଭୁଁକାନ; ଭୌକାନ

ମୌକାନା; କୌଚିବାନା

କେଶାଏ ନଇଲେ ମେଶାଏ —ଦେ. ପ୍ରବଚନ—କୃପା କିଛି ନ ପାଇବା

Keñchāe naile meñchāe ନତେଇ ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଇବା

ଅବସ୍ଥା—Getting either nothing or much.

କେଶାକେଶୁ—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରକୁ କେଶବା—

Keñchā keñchi Poking at one another.

ବିଶ—ପରସ୍ପରକୁ କେଶୁଥିବା—Poking each other.

କେଶୁ ପକାଇବା—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) — ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର

Keñchi pakāibā ଅନ୍ଧାନ୍ୟ କରି ନ ପାଇବା—

କୁଞ୍ଜନହିଁ କରଥକନା 1. Not to harm a person

୨ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—2. To succeed.

୩ । ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ଦେଖାଇବା—

3. To show or produce the desired effect

(ଯଥା—ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ପଞ୍ଜାଏ ଯୋବଧାଲୁକିଆ ଶତ୍ରୁ ଲାଗିଛନ୍ତି,

ସେ ମୋର କେଶୁ ପକାଇବେ ।)

କେଶୁବା—ଦେ. କି. (ସ. ବୃତ୍ତ ଧାତୁ = ଶୁଷ୍କିଭବା) — ମୁନିଆଁ ଲମ୍ବା

Keñchibā ପଦାର୍ଥରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଚୁର୍ଣ୍ଣିବା—

ଭୁଁକାନା To stab; to poke at; to pierce with a

କୌଚିବା pointed instrument (e. g. spear, harpoon or a pointed bamboo)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ହାଣିବା ବା ଆଘାତ

କରିବା—To strike with a weapon.

କେଶୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କଷ୍ଟକ) — କେଶୁଆ (ଦେଖ)

Keñchu Keñchuā (See)

କେଶୁଆ—ଦେ. ବି. (ସ. କଷ୍ଟକ; ପ୍ରା. କେରୁଣ) —

Keñchuā ୧ । ଜିଆ; ମସ୍ତୁଲିଆ; ଜିଆନାଡ଼ି—

କୈଚୁଆ; କୈଚା

1. Earth-worm.

ମସ୍ତୁଲିଆ ବୋଲିଲେ କେଶୁଆକୁ ବୁଝାଏ ।

ପିତାମହର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୨ । କାଉଟି; ପେଟରୁ ପଡ଼ିବା ବଡ଼ କୁମ୍ଭ—

2. Tape-worm or thread-worm.

କେଶୁଆ ଉଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଆଗଲା ମାଟି—

Keñchuāugār Earth brought out to the surface by earth-worms.

କେଶୁଆ ଭୁଡ଼ିଭୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କେଶୁଆଉଗାର (ଦେଖ)

Keñchuā bhurdbhurdi Keñchuāugār (See)

କେଶୁଆ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସ. କଷ୍ଟକ + ମୃତ୍ତିକା) —

Keñchuā māṭi ଜିଆ ଗାଳିଥିବା ମାଟି—

କୈଚୁଆକୀ ମିଟ୍ଟି Earth brought out to the surface of the earth by earth-worms.

କେଶୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—କେଶଡ଼ି (ଦେଖ)

Keñchurdi Keñchardi (See)

କେଶୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ—୧ । କେଶଡ଼ି (ଦେଖ)

Keñchurdi 1. Keñchardi (See)

କଚରୀ ୨ । ଅପରାଗିତା (ବାଳିକା) —

2. Unmatured (girl)

ବି - ଅରଜସ୍ୱା ବାଳିକା—Unmenstruated girl.

କେଶୁଡ଼ି ପରୁ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅକାଳପକ୍ୱ—

Keñchurdi pachā 1. Ripened before time.

ଏଁ ଚୋଡ଼େପାକା; ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଅସାଧାରଣ—

ଇଚ୍ଛାପାକା ରୂପେ ଧୂର୍ତ୍ତି ବା ଗୁରୁତ୍ୱ (ବାଳକ) —

କୃପକା 2. Precocious (boy).

୩ । କେଶଡ଼ି (ଦେଖ)

3. Keñchardi (See).

କେଶୁଡ଼ି ପୋକ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ତେଲୁଣିପୋକ—

Keñchurdi poka A galley-worm.

କେଶେଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—କେଶଡ଼ି (ଦେଖ)

Keñcherdā Keñchardi (See)

କେଶେଡ଼ି (ଇନ୍ଦ୍ରାଦି) —ଦେ. ବିଶ—କେଶୁଡ଼ି ଇନ୍ଦ୍ରାଦି (ଦେଖ)

Keñcherdi (etc) Keñchurdi etc (See)

କେଶେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଅସଭ୍ୟ; ବର୍ବର—

Keñjer Uncivilised; barbarous.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଝ	ଞ	ଡ

କେଶୁଆ—ଦେ. ବି—ଚରୁବିଶେଷ—

Ketūā Derris Uliginosa (Haine).

କେଶେରୁଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଭଲରୂପେ ନ ସିଝିବାରୁ

Keterājibā ଟାଣ ରହିଯିବା, କଇଆ ହେବା—

To become hard-boiled.

କେଠି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—କେଉଁଠି?—Where?

Kethi

କେଡ଼କେଡ଼େଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖାଇବା ପାଇଁ

Kerdkerdeibā କୌଣସି ଫଳକୁ ଧରି ଦାନ୍ତରେ କୋରବା—

To scrape fruits with one's teeth.

କଅଁଲ୍ ପାଲେ ମାବତ କେଡ଼କେଡ଼େଇ । ସମ୍ବଲପୁର, ଡଗ ।

କେଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ତୁଳ. ହି. କେଡ଼ା=କୁଆଁ,

Kerdā ନବପୁରକ)—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate.

୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ହୋ. ଭାଷା)—ଅଣ୍ଡିରମଇଁଷୀ—

Male buffalo.

କେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତୁଳ. ପା. କେଢା)—ଦାଣୀ, କାର୍ଯ୍ୟକୁ

Kerdi ଲୋକ—A person set free from imprisonment; ex-convict.

କେଡ଼ୁଟାଏ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । କେତେ ବଡ଼ ?—

Kerduṭāe 1. How big?

କତବଡ଼ ଏକଟା ୨ । କି ଆକାରର ?—

କିତନାବଡ଼ା, କିତନାବଡ଼ା 2. Of what size?

୩ । (ଅସ୍ପଷ୍ଟ୍ୟପୂର୍ବକ) ଖୁବ୍ ବଡ଼—3 Very big.

କେଡ଼ୁଟିଏ—ଦେ. ବିଶ. (ଆଦରାର୍ଥକ)—କେଡ଼ୁଟିଏ (ଦେଖ)

Kerduṭāe Kerduṭāe (See)

କେଡ଼େ—ଦେ. ବିଶ. ଓ ବିଶର ବିଶ. (ଫ. କିମ୍ + ବୁଡ଼)—

Kerde ୧ । କେଉଁ ଆକାରର ?—

କତବଡ଼ 1. Of what size?

କିତନାବଡ଼ା ୨ । କେତେ ବଡ଼ ? କେତେ ଉଚ୍ଚ ?—

2. How big? how high?

୩ । କି ପରିମିତ ?—3. How much?

କେଡ଼େକ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଶ. ଓ ବିଶର ବିଶ—

Kerdaka କେଡ଼େ (ଦେଖ)—Kerde (See)

କୃଷ୍ଣବିଜ ଯୋଗ ଗୋ କେଡ଼େକ କେସ୍ୱାର—ମହାବେନ. କୃଷ୍ଣବିଜ୍ଞାନ ।

କେଡ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)

Kerdei Kornān (See)

କେଶକା—ଦେ. ବିଶ—କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—

Kenakā Of what place?

କୋଥାକା

କହାଁକା

[ଦ୍ର—କେଶ ପଦ ସଙ୍ଗେ କା, କାର, ଇକ, ଇକୁ, ଉ, ଏ ଆଦି ଲଗି ଉଦ୍ଧୃତ କାରକାର୍ଥ ପଦ ହୁଏ କିନ୍ତୁ 'କେଶ' ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]

କେଶକାର—ଦେ. ବିଶ—କେଶକା (ଦେଖ)

Kenākā

Kenakā (See)

କେଶିକ—ଦେ. ଅ—୧ । କେଉଁ ଦିଗକୁ ?—

Keniki

1. To what direction

କୋଥାକେ ୨ । କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ? କେଉଁଠାକୁ ?—

କହାଁକା 2 To what place?

ପଲାଇ କେଶିକ ଗଲୁରେ ଜାମଜା ମୋର ଏହି ଦୁଃଖ ଦେଖି ରେ ।

ବସନ୍ତାଥ ବଡ଼ବିଜ୍ଞାନପୁଣ ।

କେଶୁ—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । କେଉଁଠାରୁ ?—

Kenu

1. From what place? whence?

କୋଥାଥେକେ ୨ । କେଉଁ ଦିଗକୁ ?—

କହାଁକେ

2. From what direction?

କେଶେ—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । କେଉଁଠାକୁ ?—1. Whereto?

Kene

୨ । କେଉଁଠାରେ ?—2. In what place? where?

କୋଥାସ ୩ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ—

କହାଁ

3. Anywhere else.

ଜାନବେ କେଶେ ନ ଯିବ, ଭବେ ମଜିକ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—କାହିଁକି ? (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

Why?

କେଶେ ଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ଉତ୍ତର ଯିବା—

Kenējibā

1. To vanish; to disappear.

କୋଥାସିଆଓସା ମୋହନପୁର ଗର କେଶେ

କହାଁଜାନା ସେ ରୂପ ଅମୃତ କାରଣେ—କବିରାଜ. ଭଗବତ ।

୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେଉଁଠାକୁ ଯିବା ?—

2 (interrogative) To go where?

କେଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୃକଳାସ; ଏଣୁଅ—

Kentā

Chameleon.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁଟା—

Which of the things or persons.

କେଶୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କେଶୁଆ (ଦେଖ)

Kenṭā

Kenṭā (See)

କେଶୁ—ଦେ. ବି. (ଫ. କାଣ୍ଡ)—୧ । ଶସ୍ୟଗୁଳ—

Kenḍā

1. Ear of corn.

ଶୀଷ ୨ । କାଠିରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଳ—

ବାଲ; ବାଲି

2. A nose-gay.

୩ । ଚୁନ୍ନ ସହୃଦ ଲଗିଥିବା ଫୁଲ—

3. A flower with its stem or stalk.

‘ଅମ୍ବ ବରଳ କେଶା ବହେ ସେଇରୂପେ’

ଝଡ଼ କେତେ ରହଇ ଜାଣ ସେହୁରୂପେ—କୃଷ୍ଣବିଜ୍ଞାନ. ମହାବେନ. ଶାନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସତର ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଇଁ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇଁ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅଁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅଁ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃକ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଳକା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଳକା’ ଦେଖିବେ

କେତକେ—ଗ୍ରା. ଅ—କେତେକେ (ଦେଖ)

Ketke Ketake (See)

କେତକେତାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଛକିଛକି କରି କାଟିବା; କେତା-

Ketketāibā କେତା କରିବା—

ଟୁକିଟୁକିକିବା 1. To chop to tear into shreds.

ଡୁକଡ଼ା ଡୁକଡ଼ା କରଣା ୨ । ଓଟାଇ ବୁଲାଇବା (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

2. To cause to whirl.

କେତନାଇଁକେତେ—ଦେ. ସର୍ବ—ସତେଷୁ, ପ୍ରଚୁର, ଅନେକ;

Ketnāikete ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—Too much; plenty.

କତକତ

କିତନା କିତନା

କେତନେକେତେ—ଦେ. ସର୍ବ—କେତନାଇଁକେତେ (ଦେଖ)

Ketnekete Ketnāikete (See)

କେତର—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)କ. (ସ. କଳାସ)—ଏକପ୍ରକାର ଏଣୁଅ—

Ketrā A kind of chameleon.

କେତକ—ସ. କ (କି ଥାଉ ଶିତ, କି ଥାଉ = ବାସ କରାଇବା +

Ketaka ଅନ)—କଥା ଗଛ ଓ ଫୁଲ—

ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— The Screwpine tree and its flower

କେକକ ବାଲ ବାଲ ଚକ୍ଷୁ କେକକ କେକକ ବଡ଼ ସମ୍ବଦ ସେ ତଳ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକାସ ।

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କେତେକ—Some.

ବାଲ ବାଲ ଚକ୍ଷୁ କେକକ କେକକ ବଡ଼ ସମ୍ବଦ ସେ ତଳ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକାସ ।

କେତକୀ—ସ. କ. (କେତକ+କ୍ଷୀ. ଇ)—୧ । ଉଲ୍ଲୁଖୁ ହଳଦିଆ କାଥା

Ketaki ଜାଗାୟୁ ଗଛ ଓ ତହିଁର ଫୁଲ—The yellow-

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକେତକୀ, flowered variety of Screw-

ଶିବଦ୍ୱିଷ୍ଣୁ, କନକପ୍ରସବା, pine tree and its flower;

ନୃପପ୍ରସାଦ, କେତକ, ସୁଚକା- Pandanus Odoratissimus;

ପୁଷ୍ପ, ଜମ୍ବୁକ, ଚକ୍ରଚକ୍ର, Pandanus Asculatus.

ସିତକେତକୀ, ଧୂଳିପୁଷ୍ପିକା,

ସ୍ଥିରଗନ୍ଧା, ହଳୀନ, ଜମ୍ବୁକ,

ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ, ବଫଳା, ମେଧା,

ଇନ୍ଦ୍ର କଳକା, ପାର୍ବପତ୍ର, କଣ୍ଠକଦଳା ।

କେତା

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ

ଦେ. କ. —ସାନ କେତକୀପାଖୁଡ଼ା ଆକାରରେ ମସ୍ତକର ସୁନାର

ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଏହା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ

କେଶରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ ଓ ତହିଁଅଗରେ ଗୋଟିଏ

ଛୋଟ ସାନପତ୍ର ଆକାରର ପତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଥାଏ—A kind

of ornament worn on the brow.

କେତକୀ ଖାଇର—ଦେ. କ. (ସ. କେତକୀ + ଖର)—ଉନା କରି

Ketaki khaira ଶାଣିରେ ଗୋଲାଇ, ମସଲ ଦେଇ କେତକୀ

କେତା ଥଏ ପାଖୁଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ପୁରାଇ ଶୁଖା ଯାଇଥିବା ସୁବାସିତ

ଖଇର—Catechu moulded and dried in

the leaves of Screwpine flower.

କେତକୀଗୋରୀ—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. କେତକୀ + ଗୋରୀ)—ହଳଦିଆ ମିଶା

Ketaki-gori ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ (ସ୍ତ୍ରୀ)—A woman of yellowish

white complexion.

କେତକୀଚମ୍ପା—ଦେ. କ. (ସ. କେତକୀ + ଚମ୍ପକ)—କନକଚମ୍ପା

Ketaki-champā ଫୁଲ; ମୁରୁଲୁନ ଫୁଲ—Pterospermum

କନକଚମ୍ପା Acerifolium (with long, fragrant,

yellow flowers.)

କେତନ—ସ. କ. (କି ଥାଉ = ବାସ କରାଇବା + ଅଧିକରଣ. ଅନ)—

Ketana ୧ । ନିକେତନ, ଗୃହ—1. House; abode.

୨ । ଚିହ୍ନ—2. Sign; symbol; token

୩ । ସ୍ଥାନ—3. Place

୪ । ପତାକା; ଧ୍ବଜା—4. Flag; banner.

୫ । ଦେହ—5. Body.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟ—6. Act.

୭ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Invitation.

୮ । ଆହ୍ୱାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Call.

କେତପା—ସ. କ.—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ ପଟ୍ଟ; ଲୁଗାବିଶେଷ, ଓଢଣ—

Ktapā An outer cloth.

କଳାବେତପା ଚନ୍ଦ୍ରପଦ ମଧ୍ୟେ କି ରକ୍ତବ ଜର ନାୟକ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକାସ ।

କେତର—ଦେ. କ.—ବର୍ଷାଦିନରେ ଗୋଡ଼ର ତଳପା ଓ ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କରେ

Ketarā ହେବା ବାଲିଜଳା ରୋଗ—A kind of sore or

ପାନିଲଗନା eruption on the soles and finger of the

leg during the rains.

କେତା—ଦେ. କ.—ଛକି ଛକି ଖଣ୍ଡ—

Ketā Small piece; shred.

ଟୁକରା

ଡୁକଡ଼ା

କେତାଇବା—ଦେ. କି. (ସ. କୃତଧାତୁ)—କେତକେତାଇବା (ଦେଖ)

Ketāibā Ketketāibā (See)

କେତାକେତା—ଦେ. ଅ.—ଛକି ଛକି; ଚିରୁଡ଼ା ଚିରୁଡ଼ା—

Ketaketā Into shreds; tattered

ଟୁକିଟୁକି

ଡୁକଡ଼ାଡୁକଡ଼ା

କେତାପ—ବୈଦେ. କ —(ଅ. କିତାପ)—କହି; ପୁସ୍ତକ—

Ketāp Book.

କେତାପ

କିତାବ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନୁସାରିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଋ	ଉ	ଋ

କେତାବ୍—କେତେ. ବ. (ଅ)—ବହି; ପୁସ୍ତକ—

Ketāb Book.

କେତବା—ଦେ. କି.—କେତା କେତା କରିବା; ଛକ ଛକ କରିଦେବା—
Ketibā To chop piecemeal.

ଟୁକିଟୁକି କବା

ଡକଡା ଡକଡା କରନା

କେତୁ—ସ. ଶ. (କର୍ତ୍ତାବ୍ = ବାସ କରିବା + ଉ)—୧ । ଅମଙ୍ଗଳସୂକ୍ତ
Ketu ଗ୍ରହବିଶେଷ—1. The Dragon's tail;
the Descending node.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏ ଗ୍ରହସର ମସ୍ତକ ଉପରୁ ଓ ସୁକ୍ତ କେତୁ
ଅଟେ ।]

୨ । ପତାକା—2. Flag, banner; standard.

୩ । ଚିହ୍ନ—3. Mark; sign; token.

୪ । ଉଦ୍ଭାତ ଚିହ୍ନ—4. Ominous signs.

୫ । ଶତ୍ରୁ—5. Enemy.

୬ । ରୋଗ—6. Disease.

୭ । ଧୂମକେତୁ—7. Comet.

୮ । ଉଲ୍ଲା—8. Meteor.

କେତୁ କରବା—ଦେ. କି.—ଗଣି ମୁଣ୍ଡ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେବା—
Ketu karibā To separate the head from the
ଗଳକଣ୍ଠା ବନାନା trunk.

ଦୋଇଲେ କେତୁ କରନ୍ତି ଏ ଦେହରେ ନାହିଁ ।

ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

କେତୁମାନ—ଦେ. ଶ. (ନାମ)—କଳିଙ୍ଗ ରାଜା ଶ୍ରୁତାୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର;
Ketumāna (ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଧ୍ୱାମନା କରୁଥିବା
ଦେବାସେନାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ)—
Name of the son of Śrutāyu, the king of
Kalinga (mentioned to the Mahābhārata).

କେତୁ ମୁଣ୍ଡ—ସ. ଶ. (ମୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ର; କେତୁ + ମୁଣ୍ଡ)—ରାଜା ଗ୍ରହ—
Ketu munda The Dragon's head.

କେତୁରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କେଶୁରଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Keturāṅga Ketruṅga (See)

କେତୁରୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କେଶୁରଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Keturūṅga Ketruṅga (See)

କେତେ—ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ. (ସ. କି)—

Kate ୧ । କି ପରିମାଣ ?—1. How much ?

କତ କିଏର ସତେ ଯୁବା ଧୂତ କେତେ ।

କିତନା କରୁଥିବ. କରୋଷବନ୍ଧୁ. ର ଗତ ।

୨ । କି ସଂଖ୍ୟକ ?—2. How many ?

୩ । ଅତିକମ୍ପ ପରିମିତ; ଅଳ୍ପ—3. Very little.

୪ । ଅତିକମ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—4. A few.

୫ । ଅତିକମ୍ପ ପରିମିତ—5. Too much.

ଦିଅଁ ନାହିଁ କେତେ କରନ୍ତି । ଅତ୍ୟଧିକ୍ କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତାମଣି ।

୬ । ଅତିକମ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ; ଅନେକ—

6. Too many.

୭ । ଅଗଣିତ—7. Countless.

୮ । ଅପରିମିତ—8 Immeasurable.

ଦେ. ଅ—କି ଯାଏ ?—It matters little.

(ଯଥା—ସେ ଥିଲେ କେତେ ଗଲେ କେତେ !)

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଦିଶ, ଦେଶ, ସ୍ଥାନ, ଦୂରତ୍ୱ, ପରିମାଣ, ମୂଲ୍ୟ
ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କେତେଥାଡ଼—ଦେ. ଅ—ଅନେକ ସ୍ଥାନ—

Keteāṛḍa Many places.

କତାଦିଗ

କିତନୀଶୋର

କେତେକ—ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ. (ସ. କିୟତ୍, କିତ୍; ପ୍ରା. କେତ୍ତକ, ପରିମାଣ
Keteka ଓ ସଂଖ୍ୟା ବାଚକ)—

କତ, କତେକ ୧ । କେତେକ ମାତ୍ର—1. Some only.

କିତନା, କିତା ୨ । କି ପରିମିତ ?—2. How much ?

କେତେ କଡ଼ାରେ ଗଣ୍ଡାଏ—ଦେ. ବିଶ. (ଅନାଦର, ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—

Kete kardāre gaṇḍāe ଅତି ନଗଣ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Very insignificant (person).

(ଯଥା—ସେଉଁଟା କେତେ କଡ଼ାରେ ଗଣ୍ଡାଏ ।)

କେତେକ ମାତର—ଦେ. ବିଶ—ଅତିଦେୟ, ନଗଣ୍ୟ—

Keteka māṭara Very insignificant.

କତମାତ୍ର

ରାଜାଦି ଦେବତାଙ୍କୁ କିଛି ସା ଶର

କୁଞ୍ଜନହୀ

ଧୂତଗନ୍ଧ ବୃକ୍ଷରେ କେତେକ ମାତର ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କେତେ କଥା—ଦେ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ—ଅନେକ; ବହୁ—

Kete kaṇa Many; much

କତକି

କିତନା କଥା

କେତେକର—ଦେ. ବିଶ—୧ । କେତେ ମୂଲ୍ୟ ?—

Ketekara 1. Of what value ?

କତକାବ

୨ । କେତେକ ପରିମାଣ ?—

କିତନେକା

2. Of what quantity ?

୩ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ ବା ମୂଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—

2. Insignificant in value or number.

୪ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ, ଦେୟ—

3. Very insignificant.

ବୁଦ୍ଧମାନେ ଅତି ଅଳ୍ପ କେତେକର

କି କିଏ ସହ୍ୟେ ସେ ଶାସକର ଶର । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଏତେ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପବଦ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଣିଲେ ଯେବେ ଏ ଶୁଦ୍ଧାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବଦନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଣିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଗୋଣିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କେତେକେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଅତି ସହଜରେ ନୁହେଁ—

Keteke 1. Not very easily.

କତତେ (ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ କେତେକେ ଶୁଭକ୍ଷୁ ।)

କିତନେଁ ୨ । କେତେ ପରିମାଣରେ ?—

2. By how much ?

କେତେଗୁଡ଼ା—ଦେ. ସଂନାମ. (ବହୁବଚନ; ଅନାଦର୍ଶ) —

Ketegurdā କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)

Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ାଏ—ଦେ. ସଂନାମ. (ଅନାଦର୍ଶ ବହୁବଚନ) —

Ketegurdāe ୧ । ଅନେକ—1. Many.

କତଖୁଳା, କତଖୁଳି, ୨ । କେତେକ ସଂଖ୍ୟା?—2. How many?

କତଖୁନି, କତଖୁଳି ୩ । କେତେ ପରିମିତ?—3. How much?

କିତନା

କେତେଗୁଡ଼ାକ—ଦେ. ସଂନାମ. (ଅନାଦର୍ଶ ବହୁବଚନ) —

Ketegurdāka କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)

Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ି—ଦେ. ସଂନାମ. (ଆଦର୍ଶ ବହୁବଚନ) —

Ketegurdi କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)

Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ିଏ—ଦେ. ସଂନାମ. (ଆଦର୍ଶ ବହୁବଚନ) —

Ketegurdāe କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)

Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ିକ—ଦେ. ସଂନାମ—କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)

Ketegurdika Ketegurdāe (See)

କେତେଟା—ଦେ. ସଂନାମ. (ଅନାଦର୍ଶକ) —

Ketēṭa ୧ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—1. A few.

କତଟା ୨ । ସଂଖ୍ୟାରେ କେତେ ?—

କିତନାଟୋ 2. How many in number ?

୩ । କେତେକେ—3. Some.

କେତେଟି—ଦେ. ସଂନାମ. (ଆଦର୍ଶକ) —କେତେଟା (ଦେଖ)

Ketēṭi Ketēṭa (See)

କତଟି

କିତନାଟୋ

କେତେଦୂର—ଦେ. ଅ—୧ । କେତେ ବାଟ ? —

Ketedūra 1. What distance ?

କତଦୂର ୨ । ବହୁଦୂର—2 A long distance.

କିତନୀଦୂର କେତେ ଦୂର କହୁ କେତେ ଦୂର କହୁନି ।

ଉଷ୍ଣ. ବସିକହାସକ ।

କେତେକିକେତେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ବହୁ. ସଂଖ୍ୟକ—

Ketenikete Multitudinous.

କିତନାକିତନା ବିଶର ବିଶ—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଖୁବ—Very; much.

କେତେପରି—ଦେ. ଅ—କେତେ ପ୍ରକାରେ; ବହୁତ ପ୍ରକାରେ—

Ketepari In various ways.

କିତନେପ୍ରକାରରେ

କେତେବେଳ—ଦେ. ବି—କେତେ ସମୟ ? କେଉଁ ସମୟ ?—

Ketebela What time ?

କତସମୟ

କବ

କେତେ ମାତର—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେତେ ମାତ୍ର (ଦେଖ)

Kete mātara Kete mātra (See)

ବାମେ ଧନୁ ଧର ଘରକ ଉଦାର ଏ କେତେମାତର ।

ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେଶ୍ୟଶକଳାସ ।

କେତେ ମାତ୍ର—ଦେ. କି. ବିଶ—କଦାପି—Ever; at any time;

Kete mātra on any consideration.

କିତନାମାତ୍ର ଦେ. ବିଶ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ—

Very insignificant.

କେତେ ଶିଳ୍ପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସଂନାମ—ଅନେକ; ବହୁ—

Kete śilā Many.

କେତେହେଁ—ଦେ. ସଂନାମ—କେତେକ (ଦେଖ)

Keteheñ Keteka (See)

କେତେହେଁ କି କେତେହେଁ ଧାର

କହୁଲେ ରକା ଅଗେ ଧାର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

କେତେହେଁକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସଂନାମ—କେତେକ (ଦେଖ)

Keteheñka Keteka (See)

କେତେହେଲେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କଦାପି—Ever; at any time;

Ketehele on any consideration.

କଥନଃ

କମୋମି

କେତୋଟା—ଦେ. ସଂନାମ (ଅନାଦର୍ଶକ) —୧ । କେତେଗୋଟା ?—

Ketoṭa 1. How many ?

କତଟା ୨ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ (ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—

କିତନା 2. Some; a few.

କେତୋଟି—ଦେ. ସଂନାମ. (ଆଦର୍ଶକ) —କେତୋଟା (ଦେଖ)

Ketoṭa Ketotṭa (See)

କତଟି

କିତନା

କେତୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଜନ୍ମିବା

Ketrungā କାଠଗଛବିଶେଷ—A timber tree; Gardenia

Latifolia.

କେଦର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ଟେଣ୍ଡ; କେକର—

Kedara Squint-eyed.

(କେଦର—ଶ୍ରୀ)

କେଦାର—ସ. ବି. (କେ=ଜଳରେ + ଦୁ ଧାରୁ=ଦିବାରଣ କରିବା +

Kedāra କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଭୂମିର କିଟା; କିଆର—

1. A plot of holding.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦

୨ । ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର; କିଲ୍, କ୍ଷେତ୍ର—2. Cultivated field.

୩ । ଅଳକାଳ, ଗଛମୂଳରେ ପାଣି ଦେବାର ମଳା—

3. A basin of water raised round the root of a tree to irrigate it.

୪ । ପାଣି ମାଡ଼ିବା କ୍ଷେତ୍ର—4. Irrigated field.

୫ । କ୍ଷେତ୍ରର ବନ୍ଧ, ହିଡ଼ି; ହୁଡ଼ା—

5. Ridge of a cultivated field.

୬ । (ନାମ) ଉତ୍ତର ଭାରତର ପାଟଣାୟ ଅଞ୍ଚଳବିଶେଷ—

6. Name of a mountainous country in North India.

୭ । (ନାମ) କେଦାର ନାଥ ଶୃଙ୍ଗରେ ଥିବା ମହାଦେବ—

7. Name of an idol representing Śiba.

୮ । ପର୍ବତ—8. Mountain

୯ । (ନାମ) ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ—

9. Name of a summit of the Himalayas.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୨୪୦୦୦ ଫୁଟ ।]

ଦେ. କ—୧ । ଓଡ଼ିଆ ରାଗବିଶେଷ—

1. Name of an Oriya metre.

ବସନ୍ତ ବାସ ବରଦ କେଦାରକୁଣ୍ଡ ମେଳ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀନିବାସ ।

୨ । ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—2. A kind of ornament.

କେଦାର ନାଗବନ୍ଧ ସେ ମଣ୍ଡିତା କାଳେ । ପାତାୟର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

କେଦାରକୁଣ୍ଡ—ଦେ. କ—(ନାମ) ଭୁବନେଶ୍ୱର କେଦାରେଶ୍ୱରଙ୍କ
Kedāra kunda ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ଥଳ ନିର୍ମାଣ କୁଣ୍ଡ—

Name of a spring-water reservoir near the temple of Kedāreśwara at Bhubaneswara.

[ଦ୍ର ଏହାର ଜଳ ପାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଅନାମିତ ରୋଗ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ବହୁକାଳରୁ ଲୋକ-ବିଶ୍ୱାସ ରହିଅଛି ।]

କେଦାର ଖଣ୍ଡ—ସ. କ—କିଲ୍, ହିଡ଼ି—A dyke or ridge
Kedāra khaṇḍa raised round a field.

କେଦାର ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. କ—ଏକ ଜାତୀୟ ସବୁ ଧାନ (ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡିଳ
Kedāra guṇḍi ସୁବାସିତ)—The name of a class of fine paddy from which fragrant rice is obtained.

କେଦର ଗୌରୀ—ଦେ. କ—୧ । (ନାମ) ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିରାଜିତ
Kedāra gaurī କେଦାରେଶ୍ୱର ମହାଦେବ ଓ ତାଙ୍କର ଗୌରୀ-
ଦେବୀ—1. Name of a Śiba-linga and Pārbatī in Bhubaneswar

୨ । କବିଙ୍କର ରାଧାନାଥଙ୍କ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ—

2. An Oriya poem by poet Rādhānātha.

କେଦାର ଚକ୍ରାକେଳି—ଦେ. କ—ରାଗବିଶେଷ—

Kedāra chakrakeḷi A kind of metre.

[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)]

କେଦାର ନାଥ—ସ. କ—୧ । କାଶ୍ମୀରର ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟର
Kedāra nātha ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ (୨୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ)—

1. Name of a high peak of the Himalayas.

୨ । କେଦାର ନାଥ ଶୃଙ୍ଗରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗ—

2. Name of an idol of Śiba in the peak of Kedāranātha.

କେଦାର—ବୈଦେ. କ. (ପର୍ଷ୍ଟ୍ରିଙ୍ଗ୍. କାଥେଡ୍ରା)—ଅରମ୍ଭ ଚଉକ—

Kedār Easy chair; arm chair.

କେଦାରୀ

आरमकुरसी

କେଦାରେଶ୍ୱର—ସ. କ.—୧ । କେଦାରନାଥ (ଦେଖ)

Kedāreśwara 1. Kedāranātha (See)

୨ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିରାଜିତ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—

2. Name of a Śiba-linga at Bhubaneswar.

କେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ (ସ. କମ୍)—କଅଣ ? କେଉଁ ?—

Ken Which ? what ?

କେନ୍ ଅଡ଼େ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବିଶ—କେଉଁ ଅଡ଼େ ?—

Ken arde Where ? to which place ?

(ଯଥା—କେନ୍ ଅଡ଼େ ଯାଉଛେ ।)

କେନ୍ କୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—୧ । କେଉଁ ଅଡ଼େ ?—

Ken kuti Where ?

୨ । କେଉଁ ଅଡ଼େ—2. Whereto ?

କେନ୍ ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—୧ । କେଉଁଟା ?—

Ken tā 1. Which one ?

୨ । କଅଣ ?—2. Which ? what ?

କେନ୍ ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କେନ୍ତା (ଦେଖ)

Ken tā Kentā (See)

କେନ୍ ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଉଁ ଅଡ଼େ ? କେଉଁ ଅଡ଼େ ?—

Ken di Where ? to which direction ?

କେନ୍ ନିକେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଣିକ ?—

Kennike Whereto ?

କେନ୍ ନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କିପରି ?—

Ken ne How ? in what manner ?

କେନ୍ ବିସ—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କାନ୍‌ଭସ୍)—ସ୍ତୋତ୍ର ନିର୍ମିତ ଏକ ପ୍ରକାର

Kenbis ସବୁରୁଣା ବହଳ ଲୁଗା—Canvas; a thickly

କେନ୍‌ଭିସ woven stuff made of thin jute thread.

कानभिस

କେନ୍‌ଭିସ—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ)—କେନ୍‌ଭିସ (ଦେଖ)

Kenbis Kenbis (See)

କେନ୍‌ଜେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଉଁଠାରେ ? କାହିଁ ?—

Ken je Where ?

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ସ୍ୱର୍ଗରେ ସୁପଦ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଦ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାରୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିକେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅକ୍ଷର=କେଉଁଠାରେ ଅଛି ।)

କେନ୍ଦ୍ରକର୍ମ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କପର ? କେଉଁପ୍ରକାରର—
Ken rakam Of what kind ?

କେନ୍ଦ୍ରସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଉଁଥାଡ଼େ ?—
Ken sa 1 Where ? whereto ?

୨ । କପାର ?—2. What for ?

କେନ୍ଦ୍ରସି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବ୍‌ନାମ—କୌଣସି—
Ken si Any.

କେନ୍ଦ୍ରସେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବ୍‌ନାମ.—କୌଣସି—
Ken se Any.

କେନ୍ଦ୍ରା—ସ. ବି.—ରକ୍ତକ୍ରୀଡ଼ା—
Kenati Amorous sport of love (Apte).

କେନା—ଦେ. ବି. ୧ । (ସ. କନ୍ଥା)—୧ । ସରୁ ସରୁ ଫତା—
Kenā 1. Narrow and long shreds.

ଡୁକଡ଼ା ୨ । (ସ. ସୁକ)—ଦୁଇଟି ଶାଖାର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ; କନା—
କାଁକାଁ 2. A confluence or junction of two
branches of a tree.

୩ । ଚୁଷରୁ ବାହାର ଥିବା ଶାଖା—3. An offshoot
from the stem or big branch of a tree.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଲତାଳତା ଶାଗବିଶେଷ; (ଏଥିର ପତ୍ର
ଅଣ୍ଡାକାର)—A creeper with oval leaves
used as a pot-herb.

କେନାକେନା—ଦେ. ଅ.—୧ । ଟୁକ ଟୁକ—
Kenākenā 1. Broken into small pieces.

ଟୁକିଟୁକି ୨ । କେନା କେନା—
ଡୁକଡ଼ା ଡୁକଡ଼ା 2 Torn into small shreds.

୩ । ବହୁ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାରେ ବାହାରିବା ପ୍ରକାରେ—
3. Branching into many forks.

କେନା କେନା କରି—ଦେ. କି. ବିଶ.—ତନ୍ତ ତନ୍ତ କରି; ସୂକ୍ଷ୍ମାନୁସୂକ୍ଷ୍ମ
Kenākenā kari ଭାବରେ—Thoroughly; minutely.

କେନା କେନା କରିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗି
Kenākenā karibā କରିବା—1. To divide into
small pieces.

ଟୁକିଟୁକି କରି
ଡୁକଡ଼ାଡୁକଡ଼ାକରିବା ୨ । ଟୁକିଟୁକି କରି ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବା—
2. To tear into small shreds.

କେନାର—ସ. ବି.—୧ । ମସ୍ତକ—
Kenāra 1. The head.

୨ । ଗାଢ଼—2. Cheek.

୩ । ମୁଣ୍ଡର ଖସୁର—3. The skull.

୪ । ଗଣ୍ଡି—4. A joint.

୫ । କପାଳ—5. The brow.

୬ । ନରକବିଶେଷ—6. A part of hell.

କେନାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାନାଲ୍)—କୃତ୍ରିମ ନଦୀ—
Kenāl Canal.

କେନାଲ
ନହର

କେନାଶିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kenāśirg କନିଶିର (ଦେଖ)
Kanāsiri (See)

କେନାଶିର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବହୁଶାଖାସ୍ଥଳ ଶିଝ—
Kenāśijhu A kind of Euphorbia.

କେନିପାତ—ସ. ବି.—ମଙ୍ଗଧାର—
Kenipāta Helm; rudder (Apte).

କେନେ—ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—କାହିଁକି ?—
Kene 1. Why ?

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—କେଉଁଠାରେ ?—

2. Where ?

କେନେଆ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ପୂର୍ବ ଆଫ୍ରିକାରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର
Keneā ଉପକୂଳ ପ୍ରଦେଶ (ଜାଞ୍ଜିବାର ସୁଲତାନଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ
ଇଂରାଜ ଗର୍ଭସ୍ଥମେଷ୍ଟ କିଛି ଖଜଣା ଦିଅନ୍ତି । ଏହା
ବିଲତରେ ଗୋଟିଏ କାଉନ୍ କଲେଜ) —
Kenea; the coats-line of Zanzibar; an
Arab estate in East Africa under the
protection of Great Britain which is
a crown colony.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅନେକ ସୁରୁଷରୁ ବହୁ ଭାରତୀୟ ଉପବିଦେଶ
କରଅଛନ୍ତି ।]

କେନେନା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—କାହିଁକି ନାଁ; ଯେହେତୁ—
Kenēnā It is why; wherefore.

କେନୋପନିଷତ—ସ. ବି. (କେନ+ଉପନିଷତ)—ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Kenopanishat ବିଶେଷ—Name of work on Bedānta
or Hindu philosophy

[ଦ୍ର—ଏ ଉପନିଷଦରେ ସ. କେନ, (କାହାନ୍ତିର ଏ ଚରଚର
ସୂକ୍ଷ୍ମ) ଶବ୍ଦ ଆରମ୍ଭରେ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

କେନୋପନିଷଦ—ସ. ବି—କେନୋପନିଷତ (ଦେଖ)
Kenopanishada Kenopanishat (See).

କେନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—
Kentā ୧ । କି ପ୍ରକାରର ? କିମାକାର ?—1 Of what kind?

୨ । କଅଣ ?—2. What ?

୩ । କପର ?—3. How ?

ହୁଣ୍ଡା ମଝି ତୋ କେନ୍ତା କରୁଛି ଗୋ—ସମ୍ବଲପୁର ଗୀତ ।

ବି—କତା—The fibrous rind of cocoanut.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ରୂ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ

କେନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବର୍ଣ—୧ । କେମନ୍ତେ ?—

Kente 1. How ? in what manner ?

୨ । କି ପ୍ରକାରେ ? —2. In what way ?

୩ । କେଉଁ ଉପାୟରେ ? —3. By what means ?

କେନ୍ଦ୍ରକେନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବର୍ଣ—ଛେତା, କେନ୍ଦ୍ର—

Kendkendh Pale.

(ଯଥା—ସାହେବମାନଙ୍କ ଦେହ କେନ୍ଦ୍ରକେନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଯାଏ ।)

କେନ୍ଦ୍ରଭାବ—ଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରଭାବ (ଦେଖ)

Kendrabh Kendreibh (See)

କେନ୍ଦ୍ରଭାବ—ଦେ. କି—୧ । ଖେଳରେ ଜିତିବା ସକାଶେ

Kendreibh ଗୋଲାଇବା ବା ଧସାବାଜି କରିବା, ଗେନ୍ଦ୍ରଭାବ—

1. To use unfair means in a game or play

୨ । (ସ. କନ୍ଦଳ) ଯାହୁ, କାହୁ, ବୁଣିଆ ଆଦି ପାତ ପୁରୁ-

ପାଣି ଦେବା ଓ ଘାଆ ହେବା—2. To ulcerate

(said of sores, ringworm or itches turning watery).

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. କେନ୍ଦ୍ର)—

୧ । କୋଣ ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ କରିବା—

1. To turn a corner while moving.

୨ । ବକ୍ରଗତ କରିବା—2. To take a zigzag

course; to move in a round about course.

କେନ୍ଦ୍ରକା—ଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରଭାବ ୨ (ଦେଖ)

Kendlibh Kendreibh 2 (See)

କେନ୍ଦ୍ରଲେଇବା—ଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରଭାବ ୨ (ଦେଖ)

Kendleibh Kendreibh 2 (See)

କେନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବ. (ସ. କଣ୍ଡୋଲ)—୧ । ଉଚ୍ଚମରା ଉଲ୍ଲୀୟ

Kendarh ଯୋଗୀଙ୍କ ବାଣ—1. A one-stringed fiddle

କେନ୍ଦ୍ରା (horse-hair-stringed instrument) used

କିଙ୍ଗରୀ by Jugi-beggars of Orissa

୨ । ଚଣ୍ଡାଳ ବାଣ—2. A stringed instrument

used by low caste people.

ଦେ. ବର୍ଣ. (ଦେହର ଅଙ୍ଗ ଓ ଘାଆ ଆଦି ପାଣି ଲାଗିବା

ହେଉଥିବା) ଶେତା—Pale

କେନ୍ଦ୍ରଭାବ—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରଭାବ (ଦେଖ)

Kendarabh Kendreibh (See)

କେନ୍ଦ୍ରପଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ. କନ୍ଦପେଡ଼ା)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର

Kendrapada ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଓ ସହର—

Kendrapara, name of a subdivision

and town in the district of Cuttack.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଏହା କନ୍ଦର ନାମକ ଅସୁରର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା;

ତାହା ବିନାଶ କରି ବଳରାମ ତାହାର କନ୍ୟା ଭୁଲିସାର ପାଣିପ୍ରହଣ

କରିଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ଶ୍ରୀ ବଳଦେବଜୀଉଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି; ଏହାର

ଅନ୍ୟ ନାମ ଭୁଲିସାର ।]

କେନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବର୍ଣ—୧ । ବର୍ଣ୍ଣ—1. Pale.

Kendari ୨ । ଘାଆ ବା ଦେହର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବହୁକାଳ

ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ଯୋଗୁଁ ଶେତା ପଡ଼ିଯିବା—

2 Become pale through long immersion in water.

କେନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. ବର୍ଣ—କେନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)

Kendaribh Kendari (See)

କେନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରଭାବ ୨ (ଦେଖ)

Kendaribh Kendreibh 2 (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. କେନ୍ଦ୍ର)—ଗୁରୁଗୁରୁ ଗତି

କରିବା, ଏକ ସ୍ଥାନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ବୁଲିବା—

To move in a zigzag course.

କେନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଖୋର୍ଦ୍ଧା) ବ—ସୁଆଳକୁ ଝୁରୁରେ ବାଜିବା ପାଇଁ ବୁଲୁ

Kendala ଦଣ୍ଡାର ଅଗକୁ ଯେଉଁ କାଟିରେ ଫୋଡ଼ି ସୁଆଳମଝିରେ

ହଲୁଗୁ କରାଯାଏ—A wooden pin passing through

the heads of the two poles joined together

and tied to the yoke of a cart at the front.

କେନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. କି. (ସ. କନ୍ଦଳ)—ଯାହୁ, କାହୁ, ବୁଣିଆ ଆଦି

Kendalibh କ୍ଷତମାନ ପାତ ପୁରୁ ପାଣି ଦେବା ଓ ଘାଆ ହେବା—

ରମା To ulcerate (said of sores, ringworm

ପିସ୍‌ମରା and itches); to discharge water and pus,

to suppurate.

କେନ୍ଦ୍ରଲେଇବା—ଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରକା (ଦେଖ)

Kendalibh Kendalibh (See)

କେନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରାଦେ. ବର୍ଣ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର)—ଛେତା; ବହୁକାଳ ପାଣିରେ

Kendh ବୁଡ଼ିଲେ ଦେହ ଯେପରି ଦେଖାଯାଏ—1 Pale,

discoloured.

୨ । (ବାଲେଶ୍ଵର)—ଯେଉଁ ପଖାଳଭାତ ଖଟା ହୋଇ ନାହିଁ,

ସଜ (ପଖାଳ)—2. Fresh (moistened boiled

rice); which has not yet become sour.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ପାଣ୍ଡୁର-ବର୍ଣ୍ଣ-ବର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି—

3. (a person) Of a pale or ashy colour.

ରାଜବାଇଅ, କେନ୍ଦ୍ରା, ମନ୍ଦା, ହଥରେ ୨ ଆଦି ବାଲୁ.

ଏ ଗୁରୁ ଘେନି ପରଦେ ନ ଯିବ ଗର୍ଭ ଅବ ସେତେ ବାଲୁ । ୨୩ ।

ଦେ. ବ. —୧ । କାନ୍ଦ (ଦେଖ)

1. Kandi (See)

୨ । କନ୍ଦା (ଦେଖ)

2. Kandh (See)

କେନ୍ଦ୍ରପାଖାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବ. —ଫସକା; ସଜ ପଖାଳ—

Kendrapakhala Moistened boiled rice which has

not yet become sour.

ସାଧାରଣ କେନ୍ଦେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ବୃଦ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର । ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥ’ ଗୋଟିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଜୁନ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜୁନ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କେନ୍ଦୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି. —ଗେଡ଼ ଓ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ସଜ୍ଜି କାଲିଜନା
Kendu maribā ଖାଇବାରୁ ଛେତା ପଡ଼ିଯିବା—The crevices
of the limbs becoming itchy owing to
long exposure to clay, water etc.

କେନ୍ଦୁଲା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ
Kendula (ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସାପ୍ତାହିକ ହାଟ ବସେ) —
A large village in the district of
Cuttack (where a large weekly fair is
held.)

କେନ୍ଦୁଲିଆ—ଦେ. ବି. —୧ । ବହୁ କ୍ଷତବିଶିଷ୍ଟ—
Kenduliā 1. Much ulcerated.

୨ । ରକ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଘାଆ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଓ ଛେତା
ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା (ଶରୀରର ଅଙ୍ଗ ଆଦି)—
Anaemic and full of sores (limbs).

କେନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ (ସ. କମ + କି) —କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ? —
Kendi To which direction ?

୨ । କେଉଁଠାକୁ ? —2. To which place ?

୩ । କେଉଁଠାରେ ? —3. Where ?

କେନ୍ଦିବା —ଦେ. ବି. —କନ୍ଦିବା (ଦେଖ) —
Kendibā Kandibā (See)

କେନ୍ଦିରି —ଦେ. ବି. —କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ) —
Kendiri Kendri (See)

କେନ୍ଦୁ —ଦେ. ବି. — (ସ. ଭିନ୍ନ, କେନ୍ଦୁକ) —କୁଅକେନ୍ଦୁ; ତମାଳ-
Kendu ଜାଗାସ୍ତ୍ର ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ—A tree; Diospyrus Embre-
ସ. ନାମ—କେନ୍ଦୁକ; ଭିନ୍ନ yopteris; Diospyrus Mela-
ଭିନ୍ନ, କାକେନ୍ଦୁ, କାଳସ୍ତନ, noxylon; Diospyrus
ଶିଳିଷାରକ, ଅଭିମୁକ୍ତ, Montana (Kirtikar).
ଭିନ୍ନ, ମାଳସାର, [ଦ୍ର—ଗଛ ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ର ଚକ୍ରାକ୍ଷ
କାଳସାର, ଝୁର୍ଜକ ଓ ମୋଟା; ଫଳ ୧ ଇଞ୍ଚ ଠାରୁ ଦେହ
ଓ. କେନ୍ଦୁ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ, ଗୋଲକାର;
ଗାଓ, କେନ୍ଦୁ, ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ କଥା ଫଳରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠା
କେନ୍ଦୁ, କେନ୍ଦୁ, କେନ୍ଦୁ ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ, ବାହାରେ, ସେହି ଅଠାର କଣ ପାଣିରେ
ମ. ଟେଞ୍ଜୁର୍ନୀ, ଆପନ କେଉଁଟିମାନେ ଜାଲକୁ ବସାନ୍ତି, ତଙ୍ଗା-
ରେ. ତମିର ପଟା ସଜ୍ଜରେ ଯୋଡ଼ି ଲଗାନ୍ତି । ଚୁନ
ତା ଚୁମିକ ଗୋଡ଼ି ଅଠା ଧରିବା ସକାଶେ କେନ୍ଦୁ-
ଗୁ. ଟଙ୍କର ବୋ ଅଠା ଉଲ୍ଲ ଗୋଡ଼ିରେ ପିଣା ଯାଏ ।
ଯା ଅବନୁଷ୍ଠ ଫଳ ପାତଲେ ହଳଦିଆ ଦିଶେ ଓ ପିଠା
ଲଗେ । ଶରୀରରେ ଏହାର ଫଳ ପାତେ । ଗଡ଼ଜାତରେ ଥିବା
ଏହି ଜାଗାସ୍ତ୍ର ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ ଗଛର ମଞ୍ଜୁ ଘୋର ବୃକ୍ଷବର୍ଣ୍ଣ, ତେଣୁ
ଏହାର ମଞ୍ଜୁ ଅଳ୍ପକାଳ ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

୨ । ଅବଲୁଷ୍ଠ (ଗଛ ଓ କାଠ; ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ—

2 Ebony; Diospyrus Glutinosa.

କେନ୍ଦୁଆ—ଦେ. ବି. —୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଘ; ଚିତାବାଘ—
Kenduā 1. A species of small tiger; leopard;
ତେନ୍ଦୁଆ; ତେନ୍ଦୁଆ Felis Pardus.

ଚିତାବାଘ [ଦ୍ର—ଏହାର ଶରୀର ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ତହିଁରେ କଳା-
କଳା ଟେପି ଥାଏ । ଏ ଉଦ୍ଭରେ ଦୁଇ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବରେ ଶର ବା
ପାଞ୍ଚ ଫୁଟ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଗାଈ, ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଟା, ଛେଳି
ଆଦିଙ୍କୁ ମାରନ୍ତି; ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ମାର ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ନେକଡ଼ା ୨ । ହେଟା ବାଘ, ଗଧୁଆ—

ମେଢ଼ିଆ; ଲକଡ଼ବାସୀ 2. Wolf; Canis Palipes.

ରୁମ୍ଭ ଉପରେ ପଡ଼ି ନିହତା ଶୂଦ୍ରଙ୍କୁ କେନ୍ଦୁଆ ଯେପରି ଅନାଦି ସେହିପରି
ଏକଥାନରେ ଗୁହ୍ୟଅଙ୍ଗ—ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଅଠରୁଣ୍ଡ ।

କେନ୍ଦୁକ—ସ. ବି. —କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ)

Kenduka Kendu (See)

କେନ୍ଦୁହାର—ଦେ. ବି. (ନାମ) —କେଉଁହାର (ଦେଖ)

Kendujhara Keunjhara (See)

କେନ୍ଦୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ଦଲ) —ଏକଜାଗାସ୍ତ୍ର ଜଳଜ ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମ;
Kendurḍi ପାଣିକେନ୍ଦୁଳି ଗଛ—

A species of aquatic flowering plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାଣିରେ ଜନ୍ମେ, ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ ମସୃଣ । ଏହାର
ପତ୍ରରେ ଲହୁଣୀ ଲଗାଇ ପାତବା ବ୍ରଣ ଆଦିରେ ଦେଲେ ସେଥିରୁ
ପୂଜି ନିଶେଷ ହୋଇ ବାହାର ଯାଇ ଘାଆ ଶୁଖିଯାଏ । ଏଥିର ମୂଳ
ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କେନ୍ଦୁବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—
Kendubārdi Stick used by cowherds.

କେନ୍ଦୁବିଲ୍ବା—ସ. ବି. (ନାମ) —ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଣେତା କବି
Kendubilwa ଜୟଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—

The birth-place of Jayadeba, the poet
of Gitagobinda.

[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବକଳ୍ପ ଶରତ୍ରୁମ ଜିଲ୍ଲାର ଅଜୟା ନଦୀକୂଳରେ
ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ପନ୍ଦର ଦିନ
ଏଠାରେ ମେଳା ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଏହାକୁ
ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର କୋଠଦେଶ ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ବୋଲି
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟନହେଉଥିବେ
ମାତ୍ରାସିଦ୍ଧ ହୋଇ ନାହିଁ । ଜୟଦେବ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

କେନ୍ଦୁମୁଣ୍ଡିଚଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—

Kendumundichhatu A kind of mushroom.

କେନ୍ଦୁରି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଦୁର୍ଦ୍ଦିତା ବା ଅସୁନ୍ଦର (ଶ୍ରୀ) —

Kenduri (woman) Ugly to look at.

କେନ୍ଦୁଲି—ଦେ. ବି. —୧ । କେନ୍ଦୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kenduli 1. Kendurḍi (See)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

୨ । (ନାମ) — କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ (ଦେଖ)

2 Kendubilwa (See)

କେନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରା. ବି. — କେନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)

Kenderā

Kendarā (See)

କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର — ଶିଶୁଗୀତ ।

କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ—ପ୍ରା. ବି. — କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ (ଦେଖ)

Kenderāibā

Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରପଦା—ପ୍ରା. ବି. (ନାମ) — କେନ୍ଦ୍ରପଦା (ଦେଖ)

Kendrapādā

Kendrapādā (See)

କେନ୍ଦ୍ରବା—ପ୍ରା. ବି. — କେନ୍ଦ୍ରବା (ଦେଖ)

Kendribā

Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ—ପ୍ରା. ବି. — କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ (ଦେଖ)

Kendelāibā

Kendreibā 2 (See)

କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ—ପ୍ରା. ବି. — କେନ୍ଦ୍ରଲ୍ଲ (ଦେଖ)

Kendelāibā

Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରା. ବି. (ଏ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରୀକ୍ କେନ୍ଦ୍ର ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, M. W.) —

୧ । ବୃତ୍ତର ଠିକ୍ ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ; ଗୋଲ ବସ୍ତୁର ଠିକ୍ ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ—
1. Centre of a circle; focus

୨ । ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣର ପ୍ରାନ୍ତବିନ୍ଦୁ—
2. North and south poles of the globe.

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ବା ଦଶମ ସ୍ଥାନ—
3. (astrology) The distance of a planet from the first point of its orbit in the fourth, seventh or tenth degree (M.W).

୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଗ୍ରହାଦିର ଦୂରତ୍ବ—
4. (astronomy) The distance of a planet or star from the sun.

୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଗ୍ରହନକ୍ରମାବଳୀର ଆପେକ୍ଷିକ ଅବସ୍ଥାନ—
5. (astrology) The relative position or distance of planets at one's birth.

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମଲଗ୍ନ—
6. (astrology) The planet which is in the ascendant at the time of a man's birth

୭ । କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ, କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ଦେବାର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ; ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବିଦ୍ୟାବର୍ତ୍ତ ଅଦିର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—
7. Chief seat; emporium; central place.

୮ । କେନ୍ଦ୍ରର ସମୀକରଣ—

8 The eqation of the centre (M. W.).

ଦେ. ବି. — ୧ । ଖେଳ ଜିଦିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ନାନାଦି ବୃତ୍ତ ବା ଉପାୟ—

1. Unfair means used in a game; strata-gem.

ଖେଳରେ ବସି ନେଇ ଲଗାଇ ନାନା କେନ୍ଦ୍ର ।

ସାରଳା ମହାବରତ ।

୨ । କେନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)

2. Kendri (See)

କେନ୍ଦ୍ରକ—ପ୍ରା. ବି. — ମହାକାଳ ଲତା—

Kendraka A plant; Colocasia Antiquorum (M W).

କେନ୍ଦ୍ରକରିବା—ଦେ. ବି. — ୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବୃତ୍ତ ଅଙ୍କିତ କରିବା ପାଇଁ

Kendra karibā ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ର-ବିନ୍ଦୁ ନିରୂପଣ କରିବା—

କେନ୍ଦ୍ରକରା 1. (geometry) To fix a point as the centre for drawing a circle.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁବ୍ୟାପୀ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ କର୍ମୀର ମୁଁ

2 To fix a place as the centre for doing some extensive work.

କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ପ୍ରା. ବି. (କେନ୍ଦ୍ର + ବର୍ତ୍ତା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ) —
Kendrabartī ୧ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ—

(କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Central; situated in the central position.

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ ଲଗ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଗ୍ରହ)—

2. (astronomy) (a planet) In the ascendant at the time of one's birth.

୩ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ବା ଦଶମ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ—

3 (astrology) Occupying the fourth, seventh or tenth position from one's natal planet.

କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—ପ୍ରା. ବି. (କେନ୍ଦ୍ର + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ.) —

Kendrastha

କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)

(କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ - ଶ୍ରୀ)

Kendrabartī (See)

କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନ—ପ୍ରା. ବି. (କେନ୍ଦ୍ର + ସ୍ଥାନ) —

Kendrasthanā ୧ । ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ—1. Focus

୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ, ବିଦ୍ୟା ବା ବାଣିଜ୍ୟାଦିର) ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—

2. Mart; chief centre.

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ୪ର୍ଥ, ୭ମ ବା ୧୦ମ ସ୍ଥାନ—

3. (astrology) The 4th, 7th or 10th place counted from one's natal planet.

କେନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. — କେନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)

Kendrā

Kendarā (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନିମ୍ନର ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧନରେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ବା ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କେନ୍ଦ୍ରାଭବା—ଦେ. କି—କେନ୍ଦ୍ରରେଭବା (ଦେଖ)

Kendrabābā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—ଦେ. କି (ନାମ)—କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା (ଦେଖ)

Kendrapāṇḍā Kendarāpāṇḍā (See)

କେନ୍ଦ୍ରାପସାକ୍ଷୀ ଶକ୍ତି—ସ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା)—

Kendrapasākṣī śakti ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ କୌଣସି

ବସ୍ତୁ ଘୂରି କର ଗତି କଲେ ବେଳେ କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହେ—

(science) Centrifugal force

କେନ୍ଦ୍ରାଭିକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି—ସ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା)—

Kendrabhikarṣaṇī śakti ଏ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଘୂରିଲେବେଳେ ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ର ବା

ବୃତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇ ଆସେ—

1. (science) Centripetal force.

୨ । ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ—

2 The force of Gravitation

କେନ୍ଦ୍ର - ଦେ. ବି—ଖେଳରେ ଅନ୍ୟାୟ ମତେ ଜିତିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ

Kendri କିପରିବା ଶତ୍ରୁତ୍ୱ ବା କୌଶଳ—

Artifices or unfair means employed by persons eager to win a game.

କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ଯିବା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ବଙ୍କାଇ ବଙ୍କାଇ ବା

Kendri kendri jibā ଘୁରି ଘୁରି ଗତି କରିବା—

To move on in a zigzag course

କେନ୍ଦ୍ର ବା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କେନ୍ଦ୍ରରେଭବା (ଦେଖ)

Kendribā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରୀ—ସ. ବି. ପୁ. (କେନ୍ଦ୍ର + ଇନ୍. ଏମ୍. ଏବ୍.)—

Kendri କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)

(କେନ୍ଦ୍ରଣୀ—ଶ୍ରୀ) Kendrabartti (See)

କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ—ସ. ବି. (କେନ୍ଦ୍ର + ଅଭୂତ ବହାବେ ଚି + ଭୁ ଧାତୁ +

Kendribhūta କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ଗୋଟାଇ ହୋଇ

ଅସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଣୀକୃତ—1. Concentrated;

gathered into one centre.

୨ । ଯାହା ପୂର୍ବେ କେନ୍ଦ୍ର ନ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେନ୍ଦ୍ର

ହୋଇଅଛି—2 Now turned into a centre.

କେନ୍ଦ୍ରିକେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବି. (ସ. କମ୍ ଓ ବି)—

Kennike ୧ । କେଉଁ ଦିଗକୁ ?—1. To what direction ?

୨ । କେଣିକି ? କେଉଁଠାକୁ ?—

2. Where to ? to what place ?

କେନ୍ଦ୍ରେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବି. କାହିଁ ? କେଉଁଠାରେ ?

Kenne କେଣେ ?—Where ?

କେନ୍ଦ୍ରେ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବି. କାହିଁ ? କେଣେ ?—

Kenmu Whence ?

କେନ୍ଦ୍ରେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସବା—୧ । କୌଣସି—

Kensi 1. Any.

୨ । କେଉଁ ?—2 Which ?

କେପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଥରିବା, କମ୍ପିବା—

Kep (root) 1. To shake, to tremble.

୨ । ଯିବା—2. To go

କେପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାପ୍)—୧ । କାପ୍, ଟେପି—1. Cap.

Kep ୨ । ଟେପିଦାର ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ

କ୍ୟାପ ଟେପି—2. Percussion cap used for firing

କ୍ୟାପ a gun.

୩ । (ଇଂ. କେପ୍)—ଅଗ୍ରସ୍ଥ—3 Cape.

କେପସୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାପସୁଲ୍)—ବୋତଲର ଠିକି ଭାଗରେ

Kepsul ଜଡ଼ା ଯାଇଥିବା ଟେପି—Capsule.

କ୍ୟାପସୁଲ୍

କେପ୍ସୁଲ୍

କେବ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ସେବା କରିବା—

Keb (root) To serve; to tend.

କେବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. କୁପକ ସ. କୁପାଠକ)

Kebrdā ବିଶ—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate; dunce.

୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.

କେବ—ଦେ. ସବାନାମ—୧ । (ସ. କମ୍ + ବେଲା) କେଉଁ ସମୟ ?

Keba କେତେବେଳେ ?—1. Which time ? what time ?

କବେ ୨ । ବହୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳ, ଦୂର ଅତୀତ—

କବ୍ 2. Long time past.

୩ । ବହୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ; ଦୂର ଭବିଷ୍ୟତ—

3. Distant future.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ମୂଳା. ବିଭକ୍ତିରେ କେବକୁ, *ମା ରେ କେବଠଉଁ, କେବଠାରୁ, କେବହୁଁ, କେବରୁ, ମୂର୍ଖରେ କେବକା, କେବକାର, କେବର ଓ ମୂର୍ଖରେ କେବେ ଶବ୍ଦମାନ ହୁଏ ।]

କେବକା—ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍)—୧ । କେଉଁ ସମୟ ?—

Kebakā 1. Belonging to or appertaining to

କବେକାର, what time ?

କବକା ୨ । ବହୁକାଳପୂର୍ବ—2. Of a long time past.

କେବକାର ଦେ. ବି. (ସ. କମ୍)—କେବକା (ଦେଖ)

Kebakarā Kebakā (See)

କେବକ୍—ଦେ. ଅ. (ସ. କମ୍)—୧ । କେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ ସମୟରେ ?—

Kebaku 1. In what future time ?

କବେ କେବେ ବହୁବେ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ ସଂଜ୍ଞା । ଶାନ୍ତାତ୍ୱ, କୃଷିବୃଦ୍ଧି ।

କବକା, କବ

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ୡ	କସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଘ, ଘ	ଜ	ଝ	ଉଝ	ନ
୨	ଈ	ୡ	ୠ	ୡ	ଌ	ଅକାସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଘ	ସ	ସ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ

କେବଟ—ଫ. ବି.—୧ । ଜଳ ଝରିବା ପାଇଁ ବାଲି କିମ୍ବା ମାଟିରେ
Kebāṭa ଖୋଳା ଯିବା କୂପ ବା ଗର୍ତ୍ତ, ଚୁଆ—A shallow
pool or hole dug in the sand for
accumulation of percolating water.

କେବଠାଁ—ଦେ. ଥ — କେବାହୁ (ଦେଖ)
Kebathauñ Kebathāru (See)

କେବଠାରୁ—ଦେ. ଅ.—୧ । କେଉଁ ସମୟରୁ ?—
 Kebathāru 1. From which time ?
 କବେଥେକେ , । ବହୁ କାଳ ପୂର୍ବରୁ—
 କବସେ 2. Since a long long time.

କେବଠୁଁ—କେ. ଅ.—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)
Kebathuñ Kebathāru (See)

କେବଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସବା (ସ୍ଵ. କର୍ମ)—୧ । କେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Kebana କିଷ୍କୁ) ?—
କୌନ 1. Who ? which ? what ?

କାଳ କେବଣ ଉପରୁ ମୁହଁ ଦୋଇ ଥିଲା ବଳା । ମହାବେଦ. ମାର୍ଚ୍ଚଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।
୨ । କେହି; କୌଣସି ଅନ୍ଧର୍ଦ୍ଧ୍ବ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—2. Any
(person or thing); some person or some
thing.

କେବର୍ତ୍ତ-ସ. ବି.—(କେ=ଜଳରେ+ବୃତ୍ତ ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Kebartta ଥ)—କୈବର୍ତ୍ତ: କେଉଟେ—Fisherman.

କେବରୁ-ଦେ. ଅ.—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)
Kebaru Kebathāru (See)

କେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କେବୁଲ) —୧ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ପ୍ଲାତିତ
Kabal ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ତାର—1. Cable; telegraphic wire
କେବଳ , laid on the bed of the sea.

କାବଲ ୨ । ସତର ପାଞ୍ଚରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶରୁ ପ୍ରେରଣ କରା-
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—୨. Cablegram.

କେବଳ—ସ. ଛଣ.—(କେବ୍ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅଳ୍ପ) —
Kebala ୧ । ଅବିଶ୍ୱସ୍ତ: ଏକ ମାତ୍ର—1. Single; sole.

୨ । ଚକ୍ଷୁକ; ଅମିଶ୍ରଣ—2. Unmixed, unalloyed, unadulterated; pure; uncompounded.

(ମୁକ୍ତବଳହୀ—୩) ୩ । ଏକାକୀ—3. Alone; solitary.
୪ । ଅସାଧାରଣ—4 Uncommon; extraordinary.

୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Complete; entire; whole.
୬ । ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ—6. Particular; peculiar.

୭ । ନିଶ୍ଚିତ—7. Certain; sure; absolute.
୮ । ସ୍ୱାର୍ଥସର—8. Selfish.

୧୦ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ—10. Supreme; highest.

୧୧ । କେବଳ ଜଣକର ଅଧିକୃତ—
11. Exclusively one's own.

୧୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୃଥକ୍; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—
12. Isolated.

୧୩ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କରହୁଅନ୍ତି—
13. Not connected with anything else.

୧୪ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱପର—14. Envious (M W)
 ଡ଼. ବି. ପୁ.— କେବଳାନନ୍ଦ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାବନାମ—

A name for calling Kebaḷānanda.
 ଷ. କ. — ୧ । କେବଳୀ (ଦେଖ)

୧ । ନର୍ତ୍ତକ, ନାଟ୍ୟ—2 Dancer (M. W.)

୩ । ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ଲାବାଲା—3. A tumbler.
୪ । କେବଳ (ଦେଖ)—

4. Kerala (See)

ଅ.—୧ । ଏକମାତ୍ର—1. Solely.

୨ । ଏକାକୀ—2 Alone; singly.
୩ । ଶୁଦ୍ଧ—3. Only; purely; merely.

୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
4. Entirely: wholly: absolutely.

* । ନିଶ୍ଚୟେ—5. Certainly; surely;

କେବଳାଳି (See)

୧ । ବହିଷ୍କୃତ କରାଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ—

2. Act done with intelligence.

ଉତ୍ତର-୨. ଶ୍ରୀ-ସିଦ୍ଧାନ୍ତଭାଷ୍ୟ: ଚିତ୍ତଭାଷ୍ୟ—

ajñāna The highest possible knowledge.
 ଋ—ଋ. ଅ. (ବେଦି + ଜ୍ଞ) —ବେଦି (ଜ୍ଞ)

Malatah Kebala (See)

Black pepper.

1. Unmixed joy or delight.

୨ । ବିଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ; ପରମାନନ୍ଦ—2 Pure joy; beatitude.
 ଶବ୍ଦ. ବି. ପଂ.—ଲେଖକଙ୍କ ନାମ—

A name given to males.

—ସ. ଉ. (କେବଳ + ଉ)—

୧ । ଆତ୍ମା ଓ ଦେହ ଏକ ଥିବା ବିଷୟକୁ ମତ ଦା ବିଜ୍ଞାନ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେଉଁ ୧ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାବୋଉରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; କଥୁ ନ ପାଇଲେ 'କର୍ତ୍ତୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

1. The doctrine that spirit and matter are one and the same.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା—

2. Astronomical science

୩ । ଧ୍ୟାନରତ ଯୋଗୀ—

3. A meditative ascetic (M. W.)

୪ । (କେବଳ ଜ୍ଞାନବିଶିଷ୍ଟ) ଅର୍ହତ୍—

4. A Jaina saint.

(କେବଳଜ୍ଞ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବିଶ. ପୁ. (କେବଳ + ଇନ୍. ୧ମ. ୧କ)—

୧ । ଏକାକୀ—1. Alone, single, solitary.

୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଆତ୍ମା ଓ ଦେହ ଏକ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ—2. Believing in the doctrine of absolute unity of spirit and matter.

୩ । ଏକମାତ୍ର—3. Sole, one; only (M. W.)

କେବଳ—ଦେ. ଅ—କେବଳାର (ଦେଖ)

Kebahuñ Kebathāru (See)

କେବା—ଦେ. ଅ. (ସ. କିମ୍ + ବା)—୧ । କିଏ ଅବା—

Kebā 1. Whoever.

୨ । କେଉଁ ବସ୍ତୁ ଅବା—2. Whatever.

୩ । କିବା, କିମ୍ବା—3. Or.

ନ ଜାଣିଲେ ନ କି ବସ୍ତୁ କେବା ବା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାବରଦ. ବନ ।

କେବିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଉମୁଟିବା—

Kebibā To pinch.

କେବୁକ—ସ. ବି—କଉକଉଆ (ଦେଖ)

Kebuka Kaukauā (See)

କେବେ—ଦେ. ଅ. (ସ. କଦା, କଦାପି)—

Kebe ୧ । କଦା ? କେତେବେଳେ ? କେଉଁ ସମୟରେ ?—

କବେ 1. When ?.

କବ ୨ । କୌଣସି ସମୟରେ—2. Ever; at any time.

ମୁଁ ଏହା ବଲ୍ ବୋଲି ଯେବେ କି ବହୁଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରଦ. ବସ୍ତୁ

୩ । ବହୁକାଳ ପରେ ବା ପୂର୍ବେ ଅନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ସମୟରେ—

3. In some remote and unfixed future or past.

କେବେ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebeñ Kebehele (See)

କେବେକେବେ—ଦେ. ଅ. (ସ. କଦାକଦା)—କୌଣସି କୌଣସି

Kebekebe ସମୟରେ—Occasionally; at times.

କବେକବେ

କବକବ

କେବେହେ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebeheñ Kebehele (See)

ବସ୍ତୁ ରସେ ସ୍ୱଚ୍ଛେଦ

କେବେବେ କେବେ ଶୁଦ୍ଧ—ନରୋଥ. ସ୍ୱଗବଦ ।

କେବେହେଲେ—ଦେ. ଅ. (ସ. କଦବା)—

Kebehele ୧ । କଦାପି—1. Ever.

କବେ ୨ । କଦାକାଳେ, କେତେବେଳେ ହେଲେ—

କମି 2. At any time whatever.

ଜଳାର୍ଥୀ ଗୟଳ, ମୃଗ, ବନ୍ଧୁତା କର

ବନସ୍ତ ବେବେହେଲେ ଓହ୍ଲାଇବେ ଜଳେ—

ସାଧାରଣ. ବନସ୍ତବସ୍ତୋଗ ।

୩ । ଯେ କୌଣସି କାରଣରୁ ବା ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ—

3. On any consideration or account.

କେବୁ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebbhe Kebehele (See)

କେବୁ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebbheñ Kebehele (See)

କେଭୁ—ଦେ. ଅ—କେବଳାର (ଦେଖ)

Kebhau Kebathāru (See)

କେଭୁ—ଦେ. ଅ—କେବଳାର (ଦେଖ)

Kebhauñ Kebathāru (See)

କେଭୁ—ଦେ. ଅ—କେବଳାର (ଦେଖ)

Kebhauñ Kebathāru (See)

କେଭେ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebhe Kebehele (See)

କେଭେ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebheñ Kebehele (See)

କେମନ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemat Kemanta (See)

କେମନ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemati Kemanta (See)

କେମନ୍ତକା—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kematikā Kemanta (See)

କେମନ୍ତକିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kematukā Kemanta (See)

କେମନ୍ତେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemate Kemante (See)

କେମନ୍ତ—ଦେ. ଅ. (ସ. କମିତି)—

Kemant ୧ । ଦେଖିବା ଦେଖି; କି ! କଅଣ !—

କେମନ୍ କି 1. (interjection) What ! let us see ?

କମା ୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) ସତେ ?—

2. (interrogation) Is it so ?

କେମନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କମିତି)—

Kemanta ୧ । କମିତି ? କେଉଁ ପ୍ରକାରର ?—

କେମନ୍ 1. Of what kind or sort ?

କେମା ମୁହଁ କେମନ୍ତ ହୋଇ କହୁଁ ଯିବ ।

ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଷ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଦେ. କି. ବିଶ—କ ପ୍ରକାରେ ? କପରି ?—

How ? in what manner ?

ଯମ ଦଣ୍ଡରୁ ମୋ ରଣା କେମନ୍ତ ହେବ ।

ବକସ୍ତ୍ରୀୟ କିଶୋରବନ୍ଧୁ. ଶ ଶାଢ଼ ।

ଦେ. ଅ. (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—ସତେ ? ସତେକ ?

(interrogative) It is so ?

କେମନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ଓ କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemanti Kemanta (See)

ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋବେଳ କୋପେ ବର୍ଣ୍ଣିବା କେମନ୍ତ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କେମନ୍ତକା—ଗ୍ରା. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemantukā Kemanta (See)

କେମନ୍ତିକଥା—ଗ୍ରା. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemantikā Kemanta (See)

କେମନ୍ତେ—ଦେ. କି. ବିଶ—କ ପ୍ରକାରେ ? କପରି ?—

Kemante How ?

କେମନ ରୂପର ମହାବେ ଚତ୍ତେ

କୈଶା ସେ ତୋତେ ପାଇବେ କେମନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କେମିଷ୍ଟ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କେମିଷ୍ଟ୍ରି)—ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ର—

Kemishtri Chemistry.

କେମିଷ୍ଟ୍ରି

କେମିଷ୍ଟ୍ରି

କେମୁକ—ଫ. ବି—କଉକଉଅ (ଦେଖ)

Kemuka Kaukau (See)

କେମେତି—ଗ୍ରା. ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemeti Kemanta (See)

କେମେତି କଦବା—ଗ୍ରା. ଅ—୧ । କେବେ କେବେ—

Kemeti kadabā 1. On certain occasions.

୨ । କୃତରୁ ସମୟରେ, କଦାଚିତ୍—

2. Not very often; scarcely.

କେମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କାମ୍)—

Kemp ଦ୍ୱାକ୍ଷମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରାୟା ବାସସ୍ଥାନ; ତମ୍ବୁ—

କାମ୍ପ Camp; temporary halting place of a

କମ୍ପ public officer; a touring officer's camp.

କେମ୍‌ଖାଟ—ଦେ. ବି. (ଇଂ କାମ୍ ଓ ଫ. ଖାଟ)—

Kempkhata ଭଙ୍ଗାଖଟ; ଯେଉଁ ଖଟ ଭଙ୍ଗାଯାଇ ପୁଣି

ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରଖାଯାଇ ପାରେ—

Camp bedstead.

କେମ୍‌—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଫ କୋଣି)—

Kemp ଯାହାର ହାତ ଗୋଡ଼ ବଙ୍କା; ବକିହସ୍ତ; ବକିପଦ—

କେମ୍‌ } Having arms or legs bent inward;

କେମ୍‌ } } ଶ୍ରୀ. having crampy or deformed hands;

କେମ୍‌ } (a person male or female) born with crippled limbs; hobbling.

ଅଳ, ମୂଳ, ଘୋଷା ସେ କେମ୍‌ ସେତେ ହୁଏ ।

ବିଷୁବିନ୍ଦୁ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କେମ୍‌—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କେମ୍‌ର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—

Kempi Feminine of Kempā.

କାଶୀ, ବୁଢ଼ିଆ, ଘୋଷା, କେମ୍‌, ହୋଇଣ ଥିବ ସେ ଯଦ୍ୟପି ।

ଭଗବାନ. ଦାର୍ଦ୍ଦରାଜକବି ।

କେମ୍‌ଲି—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କେମ୍‌ (ଦେଖ)

Kempuli Kempī (See)

କେମ୍‌ଇ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—କେମ୍‌ (ଦେଖ)

Kempei Kempī (See)

କେମ୍‌ସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କାନ୍‌ଭସ୍)—କାନ୍‌ଭସ୍ (ଦେଖ)

Kembis Kānbhās (See)

କେମ୍‌କ—ଫ. ବି.—୧ । କୋବ—

Kembuka 1. Cabbage (M. W.)

୨ । ଗୁବାକର ଉତ୍ତର ଅଂଶ—

2 The kernel of the Areca nut (M. W.)

କେମ୍‌ବ୍ରିଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—କାମ୍‌ବ୍ରିଜ୍ (ଦେଖ)

Kembrij Kāmbrij (See)

କେମ୍‌ର—ଫ. ବି. (କେ = ମସ୍ତକରେ, କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ନିକଟରେ

Keyūra + ଯୁ ଥାଉ = ଯୋଗ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉତ୍ତର)—

୧ । ବାହୁବନ୍ଧଣ, ଡାକ୍ତ; ଅନନ୍ତ; ବାଜୁ—

1. Armlet; a bracelet for the upper arm.

୨ । ରତ୍ନବନ୍ଧଣ—

2. A kind of courtus (M. W.)

୩ । ସମାଧିବନ୍ଧଣ—3. Name of a pose during religious contemplation (M. W.)

କେମ୍‌ରବନ୍ଧ—ଫ. ବି.—୧ । କାମସାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ରତ୍ନବନ୍ଧଣ—

Keyūra bandha 1. A pose during copulation, described in the Kāmasāstra of ancient India.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଜୟେ ତୈବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାତ୍ୟ ଦୋର୍ଣ୍ଣାମାଲିଙ୍ଗ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ,
କାରୟେତ୍ ସ୍ତାପନଂ କାମୀ ବନ୍ଧ କେମ୍‌ରବନ୍ଧକଃ ।]

୨ । ଶରୀରର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କେମ୍‌ର ପିନ୍ଧାଯାଏ, ବାଜୁ—

2. The arms.

କେମ୍‌ରବାନ୍—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ.—(କେମ୍‌ର + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ବଜୁ; ୧ମା

Keyurabān ବା)—ଯେ କେମ୍‌ର ପିନ୍ଧି ଥାଏ—

(କେମ୍‌ରବନ୍ଧ—ଶ୍ରୀ) Wearing an armlet.

କେମ୍‌ରୀ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (କେମ୍‌ର + ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Keyūri କେମ୍‌ରବାନ୍ (ଦେଖ)

(କେମ୍‌ରଣୀ—ଶ୍ରୀ) Keyūrabān (See)

ସାଧାରଣ ଦେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତା ବେଳେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଗୋଟିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କେରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ.—୧ । ସ୍ପର୍ଶା; ପାଟର କୋଣ—

Ker 1. The corners of the mouth.

୨ । ଅବସ୍ଥାବ ସଙ୍ଗ (ସଥା; କୋଡ଼ଗାତ; ପିଞ୍ଜଳ)—

2. The meeting place of two limbs (e.g. hipjoint, the corners where glands are formed).

କେରୁକେଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—୧ । ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା କାଟିବା—

Kerkerdibā 1. To cut with the teeth.

(କେରୁକେଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାମୁଡ଼ି ଖାଇବା—

2. To nibble

କେରୁକେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ଚ.—ଏଣୁଅ; କୁଲକ୍ଷ—

Kerkentā Chameleon.

କେରୁ ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ.—(ହାଲ ହେତୁରୁ) କୋଡ଼—

Ker khāibā ଗାତରେ ଘାଆ ହେବା—Formation of sores on the hipjoints (on account of constant perspiration of the adjoining parts.)

କେରୁ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ.—ପିଞ୍ଜଳ ପଡ଼ିବା—

Ker dharibā Formation of glands; enlargement of glands on the hip-joint.

କେରୁ ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚଣ. ପୁ.—କେର୍ପା (ଦେଖ)

Ker pā Kerpā (See)

(କେରୁପା—ଶ୍ରୀ)

କେରୁ ପାଲ—ବୈଦେ. ଚ. (ଇଂ. ଡାର୍ପମାଲ୍)—ହୋଟ ଅକର

Ker pālā ମୋଟା ସୁତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଓ ଉପରେ ରାଜ କେରମାଳ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ଆଜ୍ଞାଦନବସ୍ତ୍ର; ରାଜ ମଜାହୋଇ-
तिरपाज ଥିବା ପାଲ—Canvas; tarpaulin

[ଦ୍ରୁ—ଏଥିରେ ପାଣି ଭେକ ପାରେ ନାହିଁ ।]

କେରୁ ପାଲ—ବୈଦେ. ଚ.—କେରୁପାଲ୍ (ଦେଖ)

Ker pālā Ker pāl (See)

କେରକ—ସଂ. ଚ.—କେରଳ (ଦେଖ)—

Keraka Kerala (See) (M. W.)

କେରଣ୍ଡା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ.—ଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଏକ ପକ୍ଷ ତଳେ

Keranta ପଡ଼ି ନିଜେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଏହା ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କରବା; (ଏହାର ଅର୍ଥ ମୁଁ ହାରଲି)—Interjection used by a vanquished foe in admitting his defeat while pinned to the ground by the adversary.

କେରଣ୍ଡା ବହୁଳେ ଧର୍ମପୁର ଗଣ ଦେବା

ଏହା ଧର୍ମେ ସମର ରତନେ କରବା । ସାରଳା ମହାବର ।

[ଦ୍ରୁ—ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯୋକା 'କେରଣ୍ଡା' ଶବ୍ଦ ଉଦ୍ଭାବଣ

କଲେ, ଜେତା ତରୁଣୀତ୍ ତାକୁ ଶୁଦ୍ଧି ଦେବ, ଏହା ଧର୍ମପୁରରେ ଗୋଟିଏ ଅଲଂଘ୍ୟ ନିୟମ ।]

ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଚ.—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଖେଳରେ କରାଯିବା ପଣ; ବାଜା—Wager.

ଅରେ ଅରେ ଦୈତ୍ୟ ମାଲସୁକର ଏ ବାଟ ।

କିସ କେରଣ୍ଡାରେ ମରଣ ହୋଇଲ ନିକଟ । ସାରଳା ମହାବର ।

୨ । ମାଲସୁକରେ ପରାଜୟ—

2. Defeat in a boxing match.

ଅସୁର ବୋଇଲ ଅହୋ କେରଣ୍ଡା ମୋହର

ଧର୍ମପୁର ହାରିଲ ରେ ଗଡ଼ ମହାବର । ସାରଳା ମହାବର ।

କେରଣ୍ଡା କରବା—ଦେ. କି.—'କେରଣ୍ଡା' ସଭିରେ ଦୁଇ ଜଣ ପରସ୍ପର Kerantā karibā ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା—

To engage in a bout on condition that the winner will give up fight as soon as the loser pronounces 'Kerantā'.

ଶ୍ରୀମତେନ ବୋଲେ ରେ ଅସୁରୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ଧର୍ମପୁର ତୋର ମୋର କରବା କେରଣ୍ଡା । ସାରଳା ମହାବର ।

କେରନ୍ଦା—ଦେ. ଚ.—କରନ୍ଦା (ଦେଖ)

Kerandā Karandā (See)

କେରଫୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଚଣ—ଯେଉଁ ଲୋକ ଜୀବନକୁ Keraphulā ସୁଖସ୍ୱାଦ୍ଧ୍ୟମୟ ଜୀବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ—

(a person) Who takes life easily (i. e. thinks that life is not a serious affair.

କେରଳ—ସଂ. ଚ.—୧ । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ମାଲବାର Kerala ପ୍ରଦେଶ—1. The modern Malabar coast in the southwest of India.

୨ । ସାପାବର ମୈତ୍ରଜାତିବିଶେଷ; କେଳା—

2. A tribe of wandering nomads.

୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତିବିଶେଷ—3. A class of Kshatriyas.

୪ । କେରଳ ଦେଶର ରାଜା—

4. A king of the Kerala country.

୫ । କେରଳ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

5. A man of the Kerala country

୬ । ଅକ୍ଷିତ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଶେଷ (ଏହାଙ୍କ ନାମରୁ କେରଳ ଦେଶର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି—M. W.)

6. Name of a son of king Ākrida.

ସଂ. ଚଣ—ମାଲବାର ଦେଶବାସୀ—Inhabiting the Kerala country or Malabar.

କେରଳୀ—ସଂ. ଚ.—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—1. Astronomical Keralī treatise dealing with a particular system of calculation.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ	ସ୍ୱରାଜ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ	ସ୍ୱରାଜ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ

୨ । କେରଳ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା—

2. Astronomical system of Malabar.

୩ । ହୋର; ପ୍ରାୟ ଏକଘଣ୍ଟା ସମୟ—

3. A period of about one hour.

୪. ଇ. ଶ୍ରୀ—୧ । କେରଳ ଦେଶୀୟା ଶ୍ରୀ—

1. A woman belonging to the country of Malabar.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଫାର୍ଷ କେଶପାଶ ଓ ଜୁଡା ବାଜିବାର ମନୋହର ପ୍ରଣାଳୀ ବହୁକାଳରୁ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ ।]

୨ । କେରଳୀ—2 A woman of the Kēṛṇ caste

କେରଳୀ ହାତରେ ଅଭା—ଦେ. ବି ପ୍ରବଚନ (୪. କେରଳୀ ହସ୍ତେ Keraḷī hātare ardhā ଅଭା)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)

ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମିବା ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ ବେଶି କମି ହେବା ସୂଚକ ‘ଅଭା’ ଉକ୍ତ ବର୍ଷ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାକ୍ରମେ କେରଳୀ ହସ୍ତରେ ଥିବା— (Astrology) The measure of produce of the earth during the year being in the hands of the ‘Keraḷī’ woman (this indicates a good year of plentiful harvest and rainfall).

[ଦ୍ର—ଆଦିକର ଅର୍ଥ ଏକ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମିବା ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବର୍ଷ କେରଳୀ ହାତରେ ଅଭା ଥାଏ ସେ ବର୍ଷ ଭଲ ବର୍ଷା ହୁଏ ଓ ପୃଥିବୀରେ ଶସ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ହୁଏ, ଏହାର ଜ୍ୟୋତିଷ ବଚନ—ଅଭା କେରଳୀ-ହସ୍ତେ ସୁଲଭ ଜାୟତେ ଧ୍ରୁବ ।]

କେର—ଦେ. ଇ—୧ । ସ୍ୱଳ୍ପ ପରିମିତ ଶସ୍ୟ, କେଶ ବା ଜୁଣାଦିର ଗୁଚ୍ଛ—Kerā 1. A small bunch or cluster of corn, grass

ଗୋହା, ଶୁଦ୍ଧ etc; a small cluster; wisp.

ଗୁଫ; ପୁଣା; ମୁଣା [ଦ୍ର. ବହୁପରିମିତ ଜୁଣାଦିର ଗୁଚ୍ଛକୁ ଗୋଷ୍ଠ ବା ବଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କେର ବଙ୍ଗାଳୀ (ଦେଖ)

2. Kerā baṅgālī (See)

୩ । କେର ବଙ୍ଗାଳୀ (ଦେଖ)

3. Kerā baṅgālī (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର)—କଦଳୀ—Plantain.

କେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେର କେର କରି ଭଲ ଭଲ କରିବା—

Kerāibā To separate into small clusters (e. g flowing hair).

କେରକନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ଇ—କଦଳୀ ମଞ୍ଜା—

Kerākandā The kernel inside the trunk of the plantain tree.

କେର କେର—ଦେ. ଅ. (ଅନାବରଣ, ବହୁଚକନ)—ବହୁ ସ୍ତୁତ, ସ୍ତୁତ, Kerā kerā ଗୁଚ୍ଛରେ—Done or separated into small bunches or wisps.

ଲସର ମୁରୁଗାର ଝର, ସୁଶ୍ରୀ ପୁଷ୍ପ କେରକେର । ନିରାପା. ଭଗବତ ।

କେରାନ୍ଧ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କୋର୍ = ଚାରି ଚକର ପାଲଙ୍କି ଗାଡ଼ି)—

Kerāñch ୧ । ବଳଦ ଟଣା ଶ୍ରିଙ୍ଗ ଲଗା କାଠର ସବାରି-କେବାଞ୍ଚି ଗାଡ଼ି, କେରୋନ୍ଧ ଗାଡ଼ି—

କିରାନ୍ଧି 1 A handy cart with wooden frame and iron springs.

କିରାନ୍ଧି ୨ । ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ବଡ଼ ଚୁରୁକ—

କିର୍ଚ୍ଚ 3 A long horse-whip

୩ । (ପର୍ଶୁରାମ-ହାତ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସିଧା ତରବାସ—

3. Small straight sword.

କେରାନ୍ଧି—ବୈଦେ. ବି. —କେରାନ୍ଧି (ଦେଖ)

Kerāñchi Kerāñch (See)

କେରାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋରଟ (ଦେଖ)

Kerāṭa Korata (See)

କେରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (୪ କରଣ୍ଡୀ, ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ପ୍ରୋଷ୍ଟା)—

Kerāṇḍi କରଣ୍ଡି, ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ କାଢ଼ି ଥିବା ଚେପ୍ଟା ମାଛ—ମୁଁଟି; ମୁଁଟି Barbus Chola; a small flat fish of the fry kind.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର କାଢ଼ି ଉଷଦ୍ଧ ଲାଭ; ଏମାନେ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼ନ୍ତି । ଏହି ଜାତିରୁ ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛକୁ ଛେଲ-କେରଣ୍ଡି (ବି. ସରଣାପୁର) କହନ୍ତି । ଛେଲକେରଣ୍ଡି ପ୍ରାୟ ବାର ଇଞ୍ଚ ବଡ଼େ । କେରଣ୍ଡି ମାଛର ଶୁଖାଇ ପିତାଶୁଣ୍ଠା କରାଯାଏ । ଏହା ଭଲକିଛି ମଧୁର ରସ, ଶୁକ୍ଳଜନକ, କଫବାତନାଶକ, ମିଶ୍ର, ମୁଖ ଓ କଣ୍ଠରୋଗନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତେଲୁଣ୍ଡିପୋକ—

Milliped; galley-worm.

କେରଣ୍ଡି ଗୁନ୍ଥ ଶେଉଳ ପାଇବା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—

Kerāṇḍi gunthi śeula pāibā (ବନଶା କଥାରେ ସାନ କେରଣ୍ଡି ମାଛ ଗୁନ୍ଥି ବଡ଼ ମାଛକୁ ଧରନ୍ତି—ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ)—ସାମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଇ ବେଶି ପଦାର୍ଥ ପାଇବାକୁ ଆଶା କରିବା—A simile applied to a case where a man expects to get big return for a small outlay (like one using a fry as a bait and getting a large fish in return with the angling rod).

କେରାଧୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କଦଳୀ ଉଣା (ଦେଖ)

Kerādhurḍā Kadalī bhaṇḍā (See)

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାରେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷ୍ଠରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚକ୍ରେର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକି ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଶୋକିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

କେରାଳା—ଦେ. ବି (ବେପାରୀ ଓ ମହାଜନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ଫ୍. Kerānā କ୍ଷୁଦ୍ର)—ଗୃହସ୍ତର ନିତ୍ୟବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣ, ମସଲା, କେରାଳା ହଳଦୀ ଆଦି ପର୍ଯ୍ୟାୟବ୍ୟ—Merchandise of everyday use.

କେରାଳି (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କରାଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Kerāni (etc) Kirāni etc (See)

କେରାଫ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. କେଆର ଅଫ୍)—Kerāph କେଆର ଅଫ୍ (ଦେଖ) Keār aph (See)

କେର ବଙ୍ଗାଳୀ—ଦେ. ବି—ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ Kerā baṅgālī ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କଦ୍ୱାରା କଥିତ ଓ ବ୍ୟବହୃତ ବିକୃତ ବଙ୍ଗାଳୀ ଭାଷା—Degenerated patois used by the Bengalees domiciled in Orissa for generations.

[କେରବଙ୍ଗାଳୀର କେତେଗୋଟି ଉଦାହରଣ—

ବଙ୍ଗାଳୀଭାଷା	କେରବଙ୍ଗାଳୀ	ଓଡ଼ିଆଭାଷା
ଖେପ୍ପେ	ଖାଏ କେରେ	ଖାଇକରି
ସେପ୍ପେ	ସାଏକେରେ	ସାଇକରି
ଦେପ୍ପେ	ଦିଏକେରେ	ଦେଇକରି
ଏସେ	ଆସେକେରେ	ଆସିକରି
ବେଗୁନ୍	ବାଇଗନ୍	ବାଇଗଣ
(ଅମ୍ରି) ଖାଡ଼ି	ଖାଆଡ଼ି	ଖାଉଡ଼ି
ସାଡ଼ି	ସାଆଡ଼ି	ସାଉଡ଼ି
ଆମରା	ଆମରାନ୍	ଆମେମାନେ
ଆମାଦେର	ଆମଦେର	ଆମର
କହ୍ମାୟା	କହେକେରେ	କହିକରି
ଛୁନା	ଛୁ	ଛୁଆ
ଖାଡ଼ିସ୍	ଖାଆଡ଼ି	ଖାଉଡ଼ି
ତୋମାଦେର	ତୁମ୍‌ଦେର	ତୁମର
(ତୁମ୍ରି) ଗିୟାଛଲେ	ସାଏ } ଛଲେ	ସାଇଥିଲ
	ସାୟା }	
କାତଲ	କାତୁଡ଼ି	କାତୁଡ଼ି
ଗିୟାଛଲମ	ସାଏଛଲ	ସାଇଥିଲ
କହ୍ମବ	କହ୍ମବ	କହିବ
ତଙ୍ଗା	ତଙ୍ଗା	ତଙ୍ଗା
ପିଆର	ପିଡୁଡ଼ି	ପିଲୁ
ପିଠେ	ପିଠା	ପିଠା
ତଙ୍ଗିସ୍‌ସାଓସ୍‌ସା	ତଙ୍ଗିସାଓସ୍‌ସା	ତେଇସିବା
ମେସ୍‌ସେ	ମାଇଆ	ମାଇ
କିନ୍ଦୋସ୍‌କରେ	କିନ୍ଦୋସାକେରେ } ପରୁର	
	ପରୁରକେରେ }	

ବଙ୍ଗାଳୀଭାଷା	କେରବଙ୍ଗାଳୀ	ଓଡ଼ିଆଭାଷା
କୁଣ୍ଡପେସ୍‌ସେ	କେମ୍‌ମା	କେମ୍‌ମା
ମାଂସ	ମାଉଁସ	ମାଉଁସ
ଘଡ଼ା	ଗର୍‌ଗ	ଗର୍‌ଗ
କୁମ୍‌ମାର	କିମ୍‌ମାର	କିମ୍‌ମାର
ଘମ୍‌	କିଂ‌ଦ	କିଂ‌ଦ ।]

କେରାବଙ୍ଗାଳୀ—ଦେ. ବି. (ଅସଲ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ରୁପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—Kerābaṅgālī ହୁଏ)—ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁକାଳରୁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବାସ କରୁଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ—

A term jocularly used by the Bengalees for those of the Bengalees domiciled for generations in Orissa.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍ଗାଳୀଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଉଭୟ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବରୁ ବିକୃତ ହୋଇଅଛି । ବିଶେଷତଃ ‘ଖାଇ, ସାଇ, ଆସି’ (ସାହାକ ବଙ୍ଗାଳୀରେ ଖେପ୍ପେ, ସେପ୍ପେ, ଏସେ ହୁଏ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ‘ଖାଇକରି, ସାଇକରି, ଆସିକରି’ ହୁଏ ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ‘ଖାକରୁ, ସାକରୁ ଆକରୁ’ ହୁଏ) ସ୍ଥଳରେ ଏମାନେ ‘ଖାଏକେରେ, ସାଏକେରେ, ଆସେକେରେ’—ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ ଏହି ‘କେରେ’ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ, ଅସଲ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା ପରିହାସରେ ‘କେର’ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । ଏହି ‘କେର’ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିମୂଳକ ଅର୍ଥ ‘କେରେ’ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପନିବେଶ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱସ୍ତ୍ର ବର୍ମି ଯିବାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଭାବରୁ ଏମାନଙ୍କ ଭାଷା ବିକୃତ ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟତା ଓ ରେଲ୍ ପ୍ରଭାବରୁ ଏମାନେ କ୍ରମଶଃ ନିଜର ବଙ୍ଗୀୟ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ଘନିଷ୍ଠ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କେରାବାଳ—ଦେ. ବି—କେଶର ଛୁଦ୍ରଗୁଚ୍ଛ—

Kerābāla A small bunch of hair.

କେରାମତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କରାମତ)—କରାମତ (ଦେଖ)

Kerāmat Karāmat (See)

ହଳୁରକ ବେରାମତ କେରାମି ରୁକ୍ଷରେ କାଟିବେ

ପକାରମୋହନ. ଛଅମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କେରାୟା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିରାୟା)—ଉଡ଼ା—

Kerāyā Rent or hire for the use of a thing or କେରାୟା house.

କିରାୟା

କେରାୟା କରବା—ଦେ. ବି—କେରାୟା ନେବା (ଦେଖ)

Kerāyā karibā Kerāyā nebā (See)

କେରାୟାଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. କିରାୟାଦାର)—ଉଡ଼ାଦାର; ଯେ Kerāyādār ଉଡ଼ାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ଘର ଆଦି ନେଇ କେରାୟାଦାର ଆଏ—A renter; a lessee; a tenant; କିରାୟାଦାର one who takes a thing or hire.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କେରାୟଦେବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭଡ଼ାରେ ଲଗାଇବା,
Kerāyā debhā ଭଡ଼ାରେ ଗୁଡ଼ି ଦେବା—To let out a
କେବାସୀ ଦେଖା thing on rent or hire.

କିରାୟାଦେନା

କେରାୟା ନେବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭଡ଼ା ଦେବା
Kerāyā nebā ନଦାବରେ ମାଲିକ ଠାରୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ
କେବାସୀ ନେବା ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take a thing on hire
କିରାୟା ଲେନା or rent from the owner.

କେରାସିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେରୋସିନ୍)—ଖଣିଜ ତେଲବିଶେଷ;
Kerāsin କରୋସିନ୍ ତେଲ—Kerosine; a mineral oil.

କେରୋସିନ୍

ମିଠୁକାତେଲ

କେରାସିନ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କେରୋସିନ୍ (ଦେଖ)
Kerāsin Kerāsin (See)

କେରି—ଦେ. ବି. (ଅଦରାପକ)—ଛୋଟ କେରୁ; ଛୁଦୁଗୁଡ଼ି—
Keri Small cluster or bunch.

ମଞ୍ଜର ପରେ ଛୁଟି କେରି

ଦକ୍ଷିଣ ଉପରେ ଚିତ୍ତପରି । ସମସ୍ତେ ଦର୍ଶନାକର ।

କେରିକେରି—ଦେ. ଅ. (ଅଦରାପକ)—ବହୁ ଛୁଦୁ, ଛୁଦୁ ଗୁଡ଼ିରେ—
Kerikeri In small clusters; in small bunches.

କୋଇ କରୁ ଯାଏ ଲମ୍ବର କେରି କେରି । ମାର୍ଗଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୂର୍ବ ।

କେରିପେ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ଅ—୧ । କିପରି ? କି ପ୍ରକାରେ ?—
Keripe 1 In what way ? how ?

କେମିତି ୨ । କେଉଁ ଉପାୟରେ ?—2 By what means ?

କୈସା

କେରୁଆ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ପିତାକୋରୁଆ (ଦେଖ)
Keruā Pitākoruā (See)

କେରୁଆଳ—ଦେ. ବି.—(ଫ. କରବାଲ=ଖଜୁର; ଫ. କୁପିଟିଆଲ=
Keruālā ଅରୁଡ଼; ଏହା ଖଜୁରାକୁଳ ଥିବାରୁ)—୧ । ଜଙ୍ଗଲ
ଅହୁଳ—1. The oars for propelling a
boat.

କେରାଲ, କେବାଲ, ନାଡ଼ ୨ । ପଶା ଲାଗିଥିବା ଅହୁଳ—

ପତବାର, ପତବାଲ 2. An oar with a fan-shaped end

[ଦ୍ର—ସାନ ସାପୁଆ ତଙ୍ଗାରେ ପକ୍ଷସ୍ଥ ଅହୁଳକୁ 'କେରୁଆଲ'
କହନ୍ତି । ଏହା ସାପୁଆ ତଙ୍ଗାରେ ଅହୁଳ ଓ ମଙ୍ଗଧର ଦୁଇ କାମ
ଚଳାଏ ।]

୩ । ତଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗଧର—3 Helm; rudder.

ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—

The reins of a horse.

କେରୁଙ୍ଗା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କେରୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Kerūṅgā Ketrūṅgā (See)

କେରେଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି—କେରଷ୍ଟ (ଦେଖ)

Kereñch Kerāñch (See)

କେରେଷ୍ଟ ଗାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି—କେରଷ୍ଟ ୧ (ଦେଖ)

Kereñcha gārdi Kerāñch 1 (See)

କେରେଷ୍ଟି—ବୈଦେ. ବି—କେରଷ୍ଟ ୧ (ଦେଖ)

Kereñchi Kerāñch 1 (See)

କେରେଷ୍ଟିଗାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି.—କେରଷ୍ଟ ୧—(ଦେଖ)

Kereñchigārdi Kerāñch 1. (See)

କେରେନ୍ଦା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କରନ୍ଦା (ଦେଖ)

Kerendā Karandā (See)

କେରେପେ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ଅ.—କେରିପେ (ଦେଖ)

Kerepe Keripe (See)

କେରେୟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.—କେରାୟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kereyā (etc) Kerāyā etc (See)

କେରେସାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କେରୋସିନ୍)—

Kerosāin କେରୋସିନ୍ (ଦେଖ)

Kerāsin (See)

କେରେସିନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—କେରୋସିନ୍ (ଦେଖ)

Kerosin Kerāsin (See)

କେର୍ପା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ. (ଫ. କୁରୁପ)—

Kerpā କେମ୍ପାଗୋଡ଼ିଆ; କହପଦ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

(କେର୍ପା—ଶ୍ରୀ) Hobbling; (person) having
crooked legs.

କେଲ (ଧାତୁ)—ଫ—୧ । ଖିଡ଼ା କରିବା—

Keḷ (root) 1. To play; to sport.

୨ । କମ୍ପିବା; ଅଭିବା—

2. To shake; to tremble (M. W.)

୩ । ଗତି କରିବା; ଯିବା—

3 To go; to move (M. W.)

କେଲ୍‌ଭା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଭଲ୍‌ଭା; ନିବୋଧ; ଓହ୍ଲ—

Keḷbhā Foolish; idiotic; stupid.

କେଲକ—ଫ. ବି. ପୁଂ. (କେଲ ଧାତୁ=ଖିଡ଼ା କରିବା + ଅକ)—

Keḷaka ୧ । ନାଟ୍ୟ—1. Dancer.

(କେଲକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ବକ ଭଙ୍ଗେ—2. A tumbler.

୩ । ଯେ ଶସ୍ତ୍ର ଦାଡ଼ିରେ ଚାଲେ ଓ ନାଚେ—

3. One who walks and dances on the edge
of a sword (M. W.)

କେଲତି—ଦେ. ବି. (ଫ. କେଲକାକା)—

Keḷati ୧ । ରତି ଦେବା—1. Wife of Cupid

କେଲତି ଜନନୀ କରକର ଗୁରୁ ବାଦ । ରତି, ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୨ । ରତି ଖିଡ଼ା—

2. Amorous sports of love; coition.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଦର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାରେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ୨ ପାଇଲେ ଅଲବନ୍ଧ ଦେଖିବେ ।

କେଳା—ସ. ବି. (କେଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଅ) — ବିଳାସ —

Kelā

Sport.

ଦେ. ବି. (ସ. କେରଳ, ସମ୍ଭବତଃ ଏମାନେ କେରଳ ବା ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶ ଆଡୁ ଆସିଥିବାରୁ ଏହି ନାମ; କିମ୍ବା ସ.

କେଳୁଣୀ } କେଳକ, କେଳକ ୨ । ୩ ଦେଖ) —

କେଳୁଣୀ } ଶ୍ରୀ. ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଯାଯାବର ଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ କୁହୁକ ଓ ସାପଖେଳା ଦେଖାନ୍ତି ଓ ଧୁଡୁକ ବଜାଇ ଗୀତ ବୋଲି ଉକ ମାଗନ୍ତି ଓ ନଳରେ ଚଢେଇ ଧରନ୍ତି) —
A wandering tribe living on begging, jugglery, snake-charming and catching birds; the Indian gypsies.

[ଦ୍ର — କେଳାମାନେ ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନତ ଜାତିରେ ଚିତ୍ତ । ଯଥା —

ସାପୁଆ ବା ନାଗେଶ୍ୱରୀ, ଗଉଡ଼ିଆ, ସରାଂଶିଆ ବା ମୁଣ୍ଡପୋତା, ନକ୍ତା, ମାଟୁଆ, ବାଜାକରିଆ, ଅଇଁଘାଗଉଡ଼ି, ଗୁଡ଼ିଆ କେଳା ।

କେଳୁଣୀମାନେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦେହରେ ପତା କୁଟିନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କଥା ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ମିଶ୍ରା, ଧୁଡୁକ ବଜାଇ କେଳାଏ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ଓ କେଳୁଣୀଏ ନାଚନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଏକାଦି-କ୍ରମେ ବେଶି ଦିନ ରହନ୍ତି ନାହିଁ; ତାଳପତ୍ରରେ କୁଡ଼ିଆ ବାଜି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବସା କରି ରହନ୍ତି ।]

କେଳାଇବା — ଦେ. କି. (ଶିଳ୍ପନ୍ତ ଓ ଅଶିଳ୍ପନ୍ତ) —

Kelāibā ୧ । ମାଛ ବା ପରିବା ପ୍ରଭୃତିକୁ ପରିଷ୍କାର ଓ କଟାକଟି କରି ରନ୍ଧନର ଉପଯୋଗୀ କରିବା —

1. To chop or cut vegetables, fish etc for cooking.

୨ । ମାଛ ମୃଗଅଦିକୁ ଗୁଜିବା ଉପଯୋଗୀ କରିବା ପାଇଁ ତା ଦେହରୁ ଚମଡ଼ା ବାହାର କରି ମାଂସକୁ କାଟିବା —

2. To skin and cut an animal killed and chop it into pieces of meat to be cooked.

ହୁଆଇ ସେ ମୁଗକୁ ଲେବକ ହାତରେ

ଅପଣେ ସୁଯୋଗ ଆଇଶ ସାଥରେ

ବସାବର ସମ୍ପାଦେ ପକାଇ କେଳାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଅଭ୍ୟନ୍ତ କରିବା କରିବା — ୩. To tease.

୪ । ପାଚିଲା କଦଳୀଆଦି ଫଳରୁ ଚୋରା ଛଡ଼ାଇବା —

4. To skin ripe fruits.

ପକ୍ୱ କଦଳୀ କେତାଇ ବେ ବରଇ ରକ

ତେମନ୍ତ ତାଳ ବେହୁ ରେଉ ପକାବନ୍ତ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି — ଲୁଆରୁ ଧାନ ଚୋରାକୁ ଛଡ଼ାଇବା —
To clear away the husks out of fried rice.

କେଳାଇବା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି — ୧ । ଏକାଚୋଟେକେ ହାଣି-
Kelāibā ଦେବା — 1. To cut asunder by one stroke.

୨ । ଭଜା ଧାନରୁ ଖଇ ପୃଥକ୍ କରିବା ପାଇଁ ଚଲାଇବା —

2. To sift fried paddy with a sieve to separate it from husks.

କେଳା କୁଡ଼ିଆ — ଦେ. ବି. (କୃଷ୍ଣା ଚକ୍ର) — ଭ୍ରମଣକାରୀ କେଳାଙ୍କ ପତ୍ର-
Kelā kurdia କୁଡ଼ିଆ ପତ୍ର ଶୁଦ୍ଧ ଅସ୍ତ୍ରାୟା ଘର —

Any wretched hovel like the temporary ones of palm leaf raised by the Kelās or gypsies.

କେଳାଣି — ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି — ଗୋବର ଚଢେଇ ପରି ଏକପ୍ରକାର
Kelāṇi ପକ୍ଷୀ — A species of bird.

[ଦ୍ର — ଗୋବର ଚଢେଇ ପରି ଏହାର ପଛପଟରେ ନାଲିଆ ରଙ୍ଗ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରେ କଳାଚୂଳ ଥାଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ଏହାର ପେଟ ପାଖ ଧଳା, ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ ।]

କେଳାସ — ସ. ବି. (କେଳା = ବିଳାସ + ସଦ୍ ଧାତୁ = ଅବସ୍ଥିତି କରିବା)
Kelāsa + ଅଧିକରଣ. ଅ) — ୧ । ଖଟକ —

1. Crystal (Apte).

୨ । (ଖଟକ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇଥିବାରୁ) କୈଳାସ ପର୍ବତ —

2. The Kailāsa mountain.

କେଲି — ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ — ଜୀବନ ପୁଅ ଖେଳରେ ହାରିବା ପିଲା
Keli ଏକକ୍ଷୟରେ ଦଉଡ଼ିବା ବେଳେ ଗୁଡ଼ା ଧରି ବୋଲିବା
ପଦ — A word uttered by a boy who has got defeated in the Dābalapuā game

କେଳି — ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କେଳ ଧାତୁ = କ୍ରିଡ଼ା କରିବା + ଭାବ. ଇ) —
Keli ୧ । କ୍ରିଡ଼ା — 1. Play; gambling.

୨ । ବିଳାସ; କୌତୁକ — 2. Sport; amusement; diversion.

୩ । ପରିହାସ — 3. Jest; joke; mirth.

୪ । କାମକ୍ରିଡ଼ା; ପ୍ରେମକ୍ରିଡ଼ା, ରକ୍ତ — 4. Cohabitation; coition; amorous sport.

୫ । ପୃଥିବୀ — 5. The earth.

ଦେ ବି — ଗୁଡ଼ିଆ, ଚିରିଆଦି ବଟାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
ଦୁଧପକ୍ୱ ବା ବାଷ୍ପପକ୍ୱ ଏକପ୍ରକାର ପିଠା —

A kind of cake boiled in ghee or steam and prepared from pounded rice and other grains.

କେଳିକ — ସ. ବି. (କେଳ + କ) — ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
Kelika Asoka tree (See)

ସ. ବିଶ. ପୁଂ — ୧ । କ୍ରିଡ଼ାପ୍ରିୟ —

1. Sportive (M. W.)

(କେଳିକା — ଶ୍ରୀ) ୨ । କ୍ରିଡ଼ାରତ୍ନ — 2. Sporting (M. W.)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କେଳି କଉତୁକ—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରେମ ପରାସ—

Keli kautuka 1. Amorous sport; dalliance.

୨ । ରକ୍ତ ଜଳିତ ଅନନ୍ତ—2 Delight or joy of coition.

କେଳିକଦମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. ଗିରି କଦମ୍ବ)—୧ । କୁରୁମ୍ବ ଓ କଦମ୍ବ

Kelikadamba ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—1 A species of

ସ୍ତ. ନାମ—ଧାରା କଦମ୍ବ, wild timber-tree); Stephy-

ପ୍ରାବୃଷ୍ୟ, ପୁଲକା, ଭୃଙ୍ଗବିଜ୍ଞ, gyne Parvifolia; Nauchia

ମେଘାଭୃଷ୍ମକ, ନାପ, ପ୍ରାବୃଷ୍ମେଣ୍ୟ Parvifolia.

କଲମ୍ବକ, ଗିରିକଦମ୍ବ । [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ହଳଦିଆ,

ମ. ଭୂମିକଦମ୍ବ, କଲମ୍ବ କେହି କେହି ଏହାକୁ କୁରୁମ୍ବ ଗଛ

ରୁ. କଲମ୍ବ କହନ୍ତି । ଏହାର ରସ ପ୍ରୀତୋଦର

ତେ. ମୋଗୁଲୁକଡ଼ମ୍ବ ନାଶକ ।]

କେଳିକଦମ୍ବ, ମେଟିପୁବିଆ ୨ । କଦମ୍ବମୂଳ ପରି ଦେଖାଯିବା

କରମ, କାସି, ହଳଦୁ, ହାଡୁ ଅବସରାଜିତଶେଷ—2. A fire-

work resembling the flowers of the

Kadamba tree when lighted.

କେଳିକଳା—ସ. ବି.—୧ । ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ଗୀତା—1. The lute of

Kelikalā the Goddess Saraswati.

୨ । କ୍ରୀଡ଼ାରୂପ ବିଦ୍ୟା—2. The art of sporting;

sportive skill.

୩ । ରକ୍ତକଳା; ରକ୍ତବିଦ୍ୟା—3. The art of amorous

dalliance.

୪ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ନିପୁଣତା—4. Sportive skill.

୫ । ରକ୍ତକ୍ରୀଡ଼ା—5. Coition.

୬ । କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭକ୍ତି—

6. Amorous or sportive accents or

address (Wilson.)

କେଳିକିଳି—ସ. ବି. ପୁ.—(କେଳି=ବିଳାସ+କିଲ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା

Kelikila କରବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । (ନାଟକରେ) ନାୟକଙ୍କ

ବୟସ୍ୟ; ବିଦୁଷକ—The confidential com-

panion of the hero of a drama (like

jester).

୨ । ଶିବଙ୍କ ଅନୁରକ୍ତଶେଷ—

2. Name of an attendant of Śiva.

କେଳିକିଳି—ସ. ବି. (କେଳି+କିଲ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଶ୍ଚା. ଅ)—ରକ୍ତ

Kelikilī ଦେବୀ; କର୍ମପ୍ତ ପତ୍ନୀ—The wife of Cupid.

କେଳିକିଳିବତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଚା—ରକ୍ତ ଦେବୀ—

Kelikilībati The wife of Cupid (Apte).

କେଳିକିରୀ—ସ. ବି.—ଉଷ୍ଣ; ଓଟ—

Kelikirna Camel (M. W.)

କେଳିକୁଞ୍ଚିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଚା. (କେଳି+କୁଞ୍ଚିକା)—ଶାଳୀ—

Kelikuñchikā Wife's younger sister (M. W.)

କେଳିକୁସୁମ—ଦେ. ବି.—ନେଳ ଓ ନାଲି ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ସାନ କୁସୁମମୂଳ;

Kelikusuma ମାଣିକଗୁଳ୍ମ ବୃକ୍ଷମ; ମାଣିକ ମକଦଲ—

ବନ୍ଦାବନୀ ଗୌଡ଼ା, ଫିନେବ ଗୌଡ଼ା A species of red and blue-

ମାନିକମକଦଲ petalled Safflower, French marigold;

Tagetes Patula.

କେଳିକୋଶ—ସ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍, କେଳି+କୋଶ)—୧ । ନଟ—

Kelikośa 1. An actor.

୨ । ନାଟ୍ୟ—2 Dancer.

କେଳିଗୁହ—ସ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ବା ୪ର୍ଥୀ ଚତ୍, କେଳି+ଗୁହ)—

Keligruha କେଳିପୁର (ଦେଖ)

Kelipura (See)

କେଳିପର—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କେଳି=କ୍ରୀଡ଼ା+ପର)—

Kelipara . ୧ । କାମକ୍ରୀଡ଼ାରତ—1 Amorous, sportive;

(କେଳିପର—ଶ୍ଚା) wanton.

୨ । କାମୁକ—2. Lascivious; lustful.

କେଳିପୁର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ବା ୪ର୍ଥୀ ଚତ୍)—୧ । ନାଟ୍ୟଶାଳା—

Kelipura 1. A theatre-house.

୨ । କ୍ରୀଡ଼ାଗାର—2. A play-house.

୩ । ଦମ୍ଭିତଙ୍କ କାମକ୍ରୀଡ଼ାର ରଙ୍ଗଭୂମିରୂପ ଗୃହ—

3. A room where lovers enjoy amorous

sports.

କେଳିବୃକ୍ଷ—ଦେ. ବି.—କେଳିକଦମ୍ବ (ଦେଖ)

Kelibruksha Kelikadamba (See)

କେଳିଶୟନ—ସ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ଚତ୍, କେଳି+ଶୟନ=ଶୟନା)—

Kelishayana ପଲଙ୍କ—Sofa; couch.

କେଳିଶୟନା—ସ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ଚତ୍, କେଳି+ଶୟନା)—ପଲଙ୍କ—

Kelishayā Sofa, couch.

କେଳିସାଧିବା—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚତ୍, କେଳି+ସାଧିବା)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାସଙ୍ଗୀ,

Kelīsachibā ବିଦୁଷକ ପ୍ରଭୃତି ବୟସ୍ୟ—1. A boon-com-

panion; confidential friend.

୨ । କ୍ରୀଡ଼ା କୌତୁକ ଆଦିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

2 Master of the revels.

କେଳି—ସ. ବି.—(କେଳି ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରବା+ଇ)—

Kelī କେଳି (ଦେଖ)

Keli (See)

କେଳିପିକ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ)—କେଳି ବା କୌତୁକ ନିମନ୍ତେ

Kelipika ଶୋଷାଯିବା କୋକିଳ—A cuckoo kept for

pleasure.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନିମିତ୍ତ ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଘୋଡ଼ିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଠିଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଘୋଡ଼ିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଠିଲେ 'ଅଲବଦ' ଘୋଡ଼ିବେ ।

କେଲିବନୀ—ସ୍ତ. ବି. — (୪ର୍ଥୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କେଳି + ବନୀ = ଉଦ୍ୟାନ) —
Kelibanī କ୍ରିତୋଦ୍ୟାନ—

A pleasure-garden; a pleasure-park.

କେଲିଶୁକ—ସ୍ତ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କେଳି + ଶୁକ) —
Kelishuka କୌତୁକ ପାଇଁ ପୋଷାଯିବା ଶୁଆ —
A parrot kept or pleasure

କେରୁଆର—ଦେ. ବି. — କେରୁଆର (ଦେଖ)
Keruāra Keruāra (See)

କାର କେରୁଆର ଧର ନାବେ ଅଛି ବସି—ଘନବୃକ୍ଷ. ନାମରହୁଣିବା ।

କେରୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । କେଳାଜାତୀୟା ଶ୍ରୀ—
Kelunī 1. A female of the Kelā class.
[ଦ୍ରୁ—ଏମାନେ ନାଟ କରନ୍ତି, ମାଉସଙ୍କ ଦେହରେ ଚିତା ହୁଅନ୍ତି, ଉକ ମାଗନ୍ତି ।]

୨ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଲଜ୍ଜା ଶ୍ରୀ—

2. A shameless woman; immodest woman.

୩ । (ଗାଳ) ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ସବଦା ଅନ୍ୟପୁରରେ ନ ରହି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରେ—

3. (a term of abuse) A woman who does not observe the Purdah system.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାକଡ଼ି ୨ (ଦେଖ)

Makardī 2 (See)

କେରୁଣୀ—ଦେ. ବି. —କେରୁଣୀ (ଦେଖ)
Kelunī Kelunī (See)

କେରୁଣୀ ହାତରେ ଅଡ଼ା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ('କେରୁଣୀ
Kelunī hātare ardhā ହସ୍ତରେ ଅଡ଼ା'ର ଭାବରୁ ଗୁପ୍ତ) —
ଦାନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ହାତରେ ପରଶିବାର ଭାବ ରହିବା—
Said when a liberal-handed man is entrusted with the work of serving meal.

କେଲେଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବି. —କାଲେଣ୍ଡର (ଦେଖ)
Kalendar Kalendar (See)

କେଲେଶ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍ତ. କ୍ଳେଶ) —କ୍ଳେଶ; କଷ୍ଟ—
Kleśa Trouble; hardship.

କେଲେଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍ତ. କ୍ଳେଶୀ) —କ୍ଳେଶଭୋଗୀ; ଯେ କଷ୍ଟ ପାଉଥାଏ—
Kleśī Suffering; afflicted.

ନିଜ ନିଜା ବଳେ ସଦା ହୁଅନ୍ତୁ କେଲେଶୀ—ମାର୍ଗଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରଣ ।

କେସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେସ) —୧ । ମକଦ୍ଦମା—
Kes 1. Case; litigation.

କେସ୍ ୨ । ପ୍ରତ୍ନତଦାର ମକଦ୍ଦମା—

କେସ୍ 2. Criminal case.

୩ । ଡାକ୍ତରବହାସ ଚିକିତ୍ସିତ ରୋଗୀ ବା ରୋଗ—

3. A case under the treatment of a doctor.

କାମ୍ ୪ । (ଇଂ. କାଶ) ନଗଦ ଟଙ୍କା—4. Cash.

କେସ ୫ । (ଇଂ. କେସ) ବାକସ; ଆଲମାର—
5. A case or almira.

(ଯଥା—ସୋକେଶ୍, ଗୁଣ୍ଡକେଶ୍ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଇଂ. କ୍ଲାସ୍) —ଶ୍ରେଣୀ; ପ୍ରକାର—
Class; kind.

(ଯଥା—ଏଠାରେ ଅନେକ କେଶର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ।)

କେଶବାକସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଶ୍‌ବକ୍ସ) —ହାତ ବାକସ; ଯେଉଁ
Keshbakasa ବାକ୍ସରେ ନଗଦ ଚଳନ୍ତି ତହକଲ ରଖାଯାଏ—
Cashbox.

କେଶମୋହରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଶ୍ + ଫା. ମୁହରର) —
Keshmoharira ୧ । ଯେଉଁ କର୍ମଗୁଣ୍ଠ ନିକଟରେ ବା ଜମାରେ
ମାଲିକଙ୍କ ତହକଲ ରଖାଯାଏ—

1. A clerk in charge of the master's cash.

୨ । (ଇଂ. କେସ୍ + ଫା. ମୁହରର) ଯେଉଁ କର୍ମଗୁଣ୍ଠ କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମକଦ୍ଦମା ଆଦି ଗୁଣ୍ଠିବା ପାଇଁ ଭରପ୍ରାପ୍ତ
ହୋଇଥାଏ—

2. A clerk in charge of the litigation of a person or estate.

କେଶ—ସ୍ତ. ବି. (କ = ମସ୍ତକ + ଶ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରଭୁ କରବା +
Kesa କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ; କମ୍ପା କେ ମସ୍ତକରେ + ଶୀ ଧାତୁ = ଶୋଇବା +
କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ) —୧ । ବାଳ—Hair.

୨ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ—

2. The hair of the head.

୩ । (କ = ଜଳ + ଶ୍) —ବରୁଣ—

3 The God of the ocean.

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishnu.

୫ । ଘୋଡ଼ା ବା ସିଂହର ବେକ ଉପରେ ଥିବା ବାଳ—

5. The mane of a horse or lion.

୬ । ଆଲୋକରଶ୍ଳି; କରଣ—

6. A ray or pencil of light.

୭ । ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ, କୁରୁବେଲି; ଦ୍ରାବେର—

7. A kind of perfume (M. W.) Pavonia Odorata.

୮ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—9. Name of a demon.

କେଶକ—ସ୍ତ. ବି. ସ୍ତ. (କେଶ + କ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ) —

Keshaka ୧ । ଯେ ଭଲ ଜୁଡ଼ା ବାଜାପାରେ; କେଶ ବାଜବା
(କେଶିକା—ଶ୍ରୀ) ବିଷୟରେ ନିପୁଣ—

1. Skilful in dressing the hair.

୨ । ଯେ ବାଳ ବିଷୟରେ ଭାବ ସଉକା—

2. Bestowing care upon the hair. (.W.)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କେଶକର୍ମ—ସ. ବି. (ମ.ପ.ଲୋ, କେଶ ବିନ୍ୟାସ କର୍ମ) ମୁଣ୍ଡ ଦୃଷ୍ଟାଭାବ;
Kēsākarma ମସ୍ତକର କେଶକୁ ସଜାଡ଼ିବା—The dressing
of the hair of the head.

କେଶକର୍ଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + କର୍ଷଣ)—ଦୁଇଦିଗ—
Kēsakarshana Pulling by the hair.

କେଶକଳାପ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + କଳାପ)—
Kēsakalpā ୧ । କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)

1. Kēsaguchchha (See)

୨ । ମୁଣ୍ଡେ ବାଳ, ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କେଶଗୁଚ୍ଛ—

2. A head of hair (M. W.)

କେଶକୀଟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + କୀଟ)—ଭୁଲୁଣୀ—
Kēsakīṭa Louse.

କେଶଗର୍ଭ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କେଶ + ଗର୍ଭ)—
Kēsagarbha ୧ । ବାଳର ବେଣୀ—

1. A braid of hair.

୨ । ବରୁଣ ଦେବ—

2. A name of the Deity Baruṇa.

କେଶଗୁଚ୍ଛ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କେଶ + ଗୁଚ୍ଛ)—
Kēsaguchchha ୧ । ବାଳର କେର—

1. A tuft of hair.

୨ । କେଶ ସମୂହ—

2. A mass of hair.

କେଶଗୃହୀତ—ସ. ବି. (୩ୟ ଚତୁ; କେଶ + ଗୃହୀତ)—
Kēsagṛhīta ଯାହାର ଗୁଚ୍ଛ ଧରି ବା ଝିଙ୍କା ହୋଇଥାଏ—
Pulled or siezed by the hair.

କେଶଗ୍ରାହ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କେଶ + ଗ୍ରାହ)—
Kēsagraha କେଶଗ୍ରାହଣ (ଦେଖ)
Kēsagrahāṇa (See)

କେଶଗ୍ରାହଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କେଶ + ଗ୍ରାହଣ)—
Kēsagrahāṇa (ଯୁଦ୍ଧ ବା ରତ୍ନ କାଳରେ) ବଳାହାରରେ
କେଶ ଧରିବା; ରୁଟିଦିବା—
Catching one by the tuft of hair;
pulling the hair.

କେଶଗ୍ନ—ସ. ବି. (କେଶ + ଗ୍ନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ୍ୱିପ୍)—
Kēsaghna ଚନ୍ଦ୍ରା ଦେବା ଗ୍ନେ—
Morbid baldness.

କେଶଚଣ—ସ. ବି. ପୁ. (କେଶ + ବହୁଲାର୍ଥେ. ଚଣ)—
Kēsachana ୧ । ଯାହାର ଗୁଚ୍ଛ ଏ ସ୍ଥାନର କେଶ ଅଛି—
(କେଶଚଣା—ଶ୍ଳୀ) 1. Having fine hair (M. W.)
୨ । ବାଳ ଯୋଗୁଁ ସେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—
2. Known by his hair (M. W.)

କେଶଚ୍ଛିଦ୍—ସ. ବି. (କେଶ + ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ୍ୱିପ୍)—

Kēsachchhid ଭଣ୍ଡାର—A barber; hair-dresser.

କେଶଜାୟା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ଜାୟା)—
Kēsajāyā Siezing (a male or female) by the
hair during coition.

କେଶଜାହ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ)—କେଶର ମୂଳ; ବାଳମୂଳ—
Kēsajāha The root of the hair

କେଶଜା—ସ. ବି. (କେଶ + ଅଟ ଧାତୁ = ଚିତରଣ କରିବା +
Kēsajāṭa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଛେଳି—1. Goat.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. A name of Bishṇu.

୩ । ଓଡ଼ିଶ; ଶୁଭପୋକ—3. Bed-bug.

୪ । ଭୁଲୁଣୀ—4. Louse.

୫ । ଭାଇ—5. Brother.

୬ । କନ୍ଦର୍ପର ଶୋଷଣ ନାମକ ଦାଗ—

6. One of the five arrows of Cupid
(which parches the life of the victim).

୭ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ ଫଣ୍ଡାଣା; ଶୋଧନାକ—

7. Bignonia Indica (M. W.)

କେଶଦାମ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ଦାମ)—
Kēsadāma କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Kēsaguchchha (See)

କେଶଦୁର୍ଭାବ—ସ. ବି. (ସ. କେଶଗୁଚ୍ଛ)—

Kēsadudurā ସୋମରାଜା ବର୍ଗର ସବୁ କର୍ମ

ସ. କେଶଗୁଚ୍ଛ, ଭୁଜଗୁଚ୍ଛ, ଇଟାଳିଆ ଶାକବିଶେଷ—

Eclipta Prostrata; Eclipta

Prostrata; Eclipta Alba (creeper); Wedela

Calendulacea.

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ

କେଶଭେ, କେଶତିସା, ଧଳା, ପତ୍ର ଅରମୁଣୀ; ବର୍ଷଦମାମ୍ ଫୁଲ

ଭୈରବ, ମାକର, ଫୁଟେ, ଏହି ଗଛର ପତ୍ରକୁ ଛେଦିଲେ

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, ସେହି କଳାରସ ବାହାରେ ସେ

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, ରସରେ ଦେଶୀ କାଳୀ ହୁଏ । ଏହା

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, କଟୁରସ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ କେଶ ଓ

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, ଚର୍ମର ଉପକାରକ, ରସାୟନ, କଳକର

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, ଓ ଦନ୍ତର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ, ଏହା

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, କଫ, ବାତ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, କାଶ, ଶୋଥ,

ଅମଦୋଷ, ପାଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, ନେତ୍ରରୋଗ

କେଶବିଂଶା, କେଶବାଜ, ଓ ଶିଶିରୋଗରେ, ଉପକାରୀ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ; ‘ଭୂତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଭୂତ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

କେଶଧାରଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ଧାରଣ)—

Keśadhāraṇa ବାଳକୁ ନ କାଟି ବଢ଼ାଇବା; ବାଳ ଗୁଡ଼ିକା—
Keeping i. e. not cutting the hair;
letting the hair grow long.

କେଶନ୍ଦର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କେଶଦୁରୁ (ଦେଖ)

Keśandarā *Kesadudurā* (See)

କେଶପକ୍ଷ—ସ. ବି. (କେଶ + ପକ୍ଷାର୍ଥେ ପକ୍ଷ)—୧ । କେଶଗୁଡ଼ିକ (ଦେଖ)

Keśapakṣa 1. *Keśaguchchha* (See)

୨ । ଆନନ୍ଦପୁର, କପାଳର ଦୁଇ ପାଖ—

2. The temples (M. W.)

କେଶପର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି—ରକ୍ତାପମାର୍ଗ—The red variety of

Keśaparnī *Achyranthes Aspera* plant.

କେଶପାଶ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ପାଶ)—୧ । କେଶଗୁଡ଼ିକ (ଦେଖ)

Keśapaśa 1. *Keśaguchchha* (See)

୨ । ସଜ୍ଜିତ କେଶ—2. Ornamented or dressed up hair.

କେଶ ପ୍ରସାଧନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ପ୍ରସାଧନ)—

Keśa prasādhana ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇବା କର୍ମ—
Combing of the hair.

କେଶ ପ୍ରସାଧନୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ପ୍ରସାଧନ)—ପାକଅ—

Keśa prasādhani A comb for the hair; hair-comb.

କେଶ ପ୍ରସାଦ—ସ. ବି—ବାଳ ସଫା କରିବା—

Keśa prasāda Cleaning the hair (M. W.)

କେଶବ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କେଶ + ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ. ବି; ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତ

Keśaba କେଶ ଅଛି)—ପ୍ରଶସ୍ତ କେଶବର୍ଣ୍ଣ—

Blessed with a profuse or fine bunch of hair on the head.

ସ. ବି. (କେଶିନ୍ = ଅସୁରବିଶେଷ + ବା ଯାହୁ = ହିଂସା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କେଶୀ ଦୈତ୍ୟକୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. *Śrīkṛṣṇa*.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. *Bishṇu*.

୩ । ପରମେଶ୍ଵର—3. God; The Supreme Being.

୪ । ମାର୍ଗଶିର ମାସ—4. The month of *Mārgasīra* (M. W.)

୫ । ଗୁଲ୍ମବିଶେଷ; ମଣ୍ଡାକୃଷ୍ଣ—

5. *Rottleria Tinctoria* (M. W.)

୬ । (କେ = ଜଳରେ + ଶବ = ମୂର୍ଦ୍ଧାର)—ଜଳରେ ଭସୁଥିବା ମୂର୍ଦ୍ଧାର—6. A dead body floating on water.

କେଶବ. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

A name given to males.

କେଶବ କୋଇଲି—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଭକ୍ତ କବି ବାଲଭୂମ ଦାସଙ୍କ

Keśaba koili କୃତ ଚଉତିଶା ବା ଗୀତିବିଶେଷ—

An Oriya song, every couplet beginning with thirty four letters of the Oriya consonants by poet Jagannātha Dāsa.

[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣ ମଥୁରାକୁ ଯିବାରୁ ଯଶୋଦାଙ୍କ କ୍ରନ୍ଦନ ବର୍ଣ୍ଣନା ସୂଚକ ଗୀତ; ଯଶୋଦା କୋକିଳକୁ ଆପଣା ଦୁଃଖ ଜଣାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମଥୁରାରେ କହିବା ସକାଶେ ଗୀତ ବୋଲୁଥିଲେ ।]

କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର

Keśabachandra paṭṭanāyaka ଶେଷ ଭାଗରେ ଗଞ୍ଜାମର

ପାରଳା ରାଜ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କବିଶବ୍ଦାର୍ଣ୍ଣୟ

କବି—A famous poet of this name born of a Karana family in the estate of Parlakhimidi in the district of Ganjam in the last quarter of the 18th century.

[ଦ୍ର—ଏ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଗୀତି—ନାଟ୍ୟମୟ ସାତକାଣ୍ଡ ଗୁମାସ୍ତା ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗୁମାସ୍ତା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଗଞ୍ଜାମରେ ଅଭିନୀତ ହୁଏ । ଭୁବନେଶ୍ଵର ଶୋକାବଦ୍ଧ ଚିତ୍ରନାମାନ କବି ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ନାହାନ୍ତି । କବି କେଶବଚନ୍ଦ୍ର କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ୧୮୩୪ ସାଲରେ ଏ ଗୁମାସ୍ତା ରଚନା ଶେଷ କରିଥିଲେ ।]

କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ସେନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ବିଖ୍ୟାତ ଧର୍ମ-

Keśabachandra sena ପ୍ରଶ୍ନରକ୍ତ; ଏ ନବଦୟାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜର

ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—Name of a Bengalee religious reformer.

[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ୧୮୩୮, ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୮୪ । ଏ ଜଣେ ଧର୍ମଶୀର, ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଓ ବକ୍ତା ଥିଲେ ।]

କେଶବ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ କବି—

Keśaba dāsa A classical poet of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି କବି (ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ) ମହାଭାରତର ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସୁବିଶଦ୍ଧତ ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ଛନ୍ଦ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

କେଶବନ୍ଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ବନ୍ଧ)—ବାଳ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ

Keśabandha ବ୍ୟବହୃତ ପିତା; ପାଟପୁର—The hair-band.

କେଶବନ୍ଧନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ବନ୍ଧନ)—ବାଳରେ ଗଣ୍ଡି

Keśabandhana ପକାଇବା—Tying the hair into a knot.

କେଶବପନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କେଶ + ବପନ)—

Keśabapana ୧ । ବାଳ କାଟିବା—

1. The clipping of the hair..

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧ । ଶୁଅର ହେବା—2. Shaving of the hair.

କେଶବ ଭରଣ—ଦେ. ଶ. (ନାମ)—ବୈଦିକ ଦେବଙ୍କ ଗଣଗୁରୁ
Keśaba bhārati (କାଶୋପାରେ ଏହାଙ୍କ ଅଗ୍ରାନ୍ତ ଥିଲା)—
Name of the spiritual preceptor
of Śrī Chaitanya.

କେଶବର୍ଦ୍ଧନ—ସ. କ. (କେଶ + ବର୍ଦ୍ଧ ଧାତୁ = ବଢ଼ିବା + ଭବ. ଅନ)—
Keśabarddhana ୧ । ବାଳ ବଢ଼ିବା—

1 The growth or increase of one's hair.

୨ । (କେଶ + ବୃଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅନ)—ସେହି ଔଷଧ ବା
ତୈଳଦ୍ୱାରା କେଶ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ—

2 A medicine or oil for the growth of
the hair.

୩ । ବାଳବୃଦ୍ଧି ଲତା; ଶରୀର ଲତା—

3. A creeper; Asparagus Racemosus.

କେଶବର୍ଦ୍ଧନୀ—ସ. କ. —ଅଭବଳା; ବଜ୍ରମଳା; ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Keśabarddhani Sida Rhomboides (M. W.)

କେଶବାବାସ—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶବ + ଆବାସ)—
Keśabābāsa ୧ । ବିଶୁଦ୍ଧ—1. The abode of Bishṇu.

୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—

2 The Ficus Religiosa; the holy fig tree.

୩ । ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର—3 A temple of Bishṇu.

କେଶବାଲୟ—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶବ + ଆଲୟ)—
Keśabālaya କେଶବାବାସ (ଦେଖ)

Keśabābāsa (See)

କେଶବିନ୍ୟାସ—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ବିନ୍ୟାସ)—

Keśabinyāsa ୧ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳରୁ ସଜାଇ କରି କାଢ଼ିବା;
ସଜ୍ଜା ପକାଇବା—

1. Dressing of the hair of the head.

୨ । ଚୁଡ଼ା; ଖୋଷା—2 Chignon

୩ । କେଶ ବକା ଯାଇଥିବା ଗଣ୍ଠି—3. Coiffure.

କେଶବେଶ—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ବେଶ)—
Keśabēśa ୧ । କେଶବିନ୍ୟାସ (ଦେଖ)

1. Keśabinyāsa (See).

୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ — 2. A tress of hair (M.W.)

କେଶବେଷ୍ଟ—ସ. କ. (କେଶ + ବେଷ୍ଟ ଧାତୁ + ତ)—ବାଳକୁ ବିଭିନ୍ନ
Keśabēṣṭa କରି ସଜ୍ଜା କାଢ଼ିବା; ଟେର—The artistic
parting of the hair of the head.

କେଶମାର୍ଜକ—ସ. କ. (କେଶ + ମାର୍ଜକ)—ପାକିଆ—

Keśamārjaka Comb.

କେଶମାର୍ଜନ—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ମାର୍ଜନ)—ବାଳ
Keśamārjana ୧ । ଚୁଆଇବା—Combing of the hair.

କେଶମାର୍ଜନୀ—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ମାର୍ଜନୀ)—ପାକିଆ—
Keśamārjani Hair-comb.

କେଶମୁଷ୍ଟି—ସ. କ.—ମାହାଲଗଛ, ମହାନିମ୍ବା (ଦେଖ)
Keśamushṭi Mahānimba tree (See)

କେଶର—ସ. କ. (କେ = ଜଳରେ + ଶ୍ଚ ଧାତୁ = ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା +
Keśara କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ, କେଶ + ର)—

(କେସର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । କଞ୍ଜୁ, ଫୁଲର କେଶାକାର ସୁଶ୍ଳେଷ—

1. The filaments of a flower.

୨ । ଘୋଡ଼ା ଓ ସିଂହ ଅଙ୍ଗୁଳର ବେକର ବାଳ—

2. The mane of a horse or lion.

୩ । ବଡ଼ ଲତା, ବଉଳଫୁଲ ଓ ଗଛ—

3. A large tree bearing fragrant flowers;
Mimusops Elengi.

୪ । ନାଗେଶ୍ୱର; ନାଗକେଶ୍ୱର—

4. Mesuafera (tree and its fragrant
flower).

ମରୁହ, ଚମ୍ପା, କେଶର, ଚମ୍ପାଳ—ସାଧାରଣ, ଚଲିବା ।

୫ । ସୁନ୍ଦାର; ସୁନ୍ଦର—

5. Mast wood; Alexandrian Laurel.

୬ । ପାଚିଲା ଅମ୍ଳ ବା ତାଳ ଅଦର ତେର ବା ଚନ୍ଦ୍ର—

6. Fibre of a ripe mango or palm fruit
(M. W.).

୭ । ଚୁସମ ଗୁଳ୍ମ—7. Rottleria Tinctoria
(M. W.)

୮ । ସୁନା—8 Gold. (M. W.)

ଦେ. କ.—୧ । ପଦ୍ମଶକ୍ତି; ପଦ୍ମଫୁଲର ଶେଷ୍ଠରୁ ବାହାରିବା
ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ଓ କୋମଳ ଅଣ୍ଡାକାର ଶକ୍ତି—
1 The seeds of lotus.

୨ । ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର—2. Saffron.

୩ । କେଶୁର (ଦେଖ)

3. Keśura (See)

୪ । ଉମ୍ବର ହଳଦିଆ ଅଂଶ—

4. The yolk of an egg.

୫ । (ଲ. କାଲସର) ଜର୍ମାନିର ଭୁବନବିହାରୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଉପାଧି—
5. The title of the ex-emperor of
Germany.

କେଶରଚନା—ସ. କ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କେଶ + ରଚନା)—
Keśarachana କେଶବିନ୍ୟାସ (ଦେଖ)

Keśabinyāsa (See)

କେଶରଜ୍ଞାନ—ସ. କ.—୧ । କେଶବର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ)

Keśarājñāna 1. Keśabarddhana (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁରୁଷେ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବା ଅଚକ୍ରିତ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଉ' ଶୋଭିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବାଳକୁ ରଙ୍ଗାଇବା—

2. Colouring or dyeing of the hair.

କେଶରଜ୍ଞାନ — ଦେ. ବି. — ପାନ୍ଧିଆଁ — Hair-comb.

Kesarañjanī କେଶରଜ୍ଞାନ କରେ ଧର କର

କରବର କେ ଦେଲେ ବସ୍ତ୍ରାୟ । ଦାନକୃଷ୍ଣ. ବସକଲୋଳ ।

କେଶରଦା — ଦେ. ବି. (ସ. କେଶରାଜ) — କେଶଦୁରୁ (ଦେଖ)

Kesaradā Kesādurū (See)

କେଶରପାଣ୍ଡିଆ — ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ) ବି. — ବାଟେଇପୁଲି (ଦେଖ)

Kesarapāṇḍiā Bāṭachhāpuli (See)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. — ଚକବାକ ପକ୍ଷୀ —

The Ruddy Goose.

କେଶରଜ୍ଞ — ସ. ବି. — ୧ । କେଶଦୁରୁ (ଦେଖ)

Kesarāja 1. Kesādurū (See)

୨ । କଜ୍ଜଳପାତ ପରି ଚୁଲୁଆ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ —

2 Hair-crested Drongo; Chibia Hottentotta.

[ଦ୍ର. — ଏ ପକ୍ଷୀର ଚକ୍ଷୁଗର୍ଭ ଓ ଅଗ୍ରବଙ୍କା, ମୁଣ୍ଡର ପଛଅଡ଼ା

ଗୋଟି କେତେ ଲମ୍ବ କେଶ ଗୋଛ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ; ଏ ଫଳ ଓ

ଫୁଲ ମଧ୍ୟରୁ ବକଥଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ମହୁ ଖାଇପାରେ । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

କେଶର — ସ. ବି. — ହନୁମାନଙ୍କ ପିତା —

Kesari Name of the father of Hanūmān.

କେଶରୀ — ସ. ବି. (କେଶର + ରୀ) — ବାସନ ମାଜିବା କନାପୁଡ଼ା,

Kesarika ମଜାମୁଠା — A clout for cleaning utensils and ornaments. (M. W.)

କେଶରୀ — ସ. ବି. ପୁ. (କେଶର + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ୧ମ.

Kesari ୧ବ.) — ୧ । କେଶରକ୍ଷିଣ୍ଣ —

(କେଶରଣୀ - ଶ୍ଵୀ) 1. Maned; having a mane.

ସ. ବି. — ୧ । ହିନ୍ଦୁ — 1. Lion.

୨ । ରାଜା — 2. King.

୩ । ସମ୍ରାଟ — 3. Emperor.

୪ । ଅଶ୍ୱ — 4. Horse.

୫ । ବାକର — 5. Monkey.

୬ । ଓଡ଼ିଶାର ପୁରାତନ ରାଜବଂଶବିଶେଷ —

6. A family of ancient kings of Orissa.

[ଦ୍ର. — କେଶରୀ ବର୍ଣ୍ଣାସୁ ରାଜାମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୫୨୦ ରୁ ୧୦୪୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । କେଶରୀବଂଶର ରାଜାଙ୍କ କାଳରେ 'କଳଙ୍ଗ' ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ଉତ୍କଳ' ଏହି ନାମର ଦେଶ ପ୍ରସାର ହେଲା — ଦୃପାସିକ୍. ଉତ୍କଳଲକ୍ଷଣାସ ।]

୭ । ହନୁମାନଙ୍କ ଲୌକିକ ପିତା —

7. The reputed father of Hanūmān.

ହନୁମାନଙ୍କ ଦୋଷରେ କେଶରୀଙ୍କ ଶେଷ,

କେଶରୀଙ୍କ ଶେଷ ପଦ୍ୟରେ ମୋର । ବଳଦେବ. ସମାଧାନ ।

୮ । (ଶବ୍ଦର ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ —

8. Chief; famous

୯ । ନାଗେଶ୍ୱର (ଦେଖ)

9. Nāgeswara (See)

୧୦ । ହସ୍ତ — 10. Elephant.

୧୧ । ମର୍କଟବିଶେଷ (ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏକ ସେନାପତିର ନାମ) —

11 One of the monkey-lieutenants of Rāmachandra

୧୨ । ପୁନ୍ନାଗ (ଦେଖ)

12 Punnāga (See)

ବକଶିତ ହୋଇଛନ୍ତି କେଶରୀ (୧) କେଶରୀ (୨)

କେଶରୀ ଶାଖାରେ ଦେଖ କେଶରୀ (୫) କେଶରୀ

କେଶରୀ ଶାଖାରେ କେଶରୀ (୧) କେଶରୀ (୧୦)

କେଶରୀ ହୋଇଛନ୍ତି ମଞ୍ଚ କେଶରୀ (୫) କେଶରୀ (୫) ।

ଉଚ୍ଚ ବିଦେଶୀଶବ୍ଦକାଷ ।

୧୩ । ଜଳଚର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ —

13. Name of an aquatic bird (M. W.)

୧୪ । ରକ୍ତ ଶିଫୁ; ନାଲି ଶକଳନାଗ —

14. A variety of Moringa with red flowers (M. W.)

୧୫ । ଲେମ୍ବୁଗଛ — 15. A citron tree (M. W.)

୧୬ । ଲୁହମ ଗୁଳ୍ମ —

16. A plant; Rottleria Tinctoria (M. W.)

କେଶହାନ୍ତ — ସ. ବି. — ଶମ୍ଭାବୁଷ —

Keshāhantī Spung tree; Rosepis Spicigera.

କେଶହାସ୍ତ — ସ. ବି. (କେଶ + ହାସ୍ତାର୍ଥେ. ହସ୍ତ) — କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Keshahasta Kesāguchchha (See)

କେଶହୀନ — ସ. ବି. — (୩ୟା ଚତୁ; କେଶ + ହୀନ) — କେଶଶୂନ୍ୟ;

Keshahina ନିବାଳୁଆ; ଟାଙ୍ଗା; ଶିଆଳିଆ —

Destitute of hair; bald.

କେଶା — ଦେ. ବି. (ସ. କେଶରାଜ) — କେଶରାଜ ୨ (ଦେଖ)

Keshā Kesārāja 2 (See)

କେଶାକର୍ଷଣ — ସ. ବି. (କ୍ଷୁଦ୍ର ଚତୁ; କେଶ + ଅକର୍ଷଣ) — କୌଶସି

Keshākarṣhaṇa ବ୍ୟକ୍ତିର ଚୁଟୁକୁ ଝିଙ୍କିବା କର୍ମ; ଚୁଟୁଝିଙ୍କି —

Pulling a person by the hair.

କେଶାକେଶି — ସ. ବି. ବି. (କେଶ + କେଶ + ଇ) — ପରସ୍ପର ଚୁଟୁ

Keshākesi ଝିଙ୍କିଝିଙ୍କି; ପରସ୍ପର ଚୁଟୁ ଧରୁଥିବା ଦୋର ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ

ହୁଏ — (literally hair to hair) Fighting

by mutual pulling of the hair.

କେଶାନ୍ତ — ସ. ବି. (କ୍ଷୁଦ୍ର ଚତୁ; କେଶ + ଅନ୍ତ) — ୧ । କେଶର ଅନ୍ତ —

Keshānta 1. The ends of the hair.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଂ	ଉଂ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଂ	ଇଂ	ଉଂ	ଋ

୨ । ଶିଶୁର ଚୂଡ଼ାକରଣ ଫସ୍ତାବ—2. The ceremony of the first clipping of the hair of a child; the ceremonial tonsure of a Hindu boy

୩ । ତାଳରେ କେଶ ଜନ୍ମିଥିବା ସ୍ଥାନର ସୀମାନ୍ତ; ବେଶି—
3. The border of the hair on the forehead (M. W)

କେଶି—ଦେ. ଇ—୧ । ଓଷଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଭୂତକେଶି (ଦେଖ)
Kesi Bhūtakesi (See)

ସ. କ. (ନାମ)—କେଶି ୨ (ଦେଖ)
Kesi 2 (See)

କେଶିକ—ସ. ବିଶ ଶୂ. (କେଶ+ଇକ)—

Kesika ସାହାର ବେଶି ବାଲ ଥାଏ—
(କେଶିକା—ଶ୍ରୀ) Having fine or luxuriant hair (M.W.)

କ—ବାଲବଦଣୀ ଲତା; ଶତାବରା—
Asparagus Racemosus creeper (M W.)

କେଶିନିସୂଦନ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କେଶିନ୍ + ନିସୂଦନ = ବିନାଶକ)—
Keshinisūdana ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମ—

1. A name of Śrīkrushṇa, the slayer of the demon Kesi

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. An epithet of Bishṇu.

କେଶିନୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (କେଶିନ୍ + ଈ)—

Keshini କେଶିର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Kesi.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.

୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—2 Name of an Apsarā.

୩ । ରାବଣର ମାତା—

3. Name of the mother of Rābana

୪ । ଜଟାମାଂସୀ—

4 Nardostachis Jatāmānsi (plant).

କେଶିହ—ସ. ବି. (କେଶିନ୍ + ହନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. କ୍ଷୁପ୍)—

Keshih କେଶିନିସୂଦନ (ଦେଖ)

Keshinisūdana (See)

କେଶି—ସ. ବି. ଶୂ. (କେଶ + ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—

Keshi ୧ । ବାଳୁଆ—1. Hairy

୨ । ସାହାର ବାଲ ସୁନ୍ଦର ଓ ଲମ୍ବ—

2. Having fine or long hair

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ, ଯଥା—ଘନକେଶି,

ସ. କେଶିନି; କେଶା)—କେଶ ସ୍ୱରାକ୍ଷର—

(in compounds) Haired (as in long-haired)

ଗୁରୁ ଶୃଙ୍ଗିକର ତମ୍ବକ ବରଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ଗୁରୁକେଶୀ ।

ଘନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

ସ. ବି—୧ । ମାତିକା; ଓଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

1. A kind of herbarious plant; Hibiscus Cannabinus.

୨ । କଂସର ମନ୍ତ୍ର; ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ; (ଏହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧ କରିଥିଲେ)—2. The name of a demon slain by Śrīkrushṇa.

୩ । ନଦୀବିଶେଷ—

3 The name of a river.

କେଶି ନଦୀ ଗରେ ବସି କରୁଛନ୍ତି ପ୍ରାଣ ।

ସାବିତ୍ରୀ. ମହାଭାରତ ଅଞ୍ଚ ।

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu

୫ । ହିନ୍ଦୁ—5. Lion.

୬ । ଘୋଡ଼ା—6. Horse

କେଶୁର—ଦେ. ବି. (ସ. କଶେରୁ, କଶେରୁକ; କସେରୁ)—

Kesura ୧ । ମୁଆଁ ଜାତୀୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—

କେଶୁବ 1. A kind of grass with bulbuous root and long stalk; Scirpus Kysoor;

କେ. ଲଞ୍ଜକୋଇ Cyperus Esculentis.

ମ କଚରା ୨ । କୈବର୍ତ୍ତ ମୁସ୍ତକ; କେରୁଟ ମୁଆଁ—

2 Hexastachioia Roxb.

ମେଘ ବରଷଇ ଝରଇ ଝରଇ କେଶୁର ମାଇଲ କୋ—ଶିଶୁ ଗାଈ ।

କେସନ—ଦେ. ଅ (ପଦ୍ୟ) (ସ. କାଦୁଣ)—

Kesana ୧ । କପ୍ରକାରେ ?—

1. In what manner ?

୨ । କିପରି ?—2. How ?

କେସନେ—ଦେ. ଅ—କେସନ (ଦେଖ)—

Kasane Kesana (See)

କେସର—ସ. ବି (କେ=ଜଳରେ + ସ୍ୱ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା +
Kesara କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—କେଶର (ଦେଖ)—

Kesara (See)

କେସରୀ—ସ. ବିଶ ଓ ବି (କେସର + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—

Kesari କେଶରୀ (ଦେଖ)—

Kesari (See)

କେସୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶେଯରେ ପକାଇବା ଶୃଙ୍ଗର; ବିଛଣା—
Kesu ଶୃଙ୍ଗର—Bed sheet.

କେସେ—ଦେ. ସବ (ସ. କଃ ଏଷଃ)—କେଉଁ କିଏ ? କିଏ ସେ ?—

Kese Who ? Who is he ?

କେହ ନରାୟଣ ସ୍ୱରୁରୁ ରୁ । ଶିକ୍ଷା ବି ବୁଝଇ ସବୁବଦ

ହେଲ ସୁରୁ ଗୁରୁସନା କେସେ । ଉଚ୍ଚ. ପ୍ରେମସ୍ୱାଧୀନ ।

କେହ—ଦେ. ଅ (ପ୍ରାଚୀନ) (ସ. କଂ ଏହି; କୋହି)—କିପରି ?—

Kehi How ?

କେମନେ ସରବା ନିକ ନିଶିବନ ତୋ ଭୁଲ ଏ ବେଳ କେହୁ ସହୁକ ।

କିସା ଉଚ୍ଚ. ପ୍ରେମସ୍ୱାଧୀନ ।

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦେବ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଦ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପର । ବା ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଦେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଣ' ଗୋଟିଏ, 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାରିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଣା' ନ ପାରିଲେ 'ଅଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାରିଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ

ଏ ବଥା କେହି ମୋର ନିବନ୍ଧ ଦୋଷ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଶୟର. ଅଥ ।

କେହି ଦେ. ସବ୍ୟକାମ (ସ. କମ୍, କୋହ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି—

କାହିଁ Someone; anyone.

ଦେ. କଣ—କୌଣସି (ବ୍ୟକ୍ତି)—Some (person).

କେହୁଅବା—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—୧ । କେହି କେହି; କେହିକଦବା;

Kehiabā ଶୂର୍ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (Persons) Very few; if any.

୨ । ବୋଧହୁଏ କେହି ଜଣେ—2. At least some one.

କେହି—ଦେ. ଅ—କେହି (ଦେଖ)—

Kehiñ Kehi 1. (See)

କେହିକଦବା—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି କେହି; ଶୂର୍ କମ୍ ସଂଖ୍ୟକ

Kehikadabā (ବ୍ୟକ୍ତି)—Very few persons, if any.

କେହିକମିତି—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହିକଦବା (ଦେଖ)—

Kehikimiti Kehikadabā (See)

କେହିନାକେହି—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହି ଜଣେ ଦେଲେ ନିଶ୍ଚୟ—

Kehinākehi Some one certainly; anyone.

କେହିବା—ଦେ. ସବ୍ୟକାମ—କେହିଅବା (ଦେଖ)—

Kehibā Kehiabā (See)

କେହୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସବ୍ୟକାମ—(ସ. କୋହ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି;

Kehu କେହି—Someone; anyone.

କେହି ଧନମତେ ମର କେହୁ, କେହୁ ଜନମତେ—

କାହିଁ ବ୍ୟାକାଥ. ମହାଶୟର ।

କେହୁଣସି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସବ୍ୟକାମ (ସ. କୋହ) ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି—

Kehunasi Anyone; someone.

କେହି ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କଣ (ସ. କଂହ)—କୌଣସି; କିଛିଦେଲେ—

କୌଣସି Any; some.

କେହୁଣସି ସୁଖ ନ ବର ଅବଧାନ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

କେହୁଣି—ଦେ. ସବ୍ୟ. ଓ କଣ—କେହୁଣସି (ଦେଖ)

Kehuni Kehunasi (See)

କେହୁଣସି—ପ୍ରା. ସବ୍ୟକାମ ଓ କଣ—କେହୁଣସି (ଦେଖ)

Kehunisi Kehunasi (See)

କେହେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ (ସ. କଦାପି; କେନ)—କିପରି ?—

Kehne How ?

ସୁଦ୍ଧ ନୋହଲେ କେହେ ରହୁ ବର ଗୋଟ—ନାକିଶ୍ରେୟସୁଦ୍ଧ ।

କେ (ଧାତୁ)—ସ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—

Kai (root) To sound.

କେ—ଦେ. କ—କର (ଦେଖ)

Kai Kai (See)

କୈଶୁକ—ସ. କ (କଂଶୁକ + ଅ)—ପଲ୍ଲବ ଫୁଲ—

Kaishuka Flower of the Butea Frondosa tree.

କୈ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. କ—କର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kaiñ (etc) Kaiñ etc (See)

କୈ କୈ—ଦେ. (ଧ୍ରୁବ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କର କର (ଦେଖ)

Kaiñkaiñ Kaiñkaiñ (See)

କୈ ଶୁକଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—କର ଶୁକଣିଆ (ଦେଖ)

Kaiñrikantiā Kaiñrikantiā (See)

କୈ ଶିକାକୁଡ଼ି—ଦେ. କ—କର ଶିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kaiñśikākurdī Kaiñchikākurdī (See)

କୈକି—ପ୍ରା. କ. ଶ୍ରୀ—କୈକିୟା (ଦେଖ)

Kaikai Kaikeyī (See)

କୈକୟ—ସ. କ (କୈକୟ + ଅ)—କୈକୟ ଦେଶର ରାଜା—

Kaikaya The king of the Kekaya country.

କୈକୟା—ପ୍ରା. କ. ଶ୍ରୀ (ସ. କୈକୟା)—କୈକୟା (ଦେଖ)

Kaikayā Kaikeyī (See)

କୈକୟୀ—ସ. କ. ଶ୍ରୀ (କୈକୟ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ + ଶ୍ରୀ କ)—

Kaikayī କୈକୟୀ (ଦେଖ)

କୈକୟୀ—ସ. କ (କୈକୟ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ + ଶ୍ରୀ କ)—

Kaikayī Kaikeyī (See)

କୈକସ—ସ. କ (କୈକସ + ଅ)—ରାକସ—

Kaikasa Demon.

କୈକିରାତ—ସ. କ. ପୁଂ—କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—

Kaikirāta An amorous person.

କୈକେୟ—ସ. କ (କୈକୟ + ଅ,—୧ । କୈକୟ ଦେଶର ରାଜା—

Kaikeya 1. A king of the Kekaya country.

୨ । କୈକେୟୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ଭରତ—

2. Bharata, the son of Kaikeyī.

ବଧୂ ଗୁହ, ବୀର କୈକେୟ ରାଜେ ରାଜେ—ଭଞ୍ଜ. ଦୈତ୍ୟଶବ୍ଦକାସ ।

କୈକେୟୀ—ସ. କ. ଶ୍ରୀ (କୈକୟ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ, ଶ୍ରୀ. କ)—

Kaikeyī ଦଶରଥପତ୍ନୀ ଓ ଭରତମାତା—

The mother of Bharata and a wife of

Daśaratha.

[ଦ୍ର—ଏ ଦଶରଥଙ୍କର ମଧ୍ୟମା ଓ ପ୍ରିୟତମା ରାଣୀ ଥିଲେ;

ଦୁଷ୍ଟା କୁଲ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଭେଦନାରେ ଦଶରଥଙ୍କୁ ଏକ ସତ୍ୟ କରାଇ,

ରାମଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକର ପୂର୍ବଦିନ ରାମଙ୍କୁ ଚଉଦ ବର୍ଷ କାଳ ବନକୁ

ପଠିଆଇ ଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ପୁତ୍ର ଭରତଙ୍କୁ ରାଜା କରାଇଥିଲେ ।

କୈ—ଦେ. କ—କର (ଦେଖ)

Kaiñchi Kaiñchi (See)

କୈଶିକାକୁଡ଼ି—ଦେ. କ—କର ଶିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—

Kaiñchikākurdī Kaiñchikākurdī (See)

କୈଟଭ—ସଂ କ (କାଟ + ଭା ଧାତୁ = ପାତ୍ର କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ,

Kaitabha ନିର୍ଯ୍ୟାତନ) ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ (ବିଷ୍ଣୁ ଏହାକୁ ବଧ

କରିଥିଲେ)—A demon (killed by Bishṇu);

୧	ର	ଉ	ଋ	ୱ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାଧିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପୁର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଇଥ	କ	ନ୍

କୈଟଭଜ—ଫ. ବି (କୈଟଭ + ଜ ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ)

Kaṭṭabhajit କୈପ—ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

[ଦ୍ର—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣାନୁଗତ ଚଣ୍ଡୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ପୃଥିବୀର ମହାପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ ଅନନ୍ତଶୟନରେ ଶୟନ କରିଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣମୂଳରୁ ମଧୁ ଓ କୈଟଭ ନାମକ ଦୁଇଟି ଅସୁର ବାହାରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାଭିକମଳୋତ୍ତର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ବସିଲେ । ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ, ତାହା କରି ନ ଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମା ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାର ନ ଥାନ୍ତେ ।]

କୈଟଭଜା—ଫ. ବି. (କୈଟଭ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ)—

Kaṭṭabhahā କୈଟଭଜ (ଦେଖ)
Kaṭṭabhajit (See)

କୈଟଭାର—ଫ. ବି. (କୈଟଭ, କୈଟଭ + ଅର)—

Kaṭṭabhārī କୈଟଭଜ (ଦେଖ)
Kaṭṭabhajit (See)

କୈତକ—ଫ. ବି. (କୈତକ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—କୈତକାଫଳ—

Kaṭṭaka The yellow flower of Screwpine.

ଫ. ବିଶ—କୈତକସମ୍ପର୍କୀୟ—

Relating to the Screwpine.

କୈତବ—ଫ. ବି. (କୈତବ = ବହକ + ତତ୍ତ୍ୱମୂର୍ତ୍ତ୍ୟେ. ଅ)—

Kaṭṭaba ୧ । ମିଥ୍ୟା—1. Falsehood; lie.

୨ । ଛଳ; କପଟ—2. Fraud; deceit; craftiness.

୩ । ଠକାମି—3. Swindling; cheating.

୪ । ରତ୍ନବିଶେଷ, ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ—

4. Lapis lazuli (gem).

୫ । ଦୁଧିକାଢ଼ା; ପଟାଖେଳ—5. Gambling

୬ । ପଟାଖେଳରେ ରଖାଯିବା ବାଜି—

6. A wager in a gambling or dice-play.

୭ । ଧାତୁର (ଦେଖ)

7. Dhātura (See).

୮ । ଠକ—8. A cheat.

୯ । ଲୁଥର—9. A gambler.

କୈତବକ—ଫ. ବି (କୈତବ + କ)—ଲୁଥରଖେଳ—

Kaṭṭabaka Gambling.

କୈଥ—ଫ. ବି. (ଫ. କୈଥ)—କଇଥ (ଦେଖ)

Kaṭṭha Kaṭṭha (See)

କୈଥା—ଫ. ବିଶ—କଇଥା (ଦେଖ)

Kaṭṭhā Kaṭṭhā (See)

କୈଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ (ଅ)—କଇଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kaid (etc) Kaidi etc (See)

କୈଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କଇଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kaidi (etc) Kaidi etc (See)

କୈଫତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କଇଫତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kaiphāt (etc) Kaiphāt etc (See)

କୈଫିୟତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—କଇଫତ (ଦେଖ)

Kaiphīyat Kaiphāt (See)

ଏକେଗ୍ରତା ଏକା ଶତ ସବାଶେ ପାଞ୍ଚିଆ ଗାଳ ଖାଇ

ସେଇପରି କୈଫିୟତ ଦେଇଥିଲା, ସେଥିର ସାରମର୍ମ ଏହି—

ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୈବର୍ତ୍ତ—ଫ. ବି. (କୈବର୍ତ୍ତ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କୈବର୍ତ୍ତ; ଧୀବର—

Kaibartta A fisherman; a boatman.

କୈବଲ—ଫ. ବି. (କୈବଲ + ଭାବେ. ଯ, ଦେହ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ

Kaibalya ତ୍ୟାଗ କରି ଆତ୍ମାର କୈବଲ—

୧ । ଐକାନ୍ତକତା—1 Soleness

୨ । ଏକତା—2. Absoluteness; oneness.

୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ; ଅଶ୍ରାନ୍ତାନନ୍ଦ—

3. Absolute bliss; beatitude.

୪ । ହସାର ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—

4. Emancipation of the soul from worldly bondage.

ଯାହାକୁ ବୋଲନ୍ତି ମଞ୍ଜୁ ଲୋକେ ଜାଣ ଭଲ

ସେ ଲୋକଙ୍କ ଏ ସ୍ୱାରେ ଲଭଇ କୈବଲ୍ୟ—ପାତାସର. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

* । ଦୁଃଖନିରୁଦ୍ଧରୂପ ମୋକ୍ଷ—

5. Absolute indifference to physical sufferings and worldly concerns.

୬ । ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ, ପରମାତ୍ମାରେ ଜୀବାତ୍ମାର ନିବାଣ—

6. Absolute identity of the human soul with the Universal Soul; the state of absorption in God, ('when God in man is one with man in God' Tennyson).

ଦେ. ବି.—(ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରଧାନସମ୍ପଦ ବୋଲି) ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ବା ପାଦୁକ—The flower or other offerings brought down from a Deity and made over to the devotee for being partaken of.

କୈବ୍ରତ—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. କୈବର୍ତ୍ତ)—କୈବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)

Kaibrata Kaibartta (See)

କୈମୁତକ—ଫ. ବି. (କମ୍ + ତ୍ତ = କମ୍ପତ + ଇକ)—ନ୍ୟାୟବିଶେଷ,

Kaimutika ମୁହେଁ ମୁହେଁ ପ୍ରମାଣିତ ହେବା ଭଳି ନ୍ୟାୟ—

A self-evident reasoning; axiomatic reasoning; a reasoning which requires no proof.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଭାବକୁ ଦୃଢ଼ ବ୍ୟକ୍ତି ବହନ କରି ପାରେ,

ସେ ଭାବକୁ ସବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ ବହନ କରିବ, ଏଥିରେ ଅଭି

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେବ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶାସ୍ତ୍ରାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସନ୍ଦେହ କଅଣ ? ଏଭଳି ନିଃସନ୍ଦେହ ଯୁକ୍ତି । ସ. 'କମ୍ପୁତ'ର ଅର୍ଥ—
ଅଭିଜ୍ଞ ? ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କଅଣ ? ଅର୍ଥାତ୍—'ଅନ୍ତ ସନ୍ଦେହୋ
ନାସ୍ତି ।']

କୈଶ୍ନା—ଦେ. ବି—କୈଶ୍ନା (ଦେଖ)

Kaishnā Kayāñ (See)

କୈରବ—ସ. ବି (ସ କେ = ଜଳରେ + ରବ୍ ଧାତୁ + ଅ = କେରବ =
Kairaba ହଂସ, କେରବ + ଚତୁର୍ଥୀର୍ଥେ. ଅ)—

୧ । କୁମ୍ଭଦ; କଇଁ, ଶ୍ଵେତୋତ୍ପଳ—

1 White water-lily.

୨ । ଚକ୍ର; ଶଠ; ଠକ—2. Swindler; cheat.

୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy

କୈରବିଣୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (କୈରବ + ସମ୍ପଦାର୍ଥେ. ଇନ୍; ଶ୍ରୀ. ଇ)—
Kairabini ୧ । କୁମ୍ଭଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ—

1. A place or tank full of water-lilies.

୨ । କୁମ୍ଭଦମ୍ଭା; କୁମ୍ଭଦ ବନ—

2. An assemblage of white water-lilies

୩ । କୁମ୍ଭଦ ଗଛ—3. A water-lily plant.

କୈରବୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୈରବ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kairabi ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, କୌମୁଦୀ; ଚନ୍ଦ୍ରକରଣ—
Moon-light.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଲାଗିଲେ କଇଁ ଫୁଲ ଫୁଟେ ବୋଲି କବି-
ସମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଅଛନ୍ତି । ବସୁନ୍ଧା କଇଁ ଫୁଲ ରାତିରେ ଫୁଟେ ଓ ଦିନରେ
ପ୍ରାୟ ମୁକ ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ପଦ ଦିନରେ ଫୁଟେ ଓ ରାତିରେ
ମୁକ ହୁଏ ।]

କୈରାତ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କରାତ + ଅ)— କରାତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Kairāta Relating to Kirātas.

ବି—୧ । କରାତମାନଙ୍କ ରାଜା—

1. A king of the Kirātas.

୨ । (କରାତ + ସମାନାର୍ଥେ. ଅ)—

ବ୍ୟାଧି ଭୁଲ୍ଲ ବଳବାନ୍ ମନୁଷ୍ୟ—

2. A strong man (as strong as a hunter.)

୩ । କରାତଚନ୍ଦନ; ଚନ୍ଦନବିଶେଷ—

3. A kind of Sandal-wood.

୪ । କୃମିମୃ; କରାତଚକ୍ର; ଚିରେଇବା ଗୁଳୁ—

4. A bitter medicinal plant.

କୈରି—ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ ଆଦି ରଖିବାର ବଡ଼ ଟୋକେଇ; କଇଁକ—

Kairi 1. A big basket for storing grain.

୨ । ଧାନ ଆଦି ସାଇଦି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଲ ମରେଇ-
. A big receptacle for grain made of
plaited straw.

କୈରାକଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଇଁଶାକଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Kairikanṭiā Kairikanṭiā (See)

କୈଳ—ସ. ବି. (କୈଳ + ସମ୍ପଦାର୍ଥେ. ଅ)—

Kaila ୧ । କୈଳ ସମୂହ; କ୍ରୀଡ଼ା ସମୂହ—

1. Sports; games.

୨ । (+ ଉଚ୍ଚାର୍ଥେ. ଅ) ସୁଖ—2. Happiness.

କୈଳାସ—ସ. ବି. (କୈଳ + ଅ = କୈଳ = କ୍ରୀଡ଼ା ସମୂହ; ସୁଖ + ଅସ୍

Kailāsa ଧାତୁ = ବାସ କରବା + ଅଧକରଣେ. ଅ)—

ଶିବ ଓ କୁବେରଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ, ହିମାଳୟର ଗିରିବିଶେଷ—
The Kailāsa mountain (one of the
Himalayan mountains); the abode of Śiva
and Kubera.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭବିଷ୍ୟତ ଦେଶର ପର୍ବତ, ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରରେ
ଅବସ୍ଥିତ । କୈଳାସର ପ୍ରଧାନ ଲମ୍ବାକାର ରାଜଧାନୀ ଦାରଦିକ କୈଳାସ
ପର୍ବତଠାରୁ ୪୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଦାରଦିକ-ଲମ୍ବାକାର
ଅନୁମତ ନ ନେଇ କେହି କୈଳାସ ପର୍ବତକୁ ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଏଠାରେ ସକଳ ପଶୁ ଶ୍ଵେତକାୟ, ବେଳେ ବେଳେ ଏଠାରେ
ରାତିରେ ଶୋଇଥିବା ଲୋକ ଉପରେ ବରଷ ପଡ଼ି ତାହାକୁ ଗୁପ୍ତି ବିଏ ।
ଏ ପର୍ବତର ଆକୃତି ଦୋଳବେଦି ପରି । କୈଳାସ ପର୍ବତ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନଦୀବେଷ୍ଟିତ । ନଦୀର ଡାହାଣରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ
ପଥ ଅଛି । ଗୌରୀ କୃଷ୍ଣରୁ ଆକାଶଭେଦ କରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶକୁ
ଯେଉଁ ଭୂଷାବଦ୍ଧ ଶୃଙ୍ଗ ଉଠିଛି ତାକୁ କୈଳାସ ଶିଖର କହନ୍ତି ।
ଏହାର ଆକାର ଶିବଲିଙ୍ଗ ସଦୃଶ । ଏଥିରେ ଶତ ଶତ ଭୂଷା-
ମଣ୍ଡିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସଦୃଶ ଶୃଙ୍ଗ ଅଛି । ଏ ଶୃଙ୍ଗମାନ କୈଳାସ-
ନ୍ତର୍ଗତ ହେଲେହେଁ କୈଳାସର ସର୍ବୋଚ୍ଚତମ ଶିଖରକୁ କୈଳାସ
କୁହାଯାଏ । ଏ ପର୍ବତରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବୌଦ୍ଧ ମଠ ଅଛି ।
ଏଠାରେ ଥିବା ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ଶୁକ୍ଳପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ
ଅଛି । ଲମ୍ବାମାନେ ସ୍ୱନାନ୍ତେ କୃଷ୍ଣମ୍ଭ, କେଶର ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରପାଠ
ପୂର୍ବକ ଏହି ଲିଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ଆରତି
ବେଳେ ଶଙ୍ଖ, ବଜ୍ର ଓ ଡମରୁ ବାଜେ । ଶିବମନ୍ଦିରର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ
ମନ୍ଦିରରେ ଚତୁର୍ଭୁଜା କାଳୀମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ନିକଟରେ ମାନସକୁନ୍ଦ ।]

କୈଳାସଗଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀର

Kailāsa-gaṅgā ଶବ୍ଦ ଶୁଦ୍ଧ ନାମ—

The Tibetan name of river Gogra.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ଭାରତରେ ସରପୁ ବା ଘର୍ଦ୍ଦାର ବା ଘଗ୍ଗା ନାମରେ
ପରିଚିତ ।]

କୈଳାସକାଥ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କୈଳାସ + ନାଥ)—

Kailāsanātha କୈଳାସବାସୀ (ଦେଖ.)

Kailāsa-bāsi (See)

କୈଳାସବାସୀ—ସ. ବି. (କୈଳାସ + ବସ୍ ଧାତୁ = ବାସ କରବା +

Kailāsa-bāsi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—

୧	ନ	ଉ	ଋ	ୠ	୧	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଫେ ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ୍	ନ

୧ । ଶିବ—1. Siba

୨ । କୁବେର—

2. Kubera, the God of riches.

କୈଶିକ—ଫ. ବିଶ. (କେଶ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଇକ) —୧ । କେଶସମ୍ପର୍କୀୟ
Kaiśika —1. Pertaining to the hair; capillary.

୨ । କେଶ ପରି ସରୁ; କେଶଭୂଳ୍ୟ—

2. Hair-like; fine as hair.

ଫ. ବି. (କେଶ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଇକ) — ୧ । କେଶସମୂହ—

1. A mass of hair.

୨ । ଆଦରସ— 2. The sentiment of love.

୩ । କାମ—3. Lust.

କୈଶିକାକର୍ଷଣ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା, କୈଶିକ + ଆକର୍ଷଣ) — (ବିଜ୍ଞାନ ପରି-
Kaiśikā karṣaṇa ଭାଷା) — ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କେଶ ଭୂଲ୍ଲ

ଛଦ୍ମଦ୍ୱାରା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଶକ୍ତି, ଜଡ଼
ପଦାର୍ଥର ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛଦ୍ମବର୍ଣ୍ଣକୁ ନଳରେ
ଜଳାଦି ଉପରକୁ ଟାଣିହୋଇ ଯାଏ । (ଯଥା—ପାପର
ଗର୍ଭରୁ ବଳିତାର ଛଦ୍ମ ବାଟେ ଶିଖାକୁ ତେଲ ଟାଣି ହେବା)
(science) Capillary attraction.

କୈଶିକାନାଡ଼ି—ଫ. ବି. (ଦେହବିଜ୍ଞାନ ନପରଭାଷା) — କେଶପରି ସରୁ
Kaiśikā nāṛḍī ଶିରପ୍ରଶିର—Cappillary arteries.

କୈଶୋର—ଫ. ବି. (କୈଶୋର + ଭାବେ. ଅ) — ୧ ବାଲ୍ୟବସ୍ଥା—

Kaiśora 1. Boyhood.

୨ । ନବଯୌବନାବସ୍ଥା—2. Early youth

[ଦ୍ର—୧୦ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୧୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥାକୁ କୈଶୋର
ବୋଲାଯାଏ ।]

କୈଶ୍ୟ—ଫ. ବି. (କେଶ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଯ) — କେଶଗୁଚ୍ଛ—

Kaiśya A cluster or tuft of hair.

କୈସର—ବୈଦେ. ବି. (ଲ. କାଇଜର୍) — କାଇଜର୍ (ଦେଖ)

Kaiśar Kaijar (See)

କୈସର-ଇ ହିନ୍ଦ୍—ବୈଦେ. (ଫା.) — ବି. ୧ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ବା ଭାରତର
Kaiśar-i-hind ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉପାଧି—1. Emperor of

India

କୈସର-ଇ-ହିନ୍ଦ୍ ୨ । ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ପଦକବିଶେଷ—

काईजर-ई-हिंद 2. The Kaisar-i-hind medal awarded
by the Emperor of India to persons who
render meritorious public service in
India.

କୈସରବାଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. = ସମ୍ରାଟଙ୍କ ବଗିଚା) — ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ
Kaiśarbāg ଥିବା ଅଯୋଧ୍ୟାର ପୂର୍ବତନ ନବାବଙ୍କ ପ୍ରମୋଦୋ-

କୈସରବାଗ୍ ଦୟାନର ନାମ (ଏଥିରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପଥର ଫାଟକ ଅଛି; ଏହା
काईजरबाग ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ନବାବ ଓ ବେଗମ୍‌ମାନଙ୍କ ସ୍ମାରକାର

ଅତି ବିଚିତ୍ର) — Name of a pleasure-
garden of the late Nawabs of Lucknow.

କୋ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ (ଫ. କର୍) କେଉଁ—

Ko What; which.

କୋ ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବି. ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—କେମ୍ପାନା ବା ବାଣିଜ୍ୟ—

କୋ ଫା — (ଯଥା ବ୍ରଜଲଲ୍ ଲାଭୀ ଅଣ୍ଡ୍ କୋ) —

An abbreviation for 'Company' (e. g

Vrajalal Lavji & Co)

କୋଅପରେଟିଭ୍ ସୋସାଇଟି—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. —ଗ୍ରାମର ଗରବମାନଙ୍କୁ

Kcapareṭibh sosāṭi ମହାନିମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁଦ୍ଧି ପଥର

କୋଅପରେଟିଭ୍ ସୋସାଇଟି ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗଠିତ—

कोअपरेटिभ सोसाइटि ମେଣ୍ଟାଙ୍କ ଅନୁକୂଳ, ସୁନା ଓ ସାହାଯ୍ୟରେ

ଗ୍ରାମର ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ରକ୍ଷାଦାନ ସମିତି—

Co-operative society.

କୋଆଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. — (ନରମୁହାଁଶରୁ ଧରା ଯିବା)

Koāṛḍi ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣୀ ମାଛ—A species of sea-fish

caught at the mouths of rivers.

କୋଇ—ଦେ. ବି. —ତୈଳସାବଣି; ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷ ଧାତୁ ଅଭିଷ୍ଟାର ମାଟ୍ଟପାତ୍ର—

Koi An earthen pot for melting metal; melting

ପୁଟି pot; goldsmith's crucible.

କୁଟାଳୀ

କୋଇନ୍ତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫ. କୁନ୍ତା) —କୁନ୍ତା, ପାଣ୍ଡବ

Kointā ମାତା—Kuntā; the mother of the

Pāṇḍavas.

ମୁଁ ତ କୋଇନ୍ତା ଶୁଣି ସୁତ

କରବ ପତିଆସ ହୁଇ—ଭୁବନ. ପ୍ରେମସଂଗ୍ରହ ।

କୋଇନ୍ତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫ. କୁନ୍ତା) —

Kointi କୋଇନ୍ତା (ଦେଖ) —Kointā (See)

କୋଇଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋଲ) — ୧ । ଅଙ୍ଗାର—

Koila 1. Charcoal.

କୟଳା ୨ । ଖନିଜାତ ପଥରକୋଇଲା—

कायला 2. Coal.

ଦେ. ବିଶ. (ଫ. କପିଳ) ପାଣ୍ଡବ ବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ପାଣ୍ଡବ; କପିଳ—

Of a pale or yellowish red or yellowish

white colour; reddish brown; auburn.

କୋଇଲାଖଣି—ଦେ. ବି. —(ଇଂ. କୋଲ୍ + ଫ. ଖଣି) —ଯେଉଁ ଖଣିରୁ

Koilaḥḥaṇi କୋଇଲା ବାହାରେ—

कयलाव खनि

Coal-mine; colliery.

कोयलेकी खान

କୋଇଲ—ଦେ. ବି. (ଫ. କୋକିଲ) — ୧ । କୋକିଲ; ପିକ—

Koila 1 The Indian cuckoo; the sweet warbler

of India; Koel; Endynamis

कायल

Honorota.

ସାଧାରଣ ଯେନେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ' ଚିତ୍ରିତ ବୋଧେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ବା ' ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଆମେବର୍ଣ୍ଣାସ ୨ । ଆମ୍ଭଟାକୁଆ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶବ୍ଦ—

गिरो; गूदा; 2. The kernel inside the mango-seed.
कोइली

୩ । କୋକିଲକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ରଚିତ ହୋଇଥିବା କରୁଣରସାତ୍ମକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶାବିଶେଷ (ଯଥା—
କେଶବକୋଇଲି, କାନ୍ତକୋଇଲି, ବାରମାସୀକୋଇଲି) —

3. A class of Oriya poems with 34 stanzas addressed to the cuckoo.

କୋଇଲିଖା—ଦେ. ବି—କୋଇଲିଖିଆ (ଦେଖ)

Koilkhā Koilkhiā (See)

କୋଇଲିଖିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋକିଳାକ୍ଷ)—ପାଣିକୂଳରେ ଜନ୍ମିବା

Koilkhiā ବାସକାର ବର୍ଗର ଶାକଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କୋକିଳାକ୍ଷ; Long-leaved Barleria; Hygro-
ଲୁଳିକ, ହିରି; ଇନ୍ଦ୍ରଗନ୍ଧା; phila Spinosa, Ruellia Longi-
କାକେଶ୍ୱ; ଇନ୍ଦ୍ର, ଶୁଭକ; folia; a thorny plant grow-
ଉଷ୍ଣ, କାଶେଶ୍ୱ; ଶୁଗାଳା; ing in the bank of tanks etc

ଶୁଖିଳା, ଇନ୍ଦ୍ରକାଳିକା; [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପେଡ଼ିଆପେଡ଼ିଆ କଣ୍ଟା-
ଶୁଭକ; ଶୁଗାଳା- ଥାଏ; ଫଳ କର୍କଶ; ଫୁଲ ଉଷ୍ଣତ୍ୱ
ଘଣ୍ଟା; ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର; ଶୁଖିଳା; ରକ୍ତନୀଳ, କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଇଟାଳିଆ; ପତ୍ର
ବନକଣ୍ଟକ, ବଜ୍ର; ବଜ୍ରକଣ୍ଟକ; କର୍କଶ, ଫୁଲ ହିରିଗଲେ ଶାଳକୋଷରୁ
ହିରିଶୁଭ, ଛତ୍ରକ; ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପ, କାଗ୍ନ ପରି ମଞ୍ଜି ବାହାରେ; ଏ ମଞ୍ଜି
ଅତିଛତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ

ଏ ମଞ୍ଜି ଗଣ୍ଡିବାତରେ ଉପକାରୀ ।
କୁଲିଆଡ଼ା; କୁଲିକାଟି; ତାକୁ ଗ୍ରା ମତରେ ଏହା ମୁହଁକାରକ ଓ
କୁଲିକା; କୋଲିକା, କଟି ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ରୋଗରେ
ଆଞ୍ଜି; ମାଦାଆଁତି; ଉପକାରୀ । ଧଳା ଓ ନାଲି ଫୁଲ
କୁଲିଆଆଡ଼ା; କୋଲିକାଟି; ଦେବରେ କୋଇଲିଖିଆ ଦ୍ୱିବିଧ । ଏହା
କୋଲିକାଟି; କୋଲିକା; କଟି ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଣ୍ଣକ;
କୋଲିକାଟି; କୋଲିକା; କଟି ଏହା ଆମବାତ, ଶୋଥ, ଅଶ୍ମଶ୍ଳ, ଚକ୍ଷୁ,
କୋଲିକାଟି; କୋଲିକା; କଟି ଅରୁଚି ଓ ବାତବିକ୍ରମାଶଙ୍କ ।]

ଗୋଷା

ଗୁ. ଏଣ୍ଡେଲ୍

କୋଇଲିପାଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—କୋଇଲିପାଉଡ଼ା (ଦେଖ)

Koilipārdā Koilipāurdā (See)

କୋଇଲିପାଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—କୋଇଲିପାଉଡ଼ା (ଦେଖ)

Koilipārdurā Koilipāurdā (See)

କୋଇଲିପାଣି—ଦେ. ବି—ବିବାହ ଦିନ ପାହାନ୍ତିଆରେ କନ୍ୟା ଯେଉଁ

Koilipāṇi ଅରମ୍ଭିତ ପାଣିରେ ସ୍ନାନ କରେ—The conse-
crated water with which the bride has
a bath in the early morning of the day
of marriage.

କୋଇଲିପାଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—କୋଇଲିପାଉଡ଼ା (ଦେଖ)

Koilipārdā Koilipāurdā (See)

କୋଇଲିପାଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. (ଟାକୁଆ ଉତ୍ତରର କୋଇଲି ବା ଗଜଶସବ
Koilipāurdā ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ହେତୁରୁ)—ଯେଉଁ ଆମ୍ବ ଗଛରେ
କୋଇଲି ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେମେଣ୍ଟ ଯାଇ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ଓ ଯାହା

ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କଳା ଚେପଟା ଚେକା ଦାଗମାନ
ଥାଏ—A diseased mango fruit; young
mango-fruit which withers and becomes
pale while still attached to its stalk
on the tree.

କୋଇଲିବାଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—

Koilibāi A species of paddy.

କୋଇଲିବୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋକିଳ ଓ ବୁଡ଼ି ଥାଉ)—

Koiliburda ବିବାହର ପୂର୍ବ ପାହାନ୍ତିଆରେ ଅର୍ପିତ ବିବାହ
ଦିବସର ପ୍ରଭୁଷରେ କନ୍ୟା କରିବା ସ୍ନାନ—

The early bath taken by a bride on
her marriage day.

ଏଇଗଣେ ସେ କୋଇଲିବୁଡ଼ା ପାଇ ପିନ୍ଧିବ । ଫଳାମୋହନ. ଗନ୍ତବ୍ଧ ।

[ଦ୍ର—ବଡ଼ିଭୋରରୁ ଶୁଭା କୋଇଲି ରବନ୍ଧି, ସେହି ସମୟରେ
ଏ ସ୍ନାନ କରାଯିବାରୁ ବୋଧହୁଏ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

କୋଇଲି ବୈକୁଣ୍ଠ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରୀ ମନ୍ଦିରର ଉତ୍ତରଦ୍ୱାର

Koili baikunṭha ଆଡ଼କୁ ବାହାରବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ
ଓ ବୃକ୍ଷଗୁଳ୍ମାଦିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ (ଏଠାରେ ନୂଆ-
କଲେବର ସମୟରେ ଖର୍ଣ୍ଣ ଦେବବିଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସମାଧି
କରାଯାଏ)—Name of a place inside the
compound of the Puri temple where
the cast off images of the Deities are
deposited.

କୋଇଲିସୂତା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ସରୁ ଲତା—

Koilsūtā A kind of long slender creeper used
as twine.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ଦଶ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବରେ ବଢ଼େ, ଏହା
ଦେହରେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା ହୋଇ ଗଣ୍ଡି ଓ ଶୁଦ୍ରସୂତ ପରି ଥାଏ ।]

କୋଇଲେଖା—ଦେ. ଅ—କୋଇଲିଖିଆ (ଦେଖ)

Koilekhā Koilkhiā (See)

କୋଉ—ଗ୍ରା. ସଂନାମ ଓ ବିଶ. (ସଂ. କମ୍)—

Kou କେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀ) ?—Which ?

କୌନ (ଯଥା—ମୋତେ କୋଉ ବସ୍ତୁ ବା କଥା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ?)—

କନ ଅ—(ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) କ ।—

(Interrogative use) What !

(ଯଥା—ସାଆନ୍ତ ମତେ କୋଉ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ସେ ଅତି ତାଙ୍କର
ଧନ ସରି ଗଲା ବୋଲି ସେ ମତେ କିଛି ନ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହୁଛି !)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉଥ	କ	ନ,

[ଦ୍ର—ନିଜାର୍ଥକ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରେ ଲଗିଲେ ଏହା ଉକ୍ତ କିମ୍ବାର ଆଦ୍ୟ ବୁଝାଏ; ଯଥା—ସେ ହିଅ ସାଙ୍ଗେ ଭରବେଭର କୋଉ ଦେଇ ନାହିଁକି ? ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁବ୍ ଦେଇଛି । ମୁଁ କୋଉ ସୁଖ କରି ନ ଥିଲି ଯେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁବ୍ ସୁଖ କରିଥିଲି ।]

କୋଉଁ—ଗ୍ରା. ସବ—କୋଉ (ଦେଖ)

Kouñ Kou (See)

କଣ—କେଉଁ (ଦେଖ)—Keuñ (See)

କୋଉଣପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ (ସ. କୌଣପ)—କୌଣପ (ଦେଖ)

Kounapa Kaunapa (See)

ଦେ ବସନ୍ତ ବ୍ୟଗ୍ରଗଣ

ଦେ ଗଡ଼ କୋଉଣପପଦ—କଲୋଥ. ଭଗବତ ।

କୋଉଣସି—ଗ୍ରା. ସବନାମ—କୌଣସି (ଦେଖ)

Kounasi Kaunasi (See)

କୋଉଣସିଲ—ଗ୍ରା. ସବନାମ—କୌଣସିଲ (ଦେଖ)

Kounasilā Kaunasilā (See)

କୋଉଣସିସି—ଗ୍ରା. ସବନାମ—କୌଣସିସି (ଦେଖ)

Kounisi Kaunasilā (See)

କୋଉଣସିଲ—ଗ୍ରା. ସବନାମ—କୌଣସିଲ (ଦେଖ)

Kounasilā Kaunasilā (See)

କୋଏର—ଗ୍ରା. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. ଓ କଣ—କୋଇଏ; କଂଶଭ

Koer ବୃକ୍ଷ୍ୟକ—An aggregate of twenty things.

କୋ—ବୈଦେ. ସାଙ୍କେତିକ (ଇଂ. କୋ)—କୋ (ଦେଖ)

Koñ Ko (See)

କୋ [ଦ୍ର—ଏହା 'କୋ'ରେ ଅନୁସାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ ଲେଖା 'କୋ' ହୁଏ, କିନ୍ତୁ 'କୋ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

କୋକ—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କୋକ)—ଜାଲଣି କୋଇଲା—

Kok Fuel made from coal; coke.

କୋକ୍

କୋକ

କୋକ—ସ. କ. (କୋ=ଜଳ + ଉକ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ.)

Koka ଅ)—୧ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ; ଚକ୍ରୁଆଚକୋଇ ପକ୍ଷୀ—

1. The Brahmani duck; the ruddy sheldrake or goose; Casarca Rutila.

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି, ପାଣିକୂଳରେ ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା ହୋଇ ରହନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲାବେଳେ ଚକ୍ରୁଆ ଚକୋଇ ମିଥୁନ ନଦୀର ଉଭୟ ଉପ ପାରକୁ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧଯାକ ବିଜେଦତୁଣ୍ଡରେ ଚକୋଇ ବୋବାଉଥାଏ, ସକାଳ ହେଲାବେଳେ ଏମାନଙ୍କର ମିଳନ ହୁଏ ।]

୨ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—2. Frog.

୩ । କୋକିଳ—3. Cuckoo.

୪ । ବନ୍ୟଖଜୁର ଗଛ—4. Wild date tree.

* । ଏଣୁ ଅ—5. Chameleon; wild lizard.

ନେକଡ଼େ ୬ । ଗଧୁଆ; ବୃକ; ଦେଶବାସ—

6 Hyena; the Indian wolf; Cannes Pallepis.

୭ । ବଳଅକୁର—7. Wild dog

୮ । ରତ୍ନଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ପଣ୍ଡିତବିଶେଷ; କୋକଦେବ—

8. Name of a sage, author of a treatise on copulation.

ଗ୍ରା. (ଶିଶୁବଚନ) କ—କୋକବାସ୍ତା (ଦେଖ)

Kokabāyā (See)

କୋକଦେବ—କ. (ନାମ)—ରତ୍ନଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ପଣ୍ଡିତବିଶେଷ;

Kokadeba

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Name of a Pandit who wrote a treatise on love and copulation.

କୋକନ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ କ (ଇଂ. କୋକେନ୍)—କୋକେନ୍ (ଦେଖ)

Kokan

Koken (See)

କୋକନଦ—ସ. କ. (କୋକ=ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ + ନଦ ଧାତୁ, ଶିଳ୍ପ)

Kokanada

ନଦ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରାଇବା=କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ; ଯାହା

ପକ୍ଷୀକୁ ରବସୂକ୍ତ କରାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ ଫୁଟିବା ଦେଖି

ଚକୋଇ ଭ୍ରମରେ ଚକୋଇ ପକ୍ଷୀ ବୁଲୁ ଶବ୍ଦ କରେ)—

୧ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—1. Red-petalled lotus; Nymphaea Lotus (red variety).

୩ । ନାଲିକଇଁ, ରଙ୍ଗକଇଁ

୨ । ରକ୍ତ କୁମୁଦ, ନାଲି କଇଁ—

ରକ୍ତପଦ୍ମ, ନାଲି ନୀଳୁକ

2. Red water-lily; Nelum-

ନାଲ କମଳ

bium Speciosum (red

ମା. ତାବତେଏଁ କମଳ

variety).

ଗ. ସୁଜନା ଉଦ୍‌ଭେଦେ

[ଦ୍ର—ଏହା କୁମୁଦ ଜାତୀୟ; ପକ୍ଷ

ଦେ. ଏସ୍‌କାଲବା

ଉଷଧି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ତେଜ୍ଜ ଓ ଫୁଲ

ତା. କରଯୁର୍ଦ୍ଧବରେ

ନାଲି, ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା

ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁଭକ୍ତମଧୁର, ରକ୍ତଦୋଷହର, ବୃଷ୍ୟ ଓ କଫବାତ-

ପିତ୍ତନାଶକ, ରକ୍ତ ପଦ୍ମ ଓ ରକ୍ତ କୁମୁଦ ପୃଥକ ଜାତୀୟ, ରକ୍ତପଦ୍ମ

ପଦ୍ମ ଜାତୀୟ, ରକ୍ତକୁମୁଦ କୁମୁଦ ଜାତୀୟ, କିନ୍ତୁ କୋକନଦ

ସାଧାରଣତଃ ରକ୍ତକୁମୁଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୩ । (ନାମ) କୋକନାଡ଼ା, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା

ଓ ତାଲୁକ ଓ ଜିଲ୍ଲାର ସୁଜାମା (ଏ ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ୟ

ନାମ ଗୋଦାବରୀ ଜିଲ୍ଲା, ଏହା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର)—

3. Coconada or Godavari district; a sub-

division and seaport town of that

name.

କୋକନ୍ଦି—ପ୍ରା. (ଗଞ୍ଜାମ) କଣ—ଏଣେତେଣେ ହେଉଥିବା; କନ୍ଦି

Kokandi କନ୍ଦି ବୁଲୁଥିବା—Moving here and there;

moving from one place to another

(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି କୋକନ୍ଦି ହେଉଛି ।)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧକମାନେ ଚକ୍ରେ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୋକବଲ୍ଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୂଲ. ହୁ—କୋଗୀ= Kokabali ବଲିଆ କୁହୁର)—ବଲିଆ କୁହୁର—
Wild dog.

କୋକବନ୍ଧୁ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କୋକ + ବନ୍ଧୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Kokabandhu The sun.
[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରେ କୋକବନ୍ଧୁର ମିଳନ ହୁଏ ବୋଲି ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ କୋକବନ୍ଧୁ କହନ୍ତି ।]

କୋକବାୟା—ଦେ. ବ. (ସ. କୋକ = ଦେହାକାୟ, ଭୂଲ. ପର୍ବୁଣୀ, Kokabāyā କୋକ ର ଏହି ଅର୍ଥ)—
ଜୁଜୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଳ୍ପନିକ କୋକି, ଭୟଙ୍କର ଜୀବ—Bugbear; scare; a name applied to an imaginary scarecrow used to frighten infants to sleep.

[ଦ୍ର—ଅବୁଝା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ ଭୟର ଶୁଆଇ ପକାଇବା ପାଇଁ ମାତାମାନେ ଏହି ଭୟଦେୟ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ପଲଟ କୋକବାୟାକୁ ମାଆ କି ଶିଶୁ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । କୌଣସି କିମ୍ବଦନ୍ତୀକାର ଭୟଙ୍କର ଜୀବ, 'କୋକବାୟା' କାନ କାଟି ନେବ ବୋଲି ପିଲାଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାନ୍ତି ।]

କୋକମିନା—ଦେ. ବ. (ସ. କୋକ)—କୋକବାୟା (ଦେଖ)
Kokaminā Kokabāyā (See)

କୋକରଡ଼ି—ଦେ. ବ. ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Kokaradi 1. A kind of bird.

୨ । ଦେହର ବୋବାଳ—

2 Howling of wolf

କୋକରା—ଦେ. ବ. ଚିଲିକାର ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—
Kokarabā A class of sea-fish found in the Chilka lake.

କୋକଲି—ଦେ. ବ. ଏକଜାତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ କାଲିକା ପତଳା ଲୁଣୀ Kokali (ସାମୁଦ୍ରିକ) ମାଛ (ପୁରୀରେ ବଣେଷ ପରିମାଣରେ ମିଳେ; ମଧୁର ପାଣିରେ ଏହି ଜାତୀୟ ମାଛର ନାମ ମାକେଡ଼)—A small seafish with scales; (caught near Puri; it is a species of Pickerel).

କୋକଲି ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବ. ଶୁଖା ହୋଇ ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରଖାଯିବା Kokali sukhuā କୋକାଲି ମାଛ; ପିତାଶୁଖୁଆ (ଏଥିରେ ଲୁଣ ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ)—Dried small pickerel and other fry of the sea used for food.

କୋକଶାସ୍ତ୍ର—ସ. ବ. (କୋକ = ମୁନିବିଶେଷଙ୍କ କୃତ + ଶାସ୍ତ୍ର)—
Kokashāstra ଶଙ୍ଖାରମ୍ଭ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ; କାମଶାସ୍ତ୍ର—
A treatise on the art of love ascribed to a Paṇḍit Panamed Koka.

କୋକଶିଆଳ—ଦେ. ବ. କୋକଶିଆଳ (ଦେଖ)
Kokashīlā Kokashīl (See)

କୋକଶିଆଳି—ଦେ. ବ. (ସ. ଶିଖି ଶିଖାଳ; ଏ ଶିଖି ଶବ୍ଦ କରୁ Kokashīlī ଥିବାରୁ)—ବଲ୍ଲିଆ ଜାତୀୟ ଜୀବବିଶେଷ, କୋକି—
ଝେକ୍‌ସୋଲ Fox; Vulpes Bengalensis.

ଲୋମଡ଼ି [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଭୂଇଁରେ ଗାତ ଖୋଳି ରହନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଗୋଜିଆ; ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ବଲୁଆ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ଠାରୁ ଲମ୍ବ, ଏମାନେ ଖେଁଖେଁ, ଖୁଁଖୁଁ ବୋବାଳି କରନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଗାତରେ ଅନେକ ମୁହଁ ଥାଏ, ଗୋଟିଏ ମୁହଁରେ ଶର୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏମାନେ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ମୁହଁ ବାଟରେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ।]

କୋକାଳ—ପ୍ରା. ବ. କେଉଁ କାଳ—
Kokāla Some day; some time.
(ଯଥା—କୋକାଳେ କୋ ଭବିଷ୍ୟତ—ଦେ. ଅଶୁକ ସମ୍ବତ୍ ବଚନ ।)

କୋକାହ—ସ. ବ. (କୋକ + ଅ + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—
Kokāha ଧଳା ଘୋଡ଼ା—White horse

କୋକି—ଦେ. ବ. (ସ. ଶିଖି)—କୋକଶିଆଳ (ଦେଖ)
Koki Kokashīl (See)

କୋକିଗାତ—ସ. ବ. (ସ. ଶିଖି + ଗର୍ତ୍ତ)—
Kokigāta ପକ୍ଷିଆରେ କୋକ ଖୋଳିଥିବା ଗାତ—
ଝେକ୍‌ସୋଲେବ ଗର୍ତ୍ତ The hole of the fox.

ଲୋମଡ଼ିକା ବିଳ

କୋକିମୁହାଁ—ଦେ. ବ. ପୁ. ଯାହାର ମୁହଁ କୋକମୁହଁ ପରି ସରୁ ବା Kokimuhāṇi ଗୋଜିଆ—(Male or female) Whose (କୋକମୁହାଁ—ଶୁ) lipss are pointed.

କୋକିଲ—ସ. ବ. ପୁ. (କୁଲ୍ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା (ମନକୁ) + Kokila ସଞ୍ଜାର୍ଥେ ଇଲ; ଯେ ମନକୁ ମୋହତ କରେ)—
(କୋକିଲା—ଶୁ) ୧ । ନିଆଁଖୁଆ, ହୁଳା—1. Fire-brand.

କୋଇଲ ୨ । କୋକିଲେଶୁ (ଦେଖ)
2. Kokilekshu (See)

୩ । (ଯେ କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତ ଦୂରଣ କରେ)—
କୋଇଲ, ପିକ; ପୁଂଖୋକଲ—3. The koel or Indian cuckoo; Endynamis Honorata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ରଙ୍ଗ କଳା ଓ ଆଖି ଉଷତ୍ ମାଲବର୍ଣ୍ଣ; ଏହାର କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭମଧୁର । ଏହାର କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦ ବଣେଷ ଭାବରେ ଆମ୍ଭ ବଞ୍ଚିକା ସମୟରେ ବା ବସନ୍ତ ସମୟରେ ଶୁଣାଯାଏ, ତେଣୁ ଏହାକୁ ଚୂଡ଼ରସିକ ବା ବସନ୍ତଚୂଡ଼ ବୋଲାଯାଏ; ଏହାର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନାମ କାମଦୂତ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପ୍ରକାଶ କରୁ ଦେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ଅଣ୍ଡିରକୋଇଲ କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦ କରେ. ମାତ୍ର ମାଈ କୋଇଲିର ଶବ୍ଦ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର । ଭାରତର ପୁରାତନ କବିମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ କଥା ଜାଣିଥିଲେ ।

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନୁ

କୋକିଳ ବା କୋଇଲି ନିଜ ଡମ୍ବକୁ ଫୁଟାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଡମ୍ବ ଦେଇସାର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀର ବସାରେ ଆପଣାର ଡମ୍ବକୁ ରଖିଦେଇ ଆସେ ଓ ସେ ପକ୍ଷୀ କୋକିଳ ଡମ୍ବକୁ ଆପଣାର ଡମ୍ବ ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟତ ତାକୁ ଉତ୍ତମାଏ ଓ ଫୁଟାଏ ଏବଂ ସେ କୁଆକୁ ନିଜର କୁଆ ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟତ ଆଧାର ଦେଇ ପାଲେ । କୋଇଲିକୁଆ ବଢ଼ିପାଇ ଉଡ଼ି ପାରିଲାକୁ ସେ ଉଡ଼ି ଆପଣାର ମାଆ—କୋଇଲି ବସାକୁ ପଳାଇ ଆସେ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋପପୁର ଛଡ଼ି ମଞ୍ଜୁରୀ ଯିବା ସମୟରେ ଯଶୋଦା ଶୋକ କରୁଥିଲେ “କାକପୁରେ ପିକପର ବଡ଼ାଇଲି ଯହକରି, ଏବେ ଆପଣା ଗୋବ ସୁମର ହେଲୁ ବାହାର ।” କୋଇଲିକୁଆ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା ଲାଳିତ ପାଳିତ ହେବାରୁ ତାକୁ ପରଭୂତ ବୋଲିପାଏ । ଭ୍ରାତବ୍ୟାସୀଙ୍କର ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଅତି ପୁରୁଣା । ଇଉରୋପୀୟ ପକ୍ଷିତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ୱାନଙ୍କର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା, ତାହା ଇଂଲଣ୍ଡବାସୀ ପକ୍ଷିତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ ସାହେବ Mr. P. J. Bunyard ନିଜେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଦୂର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଇଂଲଣ୍ଡର ସରରେ (Surrey) କାଉଣ୍ଟି ଅନ୍ତର୍ଗତ କ୍ରଏଡେନ୍ (Croyden) ନଗରରେ ସାହେବଙ୍କ ବସା ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ ବସାରୁ କୋଇଲିଠାରୁ ସୁଦୂର ଉଆବ୍‌ଲର୍ (Warbler) ନାମକ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ ପ୍ରତିଦିନ ବାହାରେ, ଅନେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହେବ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବର୍ଷେ ସାହେବ ସେହି ଉଆବ୍‌ଲର୍ ବସା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଚୋର-କୁଡ଼ିଆ କରି ଜଗି ବସିଲେ । ଉକ୍ତ ପକ୍ଷୀର ବସାରେ ସେହି ପକ୍ଷୀର ଦୁଇଟି ଡମ୍ବ ଥିବା ସାହେବ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଥିଲେ । ପରେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ (କୋଇଲି) ସେ ବସାଠାକୁ ଉଡ଼ିଆସି, ବସାର କଡ଼ପାଖରେ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ବସାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଲାଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଦୁଇଥର ଉଠାଇଲା ଓ ଗୁଞ୍ଜିଲା । ବସାଠାକୁ ଉଡ଼ି ଗଲାବେଳେ କୋଇଲିର ଥଣ୍ଡରେ କିଛି ପଦାର୍ଥ ନ ଥିଲା । ଚଢ଼େଇବସାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ କୋଇଲି ସେଠାରୁ ପୁଣି ବାହୁଡ଼ି ଉଡ଼ି ଅଇଲା । ବାହୁଡ଼ିଲାବେଳେ ସାହେବ ଦେଖିଲେ ଯେ କୋଇଲି ନିଜର ଥଣ୍ଡରେ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଚଢ଼େଇର ଗୋଟିଏ ଡମ୍ବକୁ ଯାକି ଧରିଥାଏ । ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଚଢ଼େଇର ଡମ୍ବ କୋଇଲି ଡମ୍ବଠାରୁ ସାନ । କୋଇଲି ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଚଢ଼େଇର ବସାରୁ ଉଡ଼ି ଅଇଲା ପରେ ସାହେବ ସେ ଚଢ଼େଇର ବସାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ପୁରୁଷ ସେ ଚଢ଼େଇର ବସାରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଡମ୍ବ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ନାହିଁ ଓ ସେ ଡମ୍ବ ସ୍ଥାନରେ କୋଇଲିର ଗୋଟିଏ ଡମ୍ବ ଥିଲା ଦେଖିଅଛି । ତାହାର କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ଚଢ଼େଇ ବସାରେ ଗୋଟିଏ କୋଇଲିକୁଆ ଓ ଗୋଟିଏ ଉଆବ୍‌ଲର୍କୁଆ ଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ସାହେବ ମହୋଦୟ British Ornithological Club ନାମକ ପକ୍ଷିତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ନିଜର ପ୍ରବନ୍ଧ ଅନୁରୂପ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରିଅଛନ୍ତି ।

ସାହେବ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଯେ କୋଇଲି ଉକ୍ତ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ପକ୍ଷୀର ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳେ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଦମ୍ବିତ ବସା ପାଖରୁ ଖଣ୍ଡେଦୂରରେ ଥାଇ କୋଇଲିର ଅନୁସ୍ୱର ପ୍ରବେଶ ବିରୋଧରେ ଆପତ୍ତିସୂଚକ ଶବ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଏହି ଆପତ୍ତିସୂଚକ କୋଇଲି ତା କାମ ଫଳେ କରି ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ଅତଏବ ସାହେବ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ଯେ କୋଇଲି ଡମ୍ବକୁ ଜନ୍ମ କରିସାରି ପୁଣି ଉକ୍ତ ଡମ୍ବକୁ ଚିଲିକିଏ ଏବଂ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ବା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀର ବସାକୁ ଯାଇ ସେ ବସାରେ ଗିଳିଥିବା ଡମ୍ବକୁ ଉଗାରି ପକାଏ ଏବଂ ଉକ୍ତ ପକ୍ଷୀର ଗୋଟିଏ ଡମ୍ବକୁ ସେଠାରୁ ଘେନିଆସେ । କୋଇଲି ବସା ଛଡ଼ି ଯିବା ପରେ ଉକ୍ତ ଚଢ଼େଇ ଆପଣାର ବସାକୁ ଆସି ଦେଖେ ଯେ ପୂର୍ବେ ଥିବା ଦୁଇଟିଯାକ ଡମ୍ବ ଅଛି, ଆପଣା ଡମ୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସେଠାରେ କୋଇଲିର ଡମ୍ବଟିଏ ରଖା ଯାଇଅଛି ବୋଲି ସେ ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ, ଦୁଇଟିଯାକ ଡମ୍ବକୁ ଆପଣାର ଡମ୍ବବୋଲି ସ୍ୱରକରି ଉତ୍ତମାଏ ଓ ଫୁଟାଇକରି କୁଆ ବାହାରକରେ । କୁଆ ବାହାରଲା ପରେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ କୁଆ କୋଇଲିକୁଆ ବୋଲି ଠଉରାଇ ନ ପାରି ଆପଣାର କୁଆପରି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଧାର ଦେଇ ବଢ଼ାଏ, କୋଇଲି କୁଆଟି ଉଡ଼ିପାରିଲେ ତାହାର ନିଜ ମାଆକୋଇଲି ଆସି ତାକୁ ନିଜ ବସାକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଯାଏ ଓ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଆସି ହୋଇ ଚାହିଁଥାଏ । ଆମଦେଶରେ କୋଇଲି କୁଆଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କୁଆକୁ ଲାଳିତପାଳିତ କରାଏ କିନ୍ତୁ ଭିଲ୍ଲିତରେ କୁଆ ନ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା କୋଇଲି ଆପଣାର କୁଆକୁ ଲାଳିତପାଳିତ କରାଇନାଏ ।

କୋକିଳକଣ୍ଠ—ଫ. ବି. (କୋକିଳ + କଣ୍ଠ)—ମଧୁର ଗଳାର ସ୍ୱର—
Kokilakanṭha Melodious voice or tone.
(କୋକିଳକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ) ଫ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରନ୍ଥ)—ଯାହାର କଣ୍ଠ-
ସ୍ୱର କୋକିଳସ୍ୱର ପରି ମଧୁର—(man) With
a melodious voice.

କୋକିଳଭାଷିଣୀ—ଫ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ.—ମଧୁର ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ—
Kokilabhāṣiṇī (woman) With a melodious voice;
sweet-toned.

କୋକିଳ ମଳଦ୍ୱାର ପରି କଣ୍ଠ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) କର୍କଶ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ କଣ୍ଠ, (ଯେଉଁ
Kokila maladvāra pari kanṭha ଗାୟକର ଗଳାର ସ୍ୱର
କର୍କଶ ତାକୁ ଲୋକେ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି କରି କହନ୍ତି
ଯେ, ଏହାର କଣ୍ଠ କୋକିଳର ଗଳା ପରି ନ ହୋଇ
ମଳଦ୍ୱାରର ସ୍ୱର ପରି ମଧୁର ଶୁଭୁକ୍ତ)—(an ironical
expression used to singers whose voice
is not melodious)—The voice like that
of a koel's anus.

କୋକିଳବୃତ୍ତ—ଫ. ବି. (ବ୍ରହ୍ମା ଚତୁଃ କୋକିଳ + ବୃତ୍ତ)—କୋକିଳର
Kokilarūta ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମ ଶବ୍ଦ—The cooing of the koel.

ସାଧାରଣ ଦେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

କୋକିଳସ୍ନାନ—ସ. ବି.—କୋଇଲିବୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kokilasnāna

Koiliburda (See)

କୋକିଳସ୍ନାନ—ପ୍ରା. ବି.—କୋଇଲିବୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kokilasnāhāna

Koiliburda (See)

ମୋହିଅ ଉତ୍ତରକୁ କୋକିଳସ୍ନାନ,

ବସନ୍ତ ଅତି ସତ ବସନ୍ତ ମଣ୍ଡଳ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ. ବସନ୍ତ ।

କୋକିଳାକ୍ଷ—ସ. ବି. (କୋକିଳ + ଅକ୍ଷ)—କୋଇଲିସୂଆ (ଦେଖ)

Kokilāksha

Koilkha (See)

କୋକିଳାବାସ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣା ଚକ୍ର; କୋକିଳ + ଅବାସ)—ଅମ୍ବଗଛ—

Kokilābāsa

The mango-tree.

କୋକିଳେଷୁ—ସ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ; କଜ୍ଜଳ ଆଖୁ—

Kokilekshu

A species of sugar-cane.

କୋକିଳୋତ୍ସବ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣା ଚକ୍ର; କୋକିଳ + ଉତ୍ସବ)—ଅମ୍ବଗଛ—

Kokilotṣaba

The mango-tree.

କୋକିଶିଆଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୁଣି ଓ ଶୁଗାଳ)—କୋକିଶିଆଳ (ଦେଖ)

Kokishāla

Kokashāli (See)

କୋକିଶିଆଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୁଣି ଓ ଶୁଗାଳ)—

Kokishāli କୋକିଶିଆଳ (ଦେଖ)

Kokashāli (See)

କୋକୁଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟ କାଳ୍ପନିକ ଉଦ୍‌ଭୂତନିକ ଜୀବବିଶେଷ,

Kokuā ଯାହା ଭୟରେ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ଅସ୍ଥିର

ହୁଅନ୍ତି—An imaginary frightful crea-

ture, the fear of which infests a whole people.

ସାରକା ଭବେ ହେବ କୋକୁଆର ଭୟ । ସାରକା. ମହାବରତ ।

୨ । ଭୟଙ୍କର କାଳ୍ପନିକ ଜୀବ—

2. A fierce imaginary being.

ଅବସ୍ଥାରେ ଶୁଣିଲ ସେ ଅଇଲ କୋକୁଆ । ସାରକା. ମହାବରତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ ଜଞ୍ଜା) ବି—ନିଦ୍ରାଅବସ୍ଥାରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା

ଏକପ୍ରକାର ମୁଣି—A bag made of cocoanut-leaves woven together.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାରୁ, କଦଳୀ, ଅଳୁ ଆଦି ପୁରାଇ ବାହୁଙ୍ଗାର

ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଝୁଲାଇ ଭାରିରୂପେ ବୁଢ଼ାଯାଏ ।]

କୋକୁଆଭୟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଣ-ଶଙ୍କାଜନକ

Kokubhaya ଭୟ—1. A fear of death infesting

a whole country owing to some form of divine visitation.

୨ । ମାୟାଭୟ; ହଇଜା—

2. Fear caused by the raging of cholera or plague in a place.

କୋକେଇ—ଦେ. ବି—ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣାନୁ ବୋହିନେବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ତର

Kokei

କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ନିଶ୍ଚିତ—

अरथी; टीकटी A ladder-like contrivance to carry the dead body to the cremation-ground.

ହେବ ସେବେ ମୋତେ କୋକେଇରେ କାଟି—ସ୍ୱାମୀନାଥ. ବରବାର ।

[ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ବାହୁଁଣ ଉପରେ ଚାରି ଖଣ୍ଡି ଛୋଟ ବାହୁଁଣ ଆଡ଼ବାଗରେ ପାଲଦଉଡ଼ିରେ ବାକି କୋକେଇ ଉତ୍ତର କରନ୍ତି; ଏଥିରେ ବଡ଼ ସାନ ୬ ଖଣ୍ଡ ବାହୁଁଣ ଲାଗିଥାଏ ।]

କୋକେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କୋକେନ୍)—ଦିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ ହେବା ଧଳା ମାଦକ ଚୂର୍ଣ୍ଣଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

Koken

Cocaine, an alkaloid derived from the ripe leaves of a South American tree,

Arythroxion Coca.

[ଦ୍ର—ଭାଲୁରମାନେ ଶସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା କରିବା ପୁରୁଷ ଅସ୍ତ୍ରର କରାଯିବା ଅଂଶରେ କୋକେନ୍ ପ୍ରୟୋଗ କରିଦିଅନ୍ତି ଓ କୋକେନ୍ ଲଗା-ହେବା ସ୍ଥାନକୁ କାଟିଲେ ମନୁଷ୍ୟକୁ କାଟେ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ସେବନ କରନ୍ତି ଓ ପାନ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଖାଇବାକ୍ଷଣି ଜଳ ମୋଟା ଜଣାଯାଏ । ସରକାର ଏହା ସମ୍ବଳରେ ଭାରି କାଢ଼ିବା କରୁଅଛନ୍ତି; ତଥାପି ଚୋର ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଏହା ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚଳୁଅଛି । ଏ ଗଛ ପୂର୍ବେ ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକାରେ ଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗଛର ପାତଲ ପତ୍ରକୁ ଛେଦି ବତୁରାଇଲେ ମଣ୍ଡ ପରି ଧଳା ଚୂନା ପାଣିର ତଳେ ବସିଯାଏ । ଏ ଗଛରୁ ଆଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ଲଙ୍କା, ଆସାମ ଓ ମାଲ୍ୟାଳର ମାଲଗିରି ପାଦ୍ୟାଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଲୋକେ ଲଗାଇ କୃଷି କଲେଣି । ଏ ଗଛର ଶୁଣ୍ଢା ପତ୍ର ଚୋରା ଗଛର ପତ୍ର ପରି । ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ପେରୁ ଓ ବଲିଭିଆର ଲୋକେ ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ଖାଆନ୍ତି; ଏହା ଖାଇଲେ ଶ୍ରାନ୍ତି ଦୂର ହୁଏ ଓ ମଧୁର ନିଶା ହୁଏ ।]

କୋକୋ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ଇଂ. କୋକୋ; ଏ ଶବ୍ଦ ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକା-

Koko

ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରୁ ଆମତ)—ଏକପ୍ରକାର ମଞ୍ଜିର ଉଜା

କୋକୋ

ଚୂନା—Cocoa.

କୋକୋ [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳୁ (Theobroma Cacao) ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକାର ମେକ୍ସିକୋ ଦେଶରୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଅଣାଯାଇ କୃଷି ହେଉଅଛି । ଏ ଗଛର ଫଳ ଉତ୍ତରେ ଥିବା ମଞ୍ଜିରୁ ଭାଙ୍ଗି ଓ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ସେହି ଚୂନାକୁ ଫୁଟାଇ ପାଣିରେ ପକାଇ ଛଣା ପାଣି ସଙ୍ଗେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ଲୋକେ ଖୁଦ୍ଧା ପରି ପିଅନ୍ତି ଓ ଚୂନାରେ ତଳେଇ (Chocolate) ନାମକ ଶିଶୁଙ୍କ ପ୍ରିୟ ମିଠୁଇ ଉତ୍ତର ହୁଏ ।]

କୋକା—ଦେ. ବି—ବେଣିମଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Kokra

Benimāja (See)

କୋଖା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଖଣି (ଦେଖ)

Kokha

Rāsi (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍, ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାଧକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଞ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

କୋଗାଡ଼ପଟାଳ—ଦେ. ବି.—ପାଟଳ (ଦେଖ)

Kogardipatāḷi Pātāḷi (See)

କୋଙ୍କ—ସ. ବି. (ନାମ)—କୋଙ୍କଣ (ଦେଖ)

Koṅka Koṅkan (See)

କୋଙ୍କଡ଼ା ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) (ସ. ବୁଝା)—

Koṅkardā dharibā ଦାତ ଅଙ୍ଗୁଳକୁ ସବୁଜିତ କରି ଅଙ୍ଗୁଳା ଭଳି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବା ବା କାମୁଡ଼ି ଧରିବା, ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଧରିବା—To catch or hold a thing lightly with the hooked fingers.

କୋଙ୍କଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ଭଲ ବ. କୌକଡ଼ନ)---

Koṅkardāibā ୧ । କୁଅଁରୁଅ ହେବା—
1. To become curled or crisp.

୨ । ସାଙ୍କୁଣି ଯିବା, ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—

2 To contract; to shrink.

କୋଙ୍କଡ଼ି ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—

Koṅkardī dharibā କୋଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା (ଦେଖ)
Koṅkardā dharibā (See)

କୋଙ୍କଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସ. ବୁଝା)—

Koṅkardibā କୋଙ୍କଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Koṅkardāibā (See)

କୋଙ୍କଣ—ସ. ବି. (କୋମ୍ପାକ୍ଟ କଣ୍ଠ ଧାରୁ = ଅଧକରଣ. ଅ) —

Koṅkana ୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ସହ୍ୟାଦ୍ର ଓ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶ—

1. The Koṅkana, Marhatta country in Western India.

୨ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2 A kind of weapon.

କୋଙ୍କଣୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୋଙ୍କଣୀ + ଅ) (ନାମ)—ରେଣୁକା,

Koṅkanā ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କର ପତ୍ନୀ—
Renukā; the wife of the sage Jamadagni.

କୋଙ୍କୁଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା (ଦେଖ)

Koṅkurḍi dharibā Koṅkardā dharibā (See)

କୋଙ୍କୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଙ୍କଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Koṅkurḍibā Koṅkardāibā (See)

କୋଙ୍ଗାଦ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଧୁନିକ ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ

Koṅgada (ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଭୋଷଲରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା)—

The former name of the country now known as Gaṅjāma in the Madras presidency.

କୋଚ—୧ । ଦେ. ବି—କୁଚବିହାରର ଅଧିବାସୀ ଜାତି—

Koch 1. People of Coochbehar.

୨ । ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ କୋଚ୍) ଚାରିଚକିଆ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି—

2. Carriage; coach.

କୋଚୁଆନ୍—ବୈଦେ. ବି (ସ. କୋଚ୍ମାନ୍)—ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର

Kochuān ଚାଳକ, କଚୁଆନ୍—Coachman.

କୋଚୋୟାନ

କାଚସାନ

କୋଚୁଆନି—ଦେ. ବି—କୋଚୁଆନର କର୍ମ ବା ଚାକିରି—

Kochuāni The work or post of a coachman

କୋଚ୍‌ବାକସ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି (ଇଂ. କୋଚ୍‌ବକ୍ସ୍)—ଘୋଡ଼ା-

Kochbākasa ଗାଡ଼ିର ଆଗରେ ଯେଉଁ ଉକ୍ତ ଆସନ ଉପରେ କୋଚ୍‌ବାକ୍ସ୍ କଚୁଆନ୍ ବସି ଗାଡ଼ି ହଳାଏ—Coachbox.

କୋଚ୍‌ବକ୍ସ୍

କୋଚମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ କୋଚ୍‌ମାନ୍)—ବଗି ଚାଳକବା

Kochmān ବ୍ୟକ୍ତି, ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ଚାଳକ—

କୋଚୋୟାନ Coachman; driver of a coach.

କାଚସାନ

କୋଚ୍‌ମାନି—ଦେ. ବି—୧ । କୋଚ୍‌ମାନର କାର୍ଯ୍ୟ—

Kochmāni 1. Coachman's work.

କୋଚୋୟାନ ୨ । କୋଚମାନର ଚାକିରି—

କାଚସାନ 2. Coachman's service or post

କୋଚ୍‌ଞ୍ଚାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କୋଚ୍‌ଞ୍ଚାନ୍)—

Kochwān କୋଚ୍‌ମାନ୍ (ଦେଖ)

Kochmān (See)

କୋଚ୍‌ଞ୍ଚାନି—ଦେ. ବି—କୋଚ୍‌ମାନ (ଦେଖ)

Kochwāni Kochmāni (See)

କୋଚ—ସ. ବି. (କୁଚ ଧାରୁ + ଉଚ୍ଚ. ଅ)—୧ । ଶୁଖିଯିବା—

Kocha 1. Becoming dry.

୨ । ଶୁଖିଯିବା ଅବସ୍ଥା—2 Aridity; dryness.

୩ । କେଉଁଟି ପିତା ଓ କଂସେଇ ମାତାଠାରୁ ଜାତ ଜାତିବିଶେଷ—
3. Name of a low hybrid caste.

୪ । ଲୁହାର ଖୁଲ ବା ଲାଳା—

4 Iron nail or peg

୫ । ପାନିସାରୁ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟସୁତ) (ଦେଖ)

5. Pāṇisāru (See).

ସ ବିଶ (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସଂକୋଚକ; ଯାହା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସଂକୋଚିତ କରେ—

Contracting; causing contraction.

ଦେ. ବି—କୁଚବିହାରର ବାସୀର ଲୋକ—

An inhabitant of Coochbehar.

କୋଚଟ—ଦେ. ବିଶ—୧ । କୃପଣ; କଞ୍ଜସ—1. Miserly.

Kochatā ୨ । ତପ୍ତତା—2. Infrangible; tenacious.

୩ । ଜଗତ୍‌ଦାରୁ, ନାଶ୍ଟେଭବନା—

3. Tenacious; importunate; pertinacious

ଲୁହା କୋଚଟ (୨ୟ ଅର୍ଥ)ର କମାର କୋଚଟ (୩ୟ ଅର୍ଥ)—ତପ୍ତ ।

ସାଧାରଣ କେବେ ଥର ପୁଣ୍ୟରେ ଦେଉ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଦେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଥିବ, କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଦେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ଯେଲେ 'ଗାଉ' ଗୋଟିଏ, 'ବୁଅ' ନ ଯେଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ଯାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗଣ' ନ ଯାଇଲେ 'ଅଗ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ଯାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ

୪ । (ସଂ. କଚର) ଅତି ମଳିନ ବା ମଇଳା—

4. Very dirty.

କୋଚଟି—ଦେ. ବିଶ—କୋଚଟି (ଦେଖ)

Kochaṭa Kochaṭa (See)

କୋଚଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୋଚଟି (ଦେଖ)

Kochaṭiā Kochaṭa (See)

କୋଚଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ କୋଣ୍ଡ ବେପାର କରେ—

Kochani A female retail-seller

କୋଚବିହାର—ଦେ. ବି (ନାମ)—କୁଚବିହାର (ଦେଖ)

Kochabihāra Kuchbihāra (See)

କୋଚସାରୁ—ଦେ. ବି—ପାଣିସାରୁ (ଦେଖ)

Kochasāru Pāṇisāru (See)

କୋଚ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଚ, ପା. କୁଚ୍ଛ = ଅଳ୍ପ)—

Kochā ରେଜା ବିକି, ବଡ଼ ମହାଜନଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଧୂପାବିକ୍ର, ପାଣିକାବି ବେପାରୀମାନେ ବ୍ୟବସାୟ କରବା ନିମନ୍ତେ
ଫୁଟକରବିକ୍ର ଅଳ୍ପ ପରିମିତ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସରବରାହ କରି
ଖାଉଛନ୍ତି ଅଳ୍ପ ଲାଭରେ ବିକି କରବାର ଗୁଣ ବା ବ୍ୟବସାୟ,
ଖୁରୁ ବିକି କରବାର ପ୍ରଣାଳୀ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ
ପରିମାଣରେ ବିକି କରବା—Retail-sale

କୋଚ୍ କୋଚ୍ ଦ୍ରବ୍ୟ ମାରିଲେ ଛକେ ଛକେ ।

ପାତାମ୍ବର ନୃହୃଦପୁରଣ ।

କୋଚ୍ଛାବି—ଦେ. ବି—କୁଚ୍ଛାବି (ଦେଖ)

Kochābī Kuchābī (See)

କୋଚ୍ଛ ବେପାର—ଦେ. ବି—କୋଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Kochā bepāra Kochā (See)

କୋଚ୍ଛ ବେପାରୀ—ଦେ. ବି. (ପା. କୁଚ୍ଛ + ବ୍ୟାପାର)—

Kochā bepārī ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟବଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଦୈନିକ
ପାଣିକାର ବ୍ୟବସାୟୀ; ଖୁରୁ ବେପାରୀ, ସେ ପ୍ରକଳ୍ପ
ଫୁଟକରବେଚନେବାଲା, ମହାଜନଠାରୁ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ
ଧୂପାବିଆ ଅଳ୍ପ ଲାଭା ଖାଉଛନ୍ତି ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ଲାଭରେ
ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ବିକ୍ରୟ କରି ମୂଳ ପରିଣାମ କରିବେ—

A retailer; petty trader with very small
capital selling small quantities in
retail.

କୋଚ୍ଛ ବେହାର—ଦେ. ବି—କୋଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Kochā bebhāra Kochā (See)

କୋଚ୍ଛବେହାରୀ—ଦେ. ବି—କୋଚ୍ଛବେହାରୀ—

Kochābebharī Kochābebharī.

କୋଚିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଚିକ, ସଂ. କୁଚିକା. ସ୍ତ୍ରୀ)—

Kochiā ସର୍ପାକୃତ ଜଳଚର ସ୍ତ୍ରୀ ଜନ୍ତୁ—

କୁଚିଆ, କୁଚିଆ, କୁଚି Unibrachapertura Cuchiya;

ଗୋଛୁ, ଗୋଚି

Muraena; Apterygia Synbrache;
small electric eel; Gymnotus.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବାଉର, କଣ୍ଡୁର, ପାଣି ଆଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିର
ଲୋକମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଦେହରେ ମାଛ ଭଳି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ ଓ ଲାଞ୍ଜ
ଥାଏ; ଏ ପକ୍ଷ ଓ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ରହେ । ଏହା ଦେହରେ
ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଅଛି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ମିଶ୍ର
ପାଣ୍ଡୁର । ରୁଗ୍ମ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶିଶୁ ଦେହରେ କୋଚିଆ ଅଣି ଗୁଡ଼ାଇ
ଦେଲେ ଉପକାର ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । କୋଚିଆ ଉତ୍ତରରେ ।
ମାଛ ଅପେକ୍ଷା ଏ ଅଧିକ କାଳ ଶୁଖିଲା ଜାଗାରେ ବଞ୍ଚି ରହି
ପାରେ । ଏହାକୁ ଧରି ପକାଇଲେ କ୍ଷଣକାଳ ଦେହ ଝିରିଝିରି ହୋଇ
ଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାର ଦଂଶନ ଗୋରୁ ପକ୍ଷରେ ମାରୁମୁକ
କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ନିରାପଦ (M. W.), କୋଚିଆରକୁ
ଗାଢ଼ ହରିତାଭ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ।]

କୋଚିଆଖିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଗାଳ) (ସଂ. କୁଚିକ ଖାଦକ)—

Kochiākhīā ବାଉର, କଣ୍ଡୁର ଆଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଷ୍ଟଶ୍ୟ ଜାତି
(ଯେଉଁମାନେ କୋଚିଆ ଖାଆନ୍ତି)—

The untouchable castes who eat
Kochiā.

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଜାତିମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମାଛ ଖାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କୋଚିଆ
ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କୋଚିଆ ପରି ହେବା—ଦେ. ବି. (କୋଚିଆକୁ ପାଣିରୁ ପଦାକୁ ବାହାର
Kochiāpari hebā କରି ଅଣିଲେ ସେ ସାପ ପରି ମୋଡ଼ିଉଡ଼ି
କୁଚେବତନ ହେବା ହୁଏ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରୋଗ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ
ଗୋଚିକା माफक होना କୋଚିଆ ପରି ଗୁଡ଼େଇ ଭୂଡ଼େଇ ହେବା—
(figurative) To wriggle (like an
eel).

କୋଚିଆରକତ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଚିକ + ରକ୍ତ)—

Kochiārakata କୋଚିଆ କାଟିଲେ ତା' ଦେହରୁ ଯେଉଁ ଗାଢ଼
କୁଚେବତନ ହଳଦିଆ ମିଶ୍ର ଲାଲ୍ ରକ୍ତ ବାହାରେ —
ଗୋଚିକା लहू Deep yellow and red blood of
eel.

[ଦ୍ର—ପ୍ରସାବପୋଡ଼ା ବା ମୁଣ୍ଡଦୋଷ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସାବ ଗାଢ଼
ହଳଦିଆ ହେଲେ ପରିସ୍ରା କୋଚିଆରକୁ ପରି ଦିଶୁଛି—ବୋଲି
ଲୋକେ କହନ୍ତି ।]

କୋଚିନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—

Kochin ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମାଲବାର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶ—
1. Cochin, a country in S. W.
India

[ଦ୍ର—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ବା ମାଲବାର ଉପକୂଳରେ
ମାଲବାର ପ୍ରଦେଶରେ ତ୍ରିବାକୁଡ଼ ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ ହିନ୍ଦୁ
ମହାରାଜାଙ୍କ ଶାସିତ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁରାଜ୍ୟର ନାମ କୋଚିନ୍; ଏ

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଏନାକଲମ୍, ଏହି କୋଚିନ୍ ରାଜ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବେଶ୍ଚିତ ୨ ବର୍ଗମାଇଲ ବ୍ୟାପୀ ଇଂରାଜ-ଶାସିତ ମାଲବାର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସବ୍ଡିଭିଜନ୍ ବା ଡାଲୁକର ନାମ କୋଚିନ୍ ଓ ଏହି ଡାଲୁକର ଅନ୍ତର୍ଗତ କୋଚିନ୍ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଅଛି । ଏହି ବାଙ୍କୁଡର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଚିଲିକା-ପରି ଗୋଟିଏ ସାମୁଦ୍ରିକ ହ୍ରଦ ଅଛି, ସେ ହ୍ରଦର ମୁହାଣରେ କୋଚିନ୍ ବନ୍ଦର ଅବସ୍ଥିତ ।]

୨ । ଶ୍ୟାମ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ଓ ଚୀନ ଉପସାଗରର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ଫ୍ରାନ୍ସ ଅଧିକୃତ ଦେଶ, କୋଚିନ୍-ଚାଇନା—

2. Cochin China; French Indo-china to the east of Siam.

କୋଚିଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଚିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kochilā (etc) Kochilā etc (See)

କୋଚିଲା—ଦେ. ବି. (ଫ. କୁଚେଲା)—ବନ୍ୟ ଚରୁକିଣ୍ଡେ—

Kochilā Strychnus Nux-vomica (tree

ଫ. ନାମ—କୁସୁଲୁ, and seed).

ହଳକ, ହଳେଲା, କୁସାକ, The Snakewood; Poison nut.

କାକେଲୁ, ବସନ୍ତଲୁ, [ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଜାତୀୟ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ଆରଣ୍ୟ

ବିଷଦ୍ରୁମ; କାରସୁର, ଚରୁ, ଓଡ଼ିଶାର ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ

କୁଞ୍ଜଳକ, କମ୍ପାକ, ଭଲୁକ, ପ୍ରଚୁର ଭାବରେ ଜନ୍ମେ । ପତ୍ର ଅରମ୍ଭଣୀ,

ଜଳଦ, ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ, ବସନ୍ତକାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ, ଫଳ ପାଚିଲେ

କାଳଭଲୁକ, କାଳପାଲୁକ; ଲେମ୍ବୁପରି ଗୋଲ ଓ ହଳଦିଆ ହୁଏ ।

ମର୍ଚ୍ଚିତଭଲୁକ, କାଳକୁଟକ ଏଥିରେ ଏକାଧିକ ଗୋଲ ଓ ଚେପଟା

କୁଟିଳା, କୋଟିଳା ମଞ୍ଜିଥାଏ । ଏହାର ଫଳ ଓ ପତ୍ର ଭାର

କୁଚିଲା, କୋଚିଲା, ପିତା, ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ, ତେଣୁ

କୁଚିଲା; ବିଷତେନ୍ଦ୍ର ଭାରତରୁ ବିଦେଶକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ

ତେ. ମୁଷ୍ଟେ, ମୁଷିଣୀ, ରପ୍ତାକ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଏତେ ପିତା

ମୁଷ୍ଟିଗିଣ୍ଡା ଯେ ଯଦି କୌଣସି ଗାଈ ଏହାର

ଗୁ. ଛୋରକୋଚିଲା କଅଁଳିଆ ପତ୍ର ଖାଏ, ତାହାର ଦୁଧ ମଧ୍ୟ

ମ. କାଜର ପିତା ଲାଗେ । ଏ ଗଛର ପବନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ

ପା ଇଫାଗୁଳା ପକ୍ଷରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ପାଚିଲା

ଆ. କାତିଲୁ କଞ୍ଜି, ଫଳକୁ ମାକଡ଼ ଓ କେତେକ ଚଢ଼େଇ

ଫଲୁମାଗୁ ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର କାଠରେ ଖୁଣ୍ଟ

ଆଦି ହୁଏ । ପାହାଡ଼ିଆ କଂକରମୟ ସ୍ଥାନରେ ଏଗଛ ପ୍ରଚୁର

ଅବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ମଞ୍ଜିର ବ୍ୟବସାୟ ନିମନ୍ତେ

ରକ୍ତା ମହାରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ବେପାରୀଙ୍କୁ ଗଛମାନ ଇଜରା

କିଅନ୍ତି, ଏହାର ଗଜ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇଲେ ପ୍ରାଣହାରକ ବିଷ ହୁଏ ।

ଲୋକେ କୋଚିଲା ଗୁଡ଼ ଖାଇ ଅମୃତତା କରନ୍ତି । କୋଚିଲା-

କାଠରେ ସହଜେ ଯୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ

ଏଥିରେ ଘରର ଖୁଣ୍ଟ କରନ୍ତି । ଏ କାଠ ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ ଓ ତେମଜା-

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ବଳକର, ଧାରକ, ଭଲୁରସ, ଅଗ୍ନି ଓ ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଦେହାରକ, କାମୋଦୀପକ, ବେଦନା-ନାଶକ ଓ ମୃତ୍ତିପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏହା ଶୂଳ, ଏକାଙ୍ଗ ବାତ, ଶୁକ୍ରମେହ, ଅପସାର, ବ୍ରଣଶୀ, ଅଭସାର, ଗୁଦଭ୍ରମ, ମଦାତ୍ୟୟ, କମ୍ପ, କୁଳୁର-ଦଂଶନ ଜନିତ ଉନ୍ମାଦ, କମ୍ପ, ପିତ୍ତ, ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ନାଶକ ।]

କୋଚିଲା ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି—ବଳତା ଖଡ଼ି (ଦେଖ)

Kochilā khardī Balitā khardī (See)

କୋଚିଲାଖାଇ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ-

Kochilākhāi ପକ୍ଷୀ—Anthracceros Coronatus;

ସନେଶ ମାଣି The Indian Hornbill; Toucan

ସନେସ found in the Orissa jungles.

ଅନେକ କୋଚିଲାଖାଇକ ଗୁଡ଼ । ଶ୍ୟାମାଧି. ଜଳବେଶ୍ୱର ।

[ଦ୍ର—ଏ ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଅଢେଇଫାତ ହୁଏ; ପକ୍ଷ ଧଳା ଓ କଳା, ଅଖର ଉପର ଫାଳକ ତେପା ଓ ପୋଲା, ଏହା ଗୁରୁଆଙ୍ଗୁଳ ଠାରୁ ଆଠଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ବଙ୍କା । ଏ ପକ୍ଷୀ କୋଚିଲା ଫଳକୁ ଗୋଟାଏକା ଖାଉଥିବାରୁ, ଏହାର ଯେତେ ଚିରଲେ ତହିଁରୁ କୋଚିଲା ମଞ୍ଜି ବାହାରେ । ଆମବାତ ବେଗରେ କୋଚିଲାଖାଇ ଚଢ଼େଇର ମାଂସ, ପକ୍ଷୀ ଓ ହାତୀସିଂହା କ୍ୱାଥ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ।

ମାଈ କୋଚିଲାଖାଇ ଗଛ କୋରଡ଼ରେ ତମ୍ବୁ ଦିଏ ଓ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିର ପକ୍ଷୀକୁ ତମ୍ବୁ ଭସ୍ମମାରିବା ପାଇଁ ରଖାଇ କୋରଡ଼ ମୁହଁ ମାଟିରେ ବନ୍ଦ କରଦିଏ ଏବଂ ତହିଁରେ ଗୋଟିଏ କଣା ରଖି-ଥାଏ ଓ ସେହି କଣାବାଟେ ଖାଦ୍ୟ ଆଣି ଅଗ୍ନିର ପକ୍ଷୀକୁ ଦେଉଥାଏ । ଏ ଜାତୀୟ ଏକହାତ ଲମ୍ବର ପକ୍ଷୀର ଭଲିଆଖାଇ (Lophoceros Brostris) କହନ୍ତି ।]

କୋଚିଲାଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଏକଦି ବଟା ହୋଇଥିବା କୋଚିଲାମଞ୍ଜି ଓ

Kochilāgurdā ଗୁଡ଼—Mixture of Nux-vomica

seeds and molasses.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅତି ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାଣନାଶକ ବିଷ, ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ

ଲୋକ ଏହା ଖାଇ ଅମୃତତା କରନ୍ତି ।]

କୋଚିଲାପିତା—ଦେ. ବି. (କୁଚେଲା + ତିଳ)—

Kochilāpitā କୋଚିଲା ପତ୍ର ବା ମଞ୍ଜିପରି ଅଭିଶପ୍ତ ତିଳ—

Of very bitter taste like that of Nux-

vomica leaves or seed.

କୋଚିଲା ମଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କୋଚିଲା ଗଛରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା

Kochilā malāṅga ପରଙ୍ଗପୁଷ୍ପ ଉଦ୍ଭିଦ (ଏହା ଅନେକ

କୁଚ୍ଚଳୋକାମଳାଙ୍ଗ ଔଷଧରେ ଲାଗେ)—A parasitic plant

growing on the Nux vomica tree;

Viscum Monoicum.

କୋରୁଆନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋରୁମାନ୍)—କୋରୁମାନ୍ (ଦେଖ)

Kochuān Kochman (See)

ସାଧାରଣ କେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ପ୍ରକାଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବା' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଗୋଟିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୋରୁଆନ—ଦେ. ବି.—କୋରମାନ (ଦେଖ)

Kochuāni Kochmāni (See)

କୋରୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୋରଣୀ (ଦେଖ)

Kochuṇī Kochanī (See)

କୋଜାଗର—ସ. ବି (ସ. କଃ=କିଏ + ଜାଗୁ ଧାତୁ=ଚେଇଁବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ.)

Kojāgara ଅ.)—କୋଜାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ଦେଖ)

Kojāgara Pūrṇimā (See)

କୋଜାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଦେ. ବି (ସ. କୋଜାଗର + ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ଅଶ୍ୱିନ

Kojāgara pūrṇimā ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, କୂଅଁରପୁନିଅ—The full-moon of the month of Āświna.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ରାତିରେ ଲଗ୍ନୀ ଠାକୁରାଣୀ ଘରଘର ବୁଲି ଦେଖନ୍ତି ଓ ପଚାରିବେ—“କୋଜାଗର”—କିଏ ଚେଇଁ ଅଛନ୍ତି ? ଯେ ଚେଇଁ ଥାଏ ତାହା ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନା ହୁଅନ୍ତି, ସେ ଶୋଇ ଥାଏ ତାହାଠାରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଯାଆନ୍ତି ।

ଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା ହୋଇ ଥିବା ଗୁଣଭୋଗ ଖୁଆଖୋଇ ହୋଇ କୁମାରକୁମାରୀମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣ ଭଜାଭକ୍ତ ହୋଇ ମୈତ୍ରୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରନ୍ତି ।]

କୋହୁର—ଦେ. ବି. (କାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀବିଶେଷ—

Kojhura Name of a capital of ancient Kalinga

କୋହ—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଇଂ. କୋର୍ଟ)—ଯେଉଁ କୁର୍ତ୍ତର ସାମନା

Koṭ ପାଖ ଉପରୁ ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଲି ଥାଏ ଓ ଯାହାର ସାମନା

କୋର୍ଟ ଥାଉଏ ବୋତାମହାସ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—

କୋଟ ୧ । (ଇଂ. କୋର୍ଟ)—କଚେରୀ, ବିଚାରାଳୟ—

କୋଟ ୨ । (ଇଂ. କୋର୍ଟ)—କଚେରୀ, ବିଚାରାଳୟ—

କୋଟ ୩ । (ଇଂ. କୋର୍ଟ)—କଚେରୀ, ବିଚାରାଳୟ—

କୋହ୍ ଅଫ୍ ଓଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ଓଫିସ୍=

Koṭ of wardas ନାବାଲଗ୍ନମାନଙ୍କ କଚେରୀ)—ନାବାଲଗ୍ନପାଗଳ

କୋଟି ଅଫ୍ ଓଫିସ୍ ଓ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ

କୋଟ ଅଫ୍ ବାଡ଼ସ୍ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂସାମୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଗରଣି

ମେଣ୍ଟଙ୍କର ଯେଉଁ ବିଭାଗଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—

Court of wards.

କୋହ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋହ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍.—

Koṭ inspektar ପ୍ରତ୍ନତଦ୍ୱାରା ଅଦାଲତରେ ସରକାର ତରଫରୁ

କୋର୍ଟିନିଆମେଣ୍ଟର ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ—

କୋର୍ଟିନିଆମେଣ୍ଟର ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ—

କୋର୍ଟିନିଆମେଣ୍ଟର ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ—

କୋହ୍ କାମିଜି—ବୈଦେ. ବି.—(ସହଚର ଅଧୁନିକ ଅଙ୍ଗବସ୍ତୁ) (ଇଂ.

Koṭ kāmiji କୋହ୍ + ଆ. କର୍ମାଜି)—ସାମନା ଖୋଲି କୁର୍ତ୍ତ ଓ

କୋଟକାମିଜି ବେକ ପାଖେ ମେଲି ଥିବା କୁର୍ତ୍ତ—

କୋଟକାମିଜି Coats and shirt.

କୋହ୍ କରବା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋହ୍)—କୌଣସି ଉକ୍ତି ବା

Koṭ karibā ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଦ୍ଧାର

କୋଟକବା କରବା—To quote any passage.

କୋଟକରୀ

କୋହ୍ ଖାନା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋର୍ଟ + ଆ. ଖାନା)—ମୁଦେର ତରଫରୁ

Koṭ khānā ପ୍ରତ୍ନତଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମାମାନ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ

କୋଟିଖାନା ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ କଚେରୀରୁ

କୋଟିଖାନା ଅଫିସ୍—The office of the police officer

who prosecutes crown cases in a

magistrate's court.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅଦାଲତକୁ ଆମେ ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କୀୟ ମାଲ୍

ସବୁ ଜମା ରଖା ଯାଏ । ବିଚାର୍ଥ ଆମେ କିଏ ଓ ମୁଦାଲାମାନେ

ଏଠାରେ ବିଚାର ପୂର୍ବରୁ ରଖାଯାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏଠାରେ ଜାମିନ୍

ଦେବାକୁ ହୁଏ କିମ୍ବା ଦୋଷୀଙ୍କୁ ଆସାମୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଜାମିନ୍ ମୁଲ୍ଲିକା

ଆଦି ଲେଖାଇ ନିଆଯାଏ ।]

କୋହ୍ ପତ୍ତାନ—ବୈଦେ. ବି (ସହଚର, ଇଂ. କୋହ୍ ଓ ପାଟ୍ଟାଲୁନ୍)—

Koṭ patlan କୋହ୍ ପେଣ୍ଟ (ଦେଖ)

Koṭ pent (See)

କୋହ୍ ପେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ସହଚର, ଇଂ. କୋହ୍ ଓ ପାଟ୍ଟାଲୁନ୍)—

Kotpent ଶରୀରର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଓ ଅଧୋଭାଗ ଆବରଣ କରିବାର ଅଧୁନିକ

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

କୋଟିଆଁଟି ପୋଷାକଦ୍ରବ୍ୟ—Coat and pants; pants and

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁସୂଚିତ ଶବ୍ଦାବଳୀ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଔ	ଋ	ୠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଅନୁସୂଚିତ ଶବ୍ଦାବଳୀ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଔ	ଋ	ୠ

କୋଟ୍‌ର—ଦେ. ବି—୧ । ଶୁଭ ଶାଖା ଓ ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ଏକ
Kotrā ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ରମୃଗ, କୁଟ୍‌ର—1. A species
of small deer; four horned antelope.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର ମୃଗର ରଙ୍ଗ ଖଇର, ଲୋମ ଟାଆଁସା, ପୁଷ୍ପ ଶ୍ରେଣି
ଓ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣି । ପ୍ରାଚୀନର ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗରୁ ଦୁଇ ଗୋଟି ଲେଖାଏଁ
ଶାଖା ହୁଏ । ଏହାର ମାଂସ ସ୍ୱାଦୁ । ଶିଂସ ଏକ ପ୍ରକାର ବେଶି ହୁଏ
ନାହିଁ, ଏହାର ଚର୍ମ ପାଣ୍ଡୁର, ମୃଗ ପରି ଏହା ଚର୍ମ ସଜ୍ଜିତ ନୁହେଁ;
ଏହାର ଗଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଥିବାରୁ ଏ ସଞ୍ଜରେ ଶିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ଅହତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।]

୨ । ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ନିଶାଚର ରାକାଶ ମୃଗ—

2. A species of deer barking in the night;
barking deer.

କୋଟ୍‌ର—ଦେ. ବି—୧ । କୋଟ୍‌ର (ଦେଖ)

Kotrī 1. Kotrā (See)

୨ । କୋଟ୍‌ରାଖି (ଦେଖ)

2. Kotarākhi (See)

କୋଟ୍‌ସିପ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବି. (ଇଂ କୋଟ୍‌ସିପ୍)—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ
Kotsip ସମାଜରେ ବିବାହ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯୁବକଯୁବତୀ ବା
କୋଟ୍‌ସିପ୍ ଭାଷା ଦମ୍ପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଣୟର ଆଦାନପ୍ରଦାନ—
କୋଟ୍‌ସିପ୍, ବାହ Courtship.

କୋଟ୍—ସ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ = ବନ୍ଧି ହେବା + କର୍ମ. ଅ)—

Koṭa ୧ । ଦୁର୍ଗ—1. Fort

(ଯଥା—ଧରକୋଟ, ପଶ୍ଚିମକୋଟ, ଫରଦକୋଟ ।)

୨ । କୁଡ଼ିଆ—2 A hut.

୩ । ଅଗନ୍ୟବନ—3 Dense jungle

୪ । ଚର୍ମମୁନିଙ୍କର ନିରୁଦ୍ଧ ଅଶ୍ୱମ; ଶୂନ୍ୟ—

4 Hermit's den or cell.

୫ । ଦାଢି—5. Beard.

୬ । (+ ଭବ. ଅ) କୌଢ଼—6. Crookedness.

ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ କୃତ = ପବିତ୍ରଶୃଙ୍ଗ) ଜଙ୍ଗଲ, ବଣ—
Forest.

କୋଟକ—ସ. ବିଶ (କୁଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—

Koṭaka ୧ । ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବକ୍ତ କରେ—1. Curving.

୨ । ଯେ ନୁଆଁଏ—2. Bending.

ସ. ବି—୧ । ଘର ତିଆରିକାରୀ; ଘରାଢ଼ିଆ (ବଂ. ଘରାଢ଼ି)—

1. A thatcher of house.

୨ । କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରାଯାଇ—

2. A builder of cottage.

୩ । ରାଜପୁତ୍ରୀ ପିତା ଓ କୁମ୍ଭାର ମାତା ଗର୍ଭଜାତ ମିଶ୍ରଜାତି—
ଦଶେଷ—

3. A mixed caste born of a mason father
and potter mother.

କୋଟଣା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କୁଟ୍‌ଣା (ଦେଖ)

Kotanā Kuntunā (See)

କୋଟଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଟ୍‌ଣୀ (ଦେଖ)

Koṭaṇī Kutunī (See)

କୋଟପାଳ—ସ. ବି. (କୋଟ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଭୁଲ.

Koṭapāla କଟୁଆଳ)—କଳାଦାର, ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀ—

The keeper of a fort

କୋଟିଆ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଟ + ବ + ଇ)—

Koṭabī ୧ । ଲଙ୍ଗଳା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Naked woman.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. An epithet of Durgā

୩ । ବାଣାସୁରର ମାତା—

3. The mother of Bāṇāsura.

କୋଟର—ସ. ବି. (କୋଟ = ବନ୍ଧିବା + ର ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା

Koṭara + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଗଛର କୋରଡ଼, ବୃକ୍ଷଦେହରେ ଥିବା ବନ୍ଧିତ ବା ଗର୍ତ୍ତ—

1. Tree-hole, hollow of a tree.

୨ । ଗହର; ଗାଢ଼—2. Hole; den; cavity.

୩ । କୋଠାର ଶୁଭତଳେ କଢ଼ିମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଗହର;
କଢ଼ିମୁଣ୍ଡ ଓ କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଖୋଲ—

3. The hollow at the end of the timbers
below the roof of a building.

୪ । ମୁନି, ରବି ଓ ବାବାଜୀଙ୍କ ରହଣିର ନିରୁଦ୍ଧ ଶୂନ୍ୟ—

4. Hermit's cell or cave.

କୋଟରଗତ—ସ. ବିଶ. (କୁଟ୍ ଧାତୁ, କୋଟର + ଗତ)—

Koṭaragata ୧ । ଗାତରୁ ଗଲୁ ପଶି ଯାଇଥିବା—

1 Entered into a hole.

୨ । ଉତ୍ତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା (ଚକ୍ଷୁ)—

2. Sunken in the socket (as the eye)

କୋଟରପ୍ରବିଷ୍ଟ—ସ. ବିଶ—କୋଟରଗତ (ଦେଖ)

Koṭaraprabishṭa Koṭaragata (See)

କୋଟର—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଟର + ଅ)—

Kotarā ୧ । ବିବସ୍ତା ବା ଲଙ୍ଗଳା ସ୍ତ୍ରୀ—

1. A stark-naked woman; a woman
in her undress.

୨ । (ନାମ) ବାଣାସୁରର ମାତା (ହି. ଶକ୍ତସାଗର)—

2. The name of the mother of demon
Bāṇāsura.

କୋଟରାକ୍ଷ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋଟର + ଅକ୍ଷ)—ଯାହାର

Koṭarāksha ଅକ୍ଷ କୋରଡ଼ ଭଳି ଉତ୍ତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିଲା—

A person having sunken eyes (appearing
(କୋଟରାକ୍ଷ—ଅକ୍ଷ) like tree-holes).

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଦୃଶ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ଷେପେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବେ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବେ ଦେଖିବେ ।

କୋଟକ୍ଷୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (କୋଟକ୍ଷୀ + ଈ)—

Koṭarākṣī

କୋଟକ୍ଷର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Koṭarākṣha.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର କୋଟକ୍ଷୀ ମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ ।

An image of Goddess Durgā with
 sunken eyes.

କୋଟକ୍ଷବିଷ୍ଣୁ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ୟା ଚତ୍ୱ; କୋଟର + ଅବିଷ୍ଣୁ)—

Koṭarākṣiṣṭa କୋଟରଗତ (ଦେଖ)

Koṭaragata (See)

କୋଟକ୍ଷହାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଗନ୍ନାବିଶେଷ—

Koṭarākṣhaṅga A purganna in the district of Puri.

କୋଟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—କୋଟା (ଦେଖ)

Koṭarī

Koṭabī (See)

କୋଟା—ଦେ. ବି—କେତେ ଧାନରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିକ ବାହାରେ ଏହାର

Koṭā ହିସାବ କରିବାର ଗଣିତକ ବିଧି, କୁଟା—The

କୋଟାହି arithmetical rule to deduce the quantity
 of rice from a given quantity of paddy.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସବ୍‌ନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁଟା ?—

Which one ?

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କଟି ଧାତୁ = ଅବରଣ କରିବା)—

କୌଟା ଛକା, ଘୋଡ଼ଣା ଯୁକ୍ତ ଫରୁଆ—

A small wooden case.

କୋ'ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସବ୍‌ନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁ ଗୋଟିକ ?—

Ko'ti

Which one ?

କୋଟି—ସ. ବି.—(କୁଟି ଧାତୁ = ବନ୍ଦି ହେବା; ଛେଦନ କରିବା +

Kotu କର୍ତ୍ତୃ. ର.)—୧ । ମୁନିଆଁ ଅଗ—

1. The pointed end.

୨ । ଖଡ୍ଗାଦିର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁନ—

2. The point of a sword.

୩ । ଖଡ୍ଗାଦିର ଦାନ୍ତ ବା ଧାର—

3. The edge of a sword.

୪ । ଧନୁଷ୍ୟୋଷ୍ଠ; ଧନୁର ବକ୍ରାଗ୍ରଭାଗ—4. The curved
 extremity of a bow.

୫ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଶେଷ କୋଣ—5. Digits or
 horns of the crescent (moon).

୬ । ପରକାଣ୍ଡ—6. Climax; highest point; pitch.

୭ । (+ ଭବ. ର.) ଶହେ ଲକ୍ଷ—

7. Ten million in number.

୮ । ଜଟିଳ ସମସ୍ୟାର ବା ବିବାଦର ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ଏକ ପକ୍ଷ—

8. Horns of a dilemma; one of the two
 sides or parties of a question or dispute.

୯ । ଉତ୍କର୍ଷ—9. Excellence.

୧୦ । ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜର ଭୂମି ଓ କର୍ଣ୍ଣ ରେଖା ଦିଗ୍ଘ ଅନ୍ୟ

ରେଖା—10. The arm or perpendicular
 side of a rightangled triangle.

୧୧ । ପକ୍ଷାନ୍ତର, ଉପାୟାନ୍ତର—11. An alternative

୧୨ । ଦୁଧକୀଡ଼ାରେ ବକାସିବା ହୁଡ଼ ବା ବାଜି—

12. A wager

୧୩ । ଅର୍ଥୀକାର—13 Promise.

୧୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—14. Determination; resolution

୧୫ । (ମନୁଷ୍ୟ ବା ପ୍ରାଣୀ ଅନ୍ୟ) ଶ୍ରେଣୀ—

15. A class (of animals or men).

୧୬ । ବିଭାଗ—15. Department.

୧୭ । ରାଜ୍ୟ—17. Kingdom

୧୮ । (ଗଣିତ) ୯୦ ଡିଗ୍ରୀ ବା ସମକୋଣର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାସକ

ବୃତ୍ତାଂଶ ପୂରବାକୁ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତାଂଶ ବାକି ଥାଏ; ୯୦

ଡିଗ୍ରୀ ବ୍ୟାପୀ ଗୁପ୍ତର ଦୁଇ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

18. (mathematics) The complement of an
 arc of 90 degree.

[ଦ୍ର—ସମକୋଣକୁ ବ୍ୟାପିଥିବା ୯୦ ଡିଗ୍ରୀର ବୃତ୍ତାଂଶ ଗୋଟିଏ
 ବିନ୍ଦୁଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବାଜି ସାନ ହୋଇ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ ଉକ୍ତ
 ବୃତ୍ତାଂଶର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର କୋଟି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ
 ପ୍ରଥମ ଭାଗର କୋଟି ଅଟେ ।]

୧୯ । ରାଶିଚକ୍ରର ତୃତୀୟ ଅଂଶ (ହି. ଶକସାଗର)—

19. The third part of a zodiacal circle.

୨୦ । ସମକୋଣ ଉତ୍ତ୍ୱାଦନ କରିଥିବା ଲମ୍ବ—

20. The perpendicular which forms a
 right-angle on a base.

୨୧ । ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

21. Medicago Esculenta (M. W.)

୨୨ । ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ନଖର ବକ୍ର ଅଗ୍ରଭାଗ—

22. The curved end of claws (M. W.)

ଦେ. ବି.—୧ । ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ ବା ଅବସ୍ଥାର ସମକକ୍ଷତା—

1. Equality in social position.

(ଯଥା—ମୋ ପୁରୁଷ ଆମ କୋଟରେ ବିବାଦ ନ କରିବାରୁ ମୁଁ
 ତା ବିବାଦରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନାହିଁ ।)

୨ । ସମ ଶ୍ରେଣୀ—2. Equal class.

(ଯଥା—ରଥେ ଆପଣେ ଆମ କୋଟର ବ୍ରାହ୍ମଣ ।)

ସ. ବିଶ.—୧ । କୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା; ଶହେ ଲକ୍ଷ—

1. Numbering ten millions.

୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless; innumerable.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ	ସ୍ୱରାଜ୍ୟ	ଶ	ଜ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ	ଞ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ	ସ୍ୱରାଜ୍ୟ	ଶ	ଜ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ	ଞ

କ ମୋହନ ଲାଲ ଧର କୋଟି କଲକତ୍ତା ଶିବ ପୂର୍ବର ସେ ଶାମ ପାରିତରେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ।

କୋଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଇ —ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—

Kotia A caste of Śūdras in the district of Ganjam.

କୋଟିଆୟୁଷ—ଦେ. ବି.—କୋଟି ବର୍ଷ ପରମାୟୁ; ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିବା

Kotīayusha (ଅଶୀବାଦପୁରକ ବ୍ୟବହାର—ଯଥା, ତୋର

କୋଟି ଆୟୁଷ ହେଉ = ତୁ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୋ) —

Longevity; lifetime extending over a long number of years.

କୋଟିଏ—ଦେ. ବି.—କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—

Koṭīe The number 10 millions; crore.

ଦେ. ବି. —୧ । ଏକ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—

1. Numbering one crore.

୨ । ବହୁତ, ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless; many.

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପ କଥାକୁ କୋଟିଏ ପକାଏ ଘଣ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

କୋଟିକମ—ଦେ. ବି.—ବୃକମ (ଦେଖ)

Koṭīkama Kuṭīkama (See)

କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ—ଦେ. ବି. —ବହୁସଂଖ୍ୟାକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—

Koṭīke goṭīe One in many; one out of many.

ଭବସାଗରେ ଦେହ ଧରି, କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ବା ଭର ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭଗବତ ।

କୋଟିଜର—ସ. ବି. (କୋଟି + ଜ ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Koṭījara କର୍ତ୍ତା) —(ଯେ କବିତ୍ୱରେ କୋଟିଏ କବିଙ୍କୁ ଜୟ କରିଥିଲେ) କାଳଦାସଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—

An epithet of Kālidāsa.

କୋଟିଜ୍ୟା—ସ. ବି. (କୋଟି + ଜ୍ୟା) —(ତ୍ରିକୋଣମିତି ପରିଭାଷା) —

Koṭījyā ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜରେ ଥିବା କୋଣର ଗଣନାବିଶେଷ,

କୋସିନ୍—(trigonometry) The cosine of

an angle in a right-angled triangle.

କୋଟିନିଧି—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଟି + ନିଧି) —ବହୁଧନ—

Koṭīnidhi Immense riches.

ସୁରଭିଚନ୍ଦ୍ର ଏବେ ମୂଳ

ଦର୍ଶନ କୋଟିନିଧି ଫଳ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କୋଟ—ସ. ବି. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା, ଭାଗ କରିବା + କର୍ମ.

Koṭa ଅ) —୧ । ଦୁର୍ଗ—1. Fort; castle.

୨ । ନଗର—2. Town.

୩ । ଗୃହ—3. House

କୋଟପାଳ—ସ. ବି. —ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକ; କଟୁଆଳ—A person in

Koṭapāla charge of a fort.

କୋଟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କୋଟି + ବା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଇ) —

Koṭabī କୋଟାବ (ଦେଖ)

Koṭabī (See)

କୋଟାର—ସ. ବି. (କୋଟି + ର ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କରଣ.

Koṭāra ଅ) —୧ । ପରାଣୀ ଓ ପ୍ରାଚୀରବେଷ୍ଟିତ ନଗର—

1. A fortified town; a stronghold.

୨ । ପୋଖରୀର ପାବଜ୍ୱର—

2. The flight of steps in a pond.

୩ । କୂପ—3. Well.

୪ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A libertine

କୋଠ—ସ. ବି. (କୁଠ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Koṭha ୧ । ଯାତୁ—1. Ring-worm. (M. W.)

୨ । ବୃହତ୍ ମଣ୍ଡଳାକାର କୃଷ୍ଣରୋଗ—2. A kind of leprosy with large round spots; impetigo (M. W.)

୩ । ଗଳିତ କୃଷ୍ଣ—3. Leprosy with sores.

ଦେ. ବି. (ଭୂଲ ସ. କୁଟ = ସମୂହ, ଗଦା; କୋଷ୍ଠ = ଶସ୍ୟାଗାର, ଭଣ୍ଡାର) —୧ । ଇଜମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି—

1. Joint property.

୨ । ଇଜମାଲି ପାଣ୍ଡି—2 Joint fund

୩ । ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଇଜମାଲି ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି—

3. Joint fund or property of all the villagers.

୪ । କୋଠ ଭଣ୍ଡାର (ଦେଖ)

4. Koṭha bhaṇḍāra (See)

ବା ପକ୍ଷ ତୋର କୋଠ ଦେଇ

ଅବମୀ ବାସ କୁ ଦେଲାଣି । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଦେ. ବି. (ଭୂଲ ସ. କୋଷ୍ଠ = ସ୍ୱତ୍ୱସ୍ୱ = Own (M. W.)

ଯାହାକୁ ବହୁ ଲୋକ ନିଜର ବୋଲି ଦାବୀ କରନ୍ତି) —

୧ । ବହୁସମ୍ପତ୍ତି; ଇଜମାଲି—

1. Joint; belonging to many.

୨ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଅଧିକୃତ ବା ବ୍ୟବହୃତ —

ଏଜମାଲି 2. Public; owned or used by the public.

ଇଜମାଲି ୩ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଯୋଗ୍ୟ; ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ନ ଥିବା—

3. Impartable; not partitioned.

୪ । ସ୍ୱାୟତ୍ତ; ସ୍ୱତ୍ୱସ୍ୱ—4. Belonging to one's self; one's own.

୫ । ରାଜା, ଜମିଦାର ବା ଦେବତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗାଇବା (ଗଉଡ଼ାଆଦ) —5. (persons) Supplying articles for the consumption of a Raja or Zamindar or a Deity.

କୋଠ ରେଡ ଅଫେ ଅଫ୍

ନିଯୋଗ ରଥ ସର ଖଟୁ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୬ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ—

6. Simultaneously enjoyed or possessed by many persons.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଦେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ରକ୍ଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାନ୍ତମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଷ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅରା' ନ ପାଇଲେ 'ଅରା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୋଠକରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଠାକୁରଙ୍କ ଭୋଗ ପ୍ରଭୃତିର ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉ—
Kōṭhakaraṇa ଥିବା ରାଜକର୍ମରୂପ—1. An accountant of a temple

୨ । ଶୁମ୍ଭକରଣ—2. A personal clerk

କୋଠକାଟି—ଗ୍ରା. ବି—କୋଠକାଠ (ଦେଖ)

Kōṭhakāṭha Kōṭhakāṭha (See)

କୋଠକାଠ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ସକଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଏକତ୍ର
Kōṭhakāṭha ଅଧିକୃତ ସମ୍ପତ୍ତି—

1. The joint property of all the villagers in a village.

୨ । ଗ୍ରାମର ଇଜମାଲ ସମ୍ପତ୍ତିର ଆୟ ବା ଉତ୍ପାଦନ—

2. The income or out-turn of the joint property of all the villagers in a village.

କୋଠ ଖମାର—ଦେ. ବି—ଖମାର ଗୃହ; ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜ ଦଳ ଓ
Kōṭha khamāra ଗୃହର ଦ୍ୱାରା ଗୃହ ଦେଉଥିବା ଭୂମି;
ନିଜଗୃହ; ନିଜଜୋତ—

The Zamindar's private lands; the khas farm-lands of a Zamindar.

କୋଠ ଖଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଖଲାରେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଇଜମାଲ
Kōṭha khalā ଶସ୍ୟ ଅମଳ କରାଯାଏ—

1. The thrashing floor where paddy belonging to the villagers jointly is thrashed and garnered.

୨ । ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ଖଲାରେ ବହୁ ଲୋକେ ଆଣି ନିଜନିଜର ଧାନ କାଟି ଜମା କରନ୍ତି ଓ ପରେ ଅମଳ କରି ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ନିଅନ୍ତି—2. A threshing floor where many villagers stock-their paddy sheaves for threshing.

କୋଠ ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ଅନେକ ପରିବାରଙ୍କର
Kōṭha ghara ସାମିଲ ଥାଏ—

1. The joint house of many families.

୨ । (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବା ଶୁଦ୍ଧାବାସରେ ଯେଉଁ କୋଠିଘରେ ସାଧାରଣତଃ ବହୁ ବାଳକ ସମବେତ ହୋଇ ପୁସ୍ତକ ଓ ସବାଦପଢ଼ାଦି ପାଠ ଓ ଅଲୋଚନା କରନ୍ତି—

2. Common room of a school or hostel
ଗ୍ରାଦେ. (ଗଜଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

ଗ୍ରାମ ମଝିରେ ବା ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଗ୍ରାମବାସୀ ସାଧାରଣଙ୍କ
କା ଅଭ୍ୟାସତତ୍ତ୍ୱରୂପ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଓ ରାଜକର୍ମରୂପଙ୍କ
ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଘର—
House built either in the middle or at the

end of a village for the use of the villagers in general or of strangers, officials and guests visiting the village.

କୋଠ ଚୁଷ—ଦେ. ବି—କୋଠ ଖମାର (ଦେଖ)

Kōṭha chūsha Kōṭha khamāra (See)

କୋଠ ଦେଶ—ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଗନ୍ନା—

Kōṭha deśa Name of a perganna in Puri district.

[୧— ଏହି କୋଠଦେଶ ପ୍ରଗନ୍ନାର ପ୍ରାଚୀନ ଜମିଦାର ରାଏଟ-
ହାଉସ୍ ବର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ନିମାପତା ଠାରେ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ଓ ଏହି ପ୍ରଗନ୍ନାରେ
ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍କଳପୁର ଗ୍ରାମ ଚୌଧୁରୀ ଜମିଦାର ବଂଶଙ୍କର ବାସ-
ସ୍ଥାନ ଅଟେ ।]

କୋଠଧନ—ଦେ. ବି—୧ । ଇଜମାଲ ଧନ—

Kōṭhadhana 1. Joint fund.

୨ । ଇଜମାଲ ମୂଳଧନ ବା ପାଣ୍ଡି—

2. Joint capital.

କୋଠପୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପୁଅ ଜନ୍ମ କରିଥିବା ପିତା ଓ ପାଳକ
Kōṭha pua ପିତା ଉଭୟଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହୁଏ—

1. A son who inherits his natural father as well as his adoptive father.

୨ । (ଗାଳ) ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—2. A bastard.

କୋଠଫଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠ+ଫଣ୍ଡ. ଫଣ୍ଡ)—

Kōṭhaphand ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ସଞ୍ଚିତ ପାଣ୍ଡି, ଇଜମାଲ ଧନ—
ଏକମାଲି ଫଣ୍ଡ Common fund

ହଜମାଲି ଫଣ୍ଡ

କୋଠ ଭଣ୍ଡାର—ଦେ. ବି—୧ । ନିଜର ଧନାଗାର—

Kōṭha bhaṇḍāra 1 One's own treasury; one's own hoard.

୨ । ରାଜକୋଷ—2. Royal treasury.

ସର୍ବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଲବ୍ଧ ବେଳେ କୋଠ ଭଣ୍ଡାର ।

ସାଧାରଣ, ବହୁଭାଗ ।

୩ । ସାଧାରଣ ଧନ ଗଚ୍ଛିତ ଥିବା ଧନାଗାର—

3. Public treasury.

୪ । ଯେଉଁ ଧନାଗାରରେ ଇଜମାଲ ଧନ ସଞ୍ଚିତ ଥାଏ—
4. A treasury where joint cash is deposited.

କୋଠ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତିଦିନ ଭୋଗ
Kōṭha bhoga ହେବା ନିମନ୍ତେ ଖଜାଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୋଗ; ଏହା
(ଇଜମାଲ ଭୋଗ—ବିପଦ)

ଦେବତାଙ୍କ ଫଣ୍ଡରୁ ଦିଆଯାଏ—

The prescribed quantity of offerings made to a Deity out of its own funds (as opposed to the offerings made at the expense of pilgrims.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଗ, ଘ	ଞ୍ଜ	ଇଫ୍	ଉଥ	କ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ

କୋଠରୀଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ପ୍ରଶାସନିକ ଅଞ୍ଚଳ; କୋଟ୍-
Kotharāṅga ରାଜା—A perganna in the
district of Puri.

କୋଠଗୁରୁ ଯହିଁ ବଦନ କଳନେ
ଧଉଳୀ ଦେଖଇ ଦୟା ଦରପଣେ । ଶ୍ରୀଧରାଧର, ନନ୍ଦକେଶବୀ ।

କୋଠରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ)—୧ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; ଗୃହର ବିଭିନ୍ନ
 Kothari ଭାଗ—1. Room; compartment of a
 କୁର୍ତ୍ତବୀ; କୋର୍ଟବୀ house; apartment.
 କମରା ୨ । ଛୁଦୁ, ଛୁଦୁ ଅଂଶ—
 2 Small compartments or cabins.

୩ । କୋଠାରି (ଦେଖ)
3. Kothari (See)

କୋଠ ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ସେଉଁ ଦାସୀ ଗର୍ଭରେ ରାଜାଙ୍କ ଔଷସରେ
 Kōṭha loka ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମିଥାଏ—1. A concubine of a
 Raja who has given birth to a child.

୨ । ଅଧୀନସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A subservient person.

୩ । ଜିଜ୍ଞାସୁ ବ୍ୟତୀ—3. Personal servant.

ନିଶ୍ଚାମଭକ୍ତି ତାକୁ ଦେଉ
ତୋ ହୋ । ଲୋକ କର ନେଉ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାନନ ।

କୋଠ ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବ. —୧ । ଇକମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି, ବହୁସ୍ୱାମିକ ସମ୍ପତ୍ତି—
Kotha sampatti 1. Joint property; common
ଏକମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି property.

ହଜମାଲିସଂପତ୍ତି ୨ । ସବୁସାଧାରଣଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି—
2. Public property.

କୋ'ଠା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସବୁ—କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—
Ko'thā What place ?

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରେ ଭଲ ଭଲ ବୁଝାନ୍ତି, ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପ ହୁଏ; ଯଥା—
କୋ'ଠାରୁ, କୋ'ଠାରୁ, କୋ'ଠାର, କୋ'ଠାରେ ଇତ୍ୟାଦି ।]

କୋଠା—ଦେ. (ସ. କୋଷ୍ଠ)—
 Kothā ୧ । ଅଛାଳକା; ପକ୍କାଘର; ପଥର, ଇଟା ଓ ଚୁନ ଆଦିରେ
 କୋଠା କର୍କିତ ଛଇ ଥିବା ଘର—

କୋଠା 1 Pucca building.
 ୨ । ବଖରା; ପକ୍କାଘରର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ —
 2. Room or compartment of a pucca building.

୩ । (ସ. କୋଷ୍ଠ) ଉଦର ମଧ୍ୟ, ଘେଟି—
3. Abdomen.

୪ । ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଚଉଁଶୋଣ କ୍ଷେତ୍ର; ଘର—
4. Small squares drawn on paper or other substance.

୫ । ପଟ୍ଟା ଅବର ପାଲି—
5. The squares of chess or dice board.

୨ । ସ୍ଥାନ, ଜାଗା—6. Place.

ବ୍ୟାଘ୍ର ଛେନ ହୋଇ ଏକ କୋଠାରେ ଭସିବେ—
ପ୍ରାଚୀ, ଚଢ଼ନବୁଦ୍ଧଶାସିନୀ ।

୭ । ଘରର ଚଟାଣ—7. Floor of a room.

ଲୁପା ପୋଛା କର କେନ୍ଦ୍ର କୋଠା ଖରବୁଛି—
 ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ।

କୋଠାକାଟିବା—ଦେ. କି—କାଗଜ ଆଦିରେ ଗୁରୁକୋଣିଆ ସ୍ୱରୂପ
 Kothākāṭibā ଶୁଦ୍ଧ ସେଷ ଅଙ୍କନ କରିବା—
 କୁଣ୍ଡବୌକାଟି To draw small squares on paper
 କୋଠାକାଟନା etc.

କୋଠାଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବ-ସ୍ୱର ପେଉଁ ପ୍ରାଙ୍ଗର ଗୁରୁ ପାଖରେ
 Kōṭhākhaṇḍa କୋଠାଘର ଥାଏ—
 A courtyard surrounded by pucca
 buildings.

କୋଠାଗରମ—ଦେ. ବି—୧ । ଉଦର ଗରମ, ଉଦର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାୟୁ
Kothāḡarama ଅବି ପ୍ରକୃଷିତ ହେବା (ଯଥା—ମଥା ଶରଦହାର
କୋଟାଗବମ ମୁଣ୍ଡ ଥଣ୍ଡା ଓ ପରସ୍ତା ହଳଦିଆ ହେବାରୁ)--
କାଠାବିଗଡ଼ନା; କୋଠାଗର୍ମ 1. The condition of the system
where in a person feels cold in the upper
parts (head etc) and hot in the lower
parts (e g dysentery; burning sensation
while passing urine)

୨ । ବହୁକାଳ ଅନାହାର କଲେ ଯେକି ଗରମ ହୋଇଯିବ।—
2. A feeling of apparent heat in the
abdomen due to long fasting.

କୋଠାବୋଲି—ଦେ. ବି—ଅଟ୍ଟାଳିକା ନିର୍ମାଣ—
Kothābolī Building of pucca houses.

କୋଠାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର, ସ. କୋଷ୍ଠ+ବାଡ଼ିକା)—
Kothabārdi ୧ । ପକ୍ଷୀ କୋଠା ଅର୍ଥ ସମ୍ପତ୍ତି—

କୋଟାବାଡ଼ୀ	1. Palaces and buildings.
କୋଟାହବେଳୀ	୨ । ଅନେକ ପକ୍ଷୀଘର—
	2. Extensive pucca structure

୩ । କୋଠା ଏବଂ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—3. Property in the shape of buildings and lands.

କୋଠା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଶୀଘ୍ର କୋଠା ଉଠାଇ କରିବା—
 Kothā bāḍeibā 1. To cause buildings to be raised
 within a short time.

୨ । କୋଠାର ଛତାରେ ଚୁନଗୋଡ଼ି ଆଦି ପିନ୍ଧିବା—
2. To press or lay concrete etc on the
roof of a building.

କୋଠାରି—ଦେ ବି—୧ । (ସ. କୋଟରୀ) ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର—
 Kothari 1. A form of Durgā.
 ୨ । (ସ. କୋଷ୍ଠରୀକ) କୋଠରୀର ରସକ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ୍ଡା ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୋଣରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣ୍ଡାସ୍ୱଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ରିତ ବସ୍ତୁର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣ୍ଡାସ୍ୱଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକ୍ସ' ଦେଖିବେ; 'ଆର୍ତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଭାଷାବୀ

କାଠାରି

2. The keeper of the privy purse; treasurer of a Raja's private treasury or purse; the trustee or treasurer of a man's own private treasury.

୩ । ଇଜମାଲି ଧନର ରକ୍ଷକ ବା ମାନ୍ୟତାଦାର—

3. The keeper or trustee of joint funds.

୪ । ଦେବତାଙ୍କ ଅଳଙ୍କାର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି ରକ୍ଷକ ସେବକ—

4 The keeper of a Deity's ornaments and wardrobe

କୋଠି—ଦେ. ବି (ସଂ. କେ. ଶୁ. କୋଷ୍ଠ)—୧ । ଶସ୍ୟାଗାର—

Koṭhi

1. Granary; store for grains

କୁଶି

ରସାଇ ଗୋଶାଳା ଘରା ମଞ୍ଚ ଥାନକୋଠି ।

କୋଠି

ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ମହାସାହା ।

୨ । ପକ୍ୱାଘର—2. Pucca buildings.

୩ । କୋଠରୀ, ବଖର—

3. Room or compartment.

୪ । କଞ୍ଚାଳା ଘର—4. Thatched bungalow.

୫ । ଗୁଜରାଟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ—

5. The residence of a public officer.

୬ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଗାର—

6. Small compartments; cells.

୭ । ଡାକ ବଞ୍ଚାଳା—7 Staging bungalow (be it roofed or thatched)

୮ । ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠି; ବଣିକର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—

8. An office of a merchant.

୯ । ପଣା ଆଦି ଖେଳ ପାଲର ଘର—

9. Chess or dice-board.

୧୦ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଚିତ୍ରିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଖେଳ—

10. Small square figures drawn on a smooth surface.

ପ୍ରଥମ କୋଠିରେ ବଳା ଚକଟିରେ ପ୍ରଥମମାନ ନବାଢ଼ ।

ଭଞ୍ଜ. ଲବଣବଦା ।

୧୧ । (ଚିତ୍ର ବା ମୁରୁଜରେ ଚିତ୍ରିତ କରବା) ମୁଣ୍ଡଲ; ମୁଣ୍ଡଲ—

11. Figures drawn on the ground with paint or coloured powders.

୧୨ । ମୁଣ୍ଡଲ ବା ଶିଅର ହେବାଦ୍ୱାରା ରଚିତ କେଶଭଙ୍ଗି ବା କଳି—

12. Artistic figures and fringes made on the crown by shaving it.

୧୩ । ସାହେବମାନଙ୍କ ରହବା ବଡ଼ଘର ବା ବାସଭବନ—

13. Quarters for Europeans; European quarters.

—୧୩. ଶାହେବମାନଙ୍କ ରହବା ବଡ଼ଘର ବା ବାସଭବନ ।

୧୪ । ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ଘର—

14. Figures drawn on the ground.

ଭୂମିରେ ଗଣାଖେଳ ଯାଇଁ ହେ କୋଠି କାଞ୍ଚ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପାତ୍ର. ବନ ।

କୋଠିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ = ଶସ୍ୟାଗାର)—

Koṭhiā ୧ । ଗୃହ କରବା ସକାଶେ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ— (କୋଠିଆଣୀ—ଶ୍ରୀ) 1. A farm-labourer; labourer

ହଲବାହ

engaged for looking after cultivation or agricultural operations.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୈନିକ ମୂଲ୍ୟ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ତାହାଛଡ଼ା କିଛି କମ୍ ମଧ୍ୟ 'ହେତା' ରୂପେ ପାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଖମ୍ବାରେ—2. A head-servant in charge of the nijchas lands of a Zamindar.

୩ । ଶସ୍ୟାଗାରର ରକ୍ଷକ ଗୁରୁ—

3. A servant entrusted with the charge of looking after the grains in a granary (e.g. measuring the produce, measuring the paddy stored and given out).

କୋଠିଆ ହେତା—ଦେ. ବି—ଗୃହ କାମ କରବା ନିମନ୍ତେ ନିୟୁକ୍ତ Koṭhiā hetā କୋଠିଆକୁ ଦୈନିକ ମୂଲ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଦିଅନ୍ତି ଯାହାକୁ ଜାଗିର—The service-land given to a Koṭhiā for cultivating it on his own account, over and above the daily wages he gets from the master.

କୋଠି କାଟିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଭୂମି ବା କାନ୍ଥରେ ଚିତ୍ର ବା ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା Koṭhi-kāṭibā ମୁଣ୍ଡଲ ବା ଚିତ୍ରିତ କ୍ୟାପିଡିକ ଖେଳ ରଚନା କରବା—1. To draw different geometrical figures on the ground or any other surface.

୨ । ପଣା ବା କଉଡ଼ି ବା ସତରଞ୍ଜ ଖେଳ ନିମନ୍ତେ ଘର ଅଙ୍କିତ କରବା—

2 To draw squares for playing at chess etc.

୩ । ମୁଣ୍ଡଲ ଶିଅର କରବା କଳା ରଖିବା—

3. To make up artistic figures by shaving the crown of the head.

କୋଠି ଚଉକିଆ—ଦେ. ବି—କୋଠି ଚଉକିଦାର (ଦେଖ)

Koṭhi chaukiā Koṭhi chaukidār (See)

କୋଠି ଚଉକିଦାର—ଦେ. ବି—ଗୁଜରାଟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସାମ୍ବିକ

Koṭhi chaukidār

ଅଣ୍ଡା ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ ବଞ୍ଚାଳା—

କୁଶି ଚଉକିଦାର

ରକ୍ଷକ ଗୁରୁ—

କୋଠି କି ଚଉକିଦାର

The watchman or butler

engaged to look after staging bungalows.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଐ	ଋ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଐ	ଐ	ଐ	ଐ	ଐ	ଐ	ଐ	ଐ

କୋଠି ଫିଟାଇବା—ଦେ. କି—ଧାନ ସଞ୍ଚୟକାରୀ ମହାଜନ ଧାନ ଚିକି
Kothi phitāibā କରବା ବା କରଜ ଦେବା କମନ୍ସ

କୋଠିର ଦୁଆରର ଶୁଣ ଖୋଲିବା—

To open the lock of the granary for selling or lending the stored up paddy.

କୋଠୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସବନାମ—କୋଠୁ (ଦେଖ)

Koṭhu Koṭhuñ (See)

କୋଠୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସବନାମ—କେଉଁଠାରୁ ?—

Koṭhuñ Whence ? from what place ?

କୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—କୋରଡ଼ା (ଦେଖ)

Kordā Korardā (See)

କୋଡ଼—ଦେ. ବ. (ସ. କୋଡ଼)—୧ । ଉତ୍ତର; କୋଲ, (ବସି କର
Kordā ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଭୂମିରେ ଲମ୍ବାଇଲେ) ପେଟେ ଚଢ଼ି ଆସୁ

କୋଲ, କୋର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁନ—

ଗୋଡ଼, କୋଲି, କୌରୀ 1. The lap.

୨ । କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମାଟି ଦାଣ୍ଡିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—

2. The operation of cutting earth with spade; spading.

(ଯଥା—ସାବୁଜମି ଏ ମାସରେ ଦୁଇ କୋଡ଼ ପାଇଲଣି ।)

ଦେ. ବ.—କୋଡ଼ (ଦେଖ)

Kordha (See)

କୋଡ଼ ଅନ୍ଧାର ହେବା—ଦେ. ବ.—କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)

Kordā andhāra hebā Kordā khālī hebā (See)

କୋଡ଼ କରବା—ଦେ. କି—କୋଲାଗ୍ରହ କରବା; କୋଡ଼ରେ ଗ୍ରହଣ
Kordā karibā କରବା—To take a child on one's

କୋଲକବା lap, to take one into the seat

ନୋନ୍ଦମେଲେନା; କୋଲିମେଲେନା formed by sitting upright and extending the two legs together.

କୋଡ଼କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ.—ରାପା (ଦେଖ)

Kordaki Rāpā (See)

କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା—ଦେ. ବ.—୧ । ଶ୍ୱୀର କୋଡ଼ ଶିଶୁମୂଳ୍ୟ
Kordā khālī hebā ହେବା; କୋଡ଼ପୋଷ୍ଟ ପିଲା ମରଯିବା—

କୋଲକବା 1. A mother's lap becoming empty by the death of an infant; death of one's infant.

୨ । ସ୍ୱାମୀର କୋଡ଼ ଶ୍ୱୀରମୂଳ୍ୟ ହେବା; ସୁବତ୍ସା ଶ୍ୱୀର ମୃତ୍ୟୁ
ହେବା—2. A husband's lap becoming

empty by the death of a young wife; death of one's young wife.

୩ । ଶ୍ୱୀରହେତୁରେ ସ୍ୱାମୀର ବା ସ୍ୱାମୀର ହେତୁରେ ଶ୍ୱୀର ଏକାକୀ
ଶୟନ କରବା ଅବସ୍ଥା—3. The state of a

husband or wife living alone without

the partner being near by.

କୋଡ଼ଗାତ—ଦେ. ବ. (ସ. କୋଡ଼ ଓ ଗର୍ଭ)—କୋଡ଼ ଓ ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟରେ

Kordagāta ଥିବା ସ୍ଥାନ; ଜନ୍ମ ଓ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ

ବୃତ୍ତିକି ସ୍ଥାନ—Groin; the part of body or

କୃତ୍ତିକି; ଜଞ୍ଜକା ଜୋଡ଼ cavity between the thighs and the private organ; hip-joint.

କୋଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବ.ଶ.—କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Kordāṅga Kurdaṅga (See)

କୋଡ଼ଜାତୁ—ଦେ. ବ. (ସ. କୋଡ଼ + ଦନ୍ତ)—କୋଡ଼ଗାତରେ ହେବା

Kordajādu ଦୁର୍ଗନ୍ଧାବ୍ୟ କଷ୍ଟପ୍ରଦ ଦନ୍ତ ରୋଗ—Ringworm

ବୃତ୍ତିକିନାଦ appearing on the hip-joint.

ଜଞ୍ଜକା ଜୋଡ଼ପର ଦାଦ

କୋଡ଼ ଭୁଜା ହେବା—ଦେ. କି.—କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)

Kordā tuchchhā hebā Kordā khālī hebā (See)

କୋଡ଼ପାହ—ଦେ. ବ.—(ସ. କୋଡ଼ + ପାହ)—ପ୍ରଜା ଅଧୀନ ଯୋଗ;

Kordapāh ସିକମି ସ୍ୱରୂପ—An under royat's holding;

ମେଟାଓ; କୋରମା a sikmi holding under a royat

କୋରମା; କୋରମା

କୋଡ଼ପାହ ପ୍ରଜା—ଦେ. ବ.—ପ୍ରଜାର ଅଧୀନ ପ୍ରଜା; ସିକମ ରାଜ୍ୟ—

Kordapāhi prajā Under-tenant; sikmi royat.

ମେଟାଓପ୍ରଜା; କୋରମାପ୍ରଜା

କୋରମାପ୍ରଜା; କୋରମାପ୍ରଜା

କୋଡ଼ପୋଷ୍ଟ—ଦେ. ବ.ଶ.—୧ । ଯେଉଁ ଶିଶୁ ମାତାର ସର୍ବଶେଷ ଶିଶୁ—

Kordapōshṭha 1. The last child of a mother.

କୋଲେର ହେଲେ ୨ । ଯେଉଁ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥା ମାତୃକୋଡ଼ରେ ଅଶୟ

କୋଲେର ବାହା ଛାଡ଼ି ନାହିଁ; ଦୁର୍ଗନ୍ଧାବ୍ୟ (ଶିଶୁ)—

ଗୋଡ଼କା ବନ୍ଧା 1 An infant who has not yet been

weaned.

କୋଡ଼ମାଳ—ଦେ. ବ.—କୋଡ଼ମେଲ; ଚିର ବେତ ବା ବାଉଁଶରେ ବୁଣା

Kordamāla ହୋଇଥିବା ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟ ସାଇତିବା କମନ୍ସ

ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାତ୍ର; କୋଲ—A large basket of

wicker work (woven with bamboo or

cane split up) to store grain.

କୋଡ଼ମାକଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ.ଶ.—୧ । ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ ବୃତ୍ତିକି ହୋଇ-

Kordamākardīā ଥିବା (ଫଳ)—1 (fruit) Deformed

ବୋଗା owing to some disease.

୨ । ହୃଦ୍ୱକ୍ତ କଲବେଳେ କମ୍ପା ବକ୍ତ କୋଡ଼ିଆଦି ଦ୍ୱାରା

କାଟିଲା ବେଳେ ଗୋଟାଏ ପାଖ ଟେକି ଓ ଗୋଟାଏ ପାଖ

କମ୍ପା ହୋଇ ଦିଶାଯାଉଥିବା (ବକ ବା ହୃଦ୍)—

2. Irregularly cut (ridge of a field).

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଢୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶିମା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତୁ’ ଦେଖିବେ

୩ । ଖୋଳିବା ବେଳେ ଗୋଟିଏ କଡ଼ କୋରଡ଼ ହୋଇଥିବା
(ଗାତ ବା ଖଣି)—3. (a pit) Which has
been hollowed more on one side

କୋଡ଼ମାକୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୋଡ଼ମାକୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordamākurdīā Kordamākardīā (See)

କୋଡ଼ମାଙ୍କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୋଡ଼ମାଙ୍କୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordamāṅkurdīā Kordamāṅkardīā (See)

କୋଡ଼ମାଙ୍କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୋଡ଼ମାଙ୍କୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordamāṅkurdīā Kordamāṅkardīā (See)

କୋଡ଼ମାଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । କୃତ୍ରିକାଣ୍ଡ; ବିଶେଷ ରୂପେ ପ୍ରହାର ବା
Kordamārḍa ଅତ୍ୟାଚାର—1. Severe oppression;
ଧଡ଼କ; ହାତୀ sound thrashing; thoroughly turning
up and down a thing.

୨ । ବିଶେଷ ଅନ୍ତୋଳନ; ଘଣ୍ଟାଚକଟା—

2 A great agitation

କୋଡ଼ମେଇ—ଦେ. ବି—କୋଡ଼ମାଇ (ଦେଖ)
Kordamei Kordamāi (See)

କୋଡ଼ମ୍ବେଇ—ଗ୍ରା. ବି—କୋଡ଼ମାଇ (ଦେଖ)
Kordambei Kordamāi (See)

କୋଡ଼ର—ଦେ. ବିଶ—ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ, ଅତି ଶିଶୁ (ବାଳକ), ଯେ
Kordara ମାତାର କୋଡ଼ ଅବସ୍ଥା ଶୁଭ ନାହିଁ—

କୋଳେବ Tender-aged (infant); which has not
ମୋଦକା yet been weaned.

(ଯଥା—ମୁଁ କୋଡ଼ର ପିଲାକୁ ଶୁଭ ଯାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ।)

କୋଡ଼ର—ଦେ. ବି—କୋରଡ଼ା (ଦେଖ)
Kordarā Korardā (See)

ଗ୍ରା. ଦେ. (ଚକ୍ରିଭାଷା) ବି—ଅଶ୍ରିର ମୃଗ—Male-deer.

କୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କଟି=ସୁଅ; ରଜ୍ଜୁ)—୧ । ଚୂରକ; ଶୁଷ୍ଟ—
Kordā 1. Whip; scourge.

କୋଡ଼ା; କଡ଼ା ୨ । ଶୁଷ୍ଟେଣୀ; ନାଲିପଟା; ପାଞ୍ଚଶ ଅଗରେ ବକ୍ରା
କୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶୁଷ୍ଟେଣୀ—

2. A cat-o'-nine-tails.

୩ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରକୁ କୋଡ଼ରେ ହାଣିବା—

3. The operation of spading a field.

୪ । ମାଡ଼—4. Beating.

ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କୋଟର)—

୧ । ଚୂଷର କୋଟର—1. Hollow of a tree.

୨ । (ସ. କୋଲ) ; ଅକାର୍ଯ୍ୟ କୋଲ ଜାତି—

2. The Kohla-tribe.

[ଟ୍ରାଏ-ଏକାଦଶ ମାତ୍ର ଖୋଳିବା ଅବି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।]

କୋଡ଼ାକୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । କୋଡ଼ିବାର ଶିଳ୍ପ ରୂପ—

Kordākordī 1. The causative form of Kordibā.

କେଦଳୀନ ୨ । ଯୋଡ଼ିବା—2. To join to.

କୋଡ଼ାନା ବ୍ୟାଜ ପିନ୍ଧୁର ଟୀକା ଯେ ସୁନ୍ଦର ଦଶର
ମଦନ ରାଜନ ହୋଇ ଶୁଣିମନ ମାଣିକ୍ୟ ଶିଳ କ କୋଡ଼ର ।

ଭଞ୍ଜ-ସ୍ଵପ୍ନପ୍ରାପ୍ତବିଶ୍ଵ

୩ । ବିନ୍ୟାସ କରିବା—3. To arrange; to set.

ଗ୍ରା. ଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଖୋଲାଉବା—To cause to be
dug.

କୋଡ଼ାକୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—କୋଡ଼ିହଣା ହେଲା ଭଳି ଦେଖାଯିବା
Kordākordā (ଧଳା ମେଘ); ବାଇଗଣକୋଡ଼ା (ମେଘ);
କୁଡ଼ାଲେ ମେଘ ପୁଲପୁଲ ଉଣାଭୂଳା ଭଳି ଦେଖାଯିବା (ମେଘ)—
କୁଡ଼ାଲେ ମେଘ Looking like clods of earth thrown up
by a spade in a field (said of white-
cirrus cloud, called also the mackerel
or cirro-stratus cloud).

(ଯଥା—ମେଘ କୋଡ଼ାକୋଡ଼ା କଲଣି ।)

[ଦ୍ର—ଏପରି ମେଘ ଦେଖା ଗଲେ ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ଆଶା
ନ ଥାଏ ବୋଲି ଚଷାମାନେ କହନ୍ତି ।]

କୋଡ଼ାକୋଡ଼ି—ଦେ. ଅ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମାଡ଼ମରମର,
Kordākordī ପିଟାପିଟି; ଢେରୁଢେର—1. Mutual assault;
affray; striking one another.

ପୁଣି ଧରନ୍ତି ପୁଣି ଢେର, ଚୁଅନ୍ତି ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ କୋଡ଼ ।

କବିତା. ଭଗବତ ।

୨ । କୋଡ଼ିରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଲେଉଟିପାଉଟି କରି ମାଟ୍ଟ
ଖୋଳିବା କର୍ମ—2. Thoroughly turning up
earth with a spade.

କୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଦାଳ; କୁଦାର)—

Kordī ୧ । ମାଟ୍ଟ ହାଣିବାର ନିଆକାର ଶସ୍ତ୍ରଦିଗ୍ଘେଷ—

କୁଦାଳି 1. Mattock; hoe; spade with a small
କୋଦାଳୀ handle.

କୋଡ଼ି ବାକ ସାବଲେ ତାହାକୁ ଖୋଜିଲେ ।

କୃଷ୍ଣବିଦ୍. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୁଡ଼ି ୨ । (ସ. କୋଟି; ଭୂ. ଇଂ ସ୍କୋର)—

କୋଡ଼ି କୋଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାର—

2. A score; an aggregate of twenty.

କୁଡ଼ି ୩ । (ସ. କୁଣ୍ଡା)—କୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

କୋଡ଼ି 3. Kordhā (See)

କୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡା)—କୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Kordīā Kordhā (See)

ଦେ. ବିଶ—କୋଡ଼ିଏ ଲେଖାଏଁ ପୃଷ୍ଠା ବା ସ୍ତମ୍ଭରେ ସଜାଡ଼ିବା—
Arranged in rows or groups of twenty
each.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସୁକ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଋ	ଋ

କୋଡ଼ିଆଇବା—ଦେ. କି—କୋଲକୁ ଆଣିବା; ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kordīāibā To embrace, to bring into one's lap.
 କୋଲେକବା ଗୁରୁତ୍ଵା, ଉପସ୍ୟା, ଦେବପୂଜା, ସାଗ,
 କୋଲମେଲେନା ଅଗ୍ନେର ଅବ ସେ ସୁକୁଚ ମନ୍ତ୍ରାଦି
 ମଧ୍ୟରେ ରହୁଅଛି ଅଦେ ନରସାଢ଼
 ତାହା ଅଣ୍ଡ ସେ କୋଡ଼କୁ କୋଡ଼ିଆଇ ।
 ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୋଡ଼ିଏ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ କୋଡ଼ି—
Kordīe 1 One score.
 କୁଡ଼ି ୨ । ବିଂଶତି ସଂଖ୍ୟା—
 ବିସ, କୋଡ଼ି 2. The number twenty.
 ଦେ ବିଶ—୧ । ବିଂଶତି ସଂଖ୍ୟା—
 1. Numbering twenty.
 ୨ । କୋଡ଼ି ପଶାରେ ଯେତେ ମାଟି ଉଠିବ—
 2. A spadeful (earth).

କୋଡ଼ି କରୁଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କି—ଅଭିଶପ୍ତ କରିବା ଓ ଶୋକପ୍ରସ୍ତ
Kordī kachārdī hebā ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଭୂଇଁରେ ବାଡ଼େଇବା
 ମଥାକୋଡ଼ି ଓ ଅଙ୍ଗାଦି ଗୁଣ୍ଡିପିଟି ହେବା—
 ସିରସ୍ତ୍ରା To strike one's head and limbs in utter
 grief or lamentation; to bewail.

କୋଡ଼ିଦାନ୍ତା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳ)—
Kordidāntā ଯାହାର ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ କୋଡ଼ି ପରି ବଡ଼ ବଡ଼,
 କୋଡ଼ିଦାନ୍ତେଇ } ଶ୍ଵା. ଅସଂଲଗ୍ନ ଓ ଅସଂନ୍ନ—
 କୋଡ଼ିଦାନ୍ତେଇ } (males) Whose teeth are large
 like mattocks and are unconnected
 and ugly-looking.

କୋଡ଼ି ପକାଇବା—ଦେ. କି—କୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Kordī pakāibā **Kordibā** (See)

କୋଡ଼ି ପଢ଼ିବା—ଦେ. କି. (ଶିଶୁ ବଚନ)—
Kordī pardibā ୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ କରୁ କରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା
 ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ 'କୋଡ଼ିଏ' ଗଣତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
 1. (used by children) The counting
 being stopped at the 20th number.

୨ । ଘଟଣା ପଡ଼ିବା—
 2 The happening of a calamity.

କୋଡ଼ିପଶା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଦାଳ+ପାଶ; ପୃଷ୍ଠ)—
Kordīpashā ୧ । କୋଡ଼ିର ବସ୍ତୁତ ପଲକ—
 କୁଦାଳରପାଶ 1. The body of a spade.

୨ । କୋଡ଼ିର ମୂଳପାଶ—
 2. The root of a spade.

୩ । କୋଡ଼ିର ବେଶ୍ଵ ଲଗିବା କଣା—
 3. The eye of a spade.

କୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁଡ଼ି ଧାତୁ = କାଟିବା; ହାଣିବା; ଭୁଲ =
Kordibā ତା. କୋଲ୍ = ହତ୍ୟା କରିବା)—
 କୁଡ଼ି ୧ । କୋଡ଼ି ହାତ ମାଟି ହାଣିବା—
 କୋଡ଼ିନା, ମୋଡ଼ିନା 1. To cut clods of earth with the
 'spade.

ନଦୀ ତଟ ଭୂମି କୋଡ଼ିରେ କୋଡ଼ି ଦେଇ ।

ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ ବନ ।

୨ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂଇଁରେ ପିଟିବା ବା ବାଡ଼େଇବା—

2 To strike the head on the ground.

ବହୁତ ବ୍ୟାଧିମାନେ ଭ୍ରମେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି । ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ ପୁରଣ ।

୩ । ବିଶେଷ ମାତ୍ର ଦେବା; ପ୍ରହାର କରିବା; ଛେଡ଼ିବା—

3. To give a sound beating or cudgelling.

ରଥେ ରଖି ବେକ ଗୋଡ଼କୁ ଏବାଠାରେ

ବାନ୍ଧ ହର ସେ ବଧା କୋଡ଼ିଲେ ପିଠିରେ ।

ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ. ବସନ୍ତ ।

୪ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ବର୍ଷା କରିବା—

4. To rain cats and dogs

(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘ ଗୁଡ଼ାଏ କୋଡ଼ିଲଗି ।)

୫ । କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ବାଡ଼େଇବା,
 ଆଘାତ କରିବା—5. To strike against.

ହସ୍ତର ଦୁଇମାନଙ୍କୁ ପାଖାପାଖିରେ କୋଡ଼ି । ସାରଳା. ମହାଭରତ. ଶ୍ଵେତ ।

କୋଡ଼ି ବେଶ୍ଵ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଦାଳ+ବୁନ୍ଦ)—

Kordī bentā କୋଡ଼ିରେ ଲଗିଥିବା କାଠର ବେଶ୍ଵ

କୋଦାଳର ବାଟି (ଯାହାକୁ ଧରି ମାଟି ହାଣନ୍ତି)—

କୁଦାଳୀକୀ ବେଟ The handle of a spade.

[ଦ୍ର—କୋଡ଼ିର ମୁଠାର ଛତ୍ର (ପଶା) ଯେବେ ଉପରମୁହାଁ
 ହୋଇଥାଏ, ତେବେ କୋଡ଼ିବେଶ୍ଵ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । କୋଡ଼ିର
 ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ 'ସବା' କହନ୍ତି, ତଳମୁହାଁ ହୋଇଥିଲେ; କୋଡ଼ିର
 ବେଶ୍ଵ ତଳକୁ ପଡ଼ିଯାଏ—ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ 'ଭୁଲ' କହନ୍ତି ।]

କୋଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କି.—କୋଡ଼ିହାତ ମାଟିରୁ ଘାସ ଭାଙ୍ଗି ମାଟିକୁ
Kordī māribā ସମତୁଲ କରିବା—To scrape grass etc
 କୋଦାଳମାବା from the surface and level a place.
 କୁଦାଳୀ ମାରିବା

କୋଡ଼ିହାଣିବା—ଦେ. ବି.—କୋଡ଼ିହାତ ମାଟି ହାଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—

Kordīhānā The act of cutting the earth with a
 କୋଦାଳହାଣିବା spade.

କୁଦାଳୀମୋଡ଼ିନା [ଦ୍ର—କୋଡ଼ି ବିଶେଷ ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ
 ଲୋକେ କହନ୍ତି—'କୋଡ଼ିହାଣିବା ଠାରୁ ମିତଳ ନାହିଁ' ।]

କୋଡ଼ିହାଣିବା—ଦେ. କି.—୧ । କୋଡ଼ିରେ ମାଟି ହାଣିବା—

Kordīhānibā 1. To cut earth with a spade.

କୋଦାଳୀନ [ଦ୍ର—କୋଡ଼ିହାଣିବା = କୋଡ଼ିରେ ମାଟି ହାଣିବା;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ଷେପ ଚକ୍ରର ବଦଳାଇ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଗୋଡ଼ନା କୋବା ବାଡ଼େଇବା = କୋବାରେ ଶୁଭଅଦି ବାଡ଼େଇବା;
ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବା = ମୁଣ୍ଡର ବାଲକୁ ବାଜିବା, ଏଗୁଡ଼ିକ ଭାଷାର
ଦୈନିକ୍ୟ ଅଟେ ।]

କୋଡ଼ିହେବା—ଦେ. କି.—କୋଡ଼ି କରୁଛି ହେବା (ଦେଖ)
Kordi hebā **Kordi kachārdi hebā** (See)

ଶୁଣି ବର କୋଡ଼ି ହୋଇବ, ବେଶବାସ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ବାଳା ।
କଦମ୍ବମୂଳକୁ ଧାଇଁଲା । ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମ୍ପଦ ।

କୋଡ଼େଇବା କାଖେଇବା—ଦେ. କି (ସହଚର)—ଶିଶୁକୁ ସ୍ନେହରେ
Kordeibā kākheibā ଲାଳନପାଳନ କରି ବଢ଼ାଇବା—
କୋଳେକାଁଥେ ବସା To bring up an infant with
କୋଡ଼ିଆନା କାଞ୍ଜିଆନା affection.

କୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡ; ପ୍ରା. କୁଡ଼ି)—୧ । ଗଳତ କୁଣ୍ଡରୋଗ—
Kordha 1. Leprosy.

କୁଟ; କୁଡ଼ ୨ । କୁଣ୍ଡରୋଗର ଘାଆ—
କୋଡ଼ 2. Sores due to leprosy.

[ଦ୍ର—କୋଡ଼ ବା କୁଣ୍ଡରୋଗ ରକ୍ତ ଓ ଚର୍ମସମ୍ପର୍କୀୟ ମହାବ୍ୟାଧି—
ରୂପେ ପରିଗଣିତ । ଏହା ହେତୁମକ ଓ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର-
ଅନୁସାରେ କୋଡ଼ ୧୮ ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟରୁ କାପାଳ, ଉଦ୍‌ବର, ମଣ୍ଡଳ,
ସିଧୁ, କାକଶକ, ପୁଣ୍ଡରାକ ଓ ରୁକ୍ଷଜହ୍ନ ନାମକ ୭ ପ୍ରକାର କୋଡ଼କୁ
ଅସାଧ୍ୟ ମହାକୁଣ୍ଡ କହନ୍ତି । ଏକକୁଣ୍ଡ, ଗଜଚର୍ମ, ଚର୍ମପଲ,
ବିଚର୍ମିକା, ବିପାଦିକା, ପାମା, କଞ୍ଜୁ, ଦନ୍ତୁ, ବିଶୋଟ, କଟମ ଓ
ଅଲସକ ନାମରେ ୧୧ ପ୍ରକାର କୋଡ଼କୁ କ୍ଷୁଦ୍ରକୁଣ୍ଡ କହନ୍ତି । ଏ ୧୧
ପ୍ରକାର ସାଧ୍ୟ ରୋଗ । କୋଡ଼ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଚମଡ଼ା ମୋଟ ଓ
ଶରୀରକୁଣ୍ଡଳିତ ହୋଇ ଦେହରେ ନାଲି, ଧଳା ଓ କଳା ମନ୍ଦା-
ମନ୍ଦା ଛତ୍ତ ହୁଏ ଓ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦେହ ଫୁଲି ଯାଏ । ଗଳତ
କୁଣ୍ଡରେ ହାତଗୋଡ଼ର ଆଙ୍ଗୁଳିମାନ ଓ କାନ ନାକରେ ଘାଆ
ହୋଇ ସେମାନ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼େ । କୁଣ୍ଡରୋଗୀକୁ ଲୋକେ ଦୂଷା କରନ୍ତି ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଡାକ୍ତରମାନେ ଇନ୍‌ଫେକ୍ସନ୍ ଓ ଔଷଧଦ୍ୱାରା ଏ
ରୋଗର ସଜାଣୁକୁ ଦେହରୁ ନଷ୍ଟ କରି ଏ ରୋଗକୁ ଆରୋଗ୍ୟ
କରିବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।]

କୋଡ଼ି ଫୁଟିଯିବା—ଦେ. ବି.—ଗଳତ କୁଣ୍ଡ ରୋଗ ଶରୀରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
Kordha phutijibā ହୋଇ ଯିବା—Body becoming full
of sores and eruptions of
କୋଡ଼ିଆନା; କୋଡ଼ି ଅପକଳା leprosy.

କୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡ)—କୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordhi **Kordhiā** (See)

କୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡ)—୧ । ଗଳତ କୁଣ୍ଡରୋଗ—
Kordhiā 1. Leprous.

କୁଡ଼ି, କୁଡ଼ି ୨ । ଗଳତ କୁଣ୍ଡ ଯୋଗୁଁ ପକ୍ଷ—
କୋଡ଼ି 2. Crippled by leprosy.

୩ । ସୁସ୍ଥି; ଅଳସୁଆ; କର୍ମକୋଡ଼ି—
3. Idle; indolent; lazy.

ଦେ. ବି.—୧ । କୁଣ୍ଡରୋଗୀକୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A leper.

୨ । ଯେ କୌଣସି କାମ ନ କରି ସବୁବେଳେ ବସି ରହେ—
2. An idler; loafer.

କୋଡ଼ିଆ ବାବୁ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡ)—କୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordhiā bābū **Kordhiā** (See)

କୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—କୁଟର ମୃଗ—
Kodhri Barking deer.

କୋଣ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅଧ୍‌କରଣେ. ଅ)—
Kona ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ପାଖର ଯୋଡ଼ି ସ୍ଥାନ—
1. Corner.

ପଦ ନଶ କୋଣ କଣକୁ ରସବତୀ ମଣି ପଶକୁ—
ସାଧାରଣେଇ ଗୁଣକୁ ବରନ ପାରବେ ନାହିଁ ଜଣନା । କବିଚର୍ଚ୍ଚ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଦୁଇ ଅସମାନ୍ତର ରେଖା ମିଳିତ ହେବାର
ବିନ୍ଦୁ—2. (Geometry) Angle.

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ଅସମାନ୍ତର ରେଖା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ଏକଦିଗକୁ
ଗତି କରୁ କରୁ ଯେଉଁଠାରେ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେହି ଅବନତିକୁ
କୋଣ ବୋଲାଯାଏ । ଜ୍ୟାମିତିକ ଭାଷାରେ ଦୁଇ ରେଖାର ବିପରୀତ
ବିନ୍ଦୁ ଦ୍ୱୟରେ ଓ ମିଳନ ବିନ୍ଦୁରେ ତିନୋଟି ଅକ୍ଷର ଦେଇ ଉକ୍ତ ଭିନ୍ନ
ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା କୋଣ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଏ, ଯଥା — \angle କ ଖ ଗ । ଏଠାରେ
ଖ ଅକ୍ଷରଠାରେ କୋଣ ଅବସ୍ଥିତ । ଦୁଇଟି ଅସମାନ୍ତର ରେଖା ମିଳିଗଲା
ପରେ ସେ ଦୁଇକୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ବଢ଼ାଇଲେ ମିଳନ ବିନ୍ଦୁର
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ଗୁଣେଷ ସମକୋଣ ବା $୪ \times ୯୦ = ୩୬୦$
ଡିଗ୍ରୀ ହୁଏ । କୋଣମାନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର । ଗୋଟିଏ ରେଖା
ଅନ୍ୟ ରେଖାକୁ ସିଧା ଲମ୍ବଭାବରେ କାଟିଲେ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ
ଗୁଣେଷ ସମକୋଣ ହୁଏ; ଯଥା +; ରେଖା ଦ୍ୱୟ ପରସ୍ପରକୁ
ତେରଢେଇ କରି କାଟିଲେ ଯୋଡ଼ିଏ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ସୁକ୍ଷ୍ମକୋଣ
ହୁଏ ଓ ଦୁଇଟି ବିପରୀତ ଦିଗରେ ସ୍ଥଳ କୋଣ ହୁଏ । ସୁକ୍ଷ୍ମକୋଣ
ସମକୋଣଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର; ସ୍ଥଳକୋଣ ସମକୋଣଠାରୁ ବଡ଼ । ସମକୋଣର
ପରିମାଣ ୯୦ ଡିଗ୍ରୀ ।]

୩ । ଜଗତରେ ଗୁଣ କୋଣ (ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ)ର
ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦିଗ; ବିଦଗ—

3. The intermediate points of the compass.

[ଦ୍ର—କୋଣ ବା ବିଦଗ ଗୁଣେଷ; ଯଥା—୧. ପୂର୍ବଦିଗ ଓ
ଦକ୍ଷିଣଦିଗର ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିକୋଣ; ୨. ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ମଧ୍ୟରେ
ନୈର୍ବିତ କୋଣ; ୩. ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ କୋଣ;
୪. ଉତ୍ତର ଓ ପୂର୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଭୂମାନ କୋଣ ।]

୪ । (+କରଣ. ଅ) ଅସ୍ତ୍ରର ଦାନ୍ତ—
4. The edge of a weapon or instrument.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

* । ବାଡ଼ି, ଲୁଗୁଡ଼ି—

5. Stick; cudgel; club.

୬ । ବାଲଦ ବଜାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—

6. A drum-stick.

୭ । ଗଣା, ବେହେଲ୍ ଆଦି ବଜାଇବାର ଦଣ୍ଡ ବା ଛଡ଼ି; କମାଣି—7. Fiddle-stick.

୮ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—

8. The planet Mars.

୯ । ଶନିଗ୍ରହ—9. The planet Saturn

୧୦ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ, ତୋଲ, ଖଞ୍ଜଣୀ—

10. A sort of musical instrument; drum.

କୋଶକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଶ + ଓ. କାଣ୍ଡ)—ମଉଡ଼ଘରେ
Konakāṇḍa ଗୁଲର କୋଶରେ ଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର
କୋନାଟ କାଣ୍ଡ—A large bamboo or wooden
କୋନାଟି pole laid at the corner of the thatch
of a square-thatched house; corner-
plate of a thatch

କୋଶକୁଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କୋଶ + ଦଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Konakūṇḍa ୧ । ଛୁରପୋକ; ଓଡ଼ିଶ—1. A bug.

୨ । ଉକୁଣି; କେଶକାଟି—2. Louse

କୋଶଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଶ ଓ ଦଣ୍ଡ)—ଘରର କୋଶ
Konadāṇḍa ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି କୋଶର ଦୁଇପାଖର କାନ୍ଥରେ
କୋନେଝି ଦାତ ଦେଇ ସାଧନ କରାଯିବା ଦଣ୍ଡ ବା କସର—
An athletic exercise done by facing
the corner of a room and touching
the walls on the two sides.

କୋଶପ—ସ. ବି—କୌଶପ (ଦେଖ)

Koṣapa **Kaunapa** (See)

କୋଶସି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ସବ—କୌଶସି (ଦେଖ)

Koṣasi **Kaunasi** (See)

କୋଶାର୍କ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. କୋଶାର୍କ)—

Koṣārka କୋଶାର୍କ (ଦେଖ)—Koṣārka (See)

ମହାଭାରତରେ କୋଶାର୍କ ଗର୍ଭେ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବତାର ପୂର୍ବଦିନ ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ—ସାବିତ୍ରୀ ମହାବରର ପ୍ରୋଣ ।

କୋଶାକୋଣି—ସ. ଅ. (କୋଶ + କୋଣ + ଇ)—

Koṣākōṇi ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକ କୋଣରୁ ଅନ୍ୟ
କୋଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

1. From angle to angle.

୨ । କଣ୍ଠବାଗରେ—2. Cornerwise.

୩ । କର୍ଣ୍ଣବାଗରେ—3. Diagonally.

କୋଶାଘାତ—ସ. ବି. (୩ୟ ଚତୁ, କୋଶ + ଆଘାତ)—ବହୁବାଦ୍ୟର
Koṣāghāta ଏକତ୍ର ବାଦନ—Simultaneous sounding
of countless musical instruments,
striking of drums and many other
musical instruments.

[ଦ୍ର—ଏକ ଲକ୍ଷ ଛକ୍କା ଓ ଦଶ ସହସ୍ର ବେଣା ଏକସ୍ଥାନରେ
ଏକ ସମୟରେ ବାଜିଲେ ତାହାକୁ କୋଶାଘାତ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୋଶାରକ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୋଶାର୍କ)—

Koṣāraka କୋଶାର୍କ (ଦେଖ)

Koṣārka (See)

କୋଶାର୍କ—ସ. ବି. (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁ ଗର୍ଭବିଶେଷ (ଏହା ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ ପୁରୀ—
Koṣārka ସହରର ଉତ୍ତରପୂର୍ବଦିଗରେ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ)—
A place of Hindu-pilgrimage (situated
to the northeast of Puri town).

[ଦ୍ର—ପୁରୀକାଳରେ ମହର୍ଷି ମୈତ୍ରେୟ ନିଜର ତପସ୍ୟାବଳରେ ଏ
କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ବାଧ୍ୟତା କରୁଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ମୈତ୍ରେୟବନ
ଥିଲା । ତତ୍ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନତ ନାମାନୁସାରେ ଏହା
ରବିକ୍ଷେତ୍ର, ଅର୍ଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ନାମ ମାନ ଧାରଣ କଲା ।
କୋଶାର୍କର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ରାମଚଣ୍ଡୀ କୋଶାର୍କ ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣ-
ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନୋହର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ଦିର
ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିଲେ । ମନ୍ଦିର ଗ୍ରନ୍ଥାଧିବାକୁ ଦେବୀ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ
ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ଲିଆଖିଆ’ ନାମାମୁଦ୍ଦୀ ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି ।
ମଦନମୋହନ ଗର୍ଭଦର୍ଶନ ।]

ଲଙ୍କା ୩୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ବର ଦ୍ବିତୀୟ ବର୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍
୧୨୨୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହି ମନ୍ଦିରନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ
୧୭ ବର୍ଷରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୨୪୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ।
ଏଥିରେ ବାରଶହ ଶିଳ୍ପୀ ଖୋଳ ବର୍ଷ କାଳ ଲାଗିଥିଲେ । ମନ୍ଦିର-
ନିର୍ମାଣରେ ଉତ୍କଳର ବାର ବର୍ଷର ରାଜସ୍ବ ଅନ୍ୟତମ ଗୁଣିଣ କୋଟି
ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରାଯାଇଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ଭାରତରେ
ଏହା ଉଚ୍ଚତମ ମନ୍ଦିର ଥିଲା । ଏଠା ବଡ଼ଦେଉଳର ଉଚ୍ଚତା ୨୩୦
ଫୁଟ ଏବଂ ମୁଖଶାଳା ୧୫୦ ଫୁଟ ଥିଲା । ମନ୍ଦିରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ
ମନୋମୁଗ୍ଧକର । କୃପାସିଦ୍ଧ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

କୋଣି—ସ. ବିଶ. (କୃଷ୍ ଧାତୁ = ଶକ୍ତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—କୁଣି;

Koṇi କୋଟ୍ଟା; ଯାହାର ହାତ ବଙ୍କା—

ହୁଳା; ବୁଳା Having a crooked hand; crooked-armed.

କୁଳା

କୋଣିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୋଣୀ)—କୋଣସୁନ୍ଦ୍ର—

Koṇiāṇi Angular

କୋଣୀ; କୁନୋ; କୋଣୁଆ [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ
କୋଣିଆ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଉନିକୋଣିଆ, ଅଠକୋଣିଆ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୧୦ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୋଣିଆଇଁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃକ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ

କୋଣିଆଇଁ ଗୁଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି—ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି କରିବା, ବାଙ୍କଗୁଡ଼ାଣି
Konīāñ chāññibā କରିବା—To cast a sidelong
ଆଡେ ଚାଓଟା glance; to ogle.

କନସିଧିଆଁ ଦେଖିବା

କୋଣିଆଇଁ ଗୁଣ୍ଡିବାରେ ଅର୍ଥଲକ୍ଷ୍ୟ—ଦାବକୃଷ୍ଣ ବସବହୋଳ ।

କୋଣିଆଁ ଇଁବା—ଦେ. କି—୧ । କୋଣିଆଁ ବସୁକୁ କୋଣବାଗେ ରଖିବା—
Konīāññibā 1. To put a thing cornerwise.

୨ । କୋଣିଆଁ ଗୁଣ୍ଡିବା, ଅଳ୍ପକୋଣଦ୍ୱାରା ଗୁଣ୍ଡିବା;
କଣେଇ କରି ଗୁଣ୍ଡିବା—

2. To cast a sidelong glance; to ogle.

ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭାବୀ କୋଣିଆଁ ଅନାହିଁ ସେ ରଙ୍ଗ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗ ଦେଇ—
ରଙ୍ଗ ଦେଖିବାବେଳେ ।

୩ । କୋଣିଆଁକୁ ଗଢ଼ି କରିବା—

3. To move towards an angle or corner.

କୋଣି—ସ. ବିଶ. (କୋଣ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—କୋଣବିଶିଷ୍ଟ—
Konī Angular.

(ଯଥା—ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ)

ସ. ବି—କୋବା (ଦେଖ)—Kobā (See)

କୋଣେଇଁ ଗୁଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି—କୋଣିଆଁ ଗୁଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)

Koneiñ chāññibā Konīāñ chāññibā (See)

କୋଣେଇଁବା—ଦେ. କି—କୋଣିଆଁ ଗୁଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)

Koneibā Konīāññibā (See)

କୋଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡ)—ମାଟିରେ ତିଆରି ଘଡ଼ି—
Kondi A small pot made of earth.

କୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଡ଼ା)—୧ । ଚମ୍ପିବ ନିର୍ମିତ ବଡ଼ ତୈଳପାତ୍ର—
Kota 1. Narrow-mouthed big leathern jar for
ମିମ୍ବା oil, ghee etc.

ପିମ୍ବା ୨ । ବଡ଼ ମାଠିଆ—2. Large water-jug with a
narrow mouth

କୋଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି. (କୁର୍ଦ୍ଦୀ. କୁଡ଼ା=ମୋଟା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଠେଙ୍ଗା)—
Kotakā ଘୋଡ଼ିବାର ଠେଙ୍ଗା—A thick stick for
କୋଡ଼ାକା pounding anything.
କୁଡ଼ାକା

କୋଡ଼ପେଟିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁ. (ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବିଧିବିଧିରେ ଗାଳିବିଶେଷ)—
Kotapeṭiā ବଡ଼ପେଟିଆ; ଯାହାର ପେଟ କୋଡ଼ ପରି
କୋଡ଼ପେଟି } ବି. ବଡ଼—(a term of abuse applied
କୋଡ଼ପେଟିକ } to males) Large-bellied

କୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କଡ଼ା)—ମଇଳା; ମଳ—

Kotarā Dirt:

(କୋଡ଼ା—ଅର୍ଥ) ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—୧ । ଅସଫୁଲ୍ଲ; ମଇଳାସ୍ୱଳ୍ପ—
1. Dirty; nasty; foul.

୨ । କୋଡ଼ିଆ; ମଇଳା—2. Soiled.

୩ । କାଣି—3. Worn out.

କୋଡ଼ା ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଣ୍ଡିତର+ଗୁଡ଼ା, ସ. କଇର+
Kotarā gurḍa ଗୁଡ଼ା)—କଳାବର୍ଣ୍ଣର ଅପରିଷ୍କୃତ ଗୁଡ଼ା—
କୋଡ଼ା Black molasses

କୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି—କେଶ୍ୱି ମାଛ—

Kotari A species of small fish.

କୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସ. କୁଡ଼ା)—କରିଡ଼ିବା, କାଟିବା—

Kotibā To cut, as by a saw.

କବାତେଟିବା ରବିପଦ ସେ ଏବେ କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ହେ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଆରେସିବୀରୀ

କୋଥ—ସ. ବିଶ. (କୁଥ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ଦୁଃଖକୁ ଖୁ—

Kotha 1. Afflicted with pain.

୨ । ମଥୁନ—2. Churned.

ସ. ବି—୧ । ମଥନ—1. Churning.

୨ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ, ଅକ୍ଷର କୋଣ ଫୁଲି ଘାଆ ହୋଇଯିବା
ରୋଗ—2. An eye-disease; inflammation
and ulceration of the angles of the
eye-lids.

୩ । ପରୁଷା—3. Gangrene.

୪ । ପତ୍ତନିବା; ସଜ୍ଜିତ—4. Putrefaction.

୫ । ଘାଆ—5. Sore.

୬ । ଘାଆ ହୋଇଯିବା—6. Ulceration.

କୋଥମା—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁ.—କୋଦା; ସ୍ୱଳ୍ପଦେହ—

Kothamā Fat; corpulent.
(କୋଥମା—ଶ୍ରୀ)

କୋଥମିରି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ; ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତେ. କୋଥମିରୁ;
Kothamiri କୋଥମିର, ଭୁଲ. ଧନିଆଁର ସ୍ୱସ୍ୱତ୍ୱ ନାମ କୁନିଆଁ,
ଧନିଆଁର ବିଭିନ୍ନ)—ଧନିଆଁ (ଶାକଗୁଳ୍ମ)—

କୋଥମିର Coriander (plant).

[ଦୁ—କଷା ଧନିଆଁ ପତ୍ରକୁ କୋଥମିରି କହନ୍ତି ଓ ଏହି ପତ୍ରରେ
ଖଟା ମିଶାଇ ବାଟିଲେ କୋଥମିରି ଚଟୁଣି ହୁଏ ଓ ଏ ପତ୍ରରେ
ତିଆଣ ଓ ଆମ୍ବିଲ ବଦାଇଲେ ତାହା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କୋଥମେରି—ପ୍ରାଦେ. ବି—କୋଥମିରି (ଦେଖ)

Kothameri Kothamiri (See)

କୋଥଳା—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁ. (ସ. ସ୍ୱଳ୍ପକାୟ)—୧ । ପେଟିଆ—

Kothala 1. Pot-bellied.

(କୋଥଳା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କୋଦା, ମୋଟା—2 Fat-bodied.

୩ । ବହୁତ; ବେଶି; ଗାଢ଼—3. Excessive.

କୋଥଳା ଧୁଆଁ ତେଲ ଅଳ୍ପତରଳ । ମାର୍ଗଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରାଣ ।

କୋଥଳି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁ + ସ୍ୱଳ୍ପା ବା ସ୍ୱାଳା)—

Kothali ୧ । ମୋଟା କନାର ଥଳ—

କୁଥଳୀ 1. A bag of coarse cloth; wallet.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	କ	ଖ	ଗ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକ୍ଷରାଳିପଟ୍ଟ	ଅକ୍ଷରାଳି ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପଟ୍ଟ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ନ

କୋଥଲି ୧ । ଛଳକ ଓ ପୁଜାର ଉପାଦାନ ରଖିବାର ମୁଣି—
2 A wallet for containing the articles
used during daily worship.

କୋଥଲି—ଦେ. ବି—କୋଥଲ (ଦେଖ)

Kothali Kothali (See)

କୋଥା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୋଦା; ସ୍ଥୁଳଦେହ—

Kotha Fat; corpulent.
(କୋଥା—ଶ୍ରୀ)

କୋଥାଲ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୋଥା (ଦେଖ)

Kothala Kotha (See)
(କୋଥାଲି—ଶ୍ରୀ)

କୋଥାଲି—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୋଥା (ଦେଖ)

Kothali Kotha (See)
(କୋଥାଲି—ଶ୍ରୀ)

କୋଥ କୋହରି ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଅନ୍ୟନ୍ତ ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—
Kothi kohari heb To weep very bitterly with
gasps.

କୋଥମିରି—ଦେ. ବି—କୋଥମିରି (ଦେଖ)

Kothimiri Kothamiri (See)

କୋଥଲି—ଗ୍ରା. ବି—କୋଥଲ (ଦେଖ)

Kothali Kothali (See)

କୋଥ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଥ କୋହରି ହେବା (ଦେଖ)

Kothi heb Kothi kohari heb (See)

କୋଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଟ;
Kodanda କ୍ରପାତନ)—୧ । ଧନୁ—1. A bow.

୨ । ଧନୁରାଶି—2 A zodiac sign of Sagitarius
or archer in Hindu-astronomy.

୩ । (ଧନୁ କାକୁଡ଼ ଥିବାରୁ) ଭ୍ରୁ; ଭୂଲତା—
3. Eye-brow (shaped like a bow).

ଦେ. ବି—୧ । ଧନୁ ପରି ନଡ଼ ଶରୀର—1 The body of a
person bent at both ends like a bow.

୨ । ଓଡ଼ିଆ ବେହେରାମାନଙ୍କର ସବାରିତାକଳିଶେଷ; ସବାରି-
କାଳିଆ ଜଣେ ଗଉଡ଼ର କାଳ ଅନ୍ୟ ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କର
କାଳ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଲୋକ ଗୋଡ଼ା
ଗଉଡ଼ଙ୍କ କାଳ ସଙ୍ଗେ କାଳ ମିଶାଇ କାନ୍ଦେଇବା ନିମନ୍ତେ
ଧନୁ ପରି ନଇଁଯିବା ଅବସ୍ଥା—

୨. A term used by the palki-bearers to
denote the condition of a tall man
becoming bent like a bow to bring his
shoulder to a level with the other short-
statured bearers.

କୋଦଣ୍ଡକର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା, କୋଦଣ୍ଡ + କର)—

Kodandakara କୋଦଣ୍ଡକର (ଦେଖ)

Kodandadhara (See)

କୋଦଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଓଡ଼ିଆ ବେହେରାଙ୍କ ସବାରି ତାଳ—

Kodanda kariba ଏକା ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଦେଇଥିବା ଗୋଡ଼ା
ବେହେରାଙ୍କ କାଳ ସଙ୍ଗେ କାଳ ମିଶାଇବାକୁ ତେଜା
ବେହେରା ଧନୁ ପରି ନଇଁଯିବା—To bend one's
self like a bow in order to bring his
shoulder to a line with the less tall
co-palki-bearers.

କୋଦଣ୍ଡଧର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୋଦଣ୍ଡ + ଧର ଧାତୁ = ଧରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kodandadhara ଅ)—ଧନୁର୍ବର—

Holding or carrying a bow in the arms;
armed with a bow.

ସ. ବି—ଶ୍ରୀରାମ—Srirama.

କୋଦଣ୍ଡଧର କାହା ହସଇ ବୁଲନ୍ତି ବନଗିର । ବନ୍ଦୁକାଥା ବନ୍ଦୁଗଣାପଣ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ;
କାରଣ ରାମାବତାରରେ ଶ୍ରୀରାମ ସବୁଦିନ ଧନୁରର ବ୍ୟବହାର କରୁ-
ଥିଲେ ।]

କୋଦଣ୍ଡଧାରୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କୋଦଣ୍ଡ + ଧର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—

Kodandadhari କୋଦଣ୍ଡଧର (ଦେଖ)

Kodandadhara (See)

କୋଦଣ୍ଡରାମ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୁଡ଼ିଶାଳୀରେ ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ

Kodandarama ଦଣ୍ଡାଧିକାରୀ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ; ମଢ଼ୁଆଶାଳୁଳି—

A kind of punishment inflicted on
students in a village-school.

କୋଦମା—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. [ସ. କୁଦାଳ; କୋଡ଼ ପରି ଚଉଡ଼ା

Kodama ଥିବାରୁ ?]—୧ । ସ୍ଥୁଳକାୟ; ମୋଟା—

(କୋଦମା—ଶ୍ରୀ)

1. Fat-bodied.

୨ । ପେଟୁଆ; ଆବୁଲ—2. Pot-bellied.

କୋଦମାସିଂହ—ଦେ. ବି—ସନ୍ତସିଂହର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

Kodamasinha A family-title of the Kshatriyas.

କୋଦା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୋଦମା (ଦେଖ)

Koda Kodama (See)

(କୋଦୋ—ଶ୍ରୀ) ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୋଦୁଆ (ଦେଖ)

Kodua (See)

କୋଦାର—ସ. ବି—ଶସ୍ୟବିଶେଷ—

Kodara A kind of grain.

କୋଦାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଦାଳ; ଭୂଲ—ତା. କୋଦଳ)—

Kodala ୧ । କୋଡ଼ି—1. Spade.

କୋଦାଳ ଦିଗଜଣ ବୁଲେ କୋଦାଳ ଦେଲେ । ଗ୍ରା. ପରବେଶିତା ।

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ୧ ଚତୁର୍ଦ୍ଧ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚତୁର୍ଦ୍ଧ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚତୁର୍ଦ୍ଧ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଵର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଲେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚତୁର୍ଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଵର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୁଦାଳ ୨ । ଲମ୍ବ ବେଶ୍ୟ ଲୁଗିଥିବା ଚଉଡ଼ାମୁହା କାଙ୍କ; ଫାଉଣ୍ଡା—
2. A spade with a long handle.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଇ—ସାତ ଆଠ ହାତ ଉଚ୍ଚ ଏକ ପ୍ରକାର
ଉଦାଳ କାଠ ଗଛ—*Sterculia Villos* (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହାର ବକଳକୁ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ କରି ଛଡ଼ାଇଲେ ତହିଁରୁ
ଲଇ ହୁଏ ।]
କୋଦାଳ—ଦେ. ବି—କୋଦାଳ ୧. ୨ (ଦେଖ)
Kodālī *Kodālī* 1 and 2 (See)
କୋଦାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodālī *Kodamā* (See)
(କୋଦାଳେଇ—ଶ୍ରୀ)
କୋଦୁଅ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଦ୍ରବ, କୋରଦୁଷକ)—ଓଡ଼ିଶାର ଧାନ ଚିଲରେ
Kodua ମନକୁ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ବଣ୍ୟଦୁଷକ—A grain
growing wild in paddy-fields in
କୋଦୋ, କୋଦାଧାନ Orissa and cultivated in Behar;
କୋଦୋ, କୋଦହ *Paspalum Scrobiculatum*; Punctured
ମ. ହାସକ *Paspalum* (grain).
ଗୁ. କୋଦଗ୍ରେ [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ମଧ୍ୟାକାର ଓ ବିଶାଳ;
ତେ ଆଲୁବାଲୁ ଏହାର ଫଳରୁ ଧଳା ଧଳା ଗୋଲ ଦାନାଦାର
ଅ. କୋଦୁ ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାରେ । ଗରବମାନେ ଏହାକୁ ସିକ କରି
ତା. ହାରକଂ ଖାଆନ୍ତି । ଇହାରର ଜଳୁଷ୍ମ ଜମିରେ ଏହାର ଗୁଣ
କରାଯାଏ । ଗଛ ୧୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ । ଏହା ବାତ-
ଜନକ, ସ୍ତ୍ରୀଗୁଣ, ଶୀତଳ ଓ ପିତ୍ତକମ୍ପନାଶକ ।]
କୋଦ୍ରବ—ସ. ବି.—କୋଦୁଅ (ଦେଖ)
Kodraba *Kodua* (See)
କୋଧମା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodhamā *Kodamā* (See)
(କୋଧମା—ଶ୍ରୀ)
କୋଧା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodhā *Kodamā* (See)
(କୋଧା—ଶ୍ରୀ)
କୋଧାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ଶ୍ରୀ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodhālī *Kodamā* (See)
(କୋଧାଳେଇ—ଶ୍ରୀ)
କୋନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଘନାସୁର) ସଙ୍ଗମାମ—କୌଣସି—
Kon Any; some; certain.
କୋନାଳକ ସ. ବି.—ଜଳତର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Konālaka A kind of aquatic bird (M. W.)
କୋନ ଲକା—ସ. ବି.—କୋନାଳକ (ଦେଖ)
Konālaka *Konālaka* (See)
କୋନ—ପ୍ରାଦେ. (ବ୍ରାହ୍ମଣ) ସଙ୍ଗମାମ—କୌଣସି—
Koni Certain; some; any.

କୋନ୍ତି—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି (ସ. କୌନ୍ତେୟ)—କୂନ୍ତିପୁତ୍ର; ଅର୍ଜୁନ—
Konti Arjuna, the son of Kunti.
ଗୁରୁ ଲକ୍ଷ ନନ୍ଦ ତାକୁ ଶତ୍ରୁ,
ଏଥି ଉପରେ ଶୁଣ ବହୁ କୋନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଶିତା ।
କୋନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର) ଇ.—ଗୁଡ଼ିଲ ବା ମୁଣ୍ଡିଆଦି ରଖିବା
Kondhanā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଘୁମ—Big earthen
jars (wide at the middle) for storing
rice etc
କୋପତା—ବୈଦେ. ବି.—କୋପା (ଦେଖ)
Koptā *Koptā* (See)
କୋପ—ସ. ବି. (କୁପ ଧାତୁ=ରାଗ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Kopa ୧ । କୋପ; ରାଗ—1. Anger; wrath.
୨ । ଅସନ୍ତୋଷ—2. Discontent
୩ । ଭୟାନକ ତେଜ; ପ୍ରକୋପ—3. Fury
୪ । ଶରୀରସ୍ଥ କଫ, ବାତ ବା ପିତ୍ତର ଆଧିକ୍ୟ ବା ଉତ୍ତରାବ
ଧାରଣ—4. Morbid irritation or disorder
of the humours of the body.
କୋପଜ୍ଵାଳିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର, କୋପ + ଜ୍ଵାଳିତ)—ରାଗରେ
Kopajwalita ଜଳୁଥିବା, ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗିଥିବା—
Inflamed with anger.
କୋପତା—ବୈଦେ. ବି.—କୋପା (ଦେଖ)
Kopatā *Koptā* (See)
କୋପକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ରାଗିଆ;
Kopana ରାଗି; ଯେ ଅଳ୍ପକେ ରାଗି ଯାଏ—
(କୋପନା—ଶ୍ରୀ) 1. Irascible, surly.
୨ । କ୍ରୁର—2. Passionate; angry; wrathful;
furious.
୩ । ଯାହା ଶରୀରସ୍ଥ ବାତପିତ୍ତ ଓ କଫକୁ କୁପିତ କରାଏ—
3. Causing morbid irritation or disorder
of the humours of the body.
ସ. ବି.—୧ । ରାଗାଈବା—1. Irritating.
୨ । ରାଗିଯିବା—2. Becoming angry
କୋପନକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୋପନ + କାର୍ତ୍ତେ. କ)—ରାଗି, କ୍ରୁର—
Kopanaka Angry.
ସ. ବି.—ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—A kind of perfume
କୋପନସ୍ଵଭାବ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି. କୋପନ + ସ୍ଵଭାବ)—
Kopanaswabhaba କୋପସ୍ଵଭାବ; ଯେ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଗି ଯାଏ—
(କୋପନସ୍ଵଭାବ—ଶ୍ରୀ) Of irritable temper; of
wrathful nature.
ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ରାଗିଆ ପ୍ରକୃତି—
Wrathful temper; angry disposition.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଅ	ଇ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଞ୍ୟ	ଋ	ୠ	ଅ	ଇ

କୋପପଦ—ସ୍ୱ. ଇ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କୋପ+ପଦ)—

Kopapada ୧ । କୋପର କାରଣ—1. Cause of anger.

୨ । କପଟ କୋପ—2. Pretended anger.

କୋପବଶ—ସ୍ୱ. ଇ. ପୁ. (କୋପ+ବଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kopabasha ୧ । କୋପାକୁଳ; କୋପାଧୀନ—

(କୋପବଶା—ଶ୍ରୀ) 1 Overwhelmed with anger.

୨ । କୋପନ-ସ୍ୱଭାବ—

2. Of wrathful disposition.

କୋପବେଗ—ସ୍ୱ. ଇ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କୋପ+ବେଗ)—କୋପର ଦୃଷ୍ଟି

Kopabega ବା ତେଜ—Fury of anger; rage; paroxysm of passion.

କୋପଭବନ—ସ୍ୱ. ଇ—ଯେଉଁ ଘରେ ମନୁଷ୍ୟ ରାଗିଗଲେ ରୁଷିକରି

Kopabhabana ଯାଇ ପଶେ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—A room to which a person withdraws when he becomes angry or sullen.

କୋପଭର—ସ୍ୱ. ଇଶ—(କୋପ+ ଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ରୁଦ୍ଧ;

Kopabhara କୋପାନ୍ୱିତ—Angry, wrathful.

ପଦ୍ମ କାନ୍ତରେ ରାମଶର, ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୋପଭର—

ବସନ୍ତାଥ. ବଚନ ସମାସ୍ତା ।

କୋପମନା—ଦେ. ଇଶ (ବହୁଶ୍ରୁତି, କୋପ+ମନା)—କ୍ରୁଦ୍ଧ,

Kopamana ରାଗାନ୍ୱିତ—Angry; wrathful

ମୋହ ଶରଣେ ପ୍ରବ୍ରୁତ୍ କୋପମନା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଶୟର ଅବ ।

କୋପୟିଷ୍ଠ—ସ୍ୱ. ଇଶ (କୁପ ଧାତୁ+ଶିବ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ଠ)—

Kopayishnu ରାଗେଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା; କୋପକାରକ—Intending to irritate.

କୋପର—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) ଇ. (ସ୍ୱ. ଖର୍ପର; କପାଳ, ଭୁଲ.

Kopara ଖପର)—୧ । ଆଳପର ବେଶ୍ୟଲଗା ଚଟକା

କାପର ଧାତୁପାତ୍ର—A shallow metal plate with a long handle attached to it to enable it to be lifted with ease.

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଖପୁର ଆକୃତିର ପାତ୍ର—

2. A skull-like earthen vessel.

ଅଶି ଅଢବଳ ଦେବ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୋପର,

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଉପରୁଣା ଦେବ ଅଢବଳେ ଖୁର । ସାରଳା ମହାଶୟର ଅବ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପିତ୍ତଳ ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଆଳପର ଚଟକା ପାତ୍ର; ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଅଣକବେଶ୍ୱ ପରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବେଶ୍ୱ ଲାଗିଥାଏ; ସେ ବେଶ୍ୱକୁ ଧରି ଏହାକୁ ସହଜରେ ଭୂମିରୁ ଟେକାଯାଇ ପାରେ; ଭୁଲସିଦ୍ଧାସଙ୍କ ରାମାୟଣରେ 'କୋପର' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

କୋପାଇବା—ଦେ. କି—କୋପିକାର ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Kopāibā The causative form of Kopibā.

କୋପାନ

କୁପାନା

କୋପାକୁଳ—ସ୍ୱ. ଇଶ. ପୁ. (କୃଷ୍ଣା ଚତୁ; କୋପ+ଆକୁଳ)—

Kopākula କୋପାକୂଳ (ଦେଖ)

(କୋପାକୁଳା—ଶ୍ରୀ)

Kopābisha (See)

କୋପନଳ—ଦେ. ଇ (ରୂପକ କର୍ମଧା; କୋପ+ଅନଳ, କୋପ

Kopanaḥ ହି ଅନଳ)—Fire of anger.

ଗ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଇଶ.—ରାଗାନ୍ୱିତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—

Angry; furious.

ଭସ୍ମେ ରାଜିଲେ ହସ୍ତବଳ, ଦେଖି ଅସୁର କୋପାନଳ—

ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କୋପାନ୍ଧ—ସ୍ୱ. ଇଶ. ପୁ. (କୃଷ୍ଣା ଚତୁ; କୋପ+ଅନ୍ଧ)—ରାଗଦ୍ୱାରା

Kopāndha ଅଜ୍ଞାନ, କୋପରେ ଅନ୍ଧ—Blinded by anger.

(କୋପାନ୍ଧା—ଶ୍ରୀ)

କୋପାବିଷ୍ଟ—ସ୍ୱ. ଇଶ. ପୁ. (କୃଷ୍ଣା ଚତୁ; କୋପ+ଅବିଷ୍ଟ)—କ୍ରୁଦ୍ଧ—

Kopābisha Enraged.

(କୋପାବିଷ୍ଟା—ଶ୍ରୀ)

କୋପି (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ. (କୁପ୍ ଧାତୁର ଶିଳ୍ପକୁ ଆକାର)—କ୍ରୁଦ୍ଧକରିବା—

Kopi (root) To irritate; to inflame.

କୋପିତ—ସ୍ୱ. ଇଶ (କୁପ୍ ଧାତୁ; ଶିଳ୍ପକୁ=କୋପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—

Kopita ୧ । ରାଗି ଯାଇଥିବା, କୋପିତ, ଯାହାକୁ କେହି ରାଗାଇ

ଅଛି—1. Irritated; enraged.

୨ । କୋପମୟ—2. Angry; passionate.

ସେହିକାଳେ ନୃପଙ୍କ ଶୋଧିତ ବଚନ

ସାଗର ଧୂଳିକ ମଣିଷ ଶୁଣି କାନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଶୟର ସବ ।

କୋପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—କ୍ରୁଦ୍ଧହେବା; କୋପ ପ୍ରକାଶ କରିବା—

Kopibā To become angry.

କୁପା

ବୋଲୁ କୋପି ତଳବାବ, ବୋଇଲ ଏମନ୍ତ ବାବ ।

କୁପନା, କାପନା

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବଳାସ ।

କୋପୀ—ସ୍ୱ. ଇଶ. ପୁ. (କୋପ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Kopī ୧ । କୋପନ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—

(କୋପିନୀ—ଶ୍ରୀ) 1 Passionate; wrathful; irritable.

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ରାଗାଏ—

2. Irritating (M. W.)

ସ୍ୱ. ଇ—ଜଳଚର ପକ୍ଷି ବିଶେଷ—

A water-pigeon.

କୋପ—ବୈଦେ. ଇ. (ପା. କୋପ୍)—

Kopt ଲୁହା ଜିନିଷ ଉପରେ ସ୍ୱନା ରୂପାର କାରୁକର୍ମ—

କୋପ୍ଟ Workmanship of gold and silver on iron.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ

କୋପ୍ରା—ବୈଦେ. କ. (ଫା. କୋପ୍ରା)—

Koptā ଟୁକ୍ଟୁକ୍ଟୁ କୁଟା ହୋଇଥିବା ମାଂସର କବାବ୍—
Roasted mince-meat.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟାଳ ବା ଜାମୁକୋଳ ପରି ଗୋଲ ହୋଇ ଥାଏ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଅଦା, ମସଲା ଓ ଶସ୍ୟର ଛତୁଆପୁର ଦିଆଯାଇ ଥାଏ ।]

କୋପ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁରସ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ—

Kopti A kind of small bird.

[ଦ୍ର—‘ମାଣ ପୁରୁଲ ଉଠିରେ ପୁଡ଼ା’—ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱରରୁ ଏହିପରି ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ ।]

କୋବଲ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କାବୁଲ)—ସ୍ୱୀକାର—

Kobala Admission.

କୋବଲତ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—କବୁଲତ (ଦେଖ)

Kobalat Kabulata (See)

କୋବଲ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—କବାଲ (ଦେଖ)

Kobalā Kabālā (See)

କୋବଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କବୁଲେଇବା (ଦେଖ)

Kobaleibā Kabuleibā (See)

କୋବା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋବା; ତୁଲ. ସ. ନାମ—କୋଣୀ—

Kobā ସୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—

କୋବା ୧ । କୋଠା ଛତାରେ ଗୋଡ଼ି ପିଟିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଥାଏ, କୋବା କାଠମିଳ ପିଟିଣା—

1. A small wooden rammer used by masons to ram the concrete on a roof or floor.

୨ । ଖୋଡ଼ା; ଭୂମିରେ ଯୋଡ଼ାଯିବା କାଠର ମୁନୁଆଁ ଦଣ୍ଡ—
2. Pointed stakes for driving into the earth to serve as posts.

୩ । ପିଟି; ପ୍ରହାର; କୋଡ଼ିବା—

3. Cudgelling; beating.

ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସବ୍‌ନାମ. (ସ. କୋବା)—

ଏ କିଏ ? କିଏ ବା ?—Who (is this person) ?

ବେଘରେ ମୁଁ ବୋଲି ଚିତ୍ତି ନ ପାରିବି ପୁଣି କୋବା କୋବା ଭାବେ ।
ଭଣ୍ଡ. ବୈଦେଶ୍ୱରକାବ୍ୟ ।

ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କାଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀର ଶବ୍ଦ—

The sound of the bird ‘Kālakanṭha’.

କୋବା କୋବା କାଳକଣ୍ଠର ଶବ୍ଦ । ଅଭିନୟ . ବଦନ୍ତଚକ୍ରାମଣି ।

କୋବାକୋବ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । ଗୋଟାକେତେ ମାଡ଼; ଚୁଟାକୁଟି—

Kobākobi 1. A sound thrashing.

୨ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଟାପିଟି—

3. Mutual beating.

କୋବା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋବା ବାଡ଼େଇବା (ଦେଖ)

Kobā pitibā Kobā bārdēibā (See)

କୋବା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋବାରେ ଗୋଡ଼ି ଆଦିକୁ ପିଟିବା—

Kobā bārdēibā To ram a surface with
rammer.

କୋବ—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ-କୋବେ, ତୁଲ, ଇଂ. କାବେଜ)—

Kobi ଶୀତକାଳରେ ଜନ୍ମିବା ସର୍ବପାକ ବର୍ଗର

କୋପି; କପି

ବିଦେଶୀୟ ଶାକଗୁଳ୍ମ—

କୋବୀ, ଗୋବୀ

Cabbage; Brassica Oleracea.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ଗୁଣ ହେଉଅଛି; ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ତିନି ଶ୍ରେଣୀର, ଯଥା—(୧) ଫୁଲକୋବ (cauli-flower), ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଲକୋଡ଼ା ପରି ହୁଏ, (୨) ବକାକୋବ (cabbage); ଏହାର ପତ୍ର ପରସ୍ପର ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ତାଳ ପରି ଟାଣୁଆ ହୁଏ, (୩) ଭଲ ବା ଓଲକୋବ (knol-kohl); ଏହାର ମୂଳ ଓଲୁଅ ଭଳି ଭୂମି ଉପରେ ବାହାରେ । ବର୍ଣ୍ଣ, ଆକାର ଓ ପରିସ୍ଥିତି ହେବାର ସମସ୍ତ ଭେଦରେ ଏ ପ୍ରଭେଦକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନେକ ନାମ ଅଛି ।]

କୋବିଦ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍ତ;—

Kobida କୋ=ବେଦ; କୋ+ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
ସେ ବେଦ ଜାଣନ୍ତି)—

୧ । ପଣ୍ଡିତ—

1. Philosopher; learned man.

୨ । ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Wise man.

ସ. ବି—୧ । ନିପୁଣ—1. Expert; skilled.

୨ । ଦକ୍ଷ—2. Dexterous; clever.

୩ । ବିଜ୍ଞ; ଅନୁଭବୀ—3. Experienced.

୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4. Learned.

କୋବିଦାର—ସ. ବି. (କୋ=ପୃଥିବୀ+ବି+ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kobidāra ବଡ଼ କଞ୍ଚନ ଗଛ—

Bauhinia Variegata (tree).

କୋବେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋବିଦାର ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Kobeibā 1. The causative form of Kobibā.

୨ । କୋବିଦା (ଦେଖ)

2. Kobibā (See)

କୋବେର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତେଲ—Oil-man.

Kobera ଗ୍ରା. ବି—କୁବେର—Kubera; the God of
Wealth.

କୋମଳ—ସ. ବିଣ. (କୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମଳ ବା କମ୍ ଧାତୁ=ଲଘୁ କରିବା

Komala +କର୍ମ. ଅଳ)—୧ । କଅଁଳିଆ, ମୃଦୁ; ନରମ;

(କୋମଳ—ଶ୍ଳୀ)

ଅକଠିଣ—1. Soft.

କୋମଳତା } ବି.

୨ । ସୁରମାର—

2- Tender; gentle; delicate.

୩ । ମଧୁର; ମିଷ୍ଟ—3. Sweet.

୧	କ	ର	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦୟାଳୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	କ୍	ଜ୍	ଞ୍	ଲ୍	ଘ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଥାପନ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୪ । ଲଳିତ; ହୃଦୟଗ୍ରାସୀ—

4. Pleasant; soothing; charming; agreeable.

* । ସୁନ୍ଦର—5. Handsome; beautiful.

୬ । ଦୟାଳୁ—6. Kind hearted.

୭ । (ସଙ୍ଗୀତ) ଧୀମା; ଅଳ୍ପ ସ୍ବରବର୍ଣ୍ଣ (ଶବ୍ଦ)—

7. (Music) Low or soft (tone).

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ବର ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଯଥା—ଶୁଦ୍ଧ, ଗାବୁ ଓ କୋମଳ । ସଦୃଶ ଓ ପଞ୍ଚମ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ବର, ଅନ୍ୟ * ସ୍ବର, ରୂଷଭ, ଗାନ୍ଧାର, ମଧ୍ୟମ, ଯେବତ ଓ ନିଷାଦ କୋମଳ ଓ ଶବ୍ଦ ଦୁଇପ୍ରକାର ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ବର ଧୀମା ଓ ଅପଣା ସ୍ଥାନରୁ କିଛି ମାତ୍ର ତାହା କୋମଳ କୁହାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧. କ—୧ । ଜଳ—1. Water

୨ । କାଉଅ—2. Clay.

୩ । ମାଟି—3. Earth.

କୋମଳକ—୧. କ (କୋମଳ + କ) —ପଦ୍ମତେଜସ୍ବର ସବୁ ଚନ୍ଦ୍ର—
Komalaka Fibres of the stalk of lotus.

କୋମଳ ବଚନ—୧. କ—ମଧୁର କଥା—

Komala bachana Sweet words.

କୋମଳବଚନା } ୧. କଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, କୋମଳ +
କୋମଳବଚନା } ଶ୍ଵୀ ବଚନ, ପାହାର) କଥାଲଘୁତା; ମଧୁର-
ଭାଷା—Speaking soft or sweet words.

କୋମଳବଲ୍ଲୁଲି—୧. କ (ବହୁବ୍ରୀହି, କୋମଳ + ବଲ୍ଲୁଲି + ଶ୍ଵୀ ଅ)—

Komalabalkal ଲବଳୀ; ନଅରକୋଳ ଗଛ—A tree
with acid berries Cicco Disticha.

କୋମଳମତ—୧. କଣ. ପୁଂ. ଓ ଶ୍ଵୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋମଳ + ମତ)—

Komalamati ସୁରୁମାରମତ—Having delicate sense
of understanding.

କୋମଳ ହୃଦୟ—୧. କ. (କର୍ମଧା; କୋମଳ + ହୃଦୟ)—

Komala hridaya ଦୟାଳୁ ହୃଦୟ—Tender heart.

(କୋମଳହୃଦୟ—ଶ୍ଵୀ) ୧. କଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୟାଳୁ—
Tender-hearted.

କୋମଳାଙ୍ଗ—୧. କଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋମଳ + ଅଙ୍ଗ)—

Komalanga ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ଭାବେ କୋମଳ ବା ସୁରୁମାର—
(କୋମଳାଙ୍ଗୀ—ଶ୍ଵୀ) Of very delicate limbs.

କୋମ୍ପାନି—ପ୍ରା. ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—କୋମ୍ପାନି (ଦେଖ)

Kompani Kompāni (See)

କୋମ୍ପାନି—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ ନିମନ୍ତେ

Kompāni ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୂଲ୍ୟନରେ ଗଠିତ ବଣିକ-

କମ୍ପାନି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, (ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ କୋ)—
କମ୍ପାନି 1. A company formed for the purpose
of trade. (abbreviated into Co.)

୨ । ଇଂରାଜବଣିକମାନେ ବାଣିଜ୍ୟକରିବା ପାଇଁ ଭାରତବର୍ଷକୁ
ପ୍ରଥମେ ୧୬୦୦ ସାଲରେ ଆସିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବଣିକ-
ସଭା ଗଠନ କରିଥିଲେ, ତାହା ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନି—
2. East India Company

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହି କୋମ୍ପାନି ଭାରତର ରାଜ୍ୟଶାସନଭାର ଗ୍ରହଣ
କରିଥିଲେ । ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସିପାହିବଦ୍ଯୋଦ୍ଧା ହେବାକୁ ଭାରତ-
ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଓ ବଲାତ ପାଲିଆମେଣ୍ଟ୍ ଭାରତର ଶାସନଭାର ଗ୍ରହଣ
କଲେ, ଏଥିପାଇଁ ପୂର୍ବେ ଇଂରାଜ ରାଜତ୍ବକୁ ଲୋକେ କୋମ୍ପାନି
ଅମଳ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ।]

କୋମ୍ପାନି କାଗଜ—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ କମ୍ପାନି + ପା. କାଗଜ)—
Kompāni kagaja ଇଂରାଜ ସରକାର ଭାରତର ପ୍ରଜାକ୍ରାନ୍ତି
କୁମ୍ପାନି କାଗଜ ଟଙ୍କା କରଜ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଲେଖି
କମ୍ପାନି କାଗଜ ଦେଇଥିବା ହାଣ୍ଡନୋଟ୍ ବା ତମସୁକ;
ଗରୁଣ୍ଡିମେଣ୍ଟ୍‌ଙ୍କର ଲେଖିଦିଆ ପ୍ରମିସ୍‌ସ୍‌ ନୋଟ୍—
Government security bonds;
Government promissory notes.

କୋମ୍ପାନି ବାହାଦୁର—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ କୋମ୍ପାନି + ପା. ବାହାଦୁର)—
Kompāni bahādur ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନି—
କୁମ୍ପାନି ବାହାଦୁର East India Company.

କୋମ୍ପାସ—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କମ୍ପାସ୍)—କୁମ୍ପାସ୍ (ଦେଖ)
Kompāsa Kumpās (See)

କୋୟା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) କ—ଲୁହାଖଡ଼ିକା; ପିଠାଖଡ଼ିକା—
Koyāchā A flat iron ladle to turn cakes on the
frying pan.

କୋୟାର—ଦେ. କ. (୧. କୌକର)—କୌକର; ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
Koyara Servant; slave.

କୋୟାଷ୍ଟି—୧. କ. (କ=ଜଳ + ଯଷ୍ଟି=ପଂକ୍ତି)—
Kojashṭi କୋୟାଷ୍ଟିକ (ଦେଖ)
Kojashṭika (See)

କୋୟାଷ୍ଟିକ—୧. କ. (କ=ଜଳ + ଯଷ୍ଟି + କ)—ଭୃତ୍ୟ ପକ୍ଷୀ;
Kojashṭika ଟୁଟ୍ଟିକ; ଟୁଟ୍ଟିକ ଚଢ଼େଇ; ଟୁଟ୍ଟିକ ଚଢ଼େଇ—
The lapwing (bird); partridge.

[ଦ୍ର—ଏପକ୍ଷୀ ଜଳମୟ ସ୍ଥାନରେ ଯାତ୍ରା ଯାତ୍ରାଦ୍ଯୋର ବସିବାର
ଦେଖାଯାଏ—ଏହା ଦୁଇ ଜାତିର, ପାଉଁଶିଆ ଓ କଳା; ଏ ଟୁଟ୍ଟିକ
କରେ; ଭଲ. ଇଂ. ଗ୍ରେୟ ଓ ବ୍ଲାକ୍ ପାର୍ଟ୍ରିଡ୍; Gray and black partridge.]

କୋୟା—ପ୍ରାଦେ. (ବଣାଞ୍ଜାପାଟଣା)—କୋୟା; ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Koyā A race of aborigines.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁର୍ଗାଞ୍ଜାପାଟଣାଠାରୁ ଭଦ୍ରାବଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ
କରନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱପ୍ନ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେ ଚକ୍ରେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରେ ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଖୋଜିବେ ।

କୋରବାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବକ୍ତା
Korbāni ସମୟରେ ଦିଆଯିବା ପଶୁବଳି—Animal sacrifice
(କୋରବାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) done at the time of Bakrid
according the Mahommedan scripture.

କୋରଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟୋକେଇ—
Korli A basket.

କୋର—ସ. ବି. (କୂର ଧାତୁ + ଅ, ବା କୁଳ ଧାତୁ + ଅ) —
Kora ୧ । ଚଳନଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଗଣ୍ଠି; ଦେହର ଗଣ୍ଠି—
1. A movable joint of the body.

୨ । କଢି, କୋରକ—2. Bud.

ଦେ. ବି—ମୋଟ ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବାରେ ପିତା—
(ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଖଟ ବୁଣାଯାଏ ।)

Tape.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସ. କୋଡ଼)—୧ । କୋଡ଼; କୋଲ—
1. Lap.

[ଦ୍ର—ଶୁଦ୍ଧ ଲେକେ କୋଡ଼ ବା କୋଲ ସ୍ଥାନରେ କୋର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ତୁଳ. ବାଡ଼ି ଅତି ସ୍ଥାନରେ ବାରି, ଶୁଭଲ ସ୍ଥାନରେ ଶୁଭର ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ନଡ଼ିଆ କୋର—

2. Scraped kernel of cocoanut.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୁରତା)—୧ । କପଟ; ଛଳ—
1. Art; artifice; fraud.

୨ । କୋଡ଼ିଏ ସଖ୍ୟା; କୋଡ଼ି—

2. A unit of twenty.

କୋରକ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁର୍) —କୋରଖ (ଦେଖ)

Korak Korakha (See)

କୋରକ—ସ. ବି. (କୂର ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ) —

Koraka ୧ । ଫୁଟ ନ ଥିବା ଫୁଲ; ମୁକୁଳ; କଢି—

1. Unblown flower; bud.

୨ । ମୂଳାଳ—2. The stalk of lotus.

୩ । ମୂଳାଳର ଅଂଶ—

3. The fibres of the stalk of lotus

୪ । ଫୁଲର ଅଫୁଟା ଅବସ୍ଥା—

4. The unblown state of a flower.

୫ । କଢୋଳ ବା କାକୋଲା ନାମକ ଔଷଧପତ୍ର—

5. A medicinal plant.

୬ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ; ଗୋରକ—

6. A kind of perfume.

କୋରକି—ସ. ବି. (କୋରକ + ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଅର୍ଥରେ ରକ) —

Koraki ୧ । କଢି ଧରୁଥିବା—1. Budded

୨ । କଢି ଧରୁଥିବା ଆକୃତି ବସ୍ତୁରୂପ—

2. Made up into the shape of a bud.

୩ । କଢିରେ ଆବୃତ—

3. Covered with buds (M. W.)

କୋରଖ—ବୈଦେ. (କୁର୍. କୁର୍) ବି. (କରିଅ ଗୁଣା) —

Korakha ଗୁଜରାଟୀ ଆଦେଶରେ ବିକି ହେବା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତି
କ୍ରୋକ ଅଟକ ବା ଜବତ କରିବା—Attachment of
କୁର୍କ property under orders of a public
authority.

କୋରଖ ଇସ୍ତିହାର—ବୈଦେ. ବି. (କୁର୍. କୁର୍ + ଆ + ଇସ୍ତିହାର) —

Korakha istihāra (କରିଅ ଗୁଣା) —ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟକ
କ୍ରୋକିଷ୍ଟିହାର ରଖାଯିବାର ସାଧାରଣ ଘୋଷଣା—

କୁର୍କନାମା Proclamation of attachment.

କୋରଖଦାର—ବୈଦେ. ବି (କୁର୍. କୁର୍ + ଫା. ଦାର) —ସମ୍ପତ୍ତି

Korakhadār କୋରଖ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକାର ପାଇଥିବା
ରଜକର୍ମଗୁଣ—A distrainer.

କୋରଖନାମା—ବୈଦେ. ବି. (କୁ. କୁର୍ + ଫା. ନାମା) —

Korakhānāmā କୋରଖପରଦାନା (ଦେଖ)

Korakhaparawānā (See)

କୋରଖପରଦାନା—ବୈଦେ. ବି. (କୁ. କୁର୍ + ଆ. ପରଦାନା) —

Korakhaparawānā (କରିଅ ଗୁଣା) —ନିୟମ ନିମନ୍ତେ
କ୍ରୋକପରଦାନା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟକ ରଖାଯିବାର ଗୁଜରାଟୀ

କୁର୍କପରଦାନା ଅଞ୍ଜପତ୍ରିକା—Writ of attachment.

କୋରଖି (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. ବି. (ଆ) —

Korakhi (etc) କୋରଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

କ୍ରୋକ Korakha etc (See)

କୁର୍କି ବିଶ—୧ । କୋରଖ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1 Relating to attachment.

୨ । କୋରଖ କରାଯାଇଥିବା—2. Attached.

(ଯଥା—କୋରଖି ମାଲ୍ ।)

କୋରଗାତ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି.—କୋଡ଼ଗାତ (ଦେଖ)

Koragāta

Kordagāta (See)

କୋରଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ କାଠଗଛ—

Koraṅga

Pongamia Glabra (timber tree).

କୋରଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମେଦିନୀପୁରର ଅଧିକାରୀ

Koraṅg

ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—

A class of Śūdras in Midnapur.

କୋରଙ୍ଗି—ସ. ବି—ସୁଣ୍ଠିଲା; ଶୁଣ୍ଠି ଅଲେଇ; ଗୁଜରାଟୀ—

Koraṅgi

Elettoria cardamomum.

କୋରଜାଦୁ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି—କୋଡ଼ଜାଦୁ (ଦେଖ)

Korajādu

Kordajādu (See)

କୋରଟ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇ. କୋର୍ଟ)—କୋର୍ଟ (ଦେଖ)

Korāṭ

Korṭ (See)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କୋରଟ—ଦେ. ବି—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠାଖରୁ ଚରା ହୋଇ
Korata ବାହାରିବା ଚକ୍ଷୁଶ୍ୟ ଲତା (ଏଥିରେ ଲୁଲ ବାଉଁଶିଆ ଆଦି
ମରମଜ ହୁଏ)—Strips of thin and flat
glossy fibres extracted from the back
of the stalks of the branches of the
palm tree.

କୋରଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ତେମଜା—

Koratiā 1. Tenacious; infrangible.

ଟିମଜା ୨ । ଟାଣୁଆ—2. Hard

ଚୀମଡ଼

କୋରଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଟର)—

Korada ୧ । ବୃକ୍ଷ କୋଟର; ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗର୍ଭ—

କୋଟିବ; ଖୋଡ଼ଳ 1. The hollow in the trunk of a
ଶାଖିଆ tree.

ସେ ଛେରେ କୋରଡ଼ କର ଶୁଆଣ୍ଡ

ରହୁଥିଲା ବହୁବଳକୁ ନରବସେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଗୁମ୍ଫା—2. Cave

୩ । ଗାତ—3. Hole.

କୋର; କୋଡ଼ ୪ । (ସ. କୋଟ) ଏକକୋଟି ସଂଖ୍ୟା—

କରୋଡ଼ 4. Ten millions; a crore.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୁରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Kuruda (See)

ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୋଟର)—

୧ । ଗାଡ଼ୁଆ—1. Looking like holes; hollowed.

୨ । ଉତ୍ତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା—

2. Sunken.

କୋରଡ଼ପତି—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୋଟପତି = କୋଟ ମୁଦ୍ରାର ସ୍ୱାମୀ)—

Koradapati ଅତୁଳ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଧିକାରୀ—Millionaire

କୋଡ଼ପତି

କୋଡ଼ପତି

କୋରଡ଼ା—ଦେ. ବି—କୋଡ଼ା ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Korada 1 and 2 (See)

ସୋଡ଼ାମାନେ ସିଂହାସନାଙ୍କ କୋରଡ଼ା

ପାଇ ପର ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ହେଲେ ଛଡ଼ା ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କୋରଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ—କୋରଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Koradi Koradiā (See)

ଦେ. ବି—ଗୋରଡ଼ି; ବଜାରେ ଢିଆରି ହୋଇଥିବା ବୁଣ୍ଡଳି—

A circular moveable fencing
of split bamboos.

କୋରଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. କୋଟର)—

Koradiā କୋଟର ପରି ଗହ୍ୱରିଆ—

Hollow like a cave.

କୋରଣା—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଳୁମା ?)

Korāṇā

୧ । ନଡ଼ିଆ ବା ପାଣିକଣାରୁ ଆଦର ଶସ୍ତ୍ର

କୁରୁନୀ, କୁବନୀ

କୋରବାର ଯନ୍ତ୍ର—

ଗୋଦା, ଡାନ୍ଦୀ, କରୋନୀ 1. Toothed iron-instrument for
scraping the soft parts of cocoanut and
other fruits; a scratcher; a scraper.

୨ । ଦୁଧହାଣ୍ଡିରୁ ଦୁଧକୋରୁଆ କୋରବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଲୌହକିର୍ତି ପାତ୍ର—

2. A bit of iron-leaf for scraping the
hard layers from the milk-pot.

କୋରଣୀ—ଦେ. ବି—କୋରଣା (ଦେଖ)

Korāṇī

Korāṇā (See)

କୋରଣ୍ଡ—ସ. ବି—କୋଷ ବୃଦ୍ଧି ରୋଗବିଶେଷ; ଏକଶିର—

Korāṇḍa Hydrocele; scrotal tumour.

କୋରଦିନ—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଥର ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ବଳା ଯାଇଥିବା ସୂତା,

Koradina ଯନ୍ତ୍ରରେ ମାଛଧରା ଜାଲ ବୁଣାଯାଏ—

A doubly twisted string used in weaving
fishing nets.

କୋରଦୁଷ—ସ. ବି—କୋଦୁଆ (ଦେଖ)

Koradūsha

Kodua (See)

କୋରଧ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. କୋଧ)—କୋଧ (ଦେଖ)

Koradha

Krodha (See)

କୋଧ

କୋରଧୀ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୋଧୀ)—

Koradhi

କୋଧୀ; କୋପନ ସ୍ୱଭାବ—

Of fiery temper.

କୋରକା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୋରଣା (ଦେଖ)

Korāṇā

Korāṇā (See)

କୋରମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଲଂ. କୋରମ୍)—

Koram

କୌଣସି ସଭାର ଅଧିବେଶନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିମ୍ନତମ ସଂଖ୍ୟକ

କୌବ୍ୟ

ସଭ୍ୟଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି (ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିମ୍ନତମ

କାରମ

ସଂଖ୍ୟକ ସଭ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତି ନ ହେଲେ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ

ସଭାର ବୈଠକ ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ ଓ ଅଧିବେଶନକୁ

ପ୍ରକୃତ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ଘୃଷ୍ଣା

ଦେବାକୁ ହେବ)—

Quorum at a meeting.

କୋରମା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—କୂର୍ମା (ଦେଖ)

Koramā

Kurmā (See)

କୋରମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—କୋରମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Koramundā

Koramundā (See)

କୋରମେଇ—ପ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—କୋଡ଼ମାଇ (ଦେଖ)

Koramei

Kordamāi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ସପତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଗୋଟିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଗୋଟିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଗୋଟିବେ; 'ଅଲକ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲକ' ଗୋଟିବେ ।

କୋରଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶୁଷ୍କମିଶ୍ର ସମତୁଲ କରବା
Korala ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ପୋଡ଼ୁଆଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଟଣା ଯିବା
କଣ୍ଠି ଲାଗିଥିବା ସମକୋଣୀ ପଟା—

Wedge-shaped ladder drawn by buffaloes
for being drawn over ploughed fields to
make them level

କୋରସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋରସ)—

Koras ପାଲ ଆଦିରେ ଗାୟକ ଗୀତ ବୋଲିବା ପରେ ପାଲଆ-
କୋରସ ମାନେ ଯେଉଁ ପାଲ ଧରନ୍ତି—Chorus.
कोरस

କୋରା—ଦେ. ବି. (ହ. କୃତ୍ ଧାତୁ)—

Korā ୧ । କୋରଣା ଦ୍ଵାରା ତିଆରି ହୋଇ ବାହାର କରା ଯାଇଥିବା
ନଡ଼ିଆ ଆଦିର ଶସର ଶୁଦ୍ଧିତ୍ଵ ଅଂଶ—

1. Small scrapings or shavings of the
kernels of cocoanut and other soft
fruits.

୨ । ଗୁଡ଼ ବା ଚକ୍ରରେ ପାଗ ହୋଇ ନଡ଼ିଆକୋରାରେ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—

2. Sweetmeat prepared with cocoanut-
shavings boiled with sugar.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିଆଳି ଧାନ—
Early paddy.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କୋରା ହୋଇଥିବା—1. Scraped

୨ । କୋରା ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. Fit to be scraped

କୋବା ୩ । ନୂଆ (ଲୁଗା); ବୁଣା ହେବା ପରେ ଧୁଲେଇ କରା
କୋବା ପାଇଁ ନଥିବା (ଲୁଗା)—3. Unbleached
(ଧୁଲେଇ—ବିପକ୍ଷ) (cloth); new (cloth)

କୋରାବିବା—ଦେ. ବି—କୋରାବିବାର ଶବ୍ଦକୁରୁପ—The causative
Korāibā form of Koribā.

କୋରାନ, ଟାଟାନ
कोरावना

କୋରାକୋର—ଦେ. ବି—ମଳବଦ୍ଧ ପାତ୍ର ବା ନଡ଼ିଆ ଆଦିରୁ ଉତ୍ତମ-
Korākorī ରୂପେ କୋରାବା କର୍ମ—The act of scraping.

କୋରାଣ୍ଡ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅଂ.)—କୋରାଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Korāṇḍ (etc.) Korāṇḍ etc (See)

କୋରାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅଂ. କୋରାନ୍) କୁରାନ୍ (ଦେଖ)
Korāṇ Kurāṇ (See)

କୋରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅଂ.)—କୋରାନ୍ (ଦେଖ)
Korāṇ Kurāṇ (See)

କୋରାମୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋଟାକାଠକୁ ଫାଳିଯାଇ କର
Korāmundā ଚରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଠେକା ବା ମୁଣ୍ଡର—

A big wooden hammer used in splitting
up a log of wood.

କୋରାହେବା—ଦେ. ବି—କୋରାବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—

Korāheba The passive use of Koribā.

କୋର—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି (ଗଡ଼ ଜାତିଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣଦୋଷ ଜନିତ ଲ
Kori ଗ୍ରାମରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—କୋଲ (ଦେଖ)—Koli (See)

କୋରାତ—ହ. ବି (କୁଳ ଧାତୁ + କର୍ମ ଢ)—୧ । କୋରାକିତ; କଡ଼ି
Korita ଧରିଥିବା—1. Budded; sprouted.

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଥିବା; ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଇଥିବା—

2. Pounded; powdered; ground. (Apte)

କୋରବା—ଦେ. ବି (ହ. କୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତିକୁ

Koribā କୋରଣାରେ ଗୁମ୍ଫା—1. To grate; to scratch
କୋବା or scrape the soft kernels of cocoanut and
other fruits.

କୋରଦନା; ୨ । ଦୁଧ ଦାଣ୍ଡରେ ବସିଥିବା ଦୁଧର କୋରୁଅକୁ ଗୁମ୍ଫା—
କୋରଦନା 2. To scrape off the layers from a pot in
which milk has been boiled.

୩ । କୌଣସି ସଦାର୍ଥର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବସ୍ତୁକୁ ଗୁମ୍ଫା—

3. To scrape the inner part of a thing.

ଅଲକ୍ଷିତ କୋରମୂଳ—ବ୍ୟାଧିରାଧି ମହାସାଧୁ ।

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋରରେ ପିଟିବା—

1 To beat with force; to hammer.

ପ୍ରାଦେ ୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡକୁ ପାନିଆଁ ଦ୍ଵାରା
କୁଣ୍ଡାଳିବା—

2 To comb the hair.

କୋରାହେବା—ଦେ. ବି—୧ । ପେଟେଇତର କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା

Korāheba ହାଡ଼ା ହେବା—1. Passing of loose stools
following griping sensation in the
abdomen.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ହୃଦୟ ବା ମନ) ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳିଷ୍ଟ
ହେବା—2 (figurative) (mind) To be
much distressed.

କୋରୁ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—କୋରୁଆ (ଦେଖ)

Koru Korua (See)

କୋରୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ନଡ଼ିଆରସ କମ୍ପା ଲୁହଣିକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ
Korua ଶୁଷ୍କ ମାରିବା ପରେ ଯେଉଁ କରମା ମଣ୍ଡ ପାତ୍ର ଭିତରେ ବା

ଫାଟା; ଟାଟି, ଟାଟି; ତଳେ ବସିଯାଏ—1. The soft sediments
left in the bottom of the pot in which
cocoanut-juice or butter is boiled to
produce ghee.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧ । ଆଉଟା ହୋଇଥିବା ଦୁଧାଣ୍ଡିକେ ଦୁଧର ସେଉଁ ଗାତ ଅଂଶ ବା ସ୍ତର ଲାଗି ରହେ ।

କୋରୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

Koruañ A species of wild plant; Holarrhena
ସଂ. ନାମ—କୁଟଜ, ବସ୍ତ୍ରକ, Antidysenterica, Wrightia
ଗଣ୍ଡମଲ୍ଲିକା, ବରଇଲ୍ଲ, ପାଣ୍ଡୁର, Antidysenterica.

କୁଟଜ, କଟୁକ, କୌଟଜା, [ଦ୍ର.—ଏହା ତରଳାଦି ବର୍ଗର ଏକ
ତୃଣ, ରକ୍ତନାଶକ, ବୃକ୍ଷକ, ଜଙ୍ଗଲୀ ଲତାକାଳି ସ୍ତବ୍ଧ ଗୁଳ୍ମ, ଏହାର
କୁଟଜ, କାଣ୍ଡ, କାଳଙ୍ଗ, ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ସ୍ତବ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଏଥିର
ପ୍ରାୟଶଃ, ଯବଫଳ, ଶକ୍ତି, ଫୁଲ ଧଳା, ହଳଦିଆ, ଗାଲ ଓ
ସଂଗ୍ରାହ୍ୟ, ପ୍ରାୟଶଃ, ମହାଗନ୍ଧ, ନାଲି ରେଦରେ ଏ ଗଛ ଗୁରୁ
ଇନ୍ଦ୍ର, କୌଟି, ପ୍ରକାର । ଧଳା ଫୁଲ କୋରୁଆଁର
କୁଟି

କୃତ୍ୟା, କୃତ୍ୟା

ମ. କରେୟା, କୁଡ଼ା

ଦେ. ଆକୃତ ଚେଟୁର

ଆଗିଣ ଚେଟୁର

ଆ ଉବାଳ

ପ୍ରକାର, ୧. । ଭୂଇଁ କୋରୁଆଁ; ୨ ପିତାକୋରୁଆଁ, ୩ ଦୁଧିଆ ବା

ଶ୍ୱେତ କୋରୁଆଁ ଓ ୪ ତେଲକୋରୁଆଁ । ବର୍ଷକେ ଥରେ ଏ ଗଛ

ପତ୍ରହରା ଦିଏ, ତେଲକୋରୁଆଁ ଗଛର ତାଳକୁ ରକ୍ତଲେହେଲ

ବାହାରେ ଓ ଏଥିର ତାଳକୁ ବାଡ଼ି, କୋଡ଼ି ଓ କୁରୁଡ଼ିବେଶ୍ୱ ଛୁଏ ।

ବର୍ଷରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ କୋରୁଆଁ ଗଛ ଉଠେ । ଭୂଇଁ-

କୋରୁଆଁ ବସନ୍ତକାଳରେ ଫୁଲ ଧରେ ।

କୋରୁଣୀ—ଦେ. ବି. —କୋରଣା (ଦେଖ)

Koruni Koranā (See)

କୋରେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)

Korei Koruañ (See)

କୋରେଇଗାଡ଼—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବାହା ବେହେରାଙ୍କ ତାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Koreigārdā ସଂ. ବାହା ଯାଉଥିବା ବାଟରେ ଗୋଡ଼ଗଲେ କୌଣସି

ଗାତ ଥିଲେ ଆଗଗଉଡ଼ ପଛଗଉଡ଼ଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରି

ତାଙ୍କ ଦିଅନ୍ତି —‘କୋରେଇ ଗାଡ଼, ଗୁଲେଇ ମାଡ଼’—

ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଅଛି, ଗୁଲେଇ କରି

ଗୋଡ଼ ପକାଇବ—ସାବଧାନ ! A singsong term

used by palki-bearers to warn the back-

side bearers of a hole being met on the

road.

କୋରେଇବା—ଦେ. ବି.—କୋରିଇବା (ଦେଖ)

Koreibā Korāibā (See)

କୋରେଇ ଲାଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)

Korei lāṭā Koruañ (See)

କୋରୋଡ଼—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଟ)—ଏକକୋଟି ସଂଖ୍ୟା—

Korord One crore; ten million.

କୋଡ଼

କୋଟ

କୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ ୨ (ଦେଖ)

Kot Kot 2 (See)

କୋଟ୍‌ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—

Kortinspektar କୋଟ୍‌ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର (ଦେଖ)

Kotinspektar (See)

କୋଟ୍‌ଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍‌ଫି (ଦେଖ)

Kortphi Kotphi (See)

କୋଟ୍‌ଫି ଆଇନ୍—ବୈଦେ. ବି.—କୋଟ୍‌ଫି ଆଇନ୍ (ଦେଖ)

Kortphi āin Kotphi āin (See)

କୋଟ୍‌ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍‌ଫି (ଦେଖ)

Kortphis Kotphi (See)

କୋଟ୍‌ସିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍‌ସିପ୍ (ଦେଖ)

Kortsip Kotsip (See)

କୋର୍ଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଥ)—କୋଥ (ଦେଖ)

Kordha Krodha (See)

କୋର୍ଦ୍ଧା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ ଓ ଶ୍ଵୀ—କୋର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)

Kordhi Krodhi (See)

କୋର୍ମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୂର୍ମା (ଦେଖ)

Korma Kurma (See)

କୋଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଳ)—୧ । କୋଲକାତ;

Kol କୋଲ ୧ (ଦେଖ)

1. Kola 1 (See)

୨ । (ସଂ. କୋଷ)—(ଉନ୍ମୁଳ ଅଂଶ) କୋଲ—

2. The seed-capsule of tamarind and

other fruits.

କୋଲ ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଅଭୁକ୍ତ ହେବା—

Kol khāibā 1 To be contracted.

୨ । (ହାତ ଗୋଡ଼ା) ଝିମିଝିମି ହେବା—

2. (hands and legs) To have a tingling

sensation.

କୋଲିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁଲିତା (ଦେଖ)

Kolitā Kulitā (See)

କୋଲିପି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁଲିପି (ଦେଖ)

Kolpi Kulpi (See)

କୋଲିପି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁଲିପି (ଦେଖ)

Kolphi Kulpi (See)

କୋଲ—ସଂ. ବି. (କୁଲ + ଅ, ବା କୁଲ ଥାଉ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ.)

Kola ଅ)—୧ । କୋଲ, ଉଷ୍ଣକ; ଉପବେଶନ ବେଳେ ଦୁଇ

ହାତର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ—1. Lap

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ବ୍ୟାକରଣରେ ନ ଫଳନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'କାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'କାଲ' ଗୋଟିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ, 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ତେକା ପକାଇ ବା ଗୋଡ଼ା ଲମ୍ବାଇ ବସିବା ଲୋକ ବା ଅଣେଇ ହୋଇ ଶୋଇବା ଲୋକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଶିଶୁକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୂର ଜଂଘ ଓ ଶୁଭ ଓ ପ୍ରସାରିତ ବାହୁ-ଦ୍ଵୟ ଦ୍ଵାରା ବେଷ୍ଟିତ ବ୍ୟବଧାନକୁ କୋଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଶୁଭ — 2 The breast.

୩ । ଶୁକର; ଘୁଷୁର — 3. Hog; pig

୪ । ବରଫ — 4 Boar.

୫ । ଶନିଗ୍ରହ — 5. The planet Saturn.

୬ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ) — ଭେଲା — 6. A raft.

ଭରଲେ ନଦୀ କୋଳ ଅବଲମ୍ବନେ । ଗୋଲବ. ଉତ୍ତରାଂ ।

୭ । ଆଲିଙ୍ଗନ — 7. Embrace.

୮ । ମାତ ଅସ୍ତ୍ର ଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି —

(ଦ୍ର — କୋଲ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

8. A person of a low or degraded tribe.

୯ । ବରକୋଳ — 9. Jujube berries.

୧୦ । ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ବର୍ବର — 10. A barbarian.

୧୧ । ଜାହାଜ ଲାଗିବାର ବନ୍ଦର —

11. A seaport; harbour.

୧୨ । ବର୍ତ୍ତୁଳପଦାର୍ଥର ନ୍ୟୁକ୍ତ ବା ଖାଲୁଆ ପାଖ —

12. The concave side of any thing

୧୩ । ନଦୀର କୂଳ ବା ତଟ — 13. Bank.

ବନ୍ଧୁ ହେଲେ ସେବନାରେ ସେବନ କରନ୍ତେ

କୋଳ ଅବଲମ୍ବନେ କରନ୍ତେ । ଉତ୍ତ. ଉତ୍ତରାଂ ।

୧୪ । ଏକଟୋଲା ଓଜନ —

14. The weight of one tola.

୧୫ । ଗୋଲମରିଚ — 15. Black pepper.

୧୬ । ପାଣ୍ଡ୍ୟ ଓ କେରଳରାଜ୍ୟ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ —

କଳିଙ୍ଗ; ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗଦେଶ — 16. The ancient country of Kalinga.

୧୭ । ଚିତ୍ରକ; ଧଲପତା —

17. Plumbago Zeylanica (plant).

୧୮ । ଶିଉଳପତ୍ର — 18. Cubeb.

୧୯ । ଚବ୍ୟ; ଚଉକାଠ (ହିଂସାକ୍ଷୀଗର) —

19. A herbarious plant; Piper Chaba.

୨୦ । ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀୟ ଅକ୍ଷର ଗୁଣାବ ସ୍ଵର (ହିଂସାକ୍ଷୀଗର) —

20. Name of the son of king Ākṛīda.

୨୧ । ରାସ୍ତା (ହିଂସାକ୍ଷୀଗର) — 21. Road.

୨୨ । ଭିତର (ହିଂସାକ୍ଷୀଗର) — ୧ । ମଧ୍ୟ; ଅନ୍ତଃସ୍ଥ —

1. Inside; interior.

୨ । ବଂଶ — 2. Family.

ସାଧାରଣ ଧରଣୀ ମଣ୍ଡଳେ, କନ୍ଦୁରା ଅସୁରକ କୋଳେ —

କବିରାଜ ଭଗବତ ।

କୋଳ — ଦେ. ବି (ସ. କୋଳ) — ୧ । ମଧ୍ୟଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା Kola ଅଦିମ ଅନାଦି ଲୋକ — 1 The Kohls; an aboriginal tribe inhabiting Central India.

କୋଳ

ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଶୁକ୍ର କୋଳେ କୋଳେ କରନ୍ତି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜଳି —

ସାଧାରଣ ପାଦ୍ୟା ।

[ଦ୍ର — ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରେ ଲେଖିପୁରୁଷ ଓ ଜୀବର ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣବିହାର ଜାତିକୁ କୋଳ ନାମରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ଯାଇଅଛି । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁରୁଷରେ କୋଳକୁ ମୈତ୍ର ଜାତି ବୋଲା ଯାଇଅଛି । ପଦ୍ମପୁରୁଷରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ କୋଳ ଆଦି ଜାତିମାନେ ସଗରରାଜ୍ୟ ଭୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶରଣ ପଶିବାରୁ ସେ ସେମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ଟମୁଣ୍ଡନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵୟାରଦ୍ରଷ୍ଟ କଲେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠନାଗପୁର, ଉତ୍ତର ଗଡ଼ଜାତ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସ କରୁଥିବା 'କୋଲ'ମାନେ ଅନାଦି ଓ ଏମାନଙ୍କ ଭାଷା ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଶାଖାରୁ ଅଗତ ।]

୨ । କାକର; ଅତିଶୟ ଥଣ୍ଡା — 2. Bitter cold.

କୋଳ ଅନ୍ଧାର — ଦେ. ବି ଓ ବିଣ — କୋଡ଼ ଅନ୍ଧାର (ଦେଖ) —

Kola andhāra

Korda andhāra (See)

କୋଳକ — ସ. ବି (କୂଳ ଧାତୁ + ଅକ) — ୧ । କକୋଳ (ଦେଖ) —

Kolaka

1. Kañkola (See)

୨ । ଅକ୍ଷରୋଟ (ଦେଖ) —

2. Ākharoṭa (See)

୩ । ଗୋଲମରିଚ — 3. Black pepper.

୪ । ଶିଉଳପତ୍ର — 4. Cubeb.

କୋଳକନ୍ଦ — ସ. ବି — ବାରାଣସୀକନ୍ଦ; ତୁଳ୍ବକଣ୍ଡାରୁ —

Kolakanda

A medicinal bulbuous root.

କୋଳକରିବା — ଦେ. ବି (ସ. କୋଡ଼) — ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା —

Kola karibā

To embrace.

କୋଳକରା

ବ୍ରହ୍ମା ଗୋବିନ୍ଦ କୋଳ କର,

କାଳିକା

ତୋଳଇ ଦେଇ ରୁନି ଥର । କବିରାଜ. ଭଗବତ ।

କୋଳକୂଶ — ସ. ବି — ଓଡ଼ିଶ —

Kolakuna

Bed-bug.

କୋଳ ଖାଲି ହେବା — ଦେ. ବି — କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)

Kola khālī hebā

Korda khālī hebā (See)

କୋଳଗିରି — ସ. ବି — କୋଳାଗିରି (ଦେଖ)

Kolagiri

Kolāchala (See)

କୋଳାହଳାହେବା — ଦେ. ବି — କୋଡ଼ା ମାଲ ହେବା (ଦେଖ)

Kola tūchohā hebā

Korda khālī hebā (See)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କୋଳଥ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ କୁଳତ୍ସ)—

Kolatha ରବି ଶସ୍ୟବିଶେଷ କୁଳତ୍ସ (ଦେଖ)

୧. ନାମ—କୁଳତ୍ସ, ତାମ୍ରବାଜ, A grain obtained from a creeper; Dolichos Biflorus;

ଦୃଶ୍ୟସାଦୃଶ କୃଷିକଳାହି, କୃଷିକଳାସ, Horse-gram.

କୂଳଥ କଳାସ ବର ମାତ ଦେଖି କୋଳଥ ଦେଖ—ଦେଖ ।

କୂଳଥୀ, କୂଳଥ, କୂଳଥୀ

ଦେ. ଦୂଳବଲୁ

କୋଳଥ ଅଟକାଳି—ଦେ. ବି—କୋଳଥ ରୁନାରେ ଭିଅରି ଜାତ—

Kolatha atakali A gruel made by boiling pounded Kolatha in water.

କୋଳଥୁଆ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶରପୁଣ୍ଡ ୨ (ଦେଖ)

Kolathiā Sarapunkha 2 (See)

ଦେ. ବିଶ—୧ । କୋଳଥ ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—

1. Having the colour of Kolatha.

୨ । ନିରୁଦ୍ଧିତ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧି—

2. Unintelligent; stupid; dull.

୩ । ଅପ୍ରଶସ୍ତ; ଅକୂଳ—

3. Unskilful.

କୋଳଥୁଆ ତମ୍ବା—ଦେ. ବି—କୋଳଥ ପରି ମାଞ୍ଜୁଆ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ତମ୍ବା

Kolathiā tampa ସାପ—A tampa snake of reddish brown colour.

କୋଳଥୁଆ ନାଗ—ଦେ. ବି—କୋଳଥ ପରି ମାଞ୍ଜୁଆ ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ

Kolathiā nāga ନାଗ ସାପ—A Nāga cobra of reddish brown colour.

ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କୋଳଥୁଆ ନାଗ ବୁଲୁଥିଲା ।

ପଞ୍ଚାବଳୀମୋହନ. ଛମାଣାଠାଗୁଣ୍ଡ ।

କୋଳଥୁଆ ଚାନ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଲତାବିଶେଷ—

Kolathiā haer A creeper.

କୋଳପ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ପୁରୁଷ; କୁଳବା) —୧ । ତାଲ—

Kolapa 1. Padlock; lock

କୂଳପ ବନ୍ଦ, ବଳାବୋଲପ, ପଦେ ।

କୂଳପ ପଞ୍ଚାବଳୀମୋହନ. ଛମାଣାଠାଗୁଣ୍ଡ ।

୨ । ଅଳଙ୍କାରର ମୁଦ୍ଧାବା ଶିଳ—

2. The contrivance by which an ornament is closed or fastened after being put on.

କୋଳପ କାଠି—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ଧା କାଠି—

Kolapa kaṭhi Key.

କୋଳପ ଦେବା—ଦେ. ବି—କୋଳପ ପକାଇବା (ଦେଖ)

Kolapa debā Kolapa pakāibā (See)

କୋଳପ ପକାଇବା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ଧା ଦ୍ଵାରା ଘର ବା ବାକ୍ସ ଆଦି ବନ୍ଦ

Kolapa pakāibā କରିବା—To lock up (a house or box).

କୋଳ ପଶିବା—ଦେ. ବି. —କୋଳ ମାରିବା (ଦେଖ)

Kola paśibā Kola māribā (See)

କୋଳପି—ଦେ. ବି—ଅଳ ପୋତିବା—

Kolapi A bandage put over the eyes.

କରାବୁ ନୟନରେ କୋଳପି ଲଗାଇ

ଅପେ ଅପେ ଦେଇ କଣ । ରାବୀ. ଗୀତଲହରୀ ।

କୋଳପୁଛ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋଳ = ଶୂକର + ପୁଛ)—

Kolapuchchha ୧ । ବଗ—1. Heron.

୨ । ବଢ଼ିଆକାଳ—

2. Numidean crane.

କୋଳପୋଛ—ଦେ. ବିଶ—କୋଡ଼ପୋଛ (ଦେଖ)

Kolapochhā Kordapochhā (See)

କୋଳବଲ୍ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଗଜପିପ୍ପାଲୀ (ଦେଖ)

Kolaballī Gajapippālī (See)

କୋଳ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ହସ୍ତପଦାଦି

Kola māribā ଅବଶ ହୋଇଯିବା—

Limbs becoming benumbed on account of severe cold.

କୋଳମ୍ବକ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (କୁଳ ଧାରୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ମ. ଅମ୍ + କ)—

Kolambaka ଭଲ ଭଲ ଶାରୀର ସମୁଦାୟ ଅଂଶ—

The body of a lute (Apte).

କୋଳହାଲ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ନାମ)—ପୁରାଣୋକ୍ତ ପଦ୍ମବିଶେଷ—

Kolahala A mythological mountain

କୋଳହଳ କୋଳପ ଶେଷ ପରବତ

ବାମନରେ ହୋଇ. ସେ ଅତି ଅସବଦ । ବୃଷସଂହ. ମହାବରତ. ଅବ ।

କୋଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (କୁଳ ଧାରୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଅ)—

Kolā ୧ । ବରକୋଳ (ଗଛ ଓ କୋଳ)—

Jujube (tree and berry).

୨ । ପିପ୍ପଳ—2 Long pepper.

କୋଷା ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ. କୋଷ)—୧ । କମଳାଲେମ୍ବୁ ଆଦି ଫଳ

କୋଷା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କୋଷ—1. Carpels of fruits (e. g. orange).

୨ । ପଣସ ଆଦିର ଫୁଟ—

2. Seed-vessel; seed-pod of jack fruit.

କୋଳ—ଦେ. ବି.—କୋଳା (ଦେଖ)

Kolā Kolā (See)

କୋଳାଇବା—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ. କୋଳ)—କୋଳାଗ୍ରହ କରିବା; ଆଲିଙ୍ଗନ

Kolāibā କରିବା; କୋଳ ମଧ୍ୟରେ ନେବା—To embrace; to take into one's lap.

କୋଳିଆନା, କୋଳିଲେନା

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ଏ ରାଶିବୋଧରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିଏ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୋଳାକୋଳ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—କୋଳାକୋଳ (ଦେଖ)

Kolākolā Kolākoli (See)

ନବବୟସ ସଙ୍ଗମ ମେଳ, ହୋଇ ହେବାକୁ କୋଳାକୋଳ ।

ଭଞ୍ଜ. କୋଳାକୋଳାବଦ୍ଧ ।

କୋଳାକୋଳ—ଦେ. ବି.—(ସ. କୋଡ଼ା)—ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗନ—

Kolākoli Mutual embrace.

କେଳାକୁଳି ଦେ. ବିଶ.—ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗିତ ହୋଇଥିବା—

Locked in each other's embrace.

ବାକ ଗଙ୍ଗା ହ୍ରଦ ଲରେ କୋଳାକୋଳ ହୋଇ । ଭଞ୍ଜ ଦେବେଶ୍ଵରଦାସ ।

କୋଳାଗ୍ରତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. — କୋଳାଗ୍ରତା (ଦେଖ)

Kolāgrata karibā Kolāgratā (See)

ଦେଖି ମୋତେ ସେହିଶୀଘ୍ର

କେବେ କରୁବେ କୋଳାଗ୍ରତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କୋଳାଚାଳ—ସ. ବି —ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ମଳୟ ପର୍ବତ ସ୍ଥଳରୁ ପର୍ବତ—

Kolāchala ବିଶେଷ—Name of a mountain in South India.

କୋଳାଞ୍ଚା—ସ. ବି.—ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—

Kolāñcha A name of a country in ancient India

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଅନେକ ସ୍ଥାନରୁ ମିଳୁଥିବା ତାମ୍ରପଟ୍ଟମାନଙ୍କରେ 'କୋଳାଞ୍ଚ'ରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ବସନ୍ତ କରିଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

କୋଳାହଳ—ସ. ବି. (କୋଳ=ସ୍ଵରୀ, ଏକାଞ୍ଚ+ଆ+ହଲ ଥାଉ= Kolāhala ଭେଦ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଭଜ କଳକଳ

ଶବ୍ଦ—1. Loud confused sound; uproar.

୨ । ଗୋଲମାଲ—2. Confused noise or sound.

୩ । ଗୋଲଚକ୍ର; ଘୋରା—

3 Great noise; clamour.

୪ । ଗୋଲ; ଦଙ୍ଗା—4. Riot.

୫ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ—

5 Name of a mythological mountain.

ଦେ. ବି.—ବହୁଲୋକଙ୍କ ଚିତ୍କାରଦ୍ଵାରା—

A noise rising from the loud wailing of many persons.

କୋଳି—ସ. ବି. (କୋଳ ଥାଉ=ଏକଦି ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଭ)—ବର—

Koli କୋଳ; ବଦା—The Jujube (tree and berry.)

ଦେ. ବି.—(ସେ କୌଣସି) ଶୁଦ୍ଧ ଫଳ—Plums; berries.

[ଦ୍ର—ସେହି ଫଳ ମାନ 'କୋଳି' ଓ ବ୍ୟାସରେ ଏକ ପ୍ରକାରରୁ

ସେହି ସେମାନଙ୍କ କୋଳ ବୋଲିଯାଏ । ଯଥା—କୋଳିକୋଳି,

କୋଳିକୋଳି । କୋଳିମାନ କୋଳରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ପଳେ ।

କୋଳିକୋଳି ଫଳ କୋଳି ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କୋଳି ବୋଲିଯାଏ ।

କୋଳି ଫଳକୁ ମଧ୍ୟ ଫଳ ବୋଲି ଯେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କୋଳି ବୋଲିଯାଏ ।

କୋଳି ଫଳକୁ ମଧ୍ୟ ଫଳ ବୋଲିଯାଏ ।]

କୋଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଶୁଗାଳ, ବିଲୁଆ—

Kolā 1. Jackal.

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ୨ । ଦେ. ବି.—ଆଖୁ ଘଣା—

କୋଲୁ 2. Sugarcane mill.

କୋଲିଆମ୍ବିଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ.—ସାମାନ୍ୟ ଖଟା (ପଖାଳ)—

Kolāmbili A bit sour (soaked rice.)

କୋଲିମଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ମଇଗଛ (ଏହାର

Kolimai କାଠର ଖୋଳରେ ଭୃଞ୍ଜାୟତ୍ତ ଭିଆର ହୁଏ)—

A kind of wild tree.

କୋଲିହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଓ ଦେ. ବି.—କୋଲିଆ (ଦେଖ)

Kolihā Kolihā (See)

କୋଳି—ସ. ବି. (କୋଳ + ଇ)—ବରକୋଳି, ବଦା—

Koli The Jujube (plant and berry).

କୋଲୁଆ—ଦେ. ବି.—କେରୁଆଳ (ଦେଖ)

Kolūā Kerūāla (See)

କୋଲୁଆର—ଦେ. ବି.—କେରୁଆଳ (ଦେଖ)

Kolūāra Kerūāla (See)

କୋଲୁବର୍ତ୍ତନୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ରାଜଧାନୀ—

Kolubarttani A capital of the ancient kingdom of Kalīṅga.

କୋଲେରିୟା—ଦେ. ବିଶ—ଭାରତୀୟ ଦ୍ରାବିଡ଼-ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା—

Koleriya The Colerian dialect of the Dravidian language.

କୋଲି—ସ. ବି.—ପିଞ୍ଜାଳ—

Kolyā Long pepper.

କୋଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି—କୋଷ, ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kośa (etc.) Kośa etc (See)

ଦେ. ବି. (ସ. କୋଶ)—ଆଠ ହଜାର ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

A distance of 8000 cubits.

[ଦ୍ର—ଆଜି କାଲି ସାଧାରଣତଃ 'ଈ'ରେକ ଦୁଇ ମାଇଲ୍ରେ

ଏକ କୋଶ ବୋଲି ଧାର୍ଯ୍ୟାଏ । 'ଈ'ରେକ ଦୁଇ ମାଇଲ୍=୧୨୦

ଗଜ × ୨ × ୨ = ୭୦୫୦ ହାତ । ତେଣୁ ଏକକୋଶକୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ

ମାଇଲ୍ କହିବା ସଙ୍ଗତ । ଆଗେ ଏ ଦେଶରେ ରାଜଦାଣ୍ଡ ପାଖରେ

ଦୂରଭିଜ୍ଞପକ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଥିଲା, ପଥକମାନେ ଗୋଟିଏ

ଗଛର ଡାଳ ଗଛର ହାତରେ ଧରି ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ, ସେହିଠାରେ

ସେ ଡାଳର ପତ୍ର ଖାଉଳି ପଡୁଥିଲା, ସେଠାରେ ଏକ କୋଶ ଦେଲା

ବୋଲି ଜଣା ଯାଉଥିଲା, ଏହିପରି କୋଶକୁ 'କାଳୁରା' କୋଶ

କହନ୍ତି । କାଳୁରା କୋଶକୁ ପ୍ରାୟ ୧୦ରେକ ଦୁଇ ମାଇଲ୍ ।]

କୋଶକ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଶ)—ଶବ୍ଦ-କୋଶ, ଶବ୍ଦମିତ୍ର, ଶବ୍ଦସାଗର

Kośaka A distance of two miles only.

କୋଶକ ଗଲେ ପୋଷକ ପାଦ—ଭଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ

କୋଶଳ—ସ. ବି (ନାମ) (ଦୁଶ ଧାତୁ = ଘଣ୍ଟି ପାଇବା + ଶାନ୍ତର୍ଥେ.

Kośala ଅର୍ଥ) — ୧ । ଅଯୋଧ୍ୟା ଓ କାଶୀର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ସମଗ୍ର ଦେଶ, ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—

1. Name of a kingdom of ancient India.

[ଦ୍ର—ରାମଜନନୀ କୌଶଲୀ ଏହି ଦେଶର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରକୋଶଳ ଓ ଦକ୍ଷିଣକୋଶଳ ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା । ସରଯୁ ବା ଘରାଘ ନଦୀର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶକୁ ଉତ୍ତରକୋଶଳ ଓ ଉକ୍ତ ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ରାଜ୍ୟକୁ ଦକ୍ଷିଣକୋଶଳ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । କାଶୀ ଓ ଅଯୋଧ୍ୟା ନେଇ ଉତ୍ତରକୋଶଳ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବଲପୁର, କଳାହାଣ୍ଡି, ବସ୍ତର ଓ ରାୟପୁର ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ଦକ୍ଷିଣକୋଶଳ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା—କୁପାସିକ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛନ୍ତି ।]

୨ । କୋଶଳାଶାଗ—2. A kitchen-herb or sāṅga.

୩ । କୋଶଳ ଦେଶବାସୀ ଶତ୍ରିୟ ଜାତି—

3. A clan of Kshatriyas inhabiting the Kośala country.

୪ । ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4. The city of Oudh.

୫ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ—

5. Name of a musical tune.

କୋଶଳା—ସ. ବି (କୋଶଳ + ଆ) — ୧ । ଅଯୋଧ୍ୟା—

Kośalā 1 A name of Ajodhya.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଶାଗ—

2. A kind of kitchen herb.

କୋଶିଳାଶାକ [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାଋଣ ଶାକ । ଏଥିର ତେଜ ମାଂସଲ

ବୁଧା; ଲାଲଶାଗ; ଓ ରୁଚିକର । ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇ ଜାତିର ।

୧. ଲତାକୋଶଳା—ଭୂମିରେ ଲଟାଏ, ଅଗ

କାଟି ନେଲେ ପୁଣି କଞ୍ଚି ଲେ । ୨. ଡେଙ୍କାକୋଶଳା—ଖଡ଼ା ପରି ବଡ଼ ଗଛ, ଏହାକୁ ଓପାଡ଼ି ନେଇ ରାଜାଙ୍କୁ ହୃଦୟ । ଧଳା ଓ ନାଲି ରେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏ ଶାଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼, କଦଳୀ ଝିକିଝିକି କରି କାଟି ମିଶାଇ ଭଜିଲେ ତାହା ଉପାଦେୟ ଖାଦ୍ୟ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ମିଶ୍ର ଭଜି ଶ୍ଳୋକ ଅଛି—“କୋଶଳା ବଡ଼ସଂସ୍କୃତ ସ୍ମୃତ କଦଳୀମିଶ୍ରତ”, ହେଙ୍ଗୁ ପାଣି ସମାୟକ୍ତ ଅନ୍ନ ମକମକାୟତେ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ସ୍ମୃତ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଗାଢ଼ ବୃକ୍ଷବର୍ଣ୍ଣ ।]

କୋଶଳାକଥର—କୋଶଳା ଶାଗର ଫସଲ କରିବାପାଇଁ କୋଶଳାମଞ୍ଜି

Kośalākāṭhī ଦୁଶାୟାଲ କିରାୟାଲଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥର ବା ଶେଡ଼—Small rectangular beds for the Kośalā pot-herb.

କୋଶଳାପତାଳ—ଦେ. ବି—କୋଶଳାକଥର (ଦେଖ)

Kośalāpatāṭ Kośalākāṭhī (See)

କୋଶଳ—ଦେ. ବି—ଏକାଧିକ କାଠପଟାଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ମଧ୍ୟମାକାର ଡଙ୍ଗା,

Kośalī ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଟତନ ଡଙ୍ଗା—A medium-sized country-boat overlaid with planks.

[ଦ୍ର—ଏଣ୍ଡେ କାଠରେ ଭିଆରି ହୋଇଥିବା ଡଙ୍ଗାର ନାମ କାଠୁଆ ବା ହୁଲି, ଏକାଧିକ ପଟାରେ ଭିଆରି ଓ ଉପରେ ପଟା ବିଛାହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ଡଙ୍ଗାର ନାମ ପଟତନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆକାରର ଡଙ୍ଗା କୋଶଳ]

କୋଶଳିକ—ସ. ବି. (କୋଶ = ଧନ + ଲ ଧାତୁ. ଗ୍ରହଣ କରିବା + Kośalika ଭାବାର୍ଥେ. ଇକ) —ଭୁଲ୍ଲୋଭ; ଲୁଣ୍ଠ—Bribe.

କୋଶାଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କୋଷ + ଅଣ୍ଡ) —ଅଣ୍ଡକୋଷ—

Kośaṇḍa Testicle.

କୋଶାଗାର—ସ. ବି—କୋଷାଗାର (ଦେଖ)

Kośāgāra Koshāgāra (See)

କୋଶାତକ—ସ. ବି—୧ । କୋଷାତକ (ଦେଖ)

Kośātaka 1. Koshātaka (See)

୨ । ଯନ୍ତ୍ରବେଦର କଠନାମକ ଶାଖା—

2. Name of a branch or section of the Jajurbeda.

କୋଶାତକୀ—ସ. ବି—କୋଷାତକୀ (ଦେଖ)

Kośātakī Koshātakī (See)

କୋଶାମ୍ର—ସ. ବି—କୁସୁମ ୨. (ଦେଖ)

Kośāma Kusuma 2. (See)

କୋଶିଆ—ଦେ. ବି. ୧ । (ସ. କୋଶ; ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ Kośiā ପରେ ଲଗେ) —ଏତେ କୋଶବ୍ୟାପୀ—

1. Occupying (so many) krośes.

(ଯଥା—ସାତକୋଶିଆ ଗଣ୍ଡ ।)

୨ । କୋଶିଆ (ଦେଖ)—Koshīā (See)

କୋଷ—ସ. ବି. (ଦୁଶ ଧାତୁ = ନିର୍ଗତ ହେବା; ଧାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kośa ଅ) — ୧ । ବସ୍ତୁ ଆଦି ରଖିବାର ବାବୁ ବା ଆଧାର—

1. Box, trunk or drawer for keeping clothes etc.

୨ । କୁଟୁଳ; କଢ଼—2. Bud.

ନବମାସକୋଷରୁ ଭୋ ରୁଚି ବିଷ ଅନ୍ଧବ କଣ୍ଡାବିବମା ସେନ ।

ବିବସୂର୍ଯ୍ୟ ବଶୋଦୟଃ କ ଗୀତ ।

୩ । ଜଳପାତ୍ର; ଜଳାଧାର—

3. A vessel for holding water; water-pot.

୪ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—4. Receptacle; vessel.

୫ । ଜଳପତ୍ର; ବାଲଟି—5. Bucket.

୬ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ) — ଶସ୍ତ୍ରର ଶାପ; ଶୋଳ—

6. A sheath; scabbard.

୭ । ସଞ୍ଚିତ ପଦାର୍ଥ—7. Store.

୮ । ଧନ; ସଞ୍ଚିତ ଧନ—8. Treasure; hoard.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକର ଦୃଢ଼ତା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

୯ । ଛମ୍ବ; ଅଣ୍ଡ—9. Egg.

କୋଷ ନ ପାଇଲେ ସେହେ କମଳ—ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଦେବଦତ୍ତାମଣି ।

୧୦ । ସୁନା ବା ରୂପା—10. Gold or silver

୧୧ । ଜରାୟୁ—11. Womb; uterine.

୧୨ । ଫଳର ଟାକୁଆ—

12 The stone inside some fruits.

୧୩ । ଅଣ୍ଡ, ଗୋଟୁରା—13. Testicle; scrotum.

୧୪ । ପେଣ୍ଡୁ, ଗୋଲକ—14. Ball; globe

୧୫ । ଶବ୍ଦକୋଷ, ଅଭିଧାନ—

15. Dictionary; lexicon

୧୬ । ସଂଗ୍ରହ—16 Collection; compilation.

୧୭ । ଫଳର ଖୋଲ ବା ଚର୍ମ—

17 Rind; shell or skin of a fruit.

୧୮ । ପଣସର ଫୁଟି, କୋଲ—

18. Seed-vessel of jackfruit; capsule.

୧୯ । ଲିଙ୍ଗ—19. Penis (M. W)

୨୦ । (+ଅପାଦାନ. ଅ) ଯୋନି—20. Vulva.

୨୧ । ମାଂସପେଣ୍ଡ—21. Muscle.

୨୨ । ଜାଇଫଳ—22. Nutmeg.

୨୩ । (+କରଣ ଅ) ବହିରାବରଣ—

23. Shell; outer cover.

୨୪ । ରେସମ ପୋକର ଖୋଷା ବା ଗୋଟ—

24. Cocoon of silk or other insect.

୨୫ । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ ଆଦିର ଚର୍ମ—

25. The rind of coconut and other fruits.

୨୬ । ଆଖି ମଧ୍ୟର ପିଣ୍ଡୁଳା; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—

26. Eye-ball.

୨୭ । (ବର୍ଣ୍ଣନାଶାସ୍ତ୍ର) ଆତ୍ମାକୁ ଆବରଣକରି ରଖିଥିବା ଖୋଲ—

27. (philosophy). One of the fine vestures which enshrines the soul.

୨୮ । ତର୍ପଣାଦି କରବାର ପାତ୍ର—28. The boat-shaped copper-vessel for offering water to the manes.

୨୯ । ଘୋଡ଼ିଣି, ସରଘୋଷ—29 Covering; lid.

୩୦ । ଗଦା; ଗୁଣି—30. Heap; mass.

୩୧ । (+କର୍ମ. ଅ) ଶପଥ—31. Oath.

୩୨ । ପୋଷ, ପାତ୍ରାକୃତିରେ ଖାଦ୍ୟର ବରତନ—

32. The palm of the hand hollowed into the shape of a receptacle.

କୋଷକ—୧. କ (କୋଷ + କ)—୧ । ଛମ୍ବ—
Koshaka 1. Egg.

୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—2 Testicle.

କୋଷକାବ୍ୟ—୧. କ—ପଦ୍ୟାକାରରେ ରଚିତ ଅଭିଧାନ—(ଯଥା—
Koshakābya ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ ଗୀତାଭିଧାନ)—Lexicon
composed in verse.

କୋଷକାର—୧. କ. ପୁଂ (କୋଷ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Koshakāra ୧ । ଅଭିଧାନକାର, ଅଭିଧାନଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳୟିତା—
1. A lexicographer.

୨ । ଖଣ୍ଡାର ଖାପ ତିଆରି କରୁଥିବା—

2. A maker of scabbards.

୩ । ଗୋଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ରେସମ ପୋକ—

3. Silk-worm while living inside the cocoon.

୪ । ପ୍ରଜାପତିର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା—4. Chrysalis.

୫ । ଇମ୍ବୁ; ଆଖୁ—5 Sugar-cane.

କୋଷକାରକ—୧. କ (କୋଷ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Koshakāraka କୋଷକାର (ଦେଖ)
Koshakāra (See)

କୋଷକାରୀ—୧. କଣ (କୋଷ + କୃ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Koshakārī ଖୋଷା ବା ଗୋଟି ତିଆରିକରି ତହିଁ ଭିତରେ ରହୁ-
ଥିବା ପୋକ—(insect) Which prepares a
cocoon to live in.

ସେସକେ କାଟି କୋଷକାରୀ

କାଟିକେ କୋଷା ଏବଂ କର । ଭୃଷ୍ମ-ପ୍ରମୋଦମୁଖ ।

କୋଷକ୍ଷୟ—୧. କ (କ୍ଷୟ ଧାତୁ; କୋଷ + କ୍ଷୟ)—

Koshakshaya ବ୍ୟୟାଦି ଯୋଗୁଁ ସଞ୍ଚିତ ଧନର କମିଯିବା ଅବସ୍ଥା—
Diminution of one's hoard by expenditure.

କୋଷଗୃହ—୧. କ (ଅଭେଦେ କ୍ଷୟ ଧାତୁ; କୋଷ + ଗୃହ)—

Koshagruha ୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury.

୨ । ଭଣ୍ଡାରଘର—2. Store-room.

କୋଷଗ୍ରହଣ—୧. କ (କ୍ଷୟ ଧାତୁ; କୋଷ + ଗ୍ରହଣ)—ମାଣ୍ଡୁଧରବା; ମାଣ୍ଡୁ
Koshagrahana ଧରି ନିୟମ କରବା—Undergoing an
ordeal; taking of an oath by ordeal.

କୋଷଚାନ୍ଦି—୧. କ (ଚନ୍ଦ୍ର ଧାତୁ; କୋଷ + ଚନ୍ଦ୍ର)—

Koshachandhu ସାରସପକ୍ଷୀ—
Indian crane

କୋଷକାୟକ—୧. କ (କ୍ଷୟ ଧାତୁ; କୋଷ + କାୟକ)—

Koshakāyaka ୧ । ଖଜାଣ୍ଡ, କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—
1. A treasurer.

୨ । କୁବେର—2. An epithet of Kubera.

କୋଷପୀ—୧. କ—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷାକ୍ରମ—
Koshapī ୧. କୋଷପୀ—A kind of ordeal for testing
an accused in ancient times.

୧	ଉ	ଉ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ସମନ୍ତାବଳୀ	ଅନୁଗାୟକ ସୁକ୍ତାବଳୀ	ସ	କ	ଗ,ଘ	ଙ	ଉପ	ଉଅ	ଃ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକାବଳୀର ଅନ୍ତରାଳ	ଅନୁଗାୟକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ଅନ୍ତରାଳ	ଊ	ଋ	ଌ	ୠ	ଌ	ୡ	ଋ

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଭୟକୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକଦିନ ଉପବାସ କରିବା ପରେ ପରାଗ। ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଜଣ କେତେ ପ୍ରଭାବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଭକ୍ତ ଯୋଗ ଜଳ ପିଉଥିଲା — ହୁ. ଶବ୍ଦାବଳୀ ।]

କୋଷପାଳ—ସ. ବି (ଉପସଦ୍ ଭବ୍ୟପୁରୁଷ, କୋଷ+ପାଳ ଧାତୁ+
Koshapāla କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—କୋଷନାୟକ (ଦେଖ)—
Koshanāyaka (See)

'କୋଷପେଟକ—ଫ. କି (ଅଭେଦେ ଯୁକ୍ତି ଭର, କୋଷ + ପେଟକ)—
Koshapeṭaka ଧନ ରଖାଯିବାର ସିନ୍ଧୁକ ବା ପେଡ଼ି—
Coffer; treasure-chest

କୋଷଫଳ—ସ. ଉ (ମ. ପ ଲେ। କୋଷଢ଼ିଷ୍ଣୁ ଫଳ)–୧ । ଜାଇଫଳ—
Koshaphala 1. Nutmeg.

୨ । ସଗନ୍ଧଶ୍ଳେଷ—2. A kind of perfume.

୩ । ବହୁବୀଜବୀଜଞ୍ଜୁ ଫଳ (ଯଥା—ଜହ୍ନି, ଭରଡ଼ା, ପୋଟଳ, କାକୁଡ଼ି, କଖାରୁ, ଲାଉ) ହି. ଶବ୍ଦସାଗର—
3. Fruits which contain many seeds.

କୋଷବ୍ରଦ୍ଧି—ସ. ବ (ଶ୍ରଦ୍ଧା ଇତ୍, କୋଷ + ବ୍ରଦ୍ଧି)—୧ । ସମୃଦ୍ଧ ଧନର
Koshabruddhi ବ୍ରଦ୍ଧି—1 Increase of treasure

2. Enlargement of hydrocele or scrotum.

[୧—୧ ସ୍ତନ ଉପର ପ୍ରକାର; ୧ । ଲମ୍ବରୁ —
1. Hydrocele. ୨ । ଗ୍ରାସରୁ — 2 Scrotal tumour.

୩ । ଅନ୍ତରାଳରେ—୩. Hernia

୧ । ଜଳବୁଦ୍ଧି ବା ଏକଶିରା ସ୍ତୋତ୍ର—ଏ ସ୍ତୋତ୍ରରେ କୋଷ-ମଧୁସୂତ୍ର ଉନ୍ମୁ ବା ଗୋଷ୍ଠସ୍ତୋତ୍ରରେ ଜଳାୟୁ ରସ ଜମ୍ବିୟାଏ ଓ କୋଷର ଆବରଣ ଚର୍ମ ପତଳା ଥାଏ ।

୨ । ମାଂସବୃଦ୍ଧି ବା ବୃଦ୍ଧି—ଏ ରୋଗରେ କୋଷସ୍ଥ ମାଂସପେଣୀ ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଚମଡ଼ା ତଳେ ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଅଥଚ ଗୋଟିଏରୁ ବଞ୍ଚି ନ ଥାଏ ।

୩ । ଅନ୍ତର୍କର୍ତ୍ତା ବା ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ—ଏ ରୋଗରେ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ତ୍ର ବା ନାଡ଼ା କୋଷ ମଧ୍ୟରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ବାୟୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ କୋଷକୁ ଫୁଲାଇ ଦିଏ ।]

କୋଷଶାୟକା—ଫ. ବି. (କୋଷ + ଶା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ +
Koshasāyikଃ ଶ୍ଳୀ. ଅ, ଯାହାର ଫଳ ଖୋଲି ଭିତରେ ଶୁଦ୍ଧ ବା
ରହେ) —୧ । ଯେଉଁ ଛୁରି ମେଲେ ହୁଏ ଓ ବନ୍ଦ ହୁଏ;
ଝୁଲିକାଣି—1. Clasp-knife.

୨ । ଖୋଲରେ ଥିବା କୁରୁ—

2 A knife kept inside a sheath.

କୋଷସୁଦ୍ଧି—ସ. ବ. (କ୍ଷ୍ମା ଚତ୍; କୋଷ+ସୁଦ୍ଧି) ମାଣ୍ଡ୍ୟର ଅର୍ଥସୁଦ୍ଧି
Koshasuddhi ବ୍ୟକ୍ତିର ଅପରାଧ ବା ଅଭିଯୋଗରୁ ମୁକ୍ତି—
Acquittal of an accused by undergoing
an ordeal.

କୋଷସଂସ୍ଥାନ—ସ୍ଵ. କ୍ଷ (ଶସ୍ତ୍ରୀ ଇତ୍; କୋଷ + ସଂସ୍ଥାନ)—ସଂସ୍ଥାପନ
Koshasamsthāna ମାଂସପେଶୀର ଗୋଷ୍ଠ—
A tissue of muscles.

କୋଷସ୍ଥ—ଏ ବିଶ. (କୋଷ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Koshastha ୧ । କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା—

1. Lying in or enclosed within a shell or outer covering.

୨ । ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଖୋଲ ଉଠିବେ ଥାଆନ୍ତି, (ଯଥା—
ଶଙ୍ଖ, ଗେଣୁ, ସାମୁକା)—

2. (animals) Having a shell or crust;
crustacean.

କୋଷହୀନ—ଅ. କ୍ଷଣ ପୂ. (ଅସ୍ଥା ଉତ୍, କୋଷ + ହୀନ, ଯାହାର କିଛି
Koshahīna ସଞ୍ଜୁତ ଧନ ନାହିଁ)—ଅତି ଗରିବ—Very poor.

କୋଷା—ଦେ. ଇ (ସ୍ଵ. କୋଷ)—ଜୋଷା; ରେଷମ ବା ଘୋକ ଆଦିଙ୍କ
Koshā—Silk-cocoon.

ସେଥିରେ କାନ୍ଥ କୋଷକାନ୍ଥ

କାହିଁକି କୋଷା ଏକ କରୁ—ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କୋଷାକୁଷୀ—ପ୍ରାଚୀନ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସ. କୋଷ, ବଙ୍ଗଳାରେ
Koshākushī ଅନୁକୂଳ)—ପୂଜା ଉପସାଦିରେ ଜଳ ଗାଳିବା
ନିମ୍ନିତ୍ତ ତମ୍ବାଜିରିର ନାବାକାର ପାତ୍ର; ପାତ୍ରୀ—
A boat-shaped water-vessel made of
copper for offering oblations to the
manes or deities.

କୋଷାତକ—ଅ. ବା. (କୋଷ + ଅତ୍ ଥାତୁ = ଗମନ କରିବା +
'Koshātaka କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—

୧ । କୁଣ୍ଡି ପାଳ ଓ ଲୁହା —

1. *Luffa Acutangula* (fruit and creeper).

୨ । କେଶ, ବାଳ—2. Hair.

କୋଷାତକୀ—ସ. ବ. (କୋଷାତକ + ଇନ୍, ମା. ୧ବ.)—
Koshātakī

୧ । ବଣିକ—1 Trader; merchant.

୨ । ବାଣିଜ୍ୟ—2. Business; trade.

୩ । ବହୁବଳ - ୩. Submarine fire.

୪ । (କୋଷାଦକ + ଉ) କାନ୍ତି (ଫଳ ଓ ଲଭା) —

4. *Luffa Acutangula* (fruit and creeper).

* । ଭରତା (ପାଳ ଓ ଲତା) —

3. *Luffa Pentandra* (fruit and creeper).

୭ । ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ—6. A moon-lit night. (M. W.)

୨ । ପଟ୍ଟେଲ (ଫଳ ଓ ଲତା) —

7. *Tricosanthes Dioeca* (fruit or creeper).

କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଭବ; କୋଷ + ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—
 Kōṣhādhyakṣha ୧ । ଧନାଗାରର ସେବକ, ଶାସ୍ତ୍ରିକ—
 1. Treasurer

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଘୋଷାବୋଧରେ ମୈତ୍ରଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧନେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଲୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୂବେର—2. A name of Kubera.

କୋଷାମ୍ର—ସ. ବି. (କୋଷ + ଅମ୍ର) —କୂସୁମ ୨ (ଦେଖ)

Koshāmra Kusuma 2 (See)

କୋଷିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୁରୁଣ୍ଡା, ଯାହାର ଶେଷ ଶ୍ଳିତ ହୋଇଥାଏ,

Koshīā କୋଷବୃଦ୍ଧି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—

Having a large scrotum or hydrocele.

କୋଷିକା—ସ. ବି. (କୋଷ + କ + ଶ୍ଳି. ଅ) —ପାନପାତ୍ର—

Koshikā A drinking vessel.

କୋଷୀ—ସ. ବି. (କୋଷ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.) —୧ । ଅମ୍ଳଗଛ—

Koshī 1 Mango-tree (Apte).

୨ । କର୍ଣ୍ଣରୋଗବିଶେଷ—2. A disease of the ear.

୩ । (+ଶ୍ଳି. ଇ) ଯୋଡ଼ା; ପାଦୁକା (ପ୍ରକୃତବାଦ)—

3. Shoes; sandals.

କୋଷ୍ଟକେନାଲ୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ)—ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ

Koshtkenāl ଖୋଲା ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ନାଲ—The Coastal canal of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି କେନାଲ୍ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ତାଳଦଣ୍ଡା ଠାରୁ କଲିକତା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗେଡ଼ାଁ ଖାଲ୍ ଯାଏ ପଡ଼ିଅଛି, ଓଡ଼ିଶାରେ ରେଲ୍ ହୋଇ ନ ଥିବା ବେଳେ ଏହି କେନାଲ୍‌ରେ କଟକଠାରୁ କଲିକତା ଆଡ଼କୁ ନୌବାଣିଜ୍ୟ ଚଳୁ ଥିଲା, ଏହି କେନାଲ୍‌ଦ୍ୱାରା କୃଷିର ବିଶେଷ ଉପକାର ହୁଏ ନାହିଁ ।]

କୋଷ୍ଟ—ଗ୍ରା. ବି. —(ସ. କୁଷ୍ଠ) —୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—

Koshta 1. Leprosy.

୨ । (ସ. କୋଷ୍ଠ) —ଉଦରମଧ୍ୟସ୍ଥ ମଳଭଣ୍ଡ—

2. Intestines.

କୋଷ୍ଠା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠ) —କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

Koshṭhā Koshṭhā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୋଷ) —ତସର ଖୋଷାରୁ ସୂତା

ବାହାର କରି ମଠା ରୁଣିବା ଚନ୍ଦ୍ରୀ ଜାତି । (ଏମାନେ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ନୁହନ୍ତି) —A class of touchable weavers of coarse silk cloth of Sambalpur..

କୋଷ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —

Koshti କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

Koshṭhī (See)

ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠ) —କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

Koshṭhā (See)

କୋଷ୍ଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

Koshṭhiā Koshṭhā (See)

କୋଷ୍ଠକର୍ତ୍ତବୀ—ଦେ. ବି. (କାମ) —ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ପ୍ରଦେଶ—

Koshṭhakarttini A province of ancient Kalinga.

କୋଷ୍ଠ—ସ. ବି. (କୁଷ୍ଠ=ନିର୍ଗତ ହେବା + ଅପାଦାନ. ଅ) —

Koshṭha ୧ । ଧନାଗାର—1 Treasury.

୨ । ଶସ୍ୟାଗାର, କୋଠି—2 Granary

୩ । ଦୁର୍ଗ—3. Fort; fortress.

୪ । ଗୃହର ମଧ୍ୟ—4. The interior of a house.

୫ । ଗମ୍ଭୀରଘର, ଅନ୍ତଃସ୍ଥର—5. Inner apartment

୬ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; କୋଠା—

6. Room or compartment of a house.

୭ । ଅନ୍ତରୁକ୍ତା—7. Viscera

୮ । ଉଦରମଧ୍ୟ; ପେଟ, ଗର୍ଭ, କୋଠା—

8. Abdomen; stomach.

୯ । ଖୋଲପା—9. Shell of any thing.

୧୦ । ଉଦରମଧ୍ୟସ୍ଥ ମଳଭଣ୍ଡ—10 Intestines.

୧୧ । ଶୂନ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ଘେରିଥିବା କାନ୍ଥ; ପରୁଛୁଡ଼, ଛତୁଡ଼ିବାଲ—

11 A surrounding wall; compound wall.

୧୨ । ମଳ; ଢଗ୍‌—12. Faeces; ordure.

୧୩ । ଛନ୍ଦୋକ୍ତ ଶରୀରାୟତ୍ତରସ୍ଥ ସତ୍ତ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ନାହିଁ ପାଖରେ ଥିବା ଚକ୍ର; ମଣିଷୁରଚକ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

13. One of the six imaginary circles inside the body which is supposed to lie near the navel.

ଦେ. ବି. (ସ କୁଷ୍ଠ) —କୁଷ୍ଠରୋଗ—Leprosy.

କୋଷ୍ଠକ—ସ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + କାର୍ତ୍ତେ. କ) —

Koshṭhaka ୧ । ଧାନକୋଠି, ଅମାର; ଶସ୍ୟାଗାର—

1. Granary.

୨ । ପାତର; ପରୁଛୁଡ଼—

2 Compound wall; a surrounding wall.

୩ । ଗୋମେଷାଦି ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଇଟାର କୁଣ୍ଡ—

3. A brick-trough for watering cattle.

୪ । କାଗଜ ଆଦି ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ବହୁତ ଘରୁ ଥିବା ଷ୍ଟେଡ଼, ସାରଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

4. A drawing drawn on paper etc containing many enclosed spaces or figures.

୫ । ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବକନା ଚିହ୍ନ—

5. The signs of brackets.

କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; କୋଷ୍ଠ + କାଠିନ୍ୟ) —ଝାଡ଼ା

Koshṭhakāṭhinya କବଳ ହେବା; ଝାଡ଼ା ସମ୍ପା ନ ହେବା—

Constipation.

କୋଷ୍ଠକୌଟିଲ୍ୟ—ସ. ବି—କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ (ଦେଖ)

Koshṭhakautilya Koshṭhakāṭhinya (See)

କୋଷ୍ଠଚରଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠଚରଳ) —ପତଳା ଝାଡ଼ା

Koshṭhatarala ହେବା; ପତଳାଦସ୍ତ—

Passing of liquid stools.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକାର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଋ	ଉ	ଋ

କୋଷ୍ଠାକାର—ସ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କୋଷ୍ଠ + ଚାର)—

Koshṭhātārālya କୋଷ୍ଠାକାର (ଦେଖ)

Koshṭhātārālya (See)

କୋଷ୍ଠପରିଷ୍କାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Koshṭhaparishkāra (etc) Koshṭhasuddhi etc (See)

କୋଷ୍ଠପାଳ—ସ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ପାଳ ଯାହା ଧରିବାରୁ. ଅ; ଭୁଲ.

Koshṭhapāla ଇ. କନ୍ଦୁଷ୍ଟବଳ)—

କୋଟିନ ୧ । କଟୁଆଳ, ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକ—

କୋଟିନ 1. Warder of a fort

୨ । କନ୍ଦୁଷ୍ଟବଳ; ପହରାବାଳ; ଜଗୁଆଳ—

2. A guard; watch-man, constable.

୩ । ଧନାଗାରର ରକ୍ଷକ—

3. Treasurer; treasury-guard.

୪ । ଭଣ୍ଡାର ରକ୍ଷକ—

4. Store-keeper; steward.

କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ—ସ. ବିଶ—ଯାହାର କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି ହୋଇନାହିଁ—

Koshṭhabaddha Costive; having no evacuation of
(କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା—ବି) bowels.

କୋଷ୍ଠଭେଦ—ସ. ବି (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; କୋଷ୍ଠ + ଶୁଦ୍ଧି)—

Koshṭhabheda କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)—
Koshṭhasuddhi (See)

ସ. ବି—ହାତୀ ବନ୍ଦ ହେବା; କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ (ହ. ଶଦ୍ଧିପାତ୍ର)—
Constipation; costiveness.

କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି—ସ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, କୋଷ୍ଠ + ଶୁଦ୍ଧି)—ସଫା ହାତୀ ହେବା;

Koshṭhasuddhi ଅଳ୍ପେଶ୍ୱରେ ଉଦରସ୍ଥ ମଳର ବହୁର୍ଗମନ;
ମଳଭଣ୍ଡ ପରିଷ୍କାର ଥିବା ଅବସ୍ଥା—Regular motions;
free evacuation of the bowels; clear-
ance of the stomach.

କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହ୍ୟ ଉପାୟ (ଯଥା—ପିତ୍ତକାର,

Koshṭhasuddhi karibā ସନ୍ତାପନା ଆଦି) କମ୍ପା ଔଷଧ-
ସେବନ (ନୁହେଁ) ଦ୍ୱାରା ହାତୀ ସଫା ବା ମଳ ନିର୍ଗମନ
କରାଇବା—To cause evacuation of the
bowels by internal (taking medicine)
or by external means (enema etc).

କୋଷ୍ଠସାଫ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Koshṭhasāph (etc) Koshṭhasuddhi etc (See)

କୋଷ୍ଠ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଷ୍ଠ)—

Koshṭh ୧ । ଜନ୍ମକାଳର ଗ୍ରହନିର୍ବାହକ ଅବସ୍ଥିତିରୂପକ
ଚିତ୍ର—1. The drawing of a zodiacal
figure showing the position or disposition

of various planets at the time of a
persons birth.

୨ । ଜାତକ; ଜନ୍ମପତ୍ରିକା—2. Horoscope.

୩ । ଛପଣା, ଜନ୍ମପତ୍ରିକାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ କେତେକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ଅଂଶ—

3. A memo or extract from the horoscope;
necessary extracts from the horoscope
(for the purpose of calculating roughly
if the presiding planets of the bride
and the bride-groom elect agree)

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବରକନ୍ୟାପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲେ ଉଭୟଙ୍କ
ଜାତକରୁ ସଦୃଶେଷ ଗଣନା କରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋଟାମୋଟ
କେତେକ ଗଣନା କରିବା ପାଇଁ ଜାତକରୁ କୋଷ୍ଠା ଛପି ନିଆ-
ଯାଏ ।]

କୋଷ୍ଠାଗାର—ସ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ଆଗାର = ଘର)—୧ । ଧନାଗାର—

Koshṭhāgāra 1. Treasury.

୨ । ଭଣ୍ଡାର—2. A store; store-room

୩ । କୋଠା; ଶସ୍ୟାଗାର—3. Granary.

କୋଷ୍ଠାଗାରିକ—ସ. ବି.—୧ । ଖଜାଣ୍ଡ—

Koshṭhāgarika 1. A treasurer.

୨ । ଭଣ୍ଡାରରକ୍ଷକ—2. A store-keeper.

୩ । ଖୋଳ ମଧ୍ୟରେ ରହୁଥିବା ଜନ୍ତୁ (ଶେଣା, ସାମୁକା, କଇଁଛ)—
. Animal living inside shells.

କୋଷ୍ଠାଗ୍ନି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କୋଷ୍ଠ ଥିବା)—ଜଠରାଗ୍ନି;

Koshṭhāgni ଶରୀରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶାୟୀଗାସ୍ତିକାଗ୍ନି—
The digestive fire; gastric juice.

[ଦ୍ର—ଆଧିକ ବଜ୍ଜନ ମତରେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତର୍ଦେହୀକ ରସଦ୍ୱାରା
ଶାୟୀଗାସ୍ତିକାଗ୍ନି ଗର୍ଜି ହୋଇ ରକ୍ତ ଓ ମଳାଦିରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

କୋଷ୍ଠି—ଦେ. ବି.—(ସ. କୁଷ୍ଠ)—୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—

Koshṭhi 1. Leprosy.

ମାତାର ଶାପେ ମୋ ଚରଣେ ହୋଏ କୋଷ୍ଠି । ହୋଇବେ ମାର୍ଜଣେସୁସ୍ଥ ।

ଗ୍ରା. ବି (ସ. କୋଷ୍ଠି)—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

Koshṭhā (See)

ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁଷ୍ଠି)—କୋଢି; କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Leprous.

କୋଷ୍ଠିଆ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

Koshṭhiā Koshṭhā (See)

ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁଷ୍ଠି)—କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)

Leprous.

କୋଷ୍ଠିକା—ସ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ଇକ + ଶ୍ଚା. ଅ.)—

Koshṭhikā ୧ । କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)

1. Koshṭhā (See)

୨ । ପଣାପାଲ—2. Dice-board.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପଡ଼ିବ ତେବେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷ୍ଠରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ବାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ; 'ଦଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ ଦେଖିବେ ।

କୋଷ୍ଠୀ—ସ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ଶ୍ଠୀ. ଇ)—୧ । ପଶାପାଲ—

Koshṭhī 1 Dice-board.

୨ । କୋଷ୍ଠୀ (ଦେଖ)

Koshṭh (See)

ଚାନ୍ଦା ଦେଖି ଶେବେ ପାଞ୍ଜି କି ରହିଲେ ।

କୋଷ୍ଠୀ (୧) କାଷ୍ଠ ଗ୍ରହଲକ୍ଷଣ ରହିଲେ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ. ଅବ ।

ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. କୁଷ୍ଠୀ)—କୃଷ୍ଣରୋଗଗ୍ରସ୍ତ, କୋଷ୍ଠୀ ଅ—

Leprous; attacked with leprosy.

କୋଷ୍ଠୀ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—ଦେ. କି.—ହଜି ଯାଇ ଥିବା ଜନ୍ମପତ୍ରି କାର

Koshṭhī uddhāra karibā ଜନ୍ମାଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଜନ୍ମଜନ୍ମ-
ପତ୍ରିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To find out (by astro-
logical calculation from available data)
the relative positions of the planets at
one's nativity in a case where the origi-
nal horoscope is missing.

କୋଷ୍ଠୀ କାଟିବା—ଦେ. କି.—ଜ୍ୟୋତିଷ-ଗଣନାର୍ଥ ଭୂମିରେ ବା କାଗଜ
Koshṭhī kāṭibā ଅବି ଉପରେ ଜନ୍ମପତ୍ରିକାର ରାଶିଚକ୍ରକୁ
କୋଷ୍ଠୀକାଟି ଲେଖିବା—To draw the figure of one's
କୋଷ୍ଠୀକାଟି natal signs on the ground or on paper.

କୋଷ୍ଠ—ସ. ବିଶ.—(ହ=ଉଷ୍ଣ+ଉଷ୍ଠ; କୁ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବା ଅଦେଶ)—
Koshṭha ଅଳ୍ପ ଉଷ୍ଣ; ସାମାନ୍ୟରେ ଉଷ୍ମ; ନିମ୍ନଉଷ୍ମ—
(କଦୃଷ୍ଟ; କୋଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟଭୂମି) Lukewarm; moderately
(କୋଷ୍ଠତା—ବି) or slightly warm; tepid.

କୋଷ୍ଠତା—ସ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ତା. ତା)—ସାମାନ୍ୟ ଉଷ୍ଣତା—
Koshṭhatā Lukewarmness; tepidness.

କୋଷ୍ଠ—ପ୍ରା. ଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି—ଶେଉଳ ମାଛ—
Kosar A kind of fish.

କୋଷ୍ଠ—ପ୍ରା. ବି. (ଅ. କସ୍ତୁର)—କସ୍ତୁର (ଦେଖ)
Kosara Kasur (See)

କୋଷ୍ଠ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ (ଫଳ); ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପକ୍ୱ ହୋଇନାହିଁ—
Not fully ripe; unmaturred
(ଯଥା—କୋଷ୍ଠର ନଡ଼ିଆ ।)

କୋଷ୍ଠି—ବିଦେ. ବି (ସା)—କୁଶି (ଦେଖ)
Kosis Kusis (See)

କୋହ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଧ; ପ୍ରା. କୋହ)—
Koha ୧ । କୋପ; କୋଧ—

କୋଧ 1 Anger; fit of anger.

କୋହ—କାହିଁକି ନାହିଁକି ଦେଖିବେ ତୋ କୋହେ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ବନ ।

୨ । କୋହ. କାହାଣୀ—

2. Wailing; sobbing; lamentation.

୩ । ଶୋକ; ଗର୍ଭାବ ଦୁଃଖ—3. Grief; anguish

ଦେଖେ କାହିଁ ମୁକୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଦେବୀ ଶ୍ରଦ୍ଧାବି ସବ କୋହ ।

ଶ୍ରଦ୍ଧାବି ସମରଭରତ ।

୪ । ତେଜ; (ଅଗ୍ନି) ଅଧିକ ଅଧିକା—

4. Excess; fury (of heat).

ସୁଖି ପୋଡ଼ା ଯାଉଥାଏ ସେ ଅଗ୍ନି କୋହେ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ସର ।

କୋହ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—କୋହ ଉପୁଜିବା (ଦେଖ)

Koha uṭhibā Koha upujibā (See)

କୋହ ଉପୁଜିବା—ଦେ. ବି (ସ. କୋଧ + ଉପଜାତ)—

Koha upujibā ୧ । କୋଧ ଜାତ ହେବା—

1. Rising of a feeling of anger.

୨ । ଶୋକ ଜାତ ହେବା—

2 The state of being afflicted with grief.

କୋହ ବହିବା—ଦେ. କି—କୁହ ହୋଇ ରହିବା; ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—

Koha bahibā To be angry.

କୋହବିହା ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଅଛୁ ଯା ଭାବ ମୋହ

ଅମରକେ ଶକ୍ତି ମାରିବେ ଦେହ କୋହ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ବନ ।

କୋହମୋହ—ପ୍ରା. ବିଶ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—

Kohamoha Much discontented.

କୋହର—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ସ. କୋଧ, ଭୂଲ; ହି. କୁହର=ଉର୍ଷା-
Koharā କଲ୍ଲକାଳା)—୧ । କୋଧନସ୍ୱଭାବ—

(କୋହର—ଶ୍ଵୀ) 1. Of an angry nature.

୨ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତି—

2. Of a discontented nature

୩ । ସେ କୋହରେଇ ହୋଇ କାନ୍ଦେ—3. Wailing.

ପ୍ରା. ବି—କୋହରେଇହୋଇ କାନ୍ଦିବା; ଭଲପ; କାନ୍ଦ-
କୁହରାମ; କରାହ ବୋବାଳ—Bewailing; loud lamenta-
tion

କୋହରୁଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ସ. କୋଧ)—କୋହରୁ (ଦେଖ)

Koharū Koharū (See)

(କୋହରେଇ—ଶ୍ଵୀ)

କୋହରୁବା—ପ୍ରା. କି (ସ. କୋଧ; ଭୂଲ. ହି. କୁହରା; କୋହରା=
Koharibā ରାଗିବା, ରୁଷିବା)—ଅସନ୍ତୋଷରେ ଭିକଳ ହୋଇ
ହୁଁପାହିଁଆଁକାଁ କାନ୍ଦିବା, କଦାକାନ୍ଦା କରିବା; ଶବ୍ଦରେ ହେବା,
କହରା ଘୁମୁର କରି କାନ୍ଦିବା—To complain bewail-
ingly; to lament loudly and long.

କୋହରେଇବା—ପ୍ରା. କି. (ସ. କୋଧ; କୁହର; ହି. କୁହରା=
Kohareibā ଭଲପ)—ବହୁକ୍ଷଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭିକଳ ହୋଇ ବା
ବିନାହିଁଆଁକାଁ ଶବ୍ଦରେ କାନ୍ଦିବା; କଲ୍ କଲ୍ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—
କରାହନା To send forth repeated wails.

କୋହଲ—ସ. ବିଶ.—(ହ+ହଲ ଧାତୁ+ଅ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କଥା
Kohala କହୁଥିବା—Speaking indistinctly.

ଦେ. ବିଶ (ସ. କୋମଳ; ଶିଥିଳ, ପ୍ରା. ଶିଢିଳ)—

ଫିଙ୍ଗା ୧ । ନରମ—I. Soft.

ଶିଢିଳା କୋହଲ ପାଇଲେ ବୋହେ କଷ୍ଟ—ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାରିକ ସୁକ୍ରାସର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ତ୍ତ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୡ	ୢ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ୱ	ଭ	ଡ	ଣ

୨ । ହୁସ୍ତଳ—2. Slack; loose.

୩ । ଶିଥିଲ—3. Lax.

କୋହଲ—ସ. ବି (କୁ + ହଲ ଧାତୁ = ଅକର୍ଷଣ କରିବା + ଅ)—

Kohala ୧ । ମଦ୍ୟବିଶେଷ; ଯବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ; ସ୍ୱରସାର—

1. Alcohol; barley-wine

[ଦ—ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ 'କୋହଲରୁ' ଆରମ୍ଭ 'କୋହଲ ବା ଆଲକୋହଲ' ଓ ଆରମ୍ଭରୁ ଇଂରାଜୀରେ ଆଲକୋହଲ ଶବ୍ଦ ଚଳି ଅଛି ।]

୨ । କୋମଳ ଆଘାତରେ ବାଜିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—

2. A kind of drum which is slightly struck.

୩ । ନାଟକାଦିର ରଚୟିତାବିଶେଷ—3. A class of dramatic authors; authors of light dramas

୪ । (ନାମ) ନାଟକର ପ୍ରଥମ ଆବିଷ୍କାର—

4. Name of the first author of drama

କୋହଲ—ଦେ. ବିଶ (ସ. କୋମଳ)—କୋହଲ (ଦେଖ)—

Kohālā Kohālā (See)

କୋହଲିଆ—ଦେ. ବିଶ (ସ. କୋମଳ)—କୋହଲ (ଦେଖ)—

Kohālī Kohālī (See)

କୋହ ହେବା—ଗ୍ରା. ବି—କୋହ ଉପୁଜିବା (ଦେଖ)—

Koha hebā Kohaupujibā (See)

ଗ୍ରା. କି—କୋପରେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା—

To give vent to the feeling of anger.

କୋହି—ଦେ. ବି—କୋଇ (ଦେଖ)—

Kohi Koi (See)

କୋହୋର—ଗ୍ରା. ବିଶ ଓ ବି. ପୁଂ (ସ. କୋହ)—କୋହର (ଦେଖ)—

Kohorā Koharā (See)
(କୋହୋର—ଶ୍ରୀ)

କୋହୋରିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ—କୋହରିଆ (ଦେଖ)—

Kohoriā Kohariā (See)

(କୋହୋରେଇ—ଶ୍ରୀ)

କୋହୋରିବା—ଗ୍ରା. କି—କୋହରିବା (ଦେଖ)—

Kohoribā Koharibā (See)

କୋହୋରେଇବା—ଗ୍ରା. କି—କୋହରେଇବା (ଦେଖ)—

Kohoreibā Kohareibā (See)

କୋହୋଲ—ଗ୍ରା. ବିଶ—କୋହଲ (ଦେଖ)—

Koholā Kohālā (See)

କୋହୋଲା—ଗ୍ରା. ବିଶ—କୋହଲା (ଦେଖ)—

Koholā Kohālā (See)

କୋହୋଲ—ଦେ. ବି (ସ. କୁହେଲ, ଭୁଲ. ହି. କୋହୁଲ=

Koholā କୁହୁଡ଼)—ଅଳ୍ପକେ ଶୀତ କରୁଥିବା ଏକ ମେଘ ଓ କୁହୁଡ଼

କୁସାମା

ଘୋଷିବା ପାଗ—Chilly weather.

କୋହରା

ଦେ. ବିଶ—ବୁଝୁକିଯିବା (ପାଗ)—

କୋହରେଦାର

Foggy; misty (weather).

କୋହୋଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୋହଲ (ଦେଖ)

Koholī

Kohālā (See)

କୋହ—ଦେ. ବି. (ସ. କୋଲ)—

Kohla

ଶ୍ରେଷ୍ଠନାଗପୁର ଓ ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—The Kols; a Non-aryan tribe of Central India.

କୋହାନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁମତପ୍ରଦେଶର କୋହାନ୍-ପ୍ରଧାନ

Kolhān

ଅଞ୍ଚଳ—The Kolhān, a tract of country in the district of Singhbhoom which is chiefly inhabited by the Kols.

କୋହିଆ—ଗ୍ରା. (କଟକ) ବି—କୋଲିଆ; ଆଖୁ ପେଡ଼ିବା କଲ—

Kohiā

A machine for pressing sugarcane

ଆଖିଆଡ଼ା ଓଡ଼ି

କୋହୁ

କୌ—ଗ୍ରା. ବି—କଉ (ଦେଖ)

Kau

Kau (See)

ଗ୍ରା. ସବନାମ. ବିଶ—କେଉଁ ?—Which ? what ?

କୌ—ଗ୍ରା. ସବନାମ—କେଉଁ ?—

Kau

Which ? what ?

କୌ କୌଣସି ସେ କି, କର ଜଣିବା । ଅଭିମତ, ବଦଳାମତ ।

କୌକୁଟ୍ୟ—ସ. ବି. (କୁକୁଟ୍ୟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—

Kaukṛtya

୧ । ମନ୍ଦ କର୍ମ—1. Evil doing.

୨ । ଖଳତା—2. Wickedness,

୩ । ଅନୁତାପ—3. Repentance.

କୌକୌଆ—ଗ୍ରା. ବି—କଉକଉଆ (ଦେଖ)

Kaukauā

Kaukauā (See)

କୌକୁଟ—ସ. ବିଶ. (କୁକୁଟ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—କୁକୁଟସମ୍ପର୍କୀୟ—

Kaukṛṣṭa

Relating to a cock.

କୌକୁଟିକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କୁକୁଟ + ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଇକ)—

Kaukṛṣṭika

୧ । କୁକୁଡ଼ା ପଲିବା ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ—

1. A poulterer

୨ । ଯେଉଁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପୋକଲୋକକୁ ଗୋଡ଼ରେ ମାଡ଼ି

ପକାଇବା ଭୟରେ ସବୁବେଳେ ଭଲ ଭଲ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଚାଲେ—

2. A mendicant who always walks by fixing his eyes on the ground lest he tread on any worm.

୩ । ମିଥ୍ୟାବାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A hypocrite.

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ବୁଝିବ ଓ ଚିହ୍ନିବ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିବ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିବ କୌଶେୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଞ୍ଜିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିବ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କୌଶେୟ—ସ. ବିଶ. (କୂଶି + ସମ୍ଭାବାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kauksheya ପେଟ ନିକଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—
Tied near the belly.

ସ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗ; ଚରବାରି—

1. A sword; scimitar.

୨ । କୂଶି ବନ୍ଧ ଖଡ୍ଗ—

2 A sword hung from the sides.

କୌଶେୟକ—ସ. ବିଶ ଓ ବି. (କୂଶି + ଏୟ + କ)—
Kauksheyaka କୌଶେୟ (ଦେଖ)
Kauksheya (See)

କୌଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. କୌଚ)—
Kauch ଗହଳିଗା ସଉକନ୍ ଖଟ—Couch.
କାଉଚ
କାଉଚ

କୌଚ୍ଛସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍ତୁ ସ୍ଥାନରେ କ ଉଚ୍ଚାରଣ; ସ. କୌଚ୍ଛ)—
Kauchchhasa କୌଚ୍ଛସ (ଦେଖ)
Kautsasa (See)

କୌଟ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୂଟ = କପଟ ବା କୋଟ = ଗୁଡ଼ + ସ୍ଥାପେ. ଅ)—
Kautā ୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର ଆପଣା ଘରେ ରହି କାମ
(କୌଟି—ଶ୍ରୀ) କରେ—1. (artisan) Working in his
own house; independent (artisan).

୨ । ଗାର୍ହସ୍ଥ—2. Domestic; home-bred.

୩ । ଠକ; ପ୍ରତାରକ—3. Fraudulent.

୪ । ଜାଲ ବା ଫାଶ ଦ୍ଵାରା ଧରା ଯାଇଥିବା—
4. Snared (animal)

୫ । ଗ୍ରାମ୍ୟ—5. Rural.

୬ । ମିଥ୍ୟାସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

6. Giving false evidence.

ସ. ବି—କୂଟକ ବା ବଣମଣ୍ଡି; କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Koruāṁ (See)

କୌଟକିକ—ସ. ବି. (କୂଟକ = ପାଶ + ସମ୍ଭାବାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kautakika ୧ । ପାଶରେ ଚଢ଼େଇ ଆଦି ଧରିବା ଯାହାର ଜାବିକା—
1. A person who catches animals
with snares.

୨ । କଂସେଇ—2. Butcher.

୩ । ପଶୁମାଂସବିକେତା—3. Seller of meat.

କୌଟଜ—ସ. ବି. (କୂଟଜ + ସ୍ଥାର୍ଥେ. ଅ)—
Kautaja କୂଟଜ (ଦେଖ)
Kutaja (See)

କୌଟକଜ—ସ. ବି. (କୌଟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଗ୍ରାମସ୍ଥିତ + କଜ = ବଢ଼େଇ)—
Kautakaja ଯେଉଁ ବଢ଼େଇ ଘର ଘରେ ମଲ ନ ଲାଗି ଆପଣା

ଘରେ ବସି କାମ କରି ଜାବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—

A carpenter having his workshop at home.

କୌଟସାକ୍ଷି—ସ. ବି. (କୌଟ + ସାକ୍ଷି; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kautasākshi ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷି—False witness.

କୌଟସାକ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବି. (କୌଟ + ସାକ୍ଷ୍ୟ)—ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ—
Kautasākshya False testimony; perjury.

କୌଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ଭାବ୍ୟ) ବି (ସ. କଟ୍ ଥାତୁ = ଆହ୍ୱାନନ କରିବା;)
Kautā ବଙ୍ଗଳାକୁ ଗୁମ୍ଫା—ଛୋଟ ଡବା; କରଟ; ସପ୍ତକ—
କୌଟା A small metal case or box with a lid.
କୌଟା

କୌଟିକ—ସ. ବିଶ (କୂଟ = ପାଶ + ସ୍ଥାପନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kautika ୧ । ପ୍ରତାରକ—1. Fraudulent.

୨ । କୂଟକାରୀ ବ୍ୟାଧି, ଯେଉଁ ବ୍ୟାଧି ଫାଶ ବସାଇ ଜନ୍ମ ଧରେ —
2. A hunter who uses snares.

୩ । ମାଂସବିକେତା—3. Seller of meat

୪ । କଂସେଇ—4. Butcher.

କୌଟିଲ୍ୟ—ସ. ବି (କୂଟିଲ + ଭବ. ଯ)—

Kautilya ୧ । କୃଷ୍ଣତା—1. Crookedness.

୨ । କ୍ରୂରତା—2. Cruelty.

୩ । ଅସରଳତା—Want of frankness; insincerity.

ସ. ବି(ନାମ)—ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଚାନ୍ଦ୍ରିୟ ଗ୍ରନ୍ଥକାର—

A name of Chāṇakya, the author of the
Arthasāstra (Economics).

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ କୋଥାନଳରେ ନନ୍ଦ ରାଜବଂଶ ସ୍ଥାପନା ହୋଇ-
ଥିଲା ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ଦୀର୍ଘପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ନନ୍ଦ
ସିଂହାସନରେ ଅଧିରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । କୃଷ୍ଣତାର ମୂଳ ବୋଲି
ଲୋକରେ ଏ 'କୌଟିଲ୍ୟ' ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

କୌଟୁମ୍ବ—ସ. ବିଶ (କୂଟୁମ୍ବ + ସମ୍ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—କୂଟୁମ୍ବସମ୍ଭାବ—
Kautumba Relating to the family.

କୌଟୁମ୍ବିକ—ସ. ବିଶ (କୂଟୁମ୍ବ + ଇକ)—କୂଟୁମ୍ବସମ୍ଭାବ—
Kautumbika Relating to the family.
(କୌଟୁମ୍ବିକା—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁଂ—ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ—
Pater familias; the master of a house.

କୌଠା—ଗ୍ରା. ବି—କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—

Kauthā Which place ?

କୋଷା [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ୨ୟାରେ କୌଠାକୁ, ୩ୟାରେ କୌଠାକୁ,
କହଁ ୨ୟାରେ କୌଠା; ୨ୟାରେ କୌଠାରେ ପଦମାନ ନିଶ୍ଚୟ
ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ପ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

କୌଟି—ଗ୍ରା. ଅ—୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—1. Which place ?

Kaṭhi ୧ । କେଉଁଠି ? କେଉଁଠାରେ ? କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—

କୋଥାସ 2. Where ?
कहाँ

[ଦୁ—ଏଥିରେ ୧୫ ବର୍ଷରେ କୌଟିକ, କୌଟିକ ହୁଏ ।]

କୌଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ଇ—କଉଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kaurḍi (etc) Kaurḍi etc (See)

କୌଡ଼ିଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—କଉଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kaurḍiā (etc) Kaurḍiā etc (See)

କୌଡ଼ିଆବେଙ୍ଗ—ଦେ. ଇ—ଏକଜାତିର ବଡ଼ ବେଙ୍ଗ (ଏମାନଙ୍କ

Kaurḍiābeṅga ପିଠିଆକ କଉଡ଼ି ଭଳି ଶେବମାନ ବାହାରଥାଏ—

କୋଳାବେଙ୍ଗ A species of big frogs (having numerous protuberances on the back)

କୌଣପ—ସ. ବି. ପୁ (କୌଣପ + କୌଣପାର୍ଥେ. ଅ; ବା କୌଣପ=

Kaunapa ରାକ୍ଷସୀବେଷଣ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ) ଅସୁର;

ରାକ୍ଷସ—Demon.

କୌଣସି—ଦେ. ସବ (ସ. କମ୍, ପ୍ରା. କବଣ)—୧ । କେହିଜଣେ—

Kaunasi 1. Some one.

କୌନ ୧ । କିଛି ବସ୍ତୁ—

कौनसा 2. Something.

କୌଣସି କୌଣସି—ଦେ. ସବନାମ (କୌଣସିର ବହୁବଚନ)—

Kaunasi kaunasi ୧ । କେହି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି; ଜଣେ ଜଣେ

କୌନକୌନ ଲୋକ—1. (Plural) Some people.

कौनकौन ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନମାନ—2. Certain places; some places.

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁମାନ—3. Some things.

କୌଣସିଲ—ଦେ. ସବନାମ—କୌଣସି (ଦେଖ)

Kaunasilā Kaunasi (See)

କୌଣସିଲ—ଗ୍ରା. ସବନାମ—କୌଣସି (ଦେଖ)

Kaunasilā Kaunasi (See)

କୌଣ୍ୟ—ସ. ବି. (କୌଣ୍ୟ + ଯ)—

Kaunya ୧ । ହାତ କେମ୍ପା ହେବା ଅବସ୍ଥା—

1. Distortion of the arm; the state of having a crooked arm.

୧ । ବାତ ଯୋଗୁଁ ହାତର ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା—

2. Paralysis of the hands

କୌତସ୍କୂତ—ସ. ବି. (ସ. କୃତ = କେଉଁଠାରୁ + କୃତ =

Kautaskuta କେଉଁଠାରୁ + ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—କେଉଁ କେଉଁ

ସ୍ଥାନରେ ଜାତ; କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—

Produced or available or made in certain places.

କୌତୁକ—ସ. ବି. (କୌତୁକ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ ଇଚ୍ଛା—

Kautuka 1. Desire; wish.

୧ । କୌତୁକ, କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ବସ୍ତୁ ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା—

2. Curiosity.

୩ । ଅଧୀରତା, ଔଷ୍ମକ୍ୟ—

3. Eagerness; impatience.

୪ । ହସ୍ତସୂତ୍ର, ହାତଗଣ୍ଠିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ସୂତା; ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ

ଦୁବ ସହିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଅରୁଣ୍ଡ

ସୂତା—4. The marriage-thread worn

round the right wrist by the bride-groom

and round the left arm of the bride

for seven days.

୫ । ଔଷ୍ମକ୍ୟ ବା ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ବସ୍ତୁ—

5 Anything producing curiosity and wonder.

୬ । ଉତ୍ସବ—6. Festivity; gaiety.

୭ । ବନ୍ଧୁର ଅଭିବାଦନ—7. Friendly greeting.

୮ । ଅଟ୍ଟା, ପରହାସ—8. Jest; fun; joke.

୯ । ତାମସା—9. Show, sport; exhibition.

୧୦ । ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ ଉତ୍ସବ—

10. Auspicious social festivity.

୧୧ । ଅନନ୍ଦ—

11. Delight; joy, pleasure; mirth.

୧୨ । ମଉଜ; ସୁଖ—12. Happiness.

୧୩ । ଅମୋଦପ୍ରମୋଦ—

13. Amusement; sport; pastime.

୧୪ । ଭୋଗକାଳ—

14 The period of possession or enjoyment.

୧୫ । ଅସ୍ତର୍ଯ୍ୟ—15. Wonder.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କୌତୁକକାରୀ—1 Sportive.

୨ । କୌତୁକପ୍ରଦ—2. Delightful.

କୌତୁକ କରବା—ଦେ. କି—ଅଟ୍ଟା କରବା; ପରହାସ କରବା—

Kautuka karibā To jest; to make fun.

କୌତୁକକରବା

କୌତୁକକରବା

କୌତୁକକ୍ରିୟା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଯେଉଁ କ୍ରିୟାରେ କୌତୁକସୂତ୍ର

Kautukakriyā ବନ୍ଧାଯାଏ)—ବିବାହ କର୍ମ—

Marriage ceremony (M. W.)

କୌତୁକ ଗୃହ—ସ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ମଉଜ ମଜଲିସ୍ କରାଯାଏ—

Kautukagruha 1. Pleasure-house.

୨ । ଯେଉଁ କୋଠିରେ ବିବାହ କର୍ମ ନିମ୍ନ ହୁଏ—

2. A room where a marriage ceremony takes place (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

କୌପ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କୂପ+ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—କୂପସମ୍ପର୍କୀୟ—
Kaupa Relating to a well.
(କୌପୀ—ଶ୍ଳୀ)

ସ. ବି.—କୂପୋଦକ, କୂଅର ପାଣି—Well-water.

କୌପିନ—ପ୍ରା. ବି (ସ. କୌପୀନ)—କୌପୀନ (ଦେଖ)

Kaupini Kaupina (See)

କୌପୀନ—ସ. ବି (କୂପ+ପ୍ରବେଶଯୋଗ୍ୟାର୍ଥରେ ଭୁନ; ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାକୁ
Kaupina ପିନ୍ଧି କୂଅ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ
ହୁଏ)—୧ । ମେଖଳାବଦ୍ଧ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ରଶ୍ଳୀ;
କରପୁନ୍ଦ୍ର; ବସନ, କରପଟ—

A long strip of cloth tucked over the
private parts and attached at both
ends to a string round the
waist.

[ଦ୍ରୁ—ଏହାକୁ ବାବାଜିମାନେ ଓ ଗରିବଲୋକମାନେ
ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

୨ । ଭଗ ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲଜାଦି ଶରୀରର ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ—

2. Pudenda; privities (M. W.)

୩ । ଅନ୍ୟାୟକର୍ମ—3 Wrong; improper act.

୪ । ପାପ—4. Sin.

୫ । କନ୍ଥା—5. Rag.

କୌପୁନି—ଦେ. ବି (ସ. କୌପୀନ)—କୌପୀନ (ଦେଖ)

Kaupuni Kaupina (See)

କୌପୋଦକ—ସ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗଦାର ନାମ, କୌମୋଦକ—

Kaupodaki The name of Śrīkrishṇa's
(କୌପୋଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) mace (M. W.)

କୌବେର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କୂବେର+ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଅ)—

Kauberā Kūberasamprkāya—
(କୌବେର—ଶ୍ଳୀ) Belonging or appertaining to
Kubera, the God of wealth.

କୌବେରୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ଳୀ (କୌବେର+ଶ୍ଳୀ. ଇ)—କୌବେର

Kauberī ଶବ୍ଦର ଶ୍ଳୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Kauberā.

ସ. ବି (କୂବେର+ଅ+ଶ୍ଳୀ. ଇ)—୧ । କୂବେରରାଜିତ ଦିଗ;

ଉତ୍ତରଦିଗ—1. The North; the quarter
presided over by Kubera.

୨ । କୂବେରଙ୍କ ଶକ୍ତି; ମାତୃକାବିଶେଷ—

2. The energy of Kubera personified.

୩ । କୁଡ଼ି ଗୁଳ୍ମ—3. The plant Costus Speciosus
or Arabicus M. W.)

କୌଭା—ସ. ବି (କୂଭ+ଅ)—୧ । ବୃକପଶ—

Kaubja 1. Hump-backedness.

୨ । କୌଣ୍ଡଳ—2. Crookedness.

କୌମାର—ସ. ବି—(କୂମାର+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବାଳକର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ
Kaumāra ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—1. Boyhood upto five
years.

୨ । (ଉଚ୍ଚ ମତରେ) ବାଳକାଙ୍କର ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—2. Maidenhood upto the
age of 16 years.

୩ । ବାଲ୍ୟକାଳ, ଯୌବନର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା—

3. Boyhood.

୪ । ବାଳକ ବାଳକାଙ୍କର ଅବବାହିତ ଅବସ୍ଥା—

4. State of being unmarried; virginity.

କୂମାର କୋହଲେ ଲେଖାଅଛି ମୋର ଲଭଣେ ତର କୌମାର—

ସ୍ୱାମୀନାଥ. ସ୍ୱାମୀନାଥ ।

୫ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କୂମାର; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

5. Kārttikeya.

ସ. ବିଶ—୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟସମ୍ପର୍କୀୟ—

1. Relating to Kārttikeya

(କୌମାର—ଶ୍ଳୀ)

୨ । କୂମାରସମ୍ପର୍କୀୟ; ଯୌବନର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାସମ୍ପର୍କୀୟ—

2 Juvenile; youthful.

୩ । କୂମାରସମ୍ପର୍କୀୟ—3. Maidenly.

୪ । କୋମଳ; ସୁକୁମାର—

4. Soft; tender (M. W.)

୫ । ଅବବାହିତା କନ୍ୟାର ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—

5. The son of a Maiden (M. W.)

୬ । ପର୍ବତବିଶେଷ—

6 Name of a mountain (M. W.)

କୌମାରତନ୍ତ୍ର—ସ. ବି (କୌମାର+ତନ୍ତ୍ର)—ଶିଶୁତତ୍ତ୍ୱାବିଷୟକ
Kaumāratantra ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଂଶ—The section
of a medical work treating of rearing
and education of children (M. W.)

କୌମାରବନ୍ଧା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ (କୂମାର+ବନ୍ଧକ+ଶ୍ଳୀ. ଇ)—ବେଶ୍ୟା—
Kaumārabandhaki Harlot.

କୌମାରବ୍ରତ—ସ. ବି (କୌମାର+ବ୍ରତ)—ତରକାଳ ଅବବାହିତ
Kaumārabrata ତତ୍ତ୍ୱବାର ନିୟମପାଳନ; ତରକାଳପାଳନ—
Vow of celibacy or virginity.

କୌମାରଭୃତ୍ୟ—ସ. ବି (କୂମାରଭୃତ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ବାଳକ ବା
Kaumārabhṛutya ଶିଶୁତତ୍ତ୍ୱା—The rearing of
children.

କୌମାରହର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କୌମାର+ହ ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kaumārahara ୧ । ପିଲାବନ୍ଧ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Marrying a girl-wife.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ମନ୍ଦିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୁମାରୀ ରମଣକାଣ୍ଡ—

2 Deflowering; devirginating (M. W.)

କୌମାରୀକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (କୁମାରୀ + ଉଦ୍ଧାବନାର୍ଥେ. ଇକ)—

Kaumārīka ୧ । ଯେ କେବଳ ଝିଅ ଜନ୍ମ କରେ—
(କୌମାରୀକ—ଶ୍ରୀ) 1. Father of girls.

୨ । ଯେ କେବଳ ଝିଅକୁ ବା କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିପାରେ,
ଝିଅପୁଅଗିଅ—2. Liking girls or daughters

(M. W.)

କୌମାରୀକେୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (କୁମାରୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—

Kaumārīkeya ଅବିବାହିତା ଶ୍ରୀଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ; କାମାନ
(କୌମାରୀକେୟ—ଶ୍ରୀ) ସନ୍ତାନ—Son born of an un-
married woman.

କୌମାରୀ—ସ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ (କୌମାର + ଶ୍ରୀ. ଇ) —କୌମାରୀ ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kaumārī Feminine of Kaumāra.

ସ. ବି. ୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଶକ୍ତି; ମାତୃକାବିଶେଷ—

1 The energy of Kārttikeya personified.

୨ । ବାଲୁଆକନ୍ଦ; ବୁଲୁକଣ୍ଡା—

2. A bulbuous root.

୩ । ସ୍ୱରୀଣୀବିଶେଷ—3. Name of a musical air.

କୌମାରୀପୂର୍ଣ୍ଣମା—ସ. ବି. କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣମା—

Kaumārīpūrṇamā The full-moon of the
month of Āświna.

କୌମାରୀୟ—ସ. ବି. (କୁମାର + ଶ୍ରୀ. ଯ)—କୁମାରୀବତ୍ସ୍ୱା; ଅବ-

Kaumārīya ବାହୁତାବତ୍ସ୍ୱା—Childhood; virginity;
single blessedness.

କୌମାରୀୟବ୍ରତ—ସ. ବି. କୌମାରବ୍ରତ (ଦେଖ)—

Kaumārīyabrata Kaumārabrata (See)

କୌମୁଦ—ସ. ବି. (କୁମୁଦ + ଚକ୍ରଣାର୍ଥେ. ଅ)—କାର୍ତ୍ତିକମାସ—

Kaumuda The month of Kārttika.

କୌମୁଦୀ—ସ. ବି. (କୁମୁଦ = ଶୁକ୍ଳ ପଦ୍ମ; କର + ଚକ୍ରଣାର୍ଥେ. ଅ + ଇ)—

Kaumudī ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକା; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—1. Moon-
light; moon-beam by the influence of
which the lily is said to open.

[ଦ୍ର—ସତରେ କୁମୁଦ ବା କରଫୁଲ ଫୁଟେ; ଏଥିପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ
କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣକୁ କୌମୁଦୀ
ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କାର୍ତ୍ତିକପୂର୍ଣ୍ଣମାରେ କୃତ ସାଧୋତ୍ସବ—

2. A festival done on the full-moon day
of the month of Kārttika.

କୌମୁଦୀପୂର୍ଣ୍ଣମା—

The full-moon of the month of
Kārttika.

୪ । ଆଶ୍ୱିନୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—

4. The full-moon of the month of Āświna

୫ । (ଗୁରୁ ନାମ ଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ, ଯଥା—
ଚକ୍ରକୌମୁଦୀ; ବ୍ୟାକରଣ କୌମୁଦୀ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପରି ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ ଗୁରୁବିଶେଷ—

5. A treatise throwing light on a certain
subject.

୬ । (ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗର ବିଶେଷଣରୂପେ ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ
ଯଥା—ନେତ୍ରକୌମୁଦୀ) ଆନନ୍ଦଦାୟିନୀ—

6. Delightful

୭ । ଉତ୍ସବ—7. Festival (in general) (M. W.)

୮ । କରଫୁଲ—

8. Water-lily; Nymphaea Esculenta (M. W.)

୯ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିରେ ଚଉଶ ଅକ୍ଷର ଥିବା ଦୁଇ
ଧାଡ଼ିର ଛନ୍ଦ—

9. A sanskrit metre of two lines containing
24 syllables each (M. W.)

କୌମୁଦୀ ତରୁ—ସ. ବି. ଗାପରୁଣୀ; ପିଲସକ—

Kaumudī taru The stick of a lamp. (M. W.)

କୌମୁଦୀପତି—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କୌମୁଦୀ = ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପତି)—

Kaumudīpati ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

କୌମୁଦୀବ୍ରତ—ସ. ବି. ଗାପରୁଣୀ, ପିଲସକ—

Kaumudībruksha Lamp-stand.

କୌମୁଦୀ ମହୋତ୍ସବ—ସ. ବି. ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଦିନ ପୂର୍ବରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ

Kaumudī mahotsaba ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ
କର୍ପୁରାଦିଦ୍ୱାରା ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି ସ୍ୱାମୀରେ ପିଞ୍ଚିକ ଓ
ନାଶକେଳାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ସମର୍ପଣ କରିବା ଯାତ୍ରା—

ମଦନମୋହନ. ଶ୍ରୀଧର୍ମଶନ—

A festival done on the full-moon of the
month of Āświna.

କୌମୋଦକୀ—ସ. ବି. (କୁମୋଦକ + ଅ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ

Kaumodakī ଗଦା—The mace of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏହା ବରୁଣ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ ।]

କୌମୋଦୀ—ସ. ବି. (କୁମୋଦ + ଅ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଗଦା—

Kaumodī The mace of Bishṇu.

କୌମ୍ଭ—ସ. ବିଣ. (କୁମ୍ଭ + ଅ)—କୁମ୍ଭ ବା ଘଟରେ ରଖିବା—

Kaumbha Put into a pot.

(କୌମ୍ଭ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୌରବ—ସ. ବିଣ. (କୁରୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—

Kauraba ୧ । କୁରୁବଂଶୀୟ—

1. Belonging to the family of the Kurus.

୨ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦଳ—

2. The party of Duryodhana in the great
war of Mahābhārata

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଚ	ତ୍ୱ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଐ	ଋ	ତ୍ୱ	କ	ନ

ଫ. କ—କୁରୁମାନଙ୍କ ରାଜା—

A king of the Kurus.

କୌରବ—ଫ. କ—ଫେନୁ—Fenugreek; Frigonella Fænum
Kaurabi Græcum (M. W.)

କୌରବେୟ—ଫ. କଣ. (କୁରୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—କୁରୁବଂଶୀୟ;
Kaurabeya କୁରୁକୁଳଜାତ—

Belonging to the Kuru race.

କୌରବ୍ୟ—ଫ. କଣ. (କୁରୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—କୌରବ (ଦେଶ)
Kaurabya Kauraba (See)

କୌର୍ମ—ଫ. କଣ. (କୂର୍ମ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—

Kaurma ୧ । କୂର୍ମ ବା କଚପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Relating to a tortoise.

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କୂର୍ମାବତାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2. Relating to the Tortoise Incarnation of
Bishnu.

(ଯଥା—କୌର୍ମପୁରାଣ ।)

ଫ. କ—୧ । କଲ୍ପବିଶେଷର ନାମ—

1. Name of a Kalpa or Aeon of time.

୨ । କୂର୍ମାସନ—

2. A particular mode of being seated.

କୌଳ—ଫ. କଣ. (କୂଳ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—

Kaula ୧ । ତନ୍ତ୍ରିକ ଅଭ୍ୟାସର ରୀତି—

1. Tantric; addicted or devoted to the
observances laid down in the Tantras.

୨ । ବଂଶ ବା କୂଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2 Relating to a family.

୩ । କୌଳିକ; କୂଳଜମାଗତ—3 Ancestral.

୪ । ସଚ୍ଚକୂଳଜାତ—4. High-born.

ଫ. କ—୧ । ତନ୍ତ୍ରିକ ଅଭ୍ୟାସବିଶେଷ; ବାମାୟତ୍ତ—

1. Rituals prescribed in the Tantras; the
doctrine and practices of the lefthand
Śāktas (M. W.)

[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରିକ ଦିବ୍ୟ, ଶର ଓ ପଶୁ ଏହି ଭବିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦିବ୍ୟଭାବନାକୁ ଚାହାନ୍ତି କୌଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ତନ୍ତ୍ରିକ ବାମମାର୍ଗାୟତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A worshipper of Śakti according to the
lefthand ritual (M. W.)

କୌଳଟିନେୟ—ଫ. କ. ପୁ. (କୂଳଟା + ଇନ୍ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ.
Kaulatīneya ଏୟ)—

(କୌଳଟିନେୟୀ—ଶ୍ରୀ) ୧ । କୂଳଟାପୁତ୍ର; ଅପତ୍ୟପୁତ୍ର—

1. Whore son; son of an adulteress.

୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Bastard.

୩ । ଉଷା କରୁଥିବା ଶ୍ରୀର ପୁତ୍ର—

3 Son of a beggar woman (M. W.)

କୌଳଟେୟ—ଫ. କ. ପୁ. (କୂଳଟା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—

Kaulatēya କୌଳଟିନେୟ (ଦେଶ)

(କୌଳଟେୟୀ—ଶ୍ରୀ)

Kaulatīneya (See)

କୌଳଟେର—ଫ. କ. ପୁ. (କୂଳଟା + ଏର)—

Kaulatēra କୌଳଟିନେୟ (ଦେଶ)

(କୌଳଟେରୀ—ଶ୍ରୀ)

Kaulatīneya (See)

କୌଳାବ—ଫ. କ—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ବବାଦି ଏକାଦଶ କରଣ ମଧ୍ୟରୁ

Kaulāba ତୃତୀୟ କରଣ—(Astrology) Name of the
third astronomical period.

କୌଳାଳକ—ଫ. କଣ (କୂଳାଳ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅକ)—

Kaulāḷaka ୧ । କୁମ୍ଭାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Relating to a potter.

୨ । କୁମ୍ଭାରମିତ—2. Made by a potter.

କ—କୁମ୍ଭାର ତିଆରି ମାଟ୍ଟ ପାତ୍ର—

Earthen ware; porcelain.

କୌଳିକ—ଫ. କଣ. (କୂଳ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—

Kaulika ୧ । କୂଳପରମ୍ପରା-ଗତ, ବଂଶାନୁଗତ—

1. Customary in a family from generation
to generation.

୨ । ପିତୃପିତାମହଜ—2. Ancestral; hereditary.

୩ । କୂଳଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—

3. Promulgating a family-custom or rite.

ଫ. କ—୧ । ତନ୍ତ୍ରି—1 Weaver

୨ । ବାମାୟତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ତନ୍ତ୍ରିକ ଶକ୍ତି ଉପାସକବିଶେଷ—

2. A follower of the Tantric Bāmāchāra.
system of worship.

୩ । ଦାମ୍ଭିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧର୍ମବିରୋଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. A heretic.

କୌଳିକା—ଫ. କ.—(ଯୋଗ) ଏକ ପ୍ରକାର ବହଃ ଶୋଧନ—

Kaulikī (Joga) A kind of external

purification.

କୌଳିନ—ଫ. କ. (କୂଳ + ଫଜାତ ଅର୍ଥରେ. ଇନ; କାବା କୂଳିନ

Kaulīna + ଭବ. ଅ)—

୧ । ଲୋକାପବାଦ—1 Scandal; bad name,

୨ । ପଶୁ ଯୁଦ୍ଧ—2. A combat of animals.

୩ । କୁକୁଡ଼ା ଯୁଦ୍ଧ—3. Cock-fighting.

୪ । ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—4. Anus

୫ । ଉଷାକାର ପୁତ୍ର—

5. Son of a beggar woman.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ 'ଅଭବକ' ବା 'ଚଢ଼ିତ କୌଶଳ ବର୍ଣ୍ଣିତ' ମାତ୍ରାସ୍ପଦ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତେ ଚଢ଼ିତ ବପସ୍ପଦ 'ବା' ଓ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବା ମାତ୍ରାସ୍ପଦ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୬ । କୁଳୀନତା—6. High birth.

୭ । ଯୋନି—7 Pudenda.

୮ । ଯୁଦ୍ଧ—8. War, battle

୯ । ବାମାୟନମତରେ ଶକ୍ତି ଉପାସକ—

9. A follower of the left-hand Śākta ritual.

୧୦ । ଜନଶ୍ରୁତି—10 Rumour.

୧୧. ବିଶ—ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଂଶଜାତ—

Born of a wellknown and respectable family.

କୌଳିନୀ—୧. ବି. (କୌଳିନୀ + ଅ) —

Kaulīnā ୧ । ପରିବାରର ଗୁପ୍ତ କଥା—

1. Family scandal (M. W.)

୨ । ଅନୁଚିତ କର୍ମ—2 Improper act (M. W.)

୩ । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼େଇ—

3. Combat of animals, birds or snakes. (M. W.)

୪ । ଦେହର ଗୁପ୍ତାଂଶ—

4. Pudenda; privities (M. W.)

କୌଳିନୀ—୧. ବି. (କୌଳିନୀ + ଭବ. ଯ) —

Kaulīnyā ୧ । କୁଳୀନତା; ଉଚ୍ଚ ବଂଶରୁ ଜାତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

1 High birth; nobility.

୨ । ପରିବାରର ସମ୍ମାନ—2. Family honour.

୩ । ପରିବାରର ଦୁର୍ଦ୍ଦାମ—3. Family scandal.

୪ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରାଜା ବଲ୍ଲଭାସେନଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବଙ୍ଗ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁସାରେ ଉଚ୍ଚ ବଂଶର କ୍ରମପଦକ—

4. Orders of nobility instituted by King Ballālasena of Bengal.

କୌଳିନୀ ପ୍ରଥା—୧. ବି. ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରାଜା ବଲ୍ଲଭାସେନଙ୍କ

Kaulīnyā prathā ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଉଚ୍ଚବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପ୍ରଥା—

Kūlinism in Bengal marriage system as governed by caste-rules obtaining in Bengal since the time of King Ballālasena.

[ଦ୍ର—ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ କୁଳିନମାନେ ଆପଣାଠାରୁ ବଂଶ-ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଶୀର୍ଷରେ କୁଳରୁ ବର ବା କନ୍ୟା ଆଣି ନ ଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଫଳରେ କୁଳିନମାନଙ୍କ ବଂଶରେ ବରପାତ୍ରର ଅଭାବ ହେବାରୁ ଏକ ଏକ କୁଳିନ ବର ୧୦୫୦ କୁଳିନୀ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ନାମ ମାତ୍ର ଦିବାହ କରୁଥିଲେ । କ୍ରମେ ବଙ୍ଗସମ୍ରାଜରୁ ଏ ପ୍ରଥା କମିଯାଇ ଅଛି ।]

କୌଶ—୧. ବି. (କୌଶ + ଅ) —

Kauśa ୧ । କୌଶ ନିର୍ମିତ—1. Made of Kuśa grass.

୨ । (କୌଶ + ଅ)—ବେସନ ନିର୍ମିତ—2. Silken.

କୌଶଳ—୧. ବି. (କୌଶଳ + ଅ) —୧ । ମଙ୍ଗଳ—

Kauśala

1. Wellbeing; welfare.

୨ । ସମ୍ପଦ—2. Prosperity.

୩ । କୈଶୁଣ୍ୟ; ଦକ୍ଷତା—3. Skill; art.

୪ । ଶୁଭତ୍ତ୍ୱ—4 Cleverness; tact.

୫ । ସୁଖ—5 Happiness.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟସାଧନର ଉପାୟ, ଫଳ—

6 Means; expedients.

୭ । କୋଶଳ ଦେଶ—

7. The country of Kōśala.

୮ । ସୌଭାଗ୍ୟ—8. Good fortune.

କୌଶଳ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୁଭତ୍ତ୍ୱ ଖେଳବା—

Kauśala karibā 1. To play a trick.

କୌଶଳ କବା ୨ । ଉପାୟ କରବା; ଫଳ କରବା—

କୌଶଳ କରନା 2 To undertake a means.

କୌଶଳକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ.—୧ । ଛଳନାକ୍ରମେ—

auśala krame 1. On some pretence.

କୌଶଳକ୍ରମେ ୨ । ଶୁଭତ୍ତ୍ୱଦ୍ୱାରା—

କୌଶଳକ୍ଷେ 2. By a contrivance; tactfully.

୩ । କୈଶୁଣ୍ୟ ସହକାରେ—3 Skilfully.

କୌଶଳିକ—୧. ବି. (କୌଶଳ + ଇକ) — ଲକ୍ଷ; ଉଦ୍ଦୋଚ—

Kauśalika Bribe.

କୌଶଳିକା—୧. ବି. (କୌଶଳ + କ + ଅ) —୧ । ଦେହ—

Kauśalika 1. A present; offering.

୨ । କୌଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ—2. A friendly enquiry after one's health.

୩ । ଅଭିବାଦନ—3. Greeting; salutation.

କୌଶଳୀ—୧. ବି. (କୌଶଳ + ଇ) —କୌଶଳିକା (ଦେଖ)

Kauśalī Kauśalika (See)

(କୌଶଳିକା—୩) ଦ. ବିଶ. ପୃ.—୧ । ଚତୁର—

1. Clever.

୨ । ଦକ୍ଷ—2. Skilful.

ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିବାଦନ କୌଶଳୀ । ବ୍ୟାକାର. ଚତୁର ।

୩ । ଫଳବାନ—3. Tactful; strategic.

କୌଶଳୟ—୧. ବି. ପୃ (କୌଶଳ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏସ୍)—

Kauśalya କୌଶଳୟ-ପୁତ୍ର; ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର—

Śrī Rāma; the son of Kauśalyā.

କୌଶଲ୍ୟ—୧. ବି. (କୌଶଳ + ଯ) —୧ । ପତ୍ନୀ ମଣ୍ଡପଦେଶ—

Kauśalya 1. A kind of pavilion.

୨ । ଚତୁରତା; ଦକ୍ଷତା—3. Cleverness; skilfulness.

୩ । ସମ୍ପଦ—3. Prosperity.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

୪ । ମଙ୍ଗଳ—4. Well being

* । ଅଭିଜ୍ଞତା—5. Experience.

କୌଶଲ୍ୟା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କୋଶଳ + ଯ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । କୋଶଳ
Kausalyā ନରପତିଙ୍କ କନ୍ୟା; ଦଶରଥଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ପତ୍ନୀ ଓ
(କୌଶଲ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ମାତା—

1 Śrī Rāma's mother

୨ । ସ୍ଵରୂପ ଶ୍ରୀ ଓ ଜନମେଜୟଙ୍କ ମାତା—

2 The mother of janamejaya

୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ମାତା—

3. The mother of Dhṛutarāshṭra.

୪ । ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ମାତା—4 The mother of Paṇḍu.

କୌଶଲ୍ୟାୟନ—ସ. ବ. ପୁ. (କୌଶଲ୍ୟା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅପୂର୍ବ)—ରାମ—
Kausalyāyanī A name of Rāma.

(କୌଶଲ୍ୟାୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୌଶିକ—ସ. ବ. ପୁ. (କୌଶିକ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କୌଶିକ—
Kauśika ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର—

1. Sage Biśwāmītra.

୨ । ପେଚକ—2 Owl

୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra.

୪ । ଯେ ଗୁପ୍ତଧନର ସ୍ଵାଦୀନ ଜାଣେ—

4 A person who knows hidden treasures.

* । ନେଭୁଲ—5 Ichneumon.

୬ । ଫ୍ରାଙ୍କିନସେ; Bdelium.

୭ । (କୋଶ + ଇକ)—ସାପୁଡ଼ିଆ; ସାପୁଆ କେଳା—

7 Snake-charmer.

୮ । ଅଭିଧାନକାର—8. Lexicographer

୯ । କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—9. Treasurer

୧୦ । ଶୃଙ୍ଗାର ରସ—

10. Sentiment of love

୧୧ । ଜନେକ ଉପଶ୍ରୀ—11. Name of a Sage.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଣି ପିତାମାତାଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଅନୁମତରେ ଉପସାଧାର୍ଥ ଗୁହ-
ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ବଗ ଡାକ ଦେହରେ
ମଳତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏ ବଗ ଉପରେ କୋପଦୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ବଗଟି
ରାଣିରୁତ ହୋଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ରାଣି ଆପଣାର କ୍ଷମତା
ବିଷୟରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲେ । ଏକଦା ଏ ଉଷା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ
ଗୁହରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୁହଣୀ ଉଷା ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା
ବେଳେ ଗୁହ ସ୍ଵାମୀ କ୍ଳାନ୍ତ ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଗୁହଣୀ
ପ୍ରଥମେ ସ୍ଵାମୀଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଲାଗିଲା । କୌଶିକ ତାହା ଉପରେ ରାଗିବାକୁ
ଗୁହଣୀ କହିଲେ “ଆପଣ ମୋ ଉପରେ ରାଗ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, ମୁଁ
ସ୍ଵାମୀ ସେବାରେ ନିୟତ ଥିଲି, ମୋତେ ବଗ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତୁ
ନାହିଁ । ଆପଣ ଧର୍ମର ଯଥାର୍ଥ ମର୍ମ ଅବଧି ରୁହିଁ ନାହାନ୍ତି । ମିଥୁନାର
ଧର୍ମବ୍ୟାଧିକ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।” କୌଶିକ

ଗୁହଣୀଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ଓ ଧର୍ମବ୍ୟାଧିକ ନିକଟକୁ
ଯାଇ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା କଲେ । ବ୍ୟାଧି ଆପଣାର ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବା କରି
ଧର୍ମିକ ହୋଇଥିବାର ଏ ଅବଗତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ
ଅନୁସାରେ ଘରକୁ ଫେରି ଯାଇ ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟତ
ହେଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର]

ସ. ବ. ଶ. (କୋଶ + ଇକ)—ରେସମୀ—Silken.

ଦେ. ଡ —ଶରବିଶେଷ—A kind of arrow.

ତା ଦେଖି କୌଶିକ ଶର ବନ୍ଧିଲା ବିଷଣି । ସାବଳ: ମହାବୀରର. ମଧ୍ୟ ।

କୌଶିକଫଳ—ସ. ବ. —ନଡ଼ିଆ—

Kauśika phala

Cocoanut.

କୌଶିକା—ସ. ବ. (କୌଶିକ + ଅ)—ପାନପାତ୍ର—

Kauśikā

Drinking vessel.

କୌଶିକାତ୍ମଜ—ସ. ବ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର)—ଅର୍ଜୁନ—

Kauśikātmaja

An epithet of Arjuna.

କୌଶିକାୟୁଧ ସ. ବ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—ରାଜଧନୁ—

Kauśikāyudha

Rain-bow.

କୌଶିକା ରାଜ—ସ. ବ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ପେଚକର ଅରାଜ)—କୁଆ—

Kauśikā rāj

Crow.

କୌଶିକାର—ସ. ବ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର) କୁଆ—

Kauśikār

Crow.

କୌଶିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (କୌଶିକ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା

Kauśikī ଭଗିନୀ, ସତ୍ୟବତୀ—1. The elder sister of

Biśwāmītra.

୨ । ବିହାରର ନଦୀବିଶେଷ—

2. A river in Biha .

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭଗିନୀ କୌଶିକା
ଏ ନଦୀରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

* । (ପାଦ୍ୟାଙ୍କ ଶରୀର-କୋଷରୁ ବାହାର ଥିବାରୁ) ଦୁର୍ଗା—

3. A name of Durgā.

୪ । ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ରଚନାବିଶେଷ (ଯହିଁର ଅର୍ଥ ଓ ସଜ୍ଞର
ସହଜବୋଧ)—4. An easy style of

dramatic composition.

କୌଶିମ୍ବା—ସ. ବ.—ଶୁକ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Kauśimba

Śuka (See)

କୌଶିଲବା—ସ. ବ. (କୌଶିଲବ + ଅ) ନଟର ବୃତ୍ତି—

Kauśilaba

The profession of an actor
or dancer.

କୌଶୁଲୀ—ଗ୍ରା. ବ. ଶ୍ରୀ—କୌଶଲ୍ୟା; ରାମଙ୍କର ମାତା—

Kauśulī

Kauśalyā, the mother of Rāma.

କୌଶୁଲ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବ. ଶ୍ରୀ (ସ. କୌଶଲ୍ୟା)—କୌଶଲ୍ୟା (ଦେଖ)—

Kauśulyā

Kauśalyā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଥବା ପୁରୀରେ ପୂଜା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଶେୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନା ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଗୋଳିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଗୋଳିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଗୋଳିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଗୋଳିବେ; ‘ଅଲବତ’ ୨ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଗୋଳିବେ

କୌଶେୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବିଶ—କୌଶେୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kausheya (etc.) Kausheya etc (See)

କୌଶିକୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—କୌଶିକୀ (ଦେଖ)—
Kausiki Kausiki (See)

କୌଶେୟ—ସ. ବିଶ (କୋଷ=ରେସମର ଗୋଟିଏ ଧୂ) —
Kausheya ୧ । ରେସମ—1. Silken; made of silk.

୨ । ନୂତନ ବଂଶୋତ୍ପତ୍ତି—
2. Descended from Kuśa.

ସ. ବି—୧ । ରେସମ—1 Silk

୨ । ମାଉସେ ଅଥବା ତଳକୁ ପିନ୍ଧିବା ରେସମ ଘାଗରା—
2 A lower silk garment for women.

୩ । ନୂତନର ବଂଶଧର—3. Descendant of Kuśa.

କୌଶେୟକ—ସ. ବି (କୌଶେୟ + କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ୍ୟ) —କୌଶେୟ (ଦେଖ)—
Kausheyaka Kausheya (See)

କୌଶେୟାବସ୍ତ୍ର—ସ. ବି—ପାଟ ଖଣ୍ଡ—

Kausheyabastra Silk cloth.

କୌଶାଲ୍ୟ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—(ନାମ) କୌଶାଲ୍ୟ (ଦେଖ)—

Kausalya Kausalya (See)

କୌଶିଦ—ସ. ବିଶ (କୌଶିଦ + ଅ)—କୌଶିଦ୍‌ବିଶ୍ୱ—

Kausida Relating to a lone.

କୌଶିଦ୍ୟ—ସ. ବି—୧ । ଅଳସ୍ୟ—

Kausidya 1. Sloth; indolence.

୨ । ଟଙ୍କା ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱରେ ଲଗାଇବା—2. Usury.

କୌସୁମ—ସ. ବିଶ. (କୌସୁମ + ଅ)—କୌସୁମାବସ୍ତ୍ର—

Kausuma Flowery; floral.

ସ. ବି—କୌସୁମାବସ୍ତ୍ର—Ashes of brass used as a
collyrium.

କୌସୁମ୍ଭା—ସ. ବିଶ. (କୌସୁମ୍ଭା + ଅ)—କୌସୁମ୍ଭାବସ୍ତ୍ର—

Kausumbha Coloured yellow with the
petals of sapflower.

ସ. ବି—୧ । କନ୍ୟାକୌସୁମ ଫୁଲ—1. Wild sapflower.

୨ । କୌସୁମାବସ୍ତ୍ରର ବସ୍ତ୍ର—

2 Anything dyed with sapflower.

କୌଶୂତକ—ସ. ବି. ପୁ—୧ । ଠକ—1. A knave.

Kausrutika ୨ । ଯଜ୍ଞକାରୀ—2. A juggler.

କୌଷ୍ଠଭା—ସ. ବି. (କୌଷ୍ଠଭା=ସମୁଦ୍ର; ବିଷ୍ଣୁ + ଅ; ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାୟ;—

Kaustubha ଶିରସମୁଦ୍ରମନ୍ତ୍ର କାଳରେ ସମୁଦ୍ରରୁ ବାହାର

ହୋଇ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ବୁଦ୍ଧି ମଣି—

1. A gem worn suspended on the breast
by Vishnu.

୨ । କୌଷ୍ଠଭାବସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ନିଶେ ଗୁଳା

କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ନିଜର ହାତ, ଗୋଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ସକଳ
ଅବସ୍ଥା ଦୂରୀକୃତ । କେବଳ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବାଳା ଥିଲା ।
ସେହି ଗୁଳାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଅନୁସାରେ ବିଷ୍ଣୁ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ମଣିରୂପରେ
ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ନିଜର ହୃଦୟରେ ଧାରଣ କଲେ ।

କୌଷ୍ଠଭାବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଛଦେ ମୋର ଲମ୍ବ । ପାଦାବର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୨ । ଅଙ୍ଗୁଳିମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—

2 A manner of joining the fingers (M.W.)

୩ । ସୋରଷ ତେଲ—3. A kind of oil derived
from mustard (M.W.)

କୌଷ୍ଠଭା ମଣି—ସ. ବି—କୌଷ୍ଠଭା (ଦେଖ)

Kaustubha mani Kaustubha (See)

କୌଷ୍ଠ—ସ. ବି. (କୌଷ୍ଠ + ଅ)—ମନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—

Kaustura The state of being a bad wife (M.W.)

କୌ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । (ଅଳଙ୍କାର) କଣି କଣି ଶବ୍ଦ କରିବା—

Kwan (root) 1. To jingle; to tinkle.

୨ । ଗୁଣ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To warble; to hum.

୩ । ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—3 To produce a sound
with a musical instrument.

କୌଶ—ସ. ବି. (କୌଶ ଧାତୁ + ଅ) —କୌଶ ୧, ୨ (ଦେଖ)

Kwana Kwana 1, 2 (See)

କୌଶନ—ସ. ବି (କୌଶ ଧାତୁ + ଅନ) —୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound.

Kwanana ୨ । ଝିଣ ଝିଣ ଶବ୍ଦ—

2. Jingling sound; twang.

୩ । ଛୋଟ ମାଟିଦାଣ୍ଡ—3 A small earthen pot.

୪ । ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି—4. The sound or tone of any
musical instrument.

୫ । ଛୋଟ ମୃତପାତ୍ର—5. Small earthen pot.

କୌଶିତ—ସ. ବି. (କୌଶ ଧାତୁ + କାର୍ତ୍ତ୍ୱ୍ୟ) —

Kwanita କୌଶିତ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Kwanana 1 and 2 (See)

ସ. ବିଶ—ଶବ୍ଦାତ୍ମକ—Sounded.

କୌଶ—ସ. ଅ. (କୌ + ଅ; କୌ —ଅବସ୍ଥା) —କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—

Kwaty Of what place ?

କୌ (ଧାତୁ) —ସ—୧ । ବିଘ୍ନିତବା—1. To boil; to decoct.

Kwath (root) ୨ । ଗଣ୍ଠି କରିବା—2 To digest.

କୌ—ସ. ବି. (କୌ ଧାତୁ + ଅ) —କୌ (ଦେଖ)

Kwatha Kwatha (See)

କୌଥନ—ସ. ବି. (କୌ ଧାତୁ + ଉପ. ଅନ) —ବିଘ୍ନିତବା—

Kwathana Boiling; decocting.

କୌଥକ—ସ. ବି. (କୌ ଧାତୁ + ଉପ. ଅନ) —ଦୁଧରେ ବିଘ୍ନିତବା—

Kwathika ୨ । A decoction made with milk.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଭ

କୃଷ୍ଣ—ଫ. ବିଶ. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଚ) —ସିକ; ସିଝା ଯାଇଥିବା—
Kwathita Boiled; decocted; stewed.

ଫ. ବି—ମଧୁ ସହିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟବିଶେଷ—

A spirituous liquor prepared with honey.

କୃଷ୍ଣଚିତ୍ତ—ଫ. ବିଶ. ପୂ. (କୃଷ୍ଣ + ଚିତ୍ତ) —ଅକସ୍ମାତ୍ ବା କୃଷ୍ଣଚିତ୍ତ
Kwāchitka ଦେଖାଯିବା—Found or met with occa-
(କୃଷ୍ଣଚିତ୍ତ—ଶ୍ଳୀ) sionally or somewhere

କୃଷ୍ଣଚର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଋ. କୃଷ୍ଣଚର୍ଚ୍ଚ) —୧ । ଭବି ଗୋଷ୍ଠ ମାସର
Kwāṣṭar ସମାହାର—1. Quarter.

କାର୍ତ୍ତିକ ୨ । (ଋ. କୃଷ୍ଣଚର୍ଚ୍ଚ) —ଭବି ଓ କର୍ମସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବସା-
କୁଆଁରୀ ଘର—2. Quarters of servants and officers.

କୃଷ୍ଣଚର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଋ. କୃଷ୍ଣଚର୍ଚ୍ଚ) —ତ୍ରୈମାସିକ—
Kwāṣṭar Quarterly.

କୃଷ୍ଣଚର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଋ) —ବାସଗୃହ; ଶାଳା—
Kwāṣṭars Quarters

କୃଷ୍ଣ—ଫ. ବି. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ + ଅ) —୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound.
Kwāṣṭa ୨ । ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ—2. Jingling sound.

୩ । ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି—3. Sound of a musical instrument.

କୃଷ୍ଣ—ଫ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଚ) —
Kwāṣṭha ଧାର ଚର୍ଚ୍ଚରେ ସିଝାଯାଇଥିବା ଜଳ; ଜଳସିକ ପାମାୟ;
ପାତନ—A decoction.

[ଦ୍ରୁ—ଯେତେବେଳେ ଏ ଦ୍ରବ୍ୟର ପାତନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ତେବେ
ସେ ସମୟର ମିଳିତ ପରିମାଣ ଦୁଇ ଡୋଲାରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ ।
ଏହି ଦୁଇ ଡୋଲାର ଦ୍ରବ୍ୟ ୩୨ ଡୋଲାର ଜଳରେ ସିକ କର ଚର୍ଚ୍ଚିତ
(ଅଠ ଡୋଲାର) ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବ, ଓହ୍ଲାଇ ଶୁଖିବ—ଏହାକୁ
କୃଷ୍ଣ ବୋଲାଯାଏ ।]

କ୍ୟା—ଗ୍ରା ଅ—କିଆଁ, କାହିଁକି—
Kyañ Why, for what reason.

ଅହେ ମଙ୍ଗଳକେ । ପୁଅମାନଙ୍କୁ କ୍ୟା ପାଶ ପୁଅର ନାହିଁ—
ପଞ୍ଚାବଳୋକ. କୁମାର ଅଠବୁଣ୍ଡ ।

କ୍ୟାତାଲଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଋ) —କାତାଲଗ୍ (ଦେଖ)
Kyātālag Kāṭālag (See)

କ୍ୟାତାଲଗ୍
କ୍ୟାତାଲଗ୍

କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବି. (ଋ) —କାଲେଣ୍ଡର (ଦେଖ)
Kyalendar Kalendar (See)

କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର
କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର

କ୍ରାକଚ—ଫ. ବି. (କ୍ର = ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କଚ = ଶବ୍ଦ କରବା + ଅ) —
Krakacha ୧ । କରପତ୍ର; କରପତ୍ର—1. A saw.

୨ । କେତକ (ଦୃଷ୍ଟ) (ଦେଖ)

2. Ketaka (tree) (See)

୩ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସାଧନ—

3. An observance said of in Joga.

୪ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

4. Name of a musical instrument.

କ୍ରାକଚଚ୍ଛଦ—ଫ. ବି. (କ୍ରାକଚ + ଛଦ) —କେତକୀ ଫୁଲ ଓ ଗଛ—

Krakachachchhada The screwpine (flower and tree) Pandanus Odoratissimus.

କ୍ରାକଚପତ୍ର—ଫ. ବି—ସାଗୁଆନ ଗଛ—

Krakachapatra The teak tree

କ୍ରାକଚପାଦ—ଫ. ବି—ହୁଣ୍ଡିପିଟି—

Krakachapada A lizard.

କ୍ରାକଚପ୍ରସ୍ଥ—ଫ. ବି—ପିଠିରେ କରତ ପରି କଣ୍ଟା ଥିବା ମାଛବିଶେଷ;
Krakachapṛushthi କର—Cojus Cobojus (fish)
with numerous small spines in the back).

କ୍ରାକଚକ—ଫ. ବି. ପୂ. (କ୍ରାକଚ + ଚକ) —କରଗା—

Krakachaka A sawyer (M. W.)

କ୍ରାକର—ଫ. ବି—୧ । ଶୁଭକବିଶେଷ—

Krakara 1. A kind of partridge; Ardea Virgo.

୨ । କରତ—2. A saw.

୩ । କରଗ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) —

3. Capparis Aphylla.

୪ । ଗରିବ ଲୋକ—4. A poor man

୫ । ରୋଗବିଶେଷ—5. A disease.

କ୍ରାନ୍ଧ—ଦେ. ବି—କ୍ରାନ୍ଧ (ଦେଖ)

Krañcha Krañchi (See)

କ୍ରାନ୍ଧି—ଦେ. ବି. (ଫ. କ୍ରାନ୍ଧି) —କ୍ରାନ୍ଧିଦ୍ୱୀପ—

Krañchi An island of that name.

କ୍ରାନ୍ଧିଦ୍ୱୀପ ଶବ୍ଦର ଗୁଣ ଗୁଣ—ମାର୍ଗଶ୍ରବଣ ।

କ୍ରାତୁ—ଫ. ବି. (କ୍ର ଧାତୁ = କରବା + ଅତ୍) —

Kratu ୧ । ଯାଗ; ଯଜ୍ଞ—

1. A vedic sacrifice or offering; sacrificial rite.

୨ । ପୂଜା—2. 'Worship.'

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—3. Organ of sense

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishnu.

୫ । ଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବିଷ୍ଣୁଦେବ ବା ପ୍ରଜାପତି—

5. Name of a class of the ten Bīṣwedebās or progenitors of mankind.

୬ । ସପ୍ତର୍ଷିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜଣ—

6. One of the seven sages.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଓ ଚିତ୍ତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ କ୍ରତୁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ; 'ଦୁଃ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଗୋଟିବେ; 'ଦଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

୭ । ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ —

(ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)

7. One of the stars of the constellation Great Bear.

୮ । ଅଗ୍ନି; ବୁଦ୍ଧି — 8. Intelligence.

୯ । ଭଗବତ ପ୍ରେରଣା — 9. Inspiration.

୧୦ । ଶକ୍ତି; ସାମର୍ଥ୍ୟ — 10. Power; ability.

୧୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ — 11. Plan; design; purpose.

୧୨ । ସ୍ୱକଳ୍ପ — 12. Determination; resolution.

୧୩ । ପରାମର୍ଶ — 13. Consultation.

କ୍ରତୁଦ୍ୱିତ୍ — ଫ. ବି. (କ୍ରତୁ = ଯାଗ + ଦ୍ୱିତ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ରିପ୍ତ; ୧ମା. ୧ବ.) —
Kratudwit

୧ । ଗୁଣସ — 1. Demon.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ଯାଗଭୂମିକୁ ଅନ୍ତର୍ଗଣ କରି ଯାଗରେ ବାଧା ଜନ୍ମାଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

୨ । ଇନ୍ଦ୍ର — 2. Indra.

[ଦ୍ର — ଏକଶତ ଯାଗ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ପାଏ ବୋଲି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମ ଶତକ୍ରତୁ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନେକ ଯାଗ କରୁଥାଏ ତାହାର ଏକଶତ ସଖ୍ୟକ ଯାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ପାଇବ, ଏହି ଅଶଙ୍କାରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅସୁରମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଉପାୟରେ ସେ ଲୋକର ସଜ୍ଜ ରଣୋତ୍ତର କରିଥିଲା, ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମ କ୍ରତୁଦ୍ୱିତ୍ ।]

କ୍ରତୁଧ୍ୱମ୍ସୀ — ଫ. ବି. ସ୍ତଂ. (କ୍ରତୁ + ସ୍ତଂସିନ, ୧ମା. ୧ବ.) —
Kratudhwamsi (ଏ ଦକ୍ଷସଞ୍ଜକୁ ସ୍ତଂସ କରୁଥିବାରୁ) — ଶିବ;
ମହାଦେବ — God Siba.

କ୍ରତୁ ପୁରୁଷ — ଫ. ବି. ସ୍ତଂ. (ମ. ପ. ଲେଖ, କ୍ରତୁହାରୀ ଆବାହକ
Kratu purusha କରାଯିବା ପୁରୁଷ) — ବିଷ୍ଣୁ —
A name of Vishnu.

କ୍ରତୁଭୁକ୍ — ଫ. ବି. (କ୍ରତୁ + ଭୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ରିପ୍ତ; ୧ମା. ୧ବ.) —
Kratubhuk (ଯଜ୍ଞରେ ଅହୁତି ଦିଆଯିବା ଚରୁ ଦେବତାମାନେ
ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାରୁ) — ଦେବତା — A Deity.

କ୍ରତୁଭୁଜ — ଫ. ବି. (ଫ. କ୍ରତୁଭୁକ୍) — କ୍ରତୁଭୁକ୍ (ଦେଖ)
Kratubhuja Kratubhuk (See)

କ୍ରତୁଭୁଜସରୀତ — ଫ. ବି. — ଦେବଗଣ, ଗଙ୍ଗା —
Kratubhujasarita The Ganges.

କ୍ରତୁବଦ୍ ସଦୃଶ ସେ ଶବ୍ଦରେ । ସାବଧାନ ରଖିବାକୁ ।

କ୍ରତୁ (ଧାତୁ) — ଫ — ୧ । କ୍ଷେଦନ କରିବା — 1. To cut.

Krath (root) ୨ । ନିର୍ମାଣ କରିବା — 2. To destroy.

୩ । ମାରଣ କରିବା — 3 To kill.

୪ । ଅନନ୍ତୋତ୍ସୁହ ହେବା — 4. To rejoice; to revel.

କ୍ରଥକେଶିକା — ଫ. ବି. (କ୍ରଥ ଧାତୁ = କ୍ଷେଦନ କରିବା + କେଶିକା +
Krathakesika ଇକ) — ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ବିଦାର
ଦେଶ, ଅଧୁନିକ ବେରାର ଅଞ୍ଚଳ — The ancient
name of the country of Berar.

[ଦ୍ର — ଦମୟନ୍ତୀ ଏହି ଦେଶ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ ବୋଲି
ଏହାଙ୍କ ନାମ ଦିଦର୍ଭ; ସମ୍ଭବତଃ ସୁବେ ଏ ଦେଶବାସୀମାନେ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେଉଥିଲେ ବୋଲି ଏ ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

କ୍ରଥନ — ଫ. ବି. (କ୍ରଥ ଧାତୁ = ମାରଣ; କ୍ଷେଦନ + ଅନ) —
Krathana ୧ । ମାରଣ — 1. Killing.

୨ । କ୍ଷେଦନ — 2 Cutting; chopping.

କ୍ରଥନକା — ଫ. ବି. (ନାମ) — ୧ । ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଉଷ୍ଣର ନାମ —
Krathanaka 1. Name of a camel in the sanscrit
fable of Pañchatantra.

୨ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ — 2 A black sort of Agallochum.

କ୍ରନ୍ (ଧାତୁ) — ଫ — ୧ । କାନ୍ଦିବା — 1. To cry.

Krand (root) ୨ । ବିଳାପ କରିବା; ରଡ଼ିବା; ବାହୁନିବା —
2. To bewail; to lament; to mourn; to weep.

୩ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା —

3. To cry out; to exclaim; to haloo.

୪ । (ଘୋଡ଼ା) ହେଷାରବ କରିବା — 4 To neigh.

୫ । ଗର୍ଜନ କରିବା; ରଡ଼ି ଶୁଭିବା —

5. To yell; to howl; to roar.

୬ । କଟ କଟ ହେବା — 6. To creat.

କ୍ରନ୍ଦନ — ଫ. ବି. (କ୍ରନ୍ ଧାତୁ = କାନ୍ଦିବା + ଭବ. ଅନ) —
Krandana ୧ । କାନ୍ଦଣା, ରୋଦନ —

1 Weeping; crying; lamenting.

୨ । ଅଭାନ — 2 Calling.

୩ । ବିରଡ଼ି — 3. A cat.

୪ । ପରସ୍ପର ବଳ କରିବାପାଇଁ ଡକାଡ଼କ; ଅଶୀଳନ —

4. Challenging; mutual daring; defiance.

କ୍ରନ୍ଦିତ — ଫ. ବି. (କ୍ରନ୍ ଧାତୁ + ଭବ. ତ) — କ୍ରନ୍ଦନ; କାନ୍ଦିବା —
Krandita Crying.

ଫ. ବିଶ — ୧ । କାନ୍ଦୁଥିବା — 1. Crying.

୨ । ଡାକୁଥିବା — 2. Calling.

କ୍ରପ୍ (ଧାତୁ) — ଫ — ୧ । ବିଳାପ କରିବା —

Krap (root) 1. To lament; to mourn.

୨ । ଦୟା ବହୁବା; ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ କରିବା —

2 To pity; to compassionate.

୩ । ଯିବା — 3. To go.

୪ । ବାସନା କରିବା; — 4. To long for; to desire.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

କ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବ. (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରବା + ଯ)—

Krabya ୧ । ମାଂସ—1. Flesh.

୨ । କଷ୍ଟା ମାଂସ—2 Raw meat; carrion.

କ୍ରବ୍ୟାଘାତନ—ସ. ବ. (କ୍ରବ୍ୟାର୍ଥ ଘାତନ ହୁଏ ଯାହାର)—ମୃଗ—

Krabyaghātana Deer.

କ୍ରବ୍ୟଭୁକ୍—ସ. ବ. ପୁ. (କ୍ରବ୍ୟ + ଭୁକ୍ ଧାତୁ + କ୍ତିପ୍. ୧ମା.୧ବ)—

Krabyabhuk ମାଂସାଶୀ—Carnivorous.

ସ.ବି—୧ । ରାକ୍ଷସ—1. Demon (who eats raw flesh).

୨ । ମାଂସାଶୀ ଜନ୍ତୁ—2. Carnivorous animal

କ୍ରବ୍ୟାଦ—ସ. ବ. ଓ କ. ପୁ. (କ୍ରବ୍ୟ = ମାଂସ + ଅଦ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା)

Krabyād + କ୍ତିପ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—କ୍ରବ୍ୟଭୁକ୍ (ଦେଖ)

Krabyabhuk (See)

କ୍ରବ୍ୟାଦା—ସ. ବ. ଓ କ. (କ୍ରବ୍ୟ = ମାଂସ + ଅଦ୍ ଧାତୁ + ଅ)—

Krabyāda ୧ । କ୍ରବ୍ୟଭୁକ୍ (ଦେଖ)

1. Krabyabhuk (See)

ବେଧ କ୍ରବ୍ୟାଦେଶ ଶ୍ରୀରାମ ସଦେଶ ପାଇଣ ସଦେଶ ଜନ ।
ଇଷ୍ଟ. ବିଦେଶାଶ୍ରମକାଷ ।

୨ । ଅଗ୍ନିଦେବ—2 Fire-god

କ୍ରମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭ୍ରମଣ କରବା—1. To walk.

Krama (root) ୨ । ଚାଲିବା—2. To step, to go

୩ । ନିକଟକୁ ଯିବା—3. To go to; to approach.

୪ । ପାରଦେବା—4. To go across; to cross over.

୫ । ଡେଇଁବା—5. To leap; to jump

୬ । ଚଢ଼ିବା—6 To go up; to ascend; to climb.

୭ । ଦଖଲ କରବା; ଅଧିକାର କରବା—

7. To occupy; to take possession.

୮ । ପହଞ୍ଚିବା—9. To reach upto.

୯ । ବଳିବା—9. To surpass; to excel. "

୧୦ । ସମ୍ପାଦନ କରବା; କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରବା—

10. To accomplish; to fulfil.

୧୧ । ସଙ୍ଗମ କରବା—11. To cohabit.

୧୨ । ଚେଷ୍ଟା କରବା—

12. To strive after; to make effort for.

କ୍ରମ—ସ.ବ. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରବା + ଅ) - ୧ । ପାଦସ୍ଥେୟ—

Krama 1. Step; pace.

୨ । ଧାରାବାହିକତା; ପର୍ଯ୍ୟାୟ; ଅନୁକ୍ରମ—

2. Order; succession; degree; grade; series.

୩ । ଗତି—3. Motion; course; going.

୪ । ପ୍ରକାର; ଶୃଙ୍ଖଳା—4. Mode; manner.

କ୍ରମରୁ ବଳ ବସ୍ତୁ ହେଉ, ଚକ୍ରରୁ ବଳ ବେଦେ ନ ଦେ ।

କବିସମ୍ଭାଷ. କବିତା ।

୫ । ଶୃଙ୍ଖଳା; ନିୟମ; ପଦ୍ଧତି—5 Method; rule.

ମଧ୍ୟ ମଣିମାନଙ୍କୁ ମିଳିତ ସେହି କ୍ରମ । କବସ୍ତୁର୍ୟ. କ୍ରମୋପସ୍ଥାନ ଶାଳି ।

୬ । କରଣ, କରବା—6 Doing; performance.

୭ । ଘଟଣା—7. Happening.

ସେତେ ସମ୍ପାଦନ ତ୍ରୋତ ନ ଆତ୍ମା ନାଥ ହେ

କପାଳ ହୁଅନ୍ତା ଏ କ୍ରମ ହେ । କବସ୍ତୁର୍ୟ. କବିତା ।

୮ । ରଚନା ପ୍ରଣାଳୀ—8. Arrangement in composition.

୯ । ଅବିଚ୍ଛେଦ—

9. Uninterrupted progress; series.

୧୦ । ଆରମ୍ଭ—10. Commencement.

୧୧ । ବଳ; ପରାକ୍ରମ; ବଳମ—

11. Power; might; strength.

୧୨ । ବୈଦିକ ଋଷ—12 Sacred vedic precept.

୧୩ । ଚେଷ୍ଟା—13. Striving.

୧୪ । ଉଦ୍ୟମ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ରହ; ଯୋଗାଡ଼—

14. Preparation.

୧୫ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—15. A name of Bishṇu

୧୬ । ଆକ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରହ ବସିବା—16. A position taken by an animal before making a spring.

କ୍ରା. ବ. (ସ. କର୍ମ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act.

୨ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—2. Luck; fortune.

ସେ ଯାହା କ୍ରମ ଦେଇ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ସାକା ଫଳ । ପାତାସର କୃଷିବିଦ୍‌ସମ୍ଭାଷ ।

କ୍ରମକ—ସ. ବ. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଅକ) —୧ । କ୍ରମିକ; ଧାର୍ଯ୍ୟାହୁକ—

Kramaka 1. Methodical; orderly.

୨ । ଗତି କରୁଥିବା—2. Going; proceeding.

ସ. ବ. ପୁ.—ସେହି ଶିଳ୍ପ ଧାରାବାହିକ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରେ—

A student who goes through a regular course of studies.

କ୍ରମଜ୍ୟା—ସ. ବ. (କ୍ରମାଦିଷ) —ଗ୍ରହର କ୍ରମିକ ବକ୍ର ଗମନ—

Kramajyā The gradual curving motion or declension of a planet.

କ୍ରମଣ—ସ. ବ. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଅନ) —୧ । ପାଦସ୍ଥେୟ—

Kramaṇa 1. Walking; pacing; stepping.

୨ । ଚରଣ—2. Legs; feet.

୩ । ଘୋଡ଼ା—3. A horse (M. W.)

କ୍ରମତା—ସ. ଅ.—କ୍ରମଣ (ଦେଖ)

Kramatah Kramasah (See)

କ୍ରମପାଠିକା—ଦେ. କ.—କୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—

Kramadīpikā Name of a Bāṣṇava treatise.

ସାରଦା ଚଳକ କବିତା, କ୍ରମପାଠିକା ଅଧ୍ୟାୟେ ।

ପ୍ରାଚୀ. ପୃଷ୍ଠପଦ୍ମଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ।

ସାମାନ୍ୟ ଦେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରରେ କପଟତା ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣେ 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କ' ନ ମିଳିଲେ 'କ' ଖୋଜିବେ; 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଆ' ନ ମିଳିଲେ 'ଆ' ଖୋଜିବେ; 'ଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଉ' ଖୋଜିବେ; 'ଊ' ନ ମିଳିଲେ 'ଊ' ଖୋଜିବେ; 'ଋ' ନ ମିଳିଲେ 'ଋ' ଖୋଜିବେ; 'ୠ' ନ ମିଳିଲେ 'ୠ' ଖୋଜିବେ ।

କ୍ରମକ୍ରମ—ସ. ବିଶ. (କ୍ରମ + କ୍ରମ) — ଗଡ଼ାଣିଆ—

Kramanimna Sloping; of a gradual descent.
(କ୍ରମକ୍ରମତା—ବି)

କ୍ରମକ୍ରମତା—ସ. ବି. (କ୍ରମକ୍ରମ + ତା) — ଗଡ଼ାଣି—

Kramanimnatā Gradual descent.

କ୍ରମ ପାଠ—ସ. ବି. — ପୁସ୍ତକର ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ ପଠନ—

Krama pāṭha Serial reading of a text.

କ୍ରମବିକାଶ—ସ. ବି. (କ୍ରମ + ବିକାଶ) — କ୍ରମୋଦୟ—

Kramabikāśa Gradual development.

କ୍ରମଭଙ୍ଗ—ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର; କ୍ରମ + ଭଙ୍ଗ) — ୧ । କ୍ରମର ଭଙ୍ଗ—

Kramabhāṅga 1. An interruption in a methodical arrangement.

୨ । ଅନୁକ୍ରମ—2. Irregularity.

କ୍ରମଶଃ—ଦେ. କି. ବିଶ. (ସ. କ୍ରମଶଃ) — କ୍ରମେ କ୍ରମେ—

Kramasāha By degrees; by and by.

କ୍ରମଶଃ—ସ. ଅ. (କ୍ରମ + ଶଃ) — ୧ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ—

Kramasāha 1. By and by.

୨ । ଅନୁକ୍ରମେ; ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ—2. In due order or succession; seriatim.

୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ—3. By degrees.

୪ । ଶେଷେ ଶେଷେ; ହାତରେ ହାତରେ—

4. Slowly.

୫ । ଗୋଟି ଗୋଟି କର—5 Item by item.

ଦେ. ଅ - କୌଣସି ରଚନା ବା ବିଷୟ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଶେଷ ନ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ବାଲା ବିଷୟ ରହିଲା, ଏ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଏ ବିଷୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ—ଏହି ଅର୍ଥ ରୁଣ୍ଡାଉବା ପାଇଁ ଲେଖକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବନ୍ଧ ଶେଷରେ 'କ୍ରମଶଃ' ଲେଖନ୍ତି—

A term 'to be continued' meaning to be continued in a future essay or issue (applied in cases of incomplete essays or subjects).

କ୍ରମଶରେ—ଗ୍ରା. ଅ—କ୍ରମଶଃ (ଦେଖ)

Kramasāre Kramasāha (See)

କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ

ଅବଶ୍ୟକ ହେଲେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ

କ୍ରମଶଃ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସ. କ୍ରମଶଃ) — କ୍ରମଶଃ; କ୍ରମେ କ୍ରମେ—

Kramasāha Gradually

କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ

କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ

କ୍ରମଶଃ—ସ. ବି. (କ୍ରମ + ଶଃ) —

Kramasāha ୧ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ

୧ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ

୨ । ଅନୁକ୍ରମରେ ଅଗତ; ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଅଗତ—

2. Successive; uninterrupted.

୩ । ପ୍ରେତକ୍ରମ—3. Hereditary

୪ । ପ୍ରତିପ୍ରତିପଦକ୍ରମେ ପ୍ରାପ୍ତ—

4. Inherited lineally.

ଦେ. କି. ବିଶ. — ୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ—

1. Continually

୨ । ଉପରୁ ଉପରୁ—

2. Repeatedly; over and over.

୩ । ସର୍ବଦା—3. Constantly.

କ୍ରମାନୁସାରି—ସ. ବିଶ. (କ୍ରମ + ଅନୁସାରି) —

Kramānūjāyī ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ—

Following a method; methodical.

କ୍ରମାନୁସାର—ସ. ବି. — ୧ । ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକତା—

Kramānusāra 1. Regular order.

୧ । ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ ବ୍ୟବସ୍ଥା—

2. Due arrangement.

କ୍ରମାନୁସାରି—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କ୍ରମ + ଅନୁସାରି) — ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ—

Kramānusāri Following a method; methodical

(କ୍ରମାନୁସାରି—ଶ୍ରୀ)

କ୍ରମାନୁସାରେ—ଦେ. କି. ବିଶ. — ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ—

Kramānusāre In order of succession.

କ୍ରମାନୁସାୟ—ସ. ବି. (କ୍ରମ + ଅନୁସାୟ) —

Kramānūyaya ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମ; ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକତା; ଗୋଟିକ

ପରେ ଗୋଟିକ ହେବା—

Regular order of a series.

ସ. ବିଶ. — ୧ । ପୁରୁଷ ପୁରୁଷକାଠାରୁ ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକତାରେ ଗଢ଼

ଅନୁସାରି—

1. Coming from one's ancestors in regular

succession.

୨ । ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ସିଂହାସନ ପ୍ରାପ୍ତ—

2. One who has ascended the throne by

inheritance.

କ୍ରମାନୁସାରେ—ଦେ. କି. ବିଶ. — କ୍ରମାନୁସାରେ; ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ;

Kramānūyāre ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିକ—

In serial order.

କ୍ରମାୟତ—ସ. ବିଶ. — କ୍ରମାୟତ (ଦେଖ)

Kramāyāta Kramāgata (See)

କ୍ରମିକ—ସ. ବିଶ. (କ୍ରମ + ଇକ) —

Kramika ୧ । ଧାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ—

1. Gradual; serial.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଅକାରାକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ୱରାକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଋ

୨ । କ୍ରମାଗତ (ଦେଖ)

2. Kramāgata (See)

କ୍ରମୁ—ସ. ବ. (କ୍ରମ+ଉ)—

Kramu ୧ । ଗୁବାକ ବା ଗୁଆ ଗଛ—

1. The betelnut tree.

୨ । ଗୁଆ—2. Betelnut; Areca nut; Areca Fanfel or Catechu.

କ୍ରମୁକ—ସ. ବ. (କ୍ରମ+ଉକ)—

Kramuka ୧ । କ୍ରମୁ (ଦେଖ)

1. Kramu (See)

୨ । ଭୂତ ଗଛ; ବ୍ରହ୍ମଦାଳୁ—

2. The Mulberry tree; Morus Indica.

(M.W.)

୩ । ଉଡୁ ମୁସ୍ତକ; ନାଗର ମୂଆ—

3. Cyperus Rotundus.

୪ । ପଞ୍ଜିକା ଲୋଧ୍ରାବୃକ୍ଷ—

4. The red variety of Lodhra tree.

୫ । କପାଗଛର ଫଳ; କପାବକଡ଼ା—

5. The fruit of the cotton tree (M. W.)

କ୍ରମେ—ଦେ. ଅ (ସ. କ୍ରମଣ)—କ୍ରମଣ (ଦେଖ)

Krame Kramasah (See)

କ୍ରମେଲ—ସ. ବ. (କ୍ରମ+ଏଲ; ଭୁଲ, ଇଂ. କାମେଲ)—ଭୃଷ୍ଟ; ଓଟ—

Kramela Camel.

କ୍ରମେଲକ—ସ. ବ. (କ୍ରମ+ଏଲ+କାର୍ଯ୍ୟେ. କ)—ଭୃଷ୍ଟ; ଓଟ—

Kramelaka Camel.

କ୍ରମୋଡ଼ା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କ୍ରମ+ଉଡ଼ା)—ବଡ଼ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ

Kramordha ଉପାଦ ପରେ ଉପାଦିତା (ସାନ ଭଉଣୀ)—

Married in order i. e. not before an elder sister.

କ୍ରମୋଡ଼େଗ—ସ. ବ.—ବଲଦ—

Kramodbega An ox (M. W.)

କ୍ରମୋନ୍ନତ—ସ. ବ. (କ୍ରମ+ଉନ୍ନତ)—

Kramonnati Gradual development.

(କ୍ରମୋନ୍ନତ—ବିଶ.)

କ୍ରମ୍ୟ—ସ. ବ. (କ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)— ଚିକିତ୍ସିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—

Kramya To be treated or attended medically.

କ୍ରୟ—ସ. ବ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କଣିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । କଣିବା—

Kraya 1. Purchasing; buying.

(ବିକ୍ରୟ—ବିପ୍ରସ୍ତ) ୨ । କଣି ମୂଲ୍ୟ; କରସମନ—

(କ୍ରୀତ—ବିଶ) 2. Purchase price (M. W.)

କ୍ରୟଣ—ସ. ବ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—କଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—

Krayana Buying; purchasing.

କ୍ରୟଣକ—ସ. ବ.—କଣି ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—

Krayanaka Any purchasable object; ware.

କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—ସ. ବ. (ବିପ୍ରସ୍ତ ବସ୍ତୁଚର, କ୍ରୟ+ବିକ୍ରୟ)—

Krayabikraya ୧ । ଖରଦି ଚକ୍ର—

1. Purchase and sale.

୨ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ—

2. Business; trade.

ଦେ. ଇ. (ଗଣିତ)—କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟାବସ୍ଥାବଳୀ ସ୍ୱା—

(arithmetic) Method of solving questions regarding sale and purchase.

କ୍ରୟବିକ୍ରୟିକ—ସ. ବ.—ବ୍ୟବସାୟୀ; ବଣିକ—

Krayabikrayika Trader; merchant.

କ୍ରୟଭୋଗ—ଦେ. ବ. (କଚରିଆ ଭାଷା)—ସମ୍ପତ୍ତି ଖରଦି କରିଥିବା

Krayabhoga ହେତୁ ଭୋଗକରଣ—

Enjoyment of property by virtue of having purchased it from the vender.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ କବାଲରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଏ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ତୁମ୍ଭେ ମୁସ୍ତକ କ୍ରୟଭୋଗେ ଦଖଲକାର ହେବ ।]

କ୍ରୟଭୋଗେ—ଦେ. ଅ. (କଚରିଆ ଭାଷା)—କବାଲରେ ବାସ୍ତା

Krayabhoge (ବିକେତା) ମୁସ୍ତକ (କେତା)କୁ ଲେଖିଦିଏ

ଯେ ଆପଣ ବିକ୍ରୟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ‘କ୍ରୟଭୋଗେ’ ଦଖଲ କରିବେ, ଅର୍ଥାତ୍ ‘କଣିବା ହେତୁ ଭୋଗ କରିବା’ ଦ୍ୱାରା ଦଖଲ କରିବେ—A term used in sale-deeds of lands—‘By enjoying the property by virtue of purchase’.

କ୍ରୟିକ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—

Krayika କେତା, ଯେ କଣେ—

(କ୍ରୟିକା—ଶ୍ରୀ) Purchasing; buying.

ସ. ବ. ସଂ—୧ । କଣିବା ଲୋକ; ଖରଦିଦାର—

1. Purchaser, buyer.

୨ । ବେପାରୀ; ବଣିକ—

2. Trader; merchant.

କ୍ରୟୀ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. ସଂ—କେତା; ଯେ କଣେ—

Krayi Buying, purchasing.

(କ୍ରୟିଣୀ—ଶ୍ରୀ)

କ୍ରୟ୍ୟ—ସ. ବ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—

Krayya ୧ । କଣିବା ଯୋଗ୍ୟ—

1. Fit to be purchased.

୨ । ଲେଖେ କଣିବା-ପାଇଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟହେଉଥିବା ପ୍ରଦର୍ଶିତ—

2. Exhibited for sale in the market.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁରାଣେ ପ୍ରତିତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶକ୍ର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶକ୍ର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶକ୍ର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେତେ ଏ ଗୋଟିଏରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧାରଣେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶକ୍ର ଓ ବା ଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶକ୍ର ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକ-ହେବ । ଯଥା— 'କାନ୍ତି' ନ ମିଳିଲେ 'କାନ୍ତି' ଗୋଟିଏ, 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିବେ ।

କ୍ରାନ୍ତି—ବୈଦେ. କ୍ର. (ଇଂ. କ୍ରସ୍)—

Kras ୧ । ସ୍ଥଳ ଚକ୍ର ପରି ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା କାଠ—

କ୍ରସ 1. A cross.

କ୍ରସ [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଗୋପାଳାଳୟରେ ଏକା ଅପରାଧୀମାନଙ୍କୁ ବଣ୍ଟ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଏଥିର ଗୋଟିଏ ବାହୁକୁ ଭୂମିରେ ପୋତି ସେଥିର ଲମ୍ବ କାଠରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡ ଓ ଲାଞ୍ଜିଠାରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଆଡ଼କାଠରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇ ହାତକୁ ମେଲାଇ ଦୁଇ ହାତରେ କଣ୍ଟା ମାର ମନୁଷ୍ୟକୁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ମାର ପକାଉଥିଲେ । ଯାଣିଶ୍ରୀଙ୍କୁ ଏହି କ୍ରସରେ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା । କ୍ରସ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନାମକର ପବିତ୍ର ଧର୍ମ-ଚିହ୍ନ । ଏହା ଯାଣିଶ୍ରୀଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜୀବନ ଦାନ କରିଥିବାର ନିଦର୍ଶନ ।]

କ୍ରସ ୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ ଅପର ପକ୍ଷର ଓକିଲଙ୍କଦ୍ୱାରା

କ୍ରସ ସାକ୍ଷୀର ଜେର—

2. Cross-examination.

କ୍ରାନ୍ତି କରିବା—ବେ. କ୍ରି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍)—ଜେର କରିବା—

Kras karibā

To cross-examine

କ୍ରସ୍ କରା

କ୍ରସ୍ କରା

କ୍ରାନ୍ତି ସେକ୍ସନ—ବୈଦେ. କ୍ର. (ଇଂ. କ୍ରସ୍ + ସେକ୍ସନ)—

Kras seksan କୌଣସି କୋଠାର ତଳଜମିର ପ୍ଲାନରେ ଆଡ଼

କ୍ରସ୍ ସେକ୍ସନ ବାଗରେ ଗୋଟିଏ ଗାର ଟାଣି ସେହି ଗାର

କ୍ରସ୍ ସେକ୍ସନ ପାଖରେ କାଟି ଦେଲେ କୋଠାଟି କପରି ଦେଖା-

ଯିବ, ନକ୍ସାରେ ତହିଁର ସେହି ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରାଯାଇ-

ଥାଏ—Cross-section of the plan of a

map.

କ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବିଶ. (କ୍ରସ୍ ଧାତୁ ; ଶିର = କ୍ରସି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Krasita

ଶୀର୍ଣ୍ଣ—Emaciated; made thin.

କ୍ରାନ୍ତିମା—ସ. ବି. (କ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଇମନା; ୧ମା ୧ବ; ଭୁଜ—ପ୍ରତିମା,

Krasimā ମୁକ୍ତମା)—ବୃଣତା; କାର୍ତ୍ତିକ—

Leanness; imaciation.

କ୍ରାନ୍ତିଷ୍ଠ—ସ. ବିଶ. (କ୍ରସ୍ + ଅବ୍ୟକ୍ତାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—

Krasishtha

ବୃଣତମ; ଅବ୍ୟକ୍ତ କ୍ରସ—

Very lean; thinnest.

କ୍ରାନ୍ତିସ୍ଥାନ—ସ. ବିଶ. ପ୍ର. (କ୍ରସ୍ + ଅପେକ୍ଷାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ; ୧ମା, ୧ବ)—

Krasiyān

ଅପେକ୍ଷାକୃତ କ୍ରସ—Thinner; very thin.

(କ୍ରାନ୍ତିସ୍ଥାନ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ରାନ୍ତିକା—ସ. ବି. (କ୍ରକଚ + ଇକ)—କରକା—

Krakachika

A sawyer.

କ୍ରାନ୍ତିକା—ସ. ବି. (କ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଶ)—କରକା; କରକା—

Krasika

Murder; killing.

କ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବିଶ. (କ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ତ)—୧ । (+ କର୍ମ. ତ) ପଦଦଳିତ—

Kranta

1 Trodden.

୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଅତିକ୍ରାନ୍ତି—2. Passed over.

୩ । ନଷ୍ଟ । କ୍ରାନ୍ତି—3. Gone.

ସ ବି. ୧ । (+ ଭାବ. ତ)—ପଦକ୍ଷେପ; ପାଦୁଣ୍ଡ—

1. Foot-stop

୨ । ଗମନ—2. Going.

୩ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଅଶ୍ୱ—3 Horse.

୪ । ଅତିକ୍ରମଣ—4. Passing

* । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କୌଣସି ଗ୍ରହକୁ ସଂକ୍ରମଣ—

5. The conjunction of the moon with a

planet.

ବେ. ବି—ଏକ କଡ଼ାର ଭାଗ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

One third of a kaurdi money.

[ଦ୍ର—ଭାଗ କ୍ରାନ୍ତିରେ ଏକ କଡ଼ା ହୁଏ ।]

କ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବି. (କ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—୧ । ଅତିକ୍ରମଣ—

Kranta

1. Stepping over; passing over.

୨ । ଅକ୍ରମଣ—2. Attack.

୩ । ପାଦୁଣ୍ଡ; ପଦକ୍ଷେପ—3. Step.

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅକ୍ଷରକୁ ଭାବ—

4. Ecliptic declention.

* । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅକ୍ଷର ବୃତ୍ତ—5. The ecliptic.

୬ । ଗତି; ଗମନ—6. Motion; going.

୭ । ଗ୍ରହର ଅକ୍ଷର ରେଖା—

7. Declention of a planet.

୮ । (ଭୂଗୋଳ ପରିଭାଷା) ଅକାଶରେ ବିଷୁବବୃତ୍ତଠାରୁ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରରେ କ୍ରମବଦ୍ଧ କଳ୍ପିତ ବୃତ୍ତର ଭିତ୍ତି ଓ

ଦକ୍ଷିଣରେ ଅକ୍ଷରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା ଅକ୍ଷର—

8. (geography) Ecliptic; the tropics.

[ଦ୍ର—ଭିତ୍ତିର ଦିଗର କଳ୍ପିତ ସୀମାନ୍ତ ବୃତ୍ତକୁ କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି

Tropic of Cancer ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ କଳ୍ପିତ ସୀମାନ୍ତ ବୃତ୍ତକୁ

ମକର କ୍ରାନ୍ତି Tropic of Capricorn କହନ୍ତି ।]

ବେ. ବି—କ୍ରାନ୍ତି; ଏକ କଡ଼ାର ଭାଗ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

One third of a bit of Kaurdi.

କ୍ରାନ୍ତିକକ୍ଷ—ସ. ବି—କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ (ଦେଖ)

Krantikaksha Krantibrutta (See)

କ୍ରାନ୍ତିପାତ—ସ. ବି. (କ୍ରାନ୍ତି + ପାତ)—(ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—

Krantipata

ଅକାଶରେ ବିଷୁବବୃତ୍ତ ଓ କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତମାନଙ୍କର

ପରସ୍ପର ମିଳନ ବା ସଂକ୍ରମଣ—(astronomy) The

intersection of the ecliptic and the

equinoctial circles.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାଶିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇ	ଉ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ

କାନ୍ତିବିଳୟ—ସ. ବି. (ଭୂଗୋଳ)—କାନ୍ତିବ୍ରତ (ଦେଖ)
 Krāntibālaya Krāntibṛutta (See)
 କାନ୍ତିବ୍ରତ—ସ. ବି. (ଭୂଗୋଳ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ଯୋଗୁଁ ପୃଥିବୀ—
 Krāntibṛutta ଗୋଲକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କଳ୍ପିତ ଉପାକାର ବ୍ରତ—
 1 The ecliptic.
 ୨ । କର୍କଟ କାନ୍ତି ଓ ମକର କାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଛାଣିତ ଭୂଭାଗ;
 ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ-ମଣ୍ଡଳ—2. The tropics; the
 tropical zone
 କାନ୍ତିମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (ଭୂଗୋଳ)—କାନ୍ତିବ୍ରତ (ଦେଖ)
 Krāntimāṇḍala (geography) Krāntibṛutta (See)
 କାନ୍ତି—ସ. ବି (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଭୂ)—ପକ୍ଷୀ—
 Krāntu Bird (Apte).
 କ୍ରମିକ—ସ. ବି. (ସ. କ୍ରମିକ)—କ୍ରମିକ (ଦେଖ)
 Krāmika Kramika (See)
 କ୍ରାୟକ—ସ. ବି. ପୁ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
 Krāyaka ୧ । ଖରଦଦାରୁ, କେତା—1. Purchaser.
 (କ୍ରୟିକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବେପାରୀ, ବଣିକ—
 2. Trader; merchant.
 କ୍ରାୟିକ—ସ. ବି. ପୁ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—
 Krāyika କ୍ରାୟିକ (ଦେଖ)
 (କ୍ରାୟିକା—ଶ୍ରୀ) Krāyika (See)
 କ୍ରିତନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାର୍ତ୍ତବିଧି ଅପଭ୍ରଂଶ)—
 Kṛitana (etc) କାର୍ତ୍ତବିଧି (ଦେଖ)
 Kīrtana etc. (See)
 କ୍ରିମ୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. କ୍ରିମ୍)—
 Krim ଦୁଧ ସର, ଦୁଧ ସର ଭଳି ପଦାର୍ଥ—
 Cream.
 (ଯଥା—ଆଇସ୍ କ୍ରିମ୍ ।)
 କ୍ରିମି—ସ. ବି. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
 Krimi କ୍ରିମି (ଦେଖ)
 Kṛumi (See)
 କ୍ରିୟା—ସ. ବି—ମେଷ ରାଶି—
 Kriya The zodiacal sign Aries.
 କ୍ରିୟାମଣା—ସ. ବି. ପୁ. (କ୍ରି ଧାତୁ + ଶାନନ୍)—
 Kriyamāṇa ଯାହା କରା ହେଉ ଅଛି—
 (କ୍ରିୟାମଣା—ଶ୍ରୀ) Which is being done.
 କ୍ରିୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କ୍ରି ଧାତୁ + ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
 Kriyā ୧ । (+ ଭାବ. ଅ)—କରଣ; କରବା—
 1. Doing; acting.
 ୨ । (+ କର୍ମ. ଅ)—କାର୍ଯ୍ୟ—
 2. An act; action.

୩ । ସମ୍ପାଦନ—
 3. Performance; accomplishment
 ୪ । ବୈଦିକ କର୍ମ—
 4. Vedic ceremony or rite.
 ୫ । ବୈଦିକ ଆଚାର—
 5. Conduct enjoined by the Bedas.
 ୬ । ସନ୍ତୋଷ, ପୁଣ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ—
 6 Pious act; meritorious work
 ୭ । ପରିଶ୍ରମ—7. Labour.
 ୮ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅର୍ଥ—
 8. (grammar) The meaning of a root.
 ୯ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅର୍ଥ ବାଚକ ପଦ—
 9. (grammar) Verb; a word expressing
 the meaning of a root

[ଧ୍ରୁ—ବ୍ୟାକରଣରେ ଧାତୁର ଅର୍ଥକୁ କ୍ରିୟା କହନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ-
 ଭାଷାର ଦା, କ୍ଷୁ, ପଞ୍ ପ୍ରଭୃତିର ଓଡ଼ିଆରେ ଦେ, କର ଓ ପଢ଼
 ରୂପରେ ଧାତୁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । କାଳ, ବଚନ, ପୁରୁଷ ଓ
 ବାଚ୍ୟ ରେତ୍ତରେ ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ରିୟାର ଆକୃତି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ।
 ଧାତୁରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ରେତ୍ତ ଅନୁସାରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୟ
 ଯୋଗ ହୋଇ କ୍ରିୟାର ରୂପ ହୁଏ । କ୍ରିୟାର କାଳ ପ୍ରଧାନତଃ ତିନି
 ଗୋଟି—ବର୍ତ୍ତମାନ, ଭୂତ ବା ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ । କର୍ତ୍ତାର
 ଯେଉଁ ବଚନ, ସେହି ପୁରୁଷ ହୋଇ ଥାଏ କ୍ରିୟାର ସେହି ବଚନ
 ଓ ସେହି ପୁରୁଷ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏକ ବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ରେତ୍ତରେ
 ଏକ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ରେତ୍ତରେ କ୍ରିୟା-ରୂପର
 ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲିଙ୍ଗରେତ୍ତରେ କ୍ରିୟାର ପରି-
 ବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସକର୍ମକ ଓ ଅକର୍ମକ ରେତ୍ତରେ ଧାତୁ ଯେପରି ଦ୍ୱିବିଧ କ୍ରିୟା
 ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦ୍ୱିବିଧ । ‘ରମ ଗୁଡ଼ ଖାଉଅଛି’—ଏ ବାକ୍ୟରେ
 ଖାଉଅଛି ସକର୍ମକ କ୍ରିୟା, ‘ରମ ଶୋଇବ’—ଏ ବାକ୍ୟରେ
 ‘ଶୋଇବ’ ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟା । ଏ ବାକ୍ୟରେ କର୍ମ ନାହିଁ; ତେଣୁ
 ‘ଶୋଇବ’ ଅକର୍ମକ ଅଟେ । କୌଣସି କ୍ରିୟାର କରଣବା ଅର୍ଥ-
 ବୋଧକ ରୂପକୁ ଶିଜନ୍ତ ବା ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ କ୍ରିୟା କହନ୍ତି । ‘ମା ପୁଅକୁ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଉ ଅଛନ୍ତି’—ଏ ବାକ୍ୟରେ ‘ଦେଖାଉଅଛନ୍ତି’ ଶିଜନ୍ତ
 କ୍ରିୟା । ‘ଅକର୍ମକ’ କ୍ରିୟାକୁ ଶିଜନ୍ତ କଲେ ତାହା ସକର୍ମକ ହୋଇ
 ଯାଏ ଓ ‘ସକର୍ମକ’ କ୍ରିୟାକୁ ଶିଜନ୍ତ କଲେ ତାହା ଅକର୍ମକ ହୋଇ
 ଯାଏ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଉଦାହରଣରେ ‘ଦେଖାଉଅଛି’ ସକର୍ମକ
 ଦେଖିବା କ୍ରିୟାର ଶିଜନ୍ତ ଆକୃତି, ‘ପୁଅ’ ଓ ‘ଚନ୍ଦ୍ର’ ତାହାର
 ଦୁଇଟି କର୍ମ । ‘ମା ପୁଅକୁ ଶୁଆଉଅଛନ୍ତି’ ଏ ବାକ୍ୟରେ ଅକର୍ମକ
 ‘ଶୋଇବା’ କ୍ରିୟା ଶିଜନ୍ତରେ ସକର୍ମକ ହୋଇଅଛି । ‘ପୁଅକୁ’
 ତାହାର କର୍ମ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ଯିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଟିଏ; 'କୂଅ' ନ ଯିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

କେତେକ ସକର୍ମକ କ୍ରିୟା ଅଣିକନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି କର୍ମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥାଏ । ଯଥା—'ଗୁରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧକୁ ପ୍ରଣ ପଞ୍ଚୁରଲେ' ଏଠାରେ ପଞ୍ଚୁରବା କ୍ରିୟା ଦ୍ଵିକର୍ମକ ।

ଅସମାପିକା ଓ ସମାପିକା ଦେହରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରିୟା ଦ୍ଵିବିଧ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗରେ ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଏ ତାହା ସମାପିକା, ଯଥା ରାମ ଶୋଇଲେ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗରେ ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତ ନ ହୋଇ ସମାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ତାହା ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଯଥା—ରାମ ଭାତ ଖାଇ ଶୋଇଲେ, ଏଠାରେ 'ଖାଇ' ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ।

ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ରିୟାର ବାଚ୍ୟ ଦୁଇଗୋଟି—(୧) କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ ଓ (୨) କର୍ମବାଚ୍ୟ । ଓଡ଼ିଆରେ ଭାବବାଚ୍ୟ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା-ଠାରେ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଓ କର୍ମରେ ଦ୍ଵିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରିୟା କର୍ତ୍ତାକୁ ଅନୁସରଣ କରେ ମାତ୍ର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା-ଠାରେ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ଓ କର୍ମରେ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରିୟା କର୍ମକୁ ଅନୁସରଣ କରେ । 'ଧୋବା କାଠ ଚରୁଅଛି, ଏହା କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟର ବାକ୍ୟ, 'ଧୋବାହାର କାଠ ଚରୁଅଛି', ଏହା କର୍ମବାଚ୍ୟର ବାକ୍ୟ ।

ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, କରଣ, ସ୍ଵପ୍ରଦାନ, ଅପ୍ରଦାନ ଓ ଅଧିକରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରକ କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୁଏ । କ୍ରିୟା-ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ବା ଅନୁପ୍ପ ଥିବାରୁ ଏ ଗୁଡ଼ିକ କାରକ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ମୂଳ କ୍ରିୟାର ସଂଖ୍ୟା ସ୍ଵଳ୍ପ ଥିବାରୁ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ସଙ୍ଗେ କରବା ଓ ହେବା କ୍ରିୟା ଯୋଗ କରି କ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ 'ସ ତ ଶାସ୍ତି'— ଓଡ଼ିଆରେ 'ଶାସ୍ତି' ଧାତୁର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରୂପର ପ୍ରୟୋଗ ନ ଥିବାରୁ କ୍ରିୟା-ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ 'ଶାସନ' ସଙ୍ଗେ 'କରୁଅଛନ୍ତି' କ୍ରିୟା ଯୋଗ କରାଯାଇ 'ସେ ତାଙ୍କୁ ଶାସନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହିପରି ବାକ୍ୟ ହେଲା । ସେହିପରି 'ବର୍ଣ୍ଣସ୍ତୁ ଗୁହମିଦମନଶ୍ୟତ୍' ଓଡ଼ିଆରେ 'ନଶ୍ତି' ଧାତୁର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରୂପର ପ୍ରୟୋଗ ନ ଥିବାରୁ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷଣ 'ନଶ୍ତି' ସଙ୍ଗେ 'ହୋଇଅଛି' କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ 'ବର୍ଣ୍ଣାଦିନେ ଏ ଘର ନଶ୍ତି ହୋଇ ଅଛି, ଏହିପରି ବାକ୍ୟ ହେଲା ।]

୧୦ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ—

10. (grammar) Noun of action; verbal noun.

୧୧ । ଗତି—11. Motion.

୧୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ଚେଷ୍ଟା—

12. Efforts for attaining an end.

୧୩ । ବେଦବିହିତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ; ହୋମ ଆଦି—

13. Rites or ceremonies enjoined by the Bedas.

୧୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ପ୍ରତିକାର; ଉପଚାର; ଚିକିତ୍ସା—

14. Remedying; medical treatment; curing.

(ଯଥା—ଶୀତ କ୍ରିୟା)

୧୫ । ଫଳ—14. Effect.

୧୬ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତକର୍ମ—16. Expiation.

୧୭ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଠି କ୍ରିୟା; ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା—

17. Funeral rites.

ବାପଙ୍କର କ୍ରିୟା କର୍ମକୁ ସେ ପାସୋଇଲେ,

ଦୈନିକ ଘେନି ଘରକୁ ଆସି ବାହାରିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୮ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଚର୍ଯ୍ୟାଗ—18. Offering of oblation to the manes of deceased ancestors.

୧୯ । ସାମ, ଦାନ, ଦଣ୍ଡ, ଦେବ ଆଦି ରାଜ୍ୟରକ୍ଷାର ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ—19 The following of the means for maintaining a kingdom

୨୦ । ଉପାୟ—20. Means; expedients.

୨୧ । ପୂଜା—21. Worship

୨୨ । ଯନ୍ତ୍ର; ହତିଆର—

22. Instrument; implement.

୨୩ । ଅଭ୍ୟାସ—23 Habit.

୨୪ । ଶିକ୍ଷା—24. Training; education.

୨୫ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ—25 Duty.

୨୬ । ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଅଧ୍ୟାପନା—

26. Teaching; instruction.

୨୭ । (ସୂକ୍ତ) ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ବା ମାଣ୍ଡ ଆଦି ଦ୍ଵାରା ବିଚାର—27. (Hindu-law) Judicial investigation (by witnesses or ordeal.)

କ୍ରିୟାକର୍ତ୍ତା—ସ. ବି. ପୁ. ୧ । (୨୭ଶୀ ଚତ୍ଵ; କ୍ରିୟା+କର୍ତ୍ତା)—କ୍ରିୟା Kriyākarttā କରବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଯେ କ୍ରିୟା ସମାପନ କରେ—

1. Doer; agent; performer of an act.

୨ । (ଦ୍ରବ୍ୟ; କ୍ରିୟା ଓ କର୍ତ୍ତା)—କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରବା

ଲୋକ—2. Deeds and doer.

କ୍ରିୟାକର୍ମ—ସ. ବି. (ସଦ୍‌ଚର; କ୍ରିୟା+କର୍ମ)—ପୁଣ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ଓ Kriyākarma ବୈଦିକ କର୍ମର ସମ୍ପାଦନ—

Performance of religious and other rites

କ୍ରିୟାକଳାପ—ସ. ବି. (୨୭ଶୀ ଚତ୍ଵ, କ୍ରିୟା+କଳାପ)—

Kriyākālāpa ୧ । କ୍ରିୟାସମୂହ—

1. Series of acts.

୨ । ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବେଦବିହିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସକଳ—

2. The whole body of 'ceremonies or rituals enjoined in the Hindu-śāstras.

କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ—ସ. ବି.—କ୍ରିୟାକଳାପ (ଦେଖ)

Kriyākāṇḍa

Kriyākālāpa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

କ୍ରିୟାକାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଠି କ୍ରିୟା—

Kriyākārjya The funeral ceremonies or rites.

କ୍ରିୟାଦେଶୀ—ସ. ବି.—(ସ୍ମୃତି) ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ୱପକ୍ଷର ସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ
Kriyādeshī ସାକ୍ଷୀ ହୁଏ (Hindu law) A witness whose
evidence is prejudicial to the party which
cites him.

କ୍ରିୟାନିର୍ଦ୍ଦେଶ—ସ. ବି.—(ସ୍ମୃତି) ପ୍ରମାଣ—

Kriyānirddeśa (Hindu law) Evidence.

କ୍ରିୟାନୂତ—ସ. ବି. (କ୍ରିୟା ନୂତ; କ୍ରିୟା + ଅନୁ, ଚ)—

Kriyānūta ୧ । ଦେବ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କର୍ମକାଣ୍ଡ—

1. Practising ritualistic observances.

୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କିତ ଶବ୍ଦ (ବାକ୍ୟ)—

2. (grammar) (a word) Governing or connected with a verb.

କ୍ରିୟାପଟୁ—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କ୍ରିୟା + ପଟ୍)—ପ୍ରଜ୍ଞାଣ—

Kriyāpatu Expert; skilful.

କ୍ରିୟାପଥ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କ୍ରିୟା + ପଥ)—ଚିକିତ୍ସା—

Kriyāpatha Medical treatment

କ୍ରିୟାପଦ—ସ. ବି. (କ୍ରିୟା + ପଦ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ପଦ

Kriyāpada (ଯଥା—କରବା, ଯିବା, ଅସିବା)—

(grammar) A verb.

କ୍ରିୟାପର—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରିୟା ଅଟେ ପର ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ

Kriyāpara ଯାହାର)—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟକଷ୍ଟ—

(କ୍ରିୟାପର—ଶ୍ରୀ) 1. Dutiful.

୨ । ବୈଦିକ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ରତ—

2. Engaged in the performance of Vedic duties.

କ୍ରିୟାପାଦ—ସ. ବି.—(ସ୍ମୃତି) ବାଦା ଦାବର କରବା ମକଦ୍ଦମାର

Kriyāpāda ତୃତୀୟ ପାଦ; ଦାବା ପ୍ରମାଣାର୍ଥ ଉପସ୍ଥାପିତ ପ୍ରମାଣ—

(Hindu law) The third step in litigation;

evidence adduced in support of a claim.

କ୍ରିୟାବନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ରିୟାବତ୍)—ବେଦବିହୀନ ଆତ୍ମର

Kriyābanta ବା ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ରତ—

Engaged in or devoted to the performance of Vedic rites or ceremonies.

କ୍ରିୟାବାଚକ—ସ. ବି.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯାହା କୌଣସି କ୍ରିୟାକୁ

Kriyābāchaka ବୁଝାଏ; କ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶକ ବା କ୍ରିୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ—

Verbal; denoting a verb; signifying an action.

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷଣ—ସ. ବି.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷଣ

Kriyābāchaka biśeṣhaṇa ପଦଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ରିୟାର

ଅର୍ଥ ସୂଚକ ହୁଏ ଏକ ଯାହା ସଙ୍ଗେ 'ଦେବା' ଅର୍ଥ—

ବୋଧକ କ୍ରିୟା ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ରିୟା ସଂଖ୍ୟା ହୁଏ (ଯଥା—
ପୂଜିତ, ଅନୁଗତ, ନ୍ୟାସନାଦି)—Verbal adjective,
(e. g. worshipped, devoted, taken etc).

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ—ସ. ବି.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷ୍ୟପଦ—

Kriyābāchaka biśeṣhya ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ରିୟା ବୁଝାଯାଏ

ଏକ ବେଳେବେଳେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ 'କରବା' ଅର୍ଥବୋଧକ

କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନୂତନ କ୍ରିୟା ସଂଖ୍ୟା ହୁଏ (ଯଥା—

ଗମନ, କରଣ, ଶେଦନ, କରବା, ଶୋଇବା, ଦେବା

ଇତ୍ୟାଦି)—(grammar) Verbal nouns; (e. g.

going; doing; cutting).

କ୍ରିୟାବାଚୀ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—କ୍ରିୟାବାଚକ (ଦେଖ)

Kriyābāchī (grammar) Kriyābāchaka (See)

କ୍ରିୟାବାଦୀ—ସ. ବି. (କ୍ରିୟା + ବାଦନ୍, ମାତ୍ରା: ବା.)

Kriyābādī (ସ୍ମୃତି) ମକଦ୍ଦମରେ ବାଦୀ; ମୁଦେଇ—

(Hindu law) Plaintiff;

complainant.

କ୍ରିୟାବାନ୍—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ରିୟା + ବାନ୍; ମାତ୍ରା: ବା.)—

Kriyābān ୧ । ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧି ବା ଆତ୍ମର ଅନୁସାରେ

(କ୍ରିୟାବାଦୀ—ଶ୍ରୀ) ରଳେ—

1. Practising rites or conduct enjoined in
the Śāstras or the Bedas.

୨ । କୌଣସି କର୍ମରେ ଲାଗିଥିବା—

2. Engaged in any work.

୩ । କୌଣସି କର୍ମ କରବାରେ ନିପୁଣ—

3. Versed in the practice of some act.

କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କ୍ରିୟା + ବିଶେଷଣ)—

Kriyābiśeṣhaṇa ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ପଦଦ୍ୱାରା

କ୍ରିୟାର ଗୁଣ ବା ଅବସ୍ଥାବି ଜଣାପଡ଼େ (ଯଥା—ଧୀରେ,

ତୀବ୍ର, ଝଟି, ମିଞ୍ଚିମିଞ୍ଚି, ବେଶିପରମାଣରେ)—

1. Adverb.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ପରେ 'ରେ' ଓ

ବିଶେଷଣରେ ବଦଳି ଲାଗି ବେଳେବେଳେ କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ ହୁଏ ।

ସେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲେଖୁଅଛି, କଷ୍ଟରେ ଶୋଇଅଛି । ଏଠାରେ 'ଯନ୍ତ୍ରରେ'

ଓ 'କଷ୍ଟରେ' କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ । 'ଧୀରେ ଗୁଲ', 'ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ

ହସିଲା' ଏଠାରେ 'ଧୀରେ' ଓ 'ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ' କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ ।]

କ୍ରିୟାଶକ୍ତି—ସ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍, କ୍ରିୟା + ଶକ୍ତି)—କର୍ମ କରବାରେ

Kriyāśakti ସାମର୍ଥ୍ୟ ବା ଫୁର୍ତ୍ତି—

The energy of action; activity.

କ୍ରିୟାସମ୍ଭାବିତା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କ୍ରିୟା + ସମ୍ଭାବିତା)—କୌଣସି

Kriyāsambhābhīṭa କ୍ରିୟାର ପୁନଃ ପୁନଃ କରଣ—

Repetition of an act

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ସଦୃଶ ଚକ୍ରରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃଥା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥା’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଥୋ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଥା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବର’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବର’ ଦେଖିବେ

କ୍ରିୟାସମାପ୍ତି—ସ. ଚ. (ଚକ୍ର ଓ ଚକ୍ର; କ୍ରିୟା + ସମାପ୍ତି)—କୌଣସି

Kriyāsamāpti କ୍ରିୟାର ଶେଷ ହେବା—

The accomplishment of an act.

[ଦ୍ରୁ—କ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି, ଯଥା—ମୁଁ ଭାବ ଖାଇଲି; ଅସମାପ୍ତି

ଯଥା—ମୁଁ ଭାବ ଖାଇଁ ଖାଇଁ (ଉଠି ଅସିଲି)]

କ୍ରି (ଧାତୁ)—ସ. (ଭୁଲ; ଫା. ଖରବ)—୧ । କ୍ରିବା—

Kri (root) 1 To purchase; to buy.

୨ । ବିକ୍ରୟ କରବା; ବଦଳାଇବା—

2. To barter; to exchange.

୩ । ଜିତିବା—3. To win.

୪ । ବଶ କରବା—

4. To bring under control; to subjugate

କ୍ରିଡ଼ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଖେଳବା—1 To play.

Krīḍ (root) ୨ । ଥଣ୍ଡା କରବା—

2. To jest; to joke.

କ୍ରିଡ଼—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ = ଖେଳବା + ଭାବ. ଅ)—

Krīḍa ୧ । ଖେଳବା—1 Act of playing

୨ । ଖେଳ—2. Play; sport

୩ । ମଉଜ—3. Pleasure.

୪ । (+ କରଣ. ଅ)—ଖେଳନା ବସ୍ତୁ—

4. Play-thing.

୫ । ଥଣ୍ଡା—5. Jest; joke

କ୍ରିଡ଼କ—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Krīḍaka ୧ । ଖେଳକ; ଖେଳୁଅଛି—1. A player.

(କ୍ରିଡ଼କା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଦ୍ୱାରୀ; ଦରୁଆନ—

2. A porter; door-keeper

କ୍ରିଡ଼ନ—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଖେଳବା—

Kaīḍana

1. Playing.

୨ । ଖେଳ—Play; sport.

୩ । (+ କରଣ ଅନ) ଖେଳବାର ଉପକରଣ—

3. Sporting materials.

କ୍ରିଡ଼ନକ—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ + ଅକ)—କ୍ରିଡ଼ାବସ୍ତୁ;

Krīḍanaka

ଖେଳନା—A toy.

ଯେ ବାସ୍ତୁ କ୍ରିଡ଼ନକ ମୁଁ ହେଁ ଚୋର । ମଧୁସୂଦନ-ବନ୍ଧା ।

କ୍ରିଡ଼ନୀୟ—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ + ଅମୟ)—କ୍ରିଡ଼ନକ (ଦେଖ)

Krīḍanīya

Krīḍanaka (See)

କ୍ରିଡ଼ୟକ—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ. ଶ୍ରୀ + ଅକ)—କ୍ରିଡ଼ନକ (ଦେଖ)

Krīḍayaka

Krīḍanaka (See)

କ୍ରିଡ଼—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ଖେଳ—

Krīḍa

1. Play; sports; games.

୨ । ଉପାସ; ଉପାସ; ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—

2. Amusements; pastimes.

୩ । ଖେଳବା—3. Act of playing.

ବାସ୍ତବ କ୍ରିଡ଼ା ଚରଣ ଓ ପରବନ୍ଧ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣୋପ ।

୪ । ଥଣ୍ଡା; ପରହାସ—4. Jest; joke.

୫ । ଅବଜ୍ଞା—5. Slight; disregard.

୬ । ଖେଳନା—6. Play-thing.

୭ । ଖେଳର ସରଞ୍ଜାମ—7. Playing materials.

୮ । ମଞ୍ଜୁକ୍ରୀଡ଼ା; କସରତ—

8. Gymnastics; feats of strength.

୯ । ଜଳକେଳି—9. Sports in water.

କ୍ରିଡ଼ା କରବା—ସେ. କ୍ରି. (ସ. କ୍ରିଡ଼ ଧାତୁ)—ଖେଳବା—

Krīḍā karibā

To play.

କ୍ରିଡ଼ାକର

କ୍ରିଡ଼ା କରନା

କ୍ରିଡ଼ାକଳା—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ା, କ୍ରିଡ଼ା + କଳା)—ଖେଳବାର କ୍ରିୟାମା-

Krīḍākālā ବଳୀ; ବିଦ୍ୟାରୂପେ ସାଧିତ କ୍ରିଡ଼ା—

The art of play; gymnastics.

କ୍ରିଡ଼ାକାନନ—ସ. ଚ. (ଚକ୍ର ଓ ଚକ୍ର; କ୍ରିଡ଼ା + କାନନ)—କ୍ରିଡ଼ାଦ୍ୟାନ

Krīḍākānana

—Pleasure-garden.

କ୍ରିଡ଼ାକୁଶଳ—ସ. ଚ. ଶୁଞ୍ଚ ସୁଞ୍ଚ (ଚକ୍ର ଓ ଚକ୍ର; କ୍ରିଡ଼ା + କୁଶଳ)—

Krīḍākūśala ୧ । କ୍ରିଡ଼ାର କ୍ରିୟାମାତ୍ର ଜାଣିଥିବା—

1. Well versed in the rules of a game.

୨ । ଖେଳବା ବିଷୟରେ ପଣ୍ଡ—2. Well-versed or

proficient in the art of play; expert

(player).

କ୍ରିଡ଼ାକୃତ—ସ. ଚ.—କ୍ରିଡ଼ା କରବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—

Krīḍākṛta

The sportive purpose.

କ୍ରିଡ଼ାକୃତ—ସ. ଚ. (କ୍ରିଡ଼ା + କୃତ)—୧ । ଖେଳ; ପରହାସ—

Krīḍā kṛta

1. Pastime; sport.

୨ । ନାନା ପ୍ରକାର କ୍ରିଡ଼ା ବା ତାମସା—

2. Sports; various amusements.

୩ । ବୃଥା କୌତୂହଳ—3. Wanton curiosity.

୪ । କ୍ରିଡ଼ାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଆମୋଦ—4. Amusement or

pleasure derived from sports.

୫ । ରତ୍ନକ୍ରୀଡ଼ା—5. Sexual intercourse.

୬ । ଖେଳବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହ—

6. Amusement for amusement's sake.

୭ । ବୃଥା କୌତୂହଳ—7. Wanton amusement

କ୍ରିଡ଼ାକ୍ରମ—ସ. ଚ. (ଚକ୍ର ଓ ଚକ୍ର; କ୍ରିଡ଼ା + କ୍ରମ)—ପରସ୍ପରକ୍ରମେ

Krīḍākrama

କ୍ରିଡ଼ାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ; କେଉଁ ଖେଳ ପରେ

କେଉଁ ଖେଳ ହେବ ତାହାର ସଂକଳ୍ପ—A pro-

gramme of sports; a series of sports;

different successive stages in a series

of sports.

୧	ର	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ନ

କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ.—ଅବଲମ୍ବକ୍ରମେ, ଅଳ୍ପ ସହଜରେ—
Krīḍākrame Easily (doing a thing).

କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ଷେତ୍ର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କ୍ରୀଡ଼ା+କ୍ଷେତ୍ର)—
Krīḍākshetra ୧ । ଖେଳପଡ଼ା—A play-ground.
୨ । ରଙ୍ଗଭୂମି—2. A stage; theatre of action.
୩ । ମଲ୍ଲଭୂମି—3 Arena; wrestling ground.

କ୍ରୀଡ଼ାଗାର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଆଗାର)—୧ । ଖେଳଘର,
Krīḍāgāra ଯେଉଁ ଘରେ ଲୋକେ ଖେଳନ୍ତି; ଆଖିଆ—
Gymnasium.

୨ । ପିଲାମାନେ ଧୂଳରେ ଖେଳିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଘର
କରନ୍ତି; ଧୂଳଘର—2. Doll-house

କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଗୃହ)—
Krīḍāgruha କ୍ରୀଡ଼ାଗାର (ଦେଖ)
Krīḍāgāra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାଚତୁ—ସ. ବି.—ବାହୁଡ଼ି—
Krīḍāchaṭu Bat.

କ୍ରୀଡ଼ାନାରୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ମ. ପ. ଲେ. କ୍ରୀଡ଼ା+ନାରୀ)—ବେଶ୍ୟା—
Krīḍānārī Prostitute; harlot.

କ୍ରୀଡ଼ାନରତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ମୀ ଚତୁ, କ୍ରୀଡ଼ା+ନରତ)—
Krīḍānirata ୧ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ସମ୍ବଦା ରତ—
(କ୍ରୀଡ଼ାନରତ—ଶ୍ରୀ) 1. Addicted to sports; gamesome;
playful.

୨ । ଖେଳରେ ଲାଗିଥିବା, ଖେଳୁଥିବା—
2 Engaged in sports.

କ୍ରୀଡ଼ାପର୍ବତ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ. କ୍ରୀଡ଼ା+ପର୍ବତ ପଦ୍ୟ)—
Krīḍāparbata ୧ । ଯେଉଁ ପର୍ବତରେ ସ୍ଵର୍ଗଭୋଗାର୍ଥୀ ବହାର
କରନ୍ତି—1. A mountain where a person
roves for pleasure.

୨ । କୃତାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୃତ୍ରିମ ପର୍ବତ—
2. An artificial hill constructed to be
used as a resort for pleasure.

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ. କ୍ରୀଡ଼ା+ପୁତ୍ତଳି)—
Krīḍāputtali ୧ । ଖେଳ ବଣ୍ଡେଇ—1 Dolls.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରପୁରୁଷଦ୍ଵାରା ଚାଳିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
2 (figurative) A person guided by the
a device of another; a puppet.

(ଯଥା—ରାଜା ମନ୍ତ୍ରିକ ଦ୍ଵାରା କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି ହୋଇଅଛନ୍ତି ।)

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳିକା—ସ. ବି. (କ୍ରୀଡ଼ା+ପୁତ୍ତଳିକା)—
Krīḍāputtaliḥ କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି (ଦେଖ)
Krīḍāputtali (See)

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି—ସ. ବି. (କ୍ରୀଡ଼ା+ପୁତ୍ତଳି)—
Krīḍāputtali କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି (ଦେଖ)
Krīḍāputtali (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବସର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଅବସର)—
Krīḍābasara ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଛୁଟାଦିକୁ ବ୍ୟୟିବା
ଅବସର, ଖେଳଛୁଟ—1 Leisure; holiday; time
allowed for recreation after strenuous
work.

୨ । କ୍ରୀଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା ବସର—
2 Interval in the midst of sports.
୩ । କ୍ରୀଡ଼ାର ଶେଷ—3 The finish of a game.

କ୍ରୀଡ଼ାବାନ୍—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କ୍ରୀଡ଼ା+ବାନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Krīḍābān କ୍ରୀଡ଼ାବାନ୍ (ଦେଖ)
(କ୍ରୀଡ଼ାବାନ୍—ଶ୍ରୀ) Krīḍānirata (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବିତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (କ୍ରୀଡ଼ା+ବିତ୍ ଧାତୁ+କ୍ରିପ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Krīḍābit କ୍ରୀଡ଼ାବିତ (ଦେଖ)
Krīḍākusāla (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. (ବିଦ୍ୟା, କ୍ରୀଡ଼ା+ବିଦ୍ୟା)—
Krīḍāvidyā କ୍ରୀଡ଼ାବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)
Krīḍākālā (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବିଶାରଦ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (୨ମୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ବିଶାରଦ)—
Krīḍābiśārada କ୍ରୀଡ଼ାବିଶାରଦ (ଦେଖ)
(କ୍ରୀଡ଼ାବିଶାରଦ—ଶ୍ରୀ) Krīḍākusāla (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବେଶ୍ୟା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, କ୍ରୀଡ଼ା+ବେଶ୍ୟା)—
Krīḍābeśyā କ୍ରୀଡ଼ାବେଶ୍ୟା (ଦେଖ)
Krīḍāgāra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଭୂମି)—କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ଷେତ୍ର (ଦେଖ)
Krīḍābhūmi Krīḍākshetra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାମନ୍ଦିର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ମନ୍ଦିର)—
Krīḍāmandira କ୍ରୀଡ଼ାମନ୍ଦିର (ଦେଖ)
Krīḍāgāra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାମୟୂର—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ. କ୍ରୀଡ଼ା+ମୟୂର)—
Krīḍāmayūra ୧ । ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ କିର୍ମିତ ମୟୂରର ମୂର୍ତ୍ତି—
1. A toy-peacock.

୨ । କୌତୁକାର୍ଥ ପଳିତ ମୟୂର—
2. A peacock kept for pleasure.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ, କ୍ରୀଡ଼ାଶୂକ ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ—ଦେ. ବି—ପୋଷାଜୀବ—
Krīḍāmṛga Tame or domesticated creature.

କ୍ଷମ କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ ଶବ୍ଦଦ୍ଵାରା
କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି । କବିରାଜ. ଘରବଦ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ପ୍ରତିଦିନ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକାଦି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନେଇବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପର, ବା ଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାୟ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅର୍ଜୁନ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜୁ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଖୋଜିବେ ।

ସ. କ—୧ । ଖେଳିବା ପାଇଁ କ୍ରୀଡ଼ା ମୃଗ ମୂର୍ତ୍ତି—
1. A toy-deer.

୨ । କୌତୁକାର୍ଥ ପାଳିତ ମୃଗ—
2. A deer kept for pleasure.

କ୍ରୀଡ଼ାରତ୍ନ—ସ. କଣ. (୨ମୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ରତ୍ନ)—
Krīḍārata କ୍ରୀଡ଼ା କରତ (ଦେଖ)
Krīḍānirata (See)

କ୍ରୀଡ଼ାରତ୍ନ—ସ. କ. (୨ମୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ରତ୍ନ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Krīḍāratna ରତ୍ନକ୍ରୀଡ଼ା—Copulation.

କ୍ରୀଡ଼ାରମ୍ୟ—ସ. କ. (ମ. ପ. ଲେ. କ୍ରୀଡ଼ା+ଅରମ୍ୟ)—
Krīḍārāma କ୍ରୀଡ଼ାରମ୍ୟାନ (ଦେଖ)
Krīḍādyāna (See)

କ୍ରୀଡ଼ାଶିଳା—ସ. କ—ଯେଉଁ ପର୍ବତରେ ପୁରୀଲୋକାର୍ଥ ବିହାର କରନ୍ତି—
Krīḍāśaila ଯାଏ—A mountain where a person roves for pleasure.

କ୍ରୀଡ଼ିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ. କ୍ରୀଡ଼ି ଧାତୁ)—ଖେଳିବା—
Krīḍibā To play.
ମାନ ମାନ ହୋଇ ଶବ୍ଦ ଦେହେ ଯାଉ
ସବୁଦିନେ କ୍ରୀଡ଼ିଥାନ୍ତି । ସ୍ବାଧୀନ, ସ୍ବାଧୀନ ।

କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ଦେଶ—ସ. କ. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଉଦ୍ଦେଶ)—
Krīḍoddeśa ଖେଳଯାଗା; ଖେଳପଡ଼ା—Play-ground.

କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—ସ. କ. (ମ. ପ. ଲେ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଉଦ୍ୟାନ)—
Krīḍodyāna ମନୋରଞ୍ଜନ କ୍ରମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ସଜ୍ଜିତ
ଉପବନ; ଉପବାଗାନ—
Pleasure-garden; park.

କ୍ରୀତ—ସ. କଣ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Kṛita ୧ । କଣି ଯାଇଥିବା—
1. Purchased.

୨ । ବଶୀଭୂତ—
9. Brought under control.

କ୍ରୀତକ—ସ. କଣ. (କ୍ରୀତ + କ)—
Kṛitaka ଖରଦକ୍ତାସ୍ତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତ—
Got by purchase.

ସ. କ—କ୍ରୀତ ପୁତ୍ର—
A son affiliated to a person by purchase from his father.

କ୍ରୀତଦାସ—ସ. କ. ପୁ. (କର୍ମଧା; କ୍ରୀତ + ଦାସ)—
Kṛitadāsa କ୍ରୀତଦାସ; କ୍ରୀତଦାସ—
(କ୍ରୀତଦାସୀ—ଶ୍ରୀ) A slave, a servant purchased by his master as a chattel.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ କ୍ରୀତଦାସ ପ୍ରଥା ଉପେକ୍ଷା ଶୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ।
କେତେକ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଶୁ ଭଳି ଅର୍ଥ ନେଇ ସଜ୍ଜା ଓ ବଡ଼ଲେକ

ମାନଙ୍କୁ ବିକି ଦେଉଥିଲେ । ସେହି କିଣା ଲୋକମାନେ ଚିରଜୀବନ ଖରଦକ୍ତାସ୍ତ୍ରର ବିକ୍ରୟ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ଅଜିକାଲି ଦ୍ଵାଟରେ ବଜାରରେ ଗୋରୁ ଛେଳି ଯେପରି ବିକିଶରୁ ଦେଉଛନ୍ତି, ପୂର୍ବେ ଧରା ଦେଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏହିପରି ବିକିଶରୁ ଦେଉଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥାର୍ଥକରେ ପଡ଼ି ଆପଣାକୁ ଓ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିକି ଦେଉଥିଲେ । ଉକ୍ତ କ୍ରୀତଦାସ-ଠାରେ କିଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵାମିତ୍ଵ ପ୍ରକର୍ତ୍ତିତ ଥିଲା । ଏ ପ୍ରଥା ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ପ୍ରଥା କ୍ରମଶଃ ଲୋପ ପାଉଅଛି । ସୁନ୍ଦରୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଖରଦକ୍ତାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀ ରୂପେ ରଖୁଥିଲେ । ବଡ଼ଲେକମାନେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଖାସ୍ (ମୁଖ୍ୟଭେଦନ) କରି ଆପଣାର ଅନ୍ତଃସ୍ଵରରେ ପ୍ରଦର୍ଶନରୂପେ ରଖୁଥିଲେ । ଦାସଦାସୀଙ୍କ-ଠାରୁ ଜନ୍ମିବା ପିଲା ମଧ୍ୟ ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ ଗଣ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ଏ କଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥା ଉଠାଇବା ଉପେକ୍ଷାରେ ଇଂରେଜ ଜାତି ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆଫ୍ରିକା, ଆମେରିକା ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ନେପାଳରୁ ଏ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଅଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଭାରତର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜପରିବାର-ମାନଙ୍କରୁ ଏ ପ୍ରଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉନ୍ମୁଳିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।]

କ୍ରୀତପୁତ୍ର—ସ. କ. ପୁ. (କର୍ମଧା; କ୍ରୀତ + ପୁତ୍ର)—
Kṛitaputra ପିଲାବ ବାପ ମାଆଙ୍କୁ କିଛି ଧନ ଦେଇ ଆଣି ଶିଶୁ-
(କ୍ରୀତପୁତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀ) କାଳରୁ ଆପଣାର ପୁଅ ପରି ପାଳିଥିବା ପୁତ୍ର—
An adopted son brought up from child-
hood by the adopter after paying some
consideration to his parents.

[ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରେଣୀର ପୁତ୍ର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କ ବାବୁ ଶ୍ରେଣୀର ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

କ୍ରୀତପୁତ୍ରକ—ସ. କ. ପୁ. (କ୍ରୀତପୁତ୍ର + ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ)—
Kṛitaputraka କ୍ରୀତପୁତ୍ର (ଦେଖ)
(କ୍ରୀତପୁତ୍ରିକା—ଶ୍ରୀ) Kṛitaputra (See)

କ୍ରୀତାନୁଶୟ—ସ. କ.—(ହିନ୍ଦୁ ସ୍ଥୁତି) କିଣିଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ କେତେକ
Kṛitānuśaya ଅଭିନୁଷଙ୍ଗତ କାରଣରୁ ବିକେତାଙ୍କୁ ଫେରିବା-
ଦେବା; ଅଭିନୁଷଙ୍ଗତ କାରଣରୁ କିମ୍ବଦ୍ଧି ରଦ୍ଧ କରିବା—
(Hindu law) The rescission of a sale; the
return of a purchased article to the seller
on account of some legal flaw; the legal
nullification of a sale-transaction.

କ୍ରୁଜର—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ. କ୍ରୁଜର)—
Krujar ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ଵେତ ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ; ଯେଉଁ ଶ୍ଵେତ ଯୁଦ୍ଧ-
ଜାହାଜ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଜାହାଜ ବିକଟକର୍ତ୍ତା କୌଣସି
ସ୍ଥାନରେ ଅଛି ବା ନାହିଁ ଏହା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି
ସମୁଦ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥାଏ—A cruiser.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଞ	ଡ

କୃଷ୍ଣ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବକ୍ତ କରବା—

Kruñch (root) 1. To bend; to make crooked.

୨ । ବକ୍ତ ହେବା—

2. To become crooked.

୩ । କମିଯିବା—3 To shrink.

୪ । କମାଇବା—4 To lessen

୫ । ନିକଟକୁ ଗମନ କରିବା—

5. To approach; to go up to.

କୃଷ୍ଣ—ସ. ବି (କୃଷ୍ଣ ଧାତୁ = ବକ୍ତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା ଶରୀରର
Kruñcha ଅକାର ବକ୍ତା ଥିବାରୁ)—୧ । କାଶି ବଗ—

1. Heron.

୨ । ହଂସ—2. A swan.

କୃଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବୁଡ଼ିଯିବା—1 To sink; to dive.

Kruṛda (root) ୨ । ଘନ ହେବା—

2. To become thick, to coagulate.

କୃଥ (ଧାତୁ)—ସ.—ଦତ୍ତ୍ୟା କରିବା—

Krutha (root) To murder, to kill

କୃଦ୍—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କୃଥ ଧାତୁ = ଘନିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ) —କୁପିତ;

Kruddha ରୁଷ୍ଟ; ରାଗଯୁକ୍ତ, ରାଗାନ୍ୱିତ—

(କୃଦ୍—ଶ୍ୱୀ) Enraged, angry.

ସ. ବି. (କୃଥ ଧାତୁ + ଭବ. ତ) —କ୍ରୋଧ, ରାଗ—

Anger; rage.

କୃଧ (ଧାତୁ)—ସ.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ରାଗିବା—

Krudha (root) To be angry (with a person).

କୃନ୍ତ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଅଲିଙ୍ଗନ କରିବା—

Kruntha (root) To embrace.

୨ । କଷ୍ଟ ବୋଧ କରିବା—

2 To be distressed; to suffer pain.

କୃଶ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । କାନ୍ଦିବା—

Kruśa (root) 1. To cry.

୨ । ଚିନ୍ତା କରି କାନ୍ଦିବା—

2. To lament, to bewail,

୩ । ଚିନ୍ତା କରିବା—3. To cry out.

କୃଷି—ଶ୍ରୀ. ବି.—କୃଷି (ଦେଖ)

Kṛushi Kṛushi (See)

[ଦ୍ର—‘ର’ ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓଡ଼ିଆରେ ‘ରୁ’ ପରି ହେବାରୁ, ଅସିଷ୍ଟିତ ଲୋକେ ଲୋକାରେ ‘ରୁ’ ସ୍ଥାନରେ ରୁ ଓ ରୁ ସ୍ଥାନରେ ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

କୃଷ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ସ. କୃଷ୍ଣର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—କୃଷ୍ଣ—

Krushṭa Kṛushṇa

କୃଷ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍ତ; ଲ. କ୍ରସ୍ତ)—କ୍ରସ୍ତ (ଦେଖ)

Krusa Kras 1. (See)

କୃର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. କୃର ଧାତୁ = ହେତନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର;

Kaūra କୃର ସ୍ଥାନରେ କୃ ଅଦେଶ—୧ । ନିଷ୍ଠୁର, ନିଷ୍ଠାସ—
(କୃର—ଶ୍ୱୀ) 1 Cruel; harsh.

୨ । ଖଲ, ଦୁଷ୍ଟ—2 Wicked.

୩ । କଠୋରହୃଦୟ, ନିର୍ଦୟ—

3. Unkind; unfeeling; hard-hearted.

୪ । କର୍ଣ୍ଣକଟୁ—4 Harsh.

୫ । ଅନିଷ୍ଟକାରକ—5 Mischievous

୬ । ଭୀଷଣ—6 Fierce; terrible; horrible

୭ । କଞ୍ଚା—7. Raw

୮ । ଅଶୁଭ—8 Inauspicious; portentous.

୯ । କଠିନ; ଟାଣୁଆ—9 Hard; solid

ସ. ବି.—୧ । ଭଜ—1 Boiled rice

୨ । ଛୁଆଣ—2. Hawk

୩ । ବଗ—3 Pond-heron

୪ । ଶନିଗ୍ରହ—4 Saturn.

୫ । ଉଦ୍ଧ—5 The ascending node.

୬ । ଶତ—6. Wound

୭ । ହତ୍ୟା—7. Slaughter.

୮ । ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ—8. Horrible or cruel act.

କୃରକର୍ମ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃର + କର୍ମନ୍, ୧ମ. ୧ବ.)—

Kṛurakarmā ୧ । ନିଷ୍ଠୁର କାର୍ଯ୍ୟକାଣ୍ଡ—

1. Doing deeds of cruelty.

କୃରକର୍ମ ହୋଇ ଜଗତେ ହେବ ବ୍ୟାପାର ।

କୃଷ୍ଣବିଦ ମହାଭାବ ବନ ।

୨ । ସ୍ୱଭାବତଃ ନିର୍ଦୟ—

2. Unrelenting, cruel by nature.

କୃରକୋଷ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହୁଏ—

Kṛurakoshtha Having costive bowels; suffering from systematic constipation.

କୃରଗନ୍ଧ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃର + ଗନ୍ଧ)—ଗନ୍ଧକ—

Kṛuragandha Sulphur.

କୃରତା—ସ. ବି. (କୃର + ଭାବ. ତା)—୧ । ନିଷ୍ଠୁରତା—

Kṛuratā 1. Cruelty.

୨ । ନିର୍ଦୟତା—2. Unkindness.

୩ । କଠୋରତା—3. Harshness.

କୃରଦ୍ରୁକ—ସ. ବି. (କୃର + ଦ୍ରୁ ଧାତୁ + କ୍ତୃପ୍, ୧ମ. ୧ବ.)—

Kṛuradrūk ୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—

1. The planet Mars (Apte).

୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2. The planet Saturn.

[ଦ୍ର—ପ୍ରକଟ କୋଷ୍ଠାଦି ମତର୍ବେ ମଙ୍ଗଳ ଓ ଶନି ଗ୍ରହର ଦଶା ମନ ଅଟେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଏ ଚିତ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ କା ୨ ଚିତ୍ତିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍ଲ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ

କୃତ୍ତିକା—ସ. କଣ. ପୁ. (କୃତ୍ + ଶ୍ରବ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Krūrārābi ଯେ କଠୋର ଶବ୍ଦ କରେ—

(କୃତ୍ତିକା—ଶ୍ରୀ) Making a harsh sound.

ସ. କ. — କୁଆ—Crow.

କୃତ୍ତିଲୋଚନ—ସ. କ. ପୁ. (କୃତ୍ତିକା, କୃତ୍ + ଲୋଚନ)—

Krūrālochana କୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)

(କୃତ୍ତିଲୋଚନ—ଶ୍ରୀ) Krūrādrak (See)

କେଣି—ସ. କ. (କ୍ରି ଧାତୁ + ଭବ. ଣି) — କଣିକା; କ୍ରୟ—

Kreṇi Buying; purchasing.

କେଣି—ସ. କ. (କ୍ରି ଧାତୁ + ଣି + ଇ) — କେଣି (ଦେଖ)

Kreṇi Kreṇi (See)

କେତାବ୍ୟ—ସ. କଣ. (କ୍ରି ଧାତୁ = କଣିକା + କର୍ମ. ତବ୍ୟ) —

Kretabya କେତାବ୍ୟ; କଣିକାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be purchased; worth buying; purchasable.

କେତା—ସ. କଣ. ପୁ. (କ୍ରି ଧାତୁ = କଣିକା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ; ୧ମା

Kretā ୧ବ.) — ଖରଦ୍ଦାର, ମୁଦ୍ରା—

(କେତା—ଶ୍ରୀ) Buyer; purchaser.

କେୟା—ସ. କଣ. (କ୍ରି ଧାତୁ = କଣିକା + କର୍ମ. ଯ) —

Kreya ୧ । ଖରଦ୍ଦ କରାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—

1. Purchasable

୨ । ଯାହା ଖରଦ୍ଦ କରିବାକୁ ମିଳେ—

2. Available for purchase.

୩ । ଶସ୍ତା—3. Cheap; not dear; available for a low price.

କୋକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. କ.—କୋରଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Krok (etc) Korakha etc (See)

କୋଟି—ସ. କ. (କୃତ୍ ଧାତୁ + ଥ) — କୌଣସି ପର୍ବତ (ଦେଖ)

Kroṭīcha Krauṭīcha parbata (See)

କୋଟ—ଦେ. କ. (ସ. କୋଟର; କୋଡ଼) — କୋଟର (ଦେଖ)

Kroṭa Koṭara (See)

କୋଟନ୍—ବୈଦେ. କ. (ଇଂ) — (ଏହା ଆମ ଦେଶର ସିନ୍ଧୁ ଜାଗାସ୍ତ୍ରୁ ଗୁଳୁ) —

Kroṭan ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅକାରର ଚିତ୍ତିତ ପତ୍ରସ୍ତ୍ରୁ ଗୁଳୁ—

କୋଟନ୍ Croton.

କୋଟନ୍ [କ୍ର—ନାନା ଜାତିର ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରସ୍ତ୍ରୁ ଗୁଳୁ କୋଟନ୍ ଗଛ

ଅଛି । ବଡ଼ ଲୋକେ ସଡ଼କରେ ଏ ଗଛମାନଙ୍କୁ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି ।

ଏହାର ତାଳ ପୋତିଲେ ସେହି ତାଳରୁ ଗଛ ହୁଏ । ଏ ଗଛର

ମୂଳରେ ପାଣିଜମି କେତେଲେ ଗଛ ମରଯାଏ । ଏଥିରେ ଶ୍ଵେତ

ଶ୍ଵେତ ଫୁଲକେଣ୍ଡା ଧରେ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ପଳେ ନାହିଁ । ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ

ମାଲକୀ ଆଦି ଦ୍ଵୀପସ୍ଥଳରେ ଏ ଗଛ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ହୁଏ ।

ଏହି ଗଛମାନ ସେହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ପ୍ରବେଶ ଦେଶକୁ ଆମଦାନୀ

କରାଯାଏ ।]

କୋଡ଼—ସ. କ. (କୃତ୍ ଧାତୁ = ଘନ ହେବା + ଶ୍ଵର୍ଣ୍ଣାର୍ଥେ ଅ) —

Krordā ୧ । ଉତ୍ତର, କୋଳ; ଦୂର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ, ଅଙ୍କ—1. The lap.

୨ । ଗୁଡ଼; ବସ୍ତ୍ରସ୍ଥଳ—2. The chest; breast; bosom.

୩ । କୋରଡ଼; ବୃକ୍ଷକୋଟର—

3. The hollow of a tree.

ବଞ୍ଚିଲେ କୋଟେ ଲୁହଲେ ଘଣ୍ଟିକରେ
ନ ମୁହଁରେ କରା ଉପ୍ପ ହୁଏ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୪ । ଶନିଗ୍ରହ—4. Saturn (planet)

୫ । ଘୁଗୁରୁ—5. Hog; pig.

୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟଭାଗ—

6. The middle part of any thing.

୭ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ —

7. Interior or inside of any thing."

୮ । ଘୋଡ଼ାର ଗୁଡ଼—

8. The breast of a horse (Apte).

୯ । ଗୁଡ଼ା—9. Cavity.

୧୦ । ଗର୍ତ୍ତ—10. A hole; den; pit.

କୋଡ଼ ସା. କ. (ସ କୋଟ) — ୧୦୦ ଲକ୍ଷ, ଏକ କୋଟ—

କୋଡ଼ Ten millions.

କୋଡ଼ପତି—ଦେ. କ. (ସ. କୋଟପତି) — ଯାହା ପାଖରେ ଏକ କୋଟ

Krordapati ଟଙ୍କା ଅଛି, କୋଟପତି, ଅତୁଳ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ;

କୋଡ଼ପତି ଗଚ୍ଛିତ ବହୁଧନର ସ୍ଵାମୀ—Millionaire.

କୋଡ଼ପତି

ନିଶେ ଶୁଣି ବଳାପ ବର କହୁଥିଲା, ମୋତିଶାଳ ତୁଳା ଦୋରଳ ବକି ଶୋଭପତି ।

ପଦ୍ମରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୋଡ଼ପତ୍ର—ସ. କ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, କୋଡ଼ ବା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପତ୍ର;

Krordapatra କୋଡ଼ + ପତ୍ର, — ୧ । ଅଭିରକ୍ତ ପତ୍ରିକା; ଖବର

କୋଡ଼ପତ୍ର କାଗଜରେ ବିଆସିବା ଅଧିକା ବିଷୟ ଲେଖାଥିବା

ତିଥିକା ପୃଷ୍ଠା, କୌଣସି ପତ୍ରିକାରେ ସାଧାରଣ ବିଷୟ

ଛଡ଼ା ଅଧିକା ବିଷୟ ଥାଇ ଭକ୍ତ ପତ୍ରିକା ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ

କରାଯାଇଥିବା ଅଧିକା ପତ୍ର — 1. A supplement

to a newspaper.

୨ । (ତୁଳ. ଇଂ. କୋଡ଼ିସିଲ୍) ପ୍ରଥମେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ

ଥିବା ଭିତ୍ତର ସଂଶୋଧନ-ପତ୍ର—

2. Codicil to a will.

୩ । ପୁସ୍ତକର ଶେଷରେ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ

ପୁସ୍ତକଗତ ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅଧିକା ବିଷୟ

ଲେଖା ହୋଇ ଯୋଗ କରାଯିବା ପୃଷ୍ଠାମାନ—

8. Appendix; addendum to a book.

୪ । କୌଣସି ଲେଖାର କଡ଼ରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଷୟ—

4. Marginal writing.

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଢ

* । କୌଣସି ପଦ ଲେଖା ସରିବା ପରେ ପୁନଶ୍ଚ ଶେଷରେ
ଯାହା ଲେଖି ଯୋଗ କରାଯାଏ—

5 Postscript to a letter

କ୍ରୋଡ଼ପାଦ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କ୍ରୋଡ଼ + ପାଦ)—କଚ୍ଛପ—

Krordapāda Tortoise.

କ୍ରୋଡ଼ସ୍ଥ—ସ. ବିଶ. (କ୍ରୋଡ଼ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + ଅ)—୧ । କୋଡ଼ରେ ଥିବା—

Krordastha 1. In the lap

୨ । କୋଡ଼ର; ଅବଧି ମାତୃକୋଳ ଶିଳ୍ପ ନ ଥିବା (ଶିଶୁ)—

2. Still carried in the mother's arms;
very young (infant).

* । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଭିତରେ ଥିବା—

3. Situated inside a thing (Apte).

କ୍ରୋଡ଼ା—ସ. ବି—କ୍ରୋଡ଼ (ଦେଶ)

Krordā Krordā (See)

କ୍ରୋଡ଼ାଙ୍କ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କ୍ରୋଡ଼ + ଅଙ୍କ)—

Krordāṅka କ୍ରୋଡ଼ପାଦ (ଦେଶ)
Krordapāda (See)

କ୍ରୋଡ଼ାଘ୍ରି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କ୍ରୋଡ଼ + ଅଘ୍ରି)—

Krordāṅghri କ୍ରୋଡ଼ପାଦ (ଦେଶ)
Krordapāda (See)

କ୍ରୋଡ଼ାକରଣ—ସ. ବି. (କ୍ରୋଡ଼ + ଅକରଣ ଭାବେ ଚା. (ଇ) +

Krordākarana କରଣ)—

କୋଳ କରିବା; ଦୃଶ୍ୟକରା; ଅଲିଙ୍ଗନ—

Embracing; clasping to the bosom.

କ୍ରୋଡ଼ାମୁଖ—ସ. ବି. (କ୍ରୋଡ଼ + ଅମୁଖ ଭାବେ ଚା. (ଇ) + ମୁଖ)—

Krordāmukha ଗଣ୍ଡା; ଗଣ୍ଡାର—Rhinoceros

କ୍ରୋଧ—ସ. ବି. (କ୍ରୁ ଧାତୁ = ରାଗ ହେବା + ଋ. ଅ)—

Krodha ୧ । ରାଗ, କୋପ; ରାଗ—

1. Anger; rage; wrath; evil temper.

ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲେ ଅତି କ୍ରୋଧ ବହୁ ।

ବୃଷ୍ଟିବଦ୍ ମହାବରଣ. ଅବ ।

୨ । ଦ୍ୱେଷ—2. Malice; envy.

* । ରାଗ ବା ଦ୍ୱେଷ ହେତୁରୁ ମନରେ ଜାତ ହେବା
ବିଶେଷ ଗୁଣ—

3. Passion; fit of rage or anger.

୪ । (ଅଲଙ୍କାର) ଚୈତ୍ର ରସ ଉଦ୍ବେଗକାରୀ ମନୋଭାବ—

4. (rhetoric) The feeling which gives
rise to the Raudra (or Fierce) sentiment.

ଦେ. ବିଶ—୧ । କ୍ରୁ—1. Angry.

୨ । ଶୋକାନ୍ୱିତ—2. Grieved.

ଦେ. ବି—୧ । କୋଡ଼; ପ୍ରକାଶିତ ବିରକ୍ତି—

1. Extreme grief which is given outward
expression

୨ । ଶୋକର ଆବେଗ—

2. Fit or paroxysm of grief.

କ୍ରୋଧ କର ସତ୍ୟବାଦ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କୁ

ପୁଣି ବଳେ କର ଅସାଧନା ଭବନକୁ । ସାରଳା. ମହାବରଣ. ବନ ।

କ୍ରୋଧ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—କ୍ରୋଧ ଉପୁଜିବା (ଦେଶ)

Krodha uṭhibā Krodha upujibā (See)

କ୍ରୋଧଊର୍ତ୍ତା

କ୍ରୋଧ ଉପୁଜିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଶୋକର ଦୃଶ୍ୟ ଉଠିବା—

Krodha upujibā 1. A fit of grief

୨ । କ୍ରୋଧର ଦୃଶ୍ୟ ଉଠିବା—

2 A fit of anger.

କ୍ରୋଧ କରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଗିବା—

Krodha karibā 1 To be angry.

୨ । ଶୋକ କରିବା—2 To grieve.

କ୍ରୋଧକାଶୟା—ସ. ବିଶ. (କ୍ରୋଧ ଇତ୍; କ୍ରୋଧ + କାଶୟ)—

Krodhakashāya କ୍ରୋଧକାଶୟିତ (ଦେଶ)
Krodhakashāyita (See)

କ୍ରୋଧକାଶୟିତ—ସ. ବିଶ. (କ୍ରୋଧ ଇତ୍; କ୍ରୋଧ + କାଶୟିତ)—

Krodhakashāyita ରାଗରେ ନାଲି ପଡ଼ିଥିବା; ରାଗ ଯୋଗୁଁ
ନାଲି ହୋଇଥିବା (ମୁହଁ ବା ଆଖି)—
(face or eyes) Tinged red owing to a fit
of anger.

କ୍ରୋଧଜା—ସ. ବିଶ. (କ୍ରୋଧ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

Krodhaja କ୍ରୋଧରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି—
Springing from wrath; due to anger.

କ୍ରୋଧଜର୍ଜର—ସ. ବିଶ. (କ୍ରୋଧ ଇତ୍; କ୍ରୋଧ + ଜର୍ଜର)—

Krodhajarjara କ୍ରୋଧଜର୍ଜରିତ (ଦେଶ)
Krodhajarjarita (See)

କ୍ରୋଧଜର୍ଜରିତ—ସ. ବିଶ. (କ୍ରୋଧ ଇତ୍; କ୍ରୋଧ + ଜର୍ଜରିତ)—

Krodhajarjarita ରାଗରେ ଜଳୁଥିବା; କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ—
Inflamed with anger; burning
with rage.

କ୍ରୋଧନ—ସ. ବିଶ.ପୁଂ (କ୍ରୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅନ)—

Krodhana ୧ । ଚିଡ଼ା; ଚିଡ଼ାଳୁ, କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ—
(କ୍ରୋଧନା—ଶ୍ରୀ) 1. Wrathful; angry.

ଅକ୍ଷୟ ସେହି ରାଗ ଅବସ୍ଥା କ୍ରୋଧନ ।

ସାରଳା. ମହାବରଣ. ଅବ ।

୨ । ସହସା ଯାହାର କ୍ରୋଧ ଜନ୍ମେ; ବଦ୍‌ସ୍‌ଭା—

2. Passionate; evil-tempered.

* । କ୍ରୋଧ ସ୍ୱଭାବ ଯୁକ୍ତ—

3. Given to sudden fits of anger;
ill-tempered.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ହେଷୟୁକ୍ତ—4 Malicious

୫. ବି. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—

୧ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁର ଉଗ୍ରପ୍ରକୃତିକ ଭୈରବବିଶେଷ—

1 Name of a class of ferocious attendants of Mahādeba.

୨ । କୌଶିକଙ୍କର ଜଣେ ପୁତ୍ର—

2. Name of a son of Kauśika

୩ । ରାଗିବା—3. Being angry.

୪ । ରାଗ—4. Anger (M W)

କ୍ରୋଧନା—ସ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ (କ୍ରୋଧନ + ଶ୍ରୀ. ଅ) —କ୍ରୋଧନର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Krodhanā Feminine of Krodhana

୫. ବି. ଶ୍ରୀ—ଉଗ୍ରପ୍ରକୃତି ଶ୍ରୀ—Vixen; a passionate woman.

କ୍ରୋଧନବ୍ରତ୍ତି—ସ. ବି (କ୍ରୋଧ ଧାତୁ + ବ୍ରତ୍ତି) —

Krodhanabrutti ରାଗ ଥଣ୍ଡା ହେବା—Subsidence of passionate rage, the abatement of passion

କ୍ରୋଧନୀୟା—ସ. ବିଣ (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ଅନୀୟା)—ଯାହା କ୍ରୋଧ ଜନ୍ମାଏ—
Krodhaniyā Provocative (M W)

ସ. ବି —ଅନିୟା; ଯଜ୍ଞ —Injury (Apte).

କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ପୂର୍ଣ୍ଣ)—ରାଗରେ ଭରା—
Krodhapūrṇa Full of anger; angry (word).

କ୍ରୋଧପ୍ରକୃତି—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ, କ୍ରୋଧୟୁକ୍ତ ପ୍ରକୃତି)—
Krodhaprakṛuti ରାଗିବା ଖୋଇ—Passionate or wrathful nature

ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସେ ସ୍ଵଭାବର ରାଗୀ, ଚକ୍ରା, ଚକ୍ରା—
Wrathful; passionate; ill-tempered.

କ୍ରୋଧବହ୍ନି—ସ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା, କ୍ରୋଧ + ବହ୍ନି)—
Krodhabahni କାହିଁ ପର ଜଳ ଉଠୁଥିବା ରାଗ, ଭୟଙ୍କର ରାଗ—
Ferocious rage; fit of temper.

କ୍ରୋଧଭରା—ସ. ବିଣ (କ୍ରୋଧ + ଭରା ଧାତୁ = ପୋଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. —
Krodhabhara ଅ) —କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—Enraged.

(କ୍ରୋଧଭରା—ଶ୍ରୀ) ଏଥୁରେ ନବୁଲ ହୋଇ କ୍ରୋଧଭରା
ବୋଲିଲେ ଶୁଣିଲେ ମୋ ବଥା ନରବତ—କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟାମତ୍ତର, ବନ.

କ୍ରୋଧମୟ—ସ. ବିଣ (କ୍ରୋଧ + ଅଧ୍ୟକ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ) —କ୍ରୋଧଭରା
Krodhamaya (ବାକ୍ୟ)—Full of anger; angry

(କ୍ରୋଧମୟ—ଶ୍ରୀ) (word).

କ୍ରୋଧମିତ୍ର—ସ. ବିଣ (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ମିତ୍ର—ମିତ୍ର) —କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—
Krodhamitra Enraged.

ବନବତ୍ତ ଅକ୍ଷରରେ ଯୋଗ ଶୁଦ୍ଧ.

କ୍ରୋଧ ଧାତୁରୁ ବହୁଲ କର କ୍ରୋଧମିତ୍ର । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟାମତ୍ତର, ବନ.

କ୍ରୋଧମୁଖ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପୀ, କ୍ରୋଧ + ମୁଖ)—କ୍ରୋଧଜର୍ଜରତ
Krodhamukha ମୁଖ—Face become fiery with anger; face inflamed with anger

୫. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହା ମୁଁ କ୍ରୋଧରେ ଜଳି
(କ୍ରୋଧମୁଖୀ—ଶ୍ରୀ) ଉଠୁଛି—With a face which has become fiery with anger.

କ୍ରୋଧରଞ୍ଜିତ—ସ. ବିଣ. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ରଞ୍ଜିତ)—

Krodharanjita କ୍ରୋଧ କଷାୟିତ (ଦେଖ)
Krodhakashāyita (See)

କ୍ରୋଧରେ ଜଳିବା—ଦେ. କି (ସ. କ୍ରୋଧ + ଜଳି ଧାତୁ)—ଅଭିଶପ୍ତ
Krodhare jalibā କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—

କ୍ରୋଧୋଞ୍ଜଳୀ To burn with rage
କ୍ରୋଧୋଞ୍ଜଳୀ

ତା ଶୁଣି ଜରଜାରୁ କେ ଧର ଜଳିଲା । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟାମତ୍ତର, ଅକ୍ଷ.

କ୍ରୋଧଶାନ୍ତ—ସ. ବି. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ଶାନ୍ତ)—

Krodhasānta କ୍ରୋଧନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Krodhanabrutti (See)

କ୍ରୋଧସ୍ଥାନୀ—ଦେ. ବିଣ (ସ. କ୍ରୋଧ ଓ ସ୍ଥାନ)—କ୍ରୋଧୟୁକ୍ତ; ରାଗାନ୍ୱିତ—
Krodhasṭhānī Enraged, angry.

ଅର୍ଜୁନ କାଶ୍ତୁର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଦେଇ,

ହେବାବେଳେ ହୃଦ କର କ୍ରୋଧସ୍ଥାନ । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟାମତ୍ତର, ବନ.

କ୍ରୋଧହେବା—ଦେ. କି.—(ସ. କ୍ରୁଧ)—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା,
Krodhaheba ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—To become angry.

କ୍ରୋଧହେବା ୨ । ଶୋକାନ୍ୱିତ ହେବା—2. To be grieved.
କ୍ରୋଧହେବା ଦେ. ବି.—ମନରେ କ୍ରୋଧ ଉତ୍ପତ୍ତିବା—
Being angry; becoming angry.

କ୍ରୋଧାଗ୍ନି—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା, କ୍ରୋଧ + ଅଗ୍ନି)—କାହିଁ ପର ଜଳ—
Krodhāgni ଉଠିବା ରାଗ, ଭୟଙ୍କର ରାଗ—
Furious fit of anger

କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ଅନ୍ଧ)—
Krodhāndha କ୍ରୋଧଯୋଗୁଁ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—
(କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—ଶ୍ରୀ) Blind with a fit of rage

କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—ସ. ବିଣ. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ଅନ୍ୱିତ)—କ୍ରୁଧ; ରାଗୀ,
Krodhānwita ରାଗାନ୍ୱିତ—Angry; furious

କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—ସ. ବିଣ. (କ୍ରୋଧ + ଅଭିଶପ୍ତ ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଅନ୍ଧ; ଭୁଲ.
Krodhānu ନିଦ୍ରା, ଭୟାନ୍ତ)—କ୍ରୋଧନ (ଦେଖ)
Krodhana (See)

କ୍ରୋଧୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୋଧ + ଧାତୁ, କ୍ରୋଧ + ବା.) —ରାଗୀ;
Krodhī କ୍ରୋଧନ ସ୍ଵଭାବ—Passionate; ill-tempered,
(କ୍ରୋଧୀ—ଶ୍ରୀ) evil-tempered.

[illegible]

କ୍ରୋଧୀ ରଜା ହୋଇଲେ ଜଗତ ବରଷା,

ଦୋଇଶ ନାଶ କରେ ଅଳପକେ ଶିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କ୍ରୋଧୋଦ୍ଗମ—ସ. ଚ. (କ୍ରୋଧ ଓ ଉଦ୍ଗମ) କ୍ରୋଧ ଉଠିବା
Krodhodbhava Fit of rage or anger.

କ୍ରୋଧୋଦ୍ରେକ—ସ. ବି. (ଏଣ୍ଡ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କୋଷ + ଉଦ୍ରେକ)—
Krodhodreka କ୍ରୋଧୋଦ୍ରେକ (ଦେଖ)

କ୍ରୋଧୋପଶମ—ସ. ବ (ଏଣୁ ଇତ୍; କ୍ରୋଧ + ଉପଶମ) —
Krodhopaśama କ୍ରୋଧନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)

[illegible]

କ୍ରୋର୍—ଦେ. ବି (ସ. କୋଟର ଅପ୍ରାପ୍ତ ହି. କରୋଡ଼ ଓ ବ. କ୍ରୋର
 Kror ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣରେ ଇଂରାଜୀରେ କ୍ରୋର୍ ଶବ୍ଦ ଚଳଅଛି)—
 ଏକ କୋଟି—Ten millions.

ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—ଏକକୋଟିଏ—Numbering ten
millions.

କ୍ରୋରପତି—ଦେ. ଦଶ—ଅତୁଳ ସମ୍ବେଦ ଧନର ଅଧିକାରୀ; ସେ କୋରଡ଼େ
 Krorpati ଟଙ୍କା ନଗଦ ଗଣି ଦେଇ ପାରେ—
 କ୍ରୋରପତି Millionaire; a master of millions.
 କ୍ରୋଡ଼ପତି

କୋର—ଫ. ବ (କ୍ରୁର + ଅ) —କୁରର ପକ୍ଷୀ; ଚଲ; ବାଜ—
 Krora The fishing eagle; Osprey (bird).

କୋଶ - ୧. ବି (କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ = କାନ୍ଦିବା, ଅଜ୍ଞାନ କରିବା) —
 Krośa ୧ । (+ ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ଅ) କୋଶ; ଦୁଇ ମାଇଲ୍, ଅଠ ଦକାଇ
 ଦାଉ (ଦୁଇ ମାଇଲର କିଛି ବେଶି) —

1. A distance about of two miles, one Kroš.

୨ । (ଟାଉନ. ୩) — କୁମନ —

2. Crying; weeping; lamentation.

୩ । (+ ଭାବ. ଅ)—ଉଚ୍ଚେ ଶ୍ଵରରେ ଆହ୍ୱାନ—
3. Loud call: halloo

କୋଷ୍ଠା—ସ. ବି. ପୁଂ (କ୍ରୁ. ଧାତୁ=ଉଚ୍ଛେଷ୍ଟରରେ ରାବିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି.)
Kroshtā ଭୃ. ୧ମା. ୧ବ) —ଶୃଗାଳ, କିରୀଟ—
(କୋଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Jackal.

କୋଷ୍ଟାଶ୍ରୁ—କ—କାନକୋଳି (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kroshtāśru Kānakoli (See)

କ୍ରୋଷ୍ଟୁ—ଦେ. ବ (ଫ. କ୍ରୋଷ୍ଟୁ)—ବନ୍ଧୁଆ—
Kroshtu Jackal.

ବଜ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରମାଜ୍ଞେ କୌଷ୍ଠ୍ୟ ଘୋଷ୍ଟ ଯେ — ଉକ୍ତ. କୌଷ୍ଠିକପୁରାଣସୁଦୟ ।

ହୌଷ—ସ ବ (କ୍ଷୁଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

Kraun̄cha ୧ । ଏକଜାତୀୟ ବକ୍ରପକ୍ଷୀ; ବଗ, ବାଲୁ —
 କୌଚବକ; କୌଚବଗ 1. The Pond-heron; curlew.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଧଳା, ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ, ଏମାନେ ଡଗଡଗ ଚାଲି ଯାଉନ୍ତି, ଛୋଟ ମାଛ ଓ ଫୋକଜୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହି ବଗମାନେ ଧାନକ୍ଷେତ ଓ ଘୋଷରା କୁଳରେ ଚାଉନ୍ତି । ଗଛ ଉପରେ ବଗମାନେ କାଠି କୁଟାରେ ବସା ବାନ୍ଧନ୍ତି ଓ ବର୍ଷାଦିନେ ଛୁଆ କରନ୍ତି, ବର୍ଷାଦିନେ ଆକାଶରେ ମେଘ ଉଠାଇଲାବେଳେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ବକସଂକ୍ରୁ ମେଘ ଦେହରେ ଅଳ୍ପ ମନୋହର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଦ୍ଵାପଦଗୋଷ୍ଠ (ପୁରୁଷ ମତରେ ଏହା ସପ୍ତଦ୍ଵାପା ପୁରୁଷ
ମଧ୍ୟରେ ଗୋଷ୍ଠିଏ ଦ୍ଵାପ) —

2. One of the seven legendary islands comprising the earth.

୩ । ପୌରାଣିକ ପଦ୍ଧତିଗୋଷ୍ଠ —

3 Name of a legendary mountain.

[ଦ୍ର—ଏ ପବନ ହିମାଳୟଙ୍କ ପୋଷି, କାଢ଼ିକ ଓ ପରଶୁରାମ ଏ ପବନକୁ ବନ୍ଦ କରିଥିଲେ ।]

୪ । ଅସୁରବିଶେଷ, ବକାସୁର —

4. Name of a demon killed by
Śrīkrishna.

* । ଡାହାଣ, ବୁରର—5 An Osprey(bird)(M.W.)

୨ । ମୟୂଦାନକର ପୁତ୍ର (ଏହାକୁ କୌଣସି ଦ୍ଵୀପରେ ସ୍ଥାନ-
ଭଗବାନ ବଧ କରିଥିଲେ — ହି. ଶତସଂଗର) —

6. Name of a son of demon Maya.

କୌଞ୍ଚଦାରକ—ଫ. ଇ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଏ କୌଞ୍ଚ ପଦବଳ୍ଲୁ ଉକ୍ତ
Kraunchadāraka କରୁଥିବାରୁ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ନାମ—
A name of Kārttkeya.

କୌଞ୍ଚିଦାରଣ—ସ. ବି ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରହ୍ମ)—କୌଞ୍ଚିଦାରକ (ଦେଖ)
Kraunchadāraṇa Kraunchadaraka (See)

କୌଶିପଦା—ସ ବ. (କୌଶ + ପଦ + ଅ + ଶ୍ଚା. ଅ)—
 Krauñchapadâ ସ୍ଵରୁ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—Name of a
 Sanskrit metre.

କୌଷ୍ଠମିଥୁନ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଭବ; କୌଷ୍ଠ + ମିଥୁନ) —

Kraⁿnioba muthuna ବଗଲବଗଲ, ବଗୁଲବଗୁଲ; ବଗ ପକ୍ଷୀଙ୍କ
ଯୋଡ଼ା—A pair (male and female) of Pond-herons.

[ଦୁ—ବାଲ୍ମୀକି ବନରେ ବୁଲୁଥିବା ବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟାଧି
କୌଶ୍ଠିରିୟୁନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମାଛ ଦେବାରୁ ବାଲ୍ମୀକି ଦୁଃଖ ଓ
ଭାବର ଅବେଗରେ ଗାଲିଲେ—

ମା ନିଷାଦ ପଦ୍ମିନୀଂ ଭ୍ରମରମଃ କ୍ଷାୟତା ସମା

ଯଦି କୌଣସି ଥିବା ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ କାମ ମୋହୁତ ।

ଏହାକୁ ଏବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧୃତ୍ୟ ଓ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଚକ୍ରର ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଏବେ ମୋଡ଼ରେ ଦେଖେ ଏ ଚକ୍ରାକ୍ଷରରେ ନ ଯିବ, ଦେଖେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'କା...' ନ ଯିବେ 'କା' ଗୋଟିଏ 'କ' ନ ଯିବେ 'କ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଠରେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଠରେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଠରେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଏହାକୁ ସ୍ୱସ୍ତର ଆଦ୍ୟ ଶ୍ଳୋକ ଦେଲା—ଏହା ରାମୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।]

କୌଷ୍ଠରକ୍ତ—ସ. ବି. —ହ୍ରମାଳପୁ ପର୍ବତରେ ଥିବା ରକ୍ତବିଶେଷ—
Krautcharandhra Name of a hole in the Himalayas.

[ଦ୍ର—ଏହି ପଥଦେଇ ପର୍ବତମାନେ ଭବିଷ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଆନ୍ତି ଏ କ୍ଷେପରଶୂରମଙ୍କ କାଉଁ ଓ ଏହା ଗୋଟିଏ ଟେନେଲ୍ ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରପରି ।

କୌଷ୍ଠରପୁ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରହ)—କୌଷ୍ଠଦାରକ (ଦେଖ)
Krautcharipu Krautcharaka (See)

କୌଷ୍ଠସଦନ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରହ)—କୌଷ୍ଠଦାରକ (ଦେଖ)
Krautchasudana Krautcharaka (See)

କୌଷ୍ଠସ୍ୱର—ସ. ବି. —୧ । କୌ. ପଶିର ସ୍ୱର—
Krautchara 1. The sound of a heron
୨ । ମଧୁର କରୁଣ ସ୍ୱର—

2. Sweet plaintive voice.

କୃତାଲେନ ଲେକନେ ଦେବ ଲେକନ

ବହୁକ୍ରମେ ଶବ୍ଦ ବଦଳ ।

ସ୍ୱାଦୁଷ୍ଟ ରସବିଶୋଳ ।

କୌଷ୍ଠାରକ୍ତ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରହ ବା ଶଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କୌଷ୍ଠ + ଅରକ୍ତ)—
Krautcharakti କୌଷ୍ଠଦାରକ (ଦେଖ)
Krautcharaka (See)

କୌଷ୍ଠାରି—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରହ ବା ଶଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; କୌଷ୍ଠ + ଅରି)—
Krautchari କୌଷ୍ଠଦାରକ (ଦେଖ)
Krautcharaka (See)

କୌର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି. (କୌର୍ + ରାବ ଯ)—
Kaurjya ୧ । କୌର୍ଯ୍ୟ—1. Cruelty
୨ । ଭୟଙ୍କରତା—2. Frightfulness;
terribleness.

କୌଶଶତକ—ସ. ବି. ପୁ. (କୌଶଶତ + ଶତ)—
Krausastika ୧ । ଯେଉଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଶତେ କୋଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ
କରିଅଛନ୍ତି—1. A mendicant who has travelled
two hundred miles.
୨ । ଯେଉଁ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଶତେ କୋଶ
ଦୂରରୁ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଆସନ୍ତି—
2. A preceptor to whom students from even
two hundred miles come for instruction.

କ୍ଳାନ୍ତି—ସ. ବି. (କ୍ଳାନ୍ତ ଧାତୁ + ଇନ୍. ଇ)—ଅବସାଦ, ପରାହଂସକଳ
Klanti ଶାନ୍ତି—Fatigue.

କ୍ଳାନ୍ତିକର—ସ. ବି. (କ୍ଳାନ୍ତି + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Klantikara ଅବସାଦକ, ଯାହା ସମ୍ପାଦନ କଲେ ଶାନ୍ତିକୁ
କ୍ଳାନ୍ତିକର କରାଏ—Wearisome; fatiguing.

କ୍ଳାନ୍ତିଜନକ—ସ. ବି. (କ୍ଳାନ୍ତି + ଜନ ଧାତୁ ଶିର୍ ଚକ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Klāntijanaka କ୍ଳାନ୍ତିକର (ଦେଖ)

କ୍ଳାନ୍ତିକର (ଦେଖ)
Klāntikara (See)
କ୍ଳାସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ କ୍ଲାସ୍)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ—
Klās 1. Class of a school.

କ୍ଳାସ ୨ । ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—
କିଲାସ 2. Class or grade according to classification.

କ୍ଳାସ୍ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଉଠ) ବାହିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ
Klās uthibā ଉଚ୍ଚତର ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉଠିବା ଦେବା—To be
promoted to a higher class (said of
a student).

କ୍ଳାସ୍ତଚର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କ୍ଳାସ୍ତମାଷ୍ଟର (ଦେଖ)—
Klāstichar Klāsmashtar (See)

କ୍ଳାସ୍ତମାଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର
Klāsmashtar ପ୍ରଧାନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟମାନ ପଢାଇବା ପାଇଁ
କ୍ଳାସ୍ତମାଷ୍ଟର ଭାବପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ—Class-teacher.

କିଲାସକାମାପ୍ତ

କ୍ଳାସ୍ପ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସ୍ୱନାଦାର ପ୍ରଭୃତିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବା
Klāsp ଲଗି ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର ବା ବୁଲ୍‌କା—
କ୍ଳାସ୍ପ Clasp.

କ୍ଳାସ୍ପ

କ୍ଳିଦ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଓଦା ହେବା—
Klida (root) 1 To become wet.

୨ । ଶ୍ୱାସକରିବା—2 To perspire.

୩ ଓଦା କରିବା—3. To moisten.

କ୍ଳିନ୍ନ—ସ. ବି. (କ୍ଳିଦ ଧାତୁ = ଓଦା ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Klinna ୧ । ଅର୍ଦ୍ର; ଓଦା—1. Wet; moistened.

(କ୍ଳିନ୍ନା—ଶ୍ୱୀ) ୨ । ଘର୍ମିକ୍ତ, କ୍ଳେଦୟୁକ୍ତ—2. Sweatened.

(କ୍ଳିନ୍ନା—କ୍ୱ) ୩ । ପାଣି ବୋହୁଥିବା (ଅଖି)—

3. Running (eye).

୪ । ଦୟାବୁଦ୍ଧି—4. Softened with pity.

କ୍ଳିନ୍ନାକ୍ଷ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁଗ୍ରହ; କ୍ଳିନ୍ନ + ଅକ୍ଷ)—ଯାହା ଆଖିରୁ
Klīnnāksha ସବୁବେଳେ ପାଣି ବୋହୁଥାଏ—Blear-eyed;
(କ୍ଳିନ୍ନାକ୍ଷୀ—ଶ୍ୱୀ) having the eyes always watering.

କ୍ଳିଷ୍ଟ (ଧାତୁ)—ସ—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Klīṣṭa (root) To distress; to give pain.

କ୍ଳିଷ୍ଟିତ—ସ. ବି. (କ୍ଳିଷ୍ଟ ଧାତୁ = ପୀଡ଼ା ଦେବା + ଶିତ + ଇ)—
Klīṣṭita ୧ । ବିରକ୍ତ—1. Vexed; perplexed.

୨ । କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—2. Distressed.

୩ । ଉଦ୍‌ବିକ୍ତ—3. Tormented.

୧	କ	ଉ	ର, ଋ	ଃ	ଏ	ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

କ୍ଳିଷ୍ଟ—ସ. ବିଶ (କ୍ଳିଷ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ମ ଇ) —୧ । କ୍ଳାନ୍ତ—
 Klishṭa 1. Wearied.
 (କ୍ଳିଷ୍ଟା - ବି) ୨ । କ୍ଳେଶ ବା କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—2. Afflicted.
 ୩ । କଠିନ, ଦୁବୋଧ—
 3. Difficult to understand
 ୪ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଉଦ୍‌ବିଡ଼ିତ—4 Tormented.
 କ୍ଳିଷ୍ଟକଲ୍ପନା—ସ. ବି (କର୍ମଧା; କ୍ଳିଷ୍ଟ + କଲ୍ପନା)—ସେହି ଉପମା
 Klishṭakalpanā ବୁଝିବା କମନ୍ତେ କଲ୍ପନାଶକ୍ତିର ଅବରକ୍ତ
 ଭାବରେ ଟଣାଓଟଣ କରାଯାଏ—Strained or
 forced imagery.
 କ୍ଳିଷ୍ଟତା—ସ. ବି (କ୍ଳିଷ୍ଟ + ଭାବ. ତା)—ଦୁବୋଧତା—
 Klishṭatā The state of being difficult
 to understand.
 କ୍ଳିଷ୍ଟତାଦୋଷ—ସ. ବି—ରଚନାରେ ଶବ୍ଦଦୋଷବିଶେଷ—
 Klishṭatādoṣha A fault in composition.
 [ଦ୍ର—ବହୁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗରେ ସେହିଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ର
 ଅର୍ଥ ବୋଧ ହୁଏ, ସେହିଠାରେ କ୍ଳିଷ୍ଟତା ଦୋଷ ହୁଏ ।]
 କ୍ଳିଷ୍ଟାର୍ଥ—ସ. ବି (କର୍ମଧା, କ୍ଳିଷ୍ଟ + ଅର୍ଥ)—୧ । ଦୁବୋଧ ଅର୍ଥ—
 Klishṭārtha 1. Difficult meaning.
 ୨ । ଟଣି ଓଟଣ କରାଯିବା ଅର୍ଥ—
 2. Strained or forced meaning.
 ସ. ବିଶ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼)—ଯହିଁର ଅର୍ଥ ଦୁବୋଧ—
 Of difficult meaning
 କ୍ଳି—ଦେ. ବି—ଅଶାକାର ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କର ଭଜିଗୋଷ୍ଠି ଶବ୍ଦମନ୍ତ୍ର
 Kṛiṇ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; କାମସାଜ, ମହେଶ୍ଵର, ଭଗବାନ, ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଓ
 ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ଶବ୍ଦମନ୍ତ୍ର—A mystic sound uttered
 by the followers of the Anāṅkara
 persuasion.
 କ୍ଳିର୍ (ଧାତୁ)—ସ—କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
 Kṛi (root) To hesitate
 କ୍ଳିର୍—ସ. ବିଶ. (କ୍ଳିର୍ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଠିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
 Kṛi ୧ । ନପୁଂସକ—1 Neuter.
 କ୍ଳିର୍ବତା } ବି. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମଶକ୍ତିରହିତ—
 କ୍ଳିର୍ବତ୍ } 2. Destitute of sexual virility,
 impotent.
 ୩ । ଅକ୍ଷମ—3. Incapable
 ୪ । ଶାସ୍ତ୍ର କରାଯାଇ ଥିବା—
 4. Castrated; emasculated.
 ୫ । ବଳହୀନ, ବିକ୍ଷମହୀନ; ଶକ୍ତିହୀନ—
 5. Powerless; destitute of power.
 ୬ । ଶୁରୁ—6. Coward; timid.
 ୭ । ବ୍ୟର୍ଥ; ନିଷ୍ଫଳ—7. Vain; fruitless.

୮ । ନିବୋଧ; ଡ଼ୁଲ୍—8. Stupid
 ୯ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଲିଙ୍ଗବିଶେଷ; ସେହି ଲିଙ୍ଗଦ୍ଵାରା ଶ୍ରୀ ଓ
 ପୁରୁଷ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି—
 9. (grammar) Neuter (in gender).
 ସ. ବି—୧ । ନପୁଂସକ ବ୍ୟକ୍ତି, ଅଣପୁରୁଷ ଲିଙ୍ଗ—
 1 An eunuch (either born or castrated).
 ୨ । ଶାସ୍ତ୍ର; ଶାସ୍ତ୍ରଜନୁ—
 (ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ଛେଳି, କୁକୁଡ଼ା ।)
 2 Castrated or emasculated male animal.
 (e. g horse, goat, cock); capon.
 କ୍ଳିବଲିଙ୍ଗ—ସ. ବି. (କ୍ଳିବ + ଲିଙ୍ଗ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯାହା ପୁଂ—
 Kṛibaliṅga ବାଚକ ବା ଶ୍ରୀ ବାଚକ ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ ତାହାର ଲିଙ୍ଗ—
 (Grammar) Neuter gender.
 [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଲିଙ୍ଗଭେଦ ବିଶେଷ ଗୋଲମାଲିଆ; ମାତ୍ର
 ଓଡ଼ିଆରେ ସାଧାରଣ ନିୟମ ଏହି ଯେ—ପୁରୁଷ ଜାଗାରେ ଶ୍ରୀ
 ବୁଝାଇଲେ ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ଶ୍ରୀ ଜାଗାରେ ଶ୍ରୀ ବୁଝାଇଲେ ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଓ
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦ କ୍ଳିବଲିଙ୍ଗ ଅଟେ ।]
 କ୍ଳୁ (ଧାତୁ)—ସ—ଗତି କରିବା—
 Kṛu (root) To move.
 କ୍ଳୁକ୍ଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କାଲୁରୁଆ (ଦେଶ)
 Kṛukṛi Kālchurā (See)
 କ୍ଳୁପ୍ତଲିଖନ—ଦେ. ବି. (ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବନ୍ଧୁତାର ବିଷୟକୁ
 Kṛupṭalikhana ଅଳ୍ପକେ ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ
 ଶୃଙ୍ଖଳ—Shorthand.
 କ୍ଳେଦ—ସ. ବି. (କ୍ଳେଦ ଧାତୁ = ଓଦା କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
 Kṛeda ୧ । ଅର୍ଦ୍ରତା—1. Wetness; moisture.
 (କ୍ଳେଦ—ବିଶ) ୨ । ମଇଲା—2. Dirt; foul matter.
 ୩ । ମଇଲା ପାଣି—3 Dirty or fetid water.
 ୪ । ଦେହରୁ ନିର୍ଗତ ମଇଲା ରସ—
 (ଯଥା—ହାଲ, ଛେପ, ପୁଜ ।)
 4. Moisture emitted from the body (as
 sweat, spittle, pus).
 କ୍ଳେଦକ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଳେଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
 Kṛedaka ଅର୍ଦ୍ରକାରୀ; ଯାହା ଓଦା କରେ—
 Moistening; wetting.
 ସ. ବି—୧ । କଫ—1. Phlegm
 ୨ । ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାକାଗ୍ନି ବିଶେଷ; ଜଠାରାଗ୍ନି ବିଶେଷ—
 2. One of the digestive fires of the system.
 କ୍ଳେଦନ—ସ. ବି. (କ୍ଳେଦ ଧାତୁ + ଶିତ + ଭାବ. ଅନ)—
 Kṛedana ୧ । ଓଦା କରିବା, ବହୁରୁଦିବା—
 1. Moistening.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ୧ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଚୈତସ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ବୋଲେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅଁ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂଁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଧାଁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । କଫ—2. Phlegm

୩ । ପାଣି ଝରିବା—3 Oozing.

କ୍ଳେଦୁ—ସ. ବି. (କ୍ଳୁଦ ଧାତୁ = ଓଦା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—

Kledu ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1 The moon.

୨ । ସନ୍ଧିପାତ—2. Morbid combination of the three humours of the body.

କ୍ଳେଶ—ସ. ବି. (କ୍ଳେଶ ଧାତୁ = କଷ୍ଟ ଦେବା + ଭାବ. ଅ)—

Klesa ୧ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ, ପୀଡ଼ା—1. Trouble; pain; difficulty; distress; straits; hardship (both bodily and mental)

୨ । ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଦୁଃଖ ବା ପୀଡ଼ା—

2 Bodily pain or suffering.

୩ । ମାନସିକ ଦୁଃଖ—3. Mental suffering.

୪ । ସାମାନ୍ୟ କଷ୍ଟ—4. Worldly trouble

[ଉ—ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱସାରରେ ପାଞ୍ଚଟି କ୍ଳେଶ ଭୋଗ କରେ. ଯଥା—

(୧) ମାୟା ବା ଅବିଦ୍ୟା—1 Ignorance; illusion.

(୨) ଅହଂକାର, ଅସ୍ମିତା—2 Arrogance; pride; egotism.

(୩) କ୍ରୋଧ, ରାଗ—3. Anger.

(୪) ଈର୍ଷା, ହେଷ—4. Malice.

(୫) ମରଣଭୟ—5 Apprehension of death.]

* । ସନ୍ଧିପାତ—5. Pangs.

୬ । ପ୍ରସବବେଦନା—6. Throes or pangs of child-birth.

୭ । ଅଭିମେଧ—7. Attention.

କ୍ଳେଶକ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଳେଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପୀଡ଼ାଦାୟକ—

Klesaka Troublesome; afflicting.

କ୍ଳେଶକର—ସ. ବିଶ. (କ୍ଳେଶ + କ୍ଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Klesakara ପୀଡ଼ାଦାୟକ; ଯାହା ପୀଡ଼ା ଦେ—
Afflicting; giving pain.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ; ବୁଝିବାକୁ କଷ୍ଟକର—

1. Incomprehensible; difficult to understand.

କ୍ଳେଶଦାୟକ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଳେଶ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Klesadayaକ୍ଳେଶକର (ଦେଖ)

Klesakara (See)

କ୍ଳେଶଭାଷା—ଦେ. ବି—ଦୁଃଖର କାହାଣୀ, ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିଥିବା
Klesabhāṣhā କ୍ଳେଶର ବର୍ଣ୍ଣନା—Sad story, the story of one's woes

ବୋଲେ ସ୍ତ୍ରୀବେ ସମ କ୍ଳେଶଭାଷା ।

ରକ୍ତ ବୈଦେହ୍ୟବେଳାସ ।

କ୍ଳେଶିତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଳେଶ + ଶ୍ଚାପାର୍ଥେ ଇତ)—

Klesita କ୍ଳେଶ ପ୍ରାପ୍ତ—Troubled; distressed; pained; (କ୍ଳେଶିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) afflicted.

କ୍ଳେଶି—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଳେଶ + ଇନ୍, ୧ମ୍. ୧ବ.)—

Kleshi ୧ । କ୍ଳେଶିତ (ଦେଖ)
1. Klesita (See)

(କ୍ଳେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଳେଶଦାୟକ (ଦେଖ)

2. Klesadaya (See)

କ୍ଳୈବ୍ୟ—ସ. ବି. (କ୍ଳୌବ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—

Klaibya ୧ । ନୟନବଳ୍ୟ—

1 Impotence; sexual debility.

୨ । ଭୀରୁତା—

2. Timidity; cowardice; unmanliness.

୩ । ଶକ୍ତିହୀନତା—3. Incapacity

୪ । ନିବୋଧତା, ଓଲମ୍ପାପଣ—

4. Stupidity

କ୍ଳୋମ—ସ. ବି. (କ୍ଳୁ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ମତ୍)—

Kloma ୧ । ଶ୍ୱାସରସ୍ତ୍ର ବାୟୁର ଆଧାର; ପ୍ଳୁୟସ୍, ପୁଟୀ, ପୁଟା—
1. Lungs.

୨ । ମୂତ୍ରାଶୟ, ମୂତ୍ରପୁତ୍ରା—2 Bladder.

କ୍ଳୋରୋଡାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—

Klorodain ଝାଡ଼ା ବନ କରିବାର ତାଲୁର ଔଷଧବିଶେଷ—
କ୍ଲୋରୋଡାଇନ୍ Chlorodine.

କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ

କ୍ଳୋରୋଫର୍ମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସ୍ୱଚ୍ଛଦକ ପାଇଁ ରୋଗୀକୁ

Kloropharm ଶୁଦ୍ଧ ଅଚେତା କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତରଳ—
କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ ସାରବିଶେଷ—Chloroform

କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଉଦ୍ଭବସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ

[ଦ୍ର—ଏ ଅକ୍ଷର 'କ + ଷ' ରୂପ ସ୍ଵରାକ୍ଷର, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏହା 'ଖ୍ୟ' ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନେ 'କ୍ଷ' ସ୍ଥାନରେ 'ଷ' ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ, (ଯଥା—କ୍ଷଣରେ ସ୍ଥାନରେ ଶବ୍ଦରେ) । ଅନେକମାନେ ଉଚ୍ଚାରଣରେ 'ଷ' ସ୍ଥାନରେ 'ଖ' ବା 'ଛ' କରଥାନ୍ତି । (ଯଥା—'ଶୌର ସ୍ଥାନରେ ଶିଖର ବା ଛଅର; 'କ୍ଷୀର' ସ୍ଥାନରେ 'ଖୀର') । ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଶିଖିଲା ବେଳେ 'ଅ' ଠାରୁ 'ହ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଖି ସାର 'ହ' ପରେ 'ଷ' ଅକ୍ଷର ଶିଖୁ । ଚଉଦଶମାମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ 'ହ' ଅକ୍ଷରର ପଦ ପରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନେ 'ଷ' ଅକ୍ଷରର ପଦ ବ୍ୟବହାର ଅଛନ୍ତି । କେତେକ ଅଭିଧାନକାର 'ଷ' ଅକ୍ଷରର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ 'ହ' ପରେ ଓ କେତେକ 'କ' ଅକ୍ଷର ପରେ ରଖି ଅଛନ୍ତି । 'ଷ' କ ଅକ୍ଷରର ଗୋଟିଏ ସ୍ଵରାକ୍ଷର (କ + ଷ) ଥିବାରୁ ଏହା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'କ' ଅକ୍ଷର ପରେ ଦିଆଗଲା ।]

କ୍ଷଣିକ—ଗ୍ରା. କ. (ସ. ଅକ୍ଷୌହିଣୀ)—

Kshaupī ଅକ୍ଷୌହିଣୀ (ଦେଖ)
Akshauhini (See)

କ୍ଷଣଦିବା—ଦେ. କି—୧ । ଚଢ଼ିବା; ଘୁଞ୍ଚିବା—

Kshaudibā 1. To drive away.

୨ । ଅନ୍ତର କରିବା; ଭୁଲି ଯିବା—

2 To forget.

ପାପୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି

କ୍ଷଣଦି ଦିଅ ତାରୁ ମନରୁ ମୁରୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

କ୍ଷଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଶୌର)—ଖିଅର କରିବା—

Kshauribā To shave.

କ୍ଷୟ—ଗ୍ରା. କ. (ସ. କ୍ଷୟ)—କ୍ଷୟ—

Kshae Loss; waste.

କହିଲେ ବହନ ମୁହର କ୍ଷୟ—ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶିକା ।

କ୍ଷଣ୍ଡ—ଦେ. କ. (ସ. କ୍ଷଣ୍ଡ)—(ପୁରାତନ କବିମାନଙ୍କ ରଚିତ ଚଉଦଶମା

Kshakshanda ମାନଙ୍କର ଶେଷ ପଦର ଅନ୍ୟରେ 'କ୍ଷ' ଅକ୍ଷର

ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଏ ଶବ୍ଦକୁ କବିମାନେ 'କ୍ଷଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦ

ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ)—କ୍ଷଣ୍ଡ—

A poem meant for recitation.

କ୍ଷଣ୍ଡେ ରଖିଲେ ବନାର ଦାସ ।

କ୍ଷଣ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଆଘାତ କରିବା; ହିଂସା କରିବା—

Kshana (root) 1. To hurt; to injure; to wound

୨ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗିବା—

2. To break into pieces.

କ୍ଷଣ—ସ. କ (ସଣ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦୁଃଖକୁ Kshana ଆଘାତ କରେ)—୧ । ୩୦ କଳା ବା ୧୦

ପଲ ସମୟ; ପ୍ରାୟ ୪ ମିନିଟ୍ ବ୍ୟାପୀ ସମୟ—

1. A period of time corresponding roughly to four minutes.

୨ । ଏକ ସେକଣ୍ଡର ୫ ସମୟ—

2. A measure of time; $\frac{1}{5}$ of a second.

୩ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକାଳ—

3. A moment; instant.

୪ । କେନ୍ଦ୍ର—4. Centre

୫ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—5. Middle.

୬ । ଅବସର; ଅବକାଶ—6. Leisure.

୭ । ଆନନ୍ଦ—7. Joy; delight.

୮ । ପର୍ବ; ଉତ୍ସବ; ଆମୋଦ—

8. Festival; amusements.

୯ । ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ—

9 An auspicious moment.

୧୦ । ସୁଯୋଗ—

10. Opportunity; oportune moment.

୧୧ । ବ୍ୟାପାର—11. Function; event.

୧୨ । ପରଧୀନତା—

12. Dependence; servitude.

୧୩ । ମାରଣ—13. Killing

କ୍ଷଣ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ନଦୀକୂଳର ଆରପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ

Kshana karibā ତଙ୍ଗାକୁ ପହଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଏ-

ପାରରୁ ତଙ୍ଗାକୁ ମଝିନଇ ଆଡ଼କୁ ବାହୁବା ବା ଶୁଦ୍ଧିଦେବା;

ଅନ୍ୟ ପାରରେ ଥିବା ଦୂରସ୍ଥ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି

ତଙ୍ଗାକୁ ଏକ ପାରରୁ ଶୁଦ୍ଧି ଦେବା; ତଙ୍ଗା ମେଲିବା—

1. To push a boat into a river from such a point on the bank, that it will (inspite of the current carrying the boat down to some distance) touch a fixed point on the opposite bank

୨ । ତଙ୍ଗାକୁ ମଝିନଇକୁ ମେଲି ଦେବା—

2. To push a boat into mid-stream.

[ଦ୍ର—ସୁଅ ବୋହୁଥିବା ବା ବଢ଼ିଥିବା ନଦୀକୁ ପାର ଦେବା

ସମୟରେ ଆଉପାରର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ତଙ୍ଗା ଲାଗିବା

ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ତଙ୍ଗାକୁ ନାଉରମାନେ ଏ ପାରର କୂଳକୁଲେ

ପ୍ରୋତର ବପସତ ଦିଗକୁ ଟାଣି ଟାଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଉଠାଇ

ଅଣିବା ପରେ ସେଠାରୁ ତଙ୍ଗାକୁ ମଝିନଇକୁ ମେଲି ଦିଅନ୍ତି. ଏହା

କାତ ଓ ଅଦୂର ମଧ୍ୟ ମାରୁ ତଙ୍ଗା ପ୍ରୋତର ବେଗରେ ତଳକୁ ଖସି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁପଦ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନିମିତ୍ତକ ଭେଦେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଶୋଭିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଶୋଭିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଶୋଭିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଶୋଭିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଶୋଭିବେ ।

ଯାଉଥାଏ, ଏଣେ ଆଉପାର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ ଓ ଅବଶେଷରେ ଆଉପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ଲାଗେ । ନଉର ସୁଅ ଯେତେକ ପ୍ରକଳ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଏପାରିରେ ସେତେକ ବେଶି ଭଜାଣି ଉଠାଇ ନେବାକୁ ହୁଏ । ଆଉପାରର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ଠିକ୍ ବସନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭଜାକୁ ସଣ କଲେ ସୁଅର ବେଗ ଯୋଗୁଁ ତାହା ସେପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଲାଗି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏପାରିରେ କେଉଁ ବନ୍ଧୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଜାଣି ନେଲେ ତାହା ଯାଇ ଆଉପାରର ଅଭିପ୍ରେତ ସ୍ଥାନରେ ଲାଗିବ ଏହା ନାଉରମାନେ ଅପଣାର ଅଭିଜ୍ଞତାବଳରେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ତାହାକୁ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠାଇ ନେଇ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ତାହାକୁ ଆଉପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ ଅଭିମୁଖରେ ସଣ କରି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଶଶକାଳ—ସ. ବି. (ସଣ + କାଳ)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ;
Kshanakāla ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର, କିଛି ସମୟ—
An instant; a moment
ଶଶକେ—ଦେ. ବି. ବିଶ—୧ । ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ଶଶକାଳ ମଧ୍ୟରେ;
Kshanake ଅତି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
1. In a moment; in no time.
୨ । ଏହିକ୍ଷଣି; ବର୍ତ୍ତମାନ—
2. Immediately; just now.
ଶଶକ୍ଷଣ—ଦେ. ବିଶ (ସ. ସଣେ କ୍ଷଣେ)—ଅବିରତ; ଅବଶୀଳ;
Kshanakṣhaṇa ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର ବହୁଥରା—
Incessant; repeated.
କ୍ଷଣାତଃ ଦେ. ବି. ବିଶ—ଅନୁକ୍ଷଣ; ପ୍ରକ୍ଷଣ; ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର;
କ୍ଷଣକ୍ଷଣ; ଅବିରତ—
At every moment; instantly; incessantly.
ଦେ. ବି—ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ—Every moment.
ବେଗ ବହେ ବେଗୁଳା ଯେ । ଦୃଢ଼ ଅକ୍ଷଣକ୍ଷଣେ ଅନ—ପଦ ।
କ୍ଷଣଜନ୍ମା—ସ. ବିଶ (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ି; ସଣ + ଜନ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)
Kṣaṇajñā ୧ । ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜାତ—
1. Born in an auspicious moment.
୨ । ଖର୍ଚ୍ଚିଶାଳୀ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—
2. Famous; celebrated.
୩ । ଅତି ଭାଗ୍ୟବାନ୍—3 Very fortunate.
୪ । କୃତ—4. Born with excellent parts;
accomplished; talented.
କ୍ଷଣଜୀବୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ସଣ + ଜୀବ ଧାତୁ + କର ୧ମା. ୧ବ)—
Kṣaṇajīvi ସେ ଅତି ଅଳ୍ପ କାଳ ବଞ୍ଚି ରହେ—
Ephemeral; short-lived.
କ୍ଷଣଜ୍ଞ—ସ. ବି. (ସଣ ଧାତୁ—ଅଭାବ କରିବା + ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ ଅଭୁ)—
Kṣaṇajña ବାଧା; କ୍ଷତ—Wound; sore.

ଶଶଦ—ସ. ବି. ପୁଂ (ସଣ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶଶକ—
Kshanada 1. Astrologer.
୨ । (ଯାହା ଆନନ୍ଦ ଦିଏ) ଜଳ—
2. Water (which gives amusement).
୩ । (ସଣଦା + ଅ) ଅକାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness.
ଶଶଦା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଣଦ + ସ୍ତ୍ରୀ ଅ)—୧ । (ଯାହା ଅବସର ଦିଏ)
Kshanadā ରାତ୍ରି—1. Night (which gives
leisure)
ବୋଲଇବ ଶଶଦା ସେ ଶଶ ପ୍ରାୟେ ଗଲା—ଭଜ୍ଜ ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।
୨ । ହଳଦା—2. Turmeric (which is used
extensively in festivals in India in the
shape of paste).
୩ । ବ୍ୟାପାରଶୂନ୍ୟତା—3. Want of occupation.
ଶଶଦାକ୍ଷୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ସଣଦା + କ୍ଷୟ)—ରାତ୍ରିଶେଷ;
Kshanadākṣaya ପ୍ରଭାତ—Termination of the
night; early morning.
ଶଶଦ୍ୟୁତି—ସ. ବି (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ି, ସଣ + ଦ୍ୟୁତି)—ଶଶପ୍ରଭା (ଦେଖ)—
Kshanadyuti Kṣhaṇaprabhāṭ (See)
ଶଶଧ୍ଵଂସୀ—ସ. ବିଶ. (ସଣ + ଧ୍ଵଂସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶଶଭଙ୍ଗୁର (ଦେଖ)—
Kṣhaṇadhwaṁsī Kṣhaṇabhaṅgura (See)
(ସଣଧ୍ଵଂସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଶଶନ—ସ. ବି (ସଣ ଧାତୁ—ଅଭାବ କରିବା + ଭବ. ଅନ)—
Kṣhaṇana ଅଭାବ କରିବା—Hurting; wounding.
ଶଶପତି—ସ. ବି—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ସଣ + ପତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Kṣhaṇapati The moon.
ଶଶପ୍ରକାଶ—ସ. ବି (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ି; ସଣ + ପ୍ରକାଶ)—ଶଶପ୍ରଭା (ଦେଖ)—
Kṣhaṇaprakāśa Kṣhaṇaprabhāṭ (See)
ଶଶପ୍ରଭା—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ି; ସଣ + ପ୍ରଭା, ଯାହାର ପ୍ରଭା ଶଶପ୍ରାୟୀ)—
Kṣhaṇaprabhāṭ ବିଦ୍ୟୁତ; ବିଜୁଳି—Lightning.
ଶଶବିଧ୍ଵଂସୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ସଣ + ବିଧ୍ଵଂସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kṣhaṇabidhwaṁsī ଶଶଭଙ୍ଗୁର (ଦେଖ)—
(ସଣବିଧ୍ଵଂସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kṣhaṇabhaṅgura (See)
ଶଶଭଙ୍ଗୁର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ସଣ + ଭଙ୍ଗୁର)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟରେ
Kṣhaṇabhaṅgura ଯାହା ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇ—
(ଶଶଭଙ୍ଗୁର—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାଏ Perishing in a moment,
(ଶଶଭଙ୍ଗୁରତା—ବି) perishable in a short time; frail;
ephemeral.
ଶଶମାତ୍ର—ଦେ. ଅ (ସ. ଶଶମାତ୍ର)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ—
Kṣhaṇamātra For one moment
ଶଶରାମି—ସ. ବି (ସଣ + ରମ ଧାତୁ + କର ୧ମା. ୧ବ; ଏମାନଙ୍କର
Kṣhaṇarāmi ରମଣ ଶଶପ୍ରାୟୀ)—ପାଉଁରତ—Pigeon.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

କ୍ଷଣରୂପ—ଫ. କ (ବହୁବ୍ରୀହି, କ୍ଷଣ + ରୂପ; ୧ମା. ୧ବ.) କ୍ଷଣପ୍ରଭୁ;

Kshaparuchi ବହୁବ୍ରୀହି; ବିଜୁଳି—Lightning

ବହୁବ୍ରୀହି କ୍ଷଣରୂପ ଉଚ୍ଚରେ—କବ୍ୟରାଜ୍ୟ. ୦ ଗୋ ।

କ୍ଷଣସ୍ୱାସ—ଫ. କ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷଣ + ସ୍ୱାସ; ୧ମା. ୧ବ.) କ୍ଷଣସ୍ୱାସ ପାଣି ଉପରକୁ

Kshapāsṡwāsa ମୁହଁ ଉଠାଇ ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ ଓ ପୁଣି ପାଣିରେ

ବୁଡ଼ିଯାଏ) ଶୁଣମ୍ବର—Porpoise.

କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ—ଫ. କ୍ଷଣ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ସ୍ଥାୟୀ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଅଳ୍ପକାଳ-

Kshapasthāyī ସ୍ଥାୟୀ; ଅସ୍ଥାୟୀ—Short-lived; momen-

(କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ମା—ଶ୍ରୀ) tary, transient; brief

କ୍ଷଣି—ଫ. ଅ (ଫ. କ୍ଷଣ; କ୍ଷଣାତ୍)—ମାତ୍ରକେ—

Kshanī Just after; immediately after

ଏହିପରି ବୋଲିବା କ୍ଷଣି କରପତ—କୃଷ୍ଣବିଦ ମହାବର. ଅବ ।

କ୍ଷଣିକ—ଫ. କ୍ଷଣ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + କ୍ଷଣିକ)—କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ (ଦେଖ)—

Kshanika Kshapasthāyī (See)

(କ୍ଷଣିକା—ଶ୍ରୀ)

କ୍ଷଣିକା—ଫ. କ. ଶ୍ରୀ (କ୍ଷଣିକ + ଶ୍ରୀ. ଅ) ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—

Kshanikā Lightning

ଫ. କ୍ଷଣ ଶ୍ରୀ—କ୍ଷଣିକର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Kshanika.

କ୍ଷଣିନୀ—ଫ. କ୍ଷଣ. ଶ୍ରୀ (କ୍ଷଣ + କ୍ଷଣିନୀ)—କ୍ଷଣିକର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Kshaninī Feminine of Kshanī.

ଫ. କ—ରାତ୍ର—Night.

କ୍ଷଣି—ଫ. କ୍ଷଣ (କ୍ଷଣ + କ୍ଷଣି; ୧ମା. ୧ବ.)—କ୍ଷଣିକ—

Kshanī Momentary.

କ୍ଷଣେ—ଫ. କ (ଫ. କ୍ଷଣ)—ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ନିମ୍ନମାତ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ର—

Kshane One moment only.

କ୍ଷଣେକ ଦେ କ୍ଷି. କ୍ଷଣ—ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନିମନ୍ତେ—

କ୍ଷଣମାତ୍ର For one moment

କ୍ଷଣେକ—ଫ. କ ଓ କ୍ଷି. କ୍ଷଣ (ଫ. କ୍ଷଣ + ଏକ)—କ୍ଷଣେ (ଦେଖ)—

Kshaneka Kshane (See)

କ୍ଷଣେକକ୍ଷଣ—ଫ. ଅ—କ୍ଷଣକ୍ଷଣ (ଦେଖ)—

Kshanekashane Kshanakshana (See)

ପଞ୍ଚର ବହୁବ୍ରୀହି ଯଥା ଭାବେ କ୍ଷଣେକକ୍ଷଣ—ସ୍ୱାଧୀନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

କ୍ଷତ—ଫ. କ. (କ୍ଷତ ଧାତୁ—ଅଘାତ କରିବା + ଭାବ. ତ)—

Kshata ୧ । ଅଘାତ—1. Hurt.

୨ । ଗଞ୍ଜୁଡ଼ା ଦାଗ—2. Scratch

୩ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ଦାଆ—3. Wound; sore

୪ । ଗଞ୍ଜୁଡ଼ିବା—4. Scratching.

୫ । ବିଦାରଣ—5. Tearing

୬ । ଅଘାତ ବା ଦାଆର ଦାଗ—6 Scar

୭ । ବିପଦ—7 Danger; peril.

୮ । କଟାଦାଆ—8. Cut wound.

ଫ. କ୍ଷଣ - ୧ । ଅଘାତପ୍ରାପ୍ତ—1. Hurt; injured.

(କ୍ଷତା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଆହତ—2 Wounded.

୩ । ଅଘାତ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ—

4 Having a scar, scarred.

୪ । ବିଦାରଣ—4. Torn.

୫ । କ୍ଷୟିତ—5. Diminished.

୬ । ଖଣ୍ଡିତ—6. Interrupted.

କ୍ଷତଚିହ୍ନ—ଫ. କ (କ୍ଷତ ଚିହ୍ନ; କ୍ଷତ + ଚିହ୍ନ)—ଖଣ୍ଡିତ ଦାଗ; ଅଘାତର

Kshatachihna ଦାଗ—Scar; mark of a wound;

cicatrice.

କ୍ଷତଜା—ଫ. କ. (କ୍ଷତ + ଜା ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ରୁଧିର; ରକ୍ତ—

Kshataja Blood.

ବହୁବ୍ରୀହି କ୍ଷତଜା ଶର ହୋଇ ।

ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବରୀ ।

୨ ପୁଣ—2. Pus.

ଫ. କ୍ଷଣ—ଅଘାତରୁ ଜାତ—Due to wounds; resulting

from wounds.

କ୍ଷତବିକ୍ଷତ—ଫ. କ୍ଷଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷତ + ବିକ୍ଷତ)—

Kshatabikshata ୧ । ଦେହଯାକ ରକ୍ତଚରୁଡ଼ା; ଖଣ୍ଡିଆଖାବୁର—

2. Full of bleeding wounds and scratches.

୨ । ଶସ୍ତ୍ରାବିଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ଧିତ—2. Mangled.

୩ । କ୍ଷତପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Covered with cuts and wounds.

କ୍ଷତବ୍ରତ୍ତି—ଫ. କ୍ଷଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷତ + ବ୍ରତ୍ତି)—ଜୀବିକାହୀନ; ବେକାର—

Kshatabrutti Unemployed; one who has lost

his means of living; being with-

out the means of support.

କ୍ଷତବ୍ରଣ—ଫ. କ. (ମ. ପ. ଲେ. କ୍ଷତବ୍ରଣ ବ୍ରଣ)—

Kshatabrana ୧ । ଦାଆ ଅବିର ଦାଗ—1. Cicatrice.

୨ । ଅଘାତଜନିତ ଦାଆ—2. Sore produced by an injury.

କ୍ଷତବ୍ରତ—ଫ. କ୍ଷଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷତ ହୋଇଅଛି ବ୍ରତ ଯାହାର)—

Kshatabrata ବ୍ରତ ଭଙ୍ଗ କରିଥିବା (ଶୁଣ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—

(କ୍ଷତବ୍ରତ—ଶ୍ରୀ) (a student or person) Who has violated his vows or religious engagements.

କ୍ଷତଯୋନି—ଫ. କ୍ଷଣ. ଶ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷସଦ୍ୱ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ—

Kshatajoni (a woman) Who is no longer a virgin;

(ଅକ୍ଷତଯୋନି - ଚପସ୍ତ) (a woman) who has had sexual intercourse.

୨ । ବଳପ୍ରହାର ସଙ୍ଗମ କରାଯାଇଥିବା (ଶ୍ରୀ)—

2. Violated (woman); ravished (woman).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	କ୍ଷ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଝ	ଇଥ	କ୍ଷ	କ୍ଷ

କ୍ଷତ୍ରିୟ—ଫ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷତ୍ର + ଇୟ) —

Kshatriya ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ, ଯୋଦ୍ଧାଜାତି, ଶତ୍ରୁପକ —
The second or warrior caste among the Hindus.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବାହୁରୁ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିଲେ । ଏମାନେ ଦ୍ୱିଜାତି; ପରାକାମୀ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧି ଦେଲେ ଏମାନେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି । ଯୁଦ୍ଧ କରବା ଓ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଏ ଜାତିର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ରାଜା ହେଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ରାଜା ରାଜପୁତାନାର ଶକ୍ତିଯୁଗସମୂହ ।]

କ୍ଷତ୍ର — ଫ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷତ୍ର + ଥି ଧାତୁ + ଅ) — କ୍ଷତ୍ର (ଦେଖ)

Kshatra Kshattra (See)
(କ୍ଷତ୍ରୀ — ଶ୍ରୀ)

କ୍ଷତ୍ରଧର୍ମ — ଫ. ବି. (କ୍ଷତ୍ରୀ + ଧର୍ମ) ୧ । ସାହସ — 1. Bravery.
Kshatradharma ୨ । ଯୁଦ୍ଧରେ ସାହସ — 2. Military heroism.

୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ —

3. Duties of a Kshatriya.

କ୍ଷତ୍ରବନ୍ଧୁ — ଫ. ବି. — କ୍ଷତ୍ର ବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Kshatrabandhu Kshatrabandhu (See)

କ୍ଷତ୍ରାନ୍ତକ — ଫ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷତ୍ର + ଅନ୍ତକ) — ପରଶୁରାମଙ୍କର ନାମ ବିଶେଷ —
Kshatrāntaka An epithet of Parashurāma.

କ୍ଷତ୍ରି — ଦେ. ବି. (ଫ. କ୍ଷତ୍ରିୟ) — ୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ —

Kshatri 1. Kshatriya by caste.

ହତ୍ରି ପ୍ରାଣକରେ ରକ୍ଷିତ ଶକ୍ତି ଯେତେ ଶକ୍ତି, କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ ମହାସାଗର ବଳ ।

୨ । (ଫ. କ୍ଷତ୍ରିୟ ହି. କ୍ଷତ୍ରି) — କ୍ଷତ୍ରି (ଦେଖ)

2. Kshātri (See)

ଦେ. ବିଶ — ସାହସୀ — Brave, courageous.

କ୍ଷତ୍ରିପଣ — ଦେ. ବି. (ଫ. କ୍ଷତ୍ରିୟ + ଣ. ପଣ) — କ୍ଷତ୍ରିୟତା, ସାହସ —

Kshatripana Bravery; heroism.

ବେଶି ତାହାର କ୍ଷତ୍ରିପଣ, ବରୁ ସଙ୍ଗରେ ଘୋର ରଣ ।
ଜନ୍ମୋପ ଶୁଭବର ।

କ୍ଷତ୍ରିୟ — ଫ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷତ୍ର + ଇୟ) — କ୍ଷତ୍ରିୟ (ଦେଖ)

Kshatriya Kshatriya (See)

କ୍ଷତ୍ରିୟା, କ୍ଷତ୍ରିୟା
କ୍ଷତ୍ରିୟୀ, କ୍ଷତ୍ରିୟୀଣୀ, } ଶ୍ରୀ
କ୍ଷତ୍ରିୟକା

କ୍ଷତ୍ରିୟାଘ୍ନ — ଫ. ବି. (କ୍ଷତ୍ରିୟ + ହନ୍ ଧାତୁ + କ୍ରି ପ) — ପରଶୁରାମଙ୍କ ନାମ —
Kshatriyaghna An epithet of Parashurāma.

କ୍ଷତ୍ରି — ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (କ୍ଷତ୍ର + ଇ) — ୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଶ୍ରୀ —

Kshatri 1. A woman of Kshatriya-caste.

୨ । ଜଳ — 2 Water

୩ । ଦେହ — 3. Body

ଫ. ବି. ପୁ. — (କ୍ଷତ୍ର + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) କ୍ଷତ୍ରିୟ —

A man of the military order.

ବ୍ରହ୍ମ କ୍ଷତ୍ରି ବେଶ୍ୟ ଶୂଦ୍ର ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ସେ ପାଞ୍ଚ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଗୀତା ।

କ୍ଷଦ (ଧାତୁ) ଫ. — ୧ । ମାର ପକାଇବା —

Kshada (root) 1 To kill.

୨ । ଖାଇବା — ୨ To eat.

୩ । ଘୋଡ଼ାଇବା — 3. To cover

୪ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା; ବିଭକ୍ତ କରିବା —

4. To dissect; to divide, to carve.

୫ । ବଣ୍ଟନ କରିବା — 5. To distribute

କ୍ଷଦଣ୍ଡୋତ୍ପଳ — ଫ. ବି. — ଦଣ୍ଡୋତ୍ପଳ (ଦେଖ)

Kshadandotpala Dandipoeḷā (See)

କ୍ଷନ୍ (ଧାତୁ) — ଫ. — କ୍ଷଣ ଧାତୁ (ଦେଖ)

Kshan (root) Kshana root (See)

କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟ — ଫ. ବିଶ. (କ୍ଷନ୍ ଧାତୁ = କ୍ଷମା କରିବା + କର୍ମ. ତବ୍ୟ) —
Kshantavya କ୍ଷମାଯୋଗ୍ୟ — Deserving pardon; pardonable

କ୍ଷନ୍ତା — ଫ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱ. ତ୍ୱ ୧ମା. ୧ବ) —

Kshantā ୧ । କ୍ଷମାଶୀଳ — 1. Forbearing

(ବିଭୀ — ଶ୍ରୀ) ୨ । ଧୀର — 2. Patient.

୩ । ସହନଶୀଳ — 3. Enduring

୪ । ଦମ୍ଭ — 4. Submissive.

କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟବନ୍ଧି — ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. — (ଫ. କ୍ଷନ୍ତ ଓ ବନ୍ଧ)

Kshandanyibandhani କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟବନ୍ଧି; ପରସ୍ପର କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟ —

Intertwined with one another.

କୋଇଲି ଲେ । କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟବନ୍ଧି ଭୁବନେ,

କ୍ଷମା କର ମୋର ଦୋଷ ବୋଲେ ମାରକଣ୍ଡ ଲେ କୋଇଲି ।

କୋଇଲି ଚଉତିଶା ।

କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟବନ୍ଧି — ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. — କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟବନ୍ଧି (ଦେଖ)

Kshandanyibandhani Kshandanyibandhani (See)

କ୍ଷନ୍ଦିବା — ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ଫ. କ୍ଷନ୍ ଧାତୁ) — ଗୀତ ବା ପଦ୍ୟ ରଚନା

Kshandibā କରିବା — To compose a song.

କ୍ଷନ୍ଦିଲେ ବଳସମ ସାସ ।

କମଳକେତକ ଚଉତିଶା ।

କ୍ଷପ (ଧାତୁ) — ଫ. — ୧ । ଫୋପାଡ଼ିବା —

Kshapa (root) 1. To throw; to cast.

୨ । ଉପବାସ କରିବା — 2. To fast; to be abstinent.

୩ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା — 3. To do penance.

୪ । (କାଳ) କ୍ଷେପଣ କରିବା; କ୍ଷେପଣ କରିବା —

4. To pass (time).

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ୧୯ ଚକ୍ର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ୯ ଚକ୍ର ଚୈତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ୧ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର । ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣ ୧୯ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ

* । ବିନାଶ କରିବା—5 To destroy.

୭ । ଚଢ଼ିବା—6 To expel.

୭ । କମାଇବା—7 To diminish.

କ୍ଷପଣ—ସ. ବି. ପୁ. ୧ । (କ୍ଷପ ଧାତୁ = ଉପବାସ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) —

Kshapana କ୍ଷପଣ (ଦେଖ)

(କ୍ଷପଣ—ଶ୍ରୀ)

1. Kshapanaka (See)

୨ । ଶ୍ରେଣୀ—2. Throwing

୩ । ଶିବ—3. God Śiva

କ୍ଷପଣକ—ସ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷପ ଧାତୁ = ଉପବାସ କରିବା + ଅନ + କ) —

Kshapanaka ୧ । ଜୈନ ବା ବୌଦ୍ଧ ଚପଣୀ; ବୌଦ୍ଧ—

(କ୍ଷପଣକ—ଶ୍ରୀ) 1. A Buddhist or Jaina mendicant.

[ଦ୍ର — କ୍ଷପଣକମାନେ ନଗ୍ନ ରହୁଥିଲେ ।]

୨ । ନିଶ୍ଚଳ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Shameless man.

୩ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାପତି (ନବରତ୍ନ) କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ଵିତୀୟ—3 Name of the second of the nine gems (sabhā-paṇḍits) of the court of Rājā Bikramāditya

[ଦ୍ର — କାଳଦାସ ଏହାଙ୍କର ସମସାମୟିକ ଓ ନବରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ଥିଲେ । ହରିବଂଶ ଏ ସିଦ୍ଧସେନ ନାମକ ବୌଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଥିଲେ । M. W.]

କ୍ଷପାଣି—ସ. ବି. (କ୍ଷପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ + ଇ) — ୧ । ଅଡ଼ୁଆ—

Kshapani

1. Oar.

୨ । ଜାଲ—2. Net.

କ୍ଷପ—ସ. ବି. (କ୍ଷପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅ + ଅ) — ୧ । ରାତି—

Kshapa

1. Night.

୨ । ହଳଦା—2. Turmeric.

୩ । ଦିବାସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟାପୀ ୨୪ ଘଣ୍ଟା—

3. A period of 24 hours comprising a day and night (M. W.)

କ୍ଷପାକର—ସ. ବି. (କ୍ଷପ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—

Kshapakara

1. Moon.

୨ । କର୍ପୁର—2. Camphor.

କ୍ଷପାଘନ—ସ. ବି. (ଉପମିତ; କ୍ଷପା ପରି ଘନ) — ୧ । କଳାମେଘ—

Kshapaghana

1. Dark cloud.

୨ । ରାତ୍ରିରେ ଉଠିବା ମେଘ—2. Nocturnal clouds.

କ୍ଷପାତ—ସ. ବି. (କ୍ଷପ + ଅଧି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ନିଶାଚର; ଗୁଣ୍ଡି—

Kshapata

Demon; goblin.

କ୍ଷପାକାଥ—ସ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷପା + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Kshapakatha

କ୍ଷପାକର (ଦେଖ)

(କ୍ଷପାକାଥ—

Kshapakara (See)

କ୍ଷପାନ୍ଧ—ସ. ବି. ପୁ. (୨ମୀତତ୍, କ୍ଷପା + ଅନ୍ଧ) ଅନ୍ଧାରକଣା—

Kshapandha

Night-blind.

(କ୍ଷପାନ୍ଧା—ଶ୍ରୀ)

(କ୍ଷପାନ୍ଧ୍ୟ—ଦ)

କ୍ଷପାନ୍ଧ୍ୟ—ସ. ବି. (କ୍ଷପାନ୍ଧ + ଭାବ. ଯ) — ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—

Kshapandhya

Night-blindness.

(କ୍ଷପାନ୍ଧ—କଣ)

କ୍ଷପାବ୍ରୁତ୍ତି—ସ. ବି. (କ୍ଷପା + ବୃତ୍ତ ଧାତୁ + ତ) —

Kshapabrutti ଯେ ରାତ୍ରିରେ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ବାହାରେ—

Going out for food in the night (M. W.)

କ୍ଷପିତ—ସ. ବି. (କ୍ଷପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) — ୧ । ଯାପିତ, ଅତିବାହିତ—

Kshapita

1. Past; passed; spent.

୨ । ଦହ—2. Burnt.

୩ । ବିନାଶିତ—3. Destroyed; ruined.

କ୍ଷବ—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ) — ୧ । ଛିଙ୍କ—1. Sneeze.

Kshaba

୨ । କାସ—2. Cough.

୩ । ଶରଦ ହେତୁ କଣ୍ଠର ଗଲ୍ଲ ଓ ଦରଜ—

3. Itching and pain in the throat due to cold.

୪ । ଗଳାଦରଜ ରୋଗ—4 Sore throat.

* । ଶରଦ—5. Cold; catarrh.

୬ । ରାସ୍ତା ଘୋରୁଷ—6 Black mustard; Sinapis
Dichotoma (M. W.)

କ୍ଷବକ—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ୧ । ଅପାରାଗ (ଗୁଳ୍ମ)—

Kshabaka

1. The plant Achynanthes Aspera.

୨ । ରାସ୍ତା ଘୋରୁଷ—2. Black mustard.

୩ । ଶାକ ବିଶେଷ—3 A kind of potherb

କ୍ଷବଥୁ—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅଧି) — କ୍ଷବ (ଦେଖ)

Kshabathu

Kshaba (See)

କ୍ଷବିକା—ସ. ବି. (କ୍ଷବକ + ଅ) — ୧ । ଧାନ୍ୟ ବିଶେଷ—

Kshabika

1. A kind of paddy.

୨ । ନାରୀ; ଶ୍ରୀଲୋକ—2. A woman.

୩ । କଣ୍ଠାଳା ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—

3. A kind of Solanum (plant).

କ୍ଷମ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । କ୍ଷମା କରିବା; ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା—

Kshama (root)

1. To forgive, to pardon.

୨ । ଦୋଷ ସହ୍ୟ—

2. To be indulgent; to forbear.

୩ । ସହ୍ୟ କରିବା—3. To suffer; to endure.

୪ । ବାଧା ଦେବା—

4. To oppose; to resist; to hinder.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାରିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

* । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—
5 To be able to do anything.

କ୍ଷମ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସହଷ୍ଟ—
Kshama 1. Patient; enduring.

(କ୍ଷମା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ସମର୍ଥ—2. Competent; able; capable.

୩ । ଯଥେଷ୍ଟ—3. Adequate.

୪ । ନିପୁଣ—4. Expert; skilful.

* । ଉପଯୁକ୍ତ; ଯୋଗ୍ୟ—5. Fit; appropriate;
suitable.

୬ । ସହ୍ୟମ୍ଭ—6 Bearable.

୭ । ଅନୁକୂଳ—7. Favourable.

୮ । ଯାହା ବାଧା ଦିଏ—8. Resisting.

ଫ. ବି—୧ । ଯୋଗ୍ୟତା, ସାମର୍ଥ୍ୟ—1 Ability.

୨ । ଉପଯୋଗିତା—2. Fitness.

୩ । କ୍ଷମତା—3. Prowess

୪ । ଔଚିତ୍ୟ—4. Propriety.

* । ଚଟକପକ୍ଷୀବିଶେଷ—

5. A kind of sparrow (M. W.)

୬ । ଶିବ—6. God Siba.

କ୍ଷମଣୀୟ—ଫ. ବିଶ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅଙ୍ଗମ୍ଭ)—

Kshamanīya ୧ । କ୍ଷମାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Pardonable.

୨ । ସହ୍ୟକାର ଯୋଗ୍ୟ—

2. To be patiently borne; to be suffered.

କ୍ଷମତା—ଫ. ବି. (କ୍ଷମ + ତା ଡା)—୧ । ଯୋଗ୍ୟତା—

. Kshamatā 1. Ability; fitness.

୨ । ଶକ୍ତି—2. Power; strength.

୩ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—3. Capability.

୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ସହଷ୍ଟତା—4. Patience.

* । ଅଧିକାର; ଭାର—5. Authority.

କ୍ଷମତାତିରିକ୍ତ—ଫ. ବିଶ. (*ମା ଡା, କ୍ଷମତା + ଅତିରିକ୍ତ)—

Kshamatātirikta ୧ । କ୍ଷମତା ବା ଶକ୍ତିର ବହୁତ୍ୱ—

1. Beyond one's power or ability.

୨ । ନ୍ୟସ୍ତ ଅଧିକାରର କ୍ଷମା ବା ସୀମାରୁ ବଳ କରାଯାଇ

ଥିବା—2. Done beyond the terms of the
vested authority; unauthorised.

କ୍ଷମତାତୀତ—ଫ. ବିଶ. (*ମା ଡା; କ୍ଷମତା + ଅତୀତ)—

Kshamatātīta କ୍ଷମତାତିରିକ୍ତ (ଦେଖ)

Kshamatātirikta (See)

କ୍ଷମତାପତ୍ର—ଫ. ବି. (କ୍ଷମତା + ପତ୍ର)—ମାଲିକଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ

Kshamatāpatra କୌଣସି ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଅନ୍ୟ-

କ୍ଷମତାପତ୍ର ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶପତ୍ର—

କ୍ଷମତାପତ୍ର Power of attorney or authority.

କ୍ଷମତାପନ୍ନ—ଫ. ବିଶ—୧ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—1. Able; powerful.

Kshamatāpanna ୨ । ମାଲିକ ଯେଉଁ କର୍ମଶୃଙ୍ଖଳାରେ କୌଣସି

କ୍ଷମତାପନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାକୁ ଅଧିକାର ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି; ଭରପ୍ରାପ୍ତ

(ପ୍ରତିନିଧି)—2. Authorised (agent).

୩ । ସାଂସାରିକ ସଚଳତାଯୁକ୍ତ, ବିଭବଶାଳୀ—

3. Well-to-do.

କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ—ଫ. ବିଶ. (କ୍ଷମତା + ପ୍ରାପ୍ତ)—

Kshamatāprāpta କ୍ଷମତାପନ୍ନ (ଦେଖ)

Kshamatāpanna (See)

କ୍ଷମତାବହୁତ୍ୱ—ଫ. ବିଶ. (*ମା ଡା, କ୍ଷମତା + ବହୁତ୍ୱ)—

Kshamatābahurbhūta କ୍ଷମତାତୀତ (ଦେଖ)

Kshamatātīta (See)

କ୍ଷମତାହୀନ—ଫ. ବିଶ. (କ୍ଷମତା + ହୀନ)—ଶକ୍ତିହୀନ, ଅକ୍ଷମ—

Kshamatāhina Powerless.

କ୍ଷମନ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା ବି. (ଫ. କ୍ଷମତାର ଅବୃଦ୍ଧି ଉଦାରଣ)—

Kshamantā (etc) କ୍ଷମତା ଉଦାରଣ (ଦେଖ)

Kshamatā etc (See)

କ୍ଷମା—ଫ. ବି. (କ୍ଷମ ଧାତୁ = ସହ୍ୟବା + ଭାବ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Kshamā ୧ । ଦୋଷସହନ—1. Forbearance.

୨ । ଦୋଷମାର୍ଜନ—2. Forgiveness.

୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ସହଷ୍ଟତା—3 Patience.

୪ । ଦୁଃଖଶାନ୍ତି; ଦୁଃଖର ହ୍ରାସ ବା ବିଚ୍ଛେଦ—

4. Diminution of suffering; assuagement;
abatement; alleviation.

* । ପୃଥିବୀ—5. The earth

କ୍ଷମା ଗୁଣେ ତାହାର ଭାବ ହେବ କ୍ଷମା ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ନୋଭେଲ. ଇନ୍ଦ୍ରୋଗ ।

୬ । ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା ଓ ପୁଲହଙ୍କ ଶ୍ରୀ—

6. Name of the wife of sage Pulaha and
daughter of Daksha.

୭ । ଶଞ୍ଜାର ବୃକ୍ଷ—7. Acacia Catechu (tree).

୮ । ଏକ ସଂଖ୍ୟା—

8. The number one (M. W.)

୯ । ଦୁର୍ଗା—9. Goddess Durgā (M. W.)

କ୍ଷମା କରିବା—ଫ. କ୍ରି—୧ । ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା—

Kshamā karibā 1. To forgive; to pardon.

କ୍ଷମାକରଣ ୨ । ମାଫ୍ ଦେବା; ଅବ୍ୟାହତ ଦେବା—2. To exempt.

କ୍ଷମାକରଣ

କ୍ଷମା ଦେବା—ଫ. କ୍ରି—କ୍ଷମା କରିବା (ଦେଖ)

Kshamā debā

Kshamā karibā (See)

କ୍ଷମାଦେବୀ

ସୁଆମ ଦେବୀ

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ର' ଦେଖିବେ ।

ସମାଜ୍ୟ—ସ. ବିଶ୍ୱ (ସମା + ଜି + ଧା ଧାତୁ = ଧାରଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ -
Kshamānidhi ସମାଶୀଳ—Forgiving.

୧. ସମାଜ୍ୟ ପାତକାସ—ଭୁବନ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ସମାଜ୍ୟ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (୩ୟ ଚକ୍ର; ସମା + ଅଜିତ)—
Kshamānrita ୧ । ଯେ ଅପରାଧୀକୁ ସମା କରନ୍ତି—

(ସମାଜ୍ୟ—ଶ୍ରୀ) 1. One who grants pardon; forgiving.

୨ । ପ୍ରିୟଶୀଳ—2. Patient.

ସମାପଣ—ସ. ବି. (ସମ ଧାତୁ ଶିର୍ ସମାପ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—
Kshamāpana ସମାପାର୍ଥକ—

The begging of pardon. (M. W.)

ସମାପାର୍ଥକ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (୨ୟ ଚକ୍ର, ସମା + ପାର୍ଥକ; ଭଗବାନଙ୍କ
Kshamāpārābāra ପ୍ରଭୁ ସମ୍ବୋଧନ)—

ସମସ୍ତ ପାପ ମାର୍ଜନାକାଂକ୍ଷ—

All-forgiving (God).

ସମାପ୍ରାର୍ଥକ—ସ. ବି. (୪ର୍ଥ ବା ୨ୟ ଚକ୍ର; ସମା + ପ୍ରାର୍ଥକ)—
Kshamāprārthanā ଅପରାଧ ସ୍ୱୀକାର ପୂର୍ବକ ଅପରାଧ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ

ନିକଟରେ ଅପରାଧ ମାର୍ଜନା ନିମନ୍ତେ ନିବେଦନ—

Prayer for pardon.

ସମାପ୍ରାର୍ଥୀ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ସମା + ପ୍ରାର୍ଥକ, ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshamāprārthī ଯେ ନିଜକୁ ଦୋଷୀପାଇଁ ସମାପ୍ରାର୍ଥନା କରେ—
Asking forgiveness for one's fault.

ସମାବନ୍ଧ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ସ. ସମାବନ୍ଧ)—

Kshamābanta ସମାବନ୍ଧ (ଦେଖ)

Kshamānrita (See)

କାଶ୍ୟପ ଋଷି ସମାବନ୍ଧକ ଚକ୍ର

କହନ୍ତୁ ଯାହା ତା କରବା ବ୍ୟାପକ । କହନ୍ତୁ- ମହାଭାରତ, ବନ ।

ସମାବାନ୍ଧ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ସମା + ବନ୍ଧ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshamābān ଯେ ଅପରାଧୀକୁ ସମା କରନ୍ତି—

(ସମାବନ୍ଧ—ଶ୍ରୀ) One who grants pardon; forgiving.

ସମାବନ୍ଧକ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ସ. ସମାବନ୍ଧକ)—

Kshamābbhikārī ସମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା ବ୍ୟକ୍ତି—

(ସମାବନ୍ଧକ—ଶ୍ରୀ) Supplicating pardon or forgiveness.

ସମାବନ୍ଧକ—ସ. ବି. (୨ୟ ବା ୪ର୍ଥ ଚକ୍ର, ସମା + ବନ୍ଧ)—

Kshamābbhikshā ସମାପ୍ରାର୍ଥକ (ଦେଖ).

Kshamāprārthanā (See)

ସମାବନ୍ଧକ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (୪ର୍ଥ ଚକ୍ର; ବା ୨ୟ ଚକ୍ର; ସମା +

Kshamābbhikshā ଚକ୍ର)—ସମାପ୍ରାର୍ଥକ (ଦେଖ)

(ସମାବନ୍ଧକ—ଶ୍ରୀ) Kshamāprārthī (See)

ସମାବନ୍ଧକ—ସ. ବି. (ସମା + ପ୍ରାପ୍ତ + ଭବ ଧାତୁ = ଲାଭ କରିବା +

Kshamābbhuk କର୍ତ୍ତୃ. ବାପ)—ରାଜା—King.

ସମାଭୁଜ—ସ. ବି. (ସମା + ଭୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଜା—
Kshamābhuj King.

ସମା-ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (୨ୟ ଚକ୍ର; ସମା + ମଣ୍ଡଳ)—ପୃଥିବୀ, ଭୂମଣ୍ଡଳ—
Kshamā-maṇḍala The earth.

କେବଳ ଶଲ ଚଳ ଅଳ, ସଦ୍ରାସ ୧ ସମାବନ୍ଧକ

ମଣ୍ଡଳମାନଙ୍କରେ ଏ ଦେଶ ନୁହେଁ ହେଉ ସେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ୟାଣ ।

ସମାଭୁଜ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (୩ୟ ଚକ୍ର; ସମା + ଭୁଜ)—ଯେ ଅପରାଧୀକୁ
Kshamābhuj ସମା କରନ୍ତି—One who grants

(ସମାଭୁଜ—ଶ୍ରୀ)

pardon; forgiving.

ସମାବନ୍ଧକ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (୨ୟ ଚକ୍ର, ସମା + ଅବନ୍ଧ)—

Kshamābānaba

ସମାପାର୍ଥକ (ଦେଖ)—

Kshamāpārābāra (See)

ସମାଶୀଳ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ସମା + ଶୀଳ)—ସମାଭୁଜ (ଦେଖ)—
Kshamāśīla Kshamābhuj (See)

(ସମାଶୀଳ—ଶ୍ରୀ)

ସମାପାର୍ଥକ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ସମାପାର୍ଥକ (ଦେଖ)—

Kshamāpārābāra

Kshamāpārābāra (See)

ସମାପାର୍ଥକ ପାତକାସ, କ୍ଷମିଲେ ବଳରାମ ଦାସ ।

କମଳକେତକ କରୁଣଣ ।

କ୍ଷମିତା—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ସମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ ୧ମା. ୧ବ)—
Kshamitā କ୍ଷମା (ଦେଖ)—

(କ୍ଷମିତା—ଶ୍ରୀ)

Kshamī (See)

କ୍ଷମିତା—ଦେ. କି (ସ. ସମ ଧାତୁ)—୧ । ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରବା;
Kshamitā ସମା କରବା—1. To forgive; to grant

କ୍ଷମା

pardon.

କ୍ଷମା

କ୍ଷମିତା ସ୍ୱରୂପେ ଭୋଗ ଅଧମ ଜନକେ—

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, କଳ୍ପମାଦ୍ୟ ।

୨ । (ଗୀତ) ଭଣିବା; ରଚନା କରବା—

2 To compose (a song).

କ୍ଷମା—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ସମା + ଭବ. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । କ୍ଷମାଶୀଳ—
Kshamī 1 Forgiving.

(କ୍ଷମା—ଶ୍ରୀ)

୨ । ସହସ୍ତ୍ର—2. Patient,

୩ । ଯୋଗ୍ୟ; କର୍ମ—3 Capable.

କ୍ଷମେ—ସ୍ତ୍ରୀ (ସଦ୍ୟ) କି. ବିଶ୍ୱ. (ସ. କ୍ଷେମ)—ଅନନ୍ଦରେ—

Kshame

With delight.

କ୍ଷମେ ରଣେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ୟ ସାମନ୍ତବିହାର—ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ୟ ବଦନ୍ତବିହାର ।

କ୍ଷମ୍ୟ—ସ. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ସମ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—କ୍ଷମାଯୋଗ୍ୟ—

Kshamya

Pardonable.

(କ୍ଷମ୍ୟ—ଶ୍ରୀ)

କ୍ଷୟ—ସ. ବି. (ଶି ଧାତୁ = ଶୀଘ୍ର ହେବା + ଭବ. ଅ)—୧ । କମିଯିବା;
Kshaya କ୍ଷୀଣତା; ହ୍ରାସ—1. Diminuation; decrease; decline.

(ଯଥା—ଅୟସସ୍ତୁ; ପାପସସ୍ତୁ; ଶତ୍ରୁସସ୍ତୁ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ୠ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଞ	ଟ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ୠ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଞ	ଟ

- ୧ । (ମୂଲ୍ୟ) କମିଯିବା—2. Fall (in price)
 ୩ । ନାଶ; ଧ୍ୱଂସ—3. Decay; destruction.
 ୪ । ଅନ୍ତ—4. The end; termination
 ୫ । ରୋଗବିଶେଷ; ଯନ୍ତ୍ରାବେଶ—
 5. Phthisis; consumption; pulmonalis.
 ୬ । ବର୍ଷବିଶେଷ—6. Name of a year.
 ୭ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ହ୍ରାସ—
 7. Waning of the moon's digits; wane.
 ୮ । ଆବାସ; ଗୃହ—8. Abode; house; residence.
 ୯ । ୩୦ ଦିନରୁ କମ୍ ମାସବିଶେଷ—
 9. Short month (less than thirty days)
 ୧୦ । ବ୍ୟୟ—10. Expenditure.
 ୧୧ । ଅପଚୟ—11. Waste.
 ୧୨ । ପ୍ରଲୟ—12. Universal dissolution.
 ୧୩ । ଲୋପ—13. Loss; annihilation.
 ୧୪ । ରୋଗ—14. Disease; sickness.
 ୧୫ । (ଗଣିତ) ବିୟୁତ ଚିହ୍ନ—
 15. (mathematics) The minus sign.
 ୧୬ । ବଂଶ—16. Family; race.
 ୧୭ । ମମୟର— 17. The abode of Death
 ୧୮ । ଘୋରହୋଇ କମିଯିବା—18. Wearing away.
 ୧୯ । ବାର୍ଷିକ ୬୦ ବର୍ଷର ଶେଷ ବର୍ଷ—
 19. Name of the last year in the 60 years' cycle of the planet Jupiter.

କ୍ଷୟକର—ସ. ବିଶ (କ୍ଷୟ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାହା କ୍ଷୟ
 Kshayamkara ହେଉଅଛି—1. Wasting; decreasing.
 (କ୍ଷୟକର—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବିନାଶକ—2. Destroying.

କ୍ଷୟକର—ସ. ବିଶ (କ୍ଷୟ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ଷୟକର (ଦେଖ)—
 Kshayakara Kshayamkara (See)

କ୍ଷୟକାରୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଷୟ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
 Kshayakārī ବିନାଶକ—Causing decline;
 (କ୍ଷୟକାରୀ—ଶ୍ରୀ) destroying.

କ୍ଷୟକାଳ—ସ. ବି—(୨୯ ୧/୨ ଚନ୍ଦ୍ର; କ୍ଷୟ + କାଳ). ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଲୟ—
 Kshayakāla The Universal dissolution.

କ୍ଷୟକାଶ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କ୍ଷୟକର କାଶ)—କ୍ଷୟକାଶରୋଗ—
 Kshayakāśa କାଶ—Phthisical cough; consump-
 tion; tuberculosis; consumptive cough.

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗରେ ପୁଷ୍ପପୁଷ୍ପ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ କାଶ ହୁଏ
 ଏବଂ କାଶିଲା ବେଳେ କଷ୍ଟ ସହିତ ରକ୍ତ ପଡ଼େ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର
 ଏହି ରୋଗକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୟକାଶ କହନ୍ତି ।]

କ୍ଷୟକାଶୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଷୟକାଶ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)
 Kshayakāśī ଯନ୍ତ୍ରାବେଶ—Suffering from consump-
 (କ୍ଷୟକାଶୀ—ଶ୍ରୀ) tive cough.

କ୍ଷୟକୃତ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଷୟ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଶତ୍ୱ)—
 Kshayakṛut କ୍ଷୟକାରୀ (ଦେଖ)
 Kshayakārī (See)

କ୍ଷୟକ—ସ. ବି. (କ୍ଷୟ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିନାଶକରଣ—
 Kshayaka 1 Destroying.

୧ । କ୍ଷୟକରଣ—2. Diminishing

୩ । ନିଶ୍ଚଳ ଜଳାଧାର—
 3. A place with calm water.

୪ । ଉପସାଗର—4. Bay

୫ । ଇନ୍ଦ୍ର ଆଡ଼େ ପ୍ରଳବେଷ୍ଟିତ ଯୋଡ଼ାଶ୍ରମ—
 5. Harbour.

୬ । ନିବାସ; ଗୃହ—6. Abode; habitation.

କ୍ଷୟକଥ—ସ. ବି.—କ୍ଷୟକଥ (ଦେଖ)
 Kshayatithi Kshayātithi (See)

କ୍ଷୟଥ—ସ. ବି. (କ୍ଷୟ + ଥାତୁ. ଥ୍; ତୁଳ ବେପଥ)—୧ । ଯନ୍ତ୍ରାବେଶ—
 Kshayathu 1 Consumption.

୨ । କ୍ଷୟ (ଦେଖ)
 2. Kshabathu (See).

କ୍ଷୟପକ୍ଷ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କ୍ଷୟପକ୍ଷ ପକ୍ଷ)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଳା ହ୍ରାସ
 Kshayapaksha ଦେବାର ପକ୍ଷ; କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—The dark fort-
 night of the month when the moon
 is on the wane.

କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—ସ. ବିଶ. (୨ୟ ଚନ୍ଦ୍ର; କ୍ଷୟ + ପ୍ରାପ୍ତ)—କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ (ଦେଖ)
 Kshayapṛapta Kshayita (See)

କ୍ଷୟବାୟୁ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କ୍ଷୟକାରୀ ବାୟୁ)—ପ୍ରଲୟ କାଳରେ
 Kshayabāyu ବହୁବା ସବାନାଶୀ ପବନ—The destruc-
 tive wind blowing during the Universal
 destruction.

କ୍ଷୟାତିଥ—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷୟାତିଥ)—କ୍ଷୟାତିଥୀ ସୌରମାନ ମାସ
 Kshayātithi ସଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର ଗଣନାର ସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା
 କରିବା ସକାଶେ ଯେଉଁ ତିଥି ଚନ୍ଦ୍ରର ପୂର୍ବ ତିଥି ସଙ୍ଗେ
 ଏକ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଗଣନା କରାଯାଏ—
 (astronomy) A lunar day which is
 excluded from successive computation
 of tithis for the adjustment of the
 lunar and the solar calendars.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ୨୪ ଘଣ୍ଟାରେ ପୃଥିବୀକୁ ଥରେ ବୁଲି
 ଆସନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ର ଥରେ ପୃଥିବୀକୁ ଚାରିଦିନ ୭ ଘଣ୍ଟା ୫୬ ମିନିଟ୍
 ଲାଗେ । ୧ ସୌରମାସ—୩୦ ସାବନ ଦିନ ଓ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ମାସ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

କ୍ଷଳ ପରମ କର୍ମ କରେ

ସେ କର୍ମ ଫଳ କ୍ଷରେ ବଳେ—ପ୍ରାଚୀନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମାତ୍ରାୟ ।

୧ । (କ୍ଷର ଧାତୁ ଶିତ) ସ୍ତବାକ୍ଷରା—

2. To cause to flow.

କ୍ଷର ସଂ ଶବ୍ଦ ମୂଳ

କ୍ଷର କ୍ଷରଣ ସେବେ ରହେ । କରନ୍ତ ଧ. କ୍ଷରଣ ।

କ୍ଷଳ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ଧୋଇବା—1 To wash.

Kshala (root) ୧ । ଧୋଇବା—1 To wash.

2. To wash off.

୩ । ପରିଷ୍କାର କରବା—3. To cleanse.

୪ । ପୋଛୁବା—4. To wipe away

୫ । କ୍ଷର (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

5. Kshara (root) See (M. W.)

କ୍ଷାତ୍ର—୧. କ୍ଷ. (କ୍ଷତ + ସମ୍ଭାବ୍ୟେ. ଅ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ ସମ୍ଭାବ୍ୟ—

Kshātra Pertaining to Kshatriya.

୧. କ୍ଷ—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ—The duties of a Kshatriya.

କ୍ଷାତ୍ର—୧. କ୍ଷ ଓ କ୍ଷ—କ୍ଷାତ୍ର (ଦେଖ)

Kshātra Kshātra (See)

କ୍ଷାତ୍ରି—୧. କ୍ଷ. ପୁ. (କ୍ଷାତ୍ର + ଇ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଶିରସରେ ଅନ୍ୟଜାତିର

Kshātri କ୍ଷିର ବରଜାତ ପୁତ୍ର; କ୍ଷେତ୍ରୀ—A son of a

Kshatriya male by a woman of some other caste.

କ୍ଷାନ୍ତ—୧. କ୍ଷ. ପୁ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ = ସହିବା + ତ)—

Kshānta ୧ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ନିବୃତ୍ତ—

(କ୍ଷାନ୍ତ—ଶ୍ଳୀ) 1 Having desisted or ceased from, discontinued.

୨ । (+ କର୍ମ. ତ) କ୍ଷମାପ୍ରାପ୍ତ—

2. Forgiven; pardoned.

୩ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) କ୍ଷମାଶୀଳ, ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—

3. Patient; forgiving.

୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ସହନଶୀଳ, ସହିଷ୍ଣୁ—

4. Forbearing.

୫ । (+ କର୍ମ. ତ) ସହ୍ୟ କରୁଥିବା ଥିବା—

5. Borne; endured.

୧. କ୍ଷ. ପୁ.—ଶିବଙ୍କ ନାମ—A name of Śiba.

କ୍ଷାନ୍ତ—୧. କ୍ଷ. ଶ୍ଳୀ. (କ୍ଷାନ୍ତ + ଶ୍ଳୀ. ଅ)—ପୃଥିବୀ—

Kshānta The earth.

କ୍ଷାନ୍ତି—୧. କ୍ଷ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—୧ । କ୍ଷମା—

Kshānti 1. Forgiveness.

୨ । ସହିଷ୍ଣୁତା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience; forbearance.

୩ । ନିବୃତ୍ତି—3. Cessation.

୪ । ମୁକ୍ତିନୋଚିତ ବିଷୟନିବୃତ୍ତି—

4. The state of saintly abstraction (M. W.)

କ୍ଷାନ୍ତ—୧. କ୍ଷ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—କ୍ଷମାଶୀଳ—

Kshāntu Forbearing.

୧. କ୍ଷ. ପୁ.—ପିତା—Father.

କ୍ଷାମ—୧. କ୍ଷ. (କ୍ଷେ ଧାତୁ = କ୍ଷୀଣ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ, ନିପାତନ)—

Kshāma ୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—1. Diminished; wasted.

କ୍ଷାମତା } ୧ । ସରୁ; କ୍ଷୀଣ—

କ୍ଷାମତ୍ତ } 2. Delicate, lean; slender; slim.

୩ । ଦୁର୍ବଳ—3. Enfeebled; weak; infirm;

debilitated.

୪ । ଶୁଷ୍କ—4. Dry, dried up.

୫ । କୃଷ୍ଣ—5. Harsh; rough.

୬ । (କାପଯୋଗୁଁ) ପୋଡ଼ିଯାଇ ଥିବା; ଦହ—

6. Scorched; singed.

୭ । ପୋଡ଼ି ଅଙ୍ଗାର ବା ପାଉଁଶ ହୋଇଥିବା—

7. Charred; burnt to ashes.

୮ । କ୍ଷୀଣ (ସ୍ୱର)—8. Slight (voice).

୯ । କ୍ଷୀଣତା ପ୍ରାପ୍ତ—9. Weakened; emaciated;

reduced.

୧. କ୍ଷ.—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ (ସଦୃଶ ନାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ନାମ)—

1. A name of Bishnu.

୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.

କ୍ଷାର—୧. କ୍ଷ. (କ୍ଷର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଲୁଣ; ଖାରଅ ବା

Kshāra ଲବଣ ରସ—1 Salt; alkali.

୨ । ରସ—2 Juice.

୩ । ପାଉଁଶ; ଖାର—3. Ashes.

୪ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ରାଦିର ପୋଡ଼ା ପାଉଁଶରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସବଖାର—

4. Potash.

୫ । କାଚ—5 Glass.

୬ । ପାଣିଆଁ ଗୁଡ଼—6 Molasses; treacle.

୭ । ସୋଡାଗା, ଟାଙ୍ଗଣ—7. Borax.

୮ । କଳା ଲୁଣ—8. Black salt.

୯ । ସାକମାଟ୍; ଲୁଣିମାଟ୍; ଖାରମାଟ୍—

9. Natron; saline soil; alkali soil.

୧୦ । ଶର୍କରା; ମିଷ୍ଟି—10. Sugar-candy.

୧୧ । ଧୂର୍ତ୍ତିବ୍ୟକ୍ତି—11. A rogue.

୧୨ । ଜଳ—12. Water.

୧୩ । ସୋଡା—13. Soda.

୧୪ । ଅରଣ୍ଡ—14. Essence. (M. W.)

୧. କ୍ଷ.—୧ । ଲୁଣିଆଁ—1. Saline.

୨ । ବୋହି ଯାଉଥିବା—2. Flowing.

୩ । ଝରୁଥିବା—3. Oozing.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ସ୍ୱଭାବେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ୧ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଚେଷ୍ଟିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଚେଷ୍ଟିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଚେଷ୍ଟିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଚେଷ୍ଟିବେ ।

୪ । ଶାରଥୀ—4. Alkaline.

* । ଗୁରା—5 Pungent (M. W.)

୬ । କଡୁଆ (ସ୍ୱାଦ)—Acrid. (M. W.)

୭ । ରଗଡାରୁ; କଷ୍ଟିକ; ଯାହା ଦେହରେ ନିଆଁ ମାଡ଼ିଲେ ପରି
ଲଗେ—7. Caustic; biting. (M. W.)

୮ । ଯାହା ଦେହକୁ ଘାଆ କରେ—

8. Corrosive (M.W.)

୯ । ନିଃସ୍ୱାଦନ ପ୍ରଣାଳରେ ପାର୍ଜ୍ୟ ହୋଇଥିବା—

9. Converted to alkali or ashes by
distillation. (M. W.)

୧୦ । ଅସଦ୍ୟ; ରୁକ୍ଷ (ପବନ)—

10. Sharp; keen (wind).

ଶାରକ—ସ୍ୱ. ବ. (ଶାର + କ)—୧ । ଲୁଣ; ଖାର—

Kshāraka 1. Alkali; salt.

୨ । ପକ୍ଷି ପଞ୍ଜର—2. Bird-cage.

୩ । ଧୋବା—3. Washerman.

୪ । ଫୁଲ ବା କଢ଼ିର ଥୋପା—

4. A cluster or multitude of buds or flowers.

* । ରସ—5 Juice; essence.

୬ । ଖାଲୋଇ—6. A basket for keeping fish.
(M. W.)

୭ । ଚଢ଼େଇ ଧରିବା ଜାଲ; ଫାସ—

7. A net for catching birds. (M. W.)

ଶାରକର୍ଦ୍ଦମ—ସ୍ୱ. ବ.—୧ । ଲୁଣିଆ କାରୁଆ—

Kshārakarddama 1. Saline mud.

୨ । ନରକଚଣ୍ଡେଷ—2. Name of a hell.

ଶାରକର୍ମ—ସ୍ୱ. ବ. (ଶାର + କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । (ବୈଦ୍ୟକ)

Kshārakarma ଫୁଲଥିବା ମାଂସକୁ କଷ୍ଟିକ ବା ଲୁଣ ଆଦି
ଦେଇ କୋରିବା—Applying caustic alkali
(Lapis infernalis) to proud flesh etc.
(M. W.)

୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଲୁଣ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସା—

2. Applying acrid remedies in general.
(M. W.)

ଶାରଣ—ସ୍ୱ. ବ. (ଶର ଧାତୁ ଶିଚ୍ ଶାର ଧାତୁ + ଅନ)—

Kshāraṇa ୧ । ଅଭିଯୋଗ—1. Accusation.

୨ । ପରସ୍ପାଦରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—

2. False accusation of adultery.

୩ । ପାଣିକୁ ବାମ୍ଫ କରି ବାଷ୍ପରେ ପୁଣି ଥଣ୍ଡା କରିବା;
ଓଆଇବା—3. Distillation.

୪ । ଖାର୍ଜିତ କରିବା; ଶାର ଲୁଣେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—

4. Converting to alkali; reducing to ashes.

ଶାରତନ୍ତ୍ର—ସ୍ୱ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ. ଶାର + ତନ୍ତ୍ର)—

Kshāratantra (ବୈଦ୍ୟକ) ଖାର ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ମାଂସକୁ
ପୋଡ଼ି ଦେବା—

The method of cauterisation. (M.W.)

ଶାରତ୍ରୟ—ସ୍ୱ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ; ଶାର + ତ୍ରୟ)—

Kshāratraya (ବୈଦ୍ୟକ) ଟାଙ୍ଗଣା, ସୋର ଓ ଯବଶାର—

Natron, saltpetre and borax.

ଶାରତ୍ରିତୟ—ସ୍ୱ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ)—ଶାରତ୍ରୟ (ଦେଖ)

Kshāratritaya Kshāratraya (See)

ଶାରଭୂମି—ସ୍ୱ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ; ଶାରଭୂମି ଭୂମି)—

Kshārabhūmi ୧ । ଖାର ମାଟି; ଲୁଣି ମାଟି—

1. Reh-soil; saline soil; calcine soil.

୨ । ସାଜମାଟି—2. Natron.

ଶାରମଧ୍ୟ—ସ୍ୱ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶାର + ମଧ୍ୟ)—

Kshāramadhya ଅପମାର୍ଗ ଗୁଳ୍ମ—

Achyranthes Aspera. (M. W.)

ଶାରମୃତ୍ତିକା—ସ୍ୱ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ)—ଶାରଭୂମି (ଦେଖ)

Kshāramṛttikā Kshārabhūmi (See)

ଶାରରସ—ସ୍ୱ. ବ. (କର୍ମଧା; ଶାର + ରସ)—ଲୁଣିଆ ସ୍ୱାଦ—

Kshārarasa Saline taste or flavour.

ଶାରସମୁଦ୍ର—ସ୍ୱ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ)—ଲବଣ ସମୁଦ୍ର—

Kshārasamudra The salt-sea.

ଶାରସୂତ୍ର—ସ୍ୱ. ବ. (ମ. ପ. ଲେ; ଶାରଲୁପ୍ତ ସୂତ୍ର)—

Kshārasūtra (ବୈଦ୍ୟକ) ଖାର ବୋଳା ଯାଇଥିବା ସୂତ୍ରା (ଯାହାକୁ
ଅର୍ଶ ଓ ରଗନ୍ତର ରୋଗର ମାଂସବଳରେ ବାନ୍ଧିଲେ
ତାହା ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼େ)—

Caustic thread applied to fistula etc.

ଶାରିକା—ସ୍ୱ. ବ.—ଖୁଆ—

Kshārikā Hunger (Apte).

ଶାରିତ—ସ୍ୱ. ବ. (ଶର ଧାତୁ-ଶିଚ୍ = ଶାର ଧାତୁ + ତ)—

Kshārita ୧ । ଶାରରୁ ଛଣା ହୋଇଥିବା; ଖାରରୁ ନିଃସ୍ୱାଦ—
1. Distilled from alkaline
substance.

୨ । ପରସ୍ପାଦନ ଅଭିଯୋଗରେ ମିଥ୍ୟାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ—

2. Falsely accused of adultery.

ଶାଳ—ସ୍ୱ. ବ. (ଶଳ ଧାତୁ = ଧୋଇବା + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Kshāla ୧ । ଧୋଇବା; ହଳାଳିବା—

1. Act of washing.

୨ । ଶୋଧନ କରିବା—

2. Purifying; rectifying.

୩ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—3. Cleansing.

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରଭବ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚୈଶ୍ବେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣା ଯେତେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଘୋଷଣା; 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଘୋଷଣା; 'ବ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଘୋଷଣା; 'ଅ' ଘୋଷଣା; 'ଅ' ଘୋଷଣା; 'ଅ' ଘୋଷଣା; 'ଅ' ଘୋଷଣା ।

୨ । ପର୍ବତ—୨ Mountain.

୩ । ବାସୁକୀ—୩. The mythological serpent
Bāsukī (supposed to hold up the earth).

ଶିଳ୍ପନାଥ—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର, ଶିଳ୍ପ + ନାଥ)—ରାଜା, ମହାପତି—
Kshitinātha King; ruler of the earth.

ଶିଳ୍ପି—୧ ବ. (ଶିଳ୍ପ + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଜା; ମହାପତି—
Kshitipa King, ruler of the earth.

ଶିଳ୍ପପତି—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର; ଶିଳ୍ପ + ପତି)—ଶିଳ୍ପନାଥ (ଦେଖ)
Kshitipati Kshitinātha (See)

ଶିଳ୍ପପୁତ୍ର—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର, ଶିଳ୍ପ + ପୁତ୍ର)—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—
Kshituputra 1, The planet Mars.

୨ । ନରକାସୁର—2. Name of a demon

ଶିଳ୍ପବିଶ୍ୱ—୧ ବ. ଶିଳ୍ପ— ଓଡ଼ିଆ ନାୟକ (ଶିଳ୍ପ) ମାନ୍ୟଙ୍କର
Kshitibamśa ଏକ ଶ୍ରେଣୀ; ମାନ୍ୟଙ୍କର ଅବଧାନ—
A class of astrologers of Orissa.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ନାୟକମାନେ ତୁର ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ;
ଶିଳ୍ପବିଶ୍ୱ ଓ ଶିଳ୍ପବିଶ୍ୱ ।]

ଶିଳ୍ପବର୍ଦ୍ଧନ—୧ ବ. (ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ଶିଳ୍ପ + ବର୍ଦ୍ଧନ)—ଶବ୍ଦ, ମୃତଦେହ—
Kshitbarddhana Corpse; dead body.

ଶିଳ୍ପବ୍ରତ୍ତି—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର; ଶିଳ୍ପ + ବ୍ରତ୍ତି)—ଧୈର୍ଯ୍ୟ;
Kshitibṛutti ସହନଶୀଳତା—Patience.

ଶିଳ୍ପଭୁକ୍ତ—୧ ବ. (ଶିଳ୍ପ + ଭୁକ୍ତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷୁ. ୧ମ. ୧ବ)—
Kshitibhuk ଶିଳ୍ପନାଥ (ଦେଖ)
Kshitinātha (See)

ଶିଳ୍ପଧର—୧ ବ. (ଶିଳ୍ପ + ଧର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷୁ. ୧ମ. ୧ବ)—
Kshitidhara ଶିଳ୍ପଧର (ଦେଖ)
Kshitidhara (See)

ଶିଳ୍ପମଣ୍ଡଳ—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର, ଶିଳ୍ପ + ମଣ୍ଡଳ)—ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ,
Kshitimaṇḍala ଭୂମଣ୍ଡଳ—
The globe; the whole earth.

ଶିଳ୍ପରାଜା—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର; ଶିଳ୍ପ + ରାଜା; ୧ମ. ୧ବ)—
Kshitirakshī ରାଜା; ମହାପତି—
King; ruler of the earth.

ଶିଳ୍ପରୁହ—୧ ବ. (ଶିଳ୍ପ + ରୁହ ଧାତୁ = ଚାଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshitiruha ବୃକ୍ଷ—Tree; vegetation; plants.

ଶିଳ୍ପିଶା—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର; ଶିଳ୍ପ + ଶା)—
Kshitīśa ଶିଳ୍ପିଶା (ଦେଖ)—Kshitīśwara (See)

ଶିଳ୍ପିଶ୍ୱର—୧ ବ. (୨୩ ଚକ୍ର; ଶିଳ୍ପ + ଶ୍ୱର)—ପୃଥିବୀର ରାଜା—
Kshitīśwara King; ruler of the earth.

ଶିଳ୍ପି (ଧାତୁ)—୧—ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kshid (root) To emit indistinct sound.

ଶିଳ୍ପି—୧ ବ. (ଶିଳ୍ପ ଧାତୁ + ର)—୧ । ରୋଗ—1. Disease.

Kshidra ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଶୁଙ୍ଘ—3 Horn (Apte)

ଶ୍ରା. ବିଶ୍ୱ. (୧ ଶୁ. ୨)—୧ । ଶୁ. ୨; ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
1. Very small; insignificant.

୨ । ମାନ ବୃଦ୍ଧିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା କଳ୍ପିତ (ବାକ୍ୟ ବା କର୍ମ)—
2. (words or acts) Resulting from a mean mentality.

ଶିଳ୍ପକଥା—୧ ବ. (୧. ଶୁ. ୨)—୧ । ବୃଦ୍ଧି—

Kshidrakathā 1. Scandals of a family.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ମାନସରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କଥା—

2. Words produced from a mean mind.

୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠନିକଟତା ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠତା କଥା—

3. Higgling and haggling; mean matters

ଶିପ (ଧାତୁ)—୧—୧ । ଫିଙ୍ଗିବା—

Kshipa (root) 1. To throw; to discharge

୨ । ପକାଇବା—2 To cast.

୩ । ଉପରେ ରଖିବା—3 To place or put upon.

୪ । ହତ୍ୟା କରିବା—4. To kill; to slay.

୫ । ଉପାକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା—5. To deposit.

୬ । ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—6. To fix; to attach.

୭ । ବିନାଶ କରିବା—7. To destroy.

୮ । ହରଣ କରିବା—8. To take away.

୯ । ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—9. To reject.

୧୦ । ଅପମାନ କରିବା—10. To insult

୧୧ । ଗାଳିଦେବା—11. To rebuke; to abuse.

୧୨ । ଢାଳିବା—12. To pour out.

୧୩ । ଗୁରୁ ଆଡ଼େ ବଞ୍ଚିବା—

13. To strew; to diffuse.

୧୪ । ଆଘାତ କରିବା—14. To strike.

ଶିପ—୧ ବ. (ଶିପ ଧାତୁ + ଶ୍ୱର. ଅ)—

Kshipa ୧ । ଫେପାଡ଼ିବା, ପକାଇବା; ଫିଙ୍ଗିବା—

1. Throwing.

୨ । ଆଘାତ କରିବା—

2. Hitting; striking.

୩ । ଅପମାନ ଦେବା—3. Insulting.

ସ୍ପିଟ୍ଟ, ଧୂସ୍ପ ଦେ. ବ. (୧. ଶିପ ଧାତୁ)—

ଧୂସ୍ପ ପାନପିତ୍ତ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଧୂସ୍ପ—Spittle

ଶିପକ—୧ ବ. (ଶିପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshipaka ୧ । ଧାତୁ—1. An archer

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

୨ । ଯୋଦ୍ଧା—2 Warrior.

ଶିପଣି—ଫ. କ. (ଶିପ ଧାତୁ—ପିଙ୍ଗିବା + କର୍ମ ଅନ + ଇ)—

Kshipanī ୧ । ଶୁଳ; ଗୋଲ—1 A missile.

୨ । ଟେକା, ବାହୁଳ ଅବ ସହ—

2. A projectile

୩ । ଅନ୍ତର—3 Oar.

୪ । ଜାଲ—4 A net

୫ । ଅସ୍ତ୍ର—5 A weapon

ଶିପଣି—ଫ. କ. (ଶିପ ଧାତୁ—ପିଙ୍ଗିବା + କର୍ମ ଅନ + ଇ)—

Kshipanī ଶିପଣି (ଦେଖ)

Kshipanī (See)

ଶିପଣୁ—ଫ. କ. (ଶିପ ଧାତୁ + ଫଳାର୍ଥେ ଅଣୁ)—

Kshipanu ୧ । ଧନୁଷ—1. An archer

୨ । ଅସ୍ତ୍ର—2 Weapon.

୩ । ପବନ—3 Air

ଶିପଣ୍ୟ—ଫ. କଣ. (ଶିପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅଣ୍ୟ)—

Kshipanyu ୧ । ମଧୁର ସ୍ୱାସସ୍ୱଚ୍ଛ—

1. Sweet-smelling; fragrant.

୨ । ଚାରି ଅଢେଇ ଶହ ଥିବା—2 Diffusing.

ଫ. କ—୧ । ଦେହ—1 The body.

୨ । ବସନ୍ତ କାଳ—2. The spring season.

୩ । ସୁଗନ୍ଧ—3 Fragrance; sweet smell.

ଶିପ୍ର—ଫ. କଣ. ପୁ. (ଶିପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଇ)—

Khīpta ୧ । ନିସିପ୍ତ—1. Cast; thrown.

(ଶିପ୍ରା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷା ଯାଇଥିବା—

2 Strewn; scattered.

୩ । ପ୍ରେରିତ—

3. Sent; discharged; transmitted.

୪ । ପରାଣ୍ୟ—4. Abandoned.

୫ । ହତ—5. Killed.

୬ । ଅନାଦୃତ; ଅବମାନିତ—6. Disregarded.

୭ । ନିନ୍ଦିତ—7. Blamed.

୮ । ସ୍ଥାପିତ—8. Placed

୯ । ବାହୁଳ—9. Gone mad; distracted.

୧୦ । ଅନ୍ୟାଶ୍ରୟ—10. Addicted or attached to another person or thing.

୧୧ । ଉତ୍ତୋଳିତ—11. Lifted up.

ଫ. କ—ବାଣୀକର ଆଘାତକରିତ ଯତ—

Wound caused by missiles.

ଶିପ୍ର କରିବା—ଦେ. କି—ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—

Kshipa karibh To lift up.

ଶିପ୍ର ଅର୍ଥେ ଶିପ୍ର କର । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଶିପ୍ର କୁକୁର—ଫ. କ. (କର୍ମଧା; ଶିପ୍ର + କୁକୁର)—ବାୟୁ କୁକୁର—

Kshipta kukkura Rabid dog; mad dog.

ଶିପ୍ରଚିତ୍ତ—ଫ. କଣ. ପୁ. (ବହୁଚ୍ଚିତ୍ତ, ଶିପ୍ର + ଚିତ୍ତ)—

Kshiptachitta ଅମନୋଯୋଗୀ—Absent-minded; inattentive

ଶିପ୍ରଦେହ—ଫ. କଣ. ପୁ. (ବହୁଦେହ; ଶିପ୍ର + ଦେହ)—

Kshiptadeha ଲମ୍ବ ଦେହ ଶୋଇଥିବା—

(ଶିପ୍ରଦେହ—ଶ୍ରୀ) Lying prostrate, lying down.

ଶିପ୍ରନିବାସ—ଫ. କ. (ମ ପ ଲୋ; ଶିପ୍ର + ନିବାସ; ଶିପ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ

Kshiptanibāsa ଅଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ନିବାସ)—

ବାହୁଳ ଅଶ୍ରୟ, ପାଗଲଖାନା—

Lunatic assylum, mad-house.

ଶିପ୍ରତାବ—ଫ. କଣ. (ଶିପ୍ର + ବତ୍ —ବାହୁଳ ପର—

Kshiptabat Like one gone mad.

ଶିପ୍ରସ୍ୱାକ—ଫ. କ—ବାୟୁ କୁକୁର—

Kshiptaswāna Mad dog; rabid dog.

ଶିପ୍ରା—ଫ. କ. (ଶିପ୍ର + ଆ)—ରାତି—

Kshiptā Night.

ଶିପ୍ରାଶ୍ରମ—ଫ. କ. (ଶିପ୍ର + ଅଶ୍ରମ)—

Kshiptāśrama ଶିପ୍ରନିବାସ (ଦେଖ)

Kshiptanibāsa (See)

ଶିପ୍ର—ଫ. କଣ. (ଶିପ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ନ)—

Kshipnu ୧ । ଶ୍ଳେଷଣଶୀଳ—

1. Throwing, ejecting.

୨ । ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ—2. Killing.

ଶିପ୍ର—ଫ. କ. (ଶିପ୍ର ଧାତୁ + ର)—

Kshipra ୧ । ଉଚ୍ଚ; ଦ୍ରୁତ—

1. Quick; speedy.

୨ । ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ; ଯାହା ଟାଣି ଦେଲେ ନଇଁ ଯାଏ ଓ ଶୁଦ୍ଧ

ଦେଲେ ପୁଣି ପୂର୍ବ ଅକାର ଧାରଣ କରେ—

2. Elastic.

୩ । ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପନ୍ଦର ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

3. One-fifteenth of a Muhūrta of time.

୪ । ବୃକ୍ଷାଅଙ୍ଗୁଳ ଓ ବିଶି ଅଙ୍ଗୁଳର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କରତଳର ଅଂଶ—4. The part of the palm between the forefinger and the thumb.

ଫ. କି. କଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର—

Very quickly; speedily.

ଶିପ୍ରକାରିତା—ଫ. କ. (ଶିପ୍ର + କ୍ରି ଧାତୁ + କର + ତା)—

Kshiprakāritā କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ୍ଞ; ଲଘୁତ୍ୱପ୍ରକା; ଓପ୍ରାପ୍ତ ହାତ—

Promptness; nimbleness.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯିବା ଓ ଚିତ୍ତେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତର ବପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା — 'ମା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ

କ୍ଷିପ୍ରକାଶ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କ୍ଷିପ୍ର + କୁ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshiprakāśi କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାହାର ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତି ବା
(କ୍ଷିପ୍ରକାଶିଣୀ—ଶ୍ରୀ) ଫୁର୍ତ୍ତି ଦେଖାଯାଏ, ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ
ଅତିଶୀଘ୍ର କରିପାରେ, ଶୃଙ୍ଖଳ—Prompt; quick
in action; nimble; quick-handed.

କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (କ୍ଷିପ୍ର + ହସ୍ତ) —
Kshiprahasta ଫୁର୍ତ୍ତିରେ କାମ କଲବାଲା—
(କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତା—ଶ୍ରୀ) Swift-handed.
(କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତା—ବି)

ସ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire

୨ । ଗୁପ୍ତସବିଶେଷ—2 Name of a demon

କ୍ଷିପ୍ରହୋମ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, କ୍ଷିପ୍ର + ହୋମ) —ସାୟଂକାଳ ଓ
Kshiprahoma ପ୍ରାତଃକାଳରେ କରଣୀୟ ହୋମ (ଏହା ସନ୍ଧ୍ୟା
ଓ ଜଳଦି କରାଯାଏ, ହି. ଶନ୍ଦିପାଗର) —
Oblation to fire performed in the morning
and evening.

କ୍ଷିବ (ଧାତୁ)—ସ—ଛେପ ପକାଇବା—
Kshiba (root) To spit

କ୍ଷିୟା—ସ. ବି. (କ୍ଷି ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.) —୧ । ବିନାଶ—
Kshiyā 1 Destruction.

୨ । ସଦାଚରଣରୁ କର୍ମ; ବ୍ୟବହାର—

2. Impropriety of behaviour, offence
against established customs or etiquette.

କ୍ଷିର—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷିର) —୧ । ଦୁଧ; ଦୁଗ୍ଧ—1. Milk
Kshira ୨ । ସ୍ତନ୍ୟ—2. Mother's milk

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୋର ଗାଢ଼ା ଦୋର ଥିବା ଦୁଗ୍ଧ—

3. Thickened milk; condensed milk.

୪ । ଗଛର ରସ ବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ—

4. Juice from trees.

୫ । ଏକ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ—5. A kind of timber-
tree growing in the jungles.

କ୍ଷିରକାକ୍ଷି—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷିରକାକ୍ଷି) —
Kshirakāśi କ୍ଷିରକାକ୍ଷି (ଦେଖ)
Kshirakāśikolā (See

କ୍ଷିରକାକ୍ଷି—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷିରକାକ୍ଷି) —
Kshirakāśikūṭa କ୍ଷିରକାକ୍ଷି (ଦେଖ)
Kshirakāśikolā (See)

କ୍ଷିରକାକ୍ଷି—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷିରକାକ୍ଷି) —
Kshirakāśikolā କ୍ଷିରକାକ୍ଷି (ଦେଖ)
Kshirakāśikolā (See)

କ୍ଷିରକାକ୍ଷି—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷିରକାକ୍ଷି) —
Kshirakāśikolā କ୍ଷିରକାକ୍ଷି (ଦେଖ)
Kshirakāśikolā (See)

କ୍ଷିରକାକ୍ଷି [୧—ଏକ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ କୋଳଗଛ । ଏହାର ପତ୍ର ଚକା,
କ୍ଷିରକାକ୍ଷି ଫୁଲ ଶ୍ଵେତ, ପତ୍ର ଅପାରାଗ, ଫଳ ଏକ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ଲମ୍ବ-
କୋଳପରି । ଫଳ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହାର
କୋଳ ପାତଲେ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି, ଏହାର କାଠ ଝୁକ ଟାଣୁଆ ଓ
ପାଲିଶ୍ଵ ହୁଏ ।]

୨ । ଏକ ଜାତୀୟ କଣ୍ଟା ରୁଦାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—

2. A kind of thorny plant with juicy berries
found in the jungle in small groves.

[୩—ଏହାର ପତ୍ର ଶ୍ଵେତ, ଗୋଲ ଓ ମୋଟା, ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା,
ଗୁରୁ ପାଖୁଡ଼ିଆ ଓ ସୁବାସ । ଏଥିରେ ଏକ ଜାତୀୟ କୋଳ
ଧରେ ଓ ସେ କୋଳ ପାତଲେ ନାଲି ହୁଏ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଦୁଧ
ଭଳିଆ ମିଠା ରସ ବାହାରେ, ତାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

୩ । ଅତି ଜାଲିଆ ଲତାଳିଆ କଣ୍ଟାଳା ଗୁଳ୍ମ । ଭୂଇଁରେ
ମାଡ଼େ । କୋଳ ପାତଲେ କାଳିଆ ଦିଶେ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ
ଖାଆନ୍ତି - 3 A kind of thorny bush.

କ୍ଷିରପୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ଜାତୀୟ ମିଠା (ଏଥିରେ ଗୁରୁ ଥିବା
Kshirapuli ଦିଆ ଯାଇଥାଏ) —

କ୍ଷିରପୁଲି 1. A cake which is sandwiched with
condensed milk.

୨ । କ୍ଷିରପୁଲି (ଦେଖ)—2. Kshirapuli (See)

କ୍ଷିରମହାନ—ଗ୍ରା. ବି—କ୍ଷିରମୋହନ (ଦେଖ)

Kshiramahana Kshiramohana (See)

କ୍ଷିରମୋହନ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ରସଗୋଲା—

Kshiramohana A sort of sweetmeat

କ୍ଷିରମୋହନ

କ୍ଷିରମୋହନ

କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର) —ସିନ୍ଧୁପତ୍ର ଭଳି ମୋଟ
Kshirasamudra କଳ୍ପ ମୃଗ ଓ ଗୋଲ ପତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳ୍ମ—
ବେଡେଚିତା; ବାଞ୍ଚିତା; A plant with thick green leaves
ତାଳମୂଳ; ବାଞ୍ଚିତା and stems; Pedilanthus Tythy-
maloides; Leea, Macrophylla
ମ. ଦିଶା (Haines).

[୩—ଏହାର ଫୁଲ ଆରକ୍ତ । ଏଥିର ତାଳ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଧଳା
ଶିର ବାହାରେ; ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ । ଏହାର ତାଳ ସିଧା,
ନେଳି, ଗୋଲ ଓ ମସୃଣ । ଏ ଗଛ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼, ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।
ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ବାଡ଼ିରେ ଯେଉଁଠି । ଏହାର ତାଳ ବା ତାଳକୁ
ଗୋଟିଏ ଗୋପା ନଳ ପରି ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ କୁକୁର-
ଜିହ୍ଵା ପରି ଦିଶେ । ବାୟୁ ଚଳୁଥିବା କାମୁଡ଼ିଲେ ଗଣ୍ଡାମରେ ଏହାର
ଛେଲକୁ ବାଟି ବୋଲନ୍ତି ।]

କ୍ଷିରସିଂହ—ଦେ. ବି.—ସିନ୍ଧୁଜାତୀୟ ଶ୍ଵେତ ଗଛ—

Kshirasighu Euphorbia Tirucalli (tree).

କ୍ଷିରସିଂହ

କ୍ଷିରସିଂହ

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

[ଦ୍ର—ଏଗତ୍ତ ଉତ୍ତରେ ଦଶ ବାର ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପଦ ଅକ୍ଷୟ ଶ୍ରେଣୀ । ତାଳଗୁଡ଼ିକ ଆଙ୍ଗୁ ଥିବ ଗୋଲ । ଏଥିରେ ଆଦୌ କଣ୍ଠା ନାହିଁ, ଏହା ବାତରେ ଉଠେ । ଏହାକୁ କେହି କେହି ଖଡ଼ିସିଙ୍ଗ ବା ଲଙ୍କାସିଙ୍ଗ କହନ୍ତି । ଏହାର ତାଳ ଆଖି, ଉତ୍ତମ କର ଚପୁଡ଼ି ସେ ବସରେ ପେଡ଼ାମାଟି ଦୋର ଗାଲପାଟ୍ଟିରେ ଲେପ ଦିଅନ୍ତି । କଣ୍ଠା ପଦ ଭୁଜି ଦେଲେ ତହିଁରୁ ଦୁଧ ପରି ରସ ବାହାରେ ।]

କ୍ଷିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (ଭୁବ. ହି. କ୍ଷିର; ସ. କ୍ଷିରକା) — Kshirā ଖୁର, କାଲୁଡ଼ି—Cucumber.

କ୍ଷିରକଳା—ଦେ. କ. (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ଅଳଙ୍କାରରେ ବ୍ୟବହୃତ Kshirakalā ଦେବା ଏକପ୍ରକାର ଚକଟ—A circular bit of gold plate used in making gold ornaments

କ୍ଷିର—ଦେ. କ.—(ସ. କ୍ଷିର)—ଦୁଧରେ ଗୁଡ଼ିକ ଓ କନ ଦିଆଯାଇ Kshiri କୁଆର କର ଯାଇଥିବା ପାୟସ—A gruel made of rice boiled with milk and sweetened.

କ୍ଷିରକୋଳ—ଦେ. କ.—କ୍ଷିରକୋଳ (ଦେଖ)— Kshirikoli Kshirakoli (See)

କ୍ଷିରକେଚାଡ଼ି—ଦେ. କ. (ସହରର, ସ. କ୍ଷିର+କେଚାଡ଼ି)—କ୍ଷିର ଓ ଖେଚାଡ଼ି— Kshirikhechārdi Milk-gruel and spiced yellow rice offered to Deities and guests.

[ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ଦୁଧରେ ଗୁଡ଼ିକ ସିଝାଇ କ୍ଷିର ଓ ଗୁଡ଼ିକ ଓ ମୁଗରେ ହଳଦା, ଘିଅ, ନଡ଼ିଆ, ମସଲା ଓ କସମିସ୍ ଦେଇ ସିଝାଇ ଖେଚାଡ଼ି କୁଆର ଦୋଇ ଭୋଗ ଲାଗେ ।]

କ୍ଷିରପିଠା—ଦେ. କ.—୧ । ଉତ୍ତରାଦିରେ ଅଭ୍ୟାସର ଅଭିଧାନକୁ Kshiripithā ଭୋଜନାର୍ଥ ଦିଆ ଯିବା କ୍ଷିର ଓ ପିଠା ଓ ଝିଣାରେ ଗୁଡ଼ିକର ଜାଲଭୋଜନରେ ଭାତ ତାଳ ଲତ୍ୟାଦି ଖାଇ ସାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଧରେ ଆଉଟା ଦୋଇ ସିକ ଦୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ିକରୁ ବା କ୍ଷିର ଓ ଗୁଡ଼ିରେ କୁଆର ଦୋଇଥିବା ଘୃତପକ୍ୱ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ପିଠା ଦିଆଯାଏ)—

1. Sweet cake and gruel served at the end of meals in caste-dinners in Orissa.
- ୨ । କବାହାଦି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଭୋଜନ (ଏଥିରେ କ୍ଷିର ଓ ପିଠା ପ୍ରଧାନ ଭୋଜନ ଯୋଗ୍ୟ ଉପକରଣ ଥିବାରୁ)—2. Caste-dinner or dinner given to relations and friends.
- ୩ । ପାରିବାରିକ ମଙ୍ଗଳୋତ୍ସବ—

3. Social festivities.
କ୍ଷିରପୁଲି—ଦେ. କ. (ସହରର)—କ୍ଷିର ଓ କରୁଣା ଗୁଡ଼ିକବଟାରେ Kshiripuli କୁଆର ଦୋଇ ଥିବା ଓ ପିଠା ଦିଆଯାଇ ନ ଥିବା ଏକ ଜାତୀୟ ପିଠା—1. Gruel and unsweetened cake.

[ଦ୍ର—ଏହା ମୃତାହୁତିସ୍ୱାର ବାଲଭୋଜନରେ ଶୁଦ୍ଧ ଓ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଅନ୍ନଭୋଜନ ସେବରେ ଦିଆଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) କ. — କବାହା ଉତ୍ତରରେ ପୁଅ ବିଭା ଦେବାକୁ କ. ଧ୍ୟାଦେ ଗଲ ପରେ ପୁଅର ଜନନୀ ଆତ୍ମାସ୍ୱଜନରମଣୀମାନଙ୍କୁ ଓ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଦେବା ଭୋଗ—

Feast given to female relations and neighbours by the mother of the bridegroom after the marriage procession starts from the bride's house.

କ୍ଷିରସା—ଦେ. କ. (ସ. କ୍ଷିରସା)—ଗୁଡ଼ିକ ଓ ନଡ଼ିଆକୋରା Kshirisā ରସ ଓ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ କୁଆର ଦେବା ପତ୍ନୀ ଅଟକାଳ କ୍ଷିରସା (ଏହା କ୍ଷିର ଠାରୁ ପତଳା ବା ପାଣିଆଁ)—A thin gruel made of rice boiled in milk and sweetened.

କ୍ଷିରସାପାଣି—ଦେ. କ.—(ସ. କ୍ଷିରସା ଓ ପାମାୟ)—କ୍ଷିରସା ଦେଖ) Kshirisāpani Kshirisā (See)

କ୍ଷିରସାହାଣ—ଦେ. କ.—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛ; ଖୁରସାଣିଆମାଛ— Kshirisāhāṇa A sort of fish.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କଳାବାଇଁସି ପରି କଳ୍ପ ତେପା ।]

କ୍ଷିରସାହାଣି—ଦେ. କ.—କ୍ଷିରସାହାଣ (ଦେଖ) Kshirisāhāṇi Kshirisāhāṇa (See)

କ୍ଷିରୋଦ—ଦେ. କ.—(ସ. କ୍ଷିରୋଦ)=କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର ପରି ଧଳା କ୍ଷିରୋଦ; Kshiroda ଧଳା ପାଟଲୁଗା—White silk cloth.

କ୍ଷିରୋଦା—କ୍ଷିରୋଦା ମାନବ ମାକ୍ଷାଣେଷରେ— କ୍ଷିରୋଦା. ଚନ୍ଦ୍ର କଳା ।

କ୍ଷିରୋଦର—ଗ୍ରା. କ. (ସ. କ୍ଷିରୋଦ)—କ୍ଷିରୋଦ (ଦେଖ) Kshirodara Kshirodra (See)

କ୍ଷିରୋଦରି—ଗ୍ରା. କ. (ସ. କ୍ଷିରୋଦ)—କ୍ଷିରୋଦ (ଦେଖ) Kshirodari Kshirodra (See)

କ୍ଷିରୋଦ୍ର—ଦେ. କ. (ସ. କ୍ଷିରୋଦ, ଏହା କ୍ଷିରୋଦ ବା କ୍ଷିରସାଗର Kshirodra ପରି ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର— White silk-cloth for wearing.

କ୍ଷିରୋଦ୍ର—ଦେ. କ.—କ୍ଷିରୋଦ୍ର (ଦେଖ) Kshirodri Kshirodra (See)

କ୍ଷୀ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ହିଂସା କରିବା— Kshi (root) 1. To hurt; to injure.

୨ । ହତ୍ୟା କରିବା—2. To kill.

କ୍ଷୀଜ (ଧାତୁ)—ସ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି କରିବା— Kshija (root) To sound indistinctly.

କ୍ଷୀଜନ—ସ. କ. (କ୍ଷୀଜ ଧାତୁ+ଜନ. ଅନ)—ପୋଲା ନଳ ବା Kshijana ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ପବନ ଯିବା ଯୋଗୁଁ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ସ୍ୱର—The whistling sound due to air passing the rough hollow reeds.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ	

ଶାଶ୍ୱତ—ସ. ବଣ ପୁ. ଓ ଶ୍ୱା (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶାଶ୍ୱତ + ଶକ୍ତି)—

Kshīṇasakti

୧ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟର ବଳ କମି ଯାଇଅଛି—

1 Weakened in strength.

୨ । ଯେଉଁ ରୋଗର ଉତ୍ତରା କରି ଯାଇଅଛି—

2. Subsided (disease).

ଶାଶି— ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବଣ. ଶ୍ୱା (ସ. ଶାଶି)—ଶାଶି—

Kshīṇi

Weakened.

ବ୍ୟାକୁଳରେ ଦୋର ଶାଶି

ବଞ୍ଚିଲେ ଗୁଣେ ପଶିଣ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

ଶାବ (ଧାତୁ)—ସ.—ମତ୍ତହେବା—

Kshiba (root)

To be mad

ଶାବ ସ. ବଣ. (ଶାବ ଧାତୁ =ମତ୍ତ ହେବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshiba

ମତ୍ତ—Frantic; mad.

ଶାୟମାଣ—ସ. ବଣ (ଶି ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନତ୍)—

Kshiyamāṇa

୧ । କ୍ଷୟ ପାଉଥିବା—

1. In a decaying condition.

୨ । ହ୍ରାସ ପାଉଥିବା—2. On the wane.

୩ । ଲାଗି ହେଉଥିବା—

3 Wasting away.

ଶୀର—ସ. ବ. (ଘଷ୍ =ଭୋଜନ କରିବା + କର୍ମ. ଇର. ଶିପାତନ; କମ୍ପା

Kshira

ଶି ଧାତୁ =କ୍ଷୟ ପାଇବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—

୧ । ଦୁଗ୍ଧ, ଦୁଧ—1 Milk.

୨ । ଜଳ—2. Water.

୩ । ଜର୍ଯ୍ୟାସ; ଗଛର ରସ, ବୃକ୍ଷାଦିର ଦୁଗ୍ଧବଦ ଜର୍ଯ୍ୟାସ—

3. Juice; gum from trees.

୪ । ସରଳ ବୃକ୍ଷର ଜର୍ଯ୍ୟାସ; ଝୁଣା—

4. Resin.

ଦେ. ବ—ଅଧିକା ଦୋର ଗାଈ କରାଯାଇଥିବା ଦୁଧ, ରାବିକି—

କ୍ଳୀବ

Condensed and sweetened

ଶୀର

milk.

ଶୀରକ—ସ. ବ—ଶୀର (ଦେଖ)

Kshiraka

Kshirā (See)

ଶୀରକକୋଳ—ସ. ବ—ଶୀରକାକୋଳ (ଦେଖ)

Kshirakakkola

Kshirakāṅkolā (See)

ଶୀରକକୋଳକ—ସ. ବ—ଶୀରକାକୋଳା (ଦେଖ)

Khīrakakkolaka

Kshirakāṅkolā (See)

ଶୀରକଞ୍ଚୁକ—ସ. ବ—ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣା)

Kshirakañchuki

Śaśakanda (See)

ଶୀରକଣ୍ଡ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଶୀର + କଣ୍ଡ)—

Kshirakaṇṭha

ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁ, ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ ବା

ସ୍ତନ୍ୟକଣ୍ଡ ଶିଶୁ—

A child not yet weaned; a child still living

on the mother's milk.

ବୋଲେ ଶୀରକଣ୍ଡ ମାରି କେଉଁ ଯଶ ।

ଇଷ୍ଟ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

ଶୀରକଣ୍ଡକ—ସ. ବ (ଶୀରକଣ୍ଡ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଶୀରକଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Kshirakaṇṭhaka

Kshirakaṇṭha (See)

ଶୀରକାକୋଳୀ—ସ. ବ—ଶୀରକାକୋଳ (ଦେଖ)

Khīrakakolī

Kshirakāṅkolā (See)

ଶୀରକାକୋଳ—ଦେ. ବ—ଶୀରକାକୋଳା (ଦେଖ)

Kshirakāṅkalā

Kshirakāṅkolā (See)

ଶୀରକାକୋଳ—ଦେ. ବ—ଶୀରକାକୋଳ (ଦେଖ)

Kshirakāṅkelā

Kshirakāṅkolā (See)

ଶୀରକାକୋଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ଶୀରକୋଳ)—

Kshirakāṅkolā

ହିମାଳୟଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷର

ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ବୟାସ୍ତ୍ରା,

ଅନେକ ପ୍ରସ୍ତ ଖୋସାଥିବା ଚେର—

ଶୀରକୋଳ, ଶୀରବନ୍ଧିକା;

A Himalayan tree with its

ଶୀରଣୀ, ଶୀର, ଶୀରଶୁକ୍ଳା,

root having several layers

ପତ୍ରସ୍ତ୍ରୀ, ଶୀରକାକୋଳୀ

of rinds like onion (used

କୌଷ୍ଠକଳା, କୌଷ୍ଠକୋଳୀ

in medicine) Oculus

ବୁଧକାଞ୍ଚି

Indicus.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ସିଝାଇଲେ ପାଣି

ଦୁଧ ଭଳି ଧଳା ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଗର୍ଭିଣୀ ଶ୍ୱୀର ଚକ୍ରପାରେ ବେଶି

ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଷ୍ଟବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ;

ଏହି କନ ଶତମୂଳୀର ନ୍ୟାୟ । ବାଟିଲେ ଏହା ଉତ୍ତର ଦୁଧପରି ଥାଏ

ବାହାରେ । ଏହାର ଗନ୍ଧ ଅତି ମନୋହର । ଏହା ଆୟୁର୍ବେଦରେ

ଓ ଗୁଣରେ କାକୋଳା ପରି, କିନ୍ତୁ କାକୋଳା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଏହା

ଝେଦକର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ମଧୁରରସ, ଶୀତଳ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଗୁରୁପାକ, ପୁଷ୍ଟିକର,

ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, କଫଜନକ, ବାତପିତ୍ତନାଶକ । ଜ୍ୱର, ଦାହ, ରକ୍ତପିତ୍ତ,

କ୍ଷୟ ଓ ବାୟୁ ରୋଗରେ ଏହା ବିଶେଷ ଉପକାରୀ । ଶୀରକାକୋଳା

ଅଭାବରେ ଶତମୂଳୀ ବା ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧାମୂଳ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏହା

ସେବନ କରିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସୂତମାନଙ୍କର ସ୍ତନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ।

ଶୀରକୋଳ - ଦେ. ବ—ଶୀରକୋଳ (ଦେଖ)

Kshirakoli

Kshirakoli (See)

ଶୀରକଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—କନମିଶା ଦୁଧ; ସଶର୍ବର ପତ୍ର—

Kshirakaṇḍa

Milk seasoned with sugar.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅତି ଉପାଦେୟ ବୋଲି ସଂଜ୍ଞାକରଣ ।

ଏଥିପାଇଁ କବି ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି କହିଅଛନ୍ତି—

କାଳଦାସକବିତା

ନବ ବୟଃ

ମାହୁଷଂ ଦଧି

ସଶର୍ବରଂ ପୟଃ ।

ଏଶମାସମବଳା

ସୁକୋମଳା

ସମୃଦ୍ଧ ମମ

ଜନ୍ମଜନ୍ମକ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧର ପ୍ରାୟରେ ଧୂପ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଷ୍ଟ ଓ ମାତା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଷ୍ଟ ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସନ୍ନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଧର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଷ୍ଟ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ଯେଲେ ‘ଶା’ ଖୋଜିବେ, ‘କ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କ’ ଖୋଜିବେ, ‘କ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅ’ ଯେଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅ’ ଯେଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅ’ ଯେଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ ।

ଶ୍ରୀରାମଚରଣ—ସ. କ—ପିଣ୍ଡାଖର (ଦେଖ) ।

Kshira kharjūra Pipda kharjūra (See)

ଶ୍ରୀରାମଚରଣ ଖାର୍ଯୁରା—ଦେ. କି. (ସ. ଶ୍ରୀର + ଶାର + ଖାର୍ଯୁରା)—

Kshirakhāra khābha ୧ । ଦୁଧ ଓ ଲୁଣ ଏକତ୍ର ଖାଇବା—

1. To take milk and salt together.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅସ୍ବାଦୁ ଜିନିଷ ଭକ୍ଷଣ କରିବା—

2. To take any thing unpalatable

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ମିଶାଇ ଭୋଜନ କରିବା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅନୁଚିତର ଥିବାରୁ)

ଅସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର ବସ୍ତୁଦ୍ବୟ ଏକତ୍ର ସେବନ କରିବା

3. (figurative) To take two contrary articles of food together.

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଶ୍ରୀର ଓ ଶାର ଏକତ୍ର ମିଶିଲେ ବିଷ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀର ଓ ଶାର ଏକତ୍ର ସେବନ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ଶ୍ରୀରାଚରା—ଦେ. କି. ଓ ବିଶ. (ସ. ଶ୍ରୀର + ଚୌର)—

Kshirachora ଶ୍ରୀରାଚରା (ଦେଖ)

Kshirachorā (See)

ଶ୍ରୀରାଚରା—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଶ୍ରୀର + ଚୌର)—

Kshirachorā ୧ । ଯେ ଶ୍ରୀର ଚୋରି କରନ୍ତି—

1. Stealing milk.

[ଦ୍ର—ଗୋପପୁରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପିଲାବିନେ ଭାରି ହୃଦ୍ୟ ଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ ଦୁଧ ଅନ୍ତଃ କମ୍ପା ଦିଅନ୍ତେ ମୋହିଁ ବା ଛେନା ବସାଇ ଦୁଧ-ଛେନା, ଦୁଧ, ସର, ଲହୁଣୀ ଆଦି ଆପଣାର ଶିକାରେ ରଖି, ଯେତା କାମଧନୀରେ ଘରୁ ବାହାର ଗଲାବେଳେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (କୌତୁକ କରିବାକୁ ବା ତାଙ୍କୁ ଭୋକ ଦେବାକୁ) ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ପଶି ତାହା ସବୁ ଚୋରି କରି ଘେନି ପଳାଇ ଯାଉଥିଲେ ବା ଖାଇ ଯାଉଥିଲେ ଓ ଗୋପୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସହଜରେ ଧରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଯେବେ ଅକସ୍ମାତ୍ କୌଣସି କୌଣସି ଗୋପୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧରି ପଡୁଥିଲେ, ତେବେ ସେ ନାନା ମାୟା ରଚନା କରି ହୃଦୟ ଲଗାଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋପୀମାନେ ଶ୍ରୀରାଚରା ବୋଲି ଛାଉଥିଲେ ।]

ଦେ. କ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—

A name given to Śrīkṛṣṇa.

ଶ୍ରୀରାଚରା ଗୋପୀନାଥ—ଦେ. କି—ବାଲେଶ୍ଵର ନିକଟସ୍ଥ ରେମୁଣାରେ

Kshirachorā gopīnātha ବିଗ୍ରହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର—

The image of Śrīkṛṣṇa set up and worshipped at Remunā (a village in the district of Balasore .

[ଦ୍ର—ଏହାକ୍ରମରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ବାର୍ଷିକ ପାଣ୍ଡବ ଶ୍ରୀର ବା ବଳାଚରଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଏ । ଉକ୍ତ ମାଧବେନପୁରୀର ପାଇଁ ଏ

ଦେବତା ନିଜେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଶ୍ରୀରାମାନ୍ତ ଚୋରି କରିଥିବାରୁ ସେହି ନିମ୍ନ ଚାଙ୍କର ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ଶ୍ରୀରଜ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀର + ଜନ ଧାରୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବସାଦହୁ—

Kshiraja 1 Coagulated or curdled milk.

୨ । (ଶ୍ରୀର ସାଗରରୁ ବାହାରି ଥିବାରୁ) ଚନ୍ଦ୍ର—

2 The moon.

୩ । ଶଙ୍ଖ—3. Conch

ସ. ବିଶ—ଦୁଗ୍ଧରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced from milk.

ଶ୍ରୀରଦଳ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଶ୍ରୀର + ଦଳ; ଏହାର ପତ୍ରରୁ ଖିର

Kshiradala ବାହାରିବାରୁ)—ଅରଣ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—

The Swallow-wort (plant).

ଶ୍ରୀରଦାଣୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଶ୍ରୀର + ଦାଣୀ)—

Kshiradāṇī ଦୁହାଁଳା; ଦୁଧ ଦେଉଥିବା (ଗାଈ)—

(cow) Yielding milk.

ଶ୍ରୀରଦ୍ରୁମ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଶ୍ରୀରଦ୍ରୁମ ଦ୍ରୁମ)—ଅଶ୍ଵତ୍ଥବୃକ୍ଷ—

Kshiradruma The Religious fig tree.

ଶ୍ରୀରଧାତ୍ରୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରୁଥିବା ଧାତ୍ରୀ—

Kshiradhātrī Wet nurse.

ଶ୍ରୀରଧେନୁ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଶ୍ରୀରଦାଣୀ ଧେନୁ)—

Kshiradhenu ୧ । ଦୁହାଁଳା ଗାଈ—1. Milch cow.

୨ । ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଦାନାର୍ଥ କଳ୍ପିତ ଗାଈ—

2. A gift representing a cow given as a gift to a Brāhmaṇa.

ଶ୍ରୀରାନ୍ଧ୍ର—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଶ୍ରୀର + ଧ୍ୟ)—

Kshirandhu ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The sea.

୨ । ଶିରାବି; ଶିରସାଗର—

2 The mythological ocean of milk.

ଶ୍ରୀରାମ—ସ. ବି. (ଦୁଗ୍ଧ; ଶ୍ରୀର + ମାତ)—୧ । ପାଣି ଓ ଦୁଧ—

Kshirāṁṛa 1. Milk and water

୨ । (ମ. ପ. ଲୋ. ଶ୍ରୀରବତ୍ ମାତ) ଦୁଧଆପଣି; ଦୁଧ ପରି ଧଳା ପାଣି—2. Milk-white water.

୩ । ଦୃଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ (ଶ୍ରୀର ସଙ୍ଗେ ମାତ ମିଶିଲା ପରି ସହରେ ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକା ମିଶିଯାଆନ୍ତି)—

3. Fast embrace; hugging embrace.

ଶ୍ରୀରାପ—ସ. ବି. ସ୍ଵ. (ଶ୍ରୀର + ପା ଧାରୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshirāpa ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁ—A suckling.

(ଶ୍ରୀରାପ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବିଶ ସ୍ଵ—ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ—

Sucking mother's milk.

ଶ୍ରୀରାପଣ୍ଡି—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀର + ପଣ୍ଡି + ଇନ୍ଦ୍ର; ୧ମ. ୧ବ.)—ଅରଣ୍ୟଗୁଳ୍ମ—

Kshirapāṇḍi The Swallow-wort (plant).

ଶ୍ରୀରାପଲଣ୍ଡୁ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଶ୍ରୀରବର୍ଣ୍ଣ ପଲଣ୍ଡ)—ଧଳା ପିଆଜ

Kshirapālāṇḍu (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—White onion.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

କ୍ଷୀରପାନ—ଫ. କ. (ବୈଦ୍ୟକ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ଅଂ-
Kshirapāṇa ଗୁଣ ଦୁଧ ଓ ପୁଣି ଦୁଧର ଗୁଣଗୁଣ ପାଣି ଏକତ୍ର
କରି, ସିକ କରବା ପରେ ତହିଁର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ—
A medicinal preparation made by
boiling any ingredient with 8 times its
weight of milk and water 4 times
the weight of milk.

ଫ. କଣ.—ଦୁଧରେ ପାକ କରା ଯାଇଥିବା—
Boiled with milk.

କ୍ଷୀରପାଣ—ଫ. କ.—ଉତ୍ତର ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kshirapāṇa Inhabitants of Uśinara country.
୨ । କ୍ଷୀରପାନ (ଦେଖ)

2. Kshirapāṇa (See) (Apte)

କ୍ଷୀରପାଣି—ଫ. କ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା)—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ଦୁଧ ପିଆଯାଏ—
Kshirapāṇi A vessel for drinking milk (Apte).

କ୍ଷୀରପାନ—ଫ. କ.—(୨୩ ଓ ୨୪; କ୍ଷୀର + ପାନ)—ଦୁଧ ପିଇବା—
Kshirapāṇa Drinking of milk.

କ୍ଷୀରପୁଲ—ଫ. କ.—କ୍ଷିରପୁଲ (ଦେଖ)
Kshirapūḥ Kshirapūḥ (See)

କ୍ଷୀରବନ୍ତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କଣ. ଶ୍ରୀ (ଫ. କ୍ଷୀରବତ୍)—କ୍ଷୀରବତୀ—
Kshirabanta (cow) Yielding milk.
ଗାଈମାନେ ହୋଇଣ ସେବେ କ୍ଷୀରବନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାବିରଚନ. କବିତା ।

କ୍ଷୀରବଲ୍ଲିକା—ଫ. କ.—କ୍ଷିରକୋଳ (ଦେଖ)
Kshiraballikā Kshirakoḥ (See)

କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ—ଫ. କ.—କ୍ଷିରକଦାସ (ଦେଖ)
Kshiraballī Kshirabidārī (See)

କ୍ଷୀରବାରିଧି—ଫ. କ. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷୀରପୂର୍ଣ୍ଣ ବାରିଧି)—କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)
Kshirabāridhi Kshirasāgara (See)

କ୍ଷୀରବିକୃତ—ଫ. କ. (୨୩ ଓ ୨୪; କ୍ଷୀର + ବିକୃତ)—ବସାଦହ—
Kshirabikṛta Curdled milk.

କ୍ଷୀରବିଦାରୀ—ଫ. କ.—ଭୂଇଁ କଣାରୁ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧ-ମୂଳ
Kshirabidārī (ଯହରୁ ଦୁଧ ପରି ରସ ବାହାରେ)—A kind
ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ—କ୍ଷୀରକନ୍ଧ, of succulent medicinal root.
ପୟୋଲତା, କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ, [ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଳ ଓ ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ
ଇନ୍ଦ୍ରଜଳା, ପୟଃକଳା ଉପକାରୀ ।]

କ୍ଷୀରବୃକ୍ଷ—ଫ. କ. (ମ. ପ. ଲୋ, କ୍ଷୀରସ୍ତମ୍ଭ ବୃକ୍ଷ)—୧ । ବରଗଛ—
Kshirabruksha 1. Banian tree.

୨ । ଉଦୁମ୍ବର (ଦେଖ)

2. Udumbara (See)

୩ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ—3. Ficus Religiosa (tree).

୪ । ମହୁଲ ଗଛ (ଦେଖ)

4. Mahula (tree). (See)

* । କ୍ଷିରକୋଳ ୧ (ଦେଖ)

5 Kshirakoḥ 1 (See)

କ୍ଷୀର ଭୂଇଁ କଣାରୁ—ଫ. କ.—୧ । କ୍ଷିରକଦାସ (ଦେଖ)

Kshira bhūṁkakhāru 1 Kshirabidārī (See)

୨ । କ୍ଷିରକାକୋଳା (ଦେଖ)

2. Kshirakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରଶର—ଫ. କ. (୨୩ ଓ ୨୪; କ୍ଷୀର + ଶର)—ଦୁଧର ଶର—

Kshiraśara Cream of milk.

କ୍ଷୀରଶସ୍ୟା—ଫ. କ. (କ୍ଷୀର + ଶସ୍ୟ + ଥା)—କ୍ଷିରସା (ଦେଖ)

Kshiraśasyā Kshirisā (See)

କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳ—ଫ. କଣ. (ମ. ପ. ଲୋ, କ୍ଷୀରବତ୍ ଶୁକ୍ଳ)—ଦୁଗ୍ଧ ପରି ଧଳା—

Kshiraśukla Milk-white, white as milk.

କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳା—ଫ. କ.—କ୍ଷିରକୋଳ (ଦେଖ)

Kshiraśuklā Kshirakoḥ (See)

କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର—ଫ. କ.—୧ । କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)

Kshirasamudra 1. Kshirasāgara (See)

୨ । କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର (ଦେଖ)

2 Kshirasamudra (See)

କ୍ଷୀରସାଗର—ଫ. କ. (କ୍ଷୀର + ସାଗର)—

Kshirasāgara ୧ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦୁଗ୍ଧସାଗର—

1. The ocean of milk described in the
Hindu Purāṇas.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପୃଥିବୀର ସମୁଦ୍ରକୁ ସାତଟି ବୋଲି
ଗଣନା କରୁଥିଲେ—(୧) ଲବଣ, (୨) ଇନ୍ଦ୍ର, (୩) ଦଧି,
(୪) ଦୁଗ୍ଧ, (୫) ମଧୁ, (୬) ମଦରା ଓ (୭) ଘୃତ । ଏହି ସାତଟି
ସାଗରରେ ସାତପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ଜଳରୂପେ ଥିଲା । ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ
ଦୁଗ୍ଧସମୁଦ୍ର ଉତ୍ତରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ବୈକୁଣ୍ଠ ଅବସ୍ଥିତ ।
ମନ୍ଦରପର୍ବତକୁ ମନ୍ଥନକର୍ତ୍ତା ଓ ବାସୁଙ୍କୁ ମନ୍ଥନରୁ କ୍ଷିର ଏକ
ପାଖରେ ଅସୁର ଓ ଏକ ପାଖରେ ଦେବତାମାନେ ସେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରି
କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥନ କରିବାରୁ ଏଥିରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, କୌସ୍ତୁଭମଣି,
ଉଦ୍ଧୱାକ୍ତା ଅଶ୍ୱ, ଶୈରବତ ଦ୍ରୁମ, ଅମୃତ, ଶତପଥ ପଦ୍ମ,
ପାରିଜାତମୂଳ ଓ କାଳକୃଷ୍ଣ ବିଷ ବାହାରିଥିଲା ।

ଅଧୁନାକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବହୁ ବିଦ୍ୟାରୁକ୍ତି ଓ ଗବେଷଣା
ଦ୍ୱାରା ଏ କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରର ଅବସ୍ଥିତି ନିଶ୍ଚୟ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାରେ
ଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଆହ୍ଲାନ୍ଦ୍ରିକ ମହାସାଗର ଏବଂ
ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପ ବୋଲି କଳ୍ପନା
କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କ୍ଷୀରସାଗରକନ୍ୟାକା—ଫ. କ. ଶ୍ରୀ (୨୩ ଓ ୨୪; କ୍ଷୀରସାଗର +

Kshirasāgarakanyakā କନ୍ୟାକା)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—

Goldess Lakshmi.

ସ୍ଵାଧୀନ ଶେଷେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ଵାରା ଶେଷେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ଵାଧୀନ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଦେଖି ଶେଷେ ଦେଖି । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳେ 'ଗା' ଶେଷେ, 'ବୁ' ନ ମିଳେ 'ବୁ' ଶେଷେ, ବଧୂ ନ ପାରେ 'ବୁ' ଶେଷେ, 'ଅ' ନ ପାରେ 'ଅ' ଶେଷେ, 'ଅ' ନ ପାରେ 'ଅ' ଶେଷେ, 'ଅ' ନ ପାରେ 'ଅ' ଶେଷେ ।

ଶିରସାର—ସ. ବି (୨୭୩ ଚକ୍ର, ଶିର+ସାର)—ଲୁଣି—
Kshirasāra Butter.

ଶିରସାମୀ—ସ. ବି (ନାମ)—ଅମରକୋଷର ଶିଳାକାଚରଣେଷ—
Kshirasāmi Name of a commentator of the 'Amarakosha'.

ଶିରହସ୍ତୀ—ସ. ବି (୨୭୩ ଚକ୍ର; ଶିର+ହସ୍ତୀ)—ଦୁଧର ଫେଣ—
Kshirahastī Foam of milk.

ଶିର—ସ. ବି.—ଶିରକାକୋଳା (ଦେଖ)
Kshirā Kshirakāṅkolā (See)

ଶିରା ଦେ. ବି । ସ. ଶିରକ; ଶିରକା—ଧଳା କାକୁଡ଼ି—
ଶିରା White cucumber.

[ଦ୍ର—ଶିରମଧ୍ୟରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଫାଙ୍କ ଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ତୁଳସୀଦାସ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତାରେ କପଟୀମାନଙ୍କୁ ଶିର ଫାଙ୍କେ ତୁଳନା କରି ଅଛନ୍ତି—

'ଶିର ଯେସେ ମିଳନ ଦୋ, ଭଜର ଫାଙ୍କେ ଭିନ୍' ।

ଶିରାଦା—ସ. ବି. ସ୍ତ.—(ଶିର+ଅଦ ଯାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Kshirāda ସୁନ୍ୟ ପାନ କରୁଥିବା ଶିଶୁ—
Suckling child.

ଶିରାବ୍ଧି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି. (ମ.ପ. ଲୋ, ଶିରପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥ)—
Kshirābhi (etc.) ଶିରସାଗର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kshirābhāgara etc. (See)

ଶିରାବ୍ଧିଜା—ସ. ବି. (ଶିରାବ୍ଧି+ଜା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ସମୁଦ୍ରମୁକ୍ତରୁ
Kshirābhiḥja ଜନ୍ମି ଥିବାରୁ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
1. The moon.

୨ । ଅମୃତ—2. Nectar.

୩ । ଅନନ୍ତ; ବାସୁକୀ—3. The great serpent of Hindu mythology

୪ । ମୁକ୍ତା; ମୋତି—4. Pearl

ଶିରାବ୍ଧିଜା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Kshirābhiḥja Goddess Lakshmi.

ଶିରାବ୍ଧିଜନୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—(୨୭୩ ଚକ୍ର, ଶିରାବ୍ଧି+ଜନୟା)—
Kshirābhiḥjanayā ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Godless Lakshmi.

ଶିରାବ୍ଧିଶାୟୀ—ସ. ବି. (ଶିରାବ୍ଧି+ଶାୟିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
Kshirābhiḥsāyī ନାମକ ଶେଷ—
A name of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଶିରସାଗରସ୍ତୁ ବୈକୁଣ୍ଠରେ ବାସ କରନ୍ତି ବୋଲି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏହି ନାମ । ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ମହାପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ ବାସୁକୀ ନାଗର କୁଣ୍ଡଳାବୃତ ଦେହରେ ଶଯ୍ୟା ରଚନା କରି ଶୋଇ ପ୍ରଳୟାବସ୍ଥାରେ ଶିରାବଧିଜନୟା ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କ ନାଭିକମଳକୁ ନାଭିକମଳରେ ଗୋଟିଏ ସେଥିରେ ପଦ୍ମବଦଳି ପୁଷ୍ପା । ସେହି କମଳରୁ ଶିରାବଧିଜନୟା ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ପୃଥିବୀ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ।]

ଶିରହ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶିର+ଆହ+ଅ)—ଦେବଦାରୁ ଗଛ—
Kshirāhwa The Pine tree.

ଶିର—ସ. ବି — ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ)—ହରେକୃଷ୍ଣ. (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kshiri Śaśakanda (See)

ଶିରକ—ବି —ଶିରକୋଳ ୧ (ଦେଖ)
Kshirika Kshirakoḷi 1 (See)

ଗଲ୍ଲ ଅର୍ଥକା ବେଳ ଶିରକ ବଦଳ । କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ. ବନ ।

ଶିରକା—ସ. ବି (ଶିର+କ+ଆ)—୧ । ଶିର (ଦେଖ)
Kshirikā 1. Kshiri (See)

୨ । ପିଣ୍ଡଖର୍ଜୁର (ଦେଖ) —

2 Pīṇḍakharjūra (See)

୩ । ବଂଶଲୋଚନ (ଦେଖ) —

3 Baṁśalochana (See)

୪ । ଶିର (ଦେଖ) —

4 Kshirā (See)

ଶିରଶୀ—ସ. ବି ଶ୍ରୀ—(ଶିର+ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Kshirīṇī ୧ । ଶିରକାକୋଳା (ଦେଖ)
1. Kshirakāṅkolā (See)

୨ । ଶିରକୋଳ ୧ (ଦେଖ)

2 Kshirakoḷi 1 (See)

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଶିରର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of kshirī.

ଶିର—ସ. ବି. ବିଶ—(ଶିର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦୁଧ ଭଳି ଶିର—
Kshirī ସ୍ଵରୂପ (ଗଛ)—1. (tree) Exuding milky

(ଶିରଶୀ—ଶ୍ରୀ) juice.

୨ । ଦୁଧ ପରି ଧଳା—2. Milk-white; milky.

ସ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ (ଏହା ସିଝୁକାଜାତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣାୟୁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ; ଘାସ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ, ଗଛ ସିଧା; ତେଜ୍ଞ ଓ ପତ୍ର ଭାଙ୍ଗିଲେ ଦୁଧ ପରି ଶିର ବାହାରେ, ଏହାର ପତ୍ର ଖର-ଲେମ୍ବୁ, ତେଣୁ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଗଲ୍ଲ କରେ । ପତ୍ରରେ ସ୍ଵଚ୍ଛାରୁପେ ଶିରମାନ ଦେଖାଯାଏ; ଏହା ଦୁଇ ଜାତୀୟ—

କ । ବଡ଼ ଶିର—

ଖ । ସାନଶିର—ଲଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ, ପତ୍ର ସାନସାନ ଓ ଶିରାଳ—
1. Euphorbia Prulifera.

୨ । ବରଗଛ—2. The Banian tree

୩ । ଅଶ୍ଵତ୍ଥ—The Religious fig tree.

୪ । ଅକନ ଗଛ; ଅରଖ ଗଛ—4. The Mudar plant;
Calotropis Gigantea.

୫ । ଚମ୍ପୂର ଗଛ—5. The fig tree

୬ । ପତ୍ରସିଝୁ ଗଛ—

6. Emphorbīa Nivullia.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ବ୍ୟାକରଣରେ ନ ଲେଖା ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣ 'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାହି' ଖୋଜିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧୌ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଛି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ସୁଦୃଷ୍ଟିପାସୁ—ସ. ବିଶ. (ସୁଦୃଷ୍ଟିପାସୁ + ଉ)—ସାଧାରଣ ଲୋକ ଓ ଶୋଷ
Kshutpipāsu କରୁଥାଏ; ସେ ଲୋକେ ଥାଏ ଓ ଶୋଷେଇ
ଥାଏ—Both hungry and thirsty at
the same time.

ସୁତ—ସ. ବି. (ସୁ ଧାତୁ + ଉତ୍ତ, କ୍ଷୁ + ଅ)—
Kshuta ୧ । ଛକ—1. Sneezeng.

(ସୁତ—ଶ୍ରୀ) ୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ରାଜସୋରଷ -2. Black mustard.
ସ. ବିଶ. ପୁ—ସେ ଛିଙ୍କି ଅଛି—One who has sneezed.

ସୁତ—ସ. ବି. (ସୁ ଧାତୁ + କ୍ଷୁ + ଅ)—ଛିଙ୍କ—
Kshutā Sneezing

ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ସୁତ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—ସୁତର ଶ୍ରୀଲକ୍ଷ—
Feminine of Kshut

ସୁତାଭିଜନକ—ସ. ବି. (ସୁତ + ଅଭିଜନକ)—ରାଜସୋରଷ—
Kshutābhijanaka Black mustard.

ସୁତ—ସ. ବି. (ସୁ ଧାତୁ + ଉତ୍ତ, ଉ)—ଛକ—
Kshuti Sneezing.

ସୁତ୍ରୁଷ୍ଟ—ସ. ବି. (ସଦୃଶ; କ୍ଷୁ + ଚୂଷ୍ଟ)—ଲୋକ ଓ ଶୋଷ—
Kshuttrushṭa Hunger and thirst.

ସୁତ୍ରୁଷ୍ଟ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଷୁ + ଚୂଷ୍ଟ + ଉ)—ସାଧାରଣ ଲୋକ ଓ ଶୋଷ
Kshuttrushṭu କରୁଥାଏ; ସେ ଲୋକେ ଥାଏ ଓ ଶୋଷେଇ
ଥାଏ—Both hungry and thirsty at
the same time.

ସୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା, ଲୁହାବା—
Kshud (root) 1 To tread; to trample; to crush
under foot.

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To pound; to pulverise

୩ । ଅସ୍ଥିର ହେବା; ଅଲେକ୍ଷିତ ହେବା; ଘାଣ୍ଟି ହେବା—
3. To be agitated or perturbed.

୪ । ଗତି କରିବା—4. To move.

୫ । ବାହୁବା—5. To bruise.

୬ । ଛେଦିବା—6. To crush.

ସୁଦବାଧା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ମ. ପ ଲୋ, କ୍ଷୁ + ବାଧା)—
Kshudbādha କ୍ଷୁଧାଜନିତ ଗାଢ଼—lassitude due to
hunger; the lashes of hunger.

ସୁଦବୋଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର, କ୍ଷୁ + ବୋଧ)—ଲୋକ କରବା—
Kshudbodha Craving or feeling of hunger.

ସୁଦ—ସ. ବି. (ସୁଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ, ଭୁଲ. ଓ. ଶୁଦ)—ଅଟା, ମଇଦା,
Kshuda ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣ—Flour; meal.

ସୁଦ୍ର—ସ. ବିଶ. (ସୁଦ ଧାତୁ = ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା + ଶ୍ରୀର୍ଥେ. ର)—
Kshudra ୧ । ସାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Small; tiny; minute.

(ସୁଦ୍ର—ଶ୍ରୀ) ୨ । ନୀଚ—2. Low; mean; vile; base.

୩ । ଅଳ୍ପ—3. Little.

୪ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର—4. Narrow.

୫ । ଅଳ୍ପଜନ, ଗରିବ—5. Poor.

୬ । କ୍ରୂର—6. Cruel; hard-hearted.

୭ । ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ—7. Young.

୮ । କୃପଣ—8. Niggardly; miserly

୯ । ଅଳ୍ପଜ୍ଞତ୍ବର, ସାମାନ୍ୟ—9. Slight; trifling

୧୦ । ନଗଣ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ—10. Insignificant.

୧୧ । ଅନୁଦାର (ମନ)—11. Illiberal; without
liberality of mind

ସ. ବି—୧ । ଖୁଦ, ଚଣୁଳକଣା—1. Particle of rice.

୨ । ମଦୁମାଛ—2. Bee

୩ । ଚକ୍ଷୁ ମଦୁମାଛ—3. Tiny bee.

ସୁଦ୍ରକମ୍ବୁ—ସ. ବି. (କର୍ମ ଧାତୁ; କ୍ଷୁ + କମ୍ବୁ)—୧ । ଶାମୁକା—
Kshudrakambu 1. Oyster-shell.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଶଙ୍ଖ—2. A small conch-shell

ସୁଦ୍ରଚନ୍ଦନ—ସ. ବି—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—
Kshudrachandana Red Sandal-wood.

ସୁଦ୍ରଜନ୍ତୁ—ସ. ବି. (କର୍ମ ଧାତୁ; କ୍ଷୁ + ଜନ୍ତୁ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଶ୍ରୀ—
Kshudrajantu 1 Small animal; tiny creature.

୨ । ପୋକଜୋକ—2. Insects

ଦେ. ବି—ଶୁଦ ବା ଅଳ୍ପଜନ ବ୍ୟକ୍ତି, ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ସାଧାରଣ
ଜୀବନରେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ—Insignificant person
(used when a man makes himself
humble in the eyes of his hearers),
humble creature; insignificant being.

ସୁଦ୍ରଜୀବା—ସ. ଓ ଦେ. ବି—ସୁଦ୍ରଜନ୍ତୁ (ଦେଖ)
Kshudrajība Kshudrajantu (See)

ସୁଦ୍ରତଣ୍ଡୁଳ—ସ. ବି—ଗୋଟିଏ ମାଛ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Kshudratandula A grain of rice.

ସୁଦ୍ରଦାମ୍ବିକା—ସ. ବି. (କ୍ଷୁ + ଦାମ୍ବିକା + କ + ଅ)—
Kshudradāmbikā ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାଉଁଶ—Small gadfly.

ସୁଦ୍ରଦୃଷ୍ଟି—ସ. ବି. (କର୍ମ ଧାତୁ; କ୍ଷୁ + ଦୃଷ୍ଟି)—
Kshudradṛiṣṭi ୧ । ମାନସିକ ମାତ୍ରା—
1. Meanness; pusillanimity.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଜନ୍ତୁ; କୃପଣତା—
2. Niggardliness; miserliness.

୩ । ଅନୁଦାରତା—3. Narrowness of view.

ସ. ବିଶ. (କଦୃଶିତ)—୧ । ନୀଚମନ—
1. Mean; low-minded.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଜନ୍ତୁ; କୃପଣତା; କୃପଣ—
2. Miserly; niggardly, close-fisted.

୩ । ଅନୁଦାର—3. Narrow in mind; bigoted

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସ୍ତ୍ରୀକାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଐ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ସ୍ତ୍ରୀପଦ—ସ. ବି—କୃଷ୍ଣେର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Kshudrapati The Hindu God of Wealth.

ସ୍ତ୍ରୀପତ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ତ୍ରୀ + ପତ୍ର + ଅ)—
Kshudrapatrā ଅମ୍ଳଲେଖିକା, ଅମ୍ଳିକ ଶାଗ—
A kind of potherb, Wood Sorrel.

ସ୍ତ୍ରୀପତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ୍ତ୍ରୀ + ପତ୍ର + ଈ)—ବଚ—
Kshudrapatṛī Achorus Calumus.

ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରାଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ସ୍ତ୍ରୀ + ପ୍ରାଣ)—
Kshudraprāṇa ଚୁରୁଜୀବନ; ଶୀର୍ଷଜୀବନ—
Frail life; delicate frame.

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିର୍ଜୀବା; ଶୀର୍ଷଜୀବ—
(ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରାଣ—ଶ୍ରୀ) 1. Delicate; frail; weak.

୨ । ଦରିଦ୍ର—2. Poor.

୩ । କୃପଣ—3. Niggardly.

୪ । କ୍ରୂର—4. Cruel

ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରାଣୀ—ସ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଜନ୍ତୁ (ଦେଖ)
Kshudraprāṇī Kshudrajantu (See)

ସ୍ତ୍ରୀବୁଦ୍ଧି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, ସ୍ତ୍ରୀ + ବୁଦ୍ଧି)—୧ । ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧି—
Kshudrabuddhi 1. Narrow view.
୨ । ନଗଣ୍ୟ ବା ଅବହେଳନୀୟ—2. Humble view;
humble way of thinking (said of one's
own opinions expressed before
superiors).

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନୀଚମନ—
1 Low-minded; mean.

୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସକ୍ତି ସାମାନ୍ୟ—

2. Of small intelligence

ସ୍ତ୍ରୀପଦ—ସ. ବି—ଧାତୁ ଅବି ତୈଲିକା ପାଇଁ ୨ ମସାର ବଟକର;
Kshudrama ଛଦାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A small standard weight to weigh
metal.

ସ୍ତ୍ରୀମୁଷ୍ଟା—ସ. ବି—କସେରୁ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Kshudramustā Kaseru (See)

ସ୍ତ୍ରୀରସ—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖି; ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱରୂପର ରସ)—ମଞ୍ଜୁ—
Kshudrarasa Honey.

ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ—ସ. ବି.—ସାମାନ୍ୟ ରୋଗ—
Kshudraroga Minor disease.

[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ କୁଣ୍ଡିଆ, କଣ୍ଡନା, କାଠକରୁଣ ଅବି ୪୪
ପ୍ରକାର ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସ୍ତ୍ରୀରାଜ—ସ. ବିଶ. (ସ୍ତ୍ରୀ + ରାଜ; ରାଜ. ବହୁଳ)—ସ୍ତ୍ରୀ (ଜନ୍ତୁ ଓ
Kshudrajā ରୋଗ)—Small or minor (animal or
disease.)

ସ୍ତ୍ରୀପୁରଣ—ସ. ବି—୧ । ନିମ୍ନ ଶୁଭା—
Kshudrasubarnna 1 Low or bad gold.

୨ । ପିତ୍ତଳ—2. Brass

ସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ + ଅ)—ସ୍ତ୍ରୀର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kshudrā Feminine of Kshudra.

ସ. ବି.—୧ । ବେଶ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Harlot.

୨ । ନିମ୍ନ ମହମାଛ—2. A tiny species of bee.

୩ । କଳହକ୍ତା ଶ୍ରୀ—

3. A quarrelsome woman. (M. W.)

୪ । ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ରୀ—4. A despicable woman (M.W)

୫ । ଅଙ୍ଗହୀନା ଶ୍ରୀ—5. A maimed or crippled
woman. (M. W)

୬ । ନର୍ତ୍ତକୀ—6. A dancing girl. (M. W.)

୭ । ଅମ୍ଳିକ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

7 Wood Sorrel (potherb).

୮ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Jāṭāmāṁsī (See)

୯ । ଗବେଧକା; ଗବେଧକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Gabedhukā (See)

୧୦ । କଣ୍ଟକାଘ; ଅକ୍ୱରାନ୍ତ—10. Solanum Jacquini.

୧୧ । କୁଣ୍ଡାଣ; ହିକ୍ୱା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

11. Straining; hiccup.

ସ୍ତ୍ରୀମ୍ର—ସ. ବି—କୋଶାମ୍ର; କୁସୁମ (ଗଛ) ୧ (ଦେଖ)
Kshudrāmra Kusuma (tree) 1. (See)

ସ୍ତ୍ରୀଶୟା—ସ. ବିଶ. ସଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସ୍ତ୍ରୀ + ଅଶୟ) —ନୀଚମନ;
Kshudrāśaya ସମ୍ମାନନୀୟ; ନୀଚପ୍ରକୃତିକ—Low-minded;
(ସ୍ତ୍ରୀଶୟା—ଶ୍ରୀ) narrow-minded; mean.

ସ୍ତ୍ରୀକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ + କ + ଅ)—୧ । ଶ୍ୱେତ ଚାଉଁଶ—
Kshudrikā 1. Small gad-fly.

୨ । ଘଣ୍ଟା; ଘଣ୍ଟି; ଘାଣ୍ଟି—

2. Small tinkling bells for ornaments

ସ୍ତ୍ରୀକ୍ଷୁ—ସ. ବି.—କାଣ୍ଡଶର (ଦେଖ) (ଦିରେକ୍ଷୁ. ଦ୍ରବ୍ୟସାଗର)
Kshudrekshu Kāṇḍāśara (See)

ସ୍ତ୍ରୀ (ଧାତୁ)—ସ.—ଭୋକାଇବା—
Kshudh (root) To feel hungry

ସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଧାତୁ=ଭୋକାଇବା + ଶ୍ୱା. କ୍ଷୁ)—
Kshudh ଶୟା (ଦେଖ)
Kshudhā. (See)

ସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଧାତୁ=ଭୋକାଇବା + କ୍ଷୁ. ଅ)—
Kshudh ୧ । ଭୋକନ ଇଚ୍ଛା; ଭୋକ; ବୃଦ୍ଧି—
1. Hunger; appetite.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚିତ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ପଦ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକା ଓ ଚିତ୍ତିତ ଲେଖକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲେଖକାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାଜରେ ଚିତ୍ତିତ ବ୍ୟବହାର ଓ ବା ଏ ଚିତ୍ତିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ— 'ବାଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଦ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଲୁଲସା—

2. Hanking after a thing; craving.

ଶୁଧାକୁଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ଚର; ଶୁଧା + ଅକୁଳ)—ଭୋକିଲା,
Kshudhākula ବୁଲୁଥିବା, ଶୁଧାଜର୍ଜର, ପେଟବିକଳ—
(ଶୁଧାକୁଳା—ଶ୍ରୀ) Oppressed or distressed with
hunger or appetite; lashed by hunger;
hungry; famished.

ଶୁଧାକୁଳିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ଚର, ଶୁଧା + ଅକୁଳିତ)—
Kshudhākulita ଶୁଧାକୁଳ (ଦେଖ)
(ଶୁଧାକୁଳିତା—ଶ୍ରୀ) Kshudhākula (See)

ଶୁଧାକ୍ଷୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ଚର; ଶୁଧା + କ୍ଷୀ)—ଶୁଧା ଯୋଗୁଁ
Kshudhākshīma କ୍ଷୀଣ—Emaciated by hunger;
(ଶୁଧାକ୍ଷୀ—ଶ୍ରୀ) famished.

ଶୁଧାତୁର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ଚର; ଶୁଧା + ଅତୁର)—
Kshudhātura ଶୁଧାକୁଳ (ଦେଖ)
(ଶୁଧାତୁର—ଶ୍ରୀ) Kshudhākula (See)

ଶୁଧାବର୍ଦ୍ଧକ—ସ. ବିଣ. (୨ୟା ଚର; ଶୁଧା + ବର୍ଦ୍ଧକ)—ଯେଉଁ ଔଷଧ
Kshudhābarddhaka ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶୁଧା ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ—
Appetizing (medicine); which creates
or whets the appetite.

ଶୁଧାବିଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ଚର; ଶୁଧା + ଅବିଷ୍ଟ)—
Kshudhābishta ଶୁଧାକୁଳ (ଦେଖ)
(ଶୁଧାବିଷ୍ଟା—ଶ୍ରୀ) Kshudhākula (See)

ଶୁଧାବ୍ରୁଦ୍ଧି—ସ. ବି. (୨ୟା ଚର; ଶୁଧା + ବ୍ରୁଦ୍ଧି)—ବେଶି ଭୋକ
Kshudhābruddhi କରବା—The state of one's
appetite being whetted.

ଶୁଧାଶାନ୍ତି—ସ. ବି. (୨ୟା ଚର; ଶୁଧା + ଶାନ୍ତି)—ଭୋକନାବିହାର
Kshudhāśānti ଭୋକର ଉପଶମନ—Satiety; satis-
faction of hunger; appeasement of hunger.

ଶୁଧାହତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଶୁଧା + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଲତ)—
Kshudhita ବୁଲୁଥିବା, ଅତି ଭୋକିଲା—
(ଶୁଧାହତ—ଶ୍ରୀ) Famished; hungry.

ଶୁନ୍ନିବ୍ରୁତ୍ତି—ସ. ବି. (୨ୟା ଚର; ଶୁଧା + ନିବ୍ରୁତ୍ତି)—
Kshunnibrutti ଶୁଧାର ଉପଶମ, ଶୁଧାଶାନ୍ତି—Satiety;
satisfaction of the craving for food;
appasement of hunger.

ଶୁପ—ସ. ବି (ଶୁ ଧାତୁ + ପ)—୧ । ବୃକ୍ଷ; ଝୁମ୍ଫୁ ଗଛ—
Kshupa 1. Bush; bushy plant; shrub.

୨ । ବୃକ୍ଷାଘ୍ରାଣ ପର୍ବତ—

2. Mountain overgrown with bushes.

୩ । ଶତ୍ରୁସୂଚକ—

3. A group of Kshatriyas.

୪ । (ନାମ) ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର—

4. A son of Śrīkṛṣṇa.

୫ । (ନାମ) ଇକ୍ଷ୍ବାକୁଙ୍କ ପିତା—

5. Name of the father of Ikshwāku.

ଶୁଭ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଶୁଭ ଧାତୁ = ଚଞ୍ଚଳ ହେବା + କର୍ମ. ତ)—
Kshubdha ୧ । ଶୋଭପ୍ରାପ୍ତ—1. Stimulated.

(ଶୁଭା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବିକଳତା; ଘଣ୍ଟା ହୋଇଥିବା—

(ଶୁଭା—ଶ୍ରୀ) 2. Agitated; disturbed.

୩ । ଅତି ଭୀତ, ସଂହତ—3. Frightened;
affrighted.

୪ । କ୍ରୁର—4. Enraged

୫ । ଦୁଃଖିତ—5. Distressed; disappointed.

୬ । ଯାହାର ମନ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥାଏ; ବ୍ୟାକୁଳ, ଅଧୀର—
6. Excited; perturbed.

୭ । ରାଜ୍ୟରୁ ବା ସିଂହାସନରୁ ବଢ଼ିଥିବା; ଚ୍ୟୁତ—

7 Expelled from the kingdom or throne.

ସ. ବି. ୧ । ଦହିମୁହାଁଦଣ୍ଡ, ଦହିଘୁଆ—

1. Churning rod.

୨ । ରତ୍ନବିଶେଷ—2. A particular mode of
cotton

ଶୁଭ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଶୁଭ ବା ଅଲୋଡ଼ିତ ହେବା—
Kshubha (root) 1 To be agitated.

୨ । ଥରବା—2 To be unsteady; to shake;
to tremble.

୩ । ଝୁଲିପଡ଼ିବା—3. To stumble.

୪ । ଚଞ୍ଚଳ ହେବା; ଅସ୍ଥିର ହେବା—4. To be restless.

ଶୁଭିତ—ସ. ବିଣ. (ଶୁଭ ଧାତୁ = ଚଞ୍ଚଳ ହେବା + କର୍ମ. ତ)—
Kshubhita ଶୁଭ (ଦେଖ) Kshubdha (See)

ଶୁମ—ସ. ବି. (ଶୁ ଧାତୁ + ମ + ଅ)—୧ । ଛଣପଟ—
Kshum 1. Flax; linseed; hemp.

୨ । ଗାଳ ଗଛ—2 Indigo plant.

୩ । ଶରବିଶେଷ—(ଯାହା କମ୍ପାଏ)—

4. Name of an arrow. (M. W.)

ଶୁର (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଛେଦନ କରିବା—1. To cut.

Kshura (root) ୨ । ଗୁମ୍ଫାକ୍ଷିପ—2 To scratch.

୩ । ଗାର ବା ସିଆର କାଟିବା—3. To draw lines or
furrows.

୪ । ଖୋଳିବା—4. To dig.

ଶୁର—ସ. ବି (ଶୁର ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କରଣ. ଅ)—

Kshura ୧ । ଉଣ୍ଡାରିର ଶିଅର କରିବାର ଶସ୍ତ୍ର; ଖୁର—

1. Razor.

୨ । ଗୋରୁ ଓ ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କ ଖୁର—

2. Hoofs of beasts.

୧	ର	ର	ରୁ	ଟ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	କ୍ଷ
୨	ର	ର	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	କ୍ଷ

୩ । ଶରର ମୁନରେ ଥିବା ଖୁରପର ଦାନ୍ତ ଅଂଶ—

3 Razor-like barb of an arrow.

୪ । ଖଟିଆଦିର ଖୁର—4 Bed-posts; the posts on which beds, chairs and the furniture stand.

୫ । ଶର—5 Arrow

ସୁରକ୍ରିୟା—୧ କ (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, ହୃଦୟଶିଳା ଡିପ୍ଟା) — ଖୁଅର —

Kshurakriyā Shaving.

ସୁରଧାନ—୧. କ (ସୁର + ଧା ଧାତୁ + ଅନ) — ଖୁର ରହିବା ଖୋଳ —

Kshuradhāna Razor-case (M. W.)

ସୁରଧାର—୧. କ (୨ଶ୍ୱୀ ଚତ୍, ଖୁର + ଧାର) — ଖୁରର ଦାନ୍ତ —

Kshuradhāra Keen edge of a razor.

ଦେ. କ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) — ମନେ ମନେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା —

Mental thoughts for injuring others.

ଦେ. କଶ—ଖୁର ପରି ଦାନ୍ତୁଆ —

Sharp like a razor.

ହୃଦୟ ଶୁରଧାନ, ମୁଖେ ଘଷ ମଧୁର—ସଙ୍ଗୀତ ।

ସୁରଧାରୁଆ—ଦେ. କଶ—ଖୁରର ଧାର ପରି ଦାନ୍ତୁଆ —

Kshuradhāruā Keen-edged like a razor; as sharp as a razor.

ସୁରପତ୍ର—୧. କ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖୁର ପରି ଦାନ୍ତୁଆ ପତ୍ର ଯାହାର) — ଶରକାଣ୍ଡ

Kshurapatra କଣ—Saccharum Sara (reed). (M. W.)

ସୁରପ୍ର—୧ କ (ସୁର + ପ୍ର ଧାତୁ + ଅ) —

Kshurapra ୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତ ବାଣକଣ୍ଠେଷ—
1. A sharp-edged crescent-shaped arrow-head.

୨ । ଖୁରୁପି—2. A grass-scraper.

୩ । ଦାନ୍ତୁଆ କୁର—3 A sharp knife.

୪ । ଦାନ୍ତୁଆ ବାଣ—4. Sharp-edged arrow.

୧. କଶ—ଖୁର ପରି ଦାନ୍ତୁଆ —

Sharp-edged like a razor. (M. W.)

ସୁରଭଣ୍ଡା—୧. କ (୨ଶ୍ୱୀ ଚତ୍, ଶର + ଭଣ୍ଡ) —

Kshurabhāṇḍa ଖୁର ରହିବା ଖୋଳ —
Razor-case.

ସୁରକା—୧. କ (ସୁର + କ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଅ) —

Kshurikā ୧ । ସାନ କୁର—1 A small knife.

୨ । ଖେର—2. A dagger.

କ୍ଷୁର—୧. କ. (ସୁର + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. କ୍ଷ) —

Kshurī ୧ । କ୍ଷୁର—1. Knife.

୨ । ଖେର—2. Dagger.

(ସୁରଣୀ—ଶ୍ୱୀ) ୩ । (ସୁର + ଇନ୍; ୧ମ. ୧କ) — ଉଗ୍ରାସ —

3. Barber.

୪ । ଖୁରଯୁକ୍ତ ପଶୁ—4 Hoofed animal

କ୍ଷୁଲ୍ଲା—୧. କଶ (କ୍ଷୁଦ୍ର ଶବ୍ଦର ପ୍ରାକୃତ ରୂପ, ସମ୍ଭୂତରେ ବ୍ୟବହୃତ) —

Kshulla ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର, ଛୋଟ—1. Little, small. (M. W.)

୨ । କନିଷ୍ଠ, ବୟସରେ ସାନ—2. Younger.

୩ । ନିକୃଷ୍ଟ—3. Inferior

କ୍ଷୁଲ୍ଲକ—୧. କଶ (କ୍ଷୁଲ୍ଲା + କ) — କ୍ଷୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)

Kshullaka Kshulla (See)

୧. କ—ଛୋଟ ଶାମୁକା—A small sea-shell.

କ୍ଷୁଲ୍ଲାତା—୧. କ. ଶ୍ୱ (କର୍ମଧା. କ୍ଷୁଲ୍ଲା + ତାତ, ତୁଲ. ବ. ଖୁଲ୍ୟତାତ) —

Kshullatāta କନେଇ; ଖୁଲ୍ଲାତା—

Younger paternal uncle; father's younger brother.

କ୍ଷେଣି—ଗ୍ରା. ଅ (୧. ଶେ, ଏହି, ସେହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଏହି କ୍ଷେଣି,

Ksheni ସେହି କ୍ଷେଣି) — (ଏହି ବା ସେହି) କ୍ଷଣରେ —

ଅୁନି At (this or that) moment.

କ୍ଷି

କ୍ଷେଣି ଦେବା—ଗ୍ରା. କି (୧. କ୍ଷେ) — କ୍ଷେଣ କରବା (ଦେଖ)

Ksheni debh Kshana karibh (See)

କ୍ଷେଣି ବା ବାହୁଛ ନାଭିରୁ ନାଆ ଶେଷଦେଲେ—ଫକାରମୋହନ ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ।

କ୍ଷେଣିବା—ଗ୍ରା. କି — କ୍ଷେଣ କରବା (ଦେଖ)

Kshenibh Kshana karibh (See)

କ୍ଷେତ—ଦେ. କ (୧. କ୍ଷେ) —

Ksheta ୧ । ଶସ୍ୟାଦି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସ୍ଥଳରେ କର୍ମିତ କ୍ଷେତ ଭୂମିଖଣ୍ଡ; କ୍ଷେତ—

କ୍ଷେତ, କ୍ଷେତୀ 1. Field for raising crops.

୨ । କୃଷି—2 Agriculture.

୩ । ଫସଲ—3. Crop.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ କ୍ଷେତ ଭଲ ହୋଇ ନାହିଁ ।)

୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବିଶେଷତଃ ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଆଦି ଉତ୍ପାଦନ ହେବାର ସ୍ଥାନ —

4. Place or country where different breeds of horse or cattle grow.

(ଯଥା—ଏ ଡଙ୍ଗା ଭଲ କ୍ଷେତର ଘୋଡ଼ା ।)

କ୍ଷେତ ଉଚ୍ଚାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୋରୁ, ଛେଳି ଆଦି କ୍ଷେତରେ ଥିବା

Ksheta ujjāḍibh ଫସଲକୁ ଖାଇ ଓ ମାଡ଼ି ନଷ୍ଟ କରିବା —

କ୍ଷେତ ଉଚ୍ଚାଡ଼ିବା 1. To damage the standing crop (by cattle eating or treading.)

୨ । କ୍ଷେତରେ ହୋଇଥିବା ଫସଲକୁ ଆବାଦ କରି ନ ପାରୁ ବା ନ କାଟି ନଷ୍ଟ କରିଦେବା; ଉତ୍ପାଦକ ସମୟରେ ପାଚିଲା ଫସଲକୁ କାଟି ନ ଥିବାବେଳେ ତାହାକୁ କ୍ଷେତରେ ଛାଡ଼ିପକାଇବା ବା ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦେବା—

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକୃତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚିହ୍ନ ର ନପସନ୍ଦ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

2. To allow a ripened crop to be wasted in the field without taking proper steps to harvest it in due time

କ୍ଷେତ ଉଦ୍ଭିଦା—ଦେ. କ—୧ । ଗୋରୁ ଆଦି ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ
Ksheta ujurdihā ଫସଲର କ୍ଷତି—

କ୍ଷେତ ଉଦ୍ଭିଦା ୧ । 1. Damage of crops by
କ୍ଷେତ ଉଦ୍ଭିଦା ୧ । ୧ । cattle.

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ପାଚିଲା ଫସଲକୁ ନ କାଟିବା ଯୋଗୁଁ
ଫସଲ ଲୋଭାଦି ହେବା—

2. Waste of the crop of a field for neglecting to harvest it in due season.

କ୍ଷେତ ଖାଇବା—ଦେ. କି—(ଗୋରୁ ଛେଳ ଆଦି) ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ
Ksheta khāibā ପ୍ରବେଶ କରି ତହିଁରେ ହୋଇଥିବା ଫସଲକୁ
କ୍ଷେତ ଉଦ୍ଭିଦା ୧ । ଖାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—

କ୍ଷେତ ଉଦ୍ଭିଦା ୧ । (cattle) To damage or eat the
standing crop in a field

କ୍ଷେତ ପାଚିବା—ଦେ. କ—କ୍ଷେତରେ ହୋଇଥିବା ଫସଲ ପକ୍ୱ ହେବା—
Ksheta pāchibā Ripening of a crop in a field.

କ୍ଷେତବାଡ଼ି—ଦେ. କ (ସହର)—କୃଷି—
Kshetabārdi Agriculture.

କ୍ଷେତବାଡ଼ି

କ୍ଷେତ—ଗ୍ରା. କ. (ସ. କ୍ଷତିର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Ksheta କ୍ଷତି; ଲୋଭାଦି; ଭୁଷ—

Injury; loss; damage.

କ୍ଷେତକ୍ଷେପ—ଗ୍ରା. କ. (ସହର, ସ. କ୍ଷତି+ଅ. ଶିଖାର)—
Kshetikhesarā ୧ । ସର୍ବ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତି—

1. All kinds of damages or loss sustained.

୨ । ଘଟଣାକ୍ଷେପର ପୂରଣାର୍ଥ ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ—

2. Amount of compensation or damage to make good the loss sustained.

କ୍ଷେତକ୍ଷେପ—ଗ୍ରା. କ—କ୍ଷେତକ୍ଷେପ (ଦେଖ)—
Kshetikhesarā Kshetikhesarā (See)

କ୍ଷେତ୍ର—ସ. କ. (କ୍ଷି ଧାତୁ=ବାସ କରିବା; ବହୁବାଚକରଣ. କ୍ଷ; ଯାହା
Kshetra ଯୋଗୁ ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚେ)—

୧ । କଅଣ; କଲ; କ୍ଷେତ୍ର—

1. A field of crops.

୨ । ଭୂମି—2. Land; soil.

କ୍ଷେତ୍ର—

୩. External organ of action; sense-organ.

କ୍ଷେତ୍ର—

4. Internal organ of action; mind.

* । କର୍ମଭୂମି—5 One's proper field of action; sphere of action.

୬ । ଜନ୍ମଭୂମି—6 Birth-place or origin.

୭ । ଦେହ; ଶରୀର—7. Human body.

୮ । ଭ୍ରାତୃ, କଲ୍ୟ—8. A wife.

ତୋହର କ୍ଷେତ୍ର ମୁଁ ସବୁ

ହୋଇବ ଦେବତା ସ୍ତ୍ରୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୯ । ସ୍ଥାନ; ଅଞ୍ଚଳ—9. Place; locality.

୧୦ । ସିଦ୍ଧ ବା ପୁଣ୍ୟମୟ ସ୍ଥାନ; ଶ୍ରୀସ୍ଥାନ; ଧାମ—

10 A holy place; a centre of pilgrimage.

[ଦ୍ର—ଭାରତରେ ଅନେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି । ଯଥା—ଗୟା, କାଶୀ, ପ୍ରୟାଗ, ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ, ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର, ରାମେଶ୍ୱର, ଗଙ୍ଗାସାଗର ଇତ୍ୟାଦି, ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କାଶୀ, ପୁରୀ, ବାଲିଆ ଓ ରାମନାଥ ଏହି ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଧାନ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଗୁରୁତ୍ୱାମୟ କୁଳ ଆସେ ବା ଏଥିରୁ ଯେ କୌଣସି ଶ୍ରୀରେ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଭ କରେ ସେ ମହା ପୁଣ୍ୟବାନ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି । ଯଥା—

ପୁରୀ—ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶଙ୍କରକ୍ଷେତ୍ର; ଭୁବନେଶ୍ୱର—ଶିବକ୍ଷେତ୍ର; କୋଣାର୍କ—ଅର୍ଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର; ଯାଜପୁର—ବିଜୟକ୍ଷେତ୍ର, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—ଭୁଲିଆକ୍ଷେତ୍ର ।]

୧୧ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଅକାରବର୍ତ୍ତୀ ରେଖାବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ—

11. (geometry) A figure; a space enclosed by lines drawn over a surface.

- ଦେ. କ—ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ର, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର, ପୁରୀ—

Purī, the seat of Lord Jagannātha.

କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିବା—ଦେ. କି—ଭୂମିରେ କିମ୍ବା କାଗଜରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ଓ
Kshetra āṅkibā ଅବସ୍ଥାବର୍ତ୍ତୀ ରେଖାଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ
କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିବା କରିବା—To draw a figure.

କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିବା

କ୍ଷେତ୍ର କରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ନିଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ବା ଶ୍ରୀକୁ
Kshetra karibā ଦର୍ଶନ କରିବା—

To visit or go over a prescribed place of pilgrimage.

କ୍ଷେତ୍ରଗଣିତ—ସ. କ (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; କ୍ଷେତ୍ରମାପକାଣ୍ଡ ଗଣିତ)—

Kshetraganita ଜ୍ୟାମିତି; କ୍ଷେତ୍ରଗଣିତ—Geometry.

କ୍ଷେତ୍ରଜ—ସ. କ (କ୍ଷେତ୍ର+ଜନ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshetrāja ୧ । କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—

1. Produced from a field.

୨ । କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ—

2. Produced by agriculture

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ

କ—୧ । ଅକ୍ଷମ ବା ମୃତ ବା ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ତ୍ରୀର ଶରୀରେ ନିବ୍ୟାଚିତ ପରପୁରୁଷର ଔରସରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନ—

1. A son born from a woman by a specially selected person other than her married husband who is impotent, dead or absent.

[ଦ୍ର—ପୁରୋହିତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀ ମୃତ କିମ୍ବା ନିରୁଦ୍ଧିଷ୍ଟ କିମ୍ବା କ୍ଳୀବ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ନିବ୍ୟାଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି (ସଥା ଦେବର) ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମାଇ ତୁଳ ରକ୍ଷା କରିବାର ବିଧି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଥାକୁ ନିୟୋଗ ପ୍ରଥା ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀରେ କ୍ଷେତ୍ରଜ ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତ ପିତୃଧନର ଅଧିକାର ହେଉ ନ ଥିଲା । ଉପରେକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା କୁରୁବଂଶର ରକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱାଧିନିଷ୍ଠ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରଜପୁତ୍ର ଏକତମ ।]

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାରିତ ସନ୍ତାନ—

2 Illegitimate child of a person.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଯୁଗରେ ଭାରତରେ ଅବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ପରସ୍ତ୍ରୀ, ଅସ୍ତ୍ରୀ, ରକ୍ଷିପତ୍ନୀ ଆଦିଙ୍କୁ ପରପୁରୁଷମାନେ ଓ ଦେବତାମାନେ କଲେ ବଳେ କୌଣସିକେ ଦରଶନ କରି ନେବା ପରେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପୁତ୍ର-କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର ଉଦାହରଣ ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବିରଳ ଦୃଷ୍ଟ ହେ ।]

କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ—ସ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଜ୍ଞା ଧାତୁ = ଜାଣିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — Kshetrājña ୧ । ଜୀବାତ୍ମା, ଆତ୍ମା—1. The human soul.

୨ । କାମୁକ ବା ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An adulterer; a libertine.

୩ । ମହାଦେବଙ୍କ ରୂପବିଶେଷ—

3. A form of Śiva.

୪ । ସାକ୍ଷୀ—4. Witness.

୫ । ଉଗବାନ—5 God.

କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ କ୍ଷେତ୍ର + ତତ୍ତ୍ୱ)—(ଆଧୁନିକ Kshetrātattwa ବ୍ୟବହାର)—ଜ୍ୟାମିତି; ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହୁଏ— Geometry.

କ୍ଷେତ୍ରପତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ କ୍ଷେତ୍ର + ପତି)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରର ମାଲିକ—1. The owner of a field.

୨ । କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନର ନାମମାତ୍ର ପିତା—

2. The nominal father of an illegitimate son.

୩ । ଭୂମି ବା ସଜ୍ଜାରେ ପ୍ରଜାକୁ ବିଆଯାଇଥିବା ଜମିର ମାଲିକ—

3. The landlord of a land let out on produce-rent; a person who owns the

field fructified by the labour and seeds of another.

୪ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା—4 The presiding, chief or main Deity of a holy centre.

କ୍ଷେତ୍ରପରିକ୍ରମା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ କ୍ଷେତ୍ର + ପରିକ୍ରମା)—

Kshetraparikramā ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନଙ୍କ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ପରିଭ୍ରମଣ—

A pilgrim's circumambulation of all the points of sanctity in a holy centre.

କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ କ୍ଷେତ୍ର + ପରିମାଣ)—

Kshetraparimāṇa ୧ । କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ —

1 Area of a field.

୨ । କୌଣସି ଭୂଖଣ୍ଡର ମାପ କରି ତହିଁର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—

2. Ascertainment of the area of a field.

୩ । କ୍ଷେତ୍ରାବରଣ ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟମୂଳକ ବିଜ୍ଞାନ—

3. Mensuration

୪ । ବ୍ୟାବହାରିକ ଜ୍ୟାମିତି —

4. Practical geometry.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକ୍ରମାନେ କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ଓ କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ ଶାସ୍ତ୍ରର ଆବିଷ୍କାରୀ ବୋଲି ପୁରୋହିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଖ୍ରୀ: ପୂର୍ବ ୩ୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦିର କିଛି ପୁରୋହିତ ବା ପରେ ସ୍ୱୟଂଭୂତ ଭାଷାରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ପ୍ରଜ୍ଞାକାରରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି କାଳର 'କ୍ଷେତ୍ର ବ୍ୟବହାର' ବିଷୟକ 'ସୁଶ୍ରୁତ' ମିଳିଥାଏ । କଳ୍ପସୂତ୍ରର ଅନୁଗତ ଶୂଲ୍ବସୂତ୍ର ଦେଖି ପୂର୍ବର ବିଶ୍ୱାସ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ବୈଦିକ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନରେ ନାନାଦିଧି ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡ ଓ ଯଜ୍ଞବେଦୀ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ତେଣୁସାଧୁ ସହିତାରେ ବିଭିନ୍ନାକାର ଯଜ୍ଞବେଦୀର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ବୌଦ୍ଧାୟନ ଓ ଅପସ୍ତମ୍ବ ଶୂଲ୍ବସୂତ୍ରରେ, କାତ୍ୟାୟନଙ୍କ ଶୂଲ୍ବସୂତ୍ରରେ ଏବଂ ମନୁ ଓ ମେନ୍ତାସୂତ୍ରୀଙ୍କ ଶୂଲ୍ବସୂତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ଯଜ୍ଞବେଦୀ ଓ କୁଣ୍ଡର ପ୍ରମାଣ ଓ ନିର୍ମାଣ ସୂଚାକାରରେ ଲେଖାଅଛି । ବିଭିନ୍ନାକାର ବେଦୀ ଓ କୁଣ୍ଡର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ଓ ଅଙ୍ଗସମୂହର ପରିମିତର ଅନୁପାତ ମଧ୍ୟରେ ସମତା ରଖିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଯଜ୍ଞକର୍ମ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ଓ କ୍ଷେତ୍ରପରିମିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଅତଏବ ଭାରତରେ ଏ ଦୂର ଶାସ୍ତ୍ରର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୈଦିକକାଳରେ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ଥିଏଟ୍ ସାହେବ ଶୂଲ୍ବସୂତ୍ର ପ୍ରତି ସତ୍ୟ ଜଗତର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏ କଳଙ୍କ ମୋତନ କରିଅଛନ୍ତି—ସୋମେଶ୍ୱର ଆମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷୀ ପୃ: ୪୩-୪୪ ।]

କ୍ଷେତ୍ରପରିମିତି—ସ. ବି—କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ (ଦେଖ)

Kshetraparimiti

Kshetraparimāṇa (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂଜା ୧ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଏ । ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ବେଶିବେ; ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ବେଶିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ବେଶିବେ

କ୍ଷେତ୍ରପର୍ବ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ପର୍ବ)—

Kshetraparpati ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gharapordī (See)

କ୍ଷେତ୍ରପର୍ବତୀ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ପର୍ବତୀ)—

Kshetraparpati ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gharapordī (See)

କ୍ଷେତ୍ରପାଳ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ପାଳ)—

Kshetrapāla ୧ । କିଆରୀର ଜଗୁଆଳ—

1. A person who watches the crops of a field.

୨ । ଗର୍ଭକ୍ଷେତ୍ରର ସୀମାକୁ ଯେଉଁ ଦେବତା ଜଗିଥାଆନ୍ତି (ଯଥା—ପୁରୀର କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ଜଗନ୍ନାଥ, କିନ୍ତୁ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ବାଲିଲେକନାଥ; ଭୁବନେଶ୍ୱରର କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ଲଙ୍ଗୁଳ କିନ୍ତୁ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ଅନନ୍ତବାସୁଦେବ)—

2. The Deity who is considered to keep watch over a holy centre and who protects the place from danger; the guardian Deity of a place of pilgrimage.

ଅହେ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ନିଶ୍ଚଳ ଭୁବର ରଖିଲ ବାହୁଁ ସମ୍ବର—

ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ପାବନ ।

୩ । ମନୁଷ୍ୟଶରୀରର ପୁରୁଷୋକ୍ତ ରକ୍ଷକ ଦେବତାବିଶେଷ (ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୪୯)—

3. The forty-nine Deities guarding the different limbs of the human body (described in the Hindu Purāṇas).

କ୍ଷେତ୍ରପାଳ—ସ. ଶ.—କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣନା—

Kshetrapāla Area of a field.

କ୍ଷେତ୍ରବିଜ୍ଞାନ—ସ. ଶ. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷେତ୍ର + ବିଜ୍ଞାନ)—

Kshetrabājñāna କ୍ଷେତ୍ରଚର୍ଚ୍ଚା (ଦେଖ)

Kshetratattwa (See)

କ୍ଷେତ୍ରବିତ୍—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ବିତ୍ ଧାତୁ = ଜାଣିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷୁ.)—

Kshetrabit କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ (ଦେଖ)

Kshetrājñā (See)

କ୍ଷେତ୍ରବ୍ୟାବହାର—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ବ୍ୟାବହାର)—

Kshetrabyabahāra କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ (ଦେଖ)

Kshetraparimāṇa (See)

କ୍ଷେତ୍ରମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—୧ । କିଛି

Kshetramāhātmya ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ଦର୍ଶନ କରି ପରିବ୍ରାଜା କଲେ

ଯାନ୍ତି ଯେଉଁ ଫଳ ଲାଭ କରେ ଏହା ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତରେ

ବସ୍ତିତ ହୋଇ ଥାଏ—1. A book dealing with

the fruits to be attained by a pilgrim

visiting a holy centre and circumambulating it.

୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥାନର ମୁକ୍ତି ଦାନ କରିବାର କ୍ଷମତା—

2. The spiritual emancipation to be conferred on a pilgrim visiting a holy centre.

କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ସ୍ୱାମୀ)—

Kshetraswāmī କ୍ଷେତ୍ରପତି (ଦେଖ)

Kshetrapati (See)

କ୍ଷେତ୍ର—ଦେ. ଶ. (ସ. କ୍ଷେତ୍ର = ଜାଗର)—(ବାଳବିଶେଷ—

Kshetrā A term of rebuke.)

୧ । ଛତର, ବାସୁର, ବାରଗୁଲ—1. Homeless and wandering; a vagabond, vagrant.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଲକ୍ଷଣ—“ଭୋଜନ ଯତ୍ନକୁହାସି, ଶୟନ ଦୁଷ୍ଟ-ମଣ୍ଡପେ, ମରଣ ଗୋମଘ ଗାରେ” ।]

୨ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ, ଖର୍ଚ୍ଚ—

2 Wasted, damaged; worn out.

କ୍ଷେତ୍ରଜୀବ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଜୀବ)—କୃଷକ, ତଥା—

Kshetrājīva A cultivator or husbandman by profession.

କ୍ଷେତ୍ରାଧିପ—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଅଧିପ)—୧ । କ୍ଷେତ୍ର ବା

Kshetrādhipa ଜମିର ମାଲିକ—1. Owner of a field.

୨ । କ୍ଷେତ୍ର ସନ୍ତାନର ମାତାଙ୍କ ବିବାହର ସ୍ୱାମୀ—

2 Reputed father of an illegitimate child.

୩ । ଗର୍ଭର ପ୍ରଧାନ ବା ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—

3. The presiding Deity of a holy centre.

୪ । (ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିର ନାମାଧିପତି

ଗ୍ରହଗଣ—4 (Hindu astrology) The respective planets having influence over the twelve solar mansions.

୫ । ଅପଦେବତାଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସରୁ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବରେ ସ୍ଥାପିତ ନଗ୍ନ ଦେବତାମୂର୍ତ୍ତି, (ଏହା ହିନେନ୍ଦ୍ର, ଦୁଇ, ଚାନ୍ଦି, ଛଅ ବା ଅଠ ଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ, ଯଶା, କପାଳ, ଖଡ୍ଗ, ଶେଷକ, ନାଗ-ପାଶ, ଧନୁ ଓ ସାୟୁକଧାରୀରୂପେ ଚିତ୍ରିତ)—5. Naked image of Deities placed at the N. E. of a village or a town in order to protect it from evil spirits or goblins.

କ୍ଷେତ୍ରାଧିପତି—ସ. ଶ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଅଧିପ)—

Kshetrādhipati କ୍ଷେତ୍ରଧିପ (ଦେଖ)

Kshetrādhipa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	୐	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଔ	ଋ	ୠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	୐	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଔ	ଋ	ୠ

କ୍ଷେତ୍ରମଳକା — ଫ. କ. ଶ୍ରୀ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଅମଳକା)—

Kshetrāmālakī ଭୂଇଁ ଅଥଳା ଗୁଳ୍ମ, ବାଡ଼ିଅଥଳା, ବଜ୍ରମୂଳା—
ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ— A medicinal plant; Sida Cord
ବାଟ୍ୟାଳିକା; ବଳା, folia.

ବାଟ୍ୟା [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପୁଷ୍ପଲେପଣ, ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ
ବେଢେଲା ପତ୍ର, ଫୁଲ ଦଳଦିଆ, ପାତଳ ଫଳ ଫାଟୁ ଦଶଶତ୍ରୁ

କ୍ଷରୈତୀ; ବରିଆରା ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଗୁରୁ ଜାତିର, ଯଥା—

୧ । (ଫ. ଅଭବଳା) ନାଲିଭୂଇଁ ଅଥଳା—

1. Sida Rhombifolia, Indan Mallow.

୨ । (ଫ. ମହାବଳା) ଧଳା ଭୂଇଁ ଅଥଳା—

2 Sida Rhomboidia

୩ । (ଫ. ନାଗବଳା) ପାଉଁଶିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ—

3. Sida Spinosa.

୪ । (ଫ. ବଳା) ଦଳଦିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ—

4 Sida Cordifolia.]

କ୍ଷେତ୍ରି — ଗ୍ରା. କ. (ଫ. କ୍ଷତ୍ରିୟ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—

Kshetri 1. A Kshattriya.

କ୍ଷେତ୍ରି ଦେବତା ହେବ ବରଦାତା

କ୍ଷତ୍ରି କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖେ ବଚନ କର୍ତ୍ତା । ପ୍ରାଚୀ କର୍ତ୍ତା ମହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । ଯୋଦ୍ଧା, ଗର୍ବ ପୁରୁଷ—

2. A hero; a brave man.

କ୍ଷେତ୍ରିୟ — ଗ୍ରା. କ. (ଫ. କ୍ଷତ୍ରିୟର ଅଶ୍ୱକ ଉଚ୍ଚାରଣ—କ୍ଷେତ୍ରି (ଦେଖ)

Kshetriya Kshetri (See)

କ୍ଷେତ୍ରୀ — ଫ. କ. ପୁ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Kshetri ୧ । କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନର ମାତାଙ୍କ ଉବାହୁତ ସ୍ୱାମୀ ବା
ଭର୍ତ୍ତା—1. The reputed father of an
illegitimate child.

୨ । କ୍ଷେତ୍ରର ମାଲିକ; ଭୂସ୍ୱାମୀ—2 Owner of a field

୩ । ସ୍ୱାମୀ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Husband.

କ୍ଷେପ — ଦେ. କ. (ଫ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଲ ପକାଇବାର ଥର—

Kshepa 1. One cast or throw of the net.

କ୍ଷେପ ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯିବା ଆସିବାର ଥର—

କ୍ଷେପ 2. A time or turn of coming or going
for trade; a trip for trade.

କମଳାପ୍ରସାଦ ଗୋସ୍ୱାମୀ ମାତୃକା, କଳସୋ, ରେଢ଼ିଆ କ୍ଷେପ କରେ ।

ପଦ୍ମାବତୀନାଥ. ଗବ୍ୟସ୍ତୁ ।

୩ । ଦୁଇଗୋଡ଼ ଏକାଠି ଉଠାଇ ଲମ୍ବପ୍ରଦାନ କରିବା—

3. A spring with the two legs raised up
in the air.

୪ । ଗୋଡ଼କୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇ କରାଯିବା ପାଦକ୍ଷେପ—

4. A high or long stride.

୫ । ଥର—4. Time; turn,

୬ । ଗାଡ଼ିଆଦର ଯିବାର ଏକ ଥର, ଭ୍ରମଣର ଏକଥର—

6. A trip of a journey

ଫ. କ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ = ଫିଙ୍ଗିବା + ଭବ. ଅ)—୧ । ନିକ୍ଷେପ—

1. A throw; a cast.

୨ । ଅପସାରଣ—2. Act of removing.

୩ । ପରିତ୍ୟାଗ—3. Abandonment

୪ । ପ୍ରେରଣ—4. Act of sending

୫ । ନିନ୍ଦା—5. Blame.

୬ । ଗର୍ବ—6. Pride.

୭ । ଲେପନ—7 Anointing; besmearing.

୮ । ବିଳମ୍ବ—8. Delay.

୯ । ଲବ୍ଧ—9 Overflowing; overtopping

୧୦ । ଫୁଲ ଗୋଡ଼ା—10. Nosegay

୧୧ । ଅହୁଲର ଆଘାତ—11 Stroke of an oar.

୧୨ । (ଗଣିତ) ପୋଗ କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା—

12 (arithmetic) Addendum; additional
number.

୧୩ । (+ କର୍ମ. ଅ)—ଶର—13 Arrow.

କ୍ଷେପକ — ଫ. କ. ପୁ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—

Kshepaka ୧ । ଭର୍ତ୍ତା ନାମ—1. Abusive.

(କ୍ଷେପିକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଷେପଣକର୍ତ୍ତା—2 Throwing; casting;

୩ । ନିନାଶକ—3. Destroying. (M.W.)

ଫ. କ.—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପଛେ ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଂଶ—

1. A spurious or interpolated passage.

୨ । (ଗଣିତ) ପରେ ଯୋଗ କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା—

2 An additive quantity.

୪ । ମଙ୍ଗଧର ବ୍ୟକ୍ତି—3 Pilot; helmsman. (M.W.)

କ୍ଷେପଣ — ଫ. କ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—୧ । ନିକ୍ଷେପ—

Kshepana 1 Throwing.

୨ । ପ୍ରେରଣ—2. Act of sending; ejaculating.
ejection.

୩ । କାଳ ଅତିକ୍ରମଣ; କାଳ କାଟିବା—

3. Passing of time.

୪ । ଛୁଟକଣି—4. A sling; boomerang.

୫ । ଛାଡ଼ିଦେବା—5. Letting fly (M.W.)

୬ । ଛାଡ଼ିଯିବା—6 Omitting (M.W.)

କ୍ଷେପଣୀ — ଫ. କ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ + ଇ)—୧ । ଅହୁଲା—

Kshepanī 1. Oar.

୨ । ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଯାହା ଶତ୍ରୁ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ)—

2. A battle-weapon thrown at an enemy.

କ୍ଷେପଣ ରାଜ ବନ୍ଧୁ ବଣ ସର୍ବ ଦୈବ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧି’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷେପଣିକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଷେପଣ=ଅହୁଲ୍ଲ+ଇକ)—
Kshepanika ମଲ୍ଲୀ; କେଉଟି (ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Oarsman; boatman

କ୍ଷେପଣିକା—ସ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ + ଇକ + ଅ)—
Kshepanikā କ୍ଷେପଣି (ଦେଖ)—
Kshepani (See)

କ୍ଷେପଣୀ—ସ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ + ଈ)—
Kshepanī କ୍ଷେପଣି (ଦେଖ)
Kshepani (See)

ବାଲେ ବାଲେ ପଡ଼ି ତୋ ବକ୍ଷେ କ୍ଷେପଣୀ (୧)

ଛାଉଁଶ ଗଣ୍ଡରେ କପୁରୀର ଧୂଳି । ସ୍ୱାମୀନାଥ. ଚଉକା ।

କ୍ଷେପଣୀୟ—ସ. ବିଶ. (କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନାୟ)—
Kshepanīya ଫିଙ୍ଗି ବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be thrown or hurled down.

ସ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡ—1. A sword.

୨ । ଛୁଟିବଣି—2 A sling.

କ୍ଷେପା—ଦେ. ବି (ସ. କ୍ଷେପଣିକା)—
Kshepa ୧ । ଫିଙ୍ଗାକାଲ; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲାଲ—
ଫେପନା 1. A casting net.

୨ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଆଡ଼ରେ ଚଢ଼ିବା ସମୟରେ ଚଢ଼ାକର ଗୋଡ଼ୁହାକୁ ଛଳି ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି ବା ଫାଶ—

2. The noose used by those who climb on straight-trunked trees to keep the legs tightly twisted to the trunk.

୩ । ଖୁଣ୍ଟୁଣି, ଭିତ ଆମ୍ବଗଛରୁ ଆମ୍ବ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲଗାରି ଅଗରେ ଲଗିଥିବା ଭୋଗେଇ ଆକାରର ଜାଲ ବା ମୁଣୀ—

3. A net-work basket attached to a large bamboo-pole to have the mango, plucked from a high tree, deposited inside the net.

[ଦ୍ର—ଖୁଣ୍ଟୁଣିରେ ଆମ୍ବ ତୋଳିଲେ ଆମ୍ବଟି ତୋଳା ହେଲା ପରେ ତଳେ ନ ପଡ଼ି ସେହି ଅଳ ଉପରେ ରହିଯାଏ ।]

୪ । ଡେଇଁବା, କୁଦିବା—

4 Springing up; jumping high in the air.

୫ । ଘୋଡ଼ା, ଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ଚରିବା ସମୟରେ ଦୂରକୁ ପଳାଇ ନ ଯିବେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ଦୁଇ ଆଗଗୋଡ଼ ଛକା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—

5. A string for tying the fore legs of a horse or cattle while let out to graze, so that it may not run away.

୬ । ଘୋଡ଼ା ବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଛୁଡ଼ିତକ୍ ଦଉଡ଼ି—

6. Running on all fours; gallop.

୭ । କ୍ଷେପ—7. A cast; a throw (as of a fishing net).

୮ । ଥରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ବିଦେଶକୁ ଯାଇ ତାହା ନଗଦ ବିକି କର ଦେଇ ଫେରି ଆସିବା—

8. A trading trip for selling commodities in cash by going to a distant country with a consignment.

୯ । ବଢ଼ିଲାନଇତେ ଭାସି ଯାଉଥିବା କାଠଖଣ୍ଡମାନ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବରକୁ ଲଗିଥିବା ଅଙ୍କୁଶ—

9 A hook or harpoon attached to a long rope for throwing into a flooded river to catch and bring logs of wood etc flowing down the river.

୧୦ । ଉଡ଼ୁକା—

10. High leap; surging up.

କ୍ଷେପି—ଦେ. ବି—କ୍ଷେପା (ଦେଖ)—

Kshepi Kshepa (See)

କ୍ଷେପିଜାଲ—ଦେ. ବି. (ସ. କ୍ଷେପ)—ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲାଲ—

Kshepijala A circular casting net.

ଫେପନା ଜାଲ

କ୍ଷେପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଲଧନ ନ ଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ବେପାରୀ Kshepi debh ମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖରଦ କର ନେଇ ବିଦେଶକୁ ଯାଇ ତାକୁ ବିକି କର ଫେରି ଆସିଲେ, ଯେତେ ଥର ବା କ୍ଷେପ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବେ ସେତେ ଥର ପାଇଁ ଟଙ୍କା ମୁଣ୍ଡେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୁଧ ଦେବେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବେପାରୀଙ୍କୁ ଟଙ୍କା କରଇ ଦେବା—

To advance capital to petty traders on condition that they will pay the stipulated interest to the capitalist for every trip they make to carry on the trade.

କ୍ଷେପି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେପ ବେପାର ପାଇଁ ସୁଧ ଦେବା Kshepi nebh କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୂଲଧନ ଟଙ୍କା କରଇ ନେବା—

To take on loan capital for carrying on small trading trips on condition of paying the fixed rate of interest for every trip.

କ୍ଷେପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ)—

Kshepiba ୧ । କ୍ଷେପଣ କରିବା, କ୍ଷେପ କରିବା; ଫିଙ୍ଗିବା;

ଫେପା

ଫୋପାଡ଼ିବା—1. To throw; to hurl

କ୍ଷେପନା

down; to ejaculate.

କ୍ଷେପିଲେ ବସୁମ ଅବନ ବେଶେ—ସ୍ୱାମୀନାଥ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାରିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ରା୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମାରବା, କୁଦାମାରବା —

2. To jump or spring up.

ପାଦ ଅଗ୍ରେ ସେ ଶୂନ୍ୟ କ୍ଷେପିଣ—ପ୍ରାଚୀ. ପଦଚେନା ।

୩ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମାର ଅତିକ୍ରମ କରିବା —

3. To pass or cover a distance by jumping over it or by making big jumps

ଏହା ଶୁଣି ଦୂରୁ ଆକାଶେ କ୍ଷେପିତଲେ—କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା. ମହାବରତ ବନ ।

୪ । ନିକଟରୁ ଗଛ ଅତିକ୍ରମେ ଖେପା ସାହାଯ୍ୟରେ ଚଢ଼ିବା —

4. To climb straight trees with the help of a noose attached to the two legs.

୫ । ଖଣ୍ଡ ଶି ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚ ଆମ୍ବଗଛରୁ ଆମ୍ବ ପାରିବା -

5. To pluck mangoes from a high tree with the help of a net basket attached to a long pole.

୬ । ଅତି ଲଘୁରେ ଦଉଡ଼ିବା —

6 To run very swiftly on all fours

୭ । ଉଦରକୁ ଖାଦ୍ୟାଦି ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ନିକ୍ଷେପ କରିବା —

7. To eat voraciously and quickly every thing placed before one.

୮ । ଶୂନ୍ୟକୁ ଉଡ଼ିକିବା, ଆକାଶକୁ, ଶୂନ୍ୟକୁ ବା ଉପରକୁ ଲଞ୍ଜ ଦେବା ବା ଉଠିବା —

8. To rise up in the air; to surge up.

କ୍ଷେପିମା—ସ. କ (କ୍ଷିପ୍ର + ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ତୁଲ. ଦ୍ରାପିମା, Kshepimā) ଲଘିମା, ଗରିମା) — ପ୍ରବଳ ବେଗ —

Great velocity; speed.

କ୍ଷେପିଯିବା—ଦେ. କି—ଅତି ଦୂରଗତି ଦ୍ୱାରା ବା ଲଞ୍ଜ ଦ୍ୱାରା ଉଡ଼ିବା Kshepiyibā ବା କୌଣସି ଦୂରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା —

To cover a distance by big jumps.

ଅଙ୍ଗଦ ବାର ପ୍ରଣାମ କରି ଆକାଶେ ଶେଠି ଗଲେ

କଗତି ଶାଳ ତାର ଅଶ୍ୱାନ ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଲେ—ବଞ୍ଚନାଥ. ଦକ୍ଷିଣାମୁଖୀ ।

କ୍ଷେପି ଲଗାଇବା—ଦେ. କି—କ୍ଷେପି ଦେବା (ଦେଖ)

Kshepi lagāibā

Kshepi debā (See)

କ୍ଷେପିଷ୍ଠ—ସ. କ୍ଷ (କ୍ଷିପ୍ର + ଅଭିଶପ୍ତାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଟ; ତୁଲ. ଗରିଷ୍ଠ, Kshepiṣṭha ଲଘିଷ୍ଠ) — ଅତି ଦ୍ରୁତ —

Very speedy or quick.

କ୍ଷେପିୟାନ—ସ. କ୍ଷ. ଷ୍ଠ (କ୍ଷିପ୍ର + ଇୟା ୧ମା. ୧ବ; ତୁଲ. ଶାପ୍ତୟା; Kshepiyān ଲଘିୟା) — ଅତି ଦ୍ରୁତ —

(କ୍ଷେପିୟା—ଶ୍ରୀ)

Very quick.

କ୍ଷେପ୍ତା—ସ. କ୍ଷ. ଷ୍ଠ (କ୍ଷିପ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଡ଼. ୧ମା. ୧ବ) —

Ksheptā

୧ । ଯେ ପିଙ୍ଗେ —

(କ୍ଷେପ୍ତା—ଶ୍ରୀ)

1. Throwing; casting.

୨ । ପ୍ରେରଣକାରୀ—2. Sending.

କ୍ଷେମ—ସ. କ (କ୍ଷ ଧାତୁ = ସୁଖରେ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ବାସ କରିବା + ଭବ.

Kshema

ମନ୍ = କ୍ଷେମନ, ୧ମା. ୧ବ) —

୧ । କଲ୍ୟାଣ; ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ —

1. Welfare; weal; well-being

୨ । ସୁଖ—2 Happiness

୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—3 Ease; comfort.

୪ । ଲବ୍ଧ ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷା —

4. Preservation of a thing in one's possession.

୫ । ଶାନ୍ତି—5. Peace; tranquility.

୬ । ମୁକ୍ତି—6 Salvation.

୭ । ଅନନ୍ତ ସୁଖ—7. Eternal happiness.

୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁଭସୂଚକ ତାରାବିଶେଷ —

8. (astrology) An auspicious star.

୯ । ମୂଳଦୁଆ—9 Foundation

୧୦ । ବାସସ୍ଥାନ —10. Residence.

୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ନକ୍ଷତ୍ର—11. Asterism

୧୨ । ନିରାପଦତା —12. Safety, security.

୧୩ । ରକ୍ଷଣ—13. Protection

୧୪ । ଅର୍ଜିତ ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷଣ —

14. Keeping what is acquired.

୧୫ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ —

15. Beatitude; salvation.

୧୬ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ —

16. A kind of perfume.

୧୭ । ବିଶ୍ରାମ—17. Rest. (M.W.)

୧୮ । ସମୃଦ୍ଧି—18. Prosperity. (M W.)

୧୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ୪ର୍ଥ ନକ୍ଷତ୍ର

(ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) —

19. (astrology) The fourth star counted from one's natal star.

୨୦ । (ପୁରାଣ) ଶାନ୍ତିଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଧର୍ମଙ୍କ ପୁତ୍ର —

20. (mythology) Son of Dharma by his wife Śānti.

କ୍ଷେମକ—ସ. କ—୧ । ଚୈତ୍ର ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ —

Kshemaka

1. A medicinal scent.

୨ । ପ୍ରସନ୍ନାସର ବର୍ଷ ବା ଦେଶବିଶେଷ —

2. Name of a part or division of the mythological Plaksha island.

୩ । କ୍ଷେମକବର୍ଷର ରାଜା —

3. Name of a king ruling the above division..

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚିତ୍ତର ଅସ୍ଥିତ ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ତର ଅସ୍ଥିତ ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ପାଦ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ପାଦ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଭୂତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଭୂତ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଧ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଧ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲକ୍ଷ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ ।

୪ । ନାଗରାଜେଷ—4 Name of a Nāga.

୫. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ—୧ । ଶୁଭକର, ମଙ୍ଗଳଦାୟକ; ମଙ୍ଗଳକର—

1. Conferring happiness;

auspicious; propitious.

୬ । ନିରାପଦ—2. Safe. (M.W.)

୭ । ସମୃଦ୍ଧ—3. Prosperous.

୪ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ—

4. Comfortable; at ease.

କ୍ଷେମକର—୫. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ (କ୍ଷେମ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshemakara

୧ । ଶୁଭକର; ମଙ୍ଗଳଦାୟକ—

(କ୍ଷେମକର—୩)

1. Auspicious.

୬ । ଶାନ୍ତିକର—2 Conferring peace.

କ୍ଷେମକର—୫. ବିଶ୍ୱ. (କ୍ଷେମ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshemakāra କ୍ଷେମକର (ଦେଖ)

Kshemakara (See)

କ୍ଷେମକୃତ—୫. ବିଶ୍ୱ. (କ୍ଷେମ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ତୃ)—କ୍ଷେମକର (ଦେଖ)

Kshemakṛut

Kshemakara (See)

କ୍ଷେମକର—୫. ବିଶ୍ୱ. (୫. କ୍ଷେମ = ମଙ୍ଗଳକୁ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.

Kshemaṅkara ଅ)—ମଙ୍ଗଳଦାୟକ—Beneficent.

କ୍ଷେମକରୀ—୫. ବି. ଶ୍ରୀ (କ୍ଷେମକର + ର)—୧ । (ମଙ୍ଗଳକାରଣୀ)

Kshemaṅkarī ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.

୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. The Brāhmaṇi kite; Halastus

Indus; Coromandel Eagle;

Falco Ponticerianus.

[ଦ୍ରୁ—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରି ଯାହା କରିବା

ସମୟରେ ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ, ସେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଶ ମିଳେ ବୋଲି

ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।]

କ୍ଷେମଟା—୫. ବି. —କ୍ଷେମଟା (ଦେଖ)

Kshematā

Kshematā (See)

କ୍ଷେମା ବାଦ୍ୟ କରଦାତ,

ଅନେକ ନାଚନ୍ତି ଗୁଣା । କରଦାତ ଶ୍ରବଣ ।

କ୍ଷେମା—୫. ବି. (କ୍ଷେମ + ଆ—୧ । ଦୁର୍ଗା; କାତ୍ୟାୟନ—

Kshemā

1. Goddess Durgā.

୨ । ଅସ୍ୱରାଜଶେଷ—

2. Name of a heavenly nymph.

ଗ୍ରା. ବି. (୫. କ୍ଷମା ଶବ୍ଦର ଅଶ୍ୱର ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । କ୍ଷମା—

1. Pardon; forgiveness.

୨ । ନିବୃତ୍ତି; ଉପଶମ—2. Cessation; alleviation.

କ୍ଷେମାର୍ହ—୫. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (କ୍ଷେମ + ଅର୍ହ ଧାତୁ = ଯୋଗ୍ୟ ହେବା + ଅ)

Kshemārha —ମଙ୍ଗଳାର୍ହ—Deserving prosperity.

୧. କ୍ଷେମାର୍ହ—୩)

କ୍ଷେମାସ୍ପଦ—୫. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; କ୍ଷେମ + ଅସ୍ପଦ)—

Kshemāspada କ୍ଷେମାର୍ହ ଦେଖ)

(କ୍ଷେମାସ୍ପଦା—୩)

Kshemārha (See)

କ୍ଷେମୀ—୫. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (କ୍ଷେମ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ନିରାପଦ—

Kshemi

1 Safe; secure.

(କ୍ଷେମିଣୀ—୩)

୨ । ସୁଖୀ - 2. Happy.

୩ । ଶାନ୍ତି ଭୋଗ କରୁଥିବା—3. Enjoying peace

କ୍ଷେମ୍ୟ—୫. ବିଶ୍ୱ. (କ୍ଷେମ + ଯ)—୧ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର—

Kshemya

1. Healthy; salubrious.

୨ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—2 Lucky; fortunate.

୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ—3 Comfortable; at ease.

୪ । ଶାନ୍ତିଦାୟକ—

4. Giving peace and tranquility.

୫ । ଶୁଭକର —5 Auspicious.

୬ । ସମୃଦ୍ଧ—6. Prosperous.

୫. ବି.—ଶିବ — Lord Śiba.

କ୍ଷେ (ଧାତୁ)—୫.—୧ । କ୍ଷୟ ପାଇବା—

Kshai (root)

1. To wane; to waste away.

୨ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—2 To decay.

୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଜାଳି ଲାଗିବା—

3. To burn; to catch fire.

୪ । ଗୋଡ଼ାଦେବା—4 To singe.

କ୍ଷେଣ୍ୟ—୫. ବି. (କ୍ଷିଣ + ଭବ ଯ)—୧ । କ୍ଷିଣ୍ୟ—

Kshaiṇya

1. Leanness; slenderness.

୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.

କ୍ଷେତ୍ର—୫. ବି. (କ୍ଷେତ୍ର + ସମୂହ ବା ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରସମୂହ—

Kshaitra

1. A multitude of fields.

୨ । କ୍ଷେତ୍ର—2. A field.

୩ । ପ୍ରାକର ସମ୍ପତ୍ତି—

3 Landed property (M.W.)

କ୍ଷେପ୍ର—୫. ବି. (କ୍ଷିପ୍ର + ଭବ. ଅ)—କ୍ଷେପ୍ର—

Kshaiṇya

Quickness.

୫. ବିଶ୍ୱ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଦୁଇଟି ସ୍ୱରର ଏକତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣକ୍ରମ

ସଂକ୍ରମଣ (ପରିବର୍ତ୍ତନ)—(grammar) (a kind

of sandhi) Produced by changing the

first two concurrent vowels to its

semi-vowel (M.W.)

କ୍ଷୋଡ଼—୫. ବି.—ଅଲାନ; ହାତ ବାନ୍ଧିବା ଶୂଳ—

Kshorda

The post to which an elephant is

tied. (M.W.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧୂତଳ ୧ ଚକ୍ର ଥର ଓ ମାତ୍ର ୧୮ ଚକ୍ର ଥର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଥର କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ଷେପେ ଚକ୍ର ଥର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଥର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଦ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବହୁ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଶୋଭୟୁକ୍ତ—ସ. ବିଶ (୩ୟା ଚକ୍ର; ଶୋଭ + ଯୁକ୍ତ)—
Kshobhajukta ଶୋଭିତ (ଦେଖ)
Kshobhita (See)

ଶୋଭାଶୂନ୍ୟ—ସ. ବିଶ (ଶୋଭ + ଶୂନ୍ୟ)—
Kshobhasūnya ୧ । ଶୋଭା ବା ଦୁଃଖରହିତ—
1. Free from agitation.

୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଶାନ୍ତ—2. Calm.

ଶୋଭିତ—ସ. ବିଶ (ଶୋଭ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—
Kshobhita ୧ । ସଞ୍ଚଳିତ—1. Moved; disturbed.

୨ । ଶୁଦ୍ଧ—2. Agitated.

୩ । ମନସ୍ତପ୍ତ—3. Excited; perturbed.

୪ । ଦୁଃଖିତ—4. Full of regret.

୫ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ; ଚିନ୍ତାୟୁକ୍ତ—5. Anxious.

ଶୋମ—ସ. ବି (ଶୁ ଧାତୁ + ମ)—
Kshoma ୧ । ଘର ଉପରେ ଥିବା ଘର; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—
1. A room at the top of a house.

୨ । ବୁଣା ରେସମ; ପାଟ—2. Woven silk.

ସ. ବିଶ—ଶୌମ (ଦେଖ)
Kshāuma (See)

ଶୌଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି (ଶୁ ଧାତୁ + ଣି)—ଶୌଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kshāuṇi (etc) Kshāuṇi etc (See)

ଶୌଣି—ସ. ବି. ଶ୍ଵି (ଶୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଣି)—ପୃଥିବୀ—
Kshāuṇi The earth; the globe.
ଗୁରୁକ ଅଗେ ମିଥ୍ୟା ବହୁଦେବାକ୍ଷଣି
ଲଗିଲ ଚାଲି ରଥ ଶୌଣିରେ ସେକ୍ଷଣି—ବୃହତ୍‌ବି. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଶୌଣି ପ୍ରାଚୀର—ସ. ବି (୨ଶ୍ଵି ଚକ୍ର; କିମ୍ବା ବହୁଦ୍ରାଘ; ଶୌଣି +
Kshāuṇi prāchīra ପ୍ରାଚୀର; ଯାହା ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଚୀର ବା
ପୃଥିବୀ ଯାହାର ପ୍ରାଚୀର)—ସମୁଦ୍ର—
The ocean (which is like the compound-wall of the earth or of which the earth is the compound-wall).

ଶୌଣିବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. ଶ୍ଵି. (ମ. ପ. ଲେ; ଶୌଣି + ବିଦ୍ୟା;
Kshāuṇibidyā ଶୌଣିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଦ୍ୟା)—ଭୂବିଦ୍ୟା;
ଭୂବିଜ୍ଞାନ—Geology.

ଶୌଣିବହୁ—ସ. ବି. (ଶୌଣି + ବହୁ ଧାତୁ = ପାଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ବହୁ)—
Kshāuṇibhru ବାଳା—King.

ଶୌଦ୍ର—ସ. ବି. (ଶୁଦ୍ରା = ମନ୍ଦୁମାତ୍ର + ଅ)
Kshaudra ୧ । ମନ୍ଦୁ; ମଧୁ—1. Honey.

୨ । ଜଳ—2. Water

୩ । ଚମ୍ପା ଫୁଲ ଓ ଗଛ—

3. The Michelia Champaka (tree and flower).

୪ । (ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ) ନିକୃଷ୍ଟ ମନ୍ଦୁମାତ୍ର କରଥିବା ଫଳାମନ୍ଦୁ—
4. Brown honey made by tiny bees.

୫ । (ଶୁଦ୍ର + ଅ) ଦ୍ରାକ୍ଷାଫଳ—5. Grape.

୬ । (ଶୁଦ୍ର + ଭାବାର୍ଥେ ଅ) ଶୁଦ୍ରତା—
6. Smallness; minuteness. (M W).

ସ. ବିଶ—୧ । ଶୁଦ୍ର (ମାତ୍ର) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to flies.

୨ । ଶୁଦ୍ରା (ମନ୍ଦୁମାତ୍ର) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to bees.

ଶୌଦ୍ରେୟ—ସ. ବି. (ଶୁଦ୍ରା = ମନ୍ଦୁମାତ୍ର + ଜାତାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kshaudreya ମନ୍ଦୁଶ—Wax.

ଶୌମ—ସ. ବି. (ଶୁମା + ଅ)—୧ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—
Kshāuma 1. Silken cloth.

୨ । ଛଣପଟ୍ଟ ନିର୍ମିତ ଲୁଗା—

2. Hempen cloth; gunny.

୩ । (ଶୁ ଧାତୁ + ମ + ଅ) ଅଟ୍ଟାଳକା; କୋଠା; ପ୍ରାସାଦ—
3. Pucca building, mansion.

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—
4. An airy room at the top of a house. (M.W.).

୫ । କୋଠାର ପଛ ଭାଗ—
5. The back of an edifice. (M. W.)

ସ. ବିଶ—୧ । ପାଟନିର୍ମିତ—1. Silken.

୨ । ଛଣପଟ୍ଟ ନିର୍ମିତ—
2. Hempen; made of linen.

୩ । ଛଣପଟ୍ଟ ମଞ୍ଜିରୁ ଜାତ (ତୈଳ)—
3. (oil) Prepared from linseed.

ଶୌର—ସ. ବି. (ଶୁର ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Kshaura ୧ । ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ; ହଳାମନ୍ଦ; ଶିଅର, ଛଅର—

1. Shaving.

୨ । କେଶ, ଶୁଣ୍ଠ, ନଖାଦିର କର୍ତ୍ତନ—
2. Shaving and pairing (of nails),

୩ । ଛଣପଟ୍ଟ ସୁତାର ନୂଆଲୁଗା—
3. A linen cloth (M. W).

ସ. ବିଶ—ଶୁରଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ—
Performed with a razor. (M. W.)

ଶୌରକର୍ମ—ସ. ବି. (ଶୌର + କର୍ମ)—ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ, ଶୁଣ୍ଠଛେଦନ
Kshaurakarma ଓ ନଖଛେଦନ—Shaving of the

crown and beard and pairing of nails.

ଶୌରକାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ଶୌର + କାର୍ଯ୍ୟ)—ଶୌରକର୍ମ (ଦେଖ)
Kshaurakārjya Kshaurakarma (See)

ଶୌରିକ—ସ. ବି. (ଶୌର + ବ୍ୟବସାୟୀ ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Kshaurika ଉଣ୍ଡାରି—Barber.

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

ଶୌଣ୍ଠ—ସ. ଚ (ଶୌର + ଇ) ୧ । - ଖୁର—1. Razor.

Kshauri ୨ । ଲୁଣପଟର ସୂତା—2. Linen (M. W.)

ଶ୍ମୁ (ଧାତୁ)—ସ—ପକାଇବା—

Kshpu (root) To sharpen; to whet.

ଶ୍ମୁତ—ସ ବଣ (ଶ୍ମୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ପକା ଯାଇଥିବା—

Kshputa Sharpened; whetted.

ଶ୍ମୋତ୍ର—ସ ବ. (ଶ୍ମୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଶ)—(ବୈଦିକ)—ସାଦାଶ ପଥର—

Kshnotra (vedic) Whetstone (M. W.)

ଶ୍ମୃତ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଗୁଣ୍ଡୁଣ୍ଡୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—

Kshwirda (root) 1. To hum.

୨ । ଗର୍ଜନ କରିବା—2. To roar; to growl

୩ । ମର୍ମର ଶବ୍ଦ କରିବା, ଅବ୍ୟକ୍ତ ରବ କରିବା—

3. To murmur.

୪ । ସିଝି ମାରିବା—4. To whistle.

୫ । ଫ ଫ ହେବା—5. To hiss.

୬ । ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—

6. To rattle (M W).

୭ । ଓଦା ହେବା, ସନ୍ତୁଳିବା—

7. To be wet (M W.)

୮ । (ବୃକ୍ଷାଦି ଦେହରୁ) ରସ ବୁଝାଇବା—

8. To exude; to emit sap (M. W.)

୯ । ଚକ୍ଷୁଶୀଳ ବା ତେଲିଆ ହେବା—

9. To be unctuous (M. W.)

ଶ୍ମିଷ୍ଟ—ସ. ବଣ. (ଶ୍ମିତ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଥ)—

Kshwinna ୧ । ଗୁଣ୍ଡୁଣ୍ଡୁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

1. Sounding inarticulately; humming.

୨ । କୋମଳ—2. Soft.

୩ । ଚକ୍ଷୁଶୀ—3. Only; unctuous.

ଶ୍ମୃତ ସ. ଚ. (ଶ୍ମିତ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଥ)—

Kshwerda ୧ । ସିଝିବା—

1. Roar (like that of a lion).

୨ । ଧ୍ବନି—2. Sound; noise.

୩ । ବିଷ—3. Poison.

୪ । ଗରଳ—4. Venom.

୫ । ଓଦା କରିବା—5. Moistening.

୬ । ପରତ୍ୟାଗ—6. Abandonment.

୭ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଧ୍ବନି—7. Inarticulate sound.

୮ । କର୍ଣ୍ଣରୋଗବିଶେଷ; କାନଗର ଟାଣ ହେବା ଯୋଗୁ

କାନରେ ଭି ଭି ଶବ୍ଦ ଅନୁଭବ—

8. A disease of the ear; buzzing in the

ear due to hardening of the wax.

୯ । ଜୁଲି (ଲୁଚା ଓ ଫଳ)—

9. Luffa Acutangula (creeper and fruit).

୧୦ । ନାଲି ଅରଣ୍ଡ ଗଛର ଫଳ—

10 The fruit of the red swallow-wort.

ସ. ବଣ—୧ । କଷ୍ଟର—1. Cruel.

୨ । ଦୂଷିତ—2. Dirty; nasty.

୩ । ବକ୍ତ, କୁଟିଳ—3. Crooked; curved.

୪ । ଖଲ, ଦୁଷ୍ଟ—4. Wicked; depraved

ଶ୍ମୃତନ—ସ. ଚ. (ଶ୍ମିତ ଧାତୁ + ଉଚ୍ଚ. ଅନ)—ଫ ଫ ଶବ୍ଦ—

Kshwerdana Hissing sound.

ଶ୍ମୃତକ—ସ. ବଣ. (ଶ୍ମିତ ଧାତୁ + ଉଚ୍ଚ. ଅନ)—

Kshwerdita ୧ । ହିଫ ନାଦ—

1. Loud roar (of a lion).

୨ । ମର୍ମର ଧ୍ବନି—2. Murmur.

୩ । ଯୁଦ୍ଧ ନାଦ—3. A war-cry.

୪ । ଗର୍ଜନ—4. Growling.

ଶ୍ମୃତ (ଧାତୁ)—ସ. (ଭୁଲ ଓ ଖେଳିବା)—

Kshwela (root) ୧ । ଭୁଲିବା—

1 To leap; to jump.

୨ । ଖେଳିବା—2 To play.

୩ । ଗତି କରିବା—3. To move.

୪ । ଧରିବା; କମ୍ପିବା—

4. To shake; to tremble.

ଶ୍ମୃତ—ସ. ଚ.—ଶ୍ମୃତ (ଦେଖ)

Kshwela Kshwerda (See)

ଶ୍ମୃତନ—ସ. ଚ. (ଶ୍ମୃତ ଧାତୁ + ଉଚ୍ଚ. ଅନ)—

Kshwelana ୧ । ଖିଡ଼ା—1. Sport.

୨ । କେଳି—2 Play.

୩ । ଧକ୍କା—3 Jest; joke

ଶ୍ମୃତା—ସ. ଚ. (ଶ୍ମୃତ ଧାତୁ + ଉଚ୍ଚ. ଅନ)—

Kshwelak ଶ୍ମୃତନ (ଦେଖ)

Kshwelana (See)

ଶ୍ମୃତିକା—ସ. ଚ. (ଶ୍ମୃତ + କ + ଅ)—

Kshwelikak ଶ୍ମୃତନ (ଦେଖ)

Kshwelana (See)

ଶ୍ମୃତି—ସ. ଚ. (ଶ୍ମୃତ + ଇ)—

Kshweli ଶ୍ମୃତନ (ଦେଖ)

Kshwelana (See)

ଶ୍ମୃତ—ସ. ଚ. (ଶ୍ମୃତ ଧାତୁ + ଉଚ୍ଚ. ଅନ)—

Kshwelya ଶ୍ମୃତନ (ଦେଖ)

Kshwelana (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଛାଡ଼ି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାନ୍ତରେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବତ୍ସ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ

କ୍ଷ୍ମା—ଫ. ବି. ଶ୍ମୀ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ = ସହ୍ୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଅ)—

Kshma ପୃଥିବୀ, ସବୁସତ୍ତା —The earth.

କ୍ଷ୍ମାଜ—ଫ. ବି (କ୍ଷ୍ମା = ପୃଥିବୀ + ଜନ୍ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ
Kshmaja ପୃଥିବୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ)—

୧ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—1. The planet Mars

୨ । ଦୃଶ୍ୟର ସୀମା—2. The horizon.

କ୍ଷ୍ମାଧର—ଫ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kshmadhara ୧ । ରାଜା—1. King.

୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.

୩ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା—3 The number 7 (M W.)

କ୍ଷ୍ମାପତି—ଫ. ବି (କ୍ଷ୍ମା + ପତି, କ୍ଷ୍ମା + ପତି)— ରାଜା—

Kshmapati King.

କ୍ଷ୍ମାଫେନ—ଫ. ବି—ଅଫିମ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Kshaphena Opium.

କ୍ଷ୍ମାଭୁକ୍—ଫ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା + ଭୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷ୍ମା, ୧ମା ୧ବ)—

Kshabhuk ରାଜା—King.

କ୍ଷ୍ମାଭ୍ରତ—ଫ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା + ଭ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷ୍ମା)—

Kshabhrit କ୍ଷ୍ମାଧର (ଦେଖ)

Kshadharma (See)

କ୍ଷ୍ମାୟ (ଧାତୁ)—ଫ—ଅଭିବା—

Kshaya (root) To tremble.

କ୍ଷ୍ମାୟିତ—ଫ. ବିଶ (କ୍ଷ୍ମାୟ ଧାତୁ = କମ୍ପିବା + ଶିତ + ଚ)—

Kshayita ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କମ୍ପିତ; ବିଧୂଳିତ—

Made to tremble; shaken; agitated.

କ୍ଷ୍ମିଳ (ଧାତୁ)—ଫ—ଅସ୍ତ୍ର ବନ୍ଦ କରିବା; ଆଖି ବୁଜିବା—

Kshila (root) To wink; to shut the eye; to twinkle.

ଖ—ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ—The second consonant in

Kha Sanskrit and Oriā.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ଏହା କ ବର୍ଣ୍ଣର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ କୌଣସି ମାତ୍ରା ବା ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ନ ହୋଇ ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱଦ୍ୱାର୍ଥୀ ହୁଏ । ଯଥା—ଖ, କ୍ଷ, ଙ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ହେଲେ ବେଳେ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ହୁଏ ବା ଖ ରୂପ ଧାରଣ କରେ ।]

ଫ. ବି.—(ଖନ୍ ଧାତୁ = ଚିତ୍ତାବଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun.

୨ । (+ କର୍ମ. ଅ)—ଶୂନ୍ୟ, ଆକାଶ—

2. The sky; atmosphere; space; the ether.

୩ । ସ୍ୱର୍ଗ—3. Heaven

୪ । ସୁଖ—4. Happiness.

୫ । (ଖନ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରିୟ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—

5. An organ of sense.

୬ । (ଖବ ଧାତୁ = ଗବ୍ୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦେହ—

6 Body.

୭ । (ଖଳ ଧାତୁ = ଫରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନଗର—

7. Town

୮ । (ଖର୍ ଧାତୁ = ଉଚ୍ଚନ୍ନବସ୍ତୁକୁ ପୁନରୁଦ୍ଧାବନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)

ବ୍ରହ୍ମ—8 The Supreme Spirit.

୯ । ଜ୍ଞାନ—9. Knowledge.

୧୦ । ଶରୀରର ନବରକ୍ତ (ପାଟି, ଦୁଇ ଆଖି, ଦୁଇ କାନ, ଦୁଇ ନାକପୁଡ଼ା, ଗୁହ୍ୟ ଓ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ)—

10. One of the 9 apertures of the body. (M W)

୧୧ । (ଗଣିତ) ଶୂନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—

11. (arithmetic) Zero, cypher (M.W.)

୧୨ । ମେଘନାଳ, ଅତ୍ର—12. Talc (M. W.)

୧୩ । କର୍ମ—13. Action (M. W.)

୧୪ । ସୁଖ—14. Happiness (M. W.)

୧୫ । ବୋଧ—15. Understanding (M. W.)

୧୬ । ମୋକ୍ଷ, ନିର୍ବାଣ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର)—

16. Spiritual Emancipation.

୧୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ କୁଣ୍ଡଳୀରେ ଦଶମ ସ୍ଥାନ—

(ହି. ଶକ୍ତସାଗର)

17. (Astrology) The tenth astrological mansion in a horoscope (M. W.)

ଖଇ—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଖଦିକା)—୧ । ଧାନ, କଇଁବେଣ୍ଟ, ବାଜରା—
Khai ଆଦି ଶସ୍ୟ ଭାଜିଲେ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଲୁଆ, ଲଜ୍ଜ; ଉଷ୍ଣଧାନ୍ୟ,
ଏହି ଲୁଆ—1. Fried paddy and other grains.

ଶିଳ; ଲାବା; ଲାହ ଉତ୍ତମା ଖଇ ଗୋବିନ୍ଦାସ୍ତ୍ର ସାଦା । ଭଗ ।

[ଦ୍ର—ଖଇ ସୁପାତ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ, ଏଥିଯୋଗୁଁ ଜ୍ୱରାଦି ରୋଗରେ ପଥ୍ୟ । ଏହା ଭାର ଦାଲୁକା ଥିବାରୁ ସାମାନ୍ୟ ପକ୍ୱନରେ ଉତ୍ତମ । ଖଇ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନେକ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ରାଜାଆଦି ଶୁଭଯାତ୍ରା କଲବେଳେ ପ୍ରଜାମାନେ, ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଖଇ ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ସଧବା ଶ୍ରୀ ମଲେ ସ୍ୱାମୀ ଶବ୍ଦ ଆଗେ ଆଗେ ଖଇ ଓ କଉଡ଼ି ଚୁଣିଚୁଣିକା ଶୁଣାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଆନ୍ତି । ଆଶାବାଦୀଙ୍କର ଉପଲକ୍ଷରେ ସାଇପଡ଼ିଶାଙ୍କୁ ଖଇନଡ଼ିଆ ବଞ୍ଚାଯାଏ । ବିଭବେହି ଉପରେ କନ୍ୟା ଆଜ୍ଞା ଲାଏ ଖଇ ଧରେ ଓ ବରୁକନ୍ୟାର ଆଜ୍ଞାକୁ ଧରି ସେ ଖଇକୁ ହୋମାଗ୍ନୀରେ ପକାନ୍ତି—ଏହାକୁ ‘ଲଜାହୋମ’ କହନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

୨ । ଯେଉଁ ଲୁଆରୁ ଧାନର ଶେଷ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ନ ଥାଏ—

2. Parched paddy from which the husks have not been separated.

୩ । ଉଖୁଡ଼ା—3. Parched paddy seasoned with sugar.

(ଯଥା—ଛତାଖଇ ।)

ଗ୍ରା ବ—ଖୋଇ, ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ—Bad habit.

ଖଇଉଖୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଉଖୁଡ଼ାମିଶା ଖଇ—

Khairukhurdā Parched paddy mixed with sweetened parched paddy.

[ଦ୍ର—ଉଖୁଡ଼ା ଖାଇବାକୁ ମିଠା ଲାଗେ ବୋଲି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ, ମୁଢ଼ି, ଚୁଡ଼ାଉଜା, ଚୁଡ଼ା ଓ ଖଇ ମିଶାଇ ଲୋକେ ଜଳଖିଆ କରନ୍ତି ।]

ଖଇଚୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ ଓ ବଣ—ଖଇଚୁ (ଦେଖ)

Khairichā Khaichā (See)

ଖଇଖନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—୧ । ବୁଝିତ—1. Ugly.

Khaikhānā ୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2 Not nice.

୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ, ମଇଲା—3 Unclean

୪ । କର୍ଦ୍ଦଶ—4. Hoarse; rough.

ଖଇଖାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଖଇଖନା (ଦେଖ)

Khaikhānā Khaikhānā (See)

ଖଇଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—ଏକଜାତୀୟ ବଡ଼ ସାମୁଦ୍ରିକ କାଢ଼ି ମାଛ

Khaingā (ପୁଷ୍କଳରେ ଓ ଚଇକାରେ ମିଳେ)—

A species of edible sea-fish.

ଖଇଚଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଦରମୁଟା ଖଇ; ମୁଢ଼ିକା ଖଇ—

Khaichardā Paddy which has been left half-fried.

ଅର୍ଦ୍ଧାଜା, ଅର୍ଦ୍ଧାଜା [ଦ୍ର—ଧାନକୁ ଭଜିଲେ ସେଥିରୁ ଯାହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଫୁଟିଯାଏ ତାକୁ ଖଇ ବୋଲାଯାଏ । ଯାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ନ ଫୁଟି ଅର୍ଦ୍ଧ ଖଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଧାନଖୋଲପା ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିରହିଥାଏ, ତାକୁ ଖଇଚଡ଼ା କହନ୍ତି । ଏ ଗୁଡ଼ିକ ସହଜରେ ଧାନରୁ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଉକ୍ତ ଖଇଚଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଚିକିରେ କୁଟି ପାଛୁଡ଼ି ଦେଲେ ଧାନ ଶେଷାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇଯାଏ ଓ ଖଇଚଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଚୁଡ଼ା ପରି ବାହାରେ ।]

ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଧାନକୁ ଭଜିବାପରେ ଖଇ ମିଶା ଧାନକୁ ହାତରେ ସାମାନ୍ୟଭାବରେ ମଳ ଦେଲେ ଖଇରୁ ଧାନଶେଷା ଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ହୋଇଯାଏ । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଅତି ଗରିବ ବା ସ୍ଥାନଦୁଷ୍ଟର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଖଇଚଡ଼ା ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବଣ. ପୁ—ଗାଳବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଗାଈଶୟ

Khaichardā khunṭā ବ୍ୟକ୍ତି ତୁମ୍ଭରୁ ଖଇଚଡ଼ାକି ଖୁଣ୍ଟିକରି (ଖଇଚଡ଼ାଖୁଣ୍ଟା—ଖୁଣ୍ଟା) ଖାଏ—A term of abuse; one

who picks up the thrown away half-fried paddy from the ground.

[ଦ୍ର - ମାଇପେ କହନ୍ତି ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସାତଟି କନ୍ୟା, ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଧରି ବିଛଣାରେ ଶୋଇଲେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସୁଖରେ କଟେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱଚ୍ଛରେ କିଛି ଅପଦ ଘଟେ ନାହିଁ, ଯଥା - “ଅଭିଆଡ଼ା, ଅମଙ୍ଗଳ, ନାହିଁ ନାହିଁ” ଭୂଣୀ, ଅପାଳକ ମୁଣ୍ଡୀ, ଖଇଚଡ଼ାଖୁଣ୍ଟା, ଦାନ୍ତ ନିକୂଟୀ, ଲେହେବରମୁଣ୍ଡୀ—ଏ ସାତଙ୍କ ନାଆଁ ଧରନ୍ତେ, ଆଜି ସ୍ୱଚ୍ଛ ସୁଖରେ ପାଆନ୍ତେ” (ଶଯ୍ୟାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମାଇପଙ୍କ ବଚନ ।)]

ଖଇଚଲ—ଦେ. ବ.—ଭଜା ହୋଇଥିବା ଧାନରୁ ତଳେ ଧାନଶେଷା Khaichalā ଗଳି ପଡ଼ିବ, ଅଥଚ ଖଇ (ବଡ଼ ଆକାରର ଥିବା) ଅର୍ଦ୍ଧାଜା ଓ ଖଇଚଡ଼ା ଗଳି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଅର୍ଦ୍ଧାଜା ଖଇକା ବା ବାର୍ଦ୍ଧଶକାଠିରେ ଚୁଣା ହୋଇଥିବା ଖଇ ଚଲାଇବା ଗୁଲୁଣୀ; ଟୁଙ୍ଗା—A sieve with long narrow openings for sifting the husks from fried paddy.

ଖଇ ଚଲାଇବା—ଦେ. ଜି.—ଗୁଲୁଣିକି ହଲାଇ ଭଜା ଧାନରୁ ଧାନଶେଷା Khaichalāibā ବା ଭୂଷ ଅଲଗା କରିବା—To sift the husks of fried paddy by means of a sieve.

ଖଇଚୁ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଖେରୁ, ଭୂଳ ସ୍ୱ ଖଚନ—

Khaichā Beams.)

ଖେଳାଫ ୧ । ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ ବା ଉନ୍ମତ—

କ୍ଷୈଚା; କ୍ଷିଳାପ 1. Slight blemish or fault; defect.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଲା—

2. Neglect of duty or work.

ବଣ —୧ । ଦରମୁଟାରିଆ; ଅଧାପକ୍ୱରିଆ; ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—

1 Half done; incomplete.

୨ । ଉନ୍ମତ—2. Faulty; defective.

ଖଇଚୁ କରିବା—ଦେ. ଜି.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଲା କରିବା—

Khaichā karibā 1. To do a thing defectively or negligently.

ଖୈଚାକରଣ ୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

2 To do a thing by halves.

ଖଇଚୁର—ଦେ. ବ.—ଖଇଚୁନାରେ ମିଠା ଦିଆଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା

Khaichura ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—A sweetmeat prepared with pounded fried paddy and sugar.

ଖଇଚୁରୁ—ଦେ. ବ.—ଖଇଚୁନା (ଦେଖ)

Khaichurā Khaichūnā (See)

ଖଇଚୁନା—ଦେ. ବ.—(ସ୍ୱ. ଖବକା + ଚୁଣ୍ଟି)—ଖଇଚୁ ଚକରେ ପେଣି

Khaichūnā କରି କରା ଯାଇଥିବା ଚୁଣ୍ଟି—

Pounded powder of fried paddy.

[ଦ୍ର—ଏହା ସତ୍ୟବାଦୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପାଦେୟ ଭୋଗ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏକ ବା ପ୍ରକୃତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରୀକୋଷରେ ନମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ବା ପ୍ରକୃତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖଇଛଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଖଇଛଡ଼ା (ଦେଖ)

Khaichhardā Khaichardā (See)

ଖଇ ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଇ ଚଳାଇବା (ଦେଖ)

Khai chhardāibā Khai chhardāibā (See)

ଖଇଛୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଷ୍ଟ=ବାଉଁଶର ସରୁ କାଠି, ଭୂଲ. ଛୁ. ଖପଡ଼ା—

Khairichi ବାଉଁଶ ପାତ୍ରା)—୧ । ବାଉଁଶ କାଠି ବା ଖଇଛାରେ

ମାଛଧବା ଧାତି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ପିଞ୍ଜରାକୃତ ମାଛ ଧରବାର ଯନ୍ତ୍ର-

ଖାଁବା ଦିଶେ—1. Fishing contrivance or trap with

a pocket or trap-door for catching fish

in shallow flowing water.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ

ଗୋଛୁ ହୋଇ ବକା ହୋଇ ଥାଏ । ଏହାକୁ ସାମାନ୍ୟ ପାଣି ବହି

ଯାଉଥିବା ଛୁଡ଼ି ମଝିରେ ବସାଇଲେ ଏହାର ଛୁଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାଣି

ବହି ଯାଏ, ଅଥଚ ମାଛଯାକ ଏଥିରେ ଥିବା ଫାଶରେ ରହି

ଯାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଖଇ ଚଳାଇବା ଗୁଲୁଣି—2. A sieve for sifting

the husks from the fried paddy.

ଖଇଛୁଆଦଳ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳ ଦାସ (ଏହା ଦାସ ପରି

Khairichidala ଦିଶେ, ଏଥିରେ ଧଳା ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଫୁଲ ଫୁଟେ)—

Utricularia stellaris

ଖଇଚ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷତି, ଭୂଲ. ନଷ୍ଟ ଗୁଣରେ

Khait ନଷ୍ଟ, ଶୁଦ୍ଧ ଗୁଣରେ ଶୁଦ୍ଧ)—୧ । କ୍ଷତି, ଲୋଭନୀ—

1. Loss; damage.

୨ । ଅକ୍ଷୟ—2. Mischief.

ଖଇଧାନ—ଦେ. ବି.—ଲିଆଧାନ (ଦେଖ)

Khaidhāna Liadhāna (See)

ଖଇଧାନ [ଦ୍ର—କେତେ ପ୍ରକାର ଧାନରୁ ଭଲ ଖଇ ହୁଏ ଓ କେତେ

ଧାନରୁ ଭଲ ଖଇ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ଖଇନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ)—

Khain କଲରେ ଯାକିବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ଚୂନପତ୍ର, ଚୂନ ସଙ୍ଗେ

ମଲା ଯାଇଥିବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର—

Bits of tobacco kneaded with quick-

lime and used as a chewing gum.

ଖଇ ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଖଇ ଭଜିଲାବେଳେ ଅଗ୍ନି ଉପରେ

Kshai phutibā ବସିଥିବା ଦାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଧାନଯାକ ଉତ୍ତପ୍ତ

ଧାତିରେ ଯୋଗେ ଯେଉଁପରି ଚଢ଼ି ଚଢ଼ି ଶବ୍ଦ କରି ଇଚ୍ଛୁକତା ବହୁ

ସଂଖ୍ୟାରେ ତେଜି ଉଠୁଥାଏ ସେହିପରି ଅପରିପାକ୍ତ ଚଉଁଶ

ତେଜିବା ।

1. To frisk about all over the place like

paddy while being fried.

[ଦ୍ର—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ମାଛ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ

ପଡ଼ିଗଲେ କମ୍ପା ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ଦାଣ୍ଡିରେ ଖଇ

ଫୁଟିବା ପରି ମାଛମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ପରି ଉତ୍ତପ୍ତ ଓ

ଲୋକେ କହନ୍ତି—ସେଠାରେ ମାଛ ଖଇ ଫୁଟୁଛନ୍ତି]—

୨ । ଦିଶେଷ ଉଷ୍ଣ ହେବା (ଏପରି ଉଷ୍ଣତା ଯେ ଯାହାଦ୍ୱାରା

ଧାନକୁ ଭଜିଲେ ଖଇ ହୋଇ ପାରେ, ଦେହରେ ଜ୍ୱରର

ତାପ ଖୁବ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି—ତା

ଦେହରେ ଜର ବା ତାପ ଖଇ ଫୁଟୁଛି)।

2. To be exceedingly warm or hot (said of

a body heated with high fever and

temperature).

୩ । ଖଇ ଭଜିଲାବେଳେ ଯେପରି ଉପସ୍ଥିତ ପରି ଚଢ଼ି ଚଢ଼ି ଶବ୍ଦ

ହୁଏ, ସେହିପରି ବେତରେ ଉପସ୍ଥିତ ପରି ଗ୍ରହଣ କରବା—

3. (strokes) To sound like the cracking

sound of paddy while being tried.

(ଯଥା—ମାଡ଼ରେ ତା ଦିହରେ ଖଇ ଫୁଟୁଛି ।)

୪ । ଖଇ ଭଜିଲାବେଳେ ଧାନ ଫାଟିଯାଇ ଯେପରି ଅଳ୍ପ ଚଞ୍ଚଳ

ଚଞ୍ଚଳ ଟୁକ୍ଟାକ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ସେହିପରି ଶବ୍ଦ କରବା—

4. To emit a cracking sound (like paddy

while being fried)

ଖଇ ଭଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାନକୁ ଭଜି ଖଇରେ ପରିଣତ କରବା—

Khai bhajibā To fry paddy.

[ଦ୍ର—ଦାଣ୍ଡିକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ତହିଁରେ ବାଲି ପକାଇ

ସେହି ବାଲି ଗରମ ହେଲେ ସେଥିରେ ଧାନ ପକାଇ ଖଇଭଜିଲେ ସେ

ଧାନ ଫୁଟିକରି ଖଇ ହୁଏ ।

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଶିଷ୍ଟତା ବିଶ୍ୱାସ୍ୟ

ଅଟେ ।

ଖଇ ଭଜିବାର ଅର୍ଥ—ଧାନକୁ ଭଜି ଖଇ କରବା; ମୃଦି

ଭଜିବା—ଗୁଜୁଲୁ ଭଜି ମୃଦି କରବା; ଭଜି ରଖିବା—ଗୁଜୁଲୁ

ରଖି ଭଜି କରବା; ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା—ଧାନକୁ କୁଟି ଚୁଡ଼ା କରବା;

କୋଡ଼ି ଦାଣିବା—କୋଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ମାଟି ଦାଣିବା, କାଙ୍କ ଦାଣିବା—

କାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମାଟି ଦାଣିବା, ପୋଖରୀ ଖୋଳିବା—ମାଟି ଖୋଳି

ପୋଖରୀ କରବା; କୁଅ ଖୋଳିବା—ମାଟି ଖୋଳି କୁଅ କରବା;

ଅଟା ପେଟିବା—ଗହମ ପେଟି ଅଟା କରବା; ଭଲ ବାଛିବା—

ଭଲରେ ଥିବା ଅନାବନା ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ଓପାଡ଼ି ଧାନଗଛ ଗୁଡ଼ିକ

ରଖିବା ବା ଭଲରେ ଥିବା ଦାସକୁ ବାଛି ଧାନଗଛକୁ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ

ରଖିବା । ପାଲିଆନା ଖଟିବା—ପାଲିଆନାରେ (ମଇଳା ପରିଷ୍କାର)

କାର୍ଯ୍ୟ କରବା ।]

ଖଇମଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଲିଆମଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khaimandī Liāmāṇḍi (See)

ଖଇମଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଖଇମଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khaimaṇḍi Khaimaṇḍa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଌ	ୡ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ

ଖଇର—ଦେ. ବି (ସ. ଖଇର)—

Khaira ୧ । କରୁର ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଗଛ ଓ ତହିଁରୁ
ସ୍ୱାଦୁ, ଖଇର, ବାହାରିବା ନିର୍ଦ୍ଦାୟ—
କଷ୍ଟକା, ବାଲପତ୍ର, ବହୁଶାଳ୍ୟ, 1. Catechu, a gum extracted
ରକ୍ତସାର, ଦନ୍ତଧାବନ, ଦନ୍ତ- from Acacia Catechu
ଧାବନ; କୁଷ୍ଠାରି, ଯଜ୍ଞିୟ Acacia Donaldi (Haines).

କଥ; କଥା; ଖିର [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ କଳା ।
ଏହାକୁ ପାନରେ ରୁନ ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ
ମ. ଖିର ଖାଆନ୍ତି; ଏହା ଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ । ଏ
ତେ ଚଣ୍ଡଚେଷ୍ଟା ଗଛ କଷ୍ଟାଳିଆ ଓ ଏଥିରେ ଫଳ ଧରେ
ଗୁ. ଖେରସ୍ୱେ ନାହିଁ ।]

୨ । ଅଳ୍ପ ଏକଜାତୀୟ ଫଳୁ ଖଇର (ଏହା ମାଲକ୍ଷା, ରେଙ୍ଗୁନ
ଅଦି ସ୍ଥାନରୁ ଆସେ । ଏ ଖଇରକୁ ପାକଡ଼ା ଖଇର
(ବ. ପାପଡ଼ା ଖଇର) କହନ୍ତି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଣ୍ଡୁର ।
ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଖଇର ଅଳ୍ପ-
ଜାତୀୟ ଗୁଳୁରୁ ଜାତ ହୁଏ ଓ ଗୁରୁକୋଣିଆ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଟେକା ଆକାରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ)—

2. Pale Catechu produced from Uncaria
Gambier tree.

[ଦ୍ର— ଖଇରକୁ ଘୋର ମାଲପେ କପାଳରେ ଟେପି ଦେଖନ୍ତି ।
ଖଇର ପାଣି ଉଷ୍ମ କରି ଘାଆ ଧୋଇଲେ ଘାଆରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧି ଓ
ଘାଆ ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଣ୍ଠିଯାଏ । ଘାଆରେ ଖଇର ରୁନା ପକାଇଲେ ଘାଆ
ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଣ୍ଠି ଓ ଖଇରକୁ ରୁନା କରି କାଦୁଆ କରି କଥା ଓ
କେତକୀ ପାଣ୍ଡୁରେ ଭରି, ଶୁଖାଇଲେ ସ୍ୱାଦୁ ଖଇର ହୁଏ ।
ଏପରି ଖଇରକୁ କଥା ଖଇର ବା କେତକୀ ଖଇର କହନ୍ତି । ଖଇର
ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ—ପାନରେ ଖଇର ଥିବାକୁ ପାଟି ଓ ଦାନ୍ତ
ଲଲ ହୁଏ; ବିଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଦନ୍ତର ହିତକର
ଓ ଭକ୍ତକଷ୍ଟାୟକ । ଏହା କଣ୍ଠ, କାଶ, ଅରୁଚି, ମେଦୋଦୋଷ,
ଜ୍ୱର, ପ୍ରମେହ, ଜ୍ୱର, ବ୍ରଣ, ଶିଶୁ, ଶୋଥ, ଅମଦୋଷ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ-
ଦୋଷ, ପାଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, କଫ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ, ଅଭିସାର ଓ
ପ୍ରଦରନାଶକ ।]

ଖଇରଖାଇ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଚୁନଖାଇ)—ପାନସ୍ଥାପନମାନଙ୍କର
Khairakhāi ଖଇର ରଖିବାର ପାତ୍ର—
A vessel for holding catechu.

ଖଇରଚୁଲ—ଦେ. ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—

Khairachūla A kind of sweetmeat.

ଖଇରଟୋପି—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କପାଳରେ ଯେଉଁ ଖଇରର
Khairatopi ଟୋପା ଦେଖନ୍ତି—The tufts or points
(black) worn by females on the brow.

ଖଇର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଇର)—

Khairā ୧ । ଖଇର ବା ଖଇରରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ—

ଧସବା 1. Sepia coloured.

ଖିରା ୨ । ଧଳା ଓ କଳାମିଶ୍ରା ପାଣ୍ଡୁର—2 Grey

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବ. ଖଇର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

ମାଚକାଉ ବିଶେଷ—

A caste manufacturing Catechu.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୁ. ବ. ଖୟର)—ଏକପ୍ରକାର
ମଧୁରମାଛ; ମାକେନମାଛ—

A species of fresh water-fish.

ଖଇରାତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖିରାତ)—୧ । ଦାନ—

Khairāta 1. Charity; gift.

ଧସବାତ ୨ । ଏକକାଳୀନ ଏବଂ ଚରସ୍ଥାୟୀ ଦାନ—

ଖିରାତ 2. Temporary and permanent gifts.

୩ । ପୁଣ୍ୟକର୍ମ—3. Pious act.

ଖଇରାତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ଖିରାତ)—ଦାନ କରିବା—

Khairāta karibā To bestow on charity or alms.

ଧସବାତକରା

ଖିରାତକରନା

ଖଇରାତଖାଇ—ଦେ. ବି—ଦାନପାଇଁ ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ଖଣ୍ଡା
Khairātakhāi ଦୋରଥାଏ—An endowment for
charity.

ଖଇରାତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଇରାତ କରିବା (ଦେଖ)

Khairāta debā Khairāta karibā (See)

ଧସବାତଦେଷ୍ଟା

ଖିରାତ କରଦେନା

ଖଇରାତ ବାସ୍ୟାପ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖୟରାତ + ବସ୍ୟାପ୍ତି)—

Khairāta bāyāpti ଯେଉଁ ଜମି ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନେ ଚରକାଳ
ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଦାନ ନିମିତ୍ତ ଖଣ୍ଡା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ
ରଂସକଗର୍ଭସ୍ତମେଷ୍ଟ କେତେକ କାରଣରୁ ଯେଉଁ
ଚୁକ୍ତିମାନ ବାସ୍ୟାପ୍ତି କରି ତହିଁ ଉପରେ କର ବସାଇ
ଅଛନ୍ତି—Resumed revenue free charitable
tenure originally granted as revenue-
free for purpose of charity by the old
Rājās of Orissa and Moghuls and
Marhattas but resumed by the British
Government.

ଖଇରାତ ବାହେଲ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖିରାତ ବାହେଲ)—ଯେଉଁ

Khairāta bāhel ଭୂମିକୁ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ରାଜା ଖଇରାତ ବା
ସଦାବ୍ରତରେ ଖଣ୍ଡି ସନନ ଦେଇଥିବାରୁ ରଂସକ-
ସରକାର ତାହା ଉପରେ ଭୁ-ରକ୍ତ ବସାଇ ନାହାନ୍ତି—
Tenure originally granted for charitable

ସାଧାରଣ ରୋଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନା ରହିବ କିମ୍ବା ନା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

purposes by a grantor or Rājā and held revenue-free in perpetuity and confirmed as revenue-free by the British Government.

ଖଇରାତ ଲୁଖରାଜି ବାହେଲ୍—ବୈଦେ ବ. (ଫା)—

Khairātā lākhārājī bāhel ଖଇରାତ ବାହେଲ୍ (ଦେଖ)
Khairātā bāhel (See)

ଖଇରାତ—ବୈଦେ. ବିଶ—ଖଇରାତ ହୋଇଥିବା, ଦତ୍ତ—

Khairātī Given as charity.

ଧର୍ମାତ୍ମା ବି—ଦାନ—Charity

ଦୟାତା

ଖଇରାତୀ—ଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଖଇରାତ)—

Khairātī ୧ । ଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା, ଦାନ ସମାପ୍ତ ଖଣ୍ଡା ହୋଇ-
ଥିବା—1 Assigned for the purposes of charity.

୨ । ଯେ ଖଇରାତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ—

2. Depending on charity.

୩ । ମାଗଣା ମିଳିବା—

3. Received without payment (i. e. as a gift.)

ଖଇରାତ ମଠ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ମଠ ଖଇରାତ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଆୟରେ
Khairātī maṭha ପରିଚାଳିତ—

ଧର୍ମାତ୍ମା 1. A maṭha or religious institution which
ଧର୍ମାତ୍ମା is conducted from the income of
ଧର୍ମାତ୍ମା gift properties.

୨ । ଯେଉଁ ମଠରେ ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥାଗତମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟଦାନ
ଦିଆଯାଏ—

2. A maṭha in which charitable gifts or
alms are given away.

ଖଇରି—ଦେ. ବି—ଗଜାଜାଗାୟ ବର୍ଣ୍ଣାୟ ଶାକବିଶେଷ—

Khairi A kind of kitchen herb; Papulia Stro-
purpurea.

[ଦ. —ହୋଇ ପତ୍ର ଅରମୁଖୀ, ସବୁଜ ଓ ଅଶ୍ରାବାର; ଶାଖା
ଦ୍ଵିଧା ବିଭକ୍ତ—ଯୋଗେଶବନ୍ଧୁ ।]

ଖଇରି ଖପରା ବାରିବି—ଦେ. ବି—ଅତି ଗରିବ ଅବସ୍ଥା; ସବନାଶ
Khairi khaparā bairibā ଅବସ୍ଥା; ଅତି ଖପରା ବାରିବି—
A destitute condition.

ଦେ. ବିଶ—ଯାହା ଘରେ ବାସି ଓଳକୁ ଦାନା ନଥାଏ; ଯାହା ଘରେ
କଣ୍ଢେ ଖପରା (ବୋଳନ ଗାଦି) ସୁଦ୍ଧା ନ ଥାଏ; ଅତି ଗରିବ—
(a person) Who has got nothing (not
even a broken earthen pot) in his house;
very poor.

ଖଇରାତ—ଦେ. ବି—ଖଇରାତ (ଦେଖ)

Khairichūla Khairachūla (See)

ଖଇରି ମଇରି ହାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଖଇରି ହାକୁଟି (ଦେଖ)

Khairi mairi hākuti Khairi hākuti (See)

ଖଇରି ହାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନର ଅମ୍ଳିକ ହାକୁଟି—

Khairi hākuti Acidish belching due to

ଅମ୍ଳାନ୍ତେକ୍ଷ indigestion.

ଅହାତକାର

ଖଇଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ଏଥିର ପତ୍ରରେ

Khaisā ବଡ଼ ବକା ଯାଏ)—

A kind of tree.

ଖଇ ହାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଖଇରି ହାକୁଟି (ଦେଖ)

Khairi hākuti Khairi hākuti (See)

ଖଉଦିବା—ଦେ. ବି—ଖଉଦିବା (ଦେଖ)

Khaudibā Kheudibā (See)

ଖଉରିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ରୂପ, ବର୍ଣ୍ଣବିଧି)—

Khauriā ଦୁର୍ଗୁଣ; ରୂପ; ତୈଳବିହୀନ—

Looking scabby; not having been anointed
with oil; scabrous.

ଖଉରି ଖାଉବା—ଦେ. ବି—ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ବିପଥଗାମୀ ହେବା—

Khauri khāibā To run astray (said of
children).

ଖଉରିବା—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୈର)—ଶୈର କରିବା—

Khauribā To shave.

କଳ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହଁକୁ

କଣ୍ଠାର ନ ଥାଏ ଖଇରାତ—କଳ ।

ଖାଏଁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Khāēṇṛd ନଦୀଅନ୍ତର କୂଳ—

Bank of a stream or river.

ଖାଏଁଡ଼କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଡ଼ିକା—

Khāēṇṛdkā The back-bone of a cocoanut or
palm leaf.

ଖାଏଚ—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—ଖଇଚ (ଦେଖ)—

Khāechā Khaichā (See)

ଖାଏତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଶବ୍ଦ)—

Khaet ୧ । ଶବ୍ଦ—1. Loss; damage.

୨ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—2. Mischief.

ଖାଏନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଶବ୍ଦ)—

Khaen ୧ । ଖଣି—1. Mine.

୨ । ଖାଏତ (ଦେଖ)

2. Khaet (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

୩ । ଖଇର୍ (ଦେଖ)—

3. Khair (See)

ଖଣ୍ଡଶା—ଦେ. ବିଶ. (ଅ ଖେରଖାଦ; ଖେର = ଅଛା; ଉଲ)—

Khaerkh ୧ । ଶୁଭକାଞ୍ଚି—1. Well-wisher.

ଅବଧାନ ୨ । ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ମୁଖନିଃସୃତ ସବୁ କଥାରେ ସେ

ଅବଧାନ 'ଅଛା' 'ଅଛା' ବା 'ହଁ ହଁ' ମାରେ, ସେ ସବୁ

କଥାରେ 'ହଁ ଖା' 'ହଁ ଖା' କରେ—

2. Toady; hanger-on

ଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଶ—ଖଇର୍ (ଦେଖ)

Khaer ୩ । ଖଇର୍ (See)

ଖାଁ ଖାଁ—ଦେ. (ଧୂନିଧୂନିରଣ) ଅ-(ଭୁଲ ସ ଖଞ୍ଜ ଧାତୁ=ଦୃଷିବା)—

Khañ khañ ମୃଦୁ କାଶଜନିତ କଣ୍ଠ ଧ୍ବନି—

ଅବ, ଅବଅବ Continuous sound of coughing.

[ଦ୍ର—ଉପସ୍ଥାନପର କାଶିବା ଓ ଖେଳିବା ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ କର ଅନୁକରଣ ଅବ୍ୟୟ ରୂପେ ଖାଁ ଖାଁ, ଖାଁ ଖାଁ, ଖାଁ ଖାଁ, ଖାଁ ଖାଁ, ଖାଁ ଖାଁ, ଖାଁ ଖାଁ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଖାଁ ଖାଁ ଶବ୍ଦ ଖାଁ ଖାଁ ଅପେକ୍ଷା ଭେଦରେ ।]

ଖାଁ ଖାଁ କାଶ—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କାଶ—(ଏ କାଶ ସଦୃଶରେ ଶୁଭେ

Khañ khañ kāsā ନାହିଁ)—

ଅବଅବନି Slight and continuous coughing.

(ଯଥା—ଖାଁ ଖାଁ କାଶ, ଖଇଁ ଖଇଁ, ସଖି ଗୋ ମନ୍ଦ ଏ—ଭଗ ।)

ଖାନ୍ଦ ମଧୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—

Khañd madhura ଖଣ୍ଡ ମଧୁର (ଦେଖ)

Khañda madhura (See)

ଖାନ୍ଦାବହିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବମି ମାଛ—

Khañdābahirā A kind of fish.

ଖାନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Khañdi ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ—

1. Bank of river.

୨ । ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତର ଫଳ—

2. The edge of a deep pit.

ଖାକ୍ଷା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖାକ୍ଷି (ଦେଖ)

Khakṣā Khakṣi (See)

ଖାକ୍ଷି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଡ଼ିଆ ମାଛ—

Khakṣi A kind of fresh-water fish living in muddy tanks.

ଖାକ୍ଷୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ. ଖାକ୍ଷି = ବର୍ଣ୍ଣ, ଦୃଢ଼)—

Khakṣo ଖଇର୍—Rotten.

ଖାକ୍ଷିନୀ—ସ. ବି. (ଖ + କାମ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଇ)—

Khakṣini ୧ । ମାଈ ଶଙ୍ଖଚିଲ—1. The female of the Faleo Cheela bird. (M.W.)

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā (M.W.)

ଖାକୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କର ଖିଡ଼ା—

Khako ବିଶେଷ—A game of children.

ଖାକ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୁକ୍ର (ଦେଖ)

Khakra Kukra (See)

ଖାକ୍ଷୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୋଟର)—

Khakhro ବୃକ୍ଷ କୋଟର—The hollow of a tree.

ଖାଗ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଗଲ୍, ଗଲାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—

Khaglā A kind of necklace.

ଖାଗ୍ସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖାକ୍ସା (ଦେଖ)

Khagsā Khaksā (See)

ଖାଗା—ସ. ବିଶ. (ଖ = ଅକାଶ + ଗମ୍ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—

Khaga ଅକାଶର—Moving in the sky.

ସ. ବି—୧ । ଚିତ୍ତ; ପକ୍ଷୀ—1. Bird.

୨ । ବାଣ—2. Arrow.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

୪ । ମେଘ—4. Cloud.

୫ । ଦେବତା—5. Gods of the Hindus.

୬ । ଶଲ୍ଲ; ଶ୍ରେଣି କା—6 Locust; grass-hopper.

୭ । ବାୟୁ—7. Wind.

୮ । ଗ୍ରହ—8. Planet.

୯ । ଗନ୍ଧବ—9. A clan of heavenly choristers.

୧୦ । ଚନ୍ଦ୍ରମା—10 The moon.

୧୧ । ପକ୍ଷପୁଲ୍ଲ ଗାଧେ—

11 An airmoving insect. (M.W.)

ଦେ. ବି. (ସ ଖାତ୍ର)—କୁମ୍ଭୀରର ଖାତ୍ର ପରି ଦୋରାଧୁବା ଜନ୍ତୁର ଚଟକା ଓ ଲମ୍ବ ଲଞ୍ଜ—

The saw-like tail of an alligator.

ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ଦଶ ଚରଣ, ଖଗମୁଣ୍ଡ ଦେଖା ମନ୍ଦେ । ବିଶ୍ୱଗୋ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଖଗ କୁମ୍ଭୀରର ପର୍ବତବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ; ଏହାକୁ କୁମ୍ଭୀର ଆକାନ୍ତ ଜନ୍ତୁ ଉପରେ ପିଟି ଦେଇ ଜନ୍ତୁକୁ ପାଣି ଉତ୍ତରକୁ ଶୁଣି ଦିଏ ।]

ଖଗାଧନ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ଖଗାଧନ; ଖଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଖଗରାଜ ବା

Khagadāsana ଗରୁଡ଼, ଅସନ ଅର୍ଥାତ୍ ବସିବାର ସ୍ଥାନ ଯାହାଙ୍କର)—

ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu who rides on the bird Garuḍa.

ଖଗ ଅସନ ଖଗ ପର

ଏହି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ବତୀ । ବଳରାମ ଦାଶ. ବନଲକ୍ଷ୍ମେତର ଚଉତିଶା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯୋଗାସନବିଶେଷ—2. A posture in Jōga.

ଶଗ ଅସନରେ ଯେଉଁ ରହୁଇ
ସୁବର୍ଣ୍ଣମାଳା ନପ କରଇ । ପ୍ରାଚୀ—ପରବେଶିତା ।

ଶଗଡ଼—ସ. ଚ. (ଶଗ=ପକ୍ଷୀ+ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା;
Khagachara ବୁଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ ଯେ ଶଗପକ୍ଷୀବାହନରେ
ଗମନାଗମନ କରନ୍ତି)—ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ଶଗଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. (ମେଦିନୀପୁର) ଚ. (ସ. ଶଗୋଡ଼; ଭୂଲ ବ. ଶାଗଡ଼ା)—
Khagardā ଇକଡ଼; କାଣ୍ଡଶର ଭୂଷ—A kind of reed
Saccharum Spontaneum.

ଶଗପତି—ସ. ଚ. (ଶଶ୍ୱୀ ଚତ, ଶଗ+ପତି)—୧ । ଶଗୁଡ଼ (ଏ
Khagapati ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଜା)—

1. Garurda, the king of birds who is
said to carry Bishnu on his back.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶକସାଗର)—2. The sun

ଶଗ ପିଟିବା—ଦେ. ହି.—(କୁମ୍ଭୀର) ତା ଲଙ୍ଗକୁ ପିଟି ଦେବା—

Khaga pītibā (of a crocodile) To strike (an
animal on the bank) with its tail.

[ଦ୍ର—ପାଣିକୂଳରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି
ଜନ୍ତୁ ଥିଲେ କୁମ୍ଭୀର ତା ଶଗକୁ ସେ ଜନ୍ତୁ ଉପରେ ଏପରି
ଯୋରରେ ପିଟି ଦିଏ ଯେ ସେ ଜୀବଟି ସେହି ଆଘାତରେ ପାଣିରେ
ପଡ଼େ ଓ କୁମ୍ଭୀର ସେ ଜନ୍ତୁକୁ ଧରି ଖାଏ ।]

ଶଗବଧୀ—ଦେ. ଚ. (ସ. ଶଗ=ପକ୍ଷୀ+ବଧ, ଯେ ପକ୍ଷୀ ବଧ କରେ)—

Khagabadhī ଶବର; ଚଢ଼େଇମାରି—A fowler,

ଶଗବଧୀର ପ୍ରାୟେ ହୋଇ

ପିଣ୍ଡ ଉଡ଼ାତେ ଅସା ଥାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଶଗବଳିଆ—ପ୍ରାଚୀ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଚ—କଡ଼ ବଳିଆକୁର—

Khagabaliā A large breed of wild dogs.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦେହ ଧଳା-ପାଣ୍ଡୁର, ଏ ବଳିଆଠାରୁ ବଡ଼ ।]

ଶଗବହୁ—ଦେ. ଚ. (ସ. ଶଗ+ବହ ଧାତୁ; ଶଗବାହନ)—

Khagabaha ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ବୋଲେ କେ ଶଗବହୁ ପଣି ଥିବ

କିଶେଷରେ ତେଜ କେ ସମ୍ଭବ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଶଗବୁଲିଭାକୁ ଥାନ ନ ଥିବା—ଦେ. ଚ—ଶଗ ବୁଲିବାକୁ ଥାନ

Khagabulibāku thāna na thibā ନ ହେବା (ଦେଖ)

Khaga bulibāku thāna na hebā (See)

ଶଗବୁଲିବାକୁ ଥାନ ନ ହେବା—ଦେ. ଚ.—(କୁମ୍ଭୀରକୁ ଲକ୍ଷ କରି)—

Khagabulibāku thāna na hebā ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚଳ

ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ପାଇଁ ସଂଯୋଗ ପ୍ରାନ୍ତ ନ ଥିବା—

1. (figurative). The state of having no
sufficient scope to move about freely.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ ଇଚ୍ଛା ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ଅର୍ଥର ଅନାଟନ
ହେବା—2. (figurative) The state of not

having enough money to spend.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜିଜ୍ଞାସା ମନ ମୁତାବକ୍ କାମ କରିବାକୁ ସୁବିଧା
ନ ମିଳିବା—3. (figurative) Want of oppor-
tunities to do as one likes.

[ଦ୍ର—କୁମ୍ଭୀରର ଶରୀର ଅପେକ୍ଷା ଶଗଡ଼ ବଡ଼ ଥିବାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ
ଅସୁବିଧାର ଜଳ ନ ହେଲେ କୁମ୍ଭୀର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ପହଁରି ପାରେ ନାହିଁ
କିମ୍ବା ଜୀବଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଶଗକୁ ପିଟିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ପାଏ
ନାହିଁ ।]

ଶଗରଜ—ସ. ଚ. (ଶଶ୍ୱୀ ଚତ; ଶଗ+ରଜା)—ଶଗପତି (ଦେଖ)
Khagarāja Khagapati (See)

ଶଗଲ—ପ୍ରାଚୀ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଚଣ. —ହସ୍ତର—
Khagalā Addicted to laughter.

ପ୍ରାଚୀ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ. —ଗଲାର ହଂସୁଲ ପରି ଅଳଙ୍କାର-
ବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—A silver orna-
ment worn round the neck.

ଶଗସା—ପ୍ରାଚୀ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ. —ଗଡ଼ିଶାମୁଛ—
Khagasā A small fresh-water fish living in
muddy tanks.

ଶଗା—ଦେ. ଚଣ. —ନିବୁଦିଆ—
Khagā Stupid; not intelligent.
ଅଗା ଯୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦେ. ଚ. —ଯେଉଁ ଶୁଣ ଭଲରୂପେ ପଢ଼ା କରେ ନାହିଁ—
ଗାଡ଼ି A dunce; a dullard; blockhead

ଶଗାନ୍ତକ—ସ. ଚ. (ଶଶ୍ୱୀ ଚତ, ଶଗ+ଅନ୍ତକ)—ବାଜପକ୍ଷୀ; ଶ୍ୟେନ-
Khagāntaka ପକ୍ଷୀ—Falcon; hawk.

ଶଗାବଗା—ଦେ. ଚଣ. —୧ । ମାତ—
Khagābagā 1. Mean.

୨ । ମନ୍ଦ—2. Bad.

୩ । ନିକୁଷ୍ଠ—3. Inferior.

୪ । ଦୃଷ୍ଟିତ—4. Contemptible.

୫ । ମୂର୍ଖ (ଶୁଦ୍ଧ)—5. Dunce (student).

ଶଗାସନ—ସ. ଚ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଶଗ+ଅସନ)—୧ । ଉଦୟଗିରି—
Khagāsana 1. The name of the mountain from
which the sun is said to rise.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu

ଶଗାସନ ପ୍ରାନ୍ତ—ସ. ଚ. —୧ । ବୃକ୍ଷର କୋଟର—
Khagāsana sthāna 1. The hollow of a tree.

୨ । ପକ୍ଷୀର ବସା—2. Bird's nest.

ଶଗେନ୍ଦ୍ର—ସ. ଚ. (ଶଶ୍ୱୀ ଚତ; ଶଗ+ଇନ୍ଦ୍ର=ପତି; ଅଧିଶ୍ୱର)—
Khagendra ଶଗପତି (ଦେଖ)
Khagapati (See)

ଶଗେଶ୍ୱର—ସ. ଚ. (ଶଶ୍ୱୀ ଚତ; ଶଗ+ଶ୍ୱର)—ଶଗପତି (ଦେଖ)
Khageswara Khagapati (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ଣ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ

ଖଗୋଳ—ସ. ବି. — (ଖ = ଆକାଶ + ଗୋଳ = ମଣ୍ଡଳ) — ୧ । ଆକାଶ-
Khagoḷa ମଣ୍ଡଳ—1. The celestial sphere.

(ଭୂଗୋଳ—ବିପରୀତ) ୨ । ଆକାଶମଣ୍ଡଳରେ କଳ୍ପିତ ସୌରଜଗତ—
2. The solar system

୩ । ଆକାଶର ପ୍ରତିରୂପକ କୃତ୍ରିମ ଗୋଳକ—
3. The celestial globe

ଖଗୋଳକ—ସ. ବି. (ଖଗୋଳ + ବାସ୍ତବ୍ୟ) — ଖଗୋଳ (ଦେଖ)
Khagoḷaka Khagoḷa (See)
(ଭୂଗୋଳକ—ବିପରୀତ)

ଖଗୋଳବିଦ୍ୟା — ସ. ବି. (ଖଗୋଳ + ବିଦ୍ୟା) — ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—
Khagoḷabidyā Astronomy.

ଖଗ୍ଗଡ଼ା—ସ. ବି. — (ଏହି ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଅବଧି ଗଞ୍ଜାମରେ ଚଳେ; ଭୂଲ
Khaggardā ବା ଖାଗଡ଼ା) — ୧ । ଇଙ୍କଡ଼ା, କାଣ୍ଡଶର ଚୂଳ—
Saccharum Spontaneum (reed).

ଖଙ୍କର—ସ. ବି. — ୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତାଳ—
Khaṅkara 1. A ringlet of hair; a curl of hair.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗଞ୍ଜାମରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳୁଅଛି ।]
୨ । କେରୁଏ ବାଳ—2. A lock of hair (M. W)

ଖଙ୍କା—ଦେ. ବି. — (ସ. କଙ୍କ, କଙ୍କାଳ) — ୧ । ଶୂନ୍ୟ—
Khaṅkā 1. Empty.
ଖାକା ୨ । ଚୁକ୍କା, ଫଙ୍କା—
2. Hollow.

୩ । ଭୋକିଲା—3. Empty-bellied
୪ । ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ; ଧନହୀନ—
4. Penniless; empty handed.

ଖଙ୍କା କରବା (ପେଟକୁ)—ଦେ. କି. — ୧ । ପେଟକୁ ଖାଙ୍କିବା; (ପେଟକୁ)
Khaṅkā karibā ଖାଲୁଆ କରବା; ସଙ୍କୁଚିତ କରବା—
ଖାକାକବା 1. To draw the belly inside so as it looks
like a hollow.
୨ । ଖାଲି କରଦେବା—2. To empty.

ଖଙ୍କାର—ଦେ. ବି. (ଖଟ = ଖଙ୍କାର; କିମ୍ବା କାଣିବା ସମ୍ପର୍କର ଖ ଖ)
Khaṅkāra ଶବ୍ଦରୁ; ଭୂଲ ସ. ଶ୍ୱସ୍ତକାର)—
ଖାକାର କଫ ପ୍ରିଣ୍ଡିତ ଗାଢ଼ ଛେପ; କାଣିଲବେଳେ ଗଳାରୁ
ବଳଗମ, ଖାକାର ଯେଉଁ ଗାଢ଼ କେନ୍ଦ୍ର ବାହାରେ—
Sputum; phlegm spittle.

ସେ ରୁଷିକ ମୁଣ୍ଡେ ଖଙ୍କାର ପକାଇବ । ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ. ବନ ।

ଖଙ୍କାର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପକାଇ ଥିବା ଛେପ ଖଙ୍କାରକୁ
Khaṅkā rakārdhibā ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ
ପରସ୍ପର କରବା—To throw away or cleanse
the spittle thrown by another man in
a place.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟନ୍ତୁ ଭୁକ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ । ସ୍ଥାନ ଭୂତ୍ୟ
ଛଡ଼ା ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ କେହି କରେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ “ମୁଁ
ଭୂମର ଖଙ୍କାର କାଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି”ର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଭୂମର ମାତ୍ରମ
ଦୃଶ୍ୟ ଦାସହ କରବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।]

ଖଙ୍କାରଖା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) — ୧ । ଖଣ୍ଡିକାଶ କାଣିବାଦ୍ୱାରା
Khaṅkārahā ଗଳାର କାନ୍ଥରେ ଲାଗିଥିବା କଫକୁ ପରସ୍ପର
ଆଧାରି କରବା, ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ବସିଥିବା ଖଙ୍କାର ବା
खखराहट କଫର ସ୍ତରକୁ ଗଳାଧଃକରଣ କରି ଗଳାକୁ
ପରସ୍ପର ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିକାଶ
କାଶେ—1. Hawking; clearing the wall
of the throat of its layer of phlegm by
coughing.

[ଦ୍ର—ଗଳାର କାନ୍ଥରେ କଫର ସ୍ତର ବସିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟର
ସ୍ୱର ପରସ୍ପର ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱଳ୍ପ ବା ଉଚ୍ଚତର
ସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଖଣ୍ଡିକାଶ କାଶି ଉକ୍ତ ଖଙ୍କାର-
ସ୍ତରକୁ ଗଳାଧଃକରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ତାହା
ପାଟିବାଟେ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ପକାନ୍ତି ।]

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାବଧାନ କରବା କିମ୍ବା ଅପରାଧର ଉପସ୍ଥିତି
ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଳାରୁ
ଖଙ୍କାର ପରସ୍ପର କରବା ପରି କରବା ଶବ୍ଦ—
2. The sound of clearing the throat
produced by a person to make his
presence known to others.

ଖଙ୍କାରଖା ମାରବା—ଦେ. କି—ଗଳାର କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା
Khaṅkārahā māribā ଖଙ୍କାରର ସ୍ତରକୁ ପେଟମଧ୍ୟକୁ ନେବା
ଆଧାରି ଦେହର ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିକାଶ କାଶିବା—To clear the
throat of the accumulated layer of
sputum by coughing, to make a
hawking sound.

ଖଙ୍କାରବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଳାଧୂଳିପ୍ରସ୍ତକ କାଶି କରି ଗଳା ମଧ୍ୟରୁ
Khaṅkāribā ଖଙ୍କାରକୁ ପାଟିକୁ କାଢ଼ିବା—1. To throw
out spittle after coughing; to hawk.
खखारना ୨ । କାଣିବା ପରି ଗଳାଧୂଳି କରବା—

2. To clear the throat as by coughing.

୩ । ଖଙ୍କା କରବା (ଦେଖ)

3. Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କଙ୍କାଳ) — ଖାଲି ହେବା ହେତୁରୁ ପେଟର
Khaṅkāḷa ଉପର ତମ ଉତ୍ତରେ ପଶିଯାଇ କୋରଡ଼ ପରି
खखला ଦିଶୁଥିବା (ଉଦର) — (belly) Hollowed
towards the back owing to its being
empty of food.

ଖଙ୍କାଳ ଘେଟି ତାର ପିଠିକ ଲାଗିଛି । ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ଅବ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁରୁଷ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୋଟିଏକାକ୍ଷର ନ ଯିବାର ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

ଖଙ୍କାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଙ୍କାଳ (ଦେଖ)

Khaṅkāḷiā Khaṅkāḷa (See)

ଖଙ୍କାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍କା କରବା (ଦେଖ)

Khaṅkāḷibā Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍କା କରବା (ଦେଖ)

Khaṅkibā Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍କା କରବା (ଦେଖ)

Khaṅkeibā Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କାଳ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଖଙ୍କାଳ (ଦେଖ)

Khaṅkhāḷa Khaṅkhāḷa (See)

ଖଙ୍କାଳ ଯେତେ ଭାବ ପିଠିକ ଲାଗିଛି । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବି ।

ଖଙ୍କାଳିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଖଙ୍କାଳ (ଦେଖ)

Khaṅkhāḷiā Khaṅkhāḷa (See)

ଫ. ବି—ଖଞ୍ଜ—Sword. (M. W.)

ଖଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଅପମାନ—1. Secret displeasure.

Khaṅga ୨ । ମନୋରୋଷ—2. Displeasure.

ଅପମାନେ ପିତା କଥାକୁ କର ଖଙ୍ଗ

କହୁଅଛୁ କଥା ତୁ ହେବେ ଧର ରାଗ । - କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବିତା ।

* । କୌଣସି ଭଲ ଅର୍ଥରେ କଥା କହିଲେ ତାହାକୁ ମନ ଅର୍ଥରେ ବୁଝିବା—3. Misunderstanding of any person's meaning.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅପମାନସ୍ଥଳ—

1. Mentally displeased.

୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Displeased; sorry.

* । ଅପମାନୀ—3. Prone to take offence

ଖଙ୍ଗ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କଥାକୁ ଭଲ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ

Khaṅga karibā ମନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରବା—

1. To misunderstand a thing; to take offence at small things.

ଅପମାନେ ପିତା କଥାକୁ କର ଖଙ୍ଗ

କହୁଅଛୁ କଥା ଧର ହେବେ ରାଗ । - କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବିତା ।

୨ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—2. To be displeased or sorry.

ଏ ବାହାରେ ନି କୋଇ ସହସ୍ର ଭରଣ

ସେ ପ୍ରବ୍ୟ କହୁବାରେ ମନ କଲେ ଖଙ୍ଗ । - କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବିତା ।

ଖଙ୍ଗ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍ଗ କରବା (ଦେଖ)

Khaṅga ghenibā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଖଙ୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)

Khaṅgaṭa (etc) Khaṅga etc (See)

ଖଙ୍ଗଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେ ଭଲ କଥାକୁ ମନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ

Khaṅgaṭiā କରେ—1. One who misunderstands a thing.

୨ । ଅପମାନୀ—2. Prone to take offence at small things

ଖଙ୍ଗଣୀ—ଫ. ବି (ଧ୍ବନିନୁକରଣ)—ଘଣ୍ଟିର ଝୁଣ୍ଟ ଝୁଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ—

Khaṅgaṇā The twinkling sound of a bell (Wilson)

ଖଙ୍ଗ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍ଗ କରବା (ଦେଖ)

Khaṅga pāibā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗ ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍ଗ କରବା (ଦେଖ)

Khaṅga bujhibā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗର—ପ୍ରାଦେ. (ଫି ହଜୁମ)—ଗାତ; ଗର୍ତ୍ତ—

Khaṅgara Hole; pit.

ଖଙ୍ଗସ (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି—ଖଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khaṅgasa (etc.) Khaṅga etc. (See)

ଖଙ୍ଗସିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଙ୍ଗଟିଆ (ଦେଖ)

Khaṅgasiā Khaṅgaṭiā (See)

ଖଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍ଗ କରବା (ଦେଖ)

Khaṅga hebā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଖରଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Khaṅgā Khaṅgā (See)

ଖଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ନ୍ୟୁନ ହେବା; କମ୍ ହେବା—

Khaṅgibā To become deficient. (ଯଥା—ଗଣତର ଦଶ ଟଙ୍କା ଖଙ୍ଗିଲା)

ଖଙ୍ଗୋଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଖଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khaṅgoṭa etc. Khaṅga etc. (See)

ଖଙ୍ଗୋଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଙ୍ଗଟିଆ (ଦେଖ)

Khaṅgoṭiā Khaṅgaṭiā (See)

ଖଙ୍ଗୋସ (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ଖଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khaṅgosa (etc) Khaṅga. etc. (See)

ଖଙ୍ଗୋସିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଙ୍ଗସିଆ (ଦେଖ)

Khaṅgosiā Khaṅgasiā (See)

ଖଚ (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । ବାହାରକୁ ବାହାରିବା—

Khach (root) 2. To come forth; to project.

୨ । ଉଦ୍ଭବ ହେବା; ଦେଖା ଦେବା—2. To appear.

* । ଶୁଦ୍ଧ କରବା—3. To purify.

୪ । ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମିବା—4. To be born again.

* । ସମୃଦ୍ଧି ଜନ୍ମାଇବା—

5. To cause prosperity. (M. W.)

୬ । ବାନ୍ଧିବା—6. To fasten; to bind.

୭ । ଧାତୁ ଉପରେ ମଣି ଆଦି ବସାଇବା—

7. To set or inlay (gems on metals)

ଖଚଖଚାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଉଦ୍ଭବ କରବା—

Khachkhachāibā 1. To vex.

୨ । ଉପସ୍ଥାପିତ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ଉତ୍ତର କରିବା—

2. To vex by repeated questionings.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	କ	ଖ	ଗ	ଙ	ଞ	ଟ	ଠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ

ଖଚ—ଦେ.ବ. (ସ. କୁଚର = ପରର ଦୋଷ ବାହାର କରିବା ଲୋକ) —
 Khacha ରୁଗୁଲ୍; ପରର ଅନିଷ୍ଟ କାମନାରେ ପର କ୍ଷେତ୍ର ବା ଚୁକ୍ତିକୁ
 ଗୁଳା ବା ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
 ଚୁକ୍ତି. ଚୁକ୍ତି Verbal confidential report of the
 private matters or defects of a person to
 his master or superior with a view to injure
 him behind his back; backbiting;
 slander.

ଖଚକରକ୍ତ ସଦୃଶ ମଣି କରେ । ବଦସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖଚ କରିବା—ଦେ. କି. — ଖଚ କହିବା (ଦେଖ)
 Khacha karibā Khacha kahibā (See)
 ଖଚ କହିବା—ଦେ. କି. — ଜଣକର ଛିଦ୍ର ବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ତାହାର ପ୍ରଭୁ ଆଗରେ
 Khacha kahibā ପ୍ରକାଶ କରିବା; ରୁଗୁଲ୍ କରିବା—
 ଚୁକ୍ତିକରା To verbally report a matter; to back-
 bite a person before his master or
 superior; to back-bite.

ଖଚକୁଡ଼ା—ଦେ. ଶ. ପୁ. — ଖଚୁଆ (ଦେଖ)
 Khachakuhā Khachuā (See)
 ଖଚଡ଼—ଦେ. ବ. (ସ. ଖେସର = ଘୋଡ଼ା, ସ. ଅଶ୍ୱଶରଜ =
 Khachardā ଖଚର) —
 ଖଚବ ଘୋଡ଼ା ଓ ଗଧ ସଙ୍ଗମରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଖଚ; ଅଶ୍ୱଚର—
 Mule.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଭାରି କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ ଓ ଦୁଷ୍ଟ
 ହୁଅନ୍ତି ।]

ବୈଦେ. ଶ. (ପା. ଖଚଡ଼, ଭଲ. ସ. କଚୁର—ପରସ୍ପୀଗାମୀ) —
 ୧ । (ଗାଳବଶେଷ) ସଙ୍କର; ଦୋମିଶା, ଦୋନୋସଲ—
 1. A person of mixed descent, hybrid.
 ୨ । ବଗୁଲିଆ, ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—
 2. Very wicked; wanton; mean.
 ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ, ଶ୍ଳେଷାଘାତ—3 Indecent.
 ୪ । ଦୁଷ୍ଟସ୍ୱଭାବ, ନିଷ୍ଠୁର—
 4. Vicious; immoral
 ୫ । ଅନାୟାସ—
 5. Inattentive; of a roving mind.

ଖଚଡ଼ କରିବା—ଗ୍ରା. କି—ଖଚଡ଼ା କରିବା (ଦେଖ)
 Khachardā karibā Khachardā karibā (See)
 ଖଚଡ଼ା—ଦେ. ଶ. ପୁ. (ସ. ଖଚନ Beams; ସ. କଚୁର =
 Khachardā ପରସ୍ପୀଗାମୀ) —
 (ଖଚଡ଼ା—ଶ୍ଳୀ) ୧ । ବଗୁଲିଆ, ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—
 1. Wicked; vicious.
 ଖଚଡ଼ା ୨ । ଶ୍ଳେଷାଘାତ, ଅଶ୍ଳୀଳକାର୍ଯ୍ୟକାମ—
 2. Wanton; obscene; indecent.

ଖଚଡ଼ା କରିବା—ଗ୍ରା. କି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ
 Khachardā karibā ସମ୍ପାଦନ ନ କରି ଛାଡ଼ିବା ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
 କରିବା—2. To do a thing half-heartedly;
 to leave a work half-done.
 ୨ । ମନ ଦେଇ କାମ ନ କରିବା; କାମରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କରିବା—
 2. To commit neglect of duty; to do a
 thing by fits and starts.
 ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଜଣେ ଧାରାବାହିକରୂପେ ସମ୍ପାଦନ
 ନ କରି ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ତହିଁରେ ଏକାବେଳେକେ
 ହାତ ଦେବା—
 3. To have a thing done by more than
 two (which makes the thing faulty or
 badly done).

ଖଚଡ଼ାଙ୍ଗି—ଗ୍ରା. ଶ. — ୧ । ବଗୁଲିଆ ପଣିଆଁ; ଦୁଷ୍ଟାମି—
 Khachardāngi 1. Wickedness
 ଖେଚଡ଼ାମି ୨ । ଶ୍ଳେଷାଘାତ ପଣିଆଁ—
 ଖଚଡ଼ାଙ୍ଗି 2 Indecency.
 ୩ । ମଦ ଅତିରଣ; ନଷ୍ଟ ଚରଣ—
 3. Immoral conduct.
 ୪ । ବ୍ୟଭିଚାର—4. Adultery.

ଖଚନ—ସ. ବ. (ଖଚ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ) —
 Khachana ୧ । ଧାତୁ ଉପରେ ରତ୍ନାଦି ବସାଇବା କର୍ମ; ଜଡ଼ାଉ—
 କାମ, ବୁଦ୍ଧି—1. Gem-setting.
 ୨ । ଚିତ୍ରଣ, ଅଙ୍କନ (ହ. ଶଦ୍ଦସାଗର) —
 2. Drawing.

ଖଚବଚ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବ. — ଖଚ କଥା —
 Khachabacha Back-biting.
 ଖଚବଚ ମୁହଁର ପ୍ରହାର କୋଟି ମର ।
 ବଦସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖଚମିଛ—ଦେ. ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ) [ଖଚ = ରୁଗୁଲ୍ + ମିଛ = ମିଥ୍ୟା ବା
 Khachamichha ଅପ୍ରକୃତ କଥା ବା ମନଗଢ଼ା କଥା] —
 ଅନିଷ୍ଟ କାମନାରେ କୌଣସି ଲୋକ ବିପକ୍ଷରେ ତାହାର
 ପ୍ରଭୁ ଆଗରେ ତା' ପରୋକ୍ଷରେ କୁହାଯିବା ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା
 କଥାମାନ; ରୁଗୁଲ୍ ଓ ଦୁଷ୍ଟାମି—
 True and untrue confidential reports
 against a person with a view to injure him;
 back-bitings.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଖଚୁଆମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି
 ନାମରେ କେତେକ ସତ୍ୟ ଓ କେତେକ ମନଗଢ଼ା କଥା କହି
 ପ୍ରଭୁଙ୍କର ମନକୁ ବିଚାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଖଚ ମିଛ ଲଗାଇ କରିବା—ଦେ. କି—ଖଚ କହିବା (ଦେଖ)
 Khacha michha lagāi kahibā
 Khacha kahibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ଏ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ଡେଇଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

ଖଚର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଖ=ଅକାଶ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; < Khachara ଖଚର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଖେଚର)—
(ଖଚର—ଶ୍ରୀ) ୧ । ଅକାଶଗୁଣ—

1. Moving in the sky.

୨ । ଉଡୁଥିବା—2. Flying.

ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଖଗ (ଦେଖ)

1. Khaga (See)

୨ । ରାକ୍ଷସ—2. Demon

୩ । ଭୂତ—3 Aerial spirits

୪ । ଗବଃ, ବିଦ୍ୟାଧର—

4. Aerial beings.

* । ପାରଦ—5. Quick-silver

୬ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ରାଶି—6. Sign of the Zodiac.

୭ । ରୂପକ ଭାଳିବିଶେଷ—

7. A kind of measure in music.

ଦେ. ବି—ଅଶ୍ବଚର; ଖଚଡ଼—Mule.

ଖଚରୀ—ସ. ବି. ଓ ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଖଚରର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Khachari Feminine of Khachara.

ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. ପୁଂ. (ସ. ଖଚରୀ)—ଅକାଶଗୁଣ; ଖଚର;
ଖେଚର—Moving in the sky.

ବୁଲିଲେ ସବୁ ଦେଖେ ଖଚର ଖଚର । କୃଷ୍ଣବିହର ମହାବରତ. ଅବ ।

ଖଚୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କଛ)—କଛ—

Khachā That end of the cloth which is tucked
back along the private parts
(ଯଥା—ଭାର ଖଚୁ ଭାବେ ନାଗସାପ ହୋଇଛେ ।)

ଖଚୁରୀ—ସ. ବିଶ (ଖ=ଅକାଶ+ଚର ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, Khachari ୧ମା.୧ବ.—ଅକାଶଗାମୀ) Moving in the sky.

(ଖଚୁରୀ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

1. Kārttikeya.

୨ । ଖଚର (ଦେଖ)

2. Khachara (See)

ଖଚିତ—ସ. ବିଶ (ଖଚ ଧାତୁ=ସୁଜ୍ଞ ହେବା+କର୍ମ. ଚ)—

Khachita ୧ । ଜଡ଼ିତ, ରଚିତ—1. Studded; set.

୨ । ମିଶ୍ରିତ; କରମିତ—

2. Mixed; combined with (M. W.)

୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Spread.

୪ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ; ମଞ୍ଚରେ ବସା ଯାଇଥିବା—

4. Inlaid.

* । ବନ୍ଧ—5. Bound.

୬ । ରଞ୍ଜିତ—6. Adorned.

ଖଚୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ଯେ ପ୍ରଭୁ ଅଗରେ ଭୃତ୍ୟର ପଶେଷରେ ଚିନା
Khachua କରେ)—Back-biting.

ଚୁଗାଲିଆ ଖଚୁଆ ସେ ଶ୍ରୀଥିଲେ ଏ କଥାଯାକ—କୃଷ୍ଣବିହର ମହାବରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ଖୁଗାଲିଆ

ଦେ. ବି.—୧ । କେଳାମାନଙ୍କ ବାଜିଗିରି ସମୟରେ

ରଖା ଯାଇଥିବା କନା ଭିଆରି କଣ୍ଢେଇ—

1. A doll made of rags and set up by
magicians representing
a backbiter.

[ଦ୍ର—କେଳାମାନେ ବୁଦ୍ଧକ ଦେଖାଇବା ସମୟରେ କନାର
ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟାକୃତି ମୂର୍ତ୍ତି ବା କଣ୍ଢାଲ ପାଖରେ ରଖି ଥାଆନ୍ତି ଓ
କଥାକଥାକେ ତା’ ମୁହଁବେ ଛେପ ପକାଇ ଥାଆନ୍ତି; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
କହୁଥାନ୍ତି “ପ୍ରଭୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କ ଆଗରେ ସେ ବାଜିଗିରି
ଦେଖାଉ ଥାଏ ସେ ରାଜହାରରେ ବୁଗୁଲି କହୁଛି, ତା ମୁହଁରେ
ଥୁକୁ ।” କେଳାମାନେ ଏ କନାରେ ଭିଆରି ପିତୁଳାକୁ ଖଚୁଆ ଏବଂ
ଅନ୍ଧା ଏ ଦୁଇ ନାମ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ।]

୩ । ଖଚୁଆ ତର (ଦେଖ)

Khachuā tarā (See)

ଖଚୁଆ ଚୁଗୁଲିଆ—ଦେ. ବିଶ (ଏକାର୍ପକ ସହଚର)—

Khachuā chuguliā

ଖଚୁଆ (ଦେଖ)

Khachuā (See)

ଖଚୁଆ ତର—ଦେ. ବି—ପାହାନ୍ତିଆ ତାର—

Khachuā tarā

Morning Star.

[ଦ୍ର—ଏ ତାର କେତେକ ମାସ ରାତି ନ ପାହୁଣ୍ଡୁ ଓ କେତେକ
ମାସ ରାତି ପହରକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଯିବାରୁ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏ
ପୃଥିବୀର ଲୋକଙ୍କ ନାମରେ ଯମ ଆଗରେ ଯାଇ ଖଚ କହେ ।]

ଖଚୁଆ ରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ବା ହାକିମମାନେ
Khachuā rājya ଚୁଗୁଲି ଶୁଣନ୍ତି, ଚୁଗୁଲିଆଙ୍କୁ ପ୍ରଣୟ ଦିଅନ୍ତି ଓ
ସେହି ଶୁଣା ଚୁଗୁଲି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଲୋକଙ୍କୁ

ଭଣ୍ଡି—

A place or kingdom where back-biters
reign supreme (i.e. where the authorities
are led to act on the report of the
back-biters.)

ଖଚଡ଼—ବୈଦେ. ବିଶ (ଫା ଖଚଡ଼)—ଖଚଡ଼ (ଦେଖ)

Khacharda

Khacharda (See)

ଖଚର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖଚର (ଦେଖ)

Khachara

Khachara (See)

ଖଜ (ଧାତୁ)—ସ.—ମଜ୍ଜନ କରିବା—

Khaj (root)

To churn.

ଖଜୁରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖଜୁରକ=କଙ୍କଡ଼ାବିଶ୍ୱ)—

Khajriā ୧ । ଶତପଦା; ଭିକ୍ଷୁକିଆ ବିଶ୍ୱ—

1. Centipede.

୨ । ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ସଞ୍ଚୁ କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—

2. The class of persons who prepare
wine out of date trees.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁକ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୠ

ଖଜ—ସ. ଇ (ଖଜ ଧାତୁ = ମନ୍ତ୍ରନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ) — ୧ । ମନ୍ତ୍ରନ—
 Khaja ଦଣ୍ଡ; ଖୁଆ—1. Churning stick; churner.
 ୨ । ଅଣକ—2. A ladle or spoon
 ୩ । (+ ଶ୍ରବ. ଅ) ଅଲେକନ—
 3. Stirring; agitating.
 ୪ । ମନ୍ତ୍ରନ—4. Churning.
 ୫ । ଯୁଦ୍ଧ—5. War.

ଖଜକ—ସ. ଇ (ଖଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ) — ମନ୍ତ୍ରନଦଣ୍ଡ, ଦଣ୍ଡଖୁଆ—
 Khajaka Churning stick; churner.

ଖଜଞ୍ଜି—ଦେ. ଇ—ଖଜଞ୍ଜି (ଦେଖ) —
 Khajanjhi Khānjāñchi (See)

ଖଜଞ୍ଜି—ଗ୍ରା. ଇ—ଖଜଞ୍ଜି (ଦେଖ) —
 Khajanjhi Khānjāñchi (See)

ଖଜଞ୍ଜି—ଗ୍ରା. ଇ—ଖଜଞ୍ଜି (ଦେଖ) —
 Khajanjhi Khānjāñchi (See)

ଖଜଣା—ବୈଦେ. ଇ (ଫା. ଖଜାଣା = ଧନାଗାର, ରଣ୍ଡାର, ରଜସ) —
 Khajana ୧ । ଭୂମିରଜସ—1. Land-rent, revenue.

ଖଜନା ୨ । ରଜସ୍ୱଳ୍ପ ଶୁଳ୍କ—2. Any kind of public
 cess or customs or rate.

ଖଜନାଖଜନା—ବୈଦେ. ଇ (ଫା. ଖଜନା + ଫା. ଖଜନା) — ରଜସ୍ୱଳ୍ପ
 Khajanaḥkhanā ଧନାଗାର; ଯେଉଁଠାରେ ରଜସ୍ୱଳ୍ପ ଅସୁଲ
 ଖଜନାଖଜନା ଦେବା ଧନ ଜମା ହୁଏ—Treasure; Govern-
 ment-treasury.

ଖଜନାଖଜନା—ଗ୍ରା. ଇ—ଖଜନା (ଦେଖ) —
 Khajanaḥkhanā Khānjāñchi (See)

ଖଜନାପତ୍ର—ଦେ. ଇ—ରଜସ୍ୱଳ୍ପ ଦାଖଲ—
 Khajanaḥpatra Payment or deposit of
 revenue or rent.

ଖଜନା ପଟେଇବା—ଦେ. ଛି—ରଜସ୍ୱଳ୍ପ ବା ଜମିଦାରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
 Khajanaḥpateibā କର୍ମରୁପେ ଲେଖାରେ ଅପଣାର ଦେୟ
 ଖଜନାଦାଖିଲବା ରଜସ୍ୱଳ୍ପ ଦାଖଲ କରବା—To pay or depo-
 sit one's public demands at the
 ଖଜନାପଟାନା Government's or Landlord's Treasury.

ଖଜଣି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ (ସ. ଖଜଣ) — ଖଜଣି (ଦେଖ) —
 Khajani Khāñjam (See)

ଖଜନୀ
 ଖଜରା
 ଖଜପ—ସ. ଇ (ଖଜ ଧାତୁ = ମନ୍ତ୍ରନ କରବା + କର୍ମ. ଅପ) — ଘୃତ—
 Khajapa Ghee.

ଖଜବଜ—ଦେ. ଇ— (ସ. ଖଜ ଧାତୁ = ଘାଣ୍ଟିବା) — ଅସ୍ଥିର—
 Khajabaja Restless.

ଅସ୍ଥିର (ଯଥା—ମାଡ଼ ଦେବାପାଇଁ ତା ଦାତ ଖଜବଜ
 ବେଗୁନ ହେଉଛି ।)

ଖଜବଜ—ଦେ. ଇ (ସ. ଖଜ ଧାତୁ) — ଖଜବଜ (ଦେଖ) —
 Khajabaji Khajabaja (See)

ଖଜବଜର—ଦେ. ଇ—ଖଜବଜ (ଦେଖ) —
 Khajarabajara Khajabaja (See)

ଖଜର—ଦେ. ଇ—ଖଜର ୧ (ଦେଖ) —
 Khajarā Khajurā 1 (See)

ଖଜଳ—ସ. ଇ (୨ଶ୍ରୀ ଚର, ଖ + ଜଳ) — ୧ । ବର୍ଷାପାଣି—
 Khajala 1 Rain-water.

୨ । କାକର—2. Dew; hoarfrost.

ଖଜା—ସ. ଇ (ଖଜ ଧାତୁ = ମନ୍ତ୍ରନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଅ) —
 Khaja ୧ । ଖୁଆ; ମନ୍ତ୍ରନଦଣ୍ଡ—1. Churning stick;
 churner.

୨ । ଦଣ୍ଡ, ଚଟୁ—2. A flat spoon to dip into
 and stir hot and boiled food in
 preparation.

୩ । ଅଣକ—3. Ladle; spoon with a long
 handle.

୪ । ମନ୍ତ୍ରନ—4. Churning.

୫ । ଘାଣ୍ଟି; ଘାଣ୍ଟିବା—5. Agitating; stirring.

୬ । ମାରଣ—6. Killing.

୭ । ଯୁଦ୍ଧ—7. Battle.

୮ । ଉତ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଳି ସହ ହସ୍ତ (ଏହା ଚଟୁ ପରି ଦେଖା-
 ଯାଉଥିବା) —

8. The hand with fingers extended.

ଖଜା ଦେ. ଇ (ସ. ଖାଦ୍ୟ; ପ୍ରା. ଖଜ; ସ. ଖଜୁରିକା =
 ଖଜା, ଖଜୁଆ, ଖଜରା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ) —

୧ । ଚିଲୁଆ, ଶୁକ୍ର ବା ଚିନି ଆଉଟା ହୋଇ ଚିଆର ହୋଇଥିବା
 ପିଠା (ଏହା ଉପରେ ରାଣି ବା ଚିଲ ଗୋଟି ଗୋଟି
 ହୋଇ ବୁଣା ହେଲା ପରି ଦିଆଯାଏ) ଫେଣା—
 1. Sugarplum; a sweetmeat or chocolate
 made from sugar boiled and ladled, on
 which seshamum seeds are strewn,
 a pie crust.

[ଦ୍ର—ଚିଲୁଆ ବା ମକର (ମାଘ ମାସ) ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦେବତାଙ୍କୁ
 ଖଜା ବା ଚିଲୁଆ ଭୋଗ ହୁଏ ।]

୨ । ଫେଣା; ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିରର ଶୁଖିଲି ମନ୍ଦାପ୍ରସାଦ ଦୁଇ-
 ପକ୍ୱପିଣ୍ଡକବିଶେଷ (ସ. ନାମ. ଫେଣିକା) —

2. A kind of wet cake offered to
 Jagannath at Puri.

[ଦ୍ର—ଶୁକ୍ରବିହ୍ନ ମନ୍ଦିରର ଚକଟି ତହିଁରେ ଘାଣ୍ଟିବୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାକୁ ପଟା ଉପରେ ରଖି ବେଲି ମୋଟା ରୁଟି କରାଯାଏ;
 ସେ ରୁଟି ଉପରେ ଚିଲିକା ବୁଣା ଓ ଦିଅମିଶା ପିଠି ବୋଲି ତାକୁ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗୋଟିକାରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଶୋଭିବ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨। ୩ ଓଡ଼ା କର ଲମ୍ବ, ବର୍ତ୍ତି କର ପୁଣି ଲମ୍ବାକର ବେଲିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଲମ୍ବ ଚଟକା ଚୁଟିକୁ ଦିଅରେ ଶୁଣିଲେ ତାହା ପତଳା ପତଳା ବହୁପ୍ରସ୍ତସ୍ଥ ପିଠା ହୁଏ । ଉକ୍ତ ପିଠାକୁ ଶିରରେ ବୁଢ଼ାଇ ପିଠା କରାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଖଜାମ) ବ — ଶୁକ୍ର ବା କନରେ ଭିଆର ମିଠେଇ —
1 Any sweetmeat.

ଏହା କହୁ ପଣା ପରତ ନାନା ଖଜା

ଅନ୍ୟତ୍ରଲେ ହର କେବାବୁ ତାଙ୍କ ମଜା—କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର— ଗଜାମରେ ସାଧାରଣତଃ ପିଠାଇର ନାମ ଖଜା ।]

ଖଜାକ—ସ. ବ (ଖଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପକ୍ଷୀ—

Khajāka Bird (M. W.)

ଖଜାକା—ସ. ବ (ଖଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ଅ)—

Khajākā ୧ । ଅଶବ—1. Wooden spoon.

୨ । ଚକ୍ର—2. Ladle (M. W.)

ଖଜାକିକା—ସ. ବ (ଖଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ଅ)—

Khajājika ଖଜାକା (ଦେଖ)
Khajākā (See)

ଖଜାଖିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ଖଜା ବା ପିଠାଇ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅପଣାବ
Khajākhiā ବା ବକର ଚକରକୁ କିମ୍ବା ମୁଲିଆକୁ ସେମାନଙ୍କ
ପ୍ରାପ୍ୟ ଉପରେ ଅଧିକା ଯାହା ଧନ ଦିଆଯାଏ;
ବକ୍ଷୁ; ମିଠେଇଖିଆ—

1. Bakhshish; tip given to servants.

୨ । ଯାହା ଖରବ—

2. Tips given to servants on the occasion
of festivals.

ଖଜାଚଣା—ଦେ. ବ (ବୁଦ୍ଧ; ସ. ଖର୍ଜୁରକା + ଚଣା)—

Khajāchana ଖଜା ଓ ଚଣା —
Sugar plums and fried chickpea.

[ଦ୍ର—ବୋଲପୁଷ୍ପମା ସମୟରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଖଜା ଓ ଚଣା
ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ ।]

ଖଜାପଟା—ଦେ. ବ—ଶୁକ୍ରଅମାନେ ଯେଉଁ ପଟାରେ ଅଭୂତା ଦେଉ-

Khajāpata ଥିବା ଖଣ୍ଡକୁ ଖଜା କରବାପାଇଁ କୁଡ଼ି କୁଡ଼ି କରି
ତାଳନ୍ତି—A plank on which confectioners

lay masses of boiled sugar to make
Khajā

ଖଜାପାସା—ଦେ. ବ (ସ. ଖର୍ଜୁର; ପଣସପୁଟର ଅଳ୍ପତ କାବୁଲ

Khajāpāsa ଖଜୁର ପର ଦୋଇଥିବାକୁ)—ଏକପ୍ରକାର କଠିନ

ବାଜାକାଟାଣ ସୁମିଷ୍ଟ କୋଷରଶିଷ୍ଟ ସୁଖାଦ୍ୟ ପଣସ; ଯେଉଁ ପଣସକୁ
ଖଜୁର ମଞ୍ଜି ପର ପୁଟି ବାହାରେ—

A class of jackfruits the kernels of
which are easily eaten as they are not

sticky and are rather crisp; crispy
jackfruit.

ଖଜାପିଠା—ଦେ. ବ (ସହଚର ସ. ଖର୍ଜୁରକା + ପିଷ୍ଟକ)—

Khajāpithā

ଖଜା ଓ ପିଠା—

Sugar plums and cakes.

ଖଜୁର—ଦେ. ବ. (ସ. ଖର୍ଜୁର)—୧ । କାବୁଲ ଖଜୁର କୋଳ; ପିଣ୍ଡ-

Khajura ଖର୍ଜୁର; ଆରବ ଓ ଭାରତୀୟ ଆଦି ସ୍ଥାନରୁ ଏ ଦେଶକୁ

ଫେରୁ

ଆମର ଶୁଣିଲ ଖଜୁର ଫଳ—

ଖଜୁର

1. Luscious Arabian date-fruit.

[ଦ୍ର—ଭାରତରେ ଜନ୍ମିବା ଖଜୁର ମାଂସଲ ନୁହେଁ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର
ମଞ୍ଜି ବଡ଼ ବଡ଼ ।]

୨ । ଖଜୁର (ଦେଖ)

2. Khajuri (See)

ବରଷାକାଳେ ବନଭୁର,

ଖଜୁର ନାମୁ ସେ ପାତର । କରନ୍ତାଥ. ଭଗବତ ।

ଖଜୁର—ଦେ. ବ. (ସ. ଖର୍ଜୁର)—୧ । ଆରବଦେଶରୁ ଆମର

Khajura ଶୁଣିଲ ଖଜୁର ଫଳ; ଖୁମ୍ବୀ—

ଧୂମା

Dried date of Arabia.

ଖୁରମା ୨ । ଏକଜାତୀୟ ମୋଟ ଧାନ—

2. Name of a coarse paddy.

ଖଜୁର ପଣସ—ଦେ. ବ.—ଖଜାପଣସ (ଦେଖ)

Khajura panasa

Khajā panasa (See)

ଖଜୁର—ଦେ. ବ (ସ. ଖର୍ଜୁର)—ତାଳାଦି ଶ୍ରେଣୀର ଦେଶୀୟ ତେଲୀ

Khajuri ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର କୋଳ—The date-palm and

ସ. ଖରସୁକା, ଭୂରାବେଦା its berries; the wild date

ସାହୀ, ଦୁଷ୍ଟଧର୍ମ, ଯବନେଶ୍ୱା; Phoenix Sylvestris; Indian

ଖର୍ଜୁର; ଖର୍ଜୁର, ନିଃଶ୍ରେଣୀ । date-palm (Haines).

ଫେରୁ

[ଦ୍ର—ଏହାର କୋଳରେ ଶ୍ୱେତା

ଫେରୁ

ଓ ମାଂସ ଅତି କମ୍; ତଥାପି ଏହା

ସେନ୍ଧି; ଖଜି, ଧଳା

ପାତଲେ ପିଲମାନେ ଓ ଭରତଲୋକେ

ତେ. ଇଆ, ଖଜୁର

ଖାଆନ୍ତି । ଗଛରେ ଅବଶ୍ୟ ଫଳ

ମ. ଶିନ୍ଧ, ଖଜୁର

ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ ।

ରୁ ଖଜୁର, ଖାରୁକ

ପ୍ରଥମେ ନେଳ, ପରେ ହଳଦିଆ,

ପଣ. ତମରବୁଦ୍ଧ

ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପାତଗଲେ ନାଲି ହୁଏ ।

ଅ. ଖୁମ୍ବୀର

ଏହି ଗଛର ପତ୍ର ସବୁ ଓ ଭୂର

ମୁନିଆଁ । ଏହାର ଛଲ ବା ତାଳରେ ପିଷ୍ଟ (ବା ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରୁ

ମାଛି ଉଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଓ ଧାନଗଛକୁ ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ରକ୍ଷା

କରିବା ପାଇଁ ଗୋବର ଛଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁମର) ଓ ଛଣୁଣୀ ହୁଏ ।

ଏଥିର ପତ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଅସନ ବା ପତ୍ର ଗୁଣ୍ଡୁଆଜାଗୁ

ଶୁଲେକେ ବୁଣନ୍ତି; ଏହାର କନା ବା ବୃକ୍ଷାଗ୍ରର କୋମଳ କନ

ସୁଖାଦ୍ୟ ଓ ପିଠା । ଅମ ଦେଶରେ ସିଆଲମାନେ ଏ ଗଛର ବେକ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ

କାଃ ସେଥିରୁ ରସ ବାହାର କରନ୍ତି । ସେ ରସର ନାମ ତାତି । ଖରା ବାଜିଗଲେ ଏ ରସ ଭାରି ମାଦକ ହୁଏ । ଏହି ତାତିକୁ ଇନ୍ଦରଲୋକେ ମଦ କହନ୍ତି । ଏହି ତାତି ସରକାରଙ୍କ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ-ତାଲିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ; ତେଣୁ ଗଛରୁ ତାତି ବାହାର କରିବା ଓ ବନ୍ଦି କରିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାର କର ନିଅନ୍ତି । ଏଥିରୁ ରସରୁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଗୁଡ଼ ଓ ଚିନି ତିଆରି ହୁଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରିରସ ପିଇବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସେତେ ବାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅମ ଦେଶରେ ପାଣ, କଣ୍ଡୁର, ବାଉଁଶ, ତମ୍ବ, ଚମାର, ହାଡ଼ିଆଦି ଶ୍ଳେଷଜୀର୍ଣ୍ଣ ଲୋକଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଏହା ସେବନ କଲେ ଜାତି ହରନ୍ତି ।

ଖଜୁରିଗଛ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା—(୧) ବଡ଼ ଖଜୁରି, (୨) ଚୁଇଁ ଖଜୁରି । ସିନ୍ଧୁ, ଆରବ, ପାରସ୍ୟ, ମିସର ଆଦି ଦେଶରେ ଖଜୁରିଫଳ ଖୁବ୍ ମିଳେ ଓ ମାଂସଳ; ଏହାକୁ ପିଣ୍ଡଖଜୁରି କହନ୍ତି । ନେପାଳ ତରୁର ପ୍ରଦେଶରେ ହାତେ ଦେହୁହାତ ଭୂତ ଗଛରେ ଫଳିବା ଖଜୁରିକୋଳି ଶ୍ଳେଷ ଶ୍ଳେଷ ଓ ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଅତି ବଡ଼ ଓ ଶସ ଖୁବ୍ କମ୍ ଥାଏ । ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଖଜୁରିଫଳ ଦ୍ରାକ୍ଷାପତ୍ର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ, ଏହା ହାପାନ୍ତରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସେ, ଏହାକୁ କୁଆରୁ କହନ୍ତି । ପଶ୍ଚିମଦେଶୀୟ ପାଚିଲା ଖଜୁରିଫଳକୁ ଗୁଣାଇ କାବୁଲିମାନେ ବକନ୍ତି । ଏହାକୁ ଖୁମ୍ବୀ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଖଜୁରିକୋଳି ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ମଧୁରରସ, ମଧୁରବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ରୁଚିକର, ହୃଦୟଶାନ୍ତ, କ୍ଷତ ଓ କ୍ଷୟନାଶକ, ରକ୍ତପିତ୍ତ-ନାଶକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ବିଷ୍ଣୁମି, ଶୁଦ୍ଧିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବଳକାରକ । ଏହା କୋଷ୍ଠଗତବାୟୁ, ବମ୍ବି, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମଦୋଷ, ଜ୍ୱର, ଅତିସାର, କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା, କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ମତ୍ତତା, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ମଦାତ୍ମକ ଓ ବାତପିତ୍ତ-ନାଶକ, ଖଜୁରିରସ ମତ୍ତତାଜନକ, ପିତ୍ତକାରକ, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମ, କଫ-ନାଶକ, ରୁଚିଜନକ, ଅଗ୍ନିପାୟକ, ବଳକର ଓ ଶୁଦ୍ଧିବର୍ଦ୍ଧକ ।]

ଖଜୁରି ଗଛର କି ଗୁଣ ବାହାରିବ ମୂଳରୁ ପାହାଚ ପାହାଚ । ପ୍ରବଚନ ।

୨ । ଗଜା; ଏକପ୍ରକାରର ମସକା ଗୁଡ଼ପକ୍ୱ ମିଠାଇ—

2. A kind of fragile sweetmeat.

ଖଜୁରିଆ—ଦେ. ବି.—(ଖଜୁରି ଗଛର ପତ୍ର ତାଳରେ ସଜ୍ଜିତ ହେଲା ପରି Khajuriଆ ଇଟାଗୁଡ଼ିକ ସଜ୍ଜିତ ହେବାକୁ)—୧ । କୋଠାର ଗାନ୍ଧିନୀ ଟେବୁଲ୍ ଗାନ୍ଧିନୀ ବା ମେଜାରେ ରୁନ ଦେଇ ଇଟାକୁ ଭେର ବାଗରେ ଟାଙ୍ଗିବା ବସାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ—Mode of setting bricks in a standing position in masonry-work

୨ । ଖଜୁରିପତ୍ର ପରି ତଳେଇ ବା ପତ୍ରରୁ ବାଉଁଶପାତ୍ରାଦି ଗୁଣିବା ପ୍ରଣାଳୀ—2 Mode of weaving wicker-work like a row of date palm leaves.

ଖଜୁରିଆ ଛପା—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିପତ୍ର (ଦେଖ) .

Khajuriଆ chhapା

Khajuripati (See)

ଖଜୁରିଆପତି—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିପତ୍ର (ଦେଖ)

Khajuriଆ pati

Khajuripati (See)

ଖଜୁରିକଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିପତ୍ରର ଟାଣ କଣ୍ଡା—

Khajurikanṭṭā The sharp and hard points of date leaves.

ଖଜୁରିକନ୍ଦା—ଦେ. ବି (ଫ. ଖଜୁରି+ସ୍ୱକ)—ଖଜୁରି ଗଛର ବେକପାଖରେ Khajurikandā ଥିବା ସୁଖାଦ୍ୟ କୋମଳ ଅଂଶ—The soft edible inner substance at the bulb of a date palm tree.

ଖଜୁରିକୋଳି—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିଗଛରୁ ଜନ୍ମିବା ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା Khajuri koli କୋଳି—Date-plum.

ଖଜୁରିଗଛ କାଟିବା—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିଗଛ ବସାଇବା (ଦେଖ)

Khajurigachha kṛtibā Khajurigachha basāibā (See)

ଖଜୁରିଗଛ ବସାଇବା—ଦେ. ବି.—ରସ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଜୁରି- Khajurigachha basāibā ଗଛର ସ୍ୱଳ୍ପ ପାଖ କାଃ ତହିଁରେ ଭାଙ୍ଗି ଟାଙ୍ଗିବା—To tap the neck of a date-palm for extracting toddy.

ଖଜୁରିଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରି ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୁଡ଼—

Khajurigurḍā

Date-sugar.

ଝେଉଁର ଖଡ଼ [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଡ଼ରେ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଖାଦ୍ୟ ସନ୍ଦେଶ ଝଞ୍ଜୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଖଜୁରିଛପା—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିପତ୍ର (ଦେଖ)—

Khajurichhapା

Khajuripati (See)

ଖଜୁରିଛପୁଣି—ଦେ. ବି.—ଏକାଧିକ ଖଜୁରି ତାଳରେ ବନ୍ଧାହୋଇ Khajurichhapūṇi ତିଆରି ହୋଇଥିବା ସମ୍ପର୍କିତ—
The sweeping brush made of date-branches tied together.

ଖଜୁରିଛାଲି—ଦେ. ବି (ଫ. ଖଜୁରି ଓ ଛାଲି)—୧ । ଖଜୁରିର ତାଳ Khajurichhali (ଏ ତାଳରେ ମୂଳରୁ ଅଗ୍ରଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ସରୁ କଣ୍ଟାକିଆ ଲମ୍ବ ପତ୍ର ଥାଏ; ଏହି ଛାଲ ଅନେକ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ)—1 Branch of date palm tree.

୨ । ଖଜୁରି ତାଳର ମୂଳରେ ଥିବା ଅତି ଟାଣୁଆ ଓ ମୃଦୁଆ ଖଜୁରିପତ୍ର—

2. The long, hard and sharp pointed leaves of a date palm near the trunk.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଡ଼ରେ ଭୁକିଗଲେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ପଥଲ ଭିତରେ ଲୋକଙ୍କ ଯିବାଆସିବା ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ରସୀମା ଗୁଡ଼ିଏ ଖଜୁରି ଛାଲ ପକାଇ ଥାଏ । ମାଛଥିବା ପୋଖରୀରେ ସ୍ୱାଦରେ ଲୋକ ପଶି ଖେଳି ନ କରି ପାରିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ପାଣି ଭିତରେ ଖଜୁରି ଛାଲିଆ ପକାନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିତ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରିବା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ଚଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚିତ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଗୋଟିବେ, 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖଜୁରିଛଲିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଜୁରିଛଲି (ଦେଖ)

Khajurichhālī Khajurichhālī (See)

୨ । କବାଟରେ ଲାଗିବା ଏକପ୍ରକାର ପାତଳା କଣ୍ଟା—

2. A kind of iron nails which are driven into door planks.

ଖଜୁରିପଟି—ଦେ. ବି (ସ. ଖଜୁରି + ପଟିକା) — ଖଜୁରି ପତ୍ରରେ ବୁଣା

Khajuripatī ଦୋଇଥିବା ପଟ ବା ଅସନ—

A mat made of date leaves intertwined.

[ଦ୍ର—ଅମ ଦେଶରେ ଗୁସୁରିଆ ଜାତିର ଶ୍ରୀମାନେ ଏହାକୁ ବୁଣିବାକୁ ଏହାକୁ 'ଗୁସୁରିଆ ପଟ' ବୋଲନ୍ତି । ଏ ପଟର ମୂଳ ଅଳ୍ପ ତେଣୁ ଗରବ ଲୋକମାନେ ମସିଣା ଓ ମୁଲୁର ପରିବର୍ତ୍ତିତରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଖଜୁରିପନି—ଦେ. ବି—ଖଜୁରି ଗଛର ତାଳ ଓ କଳା ମୂଳରେ ଥିବା

Khajuripani ପତଳା ଜାଲଜାଲୁଆ ପରଦା—

Net-like thin layers at the foot of the branches of date trees.

ଖଜୁରିପିଞ୍ଛା—ଦେ. ବି—ଖଜୁରିପତ୍ରରେ ନିର୍ମିତ ଚର୍ଚ୍ଚିତ—

Khajuripinchha A fan-like chourie made from a date branch

[ଦ୍ର—ଖଜୁରିର ତାଳକୁ ଅଳ୍ପ ମୂଳ ପତ୍ରଯାକ ଛେଦିଦେଇ ଅଳ୍ପ ପତ୍ର ତାଳରେ ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା ଗୁମର ଭଳିଆ ଦିଶେ; ତାକୁ ଗୋବର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ତଦ୍ୱାରା ଧାନ ଗଛରେ ଗୋବର ପାଣି ଶୁଷ୍କଲେ ଗୋବର ଧାନ ଗଛରେ ବୋଳି ଦୋଇଯାଏ ଓ ଗୋବର ଶରବେ ଗୋରୁ ଉକ୍ତ ଧାନ ଗଛକୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଖାଦ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଖାଇବାକୁ କଲେ ଗୋରୁରୁଣୁଆଣ ଏ ଚର୍ଚ୍ଚିତକୁ ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବାଡ଼େଇ ମାଛି ତାହା ଖାଆନ୍ତି ।]

ଖଜୁରିରସ—ଦେ. ବି—ଖଜୁରି ଗଛରୁ ବହିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ, ତାହା ମଦ—

Khajurirasa Date juice; toddy.

ଖେଉଁରେନରସ; ନରସ [ଦ୍ର—ଏହା ତଟିକା ଥିଲେ ଏଥିରେ ନିଶା

ଅଳ୍ପ ନାହିଁ; ଏହା ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଷ୍ଟିକର ଓ

ସ୍ୱେଚ୍ଚକ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବାସି ହୋଇଗଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପରେ

ଆମେ ନା ଓ ମଦୁଆ (ମାଦକ) ହୋଇଯାଏ । ଏ ଦେଶରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ଜାତିର ଲୋକମାନେ ଏ ରସକୁ ପିଆନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ 'ମଦ' ବୋଲି

ତାହାନ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରି ରସରୁ ଗୁଡ଼ ତିଆରି ହୁଏ ।

ମଇଦାରେ ଖଜୁରି ରସ ମିଶାଇଲେ ପାଉଁରୁଣି ଖୁବ୍ ଫୁଲୁକା

ହୁଏ ।]

ଖଜୁରିପତ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁପତ୍ର; ଖଜୁରିପତ୍ର) —

Khajuripat Fire fly.

ଖଞ୍ଜ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର—ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇବା, ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ ଚାଲିବା—

Khañja (root) To limp; to halt; to walk lame.

ଖଞ୍ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖଞ୍ଜିବା—

Khañjibha To fit, to set in proper place.

ଖଞ୍ଜି—ସ. ବିଶ. (ଖଞ୍ଜ ଧାତୁ = ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ ଚାଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Khañja ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଲେଙ୍ଗେଡ଼ା; ବିକଳ ପଦ—

Lame; cripple; limping.

ବନେ ଗଲ ଖଞ୍ଜିଗଛ ଖଞ୍ଜି ଆଗେ ବହୁ ସେ । ଲଞ୍ଜ. ବୈଦେଶ୍ୟକକାଷ ।

ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ ଯଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଡ଼ା ଅଚଳ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ—

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

A disease which disables a person from walking

ଦେ. ବି—୧ । ଉପାୟ—1 Means.

ନାଟ ସହିତ ସେମନ୍ତେ ସାଜେ ଲଗାଉଛ ଖଞ୍ଜି । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମକବିବିଜୟ ଗୀତା

ସୁତାର; ସୁମିତା; ମୌକା ୨ । ଅବସର; ସୁବିଧା—

2. Opportunity; convenience.

୩ । ସୁବିଧା; କୌଶଳ—

3. Artifice; secret contrivance.

୪ । ଗୋପନୀୟ ଉପାୟ—4. Secret means.

୫ । ଓର—5. Suitable opportunity or opening.

୬ । ସଜ୍ଜା—6. Preparation.

୭ । ଛାନ୍ଦ; ପ୍ରକାର—7. Mode; manner.

୮ । ଶତ୍ରୁତା ବରୁଣ ସ୍ୱରାଜ, ଶ୍ରୀରାଜା ଖଞ୍ଜରେ ।

ମଧୁସୂଦନ—ବ୍ୟାସ ବକତା ।

୮ । ଶତ୍ରୁତା—8. Conspiracy.

ଖଞ୍ଜି ଅଖଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ବିପତ୍ତିତାର୍ପକ ସହଚର)—

Khañja akhañja ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା—Convenience and inconvenience.

ବଦେଶୀ ଲୋକ କିମ୍ବା ଗ୍ରାମରେ କାହାର ଖଞ୍ଜିଅଖଞ୍ଜିରେ ଭାବ ରକ୍ଷା ହୋଇ

ନ ପାଇଲେ ପ୍ରକାହାସ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ାଏ ପଦସୀ ପକାଇ ଦେଲେ ସେତେ ପ୍ରସାଦ

ଲାଭବାକୁ ମିଳେ । ପକ୍ଷୀମୋହନ. କ୍ରମାଣ୍ଡଠାଗୁଣ୍ଡ ।

ଖଞ୍ଜି ଉଦ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁବିଧା ବା ସୁବିଧା ଖୋଜିବା—

Khañja undibha To be on the lookout for a suitable opportunity or opening.

ଖଞ୍ଜିକା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଖଞ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Khañjaka ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇଚାଲୁଥିବା—1 Limping.

(ଖଞ୍ଜିକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Lame.

ଖଞ୍ଜି କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଶଳଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ

Khañja karibha କରବା—1. To bring about by contrivance a thing to happen,

୨ । ସଜ୍ଜା କରବା—2. To be able to collect or gather or get.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ୠ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ୠ	ଋ

ଖଣ୍ଡଖାଣ୍ଡ—ଦେ. ଇ—୧ । ସୁବିଧା—1 Opportunity

Khañjakhañja ୨ । ତାକତରକ; ଗୋପନରେ ଉପାୟ—
2. Secret contrivance.

ଖଣ୍ଡଖାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ଇଶ—ଖଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Khañjakhañjia Khañjia (See)

ଖଣ୍ଡଖେଟ—ସ. ଇ. (ଖଣ୍ଡ + ଖେଟ)—ଖଣ୍ଡନ (ଦେଖ)

Khañjakheṭa Khañjana (See)

ଖଣ୍ଡଖେଲ—ସ. ଇ. (ଖଣ୍ଡ + ଖେଲ)—ଖଣ୍ଡନ (ଦେଖ)

Khañjakheḷa Khañjana (See)

ଖଣ୍ଡ ଚାଲିବା—ଦେ. ଇ—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋପନ, ଉପାୟ ବା
Khañja chālibā ପରସ୍ପର ଚଳୁଥିବା—A state of two
persons carrying out some plans or
conversation in secret.

ଖଣ୍ଡାସ୍ତ୍ର—ଦେ. ଇ—ଖାଣ୍ଡିସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Khañjāstra Khañjistrā (See)

ଖଣ୍ଡିତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—ବେଲୁପିସ୍ତାନର ଲୋକ—

Khañjārda A man of Beluchistān

ଖଣ୍ଡିଣୀ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ଇ. (ଫା. ଖଜାନା)—୧ । ଖଜଣା (ଦେଖ)

Khañjāṇī 1. Khajāṇā (See)

୨ । ସଜ୍ଜା; ସଜ୍ଜାକରା—2. Act of furnishing,
equipping; equipment.

ଖଣ୍ଡିଣୀଖାଜା—ଦେ. ଇ—ଖଜଣାଖାଜା (ଦେଖ)

Khañjāṇīkhajā Khañjākhajā (See)

ଖଣ୍ଡିଣୀ—ଦେ. ଇ. (ସ. ଖଣ୍ଡିଣୀ = ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ)—

Khañjāṇī ୧ । ଏକ ମୁହାଁ ଚମ ଛୁଆଣି ମାଟି ବା କାଠର ବାଦ୍ୟ
ଏକଜଣି ପଦ—1. Tambour; tambourine; a small
flat drum with only one skin, the other
side being open.

[ଦୁ—ଏହା ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ୩୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା କାଠ
ବା ମାଟିର ବଳୟର ଏକ ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ଓ ଅନ୍ୟପାଖ
ଖୋଲୁଥିବା ବାଦ୍ୟ । ଏହାକୁ ବାମହାତରେ ଧରି ତାହାଣ ହାତ
ଆଙ୍ଗୁଳରେ ବଜାନ୍ତି; ଏଥିରେ ସମୟସମୟରେ ଯୁକ୍ତ ଝାଞ୍ଜି ଖଣ୍ଡି
ଥାଏ । ଖଣ୍ଡିଣୀ ବଜାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍କୃତ ଝାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟ ବାଜେ ।
ଉଜ୍ଜନାଦି ବୋଲିବା ବେଳେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ବଜାନ୍ତି ।]

୨ । ସଜ୍ଜା, ଅଳଙ୍କାରଣ; ସଜ୍ଜାକରା—

2. Equipment; decoration.

ବେତୋରେ ବେତେ ରବୁ ଖଣ୍ଡି । ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମ୍ଭବ ।

ଖଣ୍ଡିଣୀଚକ୍ର—ଦେ. ଇ—(ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ମନ୍ତ୍ରରେ) ଗୋଡ଼ର ନଳହାଡ଼

Khañjāṇīchakra ଉପରେ ଥିବା ଅଣ୍ଟର ହାଡ଼ିଚକ୍ର—
Knee-bone.

ଉହି ଉପରେ ଅଣ୍ଟି ଅନ ଚକ. ତାହାର ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡି ଚକ ।
ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଶିତା ।

ଖଣ୍ଡିଣୀମାଡ଼—ଦେ. ଇ.—ଖଣ୍ଡିଣୀ ବଜାଇବା—

Khañjāṇīmāṛḍa Striking a tambourine.

ଖଣ୍ଡିନ—ସ. ଇ. (ଖଣ୍ଡି ଧାତୁ = ଶ୍ରେଣୀର ଗୁଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Khañjana ୧ । ଗୁଡ଼ିକାଳିକା ଚଢେଇ—

ଔଷାଧାଳିକ 1. Wagtail (a bird).

ସିଂହପିତ

[ଦୁ—ଏ ପକ୍ଷୀ ସବୁବେଳେ ଶୁଦ୍ଧ ହଲୁଥାଏ । ଏହା ଦୁଇ
ପ୍ରକାର (୧) ଭୂମି ଖଣ୍ଡନ, ଏହାର ଶୁଦ୍ଧ ଧଳା—Pied wagtail
Montacilla Lugubris; Montacilla Alba. ହଳଦିଆ
ଖଣ୍ଡନ—Montacilla Melanope; Yellow wagtail—
ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ଶୁଦ୍ଧ ହଳଦିଆ । ଖଣ୍ଡନ ସବୁ-
ବେଳେ ଲଙ୍କୁଡ଼ା ହଲୁଥୁ ଥିବାରୁ ସୁଲକ୍ଷଣ, ଚଞ୍ଚଳନୟନା ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମ
ଖଣ୍ଡନନୟନା, ଖଣ୍ଡନାଶ୍ରୀ, ଖଣ୍ଡନନେଶୀ ବୋଲୁଥାଏ । ଏହାର ଚକ୍ଷୁ
ଅତି ସୁନ୍ଦର ଗାତ କୁଣ୍ଡବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ।]

୨ । ହଳଦିଆ ଖଣ୍ଡନ—2. Yellow wagtail.

୩ । କଳଲପାତି (ଚଢେଇ) (ଦେଖ)

3. Kajalapatī (See)

୪ । (+ ଭାବ. ଅନ) ଶ୍ରେଣୀର ଗୁଲିବା—

4. Walking lamely.

୫ । ନୀଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀ, ଉଦୟଦିନ—5. The Blue jay.

ଦେ. ଇ.—ଅଳଙ୍କାରଣ, ଖଣ୍ଡି ବା—

Setting; arraying; decoration.

ବଦ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ମାଳା ଖଣ୍ଡନ । ରଞ୍ଜ. ବୈଦେଶିକକଳାସା ।

ଖଣ୍ଡନକ—ସ. ଇ.—(ଖଣ୍ଡନ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଖଣ୍ଡନ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Khañjanaka Khañjana 1 and 2 (See)

ଖଣ୍ଡନନୟନା—ସ. ଇ. ଶ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡନନୟନ ପରି ନୟନ

Khañjananayanā ଯାହାର) (ଖଣ୍ଡନ + ନୟନ + ଅ)—

ଖଣ୍ଡନନୟନା (ଦେଖ)

Khañjananayanī (See)

ଖଣ୍ଡନନୟନା—ଦେ. ଇ. ଶ୍ରୀ (ସ. ଖଣ୍ଡନନୟନା)—ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ଆଖିର

Khañjananayanī ଗୋଲକ କଳା ଓ ଖଣ୍ଡନପକ୍ଷୀପରି ସବୁଦିନ

ଅସ୍ଥିର—A woman whose eye-balls are

black and moving like the wagtail.

ଖଣ୍ଡନରତ—ସ. ଇ. (ଖଣ୍ଡନ + ରତ; ଖଣ୍ଡନପକ୍ଷୀର ରତ ଅତି ଗୁପ୍ତ ଥିବାରୁ)

Khañjanarata —ରୁଷିମାନଙ୍କର ଗୋପନାୟ ଯେପ୍ରକାର—

Cohabitation of saints (which they do
very secretly).

ଖଣ୍ଡିକା—ସ. ଇ. (ଖଣ୍ଡନ + ଥି)—୧ । ଏକପ୍ରକାର କଳଲପାତି—

Khañjanikā A kind of bird.

୨ । ସୋରଷ—2. Mustard.

୩ । ରୁଷିଣିହସେଷ—

3. Name of several metres (M. W.)

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅବଦାନ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକ୍ତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକ୍ତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'କାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଠ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

ଖଣ୍ଡନାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡନ + ଅକ୍ଷି + ଶ୍ରୀ. ଇ)—
Khañjanākshī ଖଣ୍ଡନନୟନୀ (ଦେଖ)
Khañjananayani (See)

ଖେଳା ଲେଖା ଖଣ୍ଡନାକ୍ଷୀ ବି ସାଦୃଶ୍ୟ କରୁଥିବ ।

ବିଦ୍ୟାବିଧି. ବିଶେଷାଦିପଦ. ଶ ଗାଠ ।

ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ସାଧନରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁଯୋଗ
Khañja paṭibā ସୁଟିବା ବା ଅବସର ମିଳିବା—

1. The happening of a suitable opportunity for doing a thing.

୨ । ଗୋପନ ପରାମର୍ଶ ନିମନ୍ତେ ମନ ମିଳିବା—

2. Secret agreement between two persons.

(ଯଥା—ସେ ଦୁହିଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିଛି ।)

ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Khañja paṭibā Khañjapaṭibā (See)

ଖଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବି. (ପା) —କଟାର; ଖେର—
Khañjara Dagger.
ଧନ୍ତର [ଦ୍ର—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଏ ଶବ୍ଦକୁ 'ଯାବନିକ' ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରି ଏହାର ଅର୍ଥ 'ଗୋଲା' ଥିବାର ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଭ୍ରମାସୁକ ।]

ଖଣ୍ଡରୀ—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ୧ (ଦେଖ)
Khañjari Khañja 1 (See)

ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଖଣ୍ଡର ବଜାଇ ଗାଉଁ ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଚାବଳୀପଦନ ଛନ୍ଦୋପାଠକ ।

ଖଣ୍ଡରୀଟା—ଦେ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ଟା + ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ରଚି)—
Khañjarīṭa ଖଣ୍ଡନପକ୍ଷୀ; କଜ୍ଜଳପାତା—
A species of wagtail.
ଗଜାଲକ୍ଷ ନାଟପଦ୍ଧି ଖଣ୍ଡରୀଟ ପଦ୍ଧତ୍ତେ ଅର୍ଥେନ୍ଦ୍ର ଦରଦ୍ଵା ।
ବିଦ୍ୟାବିଧି. ବିଶେଷାଦିପଦ. ଶ ଗାଠ ।

ଖଣ୍ଡରୀଟକ—ଦେ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡରୀ (ଦେଖ)
Khañjarīṭaka 1. Khañjari (See)
୨ । ଖଣ୍ଡନପକ୍ଷୀ—2. The wagtail.

ଖଣ୍ଡଲେଖ—ଦେ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ଲେଖ)—
Khañjalekha ଖଣ୍ଡରୀଟ (ଦେଖ)
Khañjarīṭa (See)

ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ବର୍ଣ୍ଣବିସମାବୃତ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ବୃତ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Khañja Name of metre.

ବାବୁଲି ଦେ. ବି.—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଗୃହ ବା ପ୍ରାଚୀର—
ଆଗିନ, ବାସଲ ବେନ୍ଦ୍ରିତ ସ୍ଥାନ; ଅଗଣା; ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଅଙ୍ଗନ—

1. Court-yard; an open space surrounded by houses or walls on all sides.

୨ । ନିୟତି—2. Engagement.

୩ । ନିୟତି, ବଳୋପ—

3. Regular arrangement; arrangement of regular supply of a thing or service.

୪ । ଉତ୍ସର୍ଗ, ସେବା ଆଦିରେ ଖଣ୍ଡିବା—

4. Endowment; dedication.

୫ । ଯୋଡ଼ା, ସଂଯୋଗ, ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଏକତ୍ର ହେବା
ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପାଦିତ ସ୍ଥାନ—

5. Joint; place where two things are attached to each other.

କିଛି ଦୂର ପରସ୍ପର ଖଣ୍ଡିତ ଶବ୍ଦର

ନିଶ୍ଚୟ ଖୋଷଣେ ଶୁଦ୍ଧ ବାହୁଳ୍ୟ ବ୍ୟବହାର । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

୬ । ନିୟମିତରୂପେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ ବା ମୂଲ୍ୟ—

6. Value; amount or quantity of things endowed.

୭ । ଦୁଇ ହାଡ଼କୁ ଯୋଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ହାଡ଼ର
ଯୋଡ଼ ମୁଣ୍ଡ—7. Bone-joint.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା—1. Equipped.

୨ । ପୋଷା ଯାଇଥିବା—2. Worn (as ornament).

୩ ଶ ଶ ଶ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏ ଖଣ୍ଡା ପାତ୍ରତ ଚରଣେ ।

ଭକ୍ତ. ଲବଣ୍ୟବଦନ ।

୩ । ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—3. Joined together.

୪ । ନିୟମିତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଇଥିବା—

4. Regularly settled; prearranged; arranged to be regularly supplied.

ଗୋ ନିଜ ଖଣ୍ଡା ତାହାଙ୍କ ପଦ୍ମ ଚଳ ଶଯ୍ୟାକୁ ଗଲି ଚାହିଁପାରି ।

ଭକ୍ତ. କୋଟିହାସ୍ୟବଦନ ।

୫ । ସେବାରେ ନିୟତ—

5 Engaged in service.

୬ । ଖଣ୍ଡିତ ବା ଦେବ ସେବା ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ—

6. Dedicated; endowed (for religious and charitable purposes).

ଖଣ୍ଡାକାଟି—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡିତ ବା ଶିଳ୍ପ, ରୂପ—

Khañjāṭa The causative form of Khañjāṭa.

ଖଣ୍ଡାକାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ସେବାକ୍ରମେ ଯେଉଁ

Khañjāṭa ଦେବତାଙ୍କର ବୃତ୍ତ ଶୁଣ ବା ଦଖଲ

କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସଂପନ୍ନ ସେବା ଓ ଭୋଗ ଆଦିର ମୂଲ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସେ ଜମିର ଖଜଣାରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ କଟି ଯାଏ—

1. Amount deducted from the proper rent of lands held by the servants of a Deity in lieu of services rendered or offerings supplied by them.

୨ । ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବା ପ୍ରଥା—2. The above system or custom of deducting the price of action.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ୍ସ	ତ୍ଥ	ନ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଟ

୩ । ସେବାଦି ନିୟମିତ ବ୍ୟୟରୁ କର୍ତ୍ତନ—

3. Deducted from the regular expense of service.

ଦେ. ଦଶ—ଖଣ୍ଡାକାଟି ପ୍ରଣାଳୀରେ ସେବକମାନେ ଭୋଗ କରୁଥିବା (ଜମି)—(Land) Held under the system of Khañjākāṭa.

ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡି—ଦେ. କ—୧ । ଖଣ୍ଡିବା କର୍ମ; ସଜ୍ଜାକରଣ—

Khañjākhañji 1. Act of equipping or furnishing.

୨ । ନାନାଦି ବସ୍ତୁ ଖଣ୍ଡିବା କର୍ମ—

2. The act of equipping or decorating many things.

ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡି କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

Khañjākhañji karibā 1. To furnish or equip.

୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—

2. To arrange or settle

୩ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧିବା—

3. To cause two persons to be united by marriage.

ଖଣ୍ଡା ପାହୁଡ଼—ଦେ. କ—ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

Khañjā pāhurda An ornament for the leg.
ରଣସ୍ଥଳୀରେ ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଲଗାଯିବା ।

ଖଣ୍ଡାବାଡ଼ି—ଦେ. କ—ଜମିବାଡ଼ି; ଭୂମି—

Khañjābārdi Landed tenures or holdings; landed property.

ସୁଖେ ଏବେ ଅସୁବିଧା ମିଳିବ ଖଣ୍ଡାବାଡ଼ି,

ଶୁଣି ତା ନୂଆ ଘର ବସିଲେ ନିଶି ମୋର । ପିତାମହ. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖଣ୍ଡାଶାଳ—ଦେ. କ—୧ । ଖଣ୍ଡାଶାଳ (ଦେଖ)—

Khañjāśāla 1. Khandāśāla (See)

୨ । ଉତ୍ସବ ଓ ଯଜ୍ଞ ଆଦିରେ ବହୁଲେଖ ରହିବା ପାଇଁ ତାଟିର ବଡ଼ବଡ଼ ଅଗ୍ରାସ୍ଥୀ ଘର—2. Big temporary houses of palm leaf frames set up to accommodate many people during festive occasions.

ଖଣ୍ଡାହାଡ଼ି—ଦେ. କ—ମେରୁଦଣ୍ଡ; ମେରୁହାଡ଼ି—

Khañjāhārda Backbone

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ହାଡ଼ର ସମଷ୍ଟି ।]

ସେ ଘାତରେ ମୋହର ପିଠି ଖଣ୍ଡାହାଡ଼ି,

କଳିଙ୍ଗର ପରି ଶୂନ୍ୟ ମତ ମତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନାଞ୍ଚଳ ।

ଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ଦଶ. ପୂ—୧ । ତାକତରକ୍ଷିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖଣ୍ଡି ଭଣ୍ଡି

Khañjiā କାମ କରେ—1. One who knows to successfully watch proper opportunities.
(ଖଣ୍ଡେଇ—ଶୁ)

୨ । କୌଶଳୀ, ଯେ କୌଶଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରେ—

2. Artful; tactful.

ଖଣ୍ଡିଖାଣ୍ଡି—ଦେ. କି. ଦଶ—ସୁସଜ୍ଜିତରୂପେ; ଗୁଣଗାଢ଼ି—

Khañjikhāñji In a well-equipped or befitting manner.

ଖଣ୍ଡିତ—ଦେ. ଦଶ (ସ. ଖଣ୍ଡିତ)—ଖଣ୍ଡି ହୋଇଥିବା—

Khañjita Equipped with
ପିକ କପୋର ଶୁକ ସାଗ, ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଛ ପିଞ୍ଜର—
ରୁଢ଼, ପ୍ରେମପୀୟୁଷ ।

ଖଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି—(ସ. ଖଣ୍ଡି ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—

Khañjibā 1 To settle; to arrange,

୨ । ସୁଗୁରୁରୂପେ ଯୋଡ଼ିବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

2. To equip; to arrange methodically or fittingly.

୩ । ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇବା ବା ପିନ୍ଧିବା—

3. To put on proper ornaments at proper places.

କାହାର ବର୍ଣ୍ଣେ ଉତ୍ତଳ ଖଣ୍ଡିତରେ ମୋର ବାଳ

କାହାଘାରି ବରୁଣେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଶବ୍ଦଧନ । ରକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

୪ । କୌଣସି ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ବା ସେବା ଭିତ୍ତିରେ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—4. To endow or settle properties for particular purposes.

୫ । ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—

5. To arrange before-hand; to prearrange.

ଦଇବ ଖଣ୍ଡିତ ଅହାର ଏହା ମୋର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—6. To set; to fix.

ଭିତ୍ତି ପଦବନ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ଧରଣୀ ଚଳେ—ବରପୂର୍ଣ୍ଣ. କଣୋୟ ଚନ୍ଦ୍ର. ଶ୍ରୀ ରାମ ।

୭ । କର୍ମରେ ବା କର୍ମାଳରେ ଲେଖିବା; ବରଦ କରିବା—

7. To ordain.

ଦୂର୍ବୋଧନ ବନ୍ଧରେ ଲଦିଲ ପା ରୁମ୍ବୁ

ତହିଁର ପଳ ବହୁ ଖଣ୍ଡିତ ଅସୁବୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ବିଧାନ କରିବା; ସୃଷ୍ଟି କରିବା—

8. To create; to enact; to formulate.

ବେତେ ବ୍ୟବ୍ଧି ମୋର ଖଣ୍ଡିତ ଦଇବ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୯ । ନିବେଶିତ କରିବା—9. To set

ମନ୍ତ୍ରର ଚିହ୍ନରେ ଖଣ୍ଡିତ ନିରେଣ୍ଡି ବସିଛ ପଥ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋୟ ଚନ୍ଦ୍ର. ଶ୍ରୀ ରାମ ।

୧୦ । ନିୟୁକ୍ତ କରିବା—10. To engage; to employ.

ଏମନ୍ତେ ଶୀଘ୍ର ଦେବଦାସ, ବନାବ ବୁଝାରେ ଖଣ୍ଡିତ ।

କଳାଧାର. ଭାଗବତ ।

ଖଣ୍ଡି ଦେବା—ଦେ. କି—ଭରିବା; ଲଗାଇବା; ନିଜ ଦେହରେ ଅଳଙ୍କାର

Khañji hebā ଲଗାଇବା—To put on ornaments on one's self.

ସାମାନ୍ୟ ଯେକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାଣ୍ଡା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣ୍ଡାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରି ର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣ୍ଡାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ବୋଲିବେ 'ବୃଥ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ବୋଲିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ବୋଲିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ବୋଲିବେ ।

ନାନା ଜାତିର ଅଳଙ୍କାର ଖଣ୍ଡିଆରେ ।

କୁଣ୍ଡୁର୍ଦ୍ଦି ମହାବଳର. ବନ ।

ଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଖଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

Khañjuā

Khañjuā (See)

ଖଣ୍ଡିଆ }
ଖଣ୍ଡିଆ }

ଖଟ୍ (ଧାତୁ)—ପ. —୧ । ଇଚ୍ଛା କରବା—1. To desire; to wish.

Khaṭ (root) ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରବା—2. To search for.

ଖଟକା—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ ଖଟ୍କା, ଧନ୍ୟନୁକରଣ, ଖଟ୍‌ଖଟ୍ ଶବ୍ଦଜ)—

Khaṭkā ୧ । କଳହ, ଦୁର୍ଦ୍ଦ, ବିବାଦ—

ଅଟିବା 1. Dispute; quarrel.

ଅଟକା ୨ । କଷ୍ଟ—2 Difficulty.

୩ । ସନ୍ଦେହ—3. Doubt.

୪ । ସମସ୍ୟା—4. Problem.

ଅପରମାନଙ୍କ ମନରେ ଅତି ଗୋଟାଏ ଖଟ୍କା ଲାଗିପାରେ ।

ପକାରମୋହନ, ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଟ୍‌ଖଟ୍—ଦେ. ବି. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସାମାନ୍ୟ ଗାଳମନ୍ତ୍ରିଣୀ ଘର

Khaṭkhat କଳ; କଢ଼ଳ—1. Domestic or internal

ଅଟିମତି quarrel accompanied with bickerings.

ଅଟପଟ

୨ । କଠିଣ ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରଦ୍ଧାକଟ୍ ଶବ୍ଦ—

2. Sound of hard things striking; jarring sound.

ଦେ. ବିଣ—କଠିନ ବା ଯୋଡ଼ା ପଦାର୍ଥ ଦୁଗୁଣା ହୋଇଥିବା—

Slack; loose (said of two things becoming loose or slackened)

ଖଟ୍‌ଖଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —ଏକପ୍ରକାର ଲତା—

Khaṭkhatīā A kind of creeper.

[ଦୁ—ଏହାର ଛୁଇଁର ମଞ୍ଜି ସୁବାସସ୍ଥଳ । ଏହାର ମଞ୍ଜିକୁ ମାଲପେ ମଥାପସା ସଙ୍ଗେ ମସଲୁରୁପେ ବାନ୍ଧି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଣ.—କଳହା; କଳହୁଡ଼ା—Quarrelsome.

ଖଟ୍‌ପଟ୍ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିବାଦ ବା କଳହ ଲଗାଇବା—

Khaṭpaṭ lagāibā To pick up a quarrel.

ଅଟିମତିଆଗାନ

ଅଟପଟରାଗାନ

ଖଟ—ପ. ବି. (ଖଟ୍ ଧାତୁ—ଇଚ୍ଛା କରବା; ଖୋଜିବା+କର୍ତ୍ତ. ଅ)—

Khaṭa ୧ । ଗ୍ରାସ; ଘାସ—1. Grass.

୨ । ଟେକ ନାମକ ଶସ୍ତ୍ର; ଟାଙ୍ଗିଆ—

2. A hatchet used as a weapon of offence; axe.

୩ । ପ୍ରହାର—3. Beating; assault.

୪ । ଶ୍ଳେଷ୍ମ; କଫ—4. Phlegm.

୫ । ଅନ୍ଧକୂଳ; ଅନ୍ଧକୂଅ—

5. A dark dungeon; a blind well.

୬ । ମୁଠା; ମୁଷ୍ଟି—6. Closed fist.

୭ । ଚଟାଳ—7. Chisel (M. W.)

୮ । ହଳ—8. A plough (M. W.)

୯ । ଢାଳ; ମୁଥ—9. A blow with the closed doubled fist (Wilson)

୧୦ । ଘର କୁଆଁଶି କରବା ଚୂଣ—

10. Grass used to thatch houses (M. W.)

ଦେ. ବି. (ସ. ଖଟ୍ଟା)—୧ । ଶୋଇବା ନିମନ୍ତେ କାଠରେ

ଢିଆରି ହୋଇଥିବା ଖୁବୁଥିବା ଆସନ (ଏଥିରେ ବାଡ଼ି

ନ ଥାଏ)—1. Bedstead (without side-rails).

ଗାଢ଼ ଶଗ୍ଧ ଧାତୁ ଖଟ୍ଟ ବରୁଣ ଶୋଇଲୁ ତେ—

ବରସ୍ପର୍ଯ୍ୟ କଶୋରପୁରୁ ଶ ଗାଢ଼ ।

ଖାଟି

୨ । ପଲଙ୍କ—2. Ornamental and railed

ଅଟିଆ, ଖାଟ bedstead.

[ଦୁ—ଘର ଭିତ୍ତି ପ୍ରକାର ଖଟ୍ଟ; ଯଥା—

ଗଛ ଖଟ୍ଟ—Bedstead with mosquito-

frames and railings

ବେତରୁଣା ଖଟ୍ଟ—

Bedstead framed with cane.

ପଟା ଖଟ୍ଟ ବା ଚକ୍ରପୋଷ—

Bedstead made of planks.

ରଙ୍ଗା ବା ଖଣ୍ଡା ଖଟ୍ଟ—Camp-bedstead.

ଦଉଡ଼ା ଖଟ୍ଟ—Stringed bedstead.

ଲେକାରୁ ଫିଟା ଖଟ୍ଟ—Taped bedstead.

ଖଟକ—ପ. ବି. (ଖଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ. ଅକ)—୧ । ଘଟକ—

Khaṭaka 1. Marriage-broker; a negotiator of marriages.

୨ । ଅର୍ଦ୍ଧମୁଦ୍ରା ହସ୍ତ—

2. Half-closed hand.

୩ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସଜ୍ଜିତ ବନ୍ଧମୁଷ୍ଟି—

3. The doubled fist of wrestlers.

ଖଟକଟାହକ—ପ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖି; ଖଟ୍ଟ=ଖଟ୍ଟାର+କଟାହକ)—

Khaṭakaṭāhaka ଫିକଦାଗା; ଛେପ ପକାଇବାର ବଡ଼ ପାତ୍ର—

Spittle-pot; spitting box (M. W.)

ଖଟକାମୁଖ—ପ. ବି. (ଖଟକ+ଆ+ମୁଖ)—

Khaṭākāmukha ୧ । ନୃତ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ତେଣ୍ଡା

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

1. A particular gait in dancing.

୨ । ବାଣ ମାରିବା ସମୟରେ ହାତ ଟେକିବାର ପ୍ରଣାଳୀବିଶେଷ

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. A particular position of hands in shooting.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପ୍ରକୃ ବର୍ଣ୍ଣ	ଐ	ଓ	ସ	ଶ	ଐ	ଓ	ଋ

ଖଟକିକା—ସ. ବ—ଖଟକିକା (ଦେଖ)

Khatakkikā Khatakkikā (See)

ଖଟଖ—ସ. ବ ପୁ (ଖଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର୍ଥ)—

Khatakha ବାଣ ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ବ୍ୟକ୍ତି—
A man in the attitude of shooting.

ଖଟଖଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବଣ—ହୁଗୁଳା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘରରୁ ହୁଗୁଳା
Khatakhataḥ ଶାକ୍ତଧୂବା—

ଫିଙ୍ଗା Slackened; loosened out of its
ସିଲିଆ socket.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ (ହ ଖଟଖଟି)—

ବୃକ୍ଷ ତାରକ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଲତା—
A sort of creeper.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମଞ୍ଜିରେ ଝିଲେକେ ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ଧୋଇ
ସଫା କରନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ରରେ ପିତଳବାସନ ମାଳିଲେ ବାସନ
ଖୁବ୍ ସଫା ହୁଏ । ଏହାର ଫଳମାନଙ୍କରେ ଖଡ଼ିକା ଫୋଡ଼ି ଶିଶୁମାନେ
ଖଟ, ରଥ ଆଦି ତିଆରି କର ଖେଳନ୍ତି ।]

ଖଟଖଟୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖଟଖଟୁଆ (ଦେଖ)

Khatakhataḥ Khatakhataḥ (See)

ଖଟଖାଦକ—ସ. ବ. (ଖଟ + ଖାଦକ)—୧ । ବଲୁଆ—

Khatakhadaka 1. Jackal.

୨ । ବୁଆ—2. Crow.

୩ । କାଚପାତ୍ର—3. Glass-vessel.

ଖଟଖୁର—ଦେ. ବ. (ସ. ଖଟୁ + ଖୁର)—ଖଟର ଗୋଡ଼—

Khatakhurā Bed-post.

ଖଟଣି—ଦେ. ବ—୧ । ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରାନ୍ତ୍ୟହୃଦ ସେବା ବା ମାନ୍ଦ—

Khataṇi 1. Programme of personal service said
of kings and Deities.

ଖଟଣିରେ ଥିବେ ଯେହା ସେବାକୁ ଅବୋର—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେନା ।

୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଖଣ୍ଡା ଥିବା ଦୈନିକ ଭୋଗ—

2 Fixed daily offerings before a Deity.

୩ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ର—

3. Wearing apparel of a king or Deity.

୪ । ଗହଣ; ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ
ଭୃତ୍ୟଦଳ—4. Retinue.

ଅସିଥଲ ଖଟଣିକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଅକ ମୁହଁ—ବ୍ୟାକାଞ୍ଚ. ମହାପାତ୍ର ।

୫ । କର୍ମ—5. Duty.

ଅନନ୍ତେ ବସିଲେ ବସ

ନୃତ୍ୟ ଖଟଣି ଗୀତ ଗୁମ୍ଫା-ବିଗ୍ରହ. ଭଗବତ ।

ଦେ. ବଣ—୧ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ
(ଭୃତ୍ୟ)—1. (servants) Engaged in

rendering personal service to kings and
Deities.

ବାଣ ନିକଟ ଖଟଣି ମାଳିକ ଏ ଦେଶ ବରଦେବ ଏ ଦେଶ—

ଭଞ୍ଜ. କୋଟପୁରାଣସୁଦର୍ଶନ ।

୨ । ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ଲଗି ହେବା (ମାଳାଦି)—

2 (flowers etc) Worn by kings or Deities.

ଖଟଣି ସୃଷ୍ଟି ଯଦେ ମୋହରେ ରାଜ—ଭଞ୍ଜ. କୋଟପୁରାଣସୁଦର୍ଶନ ।

୩ । ଠାକୁରଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ଲଗିବା (ପଦାର୍ଥ; ମହାପ୍ରସାଦ)—

3. (offerings) Made to Gods, (articles)
offered to Gods.

ଖଟଣିକାର—ଦେ. ବ—ଖଟଣିକାର (ଦେଖ)

Khataṇikāra Khaṇikāṇikara (See)

ସାହାର ଅଙ୍ଗରେ ଆସି ଦଶବିଗ୍ରହ

ଖଟଣିକାର ଦୋର ଖଣ୍ଡ ପ୍ରାଦେଶ—ପାଦାସର. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖଟଣିକଙ୍କର—ଦେ. ବ—୧ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟୁକ୍ତ

Khaṇikāṇikara ବୃକ୍ଷର—

1 Servants of a king or a Deity.

ଖଟଣିକଙ୍କର ଗଲେ ଖଟଣିକ ସେ ତୋ ଖଟଣିକ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରାନ୍ତ୍ୟହୃଦ ଦୈନିକ ମାନ୍ଦ ବା ସେବା କରିବା

ବୃକ୍ଷର, ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଲଗା ସେବକ—

2. Servants doing the different duties
connected with the bodily services of
a Rājā.

ଖଟଣିକଙ୍କର ପାଦେ ଦୋର ଦୋର ନିକଟ ମଣ୍ଡ ଦେଶ—

ବ୍ୟାକାଞ୍ଚ. ପଦାଞ୍ଚ ।

୩ । ଅଙ୍ଗାକାର ଭୃତ୍ୟ; ଅର୍ଦ୍ଧକ ବୃକ୍ଷର—

3 'Orderly' servant; one who carries out
Rājā's orders.

ଖଟଣି ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ସେବକ ନିୟୁକ୍ତିତରୂପେ ଦେବତା ଓ ରାଜା—

Khaṇi phula ଅବିକ୍ଷୁ ଦେବା ଫୁଲ—

Flower for the daily use of a king or Deity.

ତୋ ଖଟଣି ଫୁଲ ମୋର, ଏଣୁ ଭଲ ବ ସ୍ଥା ତୋର—

ଭଞ୍ଜ. ଲବଣବିଦ୍ୟା ।

ଖଟଣି ସାମନ୍ତ—ଦେ. ବ—ଖଟଣି କିଙ୍କର (ଦେଖ)

Khaṇi sāmanta Khaṇi kiṇikara (See)

ଖଟଣି ସାମନ୍ତମାନେ ଭରତ ବ୍ୟବସାୟେ କାଠିଲଗି ମାଳିଣୀ ସେବାକୁ କରନ୍ତି—

ବ୍ୟାକାଞ୍ଚ. ରସବିନୋଦ ।

ଖଟଣି ସେବକ—ଦେ. ବ—ଖଟଣିକଙ୍କର (ଦେଖ)

Khaṇisebaka Khaṇikāṇikara (See)

ଖଟ ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବ. (ସ. ଖଟା + ଦଣ୍ଡ)—ଖଟର ଗୁଣ ଖୁବୁଳୁ

Khaṭa dāṇḍa ତୋଡ଼ିବା ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡ—

खटपाटि The beams of a bedstead.

ଖଟଣ—ସ. ବ—ଖଟ (ଦେଖ)

Khaṭaṇi Khaṭi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରାୟେ ସ୍ୱପ୍ନ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାୟ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଦୟ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅର୍ଥୋ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଥା’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଖୋଜିବେ

ଖଟପଲଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ଫ. ଖଟା ଓ ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ)—

Khatapalanika ନାନାପ୍ରକାର ଶଯ୍ୟା ଯନ୍ତ୍ର—
Many kinds of bedsteads.

ଖଟପୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫ. ଖଟା + ପୁଅ)—

Khatapua ଖଟଖୁରୁ—The legs of a bedstead.

ସି ସି ଧ ଧ ହୋଇଅଛି ବେନି ଖଟପୁଅ—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରହଳାଦପୁରାଣର ।

ଖଟବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଖଟର ଗୁଣିପାଖେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଆବରଣ

Khatabarida ବାଡ଼—Railings round a bedstead

ଖଟମୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଟଗୋଡ଼; ଖଟର ପାଦ;

Khatamchua ଖଟଖୁରୁ—The legs of a bedstead.

ଖଟମଲ୍—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖଟା + ମଲ)—ଛର ପୋକ; ଓଡ଼ିଆ—

Khatamal Bed bug.

ଛାଟିମୋକା

କ୍ଷଟମଲ

[ଦ୍ର—ଏକଜାତୀୟ ଚେପ୍ଟା ଲାଲ ପୋକ । ଏମାନେ ଖଟ, ଚଉକା, ମଶାସ, ଶେସ ବା ତକିଆ ଆଦିର ସକ୍ଷରେ ରହି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରି ବଞ୍ଚନ୍ତି । ମାରକ୍ତାନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜୈନମାନେ “ଖାବେ ଦୟା” ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଖଟମଲ୍‌ପୁଣି ଖଟରେ ଧନସ୍ଥାନ ଲୋକଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଶୁଣନ୍ତି । ଅର୍ଥବିନିମୟରେ ଦରଦ୍ର ନରର ଗଳ୍ପରେ ଏହି ମାତ୍ର ଖାବମାନଙ୍କୁ ଚୁପ୍ କରାଇଲେ ଧର୍ମ ଲାଭ ହୁଏ ବୋଲି ଜୈନ ଓ ମାରକ୍ତାନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଧାରଣା ।]

ଖଟଲ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ପାନ ଭୋଜନାଦିର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—

Khatal Good arrangements for food and lodging.

ଖଟଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଲ. ହି. ଖଟୋଲ)—ଛୋଟ ଖଟ;

Khatal ଖଟୁଆ—A small bedstead.

ଖଟା—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖଟ)—୧ । ଅମ୍ଳରସ; ଅମ୍ଳିକା—

Khatā 1. Acid taste.

୨ । ଅମ୍ଳରସ ବା ଅମ୍ଳିକାରସର ବ୍ୟଞ୍ଜନ—

ଟକ, ଖଟା 2. Curry prepared with acid; tart.

କଟା ୩ । ଅମ୍ଳ—3. Pickled tart.

୪ । ପରିଶ୍ରମ; ଖାଟୁଣି—4. Labour; exertion.

୫ । ଖଟବା; ସେବା କରିବା—

5. Serving; rendering service.

୬ । ମନୋଦୁଃଖ—6. Sorrow.

ଖଟଲେ ଚକ୍ରେ ୧ ରଖି ଲଜିତେ ଦେବା ଏ ବାକ୍ୟ ସ୍ମରଣେ ।

ବଦନ୍ତୀୟା ରକ୍ତାବରଣେ ଶ ଶବ୍ଦ ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅମ୍ଳିକା; ଅମ୍ଳିକା—1. Sour; of acid taste.

୨ । ଚରସ; ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Sorrowful; sorry.

ଖଟା—ଦେ. ବି.—ଅମ୍ଳରସପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଦ୍ୟ—

Khatā Food with acid taste (cooked or preserved.)

ଖଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଖଟିବାର ଶୈଳୀକୁ ରୂପ)—

Khatāibā ୧ । ଖୁଣ୍ଟା ଦେହରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବା ଜୀବକୁ ବା ଧାତୀନ ନୌକାକୁ ରକ୍ତରେ ବାନ୍ଧିବା—1. To tie a thing or animal or boat to a post by a rope.

କ୍ଷେତ୍ରର ଶି ପାଖ ନଦୀର ଅର ବଳରେ ନାଆ ଖଟାଇ ଘେଷେଇବାସ ବଚେ ।

ପ୍ରକାରମୋହନ ଗନ୍ଧସନ୍ଧ୍ୟା ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା; ପରିଶ୍ରମ କରାଇବା—

2. To cause to work; to cause to labour.

୩ । ଖଟଣି ସେବକରୂପେ ନିୟୁକ୍ତ କରିବା—

3. To engage another person as one's orderly servant.

ଖଟାଅ ମୋତେ ତେ ବେହେରଣ ଫୁଲ ଖଟ ରଲେ କବା ନିଶା ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।

୪ । କୌଣସି ନିୟମ ବା ସୂତ୍ରକୁ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—4. To apply a principle or rule to a certain matter; to cite a thing or matter by way of comparison.

୫ । ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—5. To apply.

ସ୍ୱରୂପ ଖଟାଇ ତତୋରେ ମୁଁ ଯାଇ

ଲଭ୍ୟ ସୁଦୟ ବଦ୍ୟା ରଚନା । ନନ୍ଦକିଶୋର କୃଷ୍ଣବ୍ରହ୍ମା ।

୬ । କୌଣସି ନିଜର ବା ଅନ୍ୟକୁ ମକଦ୍ଦମାରେ ଦେଖାଇବା—
6. To cite; to bring to bear a ruling or law to a case

ଖଟା କରବା (ମନ)—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମନୋଦୁଃଖ କରିବା—

Khatā karibā (mind) To be sorry.

ଖଟା କରବା (ମୁହଁ)—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମୁହଁକୁ ବିରସ କରିବା ବ

Khatā karibā (face) ଶୁଣାଇବା—To frown

ଖଟାକଥା—ଦେ. ବିଶ.—ଖଟାକଥା (ଦେଖ)

Khatākiā Khatāliā (See)

ଖଟା ଖାଲପରି ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଦୁଃଖ କରିବା;

Khatā khālipari muhāṇ karibā ମୁଖ ରକ୍ତି ହାର

କ୍ଷଣାକ୍ଷଣା ଅସନ୍ତୋଷ; ବିରକ୍ତି ବା ଅନିଚ୍ଛା ଆଦି ପ୍ରକାଶ କରିବା;

ଅପ୍ରସନ୍ନ ହେବା—To scowl; to frown; to give vent to one's displeasure.

ଖଟାଙ୍ଗପୁରାଣ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖଟାଙ୍ଗ ଓ ପୁରାଣ)—୧ । କୌଣସି

Khatāṅga purāṇa ଅପ୍ରାକୃତ ଅଶ୍ରୁତ-ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣନା—

1. Any strange or unheard of narration.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ-ଅଛି ଯେ ଜଣେ ମୂର୍ଖ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଶୁକା ଗୋଷ୍ଠୀଏ ନୂତନ ଧରଣର ପୁରାଣ ରଚନା କରିବାର ଆବେଶ ଦେବାରୁ ମୂର୍ଖ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଷ୍ଠୀଏ ଖଟର ଝୁରୁକୁ ବୋହେ କନା ଓ କନାଧଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଗୁଡ଼ାଇ ଏକ ଦଶାଳକାୟ ନିସ୍ତୁ କର ‘ଶୁକାଙ୍କ’ ନିକଟରେ ରେଡ଼ିଲେ ଓ କହିଲେ ଉକ୍ତ ପୁରାଣର ନାମ ଖଟାଙ୍ଗ ପୁରାଣ]

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ସେହି କନାଗୁଡ଼ା ବିଶାଳକାୟ ବସ୍ତୁ ରଜକୋଷରେ ରହିଲା । ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ସେ ପୁରାଣ ପ୍ରକଟ ହେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ମୃତ୍ୟୁରେ ରଜାଦେଶରେ ସେ କନାଗୁଡ଼ା ପୁରାଣରୁ ଆବରଣର ପ୍ରମାଣ ଖୋଜି ହୋଇ ଦେଖାଗଲା ଯେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଖଟଖୁରୁ ବିଦ୍ୟମାନ । ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଅଗ୍ନିଧନ ଅଶ୍ରୁତପୁର କଥା କହି ବସିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି— ‘ଏ ଖଟାଙ୍ଗ ପୁରାଣ କହନ୍ତି ।’]

୧ । କୁବାକ୍ୟରେ ଗାଳମନ୍ଦ; ଅଶ୍ଳୀଳ ଭିରସ୍ୱାର—

2. Evil names; obscene words used in rebuking.

ଖଟାପାଳକ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଖଟା ଶାଗ —

Khatāpāṇḍa A kind of sorrel; (pot herb)
ସ. ଅମ୍ଳବେଦସ, ଶତବେଧୀ; with sour taste Rumex
ସାର୍ଗମ୍; ଗୁଲୁକେତୁ, Vesicarius; Bladder dock
ମାଂସଦ୍ରାଘ; ଚକ (Haines).

ଥେକଡ଼, ବାକା; ଟୁକାପାଳମ

ଆମଳତାସ; ଟୁକା

ତେ. ପୁରାବାଗୁଲ

ଖଟାଲିଆ—ଦେ. ବି—ଉଷଧି ଅମ୍ଳ; ସାମାନ୍ୟରେ ଖଟା—

Khatāliṅḡ Sourish; acidish.

ଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । ମାଦକସେବୀମାନଙ୍କର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ମାଦକବିକ୍ରୟ
Khaṭi ଓ ସେବନ ସ୍ଥଳ—1. A den or rendezvous for
ଆଢ଼ା drinkers and smokers i. e. those who take
ଅନ୍ତ୍ର intoxicating drugs.

(ଯଥା—ମଦଖଟି, ଅପିମଖଟି, ମଦଭଖଟି, ଗୁଲିଖଟି ।)

୨ । (ଚିଲିକା) ଜଳାଶୟ ବା ସମୁଦ୍ରର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
ମାଛ ମରାଯାଏ ତହିଁ ନିକଟରେ ଧୀବରମାନେ ଖରବର୍ଷୀ
ପାଳିବା ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବା ଘର—

2. A resting house for fishermen near
a place where fishes are caught in a
lake or sea.

୩ । (ସ. ଖଟା) ଖଡ଼ି—3 Chalk.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାଛ, ଶୁଣ୍ଠିଆ ଆଦି
କାରିକାର ହୁଏ—A mart where fish and
salted fish are sold.

ଖଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଟୁକା; ଖଟୁକା)—୧ । କାକରେ ବୁଢ଼ାଯିବା

Khatibā ବାଉଁଶ ଲାଗିଥିବା ଯାନବିଶେଷ; ତୋଲି; ଭୁଲି—

ଧାଡ଼ିଆ 1. Dooly; a small bed-like conveyance
borne on the shoulders of men by poles.

କାଢ଼ିଆ [ଦୁ—ଯେଉଁ ଗରବ ଲୋକମାନଙ୍କର ସବାରି ଆଦି ବ୍ୟବହାର
କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳ ନ ଥାଏ ଏ ଯାନରେ ସେମାନେ ଘଟକା-

ବିଶେଷରେ ଯାତାୟାତ କରନ୍ତି । ଏହା ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା
ବୁଢ଼ାଯାଏ ।]

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଟି; ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟି—

2. A small bedstead.

୩ । ରୋଗୀ, ମୂର୍ଦ୍ଧାରଥାଦିଙ୍କୁ ବହବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯାନବିଶେଷ;
ରୋଗୀବୁଢ଼ା କୋକେଇ—

3. Stretcher; carrier or a small bed-like
conveyance for carrying dead bodies,
wounded men or sick men to the
hospital; a bier.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଶୁଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—

A class of śūdras.

ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଖଟେ—One who labours or serves
or renders service.

ଖଟିଆ ମୁଷା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ମୁଷା—

Khaṭiṁ mūṣhā A big rat.

ଖଟିକ—ସ. ବି. (ଖଟି ଧାତୁ=ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା + କର୍ମ. ଅକ; ଇ.

Khaṭika ଆଗମ)—ଅର୍ଦ୍ଧମୁଦିତ କରତଳ—

Half-closed palm.

ସ. ବି—ବକୃତ ହସ୍ତ; କୁଙ୍କପାଣି—

Having a crooked hand.

ଖଟିକା—ସ. ବି. (ଖଟିକ + ଆ)—୧ । ଖଡ଼ି—

Khaṭikā 1. Writing chalk.

୨ । କାନର ବହିର୍ଦେଶସ୍ଥ ଗହ୍ୱର—

2. The outer cavity of the ear.

୩ । ଗୁଲୁବିଶେଷ—3. Andropogen Muricatus.

ଖଟିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଖଟି ଧାତୁ=ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା + ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ.

Khaṭinī ଇ)—କଠିନୀ; ଖଡ଼ି—

Writing chalk; chalkstone.

ଖଟିବୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଟୁ ଧାତୁ=ଆଜ୍ଞାଦାନ କରିବା)—

Khaṭibā ୧ । ସେବା କରିବା—

ଧାଡ଼ି 1. To render personal service.

କାମକରଣା ଖଟେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନାଥ ତୋ ଗତ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ବନ୍ଧୁ ଯାଁ ବିଶୋଭବମ୍ଭୁ ଶ୍ରୀ ଗୋ ।

୨ । ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—2. To labour hard.

୩ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—

3 To accept service.

ଖଟିବ ବୁଢ଼ାକା ନରପତି ପାଶ—ଦଗ ।

୪ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—4 To fit; to suit.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—5. To work.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁରାଣେ ପୁରାଣ ଓ ଚଉତିଶ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଉତିଶ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏବଂ ଚଉତିଶ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲିଖାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଉତିଶ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଈଁ ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର' ଦେଖିବେ ।

୬ । ସ୍ବାମୀର ସେବା ଅର୍ଥରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀ ରଜସ୍ବଳା ଦୋଇ ସଦୃଶ ପ୍ରଥମେ ସ୍ବାମୀ ଘରକୁ ଯାଇ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସ୍ବାସାର କରିବା; ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଯିବା—

6. (said of a girl) To be with the husband after puberty.

୭ । (ମେହେନ୍ଦ୍ରାସୀ ପାଇଖାନାକୁ)—

ସାଫ କରିବା; ପାଇଖାନା ଖଟିବା—

7 (said of a sweeper woman) To sweep the latrine clean.

୮ । ଭୃତ୍ୟ ପରି ଅଜ୍ଞାକୃତ ହେବା—

8. To wait on another like a servant.

୯ । ମିଳିବା; ଯୁକ୍ତିବା—

9 To be obtained; to be had.

ସେ ପାଣି ଅତି ବମିଷ୍ଠନ

କର୍ମେ ନ ଘଟେ ତାକୁ ଅଳ୍ପ । ଭୃତ୍ୟ-ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁତ ।

୧୦ । ଯୋଗାଇବା; ଯୁକ୍ତିକରିବା—1. To supply.

ବୋଠ ଗରଜ ଅସ୍ତେ ଅର୍ଥ

ନିଯୋଗ ହୁଏ ସର ଶକ୍ତି । ଭୃତ୍ୟ-ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁତ ।

୧୧ । (ମନକୁ) ପାଇବା; ପସନ୍ଦ ହେବା—

11. To meet with the approvals of (one's mind).

ସେମା ସଦୃଶ ଏହି ବର ହୋଇ

ଦେଖି ଅମର ମନକୁ ଖଟଇ । ଶକ୍ତିଭଣ୍ଡାବଳୀ ।

୧୨ । ଆଶ୍ରୟ କରିବା—12. To depend on.

ଦେହକୁ ଶର ଗଲ ଚୁମର ବୁଦ୍ଧି

ଅନୁଗତ ହୋଇ ଧର୍ମକୁ ଅଳ୍ପ ଖଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବଳର. ବନ ।

୧୩ । (ଜେଲଖାନାରେ) ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା—

13. To undergo (the sentence of imprisonment).

ଶକ୍ତିସିଦ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ଖଞ୍ଜାମ; ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Khatijibh ବାଳିକା ରଜସ୍ବଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବା; ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଯିବା—

(said of a girl) To go to live with the husband after the appearance of menses.

ଖଟି—ସ. ବ. (ଖଟି ଧାତୁ = ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା + ଇ)—

Khatī କଠିକା; ଖଟି—Writing chalk

ଖଟି—ସ. ବ. ମୁଠା—The fist (M. W.)

Khatu

(ଅଖଟି—ବିପଦ) ଦେ. ଦଶ—ପରିଶ୍ରମ—

Laborious; habituated to work.

ଖଟି—ଦେ. ବ. ୧ । ଦିନ ମୁଣ୍ଡା—

Khatu 1. Day-labourer.

୨ । ଶବ୍ଦ ଚାଉଳର ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. The family-title of a class of Sudras.

ଖଟୁଲି—ଦେ. ବ. (ସ. ଖଟୁ; ଭୁଲି—ଭା. କଟୁଲି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଟି)—

Khatuli ୧ । ଶାଳଗ୍ରାମ ଆଦି ଦେବତା ଓ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଦି ରଖିବାର ଛୁଦ୍, କାଷ୍ଠାସନ; ଛୁଦ୍ ବିମାନ—

1. A small stool (with railings) for keeping small idols or sacred books.

[ଦ୍ର—(ଦିଅଁ ଗିଳି) ଖଟୁଲି ଗିଳିବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—

କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ତାହାର ରଖାଯିବା ଆସନକୁ ଗିଳିବା ଅର୍ଥାତ୍ ମହାଜନଠାରୁ କରଜ କରି ସେହି ମୂଲ ଧନରେ ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମୂଲ ଧନକୁ ଖରଚ କରିବାର ଦେଖା ଗଲେ ଏ ପ୍ରବଚନଟି ଲେଖକ କହନ୍ତି ଏହି ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ 'ଖଟୁଲି ଖାଇ ଦିଅଁକୁ ଖାଇବା, ଖଟୁଲି ଖାଇ ଦିଅଁକୁ ହାତ ବଢାଇବା' ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଛୁଦ୍ ଠାକୁର ବିମାନ—

2 A small conveyance for a Deity.

୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଟି—3 A small bedstead.

ଖୋଇବାକୁ ଦେବ ଖଟୁଲି ମାତ୍ର ଗୁରୁ ମୁଁ ଅଶି ।

ନନ୍ଦକଣ୍ଠୋର. ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ।

ଖଟୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖଟୁଲି (ଦେଖ)

Khatuli Khatuli (See)

ଖଟୁଲିରେ ବସାଇବା—ଦେ. କି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ଖଟୁଲିରେ ଦେବତାଙ୍କ

Khatulire basāibh ବସାଇ ପୂଜା କରି ଯିବାକୁ)—

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ବିଶେଷ ଆଦର ସହିତ ପୂଜା ବା ସମ୍ମାନ କରିବା—

To permit a person to sit idle; not to allow a person to do any thing.

ଖଟୁଲିରେ ବସିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପରିଶ୍ରମ ନ କରି

Khatulire basibh (ଶାଳଗ୍ରାମ ଖଟୁଲିରେ ବସିବା ଭଳି)

ନିଷର୍ମୀ ବା ସୁଶ୍ରୀ ହୋଇ ବସି ରହିବା—

To sit idly without doing any thing.

ଖଟି—ସ. ବ. ୧ । ହାତ ଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳୟ, ହାତ ଖଡ଼ୁ—

Khatu 1. Bracelet (Wilson)

୨ । ବଳା ଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟ; ଗୋଡ଼ ଖଡ଼ୁ—

2. Anklet (Wilson)

ଖଟେଇ—ଦେ. ବ. ଖଟାଇ (ଦେଖ)

Khatēi

Khatēi (See)

ଖଟେଇବା—ଦେ. କି—ଖଟାଇବା (ଦେଖ)

Khatēibh

Khatēibh (See)

ଖଟ (ଧାତୁ)—ସ. ଖୋଜାଇବା—

Khatā (root)

To cover; to screen.

ଖଟ—ସ. ଦଶ—ଖଟି, ଅମ୍ଳ—

Khatā

Sour (M. W.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବସିବା ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉପାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଉପଥଗାମୀ—୧. Going astray.

* । ଦୁଷ୍ଟ—5. Wicked.

୬ । ମାତ୍ର; ସ୍ଥାନ—6. Mean; low; vile.

୭ । ବ୍ୟସନପ୍ରାପ୍ତ; ବ୍ୟସନସ୍ଥଳ—

7. Addicted to luxury.

ଖଡ଼ (ଧାତୁ)—୪.—ଖଡ଼ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)—

Khadd (root) Khadd (root) (See)

ଖଡ଼ଖଡ଼—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—ଶୁଣିଲେ ଦାଲୁକା ଜିନିଷ ଅନ୍ୟ

Khaddkhard ଜିନିଷ ସଙ୍ଗେ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—

ଧଡ଼ଧଡ଼ Sound of two dry things

ସବୁସବୁ striking together.

ଖଡ଼ଖଡ଼—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଡ଼ଖଡ଼ (ଦେଖ)—

Khaddkhard Khaddkhard (See)

ଖଡ଼ଦମ୍—ଦେ. ଅ.—ଖଡ଼ଦମ୍ (ଦେଖ)

Khaddam Khaddam (See)

ଖଡ଼—୪. ବି. (ଖଡ଼ ଧାତୁ = ଭେଦ କରିବା + ଭାବ. ଅ.)—

Khadda ୧ । ଭଙ୍ଗ—1. Breaking

୨ । ବିଭାଜନକରଣ—2. Dividing.

* । ଭୃଣଜାଗାୟୁ ଶୁଦ୍ଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ (ଏଥିରେ ଘରକୁଆଣି ହୁଏ)—

3. Name of a grass-reed used in thatching.

୪ । ନଡ଼ା—4. Straw.

ପରଶୁଲୋଚନରେ କରଣ ନିର୍ଦ୍ଦୟା

ଖଡ଼ ଗୁଣଧର୍ମ ସେ ଜାଳତେବ ନିଅଁ । ବୃକ୍ଷହୃଦ. ମହୁଭରତ. ଶାନ୍ତି ।

* । ଦହିକଡ଼ି; ପରିବା ସଙ୍ଗେ ଦହି ସିକ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭରକାସ—Buttermilk boiled with vegetables and spices. (M. W).

୬ । ଶ୍ୟାମାକା; ଫଣପଣା (ଗୁଳ୍ମ) (ହି. ଶବ୍ଦ ସାଗର)—
Bignonia Indica (plant).

ଦେ. ବି.—ଲତାର କାଡ଼—The stem of a creeper.

ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
A kind of grass.

ଖଡ଼ଉ—ଦେ. ବି. (ସ. କାଷ୍ଠ ପାତୁକା; ତେ. ପାତୋଡ଼ା)—କଠାଉ;

Khaddau କାଷ୍ଠ ପାତୁକା; ଖଡ଼ମ୍—Wooden sandals.

ଧଡ଼ମ୍

ସଂହାର

ଖଡ଼କ—୪. ବି.—ସୁଇ; ଖୁଣ୍ଟି—Bolt or pin. (M. W.)

Khaddaka

ଖଡ଼କା—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଡ଼କା; ନଡ଼ିଆ ଓ ଲାଲପତ୍ରର ମଝି ଶିର—

Khaddak 1. The twiglike long back-bone of a
ନାରବେଳ ପାତ୍ରାବିନି palm-leaf or cocoanut-leaf.

ଶାଳିକ

୨ । ଖଡ଼କାରେ ଭିଆର ଝାଡ଼ୁ—

2. A broom-stick made of cocoanut twigs

୩ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉଷ୍ଣାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତରଭାରତୀୟ
ବିଲତାଧିକ—A species of potato acclimatised
in Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆଳୁ ଏହି ଦେଶରେ ଉଷ୍ଣାଦି ମଞ୍ଜିରୁ ଲଗାଯାଏ]

ଖଡ଼କାବାଲୁ—ଦେ. ବି (ସମ୍ଭବତଃ ଫରକାବାଦରୁ ପ୍ରଥମେ ଅସିଥିବାରୁ)—

Khaddakabāj ଓଡ଼ିଶାରେ ଉଷ୍ଣାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତର-
ଭାରତୀୟ ବିଲତା ଆଳୁ—

A species of potato acclimatised in
Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆଳୁ ଏହି ଦେଶର ମଞ୍ଜିରୁ ଲଗାଯାଏ । ଏ ଆଳୁ

ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରେ ଏବଂ ଭେଜା ବାଲଗଣ ପରି ଫଳ ହୁଏ ।

ଖଡ଼କାବାଲୁ—ଦେ. ବି.—ଖଡ଼କାବାଲୁ (ଦେଖ)

Khaddakabād Khaddakabāj (See)

ଖଡ଼କି—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଡ଼)—ଏକ ପ୍ରକାର ହସ୍ତ ବଳୟ—

Khaddaki A species of armlet.

ଭୂତବେ କରେ ଧର ଖଡ଼କମାନଙ୍କୁ

ପୋଷକର ସୋଡ଼କ ଦେଲେ ମହାବର । ବୃକ୍ଷହୃଦ. ମହାବରତ ଅବ ।

ଖଡ଼କିନା—ଦେ. ଛି. ବିଶ—୧ । ଖଡ଼ ଖଡ଼ ଶବ୍ଦରେ—

Khaddakinā 1. By making a creaking sound.

ଧଟ୍ଟକବେ ୨ । ଧଡ଼କିନି; ହଠାତ୍; ଭୂରନ୍ତ—2 At once.

ସବୁକ୍ଷେ

ଖଡ଼କିନି—ଦେ. ଛି. ବିଶ—ଖଡ଼କିନା (ଦେଖ)

Khaddakini Khaddakinā (See)

ଖଡ଼କିବା—ଦେ. ଛି.—ଖରକିବା; ଝାଡ଼ୁ କରିବା; ଓଲାଇବା—

Khaddakibā To sweep a place clean.

ଖଡ଼କୁଟା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ନଡ଼ାକୁଟା; ଛଣପାଲ; କାଠିକୁଟା—

Khaddakutā Cut straw and trodden straw.

ଧଡ଼କୁଟା

କୁଢ଼ାକରକଟ; ସାସଫୁଂସ

ଖଡ଼କୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୁଟାଗଦା—

Khaddakurdhā A heap of fodder.

ଖଡ଼କିକା—୪. ବି. ଶ୍ଵୀ—ଖଡ଼କି (ଦେଖ)

Khaddakkikā Khaddakkī (See)

ଖଡ଼କି—୪. ବି. ଶ୍ଵୀ (ଖଡ଼କ—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ + କୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି-

Khaddakkī ଅ + ଶ୍ଵୀ. ର)—

୧ । ଶିଡ଼ିକ; ଝରକା; ଜଳାକବାଟ—1. Window.

୨ । ଗୁପ୍ତ ଦ୍ଵାର—2. Secret door

୩ । ବାଡ଼ି କବାଟ; ବାସଗୃହର ପଛଦ୍ଵାର—

3. Back door of a residence.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱରାବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପରାଂଶ ଖଡ଼ଖଡ଼ ।]

କେନ୍ଦ୍ର ବୋଲାଇ ଭଲ ଗଳେ ଚାଲିବା

ନୋହିଲେ ବହୁତକ୍ଷଣ ଖଡ଼ଖଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ୧୩ ।

୪ । ଖଡ଼ଖଡ଼; ସବାସୀ—4. Palki; a chair carried on the shoulders by bearers

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପରାଂଶ ଖଡ଼ଖଡ଼ ।]

ଖଡ଼ଖଡ଼—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଶୁଖିଲା ଦାଲୁକା ବସ୍ତୁମାନ
Khardakharda ପରସ୍ପର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—

ଅଡ଼ଅଡ଼ 1. The sound of dry light things striking.

ଅଡ଼ଅଡ଼ ୨ । କଠିନ ବସ୍ତୁ ଉପର୍ୟୁପର ଆଘାତ ପାଇବାର ଶବ୍ଦ—
2 Sound of hard things being repeatedly struck

୩ । କୌଣସି ସମ୍ପା ଜଳଷ (ଯଥା ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡି) ଇତସ୍ତତଃ
ହେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶ୍ଳେଷ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା ଘଡ଼,
ନଢ଼ିଆ) ଏ ପାଖ ସେପାଖ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—

3. Sound of small things being made to strike against the sides of a large empty thing when moved.

ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦେ ଚତୁର୍ଥେ ଶ୍ରେଣୀରେ ସଂସ୍କୃତ ଧ୍ୱନି—ସ୍ୱାଧୀନ ।

ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । ଶୁଖିଲା ଓ ଦାଲୁକା—1. Dry and light.

ଅଡ଼ଅଡ଼ ଶୁଖା ଖଡ଼ଖଡ଼, ମଝି ମାସାରେ ପଡ଼ି ରୁ କଡ଼ବଡ଼ କଡ଼ବଡ଼—
ଚୈତନ୍ୟରଜନ ।

୨ । ମାର୍ଗେଶ ଓ ଭାରସ୍ୱନ୍ୟ (ଦେହ)—

2. (body) Feeling healthy and light.

୩ । ହୁଗୁଳା—3. Slack or loose

ଖଡ଼ଖଡ଼—ଦେ. ଶ. —କାଷ୍ଠକର୍ମିତ ଶିବିକା, ପାଲକି—

Khardakhardi Palki; palanquin.

ଅଡ଼ଅଡ଼ି ହୁଆ ଖଡ଼ଖଡ଼. ହୁଆ ଗଉଡ଼ ବ, ମୋ ହୁଆବୋଡ଼ ।

ଅଡ଼ଅଡ଼ିଆ ଶିଶୁଗୋବିନ୍ଦ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଗଉଡ଼ଙ୍କ କାକରେ ବୁଢ଼ା ହେବା ବେଳେ ଏଥିରେ
ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର କାଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀମାନ ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ
ଏହି ନାମ ।]

୨ । ଝିଲିମିଲି; ଶିବିକା ଓ କବାଟ ଆଦିରେ ଲଗାଯିବା ଉପରକୁ
ଉଠିବା ଓ ତଳକୁ ଖସିବା ପଟା; ପାନ୍ଥପଲ—

2. A venetian window.

ଖଡ଼ଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ.—ଶୁଖିଲା (ବାଟ)—

Khardakhardia Dry (road).

ଅଡ଼ଅଡ଼ିଆ

ସୁଖା ଅଡ଼ଅଡ଼

ଖଡ଼ଖଡ଼—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼ଖଡ଼ (ଦେଶ)

Khardakhard Khardakharda (See)

ଖଡ଼ପ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଶ. —୧ । (ସ. ଖଡ଼)—ଶସ୍ତ୍ର—

Khardaga Sword.

ଅଡ଼ାଗ ଅନ୍ତ ଗଦା ଖଡ଼ ଚର୍ଚ୍ଚି ଚାକ ପରି ।

ଅଡ଼ାଗ

କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ଅଞ୍ଚ ।

୨ । (ସ. ଖଡ଼ା) ଶସ୍ତ୍ରା ପଶୁ—2. Rhinoceros.

ବୋଲେ ଖଡ଼ ଗ୍ରହାରୁ ଖଡ଼ ଗ୍ରହ ।

ବସ୍ତାଏ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେହ ବିକଳିତ ହୋଏ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀସବନାସ ।

ଖଡ଼ପର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ.—(ତୁଲ. ବ. ଖଡ଼େର ଘର)—
Khardaghara ପୁଅଲଘର (ଦେଶ)

Puṭṭa ghara (See)

ଖଡ଼ଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ.—ମହାନଦୀର ଉପନଦୀ ତେଲ ନଦୀ

Khardāṅgā କୁଲରେ ଥିବା କନ୍ଦମାନଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଲଲ୍ଲକା—

An estate inhabited by the Kandhas on the bank of the Tela river, a tributary of the Mahānadī.

ଖଡ଼ଙ୍ଗାଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଶି (ତୁଲ. ହି. ଖଡ଼ଙ୍ଗା ଜୋଡ଼ନା)—

Khardāṅgā debā ଗାନ୍ଧିଜିରେ ଇଝାକୁ ଠିଆ ବା ତେଡ଼ା ବା

ତେରଢ଼ା କର ରଖିବା (ଏହାଦ୍ୱାରା ଗାନ୍ଧିଜି ସ୍ମୃତିର
ଦିଶେ), ଖଜୁରୁଆ ବସାଇବା—

To put bricks in a slanting or erect style in brick-masonry.

ଖଡ଼ଖଡ଼ା ଶବ୍ଦର ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଶି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—

Khardakhardan karibā ଉପର୍ୟୁପର ଆଘାତ ପାଇବା

ଯୋଗୁଁ ଖଡ଼ ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ କରବା—

To resound as a result of being repeatedly struck

ଖଡ଼ଦ—ସ. ଶ (ନାମ)—କଷ୍ଟିକ୍ୟାର ରଜା (ଏ ବାଳୀ ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ

Khardada ପାଳନ କରୁଥିଲେ)—

A king of Kiskindhyā (who brought up

Bhāṭī and Sugrība)

ଖଡ଼ଦମ୍—ବୈ. ଶି. ଶବ୍ଦ—ଖଡ଼ଦମ୍ (ଦେଶ)

Khardadam Khardadam (See)

ଖଡ଼ପ—ଦେ. ଅ—ସବାରିକାନ୍ଥା ଗଉଡ଼ମାନେ ସବାରି କାନ୍ଦେଇ ଗଲା—

Khardapa ବେଳେ ବାଟରେ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ମାଡ଼ିଲେ ଆଉ

ଆଗକୁ ନ ଯାଇ ସେହି କଣ୍ଟା ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ
ସବାରିର ଅନ୍ୟ କାନ୍ଥା ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କୁ କହିବା ସଙ୍କେତ
ବଚନ—ଏଥିର ଅର୍ଥ ମୋ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ପଶିଲା,
ଟିକିଏ ରହ—

An expression used by a palki bearer to indicate that a thorn has run into his foot while engaged in carrying the palki and that the other bearers should stop a while to enable him to draw out the thorn.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ବୁଡ଼ିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଂ' ଗୋଡ଼ିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ବେଶିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ବେଶିବେ; 'ଅର୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଛା' ବେଶିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ବେଶିବେ ।

ଖଡ଼ପା—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼ପ (ଦେଖ)

Kharpapā Kharpapa (See)

ଖଡ଼ପାଲଗା—ଦେ. ଅ—ସକାରକାକ୍ଷୀ ଗଡ଼ଡ଼ିକା ତାଳବିଶେଷ—

Kharpapālagā (ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଅମ୍ବେମାନେ ଗୁଲୁଥିବା ପଥ କଣ୍ଟକମୟ, ସମସ୍ତେ ସାବଧାନ ହୋଇ ଚାଲି)—

Beware, the way is beset with thorns.

An exclamation used by palki-bearers (to indicate to the other bearers carrying the palki that the way through which they are passing is beset or strewn with thorns).

ଖଡ଼ମ୍—ଦେ. କ (କାଷ୍ଠମୟ; କାଷ୍ଠପାଦୁକା; ଭୂଲ. ତେ ପାକୋଡ଼ି)—

Kharam କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ପାଦୁକା; କଠାଉ—

ଧଉଳ Wooden sandals; patten; clog.

ପାଁବଜା, ଧରାଡ଼, ଧରାଡ଼

ଖଡ଼ମା—ଦେ. କଣ—ଘରର ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଶେଣି ଦିଆଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଖୁଣ୍ଟ

Kharam ଅଗରେ କରାଯିବା ଘର ବା ଖାନ୍ତରେ ଯେଉଁ କଠାଉ ବା ଖଡ଼ମ୍ ଆକାରର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ବସାଯାଏ—

A piece of wood in the shape of a clog put in the groove on the top of a pillar over which the wall-plate passes.

ଖଡ଼ରଖଡ଼ର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନିମିମିକରଣ)—ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ—

Khadarakhadara Sound imitating that produced by small things striking against one another.

ଧଉଳ; ଧଉଳ

ଧଉଳ

ଚକ୍ରପ୍ରଣାମକେ ଖଡ଼ର ଖଡ଼ର କର ନହେଇ ଚାଲି ପକାଇ ଅଛନ୍ତି—
ପକାଇମୋଡ଼ିବ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଡ଼ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଖଡ଼ର (ଦେଖ)

Kharam Kharam (See)

ଖଡ଼ରବୁରୁଷ—ଦେ. କ. (ସହଚର; ସ. ଖରବଂଷ୍ଟ୍ରା + ଭୂ. ବୁଷ୍)—

Kharamburus ଗୋଡ଼ାର ଦେହମାର୍ଜନ କିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଧରାବୁରୁଷ ଲୁହାର ଦାନ୍ତୁଆ ପାକିଆ ଓ ଟାଆଁସା ଘୁଷୁରୁ ଶେମରେ ଧରାବୁରୁଷ ଉଆର ବୁଷ୍ ବା ପାକିଆ—Curry-comb and brush for horse.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମରେ ଗୋଡ଼ା ଦେହରେ ଖରଡ଼ା ମାରିଲେ ତା ଦେହରୁ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଲୋମ, ଧୂଳି ଓ ଲୁଣି ଅଳ୍ପ ଝଡ଼େ । ତା ପରେ ଧରାବୁରୁଷ ତା ଲୋମକୁ ସାଫିକିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଖଡ଼ା—ଦେ. କି. କଣ—୧ । ଠିଆ ଠିଆ—
1. Standing.

ନଟିଆ; ଧଉ । ୧ । ବର୍ଷଜାଣ ଶାକବିଶେଷ; ମାରୁଗଣାଗ—

ଚୌଳା 1. Amaranthus Frumentacens, Amaranthus Gangeticus (Haines).

[ଦ୍ର—ଖଡ଼ାଶାଗ ବର୍ଷଭେଦରେ ଭିନ୍ନପ୍ରକାର—ଧଳା, ନାଲି ଓ ଧଳା-କଳାମିଶ୍ର; ସ୍ବାଦଭେଦରେ ଖଡ଼ା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା—ସୁଆଦିଆ ବା ମିଠା ଓ ଖାରିଆ ବା ଗୋବରିଆ ।]

ଝିଙ୍ଗୋ; ଝିଙ୍ଗି, ଖାଡ଼ା ୨ । (ସ. ଖଡ଼ା=ଭୃଣାଦିର ନାଡ଼)—

ଝିଙ୍ଗି ଶାକାଦିର ବଡ଼ ବଡ଼ ଡାଙ୍ଗ ବା ନାଡ଼; ଖାଡ଼ି—

2. Long stalk or stem of potherbs

(ଯଥା—ଘୋଇଖଡ଼ା ।)

ଖାଡ଼ା ୩ । ବାନ୍ଧୁଳିଖଡ଼ା—

3. A bow or sling for throwing out pellets of earth at monkeys, birds etc.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସ୍ବଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—

4. A thing of very slight or no value.

ତା ଘରେ ଖଡ଼ା ନାହିଁ—ପ୍ରବଚନ

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ସାଧାରଣ ଗରବ ଗୃହସ୍ଥମାନେ ଗ୍ରାହ ସଙ୍ଗେ ଖରଡ଼ି କରି ଖାଇବା କିମନ୍ତେ ଖରଡ଼ିନେ ଓ ବର୍ଷାଦିନେ ଅଘରରୁଆରୁ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଖଡ଼ାଶାଗ ବାଡ଼ିରେ ରେପିଆଥାନ୍ତି । ଏ ଶାଗ ଏତେ ଜଳେ ଯେ ଏହା ମାଗଣା ମିଳେ ବା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥାତ୍ କାମ ମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟରେ ହିସାବ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କ (ଭୂଲ, ବ. ଶକ୍ତିନାଶାଡ଼ା)—

କୁଇଁ—Pod.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—୧ । ଖଣ୍ଡା, ଖଣ୍ଡ—1. Sword.

୨ । ବମିମାଛ (ଦେଖ)

2. Bami (fish) (See).

ଖାଡ଼ା ବୈଦେ. କଣ. (ସ. ଖଡ଼ିକ=ଖୁଣ୍ଟି)—ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଠିଆ—
Standing upright.

ଖଡ଼ାଓପାସ—ଦେ. କଣ—ଖାଡ଼ା ଉପବାସ (ଦେଖ)—

Kharamopasa Kharamupabasa (See)

ଖଡ଼ାଖଡ଼—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼ାଦମ୍ (ଦେଖ)

Kharamkharam Kharamdam (See)

ଧରାବୁରୁଷ

ଖଡ଼ାଦମ୍—ବୈଦେ. କି. କଣ—୧ । ଠିଆ ଠିଆ—

Kharamdam 1. Standing.

ଧରାବୁରୁଷ ୨ । ଠିଆରେ ଠିଆରେ—

ଧରାବୁରୁଷ 2. Without sitting.

୩ । ବସୁବର ଠିଆ ହୋଇ—

3. Standing throughout.

୪ । କ୍ଷଣମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ ନ କରି—

4. Instantly; without the least delay

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ଣ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋଷ୍ଟ	ଅନୁନାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ଋଷ୍ଟ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଞ୍ୟ	ଢ୍ୟ	ଣ୍ୟ	ଡ୍ୟ	ଢ୍ୟ

ଖଡ଼ାପତ୍ର ନ ଦାୟତେ—ଦେ. ପ୍ରବଚନବାକ୍ୟ (ସ. ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ;
Khardāpatraṁ na dīyate ଖଡ଼ାପତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦିଆ ହେଉ
ନାହିଁ)—ଯେଉଁଠାରେ ମୁହଁ ଭଲ ଦେଖାଇବାରେ ସୀମା
ନ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ଦେଲବେଳକୁ 'ଖଡ଼ାପତ୍ର' ଭଳି
ମୂଲ୍ୟହୀନ ଓ ଅସାର ବସ୍ତୁ ସୁଦ୍ଧା ଦିଆ ନ ଯାଏ,
ସେହିଠାରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—
A saying meaning 'not giving a thing
of the slightest value'.

ଖଡ଼ାପହରା—ଦେ. ବି—୧ । ଠିଆ ହୋଇ ପହରା ବା ଚଉକ ଦେବା—
Khardāpaharā 1. Watching by standing
ଥାଉପାହାରି throughout.

ଅହାପହରା ୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଅନେକ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା—
2. Spending a long time standing
throughout; being on one's legs long.

ଖଡ଼ାବଇଠା—ଦେ. ବି—୧ । ଉଠାବଇଠା; ଉଠବସ; ଉଠିବା
Khardābairā ବସିବା—1. Act of standing up and
ଥାଉବସିଆଁ sitting down by turns.

ଅହାବିତା ୨ । ଅପରାଧୀକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଠିବା ଓ ବସିବାକୁ
ଦିଆଯିବାପ୍ରତି ଦଣ୍ଡ— 2 A punishment of
making a culprit stand up and sit down
alternately.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୁଡ଼ିଆଲୀରେ ଅପରାଧୀ ଶୁଣକୁ ଏ ଦଣ୍ଡ
ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଖଡ଼ାବଇରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବମି (ମାଛ) (ଦେଖ)—
Khardābairā Bami (fish) (See)

ଖଡ଼ାବହରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବମି (ମାଛ) (ଦେଖ)—
Khardābaharā Bami (fish) (See)

ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଡ଼ି, ଖଡ଼ିକା)—୧ । ଶ୍ୱେତ ଓ ନରମା ପଥର;
Khardi ଶୁକ୍ଳପାଷାଣ—1. Chalk, a kind of
ସ୍ଟେଟାଇଟ୍ ବା ସୋପ୍‌ଷ୍ଟୋନ.
ସ୍ଟେଟାଇଟ୍ ବା ସୋପ୍‌ଷ୍ଟୋନ,
କଠିନ, ଧାତୁପରି, [ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଗାର
ଧରଳମୁଦ୍ରିକା, ଖଡ଼ି, ପଡ଼େ । ଏଥିରେ ପିଲମାନେ ଭୂମିରେ
ଖଡ଼ିକା, ଖଡ଼ି ଲେଖନ୍ତି । ଆଗେ କାଗଜ, ସୀସା-ପେନ୍‌ସିଲ୍
ଥଡ଼ି ବା ଗ୍ଲେସ୍-ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ର ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିଲା;
ଅତୀତ କାଳରେ ପିଲମାନେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ
ଖାଲି ଲେଖୁଥିଲେ ଓ ବସ୍ତୁମାନେ ଅଣ୍ଟାରେ ସବୁଦିନ ଖଡ଼ି-
ଗୋଟିକି ଖୋସୁଥିଲେ ଓ ହସାବପତ୍ର ଆଦି ଖଡ଼ିରେ ଲେଖିବାକୁ
ପଡ଼ିଲେ ଭୂମି ବା କାନ୍ଥରେ ଉକ୍ତ ଗୋଟିକିଦ୍ୱାରା ଲେଖୁଥିଲେ ।
ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଖଡ଼ିରେ ଜ୍ୟୋତିଷଗଣନା ଆଦି ମଧ୍ୟ ଏବେ
'ଲେଖନ୍ତି । ବଲାଙ୍ଗୀର ଏକପ୍ରକାର ହାଲୁକା 'ଖଡ଼ି' ଆମଦାନୀ ହୁଏ—
[ଯାହା ଚକ୍‌ଖଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

୨ । ଏକଜାତୀୟ ତେଜା ଲୁଗା ବା ଲୁଗା; ଖର—

୩ A kind of reed or grass; Saccharum
Fusum

୪ । ବାଉଁଶ ତଣ୍ଡୁଳା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ସରୁଆ ଖଡ଼ିକା—
3. Slender twigs prepared from cleft
bamboo.

୫ । ଖଡ଼ିଆମାଟି, ଖଡ଼ି ପରି ଧଳା ମାଟି—

4. Chalky soil.

ଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଡ଼ି ଭଳି ଶ୍ୱେତ—

Khardi White as chalk.

ଧଡ଼ିଆ ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶର ପରି ମାତ ଅନାର୍ଯ୍ୟ—

ଧଡ଼ିଆ ଜାତିବିଶେଷ—Name of low caste Non-aryan
tribe in Sambalpur.

ଖଡ଼ିଆକନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିକନ୍ଦା (ଦେଖ)

Khardiākaṇḍa Khardikaṇḍa (See)

ଖଡ଼ିଆଳି—ଦେ. ବିଶ—ସେହି ଗୁଳିର ମୃତ୍ତିକା ଖଡ଼ିମୃତ୍ତି—

Khardiāla Chalky.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଉତ୍କଳରାଜ୍ୟ
ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ—An Oriya speaking estate
now included in the Central Province.

ଖଡ଼ିଆଳି—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଖଲ)—ବୈରୀ; ବିରୋଧୀ; ପ୍ରତିବାଦୀ—

Khardiāli Opponent; disputant; adversary.

ଖଡ଼ିକନା—ଦେ. ବି—ମାଟିପିତ୍ତଳାକୁ ଢିବା ବା ରଙ୍ଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ

Khardikanā ପିତ୍ତଳର ଢିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କନା—
The layer of cloth laid over an earthen
image before it is painted.

ଖଡ଼ିକନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସ. ଚୁଣ୍ଡପାଷାଣ)—ଚକ୍‌ଖଡ଼ି ପରି ଶ୍ୱେତ କନା—

Khardiākaṇḍa ପଥର—Chalk-like white sandstone.

ହୁଅଧି [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ କନାପଥର ଅପେକ୍ଷା ନରମ

ହୁଅ ଓ ଏଥିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଧଳା ଗାର ଟାଣିହୁଏ; ଏହା ଚକ୍‌ଖଡ଼ି
ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ; କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଖଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ହାଲୁକା ।]

ଖଡ଼ିକା—ସ. ବି. (ଖଡ଼ି ଧାତୁ + ଅକ + ଶ୍ଚା. ଆ)—ଚକ୍‌ଖଡ଼ି—

Khardika Chalk. (M. W.)

ନାଟକେନପାତାବି ଶିବା ଦେ. ବି—୧ । ନଡ଼ିଆପତ୍ର ଓ ତାଳପତ୍ର
ସଂକଳିତ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଟାଣୁଆଁ ଶିର—

1. The twiglike long backbone of the
leaves of palm or cocoanut tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୁଡ଼ପୁର ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେ । ଏଥିରୁ
ଗୋଲାଏ ବାଳି ଖଡ଼ିକାମୁଠା ବା ଝାଡ଼ୁ କରାଯାଏ । ଭଜାଭଜି
କରିବା କ୍ରମେ ମଧ୍ୟ ଖଡ଼ିକାମୁଠା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଲୁଆ,
ପାଳିକର, ପାଳମୁଗ ଆଦି ଚଳାଇବାର ଗୁଲୁଣୀ, ମାଛ ଧରବାର
ବଜା, ଖଇଁଛ ଆଦି ଜାଲକାଲୁଆ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ଏଥିରେ ତିଆରି ହୁଏ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ଦୃଢ଼ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଦୃଢ଼ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଦୃଢ଼ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଦୃଢ଼ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଦୃଢ଼ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଦଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦଦୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଗ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ ।

କୌଣସି ସବୁ, କାଠିଭଳିଆ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖଡ଼ିକା ସଙ୍ଗେ ଉପମା ଦିଆଯାଏ; ଲୋକେ କହନ୍ତି—‘ଅମୁକ ପିଲାଟି ଖଡ଼ିକାଟିଏ’ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ରଥରେ ବଜେ କରବାକୁ ପହଞ୍ଚିବିକେ କରବା ସମୟରେ ପୁରୀର ରାଜା ତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ସୁନାଖଡ଼ିକା ଧରି ବାଟ ଓଲଟା ଓଲଟା (ପହଞ୍ଚିବି କର) ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ଛୁସି ଛୁସି (ଛେରୁ କର) ଯାଆନ୍ତି ।

ତେଲଭଣ୍ଡାରେ ପିଠା ଲେଉଟାଇବା ଓ ଭଜା ଆଦି ଲେଉଟାଇବା ପାଇଁ (ଖଡ଼ିକା ପରି ପତଳା କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ମୁହଁ ଚଟକା) ଲୁହା-ଖଡ଼ିକା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ଦାନ୍ତ ଖୁଣ୍ଟା—2. Tooth-pick

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛୋଟ କାଠି—

A small twig

ଖଡ଼ିକାମୁଠା—ଦେ. ବ—୧ । ଏକତ୍ର ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ବଜା ହୋଇ-
Khardikāmuthā ଥିବା ହାତର ମୁଠାରେ ଧରି ଯାଇ ପାରିବା ଭଳି ଖଡ଼ିକାର ବଡ଼ା, ନଡ଼ିଆଖଡ଼ିକାରେ ଭିଆରି ଝାଡ଼ୁ ବା ପହଞ୍ଚିମୁଠା; ବଢ଼ିଣା—

1. A handful of tough twigs tied together for being used as a broom; broom-stick.

୨ । ଧାନ, ଗୁଡ଼ଳ, ମୁଗ ଆଦି ବାଲରେ ଭଜିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଲେଉଟିପାଉଟି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକାରେ ବଜା ହୋଇଥିବା ବଡ଼ା; ଭଜାରଜ-
ଖଡ଼ିକାମୁଠା—

2. A small handful of tough twigs tied together to agitate paddy etc in the frying pan.

ଖଡ଼ିକାର—ଦେ. ବ—ଖଡ଼ିରତ୍ନ (ଦେଖ)

Khardikāra Khardiratna (See)

ଖଡ଼ିକୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ନଦୀର ବାଲ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭଜ ଗ୍ରାନରେ
Khardikudā ମନକୁ ଖଡ଼ି ଗଛ ଉଠେ—

Sandy dunes in the bed of rivers on which Khardi reed thrives.

ଖଡ଼ି ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ପାଠାର୍ଥୀ ଶିଶୁ ଖଡ଼ି ଧରି ପଢ଼ିବା ସମୟରେ
Khardi gardibā ତା ହାତରୁ ଖଡ଼ି-ଗୋଟାଳ ଚାଟିଗାଳିର ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ତଳକୁ ଖଡ଼ି ପଡ଼ିବା—

The sliding away of a piece of writing chalk from the hand of a boy while engaged in writing with it on the floor or veranda of the school room.

[ଦ୍ର—ନଗେ ପିଲା ଲେଖୁ ଲେଖୁ ତା ହାତରୁ ଖଡ଼ି ଗଡ଼ି ଯାଏ । ଖଡ଼ି ଗଡ଼ିବା ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳ ଆଣି ଦିଏ, କିନ୍ତୁ

ଓଡ଼ିଶାର କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ (ଅଣବାବୁଆ) ଗୁହର ଖଡ଼ି ଗଡ଼ି ଗଲେ ତାହାର ଖଡ଼ିକୁ ସାଙ୍ଗ ପଛୁଆମାନେ ଗୋଟାଇ ଆଣି ଦେବାକୁ ରାଜି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଖଡ଼ିଗାରକୁ ଆସିବା —ଦେ. ଜି—(ଅମୁକର ନାମ) ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଣ
Khardigāraka āsibā ବ୍ୟକ୍ତିକ ତାଲିକାରେ ଚଢ଼ିବା—
(a person's name) To be enlisted amongst the notables.

ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳ—ଦେ. ବ—ଖଡ଼ିର ଗୋଲକାର ଖଣ୍ଡ—

Khardi goṭāḷi A small ball of chalk.

[ଦ୍ର—ଆଗେ ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ ଛୋଟ ଖଡ଼ିର ଗୋଲକ ଖୋସଣିରେ ଖୋସି ରଖୁଥିଲେ । ଏହା କରିବା ଯୋଗୁଁ ଖୋସଣି ଖସି ଯାଉ ନ ଥିଲା ଏବଂ କିଛି କଥା ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଅଣ୍ଟାରେ ଥିବା ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳ ଦ୍ଵାରା ଲେଖାଲେଖି ବା ହସାବ ଭୁଟିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଦେଉଥିଲେ ।]

ଖଡ଼ି ଘଷିବା—ଦେ. ଜି—ଖଡ଼ି ଘୋରିବା (ଦେଖ)—

Khardi ghashibā Khardi ghoribā (See)

ଖଡ଼ିଘୋରିବା—ଦେ. ଜି—ବହୁ ଲିଖନ ସାପେକ୍ଷ କୌଣସି ଗାଣିତିକ
Khardi ghoribā ସମସ୍ୟା ବା ହସାବ ସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ବହୁତ ଲେଖୁ ଲେଖୁ ଖଡ଼ିମୁଣ୍ଡାର ଅକାବକୁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଛୋଟ କରିଦେବା—To wear out a piece of chalk by extensive writing on the ground for solving an arithmetical problem or account.

ଖଡ଼ିଚୁନ—ଦେ. ବ—ପଥରଚୁନ—

Khardichūna Lime prepared by of calcination lime-stone.

ଖଡ଼ିକୁଆଁ—ଦେ. ବ—ହିନ୍ଦୁବାଳକର ସର୍ବାପ୍ରଥମେ ହାତରେ ଖଡ଼ି
Khardichhuāଁ ଧରିବାର ଅନୁଷ୍ଠାନ, ବାଳକର ଦିଦ୍ୟାରମ୍ଭ-ହାତେଖିଡ଼ି ସମ୍ବାର—The initiation of a Hindu boy into the act of writing (one of the ceremonies which must be observed by every Hindu boy)

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ବାର ସମୟରେ ଗୁରୁ ବା ପିତା ବାଳକହସ୍ତରେ ଖଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଇ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ଵରଙ୍କ ନାମ ଧରି ଭଜିଗୋଟି ମୁଣ୍ଡଳା ଭୂମିରେ ଲେଖନ୍ତି; ‘ସିକିରସ୍ତ’ (ସିକିହେଉ) ବୋଲି ମୁଁହରେ ଭଜା ରଖି କର ପିଲାଟି ହାତକୁ ଧରି ସେହି ମୁଣ୍ଡଳା ଉପରେ ମଜାନ୍ତି । ହିଜାଭ ଶିଶୁର ଜୀବନର ଉପନୟନ ପର୍ବମାନ ଦଶଗୋଟି ସମ୍ବାର ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ନବମ ବା ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ-ସମ୍ବାର ।]

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଖଡ଼ି କୁଅିକା—ଦେ. କି—(ଗୁରୁ ବା ପିତା) ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭକେଳେ
Khardi chhuāmbā ତାହାର ହାତରେ ପ୍ରଥମେ ଖଣିଏ ଖଡ଼ି
ହାତେଖିଦିଏ—ଦେବା—To initiate a boy into the
act of writing by putting a piece
of chalk to his hand.

ଖଡ଼ି ଛୁଣ୍ଡିକା—ଦେ. କି—ଖଡ଼ି ଘୋରିବା (ଦେଖ)—
Khardi chhundābā Khardi ghoribā (See)
ଖଡ଼ି କୁଅିକା—ଦେ. କି—(ଶିଶୁ) ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବା, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବା
Khardi chhuāmbā ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଖଡ଼ି ଧରିବା—
(a child) To begin the act of writing
for the first time in life.

ଖଡ଼ି ଟୋକେଇ—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶର ସରୁକାଠି ବା ବାଉଁଶ କଣିରେ
Khardi tokei ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଟୋକେଇ—A basket
made of small twigs of bamboo.

ଖଡ଼ିଦିଆ—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିକୂଅି (ଦେଖ)—
Khardidia Khardichhuān (See)

ଖଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କି—୧ । ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବା—
Khardi dharibā 1. The begin the art of
writing at the intiation ceremony
୨ । କୌଣସି ଗଣିତକ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ହିସାବ ସମାଧାନ କରିବା
ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଅଳ୍ପ ଲେଖିବାକୁ ହାତରେ ଖଡ଼ି
ଦେବା—2. To take a piece of chalk for
writing on the ground to solve an
arithmetical problem or account.

ଖଡ଼ି ପକାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସନ୍ଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ
Khardi pakāibā ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡଳା କାଞ୍ଚ ଫଳାଫଳ
ଖିଡ଼ିପାତା ଚିତ୍ରିତ କରିବା—1. To draw lines on the
ground by a piece of chalk in order
to calculate one's fortune.

ଶଶି ନାମେ ମନିଷ୍ୟେଷୀ ପକାଇବା ଖଡ଼ି—ମଧୁସୂଦନ ବରଦା ।

[ଦ୍ର—କେହି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ବ୍ୟକ୍ତି
ଭୂମିରେ ଖଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ମୁଣ୍ଡଳ ଲେଖି ତହିଁ ମଧୁର
ମୁଣ୍ଡଳର ସେହି ଘରେ ଲୁଚା ସେ ଘରରେ ଖଡ଼ିଟି ଥୋଇ ଦେବା
ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ଶିଶୁକୁ କହି, ଶିଶୁ
ସେହି ଘର ଭିତରେ ଖଡ଼ିଟି ରଖିଦିଏ ଗଣକ ତାହା
ଦେଖି ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ କୃତ ପ୍ରଶ୍ନର ସଫଳତା ବା ନିଷ୍ଫଳତା
ଚିତ୍ରିତ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ 'ଖଡ଼ି ପକାଇବା' ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଖଡ଼ି ପକାଇବା ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବା—

2. To solve questions about a
man's fortune by drawing lines
and figures on the ground with
a piece of chalk.

ଗଲ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଖଡ଼ି ପକାଇ କରୁଥିଲେ ପର ।

ପକାଇମୋହନ. ଗନ୍ଧବନ୍ଧୁ ।

୩ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗଣନା କରିବା—

3. To make astrological
calculations.

ଖଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
Khardi pardibā 1 Mention of any thing.

ଖିଡ଼ିପାତା ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
2 Beginning of some work.

୩ । ଭବିଷ୍ୟତ ଗଣନା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭୂମିରେ ଗାର କଟାଯିବା—
3. Drawing of figures on the ground
for calculating the future

୪ । (ଅମୃତକ ନାମରେ) ଖଡ଼ି ପଡ଼ିବା; (ଅମୃତ) ଜଣେ
ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବା—

4 To be included in the list of notables
୫ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ) ଉଲ୍ଲେଖ ହେବା—
3. (the name of a person) Being
mentioned.

ଖଡ଼ିପଥର—ଦେ. ବି—୧ । ଧଳା ରଙ୍ଗର ନରମା ପଥରବିଶେଷ;
Khardipathara ଧଳା କଳା ପଥର—
ଖିଡ଼ିପାଥର 1. Limestone.

୨ । ଚକ୍ ଖଡ଼ି—2 Chalk stone.

[ଦ୍ର—ଏ ପଥର କଳାପଥର ଠାରୁ ନରମା ଓ ଏଥିଦ୍ୱାରା
ଭୂମିରେ ଓ କଳାପଥରରେ ଲେଖିଲେ ଲେଖିହୁଏ । କଳାପଥର
ଓ ପ୍ରାକୃତ ଉପକୂଳରେ ଏ ଖଡ଼ିପଥରର ପାହାଡ଼ମାନ ଅଛି ।]

୩ । ଖଡ଼ି ୧ ଦେଖ

Khardi 1 (See)

ଖଡ଼ିପାଠ—ଦେ. ବି—୧ । ଶୁଦ୍ଧାଳିରେ ପିଲାମାନେ ଅବଧାନଙ୍କ ନିକଟରେ
Khardipāṭha ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଲେଖି ଶିଖିବା ବିଦ୍ୟା
(ଯଥା—ପଣକଥା, ହରିଗୁଣ, ଫେଡ଼ାମିଶା,
ସତରଫଳା ଇତ୍ୟାଦି)—

1. The elementary writing and rules
of arithmetic learnt by students in
primary schools.

ଭୂପର ବୋଇଲ ଭୂ ଖଡ଼ିପାଠ ପଢ଼ି

ଭୂମା ମୋତେ ଗୁଡ଼େ ନ କହ ଅଗବତି ।

ବୃଷବେଦ. ମହାବରଦ ବନ ।

୨ । ଅଳ୍ପ ବା ଗଣିତ ବିଦ୍ୟା (ସେହି ବିଦ୍ୟା ସାଧନ କରିବା
ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ହିସାବ ଅତି ଲେଖାଲେଖି
କରିବାକୁ ହୁଏ) —2. Arithmetic.

ଖଡ଼ିପାଣି—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିଭୂନା ବା ଭୂନ ଗୋଲା ଦେଇ ଭଲ
Khardipāṇi ଦେଖା ଯାଉଥିବା ପାଣି—Water coloured
white like chalk.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତି ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୟା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

ଖଡ଼ିଫୋଟକା—ଦେ. ବି — ଖଡ଼ିଫୋଟକା (ଦେଖ)

Khārdi phoṭakā Khariphotākā (See)

ଖଡ଼ିଲଗି—ଦେ. ବି.—ସାନପୁଣ୍ୟ ମା ପରେ ରଥଯାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ

Kardilāgi ଚନ୍ଦ୍ରବେଳେ ଖଡ଼ିଆଦି ଲଗାଇ ଚନ୍ଦ୍ର କରବାର ଅନୁଷ୍ଠାନ

ବା ଉତ୍ସବ—The ceremony of smearing

chalk on the image of the Deity Jagan-

nātha after the Bath ceremony

[ଦ୍ର—କେବଳ ‘ସୁନ୍ଦର’ ବର୍ଣ୍ଣ ସେବକ ଏହି ଖଡ଼ିର ପ୍ରଲେପ

କରିଥାନ୍ତି; ଅନ୍ୟ କେହି କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଖଡ଼ିସିଝୁ—ଦେ. ବି.—ଲଙ୍କାସିଝୁ (ଦେଖ)

Khādisijhu Lankāsijhu (See)

ଖଡ଼ି—ସ. ବି. (ଖଡ଼ି ଧାତୁ = ଭେଦ କରିବା + ଉପ. ଅ + ଣି. ଇ) —

Khārdi ୧ । ସ୍ୱଳ୍ପମାତ୍ରା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କୋମଳ ଖନିଜ ବସ୍ତୁ-

ବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତବାଦ) —

1. Grey chalk; a kind of steatite.

୨ । ଖଡ଼ିଆ ମାଟି—2. Chalky soil.

୩ । ଏକଜାତୀୟ ତେଜା ଲୁଗା; ଖର—

3. Saccharum Fuscum; a kind of reed or grass.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଆଖି ଗଛ ପରି; ଏହାର ନାଡ଼ ପତ୍ର; ଭୂତତା ଯାଏଁ ହାତ ।]

ଦେ. ବି. — ବାଉଁଶରୁ ନିର୍ମିତ ଖଡ଼ିକା—

Slender twigs made from split bamboo

ଖଡ଼ିନା—ସ. ବି. (ଖ + ଡିନ) — ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଗତିବିଶେଷ—

Khārdina A particular motion of birds during flight.

ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଡ଼ିକା) — ହାତଗଣ୍ଠି ବା ଗୋଡ଼ଗଣ୍ଠି ଉପରେ

Khārdi ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟାକାର କଙ୍କଣବିଶେଷ; ହାତଖଡ଼ି,

ଧାଡ଼ି ଗୋଡ଼ଖଡ଼ି—Bracelet for the

ସ୍ତ୍ରୀ, କଣ୍ଠା wrist or ankle

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହାତରେ ବଡ଼ ପତ୍ର

ଖଡ଼ି ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ଏବେ ବଙ୍ଗଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତେ

ସରୁଆ ବାଲ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଆସାମର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-

ମାନେ ଅବଧ ଖଡ଼ି ପିନ୍ଧୁଅଛନ୍ତି; ତୁଳ. ଆସାମୀ ଖାରୁ ।]

ଖଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇବା—ଦେ. କି. — ଖଡ଼ି କାନ୍ଦିବା (ଦେଖ)

Khārdi ohlāibā Khārdi kārdhibā (See)

ଖଡ଼ିକଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ସହଚର) — ଖଡ଼ି ଏବଂ କଣ୍ଠି—

Khārdikanṭhi Bracelet and necklace.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ କବଳାତ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ବଳମାନେ ଓ ଅନ୍ୟ

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଶୁଙ୍କୁ ବଳମାନେ ଖଡ଼ିକଣ୍ଠି ଉପହାର କରନ୍ତି ।]

ଖଡ଼ିକଣ୍ଠା—ଦେ. ବି. ସଂ—(ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ ପୁରୁଷ କୌଣସି

Khārdikanṭhā ସ୍ତ୍ରୀର ହାତରୁ ଖଡ଼ି କାନ୍ଦିବା ବା ଉପହାର କରିବା

ରୂପ କୁଣ୍ଡିତ କର୍ମ କରେ—(a term of abuse)

A person who does nasty acts.

ଖଡ଼ିକା—ସ. ବି. — ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଖଡ଼ି—

Khārdikā Bracelet and anklet. (M. W.)

ଖଡ଼ିକାଚ—ଦେ. ବି. (ସହଚର) — ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଧାନ

Khārdikācha ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ, ଧାତୁନିର୍ମିତ ଖଡ଼ି ଓ କାଚ—

Metal bracelet and glass-bangles worn

by females who have their husbands

living.

ଖଡ଼ି କାନ୍ଦିବା—ଦେ. କି. — ୧ । ହାତଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଖଡ଼ିରୁ

Khārdi kārdhibā ହାତରୁ ବାହାର କରିବା—

1. To take off the khārdi from the wrist.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଉପହାର ହେଲେ ତା

ହାତରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବାହାର କରି ଖଡ଼ିକୁ ବାହାର କରିବା—

2 To take off the bracelets from the wrists of a woman just widowed.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ମଲେ ଉପହାରକୁ କୌଣସି

ଜଳାଶୟ ନିକଟକୁ ନେଇ ଭସ୍ମାବୃଣୀ ବା ଗ୍ରାମସେବକ ତା ହାତରୁ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବାହାର କରି ଖଡ଼ି ଓ କାଚକୁ ବାହାର କରି ପକାଇବାର ବ୍ୟ

ବେଦେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳେ ।]

ଖଡ଼ି ଗୁଞ୍ଜର—ଦେ. ବି. — ଗୁଞ୍ଜର (ଦେଖ)

Khārdi guṇjara Guṇjara (See)

ଖଡ଼ି ଛୁଇଁବା—ଦେ. କି. — (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ତ୍ରୀ) ନିଜ ହାତର ଖଡ଼ିକୁ ଛୁଇଁ କର

Khārdi chhuiṇibā ଶପଥ କରିବା—To swear by

touching the bangle (said of a woman

having her husband).

[ଦ୍ର—ଖଡ଼ି ଛୁଇଁ ମିଛ କହିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଶୀଘ୍ର ଉପହାର ହେବାର

ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।]

ଖଡ଼ିନୋଲି—ଦେ. ବି. (ସହଚର) — ଖଡ଼ି ଏବଂ ନୋଲି—

Khārdunoli Bracelet and ear-ring.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାମାନେ ଅନୁଗ୍ରହଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ପଣ୍ଡିତ-

ମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟସ୍ୱ ଅନୁଗ୍ରହର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ଖଡ଼ିନୋଲି ଉପହାର

ଦେବାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବେ ଅନେକ ରାଜସଭାରେ ଚଳୁଥିଲା ।]

ଖଡ଼ି ବଜ୍ରହେବା—ଦେ. ବି. — (ବାଳିକା ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମୀନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ

Khārdi bājrahebā ଅର୍ପଣବାଦ ବିଶେଷ) — ଚନ୍ଦ୍ରକାଳ ହାତରେ

ଖଡ଼ି ପିନ୍ଧିବା; ଅଜୀବନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମୀ ଚାହିଦା—

To continue to be blessed with her

husband till death; (a term of blessing)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଘ	ଙ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଭ	ଧ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ଣ	ତ	ଥ

used by elderly females to girls and young women; denoting "May your bracelet or bangle continue for ever i.e. may your husband live for ever".

[ଦ୍ର—ହଳୁ ଶ୍ରୀମାନେ ଅଜାବନ ସଧବା ବା ଅଛୁଅ ହୋଇ ରହୁବାକୁ ସୁଖମୟ ମଣନ୍ତି; ସ୍ୱାମୀ ବନ୍ଧୁ ଆଉଁ ଆଉଁ ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ମରନ୍ତି ସେ ଶ୍ରୀ ଭାଗ୍ୟବତୀ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି । କୌଣସି ବୃଦ୍ଧା ଶ୍ରୀ ଯୁବତୀ ବା ବାଳିକାକୁ ଅଣିବୀଦ କଲେ କହନ୍ତି "ତୋ ଖଡ଼ କଲୁ ହେଉ", ଅର୍ଥାତ୍ ବଳପୂର୍ବକ ଭରସାସ୍ଥୀ ହେଉ, ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ଭରକାଳ ସଧବା ହୋଇ ଥା ।]—

ଖଡ଼ବାହୁ—ଦେ. ବ—୧ । ହାତର କଟକିଠାରୁ ବାହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା Khardubāhi ପିତ୍ତଳ ବା କଂସାର ଏକାଧିକ ପଟେ ଖଡ଼—

1. Ornament of brass or bellmetal (consisting of several bits) worn on the hands of females from the wrist to the elbow.

କମ ଆଦି ଖଡ଼ବାହୁ ହସ୍ତରେ ଗୋହୁଏ । ଉଚ୍ଚ, ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୨ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଉଡ଼ୁଣୀ, କେଉଡ଼ୁଣୀ, ଯୋବଣୀ, ବାଉରଣୀ, କଣ୍ଟୁରୁଣୀ ଆଦି ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ପିତ୍ତଳର ଏକାଧିକ ଖଡ଼ (ଏହା ହାତଗଣ୍ଠି ଠାରୁ ବାହାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ)—2 Heavy and clumsy brass bracelets and bangles worn by some Śūdra and low caste women in Orissa.

[ଦ୍ର—ଗଉଡ଼ୁଣୀ, କେଉଡ଼ୁଣୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ହୃଦୟ ହାତର ଖଡ଼ ଓଜନରେ ପ୍ରାୟ ୫୨ ସେର ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଖଡ଼ମୁଷା—ଦେ. ବ—୩ । ବା ବାଳକର ଖଡ଼ପିନ୍ଧା ହାତଦ୍ୱାରା କରାଯିବା Khardumushā ଖଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—Blow given by the hand wearing bracelet.

ଖଡ଼ମୁଷା ମାରିବା—ଦେ. କି—(ଶ୍ରୀ ବା ବାଳକ) ପିନ୍ଧୁଥିବା ଖଡ଼ଦ୍ୱାରା Khardumushā māribā ଅନ୍ୟକୁ ଆଘାତ କରିବା—To strike a blow with the bracelet.

ଖଡ଼ରୁ—ଦେ. ବ—୧ । ଖରୁଡ଼ା, କଂସା ଓ ପିତ୍ତଳର ଖଡ଼ ଉତ୍ପତ୍ତି Khardurā କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—

(ଖଡ଼ରୁ—ଶ୍ରୀ) 1 A caste of artisans who manufacture brass or bell-metal bracelets.

୨ । ଖରୁଡ଼ା; ଘୋଡ଼ା ଦେହ ଲୁଣ୍ଠାଇବାର ଲୁଡ଼ା ପାନିଆ—

2. Curry-comb for combing the body of a horse.

ଖଡ଼ ଶୀତଲେଇବା—ଦେ. କି—ଖଡ଼ କାଟିବା (ଦେଖ) Khardu śitalēibā Khardu kārḍhibā (See)

[ଦ୍ର—ହାତରୁ ଖଡ଼ କାଟିବା ବ୍ୟବାର ଲକ୍ଷଣ । ସାଧାରଣତଃ

ସଧବା ଶ୍ରୀର ହାତରୁ ଖଡ଼ କାଟାଯିବାର ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଖଡ଼ 'କାଟିବା' ରୂପ ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଖଡ଼ 'ଶୀତଲେଇବା' ରୂପ କୋମଳତର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଖଡ଼େଖଡ଼େ—ବୈଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଠିଆଠିଆ; କୌଣସିଠାରେ Khardekharde ନ ବସି—

ଆଡ଼ାଆଡ଼ାଆ 1. Standing; without sitting anywhere

ଅଡ଼େଅଡ଼େ ୨ । ତତ୍ତ୍ୱେଣାତ୍; ତୁରନ୍ତ —2 Immediately.

ଖଡ଼େଦମ୍—ବୈଦେ. କି. ବିଶ—ଖଡ଼ାଦମ୍ (ଦେଖ)

Kharedam Khardādam (See)

ଖଡ଼ୋର—ଦେ. ବ—ଖଡ଼ରୁ (ଦେଖ)

Khadorā Khardurā (See)

ଖଡ଼—ସ. ବ. (ଖଡ଼ ଧାତୁ = ଭେଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଣ)—

Khadga ୧ । ଖଣ୍ଡା, ଲରବାର—

1. Sword; scimitar.

୨ । ଗଣ୍ଡାପଶୁ; ଗଣ୍ଡା—2 Rhinoceros.

୩ । ଗଣ୍ଡାର ଆଗଣି ଉପରେ ବାହାରିଥିବା ଶିବ—

3. The snout or horn of a rhinoceros.

୪ । ଲୁମ୍ବାଇର ଖଣ—

4 The spiked tail of an alligator.

୫ । ଲୌହ—5. Iron

ଦେ. ବ—୧ । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ବୋହାକୁ ହାଣିବାକୁ ଦିଆଯିବା—

1. The sword used for killing animals in sacrifice before a Goddess.

୨ । ଚଣ୍ଡୀ ବା କାଳୀଠାକୁରାଣୀ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଖଣ୍ଡ ବା ଖଣ୍ଡା—2. The sword held by Goddess Kālī or Chāḍī.

ଖଡ଼ଗୋଶ—ସ. ବ. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଖଡ଼ + ଗୋଶ)—ଖଣ୍ଡାର ଖାପ Khadgakośa ବା ଖୋଲ—The sheath or scabbard of a sword.

ଖଡ଼ଗତ—ସ. ବ—ବୃହତ୍ କାଶ; ତୃଣବିଶେଷ— Khadgata A large kind of reed; Saccharum Spontaneum.

ଖଡ଼ଗଧର—ସ. ବିଶ. (ଖଡ଼ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ, ଅ)— Khadgadharā ଖଡ଼ଧାରୀ—Holding a sword; armed with a sword.

ଖଡ଼ଗଧର—ସ. ବ. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଖଡ଼ + ଧର)—ଖଣ୍ଡାର ଦାଗ— Khadgadharā The edge of sword.

ଖଡ଼ଗଧରୀଣୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଖଡ଼ଗଧର + ଶ୍ରୀ. ର)—ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ Khadgadharīṇī ଖଡ଼ ଧରିଥାଏ— (woman) Holding a sword.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଧୃତର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲିଖାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବା ପଞ୍ଚମୀ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଗୋଟିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବିତ' ୨ ପାଇଲେ ଅଲବିତ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ କାଳୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]—

ଖଡ୍ଗଧାରୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଖଡ୍ଗ + ଧା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. Khadgadhārī (ବ.)—ଯେ ଖଡ୍ଗ ଧରିଥାଏ—Holding (ଖଡ୍ଗଧାରୀ—ଶ୍ରୀ) a sword; armed with a sword.

ଖଡ୍ଗଧେନୁ—ସ. ବି. (ଖଡ୍ଗ + ଧେନୁର୍ଥେ. ଧେନୁ)—
Khadgadhenu ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଡ୍ଗ—

1 A small sword; rapier.

୨ । ମାଈରଖଡ୍ଗ—2. A female rhinoceros

ଖଡ୍ଗଧେନୁକା—ସ. ବି—ଖଡ୍ଗଧେନୁ (ଦେଖ)

Khadgadhenukā Khadgadhenu (See)

ଖଡ୍ଗପତ୍ର—ସ. ବି. (ଖଡ୍ଗ + ପତ୍ର)—୧ । (ମ ପ. ଲେ, ଖଡ୍ଗାପାତ୍ରୁ Khadgapatra ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପତ୍ର)—ଶାଲ—
1. Shield.

୨ । (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର) ଖଡ୍ଗର ଦାଡ଼ୁଆ ଫଳକ; ଖଡ୍ଗର ଫଳ—

2 The blade of a sword.

ଖଡ୍ଗପାଣି—ସ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଡ୍ଗ + ପାଣି)—

Khadgapāṇi ଖଡ୍ଗହସ୍ତ (ଦେଖ)

Khadgahasta (See)

ଖଡ୍ଗପାଲି—ସ. ବି.—(ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର, ଖଡ୍ଗ + ପାଲି)—ଖଡ୍ଗର ଖଣ୍ଡପାର—
Khadgapālī The edge of a sword.

ବନ୍ଧ୍ୟା ବି ଖଡ୍ଗପାଲି ପଦର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

ଉଚ୍ଚ ଦେବେଶ୍ଵରବଳାସ ।

ଖଡ୍ଗପିଧାନ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖଡ୍ଗ + ପିଧାନ)—ଖଡ୍ଗର ଖୋଳ—
Khadgapidhāna The scabbard of a sword.

ଖଡ୍ଗପିଧାନକ—ସ. ବି.—ଖଡ୍ଗପିଧାନ (ଦେଖ)

Khadgapidhānaka Khadgapidhāna (See)

ଖଡ୍ଗପୁଚ୍ଛା—ସ. ବିଣ. (ଖଡ୍ଗ + ପୁଚ୍ଛ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ—(ଅଧୁନିକ Khadga puchchhi ଇଞ୍ଜନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ଜୀବର ତାଲ ପରି ଦେହାବରଣ ତଳେ ଖଡ୍ଗାକାର ଶଳାକା ଥାଏ(ଯଥା—ସମୁଦ୍ରକଙ୍କଡ଼ା) (ପ୍ରକୃତବାଦ)—(animals) Having a sword-like bone below the shield-like shell; Zephyrosura.

ଖଡ୍ଗପୁତ୍ରିକା—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖଡ୍ଗ + ପୁତ୍ରିର୍ଥେ ପୁତ୍ରିକା)—
Khadgaputrikā ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଡ୍ଗ—1. Rapier.

୨ । ଛୁର—2. A knife.

ଖଡ୍ଗପାଳା—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖଡ୍ଗ + ପାଳା)—ଖଡ୍ଗର ଫଳକ ବା
Khadgapāḥa ଦାଡ଼ୁଆ ପାତ୍ର—The blade of a sword.

ଖଡ୍ଗପ୍ରହାର—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖଡ୍ଗ + ପ୍ରହାର)—ଖଡ୍ଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Khadgaprahāra A stroke with the sword; a sword-cut.

ଖଡ୍ଗବନ୍ଧ—ସ. ବି.—ଖଡ୍ଗା ଅକୃତବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ସନ୍ଧି ବେଶ—
Khadgabandha ରୂପ ରଚନାବିଶେଷ—A kind of artificial composition, the letters being arranged to form a sword.

ଖଡ୍ଗମୃଗ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପି; ଖଡ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ମୃଗ; ଖଡ୍ଗ + ମୃଗ)—
Khadga mṛuga ଗଣ୍ଡା—Rhinoceros.

ଉଚ୍ଚ ବି ବ୍ୟାସ ଖଡ୍ଗମୃଗ, ଯେବା ସଞ୍ଚରେ ମହାଭାଗ । କରନ୍ତାଥ. ଭଗବତ ।

ଖଡ୍ଗଶିମ୍ବୀ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପି, ଖଡ୍ଗାକୃତ ଶିମ୍ବୀ)—ଫରାସ୍‌ବିନ୍—
Khadgaśimbī French bean. (M. W.)

ଖଡ୍ଗହସ୍ତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଡ୍ଗ + ହସ୍ତ)—୧ । ଯେ
Khadgahasta ଖଡ୍ଗ ଧରି ଥାଏ—1. Holding a sword in hand.

୨ । ଖଡ୍ଗହସ୍ତୀ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—

2. Ready to strike with the sword.

୩ । ଅନ୍ୟପ୍ରତି ବିଶେଷ କୋପିତ ବା ପ୍ରତିକୂଳ—

3. Inimical; violently opposed.

୪ । କୌଣସି ମତ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧାଭାବ; ବିରୁଦ୍ଧାଭାବ—
4. Holding a diametrically opposite view—leading a violent opposition against a view or a person.

ଖଡ୍ଗହସ୍ତତା—ସ. ବି. (ଖଡ୍ଗହସ୍ତ + ତା)—ବିପକ୍ଷତା; ବିରୋଧ—
Khadgahastatā Opposition; enmity.

ଖଡ୍ଗାଘାତ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖଡ୍ଗ + ଆଘାତ)—ଖଡ୍ଗପ୍ରହାର;
Khadgāghāta ଖଡ୍ଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ—A stroke with the sword; sword-cut.

ଖଡ୍ଗାଧାର—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖଡ୍ଗ + ଆଧାର)—ଖଡ୍ଗର ଖୋଳ—
Khadgādhāra A scabbard; a sheath for the sword.

ଖଡ୍ଗାମିଶା—ସ. ବି. (ଖଡ୍ଗ + ଆମିଶ)—ଖଡ୍ଗର ମାଂସ—

Khadgāmisha Rhinoceros-meat.

ଖଡ୍ଗାରିତ—ସ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗର ଫଳକ —

Khadgārīta 1. Sword-blade. (M. W.)

୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ ଖଡ୍ଗ ଦାଡ଼ରେ ଚାଲିବାବୁଦ୍ଧ ବୌଦ୍ଧବ୍ରତ—

2. A Buddhist penance consisting of walking on the edge of a red-hot sword.

ଖଡ୍ଗିକା—ସ. ବି (ଖଡ୍ଗ + କ + ଶୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଆ)—ଦାଆ—

Khadgikā Sickle; small scythe. (M. W.)

ଖଡ୍ଗୀ—ସ. ବିଣ (ଖଡ୍ଗ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Khadgī ୧ । ଯେ ଖଡ୍ଗ ଧରିଥାଏ; ଖଡ୍ଗଧାରୀ—1. One who holds a sword; a swordsman.

ସ. ବି—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. God Śiva.

୨ । ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—2. Rhinoceros.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଖଡ଼ିକ—ସ. ବି (ଖଡ଼ି + ସଦୃଶାର୍ଥେ. ଉକ)—ଦାଆ—

Khadrīka A sickle; scythe.

ଖଡ଼ିନ—ବି (ଖଡ଼ି + ବିଦ୍ୟମାନତା ଅର୍ଥରେ ଉକ)—ଗଣ୍ଡା—

Khadrīna Rhinoceros.

ଉଣ—ଖଡ଼ିଧାରୀ—Armed with a sword.

ବଣା ସେ ଖଡ଼ିନ ହୋଇ ଖଡ଼ିନ ସଙ୍ଗେ,

ବନ୍ଧାମଲେ ବୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦରେଣ ସଙ୍ଗେ ମିତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଖଡ଼ିଗୋତ୍ତୋଲନ—ସ. ବି (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ, ଖଡ଼ି + ଉତ୍ତୋଲନ)—ପ୍ରହାର

Khadrīgotolana କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଡ଼ି ଉଠେଇବା—

Raising the sword for striking a victim.

ଖଡ଼ିପହରା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିପହରା (ଦେଖ)—

Khadrīpaharā Khadrīpaharā (See)

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ବନିନୁକରଣ; ସ. ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ନାମ ଧାତୁ)—

Khankhan ଶବ୍ଦ ଦେବା ଯୋଗୁଁ ବା ଖନା ହୋଇଥିବାରୁ

ଉଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟର ଅନୁନାସିକ ଧ୍ବନି—Nasal sound due to cough or some bodily defect.

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡାୟିତ—ସ. ବିଣ (ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡାୟି ନାମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—

Khankhanāyita ଝୁଲୁଝୁଲୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Tinkling. (M. W.)

ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସ. ଖଣ୍ଡ)—ଖଣ୍ଡା; ମାଟି ଖୋଳିବା ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

Khapatā A spud or paddle for digging
holes in the earth.

ଖଣ୍ଡା [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଲମ୍ବ କାଠ ବେଶ୍ ଥାଏ ଓ ଅଗରେ

ଲୁହାର ଗୋଟିଏ ଚଉଡ଼ା ଦାନ୍ତୁଆ ଶସ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ ।]

ଖଣ୍ଡାବେଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡାରେ ଲଗିଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର

Khapatābēṭṭa ବେଣ୍ଟା—The wooden or bamboo
handle of a spud.

ପ୍ରାଦେ (ମେଦନାୟର) ବି—ପ୍ରାଦେ (ଦେଖ)—

Frying iron stick.

ଖାପତି—ଦେ. ବି—ଖାପତି (ଦେଖ)

Khapatī Khapatā (See)

ବସ୍ତ୍ରାଦି ସେ ନିଶ ଖାପତିରେ ଖୋଳ

ସେ ବାଟେ ପାତାଳ ଗଳରୁ ଗଲେ ଗଲେ—ବୃଷ୍ଟି ସଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖାନ୍‌ଖାନ୍—ଦେ. ଅ—ଖାନ୍‌ଖାନ୍ (ଦେଖ)

Khankhan Khankhan (See)

ଖାନ୍‌ତା—ପ୍ରା. ବି—ଖାନ୍‌ତା (ଦେଖ)

Khantā Khantā (See)

ଖାନ୍‌ତି—ପ୍ରା. ବି—ଖାନ୍‌ତି (ଦେଖ)

Khantī Khantā (See)

ଖାନ୍—ଦେ. ବି (ସ. ଖାନ୍)—୧ । ମାଟିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତ;

Khān ଖାନ୍; ବଡ଼ ଓ ଗଭୀର ଗାତ—

ଧାତୀ

1. A large deep hole in the earth;

ଖାନ୍, ଖାନ୍

a big pit.

ଧାତୀର ବସ୍ତ୍ରାଦି ବଣା କର ବାଟେ ଖାନ୍ ଦେବାର ଯେଉଁ—ବସ୍ତ୍ରାଦି ସଙ୍ଗେ ।

୨ । ପତ୍ତଣ; ଖାନ୍—2. Trench; ditch.

ଉତ୍ତର ପାଦେଶ ବହଳ,

ଖାନ୍ ଗଭୀର ଶୁଦ୍ଧ ଜଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଖାନ୍ ଖୋଳିବା—ଦେ. କି—୧ । ଭୂମି ଖୋଳି ଖାନ୍ ବା ଗାତ କରବା—

Khāṇā kholibā 1. To dig a large hole in the
ground.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ

ଉପାୟ କରିବା—

2. (figurative) To dig pits for

(injuring) others.

ଖାନ୍ ଜଗାଇବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଗରେ ଶୁଲ ବାଟରେ

Khāṇā jagāibā ଥିବା ବଡ଼ବଡ଼ ଗାତ ଦେଖି ତାକୁ

ସାବଧାନ କରିବା ଦେବା—

To warn a follower of pits on the road.

ଏହି ଖାନ୍ ବାଟରେ ତୁ ଖାନ୍ ଜଗାଇବୁ—ବଳରାମ. ସମାଧି ।

ଖାନ୍—ଦେ. ବି (ସ. ଖାନ୍; ଭୂ. ପା. କାନ୍)—

Khāṇ ୧ । ଭୂଗର୍ଭରୁ ସୃଷ୍ଟି, କୋଇଲା ଆଦି ଖନିତ ପଦାର୍ଥ ଖୋଳ

ଧାନି, ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ଧାନ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ପୂଜିତ ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭ୍ୟନ୍ତର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନା ଦେଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବୃକ୍ଷ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

ଖଣିଗାତ—ଦେ. ବି (ସ. ଖନି + ଗାତ)—ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହେବା
Khanigāta ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ଖାତ—

A large hole dug in the ground

[ଦୁ—ଅରଣ୍ୟରେ ଏପରି ଗାତ ଖୋଳି ତା ଭିତରେ ଭାଲ ପତ୍ର
ଛୁଆଣି କରି ଲୋକେ ହାତୀ ଧରନ୍ତି । ଖଣି ଖୋଳି ଲୋକେ ତହିଁ
ମଧ୍ୟରେ କେତେ ମାସ ପାଇଁ ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରନ୍ତି ଓ ବର୍ଷାଋତୁ
ହେବାରୁ ଖଣିରୁ ଧାନ କାଢ଼ି ନିଅନ୍ତି ।]

ଖଣିଜ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଖନିଜ)—ଖନିଜ (ଦେଖ)

Khanija Khanija (See)

ଖଣି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣିଗାତରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଧାନ ଆଦି)

Khani pakāibā ରଖି ଖଣିକୁ ମାଟିଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରିବା—

To shut up a pit after stocking things
(paddy etc) in it.

ଖଣିପତ୍ର (ଧାନ)—ଦେ. ବିଣ—ଖଣିରେ ପାଣି ଝରି ସେଥିରେ ଗମ ହୋଇ

Khanipachā (paddy) ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଧାନ)—

(paddy) Damaged by the underground
water leaking into a pit

ଖଣି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଖଣିଗାତରେ ସଞ୍ଚିତ ହେବା—

Khani padibā Being preserved or stocked or
stored inside a pit.

(ଯଥା—ଏ ବରଷ ଭାଙ୍ଗର * ଭରଣ ଧାନ ଖଣି ପଡ଼ିଛି ।)

ଖଣି ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତକୁ ମାଟି ଦ୍ୱାରା

Khani potibā ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—

To fill up a pit (already dug) with
earth.

ଖଣି ପିଟିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣି କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)

Khani phitibā Khani kārdhibā (See)

ଖଣି ପିଟିବା—ଦେ. ବି—ଖଣିଗାତରେ ସଞ୍ଚିତ ଥିବା ଧାନ ଆଦି ବାହାରକୁ

Khani phitibā ନିମନ୍ତେ ଖଣିରୁ ମାଟି କଢ଼ା ହେବା—

Opening of a pit for bringing out the
articles (paddy etc) stored therein.

(ଯଥା—ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ଜମିଦାରଙ୍କର ଖଣି ପିଟିବ ବୋଲି
ଖାତରମାନେ ଗୁହ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।)

ଖଣି ବାହାରିବା—ଦେ. ବି—ଖଣି ପିଟିବା (ଦେଖ)

Khani bahāribā Khani phitibā (See)

ଖଣିଲୁଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖନି ଲବଣ)—ଔଷଧ; ଲବଣବିଶେଷ—

Khaniluna Fossil salt

ଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଣ୍ଡ ?)—ଏମାନେ ଖଣ୍ଡଧାରଣ କରି ଲୋକଙ୍କୁ

Khanta ଉଷ୍ଣ ଦେଖାଇ ମାରଣାଣ କରି ଧନାଦି ଅପହରଣ

କରିବାକୁ; ଭୁଲ. ଖନିଜ—ସିନ୍ଧୁଆଳ ଖେର—

କଟିବା; କୁବାଏତ; ବଳପୂର୍ବକ ଶ୍ରେୟ, କର ଧନ ହରଣ

କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଡାକୁ—1. Dacoit; robber;
highway-man

ବଡ଼ ଭୟ ଗୈରୀ ଖଣ୍ଡ ସାଧୁ ଫୁଟି ସେ । ଭଣ୍ଡ. ବିଦେଶସମ୍ବଳାସ ।

୨ । ଧପାକାନ୍ ଲୋକ; ଠକ—

2. A cheat; swindler.

ଖଣ୍ଡ କରେ ଧନ ଦେଇ ପଦେ ନ କହିଲୁ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଖ ଗୀତ ।

୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ (ଜାତି); ଜାତିବିଶେଷ—

3. A caste; the Khandayet caste in Orissa.

ପୁରୋହିତ ନେ ସେତେକ ଖଣ୍ଡ ସଲେ,

ଅଜିନିଷ କାଣ୍ଡ ଆଣ୍ଡ ଶୁଣି ସେ ଭଲଲେ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ନହାଉରତ. ସଂଗ୍ର ।

ଖଣ୍ଡ ଖାଇବା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ମାରିବା (ଦେଖ)—

Khanta khāibā Khanta māribā (See)

ଖଣ୍ଡଖିଆ (ଧନ)—ଦେ. ବିଣ—(ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେଉଁ ଧନ

Khantakhia ତଳାଏତମାନେ ନେଇଥାଆନ୍ତି ବା ନେଇଯିବା

ଭୂତ—(property) Which ought to go
or has gone to robbers or dacoits.

ଖଣ୍ଡବୁଡ଼ା (ଧନ)—ଦେ. ବିଣ—ଖଣ୍ଡଖିଆ (ଦେଖ)—

Khantabuhā Khantakhia (See)

ଖଣ୍ଡ ବୋହୁନେବା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ମାରିବା (ଦେଖ)—

Khanta bohinebā Khanta māribā (See)

ଖଣ୍ଡମର (ଧନ)—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଧନକୁ ଖଣ୍ଡମାନେ ତଳାଇଛନ୍ତି କର

Khantamarā ଅଣି ଥାଆନ୍ତି—(property) Acquired

by robbery or dacoity, (any property)
acquired by unfair means or extortion;

looted (property).

ଖଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡମାନେ ଆକ୍ରମଣ କରି ସମ୍ପତ୍ତି ବୋହୁ

Khanta māribā ନେବା; ଦସ୍ୟୁଙ୍କ ଧନଲୁଣ୍ଠନ—The

removal of property by robbers and
dacoits; robbery; dacoity; looting.

ଖଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—

Khand (root) 1. To break.

୨ । ଚିରିବା—2. To tear.

୩ । ଟୁକିଟୁକି କରି କାଟିବା—

3 To cut to pieces.

୪ । ବିନାଶ କରିବା—4. To destroy; to crush.

୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରାଜିତ କରିବା—

5. To defeat completely

୬ । ନିଷ୍ଫଳ କରିବା—6 To frustrate.

୭ । ଠକାଇବା—7 To cheat

୮ । ବାଧା ଦେବା—8. To interrupt (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇଅ	ଊ	ଋ

୯ । (ଅଜ୍ଞା) ଅବଜ୍ଞା କରିବା—

9. To disregard (an order). (M. W.)

୧୦ । ନିରାଶ କରିବା—10. To disappoint (M. W.)

ଶବ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶବ୍ଦ; କନ୍ଦ—

Khand Roughly refined powder sugar.

ଶବ୍ଦ—ସଂ. ବି (ଶବ୍ଦ ଧାତୁ=କଟି କରିବା + ଭାବ. ଅ)—

Khandା ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—1. Small piece; tiny portion; bit.

୨ । ଛୁଇଁବା; ଛେଦିତ ଅଂଶ—

2. Slice, fragment; cut piece.

୩ । ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥରୁ ଭାଗ ହୋଇଥିବା ଅଂଶ—

3. A part cut or taken out from a whole thing.

୪ । ଗୋଟି, ଶବ୍ଦ; ପରମିତ ସଂଖ୍ୟା—

4. (one) Copy, (one) piece or number

୫ । ମିଠି—5. Candied sugar

୬ । ପୁସ୍ତକର ଭାଗ ବା କାଣ୍ଡ—

6. One part or volume of a book (of many volumes).

୭ । ଅଧ୍ୟାୟ—

7. Chapter or section of a book.

୮ । କନ୍ଦ ବା ଗୁଡ଼ର ବିକାର; ଗୁଡ଼କୁ ନିଆଁରେ ଆଉଟି ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମିଠା-ରୁଟି—

8. Powder prepared from treacle; molasses partially dried by heat.

ଶବ୍ଦର ଇ ବେଢ଼ ସେପରି ନ କରେ ଶବ୍ଦର ମୋ ଯାହା କର ସୁରରେ—
ବିବସ୍ତାପ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୯ । ଗୁଡ଼; ଦଳ; ସଂଖ୍ୟା —

9. Group, assemblage; multitude.

୧୦ । ଗହ୍ଵର—10 Chasm.

୧୧ । ଫାଟ—11. Fissure.

୧୨ । ଦେଶ ବା ମହାଦେଶର ଏକାଂଶ—

12. Part of a country or continent.

(ଯଥା—ଭୁଲୁଲୁଗଣ, ଅସିଆଗଣ ।)

୧୩ । ମଣିରେ ଥିବା ଦୋଷ—

13. A flaw or defect in a jewel.

୧୪ । ଅଶୁଦ୍ଧି—

14. A kind of sugarcane.

୧୫ । କଳାଲୁଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Black salt.

୧୬ । ଧାରାବାହିକତାର ଭଙ୍ଗ—

16. A break in continuity.

୧୭ । ଫାଙ୍କ—17. Gap.

୧୮ । (ଗଣଗଣିତ) ସମୀକରଣର ଗୋଟିଏ ପୁଞ୍ଜରଣ—

18. (algebra) One of the terms in an equation.

୧୯ । ନୂଆ ଶିବ ଗଢ଼ୁଥିବା ବାହୁର—

19. A calf with horns half-grown. (M.W.).

୨୦ । ନଅ ସଂଖ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

20. The number nine.

୨୧ । ଦିଗ୍, ଦିଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

21. Direction, quarter of the globe.

୨୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—

22 A kind of measure in music (M. W.).

ବିଶ. —୧ । ଖଣ୍ଡିତ; କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର, ଅଂଶରେ ଭାଗ ବା ବିଭକ୍ତ
କରାଯାଇଥିବା—

1. Sliced; broken.

୨ । ବିଭକ୍ତ—2. Divided.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର —3. Small.

୪ । ଗହ୍ଵରସ୍ଥଳ—4. Having chasms

୫ । ଦୋଷସ୍ଥଳ—5 Defective.

୬ । ଅପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Not full.

(ଯଥା—ଖଣ୍ଡେନ୍ଦୁ ।)

ଶବ୍ଦର ଶେଷର ଶବ୍ଦ ମୋ ଦେଶର—ଗାନ୍ଧୀ ରକ୍ତିଆସ ।

୭ । ବିକଳାଙ୍ଗ—7. Crippled. (M. W.).

୮ । ନୁହେଁ—8. Deficient. (M. W.).

୯ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—9. Incomplete.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—

A subcaste of Gaurdas in Sambalpur.

ଦେ. ବି—ଆଚରଣ; ଧରଣ; ପ୍ରଣାଳୀ; ବ୍ୟବହାର—

Conduct.

ଶିଶୁବ୍ରତର ଗୁଣ ଭଲେ,

ଏ ଶବ୍ଦ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ—ବିବସ୍ତାପ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଶବ୍ଦ 'ଅ' କାର—ଦେ. ବି—ଲୁପ୍ତ 'ଅ' କାର ବା 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ଚିହ୍ନ;
Khandā 'a' kâra ଯେଉଁଠାରେ ସକ୍ତ ଯୋଗୁଁ 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଲୁପ୍ତ
ହୋଇଥାଏ ତାହା ସୂଚନା କରିବା ପାଇଁ
ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନ; '୧'—

(ଯଥା—ଭଞ୍ଜ+ଅଧିକ=ଭଞ୍ଜାଧିକ ।)

[ଦ୍ର—ହାତରେ ତମ୍ବାପୁଲୁଣ୍ଡ ଏ ଧରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ, ହାତରେ
ତାହାର ଯେଉଁପରି ସ୍ଵରକ ରହିଯାଏ, ଶବ୍ଦାକାରରେ 'ଅ' ଅକ୍ଷରର
ସେହିପରି ଗନ୍ଧ ବା ସମ୍ବନ୍ଧ ମାତ୍ର ରହେ ।]

ଶବ୍ଦ ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶବ୍ଦ ଓ ଅକ୍ଷର)—ଅକ୍ଷରର ମାତ୍ରା ବା ଫଳା;
Khandā akshara ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ନ-
ହୋଇ ଶବ୍ଦ ବା ଅଂଶ ମାତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଲେଖକାକ୍ଷରରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' ଗୋଟିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—'ଭ' ପରିବର୍ତ୍ତେ '୧', '୨' ସ୍ଥାନରେ '୧' ଲେଖାଯାଏ ।)

A part of a letter used for the whole in diphthongs and triphthongs.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ଦେ. ଶ. (ସ ଶବ୍ଦ + ଅକ୍ଷର)—ଯେ ସାମାନ୍ୟ ପଢ଼ି
Khandā akshariଆଏ, ଯେ ଭଲ କରି ଅକ୍ଷର ଲେଖିବାକୁ
ଅର୍ଦ୍ଧାକ୍ଷର ନାହିଁ—Half literate; one who can not
write letters fully.

ଶବ୍ଦକ—ସ. ଶ. (ଶବ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ୍)—୧ । ଯେ ଶବ୍ଦ ନ କରେ—
Khandaka 1. Destroying; breaking into pieces;
(ଶବ୍ଦକ)—ଶି। tearing.

୨ । ଯାହାର ନଖ ନାହିଁ—2. Having no nails.

ସ ଶ. (ଶବ୍ଦ + ଶାବ୍ଦେ. କ —୧ । ଶବ୍ଦ—1. Piece.

୨ । ଅଂଶ—2. Part; fragment.

୩ । ଗୁଡ଼—3. Treacle, molasses (M. W.)

ଧାତୁକ ଦେ ଶ. (ଭଲ ମାଣକ, ସେରକ; କୋଣକ)—ଏକଶବ୍ଦ
ମାତ୍ର—One piece only.

ଶବ୍ଦକଥା—ସ. ଶ. (ଶବ୍ଦ + କଥା)—୧ । ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ
Khandakatha ଗଳ୍ପ—1. A tale or story divided
into sections (Wilson).

୨ । ଛୋଟ ଗଳ୍ପ—2 Small story.

୩ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର କରୁଣରସ-ପ୍ରଧାନ ଗଳ୍ପ—
3. A class of pathetic story.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାୟକ ହୋଇ ଥାଏ ଓ ଗୁରୁ
ପ୍ରକାରର ବିରହ ଥାଏ; କଥାଟି ଶେଷ ନ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର ଶେଷ
ହୋଇଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୪ । ଉପନ୍ୟାସର ଏକ ଲେଖକ—

4. A class of novels.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦରେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ବ କାହାଣୀ ଥାଏ;
କାହାଣୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥାଏ । ଏହା ଦୂର ଶ୍ରେଣୀର
ଯଥା—ସଜାତ୍ୟ ଓ ବିଜାତ୍ୟ,—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଶବ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ—ସ. ଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶବ୍ଦ ପର ମିଶ୍ରକର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳ ଯାହାର)—
Khandakarnna ଶବ୍ଦକାଳ୍ପ (ଦେଖ)

Khandakālu (See)

ଶବ୍ଦକଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଶ —ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ କୋଳଗଛ—
Khandakala A kind of wild edible berry-plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନ
ଥାଏ । ଏହାର ଖାଲ ସବୁ କୋଳ ଗୋଲ, ପାତଲେ ନାଲି
ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ କୋଳ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ପେନ୍ଥା-
ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଏ କୋଳ ପଲେ ଏବଂ ଲେଖେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଶବ୍ଦକାବ୍ୟ—ସ. ଶ. (ଶବ୍ଦ + କାବ୍ୟ)—ଏକ ବିଷୟାତ୍ମକ କ୍ଷୁଦ୍ର କାବ୍ୟ

Khandakavya (ଯଥା—ସ. ମେଘଦୂତ; ଚନ୍ଦ୍ରସୁଦର୍ଶନ; ଓଡ଼ିଆ

ଚଳିକା, ପାବଂ, ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା)—A small poem
or lyrical composition.

[ଦ୍ର—କାବ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ଗୋଟିଏ ଘଟଣାକୁ ଅବ-
ଲମ୍ବନ କରି ଶବ୍ଦକାବ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ ।]

ଶବ୍ଦକାଳ୍ପ—ସ. ଶ. (ଶବ୍ଦକ + ଅଳ୍ପ)—ଦେଖି ମିଠାଆଳୁ—

Khandakālu Sweet potato.

ଶବ୍ଦ କୁମ୍ଭକାମୋଦି—ଦେ. ଶ.—ଗୁଣବିଶେଷ (ଗୁଣ ଚଳେ ନୋହିଁ ଦେଖି)—
Khandā kumbhakāmodi A kind of metre.

ଶବ୍ଦଶିର—ଦେ. ଶ.—ଶବ୍ଦ ମିଶିଥିବା ଦୁଧ; ସର୍କରର ଦୁଗ୍ଧ—

Khandakhira Milk sweetened with sugar.
କ୍ଷୀରସଂ

ଶବ୍ଦଶିର—ଦେ. ଶ.—ଯେଉଁ ଶିରରେ ଶବ୍ଦ ବା ମିଠା ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—
Khandakshiri Sweetened gruel.

ଶବ୍ଦଶବ୍ଦ—ଦେ. ଅ—ଟକି ଟକି—

Khandakhandā Small pieces; bits; lumps.

ଧାନଧାନ ଦେ. ଶ.—ଟକି ଟକି କରା ଯାଇଥିବା—

ଡକଡା ଡକଡା, ଡକଡକ Sliced into small pieces; cut
into small bits.

କଲେ ରଖିବାକୁ ଶବ୍ଦରେ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗ—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ସର୍ଗ ।

ଶବ୍ଦଶବ୍ଦିଆ—ଦେ. ଶ.—୧ । ଶବ୍ଦିଆ—

Khandakhandi 1. Cut; divided.

୨ । ବିଭକ୍ତ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ—

2. Divided into small parts.

୩ । ଟକି ଟକି ହୋଇଥିବା—3 Sliced; chopped.

୪ । ଯହିଁରେ ଟକି ଟକି ଶବ୍ଦ ମିଶିଥାଏ—

4. Mixed with small lumps or bits.

୫ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣବିଶିଷ୍ଟ; ଅସ୍ପଷ୍ଟ—

5. Indistinct.

(ଯଥା—ଶବ୍ଦଶବ୍ଦିଆ ବଙ୍ଗଳା କଥା ।)

୬ । ଦରୋହ (କଥା)—

6. Half-uttered (words); lisping.

(ଯଥା—ଶିଶୁର ଶବ୍ଦଶବ୍ଦିଆ କଥା)

ଶବ୍ଦଶିର—ଦେ. ଶ.—ଶବ୍ଦଶିର (ଦେଖ)

Khandakhira Khandakshira (See)

କୋଇଲିରେ ଶବ୍ଦଶିର ଦେବ ମୁଁ ବାହା—କେଶବକୋଇଲି ଶ ଶିର ।

ଶବ୍ଦଶିର—ଦେ. ଶ.—ଶବ୍ଦଶିର (ଦେଖ)

Khandakhiri Khandakshiri (See)

ଦରମାମ ଶବ୍ଦଶିର ଘୋର ଘୋର ପି ରେ ମନ ଘୋର ଘୋର ପି—ଭଜନ ।

ଶବ୍ଦଶୋଷୀ—ଦେ. ଶ.—ମିଷ୍ଟାନୁବିଶେଷ—

Khandakhoshi A kind of sweetmeat.

ଶବ୍ଦଗିରି—ସ. ଶ. (୨ଶ୍ଵୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ପୂର୍ବଦିଗ, ଗିରିର ଶବ୍ଦ)—

Khandagiri ପାଦାଗିରି—Name of a hill.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡଚିନପତ୍ର ପୁଷ୍ପଜାତ ଉଦ୍ଭିଦବିଦ୍ୟାରେ ଉକ୍ତ ମାଲିକ ପତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୧୨୩ ଫୁଟ । ଏଥିରେ ୧୯ ଗୋଟି ଗୁଳ୍ମ ଅଛି । ଏହା ନିକଟକୁ ଲାଗି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ର ନାମ ଉଦ୍ଭିଦବିଦି । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଗୋଟି ଗୁଳ୍ମ ଅଛି; ଏ ଦୁଇ ପାହାଡ଼ ସାଧାରଣତଃ ଖଣ୍ଡଚିନ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଗୁଳ୍ମମାନଙ୍କ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରୁ ସେ କାଳର ସାମାଜିକ ଓ ପାରବାରକ ଜୀବନର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଏହାର ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ବଡ଼ ମନୋହର । ଏଠାରେ ଜୈନମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି । ମହାରାଜ ଘର ଓ ଖାରବେଳଙ୍କ ଧର୍ମାନୁଶାସନମାନ ଏଥିରେ ଶୋଭିତ ହୋଇଅଛି; ଏ ସ୍ଥାନର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋହର ।]

ଖଣ୍ଡଚିନ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଛୋଟ ମିଠା ପାଚିଲା କଠିଆ କଦଳୀ—
Khandachini A species of small sweet bananas.

ଖଣ୍ଡଚଡ଼ା—ଦେ. ଅ—ଖଣ୍ଡେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Khandachharda Khandechharda (See)

ଖଣ୍ଡଜ—ଫ. ବି (ଖଣ୍ଡ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Khandaja ଶୁଖିଲା ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ଗୁଡ଼—
Molasses fried into powder

ଖଣ୍ଡଜମି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର (ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ
Khandajami ଦେବତାଙ୍କର ବା ଏକ ଜଗିରଦାରର ବା ଏକ
ଖଜାଦାରର) ଜମି ଯାହା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମଞ୍ଜୁଳାରେ
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଥାଏ—
Lands belonging to one person but
lying scattered in several villages.

ଖଣ୍ଡଣ—ଗ୍ରା ପଦ୍ୟ. ବି (ଫ. ଖଣ୍ଡନ)—ଖଣ୍ଡନ (ଦେଖ)—
Khandana Khandana (See)

ଖଣ୍ଡଣି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ଫ. ଖଣ୍ଡନ)—ଖଣ୍ଡନ (ଦେଖ)
Khandani Khandana (See)

ଗ୍ରା. ବିଶ—ଖଣ୍ଡନକାରଣ—Destroying.

ଅଭିଷେକ ଆପଦ ଅତି ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡନ,

ପର ଦୁଃଖେ କାତର ଗୋଡ଼ଣୀ ଗୋଷାମଣି । ସାରଳା ନିହାରିତ ।

ଖଣ୍ଡଦୂର—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଖଣ୍ଡେଦୂର (ଦେଖ)—
Khandadūra Khandedūra (See)

ସେ ସକାଶ୍ କାତକ ହୋଇଣ ଅଜ୍ଞାନ,

ଖଣ୍ଡଦୂରରେ ଯାଇ ପଡ଼ଇ ବହନ । କୃଷ୍ଣବିହର ନିହାରିତ ବିଦ୍ୟା ।

ଖଣ୍ଡଧାତ୍—ଫ. ବି. ଶି (ବହୁସ୍ଵା; ଖଣ୍ଡ + ଧାତୁ)—କତୁସ୍ଵା; କର୍ତ୍ତୃ ଅ—
Khandadhāra Scissors; shears.

ଖଣ୍ଡଧୂର—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି ଓ ବିଶ—ଖଣ୍ଡେଦୂର (ଦେଖ)—
Khandadhūra Khandedūra (See)

ଖଣ୍ଡନ—ଫ. ବି (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ = ଚାକି କରବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—
Khandana ୧ । ଭଙ୍ଗନ; ଭଞ୍ଜନ, ଭାଙ୍ଗିବା—1. Breaking.

୨ । ଆଘାତ କରଣ—

2. Striking; hurting; injuring.

୩ । ଛେଦନ; କାଟିବା; କର୍ତ୍ତୃନ—

3. Cutting; chopping.

୪ । ବିଭାଗ କରଣ—4. Dividing.

୫ । ନିରାବରଣ—5. Thwarting; preventing.

୬ । ପ୍ରତାରଣ—6. Cheating; deceiving.

୭ । ବିନାଶନ—7. Destroying.

ଶ୍ରେଣୀର ମୋର ଦୁଃଖର ଶ୍ରେଣୀ—ଜଳମଣି ଭକ୍ତିଧାରା ।

୮ । ସ୍ଵଳ୍ପିତ୍ଵ ଦ୍ଵାରା ନିରାକରଣ—

8. Refuting in argument; rebutting.

୯ । ଅଶୀର ବିଫଳକରଣ, ନିଷ୍ଫଳକରଣ—

9. Undoing, frustrating, disappointing.

୧୦ । ବିନାଶ—10. Destruction; ruin.

୧୧ । ବିଚ୍ଛେଦକରଣ; ବାଧାଦେବା—11. Interrupting.

୧୨ । ଅଦଳ କରବା; ରଦ୍ଦ କରବା—12 Nullifying;
setting aside; setting at naught

୧୩ । ବିଦ୍ରୋହକରଣ—13 Rebellion.

୧୪ । ବିରୋଧକରଣ—14 Opposition

୧୫ । ନିଜ ସ୍ଵାମୀ ଅଙ୍ଗରେ ପରନାରୀର ସଙ୍ଗତିର ଦର୍ଶନହେତୁକ
ନାର୍ଯ୍ୟକାର ଅପମାନବୋଧ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—15. The
humiliation of a woman on seeing
indications on the body of her lover of
having been in the company of another
lady.

୧୬ । ଆଘାତକରଣ, ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା—

16. Hurting; injuring. (M. W.)

୧୭ । ନୃତ୍ୟରେ ମୁହଁ ଓ ଓଠର ଶୂଳନକ୍ରିୟା, ଯଦ୍ଵାରା ପରିବା,
ଖାଇବା ଆଦି କର୍ମର ଭାବ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ (ହି.
ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Making particular ges-
tures with the mouth and face during
dancing so as to indicate speaking,
eating etc.

ଫ. ବିଶ—ଯେ ଖଣ୍ଡନ କରେ—One who destroys,
prevents, cuts or breaks.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ଲାଗେ; ଯଥା—
ନିବିଷ୍ଠାନ ।]

ଖଣ୍ଡନମଣ୍ଡନ—ଫ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହକର)—କୌଣସି ସ୍ଵଳ୍ପିତ୍ଵ
Khandanamandana ନିରାସନ ଓ ସମର୍ଥନ—Refutation
and supporting of an argument.

ଖଣ୍ଡନୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ଫ. ଖଣ୍ଡନ)—ଯେ ଖଣ୍ଡନ କରେ—
Khandani One who removes.

ସଦୃଶ୍ୟ ଦାୟତ୍ଵ ଖଣ୍ଡନ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେତେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବରାଣ୍ଡ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖଣ୍ଡନାୟ—ସ. ବିଣ (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାୟ)—୧ । ଖଣ୍ଡିତ ହେବା
Khandaniya ଯୋଗ୍ୟ—1 To be broken or set aside.

୨ । ମସ୍ତକା, ଭଙ୍ଗୁର—

2. Fragile; brittle; breakable.

ଖଣ୍ଡପଞ୍ଜର—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ବଳଦର ଦୁଇ ପାଖର ପଞ୍ଜର ସମାନ ନ
Khandapañjara ଥାଏ—(a bullock) Having unequal sides or ribs.

ଖଣ୍ଡପଞ୍ଜର—ଦେ. ବିଣ.—ଖଣ୍ଡପଞ୍ଜର (ଦେଖ)
Khandapañjara Khandapañjara (See)

ଖଣ୍ଡପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Khandapardā One of the Gurjat states of Orissa.
[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ରାଜାମାନେ ବସେଇ ଶକ୍ତିୟ; ଏମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ବ୍ୟାପ୍ତମସ୍ତକ ।]

ଖଣ୍ଡପତି—ସ. ବି. ୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଖଣ୍ଡ + ପତି)—ରାଜା—
Khandapati King.

ଖଣ୍ଡପରାଶୁ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ + ପରଶୁ)—ଯେ ଶସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ
Khandaparāśu ପରଶୁଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରୁଥିଲେ—
୧ । ପରଶୁରାମ; ଜାମଦଗ୍ନୀ—1. Parāśurāma.

୨ । ସିବ; ମହାଦେବ—2. God Śiba.

ଖଣ୍ଡପରଶୁମୋହନା ଖଣ୍ଡପରଶା ବଚନକୁ ବହୁ ।
ବହୁର୍ଥ୍ୟ—ରଜ୍ଜାଗାର ।

୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଲେପନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. One who anoints or spreads unguents and fragrant powders.

୪ । ଉଦ୍ଗୁ—4. The Ascending Node.

୫ । ଭଗ୍ନଦନ୍ତ ହସ୍ତ—5. An elephant whose tusk has been broken.

୬ । ବିଷ୍ଣୁ—6. Bishpu. (M. W.)

ଖଣ୍ଡପରଶ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଖଣ୍ଡ + ପରବେଶ)—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Khandaparāśa ପରବେଶ କରୁଥିବା—
1. Serving sweetmeats.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ମଧୁର—

2. (figurative) Very sweet.

ଖଣ୍ଡପରଶମୋହନା ଖଣ୍ଡପରଶା ବଚନକୁ ବହୁ—
ବହୁର୍ଥ୍ୟ—ରଜ୍ଜାଗାର ।

ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ପରବେଶ କରୁବା—
The serving of sweetmeats.

ଖଣ୍ଡପରଶୁ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ + ପରଶୁ)—

Khandaparāśu ଖଣ୍ଡପରଶୁ (ଦେଖ)

Khandaparāśu (See)

ଖଣ୍ଡପାକ—ସ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ପାକ)—ମସଲଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ ପାନସ୍ତ
Khandapāka ବା ସିର—Syrup prepared with spices. (M. W.).

ଖଣ୍ଡପାଠୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ. ଖଣ୍ଡ ଓ ପାଠକ)—

Khandapāṭhu ୧ । ଅଧାପାଠୁଆ, ଯେ ସାମାନ୍ୟ ପଢ଼ା
(ଖଣ୍ଡପାଠୋଇ—ଶ୍ରୀ) କରୁଥାଏ, ଯେ ପାଠ ସମାପ୍ତି ନ କରି ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଥାଏ—

1 Half-literate; one who has given up his education half-done.

୨ । ଯେ କୌଣସି ପୋଥି ବା ଲେଖାକୁ ଗଢ଼ିଗଢ଼ିକରି ପଢ଼ି
ନ ପାରି ଅଟକି ଅଟକି ପଢ଼େ—

2. One who halts while reading a book.

ଖଣ୍ଡପାଳ—ସ. ବି (ଉପପଦ ଚତୁର୍ଭୁଷ, ଖଣ୍ଡ + ପାଳ)—ଗୁଡ଼ିଆ—
Khandapāla A confectioner.

ଖଣ୍ଡପୁରୀ—ଦେ. ବି (ସ ଖଣ୍ଡ + ପୁରକ)—ଏକପ୍ରକାର ପୁର ପିଠା, ଯହିଁ
Khandapūrī ମଧ୍ୟରେ ଚିନିମିଶା ମେଢ଼ା ଓ ମସଲ ପୁରୁଥିବେ
ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—

A kind of sweetmeat; sandwich.

ଖଣ୍ଡପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି— ଶୁଷ୍କରେ ତାଳା ହୋଇ ଭିଆର ହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡ
Khandapratimā ବା ଚିନିର ଲୁଣ୍ଠେଇ—

Dolls moulded out of boiled sugar.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ପାଗ କରି ଶୁଷ୍କରେ ତାଳ
ହାଣ, ଘୋଡ଼ା, ହିନ୍ଦୁ ଆଦି ଭଲ ଭଲ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢାଯାଏ ।]

ଖଣ୍ଡପ୍ରଲୟ—ସ ବି (କର୍ମଧା; ଖଣ୍ଡ + ପ୍ରଲୟ)—

Khandapralaya ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଲୟ, ଏକଦେଶବ୍ୟାପୀ
ପ୍ରଲୟ—

1. A partial destruction of the created universe; a cataclysm.

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମା ସକାଳେ ସୃଷ୍ଟିକର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଲୟ କରନ୍ତି
ତାହାର ନାମ 'ଖଣ୍ଡପ୍ରଲୟ'; ଏହାକୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରଲୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।
ଏଥିରେ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାଣୀମାନେ ଲୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ
ସହସ୍ର ଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ ଓ ଚୁକ୍ର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ସହାର କରନ୍ତି ।]

୨ । କଳହ—2. A quarrel. (M. W.)

ଖଣ୍ଡବ—ସ. ବି (ଖଣ୍ଡ + ବିକାର୍ଥେ.ବ)—ମିଠେଇ—

Khandaba Sweetmeat. (M. W.)

ଖଣ୍ଡବିକାର—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଖଣ୍ଡ + ବିକାର) ଗୁଡ଼ି, ଶାକର,
Khandabikāra ଚିନି ଆଦି—Sugar etc.

ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ—ଦେ. ଅ ଓ ବିଣ (ସ. ଖଣ୍ଡ + ବିଖଣ୍ଡ)—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)—
Khandabikhaṇḍa Khandakhaṇḍa (See)

ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଖଣ୍ଡ + ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ବୃତ୍ତଭାଗ—
Khandamaṇḍala 1. A segment of a circle.

୧	କ	ଉ	ଓ	ଋ	ୠ	କସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଗ, ଘ	ଙ	ଚ, ଛ	ଜ, ଝ	ଞ
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ସ	ମ	ବ, ଘ	ଧ, ଢ	ନ	ପ

୨ । କର୍ତ୍ତିକ ଗୋଲକ—2. Section of a globe.
ସ ଉର୍ଣ୍ଣ—ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡଳାକାର ନୁହେଁ—Not fully
round; gibbous.

ଦେ. କ—୧ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ—
1. The whole earth.

୨ । ପଦେଶ—୨. Province.

ପଞ୍ଜି ଅତି ଭୟ ମନେ,
 ଶତ୍ରମଣ୍ଡଳ-ପତି ଯେହେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଉଦ୍ଧବ ।

ଖଣ୍ଡମଧୁର— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦିଶ—ଖଣ୍ଡ ବା କନ ପର ମିଠା—
Khandamadhura Sweet as sugar.

ଖଣ୍ଡଦିବ୍ୟ—ସ. ବିଶ୍ଵ (ଖଣ୍ଡ ଥାଉ ଶିବ୍ + କର୍ମ ଦିବ୍ୟ)—
 Khandayitabya ଖଣ୍ଡନୀୟ (ଦେଖ)
 Khandaniya (See)

ଖଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ସାମାନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ; ଅଳ୍ପ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ;
Khandajuddha ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଦୁଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳର ପୁଣିଙ୍ଗ
ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ବା ଏକସ୍ଥାନରେ
ନ ହୋଇ ବିପକ୍ଷୀୟ ଦଳ ଦଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏଠାରେ
ସେଠାରେ ଲାଗେ—Guerilla warfare.

ଖଣ୍ଡର—ସ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ବିକାରାର୍ଥେ. ର)—ମିଠେଇ—
Khandara Sweetmeat. (M. W.)

ଖଣ୍ଡଲବଣ—ସ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣ; ଗୋଡ଼ାଲୁଣ, ବଡ଼ ବଡ଼
 Khandalabana ଦାନାଦାର ଲୁଣ—
 1. Crystallised salt.

୨ । କଳାଲୁଣ — 2. Black salt.

ଖଣ୍ଡାଶ—ଦ୍ର. ଅ. (ଖଣ୍ଡ + ଶବ୍)—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି—
 Khandaśah 1. In pieces; piece by piece.

୨ । ଟିକା ଟିକା ବାନ୍ଧୁ—

2 By bits; into fragments.

୩ । ଖଣ୍ଡିଏ ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ହୋଇ (ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକାଦି)—

3. By parts or volumes (published and composed books).

ଖଣ୍ଡଶର୍କରା—ସ. ଶ. (ପରଜପାତ ବା ମ. ପ. ଲେ; ଖଣ୍ଡ+ଶର୍କରା)—
 Khandasarkarā ୧ । ପ୍ରିତି—
 1. Candied sugar; sugarcandy.

୨ । କଳା ବା ଗୁଡ଼ାର ଟେଲା—

2. Sugar in pieces. (M. W.)

ଖଣ୍ଡଶାକର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ+ଶର୍ବର) —ଖଣ୍ଡହାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନୁ-
 . Khandasakara ଦଶେଷ—Confectionery; sweet-
 meat made of sugar.

ଶ୍ରୀଶାଳା—ସ ଚ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶ୍ରୀ + ଶାଳ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
 Khandasīlā ୧ । ଅସତ୍ତ୍ୱ ଶ୍ରୀ—1. An unchaste wife.

୨ । ଦୁଷ୍ଟରକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—

2. A loose or profligate woman.

ଖଣ୍ଡସ୍ବ - ସ. ବିଶ. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅଣ୍) - ୧ । ଖଣ୍ଡନୀୟ -
 Khandaśwa 1. Breakable.

୨ । ମସକା, ଭଙ୍ଗୁର—2. Fragile. (Apte)

ଖଣ୍ଡସର—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ମିଶା ହୋଇଥିବା ଦୁଧସର—
Khandasara Milk-cream mixed with sugar.

ଖଣ୍ଡସାର - ଟ. ଡ. — ଗୁଡ଼ —
Khandasāra .Treacle; molasses. (M W.)

ଖଣ୍ଡସେଲା—ଦେ ବ—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —
Khandasela A kind of plant.

ଅବେଦ୍ ବିଶ୍ୱାଦବୋଲ ଶ୍ରବେନା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପ୍ରଭୁ. ବନ ।
 ଖଣ୍ଡସ୍ପୁଟ ପ୍ରତିସଂସ୍କରଣ—ପ୍ର. ବି. (ଖଣ୍ଡ+ସ୍ପୁଟ+ପ୍ରତିସଂସ୍କରଣ)—
 Khandasphuṭa pratisamskaraṇa ରଙ୍ଗା କୋଠା ୬

ଘର ଆଦର ମରାମତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର—
Repairing of dilapidations. (M. W.)

ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଣ୍ଡ)—୧ । ଖଞ୍ଜ, ଡରକାରି—
Khandā 1. Sword.

ଅନ୍ତା; ଖାଁଡା ଦ୍ଵାରିବେ ଶନୁ ସୈନ୍ୟ ଧର ପର ଖଣ୍ଡା — କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧ । କାଳୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଶସ୍ତ୍ର—
2. Sword held by Goddess Kālī.

୩ । (ସ୍ଵ. ଶବ୍ଦ) ବିଶି (ଦେଖ) —
3. Bisi (See).

ଖଣ୍ଡାଇତା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡିଏତ (ଦେଖ)
Khandāita Khandāeta (See)

ବିଜୟାଦିତ୍ୟ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କର ଶ୍ରୀରାମ ନେତୃତ୍ୱରେ ମୁକ୍ତି—
ବିଜୟାଦିତ୍ୟ, ସମରଭରଣ ।

ଖଣ୍ଡାକ୍ଷତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଇ.—ଖଣ୍ଡା ଏକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
 Khandākti (etc.) Khandākti etc. (See)

ଖଣ୍ଡିକା—ଦେ. କି.—ଖଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟାର ଶିକ୍ଷା, ରୂପ—
Khandibāḥ Causative form of khandibh.

ଖଣ୍ଡାନ ଶ୍ରୀରାଜୁ ତୋ ନାଥର ନୟନର ଲାପି ।
 ସୁନ୍ଦରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ।

ଖଣ୍ଡାଉଜାଉବା—ଦେ. କି —(ସ. ଖଣ୍ଡ + ଉଜ୍ଜ୍ୱଳନ)—ଅନ୍ୟ
Khandā uñchārbh ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁମୋଦନ ବା ଆଦର କରବା
ଆଉ ଉପହାସ ନମନେ ଖଣ୍ଡାଉ ଉଠାଇବା—

खाँडा उठाना To lift a sword for action.

ଖଣ୍ଡାଏତ—ଦେ. ବି.—୧ । ଓଡ଼ିଶାର କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Khandāyeta 1. A Kshatria caste in Orissa.

[୧—ପୂର୍ବରେ ଯେଉଁ ମାନେ, ରାଜ୍ୟର ଆପଦ ବସନ୍ତବେଳେ ଖଣ୍ଡା ଧରି ବାହାରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡାଏତ ଉପାଧି ବା ଯାଉଥିଲେ । ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଉପାଧି ପାଇ ପାରୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଏମାନେ ଜାଗିରି ପାଉଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋପାଳ ଜାଜୁରେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଜାଗିରି ଅଛି ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣ୍ଡାଏତଜାଗିରି

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସ୍ଥରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧୀ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତୁ’ ଦେଖିବେ ।

ଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି । ଅଳଗଜାଙ୍କର ପାଇକ ସରଦାରମାନେ ଭଲ ଭଲ ଜାଗାୟୁ । ଯଥା—ଖଣ୍ଡାବତ, ଗଉଡ଼, ମଜ୍ଜା ଇତ୍ୟାଦି । ଏମାନଙ୍କ ଜାଗିରର ନାମ ଖଣ୍ଡାବତ ଏବଂ ଖଣ୍ଡାସରଦାର ଜାଗିର । ଖଣ୍ଡାବତ ଜାଗିର ଗଉଡ଼ ମଜ୍ଜା ପ୍ରଭୃତିକୁ କଥା ଯାଇଥିବାବୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କହି ଦେବ ଯେ ‘ଖଣ୍ଡାବତ’ ଗୋଟିଏ ଭୂପାତ୍ର ମାତ୍ର । ଅଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ ଏହି ଯେ ଖଣ୍ଡାବତ ଶବ୍ଦର କୌଣସି ପୌରାଣିକ ବା ଐତିହାସିକ ସତ୍ତା ବା ଭର ନାହିଁ । ପୁରାଣ ଓ ଐତିହାସ ମାନଙ୍କରେ ‘ତପା’ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ‘ଖଣ୍ଡାବତ’ର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଅରୁଣ, ଅନନ୍ତ, ପଣୋବନ୍ତ, ସାରଳାଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତପାମାନଙ୍କର ଭୂର ଭୂର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ମାତ୍ର ଖଣ୍ଡାବତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ବର୍ଣ୍ଣନା ନାହିଁ । ଅଜ୍ଞାନ ଭାଷା ବୋଲି ପରତପ୍ତ ଦେବାକୁ ଅନେକେ ଲଜ୍ଜା ବୋଧକର ଖଣ୍ଡାବତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । — ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ—ଦୈନିକ ଅଗ୍ନୀ ୨୭।୫।୨୯ ।

ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡାରତ, ଖଣ୍ଡାୟିତ, ଖଣ୍ଡାବତ ଓ ଖଣ୍ଡାସୈନ୍ୟ ଏହି ସବୁ ଶବ୍ଦ ମରହଟ୍ଟି ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବିମ୍ବସ୍ତ୍ର ମତରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଠାରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ସବୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଖଣ୍ଡା ଓ କାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡାବତର ସନ୍ତାନ ।]

୨ । ବିଶୋଇ (ଦେଖ)—

2. Bisoi (See)

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ଶୁଦ୍ର ଶୁଦ୍ର ଭୂଖଣ୍ଡର ରାଜା—

3. Chiefs ruling over small tracts of country in ancient Orissa.

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରକୃତ ଭୂମଧ୍ୟବାସ ଖଣ୍ଡାବତମାନେ ଥିଲେ ।

ସଂସ୍କୃତମାନଙ୍କର ବିମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଣ୍ଡାବତ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାବତର କାର୍ଯ୍ୟ—

Khandāveti The duties of a Khandāveti.

ଖଣ୍ଡାବତ ଜାଗିର—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାବତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କଥା

Khandāveti jāgiri ଯାଇଥିବା ଗୁଜଦତ୍ତ ଭୂମି—

Service-lands assigned to a Khandāveti for his service

ଖଣ୍ଡାଖପର—ଦେ. ବି. (ସହର; ସ. ଖଡ୍ଗ + ଖପର)—ଖଡ୍ଗ ଓ

Khandā khapara ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଖୋଲପା (ଯାହା କାଳୀ

ଠାକୁରାଣୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଧରି ଥାଆନ୍ତି)—Sword

and human skull held by Goddess Kālī

ଖଣ୍ଡାଖାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗାଳ)—ଦୁଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ—

Khandākhāṇḍi A virago; a wicked woman.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗାଳ ସଙ୍ଗେ ମଣ୍ଡାଗିଳୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସୁଲୁ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଖଣ୍ଡାଖାପ—ଦେ. ବି.—(ସ. ଖଡ୍ଗ + ଖାପ) ବା ଖା. ଖାମ୍—

Khandākhāpa ଅବରଣ—ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ—

Sheath of a sword; scabbard.

ଖଣ୍ଡାଖୋଲ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାଖାପ (ଦେଖ)

Khandākhola

Khandākhāpa (See)

ଖଣ୍ଡାଗିଳି—ଦେ. ବି. ପୁ. (ଗାଳ)—(ଖଣ୍ଡାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗିଳିଦେବା

Khandāgiri ଭଲ ଯେ ଅସମ୍ଭବ ମିଛ କଥା କହେ) ମିଛୁଆ;

(ଖଣ୍ଡାଗିଳି—ଶ୍ରୀ) ମିଥ୍ୟାବାଦ୍ୟ; —(a term of abuse) A

deliberate liar (male).

ଖଣ୍ଡାଦାତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଡ୍ଗ + ଧାତୁ)—ଖଣ୍ଡାର ଗୁଣ୍ଠ ଅଂଶ—

Khandādāṭha

The edge of a sword.

ଆଦିବର୍ଣ୍ଣ

ଆଦିବାସୀ

ଖଣ୍ଡାଦାତରେ ବାଟ ଚାଲିବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—୧ । କଠୋର

Khandādāṭhare bāṭa chālibā ନିୟମାଧୀନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ

କରିବା—1. To work under very strict

rules

୨ । ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ହୋଇ ଚଳିବା—

2 To move about very cautiously.

ଖଣ୍ଡାଦାତୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଣ୍ଡାପରି ଦାତବର୍ଣ୍ଣିଆ—

Khandādāṭhuā

Keen-edged like the sword.

ଆଦିବର୍ଣ୍ଣ

ଆଦିବାସୀ

ଖଣ୍ଡାଧର—ଦେ. ବିଶ—(ସ. ଖଡ୍ଗଧାର)—ଖଣ୍ଡା ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବା

Khandādhara

(ଯୋଦ୍ଧା); ଖଡ୍ଗଧାର—

(warrior) Having a sword.

ଦେ. ବି—ଖଡ୍ଗଧାର ଯୋଦ୍ଧା—Swordsman.

ଖଣ୍ଡାଧରମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଶୋ ଶୋ—ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ମହାଭରତ-ବନ୍ଧ ।

ଖଣ୍ଡାଧାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଡ୍ଗ + ଧାର)—ଖଣ୍ଡାଦାତ (ଦେଖ)

Khandādhāra

Khandādhāṭha (See).

ଖଣ୍ଡାଧାର—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡାଧାର (ଦେଖ)

Khandādhāra

Khandādhāra (See)

ଖାସ ଖଣ୍ଡାଧାର ଖଡ୍ଗ କରୁ ଖୋଲୁରେ—

ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଖାଲ ।

ଖଣ୍ଡାଧାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଣ୍ଡାଦାତୁଆ (ଦେଖ)—

Khandādhārūā

Khandādhārūā (See)

ଖଣ୍ଡାଧିପତି—ଦେ. ବି—ବିଶୋଇ (ଦେଖ)

Khandādhipati

Bisoi (See)

ଖଣ୍ଡାପାଟାଳି—ଦେ. ବି—ଅଠ ଫୁଟ ଗୋଲେଇବର୍ଣ୍ଣିଆ ବନ୍ୟ କାଠଗଛ—

Khandāpāṭali

ବିଶେଷ—A wild timber tree.

(Haines)

ଖଣ୍ଡାପତୁଆ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—

Khandāpātūā

A kind of fish found in the Chilka

lake.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ୱେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

ଖଣ୍ଡାଫଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ + ଫଳା)—

Khandāphala ଖଣ୍ଡାଫଳା ପାତ, ଖଣ୍ଡର ପତ୍ର—

খাঁড়াবফলা The blade of a sword.

खंडाका फल

ଦ୍ରୋଣ ଅମିଷ୍ଟ ସମାପ ପର ଝାମ୍ପି

ରହଲେ ଖଣ୍ଡାଫଳା ଧର ହୋଇ ବୋପା—କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ମହାବିରଚିତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଖଣ୍ଡା ବୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଢ଼ା ବା ଅସୁରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡାକୁ

Khandā bulāibhā ଦ୍ୱାଦଶରେ ଧରି ନିଜ ଶରୀରର ଶୁଭପାଖରେ

খাঁড়ାঘୁରান ବୁଲାଇବା—To brandish a sword round

खंडाघुमान one's body in self-defence or sport

ଖଣ୍ଡାଭ୍ର—ସଂ ବି (କର୍ମଧା; ଖଣ୍ଡ + ଅଭ୍ର)—

Khandābhra ୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମେଘ—1. Broken clouds.

୨ । ଛୁଇଁଲୁ; ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିକିଆ ମେଘ ବଡ଼ ମେଘ ଦେହରୁ
ବିକ୍ରି ହୋଇଥାଏ—

2. A piece of cloud detached from the
big mass

ଖଣ୍ଡାମଗର—ଦେ. ବି—ମୁଁ ଅଗରେ ଖଣ୍ଡା ବା କରତ ପରି ଦାଢ଼ୁଆ

Khandāmagara ଅଂଶ ବାହାରିଥିବା ମଗର ଜାତୀୟ ଜଳଜନ୍ତୁ

ବା ମସ୍ତକଶେଷ—

Swordfish; sawfish; Pristis Pectinatus

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ରହନ୍ତି; କେବେ କେବେ ବଢ଼ିନିଶ୍ଚକୁ

ସମୁଦ୍ରରୁ ଉଠି ଆସନ୍ତି ।]

ଖଣ୍ଡାହଣୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲବନ୍ଦର ପଟ୍ଟାଂଶଶେଷ—

Khandāhaṇī A mountain in the coastal
districts of Orissa.

ବରମୁଣ୍ଡାବନ୍ତ ଗିରି ଖଣ୍ଡାହଣୀ—ସାମାନ୍ୟ-ଭଇବା ।

ଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ)—

Khandi ୧ । ଛୁଦ୍, ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗ—1. A small bit.

୨ । ଏକ ଗୋଟି ବା ସଖ୍ୟା—

2. One bit or number.

୩ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ବିଶି—

3 A part of a village consisting of a
number of hamlets.

୪ । ହଲଦୀ, ଗୁଡ଼ ଆଦି ମାପ କରିବାର ପରିମାଣବିଶେଷ; ୨୦

ସେର ପରିମାଣ—

4. A standard of measure for turmeric
and molasses, about 20 seers.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ, ସିଂହଭୂମ, ଧଳଭୂମ ଓ ସମଲପୁର) ବି—

ଧାନ ମାପର ପରିମାଣବିଶେଷ—

A standard measure for paddy.

ପ୍ରାଦେ (ସମଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—

ନଈବନ୍ଧ; ନଈକୂଳ, ନଦୀତଟ—

Bank of a river.

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ବା ଅଂଶ—

A part of a Brahman village consisting
of groups of houses.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନ
ଏକାଧିକ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରଶସ୍ତ ଗ୍ରାମ-ଦାଣ୍ଡର
ଦୁଇପାଖରେ ମହାଜନମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ିମୁକିଆ ଘର ଥାଏ ଏବଂ ଦୁଇଟି
ଖଣ୍ଡର ମଝିରେ ମେଲ ଜାଗା ବା ଦଣ୍ଡା ଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର
ମୁଣ୍ଡରେ ସେ ଖଣ୍ଡର ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଥାଏ । ଖଣ୍ଡମୁଣ୍ଡର
ଦଣ୍ଡାରେ ଉକ୍ତ ଖଣ୍ଡର ଯାଜ୍ଞସାଦା ହୁଏ ।]

ଦେ ବିଣ (ଆଦର୍ଥକ)—ଏକସଂଖ୍ୟକ; ଗୋଟିଏ; ଖଣ୍ଡେ—

Numbering one.

ଖଣ୍ଡି ଅସ୍ତର ପରିଧାନ

ଚେଣି ପ୍ରବଳେ କେଶମାତ୍ର—ନଗଲାଥ, ଭଗବତ ।

ଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ ବିଣ (ସଂ. ଖଣ୍ଡିତ)—

Khandiā ୧ । ବିକଳାଙ୍ଗ—1. Maimed; crippled;
devoid of limbs.

୨ । ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା କ୍ଷତସ୍ତବ୍ଧ; କ୍ଷତବିକଳ—

2. Wounded with weapons.

୩ । ଭଗ୍ନ—3. Broken.

ଖଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡା ଶିଖଣ୍ଡା ବୁଲାଇ—କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ମହାବିରଚିତ. ଷଷ୍ଠ ।

୪ । ଅସମାପ୍ତ, ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—

4. Incomplete; unfinished.

(ଯଥା—ଖଣ୍ଡିଆ ମାସ)

୫ । ଅର୍ଦ୍ଧବିଷ୍ଣୁ—5. Half done.

(ଖଣ୍ଡି—ଶ୍ରୀ) ୬ । ପୁଂ. (ଭତର ଲୋକସମାଜରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର

ପୁରୁଷପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଗାଳ)—ପଙ୍ଗୁ; ଗଳତଚୁଷ୍ଟ—

ସ୍ୱେଗଜନିତ କ୍ଷତ ଯୋଗୁଁ ବିକଳାଙ୍ଗ—

6. (a term of abuse) Maimed; leprous.

୭ । କଟିତ; ଛିନ୍ନ; ବିଖଣ୍ଡିତ—7. Cut.

ଏମ କାଣ୍ଡେ ହୋଇ ମୁହଁର ହରଣ୍ଡି

ଖଣ୍ଡିଆ ଅହ ପର ପଞ୍ଚମ ମଞ୍ଚା ମଣି—କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ମହାବିରଚିତ. ବନ ।

୮ । ଯାହାର ଆଶା ଚୁଣ୍ଟି ହୋଇଅଛି—

8. Disappointed.

ଦେ. ବି—୧ । ଲୁଣ୍ଠିଭେଗ ଯୋଗୁଁ ବିକଳାଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି;

ଗଳତ ଲୁଣ୍ଠିଭେଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. A crippled leper.

୨ । ବିକଳାଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Maimed person; a cripple.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୧୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଗଉଡ଼ ମାନଙ୍କ

ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—

A subcaste of cowherds in Sambalpur.

ଖଣ୍ଡିଆକୋଡିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ସହଚର)—ବିକଳାଙ୍ଗ ଓ ଲୁଣ୍ଠି—

Khandiākordhiā Maimed and leprous.

ଖଣ୍ଡିଆଖବିର—ଦେ. ବିଶ. (ସହଚର)—କ୍ଷତ ଓ ଲୋଥ—

Khandiākhabirā Wounded and lame.

ଖଣ୍ଡିଆଖୋବର—ଦେ. ବିଶ.—ଖଣ୍ଡିଆଖବିର (ଦେଖ)—

Khandiākhobarā Khandiākhabirā (See;

ଖଣ୍ଡିଆଡାନ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ.—୧ । କ୍ଷତବିକଳ ଓ ହୃଦୟାନ୍ତ—

Khandiādandā 1. Wounded and devoid of some limbs.

୨ । (ଶରୀରର) ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷତ—

2. Wounded at many places (of the body)

ଖଣ୍ଡିଆଡାନ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ.—ଖଣ୍ଡିଆଡାନ୍ଡା (ଦେଖ)—

Khandiādandā Khandiādandā (See)

ଖଣ୍ଡିଆଡାନ୍ତା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ. ଶ୍ରେଣିର ଦନ୍ତ)—୧ । ଯାହାର

Khandiādantā ଦନ୍ତପୁଂ ଅବଲଗ୍ନ—1 One who has (ଖଣ୍ଡିଆଡାନ୍ତା—ଶ୍ରେଣି) his teeth standing separate from each other.

୨ । ଭଙ୍ଗା ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—2. Having broken teeth.

୩ । ଯାହାର କେତୋଟି ଦାନ୍ତ ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି—

3. Having lost some teeth

ଖଣ୍ଡିଆଡାନ୍ତା ମୁଖପତ୍ର, ଗୁରୁତ୍ୱ ସେବକ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଖଣ୍ଡିଆଭୂତ—ଦେ. ବି—ଚକ୍ରବାତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—

Khandiābhūta Whirlwind; tornado

ସୂର୍ଯ୍ୟାତାମ [ଦ୍ର—ଏ ପବନ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ବୃତ୍ତାକାରରେ ବୁଲି ବସନ୍ତଋତୁ, ଶରଦଋତୁ ବୁଲି କେନ୍ଦ୍ର ବିକଟରେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । ଏହା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ନ ରହି ଗତି କରି ଚାଲିଥାଏ ।]

ଖଣ୍ଡିଆମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡରେ ସାଇର ଘରମାନଙ୍କର

Khandiāmūṇḍa ଧାଡ଼ିମାନ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅବନ ଥାଏ—The end of a village containing no temple or Derty.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଓ ବିଶେଷତଃ

ଦ୍ରୁପ୍ତ ଶାସନମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମର ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କର (ଯଥା—ଶିବ, ବିଷ୍ଣୁ, ମହାଶୟୀ, ମଙ୍ଗଳା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କର) ମନ୍ଦିର ବା ଅଳଙ୍କାର ଥାଏ ।]

ଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ବିରୋଧୀ (ବନ୍ଧ)—

Khandiāli Opposing.

ବନ୍ଧବ ଦୁଇ ଗଲେ ଚାହାନ୍ତି ଚାହାନ୍ତି ।

ବନ୍ଧବ ଦୁଇ ଗଲେ ଚାହାନ୍ତି ଚାହାନ୍ତି ।

ଖଣ୍ଡିଭୂତା—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷିଶାବକ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶିଷ୍ଟ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର

Khandiurdā ସାମାନ୍ୟତାରେ ଉଡ଼ିବା (ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ

ଉଡ଼ି ପାରୁ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଖଣ୍ଡିଭୂତ ବାଟ ଉଡ଼ି ଭଣ୍ଡାମ ନେଇ ପୁଣି ଉଡ଼ିବା)—

Incomplete flying of fledglings and small-winged birds,

କେତେବେଳେ ଡେଣା ମେଲଇ ଖଣ୍ଡିଭୂତା ଦେଇ ପରୁ ଚାଲେ—

ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଡ଼ିବା ।

ଖଣ୍ଡିଭୂତା ଦେବା—ଦେ. ବି—(ପକ୍ଷିଭୂତା ବା ଲୋଥ ପକ୍ଷିବିଶିଷ୍ଟ ଚଢ଼େଇ)

Khandiurdā debā ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଡ଼ି ନ ପାରୁ ଥିବାବୁ

ଖଣ୍ଡିଭୂତ ବାଟ ଉଡ଼ିଯିବା ପରେ ବସିଯାଇ ପୁଣି ଉଡ଼ିବା—To fly for a small distance

and then take rest and then fly and so on alternately (said of half fledged birds),

ଉଡ଼ିଯିବା—ପ୍ରାୟ ଖଣ୍ଡିଭୂତା ଦେଇ ଚାଲେ ଚାଲିଯିବା—

ବ୍ୟାକାଥ. ପାଦ୍ୟ ।

ଖଣ୍ଡିଭୂତା ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡିଭୂତା ଦେବା (ଦେଖ)

Khandiurdā māribā Khandiurdā debā (See)

ଖଣ୍ଡିଏ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର—

Khandiē 1. One piece only.

ଆନେକ ୨ । ଏକସଖ୍ୟା—2. One only.

ଏକତା ଦେ. ବିଶ.—ଏକସଖ୍ୟା; ଗୋଟିଏ—One; a

ଖଣ୍ଡିଏତୁର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ.—ଖଣ୍ଡିଏତୁର (ଦେଖ)

Khandiētura Khandiētura (See)

ଖଣ୍ଡିଏତୁର ଶେଷ କର ଦେଇ

ଖଣ୍ଡିଏତୁର ଉପ ହୋଇ—ଭୁବନ, ଗୁମାସ୍ତାମୁତ ।

ଖଣ୍ଡିଓଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଦରଖଣ୍ଡିଆ ଓଡ଼ିଆମିଶ୍ରା କଥା—

Khandiordhiā Language mined with indistinct Oriya dialects.

ଖଣ୍ଡିଓଡ଼ିଶା—ଦେ. ବି—ଅଧା ଓଡ଼ିଶା, ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଶାଦ୍ୱାରା ମୁହଁ ଲୁଚ

Khandiordhiā nā ନ ଥାଏ—Half drawn veil; veil which does not hide the face

ଖଣ୍ଡିକ—ଦେ. ବି. (ଅଦରାଧିକ)—୧ । ଖଣ୍ଡିମାତ୍ର—

Khandika 1. One piece only.

ଆନି ୨ । ଗୋଟିଏ—2. One only.

ଏକତା ସ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ଚକ୍ର) ୧ । (ଯେ ପୁସ୍ତକକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପଢ଼େ) ଶୁଦ୍ଧ; ଶିଷ୍ୟ—

1. Pupil. (M. W.).

୨ । ଶୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି—

2 A sugar boiler, (M. W.).

୩ । କାଶପୁର—3. Armpit. (M. W.).

୪ । ମଞ୍ଜରମୁଣ୍ଡ—4. Pease. (M. W.).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇ	ଋ	ୠ	ଋ

ଶକ୍ତିକଥା—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଦରୋଢ଼ ଭାଷା—

• Khandikathā Lispering words of children.

ଶକ୍ତିକାଶ—ଦେ. ବି—ଧୀରେ ଧୀରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କାଶିବା; ସାମାନ୍ୟ

Khandikāśa କାଶ, ଖୁଣ୍ଟୁ କାଶ—Slight repeated

ଧ୍ଵଜ୍ଞ; ଧ୍ଵଜ୍ଞାକାଶି; ଧ୍ଵଜ୍ଞାକାଶି coughing.

କୋଷୀ

ଶକ୍ତିକଥା—ଦେ. ବି—ଏକଶକ୍ତିବର୍ଣ୍ଣ—

Khandikā Consisting of one piece only.

ଶକ୍ତିକୁହା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟର ମର୍ମକୁ ବାଧ୍ୟବା ଭଲ କଥା

Khandikuhā କହେ, ଯେ ହୁଲୁଲାଇ କର ଅନ୍ୟକୁ କଥା କହେ—

1. One who by his speech wounds the feelings of others.

୨ । ଯେ ପରସ୍ପର କର କଥା କହି ପାରେ ନାହିଁ; ଖଳା—

2. One who can not talk clearly or fluently; lispering; stammering.

ଦେ. ବି—୧ । ହୁଲୁଲ କଥା, ମର୍ମକୁ ବାଧ୍ୟ—

1. Speech or words wounding the feelings of others.

୨ । ଅପରସ୍ପର ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—

2. Broken words; lispering words

୩ । ଖଳା କଥା—3. Stammering speech

ଶକ୍ତିଖଣ୍ଡ—ଦେ. ଅ—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khandikhandi Khandakhandā (See)

ଶକ୍ତିଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

• Khandikhandiā Khandakhandiā (See)

ଶକ୍ତିଗଣା—ଦେ. ବି—ଶକ୍ତିଗଣିଆଁ (ଦେଖ)

Khandiganā Khandiganāñ (See)

ଶକ୍ତିଗଣିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । କୁସ୍ଥିତ ପ୍ରକାରେ ଖାଦ୍ୟଲୋଭା, କୃପଣ;

Khandiganā ଯେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ (ଯଥା—କଟାମାଛ; ପରବା

ଅଦି) ଗୁରୁତର କ୍ରମା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କର

ଗଣେ—1. Niggardly; meanly selfish in the matter of food.

ଶକ୍ତିଗଣିଆଁର ବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବେଦ—ଦେଖ ।

୨ । ଅହରାଶିଆ—2. Easily offended

ଶକ୍ତିଗୁଣା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ନାକପୁତ୍ରାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଶୁକ୍ଳ

Khandigunā ଗୁଣା (ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଶୁଙ୍ଘ ଥାଏ)—

A small circular plated nose-ring with

two tapering points worn by females.

ଶକ୍ତିଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି—ଶକ୍ତିଗଣିଆଁ (ଦେଖ)

• Khandiguniāñ Khandiganāñ (See)

ଶକ୍ତି ଝୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଛର ଖଣ୍ଡ—

Khandijhuri A bit or piece of fish.

ଶକ୍ତିତ—ସ. ବିଶ (ଶକ୍ତି ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ

Khandita କର୍ତ୍ତିତ—1. Cut into pieces; chopped.

୨ । ଢଳି ଢଳି—2. Torn to pieces.

୩ । ବିନାଶିତ—3. Destroyed; annihilated.

୪ । ସ୍ଵିତ—4. Decayed

୫ । ସୁକ୍ତିଦ୍ଵାରା ନିରାସିତ—

5. Refuted by argument, controverted; successfully met or answered.

୬ । ଅଦଲ କର ଯାଇଥିବା—

6. Nullified; set at naught.

୭ । ଅନାଦୃତ, ପରତ୍ୟକ୍ତ—

7. Abandoned; disregarded.

(ଶକ୍ତିତା—ଶ୍ରୀ) ୮ । ପୂର୍ବ-ନିରାଶ, ବିଫଳକାମ—8. Disappointed.

୯ । ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ନ ହେଉଥିବାରୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—

9. Broken at the middle; not completed; discontinued.

୧୦ । ଯେଉଁ ଚିତ୍ରର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ କଟିଯାଇ ଥାଏ—

10. Mutilated (image).

୧୧ । ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରମାଣଦ୍ଵାରା ବିରାଜିତ—

11. Refuted; rebutted by evidence.

୧୨ । ବିଘ୍ନ ବା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—12. Obstructed.

୧୩ । ଯାହା ଏଡ଼ା ଯାଇ ଥାଏ—13. Evaded.

୧୪ । ବିଭକ୍ତ—12. Divided.

ଶକ୍ତିତଦନ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶକ୍ତିତ + ତନ୍ତ)—

Khanditadanta ଶକ୍ତିଅଦନ୍ତ (ଦେଖ)

(ଶକ୍ତିତଦନ୍ତ—ଶ୍ରୀ)

Khanditadantā (See)

ଶକ୍ତିତବିଗ୍ରହ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଶକ୍ତିତ + ବିଗ୍ରହ)—

Khanditabigraha ଯାହାର ବିଗ୍ରହ ବା ଦେହର ଅଂଶ ଶକ୍ତିତ

(ଶକ୍ତିତବିଗ୍ରହ—ଶ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି, ବିକଳାଙ୍ଗ—

Mutilated; maimed.

ସ. ବି. (କର୍ମଧା, ଶକ୍ତିତ + ବିଗ୍ରହ)—ଯେଉଁ ଦେବପ୍ରତିମାର

କୌଣସି ଅଙ୍ଗ କଟା ଯାଇ ଅଛି—A mutilated image.

ଶକ୍ତିତବ୍ରତ୍ତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଶକ୍ତିତ + ବ୍ରତ୍ତ)—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—

Khanditabrutta ଚତ; ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—

(ଶକ୍ତିତବ୍ରତ୍ତ—ଶ୍ରୀ)

Dissolute; immoral.

ଶକ୍ତିତା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ.—(ଶକ୍ତିତ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଶକ୍ତିତର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Khanditā

1. Feminine of Khandita.

୨ । କାବ୍ୟାଦିକର୍ତ୍ତୃତ ଅଠ ଶ୍ରେଣୀର ନାୟିକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ;

ଯେଉଁ ନାୟିକାରୁ ନାୟିକ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତି ଆସନ୍ତୁ ହୋଇ

ଥାଏ; ଯେଉଁ ନାୟିକାର ପତି ଅନ୍ୟ ଶ୍ରୀସ୍ଵଭୋଗଚକ୍ର—

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୈଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ବାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଘ' ଖୋଜିବେ; 'ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ବୋଧିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ବୋଧିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ବୋଧିବେ ।

ଚକ୍ରିତ ହୋଇ ନାହିଁବା ନିକଟକୁ ଅସିବାକୁ ନାହିଁବା
 ଏକତୁଳ ନାହିଁବାକୁ ଦେଖି ଉତ୍ତରାସିଦ୍ଧିକୁ ହୁଏ—

2. One of the 8 classes of heroines of Hindu novels and dramas; a disappointed mistress; a jealous woman whose lover is found by her carrying on his person indications of having enjoyed the company of another lady.

ଶକ୍ତିବାଣୀ—୧. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶକ୍ତିତ+ଅଶ୍ୟା)—ସାହାର
 Khanditāsaina ଅଶା ଭୁକ୍ତ ସାଜଅଳଂକାର; ଯେ ଅଶା କର ପରେ
 (ଶକ୍ତିବାଣୀ—ଶ୍ରୀ) କରୁଣ ହୋଇଅଛି—

Having the hopes disappointed; frustrated (Wilson).

ଶକ୍ତି—୧ ବିଶ୍ୱ ଶ୍ରୀ—(ଶକ୍ତିନ+ଶ୍ରୀ. ଇ)—ଶକ୍ତିର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
 Khandini Feminine of Khandi.

୧ ବି. ଶ୍ରୀ.—ପୃଥିବୀ—The earth.

ଶକ୍ତିପହାଣ—ଦେ. ବି.—ନୂଆଣିଆଳର ପାଣିରେ ଅଳ୍ପଦୂର ମାତ୍ର
 Khandipahāṇa ପହଣ୍ଡିବା—Swimming of a beginner
 for a small distance.

ଶକ୍ତିପାଳକ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶକ୍ତି+ପାଳକ)—ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ଆଗାମୀ
 Khandipālaka ବର୍ଷ ଦେଶର ଏକ ଅଂଶରେ ମେଘ ବର୍ଷିବା
 ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶରେ ବର୍ଷା ନ କରିବା—Irregular
 monsoon during the coming year
 according to the almanac.

ଶକ୍ତିବନ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ଅଧିବନ୍ଧ (ଦେଖ)
 Khandibandha Ādibandha (See)

ଶକ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଶକ୍ତି ଧାତୁ)—୧ । ନାଶ କରିବା—
 Khandibā 1. To destroy.

ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ୍ତିବନ୍ଧୁ, ଶକ୍ତି ମୋ କେଶବ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଶକ୍ତିବନ୍ଧୁ, ଶକ୍ତି ମୋ କେଶବ ।

୨ । ଛେଦନ କରିବା; କାଟିବା; ହାଣିବା—2. To cut.

କରୁଥିଲେ ଅଳକାକୁ ନୁହେଁ ଶକ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୩ । ଶକ୍ତି ବା ଛେଦନ ହେବା—

3. To be cut off; to be dispelled.

କହ ଏହାର ହେବୁ କର୍ମ, ସେଣେ ଶକ୍ତିର ବଦଳ ।

ଭୁବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୪ । ହରଣ କରିବା—4 To undo.

୫ । ଦୂର କରିବା—5. To remove; to take away.

୬ । (ଅନୁଷ୍ଠାନ) ବାଧା କରିବା—

6. To obstruct or to put obstacles to.

୭ । ଭାଙ୍ଗିବା—7. To break.

୮ । (ବିପଦ) ବାରଣ କରିବା—

8. To thwart (a danger).

୯ । (ଦୁଃଖ) ନିରାକରଣ କରିବା—

9. To enable one to evade (a danger).

୧୦ । (ଅପରାଧ, ପାପ) କ୍ଷମାଦେବା—

10. To forgive (a fault or sin).

୧୧ । (ଯୁକ୍ତି ବା ତର୍କ) ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା—

11. To refute or rebut (an argument by counter-argument).

୧୨ । ରଦ୍ଦ କରିବା—12 To set aside; to nullify.

୧୩ । (ଅନୁରୋଧ) ଅମାନ୍ୟ କରିବା—

13. To disobey; to set at naught; to disregard (an order).

୧୪ । ବିଭକ୍ତ କରିବା—14. To divide.

୧୫ । ପୃଥକ୍ କରିବା—15 To separate.

ଶକ୍ତିମା—୧. ବି. (ଶକ୍ତି+ଇମନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—

Khandimā ନ୍ୟୁନତା; ଶକ୍ତିର ଅବସ୍ଥା—

Defectiveness. (M. W.)

ଶକ୍ତିଲଗାଣ—ଦେ. ବି.—ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ଆଗାମୀ ବର୍ଷ କୌଣସି
 Khandilagāṇa ଅଞ୍ଚଳରେ ଖୁବ୍ ବର୍ଷା ଓ ଝଡ଼ା ହେବା ଓ
 ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ନ ହେବା—

Irregular monsoon during the coming year according to the almanac.

ଶକ୍ତିଲଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ—ସାହାର ଲଙ୍ଗୁଡ଼ା ଶକ୍ତି ବା କଟା
 Khandilāṅgurdā ହୋଇଥାଏ; ଲଙ୍ଗୁଡ଼ାଶକ୍ତି; ଯେଉଁ କନ୍ଦୁର
 (ଶକ୍ତିଲଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଶ୍ରୀ) ଲଙ୍ଗୁଡ଼ର ଅଗ କଟିଯାଇ ତହିଁରୁ ଖଣ୍ଡ
 ମାତ୍ର ଥାଏ—Having the tail lopped off.

ଶକ୍ତିଲଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ—ଶକ୍ତିଲଙ୍ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Khandilāṅgurdīa Khandilāṅgurdā (See)

ଶକ୍ତିହେବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ. ଶକ୍ତି ଧାତୁ)—

Khandihēbā ହାଣିହେବା—To be cut.

ବଂଶ ପରାକ୍ତ ହେବୁ ପରାକ୍ତ ହେବୁ ବହୁବାର ପ୍ରୟୋଗେ ସେ ।

ଭକ୍ତ. ବିଦେଶସମ୍ବଳାସ ।

ଶକ୍ତି—୧. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ (ଶକ୍ତି ଧାତୁ+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Khandī ୧ । ବିଭକ୍ତ—1. Divided.

୨ । ବହୁଖଣ୍ଡବର୍ଣ୍ଣ; ଅଂଶବର୍ଣ୍ଣ—

2 Consisting of many parts or pieces.

ଦେ. ବିଶ୍ୱ ଶ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ବା ଶ୍ରୀଜୀବର କୌଣସି
 ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ନ ଥାଏ—1. (a female) Having
 lost one of her limbs; maimed or
 crippled (female).

୨ । ଶକ୍ତିର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Khandi.

୩ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ଅଂଶ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥାଏ—

3. (a woman) Having some of her
 fingers gone.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ୡ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୡ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	୧	ଇଅ	ଋ

ଶଶିକୃତ—ସ. ବିଶ. (ଶଶ୍ଚ + ଅକୃତ ଚିତ୍ତାବେ. ଚି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ.

Khandikṛnta ଚ)—ଶଶିଶଶ୍ଚ କରଯାଇ ଥିବା; ଶଶିଶଶ୍ଚ
ହୋଇ ଚିତ୍ତାବେଥିବା—Cut or torn or
divided into pieces.

ଶଶ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସ ଶଶିଚନ୍ଦ୍ର)—ଶଶିଅନ୍ଦ୍ରା—
Khandu (a person) Who has lost some teeth

ଶଶ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସ. ଶିଶୁ = ଶିଶୁ ବା ଅଳ୍ପବୟସ୍କ; ଭୁଲ ହି.
Khandu ଶଶ୍ଚା = ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଶୀତର ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା
ଶିଖଣ୍ଡି ପାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ମୋଡ଼ା ହୋଇ ପକାଯିବା କମ୍ପଳ ବା
ଗୁଂସଟ, ଯାହା ଲୁଗା)—

୧ । ଉଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣିୟା ଶ୍ଯାମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ବାହାରିବା
ସମୟରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା ଉପରେ ପକାଇବା ଓଡ଼ିଶୀ;
ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ହସକଚ ଓଡ଼ିଶୀ—

1. A variegated scarf or upper sheet
put on by respectable females over the
cloth worn and hanging from the head
downwards when they come out of the
house; a multicoloured wrapper for
female wear

ବହୁ ଶଶ୍ଚା ଦୋସଡ଼ା । ଶାନ୍ତବ୍ରତ କଳମୋହନ ।

[ଦ୍ର—ଶଶ୍ଚା ପାଟ ବା ତସର ସୂତାରେ ବୁଣାଯାଏ । ଶଶ୍ଚା
ଉପରେ ନାନାଦି ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ଜୀବ, ମନୁଷ୍ୟ, ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ମନ୍ଦିର ଓ
ଦେବତାଙ୍କର ଚିତ୍ର ଉନ୍ମ ଉନ୍ମ ରଙ୍ଗରେ ଖୁବ୍ କୌଶଲକ୍ରମେ
ବୁଣା ଯାଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ଗଡ଼ଜାତର ଚନ୍ଦ୍ରୀମାନେ
ଅତି ଭଲଖୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ଶଶ୍ଚା ବୁଣୁଥିଲେ । ଆଧୁନିକ
ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରୁ ଏହାର ଅଦର କ୍ରମଶଃ କମି ଯିବାରୁ ଆଜିକାଲି
ଶଶ୍ଚା ବୁଣିବା କାମ କମି ଯାଇଅଛି । ଶଶ୍ଚା ବୁଣିବା ପାଇଁ ଉନ୍ମ ଉନ୍ମ
ରଙ୍ଗର ଓ ମାପର ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଭରଣୀ ସୂତା ସଂଗ୍ରହ କରି
ତନ୍ତରେ ସଜାଇ ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଉନ୍ମ ଉନ୍ମ ଚନ୍ଦ୍ରସମ୍ବଳିତ ଶଶ୍ଚା
ବୁଣିବା ପାଇଁ କେଉଁ କେଉଁ ରଙ୍ଗର ଓ ମାପର ସୂତା ଲାଗିବ
ତତ୍ତ୍ୱମତେ ଉପଦେଶ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ଲେଖାଥିବା ପୋଥି କେତେକ
ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଖାନ୍ଦାନ ଚନ୍ଦ୍ରୀଙ୍କ ଘରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବ୍ୟବହୃତ
ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଶଶ୍ଚା ବୁଣିବା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରୀ-
ମାନଙ୍କର ଶୋଷ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିଳ୍ପକଳା ଥିଲା ।]

୨ । ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର ଜିଲ୍ଲାବିଶେଷ —

2. A district in Bombay presidency.

ଶଶ୍ଚା—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାରେ ଶୁଦ୍ରଙ୍କ ବଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Khanduḍa A family title of Śūdras in
Orissa.

ଶଶ୍ଚା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—

Khande ୧ । ଶଶ୍ଚେତୁର (ଦେଖ)
1. Khandedūra (See)

୨ । ଶଶ୍ଚିଏ (ଦେଖ)

2. Khandie (See)

ଦେ. ଅ. (ଅନ୍ୟ ପରିମାଣବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—

ପ୍ରାୟ—About; or thereabouts.

(ଯଥା—ଦିନେ ଖଣ୍ଡେ, ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ, କୋଣେ ଖଣ୍ଡେ, ଟଙ୍କାଏ
ଖଣ୍ଡେ ।]

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଲଭିଆ) ବିଶ—(ପାଣି) ମୁନ୍ଦିଏ—
A little (water).

(ଯଥା—ପାନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ଦେବ କାଗା ।)

ଖଣ୍ଡେଇତ—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡାଏତ (ଦେଖ)

Khandeita Khandāeta (See)

ଖଣ୍ଡେ ଛଡ଼ା—ଦେ. କି. ବିଶ—ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ—

Khandechhard At a little distance.

ଖଣ୍ଡେତୁର—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ଦୂର; ସାମାନ୍ୟ ଦୂର—

Khandedūra A small distance.

ଦେ. ବିଶ—ଅଳ୍ପ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ, କିଛି ଦୂରରେ ସ୍ଥିତ—

A little distant; situated at a small
distance.

ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ଦୂରରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; କିଛିଦୂର—

1. Up to a small distance.

ଖଣ୍ଡେତୁର ଯାଇଁ ଦେଖିଲେ ଭୁପତି ଭୁପତି ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ସାଧନାଥ. ଉଦ୍‌ଗୀ ।

୨ । ଅଂଶତଃ—2. Partially; in part.

୩ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ—

3 A little way off; at a short distance.

ଖତ୍ତା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ସ୍ନାତ୍ତ; ସ୍ନିହ୍ୟ ଓ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମର
Khatnā ସମ୍ବାରବିଶେଷ —

ଅନ୍ତନା Circumcision amongst the Mahomedans
and Jews.

[ଦ୍ର—ସୁରୁଷ ପିଲାଙ୍କ ଲଙ୍ଗର ଅଗକୁ ଘେରି ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା
ପତଳା ଚମରପରଦାକୁ ଗୁରୁ ପାଖକୁ ବୁଲାଇ କାଟି ଦେଲେ ଗୁଆଟ୍ଟ
ଆବରଣମୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏତଦ୍ୱାରା ବୁରୁଜ୍ଜୀ ଆଦି ରୋଗର ମଧ୍ୟ
ଅଶଙ୍କା ନ ଥାଏ ।]

ଖତ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଆ), (ଆ. ଶତ୍ରୁ=ପୁଣି,
Khatmā ଶେଷ; ଭୁଲ. ହି. ଖତମା)—

କୌଣସି ବିଷୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଶେଷ ହେଲେ ତତ୍ତ୍ୱମତେ
ବିଆଦିବା ରିପୋର୍ଟ—

Final report submitted after the comple-
tion of an enquiry

ଖତ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମସ୍ତକଦ୍ୱରେ ମୁସଲମାନ ମାନଙ୍କର ଶୁକ୍ରବାର
Khatwā ଦିନ କରାଯିବା ପ୍ରାର୍ଥନା (ଏଥିରେ ରାଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ
ଅର୍ପଣ)

ଅନ୍ତରା ଦିନେ ଶୁକ୍ରବାର ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ)—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂଜା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃଥା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥା’ ଦେଖିବେ ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷତବା The public prayer of the Mahomedans in a mosque at the Friday service in which they pray to God for the welfare of the sovereign also.

ଖତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ; ଏହା ଭୂମିର ଖାଦ୍ୟ)—

Khata ୧ । କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ପାଦିତା ଶକ୍ତି ବଢାଇବା ପାଇଁ

ମାବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦିଆଯିବା ସାର—

କ୍ଷାଦ 1. Manure; fertiliser.

୨ । ପଚୁ ଗୋବର—

2 Putrefied cowdung.

୩ । ପତ ସଜ୍ଜି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ—

3. Completely spoiled thing.

୪ । ପାଉଁଶ—4. Ashes

[ହ—ଭୂମିର ଉତ୍ପାଦିତା ଶକ୍ତି ବଢାଇବା ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାଉଁଶ, ବହୁକାଳର ସତା ଗୋବର, ନାନାପ୍ରକାର ପଚୁ ସତା ବସ୍ତୁ, ପଶୁ-ପକ୍ଷୀଙ୍କ ମଳ, ମୃତଜୀବ, ଲୁଣ, ଚୂନ, ହାତୁଡ଼ିଆ ଆଦି ଦିଆଯାଏ । ସାଧାରଣ ଗୃହସ୍ଥର ଘର ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଖାତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୃହର ଆବର୍ଜନା, ପାଉଁଶ, ଗୋବର ଓ ଗୋରୁମୂତ ଯାକ ସୁ ପା-କାରରେ ଜମା କରା ଯାଉଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ସଜ୍ଜି ‘ଖତ’ ହେବା ପରେ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଣର ଉପଯୋଗୀ ହେବା ସମୟରେ ଗୃହସ୍ଥ ଉକ୍ତ ଖତକୁ ଖତଗଦାକୁ ନେଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପକାଏ । ଉନ୍ନତ ଫସଲ ପାଇଁ ଓ ଉନ୍ନତ ଶ୍ରେଣୀର ଜମି ପାଇଁ ଉନ୍ନତ ଖତ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଶେଷ—୧ । ପତ ସଜ୍ଜି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—1 Putrefied.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନଷ୍ଟ—2 Entirely damaged.

ଅତ ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖତ୍=ପତ; ପତ୍ର)—ଖତପତ୍ର (ଦେଖ)—

କ୍ଷତ Khatapatra (See)

ଖତକୁଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ଖାଦ୍ୟ + କୁଳ) ୧ । ପ୍ରଭେଦ ଗୃହର ଅଳ୍ପ,

Khatakurda ଗୋବର, ପାଉଁଶ ଆଦି ଖତରେ ପରିଣତ ହେବା

ଆଁଷାକୂଟ ପାଇଁ ଜମା ହେବା ସ୍ଥାନ ବା ଗଦା—1. A place

ସୁରା, କତବାରଖାନା where cowdung and refuse of

the house are amassed for being

putrefied to be used as manure; a

manure-heap, dung-hill.

୨ । ଅଳଅଗଦା—2. A heap of refuse or rubbish.

ଖତକୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଖତକୁଡ଼ା (ଦେଖ)—

Khatakurda Khatakurda (See)

ଖତକୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖତକୁଡ଼ା (ଦେଖ)—

Khatakura Khatakurda (See)

ଖତଗଦା—ଦେ. ବି—ଖତକୁଡ଼ା (ଦେଖ)—

Khatagadā Khatakurda (See)

ଖତାଗାଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—୧ । ଖତକୁଡ଼ା (ଦେଖ)—

Khatagarā 1. Khatakurda (See)

୨ । ଯେଉଁ ଗାତରେ ଖତ ହେବାପାଇଁ ଗୋମୟାଦି ଜମା କରାଯାଏ—

2. A pit where cowdung etc is stored for manure.

ବାଟ ଦୁଇପା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୁଆର ଅଗରେ ଖତଗାତ—

ଫକୀରମୋହନ କୁମାରୀଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖତପତ୍ର—ଦେ. ବି (ଆ. ଖତ୍ + ପତ୍ର)— ଜମସ୍ତକ, ରୁଣପତ୍ର—

Khatapatra A money-bond.

ଅତ ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଦେବଦର୍ଶନାର୍ଥ ଅର୍ପଣିତା ପାତ୍ରା—

ମାନେ ଦକ୍ଷିଣା ନଗଦ ଦେଇ ନ ପାରୁ ବା ଟଙ୍କା ଧାର ନେଇ

ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଲେଖି ଦେଇଥିବା ରୁଣପତ୍ର (ଯାହା ପଣ୍ଡାଗୁମାସ୍ତ୍ରାମାନେ

ପରେ ଯାଣିକ ଘରକୁ ଯାଇ ଆଦାୟ କରି ଆଣନ୍ତି)—Bonds

or handnotes executed by pilgrims in

favour of their Pandās while visiting

places of pilgrimage.

ଖତମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖତମ୍=ସମାପ୍ତ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ)—

Khatam ୧ । ଅବସାନ, ଶେଷ—1. End; finish

ଅତମ ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଅତମ ୩ । ଲୋପ—3. Disappearance; cessation.

୪ । ବିନାଶ—4. Destruction.

୫ । ସମାପ୍ତି—5. Completion.

ବୈଦେ. ବିଶେଷ—୧ । ସମାପ୍ତ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—

1. Finished, completed.

୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed.

୩ । ହତ—3. Murdered; killed.

୪ । ମୃତ—4. Dead.

୫ । ଲୁପ୍ତ—5. Ceased; annihilated, disappeared.

୬ । ଅବସାନପ୍ରାପ୍ତ—6. Ended.

ଖତମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଖତମ୍=ସମାପ୍ତ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ)—

Khatam karibā ୧ । ଶେଷକରିବା, ସମାପନ କରିବା—

ଅତମକରା 1. To bring to an end; to

conclude.

ଦାକ୍ଷେଣା ମାମର ବଦାରକ ଖତମ୍ କଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ କୁମାରୀଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ବିନାଶକରିବା—2. To destroy.

୩ । ମାରପକାରିବା—3 To kill.

ଖତମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖତମା (ଦେଖ)

Khatamā Khatmā (See)

ଖତମାଳ—ସ. ବି (ଖ=ଆକାଶ + ତମାଳ; ତମାଳ ବୃକ୍ଷ ପତ୍ର

Khatamāla ଆକାଶରେ ଦୃଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁ)—

୧ । ମେଘ—1. Cloud.

ଖତମାଳ ଶେଷରେ ପ୍ରାଣେ ଚାହୁଁ—ଜଳନଶୀଳ ବସ୍ତୁଧାରଣ ।

୨ । ଧୂମ୍ର, ଧୂଆଁ—2. Smoke.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନୁବାଚିତ ଯୁକ୍ତିସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନୁବାଚିତ ବା ଚଳୁଥିବା ଯୁକ୍ତିସର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

ଖତର—ଦେ. ବିଶ (ଫ. କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଖତରେ ପରିଣତ)—
Khatarā ୧ । ପୋରାହା, ବହୁ ପୁରୁଷଦେବତାରୁ ପଡ଼ି
ଖଜୁଆ, ଖତୋ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା, କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ

(କାଠ ଇତ୍ୟାଦି)—

1. Rotten or damaged (wood etc);
decayed.

[ଦ୍ର— କାଠ, ପୋଥି ଆଦି ବହୁକାଳ ପଡ଼ିରହିଲେ ଖର, ପାଣି
ଧବନ ବାଜି ସେମାନ ସାରଣ୍ୟ ଓ ଉଦ୍‌ଗ୍ରବଣ ହୋଇଯାଏ ।
ଗୋବର, ଅଳିଆଆଦି ଖତ ହେଲେ ଯେଉଁ ପରି ଝୁରୁଝୁରିଆ
ହୋଇଯାଏ କାଠ ଆଦି ସେହିପରି ହେଲେ ତାକୁ 'ଖତର'
ବୋଲାଯାଏ, ସେଥିରେ ନୀତି ମାରିଦେଲେ ତାହା ଟିକିଟିକି ହୋଇ
ହଜିପଡ଼େ ।]

୨ । ଖତମିଶ୍ରା (ମାଟି)—

2 (soil) Mixed with manure.

୩ । ପୋକରା—3. Worm-eaten (Grundy).

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—

୧ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—1. Jest; joke.

୨ । ଉପହାସ—2. Sneer; gibe; jeer

ଖତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବହୁକାଳ ଅସହ
Khatarā karibā ସହକାରେ ରଖି ପୋରାହା କରିବା; ପରୁର
ସଜାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—

To cause a thing to be rotten or
damaged for want of due care.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ କରିବା—
1. To jest; to joke

୨ । ଉପହାସ କରିବା—

2 To jeer at; to sneer at

ଖତା—ଦେ. ବି—ମୁଖ, ଦନ୍ତ ଓ ଜିହ୍ଵା ଆଦି ବିକୃତ କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Khatā ପରିହାସ କରିବା—

Making faces; grin

ଖତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ଜିହ୍ଵା ଓ ଦନ୍ତ ଆଦିର ବିକୃତ ରଙ୍ଗି କରି
Khatāibā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରିହାସ କରିବା, ଖତାଇହେବା—

ଭେଜନ, ଭେଜନ, ଭେଜନ To make faces by distort-

ing the mouth, tongue
and teeth for teasing another
person, to grimace.

ରବଣ ମୁଖରୁ ନିର୍ଗତ ଏ ବଚନ ଶୁଣି

ବୋଇଲେ ରେ ଅସୁକୁ ଖତାଇ ବଂଶପାଣି—ବଂଶଜାଠ. ବିଚାରମାୟା ।

ଖତାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖତାଇବା (ଦେଖ)

Khatāi hebā Khatāibā (See)

ଖତାଖତ—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଖତାଇ ହେବା—

Khatākhatī Making faces at each other.

ଭେଜିଭେଜି
ଫିଟିଫିଟି

ଖତାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଶ.—ଖତ ବା ସାରର ଭାଗ ବେଶୀ ଥିବାକୁ
Khatārdī ଉଦ୍‌ବର (ଭୂମି)—Fertile land owing to a
large quantity of manure.

ଖତାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଖତାନ୍ (ଦେଖ)

Khatān 1 Khatān (See)

୨ । ଗଣନ; ହିସାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତିକରଣ (ନନ୍ଦେ)—

2. Calculation.

୩ । ଗଣତି—2. Counting.

୩ । ହିସାବ ଲେଖିବା—3. Accounting.

ଖତାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୂ.—ଖତମୁହାଁ (ଦେଖ)

Khatāmuhāñ Khatimuhāñ (See)
(ଖତାମୁହାଁ—ଖି)

ଖତାର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଶ—ଖତାଡ଼ି (ଦେଖ)

Khatārī Khatārdī (See)

ଖତି—ପ୍ରା. ବି—୧ । (ସ୍ଵ. କ୍ଷତି) କ୍ଷତି, ହାନି—

Khatī 1. Loss; damage.

୨ । କ୍ଷେତ୍ରମଣି ନାମ୍ନୀ ଶ୍ରୀର ତାଳନାମ—

୩. A name for calling a woman
Kshetramanī.

ଖତିଆ—ଦେ. ବି. ପୂ.—କ୍ଷେତ୍ରମୋହନର ତାଳ ନାମ—

Khatīā Name for calling Kshetramohana.

ଖତିଆଖତି—ଦେ. ବି—ଖତାଖତି (ଦେଖ)—

Khatīākhatī Khatākhatī (See)

ଖତିଆଖତି—ଦେ. ବି—ଖତାଖତି (ଦେଖ)—

Khatīākhatī Khatākhatī (See)

ଖତିଆନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା, ଥା. ଖତ୍=ଲେଖା, ଚିଠି)—

Khatīān ୧ । ରାଜସ୍ଵ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହାକିମମାନେ ଯେଉଁ କାଗଜରେ
ଧତେନ ଜମିଦାର ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଜମିଜମା ଆଦିର ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ

କରନ୍ତି, ଭୁଷୁଲିପି—1. Record of rights
prepared during a Revenue Settlement.

୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଖରଦକିର ଦୈନିକ ହିସାବ ଲେଖା
ସିଦ୍ଧା ଖତା—2. Daily ledger or account-
book of business.

୩ । ଦୈନିକ ଆୟ ବ୍ୟୟକୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ଲେଖିବା—
3. Classification of daily income and
expenditure under different heads.

୪ । ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତାରେ ଯେଉଁ କାଗଜରେ ପ୍ରଜାର
ଜମିଜମାର ବିବରଣ ଲେଖାଥାଏ—4 A register
maintained by a Zamindar showing the
area and rent of each tenant.

ଖତିଆନ—ବୈଦେ. (ଫା) ବି—ଖତିଆନ୍ (ଦେଖ)—

Khatīān Khatīān (See)

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସହଜ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେତେ ୧ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ପାଠ' ନ ମିଳେ 'ପାଠ' ଗୋଟିଏ; 'ଭା' ନ ମିଳେ 'ଭା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଠରେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଠରେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକା' ନ ପାଠରେ 'ଅଳକା' ଦେଖିବେ ।

ଖତମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ସ୍ୱତଃ ଖତେଇ ହେଲା
Khatumuhāṇī ପର ଦେଖାଯାଏ—
(ଖତମୁହାଁ—ଶ୍ରୀ) (man) Having a naturally distorted face.

ଖତରା—ଦେ. ବିଶ—ଖତରା (ଦେଖ)
Khatirā Khatarā (See)
ଖତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷେତ୍ରମଣିର ଡାକ ନାମ—
Khatī Name for calling Kshetramanī.
ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖତମୁହାଁ (ଦେଖ)
Khatumuhāṇī (See)

ଖତୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖତରା (ଦେଖ)
Khatuā Khatarā (See)
ଦେ. ବି—କ୍ଷେତ୍ରମୋହନର ଡାକନାମ—
Name for calling Kshetramohana.

ଖତୁଆଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଖତରା (ଦେଖ)
Khatuāl Khatarā (See)
ଖତେଇବିଗୁଲେଇ ହେବା—ଦେ. କି—ଖତେଇହୋଇ ଛୁଗୁଲାଇବା—
Khatēibigulei hebā To tease one by making faces or grimaces.

ଖତେଇମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଖତମୁହାଁ (ଦେଖ)
Khatēimuhāṇī Khatumuhāṇī (See)
(ଖତେଇମୁହାଁ—ଶ୍ରୀ)

ଖତେଇ ହେବା—ଦେ. କି—ଖତାଇବା (ଦେଖ)
Khatēi hebā Khatāibā (See)

ଖତ୍ୟାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—ଖତାନ୍ (ଦେଖ)
Khatyān Khatān (See)

ଖଦ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଦୃଢ଼ ହେବା—
Khad (root) 1. To be steady or firm.

୨ । ଆଘାତ କରିବା—
2. To strike or hurt.

୩ । ହତ୍ୟା କରିବା—3. To kill.

ଖଦଖଦ—ଦେ. ଅ—ଖଦଖାଦ୍ (ଦେଖ)
Khadkhad Khadkhaḍ (See)

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ପୁରାଣେ ଉଠିଲେ ଖଦଖଦ
ବୃଦ୍ଧି ଖଦରେ ଯାଇ ମିଳିଲା ପ୍ରଜ୍ଞାଦ—ପାଠାୟନ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରସାଦ ।

ଖଦଖାଦ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Khadkhaḍ ୧ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଥିବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପଦକ୍ଷେପର
ଶବ୍ଦ—1. Sound of brisk walking of several persons or animals.

୨ । ଚଞ୍ଚଳ ଗତିକରିବା; ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଚାଲି ଗଲିବା—

2. Of swift motion; swiftly flying away in different directions.

୩ । ସହର (ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜୀବ ଶୀଘ୍ର ପଳାଇଯିବା ପ୍ରକାରେ)—
3 Swiftly (said of many animals fleeing away).

(ଯଥା—ଆମ୍ବୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମିଶ୍ରଗମାନେ ଖଦଖାଦ୍ ହୋଇ ପଳାଇ ଗଲେ ।)

ଖଦଖଦତା—ଦେ. ବିଶ—ଖଦଖଦତା (ଦେଖ)
Khadakhadardā Khadakhadardā (See)
ଖଦଖଦତା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ପାମସ୍ତ ବା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥରେ
Khadakhadardā ବାଲି ବା ମଣ୍ଡ ଆଦି—

1. (liquid) Having lumps in it.

ଖୁରଦା; ଖୁରଦା ୨ । ଅମସ୍ତ; ଅସ୍ପଷ୍ଟ—2. Rough.

ଖଦଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ—
Khadardā 1 Small lumps or particles.

ଧନୁ; ଧାନ୍ତି ୨ । (ସ. କ୍ଷୁଦ୍ର) ଦାତକଟା ସୂତାରେ ଦେଶର

ଅଦର; ଧାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରିକାଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେବା ମୋଟେ ଲୁଗା ବା ଖଦ—

2. Country-made coarse cloth.

(ଯଥା—ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଖଦଡ଼ା ପିନ୍ଧିବାକୁ

ଉପଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।)

୩ । ଗୋଲଥା ଓ ବଟା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ଭଣା ହେଲା ପରେ
ଯେଉଁ କଠିନ ଅଂଶମାନ ରହିଯାଏ; ସିଠା—

3. Coarse particles left after some liquid is strained.

ଦେ. ବିଶ—ଖଦଡ଼ା (ଦେଖ)
Khadardā (See)

ଖଦଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ଖଦଡ଼ା (ଦେଖ)
Khadardā Khadardā (See)

ପ୍ରିୟଙ୍କ ପ୍ରାଚୀ-ପ୍ରାଚୀ-ପ୍ରାଚୀ ଦୃଢ଼ ଯେତେ ଖଦଡ଼ା ରେ—
ବଦସ୍ତର; ସଙ୍ଗୀତ—

ଖଦଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ବଗଡ଼ା—
Khadardā 1 Coarse.

୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—2. Rough.

୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—

3. Not clear; not transparent.

୪ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ, ମଣ୍ଡମଣ୍ଡିଆ (ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁ)—

4. (liquid) Mixed with lumps.

ଖଦା—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୋଦ)—୧ । ସିଠା ବା ମଇଲା—

Khadā 1. Dregs.

ଗାଦ; ଧାନ୍ତି ୨ । ମଣ୍ଡ—2. Sediment.

ଗାଦ

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧୩ । (ସ. ଖେଟ) ଦ୍ଵାଦଶ ଧରଣ ନିମନ୍ତେ ବାଡ଼ାବନ୍ଧ ହୋଇ
୧୩ । ଏକଥାକୁ ମେଲିଥାଇ ଅନ୍ୟଥାକୁ ସବୁ ବାଡ଼ା ବନ୍ଧି
ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ; ଖେଦା—

୩ Kheddah or enclosure for catching
wild elephants.

୪ । (ସ. ଶକ୍ତି)—ଗୋରୁ ଆଦି ଖାଇବା ଓ ମାଡ଼ିବା ଦ୍ଵାରା
କ୍ଷେତରେ ଥିବା ଫସଲର ଶକ୍ତି ବା ଲୋକସାଧନ—

4. Damage done to crops by stray cattle.

୫ । (ସ. ଶକ୍ତି) ବିବାହାଦି ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—

5. Expensive family ceremonies.

୬ । ଅଳ୍ପ ପେଡ଼ାହେଲ ପରେ ରହିଯିବା ନୀରସ ଆଖୁ ଦଣ୍ଡା—

6. Pressed sugarcane.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶକ୍ତି)—୧ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଜା (ନନ୍ଦେ)

Khadāi 1. A class of tenants

ସକାହିଁ କରଇ ରାଣ ଶବ୍ଦାର୍ଥକରୁ ।

କେଶି କରଇ ତାର ଚନ୍ଦ୍ରା ନ ସରଇ କହୁ ।

ନାମରକ୍ଷାଗୀତା (ନନ୍ଦେ)

୨ । ସ୍ଵାଧୀନ ବୃତ୍ତିଧାନ ବା ଜମିବାଡ଼ି ନ ଥିବା ରଇତ;
ଶୂନ୍ୟ ରଇତ—2. A tenant having no
culturable holding under the Zamindar
but only a homestead.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ଦେ. ବି. (ଗୋରୁଙ୍କ ଦ୍ଵାରା) ଜମିର ଫସଲ ନଷ୍ଟ

Khadā karibā କରବା—To damage the crop of a
field (by cattle).

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖାତ; ଭୂମି ହି. ଶବ୍ଦାର୍ଥ)—

Khadān ୧ । ଖଣି—1. Mine.

୨ । ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—2. Place of origin or
production.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଅତିକୃଷ୍ଣ; ଅମସ୍ତ—

Khadābhushā Rough,

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Khadāla ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରୀ ଜାତିବିଶେଷ; ବାଉଁଶବୃକ୍ଷ—

1. An untouchable caste who weave
cloth.

ଶବ୍ଦ କହନ୍ତି ସେଇ ଜନ, ଶବ୍ଦାର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ସେମାନ ।

ବଳରାମ. ବସୁପୁରୀ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଖଦିଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି, ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କର ଏପରି
ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । (ବାଲେଶ୍ଵର)ପରିବା ବିକସ୍ତ କରବା ଶୁଦ୍ଧ ଜାତିବିଶେଷ—

2. A caste of Sūdra greengrocers.

୩ । (ଗାଳ) ଦୂର୍ବ ଅଖ୍ୟାତ ଅ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. A stupid illiterate person.

ଶବ୍ଦ—ଦେ. ବି.—୧ । ବାଉଁଶ ବା କାଠର ମୁଠାରେ ଲୁଗା ବନ୍ଧା

Khadi

ହୋଇ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୁମର—

1. A kind of fan made of cloth.

ଶବ୍ଦ ଗୁମର ସଜ ଉପରୁ, ଭାବି କେହି କେହି କରେ ପ୍ରସ୍ତର ।

ଭକ୍ତ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୁମର ଓ ଦେବତାଙ୍କ ଉପକରଣବିଶେଷ ।]

୨ । ଶ୍ଵେତ ମୋଟା ଲୁଗା—2. Small coarse cloth.

ପଞ୍ଜବ ଶବ୍ଦ ଏକଦା ଧାର ବାଦ ନାହି ।

ଭକ୍ତ. କୋଟ୍ଟହାଣ୍ଡିପୁରୀ ।

୩ । ଦାଉରୁଣୀ ସ୍ଥଳରେ ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରୀ ବୁଣିଥିବା ମୋଟା ଲୁଗା;

ଖଦି—3. Coarse country-made cloth.

୪ । ଗୁମର ଓ ଦେବତାଆଦିଙ୍କ ଉପରେ ଗୁମର ଓ ପଞ୍ଜା ପରି

ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବା ପାଟ ଲୁଗା—

4. A silk cloth waved over a Deity or a
king as a mark of respect.

ଶବ୍ଦ ଗୁମର ସଜ ଉପରୁ, ଭାବି କେହି କେହି କରେ ପ୍ରସ୍ତର ।

ଭକ୍ତ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଶ୍ଵେତ ଖଦି—

Khadi

1. A small cloth.

୨ । ଲୁଗାର କଣ୍ଠ—2. The end of a cloth which
is tugged back along the private parts
of the wearer.

୩ । ଲୁଗାର ଫେର—3. The end of a cloth which
hangs down in front of the wearer.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଖଇ; ଲୁଅ—

Khadi

Fried paddy.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଆ.)—ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଶ୍ରୀ—

Khadijah Name of the wife of Prophet Mahomed.

ଧାର୍ମିକ (ମହମ୍ମଦ ତାଲେ ନୋହ୍ ଦେଖ)

ଧାର୍ମିକ

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ସ. ବି. (ଖଦ୍ ଧାରୁ—ହଂସା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ସଞ୍ଚାର୍ଥେ ର) —

Khadi ୧ । ଖଇର (ଦେଖ)

1. Khaira (See)

୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. God Indra

୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ସ. ବି. (ଖଦିର + ବୃକ୍ଷ) — ଖଦିର ଗଛର ଫଳ ଫଳିବା

Khadirakuna ରୁ—The season of the catechu-

tree bearing fruits. (M W.)

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଖଦିର + ସାର) — ଖଇର ଗଛରୁ

Khadirasara ଉତ୍ପନ୍ନ ଧୌ ବା ଖଇର—Catechu.

ଶବ୍ଦାର୍ଥ—ସ. ବି. (ଖଦ୍ ଧାରୁ—ହଂସା କରବା + ର + କ + ଶ୍ରୀ.

Khadirikā ୩) — ୧ । ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା—

1. Mimosa Pudica (creeper).

୨ । ଲଜ୍ଜା; ନିଉ—2. Shell lac.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତୀତ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେଣୁ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଗରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

ଖଦ୍ୟୋତ—ସ. ବି. (ଖ=ଆକାଶ+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ=ପାତ୍ର ପାଇବା+
Khadyota +କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଜ୍ୟୋତିରକାଶ; ଜୁଳୁଜୁଲୁଆ
ପୋକ—Fire-fly

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ — 2. The sun.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷଣକାଳସ୍ଥାୟୀ ସୁଖ—

3. (figurative) Transient happiness
(M. W.)

୪ । ଚକ୍ଷୁ; ଆଖି—4. Eye

ଖଦ୍ୟୋତ, ଅବର୍ଣ୍ଣିତ ରୂପ,

ଚକ୍ର ନାମ ସେ ଅଟେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଖଦ୍ୟୋତନ—ସ. ବି. (ଖ=ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ=ପାତ୍ର ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Khadyotana ସୂର୍ଯ୍ୟ — The sun.

ଖଦ୍ୟୋତକ—ସ. ବି. (ଖ+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+କ୍ଷୀ. ଅନ+କ୍ଷୀ. ଅ)—
Khadyotak ଖଦ୍ୟୋତ ୧ (ଦେଖ)

Khadyota 1 (See)

ଖଦ୍ଧପ—ସ. ବି. (ଦ୍ରଷ୍ଟା ଚକ୍ର; ଖ+ଧୂପ)—୧ । ଦ୍ଵାବିଜ୍ଞାପଣ—

Khadhūpa Rocket; a firework going up into the
sky and emitting sparks.

୨ । ତୋପ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—Cannon.

୩ । ବାୟୁବ୍ୟାପୀ ସୁଗନ୍ଧ—

2 Air-pervading perfume. (M.W.)

ଖଧେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ)—ଖାଦ୍ୟ, ଆହାର—
Khadher Food.

ଖନ୍ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଖୋଳିବା—

Khan (root) 1. To dig.

୨ । ପୋତିବା—2 To bury. (M. W. and Apte)

୩ । ବେଧନ କରିବା, ଭେଦିବା—3. To pierce.

ଖନଖନ—ଦେ. ଅ —ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khankhan Khankhan (See)

ଖନକ—ସ. ବି. ସ୍ଵ. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Khanaka ୧ । ସେ ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳେ—

ଖନକା } ୧. Digger of earth; excavator.

ଖନକା } ୨ । ଘରେ ସିଲ୍ଲିଗାତ ଖୋଳି ଖୋଳି କରିବା
(ବ୍ୟକ୍ତି); ସିଲ୍ଲିଆଳ—

2. One who digs holes in the walls for
stealing; house-breaker.

୩ । ମୂଷା; ଗାଡୁଆ ମୂଷା; ମୂଷିକ—

3 Rat; mouse.

୪ । ଖଣି ଖୋଳାଳି; ଖଣି ଖୋଳିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

4. A miner.

୫ । ଖଣି ଗାତ—5. Mine

୬ । ଅବରଣ ବ୍ୟକ୍ତି—6. A mineralogist.

ଖନକାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖନିତକାର)—

Khanatkāra ମାଟିଖୋଳାଳି; ମାଟି ଖୋଳିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

ଧନତକାର A digger, a miner

ଖନକ—ସ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+ଭବ. ଅନ)—

Khanana ୧ । ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳିବା—

1. Act of digging

୨ । ପୋତିବା—2. Burying.

୩ । ଖନିତବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟକ୍ତି—

3. A mineralogist.

ଖନୟିତ୍ରୀ—ସ. ବି (ଖନ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+କରଣ ଚ୍ଵ+କ୍ଷୀ. ଇ)—

Khanayitri ୧ । କୋଡ଼ି—1 Spade. (M. W.)

୨ । ଖଣିକ—

2. Digging instrument; a spud
with a long handle

ଖନା—ଦେ. ବିଶ ସ୍ଵ. (ସ. ସ୍ଵଳିତବାକ୍; ଶ୍ଵିତବାକ୍)—

Khanā ୧ । ସ୍ଵଳିତବାକ୍, ଦରୋହ ବା ଖନ୍‌ଖନ୍ କଥା
ଧନା, ଚୋରୀ. କହୁଥିବା; ବିକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ, ପାହାର

ଚୋରୀ କରୁ ଶ୍ଵେତ ଧୂବାବୁ କଥା ସ୍ଵଳ୍ପ ପ୍ରକାଶ ପାଏ
(ଖନା, ଖନେଇ—କ୍ଷୀ) ନାହିଁ; ସେ ଅନୁନାସିକ କଥା କହେ—

1 Stammering.

[ଦ୍ର—ଭବିଷ୍ୟତକାର ଖନା ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—

୧—ଶିଶୁମାନେ 'ଲ' ଓ 'ର' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ', 'ସ' ସ୍ଥାନରେ 'ଛ',
ଟ ସ୍ଥାନରେ ତ ଆଦି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ
ଏ ସବୁ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଯାଏ ।

୨—କେତେକ ଖନା ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଯିବକର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର
ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପକାନ୍ତି ।

୩—କେତେକ ଖନା ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ
କରୁ ତାକୁ ଏକାଧିକ ଥର ହଲନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।
ଯଥା—

'ମ୍—ମ୍—ମ୍', 'ଭ୍—ଭ୍—ଭ୍—ଭରକୁ'; ଯ୍—ୟ୍—ୟ୍—
ସିବ ।]

ଦେ. ବି ସ୍ଵ.—୧ । ଡୋତଲା, ଡୋତା; କଥା କହିଲା ବେଳେ
ଯାହାର ପାଟ ଲାଗେ—

1 A stammerer.

ଖନା ପ୍ରାୟେ ରହୁ ରହୁ କହୁ ନାନା କଥା ଆସୁଥାଏ ମଧ୍ୟ ।

ବ୍ୟାକାଥ, ମହା ଯାତ୍ରା ।

ଧନା ୨ । ପୁରାତନ ଋଷିବିଶେଷ—

ମସଲ 2. A sage.

[ଦ୍ର—ଏ ଋଷିଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଅନୁଭବ ଓ ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ବର୍ଷା, କୃଷି ଓ
ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦି ଅନେକ ବ୍ୟାବହାରିକ ବିଷୟକୁ 'ପ୍ରବଚନ' ରୂପରେ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚକ୍ର ଅଛନ୍ତି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ସଂ	କ	ଗ, ଘ	ଙ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ

କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଏ ଜଣେ ଶ୍ରୀ ଲୋକ ଥିଲେ ଓ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଜସଭାର ପ୍ରଧାନ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ବରହଙ୍କ ପୁତ୍ର ମିହିରଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଜ୍ୟୋତିଷବିଦ୍ୟାରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ବଳପତ୍ତିବାରୁ ଏହାଙ୍କର କିଛି କଥା ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ଏ ଖନା ହୋଇଥିଲେ । ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମତରେ ଏ ଜଣେ ବଙ୍ଗବାସୀ ପୁରୁଷ ଥିଲେ ଓ ୧୦୦୮୭୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଜାତ ଥିଲେ ।]

ଖନାଉବା—ଦେ. କି—ଖନେଇବା (ଦେଖ)

Khanāibāh (See)

ଖନାବଚନ—ଦେ. ଇ—୧ । ଖନାଲୋକର କଥା; ସ୍ଥଳିତବାକ୍—
Khanābachana ବ୍ୟକ୍ତିର ଦରୋଷ କଥା—

1. Nasal words of a stammerer

ଅନାବଚନ ୨ । ପୁରାତନ ଖନାଉଷିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରବାଦ ବାକ୍ୟ—

ମକ୍ତବ 2. The sayings of the astrologer Khanā prevalent in the country.

ଖନ—ସ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ମାଟି ଖୋଳିବା + କର୍ମ. ଇ; ଯାହାକୁ
Kham ଖୋଳନ୍ତି)—

୧ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଉଦ୍ଧୃତସ୍ଥାନ ବା ଭୂଗର୍ଭ, ଅକର; ଖଣି—
1. Mine; quarry.

୨ । ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହେବା ବିବର ବା ଗର୍ତ୍ତ—
2. Pit dug in the earth.

୩ । ବଡ଼ ଗାତ ବା ଗାଡ଼—
3. Ditch; a large pit or hole; trench.

୪ । ଗୁମ୍ଫା—4. A cave.

୫ । (+ ଭବ. ଇ) ଖୋଳିବା—
5. Digging. (M. W.).

ଖନକ—ସ. ବି. (ଖନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—ସିଂହାଧାର ଘେର—
Khamka A house-breaker. (M. W)

ଖନିଜ—ସ. ବିଶ. (ଖନ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଖଣିରୁ ଜାତ—
Khanija Mineral.

ଖନଜବାସ୍—ସ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) (କର୍ମଧା, ଖନିଜ + ବାସ)—
Khamjabāshpa କୋଇଲାଖଣିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏକପ୍ରକାର
ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ; ଅଜ୍ୱାଳ୍ୟ ବାଷ୍ପ —

A kind of poisonous and inflammable gas which issues from coal-mines; carbon-dioxide.

ଖନିତ—ସ. ବିଶ. (ଖନ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Khamita ୧ । ଯାହା ଖୋଳା ଯାଇଥିଲା—

1. Dug; excavated.

୨ । ଯାହା ଖୋଳା ଯାଇ ବାହାର କରା ଯାଇଥିଲା—

2. Dug out.

ଖନିତା—ସ. ବି. ପୁ. (ଖନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ. ୧ମା. ୧ବ.)—

Khanitā ଯେ ଖୋଳେ; ଖନକ—

(ଖନିତ୍ରୀ — ଶ୍ରୀ)

Digger; excavator.

ଖନିତ୍ର—ସ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ମାଟି ଖୋଳିବା + କରଣ. ଇତ୍;
Khanitra ଯାହାଦ୍ୱାରା ଖୋଳାଯାଏ)—

୧ । ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳିବା ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଖଣିତ, ଖଣିତା—
1. A spud.

୨ । କୋଡ଼ି; କାଙ୍କ—

2. Spade; a small shovel.

୩ । ଗରୁଡ଼ି, ପିତାସ—3. A pickaxe.

ଖନିତ୍ରକ—ସ. ବି. (ଖନିତ୍ର + କ + ଧାତୁ. କ)—ଖନିତ୍ର (ଦେଖ)

Khanitraka Khanitra (See)

ଖନିତ୍ରିକା—ସ. ବି. (ଖନିତ୍ର + କ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—ଖନିତ୍ର (ଦେଖ)

Khanitrikā Khanitra (See)

ଖନିତ୍ରି—ସ. ବି. (ଖନିତ୍ର + ଶ୍ରୀ. ଇ)—ଖନିତ୍ର (ଦେଖ)

Khanitri Khanitra (See)

ଖନି ବାଜିବା—ଦେ. ବି—ଖନି ମାରିବା (ଦେଖ)

Khani bājibā Khani māribā (See)

ଖନି ମାରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୈତ୍ୟ ହେତୁ ପାଟି କୋଲ
Khani māribā ମାରି ଯିବାରୁ ଓଠ ଲାଗିବା ଓ ପାଟିରୁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ
ହୋଇ ନ ବାହାରିବା—

1. Stammering due to intense cold.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ଯୋଗୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ଲୋପ
ହେବା—2. Stammering due to
sudden fear.

୩ । ସ୍ୱଭାବଦୋଷରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣ—

3 Constitutional inability to utter words distinctly.

(ଯଥା—ଶୀତରେ ତା ପାଟି ଖନି ମାରିଗଲା ।)

ଖନି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଖନି (ଦେଖ)

Khani Khami (See)

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଖନାର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Khanā.

ଖନେଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଖଣିତ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା; ଅସ୍ପଷ୍ଟ
Khanēibā ବା ଖଣିଖଣିଆ କଥା କହିବା—1. To stammer
ତାତ୍ତ୍ୱାନ ୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ପରି ଟ ଗୁଳରେ ତ, ର ଗୁଳରେ ଲ, ସ.

ତୁଟିଲାନା ଗୁଳରେ ଛ ଆଦି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—2. To lisp.

ଖନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ସ୍ତନ)—

Khand ୧ । କାକ; କକ—1. Shoulder.

୨ । ବର୍ଷିକର ଫସଲ—2. The crop of a season.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ବୃଦ୍ଧ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ବାହୁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ ।

ଖନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ଦ = ଖାଦ୍ୟମୂଳ)—

Khanda ୧ । ଶସ୍ୟାଦି; ଫସଲ; ଫଳମୂଳାଦି—

ଅନ୍ୟ 1 A harvest; a crop.

ଉପର ୨ । ବର୍ଷକର ଫସଲ—

2. Crop of a particular season or year;
current year's crop.

ପ୍ରକାଶ୍ ବୋଇଲେ ଏ ବରଷ ଖନ୍ଦ ଖାଦ୍ୟ

ଯେତେ ପାଣିର ଚର୍ଚ୍ଚି ଘରକୁ ବୋହୁଣ—ପାଣିର ନୂଆ ଚୁଆ ।

ଖନ୍ଦ ଉଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରିବା—

Khanda ujārdibh To damage a crop (said of stray cattle).

ଖନ୍ଦକ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖନ୍ ଧାତୁ; ଭୂମି ପା. ଖନ୍ଦକ = ଗର୍ତ୍ତ)—

Khanda ୧ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତ—

ଅନ୍ୟ 1 Ditch; trench

ଅନ୍ୟ ୨ । (ସଡ଼କଅନ୍ଧରେ ମାଟି ପକାଇବା ପାଇଁ)

ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ମାଟି ଖୋଳିଲେ ଖାତ କରାଯାଇ ଥାଏ—

2. Ditches from which earth is taken
out (for earth-work).

ଖନ୍ଦକ ମାପ —ଦେ. ବି—ଭୂମିରେ ଖାତ ଖୋଳା ହୋଇ ତହିଁରୁ ମାଟି

Khanda mēpa ନିଆଯାଇ କୌଣସି ଯାଗାରେ ମାଟି ପଡ଼ିଥିଲେ

ସେହି ମାଟିର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭକ୍ତ

ଗର୍ତ୍ତର ଲମ୍ବା, ଚଉଡ଼ା ଓ ଗଭୀରତା ମାପ କରିବା;

କୌଣସି ଗର୍ତ୍ତର ଘନ ପରିମାଣ—

The cubic measurement of the ditches
from which earth has been taken.

[ଦ—ଖନ୍ଦକର ଘନପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ମାଟିକାମରେ ଲାଗି
ଥିବା ମାଟିର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଖନ୍ଦକର ମାପ
୧ ଫୁଟ × ୧୦ ଫୁଟ × ୧୦ ଫୁଟ ହେଲେ ମାଟି ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନରେ
୧୦୦ ଘନଫୁଟ ବା ୧୦୦ ଫୁଟ ମାଟି ପଡ଼ିଛି ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଖନ୍ଦ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖନ୍ଦ ଉଜାଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Khanda khāibh Khanda ujārdibh (See)

ଖନ୍ଦଗାତ—ଦେ. ବି—ଘରର ଖମ୍ବ ପୋତିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା

Khanda gāta ଗାତ—A pit dug in the ground
for fixing a post or pillar of a house.

ଖନ୍ଦଗାତ ବାହୁଡ଼ରେ ୧୪ ଅଙ୍ଗୁଳ । କବଚକ୍ତ୍ର ପ୍ରାଚୀନ-ସଂସ୍କୃତ ।

ଖନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖନ୍ ଧାତୁ)—

Khanda ୧ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହେବା ଗାତ —

ଅନ୍ୟ; ଅନ୍ୟ 1. Pit made in the ground.

ଗନ୍ଧା ଖନ୍ଦି ପକାଇ ମହାସଖା—ଅପଣେ ଖନ୍ଦାଏ ବୋଲନ୍ତି ।

ସମ୍ଭାଷଣ ଦର୍ପଣାବଳୀ ।

୨ । ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବସିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବା ଭୂମି—

2. A long trench used as an oven for
setting many pots.

୩ । ଧାତୁ ଧାତୁ ହୋଇ ଏକସ୍ଥାନରେ ବସିଥିବା ଭୂମି ବା

ଅବସ୍ଥା—3 Long pits dug in rows for
cooking in order to prepare food for
many on festive occasions.

୪ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ରେସେଇ ବା ପାକ—

4. Cooking done for Rajas or Deities.

ସ୍ଥାନ ବରଜନ ଯେଉଁଠି ଚନ୍ଦ୍ର ବସେ

କବଚକ୍ତ୍ର ନିମ୍ନ ଗୋଟିଏ ଦୋରେ । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ।

୫ । (୮ ସ୍ତମ୍ଭ) ପଣକିଆର ଗୋଟିଏ ଧାତୁ ବା ସୋପାନ—

5 One column of the arithmetical
multiplication-table.

[ଦ—ପ୍ରତି ସଂଖ୍ୟାର ପଣକିଆରେ ଏକକଠାରୁ ଦଶକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
୧୦୫ ଖଣ୍ଡ ଥାଏ ।]

ଖନ୍ଦା କରା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାକର ସୋପାନ

Khanda karibh କରିବା—To arrange for cooking
food for Rajas and Deities.

ଖନ୍ଦା ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ଲମ୍ବା ଗାତ ଖୋଳିବା—

Khanda kholibh To dig a long trench in the
ground.

ଖନ୍ଦା ଘର—ଦେ. ବି—ଖନ୍ଦାଖାନା (ଦେଖ)

Khanda ghara Khandaḥḥā (See)

ସ୍ତ୍ରୋତର ଆସୁ ଅସୁ ଗ୍ରାମକୁ ଦେଖିଲେ

କବଚକ୍ତ୍ର ଖନ୍ଦାଘରେ ଛତା ହୋଇଥିଲେ । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ।

ଖନ୍ଦାଲ —ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ଖନ୍ଦାଲ (ଦେଖ)

Khandaḥḥā Khandaḥḥā (See)

ଜାତରେ ଅଟଇ ଖନ୍ଦାଲ

ନ ଜାଣେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ । ସମ୍ଭାଷଣ ଦର୍ପଣାବଳୀ ।

ଖନ୍ଦାଖାନା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାକ ଗୃହ—

Khandaḥḥā 1. The cook room of a king or a
Deity.

୨ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ଯେଉଁ ଅଗଣାରେ ଖନ୍ଦା ବା

ଲମ୍ବା ଭୂମି ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ

ଛମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥାଏ—2. A courtyard in

which pit like long ovens are made on

festive occasions and which courtyard

is shaded with branches.

ଖପ୍ କର—ଦେ. ଅ—ଖପ୍ କରା (ଦେଖ)

Khap kari Khapkinā (See)

ଖପ୍ କରା—ଦେ. କ୍ରି. ବି. (ସ. ଖପ୍)—

Khapkinā ୧ । ହଠାତ୍; ଅଚାନ୍ତ—

ଅପକ୍ଷରେ; ଆମଟାକରେ 1. Suddenly; all on a sudden

୨ । ଲୁହାମାରି—2. By leaping up.

(ଯଥା—ବରଫ ମୁଣ୍ଡକୁ ଖପ୍ କରା ମାଡ଼ି ବସିଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଟ	ଠ	ଡ	ଣ	ତ	ଥ

ଖପକିନି—ଦେ. କି ବଣ—ଖପକିନି (ଦେଖ)—

Khapkini Khapkini (See)

ବନ୍ଦୁର ଖପକିନି ଧରି ପକାଇ ନାଶରେ ଯାକ ଦେଲା—

କାଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲାବେଳର ସ୍ମୃତି ।

ଖପଖପ—ଦେ. ଅ (ଧନ୍ୟନୁକରଣ ବା ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର; ବହୁବାର ଭେଲ୍ ବା

Khapkhap ସୂଚକ ଶବ୍ଦ)—ଶୀଘ୍ର ଶବ୍ଦରେ ଅନେକ ଜାକ ଭେଲ୍—

ଅପ୍ ଅପ୍ ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ—Quickly together;

simultaneously.

ଖପଖାପ—ଦେ. ଅ—ଖପଖାପ (ଦେଖ)—

Khapkhaṇḍ Khapkhaṇḍ (See)

ଖପରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ — ଭଙ୍ଗାଦାଣ୍ଡି —

Khaprā A broken earthen pot.

ଖପରେଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖପରେଲ୍ (ଦେଖ)—

Khaprel Khaprel (See)

ଖପୁରୁ—ବୈଦେ. ଶ (ଅ ଖୁସୁରୁ)—ଅତିସୁନ୍ଦର, ମନୋହର—

Khapsurat Very attractive; graceful.

ଧୂସର

ଧୂସର

ଖପୁରୁତି—ବୈଦେ. ଶ (ଅ ଖୁସୁରୁତି)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—

Khapsurati Beauty; gracefulness.

ଧୂସର

ଧୂସର

ଖପୁରୁତି—ବୈଦେ. ଶ (ଅ)—ଖପୁରୁତି (ଦେଖ)—

Khapsurati Khapsurati (See)

ଖପତି—ଦେ. ଶ (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର; ଶେଷକ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—

Khapati 1 Wicked.

ଉଡ଼ାତ ୨ । ଅତିଶୟ ବ୍ୟୟଶୀଳ ବା ଅପବ୍ୟୟ—

2. Spendthrift; extravagant; prodigal.

୩ । ଭୁଲ୍ଲୁ; ପାଗଲ; ଅସ୍ଥିରପ୍ରକୃତି—

3. Insane; of deranged brain.

ଖପତିଆ—ଦେ. ଶ—ଖପତି (ଦେଖ)—

Khapati Khapati (See)

ଖପତିପା—ଦେ. ଶ—ଅପବ୍ୟୟିତା—

Khapatipana Spendthriftness; extravagance.

ଖପର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖପର (ଦେଖ)—

Khapar Khapar (See)

ଖପରଖପର—ଦେ. ଅ—ଖପଖାପ (ଦେଖ)—

Khaparkhap Khaparkhap (See)

ଖପରଖାପର—ଦେ. ଅ—ଖପଖାପ (ଦେଖ)—

Khaparkhaṇḍ Khaparkhaṇḍ (See)

ଖପର—ଦେ. ଶ (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର)—୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁବିଶେଷ; ଦସ୍ତ—

Khapara 1. Zinc; calamine.

ଧାପର ୨ । (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର) ଶବ୍ଦବିଶେଷ; କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀ ଧରିଥିବା

ଅପରିଆ ଶସ୍ତ୍ର—2. Sword held by Goddess Kālī.

ଧୂଳି, ଧାପର ୩ । (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର) ମହାମୁଣ୍ଡର ଖୋଲପା, ଶର

ଧାପରୀ ଶସ୍ତ୍ର—3. The human skull.

୪ । ନିକୃଷ୍ଟ ସତେଇ—

4. The shells of cocoanut fruit.

ଲତା ଲାଗି କଳା ଚାଉ ଖପରରେ ଘୋଡ଼ା,

ଖପରକୁ ଦେଇ ରସଗୁଡ଼ା ହୁଏ ନ ଲାଗେ । ପ୍ରାଚୀନ ପୁରାଣାଦି ।

ଖପରକାତି—ଦେ. ଶ (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର)—ଖପରକାତି; କମ୍ପା ଶିପ୍ର—

Khaparakāṭi ଖପର + କାତି ଧାତୁ)—

୧ । କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ଶେଷ ଶସ୍ତ୍ର—

1. Small scimitar held by Goddess Kālī.

୨ । କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀ ଏକହାତରେ ଧରି ଥିବା ଶସ୍ତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ

ହାତରେ ଧରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ଖପର—

2. The human skull and sword held by

Goddess Kālī

ଖପରଛାଣି—ଦେ. ଶ—ଖପରଛାଣି (ଦେଖ)

Khaparachhāṇi Khaparachhāṇi (See)

ଖପରଛାଣି—ଦେ. ଶ—ଖପର ବା ଖପରରେ ଛାଣି ହୋଇ

Khaparachhāṇi ଥିବା (ଘର)—

(house) Thatched with tubular tiles;

having tiled roofs.

ଦେ. ଶ—ଖପରରେ ଘରକୁ ଛାଣିବା—

Thatching with tubular tiles

ଖପରଲ—ଦେ. ଶ (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର; ପ୍ରା. ଶେଷ)—

Khaparali ଘର ଛାଣି କରୁଥିବା ଖପର ବା ମାଟିର ଟାଇଲ୍—

ଅପବେଳ, ଅପବାଳି Thin tubular tiles for thatching

ଧାପରୀ, ଧାପରୀ, ଧାପରୀ houses.

ଦେ. ଶ—ଖପରରେ ଛାଣି ହୋଇଥିବା (ଘର)—

(house) Thatched with tiles

ଖପର—ଦେ. ଶ (ସ୍ୱ. ଶିପ୍ର)—

Khapar ୧ । ଭଙ୍ଗା ଦାଣ୍ଡି ମାଟିଆ ଅତି ଘୋଡ଼ା ମାଟିପାଟର

ଧାପରୀ, ଧାପରୀ ଧୂଳି, ଧୂଳି ଅଂଶ—

ଧିକରୀ, ଧିକରୀ 1. A potsherd.

ଖପର ଭୂଲେ ମିଶି ପାଉଁଶ ବର୍ଣ୍ଣ ।

କୃଷ୍ଣବିହାରୀ. ନବ ।

୨ । ଘର ଛାଣି କରୁଥିବା ଧାପର ବା ମାଟିର ଟାଇଲ୍—

ଧାପରୀ ଟାଇଲ୍, ଖପରଲ—

2. A thin tile used in thatching houses.

୩ । କଟାକାକର ଦାଣ୍ଡିର ଅଂଶ—

3. Part of an earthenware in the shape of of a frying pan.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱସ୍ଥାଦେ ସୁଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କରାଯାଏ । ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ଚ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) କ—୧ । ମୃତ୍ତି ରଜାରଜ ହାଣ୍ଡି —

1. An earthen pot used for frying rice.

୨ । ଖପରଲ (ଦେଖ)

2. Khaparali (See)

ଖପରଖାଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଗାଳ)—

Khaparākhāṇḍi ୧ । ଘପରଖିଆର ଶ୍ରୀ ଲଙ୍ଗ—

1. Feminine of Khaparākhāṇḍi.

୨ । ଚଣ୍ଡିକା ପରି ଅତିଶୟ ଉତ୍ତପ୍ରକୃତିକା; ଚଣ୍ଡି ଠାକୁରାଣୀ ଯେପରି ଖପର (ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ଖପର) ରେ ରଜ୍ଜୁପାନ କରନ୍ତି ସେହିପରି ପାନାହାର କରୁଥିବା ଓ ଚତୁଷ୍ପଦ-ସମ୍ପଦା (ଶ୍ରୀ)—2. A virago.

ଖପରଖିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଗାଳ)—

Khaparākhāṇḍi ଅତି ଗରିବ (ଲୋକ), ଆଦ୍ୟପାତ୍ର ନ ଥିବାରୁ (ଖପରଖାଣ୍ଡ—ଶ୍ରୀ) ଯେ ଖପର ଖଣ୍ଡିକରେ ଭାଙ୍ଗି ଖାଏ—

Very poor (man); having not even a piece of broken earthenware to be used as a plate.

ଖପରଖେଲ—ଦେ. ବି—ଖପରଖିଆଁ ୧ (ଦେଖ)

Khaparākhela Khaparākhēṇi 1 (See)

ଖପର ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣିରେ ଚଟକା କରି ଖପର ଫୋପାଡ଼ି
Khaparā kheliba ଖେଳିବା (ଯେପରି ଖପର ଖଣ୍ଡମାନ ପାଣି
ହିନିମିନିଧେଳାକରା ଉପରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଖଣ୍ଡଦୂର ଚାଲିଯିବ)—

To play at ducks and drakes on the surface of water by throwing flat small pieces of potsherd so that they go on skipping over the surface for some distance.

ଖପରଛାଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଶ—ଖପରଛାଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khaparāchhāṇḍi Khaparāchhāṇḍi (See)

ଖପରଛାଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଶ—ଖପରଛାଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khaparāchhāṇḍi Khaparāchhāṇḍi (See)

ଖପରଖିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଖପର ଖେଳିବା ଖେଳ; (ପାଣି ଉପରେ
Khaparākhāṇḍi ଖପରକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଫୋପାଡ଼ିବାକୁ
ହିନିମିନିଧେଳା ହୁଏ ଯେପରି କି ଖପର ଖଣ୍ଡିକ ଖଣ୍ଡଦୂର
ଚାଟି ଚଟକା ହୋଇ ଡେଇଁ ଡେଇଁ କା ପାଣି
ଉପରେ ଚାଲିଯାଏ)—

1. Playing at ducks and drakes on the surface of water.

୨ । ପୁଂ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାକ୍ତି)—ଅତିଶୟ ନିଷ୍ଠାପର ବ୍ୟକ୍ତି; (ଯେଉଁ

(ଖପରଖେଇଁ—ଶ୍ରୀ) ଲୋକ ବାଟରେ ପଡ଼ୁଥିବା ଅଇଁଠା ହାଣ୍ଡିରଖପର କାଳେ ମାଡ଼ି ପକାଇବ, ଏଥିଲାଗି ଚାଲିଲା ବେଳେ ତଳକୁ ଚାହିଁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ)—

2 Over-rigid in observing rules of outward purity.

ଖପରରୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଲୁରୁଆ ଭାଷା)—

Khapararuti ପୋଡ଼ାପିଠା (ଦେଖ)

Pordapitha (See)

ଖପରଲୁକାଣି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖେଳରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ବାଲିରେ

Khaparalukāṇi ଖଣ୍ଡେ ଖପର ଲୁଚାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳି-

ମାନେ ତାକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି-
A game in which a bit of potsherd is kept concealed inside a heap of sand by one player and searched for by others.

ଖପର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ସାନ ଖପର—

Khapari Small bits of potsherds.

ଖପରେଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଖପରେଲି (ଦେଖ)

Khapareli Khaparali (See)

ଖପରି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଖପରେଲି (ଦେଖ)

Khapari Khaparali (See)

ଖପା—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖପା—ଅପ୍ରସନ୍ନ, ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଭୁଲ ସ୍ୱ ଖପ=

Khapa କୋପ—Anger

ଧାନ୍ୟ

ଅନ୍ୟା

ବିଶ—କୋପଯୁକ୍ତ; ବିରଜ୍ଜ—Angry; enraged.

ବାବୁମାନେ ଏ କଥା ଶୁଣିଲେ ଖପା ହୋଇଯିବେ—

ପଲାରମୋହନ. କ୍ରମାନ୍ତରାଶି ।

ଖପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଶିଷ୍ଟ ଧାତୁ)—୧ । ଗୁଣ ହେବା; ଗୁଣାନ୍ନୁତ

Khapiba ହେବା—1. To be angry; to be enraged.

ଧ୍ୟେନା

ଅପନା

ହିମେଷାଂଶ୍ରୀ; ଧ୍ୟେନା ୨ । ବହୁ ବସ୍ତୁରେ ମିଶି ଲୁଚିଯିବା; ବାରି ନ ହେବା—

ହିମନା 2. To commingle so as not to be distinguished or marked.

(ଯଥା—ଏତେ ବାଉଁଶ ଯୋଗାଡ଼ କରୁଥିଲି, ମାତ୍ର ଭୁଲ ବଖରା
ଘରରେ ସବୁଜକ ଲୁଆଡ଼େ ଖପିଗଲା ।)

୩ । ଲୁଚିବା; ଛପିଯିବା—3. To be concealed or hidden.

୪ । ଖାପ ଖାଇବା—4. To fit in; to tally with.

(ଯଥା—ଏ ଅଣକଳ ଖଣ୍ଡ ଖପିକରି ଥିବାରୁ ଖଗଡ଼ ଖଣ୍ଡ
ଅନେକ ଦିନ ଯାଏ ରଲ ଗଢ଼ୁଥିଲା ।)

ଅପନା ୫ । ବ୍ୟୟିତ ହେବା—5 To be spent.

(ଯଥା—ଆମ ସାଥୀନ୍ତାଣୀଙ୍କ କୋଠା କାମରେ ଟଙ୍କା ଖାସ୍
ହଜାର ଖପିଗଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ଢ

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧. ଝାଉଁଳ ପଡ଼ିବା—

1. To wither (said of plants and trees)

୨ । (ଧାନର ପାତକା ସମୟ) ଅତିରକ୍ତ ହେବା,
ବଳିଯିବା; ଗଢିଯିବା—

2. To exceed the time of harvest (said of crops)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମ୍ଭବିତା-ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବାକି ପୁଣ୍ୟକୁ
ହୁଏ; ଖପିଯିବା ।]

ଖପୁର—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ. ଖ ବା ଅକାଶରେ ନିର୍ମିତ ପୁର)—

Khapura ୧ । ଶୂନ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ ପୁରାଣୋକ୍ତ ନଗର

(ଯଥା—କାଳକେୟମାନଙ୍କର ଗୁହ, ହରଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଆବାସ ।)—

1. A mythological city built in the sky.

୨ । ମୃଗତୃଷ୍ଣା; ସମୟେ ସମୟେ ଅକାଶରେ ଦେଖାଯିବା ନଗର—

2. Fata Morgana. (M. W.)

୩ । କଲଶ—3. Water jar. (M. W.)

୪ । ପେଟେଫମ୍ପା—

4. Tympany; wind-dropsy. (M. W.)

୫ । ଗୁଆଗଛ—5. The betel-nut tree. (M. W.)

୬ । ଏକପ୍ରକାର ମୁଆ—

6. Cyperus Pertemis. (M. W.)

୭ । ବ୍ୟାଳ; ନର୍ତ୍ତନାମକ ସ୍ଵଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

7. A kind of medicinal perfume (M.W.)

ଖପୁର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖପର)—

Khapuri ୧ । ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଖୋଲପା, ନର-କପାଳ, କରୋଟି—
ଥୁଲୀ; ଖପୁରା 1. Human skull.

ଖାପଡ଼ି

୨ । (ହାଣ୍ଡିଆଦି) ତଳଅଂଶ; ଚକ—

2. The bottom part (of an earthen pot).

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ପାଣ୍ଡୁଆଳ ହାଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Pāṇḍuāḷ hāṇḍi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ତେଲଭୁଣି; ପଲମ;
କଟାହାକାର ମୁଦପାତ୍ର—

1. Earthen lid for a pot used as frying pan.

୨ । ମାଟର ବଡ଼ ମେଲମୁହାଁ ହାଣ୍ଡି ବା ନଉକ—

2. A big earthen pot having a wide mouth.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର, ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବି ଖପର) ବି.—

ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଭଣ୍ଡୁଡ଼ା ଭିଆର କରାଯାଏ ବା ମୁଡ଼ି

ଭଜାଯାଏ—Earthen pot in which fried

paddy is seasoned with molasses or rice
is fried.

ଖପୁରୁଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapuruli

Khaparali (See)

ଖପୁରେଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapureli

Khaparali (See)

ଖପୁଷ୍ପ—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ. କର୍ମଧା, ଖ + ପୁଷ୍ପ, ଭୁଲ. ଶଶଶୁଙ୍ଗ)—

Khapushpa ୧ । ଅକାଶକୁସୁମ, ଅସ୍ତିତ୍ଵହୀନ ବା ଅବାସ୍ତବ
ପଦାର୍ଥ—

1. An imaginary thing (like a flower of the sky).

୨ । କାଳ୍ପନିକ ବା ଅସମ୍ଭବ ବସ୍ତୁ—

2. Absurdity; an impossibility; chimera.

ଖପୁର—ସ. ବି (ଖ=ଭଣ୍ଡୁୟ; ଅକାଶ + ପୁ ଧାତୁ=ପୁଷ୍ଟି କରିବା +

Khapura ଅ)—୧ । ଗୁବାକ, ଗୁଆ—1. Betel nut.

୨ । ମାଟର ଘଟି, କଲସ, ମାଟିଆ—

2. Earthen jar.

୩ । ପେଟେଫମ୍ପା—3. Flatulence.

ସ. ବିଶ—ଅଲସ—Idle.

ଖପ୍ତି—ଦେ. ବିଶ—ଖପତି (ଦେଖ)

Khapti

Khapatu (See)

ଖପ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖପତି (ଦେଖ)

Khaptiā

Khapatu (See)

ଖପ୍ପା—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖପା (ଦେଖ)

Khappā

Khappā (See)

ଖପ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖପିବା (ଦେଖ)

Khappibā

Khapibā (See)

ଖପୁଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapuli

Khaparali (See)

ଖପୁରୁଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapuruli

Khaparali (See)

ଖପ୍ରେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖପର)—ଘର ଛୁଆଣି ପାଇଁ

Khaprel ମାଟରେ ତିଆରି ହୋଇ ଥିବା ପତଳା ଟାଇଲ୍—Thin
burnt tubular tiles used in thatching
houses.

ଖପ୍ରେଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapeli

Khaparali (See)

ଖବ୍ ଧାତୁ—ସ.—୧ । ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଜନ୍ମାଇବା—

Khab (root) 1. To produce wealth or prosperity.

୨ । ଶୁଦ୍ଧ କରିବା; ପରିଷ୍କାର କରିବା—

2. To purify.

ଖବର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖବର)—୧ । ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନ; ଯତ୍ନ—

Khabara

1. Care; supervision.

୨ । ବାର୍ତ୍ତା; ସ୍ଵବାଦ; ସନ୍ଦେଶ; ସମ୍ବାଦ; ବୁଝାନ୍ତ—

खबर

2. News; information; intelligence.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯିବାର ୧ ଚକ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଥିବାର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଚିହ୍ନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଥିବାର ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶୁଦ୍ଧାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଥିବାର ବୋଲି ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ବୋଧିବେ; ‘ଅଗଣ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗଣ’ ବୋଧିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ବୋଧିବେ ।

- ୩ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ମୃତ୍ୟୁ ସ୍ୱବାଦ—
3. Death-news sent to relations.
୪ । ସ୍ଥାନାନୁରୂପ ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତା—
4. News sent from abroad.
୫ । ଶଙ୍ଖୋଳା, ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ୱୟକାନ, ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା—
5. Enquiry.

ବୈଦେ. ବିଶ — ଜ୍ଞାତ—Known.

(ଯଥା—ତାକୁ ଏ କଥା ଖବର ନାହିଁ ।)

ଖବରଅନୁର—ଦେ. ବି.—(ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିଗୁଣ ସହଚର)—

Khabaraantara ୧ । ଖବର (ଦେଖ)

1. Khabara (See)

୨ । ନାନାଦି ସ୍ୱବାଦ—2. Various informations.

ଖବର ଅଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠାରୁ ବା ଦୂରଦେଶରୁ
Khabara āṇibā ସ୍ୱବାଦ ଅଣିବା—To bring news
from a distant place or person.

ଖବର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରେରିତ ସ୍ୱବାଦକୁ ପ୍ରକାଶ
Khabara karibā କରିବା—

ଅବବକବା 1. To publish or convey news.

ଅବବକରଣ ୨ । (ଭଣ୍ଡାର) ଏକ ଗ୍ରାମର ମୃତ୍ୟୁସ୍ୱବାଦ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମର
ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନିକଟ ପହଞ୍ଚାଇବା—2. (a barber) To
convey a death-news to the relations
staying at a distant place.

ଖବରକାଗଜ—ଦେ. ବି.—ସ୍ୱବାଦପତ୍ର—

Khabarakāgaja News-paper.

ଖବରଖାଇ—ଗ୍ରା. ଅ.—ଖବରଦାର (ଦେଖ)

Khabarakhāi Khabaradārī (See)

ଖବରଗୀର୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—୧ । ସ୍ୱବାଦଦାତା—

Khabargīr 1. Supplier of news; informant;
ଅବବଗୀର correspondent.

ଅବବଗୀର ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—2. Superintendent.

୩ । ଗୋଇକା; ଗୁପ୍ତଚର—3. Informer; spy.

ଖବରଗୀର୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—୧ । ସ୍ୱବାଦଦାତାର କର୍ମ—

Khabaragīr 1. The act of supplying news.

ଅବବଗୀର ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—

ଅବବଗୀର 2. Supervision.

୩ । ଗୋଇକାଗିରି—3. The state of being an
informer.

୪ । ସହାନୁଭୂତି ଓ ସହାୟତା (ହି. ଶୁଦ୍ଧାଗର)—

4. Sympathy and help.

ଖବରଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖବରଦାର)—ସାବଧାନ; ସଚର୍କ—

Khabaradār Careful; cautious; watchful.

ଅବବଗୀର

ଅବବଗୀର

ବୈଦେ. ଅ.—୧ । ସାବଧାନ ହୁଅ—

1. Be careful ! Take care !

ଗାଁ ଲୋକେ ଦୃଢ଼ଅଂ, ଘରବାଲେ ଖବରଦାର ।

ପକାରମୋହନ. କୁମାରୀଠାକୁଣ୍ଡ ।

୨ । (ନିଷେଧାର୍ଥକ) ଦୃଢ଼ଅଂ—

2. Take care ! Beware !.

ଖବରଦାର । ବନ୍ଧାକୁ ଦେହ ଦୂରକଳା ବହୁବ ନାହିଁ ।

ପକାରମୋହନ. କୁମାରୀଠାକୁଣ୍ଡ ।

ଖବରଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ପା — ଖବରଦାର)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ;
Khabaradār ଦେଖାଶୁଣା କରିବା—

ଅବବଦାବୀ 1. Superintendence; supervision.
ଅବବଦାବୀ

(ଯଥା—ଘରେ ବୁଢ଼ାର ଖବରଦାର କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ ।)

୨ । ଜଗାବଖା, ଯତ୍ନ—2. Care.

୩ । ଦୃଢ଼ଅଂ—3. Carefulness.

ଦେ. ଅ.—(ସବାର ବେହେରାଙ୍କ ଡାକବିଶେଷ)—ସାବଧାନ ହୋଇ
ଗଲି କର—(A vociferation of Palki-bearers)

Proceed with caution ! take care ! be-
ware of the road !

[ଦ୍ର—ପଛ ବେହେରାଙ୍କୁ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା କଣ୍ଟାଆଦି
ଦୃଶ୍ୟରେ ସାବଧାନ କରିଦେବା ପାଇଁ ଆଗ ବେହେରାମାନେ ଏ
ଡାକ ମାରନ୍ତି ।]

ଖବର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ୱବାଦ ପଠାଇବା—

Khabara dēbā To send news to another place.

ଅବବଦେଷ୍ଟା

ଅବବଦେଷ୍ଟା

ଖବର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସ୍ୱବାଦ ବୁଝିବା—

Khabara nebā 1. To ascertain news.

ଅବବଦେଷ୍ଟା ୨ । ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା; ତଦନ୍ତ କରିବା—

ଅବବଦେଷ୍ଟା 2. To enquire.

୩ । ଯତ୍ନନେବା—3 To take care of.

୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି
ଗାଳି ମନ୍ଦ କରିବା—4. To abuse by mention-
ing the name of some person.

[ଯଥା—ତୋର ମୋର ତ କଳି ଲାଗିଲା, ତୁ କିଆଁ ମୋ ସାତ-
ପୁରୁଷଙ୍କ ଖବର ନେଲୁ ?]

ଖବର ପଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖବର ଦେବା—

Khabara pathāibā To send news or word.

ଅବବପାଠାନ

ଅବବପାଠାନ

ଖବର ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖବର ନେବା (ଦେଖ)—

Khabara bujhibā Khabara nebā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଧୃତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖମଧବିନ୍ଦୁ—ସ. ଚ. (୨୭୩ ଚିହ୍ନ; ଖ + ମଧ + ବିନ୍ଦୁ)—

Khamadhybindu ମନୁଷ୍ୟର ମସ୍ତକୋପର କଳ୍ପିତ ନଭୋବିନ୍ଦୁ;
ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହେବା ସ୍ଥାନର ଠିକ୍ ମୁଣ୍ଡ
ଉପରେ ଥିବା ଆକାଶର ବିନ୍ଦୁ—Zenith.

ଖମା—ଦେ. ବି (ସ. ଖନ୍ ଧାତୁ)—

Khamā ୧ । ଖାଲ; ଲମ୍ବ ଗାତ, ଖଣା; ପହଣି—
ଧାନା 1. A long pit; a hole in the
ଗହା earth.

୨ । ଗାଡ଼ିଆଦି ଗୁଲିବା ଯୋଗୁଁ ସଡ଼କରେ ହୋଇଥିବା ଖାଲ—
2. Ruts or grooves on the road due
to excessive constant passing of
vehicles on it; broken places on
a road.

ଖମାଚ—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବାଜ (ଦେଖ)

Khamācha Khambāja (See)

ଖମାର—ଦେ. ବି (ତୁଳ. ସ. ଖଲ=ଖଲା)—

Khamāra ୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ସଞ୍ଚୟ କରିବା ସ୍ଥାନ—
ଧାନୀର, ଗୋଳା 1. Granary.
କାମର, ଘର ୨ । ଗୃହର—2. Barn.
୩ । ଗୃହ ଧାନ ଓ ଫସଲ ଆଦି ରଖିବା ସ୍ଥାନ—
3. A place for storing agricultural
produce.

୪ । ଖମାରଗୁଣ (ଦେଖ)

4. Khamārachāsha (See)

ଖମାରଘର—ଦେ. ବି—ଖମାର ୧-୩ (ଦେଖ)

Khamāraghara Khamāra 1-3 (See)

ଖମାରଗୁଣ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜର ଗୃହରେ ଥିବା ଜମି;

Khamārachāsha ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜଜୋତ ଜମି—
ଧାନଧାନୀର Nijjote or land cultivated by the
ଖୁଦକାସତା Zamindar; Zamindar's private lands.

ଖମାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଖମାରର ଭାର ସେହି ଗୁଲିର

Khamāri ଉପରେ ଥାଏ; ଖମାରୋ—
1. The servant in charge of the
granary.

୨ । ସେହି ଗୁଲିର ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନଙ୍କ ଗୁଣ ଓ ମହାଜନ
ବାବଦ୍ ଧାନ ଦେବାନେବା ଆଦି କରେ—

2. The servant in charge of culti-
vation and paddy investment.

ଖମାରିଆ—ଦେ. ବି—ଖମାର (ଦେଖ)

Khamāriā Khamāri (See)

ଖମାରିଆ—ଦେ. ବି—ଖମାର (ଦେଖ)

Khamārei

Khamāri (See)

ଖମାରୋ—ଦେ. ବି—ଖମାର (ଦେଖ)

Khamāroi Khamāri (See)

ଖମିଆ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଖମା—

Khamiā A small hole

ଖମିର—ବୈଦେ. ବିଶ (ଆ.)—

Khamirā ଖମିର (ଦେଖ)

Khambirā (See)

ଖମାଳନ—ସ. ବି—୧ । ନିଦ୍ରାଳୁତା—

Khamāḷana 1. Sleepiness. (M. W.)

୨ । ଅବସାଦ; କ୍ଳାନ୍ତି—

2. Lassitude. (M. W.)

ଖମୁଳି—ସ. ବି (ଖ + ମୁଳ + ଇ)—

Khamūḷi ଏକପ୍ରକାର ଦଳ; ବୋରଝାଞ୍ଜି—
(ଖମୁଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of aquatic plant;
Pistia Stratiotes.
(M. W.)

ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ତମ୍ଭ)—

Khamba ୧ । ଖୁଣ୍ଟ—1. Post.

ଧାମ ୨ । ସ୍ତମ୍ଭ—2. Pillar.

ଧାମା ହେଲେ କି ସେ ସେ ଘର ସୁନା ଖମ୍ବ ବାଡ଼—

ବୁଝିବି, ମହାଜନର ବକ ।

ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଓଲଟା କିସାସ; ଅବିଶ୍ୱାସ;

Khambārdūḥ bujhāmanā ଅବୁଝାମଣା—
Injustice.

ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝାମଣା (ଦେଖ)

Khambārdūḥ bujhāmanā Khambārdūḥ
bujhāmanā (See)

ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝାମଣା କରିବା—ଦେ. କି—ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା—

Khambārdūḥ bujhāmanā karibā To do injustice.

ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝିବା—ଦେ. କି—ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା—

Khambārdūḥ bujhibā To do injustice

ଖମ୍ବୁଆଳୁ—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ତମ୍ଭାଳୁ)—ଲମ୍ବୁଆଳୁବିଶିଷ୍ଟ ଅଳୁବିଶେଷ—

Khambāḷu The long yam; Dioscorea Alata
ଧାମ୍ ଆଳୁ [ଦ୍ର—ଏହା ମାଟର ତଳେ ଲତାର ମୂଳରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବୁଆଳୁବୁଝାମଣା (ଦେଖ)—

Khambāḷuḥ bujhāmanā Khambārdūḥ
bujhāmanā (See)

ଖମ୍ବୁଆଳୁ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବୁଆଳୁବୁଝାମଣା (ଦେଖ)—

Khambāḷuḥ bujhāmanā Khambārdūḥ
bujhāmanā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଖମ୍ବ ଖୁନ୍ଦିବା—ଦେ କି—୧ । ଗାତରେ ପ୍ରମୁ ବସାଇ ତା ମୂଳରେ ମାଟି
Khamba khundibā ଦେଇ ତାକୁ ଶକ୍ତ କରିବା—

1. To strengthen the foot of a pillar after it is put in a pit, by filling the interstices with earth.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଠିନ ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କର୍ମ କରିବା—

2. To perform a difficult task

ଖମ୍ବ ଖୋଳିବା—ଦେ କି—ପ୍ରମୁ ଖୋଳିବା ନିମନ୍ତେ ଗାତ ଖୋଳିବା—
Khamba khoḷibā To dig a pit for putting a pillar in it.

ଖମ୍ବଦିଆ—ଦେ କି—ନୂତନ ଗୃହ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରମୁରୋପଣ; ନୂଆ ଘର
Khambadiā ତୋଳିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶୁଭ ଦେବା—Setting of the 1st pillar for a new house

ଖମ୍ବ ଦେବା—ଦେ କି—ନୂତନ ଗୃହ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରମୁରୋପଣ କରିବା
Khamba debā ବା ପ୍ରଥମ ଖମ୍ବ ପକାଇବା—To set the 1st pillar for a new house.

ଖମ୍ବ ପକାଇବା—ଦେ କି—ଖମ୍ବ ଦେବା (ଦେଖ)
Khamba pakāibā Khamba debā (See)

ଖମ୍ବ ପଡ଼ିବା—ଦେ କି—ଖମ୍ବଦିଆ (ଦେଖ)
Khambapardibā Khambadiā (See)

ଖମ୍ବସିଝୁ—ଦେ କି—ନାଗଫେଣିଆ (ଦେଖ)
Khambasijhu Nāgapheniā (See)

ଖମ୍ବଜ—ଦେ କି (ସ ଖମ୍ବାବଜା ଗୁଣଗୁଣର ଅଫଳବିଶେଷ)—ରାଗ-
Khambāja ବାଣେଷ—A kind of metre.

ଆହାଜ [ଦ୍ର—ଏହାର ଗାଢ଼ବା କାଳ ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ଓ
ଅନ୍ତରାଳ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହର । ଏଥିରେ ଆରୋହଣ ଓ ଅବରୋହଣରେ
ସାତଟି ସ୍ୱର ଲାଗେ । ମତାନ୍ତରରେ ଆରୋହଣରେ ଛଅଟି ଓ ଅବ-
ରୋହଣରେ ସାତଟି ଲାଗେ । ଆରୋହଣରେ ‘ରେଖବ’ ଲାଗେ
ନାହିଁ । ତୁରନ୍ତ ନିଷାଦ ସ୍ୱର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଆରୋହଣରେ ଶୁଦ୍ଧ
ଓ ଅବରୋହଣରେ କୋମଳ ନିଷାଦବାଦ୍ୟ, ଗାନ୍ଧାର, ସବାଦି ଓ
ଧୈବତ ସ୍ୱର ଲାଗେ; ଏହା ମାଲକୋଷ ରାଗର ଏକ ରାଗିଣୀ,
ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ସଙ୍ଗୀତରେ ଏ ରାଗିଣୀମିଶ୍ରିତ ଖମ୍ବାତକାନ୍ତା ଓ ଖମ୍ବାତ-
ତୋଷ ନାମରେ ଦୁଇଟି ସଙ୍କରରାଗିଣୀ ଅଛି । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ-
ମାନଙ୍କ ମତରେ ଖମ୍ବାତ ଶାନ୍ତବିଜାତର ରାଗିଣୀ ଓ ରାତ୍ରିର ଦ୍ୱିତୀୟ
ପ୍ରହରର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବା ଘଡ଼ିରେ ଗେୟ—ହି. ଶକସାଗର ।]

ଖମ୍ବାଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କି—କୃଷିଜାତ ଆଳୁବିଶେଷ—
Khambālu Dioscora Alata (Haines).

ଖମ୍ବିର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ଖର୍ମାର=ବାସି ହୋଇ ସଜିଥିବା ଅଟାର
Khambirā ପିଠଉ; ବାସି ପିଠଉ, ଏଥିରେ ପିଠା କଲେ ପିଠା-
ଧରା—ପୁଲେ)—

ଖମ୍ବିର ୧ । ବାସି ପିଠଉରେ ତିଆରି ହୋଇ ପୁଲଥିବା (ପିଠା
ବା ଚୁଟି)—

1 (cake) Made from fermented dough

୨ । ପଣସ, ସପୁର ଆଦିକୁ ସଜାଇ ତାହା ସୁବାସ ନିମନ୍ତେ
ମିଶା ଯାଇଥିବା (ଚୁଡ଼ାଣୁ)—

2 (tobacco-mixture) Scented by the mixture of fermented fruits.

୩ । ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବା ସୀରରେ ପାଗ କର ଯାଇଥିବା (ଫଳଆଦି)—

3. (preserved fruit) Seasoned with syrup.

ଖୟରଖା—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ)—ଖୟରଖା (ଦେଖ)

Khayarkhāḥ Khaerakhāḥ (See)

ଖୟର—ଦେ. ବଣ—ଖଇର (ଦେଖ)

Khayarā Khaerā (See)

ଖୟରତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଆ)—

Khayarāta (etc) ଖଇରତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khairāta etc (See)

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ‘ଦାନ’ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
ହୁଏ, ଦାନଖୟରତ ।]

ଖୟରତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଖଇରତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khayarāti (etc) Khaerāti etc (See)

ଖୟରତଥ—ଦେ. ବଣ—ଖଇରତଥ (ଦେଖ)

Khayarātā Khaerātā (See)

ଖୟାଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଖିଆଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khayāl (etc) Khīāl etc (See)

ଖର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. ଖର=ଉଷ୍ଣ)—ଉଷ୍ଣତା—

Khar Heat.

(ଜୁଳୁ—ଉଷ୍ଣତା) ୧ । ଉଷ୍ଣ—1. Warm; hot.

୨ । ଖସ୍ତ—2 Sharp

ଖରଖା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସ. କର୍କଶ)—କର୍କଶ—

Kharkhāḥ Rough; uneven.

ଖରଖାଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସ. କର୍କଶ)—ବକ୍ସର;

Kharkhāśḥ ଉଚ୍ଚମତ—Rough; undulating.

ଖରଜୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଶରଦ ଗରମ—

Kharpurḍ 1. Cold and heat.

୨ । ମଥା ଶରଦ ଓ ପେଟ ଗରମ ହେଲେ ହେବା ରୋଗ;

କୋଠା ଗରମ—

2. The condition in which the head suffers from cold and the belly from heat.

ବଣ—ଗରମ ଓ ଥଣ୍ଡା—Hot and cold.

ଖରଜୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖରଜୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Kharpurḍi Kharpurḍ (See)

ଖରପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖର୍ପାଣି (ଦେଖ)

Kharpāṇi Kharpāṇi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଥପର ପୂସାରେ ପୂସିତ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଚ' ଦେଖିବେ ।

ଖରକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—(ଗଛରୁ ପତ) ଝଡ଼ିବା—

Kharbā To fall down (said of leaves from a tree).

ଗନ୍ଧ ଲବ୍ଧ ରେ ଗନ୍ଧୋପାଦ

ଖରକା ପତର ଖରକା ଯାଏ—ଗୁଣ ଅଳ୍ପ ମନ୍ଦ ।

ଖରଲଖାଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କିଛିଣା ଆଦି ନ ପଡ଼ିଥିବା ଖାଲ—

Kharlakhat A sofa without any bed; a bed less bedstead.

ଖରଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଦୁଆରର କିକଣୀ—

Kharlā The bolt of a door.

ଖରଲଖାଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖରଲଖାଟ୍ (ଦେଖ)

Kharlā khat Kharla khat (See)

ଖରଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ପନାର; ଛେନା—

Kharā Cheese.

ଖର—ସ. କି. (ଖ=ମୁଖବିକାର+ଅଛ. ଅର୍ଥରେ. ଚ; ଯାହାର ବଡ଼

Khara ପାଖ ଅଛ)—୧ । ଗର୍ଭର; ଗଧ—1. Ass.

(ଖରା—ଶୁ) ୨ । ବକ; ବଗ—2. Heron.

୩ । ଅଶ୍ବଚର; ଖର—3. Mule.

୪ । କାକ; କୁଆ—4. Crow.

୫ । ରାବଣର ସାବତ ଭାଇ, ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—

5. Name of a demon; younger step-brother of Rābana.

[ଦୁ—ରାମ ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ କିନାସ କରୁଥିଲେ]

୬ । ଅସୁର—6. Demon.

୭ । ବର୍ଷ ବା ଦେଶବିଶେଷ—

7. Name of a country.

୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟାନୁଚର ବିଶେଷ—

8 An attendant of the sun.

୯ । ଶିବାନୁଚର ବିଶେଷ—

9. An attendant of Śiba.

୧୦ । ଘର୍ମ; ଝାଲ—10. Sweat.

୧୧ । ଉଷ୍ମତା—11. Warmth.

୧୨ । କଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—12. The prickly Nightshade.

Alhagi Maurorum. (M. W.)

୧୩ । ବାର୍ଷିକ୍ୟ ଯୁଗର (୬୦ ବର୍ଷର) ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷ—

13. The 25th year of the 60 years' cycle of the planet Jupiter. (M. W.)

୧୪ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—14. Name of a perfume. (M. W.)

୧୫ । ମୂଳଦୁଆ; ଘରଢ଼ିଆର ଦେବା ପାଇଁ ମାଡ଼ ପଡ଼ିଥିବା ଛତା—15. A place arranged for building a house upon. (M. W.)

୧୬ । ହରିବଶୋକ୍ତ ଧେନୁକ ଅସୁର—

16. Name of demon Dhenuka.

୧୭ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଘାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Grass.

ସ. କଣ.—୧ । ଟାଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ, ଟାଆଁଶା—1. Tough.

(ଖରା—ଶୁ) (ଯଥା—ଖରଲେମ୍ବା)

(ମୁଦୁ—ବିପକ୍ଷତ) ୨ । ଉଷ୍ମ; ଚାନ୍ଦିଲ—2. Warm; hot.

(ଯଥା—ଖରାଶୁ)

୩ । ଉଗ୍ରସ୍ବାଦ; ଗନ୍ଧ—3. Pungent.

୪ । ଅତିଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—4. Sharp; acute; severe.

(ଦୃବ—ବିପକ୍ଷତ) ୫ । କଠିନ—5. Hard; solid

୬ । ଦାନ୍ତୁଆ; ଶାଞ୍ଜ—6. Sharp-edged; sharp.

ବଦାତ ଖରବଣର ଖର ରକ୍ତ ମୁଦ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୭ । ଆମ୍ଳିଲା—7. Acid; sour.

୮ । ଦ୍ରୁତ; ଚିପ୍ର—8. Brisk; swift.

ଗୁଲ୍ ଖର ବୋହ ବଡ଼, ସ୍ବାଳ ଜାଣିବ କଥା—ତଗ ।

ଶୁଣ ଉପସ୍ୟା ଫଳେ ଖେଦବାହୁ କଲେ ଖର ମୁଣ୍ଡରେ ବାହମାନ ଟୋ କୁପାମସୀ ।

ଜଳମଣି. ଭକ୍ତିସାଗର ।

୯ । ନିଷ୍ଠୁର—9. Cruel.

୧୦ । କର୍କଶ; ଅତିକୃଷ୍ଣ; ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁଆ—10. Rough.

୧୧ । ଘନ—11. Dense; thick.

(ଯଥା—ମେଘ)

୧୨ । ଅନିଷ୍ଟକର—12. Injurious.

୧୩ । ଅସ୍ଥିର—13. Restless.

୧୪ । ମର୍ମଭେଦ; ଯାତନାପ୍ରଦ—14. Cutting.

(ଯଥା—ବାକ୍ୟ)

ଦେ. କି—୧ । ଯେଉଁ ଛଅଶ ବା ଭଜା ଆଦି ଆତ୍ୟଧିକ ପକ୍ୱ ବା

ଭଜା ହୋଇ ଥାଏ—1. Excessively cooked.

୨ । ବଦାତଲ ବେଳେ ହାଣ୍ଡି ମସଲା ବେଣି ପୋଡ଼ିଯିବା

ଯୋଗୁଁ ବିଷାଦୁ ହୋଇଥିବା (ଛଅଶ)—

2. (curry) Which has become bad owing to overfrying.

ଦେ. ଜି. କଣ—ଶୀଘ୍ର—Briskly; swiftly.

ଗୁଲ୍ ଖର, ଖାଉଟ ସହଳ, ପିଲବ ମହଳ,

ବାଣ୍ଟ ବର ଖଣ୍ଡି ଅଛୁଆଁ କର,

ଭେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ କରବ ବର—ତଗ ।

ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ହିନ୍ଦୁ) କି—ସ୍ରୋତ; ସୁଅ—

1. Stream.

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖଡ଼; ନଡ଼ା—2. Straw.

ଖରକଣା—ଦେ. କି—ଶୁଣ୍ଠି; ଖଡ଼ିକାମୁଠା; ଝାଡ଼ୁ—

Kharakanā

A broomstick.

ସିଂଟା

ଝାଡ଼ୁ; ବନ୍ଦୁ

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଖରକର—ସ୍ୱ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + କର) — ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Kharakara 1. The sun.

ଖରକରର ପ୍ରଭାବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଇ,

ଧୂଳି କିମ୍ବା ବାୟୁର ଖରକ ହେଉ ନେଇ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଶାସ୍ତ୍ର କରଣ—2. Sharp rays.

ଖରକରଜା—ସ୍ୱ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଖରକର = ସୂର୍ଯ୍ୟ + ଜନ ଧାତୁ = ଜନ୍ମିବା
Kharakarajā + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ) — ସମ୍ବନାନାମା—
The river Jamna.

ବରଜରମଣୀ ମେଳରେ ଖରକରଜା ଭାବେ,

ବନମାଳା ବନ ବହାର କଲ ପ୍ରାଣ-ଲକ୍ଷ୍ମଣେ । ଗଜମଣି, ଚକ୍ରଧାର ।

ଖରକା—ଦେ. ବି—ଘରଆଦି ଛାଞ୍ଚୁଣୀଦ୍ୱାରା ଓଲଟାବା—

Kharakā Brushing or sweeping
ବାଟି a house clean.

ଛାଞ୍ଚୁ ଦେ. ବିଶ—ଓଳିଆ ହୋଇଥିବା—

Well swept or cleansed.

ଖରକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖରକିବା କ୍ରିୟାର ଶିଜନ୍ତ ରୂପ—

Kharakāibā Causative form of kharakibā.

ଖରକାଛୁ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଣ୍ଣିଆକାଛୁ, କଣ୍ଟିଭେଗ—

Kharakāchhu Itches.

ଖରକାମୁଠା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିକାମୁଠା; ଝାଡ଼ୁ—

Kharakāmuthā A broomstick.

ବାଟି, ବାଟନୀ

ଛାଞ୍ଚୁ, ଖରହା

ଖରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ୁ କରିବା—

Kharakibā To sweep or brush a
(ଖରକାଇବା—ଶିଜନ୍ତ) place clean.

ବାଟିଦେଖା

ସୁହାରୀ, ଖାଉଣୀ

ଅଗଣା ଖରକ ପର୍ବତ

ଖରହରୀ

ଚକ୍ର ଗୋଳ ଦିଶୁ ହେଉ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଲୁଗବତ ।

ଖରକୁଟୀ—ସ୍ୱ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖର + କୁଟୀ) — ୧ । ଗର୍ଭରଖାଳା—

Kharakutī 1. A stable for asses.

୨ । ଭଣ୍ଡାରର ଦୋକାନ—

2. A barber's shop (M. W.)

ଖରକୋମଳ—ସ୍ୱ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଖର + କୋମଳ; ଖର ଅଥଚ

Kharakomala କୋମଳ ମାସ) — ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ—
Month of Jyeshṭha.

ଖରଖଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଶ (ସ୍ୱ. ଖର + ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ) — ଖରକାମକ ରାକ୍ଷସକୁ

Kharakhaṇḍī ଯେ ମାରିଥିଲେ; ଖରହନ୍ତା (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) —
(Rāmachandra) Who killed the demon

Khara.

ଖରଖରର ଖର ଶ୍ରେକର ଖରକର ଚାର ଚାର—

ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଖରଖର—ଦେ. ଅ—୧ । ଛୋଧରେ ଜଳିବା—

Kharakhara 1. Raging; foaming with anger.

୨ । ଶିଘ୍ର; ତରତର—2. Very swift; hasty.

୩ । ଶୁଭ୍ରିସ୍ପନ୍ଦ, ସଚେତ—3 Active

ଦେ. ବି—୧ । ଶିଘ୍ରତା; ଶିଘ୍ରକାରିତା—1 Haste.

୨ । (ଛୋଧଜନିତ) ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରତା—

2. Excitement or irritation due to anger.

ଖରଖରୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ— ୧ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରେ ସେ ରାଗି
Kharakhariā ସା—1. Irritable; irascible.

(ଖରଖରୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—2. Restless.

୩ । କଳହୁଡ଼ା, କଳକତୁରୁ—3. Quarrelsome.

୪ । ଚପଳସ୍ୱଭାବ—4. Fickle minded.

୫ । ଯେ କୌଣସି କଥା କିଛିକାଳ ମନରେ ରଖି ନ ପାରୁ
ପ୍ରକାଶ କରିବ—5 (a person) Who babbles
out matters.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖରଖରୀ (ଦେଖ)—

Kharakhari (See)

ଖରଖର-ଓଷା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବ୍ରତ ବା ଉପବାସ ବିଶେଷ—

Kharakhari oshā A religious fast.

[ଦ୍ର—ଚୈତ୍ରମାସର ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ସରର ଅରଥାଡ଼ି
ହେଉଥିଲେ ଏ ଓଷା କରନ୍ତି । ଏ ଦିନମାନଙ୍କରେ ସେମାନେ ଅର୍ଥଳା,
ହଳଦୀ ଲଗାଇ ପୋଷାରେ ଗାଧୋଇ ସାରି ବାଲି ଓ ଅର୍ଥଳାଗଛ
ଆଣି ଦେବତା-ବିଗ୍ରହ ଗଢ଼ନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏହି ଦେବତାଙ୍କଠାରେ
ପିଠା, ଆମ୍ବ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ପୂଜା ହୁଏ ଏବଂ ତହିଁ ଅରବିନ ଏ
ଓଷା ଉଜୁଆଁ ହୁଏ ।]

ଖରଖରଗୀତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖରଖର ଓଷା କରୁଥିବା

Kharakharigita ବାଳକାମାନେ ବୋଲିବା ଗାନ—Songs
sung by girls observing the

Kharakhari vow.

ଖରଖରକ ବରବସେଇ ଦିଅ ବରଷଇ ପାଣି,

ନରନାଳ ମାଡ଼ି ଆଉଣି ନରନାଳବାଣୀ—

(ଗୋଷ୍ଠୀ ଖରଖର ଗୀତ)

ଖରଖରୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଖରଖରୀର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—

Kharakhari Feminine of Kharakhariā.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲତାବିଶେଷ—

A kind of creeper.

[ଦ୍ର—ଏହା ତାଳ ଆଦି ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ରର ପେଟ
ପାଖ ଶିରାଶ କାଗଜ ପରି ଆଶୁଆଶୁଆ । ଏ ପତ୍ରରେ ବାଡ଼ି ଆଦି
ପାଲିଷ୍ କରାଯାଏ ।]

ଖରଗୁଡ଼—ସ୍ୱ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖର + ଗୁଡ଼) —

Kharagruha ୧ । ଗଧଖାଳା—

1. A stable for asses

୨ । ଡମ୍ବ; ଗୁଡ଼ି—2. Tent (M. W.)

ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନୁହେଁ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଳିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଶରଣେ—ସ. ବି —ଶରଣେ (ଦେଖ)

Kharageha Kharagruha (See)

ଶରଣୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଶର = ଶୟ + ଗୋଶ୍ = କାନ, ଯାହା Kharagos କାନ ଗଧକାନ ପରି ଲମ୍ବ)—

ଧବଗୋଷ ସାନ ଠେକୁଆ, ଶରୀକ—
खरगोश Hare; rabbit.

ଶରଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କର)—

Kharangā ତାଳଗଛର ବାହୁଳ୍ୟ—
The bough of a palm tree.

ଶରଚ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଶର୍ଚ୍ଚ; ଆ ଶର୍ଚ୍ଚ)—

Kharacha ୧ । ବ୍ୟୟ—
ଧବଚ 1. Expenses; expenditure.

खरच ୨ । ବ୍ୟୟିତ ଧନ—
(ଜମା— ବିପକ୍ଷତ) 2. Amount spent.

(ଯଥା—ବାଟଶରଚ, ଘରଶରଚ, ଜମାଶରଚ; ବଦଶରଚ, ପଦ-
ଶରଚ; ସାଜଶରଚ)

ଶରଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟୟ କରିବା—

Kharacha karibā 1. To spend; to expend.
ଧବଚକରା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବୁଦ୍ଧି)

खरचना ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
2. To apply (intellect).

୩ । ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା—3. To use.

ଶରଚ ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟୟ ନିବୃତ୍ତ କରିବା—

Kharacha chalaibā 1. To spend money.
ଧବଚଚାଳନା ୨ । ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଧନ ଦେବା—

खरचचलाना 2. To meet the necessary expenses.

ଶରଚ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଧନ ହସାବ ବହିରେ ବ୍ୟୟ
Kharacha pakāibā ଘରେ ଲେଖିବା; କୌଣସି ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ

ଧବଚକେଳା ହୋଇଅଛି ବୋଲି ହସାବରେ
खरचडालन ଦେଖାଇବା—

To enter a sum under the heading of
expense in the accounts.

ଶରଚ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଏତେ ଧନ) ବାଧ୍ୟ ହୋଇ

Kharacha pardibā ଶରଚ ହେବା—
ଧବଚପଡ଼ା 1. (a sum of money) To be

खरचमेपड़ना necessarily spent.
(ଯଥା—ଏ ମକଦ୍ଦମାର ନକଲ ଆଣିବାକୁ ଟ ୩୯ ଶରଚ

ପଡ଼ିଲା ।)

୨-୧୫ ଏତେ ଧନ) ବ୍ୟୟିତ ହେଲା ବୋଲି ହସାବରେ
ଲେଖାଯିବା—

(2. (a sum of money) To be entered

or shown in accounts as spent.

୩ । (ଏତେ ଧନ) ବ୍ୟୟିତ ହେବାପାଇଁ ଲୋଡ଼ା
ହେବା—

3 (a sum of money) To be
required to be spent.

ଶରଚପତର—ପ୍ରା. ବି—ଶରଚପତ୍ର (ଦେଖ)

Kharachapatara Kharachapatra (See)

ଶରଚପତ୍ର—ଦେ. ବି (ସହଚର, ତୁଳ-ପରସାପତ୍ର; କାଗଜପତ୍ର)—

Kharachapatra ୧ । ବ୍ୟୟାଦି—1. Expenses etc

ଧବଚପତ୍ର ୨ । ବ୍ୟୟାର୍ଥ ଧନ—

खरचपत्र 2. Money for expenses.

୩ । ଯେଉଁ ତାଳପତ୍ର ବା କାଗଜରେ ଶରଚ ଲେଖା-

ହୋଇଥାଏ—

3. A palm leaf or paper on which
expenses are noted down.

ଶରଚବାରଚ—ଦେ. ବି—ଶରଚବାର୍ଚ୍ଚ (ଦେଖ)

Kharachabāracha Kharachabārcha (See)

ଶରଚବାର୍ଚ୍ଚ—ଦେ. ବି (ସହଚର; ତୁଳ. ଗଉଡ଼ିବାଉଡ଼ି,

Kharachabārcha ଶିଥିରବାଆର)—

୧ । ବ୍ୟୟାଦି—1. Expenses.

୨ । ବ୍ୟୟାର୍ଥ ଧନ—

2 Money for expenses

ଶରଚରୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଗୋରୁ ଚରିବା
Kharachari ପାଇଁ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଟଙ୍କା—

Grazing tax for cattle grazing in the
reserved forest.

ଶରଚ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟୟ କରିବା—

Kharacha lagāibā 1 To go on spending.

ଧବଚଚାଳନା ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ଧନ

खरचलगाना ବ୍ୟୟ କରିବା—

2. To spend the necessary amount of
money in a particular work.

ଶରଚ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ପାଇଁ ଏତେ
Kharacha lagibā ପରିମିତ ଧନ ଲୋଡ଼ା ହେବା—

ଧବଚଚାଳନା 1. So much money being
required for a given work.

(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ଶାଠିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଶରଚ
ଲାଗିବ ।)

୨ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପରିମିତ ଧନ
ବ୍ୟୟିତ ହେବା—

2. (so much money) Being spent on a
certain work; the incurring of expenditure.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଝ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ	

(ଯଥା— ଭାଷାକୋଷର ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଲାଗିଲା)

୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଧନ ବ୍ୟୟ କରାଯାଉଥିବା—

3. The continuance or recurrence of expenditure.

(ଯଥା— ରାଜା ସାହେବଙ୍କ କୋଠା ଭିତରରେ ଚାରି ମାସ ହେଲା ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ଖରଚ ଲାଗିଛି)

ଝରଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖର୍ଚ୍ଚ, ପା ଖର୍ଚ୍ଚ)—

Kharachā ୧ । ବ୍ୟୟ—1 Expenses, charges.

ଅବଚ, ଅବଚା ୨ । ପକ୍ଷ ମକଦ୍ଦମାରେ କରିଥିବା ବ୍ୟୟ—

खरच, खर्चा 2 Costs of a suit undergone by a party.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ବ୍ୟୟ—

3. Costs or charges necessary for any work or thing.

ଝରଣ୍ଡାନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ବ୍ୟୟସ୍ଥଳ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kharachānta 1. (person) Put to expenses

୨ । ବ୍ୟୟ ଲୋଡ଼ା ଦେବା (କର୍ମ)—

2. Expensive (work).

ଝରଚିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଝରଚି (ଦେଖ)

Kharachiā Kharachi (See)

ଝରଚି—ବୈଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ପା. ଖର୍ଚ୍ଚି)—ଅତିରକ୍ତ ବ୍ୟୟଶୀଳ;

Kharachi ଖର୍ଚ୍ଚ, ସାହା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

ଅବଚୀ, ଅବଚେ Extravagant, wasteful.

खर्ची, खर्ची (ଯଥା—ବଦଖରଚୀ, ସାହାଖରଚୀ)

ଝରଚ୍ଛଦ—ସ. ବି. (ଝର + ଛଦ; ଯାହାର ପତ୍ର ଚାତୁରତ୍ୱରୁଆ)—

Kharachchhada ୧ । ଶାଖୋଟ, ସାହାଡ଼ାଗଛ—

Strepuls Asper (tree).

୨ । ଭୂମିସହ ନାମକ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ (ହି. ନାମ ଭୂରଂସହ)—

Name of a wild tree

(ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ଭୂମିସହ, ହାବଦାରୁ, ବରଦାରୁ)

ଝରଜନ୍ତୁ—ଦେ. ବି (ସ. ଝର = ଉଜ୍ଜ; ଉଜ୍ଜଟ + ଜନ୍ତୁ)— ବିଷାକ୍ତ ସର୍ପ—

Kharajantu (an euphemism) Poisonous serpent.

[ଦ୍ର—ସାପର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅଶୁଭସୂଚକ ବୋଲି

ଲୋକେ 'ସାପ' ନ କହି 'ଝରଜନ୍ତୁ' 'ଲମ୍ବଜନ୍ତୁ' 'ଲଥ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଏହିପରି 'ସାପ କାମୁଡ଼ିବା' ନ କହି ଲୋକେ 'ଲଥ ଛୁଇଁବା' କହନ୍ତି ।

ଝରଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଭୂଲ. ଆ. କାଲିନ୍)—୧ । ଗାଲିନ୍—

Kharardā 1. A carpet.

ଗାଲିଚା } ୨ । ମେଷଲେମନିଈ ମୋଟେ ଆସନ—

गलीचा, कालीन } 2. A thick seat made of wool.

ଝରଡ଼ାରେ ଦେବ ମୁଁ ଅଠଇ ସହସ୍ର—ବୃହତ୍ ସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

୩ । ରଥ ଚକର ଯିତ୍ର ଗଡ଼କୁ ବାଧା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚକର

ଆଗରେ ରଖାଯିବା କାଠଖଣ୍ଡ—

3. Short logs of wood used to be put before the wheel of a car in motion to retard its progress; a clog.

[ଦ୍ର—ଏହା ହାର ରଥର ଗଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ବାଗେଇ ଦିଆଯାଏ ।

ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ମୁନିଆଁ; ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ପୁରୀର ରଥମାନ ଚଳିବା ସମୟରେ ତା ଆଗରେ ଝରଡ଼ା ପକାଇ ରଥର ଚକମାନଙ୍କ ଗଡ଼ର ଦିଗକୁ ନିପତ୍ତି କରାଯାଏ ।]

ଝରଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଶାଗର ଶଲୁଳା;—

Kharardā 1. Fried kitchen herb; slightly roasted pot-herb.

୨ । ଶାଗଆଦିକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ସାମାନ୍ୟ ଭଜିବା—

2. Slight roasting of potherb

[ଦ୍ର—ଶାଗକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ପାଣି ବାହାରେ ସେହି ପାଣିତକ ମରଗଲେ 'ଝରଡ଼ା' ବୋଲାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଝରଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶାଗରେ ପୁଣି ତେଲ ପକାଇ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଭଜିବାକୁ 'ଜୋ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଅଡ଼ବା, ଅବବା ୩ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହ ପରିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ

खर्रा; खरेरा; खरहरा ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ପାନିଆଁ—

3. Iron comb for the horse; curry comb.

୪ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବଶିଷ୍ଟ ଗାଲିନ୍—

4. A well-worked carpet

୫ । ଝରଡ଼ା (୩) (ଦେଖ)

5 Kharardā (3) (See)

ରବ୍ ଝରଡ଼ାରେ ଯେ ଦିଅନ୍ତୁ କମପୋକ

ସୃଷ୍ଟି ସୃଷ୍ଟି କର ଚହଁ ଲେଖିଲେ ଘାରୁଡ଼ା—ଗୋପୀନାଥନନ୍ଦ ମ. ସ. ।

୬ । କାଉରିବୃଣା ଜାତି—

6. A low caste of weavers amongst the Bāuris

ଦେ. ବିଶ—ଅଳ୍ପ ଜଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନିଆଁ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିଆ ହୋଇଥିବା (ଶାଗ)—

Partially roasted (potherb).

ଝରଡ଼ାଝରଡ଼ା—ଦେ ବି—(ଶାଗ ଆଦି) ସାମାନ୍ୟ ଜଳ ଦେଇ ଭଜିବା—

Kharardā kharardī To fry with a little water.

ଝରଡ଼ାପଣି—ଦେ. ବି—ପ୍ରଜାଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରିବାର ପାରଶ୍ରମିକ

Kharardāpani ସ୍ୱରୂପ ଜମିଦାର ବା ଜହସିଲଦାର ଆଦାୟ କରିବା ବାଜେ କର (ଯାହା ସରକାରଙ୍କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରଭୁକ୍ତ ବା ଆଇନ ଅନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ ।)

An illegal exaction realised by zamindars or rent-collectors from raiyats to defray the expenses of collecting the legal rent.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟତା ସହିତ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଖରଡ଼ାବୁରୁଷ—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—ଖଡ଼ାବୁରୁଷ (ଦେଖ)

Kharardāburus

Kharadarāburus (See)

ଧବବା ବୁରୁଷ

खरहराबुरुष

ଖରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଧାନଆଦି ଶସ୍ୟ ରଖିବା ପାଇଁ ବେଳ ବା
Kharardā ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼ ଆଧାର; କୋତମେଇ—

A large basket of wickerwork for storing grain.

ଖରଡ଼ାବା—ଦେ. କି—(ଶାକାଦି) ପଦାର୍ଥକୁ ସାମାନ୍ୟ ଜଳଦ୍ୱାରା ସିକ
Kharardābā କରବା ବା ସାମାନ୍ୟ ଜଳ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା

ମାତ୍ରାମାନ ଓହ୍ଲାଇ ପାରିବ, ଏପରି ସିଝାଇବା—

तलना

To roast slightly; to fry kitchen-herb etc. with a little water.

[ଦ୍ରୁ—ବଟା ହଳଦାକୁ ଦେହରେ ଲଗାଇବା ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ପାତ୍ରରେ ତୁଲି ଉପରେ ବସାଇ ଛକିଏ ଉଷ୍ମ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘାଣ୍ଟିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଖରଡ଼ାବା କହନ୍ତି ।]

ଖରଡ଼ାବୁଣା—ଦେ. ବି—କିଲ ଶୁଖିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗୁଣ୍ଡ କର ତହିଁରେ

Kharardī būṇā ଧାନଆଦି ବୁଣିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—Mode of

(ବତୁର ବୁଣା—ବପସାଇ) sowing paddy etc. in a field while dry.

ଖରଡ଼ା ବୁଣିବା—ଦେ. କି—ଶୁଖିଲା ସେତରେ ଧାନ ବୁଣିବା—

Kharardī būṇibā To sow paddy in a dry field.

ଖରଡ଼ା ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ସିକ ହେବା—

Kharardī hebā 1 To be boiled.

୨ । ଦହଗଞ୍ଜ ହେବା—2. To be troubled.

(ଯଥା—ମୁଁ କଷ୍ଟରେ ଖରଡ଼ା ହେଲଣି ।)

୩ । କଷ୍ଟଭୋଗ କରବା—3. To undergo trouble.

ଖରଣସ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର=ଖଣ୍ଡ + ନାସା)—

Kharanāsa ୧ । ଖଣ୍ଡନାସିକାୟୁକ୍ତ; ନାଲୁଆ—1. Sharp-nosed; having a tapering nose.

୨ । ଯାହାର ନାକ ଗର୍ଭର ନାକ ପରି ଠିଆ—

2. With ears standing erect; ass-eared.

ଖରଣାସ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଖରଣସ (ଦେଖ)

Kharanāsa Kharanāsa (See)

(ଖରଣାସୀ—ଶୁଣି)

ଖରତର—ସ. ବିଶ. (ଖର + ତର)—୧ । ଖରତର; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଖର—

Kharatara 1. Sharper.

୨ । ଦ୍ରୁତତର—2. Swifter.

୩ । ଅତି ଦ୍ରୁତ—3. Very swift.

ଖରନାଦ ହୋଇ ବାର ବେଳେ ତଳ ଗର । ବଣ୍ୟାସ. ବଚନସମାପ୍ତ ।

୪ । ଅତି ଖର—4. Excessively sharp or keen; very sharp.

ଦେ. କି. ବିଶ.—ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—

Very swiftly; very soon.

ଖରତରେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କି. ବିଶ.—ଖରତର (ଦେଖ)

Kharatare

Kharatara (See)

ଖରତୁକ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ତୁକ୍)—ଅଳମ୍ବୁଶ; ସୋଲ—

Kharatwak

A sensitive aquatic plant; sola.

(ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ଅଳମ୍ବୁଶ, ମେଦୋଗଲା ।)

ଖରଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଖର + ଦଣ୍ଡ; ଯାହାର ଦଣ୍ଡ ବା ନାଡ଼ି

Kharadaṇḍa

କଷ୍ଟକମ୍ପୂ)—ପଦ୍ମ—Lotus.

ଖରଦଳା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ଦଳ + ଆ, ଯାହାର ପତ୍ର

Kharadala

କର୍ବଣ)—ଉଲ୍ଲି—The opposite-leaved

fig tree,

ଖରଦ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖରଦ)—କ୍ରୟ, କଣିବା—

Kharadi

Purchase.

ଧବିଦ

खरीद

ବୈଦେ. ବିଶ.—କ୍ରୀତ; କିଣା ଯାଇଥିବା—Purchased.

ଖରଦ କରବା—ଦେ. କି.—କଣିବା—

Kharadi karibā

To purchase

ଧବିଦକବା

खरीदना

ଖରଦିଦାର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା. ଖରଦାର)—କ୍ରେତା—

Kharadidāra

Purchaser.

ଧବିଦାବ

खरीदार

ଖରଦୁଶଣ—ସ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର = ଉଗ୍ର + ଦୁଶଣ =

Kharadūṣhaṇa

ଦୋଷ)—ଧାତୁର—1. Thorn-apple.

୨ । ବି. (ଦୁଶ) ରାବଣର ଦୁଇ ଭାଇ ଖର ଓ ଦୁଶଣ ରାକ୍ଷସ ଦ୍ୱୟ—

2. Two demons named Khara and

Dūṣhaṇa, brothers of Rābana.

ଖରଧାର—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ଧାର)—ଦାଡ଼ୁଆ—

Kharadhāra

Sharp-edged.

ଖରଧ୍ୱଂସୀ—ସ. ବି. (ଖର + ଧ୍ୱଂସ ଧାତୁ = ବିନାଶ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

Kharadhwaṁsī

ଇନ୍, ଖରଧ୍ୱଂସିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଖର-

ରାକ୍ଷସହନ୍ତା ରାମଚନ୍ଦ୍ର—Rāmachandra

who killed the demon Khara.

ଖରନାଦ—ସ. ବିଶ—୧ । (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଖର + ନାଦ)—ଗର୍ଭର

Kharanāda

ଧ୍ୱନି—1. The braying of the ass.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଟ

୨ । (କର୍ମଧା) ଶରଣ ଶବ୍ଦ—

2. Sharp or shrill sound

ଖରନାମା—ଫ. ଶ. ପୁ. (ଖର + ନଦ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା +
Kharanādi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ଖରନାଦିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—କର୍ମଶ-
(ଖରନାଦିନା—ଶ୍ରୀ) ରବକାଶ—Making a harsh sound.

ଖରନାଲ—ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଖର = କଣ୍ଠକମ୍ପ + ନାଲ = ମୃଗାଳ)—
Kharanāla ପଦ୍ମ—Lotus.

ଖରନିଶ୍ୱାସ—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା; ଖର + ନିଶ୍ୱାସ)—
Kharaniśwāsa ଖରଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Kharanīśwāsa (See)

ଖରନିଶ୍ୱାସ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖରନିଶ୍ୱାସ)—
Kharanīśwāsa ଖରଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Kharanīśwāsa (See)

ଖୁ ଖୁ ବାଣ, ଖରନିଶ୍ୱାସ, ସଖି ଗୋ । ମନ୍ଦ ଏ—ଭଗ ।

ଖରପତ୍ର—ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ପତ୍ର)—ସାଗୁଆନ ଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Kharapatra Teak tree (Teoctona
Grandis).

(ଯଥା—ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ—ଶାକ, ଜଳପତ୍ର, ସ୍ତ୍ରୀରସାର,
ଗୁଡ଼ାମୁଗ, ଶେଷୁକାଣ୍ଡ, ଶରପତ୍ର, ଅର୍ଜୁନୋପମ ।)

ଖରପର—ଦେ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର, ଖର + ପର = ଶତ୍ରୁ)—ଖରପରାସ-
Kharapara ହନୁମାନ୍ତ—Rāmachandr a who killed
the demon Khara.

ବହୁ ଅନନ୍ତ ଗୁଣ୍ଡ ହେଲେ ଖରପର—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଖରପରଜନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kharaparajna ଖରବଘର (ଦେଖ)
Kharabagharā (See)

ଖରପରଜନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kharaparajhanā ଖରବଘର (ଦେଖ)
Kharabagharā (See)

ଖରପର୍ମ୍ପଣୀ—ଫ. ବି. (ଖର + ପର୍ମ୍ପଣୀ + ଇନ୍ + ଈ)—ଗୋଜିହ୍ୱା ଶାକ-
Kharaparnṇī ବିଶେଷ—A kind of pot-
herb; Elephantopus
ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ—ଗୋଜିହ୍ୱା, Seahar.
ଗୋଜିକା, ଗୋଷ୍ଠ, ଦାବିକା

ଖରପର୍ମ୍ପଣୀ [ଦ୍ର — ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
ଏହା ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ,
ଧାରକ, କଫପିତ୍ତନାଶକ, ହୃଦୟ-
ଶାନ୍ତ, ଲଘୁ, କୋମଳ, ତିକ୍ତ-
କଷାୟ-ମଧୁରରସ, ମଧୁରବିପାକ
ଏବଂ ମେହ, କାସ, ରକ୍ତଦୋଷ,
ବୁଣ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।]

ଖରପା—ଦେ. ବି. —ନଉକିଛି ଯୋଗୁଁ ନଦୀଗର୍ଭରେ ପଡ଼ିଥିବା ପତଳା
Kharapā ପ୍ରସର ପଟୁମାଟିପୁରୁ ଅଂଶ; ଉପରେ ପଟୁମାଟି ପତଳା

ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ନଉକାଲ—Part of the sandy
river-bed over which a thin layer of silt is
deposited and left after the flood subsides.

ଖରପାତ୍ର—ଫ. ବି. (କର୍ମଧା; ଖର = କଠିନ + ପାତ୍ର)—ଲୌହପାତ୍ର—
Kharapātra Iron vessel.

ଖରପାଦାଧ୍ୟା—ଫ. ବି. —କଇଥ—
Kharapādādhya Wood-apple.

ଖରପାଲ—ଫ. ବି. (ଖର + ପାଲ)—କାଠପାତ୍ର—
Kharapāla Wooden vessel.

ଖରପୁଷ୍ପା—ଫ. ବି. (ଖର + ପୁଷ୍ପ + ଅ)—ବବର; ଦୁଲଭ—
Kharapushpā Ocimum Gratissimum.

ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ ବବର, ବବର,
ଭୁବର, ଭୁଜୀ, ଅଜଗଜକା,
ପଣ୍ଡିପ

ବାବୁର, ଭୁଜୀ
ବର୍ବରୀ, ବନଭୁଜୀ
ମ. ଅଜଗଜ, ଗୁଣଭୁଜୀ
ତେ. ଭେଲଗୁଣଭେଲଭେଲ

ଗୁ. ଗୁଣଭୁଜୀ
ଫା. ପଲଙ୍ଗମୁଷ୍ଟ
ଅ. କରାଜମୁଷ୍ଟ

ଖରପୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଫଳାଦି ଅତିରିକ୍ତ
Kharapōḍā ରୂପେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—
Over burnt (food).

ଖରପ୍ରିୟା—ଫ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର = ଉଷ୍ଣତା + ପ୍ରିୟ)—ପାଉଁରବ;
Kharapriya ପାଉଁ—A pigeon.

ଖରବ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ଫ. ଖବ)—ଖବ (ଦେଖ)—
Kharaba Kharba (See)

ଧବ
ଧବ

ଖରବଘର—ଦେ. ବି. (ଖର + ବଘର)—ଭିତ୍ତି ଆଦିର ଯେଉଁ ବଘର
Kharabagharā ବେଳେ ହାଣ୍ଡିମସଲା ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ଭଜି
ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ବା କୁହୁଳି ଯାଇଥାଏ—
Over frying of curry.

ଖରବୁଜା—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖର୍ବୁଜ)—ଖରବୁଜ (ଦେଖ)—
Kharabuja Kharabhujā (See)

ଖରବୁଜା—ଦେ. ବି. —ଖରବୁଜ (ଦେଖ)—
Kharabujā Kharabhujā (See)

ଖରଭଜା—ଦେ. ବିଶ (ଫ. ଖର + ଭଜିତ)—ଅତିରିକ୍ତ ରୂପେ ଭଜା
Kharabhajā ହୋଇଥିବା (ଦ୍ରବ୍ୟ)—(things) Over-
ଧବଭଜା boiled; overdone; excessively
କଞ୍ଚାଭଜା roasted or baked; over-baked.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ୫ ମୈତ୍ର ବେଳେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାଜମେ ଘଣ୍ଟିର ବପସାଦ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା—‘ଗାଢ଼’ ୫ ମୈତ୍ରରେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ୫ ମୈତ୍ରରେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୁ’ ୫ ମୈତ୍ରରେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ୫ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ୫ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ

ଖରଭୁଜ—ବୈଦେ. ବି [ପା. ଖବ ଜାର ସଂସ୍କୃତରେ ଗୁପ୍ତାଦ ରୂପ ଖବୁଜ
Kharabhujā (M. W.)—କାବୁଲ ଦେଶୀୟ ତରଭୁଜ—
ଅବଭୁଜ Watermelon grown in Kabul,
ଫରସୁଜା Cucumis Melo.

[ଦ୍ର—ଏହା କାବୁଜି ଜଗତ୍ ମିଷ୍ଟାନସବିଶିଷ୍ଟ ଜୂଷା-ନିବାରକ ଲତା-ଫଳ । ଦେଶୀ ତରଭୁଜ ଠାରୁ ଏହା ଆକାରରେ ବଡ଼ ଓ ବେଶୀ ମିଠା । ଏହି ଫଳର ଶସରେ ମଧ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଅଛି । ପୁଷ ମାଘରେ ନରକୂଳ ଜମିରେ ଖାତ ଖୋଳି ଏହି ମଞ୍ଜିକୁ ପୋତିଦିଅନ୍ତି ଓ ଏହା ଚୈତ୍ର ଠାରୁ ଆଷାଢ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫଳେ, ଏହାର ଲତା ଭୂମିରେ ବହୁ ଦୂର ମାଡ଼େ । ଏଥିର ସଫେଦା, ଚିକା ଅଦି ଅନେକ ଜାଗାୟ ଫଳ ଅଛି । ଏଥିର ମଞ୍ଜିକୁ ଲୋକେ ଭିଜାସଙ୍ଗେ ବାଟି ଖାଆନ୍ତି । ଏବଂ ମଞ୍ଜି ଉତ୍ତରର ଶସକୁ ଚିକିରେ ପାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ବାହାରିବା ତେଲକୁ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ଓ ତେଲରୁ ସାରୁନ ହୁଏ — ହି. ଶକସାଗର ।]

ଖରଭୁଜା—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)
Kharabhujā Kharabhujā (See)

ଖରମଞ୍ଜିରୀ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ମଞ୍ଜିରୀ)—
Kharamanjari ଅପାମାର୍ଗ ଗୁଳ୍ମ—
Achyranthes Aspera (plant).

ଖରମରା—ଦେ. ବି (ଖର + ମର)—ଲହୁଣୀରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାବେଳେ
Kharamara ଯେଉଁ ଘିଅରୁ ଜଳାୟୁ ଅଂଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ
ଯାଇଥାଏ; ଯେଉଁ ଘିଅ ପାଣି ମରବା ପରେ ବେଶିବେଳ
ଜାଅରେ ବସିବା ଯୋଗୁଁ ଉଷତ୍ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥାଏ—
Ghee which has been put over fire for
some time after the water has fully
evaporated.

ଖରମୁଜା—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)
Kharamuja Kharabhujā (See)

ଖରମୁଜା—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)
Kharamujā Kharabhujā (See)

ଖରଯାନ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ଖର + ଯାନ)—
Kharajāna ଗଧଟଣା ଗାଡ଼ି—
Cart drawn by asses.

ଖରରଶ୍ମି—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ରଶ୍ମି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Khararāsmi The sun.

ଖରଶବ୍ଦ—ସ. ବି—୧ । (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଖର + ଶବ୍ଦ)—
Kharasabda ଗର୍ଜର ଧ୍ୱନି; ଗଧବୋବାଳ—
1. The braying of the ass.
୨ । (କର୍ମଧା)—କର୍କଶ ଶବ୍ଦ—2. Harsh sound.

ଖରଶା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କାଣ୍ଡଶର ବୃକ୍ଷ—
Kharasā Reed.

ଖରଶାକ—ସ. ବି—ଭୂର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଝାଞ୍ଜି ଗୁଳ୍ମ—
Kharasāka Clerodendron Syphonanthus
(plant).

ଖରଶାଣ—ସ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ଶାଣ)—ଖରଧାର,
Kharasāṇa ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାଢ଼ୁଆ—Very sharp
ବେଗେ ବନ୍ଧିବା ବାଉଁଶ ଖରଶାଣ ଜାତ—ଘାଆନା, ବେଶାଧାନ ।

ଖରଶୋଧା—ଦେ. ବି—ଖରସଦା (ଦେଖ)
Kharasodhā Kharasadā (See)
ଦେଉଳ ବେଗୋ ମଞ୍ଜି
ଗାନ୍ଧୀ ସେ ଦେଉଳ ଅପରେ—ଘନଦାସ. ଦାର୍ତ୍ତଦାସକୃତ ।

ଖରଶ୍ୱାସ—ସ. ବି (କର୍ମଧା, ଖର + ଶ୍ୱାସ)—
Kharaswāsa ୧ । ଧରୁଁ ସରୁଁ ହେବା—1 Gaspings.
୨ । ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ—2 Sighing
୩ । ଅଶ୍ୱାସ ବୋହିବା—
3. Gaspings before death.

ଖରଶି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. କରାଷ)—
Kharashi ୧ । ଗୋବର—1. Cowdung.
୨ । ଖଇ—2. Manure.
୩ । ଘସି—3. Dried cowdung-cake.
୪ । ଚଷ୍ମୁମିଶ୍ରିତ ଗୋବର ଘସି—
4. Cakes of cowdung dried in the sun
after being mixed with bran.

ଖରସଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Kharasāṅga A bush-like bamboo; Glenogyne
ସୁଜ୍ଞାପାତା Dichotoma. (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୦/୧୨ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ।]

ଖରସଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଭୂଲ.ସ. ଖରଦଳା)—ଉମିର (ଦେଖ)
Kharasāṇa Dimiri (See)

ଖରସଦା—ଦେ. ବି—ଦେବାଳୟ ବା ରାଜବାଟର ଅୟ ବ୍ୟୟର ହିସାବ—
Kharasadā ରକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—

A ministerial officer or accountant of a
palace or temple
ପ୍ରାଦେ. ୧ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କରଣଜାତିର ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ
ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. Title given to Karanas
in the Gardajāt States.

୨ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ନାୟକଜାତିର ଅଧିକାରୀବିଶେଷ—
2. The 3rd. grade headman of the Nāyaka
(astrologer) caste in Ganjam.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ସେପାନକମେ ନାୟକ, ପାତ୍ର, ଖରସଦା
ଭଲଭଲ ଏପରି ଗୁରୁଜଣ ଅଧିକାରୀ ରହନ୍ତି ।]

ଖରସଧା—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—ଖରସଦା (ଦେଖ)
Kharasadhā Kharasadā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଆ	ଘ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ	ୠ

ଖରସୁଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖରସୋତା)—

Kharasuā ୧ । କଟକଜଳ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଦୀର ଶାଖାବିଶେଷ—

1. Name of a river; branch of the
Brahmanī in Orissa.

୨ । ଛୋଟନାଗପୁର ସିଂହଭୂମିଜିଲ୍ଲା ସଲଗ୍ନ ଉତ୍କଳୀୟ ଗଡ଼ଜାତ-
ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—

2. A feudatory state in Chhoṭa-nāgpur
under the Orissa Agency.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ପୋଲଟିକାଲ୍ ଏଜେନ୍ସୀ ଅଧୀନ ।
ଏ ରାଜ୍ୟର ଉପାଧି 'ଠାକୁର', ବେଙ୍ଗଲନାଗପୁର ରେଲର ଆମଦାନୀ-
କ୍ଷେତ୍ରନଠାରୁ ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଗୁରୁ ମାଇଲ ଦୂର ।]

୩ । କଉଫାସିଆ (ମାଛ) (ଦେଖ)

3. Kauphāsīā (fish) (See)

ଦେ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ସୁଅ + ଶ୍ଚୀ. ଆ)—ପ୍ରଖର
ସ୍ରୋତବର୍ଣ୍ଣିତ୍ୱା (ନଦୀ)—
(river) With a swift current.

ଖରସୁଆ—ଦେ. ବି—ଖରସୁଆ ୨ (ଦେଖ)

Kharasuā Kharasuā 2 (See)

ଖରସୁଧା—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖରସଦା (ଦେଖ)

Kharasudhā Kharasadā (See)

ଖରସ୍କନ୍ଦ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ସ୍କନ୍ଦ)—ପିପ୍ପାଲବୃକ୍ଷ—

Kharaskandha Buchanania Latifolia (tree).

ଖରସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ସ୍ପର୍ଶ)—

Kharasparśa ଖରସ୍ପର୍ଶୀ (ଦେଖ)

(ଖରସ୍ପର୍ଶୀ—ଶ୍ଚୀ) Kharasparśī (See)

ଖରସ୍ପର୍ଶୀ—ସ. ବିଶ. (ଖରସ୍ପର୍ଶ + ଅଜ୍ଞ ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ ୧ମ. ୧ବ.)—

Kharasparśī ଟାଆଁଶା; ଗଡ଼ଗଡ଼ୁଆ, କରତା—

(ଖରସ୍ପର୍ଶୀ—ଶ୍ଚୀ) Rough to the touch.

ଖରସ୍ୱର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ସ୍ୱର + ଶ୍ଚୀ. ଆ)—ବଣମଞ୍ଜି—

Kharaswarā Wild jasmine.

ଖରସ୍ରୋତା—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ସ୍ରୋତସ୍. ୧ମ. ୧ବ.)—

Kharasrotā ପ୍ରଖର ସୁଅ ଥିବା (ନଦୀ)—

(river) Having a swift current.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖରସୁଆ ୧ (ଦେଖ)

Kharasuā. 1 (See)

ଖର—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ଖରାଣ୍ଡ; ଖର = ଖରଣ୍ଡ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ

Kharā ଉତ୍ତପ୍ତ—1 Rays of the sun.

ବୋଦ; ଧବା ଖରସୁର ଖାର୍ଦ୍ଦିକବା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପାଇଲୁ ରେ—

ଧୂପ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଶ ଗୀତ ।

୨ । ଖାରିବାକର୍ମ; ଅସ୍ତ୍ରରେ କାଟିବା—

2. Cutting with a sharp instrument.

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂଲ. ବ. ଖରଗୋଷ୍ଠ;

ସ. ଖର = ଗଧ + ଫା. ଗୋଷ୍ଠ + କାନ—ଭୂଲ. ହି.
ଖରହା; ଖରଗୋଷ୍ଠ; ଫା. ଖରଗୋଷ୍ଠ) ଠେକୁଆ; ଶଶା—

1. Hare; rabbit.

୨ । (ବସ୍ତ୍ର) ବି (ଭୂଲ. ସ. ଖର = ଚୂଣ; ଦାସ)—

ଦାସ—2. Grass.

ଖରାଣ୍ଡ—ସ. ବି—୧ । କର୍ମଧା, ଖର + ଅଂଶୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ—

Karāṇḍu

1. Sun's rays.

୨ । ଟାଣଖର—2. Hot rays of the sun.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ଖର କାଟିବା—ଦେ. ବି—ଖରର ତେଜ ଖରରକୁ କେଣ ଦେବା—

Kharā kṛtibā The feeling of discomfort due to
the sun's rays scorching the body.

କାଟିବାସାଏ ଖର ପିଠିକ ଚାହାଳର—କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ଖର ଖାଇବା—ଦେ. ବି.—(ଚର୍ଚ୍ଚିତ ପଦାର୍ଥ) ସୂର୍ଯ୍ୟଉତ୍ତପ୍ତଦ୍ୱାରା ଚପ୍ତ

Kharā khāibā ଦେବା—(any thing) To lie in the
sun.

ଧୂପଖାନା (ଯଥା—ପାଟଲୁଗାଯାକ ଭୋଦେଇ ଖର ଖାଉଛି ।)

ଖରଖିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଯାହା

Kharākhīā ଉପରେ ସର୍ବଦା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ୁଥାଏ; ଫୁଲ—
Always exposed to the rays of the
sun; directly under the rays of
the sun.

(ଯଥା—ଖରଖିଆ ମହାଦେବ ।)

ଖରାଟି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ, ଖରାଟି—

Kharāṭi 1. Happening in or produced in the
summer.

୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଖର ପଡ଼େ;
ଅନାବୃତ—

2. Sunny; exposed to the direct rays of
the sun.

ଖରାଟିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖରାଟି (ଦେଖ)

Kharāṭiā

Kharāṭi (See)

ଖରାତର—ଦେ. ବି. (ଉପସ୍ଥାପିତ ସଦୃଶ)—ଦିନ ଓ ରାତି—

Kharātarā

Day and night,

ଦିନବାତ

ଦିନରାତି

ଖରତାଳ—ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ତପ୍ତ—

Kharātālā

The heat of the sun.

ରୋଦେବର୍ଷାସ୍

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତପ୍ତ ଦେହେ ଖରତାଳ ।

ଧୂପକା ଗର୍ମି

କୃଷ୍ଣବିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସ ।

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚୈତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ରାଷ୍ଟ୍ରାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଆଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଆଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଳବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଳବଦ୍’ ଦେଖିବେ ।

ଶରତୋତ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ପାଣି ଶୁଖିଯିବାରୁ କେବଳ
Kharātordī କାଦୁଅ ବା ପଙ୍କ ଭିତରେ ବଞ୍ଚୁ ରହିଥିବା ତୋଡ଼ି ମାଛ
—A kind of fish subsisting inside clay
after water dries up in summer.

ଶରଦିନ—ଦେ. ବ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—
Kharādina Summer time or season

ଶରଦିନିଆ—ଦେ. ବ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ—
Kharādiniā Happening in summer.

ଶର ଦେବା—ଦେ. କି—ଖରରେ ଶୁଖାଇବା—To dry in the
Kharā debā sun; to sun (a thing).
ବୋଦନୋ

ଧୂପଦିନା; ଧୂପଦିନା

ଖରପ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ଖର)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—
Kharāpa 1. Wicked; vile.

ଧାରାପ ୨ । ମନ୍ଦ; କୁସ୍ଥିତି—2. Bad; evil.

ଧରାବ ୩ । ସଜ୍ଜା—3. Rotten.

(ବିପକ୍ଷ—ଅଜ୍ଞା) ୪ । ନଷ୍ଟ, ବିନଷ୍ଟ—
4. Spoiled; damaged; ruined.

୫ । ଅସତ୍—5. Dishonest.

୬ । (ଦେହ) ଶୀଘ୍ର—6 Sick.

୭ । ବ୍ୟର୍ଥ; ବିଫଳ; ନିଷ୍ଫଳ —7. Frustrated.
ଖରପ ନ କର ଏତେ ଅଜ୍ଞା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ଦୁଷ୍ଟବୃତ୍ତି—8. Of vile propensities.

୯ । (ମନ) ବ୍ୟସ୍ତ; କଷ୍ଟପ୍ରସ୍ତ; ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାପ୍ରସ୍ତ—
9. (mind) Troubled; pained; in trouble;
suffering.

ଖରପ ରୁ ହେଲୁ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—କିଶୋର ଚମ୍ପୂ
୧୦ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ—10. Dishonoured.

୧୧ । ଅପବିତ୍ର—11. Impure.

୧୨ । (ଶୁଭବାଚନ) ମୃତ; ହତ—
12. (euphemism) Dead; killed.

(ଯଥା—ଲଢ଼େଇରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଖରପ ହୋଇ-
ଗଲେ ।)

୧୩ । ମନ୍ଦଚରିତ୍ର—13. Of bad character.

ଖରପ ଲାଗିବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Kharāpalāgibā ସୁଖକର ଜଣା ନ ଯିବା—1. To seem
ଧାରାପନାଗା disagreeable; not to seem pleasant.
ଧରାବ ମାଲୁମ ହୋନା (ଯଥା—ଅକର୍ମୀ ଲୋକକୁ ହିତବଚନ ଶରପ
ଲାଗେ ।)

୨ । ଅସ୍ୱାଦ ଜଣାଯିବା—2 To taste bad.

(ଯଥା—ଆଜ୍ଞ ମାଛଦିଆ ଖରପ ଲାଗୁଛି ।)

୩. ବ. (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ବା ସୁଖ ଅନୁଭୂତିର
ଅଭାବ—Want of an easy feeling.

(ଯଥା—ନିକମା ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ମୋତେ ଖରପ ଲାଗୁଛି ।)
ଖରପ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ମରବା; ମୃତହେବା—
Kharāpa hebā To die.

ଖରପି—ଗ୍ରା. ବଣ—ଖରପ (ଦେଖ)

Kharāpi Kharāpa (See)

ଖରପିଠିଆ—ଦେ. ବଣ. (ଫ. ଖର + ପୁଷ୍ପ)—

Kharāpithiā ୧ । ଖରକୁ ପିଠି ଦେଖେଇ ବସିଥିବା—

1. Having one's back to the sun; basking
in the sun

ଖର ପୁରୁବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କି—ଖର ପୋଇବା (ଦେଖ)

Kharā purubā Kharāpoibā (See)

ଖର ପୋଇବା—ଦେ. କି—ଦେହରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତପ୍ତ ପ୍ରଦୀପ କରବା—
Kharā poibā To bask in the sun.

ବୋଦମୋଆନା

ଧୂପଦିନା

ଖରବରଷା—ଦେ. ବ. (ବିପକ୍ଷତାର୍ଥକ ସହଚର)—ଖର ଏବଂ ବର୍ଷା—
Kharā barashā Sun and shower.

ବୋଦସୂତ୍ତି

ଧୂପବରଷା

ଖରବରଷା ପାଇବା—ଦେ. କି—ଖର ମଟାଇବା (ଦେଖ)

Kharābarashā pāribā Kharā matālibā (See)

ଖରବେଠି ପ୍ରାଦେ. (ଗଢ଼ଜାତ) ବ. —ଖୋଦ୍ ରାଜାଙ୍କର, ସରକାରୀ ଓ
Kharābethi ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଘର ମରାମତି, ଛିଆର ଏବଂ
ଉପରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ (ଯାହା କି ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ବା
ନାମମାତ୍ର ପାରିଶ୍ରମିକ ନେଇ ପ୍ରଜାମାନେ ପ୍ରତିବର୍ଷ
ଖରବେନେ ହୋଇ କରନ୍ତି)—

Impressed labour consisting of thatch-
ing and building houses for the Raja
and his officers in summer season.

ଖରବେଲ—ଦେ. ବ. —ଦିବସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଟିଏ ସମୟ; ଦିପହର
Kharā belā ବେଳା, ଉଦ୍‌ଉଦିତା ଦିପହର—

ବୋଦେବେଳା

Midday.

ଧୂପକାବଳ

ଖରବେଲିଆ—ଦେ. ବଣ.—ଖରବେଲସମ୍ପର୍କୀୟ ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Kharābeliā Pertaining to the midday.

ଖର ମଟାଇବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଖରବେଲ ବା ଦିପହର
Kharā matālibā ଗତ କରବା—To let the time of
noon pass; to pass the noon time at
some place.

ଖର ମଞ୍ଜୁଳିକା—ଦେ. ବ. —ଶୁଭ ଲେଉଟିବା; ଦିପହର ସମୟ ଗଢ଼ିବା—
Kharā matulibā The time after the sun passes
the meridian.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ସ	ସ	ଞ	ଋ	ୠ	ଋ	ୠ

ଝର ମାରିବା—ଦେ. ବି.—ଝର କାଟିବା (ଦେଖ)
Kharā māribā Kharā kṣṭribā (See)

ଝରମୁହାଁ—ଦେ. ବି.—ଝରଆଡ଼କୁ ଯେ ମୁହଁ କରି ଥାଏ—
Kharāmuhāñ Facing the sun.

ଝରଣା—ଫ. ବି.—ଅଜମୋଦା, ବଣଜୁଆଣି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Kharāṣṇā Seseli Indicum.

ଝର—ଦେ. ବି. (ଫ. ଖଡ଼ୀ)—ଏକଜାତୀୟ ଲମ୍ବ ଚୂଣ—
Kharī A kind of long grass used in thatching;
ଧଉଳି Saccharum Fuscum.

କରମ୍ଭୁ ଅଦର ହେଲ ମୁଁ ଏତେ ସର,
ପୋଇଲି ଅଶ୍ରୁର ବଳି ହୋଇଲ ଝର । ଭବାନୀଦେବୀ ଶ୍ରୀକଳହସ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ବଡ଼ ଟାଆଁଶା; ଏଥିରେ ଘର ଛାଆଣି କରାଯାଏ;
ଏହାର ଗଛ ଓ ପତ୍ର ଆଖୁଗଛ ଓ ପତ୍ରପରି; କନ୍ଥୁ ସରୁଆ ।]

ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଝରମୁହାଁ—
1. Relating to sun's rays.

୨ । ଝରଦିନ—2. Of the summer

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ଧାନହଳାର ଗଦା—
Heap of paddy-sheaves.

ବୈଦେ. ବିଶ.—(ଆ. ଝରଫ୍)—ହେମନ୍ତକ (ଶସ୍ୟ)—
ଶସ୍ୟ (grains) Growing in winter.

ଝରୀକ [ଦ୍ର—ଝରଫସଲ ଯଥା—ଶାରଦଧାନ, ବାଜର, ମୁଗ,
ହରିଡ଼ ଆଦି ଫସଲ ।]

ଝରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ତୁଲ. ହି. ଝରହା)—
Kharī ଚଢ଼ୁଆ—Hare; rabbit.

(ଝଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟଗୁଣ)

ଝରକା—ଫ. ବି. (ଝର+କ+ଆ)—ମୃଗନାଭି ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଧୂଳି ପରି ଦାନା—
Kharikā ବଣିଷ୍ଠ କସ୍ତୁରୀ—Powdered musk.

ଗ୍ରା. (ଶୁଦ୍ର ଭାଷା) ବି.—ଝଡ଼ିକା (ଦେଖ)
Kharḍikā (See)

ଝରତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଝରତା=ବଡ଼ ଲମ୍ବାପା)—ଏକ ଶାସନ-
Kharita କର୍ତ୍ତୃକ୍ରମାନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଶାସନକର୍ତ୍ତୃକ କିକଟ (ଲମ୍ବାପାରେ
ଧବିତା ବନ୍ଦ ହୋଇ) ପଠାଯିବା ସରକାରୀ ଚିଠି—An official
ଝରୀତା letter (contained in a big envelope)
sent from the governor of one province
or the head of one department to
another.

ଝରଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.—(ଫା. ଝରଦ୍)—ଝରଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kharid (etc) Kharadi etc. (See)

ଝରଦ୍‌ବିକ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ଝରଦ୍‌ବିକ୍ରୀ ସହଚର; ଫା. ଝରଦ୍ + ଫ. ବିକ୍ରୀ)
Kharid bīkrī ବିଶା ବିକା—Purchase and sale.

ଝରଦ୍‌ମୂଲ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଝରଦ୍ + ଫ. ମୂଲ୍ୟ)—ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟରେ
Kharid mulya ଜନିତ ବିଶା ହୋଇଥାଏ—

Purchase-price

ଝରଦ୍‌ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଝରଦ୍ + ଫ. ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵ)—କିଣିବାଦ୍ଵାରା କୌଣସି
Kharid swattwa ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ହେତାର ଯେଉଁ ଅଧିକାର

ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ—Right or title acquired by
purchase.

ଝରଦା - ଦେ. ବିଶ.—କ୍ରିତ—
Kharidā Purchased.

ଧବିତା ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ରିତ ବସ୍ତୁ—

ଝରୀଦା Thing acquired by sale.

୨ । ଝରଦା ଜମାବନ୍ଦ (ଦେଖ)—

2. Kharidā jamābandī (See)

ଝରଦାଗି—ଦେ. ବି.—ଝରଦା ଜମାବନ୍ଦ (ଦେଖ)—
Kharidāgi Kharidā jamābandī (See)

ଝରଦା ଜମାବନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକପ୍ରକାର ଭୂସ୍ଵତ୍ତ୍ଵ (ଯାହା
Kharidā jamābandī ପୂର୍ବେ ନିଷ୍ଠର ଥିଲା ମାତ୍ର ଦାନଗ୍ରହଣକାର

ବିଶୟମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିକି କରି ଦେବାକୁ ତହିଁ
ଉପରେ ଗରୁଣ୍ଡମେଷ ଜମା ବା କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା)—
A tenure originally given rent-free but
now assessed to a quit-rent for having
been alienated by sale to a stranger.

ଝରଦାସତ୍ତ୍ଵ—ଦେ. ବି.—ଝରଦ୍‌ସତ୍ତ୍ଵ (ଦେଖ)—
Kharidāsatwa Kharidāsatwa (See)

ଝରଦ୍‌ସତ୍ତ୍ଵ—ଦେ. ବି.—ଝରଦ୍‌ସତ୍ତ୍ଵ (ଦେଖ)—
Kharidāsatwa Kharidāsatwa (See)

ଝରନ୍ଦିମ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଝରନ୍ଦି + ଧମ ଧାତୁ + ଥ)—ଗଧ ଦୁଧ ପାନ
Kharindhama କରୁଥିବା—Drinking asses' milk.

(ଝରନ୍ଦିମ—ଝା)

ଝରନ୍ଦିୟ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ—ଝରନ୍ଦିମ (ଦେଖ)—
Kharindhaya Kharindhama (See)

(ଝରନ୍ଦିୟ—ଝା)

ଝରଫ—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ହେମନ୍ତକ ଫସଲ; ଯେଉଁ ଫସଲ
Khariph ଶୀତଦିନରେ ହୁଏ—1. Winter-crop.

ଧବିତା (ଯଥା—ଶାରଦଧାନ, ମୁଗ, କୋଳଧ, ଚଣା ।)

ଝରୀକ ୨ । ଶାରଦଧାନ—2. Autumnal paddy

ଝରଫୋଟକା—ଦେ. ବି.—ଗୋରୁଙ୍କ ଶୁଭ୍ରସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରେ ବାହାରିବା ଫୋଟକା—
Khariphotakā ପରି ବ୍ରଣବିଶେଷ—An eruption in the
hoofs of cattle.

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରଣ ବାହାରିଲେ ଗୋରୁଙ୍କୁ ୨୫ଦିନ ଜର ହୁଏ ।
ତା ପରେ ଜର ଛାଡ଼ିଯାଏ ଓ ବ୍ରଣ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଯେତେ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

ଖରା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଖର+ଶ୍ରୀ. ଇ)—ମାଉ ଗଧ—

Khari

A she-ass

ଖରାଜାଂଘ—ସ. ବି—ଶିବ, ମହାଦେବ—

Kharijāṅgha

An epithet of Śiba. (Apte)

ଖରୁ—ସ. ବିଶ (ଖର୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇ, ନିପାତନ)—୧ । ଧଳା—

Kharu

1. White.

୨ । ନିବୋଧ—2. Foolish; stupid.

୩ । ନିଷ୍ଠୁର—3. Cruel

୪ । ନିଷିଦ୍ଧ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଲାଲ୍ଲାସ୍ତ୍ର—

4. Hankering after prohibited things.

ସ. ବି. ସ୍ତ୍ର—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. Horse.

୨ । ଦାନ୍ତ—2. Tooth

୩ । ଗର୍ବ—3. Pride.

୪ । କାମ; ମଦନ—4. Cupid.

୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. God Śiba.

୬ । ନିଷିଦ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଗ୍ରହ—

6. Desire for prohibited things.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ପତିମୁଗ୍ଧ କନ୍ୟା—A girl who chooses her own husband.

ଖରୁଆ—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଖର)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ—

Kharaṭṭa

1. Swift; pert; active.

୨ । ଚଞ୍ଚଳଗତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Swift-footed.

୩ । ଯେ ଅଳସୁଆ ନୁହେ—3. Brisk.

ଖରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଖରୁର (୧) (ଦେଖ)

Kharaṭṭa

Kharaṭṭa (1) (See)

ଗ୍ରା. ବି—ଖରଡ଼ା (ଦେଖ)

Kharaṭṭa (See)

ଖରୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଖରରୁ ଉଦ୍ଭବ ଖର)—ମରୁଡ଼ିଆ; ମରୁଡ଼ି

Kharaṭṭi

ଯେଉଁ ସ୍ଥଳକୁ ବାଧେ—

(land) Which is subject to drought.

ଃ ଖରୁଡ଼ିଆରୁ ମାଣେ ଧୋଇଥାଉ କଣେ—ଭଗ ।

ଖରୁଡ଼ିବୁଣା—ଦେ. ବି—ଖରଡ଼ିବୁଣା (ଦେଖ)

Kharaṭṭibunā

Kharaṭṭibunā (See)

ଖରେ—ଦେ. କି. ବିଶ (ସ. ଖର)—୧ । ଯିପ୍ରଗତିରେ—

Khare

1. Briskly; swiftly.

ଗୁଡ଼ି ଦେବା ଖରେ ଠଉରୁର ବାଜି

ବଳେଇ ପ୍ରଣୟ ବରଦ ଶଙ୍ଖାଳ—ଅଜୟବନ୍ଧୁ. ଶେଷବନ୍ଦୀ ଭରଣ ।

୨ । ଶୀଘ୍ର—2. Soon.

ଖରୋଟି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବିଶ—ଖରାଦିନେ ବା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ

Kharaṭi

କଟିବା (ଫସଲ)—

(crop) Growing in summer.

(ଯଥା—ଖରୋଟି କଖାରୁ)

ଖରୋଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ. ବି—ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ବ ସମୟରେ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମୋତ୍ତର

Kharaoshtṛī

ସୀମାରେ ଚଳୁଥିବା ଲିପିବିଶେଷ—

Name of a script prevalent in the

North-western frontier of India

during the reign of Emperor

Asoka.

[ଦ୍ର—ଏ ଲିପି ପାରସୀ ପର ଭାଷାରେ ବାଆଁକୁ ଲେଖା-
ଯାଉଥିଲା । ଏହାକୁ ଗାନ୍ଧାରଲିପି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଖରୋଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ. ବି—ଖରୋଷ୍ଟ୍ରୀ (ଦେଖ)

Kharaoshtṛī

Kharaoshtṛī (See)

ଖର୍ଚ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ପା. ଖର୍ଚ୍, ଆ. ଖର୍ଚ୍)—

Kharcha (etc.)

ଖରଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kharcha etc. (See).

ଖର୍ଚା—ବୈଦେ. ବି—ଖରଚ୍ (ଦେଖ)

Kharchā

Kharchā (See)

ଖର୍ଚାନ୍ତ—ଦେ. ବିଶ—ଖରଚ୍ (ଦେଖ)

Kharchānta

Kharchānta (See)

ଖର୍ଚା—ବୈଦେ. ବିଶ—ଖରଚା (ଦେଖ)

Kharchī

Kharchī (See)

ଖର୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । କୁଣ୍ଡେଇଦେବା—

Kharka (root)

1. To itch.

୨ । ସଫାକରିବା—2. To cleanse.

୩ । ପୂଜାକରିବା—3. To worship

୪ । କଟକଟ ଶବ୍ଦ କରିବା—5. To creak.

୫ । କଷ୍ଟଦେବା—

5. To pain; to make uneasy (Apte).

ଖର୍ଜନ—ସ. ବି (ଖର୍ଜ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଡେଇଦେବା + ଭବ. ଅନ)—

Kharkana

କଣ୍ଡୁମୂଳ; କୁଣ୍ଡେଇଦେବା—

Scratching for satiating the itching

sensation.

ଖର୍ଜିକା—ସ. ବି (ଖର୍ଜ ଧାତୁ + ଅକ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—

Kharkika

୧ । କଣ୍ଡୁ; କାଢ଼ି—1. Itches.

୨ । ଗରମି ବେମାର—2. Syphilis

୩ । ରୁଚିବା—3. Relish.

ଖର୍ଜୁ—ସ. ବି (ଖର୍ଜ ଧାତୁ + ଭବ. ଇ)—

Kharku

୧ । କୁଣ୍ଡେଇଦେବା—1. Scratching.

୨ । ଗଲୁ—2. Itching.

୩ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ଖଜୁରଗଛ—3. Date-palm.

୪ । ଧଉରଗଛ; ଦୁରୁ—4. Thorn-apple.

୫ । କୀଟ ବିଶେଷ; ଅଂଶେଇ—5. Worm; maggot.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖର୍ଜନ) କୁଣ୍ଡିଆ (ରୋଗ)—

Dry itches.

ଘରେ ନାହିଁ ଭରସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଖେଳୁ ବରୁଣ ସୁଖିଣ୍ଡି ଶେ—ଭଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ନିସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାଂଶର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାଂଶର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଦ୍

ଖର୍ଜୁର-ସ. ବି. (ଖର୍ଜୁ ଧାତୁ + ଉର)—ରୂପା—

Kharjura Silver.

ଖର୍ଜୁ—ସ. ବି. (ଖର୍ଜୁ ଧାତୁ + ଉ)—ଖୁଜୁଲ; କାଢ଼ି—

Kharjū Itches.

ଖର୍ଜୁର—ସ. ବି. (ଖର୍ଜୁ ଧାତୁ, ଶିଜନ୍ତ = ଖର୍ଜୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଉର)—

Kharjūra ୧ । ଖର୍ଜୁର ଗଛ—1 Date-palm

୨ । ଖର୍ଜୁରକୋଳ—2. Date plum.

୩ । ରୂପା—3. Silver

୪ । ଘାଟବିଶେଷ, ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ଯୋକ—

4. Hairy caterpillar.

୫ । ବୃଷ୍ଟିକ; ବିଷ୍ଣୁ—5. Centipede; scorpion.

୬ । ହରିତାଳ—6. Yellow orpiment; arsenic sulphide

ଖର୍ଜୁରକ—ସ. ବି. (ଖର୍ଜୁର + ସାର୍ଥେ. କ)—ବିଷ୍ଣୁ—

Kharjūṛaka Scorpion.

ଖର୍ଜୁରବେଧ—ସ. ବି. (ଖର୍ଜୁର + ବେଧ)—ଯୋଗବିଶେଷ—

Kharjūrabedha Name of an astrological conjunction.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଏକାର୍ଗଳ ଯୋଗ; ହି. ଶକସାଗର ।]

ଖର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ. କାମୁଡ଼ିବା—

Kharda (root) To bite.

ଖର୍ପର—ସ. ବି. (କୃପ୍ ଧାତୁ = ପାରାଗ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—

Kharpara ୧ । ଚୋର—1 Thief.

୨ । ଧୂର୍ତ୍ତିବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. Cheat; rogue.

୩ । ଉପାରିତ୍ର—

3. A beggar's bowl; a begging dish.

୪ । ଖପରଲ—4. Tubular tile for roots

୫ । ମାଟିପାତ୍ରର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଂଶ, ଖପର—5. A potsherd.

୬ । ଛତା—6. Umbrella

୭ । ମୁଣ୍ଡର ଖୋଳ, ଖପର—7 Skull.

[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡୀ ବା କାଳୀଠାକୁରାଣୀ ଏକ ହାତରେ ଖଣ୍ଡା ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ପାତାକାର ଖୋଳ (ଖପର) ଧରି ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଶତ୍ରୁକୁ ଖଣ୍ଡାରେ ହାଣି ତାହାର ରକ୍ତକୁ ଖପରରେ ରଖି ସେ ରକ୍ତ ପାନ କରନ୍ତି ।]

୮ । ଖପର ନାମକ ଉପଧାତୁ, ଦସ୍ତା—

8. Zinc or bronze

୯ । ଥାଳ ପରି ତଟକା ମାଟି ବାସନ (ହି. ଶକସାଗର)—

9. A flat earthen plate.

ଖର୍ପରିକା—ସ. ବି. (ଖର୍ପର + ଇକ + ଅ)—

Kharparikā ଅଖିର ଅଞ୍ଜନବିଶେଷ; କଜଳ—
A kind of collyrium.

ଖର୍ପରୀ—ସ. ବି. (ଖପର + ସ୍ତ୍ରୀ. ର)—

Kharparī ଖର୍ପରିକା (ଦେଖ)

Kharparikā (See)

ଖର୍ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ମୂଳାଦି ଶୁଦ୍ଧି—

Kharpani କ୍ରିଷ୍ଣାରେ ନବମ ଓ ଦଶମ ଦିନର ଅନୁଷ୍ଠାନବିଶେଷ—

A rite observed amongst the Bihārīs of Sambalpur on the 9th and 10th days of the funerals.

[ଦ୍ର—ନବମ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ବୁଝୁମ୍ବ, ଗାଆଁମୁଣ୍ଡେ ଗୁଡ଼ିଲଗୁଡ଼ିଏ ଲୁଗାଲୁ ତହିଁ ପାଖେ ଘାସ ଜାଳ ଜଳି ବସନ୍ତି, ଘାସରେ ଯୋକ ଆସି ପଡ଼ିଲେ ତାକୁ ମୃତଲେକର ଆତ୍ମା ଜ୍ଞାନ କର ସେ ଯୋକକୁ ଘରକୁ ଆଣି ପୂଜା କରି ଦଶମ ଦିନ ତାକୁ ନେଇ ନଦୀରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଫେରିଆସି ଭୋଜନ କରି ଶୁଦ୍ଧିହୁଏ ସମାପନ କରନ୍ତି ।]

ଖର୍ବା (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଗମନ କରିବା—

Kharba (root) 1. To move; to go.

୨ । ଗର୍ବା କରିବା—2. To arrogate.

ଖର୍ବା—ସ. ବି. (ଖର୍ବା ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା, ଗର୍ବା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)

Kharba ୧ । ୧୦୦୦୦୦୦୦୦୦୦, ଏକ ସହସ୍ର କୋଟି ସଂଖ୍ୟା; ଦଶ ଲକ୍ଷ—1. 10 billions in number.

୨ । ବାରଲକ୍ଷ ବା ୧୨ ଶହ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—

2. 12 billions.

୩ । କୁବେରଙ୍କ ନିଧବିଶେଷ—3. One of the valuable gems of the Hindu God of wealth.

୪ । କୁଞ୍ଜ ବୃକ୍ଷ; ରୁକ୍ଷିଆ ଗଛ—4. A dwarfish tree; a tree of stunted growth.

୫ । ଅଗଣନ, ଅଗଣିତ ସଂଖ୍ୟା—

5. Countless number.

୬ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ, ସେବକ ଫୁଲ—

6. Rosa Moschata; musk-rose.

୭ । ଦ୍ୱାଦଶ ସ୍ଥାନର ସଂଖ୍ୟା (ହି. ଶକସାଗର)—

7. The digit at the twelfth place.

ସ. ବିଶ. —୧ । ବାମନ, ବାଙ୍ଗର, ବାଙ୍ଗୁର—

1. Dwarfish; of short stature.

ଖର୍ବା ହୋଇ ସ୍ୱରରୁ ବୁଝିବା ବାଣୀରେ । ବିବସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶେଷତା. ଖ. ଗୀତ ।

୨ । ବିନଷ୍ଟ, ନାଶପ୍ରାପ୍ତ—2. Destroyed.

ସେହି ଘଟଣାରେ ଗଣ୍ଡାର ଉପଦ୍ରବେ ଖର୍ବା ହୋଇଲେ ସଂସାର ।

ପ୍ରତାପ. ଶର୍ମସ୍ତେଶ ।

୩ । ଦ୍ରାସପ୍ରାପ୍ତ—3. Faded; diminished.

୪ । ଏକ ଖର୍ବା ସଂଖ୍ୟା—

4. Numbering 10 billions.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂସର ୧ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାଞ୍ଜି ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବା ମାଞ୍ଜିର ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନିମ୍ନିକ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଜିରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିକେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

* । ଅଗଣିତ; ଅସଂଖ୍ୟ—

5. Innumerable; unnumbered.

୭ । ବିକଳାଙ୍ଗ—6. Mutilated; crippled.

ଶବ୍ଦ କରକା—ଦେ. କି.—୧ । (ଗବ) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରକା, ଅପମାନ
Kharba karibh ଦେବା—To humiliate, to make
ଅବବକବା one eat the humble pie.

ଅବବକରନା

୨ । କମାଇଦେବା, ହ୍ରାସ କରକା—2 To diminish.

ଶବ୍ଦକାୟ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁକ୍ରୀଣ; ଶବ୍ଦ + କାୟ)— କ୍ଷୁଦ୍ର, ବୟସ୍କ-
Kharbakāya ବିଶିଷ୍ଟ; ବାମନ; ବାଙ୍ଗର—

(ଶବ୍ଦକାୟ—ଶ୍ରୀ) Dwarfish; of stunted growth

ଶବ୍ଦଶବ୍ଦ—ଦେ. ବିଶ. — ଅସଂଖ୍ୟ; ଅଗଣିତ—

Kharbakharba Innumerable; countless.

(ଭୂଲ. କୋଟିକୋଟି, ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ, ସହସ୍ରସହସ୍ର, ଶତଶତ ।)

ଶବ୍ଦତ—ସ. ବି. (ଶବ୍ଦ + ଅଧି ଧାତୁ = ଗମନ କରକା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kharbata ୧ । ଗୁରୁଶତ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗ୍ରାମ—1 A village
in the centre of 400 villages.

୨ । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ବଜାର ବା ହାଟ ବସେ, ପାଟଣା—

2. A market-town.

ବୈକୁଣ୍ଠ ଶବ୍ଦ ପର. ବଲେକର ଏବଂ ପର. ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହସକଳାମ ।

୩ । ପଦ୍ମତ ପ୍ରାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମ—

3. A village at the foot of a hill.

ଶେଷ ଶବ୍ଦଟି ବାଟିକରେ, ଦୂରମ ପଦ୍ମତ କାନ୍ଦରେ । କରକା. ଗୁରୁତର ।

[ଦ୍ର.—'କରକା' ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରାନ୍ତ ।]

ଶବ୍ଦତା—ସ. ବି. (ଶବ୍ଦ + ତା. ତା)—୧ । ବାଙ୍ଗପଣିଆଁ—

Kharbatā 1. Dwarfishness.

୨ । ନିରାଶ—2. Destruction; loss.

୩ । ଅପମାନ—3. Humiliation.

୪ । ହ୍ରାସ—4. Diminution.

ଶବ୍ଦତ୍ୱ—ସ. ବି. (ଶବ୍ଦ + ତ୍ୱ. ତ୍ୱ)—ଶବ୍ଦତା (ଦେଖ)—

Kharbatwa Kharbatā (See)

ଶବ୍ଦକାର—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁକ୍ରୀଣ, ଶବ୍ଦ + ଆକାର)—

Kharbakāra ଶବ୍ଦକାୟ (ଦେଖ)—

(ଶବ୍ଦକାର—ଶ୍ରୀ) Kharbakāya (See)

ଶବ୍ଦକୃତ—ସ. ବିଶ. (ବହୁକ୍ରୀଣ; ଶବ୍ଦ + ଆକୃତ)—

Kharbakṛuti ଶବ୍ଦକାୟ (ଦେଖ)—

Kharbakāya (See)

ଶବ୍ଦିତା—ଦେ. କି (ପଦ୍ୟ) (ସ. ଶବ୍ଦ)—(ଗବ, ଦମ୍ଭ) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରକା;

Kharbibh ଶବ୍ଦ କରକା—To diminish; to subdue.

ବେ ରଚନା ବଡ଼ ଭଲେ ଶବ୍ଦ ପଦ୍ୟ ବସ—ମଧୁସୂଦନ. ଭଲକଥା ।

ଶବ୍ଦଜ—ସ. ବି. — ଉରୁଜ; ଶରଭୁଜ—

Kharbuja Water-melon; musk-melon.

ଶଲ (ଧାତୁ)—ସ —୧ । ଗତି କରକା—

Khal (root)

1. To move,

୨ । କମ୍ପିବା—2. To tremble

୩ । ସଂଗ୍ରହ କରକା—3. To gather, to collect

୪ । ହାନି କରକା—4. To do harm; to injure

ଶଲଖାଲ—ଦେ. ଅ (ଧୂଳ୍ୟନୁକରଣ) — ଚୂର୍ଣ୍ଣର ମଞ୍ଜୁ ଶୁଣିଗଲେ ଉପରର

Khalḥkhāl ବକଳ ହୁଣ୍ଟୁଳା ହୋଇ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—

Hollow sound of dry barks peeling
off from a tree.

ଶଲପଚ କରକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ହ. ଶଲ)—କପଟାଚରଣ

Khalpach karibh କରକା—To act fraudulently or
deceitfully.

ଶଲ—ସ. ବି. —୧ । (ଶଲ ଧାତୁ = ସଂଗ୍ରହ କରକା, ହାନି କରକା +
Khalā ଅଧି. ଅ) ଧାନମାଦର ଶଲା—1. A threshing
floor; grain-yard.

୨ । ଉତୁଖଲ; ଔଷଧୀୟ ମର୍ଦ୍ଦନ କରକା ପାତ୍ର; ଶଲ—

2. A mortar for pounding small things.

୩ । ଚକ୍ର—3. Mill.

୪ । (+ କର୍ମ. ଅ) ତୈଳର ସିଠା ବା କାଞ୍ଜି; କଳ୍ପ—
4. Dregs or sediment of oil etc.

* । ସ୍ଥାନ—5. Place; site.

୬ । ମୃତ୍ତିକା; ମାଟି—6. Earth, soil.

୭ । ମଳ—7. Impurities; dirt.

୮ । ଧୂଳିଗଡ଼ା—8. Heap of dust.

୯ । ଜଞ୍ଜାଳ; ଅଳିଆ—

9. Complications; refuse matter.

୧୦ । ଯୁଦ୍ଧ—10. Contest; fight; battle.

୧୧ । ଦୁର୍ଜନ ବ୍ୟକ୍ତି—

11. A villain; a wicked person

୧୨ । (ଶ = ଅକାଶ + ଲ ଧାତୁ = ସଂଗ୍ରହ କରକା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
—ସୂର୍ଯ୍ୟ—12. The sun.

୧୩ । (ଶ = ଅକାଶ + ଲ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣକରକା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଧାତୁର—13. The thorn-apple.

୧୪ । (ଶ + ଲ ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରକା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ତମାଳ ବୃକ୍ଷ—14. The Tamāla tree.

୧୫ । ଦହିକଞ୍ଜ (ସୁଗୁର)—15. Butter milk boiled
with acid vegetables and spices. (M. W.)

ସ. ବିଶ.—୧ । ଦୁର୍ଜନ—1. Wicked.

୨ । ମାତ—2. Mean; base; vile.

୩ । ହିଂସ୍ରକ—3. Revengeful.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ୠ

୪ । କୁଟଳ—4 Crooked; artful.

* । ଶଠ—5 Deceitful

ଦେ. ଇ (ସ. କଳହ)—ଖଲବ; କଳହ—Quarrel

ଖଲ—ସ. ଇ (ଖଲ ଧାତୁ + ଅଧ ଅ)—

Khala ୧ । ଔଷଧାଦି ବାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରସ୍ତର ପାତ୍ରବିଶେଷ;
ଧନ ଖଲ—1 A mortar for pounding

ଧନ, ଧନ

medicine

[ଦ୍ର—ଖଲୁଆ ପାତ୍ରକୁ ଖଲ ଓ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ପ୍ରସ୍ତରଶୃଙ୍ଖାର
ଉପରେ ବଟାଯାଏ ତାହାକୁ ଖୁଆ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଧନନୀ ୨ । (ପା. ଖାଲ)—ବର୍ଣ୍ଣିଆମାନଙ୍କର ଏକ ଶୁଷ୍କ, ଯାହା

ସାହାଯ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିଆମାନେ ଗୋଲ ଫମ୍ପା କଣ୍ଠି ଆଦି
ଢାଳି କରନ୍ତି; ଠା—

2. A kind of goldsmith's mould.

ଖଲକ—ସ. ଇ (ଖଲ ଧାତୁ + ଅକ)—କୁମ୍ଭ, ମାଟିଆ—

Khala ୧ । ଖଲ ଧାତୁ + ଅକ) —କୁମ୍ଭ, ମାଟିଆ—

Pitcher (Apte).

ଖଲଖଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ବଣାର) ଇ—

Khalakhati ୧ । ବନଜାତ ଶାକବିଶେଷ —
Ipomoea Quinata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ବାଲ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ, ତଳ ଗୁଡ଼େଇ
ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଥାଏ ।]

ଖଲଖଲ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. କଳକଳ)—

Khala ୧ । ଜଳ ଆଦି ବେଶି ପରିମାଣରେ ବହିବାର ଶବ୍ଦ;
କଳକଳଧ୍ୱନି—

1. Hollow sound of water flowing
copiously.

ସେହିକାଳରେ ହୃଦ ସେବା ତଟ ଭେଦ

ଖଲଲେ ହୋଇ ବହିଲା ଗନ୍ଧ ନଦୀ—ବୃଷ୍ଟି, ମହାବର. ଶୁଷ୍କ ।

୨ । ଶୁଷ୍କ ଗଣ୍ଡି ଓ ଶାଖାରୁ ଶୁଷ୍କ କଳ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—

2 Hollow sound of dry barks peeling off
from a tree.

୩ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—3. Plentiful; abundant.

୪ । ବହୁପରିମିତ—4. Excessive; copious.

ବାଣ ପତ୍ର ଶୋଷିତ ବହୁ ଖଲଖଲ—ପାତାସର, ବୃଷ୍ଟି ହସ୍ତାଶ୍ରୟ ।

* । ଯଥେଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି—5. More, than enough.

(ଯଥା—ତା ଅଧ୍ୟାୟରେ ଟଙ୍କା ଖଲଖଲ ହେଉଛି ।)

୬ । ହୁସ୍ତା; ଢଳାଢଳ—6. Loose.

୭ । ଖଲଖଲ (ଦେଖ)

7. Khalakhala (See)

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଖଲଖଲାୟ ନାମକ ନାମଧାତୁର ପ୍ରୟୋଗ
ଅଛି ।]

ଖଲଖଲ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଭୂ. ସ. ଖଲ ଧାତୁ ସଞ୍ଜଳନ, ଖଲ
ଧାତୁ—ପ୍ରଗଳ୍ଭା)—

Khala ୧ ।

ଧିନଧିନ, ଧନଧନ

୧ । ଉଚ୍ଚହାସଧ୍ୱନି—

କହକହ

1. Sound of loud laughter.

୨ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ ସହକାରେ—2. (laughing) Loudly.

ଶ୍ରୀ ହସିଲେ ବଣ୍ୟ ଋଷି ଖଲଖଲ—ପାତାସର ବୃଷ୍ଟି ହସ୍ତାଶ୍ରୟ ।

୩ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ, ଅଧ୍ୟଧିକ—

3. Being in excess; abundant.

(ଯଥା—ତା ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଖଲଖଲ ହେଉଛି ।)

୪ । (ପାତ୍ର, କଣ୍ଠ) କଥା କହିବାକୁ ଅଗ୍ରହାନ୍ତ; ଅନବଳ—

4. (tongue or mouth) Over-eager or
restless to speak out.

* । ଉଚ୍ଚ ବା ଅଧିକ (ହାସ୍ୟ)—

5 Immoderate or loud (laughter).

ଖଲଖଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଇ—ଖରଖରା (ଦେଖ)

Khalakhali ୧ । Kharakharī (See)

ଖଲଖଲିଆ—ଦେ. ଇଣ (ପୁ)—୧ । ଭବତବା; ଯେଉଁ ଲୋକ ଯେତେବେଳେ

Khalakhali ୧ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ସମ୍ବଳ ରଖି ପାରେ ନାହିଁ—

(ଖଲଖଲେଇ—ଶ୍ରୀ) 1. (a person) Who can not keep a
secret; babbling (person).

୨ । ପରସ୍ପରରୁପେ ହୋଇଥିବା (ହାତା)—

2. Copiously or well evacuated (stools)

୩ । ଯଥେଷ୍ଟ—3. Adequate; ample.

୪ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—4. Plentiful; abundant.

* । ବହୁପରିମିତ—5. Copious; profuse.

ଖଲତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଇ (ସ. କଳହ ବା ଖଲତା)—

Khalata ୧ । କଳହ; ଦୁଃଖ—1. Quarrel.

୨ । ଗୋଲମାଲ—2 Noise; row.

୩ । ଅନର୍ଥ—

3. Dispute; misunderstanding.

ଖଲତ ବାଦି ବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଇ—ଦୁଃଖଲାଭବା, ଅନର୍ଥର

Khalata bādhā ୧ । ସୁପାତ କରବା—

To foment a quarrel; to create a row.

ଖଲତା—ସ. ଇ (ଖଲ + ତା. ତା)—

Khalata ୧ । ଖଲର ଅଚରଣ—

1. Mean or low conduct.

୨ । ଶଠତା—2. Deceit.

୩ । ନିଷ୍ଠୁରତା—3. Cruelty.

୪ । ଦୁଷ୍ଟାମି—4. Wickedness.

* । ହିଂସା—5. Revengeful spirit.

୬ । କପଟତା—6. Artfulness.

ବୈଦେ. ଇ (ଆ. ଖରାତା)—୧ । କଳମ ଯେନୁଲୁ ଆଦି ରଖିବା

ଧନତା ପାଇଁ ବଡ଼ ଖୋଲ ବା ମୁଣି—

୧. A big envelop or pouch for
keeping pens, pencils etc.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂପ ୧ ଚଢ଼ା ଓ ଅନ୍ଧର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ା ଅନ୍ଧର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ଧର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁର, ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିର ବପସର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବଡ଼ ଲତା—2. Big envelop.

ଖଲତା—ବେଦେ. ବି—ଖଲତା (ବେଶ)

Khalatā Khaḷatā (See)

ଖଲତା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଖଲ ଧାତୁ = ଖସିବା + ଫଳ୍ଗର୍ଥ. ଅଭ)—

Khaḷatī ଟାଙ୍ଗରମୁଣ୍ଡା—Bald-headed.

(ଖଲତା—ଶ୍ଳୀ) ସ. ବି.—ଟାଙ୍ଗର ଶ୍ରେଣ; ଇନ୍ଦ୍ରଲୁପ୍ତ ଶ୍ରେଣ—
Baldness.

ଖଲତକା—ସ. ବି. (ଖଲତ + କ + ଅ)—

Khaḷatikā ପର୍ବତ—Mountain.

ଖଲଧାନ—ସ. ବି. (ଖଲ + ଧା ଧାତୁ = ଧରିବା + ଅଧ. ଅନ)—

Khaḷadhāna ଖଲା—Threshing floor.

ଖଲପୁ—ସ. ବି.—ଖଲପୁ (ଦେଖ)

Khaḷapu Khaḷapū (See)

ଖଲପୁଅ—ଦେ. ବି (ସହରର)—ଖଲ ବା ମର୍ଦ୍ଦନ ପାତ୍ର ଓ ମର୍ଦ୍ଦନ ପାଇଁ

Khaḷapū ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରସ୍ତର ଦଣ୍ଡ—Mortar and pestle.

ଅଳତାଟି, ଅଳତୁଡ଼ି

ଅଳତଦଳା

ଖଲପୁ—ସ. ବି. (ଖଲ = ମଇଳା + ପୁ ଧାତୁ = ମାର୍ଜନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି

Khaḷapū କ୍ରି ପା—ଫରାଶ; ହାଡ଼ି; ମେହେନ୍ଦର—
A sweeper.

ଖଲପ୍ରକୃତି—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରହ୍ମ; ଖଲ + ପ୍ରକୃତି)—ଦୁଷ୍ଟସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—

Khaḷaprakṛuti Of wicked disposition.

ଖଲପ୍ରକୃତିକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ଖଲପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)

Khaḷaprakṛutika Khaḷaprakṛuti (See)

(ଖଲପ୍ରକୃତିକା—ଶ୍ଳୀ)

ଖଲବ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଖଲବା (ଦେଖ)

Khaḷaba Khaḷabā (See)

ଅଳ ଦେ. ବି.—(ସ. କଲହ)—କଲହ; ଅନର୍ଥ—

ଅଳହା Quarrel.

ଖଲବ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଲବ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)

Khaḷaba kāḍhibā Khaḷaba lagāibā (See)

ଖଲବଚନ—ସ. ବି. (ଅଶ୍ରୁ ଚତୁ; ଖଲ + ବଚନ)—

Khaḷabachana ଦୁଷ୍ଟଲୋକର କଥା; ବର୍ଣ୍ଣନା—

Words reported by a wicked or
evil-minded person.

ଖଲବ ବାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି —ଖଲବ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)

Khaḷaba bāḍhibā Khaḷaba lagāibā (See)

ଖଲବଳ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଭୁତ—1. Frightened

Khaḷabāḷa ୨ । ଶସ୍ତ୍ର ଓ କମ୍ପିତ; ଚରଣ—

2. Trembling through fright.

୩ । ବିଶେଷ ଭୟଯୋଗୁଁ ଇତସ୍ତତଃ ପଳାୟମାନ—

3. Fleeing away in different directions

through a sudden fright.

ସେ ପୁଅ ଜନ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ଖଲବଳ

ପଲାଇ ପଶିଲେ ଯାଇ ପବତ କନ୍ଦର ।

ପାତାସର. ନ.ସି ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ।

୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Restless.

ଦେ. ବି —ଗୋଲ, ଦୁଃଖ—Noise; row; ado.

ହେଁଟେ, ଅନଳ ଖଲବଳ ଲଗିଥିବ ନିଶ୍ଚଳ ନୁହେଁ—

ଅରମର, ଅଳସଲ ପ୍ରାଚୀ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଶିଳ୍ପ ।

ଖଲବଳ—ଦେ. ବିଶ.—ବ୍ୟାକୁଳ, ଅସ୍ଥିର—

Khaḷabala Restless.

ଅଳସଲ

ଖଲବ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନର୍ଥର ସୂଚନା କରିବା—

Khaḷaba lagāibā To create or initiate a quarrel.

ଅଗତାମାଗାନ

ଅଲେକା ନିକାଳନା

ଖଲବା—ଦେ. ବିଶ (ସ. କଲହ, ଖଲ)—୧ । କଲହତା; କାଣ୍ଡୁଆ—

Khaḷabā 1. Quarrelsome.

ଅଗତାଟେ ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.

ଅଲେକିଆ

(ଖଲବା—ଶ୍ଳୀ)

ଖଲବାଟିକା—ସ. ବି (ଖଲ = ଖଲା + ବାଟିକା)—ଖଲାବାଡ଼ି, ଶସ୍ୟାଦି

Khaḷabāṭika ଫସଲ ଜମା କରି ଅମଳ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଡ଼ି

ବୁଜା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—Enclosed grain-yard.

ଖଲମୂର୍ତ୍ତି—ସ. ବି (ଖଲ = ସ୍ଥାନ + ମୂର୍ତ୍ତି = ଅକୃତି; ସ୍ଥାନାନୁରୂପ ଅକୃତି

Khaḷamūrtti ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ବୋଲି)—ପାରଦ; ପାର—

Quicksilver.

ଖଲମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖଲବ; କଲହ—

Khaḷamba Quarrelling.

ଖଲ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. କଲହ)—କଲହ ଲଗାଇବା—

Khaḷa lagāibā To create or foment a
quarrel.

ଖଲସ୍ୱଭାବ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରହ୍ମ; ଖଲ + ସ୍ୱଭାବ)—ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବ—

Khaḷaswabhāba ବିଶିଷ୍ଟ; ଖଲପ୍ରକୃତିକ—Of wicked

(ଖଲସ୍ୱଭାବ—ଶ୍ଳୀ) disposition.

ଖଲା—ଦେ. ବି (ସ. ଖଲ)—ଧାନ ଫସଲ ଅଦି ଜମା କରିବା ଓ ଅମଳ

Khaḷa କରିବା ସ୍ଥାନ—Threshing floor; grain-yard.

ଆମାବ ବସାଇ ଗୋଶାଳା, ଖଲା, ମଞ୍ଚ, ଆନକୋଟା—

ଅଲିହାନ ବ୍ୟାଧାଧ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଖଲ—ଦେ. ବି—ଖଲବାହିୟା—

Khaḷ Act of pestling.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଖଲା—

Threshing floor.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଷ୍ଟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଖଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କୁବେଶୀ)—ମୟାଧାନା; ଖାଲୋଇ,
Khalāi କେଉଁଟମାନଙ୍କର ମାଛ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଫକାଣ୍ଡି-
ମୁଖ ବଣିଷ୍ଟ ବାଉଁସିଆ—Fisherman's basket.

ଖଲ୍ଲବା—ଦେ. କି—୧ । ଖଲ୍ଲେବା (ଦେଖ)

Khalāibā 1. Khaleibā (See)

୨ । 'ଖଲ୍ଲବା' କି ସ୍ୱାର ଶିକ୍ଷାବୃତ୍ତ—

2. Causative form of Khalibā.

ଖଲାଉଠା—ଦେ. ବି—ପତନଉଠା ଭୋଗ; ସେଇଁ ଦିନ କୃଷକର
Khalāuṭhā ଖଲାରେ ଜମାଥିବା ଧାନ ବିବାଦ୍ ଅମଳ ହୋଇ
ଯାଏ ସେଦିନ ଖଲାରେ ମେରମୁଲେ ଜଳଖିଆ ବା
ଶିଷ୍ଟ ଖେଳୁଥିବା ଆଦି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେବା
ଉତ୍ସବ—A ceremony accompanied by
the offering of cooked or uncooked
food to Goddess Lakshmi when the
last grain is gathered from the
grain-yard.

ଖଲ୍ଲଚେତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଲାରେ ଧାନ ଅମଳ ଶେଷ
Khalāchhed ହେବା ଦିନର ଉତ୍ସବ, ଖଲାଉଠା—
A festival observed by a cultivator
on the last day of his threshing.

[ଦୃ—ଏଦିନ ଯାହା ଧାନ ଅମଳ ହୁଏ କୃଷକ ତହିଁରୁ ଅଧେ
ଦୁଃଖୀରକୀ, ବୈଷ୍ଣବ ଓ ମୁଲିଆଙ୍କୁ ବିତରଣ କରେ ।]

ଖଲାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଲବାଡ଼ିକା)—

Khalābārdi ଖଲବାଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Khalābārdikā (See)

ଖଲ୍ଲସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଲ୍ଲଶୀ=ମୁକ୍ତି)—୧ । ମୁକ୍ତି—

Khalās 1. Liberation; deliverance

ଆନାମ ୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ବା ପାର ହେବା—

ଅନାମ 2. Coming out of a danger.

୩ । କାରାମୁକ୍ତି—

3 Release from imprisonment.

୪ । ବିପଦ ବା ଦାୟିତ୍ବରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—

4 Rescuing from danger or liability.

୫ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି—

5. Release from pain

୬ । ଗର୍ଭବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭପୂର୍ବକ ପ୍ରସବ—

6 Delivery of a pregnant woman by
giving birth.

୭ । ଦାୟିତ୍ବରୁ ମୁକ୍ତି—

7. Discharge from a liability.

ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ. ଖଲ୍ଲସ୍=ମୁକ୍ତି)—୧ । ବନ୍ଧନମୁକ୍ତି—

1. Released.

୨ । ବିପଦମୁକ୍ତି—2 Rescued; delivered from
danger.

୩ । ଦାୟିତ୍ବମୁକ୍ତି—

3. Discharged from a responsibility.

୪ । ରକ୍ଷମୁକ୍ତି—4. Freed from a debt.

୫ । କାରାମୁକ୍ତି—5. Liberated
from imprisonment.

୬ । ଶିଶୁ ପ୍ରସବ କରିବାଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତି (ସ୍ତ୍ରୀ)—

6. (woman) Delivered of the pangs of
child birth.

୭ । ଖତମ୍; ସମାପ୍ତ—

7 Finished; completed.

ଖଲ୍ଲସ୍ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । କାରାମୁକ୍ତି କରିବା—

Khalās karibā 1. To set free.

ଆନାମକରା ୨ । ରେଳ ବା ଜଙ୍ଗାଲୁ ବୋର୍ଡ଼ ଉତ୍ତାରିବା—

ଅନାମକରା 2. To unload,

୩ । ଅବରୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନରୁ ଜଳ ଆଦି ଛାଡ଼ିବା—

3. To release; to discharge (liquid).

୪ । ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତି କରିବା—

4. To liberate from danger,

୫ । ସମ୍ପର୍କରୁ ବନ୍ଧନ-ଦାୟିତ୍ବରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଦେବା—

5 To free from encumbrance or lien.

୬ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁରୁ ବାହାର କରିବା—

6. To cause the child in the womb to be
delivered.

୭ । ସ୍ୱର୍ଯ୍ୟମୋକ୍ଷଣ କରିବା—

7. To discharge one's semen.

୮ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରକ୍ଷାରୁ ମୁକ୍ତି ବା ଅବ୍ୟାହତ କରିବା—

8. To free or discharge a person from a
debt or liability.

୯ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ପ୍ରସବ କରିବା ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବା—

9. To assist a woman in child-birth.

ଖଲ୍ଲସ୍ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । କାରାମୁକ୍ତି କରିବା—

Khalās debā 1. To discharge from jail.

ଆନାମଦେୟା ୨ । ଦାୟିତ୍ବରୁ ମୁକ୍ତି କରିବା—

ଅନାମଦେୟା 2. To liberate from any responsibility.

ଖଲ୍ଲସ୍ ପାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ବନ୍ଧନ, ଦାୟିତ୍ବ, ଯନ୍ତ୍ରଣା, ବିପଦ

Khalās pāibā ଅବରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବା—

ଆନାମପାତ୍ରୀ 1. To be freed from any liability, debt,
imprisonment, danger or trouble.

ଅନାମପାତ୍ରୀ

୨ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—

2. To get an order for one's release.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ବାହୁଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗର୍ଭସନ୍ତାନୀରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା; ପ୍ରସବ କରିବା—

3. To be delivered of a child.

ଖଲ୍ଲସ୍ ହେବା—ଦେ. କି.—୧ । (ଜମା ହୋଇଥିବା ପାଣି) କୌଣସି
Khalās hebā ବାଟ ବା ନାଳ ଦେଇ ବୋହୁ ଯିବା—

ଖଳାସହସ୍ରା 1. (accumulated water) To be dis-
charged through a channel or outlet.

୨ । ଖଲ୍ଲସ୍ ପାଇବା (୧, ୩) (ଦେଖ)

2. Khalās pāibā (1, 3) (See)

ଖଲ୍ଲସି—ଦେ. ବ. (ଅ ଖଲ୍ଲସି)—୧ । ଜାହାଜ, ଅଗ୍ନି ବୋଟ, ରେଳ
Khalāsī ଓ କେନାଲ୍‌ରେ ଓ ତମ୍ବୁ ଟାଣିବା ଆଦିରେ ନିଯୁକ୍ତ ନିମ୍ନତମ

ଧନୀ ୧; କୁଲି—1. A cooly or menial servant

ଖଳାସୀ engaged in boats, railway etc (e.g. a
sailor, a tent-pitcher)

୨ । ଖଲ୍ଲସ୍ (ଦେଖ)

2. Khalās (See)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ.—ଡୋରର ବନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଶ୍ଵାଲେକ-
ମାନଙ୍କର କେଶ ବାଜିବାର ଏକପ୍ରକାର ଖୋଷା ବା ଗଣ୍ଡି—

A mode of tying the hair into a knot

ବେଦେ. ଶିଖ.—ଖଲ୍ଲସ୍ (ଦେଖ)

Khalās (See)

ଖଲ୍ଲସିନାଳ—ଦେ. ବ.—ସଫେଇ ନାଳ, ଯେଉଁ ନାଳଦ୍ଵାରା କୌଣସି
Khalāsinala ସ୍ଥାନରେ ଜମିବା ପାଣି ଖଲ୍ଲସ୍ ହୁଏ ବା ବହିଯାଏ—

ଧନୀନାଳ A drainage or channel for the dis-
charge of surplus or collected
water from a place

ଖଲ୍ଲସି ନିକାସି—ଦେ. ବ. (ଅ ଖଲ୍ଲସି ଓ ସ ନିକାସନ; କିଛିରଥ
Khalāsī nikāsi ଭାଷା; ସହଜରେ)—କୌଣସି ଦାବୀ ବା ଦାୟିତ୍ଵ
ଧନୀ ଓ ନିକାସି ଆଦିରୁ ମୁକ୍ତି ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବ୍ୟାହତ—

ଖଳାସୀ ଆଠ ନିକାସୀ Complete release from or dis-
charge of any claim or liability.

(ଯଥା—କିଛି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କେହି ଦାବୀଦାର ଭାବରେ ଥିବା ବେଳେ
ସେଥିର ଖଲ୍ଲସିନିକାସିର ଭାର ଆମୃତକ୍ ରହିଲା—କବାଲର
ଶରେର ।)

ଖଲ୍ଲ—ସ. ବ. । ଖଲ୍ ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା + କର୍ମ. ର)—

Khal ୧ । ତିଳାଦିର ସିଠା ବା କାଞ୍ଜି; କଲ୍ଲ—

1. Sediment of oil.

୨ । ତିଳିଆ—2. Oilcake

ଦେ. ବ.—୧ । ଧୋବା ଓ ତନ୍ତମାନେ ବସ୍ତୁ ଟାଣୁଆ କରିବା
ନିମନ୍ତେ ତହିଁରେ ଦେବା ମଣ୍ଡ—1. Starch
applied to a washed or newly woven
cloth to make it stiff.

୨ । ପିଠା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୁଡ଼ ମିଶ୍ରିତ ଅଗ୍ନି-

ପକ୍ କୋମଳ ଲେହ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ—

2. A paste made of corn-flour kneaded
with sugar and boiled for some time
for preparing cakes; dough

୩ । ଔଷଧର ଗୁଳାବିଶେଷ (ନଳେ)—3. A medicinal
paste made into a ball.

୪ । ଅରଣ୍ୟରେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଆଦୃ ଲବଣାକ୍ତ ସ୍ଥାନ
(ଯେଉଁଠାରେ ମୃଗମଣ୍ଡୁଆଦି ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ସମବେତ ହୋଇ
ସେଠାର ମାଞ୍ଜୁ ଚାଟିବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି)—4. A
resort of wild beasts (deer, buffalo etc)
in the jungle where they love to gather
and lick the briny earth.

୫ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ର ଦେବା ସମୟରେ କାଠର
ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ମଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବନା ଉପରେ ବୋଲା
ଯିବା ଚୂର୍ଣ୍ଣକସିଆ କାଠିଆ ଯାଉ—5 Starch
consisting of boiled rice-flour prepared
for causing the cloth to stick to the
wooden image of Lord Jagannātha
at Puri before it is painted.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଚକଟା ରଙ୍ଗିଆ ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—
A kind of clayey and reddish soil.

ଖଲ୍ଲ—ଦେ. ବ.—୧ । ପୁଞ୍ଜି ବୃକ୍ଷ ଯାଇଥିବା ଧାନକିଆରେ ପୁଞ୍ଜିଗଛ
Khali ଛଡ଼ା ଗୋଟିକିଆ ଧାନଗଛ ଓ ଘାସ—1 Single weeds
and paddy plants growing in a field
where paddy is grown in clusters.

୨ । ଖାଦ୍ୟ ବାଜି ବା ପାଇଁ ଏକତ୍ର ସିଆଁ ହୋଇଥିବା ଶାଳ
ଆଦି ଗଛର ପତ୍ରମାନ; ଶଳାକାସୁତ ଶାଳପତ୍ର; ଖଲ୍ଲପତ୍ର—

2. Leaves sewn together for being
used as food-plates

ମାତା ଖାଲେଇ କି ପୁଅ ସେ ତଣ୍ଡା କାଶେ ଯାକ ଅଛ ଖଲ୍ ।

ଗୀତାମଃ. ବୃଷ୍ଟି ଚପୁଗଣ ।

୩ । ଧଜା—3. Joke; jesting

୪ । ଗୋରୁଗାଈଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଘୋଷାର ଚାଲିବା ରୋଗ
ବିଶେଷ—4. Stringhalt of cattle; chronic
muscular spasms on the legs of cattle.

୫ । ଚସମସ୍ତ ବାକ୍ୟ, ବାକ୍ୟରେ ରସିକତା—

5 Wit and humour in speech.

୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରୋକ୍ଷରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କୁହାଯିବା
ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ବଚନ—6. Innuendo; side-hint.

୭ । (ସ ଖଲ୍ଲୀ) ଦୁର୍ବଳତା ବା ବାତ ବିକାର ଯୋଗୁଁ ହାତ
ଗୋଡ଼ର ସମୟକ ସ୍ତମ୍ଭନ—7. Cramp in the
hands and legs.

୧	କ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ସ	ଶ୍ୟ	ଈ	ଉ	ଋ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—ଖଲ (ଦେଖ)—

Khalī (See)

ଖଲିଆ—ଦେ. ଚଣ—୧ । ଖଲପରି ଅଠାଳିଆ—

Khalīā 1 Clayey, sticky; doughy.

୨ । ଗୋଞ୍ଜୁଟି ମିଶ୍ରିତ ଓ କୃଷିର ଅଯୋଗ୍ୟ (ମୃତ୍ତିକା)—

2. Gravelly (soil)

ଖଲିଆ—ଦେ. ଚ (ସ ଖଲି)—ଖଲି; ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଶ୍ଵେତ
Khalīā ଚଣେଷ—Stringhalt of cattle; chronic
ସ୍ପାସ୍ମସ୍ମା muscular spasms on the leg; springhalt.

ଲ'ଗ, ଲ'ଗଢ଼ାହଟ

ସ୍ପାସ୍ମସ୍ମା ଦେ. ଚଣ—୧ । ଖଲିଶ୍ଵେତାକାନ୍ତ (ଗୋରୁ)—

ଲ'ଗଢ଼ା 1. (cattle, Suffering from stringhalt

୨ । ଥଣ୍ଡାସୁଲୁ; ଥଣ୍ଡିଲ —

2. Jestive; jocular; witty.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ଖଲିଆ (ଦେଖ)—

Khalīā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—୧ । କୃଷିର ଅଯୋଗ୍ୟ ଜଳମୟ
ଖଲ ଜମି—1. A low marshy land unfit
for cultivation.

୨ । ଚକଟା ମାଟିରେ ପାଣି ପଡ଼ି ଖସିଯିବା ଦେବା ଅବସ୍ଥା—

2. Slippery condition of the ground
owing to the accumulation of water.

୩ । ପାହାଡ଼ ତଳେ ଖରାବିନେ ପାଣି ଜମି ରହିଥିବା ଚତୁର୍
ବା ଖାଲ—3. A small pool at the foot of a
hill where water is left in summer.

[ଦ୍ର—ବନ୍ୟ ପଶୁମାନେ ଏଠାକୁ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ।]

ଖଲିଆରି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ଚ—ବର୍ଷା ସମୟରେ ବହିବା ଦକ୍ଷିଣ
Khalīārī ପବନ—Breeze blowing from the south
in the rainy season.

[ଦ୍ର—ଏ ପବନ ଆକାଶରେ ବହୁଦୂର ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ
ଆଡ଼କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମହାନଦୀର ଉତ୍ତରସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଆଡ଼କୁ ଉଡ଼ାଇ
ନିଏ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ମହାନଦୀ ବଢେ । ମହାନଦୀରେ
ବଢିହେଲେ ତାହାର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାମାନ ବଢିବାରୁ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ
ବଢିପାଣି ପଶେ । ଅତଏବ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଖଲିଆରି
ପବନ ଶୀଘ୍ର ନିରାଶ । ଦେବାର ସୂଚନା କରେ ।]

ଖଲିକାଗଜ—ଦେ. ଚ—ଅଠାଉପରେ କାଟଗୁଣ୍ଡା ଛିଆ ଦୋଇ ଗୁଣ୍ଡା
Khalīkāgaja ଯାଇଥିବା କାଗଜ; ସିରସକାଗଜ —
Sand paper.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କାଠକମିତି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଘଷିଲେ ତାହା ଚକ୍କଣ
ହୁଏ ।]

ଖଲିକାର—ଦେ. ଚ (ଭଲ. ସ. ଖଲିକାର—ଅନୁଷ୍ଠାନର)—ସାପୁଆ

Khalīkāra

କେଳି—A snake-charmer.

ଖଲିକାର ଗୋଡ଼ ବଳା ନାଗରୁ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ରେ—

ବଦ୍ଧସ୍ତ୍ୟ—ବିଶେଷକୃଷ୍ଣ ଶ ଗୀତ ।

ଖଲିକୁହା—ଦେ. ଚଣ—ଯେ ଥଣ୍ଡା କଥା କହେ—

Khalīkuhā

One who speaks jesting words
or puns.

ଖଲିଚୁନା—ଦେ. ଚ—ପିଠା ପାଇଁ ଖଲ କରବା ନମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ
Khalīchūnā ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣ—Corn-flour for preparing
dough for cakes.

ଖଲିଛତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଚ—ହୁଙ୍କାରେ ହେବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଛତୁ
Khalīchhatu ଥିବା ଛତୁ—Mushroom with big
heads growing on ant-hills.

ଖଲିଟୋକେଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଚ—ଖଲିଟୋକେଇ (ଦେଖ)—
Khalīṭokei Kharṭṭokei (See)

ଖଲିନ—ସ. ଚ—ଖଲିନ (ଦେଖ)—

Khalīna

Khalīna (See)

ଖଲିନୀ—ସ. ଚ (ଖଲ + ସମୂହାର୍ଥେ ଇନ୍ + ଶ୍ଚା. ଇ) ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଖଲ—
Khalīnī A multitude of threshing
floors or grain-yards

ଖଲିପତ୍ର—ଦେ. ଚ—୧ । ଶାଳ ପ୍ରଭୃତି ଗଛର ଏକାଧିକ ପତ୍ର ଖଡ଼ିକାଦ୍ଵାରା
Khalīpatra ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସିଲାଇଦୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
ଚୁହାକାର ଗୋଲ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ ପତ୍ର—

1. Eating plate prepared by sewing
many Sal-leaves together.

୨ । ଖଡ଼ିକାରେ କାଠପତ୍ର ସିଆଁ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା
ପାତ୍ର ବା ଚଉପତା—2 Improvised plates or
cups prepared by sewing leaves to-
gether.

୩ । ପେଉଁ ପତ୍ର (ଶାଳ, ଭୃମିର ଆଦି) ସିଆଁ ହୋଇ ଖଲ
ତିଆରି ହୁଏ—3. Sal and other tough leaves
fit for being sewn into plates.

ଖଲିପଶିବା—ଦେ. ଚ (ସ ଖଲି—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—ବାତ ଚକାର
Khalīpasibā ବା ଦୁର୍ବଳତାରୁ କମ୍ପା ଗଣ୍ଠିରେ ପବନ ଅଟକି
ଧାନ୍ୟସା, ସିନ୍ଧୁସା ଯିବାରୁ ହାତଗୋଡ଼ର ସ୍ତମ୍ଭନ ବା କଞ୍ଜିକ୍ଷଣ
ହାତବ୍ୟଥନା କେମ୍ପା ହେଲା ପରି ଜଣାଯିବା—

Cramp; temporary numbness of limbs
due to wind in the body or weakness.

ହସ୍ତ ଖଲ ପଶନ ଅଙ୍ଗୁଳି ହସ ମେଞ୍ଚ—ପାତାସର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖଲିପା—ବୈଦେ. ଚ. (ଆ.)—ଖଲିପା (ଦେଖ)

Khalīpā

Khalīphā (See)

ଖଲିପିଠା—ଦେ. ଚ (ପିଠା ପିଣ୍ଡୁଲାର ଗୁରୁପାଖରେ ଖଲପତ୍ର ଦିଆ ପାଉ—
Khalīpithā ଥିବାରୁ)—ପୋଡ଼ିପିଠା—

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂତା ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାବେଶେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ବି' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

Cake made by putting the dough in a packet of leaves and putting it inside live charcoal.

ଖଲିଫା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖଲିଫା=ଧର୍ମଗୁରୁ)—

Khaliphah ୧ । ମୁସଲ୍ମାନମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗୁରୁ—

ଖଲିଫା 1. The Caliph or the prime spiritual preceptor of all Mahomedans, viz. the Sultan or elected ruler of Turkey

[ଦ୍ର—ତୁରସ୍କର ସୁଲ୍ତାନ୍ ବଶାନ୍ନୁମେ ମୁସଲ୍ମାନମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗୁରୁ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଖଲିଫା ବୋଲାଯାଉଥିଲା । ମୁସଲ୍ମାନମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଧର୍ମଗୁରୁ (ଖଲିଫା) ଓ ସମ୍ରାଟ ଏହି ଦୁଇଟି ଅଧିକାର ଅବତ୍ତେଦ୍ୟଭାବରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ।

ଏହି ଖଲିଫାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ୟା (ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷାପଦ) ର ମାମଲା କମନ୍ସେ ଗତ (ଖ୍ରୀ. ୧୯୧୪—୧୫) ଇଉରୋପୀୟ ମହାସମର ପରେ ମୁସଲ୍ମାନ ଜଗତରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଭାରତୀୟ ମୁସଲ୍ମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅନେକାଳନର ସୁବ୍ୟାପ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁରସ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଧର୍ମଗୁରୁ ଓ ରାଜ୍ୟଶାସକଙ୍କ ପଦସ୍ଥାନ ପୃଥକ କରା ଯାଇଅଛି ।]

୨ । ମୁସଲ୍ମାନ ଦରଜ—

2. A Mahomedan tailor.

୩ । ମହିତଦ୍ୟାର ଓସ୍ତାଦ—

3. A teacher of or trainer of gymnastics.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଅଧୀନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସାଗ୍‌ରଥ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । ମୁସଲ୍ମାନମାନଙ୍କ କୁ ସ୍ତୁତିପାତ୍ରର ଅବୈତକକ

ସମ୍ମାନଦାନ—

4. Honorary Secretary of a party of Mahomedans formed for sport or exercise.

* । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାର ଗୁରୁ ବା ଓସ୍ତାଦ—

5. A teacher in any art or sport.

ବୈଦେ. ବିଶ—୧ । ସୁଶିଳ—

1. Expert; deft-handed.

୨ । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—

2. Adept in any art.

୩ । ନିପୁଣ; ପାରଙ୍ଗମ—

3. Experienced; skilful.

୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କାମରେ ହେଲା ବା ମଠ

କରେ; ମଠୁଆ—

4. Slow-coach; laggard.

ଖଲିଫୋଟାକା—ଦେ. ବି—ଖରୀଫୋଟାକା (ଦେଖ)

Khaliphotakā Khariphotakā (See)

ଖଲିବକଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚକଟାମାଟି (ଯାହା ଓଦା

Khalibakatī ଥିବାବେଳେ ଗୋରୁ ଗାଈ ତାକୁ ଖୁସ୍‌ରେ ଚକଟକରି ଖାଲିପିପ କରି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି)—

Hard clayey soil.

ଖଲିବଛା—ଦେ. ବି—ପୁଞ୍ଜିବୁଣା ଧାନ ବିଅରରୁ ଗୋଟିଏ ଧାନଗଛ

Khalibachh ଓ ଘାସସବୁ ବାଛି ଓପାଡ଼ିଦେବା—

The weeding out of single paddy-plants and weeds from a paddy-field in which paddy is grown in clusters

ଖଲିବା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଲ୍) —୧ । ଖଲରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—

Khalibā 1. To pound with pestle.

ଧଳେମାଡ଼ା and mortar

ଧରଳକରଣ; ଧରଳନା

ଖଲ ମୃଦମୟ ଭର୍ତ୍ତିବ ପ୍ରମୋଦରରେ ଉଦ୍‌ଭେଦ ନକ୍ଷିଆ ।

ବିବସ୍ତର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ତାକରତମ୍ବୁ ଶ ଗୀତ ।

୨ । ସୁନାରୁପାର ପାତିଆକୁ ଠୋଲକା କରିବା ପାଇଁ ଠସାରେ ରଖି ବାଡ଼େଇବା—2. To beat bits of gold or silver leaf into globular shape in a mould

ଖଲିମାଟି—ଦେ. ବି—କାତୁଆ ମୃତ୍ତିକା—

Khalimāṭi Clayey soil.

ଖଲିରୁଟି—ଦେ. ବି—ମଇଦାକୁ ଦଳି ଭଲ ଦଳାପିଣ୍ଡକୁ ପାଣିରେ ସିକ

Khaliruti କରିବା ପରେ ତହିଁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ରୁଟି—Bread prepared from flour after it is kneaded and the lump boiled in water.

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣ ରୁଟି ଅପେକ୍ଷା ନରମା ଓ ଲଘୁପାକ ।]

ଖଲିଶ—ସ. ଖଲିଶା ଧାତୁ=ଶସ୍ତ୍ର ନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Khalishā ମହାବିଶେଷ; ଇଣ୍ଡୁଳା ମାଛ—

ଧଳିଶା A kind of fresh-water fish; Mugil Corsula; Trichopodus Colisa (Wilson).

(ଖଲିଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ପୋଡ଼ୋଲା ମାଛ ପରି କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡ ଶେଉଟି ମାଛର ମୁଣ୍ଡ ପରି । ଏହାର କାନ୍ଧ ଅଛି, ପିଠି ନେଳିଆ ଏବଂ ଦୁଇପାଖ ଓ ପେଟ ଧଳା । ଏହାର ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଆଖି ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ବାହାରିଥାଏ । ଏ ନିଉରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳେ ଆଖି ଯୋଡ଼ିବ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଶୁଥାଏ । ଏ ଲମ୍ବରେ ୧୮ ଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ, ଏହାର ପିଠି ଉପରେ ଥିବା ତେଣାରେ ୪ଟା କଣ୍ଟା ଅଛି ।]

ଖଲିସିଆ—ଦେ. ବି—ଖଲ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପତ୍ରକୁ ସିଲେଇ Khalisiyā କରିବା—The sewing together of leaves for forming a circular plate.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ଙ	ଟ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ୍

ଖଲ ସେଇବା—ଦେ. କି—ଏକାଧିକ ପତ୍ରକୁ ଖଲପତ୍ର କରିବା ନିମନ୍ତେ
Khaliseimbā ଖଡ଼ିକାଦ୍ଵାରା ସିଲାଇ କରିବା—To sew a
number of leaves together with small
pin-like twigs.

ଖଲୀ—ସ. ବି. (ଖଲ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—

Khalī ୧ । ଶିବ, ମହାଦେବ—1 Name of Śiva.

୨ । ଖଲ (ଦେଖ)—2 Khalī (See)

ଖଲୀକରଣ—ସ. ବି. [ଖଲ + ଅଭୁତଭାବେ. ଚି (ଇ) + କରଣ]—

Khalīkarana ୧ । ଦଳନ; ଦଳିବା; ଚକଟିବା—

1. Crushing; kneading.

୨ । ଅପାତକରଣ—2. Hurting.

୩ । ଅବମାନନା କରିବା—3. Ill-treating, slighting.

ଖଲୀକାର—ସ. ବି. (ଖଲ + କୃ ଧାତୁ = କରିବା + ଅ, ଇ. ଅଗମ)—

Khalīkāra ୧ । ଅପାତକରଣ—1. Hurting.

୨ । ଅନିଷ୍ଟକରଣ—2. Injuring.

୩ । ଅବମାନନ—3. Slighting; ill-treating.

୪ । ଉପଦ—4. Danger.

୫ । ଅଶୁଭ, ଅମଙ୍ଗଳ—5. Evil.

ଖଲୀକାର ନିକର ଶବ୍ଦ କର ମୋର ।

ଜଳମଣି, ଭକ୍ତିଧାର ।

ଖଲୀକୃତ—ସ. ବି.—ଖଲୀକାର (ଦେଖ)

Khalīkruta Khalīkāra (See)

ଖଲୀନ—ସ. ବି. (ଖ = ମୁଖ + ଲନ = ସଲଗ୍ନ; ଯାହା ମୁହଁରେ

Khalīna ଲଗାଯାଏ)—୧ । କଜେଇ; ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁରେ ଲଗାମ

ବା ବଳ୍ଲୀରେ ସଲଗ୍ନ ଲେହ—

1. The bit of the bridle of a horse (which
passes through its mouth).

ବାହାରରେ ଦର୍ପେ କର ଖଲୀନ ଚଢ଼ଣ ।

ମଧୁସୂଦନ, ଶକ୍ତିମାଳା ।

୨ । ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. Bridle of a horse.

ଖଲୁ—ସ. ଅ.—୧ । (ନିଷେଧ) ନା—1 (prohibition) No.

Khalu ୨ । (ବାକ୍ୟାଳଙ୍କାର) ୫, ଇ—

2. (used to add grace to a sentence) Too.

୩ । ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ—3. Verily; surely.

୪ । (ଅନୁନାସ) ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି—

4. I pray (as in Pray tell me).

୫ । (ଅନୁଜ୍ଞା) ହଁ—5. Yes (as in Let him do so).

୬ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି ?—6. (interrogatory) What ?

୭ । କାରଣ; ହେତୁକି—7. For; because.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ନାହିଁ ବୋଲିଲେ
ଚଳେ ।]

ଖଲୁଅ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଖଲ, କଲହ)—

Khluā ୧ । ଖଲ; ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked

୨ । କଳହ; କଳହଜ୍ଵାଳା—2. Quarrelsome.

୩ । ଯେ ପରସ୍ପର କଳ ଲଗାଇ ଦିଏ—

3. One who foments quarrel amongst
other people.

ଖଲୁର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଲୁରବା = ବ୍ୟାପାରଭୂମି)—

Khaluri ଦାଣ୍ଡିଘରର ଆଡ଼ବାଗରେ ଥିବା ଘର—

ଏଡ଼ୋସବ House built crosswise joining two long
rows of houses at the ends.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡର ଦୁଇ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥିବା ଲମ୍ବ ଘରକୁ
ଧାଉଡ଼ି ଘର ଓ ଆଡ଼ବାଗରେ କରାଯାଇଥିବା ଘରକୁ ଖଲୁର
ବୋଲାଯାଏ ।]

ଖଲୁରଘର—ଦେ. ବି.—ଖଲୁର (ଦେଖ)

Khalurighara Khaluri (See)

ଖଲୁରକା—ସ. ବି. (ଖଲୁ ଧାତୁ = ଭାଙ୍ଗିବା + ଫଳାର୍ଥେ. ଉର୍ + କ +

Khalurikā ୩)—୧ । ବ୍ୟାପାରଭୂମି, ଅଖଡ଼ା—

1. Field or place for athletic exercises.

୨ । ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ସାଧନାର ସ୍ଥାନ, ପରେଟ୍ ପଡ଼ିଆ—

2. A place for military exercise (Apte);
parade-ground (M. W.).

ଖଲେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଖଲାଇ (ଦେଖ)

Khalei Khālāi (See)

ଖଲେଇବା—ଦେ. କି—୧ । (ଗୋରୁଗାଈ) ଶ୍ଳେଷେଇ କରି ବା ଗୋଟିଏ

Khaleibā ଗୋଡ଼କୁ ଘୋଷାର ଚୁଲିବା—

ଅନକାନ 1. (cattle) To walk by dragging a leg on
the ground; to walk haltingly.

୨ । ଖଲ କହିବା, ଥଣ୍ଟିଲ କଥା କହିବା—

2. To talk humorously or wittily.

୩ । ଥଣ୍ଟା କରିବା—3. To joke.

୪ । ଖଲବା କ୍ରିୟାର ଶିକ୍ଷା ରୂପ—

4. Causative form of Khalibā; to pestle.

୫ । ଅପରୋକ୍ଷଭାବରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା—

To use innuendoes.

ଖଲେଧାନୀ—ସ. ବି. (ଖଲେ = ଖଲରେ + ଧା ଧାତୁ = ଧରିବା +

Khledhānī କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ଣୀ. ଇ)—ଖଲର ମେର ବା ମଝିଆଁ—

The centre-post of a threshing-floor.

ଖଲେବାଳୀ—ସ. ବି. (ଖଲେ = ଖଲରେ + ବଳ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅ)

Khalebālī —ଖଲେଧାନୀ (ଦେଖ)

Khaledhānī (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୫୦୦ ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶୁଷ୍କାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିର ବପସର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

ଖଲେଶୟ—ସ. ବ. (ଖଲେଶ = ଜଳର ଉତ୍ସ୍ନ ଗୁଣ + ଯା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Khaleśaya ଖଲେଶ (ଦେଖ)

(ଖଲେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) Khalīśa (See)

ଖଲୋକ୍ତି—ସ. ବ. (କର୍ମଧା, ଖଳ + ଉକ୍ତି) —

Khalokti ୧ । ଗାଳ—1. Abuse.

୨ । ମାତାକାୟ; ଦୁଷ୍ଟଜନୋପକ ଭାଷା—

2. Wicked language.

ଖଲ୍—ସ. ବ. ୧ । ଚଣା ଶସ୍ୟ (ହି. ଶଦସାଗର) —1. A kind of leguminous plant or grain.

: Khalwa

୨ । ମୁଣ୍ଡ ଚଳା ହେବା ରୋଗ (ହି. ଶଦସାଗର) —

2. Baldness of the head.

୩ । ଖଲ୍—3. Mortar or stone-cup for grinding drugs. (M.W.)

ଖଲ୍‌ଟ—ସ. ବ. ପୁ—ଖଲ୍‌ଟି (ଦେଖ)

Khalwāṭa Khalīṭa (See)

ଖଲ୍ୟକାର—ଦେ. ବ. ୧ । (ସ. ଖଲ୍ୟକାର = ଅନିଷ୍ଟକରଣ)

Khalyakāra ଖଲ୍ୟକାର (ଦେଖ)

1. Khalīkāra (See)

୨ । (ସ. ଖଲ୍ୟକାର) — ଖନତକାର (ଦେଖ)

2. Khanatkāra (See)

ଖଲ୍ୟା—ସ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଖଳ + ସମ୍ବାର୍ଥରେ ଯ + ଶ୍ଳୀ ଅ) — ଖଳା ସମୂହ—

Khalyā A number of grain-yards

ଖଲ୍—ସ. ବ. (ଖଳ + ଲ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ) —

Khalla ୧ । ଔଷଧ ମର୍ଦ୍ଦନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତରପାତ୍ର, ଖଲ—1. Mortar.

୨ । ଗୁଡ଼ିକ ପକ୍ଷୀ—

2. Pied-crested cuckoo; Coccoyster.

୩ । ଚର୍ମ, ଚମଡ଼ା—3. Skin; leather.

୪ । ଚମ୍ପୂଶା—4. Leathern water-bag.

୫ । ଖାଲ; ଗର୍ତ୍ତ—5. Hole; pit.

୬ । ପହଣୀ, କାଳ—6. Canal; trench.

ଖଲ୍‌କାର—ସ. ବ. (ଖଲ୍ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ଯେ ପହଣୀ ଖୋଳେ—

Khallakāra

A digger of trenches.

ଖଲ୍‌ଲ—ସ. ବ. — ଖଲ୍‌ଲ ବର୍ମ; ଖଲ୍‌ଲରେ ପେଣିବା—

Khallana

Pestling in the mortar.

ଖଲ୍‌ଲି—ଦେ. ବ. — ଖଲ୍‌ଲ ୨ (ଦେଖ)

Khalli

Khali 2 (See)

ଖଲ୍‌ଲିକା—ସ. ବ. (ଖଲ୍ + ସଦୃଶାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ଳୀ. ଅ) — କରେଇ—

Khallikā

Frying pan.

ଖଲ୍‌ଲିକୋଟ—ଦେ. ବ. (ନାମ) — =

Khallikōṭa

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ବୃହତ୍ ସ୍ୱାମ୍ୟ—

A big estate in Ganjam district.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ଉତ୍ତଳର ଗୋଟିଏ କରଦ ଜମିଦାରୀ-ସ୍ୱାମ୍ୟ । ରାଜବଂଶାବଳୀରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶବାସୀ ଜନନିକ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଖଲ୍‌ଲି=ଶାଳାକାମୂଳ ଶାଳପତ୍ର + କୋଟି=ଦୁର୍ଗ; ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଯୁଦ୍ଧ ଯୁଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟର ସମବାୟରେ ଗଠିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର 'ଖଲ୍‌ଲିକୋଟ' ନାମ ହୋଇଅଛି । ପରେ ଆଠଗଡ଼ ରାଜ୍ୟକୁ ରାଜସ୍ୱ ବାକି ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ନିଲମ କରାବାରେ ଖଲ୍‌ଲିକୋଟର ତଦାନାନ୍ତର ରାଜା ଏହାକୁ ନିଲମରେ କରିବାରୁ ଏହା ଖଲ୍‌ଲିକୋଟ ରାଜ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଅଛି । ଏଥିରେ କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୫୦୦ ବର୍ଗ-ମାଇଲ; ଆୟ ୬୩ ଲକ୍ଷ ଓ ପେଣ୍‌ସନ୍ ୧ ଲକ୍ଷ ୧୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ।]

ଖଲ୍‌ଲିଟ—ସ. ବ. ପୁ—ଟାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡିଆ —

Khallīṭa

Bald headed.

(ଖଲ୍‌ଲି ଟା—ଶ୍ଳୀ)

(ଖଲ୍‌ଲିଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଖଲ୍‌ଲିତ—ସ. ବ. ପୁ—ଟାଙ୍ଗରା — Bald headed (M. W.)

Khallita

(ଖଲ୍‌ଲି ଟା—ଶ୍ଳୀ)

ଖଲ୍‌ଲି—ସ. ବ. ୧ । ଗୋଡ଼ଦାତର ଅଗରେ ହୁଅ ମାରିବାପରି ବେଦନା—

Khali 1. Shooting pain in the extremities of the limbs.

୨ । ବହୁକ୍ଷଣ ଏକ ଜାଗାରେ ହାତ ବା ଗୋଡ଼ା ଅତଳ ହୋଇ ରହିଯିବା ଯୋଗୁଁ ଜାତ ହେବା ସାମୟିକା ସ୍ତମ୍ଭନ ବା ଅବଶତା—

2. Cramp in the hands or legs.

ଖଲ୍‌ଲିଟ—ସ. ବ. — ଖଲ୍‌ଲି ଟ (ଦେଖ)

Khallīṭa.

Khallīṭa (See)

ଖାଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. କର୍କଶ) — କର୍କଶ—

Khaś

Rough.

ଖାଶ୍‌ଲାତ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଖାଶ୍‌ଲାତ = ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି) —

Khaślat ୧ । ସ୍ୱଭାବ, ପ୍ରକୃତି—1. Nature.

ଅମଳ

୨ । ଅଭ୍ୟାସ; ଖୋଇ—2. Habit

ଅସତତ

୩ । ଦୁଷ୍ଟପଣ; ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ—3. Wicked act; wickedness.

୪ । ଜ୍ଞାନକୃତ ତ୍ରୁଟି—

4. Conscious defect; culpable negligence.

ଏଥିରେ ପୁଣି ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କର ଖଲ୍‌ଲିକ ଅର୍ଥ—ଅଗାରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖାଶ—ସ. ବ. ୧ । କାହୁଁ; କୁଣ୍ଡିଆ—

Khaśa

1 Itches, scab.

୨ । ଭାରତର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ପାକିସ୍ତାନ ଦେଶ ଓ ତହିଁର ଅଧିବାସିଣ—

2. Name of a mountainous country in the northern India and its inhabitants.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ୠ	ଉ	ଋ

[ଦ୍ରୁ—ଉତ୍ତର ଭାରତର ଗଜଜାଲ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର କଟକରୁ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀ ଥିବାର ବିଷୟ ମନୁସ୍ମୃତିରେ ଲେଖାଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ନେପାଳ, କାଶ୍ମୀର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଖାସିଆ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏମାନେ ଆପଣାକୁ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ପରସ୍ପର କହନ୍ତି । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ପରଶମୀ ଓ ସାହସୀ । ହି. ଶତାବ୍ଦୀର ।]

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ —୧ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟା, କଣ୍ୟା ପତ୍ନୀ—

Khasā 1 Name of wife of sage Kaśyapa.

[ଦ୍ରୁ—ଏ ଯକ୍ଷ ଓ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ମାତା ଥିଲେ ।]

୨ । ମୁରୁନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

2 A kind of scented herb.

ବାସ୍ତୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡର ବଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷର

ବନ୍ଧୁ ହେଲା ଅଳ ମୋ ପୁଅଙ୍କ ଅନୁକୂଳ—ରଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦମାସ ।

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khasīra Khasā (See)

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (୨୭) ଚନ୍ଦ୍ର, ଖ=ଆକାଶ + ଶ୍ୱାସ)—ବାୟୁ; ପବନ—

Khaswāsa Air; atmosphere.

ଖଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ଫ.—ହଂସା କରବା—

Khash (root) To injure; to hurt; to kill.

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି.—ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khasha Khasā (See)

ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ନିଜର ଖଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ—ନିଜେ-ବା-ପ-ନା ।

ବୈଦେ. ଫା. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ, ଫା.

ଖଣ୍ଡ, ବି. ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ)—୧ । ବେଶା (ଦେଖ)

1. Benā (See)

୨ । ବେଶାତେର—2. The root of Benā grass.

ଖଣ୍ଡ - ଫ. ବି. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଭାବ. ନ)—୧ । କୋପ—

Khashna 1. Anger.

୨ । ବଳାହାର—2. Use of force, violence.

୩ । ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression. (M. W.)

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଭାବ. ପ)—ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)—

Khashpa Khashna (See)

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ଅ. (ଧୂଳିଧାନୁକରଣ)—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khas Khasakhasa (See)

ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ପତ୍ର ଗୋଟାଏ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ବରବାକୁ ନାହିଁ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ଖ + ସୋ ଧାତୁ—ଅବସନ୍ନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Khasa ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khasā (See)

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—ଫ. ଅ. (ଧୂଳିଧାନୁକରଣ)—୧ । ଶୁଖିଲା ଲୁଗା ବା ଚମଡ଼ା

Khasakhasa ପରସ୍ପରଙ୍କ ଘଷିବେବାର ଓ ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଉପରେ ପାଦକ୍ଷେପ କରିବାର ଶବ୍ଦ—

1. Rustling sound produced by treading on dry leaves or by the friction of dry and soft things, e. g. clothes, leather.

୨ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

2. Khasakhasā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. ଖଣ୍ଡ)—

ପୋପ୍ପିଦାନା—Poppy seed.

ବୈଦେ. (ଫା. ଖଣ୍ଡ)—ବେଶାତେର—

The fibrous root of Benā grass

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ଫ. କର୍କଶ)—୧ । କର୍କଶ, ଅଚକ୍ଷୁ—

Khasakhasā 1. Rude; uncouth; rough.

ଅସ୍‌ଅସ୍‌, ଅସ୍‌ଅସ୍‌ ୨ । ଲୁଣ୍ଠ (ଦେଖ)—

୩. Rough (body); not glossy (due to want of oiling).

୩ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

3. Rustling.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖଣ୍ଡ)—ବେଶାତେର—

Root of Benā grass.

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି.—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Khasakhasu Khasakhasā (See)

ଖଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ଫ. କର୍କଶ)—୧ । କାଉଅଯୋଗୁଁ ଲଟପଟ—

Khasardā 1. Slushy; muddy.

ଖଣ୍ଡ ୨ । ଚକଟା, ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଖସେ; ପିଚ୍ଛିଳ—

୩. Slimy; slippery.

ପାରିତ ପଥ ଖଣ୍ଡ, ନିଜାଣି ଚଢ଼ିବ ପାଦ ବଦାଇଲେ

ପଦପଦେକେ ବଦଳା—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ବୈଦେ. ବି. (ଅ) ଚଠା କର ଯାଇଥିବା—Rough; drafted.

ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖଣ୍ଡ—ଗ୍ରାମର କ୍ଷେତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧର ତାଲିକା)—

ଅସଙ୍ଗ ୧ । ପ୍ରଥମ ଲେଖା ବା ଚଠା (ଯାହା ପରେ ସଂଶୋଧିତ ହୁଏ)—

୩. Draft; rough copy of any document; rough manuscript.

୨ । ସେହିଲେଖା ବା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମର ଜମିର ବିବରଣ ଆଦି ଯହିଁରେ ବିତାଣିର ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—2. The preliminary list of the plots of a village prepared after cadastral survey in the course of a Revenue Settlement.

୩ । ଗ୍ରାମର କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କର ନମୁନା ଓ କ୍ଷେତ୍ରଫଳର ତାଲିକା ବା ସ୍ଥଳ ବିବରଣ; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଧି—3. Rough index of all the fields of a village drawn up seriatim; field-book.

ସ୍ଥାପନା ଲେଖି ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧୭୦ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଗରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଲ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଆଇନର ପ୍ରଥମ ଚିଠା; ଆଇନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି,
(ଯାହା ଆଲୋଚନାର୍ଥ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ)—

4. Bill published for discussion before
being passed into law.

* । ମହାଜନା ସିରସ୍ତାରେ ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଦୈନନ୍ଦିନ କ୍ଷୁଦ୍ର-
ବିବରଣ ବ୍ୟବହାର ସାଙ୍ଗେସାଙ୍ଗେ ଲେଖା ହୁଏ—

5. Daily ledger of a merchant's office.

ଶବ୍ଦା କରକା—ଦେ. କି—୧ । ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବା ଚିଠା କରକା—

Khasardā karibā 1. To draw up a rough sketch
or draft.

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଚକ୍କଣ କରିବା—

2. To make a place slippery.

ଶବ୍ଦା ଖାତା—ଦେ. କି (ସହର)—ସେହିମେଣ୍ଟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Khasardā khatān କରକା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂସ୍ୱତ୍ୱବିଶ୍ଳେଷକ

ସମ୍ପତ୍ତି ଖତିଆନ ତାଲିକା ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମ୍ପାଦିତ ଦଲିଲ—

କ୍ଷରାକ୍ଷତ୍ୟୋନୀ Incomplete (rough) and complete
(finally published) Records of Rights
prepared in the course of a Revenue
Settlement.

ଶବ୍ଦା—ଦେ. କି (ସ. ସ୍ଥଳ)—(ଗୋଡ଼) ଘଷିଯିବା—

Khasardibā To slip or lose one's footing
on a slippery ground (said

ପିଛା of the leg).

କ୍ଷିପ୍ତଲୀ, ଫିସ୍ତଲୀ

ଗୁଲ୍ ଗୁଲ୍ ଅତି ସାବଧାନେ ଘଷିବା ଗୋଡ଼—ସଂଯୋଗ, ମହାସାଧନ ।

ଶବ୍ଦା—ଦେ. କି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମୀ, ଶବ୍ଦ=ଶବ୍ଦଦେଶ+ତଳ)—

Khasatula

୧ । ପୋପ୍ପିଦାନା—1. Poppy-seed

୨ । ଅଗ୍ନିମ ଗଛ—2. Poppy plant.

ଶବ୍ଦ—ବୈଦେ କି (ଆ.)—ସ୍ୱାମୀ, ଭର୍ତ୍ତା—

Khasam Husband,

ଅମ

କ୍ଷମ

ଶବ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କି—

Khasamerā ଏକପ୍ରକାର ମଧୁର ମାଛ—

A kind of fresh-water fish.

ଶବ୍ଦ—ପ୍ରା. କି—୧ । ଅଧିକାର—

Khasarā 1. Authority.

୨ । କାନ୍ଥ ଯୋଗୁଁ ଗୋଡ଼ ଘଷିଯିବା ଭଳି ପଥ—

2. Slippery road.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଶବ୍ଦା, ଚିଠା—Draft.

ଦେ. ଦିଶ—ଶବ୍ଦା—Slippery.

ଶବ୍ଦପଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦିଶ—

Khasaripata ୧ । ମନ୍ଦ—1. Bad.

୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked

ଶବ୍ଦବା—ପ୍ରା. କି—ଶବ୍ଦା ଜାଗାରେ ଗୋଡ଼ ଘଷିଯିବା—

Khasaribā To slip or lose one's footing on a
slippery ground.

କ୍ଷିପ୍ତଲୀ ଶବ୍ଦ ବା ଗୋଡ଼ ଦୁଃ ପଡ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି—ସଂଯୋଗ, ମହାସାଧନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଘୁଞ୍ଚିବା—1. To move.

୨ । ତଳକୁ ଘୁଞ୍ଚିବା—2 To move down wards.

୩ । ଗୋଡ଼ ଘଷି କରଜାଖାଇ ପଡ଼ିବା—

3. To fall down by the slipping of legs.

ଶବ୍ଦ—ଦେ. କି—୧ । ଗୁଣି; ତଳ—

Khasā 1 Sesame (plant and seed); gingili.

ତିଳ ୨ । ଶରୀରରେ ଥିବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ—

ମିଥାତିଳ; ତିଳ 2. A black mole on the body.

୩ । ତଳକୁ ଘଷିବା ବା ପଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—

3. Act of falling down.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) କି—ଦୁଷ୍ଟ—Husks.

ଶବ୍ଦା—ଦେ. କି—୧ । ଘଷିବା କ୍ରିୟାର ଶିକ୍ଷା, ରୂପ—

Khasāibā 1. Causative form of Khasāibā.

ଅମାନ ୨ । ପେଟରେ ଦାଗଲେଖିବାକୁ ଶକ୍ତିଅତ୍ୟୁତ ତଳପେଟ

କ୍ଷସକସାନା ଅତ୍ୟୁତ ଘଷିବା—

2. To rub the palm on the belly down-
wards.

ଶବ୍ଦା—ଦେ. କି—ବହୁବାର ଶବ୍ଦାକାର କର୍ମ—

Khasākhasi Acts of Khasāibā.

ଶବ୍ଦାଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. କି—ଏକପ୍ରକାର ସବୁ ଧାନ—

Khasāgundi Name of a fine kind of paddy.

ଶବ୍ଦାତେଲ—ଦେ. କି—ଗୁଣିମାଲିଆ—

Khasātela Sesamum oil.

ଶବ୍ଦାଲତୁ—ଦେ. କି—ଗୁଣି ଓ ଗୁଡ଼ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲତୁଦିଶେଷ—

Khasālatu A sweetmeat prepared from
sesamum seed and sugar.

ଶବ୍ଦ—ଦେ. କି—ନଦୀତୀରସ୍ଥ ଭେରଣ ବା ଗଡ଼ାଣିଆ ଜମି—

Khasi Precipitous land on the river-side.

ବୈଦେ. କି ଓ ବିଶ. (ଆ. ଶ୍ରେଣୀ)—ଶାସି (ଦେଶ)

Khāsi (See)

ଶବ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କି—କଉଁସାସିଆ (ଦେଶ)

Khasi Kauphāsi (See)

ଶବ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କି—ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ—

Khasikārī A species of small fish.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନ

ଖସିକା—ଦେ. କି (ସ୍ଵ. ସ୍ଵଳନ)—୧ । ସ୍ଵଳିତ ହେବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ହେବା—
Khasibh 1. To be dislocated; to slip.

ଅର୍ଥା ଧାବନବଶେ ଶସେ ନିଚୟବାସ । କବସ୍ତ୍ରୁ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଅସକନା, ଅସନା ୨ । ପଡ଼ିତ ହେବା; ପଡ଼ିବା, ଝୁଟିବା—
2. To fall down; to drop down.

କାକତ ଅକାଶରୁ ଖସେ । ଭୂପତ୍ତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚମୁତ ।

୩ । ଭୂପତ୍ତ ଉପରୁ ଉଡ଼ିଆଇବା, ଅବତରଣ କରିବା—
3. To descend; to alight.

ଶବ ଦେଇ ଉପରୁ ସେ ଖସିଲେ ଶୁଭଳ । ନନ୍ଦେ—ବେତାଳପଞ୍ଚମୁତ ।

୪ । ପଳାଇ ଯିବା, ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ଯିବା—
4. To flee away; to escape.

କସିଲେ ବସ୍ତୁ, ନଇଲେ ବେଳକୁ ଖସି । ଭଗ ।

୫ । ଉଣା ହେବା, କମି ହେବା—
5. To be less than; to abate.

ବଜ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧବସ୍ତ୍ରୀ ଏଥରୁ ଖସି । ନନ୍ଦେ. ସୁଚନ୍ଦ୍ରାପଦଶତ ।

୬ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ଥାନାନୁସାରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ହେବା—
6. To move slowly from one place to another.

୭ । ଉପଶୁଣି ହେବା; ମଳିନ ହେବା—
7. To be discoloured; to lose colour.

(ଯଥା—ତା ଅଗ ଚେହେରା ଖସି ଗଲଣି ।)

୮ । ଅଧୋମୁଖ ହେବା; ତଳକୁ ମୋହୁଁବା—
8 To hang down; to face downwards.

(ଯଥା—ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ତା ଗାଲ ଖସି ପଡ଼ିଲା କାହିଁକି ?)

୯ । ଭୁଲି କମିବା—9. To come down in price.

(ଯଥା—ଏବେ ଜିନିଷପତ୍ରର ଦର ବହୁତ ଖସିଛି ।)

୧୦ । ଖସିଯିବା; ଝୁଟି ପଡ଼ିବା—
10. To slip down or to lose one's foothold; to stumble; to trip down.

(ଯଥା—ଆସୁ ଆସୁ ବୁଢ଼ାର ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲା ।)

୧୧ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—11. To disappear.

୧୨ । ଅସ୍ତେୟ ହେବା—12. To begin to set.

୧୩ । ଗୋପନରେ ବା ଅଲକ୍ଷରେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
13. To stealthily leave a place; to slip out unperceived.

ଗଲ ମନ ଭାର ନିଜ ବସ୍ତୁ ଖସି । ଘଟାକଥା—କଳକେଶବ ।

୧୪ । କୌଣସି ଦାୟିତ୍ଵ ବା ବସ୍ତୁରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
14. To be freed from a bondage or liability.

୧୫ । ବ୍ୟୟିତ ହେବା—15. To be spent.

୧୬ । ହୁଣ୍ଟା ହେବା—
16. To be slackened or loosened.

(ଯଥା—ହାତମଣିର ଖୋପା ଖସି ଯାଇଛି ।)

୧୭ । (ଖୋଲପା) ଝୁଟି ପଡ଼ିବା—

17. (the peel) To come off.

୧୮ । ଯୌବନରୁ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଆଡ଼କୁ ଗଲ କରିବା—

18. To advance in years; to advance towards old age.

(ଯଥା—ବୟସ ଖସିଲେ ଆଉ ବଳ ଅସିବ କାହିଁ ?)

ଖସୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ୍ଵ. ଶସ)—

Khasu ୧ । କାକୁ—1. Itches.

୨ । କୁଣ୍ଡିଆ—2. Dry itches.

ଖସୁଆ—ଦେ. ବି—ଶାରଦ ଧାନ କ୍ଷେତରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—
Khasua A sort of weed growing in paddy fields.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପାଣିକେନ୍ଦୁଳି ଗଛର ପତ୍ର ପରି କିନ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସରୁ; ଏଥିର ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ବାହାରେ । ମୂଳରୁ ୪-୫ଟା ତେଜ୍ଞ ବାହାରି ସେଥିର ଅଗରେ କେଶରପୁକୁ ଧଳା ଗୋଲ (କଦମ୍ବ ଫୁଲ ପରି) ଫୁଲ ଫୁଟେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖସୁ (ଦେଖ)
Khasu (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କାକୁର, କାକୁରୋଗାକାନ୍ତ—
Suffering from itches.

ଖସେଇବା—ଦେ. କି—ଖସାଇବା (ଦେଖ)

Khaseibh Khasibh (See)

ଖସ୍ମସ—ସ୍ଵ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନିମ ଗଛ—1. Poppy plant.

Khaskhasa ୨ । ପୋପ୍ପିଦାନା—2. Poppy seed.

ଖସ୍ମସରସ—ସ୍ଵ. ବି (୨ଶ୍ରୀ ତତ୍ତ୍ଵ; ଖସ୍ମସ + ରସ)—ଅଗ୍ନିମ—
Khaskhasarasa Opium.

ଖା—ଦେ. ଅ—(ବିରକ୍ତିସୂଚକ)—ହାତ୍ତେଇକେ !

Khah (Interjection used in annoyance)—Fie !

ଦେ. କି—‘ଖାଇବା’ କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞାରେ ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ—
Imperative form of the verb ‘Eat’.

ଖାଥଣ ପିଆଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଖିଆପିଆ, ବହୁଲେଖକ ଯାନଭୋଜନ—
Khathana piāna କ୍ରିୟା—1. Eating and drinking of many persons.

୨ । ଭୋଜି—2. A feast.

ଖାଥପିଆ—ଦେ. ବି—ଖାଥଣ ପିଆଣ (ଦେଖ)

Khathpia Khathana piāna (See)

ଖାଥପିଆ—ଦେ. ବି—ଖାଥଣ ପିଆଣ (ଦେଖ)

Khathpia Khathana piāna (See)

ଖାଲ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ୍ଵ. ଖାତ; ଖାନ; ପ୍ରା. ଖାଲ)—ଗଡ଼ଖାଲ;
Khah ଗଡ଼ର ଶୁଭିକାଶ ବେଢ଼ିଥିବା କୃତ୍ରିମ ଖାଲ ବା ଜଳଖାତ;
୩୫ ଖଳକ—1. Ditch; trench; moat round a
castle.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରଭବ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ବୋଲିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଖାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଖାଣ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୃଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୃଷ୍ଣ’ ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଜ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜ୍ଜ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବର୍ତ୍ତ’ ଦେଖିବେ ।

ଆଧିମାତ୍ରାସ୍ତି ୨ । (ସ. ଖାଦ ଧାତୁ)—ଆଖୁକୋଳୁଆ;
କୌଲୁ ଆଖୁକୁ ଚପୁଡ଼ି ରସ ନିଗାଡ଼ିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
2. Sugar-pressing machine.

ଧାଅଇ ୩ । କପାଖାଇ; କପାରୁ ମଞ୍ଜିକୁ ଅଲଗା କରି ଭୂଳା
ସ୍ବପ୍ନେକୀକଳ ବାହାର କରିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
3. Cotton-ginning machine.

୪ । (ସ. ଖାଦ ଧାତୁ)—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ କୌଣସି ଖାଇବା
ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖାଯାଏ—4. A plate for eating.
[ଯଥା—ଚୁନଖାଇ; ଲୁଣଖାଇ ।]

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଏ—
ଖେଗୋ Eater.
(ଯଥା—କୋଚିଲାଖାଇ, ଖଙ୍କାରଖାଇ ।)

ଖାଇଖରତ—ଦେ. ବି.—ମନୁଷ୍ୟର ଭୋଜନର ବ୍ୟୟ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ
Khāikharacha ଧନ—Fooding expenses
ଆହିଧରତ

ଖାଇ ଖାଇବା—ଦେ. କି.—ଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରି ସାରି ଖାଣ୍ଟି ନ
Khāi khāibh ଦେଉଣୁ ଅନଭବଲମ୍ବରେ ପୁଣି ଖାଇବା; ଖାଇବା
ଥେଣେ ଖାଣ୍ଟି ଉପରେ ଫେରୁ ଖାଇବା—To take a meal
ଆକର ଖାନା immediately after a full meal.

ଖାଇ ଖୋଇଲେ ବଡ଼ର ଆସୁ ଖାଇ ଖୁଲିଲେ ବରମ ବାସୁ ।
ଖାଇ ବସିଲେ ବରମ ପେଟ, ଖାଇ ଖାଇଲେ ଯମର ଭେଟ । ପ୍ରବଚନ ।

ଖାଇଗୋଡ଼ାଉବା—ଦେ. କି.—୧ । ମୁଖ ବ୍ୟାଧାନ କରି ଖାଇବାକୁ
Khāigorḍāubh ଆସିବା—1. To come forward to
ଆସିବା eat or devour by yawning the mouth.

୨ । (କୌଣସି ସ୍ଥାନ)—ନିର୍ଜନତା ଯୋଗୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି
ମନରେ ଭୟ ସୃଷ୍ଟି କରାଇବା—2. (a desolate
place) To produce a feeling of fear by
its utter desolation.

ଖାଇବ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ)—ଖାଦ୍ୟ—
Khāid Food.

ଖାଇଧୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ. ଖାଦ ଧାତୁ ଓ ଧୂରକର)—
Khāidhur ୧ । ଭଦ୍ରମୁର; ପେଟୁ—1. Gluttonish.
୨ । ପେଟୁ ଓ ଆଲସ୍ୟପରସ୍ପର—

2. Gluttonous and idle.

ଖାଇଧୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. —ଖାଇଧୁର (ଦେଶ) —
Khāidhur Khāidhur (See)

ଖାଇଧୁମି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. —ଖାଇଧୁର (ଦେଶ)
Khāidhum Khāidhur (See)

ଖାଇନି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଚୁନପତ୍ର; ପାତ୍ରରେ ଜାଳିବା ପାଇଁ
Khāini ବ୍ୟବହୃତ ଚୁନ ସଙ୍ଗେ ମଲା ଯାଇଥିବା ତମାଖୁପତ୍ର-
ଖଣ୍ଡ—Bits of tobacco leaves crushed with
lime and used as a chewing gum.

ଖାଇପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କି.—(ସମ୍ପତ୍ତିକୁ) ଅପବ୍ୟୟ
Khāipakāibh କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—To waste away
or squander property.

ଖାଇବାର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତରୁ ଆଫଗାନିସ୍ତାନକୁ ଯିବା
Khāihar ବାଟରେ ପଡ଼ିବା ଭାର୍ତୀ ବା ଗିରିସଙ୍କଟ —

ଆହିବାବ The Khyber pass between India and
ଆବର Afghanistan.

ଖାଇବା—ଦେ. କି. (ସ. ଖାଦ ଧାତୁ)—୧ । ଭୋଜନ କରିବା—
Khāibh 1. To eat.

ଆଣ୍ଟା ୨ । ଘୋଟକା; ଅଧିକାର କରିବା—
ଆନା 2. To overspread; to occupy.

[ଦ୍ର—ଏଥରକ ପ୍ରହଣ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଖାଇ ଆକାଶରୁ କିଛି ଖାଇଲୁ;
ନଉ ଏ ବର୍ଷ କୁଳକୁ ଖାଇଲୁ ।]

(ଶିଳ୍ପ)—ଖୁଆଇବା, ଖୋଇବା) ୩ । ସବନାଶ ଘଟାଇବା;
ସବନାଶ କରିବା—3 To cause ruin.

(ଯଥା—କିଆଁ ଖାଇ ଖଟୁଳ ଖାଇବାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲୁ ।)

୪ । ନଷ୍ଟ କରିବା—4. To destroy; to spoil.

(ଯଥା—ଖରୁଆ ଚୁପୁଲୁଆ ମିଳି ସେ ସୁଖକୁ ଖାଇଗଲେ ।)

୫ । ବ୍ୟୟ କରିବା—5. To spend.

ବର୍ଷ ଖାଇଲେ ଝରିବାଲୁ ସରେ—ଢଗ ।

୬ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—6. To take; to accept.

ବରତନ ଖାଇଣ ଡାହାଣ୍ଡୁ ସେବଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ସହ୍ୟ କରିବା—7. To bear.

(ଯଥା—ମାଡ଼ ଖାଇବା; ହାଣ ଖାଇବା, ଗାଳ ଖାଇବା)

୮ । (ନଡ଼ା ବା ଛଣ) ଲୋଡ଼ିବା; ଆବଶ୍ୟକ କରିବା—

8. To need; to require

(ଯଥା—ଏ ଘର ୫ ଗାଡ଼ି ଛଣ ଖାଇବ ।)

୯ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ପୁତ୍ର, ସ୍ବାମୀ ଆଦି) କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା—9. To kill; to cause
the death of.

(ଯଥା—ସେ ପୁତୁଖାରି ପୁଅକୁ ଖାଇ ଏବେ ବଶଯାକ ଖାଇବ
ବୋଲି ବିଚାରୁଛି ।)

୧୦ । (ଅମ୍ଳ ଅମ୍ଳକର ଅମ୍ଳ ଅଙ୍ଗ; ଯଥା—ବେକ, ଛଇ, ମୁଣ୍ଡ)
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ବା ଡେଙ୍ଗା ହେବା—

10. To be tall up to (any limb of a
person); to be of the height of.

(ଯଥା—ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ସଖାକୁବାରୁଙ୍କ ବେକ ଖାଇବ ।)

୧୧ । (ଧନ) ତୋଷଣ ବା ଆସୁସାଧୁ କରିବା—

11. To appropriate to one's own use.

କପ ହୋଇଲ । କଏ ସଞ୍ଚୟ କଏ ଖାଇଲ ।—ଢଗ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

୧୨ । (ଧନ) ଅପବ୍ୟୟ କରିବା, ଭଜାଡ଼ିବା—

12. To squander or waste.

୧୩ । ଲଭ କରିବା; ଲଭିବା; ପାଇବା—

13. To get; to acquire

(ଯଥା—ଅନ୍ୟ ଲୋକର କଥାକୁ ତୁ କି ଖାଇବୁ ? ତୋ ନିଜ କଥା ତୁ ବୁଝ ।)

୧୪ । ଆଘାତ କରିବା—14. To hurt

(ଯଥା—ଶରଦ୍ଧର ଚକ ବଳଦଙ୍କ ଗାଣ୍ଡି ଖାଉଛି ।)

୧୫ । (ଖାଲ ଆଦି) ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପାଇଁ (ମାଟ୍ଟ ଆଦି)

ଗର୍ଭରେ ଧରିବା; ଧାରଣ କରିବା—

15. To contain or hold so much quantity to be filled up.

(ଯଥା—ଖଣି ଗାଡ଼ ୧୦୦ ଗାଡ଼ି ମାଟ୍ଟ ଖାଇଲା ।)

୧୬ । (ସାପ) କାମୁଡ଼ିବା—16. To bite

ସାପ ସତ୍ତ୍ୱେ ଉପରେ ଗଣ୍ଡି ତାକୁ ଖାଇ—ବୁଝିବେ ମହାବରତ. ଅବ ।

୧୭ । (ହାଉଆ, ଧୂଆଁ) ସେବନ କରିବା;

ଶ୍ୱାସ ହାବୁ ପ୍ରଦାନ କରିବା—

17. To inhale

(ଯଥା—ସମୁଦ୍ର ହାଉଆ ଖାଇବାକୁ ଏଠାରେ ବସିଛି କି ?)

୧୮ । ଘୋରିକରି ନଷ୍ଟ କରିବା—

18. To wear away by friction; to corrode.

(ଯଥା—ଲୁହାଅଖ ଚକର ନାହିଁଆକୁ ଖାଇଯାଇଛି ।)

୧୯ । ଭୋଗ କରିବା—19. To enjoy.

(ଯଥା—ଏ ଲୁଗା ଖରା ଖାଉଛି ।)

୨୦ । ଅଙ୍ଗେ ନିଭଇବା; ଅନୁଭବ କରିବା—

20. To experience; to undergo.

(ଯଥା—ଏ ପିଲାକୁ ଜନ୍ମ କଲାବେଳକୁ ମାଆ ବହୁତ ଶୂଳ ଖାଇଲେ)

୨୧ । ନିଷ୍ପେଷଣ କରିବା—21. To gin; to press.

(ଯଥା—ଏ ଅଣ୍ଡୁଆର * ଗାଡ଼ି ଅଣ୍ଡୁ ଦିନକେ ଖାଇବ ।)

ଖାଇବାଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଭୋଜନଶାଳା—

Khāibāghara 1. Dining room.

ଆବାସସବ ୨ । ଯେଉଁ ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ

ଖାନାକାମ୍ୟ ଭୋଜନ ମିଳେ—

2. A family where members get enough to eat.

ଖାଇବା ପିଇବା—ଦେ. ବି (ସହଚର) — ପାନ ଭୋଜନ; ଭୋଜନକ୍ରିୟା—

Khāibā piibā ସୁଅପିଆ—

ଆଞ୍ଜନାଦିଓଆ Act of taking meal (solid and liquid).

ଖାନାପିନା

ଖାଇବା ହାତ—ପ୍ରାଦେ. ବି (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଖାଇବିହାତ; ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ—

Khāibā hāta Right hand.

ଖାଇବିହାତ—ଦେ. ବି (ଯେଉଁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଖାଏ)—

Khāibihāta

ଡାହାଣ ହାତ, ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ—

ଡାନହାତ

Right hand.

ବହନାହାତ

ଭେଦବିହୀନରେ ଧନ, ଖାଇବିହାତରେ ଶର ।

ମାନବଶ୍ଚ ଦାଶ. ପିଲାଙ୍କ ଗମାସ୍ତ୍ରଣ

ଖାଇବୁଡ଼ିକା—ଦେ. ବିଶ—ଯାହାର ସବଦା ଖାଇବାରେ ମନ ବା

Khāiburdukā

ଲଲସା ଥାଏ; ଟକର—

ଆନିଆ

Greedy of eating; covetuous of food.

ଆତ

ଖାଇଭାଲୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଶ—ଭାରି ଅଳସୁଆ, ଯେ ଖାଇପିଇ

Khāibhālu

ଆନନ୍ଦରେ ରହୁଥାଏ ମାତ୍ର କୌଣସି କାମ କରେ

ନାହିଁ—Lazy; given to eating and

drinking only.

ଖାଇମନ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭୋଜନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା,

Khāimana

ଭୋଜନଲଲସା—1. Hankering after a

ଆଦି

particular article of food.

ଆହ, ଆଧ

୨ । ଗର୍ଭିଣୀର ଦୋହଦ—2. A pregnant

woman's longing for parti-

cular articles of food.

ଖାଇମନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା

Khāimana karibā

ବଳାଇବା—1. To crave after

ଆଦିକବା, ଧୈତ୍ୟମନକବା

some delicacy.

ଆଉକର ଯେ ଖାଇମନ କରେ ତା ମୁହଁଟା ପୋଡ଼ୁ—ଭଗ ।

ସେ କାହିଁ ଲଭିବେ ଭୋହର ଫଳ, ମାନବ ଜନମ ତାଙ୍କ ବସନ

ଖାଇକଲେ ମନ, ବଦେଶ୍ ଅଣିବେ ପଠାଇ ଧନ । ମନମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରାବରଣିଣୀ ।

୨ । (ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ ଆଦ୍ୟ ପ୍ରକୃ ସ୍ତ୍ରୀ କରିବା—

2. (a pregnant woman) To long.

for particular articles of food or

delicacies.

ଖାଇମେଦୁ—ଦେ. ବିଶ (ଗାଳ)—ଖାଇ ପିଇ ବୁଝୁଛୁ ଅଥଚ ଅଳସୁଆ;

Khāimedu

ଭୁଦରସବସ—One who eats much and

does nothing.

ଖାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକୁ କରିବା—

Khāijibā

1. To vex or pester a person much

ଧୈତ୍ୟାଓଆ

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସବଦାଶ ଘଟାଇବା—

ଆଆଜାନା

2. To ruin a person.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନିଷ୍ପେଷଣ କରି ଖାଇବା—

୩ To eat up a thing.

(ଯଥା—ଗୁଡ଼ମାଠିଆକ ଜଳା ଖାଇଗଲେ ।)

ଖାଇଲାଘର—ଦେ. ବି—ଖାଇବାଘର (ଦେଖ)—

Khāilāghara

Khāibāghara (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୫୦ଟି ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୁତେନ୍ଦ୍ର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧୌ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଛା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖାଉଁଲପିଇଲ—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଅଭିଳାଷିତ ଆଦ୍ୟ ଖାଉଁବାକୁ ପାଏ—
Khāilāpūl One who gets things he desires to eat.

ଖାଉଁଲପିଇଲ ଘରର ପିଲା କି ରକ୍ଷା ।—୧୮ ।

ଖାଉଁଲହାତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡାହାଣହାତ, ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ—
Khāilāhāt Right hand.

ଖାଉଁଲହାତ—ଦେ. ବିଶ—ଖାଉଁଲହାତ (ଦେଖ)—
Khāilāhāt Khāilāhāt (See)

ଖାଉଁଲହାତ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—ଖାଉଁଲହାତ (ଦେଖ)—
Khāilāhāt Khāilāhāt (See)
(ଖାଉଁଲହାତ—ଶ୍ରୀ)

ଖାଉଁଲହାତ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—୧ । ଖାଉଁଲହାତ ଖାଉଁଲହାତ ଯେଉଁ
Khāilāhāt ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭ୍ୟାସ—1. Having the
ଖାଉଁଲହାତ habit of easing one's self after meals.
(ଖାଉଁଲହାତ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଅକୃତଜ୍ଞ; ଯେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି) ଖାଉଁଲା ପତ୍ରରେ
ହସେ ଅର୍ଥାତ୍) ଉପକାରର ଅପକାର କରେ—
2. Ungrateful.

ଖାଉଁଲ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ସ. ଖାଉଁଲ)—୧ । (ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Khāilā ଲଗେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—
ଖାଉଁଲ ପୁରୁଷାଣ, ଘରବାଣାଣ) ଯେ ଅମୃତ ପଦାର୍ଥକୁ ଖାଏ—
1. Eating (such or such thing).
(ଖାଉଁଲ—ପୁ) (ଯଥା—ପୁରୁଷାଣ, ଘରବାଣାଣ ।)

୨ । ଯେ ଅମୃତର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ—
2. Causing the death of.

(ଯଥା—ବଞ୍ଚି ଶାଣାଣ ।)

୩ । ଯେ ଅମୃତର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବଞ୍ଚି ରହେ—
3 Surviving (such or such a person)

(ଯଥା—ଘରବାଣାଣ; ପୁରୁଷାଣ ।)

୪ । ଯେ ଅମୃତ ପାତ୍ରରେ ଖାଏ—
4. Eating from such or such a pot.

(ଯଥା—ବାଣି ଶାଣ; ଶ୍ରୀଶାଣ ।)

୫ । ଯେ ଅମୃତ ସ୍ଥାନରେ ଖାଏ—
5. Eating at such or such a place.
(ଯଥା—ଘରବାଣାଣ ।)

ଖାଉଁଲ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ବଜ୍ୟନ୍ତର)—ହଠାତ୍ ମୁଖବ୍ୟାପାନପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା
Khāilā ଶବ୍ଦ; ଖୋଜିବା ଧ୍ବଜ୍ୟ—Snarling sound
made with yawning jaws.

ଖାଉଁଲିନି—ଦେ. ବି. ବିଶ—୧ । କାମୁଡ଼ିବାକୁ ମୁଖବ୍ୟାପାନ କର—
Khāilākinī 1. With yawning jaws to bite.
ଖୋଜିବା ୨ । ଖାଉଁଲ ଖାଉଁଲ ଶବ୍ଦ କର—
2. With a snarling sound.

ଖାଉଁଲିନି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବଜ୍ୟନ୍ତର)—

Khāilākinī ୧ । (ଚୁରୁ, ଚୁରୁ ଅଦି) କାମୁଡ଼ିବା ପାଇଁ
ଧ୍ବଜ୍ୟଧ୍ବଜ୍ୟ; ଧ୍ବଜ୍ୟଧ୍ବଜ୍ୟ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦ—

1. Snarling sounds uttered for the purpose of biting.

୨ । ଚୁରୁର ପରି ଶବ୍ଦ କରୁ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା—

2 Ready to bite by yawning the jaws and uttering short abrupt sound like a dog.

ଖାଉଁଲିନି କରୁବା—ଦେ. ବି—୧ । (କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ଅନ୍ୟନ୍ତ୍ର ନିର୍ଜନ
Khāilākinī karibā ଦେବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ
ଧ୍ବଜ୍ୟଧ୍ବଜ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଉଦ୍ବେଗ କରୁବା—

ଗୁରୀନା; ଯୁଦ୍ଧକନା 1. (a place) To raise in one's mind a feeling of terror due to its being very solitary.

୨ । ଚୁରୁର ପରି କାମୁଡ଼ି ମିଶିବାକୁ ଖୋଜିବା ଦେବା—

2. To yelp like a dog setting on its prey

ଖାଉଁଲି—ଦେ. ବିଶ—ଖାଉଁଲି (ଦେଖ)

Khāilā Khāilā 3. (See)

ଖାଉଁଲି—ଦେ. ବିଶ—ଖାଉଁଲି (ଦେଖ)

Khāilā Khāilā (See)

ଖାଉଁଲି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେ କରଜ ନେଇ ପୁଣି ନାହିଁ—

Khāilā 1. One who does not pay off his debts.

ଧ୍ବଜ୍ୟଧ୍ବଜ୍ୟ, ଧ୍ବଜ୍ୟଧ୍ବଜ୍ୟ ୨ । ଯେ କୌଣସି ପଣ୍ୟ ବା ରକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଜେ
ଖାଉଁଲି ନିମନ୍ତେ ଦୋକାନରୁ ବା ମହାଜନଠାରୁ

ବ୍ୟୟ କରେ—
2. One who regularly takes victuals from a shop-keeper or trader.

୩ । ଯେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଖାଏ—

3 Gluttonous; greedy; one who takes a large quantity of food.

ଖାଉଁଲି—ଦେ. ବି. (ଭୂ. ଇ. ଖାଉଁଲି)—ଦଳ; ପଞ୍ଚା, ପଞ୍ଚା—

Khāilā A crowd; horde; multitude.

ଧ୍ବଜ୍ୟ

ଧ୍ବଜ୍ୟ

ଖାଉଁଲି—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଖାଏ—

Khāilā Greedy; gluttonous; one who takes a large quantity of food.

ଖାଉଁଲି—ଦେ. ବି. (ସ. ଖାଉଁଲି)—

Khāilā ୧ । ଖାଉଁଲି—1. Eating

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନରେ ଭୋଜନ କରୁଥିବା
ଅନ୍ୟପକ୍ଷ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଖାଉଁଲିଲୋକ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
କର ଦେ—2. Fees paid by persons who take their meals in a place belonging to another.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ସ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ,

[ଦ୍ର—ଲଙ୍ଘନ ଅବଳ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଇବା ପରେ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ଦିରକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଆଉଁଶ ଆଦାୟ କରନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଶ—୧ । ସେ ଦୋକାନରୁ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବା ସତ୍ତା କାଳରେ ଅଣେ—

1. One who takes necessities on credit from a shop.

୨ । ପେଟୁ; ଉଦରମୁର—

2. Greedy, voracious.

ଖାଉନ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ଖାନ୍ଦୁ = ସ୍ୱାମୀ)—୧ । ମାଲିକ—
Khāunda 1. Owner; proprietor.

ଖାମିନ୍ଦ ୨ । ସ୍ୱାମୀ—2 Husband.

ଖାବିନ୍ଦ, ଖାବନ୍ଦ ୩ । କର୍ତ୍ତା; ପ୍ରଭୁ; ମୁନିବ—
3. Master; lord.

ଏହି ସବୁ ହେଲା ତୋ ଖାଉନ—ତୋ ଠାରୁ ଦେବତା—ଦା କଥା ଏହିକୁ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗନ୍ତସ୍ଥଳ ।

(ଖାଉନାଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୪ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା—4. Master of the house.

ଖାଉନାନ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖାନ୍ଦାନ୍)—ଖାନ୍ଦାନ୍ (ଦେଖ)
Khāundān Khāndān (See)

ଖାଏଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫ. ଖାଦ୍ୟ)—ଖାଦ୍ୟ—
Khāed Food.

ଖାଏଧୁର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଖାଉଧୁର୍ (ଦେଖ)
Khāedhuir Khāidhuir (See)

ଖାଏଧୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଖାଉଧୁର୍ (ଦେଖ)
Khāedhundur Khāidhuir (See)

ଖାଏଧୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଖାଉଧୁର୍ (ଦେଖ)
Khāedhumā Khāidhuir (See)

ଖାଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖାଇବା—
Khāebā To eat.

ଖା—ବୈଦେ. ବି (ତାହାର ବା ମୋଗଲରାଜାର ଶକ୍ତି କାହାରୁ ଅଗତ ଫା.
Khān ଖାନ୍)—୧ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ଧନୀ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
୧ । 1 A title of respect among the Muslims.

ଖାନ ୨ । ଶିଳାଟୁ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ
ଉପାଧି—2. Title of the ruler of some
Muslim States (e.g. Khillat).

ଖାଁ ଖାଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନିର୍ଜନତା ଯୋଗୁଁ
Khāi khāi karibā ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଭୟ ଜନ୍ମାଇବା—
୧ । ୧ । (ଯଥା,—ଏ ଜାଗାଟା ଖାଁ ଖାଁ କରୁଛି) ।—

(a place) To cause a feeling of fear for its
solitude (as if the place is coming to eat
you up).

ଖାଁପ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କାଟେଇବା—

Khāipribā To carry (a child or a water-jar)
between the side and the arm.

ଖାଁ ବାହାଦୁର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍ + ବାହାଦୁର୍)—

Khāi Bahādur ରାଜଭକ୍ତି ବା ସାଧାରଣ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ
ଭାରତର ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ଲକ୍ଷେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି—
୧ । ବାହାଦୁର ବିଶେଷ—

ଖାନବାହାଦୁର୍

A title of distinction given by the Viceroy
to Muslims of India for loyalty or public
services

[ଦ୍ର—ଏହି ଉପାଧି ହିନ୍ଦୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ 'ରାୟ ବାହାଦୁର' ଉପାଧି ସଙ୍ଗେ
ସମାନ, ମାତ୍ର 'ଖାଁ' ସାହେବ୍' ଉପାଧିଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ।]

ଖାଁ ସାହେବ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍ + ଥା. ସାହେବ୍)—

Khāi Sāheb ବଡ଼ଲକ୍ଷେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ମୁସଲମାନଙ୍କ
୧ । ମାତ୍ର
ଉପାଧିବିଶେଷ—

ଖାନ ସାହେବ A title of distinction given to eminent
Muslims of India by the Viceroy.

ଖାକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ତୁଳ. ହ. ଓ ଫା. ଖାକ୍ = ଧୂଳି ମାଟି,
Khāk ଭସ୍ମ)—୧ । ଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ (ଗୃହ)—1. Empty.

୨ । ନିର୍ବିନ; ଧନହୀନ; ଦରିଦ୍ର (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. Poor; destitute (person).

୩ । ଶୂନ୍ୟ (ଗୃହ), ଯେଉଁ ଘରେ କେହି ରହନ୍ତି ନାହିଁ—

3 Unoccupied or empty (house).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫ. କାକ)—କାକ (ଦେଖ)

Kākha (See)

ଖାକ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ତୁଳ. ହ. ଖାକ୍ ହୋବା)—

Khāk hebā ୧ । ଶୂନ୍ୟ ହେବା — 1. To be empty

୨ । ନିର୍ବିନାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—

2 To be reduced to poverty.

୩ । (ଶିଶୁ ଆଦି ବଡ଼ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା) କାଶହେବା—

3. To be borne on the sides (i.e. between
the side and the arm).

ଖାକି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାକ୍ = ପାଉଁଶ, ଖାକା = ପାଉଁଶିଆ)—

Khāki ୧ । ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣର କନା; ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର କନା—
1. A kind of grey stuff.

ଖାକୀ

୧ । ଦେହରେ ପାଉଁଶ ବୋଳି ହେବା ସାଧୁସନ୍ଥ ଦାୟବିଶେଷ—
୨ । 2. A class of ascetics who besmear the
body with ashes.

ବୈଦେ. ବିଶ—୧ । ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ପାଉଁଶିଆ, ମାଟିଆ—
1. Grey; ash coloured.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୂଳି ୧ ଚଢ଼ିତ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ମ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଧର୍ମାବୋଧର ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଉପୋଷିତ; ଅଭୁକ୍ତ—

2. Starving; famishing.

ଖାକି ମଠ—ଦେ. ବି.—ଖାକି ବା ଭୟାନକପରିତାପ ବାବାଜିମାନଙ୍କ

Khāṅki maṭha ରହିବା ମଠ—

खाकीमठ A maṭha which is resorted to by ascetics who besmear their bodies with ashes.

ଖାଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୁଦ୍ଧ)—୧ । ଖାଲ ବା ଭୂତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

Khāṅk 1. Hollowness; void.

ଆକାଶ ୨ । ଅନଟନ; ନଅଣ୍ଡ, ଅଭାବ—

खोकला 2. Utter want.

୩ । ଫାଙ୍କ, ଖାଲଜାଗା—3. Empty place

ଖାଙ୍କିତ—ଦେ. ବି.—ଖାଙ୍କ (ଦେଖ)

Khāṅkti Khāṅk (See)

ଖାଙ୍କର—ଦେ. ବି. —୧ । ମୁଖବ୍ୟାଧାନୟନ—

Khāṅkara 1. Yawning (mouth).

୨ । ଭୟଙ୍କର; ଭୀଷଣ—2. Fierce; frightful; awful.

ଖାଙ୍କରମୁଖି ମା ଗୋ ଖେତର ଖାଙ୍କରମୁଖି ।

ପାତାମର. ନୃସିଂହପୁରୀ ।

୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଲୁଣ୍ଠି (ଦେହ; କେଶ)—

3. Not smooth (for want of oil); scabrous.

୪ । ମୁକୁଳା (କେଶ)—4. Dishevelled (hair).

୫ । ଫୋଲ; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—5. Hollow; empty.

ଖାଙ୍କର କେଶ—ଦେ. ବି.—ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ମୁକୁଳା କେଶ—

Khāṅkara keśa Uncouth and dishevelled hair.

ଶ୍ରବଣବଦ୍ଧ ପ୍ରକାରେ । ଖାଙ୍କର କେଶ ତା ମୂଳେ ।

କରକାଥ. ଭଗବତ ।

ଖାଙ୍କରମୁଖି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ପାଟ ସବଦା ଆଁ ହେଲା

Khāṅkaramukhi ଭଲଆ ଦେଖାଯାଏ—

1. (woman) With a yawning mouth.

୨ । ଭୀଷଣ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟା (ଶ୍ରୀ)—

2. (woman) With a frightful face.

ଖାଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୁଦ୍ଧ; ସ. ଭୂତ, ପ୍ରା. ଭୂତ)—୧ । ଶୂନ୍ୟ; ଫୋଲ—

Khāṅkā 1. Hollow.

ଫାଙ୍କ; ଖାଙ୍କ ୨ । ଭୂତ; ଖାଲ—2. Empty.

ଖୁକଲା; ଖୋକଲା ୩ । ଉପବାସକୁଷ୍ଠ—3. Starving; famishing.

୪ । ନିର୍ବଳ—4. Impoverished; reduced to poverty; penniless.

ଖାଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ପ୍ରା. ଖାଙ୍କା—ଭୟାନକପରିତାପ; ପାଉଁଶିଆ)—

Khāṅki ଖାଙ୍କିବେଶିବେଶିବେଶି (ସେ ଦେହରେ ଭସ୍ମ ବୋଳି ଦୁଅନ୍ତି)—

1. A class of ascetics who besmear their bodies with ashes.

ନାମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଖାଙ୍କି ସେତେ ।

ସମବାସ. ଦାଦ୍ୟାଭାବୁ ।

୨ । ଉପବାସ; ଅନାହାର—2. Fasting.

ଦେ. ବି. —ଖାଙ୍କା (ଦେଖ)

Khāṅkā (See)

ଖାଙ୍କି ଅଖଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଖାଙ୍କିମଠ (ଦେଖ)

Khāṅki ākhardā Khāṅkimatha (See)

ଖାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଧୂନ୍ୟନୁକରଣ) ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ଖେଙ୍କିବା;

Khāṅkibā ଖିଙ୍କିବା; ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଖଜାଇହେବା—

1 To chatter and show teeth (like monkeys defying children).

୨ । (ସ. ଶୁଦ୍ଧ) ପେଟକୁ ଖଙ୍କା କରବା; ଖଙ୍କାରିବା—

2 To make the belly concave.

ଖାଙ୍କିମଠ—ଦେ. ବି.—ଖାଙ୍କି ବୈଶ୍ଣବମାନଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ମଠ—

Khāṅki maṭha A maṭha or monastery where the Khāṅki ascetics congregate.

ଖାଙ୍କେରୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଗ୍ରାମ ଦେବତାବିଶେଷ, ଗାଁଆଁ ଠାକୁରାଣୀ

Khāṅkerī (ଯେ ପାଟ ଆଁ କର, ପେଟକୁ ଖାଙ୍କି ଓ ଚକ୍ଷୁ କୋଟରଗତ

କରି ଉଭା ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି)—A village Goddess

with yawning mouth, sunken eyes and

hollow stomach.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଖାଙ୍କର; ଭୀଷଣବଦନା—

1. With frightful face.

୨ । ଉପବାସକୁଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାହା ପେଟ ପିଠି ଆଡ଼କୁ ପଶି

ଯାଇଥାଏ—2. Having the belly hollowed

empty owing to fasting.

ମାତା ଖାଙ୍କେରୀ କି ପୁତ୍ର ସେ ଭଣ୍ଡାର

କାଶେ ଯାକଅଛ ଖାଙ୍କି । ପାତାମର. ନୃସିଂହପୁରୀ ।

ଖାଙ୍କୋଳି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଖାଙ୍କେରୀ (ଦେଖ)—

Khāṅkoli Khāṅkerī (See)

ଖାଙ୍କୋଳି ବେତାଳି ପୁଣି ଅଭୟା ବାସେଳି—ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

ଖାଙ୍କର—ଦେ. ବି. —ଖାଙ୍କର (ଦେଖ)—

Khāṅgara Khāṅkara (See)

ଖାଜଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଜାବା)—

Khajāṇa (etc.) ଖଜଣା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khajāṇa etc. (See)

ଖାଜାଣିଚି—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ଖଜାଣି)—ଖାଜାଣି (ଦେଖ)

Khajāṇichi Khajāṇichi (See)

ଖାଜିକ—ସ. ବି. (ଖଜା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଇକ)—ଖଇ—

Khājika Fried grain.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ସ	ଶ	ଞ୍	ଝ	ଞ

ଖାଜିବିଚ — ବୈଦେ. ବି (ଆ) — ଖାଜା (ଦେଖ)

Khājīnichi Khājīnichi (See)

ଖାଜି — ଦେ. ବି. — (ସଂ. କର୍ଷଣ) — ଓଟେର; ଅକର୍ଷଣ, ଖେଳ —

Khājīcha Drawing.

ଖାଜି ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂ. ହି. ଖାଜି = ଛଦ୍ମ) —

ଖାଜିବିଚ ଗର୍ଭବଶେଷ — A sort of pit.

ଖାଜିଖାଜିଆ — ଦେ. ବି. — ୧ । ଓଟେର ହୋଇ ଖୋସା ହୋଇଥିବା —

Khājīchakhājīchiā 1. Drawn up; tucked up.

୨ । ନଥିଆ — 2. Wanting; deficient.

୩ । ଚୁସ୍ତ; କଞ୍ଚ — 3. Tight.

ଖାଜି — ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନୁକୃତ, ସଂ. କଞ୍ଚ = ବାଉଁଶ କଣି) —

Khājīchā ପକ୍ଷୀ ଆଦି ରଖିବା ପୂର୍ବ — A cage for birds.

ଖାଜି

ଖାଜି

ଖାଜି — ପ୍ରାଦେ. (ସଂହତୁମ) ବି. ସଂ. କଞ୍ଚ = ବାଉଁଶକଣି; ଭୂ. ହି. ଖାଜି

Khājīchī = ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଟୋକେଇ)

ବାଉଁଶ ବା ବେତର ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼

ଟୋକେଇ; ବେତା — Big wicker-work basket.

ଖାଜିବା — ଦେ. କି. (ସଂ. କର୍ଷଣ, କମ୍ପା ସଂ. ଖଟ ଧାତୁ = ବଢ଼ନେ) —

Khājībā ଓଟେରବା, ଟାଣିବା; ଖେଳବା —

ଖିଟି To draw a thing tightly

ଖାଜିବା, ଖାଜିବା

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି — ୧ । ଭଲକୁ ନୁଆଁଇବା —

1. To bend downwards.

୨ । ଠେସି ଠେସି ଭାଙ୍ଗି କରିବା —

2. To thrust by repeated pushing; to ram.

୩ । ଜାକି ଧରିବା —

3. To hold tightly.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) — (ଦଉଡ଼ା ଆଦିକୁ) ଟାଣି କରି ବାଜିବା —

To tie (rope etc) by pulling tightly.

(ଯଥା — ମଶାରି ଖାଜିବା ।)

ଖାଜି — ଦେ. ବି. — ୧ । (ସଂ. କୋଷ) — ଖୋଲ, ଖାପ —

Khājī 1. Sheath; scabbard.

ଖାଜି ୨ । (ସଂ. ଖଞ୍ଜ, କମ୍ପା ସଂ. ଖଟ ଧାତୁ = ବଢ଼ନ କରିବା) —

ଖୁର୍ଦ୍ଦି; ଦୁର୍ଦ୍ଦି ଏକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଅଟକି ରହିବା ପାଇଁ ଦ୍ଵିତୀୟ

ବସ୍ତୁରେ ହାତୁଆର ଦ୍ଵାରା କରାଯିବା ଘର; ଖାଜି —

2. A notch or groove in which one thing

is set to fit into another; mortise.

[ଦ୍ର — ଗୋଟିଏ କାଠରେ ଖାଜି କାଟି ତହିଁରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ

କାଠକୁ ବସାଇ ବାଜିଲେ ସେ ବଢ଼ନଟି ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ପକ୍କାକୋଠାର

କାଠରେ ଖାଜି ରଖା ଯାଇଥାଏ, ସେହି କାଠକୁ ଲଗାଇ ନୁଆ

କାଠ କଲବେଳେ ଖାଜି ସଙ୍ଗେ ଜୋଡ଼ାମୁହଁ ମିଳାଇ ନୁଆ ଗଢ଼ିନା କରାଯାଏ ।]

ଖାଜିଆ — ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଜାନ୍ଦାର) —

Khājīchi ଖାଜା (ଦେଖ)

Khājīchi (See)

ଖାଜିଶା (ଭଦ୍ରାଦି) — ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ) —

Khājīshā (etc) ଖଜାଶା ଭଦ୍ରାଦି (ଦେଖ)

Khājīshā etc (See)

ଖାଜିଶିଚ — ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଜାନ୍ଦାର) — ଖାଜା (ଦେଖ)

Khājīshichi Khājīshichi (See)

ଖାଜା — ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖଜାନ୍ଦାର) — ୧ । କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ, ଧନରତ୍ନାୟକର

Khājā ରକ୍ଷକ ବା ଜମ୍ନାଦାର — 1 Treasurer.

ଧାନ୍ୟାକ୍ଷ ୨ । ଧନାଗାରର ପ୍ରଧାନ କର୍ମୀଙ୍କୁ —

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ 2. Head of a Treasury.

ଖାଜିଶିଚ — ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଆ) — ଖାଜା (ଦେଖ) —

Khājīshichi Khājīshichi (See)

ଖାଜିବା — ଦେ. କି (ସଂ. ଖଟ ଧାତୁ) — ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଖାଜି

Khājībā ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା — To thrust a thing

ଧାନ୍ୟାକ୍ଷ into the notch or groove of another so

ଧାନ୍ୟାକ୍ଷ as to fit the former into the latter.

ଖାଟ — ସଂ. ବି (ଖଟ ଧାତୁ = ଅଳ୍ପାଦନ କରିବା + କର୍ମ. ଅ) — ମଡ଼ାବୁଡ଼ା

Khāṭa ଖଟିଆ, କୋକେଇ — A stretcher or dooly to

carry a dead body to the cremation-ground; hearse.

ଖାଟା — ସଂ. ବି — ଖାଟ (ଦେଖ) —

Khāṭā Khāṭā (See)

ଖାଟି — ସଂ. ବି (ଖଟ ଧାତୁ = ଅଳ୍ପାଦନ କରିବା + କର୍ମ. ଇ) —

Khāṭi ୧ । ଖାଟ (ଦେଖ) —

1. Khāṭa (See)

୨ । କ୍ଷତ ଚିହ୍ନ ବା କଣ — 2. Scar; cicatrix.

୩ । ଖାମ୍ବେଶ୍ଵାଳ — 3. Caprice; whim.

ଦେ. ବିଶେଷ — ଖାଣ୍ଟି (ଦେଖ) —

Khāṇṭi (See)

ଖାଟିକା — ସଂ. ବି (ଖଟ ଧାତୁ + ଅକ + ଶ୍ଵା. ଅ) — ଖାଟ (ଦେଖ) —

Khāṭikā Khāṭa (See)

[ଦ୍ର — ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ — ଖଟିଆ ।]

ଖାଟିକା — ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) କି (ସଂ. ଖଟ ଧାତୁ = ଅଳ୍ପାଦନ

Khāṭikā କରିବା) — ୧ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା; ଖଟିବା —

ଧାଟି 1 To labour hard.

ଢାଳି ୨ । ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହେବା, ଯୋଗ୍ୟ ହେବା —

2 To fit in; to apply.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୁରାବି ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକାଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାନ୍’ ନ ମିଳିଲେ ଗାନ୍ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶିବା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ ।

ଖାଟି—ଫ ବ—ଖାଟି (ଦେଖ)—

Khāṭi Khāṭa (See)

ଖାଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଶ (ଭୁଲ. ବ. ଖାଟିୟା)—ପରିଶ୍ରମୀ—

Khāṭu Laborious

ଖାଟୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ଖାଟୁଣା)—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ—

Khāṭuṇi Hard labour.

ଖାଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି—ଅନ୍ଧାରେ ସାଙ୍ଗୀର ଭଲ କଥାର ଉତ୍ତରରେ ବ୍ୟବହୃତ

Khāṛḍa ଅଶ୍ଳୀଳ ବା ଶ୍ଳେଷାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ—

Slang words used in pun in reply to a good word uttered by a boon-companion

ଖାଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଦେଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ

Khāṛḍāṅgā ଭୂସାଧବଶେଷ—

A title given to Brahmans by a Raja.

ଖାଡ଼ ଦେବା—ଗ୍ରା. ବି—ଅନ୍ଧାରେ ସଙ୍ଗେ ପରିହାସକଲରେ ତାହାଙ୍କ

Khāṛḍa debā କଥୁତ ଭଲ କଥାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରୂପେ ଅଶ୍ଳୀଳ ବା

ଶ୍ଳେଷାର୍ଥକ କଥା କହିବା—

To give a ready retort to a word uttered by an intimate friend or associate by using slang or indecent puns.

[ଦ୍ର—କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜଣେ ଲୋକ ହଁ, ହଁ, ହଁ ଆଦି କହିଲେ ଅଶ୍ଳୀଳତାପ୍ରିୟ ପରିହାସୀ ସଙ୍ଗୀ ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ଳୀଳ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଚି, ଚି, ଚି ଲଗାଇ ଖାଡ଼ ଦିଏ ।]

ଖାଡ଼ ମାରିବା—ଗ୍ରା. ବି—ଖାଡ଼ ଦେବା (ଦେଖ)

Khāṛḍa māribā Khāṛḍa debā (See)

ଖାଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ଖଡ଼କ = ପ୍ରମୁ, ସ. ଖଡ଼ = ତୃଣାଦିର ନାଡ଼)—

Khāṛḍa ୧ । ଠିଆହେବା—

ଧାଡ଼ା = 1. Standing posture.

ଅନ୍ଧା = ୨ । ଉପବାସ—2. Fasting.

ଦେ. ବିଶ—ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Erect; standing.

ଖାଡ଼ା ଉପବାସ—ଦେ. ବି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନାହାର—

Khāṛḍa upabāsa Rigorous fast.

ଖାଡ଼ା ପହରା—ଦେ. ବି—ଅନେକ ସମୟ ଏକାକିକ୍ରମେ ଠିଆ

Khāṛḍa paharā ଦେବା ଅବସ୍ଥା—

ଧାଡ଼ାପାହାରା State of standing up for a long time

ନାହାପହାରା (without sitting down).

ଖାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. କାଷ୍ଠ; ସ. ଖଡ଼ = ତୃଣନାଡ଼)—

Khāṛḍi ୧ । କାଠି; ଡାଙ୍ଗ—1. Twig.

ଧାଡ଼ା (ଯଥା— ଅରବ ଖାଡ଼ି ।)

ହଣ୍ଡିଲ ୨ । ଲମ୍ବା ଚୁର—

2. A long legume or pod.

(ଯଥା—ସଜନା ଖାଡ଼ି ।)

୩ । ଗଛ ବା ଲତାର ପତ୍ରବର୍ଜିତ ଡାଙ୍ଗ ବା ନାଡ଼ି—

3. A long stem of a pot-herb or plant shorn of leaves.

(ଯଥା—ପୋଇଖାଡ଼ି ।)

୪ । ଧୁଆଁ ପତ୍ରରୁ ପତ୍ତାଂଶ କାଟି ନେବା ପରେ ଯେଉଁ

ଡାଙ୍ଗ ରହିଯାଏ—

4. Backbone or ridge of the tobacco leaf.

ହାଲା ୫ । ପଲ୍ଲୀ, ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟାଦି ବୁଡ଼ାଯିବା ନିମନ୍ତେ

ପଲାନ, ଲାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଣି, ଥୋର; ଥୋଡ଼ି—

5. Gunny bag; bale, pack for carrying things on the back of beasts of burden.

୬ । ଦଳର ଯୁଥଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗିଥିବା ସରୁଥା ଖିଲ—

6. Wooden pegs attached to the ends of the yoke of a plough.

୭ । ମୁଣି—7. Wallet.

୮ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ଥିବା ଜାଉଁଳ ବା ଲମ୍ବା ମୁଣି, ଖାଡ଼ିଆ—

8. A long wallet with two pouches at the two ends.

(ପ୍ରାଦେ) (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

୧ । ବିଆସିଲକାଠି—1 Match-stick.

୨ । ବିଆସିଲ ପେଡ଼ା—2. Match-box.

ଖାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । କାକର ଦୁଇପାଖରେ ଜାଉଁଳ କରି ପକାଇବା

Khāṛḍiā ପାଇଁ ପଥକମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବା କନାର ମୁଣି—

1. A long cloth-bag with two pouches at both ends and carried on the shoulder, the ends hanging in front and back sides.

୨ । ଖାଡ଼ି ଜାଲ (ଦେଖ)

2. Khāṛḍijāla (See)

୩ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଳମାଳ—

3. Confusion; disorder.

୪ । କଳ; ବିବାଦ—4. Quarrel; dissension.

ଦେ. ବିଶ—ଥୋରିଆ (ଜାତି)—

(people) Carrying on trade by means of pack-bullocks.

ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବ. କାଢ଼ି)—

ରୂପା ବା ସୁନାର ସରୁ କାଠି—

Long and thick bar or ingot of gold and silver.

ଖାଡ଼ିଆ ପୁରୁରାବି—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟରେ

Khāṛḍiā pūrābā ଗୋଳମାଳିଆ କଥା ଅଣି ପଦ୍ଧତ୍ତାରିବା—

To set up a knotty question in the course of a smooth discussion.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ୍

ଖାଡ଼ିଆଶିଂଘ—ଦେ. ବ—ସିଧା ଓ ସରୁ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଶୁଙ୍ଘ—
 Khārdiāsīṅgha Straight and slender horn.
 ଖାଡ଼ିଆଶିଂଘା—ଦେ. ବଣ—ପେଉଁ ବଳଦର ଶିଂଘମାନ କାଠି ପରି
 Khārdiāsīṅgha ସରୁ ଓ ସିଧା ହୋଇ ଉଠିଥାଏ—
 (a bullock) Having the horns rising
 straight from the root.

ଖାଡ଼ିଆଶିଂଘା ସବୁ ଶିଂଘ—କୁଷିବଚନ ।

ଖାଡ଼ିଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଧୂଆଁ ପତ୍ରରୁ ପତରଯାକ କାଟି ନେଇ କେବଳ
 Khārdigundi ତାଙ୍କୁ ଛେଦ ରୂପା କରି ତହିଁରେ ମସଲାଆଦି
 ମିଶାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ଗୁଣ୍ଡି—Gundi or
 tobacco-powder prepared by crush-
 ing the stems of tobacco leaves
 (after shearing the tobacco leaves
 altogether).

ଖାଡ଼ିଜାଲ—ଦେ. ବ—ଲମ୍ବା ଶିଥ ପରି ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦୁଇପାଖର
 Khārdijāla ଧଡ଼ି ଯୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତ କାଠିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା
 ମାଟିଜାଲ ଏକପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତ କମରଭିତ୍ତି ଅଥବା ଲମ୍ବା ଜାଲ;
 କାଠିଜାଲ—A long and narrow fishing
 net in which small twigs are attached
 at intervals joining the two hems.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦଶ ବାର ହାତ ଲମ୍ବା ଓ ଦୁଇ ଭିତ୍ତି ହାତ
 ଚଉଡ଼ା । ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଅଳେଖରେ ଏହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡର ଖାଡ଼ିକୁ
 ଧରି ପାଣିରେ ଶିଥ ଦେବା ପରି ଚଳାଇ ପାରନ୍ତି । ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ
 ପରିମାଣରେ ଛେଚ ମାଛ ଧରାଯାଏ ।]

ଖାଡ଼ିତେଲି—ଦେ. ବ—ତେଲମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—
 Khārditeli A class of oilmen.
 [ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ତେଲମାନେ ଖାଡ଼ିବଳଦଙ୍କ ଉପରେ
 ବିଦେଶରୁ ଖସା, ଗବ, ସୋରଷ ପ୍ରଭୃତି ବୋହାଇ କରି ଆଣି ତେଲ
 ପେଡ଼ନ୍ତି ।]

ଖାଡ଼ିପତ୍ର—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଧୂଆଁ ପତ୍ର—A kind of tobacco
 Khārdipatra with long stems.

ଖାଡ଼ିବଳଦ—ଦେ. ବ—ପେଉଁ ବଳଦମାନେ ଖାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ପିଠିରେ
 Khārdibalada ଶସ୍ୟାଦି ବୁଡ଼ାନ୍ତି; ଥୋରବଳଦ—
 ହାଲାବଳଦ Bullocks carrying grains etc in
 ଲଞ୍ଜୁସବୁଲ bags on their backs; pack-bullocks.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଖାଡ଼ି ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ
 ସୁବିଧାଜନକ ଗୁମ୍ଫା ନ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଖାଡ଼ିବଳଦଙ୍କ ଉପରେ
 ବୋହ ଲଦି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଁ କର ବ୍ୟବସାୟ
 କରୁଥିଲେ । ଏବେ ଏହା କମିଯାଇ ଲୋପ ପାଇଅଛି ।]

ଖାଡ଼ିବୁହା—ଦେ. ବଣ—୧ । ପେଉଁ ବେପାରୀ ଖାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବଳଦଙ୍କ
 Khārdibuhā ପିଠିରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ
 ନିଏ; ଥୋରଥା—

1. Carrying on trade by means of pack-
 bullocks.

୨ । ପେଉଁ ଜନ୍ତୁ ଖାଡ଼ି ବୁହେ; ଥୋରଥା—

2. (animal) Carrying packs on its back.

ଖାଡ଼ି ବୋହବା—ଦେ. ଡି—ବେପାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଳଦମାନଙ୍କ
 Khārdi bohābā ପିଠିରେ ଶସ୍ୟାଦି ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ
 ନେବା ଆଣିବା କରିବା—To carry on
 trade with the help of pack-bullocks.

ଖାଡ଼ିମରା ସାଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—

Khārdimarā sāṅkrānti ଗର୍ଭଣାସାଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)

Garbhāṇāsāṅkrānti (See).

ଖାଡ଼ିଯୋଡ଼ି—ଦେ. ବ—ବଳଦଙ୍କ ଦଳରେ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଯୁଥଳର
 Khārdijota ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଥିବା ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି—
 ଖାଡ଼ିଯୋଡ଼ି Small ropes attached to the two ends
 ଯୋଡ଼ିବା of the yoke for yoking the bullocks
 to the plough.

ଖାଡ଼ିସିଞ୍ଜୁ—ଦେ. ବ—ଖଡ଼ିସିଞ୍ଜୁ (ଦେଖ)

Khārdisijhu

Khārdisijhu (See)

ଖାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଏକଜୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବଣିକ୍-
 Khārdi ଦଳ—1. A caravan of traders.

୨ । ଥୋର—2. Pack-saddle.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଖାଡ଼ି)—

ଖଡ଼ି (ଦେଖ)

Khārdi (See)

ଖାଡ଼ି ଖାଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଡ଼ି ଖଡ଼ି (ଦେଖ)

Khārdi khārdi

Khārda khārda (See)

ଖାଡ଼ି ବଳଦ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖାଡ଼ି ବଳଦ (ଦେଖ)

Khārdi balada

Khārdi balada (See)

ଖାଡ଼ି—ଦେ. (ଭରତ) ଅ—ଥରେ; ଏକବାର—

Khārde

Once

ଖାଡ଼ି ଖାଡ଼ି ରହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଡି. (ହି ଖାଡ଼ି
 Khārde khārde rahibā ଖାଡ଼ି ରହିବା)—

ବହୁକ୍ଷଣ ଠିଆ ହେବା—To remain standing
 for a long time.

ଖାଡ଼ି—ସ. ବିଶ. (ଖଡ୍ଗ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଗଣ୍ଡାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Khādgā

Relating to rhinoceros.

ଖାଡ଼ିକ—ସ. ବିଶ. (ଖଡ୍ଗ + ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ବିଦ୍ୟମାନାର୍ଥେ. ଇକ)—

Khādgika

୧ । ଖଡ୍ଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Relating to a sword.

୨ । ଖଡ୍ଗଧାରୀ, ଖଡ୍ଗଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. Armed with or bearing a sword.

ସ. ବି. ସ୍ତ୍ର—ଖଡ୍ଗଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A swordsman.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅଫର ଗୁଣ୍ଡରେ ୧ ଚାନ୍ଦୁ ଅଫର ଓ ମାଞ୍ଜି ଏବଂ ଚାନ୍ଦୁ ଅଫର ଓ ମାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପବଦ ୧ ବା ୨ ଚାନ୍ଦୁ କୋଣ୍ଡା ବର୍ଣ୍ଣ ୫ । ମାଞ୍ଜିକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣ୍ଡାକୋଣ୍ଡାରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚାନ୍ଦୁ ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚାନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଜିକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ—
ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

ଖାଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଶ. (ସ ଖର)—୧ । ନିରୋଳା—

Khāṇṭi 1. Undiluted; unadulterated.

ଖାଁଟି ୨ । ନିରୋଳା—2. Pure.

ଖାଲିସ; ଖରା ୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Unmixed

୪ । ଅକୃତ୍ରିମ—4. Genuine.

୫ । ଭେଲ ବା ଖାଦରହତ—5. Unalloyed.

କରନ୍ତ ଭେଲକୁ ବୁଡ଼ ସୁନା ଖାଣ୍ଡି । ଗୁଆବାସ. ଦରବାର ।

୬ । ନିୟମପରତା—6. Strict.

୭ । ସତ—7. Honest; impartial.

୮ । ନ୍ୟାୟପର—8 Righteous

୯ । ଧର୍ମର ନିୟମକୁ କଠୋରରୂପେ ପାଳନକାରୀ, ଗୋଡ଼ା—

9. Orthodox.

ଖାଣ୍ଡି ଖୁଣ୍ଟି ହେବା—ଦେ. କି (ସ କୁଣ୍ଡିତ)—୧ । କୁଣ୍ଡିତ ହେବା—

Khāṇṭi khunṭi hebā 1. To hesitate.

୨ । କୁପଣତା ଦେଖାଇବା—

2. To show niggardliness

ଖାଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି. (ସ ଖର ଧାତୁ = ବକନେ)—

Khāṇṭibā ୧ । ଖେଣ୍ଟିବା, କସିଦେବା, କମି କରବା—

ଖାଁଚା; ଖିଁଚା 1. To reduce in quantity or supply.

ଖୋଚନା ୨ । ଖେଣ୍ଟିବା, ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ଦେବା—2. To dole out a thing with niggardliness.

ଖାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷମତା; ଶକ୍ତି—1. Power

Khāṇṭu ୨ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—2. Potency.

୩ । ବଳ—3. Strength.

ଖାଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଭାବେ ଅ)—ଫଟା ହେବା ଅବସ୍ଥା—

Khāṇḍā State of having fractures.

ଖାଣ୍ଡବ—ସ. ବି. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଅ + ବ)—

Khāṇḍabā ୧ । ପ୍ରାଚୀନ ବନବିଶେଷ—

1. An ancient forest near modern Delhi.

୨ । ଯମୁନାତୀରସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ; କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ବା ଭଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ସନ୍ଧିହତ ଦେଶବିଶେଷ; ଖାଣ୍ଡବପ୍ରସ୍ଥ—

2. A country on the banks of the Jamunā near Delhi.

[ଦ୍ର—ମଧ୍ୟଭାରତରେ ଚୌସାଞ୍ଚାଲ ନାମକ ରେଲ୍‌ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ଖାଣ୍ଡିକା ନଗର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁତ ଦେଶବିଶେଷ । ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଅରଣ୍ୟ ଥିଲା, ତାହାକୁ ଖାଣ୍ଡବାରଣ୍ୟ ବୋଲାଯାଉଥିଲା । ସୁଦ୍ରାହରଣ ପରେ ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିକୁ ପରିତ୍ୟଜି କରବା ପାଇଁ ଏହି ଅରଣ୍ୟକୁ ଅଗ୍ନି ଦ୍ଵାରା ଦହ କରାଯାଇଥିଲା (ମହାଭାରତ) । ଏହି ବନରେ ଭଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ନଗର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ।]

୩ । (ଖଣ୍ଡ + ଅ)—ମିଶ୍ର—3. Sugar-candy.

୪ । ଖଣ୍ଡରେ ତିଆରି ମିଠାଇ—

4. Sweetmeat made of coarse sugar

ଖାଣ୍ଡବଦହନ—ସ. ବି. (ପୌରାଣିକ)—

Khāṇḍabadahana ଅଗ୍ନିଙ୍କର କ୍ଷୁଧାନିବୃତ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ

ଦ୍ଵାରା ଖାଣ୍ଡବ ବନ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ସବୁ ଜୀବ

ଜନ୍ତୁଙ୍କର ପୋଡ଼ାପୋଡ଼ି—

The burning of the forest of Khāṇḍabā and its animals by Arjuna in order to propitiate the hunger of the Fire-God.

ଖାଣ୍ଡବଦାହ—ସ. ବି. (ପୌରାଣିକ)—

Khāṇḍabadāha ଖାଣ୍ଡବଦହନ (ଦେଖ)

Khāṇḍabadahana (See)

ଖାଣ୍ଡବପ୍ରସ୍ଥ—ସ. ବି. (ଖାଣ୍ଡବ + ପ୍ରସ୍ଥ)—

Khāṇḍabaprastha ଭଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ; ପ୍ରାଚୀନ ଦିଲ୍ଲୀ—

The place now called Delhi.

[ଦ୍ର—ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଖାଣ୍ଡବପ୍ରସ୍ଥ ଗ୍ରାମକୁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ବାସ କରିବାକୁ ଦେଇଥିଲେ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଏହିଠାରେ ଭଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ନଗର ବସାଇ ଥିଲେ ।]

ଖାଣ୍ଡବିକ—ସ. ବି (ଖାଣ୍ଡବ = ମୋଦକାଦି + ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଅର୍ଥରେ ଭକ)—

Khāṇḍabika ଗୁଡ଼ିଆ—Confectioner.

ଖାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସ. ଖଣ୍ଡ)—

Khāṇḍi ମହାପ୍ରସାଦ କୁଡ଼ିଆର ଭଙ୍ଗା ଅଂଶ—

Broken portion of a pot of cooked offering used as plate to eat the rice-offering.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁମାନେ ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ଅନ୍ନ-ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ପାତ୍ର ନ ଥିବାରୁ ମହାପ୍ରସାଦ କୁଡ଼ିଆକୁ ଭାଙ୍ଗି ତହିଁରୁ ଖଣ୍ଡେ ପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଖାଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁମ) ବିଶ—ଖଣ୍ଡିଆ—

Khāṇḍiā Broken.

ଖାଣ୍ଡିକ—ସ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଅର୍ଥରେ ଭକ)—ଗୁଡ଼ିଆ—

Khāṇḍika Confectioner.

ଖାଣ୍ଡିଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଶ. (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Khāṇḍikhiā ୧ । ଯେ ଖାଣ୍ଡିରେ ଖାଏ—

(ଖାଣ୍ଡିଖାଉ—ଖି) 1. One who takes food from the broken part of a pot.

୨ । ଦରିଦ୍ର—2. Poor.

୩ । ମାଗିଣିଆ, ବିଟାଳ—

3. Beggar; a person who begs his morsel.

୪ । ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳର ଅନ୍ନମହାପ୍ରସାଦ ମଠାସମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଖାଇବାକୁ ହୋଇ ବଣ୍ଟା ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଖଣ୍ଡି-

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

ଲେଖାଏ ଖାଣ୍ଡି ବା ଭଙ୍ଗା ମହାପ୍ରସାଦକୁ ଶୁଣି ଦେଇ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ପରଷା ହେବା ମହାପ୍ରସାଦକୁ ଖାଆନ୍ତି—

4. (beggars) Partaking of food offered to Lord Jagannath at Puri and served as charity-doles by the trustees of local endowments.

ବଡ଼ଦେଉଳରେ ବାଜିଲା ଘଣ୍ଟା

ଖାଣ୍ଡି ଶିଖର ଉଠିଲା ଅଙ୍ଗା—ଭଗ ।

ଖାତ—ସ. କ (ଖନ୍ ଧାତୁ = ଖୋଳିବା + କର୍ମ. ତ) —

Khāta ୧ । ଅଳ୍ପ ଗଭୀର କୂପ—

1. A shallow well.

୨ । ଗର୍ତ୍ତ—2. Pit; hole; excavation

୩ । ଗୁମ୍ଫା, ଗହ୍ୱର—3 Cavern; cave.

୪ । ଗଡ଼ଖାଇ; ପରିଖା—4. A moat; ditch.

୫ । ପଡ଼ଣି—5 Channel; trench.

୬ । ଅସ୍ତ୍ରତାକାର ପୋଖରୀ—6. An oblong pond.

୭ । (+ ଭାବ. ତ) ଖୋଳିବା; ଖନନ—7. Digging.

ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) କ—ଖାତକ, ଅଧମଣ୍ଡି—Borrower.

ଅପେ ହୋଏ ମହାଜନ ଅପେ ସାଉ ଖାତ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟା ।

ସ. କଣ—୧ । ଖନିତ; ଖୋଳା ହୋଇଥିବା—

1. Dug, excavated

୨ । ଚର ହୋଇଥିବା—2. Torn; rent.

ଖାତକ—ସ. କ. ୧ । (ଖାତ + କାର୍ତ୍ତରେ. କ) —

Khātaka ପରିଖା, ଗଡ଼ଖାଇ—

1. A moat or ditch round a castle.

୨ । (ଖାତ + କୈ ଧାତୁ + ଅ) —

ଅଧମଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଋଣ କରେ—

2. Debtor; borrower.

୩ । ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦେବଣାଦାର; କରଜିଆ ଲୋକ—

3. An indebted person.

୪ । (ଖନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅକ) ଖନକ —

4. Digger; miner.

୫ । ପରସ୍ପେକ୍ଷକଦାରକ—

5. One who pierces into the ranks of the enemy.

ଖାତକ—ଦେ. କ—ଦେଖା କରବାର ଅବସ୍ଥା—

Khātaki The state of being a debtor.

ଖାତକାଳି

ଖାତବନ୍ଧ—ଦେ. କ—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମାଟି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ

Khātibandī ଯେବେ ଖାତରୁ ମାଟି ଉଠା ଯାଇଥାଏ ସେ ସ୍ଥାନରେ

କେତେ ପରିମାଣରେ ମାଟି ପଡ଼ିଛି ଏହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ

ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଖାତମାନଙ୍କର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଗଭୀରତା ମାପିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—

Cubical measurement of the pits from which earth has been taken out for an earthwork.

ଖାତବ୍ୟବହାର—ସ. କ—ଗର୍ତ୍ତ, ପୋଖରୀ ଆଦିର ଘନଫଳ ସ୍ଥିର

Khātabyabahāra କରଣିକା ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

The branch of mathematics which treats of the cubical measurement of tanks and pits.

ଖାତଭୁ—ସ. କ—ଖାଇ; ପରିଖା—

Khātabhū Moat; ditch.

ଖାତର—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖାତର)—୧ । ଅନୁରୋଧ; ଉପରୋଧ—

Khātara 1. Request.

ଆତିବ ୨ । ଜାମିନ୍—2. Security.

ଆତୀର ୩ । ଧନ—3. Property; assets.

୪ । ମନୋଯୋଗ, —4 Attention; heed.

୫ । ସୁନାମ—5. Credit; prestige

୬ । ଶ୍ରଦ୍ଧା—6. Attachment; affection.

୭ । ମହତ୍ତ୍ଵ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସମ୍ମାନ; ଆଦର—

7. Respect; honour.

ବାସନ୍ତିର ଉତ୍ଥାପରେ ମାଣିକର ଭାର ଖାତର । ପକାରମୋହନ କ୍ରମାଣ୍ଡଠାରେ ।

୮ । ପରବୀକ୍ଷ; ପରେଇ—8. Care; regard.

୯ । ପ୍ରଭିପତ୍ତି—9. Influence.

୧୦ । ଜାମିନ୍ଦାର, ପ୍ରଭୁ—10. Surety.

ବୈଦେ. ଅ.—(କ୍ଷୁଦ୍ରକାଳ) ନିମନ୍ତେ; ସକାଶେ; ପାଇଁ—

For (a fixed time).

(ଯଥା—ଭୁମେ ଏଠାକୁ ନିଜର ଖାତର ଆସିବ ।)

ଖାତର କରବା—ଦେ. କି.—୧ । ଆଦର କରବା, ସମ୍ମାନ କରବା—

Khātara karibā 1. To show regard or respect.

ଆତିବକବା ୨ । (କଥା ବା ଉପଦେଶକୁ) ଗ୍ରାହ୍ୟ କରବା; ଗ୍ରହଣ

ଆତୀରକରବା କରବା—2. To pay any regard to.

୩ । ପରବୀକ୍ଷ କରବା—3. To care for anything!

ଖାତରକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କି.—ଖାତର କରବା (ଦେଖ)

Khātaraku āṇibā Khātara karibā (See)

ଖାତରଜମା—ବୈଦେ. କ. (ଆ. ଖାତରଜମା)—ସନ୍ତୋଷ—

KhātaraJamā Cententment.

ଆତିବଜମା

ଆତୀରଜମା

ଖାତରଦାର—ବୈଦେ. କଣ. (ଫା)—ଖାତରଥ (ଦେଖ)

KhātaraDār Khātariā (See)

ଖାତରଦାଣ୍ଡ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖାତରଦାଣ୍ଡ)—ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶନ—

KhātaraDāṇḍī Paying of homage; showing respect.

ଆତିବଦାବୀ

ଆତୀରଦାବୀ

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଖାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର କର । ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ; ‘କ୍ଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କ୍ଷ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଖୋଜିବେ ।

ଖାତର ନଦାରଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାତର = ସମ୍ମାନ + ନଦାରଦ୍ =
Khātara nadārad ନାହିଁ)—ବେଖାତର, ଅବହେଳା; ଅବଜ୍ଞା;
ଅକ୍ଷୟ; ଅଗ୍ରହ—Disregard; want of regard
or respect.

ବିଶ.—ବେଖାତର—Regardless, careless,

ବାକ୍ୟ—ଖାତର ବା ସମ୍ମାନ ନାହିଁ—

There is no regard or respect.

(ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ ଗଲି ଯେ ସେଠାରେ ମୋତେ ଖାତର
ନଦାରଦ୍ ।)

ଖାତର ନ ଦିଶିବା—ଦେ. ବି.—ଅଦର ବା ସମ୍ମାନର ପାତ୍ର ବୋଲି
Khātara na dīśibā ବିବେଚିତ ନ ହେବା—Not being
considered worth caring for.

ତାକୁ ଖାତର ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ସେ ନିର୍ଭୟରେ ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ ମାର ଖାଇବ
ବୋଲି ବସିଲା । ନଳବନ୍ଧୁ ଦାସ ପିଲାଙ୍କ ରମ୍ୟପୁଣ୍ୟ ।

ଖାତରପାସ୍—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି.—(ଫା. ଖାତର + ଅନର୍ଥକ ‘ଦ୍ୱିତୀୟ’
Khātarapās ସହଚର ପାସ୍)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସମ୍ମାନ; ଆଦର—
1. Respect.

୨ । ପରୋ—2. Regard; attention.

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଶେଷ—ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା
ଦେଖାଏ—Respectful.

ଖାତରଯାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜାମିନ୍—
Khātara jāmin Personal security.

ଆଦିବଜାମିନ

ଆଦିବଜାମିନ

ଖାତରରେ ଆଣିବା—ଦେ. କି.—ଖାତର କରିବା (ଦେଖ)
Khātarare āṇibā Khātara karibā (See)

ଖାତରୀ—ଦେ. ବିଶେଷ—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ—
Khātariā 1. Respectful to others.

ଆଦିବଦାବ ୨ । ମାନସ୍ୱର୍ଦ୍ଧ—2. Respectable; deserving
regard.

ଖାତରୁପକାର—ସ. ବି (ଖାତ + ରୁପକାର)—କୁମ୍ଭାର—
Khātarūpakāra A potter.

ଖାତା—ସ. ବି (ଖାତ + ଆ)—କୃତ୍ରିମ ଜଳାଶୟ—
Khātā An artificial pond.

ଦେ. ବି (ସ. ଖାତକ, ଖାତକର ବିବରଣ ସ୍ତମ୍ଭ)—

ଆତା ୧ । ହିସାବ ବହି—1. Account book; khata

ଆତା ୨ । ଲେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବହି—
2 A statched book for writing

୩ । ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ନାମଧାରୀ ଓ ଦଣ୍ଡଗତ
ଥିବା ପୁସ୍ତକ—3. The book containing parti-
cular address etc of the Pandas’
respective pilgrims.

୪ । ମହାଜନମାନଙ୍କ ଦୈନିକ ହିସାବ (ବିଶି ଖାତକ) ଲେଖା
ହେବା ପୁସ୍ତକ—4. Daily account-book of
a trader; daily ledger.

୫ । ମହାଜନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବହିରେ ବେପାରୀ ଓ ଖାତକ
ମାନଙ୍କର ନାମଧାରୀ ଓ ଦଣ୍ଡଗତ ରହେ; କାରବାସ
ଖାତା—5. Book embodying business-loans
advanced to debtors and transactions
made with debtors.

୬ । କାରବାସ ବହିରେ ବା ସେଟ୍ଲମେଣ୍ଟ ଖଣ୍ଡିଆନରେ ତତ୍ତା-
ସିବା ଗୋଟିଏ ଲେକର ବିଷୟ—

6 Separate items of individuals entered
in the account book or Settlement
Record of Rights.

ଖାତା ଅସୁଲ—ଦେ. ବି.—ଖାତାର ହିସାବ ଦେଖି ଦେବଣାଦାରମାନଙ୍କଠାରୁ
Khātā asul ପାଉଣୀ ଆଦାୟ—Realisation of money
due from a person after referring to the
entries appearing in the account-book.

ଖାତା କରିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଖାତାରେ ଲେଖିବା—

Khātā karibā 1. To enter in the accounts.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମରେ ପ୍ରଥମେ କାରବାର ବିଷୟ ଭୁଲେଖ
କରିବା—2 To open an account in the
name of a person.

୩ । ମହାଜନର ଖାତାରେ ଖାତକ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଦେବଣା
ବିଷୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଲେଖି ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି ଦେବା—
3. To write and sign in the creditor’s
account book one’s debts and dues.

ଖାତା ଚଢ଼ାଇବା—ଦେ. କି.—ଖାତାରେ ଲେଖିବା—

Khātā chāḍhāibā To enter in the accounts.

ଖାତା ଦାଦନ—ଦେ. ବି.—ଖାତାରେ ଲେଖି କରଜ ଦେବା—

Khātā dādana Advancing loans by entering
them in books of business.

ଖାତା ଦୋରସ୍ତ—ଦେ. ବି.—ଖାତାରେ ଆୟ ବ୍ୟୟ ଗଢ଼ାଯିବା କର୍ମ—
Khātā dorasta Squaring of accounts of
receipts and disbursements.

୧ । କାଗଜପତ୍ର ଅନୁସାରେ ସବୁକାମ ଠିକ୍ ଥିବାର ଦେଖାଯିବା
ଅବସ୍ଥା—2. The state of everything
appearing all right on paper.

ଖାତା ଦୋରସ୍ତ ରଖିବା—ଦେ. କି.—ଖାତାପତ୍ରରେ ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ
Khātā dorasta rakhibā ଠିକ୍ ମତେ ଲେଖି କୌଣସି
ଗଢ଼ାଇବା—To square up accounts on paper.

୧ । କାଗଜ ପତ୍ରରେ ସବୁ ଠିକ୍ ଥିବାର ଦେଖାଇବା—
2. To show in the papers that everything
is all right,

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ବଚ୍ଛ ୧ ଚକ୍ରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ' ଚକ୍ରେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ' ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଘେନେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ' ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଚ' ଦେଖିବେ ।

ଖାଦତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ଖାଦତ = ଭୁମ୍ଭେମାନେ ଖାଉଥାଅ + ଆତମତ
Khādatāchamatā = ଆଖୋଇଥାଅ + ଆ) — ଭୂପର୍ଯ୍ୟୁପରି
କେବଳ ଖାଇବା ଓ ଆଖୋଇବା ଅବସ୍ଥା—
The state of eating and washing
the face repeatedly.

ଖାଦନ—ସ. ବି (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ) — ୧ । ଆହାର; ଭୋଜନ—
Khādana 1. Eating.

୨ । ଚୋବାଇବା — 2 Chewing.

୩ । (+ କର୍ମ. ଅନ) ଖାଦ୍ୟ — 3. Food.

୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଖାଦକ — 4. Eater.

୫ । (+ କରଣ ଅନ) ଦାନ୍ତ — 5. Tooth.

ଖାଦନୀୟ—ସ. ବିଣ (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାୟ) — ଖାଇବାର
Khādaniya ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ଖିଆଯିବା ଉଚିତ — Eatable

ଖାଦ—ସ. ବି. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + ଇ) —

Khādi ୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ; ଭକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁ ' ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

1. Food.

୨ । କବଚ ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2. Armour; coat of mail.

୩ । ଦସ୍ତାନା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

3. Gloves.

୪ । ଅଭିମୁଖ (ପ୍ରକୃତବାଦ) — 4 Pomp.

ଦେ. ବି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ) — ୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ —

1. Proper food.

୨ । ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ —

2 Sufficient food.

(ଯଥା — ଏ ଘୋଡ଼ାକୁ ମଫସଲରେ ଖାଦି ମିଳୁନାହିଁ ।)

୩ । ଭୋଜନ — 3. Eating

(ଯଥା — ଅଗସ୍ତି ମୋର ଆଉ ଏବେ ଖାଦି ନାହିଁ ।)

ଖାଦିତ — ସ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) —

. Khādita ଭୁକ୍ତ; ଭକ୍ଷିତ —

Eaten; partaken.

ଖାଦିତବ୍ୟ — ସ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ) —

Khādītavya ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ —

Eatable; fit to be partaken of.

ଖାଦିପିତ — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ + ପାନ) —

Khādīpidi ଭୋଜନ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ) — Eating.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ — ଖାଦ୍ୟ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ) —

Eatable.

ଖାଦିର — ସ. ବିଣ. (ଖଦିର + ଚିକାର୍ଥେ. ଅ) —

Khādīra ଖଦିର କାଷ୍ଠରେ କର୍ମିତ —

Made of catechu wood.

ଖାଦି — ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.) —

Khādī ୧ । ଖାଦକ (ଦେଖ)

(ଖାଦିନୀ — ୩) 1. Khādaka (See)

୨ । ଶତ୍ରୁ ବିନାଶକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2. Destroying one's foes.

୩ । କଣ୍ଟାଳିଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) — 3 Thorny.

ଖାଦୁକ — ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଓ ଫଜ୍ଜାର୍ଥେ. ଉକ୍ତ. —
Khāduka ୧ । ଖାଦକ (ଦେଖ)

(ଖାଦୁକୀ — ୩) 1. Khādaka (See)

୨ । ହିଂସାଳୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2. Malicious.

ଖାଦ୍ୟ — ସ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) —

Khādya ୧ । ଭୋଜ୍ୟ; ଭୋଜନର ଉପଯୁକ୍ତ —

1. Eatable; edible; fit to be eaten.

୨ । ପଥ୍ୟ —

2. Beneficial to the health.

ସ. ବି — ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ — Food; victuals.

ଖାଦ୍ୟଖାଦକସମ୍ବନ୍ଧ — ସ. ବି. (ଖାଦ୍ୟ + ଖାଦକ + ସମ୍ବନ୍ଧ; ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ଓ

Khādyaakhādakasambandha ୨୩୧ ଚକ୍ର) — ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଓ

ଭକ୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ ସମ୍ପର୍କ; ପ୍ରାକୃତିକ ଶତ୍ରୁତା —

The relationship existing between the

eater and the eatable; natural

antagonism.

ଖାଦ୍ୟସାର — ସ. ବି. (୨୩୧ ଚକ୍ର; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବିଜ୍ଞାନ —

Khādyaśāra ପରିଭାଷା) —

ଆନ୍ୟାସାବ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଥିବା ଶରୀରର ପୁଷ୍ଟିସାଧକ

खादसाव ଉପାଦାନବିଶେଷ — Vitamin.

ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟ — ସ. ବିଣ (ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ; ଖାଦ୍ୟ + ଅଖାଦ୍ୟ) —

Khādyaakhādya ଭୋଜନ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଅଭୋଜ୍ୟ (ବସ୍ତୁ) —

Edible and inedible; (things) fit and

(things) unfit for food.

ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟବିଚାର — ସ. ବି (ଖାଦ୍ୟ + ଅଖାଦ୍ୟ + ବିଚାର; ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ଓ

Khādyaakhādyaichāra ୨୩୧ ଚକ୍ର) — କଅଣ ଖାଇବା

ଉଚିତ ଓ କଅଣ ଅଖାଦ୍ୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଚାର —

Discrimination between articles which

are fit to be taken and those which are not.

ଖାନ୍-କା — ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖାନ୍-କାହ୍) — ମୁସଲମାନ ସାଧୁ ଓ ଧର୍ମ —

Khān-kā ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ରହିବା ମଠ — A place for the

ଆନକା accomodation of Mahomedan saints

खानकाह and religious teachers.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଖାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାନ୍)—

Khān-kī ୧ । ଭୂତ ବେଶ୍ୟା; ଯେଉଁ ଶ୍ଟ୍ରୀର ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି

ଧାନକୀ ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ—

ଧାନଗୀ 1. A low class of prostitutes

୨ । (ଗାଳ) ଦୁଷ୍ଟରଣୀ ଶ୍ଟ୍ରୀ—

2. (a term of abuse) Immoral or corrupt woman.

ଖାନ୍‌ଗୀ—ବୈଦେ. ବି—ଖାନ୍ (ଦେଖ)

Khān-gī Khān-kī (See)

ଖାନ୍‌ତଲ୍ଲାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନାତଲ୍ଲାସି)—

Khān-tālāsī ଖାନାତଲ୍ଲାସି (ଦେଖ)

Khānātālāsī (See)

ଖାନ୍‌ତଲ୍ଲାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଖାନାତଲ୍ଲାସି (ଦେଖ)

Khān tālāsī Khānātālāsī (See)

ଖାନ୍‌ଦାନ—ବୈଦେ. ବିଶ (ଫା. ଖାନ୍‌ଦାନ = ବଣ)—

Khān-dān ୧ । ଭୂତବର୍ଣ୍ଣାୟ, ଦୁର୍ଲ୍ଲୀନ—

ଧାନାନ 1. Of respectable family.

ଧାନଦାନ ୨ । ବଂଶପରମ୍ପରାଗତ—

(ଦିପ୍ତିଗତ—ବେଖାନ୍‌ଦାନ) 2. Transmitted from generation to generation in a family.

୩ । ପିତୃପୌରୁଷ; ପୈତୃକ—3 Ancestral.

ଖାନ୍‌ଦାନ ପଣିଆଁ—ବୈଦେ. ବି—ଖାନ୍‌ଦାନ (ଦେଖ)

Khān-dān-paniāñ Khān-dānī (See)

ଖାନ୍‌ଦାନୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌ଦାନ)—କୌଳିନ୍ୟ—

Khān-dānī Respectability.

ଧାନଦାନୀ ବୈଦେ. ବିଶ (ଫା.)—ଖାନ୍‌ଦାନ (ଦେଖ)

ଧାନଦାନୀ Khān-dānī (See)

ଖାନ୍‌ସୁମାରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନାସୁମାରୀ = ଗୃହମାନଙ୍କ ଗଣନା)—

Khān-sumār ଗଜାଦେଶରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମ ବା ଦେଶର ମନୁଷ୍ୟ-

ଧାନସୁମାର, ଧାନାସୁମାରୀ ଗଣନା—A public census.

ଧାନାସୁମାରୀ

ଖାନ୍‌ସୁମାରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଖାନ୍‌ସୁମାରୀ (ଦେଖ)

Khān-sumārī Khān-sumār (See)

ଖାନ୍‌କୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌କୀ)—ଖାନ୍‌କୀ (ଦେଖ)

Khān-kī Khān-kī (See)

ଖାନ୍‌ସାମା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌ସାମା)—ଖାନ୍‌ସାମା (ଦେଖ)

Khānasāmā Khānasāmā (See)

ଖାନ୍‌ସାମା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌ସାମା)—

Khānasāmā ୧ । ସାହେବ ଓ ମୁସଲମାନ ଉଦ୍ରେକକଙ୍କ ଗୃହର

ଧାନସାମା ଯାବତ୍ତାୟ ପଦାର୍ଥର ରକ୍ଷକ ଭୂତ୍ୟ ବା ସରଦାର—

ଧାନସାମା 1. A household servant; a butler of a European or Mahomedan gentleman.

୨ । ରକ୍ଷକାଗାରର ପରିଦର୍ଶକ ଭୂତ୍ୟ—

2. The servant superintending the cook-room; head cook.

ବକସିୟ ଦେଇ ତପସ୍ବି ଶକସାମାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରିବାକୁ ନାହିଁ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଜମାଣିଆଠୁଣ୍ଡ ।

୩ । ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଖାଦ୍ୟଭଣ୍ଡାରର ଅଧିକାରୀ—

3. Domestic store-keeper; steward.

ଖାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍ = ଖାଇବା; ଭୂଲ. ସ. ଖାଦ୍ ଧାତୁ =

Khānā ଖାଇବା)—

ଧାନା ୧ । (ସାହେବ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ) ଭୋଜନ—

ଧାନା 1. Meal (of Europeans or Mahomedans).

କେନେ ଓପରଡ଼ିଲ ଅଗ୍ନିଦିବାହେବ୍ ଖାନା ଖାଇ କହ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଜମାଣିଆଠୁଣ୍ଡ ।

୨ । ଭୋଜ୍ୟ—2. Feast; picnic.

୩ । ସାହେବ ବା ମୁସଲମାନ ଧରଣର ଭୋଜନ—

3 Food provided or eaten in a European or Mahomedan style.

୪ । ସାହେବମାନଙ୍କର ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ହେବା ପ୍ରଧାନ ଭୋଜନ—

4. Dinner (of Europeans).

୫ । (ଫା. ଖାନା = ସ୍ଥାନ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—

5. A place set apart for a particular purpose.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ନାବ୍‌ଖାନା; କବୁଖାନା; ଗୋସଲ୍‌ଖାନା; ଭାଲୁଖାନା, କିରାଖାନା ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପୋଲ—Bridge.

ଖାନ୍‌କାମରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନା. ଭୂଲ. ସ. ଖାଦନ + ପର୍ଷ୍ ଶାବ୍ଦ)

Khānākāmarā କାମାରା—ଖାଇବାଘର; ଯେଉଁ କୋଠରରେ

ଧାନାକାମରା ସାହେବଆଦି ଖାନା ଖାଆନ୍ତି—Dining hall;

ଧାନାକାମରା dining room of a European.

ଖାନ୍‌ଖାରାପ—ବୈଦେ. ବିଶ (ଫା—ଖାନାଖାରାପ = ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳର,

Khānākharāp ଧୂସକାରୀ ଓ ଖାନାଖାରାପ = ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ, ବ୍ୟସ୍ତ) —

ଧାନାଧାରାବୀ ସମ୍ଭୂଳେ ନଷ୍ଟ, ବ୍ୟସ୍ତ—Ruined; devastated.

ଧାନାଧାରାବୀ ବି—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ; ସମ୍ଭୂଳ ବନାଶ—Devastation

ଖାନ୍‌ଜାଙ୍ଗି—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼େଇ—

Khānjāngī 1. Duel.

ଧାନାଜାଙ୍ଗି ୨ । ପରସ୍ପର ହିଂସା—2. Mutual quarrel.

ଧାନାଜାଙ୍ଗି ୩ । ଯୁଦ୍ଧ—3. Fight; battle.

ଘରଘରର ସାର ଭଣ୍ଡାର, ଲୁଣ୍ଠନ ଖାନାଜାଙ୍ଗି—କବସିୟ. ରକ୍ଷାକରତମ୍ଭ ।

ଖାନ୍‌ତଲ୍ଲାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଖାନାତଲ୍ଲାସି (ଦେଖ)—

Khānātālāsī Khānātālāsī (See)

ଖାନ୍‌ତଲ୍ଲାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନାତଲ୍ଲାସି)—ଗଜାଦେଶରେ ସନ୍ଦେହ—

Khānātālāsī ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘର ଗଜକର୍ମିଗଣ ବା ପୁଲିସ୍‌

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଖାପଖାଉ—ଦେ. ବିଶ—ଖାପସୁନ୍ଦ୍ର; ଖୋଲରେ ପୁରାଯାଇଥିବା (ଅସି)—
Khāpakhāi Sheathed (sword).

ଏ ଅନ୍ତେ ଖାମ ଗଲେ ବିଶେଷ ନବରେ
ଖାପଖାଉ ଖଣ୍ଡା ଗୋଟିଏ ଧରି କରେ—କୁଣ୍ଡଳିତ, ମହାଭରତ, ବିଶେଷ ।

ଖାପ ଖାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମେଲ ହେବା—
Khāpa khāibā 1. To closely fit in; to coincide;
ଆମ୍ଭାଦିଆ to correspond; to tally
ମିଳନାସ୍ତୁତନା ୨ । ଉପଯୋଗୀ ହେବା—
2. To befit.

ଖାପଛତା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅମେଲ—
Khāpachhardā 1. Unsuitable,
ଆମ୍ଭାଦିଆ ୨ । ପରସ୍ପରପ୍ରତି ଅନୁପଯୋଗୀ—
ବିଲମ୍ବ 2. Not suiting each other.
୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତର—3. Out of place; displaced;
dislocated.
୪ । ଅସମ୍ମତ—4. Unsymmetrical.
୫ । ପ୍ରସଙ୍ଗବହୁତ୍ୱ (ବାକ୍ୟ)—
5. Irrelevant (speech).

ଖାପଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫାପଡ଼ (ଦେଖ)
Khāpard Phāpard (See)

ଖାପଡ଼ାଖାଇ ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧ କଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡାର ଅଗ୍ର
Khāpardkhāi khāndā ଅଧକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ବାକ ଅଧକ
ଯୋଦ୍ଧାର ହାତରେ ଥାଏ—
A sword broken halfway during a fight
and the hilt-half of which remains in the
hand of the fighter.
ଖାପଡ଼ାଖାଇ ଖଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡେ ଧରି କରେ
ଭୁଣ୍ଡେ ବାହାରେ ଗର୍ଜି ଶବ୍ଦରେ—ସାରଳା, ମହାଭରତ ।

ଖାପମାରିଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—ଦୃଢ଼ରୂପେ ରହିଯିବା; ସ୍ଥାୟୀ—
Khāpamārijibā ଭବରେ ରହିବା—
To stay permanently.

ଖା ପି—ଦେ. ବି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନ)—
Khā pi ୧ । ଖିଆପିଆ; ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନ—
ଆଦିଆଦିଆ 1. Eating and drinking.
ଆନାପାନ ୨ । ଭୋଜନକ୍ରିୟା—
2. Act of taking meals.
୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ଭୋଜ—3. Picnic.

ଖା ପିଆ—ଦେ. ବି—ଖା ପି (ଦେଖ)
Khā pia Khā pi (See)

ଖା ପିଆ—ଦେ. ବି—ଖା ପି (ଦେଖ)
Khā piā Khā pi (See)

ଖାପିବା—ଦେ. କି—୧ । ଖପିବା (ଦେଖ)
Khāpibā 1. Khapibā (See)

ଖପାନ ୨ । ଖପିବାର ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ—
ଝିପାନା 2. The causative form of Khapibā
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଛାପିବା (ଦେଖ)
1. Dhāpibā (See)
୨ । ଖାପ କରିବା; ସାଲ କରିବା—
2. To make a groove.
୩ । ଖାପ ଖାଇବା (ଦେଖ)
3. Khāpa khāibā (See)

ଖାବଖାଉଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଉଦ୍‌ଗତ—
Khābkhāubā 1. Undulating; up and down.
ଆବଡ଼ାଆବଡ଼ା ୨ । ଅସମତଳ—
2. Rough; uneven.

ଖାବଖାଉଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ଖାବଖାଉଆ (ଦେଖ)
Khābkhāubardā Khābkhāubā (See)
ଖାବଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପ୍ରାୟ ୧୫ ଫାତ ଲମ୍ବର ଯନ୍ତ୍ର,
Khābard ଯାହାକୁ ଗଛକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଆମ୍ଭ ଆଦି ଫଳ ଝଟାଇବାକୁ
ହୁଏ, ଫୋପଡ଼—A stick used in throwing
it to a tree to cause mango etc to fall
down.

ଖାବଳ—ଦେ. ବି. (ସ. କବଳ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଉତ୍ତରକୁ
Khābala ପୁରାଇ ରଖିବା ପାଇଁ କାଠ ବା ପଥରରେ କରାଯିବା
ଗର୍ତ୍ତ ବା ଗର୍ତ୍ତ; ସାଲ—
1. A hole made to fit a thing in; a mortise;
groove.
୨ । ଅଧିକାର; ଅଳ୍ପଥର—2. Hold.
୩ । ପରସ୍ପର, ସମ୍ମତ; ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟରେ ଗୁଞ୍ଜା ହୋଇ
ମସ୍ତକିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
3 A wedge thrust between two things.

ଖାବଳ ମାରିବା—ଦେ. କି—ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଫାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠ
Khābala māribā ଗୁଞ୍ଜିଦେବା—To thrust a wedge
between two things.
ବାବୁ ଲଂଗା ବୁଝି ନାହିଁ; ସାହେବ କି ଓଡ଼ିଆ ବୁଝେ ନାହିଁ
x x x ମଝିରେ ହୋଇଲା ଖାବଳେ ମାରିବ—
ଫଳାମୋହନ ଗନ୍ଧସ୍ବଳ ।

ଖାବଳା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Khābala A kind of fish.
ଖାବିଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ—ସାଧାରଣ; ସେତେ ଜାକ—
Khābijā ଜମକ୍‌ରୂପେ ନୁହେଁ—Ordinary, rough.
ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଅଛି ଏଥର (ଉଚ୍ଚିତ୍ତରେ ଚମକିବାଦଣ୍ଡ) ଯାହା
ଖାବିଜା ରୂପେ ନ ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ଉଲ୍ଲଜିତରେ ମାଛ ଉଠିଥାଏ—
ଗଡ଼ଜାତବାସୀମାନ । ୨୨/୩/୨୯ ।

ଖାମ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଚିଠିର ଲମ୍ଫାପା—
Khām 1. Envelope; cover of a letter.

ମାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଛାନ୍ଦ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେତେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଛାନ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଛାନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଖାନ୍ଦ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଖାନ୍ଦ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଧାମ ୨ । ହୁକାର; ନାନାରୂପ ଚକଟ ଶବ୍ଦ —
ଧାମ 2. Various jarring and frightening sounds.
ଖାମ୍‌କା—ବୈଦେ ଛି ଶବ୍ଦ (ଫା. ଖାମ୍ ମ୍ ଖାମ୍ = ଅବଶ୍ୟ; ଜବରଦସ୍ତି)
Khāmkā ୧ । ସ୍ୱସ୍ତା, ହଠାତ୍; ଦୈବାତ—
ଧାମଧା 1. Suddenly; unexpectedly.
ଧାମଧାହ ୨ । ବୃଥା; ଅନର୍ଥକ; ଅକାରଣରେ—
 2. In vain; for nothing.
 ୩ । ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ—3. Wrongly.
ଖାମ୍‌କା—ବୈଦେ ଛି ଶବ୍ଦ (ଫା.)—ଖାମ୍‌କା (ଦେଖ)
Khāmkā **Khāmkā** (See)
ଖାମ୍‌ଖିଆଲ—ବୈଦେ ଛି (ଫା. ଖାମ୍ = ଅପରପୁଷ୍ପ + ଖାଲ୍ =
Khāmkhiāl ଧାନ; କଳ୍ପନା)—
ଧାମଧ୍ୟାଳ ୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତଜନିତ ମନୋଭାବ,
ଧାମଧ୍ୟାଳ ମନମଣ୍ଡି, ମନଭ୍ରମ—1. Whim.
 ୨ । ଚିତ୍ରର ଅସ୍ଥିରତା; ମାନସିକ ଚପଳତା,
 ମତର ଅସ୍ଥିରତା—
 2. Caprice; fickleness of mind.
 ୩ । ଅସାର କଳ୍ପନା—
 3. Building of castles in the air.
ଧାମଧ୍ୟାଳ ଶବ୍ଦ—୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ର—
ଧାମଧ୍ୟାଳୀ 1. Whimsical; capricious.
 ୨ । ଚପଳମନ—2. Fickle-minded.
ଖାମ୍‌ଖିଆଲ—ବୈଦେ ଛି ଓ ଶବ୍ଦ (ଫା. ଖାମ୍‌ଖାଲ)—
Khāmkhiāl ଖାମ୍‌ଖିଆଲ (ଦେଖ)
Khāmkhiāl (See)
ଖାମ୍‌ଖିଆଲ—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ଫା. ଖାମ୍‌ଖାଲ)—
Khāmkhiāl ଖାମ୍‌ଖିଆଲ (ଦେଖ)
Khāmkhiāl (See)
ଖାମ୍‌ଖେଆଲ—ବୈଦେ ଛି ଓ ଶବ୍ଦ—
Khāmkheāl ଖାମ୍‌ଖେଆଲ (ଦେଖ)
Khāmkheāl (See)
ଖାମ୍‌ଖେଆଲ—ବୈଦେ ଛି ଓ ଶବ୍ଦ—
Khāmkheāl ଖାମ୍‌ଖେଆଲ (ଦେଖ)
Khāmkheāl (See)
ଖାମ୍‌ଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ଛି—ଖାମ୍‌ଚା (ଦେଖ)
Khāmachā **Khāmachā** (See)
ଖାମ୍‌ଚିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ଛି—ଖାମ୍‌ଚିବା (ଦେଖ)
Khāmachibā **Khāmachibā** (See)
ଖାମ—ବୈଦେ ଛି (ଫା. ଖାମ୍)—ଖାମ୍ ୧ (ଦେଖ)
Khāma **Khāma** 1 (See)
ଧାମ
ଧାମଧ୍ୟାଳ

ଖାମ୍‌ଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. ଖାମ୍‌ଚା) ଛି—
Khāmachā ନଖ ଓ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଚୁମୁଟା—
 A tight pinch with the fingers and nails.
ଖାମ୍‌ଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ଛି—ଖାମ୍‌ଚା (ଦେଖ)
Khāmachā **Khāmachā** (See)
ଖାମ୍‌ଚି—ବୈଦେ ଛି (ଫା. ଖାମ୍‌ଚି)—
Khāmachī ୧ । ନ୍ୟୁନତା, କମ୍ପତ୍ତି, ଅଳ୍ପତା—
କମ୍ପ 1. Littleness, deficiency.
ଧାମୀ ୨ । ହ୍ରାସ, ଲୋଭସାନ୍—2. Loss
 ବୈଦେ ଛି—କମ୍ପି; ନ୍ୟୁନ—Deficient
ଖାମ୍‌ଚି—ବୈଦେ ଛି. ଘୁ—ଖାମ୍‌ଚି (ଦେଖ)
Khāmachī **Khāmachī** (See)
 (ଖାମ୍‌ଚି—ଖା)
 ଖମ୍‌ଚ ଅବିବାଚିତେ ଯେତେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ପାଖୋର ସବଳ କାମ କଲି ବୋଲଣା ।
 ଭବାନୀ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ।
ଖାମ୍‌ଚି—ବୈଦେ ଛି—ଖାମ୍‌ଚି (ଦେଖ)
Khāmachī **Khāmachī** (See)
 (ଖାମ୍‌ଚି—ଖା)
ଖାମ୍‌ଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ଛି—ଖାମ୍‌ଚା (ଦେଖ)
Khāmachā **Khāmachā** (See)
ଖାମ୍‌ଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ଛି—ଖାମ୍‌ଚା (ଦେଖ)
Khāmachā **Khāmachā** (See)
ଖାମ୍‌ଚିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. ଖାମ୍‌ଚିବା; ଫ. କବଳ)
Khāmachibā ଛି—ଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ନଖରେ ପୁଲ୍‌ପୁଲ୍‌ କର
 ଚମୁଟିବା—To give a tight pinch with
 the fingers and nails.
ଖାମ୍‌ଖୁକ୍‌ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଛି—୧ । ଅବିଷ୍ଟ—
Khāmkhukṛḍā 1. Insignificant.
 ୨ । ଅଭାବ; ଅତି ଗରିବ—2. Destitute.
ଖାମ୍‌ଚା—ଫ. ଛି (ଖନ୍ ଧାତୁ = ଖୋଳିବା + ଅର)—
Khāra ୧୭ ଦ୍ରୋଣ ପରିମିତ ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ ପାଞ୍ଚବିଶେଷ (= ୧୭
 ବା ୨୪ ଆଇକ)—A measure of grain (= 16
 dropas or 3 bushels.)
 ଦେ. ଛି (ଫ. ଖାର, ପ୍ରା. ଖାର)—୧ । ଲବଣ ରସ—
 1. Saline taste.
ଧାମ ବନ୍ଧୁ କଲି କି ଦୁର୍ବିଶ୍ୱାସରେ
ଧାମ ବଳିଲେ ଶୁଣି ଅଜିଲେ ଖାରକୁ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
 ୨ । ସୋଡା—2. Potash.
 ୩ । କଦଳୀ ବାସୁଙ୍ଗାର ପାଉଁଶ—
 3. Ashes of the dried bark or spathe of
 plantain tree.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୪ । ପାଉଁଶର ପାଣିରେ ଗୋଲାଇ ପାଉଁଶମିଶା ଗୋଲିଆ ପାଣିକୁ ଜଗାନ୍ତି ଦେବା ପରେ ପାତ୍ର ତଳେ ଯେଉଁ ଧଳା ଲୁଗା ଲୁଆ ବା ମଣ୍ଡ ବସିଯାଏ; ସର୍ଜ—

4 Alkali; saline matter deposited at the bottom of a pot after the ash-mixed water is poured out.

* । ଉଷ୍ଣ, ପାଉଁଶ—5. Ashes.

ଘାବ ଅଙ୍ଗାର ଉଷ୍ଣ ଅଠା

ଘରର ବାତ ସଜ କଣ୍ଟା । ଜଟିଳାଥ. ଭଗବତ ।

ଘାବଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖାବଜ୍ = ବହୁଷ୍ଟତ; ପୃଥକକୃତ)—

Khāraja ୧ । ତାଲିକାରୁ ନାମ କାଟି ଦେବା; ନାମକର୍ତ୍ତୃକ—

ଧାବିଜ 1. Striking off of a name from a list.

ଘାରିଜ ୨ । ବହୁଷ୍ଟରଣ—2. Exclusion; expulsion.

(ଦାଖଲ—ବିପକ୍ଷତ) ୩ । ରଦ୍ କରବା—3. Setting aside.

୪ । ଅଧିକାରରୁ ବା କର୍ମରୁ ବାହାରି—

4. Dismissal or discharge from a post or service.

* । ଲୋପ—5. Abolition; disappearance.

୬ । (କଚିରଥା ବ୍ୟବହାର) ପକ୍ଷର ଅନୁପସ୍ଥିତି ବା ଅନ୍ୟ

ପ୍ରାଥମିକ ଦୋଷରୁ ବିଚାର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମକଦ୍ଦମା

ଉତ୍ତର କରାଯିବା—6. (Court language)

Dismissal of a case for default or some preliminary defect,

ବିଶ—୧ । (ନାମ) କର୍ତ୍ତୃକ—

1. Struck off from the roll

୨ । ଲୁପ୍ତ—2. Abolished; dropped.

୩ । ରଦ୍ କରାଯାଇଥିବା—3. Set aside.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଯାଇଥିବା, କର୍ମରୁ ଅପସାରଣ—

4 Dismissed from service.

* । ବହୁଷ୍ଟତ; ତାଡ଼ିତ—5. Driven out; expelled.

୬ । (କଚିରଥା ବ୍ୟବହାର) ଶୁଣାଣି ବା ବିଚାର ପୂର୍ବରୁ

ପକ୍ଷର ଗରହାଜିରରୁ ବା କୌଣସି ପ୍ରାଥମିକ ଦୋଷରୁ

ତାଲିକାରୁ କଟାଯିବା (ମକଦ୍ଦମା)—

6. (Court language) (case) Struck

off the list for default or for some

preliminary defect before a regular trial or hearing.

ଘାବଜ କରବା—ବୈ. ବି.—୧ । ରଦ୍ କରବା—

Khāraja karibhā

1. To set aside.

ଧାବିଜକବା ୨ । ବରଖାସ୍ତ କରବା—

2. To dismiss.

ଘାରିଜ କରବା

୩ । ତାଲିକାରୁ କାଟି ଦେବା—

3. To strike off a list.

ଘାବଜଦାଖଲ—ବୈଦେ. ବି. (ବିପକ୍ଷତାଧିକ ସହଚର; ଫା — ଖାବଜ୍ Khārajadākhala ଓ ଦାଖଲ୍)—୧ । (କଚିରଥା ଭାଷା)

ଧାବିଜଦାଖିଲ କୌଣସି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିକେତାର

ଘାରିଜଦାଖିଲ ନାମ କାଟି (ଖାବଜ କର) ସେ ସ୍ଥାନରେ

ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବା ବିକେତାର ନାମ ରାଜକାୟ ବା ଜମିଦାର

ଖାତାପତ୍ରରେ ଦରଜ (ଦାଖଲ) କରବା; ଦାଖଲ-

ଘାବଜ—1. (court language) Striking off

the name of a deceased or a vendor and

substituting the name of the successor

or purchaser in respect of a land in a

public register.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ କାଟି ଦେବା ଓ ସେଠାରେ ନୂତନ

ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଲେଖିବା—2. Striking off the

name of a person and adding that

of another in his place.

୩ । (ସେଟ୍ଲମେଣ୍ଟ୍) କୌଣସି ଜମିକୁ ଏକ ମଉଜାର

ତାଲିକାରୁ କାଟିଦେଇ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ମଉଜାର ଜମିରେ

ସାମିଲ କରବା—3. (Revenue Settlement)

To take out a plot from the list of

the lands of one village and enter it

in the list of another village.

୪ । ବରଖାସ୍ତ ଓ ମୁକରଣ—

4. Dismissal and appointment.

ଘାବଜ ପାଇବା—ବୈ. ବି.—୧ । ରଦ୍ ହେବା—

Khāraja pāibhā

1. To be set aside.

ଧାବିଜ ପାଞ୍ଚା ୨ । ବରଖାସ୍ତ ହେବା—

ଘାରିଜ ପାନା

2. To be dismissed.

ଘାବପାଣି—ବୈ. ବି.—୧ । ତାଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—

Khārapāṇi 1 A kind of fish (in the Chilka lake).

୨ । କ୍ଷାରମିଶ୍ରିତ ଜଳ—

2. Water mixed with alkali.

ଘାବ ପୋଡ଼ିବା—ବୈ. ବି.—ଲୁଗା କାଟିବା ନିମନ୍ତେ ଘାବ ବାହାର କରବା

Khāra pordibhā ପାଇଁ (ଧୋବା) କଦଳୀବାସ୍ତ୍ରର ପୋଡ଼ିବା—

(a washerman) To burn of plantain

spathes to get alkali for washing

clothes.

ଘାବବେଲ—ବୈ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଜନନିକ ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ରାଟ—

Khārabela

Name of an emperor of ancient

Orissa.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ସତବ୍ଦିରେ କଳିଙ୍ଗର ଚେତରାଜ-

ବଂଶରେ ଘାବବେଲ ନାମକ ଏକ ମହାପରାକ୍ରମୀ ରାଜା ରାଜପଣ

କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ବଣିକମାନେ ଅନୁଭବ ପାରସ୍ୟ-ଉପକୂଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁତରାଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିବୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ଲୋକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗିଆ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗିଆ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦ୍ରରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ ନିଜ ବଳରେ କୁମାରକା ଅନ୍ତର୍ଗତ ପାଣ୍ଡା ପାଣ୍ଡ୍ୟ ରାଜ୍ୟଠାରୁ ହିମାଳୟପର୍ବତର ମଗଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଦେଶ ଜିତିଥିଲେ । ପଶ୍ଚିମରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ସାତ-କର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କୁ ଜିତି ସେ ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ଦିସ୍ତାର କରୁଥିଲେ । ସେ ଜୈନ ଥିବାର ଅନୁମାନ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସେ ଗୋଟିଏ ରାଜପୁତ୍ର ଯାଗ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ରାଜପୁତ୍ର ଯଜ୍ଞ କରବା ବର୍ଷ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ କର ଶୁଦ୍ଧି ଦେଇଥିଲେ । କେତୁଭଦ୍ର ନାମକ କଳିଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବୀର ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ସେହି କେତୁଭଦ୍ରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନିମକାଠର ମୂର୍ତ୍ତି କଳିଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିଲା ଏବଂ ଖାରବେଳ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିର ରଥଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ କରାଉଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଭୁବନେଶ୍ୱର କମ୍ପା ତାହାର ଆଖପାଖ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତାହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ‘ତୋଷଳ’ ଥିଲା । ଧୂର୍ଘା ତାଙ୍କର ରାଣୀ ଥିଲେ । ଧୂର୍ଘା ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ କୂଳରେ ପୂର୍ବ ଆଫଗାନିସ୍ଥାନରେ ବଜ୍ର ନାମକ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ । ପତ୍ନୀ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଖାରବେଳ ଯୁବରାଜ ହୋଇ ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ରାଜା ହେଲେ ଓ ୩୦ ବରଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରାଜତ୍ୱ କରି ଶେଷ-ଜୀବନରେ ସେ ରାଣୀ ଧୂର୍ଘାଙ୍କ ସହିତ ଖଣ୍ଡଗିରି ନିକଟସ୍ଥ ଉଦୟଗିରିରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲେ । ଉଦୟଗିରିର ରାଣୀ-ହଂସପୁର ଆଦି ଗୁମ୍ଫା ଖାରବେଳଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସବାସ ପାଇଁ ଖୋଳା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେହି ଗୁମ୍ଫା ନିକଟରେ ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗୁମ୍ଫା ଖୋଦିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଗୁମ୍ଫାରେ ଥିବା ଖୋଦିତ ପ୍ରସ୍ତରଲିପିରେ ଖାରବେଳଙ୍କ ଉପାଧି ଐର ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । ଖାରବେଳ ତୁଙ୍ଗସୁ ଐର ବଂଶର ରାଜା ଥିଲେ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟପୁର ଶତାବ୍ଦୀମାନଙ୍କରେ କଳିଙ୍ଗର ଅନେକ ରାଜବଂଶ ଐର ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।

ମାଳକଣ୍ଠ. ଖାରବେଳ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରବେଶ ।]

ଖାରବୁଇଁ—ଦେ. ବ. (୧. ଖାରବୁଇଁ)—

Khārabhūi

ଖାରମାଟି; ଲୁଣିମାଟି—

ଆବିଆତି

Saline soil; Rhe-soil

ଆରିମିଟ୍ରି

[ଦ୍ର— ଖାରବୁଇଁରେ ଗଛ ଉତ୍ପାଦ ନାହିଁ ।]

ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—୧ । ଅନୁବା—

1. Unproductive; unfertile.

୨ । ଭୂତ; ବ୍ୟର୍ଥ—

2. Of no avail or value; valueless; worthless.

ଧର୍ମ ନବଳ ହସ୍ତ ଅକ୍ଷର ଖାରବୁଇଁ ।

ପାତାସର ବୃକ୍ଷବୃକ୍ଷଣ ।

ଖାରସାତ—ବୈଦେ. ବ. (୧. ଖାରସାତ=ବୃକ୍ଷିଆ)—ପଶୁମାନଙ୍କ ଚର୍ମରୋଗ

Khārasāti

ବିଶେଷ; ଏଥିରେ ପଶୁମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ଲୋମ ଉଠିଯାଇ

ଆବିଆତି

ଦେହରୁ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ—A skin-disease

ଆରିମିଟ୍ରି

appearing in beasts, resulting in the

falling off of the fur and appearance of sores on the body.

ଖାରସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ. — ଖାରସାତ (ଦେଖ)—

Khārasāta

Khārasāti (See)

ଖାର—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ (୧. ଖାର=ଖାର)—୧ । ଅତି ଖାର—

Khārā

1. Very sharp.

ଆବା

ଖାର ଖାରାଧାର ଶବ୍ଦ ବରୁଣ, ଖୋରୁଣ ରେ—

ଆବା

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଖ. ଗିତ ।

(ଖାରପଣ—୧) ୨ । ଖାରୀ, ନିରୋଳ—2. Genuine; pure.

୩ । ଠିକ୍, ସରଳ, ଅକପଟ —

3. Honest; sincere, straightforward.

୪ । ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତୀ—4. Strict

୫ । ନ୍ୟାୟନିଷ୍ଠ—

5. Impartial, fair; just; upright.

୬ । ସତ୍ତ୍ୱାହ୍ୱୀ—6. Having moral courage; undaunted by frowns or favours;

୭ । ବାସ୍ତବିକ; ପ୍ରକୃତ—7. Actual; real.

୮ । ପ୍ରକୃତବାକ୍ୟ—8. Plain-spoken.

୯ । ମାଟ୍; ସମସ୍ତ ବାଜେ ବିଷୟ ବାଦ୍ ଦେବା ପରେ ଯାହା ଅବଶିଷ୍ଟ ରହେ—9. Nett; clear of all miscellaneous deductions.

[ଦ୍ର—ଏକ ଟଙ୍କା ଘିଅର ଓଜନରୁ ଟଙ୍କାର ଓଜନ ବାଦ୍ ଦେବା ପରେ ଯେଉଁ ଓଜନ ହେବ ତାହା ଟଙ୍କାରେ ଥିବା ଘିଅର ଆର ଓଜନ ।]

ଦେ. ବ.—ଖାରବା; ଅପରେସନ—

Surgical operation.

ଖାର ଓଜନ—ଦେ. ବ. (୧. ଖାର+ଓ. ଓଜନ)—ଖାରତଉଲ (ଦେଖ)—

Khārā ojāna

Khārātāula (See)

ଖାରଖାର—ଦେ. କି. ବର୍ଣ୍ଣ—୧ । ଠିକ୍ମତେ—

Khārākhārā

1. Fairly; justly.

ଆବାଆବା

୨ । ନ୍ୟାୟ ମାର୍ଗରେ—2. Impartially.

ଆବାଆବା

୩ । ସମାପ୍ତ—3. Plainly.

ଖାରତଉଲ—ଦେ. ବ.—୧ । ଯେଉଁ ଓଜନରେ କୌଣସି ଗୋଲମାଲ

Khārātāula

ନାହିଁ; ପ୍ରକୃତ ଓଜନ—1. Actual weight

ଆବାଓଜନ

of a thing.

ଆବାଓଜନ

୨ । ପାତ୍ରର ଓଜନ ବାଦ୍ ଦେବା ପରେ ତତ୍ତ୍ୱସ୍ଥ ଦ୍ରବ୍ୟର ଓଜନ—2. Nett weight of a thing

contained in a vessel.

ଖାରସତ—ବୈଦେ. ବ. (୧.)—ଖାରସାତ (ଦେଖ)—

Khārasāti

Khārasāti (See)

ଖାର—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ (୧. ଖାର)—୧ । ଖାରସୁକ୍ତ; ଲୁଣିଆ—

Khāri

1. Saline.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଢ

ଆବି ୨ । ଲବଣାଳୁ—2. Impregnated with salt
ଆରା ୩ । ଯାହା ମିଠା ନୁହେଁ—
 3. Unsavoury; not sweet to the taste.
 ୪ । ଅସୁଆଦ—4. Insipid; unpalatable; vapid.
 ୫ । ସାର ସ୍ୱାଦବର୍ଣ୍ଣ—5. Brackish.
ଖାରୁ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସାର)—ଖାରୁ (ଦେଖ)—
 Khārū Khārī (See)
ଖାରୁପଚା—ସ. ବଣ ପୁ. (ଖାରୁ + ପଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେ
 Khārūpacha ଏକ ଖାର ପରିମିତ ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ତ ବସ୍ତୁ—
 (ଖାରୁପଚା—ଶୁ) Cooking three bushels of rice etc.
ଖାରୁକ—ସ. ବଣ. (ଖାରୁ + କର)—୧ । ଏକ ଖାରପରିମିତ (ସସ୍ୟ)—
 Khārūka 1. (corn) Measuring three bushels.
 ୨ । ଏକ ଖାର ପରିମିତ ସସ୍ୟ ବୃକ୍ଷା ଯାଇଥିବା (ସେତ)—
 2. (field) Sown with 3 bushels of grain.
ଖାରୁଜମି—ଦେ. ବ. (ସ. ସାର + ଜା. ଜମି)—ଖାରୁମାଟିର ଜମି—
 Khārūjami A field of saline soil.
ଆବିଜମି ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗାଆଁର ଧୋଡ଼ର ଜମି; ଯେଉଁ
ଆବିଜମି ଜମିରେ ଗାଆଁର ଧୋଡ଼ର ପାଣି ଗଡ଼ିଯାଇ ଜମେ—
 The land into which all the rain-water of a village is drained
ଖାରୁପାଣି—ଦେ. ବ. (ସ. ସାର + ପାନୀୟ)—ଖାରୁଆପାଣି—
 Khārūpani Brackish water
ଆବିନି ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗାଆଁର ଧୋଡ଼ର ପାଣି—
ଆବିନି The rain-water drained from a village.
ଖାରୁବା—ଦେ. କି. (ସ. ଚର ଧାତୁ)—ଅପରେସନ୍ କରବା; ଶସ୍ତ୍ରାଦି—
 Khārūba ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ମାଂସକୁ ଚରବା—
 ଡିବା To operate; to open the flesh by a
ନିଷ୍କରକରଣ; ଚିରନା sharp instrument.
ଖାରୁମାଟି—ଦେ. ବ. (ସ. ସାର ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
 Khārūmatī ୧ । ସାରଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକା—1. Rhe-soil.
ଆବିମାଟି ୨ । ଲୁଣିମାଟି—2. Saline soil.
ଆବିମିଟି
ଖାରୁ—ସ. ବ. (ଖର ଧାତୁ = ଖୋଳବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅର + ଶ୍ଚା. ଇ)—
 Khārū ୧ । ସସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପରିମାଣ ବା ପାଦବିଶେଷ ବା
 (ମତାନ୍ତରେ) ୪ ଅଢ଼କ ପରିମାଣ—
 1. A grain-measure equal to three bushels
 (Ganguly).
 ୨ । ଶରୀର ଦାଗ—2. A scar
ଖାରୁକ—ସ. ବଣ. (ଖାରୁ + କର)—ଖାରୁକ (ଦେଖ)
 Khārūka Khārūka (See)
ଖାରୁ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ଖର)—କରୁ; ଅସୁଆଦ—
 Khārū Unpleasant.

(ଯଥା—ମୋ କଥାଟି ତାକୁ ଖାରୁ ଲାଗିଲା ।)
ଖାରୁ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସାର)—ଖାରୁ (ଦେଖ)
 Khārū Khārī (See)
ଆବି
ଆରା
ଆବି ଦେ. ବ—ନାଲିରଙ୍ଗର ମୋଟା ଦେଖି ଲୁଗା—
ଆରା A coarse mill-made cotton stuff of red
 colour; coarse red cloth.
ଖାରୁଆଣି—ଦେ. ବ—ଖାରୁଆ (ଦେଖ)
 Khārūāṇi Khārūā (See)
ଖାରୁକରା—ଦେ. କି—ଖାରୁକର ପ୍ରୟୋଗକର ରୂପ—
 Khārūkara The causative form of Khārūk.
ଚିବାନ
ଚିରନା
ଖାରୁକ—ସ. ବ—ଗଧ ବୋବାଳ—
 Khārūka The braying of an ass.
ଖାରୁ—ସ. ବ—ବେତାୟଣ—
 Khārū The second age of the world.
ଖାରୁ—ବେଦେ. ବ. (ସା. ଖାରୁ = ମାତ୍ର ସ୍ଥାନ, ଭୂ. ସ. ଖର)—
 Khārū ୧ । କମ୍ପ ମୂଲ୍ୟ—1. Low price.
 ୨ । ଘାଟ; ଶତ; ଲୋଭନ—2. Loss.
 ୩ । ମୂଲ୍ୟର ହ୍ରାସ—
 3 The coming down of price.
ଖାରୁଖାରୁ—ଦେ. ବଣ. ପୁ—ଖାରୁଖାରୁର ପୁଲ୍ଲଙ୍ଗ—
 Khārūkhārū Masculine of Khārūkhārū.
ଖାରୁଖାରୁ କର କଥା କହିବା—ଦେ. କି—ଏଣୁ ତେଣୁ ଶୁଭାଏ ଶପ୍ଥବା—
 Khārūkhārū kari kathā kahibā
 To talk incoherently; to babble.
ଖାରୁଖାରୁ—ଦେ. ବଣ. ଶ୍ଚା—୧ । ଗପଡ଼ୀ (ଶ୍ଚା)—
 Khārūkhārū 1. Talkative (woman), babbling.
 ୨ । ଖଲଖଲେଇ; ଯେଉଁ ଶ୍ଚା କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ସେଟିରେ
 ରଖି ପାରେ ନାହିଁ—2. (a woman) Who
 can not keep any secret.
 ୩ । ଯେ ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରଳାପ କରେ—
 3. Raving (woman).
ଖାରୁ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଆ. ଖାରୁ = ଶୁଦ୍ଧ; ଯହିଁରେ
 Khārū କହି ମରଲା ନାହିଁ; ଭୂ. ଖାରୁ = ଯହିଁରେ
 କେବଳ ଜଣକର ଅଧିକାର ଅଛି)—
 ୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଖାସ୍ ଦଖଲରେ ଥିବା ଜମି; ଜିଲ୍ଲାଜମି—
 1. Land in the khas possession of the
 Zamindar.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ଯିବାର ୧ ଦୃଢ଼ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଦୃଢ଼ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଦୃଢ଼ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଦୃଢ଼ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଦୃଢ଼ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ଜମି; ଶାସ୍ତ୍ରମାହାଲ—

2. The Khasmahals; Government Estate.

ଦେ. ବି—ଶିଖସମ୍ମୁଦାୟବିଶେଷ; ଶିଖମାନଙ୍କ ଦଳ—

A community or company of the Sikhs.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ସରକାରୀ ଜମି—

1 (land) Belonging to the Government.

୨ । ଶାସ୍ତ୍ରମାହାଲ ସମ୍ପତ୍ତି (ଜମି)—

2. (land) Appertaining to a Govt. Estate.

ଖାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଲ୍ଲ; କୁଲା, ଖାତ)—

Khāla ୧ । ଗାତ; ଗର୍ତ୍ତ—

ଖାଲ 1. Hole; pit; declivity

ଝଲ ବେତେକ ଲୋକ ସେ ଖାଲ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ମଲେ

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାବରତ. ବନ ।

ନୀଚଳ ୨ । କେନାଲ; ନାଲ; କୁଲା—

ନୀଚା ଜମିନ 2. Canal.

ଖାଲ ୩ । ନିମ୍ନଭୂମି—3. Low land.

ନହର, ନାଲା ୪ । ନିମ୍ନତର ମୂଲ୍ୟ—4 Lower price.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ନିମ୍ନ—1 Low.

୨ । ଅଳ୍ପତର ମୂଲ୍ୟ—2. Of lower price.

ଖାଲକ—ସଂ. ବି—ଖାଲେଇ (ଦେଖ)

Khālaka Khālei (See)

ଖାଲଖମଣ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—

Khālakhamana ୧ । ଖାଲଧିପ (ଦେଖ)

1 Khālādhipa (See)

୨ । ବହୁ ଗର୍ତ୍ତ—

2. Many pits and holes.

୩ । ବହୁ ଗର୍ତ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି—

3. Land full of many pits

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଖାଲଧିପ (ଦେଖ)

1. Khālādhipa (See)

୨ । ବହୁ ଗର୍ତ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of many pits

ଖାଲଗାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ସହଚର, ଖାତ + ଗର୍ତ୍ତ) ବି. ଓ ବିଶ—

Khālagāṛḍa ଖାଲଧିପ (ଦେଖ)

Khālādhipa (See)

(ଯଥା—ସମ୍ବଳରେ ଲୋକେ ଖାଲଗାଡ଼ରେ ପଡ଼ି ହାତକ କରୁଛନ୍ତି ।)

ଖାଲଜମି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜମି ଭୂଲନାରେ ମାତ—

Khālajami Land of lower level than the adjoining land.

ନୀଚା ଜମିନ

ଖାଲଧିପ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଉଚ୍ଚମାତ—1. Undulating (land).

Khālādhipa ୨ । ଉଚ୍ଚ (ଜମି) ଏବଂ ମାତ (ଜମି)—

ଭାଙ୍ଗାଭସ

ନୀଚାଢ଼ା

2 High (land) and low (land)

୩ । ଅସମତଳ—3. Rough; uneven

ଖାଲଧିପ କଣ୍ଟାଲତା ଯେତେକ ଥିଲେ

ସ୍ୱଳ୍ପ ପତ୍ରବାହ ସେ ଗୋବର ହୋଇଲେ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାବରତ କବ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଭୂମି ଓ ନୀଚ ଭୂମି—

High ground and low ground.

ଖାଲଧିପ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଖାଲଧିପ (ଦେଖ)

Khālādhipa Khālādhipa (See)

ଖାଲଧିପ—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ ବି—ଖାଲଧିପ (ଦେଖ)

Khālādhipa Khālādhipa (See)

ଖାଲତ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଖଲତ + ଭାବ. ଯ)—

Khālatya ଶିଥଳଶିଥ ବା ଚକା ହେବା ରୋଗ—

Morbid baldness.

ଖାଲରେ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସୁବିଧାରେ

Khālare pakāibā ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେବା—1 To put (a person) in difficulty.

୨ । ବିପଦରେ ପକାଇବା ବା ବିପନ୍ନ କରାଇବା—

2. To entangle a person in danger.

ଖାଲି—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା)—୧ । ଭୂତା, ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ; ଶୂନ୍ୟ, ରିକ୍ତ—

Khāli 1. Empty; void.

ଖାଲି

୨ । ମାତ୍ରାକଥା; ଫୋକଟ—2. Nominal; got gratis; gratuitous.

୩ । କର୍ମଶୂନ୍ୟ—3. Unemployed.

୪ । ଯେଉଁଠାରେ କେହି ନ ଥାଏ—

4. Vacant; unoccupied.

୫ । କେବଳ ମାତ୍ର—5 Only; sole; mere.

ବୈଦ ନିର୍ଭରତା ଖାଲ ଅଲସ୍ୟ-ଲକ୍ଷଣ । କନ୍ୟାମଣି. ବିଜୟାଦିତ୍ୟ ।

୬ । ଏକାକୀ; ଯାହା ସଙ୍ଗେ କେହି ନ ଥାଏ—6. Single.

୭ । ଶୂନ୍ୟହସ୍ତ—7. Empty-handed.

୮ । ଅନାବୃତ (ଶରୀର)—

8. Bare; uncovered (body).

୯ । ଅଳଙ୍କାରହୀନ (ଶରୀର)—

9. Devoid of ornaments; unadorned (body).

୧୦ । ଅମିଶ୍ରିତ—10 Unmixed.

(ଯଥା—ଖାଲ ସୁନା; ଖାଲ ଭାତ ।)

୧୧ । ଧନହୀନ; ନିର୍ଦ୍ଦିନ—11. Penniless.

ଖାଲ ମକଳା ଫେର ଫାର

ବୋହୋର ପରସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାରୁ—ତଗ ।

୧୨ । ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—12. Vain; fruitless.

ବି—କର୍ମଶୂନ୍ୟତା—Unemployment; vacancy.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । କେବଳ ମାତ୍ର; ଭୂତା—

1. Only; solely; nothing but.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଟ

ଶବ୍ଦ ଗଗନେ ସଜାନ୍ତି ନିବାସ ଉଡୁଛି ଖାଲି ବାଆରେ ।
ଭାବାର ଗତିରହ ।

୨ । ବୃଥାରେ—2 In vain.

ଖାଲିକ—ଫ. ବିଶ. (ଖାଲି + ସମ୍ବନ୍ଧର୍ଥେ ଇକ)—ଖାଲିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Khālīka Relating to a threshing floor.

ଖାଲି କରିବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ପାତ୍ରକୁ ଶୂନ୍ୟ କରିବା—
Khālī karibā 1. To make a receptacle empty.

ଖାଲିକବା ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—

ଖାଲିକରନା; ରିତାନା 2. To vacate a place

ଖାଲି ଖାଲି—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଉନ୍ମୁଦ୍ରଣ ଦୋର —
Khālī khālī 1. Empty-handed

ଖାଲି ଖାଲି ୨ । ବୃଥା; ଭୂତାରେ, ବିନା କାରଣରେ—

ଖାଲି ଖାଲି 2. For nothing; in vain

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଏକାକୀ —1 Alone, single

୨ । ଉନ୍ମୁଦ୍ରଣ—2. Empty-handed

ଖାଲିତ୍ୟ—ଫ. ବି (ଖାଲି + ଯ)—୧ । ଖାଲିତ୍ୟ, ଉନ୍ମୁଦ୍ରଣ ରୋଗ—
Khālitya 1. Morbid baldness or loss of hair from any part of the body.

୨ । ଚକା ବା ଶିଆଳିଆ ରୋଗ—

2. Bald-headedness; loss of hair on the head.

ଖାଲି ପେଟ—ଦେ. ବି—ଖାଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଉଦର—
Khālī peṭa Empty stomach.

ଖାଲିପେଟ

ଖାଲିପେଟ

ଖାଲିଭାତ—ଦେ. ବି—ଲୁଣ, ତରକାରୀ, ଦିଅ ଅଦି ବିଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ନ; ଭୂତା
Khālībhāta ଭାତ—Boiled rice without any of its
ଖାଲିଭାତ accompaniments for the table.

ଖାଲିହାତ

ଖାଲିହାତ—ଦେ. ବି (ଅ. ଖାଲି + ଫ. ହସ୍ତ)—୧ । ନିରାବରଣ ହସ୍ତ,
Khālīhāta ଖଡ଼ୁଅଦି ଅଳଙ୍କାରଶୂନ୍ୟ ହାତ; ଶୂନ୍ୟହାତ—

ଖାଲିହାତ 1. Hand having no bracelets or ornaments.

୨ । ଧନ ନ ଥିବା ହାତ, ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତ—

2. Empty or penniless hand.

୩ । କାମରେ ଲାଗି ନ ଥିବା ହାତ, କର୍ମଶୂନ୍ୟ ହାତ—
3 Hand having no employment.

୪ । କର୍ମଶୂନ୍ୟତା—4. Unemployment.

୫ । ଲବ୍ଧି ଅବସ୍ଥା—5. Penniless condition

୬ । ଅସ୍ତ୍ରଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତ—6. Unarmed hand

୭ । ଅସ୍ତ୍ରଶୂନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—7. Unarmed condition

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଲବ୍ଧି—1. Penniless

୨ । ଉନ୍ମୁଦ୍ରଣ—2. Empty-handed.

୩ । ନିରାବରଣ—3. Devoid of ornaments.

୪ । କର୍ମ ବା ବ୍ୟବସାୟଶୂନ୍ୟ—4. Unemployed.

ଖାଲୁଆ—ଦେ. ବିଶ (ଫା ଖାଲୁ)—୧ । ଖାଲ ବା ଗର୍ଭସ୍ୱଳ୍ପ (ଜମି)—
Khālū 1. (lands) With declivity; depressed.

ଖାଲ ସା, ଖେଳା ୨ । ନିମ୍ନ; ନୀଚ—2. Of low level.

ନୀଚା

ଖାଲେ—ପ୍ରାଦେ (ଉଡ଼ିଆ) ଅ—ତଳେ—

Khāle Under; underneath.

ଖାଲେଇ—ଦେ. ବି (ଫା ଖାଲିକ)—ଚଢ଼େଇଆ ବା କେଉଟିମାନେ ପକ୍ଷୀ
Khālei ବା ମାଛ ଧରି ସେଉଁ ଆଧାରରେ ରଖନ୍ତି—Creel; big-

ଖାଲି, ଖାଲି bellied and small-mouthed basket for
keeping fishes and birds after being

ଖାଲି caught (used by fishermen and bird-
catchers).

[ଦ୍ର—ଖାଲେଇକୁ କେଉଟିମାନେ ପିଠିଆଡ଼େ ଝୁଲାଇ ଆଆନ୍ତି,
ଯାହା ମାଛ ଧରୁ ଆଆନ୍ତି, ତାହାକୁ ଅନ୍ଧାକରେ ପଛଆଡ଼େ ଥିବା
ସେହି ଖାଲେଇକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପକାଇଥାଆନ୍ତି ।]

ଖାଲେଇକୁ ମାଛ ପକାଇବା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—(କେଉଟି
Khāleiku māchha pakāibā ପାଣିରେ ଥାଇ ଯାହା ଶ୍ଳେଷ ମାଛ

ଧରୁଥାଏ ତାହାକୁ ପିଠିଆଡ଼େ ଥିବା ଖାଲେଇ ଉତରକୁ

ଅନ୍ଧାକ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ତାହା ଖାଲେଇ

ଉତରେ ପଡ଼େ କି ପଛଆଡ଼େ ପାଣିରେ ପଡ଼େ କେଉଟି

ନିଜେ ଦେଖିପାରୁ ନ ଥାଏ । ଏହି ଘଟଣାରୁ ଅନୁମାନ

ହାର କୌଣସି କର୍ମ କରି ଫଳଲାଭଣା କରିବା ସ୍ଥାନରେ

ଏହି ନ୍ୟାୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—Like the fisherman

throwing the small fish caught by him

into the basket hanging behind his back

without seeing if the fishes fall into

the basket or into the water.

ଖାଲେ ଖାଲ ଚିତ୍ତବ୍ୟ ସାଖୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରବଚନ—

Khāle khāi ṭikrāe sākhi ଫେରାଦ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିର

ମାଜିତ ସାକ୍ଷୀ ଫେରାଦ ଦେବା ବିଷୟର ବିପରୀତ

କଥା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରବଚନ—

A saying used in cases where a

party's own witness speaks against

his story.

[ଦ୍ର—ଏଥର ଅର୍ଥ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭିଯୋଗ କରିଛି ଯେ
ଅମ୍ଭଙ୍କର ଗାଈ ମୋ ଖାଲ ଜମିରୁ ଫସଲ ଖାଇଛି, କିନ୍ତୁ ତା ସାକ୍ଷୀ

କହିଛି ଯେ ଗାଈ ତିମ ଜମିରୁ ଫସଲ ଖାଇଛି ।]

ଖାଲୋଇ—ଦେ. ବି (ଫା ଖାଲିକ)—ଖାଲେଇ (ଦେଶ)

Khālōi Khālei (See).

ସାଧାରଣ କେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ଯଦି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ, ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

ସେ ବ୍ୟାଧି ଶାଳୋଇକ ପୁଷ୍ପଦେଶେ ବହୁ
ତତ୍ତ୍ୱରୂପେ ସେ ମାର ଅଗ୍ନି ସୁଖ ପାଇ ।

ବୃଷ୍ଟିଦ ମହାଭରତ. ଶାନ୍ତ ।

ଖାସ—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଫା. ଖାସ)—୧ । ଦର୍ଶିଷ୍ଟ—

Khās 1. Peculiar; special; particular.

ଧାମ (ଯଥା—ଖାସ୍ ସମତାପତ୍ର ।)

ଧାମ ୨ । ସ୍ୱଜ୍ଞସ୍ୱ—2. One's own; private.

(ବ୍ୟବହାର—ଆମ୍ଭ=ସାଧାରଣ) (ଯଥା—ଖାସ୍‌ଦୃଷ୍ଟି ।)

୩ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—3. Personal.

୪ । ଗଭୀରମେଶ୍ୱର ନିଜ ଅଧିକୃତ (ଯଥା—ଖାସ୍‌ମାହାଲ ।)

4. Belonging to Government.

୫ । ଜମିଦାର ବା ରାଜାଙ୍କ ନିଜ ଅଧିକୃତ—

5. In the khas possession of the Zamindar or landlord.

(ଯଥା—ଖାସ୍‌ ଖମାର ।)

୬ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ବା ପ୍ରେରଣ—

6. Specially engaged or sent for a particular object.

୭ । ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ରହିତ—

7. Reserved for a special purpose.

(ଯଥା—ଖାସ୍‌ କାମର ।)

୮ । ମୁଖ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ—8. Chief; prominent.

୯ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

9. Relating to a particular matter.

ଦେ. ବି. ଶବ୍ଦ—୧ । ନିଜସ୍ୱ ରୂପେ—

1. As one's own.

୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—

2. On a particular mission; for a particular purpose.

୩ । ବିଶେଷଭାବରେ—

3. Particularly; specially.

୪ । କେବଳ—4. Solely.

୫ । ପ୍ରଧାନତଃ—5. Chiefly.

୬ । ସ୍ୱୟଂ; ଖୋଦ୍—6. Personally.

ଖାସ୍‌ ଅପିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (କଚରଅଭିଯୋଗ) (ଫା. ଖାସ୍‌ + ଇଂ. ଅପିଲ୍)—

Khās apil ବିଶେଷ ଅପିଲ୍; ଯେଉଁ ଅପିଲ୍‌ରେ ସାଧାରଣ ନିୟମାନୁସାରେ ଆମ୍ଭ ଅପିଲ୍ ଖୋଜିବା—Special appeal.

ଧାମ୍‌ ଅପିଲ୍

ଖାସ୍‌ ଜମିସ୍ୱର—ବୈଦେ. ବି—ଖାସ୍‌ ଜମିସ୍ୱର (ଦେଖ)

Khās kamisan — Khās kamisanar (See)

ଖାସ୍‌ ଜମିସ୍ୱର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାସ୍‌ + ଇଂ. ଜମିସ୍ୱର)—

Khās kamisana ୧ । ଇଂରାଜୀରୂପେ କରା, ବିଦାର ଓ

ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜନିଜ ଦଖଲରେ

ଥିବା ଜମିକୁ ଲାଖରାଜ ଦାଖଲ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ଓ

ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ବିଚାର ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ

ବିଶ୍ୱରପ—

1. A Commissioner specially deputed by Government for adjudicating upon the title and the claims of the holders of revenue-free lands.

୨ । ଖାସ୍‌ ଜମିସ୍ୱରଙ୍କର ଲାଖରାଜ ଜମିର ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସନ୍ଧାନ—

ପୂର୍ବକ ଉକ୍ତ ଲାଖରାଜକୁ ବାସ୍ୟାପ୍ତି ବା ବାହେଲ୍ କରା

ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶେଷ ଅଦେଶ ବା ଫରାସ୍—2. The

decree of the special Commissioners

regarding the lands claimed by the

holders to be revenue-free during the

investigation into their title at the

first Revenue Settlement of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି ଫାର୍ମାସିଶା ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ପଶିଲଣି ।]

ଖାସ୍‌ ଜମିସ୍ୱର—ବୈଦେ. ବି—ଖାସ୍‌ ଜମିସ୍ୱର ୧ (ଦେଖ)

Khās kamisanar Khās kamisan 1 (See)

ଖାସ୍‌ କଲମ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଶୁଣ୍ଠକରଣ; ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ

Khāskalam ବିଷୟ ଲେଖାପଢ଼ି କରା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—

ଧାମ୍‌କଲମ Private secretary; personal clerk

ଧାମ୍‌କଲମ to a Raja or Nawab.

ଖାସ୍‌ କାମର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍‌ + ପର୍ସିଆନ୍. କାମର)—

Khāskāmarā ଖାସ୍‌କାମର (ଦେଖ)

Khāskāmarā (See)

ଖାସ୍‌ କାମର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍‌ + ପର୍ସିଆନ୍. କାମର)—

Khāskāmarā ଉକ୍ତ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କର କଚେରୀରୁ

ଧାମ୍‌କାମରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ନିର୍ଜନ ବିଶ୍ରାମଗୃହ—Recreation-room

ଧାମ୍‌କାମରା or rest-house of an officer adjoining

the office-room.

ଖାସ୍‌ ସମତାପତ୍ର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍‌ + ଫ. ସମତାପତ୍ର)—କୌଣସି

Khās kshamatāpatra ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା

ଧାମ୍‌କ୍ଷମତାପତ୍ର ସମତାପତ୍ର ବା ଅଧିଆରକାମା—

ଧାମ୍‌ ମୋକତାରନାମା Special power of attorney.

ଖାସ୍‌ ଖମାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍‌ + ଓ. ଖମାର)—ଜମିଦାର ଯେଉଁ ଜମି

Khāskhamāra ପ୍ରଜାକୁ ଗୃହ କରାକୁ ନ ଦେଇ ନିଜେ ଗୃହ

ଧାମ୍‌ଖାମାର କରନ୍ତି; ନିଜଗୃହ ଜମି, ନିଜଜୋତ—

ଧାମ୍‌କାମାର Proprietor's private lands.

ଖାସ୍‌ ତହସିଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍‌ + ତହସିଲ)—୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ

Khās tahasil ଠାରୁ ସରକାର ବା ଜମିଦାର ନିଜେ ଖଜଣା

ଧାମ୍‌ ତହସିଲ ଅଥବା କରବା—1. Direct, realisation of

ଧାମ୍‌ ତହସିଲ rent from tenants by the Govern-

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ment or Zamindar without any any intermediate agency.

୨ । ଜିଲ୍ଲାର ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍—

2. The Sadar subdivision of a district.

ଖାସ୍ତାଲୁକ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍ + ତାଲୁକ)—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
Khāstāluka ନିଜ ଅଧିକୃତ ଜମିଦାର—

ଖାସତାଲୁକ Estate owned by Government.

କାସତାଲୁକ

ଖାସନାବୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଖାସକଲମ୍ (ଦେଖ)

Khāsnabīs Khāskalam (See)

ଖାସପୋଷାକ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ସବ
Khāsposhāk ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଆ ପୋଷାକ—

ଖାସପୋଷାକ Bright dress worn on special occasions.

ଖାସବାଜାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସବାଜାର)—ରାଜାଙ୍କ ପାଇଁ
Khāsbajārā ଯେଉଁ ବଜାରରୁ ରାଜାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ

ଖାସବାଜାର A market adjoining a palace which supplies the articles for a Raja's use.

ଖାସବରଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ଭୃତ୍ୟ—
Khāsbardār 1. An orderly servant.

ଖାସବରଦାର ୨ । ଶରୀରରକ୍ଷା—2. Bodyguard.

ଖାସବରଦାର ୩ । ରାଜାଙ୍କ ଗହଣରେ ଆସବାଦିତ ଧର ଗୁଲୁଥିବା
ଉପରାଜ—3. A peon or mace-bearer in the retinue of a great man.

ଖାସମହଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଅନ୍ତଃପୁର; ରାଜାଆଦିଙ୍କ ଅନ୍ତର-
Khāsmahal ମହଲ—Seraglio; inner apartments

ଖାସମହଲ reserved for the female members of a great man's family.

ଖାସମହଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିଜ ଅଧିକୃତ
Khāsmahāl ଜମିଦାର—Estate owned by the

ଖାସମହଲ Government.

ଖାସମହଲ

ଖାସସମ୍ବାଦଦାତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍ + ସ ସମ୍ବାଦଦାତା)—କୌଣସି
Khāsa-sambādādātā ସ୍ଥାନର ବା ବିଷୟର ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା

ଖାସସମ୍ବାଦଦାତା ପାଇଁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପତ୍ରରୁ ନିୟୁକ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ
ସମ୍ବାଦଦାତା—Special corres-

pondent to a newspaper.

ଖାସ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଓ ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କାସ, ଭୁଲ. ହ.
Khāsa ଖାସ)—କାସ—Cough.

ବୈ. ବି. (ନାମ) (ସ. ଖସ)—ଆସାମର ଜଲନ୍ତୀର ପାହାଡ଼ର
ନିକଟର ଅଧିବାସୀ ଖାସିଆମାନଙ୍କର ଭାଷା—A branch of

Austro-Asiatic language spoken in the

Khasi and Jaintia hills in Assam.

ଖାସୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖାସୀ = ଧନାବ୍ୟକ୍ତିର ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ)—

Khāsi ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.

ଖାସୀ ୨ । ଆଜ୍ଞା; ଉତ୍ତମ—2. Good.

ଖାସୀ ୩ । ଉପାଦେୟ (ଖାଦ୍ୟ)—3. Delicious (food)

୪ । ଅତି ପତଳା (ଲୁଗା) ; ବାରିକ—

4. Very thin; delicate (cloth).

୫ । ସୁନ୍ଦର—5. Fine; beautiful.

୬ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଶୁନ୍ୟ (ଦେହ)—

6. Healthy; free from illness (body).

ଖାସିଆ—ବୈ. ବି. (ନାମ) (ସ. ଖସ)—

Khāsiā ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟମାନସ୍ତରେ, ନେପାଳରେ ଓ ଆସାମରେ
ଥିବା ପାହାଡ଼ ଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ ଅଷ୍ଟ୍ରୋଆସିଆଟିକ୍
ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି)—

1. Name of a hill-tribe inhabiting the north-Himalayan countries.

୨ । ଆସାମରେ ଥିବା ପର୍ବତବିଶେଷ—

2. Name of range of mountains in Assam.

(ଦ୍ର—ଏହା ସିଲଙ୍ଗର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଗୌହାଟିର ଦକ୍ଷିଣ ।)

ଖାସିବା—ଗ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କାସ, ଭୁଲ. ହ.

Khāsiā ଖାସିବା)—କାଶିବା—To cough.

କାଶା

ଖାସିବା

ଖାସୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ. ଖସି; ଭୁଲ. ସ. ଉନ୍ନକୋଷ)—

Khāsi ପୁଂସ୍ତ୍ର, ନଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା (ଛେଳ ବା ମେଣ୍ଟ)—

ଖାସୀ Castrated (sheep).

ଖସି; ଖସିଆ ବି—୧ । ପୁଂସ୍ତ୍ର, ନଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା ଛେଳ
ବା ମେଣ୍ଟ; ଛିନ୍ନପୁଷ୍ପ ଶ୍ରେଣୀ—

1. Castrated goat or sheep.

୨ । ଆସାମର ଜଲନ୍ତୀର ପାହାଡ଼ ନିକଟର ଅଧିବାସୀ ଖାସିଆ-
ମାନଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା—

2. Language spoken by the Khāsiās living near the Jaintia hills in Assam.

୩ । ଖାସିଆ ୨ (ଦେଖ)

3. Khāsiā 2 (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହ. ଖାସି) ବି. —କାଶ—Coughing.

ଖାସୀ କରବା—ବୈ. କି. (ଆ. ଖସି)—୧ । ପୁଂସ୍ତ୍ର, ନଷ୍ଟ କରବା—

Khāsi karibā 1. To castrate an animal.

ଖାସିକବା ୨ । ଫଳଥିବା କଦଳୀଗଛକୁ କଦଳୀପେଣ୍ଡା ଲଗିଥିବା

ଖସିଆନା ଅବସ୍ଥାରେ ମୂଳରୁ କାଟିବା—2. To cut from its

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସନ୍ତର ଓ ଚକ୍ରେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା ହେଉ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଧ୍ୱନିଯୋଜନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରେ ବସାଯାଏ । ଏ ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯୋଜିବାକୁ ହେବ । ଏଥା— 'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଶୋଇବେ, 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶି' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ଦେଖିବେ ।

root a plantain tree with the bunch of fruits clinging to it, (to keep it in a place protected from monkeys or thieves.)

[ଦ୍ର—କଦଳୀଗଛରେ କଦଳୀ ଦରପାଳ ହୋଇ ଗଲେ ସେଠାରେ ଯେବେ ମାକଡ଼ ବା ଚୋରଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଥାଏ, ତେବେ ପେଣ୍ଡା ଲଗିଥିବା କଦଳୀଗଛକୁ ମୂଳରୁ କାଟିନେଇ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାକଡ଼ଆଦିଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ନାହିଁ ସେଠାରେ (ଯଥା ଖଜୁରିକର ଅଗଣାରେ) ଲେକେ ଗଛକୁ କିଛିଦିନ ପୋତି ରଖନ୍ତି ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ବେଳେ କଦଳୀପେଣ୍ଡାକୁ ଗଛରୁ କାଟି ଖରଚ କରନ୍ତି ।]

୩ । ମୂଳାଗଛର ପିଣ୍ଡକୁ କାଟିବା—3. To cut a radish plant from its bulb to plant it elsewhere so that it may run into seeds.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ମୂଳା ଗଛରେ ଛୁଇଁ ଫଳ ମଞ୍ଜି ହେବ ବୋଲି ସ୍ତ୍ରୀର କରମାଏ ସେ ମୂଳାକୁ ଉପାଡ଼ି ଗଛ ସହିତ ସ୍ଥଳରୁ ମୂଳାର ଅଗ ପାଖ କାଟି ନିଆଯାଏ ଓ ମୂଳପିଣ୍ଡକୁ ପୁଣି ଭୂଇଁରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ । କିଛିଦିନ ବାଦ୍ ଉକ୍ତ ମୂଳା ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟି ଛୁଇଁ ଧରେ ।]

ଖାସ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଖାସୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khāsu (etc) Khāsi etc (See)

ଖାସୁଆ—ପ୍ରା. ଓ. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ.ଶ.—କାଶୁଆ; ଯେ ସବଦା
Khāsuā କାଶୁଆ—Constantly coughing, କାଶୁଆ

ଖାସ୍ତା—ବୈଦେ. ଇ.ଶ.—(ପା. ଖସ୍ତା=ମସକା; ଆ. ଖାସା=ମଥନ୍ଦାର)
Khāstā ୧ । ଅଟାରେ ପ୍ରଥମେ ଦିଅ ଦିଆଯାଇ ପରେ ପାଣି ମିଶା-
ଆଜା ଯାଇ ଦଳା ହୋଇ ଦିଅରେ ଛଣାହୋଇଥିବା ପୁର, ଲୁଚି;
खास्त, खास्ता ମୁସ୍‌ମୁସିଆ, ମୁଡ଼ମୁଡ଼ିଆ; ମଥନ୍ଦାର—1. Well-
kneaded; (bread) which breaks into
crumbs on light pressure.

(ଯଥା—ଖାସ୍ତା ଗଜା; ଖାସ୍ତା ପୁର, ଖାସ୍ତା କରୁଣା ।)

୨ । ବିକୃତ, ନଷ୍ଟ—2. Deteriorated.

ସାଧ ନକଲରେ ଅସଲ ଖାସ୍ତା—ରଗ ।

ଖି—ଦେ. ବି. (ସ. ଶିପ)—ଖିଅ (ଦେଖ)

Khi Khia (See)

ଖିଅ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶିପ)—୧ । ସୂତାର ସର—

Khia 1. A strand or string of thread.

ବରଷେ ବାଟେ ଚଳି ଚାଲୁଛି, ବରଷେ ବାଟେ ଶିବ ।

ହାସ୍ୟଭରଣ ।

ଧି ୨ । ମାଛ ଧରିବା ଲୁଗା—

୨. Fishing cloth.

୩ । ଅଡ଼ୁଆ ସୂତାର ଅଗ—

3 The clue of a mass of tangled thread.

୪ । ଅଡ଼ୁଆ ହେବା—

1. Obstruction; confusion; tangle.

୫ । ଜାଲ ପକାଇବାର ଥର—

5. One drag with a net for fishing.

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କଥା ବା ଇସ୍‌ସୁର ଖଜ—

6. Clue or trace of any matter.

ଖିଅଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଶପୁର) କି—ଖୁଆଇବା—

Khia-ibā

To feed

ଖିଅ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି.—ଖିଅ ବାହାର କରିବା (ଦେଖ)

Khia kārḍibā

Khia bāhāra karibā (See)

ଖିଅ ଖୋଜିବା—ଦେ. କି.—ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଦୋଷ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—

Khia khōjibā

To be on the look-out for some petty defect or drawback.

ଖିଅଜାଲ—ଦେ. ବି.—ଲୁଗା ଆକୃତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଲ—

Khiajāla

A cloth-sized net for fishing.

ଖିଅ ଦେବା—ଦେ. କି.—ଲୁଗା ବା ଜାଲଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରିବା—

Khia debā

To catch fish with a cloth or a net.

ଖିଅ ଧରିବା—ଦେ. କି.—ଖିଅ ଦେବା (ଦେଖ)

Khia dharibā

Khia debā (See)

ଖିଅ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କି.—୧ । ସାମାନ୍ୟମାତ୍ର ଦୋଷ ବା

Khia bāhāra karibā

ଛୁଟି ଦେଖାଇବା—1. To bring out smallest defects.

୨ । କଥାର ସୂତା ଠିକଣା କରିବା—

2. To find out the clue of a matter.

ଖିଅର—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୌର)—ଖୁରଦ୍ୱାରା କେଶମୁଣ୍ଡନ—

Khāra

Shaving.

କ୍ଳେବୀ; କାମାନୀ

କ୍ଳୌର; ହଜାମତ

ଖିଅର କରିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଶୌର)—କେଶମୁଣ୍ଡନ କରିବା—

Khāra karibā

To shave.

କ୍ଳେବୀକବା, ମାଂସାକାମାନ

ହଜାମତ ବନାନା

ଖିଅରବାଅର—ଦେ. ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—

Khārabāhāra

୧ । ଶୌରକର୍ମୀଦ୍ୱୟ; ମୁଣ୍ଡକମୁଣ୍ଡନ ଓ ନଖକର୍ତ୍ତନାଦି—
1. Acts of shaving; shaving and clipping of nails.

୨ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦଶାନ୍ତ ଉପଲକ୍ଷରେ ଶୌରକର୍ମ—

2. The funeral rite of shaving of a deceased person's relatives on the 10th day of death.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁବାଚିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଭୃ	ଭୃ	ଭୃ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁବାଚିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାଚିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଟ

ଶିଅରବାର—ଦେ. ବି (ସ. ଶୌର + ବାର)—ଶୌରକର୍ମ ନିମନ୍ତେ
 Khirabāra ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦିନ (ଯଥା—ସୋମବାର ଓ ବୁଧବାର)—
 The week-days considered by the
 Hindus to be auspicious for being
 shaved.

ଶିଅର ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ନିଜେ ନିଜର କେଶ ମୁଣ୍ଡନ କରିବା—
 Khirā hebbā 1. To shave one's self.
 କାମା ୨ । ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରା ନିଜର କେଶ ମୁଣ୍ଡନ
 ହଜାମତ ହୋନା କରାଇବା—2. To have one's self
 shaven by a barber.

ଶିଅ—ଦେ. ବି (ସ. ଖାଦ ଧାତୁ)—ଭୋଜନ; ଖାଇବା—
 Khā Eating.

ଖାଣା

ଖାଣା

ଖାଣା; ଖିଲାହ

ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସ. ଖାଦକ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ
 ଖେଳା ଯଥା—ହେଡ଼ାଶିଆ)—୧ । ଖାଦକ, ଭୋଜନକାରୀ—
 1. Eating.

(ଖାଇ—ଶି) କରୁଥିବା ବୋଲି ମୁଁ ମତାନ୍ତି ନାହିଁ ।
 କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାବରଦ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଭୋଗୁଥିବା—2. Undergoing.

(ଯଥା—ମାତାଶିଆ ।)

୩ । ଭୁକ୍ତ (ବସ୍ତୁତ-ଅଶିଆ)—

3. One who has already had his meal.

ଶିଅଖୋଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଶିଆଖୋଇ (ଦେଖ)

Khākhai Khākhoi (See)

ଶିଆଖୋଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—୧ । ଖାଇବା ଓ ଖୁଆଇବା—

Khākhoi 1. Eating and feeding; mutual feasting.

୨ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଖାଇବା—

2 Feeding on one another

ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲେ ଧର୍ମ ସେ ନ ରହଇ
 ମାତ୍ର ପର ଲୋକେ ହୁଅନ୍ତି ଶିଆଖୋଇ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାବରଦ. ଶାନ୍ତି ।

୩ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଖୁଆଇବା, ପରସ୍ପର ପାତ୍ରରେ ଖାଦ୍ୟ
 ଦିଆଦେଇ—

3. Feeding each other.

ଶିଆନତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଖାଦାନତ)—

Khānat ୧ । ଅସାଧୁତା—1. Dishonesty.

ଧୈର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ, ଅଧୈର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ୨ । ପରଧନ ଆତ୍ମସ୍ୱତ୍ତ୍ୱକରଣ—

ଅଧ୍ୟାନତ 2. Misappropriation.

୩ । ବେଢ଼ମାନ୍ତ; ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା—

3. Breach of trust; breach of faith.

ଶିଅପିଆ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ, ସ. ଖାଦନ + ପାନ)—

Khāpiā ଭୋଜନ କ୍ରିୟା; ପାନ ଭୋଜନାଦି—

ଧୈର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ଦାୟା The act of feeding (eating and
 drinking).

ଖାନାପିନା

ଶିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖାଲ୍; ଖାଲ୍=ମନ, ମନୋଯୋଗ)—

Khāl ୧ । ଅନୁମାନ, କଳ୍ପନା—

ଧୈର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ 1. Imagination; guess; fancy.

ଅଧ୍ୟାନ ୨ । ମନୋଯୋଗ, ଧ୍ୟାନ—

2. Attention; contemplation.

୩ । ସ୍ମରଣ—3. Memory; remembrance

୪ । ମତ୍ତ; ମନୋଗତ ଭାବ—

4. Mental thoughts; ideas.

୫ । ଚିତ୍ତର ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତତା, ଖାମୁଖିଆଲ୍—

5. Whim; caprice.

୬ । ବିଚାର—

6. Consideration; judgment.

୭ । ମନରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇ ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ
 ହେବା ଭାବ—7 A fixed idea.

ଦେ. ବି. (ସ. ଖେଳ)—ପରିହାସ; ଅଟ୍ଟା—

Joke; pleasantry.

ଶିଆଲ ପର କି ଧନ ମନରେ ଛାଲୁ ରେ ।

ବିଷୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଶାନ୍ତି ।

ଶିଆଲ୍ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ମନରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ହଠାତ୍

Khāl uṭhābā ପ୍ରବୃତ୍ତିବିଶେଷ ଜନ୍ମିବା—

A whim taking possession of the mind.

ଶିଆଲ୍ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ତେଜବା, ମନେ ରଖିବା—

Khāl karibā 1. To remember.

ଧୈର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ୨ । ଚିନ୍ତା କରିବା—2. To think.

ଅଧ୍ୟାନ କରବା ପ୍ରାୟେ. (ସମ୍ଭାଷଣ) କି—ଅଟ୍ଟା କରବା—
 To joke.

ଶିଆଲ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖାଲ୍‌ବାଜ୍)—

Khālbaṛ ୧ । ଶିଆଲ୍ (ଦେଖ)

Khāl (See)

ଶିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଖାଲ୍)—

Khāl ୧ । କଳ୍ପନାପ୍ରିୟ—1. Imaginative.

ଧୈର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ୨ । ଅଟ୍ଟା—2. Jesting; jocular

ଅଧ୍ୟାନ ୩ । ଖାମୁଖିଆଲ୍; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତତା—

3. Whimsical

୪ । ଯାହା ସଙ୍ଗେ ପରିହାସ କରାଯାଇପାରେ—

4. Fit to be jested with.

ଶିଆଲ୍‌ଥ—ଦେ. ବିଶ—ଶିଆଲ୍ (ଦେଖ)

Khālā Khāl (See)

ଶିଆସ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍=ଅଭିଳାଷ)—ଅଟ୍ଟା—

Khāsa Jest.

ଅଟ୍ଟା

ଅଟ୍ଟା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ୧ ଚଢ଼ି ତ ଅନ୍ଧର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ି ତ ଅନ୍ଧର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବେ ତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ି ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚଢ଼ି ତ ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ି ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ମଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖିଆ ହେବା—ଦେ. କି—ଖାଇବା କି ଯୁର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ—
Khīā hebā The passive form of Khāibā;
ଆସାହୁଆ to eat.

ଖି ଖି—ଦେ (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଖେଳିବାର ଧ୍ବନ୍—
Khī-khī 1. Sound of snarling.
ଧେଁକ ଧେଁକ ୨ । ଉଚ୍ଚହାସର ଧ୍ବନ୍—
2. Sound of horse-laughter.

ଖି ଖି କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—
Khī khī karibā ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ କରବା—
1. To laugh loudly.
୨ । ହସାଇବା—2. To cause another to laugh.
୩ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ କାନ୍ଦିବା—3. To cry loudly.

ଖିକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଖିକାଇବା—
Khīkāibā 1. To snarl
୨ । ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରବା—
2. To give vent to disgust or hate

ଖିକିକି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭୁଗ୍ବଳାଲୁ;
Khikim ଭୁଗ୍ବଳୁ—Vainglory; bragging;
bombastic denial.

ଖିକିକି କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଭୁଗ୍ବଳାଲୁ କରବା;
Khikim karibā ଭୁଗ୍ବଳାଇବା—To deny with boast;
to be vainglorious..

ଖିଖି—ସ. କି (ଖି ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଇଖି)-କୋକିଶିଆଳ—
Khikhi Fox.
ଦେ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଖେଳିବାର ଶବ୍ଦ—
1. Snaring or chattering sound
୨ । ଖେଁ ଖେଁ ହସିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of grinning or loud laughter.

ଖିଖିଖି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. ରୁଷ୍ଟ; କୁସ୍ତିତ)—
Khikhikhā କୁସ୍ତିତା; ଅସୁନ୍ଦର—Ugly.
(ଯଥା—ସେ ଛୁଙ୍କେଲୁଟା ଖିଖିଖି ଦୁଶ୍ଵରେ ।)

ଖିକର—ଦେ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ) କି (ସ. ଖି ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରବା)—
Khīkarā ୧ । କୋଧରେ ମୁଖକୁ ବକ୍ତବ କର କଥା କହିବା—
1. Chattering with rage; growling
୨ । ଖେଳିବା—2. Snarling; snapping.

ଖିକା—ଦେ. କି—ଖିକର (ଦେଖ)—
Khīkā Khīkarā (See)
ଖିକାରିବା—ଦେ. କି (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚିତ୍ତମର୍ଦ୍ଦି ହେବା;
Khīkāribā ରାଗରେ ମୁଖବକ୍ତବ କର ରୁଷ୍ଟ ଭାବରେ କଥା
କହିବା—1. To utter harsh, growling
words on account of rage.

୨ । ଖେଳିବା—2 To snarl, to snap at

ଖିକାରିହେବା—ଦେ. କି—ଖିକାରିବା (ଦେଖ)—
Khīkārihebā Khīkāribā (See)

ଖିକିବା—ଦେ. କି—୧ । ଖେଳିବା—
Khīkibā 1 To snarl.

ଖିକାରିବା—ଦେ. କି—ଖିକାରିବା (ଦେଖ)—
Khīkāribā Khīkāribā (See)

ଖିକାରିହେବା—ଦେ. କି—ଖିକାରିହେବା (ଦେଖ)—
Khīkārihebā Khīkārihebā (See)

ଖିକିର—ସ. ଦ. ପୁ—୧ । କୋକିଶିଆଳ—
Khīkhirā 1 Fox.
(ଖିକିର—ଖି) ୨ । ଶଟ୍ଟଶୁର—
2. The foot of a bed-steal.

୩ । ଶିବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରଶେଷ, ଖିକାଙ୍ଗ—
3. A weapon of God Śiba.

ଖିଖିଶା—ଦେ. କି (ନାମ)—ରଣପୁର ଓ ନୂଆଗଡ଼ର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପର୍ବତ—
Khīkīśā The mountain lying between Ranpur
and Nayagarh Feudatory States of
Orissa.

ଖିଚି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖେଚି (ଦେଖ)
Khichī Khēchī (See)

ଖିଚିପିଚିକି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ଭୁଲ. ବ. ଖିଚିକି, ଖିଚିକି)—
Khichipichikī ୧ । ବିରକ୍ତପ୍ରକାଶ କରବା, ଚିତ୍କର—
1. To show signs of anger.

୨ । କାମ କରବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରବା—
2. To show or express unwillingness
to work.

ଖିଚିଙ୍ଗ—ଦେ. କି (ସ. ଖାତକଗଡ଼)—ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରେ
Khiching ଖଇରବନ୍ଦନ ଓ କଣ୍ଟାକର ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ନିକଟରେ
ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପଞ୍ଜି—

A large village situated near the confluence
of the rivers Khairabandana and Kanṭa-
karā in the west of the Mayurbhanj Feuda-
tory State of Orissa.

[ଡ୍ର—ଏଠାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ଅନେକ ମନ୍ଦିରର ଭଗ୍ନ-
ବଶେଷ ରହିଅଛି । ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି ଯେ, ଏଠାରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କର
ଗଡ଼ ଥିଲା । ଏ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବତା ଖିଚିଙ୍ଗେଶ୍ୱର
(ଖାତକେଶ୍ୱର) ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜବଂଶର ଇଷ୍ଟଦେବତା ଅଟନ୍ତି ।
ମୟୂରଭଞ୍ଜର ମହାରାଜାମାନେ ଏ ଭଗ୍ନବଶେଷମାନ ବାହାରକୁ
ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜାଣିହୁଣ୍ଡାର କରାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଅନେକ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ
ବାହାର କରିଅଛନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଖ	ଗ	ଙ	ଚ	ଟ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ

ଖିଚୁର୍ଡ଼—ପ୍ରା. ବ. —ଖେଚୁର୍ଡ଼ (ଦେଖ)

Khichurdi Khechardī (See)

ଖିଜମତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. ବ. (ଅ.) —

Khijmat (etc) ଖିଜମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khidmat etc (See)

ଖିଜମାଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. ବ. (ଅ.) —

Khijmad (etc) ଖିଜମାଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khidmat etc (See)

ଖିଜାଉବା —ପ୍ରାଦେ. କି (ଭୁଲ. ହି. ଖିଜାବା = ବରକ୍ତ କରବା;
Khijāibā ଖିଜାଉବା = ଚିତାଇବା) —

୧ । (ସମ୍ବଳପୁର) ବରକ୍ତ କରବା —

1. To tease.

୨ । (ସୋନପୁର) କଳ କରବା —

2. To quarrel.

ଖିଜାଲ —ପ୍ରାଦେ. ବ. (ସୋନପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଖିଜାଲ = ଚିତାଇବା ବାକ୍ୟ;
Khijālā ଖିଜାଲ = ଚିତାଇବା) —କଳ —

Quarrel.

ପ୍ରାଦେ. ବ. —କଳତା —Quarrelsome.

ଖିଜଙ୍ଗ —ଦେ. ବ. (ନାମ) —ଖିଜଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Khijāṅg Khichāṅg (See)

ଖିଜାଉବା —ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଳପୁର) କି —୧ । ଖେଳିବା —

Khijāubā 1. To snarl; to snap at.

୨ । ଖେଳାଇଦେବା —2. To make faces.

ଖିଜବା —ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଳପୁର) କି (ଭୁଲ. ହି. ଖିଜବା, ସ. ଖିଜ ଧାତୁରୁ
Khijabā ଖିଜବା = ପ୍ରା. ଖିଜା) —ବରକ୍ତଦେବା —
To be annoyed.

ଖିଜମତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) —ବୈଦେ. ବ. —

Khijmat (etc) ଖିଜମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khidmat etc (See)

ଖିଜିମିଜା —ଦେ. ବ. ସଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଗାଳିବଶେଷ) —
Khijimijā ଖିଜିମିଜା; ଅସ୍ଥିର — a term of abuse
applied to males) Restless.

ଖିଜିଙ୍ଗ —ଦେ. ବ. (ନାମ) —ଖିଜିଙ୍ଗ୍ର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ —

Khijāṅg The ancient name of Khichāṅg.

ଖିଜିଙ୍ଗକୋଟ୍ —ଦେ. ବ. (ନାମ) —ଖିଜିଙ୍ଗ୍ର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ —

Khijāṅgkoṭ The ancient name of Khichāṅg.

ଖିଜିବା —ଦେ. କି —ଖେଳିବା (ଦେଖ)

Khichibā Khechibā (See)

ଖିଟିଖିଟିଆ —ଦେ. ବ. (ଧୂଳିଆନୁକରଣ) —ଚିତ୍କଳ, ସବଦା ବରକ୍ତ —
Khitikhitiā Surly; irritable; fretful; peevish.

ଖିଟିଖିଟି; ଖିଟିଖିଟିଆ

ବିବିଧା

ଖିଟିଖିଟି ହେବା —ଦେ. କି. (ସ. ଖିଟି ଧାତୁ; ବାସେ) —

Khitikhiti hebā ୧ । ବରକ୍ତ ଦେବା, ଚିତ୍କଳ —

ଖିଟିଖିଟିଆ

1. To fret.

ବିବିଧା ୨ । ବରକ୍ତ ଦେବା ମୁହୂର୍ତ୍ତନା କରବା —

2. To give expression to one's

displeasures; to sulk.

ଖିଟିଖିଟି —ଦେ. ଅ. (ଧୂଳିଆନୁକରଣ) —ଖିଟିଖିଟି, ଖିଟିଖିଟି (କର
Khitikhiti ଖିଟିଖିଟି ଦେବା) —Into shreds.

ଟୁକିଟୁକି

ଡୁକ୍‌ଡୁକ୍‌

ଖିଟିଖିଟିଆ —ଦେ. ବ. —ଖିଟିଖିଟିଆ (ଦେଖ)

Khitikhitiā Khitikhitiā (See)

ଖିଟିଖିଟି ହେବା —ଦେ. କି —ଖିଟିଖିଟି ହେବା (ଦେଖ)

Khitikhiti hebā Khitikhiti hebā (See)

ଖିଡ଼ିକ —ଦେ. ବ. —ଖିଡ଼ିକ (ଦେଖ)

Khirdiki Khirdiki (See)

ଖିଡ଼ିକଦାର —ଦେ. ବ. (ସ. ଖିଡ଼ିକୀ = ଝରକା + ଦା. ଦାର =
Khirdikidār ଖିଡ଼ିକଦାର) —

ଖିଡ଼ିକିଦାର ୧ । ଯେଉଁ ଚୁରୁଚାର ଆଗପାଖ ବେକତଳେ କିଛି
ଅଂଶ ବୋତାମ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଖୋଲିଥାଏ —

1. (shirt) Having a buttoned opening below the neck.

୨ । ଯେଉଁ ପଗଡ଼ର ଉପରପାଖେ କିଛି ଅଂଶ ଖୋଲିଥାଏ —

2. (turban) Having an opening at the top.

୩ । ଯେଉଁ ଟୋପିର ଉପରେ ଛଦ୍ମ ଥାଏ —

3. (cap) Having holes at the top.

ଖିଡ଼ି —ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. —ଖିଡ଼ିକ (ଦେଖ)

Khirdi Khirdiki (See)

ଖିଡ଼ିକା —ଦେ. ବ. —୧ । ଖିଡ଼ିକ (ଦେଖ)

Khirdikā 1. Khirdiki (See).

୨ । କବାଟ କଳିବା ଅର୍ଗଲ; କଳିଣୀ, ଡୁଡ଼ୁକା —

2. Bolt of a door; bar,

ଲେଖକ ଘରେ ପୁରୁଷ କଳିଲେ ଖିଡ଼ିକା —ପାତାଲର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖିଡ଼ିକ —ଦେ. ବ. (ସ. ଖିଟିକିକା; ଖିଡ଼ିକିକା = ଝରକା) —

Khirdiki ୧ । ଝରକା —

ଖିଡ଼ିକି 1. Window; shutter; a venetian.

ବିବିଧା ୨ । ପାନିଆଲ ଲାଗି ଝରକା —

2. Panelled window.

୩ । ଝରକାବାଟ —

3. A secret door; a trap-door.

୪ । ବାଡ଼ିଦୁଆର —4. Back-door.

୫ । କଳିଣବଶେଷ —5. A kind of bracelet.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ୍' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ଘରର ପଛ ଅଂଶ—

6 The back part of a house.

ଶିକ୍ଷକର କଣ୍ଠା— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଠକଣ୍ଠା

Khirdikichi kanṭhā ଗୁଲବିଶେଷ—1. Mimosa

ସେବାକୁଳ Himalayana (Haines).

ଶିହାକାୟା ୨ । କାନକୋଲି (ଦେଖ)

2. Kānakoli (See)

ଶିକ୍ଷକଦୁଆର— ଦେ. ବ. (ସ. ଶତକ୍ଷୀ + ଦ୍ଵାର)—୧ । ବାଡ଼ିଦୁଆର—

Khirdiki duāra 1. Back-door of a house.

ଧିଡ଼ିକିହାବ ଶିକ୍ଷକ ଦୁଆର ବାଟେ ଉପ ବେଗେ କାଟି । ନକ୍ସା. ଦେ. ପ.

ସିଝିକିଦରାଜା ୨ । ଗଳଦୁଆର—2 A trap-door

ଶିକ୍ଷକ ଦେବା—ଦେ. କି.—ଝରକା ବନ୍ଦ କରିବା—

Khirdiki debā To shut the window.

ଧିଡ଼ିକିଦେଷା

ସିଝିକି ବନ୍ଦ କରଣା

ଶିକ୍ଷକ ବାଟ—ଦେ. ବ.—ଗଳକବାଟ (ଦେଖ)

Khirdiki bāṭa Galikabāṭa (See)

ଧିଡ଼ିକିପଥ

ଶିତାପ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିତାପ)—ରାଜଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି—

Khitāp Honorary title given by the king or

ସେତାବ Government.

ସିତାବ

ଶିତାପୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଶିତାପୀ)—ରାଜଦତ୍ତ ପଦସମ୍ମାନରୁ ଭୂଷିତ—

Khitāpi Titled; one who has been given some

ସେତାବ honorary title by the king or

ସିତାବୀ Government.

ଶିତାବ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—ଶୁଭାପ୍ (ଦେଖ)

Khitāb Khitāp (See)

ଶିତାବୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—ଶିତାପୀ (ଦେଖ)

Khitābī Khitāpī (See)

ଶିତ—ଶ୍ରା. ବ.—(ସ. କ୍ଷତି)—କ୍ଷତି; ଲୋକସାଧୁ—

Khiti Loss; damage.

ଶିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—

Khid (root) 1. To suffer pain; to be troubled.

୨ । କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—

2. To feel tired or exhausted.

ଶିଦ୍ଧମତ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା ଓ ଆ)—୧ । ଶୁଦ୍ଧ—

Khidmat 1. Service; personal service.

ଧିଦ୍ଧମତ ୨ । ଶୁଦ୍ଧା; ସେବା—2. Attending or waiting

ସିଦ୍ଧମତ on.

୩ । ମାନ ଶୁଦ୍ଧ—3. Menial service.

ଶିଦ୍ଧମତକାର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତକାର)—୧ । ଭୃତ୍ୟ;

Khidmatkār ସେବକ—1. Servant.

ଧିଦ୍ଧମତଗାର ୨ । ସର୍ଦ୍ଦାର ବେହେରା; ପ୍ରଧାନ ଶୁଦ୍ଧ—

ସିଦ୍ଧମତଗାର 2. Butler; table servant.

[ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି ।]

୩ । ଅର୍ଦ୍ଧଲ; ଚଢ଼ିଲା—3 An orderly.

୪ । ସେଉଁ ଶୁଦ୍ଧ ଘରର ସାମାନ୍ୟ ବା ମାନ କର୍ମମାନ

କରେ—4. Menial servant.

୫ । ଶାସ୍ତିକ ଦେହସେବାକାରୀ ଶୁଦ୍ଧ—

5. Personal servant.

ଶିଦ୍ଧମତକାର—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା. ଶିଦ୍ଧମତକାର)—

Khidmatkār ୧ । ଶୁଦ୍ଧପଣ—

ଧିଦ୍ଧମତଗାରୀ 1. The state of being a servant.

ସିଦ୍ଧମତଗାରୀ ୨ । ଶିଦ୍ଧମତକାରର ଶୁଦ୍ଧ—

2 The service or post of a khidmatkār.

ଶିଦ୍ଧମତକାରୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତକାର)—

Khidmatkārī ୧ । ଭୃତ୍ୟପରି ସେବାକାରୀ—

1 Attending like a servant

୨ । ଶିଦ୍ଧମତକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା

2. Serving as a khidmatgar.

ଶିଦ୍ଧମତଗାର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଶିଦ୍ଧମତକାର (ଦେଖ)

Khidmatgār Khidmatkār (See)

ଶିଦ୍ଧମତଗାର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତଗାର)—

Khidmatgārī ସେବକର କାର୍ଯ୍ୟ—The work or post of a menial servant.

ଶିଦ୍ଧମତଗାରୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତଗାର)—

Khidmatgārī ଶିଦ୍ଧମତକାରୀ (ଦେଖ)

Khidmatkārī (See)

ଶିଦ୍ଧମତ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତ)—ଶୁଦ୍ଧପଣ—

Khidmat Relating to service

ଧିଦ୍ଧମତୀ (ଯଥା ଶିଦ୍ଧମତ ଜାଗିରି, ଶିଦ୍ଧମତ ମାଫୀ ।)

ସିଦ୍ଧମତୀ ବୈଦେ. ବ.—୧ । (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତ)—

ଶିଦ୍ଧମତ (ଦେଖ)

1. Khidmat (See)

୨ । (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତଗାର)—ଶିଦ୍ଧମତକାର (ଦେଖ)

2 Khidmatkārī (See)

ଶିଦ୍ଧମତ ଜାଗିରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶିଦ୍ଧମତ+ଜାଗିରି)—

Khidmatī jāgiri ଶୁଦ୍ଧପଣ ଜାଗିରି, ଦମ୍ପତୀ ପରିବର୍ତ୍ତରେ

ଧିଦ୍ଧମତୀ ଜାଗିରି ଶୁଦ୍ଧପଣ ମିଳିଥିବା ଜମି—

ସିଦ୍ଧମତୀଜାଗିରି Land given to a servant in lieu of pay.

୧	ର	ଉ	ବୁଝ	ଝ	ଟ	ଡସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଛସ୍	ଜୁଥ	ଢ
୨	ଉ	ଊ	ଊ	ଋ	ୠ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଋଷ	ଉଥ	ଡ	ଢନ୍ତ

ଶିଦ୍ଧମତ ମାଧି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଶୂଦ୍ରମତୀ + ମୁଆଁସୀ)—

Khidmati māfī	ଦମ୍ନୀ ପକ୍ଷରୁ ଗୃହରକୁ ମିଳିଥିବା ନିଃସ୍ୱରୂପି-
খিদমতী মাফী	Rent-free land given to a servant
खिदमतीमाफी	in lieu of pay.

ଖିଦିବ୍—ବୈଦେ. ଡ. (ଫା. ଖେଦିବ୍)—ପୂର୍ବେ ଭାରତର ସୁଲ୍ତାନଙ୍କ
 Khidibh ଅଧୀନସ୍ଥ ମିତ୍ରରାଜା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ବାଧୀନ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
 ଥେନିତ ପ୍ରଭବରୂପେ ମିଶ୍ରଦେଶର ଶାସନ କରୁଥିବା ମୁସଲମାନ
 खेदेभ ଶାସକଙ୍କ ଉପାଧି—The title of the Ruler of
 Egypt which was formerly a feuda-
 tory state under the Sultan of Turkey
 and is now a republic presided over
 by the President.

ଖିଦର—ସ ବ. ପୁଂ, (ଝୁଢ଼ ଧାତୁ=ହୁଣ୍ଡିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଭର) —
 Khidira ୧ । ମନ: ରତ୍ନ—1 An ascetic; a sage.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

୩ । ଗରିବ ଲୋକ — 3. Poor man.

୪ । ଇନ୍ଦ୍ର—4. Indra.

ଛିଦ୍ୟମାନ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଝୁଦ ଧାତୁ=ଦୁଃସ୍ୱଦ ଦେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତି.
 Khidyamāna ଅନ)—୧ । ସେ ଦୁଃଖ ପାତୁଅଛି—
 (ଛିଦ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Suffering; distressed.

୨ । ଯେ ଶେଦ କରୁଅଛି; ଯେ ଶୋକ କରୁଅଛି;
ଶୋକକାଗ୍ର—2. Lamenting; wailing;
being grieved.

ଖିଦ୍ର—ସ. ବି. (ଶିଦ୍ର ଧାତୁ + ସଜ୍ଜାର୍ଥେ. ର)—୧ । ରୋଗ—
 Khidra I. Disease; illness,
 ଧନ ୨ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଦରିଦ୍ରତା—2. Poverty.

ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ସ୍ମୃତି)-୧ । ସ୍ମୃତି; ଛୋଟ—
1 Small; petty.

୨ । ଡେୟା-2. Insignificant.

ଗ୍ରା. ଦ. (ସ. ଛନ୍ଦ୍ର) = ୧ । ଗୁହ୍ୟଚ୍ଛନ୍ଦ୍ର—
1. Family-secrets.

୨ । (ସ. ଶୁଦ୍ଧ)—ଉଚ୍ଚ ବିଷୟ—
2. Insignificant matter.

ଖିଧା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ନାପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବଂ. ଶିଦା)—ଛୁଆ; ଭୋକ—
Khidhā Hunger.

ଖିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦିଶ. (ସ. ଶିଖ) —
 Khin ଶିଖ; ଶୀର୍ଷିକାୟ; ସବୁ—
 Weak: thin.

ଖିନ୍‌ଖାରାପ୍—ଦେ. ଢଗ. (ପା. ଖାନାଖରାପ)—
 Khin-kharāp ୧ । ନଷ୍ଟ—1. Damaged; spoiled.
 ଖାନାଖାରାପ ୨ । ଅପବ୍ୟୟିତ—2. Wasted;
 squandered.

खानाखराब ॥ । ଉଚ୍ଛନ୍ନ, ସଙ୍ଗସ୍ଥାନ; ବିଧିପ୍ର—

3. Devastated; utterly ruined.

ଶିଳ୍ପରାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବିଶ୍ଵ. (ପ୍ରା. ଖାନାଖରାବ)—

Khin-kharāpi ଖିନଖରାପ (ଦେଖ)
Khin-kharāp (See)

ବୈଦେ. ବି (ପ୍ରା. ଖାନାଖରବା)—୧ । ବିନାଶ—
 ଖାନାଖରବା 1. Destruction; devastation.

खानाखराबी १ । अघक्यष्ट—2. Waste.

୩ । ସଂନାଶ—୩. Utter ruination.

ଖିନ୍‌ଖାର୍‌—ବୈଦେ. କ ଓ କ୍ଷ (ଅ)—ଖିନ୍‌ଖାରି (ଦେଖ)
 Khin-kharāb Khin-kharāpi (See)

ଖିନ୍‌ଖାରାବି—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଖିନ୍‌ଖାରାପି (ଦେଖ)
 Khin-kharābi Khin-kharāpi (See)

ଖିନଖିନ—ଦେ. ବର୍ଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଛନ୍ନ; ଛିନ୍ନଛନ୍ନ) —
 Khin-khin ପୁଞ୍ଜାବୁପୁଞ୍ଜାବ—Thorough.
 (ଯଥା—ସେ ଖିନ ଖିନ କରି ସେ କଥାଟି ମୋଠାରୁ ବୁଝି-
 ଗଲା ।)

ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ପୁଞ୍ଜାନୁପୁଞ୍ଜରୂପେ—
1. Thoroughly.

୨ । ଛକିଛକି କାରି—2. Into shreds.

ଖିନ୍‌ଭୁନ୍—ଦେ. ଛି. ବା ଓ ବଣ—ଖିନ୍‌ଖୁନ୍ (ଦେଖ)
Khin-bhun Khin-khin (See)

ଜିନ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସ୍ଵ. ଶିଶ)—୧ । ଶିଶ, କୃଷ—
 Khina 1. Weak; emaciated.

୨। (ସ. ସ୍ୱର) — ଶିବ (ଦେଖ)
2 Khinna (See)

ଖିନିଖରାପ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ଋ ଓ ଋଣ—ଖିନିଖରାପ୍ (ଦେଖ)
 Khinikharāp Khin-kharāp (See)

ଖିନଖରାପି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବା ଓ ବଣ—ଖିନୁଆରାପି (ଦେଖ)
 Khin-kharāpi Khin-kharāpi (See)

ଖିନ୍ନା—ସ. ବଣ. ପୁ. (ଖିଦ ଧାତୁ = ଦୁଃଖିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ତ)—
Khinna ୧ । ଦୁଃଖିତ—

1 Sorrowful; grieved; distressed; dejected

(ଶିଳ୍ପ—୩) ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—2. Fatigued; tired.

৭। অক্ষ-৩ Idle.

୪ । ଲକ୍ଷ—4. Thin; emaciated

ଅକଳେ ବସୁ ଶିଳ୍ପ ବଳ୍ଲ ସର୍ବ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଶ୍ରୀମତୀ—ପ୍ରାୟେ. (କଟକ) ବି. (ସ୍ଵ. ସିପି ଧାତୁ)—

Khipa ୧ । ପାନ ପିଚ୍ଛ; ପାନ ଖାଇବା ଲୋକର ନିଷ୍ପୀବନ—
 ଖୁଖୁ 1. Spittle ejected by a person chewing
 ଥକ - betel.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ୧ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଘଟାକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ପାନ ଚୋବାଇବା ପରେ ପାଟରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଯିବା
ମିଟି ସିଠି—2. Pressed dregs left in the mouth
ବାଦ after the juice of the chewed betel is
sucked.

ଶିରପିନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—

Khur-pini ୧ । ବାଉଁଶ କର୍ମିତ କବାଟକୁ ଘରର ଭିତରଆଡୁ ବନ୍ଦ
ରଖିବା ପାଇଁ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଗାଳକ; ଧଡ଼ା—

1. A bar or peg to keep a bamboo-framed
door shut from inside.

୨ । (ବୈଦେ) (ଇଂ. ହେଅରପିନ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଜୁଡ଼ା ବା
ଗଣ୍ଡିରେ ଗୁଞ୍ଜାଯିବା ସୁଶ୍ରାବ କଣ୍ଟା—2 Hair-pin.

ଶିର—ଦେ. ବ (ସ. ଶୀର)—୧ । ଦୁଗ୍ଧ—

Khira 1. Milk.

[ଦ୍ର—ଗଜଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ ‘ଦୁଧ’ କହିଲେ
ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷକୁ ବୁଝନ୍ତି; ଏଥିପାଇଁ ଦୁଧକୁ ଖିର, ଖୀର,
ନଳାପାଣି, ଗୋରସ, ନିତ୍ୟାଦି, ପ୍ରଭୃତି ନାମରେ ଅଭିହିତ
କରନ୍ତି ।]

୨ । ବୃକ୍ଷଜର୍ଯ୍ୟାସ—2. Juice from trees.

ଶିରକାଞ୍ଚଲ—ଦେ. ବ (ସ. ଶୀରକଲୋଳ)—ଏକପ୍ରକାର ଗଛ; ଶୀର-
Khirakanchal କାକୋଲ—A kind of plant.

ଶିରକାକୋଳୀ [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ କଞ୍ଚୁଳ ପରି; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତ
ସ୍ତନ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧିଗଲେ ଏହି ମୂଳକୁ ଖାଇଲେ ସ୍ତନ୍ୟ ବଢ଼େ ।]

ଶିରକୋଳି—ଦେ. ବ (ସ. ଶୀର + କୋଳ)—ଶୀରକୋଳ (ଦେଖ)—
Khirakoli Kshirakoli (See)

ଶିରକୋଳି ହେବା—ଦେ. କି—(ଧାନଗଛ) ଶୀର ଭୋକିବା ପରେ ଧାନ
Khirakoli hebha ଭିତରର ଶସ ଟାଣ ହେବାକୁ ଅରମ୍ଭ କରବା-
(a paddy-plant) To have the kernel
hardened inside the paddy-grain.

ଶିରସମୁଦ୍ର—ଦେ. ବ—ଶିରସମୁଦ୍ର (ଦେଖ)—

Khirasamudra Kshirasamudra (See)

ଶିରସା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିରସା ଇତ୍ୟାଦି—(ଦେଖ)—

Khirasā (etc) Kshirisā etc (See)

ଶିରସାଗର—ଦେ. ବ—ଶିରସାଗର (ଦେଖ)—

Khirasāgara Kshirasāgara (See)

ଶିରସ୍ତାନ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍)—୧ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମୀକଲମ୍ପୀ—
Khirastan 1. Christian

(ସ୍ବରସ୍ଥାପିତାଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ହିନ୍ଦୁ ହୋଇ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଶାସ୍ତ୍ରବିହୀନ
ଶିଷ୍ଟାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରତି ଅନାସ୍ତ୍ରାକାଶ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (ironical)

ହିନ୍ଦୁ, ଖିରସ୍ତାନ, କୁସ୍ତାନ A heterodox Hindu; a
Hindu who does not observe the rigid
rules of caste-system.

ଶିରସ୍ତାନି—ଦେ. ବ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମୀକଲମ୍ପୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ଗୃହିତଲନ (ଯଥା
Khirastāni —ଜାତିଭେଦ ଅସ୍ୱୀକାର, ପ୍ରତିମାପୂଜା ଅସ୍ୱୀକାର,
ଶିଷ୍ଟାନୀ ଖାଦ୍ୟାଖ୍ୟାଦ୍ୟରେ ଭେଦ ନ ରଖିବା ଆଦି ଆଚରଣ)
କୁସ୍ତାନୀ Conduct of a Christian (who does
not admit the caste-system, idol-
worship and restrictions about food).

ଶିରସ୍ତାନିଆ—ଦେ. ବ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ଧର୍ମସ୍ଥଳର; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ଧର୍ମର ଆଚରଣ—
Khirastāniyā ବ୍ୟବହାର ପାଳନକାରୀ, ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ-ବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ
ଶିଷ୍ଟାନୀ ବିରୋଧୀ—Following rules of conduct
kustāni observed or followed by the Christians;
opposed to the Hindu rules of conduct.

ଶିରସ୍ତାନି ପାଠ—ଦେ. ବ—ଆଧୁନିକ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା—

Khirastāni pāṭha Modern English education.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବା
ସମୟରେ ଅଧିକାଂଶ ନବ୍ୟଶିକ୍ଷିତମାନେ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ
ଆଚରଣବ୍ୟବହାର ପ୍ରତି ଅନାସ୍ତ୍ରା ଦେଖାଇଲେ, ମଦମାଂସ ଖାଇଲେ
ଓ ପ୍ରତିମାପୂଜା କଲେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେକାଲର ନୈଷ୍ଠିକ
ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଶିରସ୍ତାନ
ହେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଶିରସ୍ତାନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଦମାଂସ ଖାଇବା ଓ
ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ସ୍ବାଭାବରୁ ବିହତ ହେବା ଇତ୍ୟାଦି; ଏଥିପାଇଁ
ପିଲାଏ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ସ୍ବରସ୍ତାନ ହୋଇଯିବେ ଏହି ଭୟରେ
ବାପମାଆମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଇବାକୁ ସାହସ କରୁନଥିଲେ ।
ଏବେ ଏ ଧାରଣା କ୍ରମଶଃ ଦୂରହୁଏ ହେଉଅଛି ଓ ଇଂରାଜୀପଢ଼ୁଆଙ୍କ
ପୂର୍ବକାର କଳାପାହାଡ଼ୀ ସ୍ବୀକୃତିପାଇଛି ।]

ଶିର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—(ଭଲ. ହି. ଖିର; ସ. ଶୀରକ)—

Khira ଶିର (ଦେଖ)—
Kshira (See)

କୌବ ଦେ. ବ—ଖୁବ୍ ଘନ ହୋଇ ଆଉଟା ହୋଇ ଶିର ପରି
मलाई ଗାଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଦୁଧ; ଗୁଡ଼ା—
Condensed milk; milk thickened by
boiling.

ଶିର—ବୈଦେ. ବ (ଅ.)—ଭୂମିରାଜସ୍ୱ; ମାଲଗୁଜାର—

Khira Land-revenue.

ସିବାଜ [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଲକ୍ଷିରାଜ (ନିଷ୍ଠର) ଶବ୍ଦ
खिराज ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି ।]

ଶିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khira (etc) Kshira etc (See)

ଶିରକୋଇ—ଦେ. ଅ (ପୁରୀନୁକରଣ)—ସର୍ବମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ବା
Khirakoi ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ଯିତ କରବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ବନି—
The sound uttered for calling or goading bulls
to fight.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଞ୍
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଞ୍

ଖିରକୋଳ—ଦେ. ଉ - ଶିରକୋଳ (ଦେଖ)

Khirikoli Kshirakoli (See)

ଖିରସା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଉ—ଖିରସା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khirisā (etc) Kshirisā etc (See)

ପୁରୁଷଲେ ଶେର ପିଠା ଖିରସା ଯେ ସର—ସାରଳ - ମହାଭାରତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଉ—ଛେନା —Cheese

ଖିରସାଣି—ଦେ. ଉ (ଫ. ହେଷା, ହେଷଣ) —

Khirisāṇi ଘୋଡ଼ାର ହେଷାରବ, ହେଁ ହେଁ ଶବ୍ଦ—

ହେସାନି Neighing of a horse

ହିନହିନାହତ ହସ୍ତୀଙ୍କର ଘଣ୍ଟାରବ ଗର୍ଜନର ବାଣୀ

ସନ୍ତପ୍ତ ଶବ୍ଦ ଚ ଅଶ୍ବଙ୍କର ଖିରସାଣି—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ଖିରୁଆ—ଦେ. ଉ—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ —

Khiruā Somneratia Apetala (tree) Haines

ଖିରେଇତା—ଦେ. ଉ (ଫ. ଶିର)—(ଗଛ) ଶିରସାଣା ହେବା, ଶିର

Khireibā ପ୍ରବଣ କରିବା—

(a tree) To exude juice.

ଖିର୍ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଉ (ଫ. ଶିରଶି) —

Khirmi ୧ । ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ

1. A wild herbarious plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ଜାଲ ଗଛ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫଳ କଳା-କଳା ଓ କୋଳଥ ପରି କିନ୍ତୁ କୋଳଥଠାରୁ ସାନ, ଏଥିର ମଞ୍ଜିର ଶସକ୍ତ ଚୂନା କରି ଅଧିକତା ବା ଅଳ୍ପତାରେ ଦେଲେ ଆସ୍ତମ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ।]

୨ । ଶିରକୋଳ ଗଛ (ଦେଖ) (ଭୂଲ. ହି. ଖିରକୋ) —

2. Kshirakoli tree (See)

ଖିଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଉ (ଭୂଲ. ହି. ଖରଲ)

Khil ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଡ଼ିକା ଉତ୍ତୁଷଳ—

A mortar for husking paddy into rice.

ଖିଲ—ଦେ. ଉ (ଫ. ଖାଲ)—୧ । ଖାଲ; ମେଖ—

Khila 1. A peg; a thick pin.

ଧୂଳ ୨ । ହୁଡ଼ୁକା; ଅର୍ଗଲ; କବାଟର କଳଣୀ—

କାଟ, ଖିଲି 2 A pin or bolt of a door.

୩ । (ଫ. କୁହଲ) ପାନ ବିଡ଼ିଆ, ଭଙ୍ଗାପାନ, ପାନରେ ଚୂନ ଲଗାଇ ଖରଲ, ମସଲା, ଭଙ୍ଗାଗୁଆ, ଗୁଣ୍ଡ ଆଦି ଦେଇ

ଖିଲି ମୋଡ଼ା ଯିବା କାହାଳୀ—3 A betel furnished

and folded with pieces of nut, spices

catechu and smeared with quick-lime.

ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ଉ—ଶଗଡ଼ର ବାଲୁଲି—Pegs fixed

on both ends of the yoke of a cart.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ଉ—ଶୁଷ୍କମରେ ଉଠିଥିବା ଗରୁଣ ପ୍ରଭୃତି

ଅନାବନା ଗଛ—

Weeds growing on cultivated land.

ଖିଲ—ଫ. ବିଶ. (ଖ=ଶୂନ୍ୟ + ଲ ଧାତୁ =ପାଇବା + ଅ ଇପାତନ)—

Khila ୧ । ପ୍ରତିହତ, ଅପ୍ରତିହତ—

1. Obstructed.

୨ । ଦୁର୍ଗମ—2. Impassable

୩ । ପତିତ, ଅବୃଷ୍ଟ (ଭୂମି); ପଡ଼ିଆ—

3. Uncultivated; waste.

୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଥିବା—

4. Remaining; outstanding.

୫ । ଉତ୍ପନ୍ନ—5. Produced.

୬ । ପରିଶିଷ୍ଟ—6 Supplementary

(ଯଥା—ଖିଲ ହରିବଂଶ ।)

ଦେ. ବିଶ. (ଫ. ଅଖିଲ)—ସମଗ୍ର—

All; whole; entire.

ମିଶ୍ର ପଞ୍ଚତୁଳେ ଏ ଆସର ଚନ୍ଦ୍ର

ଦୋଷୁ ଆମ୍ଭ ଯଶ ଶିଳ ଅବଗ—ନନ୍ଦକିଶୋର, କୃଷ୍ଣଭାଗ ।

ଫ. ଉ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu.

୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2 Brahma.

୩ । ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ—3 A vacant place.

୪ । ପତିତ ବା ପଡ଼ିଆଭୂମି—

4 Uncultivated or waste land; waste.

୫ । ଫାଙ୍କ—5 A gap.

୬ । ଖଡ୍ଗ—6. Sword.

୭ । ମରୁଭୂମି—7. Desert.

୮ । ଅତିରିକ୍ତ ପତ୍ର; କୋଡ଼ପତ୍ର—

8. A supplement.

୯ । ସମ୍ବନ୍ଧ—

9. A compendium, compilation.

୧୦ । ବାୟୁଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ—10. Vacuity.

ଖିଲକାଣିଆଁ—ଦେ. ବିଶ—ସେଉଁ ହୁଏ, ଗୁଆକାନ୍ତ ବା କରୁଣାର ଖିଲ

Khilakāṇiāଁ ହୁଣ୍ଡଳା ହୋଇଯିବାରୁ ତାହାହାର ଠିକ୍ ମତେ

କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ—

(instrument) With a slackend or

disordered rivet or pivot-pin.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଶ—ଅନାବନା ଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର)—

(a cultivated field) Overgrown with weeds.

ଖିଲକାନ୍ତ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେଉଁ ହୁଏର ପତ୍ର ଓ ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ

Khilakāṇṭa ଖିଲ ବିଧି ଯାଇଥିବାରୁ ତାହା ବଳ କରାଯାଇ ପାରେ —

ଚାକ୍ର, ଛୁରୀ 1. A small folding knife; clasp-knife.

ବାକ୍ର ୨ । ଗୁଆକାନ୍ତ—2. Nut-cracker.

ଖିଲତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖିଲ୍ ଧାତୁ)—ରଜାକାଠାରୁ ସମ୍ମାନସୂଚକ

Khilat ଉପାଧି ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଧିଯିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯେଉଁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ଲୋକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉଁ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଆଜ୍ଞା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ୍’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

ସିଲାଃ; ଖିଲାଃ ପରଚ୍ଛଦ; ଶିରେପା—A robe presented to a recipient of a title of honour by the king or government as a token of favour.

[ଧ୍ରୁ—ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗର୍ଭସ୍ତମେଷ୍ଟା ରାମୁସାହେବ, ରାମୁ-ବାହାଦୁର ଆଦି ଉପାଧି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନସ୍ବରୂପ ସରକାରଙ୍କୁ ଭେଟ (ନଜରନା) ଦିଅନ୍ତି ଓ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରହର ଚକ୍ରସ୍ବରୂପ ଶିରେପା (ଖିଲ) ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ବହୁମୁଖ୍ୟ ପୋଷାକ, ଚରବାସ, ଘଡ଼ି ଆଦି ରୂପେ ଦିଆଯାଏ । ପୁରୁଣାକାଳରେ ଆମଦେଶର ରାଜାମାନେ ପଦସଙ୍ଗେ ଶିରେପା ବା ଶାଢ଼ୀ ଦେଉଥିଲେ ।]

ଖିଲ ମାରିବା—ଦେ. କି—ଗୋଟିଏ ଗାଳାକୁ ଜୋରରେ ଭୁଲି ବା Khilamāribā କାଠ ଆଦିରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—

କୌଳମାରିବା To drive a bolt or peg into the ground or wood.

ଖିଲମାରିବା

ଖିଲାଇବା—ଦେ. କି. (ଖାଇବା କିମ୍ବାର ହୁକ୍ତୀ ଶିଜନ୍ତୁ ରୂପ)—

Khilāibā ଖୁଆଇବା—To feed.

ଖାଓସାନ ଖିଲ ମାରିବ ବଢ଼ିବ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବ ବଢ଼ି ଅଥର ।

ଖିଲାନା କରସ୍ବର୍ଣ୍ଣ. କରୋଷକର୍ଣ୍ଣ. ଶ ଗାଓ ।

ଖିଲଣ—ଦେ. ବ. (ହୁକ୍ତୀ)—ଉଷ୍ଣକାନ୍ଦର ଦୃଢ଼ୀକୃତ ପ୍ରସ୍ତନବିଶେଷ;

Khilāṇa ତୋରଣ; ଉପରେ କଢ଼ି ନ ଥିବା ଛତା; ମେହେରାଣ—

ଖିଲାନ An arch; dome.

ମେହରାଣ; ଖିଲାନ

ଖିଲତ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଖିଲ୍ ଅର୍ଥ)—

Khilāt ଖିଲତ (ଦେଖ)
Khilat (See)

ଖିଲନ୍—ଦେ. ବ—ଖିଲଣ (ଦେଖ)

Khilān Khilāṇa (See)

ବରଳ ଭରଳ ଭାରବା ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ବରାଜ ନରାଖିଲନ ।

ଃ ସ୍ବରାଜାଥ. ପାବଜା ।

ଖିଲପ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଖିଲପ୍=ବିପକ୍ଷତା, ପ୍ରତିକୂଳ)—

Khilāp ୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ତ୍ରୁଟି—

ଖିଲାପ 1. Neglect of duty; laches.

ଖିଲାପ ୨ । ଅନାଗୁ; ପ୍ରତିକୂଳତା—

2. Opposition; disregard.

୩ । ଭୁଲ୍—3. Wrong; mistake

ବୈଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—୧ । ଅନ୍ୟଥାକୃତ—

1. Done otherwise.

୨ । ତ୍ରୁଟିଯୁକ୍ତ—2. Defective.

୩ । ବିରୁଦ୍ଧ—3. Opposite

ଖିଲପ୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବର୍ଣ୍ଣ. (ଅ)—ଖିଲପ୍ (ଦେଖ)

Khilāp (See)

ଖିଲଫତ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ମୁସଲମାନଙ୍କର ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗୁରୁ

Khilāphat ବା ଖଲିଫାଙ୍କର ପଦ, ଅଧିକାର, କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅସନ—

The Khalifate or the position of the Khalif, the chief religious head of the Muslims, the elected ruler of Turkey.

[ଧ୍ରୁ—ମୁସଲମାନମାନେ ଆବଦ୍ଦମାନ କାଳରୁ ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନଙ୍କୁ ଖଲିଫା ବା ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗୁରୁ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ଆସୁଥିଲେ । ବିଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ସମ୍ମିଳିତ ବିଜେତା ମିତ୍ରଶକ୍ତିମାନେ ଏହି ଖଲିଫାଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୃଥିବୀର (ବିଶେଷତଃ ଭାରତର) ମୁସଲମାନମାନେ ଖବର ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପସ୍ଥିତ କରି, ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ସଭା ଓ ଗୃହା କରି ଧର୍ମଗୁରୁ ଖାଲିଫାଙ୍କର ରାଜ୍ୟଭ୍ୟୁତି ନ ହେବା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଦ-ପତ୍ରକର ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହି ‘ଖିଲଫତ୍ ସମସ୍ୟା’ ସମାଧାନ ପାଇଁ ସମଗ୍ର ମୁସଲମାନ ଜଗତ ଶ୍ରେଷ୍ଠପ୍ରାୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁରସ୍କର ମୁସଲମାନମାନେ ସୁଲତାନଙ୍କୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚନା କରି, ତାଙ୍କଠାରୁ ରାଜ୍ୟ ଓ ଧର୍ମଗୁରୁ ଅଧିକାର କାଢ଼ି ନେଇ ତୁରସ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶାସନ କରୁ ଅଛନ୍ତି ଓ ତୁରସ୍କ ସୁଲତାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱଧର ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ଖାଲିଫା ନିର୍ବାଚନ କରିଅଛନ୍ତି । ବିଗତ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗର ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଏବଂ ତୁରସ୍କର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭାରତର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଖିଲଫତ୍ ସମିତି, ଖିଲଫତ୍ ଫଣ୍ଡ, ଖିଲଫତ୍ ସେକ୍ସାସେବକ ଦଳମାନ ଗଠିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏମାନେ ଗୃହା ଉଠାଇ ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ତୁରସ୍କର ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କରୁଥିଲେ ।]

ଖିଲଫତ୍ କମିଟି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଖିଲଫତ୍ + ଇଂ. କମିଟି)—

Khilāphat kamīṭi ଭାରତର ରାଜନୈତିକ ମୁସଲମାନ-ସମିତିବିଶେଷ—A modern political society of Mahomedans in India.

ଖିଲ—ଦେ. ବ. (ସ. କୁହଳ)—ଖିଲ ୩ (ଦେଖ)

Khili Khila 3 (See)

ଖିଲକାଶିଆଁ—ଦେ. ବ—ଖିଲକାଶିଆଁ (ଦେଖ)

Khilakāṣiāṇi Khilakāṣiāṇi (See)

ଖିଲକାତି—ଦେ. ବ—ଖିଲକାତି (ଦେଖ)

Khilakāṭi Khilakāṭi (See)

ଖିଲଖିଲ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟଧ୍ବନି; କିରକିର—
Khilkhili Sound of loud gurgling laughter.

ଖିଲଖିଲ

ଖିଲଖିଲ; କହକହ

ଖିଲଖିଲେଇବା—ଦେ. କି. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବା—
Khilkhilēibā To laugh vociferously.

ଖିଲଖିଲ ହାମା

ଖିଲଖିଲ ହାମା

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଌ	ୡ	ୢ

ଖିଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଫା. ଖିଲ୍ଲା)—

Khilji ଅଫଗାନିସ୍ତାନର ସୀମାବାସୀ ପଠାନ ଜାତିବିଶେଷ—
A tribe of Pathans inhabiting the Afghan border.

[ଦ୍ର—ଏହି ବର୍ଣ୍ଣର ରାଜାମାନେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଖ୍ରୀ ୧୨୮୮
ସାଲଠାରୁ ୧୩୨୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ବ କରିଥିଲେ । ଅଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଏହି
ବର୍ଣ୍ଣୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମ୍ରାଟ ଥିଲେ ।]

ଖିଲିକୃତ—ସ. ବିଣ. (ଖିଲ + ଅକୃତ ଚିତ୍ତାବେ (ବି) ଇ + କୃତ)—
Khilikṛuta ୧ । ଯାହାକୁ ଦୂରମ କରାଯାଇ ଅଛି—

1. Made unapproachable or impassable.

୨ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ, ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—2. Obstructed.

୩ । ନିରୁଦ୍ଧ—3. Shut, blocked up

ଖିଲିଭୂତ—ସ. ବିଣ. (ଖିଲ + ଅଭୂତ. ଚିତ୍ତାବେ (ବି) ଇ + ଭୂତ)—
Khilībhūta ୧ । ଅଗମ୍ୟ ହୋଇଥିବା—

1. Become impassable.

୨ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା—2. Blocked up,

ଖିଲତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଖିଲତ୍ (ଦେଖ)

Khilat Khilat. (See)

ଖିଲି—ଦେ. ବି—ଖିଲ ୩ (ଦେଖ)

Khili Khila 3 (See)

ଖିଶା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଶା)—୧ । ପରସା ରଖିବାର ଲୁଗାମୁଣି;
Khishā କନାଥକ—1. A small cloth-bag for keeping
ଥିଲିଆ money.

କିଆ, ଖିଆ ୨ । ମୁଣି; ଖଲତା—2. Wallet.

ଖିଶାରତ୍—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଶାର)—କ୍ଷତି—

Khisharat Damage or loss.

ଖୋସାବା

ଖିସାରା

ଖିଶାର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିଶାର)—କ୍ଷତି—

Khishar Damage or loss.

ଖୋସାବା

ଖିସାରା

ଖିଷ୍ଟମସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍ (ଦେଖ)

Khishtmas Khrishtmas (See)

ଖିସ୍ମସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍ (ଦେଖ)

Khismas Khrishtmas (See)

ଖିସ୍ମିସ୍—ଦେ. ବି—କିସ୍ମିସ୍ (ଦେଖ)

Khismis Kismis (See)

ଖିସାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ=କଳାପ

Khishāibā କରିବା)—୧ । ମନ ମାରବା; ଦୁର୍ଗର୍ଭ ହେବା—

1. To look sorrowful.

୨ । (ଜାଣପୁର) ରାଗିବା—2. To be angry.

ଖିସାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖିସାରା)—ଖେସାର (ଦେଖ)

Khishari Khesari (See)

ଖିସଲବାଗିର ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଜାଣପୁର)—

Khishālā bāgir hebā ଖିସାଇବା (ଦେଖ)

Khishāibā (See)

ଖି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ଅ.—କ !—

Khi Oh

[ଦ୍ର—କୌଣସି କଥା କୌଣସି ଲୋକର ମନକୁ ନ ପାଇଲେ
ସେ 'କ' ସ୍ଥାନରେ 'ଖି' କହେ ।]

ଖିନ—ପ୍ରା. ବିଣ (ସ. ଖିନ)—କୃଷ—

Khina Slender.

ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଅତି ଖିନ, ଏହାର ଦୋଷ ଗୋ ନ ଦେଖ ।

ରୂପକ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଖିରକୋଳି ପାରୁଡ଼ାପୋକ—ଦେ. ବି.—ପାରୁଡ଼ାପୋକଙ୍କ ଠାରୁ ସାନ

Khirakoli pārudā poka ଓ କଳା ଏକ ଦରଜ ପତ୍ତ

ଚେପ୍ପା ଓ ଦୂର୍ଗନ୍ଧମୟ ପୋକ; (ଏମାନେ ଖିରକୋଳି

ଗଛରେ ଥାଆନ୍ତି)—A kind of insect smaller

than tortoise-beetle emitting a stinking smell.

ଖିରସାସ୍ତକା—ଦେ. ବି.—ନାଗବଳା (ଦେଖ)

Khiraśastakā Nāgabala (See)

ଖୁ (ଧାତୁ)—ସ.—ଶବ୍ଦ କରିବା; ଧ୍ବନି କରିବା—

Khu (root) To sound.

ଖୁଆ—ଦେ. ବି.—ଖୁଆ ୬ (ଦେଖ)

Khua Khua 6 (See)

ବେଉଳ ନବଦାର ସେ ଅଛଇ,

କରକରୁ ପରେ ଝୁଅ ସେ ଦେଇ । ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଶିତା ।

ଖୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ଝୁଆ=ମଥୁକା; ଝୋରକ, ସ. ଝୋଳ)—

Khua ଦଧିମନ୍ତନ ଦଣ୍ଡ—1. The churning rod.

ମଥନୀ କାହିଁ ଦଧିମନ୍ତନେ ଝୁଆ ଧରି । ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଶିତା ।

ମଥାନୀ, ମଳର, ମହଲୀ ୨ । ବାହୁମୂଳର ପୃଷ୍ଠାଂଶ; କାନ୍ଧର ପତ୍ତ;

ବଗଳ ଭେଣା—2. The arm; the root of the

ବାହ, ଖୁଆ arm; the shoulder-blade.

ସେ ହର ଗଲ ତାର ହରବାହୁ ଧରି,

ଭଳି ପକାଇଲେ ଝୁଆ ମୋଡ଼କର । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ମେଢ଼ା ୩ । ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ମିଠାଇ—

ଖୋଆ 3. A sweet-meat made with milk and sugar

କୀବ ୪ । ମଇଦା; ଘନୀଭୂତ ଆଉଟା ଦୁଧ—

ଖୋଆ 4. Thickened boiled milk; condensed milk.

ଖାଉସାନ ୫ । ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୋଜନ କରାଇବା—

ଖିଲାई 5. Feeding another person.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ଯିବା ଓ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଯ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ଏା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ଯ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା
ଗାଈ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖ ।

ଥୋସା, ଥୋ ୨ । କରକର; ଇଟା ଓ ପଥରର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ—
କଙ୍କଡ଼ Brickbats; concrete materials for

macadamizing a road or floor
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନାପୁର) ବି — ଖଦା; ଅଖୁର ମାରସ ଶ୍ରେଣୀ—
The refuge of sugar-cane after its juice
is pressed out

ଖୁଆଇ ଦେବା—ଦେ. କି.—ନିଜ ହାତରେ ଖାଇବାକୁ ଅପାରଗ କୌଣସି
Khuā debā ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା; ଶିଶୁ, ରୋଗୀ) ର ପାଟରେ ଖାଦ୍ୟ
ଖାଉଁଥିବା ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଖୁଆଇବା—

ଝିଲାଦିନା To feed another by putting food into
his mouth

ଖୁଆଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ଭୋଜନ କରାଇବା—
Khuāibā 1. To feed another.

ଖାଣ୍ଡିଆନ ଭୋଜ୍ୟ, ଲେହନ, ପେସ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖୁଆଇବା—
ଝିଲାନା, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ମହାଭରତ, ସରା ।

ଅଟିନା ୨ । କପାଖାଇ ଦ୍ଵାରା ତଳା ଉଣାଇବା—
2. To cause cotton to be fleeced by the
ginning mill

୩ । ଅନ୍ୟକୁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦେବା, ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ଖାଇବାକୁ
ଦେବା—

3. To supply meal to another.

୪ । ଉତ୍ତୋଚ ଦେବା—4. To bribe.

୫ । ଅନ୍ୟକୁ ଭୋଜନ ଦ୍ଵାରା ପାଳିବା; ପୋଷିବା—

5. To support a person; to maintain a person.

ଖୁଆଇବା ପିଆଇବା—ଦେ. କି (ସହରର, ସ ଖାଦ୍ୟ ଧାତୁ ଶିରୁ + ପା
Khuāibā piāibā ଧାତୁ ଶିରୁ)—୧ । ଅସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁକୁ

ଖାଣ୍ଡିଆନ ନାଣ୍ଡିଆନ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ବସ୍ତୁ ଦେବା—1. To put
food and drink into the mouth

ଝିଲାନା ପିଲାନା of a person who is unable to eat
and drink with his own hands.

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ଯୋଗାଇବା—

2. To supply food and drink to another.

୩ । ପୋଷିବା—୩. To maintain a person.

ଖୁଆଇ ପିଆଇ ନ ହେଲେ କିଛି.

ମାଥ ବୋଲିବୁଛ ଗୁଡ଼ାଳ ପୋଷିବା—ବଳ ।

ଖୁଆ ଖସାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ପ୍ରହାର ଦ୍ଵାରା ବାହୁମୂଳର ଗଣ୍ଡି ବା
Khuā khasāibā କଳାକୁ ହୁଣ୍ଡିଲା କରାଇବା—1. To make
the arm disjointed by excessive beating.

୨ । ଦରଜ ଦୂର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହୁମୂଳରେ ତେଲ
ଲଗାଇ ହାତପାଶୁଲି ବା ଲେଉଟିଦ୍ଵାରା ତାହାକୁ ଘଷିବା—

2. To tightly press the palm over the
arm by anointing oil over it.

ଖୁଆଖୁଇ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଖୁଆଖୋଇ (ଦେଖ)—

Khuākhui

Khuākhui (See)

କରୁକ କଥା ସେ ଦୋର କୁହାକୁହି,

ଭବିଷ୍ୟମାନ ହେଲେ ଖୁଆଖୁଇ । କୃଷ୍ଣ ଦ. ପଦାଭରତ ଅଦ ।

ଖୁଆଖୋଇ—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଖାଦ୍ୟ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତ)—୧ । ପରସ୍ପରକୁ
Khuākhui ଖୁଆଇବା—1 Feeding each other.

ଖାଣ୍ଡିଆନା ୨ । ଦୁଇଟି ବିରୁଦ୍ଧ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି
ହେବା—2. (two cats) Snapping at and
scratching each other.

୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଳହ କରୁଥିବା—

3. Mutually quarrelling.

ଦେ. ବି — ୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଖୁଆଇବା କର୍ମ—

1. The act of feeding each other.

୨ । ପରସ୍ପର କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହେବା—

2. Mutual snapping or biting of two cats.

୩ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳହ—

3. Mutual quarrelling.

ଖୁଆଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ଶ୍ଵେତ—ଆଇନ, ଗଜ ବକନସ୍ତମ୍ଭ, ଭୁଲ.

Khuāda ହ. ଖୋଡ଼ାର—ଶୁକର ରକ୍ଷାସ୍ଥାନ)—୧ । ଗୋରୁ ଆଦି

ଧୋଡ଼, ଧୋଡ଼ା ରହିବାର ବାଡ଼ାବନ୍ଧ ସ୍ଥାନ; ମେଲ ଗୁଡ଼ାଳ—

ଘଡ଼କା, ବାଡ଼ା 1 Cattle-pen; enclosure for cattle.

୨ । ଗୋରୁଗୋଡ଼—2. A flock of cattle.

୩ । କଞ୍ଜିହାଉଡ଼ା—3. A pound for cattle

୪ । ପ୍ରାଚୀରବେଷ୍ଟିତ ଖଞ୍ଜା ବା ଅଗଣା—

4. Court-yard.

ଖୁଆଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଖୁଆଦଣ୍ଡକୁ ଯେଉଁ ରଞ୍ଜୁ ଦ୍ଵାରା ଘୁରୁଯାଏ—

Khuādaudi

ମଧ୍ୟନୀବଦତ୍ତୀ The string which is wound round the

ମଧ୍ୟନୀବଦତ୍ତୀ churning rod and drawn backward

and forward while churning

butter-milk.

ଖୁଆଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଦଉ ମୋଡ଼ିବା ଦଣ୍ଡ, ମନ୍ତ୍ରନଦଣ୍ଡ, ଖୁଆ—

Khuādaṇḍa A rod with a ball at the end to

ଧୋଳମଉନି; ମଧ୍ୟନୀ churn butter-milk.

ମଧ୍ୟନୀବଦତ୍ତୀ ଖୁଆଦଣ୍ଡକୁ ଶରୀରରେ ସ୍ପର୍ଶ କ ଥାଏ ଅର୍ଥ ।

କବସ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖୁଆଇ କରବା—ପ୍ରାଦେ (ସଂଲଗ୍ନ) କି (ପା. ଖାସ=ନଷ୍ଟି; ଭୁଲ.

Khuāi karibā ହ. ଖୁଆସ=କରବା; ନଷ୍ଟି)—

ଗୋମେଷାଦି ଦ୍ଵାରା କ୍ଷେତର ଫସଲକୁ ନଷ୍ଟ

କରବା; ଖଦା କରବା—

To cause crops to be damaged by cattle
straying into a field.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	ୱ	ୠ

ଶୁଭାସ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ପାଚକ—

Khuṛṣa 1 Cook.

୨ । ପରିବେଶକ; ପରିଶୁଣୀ—

2. One who serves food.

ଶୁଭାଶା—ଦେ ଅ (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଶୁଭୁ (ଦେଖ)

Khuṁkhaṣaṁ Khuṁkhuṁ (See)

ଶୁଭାଶୁଭ—ଦେ ଅ—ଶୁଭୁ (ଦେଖ)

Khuṁkhuṁ Khuṁkhuṁ (See)

ଶୁଭା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—ପୁଞ୍ଜା, ଅନାବୃତଦେହ—

Khuṁkhaṛḍa Bare-bodied.

ଶୁଭା—ଦେ. ଅ.—ଶୁଭୁ (ଦେଖ)

Khuṁkhaṁ Khuṁkhuṁ (See)

ଶୁଭୁ—ଦେ ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଶୁଭୁ କାଶ କାଶିବାରେ

Khuṁkhuṁ କଣ୍ଠର ଅବ୍ୟକ୍ତଧ୍ୱନି—

ଥୁକଥୁକ ଥୁକଥୁକ The low sound of asthmatic

ଶୋଷା coughing; sound of low

କି. ବିଶ—ଶୁଭୁ ଧ୍ୱନି ସହିତ—

With a low coughing sound.

ଶୁଭୁ କାଶ—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱାସରୋଗୀର ମୃଦୁ କାଶ—

Khuṁkhuṁkhaṣa Asthmatic cough; low repeated

ଥୁକଥୁକାନି; ଥକଥକାନି cough; whooping cough.

ଶୋଷା ଶୁଭୁ କାଶ ଶରଦିଆ—ସଖି ଗୋ ମନ ଏ ।

ଦକାଇଦାସ, ପଦ୍ମ ।

ଶୁଭୁ ଧ୍ୱା—ଦେ. ବିଶ. ଧ୍ୱ—ସେ ସବଦା ଶୁଭୁ କାଶୁଥାଏ—

Khuṁkhuṁḍa Given to whooping cough.

(ଶୁଭୁ—ଶୁ)

ଥୁକଥୁକିଆ; ଥୁକଥୁକା

ଶୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. ପୁ (ଅଦରସ୍ତ୍ର ତାଳ)—(ବର୍ଜାସ୍ତ୍ର

Khukā ପରିବାରରେ) ଶୋକା ବା ଶିଶୁପୁତ୍ର; ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ-

ଧୋକା କାଳକ—(a term of endearment) A

ଶୋକା male-child (in a Bengalee family).

(ଶୁକା—ଶୁ) [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍କଳର

ସ୍ତ୍ରୀ ଅଧିବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀ ଓ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱସ୍ୱକରେ ଅସିବା

ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଶବ୍ଦର ଏହି ବ୍ୟବହାର ପରିଦୃଷ୍ଟ

ହୁଏ ।]

ଶୁକା—ପ୍ରାଦେ. ବି—(ମେଦିନୀପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ

Khuki ପ୍ରଭାବତ ବଣ)—ଶୁକାର ଶ୍ୱୀଲଙ୍କ—

Feminine of Khukā.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ଅସଭ୍ୟ—

1. Uncivilised; rude; barbarious.

୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2. Uncouth.

୩ । ସାଧାରଣ; ଲୋକ—3. General (public).

ଶୁକୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତାଳଖୁଙ୍କୁ, ତାଳଗଜା ମଧ୍ୟରେ

Khukundi ଥିବା ଶସ—

The soft edible kernel inside the stone of a sprouting palm seed.

ଶୁକୁଣି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଶୁକୁଣି (ଦେଖ)

Khukuni Khukundi (See)

ଶୁଖୁମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କଇଁଫୁଲ—

Khukhama 1. Water-lily.

(ଶୁଖୁମା—ଶୁ) ୨ । କଇଁ ଫୁଲର ମଞ୍ଜି—

2. The seed of water-lily.

ଦେ. ବିଶ. ଫୁ—ସବଳ, ଦୃଢ଼ପୁଷ୍ଟ—Fat and healthy.

ଶୁଖୁରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗେଡ଼ିବା—

Khukhribā To poke at.

ଶୁଖିଶାଣି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହ. ଶୌଣୀ + କାସ)—

Khukhikhaṣa ଶୁଭୁ କାଶ—Constant feeble coughing.

ଶୁଖିଶାଣି ବାଦମାସୀ, ଠେଙ୍ଗାଶାଣି ଗର୍ବହେତୁ—ପ୍ରବଚନ ।

ଶୁଖୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ତୁଳ. ହ. ଶୌଣୀ = କାସ)—କାସ—

Khukhuli Cough.

ଶୁଗୁର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଶୁଗୁର)—ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଶୁରଜାମା ତଳେ

Khugura ପକାଯିବା ମୋଟା ବସ୍ତ୍ରର ଅସନ—

ଶୁଖୁରି A cloth cushion put on the back of a horse

ଶୁଖୁର below the chārjāmā before the saddle was

in vogue.

[ଦ୍ର—ପାଷ୍ଟାତ୍ୟ ଜନ୍ମର ବ୍ୟବହାର ଦେବା ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ

ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଶୁଗୁର ପକାଯାଇ ତା ଉପରେ ଶୁରଜାମା

ପକାଯାଉଥିଲା ।]

ଶୁଗୁର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଶୁଗୁର (ଦେଖ)

Khugurā Khugura (See)

ଶୁଗୁର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଶୁଗୁର (ଦେଖ)

Khuguri Khugura (See)

ଶୁଙ୍ଖ—ଦେ. ବି (ସ. ଅକ୍ଷର)—ଗଜୁରିଥିବା ତାଳଟାକୁଆ ମଧ୍ୟରେ

Khuṅku ଥିବା ସୁମିଷ୍ଟ ଶସ(ଏଥିରେ ଗଜାର ବିପକ୍ଷ ପାଖରେ ଚେର

ବୁଦ୍ଧ ଲଗିଥାଏ)—The soft edible sweet kernel inside

ଶୁଦା; ଶିରି the stone of a sprouting palm-fruit.

ଶୁଙ୍ଖା—ଦେ. ବି (ସ. କରକ, କରକ)—୧ । ବେତ ବା ବାଉଁଶ-

Khuṅḡa ନିର୍ମିତ ସ୍ୱଳ୍ପ ପେଟକା, ଶେଷ ପେଟି—

ଖାଳା, ଠୋଙ୍ଗ 1. A small box of wicker work.

(of cane, bamboo etc.)

ଖୌଟାନ, ଖୁଟାନ ୨ । ପତ୍ରର ଠୋଙ୍ଗ; ଦଳା—2. Leaves sewn

କୌଟା into a pot.

୩ । ଆଙ୍ଗୁଠି ବା ଯଷ୍ଟି ଅଗରେ କେଶୁବା—

3. Poking with a finger-tip or a point of a stick.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକାରରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଗୋଟିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ. ପୁ.—ବେଉଟିଆ (ଲୋକ)—
(ଖୁଙ୍ଗି-ଶ୍ରେଣୀ) Unmethodical (person);
unsystematic (person).

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଶ.—ଅତି ମାନ୍ଦାବୁଦ୍ଧିଆ ବା ଲେସମା—
Very sluggish.

ଖୁଙ୍ଗିଖୁଙ୍ଗି —ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କେଣକେଣ ହେବା—
Khungākhungi Mutual poking.

ଖୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଖୁଙ୍ଗା ୧ (ଦେଖ)
Khungi Khungā 1 (See)

ଖୁଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. କୃତ ଧାତୁ = ବିଲେଖନ)—୧ । ଅଙ୍ଗୁଳି ବା
Khungibā ବାଡ଼ିଅଣରେ କେଣବା—1. To poke with
ଧୌଳା, ଖୁଟା the tips of fingers or stick.
ମୌକନା, କୌକନା, ୨ । କୌଣସି ମୃଦୁ ଅସ୍ତ୍ରରେ କେଣବା—
ମୋଦନା; କୁମାନା 2. To poke with a sharp
pointed weapon.

ଖୁଚର—ଦେ. ବିଶ (ପା. ଖୁଚର; ତୁଳ. ସ. ଖୁଚୁ)—୧ । ଖୁଚୁ, ଖୁଚୁ, ଅଂଶ—
Khucharā ଖୁଚୁ; ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ—1. Small; consisting of
ଖୁଚବା small pieces.

ଖୁଚରା, ଖୁଜରା ୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି କରାଯିବା (ପଣ୍ୟ)—
2. (commodities) Sold in retail.

୩ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି କରୁଥିବା (ଦୋକାନୀ)—

3. (a shop-keeper) Selling (things) in retail.

ଖୁଚର ବିକେତାମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ବା ଚାଉଳ ପତ୍ର ପାଉଁଶ ନାହିଁ—
ଖାଦ୍ୟାଦି, ବଦଳା ।

ଦେ. ବି—୧ । ଖୁଚୁ ଖୁଚୁ ଅଂଶ—1. Small pieces.

୨ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରୟ—

2. Retail-sale of commodities.

୩ । ଟଙ୍କା ରଙ୍ଗାଇ ତହିଁ ବଦଳରେ ଆଣିବା ଖୁଚୁ ଖୁଚୁ
ମୁଦ୍ରାଚକ୍ର—3. Small coins got in exchange
of larger coins.

୪ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁମାନ —

4. Small remnants or remainders

ଖୁଚର କାମ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ—

Khucharā kām Job works; petty works.

ଖୁଚାକାଞ୍ଚ

ଖୁଜରାକାମ

ଖୁଚର ଖରଚ—ଦେ. ବି (ପା. ଖୁଚର + ପା. ଖର୍ଚ୍ଚ)—ବାଜେ ଖରଚ;
Khucharā kharacha ସେଉଁ ଖରଚ ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ

ଖୁଚରାଧର ଲେଖା—Small or miscellaneous expenses.

ଖୁଜରା ଖରଚ

ଖୁଚର ପରିମାଣ—ଦେ. ବି—ପରିମାଣ ପ୍ରଭୃତି ଖୁଚୁ ଖୁଚୁ ମୁଦ୍ରା—

Khucharā paisā Small coins; small parts

ଖୁଚରୀ ମାତ୍ରା of bigger coins.

ଖୁଜରା ମାତ୍ରା

ଖୁଚର ବଳିବା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ବସ୍ତୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଦିନ ବା
Khucharā balibā ମାସ ହିସାବ ଦେଲା ପରେ ସେଉଁ ଖୁଚୁ-
ସାମ୍ୟକ ବସ୍ତୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରହେ—Small insignifi-
cant remainders left after squaring up
accounts for larger matters or periods.

ଖୁଚର ବିକ୍ରି—ଦେ. ବି—କୋରୁ, ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ବିକ୍ରୟ—
Khucharā bikri କରବା—Retail-sale.

ଖୁଚାବିକ୍ରି

ଖୁଜରା ବିକ୍ରି

ଖୁଚର ରହିବା—ଦେ. ବି—ଖୁଚର ବଳିବା (ଦେଖ)—

Khucharā rahibā Khucharā balibā (See)

ଖୁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖୋସିବା; ଉତ୍ତରକୁ ମାଡ଼ି ଗୁଢ଼ିବା—
Khuchibā To tuck in.

(ଯଥା—କାନରେ ଫୁଲ ଖୁଚିବା ।)

ଖୁଚର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଖୁଚର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Khuchurā (etc) Khucharā etc (See)

ଖୁଜୁ (ଧାତୁ) — ସ.—ଖେର କରିବା—

Khuj (root) To steal; to rob.

ଖୁଜର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଖୁଚର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Khujrā (etc) Khucharā etc (See)

ଖୁଜୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଖର୍ଜୁନ; ତୁଳ. ହ. ଖୁଜୁଲ)—
Khujri ୧ । ଲୁଣ୍ଠିଆ (ରୋଗ)—

1. Dry itches .

୨ । ଲୁଣ୍ଠିଆହେବା; ଗଲୁ—2. Itching.

ଖୁଜୁଲ—ଦେ. ବି (ସ. ଖର୍ଜୁ)—୧ । କାହୁଁ ବା ଲୁଣ୍ଠିଆ—

Khujli 1 Watery or dry itches on the body;

ଖୁଜୁଲି eruptions on the body; scabs.

୨ । ଗଲୁ; ଲୁଣ୍ଠିଆହେବା—2. Itching.

ଖୁଜୁକୁଜୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଅସ୍ଥିରତା; ଚାଲୁନା—

Khujbuj 1. Restlessness.

ଚୁଲବୁଲ ୨ । ସାମାନ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟାମି—

ବେଇନ 2. Petty wickedness due to
restlessness.

ଦେ. ବିଶ—ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—Restless; hasty.

ଖୁଜୁକୁଜୁଆ—ଦେ. ବିଶ ପୁ.—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—

Khujabujā 1. Restless.

(ଖୁଜୁକୁଜୁ—ଶ୍ରେଣୀ) ୨ । ସାମାନ୍ୟରେ ଦୁଷ୍ଟ—

ଚୁଲବୁଲା, ଚୁଲବୁଲେ 2. Slightly wicked.

ବେଇନ

ଖୁଜାଲବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସ. ଖର୍ଜୁ ଧାତୁ;

Khujālbā ଭୁଲ. ହ. ଖୁଜୁଲବା)—

୧ । ଲୁଣ୍ଠିଆକରିବା—1. To scratch an
itching limb.

୨ । ଲୁଣ୍ଠିଆହେବା—2. To feel itching; to itch.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଖୁଜୁବୁଜ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖୁଜୁବୁଜ (ଦେଖ)

Khujubuja Khujbuj (See)

ବି—ପ୍ରକାଶୀ ପ୍ରିୟଜନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନରେ ଜାତ ଅସ୍ଥିରତା ବା
ଚିନ୍ତା—Restlessness or anxiety due to
thoughts after an absent dear one.

ଖୁଜୁବୁଜିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖୁଜୁବୁଜିଆ (ଦେଖ)

Khujubujia Khujabujia (See)

ଖୁଜୁବୁଜୁ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖୁଜୁବୁଜ (ଦେଖ)

Khujubuju Khujubuja (See)

ଖୁଜୁମୁଜୁ—ଦେ. ବି—ଖୁଜୁବୁଜ (ଦେଖ)

Khujumuju Khujubuja (See)

ଖୁଜୁର—ଦେ. ବି—ଖୁଜୁର (ଦେଖ)

Khujura Khucharā (See)

ଖୁଜୁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୁଜୁର (ଦେଖ)

Khujuri Khujri (See)

ଖୁଜୁରୁନାଥ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ତିବ୍ବତର ଲାମାମାନଙ୍କର ଗର୍ଭ—

Khujurunātha A place of pilgrimage of the
Lamas in Tibet.

[ଦ୍ର—ଏହା ତିବ୍ବତୀୟ ଲାମାମାନଙ୍କର ଗର୍ଭ ମାଲିକ ଦ୍ବାର ।
ଏଠାରେ ଭବନେଶ୍ବରୀ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଯନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ୭୮ ଦ୍ବାର ଭବନ
ଚତୁର୍ଭୁଜା ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ବର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବଙ୍କର
ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ଶକ୍ତିମୂର୍ତ୍ତି ଅନେକ । ଏଥିରେ ଦେବମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର
ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାଶୀଳ—ସ୍ବାମୀ ରାମାନନ୍ଦ ।]

ଖୁଜୁଲି—ଦେ. ବି (ସ ଖଜୁ)—ଖୁଜୁଲି (ଦେଖ)

Khujuli Khujli (See)

ଖୁଜୁଲି—ଦେ. ବି—ଖୁଜୁଲି (ଦେଖ)

Khujuli Khujli (See)

ଖୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି (ସ. କୁଚିକା)—୧ । ଶେଷ ଖିଲ, କାଳକ; ମେଖ—

Khuncha 1. Peg.

୨ । ଭଲର ଯାଇଥିବା ଗୁଳର ଅଂଶରେ ଗୁଞ୍ଜାଯିବା ନଡ଼ା
ବା କୁଟା, ଖୁଞ୍ଚି—

2. Straw put in an opening made in a
thatch.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପ ଅନୁସାରେ ବଢ଼େଇ ବା କରଖମାନେ
କାଠ ଆଦିରେ ଚିତ୍ତ ଦେବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହାର
କରବା କାଠ—

3. A small twig cut according to given
length used by carpenters and sawyers
to mark out a log to be sawn or scraped
into given spaces.

୪ । ଚରାହେବା କାଠକୁ ଦାଗିବା ନିମନ୍ତେ କରଖ ଓ

ବଢ଼େଇମାନେ ବ୍ୟବହାର କରବା କାଳ ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗ
ବୋଳା ହୋଇଥିବା ସୁତା—

4. A line or thread (besmeared with chalk
or black) used by sawyers and carpen-
ters to mark a log of wood to be sawn.

ଖୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସ. କୁଚିକା)—ଖୁଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Khuncha Khuncha (See)

ଖୁଞ୍ଚିକା—ଦେ. ବି—ଖୁଞ୍ଚିକାର ପ୍ରୟୋଗକ ରୂପ—

Khunchibā The causative form of Khunchibā.

ଖୁଞ୍ଚି ଦେବା—ଦେ. ବି—ଖୁଳରୁ ଭଲର ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ
Khunchā debā ନୂଆ ନଡ଼ା ଗୁଞ୍ଜିବା—Repairing the
ଗୌଡ଼ା places of a thatch (from which
the straw has come out) by means
of small sheaves of straw thrust
here and there.

ଖୁଞ୍ଚି ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଖୁଞ୍ଚି ଦେବା (ଦେଖ)

Khunchā māribā Khunchā debā (See)

ଖୁଞ୍ଚିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇଟି ରୂଥ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ରୂଥ
Khunchibā ଗୁଞ୍ଜି କରି ପୁରାଇବା; ଗୁଞ୍ଜିବା—
ଧୁଟାନ; ଧୌଟାନ 1. To thrust a rafter into an empty
space (between two other rafters).

୨ । ଖୁଞ୍ଚି ଦେବା (ଦେଖ)

2. Khunchā debā (See)

୩ । ଖୁଞ୍ଚିକାଠିରେ ମାପ କରି ଚରାଯିବା କାଠରେ ଦାଗ ଦେବା—
3. To mark the required dimensions in a
log of wood by means of a twig-measure.

୪ । ଗୋଞ୍ଜିବା; ଖୁଞ୍ଜିବା—

4. To prick; to poke with a pointed thing
or finger.

୫ । ପିନ୍ଧା ଲୁଗାକୁ କସିବା ବା ଟାଣି କରି ଖୋସିବା—

5 To tuck up worn cloth tight

୬ । (ନେତ୍ର) ପୀଡ଼ା କରବା; (ଅଖି) ରୁଗୁରୁ ହେବା—

6. (the eye) To ache.

ଖୁଞ୍ଚିହେବା—ଦେ. ବି—(ନେତ୍ର) ପୀଡ଼ା କରବା; ଅଖି ରୁଗୁରୁ ହେବା—

Khunchihebā ଦେବା—Aching of the eye.

ଖୁଟୁଖୁଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ଭୁଲ. ବ. ଖୁଟୁଖୁଟୁ)—
Khutkhut ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—

୧ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—1. Displeased; murmuring.

୨ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—2. Doubtful; suspicious.

ଖୁଟୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଢ଼େଇର ଲୁହଣ ପିଟିବା

Khutlā ମୁଗୁର; ମୁଗୁର—The carpenter's wooden
mallet.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରାଣେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଦ୍ରୂପଦ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେବାରୁ ବରଦ୍ରୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏକା ଓ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଲୋକେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀର ବପପୁତ୍ର ବା ଏ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଉଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଆଣ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

ଖୁଡ଼ିଆର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ବଡ଼େଇର ମୁଣ୍ଡର ପରି
Khutlātārā ଦେଖାଯିବାରୁ) କୃତ୍ତିକାପୁଞ୍ଜ—
The constellation Pleiadas.

ଖୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାଳିବାର ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
Khutth Bits of wood used as fuel.

ଖୁଟିନାଟି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନୁକୃତ)—
Khuṭināṭi ୧ । ଅତି ସୁକ୍ଷ୍ମ—
୧ । ଅତି ସୁକ୍ଷ୍ମ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଦୋଷମାନ—
୨ । ଅତି ସୁକ୍ଷ୍ମ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଦୋଷମାନ—
2. Petty defects.

ଖୁଟିନାଟି କର—ଦେ. କି. ଦିଶ (ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନୁକୃତ)—
Khuṭināṭi kari ଖୁବ୍ ତନ୍ତ୍ରବଦ୍ଧ କରି, ସୁଖୀନୁସୃଙ୍ଗରୂପେ—
୧ । ଅତିନାଟି Minutely; thoroughly.
(ଯଥା—ଖୁଟିନାଟି କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ।)

ଖୁଡ଼ିକିନି—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ହେଲେ—
Khurdkini At a very little sound; at a slight
ଧ୍ବନିରେ noise.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନିଦ ଏତେ ପତଳା ଯେ ଘରେ ଖୁଡ଼ିକିନି
ହେଲେ ତାଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ।)

ଖୁଡ଼ିଖୁଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ; ଭୂଲ ସଂ. ଖଡ଼ି ଧାତୁ=କ୍ଷିଣ୍ଣେଡ଼ନ)
Khurdkhurd —କଠିନ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ଆଘାତରେ
ଧ୍ବନି ଖାତୁ ଜାତ ହେବା ଖଡ଼ିଖଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ମାତ୍ରରେ ଶବ୍ଦ;
ଧ୍ବନି ଖାତୁ ମୃଦୁ କ୍ଷିଣ୍ଣେଡ଼ନ ଶବ୍ଦ—Clattering low
sound of two hard things striking with
each other.

[ଦ୍ର—ଖଡ଼ିଖଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ଖୁଡ଼ିଖୁଡ଼ି ମୃଦୁତର ଶବ୍ଦ ।]

ଖୁଡ଼ିସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଇଚଙ୍କ (ଦେଖ)
Khurdasa Bādhāṅka (See)

ଖୁଡ଼ି (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଖଣ୍ଡିତ କରିବା—
Khurda (root) 1. To break into pieces.
୨ । କାଟିବା—2. To cut up.
୩ । ବିଭକ୍ତ କରିବା—3. To divide.

ଖୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖୋଟ=ଦୁର୍ବିତ)—କଳି; ଦୁର୍ବ—
Khurda Quarrel.
ଧ୍ବନି ଏଥି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉଲ୍ଲେଖ ମଧ୍ୟାବୃତ୍ତ । ଗୋପାଳସା ।
ଖୋଟ; ଖୋଟା; ଖୁଟା

ଖୁଡ଼ିକ—ସଂ. ବି. (ଖୁଡ଼ି ଧାତୁ+ଅକ)—କଣ୍ଠିର ଗଣ୍ଠି—
Khurdaka Ankle-joint.

ଖୁଡ଼ିତା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ିତାତ; ଖୁଡ଼ିତାତ)—
Khurdātā କଳିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ; କଳା; କଳେଇ—

ଧୁଡ଼ି Younger uncle; father's younger
brother; junior paternal uncle.
(ଖୁଡ଼ି—ଖୁ)

ଖୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. ବି. ପୁଂ (ବାଲେଶ୍ଵର; ମେଦିନୀପୁର)—
Khurdā ଖୁଡ଼ିତା (ଦେଖ)
Khurdātā (See)

ଖୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ ପୁଂ. (ସଂ. କଳହ)—କଳହଜ୍ଞ—
Khurdā Quarrelsome.
(ଖୁଡ଼ିତା—ଖୁ) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଶ—କୋଡ଼ିଆ, ଅଳସୁଆ—
Idle; lazy.

ଖୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ି)—କଳିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ ଶ୍ରୀ—
Khurdi Paternal aunt; wife of father's younger
brother.
ଧୁଡ଼ି

ଖୁଡ଼ିମା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ି, ଓ. ମା)—ପିତାଙ୍କର ଖୁଡ଼ି—
Khurdīmā Paternal grand-aunt; the wife of
one's father's younger uncle.

ଖୁଡ଼ିଶାଶୁ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ି ଓ ଶାଶୁ)—
Khurdīśāśu ଶାଶୁଙ୍କର ସାନ ଯାଆ, ଅପଣା ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ବା
(ଖୁଡ଼ିତାଶୁର—ପୁଂ) ଶ୍ରୀଙ୍କର ଖୁଡ଼ି—Wife of one's father-
in-law's younger brother.
ଧ୍ବନି ଶାଶୁ; ଧ୍ବନି ଶାଶୁ

ଖୁଡ଼ି ଖୁଡ଼ି—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଖୁଡ଼ି ଖୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Khurd khurd Khurd khurd (See)

ଖୁଡ଼ିତା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ିତାତ)—ଖୁଡ଼ିତା (ଦେଖ)
Khurdutā Khurdātā (See)

ଖୁଡ଼ିତାହଥ ଭଉଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ିତାତ+ହଥ+ଭାଉଣୀ)—
Khurdutā jhā bhāṇī ଭଉଣୀ—କଳିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ ଶ୍ରୀ;
(ଖୁଡ଼ିତାହଥ ଭାଉଣୀ—ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ) କଳା ହଥ—
ଧ୍ବନି ଭଉଣୀ ବୋଲି One's first cousin-sister.
ଧ୍ବନି ବାହିନୀ

ଖୁଡ଼ିତାହଥ ଭାଉଣୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଖୁଡ଼ିତାତ+ହଥ+ଭାଉଣୀ)—
Khurdutāpua bhāṇī ଅପଣାର କଳେଇଙ୍କ ପୁଅ; ଯେକି
(ଖୁଡ଼ିତାହଥ ଭାଉଣୀ—ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ) ଅପଣାର ଭାଉଣୀ—
ଧ୍ବନି ଭାଉଣୀ ବୋଲି One's first cousin-brother.
ଧ୍ବନି ଭାଉଣୀ

ଖୁଡ଼ିତାଶୁର—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଖୁଡ଼ିତାତ ଓ ଶୁର)—
Khurdutāsura ଅପଣା ଶୁରଙ୍କ ସାନ ଭାଉଣୀ—
(ଖୁଡ଼ିତାଶୁର—ଶ୍ରୀ) Father-in-law's younger
brother.
ଧ୍ବନି ଶୁର

ଧ୍ବନି ଶୁର, ଧ୍ବନି ଶୁର, ଧ୍ବନି ଶୁର

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ସ୍ଵେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଡ

ଖୁଣ—ବୈଦେ. କ ଓ କ୍ଷ. (ଫା. ଖୁନ୍ = ରକ୍ତ, ହତ୍ୟା; ସ. ଶୁଷ୍ଟ) —

Khun

ଖୁଣ (ଦେଖ)

Khuna (See)

ଖୁଣ ଆସାମୀ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁନୀ ଆସାମୀ) —

Khun āsamī ୧ । ହତ୍ୟାକାରୀରୂପେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

ଧୁନ ଆସାମୀ

1. Man accused of murder in a

ଧୁନୀ ଆସାମୀ

court.

୨ । ଆହତ ବା ହତ ବ୍ୟକ୍ତି —

2. Wounded or killed person.

ଖୁଣ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ହତ୍ୟା କରବା—

Khun karibā

1. To kill; to murder.

ଧୁନକବା

୨ । (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ) —

ଧୁନ କରନା

ଭଙ୍ଗିବା (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି) —

2. To break.

ଖୁଣ ଖରାପ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁନ୍ ଖରାପ) —

Khun kharāp

୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ—1. Murder.

ଧୁନ ଖରାପ

୨ । ରକ୍ତପାତ—2. Blood-shed.

ଧୁନ ଖରାବା କ୍ଷ—୧ । ରକ୍ତାକ୍ର—1. Bleeding.

ଧୁନ ଖରାପୀ ୨ । ରକ୍ତାରକ୍ତ; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ହଣାହଣି—

ଧୁନ ଖରାବୀ 2. Wounding each other; causing bleeding in each other.

୩ । ଶିନଖରାପ୍ (ଦେଖ)

3. Khinkharāp (See)

ଖୁଣ ଖରାପି—ବୈଦେ. କ ଓ କ୍ଷ—୧ । ଖୁଣ ଖରାପ (ଦେଖ)

Khun kharāpi

1. Khun kharāp (See)

ଧୁନ ଖରାପୀ

୨ । ଶିନ୍ ଖରାପି (ଦେଖ)

ଧୁନ ଖରାବା

2. Khin kharāpi (See)

କ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗବିଶେଷ (ଏହା କାଠ, ଲୁହା ଓ ଲୁଗାରେ ବ୍ୟବହାର) —

Congo-red dye; a blood-red dye.

ଖୁଣ ଖରାବି—ବୈଦେ. କ ଓ କ୍ଷ—ଖୁଣ ଖରାପି (ଦେଖ)

Khun kharābi

Khun kharāpi (See)

ଖୁଣ ଚାଉଁବା—ବୈଦେ. କ. (ଅ ଖୁନ୍ ଚାଉଁବା) —

Khun chāubā ୧ । ରକ୍ତ ଗରମ ହେବା—

ହମ୍ମେହସ୍ତା, ଧୁନିଆଁ

1. Blood becoming heated;

ଧୁନ ସିରପର ବଢ଼ନା

one's blood boiling in him.

୨ । ମୁଣ୍ଡରୁ ରକ୍ତ ଉଠିବାର ଚିହ୍ନ ସ୍ଵରୂପ ଆସି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶିବା—

2. The rising of blood to the head resulting in the eyes becoming red.

୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହତ୍ୟା କରବାର ଇଚ୍ଛା ବଳବତ୍ତା ହେବା—

3. An excessive or abnormal hankering to commit murder.

୪ । ବାୟା ଲୁକୁର ବା ବଲୁଆ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ତୁକୁ କାମୁଡ଼ିବା

ପାଇଁ ମାଡ଼ ଉଠିବା—

4. To run amock or rabid (said of a rabid dog).

ଖୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଖୁନ୍ତା (ଦେଖ)

Khuntā

Khuntā (See)

ଖୁଣ୍ଡ ମକଦ୍ଦମା—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁନ୍ = ହତ୍ୟା + ମକଦ୍ଦମା) —

Khun makaddamā ହତ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ଅଦାଲତରେ ଦାଏର

ଧୁନୀମୋକଦ୍ଦମା

ହେବା ମକଦ୍ଦମା—Murder-case.

ଧୁନୀ ମୁକଦ୍ଦମା

ଖୁଣ—ଦେ. କ୍ଷ. (ସ. ଶୁଷ୍ଟ) —୧ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—

Khuna

1 Weak; debilitated.

ଧୁନ; ଧୁତ

୨ । ଆହତ, ଖଣ୍ଡିତ—

ଧୁନ

2. Wounded; hurt.

ହତ ଅବସ୍ଥା ବ୍ୟ ନୁହେଁ ଉଚିତ ଲଙ୍ଘନ ତାହାର କର ଖୁଣ ।

ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ. ବିଚାରମାୟା ।

୩ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ, ଅଭାବଯୁକ୍ତ—

3. Defective; full of flaws.

ବୈଦେ. କ୍ଷ. (ଫା. ଖୁନ୍ = ରକ୍ତ; ହତ୍ୟା) —

୧ । ହତ—1. Killed; murdered

୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2 Red-coloured.

୩ । ରକ୍ତାକ୍ର; ରକ୍ତଚରୁଦା—3. Bleeding.

ଦେ. କ. (ସ. ଶୁଷ୍ଟ) —୧ । କ୍ଷତ; ଆଘାତ—

1. Wound; hurt.

୨ । ଖଣ୍ଡିତାଘାତ; କ୍ଷତଚିହ୍ନ—2. Mark.

୩ । ଦୋଷ—3 Blemish.

ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁନ୍ = ରକ୍ତ, ହତ୍ୟା) —

୧ । ରକ୍ତ—1. Blood.

୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—2 Red colour.

୩ । ହତ୍ୟା—3. Bloodshed; murder.

୪ । ହତ୍ୟାକାରୀର ମୁହଁ ଓ ଆଖିରେ ରକ୍ତ ଚହଟି ଯିବାରୁ ସେ ହତ୍ୟାକାରୀ ବୋଲି ଜଣାଯିବାର ଚିହ୍ନ—

4. The signs found in a recent murderer (e. g. reddening of the eyes and face).

୫ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗ—5. Blood-red dye.

ଖୁଣ କରବା—ଦେ. କି—୧ । (ଫା. ଖୁନ୍ = ହତ୍ୟା; ବଧ) —

Khuna karibā

ହତ୍ୟା କରବା—

ଧୁନକବା

1. To kill; to murder.

ଧୁନକରା

୨ । (ସ. ଶୁଷ୍ଟ) ଭଙ୍ଗିବା —2. To break.

କ ଖୁଣ ରକ୍ତମାୟା, ଯାହା କିଛି ଏତେ ସର,

ଯେ ସେତେ କର ତା ଖୁଣ, କି କର ଖୁଣ ସ୍ଵେ—

ସଂତା, ରଘୁସମ୍ପଦ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବରୁ ୧ ଚିହ୍ନିକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିକ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚିହ୍ନିକ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଜ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜ୍ଜ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ ।

ଖୁଣ ଚିହ୍ନିକା—ଦେ. କି—ଖୁଣ ଚିହ୍ନିକା (ଦେଖ)

Khuna chardhibā, Khun chardhibā (See)

ଖୁଣି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁନା)—ହତ୍ୟା; ମାରଣ—

Khunī Murder; bloodshed.

ଖୁନି ଦେ. ବିଶ—୧ । ହତ୍ୟାସମ୍ପର୍କୀୟ (ମକଦ୍ଦମା)—

ଖୁନି 1 (case) Relating to a murder.

୨ । ହତ୍ୟାକାରୀ—2. One who murders.

୩ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣିବିଶିଷ୍ଟ—3. Red-coloured.

ଖୁଣିଆଁ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖୁନ)—୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ—

Khunīā 1. Murdering.

ଖୁନିଆଁ ୨ । ଅହତ—2. Wounded.

ଖୁନି ୩ । ସେ ପରର ଛିଦ୍ର ପ୍ରକାଶ କରେ—

3. One who publishes another's faults or blemishes.

୪ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ—4. Oppressive.

ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଶୁଣ)—ଦୋଷ ବା ଅଭବଯୁକ୍ତ—

Defective; having flaws.

ଖୁଣି ଆସାମୀ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—

Khunī āsāmī ଖୁଣ ଆସାମୀ (ଦେଖ)

Khun āsāmī (See)

ଖୁଣି ଚାଲାନି—ଦେ. ବି—୧ । ଖୁଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ

Khunī chālāni ପ୍ରେରଣ କରାଯିବା—

ଖୁନି ଚାଲାନି 1. The sending up of the accused in a murder-case for trial.

ଖୁନି ଚାଲାନି

୨ । ଅହତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଅଦାଲତକୁ ନିମ୍ନ ଭାବୁରଖାଯିବା ପାଇବା—

2. Sending up the wounded (living or dead) to court or hospital for examination

ଖୁଣିଦାର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁନା)—ନରହତ୍ୟା—

Khunīdār Murderer.

ଖୁଣିକା—ଦେ. କି. (ସ. ଶୁଣ)—

Khunībā ୧ । ପରର ଦୋଷ ବାଜିବା; ବାହୁନିବା; ପରର ଛିଦ୍ର

ବା ଦୋଷ ଚାହା ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—

1. To point out the defects or blemishes of another person; to criticise another's shortcomings.

୨ । ଦୋଷ ଦେଖାଇବା—

2. To show or point out one's fault.

୩ । ଗାଳିଦେବା; ଉଦ୍‌ଘାଟିବା—

3. To abuse; to sneer at a person.

୪ । କୌଣସି ଦୋଷ ଦେଖାଇବା ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

କାର୍ଯ୍ୟରୁ ପଛାଇପଦ ବା ବିରତ କରାଇବା—

4 To prevent a person from doing some thing by pointing out some flaw or defect.

ଖୁଣି ମକଦ୍ଦମା—ବୈଦେ. ବି—ଖୁଣ ମକଦ୍ଦମା (ଦେଖ)

Khunī makaddamā Khun makaddamā (See)

ଖୁଣି ମାଈନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖୁନା + ମା + ଇନା)—

Khunī māinā ଜୀବିତ ବା ମୃତ ଅହତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଘାତର

ଖୁନି ମାୟନା ପରୀକ୍ଷା ଓ ବିବରଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥ ଭାବୁରଖାଯିବା

ଖୁନି ମାୟନା ହତ ପରୀକ୍ଷା—

Examination of a wounded person's body (dead or living).

ଖୁଣି ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ଅ. ଖୁନା ଓ ସ. ରଙ୍ଗ)—ରକ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ—

Khunī rangā Blood-colour.

ଖୁନି ବା

ଖୁନି ରଙ୍ଗ

ଖୁଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Khunṭi ୧ । ଖୁଣ୍ଟା, ସାନ ଖୁଣ୍ଟା—

1. Small post.

୨ । ଜାଳିବାର ଶ୍ରେଣି କାଠ—

2. Small pieces of wood used as fuel.

ଖୁଣ୍ଟ (ଧାତୁ)—ସ—ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—

Khunṭ (root) To search.

ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୋଡ଼ା=ଗଜବଜନପ୍ରମୁ; ଭୂଲ ସ. ଖୁଣ୍ଟା

Khunṭa =ଗୃହର ପ୍ରମୁ; ବୃକ୍ଷ; ଭୂଲ—ଶବରଶବ୍ଦ. ଖୁଣ୍ଟା=

ଧୂଆଁ, ଧୂଆଁ ଗିରି ଯାଗାରେ ଥିବା ଗଛ)—

ଖୁଣ୍ଟା

୧ । ପ୍ରମୁ; ଖୁଣ୍ଟା—1. Pillar; post.

[ଦ୍ର—ଅବସ୍ଥିତଅନୁରୂପ ଘରେ ବସିଥିବା ଖୁଣ୍ଟାମାନଙ୍କର ଉଦ୍‌ଭବ ନାମ ଖୁଣ୍ଟ; ଯଥା—ମଝିଖୁଣ୍ଟା—ଘର ମଝିରେ ପୋତାଯାଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟା ଯାହା ଉପରେ ଉଚ୍ଚତମ ଶେଣୀ ରଖାଯାଏ; ଭୂଲଖୁଣ୍ଟା—ଘରର ଖୁଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚତମ ଖୁଣ୍ଟାମାନ; ପାରିଆଖୁଣ୍ଟା—ସେହି ଖୁଣ୍ଟାମାନ ଘର-ଗୃହପାଖର କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଥାଏ ଓ ଯହିଁ ଉପରେ ପାରିଆ ଶେଣୀ ଗୁଲିଆଏ, ପିଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟା=ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସା ଯାଇ ଥିବା ସାନ ସାନ ଖୁଣ୍ଟାମାନ ।]

୨ । ମୋଟ ଗାଳକ; ମେଖ—2. Thick peg; stake.

୩ । ଶୁଖି ବୃକ୍ଷର ଶାଖାହୀନ କାଣ୍ଡ; ଖୁଣ୍ଟା—

3. Branchless trunk of a dead tree.

୪ । ଶ୍ରେଣି ଖୁଣ୍ଟା—4. A small pillar or post.

୫ । ଗୋଟିଏ ସଦ୍‌ବାର କାଟିବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ (୪, ୬, ୮, ୯ ବା ୧୨ ଜଣ) ବେହେରା—

5. A set of bearers required to carry a palky.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋୟ	ଉଥ	ହ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋଥ	କ	ନ

୬ । ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଦାକୁ ବାହାର ପଡ଼ିଥିବା ବସ୍ତୁ—

6. A long protruding thing.

୭ । ମେଘ ଖୁଣ୍ଟ; ଖଳାର ବା ଘରର ମଝିଖୁଣ୍ଟ—

7. The central post or pillar of a house or threshing floor

୮ । ପ୍ରସବ କରିବା ସମୟରେ ଶୁଳ ଅସିବା ବେଳେ ଶ୍ଵୀ-
ଲେକମାନେ ଘର ଭିତରେ ଯୋତାଯାଇଥିବା ସେଉଁ
ସ୍ତମ୍ଭକୁ ଧରି ଶୁଳ ଖାଆନ୍ତି—8. A post fixed on
the floor of a house for a woman to
hold it and strain herself while under-
going the pangs of child-birth.

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(ଘରର ମଝିଖୁଣ୍ଟ ବା ମେଘଖୁଣ୍ଟ ପରି)
ନେତା, ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—9. Principal or central
person in a concern; leader.

୧୦ । ମାଲ ଖୁଣ୍ଟ—10. A post in the centre of a
gymnasium erected for athletic exercises.

ଦେ. ବିଶ୍ଵ —ପ୍ରଧାନ—Chief.

ଖୁଣ୍ଟାକଟା — ଦେ. ବି. (ସ. କୁଟ = କୋଣ; ଭୁଲ. ବ. ଖୁଟ୍ = ବସ୍ତୁ-
Khuntakatā କୋଣ; କାଳ)—ଗେର; ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଖୁଟିକାଟି କାଳ କାଟି କାଳରେ ବକା ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ
ଗିରହକଟ ଗେର କରେ—A pick-pocket; one
who cuts the corners of another's cloth
to steal the articles tied in it.

[ଦ୍ର—ଲୁଗାକାଳି ଅର୍ଥରେ 'ଖଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ
ଚଳେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଳା-ଭାଷାରେ ଚଳେ । କାଳି ଅର୍ଥରେ
କେବଳ ଏହି ଶବ୍ଦରେ ଖୁଣ୍ଟର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଖୁଣ୍ଟାଖଲିଆ — ଦେ. ବିଶ୍ଵ. ସ୍ଵ ଓ ଶ୍ଵୀ—ସେଉଁ ଗୋରୁ ଖୁଣ୍ଟାରୁ ଫିଟିଲ-
Khuntakhaliā ପରେ କିଛିଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖଲେଇ କରି ଚାଲେ,
(ଖୁଣ୍ଟାଖଲେଇ—ଶ୍ଵୀ) ତାହାପରେ ତାହାର ଚାଲି ସାଧାରଣ ଚାଲିପରି
ହୁଏ—(A cow or bullock) Which
has a habit of limping for a distance
after it is untied; suffering from string-
halt.

ଖୁଣ୍ଟା ଖନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭୂଇଁ ଗାତରେ ଖୁଣ୍ଟା ଠିଆ କରିବା ତାହା
Khunṭa khundibā ମୂଳକୁ ମାଟି ଦେଇ ଶକ୍ତି କରିବା—To
strengthen the foot of a pillar by push-
ing clods of earth around it.

ଖୁଣ୍ଟା ଗାଡ଼ିବା—ପ୍ରା. କ୍ରି.—ଭୂମିରେ ଗାତ ଖୋଳି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଖୁଣ୍ଟାର
Khunṭa gāḍibā ମୂଳକୁ ରଖି ମାଟିଦ୍ଵାରା ମୂଳ ଯୋଡ଼ି ଖୁଣ୍ଟାକୁ
ଖୁଟିମୋଡ଼ା ଠିଆ କରିବା—To erect a pillar by
driving its base into a hole in the
ground.

ଖୁଣ୍ଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଖୁଣ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khunṭanā (etc)

Khunṭunā etc. (See)

ଖୁଣ୍ଟା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର ତୋଳିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଗାତ
Khunṭa pakāibā ଖୋଳି ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଖୁଣ୍ଟାମାନ ଠିଆ
କରାଇବା—To erect pillars required
for a house

ଖୁଣ୍ଟାପଲଶ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ପଲଶ ଗଛ (ଏଥିରୁ
Khunṭapalāśa ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ୍ଡର ପଲଶଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ)—
A kind of Butea Frondosa tree.

ଖୁଣ୍ଟା ବାଘ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କକମାନେ ସେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
Khunṭa bāgha ମୂର୍ଦ୍ଦାର ଯୋତକୁ ସେହି ଚିତା-ରସ୍ତା ଉପରେ
ଉଠିଥିବା ଗଛ—A kind of tree growing
over the ashes of cremated corpse of
a Kandha.

[ଦ୍ର—କକମାନେ କହନ୍ତି ଚରୁଥିବା ଗୋରୁର ଦେହରେ ଏ ଗଛ
ବାଜିଲେ ବାଘ ଧଇଲ ପରି ସେ ଗୋରୁ ବୋବାଳ ଶୁଡ଼େ ଓ ସେ
ସ୍ଥାନରୁ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଚରୁଥିଲା ଗୋରୁର ସେହି ଅଂଶରେ
ବ'ବାଢ଼ି ପକାଇଲେ, ଗୋରୁ ଚାଲି ଯାଏ ଓ ସେହି ସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ
ସତ ହୁଏ । ସେହି ସତରେ ଟୁଙ୍ଗାଚେର ଓ ମାଣସାରୁ ବୋଲିଲେ
ଭଲ ହୋଇ ଯାଏ ।]

ଖୁଣ୍ଟାବାଣେଲି—ଦେ. ବି.—ଇନ୍ଦରଜନପୂଜିତ ଦେବୀବିଶେଷ—

Khunṭabāṇēli

Name of a popular Goddess.

ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ସୁଣ୍ଠା = ସ୍ତମ୍ଭ; ଷୋଡ଼ି = ଗଜବକନସ୍ତମ୍ଭ)—

Khunṭā ୧ । ମଲ୍ଲ ଗଛର ଶାଖାବିହୀନ କାଣ୍ଡ—

୧ । 1. Branchless trunk of a withered tree.

ଖୁଣ୍ଟା ୨ । କାନ୍ଥରେ ଲୁହାଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ ମସ୍ତ ଯାଇଥିବା
ଖାଲା—2. Clothes-peg.

୩ । ଧାନଆଦି ଗଛକୁ କାଟି ନେଇ ପରେ କ୍ଷେତରେ ଥିବା
ମୂଳକାଣ୍ଡ—3. Stubble left on the field
after harvesting.

୪ । ଦରପୋଡ଼ା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ; ନିଆଁଝୁଣ୍ଟା—

4. Half-burnt stick or long piece of fuel.

୫ । ଚୁଲିରେ ଜଳୁଥିବା କାଠଆଦିକୁ ଗଞ୍ଜିବାର ଗଞ୍ଜଣା—

5. A poker (used to stir the fuel in an
oven).

୬ । ଖାଲା ବା ମେଣ୍ଢ—6. A peg; wedge.

୭ । ଦାନ୍ତ ଖୁଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ବା ଦାନ୍ତସଜ୍ଜରେ ଗଲାଉବା ପାଇଁ
ବ୍ୟବହୃତ ଯୁଦ୍ଧ କାଠି—7. A twig for picking
the teeth; tooth-pick.

୮ । (ସ. କୁଟ) କଲଙ୍କ; ଅପବାଦ—

8. Libel; infamy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ତବ୍ଧ ଓ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ଥିର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅସ୍ଥିର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ' ଚିତ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ' ବା ' ଚିତ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଶୋଭିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଶୋଭିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୯ । ଭୃଗୁଶ; ଦୋଷର ଗୁଣ ଅଲୋଚନା; ଶୁଣ୍ଠା—

9. Harsh or ironical criticisms of one's faults or shortcomings.

ଶାଶୁ ଶୁଣ୍ଠା ଗୁଣାବୋଧ ମୋ ପ୍ରାଣସଖା ସହବ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ୪ ଗୀତ ।

୧୦ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ—

10. Defamation; jeering allusion.

୧୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗ; ବ୍ୟଙ୍ଗ—11. Jokes; innuendo.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କାଠର ମୁଣ୍ଡା; ମୁଣ୍ଡିକାଠ—

A block or log of wood.

ଦେ. ବଣ—୧ । ଶୁଣ୍ଠା ପରି ଠିଆ ହୋଇଥିବା—

1 Protruding like a pillar.

୨ । ଚିତ୍ତଚିତ୍ତା; ଖେଳା—2. Surly; bad-tempered.

ଶୁଣ୍ଠାଭବା—ଦେ. କି—ଶୁଣ୍ଠି ବାର ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ—

Khuntāibh The causative form of Khuntāibh.

ଶୁଣ୍ଠାଗାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବ—ଶୁଣ୍ଠାଗାଡ଼ି (ଦେଖ)—

Khuntāgārdi Khuntāgārdi (See)

ଶୁଣ୍ଠାଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ତାଗାଗାଡ଼ି; କୌଣସି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଅଦାଲତରେ ଖୁଣ୍ଟାଗାଡ଼ି କୋରସ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦାର ସରସମିନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଏ ।

ଖୁଣ୍ଟାଗାଡ଼ି ସେହି ଭବେଶ୍ୟରେ ସରସମିନରେ ତାହା ଲଟକାଇବା ପାଇଁ ଶୁଣ୍ଠା ବା ତାଗା ପୋତା ଯିବାର ଅଭିଯୋଗ—
ବଧୂ ବା କ୍ରିୟା—1. The act of driving a pillar into the ground to hang the writ of attachment on it when a landed property is advertised to be sold by public auction in execution of a decree of a Court of Justice.

୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଜମିରେ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅଟକାଇ-
ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଶୁଣ୍ଠା ପୋତାଯାଏ, ସେଥିପାଇଁ
ଅନୁମତି ପାଇବା ସ୍ୱକାଶେ ତଜବାଲାମାନେ ଜମିଦାରଙ୍କୁ
ଦେବା କର—2. Cess paid to a landlord
by boatmen for permission to drive
pegs on the river-bank for tying boats
thereto.

ଶୁଣ୍ଠା ଦେବା—ଦେ. କି—ଶୁଣ୍ଠା ଦେବା (ଦେଖ)—

Khuntā debh Khuntā debh (See)

ଶୁଣ୍ଠି—ଦେ. ବ (ସ. ଶୋଡ଼ି = ଗଜବଳନସ୍ତମ୍ଭ; ସ୍ତମ୍ଭା = ସ୍ତମ୍ଭ)—

Khuntā ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ତମ୍ଭ ବା ଶୁଣ୍ଠି—1. Small pillar or post.

ଶୁଣ୍ଠି ୨ । ସଂସ୍ଥା କଟା ହେବା ପରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଯିବା ବା
ବଢ଼ିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମେଣ୍ଟ ରକ୍ତ ବୃକ୍ଷର ମୂଳକାଣ୍ଡ—

2. The protruding stalks or roots left in the field after harvesting; stubble.

୩ । ଶିଅର ହେବା ପରେ ମୂର୍ଦ୍ଧରେ ରହି ଯାଇଥିବା ରୁକ୍ଷ—

3. The stalks of hair left at the root after shaving.

୪ । ପାଣି ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲରେ ପକାଯିବା

ବନ୍ଧ—4. A dam made in a forest to check the flow of water.

୫ । ଲାଲ, ମେଣ୍ଟ—5. Peg, pin.

୬ । ସିତାର ବା ବେହେଲୁଆଦିର ତାର ଗୁଡ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ
ଭୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଶେଷକୁ ଛିଦ୍ର ହୋଇ ତହିଁରେ ପୋତା
ଯାଇଥିବା କାଷ୍ଠଶଳାକା, ବେହେଲୁଆଦିର କାନ—

6. Small pins for tying or regulating the strings of stringed instruments attached to the end; the screwed pins for turning or regulating the strings.

ଶୁଣ୍ଠିଆ—ଦେ. ବ. (ଶବର ଗୁଣା. ଶୁଣ୍ଠିଆ = ଶବରମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ
Khuntā ବା ଭେଦ)—

୧ । (ଶବରମାନେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ ଥିବାରୁ)—
ରାଜା ବା ଦେବତାମାନଙ୍କର ପାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବେଶେ—

1. An advance-guard of a Raja or Deity (whose duty it is to warn people to keep aside when the Raja or Deity comes out and to clear the way for passage.)

ଶୁଣ୍ଠିଆ ତହିଁ ମାର-ଶୁଣ୍ଠିଆ ପରସ୍ପର—

ତକା ବରୁଥିଲେ ସେବାଳେ ଅବଶ୍ୟେ—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ରାଜା ଓ ଦେବତା ବିଜେ କଲବେଳେ ଏମାନେ ଆଗେ-
ଆଗେ ଚାଲି ଲୋକଙ୍କୁ ପାଶେଇ ଯିବାକୁ ସାବଧାନ କରୁଥାଆନ୍ତି ।
ଏମାନେ ହାତରେ ବେତ ଧରିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ 'ମଣିମା, ଆଡ଼ ହୋ'
ବୋଲି ତାଙ୍କ ଶୁଭ୍ର ଥାଆନ୍ତି ।]

୨ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣଶ୍ରେଣୀ; ଶୁଣ୍ଠିଆ—

2. An ear-ring with a ball or knot at the end hanging from the ear.

୩ । ସେବକବ୍ରାହ୍ମଣ, ବଳଭଦ୍ରଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଶୁଦ୍ର
ଜାତିର ଭପାସବେଶେ—

3. A family-title used by Māsāna-
Brāhmanas, Sebaka-Brāhmanas and
Sūdras.

୪ । ଅନ୍ୟାୟ ଶବରଜାତିର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—

4. A class of Non-Aryan Śābaras.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ (ଶବର. ଶୁଣ୍ଠିଆ = ଭଜ ଭୂମିରେ ଥିବା ଗଛ) ଭଜ
ବା ପାବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟଶ୍ରେଣୀ 'ଜୋରାଥ'
ଏମାନେ 'ଜୋରା' ବା ପାଣି ନାଳ କୂଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ୍ୟ	ଞ	ଞ	ଞ

ଖୁଣ୍ଟିଆଭାଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—(ଯାହାର ଅଗକୁ ଖୁଣ୍ଟିକରି
 Khunṭiābhājī ନିଆଯାଏ)—ଶାକବିଶେଷ; ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—
 A sort of potherb.

(ଯଥା—ପ୍ରଜାମାନେ ଗଜାଙ୍କର ଖୁଣ୍ଟିଆଭାଜି—ଭୁଲ. ଓଡ଼ିଶାରେ
 କହନ୍ତି, ପ୍ରଜାମାନେ ଗଜାଙ୍କର ଲେଉଟିଆ ପଟାଳ ।)

ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇବା—ଦେ. କି—ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଳ୍ପକଣାମାନ ଗୋଟାଇକରି
 Khunṭi khāibā ଖାଇବା—

ଖୁଟିଆଖା To eat grains of rice by picking
 ଖୁଟକକରାଣୀ them up from the ground

ଖୁଣ୍ଟିଖାଣି—ଦେ. କି ଚଣ—ଗୁଣିଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ସ୍ଵଦୃଶ୍ୟ ବା
 Khunṭikhāṇi କଣମାନଙ୍କୁ ଆହରଣ କରିବା ପ୍ରକାରେ—
 ଖଟିଖଟି By picking up all small particles of a
 thing strewn on the ground.

(ଯଥା—ପାରମାନେ ଭୂମିରୁ ସୋରିଷପାକ ଖୁଣ୍ଟିଖାଣି ଖାଇଗଲେ ।)

ଖୁଣ୍ଟିଖିଆ—ଦେ. ଚଣ. ପୁ (ଗାଳ ଓ ଘଣ୍ଟାପକ)—ସେ ଭୂମିରେ
 Khunṭikhīā ପଡ଼ିଥିବା ଅଳ୍ପକଣାମାନ ଖୁଣ୍ଟିକରି ଖାଏ—

(ଖୁଣ୍ଟିଖାଇ—ଖୁ) ୧ । କୃପଣ—1. Miserly

୨ । ଅତି ଗରିବ—2. Very poor.

ଖୁଣ୍ଟିଗାଡ଼ା—ଦେ. ଚ—ଖୁଣ୍ଟିଗାଡ଼ି (ଦେଖ)

Khunṭigāṛḍā Khunṭigāṛḍi (See)

ଖୁଣ୍ଟିଗାଡ଼ି—ଦେ. ଚ—ଖୁଣ୍ଟିଗାଡ଼ି (ଦେଖ)

Khunṭigāṛḍi Khunṭigāṛḍi (See)

ଖୁଣ୍ଟିନାଟି—ଦେ. ଚ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—

Khunṭināṭi ୧ । ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟ ବା ଦୋଷ—

ଖୁଟିନାଟି 1. Slight blemishes; petty defects.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—

2. Trifling or petty particulars of a work

ଖୁଣ୍ଟିବା—ଦେ. କି. (ତା. କୋଟ୍ଟି ଧାତୁ—ଭୁଲ. ତେ—ଖୁଣ୍ଟି ଧାତୁ;
 Khunṭibā ଭୁଲ.ସ. ଖୁଣ୍ଟି ଧାତୁ=ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା)—

ଖୁଟି, ଖୋଟି ୧ । ଭୂମିରେ ଗୁଣି ଯାଇଥିବା ସ୍ଵଦୃଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ

ଖୁଟିବା, ଖୁଟକନା ଭୂମିରୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଗୋଟାଇବା,
 ଖୋଟିବା—1. To pick up small articles
 or grains strewn on the ground by
 means of the hand or beak.

ପଡ଼ିଥିବା ଅଳ୍ପକଣା ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଗୋଟାଇବା—
 ପଡ଼ିଥିବା ଅଳ୍ପକଣା ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଗୋଟାଇବା—

୨ । ପଥରପ୍ରଭୃତିକୁ ଶ୍ଳେଷ ନିହାଣଦ୍ଵାରା ଢାଳିବା—

2. To cut into a stone with the help of a
 small cutting instrument or chisel.

୩ । ଅନ୍ୟକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଶେଷଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—

3. To examine a thing critically or
 minutely to find out a fault; to examine
 : a thing point by point.

୪ । କାଟିଦ୍ଵାରା ଦାନ୍ତମୂଳରେ ଲାଗିଥିବା ଖାଦ୍ୟ-କଣାମାନ
 ବାହାର କରିବା—

4. To pick small particles of food sticking
 to the spaces between the teeth by
 means of a tooth-pick.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ଶୁଭ୍ରକାରେ ଖୁଣ୍ଟିର ଦନ୍ତପତ୍ର—ପାତାସ୍ଵର. ନୃସିଂହପୁରୀ ।

୫ । କଥାସ୍ଵର ଧାନ ଗଛ ମଧ୍ୟରୁ ଘାସ ବା ବାଲୁଙ୍ଗାକୁ କିମ୍ବା
 ମୁଣ୍ଡର କଳା ବାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଧଳା ବାଳ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି
 ବାଛି ହାତରେ ଓଟାଇ ନେବା—

5. To pick out one by one the weeds from
 the field (leaving the paddy plants) or
 to pick out one by one the grey hairs
 from the head (leaving the black hairs).

୬ । ପରର ଦୋଷ ବା ଛୁଟି ଦେଖାଇବା—

6. To point out another person's short-
 comings or defects.

୭ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୋଷ ଧରିବା; ଖୁଣ୍ଟିବା—

7. To find fault with the words spoken
 by a person.

୮ । ଶାଗକଥାସ୍ଵରୁ ତେଜା ଶାଗଗଛର ଅଗମାନ ଗୋଟି
 ଗୋଟି କରି ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେବା—

8. To crop up one by one the tops of the
 standing stalks of herbs from the bed
 with one's fingers

୯ । କଥାସ୍ଵରରେ ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ଖୁଣ୍ଟିମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇବା—

9. To root out the stubbles from a field.

୧୦ । ଖୁଣ୍ଟିବା; କୌଣସି ଫଳ ଉପରେ ନଖ ବା ଥଣ୍ଡା ମାରି
 ଶ୍ଳେଷ ଶ୍ଳେଷ କରିବା—

10. To make small holes in a fruit with
 the beak or nail.

୧୧ । ଛିଣ୍ଡାଇବା—11. To snatch out.

ସେହିଠାରେ ଖୁଣ୍ଟିଦେବ ବହୁତ ରୁଧିର—ପ୍ରାଚୀନବ୍ରହ୍ମପୁରୀ ।

୧୨ । ଉଠାଇବା—12. To pick up; to raise

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଲୋକ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏ କାଠଖଣ୍ଡକୁ ଖୁଣ୍ଟି
 ପାରିଲେ ନାହିଁ ।)

୧୩ । ଅଗ କଟୁରବା—13. To clip the tops.

ଖୁଣ୍ଟିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—(ଭୁଲ. ହ. ଖୁଣ୍ଟିଲ)—କଣ୍ଟିଲିକାର
 Khunṭilā ବିଶେଷ; କାପ; କଣ୍ଟିପୁଲ—A sort of ear-ring.

ଖୁଣ୍ଟିଲଗି—ଦେ. ଚ (ଦେବତାଙ୍କ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରୟଜ୍ୟ)—ଶୋଭାଯାତ୍ରା କର
 Khunṭilagi ଯାଉଥିବା ଦେବକ୍ରମାଳକୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପକ୍ଷି-
 ଭୋଗ ପାଇଁ କିଛି ସମୟ ସ୍ଥଗିତ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯେଉଁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହି’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଦେଖିବେ ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଲୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ଧା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବର’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍ର’ ଦେଖିବେ ।

ହେଲେ ବିମାନକୁ ତଳେ ନ ଥୋଇ ଖୁଣ୍ଟି ପୋତି
ତାହାର ଉପରେ ରଖିବା—

The fixing of the bimāna or conveyance
of a Deity on posts instead of keeping it
on the ground when proceeding in the
course of a procession.

ଖୁଣ୍ଟୁଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କହୁ ?; ସଂ. ଖୁଣ୍ଟୁ ଧାତୁ=ଛକିଛକି କରି
Khunṭunā ଭାଙ୍ଗିବା, ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ ଖୁଲିବା—୧ । ଛୁପୁଲ;
ଖୋଟି ଗଞ୍ଜଣା; ଗାଦି ବା କହୁ ଅଲୋଚନା—

ଖୋଟା; ଖୋଟି 1. Hostile criticism; pointing out
another's faults; rough repeated criticism.

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଜଣକୁ ତୁଳନା କରି ଦିଅଯିବା ଗାଳ-
ମନ୍ଦ ବା କଥା—2. Pointing out or attending to
one person's faults by comparing his with
another man's fault; making of unfavourable
comparison.

୩ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦୋଷ ଦେଖାଇବା ସମୟରେ ଭବିଷ୍ୟତର
ଦିଅ ଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ ଦିଶିବା—

3. An act which may be used or alluded to
in future by an enemy to criticise or point
out one's future conduct.

୪ । କଳଙ୍କ—4. A stain on one's conduct or
character.

* । ଗାଳ—5. Rebuke; abuse.

ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ୧ । ଯେ ଖୁଣ୍ଟୁଣା ଦିଏ—

(ଖୁଣ୍ଟୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who makes unpleasant criti-
cism of another's conduct or family-
secrets or actions.

୨ । ଚକ୍ରଲ; ଚକ୍ରଚକ୍ରା, ଅବଗୁଣିଆ—

2. Surly; sour-tempered.

ଖୁଣ୍ଟୁଣା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁଣ୍ଟୁଣା ଦେବା; ପୂର୍ବର ଛଦ୍ମ କଥାକୁ
Khunṭunā debhā ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗଞ୍ଜଣା ଦେବା; ଜଣକର
ଖୋଟି ଦେଖିବା ପୂର୍ବ କଳଙ୍କକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଛୁପୁଲାଇବା—

ଖୋଟିବୋଲନା To allude or criticise a person by
referring to some of his past conduct or
stain or family-secret.

ଖୁଣ୍ଟୁଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଦାନ୍ତ ଖୁଣ୍ଟିବାର କାଠି—

Khunṭuni 1. Tooth-pick.

ଖୋଟନା ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ମିତ ଖଜୁଳା ବାନ୍ତ ଖୁଣ୍ଟୁଣି ।

ଖୋଦନୀ ସାରଳା, ମହାବରଦ ।

୨ । ଲଗି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମ୍ଭଗଣରୁ ଆମ୍ଭ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି
ତୋଳିଲେ ତାହା ତଳେ ନ ପଡ଼ି ଲଗି ଅଗରେ ହଲୁଗୁଥିବା

ଜାଲରେ ରହିବ, ଏଭଳି କୌଣସିରେ ଛାଆର ହୋଇଥିବା

ଲମ୍ବା ସବୁ ବାଉଁଶ ବା ଲଗି—

2. A long hooked pole to the end of which
a net-basket is attached to hold the
mango when it is plucked from a high
tree by means of the said hooked pole
(to prevent the mango from falling to the
ground and being spoiled thereby).

ଖୁଣ୍ଟୁଣି—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Khunṭuni ଖୁଣ୍ଟୁଣା ଦିଏ—

1. (a woman) Habituated to unpleasantly
criticising other people's actions or
affairs.

୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଯେ ଖୁଣ୍ଟୁଣି ଦ୍ଵାରା ଆମ୍ଭ ତୋଳେ—

2 One who plucks mango fruits from trees
by means of netted and hooked poles.

ଖୁଣ୍ଟେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ.—ଖଣ୍ଡିତ ସବାରି କାନ୍ଦେଇବା ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା
Khunte ବେଦେବଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା—

One set of palky-bearers.

ଖୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗିବା—

Khund (root) 1. To break into pieces.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠାଇବା—2. To limp, to be lame.

ଖୁତେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଅଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—

Khuteibh To take shelter.

ଖୁଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭେଦ କରିବା—

Khud (root) To pierce.

ଖୁଦ—ବୈଦେ. ଅ. (ପା. ଖୁଦ)—ଖୋଦ; ସ୍ଵୟଂ, ନିଜେ—

Khud One's self.

ଖୋଦ, ଖୁଦ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖୁଦ; ଖୋଦ)—ଖୁଦ—
ଖୁଦ
Broken particles of rice; fragments of
grains of rice.

ଖୁଦକାସ୍ତ୍ର—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖୁଦକାସ୍ତ୍ର) (ନିଜ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀ ଗୁଣୀ
Khud kāsṭ ବା ରଇତ)—୧ । ଆମ୍ଭ ରଇତ; ଆମ୍ଭଙ୍କ ବସତି-
ଧୂନକ୍ଷ୍ମା ମଉଜାରେ ଜମି ଗୁଣ କରା ପ୍ରଜା—1. A tenant
who cultivates lands his own native
village; a resident royat.

୨ । ଆମ୍ଭ ରଖିତ ଜମି ବା ଜୋତ—2. The holding
of a resident royat.

୩ । ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜ ଜୋତ ବା ନିଜଗୁଣ ଜମି—

3. Land cultivated by the landlord
himself; zamindar's private land.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ବୈଦେ. ବଣ—୧ । ଜଳର ବାସଗୃହ-ମଉଜାରେ ଜମି ଶୁଷ୍ଟ
କରୁଥିବା—1. Cultivating lands in
one's native village.

୨ । ସ୍ୱୟଂ ଜମିଦାରଙ୍କ ଜଳ ହଳଦ୍ୱାରା ଶୁଷ୍ଟ କରାଯାଉଥିବା
(ଜମି)—2. (land) Cultivated by the
zamindar himself.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ମଫିଦାର ବା ଲାଖରଜିଦାରର
ଭୋଗର ଛଡା ଜଳଶୁଷ୍ଟ ଜମି—The land
cultivated by the Māfidar or lākhrajīdar
besides his bhogrā lands.

ଖୁଦକାସ୍ତ୍ରା—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ଫା. ଖୁଦକାସ୍ତ୍ରା)—

Khudkāstā ୧୦୦୦୦ (ଦେଖ)

Khudkāst (See)

ଖୁଦକୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖୁଦକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Khudkūṇḍā ୧୦୦୦୦ (See)

ମାଧର ଖୁଦକୁଣ୍ଡା, ବାପର ସୁନା ଗୁଣା—ଦଗ ।

ଖୁଦ—ଦେ. ବ. (ସ. ଶୁଦ୍ର ବା ଶୋଦ)—ତଣ୍ଡୁଳକଣା, ତଣ୍ଡୁଳର

Khuda ୧୦୦୦୦ —Fragments of grains of rice

ଖୁଦା

ଖୁଦା

ଖୁଦକଣି—ଦେ. ବ. (ସ. ଶୁଦ୍ର ବା ଶୋଦ ଓ କଣ)—

Khudakani ୧୦୦୦୦ ତଣ୍ଡୁଳ କଣା; ତଣ୍ଡୁଳର ଶୁଦ୍ରାଂଶ—

(ଖୁଦକଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) Fragments of grains of rice.

ଖୁଦକଣା [ଦ୍ର—ଖୁଦକଣର ଉଦ୍ଧାର ଶୁଦ୍ରାଂଶମାନଙ୍କୁ ଖୁଦ କହନ୍ତି ।

ଖୁଦରେ ମିଶିଥିବା ଅନ୍ୟର ଶୁଦ୍ର କଣମାନଙ୍କୁ ଖୁଦକଣି କହନ୍ତି ।]

ଖୁଦକୁଣି—ଦେ. ବ—୧ । ଖୁଦକଣି (ଦେଖ)

Khudakūṇi 1. Khudakani (See)

(ଖୁଦକୁଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖୁଦୁରୁକୁଣି (ଦେଖ)

2. Khudurukūṇi (See)

ଭୋଗ୍ୟମାସର ଜଳିପୁଲ ଗାଈ ଖୁଦକୁଣି ଓଷା ମେଳ ।

ନଦକଣୋର. ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ଖୁଦକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—୧ । ଅଳ୍ପଶୁଷ୍ଟ ଚୁନା ଦୁଣ୍ଡା—

Khudakūṇḍā 1. Fine husks of paddy.

(ଖୁଦକୁଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ ପାଲେ ଦୁଣି ପ୍ରକା ଖୁଦକୁଣ୍ଡା—

ଖୁଦକୁଣ୍ଡା ଦୟାନାଥ. ଦରବାର ।

୨ । ଶୁଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧକଣାମିଶ୍ରିତ କୁଣ୍ଡା—

2. Fine particles of rice mixed with husks.

ଖୁଦ ଚଳ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଶୁଦ୍ଧ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଖୁଦମିଶା ଶୁଦ୍ଧକଣ

Khuda chāl ୧୦୦୦୦ ଚଳାଇଲେ ଖୁଦଯାକ ଶୁଦ୍ଧକଣର ରକ୍ଷିବାଟେ

(ଖୁଦଚଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗଳପଡ଼େ ଓ ଗୋଟା ଶୁଦ୍ଧକଣାକ ରହି

ଖୁଦିଚାଳା ଯାଏ—A sieve with which parti-

ଖୁଦିଚାଳା

cles of rice fall to the ground
and whole rice remain.

ଖୁଦଛତୁ—ଦେ. ବ. (ସ. ଶୁଦ୍ର ଓ ଛତାକ)—ବାଉଁଶ ଗଛର ମୂଳ ବା
Khudachhatu ଛତା ଉପରେ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ;

(ଖୁଦଛତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଲଛତୁ; ଛତାଛତୁ—A kind of
mushrooms growing at the foot of

ଖୁଦଛତୁ bamboo trees or on the ant-hills.

ଖୁଦପିତା—ଦେ. ବ—ଖୁଦ ଓ ଲମ୍ବ ପତ୍ରରେ ତିଆରି ହେବା ଏକ
Khudapitā ପ୍ରକାର ଜାଉ—A gruel made of

(ଖୁଦପିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) boiled rice with Nim-leaves.

ଖୁଦ ପିମ୍ପୁରୁ—ଦେ. ବ. (ସ. ଶୁଦ୍ର ଓ ପିପିଲିକା)—

Khuda pimpurdi ଅତି ଶ୍ଳେଷ ଶ୍ଳେଷ ପିପିଲିକା—

(ଖୁଦପିମ୍ପୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

Tiny ants.

ଖୁଦିଆପିପିଡ଼ା

ଖୁଦିଆପିପିଡ଼ା

ଖୁଦଯାଉ—ଦେ. ବ—ସିକ ଖୁଦରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଯାଉ—

Khudajāu Gruel made of fragments of rice.

(ଖୁଦଯାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଳ୍ପ ଖୁଦଯାଉ ବାଲ ଗର୍ଭା,
ପଥରକଣ୍ଠ ଦାସ ଅର୍ପା—ଦଗ ।

ଖୁଦକୀଳ୍ୟାସୀ

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଖୁଦକୁ

ରକ୍ଷକାରେ ତାହା ଭାତଭଳ ଗୋଟି ଗୋଟି ନ ରହି ମେଞ୍ଚାମେଞ୍ଚା

ଓ ଯାଉଯାଉଥା ହୋଇଯାଏ ।]

ଖୁଦର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ସ. ଶୁଦ୍ରମୃଗ)—

Khudara ଶରୀ, ଠେକୁଆ—Hare.

ଦେ. ବ—ଶୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ—A small deer.

ଖୁଦିଆ ଗ୍ରା ବଣ.—(ସ. ଶୁଦ୍ର; ତୁଳ—ଫା. ଖୁଦ୍)—ଅତି ଶ୍ଳେଷ—

ଖୁଦରା Tiny; very small.

ଖୁଦରଥ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସ. ଶୁଦ୍ର)—ଅତି ଶ୍ଳେଷ—

Khudariā Very small; tiny.

ଖୁଦିଆ

ଖୁଦରା

ଖୁଦା—ବୈଦେ. ବ (ଅ ଓ ଫା)—ଭୃଗୁ—

Khudā God.

ଖୋଦା

ଖୁଦା

ଖୁଦାବନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ମାଲିକ; ପ୍ରଭୁ—

Khudāband 1. Lord; master.

ଖୁଦାବନ୍ଦ ୨ । ଭୃଗୁ—2. God.

ଖୋଦାବନ୍ଦ ବୈଦେ. ଅ—ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ; ହଜୁର—

Interjection addressed to an emperor—oh !

ଖୁଦଥ—ଦେ. ବଣ—ଖୁଦପୂର୍ଣ୍ଣ—Consisting mostly of small

Khudiā particles of rice.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯିବାର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ରୂପାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ପାଞ୍ଚ ନ ମିଳିଲେ ‘ପାଞ୍ଚ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଖୁଦିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସଂ ଖୁଦ୍ ଧାତୁ) —
 Khudibāh ୧ । ଖୋଳିବା—1. To dig.
 ୨ । ଖୋଦନକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. To engrave.
 ୩ । ମାଟି ଖୋଳିବା—
 3. To dig earth with spade.
 ଖୁଦୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ—ଖୁଦିଆ (ଦେଖ)
 Khudurdi Khudibāh (See)
 ଦେ. ବି—ବୁଦ୍ଧିବେଳେ ଖୁଦୁରୁପେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ିଲ—
 Broken grains of rice.
 ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୁଦ (ଦେଖ)
 Khuda (See)
 ଖୁଦୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖୁଦିଆ (ଦେଖ)
 Khudurdiā Khudibāh (See)
 ଖୁଦୁରୁକୁଣି—ଦେ. ବି—ଖୁଦୁରୁକୁଣି (ଦେଖ)—
 Khudurkuni Khudurukuni (See)
 ଖୁଦୁରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୁଦ୍ରରେଣ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଦମ୍ଭା ରୋଗବିଶେଷ—
 Khuduri Infantine diarrhoea.
 ଖୁଦୁରିଆ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ଶୁଦ୍ର)—ଅତି ଛୋଟ—
 Khuduriā Tiny; very small.
 ଖୁଦିଆ
 ଖୁଦିଆ
 ଖୁଦୁରୁକୁଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୁଦ୍ର ?)—ଉତ୍କଳର କୁମାରୀମାନେ ଭଦ୍ରମାସର
 Khudurukuni ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ଗିରିଲତାରେ ଫୁଲ ଆଦି
 ଦେଇ ପୂଜା କରିବା ଓଷା (ତଥ୍ୟପୋଇ ଦେଖ)—
 A festival (not traced in the Śāstras)
 observed by maidens in Utkala every
 sunday in the month of Bhādra.
 [ଦ—ଏହି ଓଷାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ତଥ୍ୟପୋଇ ବା ତଥ୍ୟପୋଇ ତା’
 ଭଉଁଜମାନେ ଖୁଦଗଣ୍ଡାଏ ସୁଦ୍ଧା ଖାଇବାକୁ ନ ଦେବାକୁ ସେ
 ‘ଖୁଦରକୁଣି’ ହୋଇଥିଲା—ଏଥିରୁ ଏହି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]
 ଖୁଦ୍ର—ପ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. ଶୁଦ୍ର)—ଅତି ଛୋଟ—
 Khudra Tiny; very small.
 ଦେ. ବି—ଶୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ—A species of small deer.
 ଖୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଖୁନ୍ (ଦେଖ)—
 Khun Khun (See)
 ଖୁନ—ଦେ. ବି—୧ । ଖୁନ୍ (ଦେଖ)—
 Khuna 1. Khun (See)
 ୨ । ଲୁଣକାଠୁଆ—2. A pot for keeping salt.
 ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ ଓ କନିକା) ବି—ବଡ଼ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଫଳସ୍ଥଳ
 କାଠର ଡାଲ—A high-edged wooden tray.
 [ବି—ଏଥିରେ ରଜାଘରୁ ଲୁଗାପଟା ଆଦିର ବେଗୁର ପଠାନ୍ତି ।]

ଖୁନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
 Khun ୧ । ଖୁନ୍, ନରହତ୍ୟା—
 1. Man-slaughter; murder.
 ୨ । ଘୋର ଦୋଷ ଯାଇଥିବା ଲଙ୍ଗଳ—
 2. Worne out plough.
 ଖୁନିଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହତ୍ୟାକାରୀ, ନରହତ୍ୟା—
 Khunidār Murderer.
 ଖୁନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖୁନିବା (ଦେଖ)
 Khunibāh Khunibāh (See)
 ଖୁନ୍ ଖୁନ୍—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କୁନ୍ଧନ)—କୁନ୍ଧକୁନ୍ଧ (ଦେଖ)
 Khunt khunt Kunth kunth (See)
 ଖୁନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶିଶୁଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ନକ—
 Khuntā Child's play-thing.
 ଖୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଧ ଧାତୁ)—
 Khundā ୧ । ହାତକୁ ମୁଠାକରି ବୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା କରାଯିବା
 ସୂଚୀ ଆଘାତ, ଗୋବା—
 1. Stroke given by fist on the
 thumb-side.
 ଗାଲକୁ ମସମସ ହୋଇଲେ ସେ ଖୁନ୍ଦା ।
 କୁଞ୍ଜବିହର ମହାଭାରତ, ବନ ।
 [ଦ୍ର—ହାତକୁ ମୁଠା କରି କାଣିଆଙ୍ଗୁଠି ପାଖଦ୍ୱାରା ମରାଯିବା
 ଆଘାତକୁ ବିଧା, ବୁଡ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ପାଖଦ୍ୱାରା ମୁହଁରେ ଆଘାତକୁ
 ମୁଣ୍ଡି, ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଆଘାତକୁ ମୁଥ, ମୁଠାରୁ ବୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି
 ବାହାରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୁହଁରେ କରାଯିବା ଆଘାତକୁ ଖୁନ୍ଦା ଓ
 ମୁଠା କରାଯିବା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଗଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତକୁ ଠଣା ବା ଠୁଣା
 କହନ୍ତି ।]
 ୨ । ବାଡ଼ିର ମୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ତମ୍ଭପରି ଆଘାତ—
 2. Repeated blows with the stock of a stick.
 ୩ । ଅନେକ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥକୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ
 ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ଦେବା; ଖୁନ୍ଦ ଦେବା—
 3. Huddling; pushing a thing into other
 similar things in a narrow space.
 ଖୁନ୍ଦା ବୈଦେ. (ପା. କୁନ୍ଦା=କାଠଗଡ଼)—କାଣ୍ଡମୟ; କୁନ୍ଦା,
 ଖୁନ୍ଦା ବନ୍ଧୁକର ମୂଳପାଖ—The stock of a gun.
 ଖୁନ୍ଦାଭାବ—ଦେ. କି—୧ । ଖୁନ୍ଦାବାର ଶିଳାଗୁରୁପ—
 Khundābāh 1 The causative form of Khundibāh.
 ୨ । ପିଲାକୁ ଉପସ୍ତମ୍ଭପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା ଗିଳାଇବା—
 2. To repeatedly push in big morsels of
 food to the mouth of a child.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଳ୍ପାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱଳ୍ପବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଖୁନ୍ଦାଖୁନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଯକାଯକ; ସଙ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପଦାର୍ଥ
 Khundākhundi ବା ଜୀବ ବହୁଳ ବହୁ ଲାଗି ଠେସାଠେସି
 ଠେସାଠେସି ଦେବା—Several things or persons
 ଡୁଁସାଡୁଁସି pushing against; one another
 squeezed together.

ଦେ. ବିଶ—ଖୁନ୍ଦା ମରାମର; ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଖୁନ୍ଦା ମରାମର
 ଦେଉଥିବା—Striking each other with
 Khundā-blows

ଖୁନ୍ଦିଖାନ୍ଦି ଦେବା—ଦେ. କି—ସଙ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ (ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପଦାର୍ଥ
 Khundikhāndi hebā ବା ଜୀବ) ଏକତ୍ର ଲଗାଲଗି ଦେବା—
 ଠାମାଠାମି ହସା (many articles or animals) To
 huddle together, to be squeezed
 together in a narrow place.

ଖୁନ୍ଦିଖୁନ୍ଦି—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅନେକ ଘଣ୍ଟି, ଘାଗୁଡ଼ି ବା
 Khundikhundi ଘୁଙ୍ଗୁରର ସମ୍ମିଳିତ ଶବ୍ଦ—
 Sound of tickling of small bells.

ପ୍ରସ୍ତରେ ଖୁନ୍ଦି ବଳା ବାଜେ ଖୁନ୍ଦି—ପାତାସର. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖୁନ୍ଦିଖୁନ୍ଦି ପଚାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ
 Khundikhundi pachāribā ବାଧ୍ୟ କରି ଉପସ୍ଥାପିତ ପ୍ରଶ୍ନ
 କରିବା—To put repeated questions so as
 to oblige a person to reply.

ଖୁନ୍ଦିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଭଜ ଧାତୁ)—

Khundiā ୧ । ସଙ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁକୁ
 ଟାମା; ଠେସା, ଠାମା ଏକତ୍ର ଲଗାଲଗି କରି ପୁରାଇବା—

ଚାଁପନା; ଡୁସନା; ଠାଁସନା 1. To squeeze many things
 together; to huddle together many
 things or animals into a narrow space.

ଭଜେ ଭଜ ପାଦରେ ପାଦକୁ ଭେଦ ହରି

ଉତ୍ତଳେ ଉପସ୍ଥାପିତ କୁଦବଦେ ଖୁନ୍ଦି—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ଅଢ ।

୨ । ବାଡ଼ିର ମୁଲଦ୍ୱାରା ବାଲୁଦାୟକକୁ ବଳୁକ ଗାତରେ
 ଠେସି କରି ପୁରାଇବା—

2. To ram in (powder) with a ram-rod.

୩ । ସବୁ ରକ୍ତରେ ମୋଟେ ମୁଲିଆ ବାଡ଼ିକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ
 ଗୋଟିବା—3. To repeatedly poke or press
 a thick rod into a hole

ଅଜି ଭୃଷ୍ଟ ଗରବ ଗର୍ଜିଦେବ ମୂର୍ତ୍ତି

ଏହା ଦେଲି କାଠି ଖୁନ୍ଦିଲେ ମୁଖେ ନେଇ—

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଉପସ୍ଥାପିତ ଗୁଣ୍ଡାକୁ ଗୁଣ୍ଡା ଭାବ
 ପାତ୍ରରେ ପୁରାଇବା ବା ଗିଳିବା—

4. (ironical) To gulp down repeated
 morsels of food into the mouth.

ଖୁପୁରା—ଦେ. କି—୧ । ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ବା କାଠିଦ୍ୱାରା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ
 Khuprāibā ପରର ଶରୀରକୁ ଆଘାତ କରିବା—

1. To poke gently at another's body with
 fingers or with a pick.

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—

2 To provoke; to irritate.

ଖୁପ୍ରାଖୁପ୍ରା—ଦେ. ବି—ଖୁପୁରା ଖୁପୁର (ଦେଖ)

Khuprākhupri

Khupurā khupuri (See)

ଖୁପୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୁପୁଲ (ଦେଖ)

Khupulā

Khupuli (See)

ଖୁପୁରତ—ବୈଦେ. ବିଶ.—ଖୁପୁରତ (ଦେଖ)

Khupsurata

Khubsurat (See)

ଖୁପୁରତି—ବୈଦେ. ବି—ଖୁପୁରତି (ଦେଖ)

Khupsurati

Khubsurati (See)

ଖୁପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭଲ. ହୁ. ଖୁର)—ଖୁର; ଖୁର;

Khupi ବହୁତ; ଆଜ୍ଞା କରି—Very; much; well.

(ଯଥା—ତାକୁ ଖୁପି ମାର ମାଇଲେ ।)

ଦେ. ବିଶ.—ଅତି ଛୋଟ; ଖୁର ଯୁକ୍ତ—Very small.

(ଯଥା—ଖୁପି ଆଟକା ।)

ଖୁପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖୁପି ଧାତୁ)—୧ । ଗୋପନୀୟ;

Khupiā ଗୁପ୍ତ (ବାର୍ତ୍ତା; ସମ୍ବାଦ)—1. Secret (news).

୨ । ବେନାମୀ (ଚିଠି)—2. Anonymous (letter).

ଖୁପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—୧ । ଭେଦିବା—

Khupibā

1 To permeate.

୨ । ଅଳ୍ପ ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. To penetrate a little.

୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଦେବା—3. To succeed.

୪ । ଖୁସିବା—4. To peck at.

ଖୁପୁରଖୁପୁର—ଦେ. କି. ବିଶ. (ସ. ଶିପ୍ର)—ଖୁର ଖୁର (ଦେଖ)

Khupurkhupur

Khur khur (See)

(ଖୁପୁରୁଖୁପୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଖୁପୁରା—ଦେ. କି.—ଖୁପୁରା (ଦେଖ)

Khupureibā

Khuprāibā (See)

ଖୁପୁରଖୁପୁର—ଦେ. ବି.—ପରସ୍ପର ଖୁପୁରା—କର୍ମ—

Khupurā khupuri

Mutual gentle poking.

ଦେ. ବିଶ.—ପରସ୍ପର ଖୁପୁରାକର୍ମ କରିଥିବା—

Gently poking at each other.

ଖୁପୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖର୍ପର)—ଖୁପୁଲ (ଦେଖ)

Khupulā

Khupuli (See)

ଖୁପୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଖର୍ପର)—୧ । ନଡ଼ିଆର

Khupuli ସଢ଼େଇ (ଯଥା; ନଡ଼ିଆର ପୁଲ)—

1. The hard shell of cocoanut.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂଳି ୧ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୧ ୨ ଚଢ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୁତେନ୍ଦ୍ର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ପାଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକା' ଦେଖିବେ ।

୨ । କଢ଼ପ ପିଠିର କଠିନ ଆବରଣ (ଯଥା; କେଶେ ଖୁପ୍ପୁଲ) —
2. The hard shell of tortoise.
ଖୁବ୍—ବୈଦେ. କି. ବିଶ. (ପା. ଖୁବ୍=ଉତ୍ତମ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Khub 1. Exceedingly; excessively; very;
ଖୁବ୍ greatly; too much.
ଖୁବ୍ ୨ । ଆତ୍ମା କର; ଉତ୍ତମରୂପେ—
2. Well; thoroughly; very much.
ବିଶ.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବେଳାସ୍ତ୍ର; ଅତିରକ୍ତ—
1. Excessive; too much.
୨ । ଉତ୍ତମ—2. Good; excellent.
୩ । ପ୍ରଶଂସାର୍ଥ—3. Praise-worthy.
ଖୁବ୍—ବୈଦେ. ବିଶ.—ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ; ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ—
Khu-bi Too much; very much.
ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ.—୧ । ବହୁତ—
Khub gurdāe 1. Very many.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very much.
ଖୁବ୍ ଗୁରୁ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. ଓ ବିଶ.—ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Khub gure Khub gurdāe (See)
ଖୁବ୍ ଗୁରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—
Khub surat ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର; ସୁଶ୍ରୀ—
ଖୁବ୍ ସୁବତ Very beautiful; imposing; grand;
ଖୁବ୍ ସୁରତ charming.
ଖୁବ୍ ଗୁରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖୁବ୍ ଗୁରୁ)—
Khub surati ୧ । ବିଶେଷ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
ଖୁବ୍ ସୁବତ 1. Imposing beauty; charm.
ଖୁବ୍ ସୁରତୀ ୨ । ସୁନ୍ଦରପଣ—
2. The state of being charming.
ଖୁବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହୁବା—
Khub Shoulders.
ଖୁବା—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖୁବା)—
Khubāni ଖୋବାନି; ସ୍ବାଦୁ କାବୁଲି ଫଳବିଶେଷ, ଜରଦାଲୁ-
ଖୋବାନୀ Apricot; a sweet fruit imported
ଖୁବାନୀ from Kabul.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଶ୍ଚିମ-ହିମାଳୟ ଓ କାବୁଲ ଆଦି ପାକିସ୍ତାନ
ଅଞ୍ଚଳର ବାଦାମଜାତୀୟ ଗଛ (Prunus Armeniaca) ।
ଏଥିର ପାତଳ ଫଳକୁ ଶୁଖାଇ ମହାଜନମାନେ ଭାରତର ଅନ୍ୟ
ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ମେଢ଼ାଫଳ ରୂପେ ବିକ୍ରି କରନ୍ତି । ଏ ଫଳ ମେ ମାସରୁ
ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାତେ; ଏଥିର ମଞ୍ଜିରୁ ଏକ ପ୍ରକାର
ତେଲ (କଞ୍ଚୁଆ ବାଦାମ ତେଲ) ବାହାରେ । ଏ ଗଛରୁ ଏକ
ପ୍ରକାର ଥୌ (Cherry gum) ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ପ୍ରତିବର୍ଷ
ଫଳିଥାଏ । ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖୁବ୍—ବୈଦେ. କି. ବିଶ. (ପା. ଖୁବ୍+ଫ. ହୁ)—ଖୁବ୍ (ଦେଖ)
Khubi Khub (See)
ଖୁବ୍, ଖୁବ୍
ଖୁବ୍
ଖୁବ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଭୁବନେଶ୍ୱର) କି. ବିଶ.—ଖୁବ୍ (ଦେଖ)
Khube Khub (See)
ଖୁବ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୁବ୍ (ଦେଖ)
Khuber Khugura (See)
ଖୁମା—ବୈଦେ. ବିଶ.—୧ । ମୋଟା—1. Fat.
Khumā ୨ । ବଳେପଣ—2. Meddlesome.
ଖୁମା } ଶ୍ରୀ.
ଖୁମେଇ }
ଖୁମା ପଶିବା—ଗ୍ରା. କି—ବଳେ ପଶିବା; ଗୁଡ଼ାଧିକାରୀ ବା ଗୁମା-
Khumān pasibā ଧିକାରୀର ଅନିଚ୍ଛାସ୍ତେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ
ପ୍ରବେଶ କରିବା—
To enter or push one's way into a place
against the master's wish.
ଖୁମା ହେବା—ଗ୍ରା. କି—୧ । ଗୁମାସ୍ତାର ଅନିଚ୍ଛାସ୍ତେ କୌଣସି
Khumān hebā ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
1. To try to enter or push one's way into
a place against the wishes of its master.
୨ । ରୁଷି କରି ଗାଲୁଗାଲୁ ହେବା—
2. To grumble with displeasure.
୩ । ଅନାହତ ହୋଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା—
3. To meddle with a matter unasked.
ଖୁମାଣ—ଗ୍ରା. ବି—ରୁଷା ସହିତ ଗାଲୁଗାଲୁ; ଅଭିମାନ ମାରିବା—
Khumāṇa Grumbling.
ଖୁମାଣୀ, କୁନକୁନା
ଖୁମାଣ ପୋତିବା—ଗ୍ରା. କି—ରୁଷି କରି ଗାଲୁଗାଲୁ ହୋଇ ମୁହଁ
Khumāṇa potibā ତଳକୁ ପୋତିବା—
To grumble and hang down one's head.
ଖୁମାଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରୁଷିକରି
Khumāṇī ଗାଲୁଗାଲୁ ହୁଏ; ଅଭିମାନୀ—
Prone to grudge at petty things; (male)
of a grumbling nature.
ଗ୍ରା. ବି—ଖୁମାଣ (ଦେଖ)
Khumāṇa (See)
ଖୁମାଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ—ଖୁମାଣୀ (ଦେଖ)
Khumāṇī Khumāṇī (See)
ଖୁମାଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରୁଷି କରି
Khumāṇī ଗାଲୁ ଗାଲୁ ହୁଏ—1. (woman) Of
a grumbling nature.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ

୨ । ଫୁ.—ଖୁମ୍ଭାଣି (ଦେଖ)

2. Khumḥṇi (See)

ଖୁମ୍ଭା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ଅଲଗା; ପୃଥକ—

Khumulḥ Separate; isolated.

ଖୁମ୍ଭା—ପ୍ରା. ବଣ. ଶ୍ରୀ. (ହିଅମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମାଆମାନଙ୍କର ଗାଳ)—

Khumulī ୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥାପିତ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥାପିତ—1. Unsystematic

୨ । ଅମାନୁଷ—2. Disobedient.

ଖୁମ୍ପା—ଦେ. ବ—୧ । ଅଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଜୋରରେ ଆଘାତ—

Khumpḥ 1 Pecking by the bill.

ଖୁମ୍ପା ୨ । ମୁଣା କାଟିବାଦ୍ୱାରା ଫଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା (ନିଭିଆ)—

2. The hollowed shell of cocoanuts eaten by rats.

ଦେ. ବଣ—ଅଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—

Pecked with the beak.

ଖୁମ୍ପାଈବା—ଦେ. କି—୧ । ଖୁମ୍ପିବା (ଦେଖ)

Khumpāibā 1. Khumpibā (See)

୨ । ଖୁମ୍ପିବାର ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ—

2. The causative form of Khumpibā.

ଖୁମ୍ପିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—

Khumpibā 1. To peck at a thing with the beak.

ଠାଟିମାବା; ଖୁଟି ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରିବା—

2. To tease.

ଖୁମ୍ପାନା

ଖୁମ୍ପି ଶାଢ଼ି ଆଗେ ମୋତେ ପଶେ ହୋଇ ଠୁଲ ।

ପକାଇମୋଡ଼ନ, ଉତ୍ତମପ୍ରସାଦ ।

ଖୁରୁଖୁରୁ—ଦେ. କି. ବଣ. (ସ. ଖର)—ସିପ୍ର ଗତିରେ ଓ ସୁନ୍ଦର—

Khurkhur ରୂପରେ (ଚାଲିବା)—(to walk) Briskly

ଧୂସ୍‌ଧୂସ୍‌ and in a charming manner.

(ଯଥା—ଜଳ ଘୋଡ଼ାଟି ଖୁରୁଖୁରୁ ହୋଇ ଚାଲୁଛି ।)

ଖୁରୁଖୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସୁନ୍ଦର, କଂସା—

Khurkhurā A metal pot with a hoof.

ଖୁରୁଖୁରୁଆ—ଦେ. ବଣ. ଫୁ—ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ବା ବାହୁଣୀ ସୁନ୍ଦରରୂପେ

Khurkhurā ଖୁରୁଖୁରୁ ହୋଇ ଚାଲେ—

ଧୂସ୍‌ଧୂସ୍‌ Walking briskly and charmingly.

(ଖୁରୁଖୁରୁରେଇ—ଶ୍ରୀ)

ଖୁରୁଚି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. କୁରୁସି)—ଖୁରୁସି (ଦେଖ)

Khurchi Khursi (See)

ଖୁରୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ବାୟା ଚଡ଼େଇ (ଦେଖ)

Khurḍiā Bāyā chardhei (See)

ଖୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରା. ବ. (ନାମ)—ଖୋରାଧା (ଦେଖ)

Khurdā Khoradhā (See)

ଖୁରୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଖୁଡ଼ାଏ; ବହୁତ; ଅନୁଧ୍ୟ—

Khurdi Much; many.

ଖୁରୁଧା—ପ୍ରା. ବ. (ନାମ)—ଖୋରାଧା (ଦେଖ)

Khurdhā Khoradhā (See)

ଖୁରୁପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । କାଠରେ କମିତ ହୋଇଥିବା

Khurpi ଗୁଡ଼ିଆକର ଚଟୁ—1. Wooden ladle.

୨ । ଖୁରୁପି (ଦେଖ)

2. Khurupi (See)

ଖୁରୁସି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. କୁରୁସି)—କାଷ୍ଠ ବେତ୍ତାସନ; ଚେଅର—

Khursi Chair (made of wood and cane).

କୁର୍ସି, ଖୁବସି

କୁର୍ସି

ଖୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଖୁର; ଭୁଲ. ହ. ଖୁରୁଡ଼ା)—

Khurḍā ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରୁରେ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ; ଫାଟୁଆ-
ରୋଗ—A disease attacking the hoof of
cattle; foot and mouth disease of cattle.

ଖୁର (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଗର୍ଜିବା—

Khura (root) 1. To scratch.

୨ । କାଟିବା—2 To cut

୩ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—3. To break into pieces.

ଖୁର—ସ. ବ. (ଖୁର ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + କରଣ. ର)—

Khura ୧ । ଶୈର କରିବାର ଶସ୍ତ୍ର—1. Razor.

୨ । ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁଆଦି ପଶୁଙ୍କ ପାଦର ନଖ, ଟାପୁ ବା ଖୁର—

2. Hoof of some beasts.

୩ । ନଖାନାମକ ସ୍ୱଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଏହା ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାମ୍ବକାର
ଖୋଲ; ଘୋଡ଼ିଲେ ସ୍ୱଗନ୍ଧ ହୁଏ ।)—

3. Fasciolaria (a scented herb) (a kind
of horny marine substance emitting
odour on being heated and used in
making scented oil).

୪ । ଖଟର ଖୁର—4. Bed-post.

୫ । ପାଦ—5. Foot.

ନିସ୍ତେଷ ହୋଇ ବଣ୍ଟି ଦ୍ୱାରା, ବସ୍ତ୍ରାବରଣ ଖୁର ଖୁର—

ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଖୁରକ୍ଷେପ—ସ. ବ. (ଖୁର ଧାତୁ; ଖୁର + କ୍ଷେପ)—ନାଚ—

Khurakshēpa A beast's kick.

ଖୁରଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସ. କୁରଙ୍ଗ)—୧ । ମୃଗ—

Khuraṅga 1. Deer.

୨ । ଏକଜାତୀୟ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ମୃଗ—

2. A small species of deer.

ଖୁରାଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପତ୍ରରେ ସିଆଁ ହୋଇଥିବା ବଡ଼

Khurardā ଚଉପତ୍ର—Big plates made of leaves
sewn together.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପବଦ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
'ଘାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଖା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦୁ' ଦେଖିବେ ।

ଖୁରଣସ୍—ସ. ଚଣ. ପୁ (ଖୁର+ନାସିକା, ନିପାତନ; ଖୁର ପର ନାକ
Khuranas ସାଦାର)—୧ । ଦେପଟା ନାକ—

ଖୁରଣସା } ଶ୍ଵା
ଖୁରଣସା }

1. Flat nosed.

୨ । ନାଲୁଆ—2. Having a pointed nose.

ଖୁରଣସ—ସ. ଚଣ. ପୁ—ଖୁରଣସ୍ (ଦେଖ)—

Khurapasa • Khurapas (See)

ଖୁରଣି—ଦେ. ବି—ପିତାକୋରୁଆଁ (ଦେଖ)—

Khurani Pitakoruāñi (See)

ଖୁରଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ହି. ଖୋଟା=ଦୁଷ୍ଟିତ; ମନ)—୧ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ—

Khurandā 1. Inhabitant of Hindusthān.

ଧୋଟୀ, ଧୋଟି ୨ । ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. One whose language is Hindi.

ଖୁର ଦାତରେ ଗୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ସତର୍କତାରେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀକରଣ

Khura dārdhāre chālibā ହୋଇ ଚଳିବା—To do some work with extreme caution and under strict rules.

ଖୁର ଧରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କମାର ଦ୍ଵାରା ଖୁରକୁ ଶାଣ ଦିଆଯିବା—

Khura dharāibā To cause a razor to be sharpened by a smith.

ଖୁର ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖୁରକୁ ଦାକ୍ କରବା—

Khura dhribā 1. To sharpen a razor.

୨ । ଖୁରକୁ ହାତରେ ଧରିବା—

2. To hold a razor by the hand.

ଖୁରଧାର—ଦେ. ବି—ଖୁରର ଖସ୍ତା ପ୍ରାନ୍ତ—

Khuradhāra Sharp blade of a razor.

ଖୁରନ୍ୟାସ—ସ. ବି (୨୩ ଚକ୍ର; ଖୁର+ନ୍ୟାସ)—ଖୋଜ; ଖୁରର ଚକ୍ର—

Khuranyāsa Hoof-marks, hoof-prints.

ଖୁରପ—ଦେ. ବି (ସ. ଖୁରପ; ଭୂଲ—ଇଂ. ସ୍ପେସର)—ବୁମ୍ବିରୁ ଗାସ

Khurapa ଛେଲିବାର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଓ ବେଶ୍ୟ ଲଗିଥିବା

ଧୂସରୀ ଦୃଢ଼ଅବ—A grass-scraper.

ଖୁରପା

ଖୁରପଦା—ସ. ବି (୨୩ ଚକ୍ର; ଖୁର+ପଦ)—

Khurapadā Khurapadā Khurapadā Khurapadā

ଖୁରପା—ଦେ. ବି—ଖୁରପ (ଦେଖ)—

Khurapa Khurapa (See)

ଖୁରପାଣି—ଦେ. ବି (ସ. ଖୁର+ପାନ)—ମନୁଷ୍ୟ ଶିଅର ହେଉଥିବା

Khurapāñi ବେଳେ ଭଣ୍ଡାର ଯେଉଁ ଗିନାରେ ପାଣି ରଖିଥାଏ,

ଶିଅର ହେବା ପରେ ସେ ଗିନାରେ ବଳକା ରହିଥିବା

ପାଣି, ଖୋରୁକଣିଷ୍ଠ ଜଳ—

Water left after use in a barber's basin

after shaving a person.

ଖୁରପି—ଦେ. ବି—୧ । ଖୁରପ (ଦେଖ)

Khurapi 1. Khurapa (See)

ଧୂସରୀ ୨ । ମୋତିକର ଚମଡ଼ା ଛେଲିବା ଯନ୍ତ୍ର—

ଖୁରପା 2. The scraping instrument of a cobbler.

ଖୁରପ୍ରା—ସ. ବି (ଖୁର+ପ୍ରା=ପ୍ରୋଥୁତ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—

Khurapra ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଫଳକବିଶିଷ୍ଟ ଶର—

An arrow with a semi-circular head.

ଖୁରମା—ବୈଦେ. ବି (ପା. ଖୁମ୍ଭିଲ୍ଲଖୁମ୍ଭିଲ୍)—

Khurama ୧ । ଲୁଣିଆ ଘୃତପକ୍ୱ ମସକା ପିଣ୍ଡୁକବିଶେଷ—

ଧୂସରୀ 1. A fragile cake fried in ghee and

ଧୂସରୀ seasoned with salt.

୨ । (ପା—ଖୁମ୍ଭିଲ୍)—ଶୁଖିଲା କାବୁଲି ଖଜୁରିକୋଳ—

2. Dry date-fruits; dried fruits of Phoenix Dactylifera.

[ଦ୍ର—ଏ ଖଜୁରି ଗଛ ଭିତରେ ୨୦/୨୦ ହାତ ବଡ଼େ, ଏ ଖଜୁରି ଗଛର ସ. ନାମ ପିଣ୍ଡୁ ଖଜୁରି; ଏ ଗଛର ମୂଳରୁ ଯେଉଁ ଶାଖା-ମାନ କଦଳୀ ଗଛ ମୂଳରୁ ବାହାରିବା ପୃଥା ପରି ବାହାରେ ସେ ଶାଖାମାନଙ୍କୁ କାଟିଦେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଭୁଲିବେ ଯୋଗଲେ ସେଥିରୁ ନୂଆ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଏହି ଗଛର ଗଛପାତଳ ଫଳକୁ ଶୁଖାଇଲେ ତାହା 'ଖୁରମା' ହୁଏ ଓ କଃ ଫଳକୁ ଶୁଖାଇଲେ 'ହୁଆସ' ହୁଏ ।]

୩ । (ଭୂଜା—କୋମ୍ପା)—କୁରୁମା; ଭଜା ମାଂସ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭରକାସ (ଏଥିରେ ହଳଦା ପତ୍ତ ନ ଥାଏ)—

3 Curry prepared with roasted meat without the addition of turmeric.

ଖୁରମୁଠି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପ୍ରକୋଷ୍ଠସ୍ଥ ଯେଷ୍ଟକାରେ ଭଣ୍ଡାରୀ ଖୁର—

Khuramuṭhi ଅବ ରଖେ—

Barber's razor-wallet.

ଖୁରଲି—ସ. ବି (ଖୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅଳ+ଶ୍ଵା. ଇ)—

Khurali. ୧ । ଯୁଦ୍ଧବ୍ୟାୟାସ—

1. Military exercise or practice.

୨ । ବ୍ୟାୟାମ—2. Gymnastics.

୩ । ଅସ୍ତ୍ରଶିକ୍ଷା—3. Training in the art of using weapons.

୪ । ବିପକ୍ଷ ଆକ୍ରମଣରେ ବିପରୀତ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ ତାହାର ଅର୍ଥାସ—

4. Exercises of self defence.

ଖୁରଶାଣିଆଁ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କାଢ଼ମୁକ୍ତ ମିଠା ପାଣିରେ ଥିବା

Khurashāñiāñi ଛୋଟ ମାଛ—(ଏହା ମିରିକାଳ ମାଛଠାରୁ ସାନ

କରମା ଓ ଦେପଟା)—A kind of medium-sized fresh-

water fish with scales.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଖୁରସାବନା—ଦେ. କି (ସ. କୁର୍ ଧାତୁ ବା ଶୁରଧାତୁ; ଭୁଲ—ହୁ.
Khurasābān Khurābān = କୋରବା)—ଛେଟ ଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା
ଗଛର ମୂଳପାଖ ମାଟିକୁ ଅଗଭୀର ଭାବରେ ଲେଉଟି-
ପାଉଟି କରି ଶିଥିଳ କରିବା—

To turn up and loosen the earth super-
ficially with a hoe.

ଖୁରସିଆ—ଦେ. ବି—ଖୁରଶାଣିଆଁ (ଦେଖ)

Khurasī Khurasāṇiāṇī (See)

ଖୁର—ଦେ. ବି (ସ. ଖୁର)—୧ । ଘୋଡ଼ାଆଦି ପଶୁଙ୍କ ଟାପୁ—

Khurā 1. Hoof.

ଧୁବୁ; ଧୁବା ସେ ବସନ୍ତଋତୁରେ ଖୋଳ ହୋଇ ମହା—କୃଷିବିଦ୍. ମହାଭରତ. ବନ ।

ଖୁର [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଯେଉଁ ପଶୁମାନଙ୍କର ଶିଂଘ
ନାହିଁ (ଯଥା ଘୋଡ଼ା, ଗଧ) ସେମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ର ଶେଷଭାଗରେ
ଥୁବା ଖୁର ଶୁଙ୍ଖମୟ ଏବଂ ଗୋଲକାର, ଏହାକୁ ଟାପୁ ବୋଲାଯାଏ,
ଯେଉଁ ପଶୁମାନଙ୍କର ଶିଂଘ ଅଛି (ଯଥା ଗୋରୁ, ମୃଗ, ସମ୍ବର ଛେଳି,
ମେଘା) ସେମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ାଭାଗର ଶୁଙ୍ଖମୟ ବସ୍ତୁ ଭୂସଂଲିଖ,
ଏହାକୁ ଖୁର ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଖଟପାଣ୍ଡିଆ; ଖଟଗୋଡ଼ା—

2. Bed-posts.

୩ । ପାତ୍ରର ବଉଳି—3. The circular stand below
a pot; the ring at the bottom of an
utensil.

ଖୁରୁ ଚଷକ ଝଟି ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ ଯଥା ଦିଶେ—

ରାଧାନାଥ. ପାଦବୀ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋଡ଼ା—4. Leg.

କରଣ ଖୁରରେ ଦଣ୍ଡବଦ—କୃତ୍ତିକାକୃମାସ, ନଅପୂର୍ଣ୍ଣି ।

ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁର—1 Dagger.

୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗ) ପାଟୁଆ (ଦେଖ)

2. Phātua (See)

ଖୁରକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଖୁର ଧାତୁ + ଅକ)—ଜୀବ; ଜନ୍ତୁ—

Khurāka Animal.

(ଖୁରକା-ଶ୍ୱ) ବିଦେ. ବି (ଆ. ଖୁରକ)—ଖୋରକ୍ (ଦେଖ)

Khorāk (See)

ଖୁରକି—ପ୍ରା. ବି—ଖୋରକ୍ (ଦେଖ)

Khurāki Khorāk (See)

ଖୁରଘା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଖୁର ଓ ଘାତ)—

Khurāghā ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରରେ ହେବା କ୍ଷତ ରୋଗ; ପାଟୁଆରୋଗ—

Ulcer in the hoofs of cattle; foot-diseases
of cattle.

ଖୁରଟି—ଦେ. ବି (ସ. ଖୁର ଓ ମୃତ୍ତିକା)—

Khurṭi ୧ । ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରଦ୍ୱାରା ଉଠିବା ମାଟି—

ଧୁରାଟି 1. Earth and dust blown or displaced
by the hoofs of animals.

୨ । କାଦୁଅରେ ଗୋରୁ ବା ଛେଳିଆଦି ଖୁଲିବା ପରେ କାଦୁଅ
ଶୁଖିଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ଖୁରର ଯେଉଁ ଦାଗ ମାଟିରେ ଖାଲ-
ଛିପ ହୋଇ ରହିଯାଏ—

2. Dry uneven foot-marks left by the cattle
after going over a muddy spot.

ଖୁରାଣି—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ; ପୁରାତନ ପ୍ରତ୍ନମାନଙ୍କରେ
Khurāṇi ଦେଖାଯାଏ; ସ. ଖବ)—୧ । ବୃହତ୍ ସଂଖ୍ୟାବିଶେଷ—

1. A large number

୨ । ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ; ଖୁରାଣି—

2. A class of excellent horses.

ରଥ ବୋହେବକ ଚାହିଁ ଗଜ ପାଞ୍ଚ ଝବ

ପର ପରକ୍ ଖୁରାଣି ଖୁରାଣି ସେ ରୁରା ।

ସାରଳା. ମହାଭରତ ଅବ ।

ଖୁରାଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—କୁରାଣ୍ଟା (ଦେଖ)

Khurāṇṭa Kurāṇṭa (See)

ଖୁରାଣ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସ. ଖୁର)—୧ । ନ୍ୟାଙ୍କୁ (ଦେଖ)

Khurāṇṭi 1. Nyāṅku (See)

୨ । ନଉକୁଳ ବନ୍ଧର ଅଗ୍ରଭାଗ—

2. The summit of an embankment.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—

3. A species of sea-water fish.

୪ । ହିନ୍ଦୀଭାଷା—4. The Hindi language.

ଖୁରାଣ୍ଟି ଚାଲେଇବା—ଦେ. କି—ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ—

Khurāṇṭi chālēbā ମାନ ବ୍ୟବହାର କରିବା—

To intersperse Hindi words and expressions
while speaking the Oriya language.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆମାନେ ଗୁମିଗଲେ ବା ତେଜରେ କଥା କହିଲେ
ହିନ୍ଦୀଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଖୋଲି ତଳେ
ନୋଟ୍—ଦେଖ ।]

ଖୁରଲକ—ସ. ବି. (ଖୁର + ଅଲକ)—ଲୌହଶର—

Khurālaka Iron-arrow.

ଖୁରଲିକ—ସ. ବି. (ଖୁର + ଅଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ)—

Khurālīka ୧ । ଖୁରମୁଠି—1. A razor-wallet.

୨ । ଲୌହଶର—2 Iron-arrow.

୩ । ଚକଥ—3. Pillow.

ଖୁରସାନି ଜୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ସ. ପାରସିକସମ୍ଭାଷା)—

Khurāsāni juāṇi ଖୋରସାନି ଜୁଆଣି (ଦେଖ)

Khorāsām juāṇi (See)

ଖୁର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖୁର; ଏହାର ପଦ ଖୁରପର ଦାଉଆ ଥିବାରୁ)—

Khuri ୧ । ପାଣି ପିଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମୃତ୍ତିକା ପାତ୍ର;
ଧୁରୀ

ମାଟିଗିଲାସ—

ଧୁରିଆ, ଧୋରିଆ 1. Earthen pot used for drinking;
earthen glass.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନିତ କରାଯିବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ କହିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନିତ କରାଯିବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସମୟର ପରିମାଣବିଶେଷ; ଏକ ଘଣ୍ଟା—

2. A fixed measure of time; one hour.

ବାଜିଲ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଥମ ନାମା ଖୁରୁ ।

ସାଜଲ ମାଜିଲ ସେ ବଚନମା ମାଜଲ ମୁକୁରସ୍ୟ ଶିବ ।

କବିମୁର୍ତ୍ତ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

୩ । ଦଣ୍ଡ (ସମୟ) (ଦେଖ)—

3. Danda (time) (See)

ଖୁରୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ଥାଇ ସେହିଦେ ଦେଲେ

ଶ୍ରବଣରୁ ମନମୋହନଶିଳା ।

କବିମୁର୍ତ୍ତ୍ୟ କବିତା ।

୪ । ଶଣ୍ଢ, ବଳଦ ଆଦି ଖୁରୁ ବା ଶୁଙ୍ଘରେ ଆଘାତ କରି

ମାଟିକୁ ଖୋଜିବା—4. Pawing of cattle or stamping or tearing the ground by their hoofs and horns.

ଖୁରୁ ବାହୁରୁ କର ପ୍ରଭୁ—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦନ୍ତପ୍ରାଣୀ ।

୫ । କଳହାଦର ପ୍ରଥମ ସୁଦ୍ରପାତ—5. Initiation of a quarrel; provocation of a quarrel.

୬ । ପୂର୍ବକାଳରେ ସମୟ ମାପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରବିଶେଷ (ଏଥିରେ ବାଲି ବା ଜଳ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ଏବଂ ସେ ଛିଦ୍ରବାଟେ ପାତ୍ରରୁ ବାଲି ବା ଜଳ ନିଃସ୍ରେଷିତ ହେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଲାଗେ । ପାତ୍ରରୁ ଯେତେକ ପାଣି ବା ବାଲି କମିଯାଏ, ସେହି ଅନୁସାରେ ସମୟ ନିରୂପିତ ହୁଏ)—6. Sand-glass or water-glass with a hole at the bottom for measuring time.

୭ । ଅଶ୍ୱାଦର ଟାପୁ—7 Hoof.

ଭଦ୍ରାସ୍ତ୍ର ଖୁରୁକ ଶାଳ, ଭଦ୍ରାସ୍ତ୍ର ନୋହୁବ ସୁବ ।

ଭଞ୍ଜ ବୋହେହାସୁଦୟ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି-୧ । କଂସା—

1. A bell-metal pot.

୨ । ଖୁରୁପର ଦାଡ଼ୁଆ ଫଳକଶିଖୁ କଂସା; ପିଞ୍ଜା—

2. A bellmetal pot with a sharp rim.

ଖୁରୁଆ—ଦେ. କଣ --୧ । କଉକୁକଥା (କଥା); ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ (କଥା)—

Khurix 1. Curious; comical (speech).

ଖୁବ୍‌ଖୁବ୍ ୨ । ଖିଙ୍ଗି ଶୁଳା; ଚିତ୍ତବୃଦ୍ଧି (ଲୋକ)—

2. (person) Easily vexed; surly; of irritable temper.

ଖୁରୁ କରବା—ଦେ. କି—ଘୋଡ଼ା ଚାଲିବା ବା ଦଉଡ଼ିବା ବେଳେ

Khuri karibh ଟାଣ ଭୂମିରେ ଟାପୁ ବାଜିବାରୁ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ

କରବା—(a horse) To produce a sound

by the hoofs striking on the hard

ground while running.

ବାଜା ଖୁରୁ କରବାରେ ଚହଟ

ନଗରକେ ଶୁଣି ଅତି ଉଦାତ୍ । ପ୍ରଦାୟ ଶଶିସେଣା ।

ଖୁରୁ ଖାଇବା—ଦେ. କି—୧ । (ସ. ଖୁର; ଖୁରୁଦ୍ୱାର ମାଟି ରଖିବାକୁ)—

Khuri khāibh ପରସ୍ପର ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶୁଙ୍ଘ ବା ଟାପୁ

ଆବାମାବା ଦ୍ୱାରା ପଶୁଜାତିର ମୃତ୍ତିକା ଭାଙ୍ଗିନ କରିବା—

ଖୁରୁ କରବା 1. To paw with the hoofs or tear the

earth with the horn (said of cattle etc before fighting with each other).

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଥମେ ଥଣ୍ଡା ଲଗାଇବା—

2. To play jokes at first; to provoke joke.

ଖୁରୁଙ୍ଗ—ପ୍ରା. କ. (ସ. କୁରଙ୍ଗ)—ଖୁରୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Khurūṅga Khurūṅga (See)

ଖୁରୁ ଲଗାଇବା—ଦେ. କି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖୁରୁ ଖାଇବା ୨ (ଦେଖ)

Khuri lagāibh Khuri khāibh. 2 (See)

ଖୁରୁଶାଣ—ଦେ. କ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରତ୍ନାବଳେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସ. ଖର-

Khurisāṇa ଶାସନାୟ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—ଉଚ୍ଛ୍ୱାଳାଙ୍ଗସ୍ତ୍ର

ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—A high-mettled horse.

ଖୁରୁଶାଣୀ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କି—ଖୁରୁଶାଣ (ଦେଖ)

Khurisāṇi Khurisāṇa (See)

ଖେପୁଛନ୍ତି ଖୁରୁଶାଣୀ ଘଣ୍ଟାବଦ ତେଜ । ପୀତାମ୍ବର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖୁରୁଶାସି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କି. (ସ. ଖର ଶାସନାୟ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

Khurisāsi Khurisāṇa (ଦେଖ)

Khurisāṇa (See)

ମରୁଆଳ ବାଦ୍ୟରେ ମଡ଼ୁର ସମ ତାଳ

ଗଲନ୍ତି ଖୁରୁଶାସି ବିଅନ୍ତ ସମତାଳ ।

ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

ଖୁରୁସାଣିଆଁ—ଦେ. କଣ—ସୁଦୃଢ଼ ଓ ମନୋହର (ଜୀବ)—

Khurisāṇiāṇi Small and beautiful (animal).

ଖୁରୁ—ସ. କଣ. (ଖୁର + ଅଛି ଅର୍ଥରେ; ଇନ୍. ୧ମ ୧ବ)—

Khuri ଖୁରୁଥିବା; ଖୁରୁକଶିଖୁ (ଜନ୍ତୁ)—

Hoofed (animal).

ଦେ. କି—ଖୁର (ଦେଖ)

Khuri (See)

ଖୁରୁଖୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କି—ସୁଦୃଢ଼ (ଦେଖ)

Khurukhuri Rāhārdi (See)

ଖୁରୁଖୁରୁଆ—ଦେ. କଣ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ଵୀ—ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ବା ବାହୁଣୀ

Khurukhuri ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଖୁରୁଖୁରୁ ହୋଇ ଚାଲେ—

(ଖୁରୁଖୁରୁରେଇ—ଶ୍ଵୀ) Walking briskly and charmingly.

ଖୁରୁଖୁରୁ—ଦେ. କି. କଣ. (ସ. ଖର)—

Khurukhuru ଖୁରୁଖୁରୁ (ଦେଖ)

Khurukhur (See)

ଖୁରୁଙ୍ଗ—ଦେ. କ. (ସ. କୁରଙ୍ଗ)—ଖୁରୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Khurūṅga Khurūṅga (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଖ,ଗ	ଙ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ନ

ଖୁରୁଚି—ବୈଦେ. ଚ. (ଅ. କୁରୁଶୀ)—ଚଉକି, ବେଶାସନ—

Khuruchi Chair.

କୁର୍ସି

କୁରୁସୀ

ଖୁରୁଡା—ଦେ. ଚ. (ଦେ. ଖୁରୁଡ଼ି = ନଡ଼ିଆ)—ଖୁରୁଇ ନଡ଼ିଆ; ଯେଉଁ
 Khururda ନଡ଼ିଆ ଭିତରୁ ପାଣିଯାକ ଚିବାକ୍ ମର ଯାଇଥାଏ,
 ଖୁରୁ (ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆରୁ ପାଣି ଶୁଖିଯିବାରୁ ତାହାର ଶସ
 ଶେଷରେ ଶୁଖିଯାଏ, ସେହି ଦେଉଳରୁ ଉଦ୍ଭୁତ ନଡ଼ିଆକୁ
 ନାଚରେ ହଲାଇଲେ ତାହା ଖଡ଼ଖଡ଼ ହୋଇ ବାଜେ)—
 Dried cocoanut (the kernel of which
 becomes separated from the shell
 when the water inside it dries up).

ଶୁଖି ଶୁଖି ଥାଏ ତୋ ଫଳ ଭରେ

ବେହୁ ଖାଏ ବେହୁ ଖୁରୁଡ଼ି କରେ—ଜଳମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରାବରଣିଣୀ ।

ଖୁରୁଡ଼ି—ପ୍ରା. ଚ.—ଖୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Khururdu Khururda (See)

ଖୁରୁଡ଼ି—ପ୍ରା. ଚ.—ଖୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Khururdi Khururda (See)

ଖୁରୁପା—ଦେ. ଚ.—ଖୁରୁପ (ଦେଖ)

Khurupa Khurapa (See)

ଖୁରୁପି—ଦେ. ଚ.—ଘାସଅଳକୁ ଖୁରୁ ବାହାର କରିଦେବାର ଯନ୍ତ୍ର—

Khurupi Grass-scraper.

ଖୁରୁପିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଖୁରପ)—

Khurupiba ଖୁରୁପିରେ ଘାସ ଛେଳିବା—
 ଟାଙ୍ଗ To scrape off grass with
 a scraper.

ଖୁରୁପେଇବା—ଦେ. କି. (ସ. ଖୁରପ)—ଖୁରୁପିବା (ଦେଖ)

Khurupeiba Khurupiba (See)

ଖୁରୁମା—ଦେ. ଚ.—ଖୁରମା (ଦେଖ)

Khuruma Khurama (See)

ଖୁରୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଚ.—ଘୋଡ଼ାର ଦେହ ଗୁଞ୍ଜିବା କମ୍ବେ

Khurulā ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାପାକଥା; ଖରଡ଼ା—Iron-comb
 for a horse; curry-comb.

ଖୁରୁଶାଣ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ଚ.—ଖୁରୁଶାଣ (ଦେଖ)

Khurusāṇa Khurusāṇa (See)

ଖୁରୁଶାଣି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ଚ.—ଖୁରୁଶାଣ (ଦେଖ)

Khurusāṇi Khurusāṇa (See)

ଖୁରୁସାଇବା—ଦେ. କି.—ଖୁରୁସାଇବା (ଦେଖ)

Khurusāiba Khurasāiba (See)

ଖୁରୁସାଣିଆ—ଦେ. ଚ. ଶ.—ଖୁରୁସାଣିଆ (ଦେଖ)

Khurusāṇiā Khurisāṇiā (See)

ଖୁରୁସିଆ—ଦେ. ଚ.—ଖୁରୁସିଆ (ଦେଖ)

Khurusia Khurasāṇiā (See)

ଖୁରୁସୀ—ବୈଦେ. ଚ.—ଖୁରୁସୀ (ଦେଖ)

Khurusi Khur-si (See)

ଖୁରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—(ସ. ଖୁରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ

Khureiba ଧାତୁ)—୧ । ଗୋଡ଼ହାର ଆଡ଼େଇବା—1. To
 separate or push a thing to one side
 by the leg.

୨ । ଖୁରୁଖାଇବା; ଖୁରୁହାସ ଭୂମିକୁ ଗୁଞ୍ଜିବା—

2 To paw the ground with the hoof

ଖୁର୍କି—ଦେ. ଚ.—ନେପାଳର ଗୁର୍ଖାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବାକିଆ କଟୁଣ—

Khurki Kookrie knife used by the Gurkhas of
 କୁର୍କୀ Nepal.

ଖୁରୁଡ଼ି

ଖୁର୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ. (ସ. ଖୁର୍କି)—

Khurji ଖୁର୍କି ଗୁଣ୍ଡିଆ ଶ୍ରେଣୀ—Dryitches.

ଦରେ ନାହିଁ ଭରନ୍ ଭଣ୍ଡ

ଝେମ୍ କରୁଛ ଖୁର୍କି ଚଣ୍ଡ—ଦର ।

ଖୁର୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ. ଖେଳିବା—To play.

Khurda (root)

ଖୁର୍ପା—ଦେ. ଚ.—ଖୁରପ (ଦେଖ)

Khurpa Khurapa (See)

ଖୁର୍ପି—ଦେ. ଚ.—ଖୁରପ (ଦେଖ)

Khurpi Khurapa (See)

ଖୁର୍ମା—ଦେ. ଚ.—ଖୁରମା (ଦେଖ)

Khurma Khurama (See)

ଖୁଲ୍‌ଖୁଲ୍—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ଭୁଲ. ସ. ଖୁଲ୍‌ଖାତୁ)—ମୁଖ ମାଝି

Khulkhul ଗାଳିବାର ଅନୁଚ ଶବ୍ଦ; କୌଣସି ଭନ ଓ ଶୁଦ୍ଧ
 ପଦାର୍ଥକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅଳାଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ ବା ଗଛରୁ
 ବକଳ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ; ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍—

Sound resembling that of dried barks
 peeling off a tree or of small articles being
 slowly or profusely poured out.

ଖୁଲ୍‌ଖୁଲ୍‌ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବଣ—ଭୁଜଧନ-ସହକାରେ

Khulkhulatel (ହାସ୍ୟ କରିବା)—(to laugh) Very
 loudly.

ଖୁଲ୍‌ଖୁଲିଆ—ଦେ. ଚ.—ଧାନ କ୍ଷେତରେ ବାଜୁଙ୍ଗାପରି ଜାତ ଦେବା—

Khulkhuliā ଭୃଣବିଶେଷ—

A grass-like weed growing with
 paddyplants.

ଖୁଲ୍‌ତା—ଦେ. ଚ.—ଖଲତା (ଦେଖ)

Khulta Khalatā (See)

ଖୁଲ୍‌ସୀ—ଦେ. ଚ.—ଖୁଲସା (ଦେଖ)

Khulsā Khulāsā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଘଟାକ୍ଷମେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯିବ । ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଙ୍ଗ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଖୁଲଣା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କାହାଣୀବର୍ଣ୍ଣିତ ଧନପତି ବର୍ଣ୍ଣିକର ପତ୍ନୀ—

Khulanā 1. Name of a wife of a rich merchant
ସୂଚନା mentioned in the folk-tales.

[ଦ୍ର—‘ଖୁଲଣା’ ଏକ ଲକ୍ଷପତି ବର୍ଣ୍ଣିକର କନ୍ୟା । ଏ ଗୋଟିଏ-ଧନପତି ବର୍ଣ୍ଣିକକୁ ବିବାହ କରୁଥିଲା । ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ଏ ରତ୍ନମାଳା ନାମୀ ଅପୁରୁ ଥିଲା । ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଅଭିଷେକରେ ବର୍ଣ୍ଣିକଘରେ ଜନ୍ମ ଲଭି ସେ ଏହି ନାମ ନେଇଥିଲା । ଏ ଶ୍ରାମନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱଦାଗରର ମାତା । ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାର କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଜଣେ ଅପୁରୁର ନାମ—

2. Name of a celestial Nymph.

୩ । ଏହି ସ୍ତ୍ରୀର ଚରିତାବଲମ୍ବନରେ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ-ପୁସ୍ତକ—

3. An Oriya-book describing the said damsel.

ଖୁଲଣାସୁନ୍ଦରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖୁଲଣା (ଦେଖ)

Khulanāsundarī Khulanā (See)

ଖୁଲମ୍‌ଖୁଲ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. ଓ ବିଶ—(ଅ.)—

Khulamkhulā ଖୁଲମ୍‌ଖୁଲ (ଦେଖ)

ଖୋଲାଖୋଲି Khullamkhulā (See)

ଖୁଲମ୍‌ଖୁଲ

ଖୁଲମ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାର୍ଗ; ପଥ—

Khulama Road; way.

ଖୁଲସା—ବୈଦେ. ବିଶ (ଅ. ଖୁଲ, ଖୁଲସା)—୧ । ଅବୁଝିତ; ନିଷ୍ପତ୍ତି;

Khulāsā କର୍ମକାନ୍ତକରଣ—1. Frank; sincere.

ଖୋଲା, ଖୋଲାସା ୨ । ମୁକ୍ତ; ଅବରୋଧହୀନ—

ଖୁଲାସା 2. Unobstructed; free.

୩ । ସରଳ ପ୍ରସାର—

3. Simple; extracted; abbreviated

୪ । ପରିଷ୍କୃତ—4. Clean.

୫ । ମେଲ—5. Open.

୬ । ସ୍ପଷ୍ଟ—6. Clear

ବି—୧ । ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—1. Clear words; frank words.

୨ । ସରଳ ପ୍ରସାର; ସାରାଂଶ—

2. Import; extract, abbreviated form.

୩ । ତାଲିକା—3. List; detail.

୪ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା—4. Explanation.

ଖୁଲସା ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ପରିଷ୍କୃତ ଝାଡ଼ା—

Khulāsā jhārdā Clearance of bowels.

ଖୋଲାସା ନାଟ [ଦ୍ର—ଖୁଲସା ଦାସ, ଖୁଲସା ଦସ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏହି

ଖୁଲାସା ନାଟ ଅର୍ଥରେ ହୁଏ ।]

ଖୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଦାଣ୍ଡ; ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଥ—

Khuli 1. Village-road; road.

ଉଦଲ ବାବୁ ବାଜିଲ ଗୁଲ, କୁଦୋପାଲର ମଞ୍ଚା ଖୁଲ—ଢଗ ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ—2. Byelane.

ଖୁଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଖୋଲିବା (ଦେଖ)—

Khulibā Kholibā (See)

ଖୁଲୁଖୁଲିଆ—ଦେ. ବି—ଖୁଲୁଖୁଲିଆ (ଦେଖ)

Khulukhulīā Khulkhulīā (See)

ଖୁଲୁଖୁଲୁ—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଖୁଲୁଖୁଲୁ (ଦେଖ)

Khulukhulu Khulkhul (See)

ଖୁଲୁତାତ—ପ୍ରା. ବି (ସ. ଖୁଲୁତାତ)—

Khulyatātā ଖୁଲୁତା (ଦେଖ)

Khurdutā (See)

ଖୁଲି—ସ. ବିଶ (ଶୁଭ + ଲ ଧାତୁ = ପାଇବା + ଅ)—

Khulla ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Small; little.

୨ । କନିଷ୍ଠ—2. Younger.

ଖୁଲିତାତ—ସ. ବି (ଖୁଲି = କନିଷ୍ଠ + ତାତ = ପିତା)—

Khullatātā ଖୁଲୁତା; କକେଇ—

Junior paternal uncle.

ଖୁଲିମ୍‌ଖୁଲ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ପରିଷ୍କୃତରୂପେ, ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ—

Khullamkhulā 1. Clearly; plainly.

ଖୁଲାଖୁଲା ୨ । ନିଷ୍ପତ୍ତିଭାବରେ—2. Frankly

ଖୁଲମ୍‌ଖୁଲା ୩ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରୂପେ—3. Openly.

୪ । ଅବାଧରେ—4. Without restraint.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ପରିଷ୍କୃତ; ସଫା; ସ୍ପଷ୍ଟ—

1. Pure; plain, clear.

୨ । ବନ୍ଧନରହିତ; ମୁକ୍ତ; ଅବାଧ—

2. Free from restriction or restraint.

୩ । ନିଷ୍ପତ୍ତି—3. Frank

୪ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—4. Open.

ଖୁଲିମ—ସ. ବି—ଗସ୍ତା; ସଡ଼କ—

Khullama Road (Apte).

ଖୁଲମ

ଖୁସ୍—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କ୍ଷୁଦ୍ରପଥରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ପବନ

Khus ବାହାର ଯିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ସ୍ୱସ୍ତ ଶବ୍ଦ—

୧. Low hissing sound (like wind escaping from an opening).

[ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ୱସ୍ତସ୍ତରୁ ଅନୁଭୂତ ।]

ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା)—୧ । ଅନନ୍ତନକ; ପ୍ରିୟପ୍ରଦ—

1. Pleasant; agreeable.

(ଯଥା—ଖୁସ୍‌ଖୁସ୍)

୨ । ଅନନ୍ତ; ପ୍ରସନ୍ନ—2. Pleased.

(ଯଥା—ଖୁସ୍‌ମିଳା)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

୩ । ସେକାରେ କୃତ—

3. Done out of one's free will.

(ଯଥା—ଖୁସ୍ କବାଲ ।)

[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଖୁସ୍ କବାଲ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ କବାଲ)—୧ । କେତା ଓ
Khus kabāl ୧ କେତାଙ୍କ ଆପୋଷରେ ସମ୍ପର୍କର ଚକ୍ରସୂତ୍ର—
ଖୋସକବାଲା 1 A deed of private sale.

ଖୁସକବାଲା ୨ । ବିନାସରତରେ ବା ଜରୁରି ବା ଅଭବ ନ
ଥାଇ ବିକେତା ଚକ୍ର କରବା ସମ୍ପର୍କର ଚକ୍ରସୂତ୍ର—
2. A deed of sale without necessity.

୩ । ବିନାସରତରେ କବାଲ—

3. An unconditional deed of sale.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କର ବିକେତା ସେକାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ନ କର
ଘଟନାଚକ୍ରରେ ବା ଅଦାଲତକଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଚକ୍ର କରେ
ତହିଁର କବାଲକୁ ଖୁସ୍ କବାଲ ବୋଲାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଖୁସ୍କି—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଭୂଲ—ସ. ଶୁଷ୍କ)—

Khushi ୧ । ଅନାବୃଷ୍ଟି ଜନିତ ମରୁଡ଼ି; ଅନାବୃଷ୍ଟି—
(ଧୋଇ—ବିପତ୍ତି) 1. Draught; want of rain.

ଖୁସ୍କି ୨ । ଶୁଖିଲା ଚୁର୍ଣ୍ଣିଆ—

ଖୁସ୍କି 2. Dry itches; scurf.

୩ । ଶୁଷ୍କତା—3. Dryness.

ବୈଦେ. କଣ—୧ । ଶୁଷ୍କ—1. Dry.

୨ । ଚୁଷ୍କି ଗ୍ରାମ (ସମୟ ବା ସ୍ଥାନ)—

2. Rainless (time or country)

ଖୁସ୍କିନି—ଗ୍ରା. କି. ବଣ—ଅଜ୍ଞାତଭାବରେ—

Khushini Imperceptibly; stealthily.

ଖୁସ୍କବେ

ଖୁସ୍କବେ

ଖୁସ୍ ଖବର—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ଖବର)—ସୁସ୍ୱାଦ—

Khus khabara Good tidings.

ଖୋସକବାଲା

ଖୁସ୍ ଖବରୀ

ଖୁସ୍ ଖାସ୍—ବୈଦେ. (ଧନ୍ୟଜ୍ଞକରଣ) ଅ—୧ । ଚୁପ୍ ଚୁପ୍—

Khushkhas 1. Secretly; quietly.

୨ । (ଖୁସ୍ ଖାସ୍ ଠାରୁ ଅନୁଚୟନ) ଧୀର ଧୀର ସ୍ୱସ୍ତ ଶବ୍ଦ—

2. Very low hissing sound.

ଖୁସ୍ ଖାସ୍ ହେବା—ବୈଦେ. କି—୧ । ଭୁଲି କରି ପରସ୍ପର କଥାବାତୀ—

Khushkhas hebba ହେବା—

ଖୁସ୍ ହୋନା 1. To whisper to one another.

୨ । ଖୁସ୍ ଖାସ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—

2. To make low hissing sounds.

ଖୁସ୍ ଖାସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଅ—ଖୁସ୍ ଖାସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khushkhas (etc) Khushkhas etc (See)

ଖୁସ୍ ଗପ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ + ଗ. ଗଳ୍ପ)—

Khush gapa ଆମୋଦଜନକ କଥାବାତୀ; ମଜାଦାର କାହାଣୀ—

(ଖୁସ୍ ଗପ—ଅନ୍ୟରୂପ) Pleasant talk; chitchat.

ଖୋସଗପ

ଖୁ ସବାତ

ଖୁସ୍ ଗଳ୍ପ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ + ଗ. ଗଳ୍ପ)—ଖୁସ୍ ଗପ (ଦେଖ)

Khush galpa Khushgapa (See)

ଖୁସ୍ ଡିଲି—ବୈଦେ. କଣ. (ଫା. ଖୁସ୍ ଡିଲି)—

Khushdili ୧ । ସେ ସବୁ ଦଶାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଥାଏ—

ଖୁସ୍ ଡିଲି 1. One who is cheerful under any circumstances.

୨ । ହସ୍ତର, ଥିଲି—

2 Jocular; full of fun and laughter.

ଖୁସ୍ ନାମ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ନାମେନ୍ଦ୍ର)—

Khushnam ୧ । ସୁନାମ; ସୁଖ୍ୟାତି; ସୁସମ୍ପା—

ଖୋସନାମ 1. Good name, reputation.

ଖୁସ୍ ନାମା ୨ । ନେତୃତ୍ୱାତ୍ମା; ପ୍ରଶଂସା—2. Praise.

ଖୁସ୍ ନାମା—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ନାମେନ୍ଦ୍ର)—

Khushnam ୧ । ଖୁସ୍ ନାମ (ଦେଖ)

Khushnam (See)

ଖୁସ୍ ନାମି—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ନାମେନ୍ଦ୍ର)—

Khushnami ୧ । ଖୁସ୍ ନାମ (ଦେଖ)

Khushnam (See)

ଖୁସ୍ ବାସ୍—ବୈଦେ. କ. (ଥା)—୧ । ଆନନ୍ଦ; ସୁଖ—

Khushbas 1 Happiness.

ଖୁସ୍ ବାସ୍ ୨ । ସୁବିଧା—2. Ease; comfort.

ଖୁସ୍ ବାସ୍ ପ୍ରଜା—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ବାସୀ ପ୍ରଜା) (ଦେଖ)

Khushbas prajha Khushbasi prajha (See)

ଖୁସ୍ ବାସ୍ ରାତା—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ବାସୀ ପ୍ରଜା) (ଦେଖ)

Khushbas rata Khushbasi prajha (See)

ଖୁସ୍ ବାସୀ—ବୈଦେ. କ. (ଥା)—ଖୁସ୍ ବାସ୍ (ଦେଖ)

Khushbasi Khushbas (See)

ବୈଦେ. କଣ. (ଥା)—୧ । ଆନନ୍ଦ; ସୁଖ—

1. Happy.

୨ । ସୁବିଧା—2. Easy; comfortable.

୩ । ସୌଖୀନ; ନବୋଦ୍ୟମୀ, ଅବ୍ୟବସାୟୀ (ଯାତ୍ରାଦଳାଦି)—

3 Amateur.

ଖୁସ୍ ବାସୀ ପ୍ରଜା—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁସ୍ ବାସୀ ପ୍ରଜା ବା ଭଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର

Khushbasi prajha ପ୍ରଜା (ଯଥା—କ୍ରାନ୍ତି; କରଣ)—

Respectable tenants of a zamindary.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପ୍ରକାର ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଓ ମାତ୍ର ୧୬ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଓ ମାତ୍ର ୧୬ରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ୧୬ ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ୧ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଇହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଖୁସ୍‌ବିକି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁସ୍ + ବି. ବିକ୍ରୟ)—

Khushbikri ବିକେତାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ବିକ୍ରୟ;
ଖୋସବିକ୍ରି ଅଦାଲତକଦ୍ୱାରା ବା ଘଟନାଚକ୍ରେ ବା ଦେଶ-
ଦାୟରେ ବାଧା ନ ହୋଇ ବା ଗରଜ ନ ଥାଇ
ବିକେତାଦ୍ୱାରା ସମ୍ପତ୍ତିବିକ୍ରୟ—

Voluntary sale, private sale.

ଖୁସ୍‌ବୁ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଫା. ଖୁସ୍‌ବୁ)—

Khushbu ଖୁସ୍‌ବୋଇ (ଦେଖ)

Khushboi (See)

ଖୁସ୍‌ବୋ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଫା.)— ଖୁସ୍‌ବୋଇ (ଦେଖ)

Khushbo Khushboi (See)

ଖୁସ୍‌ବୋଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁସ୍‌ବୁ; ଖୁସ୍‌ବୋ = ଅନନ୍ତଜନକ ଗନ୍ଧ;)

Khushboi ଭଲ—ସ. ବଃ = ଗନ୍ଧନ, ମେଦନା କୋଷ)—

ଖୋସବୋ ସୁଗନ୍ଧ; ସୁବାସ—Sweet smell.

ଖୁସ୍‌ବୁ ବିଶ—ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Sweet-scented.

ଖୁସ୍‌ମିଜାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁସ୍‌ମିଜାଜ)—

Khush mijaj ଚିତ୍ତର ପ୍ରସନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—

ଖୋସ ମେଜାଜ Mental delight; good humour; state
of being in good humour.

ଖୁସ୍‌ମିଜାଜ

ଖୁସ୍‌ମେଜାଜ } ଅନ୍ୟ ରୂପ
ଖୁସ୍‌ମିଜାସ
ଖୁସ୍‌ମିଜାସ }

ଖୁସ୍‌ମିଜାଜ—ଦେ. ବିଶ—ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତ—

Khush mijaji Of delightful nature; sweet-
natured.

ଖୁସ୍‌ମେଜାଜ

ଖୁସ୍‌ମିଜାଜ

ଖୁସ୍‌ମେଜାଜ } ଚିତ୍ତ—ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତ—

ଖୁସ୍‌ମିଜାସ } ଅନ୍ୟରୂପ State of being in good

ଖୁସ୍‌ମିଜାସ } humour.

ଖୁସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କୋଷ)—

Khush ୧ । ପଣସ, ଅଭୟବିର ଖଜକୋଷ; କୋଷ—

1. The seed-capsules of jack and other
fruits.

୨ । ଖୋସା; ଶ୍ଵୀମାନଙ୍କର ନୁଡ଼ା—

2. Chignon of a woman.

ଖୁସାଉବା—ପ୍ରା. ବି—ଖୁସାଉବା (ଦେଖ)

Khushabā Khushāibā (See)

ଖୁସାମତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁସ୍‌ ଅମତ)—ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା

Khushamat ପାଇଁ କରାଯିବା ମିଥ୍ୟାପ୍ରଶଂସା; ତୋଷାମୋଦ;

ଖୋସାମଦ; ଖୋସାମୋଦ ଚାଟୁକାର; ଚାଟୁକାର—Flattery.

ଖୁସାମଦ

ଖୁସାମତ—ଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖୁସାମତ)—ଖୁସାମତୀ (ଦେଖ)

Khushamati

Khushamati (See)

ଖୋସାମଦି ଦେ. ବି—୧ । ଖୁସାମତ (ଦେଖ)

ଖୁସାମଦୀ

1. Khushamat (See)

୨ । ଖୁସାମତ କରିବା ଅଭ୍ୟାସ—

2. Habit of flattering others.

୩ । ଖୁସାମତ କରିବା ଜୀବନା—3. Earning one's
livelihood by flattering others.

ଖୁସାମତୀ—ଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖୁସାମତ + ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଇଆ)—

Khushamati ୧ । ଚାଟୁକାର, ପ୍ରାବକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

ଖୋସାମୁଦେ; ଖୋସାମଦିଆ 1. Flattering (person).

ଖୁସାମଦ ତାଳା ୨ । ପ୍ରୀତିଜନକ; ଚାଟୁପୂର୍ଣ୍ଣ (ଉକ୍ତି)—

ଖୁସାମଦୀ ଟଙ୍କା 2. Flattering (words).

୩ । ଚାଟୁପ୍ରେମ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3 Fond of flattery

୪ । ଖୁସାମତ କରିବା ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ ବା ଜୀବନା—

4. Making a living by flattery; flatterer
by habit.

ଖୁସାମଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)— ଖୁସାମତ (ଦେଖ)

Khushamada

Khushamat (See)

ଖୁସାମଦୀ—ଦେ. ବିଶ—ଖୁସାମଦୀ (ଦେଖ)

Khushamadiā

Khushamati (See)

ଖୁସାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର) ବି—ରୁଅ ମୁଣ୍ଡର ଛଦ୍ମ ଇତରେ ପଶିଥିବା

Khushali କାଣ୍ଡିଆ—Thin strips of bamboo running
through the holes at the ends of
bamboo-rafters (in a thatched
house).

ଖୁସି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁସି)—୧ । ଅନନ୍ଦ—1. Delight.

Khushi

୨ । ଆମୋଦ—2 Pleasure.

ଖୁସି

୩ । ମନଖୁସି; ଇଚ୍ଛା—3. Wish.

ଖୁସା

୪ । ସନ୍ତୋଷ—4 Contentment.

୫ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—5. Comfort; ease.

ଖୁସି

ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଖୁସ୍)—୧ । ଅନନ୍ଦ—

ଖୁସ

1 Delighted.

୨ । ପ୍ରୀତି, ଆହ୍ଲାଦିତ—2. Pleased

୩ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Contented.

୪ । ଅନନ୍ଦଜନକ—4 Delightful.

[ଦ୍ର—ଫା. 'ଖୁସ୍' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯେତେ ଶବ୍ଦ ଲାଗେ, ସେତେ
ଶବ୍ଦ ଗୁଣରେ 'ଖୁସି' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସେହି ଅର୍ଥ ଦିଏ ।]

ପ୍ରା. ବି—ଅଳ୍ପୁଷ୍ଟ ଅପାନବାୟୁ (ସାଧାରଣତଃ ଏପରି ବାୟୁ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୂର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—Wind passed
down stealthily, that is without any
sound.

ଖୁସି ନବ୍ୟାଶୀ—ଉପା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଇଥ	କ	ନ

ଶୁଦ୍ଧିବାସୀ—ଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଶୁଦ୍ଧିବାସ)—୧ । ଅନନ୍ଦ—

Khusibāsī 1. Merry, delighted

୨ । ସୁଖୀ—2. Happy.

ଖୁସୁର ଖାସର—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ମର୍ମର; ଶୁଷ୍କପତ୍ରର

Khusur khāsar ବା ଶୁଲ୍ଲିବା ବେଳେ ପିଚ୍ଛୁଥିବା ଲୁଗାର ଘର୍ଷଣ

ଧ୍ୱସ୍ତବ ଫୁସ୍ତବ ଜଳିତ ଅନୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ—1 Low sound of

ସୁସୁର ଫୁସୁର rustling of leaves or cloth.

୨ । ପରସ୍ପର କାନ ପାଖେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦ କରି କଥାବାର୍ତ୍ତା

ହେବା; ପୁସ୍ତ ପୁସ୍ତ—2. Whispering.

ଦେ. କି. ବିଶ. —୧ । ନିଃଶବ୍ଦରେ ଶୁଲ୍ଲିଯିବା ପ୍ରକାରେ—

1. Stealthily; like one slipping away unnoticed

୨ । ପୁସ୍ତୁରୁ ପୁସ୍ତୁରୁ ବା କାନିକାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—

ପ୍ରକାରେ—2. In a whispering tone.

ଖୁସୁରୁଖାସୁରୁ—ଦେ. ଅ ଓ କି. ବିଶ. —ଖୁସୁରୁଖାସର (ଦେଖ)

Khusurukhāsuru Khusur khāsar (See)

ଖୁସୁରୁଖୁସୁରୁ—ଦେ. ଅ ଓ କି. ବିଶ. —ଖୁସୁରୁଖାସର (ଦେଖ)

Khusurukhusuru Khusurkhāsar (See)

ଖୁସୁରୁମୁସୁରୁ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. —ଅପ୍ରତିଭ ହେବା—

Khusurumusuru hebā To be nonplussed; to be

at one's wit's end.

ଖୁସ୍କି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଶୁସ୍କ = ଶୁଷ୍କ; ଶୁଖି = ଶୁଷ୍କତା, ତୁଳ -ସ୍ତ ଶୁଷ୍କ) —

Khuskī ୧ । ଶୁଷ୍କତା—1. Dryness

ଧୁସ୍କି ୨ । ମୃତତନ୍ତ୍ର—2. Dead tissues of skin.

ଧୁସ୍କି ୩ । ଉର୍ପି, ରୁପି—3 Dandruff.

(ଧୋଇ—ବିପତ୍ତି) ୪ । ମରୁତ; ବର୍ଷାଭବଜନିତ ଶସ୍ୟହାନି—

4. Draught; failure of crop due to want of rain.

* । ଶୁଖିଲା ବାଟ—5. Dry road.

୬ । ସ୍ଥଳପଥ—6. Road on the land.

ଖୁର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ୍ତ.—ଖେଳିବା—

Khūrdā (root) To play.

ଖୁର୍ପ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସ୍ତ. ଖର୍ପ)—ଖର୍ପକାୟ; ବାମନ—

Khūrpa Dwarf fish.

ଜୟ ବଳକ କପଟଲ ମୁଣ୍ଡର

ବର୍ତ୍ତନ କଳମ ସ୍ତବ ପ୍ରବ୍ୟସ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

ଖୁର୍ପ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସ୍ତ. ଖର୍ପ)—ଖର୍ପକାୟ—

Khūrpa Dwarf fish.

ଅସି ଶୁଭରୁପ ଧର, ପ୍ରବଳ ଦର୍ଶନ କର,

ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡର ଅର୍ଦ୍ଧସେ ପିଠି । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

ଖୁଷ୍ଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ) —

Khṛushṭa (etc) ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khrishṭa etc. (See)

ଖେଇ—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ଦୈନିକ

Khei ଭୋଗ ଲାଗିବା ପଦାର୍ଥରୁ ସେବକମାନଙ୍କୁ ଦୈନିକ ଖୋରାକ-

ଆହି ରୂପେ ଦିଆଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ—A certain part

of the offerings distributed to different

Sebakas or servants of a Deity as

fooding-allowance

ଖେଉଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଘଉଡ଼ିବା, ଧକ୍କା ମାର ଚଢ଼ିବା; ଚଢ଼ା—

Kheudā Driving or pushing away.

ଖେଉଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି.—ଖେଉଡ଼ିବାର ଶିଳ୍ପନୁରୂପ—

Kheudāibā Causative form of Kheudibā.

ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ବନକୁ ଖେଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖେଉଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସ୍ତ. ଖେଟ୍ = ମୁଗୟା)—

Kheudibā ୧ । ଶଉଡ଼ିବା (ଦେଖ)

ତାଡ଼ିଏ ଦେଖା 1. Kshaudibā (See)

ଖେଦନା ଗାଳ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ବନକୁ ଖେଉଡ଼ାଇ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ

୨ । ଖେଦିବା (ଦେଖ)

2. Khedibā (See)

୩ । ଶିକାର ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବା—

3. To chase an animal.

କିନ୍ତୁ ସେ ହୃଦୟୋଥନ ବଳାଇଣ ଗାଳ

ଖେଉଡ଼ିଲେ ବନମୁଗଙ୍କୁ ପଲ ପଲ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ

ଖେଉରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପ୍ରଭାବ—

Kheuri Influence.

ବାବୁଙ୍କର ନିଶାର ଖେଉରିରେ ଦେହଟା ଜଳୁଥିଲା—

ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ତଳ

ଖେଉରିବା—ଗ୍ରା. କି (ସ୍ତ. ଖୌରି)—ଖିଅର କରିବା—

Kheuribā To shave.

କ୍ଳୋବିକବା ଲକ ନ ଥାଏ ସେଇ ମୁହଁର,

ହଜାମତ ବନାନା, ମୁଁ ଡନା ଭଣ୍ଡାର ନ ଥାଏ ଖେଉରିବାକୁ—ପ୍ରବଚନ ।

ଖେଁଖା—ଦେ (ଧନ୍ୟନୁକରଣ, ତୁଳ. ସ୍ତ. ଖୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା, ସ୍ତ.

Kheñkhāñ ଖିଖି = ଅନୁକରଣଧ୍ୱନି) ଅ—୧ । ଉଚ୍ଚଦାସ୍ୟ ଶବ୍ଦ

ଧିନଧିନ (ଖୁଁ ଖୁଁ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର)—

କହକହା 1. Sound of loud laughter.

ଧ୍ୟେକଧ୍ୟେକ ୨ । କ୍ରୁର ଶୂଗାଳ ଓ ମାକଡ଼ିଙ୍କର ଖିଙ୍କାରିହେବା ଶବ୍ଦ—

ଧୁର୍ଗନା 2. Snarling of enraged monkeys

and jackals.

ଖେଁଖାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ. ସ୍ତ. ଖିଖି = ଶୂଗାଳ; ବ. ଖେଁକ—

Kheñkhārī ଶିୟାଳ)—କୋକିଶିଆଳ—Fox.

ଖେଁଖେ—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଖେଁଖା (ଦେଖ)—

Kheñkheñ 1. Kheñkhāñ (See)

ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଚନ୍ଦ୍ରା ଚଳେ ହୃଦୟ ପଶୁର ଖେଁଖେ କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗୋବତ୍ସା

ବନେ ପଡ଼ି ଅନାଇଲା ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦ୍ରବିଡ଼ ଓ ଚଡ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଡ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚଡ଼ିତ ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ରାଷ୍ଟ୍ରାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଡ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଡ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । କାଶର ଭୂତ ଶବ୍ଦ—

2. Sound of loud coughing.

ଖେକେୟାଁ—ଫ. ଶବ୍ଦ. ପୂ—୧ । ଭବିଷ୍ୟଦାଶ୍ରମ—

Khekhenyān

1. Making loud laughing sound.

(ଖେକେୟାଁ—ଶ୍ରୀ)

୨ । ଭବିଷ୍ୟରେ କାଶୁଥିବା—2 Coughing loudly.

ଖେକରୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ (ଭୁଲ—ବ. ଖେକଶିୟାଲ)—

Khekarli

କୋକଶିଆଳ—Fox

ଖେକିବା—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) କି—ଖେକିବା (ଦେଖ)—

Khekibā

Khekibā (See)

ଖେଖେ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—ମେଦିନୀପୁର ଓ ଉତ୍ତର-ବାଲେଶ୍ଵର—

Khekhe

ଅଞ୍ଚଳରେ ସବାରିକାଳୁଆ ବେହେରା (ହାଡ଼ି, ପାଶ-
 ଅଦ) ମାନଙ୍କର ନିରର୍ଥକ ଡାକବିଶେଷ—An un-
 meaning vociferation of paliki-bearers
 in North-Balasore and Midnapur.

ଖେଖୋ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—ଖେଖେ (ଦେଖ)—

Khekho

Khekhe (See)

ଖେକ୍ଷିଆଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ଶ (ଭୁଲ. ବ. ଖେକଶିୟାଲ; ଫ.

Khekshīāla ଶୁଶୁ=ଶୁଗାଲ)—ଶୁଗାଲବିଶେଷ; କୋକଶିଆଳ—
 Fox; Vulpis Bengalensis.

[ଦ୍ରୁ—ଏମାନେ ଚିଲୁଆଙ୍କ ପରି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଵରରେ ନ ବୋବାଇ
 ଖେଖେ ସ୍ଵରରେ ବୋବାନ୍ତି ।]

ଖେକ୍ଷିଆଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ଶ—ଖେକ୍ଷିଆଲ (ଦେଖ)—

Khekshīāli

Khekshīāla (See)

ଖେକ୍ଷା—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ବ [ଫ. ଶୁ ଶୁ (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)]—ଶୁକାର
 Khekshā ଦେବା; ଖେକ୍ଷିବା; ଦାନ୍ତ ବାହାର କରି ଖେଖେ ଶବ୍ଦ
 ଖେକ୍ଷାନି କରିବା—To make a snarling sound.

ଖୁରାଣା ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । ଯେ ଶିଙ୍କାର ହୁଏ, ଚିଡ଼ା—

1 Snarling.

୨ । ଅବାଧ (ଭୃତ୍ୟ); ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ)—

2. Refractory; insubordinate (servant)

ଖେକ୍ଷାଖେକ୍ଷି—ଦେ. ଶ. ଓ ଶବ୍ଦ—

Khekshākhekshī

୧ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟରେ ଶିଙ୍କାଇହେବା—

ଖେକ୍ଷାଖେକ୍ଷି 1. Snarling or yelping at each other.

୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—

2. Disregarding each other.

ଖେକ୍ଷିବା—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) କି—

Khekshibā

୧ । ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଖେଖେ ଶବ୍ଦ କରିବା;

ଖେକ୍ଷାନ

ଶୁକାରବା—

ଖିସାଣା

1. To snarl at.

୨ । ଭୁଣ୍ଡି ଗାଲ କରିବା—2. To show bravado.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦେଶ ପାଳନ ନ କରି ପୈସି-

ଦେବା ବା ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଚାହାର କଥାକୁ

ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—

3. To fret at an order given by a superior.

ଖେଚଡ଼ା—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ଫ. ଖଚର କମ୍ପା ଭୂତରତ୍ନ)—

Khechardā

୧ । ଅବାଧ, ଦୁଷ୍ଟ; ପାଖା—

ଖେଚଡ଼ା, ଖେଚଡ଼ା

1. Wicked; wanton.

ଖବରା, ଖବରା

୨ । ନଷ୍ଟଚରଣ, ମନଚରଣ—

2. Profligate; libertine; immoral;
 libidinous.

୩ । ସଙ୍କର—3. Mongrel.

୪ । ଅମନୋହୋରୀ—4. Inattentive

୫ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଅଙ୍ଗସ୍ଥାନ; ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ଵାରା

ଅର୍ଦ୍ଧଶସ୍ତ୍ର (କାର୍ଯ୍ୟ)—

5. Incomplete; spoiled by having been
 partly done by several hands.

ଖେଚଡ଼ା କରିବା—ଦେ. କି—(କାମ) ବିଗାଡ଼ିବା, ଖଇରୁ କରିବା—

Khechardā karibā To spoil a work by having it
 ଖେଚଡ଼ାନ done in a haphazardly fashion.

ବିଗାଡ଼ିବା

ଖେଚଡ଼ା—ଦେ. ଶବ୍ଦ —ଖେଚଡ଼ା (ଦେଖ)

Khechardā

Khechardā (See)

ଦେ. ଶ (ଫ କୃଷର; ଖେଚରା)—ଖେଚଡ଼ା (ଦେଖ)

Khechardī (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ—ଖେଚର (ଦେଖ)

Khecharā (See)

ଖେଚଡ଼ାଙ୍ଗି—ଦେ. ଶ—ଦୁଷ୍ଟାମି—

Khechardāngi

Wickedness.

ଖେଚଡ଼ାମି, ଖେଚଡ଼ାମାନା

ଖବରାଙ୍ଗି

ଖେଚଡ଼ାମି—ଦେ. ଶ—ଦୁଷ୍ଟାମି—

Khechardāmi

Wickedness.

ଖେଚଡ଼ି—ଦେ. ଶ—ଖେଚଡ଼ି (ଦେଖ)

Khechardī

Khechardī (See)

ଖେଚଡ଼ିଆ—ଦେ. ଶ—ଖେଚଡ଼ି (ଦେଖ)—

Khechardīā

Khechardā (See)

ଖେଚର—ଦେ. ଶ—ଖୁଣ୍ଟା ମାରିବା; ଖୁଲର ଭୁଲର ଯାଇଥିବା ଅଂଶରେ

Khechana

ଭୁଟା ବା ନଡ଼ା ଗୁଢ଼ିବା (ଗୋପାଳାଥ ନନ୍ଦ)—Putting
 new straw into a dishevelled thatch.

ଖେଚରା—ଫ. ଶ—ଖଚର (ଦେଖ)—

Khechara

Khachara (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ସ. କ—ଖେଚର (ଦେଖ)—

Khachara (See)

କଳସିଲେ । ବ୍ୟବସ୍ଥିତରେ କବଳ କୋଟ ।

କହି ରେରେକାର ଗିରେ ଖେଚର କୋଟ ସଂଖ୍ୟାରେ

ଏକପକ୍ଷୀ କୋଦଣ୍ଡରେ ଉଆପି ରହ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହସିଦ୍ଧିକାମ ।

ଖେଚର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଖେଚରା; ଖଇ ବା ଲିଆରେ ରହି—
Khecharā ବିବା ଧାନ — Grains of paddy left in
fried paddy.

ଖେଚରା—ସ. କ—ଖେଚରା (ଦେଖ)—

Khecharāna Khechārḍi (See)

ଖେଚରୀ—ସ. କ. ଶ୍ରୀ (ଖେଚରୀ+ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ଦେବଯୋନିବିଶେଷ—
Khecharī 1. A semi-divine class of female
beings having wings.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.

୩ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; ଦୂର ଦୂର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଦୃଷ୍ଟି
ଦେବାରୂପ ମୁଦ୍ରା—3. Name of Tantric
exercise consisting of directing the
sight of both the eyes to the middle of
both the eye-brows

୪ । ଖେଚରା (ପ୍ରକୃତବାଦ) (ଦେଖ)—

Khechārḍi (See)

ଖେଚରୀ ମୁଦ୍ରା—ଦେ. କ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; ଦୂର ଦୂର ଅନୁଗତ
Khecharī mudrā କରୁଠାକୁ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ରୂପ
ସାଧନ—The Tantric exercise of directing
the sight of both the eyes to the middle-
most portion between the two eye brows

ଖେଚରୀ ମୁଦ୍ରାର ଚରଣ ଶୁଣ, ଅତିଶ୍ରମ ସେହି ଅଗୋଚର ସ୍ଥାନ ।

ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେରା ।

[ଦ୍ର—ଏଥର ଶାଶ୍ୱତଚରଣ—ଦ୍ରବ୍ୟୋତ୍ତରଣତା ଦୃଷ୍ଟିମୁଦ୍ରା ରବତ
ଖେଚରୀ ।]

ଖେଚରା—ଦେ. କ (ସ ଖେଚରା; କୁଶର, ଖେଚରା; କୁଶର =
Khechārḍi ହିନ୍ଦଲ ମିଶ୍ରିତାନ୍ତ)—୧ । ଘିଅ, ମସଲା, କୋର-
ସିଚଡ଼ି, ଖିଚଡ଼ି ନଡ଼ିଆ, ହଳଦି, ତାଲି ପ୍ରଭୃତି ମିଶି ରକା ହୋଇଥିବା
ସିଦ୍ଧି ଅନ୍ନ—1. A hotchpot made of rice
and spilt pulse boiled together and
seasoned with spices, turmeric, cocoa-
nut-scrappings and ghee.

୨ । ବହୁ ବସ୍ତୁର ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ—

2. Medley of many things.

ଖେଚୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) କ—ଖେଚୁରା (ଦେଖ)—
Khechurḍi Khechārḍi (See)

କଟ କଟରେ ବସନ୍ତ ଭେଦ କୋଇଲା ହୋଇଛି ବଞ୍ଚିଛି,

କଲ ଚଣ୍ଡୁଳରେ ସୁଧାରସ ବୋଲି ଧାଉଁ କରୁଛି କି ଖେଚୁରା—ନାଳମଣି ଚନ୍ଦ୍ରାବରଣୀ ।

ଖେଚେଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. କଣ—ଖେଚେଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Khecherḍā (etc) Khechārḍa etc (See)

ଖେଚେଡ଼ି—ଦେ. କଣ—ଖେଚେଡ଼ି (ଦେଖ)—

Khecherḍi Khechārḍi (See)

ଘଣ୍ଟା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଧେନୁ ବନାଶକ,

କ ଦେଉ ଶାସ ପିଠା ଖେଚେଡ଼ି ଉପକ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ପ୍ରାଣ ।

ଖେଚେଡ଼ିଆ—ଦେ. କଣ—ଖେଚେଡ଼ି (ଦେଖ)

Khecherḍiā Khechārḍa (See)

ଖେଜା—ଦେ. କ—୧ । ସମୂହ; ପଞ୍ଜା; ଦଳ—

Khejā 1. Crowd; collection; herd.

୨ । ଧାନଅନ୍ତର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ—

2. Remnants of corn etc.

୩ । କିଛିଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟ (ଯଥା—ପଇସାଏ, ଦୁଇ ପଇସା, ଏକ
ଅଣା) ରେ ଚିକ୍ରୟ କରାଯିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର
ଶ୍ରେଣି ଶ୍ରେଣି ଗଦା—

3. Small heaps of commodities to be sold
at a fixed price.

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) କ—ଖେଜା; ପୋଥି—

1 A book.

(ଯଥା—ଖେଜାଏ ପାଠ)

୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) କ—କିଡ଼ା—2 Bundle; sheaf.

(ଯଥା—ପାନ ଖେଜା ।)

ଖେଜି—ଦେ. କ (ଅଦଗର୍ଥକ ଆକାର; ଭୂଲ. ପୁଞ୍ଜି, ଗୋଞ୍ଜି, ବଞ୍ଜି)—

Kheji ଖେଜା (ଦେଖ)

Khejā (See)

ଖେଜି ଖେଜି ପୁଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜି ବୁଦା ବୁଦା ହୋଇ

ପଲାଇ ଅସୁ କେହି ପଛରେ ଲୁଚି ଦ୍ୟୁତି—ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣବିହାରଣ ।

ଖେଞ୍ଚ—ଦେ. କ (ସ. ଖଚ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ, ଶିଦ ଧାତୁ = ଦୃଢ଼ଣ ଦେବା;
Kheñch ଭୂଲ. ସ. ସଙ୍କୋଚନ)—

ଖେଞ୍ଚ ୧ । ଅଭିଳାଷ; ଅନଟନ; ଅଭାବ; ଅସାଧ୍ୟତା—
1. Insufficiency; want.

୨ । କେନ୍ଦ୍ରା, ଗଲା; ମେଞ୍ଚ—2 Peg.

୩ । ଅବରୋଧ; ବାଧା—3. Obstacle.

ଦେ. କଣ (ସ. ସଂକ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ଶ୍ରେଣି—

1 Smaller than necessary.

୨ । ଅଭାବପ୍ରସ୍ତ—2. Wanting

୩ । ଅପରସର—3. Narrow.

୪ । ଅସାଧ୍ୟତା—4. Insufficient.

ଖେଞ୍ଚଖାଞ୍ଚ—ଦେ. କ—୧ । ଅନଟନ, ଅଭାବ—

Kheñchkhāñch 1. Insufficiency; want.

କସାକସ ୨ । ଧରାଓଢ଼ଣ—2. Mutual pulling
and dragging.

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପଦର ଓ ଚକ୍ରିର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚକ୍ରିର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପରକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣରେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ବେଶିକେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୂ’ ବେଶିକେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ବେଶିକେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ବେଶିକେ ।

ଦେ. ଶ୍ରେଣୀ—ଅଭାବପ୍ରାପ୍ତ—Wanting, deficient;

pennyless.

ଂଶେଷା—ଦେ. କ—୧ । ଯେଉଁ ବାଉଁଶରେ ଚିତାମଳରେ ପୋଡ଼ା—
Kheñchanā ୧ । ଯାଉଥିବା ମୂର୍ଦ୍ଧାରକୁ କେଷାକେଷୁ କରନ୍ତୁ—

1. A bamboo for poking at a corpse which is being cremated.

୨ । ଗେଞ୍ଜିକାକାଠି; ଯେଉଁ ସବୁ ଲମ୍ବ ବାଡ଼ିରେ ଚାଲିବ
କଥାକୁ ଉତ୍ତରରେ ତେଜ କରାଯାଏ—2 A poker.

ଂଶେଷାବାଡ଼ି—ଦେ. କ.—ଗୋଟିକାକାଠି; ଗେଞ୍ଜିକାକାଠି; ଯେଉଁ
Kheñchanābārdi କାଠିରେ ଚାଲିବ କଥାକୁ ଉତ୍ତରରେ—
A poker.

ଂଶେଷା—ଦେ. କ—୧ । ଟିକିବା; ଟିକା; ଟାଣିବା; ଟଣା—

Kheñchā 1. A tight pull; a tug.

ଧେନ, ଧେନ, ଧିନ ୨ । ପେଟ କାମୁଡ଼ି ହେବା; ପେଟଟଣା;
ଧିନି ୩ । ପେଟମର—2. Colic.

୩ । ଏକାକିକମେ ଉପରକୁ ଓ ତଳକୁ ଟାଣିବା—

3. To pull up and down.

୪ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ଚରତାର୍ଥ କରବାର କୃତ୍ରିମ ଉପାୟ—
4. Self-pollution.

୫ । କେଶ; କାଳା—5. Protruding peg.

ଂଶେଷାଭବା—ଦେ. କି—ଂଶେଷବାର ଶିଳ୍ପରୁ ରୂପ—

Kheñchāibhā The causative form of Kheñchibhā.

ଧେନ, ଧିନ

ଧିନି

ଂଶେଷାଂଶେଷ—ଦେ. କ—୧ । ପରସ୍ପର ଟଣାଟଣି; ଟିକାଟିକି, ଟଣାଟିକି—
Kheñchākheñchi 1. Mutual tugging or pulling.

ଧିନି ୨ । କମି କରବା—2. Curtailment.

ଧିନି

ଂଶେଷବା—ଦେ. କି. (ସ. କୃଷ ଧାତୁ)—୧ । ଟିକିବା; ଟାଣିବା—
Kheñchibhā 1. To pull; to draw up.

ଧିନି ୨ । ଟିକିବା—2. To tug.

ଧିନି ୩ । କେଶବା—3. To poke.

୪ । (ବୋହ) ଉଠାଇବାକୁ ବା ବହନ କରବାକୁ ସମର୍ଥ
ହେବା—

4. To be able to bear or carry (a load).

୫ । ଉପରୁ ଓ ତଳରୁ ଚାଲିବା—

5. To push repeatedly up and down.

୬ । ଶରୀରାବତାର୍ଥ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଲଙ୍ଗକୁ ବାରବାର ଅଲୋଚନ
କରବା—

6. To practise masturbation or onanism.

୭ । (ପେଟ) ଟାଣିବା; କାମୁଡ଼ି ହେବା—

7. To have colic or pangs (said of belly).

୮ । ଜମା କରବା—8. To heap; to amass.

୯ । ସଂଗ୍ରହ କରବା—9. To gather; to collect.

୧୦ । (ସ. ସଂଗ୍ରହ)—ଂଶେଷିବା; ସଂଗ୍ରହ କରବା;
କମାଇବା—

10. To diminish; to curtail; to lessen.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଅନ୍ୟାୟରେ ଆଣିବା—

To bring a thing wrongly or unjustly.

ଂଶେଷ (ଧାତୁ)—ସ. ଖାଇବା—

Kheṭṭa (root) To eat.

ଂଶେଷ—ସ. କ. (ଂଶେଷ ଧାତୁ—ଭୋଜନ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kheṭṭa ୧ । ଭୋଜକ—1. Eater.

୨ । ଘୋଷକ—2. Horse.

୩ । ଗ୍ରାମ—3. Village.

୪ । ପଲକ ବା ଡାଲ—4. Shield.

୫ । କୃଷକମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଗ୍ରାମ (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)—

5. A village inhabited by agriculturists.

୬ । ପଲ୍ଲି ଗ୍ରାମ—6. A small village; hamlet.

ଂଶେଷ ବ୍ୟବହାର ବାବଦ, ଦୁର୍ଗମ ପଦର କାଳକେ ।

କରବା ଅ ଗ୍ରହଣ ।

୭ । ବଳରାମଙ୍କ ମୁଷଳ ବା ଗଦା—

7. The club of Balarāma

୮ । କଫ—8 Phlegm.

୯ । ଚମ୍ପ; ଶୁଭ—9. Hide, skin.

୧୦ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ—10. Grass.

୧୧ । ମୁଗ୍ଧା—11 Sport; chase; hunting.

୧୨ । (ସ. ଂଶେଷ—ଅକାଶରେ + ଅଧି ଧାତୁ—ଗମନ କରବା
+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗ୍ରହ—

12. The Sun and the other planets.

୧୩ । ଗ୍ରହ—13. The ascending Node.

୧୪ । ଯଷ୍ଟି; ବାଡ଼ି (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Stick.

ସ. ଶ୍ରେଣୀ—୧ । ଅଧମ—1. Low.

୨ । ମାତ—2. Mean.

୩ । ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଧାରଣ କରଥିବା—

3. Armed with weapons.

ଂଶେଷକ—ସ. କ. (ଂଶେଷ + ସାର୍ଥେ. କ)—

Kheṭṭaka ୧ । ପଡ଼ା ଗାଁ—1. Hamlet; small village.

୨ । ଡାଲ—2. Shield.

୩ । ବଳରାମଙ୍କ ଗଦା—

3. The mace of Balarāma.

ଂଶେଷା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କ—୧ । ମାଳା—

Kheṭṭā 1. A garland.

ଂଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତେ ଅଂଶ ଅର୍ଥ

ମଞ୍ଜୁଶା ଶବ୍ଦ ମଞ୍ଜୁଳରେ ଅବତାରୀ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଞ୍ୟ	ଇଅ	ଋ

୧ । ଗଭ୍ର; ଫୁଲତୋଡ଼ା—୨ A bunch of flowers put a nosegay.

ବୈଦେ ପ୍ରାଦେ. (ଖେଟ୍ଟିତାନ) ବଣ (ତେଲଗୁ)—ପୃଥକ୍—
Separate

ଖେଟ୍ଟିତାନ—ଫ. ବି—ବୈତାଳିକ, ଭାଟ—
Khetitāna Minstrel; bard.

ଖେଟ୍ଟିତାଳ—ଫ. ବି—ଖେଟ୍ଟିତାନ (ଦେଖ)
Khetitāla Khetitāna (See)

ଖେଟ୍ଟିବା—ପ୍ରା. କି—୧ । ଅବୃତ୍ତିବା—
Khetibā 1. To suffice.

୨ । ସମାନ ଦେବା—

2 To be equal; to coincide.

୩ । ପହଞ୍ଚିବା—3. To reach.

୪ । କଞ୍ଚିବା; ଉଡ଼ିବା—4. To pull tightly

ଖେଟି—ଫ. ବି. ପୁଂ (ଖେଟି ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kheti ୧ । ନାଗରିକ—1 A citizen.

୨ । ଗ୍ରାମବାସୀ—2. A villager

୩ । କାମୁକ, ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A lecher.

ଖେଡ଼—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ଫ. ଖେଳ; କ୍ରୀଡ଼ା)—

Kherda ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା—1. Play; sports

୨ । ଲୁଅ—2. Gambling.

୩ । ବ୍ୟାୟାମ କ୍ରୀଡ଼ା; ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା—

3 Sports; athletics.

୪ । କୌତୁକ—5. Jest; amusement

ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ଫ. କ୍ଷେଡ଼)—

୧ । ବିଷ—1 Poison.

କାସ ସମ ସଦନ ମଣ୍ଡ, ଖେଳ କୌତୁକ ଖେତରେ ଗଣନ୍ତି ।

ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । (ଫ. କ୍ଷେଡ଼=ଗଜବନ୍ଧନ ସ୍ତମ୍ଭ; ଭୁଲ. ବ. ଖୋଲ୍ଲୁଡ଼ା)—

ଅଟେଇ; ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଜା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—

2 Enclosure; enclosed space

ସେ ଯେତେ ହୋଇଲେ ତାହା ଭିତରେ ଖେଡ଼

ନିତ୍ୟମଣ୍ଡଳକୁ ବେଢ଼ି ହୋଇଛି ବାଡ଼—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଖେଡ଼ାଘର—ପ୍ରା. ବି. (ଫ. ଖେଲାଗାର)—ଖେଳଘର (ଦେଖ)

Kherdaghara Kheḷaghara (See)

ମାୟା ସ୍ୱପ୍ନର ଏ ମିଛ ଖେଡ଼ାଘର । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରଣ ।

ଖେଡ଼ାଇବା—ପ୍ରା. (ଇତର) କି—ଖେଡ଼ାଇ ଶିଳ୍ପ, ରୂପ—

Kherdāibā Causative form of Kherdibā.

ଖେଡ଼ାଳ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଖେଳାଳି; ସେ ଖେଳି ପାରେ—

Kherdāli Player.

ଖେଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଖରଡ଼ା)—

Kherdiā ṣṣṣṣ; ଠେକୁଆ—Hare.

ଖେଡ଼ିବା—ପ୍ରା. (ଇତର) କି—ଖେଳିବା (ଦେଖ)

Kherdibā Kheḷibā (See)

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଢ଼େଙ୍କିବା—To plough.

ଖେଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଖେଡୁ (ଦେଖ)

Kherdu Kheḷu (See)

ଖେଡୁଆଡ଼ା—ପ୍ରା. (ଇତର) ବିଶ ଓ ବି—ଖେଡୁଆଳ (ଦେଖ)

Kherduāḍa Kheḷuāḍa (See)

ଖେଡୁଆଳ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବିଶ ଓ ବି—ଖେଡୁଆଳ (ଦେଖ)

Kherduāḷa Kheḷuāḷa (See)

ଖେଡୁଆଳ ମତ ଶତରେ ବାବୁ । ଶୁଭବୋଲ, ଚଇତଣ ।

ଖେଡୁଆଳି—ପ୍ରା. (ଇତର) ବିଶ. ଓ ବି.—ଖେଡୁଆଳ (ଦେଖ)

Kherduāḷi Kheḷuāḷi (See)

ଖେଡୁଆଳି ଲାଗିବା—ପ୍ରା. କି. (ଫ. ଖେଳ)—ଅଧିକରେ ମାଡ଼ିବା—

Kherduāḷi lāgibā To be overjoyed.

ସୁନନ-ପାଦପଦ୍ମେ ଘରେ ମୁଁ ଖେଡୁଆଳି.

ଦେଖିଲେ ମୁଁ ଖେଳିବି ସେଠାରୁ ଯାଏ ବଳ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଖେଡୁତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୃଷକ—

Kherdut A cultivator.

ଖେଣ—ଦେ. ବି.—ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବୃଦ୍ଧା—

Kheṇa Useless old man.

ଖେଣ୍ଡାଖାଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଶ.—କଷାକସି; ଅନଟନ; ନ ଅଧିକା; ଖେଣ୍ଡାଖାଣ୍ଡ—

Kheṇṭkhaṇṭ Less or shorter than necessary.

ଖେଣ୍ଡାଖେଣ୍ଡ—ପ୍ରା. ବିଶ.—ବରକୁ; ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ିଆ—

Kheṇṭ kheṇṭ Growling.

ଖେଣ୍ଡାଖେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ.—୧ । ଚିଡ଼ିଲ; ଯାହାର ଚିଡ଼ା ସ୍ୱଭାବ—

Kheṇṭkheṇṭiā 1. Surly; growling.

(ଖେଣ୍ଡାଖେଣ୍ଡିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଖରୁଆ—2. Back-biting.

ଖେଣ୍ଡା—ପ୍ରା. ବି. ୧ । (ଫ. ଖୁଟି ଧାତୁ)—କଲହ—

Kheṇṭa 1. Quarrel.

୨ । (ଫ. ଖେଟି ଧାତୁ)—ଭୋଜନ—2. Eating.

ଖେଣ୍ଡା—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ଫ. ଖିଟି ଧାତୁ)—୧ । ଚିଡ଼ିଲ; ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ା—

Kheṇṭā 1. Surly; of irritable temper.

(ଖେଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଳପ ଗେଣ୍ଡା ମାଉସ ଖେଣ୍ଡା ମଠୁଆ ବଳଦ ସାର,

ସିଟିସିଟି; ସମ ଘର ସାର ବି ଫଳ ହେବ ନିଜ ମରଣ ଭାର ।

ସିଟିସିଟି } ଗଣ ।

୨ । (ଗାଳ) ଅପତ୍ୟ ବା ପରିବାରହୀନ—2. (person)

Without children or kindred.

୩ । ବୃଦ୍ଧର କଳଙ୍କସ୍ୱରୂପ—

3. A curse to the family.

୪ । ନିର୍ଜନ; ଭରଦା—4. Shameless.

୫ । (ଫ. କୁଣ୍ଡ)—କୃପଣ; ବ୍ୟସ୍ତକୃଷ୍ଣ—

5. Miserly; niggardly.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଥପର ପୁଷ୍ପରେ ପୁରବ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବାକି ଏକା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏକା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂସ୍କୃତ — ‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱିନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର — ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଭାଲପତ୍ରବଳିତ ପୋଥିକୁ ଖେଦା ଓ ବେଶି ସଂଖ୍ୟକ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୁସ୍ତକକୁ ପୋଥି ବୋଲାଯାଏ । ପୋଥିର ଭାଲପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇପାଖରେ ପଟା ଥାଏ । ଖେଦାରେ ପଟା ଲାଗି ନ ଥାଏ ।]

ଅପ ୫ । ଜାଲକୁ ପାଣିରେ ଏକଥର ପକାଇବା; ଜାଲ ପକାଇବାର ଶ୍ରେୟ ଏକ ଶ୍ରେୟ — 5. One throw of a net; one drag of a net.

ଅପା ୬ । (ସ୍ୱ. ଶ୍ୱ. ଧାତୁ ଶିତ ଖେଦ ଧାତୁ = ଶୋକାନ୍ୱିତ କରିବା, ଅନ୍ୟର ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବା) — ଘଉଡ଼ିବା; ଚଢ଼ିବା — 6. A drive.

ଚକ୍ର ୭ । ଘେରୁ; ଏକଥର ଗୁରୁପାଖେ ବୁଲି ଆସିବା; ପରିକ୍ରମା — ଘେରା, ଚକ୍ର 7. Going round; a circuit.

୮ । ଖେଦିବା; ଗୁରୁପାଖେ ବୁଲି ଆସିବା — 8. Making a circuit; circumambulation.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଖେଦା) — (ଏଥିପାଇଁ ମୃଗମାନଙ୍କୁ ଖେଦିବା ବା ଘଉଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି) — ମୃଗସ୍ତା; ଶିକାର; ପାର୍ବ — Hunt.

୯ । ପଲ; ଦଳ — 9. Herd; batch.

ଖେଦା କରିବା — ଦେ. କି — ବନ୍ୟ ହାତୀକୁ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ଖୁଆଡ଼ା କରି Khedā karibā ହାତୀ ଧରିବା — To catch wild elephants by setting up enclosures.

ଖେଦାଖେଦା — ଦେ. କି — ପଲ ପଲ — Khedā khedā Shoals; clusters; different groups. ଦଳେଦଳେ ଦେ. କି — ପଲ ପଲ ହୋଇଥିବା — ଗୁଡ଼ିକଗୁଡ଼ିକ Herding together; grouped together.

ଦେ. କି. କି — ୧ । ପଲ ପଲ ହୋଇ — 1. In groups; in clusters; in shoals.

୨ । ଦଳ ପରେ ଦଳ — 2. Batch by batch.

ଖେଦାଣ — ଦେ. କି — ୧ । ଘଉଡ଼ିବା; ଚଢ଼ିବା — Khedāṇa 1. Driving.

ଅପାନ ୨ । ଗୁଣିଆଁମାନେ ଭାବିବା ଓ ଭୂତଅଦି ଘଉଡ଼ାଇବା ଶେଦା ପାଇଁ ଭୂତାଦିଙ୍କୁ ଲୋକକୁ ଝାଡ଼ିବା ବେଳେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ଅବୁଝି କରନ୍ତି —

2. Passages muttered by exorcists while expelling evil spirits from persons.

ଖେଦାପାଠ — ଦେ. କି — ୧ । ଖେଦା ବା ପୋଥିରେ ଲେଖାଥିବା କଥା; Khedāpāṭha ପୋଥି ପାଠ — 1. Book-learning; learning written in books.

୨ । ପୁସ୍ତକଗତ କଥା; ଅନୁସୂଚିତ କଥା —

2. Learning confined to books but not mastered.

ଖେଦି — ଦେ. କି. (ଅଦର୍ପକ) —

Khedi ୧ । ପଲ; ଦଳ — 1. Herd.

୨ । ଛୁଦୁ ଦଳ — 2. A small batch.

ଖେଦ ଆସିବା — ଦେ. କି — ଖେଦ ଖାଦି ଆସିବା (ଦେଖ),

Khedi āsibā Khedi khādi āsibā (See)

ଖେଦିଖାଦି ଆସିବା — ଦେ. କି — ସବୁ ସ୍ଥାନ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା — Khedikhādi āsibā

To make a thorough search in every conceivable place.

ଖେଦ ଖେଦ — ଦେ. କି. କି ଓ କି. କି. (ଅଦର୍ପକ) —

Khedi khedi ୧ । ଖେଦାଖେଦା (ଦେଖ)

1. Khedākhedā (See)

୨ । ଛୁଦୁ ଛୁଦୁ, ଦଳରେ — 2. In small batches.

ଖେଦ ଖେଦ ହୋଇ ବଡ଼ବାଣୀଯାକେ ପୁର ପକାନ୍ତି ଛୁଳଛୁଳ ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଭା କର । ପାଠାସର ବୁଝିବୁଝିବ ।

ଖେଦିତ — ସ. କି. (ଶ୍ୱ. ଧାତୁ = ଦୁଃଖ କରିବା; ଶିତ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ତ) —

Khedita ୧ । ଦୁଃଖିତ; କ୍ଷୀଣଦଗ୍ଧ — 1. Grieved.

୨ । କାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ; ଅକାମସ୍ — 2. Tired.

ଖେଦିବା — ଦେ. କି — ୧ । ଗୁରୁ ପାଖେ ବୁଲି ଆସିବା —

Khedibā 1. To make a circuit.

ଅପା ୨ । ଗୁରୁ ଦିଗରେ ବ୍ୟାପିବା —

ଶେଦନା, ପିଟନା 2. To be scattered in all directions; to pervade through.

ତେବେହେଁ ଭାର ନ ବର୍ତ୍ତଇ ଅଙ୍ଗ ମନରେ ଖେଦ ନ ପାରେ ଅଙ୍ଗ । ପ୍ରାଚୀ ପରତେ ଗାଆ ।

୩ । (ସ୍ୱ. ଶ୍ୱ. ଧାତୁ ଶିତ) — ଖେଦିବା; ଘଉଡ଼ିବା; ଚଢ଼ିବା; ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ଚଢ଼ିଦେବା —

3. To drive away; to chase away.

ପ୍ରଭା ବରେ ନିବାଚକବରେ ଅବଧ ହୋଇ ଏଥୁ ଖେଦଲେ ଲାଗେ କର ସୁକ । କୃଷିବିଦ୍. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ପ୍ରମଣ କରିବା — 4. To travel.

୫ । ଅସନ୍ନ ହେବା — 5. To be attached to.

ସାଧୁ ଚରଣ ଭୋର ବୁଝି କୃଷି ଚରଣେ ଚଢ଼ି ଖେଦ । ନଗରାଧ. ଘରବଦ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଢ଼ଜାତ) କି — ଶିକାରୀ କରିଥିବା ସ୍ଥାନଅନ୍ତରୁ ବଣଜନ୍ତୁକୁ ହୁରୁଡ଼ାଇ ଚଢ଼ି ଆସିବା; ଆଡ଼ି କରିବା — To beat the jungle and drive in wild beasts towards the hunter.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ହ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଗୋରୁଆଦିକୁ ଅଡ଼ାଇବା—

To drive cattle.

ଖେଦୁ—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଖେଦେ ବା ଘଉଡ଼ାଏ—

Khedu

One who drives away.

ଖେଦୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେ ଗୃହର ଗୁପ୍ତ କଥା ଦାଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶ କରେ—Divulging family-secrets.

Kheduā

ଖେଦେଇ } ୩୧.
ଖେଦୋଇ }

ଖେନ୍ଦେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖଜାଇ ଦେବା (ଦେଖ)

Khenteibā

Khatāi hebā (See)

ଖେପ୍ଚୁଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଅସୁସ୍ଥ କରା—

Khepchūbā

To appropriate any thing

ଖେପ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷେପ)—୧ । ନିଃକ୍ଷେପ—

Khepa

1. Throwing; casting

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛ ରସବଦ୍

ଅଞ୍ଜଳେକ ପତ୍ତନେ ବିଦ୍ୟ ରମ ଖେପ—ସାରଳା. ମହାବିରତ. ଅଦ୍ୟ ।

ଖେପ

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ବାର, ଥର, ଛେକ ବା ଦୂଆ—

ଖେପ

2. One time or turn of an act

୩ । ଗଦା; ଗୁଣି—3. Heap.

୪ । ବେପାର ନିମନ୍ତେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିଦେଶକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ଚାହା ଚଳିଯିବ କର ଧନ ଦେଇ ଫେରିବାର ଥର—

4. A trip of trading (taking commodities to a distant place and returning home with the sale-proceeds).

୫ । ଖେପାଜାଲ—5. A casting net.

୬ । ଇସ୍ତର—6. Definiteness.

୭ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣ—

7. Exhaustive or complete statement.

ବ୍ରହ୍ମବିଷୟ କଥା କହି ନୁହେଁ ଖେପ

ଶୁଭ ବେଦ ବାମାରେ ରହୁଛ ତାର ରୂପ—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମବିଷୟଗୀତା ।

୮ । (ସଂ. ପ୍ରକ୍ଷେପ) ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ବାକ୍ୟ; ମୂଳ ବା ଅସଲ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ଥିବା ଓ ପରେ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—

8. Interpolated passage which does not belong to the original work.

୯ । ଗାଡ଼ି ବା ଜଙ୍ଗାରେ ମାଲ ଅଣିବାର ଥର—

9. Cartload or boatload of articles

(ଯଥା—ଏ ଗୋଡ଼ିତକ ଶଗଡ଼ରେ ଭିଜି ଖେପ ଦେବ ।)

ଦେ. ବିଶ—ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ; ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ଥାଇ ପରେ ଯୋଗ କରା ଯାଇଥିବା—Interpolated (passage).

ଖେପଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷେପଣୀ)—ଅଡ଼ୁଲ—

Khepanī

Oar.

ଖେପଣୀ

ଧୀରେ ଧୀରେ ବହୁ ସ୍ଵରାଶୀକ ଯେ

ସ୍ଥଳଦେଲେ ଦେଖିବି ଯେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧମାଳା ।

ଖେପା—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)—୧ । ଲମ୍ପ ବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ; କୁଦା—

Khepā

1. Leap; springing; jumping.

ଏହା ଶୁଣି ହନୁମନ୍ତ ଭର ଖୁସି ହୋଇ ବ ଖେପାରେ ଅସି ସୀତାଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଗଳବଣ. ପିଲାଙ୍କ ଗମାସଣ ।

୨ । ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଜେଙ୍ଗା ଗଛରେ ଚଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଚଢ଼ାଇର ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଗଛର କାଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ଦଉଡ଼ି—

2. A coiled ring of rope used to keep the feet of the climber attached to the trunk of a tall tree (e g. coconut) while climbing.

୩ । ମାଛ ଧରବା ନିମନ୍ତେ ବୁଲେଇକରି ପାଣି ଭିତରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରାଯିବାର ଏକପ୍ରକାର ଜାଲ; ଘାଉଁର ଜାଲ; ଭଉଁର ଜାଲ—

3. A throwing net used in fishing.

ପ୍ରାଦେ (କୁଜଙ୍ଗ) ବି—କେଉଁଟିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ମାଛ ରଖିବାର

ପାକ; ଖାଲେଇ—

A basket for putting fishes in.

ଖେପାଜାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷେପ ଓ ଜାଲ)—ଭଉଁର ଜାଲ—

Khepājāla

A casting net.

ଝେମ୍ପା ଜାଲ

[ଦ୍ର—ଏ ଜାଲ ଗୋଲକାର ଓ ଲମ୍ବ ମୁଣି ପର । ଏହାର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ । ଜାଲର ମେଲ ପାଖର ପରିଧିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ସୀସାଗୁଳ ବଜା ଥାଏ । ମାଛ ଧରବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଙ୍ଗାରେ ବା ପାଣିକୂଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦଉଡ଼ିର ଶେଷ ଭାଗକୁ ଆପଣା ହାତରେ ଅଳ୍ପିଆର କରି ରଖି ଏ ଜାଲକୁ ଘୁରେଇ କରି ଦୂରକୁ ଗଢ଼ିବ ପାଣି ଆଡ଼କୁ ନିକ୍ଷେପ କରେ । ଜଳମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲକାର ସୀମାକୁ ଅଧିକାର କରି ଏ ଜାଲ ପଡ଼େ ଓ ସୀସା ଗୁଳର ଭାବରେ ଜାଲର ମେଲ ମୁହଁ ପାଣି ତଳକୁ ଡୁକିଯାଏ । ସେହି ପରିଧିର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମାଛଗୁଡ଼ିକ ସେ ଜାଲରେ ରହି ଯାଆନ୍ତି ଓ କ୍ଷେପଣ-କାଣ୍ଡ ତାହା ଧୀରେଧୀରେ କୂଳକୁ ବା ନୌକା ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିଲା-ବେଳେ ଜାଲର ମେଲ ମୁହଁ ସୀସାଗୁଳର ଭାବ ଯୋଗୁଁ ମୁହଁ ହୋଇ ଯାଏ ଓ ମାଛ ଯାକ ସେହି ମୁହଁର ମୁଣି ଭିତରେ ରହି ଯାଆନ୍ତି ।]

ଖେପା ମାରିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)—୧ । କୁଦା ମାରିବା; ଲମ୍ପ

Khepā māribā ଦେବା—1. To jump or spring up.

ମାଫାନ ୨ । ଖେପା ଦଉଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ଗଛ ଚଢ଼ିବା—

କୁଦନା 2. To climb a tree with the help of a ring-rope.

୩ । କୁଦାମାର ଯିବା—3. To stride; to walk with big strides.

ଖେପି—ଦେ. ବି.—କ୍ଷେପି (ଦେଖ)

Khepi

Kshepi (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୁରୁଷ ୧ ଚିହ୍ନର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଗ୍ୟ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

ଖେପିଜାଲ—ଦେ. ବି.—ଖେପାଜାଲ (ଦେଖ)

Khepijāla Khepājāla (See)

ଖେପିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଶିପ ଧାତୁ)—ଖେପିବା (ଦେଖ)

Khepibā Kshepibā (See)

ରାତ୍ରାଘରେ ବର୍ଷ ସବୁଦେ ଶୂନ୍ୟ ଗଲ ସେ ଖେପି । (ଗୋପାଳାଧ ନନ୍ଦ) ସ୍ବଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ଶଗଲ ପଲେଟି ପେଟେ ଖେପେ ମଉ ବ୍ୟାସ ।

(ଗୋପାଳାଧ ନନ୍ଦ) ସାରଳାମହାଭାରତ ।

ମଉବା ବେଳକୁ ବେଳେ ଖେପଇ ପବନ ।

(ଗୋପାଳାଧ ନନ୍ଦ) ନାମରତ୍ନ ଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—୧ । ପହଞ୍ଚିବା—1. To reach.

୨ । ପ୍ରବେଶ କରି ପାରୁବା—

2. To be able to enter.

୩ । ଅର୍ଥୁବା—3. To suffice.

୪ । ସମାନ ହେବା—4. To be equal.

ଖେପି ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଖେପା ମାରିବା (ଦେଖ)

Khepi māribā Khepā māribā (See)

ଖେବ (ଧାତୁ)—ସ. —ସେବା କରୁବା—

Kheb (root) To serve; to wait upon.

ଖେବ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଶୋଭ)—ଶୋଭ (ଦେଖ)

Kheba Kshobha (See)

ଖେବଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି —ଫୋପାଡ଼ିବା—

Khebardibā To throw away.

ଖେମଟା—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ସ. କମିତା=କାମୁକ—ଯୋଗେଷ୍ଟ୍ର)—

Khemṭā ୧ । ଶୂର ବା ଛଅ ଚାଳକଶିଳ୍ପ ଚଞ୍ଚଳ ବଜାୟିବା
ଧ୍ୟେମଟା ବାଦ୍ୟସମ୍ବଳେଷ—1. A light air in music

ଖେମଟା with four or six short measures.

୨ । ଉକ୍ରାବାଦ୍ୟସମ୍ବଳାୟ—2. A light dance

accompanying the Khemṭā music

୩ । ସଙ୍ଗୀତର ଚାଳକଶିଳ୍ପ—

3. A measure of music.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୧୨ ଟି ମାତ୍ରା ଥାଏ ଓ ୩ ଅଂଶ ଓ ୧ ଖାଲ
ଥାଏ । ହିଁ ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖେମଟା—ଦେ. ବି.—ଖେମଟାଞ୍ଜାଲ (ଦେଖ)

Khemṭā Khematāṅjālī (See)

ଖେମଟା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ସମତାର ଅଶୁକ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସମତା—

Khemṭā Power.

ଖେମ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ସମର ଅଶୁକ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସମ (ଦେଖ)

Khema Kshama (See)

ସେ ଉପରେ ପଶିବାକୁ ଦେଖି ନାହିଁ ଖେମ ।

ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଗୀତା ।

ଖେମଟା—ଦେ. ବି.—ଖେମଟା (ଦେଖ)

Khemṭā Khemṭā (See)

ଖେମଟା ଚାଲ (୧) ବଜାଇ ଚଳସୁରେ ଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀ, ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଗୀତା ।

ବାନପୁର ବଜାୟେ ସେ ମୁଦଙ୍ଗ ବାଜନ୍ତି

ପ୍ରବେଶି ଯୋଗା ଦେଖି ଖେମଟା (୨) ନାଟ ଶକ୍ତି । ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

ଖେମଟାଞ୍ଜାଲ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖେମଟା ଗାଇବା ଓ ନାଚିବା ନର୍ତ୍ତକୀ—

Khematāṅjālī A dancing girl singing and

ଧ୍ୟେମଟାଞ୍ଜାଲୀ dancing a light air.

ଖେମଟାଞ୍ଜାଲୀ ଏହି ସେ ଖେମଟାଞ୍ଜାଲ ଶାବୁମୁଦ୍‌ଗିଆ ଅସି ଅଛନ୍ତି ।

ପଦ୍ମାରମୋଦନ, ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖେମଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖେମଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khemardī Khemandī (See)

ଖେମଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ଉତ୍କଳଭାଗୀ ଭିନିଗୋଟି

Khemandī ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟ—Three zamindari estates

in the district of Ganjam.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନର ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି, ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି, ସାନ-
ଖେମଣ୍ଡି ଓ ମାଲ ପ୍ରଦେଶ ନେଇ ଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟ ପୂର୍ବେ ଗଠିତ
ହୋଇଥିଲା । ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜପୁରୁଷମାନେ ଏଠାରେ ରାଜତ୍ବ
କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଏସବୁ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ଗଜପତି-
ଆଖ୍ୟାଧାର । ପାରଳାଖିମୁଣ୍ଡିନାମକ ଜଣେ ଅନାୟିକ ପ୍ରଥମେ
ପାରଳାଖେମଣ୍ଡିର ରାଜା ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି-ରାଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ର
ଦେବଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହୀ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯାଇ
ଅନାୟିକମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଖେମଣ୍ଡି ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ୧୭୦୭
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ରକୁ ଅନଙ୍ଗଭୂମ
ଖେମଣ୍ଡିନାମକ ରାଜ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ରାଜ୍ୟ ପରେ ଦୁଇ
ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି ଓ ସାନଖେମଣ୍ଡି
ରାଜ୍ୟ ହେଲା । ବୃନ୍ଦାବିନ୍ଦୁ ଉତ୍କଳ-ଉଚ୍ଚଦାସ ।]

ଖେମା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ସମର ଅଶୁକ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

Khemā ୧ । ସମା (ଦେଖ)

ଧ୍ୟେମା 1. Kshamā (See)

ଛମା ୨ । ରୋଗମୁକ୍ତି; ରୋଗନିବୃତ୍ତି—

2 Recovery from illness.

ଧ୍ୟେମା ଗୌଡ଼େ. ବି. (ଆ)—କମ୍ପ; ଗୁଡ଼ି—Tent.

ଧ୍ୟେମା

ଖେମିଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖେମଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khemirdī Khemandī (See)

ଖେମିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି. (ସ. ସମା)—୧ । ସମା କରୁବା—

Khemibā 1. To forgive.

ଛେମା ୨ । ରଚିତ ଗୀତକୁ ସମାପ୍ତ କରିବା; ଭଣିବା; ଭଣିତା କରିବା—

ଛମନା 2. To conclude a song by mentioning the
name of the author himself.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତମାନଙ୍କର ରଚୟିତାମାନେ ଶେଷ
ଧାଡ଼ିରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଯଥା—
ମେଲେ ବଳବନ ଦାସ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇଚ୍ଛୁ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ	ଇଥ	ଢ

ଖେମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖେମଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Khemundi Khemandi (See)

ଖେୟ—ସ. ବିଶ. (ଖନ୍ ଧାତୁ = ଖୋଳିବା + କର୍ମ. ସ)—

Kheya ଖୋଳାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—

To be dug; fit to be dug.

ସ. ବି—ଗଡ଼ଜାଲ; ପରାଣ—

Moat or ditch round a castle.

ଖେୟାଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖ୍ୟାଲ = ମନ, ମନୋଯୋଗ)—

Kheyāl ୧ । କଳ୍ପନା—1 Imagination.

ଧେୟାଲ ୨ । ଅନୁମାନ—2. Guess.

ଖୟାଲ; ଖୟାଲ ୩ । ସ୍ମରଣ—

3 Remembrance; memory.

୪ । ଖାମ୍‌ଖାଲ; ମନର ଅସ୍ଥିର କଳ୍ପନା—

4. Whim, caprice; hobby.

ଖେୟାଲ—ଦେ. ବିଶ—ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—

Kheyāl Whimsical, capricious.

ଧେୟାଲ

ଧୟାଲୀ

ଖେରଖେସା—ଗ୍ରା ଓ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ. କର୍କଶ, ଭୂଳ.)

Kherkhesā ହ. ଖରୁଖୁର)—୧ । କର୍କଶ, ବରୁର—

1. Rough.

୨ । ଦେଖିବାକୁ ଅସ୍ୱଭାବ—2. Uncouth

ଖେରଖେସି—ଗ୍ରା ଓ ପ୍ରାଦେ. ବିଶ. (ସ. କର୍କଶ)—

Kherkhesi ଖେରଖେସା (ଦେଖ)

Kherkhesā (See)

ଖେରୱାରି—ଦେ. ବି—ଛୋଟନାଗପୁର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାସ କରୁଥିବା

Kherwārī ମୁଣ୍ଡାର ଭାଷାର ଏକ ଭାଷା—

A dialect of the Mundārī language.

ଖେରଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ—

Kherāgudī A kind of ball-headed mushroom.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅଗ ଟେକିଷ୍ଟ-ବଲ୍ ପରି ଗୋଲ]

ଖେରଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂଲ. ହ. ଖରଥ)—ଠେକୁଆ—

Kherāṭh Hare.

ଖେରିହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଖେରଥ (ଦେଖ)

Kherihā Kheriṭh (See)

ଖେଟି—ଦେ. ବି—(ଭୂଲ. ହ. ଖୋଟି = ଦୁଷ୍ଟ, ମନ୍ଦ)—

Kherṭh ୧ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ବା ପଶ୍ଚିମ ଲୋକ, ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

୧. An inhabitant of Hindustan or the North Western Provinces of India; a

Hindī-speaking person.

୨ । ହିନ୍ଦୀଭାଷା—2. The Hindī language.

ଖେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖେଳ (ଦେଖ)

Khel Kheḷa (See)

ଖେଲ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଖେଳିବା, କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—

Kheḷ (root)

1. To play; to sport.

୨ । ଅଭିବା; କମ୍ପିଯିବା—2. To tremble; to shake.

୩ । ଇଚ୍ଛୁତଃ ଚଳିବା, ହଲିବା—

3. To move to and fro

ଖେଲା—ଦେ. ବି (ସ. ଖେଲା)—

Kheḷa ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା—1. Play.

ଧେଲା ୨ । ବ୍ୟାୟାମପ୍ରଦର୍ଶନ, କସ୍ତରୁ

୨. Athletic sports; gymnastics.

୩ । ଚତୁରତା—3. Artifice

୪ । କୌତୁକ—4. Amusements

୫ । ପରହାସ; ଥକା—5. Jest.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟ—6. Act; action; work.

୭ । ଜୁଆଖେଳ—7. Gambling; a game at hazards.

୮ । ଅସ୍ତି ଦୃଶ୍ଟିକର—8. Furtive glance.

୯ । ବ୍ୟାୟାମ ବା ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ପରୀକ୍ଷାପ୍ରସ୍ତୁତ କ୍ରୀଡ଼ା (ଯଥା—
ପୁଟ୍‌ବଲ୍, ଟେକେଟ୍, ଡ୍ରେସ୍) —9 Games; sports.

୧୦ । ଲୋକରଖନାର୍ଥ ସମ୍ପାଦିତ ତାମସା ଆଦି କୌତୁକ—
10. Performances done for pleasing the public.

୧୧ । ନାଟକାଦିର ଅଭିନୟ—11. Dramatic performance.

୧୨ । ପରୀକ୍ଷା ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ କଳର ଚିତ୍ତ—
ବିନୋଦନାର୍ଥ କରାଯିବା କୌତୁକ—
12 Recreations; pastimes.

ସ. ବିଶ. ଫୁ (ଖେଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

(ଖେଲା—ଶ୍ଳୀ) ୧ । କ୍ରୀଡ଼ନକାଣ୍ଡ—1. Playing; sporting.

୨ । କାମୁକ—2. Amorous.

୩ । କମ୍ପିଥିବା—3. Shaking; trembling.

୪ । ଇଚ୍ଛୁତଃ ଚଳିବା—4. Moving to and fro;

ଖେଳ ଲୋକ ଖେଳାଣି ବି ସାଦୃଶ୍ୟ କରୁଥିବା—

ବିବର୍ତ୍ତ୍ୟ, ବିଶେଷବର୍ଣ୍ଣ ଖ-ଗୀତ ।

ଖେଳଗତ—ସ. ବିଶ. ଫୁ ଓ ଶ୍ଳୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଖେଳ+ଗତ)—

Kheḷagatୀ ଯେ ଖେଳି ପରି ଚାଲେ—Having a playful gait.

ଖେଳଗମନ—ସ. ବିଶ. ଫୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖେଳ+ଗମନ)—

Kheḷagamana ଖେଳଗତ (ଦେଖ)

(ଖେଳଗମନ-ଶ୍ଳୀ) Kheḷagatī (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯେଉଁ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକାଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ସଦା ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଖେଳଘର—ଦେ. ବି (ସ. ଖେଳାଘର)—

Khelagghara ୧ । କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥଳ, କ୍ରୀଡ଼ାଗାର—

ଖେଳାସର 1. Play-house; club.

୨ । ଧୂଳଘର; ପିଲାମାନଙ୍କର ଖେଳବେଳେ ଧୂଳରେ ଗଢ଼ିବା
ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର—2. Doll-house; temporary mock-
houses raised by children in sport.

ଲଘୁ ଉତ୍ତର ନଗରର ଶାଳାବତୀ ତୋ ଖେଳଘର—

ନାଳମଣି. ଭକ୍ତିଧାରା ।

୩ । ଥଣ୍ଡା—3. Jest; matter of joke.

ଖେଳନ—ସ. ବି. କ୍ରୀ (ଖେଲ୍ ଧାତୁ = କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା + ଭାବ. ଅନ) —

Khelana ଖେଳା (ଦେଖ)

Khela (See)

ଖେଳନା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖେଳନା)—

Khelana କ୍ରୀଡ଼ନକ ବସ୍ତୁ, ଯେଉଁ ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକେ ବା ପିଲାଏ

ଖେଳନା ଖେଳରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; କ୍ରୀଡ଼ାସାମଗ୍ରୀ—

ଖେଳନା, ଖିଲନା Play-thing; toy.

ଖେଳନା—ସ. ବି. (ଖେଳନ + ଇ)—

Khelani ୧ । ସରଞ୍ଜାମ ବା ପଶାଆଦି ଖେଳର ଗୋଟି—

1 A piece at chess or dice.

୨ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସରଞ୍ଜାମ ଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ଖେଳନ୍ତି;
କ୍ରୀଡ଼ନକ—2. Play-thing; playing mate-
rials; accessories of a game.

ଖେଳନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖେଳନ୍ତ)—

Khelanta କ୍ରୀଡ଼ାକାରୀ, ଖେଳୁଥିବା, କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବା—

ଖେଳାକାରୀ Playing.

ଖେଳନା, ଖେଳନାହୁଆ ବନମଣି ପ୍ରାୟେ ଶୋହଲ ଉଦ-ବନମଣି

ମୁନି-ମନମାନସ ଗାରେ ହଂସବୁଦେ ଖେଳନ୍ତା ।

ପ୍ରାଚୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

ଖେଳବାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଖେଳୁଥାଡ଼ା (ଦେଖ)

Khelabarda Kheluarda (See)

ବାହୁ ତଳବାର ଖେଳବାଡ଼ାରେ । ସାଧାରଣ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

ଖେଳଲେଲ—ଦେ. ବି. (ଖେଳ ଯୋଗୁଁ ଲେଲ)—

Khelalola କ୍ରୀଡ଼ାଦେହରୁ ଚଞ୍ଚଳ ବା ଅସ୍ଥିର—

Moving or restless on account of
play or sport; sporting and there-
fore restless.

ସ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ଦ୍ୱୟ)—କ୍ରୀଡ଼ନଶୀଳ ଓ ଚଞ୍ଚଳ—

Sportive and moving.

ଖେଳଲେଲ ଶଙ୍ଖଗାଣି କି ସାହସ ବରୁରେ ।

ବିକସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ବିଶୋଭବନ୍ଧୁ ଓ ଗୀତ ।

ଖେଳା—ସ. ବି. (ଖେଲ୍ ଧାତୁ = କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା + ଭାବ. ଅ + ଶ୍ଚା. ଅ) —

Khela ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା—1 Play.

୨ । କୌତୁକ—2. Amusements.

୩ । ପରଦାସ —3. Jest.

୪ । କମ୍ପି ବା —4. Shaking.

* । ନାଟକାଦିନୟ —5. Dramatic performance.

ଦେ. ବି. (କ୍ରୀଡ଼ାରତ) —Playful: sportive

ସହାରୁ ନେଇ ତା କି ତଟରେ ଖେଳା ଶଙ୍ଖନ ଲେଉଟା ଅଣ ।

ସାଧାରଣ ସମାଜ

ଦେ. ବି. (ସ. ଖେଳନ)—୧ । ଖେଳାନବାର କର୍ମ—

ଖେଳନ 1. The act of Khelāibā

ଖେଳା (ଯଥା - ସାପ ଖେଳା ।)

୨ । ଖେଳିଥାଇବାର କର୍ମ—

2 The act of Khelāibā.

(ଯଥା—ଗଦାର ମାଟ୍ରିଖେଳା ।)

ଖେଳାଇ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ବାଲେଶ୍ୱରଜିଲ୍ଲାର ସୋରୋର ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Khela ଦେବତା—The chief Deity of Soro
(in Balasore district)

ଖେଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଖେଲ୍ ଧାତୁର ଶିକ୍ତ)—

Khelaiba (ଖେଳିବାର ଶିକ୍ତ ରୂପ)—

ଖେଳାଇ Causative form of Kheliba.

ଖେଳାନା ୧ । ଅନ୍ୟକୁ କ୍ରୀଡ଼ା କରାଇବା—

1 To cause another to play.

୨ । ଇଚ୍ଛାପ୍ରକାଶ ଗତି କରିବାକୁ ଅବସର ବା ସୁଯୋଗ ଦେବା—

2. To allow to move to and fro; to let one
move freely.

(ଯଥା—କେଳା ସାପ ଖେଳାଇଛି ।)

ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ ବଂଶିଲ

ତେଲ ସବାଙ୍ଗେ ମିଶିଲ । ଭୂପ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ନରୁଇବା—3. To cause to dance

୪ । ପିତା, ମାତା, ଧାତୁଆଦି ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା
ଅବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁକୁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଖେଳିବାର
ସୁଯୋଗ ଦେବା—

4. To cause or let a child play or amuse
itself near by in the presence of its
parents or keeper.

(ଯଥା—ସାଥୁଗାଣି ବାଲକଦାସକୁ କୋଳରେ ଖେଳାଇଛନ୍ତି;
ସେଇଲମାଣି ତା ଜାଆଁଳକୁ ଭୂଠପାଖେ ଖେଳାଇଛି ।)

* । ସଙ୍ଗୀ ପିଲାକୁ ଅପଣା ସାଙ୍ଗରେ ବା ଦଳରେ ମିଶି
ଖେଳିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ବା ସୁଯୋଗ ଦେବା—

5. To take a boy or girl as one's play-mate
or as a player in one's party.

୬ । ଚଳାଇବା; ଚାଲିକରିବା—

6. To move about.

(ଯଥା—ବୁଢ଼ାମିଆଁ ପୋଖରରେ ବହୁ ଖେଳାଇଛି ।)

ଖେଳା ଚଞ୍ଚଳ ରକ୍ଷଣ ଦାସରେ—ବିକସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଞ୍
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଞ

୭ । ପ୍ରକଟିତ ବା ବିକଶିତ କରିବା—

7. To express; to bring to light; to manifest.

କୃତକର୍ମ ଶବ୍ଦ ନିକଟ ଦ୍ଵାରା ଖେଳାଇ ଦେଖିବା ଗଳେ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ନିଖୁଣକରିବା; ଏକାଠେଇଁ ଥିବା ଜିନିଷକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରିବା—

8. To disperse; to disturb the compactness of a mass of things.

(ଯଥା—ତୁମେ ପରସ୍ପର ମାଛ ନେବ ବୋଲି ଟୋକେଇକି ଯାକ ମାଛ କଥା ଖେଳାଇଛ ?)

୯ । ଗଦା ଥିବା ବା ଘନ ଦୋଇଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ବେଶି ସ୍ଥାନରେ ବାସ୍ତୁ କରିବା—

9. To scatter; to thin out, to rarefy; to spread out.

(ଯଥା—ତୁଟାଗଦାକୁ ଖେଳାଇ ଦେଲେ ଲୁଟାତକ ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଦ୍ଧିବ ।)

୧୦ । ଖେଳୁଆ କରିବା (ଦେଖ)

10. Khe_lu_ā karib_ā (See)

ଖେଳାଇ ଲଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶୁଆଁଲଇ (ଦେଖ)

Khe_lai lai Suā_ñlai (See)

ଖେଳାଖେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁପ୍ରକାର ଖେଳ—

Khe_lākhe_li 1. Various sports.

୨ । ଖେଳିଆଖେଳି (ଦେଖ)

2 Khe_liākhe_li (See)

ଦେ. ବିଶ—ଖେଳିଆଖେଳି (ଦେଖ)

Khe_liākhe_li (See)

ଖେଳତୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଶୁଭ୍ର)—

Khe_lāt ରାଜଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ପୋଷାକ—

ଖେଳାତ Robe of honour bestowed by the king

ଖିଲାତ or Government.

ଖେଲପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଖେଲପ୍; ଖିଲପ୍)—

Khe_lāp ୧ । ବିପକ୍ଷତାରଣ—1. Acting in opposition.

ଖେଳାପ ୨ । କାମରେ ଦୃଷ୍ଟି—2. Neglect of duty.

ଖିଲାପ ୩ । ନିୟମଭଙ୍ଗ—3. Violation of a rule

୪ । ଅନ୍ୟଥାକରଣ—4. Alteration; undoing.

୫ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—5. Change.

ଖେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଲ. ହି. ଖେଲି, ଖେଲ୍)—

Khe_lāri ଖେଳୁଆଡ଼ (ଦେଖ)—Khe_luā_rda (See)

ଖେଳାଳି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖେଳୁଆଡ଼ (ଦେଖ)

Khe_lāli Khe_luā_rda (See)

ଖେଳ—ଦେ. ବି. (ଖେଲ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଇ.)—୧ । ଖେଳା; କ୍ରୀଡ଼ା—

Khe_li

1. Sport; play.

୨ । ଶର—2. Arrow.

୩ । ପ୍ରାଣୀ; ଜୀବ—3. Animal

୪ । ପକ୍ଷୀ—4. Bird.

୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—5. The sun.

୬ । ସ୍ତବ—6. Hymn; psalm.

୭ । ସଙ୍ଗୀତ—7. Song.

ଖେଳିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—

Khe_liā

1. Scattered here and there.

୨ । ଖେଳୁଆ (ଦେଖ)—2. Khe_luā (See)

ଖେଳିଆଇବା—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଖେଲ ଧାତୁ)—ଖେଳାଇବା (ଦେଖ)

Khe_liāibā

Khe_liāibā (See)

ଖେଳିଆଖେଳି—ଦେ. ବି.—ଏକତ୍ର ଥିବା ବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁକୁ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ

Khe_liākhe_li କରିବା—Strewing of things put

together.

ଦେ. ବିଶ.—ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଘଟ୍ଟାଘଟ୍ଟି ହୋଇଥିବା—

Disturbed or scattered.

ଖେଳିଆଖେଳେଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖେଳିଆଖେଳି (ଦେଖ)

Khe_liākhe_lei

Khe_liākhe_li (See)

ଖେଳିବା—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଖେଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—

Khe_liibā

1. To play; to sport.

ଖେଳା

ଖେଳନା

(ଖେଳାଇବା—ପ୍ରୟୋଜନ ରୂପ)

[ଦ୍ର—କେତେ ସମୟ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରିବା ପରେ ବା ଚିତ୍ତ-ବିନୋଦନାର୍ଥ ବା ଅନ୍ୟର ମନକୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ କରିବା ପାଇଁ, ବା ବ୍ୟାୟାମ ପାଇଁ ଲୋକେ ଖେଳନ୍ତି । ଲୋକେ ନାନା ପ୍ରକାର ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି । କେତେକ ଖେଳ ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ରବଦ୍ଧ ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ (ଯଥା; କ୍ରିକେଟ୍, ଡ୍ଝୁ, କେତେକରେ ମସ୍ତକ୍ଷେପନା କରିବାକୁ ପଡ଼େ (ଯଥା; ପଶା, ସତରଞ୍ଜି, ବାସବଜାୟ) ଓ କେତେକରେ ଅନ୍ୟର ଚିତ୍ତବିନୋଦନ କରାଯାଏ (ଯଥା—ବାଜିଗସ୍, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ) ।]

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବା ବ୍ୟାୟାମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା—

2 To exhibit athletic or magical feats.

୩ । ଥଣ୍ଡା କରିବା, ପରିହାସ କରିବା—

3 To joke; to play jests.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ବିଚରଣ କରିବା—

4. To move here and there.

ତଥାକବଳ ଶାଖାରେ ଖେଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।

୫ । ଶୁଭିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଯିବା ବା ବହୁସିଦ୍ଧି, ବ୍ୟାପିବା; ବ୍ୟାପ୍ତ

ହେବା—5. To pervade or circulate; to be

diffused, to spread.

(ଯଥା—ଦେଶାନ୍ତରା ପାଣି ବିଲୟାକ ଖେଳ ଗଲଣି; ମେଘ

ଅକାଶଯାକ ଖେଳ ଗଲଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂଳି ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ଅନୁଭୂତ ହେବା, ମନକୁ ଅଧିକାର କରିବା—

6. To be felt; to reign supreme in the mind.

ମାର ମନେ ଖେଳୁଥିବ, ପ୍ରଭାବ ସେ କରୁଥିବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । (ବ୍ୟବସାୟରେ) ଲାଗିବା, ଲାଗାଯିବା, ଖଟାଯିବା—

7. To be invested (in business).

ଲୋକେ ବହୁତ ଚାକର ଗୁଳିଏ ପଞ୍ଚାଶ ହଜାର ଟଙ୍କା

ମହାଜନରେ ଖେଳୁଅଛ—ପଞ୍ଚାଶମୋହନ, ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୮ । ନାଚିବା—8. To dance.

ପୁଣି ସା ଖରଚମାଳା-ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଖେଳେ ମହୋଦଧିକଳେ—

ଉଦାତ୍ତରଣ, ଗୀତଲହରୀ ।

୯ । ଇତସ୍ତତଃ ଗୁଳିତ ହେବା—

9. To be moved to and fro.

୧୦ । ଅଗଲୁ ପଛକୁ ଗତି କରିବା—

10. To move to and fro.

(ଯଥା—ସାପ ଖେଳୁଛି ।)

୧୧ । ନାଟକାଦିର ଅଭିନୟ କରିବା—11. To play (a drama); to make dramatic performances.

୧୨ । ଲୁଆ ଖେଳିବା—12. To gamble.

୧୩ । କମ୍ପିବା—13. To shake; to dangle; to oscillate.

ଖେଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଲ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ) କି—

Khelibā ଖେଳିବା (ଦେଖ)—Kheḷibā (See)

ଖେଳିଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ଖେଳେଇ ହୋଇଯିବା—

Kheḷijibā 1. To be scattered.

୨ । ପ୍ରସରି ଯିବା; ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—

2 To spread; to be diffused.

ଖେଳୁ—ଦେ. କି—କ୍ରୀଡ଼ାକାଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି—

Khelu A player..

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଖେଳରେ ସିଦ୍ଧପୁ—

1. Expert in playing.

୨ । ଅଭିରକ୍ତ କ୍ରୀଡ଼ାସକ୍ତ—2 Addicted to sports.

୩ । କ୍ରୀଡ଼ାପ୍ରେମ—3 Fond of play.

୪ । ଲୁଆ—4. Gambling.

ଖେଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି ଓ ବିଶ—ଖେଳୁ (ଦେଖ)—

Khelu Kheḷu (See)

ଖେଳୁଆ—ଦେ. କି—୧ । ଧାନ କଥାରିରେ ନିସଞ୍ଚ ବା ଘନ ଭାବରେ

Kheḷuā ଭାବିଥିବା ଧାନଗଛମାନଙ୍କୁ ଉପାଡ଼ି ଧାନଗଛ ନ ଥିବା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ରୋପଣ କରିବା (ଏହା ବେଉଷଣ

ସମୟରେ ବା ବନ୍ଧୁ ସମୟରେ କରାଯାଏ)—

1. The process of thinning out paddy-plants from a field by taking them out from a thickly set place and planting

them at another where there are no plants.

୨ । କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂତ ସ୍ଥାନରେ ଗଦା ହୋଇଥିବା ମାଟିକୁ

ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରି ନେଇ ଖାଲ ଜାଗାରେ ପକାଇ କ୍ଷେତ୍ରକୁ

ସମତୁଲ କରିବା—2. Levelling of a field

by taking out accumulated earth from

high places and distributing it evenly

throughout the field.

ଖେଳୁଆ କରିବା—ଦେ. କି—ଖେତରେ ବହୁଳ ଅଧାନ ଗଛ ଥିବା

Kheḷuā karibā ସ୍ଥାନରୁ କିଛି ଧାନଗଛ ଓପାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ପାତଳ

ସ୍ଥାନରେ ପୋତିବା—

To evenly distribute paddy-plants in a

field by thinning out the densely set

plants and planting them at empty

spots.

ଖେଳୁଆଡ଼—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଖେଲ୍ ଧାତୁ)—

Kheḷuāṛḍa ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବା; କ୍ରୀଡ଼ାରତ—

ଖେଳାଆଡ଼, ଖେଳୋଆଡ଼ 1. Playing.

ଖେଳାଫ, ଖେଳାଢ଼ୀ, ଖେଳବାଢ଼ୀ ୨ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଅଭିରକ୍ତରୂପେ

ଅସକ୍ତ—

2. Addicted to play

୩ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଅନୁରକ୍ତ—3. Gamesome.

୪ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଦକ୍ଷ—

4. Skilful or expert at play.

ଦେ. କି—୧ । ଖେଳୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଖେଳାଳି—1. A player.

୨ । କ୍ରୀଡ଼ାସଙ୍ଗୀ; ଖେଳସାଙ୍ଗ—2. A play-fellow.

୩ । ଦକ୍ଷ ଖେଳାଳି—3. An expert player.

ଖେଳୁଆଡ଼—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖେଳୁଆଡ଼ (ଦେଖ)

Kheḷuāṛḍi Kheḷuāṛḍa (See)

ଖେଳୁଆ ପକାଇବା—ଦେ. କି—ଖେଳୁଆ କରିବା (ଦେଖ)

Kheḷuā pakāibā Kheḷuā karibā (See)

ଖେଳୁଆ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—(ଗାଈ)ବତର ପଡ଼ିବା; ବତୁମଣ ହେବା,

Kheḷuā paṛḍibā ହଳୁଆ ପଡ଼ିବା—

Menstruation (of a cow).

ଖେଳୁଆଲ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖେଳୁଆଡ଼ (ଦେଖ)

Kheḷuāḷa Kheḷuāṛḍa (See)

ଖେଳୁଆଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଖେଳୁଆଡ଼ (ଦେଖ)

Kheḷuāḷi Kheḷuāṛḍa (See)

ଖେଳେଇ ଲଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—ଶୁଆଁ ଲଇ (ଦେଖ)

Kheḷei lai Suḥāṇ lai (See)

ଖେୱାଟ—ଦେ. କି (ସ. କ୍ଷେତ୍ର + ବ୍ୟନ୍ତ)—ଭୂରକ୍ଷସ୍ବକନୋବସ୍ତୁତ୍ବଦ୍ୱାରା

Khewāt ଯେଉଁ କାଗଜରେ କମିତାସାରେ ଥିବା କମିତାର ଓ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ	ପ	ଫ	ବ	ଭ	ମ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ	ପ	ଫ	ବ	ଭ	ମ

ଖେବାଟି
ଖେବଟ

ମଧ୍ୟସ୍ଥାୟୀକାମାନଙ୍କର ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ହିସାବ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ—
A paper prepared during a Revenue-Settlement showing the interests and shares of the various classes of proprietors in an estate Proprietary khewat prepared in the course of a Revenue-Settlement.

ଖେଶୟା—ସ. ଶବ୍ଦ (ଉପପଦ ତତ୍, ଖେ=ଆକାଶରେ + ଶୀ ଧାତୁ
Khesaya + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଆକାଶବାସୀ—1. Living in the air.

୨ । ଆକାଶରେ ବିଶ୍ରାମକାରୀ—

2. Resting in the air.

ଖେଶରତ—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଆ. ଶିଘାରତ୍=ସତ)—

Khesarat ୧ । ହାନି; କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—

ଖୋସାବତ 1. Damage; loss.

କ୍ଷିପାୟା ୨ । କ୍ଷତିପୂରଣ—2 Compensation

୩ । କ୍ଷତିପୂରଣ ପାଇବା ସକାଶେ କ୍ଷତିପ୍ରସ୍ତ ଲୋକର
ଦାଏର ମକଦ୍ଦମା—

3. A suit for damage.

ଖେଶରା—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଆ. ଶିଘାରତ୍)—ଖେଶରତ୍ (ଦେଖ)

Khesarat Khesarat (See)

ଖେଶରାତ୍—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଆ. ଶିଘାରତ୍)—ଖେଶରତ୍ (ଦେଖ)

Khesarat Khesarat (See)

ଖେଶରାତ୍—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଆ. ଶିଘାରତ୍)—ଖେଶରତ୍ (ଦେଖ)

Khesarat Khesarat (See)

ଖେଶରାତ୍—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଆ. ଶିଘାରତ୍)—ଖେଶରତ୍ (ଦେଖ)

Khesarat Khesarat (See)

ଖେଶ୍ୱରାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଶବ୍ଦ—ଖେଶ୍ୱରାଙ୍ଗ; ସ୍ଥାନାନ୍ତର—

Kheshtāṅg Going away from a place.

ଶ୍ରୀମତ୍ କେଶ୍ୱର, ଶ୍ରୀମତ୍ ବାବୁ, ଅପଣ ଖେଶ୍ୱର କରବେ
ବାହୁ; ଅପଣ ଶବ୍ଦ ମୋ କଥା ଶୁଣୁ—ପକାରମୋହନ. ଚଳୁଅଛି ।

ଖେସର—ସ. ଶବ୍ଦ (ଖେ=ଆକାଶରେ + ସୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Khesara ଶତର; ଶୟମିନୀ ଘୋଡ଼ା, ଅଶ୍ୱତର—Mule.

ଖେସାରୀ—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ସ. ଖେଳାୟ, ଭୂଲ. ହ. ସୁସାର)—ଶିମ୍ବାରୀ

Khesari ବରେ କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟମିଶ୍ରଣେ;

ସ. ନାମ—ଖେଳାୟ, ସାଦ ଚଣା; ଖୋଡ଼ିଆ ଚଣା —

ଶିମ୍ବରୀ, ଶିମ୍ବରୀ A leguminous grain;

ଖେସାରି; ଖେସାରି, ଖେସାରି Lathyrus Sativus; Phase-

olus Aconitifolius.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଛୁଇଁ ଓ ଶସ୍ୟ ଚେପ୍ଟା । ଏଥିର ତାଲି ସକୋଶ,

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାକୁ ବେଶି ନିମ୍ନ ଖାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଖଞ୍ଜ

କା ପକ୍ଷେ ହୋଇଯାଏ । ଖେସାରୀ ତାଲି ଖାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସକ୍ଷ-

କାକାକାନ୍ତ ହୁଏ, ଅତଏବ ସ୍ତ୍ରୀ ଖଞ୍ଜକାରୀ ଶବ୍ଦରୁ ଖେସାରୀ ଶବ୍ଦ
ଅପଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛି ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ । କେତେକ ଗ୍ରନ୍ଥକାରରେ
ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଧାନ ଉଠିଥିବା କଥାରେ କାହାଣୀ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଲୋକେ
ଖେସାରୀ ବୁଣି ଦିଅନ୍ତି ଓ ପୁଷ ମାସରେ ବଲରୁ ପାଉଁଶ ଧାନ କାଟି
ନେଇ ଖେସାରୀରୁ ଶୁଦ୍ଧିଯାଆନ୍ତି ଓ ମାସେ ପକ୍ଷର ଦିନ ପରେ
ଖେସାରୀ ଛୁଇଁ ପାତି ଗଲେ ଗଛ ଓପାଡ଼ି ନେଇ ଖେସାରୀ ଅମଳ
କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ କ୍ଷେତରେ ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଫସଲ
ବୁଣି ଉତାର ନିଏ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ଖେସାରୀ
ବୁଣାଯାଏ ଓ ଫଗୁଣ ମାସରେ ଗଛ ଓପାଡ଼ାଯାଏ ।]

ଖେ—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ଖଇର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଖଇ (ଦେଖ)

Khairi

Khairi (See)

ଖେରୁର—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ସ. ଖଇରା + ରୁର୍)—ଖଇରୁରୁ ଓ କନ୍ଦମିତ୍ରିତ

Khairchur ମିଷ୍ଟାନୁ—Sweetmeat prepared by
pounding fried paddy and mixing it
with sugar.

[ଦ୍ର—ପୁରୁଷର ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥ (ଗୋପାଳଜୀ)ଙ୍କୁ
ଅର୍ପିତ ଖେରୁର ଗୋଟିଏ ଉପାଦେୟ ଓ ଲଘୁପାକ ଅଟେ; ଏହାର
ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ ଛତୁ ବା ଛତୁଆ ।]

ଖେରୁର—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖେରୁର (ଦେଖ)

Khairchurā

Khairchur (See)

ଖେରୁରୀ—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖଇରୁରୀ (ଦେଖ)

Khairkhānī

Khairkhānī (See)

ଖେର—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ସ. ଖଇର)—ଖଇର (ଦେଖ)

Khaira

Khaira (See)

ଖେରାଚୁର—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଦିଅରେ ପୁଅ ହୋଇଥିବା ଖଇର ଚୁରା ଓ କନ୍ଦରେ

Khairachura ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ମିଠାଇ—A sweetmeat
prepared with rice-flour and sugar
and fried in ghee.

ଖେରାଚୁଲ—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖେରାଚୁର (ଦେଖ)

Khairachula

Khairachura (See)

ଖେରା—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖଇର (ଦେଖ)

Khairā

Khairā (See)

ଖେରାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖଇରାତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khairāt (etc)

Khairāt etc (See)

ଖେରାଚୁଲ—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖେରାଚୁର (ଦେଖ)

Khairichula

Khairachura (See)

ଖେରାୟତ—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ (ଫା.)—୧ । ମଙ୍ଗଳ; କୁଶଳ, ଶମ—

Khairiyat

1. Welfare.

ଅବିଷୟ

୨ । ସ୍ୱକ୍ଷ—2. Consent.

ଖୈରିୟତ

ଖୈରି ହାକୁଟି—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ଖଇର ହାକୁଟି (ଦେଖ)

Khairi hākutī

Khairi hākutī (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସପତ ୧ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବା ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଉ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଖୋଜିବେ, 'ଅନ୍ଧା' ନ ମିଳିଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଖୋଜିବେ, 'ଅଳ୍ପବଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଳ୍ପବଦ' ଖୋଜିବେ ।

ଖୋଲକ—ଫ. ବର୍ଣ୍ଣ. (ଖୁଲ + ଲକ)—୧ । ଅଧିକା—

Khailika 1 Additional.

୨ । ଅଧିକା—

2. Supplementary; supernumerary.

ଖୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସ. ଖଡ୍ଗ; ଭୁଲ—ପ୍ରା. କୁ.)—

Kho ନିଶ୍ଚୟ; ହୁଁ—Certainly, yes.

ଖୋଇ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଖୁ) (ମନାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Khoi ୧ । ଅଭ୍ୟାସ—1 Habit

ବଦ୍‌ଭାସ ୨ । ପ୍ରକୃତି, ସ୍ୱଭାବ—2. Nature; disposition.

ଖୋ, ଖୁ; ଟେବ; ଖୋ ୩ । ବଦ୍‌ଅଭ୍ୟାସ—3. Bad habit.

ଖୋଇବା ଶବ୍ଦେ ଛାଡ଼ ଦେବା ଖୋଇଛନ୍ତି ନାହିଁ ରେ ବୁଝ ।

ଖଳମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଣୀ ।

ଖୋଇଦେବା—ପ୍ରା. ଦେ. କି—୧ । ଶିଶୁ ବା ରୋଗୀଙ୍କ ପାଟିରେ ଖାଦ୍ୟ

Khoideb ୧ ଦେବା—1. To feed an infant or sick person.

ଖିଲାଦିନା ୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଫସଲ ଖାଇବା ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେବା—

2. To let cattle feed on crops

ଖୋଇପେଇ ମନୁଷ୍ୟ କରିବା—ପ୍ରା. କି—ଶିଶୁକୁ ଲଳନ-ପାଳନ କରି

Khoipei manushya karib ୧ ବଢ଼ାଇବା, ଖାଦ୍ୟାଦି ଦେଇ

ଖାଉଁସେ ଦାହିଁସେ ଶାନ୍ତିକରା ପାଳି ଆଣିବା—To bring up a

ଖିଲାପିଲାକର ବଢ଼ାନା child

ଖୋଇବା—ପ୍ରା. କି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ ଧାତୁରୁ ଶିବ୍; ଖାଇବା କ୍ରିୟାର ଶିଳ୍ପ)

Khoib ୧ ରୂପ)—ଖୁଆଇବା (ଦେଖ)

Khuib (See)

ଖୋଇବା ପେଇବା—ପ୍ରା. କି. (ସ. ଖାଦ୍ୟ ଓ ପା ଧାତୁରୁ ଶିବ)—

Khoib peib ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଖାଦ୍ୟପାନର ସବ୍

ଖାଉଁସାନ ନାଉଁସାନ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଉପାୟ କରିବା—

ଖିଲାନା ପିଲାନା 1. To look after a person's eating and drinking.

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୋଜନ ଓ ପାନ କରାଇବା—

2 To cause another to eat and drink.

ଖୋରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବର୍ଣ୍ଣ. (ଭୁଲ. ହ. ଖୋରୁ=କଣ୍ଟାଲଗି

Khoich ୧ ଲୁଗା ଚିରିଯିବା)—ଚାରି (ଲୁଗା)—

Torn (cloth).

ଖୋକଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବର୍ଣ୍ଣ. (ଭୁଲ. ହ. ଖୋକା=କାଶ)—

Khokali କାଶ—Cough.

ଖୋକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) ବର୍ଣ୍ଣ. (ବର୍ଣ୍ଣାସ୍ତମାନଙ୍କ

Khok ୧ ପ୍ରଭବରେ ପ୍ରଭବର ପରିବାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗେଞ୍ଜାତାକ),

(ଖୋକା—ସ୍ତମ) (ସ. ଖଡ୍ଗ ଧାତୁ; କଳ୍ପ ଧାତୁ, କଣ୍ଟ ଧାତୁ=ହସିବା,

ଖୋକା ସ. ଖୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । କୋକିପୋଷ୍ଟ ପୁଅ;

ଖୋକା ପ୍ରକୃତ ଶିଶୁ—1. (form of endearment) Male-

child; infant.

୨ । ପରିବାରର କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଶିଶୁପୁତ୍ରର ଗେଞ୍ଜା ନାମ—

2 Pet name of the infant-son of the master of a house.

ଖୋଖୋ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଗଞ୍ଜାମ; ନିର୍ଦ୍ଦେଶ)

Khokho ଅ—ଓଡ଼ିଶା-ଗଞ୍ଜାମ, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର

ଅଞ୍ଚଳରେ ଶିବିକାବାସୀମାନଙ୍କର ଡାକ—

A singsong vociferation of the Palki-bearers in the Orissa agency tracts,

Balasore and Midnapur.

ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କୌଣସି ଫଙ୍ଗା ବା ଦଦର ବସ୍ତୁକୁ

ଆଘାତ କଲେ ତହିଁରୁ ଉଦ୍ଗତ ହେବା ଶବ୍ଦ—

The sound of hollow and broken things when struck.

ଖୋଜୁ—ବୈଦେ. କ. (ଅ. ଖୋଜୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ, ଭୁଲ ସ. ଖୁଜ ଧାତୁ

Khøj = ଖୋଜିବା; ସ. ଖଜ ଧାତୁ=ବିଲେପନ)—

ଖୋଜ; ଖୋଜ ୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ—1 Search.

ଖୋଜ ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation.

୩ । ହଜିବାଲୋକ ବା ବସ୍ତୁର ଅନୁସନ୍ଧାନ—

3 Inquiry after a missing thing or person.

ଖୋଜ ଖବର—ବୈଦେ. କ. (ଅ. ଖୋଜୁ+ଖବର; ଏକାର୍ଥକ

Khøj khabar ସଦୃଶ)—

ଖୋଜିବର ୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ—1. Search.

ଖୋଜିବର ୨ । ସମ୍ବାଦ—2. News.

୩ । ଚରୁ; ସନ୍ଧାନ—3. Inquiry; investigation.

୪ । ପଥ—4. Trace; clue.

ଖୋଜ ଖବର କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—

Khøj khabar karib 1. To search.

ଖୋଜିବର ନୌଆ ୨ । ସମ୍ବାଦ ନେବା; ଚରୁ ନେବା—

ଖୋଜିବର ଲେନା 2 To make inquiries; to enquire after.

ଖୋଜ ଖବର ନେବା—ଦେ. କି—ଖୋଜୁ ଖବର କରିବା (ଦେଖ)

Khøj khabar neba Khøj khabar karib (See)

ଖୋଜ—ଦେ. କ. (ଅ. ଖୋଜୁ=ଅନୁସନ୍ଧାନ; ପଦପଦକୁ ଉଣ୍ଡି

Khōja ପ୍ରାଣୀର ପଥ ଲଗାଇବାର ଚେଷ୍ଟାକୁ ଏ ବ୍ୟବହାରର

ମାୟେର ଦାଗ ଉଦ୍ଗତ)—

ଫିଙ୍ଗା ଫିଙ୍ଗ, ଖୋଜ ୧ । ଖବର ଲାଗି ପାଦର ଧଳିତ ପଦ-

ଚିହ୍ନ—1. Foot-print; track.

ଖୋଜୁ ଖୋଜ (୧) ଅନୁସନ୍ଧାନ, ବାନ୍ଧୁ ଗାଈ ନାମ ଧର ।

କରାଧାତୁ, ଉପବଦ ।

୨ । ପାଦସ୍ପେଷ; ପାଦପଦ—2. Step.

ଖୋଜ (ଉପବଦ)—ଦେ. କି—ଖୋଜୁ ଉପବଦ (ଦେଖ)

Khōja (etc) Khoj etc. (See)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଖୋଜକଲ୍ୟାଣ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଖୋଜି+କଲ୍ୟାଣ; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)۔

Khoyatalāṣa ଅନୁସନ୍ଧାନ—Search.

ଖୋଜି ତଳାସ ଖୋଜି ତଳାସ
ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେଲା; ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ଖୋଜକଲ୍ୟାଣ
ହେଲା, ମାତ୍ର ... କିନ୍ତୁ ଠିକଣା ମିଳିଲା ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପୁରାଣ ।

ଖୋଜି ମାରିବା—ଦେ. ବି—ନିଜର ପଦଚିହ୍ନକୁ ଲେପ କରିବା,

Khoya māribā ସେପରିକି କେହି ଖୋଜି ଠିକ୍ କରିବା

ଖୋଜିମାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ନ ପାରେ—

To efface the traces of one's foot-prints
so that no one can follow the track.

ଖୋଜି—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଖୋଜି = ଅନୁସନ୍ଧାନ)—

Khoyā ୧ । ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବର ଅନୁସନ୍ଧାନ; ଅନ୍ୱେଷଣ —
ଖୋଜା, ଖୋଜା, ଖୋଜା 1 Search after a lost thing or
animal.

୨ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏବଂ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ; ସନ୍ଧାନ —
2. Lasting and vigorous search.

୩ । (ଫା. ଖୋଜା)—ନପୁଂସକ—Eunuch.

ଖୋଜା ୪ । ପୁରୁଷାଳରେ ସ୍ୱଲ୍ପାନ୍ତରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତଃପୁରର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
ଜରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ନପୁଂସକ—

4. Castrated servants employed by Sultans
to watch the harem; eunuch-slave.

୫ । (ଫା. ଖୋଜା = ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି)—

ବମ୍ବେର ପ୍ରଦେଶ ଅଧିବାସୀ ମୁସଲମାନସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—

5. A sect of Mohamedans chiefly residing
in the Bombay-presidency.

ଖୋଜାଇବା—ଦେ. କି. (ଖୋଜିବାର ଶବ୍ଦକୁ ରୂପ)—

Khoyāibā ନଷ୍ଟ ବା ହରାଜିତ ପ୍ରବ୍ୟକୁ ପାଇବା ପାଇଁ

ଖୋଜାନ, ଖୋଜାନ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—

ଖୋଜିବାନା, ଖୋଜିବାନା To institute a search for a
missing thing.

ହଜି ଯାଇଥିଲେ ଖୋଜାଇ ଦେବ,
ଭଜି ଯାଇଥିଲେ ଗୋରା ଦେବ,
ପର ଯାଇଥିଲେ ସିଆର ଦେବ,
ମୋ ଧନ ! ବାହୁଁ ବୁଝିବୁ ? ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପଦ୍ୟ ।

୬ । ବିବାହୋପସ୍ଥଳ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାତ୍ର ଅନୁସନ୍ଧାନ
କରିବା—2. To make a search for a

suitable bride or bridegroom for a
marriageable boy or girl.

ଝିଅ ଅନୁରୂପ ବରକୁ ଖୋଜାଇଲେ । ବୃଷସିଂହ ମହାବଳରାଜ ବନ ।

ଖୋଜି କରିବା—ଦେ. କି.—ଖୋଜିବା (ଦେଖ)

Khoyā karibā Khoyibā (See)

ଖୋଜକରା ସେ ଜଣ ମାୟା ବଳେ ବଳ,

ଖୋଜକରା ଖୋଜି ନ ବର ମୋହେ ପଡ଼ । ପ୍ରାଚୀନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଖୋଜାଖୋଜି—ଦେ. ବ. (ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—ଖୋଜା (ଦେଖ)

Khoyākhoyā Khoyā (See)

ଖୋଜିଖୋଜି

ଖୋଜିତଳାସ

ଖୋଜି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ. —କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାଇବା

Khoyā pardibā ନିମନ୍ତେ ଗଭୀର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—

ଖୋଜିପଡ଼ି Searching enquiry after a particular
thing or animal; persevering and
eager searching after something.

ଖୋଜି ଲାଗିବା—ଦେ. ବ. —ଖୋଜି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Khoyā lāgibā Khoyā pardibā (See)

ଖୋଜିଲୋଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସହଚର)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ଏବଂ ଲୋଡ଼ିବା—

Khoyālordā 1. Searching and wanting a thing or
person.

ଖୋଜିତଳାସ ୨ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଭରସା ନେବା—2 Enquiry.

ଖୋଜିଆ—ଦେ. ବ. —ନଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ

Khoyā ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—Person engaged to search
after lost things.

ଦେ. ବିଶ. —(ଅନ୍ୟ ଜନ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ
ହେଲେ, ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଖୋଜିଆ; ବାଘଖୋଜିଆ ଇତ୍ୟାଦି)

୧ । କୌଣସି ଜନ୍ତୁର ପଦଚିହ୍ନ ପରି ପଦଚିହ୍ନବିଶିଷ୍ଟ
1. Hoofed; having hoofs resembling
those of a certain animal.

୨ । (କୌଣସି ଜନ୍ତୁର) ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁକୂଳ ବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା ହାତୀ-
ଖୋଜିଆ)—2. Resembling the foot-prints
of a certain animal in shape.

ଖୋଜି ଆଣିବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି

Khoyā āṇibā ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—To search after a
thing and bring it.

ଖୋଜିଆଣି

ଖୋଜିଖୋଜି—ଦେ. ଅ. (ସହଚର) ଅନୁସନ୍ଧାନପୂର୍ବକ ସଂଗ୍ରହ କରି—

Khoyākhoyā Collecting after search.

ଖୋଜିଦେବା—ଦେ. କି.—ଅନ୍ୟର କୌଣସି ହଜିଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଅନୁ-

Khoyādebā ସନ୍ଧାନ କରି ତାହା ମିଳାଇ ଦେବା—

ଖୁଞ୍ଜିଦେବା To cause a lost or missing thing to
be recovered after searching.

ଖୋଜିନେବା—ଦେ. କି.—ହଜିଥିବା ବା ମିଳି ନ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ନିଜେ

Khoyānebā ଖୋଜି ପାଇବା—To recover or find out a
lost thing after search.

ଖୋଜିନେବା

ଖୋଜିନେବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଥର ଥର ବୁଝାବୁଝି ୨୦ ୧ ଚଢ଼ି ଓ ଅଷ୍ଟର ଓ ମାଣ ୧୨ ଚଢ଼ିର ଅଷ୍ଟର ଓ ମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଷ ବା ମାସାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଘଟଣାକେ, ସତର ନ ମିଳନ୍ତେ, ତେବେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିର ବର୍ଷ ବା ମାସାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ବେଝିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ବେଝିବେ, 'ଅଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣା' ବେଝିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ବେଝିବେ ।

ଖୋଜି ପାଇବା—ଦେ. କି.—ଦୁଇଥୁବା ବସ୍ତୁକୁ ଖୋଜି କରି ପ୍ରାପ୍ତହେବା—

Khoji pāibā To get a thing after search.

ଏ ଖୋଜିବା

खोजकर पाना

ଖୋଜିବା—ଦେ. କି. (ଅ. ଖୋଜି=ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଭୁଲି ଫ. ଖଜି ଥାଉ
Khojibā ଖୋଜି କରିବା ଓ ଫ. ଖଜି ଥାଉ=ବିଲେଖନ କରିବା) —

ଖୋଜି ୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—1. To search after

खोजना

ଅନ୍ତର୍ଗତ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ନ ଖୋଜିବା—

(ଖୋଜିପାଇବା—ଖିଜିନି) କୁଷ୍ଠବିହୀନ ମହାଭରତ ବନ ।

୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—2. To enquire after.

ବୋଇଲେ ଖୋଜି ଥିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର—କୁଷ୍ଠବିହୀନ ମହାଭରତ ବନ ।

୩ । ବରପାତ୍ର ବା କନ୍ୟାପାତ୍ରର ସନ୍ଧାନ କରିବା—

3. To look after a suitable bride or bridegroom.

[ଦ୍ର—ଏହି କିସ୍ତର ଅସମାପିତା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅଖିବା, ଦେବା, ନେବା, ପାଇବା ସମାପିତା କିସ୍ତମାନ ସ୍ଥଳୁ ହୁଏ ।]

ଖୋଜିଲେଖି ଅଖିବା—ଦେ. କି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) —

Khojilordi ānibā

ଖୋଜି ଅଖିବା (ଦେଖ) —

Khoji ānibā (See)

ଖୋଜି—ଦେ. ଅ—୧ । ଏକ ଖୋଜି ବା ପଦ୍ମ ମାତ୍ର—

Khoje

1. One step only.

(ଯଥା—ମୁଁ ଆଉ ଖୋଜି ମାତ୍ର ଖୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

୨ । ଖୋଜି ବା ପାଦରେ ଯେତେକ ସ୍ଥାନ ସୀମାବଦ୍ଧ ହେବ ସେତେକ ସ୍ଥାନ —2. That much space as can be covered by one foot only.

ମଙ୍ଗଳାକ୍ଷର ଖୋଜିବା ମଧ୍ୟରେ କାହାର ଖୋଜିଲେ

ଖୋଜି କମି ରହିଲେ ନାହିଁ । ସଙ୍ଗରମୋହନ. ଜମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖୋଟି (ଧାତୁ)—ଦେ. ୧ । ଖୋଟିଇବା—

Khota (root)

1 To limp

୨ । ଖୋଟି ହେବା—2. To be lame

ଖୋଟି—ଦେ. ଦିଶ (ଖୋଟି ଧାତୁ=ଖୋଟିଇବା ଖୁଲିବା + ଅ) — ଖଞ୍ଜି

Khota

ଲେଙ୍ଗଡ଼ା—Lame; limping.

ଖୋଟା—ଦେ. ଦିଶ (ଫ. ଖୋଟା)—ଦୁର୍ବଳ; ଦୋଷଯୁକ୍ତ—

Khota

Defective.

खोटा

ଖୋଟି—ଦେ. ଦି. ଖି—୧ । ଚତୁର ଖି—

Khoti

1. Shrewd woman. (M. W.)

୨ । ଶତ୍ରୁକାନ୍ତାକାନ୍ତା ଖି—

2 A scheming woman.

ଖୋଟି—ଦେ. ଦି. ଖି—୩ । ଖୋଟି (ଦେଖ) —

Khoti

1. Khoti (See)

୨ । ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

2. Boswellia Thurifera (M. W.)

ଖୋଟା—ଦେ. ଦିଶ (ଫ. କୁଟି. ଭୁଲି ହି. ଖୋଟା=ଦୁଷ୍ଟ)—

Khota

୧ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ; ପଶ୍ଚିମୀ (ବ୍ୟକ୍ତି) 1 (a person)

Belonging to Western India.

୨ । ବିହାରର ଶୂଦ୍ର-ବିହାର ଶ୍ରେଣୀ (ଲୋକ)—

2. (a person) Of the Śūdra caste working

as menial domestic servant in Behar.

ଖୋଡ଼ (ଧାତୁ)—ଦେ. ୧—ଖୋଡ଼ିଇବା—

Khorda (root)

To limp.

ଖୋଡ଼—ଦେ. ଦିଶ (ଖୋଡ଼ ଧାତୁ=ଖୋଡ଼ିଇବା ଖୁଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Khorda

ଖୋଟି (ଦେଖ) —

Khota (See)

ଫ. ଦିଶ —୧ । ପଙ୍ଗୁ—1. Crippled; maimed.

୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗ ଯୋଗୁଁ ପଙ୍ଗୁ—

2. Crippled by leprosy.

ଫ. ଦିଶ —୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—1. Leprosy.

ଖୋଡ଼ିରୋଗ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ତ ଅଙ୍ଗରେ—ପ୍ରାଚୀ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁକୃଷ୍ଣାଚାର୍ଯ୍ୟ

୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗଜନିତ ପଙ୍ଗୁତା—

2. Deprivation of limbs by leprosy.

ଖୋଡ଼ିପା—ଗ୍ରା. ଦିଶ—ଖୋଲପା (ଦେଖ) —

Khordapā

Kholaṇpā (See)

ଖୋଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଦିଶ—ନିଆଁ ଡୁଲା; ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟା—

Khorda

Torch; fire-brand.

ଖୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ଦିଶ (ଫ. ଖୋଡ଼ା)—କୁଷ୍ଠରୋଗୀ—

Khordia

Leprous.

ଦେ. ଦିଶ—କୁଷ୍ଠରୋଗୀଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତି—A leper.

ଖୋଡ଼ିଆଚଣା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଦିଶ (ଭୁଲି. ଦି. ଖୋଡ଼ା କଲଇ)—

Khordiaṇā

ଖୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Khedaṇ (See)

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ବହୁତ ଦିନ ଖାଇଲେ

ଲୋକେ ପଙ୍ଗୁ ବା ଖୋଡ଼ିଆ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।]

ଖୋଣି—ଦେ. ଦିଶ—ଖୁରଣା (ଦେଖ)

Khoni

Khuraṇā (See)

ଖୋଦ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ଖୁଦ୍) —ସ୍ୱୟଂ; ନିଜେ; ଆପେ—

खुद

Oneself; own self; per self; in

खुद

person.

ଖୋଦି ମିଆଁ ଓରମ୍ ସେବ୍ ବଲ୍‌ବାର୍ ବଞ୍ଚିମାନ ଖୋଦ୍ ମାଲକ ।

ସଙ୍ଗରମୋହନ. ଜମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଦିଶ—୧ । ସ୍ୱୟଂ—1. Own; proper.

୨ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—2. Personal.

ଖୋଦ୍‌କାସ୍ତା—ବୈଦେ. ଦିଶ—ଖୁଦ୍‌କାସ୍ତା (ଦେଖ)

Khodkāṣṭā

Khudkāṣṭā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଖୋଦଗରଜା—ବୈଦେ. ଶବ୍ଦ.—(ପା ଖୁଦ୍ ଗରଜ)—ସ୍ୱାର୍ଥପର—

Khodgaraji Selfish.

ଅଦଗବଜି ବୈଦେ. ବି (ପା. ଖୁଦ୍‌ଗରଜା)—ସ୍ୱାର୍ଥପରତା—

ହୃଦେଗରଜି Selfishness.

ଖୋଦରା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଗାତ; ଗର୍ତ୍ତ—

Khod-rā Pit

ଖୋଦନ—ଦେ. ବି (ସ. ଖୋଦନ; ସ. ଖୁଦ ଧାତୁ=ଭେଦନ କରିବା)—

Khodana ପ୍ରସ୍ତରବିଧିରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—

ଧୋଦାନ Engraving-work; carvings.

ଜୋଦନା

ଖୋଦା—ବୈଦେ. ବି—ଖୁଦା (ଦେଖ)

Khodā Khudā (See)

ଖୋଦାଇ—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ସ. ଖୁଦ୍)—କାଠ, ପଥର ବା ଧାତୁରେ ଛୁଣ୍ଟି ବା

Khodāi ନକ୍ସାବୁଝା ପରି ମୂଳରୁ ଶସ୍ତ୍ରରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା—

ଧୋଦାହି Engraved on wood, stone or metal.

ଜୋଦାହି

ଖୋଦାଇକାମ—ଦେ. ବି.—ପଥରଆଦିରେ ଛୁଣ୍ଟିରେ ଖୋଳା ହେବା

Khodāikāma କର୍ମ—Engravings.

ଧୋଦାହିକାଞ୍ଜ

ଜୋଦାହିକାମ

ଖୋଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଦିବାର ଶୈଳନ୍ତରୂପ—

Khodāibā The causative form of Khodibā.

ଧୋଦାନ

ଜୋଦାନା

ଖୋଦାଖୋଦ—ଦେ. ବି (ସ. ଖୋଦନ)—

Khodākhodī ନାନାପ୍ରକାର ଖୋଦନ କାର୍ଯ୍ୟ—

ଧୋଦାଧୋଦି Many kinds of engraving-work.

ଖୋଦାବନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି—ଖୁଦାବନ୍ଦ (ଦେଖ)

Khodāband Khudāband (See)

ଧୋଦାବନ୍ଦ ଗୋବରା ଦାଢ଼ଗୋଡ଼ କହିଲେ, ଗୋଦାବନ୍ଦ ।

ଜୁଦାବନ୍ଦ ପକାରମୋଡ଼କ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖୋଦିତ—ଦେ. ଶବ୍ଦ (ସ. ଖୋଦିତ)—ଉତ୍ତମାଣ୍ଡି; ଖୋଳା ହୋଇଥିବା

Khodita (କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ)—Engraved; carved.

ଧୋଦିତ

ଜୋଦାହୁଆ

ଖୋଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଖୁଦ ଧାତୁ)—ପଥର, ଧାତୁ ଆଦି ଉପରେ

Khodibā ଅକ୍ଷର, ଚିତ୍ର ଆଦି ଖୋଳାଇବା—

ଧୋଦା To engrave, to inscribe; to carve.

ଜୋଦନା

ଖୋପ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଶବ୍ଦ ବିଶ ଓ କି. ଶବ୍ଦ—

Khop ଖୁଦ୍; ଅଧ୍ୟନ୍ତ—Much; very; very much.

ଖୋପ—ଦେ. ବି (ସ. ଖୁପ)—

Khopa ୧ । ଛୁଦ୍ ଛୁଦ୍ କୋଠର—1. Pigeon-hole; tiny

ଖୋପ compartment.

ତାହା, ତାକ ୨ । ଛୁଦ୍ ଗାତ ବା ଗହର—2 Small hole

or groove.

୩ । କାନ୍ଥକୁର—3. Niche; recess.

ଖୋପା—ଦେ. ବି—(ସ. ଖୁପ=ବୁଦା, ବୁଦାପରି ହୋଇଥିବାବୁ; କିମ୍ବା,

Khopā ଖର୍ପର=ଖୁପୁର; ଖୁପୁର ଉପରେ ବକା ହେବାବୁ—

ଧୋପା ତୁଲ—୧୦. କୋପୁର; ତୁଲ—ପଟୁଣୀର କୋଇପା,

ଜୋପା ପ୍ରେଷ୍ଟ. କୋପେ)—ଜୁଡ଼ା; ଖୋପା; ବକା ହୋଇଥିବା କେଶର

ଗୁଚ୍ଛ, ଗଣ୍ଡି—A chignon; a fillet or tress

of hair tied into a knot; coiffure.

[ଦ୍ର—ଶ୍ଳୀଲେକମାନଙ୍କର ଖୋପା ବାନ୍ଧିବାର ଅନେକ ପ୍ରକାର

ହାତ ଅଛି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବେଣି ବାଳ ନ ଥାଏ, ସେମାନେ

ନିଜ ବାଳ ଉତ୍ତରେ ଏଣୁ ତେଣୁ ବାଳ ଓ କନା ଆଦି ପୁରାଇ,

ଖୋପା ବଡ଼ ଦେଖାଯିବା ଭଳି ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଭେଙ୍ଗା, ଲେଟଣୀ

ଏକପାଖିଆ, ଠିଆ, ଜାଉଁଳି, ସାଉଁଳି, ମନା, ଓଲଟ ରତ୍ନାଦି,

ବେଣିଆଁ, ଲେମ୍ବୁପରି, ବେଲ୍‌ପରି, କଦଳୀପରି, ବେକମ୍‌ଲରେ,

କପାଳ ଉପରେ, କାନମ୍‌ଲରେ, ଡାହାଣ ପାଖରେ, ବାଆଁ ପାଖରେ

ଏହିପରି ବହୁତ ପ୍ରକାରର ଓ ବଡ଼ ସାନ ବହୁତ ଆକାରର ଖୋପା

ବନ୍ଧାଯାଏ ।]

ଦେ. ଶବ୍ଦ. (ଆ. ଖପ୍ପା)—ଖପ୍ପା; କ୍ରୁର—Angry; enraged.

ଖୋପି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଖୋପା—A small chignon.

Khopi

ଖୋବା—ଦେ. ବି—୧ । ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଛୋଟ ଏକ ମୋଟ ଗାଳା—

Khobā 1. Short stout peg.

୨ । ଛୋଟ ବାଡ଼ିର ମୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଭୃଷିବା—

2. Ramming with the thick end or butt

of a cudgel.

୩ । ବାଡ଼ିରେ ପ୍ରହାର କରିବା—

3. Cudgelling; beating.

୪ । ଆବୁ—4. Protuberance.

୫ । କୋବା (ଦେଖ)—5. Kobā (See)

୬ । ଠେଙ୍ଗଣି—6. Cudgel.

ଖୋବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଦିବାର ଶୈଳନ୍ତ ରୂପ—

Khobāibā The causative form of Khobibā.

ଖୋସାନ

ଜୁସାନା

ଖୋବା ଖୋବା—ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । ଉଚ୍ଚ ଗାତ; ଆବୁଆବୁଆ; ଆବୁଡ଼ା.

Khobā khobā ଖାବୁଡ଼ା—1. Undulating; abounding

ଆବୁଡ଼ା ଖାବୁଡ଼ା with projecting peg-like things, full

ଆବୁଡ଼ାବୁଡ଼ା of protuberances.

ମାଆବଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ତବ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମାଜମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଣ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଜୁନ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଖୋବାନ—ବୈଦେ. କ୍ଷ. (ପାଂ. ଖୁବାନ)—ଖୁବାନ (ଦେଖ)

Khobāni Khubāni (See)

ଖୋବାଲ—ଗ୍ରା. ବିଶ୍ୱାସ (ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ ମନ୍ଦାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ)

Khobāla ବିଶେଷ)—ଛୁଣ୍ଟାଳ; କାମାରୁର—

(A term of abuse applied to females) —
Libidinous; adulterous.

ଖୋବ—ଦେ. କ୍ଷ.—ଖୋର (ଦେଖ)

Khobi Khoi (See)

ଖୋବିବା—ଦେ. କ୍ଷ. (ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାତୁ ଶିତ ଶୋଭାପୂର୍ଣ୍ଣ; ଭୁଲ. ପ୍ରା-
Khobibā ଖୋବେଇ)—

ଠାମା ୧ । ଠେଙ୍ଗାର ମୁଣ୍ଡରେ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହାର କରିବା—

ଠାମା 1. To ram or poke with the thick end
of a cudgel.

୨ । ବିଶେଷ ପ୍ରହାର କରିବା—

2. To give a sound cudgelling.

୩ । ଠେଙ୍ଗେଣି ଭଲ ହାତୀରମୁଣ୍ଡରେ ପୁନଃପୁନଃ ଆଘାତ
କରିବା—3 To give lusty strokes with a
short stout weapon.

୪ । (ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥ) ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ କରିବା—

4 (slang) To cohabit a woman.

ଖୋବେଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ଷ.—୧ । (ଅଶ୍ଳୀଳ)—

Khobeibā (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷେ) ପୁରୁଷଦ୍ୱାରା ଅପଣାର କାମପ୍ରୟୁକ୍ତ
ଠାମା ଚରତାର୍ଥ କରିବା—(said of females) To

ହୁସାନା have one's lust satiated by cohabiting
a male.

୨ । ଖୋବାଇବା (ଦେଖ)—2. Khobeibā (See)

ଖୋବେଇ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ଷ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଖୋବେଇବା ୧ (ଦେଖ)

Khobei hebā Khobeibā 1 (See)

ଖୋବେଇ—ଗ୍ରା. ବିଶ୍ୱାସ (ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ, ବେଧୋଇ; କାମୁକା; ବୃଷସ୍ୟନ୍ତୀ—

Khobei Lustful or adulterous (woman); (a woman)
addicted to sensual pleasures.

ଖୋର (ଧାତୁ)—ସ୍ତ୍ର.—ଖୋଟ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Khor (root) Khoṭa (root) (See)

ଖୋର—ବୈଦେ. (ପାଂ) ବିଶ୍ୱାସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. (ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ

Khor ଲଗିଲେ)—ଅସକ୍ତ; ଅଭ୍ୟସ୍ତ (ଯଥା—ଖୁରଖୋର,
ଖୋବ ଲଗାଖୋର, ଖୁରଖୋର ଇତ୍ୟାଦି)—

ଖୋର An adjectival suffix denoting one who
eats (when added to the name of a
thing).

ଖୋରଟା—ଦେ. ବିଶ୍ୱାସ—ଖୋଟା (ଦେଖ)

Khor-tā Khoṭā (See)

ଖୋରା ଦେ. କ୍ଷ.—ଖୁରା (ଦେଖ)

Khurāṭṭā (See)

ଖୋରଦକ—ବୈଦେ. କ୍ଷ. (ଥ)—ଏକ ପ୍ରକାର ନାଗର—

Khor-dak A kind of kettle-drum.

ଖୋରପୋଷ—ବୈଦେ. କ୍ଷ. (ଥ ଓ ଫ)—

Khor-posh ଖୋରକ ପୋଷାକ (ଦେଖ)

ଖୋରପୋଷ Khorāka poshāka (See)

ଖୋରପୋଷ

ଖୋର—ସ୍ତ୍ର. ବିଶ୍ୱାସ—ଖୋଟ (ଦେଖ)

Khora Khoṭa (See)

ଖୋରଠା—ଦେ. ବିଶ୍ୱାସ—ଖୋଟା (ଦେଖ)

Khorāṭhā Khoṭā (See)

ଖୋରଠା ବୋଲି—ଦେ. କ୍ଷ.—ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା—

Khorāṭhā boli The Hindi language.

ସମ୍ବନ୍ଧ ପଦ୍ଧତି ଖୋରଠା ବୋଲି

ନାମା ଭାଷାରେ ଶାବ୍ଦ କରିବା କଲି । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଖୋରଣୀ—ଦେ. ବିଶ୍ୱାସ—କଳହତ୍ତା—

Khorāṇī Quarrelsome (woman).

(ଖୋରଣୀପଣ—କ୍ଷ.)

ଖୋରଦା—ଦେ. କ୍ଷ. (ନାମ)—ଖୋରଧା (ଦେଖ)

Khoradhā Khoradhā (See)

ଖୋରଧା—ଦେ. କ୍ଷ. (ନାମ) (ଭା. ଖୋରଦା=ପାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ)—

Khoradhā ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଓ ସହର—
Name of a subdivision and a town in
the district of Puri.

[ଦ୍ର.—ଏହା ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶା ଗଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଥିଲା । ଗରୁଡ଼ମେଷ୍ଟ
ଏହାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରଶାଳା କର, ପୁରୀଗଜାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ପେନ୍‌ସନ୍
ଦିଅନ୍ତି । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ, ଥାନା ଓ ଗରୁଡ଼ମେଷ୍ଟଙ୍କ
ଶାସ୍ତ୍ରମହାଲ କଚେରି ଅଛି । ଏହାର ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ‘ଅଟ୍ଟି’ ଗ୍ରାମରେ
ଗୋଟିଏ ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ ଅଛି ଓ ଏ ସହରର କିଛି ଦୂରରେ
କାଇପଦର ଗ୍ରାମରେ ବୁଣାଶାସ୍ତ୍ରଦେବ ନାମକ ପୀରଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ
ଅଛି ।]

ଖୋରଧା ରୋଡ୍—ଦେ. କ୍ଷ. (ନାମ)—ବେଙ୍ଗଲ୍ ନାଗପୁର ରେଲ୍‌ୱେର

Khoradhā road ଅସଲ ଲାଇନ୍‌ରୁ ପୁରୀଶାଖା ବାହାରିଥିବା
ଜଙ୍କ୍ସନ୍ (ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଜଟଣୀ)—

A junction of the B. N. Ry. for
the Puri line; Jatni.

ଖୋର—ଦେ. କ୍ଷ. (ସ୍ତ୍ର. କ୍ଷୁର; ଖୁର)—

Khor ୧ । ଖୁର—1. Hoof.

ଖୁରା ୨ । ଖଟର ଗୋଡ଼—

ଖୁର 2. Bed-post.

ଖୋବା ୩ । (ସ୍ତ୍ର. ଖୋଲକ; ଅବ୍‌ଖୋର)—ପାନପାତ୍ରବିଶେଷ;
ଖୋରା ୩. A drinking vessel; a glass.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ନର	ଋ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତପ୍ରକୃତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଦ

ଖୋରାକ୍—ବୈଦେ. କ. (ଆ. ଖରାକ୍)—୧ । ଖାଦ୍ୟ—

Khorāk 1. Food.

ଖୋବାକ ୨ । ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟକ୍ରମେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅର୍ଥ—

ଖୁରାକ, ଖୋରାକ 2. Allowance granted to a servant for meals.

୩ । ଭୋଜନ—3. Eating.

୪ । ଖାଦ୍ୟପାନସ୍ତ ବା ଔଷଧର ଏକ ପାନ—

4. One doze or measure of food, drink or medicine.

୫ । ଥରେ ଭୋଜନ କରିବା ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—

5. Quantity of food sufficient for one meal.

ଦେ. ବିଶ୍ଵ.—ଖାଦ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ—

Fit for being eaten; edible.

ଖୋରାକ୍ ପୋଷାକ୍—ବୈଦେ. କ. (ଆ ଓ ପା.)—୧ । ଗ୍ରାସାତ୍ତାଦନ—

Khorāk poshāk 1 Food and raiment.

ଖୋବାକ ପୋଷାକ ୨ । ଲଲନପାଳନ—

ଖୁରାକ ପୋଷାକ 2. Maintenance.

୩ । ଗ୍ରାସାତ୍ତାଦନ କ୍ରମେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ—

3. Allowance for one's maintenance; subsistence-money.

ଖୋରାକମ—ଦେ. କ. —ପାନପାତ୍ରବିଶେଷ—

Khorākama Drinking glass.

ଖୋରାକି—ଦେ. କ —୧ । ଖୋରାକ୍ (ଦେଖ)—

Khorāki Khorāk (See)

ଖୋବାକୀ ୨ । ଶୂନ୍ୟର ଅବସ୍ଥା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରୟରେ ଦିଆଯିବା ଧନ—

ଖୁରାକୀ, ଖୋରାକୀ 2. Money given to servants in lieu of food.

ଦେ. ବିଶ୍ଵ.—୧ । ଖୋରାକ୍ (ଦେଖ)—

1. Khorāk (See)

ବଙ୍ଗଳା ଦେଶର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଜିଲ୍ଲା ଲୋକଙ୍କ ଖୋରାକ ଲୁଗା
ବାଲେଶ୍ଵର ଜାହାଜ ବନ୍ଦର କରୁଥିଲା । ପରାବର୍ତ୍ତମାନେ ନଷ୍ଟ ।

୨ । ଖୁବ୍ ଖାଇପାରୁବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. (a person) Who can eat much.

ଖୋରାକି ପୋଷାକି—ବୈଦେ. କ (ଆ. ଖରାକ୍ ପୋଷାକ୍)—

Khorāki poshāki ଖୋରାକ୍ ପୋଷାକ୍ (ଦେଖ)—

Khorāk poshāk (See)

ଖୋରାସାନ—ଦେ. କ (ନାମ)—ପାରସ୍ୟର ପୂର୍ବପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା

Khorāsān ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦେଶ—

ଖୋରାସାନ A province in the east of Persia.

ଖୁରାସାନ

ଖୋରାସାନ—ବୈଦେ ବିଶ୍ଵ—ପାରସ୍ୟଦେଶସ୍ଥ ଖୋରାସାନ ନାମକ

Khorāsāni ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ସେଠାରୁ ଆଗତ—

ଖୋରାସାନୀ Produced in or brought from

ଖୁରାସାନୀ Khorāsān, a province of Persia

ଖୋରାସାନୀ ଜୁଆଣି—ଦେ. କ (ଖୋରାସାନ ଦେଶୀୟ ଜମାନା)—ଜୁଆଣିପତ୍ର

Khorāsāni juāni ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ଫଳ (ଏ ଗଛ ପତ୍ତାବ,

ଖୋରାସାନୀ ଜୋସାନ;ବାଞ୍ଛୁଳ ଭିତ୍ତି ଓ ହିମାଳୟରେ ଜନ୍ମେ)—

ଖୁରାସାନୀ ଅଞ୍ଜାନ A Himalayan plant producing

କେହିମାଞ୍ଜ; ବାଞ୍ଛୁଳ a poisonous seed.

[ଦ୍ର—୧ । ପଶ୍ଚିମ-ହିମାଳୟରେ ଜନ୍ମେ । ଗଛ—

1 Hyoscyamus Niger.

୨ । ପଶ୍ଚିମ-ଭିତ୍ତିରେ ଜନ୍ମେ । ଗଛ—

2. Hyoscyamus Pusillus.

୩ । ପଶ୍ଚିମ-ପତ୍ତାବ, ସିନ୍ଧୁ ଓ ବେଲୁଚିସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଗଛ—

3. Hyoscyamus Muticus or Insanus.]

ଖୋର—ଦେ. କ—ଖୁର ୧ (ଦେଖ)

Khorī Khurī. 1 (See)

ବୈଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. କ—(ଉପପତ୍ତି ଅଦ) ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ—

Habit of being given to (e.g. bribery).

(ଯଥା —ଉପପତ୍ତିଖୋର; ଗୁଲିଖୋର ।)

ଖୋରାୟା—ଦେ. କ—ବନ୍ୟ ଶିମ୍ବଲଭାବିଶେଷ—

Khorīyā Lablab Vulgaris; a kind of wild bean.

ବୈଦେ. ବିଶ୍ଵ—ଖୋର (ଦେଖ)

Khor (See)

ଖୋଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଖୋଲ (ଦେଖ)

Khol Khoḷa (See)

ଖୋଲ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର.—ଖୋଟ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Khoḷ (root) Khoṭa (root) (See)

ଖୋଲ—ଦେ. କ (ସ. ଖଲ)—୧ । ଗହ୍ୱର; ଗହ୍ୱର ଅଂଶ—

Khola 1. Hole.

ଫାଟିଲ ପ୍ରଭୃତି ଲୋକନାଥ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଶୁଭ୍ର ବାଲିସ୍ଥପାବଳୀ ଖୋଲେ—ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ପାବଳୀ ।

ଖୋହ, ଖୋହଳା

୨ । ଗୁଞ୍ଜା; ଗହ୍ୱର—2. Cave; chasm.

ଗିରିଖୋଲ, ଶାସି, କାନ୍ଥାର, କଦମ୍ବ—ସ୍ୱାଧୀନାଥ, ଚଉକା ।

୩ । ବଡ଼େଇ ବା ପଥୁରିଆଙ୍କ ଗୋଲ୍‌ବାଡ଼ିଆ ବଟାଳ ବା

କିହାଣ; ଖୋଲବଟାଳ—

3. Circular-edged chisel for engraving wood or stone.

୪ । ପର୍ବତର କନ୍ଧ—4. The hollow or declivity between two mountains.

୫ । କୋଡ଼ିଗାଡ଼; କନ୍ଧ ଓ ଚଳପେଟର ସଙ୍ଗ—5 Groin.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରବଂ ଏବା ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଳିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ବା ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଳିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଳିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଖୋଳ—ସ. ବି. (ସ. ଖୁ ଥାତୁ+ଲ)—

Khola ୧ । ପଦାର୍ଥର ବାହ୍ୟ ଆବରଣ; ଘୋଡ଼ଣୀ—

1. Outer cover or a case of a thing.

୨ । ବଲ୍ଲୁ; ଗଛର ଶ୍ୱେପା ବା ଶୁଲ ବା ଖୋଳପା—

2. Bark or rind of a tree.

୩ । ଶେସ ଓ ଚକଥ ବା ମାଣ୍ଡିର ବହୁରବରଣ; ଗିଲ୍ଲପ—

3. The covering or case for a quilt or pillow.

୪ । ମୁଦଙ୍ଗ ବାଦ୍ୟ—4. A longish drum covered with skin on both sides.

୫ । ଫଳର ଖୋଳପା—5. Shell of a fruit.

୬ । ବାସୁଙ୍ଗା; କଦଳୀ ଓ ବାଉଁଶଆଦି ଗଛର ଉପପତ୍ତ ବା ଖୋଳପା—6. Stipule, bract.

୭ । ସାପ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବଙ୍କ ଦେହର ଉପରେ ଥିବା ଟାଣୁଆ ଆବରଣ, ଯାହାକି ସମୟେ ସମୟେ ସେମାନେ ଛାଡ଼ନ୍ତି—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

7. Hard skin of serpents and some insects which is cast off at particular seasons.

୮ । ମୋଟ ଶୁଦର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

8. Coarse sheet.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜ ରତ୍ନରେ ମାଲ ରହିବାର ଜାଗା; କୌଳାଦିର ଗର୍ଭ—
The hold of a ship.

ସେ ଜାହାଜ ଶୁପଦାର ଅଉ ଖୋଳ ଉଦରୁ ଅନ୍ଧାଜ ଦୁଇବୋଉରୁ ବଳବେ ଶୁଦ୍ଧ କର ଅମ ଜାହାଜକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ—ପକାବମୋଡ଼କ. ବଲ୍ଲୁସ୍ତଳ ।

ଖୋଳକ—ସ. ବି. (ଖୋଳ+କ)—୧ । ମୁକୁଟ; ଟୋପି—

Kholaḥka 1. Helmet; hat.

୨ । ଦୁଙ୍ଗା—2. Ant-hill.

୩ । ଗୁଆଆଦି ଫଳର ଶ୍ୱେପା—

3. The shell of betel-nut and other fruits.

୪ । କରେଇ—4. Sauce pan.

୫ । ଦାଣ୍ଡି; ପାତ୍ର—5. Pot.

୬ । ମୁଦଙ୍ଗ—6. A kind of drum.

୭ । ଆବରଣ ବସ୍ତୁ; ଚକଥଆଦିର ଖୋଳ—

7. Outer cover or case made of cloth.

ଖୋଳ କରତାଳ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ

Khola karatāla ନାମସଙ୍ଗାର୍ତ୍ତନର ଦୁଇଟି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର, ମୁଦଙ୍ଗ ଓ

ଧୋଳକ—Drum and cymbals, the two

concomitants of Samikirtana.

ଖୋଲଟା—ଦେ. ବି—ଖୋଲ (ଦେଖ)

Kholaṭa Khurāṇṭi (See)

ଖୋଲଟି—ଦେ. ବି—ଖୁରାଣ୍ଟି (ଦେଖ)

Kholaṭi Khurāṇṭi (See)

ଖୋଲତା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖୋଳକ)—

Kholaṭā ମସ୍ତକର ପଗଡ଼; ଟୋପି—Turban; cap

ମାଗଡ଼ି

ପମାଣି

ଅସୀତା ବିଦେ. ବି. (ପା. ଖରାତା)—ଖଲତା; କାଗଜର ଲମ୍ବା ମୁଣି—Big envelope.

ଖୋଲତାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଖୋଳିବା ଓ ତାଡ଼ିବା; ଚାରିଆଡ଼ା ଖୋଳି

Kholaṭāṛḍa ତାଡ଼ି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଖୋଳିବା—

ତୋଳିପାଡ଼ 1 A searching or vigorous enquiry;

ହାତାଡ଼ାତା; ହଲଚଳ a thorough and sifting enquiry.

୨ । ଗୁରୁତର ଆନ୍ଦୋଳନ—2 Serious agitation.

ଖୋଳ ପଦ୍ମତ ମାର ମୁଣା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ମୁଣାକୁ ମାରିବା କ୍ରମକୁ

Khola parbata māra mūṣhā ପଦ୍ମତକୁ ଖୋଳିବା ନ୍ୟାୟ—

To dig through a mountain to kill a mouse hidden in it.

[ଦ୍ର—ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ଅଳ୍ପ ବା ଅକ୍ଷୁଦ୍ରର ଫଳ ପାଇବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ ହୁଏ ।]

ଖୋଳପା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖୋଳ)—୧ । ଉପରିସ୍ଥ ଆବରଣ, ଶୁଲ—

Kholaṭpā 1. Outer covering.

ଧୋଳା ୨ । ବଳଲ—2. Bark

ଆଳ ୩ । ଶୁଣ୍ଠିକା ଘା ବା ବସନ୍ତରୁ ଛାଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଶ୍ୱେପା ବା ମଲ୍ଲ ଚମ୍ପ; ବଲ୍ଲୁଳ—

3. The skin or slough falling off a recovered sore or small-pox.

୪ । ଗୁଆଗଛ; ବାଉଁଶ, କଦଳୀଗଛଆଦିର ମୂଳକୁ ପ୍ରଥମେ ଆବୃତ କରି ରଖିଥିବା ଆବରଣ ବା ଉପପତ୍ର—

4. Stepule or bract.

ଧୋଳମ ୫ । ସାପ ଦେହରୁ ଛାଡ଼ିଥିବା ଶ୍ୱେପା—

5. Slough of a serpent.

ଖୋଳପୂଜା—ଦେ. ବି—ସଙ୍ଗାର୍ତ୍ତନ ଶେଷରେ ସଙ୍ଗାର୍ତ୍ତନର ଉପକରଣ

Kholaṭpūjā ମୁଦଙ୍ଗ ଓ ଝାଞ୍ଜିରୁ ଫୁଲ, ନୈବେଦ୍ୟଆଦି ଦେଇ

କରାଯିବା ପୂଜା—Worshipping the drum

and cymbals after Samikirtana.

ଖୋଲପୋଲ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଫାଙ୍କ—

Kholaṭpola Chinks

ଖୋଲପୋଲ ନାହିଁ ନଦୀ ଅଟେ ତାଙ୍କ ନାମ—

ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଶାଳା ।

ଖୋଲବଟାଳ—ଦେ. ବି—ଗୋଲ କଣା କରୁଥିବା ପାଇଁ ବୃତ୍ତାକାର ବଟାଳ—

Kholaṭaṭṭāṭi Round-headed chisel.

ଧୋଳବାଟାଳି

ଧୋଳିଆ

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଖୋଲର—ଦେ. ବି. (ସ. ଖୋଲକ)—ମସ୍ତକର ପଗଡ଼; ଟୋପି—
Kholari Turban; cap.

ଖୋଲସ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନପୁର; ଭୁଲ—ବ. ଖୋଲସ) ବି. (ସ.
Kholasa ଖୋଲକ)—ସାପକାଳ—
The slough of a serpent.

ଖୋଲସା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖୋବା; ଗାଳା (ଏହାକୁ ବାଡ଼ରେ
Kholasā ପୋତିବୁ)—Short stout pegs (used in
fences).

ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଖୋଲସା (ଦେଖ)
Kholāsā (See)

ଏହି ଖୋଲସା କର କହୁଥିବା ଭାବେ ।
ପକାରମୋହନ. କୁମାରୀଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖୋଲା—ଦେ. ବି. (ସ. ଖନ ଥାକୁ)—
Kholā ୧ । ଖନନ; ଖୋଲବାକାର୍ଯ୍ୟ—

ଖୋଡ଼ା 1. Digging.

କ୍ଷୋଦନା ଏ ସକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ ପକାଇଲେ କିଛି
ଦେବେଶ୍ବର ସେମାନେ କି ଗଲେ ଖୋଲା କିଛି ।
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଖୋଲା ୧ (ଦେଖ)
2. Kholā. 1 (See)

ଉତ୍ତର ଖୋଲା ଭିତରେ ଲୁପ୍ତ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ।
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବିଜ୍ଞାନ ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଖନନ—1. Dug.
୨ । ଖୋଦିତ—2. Engraved.

ଖୋଲା—ବିଦେ. ବିଶ (ଅ, ଖୁଲ)—

Kholā ୧ । ଅନ୍ଧାର—1. Open; bare.

ଖୁଲା ୨ । ଉନ୍ମୁଳ—2. Uncovered.

ଖୁଲା ୩ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ—3. Unloosed; freed.

୪ । ସହଜ—4. Easy.

୫ । ସେ ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ କହି ପକାଏ—
5. Plain-spoken.

୬ । ସରଳ; ଅକପଟ—6. Sincere.

୭ । ଅବରୋଧରହିତ—7. Unobstructed.

୮ । ଖୁଲ୍ଲା; ପ୍ରକଟ; ପ୍ରକାଶିତ—

8 Not concealed or hidden; open to
the view.

ଦେ. ବି—(ସ. ଖୋଲକ)—୧ । ମାଟର ସାନ କୁଡ଼ୁଆ—
1. Small earthen pot.

ଖୋଲା ୨ । କୋଲା; ଲେମ୍ବୁ ଆଦି ଫଳର ଚରୁଡ଼ା—
2. A pod or seed-vessel of oranges etc.

୩ । ଖୋଲା (ଦେଖ)

3. Kholā (See)

୪ । ଗୁଡ଼ିଏ ତାଳସଜ ରଖିବା ବା ବହୁ ଦୂରକୁ ନେବା ପାଇଁ

ତାଳସଜର ମୁଦଙ୍ଗାକାର ମୂର୍ତ୍ତି—

4 An improvised basket prepared by
tying the ends of the fan-shaped palm-
leaf with a wallet.

ଖୋଲାଇବା—ଦେ. କି—ଖୋଲିବାର ଶିକ୍ଷା ରୂପ—

Kholāibā The causative form of Kholibā.

ଖୋଲାଇବା—ଦେ. କି—ଖୋଲିବାର ଶିକ୍ଷା ରୂପ—

Kholāibā The causative form of Kholibā.

ଖୋଡ଼ା

କ୍ଷୋଦନା

ଖୋଲାକ ହେବା—ଦେ. କି—ଦୋଷ ପ୍ରକାଶର ଚେଷ୍ଟା କରିବା—

Kholāk hebā To make repeated efforts to
speak out one's own faults.

ଖୋଲାଖୋଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଖୋଲିବାର କର୍ମମାନ—

Kholākholi 1. Acts of kholibā

୨ । ପରସ୍ପର ଛିଦ୍ର କୁହାକୋହି ହେବା—

2. Mutual recriminations consisting of
exposing each other's faults or family-
secrets.

ଦେ. ବିଶ—ପରସ୍ପର ଛିଦ୍ର କୁହାକୋହି ହେଉଥିବା—

Exposing each other's faults or
family-secrets.

ଦେ. କି. ବିଶ—ଖୁଲ୍ଲା ଓ ସରଳ ରୂପେ—

Frankly and plainly.

ଖୋଲାଖୋଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଅକପଟ ବା ସରଳ ବ୍ୟବହାର ବା କଥା—

Kholākholi ଭାଷା—1. Frank talk and conduct.

ଖୁଲାଖୁଲି ୨ । ଖୋଲିବାର କର୍ମମାନ—

୨ Acts of opening.

ଖୁଲ୍ଲାଖୁଲ୍ଲା

ଦେ. ବିଶ—ଖୁଲ୍ଲା ଓ ସରଳ (ବାକ୍ୟ)—

Plain and frank (words).

ଖୋଲା ଘର—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଖପରୁଲି ଘର—

Kholā ghara A tile-roofed house; a house
thatched with potsherds.

ଖୋଲାସା

ଖୋଲି

ଖୋଲା ପତ୍ର—ଦେ. ବି.—ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପୃଷ୍ଠା; ଏକତ୍ର ସିଲାଇ ବା ବନ୍ଧନ

Kholā patra ହୋଇଥିବା ପତ୍ର—Printed books con-
sisting of open leaves of paper without
any stitching.

ଖୋଲାଭାଟି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଭାଟିରେ ମଦ ରନ୍ଧାଯାଏ—

Kholā bhāṭi A still; brewery.

ଖୋଲାଆଁ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ୧୦୦ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଲିଲେ ସେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଗରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଲିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଲିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂ' ଦେଖିବେ 'ବୃ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଖୋଲିଆ—ବୈଦେ ଦଣ୍ଡ ଓ କି—(ଆ. ଖୁଲ୍ଲା; ଖୁଲ୍ଲାସା)—

Kholāsā ୱାଲିଆ (ଦେଖ)

ଖୁଲା

Khulāsā (See)

ଖୁଲାସା

ମହର୍ଷି ବାଲୁକ ସେ କଥା ଖୋଲିଆ (କଣ. ୪) କହି ଲେଖି ସାଲ ନାହାନ୍ତି ।

ପଦାରମୋଦନ, ହମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖୋଲି—ଫ. କ. (ଖୋଲି ଧାତୁ + ର) — ଭୂଷାର; ଭୂଷା—

Kholi

Quiver for arrows.

ଖୋଲି ଦେ. କ. (ଫ. ଖୋଲି)—୧ । କଲ୍ଲି; ଗୁଣ୍ଠା—

କୋଳ

1. Rind; bark.

୨ । ଶୁଣିଲି ଘା ରୁ ଶୁଣିବା ଚମ ବା ବଲ୍ଲି—

2. The skin or slough cast off a healing sore.

ଖୋଲି—ଦେ. କ.—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିହଣ ବା ଭାଗି—

Kholi

1. A small chisel of carpenters.

୨ । (ଫ. ଖୋଲି)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୂତା ବା ମାଟି ଗିରା—

2. A small earthen pot.

୩ । (ଫ. ଖୋଲି) ପବନ ବା ଜଙ୍ଗଲର କଳ୍ପ; ଖୋଲି—

3. Narrow gully in a hill or jungle.

ଖୋଲିକର କହିବା—ଦେ. କି.—ସ୍ପଷ୍ଟ କର କହିବା—

Kholikari kahibā

To speak plainly.

ଖୁଲେବା

ଖୁଲିକାର ବୋଲି

ଖୋଲିତାଡ଼ି—ଦେ. କି. ଦଣ୍ଡ.—ପୁରାତନ ପୁରାତନ; ଭଲ ଭଲ କର

Kholitāṛḍi (କୌଣସି କଥା ଗୁଣ୍ଠିବା)—(to enquire into a matter) Minutely.

ଖୋଲିବା—ଦେ. କି.—୧ । (ଫ. ଖୋଲି ଧାତୁ; ଭୁଲ. ପ୍ରା—ଖୁଲି ଧାତୁ)—

Kholibā ୱାଲିକ କରବା; ମାଟିରେ ଗର୍ତ୍ତ କରବା—

ଖୋଡ଼ା

1. To dig; to cut a pit in the earth.

୨ । (ଫ. ଖୋଲି ଧାତୁ) ଖୋଦନ କରବା; କାଠ ପଥର

ଆଦିରେ ହାତୀର ସାହାଯ୍ୟରେ ଗର୍ତ୍ତ, ଅକ୍ଷର ବା ମୂର୍ତ୍ତି

ଅଙ୍କନ କରବା—2. To engrave.

୩ । (ଆ. ଖୁଲ୍ଲା) ପରର ଗୋପନୀୟ ବସ୍ତୁ ବା ଗୁହ୍ୟ

କ୍ଷେତ୍ର ପଦାରେ ପ୍ରକାଶ କରବା; ଖୋଲିଦେବା—

3. To expose another's faults; to expose

another's family-secrets

(ଯଥା— ଗଲ ଖୋଲିବା ।)

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହୃଦୟରେ ଗୁରୁତର ଆଘାତ (କଷ୍ଟ)

କରବା—

4. (figurative) To cause intense

mental pain.

କବି-ଶରେ ଖୋଲୁଅଛ ମୋର ଗାନ୍ଧୀ । କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ମହାପାତ୍ର ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରବେଶ କରବା—

5 (figurative) To enter.

ପ୍ରହରୀ କାଶର ମୁନ କର୍ଣ୍ଣକର

କର୍ଣ୍ଣମୂଳ ଖୋଲିବ ଆଦି ଯଦ୍ୱାରା । କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ମହାପାତ୍ର ।

୬ । (ଫ. ଖୋଲି ଧାତୁ) ଉପାଡ଼ିବା, ଉତ୍ତାଡ଼ିବା କରବା—

6. To root out, to pull off.

ଅକ୍ଷର ଚଷ୍ଟ ବନମାଳୀ, ରୁ ଏହା ନେଇଅଛୁ ଖୋଲି ।

କରାଧାତୁ ଉପକର ।

ଖୋଲିବା—ବୈଦେ. କି. (ଆ. ଖୁଲ୍ଲା)—୧ । (ସକର୍ମକ) ଉତ୍ତାଡ଼ିବା

Kholibā କରବା; ଉନ୍ମୁଳ୍ଲ କରବା; ଆବରଣ ମୁକ୍ତ କରବା;

ଖୁଲା

ମେଲି କରବା—1. To open; to uncover.

ଖୁଲିବା; ଖୋଲିବା ୨ । (ସକର୍ମକ) ବନ୍ଧନରୁ ଫିଟାଇବା—

2. To untie; to loosen.

୩ । (ସକର୍ମକ) ଗୁପ୍ତ ବସ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ କରବା—

3. To publish a hidden thing; to bare.

୪ । (ସକର୍ମକ) ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁର ଅଙ୍ଗମାନକୁ

ପୃଥକ୍ କରବା—4. To separate the parts of

a composite thing.

୫ । (ସକର୍ମକ) (କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ) ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝାଇବା—

4. To explain.

୬ । (ଅକର୍ମକ) (ଅବୃତ୍ତ ପଦାର୍ଥ) ଉନ୍ମୁଳ୍ଲ ହେବା—

5. To be uncovered.

୭ । (ଅକର୍ମକ) ଅବସର ବା ହୁଟପରେ କଚେରୀ ଓ ସ୍କୁଲ

ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା, ଫିଟିବା—

6. (schools, offices) To open after holidays.

୮ । (ଅକର୍ମକ) ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା; ସୁଦୃଶ୍ୟ ହେବା—

7. To look beautiful.

୯ । (ସକର୍ମକ) ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରବା; ନୂତନ କର ବସାଇବା;

ନୂଆ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରବା—

8. To found; to set up anew; to begin a

work or institution.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସକର୍ମକ)—ଖୋଲିବା (ଦେଖ)

Kholibā (See)

ଖୋଲିମି—ଦେ. କି.—କାଠରେ କମ ବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖୋଲିବା ନିମନ୍ତେ

Kholimi ବଡ଼େଇଙ୍କର ବଡ଼ାସ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତ ନିହାଣ ବା ଭାଗି—

ଖୋଲିବାଟିଲି A small round-edged narrow chisel

ଆଲିଆ used for engraving delicate images on

wood or stone.

ଖୋଲେଇ ହେବା—ଦେ. କି.—ସ୍ୱଦୋଷ ପ୍ରକାଶରେ ସହାୟତା କରବା;

Kholei hebā ନିଜେ ପ୍ରଥମେ କଲର ସୁବିଧାତ କରବାଦ୍ୱାରା

ଆପଣାର ଦୁର୍ବୁଣ ପ୍ରକାଶ କରବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

ବାଧା କରବା—To provoke a person to

expose one's ownself.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଞ୍	ଋ	ୠ

ଶୋଷ (ଇତ୍ୟାଦି) — ବୈଦେ. ଶ. (ପା) — ଖୁସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
 Khos (etc) Khus etc (See)
 ଶୋଷଣୀ — ଦେ. ଶ — ୧ । ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାକୁ ଦେହରେ ଦୃଢ଼ କରି
 Khosani ଅଟକାଇ ରଖିବା କ୍ରମେ, ଅଣ୍ଟାପାଖରେ ପଡ଼ିବା ଗଣ୍ଡି
 ଟାଙ୍କ ବା ଶୋଷିବା ଅଂଶ, ପରହୁତ-ବସ୍ତ୍ର-ବନ୍ଧନ-ଗ୍ରନ୍ଥି —
 ଶିରହ; ମାଟ 1. Knot of cloth tucked round the loins
 while wearing a cloth.
 ୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଶୋଷିବା — 2. Tucking of cloth;
 act of tying a knot at the waist.
 ୩ । ଲୁଗା, ଉଦ୍ଦୋଚ — 3. Bribe; illegal gratification.
 ୪ । ଗୁଡ଼ିଆମାନେ ବଣାରେ ଥିବା ଟାଣୁଆଁ ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଳିବା
 କ୍ରମେ, ବ୍ୟବହାର କରିବା ଲୁହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ —
 A small long iron-rod to dig hard
 molasses from a pot.
 ପ୍ରାଦେ (ଦିହତୁମ) ଶ — ଲୁହାଖଡ଼ିକା —
 The frying iron-rod.

ଶୋଷଣିଗୁଞ୍ଜା — ଦେ. ଶ — ଅଣ୍ଟାଗୁଞ୍ଜା; ଲୁଗା —
 Khosanigunjā Bribe.
 ଶୋଷଣିପିଟା (ଭୋଜନ) — ଦେ. ଶ — ଅଧିକ (ଭୋଜନ) —
 Khosanipitā Excessive (eating).
 ଟାଙ୍କିଆଣା [ଦୁ — ଯଥା-ଶୋଷଣିପିଟା ଭୋଜନ = ଯେଉଁ
 ଭୋଜନ କଲେ ଭୋଜନାଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପେଟର କଲେବର ବଢ଼ି
 ଯିବାରୁ ପେଟ ମଝିରେ (ଲୁହ ଉପରେ) କସିକର ପିକା ଯାଇଥିବା
 ଲୁଗାକୁ ହୁଗୁଳା କରିବା ପାଇଁ ଶୋଷଣି ପିଟାଇବା ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।]

ଶୋଷଣି ପିଟାଇବା — ଦେ. ଶ — ଅଣ୍ଟା ନିକଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ପିକା ଲୁଗାର
 Khosanipitābā ଗଣ୍ଡିକୁ ଶୁଥ ବା ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା —
 ଟାଙ୍କିଆଣା To slacken the loin-cloth by
 unttying the knot.
 ଶିରହୁଲନା, ମାଟହୁଲନା
 ଶୋଷଣି ମାରବା — ଦେ. ଶ — ୧ । ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାକୁ କସି କରି ପିନ୍ଧିବା
 Khosani maribā କ୍ରମେ, ପିକା ଲୁଗାର ଅଂଶକୁ ଦୃଢ଼କରି
 ଟାଙ୍କିଆଣା ଅଣ୍ଟାର ଏକପାଖରେ ଶୋଷିବା — 1. To tie the
 loincloth into a knot after tucking
 it round the waist.
 ୨ । ଶୋଷଣିଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସ୍ୱଦ୍ୱ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା —
 ଟଙ୍କା, ପଇସା, କରଟ, ଡବା ଇତ୍ୟାଦି) ରଖିବା —
 2. To put any small article (e.g. cash etc)
 in the knot of the waist-cloth.

ଶୋଷଳା — ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ଶ — କୋଶଳାଶାଗ —
 Khosāḷā A species of pot-herbs.

ଶୋଷା — ଦେ. ଶ (ଦେ. କୋଷ) — ୧ । ନଡ଼ିଆମୂଳରୁ ବୃଦ୍ଧି ବା ଖଣ୍ଡାର
 Khosā ଖାପରଳ ଖୋଳ; ନଡ଼ିଆ ଚର୍ଥର ଯେଉଁ ନୌକାକୁ
 ଚୁମ୍ବି, ଚୁମ୍ବି, ଟାମ ଖୋଳରୁ ପ୍ରଥମେ ବାହାରେ —
 1. The sheath or capsule from which
 cocoanut chauries burst forth before
 the flowers develop into fruits.
 ଖୋମା ୨ । ଫଳ, ଶସ୍ୟାଦିର ଆବରଣ, ଚୋପା ବା ଶୁଲ —
 ଖିଲକା 2. Husk, rind, peel or skin of a fruit.
 କୋରା ୩ । ପକ୍ଷ, ଲେମ୍ବୁଆଦିର ଫୁଟ —
 କୋରା 3. Seed-capsule of jack, orange etc.
 ୪ । ଏକପ୍ରକାର ଖଜା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ —
 4. A kind of sweetmeat.
 ଖୋମା ୫ । କବସ ବା କୁଡ଼ା (କେଶରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଇ ସାରି ଉକୁ
 ଖୋପା ଗଣ୍ଡିକୁ ଲେଉଟାଇ ନେଇ କେଶ ମଧ୍ୟରେ ଖୋସି ଦେଲେ
 ଯେଉଁ କୁଡ଼ା ହୁଏ ତାହାକୁ ଶୋଷା କହନ୍ତି) —
 5 Ohignon, hair dressed into an inverted
 knot.

ଯାହାକୁ ଅଧିକୃତ ଦେଇଥାଏ ସୁଦୃଢ଼ ଶୋଷା ଉପରେ ଝରୁଥିବା ରେ —
 କବସର ସଙ୍ଗୀତ ।

ଶୋଷାଭବା — ଦେ. ଶ — ଶୋଷିବାର ଶିକ୍ଷା, ରୂପ —
 Khosābhā Causative form of Khosibhā.
 ଶୋଷାଣି — ବୈଦେ. (ଶୋଷ) ଶ — ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଛର ମୂଳ
 Khosāṇi ନିକଟସ୍ଥ ମାଟିକୁ ଖୋଳିବା କ୍ରମେ, ବ୍ୟବହୃତ ଖଣ୍ଡ —
 1. A small instrument for digging the
 earth round the foot of a plant lightly.
 ୨ । ଗଛର ମୂଳନିକଟରୁ ମାଟିକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡିତ୍ୱାବ୍ଧି ଶିଥିଳ
 କରିବା; ଖୁରୁସେଇବା — 2. Digging the earth
 lightly to turn it up.

ଶୋଷାମତ — ଦେ. ଶ (ଭୂ. ପା. ଖୁସ୍ଥାମତ) —
 Khosāmata ଖୁସ୍ଥାମତ (ଦେଖ)
 Khosāmāt (See)

ଶୋଷାମତିଆ — ଦେ. ଶ — ଖୁସ୍ଥାମତିଆ (ଦେଖ)
 Khosāmātiā Khosāmātiā (See)

ଶୋଷାମଦ — ଦେ. ଶ — ଖୁସ୍ଥାମଦ (ଦେଖ)
 Khosāmada Khosāmāt (See)

ଶୋଷାମଦିଆ — ଦେ. ଶ — ଖୁସ୍ଥାମଦିଆ (ଦେଖ)
 Khosāmadiā Khosāmātiā (See)

ଶୋଷାମଦିଆକ ଅଗ ପର କହଲେ — ଗଳକଣ୍ଠ ଦାଣ୍ଡ ପିଲକ ସମାପ୍ତ ।

ଶୋଷାଦ୍ୱଳା — ଦେ. ଶ — ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ-ଶୋଷା ବା ଶିପକୁ ସରୁ ସରୁ
 Khosādhulā କରି ଚରି ସେଥିରେ ବଡ଼ା ବଜାସିବା ଅଟା ବା
 ବଡ଼ିଆ (ଏହା ଧୂଆଁରେ ମଣା ରହି ପାରିବ ନାହିଁ) —

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୬ଦିନ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ୧ ଲୁଆବୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଖା' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ ।

A faggot made of the fibres of cocoanut branch-sheaths.

ଖୋସିଆଣି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖୋସାଣି (ଦେଖ)

Khosibāṇi Khosāṇi (See)

ଖୋସିବା—ଦେ. କି (ସ. କୋଷ)—୧ । କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଦାର୍ଥକୁ

Khosibā ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚାଇବା ରଖିବା—

୨ । To keep a small thing concealed.

ଖୋସିଆ

ଅକ୍ଷର ଭେଦ କାଣି କଲେ, ସାଧୁ ପାଠ୍ୟାପ ଅକ୍ଷରେ ଖୋସିଆ—ଦେଖ ।

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗୁପ୍ତକା—

2. To put a thing inside the fold of another

ଗାନ୍ଧି ରସେ, ଗାନ୍ଧି କେନ୍ଦ୍ରର ଗୁପ୍ତରେ ଖୋସିଆ—ଦେଖ ।

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ସଂସ୍କୃତ—ଲୁଗାର ଫେର, ବାଲର ଗଣ୍ଡ) କୁ ଲେଉଟାଇ କରି ମାରିବା—

3. To tuck up by giving a turn.

୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖୋସିଆରେ ଗଞ୍ଜାମ୍ବ ନିକଟରେ ମାଟିକୁ ଲେଉଟି ପାଉଁଶ କରି ଶିଥିଳ କରିବା—

4. To slacken the earth round the foot of a plant by digging and turning it up lightly.

୫ । (ଅକ୍ଷ) ଉପରକୁ ଟେକିବା—

5. To turn (eyes) upwards

କୃଷ୍ଣ ରସେ ମୋ ଅପର ବଦଳେ ପାଞ୍ଚ କେନ୍ଦ୍ର ଖୋସି—ବିଷୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖୋସିଆ—ଦେ. କି—ଖୋସିଆ (ଦେଖ)

Khwaibā Khwaibā (See)

ଖୋସିଆ—ଦେ. କି (ସା)—ପରା; ଦୋକାନରେ ମିଠାଇଆଦି

Khwaibā ସଜାଇବା ଓ ବଜାଇବାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ

ଖୋସିଆ ମିଶ୍ରାଦି ଉପହାର ଦେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁର

ଖୋସିଆ ବଡ଼ ଧାତୁ—

Big metal-plate or tray in which sweetmeats are arranged for sale or present.

ଖ୍ୟା (ଧାତୁ)—ସ—୧ । କହିବା—

Khyā (root) 1. To tell.

୨ । ପ୍ରକାଶକରିବା—

2. To declare; to publish.

୩ । ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେବା; କୁହାଯିବା—

3. To be called or styled.

୪ । ବିଖ୍ୟାତ ହେବା—4. To be famous.

୫ । ଜ୍ଞାତ ହେବା—5. To be known.

ଖ୍ୟାତ—ସ. ବିଶ. (ଖ୍ୟା ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ମ ଓ)—୧ ।

Khyāta ୧ । କଥିତ—1. Spoken.

(ଖ୍ୟାତ—ବି) ୨ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ—

2. Renowned; famous; celebrated;

କିନ୍ତୁ ଖ୍ୟାତ ଖ୍ୟାତ ହେବାରେ ବଳରେ—ବୃଷ୍ଟି ବ. ମହାବଳ. ଅବ ।

୩ । ପ୍ରକାଶିତ; ସ୍ୱାଧୀନ ଘୋଷିତ; ପ୍ରକଟିତ—

3 Widely published.

୪ । ନାମରେ ଡକା ଯାଉଥିବା, ଅଦ୍ଭୁତ—

4. Called; styled; termed.

୫ । ଜ୍ଞାତ—5. Known.

ସ ବି. (+ ଉପ. ଓ)—୧ । ଉପସ୍ଥାପନ—

1. Proclamation.

୨ । ଉଲ୍ଲେଖ—2. Mention (Apte).

ଖ୍ୟାତଗର୍ହଣ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖ୍ୟାତ = ପ୍ରସିଦ୍ଧ + ଗର୍ହଣ

Khyātagarhaṇa = ନିନ୍ଦା)—ସାଧାରଣ ନିନ୍ଦା ଲୋକରେ

(ଖ୍ୟାତଗର୍ହଣ—ଶ୍ରୀ) ବିଖ୍ୟାତ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବା ଘୋଷିତ ହୋଇଥିବା;

ଲୋକନିନ୍ଦିତ—Notorious.

ଖ୍ୟାତନାମା—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଖ୍ୟାତ + ନାମ; ୧ମା. ୧ବ)—

Khyātanāma ଲୋକପ୍ରସିଦ୍ଧ—Famous.

ଖ୍ୟାତବ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (ଖ୍ୟା ଧାତୁ + କର୍ମ. ଉପ.)—୧ । କଥିତବ୍ୟ—

Khyātabya 1. To be styled or called; to be told.

୨ । ବିଖ୍ୟାତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—

2 Fit to be famous.

ଖ୍ୟାତାପନା—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଶ୍ରୀ ଉପ. ଓ ଖ୍ୟାତ + ଅପନ)—ବିଖ୍ୟାତ;

Khyātapana ପ୍ରସିଦ୍ଧ—Famous.

(ଖ୍ୟାତାପନା—ଶ୍ରୀ)

ଖ୍ୟାତି—ସ. ବି. (ଖ୍ୟା ଧାତୁ + ଉପ. ଓ)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି; ଯଶଃ—

Khyāti 1. Fame; glory; celebrity; renown;

(ଖ୍ୟାତ—ବିଶ) reputation.

୨ । ନାମ—2. Name; appellation.

୩ । ଉପାଧି—3. Title

୪ । ପ୍ରଶଂସା—4. Praise

୫ । ଜ୍ଞାନ—5. Knowledge (Apte).

୬ । ବର୍ଣ୍ଣନା; ଉଲ୍ଲେଖ—6. Narration (Apte).

ଖ୍ୟାତିକର—ସ. ବିଶ. (ଖ୍ୟାତ + କର୍ମ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସଦ୍‌ଗୁଣ ମନୁଷ୍ୟ

Khyātikara ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରେ—Glorious.

ଖ୍ୟାତିଜନକ—ସ. ବିଶ. (ଖ୍ୟାତ + ଜନ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Khyātijanaka ଖ୍ୟାତିକର (ଦେଖ)

Kyātikara (See)

ଖ୍ୟାତିବନ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ଖ୍ୟାତିମନ୍ତ)—

Khyātibanta ଖ୍ୟାତିମାନ (ଦେଖ)

Khyātimān (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଷ	ଇଥ	କ	ନୁ

ଖ୍ୟାତିବିରୁଦ୍ଧତା—ଫ. ବି. —ଅର୍ଥଦୋଷବିଶେଷ —

Khyātibiruddhatā A fault in composition.

[ଡ୍ର—ଲେଖପ୍ରସିଦ୍ଧ ବା କବିସମ୍ପ୍ରସିଦ୍ଧିକ ବିଷୟ ବିପରୀତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲେ ଏହି ଦୋଷ ହୁଏ, ଯଥା —
ରବିବରେ ସ୍ନାନ କମଳ ପରାଏ
ଶ୍ରୀତ ମୃଗାଳ ଗଲେ ଶୋଭା ପାଏ—ମୃଦୁଞ୍ଜୟ ନବକ ।]

ଖ୍ୟାତିମନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ଫ. ଖ୍ୟାତିମନ୍ତ)—

Khyātimanta ଖ୍ୟାତିମାନ୍ (ଦେଖ)
Khyātimān (See)

ଖ୍ୟାତିମାନ୍—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଖ୍ୟାତି + ମାନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Khyātimān ପ୍ରସିଦ୍ଧ—Renowned; famous.
(ଖ୍ୟାତିମନ୍ତ—ଶ୍ରୀ)

ଖ୍ୟାତିଆପନ୍ନ—ଫ. ବିଶ. (ଖ୍ୟାତି + ଅପନ୍ନ)—

Khyātyāpanna ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ—
World-famed; famous.

ଖ୍ୟାପକ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଖ୍ୟାତି + ଖ୍ୟାପ = ଖ୍ୟାପି ଖ୍ୟାତି + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Khyāpaka ୧ । ପ୍ରଚ୍ଛଦକ, ଘୋଷଣାକାରୀ—
(ଖ୍ୟାପିକା—ଶ୍ରୀ) 1. Publishing, declaring.

୨ । ପ୍ରକାଶକ—2. Divulging.

୩ । ବିଖ୍ୟାତକାରୀ—3. Celebrating.

ଖ୍ୟାପନ—ଫ. ବି. (ଖ୍ୟାତି + ଖ୍ୟାପ = ଖ୍ୟାପି ଖ୍ୟାତି + ଭାବ. ଅକ)—

Khyāpana ୧ । ଘୋଷଣା—1. Publication.

୨ । ପ୍ରଚ୍ଛଦ—2. Declaration.

୩ । ଗାଥନ; କଥନ—3. Speaking.

୪ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରିବା—4. Celebrating.

ଖ୍ୟାପନା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଖ୍ୟାପନ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Khyāpanā ଖ୍ୟାପନ (ଦେଖ)
Khyāpana (See)

ଖ୍ୟାଲ—ବୈଦେ. ବି—ଶିଆଲ (ଦେଖ)

Khyāla Khyāla (See)

ଖ୍ରାଚ—ଗ୍ରା. ବି. (କରାଚ)—ଖରାଚ (ଦେଖ)

Khracha Kharacha (See)

ଖିରୀକୋ—ଦେ. ଅ—ଶିରୀକୋ (ଦେଖ)

Khriko Khiriko (See)

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍)—

Khrīshṭiān ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ (ଦେଖ)
Khrīshṭiān (See)

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟ)—ସିଶୁ—

Khrīshṭa Jesus Christ.

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ଇସା

ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ—ଦେ. ବି—ସିଶୁଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ—

Khrīshṭadharmā Christianity.

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ—ଦେ. ବିଶ. ୧ । ସିଶୁଙ୍କର ଜନ୍ମର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସମୟ—

Khrīshṭapūrba 1. B C; before Christ.

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨ । ସିଶୁଙ୍କର ଜନ୍ମର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷ—

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ 2. The year before Christ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—

Khrīshṭamas ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନୁମାନଙ୍କର ବର୍ଷର ଉତ୍ସବର ମାସ ୨୫

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ ଭାରତରେ ହେବା ଉତ୍ସବ (ସେ ଦିନ ସିଶୁ-

ବଢ଼ାଦିନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ)—

Christmas

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍ କାର୍ଡ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—

Khrīshṭamas kārd ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍-ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷରେ ବନ୍ଦୁମାନେ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ କାର୍ଡ ପରସ୍ପର ନିକଟକୁ ପଠାଇବା ମଙ୍ଗଳକାମନା-

କାର୍ଡ ପ୍ରଦାନ ପତ୍ର (ଏ ପ୍ରଥା ୧୮୫୫ ସାଲରେ

ଇଂଲଣ୍ଡବାସୀ ସାର ହେନେସ୍ କୋଲ୍ ପ୍ରଥମେ

ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ)—Christmas-card

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍ କେକ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—

Khrīshṭamas kek ପୁଡ଼ିଙ୍ଗ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍-ଉତ୍ସବରେ ପାରିବାରିକ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ କେକ ଭୋଜରେ ଖିଆଯିବା ବଡ଼ ପିଠା—

ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ କେକ Christmas cake and pudding.

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ + ଫ. ଅବ୍ଦ)—

Khrīshṭābda ସିଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମଠାରୁ ଗଣା ଯାଉଥିବା ବର୍ଷ—

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ A. D; year computed from the birth

ଇସାହ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ of Jesus Christ.

[ଡ୍ର—ମୋଟାମୋଟ କହିବାକୁ ଗଲେ ଶକାବ୍ଦରେ ୨୯ ଯୋଗ

କଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଧରୁ ପଡ଼େ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜାନୁଆରୀମାସରୁ ଆରମ୍ଭ

ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ସନ କନ୍ୟ ବା ଅଗିନ ମାସରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।]

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍—

Khrīshṭiān Christian.

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ-ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ, ଇସାହ Professing Christianity.

(ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ—ଶ୍ରୀ)

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାୟ—ଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ + ଫ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇୟ)—

Khrīshṭiāya ସିଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ Relating to Christ.

ଇସାହ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Khrīshṭas (etc) Khrīshṭamas etc (See)

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧରଣ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପଦ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକେ ଯେବେ ଏ ଗାଥାକୋଷରେ ନ ମଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପର ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପଦ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିକେ, 'ଗୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗୁ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ଦେଖିବେ ।

ଗ—ତୃତୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ—The third consonant of Sanskrit Ga and Oriya; corresponding to the hard (guttural) sound of the English letter 'G' [ଦ୍ର—ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ, ଏହା କ ବର୍ଣ୍ଣର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

୧. ଗ. (ଗୌ ଧାତୁ = ଗାନ କରିବା, ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

୧ । ଗଣେଶ—1. Ganesa, the younger son of Mahadeba.

୨ । ଗନ୍ଧର୍ବ—2 A class of Heavenly Beings expert in singing and music.

୩ । ଗଗନ—3. Sky.

୪ । (+ ଉଚ୍ଚ. ଅ) ଗାନ—4. Singing

୫ । (+ କର୍ମ. ଅ) ସଙ୍ଗୀତ, ଗୀତ—5. Song

୬ । (ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ସୁମେରୁ—
6. The Sumereu Mountain.

୭ । ସ୍ୱର୍ଗ—7. Heaven.

୮ । ଗୁରୁ—8. Preceptor; teacher.

୯. ଗଣ. ପୁ—୧ । (ଗୌ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଗାୟକ;
ଗାନକାଣ୍ଡ—1. Singing.

୨ । (ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଅକାର ଧାରଣ କରେ, ଯଥା—ଉଦ୍‌ଗ, ଶ୍ରୀଦ୍ରା) —ଗତିକାଣ୍ଡ, ଗମନକାଣ୍ଡ—

2. (a suffix) Going; moving.

ଗା. କ—ଗଥ (ଦେଖ)
Gaa (See)

ଗଥ—ଗା. କ. (ଶିଶୁବଚନ) (କଥା କହିବାକୁ ଅରମ୍ଭ କରୁଥିବା Gaa ଶିଶୁମାନେ 'ଗୁ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କର ନ ପାର 'ଗ' ବା 'ଗଥ' ବୋଲି କହନ୍ତି) —୧ । ଗୁହ; ମଳ—

1. Night-soil.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶିଶୁର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—2. (figurative)
A thing which should not be touched by an infant.

[ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଛୁଇଁବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ମାତାଅପ ମନେ କରନ୍ତି, ଶିଶୁ ସେ ବସ୍ତୁକୁ ଧରିବାକୁ ଗଲେ ମାତାମାନେ କହିଥାଆନ୍ତି; ଏହାକୁ ଧରନ୍ତୁ ! ଛା ! ଗଥ ।]

୩ । ମରଳା ପଦାର୍ଥ—

3. A dirty thing; a filthy article.

ଗଥ'ଗଥ'—ଦେ. କ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ, ଭୂଲ—ଭଂ. ଗ୍ରୋନ୍) —

Gaañgaañ ୧ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟ ପ୍ରଦାର ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛାଦଳନ କଷ୍ଟଯୋଗୁଁ ଗୌଗୌ, ଗୌ ଗୌ ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁ କଣ୍ଠରୁ ଯେଉଁ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଓ ଘାବି କରାହୁ ଧ୍ୱନି ବାହାରେ—1. A person's or an

animal's groaning sound (due to pain caused by excessive beating or fit of any illness.

ଗଥ'ଠଗଣ୍ଡିଆ—ଗା. କଣ (୧. ଗୁଣ୍ଡି ବିଶିଷ୍ଟ) —ବହୁଗୁଣ୍ଡି ଯୁକ୍ତ (ଲୁଗା)—
Gaañṭhaganṭhiā (cloths) Full of knots.

ଗଥ'ଠଗଣ୍ଡିଆ କଳମ ଗଣ୍ଡିଆ ଗଣ୍ଡିକେ ଧରିଲା କବି,

କୋର ସାଥକୁଳ ଝୁଅ କି ତମେ ଠାଆରେ ନ ବସ ଆସି ।

ବାଳକାମାନଙ୍କ ଗୁଆଁରପୁରୁଷ ଗା ।

ଗଥ'ଠଗଣ୍ଡିଆ ପାଟ—ଗା. କ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) —ଛୁଣ୍ଟା କନା—

Gaañṭhaganṭhiā pāṭa Rags; tattered clothes.

ଗଥ'ଡ—ଦେ. ଡ. — ଗଇନ୍ତ (ଦେଖ)

Gaañṭa Gainti (See)

ଗଥ'ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (୧. ଗ୍ରାମାଧିପତି) —୧ । ଗ୍ରାମର

Gaañṭi ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ରାଜକାୟ କର ଆଦାୟ କର ରାଜକୋଷରେ ଦାଖଲ କରାଯାଇ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଭରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. The Revenue-collector of a village.

୨ । ଗଉଣ୍ଡିମେଷ୍ଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ଗ୍ରାମପକ୍ଷରୁ ରାଜକାୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଗଉଣ୍ଡିମେଷ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2 Village head man.

ଗାଏଁ ଗଥ'ଡିଆ ଗଇନ୍ତେ ରଜା—ରଜା ।

ଗଥ'ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କଣ —(୧. ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଗ୍ରାମୀଣ) —

Gaañli ୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଗାଉଁଲି—1. Belonging to a village.

୨ । ମଫସଲରେ—2. Living in mofassal.

୩ । ଏକ ଗ୍ରାମବାସୀ—

3. Living in or resident of the same village.

ଗଥ'ଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କଣ. —ଗଥ'ଲି (ଦେଖ)

Gaañliā Gaañli (See)

ଗଥ'ଲିଧାନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (୧. ଗ୍ରାମ୍ୟ + ଧାନ) —

Gaañlidhān ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ଶାରଦଧାନ—

A species of winter-paddy.

ଗଥ'ର—ଗା. କ. (ଭୂଲ—୧. ଗତ) —ଗତବର୍ଷ; ଗୋଦସ୍ତା—

Gaat Last year.

ଗଥ'ଦ—ଗା. କ. ଓ କଣ. —ଗହଦ (ଦେଖ)

Gaada Gahada (See)

ଗଥ'ଦ—ଗା. କ.—ଗହଦ (ଦେଖ) —

Gaadi Gahadi (See)

ଗଥ'ଗୁ—ଦେ. କ.—ଗଇନ୍ତ (ଦେଖ)

Gaanti Gainti (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ଦ

ଗଅସ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବ—ଗୟସ (ଦେଖ)

Gaasa

Gayasa (See)

ଗଇ—ଦେ. ଦ. (ସ. ଗୁଅ = ମଳ) — ୧ । କର୍ଣ୍ଣମଳ; କାନଗଇ—

Gai 1 Dirty matter of the ear, wax of the ear

୨ । ବାଳକମାନଙ୍କର ଝାଡ଼ା ରୋଗ—

2 Infantile diarrhoea.

୩ । (ସ. ଗୁପ୍ତ) ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ—

3. Secret or unpublished defect.

ଗୁଣିଣ ମନେମନ ହସିଲେ ନଗନାହା,

ବୋଇଲେ ଗଇ ତାତ ଅଛଇ ଧୁଣି ଚାହା । ଚାହାସର ନୃସିଂହପୁରଣ ।

୪ । ରକା, ଦେହର ଅଂଶବିଶେଷରେ ଅଟକି ଯିବା ପଦନ—

4. A stitch; acute spasmodic pain caused inside the body due to the suspension of the circulation of air in that part

(ଯଥା—ମୋ ଖୁଆରେ ଗଇ ପଶିଛି ।)

ଗଇଁ—ଦେ. ବ—ବହୁତ କାମ କରିବା ଯୋଗୁଁ କାମ କରିବା ଅଙ୍ଗ

Gaiଁ (ଯଥା—ଆଙ୍ଗୁଠି, ବାହୁ, କାନ୍ଧ, ଖୁଆମୂଳ) ରେ ଜାତ

ହେବା ବେଦନାଯୁକ୍ତ ବ୍ରଣବିଶେଷ—A painful boil on a joint or a limb due to over-work, corns.

ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ସିଂହଭୂମ) ବ (ସ. ଜାମାତା)—

ଭଗିନୀପତି, ଭଣେଇ—One's sister's husband.

ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—୧ । ଭଉଣୀର ଶଶୁର—

1. Sister's father-in-law.

୨ । ଶ୍ୱାଲେକର ଭଉଣୀ-ଜୋଇଁ—2. Sister's husband.

ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଶ୍ୱାଲେକ ଆପଣାର ବଡ଼ ବା

ସାନ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଡାକିବାର ସମ୍ବୋଧନ—

A word used by a woman in addressing her sister's husband.

ଗ୍ରାଦେ. (କଟକ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବ—ବହୁତ ମାଡ଼ ଖାଇବା

ଯୋଗୁଁ ଅଙ୍ଗରେ ଜାତ ହେବା ବେଦନା—Pain due to excessive beating.

ଗଇଁଛୁଣି—ଦେ. ବ—୧ । ଗଇଛୁଣି (ଦେଖ)—

Gaiଁchhuni 1. Gaichhuni (See)

୨ । ଗଉଛୁଣି (ଦେଖ)—

2. Gauchhuni (See)

ଗଇଁଛୁବା—ଦେ. କି (ସ. ଗୁଡ଼ା + ଛୁ) —ଦେହରେ ଛୁଇଁକରି ଲୁଗା

Gaiଁchhuba ପିନ୍ଧିବା—To wear a cloth by tucking it up with various tangles.

ଗଇଁଠା—ଦେ. ବ (ସ. ଘୁଣ୍ଟିକ = ଘଣ୍ଟି, ଏହା ଘଣ୍ଟିପରି ହାତରେ ବଳାଯିବାରୁ)

Gaiଁtha —ଗୁଡ଼ିକ ଚୂନାକୁ ପ୍ରଥମେ ବାଙ୍ଗରେ ସିଝାଇ

ମିଳିପିଟା ସେ ଖଳକୁ ଗୋଟା କରି ବଳ ପରେ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ଢିଆରି କରିବା ପିଠା; ଗେଟେଇ—A cake made of rice-flour boiled in steam.

ଧଳ ଗୁରୁଆର, କାଲ ଗଇଁଠା,

ପଥର ଚକରୁ ଚାଷପଇଁଠା—ଭଗ ।

ଦେ. ବଣ (ସ. ଗୁଡ଼ି) —ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସୂତା ବା କନା ବା ଲୁଗା

ଏକତ୍ର ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ି ସଂଯୁକ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର) —

(cloth) Consisting of two tattered pieces of rags or strings knotted together.

ଗଇଁଠାଇବା —ଦେ. କି (ସ. ଗୁଡ଼ନ, ଗ୍ରା ଗଣ୍ଡନ) —୧ । ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସୂତା,

Gaiଁthabba ଲୁଗା ବା କନାକୁ ପରସ୍ପର ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ

ଗାଁଦେଓସା ଗଣ୍ଡି ପକାଇବା—1. To tie two pieces of

ଗାଁଟନା strings, cloths or rags into a knot.

୨ । ଗଣ୍ଡି ପକାଇ ଏକାଧିକ ଲମ୍ବ ଓ କୋମଳ ପଦାର୍ଥକୁ

ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To tie up two

pieces of pliant things into a knot.

ଗଇଁଠାଗଅଁଠି—ଦେ. ବଣ (ସ. ଗୁଡ଼ି) —

Gaiଁthagaaଁthi ୧ । ଯେଉଁ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା ପରସ୍ପର

ଗାଁଦେଓସା ଗଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—

ଗାଁଟଗାଁଟି 1. Having one's cloth tied to

another's by the ends.

୨ । ପରସ୍ପର ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ି ଛକାଛନ୍ତି ହୋଇଥିବା—

2. Tied to or bound with each other.

୩ । ଛକାଛନ୍ତି—

3. Knotted together; entangled.

ଦେ. ବ—ବହୁ ବସ୍ତୁକୁ ଗଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା କର୍ମ—

Act of tying many things into knots.

ଗଇଁଠାଗଇଁଠି—ଦେ. ବଣ—ଗଇଁଠାଗଅଁଠି (ଦେଖ)

Gaiଁthagaaଁthi

Gaiଁthagaaଁthi (See)

ଗଇଁଠାପାଉଁଶ—ଦେ. ବ (ସ. ଘୁଣ୍ଟିକ = ବଳସ୍ତକଶ୍ୟ + ପାଂଶୁ; କମ୍ପା

Gaiଁthapauଁsha ଗୋବଣ୍ଡା + ପାଂଶୁ) —ଗୋବର ଲଣ୍ଡିକୁ

ସୁଫେମାଂଶ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ପାଉଁଶ ହୁଏ—

ଗାଈଁଠାଆଖ Ashes produced by burning cowdung in its natural shape.

ଗଇଁଠାଳ—ଦେ. ବ (ସ. ଗୁଡ଼ିଲ) —ବିବାହସମୟରେ ବିବାହ-

Gaiଁthala ବେଦରେ ବରର ଗୁଦର (ପାଞ୍ଚ) ଓ କନ୍ୟାର

ଗାଁଟ ଓଡ଼ଣୀ (ବଉଳପାଟ) କୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ

ଗାଁଟସଂସନ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଡି ବା ଗୁଡ଼ି—

Marital knot; knotting of one end of

the bride's sheet with that of the bride-

groom.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୫୨୦ ୧ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୁତେନ୍ଦ୍ର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ର ଓ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗଇଁଠାଲପିଠା—ଦେ. ଛ (ସ. ଗୁଣ୍ଡିମୋଚନ)—

Gaiṁṭhālapitha ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ଵିତୀୟା ଦିନ
ଗୌଁହାଡ଼ା ବର-କନ୍ୟାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ର ବଳାପନା ହେବା ପରେ ବିବାହ
ଗୌଁହାଡ଼ା ବେଦରେ ପାଞ୍ଚ ଓ ବଉଳପାଟରେ ପକାଯାଇଥିବା
ଗଇଁଠାଲ (ପିଠା) ଫିଟାଯିବା ବ୍ୟୟ—

The ceremony of untying the marriage-knot.

[ଡ୍ର—ଅନେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିବାହର ଏକବର୍ଷ ପରେ ଏହି ବ୍ୟୟ
ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

ଗଇଁମାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ବେଜାୟୁ ପ୍ରହାର; ଯେଉଁ ମାଡ଼ରେ
Gaiṁmāṛḍa ଲୋକ ଗୟାଁ ହୋଇଯାଏ—

Excessive flogging; severe beating.

ଗଇଁମାରୁ—ଦେ. ବିଶ—ଗଇଁମାରୁ (ଦେଖ)

Gaiṁmāru Gaiṁmāru (See)

ଗଇ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି.—୧ । କର୍ଣ୍ଣରୁ ଖଡ଼ିବା ବା ନହୁରୁଣିର ପତ୍ତ
Gai kaṛḍhibā ଦ୍ଵାରା ମଳ ବାହାର କରିବା—1. To bring
out the wax from the ear.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁପ୍ତ
ତଥ୍ୟ ବା କଳଙ୍କ ପ୍ରକାଶ କରିବା—

2. (figurative) To publish or expose
another's family-secrets or
scandals.

ଗଇ ଖୋଲିବା—ଦେ. କି—ଗଇ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)

Gai kholibā Gai kaṛḍhibā (See)

ଗଇଛୁଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଅରଟର ଯେଉଁ କାଠିମାନଙ୍କ ଉପରେ ମାଲ
Gaichhuni ଦଉଡ଼ି ଦିଆଯାଏ ସେହି କାଠିରେ ପରସ୍ପରକୁ ଯୋଡ଼ି
ଛୁଣା ହୋଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—

1. The string which joins together the
horns or spokes of a spinning wheel.

୨ । ଗଇଛୁଣୀ (ଦେଖ)

2. Gaichhuni (See)

ଗଇହାଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅତିସାର ରୋଗ—

Gaiḥāṛḍa Infantile dysentery or diarrhoea.

ଗଇଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଗଇଁଠା (ଦେଖ)

Gaiṁṭhā Gaiṁṭhā (See)

ଗଇତାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ଗୋତାଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Gaitāṛḍu Gotāṛḍu (See)

ଗଇଦି—ଦେ. ବି—ଗହଦି (ଦେଖ)

Gadi Gahadi (See)

ଗଇଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶବ୍ଦ) —

Gaiṁṁṁ ମାତ୍ର ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ବାହୁଡ଼ାଲଗା ମୁଦ୍ରା କାଳବଶେଷ
ମାତ୍ରାବିକାଶ (ଏହାର ଏକ ପାଖେ ମୁଦ୍ରା ଓ ଏକ ପାଖେ ବାହୁ ଥାଏ) —

କୁଦାଳୀ, ମୈତ Pickaxe sharpened at one end and
pointed at the other.

ଗଇନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି.—ଗୋଇନ୍ଦା (ଦେଖ)

Gaiṁḍā Goṁḍā (See)

ଗଇବ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ.—ଗଏବ୍ (ଦେଖ)

Gaib Gaeb (See)

ଗଇବି—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗାୟବ୍, ଗୈବ = ଗୁପ୍ତ, ପରୋକ୍ଷ, ଅଦୃଶ୍ୟ;
Gaibi ଭୂଲ—ସଂ. ଗୁପ୍ତ) —

ଗୈବୀ; ଗାୟବ ୧ । ଗୁପ୍ତ—1 Secret.

ଗୈବୀ ୨ । ଅଜ୍ଞାତ—2. Unknown.

୩ । ଲୁଚାୟିତ—3. Concealed; covert.

୪ । ଅଦୃଶ୍ୟ; ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ—4. Disappeared.

୫ । ଅନୁପସ୍ଥିତ—5. Absent.

ଗଇବି ଖେଳ—ଦେ. ବି. (ଅ. ଗାୟବ୍; ଗୟେବ୍, ଗୈବ୍ + ସଂ. ଖେଳା) —

Gaibi kheḷa ଦାବା ବା ସତରଞ୍ଜି ଖେଳରେ ପାଲିର ଛକ ନ ଦେଖି
ଗୟେବୀଖେଳା ପାଲିଠାରୁ ଦୂରରେ ବସି ଗୋଟି ତଳାଇବା—

ଗୟେବୀଖେଳ Chess-play carried on from a distance
without looking at the chess-board.

ଗଇମାରୁ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ଗୁପ୍ତ + ମାରକ) —

Gaiṁmāru ୧ । ଗୁପ୍ତହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ—1. Assassinating.

ଅସୌଖ୍ୟ; ଅସୁଖ୍ୟ ୨ । ବିଶ୍ଵାସଘାତକ—2. Treacherous.

ଗୁମାସ୍ତାନୀ ଦେ ବି—୧ । ଗୁପ୍ତହତ୍ୟାକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An assassin.

୨ । ବିଶ୍ଵାସଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—

2 A treacherous person,

୩ । ଗୁପ୍ତହତ୍ୟା—3 Assassination

ଗଇର—ବୈଦେ. ବିଶ (ଅ. ଗୈର = ଅନ୍ୟ; ବିରୁଦ୍ଧ) —

Gair ୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗେ) ନୁହେଁ—

ଗୈବ 1. Not; the English prefix—Un.

ମୈବ (ଯଥା, ଗଇର ହାଜିର)

୨ । ଅନ୍ୟ—2. Other than; another.

(ଯଥା—ଗଇର ଲଜ୍ଜା)

୩ । ଗଇର ଖରବୁ (ଦେଖ)

3. Garkharach (See)

ଦେ. ବିଶ—ଗଇର (ଦେଖ)

Gairi (See)

ଗଇର ଖରବୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.) —

Gair kharach କୌଣସି ଯଶସ୍ଵତ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ ବିକିଣ୍ଡାକାଳ ପାଇଁ
ମୈବ ଖରବୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନରେ ରଖି ନିୟମିତ ସମୟରେ

ହରଜାନା; ମହରୀ ଖରବୁ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠାଇ ନ ନେଲେ ଅତିରିକ୍ତ
ସମୟ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡସ୍ଵାର୍ଥୀ ସ୍ଥାନସ୍ଵାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସେଇ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ
ଦିଅନ୍ତି—Demurrage.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ହ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ	

ଗଇରହାଜିର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୈରହାଜିର)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
Gairhajar Absent.
ଗବହାଜିବ
ଗୈରହାଜିର

ଗଇରହାଜିର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୈରହାଜିର)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
Gairhajiri Absence; non-attendance.
ଗବହାଜିରୀ
ଗୈରହାଜିରୀ

ଗଇର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ସ. ଗୟର)—ଗହର (ଦେଖ)—
Gaira Gahira (See)

ଗଇରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୈରତ)—
Gairat ୧ । ଲଜ୍ଜା—1. Shame.
ଗୈବତ ୨ । ଗୋପନ—2. Concealment (Howells).
ଗୈରତ

ଗଇର—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ଗୟର; ପ୍ରା. ଗୟର)—ଗୟର—
Gairi Deep
ଗୈବା ଦେ ବି—ଗହର (ଦେଖ)
ଗହରା Gahira (See)

ଗଇରିକ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସ. ଗୈରିକ)—
Gairika ଗୈରିକ, ଗେରୁମାଟି—
ଗୈରିକ Red chalk; red ochre.
ଗୈରିକ ବିଷୟ ଗହରବେ ପଦ ଲେଖିଥିଲେ ତା ଗଲେ—
ଗଞ୍ଜ ବୈଦେଶ୍ୟଶିଳାପ ।

ଗଇଲ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୟଲ)—ଗୟଲ (ଦେଖ)
Gaila Gayala (See)
ସିଂହ ବ୍ୟାଘ୍ର ମଣ୍ଡପ ଗଇଲ ଗଲୁ ଗୋ—ବୃଷସିଂହ ମହାଭରତ. ବନ ।

ଗଇଶ—ଦେ. ବି—ଗୟଶ (ଦେଖ)
Gaisa Gayasa (See)

ଗଇହାଗ—ଦେ. ବି—ଗଇହାଗ (ଦେଖ)
Gaihag Gaihagardh (See)

ଗଉଁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗମ୍ଭ; ହି. ଗୌଁ =ମତଲବ୍ଧ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ଭୂଲ.
Gauଁ ଅ. ଗମ୍ଭ =ମନୋଦୁଃଖ; ପା. ଗୁମାନ୍ =ଅଭିମାନ)—
ଗୁମବ; ଗୌଁ ୧ । ମତଲବ୍ଧ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Intention.
ଗୌଁ; ଗୌଁ ୨ । ମନର ଭାବ—2. Mental attitude.

୩ । ଅଭିମାନ; ଗୁମାନ—3. Sullenness; sulks.

୪ । ଗର୍ବଜନିତ ଚୁପ୍ପିତ୍ୱ—4. Silence due to pride.

୫ । ଗର୍ବ—5. Pride.

୬ । ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ—6. Graveness, gravity.

ଗଉଁଆଁ—ଦେ. ବିଶ. (ହି. ଗୌଁଦାର)—
Gauଁଆଁ ୧ । ଗର୍ବିତ—1. Proud; arrogant
ଗୁମାସ୍ତା ୨ । ଅଭିମାନ—2. Sullen.

ଗୌଦାର ୩ । ଯେଉଁ ଲୋକର ମନମରଜି ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର;
ଗମ୍ଭୀର—3. Grave; a person whose mind
it is very difficult to fathom.

ଗଉଁଚିବା—ଦେ. ବି—ଗଉଁଚିବା (ଦେଖ)

Gauଁchibh Gauଁchhibh (See)

ଗଉଁଚୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଗଉଡ଼ୁଣୀ (ଦେଖ)

Gauଁchhuni Gauchhuni (See)

ଗଉଁଦାର—ଦେ. ବିଶ. (ହି. ଗୌଁଦାର)—

Gauଁdār ଗଉଁଆଁ (ଦେଖ)

Gauଁଆଁ (See)

ଗଉଁଦାରୀ—ଦେ. ବିଶ—ଗଉଁଆଁ (ଦେଖ)

Gauଁdāri Gauଁଆଁ (See)

ଗଉଁ ପାଇବା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନର ଅବସ୍ଥା ବୁଝି

Gauଁ pāibh ପାଇବା; ମରଜି ପାଇବା—

ମରଜି ମାତ୍ର 1. To divine a person's mind.

ଗୌପାନା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିମାନର କାରଣ ଠେକୁଇବା—
2. To guess the cause of a person's
sullenness.

ଗଉଁ ପାଇବା—ଦେ. ବି.—ଗଉଁ ମାରିବା (ଦେଖ)

Gauଁ pāibh Gauଁ māribh (See)

ଗଉଁ ମାରିବା—ଦେ. ବି.—ଗର୍ବ ବା ଅଭିମାନରେ ଚୁପ୍ପି ହେବା—

Gauଁ māribh To be silent or sullen on account of
ଗୌପାନା pride or anger; to sulk.

ଗଉଁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—ଗଅଁଲ (ଦେଖ)

Gauଁli Ga-aଁli (See)

ଗଉଁଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—ଗଅଁଲି (ଦେଖ)

Gauଁlih Ga-aଁli (See)

ଗଉ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗୋ; ଭୂଲ —ହି. ଗଉ)—

Gau ୧ । ଗାଈ—1. Cow

୨ । ଗୋରୁ—2. Cattle.

ଗଉଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ସ. ଗବ୍ୟ)—ଗୁଆ; ଗୋରୁ

Gauଁ ଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଯଥା—ଦିଅ, ଲଢ଼ୁଣୀ, ଦହ)—

Produced from the cow.

ଗଉଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଗଉଡ଼ୁଣୀ (ଦେଖ)

Gauchhapi Gauchhuni (See)

ଗଉଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବି.—(ସ. ପ୍ରଜ୍ଜନ; ପ୍ରା. ଗୟନ)—୧ । ଦେହରେ

Gauchhuni ଛନ୍ଦି କର ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁଗା—

2. Cloth worn in an entangled manner.

୨ । ଦେହରେ ଛନ୍ଦିକର ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା—

2. Wearing of cloth in an entangled
manner.

ସମ୍ଭାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରକ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ପଦ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ପଦ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅର୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଗଉଡ଼ା—ଦେ. ଗୁ. (ସ. ଗୌଡ଼; ଗୋପାଳ, ପ୍ରା. ଗୋଡ଼ାଳ) —

Gaurda ୧ । ଗୌଡ଼ (ଦେଖ)

(ଗଉଡ଼ାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

1. Gaurda (See)

ଗୋଆଳା; ଗୟଳା ୨ । ଓଡ଼ିଶାର ଗୋପାଳ ଜାତି—

ମାପାଳ, ଗାଳ 2. The cow-herd caste of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୋରୁ ଜଗନ୍ତି, ଭାର ବୁହନ୍ତି । ଏମାନେ ପାଣି-
ଛୁଆଁ ଓ ହାଟୁଆ ଜାତି । ଏମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦାଣ୍ଡରେ ଦହି ବୁଧ
କରନ୍ତି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳ ମଠର ଅଧ୍ୟକ୍ଷାନନ୍ଦ ଦାସ
ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଗାଦିର ମନ୍ତ୍ରଣ ପୁରୁଷାନନ୍ଦମେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଉଡ଼ା-
ମାନଙ୍କର ଗୁରୁ । ଗଉଡ଼ାମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ଦୈଶ୍ୟଜାତ୍ୟ ବୋଲି
ପଣ୍ଡିତମାନେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏମାନଙ୍କର ଆରାଧ୍ୟ ।
ଏମାନେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀୟ, ଯଥା—ମଧ୍ୟସ୍ଥରୁଆ ଓ ଗୋପସ୍ଥରୁଆ ।
ଦୋଳପୁର୍ଣ୍ଣିମା ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ପର୍ବ । ଦୋଳପୁର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଏମାନେ
ଗାଈ ବନ୍ଦାନ୍ତି ଓ ନଉଡ଼ିଖେଳ କରନ୍ତି ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରଣବିଷୟକ
ଗୀତ ବା ଉପାଳ ବୋଲନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ବସରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମ ହୋଇ-
ଥିଲେ ବୋଲି ଏମାନେ କହନ୍ତି । ସମ୍ବଲପୁରରେ ଗଉଡ଼ାମାନଙ୍କର
ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ରେଣୀ ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—ମଗଧା, ଝାଡୁଆ, ନନ୍ଦ,
ଶନ୍ତିଆ, ଯାତକ, ତୁମାଳ, ଅବାବ, ଖଣ୍ଡ ଏବଂ ଏହି ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଉପଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।]

ଗଉଡ଼ାକଷା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଗ.—ବନ୍ୟଲତାବିଶେଷ—

Gaurdakasha Maba Buxifolia (Haines).

ଅଜ୍ଞାତ

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେତା ଯେତା ହୋଇ ଶିମ୍ବ ମଞ୍ଜି ପରି କୋଳ
ଧରେ । କୋଳ ପାତଲେ ମଧୁରୁଆ ଓ କଷା ଲଗେ, ଲେଖେ ଏ
କୋଳ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଗଉଡ଼ାକେର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଲକ୍ଷ୍ମୀବିଳାସ (ଦେଖ)

Gaurdakerā Lakshmi-bīṛsa (See)

ଗଉଡ଼ାଗଡ଼ାକ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଗଜଶିଉଳ ଫୁଲ ଓ ଗଛ;

Gaurdagardakā ଶେଫାଳିକା—The weeping
Nyctanthes (flower and tree).

ଗଉଡ଼ାଗୋଖା—ଦେ. ଗ. (ସହର) — ଓଡ଼ିଶାର ଗାଉଡ଼ ଗଉଡ଼ା

Gaurdagokhā ଜାତି ଓ ମାଛଧର ଗୋଖା ଜାତି—

The cowherd and the fisherman castes
of Orissa.

ଦେ. ଗଣ. ପୁ. (ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଅଯିବା ଗାଳ; ଓଡ଼ିଶାର ଏ ଦୁଇ
ଜାତି ନିରୁଦ୍ଧିଆ ଥିବାର ପ୍ରବାଦ ଥିବାରୁ) —

୧ । ଗଜମୂର୍ଖ; ଅତି ନିରୁଦ୍ଧିଆ—

1 (a form of abuse) Very stupid.

୨ । ଅବାଦୁଆ—2. Fool-hardy.

୩ । ମଗଧ—3. Obstinate; headstrong.

ଗଉଡ଼ାଗୋଖିଆ—ଦେ. ଗଣ—ଗଉଡ଼ା ଗୋଖା (ଦେଖ)

Gaurdagokhiā Gaurda gokhā (See)

ଗଉଡ଼ାଗୋଠିଆ—ଦେ. ବ.—ଗାଈଆଳ, ଗୋରୁଜଗୁଆଳ—

Gaurdagothiā A cowherd.

ଦେ. ଗଣ—୧ । ଗଉଡ଼ାଗୋଖା (ଦେଖ)

1 Gaurdagokhā (See)

୨ । ଯେଉଁ ଗାଈମାନେ ଗଉଡ଼ାଙ୍କ ଗୋଠରେ ଗୋରୁପଲଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ରହି ଏକତ୍ର ବସବାସ କରନ୍ତି—

2. (kine) Which herd together in a
cowherd's flock.

ଗଉଡ଼ାଗୋବିନ୍ଦ—ଦେ. ବ.—ଗଉଡ଼ାଗୋବିନ୍ଦ (ଦେଖ)

Gaurdagobinda Gaurdagobinda (See)

ଗଉଡ଼ାପାନ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଅନୁଗୁଳ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ

Gaurdapāna ଗଉଡ଼ପିଲ୍ଲ ଏ ଚୋରାକା ମୁଷାକାନ୍ତି ପତ୍ର ଓ
ଖଇର (ଏହା ଚୋରାକାଲେ ଓଠ ପାନ ଖାଇଲ ପରି
ନାଲିଆ ଦେଖାଯାଏ)—Leaves of Mūshākānti
plant chewed with catechu by poor
cowherd lads and producing redness in
the mouth and lips.

ଗଉଡ଼ାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—

Gaurdabārdi କଉ ମାଛ (ଦେଖ)

Kau māchha (See)

ଗଉଡ଼ିଆ—ଦେ. ଗଣ—୧ । ଗୋପାଳ ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Gaurdiā 1 Pertaining to the cow-herd
caste.

୨ । (ଗାଳ) ଅବାଦୁଆ—

2. (a term of abuse) Fool-hardy.

୩ । (ଗାଳ) ମୂର୍ଖ—3. (abuse) Illiterate.

୪ । (ଗାଳ) ନିରୁଦ୍ଧିଆ—4. (abuse) Stupid.

୫ । (ଗାଳ) ମଗଧ; ଏକବାଗିଆ—

5 (abuse) Headstrong; obstinate.

ଗୌଡ଼ିୟ ଦେ. ବ. (ସ. ଗୌଡ଼ାୟ) —

ଗୌଡ଼ାୟ ଚୈଷ୍ଟବମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—

A sect of Baishnabās of Bengal
(followers of Chaitanya).

ଗଉଡ଼ିଆ କେଳା—ଦେ. ବ.—କେଳାମାନଙ୍କର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—

Gaurdiā kelā A class of Kelās.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର ପୁରୁଷମାନେ ରାଗବିଦ୍ୟା କରନ୍ତି ଓ
ମାଛପେ ଚିତା କୁଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଗୋଟି ମସୂର ।]

ଗଉଡ଼ିଆ ଚିତା—ଦେ. ବ.—୧ । ଚୈଷ୍ଟବଧର୍ମରେ ପାଣିତ ଗୌଡ଼ା

Gaurdiā chitā ମାନଙ୍କର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଚିତା—

1. The special mark of sandal-paste on
the brow of cowherds initiated into
Baishnabism.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ

ଗଉଡ଼ିଆ ଛତା—ଦେ. ଚ—ଗଉଡ଼ିମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାରିକ ବଡ଼ ଛାଲପତ୍ର
(Gaurdiā chhatā ଛତା—Large palm-leaf-umbrella
ବାଧାଲେ ହାତୀ used by cow-herds.

ଗଉଡ଼ିଆ ଚିତା—ଦେ. ଚ—ଗଉଡ଼ିଆ ଚିତା (ଦେଖ)—
(Gaurdiā chitā Gaurdiā chitā (See)

ଗଉଡ଼ିଆ ପାନ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଚ—ଗଉଡ଼ିପାନ (ଦେଖ)—
(Gaurdiā pāna Gaurdipāna (See)

ଗଉଡ଼ିଆ ବଇଷମ—ଗ୍ରା. ଚ. (ଗୌଡ଼ିୟ ବୈଷ୍ଣବ)- ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ବୈଷ୍ଣବ
(Gaurdiā baishama ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଗଉଡ଼ିମାନେ ଅଭ୍ୟୁତାନନ
ଗୌଡ଼ିୟବୈଷ୍ଣବ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଓ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟପ୍ରଶିଷ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମରେ

ପାରିତ ଦୋଳଅନ୍ତର୍ଗତ ସେହିମାନେ—The cow-
herds who were initiated into Baishnabism
by Achutananda Dāsa and his disciples.

ଗଉଡ଼ିଆ ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ଚ—ଗଉଡ଼ିଆ ବଇଷମ (ଦେଖ)—
(Gaurdiā baishnaba Gaurdiā baishama (See)

ଗଉଡ଼ିଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—ଗଉଡ଼ିଣୀ (ଦେଖ)—
(Gaurḍiṇī Gaurḍiṇī (See)

ଗଉଡ଼ିଣୀ—ଦେ. ଚ. ଶ୍ରୀ—ଗୋପାଳଜାତୀୟା ଶ୍ରୀ—
(Gaurḍiṇī A cow-herd female.

ଗୟନୀ

ଗ୍ୱାଜିନ

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଚ—ବନ୍ୟ ଶ୍ୱାସ ଗୁଳୁ—
(A wild plant with white sap

[ଦ୍ର—ଏହା ୪୫ ହାତ ଉଚ୍ଚ, ଏହାର ଫୁଲ ଅରଣ୍ୟ ଫୁଲ ପରି
ଦିଶେ । ଏ ଫୁଲକୁ ଲୋକେ ଗୁଳୁ, ଗୁଳୁ ଓ ପୋଡ଼ିକର ଖାଆନ୍ତି ।]

ଗଉଡ଼ିଣୀ ଥି ପୋକ—ଦେ. ଚ—ଗଉଡ଼ିଣୀ ପୋକ (ଦେଖ)—
(Gaurḍiṇī poka Gaurḍiṇī poka (See)

ଗଉଡ଼ିଣୀ ପୋକ—ଦେ. ଚ (ସ. ଗଣ୍ଡଗୋପାଳକା)—ବର୍ଣ୍ଣାବଦେ ଜାତ
(Gaurḍiṇī poka ଦେବା ଏକଜାତୀୟ କଳା ରଙ୍ଗର ଶରପଦା
କାଳକେନ୍ଦ୍ରା ପୋକ; କାଳଗଉଡ଼ିଣୀ ପୋକ—

ଗ୍ୱାଜିନ

A black Myriapod or milliped.

ଗଉଡ଼ିଣୀମାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—ଗଉଡ଼ିଣୀ (ଦେଖ)—
(Gaurḍiṇīmārī Gaurḍiṇī (See)

ପରକଟା (ମହାନ୍ତ, କରଣ) ଚନ୍ଦ୍ରକଟା (ଚନ୍ଦ୍ର)

ଗାଣି ଓଡ଼ା (ଗୁଣ) ଗଉଡ଼ିଣୀମାରି, ଏ ଗୁଣ କାଟିବୁ

ବସ୍ତ୍ରାସ ନାହିଁ—ପ୍ରବଚନ ।

ଗଉଡ଼ି—ଦେ. ଚ (ସ. ଗୋଣୀ)—ସସ୍ୟାବର ପରିମାଣ ପାତ୍ର—

(Gauni A corn-measure.

ଗୋଣୀ [ଦ୍ର—ଏହା ବେତ କମ୍ପା ପିତଳକର୍ମିତ । ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ

ମାନ ଗଉଡ଼ିର ପରିମାଣ କଟକ ୨ ସେର ଠାରୁ ୮ ସେର; ଏଥିର
ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଗୋ'; ସାତ ଗୋଣି ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ
ଗୋ ୨୯ ଲେଖାଯାଏ । ୧୦ ଗୋଣି=୧ ପଞ୍ଜି । ୪୦ ଗୋଣି=

୧ ଡୋଲ । ୮୦ ଗୋଣି=୧ ଭରଣ । ଗଉଡ଼ିର ୧୨ ଭଗ
ପରିମିତ ପାତ୍ରକୁ ସେର ବା କଠା ବା ପାହୁଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଚ—ଭୂମିର ପରିମାଣବିଶେଷ—

A standard area of land.

ଗ୍ରାମରେ ଗଉଡ଼ିଏ ଗୋବର ଭୂମି ଚହ୍ନ ଗାହିଁ—ପଞ୍ଜିକାସା ୧୩୩୨୧ ।

ଗଉଡ଼ିଆ—ଦେ. ଚ (ଏହାର ଶିଖର ଉତ୍ତୁତା ହେଲେ ଗଉଡ଼ି ଧର
(Gauniā ଦେଖାଯିବାରୁ)—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ରଣପୁରଅନ୍ତର୍ଗତ

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବତ—

Name of a mountain in the Feudatory
State of Ranapur in Orissa

ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚଶିଖର ଦେଇ ଗଉଡ଼ିଆ—ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ଚଲିକା ।

ଗଉଡ଼ିଏ ଗେଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଚ—ଖୁବ୍ ବେଶି ଆନନ୍ଦ—

(Gaunie gela Great joy.

ଗଉଡ଼ମ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ଚ—ଗୌଡ଼ମ (ଦେଖ)

(Gautama Gautama (See)

ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁଳନ କରୁଥିଲେ ଗଉଡ଼ମ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହଶବ୍ଦକୋଷ ।

ଗଉଡ଼ାଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ; ତେଲଙ୍ଗ) ଚ—ଗୋଡ଼ାଡୁ (ଦେଖ)

(Gautāḍu Gotāḍu (See)

ଗଉଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—ଗଅଁତିଆ (ଦେଖ)

(Gauntia Ga-antia (See)

ଗଉଡ଼ିସତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ଚ—ମାହାଲରୁ ପ୍ରଜାକଠାରୁ ଗଉଡ଼ିଆ ଅସୁଲ କରିବା

(Gauntisattwa ମାଲଗୁଜାରି ବା ମୋଟ ଖଜଣାରୁ ଯେଉଁ

ଶତକରୁ ୪୦୯ ମାଲିକାନା ଗଉଡ଼ିଆ ନିଏ—

The mālikāṇā or commission (at 40
percent) retained by the Gauntia
as remuneration for collecting rent
from the tenants.

[ଦ୍ର—ଯାହା ଗଉଡ଼ିଆ ଗଉଡ଼ିମେଣ୍ଟରେ ଦାଖଲ କରେ ତାକୁ
କାମିଲ୍ ଜମା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଗଉର—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ଚ (ସ. ଗୌରବ)—୧ । ଖାଉର—

(Gaura 1. Regard.

ଗୌର ୨ । ସମ୍ମାନ—2. Respect.

ଗୌର [ଦ୍ର—ଅତି ପରିଚୟେ ଗଉର ନଷ୍ଟ ।]

୩ । ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶନ—3. Honouring.

୪ । ଗୌରବ—4. Glory; dignity.

୫ । ଆଦର; ସ୍ନେହ—5. Affection; fondness.

୬ । (ସ. ଗୌର) ଗୋରୁ—6. Fair-skinned.

ଗଉରବାନ୍ତ ମନୋହର

ସୁନ୍ଦର ବଦନମଣ୍ଡଳ—ନଗରାଥ. ଗୁରବତ ।

୮ । (ଏ ଗୌରଙ୍କ ସ୍ୱବାର୍ତ୍ତ) ଚୈତନ୍ୟଦେବ; ବସୁଙ୍କର

ଚୈତନ୍ୟ ଅବତାର—

8. The name of Chaitanya; a Hindu
Baishnabite reformer born in Nabadwipa.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଗୋଟିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ୟ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

୧ । (ପୁଂ) ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—

9. Name given to males.

ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଗୌର)—

୧ । ଚିନ୍ତନ—1. Thinking.

୨ । ଶିଖିଲ—2. Minding.

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—୧ । ସମ୍ମାନପୂର୍ବକ—1. Honourable

୨ । ଗୌରବମୟ—2. Glorious.

ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼—A cow-herd.

ଗଉର କରବା—ଗ୍ରା. କି (ସ. ଗୌରବ)—

Gaura karibā ୧ । (ସ. ଗୌରବ) ସମ୍ମାନ କରବା—

1. To respect or regard.

୨ । (ଅ. ଗୌର)—ଅବଗତ ହେବା—

2. To come to know; to take cognisance of.

ଗଉରଚନ୍ଦ୍ର—ଗ୍ରା. ବି—ଗଉର ି (ଦେଖ)—

Gaurachandra

Gaura 8 (See)

ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର

ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର

ଗଉରଚନ୍ଦ୍ର ଅଜ୍ଞା ଦେଲେ

ପୁରୁଷ କର ହେ । ବୋଇଲେ—ଭୂତ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଗଉରା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଗୌରବ)—

Gauraba

ଗୌରବ (ଦେଖ)

Gauraba (See)

ଉତୁଣୀ ଭୋ ବାଣୀ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ଠାଣି ଶୁଣିଥିବ ପୁଣି ସାହା କାନ

ସେ କି ଗଉରବ ଯୋଗ୍ୟ କରୁଥିବ ଶୁକ ପିକ ଦେଖି ଗାଣା ଗାନ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗଉରା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ମାନ୍ୟ; ପୁଜ୍ୟ—

Gaurabi

Adorable; respectable.

ହରିଲେ ଗଉରା ମାଉଁ

ଗୁରୁତରୁ ଶ୍ରେୟ ବାହିଁ । ‘ଗ୍ରାବୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଗଉରାବସ୍ୟ ।

ଗଉରମୋହନ—ଗ୍ରା. ବି—ଗଉର ି (ଦେଖ)

Gauramohana

Gaura 8 (See)

ଗଉରହରି—ଗ୍ରା. ବି—ଗଉର ି (ଦେଖ)

Gaurahari

Gaura 8 (See)

ଗଉର ହେବା—ଦେ. କି. (ଅ. ଗୌର)—(କୌଣସି ବିଷୟ କୌଣସି

Gaura hebā : ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର) ଅବଗତକୁ ଅସିବା—

To come to one's knowledge or cognisance.

ଗଉରା—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗୌର)—୧ । ପାର୍ବତୀ—

Gaurā

1. Name of Goddess Pārbatī.

ଗୌରୀ. ଶ୍ରୀ. ଗୌରୀର ଉଚ୍ଚ ନାମ—

—Name for calling Gaurī.

ଗୌରୀ. ଶ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଅକ୍ଷର ଉଚ୍ଚ ନାମ—

—Name for calling a male named Gaura.

ଗଉରାଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—ଗୌରାଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Gaurāṅga

Gaurāṅga (See)

(ଗଉରାଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ)

ଗଉରାଙ୍ଗ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବାଲକମାନଙ୍କୁ

Gaurāṅga dāsa ଶାସନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ବେଡ଼—

Cane used for caning boys.

ଗଉରୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଗୌର)—

Gaurī ୧ । ପାର୍ବତୀ—1. Pārbatī.

ବାମଦେବ କର୍ପା ଗଉରାଙ୍କ କାଳୀ ବୋଲନ୍ତି ସ୍ୱଳ୍ପ ଏ ସମୟ—

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦାର୍ଥ ।

୨ । ଗୋରୁରୁଚନା—2 Bright yellow pigment

obtained from a dead cow.

ବରୁ ମାଉଁ ଗଉରା ଲଭ ବୋଲି ଗଉରା ଚକ୍ର ଦେଇ—

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦାର୍ଥ ।

୩ । ଗୌରୀ (ଦେଖ)

3 Gaurī (See).

ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ—ଗୋରୁ—

(woman) Of fair complexion.

ବାହନ ଗଉରା କରୁତ, ବଞ୍ଚନ ବଧୂକ କରୁତବାନ, ମୁଁ ଧନ ମୁଁ ପରାବର ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗଉରୀବେତ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ଠାକୁରାଣୀ ବା ପାର୍ବତୀ ନିର୍ଜନସ୍ଥଳରେ

Gaurībēta ବିଜେ କଲବେଲେ ଯେଉଁ ବେତ ଡାଳରେ ଧରନ୍ତି

ବୋଲି ଲେକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି—

Ratan cane supposed to be held by the

village Goddess or by Pārbatī on her

nocturnal rounds (according to the super-

stition of the villagers).

ଗଉରୀଗର୍ଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୌରୀଗର୍ଥ)—ଗର୍ଥବିଶେଷ—

Gaurīgārtha Name of a sacred place of pilgrimage.

ସଙ୍କେତ ସେ ଗଉରୀଗର୍ଥ ମୋର । ଅଭ୍ୟନ୍ତର. କବିସୂର୍ଯ୍ୟାମଣୀ ।

[ଦ୍ର—ବୃନ୍ଦାବନ ନିକଟରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ଯମୁନା ନଦୀରେ

ଏହି ଗର୍ଥ ଅଛି । ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଙ୍କର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ମିଳନର

ସଙ୍କେତସ୍ଥଳ ଥିଲା ।]

ଗଉରେନ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. - ଗଉଡ଼ୁଣୀ—

Gauren

A milk-maid.

ଗର୍ବ ଗର୍ବ—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ ବିଶ—ତହତହ; ଟହଟହ;

Gaēṅgaēṇ ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ କଣ୍ଠି ବା ‘ଗଙ୍ଗାବୀର’ ବିଶେଷଣ ପରେ

ଲଗେ । ଯଥା—ଲଲ ଗର୍ବ ଗର୍ବ (ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଲ) ।]

ଗର୍ବଠ—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ପୁଣି) ବି—ଗର୍ବ—

Gaēṅgh

Knot.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଞ, ଷ	ଞ୍ଜ	ଝ	ଞ୍ଝ	ନ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଟ

ଗାନ୍ଧାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗନ୍ଧାରୀ—

Gaendhārī Nuptial knot.

ଗାନ୍ଧାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗନ୍ଧାରୀ (ଦେଖ)—

Gaenti Ganti (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ଦେ. ବି.—ଗୋଇନ୍ଦା (ଦେଖ)

Gaendā Goidā (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଗାୟୋବ୍; ଗୈବ୍)—

Gaeb ଗୋପନ କରିବା; ଲୋପ କରିବା—

ଗାୟୋବ୍ Causing disappearance; hushing up, concealing.

ଗୈବ୍ ବୈଦେ. ବିଶ.—ଗୁପ୍ତ—Hushed up; secret.

ଗାନ୍ଧାରୀ—ବୈଦେ. ଓ ପ୍ରାମ୍ୟ ବିଶ—ଗର (ଦେଖ)

Gaera Gar (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଟିକ—

Gaerā Tick; Argas Persicus.

ଗାନ୍ଧାରୀ—ପ୍ରାମ୍ୟ. ବି.—ଗୟା (ଦେଖ)

Gaia Gaya (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ଦେ. ବି—ଗୟା (ଦେଖ)

Gaesa Gayasa (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନିନିକରଣ)—ଗଅଁ ଗଅଁ (ଦେଖ)

Gaā Ga-ān ga-ān (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ଵନିନିକରଣ)—୧ । ଗଅଁ ଗଅଁ (ଦେଖ)

Gaān gaān Ga-ān ga-ān

ଦର ମଧ୍ୟରେ ଉଡ଼ିବ ଗାଁ ଗାଁ ଶବ୍ଦ, ଗୋଡ଼ ହାତ ବାଜେଇବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି
ନିସ୍ତକ୍ଷ ହୋଇଗଲା ।

ଫକୀରମୋହନ—ହମାଣୀଠାରେ ।

୨ । ଝଡ଼ି ଓ ବର୍ଷାର ଶବ୍ଦ—

2. Sound of rain and wind

ଗାନ୍ଧାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଅଂଶେଇ—

Gaandhārī kirā Maggots.

ଗାନ୍ଧାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଗଗର (ଦେଖ)

Gag-rā Gagarā (See)

ଗଗର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋବତ୍ସା; ଗର୍ଭସ୍ତାବ)—

Gagachha ଗାଈପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଗର୍ଭସ୍ତାବ—

Miscarriage of a cow or other beast.

ଗଗର ଉଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି.—ବିଶେଷଭାବରେ ମାଡ଼ ବା ପ୍ରହାର

Gagachha urdābā କରିବା—To give a sound

ମୋବାଡ଼ାନ ଦେଖା beating; to horse-whip.

[ସଥା—ତା ଉପରେ ମୁଁ ଗଗର ଉଡ଼ାଇ ଦେବି ।]

ଗଗରବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋବତ୍ସା)—

Gagachhabārdiā ନିର୍ଦ୍ଦମ ପ୍ରହାର, ନିସ୍ତକ ମାଡ଼—

ମୋବାଡ଼ାନ Sound thrashing or beating (as administered to cows by the cowherd).

ଗଗରବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗୋବତ୍ସା)—

Gagachhibā (ଗାଈ ପ୍ରଭୃତି) ଗର୍ଭସ୍ତାବ କରିବା; ଗରୁରବା—

To miscarry (said of cows)

ଗଗନ—ସ. ବି. (ଗମ ଧାତୁ=ବ୍ୟାପିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Gagana ୧ । ଅକାଶ—1. The sky.

୨ । (ଗଣିତ) ଶୂନ୍ୟ—2. (mathematics) Zero.

ଦେ. ବି ପୁଂ.—ଗଗନବିହାରୀର ନାମ—

Name for calling Gaganabihārī.

ଗଗନକୁସୁମ—ସ. ବି (ମ ପ. ଲେ. ଗଗନରେ କଳ୍ପିତ କୁସୁମ)—

Gaganakusuma ୧ । ଅଲଭ୍ୟବସ୍ତୁ—1. Unattainable thing.

୨ । ଅକାଶରେ ଫୁଟିବା ଫୁଲ, ଅସମ୍ଭବ କଥା—

2. An unreal thing.

ଗଗନକୁସୁମ ପର ଏଥ ଶ୍ରୀ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀ ଚମ୍ପୂ ।

ଗଗନଗତି—ସ. ବି. (ବହୁଶ୍ଚ ହ; ଗଗନରେ ଗତି ଯାହାର)—

Gaganagati ୧ । ଦେବତା—1. Deity.

୨ । ଗ୍ରହ—2. Planet.

୩ । ପକ୍ଷୀ—3. Bird.

୪ । ଦେବଯୋନି—4. Celestial being.

୫ । ରାଶିଚକ୍ର—Zodiacal sign.

୬ । ନକ୍ଷତ୍ର—6. Star; lunar mansion.

ସ. ବିଶ—ଅକାଶଚର—

Moving in the sky.

ଗଗନଚର—ସ. ବି. (ଗଗନ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gaganachara ଗଗନଗତି (ଦେଖ)

(ଗଗନଚର—ଅନ୍ୟରୂପ) Gaganagati (See)

ସ. ବିଶ—ଯେ ଅକାଶରେ ଚରଣ କରେ—

Sporting or travelling in the sky.

ଗଗନଗୁରୁ—ସ. ବି ଓ ବିଶ. (ଗଗନ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—

Gaganachārī ଗଗନଚର (ଦେଖ)

(ଗଗନଗୁରୁଣୀ—ଶ୍ରୀ)

Gaganachara (See)

ଗଗନଚୁମ୍ବିତ—ସ. ବିଶ. (ଶୟା ଚକ୍, ଗଗନ + ଚୁମ୍ବିତ)—ଅଭୁତ;

Gaganachumbita ଅକାଶଭେଦ—Very high; kissing the sky; reaching to the clouds.

ଗଗନଚୁମ୍ବି—ସ. ବିଶ. (ଉପପଦତ୍ତ; ଗଗନ + ଚୁମ୍ବିତ; ୧ମ. ୧ବ)—

Gaganachumbi ଗଗନଚୁମ୍ବିତ (ଦେଖ)

(ଗଗନଚୁମ୍ବିନୀ—ଶ୍ରୀ)

Gaganachumbita (See)

ଗଗନତଳ—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚକ୍, ଗଗନ + ତଳ)—

Gaganatala ଗଗନମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)

Gaganamandala (See)

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରର ନିୟମ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ' ଥିବା ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଚିହ୍ନିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଚିହ୍ନିବେ; 'ଅଲବହ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବହ' ଚିହ୍ନିବେ ।

ଗଗନବିହାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ ଓ ବର୍ଣ୍ଣ. (ଗଗନ+ବିହାର+କର୍ତ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Gaganabihārī ଗଗନବିହାରୀ (ଦେଖ)
(ଗଗନବିହାରୀଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Gaganachara (See)
ଦେ. ବି—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—

A name given to males

ଗଗନଭେଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ଗଗନ+ଭେଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Gaganabheda ୧ବ.)—୧ । ଗଗନଭେଦୀ (ଦେଖ)

1. Gaganachumbita (See)

୨ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଆକାଶକୁ ଭେଦ କରେ, (ଅଭୂତଧ୍ୱନି);
ଉଚ୍ଚତଃ (ସ୍ୱର) —

2. Very loud (sound); rending the sky.

ଗଗନମଣ୍ଡଳ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଗଗନ+ମଣ୍ଡଳ) —ଆକାଶ,
Gaganamandala ଅନ୍ତଃସ୍ପଷ୍ଟ, ନଭୋମଣ୍ଡଳ; ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ—
Sky; firmament; the space; welkin.

ଗଗନସିଂହ—ଦେ. ବି—ନିର୍ମୁଳି (ଦେଖ)
Gaganasijhu Nirmūlī (See)

ଗଗନସ୍ପର୍ଶ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—୧ । ପବନ—
Gaganasparśa 1. Air.

୨ । ଅଷ୍ଟ ମରୁତରୁ ଏକତମ—

2. One of the eight Maruta Deities.

ଗଗନସ୍ପର୍ଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ଉପପଦତତ୍; ଗଗନ+ସ୍ପର୍ଶିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Gaganasparśī ଗଗନସ୍ପର୍ଶୀ (ଦେଖ) —
Gaganachumbita (See)

ଗଗନସ୍ପ୍ରୁକ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. (ଗଗନ+ସ୍ପ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍) —
Gaganaspruk ଗଗନସ୍ପ୍ରୁକ (ଦେଖ)
Gaganachumbita (See)

ଗଗନାଙ୍ଗନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ଗଗନ+ଗୁରୁଣୀ ଅଙ୍ଗନା) —
Gaganāṅganā ଅସ୍ତ୍ରା—Heavenly nymph.

ଗଗନାମ୍ବୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗଗନ+ଅମ୍ବୁ) — ବର୍ଷାଜଳ;
Gaganāmbu ମେଘଜଳ—Rain-water.
(ଯଥା—ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ତ୍ରିଦୋଷଶୁଦ୍ଧ, ବଳକାରକ,
ରସାୟନ, ଶୀତଳ ଓ ଉଷ୍ଣାଶକ ।)

ଗଗନେଚର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଶ. ପୁଂ (ଅଲ୍ପରୁ ସମାସ; ଗଗନେ=
Gaganechara ଆକାଶରେ ଚାଲୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —
ଗଗନଚର (ଦେଖ) —Gaganachara (See)

ଗଗରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Gagarī (ସ୍ତ୍ରୀ. ଗଗରୀ=କଳିଙ୍ଗ; ଭୂଲ. ହୁ. ଗଗରୀ) —

ତମ୍ବା ବା ପିତଳର ବଡ଼ ଗର ବା ମାଠିଆ—

A big water-jar made of brass or other metal.

ଗଗରୀ ଗଗରୀ କେତେ ବାସନ, କେତେ ଯାତ ଦେଲେ ହୋଇ ପ୍ରସନ୍ନ ।
ବ୍ରଜବାସ. ସମର ଭରଣୀ ।

ଗଗରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଲତ୍ତୀ) ବି—୧ । ମାଠିଆ—

Gagari 1. Water-jar.

୨ । (ସଙ୍ଗୀତ) ସ୍ୱରକୁ ଦୀର୍ଘ କରି ଡୋଳିବା—

2. Raising of the tune; elongation of a tune.

ଗଗଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୟାସ (ଦେଖ)

Gagāṇi Gayasa (See)

ଗଗ୍ରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଗରୀ (ଦେଖ)

Gagrī Gagarī (See)

ଗଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ଲତ୍ତୀ) ବି—ଗଗରୀ ୧ (ଦେଖ)

Gagri 1. Gagarī 1 (See)

ଗଙ୍ଗକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଗଙ୍ଗା+କ+ଆ) —

Gāṅgākā ଗଙ୍ଗା ନଦୀ—

The river Ganges (M. W.).

ଗଙ୍ଗଦତ୍ତ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ନାମ)—ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଭେକରାଜ—

Gāṅgadatta Name of a king of frogs mentioned
in the Sanscrit work Pañchatantra

ଗଙ୍ଗବଂଶ—ବି—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶବିଶେଷ—

Gāṅgabamśa Name of a dynasty of ancient
kings of Orissa.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ୧୦୪୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଠାରୁ ୧୪୩୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଏମାନେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଦେଶରୁ ଆସି ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣକଳିଙ୍ଗ ଅଧିକାର କରି ପ୍ରଥମେ ଗଙ୍ଗବାଡ଼ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟରାଜ ନଗର) ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ରାଜତ୍ୱ କଲେ । ଏମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା ବୋଲି ଆପଣାକୁ ପରିଚୟ ଦେଉଥିଲେ । ଗଙ୍ଗବଂଶର ପଞ୍ଚମ ରାଜା କାମାର୍ଜୁନଦେବ ସମସ୍ତ କଳିଙ୍ଗ ଅଧିକାର କରି ଉତ୍କଳ (ବର୍ତ୍ତମାନ କଳାହାଣ୍ଡି, ବସ୍ତର) ଅଧିକାର କଲେ । ସଷ୍ଠ ରାଜା ଅନନ୍ତବର୍ମା ବା ଚୋଳଗଙ୍ଗଦେବ ବା ଚୁଡ଼ଙ୍ଗଦେବ ଉତ୍କଳ ଅଧିକାର କଲେ । ଉତ୍କଳ ସିଂହାସନରେ ଏ ଗଙ୍ଗବଂଶର ପ୍ରଥମ ରାଜା । ଗଙ୍ଗବଂଶ ଓ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜା ଉତ୍କଳର ମହାଗୌରବମୟ କାଳ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଉତ୍କଳ ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ସୀମା ପଶ୍ଚିମରେ କଳାହାଣ୍ଡି ବସ୍ତର, ପୂର୍ବରେ ସମ୍ବଲ୍ପୁର, ଉତ୍ତରରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ସେତୁବନ୍ଧ ରାମେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିଲା । ଚୁଡ଼ଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ କାମାର୍ଜୁନ ବା ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱରଦେବ, ରାଘବଦେବ ବା ଏକକଣ୍ଠା କାମଦେବ, ରାଜରାଜଦେବ, ଅନନ୍ତଶ୍ୟାମଦେବ, ତତ୍ପରରେ ଅନନ୍ତଶ୍ୟାମ ପୁତ୍ର ରାଜରାଜେଶ୍ୱର ବା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ; ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅନନ୍ତଶ୍ୟାମଦେବ; ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଲଙ୍କାଲୀନରସିଂହଦେବ; ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭୁବନେଶ୍ୱର; ତାଙ୍କ ପରେ ହିଙ୍ଗୁ ନରସିଂହଦେବ ଓ ତାଙ୍କ ପରେ ଆଉ ଏକଟି ରାଜା ରାଜା ରାଜା କଲେ । ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶେଷ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନ ଥିବାରୁ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଶତ୍ରୁତ୍ୱ କରିଲେନୁଦେବଙ୍କୁ ରାଜା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ମନୋମାତ କରଗଲେ । ଗଙ୍ଗାବଂଶର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ କଟକ ବାରବାଟି ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏହି ଗଙ୍ଗାବଂଶ ଅମଳରେ ଦେଉଳ, ପୁଷ୍କରିଣୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଦେଶବିଜୟ, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମ ଚଳା ହୋଇଥିଲା । ଏ ବଂଶର ଶେଷ ଅମଳକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପଠାଣ ଶକ୍ତିମାନେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ି (ଦେଶ)—

Gaṅgabārdi Gaṅgabārdi (See)

ଗଙ୍ଗାବାଣ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଶ୍ଳେଷ ନିଧିଆ—

Gaṅgabāṇa A species of cocoanut.

ସାତ ଚାରି ଗଙ୍ଗାବାଣ ମିଶାଇ ପରତ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମ୍ବଳ ।

ଗଙ୍ଗାଶିଉଳ—ଦେ. ବି (ସ. ଗଙ୍ଗା ଓ ଶେଫାଳୀ)—ଶେଫାଳୀକାଗଜ ଓ Gaṅgāśiuli ତହିଁର ଶୁକ୍ଳପାଖୁଡ଼ା ଓ ନାଲି ଡେମ୍ଫସ୍ପନ୍ଧୁ ମୃଦୁ-ସ. ଶେଫାଳୀକା, ଗଜସ୍ପନ୍ଧୁ ଫୁଲ—Night-flowering Jasmine; ଶୁକାଙ୍ଗୀ the weeping Nyctanthus (flowers with white petals and red stalks.

हरिशङ्कर

ତେ. ପାରିଜାତପୁ

ଗଙ୍ଗାଶିମିଳ—ଗ୍ରା. ବି—ଗଙ୍ଗାଶିଉଳ (ଦେଶ)—

Gaṅgāśimil Gaṅgāśimil (See)

ଗଙ୍ଗାଶିମୁଳ—ଗ୍ରା. ବି—ଗଙ୍ଗାଶିଉଳ (ଦେଶ)—

Gaṅgāśimuli Gaṅgāśimuli (See)

ଗଙ୍ଗା—ସ. ବି ଶ୍ରୀ (ଗଂ = ପୃଥ୍ବୀକୁ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଆ; Gaṅgā କମ୍ପା ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ + ଗ + ଆ)—୧ । ହିମାଳୟର ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଭୂଗୀରଥୀ, ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଶୂଙ୍ଗରୁ ବାହାର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଜାହାଜ, ତ୍ରିପଥଗା, ତ୍ରିପ୍ରୋତା, ପୂର୍ବ ଅଭିମୁଖରେ ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶ, ବିହାର ବିଷ୍ଣୁପଦା, ସ୍ୱରକମ୍ପଗା, ଓ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶ ବାଟେ ବଙ୍ଗୋପ-ସୁରନଦୀ, ସୁରପଗା, ମଦାକମା, ସାଗରରେ ପଡ଼ିଥିବା ନଦୀ—ଅଳକାନଦୀ, ଅଧୁଗା । 1 The river Ganges.

[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଆଗମନ ବିଷୟରେ ଦିର୍ଘ ଯୋଗ୍ୟାୟିକା ଅଛି ।

୧ । ଏକଦା ନାରଦଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ମହାଦେବ ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଓ ବ୍ରହ୍ମା ଶ୍ରୋତାବୃନ୍ଦେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଭକ୍ତବିଶେଷରେ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ହେବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଉକ୍ତ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଆପଣା କମଣ୍ଡଳରେ ପୂରାଇ ରଖିଲେ । ଏହି ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗା ଅଟନ୍ତି । କପିଳ ମୁନିଙ୍କ କୋପାନଳରେ ସଗର ରାଜାଙ୍କ ଶତ୍ରୁ-ସହସ୍ର ପୁତ୍ର ଧୂସ ହେବାରୁ ସଗରବଂଶର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଭୂଗୀରଥ ଭୂଗୀରଥ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ଗଙ୍ଗା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କମଣ୍ଡଳରୁ ବାହାର ମହାଦେବଙ୍କ ଜଟାରେ ପଡ଼ି ହିମାଳୟ ବାଟେ

ଓଢ଼ାଇ ୭୫ ଧାର ହେଲେ । ପଶ୍ଚିମକୁ ସୀତା, ସିନ୍ଧୁ ଓ କୂଠସ ନାମରେ ୩ ଧାର ଗଲେ । ପୂର୍ବକୁ ଛାନ୍ଦିନୀ, ପାବନୀ ଓ ନଳିନୀ ନାମରେ ୩ ଧାର ଗଲେ ଏବଂ ଏକ ଧାର ଭୂଗୀରଥଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ି ଭୂଗୀରଥ ସଗରସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ଏହି ଧାରର ନାମ ଭୂଗୀରଥୀ । ହିମାଳୟର ଗୋମୁଖୀ ବା ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଗଙ୍ଗା ଭୂଗୀରଥଙ୍କର ଭୂତଲକ୍ଷଣ କଲେ । ଭୂଗୀରଥଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଆସୁ ଆସୁ ଜହ୍ନୁ ମୁନିଙ୍କ ଯଜ୍ଞ-ଭୂମିକୁ ପ୍ରାବତ କରିବାରୁ ମୁନି କ୍ରୂପିତ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପିଇ ଦେଲେ । ଗଙ୍ଗା ଅତୃଷ୍ଣ୍ୟ ହେବାରୁ ଭୂଗୀରଥ ତପସ୍ୟାରେ ଜହ୍ନୁ ମୁନିଙ୍କୁ ଭୁଷ୍ଟ କଲେ ଓ ଜହ୍ନୁମୁନି ନିଜର ଜାନୁ ବିଦାରଣପୂର୍ବକ (ମତାନ୍ତରରେ ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ) ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧିଦେଲେ ଓ ଗଙ୍ଗା ଭୂଗୀରଥଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଆସି ସାଗରରେ ପଡ଼ିଲେ । ଜହ୍ନୁମୁନିଙ୍କ ଦେହରୁ ଜନ୍ମିବାରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଜାହାଜ । ଭୂଗୀରଥଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଭୂଗୀରଥୀ । ଏକଦା ଗଙ୍ଗା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିକଟରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରୁଥିବାବେଳେ ବାଟରେ ଅଭିଶପ୍ତ ଅଷ୍ଟାବସୁମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାକ୍ରମେ ମାନସାବେଶ ଧାରଣ କରି ରାଜା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ସତ୍ୟ କରାଇଲେ ଯେ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ କର୍ମରେ ଶାନ୍ତନୁ ବାଧା ଦେବେ ନାହିଁ; ବାଧାଦେଲେ ଗଙ୍ଗା ଅନ୍ତର୍ହିତା ହେବେ । ପରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଔରସରେ ଜନ୍ମିବା ତାଙ୍କ ୭ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗାଦେବୀ ଜନ୍ମଦେବାମାତେ ଜଳରେ ପକାଇଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ଶାନ୍ତନୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଅବଶେଷରେ ୮ମ ପୁତ୍ର ଭୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରି ଜଳରେ ପକାଇବାବେଳକୁ ଶାନ୍ତନୁ ଏଥିରେ ବାଧା ଦେବାରୁ ଗଙ୍ଗା ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରକୁ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ନାହିଁ, ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଆଉ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଭୂମି୍ୟା ହୋଇ ରହିଲେ ନାହିଁ ଓ ଭୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନେଇ ଅନ୍ତର୍ହିତା ଦେଲେ । ପରେ ଭୃଷ୍ଣ ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଗଙ୍ଗାଦେବୀ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କୁ ସ୍ୱଗର୍ଭସ୍ଥ ଶରବଣରେ ବଢ଼ାଇଥିଲେ ।

୨ । ମତାନ୍ତରରେ ଗଙ୍ଗା ଗିରିରାଜ ହିମାଳୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱହୀ ମେନାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କନ୍ୟା । ଦେବମାନଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଏ ମହାଦେବଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ପାଦାଙ୍ଗ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭଗ୍ନୀ ଓ ସପତ୍ନୀ । ଏହାଙ୍କ ଅଦଶନରେ ମେନା ଶୋକଦଗ୍ଧା ହୋଇ ଅଭିଶାପ ଦେବାରୁ ଏ ଜଳରେ ପଡ଼ିଲେ ହୋଇ ତଦବଧି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କମଣ୍ଡଳରେ ରହିଲେ ଓ ପରେ ଭୂଗୀରଥଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଆସିଲେ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ ହିମାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ସ ଓ ଗଙ୍ଗାଜଳ ହିମାଳୟର ପବିତ୍ର ପାନୀୟ । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାରଲୌକିକ ମୁକ୍ତିକାମନାରେ ସ୍ନାନମାନେ ତାକୁ ନେଇ ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଶୁଅନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ମାଟିକୁ ଘୋର ଲୋକେ ଚିତା ଘେନନ୍ତି । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଅସ୍ଥି ଗଙ୍ଗାରେ ପକାଇଲେ ତାହାର ପାରଲୌକିକ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୁ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂଳି ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁଂସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଭାବେ କପଟାଦି ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁଂସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ନ୍ୟା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଗୋଟିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ମାନେ ଶୁଣାନୁ ଚିତାବଶିଷ୍ଟ ଅସ୍ତି ସପ୍ତହ କର ଗଙ୍ଗାରେ
ପକାଇବା ପାଇଁ ସାଇତି ରଖନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାଜଳ ସିଞ୍ଚିବାଦ୍ୱାରା ଅପଦିତ
ବସ୍ତୁ, ଦେହ ଓ ସ୍ଥାନ ପବିତ୍ର ହୁଏ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।

ରାମଗଙ୍ଗା, କାଳୀ, ଶ୍ରୀ, ଯମୁନା, ଗୋମତୀ, ସରୟୁ, ଗୋଗରୀ
ବା ଘର୍ଷରୀ, ଶୋନ, ଗଣ୍ଡକା, ଫଲ୍ଗୁ, ବେଗବତୀ, କୌଶିକା ବା କୁଶୀ
ଓ ମହାନଦୀ ଏମାନେ ଗଙ୍ଗାର ଉପନାମ ଅଟନ୍ତି ଓ ହୁଗୁଳି, ଆଦି-
ଗଙ୍ଗା ଏମାନେ ଶାଖାନାମ ଅଟନ୍ତି ।]

ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ଦୁଇ ନଦୀ ପଦ୍ମା ବା
ମେଘନା ନାମ ଧାରଣ କରି ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଗଙ୍ଗାକୁ
ଅତି ଗୁଣିତ ଶାଖା ବାହାର ମଧ୍ୟ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି ।
ଗଙ୍ଗାର ଉତ୍ତମ ଉତ୍ସ ଶାଖାମାନ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
ପଡ଼ିଅଛି ତାହାକୁ ସୁନ୍ଦରବଣ ବୋଲାଯାଏ । କଲିକତା ଗଙ୍ଗାର
ଗୋଟିଏ ଶାଖା ହୁଗୁଳି ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଗଙ୍ଗାନଦୀର କୂଳରେ
ଅନେକ ପ୍ରଧାନ ନଗର ଓ ବାଣିଜ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଅବସ୍ଥିତ, ଯଥା ବେରଲି,
ପ୍ରୟାଗ ବା ଅଲ୍ଲାହାବାଦ, କାଶୀ, ପାଟଣା, ଭାଗଲପୁର । ଗଙ୍ଗାସାଗର-
ସଙ୍ଗମ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଗର୍ଭ । ଫଳତଃ ଗଙ୍ଗାନଦୀ
ଭାରତର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ଅଂଶକୁ ସୁଜଳା, ସୁଫଳା ଓ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା
କରଅଛି । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ
ଗଙ୍ଗାଜଳକୁ ବହୁକାଳ ବନ୍ଦ କରି ରଖି ଦେଲେ ସେଥିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ନଦୀର ଜଳ ପରି ଲାଟାଣୁ ଜନ୍ମନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଖୁବ୍
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ।]

୨ । ଗଙ୍ଗାଦେବୀ; ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ମାତା—

2. A nymph said to have espoused king
Śāntanu and borne him eight sons of
whom Bhīshma was the youngest.

ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ସ୍ୱର ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଯିବ । ପ୍ରବଚନ ।

୩ । ପଦ୍ମପୁରାଣୋକ୍ତ ଧର୍ମଦେବଙ୍କ ପତ୍ନୀ—

3. The wife of the Deity Dharma.

୪ । ଅକାଶଗଙ୍ଗା—

4. The mythological Ganges of the sky.

୫ । ଲଳିତାଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଓ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମାତା—

5. Name of the mother of Śaṅkarācārjya
(M. W.)

ଦେ. ବି—୧ । (ଶ୍ରୀ) ଶ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—

1. A woman of that name.

୨ । (ପୂ) ଗଙ୍ଗାଧର ନାମକ ପୁରୁଷକୁ ଡାକିବା ନାମ—

2. Name by which a person named
Gangādhara is called.

ଗଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଗଙ୍ଗୋର (ଦେଖ) ।

Gāṅgāi Gāṅgāi (See)

ଗଙ୍ଗାଜଳ—ଦେ. ବି—(ଦେଖ) ଗଙ୍ଗାଜଳ—

Gāṅgājāla The river Ganges (Apte).

ଗଙ୍ଗାକୂଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀର କୂଳରେ ଜାତ—

Gāṅgākūlā 1. Produced on the shores of the
Ganges.

୨ । ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ସ୍ଥିତ—2. Situate on the Ganges.

୩ । ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ—3. Pertaining to the Gaṅga
dynasty of Orissa-kings.

କାଗଜୀ ଦେ. ବି—କାଗଜା; ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ କାଗଜାଲେମ୍ବୁ—

A kind of oval lime-fruit.

ଗଙ୍ଗାଚିଲ୍ଲୀ—ସ. ବି—ଜଳପକ୍ଷୀବିଶେଷ, କଳାମୁଣ୍ଡିଆ ଚଳପକ୍ଷୀ—

Gāṅgāchillī The Gangetic kite; black-headed
gull; Larus Ridibundus.

ଗଙ୍ଗାଜ—ସ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

Gāṅgāja ୧ । ଗଙ୍ଗାଦେବୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶ୍ୱଶୁ—

1. Bhīshma, the son of Gaṅgā

୨ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ପାଳିତପୁତ୍ର କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

2. Kārttikeya, the foster-son of Gaṅgā.

ଗଙ୍ଗାଜଳ—ସ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଜଳ)—ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଜଳ—

Gāṅgājāla The water of the Ganges.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଳ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଅତି ପବିତ୍ର । ଏହି ଜଳରେ
ସ୍ନାନ କଲେ ବହୁଜନ୍ମର ପାପ ନାଶ ହୁଏ । ଏହି ଜଳ ଦେହରେ
ଲଗି ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ମୁକ୍ତିଲାଭ ହୁଏ । ଏହି ଜଳ ଛୁଇଁ ମିଥ୍ୟା କହିଲେ
ଶପଥକାରୀର ନରକଗତି ହୁଏ । ବହୁମାନେ ପରସ୍ପରଙ୍କ ମୁହଁରେ
ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେଇ 'ଗଙ୍ଗାଜଳ' ବନ୍ଧୁ ବସନ୍ତି । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ
ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଓ
ରୋଗ-କାଟାଣୁଶୂନ୍ୟ ।]

ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେ. ବି—ଦୁଇବନ୍ଧୁ ପରସ୍ପର ମୁଖରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେଇ

ଗଙ୍ଗାଜଳ ବନ୍ଧିବା ବନ୍ଧୁତା—Friendship contracted bet-
ween two persons by mutual giving of
the sacred water of the Ganges in the
mouth.

ଗଙ୍ଗାଜାଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଗଙ୍ଗାଜଳ ପରି ଶ୍ୱେତ ଗାଢ଼ି—

Gāṅgājālī 1 Slightly blue colour like the
water of the Ganges,

ଗଙ୍ଗାଜାଲୀ ୨ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ତିଆରି ପତଳା କାଚ ଶିଶି—

2. A kind of thin glass bottle manufac-
tured in Bengal.

୩ । ଗଙ୍ଗାଜଳ ସ୍ପର୍ଶପୂର୍ବକ ଶପଥ—

3. Taking oath by touching the Ganges-
water.

୪ । ବଙ୍ଗର ଏକ ଜାତିର ବ୍ରାହ୍ମଣ—

4. A sect of Brahmans of Bengal.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୫ । ଗଙ୍ଗାଜଳ ସଞ୍ଜେ କର ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ପାତ୍ର ବା ସୋରେର ବା ଶିଶି—

୫. A narrow-mouthed pitcher or glass-bottle for storing and carrying Ganges-water.

ଦେ. ଦିଶ—ଗଙ୍ଗାଜଳ ପରି ସ୍ବଚ୍ଛ ଓ ଉଷ୍ଣ ମାଳ—

Slightly blue and transparent like the water of the Ganges (which is very deep).

ଗଙ୍ଗାଜଳଅ—ଦେ. ଦି ଓ ଦିଶ—ଗଙ୍ଗାଜଳ (ଦେଖ)

Gaṅgājālā Gaṅgājālā (See)

ଗଙ୍ଗାଜଳ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ତ୍ରମ କାଳରେ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିର Gaṅgājālā karibā ମୁଖରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେବା—

ଗଙ୍ଗାଜଳୀକର 1. To put Ganges-water to the mouth of a dying person.

୨ । ହାତରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ନେଇ ଶପଥ କରିବା—

2. To swear by touching the Ganges-water.

୩ । ଅନ୍ତ୍ରମ କାଳରେ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗଙ୍ଗାକୂଳକୁ ନେଇ ତାହା ଅଙ୍ଗକୁ ଗଙ୍ଗାନିକ୍ଷେପ ଜଳ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଶୁଅଇବା—

3. To lay a dying man on the shore of the Ganges so that a part of the body touches the water. (the idea of the Hindus is that a man goes to heaven if he dies touching the Ganges-water).

ଗଙ୍ଗାଟ—ସ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଅଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଗଙ୍ଗାଟ (ଦେଖ) Gaṅgāṭa Gaṅgāṭa (See)

ଗଙ୍ଗାଟେୟ—ସ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଅଟ ଧାତୁ + ଏୟ)—

Gaṅgāṭeya ୧ । ଶଶିଆଁ ଚୋଡ଼ (ଦେଖ)

1. Gaṅgāṭordī (See)

୨ । ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ—2. Shrimp; prawn (M. W)

ଗଙ୍ଗାତୀରିଆ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର (ଉଷ୍ଣ ଗାଳ) ବାଉଁଶ ଫଳ— Gaṅgātīriā A kind of (slightly blue-coloured) brinjal

ଗଙ୍ଗାତୁଳସୀ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର-ପୁଷ୍ପବିଶିଷ୍ଟ ତୁଳସୀଗଛ— Gaṅgātulasī Hyptis Snaevolens (Haines).

ଗଙ୍ଗାତେରିଆ—ଗ୍ରା. ବି.—ଗଙ୍ଗାତୀରିଆ (ଦେଖ)

Gaṅgāṭerīā Gaṅgātīriā (See)

ଗଙ୍ଗାଦ୍ବାର—ସ. ବି. (ନାମ)—ହରଦ୍ବାର —

Gaṅgādwarā Haradwar (in North India).

[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା ସମୁଦ୍ର ପତ୍ତନରୁ ୧୩୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ଗଙ୍ଗୋତ୍ତର ଶାବାରୁ ବାହାର ମନାକିମା ଓ ଅଳକନନ୍ଦା ଏପରି ଦୁଇଟି

ଶାଖାରେ ହରଦ୍ବାରଠାରେ ପଥୁରଥ ସ୍ଥାନରେ ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି । ଏହିଠାରେ ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତି ଯଜ୍ଞ କରିଥିବାର ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।]

ଗଙ୍ଗାଧର—ସ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ମହାଦେବ Gaṅgādhara (ମୁଣ୍ଡରେ ଗଙ୍ଗାକୁ ଧାରଣ କରି ଥିବାରୁ; ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଗଙ୍ଗା ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମହାଦେବଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ ପୃଥିବୀକୁ ଓଜାଇ ଥିଲେ)—1 Name of Mahādeba (who is said to have held the river Ganges on his head before it descended upon the earth)

୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The Ocean.

୩ । (ନାମ) ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଗଣିତ ଶୂନ୍ୟମାନ—

ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ରଚୟିତା—

3. Name of the author of an astronomical treatise.

[ଦ୍ର—ଏ ମହାତ୍ମା ବିଷ୍ଣୁଗିରିର ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶକାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

୪ । ୨୪ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଚୁଡ଼ିତଶ୍ରେଣୀ—

4. Name of a Sanscrit metre

୫ । ଗଙ୍ଗାଧର ରସ (ଦେଖ)

5. Gaṅgādhara rasa (See)

ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ନାମ—Name given to male-persons.

ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର—ଦେ. ବି (ନାମ) ଉତ୍କଳର ଜନିତ ଆଧୁନିକ Gaṅgādhara Mehera କବି—A modern poet of Utkala.

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଭୁଲିଆଜାଗସ୍ବ ସ୍ବର୍ଗୀୟ ଓଡ଼ିଆ କବି । ଏ ‘ଗାଉଁରବଧ’ ଓ ‘ଇନ୍ଦ୍ରମଣି’ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଅଛନ୍ତି—ତାରିଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ଗଙ୍ଗାଧରରସ—ସ. ବି.—(ବୈଦ୍ୟକ) ନାଗରମୁଥା, ମୋଚରସଅଦିଦ୍ବାରା Gaṅgādhara rasa ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯନ୍ତ୍ରଣାବିରୋଧର ଔଷଧବିଶେଷ— Name of a medicinal preparation for dysentery.

ଗଙ୍ଗାପୁତ୍ର—ସ. ବି (୨୭ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଙ୍ଗା + ପୁତ୍ର)—୧ । ଭୀଷ୍ମ—

Gaṅgāputra 1. Bhishma the son of Sāntanu.

୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

2. Kārttikeya, the foster son of Gaṅgā.

୩ । କାଶୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ବଚ୍ଛକରାଇ ସେହି ଭୋଗ ଓ ଦିଶାଦ୍ବାରା ଲାବକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି—

3. Brāhmanas of Benares who subsist upon the offerings made to the Ganges by pilgrims.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରର ଅଷ୍ଟର ଓ ମାତ୍ର ୧୮ ଚକ୍ରର ଅଷ୍ଟର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଥିବା ଗୋଟିଏ ଯେବେ ୧ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନ୍ୟତା ଥିବା ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିଏ, 'କୃ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ବୃହତ୍‌ବିବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଲେଖି ପିତା ଓ ଗାବତ୍-ମାତା ଗର୍ଭରୁତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦ-ସାଗର) — 4 Name of a mongrel caste.

ଗଙ୍ଗାପୁରୀ—ସ୍ତ. ଶ—ନୈବେଦ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ଗଙ୍ଗାଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା—
Gāṅgāpūjā Offering sweets and worshipping
the Goddess Ganges at the end of the
month of Baisākha.

ଗଙ୍ଗାପ୍ରାପ୍ତି—ସ୍ତ. ଶ—ଗଙ୍ଗାଲତା (ଦେଖ)
Gāṅgāprāpti Gāṅgālabha (See)

ଗଙ୍ଗାବୀଣ—ସ୍ତ. ଶ—ଗଙ୍ଗାବୀଣ (ଦେଖ)
Gāṅgābāṇa Gāṅgābāṇa (See)

ଗଙ୍ଗାବତୀର—ସ୍ତ. ଶ—ଗଙ୍ଗାଦ୍ୱାର (ଦେଖ)
Gāṅgābatāra Gāṅgādwāra (See)

ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ି—ଦେ. ଶ—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ପ୍ରଧାନ ନଗର
Gāṅgābāṛḍi (ବର୍ତ୍ତମାନ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ମୁଖ୍ୟ ନଗର)—
A famous town of ancient Kalinga
(the modern Mukhalingam in
Pāralākhemundi)

[ଦ୍ର - କେଶରୀବର୍ଣ୍ଣର ଗଙ୍ଗା ଅନନ୍ତବର୍ମା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କଶ୍ମୀର-ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମାୟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଦକ୍ଷିଣ-କଳିଙ୍ଗର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ ତାହା 'ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ି' ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ସେହି ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀର (ବର୍ତ୍ତମାନ ପାରଳା-ଖେମୁଣ୍ଡିର ମୁଖ୍ୟ ନଗର) ନାମ 'ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ି' ଥିଲା । ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ିରେ ରାଜତ୍ୱ କରିବାରୁ ଅନନ୍ତବର୍ମାଙ୍କ ବଣ 'ଗଙ୍ଗାବଣ' ନାମରେ ପରିଚିତ । ଅନନ୍ତବର୍ମା ପ୍ରଥମେ ଗଙ୍ଗାବାଡ଼ି ଅଧିକାର କଲେ ଓ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗାବଣର (ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମାୟ ୧୦୪୨—୧୪୩୫) ପ୍ରଭୁ ବସନ୍ତ ଦକ୍ଷିଣ-କଳିଙ୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ସୀମାତଳଠାରୁ ରଞ୍ଜିତୁଲା ଓ ଜୟପୁର-ଅଞ୍ଚଳରେ ଚକ୍ରର ହେଲା (କୃପାସିନ୍ଧୁ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ଓ ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)]

ଗଙ୍ଗାବାଲି—ଦେ. ଶ—୧ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ-ଗର୍ଭର ବାଲି—
Gāṅgābālī 1. The sand of river Ganges.

୨ । ଲୋକେ ପରସ୍ପର ମୁହଁରେ ଗଙ୍ଗାବାଲି କରିବା ଦେଇ ବସିବା ବନ୍ଧନ—

2. Friendship set up between two persons by putting a little of the sand of the Ganges into each other's mouth.

ଗଙ୍ଗାମାତା—ସ୍ତ. ଶ—ଜଗତର ମାତାସ୍ୱରୂପା ଗଙ୍ଗାଦେବୀ; ଦେବତାରୂପେ
Gāṅgāmātā କଳିତା ଗଙ୍ଗାଦେବୀ—River Ganges deified

[ଦ୍ର—ସବୁ ସ୍ଥାନର ଜଳରେ ଗଙ୍ଗାଦେବୀ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବା । କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ନଦୀ ଓ ପୁଷ୍କରିଣୀଅଦିକୁ ଗଙ୍ଗାମାତା ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା—ଗ୍ରା. ଶ. (ସ. ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା)—

Gāṅgāmurtikā ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା (ଦେଖ)
Gāṅgāmurtikā (See)

ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା—ଗ୍ରା. ଶ. (ସ. ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା)—

Gāṅgāmurtikā ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା (ଦେଖ)
Gāṅgāmurtikā (See)

ଗଙ୍ଗାମୁଥା—ଦେ. ଶ—ଗାଙ୍ଗୋସ୍ତ ମୁସ୍ତକ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟସୁତ୍ର)—
Gāṅgāmuthā A kind of bulbous grass-root.

ଗଙ୍ଗାମୂର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ. ଶ. (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର, ଗଙ୍ଗା + ମୂର୍ତ୍ତିକା)—
Gāṅgāmurtikā ଗଙ୍ଗାନଦୀ-ଗର୍ଭର ମାଟି—

A bit of earth from the bed of the Ganges (deemed very sacred).

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରି ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭଲକରୁପେ କପାଳରେ ଲଗାନ୍ତି ।]

ଗଙ୍ଗାଯମୁନା—ଦେ. ଶ. (ଗଙ୍ଗାର ଜଳ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଯମୁନାର ଜଳ ଗାଂଗାୟମୁନା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ଏହି ଦୁଇ ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଗଙ୍ଗାଯମୁନାର ଜଳ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇ ବାରି ହେଉଥିବାରୁ)—୧ । ସ୍ମୃତ୍ୟୁକ୍ତରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜଳା-ଯାଉଥିବା ଦ୍ୱିବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଶ୍ରଣ—

1. Mixture of two things of distinct colour.

(ଯଥା—ତାଳ, ଛାଲ, ଲୁଗା, ମାଳା ଓ ଅଳଙ୍କାର ଇତ୍ୟାଦି)

୨ । ସ୍ମୃତ୍ୟୁକ୍ତେ ପୃଥକ୍ ଜଣାପଡୁଥିବା ସ୍ୱରୂପରେ ନିର୍ମିତ ଭୂଷଣ, ପିତଳ ଓ ତମ୍ବାନିର୍ମିତ ପଦାର୍ଥ—

2. An article or ornament made of two metals (silver and gold; brass and copper etc) which appear separately on it.

୩ । ଧଳା ଓ କଳା ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ମାଳା; ଧଳା ଓ ନେଳି ଫୁଲରେ ଗୁଡ଼ିଆ ମାଳ—3. A garland having flowers or beads of separate colours in groups strung together.

ଗଙ୍ଗାଯାତ୍ରା—ସ୍ତ. ଶ—ଗଙ୍ଗାତୀରରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲେ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ହେବ ଏହି
Gāṅgāyātrā କାମନାରେ ମୃତ୍ୟୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଗଙ୍ଗାକୁଳକୁ ଗମନ—
(a dying man) Starting for the Ganges to die on its shore.

ଗଙ୍ଗାସୀତା ଦେ. ଶ—ମୃତ୍ୟୁ—Death

ଗଙ୍ଗାଧାରୀ

ଗଙ୍ଗାଗମ୍—ଦେ. ଶ—ତୋତାକୁ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ତୋତାକୁ ଡାକିବା
Gāṅgāgam ନାମ—A fond name by which parrots are addressed while being taught to talk.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଚ୍ଚାରଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

(ଯଥା—“ହରେକୃଷ୍ଣ ହରେକୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ସ୍ବ ସ୍ବ, ପଞ୍ଚ ବାବା ଗଙ୍ଗାସ୍ବ !”)

ଗଙ୍ଗାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗର୍ଗର, ଭୂଲ—ପୂର୍ବୀକ୍ ଗାମେଲ) —
Gāṅgālī ବହୁତ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଭାତ, ଚଉଳାସ, ଖିରିଆଦି)
ଗାମଲା ବା ଜଳ ସମ୍ଭାରକ ଭଳି ଦୁଇ ପାଖରେ କଡ଼ାଲଗା
ଗଙ୍ଗାଳ ବଡ଼ ପିତଳ କୁଣ୍ଡଳି—Big brass-vessel
with rings as holders intended to carry
a large quantity of food to some
distance to serve to many people in a
feast.

ଗଙ୍ଗାଲି—ସଂ. ବି—ଗଙ୍ଗା ଶରରେ ମୃତ୍ୟୁ—Death in the shore
Gāṅgālī or water of the Ganges.
ଗଙ୍ଗାଳାତ ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ—Death
ଗଙ୍ଗାଳାମ ବନ ବିନିଷ୍ଠା ଭୂମରେ ସଜ୍ଜନରେ ବାବୁ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କର
ଗଙ୍ଗାଲର । ସଙ୍ଗରମୋହନ ଗଙ୍ଗୁଲୁ ।

ଗଙ୍ଗାଶିମୁଳି—ଦେ. ବି—ଗଙ୍ଗାଶିମୁଳି (ଦେଖ)
Gāṅgāsimulī Gāṅgāsimulī (See)
ଗଙ୍ଗାସାଗର—ସଂ. ବି—ଗଙ୍ଗା ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳିତ ହେବାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Gāṅgāsāgara ଗ୍ରାମ—The estuary of the Ganges,
the place of special sanctity where the
river Ganges joins the ocean.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ କପିଳମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଥିବାର କଥିତ ଅଛି ଓ ଏହି
ଠାରେ ସଗରପୁତ୍ରମାନେ ଭସିବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏଠାରେ ସହସ୍ର-
ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଧନାର୍ଥେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଗଙ୍ଗାସାଗରସଙ୍ଗମ—ସଂ. ବି—ଗଙ୍ଗାସାଗର (ଦେଖ)
Gāṅgāsāgarasāṅgama Gāṅgāsāgara (See)
ଗଙ୍ଗାପୁତ୍ର—ସଂ. ବି—ଗଙ୍ଗାପୁତ୍ର (ଦେଖ)
Gāṅgāputra Gāṅgāputra (See)

ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—୧ । ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ଗାଧୋଇବା—
Gāṅgāsnaṇa 1. A bath in the Ganges
୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ଦିନ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ—
2. A dip in the Ganges on the tenth day
of the bright fortnight of Jyeshṭha.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗଙ୍ଗାଜଳରେ ସ୍ନାନ କଲେ ପାପ ନାଶ ହୁଏ ।
ପୁଣି କିଛି ସମୟରେ ଗଙ୍ଗାର କିଛି ଗ୍ରାମରେ ସ୍ନାନ କଲେ
ଆହୁରି ବେଶି ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ।]

ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ କରବା—ଦେ. ବି. — ୧ । ପୁଣ୍ୟମୟ ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ
Gāṅgāsnaṇa karibā ଗାଧୋଇବା—1. To take a bath
in the sacred river Ganges.
ଗଙ୍ଗା ସନ୍ତାନ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃତାର୍ଥ ହେବା, ସିଦ୍ଧିକାମ ହେବା—
2. (figurative) To attain one's desires.

(ଯଥା—ଏ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଶେଷ ହେଲେ ମୁଁ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ-
କରିବି ।)

୩ । କୌଣସି ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବା—

3. To be freed from heavy liability.

(ଯଥା—ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଟଙ୍କା ଭକ ସୁଦ୍ଧା ଦେଲେ ମୁଁ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ
କରିବି ।)

ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ—ଗ୍ରା. ବି—ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ (ଦେଖ)
Gāṅgāsnaṇa Gāṅgāsnaṇa (See)
ଗଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + କ + ଅ)—ଗଙ୍ଗାନଦୀ —
Gāṅgikā The Ganges (Apte).
ଗଙ୍ଗିଭୂତ—ସଂ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଅଭୂତ, ଭାବେ ଚି. (ଭ) + ଭୂତ)—
Gāṅgibhūta ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପରି ପବିତ୍ରୀକୃତ—
Become as sacred as the Ganges (Apte).
ଗଙ୍ଗୁଆ—ଦେ. ବି.—(ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ଗଙ୍ଗବତୀ)—ସୁଦୃ ନଦୀବିଶେଷ—
Gāṅguā Name of a rivulet flowing near
Bhubaneswara.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ପଟ୍ଟା ଅଞ୍ଚଳରୁ ବାହାରି ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟରେ
ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଦୟାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଅଛି ।]

ଗଙ୍ଗୁଲୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ.—(ନାମ)—ଗ୍ରାମଦେବତା ବା ଠାକୁରାଣୀବିଶେଷ—
Gāṅgulī Name of a popular village Goddess.
ଗଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗାଙ୍ଗେୟ) —
Gāṅgei ୧ । ଦୀର୍ଘ ସରୁ ଥଣ୍ଡା ଓ ନାଲିବର୍ଣ୍ଣ-ପକ୍ଷବିଶେଷ
ରାହବାଙ୍ଗା ମାଛରକା ଚଢ଼େଇ—
ରାମଚିରେୟା 1. King-fisher; a bird (with long
beak, and blue body).

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶୂନ୍ୟରୁ ଖସି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଶ୍ଵେତ ଶ୍ଵେତ ମାଛ
ଧରି ପୁନଃବାର ଉପରକୁ ଉଠି ପାଆନ୍ତି ।]

ଫୁଟକି ୨ । ଚରୁବିଶେଷ—
2 Malastoma Malabarica (Harines).

[ଦ୍ର—ଏହି ଚରୁ ଶ୍ଵୟବଦ୍ଧୁଳ ଉପଭୋକା ଓ ନାଲି ବା ପାଣି-
ଜାଗାରେ ବଢ଼େ ।]

ପ୍ରାଦେ (ହିନ୍ଦୁମ) ବି—ବାଜର (ଦେଖ)

Bājarā (See)

ଗଙ୍ଗେଇ ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଗଙ୍ଗେଇ ୧ (ଦେଖ)
Gāṅgei chardhei Gāṅgei 1 (See)

ଗଙ୍ଗେଇ ତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଗଣିଆଁ ତୋଡ଼ି (ଦେଖ)
Gāṅgei torḍi Gāṅgei torḍi (See)

ଗଙ୍ଗୋତରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—
Gāṅgotarī କିଛି ମୁହାଣରୁ ଧରି ପଡ଼ିବା ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—
A species of sea-fish, caught in the
mouth of a river.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକେ ୨୦୩ ୧ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିତ ହେବେ ଏ ଘୋଷାବେଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଚିତ୍ର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିତ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଠ' ଘୋଷିତ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଠଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଥ' ନ ପାଠଲେ 'ଅର୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଚ' ନ ପାଠଲେ 'ଅଲବଚ' ଦେଖିବେ ।

ଗଙ୍ଗୋତ୍ତରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗଙ୍ଗା + ଅବତରଣ; ଯେଉଁଠାରେ ଗଙ୍ଗା—
Gāṅgottarī ନଦୀ ପୃଥିବୀରେ ଅବତରଣ ହୋଇଅଛି)—
ଗଙ୍ଗୋତ୍ତରୀ ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଉତ୍ତର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହିମାଳୟର ଏକ ଶୃଙ୍ଗ,
ଗଙ୍ଗୋତ୍ତରୀ ଗଙ୍ଗା, ଯେଉଁଠାରେ ଗଙ୍ଗା ପବନ ଦେହରୁ ବାହାର
ତଳେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଏହା ହିମାଳୟର
ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଗ)—

Name of a small peak of the Himalayas
whence the Ganges descends to the earth.

ଗଙ୍ଗୋତ୍ତରୀ—ଦେ. ବି—ଗଙ୍ଗୋତ୍ତରୀ (ଦେଖ)

Gāṅgotrī Gāṅgottarī (See)

ଗଙ୍ଗୋଦକ—ସଂ. ବି. (ଗଙ୍ଗା + ଦକ; ଗଙ୍ଗା + ଦକ)—ଗଙ୍ଗା ଜଳ—
Gāṅgodaka Ganges-water

ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟ—ପ୍ରାଦେ. (ବଙ୍ଗ) ବି.—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର
Gāṅgopādhyāya ବଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟ; ଗଙ୍ଗୁଲ—

One of the family-titles of Bengali-
Brahmanas; Gangooly.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଗୁଣଗୋଷ୍ଠ ବଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟରୁ
୧—ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟର ଭାବ ନାମ—ଗାଙ୍ଗୁଲ, ୨—ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟର
ଭାବ ନାମ—ଗୁଣ୍ଡୁଲ; ୩—ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟର ଭାବ ନାମ—ଗୁଣ୍ଡୁଲ
ଓ ୪—ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟର ଭାବ ନାମ—ବାଙ୍ଗୁଲ । ଏହି
ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟ ଉପାଧିରୁ ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ଗଙ୍ଗାଭାରବାସୀ ଥିଲେ ଓ
ଶିକ୍ଷକବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।]

ଗଙ୍ଗୋଲ—ସଂ. ବି—ଗୋମେଦ ମଣି—

Gāṅgola A kind of gem (Apte).

ଗଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ଗମ୍ + ଚକ୍ଷ୍, ଅ; ନିପାତନ)—

Gachchha ୧ । ଗଛ; ବୃକ୍ଷ—1 Tree

୨ । (ଗଣିତ) ଓଡ଼ାକ ବା ଛମ ବୃଦ୍ଧିର ଗୁଣି ସଂଖ୍ୟା—

2. The period (i.e. the number of terms)
of a progression in mathematics
(Apte).

ଗଚ୍ଛଜାଲ—ପ୍ରା. ବିଶ୍ୱ. ପୁଂ. (ଗାଲ)—ଗଚ୍ଛଜାଲ (ଦେଖ)

Gachchhajāl Gachhajāl (See)

ଗଚ୍ଛନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଗମ ଥାତୁ. ବତ୍ସ ମାନକାଳ ପ୍ରଥମପୁରୁଷ ବହୁବଚନ—
Gachchhanti ଚାନ୍ଦି, ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆକବିମାନେ କେତେକ-
ସ୍ଥଳରେ ଏହି ପଦ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦମାନ ପ୍ରୟୋଗ
କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ)—

(ସେମାନେ) ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି—(they)! Do wish.

ଦେଖେ ସେ ସକଳ ବସ୍ତୁ

ଉପେକ୍ଷା ସାଧକେ ହେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଶୁଣିବାର, ବାସନା ।

ଗଚ୍ଛନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଗଚ୍ଛ + ଚକ୍ଷ୍)—

Gachchh (See)

ଗଚ୍ଛାଉନା—ଦେ. ବି—ଗଚ୍ଛାଉନା (ଦେଖ)—

Gachchhāunā Gachchhāunā (See)

ଗଚ୍ଛାଗଚ୍ଛି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗଚ୍ଛ)—୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା;
Gachchhagachchi ସଜ୍ଜା—1 Fitting up many
things, arranging.

୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରିବା; କରୁନା—

2. Comparison between two things.

ଦେ. ବିଶ୍ୱ—୧ । ସୁସଜ୍ଜିତ—1. Well-arranged;

fitted up.

୨ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ମେଳ ଖାଉଥିବା (ଦୁଇ ବସ୍ତୁ)—

2 (two things) Exactly tallying with
each other.

ଅଥା ପ୍ରଭୃତ ଗଚ୍ଛାଗଚ୍ଛ

ବାହ୍ୟ ଥୋଇଲା ପ୍ରାୟେ ଅଛି—ପ୍ରାଚୀ ନବଗୁଣାବଳୀ ।

ଗଚ୍ଛାହିତ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ (ସଂ. ଗଚ୍ଛ)—୧ । ସୁସଜ୍ଜିତ, ସୁଜ୍ଞାତ—

Gachchhita 1. Gathered; amassed; hoarded.

ଗଚ୍ଛିତ ୨ । ନ୍ୟସ୍ତ; ନିଷିପ୍ତ; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ରଖିତ—

ଜମା 2. Deposited; entrusted; kept.

୩ । ନିହିତ—3. Contained in

ଗଚ୍ଛିବା—ଦେ. ବି—ଗଚ୍ଛିବା (ଦେଖ)—

Gachchhibā Gachchhibā (See)

ଗଚ୍ଛହାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଗଚ୍ଛ + ହା. ଓ. ଲ)—

Gachchhāl ଗୁଣାଗୁଣରେ ପଶୁ—Able to go up a tree.

ଗଚ୍ଛ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଗଚ୍ଛ)—୧ । ବୃକ୍ଷ—

Gachchha 1. Tree.

ଗାଞ୍ଚ ୨ । ଗଛ ପରି ଶାଖାବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ପୋତାଯିବା ବାଣ—

ଦରକତ, ଗାଞ୍ଚ, 2. Fire-works fitted along a bamboo
which is driven into the soil.

୩ । ବୃକ୍ଷର କାଣ୍ଡ—3. Trunk of a tree.

୪ । ପୋତାଯିବା ବାଣର ସଂଖ୍ୟା—

4. The number of fire-works arranged
along a bamboo which is driven into the
soil

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚଗଛ ବମ୍ବକାଳ ।)

* । (ସଂ. ଗଚ୍ଛ) ଲୋକଙ୍କ ସମୂହ—

5 Multitude; crowd.

୬ । (ପାନବରଣା ଭୂଷା) ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ପରସ୍ପର

ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇଥାଡ଼ି (ପାଣ) ଉଦ୍ଭିଦଦ୍ୱାରା ମଜ୍ଜା-

ପାଇଥିବା ପାନଲତା—6. Two rows of betel-

creepers trained on two adjoining rows

of reeds driven into the ground.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ଯୁକ୍ତିସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପ୍ରକୃ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ଜ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

ଗଛ ଉଠିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଭୂମିରୁ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠିବା ଦେବା—

Gachha uṭhibā 1 The coming out or growing of a plant from the ground.

ଗାଛୁଠିଆ

୨ । ମଞ୍ଜି ମାନ ଗଛରୁ କର ଗଛରେ ପରିଣତ ଦେବା—

2. The sprouting up of plants

ଗଛ ଉଠାଇବା—ଦେ. କି—ମଞ୍ଜିରୁ ଉଠିବା ଗଛ କିମ୍ବା ଗୁଣଗଛ କ୍ରମେ

Gachha utāribā ସତେଜ ଓ ବଡ଼ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର

ଗାଛବାଟାନ ଯତ୍ନ ନେବା—To rear up a small plant into a big one.

ଗଛ ଉପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ—ପାଳକର ଓ କମ୍ପକରରେ ଆକାନ୍ତ, ରୋଗୀର

Gachha upāḍibā ନାମ ସହଜ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ

ଗାଛତୋଳା ଜରର ପାଳ ବନ ବଜ୍ରମୂଳୀଆଦି ଗୁଳୁକୁ ଉପାଡ଼ିବା—

To uproot the Bajramūlī or some other plant by uttering some secret formulæ

on the day on which intermittent fever or ague is expected to attack a person.

[ଦ୍ର—ଗଛ ଉପାଡ଼ିଲେ ପାଳକର ଓ କମ୍ପକର ଗୁଡ଼ିଆଏ, ଏହା

ଅନୁଭବରେ ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।]

ଗଛ କାଟିବା—ଦେ. କି—୧ । ଶିଅଳମାନେ ତାହା ବାହାର କରିବାପାଇଁ

Gachha kṛtibā ଖଜୁର ଗଛର ବେକ ପାଖରେ ଛିଦ୍ର

ଗାଛକାଟି କରିବା—

1. To tap a date-tree for juice.

୨ । ଗଛକୁ ଭଲରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ମୂଳ ହାଣିବା—

2. To fell a tree.

ଗଛ କାଟିଲପରି—ଦେ. ଡି. ବଣ—ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଗଛକୁ ମୂଳରୁ କାଟିଲେ

Gachha kṛṭilā pari ତାହା ସେପରି ଶବ୍ଦ କରି ହଠାତ୍ ପଡ଼ିଯାଏ

ଗାଛକାଟିମତନ ସେହିପରି—

Like a large tree falling down with a crash when felled at the root.

ଗଛଖଟ—ଦେ. ବ—ଗଛପଲଙ୍କ (ଦେଖ)

Gachhakhaṭa Gachhapalanika (See)

ଛାମୁଆଁ

ଗଛଘିଅ—ଦେ. ବ—ଭୂସ୍ୱରୂପରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଭୂସ୍ୱରୂପକୁ ଆସୁଥିବା

Gachhaghia ଏକପ୍ରକାର ଭୂସ୍ୱରୂପ ଘୃତ—

Vegetable ghee.

[ଦ୍ର—ଏହା ଘିଅପରି ଚକଣା ଜଳିତ ମାତ୍ର ଏଥିରେ ବାସନା

ନ ଥାଏ ।]

ଗଛ ଜମିବା—ଦେ. ବ—ସେପିତ ଗୁରୁ ବା ଗଛର ଚେର ଭୂମିରେ

Gachha jamibā ଦୃଢ଼ ଦେବା—

ଗାଛଜମା The taking of root of a tree planted.

ଦେହଜାମା

ଗଛଜଳା—ଦେ. ବ. ପୁ—ଶ୍ୱୀଲେକମାନେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେବା

Gachhajalā

ଗାଳିବିଶେଷ—

A term of abuse used by females to males.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଲୋକ ମରଗଲେ ତାହାର ମୃତଦେହ ସହଜରେ

ପୋଡ଼ି ଦେବ ନାହିଁ ଓ ଯାହା ପୋଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଗଛପରିମାଣରେ

କାଠ ଲେଉଟା ଦେବ (ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଶବ୍ଦ

ସହଜରେ ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ ହୁଏ ନାହିଁ) ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଗାଳି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଗଛ ପକାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଛକୁ କାଟି ଭୂମିସ୍ଥ କରିବା—

Gachha pakāibā 1. To fell down a tree; to bring

ଗାଛକାଟି down a tree to the ground by felling it.

ଗାଛଜାମାନ

୨ । ନୂଆ ଗଛ ଲଗାଇବା—

2. To plant a tree newly.

ଗଛ ପତର—ଗ୍ରା. ବ (ସହଚର; ଫ. ଗଛ + ପତ୍ର)—ବୃକ୍ଷ ଓ ପଲ୍ଲବ;

Gachha patara

ଉଦ୍ଭିଦଜାତୀୟ ବସ୍ତୁ—

ଗାଛପାଳା

Vegetation.

ଗଛପଲଙ୍କ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପଲଙ୍କ ବା ଖଟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖୁଣ୍ଟ ଓ ମଶାରି-

Gachhapalanika ଖୁଣ୍ଟ ଖଣ୍ଡେ କାଠରେ ନିର୍ମିତ—

ଛାମୁଆଁ A bedstead having each of its bedposts

made of a single piece of wood with the curtain-post.

ଗଛପାଚିଲା—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ଫଳ ଗଛରେ ପାଚିଥାଏ—

Gachhapāchilā

Fruits naturally ripened on

ଗାଛପାକା

the tree.

ଗଛବାଣ—ଦେ. ବ—ବୃକ୍ଷଅନୁକୃତିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଅଗ୍ନିକ୍ରୀଡ଼ା-

Gachhabāṇa ବିଶେଷ—Fire-work in the shape of

a standing tree which assumes the

shape of a tree on fire when ignited.

ଗଛବିଜୁଳି—ଦେ. ବ—ଏକ ମୂଳରେଖାରେ ବହୁ ଶାଖାୟୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟୁତ୍-

Gachhabijuli ଗ୍ରନ୍ଥ—Branched lightning; forked

lightning.

ଗଛବୁରୁଛ—ଗ୍ରା. ବ.—(ମାତ୍ର ଭାଷା) (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ଫ. ଗଛ

Gachhaburuchha ଓ ବୃକ୍ଷ)—ବୃକ୍ଷଆଦି; ଉଦ୍ଭିଦ—

ଗାଛପାଳା

Plants and trees; vegetation.

ଗଛମୂଳରେ ବସିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୁହଗୃହ୍ୟ ହୋଇ ବୃକ୍ଷଛାୟା

Gachhamūlare basibā ଆଶ୍ରୟ କରିବା—1. To take

ଗାଛେବ ତଳାସ ବନା shelter under a tree after

becoming homeless.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଶ୍ରୟହୀନ ଦେବା—

2. (figurative) To be shelterless and homeless.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଏ ଚଢ଼ାଇ ଅନ୍ଧାର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚଢ଼ାଇ ଅନ୍ଧାର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର ଏ ବା ୨ ଚଢ଼ାଇ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁଲ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗଛାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ାଇ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ାଇ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁଲ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣ—‘ଗାଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଆ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଆ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଆ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଆ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆର୍ତ୍ତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆର୍ତ୍ତ’ ଦେଖିବେ, ‘ଆଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଆଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗଛରେ ଚଢ଼ାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଖୁବ୍ ଆଶା ଦେବା—

Gachhare charḍhāibh 1 To give a high hope.

ଗାହେଡ଼ାନ ୨ । ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରାଇ ଦେବା—

2 To push one into a big affair

ଗଛ ଲଗାଇବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଗଛ ହେବା ପାଇଁ

Gachha lagāibh ଭୂମିରେ ମଞ୍ଜି ବା ଗୁରୁଗଛ ପୋତିବା—

ଗାହନାମାନ To grow a tree (by putting seeds

ପେଟରମାନ or seedlings in the ground)

ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । ତୁଳନା କରିବା—

Gachh 1. Comparison.

ଗଛା ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରିବା

ପାଇଁ ପ୍ରଥମ ପଦାର୍ଥକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ମିଳାଇବା—

2. Setting a thing on another to see if it fits to the other.

ଗଛାଇବା—ଦେ. କି (ଅମୃତ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନାରେ)—

Gachhāibh ୧ । ସମାନ ହେବା—

ଗଛାନ, ଗଛାନ 1. To be equal to; to tally with

ଗଛାଣୀ another thing in comparison

ଏହି ଲବ୍ଧି ଯେତେ ସେ ତଳକୁ ବଢ଼ଇ

ତେବେବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଗଛାଇ—କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ, ମହାଭାରତ. ୧୩ ।

୨ । ସଜାଇବା—2. To furnish; to equip.

ଅଛ ଯେତେ କାଳ ଫୁଲ, ସବୁ ମୁଁ କରିବ ଠୁ

ଗଛାଇବ ପରଶେଷେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଶାନ୍ତି—ଭବାନୀ କଟକବଳୟ ।

୩ । (ସଂ. ଗୁଢ଼) ଗଦା କରିବା—

୩. To accumulate; to amass

୪ । ଗଛବାଦ ଶିଳ୍ପକୁରୁପ—

4 The causative form of Gachhibh

୫ । ଖଟାଇବା, ପ୍ରୟୁକ୍ତ କରିବା—5. To apply.

ଗଛଗଛ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଗଛାଗଛ (ଦେଖ)

Gachhgachh Gachchhachchh (See)

ଗଛଗାଛ—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଏକ ପଦାର୍ଥର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ଅନ୍ୟ

Gachhgachh ପଦାର୍ଥର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ସଙ୍ଗେ ସାମାନ୍ୟତା ମେଳ

ମେଳେଇବା ହେବା—1. In a completely fitting

manner; completely fitting with each

other (said of two things).

୨ । ଭବ୍ୟମୟ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

2 In a well-arranged manner; in a

shipshape manner.

ଦେ. ବିଶ—ସମସ୍ତର ସାମାନ୍ୟ ବା ସମକକ୍ଷ—

Befitting each other; tallying with each other.

ଗଛଗାଛ—ଦେ. କି—୧ । ଗଛାଇ କରିବା; ଅଭିପ୍ରେତ କାର୍ଯ୍ୟ

Gachhgachh କରିବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା—

1. To keep things ready.

୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା—

2. To equip well; to fit out.

ଗଛିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଗୁଢ଼)—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—

Gachhibh

1. To allude to.

ଗଛାନ, ଗଛାନ

ନାମରେ ଘୋର ଆତ୍ମି ଅଛ

ଜୋଡ଼ନା

ଆତ୍ମିକ ଭୋର ଗୁଲେ ଗଛ—ଭୁବନ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଅର୍ପଣ କରିବା—2 To entrust

୩ । ଯୋଗ୍ୟ ହେବା; ଯୋଗାଇବା—

3. To be fit; to suit.

ନୃପକ ଭୂତି ତହିଁକ ନ ଗଛଇ—କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ, ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୪ । ତୁପମା ଦେବା; ତୁଳନା କରିବା—

4. To compare.

୫ । ମିଳାଇବା; ତୁଳି କରିବା—

5. To cause to fit in; to equalise.

୬ । କୌଣସି ଅଳଙ୍କାରକୁ ଦେହରେ କଣ୍ଠିବା—

6. To measure and test an ornament if it fits the body.

୭ । ସମାନ ଦେବା; ତୁଳି ହେବା—

7. To be equal to; to fit into.

ଗୁଣିମାତ୍ର ପଣେ ତୁମ୍ଭକୁ ମୁଣ୍ଡେ ଗଛ । କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ପ୍ରାପ୍ତହେବା, ଲାଭହେବା—

8 To get, to attain.

୯ । ଖଟିବା; ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—

9. To be fitting; to be applicable.

ସଞ୍ଜୁ କହଲେ ହେ ନୃପକୁଳ ଶିଖ,

ଗଛଇ ଯେତେ ଭୁଣେ କହୁଲ ହେ-ମୁଖ । କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୦ । ସାଜିବା; ମାଜିବା; ଶୋଭା ପାଇବା—

10 To look smart.

୧୧ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—11. To accept.

ଧର୍ମସ୍ୱରଣ ଭବ ଘୋଡ଼, କେବଳ ଭବ ମାତ୍ର ଗଛ । ଭୁବନ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧୨ । ନିହିତ ହେବା—12. To be contained in.

ବ୍ରହ୍ମ ସେବକ ଭବ ଗଛ, ଏ ପ୍ରେମେ ଏତେ ଗୋଳ ଅଛ । ଭୁବନ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧୩ । ମିଳିବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—13. To be got.

ସ୍ୱାମୀ ମାଇଲେ ଧର୍ମ ନ ଗଛେ ମୋତେ କେବେ । ଗୀତାସର. ନୃସିଂହପୁରଣ ।

ଗଛିହେବା—ଦେ. କି—୧ । ତୁଳା ହେବା—

Gachhiheb

1. To be compared.

୨ । ସମାନ ହେବା—2. To be equal to.

ମୂର୍ତ୍ତି ଗୁରୁ ସଙ୍ଗେ ଯେ କେହି କୋହେ ଗଛ । କୃଷ୍ଣବିହ୍ନ, ମହାଭାରତ. ଅଛ ।

ଗଛୁଆ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଛୁରି ଗଛ କାଟି ତାହା ବାହାର

Gachhu

କରିବାକୁ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି (ଲାଇସେନ୍ସ)

ଗାଛୁଆ

ପାଇଥାଏ—A person who obtains license

from excise-officers to tap a date-tree

for taddy.

୧	ର	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ

ଦେ. ବଣ — ଯେ ଗଛରେ ଚଢେ—

One who climbs a tree.

ଗଛୁଆଲ୍—ଦେ. ବଣ—ଗଛୁଆଲ୍ (ଦେଖ)

Gachhuāl

Gachh-wāl (See)

ଗଜ୍‌ଗଜ୍—ଦେ. ଅ. (ଧୂନ୍ୟନ୍ତକରଣ) — ୧ । (ନର୍ଦ୍ଦମା ବା ନାଳର ମରଲା-

Gaj-gaj ପାଣି ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଲାଲ୍‌ଜୁଡା ପୋକ ଉପୁଜିବା

ଗଜ୍‌ଗଜ୍ ଭଳି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦେଖାଯିବା—

1. To appear on the surface (of a drain or gutter) in myriads (like maggots).

୨ । ଅପରିମିତ ବା ଅସଂଖ୍ୟ ହେବା—

2 To become innumerable; to abound.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଗଜ୍‌ଗଜ୍ ହେଉଛି ।)

୩ । ନରଳ ପଦାର୍ଥର କୋମଳ ପତନଶବ୍ଦ—

3 Soft sound of a liquid falling down

୪ । ଅଗାଢ଼ି ଦୋଷରେ (ପେଟ) ଶବ୍ଦ କରିବା—

4. To rumble (as undigested) food in the stomach.

୫ । ଭୃତ୍ତିର ପଡ଼ିବା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—

୬ To be full to the brim,

ଗଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1 To make a sound.

Gaja (root) ୨ । ଗର୍ଜନ କରିବା—2. To roar

୩ । ନିଶାରେ ଭୋଳ ହେବା—

3. To be intoxicated

ଗଜ —ସ. ବ. (ଗଜ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—

Gaja ୧ । ହସ୍ତି, ହାତୀ—1 elephant

(ଗଜା—ଶ୍ରୀ) ୨ । (ଦିଗ୍‌ଗୁମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାରୁ) ୮ ସଂଖ୍ୟା—

2. The number eight

୩ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସେନା, ବାନରକଣ୍ଠେଷ—

3 Name of a monkey in the army of Rāmachandra

୪ । ଗଜାସୁର—4. A demon killed by Śiba.

[ଦ—ଏ ମହିଷାସୁରର ପୁତ୍ର ଥିଲା ଓ ଶିବଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲା ।]

୫ । ଦିଗ୍‌ଗୁ—5. Mythological elephants

guarding the quarters of the globe.

୬ । ବାସ୍ତୁକଣ୍ଠେଷ; ଘରର ମୂଳଦୁଆ—

6. Foundation of a house.

୭ । ଗଜପୁଟ (ଦେଖ)

7. Gajaputa (See)

୮ । ପାଦୋତ୍ତମ ଦସ୍ତଦ୍ୱୟ ପରିମାଣ; ୨୦ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ପରିମାଣ—

8. Yard; a lineal measure.

୯ । ଦ୍ର—ଭୂଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ପା. ଗଜ; ୧ ଗଜ = ୩ ଫୁଟ;

୧ ଫୁଟ = ୧୨ ଇଞ୍ଚ; ୧ ଇଞ୍ଚ = ପ୍ରାୟ ୧.୫ ଆଙ୍ଗୁଳ; ୧ ଗଜ = ୧୨ ଗିର; ୧ ଗଜ = ୪ ପାଆ, ଗଜ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା—ସାଧାରଣ ଗଜ = ୩୨ ଇଞ୍ଚ; ଉଲ୍ଲାସ ଗଜ ବା ଆକବର ବାଦଶାହାଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଗଜ = ୪୧ ଇଞ୍ଚ; ଗଜ ଶବ୍ଦର ଏହି ଅର୍ଥ ହସ୍ତୁତ ଅଭିଧାନମାନଙ୍କରେ ମିଳେ । ମନଥରୁ କି ଲିଖନ, ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ; ମେଦିନୀ ।]

ଦେ. ବ — ୧ । ମାପକାଠି—1 A measuring rod.

ନିଜକୁ ନିଜର ବନ୍ଧନର ଗଳେ

ମାପି ଚଳେ ଦୃଷ୍ଟ ହେଉଛି ସହଜେ । ବ୍ୟାକାଥ ଦରବାର ।

୧ । ବାଡ଼ି; ପଶ୍ଚି, ଛଡ଼—2. Rod.

(ଯଥା—ଆଖୁଗଜ, ଲୁହାଗଜ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୩ । ବନ୍ଧୁକ ନଳୀମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଖୁଣ୍ଟିବାର କାଠି—

3. A ram-rod

୪ । ଝରକା ବା ଫାଟିକ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଲମ୍ବା ଶଳାକା—

4. A bar fixed inside a gate or window.

୫ । ସରୁଶଳାକା—5. A probe.

୬ । ହୁକାନଳ ସଫା କରିବା କାଠି—

6. A rod to clear the tube of a Hookka

୭ । ବାରବର୍ଣ୍ଣିୟ ଗଛରୁ ବାହାର ଥିବା ମଝି ଛଡ଼—

7. A tall stem of the Agave plant.

୮ । ଆଖୁର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ପଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କନ୍ଦା—

8. The tender tops of a sugarcane-plant

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ — ଶଗଡ଼ର ଅର—

The spokes of a cart-wheel

ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ) ବ — ଘରର ଗୁଲର ଓଳପାଖକୁ ଥିବା

ରୁଆମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ କଣା ହୋଇ ଗଲା ଯାଇଥିବା ସରୁ

ବାଉଁଶ ଶସ୍ତ୍ରମାନ—Slender bits of split

bamboo thrust into the eyes made at

the lower ends of the rafters of a

thatch.

ଗଜଉଦ୍ଧାରଣବେଶ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗଜୋଦ୍ଧାରଣ + ବେଶ)—

Gajaudhāraṇabēṣa ଗଜୋଦ୍ଧାରଣ ବେଶ (ଦେଖ)

Gajoddharana beṣa (See)

ଗଜକକ୍ତପୟୁଦ୍ଧ—ବ—୧ । ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହାତୀ ଓ କଇଁଛ ମଧ୍ୟରେ

Gajakachohrapajuddha ଯୁଦ୍ଧ (ଏହାକୁ ଗରୁଡ଼ ନେଇ ଭକ୍ଷଣ

କରିଥିଲା)—1. The fight between the

elephant and the tortoise described in

the Mahābhārata.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଇ ସୁଲକାୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଞ୍ଜୟୁଦ୍ଧ—

2. Fight between two stout and hardy persons.

ଗଜକନ୍ଦ—ସ. ବ—ସୁଖାଦ୍ୟ ମୂଳକଣ୍ଠେଷ—

Gajakanda

A large esculent root.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିତ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାରେ ଚିତ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଗୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗଜକପାଳ—ଦେ. ବି—କପାଳର ମଧ୍ୟଦେଶ—

Gajakapāṭa The middle of the eye-brows

ବସୁନ୍ଧା ଚଳକ ଗଜକପାଳେ ପ୍ରକାଶ । ଗଜକୃଷ୍ଣ, ରସବଜ୍ରୋଳ ।

ଗଜକର୍ଣ୍ଣିକା—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କନ୍ଦ ବା ମୂଳ—

Gajakarṇṇikā A kind of esculent root.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି କର୍ଣ୍ଣପରି ଅକୃତବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଚିକ୍ନ-ରସ, ମଧୁରବିପାକ, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ବାତକଫନାଶକ । ଏହା ଶୀତ, କ୍ଷୁଦ୍ର, ପାଣ୍ଡୁ, ଶୋଥ, କୃମି, ପ୍ଳୀହା, ଗୁଳ୍ମ, ଅନାଦି, ଉଦରଭେଗ, ଗ୍ରହଣୀ ଓ ଅଶ୍ମରୀରୋଗରେ ହିତକର ।]

ଗଜକର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି—ଗଜକର୍ଣ୍ଣିକା (ଦେଖ)—

Gajakarṇṇī Gajakarṇṇikā (See)

ଗଜକାଠି—ଦେ. ବି—୧ । ମାତ୍ରାଅନୁକୂଳ ଖଜକ ଓ ମାତ୍ରାମାନ ମାପିବା

Gajakāṭhi ଗଜକାଶେଷ—1. A yard-measure to
ମାପିବା measure ditches and earth-work
(used by earth-diggers).

୨ । ଗଜ, ଫୁଟ ଓ ଇଞ୍ଚ ମାପିବା ପରିମାଣ-ଗଜକାଶେଷ—

2. A rod marked with divisions of inches
feet and yards.

୩ । ବରୁଣରେ ବାରୁଦ ଖୁଦିବାର କାଠି—3. Ram rod.

ଗଜ ଉଦ୍ଧାର ଗଜକାଠି,

ନଳୀରେ ଧରିଥାଆ ଯୋଗୀ । ସମବାସ. ବାର୍ତ୍ତାବାହିନୀ ।

ଗଜକୁମ୍ଭ—ସ. ବି—(୨୩୩ ଚତୁର୍ଥ; ଗଜ + କୁମ୍ଭ)— ୧ । ହାତୀମୁଣ୍ଡରେ

Gajakumbha ମାଠିଆପରି ବାହାରଥିବା ଦୁଇଟି ଅବୁ—

1. The rounded protuberances on both
sides of an elephant's brow.

୨ । ହାତୀ ଚାରି ଶୁଣ୍ଢରେ ଧରିଥିବା ପାଣି ମାଠିଆ—

2. A pitcher of water held by an elephant
with its trunk.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ପୂର୍ବକାଳରେ କୌଣସି ଦେଶର ରାଜା
ଅପୂର୍ବକ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ରାଜକର୍ମଗୁଣମାନେ ରାଜାଙ୍କ
ପାଟିହାତୀର ଶୁଣ୍ଢରେ ଗୋଟିଏ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆ ଧରିବା ହାତୀକୁ
ରାଜ୍ୟଯାକ ବୁଲୁଥିଲେ ଓ ହାତୀ ସେ ପାଣି ମାଠିଆକୁ ନେଇ ଯାହା
ମୁଣ୍ଡରେ ଡାଳ ଦେଉଥିଲା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଣି ରାଜଗାଦିରେ ବସାଇ
ରାଜା କରୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାଗୁଣରେ ହାତୀମାନେ ପାଣିମାଠିଆ
ଶୁଣ୍ଢରେ ଧରି ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଡାଳିବାର ଦେଖାଅଛି ।

ଗଜକୂର୍ମଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଗଜକୂର୍ମଯୁଦ୍ଧ (ଦେଖ)—

Gajakūrmayuddha Gajakachchhapajuddha (See)

ଗଜକୃତ୍ତି—ସ. ବି—୧ । ହାତୀର ଚର୍ମ—

Gajakṛutti 1. The hide of an elephant.

୨ । ଗଜାସୁରର ଚମଡ଼ା (ଯାହା ଶିବ ପରାସ୍ତ କରବାର
କଥର ଅଛି)—2. The hide of the demon

Gajā put on by Śiba.

ଉତ୍ତର ମହେଶ ଉଲ୍ଲସ ପାଇ,

ଗଜ ଗୋଳ ଗଜକୃତ୍ତି ଘୋଡ଼ାଇ । ଭକ୍ତ କୋଟିକ୍ରନ୍ତାଶ୍ରୟକ ।

ଗଜଗତି—ସ. ବି—(୨୩୩ ଚତୁର୍ଥ; ଗଜ + ଗତି)—ହାତୀର ଧୀର ଗୁଲି—

Gajagati The stately gait of an elephant.

(ଗଜଗତି—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହାତୀପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିବା

(ବ୍ୟକ୍ତି)—(person) Having the stately
gait of an elephant.

ଗଜଗମନା—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜର ଗମନ ପରି ଗମନ

Gajagamanā ସାହାର)—

(ଗଜଗମନ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ହାତୀ ଭଳି ନିଃଶଙ୍କରେ ଚାଲେ—

(a woman) Having the stately and leisured
gait of the elephant.

ଗଜଗମନୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ଗଜଗମନା)—

Gajagamanī ଗଜଗମନା (ଦେଖ)

Gajagamanā (See)

ଗଜଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗଜଗମନା (ଦେଖ)

Gajagāminī Gajagamanā (See)

ଗଜଗାମୀ—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗଜ + ଗମ୍ + ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ଦ୍ର. ୧ମା. ୧ବ)—

Gajagāmi ୧ । ହସ୍ତ୍ୟାଶ୍ରେୟ; ଯେ ହାତୀରେ ଚଢ଼ି ବାଟ ଚାଲେ—

(ଗଜଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 (a person) Riding on an elephant.

୨ । ହାତୀ ପରି ଯେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲେ—

2. (a person) Whose gait is like that of an
elephant; of stately gait.

ଗଜଘଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଜ ଓ ଘଣ୍ଟ)—

Gajaghantā ହାତୀ ବେକରେ ଓହ୍ଲାଇ ହୋଇଥିବା ଘଣ୍ଟା—

ଗଜଘଣ୍ଟା A bell hung on the elephant's
neck.

ଗଜଘଣ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଜ ଓ ଘଣ୍ଟି)—

Gajaghantī ଗଜଘଣ୍ଟା (ଦେଖ)

Gajaghantā (See)

ଗଜଚକ୍ଷୁ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜ + ଚକ୍ଷୁ)—

Gajachakshu (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହାର ଆଖି ହାତୀର ଆଖି ପରି ଶୁଦ୍ଧ—
(figurative) (a person) Having
comparatively small eyes.

[ଦ୍ର—ହାତୀ ଶରୀରର ଆକାର ଅନୁପାତରେ ଚକ୍ଷୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ।]

ଗଜଚ୍ଛାୟା—ସ. ବି. (ଗଜ + ଛାୟା)—(ଏହା ହାତୀ ପରି ଦେଖା—

Gajachchhāyā ସାଦୃଶ୍ୟବାରୁ) ନକ୍ଷତ୍ର ପୁଞ୍ଜ ବିଶେଷ—

Name of a particular constellation
(M. W.)

ଗଜଧକ୍କା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗଜ ଉପରେ ବାହନ ଚକ୍କା)—

Gajadhakkā ହାତୀ ଉପରେ ବାହନ ବଡ଼ ନାଗର—

A big kettle-drum carried on an
elephant (M. W.)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗଜତା—ସ୍ତ. ବି. —୧ । (ଗଜ + ତପ୍ତାର୍ଥେ. ତା, ଭୁଲ. ଜନତା)—

Gajatā

ଦ୍ରୁପଦ; ହାତୀ ପଲ—

1. A herd of elephants. --

୨ । (ଗଜ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ହାତୀର ଅବସ୍ଥା—

2. The state of an elephant (M. W.)

ଗଜଦଗ୍ଧ—ସ୍ତ. ବି. ପୂ. (ଗଜ + ପରମାର୍ଥେ ଦଗ୍ଧ)—

Gajadagha

ହାତୀସମାନ ଭୂତ—

As high as an elephant.

ଗଜଦନ୍ତ—ସ୍ତ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗଜ + ଦନ୍ତ)—

Gajadanta ୧ । ହାତୀ ଦାନ୍ତ—

1 Ivory, tusk of an elephant.

୨ । କାନ୍ଥରେ ଲୁଗାପଟା ରଖିବା ପାଇଁ ମରା ଯାଇଥିବା

କାଠି—2. A cloth-peg

୩ । ଗଣେଶ—3. God Gaṇeśa (having the head and tusk of an elephant)

୪ । ଉପଦନ୍ତ, ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ; ଦାନ୍ତ ଉପରେ ଉଠିବା ଦାନ୍ତ -

4. Redundant tooth.

* । କରମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—

5 A particular position of the hands

(M. W.)

(ଗଜଦନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ତ. ବି. ପୂ. —ହାତୀଦାନ୍ତ ପରି ଦାନ୍ତ ପାଖରେ

ବା ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟର ଦାନ୍ତ ବାହାରିଥାଏ;

ଦନ୍ତର—

Having teeth protruding out of the jaw

ଗଜଦନ୍ତପଲଙ୍କ—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଗଜଦନ୍ତ ଓ ପଲଙ୍କ)—

Gajadantapalanika ଯେଉଁ ପଲଙ୍କରେ ଗଜଦନ୍ତ ହାତୀ ଫୁଲ,

ଲତାଆଦି ନାନାପ୍ରକାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ—

A bedstead artfully carved with ivory.

ଗଜଦନ୍ତୀ—ଦେ. ବି. ପୂ. (ସ୍ତ. ଗଜ ଓ ଦନ୍ତର)—

Gajadantī ଶମ୍ଭୁଦାନ୍ତର; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଖରେ ଶମ୍ଭୁଦାନ୍ତ

(ଗଜଦାନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁଇଟି ଅତି ବଡ଼—

(a person) Having two of the front teeth

very big and protruding.

ଗଜଦାନା—ସ୍ତ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗଜ + ଦାନ)—

Gajadāna ୧ । ମତ୍ସ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗଣ୍ଡରୁ ବୋହିବା ମଦକାର—

1. Ichor exuding from the temple of

elephants.

୨ । ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦ୍ରୁପଦ—

2. Gift of an elephant

ଗଜଦାନ୍ତୁର—ଦେ. ବି. ପୂ. (ସ୍ତ. ଗଜ ଓ ଦନ୍ତର)—

Gajadantura ଗଜଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)

(ଗଜଦାନ୍ତୁର—ସ୍ତ୍ରୀ) Gajadantī (See)

ଗଜଦ୍ୱୟାସ—ସ୍ତ. ବି. ପୂ. (ଗଜ + ପରମାର୍ଥେ. ଦ୍ୱୟାସ)—

Gajadwayasa

ଗଜଦଗ୍ଧ (ଦେଖ)

Gajadagha (See)

ଗଜଧୂଜ—ସ୍ତ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଜ + ଧୂଜ)—କର୍ଣ୍ଣିକ ରଥର ନାମ—

Gajadhwaaja The name of the war-chariot of

Karna.

ଗଜ ଗଜଧୂଜ ବେଗେ ଗଣେଶ ଆକାର—ରଥାକାର ଦେଶାବହାର ।

ଗଜାନକ୍ର—ସ୍ତ. ବି (ଗଜ + ନକ୍ର, ଏହାର ଶରୀର ହାତୀର ଶରୀର ପରି

Gajanakra ଓ ମୁହଁ ଲୁଗାଫର ପରି ଥିବାରୁ)—ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—

Rhinoceros (M. W.)

ଗଜାନାବୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗଜନାବୀ)—ଗଜନାଗର ଅଧିବାସୀ—

Gajanabi

Of Gajni, inhabitant of the town of

ଗଜନବୀ

Gazni

ଗଜନବୀ (ଯଥା—ମାହାମୁଦ ଗଜନାବୀ ।)

ଗଜନାଳ—ସ୍ତ. ବି—ଖୁବ୍ ଭାର ତୋପ, ଯାହାକୁ ହାତୀମାନେ ଟାଣନ୍ତି

Gajanāla

(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Heavy cannon drawn by elephants.

ଗଜନାଶା—ସ୍ତ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଗଜ + ନାଶା)—ହାତୀ ଶୁଣ୍ଠ—

Gajanāśa

Elephant's trunk.

ଗଜନୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ନାମ)—ଅଫଗାନିସ୍ତାନର ପ୍ରାଚୀନ

Gajani

ନଗରବିଶେଷ—

ଗଜନୀ

Name of an ancient town of

ଗଜନୀ

Afghanistan.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନର ଅଧିବାସୀ ମାହାମୁଦ୍ ନାମକ ଜଣେ ପଠାଣ-

ରାଜା ଭାରତକୁ ୧୨ ଥର ଆକ୍ରମଣ କରି ଭାରତକୁ ବହୁ ସନ ଲୁଣ୍ଠନ

କରି ନେଇଥିଲେ ।]

ଗଜପତି—ସ୍ତ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗଜ + ପତି)—

Gajapati ୧ । ଗଜପତି; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହସ୍ତୀ—

1. A lordly or stately elephant.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତୀ; ଐଶ୍ୱର୍ୟ ହସ୍ତୀ—

2. Name of Indra's elephant.

୩ । ହସ୍ତୀର ରକ୍ଷକ—

3. A keeper of an elephant.

୪ । ଯାହାର ଅନେକ ହସ୍ତୀ ଅଛନ୍ତି—

4. Owner of many elephants.

* । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ, ରାଜବଂଶର ସମ୍ମାନସ୍ପୃକ ଗୋଟିଏ

ଉପାଧି—5. The title of the ancient kings

of Orissa.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏମାନଙ୍କର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ହସ୍ତୀ ଥିବାରୁ

ଏହି ଉପାଧି ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନସମୟର ସୁଦୂର ରାଜା ଓ

ବଡ଼ ଖେମଣ୍ଡି, ସୁରଜାଖେମଣ୍ଡି ଓ ସୀନ ଖେମଣ୍ଡିର ରାଜବଂଶ ଏହି

ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କର “ଗର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି-

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଯଦ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା । ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ 'ରଣା' ବରଜ୍ଜ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ନା ୨ ଚକ୍ର ଚ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ବହୁର ବପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣେ 'ଗା' ଖୋଜିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିଲେ; 'ବୃ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃ' ଖୋଜିଲେ; 'ବୃ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃ' ଖୋଜିଲେ; 'ଅ' ଖୋଜିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିଲେ; 'ଅ' ଖୋଜିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିଲେ; 'ଅ' ଖୋଜିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିଲେ ।

ଗୋଡ଼େଶ୍ୱର ନବକୋଟୀ କର୍ଣ୍ଣାଟକଲବଣେଶ୍ୱର ଗାୟତ୍ରୀବରବର ପ୍ରତାପ ଶ୍ରୀ ଏହି ଉପାଧି ଅଦ୍ୟାବଧି ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କର ନାମ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ଗଜବଣୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରୁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଉପାଧି ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଗଜପାଦପ — ଫ. ବ. — ବୃକ୍ଷବିଶେଷ — *Bignonia Suaveolens*

Gajapadapa (tree) (M. W.).

ଗଜପାଳ — ଫ. ବ. (ଗଜ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ) — ମାତୃକା —

Gajapala The keeper or driver of an elephant.

ଗଜପିପ୍ପଳୀ — ଦେ. ବ. — ଗଜପିପ୍ପଳୀ (ଦେଖ)

Gajapippli *Gajapippli* (See)

ଗଜପିପ୍ପଳୀ — ଫ. ବ. (ଗଜ + ପିପ୍ପଳୀ) —

Gajapippli ବଣପିପ୍ପଳୀ — A creeper; *Pothos*

ଫ ବଣପିପ୍ପଳୀ; କପିବଣ୍ଡୁ, or *Scindapsus Officinalis*.

ବଣିଚ, କୋଳବଣ୍ଡୁ; ଚବ୍ୟଫଳ; [ଦ୍ରୁ — ଏହା ଆଜ୍ଞାତା ପର ଏକ-

ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସ୍ତା; ତୈଳସା; ପ୍ରକାର ଲତା । ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଇରକଣା, କପିବଣ୍ଡୁକା ବଣରେ ଚେର ବାହାରେ ଓ ଏହି

ଗଜପିପ୍ପଳୀ; ଗଜପିପ୍ପଳୀ ଚେରଦ୍ୱାରା ଏ ଲତା ଅନ୍ୟ ଗଛ

ଗଜପିପ୍ପଳୀ, ହାତପିପ୍ପଳୀ; ଉପରକୁ ମାଡ଼େ । ଏଥିର ଫଳ ପିପ୍ପଳୀ-

ଗଜପିପ୍ପଳୀ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ବଡ଼ । ଏହା

ଚେ. ଗଜପିପ୍ପଳୀ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏଥିର ଫଳକୁ

ସଂସ୍କୃତରେ 'ଚକ୍ରା' କହନ୍ତି ।]

ଗଜପୁଙ୍ଗବ — ଫ. ବ. (୨ମୀ ଚକ୍ର; ଜେ + ପୁଙ୍ଗବ) —

Gajapungaba ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଜ —

1. An excellent elephant.

୨ । ଔଷଧବୃକ୍ଷ —

2 Indra's elephant named *Airābata*

ଗଜପୁଷ୍ପ — ଫ. ବ. (ଗଜ + ପୁଷ୍ପ) — (ଅପୁଷ୍ପଦୋଳ) ଔଷଧ ପାକ

Gajapusta କରବା ବା ଯୋଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ଭୂମିରେ ଖୋଳାଯିବା

ଭୂର ଡାକ ଗଭୀର ଓ ଭୂର ଡାକ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ଗର୍ତ୍ତ —

A hole dug in the ground (one yard

deep and one yard in diameter) for

burning ingredients to prepare certain

medicines.

ଗଜପୁର — ଫ. ବ. (ମ.ପ. ଲେ; ଗଜ + ପୁର; ଗଜ ନାମରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପୁର) —

Gajapura ହସ୍ତିନାପୁର, ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରାଜଧାନୀ — *Hastinā* the

capital of *Judhishtira* (modern Delhi).

ଗଜପୁଷ୍ପ — ଫ. ବ. — ନାଗଦଣ୍ଡ (ଦେଖ),

Gajapushpa *Nāgadaṇḍa* (See)

(ଗଜପୁଷ୍ପ - ଅନ୍ୟାନ୍ୟ)

ଗଜବାହ — ଫ. ବ. (ବହୁବାହ; ଗଜ + ବାହ) —

Gajabāha ଗଜବାହନ (ଦେଖ)

Gajabāha (See)

ଗଜବାହ — ଦେ. ବ. — ୧ । ଗଜବାହ (ଦେଖ)

Gajabatā 1. *Gajakāṭhi* (See)

୨ । କବାଟ ମଝିରେ ଆଡ଼ିବାଗରେ ଲଗାଯିବା ପତଳା କାଠ —

2 Thin bits of wood put across a door.

ଗଜବାଦନ — ଫ. ବ. (ବହୁବାହ; ଗଜ + ବାଦନ) — ଗଣେଶ; ଗଜାନନ —

Gajabadana Lord *Ganeśa* (having the head of

an elephant).

ଗଜବାନ୍ଧ — ଦେ. ବ. — ୧ । ଶିଳ୍ପ ଓ ଖୋଦନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତବନ୍ଧ

Gajabandha ଅଙ୍କନର ବନ୍ଧ ବା ଗୁଡ଼ିକଣେଷ — 1. A kind

of depicting elephants in architecture

and carving.

୨ । ଗୁଳ୍ମର ଛଅର କରବାର ଦେଖିମ୍ବ ଶିଳ୍ପପ୍ରଣାଳୀ ବା

ଗୁଣବିଶେଷ — 2. One of the designs for

building a thatched house (prevalent

in India.)

୩ । ଚିତ୍ରକାବ୍ୟବିଶେଷ; ଏଥିର ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ସଜାଇଲେ

ଗୋଟିଏ ହାତୀର ଆକାର ହୁଏ — (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

3. A kind of picturesque composition.

ଗଜବାନ୍ଧନ — ଫ. ବ. (ଗଜ + ବାନ୍ଧନ) — ୧ । ହାତୀଶାଳ —

Gajabandhana 1. Stable or shed for elephants.

୨ । ହାତୀବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି — 2. A chain for tying the

elephant to a post; tether.

୩ । ଆଲନ, ହାତୀଶାଳ —

3. Post for tying elephants.

ଗଜବାନ୍ଧନୀ — ଫ. ବ. ଶ୍ରୀ (ଗଜ + ବାନ୍ଧନ + ଶ୍ରୀ. ଇ) — ଗଜବାନ୍ଧନ (ଦେଖ)

Gajabandhani *Gajabandhana* (See)

ଗଜବାଲୀ — ପ୍ରା. ଦେ. (ଗଜାମ, ବଡ଼ସେମ୍ବଣ୍ଡି) ବ. — ସାତଟି ଗୋଡ଼ ବା

Gajabali ଅଗ୍ନିର ମଇଁଷିକୁ ଧାଡ଼ି କରି ଠିଆ କରାଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ

ଅଗ୍ନେ ଯୁଗପତ୍ କଥାଯିବା ବଳ (ଦେ. ଅଗ୍ନି. ୧୨। ୧୦। ୩୧) —

The slaughter of seven buffaloes simul-

taneously before a Goddess after making

them stand in a row.

ଗଜବାଗ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗଜ ଓ ବଲ୍ଲ) — ଆକୃଶା; ହସ୍ତି-ତାଡ଼ନା-

Gajabāga ଦଣ୍ଡ — A goad to drive elephants; a

ଡାକ୍ସ, ଅକ୍ସ ଷ hook for goading elephants.

ଗଜବାଗ, ଗଜବାକ

ଗଜବାଙ୍କ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗଜ ଓ ବଙ୍କ) — ଗଜବାଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Gajabāṅka *Gajabāṅga* (See)

ଗଜବାହ — ଫ. ବ. (୨ମୀ ଚକ୍ର; ଗଜ + ବାହ) — ୧ । ଗଜଗଣ —

Gajabāhi 1. A row of elephants.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଐ	ଋ	ସ	ଐ	ଇଥ	ଋ	ୠ

୨ । ହାତୀଦାଣ୍ଡ; ଅରଣ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ବାଟରେ ହାତୀ-ମାନେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି—2. The road frequented by the herds of elephants in a jungle.

୩ । ଶ୍ରେଣୀ, ଅର୍ଥାତ୍ ୩ ମଣ୍ଡପ ନକ୍ଷତ୍ର ଗୁଣ—

3. The 4th, 5th and 6th lunar mansions.

[ଗୁ—ଏ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଶୁକ୍ରଗ୍ରହର ଗତି ହୁଏ ।

ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗଜପାଠୀ—ଫ. ବି.—ଗଜପାଠୀ (ଦେଖ)

Gajabithi Gajabithi 3 (See)

ଗଜବେଲ - ଦେ. ବି. (ଫ. ଗଜ + ବେଲ)—ଏକପ୍ରକାର ଲୁହା; କାନ୍ଥଲେହ—

Gajabela A species of iron, cast-iron

गजबेली ସବୁ ଲୁହାମାନେ ଲୁହା ସେ ନୁହନ୍ତି ଲୁହା ଅଟେ ଗଜବେଲ ।

ଧର୍ମସ୍ମରଣ ।

ଗଜବ୍ରଜ—ଫ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡା ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଜ + ବ୍ରଜ)—ଗଜପୁଅ (ଦେଖ)

Gajabraja Gajajūtha (See)

ଗଜଭକ୍ଷକ—ଫ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀହ; ଗଜ ଅଟେ ଭକ୍ଷକ ଯାହାର)—

Gajabhakshaka ଅଶ୍ଵତ୍ଥ ଗଛ—Ficus Religiosa

(M. W.).

ଗଜଭକ୍ଷକ—ଫ. ବି.—ଲେବାର ବା ଗୁଗୁଲ ଗଛ—

Gajabhakshak The gum Olibanum tree (M.W.)

ଗଜଭୁକ୍ତ କପିତ୍ଥ ବାଟ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ହାତୀ ଖାଇଥିବା କଇଁଥା ଫଳ

Gajabhukta kapittha bat ପର ବାହାରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କିନ୍ତୁ

ଭିତରଫଳ (ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ହାତୀକୁ କଇଁଥା ଫଳ

ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ହାତୀଲଣ୍ଡିରେ କଇଁଥାଟି ଗୋଟାଏକା

ବାହାରେ; କିନ୍ତୁ ସେ କଇଁଥାମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶସ୍ୟ କିଛି ନ ଥାଏ

ଓ କଇଁଥାଟି ଫଳ ବାହାରେ)—

Whole outside but empty inside (like

a wood-apple which when swallowed

whole by an elephant is said to pass

out at the anus in its entirety, but on

breaking the shell the apple is found to

be quite empty within)

[ଗୁ—କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କର

ହାତୀକୁ କଇଁଥା ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ଲେଖକ ଦେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ

ପ୍ରଥମେ ହାତୀ ସେ କଇଁଥାଟିକୁ ମଜ୍ଜା ମଜ୍ଜା କରି ଚୋରାଇ ଖାଏ

ଓ ହାତୀ ଲଣ୍ଡିରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କଇଁଥାଟି ଖୋଲି ବାହାରେ ।

କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଗଜନାମକ ଏକଜାତୀୟ ପୋକ କଇଁଥା-

ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ପଶି କଇଁଥାଟି ଶସ୍ୟକୁ ଏପରି ଖାଆନ୍ତି ଯେ କଇଁଥାଟି

ଆକାରର ପୂର୍ବପର ଥାଏ କିନ୍ତୁ ଭିତରଟି ଫଳ ହୋଇଯାଏ ।

ଲଣ୍ଡି ପ୍ରସନ୍ନା ଦେଲେବେଳେ ନିଜାଧିକରେ ପାଣି ପଶିଲା ଭଳି

(ନାଶକେଳି ଫଳାମୂଳ) ମନୁଷ୍ୟର ଘରେ ପଶନ୍ତି ଓ ଲଣ୍ଡି ଶୁଣି

ଗଲେବେଳେ ଗଜ ଖାଇଲା କଇଁଥା ଭଳି ମନୁଷ୍ୟର ଘର ଭିତର

ଫଳା କର ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏହି କଥାର ଉପମାରେ ଏ ପ୍ରବଚନ

ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଗଜମଣ୍ଡଳ—ଫ. ବି.—ହସ୍ତୀକୁ ମଣ୍ଡିବା ପଦାର୍ଥ—Ornaments or

Gajamandana decorations for an elephant.

[ଗୁ—ହାତୀ କପାଳରେ ଚିତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାର ଓ ଝୁଲୁ ଇତ୍ୟାଦିକୁ

‘ଗଜମଣ୍ଡଳ’ କୁହାଯାଏ ।]

ଗଜମଣ୍ଡଳିକା—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗଜମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ଗଠିତ

Gajamandalika ମଣ୍ଡଳିକା)—ଗୁରୁଆଡ଼େ ହାତୀ ଘେରିବାଦ୍ଵାରା

କୃତ ମଣ୍ଡଳ—A ring or circle formed by

elephants.

ଗଜମଣ୍ଡଳୀ—ଫ. ବି.—ଗଜମଣ୍ଡଳିକା (ଦେଖ)

Gajamandali Gajamandalika (See)

ଗଜମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଗେର ବା ଭୂଷ୍ଟି ବାହାରିଥିବା

Gajamandā ବଡ଼ ମଣ୍ଡପିଠା—A round cake having a

ବଡ଼ପୁଲି big button-like protuberance at the top.

ଗଜମତା—ଦେ. ବି.—ଅଷାଢ଼ମାସର ପ୍ରଥମ ଅସର ବର୍ଷ ବା ପିତାପାଣି

Gajamatā ବର୍ଷା ପରେ ଅଶୁଖିମାନଙ୍କର ପୁଲିଯିବା ଓ ଫଳା

ହୋଇଯିବା ରୋଗବିଶେଷ—

A disease attacking sugarcane-plants

after the fall of first showers in the

month of Āshāṛḍha (by which the cane

becomes hollow and swollen).

ଗଜମତି—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. ଗଜମୋତି)—ଗଜମୁକ୍ତା (ଦେଖ)

Gajamati Gajamuktā (See)

ଗଜମନଠାୟା—ଦେ. ବି.—ଶୁଦ୍ରଙ୍କ ବଧବା ବିବାହ ବା ଦ୍ଵିତୀୟ ବିବାହ—

Gajamanathāyā ଜାତ ସନ୍ତାନ—The offspring of a

(ଗଜମନଠାୟାଣୀ—ଶ୍ରୀ) widow-marriage amongst the

Sūdras.

ଗଜମାଣିକ—ଦେ. ବି.—ଗଜମୁକ୍ତା (ଦେଖ)

Gajamanika Gajamuktā (See)

ଗଜମୁଆଁ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ମୁଆଁର ଉପର ଦେଉଳ ବା ଦେଉଳର

Gajamuāṇī ଚୁଲ ପରି ହୋଇଥାଏ—

A sugared ball of fried paddy

tapering to a point.

ଗଜମୁକ୍ତା—ଗ୍ରା. ବି.—ଗଜମୁକ୍ତା (ଦେଖ)

Gajamuktā Gajamuktā (See)

ଗଜ ମୁକ୍ତା ଝୁଣାମାଳ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଦ୍ମ ।

ଗଜମୁକ୍ତା—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗଜ ମୁକ୍ତକରୁ ଜାତ ମୁକ୍ତା)—

Gajamuktā ହାତୀ ମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିବା ଏକପ୍ରକାର ବହୁମୂଳ ମୁକ୍ତା—

A pearl said to be got from the head of

the elephant.

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯେକେ ଯେକେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଯେକେ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ଏକ ଯେକେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯେକେ ଯେକେ ଏ ଯେକେ ଯେକେ ନ ମିଳିବ, ଯେକେ ଯେକେ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କରାଯାଇଛି । ବା ଏ ଯେକେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯେକେ ଯେକେ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଯେକେ; 'ଗୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗୁ' ଯେକେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଯେକେ; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଯେକେ; 'ଅଳକା' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଳକା' ଯେକେ ।

[ଦ୍ର—ଗଜମୁଖରୁ ମୁକ୍ତା ବାହାରିବା କବିକଳ୍ପନା ମାତ୍ର । କୁଣ୍ଡାପି ଏପରି ମୁକ୍ତା ମିଳିବାର ଦେଖା ନାହିଁ ।]

ଗଜମୁଖ—ସ. ଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜ+ମୁଖ)—

Gajamukha ଗଜବଦନ (ଦେଖ)
Gaja badana (See)

ଗଜମୁରୁଖ—ଗ୍ରା. ଶ. (ସ. ଗଜ+ମୁରୁଖ)—

Gajamurukha ନିଦା ମୁରୁଖ; ଅଭିମୁଖ—
ହତ୍ତୀସ୍ୱର୍ଥ Totally illiterate

ଗଜମୁହୁର୍ତ୍ତ—ଦେ. ଶ. (ଗଜମୁହୁର୍ତ୍ତ) (ଦେଖ)

Gajamuhurta ଗଜମୁହୁର୍ତ୍ତ (See)

ଗଜମୁର୍କ୍ଷ—ଦେ. ଶ. (ଉପମା)—

Gajamurkha ୧ । ଗଜ ପରି ମୁର୍କ୍ଷ; ଅଭିମୁଖ ବା ନିର୍ବକ୍ତିଆ—
ହତ୍ତୀସ୍ୱର୍ଥ 1 Very stupid or foolish; dunce.

ବାଣୀରେ ଭରତ ମୋହ
ଗଜମୁର୍କ୍ଷ କୋହେ ମୁହଁ । ଭକ୍ତ. ନିବେଦନାବଳୀ ।

୨ । ଗଣେଶ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2 Dety Ganesa.

ଗଜମୋଚନ—ସ. ଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜର ଜଳରେ କୁମ୍ଭୀର ଦ୍ୱାରା
Gajamochana ଧୃତ ଦୁର୍ଗାବଳୀ ବହୁବ୍ରୀହି ଦ୍ୱାରା କୁମ୍ଭୀର ମୁଖରୁ ଉଦ୍ଧାର—

The deliverance or rescue of an elephant
from the grip of an alligator as described in the Bishnupurāṇa.

ଗଜମୋତ—ସ. ଶ. (ସ. ଗଜ+ମୋତି)—

Gajamoti ଗଜମୁକ୍ତା (ଦେଖ)
Gajamukta (See)

ଗଜମୌକ୍ତିକ—ସ. ଶ. (ଗଜମୁକ୍ତିକ) (ଦେଖ)

Gajamuktika ଗଜମୁକ୍ତିକ (See)

ଗଜମୂଥ—ସ. ଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜମୂଥ)—

Gajamūtha A herd of elephants.

ଗଜଯୋଧା—ସ. ଶ. ପୁ. (ଗଜ+ଯୋଧା; ୧ମା. ୧ବ)—

Gajajodha ଗଜାୟୋଧା; ଦାଗ ଉପରେ 'ଗଜ' ଯୁକ୍ତ କରୁଥିବା
(ସେନା)—Fighting on an elephant

ଗଜଯୋଧା ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ ଅବସ୍ଥାରେ
ମହାବୀର ଅର୍ଜୁନ ବହୁବ୍ରୀହି ଗଜଯୋଧା ।

ଗଜର—ବୈଦେ. ଶ. (ଅ)—ଗଜର ୨ (ଦେଖ)

Gajar ଗୋରୁ (See)

ଗଜରା—ପ୍ରାଦେ. (ଭୂମିଭାଷା) ଶ. (ଗଜରା; ଗୋରୁମାଳ)—

Gajara Noise.

ଗଜରା—ଦେ. ଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜରା)—

Gajara An ear-ring with a large pearl.

ଗଜରା—ଦେ. ଶ. (୧ । ଗଜରା (ଦ୍ରୁ); 'ଗଜରା'ରୁ ଗଜରା—
ଦ୍ରୁ (ଦ୍ରୁ)—

1. Fresh (cow's milk); (milk) drawn
fresh from the cow.

୨ । ନୂତନ ଗଜା ମାରିଥିବା (ଗୁରୁ)—

2. Newly sprouted (plant).

୩ । ସଦ୍ୟପ୍ରସୂତା (ଗାଈ)—

3. Recently delivered (cow).

ଦେ. ଶ. (ଦେଖ)—

Gajal (See)

ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ. (ଗଜା)—Nosegay.

ଗଜରାଜିବା—ଦେ. ଶ. (୧ । ଗଜରାଜିବା ଶିଳ୍ପର ରୂପ—

Gajarājibha 1. The causative form of 'Gajuribha'.

ଭିଜ୍ଞାନ ୨ । ଗୁଣିବା ପାଇଁ ଧାନ ଆଦିକୁ ଦିନକ ଆଗରୁ ବତୁରାଇବା—

2. To moisten paddy and other seeds on
the day previous to sowing.

୩ । ମଞ୍ଜି ବା ଶସ୍ୟ (ଗୁଡ଼, ମୁଗ) ଆଦିକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ
ଅଳୁରୁତ କରାଇବା—3. To cause grains to
sprout by moistening them overnight.

ଗଜରା ଖଡ଼୍ଗ—ଦେ. ଶ. (ଶ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର

Gajarā khardu ମୋଟା ଖଡ଼୍ଗ—A very big bracelet
worn by females.

ଗଜରାଜ—ଦେ. ଶ. (ଗଜରାଜ ୧ ଓ ୨) (ଦେଖ)—

Gajarāja Gajapati 1 and 2 (See)

ଗଜରା ଦୁଧ—ଦେ. ଶ. (୧ । ସଦ୍ୟ ପ୍ରସୂତା ଗାଈର ଦୁଧ—

Gajarā dudha 1 Milk of a newly-delivered cow.

ଗଞ୍ଜନାଦୁଧ ୨ । ସଦ୍ୟ ଦୁହାଁ ହୋଇଥିବା (ଶେଷସ୍ତୁ) ଦୁଧ—

2. Newly-milched cow-milk with froth
still apparent on the surface.

ଗଜରାଦେବା—ଦେ. ଶ. (୪ଟା, ୮ଟା, ୧୨ଟା ବେଳେ ଘଣ୍ଟାରେ ଯଥା—

Gajarādebha କ୍ରମେ ୪, ୮ ଓ ବାରଥର ପିଞ୍ଜି ସାରିବା ପରେ
ଘଣ୍ଟାନ, ଘଣ୍ଟିଆ— ପୁଣି କେତେଥର ଧିରେ ଧିରେ ଘଣ୍ଟାରେ ପିଞ୍ଜିବା—

ଦେଖା; ଗଜରା ଦେଖା To strike small additional
ଗଜରାଦେବା strokes on the gong after striking

the actual number of strokes at 4,
8 and 12 o'clock respectively.

ଗଜରା ମାଳ—ଦେ. ଶ. (ଫୁଲରେ ଭରା ଭାବରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବଡ଼

Gajarā māla ମାଳା ବା ଧାଗୁ—A thick and tightly
ଗୋଡ଼େମାଳା strung garland of flowers.

ଗଜରା ମାଳା—ଦେ. ଶ. (ଗଜରା ମାଳ) (ଦେଖ)—

Gajarā māla Gajarā māla (See)

ଗଜରାଥ—ସ. ଶ. (ମହାପଦ୍ମଲେଖା, ଗଜ+ରଥ)—ଦାଗୁଟାଣିବା ବଡ଼ରଥ—

Gajaratha A big car drawn by elephants.

ଗଜରୀପୁ—ସ. ଶ. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଗଜ+ରୀପୁ)—
Gajaripu Lion.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଅସନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାଧିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ପୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ୍

ଗଜରାଜା—ଦେ. କି—ଗଜୁରାଜା (ଦେଖ)—

Gajaribh (See)

ଗଜଲ୍—ବୈଦେ. ଗ (ଗ)—ଫାର୍ସୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁଭାଷାରେ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Gajal ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ କବିତା; ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ—

ଗଜଲ Persian and Urdu love-song or
love-lyric.

[ଦ୍ର—ଗଜଲ୍ ସଙ୍ଗୀତରେ ଶୁଖିଲାକାକ କଥାର ବର୍ଣ୍ଣନା ନ
ଥାଏ । ପ୍ରେମିକ ବା ପ୍ରେମିକାର ସାମୟିକ ମନୋଭାବ ଏ ସଙ୍ଗୀତରେ
ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିର କୌଣସି କିଛି ଛନ୍ଦ ନାହିଁ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗଜଲ; ଖୁଲାନ ଦେ. ଗ (ଗ)—୪ଟା, ୮ଟା ଓ ୧୨ଟା
ସମୟରେ ପିଟା ଘଣ୍ଟାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୪, ୮ ଓ
୧୨ ଥର ବାଜେଇବା ପରେ କିଛି ସମୟ ରହି ଯେଉଁ
ଏକାଧିକ ବାର ୦ ଗ୍ ୦ ଗ୍ ଶବ୍ଦ କରି ପିଟାଯାଏ—
The small strokes given at the end
when a gong is struck 4, 8 and 12
times to indicate the hours 4, 8 and
12 o'clock respectively.

ଗଜ ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଦେ. ଗ—ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀମୂର୍ତ୍ତିର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ହାତୀ
Gaja Lakshmi କଲଶରେ ଜଳ ଚାକୁଥାଆନ୍ତି—
An image of Goddess Lakshmi represented
by two elephants pouring water from
jars held by their trunk on both
sides.

ଗଜଶାଳା—ସ. ଗ (ଗ) ଗଜ + ଶାଳା)—ହାତୀଶାଳା—
Gajasālā Elephants' stall.

ଗଜସାହସ୍ୱା—ସ. ଗ 'ଗଜ + ସପ + ଆହସ୍ୱ; ହସ୍ତୀର ନାମରେ ଯାହାର
Gajasāhswa ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି)—ହସ୍ତୀ; ପ୍ରାଚୀନ
ହସ୍ତୀନଗର—Hastinā; ancient Delhi.

[ଦ୍ର—ଗଜନାମକ ଗଜା ଏହି ପୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ।]

ଗଜସ୍ଥାନ—ସ. ଗ—ହାତୀଶାଳା; ହାତୀ ରହିବା ଜାଗା—
Gajasthāna A place where elephants are kept;
elephants' stall (M. W.)

ଗଜସ୍ନାନ—ସ. ଗ—୧ । ହାତୀଗାଧୁଆ—
Gajasnāna 1. A bath of an elephant.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗଜସ୍ନାନ ପରି ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା—
2. (figurative) Useless acts; unproductive
efforts.

[ଦ୍ର—ହାତୀ ସ୍ନାନ କଲା ପରେ ନିଜର ଦେହ ଉପରକୁ ଶୁଖିଯାଏ
ଧୂଳି ଓ କାଦୁଅ ଫିଙ୍ଗି ଦେହ ପୁଣି ମଇଲି କରିପାରନ୍ତି ।]

ଗଜା—ଦେ. ଗ—୧ । (ଭୂଲକ୍ଷ୍ମୀର ଖର୍ଚ୍ଚ)—ଅଥବା ବା ଗୁରୁତ୍ୱ ରୂପକୁ
Gajā ଭାବେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇ ଚଳିଥାଏ ବଳି ଦଳ ଖଳକୁ ଗୋଲ୍,

ଗଜା ଲମ୍ବା ବା ଚଉକୋଣିଆ କରି କାଟି ଦିଆରେ ଶୁଣି ଶିରରେ
ମୋହା । ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—

1 A kind of sweetmeat fried in ghee and
soaked in syrup.

୨ । (ସ. ଅଗ୍ରଜ)—ଅଙ୍କୁର; ମଞ୍ଜିରୁ ଫୁଟି ବାହାରିଥିବା ସବୁ
କୋମଳ ଖୁଲ, ଯହିଁରୁ ପରେ ପତ୍ର ବାହାରେ—
2 A shoot or sprout; germ.

ଗଜା ୩ । ଶାଖାଗ୍ରରୁ ବାହାରିଥିବା କୋମଳ ଓ ନୂତନ ଶାଖା—
ଅଂଶୁଆ, ମୋଜା 3. Tender new leaves.

ଦେ. ଗଣ—୧ । ଚରୁଣବୟସ—1. Of tender age.

(ଯଥା—ଗଜା ବୟସ ।)

୨ । ନୂତନ—2. Young; new.

(ଯଥା—ଗଜା ଗଛ; ଗଜା ଗୋଷା ।)

ଗଜା ବରପର ପ୍ରକଳ ପବନ ଘରରେ ଘେନିଯାଏ—ନିକଟଶୋର, ଗର୍ବ ୩ ।

୩ । ନୂତନ ଗଜା ହୋଇଥିବା—

3. Recently sprouted.

ଗଜାରାଜା—ଦେ. କି—୧ । ଗଜୁରାଜା (ଦେଖ)—

Gajaribh 1. Gajaribh (See)

ଗଜାନ ୨ । କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ସଜକୁ କିଛି କାଳ ପାଣିରେ ବଜୁରାଇ
ଅଂଶୁଆନା ତହିଁରୁ ଗଜା ବାହାରିବାର ଉପାୟ କରିବା—

2. To cause seeds to sprout by keeping
them immersed in water for some time.

ଗଜା କନ୍ଦା—ଦେ. ଗ—(ଗଛର) ଅତି କୋମଳ କଢ଼—

Gajā kanda New shoots (of a tree).

ଗଜାଗଛ—ଦେ. ଗ—ଶ୍ଳେଷ ଗଛ, ଯେଉଁ ଗଛରେ ଫଳ ଥରେ ନ ଥାଏ—
Gajāgachha Young trees.

ଗଜାଗ୍ରାଣୀ—ସ. ଗ (ଗ) ଗଜ + ଗ୍ରାଣୀ)—
Gajāgrāṇī ଗଜପତି ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Gajapati 1 and 2. (See)

ଗଜାଜିନ—ସ. ଗ (ଗ) ଗଜ + ଅଜିନ = ଗର୍ମ)—ହସ୍ତୀର
Gajājina ଗର୍ମ—The hide of an elephant.

ଗଜାଜୀବ—ସ. ଗ (ଗ) ଗଜ + ଅଜୀବ)—ହସ୍ତୀପକ; ହାତୀମାଡ଼କୁ—
Gajājība The keeper of an elephant.

ଗଜା ତାଳି—ଦେ. ଗ—୧ । ଧାନ-ବିହନକୁ ଗଜା କରି ବୁଣାଯିବା ପରେ
Gajā tali ତହିଁରୁ ଯେ ତଳ (ଗୁରୁ) ଉଠେ—

1. Paddy seedlings grown from sprouted
paddy-seeds.

୨ । ବୁଆ ହେବାର ଉପଯୋଗୀ ଶୁଦ୍ଧ ଧାନ ଗଛ—

2. Seedlings of paddy.

ଗଜା ଗୋଷା—ଦେ. ଗ—ଯେଉଁ ଗୋଷାରେ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ନୂଆ ହୋଇ
Gajā goṣā ଲାଗିଅଛି—A group or tope of young or
recently-planted trees.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ସମୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେତେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳେ 'ଗାର୍' ଗୋଟିଏ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, ବଧୁ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗଜା ଦେବା—ଦେ. ଜି—ଗଜୁରବା (ଦେଖ)

Gajā debh Gajuribh (See)

ଗଜାଧିପ—ସ. ବି—ଗଜପତି ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Gajādhipa Gajapati 1 & 2 (See)

ଗଜାଧିପତି—ସ. ବି—ଗଜପତି ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Gajādhipati Gajapati 1 & 2 (See)

ଗଜାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର, ଗଜ + ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—ଗଜାଙ୍କ ଦସ୍ତୀ-
Gajādhyaksha ଶାଳାର ପ୍ରଧାନ ଚକ୍ରାଧ୍ୟକ୍ଷ— Head
servant amongst the elephant-keepers.

ଗଜାନନ—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା ଗଜ + ଅନନ)—

Gajānana ଗଜବଦନ (ଦେଖ)—Gajabadana (See)

ଗଜାନିକ—ସ. ବି. ୧ । (ଉପ. କର୍ମ ଗଜ + ଅନିକ = ସୈନ୍ୟ)—

Gajānika ଦସ୍ତୀରୁପସୈନ୍ୟ—1. The army consisting
of elephants.

୨ । (୨୩ ଚକ୍ର, ଗଜ + ଅନିକ = ଯୁଦ୍ଧ)—ଦସ୍ତୀର
ଯୁଦ୍ଧ—The fighting of elephants.

ଗଜାପସାଦ—ସ. ବି. (୨୩ ଚକ୍ର, ଗଜ + ଅପସାଦ)—ନିମ୍ନ ଗଜ—
Gajāpasada An inferior elephant.

ଗଜାବାଦ—ଦେ. ବି—ନୂଆ ଉଠୁଥିବା ମେଘ, ମେଘାଙ୍କୁର; ବର୍ଷାପୂର୍ବକ
Gajābāda ବଗଳାବସ୍ତୁର ବୃକ୍ଷାକାର ମାଳ ମେଘ— Newly
risen black extensive clouds indicating
impending showers

ଗଜା ବଉରର ଭ୍ରମ ତତେ ଉପକର—ସାଧାରଣ ମହାସାଗର ।

ଗଜା ବୟସ—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ବୟସ, ଯୌବନ—

Gajā hayasa Tender age, prime of life.

କୌଟବୟସ
कौटवयस

ଗଜା ବୟସିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ. ୧ । ଚକ୍ରାବୟସ, ଯୁବକ—

Gajā bayasī 1. (a young man) In the prime
of life.

୨ । (ଗଜଜାତ ଗଜ) ଭେନ୍ଦ୍ରାବୟସିଆ (ଦେଖ)
2 Bheṇḍābāsī (See).

ଗଜା ବରଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର ଓ ଯାଜପୁର) ବି.—ଗୁଣ ଓ ମର
Gajā barādā ବିଧି ଯାଇଥିବା କାଦୁଆ ଜମିରେ ଗଜା କରାଯାଇ-
ଥିବା ଧାନର ଶୁଷ୍କିବା—The process of casting
sprouted paddy-seeds in a clayey field
after ploughing and levelling it up.

ଗଜା ବେଉଷା—ଦେ. ବି.—ଧାନଗଛ ଗଜା ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
Gajā beushā ବେଉଷଣ କରା ଯିବା—Puddling of
paddy-plants while mere shoots.

ଗଜାମରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ସେତରେ ଗୁଣା ହୋଇଥିବା ଧାନ ଗଜା ହେବା
Gajamarudi ସମୟରେ ବର୍ଷା ନ ହେଲେ ଖସିଯିବାର

ଗଜାମରା ଧାନଗଛର ମରୁଯିବା—The withering of newly
sprouting paddy-plants caused by
draught.

ଗଜା ମାରିବା—ଦେ. ଜି—ଗଜୁରବା (ଦେଖ)

Gajā māribā Gajuribh (See)

ନେବ ବରଷିଲ ଚପର ଚପର ବେଶର ମାଲ ଗଜା । ଶିଶୁ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗଜା ମାରୁ—ଦେ. ବି.—ଗଜା ମରୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Gajāmaru Gajāmarudi (See)

ଗଜାମୁଗ—ଦେ. ବି. ୧ । ଓଷାଆଦିରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ପାଣିରେ
Gajāmuga ବହୁର ହୋଇ ଗଜୁରଥିବା ଗୋଟା ମୁଗ—

ଗଜାମୁଗ 1 Grains of muga made to germinate
by being kept immersed in water for
some time.

ମହାପ୍ରସାଦ ଗଜାମୁଗ, ଯେ ନାନା ବସ୍ତୁ ଭୋଗ ଭୋଗ । ଉପ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚମୁଖ ।

୨ । ଦେବଭୋଗ ଗଜାମୁଗ ପରସ୍ପର ମୁଖରେ ଦିଆଦେଇ-
ହୋଇ ବହୁର ସୁନ୍ଦର ଆବଦ୍ଧ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱୟ—
2. Two persons who form god-relation-
ship by feeding each other grains of
sprouted 'muga' which has been offered
to a Deity.

ଆସ ଆସ ଗଜାମୁଗ ଶୁଣି ବଜାଇ—ଶିଶୁଗୀତ ।

ଗଜାମୁରୁଖ—ଦେ. ବି. ଶ. ଗଜମୁରୁଖ (ଦେଖ)

Gajāmurukha Gajamurukha (See)

ଗଜାୟୁର୍ବେଦ—ସ. ବି. — ଦସ୍ତୀ-ବିକସ୍ତା ଶାସ୍ତ୍ର—The science of
Gajāyurveda the medical treatment of elephants.

ଗଜାର—ସ. ବି.—(୨୩ ଚକ୍ର, ଗଜ + ଅର)—୧ । ହିନ୍ଦୁ—

Gajāri 1. Lion.

୨ । ଅସାମଦେଶ-ଜାତ ଶାଳବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହି. ଶକସାଗର)—

2. A species of Sal tree growing in Assam.

୩ । ଗଜାବୁଧ-ନାଶକ ଶିବ — 3. God Śiba who
killed the demon 'Gaja'.

ଗଜାରୁଡ଼ି—ସ. ବି. ପୁ.—(ଗଜ + ଅରୁଡ଼ି)—ଯେ ହାତରେ ଚଢ଼ିଆଏ—
Gajārudā Riding an elephant; mounted on an
(ଗଜାରୁଡ଼ି—ଶି) elephant.

ଗଜାରୋହ—ସ. ବି.—(ଗଜ + ଅରୋହ)—ଦସ୍ତୀରୋହୀ ସୈନ୍ୟ—
Gajāroha Part of the army consisting of soldiers
on elephants.

ସ. ବି. ଶ. — ନିଷାଦୀ; ଦସ୍ତୀପୁଷ୍ପରେ ଉପବିଷ୍ଣୁ—
Riding an elephant.

ଗଜାରୋହୀ—ଦେ. ବି. — ହାତରେ ଚଢ଼ିଥିବା—

Gajāroha Mounted on elephant.

ଗୋଟା-ଗଜାରୋହୀ ପାଇବ ରଥରଥୀ,

କଣ୍ଠରେ ଯେଲେ ପ୍ରାଣ ସୁଧାପାଣ୍ଡୁ ମନ । କୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟା ମହାବରଣ, ପ୍ରାଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵଚ୍ଛାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଐ	ଊ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ

ଗଜାଶନ—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚତୁ)—

Gajāsana ଗଜଭକ୍ଷକ (ଦେଖ)
Gajabhakshaka (See).

ଗଜାସୁର—ସ. ବି. (ସ. ଗଜ + ଅସୁର)—

Gajāsura ଶିବଙ୍କଦ୍ଵାରା ନାଶପ୍ରାପ୍ତ ଗଜାକୃତି ଅସୁର ବିଶେଷ—
A demon of that name killed by
God Śiba.

[ଦ୍ର—ନାରଦଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ମହେଶନାମକ ଜଣେ ଶକ୍ତି
ଗଜଯୋନି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଦେବଦେବୀ ଦେବୀରୁ ମହାଦେବ
ତାହାକୁ ବଧ କରି ତାହାର ଚର୍ମ ନିଜ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥେ ପ୍ରଦାନ କରି—
ଥିଲେ ।]

ଗଜାସ୍ୟ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜ + ଅସ୍ୟ)—

Gajāsya ଗଜବଦନ (ଦେଖ)
Gajabadana (See)

ଗଜାହ୍ୱା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଜ + ଅହ୍ୱା)—

Gajāhwa ଦସ୍ତନାମୁର, ପ୍ରାଚୀନ ଦିଲ୍ଲୀ—
A name of ancient Delhi.

ଗଜାହ୍ୱୟା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜ + ଅହ୍ୱୟ = ନାମ)—

Gajāhwaya ଗଜାହ୍ୱା (ଦେଖ)
Gajāhwa (See)

ଗଜ—ଦେ. ବି. ୧ । ଯୁଦ୍ଧ କେଶ-ଗାଢ଼; ଅତି ଶ୍ଵେତ ଉତ୍ତରୀ—

Gaji 1. Small louse
ହୋଟିଓକ୍ସନ [ଦ୍ର—ଉତ୍ତରୀ ଉପରୁ ନିଶ, ନିଶରୁ ଫୁଟିବା ଶ୍ଵେତ
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତରୀକୁ ଗଜ ଓ ବଡ଼ ଉତ୍ତରୀକୁ ଗଜା କହନ୍ତି ।]

୨ । ଗଜେନ୍ଦ୍ର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—

2. Name for calling 'Gajendra'

ଦେ. ବିଶ. (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଯଥା—

ଗଜା ପାଞ୍ଚଗଜ, ଚଳିଗଜ)—ଏତେ ଗଜ ପରିମିତ—

ମଜା Measuring so many yards

ଗଜା—ଦେ. ବିଶ. ଗଜ—ଗଜ (ଦେଖ)

Gaji ଗଜା (See)

ଗଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଜୁରି (ଦେଖ)

Gajuri ଗଜୁରି (See)

ଗଜା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଗଜ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—ଦ୍ଵାରାଣୀ; ମାଉସା—

Gaji A female elephant.

ଗଜା ବୈଦେ. ବି. (ଘା)—

ମୋଟ କମ୍ ଚଉଡ଼ା ଦେଖି ରୂଣା ସୂତା ଲୁଗା, ଖଦ—
A coarse and narrow loin-cloth woven
in this country.

ଗଜୁରାବିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଜୁରାବାର ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Gajurāibā The causative form of 'Gajuribā.

ଗଜୁରି—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ଶ୍ଵାସରୋଗ (ଏହାର ପ୍ରକୋପ

Gajuri ଅତେଇ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ)—

Infantile Asthma.

ଗଜୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗୁଳ ସ. ଅଗ୍ର)—

Gajuribā ୧ । ଅଙ୍କୁରିତ ହେବା, ଗଜୁରିବା—

ଗଜାନ 1 To sprout forth; to germinate.

ଉତ୍ତମା, ଅର୍ଘୁଆନା ଘେନ ମଞ୍ଜରୀ କି ଗଜୁର ଅସୁର ବଳେଇଥିବା ହେତୁ ।
ଜଳମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ।

୨ । (କେଶ ଆଦି) ନୂଆ ଉଠିବା—

2. To come out fresh (said of the hair).

ଗଜେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଜାଈବା (ଦେଖ)

Gajeibā Gajāibā (See)

ତା ଉପରେ ଘିମିତ ଖୋପାଏ ଗାଣି ପକାଇଛନ୍ତି ସେମିତି ଗଜେଇ ଗଲା ।
ପଞ୍ଜାବମେହନ, ବଲ୍ଲଭଙ୍କୁ ।

ଗଜେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗଜ + ଇନ୍ଦ୍ର)—

Gajendra ଗଜପତି ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Gajapati 1 and 2 (See)

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

Name given to males

ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗମନ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଜେନ୍ଦ୍ର + ଗମନ)—

Gajendragamana ଯାହାର ଗୁଲି ହାତ ଗୁଲି ପରି ଧାର—

(ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗମନ—ଶ୍ଵୀ) Having the gait of an elephant;
o graceful and stately gait.

ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗାମୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗଜେନ୍ଦ୍ର + ଗମ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍. ୧ମା.

Gajendragāmī ୧ବ.)—ହାତ ପରି ଧାର-ଗମ୍ଭୀରଗତରେ

(ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗାମୀ—ଶ୍ଵୀ) ଗୁଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Having
a stately gait compared to that of
an elephant.

ଗଜୋଦ୍ଧରଣ—ସ. ବି. (୨୭୩ ଚତୁ; ଗଜ + ଉଦ୍ଧରଣ = ଉଦ୍ଧାର)—

Gajoddharana ଗଜମୋଚନ (ଦେଖ)

Gajamochana (See)

ଗଜୋଦ୍ଧରଣ ବେଶ—ସ. ବି. (ଗଜୋଦ୍ଧରଣ + ବେଶ)—

Gajoddharana beśa ଜଗନ୍ନାଥଆଦି ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କର ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
କୁମ୍ଭୀରମୁଖରୁ ଗଜୋଦ୍ଧରଣରୂପ ଯୌଗିକିକ ଉପାଖ୍ୟାନର
ଅନୁସୂଚିତ ବେଶ—The fitting up of the
image of Lord Jagannātha in the act of
rescuing the elephant from the grip of
an alligator as narrated in Hindu
Mythology.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଜୋଦ୍ଧରଣବେଶ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ
ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଗ୍ରହରେ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଓ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣନଗର ଓ ଗୋଡ଼ ଆଦି
ଖଞ୍ଜି, ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଗୋଟିଏ ହାତକୁ କୁମ୍ଭୀର ଧରି ଥିବାର

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୫୭୩ ୧ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅରା' ନ ପାଇଲେ 'ଅରା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ମୂର୍ତ୍ତି ଖଞ୍ଜାଯାଏ । ପୂର୍ବେ କେବଳ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଗଜୋକାରଣ-ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ କରା ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ (ଯଥା— ସତ୍ୟବାଦୀ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗଜୋକାରଣବେଶ କରାଯିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୁରୀରେ ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଗଜୋକାରଣ-ବେଶ ହୁଏ ।]

ଗଜୋକାରଣ ବେଶ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଜୋକାରଣ + ବେଶ)—

Gajoddhārāṇa beśa ଗଜୋକାରଣ ବେଶ (ଦେଶ)

Gajoddhārāṇa beśa (See)

ଗଞ୍ଜିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଗଞ୍ଜିତ—

Gañj-hiṭṭ (a person) Addicted to smoking 'gañj'.

ଗଞ୍ଜି (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound.

Gañja (root) ୨ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—2. To disregard.

୩ । ଅପମାନ ଦେବା—3. To insult; to humiliate.

ଗଞ୍ଜି—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅ)—୧ । ଅବଜ୍ଞା—

Gañja 1. Disrespectful treatment.

୨ । ଗଞ୍ଜିଆ—2. Reproachful language

୩ । ଅବମାନନା—3. Disrespect; disregard.

୪ । ଗୋଗୃହ—4. Cattle-house; cow-house, a station of cowherds.

୫ । ରତ୍ନାଗାର—5. A repository for jewellery.

୬ । ଭଣ୍ଡାର ଗୃହ; ଧନାଗାର—6. Treasury.

୭ । ଆଡ଼ା; ଯେଉଁଠାରେ ଧାନଶୁଣ୍ଠିମାନଙ୍କୁ ବହୁ-ପରିମାଣରେ ଜମା କରାଯାଏ; ହାଟ—

7. Market; mart; emporium.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପାର୍ସୀରେ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।]

୮ । ପଣ୍ୟାଗାର—8. A repository for merchandise

୯ । ରତ୍ନାବର ଖଣି—9. Mine.

୧୦ । ମଦ୍ୟପାତ୍ର—10. Wine-cup.

୧୧ । ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା; ଲୁହାଅଘର—

11. Cottage; hut; hovel.

୧୨ । ଗଞ୍ଜା—12. Hemp. (M. W.)

୧୩ । ମଦଖଣ୍ଡ—13. Tavern. (M. W.)

୧୪ । ଗଞ୍ଜା; କାଇତ—

14. Abrus Precatorius. (M. W.)

ଗଞ୍ଜାଗୋଳା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଞ୍ଜ + ଗୋଳକ)—ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ

Gañjagola ଗଞ୍ଜ ଗୁଳି ଭରତ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଭୋପର

ସୋଷଗୋଳା

ଗଞ୍ଜାଗୋଳା

ଶ୍ରାପନେଲ.

ଗଞ୍ଜା—ଦେ. ବି. (ଗଜ, ଗଜକ)—୧ । ଗଞ୍ଜାଗୋର—

Gañja 1. One addicted to taking Gañj.

ଗୈଜେଲ, ଗୈଜେଡ଼ି ୨ । ଯେ ଚିଶେଷ ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଏ—

ଗୈଜେଡ଼ି

2. A hemp-smoker.

ଦେ. ବିଶ—ଗଞ୍ଜାଖୋର ସୁଲଭ—Befitting or becoming to a hemp-smoker.

ଗଞ୍ଜିତ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ (ଗଜ—ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗଞ୍ଜିତ (ଦେଶ)—

Gañjardī

Gañjardā (See)

ଗଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗଞ୍ଜିତ (ଦେଶ)—

Gañjardī

Gañjardā (See)

ଗଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବି (ସ. ଗଞ୍ଜିଆ)—୧ । ଖୁଣ୍ଟା; ଦୋଷପ୍ରଦର୍ଶନପୁସ୍ତକ—

Gañjāṇḍ

କଟୁକ୍ତି—1. Harsh reference to one's

ଗଞ୍ଜିଆ

faults accompanied with reproach.

ଗଞ୍ଜିଆ

ଗଞ୍ଜିଆ କରଣ କୋପେ କରୁଥିବା ବାଣୀ । ପ୍ରାଚୀ. ଚିଶେଷଣ ।

୨ । ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳି—2. Abuse.

୩ । ଲଜ୍ଜନା, ଅବମାନନା, ଅବଜ୍ଞା—

3. Disrespect; slight.

୪ । ଅନ୍ୟର ଭିତସ୍ୱାର ଦ୍ୱାରା ଭୁଲ୍ଲୁନ ଯନ୍ତ୍ରଣା—

4. Pain given by abusive language.

୫ । ଯାତନାଭୋଗ; କଷ୍ଟଭୋଗ—

5. Harassment; suffering.

୬ । (ଗଞ୍ଜିଆର ବିଷୟ) ଲୋକାପବାଦ; କଲଙ୍କ—

6. Scandal; slander.

ଗଞ୍ଜିକ—ସ. ବି (ଗଞ୍ଜ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦକରିବା + ଭାବେ. ଅନ)—

Gañjana

୧ । ଭିତସ୍ୱାରଣ; ଗାଳିଦେବା—1. Abusing.

୨ । ଅତ୍ୟାଚାର—2. Oppression

୩ । ଦଣ୍ଡଦେବା—3. Punishing.

୪ । ଅବମାନନା—4. Slighting.

୫ । ପରାଜିତ କରିବା—5. Defeating; crushing.

୬ । ବଳି ପଡ଼ିବା—6. Surpassing.

୭ । ସଙ୍ଗୀତର ଅଷ୍ଟତାଳର ଅଠଭେଦ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. One of the 8 modifications of each of the 8 musical tones.

ସ. ବିଶ—୧ । (ଗଞ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଭିତସ୍ୱାରକ—

1. One who abuses.

୨ । ଭୁଲ୍ଲୁକାରକ—

2. One who disregards (another).

୩ । ପରାଜୟକାରୀ—3. Defeating; crushing.

୪ । ଦଣ୍ଡଦେବାକାରୀ; ଦମନକାରୀ—

4. One who punishes; punishing.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେ (ଅନୁକୂଳ) ବଳି ପଡ଼ିଥାଏ—

5. Excelling; surpassing.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଫେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଅ	କ	ନ

ଗଞ୍ଜନା—ସ ବ (ଗଞ୍ଜନ + ଆ)—୧ । ଯାତନା, ଦୁଃଖ—

Gañjanā

1. Pain.

୨ । ଦହଗଞ୍ଜ ହେବା—2. Harassment.

୩ । ଲଞ୍ଜନା—3. Disrespectful treatment.

୪ । ଗାନ୍ଧିଜନକ ବାକ୍ୟ; ଭର୍ତ୍ତିନା, ଭରସାର—

4. Abuse; reproach.

ଶାମ ଶୁଣା ବୁଦ୍ଧନ ଗଞ୍ଜକାର ମୋ ପ୍ରାଣସଖା ସରବ ।

ବଦସୂର୍ଯ୍ୟ କଶୋରକମ୍ପୁ ଶ ଗାତ ।

ଗଞ୍ଜପା—ବୈଦେ. ବ [ପା. ଗଞ୍ଜପା (ପା. ଗଞ୍ଜ=ଧନ, ଏ ଖେଳକୁ

Gañjapā ଭୂରାସରେ ଧନା ବଣିକମାନେ ଖେଳୁଥିଲେ), ଗଞ୍ଜପା=

ଗଞ୍ଜିଆ ତାସ]—ତାସ ଖେଳପର ଏକପ୍ରକାର ଦେଖି ଖେଳ—

ଗଞ୍ଜିଆ A country-game of cards.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳ ଭୂରାସଦେଶରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ।

ପରେ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଭାରତକୁ ଆନାତ ହୋଇ ଏବଂ ଭାରତୀୟ

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଏହା ଚଳୁଅଛି । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର

ଦିବରଣ—ଏ ଖେଳରେ ଖେଳାଳିମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ମୁଦ୍ରିତଗୁଳିକା

ଦ୍ଵାରା ଖେଳିବାକୁ ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଗଞ୍ଜପାରେ ୧୮ ଖଣ୍ଡ ତାସ

ଥିଲା ଓ ରାମାୟଣର ଅନେକ ଘଟଣା (ଗନ୍ଧମାଦନ ପଦ୍ମ, ପଞ୍ଚବଟୀ,

ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ରାବଣ ଇତ୍ୟାଦି) ସେଥିରେ ଚିତ୍ରିତ ଥିଲା । ମାତ୍ର

ଆଧୁନିକ ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ୧୬ ଖଣ୍ଡ ଗୋଲକାର ତାସ ବା ସାର

ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ରଙ୍ଗ ସଂଖ୍ୟା ୮ ଗୋଟି, ଯଥା—

୧ । ଫୁଲ—ନାଲି ତୁମ୍ବିରେ ହଳଦିଆ ଚିତ୍ତି । ୨ । ସୋମେଶ୍ଵର ବା

ସମଶେର—ନାଲି ତୁମ୍ବିରେ ଧଳା ଲମ୍ଫ ଚିତ୍ତି । ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—କଳା

ତୁମ୍ବିରେ ଧଳା ଚିତ୍ତି । ୪ । ଗୋଲମ—ଧଳା ତୁମ୍ବିରେ ନାଲି ଗୋଲ

ଚିତ୍ତି । ୫ । ଚେଙ୍ଗ—ନେଲି ତୁମ୍ବିରେ ହଳଦିଆ ଲମ୍ଫ ଚିତ୍ତି ।

୬ । ବରାତ—ନାଲି ତୁମ୍ବିରେ ଧଳା ଚଉକୋଣି ଚିତ୍ତି । ୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—

ନେଲି ତୁମ୍ବିରେ ହଳଦିଆ ଗୋଲ ଚିତ୍ତି । ୮ । କୁମାର ବା କାମାର—

ହଳଦିଆ ତୁମ୍ବିରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ଗୋଲକ ଚିତ୍ତି । ଏ ଖେଳରେ

୩ ବା ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି ଓ ୪ ଜଣ ଖେଳିଲେ ପରସ୍ପରଙ୍କ

ଦିପସ୍ତାବ ଦିଗରେ ଉପବିଷ୍ଣୁ ୨ ଖେଳାଳି ଏକ ଦଳ ବୋଲି

ପରିଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗରେ ୧୬ ଖଣ୍ଡ ତାସ ଥାଏ ।

୧ ଟପଠାରୁ ୧୦ ଟପ; ମନ୍ଦୀ=୧୧; ଶକା=୧୨ । ତାସ ଖେଳ

ପରି ଏ ଖେଳରେ ‘ରଙ୍ଗ’ କଟାଯାଏ । ଏହି ଖେଳରେ ତାସର

ମୂଲ୍ୟ ଗଣନା କରିବାର ୨୫ ବାକ୍ୟ ଅଛି । ଯଥା—

୧ । “ଫୁଲ, ସୋମେଶ୍ଵର, ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋଲମ

ଏକେଇ ଖରଚ ଦହଲ କାମ ।”

ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମେ ୪ ଗୋଟି ରଙ୍ଗରେ, ରାଜା ତାସର ମୂଲ୍ୟ

=୧୨, ମନ୍ଦୀ ତାସ=୧୧, ଦଶଟପକାଲ=୧୦, ୯ ଟପକାଲ=

୯, ୮ ଟପକାଲ=୮, ୭ ଟପକାଲ=୭, ୬ ଟପକାଲ=୬,

୫ ଟପକାଲ=୫, ୪ ଟପକାଲ=୪, ୩ ଟପକାଲ=୩, ୨ ଟପ-

କାଲ=୨, ୧ ଟପକାଲ=୧ ।

୨ । ଚେଙ୍ଗ ବରାତ ସୂର୍ଯ୍ୟ କୁମାର

ଏକେଇ କାମ ଦହଲ ଖରଚ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ଵିତୀୟେ ୪ ଗୋଟି ରଙ୍ଗରେ — ରାଜାତାସର

ମୂଲ୍ୟ=୧୨, ମନ୍ଦୀ ତାସ=୧୧, ଟିକା ବା ଏକା ତାସ=୧୦,

ଦୁଆ ତାସ=୯, ୩ ଟପକାଲ=୮, ୪ ଟପକାଲ=୭, ୫ ଟପକାଲ=

୬, ୬ ଟପକାଲ=୫, ୭ ଟପକାଲ=୪, ୮ ଟପକାଲ=୩,

୯ ଟପକାଲ=୨, ୧୦ ଟପକାଲ=୧ । ଉଦାହରଣସ୍ଵରୂପ ୧୦

ଟପକାଲ ତାସର ମୂଲ୍ୟ (୧) ଠାରୁ ୪ ଟପକାଲ ତାସର ମୂଲ୍ୟ (୭)

ବେଶି । ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର ତାସ କଟା ଯାଇଥାଏ ସେହି ରଙ୍ଗର କଟା

ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାର ନିମ୍ନତର ସାରଯାକ ବେକାମିକା ହୁଏ । ସେହି

ରଙ୍ଗର ରାଜା ଯେଉଁ ଖେଳାଳିଙ୍କ ହାତରେ ଥିବ ସେ ଉକ୍ତ ତାସ-

ପଟକ ପକାଇ ଏକ ସାର ତାସ ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ କେହି

ଖେଳାଳି ସେହି ରଙ୍ଗର ଅନ୍ୟ ତାସରେ ଖେଳ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ତାସ ଖେଳରେ କଟା ରଙ୍ଗ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ତାସ ‘ପାଶ୍’

ଦିଆଯିବା ଭଳି ଗଞ୍ଜପାରେ ଏହାକୁ ‘ହୁକୁକ୍’ ବୋଲାଯାଏ । ତାସ

ଖେଳ ପ୍ରଥମେ ଭୂରାସ ଦେଶରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଯବନଶାସନ

କାଳରେ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଭାରତରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା ।

ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ତାସଖେଳ ଅନୁକରଣରେ କେତେକ ହିନ୍ଦୁ-

ନରପତି ଏହି ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ପାର୍ସୀ—‘ଗଞ୍ଜ’ର

ଅର୍ଥ ଧନ, ‘ଗଞ୍ଜୀ’ର ଅର୍ଥ ଧନା । ବଣିକ, ମହାଜନ, ଅମୀର ଆଦି

ଧନୀମାନେ ଏ ଖେଳ ଖେଳୁଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଗଞ୍ଜିଆ ।

ଉର୍ଦ୍ଦୁଭାଷାରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଏହି ଗଞ୍ଜିଆ ଶବ୍ଦ ତାସ ଅର୍ଥରେ ପାର୍ସୀ

ଭାଷାରେ ଗୃହୀତ ହେଲା ।

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ. ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ର ।]

ଗଞ୍ଜଫରାକ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଗଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Gañjapharāk

Gañji (See)

ଗଞ୍ଜଫରାସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଗଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Gañjapharās

Gañji (See)

ଗଞ୍ଜବର—ସ. ବ.—ଭଣ୍ଡାରରକ୍ଷକ—

Gañjabara

A treasurer. (-M. W.).

ଗଞ୍ଜମାନ୍—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗଞ୍ଜ ଧାତୁ)—

Gañjamān

୧ । ଲଞ୍ଜିତ—

1. Humiliated; insulted

୨ । ଦହଗଞ୍ଜ—2. Harassed.

୩ । ଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତିତ—3. Troubled.

୪ । ପ୍ରାପ୍ତିତ—4. Oppressed.

ଗଞ୍ଜା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଞ୍ଜ; ଗଞ୍ଜକା=ମହାସ୍ଵଗୁହ ଶବ୍ଦର ଭାବରୁ,

Gañjā

ସ. ଗଞ୍ଜକା—Beams, ସ. ଗଞ୍ଜ—M. W.).—

ଗଞ୍ଜା

୧ । ସିକିଗଛର ଶୁଷ୍କ ମଞ୍ଜୁ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ—

ଗଞ୍ଜ

ବିଶେଷ—1. Cannabis Sativa; the

intoxicating Indian hemp.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧ ଚକ୍ର ଅଥବା ୩ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚକ୍ର ଅଥବା ୩ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର କରାଯିବ । ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ; ‘କ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଦ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅଲ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅଲବ’ ଖୋଜିବେ ।

ଗଞ୍ଜାଲରୁ ଲାଗି ଚାଲି ପୁଣି—

ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଗା-ଗା ।

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବାଟ କର ପିଆଯାଏ ଓ ଚଳମରେ ରଖି ନିଆଁ ଲଗାଇ ଏହାର ଧୂଆଁ ପିଆଯାଏ ।]

୧. ଜୟା, ହସିଣୀ, ୨ । ଗଞ୍ଜାଲ (ଗଛ)—
ଗଞ୍ଜାକନା, ମାତୁଲୀ, 2 Cannabis Sativa (plant).
ମାଦନା, ଗଞ୍ଜା, ଗାଦିକା, [ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତରେ ଓ ଅସିଆର
ବାଙ୍ଗଳା, ଭାରତ, ଜୟା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାକିସ୍ତାନ ଓ ବନ୍ୟ ଦେଶରେ
ବଜ୍ରପୁ, ଭଙ୍ଗା, ଗଜାଶନ, ଜନ୍ମେ । ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଛ ପୃଥକ୍ । ସ୍ତ୍ରୀ
ଜୟା, ଅନନ୍ତାସନୀଦା, ଗଛର କୃଷି ହୁଏ । ଏହି ଗଛର ମଞ୍ଜୁ
ଶକାଶନ, ବହୁବାଦନା, ବା ଜଟା ଗଞ୍ଜାଲ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ
ମରୁଗୁଣାର ପତ୍ର (ବଙ୍ଗଳାରେ ପତ୍ର ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ
ଗଞ୍ଜା, ଭାଂ, ସିନ୍ଧି, ଗଞ୍ଜା ସବଜା, ଓଷ୍ଡାଲ) ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଏହାର
ମଞ୍ଜା, ମାଞ୍ଜା; ମଞ୍ଜାବ ଜଟାରୁ ଏକପ୍ରକାର ରସ ବାହାର କରାଯାଏ
ତେ ଗଞ୍ଜାମୁ ଚାହାନ୍ତି ‘ଚରସ୍’ କହନ୍ତି । ଏହାର ମଞ୍ଜି
ଛୋଟ ଓ ଚେପଟା, ଧନୁଆଁ ମଞ୍ଜି ପରି । ଏହି ମଞ୍ଜିରୁ ଏକପ୍ରକାର
ମାଦକଗୁଣଯୁକ୍ତ ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ଗଛର ଅଂଶରୁ ଝୋଟ
ପରି ସୁତା ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ (ପତ୍ରକୁ) ମରତ ଓ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମସଲା ସଙ୍ଗେ ବାଟ କରି ପିଆନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାଲକୁ ବାଟ
ପିଆନ୍ତି କିମ୍ବା ଚଳମରେ ପୂରାଇ ଧୂଆଁ କର ଟାଣନ୍ତି ଓ ଚରସ୍କୁ
ଖାଆନ୍ତି ।

ଏହାକୁ ସରକାର ଅବକାଶ ଜିନିଷକୁ କରୁଥିଲେ ଓ
ସରକାରଙ୍କ କଟକଣାରେ ଭାରତର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଗଛର
ରୂପ ହୁଏ ।]

୩ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ପୂର୍ବତନ ରାଜଧାନୀ—

୩. Name of the former capital of the district of Ganjam.

ଦେ. ଦଶ. (ସ. ଗଞ୍ଜନ)—ଗଞ୍ଜନକାଶ—

Vanquishing, crushing

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ ।]

ବୋଇଲେ ରାଜା ଶେଷିୟ ବନ୍ଦ-ଗଞ୍ଜା—ବୁଝିବେ, ହୋଇଲେ, ବନ୍ଦ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାଜାତ) ଦ. — (ଗାଲ) ନପୁଂସକ, ପୁରୁଷଭ୍ରାତୃ;
ନାମର୍ଦ୍ଦା—Impotent, eunuch.

ବୈଦେ. ଦ. (ଫା)—୧ । ଅଣ୍ଡିରୁ କୁକୁଡ଼ା—1. Cook.

୨ । ଖାସି କୁକୁଡ଼ା—2. Castrated cook.

ଗଞ୍ଜାଲ—ଦେ. ଦ. (ସ. ଗଞ୍ଜାକନା)—ଗଞ୍ଜା ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Ganjā 1 and 2 (See)

ପହୁରୁ ଗଞ୍ଜାଲ ଗରବ ଗଞ୍ଜାଲ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପରମ୍ପରା ।

ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଗା-ଗା ।

ଗଞ୍ଜାଲଖୋର—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଯେ ବଶେଷ ପରିମାଣରେ ଗଞ୍ଜାଲର ଧୂଆଁ
‘Ganjākhori’ ଖାଏ; ଗଞ୍ଜାଜାତ—Addicted to taking
‘Ganjākhori’ Indian hemp (specially by smoking).

ଗଞ୍ଜାଲଖୋର

ଗଞ୍ଜାଲଖୋର—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜାଖୋର (ଦେଖ)

Ganjākhori Ganjākhori (See)

ଗଞ୍ଜାଲଗୋଲ—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜାଗୋଲ (ଦେଖ)

Ganjāgol Ganjāgol (See)

ଗଞ୍ଜାଲ ଚଳମ୍—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜା ଚଳମ୍ (ଦେଖ)

Ganjā chilam Ganjāchilam (See)

ଗଞ୍ଜାଲବା—ଦେ. ଦି—ଗଞ୍ଜିବା କ୍ରିୟାର ଶିକ୍ଷାକୁହ—

Ganjābā The causative form of ‘Ganjāb’.

ଗଞ୍ଜାନ ପହୁରୁ ଗଞ୍ଜାଲ ଗରବ ଗଞ୍ଜାଲ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପରମ୍ପରା ।

ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଗା-ଗା ।

ଗଞ୍ଜାଲ ମୁଣି—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜାମୁଣି (ଦେଖ)

Ganjā muni Ganjāmuni (See)

ଗଞ୍ଜାକିନି—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜାଲ ଗଛର ଅଗରେ ବାହାରିବା କଲ—

Ganjākini The points of hemp (M. W.)

ଗଞ୍ଜାଖୋର—ଦେ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜାଲଖୋର (ଦେଖ)

Ganjākhori Ganjākhori (See)

ଗଞ୍ଜାଖୋର—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜା ଖୋରାବାର ଅଭ୍ୟାସ—

Ganjākhori A habit of smoking hemp.

ଗଞ୍ଜାଖୋର ଦେ. ଦଶ—ଗଞ୍ଜାଖୋରସ୍ଥଳର, ଗଞ୍ଜାଖୋରର

ଗଞ୍ଜାଖୋର କପୋଳକଳିତ (ଗାଲଗଲ)—

(unreal or fanciful story) Befitting a
hemp-smoker; evolved from the brain
of a hemp-smoker.

ଗଞ୍ଜାଗୋଲ—ଦେ. ଦ. ଦଶ—ଯେଉଁ ଗୋଦାମରେ ଗଞ୍ଜାଲମେଘ-କର୍ମରୂପକ

Ganjāgol ଚତୁର୍ବିଧାନରେ ଗଞ୍ଜାଲ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ—

ଗଞ୍ଜାଗୋଲ The Government store-house whence

ଗଞ୍ଜାଗୋଲ licenses indent ganja.

ଗଞ୍ଜାଚଳମ୍—ଦେ. ଦ. ଦଶ—(ଗଞ୍ଜା+ଫା. ଚଳମ୍)—ଯେଉଁ ଧାତୁରୁ ପୁଷ୍ପକୁ

Ganjāchilam ନଳରେ ଗଞ୍ଜାଲକୁ ରଗଡ଼ି ଭରଇ କର ନିଆଁ ଲଗାଇ

ଗଞ୍ଜାବ ହିମି ଲୋକେ ଧୂଆଁ ଖାଆନ୍ତି—The bowel through

ଗଞ୍ଜାକାଚିଲମ which Ganja is smoked.

ଗଞ୍ଜାମରୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଦ. (ଗାଲ)—୧ । ଗଞ୍ଜାମରୁ ପୂର୍ବତନ

Ganjāmarurdi ନଗର ଗଞ୍ଜାରେ ହୋଇଥିବା ମରୁଡ଼ି ବା

ମହାମାରୀ—1. A pestilence which devastated

the town of Ganja which had been the

former headquarters of the district of

Ganjam.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ପୂର୍ବତନ ରାଜଧାନୀ ଗଞ୍ଜାମ ବା ଗଞ୍ଜାନଗର

ବଙ୍ଗୋପସାଗର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଆଗେ ଏହି ନଗର ଅନ୍ୟନ୍ତ

ସମ୍ବନ୍ଧିଗାମୀ ଓ ଜନପୁଣି ଥିଲା । କେତେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ହଠାତ୍

ପ୍ରବଳ ମାଲେରିଆଦ୍ୱାରା ଏହି ଧନଜନପୁଣି ସ୍ୱରୂପେ ମନୋହର

ନଗରଟି ଏକାବେଳେ ଜନଶୂନ୍ୟ ଓ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜି	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଝ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଞ୍	ଞ୍	ଞ୍

ଏହାର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ସେ କୌଣସି ଦର୍ଶକର ମନରେ କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ
ସ୍ୱପ୍ନର ନୟନରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଦିଏ । କ୍ରମେ
ଏଠାରୁ ରକ୍ତକାୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟମାନ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
ଜନସମାଗମସ୍ଥଳୀ ସୁପ୍ରସ୍ଥ ରକ୍ତପଥମାନ ଜଗର ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟାପି
କର୍ତ୍ତମାନ । ଆମ୍ଭମାନେ ଥରେ ଏହି ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଚିତ୍ର ଜଗତର
କର ପ୍ରକ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ମାଲେଇଆର ପ୍ରକୋପ କର୍ମିଯିବାରୁ
ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେକ ଲୋକ ଏଠାରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାର
ସେହି ପ୍ରଳୟାବଳୀର ଉତ୍ପାଦକ ମହାମାୟାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗଞ୍ଜାମ-
ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରାମ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟକୁ ଗାଳ ଦେବାରେ “ଗଞ୍ଜାମରୁଞ୍ଜି”
କଥା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବନାଶ ବା ଧ୍ୱଂସକାରୀ ମହାମାୟା —

2. (figurative) An all-devastating pestilence.

ଗଞ୍ଜାମୁଣି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଝୁଲି ବା ମୁଣିରେ ଗଞ୍ଜା ଓ ଚିଲମ ଆଦି
gañjamuni ଗଞ୍ଜାଖୋରମାନେ ସାଇତି ରଖନ୍ତି—

ଗାଁଜାବୁଲି A wallet in which ‘Ganja’ and its

ଗାଁଜାକା ଝୋଟା tube are kept.

ଗଞ୍ଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଗଜ୍ ବା ଗନ୍ସିଫ୍ରକ୍)—ମୋଟା ସୂତାରେ ଜାଲି-
Gañji ବୁଣା ଶାଢ଼ୀରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଓ ହୂର୍ତ୍ତା ଉତ୍ତରେ ଦେହ
ଗଞ୍ଜି, ଗଞ୍ଜି ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ଳେଷ ଜାମା—

ଗଞ୍ଜି A guernsey frock or netlike underwear;
banian.

[ଦ୍ର—ଏ ହୂର୍ତ୍ତା ପିନ୍ଧିବାଲୋକର ଦେହରେ ଜାପି ହୋଇ ଜଡ଼
ରହେ ।]

ଗଞ୍ଜିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—ଗଞ୍ଜଡ଼ (ଦେଖ)

Gañjiā Gañjārdā (See)

ଗଞ୍ଜିକା—ସ. ବି.—୧ । (ଗଞ୍ଜ+ଇକ+ଆ)—ମଦରସ୍ତୁହ; ମଦଦୋକାନ —

Gañjikā 1. A grog-shop, tavern, a liquor-shop.

୨ । ଗଞ୍ଜା; ଗଞ୍ଜେଇ—2. Gañjā; Indian hemp.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜେଇ ଅର୍ଥରେ ଏହା ସ୍ୱସ୍ତ ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ ବୋଲି
କେତେକ ସ୍ୱସ୍ତ ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ମତ; ସ୍ୱସ୍ତ ନାମ ଭଙ୍ଗା ।
କେତେକ ସ୍ୱସ୍ତ କୋଷରେ ଗଞ୍ଜେଇ ଅର୍ଥରେ ଗଞ୍ଜ, ଗଞ୍ଜକିକା,
ଗଞ୍ଜାକିମା, ଗଞ୍ଜିକା, ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ମହାଦେବ
ଭଙ୍ଗ ପିଉଥିଲେ ଗଞ୍ଜାଧିଆ ଖାଉ ନ ଥିଲେ, ଗଞ୍ଜାଧିଆ ଖାଇବା
ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଆଧୁନିକ କାଳର ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ଗଞ୍ଜିକାସେବୀ—ସ. ବି.—ଯେ ଗଞ୍ଜା ଖାଏ, ଗଞ୍ଜାଖୋର—

Gañjikāsebi One addicted to ‘gañjā’.

ଗଞ୍ଜିତ—ସ. ବିଶ.—(ଗଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ ଚ)—୧ । ଗଞ୍ଜନାପ୍ରାପ୍ତ, ଦହଗଞ୍ଜ—

Gañjita 1. Humiliated; pained.

୨ । ଅବମାନିତ—2. Insulted.

ଗଞ୍ଜିଫରାକ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ—ଗନ୍ସିଫ୍ରକ୍)—ଗଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Gañjipharāk Gañji (See)

ଗଞ୍ଜିଫରାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗନ୍ସିଫ୍ରକ୍—ଗଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Gañjipharās

Gañji (See)

ଗଞ୍ଜିଫା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଗଞ୍ଜାଫା (ଦେଖ)

Gañjipha

Gañjapā (See)

ଗଞ୍ଜିଫ୍ରକ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି.—ଗଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Gañjiphrak

Gañji (See)

ଗଞ୍ଜିବା—ଦେ. କି.—(ସ. ଗଞ୍ଜନ)—୧ । ଭୟାନା କରିବା—

Gañjibā

1. To abuse.

ଗଞ୍ଜନାଦେୟା ୨ । ଅପମାନିତ କରିବା—

ଗଞ୍ଜନା

2. To insult; to humiliate.

୩ । ନିନ୍ଦା; ନିନ୍ଦା କରିବା—3 To blame.

ଏହି ସେ ଅଧର, ଘାର ରମ୍ୟ ଅରୁଣିମା ଗଞ୍ଜୁଆଇ ପବ୍ବଦେ ।

ସ୍ୱଧାକାଥ. ଶୁଣାନବୃଣ୍ୟ ।

୪ । ପ୍ରତିଢ଼ିତ କରିବା, ପୀଡ଼ା ଦେବା—

4. To oppress; to torment.

୫ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—5. To punish.

୬ । ଜିଣିବା, ପରାଜିତ କରିବା—

6 To defeat; to vanquish

ଜିତ ଭେଦେ ଅନଳ ଦେବତାଙ୍କୁ ଗଞ୍ଜି ।

କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳଯିବା—

7. (figurative) To exceed.

ଗଞ୍ଜି ବଳପୂର୍ବ ରୂପକୁ ହେଲେ ସକ ।

କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ଭଙ୍ଗିବା; ଦମନ କରିବା—8. To check.

ବନ୍ଧ ଗଞ୍ଜି ଲେ ହୁଇଲେ । ଭୂପତି ସେନାପତି ।

ଗଞ୍ଜିହେବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗଞ୍ଜନ)—

Gañjheba ୧ । ଅପେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—

1. To be awfully busy.

୨ । ଅପମାନିତ ହେବା—2. To be insulted

୩ । ବ୍ୟସ୍ତ ବା ଦହଗଞ୍ଜ ହେବା—

3 To be troubled or harassed.

ବନ୍ଧ ରଞ୍ଜିବାକୁ ହେଉଅଛି ଗଞ୍ଜି । ଦାଶରଥ. ପ୍ରଳବହାର ।

ଗଞ୍ଜି—ସ. ବିଶ. (ଗଞ୍ଜ ଧାତୁ—ଅବଜ୍ଞା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ ୧ମ.୧କ.)—

Gañji ୧ । ଗଞ୍ଜନକାରୀ—1. Oppressing; harassing

୨ । ଜୟକାରୀ—2. Defeating; surpassing.

ଗାଞ୍ଜିକାର ଗଞ୍ଜି ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ । ସ୍ୱଧାକାଥ. ନେତ୍ରଦୁହ ।

ଗଞ୍ଜେଇ (ଭଦ୍ରାଦି)—ଦେ. ବି.—ଗଞ୍ଜା ଭଦ୍ରାଦି (ଦେଖ)

Gañjei (eto)

Gañjā etc (See)

ଗଞ୍ଜେଇଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଗଞ୍ଜାଭୋଗୀ (ଦେଖ)

Gañjeiā

Gañjāikhor (See)

ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଗଞ୍ଜେଇ ଟାଣିବା (ଦେଖ)

Gañjei khāibā

1. Gañjei tāmbā (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବରୁ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ବା ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ୧ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିଏ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଗୋଟିଏ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଗଞ୍ଜାକୁ ବାଟି ଭାଙ୍ଗି କର ଖାଇବା—

2. To drink water mixed with ganja-paste

ଗଞ୍ଜେଇ ଟାଣିବା—ଦେ. କି—ଚିଲମରେ ଗଞ୍ଜେଇ ପୁରାଇ ନିଆଁ ଲଗାଇ

Gañjei tñibā ତହିଁରୁ ଧୂଆଁ ପିଇବା—

ଗଞ୍ଜା ଖାଉଆ To smoke Ganja.

ଗଞ୍ଜାପିନା

ଗଞ୍ଜେଇ ଚିପିବା—ଦେ. କି—ଗଞ୍ଜେଇକୁ ଚିଲମରେ ରଖି ତହିଁରୁ ଧୂଆଁ

Gañjei chipibā ପିଇବା ପୁରୁଷ ବାମ ହାତର ଲେଢ଼ିରେ କିଛି

ଗଞ୍ଜାଟିମା ଗଞ୍ଜାଇ ରଖି ତାକୁ ତାହାଣ ହାତର ବୁଢ଼ା

ଗଞ୍ଜା ଟିପନା ଅଙ୍ଗୁଳର ଛପରେ ମଲିବା—

To crush Ganja in the hollow of the left palm by the tip of the right thumb before smoking it.

ଗଞ୍ଜେଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଞ୍ଜିବା (ଦେଖ)

Gañjeibā 1 Gañjibā (See)

୨ । ଗଞ୍ଜାଇବା (ଦେଖ)

2. Gañjāibā (See)

ଗଞ୍ଜୋଡ଼—ଦେ. ବିଶ—ଗଞ୍ଜୋଡ଼ (ଦେଖ)

Gañjōrd Gañjōrda (See)

ଗଟ୍—ଦେ. କି. ବିଶ. (ସ୍ୱ. ଘଟି; ଭୁଲ. ଇଂ. ଟାଇଟ)—

Gat ୧ । ଘଟବତ୍ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ, ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ—

ଗଟ୍, ଗେଟ୍ 1. In a fixed condition; unmoved.

ଗଟ୍ ୨ । ଦୃଢ଼ରୂପେ—

2. Firmly; steadily; tightly.

୩ । କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ—

3. In a fit or shipshape condition; in a ready condition; prepared.

(ଯଥା—ବାବୁ କ ଚିରକୁ ଯିବାକୁ ଗଟ୍ ହୋଇ ବସି ଅଛନ୍ତି ।)

ଗଟାଡ଼ାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଲ ବା ମଦରୁ ହୁକାର ଧୂମ୍ର-

Gatāḍāṅg ନିଷ୍ଠାବଳ-ନଳ—The smoking tube in a hubble-bubble for smoking opium.

ଗଟାପର୍ଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି (ମାଲୟ ଭାଷା: ଗଟା=ଅଠା+ପର୍ଚ୍ଚ=ଗଛ,

Gatāparchā ଇଂ. ଗଟ୍ଟାପର୍ଚ୍ଚ)—ମାଲୟ ଦ୍ୱୀପସମୂହର କେତେକ

ଗଟାପର୍ଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷର ଅଠାକୁ ଶୁଖାଇ ଘନୀଭୂତ କରି ତହିଁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ଗଟାପାର୍ଚ୍ଚା କରିବା ରବରପର ବସ୍ତୁ—Guttapercha.

[ଦ୍ର—ଏହା ରବର ପର କୋମଳ ଚର୍ମ ରବରଠାରୁ ବହୁକାଳ-
ସ୍ଥାୟୀ, ଏହା ଚିଲିକିକି ଓ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଆଦିର ତାର ଉପରେ ମଡ଼ା-
ଯାଏ ଓ ଏଥିରେ ନାନାଦି ଖେଳନା ଉପରେ ବୁଝାଏ ।]

ଗଞ୍ଜିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁ) ବି—ଗଟି—

Gañjiā Sofa.

ଗଟ୍—ଦେ. ବି—୧ । (ସ୍ୱ. ଗୁଡ଼ି) ବଡ଼ ଗଣ୍ଡି; ଗଣ୍ଡି—

Gatthā

1. Big package.

ଗଢ଼ାମାପା ୨ । ମାପିବା ଚେନ୍ ବା ଜମିରର ଭିନ୍ନ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

2 One third of a land-measuring chain.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—(ଏତେ) ଗୋଟି—

(so many) Pieces, bits or persons.

ଗଠ—ଦେ. କି. ବିଶ (ସ୍ୱ. ଘଟ୍) ଗଠ (ଦେଖ)—

Gaṭh

Gaṭ (See)

ଗଠ (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ (ଭୁଲ—ପ୍ରା. ଗଠ)—ଗଠିବା; ନିର୍ମାଣ କରିବା, ରଚନା

Gaṭha (root) କରିବା—To build, to make; to form.

ଗଠଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଠନ; ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭୁଲ—ପ୍ରା. ଗଠଣ)—

Gaṭhana

ଗଠନ, ଗଠନ

ଗଠନ ଗଠନ (ଦେଖ)—

Gaṭhana (See)

ଗଠନ—ସ୍ୱ. ବି (ଗଠ ଧାତୁ=ନିର୍ମାଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—

Gaṭhana ୧ । ନିର୍ମାଣ—1. Building

୨ । ରଚନା—2. Formation.

୩ । ଗଢ଼ା, ପ୍ରସ୍ତୁତ କରଣ—3. Construction

୪ । ରଚନା ପ୍ରଣାଳୀ, ଗଢ଼ଣ—

4. The build; form; make; shape

ଗଠନଶୀଳ—ଦେ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରହ୍ମ; ଗଠନ+ଶୀଳ)—କୌଣସି ବିଷୟକୁ

Gaṭhanasīla ଗଢ଼ିବାର ପ୍ରକୃତବିଶିଷ୍ଟ, ଗଢ଼ିବାରେ କୁଶଳ—

Constructive.

ଗଠିତ—ସ୍ୱ. ବିଶ (ଗଠ ଧାତୁ=ନିର୍ମାଣ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—

Gaṭhita ୧ । ନିର୍ମିତ, ରଚିତ—1 Built; formed

୨ । ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—2. Shaped.

ଗଡ଼ (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ—୧ । ବକ ସନ୍ତୁଳାରୁ ଅରକ କାଢ଼ିବା—

Gard (root)

1. To distil; to draw out.

୨ । କ୍ଷରଣ ହେବା—2. To ooze.

୩ । (ଜଳାଦି) ବହିବା—

3 (liquids) To flow; to run.

୪ । ଭୂମିରେ ଲେଟିବା—4. To roll on the ground.

ଗଡ଼ କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କି. (ଭୁଲ. ବି. ଗଡ଼କର; ସ୍ୱ. ଗଡ଼୍

Gard karibā ଧାତୁ=ଭୂମିରେ ଲେଟିବା, ଓ ଗଡ଼=ଲମ୍ବ ମୋଟ

କାଠ; ଗଡ଼ିବା=ଭୂମିରେ ଲେଟିବା)—ଗୋଡ଼ାଳରେ

ପଡ଼ି ନମସ୍କାର କରିବା; ଦେବତା ଓ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ

ପାଦ ପାଖେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର କରିବା; ମୁଣ୍ଡିଆ

ମାରିବା—To lie prostrate before a person

and make obeisance; to touch the

ground with the head to make obeisance

to one's superiors or to a Deity.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ୍	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

ଗଡ଼ଗଡ଼—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ସ୍ୱ. ଘର୍ଷର) —

Gardgard ୧ । ଟାଣ ଭୂମିରେ ଶଗଡ଼ ଗଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ—

ଗଡ଼ଗଡ଼ 1. Rattling sound (as of a cart rolling on hard ground).

ଗଡ଼ଗଡ଼ ୨ । ଭୂକମ୍ପରେ ବନା ବାଧାରେ କଥା କହିଯିବା ପ୍ରକାରେ—

2. Babbling or talking fluently.

୩ । ଘଡ଼ଘଡ଼ିଠାରୁ ନିମ୍ନ ସ୍ୱର (ଯଥା—ହୁକା ଟାଣିବାର ଶବ୍ଦ) —

3. Low rumbling sound.

ଗଡ଼ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gardgardibā **Gardagardāibā** (See)

ଗଡ଼ଗଡ଼—ଦେ. ଅ—ଟାଣ ଭୂମିରେ ଶଗଡ଼ ଗଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ—

Gardgārd Rattling sound.

ଗଡ଼ଦମ୍‌ଗୋଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ—

Gard-dam-gol ୧ । ହଟ୍ଟଗୋଲ; ଗୋଲମାଲ; ଘୋଘା—

1. Ado.

୨ । ଦଙ୍ଗାହାଙ୍ଗାମା; କଳଗୋଲ—2. Affray.

ଗଡ଼ବଡ଼—ଦେ. କ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) —

Gard-bard ୧ । ଗୋଲମାଲ; କୋଳାହଳ; ଘୋଘା—

ଗୋଲମାଲ, ଗଡ଼ବଡ଼ 1. Noise; uproar; excitement;

ଗଡ଼ବଡ଼ tumult.

୨ । ଲେଉଟିପାଉଟି; ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଅବସ୍ଥା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥା—

2. Confusion; disorder; unsettled condition.

୩ । ପେଟେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—

3 The stomach being out of order; disorder in the stomach.

୪ । ଓଲଟିଆ—4 Cholera

୫ । କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଲଟିଆର ପ୍ରାବଲ୍ୟଜନିତ ଅବସ୍ଥା—

5. Cholera-scare in a certain locality.

୬ । ମନରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ଦେହ—

6. Doubt; suspicion.

୭ । କପଟ—7. Insincerity.

ଗଡ଼ବଡ଼ି—ଦେ. କ—ଗଡ଼ବଡ଼ (ଦେଖ)

Gard-bardi **Gard-bard** (See)

ଗଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗୋଲମାଲ—

Gard-bardīā 1. Confused

ଗୋଲମେଲ ୨ । ଅସରଳ; କପଟ—

ଗଡ଼ବଡ଼ିଆ 2. Not frank; insincere.

୩ । ସନ୍ଦେହ—3. Suspicious.

୪ । ଉପଦ୍ରବକାରୀ—4 Making a row.

ଗଡ଼ବା—ପ୍ରାଦେ (ବିଶାଖାପାଟଣା) କ—ଗୋଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Gardbā **Gondi** (See)

ଗଡ଼ (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ.—୧ । ଭୂମିରେ ଲେଟିବା—

***Garda** (root) 1. To roll on the ground.

୨ । ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସିବା—2. To descend.

୩ । ଶରତ ହେବା—3 To ooze.

ଗଡ଼—ସ୍ୱ. କ (ଗଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Garda ୧ । ବାଧା, ଅଟକ—

1. Obstacle, hindrance.

୨ । ବାଡ଼—2 Fence; enclosure.

୩ । ପଟ୍ଟ; ପରଦା—3 Partition; screen.

୪ । ପରାଣ—4 Ditch; moat.

୫ । ଗଡ଼େଇ; ଗଡ଼ିଆ ମାଛ—

5 A kind of fresh-water-fish living in muddy water and pools; *Ophicephalus Punctatus*

[ଦ୍ର—ଏହି ମାଛର ପିଠି ଉଷ୍ଣ ଲେନ, ପେଟେ ହଳଦିଆ, ମୁଣ୍ଡ ପାଖେ କଳା ଓ ନେଳିଆ ଦାଗ ଥାଏ । ଲମ୍ବ ୧୨ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଶେଷ । ଏହି ଜାତିର ବଡ଼ ମାଛକୁ ଶେଉଳ କହନ୍ତି, ଏ ପକ୍ଷ ଓ ଦଳୁଆ ପାଣିରେ ରହି ପାରେ ।]

୬ । (ଭୂଲ. ଭା. ଅଗର=ଦୁର୍ଗ) —

ଦୁର୍ଗ, କଞ୍ଚା—6. A fort.

୭ । ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ—

7. The capital city of a state

୮ । ଦେଶବିଶେଷ; ଗଡ଼ମଣ୍ଡଳ ଦେଶ—

8. Name of a country.

ଦେ. କ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ—

1. A small kingdom.

୨ । କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥର ଖଣ୍ଡିତ ଅଂଶ—

2. A piece cut from a longer thing.

୩ । ବୃକ୍ଷର ଶାଖାହୀନ ଗଣ୍ଡି—

3. Branchless trunk of a tree.

(ଯଥା—ନଡ଼ିଆ ଗଡ଼, ଭାଲ ଗଡ଼ ।)

୪ । କାଠର ମୋଟ ଓ ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ—

4. Log of wood.

୫ । ଲମ୍ବ ଓ ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତୁ—

5. A long and thick article.

୬ । ଦେହ—6 Body.

୭ । ମସ୍ତକହୀନ ଦେହ—7. Headless trunk.

୮ । ବିଭାଗ—8. Division.

୯ । ଖଣ୍ଡ—9. Piece.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯେତେ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ବହୁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୧୦ । ଜାଳକାଠକୁ ଫାଳଫାଳ କରି ଭରିବା ପୂର୍ବରୁ ଲମ୍ବ
 କାଠଖଣ୍ଡରୁ କଟାଯିବା ଯୁକ୍ତ ଓ ସୁଲ ଖଣ୍ଡମାନ—

10. Long and stout bits of wood cut from
 a long log before they are split into
 strips for fuel.

୧୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ କାଠ ଗଛ—

11. A kind of timber-tree. Chyptolipsis
 Buchananii.

୧୨ । ଲତାଳତୀ ଶୁଳକଶେଷ—

12. Chyptolipsis Elegans; a large twining
 shrub.

ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—୧ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପରମାଣବଶେଷ—

1. A standard of measuring corn.

୨ । ଧାନହଳାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା—

2. A unit of a certain number of the
 sheaves of paddy

ଗଡ଼କ—ସ. ବି. (ଗଡ଼ + କ)—

Gardaka ୧ । ଶ୍ଵେତ ଶେଉଳ ମାଛ, ଗଡ଼ିଶା ମାଛ; ଗଡ଼େଇ—

1. A fresh-water-fish living in
 muddy water.

୨ । ଚେଙ୍ଗ ମାଛ—

2. Ophicephalus Punctatus.

ଗଡ଼ଖାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଡ଼ + ଖାର)—

Gardakhari ଦୁର୍ଗର ଚାରି ପାଖର ନାଳ, ପରିଖା—

ଗଡ଼ଧାଲି A moat round a fort; a trench.

ଗଡ଼ଧାଲି

ଗଡ଼ଗଡ଼—ଦେ. ଅ—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ—

Gardagarda 1. Cut into small pieces.

ଅଖଣ୍ଡ ୨ । ଗଡ଼ଗଡ଼ (ଦେଖ)

2. Gardgard (See)

ଗଡ଼ଗଡ଼ ହେବା—ଦେ. କି—ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gardagarda hebba Gardagardibha (See)

ଗଡ଼ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ଗଡ଼ ଥାଉ = ଭୂମିରେ ଲେଟିବା)—

Gardagardha ୧ । ଭୂମିରେ ଶଗଡ଼ଚକପରି ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ଯିବା—

ଗଡ଼ାଗଡ଼ି 1. Rolling on the ground like a
 wheel.

୨ । ଚକ ପରି ଥରେ ଘୂରିବା—2. Completion of one
 rolling or circuit while moving.

(ଯଥା—ସେ ଭଜ ଗଡ଼ଗଡ଼ା ଦେଇ ବଜଇଲେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲେ ।)

୩ । ଭୂମିରେ ଗୋଲବାର ବସ୍ତୁର ଗଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—

3. State of a round thing rolling
 on the ground.

୪ । କାମ ସରିବା ପରେ ଖାଲି ପାତ୍ର ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିଥିବା—

4. Rolling on the ground of empty pots
 after the contents have been used.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦରକାର ବା ବ୍ୟବହାର ଶେଷ ହେବା ପରେ
 ଅନାଦୃତ ହେବା—5. Being neglected after
 use.

ବହୁତ ପରତ ମତସତା, କାମ ସରିଲେ ଗଡ଼ଗଡ଼ା । ଭଗ ।

ଅଡ଼ାଅଡ଼ି ୬ । (ଧ୍ବନିଧ୍ବନିରଣ) ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବାର ଶ୍ଵେତ ଫୁବା—

ଗଡ଼ଗଡ଼ା 6. Hubble-bubble.

ଦେ. ବିଶ. —ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gardagardibha (See)

ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଏଣେ ତେଣେ ଗଡ଼ିବା—

Gardagardibha

1. To roll about.

ଗଡ଼ ଗଡ଼ାନ୍ ୨ । ଶଗଡ଼ଚକ ଟାଣୁଆ ସମତଳ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିଯିବା

ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦା ଭଳି ଶବ୍ଦ କରି ଗଡ଼ି ଯିବା—2. To roll on

the ground with a rattling sound like
 that of a wheel rolling on a solid surface.

୩ । ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ି ହେବା; ନିଜ ଶରୀରକୁ ଭୂମିରେ

ଲେଟାଇ ଚକ ପରି ଗଡ଼ିବା; ଭୂମିରେ ଲେଟିବା—

3 To roll one's body on the ground.

ବଡ଼ବଡ଼ିଆ ହୋ । ଅଲୁଏ ଅସ ଅକାରେ ଯାଅ,

ବାଇସିପାହାଞ୍ଚରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଇ ଗଡ଼ଗଡ଼ା ଥାଅ । ପ୍ରବଚନ ।

୪ । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅସହରୁପେ ମିଳିବା ବା ଦେଖା-

ଯିବା ବା ପଡ଼ି ରହିବା—4. To be found every-

where, to abound (connoting a great
 number and neglect.)

(ଯଥା—ଅଜିକାଲି ଶହ ଶହ ବି.ଏ. ପାଶ୍ କଲବାଲ ଦେଶରେ
 ଗଡ଼ଗଡ଼ାଉ ଅଛନ୍ତି ।)

୫ । ଖାଲି ଦ୍ଵାନ୍ତ୍ର ମାଠିଆ ଭଳି ଇଚ୍ଛୁକ ଗଡ଼ିବା—

5. To roll here and there like empty
 pots.

ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ —ଦେ. ବିଶ.—୧ । ରଙ୍କ—1. Starving; not

Gardagardibha

getting anything to eat.

୨ । ଯେ ଖାଇବାକୁ ନପାଇ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିଥାଏ—2. One

who rolls on the ground without
 getting anything to eat.

ଗଡ଼ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gardagardibha

Gardagardibha (See)

ଗଡ଼ଗାଲି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କି. ବିଶ.—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ (ପ୍ରଣାମ

Gardaghalii କରିବା)—1. In a crouching manner

ଗଡ଼ିବେ ୨ । ଦଣ୍ଡବତ ପ୍ରକାରେ—2. Touching the

ground with one's head; bowing one's-
 self low on the ground.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ, ୡ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଞ, ଷ	ଞ	କ୍ଷ	କ୍ଷ	କ୍ଷ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତତ୍ତ୍ଵ ବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	କ୍ଷ	କ୍ଷ	କ୍ଷ

ପଢା ସମ୍ପାଦେ ଧେନୁ ଥୋଇ,

ନନ୍ଦନ ଗଡ଼ଘାଲି ଶୋଇ । ନନ୍ଦନ. ଗୁଣଦେ ।

ଗଡ଼ ଘାଲିବା—ଦେ. କି. (ପ୍ରାଚୀନ) —୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂଇଁରେ ଲଗାଇ
Garda'ghālibā ଦଣ୍ଡବତ କରିବା—1 To bow down one's
ଗଡ଼ଘା head to the ground; to make obeisance;
ପାଁସପଡ଼ନା to crouch

ତଳି ଘୁଷୁ ଗଡ଼ଘାଲି ଶୁଣେ ।

ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

୨ । ମୁଣ୍ଡ ଘାଲିବାରୁ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଯିବା ବା ଟଳି ପଡ଼ିବା—

2. To topple on the ground.

୩ । ଗାଲେଇ କରି ବା ଛଟାଗାଲି ଶୋଇବା—

3. To feign sleep.

୪ । ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇଁ ଶୀକାରକୁ ଛକି ରହିବା—

k. To lie crouching in wait for the prey.

ଗଡ଼ଜାତ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜୋଡ଼ା ଲୁଇକା, ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ
Gardajāta ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ—1. States governed by
ଗଡ଼ଜାତ Indian Chiefs; native states

[ଦ୍ର—ସମଗ୍ର ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବର୍ଗଫଳ ପ୍ରାୟ ୧୮ ଲକ୍ଷ ବର୍ଗ-
ମାଇଲ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ ବା
ଗଡ଼ଜାତର ବର୍ଗଫଳ ପ୍ରାୟ ୨ ଲକ୍ଷ ବର୍ଗମାଇଲ । ସମଗ୍ର ଭାରତର
ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ୩୧ କୋଟି ମଧ୍ୟରୁ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାୟ
୨ କୋଟି ଲୋକ ରହନ୍ତି । ଭାରତରେ ସର୍ବପୁରା ବଡ଼ସାନ ୭୦୦
ଦେଶୀୟ ବା କରଦ ଓ ମିଶ୍ର ରାଜ୍ୟ ଅଛି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କାଶ୍ମୀର,
ହାଇଦ୍ରାବାଦ, ଗୁଆଲୁପୁର ବରୋଦା ଓ ମସୁରୀ ପ୍ରଧାନ । ଏହା ଛଡ଼ା
ନେପାଳ, ଭୁଟାନ ଓ ସିକିମ ନାମରେ ୩ଟି ସ୍ଵାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ହିମାଳୟର
ପାଦ ଓ ସାନୁ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟଶାସନ ତତ୍ତ୍ଵ ରାଜାମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ
ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେପରି ଅଭ୍ୟାସର ନ ହୁଏ ଓ
ରାଜାମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଯୁଦ୍ଧବିବାଦ ଆଦି ନ
କରନ୍ତି ଏଥିପାଇଁ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ଲେଖିଏ
ପ୍ରତିନିଧି (ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍) ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବା
ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜ ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି ।

୨ । ଓଡ଼ିଶାର ଦେଶୀୟ ନରପତିମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ—

2. The Feudatory States of Orissa,
Agency tracts of Orissa, formed into
different states under Ruling Chiefs.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟମାନ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସାକ୍ଷାତ ଭାବରେ
ଶାସିତ ହୁଏ ନାହିଁ ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନେ ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ଵାଧୀନ
ଭାବରେ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ ତୋଡ଼ରମଣ୍ଡଳ ଓଡ଼ିଶା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ

ବେଳେ ସେମାନେ ସେହିପରି ରହିଲେ ଏବଂ ସେହି ସବୁ ରାଜ୍ୟ
ସେହି ଦିନରୁ ଗଡ଼ଜାତ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲା ।

(କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ)

ପ୍ରାକୃତିକ ଭୁଲର ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନେ ଏକ ଏକ ଭୂଖଣ୍ଡର
ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ଏବଂ ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାମାନଙ୍କର
ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ ଥିଲା । (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଭୁଲ)

ଗଡ଼ଜାତମାନ ସାଧାରଣତଃ ପବ୍ବତ ଏବଂ ଅରଣ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଏଥିରେ
ବନ୍ୟ ଆଦିମାନବୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବେଶୀ । ଏ ରାଜାମାନେ
ସାଧାରଣତଃ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ କର ବା ପେଷକଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନ ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାର କର୍ମସିଦ୍ଧଙ୍କ
ଦ୍ଵାରା ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ
(ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍) ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନ କରନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ଓ ବିଶେଷତ୍ଵ
ଅନୁସାରେ ଶାସନସୌକର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କୁ ତିନି
ଗୋଟି ପୁଞ୍ଜରେ ବିଭକ୍ତ କରା ଯାଇଅଛି ।

୧ମ ପୁଞ୍ଜ—୪ଗୋଟି ରାଜ୍ୟ, ଯଥା—ପାଟଣା, କଲାହାଣ୍ଡି, ସୋନପୁର
ବାମଣ୍ଡା, ରେଭାଖୋଲ ।

୨ୟ ପୁଞ୍ଜ—୨ଟି ରାଜ୍ୟ, ଯଥା—ଗାଙ୍ଗପୁର, ବଣେଇ ।

୩ୟ ପୁଞ୍ଜ—୧୭ଟି ରାଜ୍ୟ, ଯଥା—ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ଚେକାନାଲ,
ବଉଦ, ଶଶିପଡ଼ା, ଦଶପଲ୍ଲୀ, ନୂଆଗଡ଼, ତାଳଚେର, ମାଲଗିରି,
ହିନ୍ଦୋଲ, ଆଠମଲ୍ଲିକ, ରଣପୁର, ନରସିଂହପୁର, ଆଠଗଡ଼,
ପାଲଲହଡ଼ା, ବଡ଼ମ୍ବା ଓ ଭିଗିଆ ।

ଏହା ଛଡ଼ା ଛୋଟନାଗପୁରର ସାମାଜିକ୍ ଆରସ୍ଥୀ ଓ ସଡ଼େଇକଲା
ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନଭୁକ୍ତ
ଅଟେ ।

ଓଡ଼ିଆ ରାଜାମାନେ ପୂର୍ବେ ୧୫୨୫ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲର ସ୍ଵାଧୀନ
ନରପତିମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ସାମନ୍ତରାଜ୍ୟରୂପେ ଥିଲେ । ପରେ
୧୮୦୨ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଡ଼ଜାତମାନ ମରହଟ୍ଟା (ନାଗପୁର ଭୈଷ୍ଣବ)
ମାନଙ୍କର କରଦ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ସଜ୍ଜିତ ଇଂରାଜ-
ସରକାରଙ୍କୁ ୧୭ଗୋଟି ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ଆଉ ୪୪ଗୋଟି ରାଜ୍ୟ ନିଜ
ଅଧୀନରେ ରଖିଥିଲେ । ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଗଡ଼ଜାତ-
ମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ସାମ୍ରାଜ୍ଞ କର ରଖିଲେ । ପରେ ୧୯୦୨ ସାଲରେ
ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗକୁ ଆସିବା ସମୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ
ରାଜ୍ୟ (ବାମଣ୍ଡା, ସୋନପୁର ଆଦି) ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଛତିଶଗଡ଼କୁ
ଅଣାଯାଇ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା । ପୁଣି ୧୯୧୨ ସାଲରେ
ଛୋଟନାଗପୁରର ଦୁଇଟି ଗଡ଼ଜାତ (ଶରସ୍ଥୀ, ସଡ଼େଇକଲା)
ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୁଏ ସମୟରେ ୧୯୦୫ ସାଲର
୧୨/୧୩ ଓ ୧୪ କାନୁନ୍ ଅନୁସାରେ ମୋଗଲବଳରେ ଚଳୁଥିବା
ଆଇନ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ଗଭୀର ନାହିଁ ବୋଲି ସରକାର ଆଇନ୍

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯେତେ ଓ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚକ୍ରର କୋଣର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ର' ଦେଖିବେ ।

କଲେ ଓ କଟକର ଜଜ ଏବଂ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଗଡ଼ଜାତ ବିଷୟର ଭାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ତତ୍ପରେ ୧୮୧୭ ସାଲର ୧୧ କାନୁନ୍ ଓ ୧୮୫୦ ସାଲର ୨୧ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର ସାହେବ ଗଡ଼ଜାତର ବିଷୟମାନ ରୂପକାର ଭାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟ ମାମାସା କଲେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସରକାରୀ କୋର୍ଟମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକାର ବହୁଭୂତ ଅଟେ, ଏପରି କି ସେମାନେ ଇଂରାଜୀସିତ ଭାରତର (British India) ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବୋଲି ଗୃହୀତ ହୋଇ ନ ପାରେ । ୧୮୯୪ ସାଲରୁ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରଦରାଜ୍ୟ (Feudatory States) ଆଖ୍ୟା ଦିଆ ଗଲା । ଛତିଶଗଡ଼ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠନାଗପୁରରୁ କେତେକ ଗଡ଼ଜାତ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିବା ପରେ ଏ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶାସକ ରାଜା (Ruling chief) ଉପାଧି ଦିଆଗଲା ଓ ଏମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଅବସ୍ଥିତ ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ କରାଗଲା ।

(୨୦୮୨)୨ ସୂଚକ ଉତ୍କଳ—ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ)

ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କ ଅମଲର ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କ ବନୋବସ୍ତ କାଗଜରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ୩ ଗୋଟି ରାଜବଂଶ (ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ ଓ ଆଳ) ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ । ଏହି ୩ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ମୋଗଲ ଦରବାରରେ ମାନସିଂହଦାରୁ ହୋଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ସେବକ ବୋଲି ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସର୍ବୋପକ୍ଷେ ଅଧିକ ଥିଲା । ଏମାନଙ୍କର ଅଧୀନ ଅନେକ ସାମନ୍ତରାଜା ଥିଲେ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ୧—ବାଜି, ୨—ଜମପଡ଼ା, ୩—ଅନ୍ତୀ, ୪—କାଲୁପଡ଼ା, ୫—ବଡ଼ମ୍ବା, ୬—ଭିରିଅ, ୭—ନରସିଂହପୁର, ୮—ଅନୁଗୁଳ, ୯—ହୁନ୍ଦୋଲ, ୧୦—ତାଳଚେର, ୧୧—ମୁଦ୍ରୋର, ୧୨—ଆଠଗଡ଼, ୧୩—ତେଜନାଲ, ୧୪—ସାରଣ୍ଡା, ୧୫—ଅକାଶ, ୧୬—ବଜ୍ରକୁଟ, ୧୭—ଅତଳକୁଟ, ୧୮—ନୟାଗଡ଼, ୧୯—ଶ୍ରୀପଡ଼ା, ୨୦—ରଣପୁର, ୨୧—ବାଣପୁର, ୨୨—ଦଶପଲ୍ଲୀ, ୨୩—ଦୁମସର, ୨୪—ଖୁଲିକୋଟ, ୨୫—ସେରଗଡ଼, ୨୬—ଟେକାଲ ରଘୁନାଥପୁର ଓ ଆଉ ୫୫ ଏପରି ୩୧ ସାମନ୍ତ-ରାଜା ଥିଲେ । ଇଂରାଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତକ ମୋଟେ ସାହେବଙ୍କ ୧୭୭୭ ସାଲର ଭ୍ରମଣବୃତ୍ତାନ୍ତରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଖୋରଧା ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ତେଜନାଲ, ବାଜି, ନରସିଂହପୁର, ଭିରିଅ, ବଡ଼ମ୍ବା, ତାଳଚେର, ଶ୍ରୀପଡ଼ା, ଦଶପଲ୍ଲୀ, ହୁନ୍ଦୋଲ, ଅନୁଗୁଳ ଓ ବୌଦ୍ଧ ଏହି ୧୧ଟି ରାଜ୍ୟକୁ ରଘୁନାଥ ଚୌଧୁରୀ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚକଲରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ; ତେଣୁ ଇଂରାଜମାନେ ଏହି ରାଜ୍ୟ-ମାନଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ସାମନ୍ତରାଜାମାନେ ଗଜପତିଙ୍କଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ପଦବୀ ପାଇଥିଲେ । କେବଳ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ସାମନ୍ତ (ଯଥା— ଅଳ, କୁଜଙ୍ଗ, କେନ୍ଦୁଝର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ପଟ୍ଟଣା

ଓ ଦଶପଲ୍ଲୀ) ପ୍ରଥମରୁ ରାଜା ଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ମହାନାୟକ ନାମରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କୁ ରାଜା ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ଏମାନେ ଗଜପତିଙ୍କ ପରିବାରରେ ଥିଲା ବେଳେ ଉନ୍ନତ ଖଟଣି (ସେବା) କରୁଥିଲେ । ମାନସିଂହଙ୍କ ବନୋବସ୍ତ କାଗଜରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ମୋଗଲ ରାଜା ପ୍ରାୟମୁଖେ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାରେ କେନ୍ଦୁଝର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁର ଏହି ୩ଟି ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । କେନ୍ଦୁଝର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ୧୪ ଜଣ ସାମନ୍ତାଧିପତି ଥିଲେ । ଧଲଡୁମ, ଫିହଡୁମ, ମାଲଗିରି, କପତିପଦା, ଜାମକୁଣ୍ଡାର ସାମନ୍ତମାନେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଅଧୀନରେ ଥିଲେ । ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଉତ୍କଳ ସାମନ୍ତ ବା ଜମିଦାର ଥିଲେ । ରେଡ଼ାଖୋଲ ଆଦି ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ସାମନ୍ତ-ମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଲହଡ଼ା (ପାଲଲହଡ଼ା) ପ୍ରଥମେ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ସାମନ୍ତରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ପରେ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜା ଯୌତୁକ ସ୍ୱରୂପ ଏହି ସାମନ୍ତରାଜ୍ୟକୁ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କଲେ । ଲହଡ଼ାର ସାମନ୍ତ ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କୁ ଭେଟି ବା ପେସକର୍ସ ଦେବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଖୁବ୍ ବେଶରେ ଯାଉଥିଲେ । ରେଡ଼ାଖୋଲର ରାଜା ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲାବେଳେ କୁମ୍ଭୀର ପରି ଭୂଇଁରେ ଲେଟି ଲେଟି ଯାଉଥିଲେ ।

(ପରମାନନ୍ଦ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ।)

ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱରେ ସମ୍ରାଟରକ୍ଷିତ ରାଜ୍ୟ ମୋଗଲବନ୍ଦି ଏବଂ ସୈନିକ ଅଧିପତିଙ୍କ ଅଧିକୃତ ରାଜ୍ୟ ଗଡ଼ଜାତ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଗଡ଼ଜାତ—ଦେ. ବିଶ—ଗଡ଼ଜାତୀୟ (ଦେଖ)

Gardajāti

Gardajātī (See)

ଗଡ଼ଜାତୀୟ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗଡ଼ଜାତବାସୀ—

Gardajātī

1. Resident of the Gardajāts.

ଗଡ଼ଜାତେବ

୨ । ଗଡ଼ଜାତ ସମ୍ପର୍କୀୟ—

2. Pertaining to the Gardajāts.

୩ । ଗଡ଼ଜାତ ପରି ଜଙ୍ଗଲ—3. Jungly; wild.

୪ । ଓଢ଼ି (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Stupid; simpleton

[ଦ୍ର—ଭୁଲ. ମଫସଲିଆ, ଆଲିଆ, ତଳହୁଆ ।]

ଗଡ଼ଜାତ—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ଜ ପତ୍ର (ଦେଖ)

Gardatarda

Gardata pardata (See)

ଗଡ଼ଜାତ ହେବା—ଦେ. କି—ଗଡ଼ଜ ପତ୍ର ହେବା (ଦେଖ)

Gardatarda hebā

Gardata pardata hebā (See)

ଗଡ଼ଜ ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଡ଼ ଧାତୁ+ପତ୍ର ଧାତୁ)—

Gardata pardata

୧ । ଗୋପନ କରିବା—1. Hiding.

ଗଡ଼ଜପଡ଼ା, ଗଡ଼ଜପଡ଼ା

୨ । ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇବା ବା

ଗଡ଼ଜା—2. Lying down or rolling on the ground.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁବାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁବାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଶୀଘ୍ର କର ନ ଯାଇ ପଡ଼ି ରହିବା
ଅବସ୍ଥା—3. The state of a work being
left undone.

ଦେ. ବିଶ—ଭୂମିରେ ଗଡ଼ୁଥିବା—

Rolling on the ground.

ଗଡ଼ପଡ଼ା ଡେବା—ଦେ. କି. (ଦେ. ଗଡ଼ ଧାତୁ + ପଡ଼ା ଧାତୁ)—

Gardatapardata hebṛ ୧ । ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଶୋଇବା

ଗଡ଼ତପଡ଼ା ହେବା, ଗଡ଼ତପଡ଼ା ହେବା ବା ଗଡ଼ବା—

୧. To lie or roll on the ground.

୨ । ଶୋଇ କର ଏକାଧିକ ଥର ଅଳସ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ

କଡ଼ି ଲେଉଟାଇବା—

2. To turn one's sides on the ground.

୩ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଅସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ବହୁକାଳ ପଡ଼ିରହିବା—

3. (a work) To be left undone for a

long time

ଗଡ଼ତା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଙ୍କି) ବି—ମୁଠିଏ, ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ—

Gardatā Merely a handful; a little.

ଗଡ଼ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Gardatā ୧ । ଗଡ଼ ରକ୍ଷକ, ଜମିଦାର ଓ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଉପାଧି—

(ଗଡ଼ତାଧିକାରୀ—ଶ୍ରୀ) 1 The title of the keeper of a
castle, of Zamindars and Gardanāyaks.

୨ । କୁଳତା ଜାତିର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

2. The family-title of 'Kultā' caste.

ଗଡ଼ନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଦେ. ଗଠନ)—

Gardā ଗଡ଼ନ (ଦେଶ)

Gardhana (See)

ଗଡ଼ ନ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ ପଡ଼ିବା (ଦେଶ)

Gardā na ūṭhibā Gardā pardibā (See)

ଗଡ଼ନାୟକ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଡ଼ରକ୍ଷୀ ପାଇକଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—

Gardanāyaka 1. Head-guard of a fort.

୨ । ଗଡ଼ଜାତର ପାଇକମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—

2. A title given to Pāikas.

ଗଡ଼ନ୍ତ—ଦେ. ବି—କମଳମୁଖ ପଥ ବା ସ୍ଥାନ, ଡାଲୁ ସମ୍ପ୍ରା—

Gardanti Sloping road.

ଗଡ଼ାନେ ଗାଘ ହେଉ କୁଲରେ ଗଡ଼ନ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚଣା କରବାର କଠିନ ।

ସଂଗ୍ରାହ. ବିଶେଷ ।

ଗାନ୍ତ

ଦେ. ବିଶ—ଗଡ଼ନ୍ତା (ଦେଶ)

Gardanti (See)

ଗଡ଼ନ୍ତା—ଦେ. ବିଶ—କମଳମୁଖ; ଗଡ଼ାଣିଆ, ଡାଲୁ—

Gardanti Sloping.

ଗଡ଼ାନେ

ଡାଲୁ

ଗଡ଼ପ—ଦେ. ବିଶ. (ଦେ. ଗୋପନ)—

Gardap ୧ । ଗୋପନ କରାଯାଇ ଥିବା—

ଗାମ୍ 1. Hidden; concealed; suppressed;
ଗଢ଼ପ. hushed up.

୨ । ହଜିଥିବା—2 Lost; missing.

୩ । ଅନିଦେଶ୍ୟ—3. Untraceable, untraced.

୪ । ଅସ୍ୱାଧିକୃତ—

4. Misappropriated; embezzled.

ଗଡ଼ପ କରବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲୁଚାଇ ଦେବା—

Gardap karibā 1. To suppress or conceal
ଗାମ୍ବରୀ anything.

ଗଢ଼ପକରଣ ୨ । କୌଣସି ଅପରାଧ ଘୋଡ଼ାଇନେବା—

2. To suppress or hush up
an offence.

୩ । ଟଙ୍କାଆଦି ଅସ୍ୱାଧିକୃତ କରବା—

3. To misappropriate; to embezzle.

ଗଡ଼ପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ପଡ଼ା (ଦେଶ)

Gardapardā Gardatapardata (See)

ଗଡ଼ପଡ଼ା ଡେବା—ଦେ. କି—ଗଡ଼ପଡ଼ା ଡେବା (ଦେଶ)

Gardapardā hebṛ Gardatapardata hebṛ (See)

ଗଡ଼ପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ପଡ଼ା (ଦେଶ)

Gardapardā Gardatapardata (See)

ଗଡ଼ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ସ୍ୱେଚ୍ଛା ବା ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଶରୀର ଅବସନ୍ନ

Gardā pardibā ଦେବା ଓ ଭୂମିରୁ ଉଠିବାକୁ ଶକ୍ତି ନ ରହିବା—
ମାମୁଡ଼େ ଯାତ୍ରା The body becoming reduced and
losing the power of rising from the
ground on account of disease or
starvation.

ଦେ. କି—ଗଡ଼ପଡ଼ା ଡେବା (ଦେଶ)

Gardatapardata hebṛ (See)

ଗଡ଼ ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ ପଡ଼ିବା (ଦେଶ)

Gardā pardijibā Gardā pardibā (See)

ଗଡ଼ପଡ଼ା ଡେବା—ଦେ. କି—ଗଡ଼ପଡ଼ା ଡେବା (ଦେଶ)

Gardapardā hebṛ Gardatapardata hebṛ (See)

ଗଡ଼ପାକ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—ନ୍ୟାୟାନୁମୋଦିତ ସ୍ୱାଧୀରକ ବ୍ୟବହାର

Gardapāka (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Wordly usage;
common usage.

ସ୍ୱାଧୀରକ ସ୍ୱାଧୀରକ ବସ୍ତୁ ପରିସଂହାର

ଗଡ଼ପାକ ଉପାଦାନ ଅସ୍ୱରାହ୍ୟ ମତେ । ନାମରକ୍ଷା ।

ଗଡ଼ ପଞ୍ଜର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗଡ଼ପ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)

Gardā phasār etc 1 Gardap etc (See)

୨ । ଗଡ଼ ପଞ୍ଜର (ଦେଶ)

2. Gardā phasala (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଏହା ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଦିଗ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧୦ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଇ' ଗୋଟିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ବୋଲିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ବୋଲିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ବୋଲିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ବୋଲିବେ ।

ଗଡ଼ାଗଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କି—ଗଡ଼ାଗଡ଼ କରବା (ଦେଖ)

Gardāgardī debh Gardāgardī karibā (See)

ଗଡ଼ାଗଡ଼ ଯିବା—ଦେ. କି—ଗଡ଼ା ଗଡ଼ା ଗଲ କରବା, ଚକପର ଘୁରି

Gardāgardī jibā ଘୁରି ଗଲ କରବା—To roll on.

ଦିଗ ଗଲବାଟେ ଗଡ଼ାଗଡ଼ ଯାଉଛ । ଉଷ୍ଣ, ବୈଦେହ୍ୟଗରାମ ।

ଗଡ଼ାଣି—ଦେ. ଦିଶ—ଗଡ଼ାଣିଆ (ଦେଖ)

Gardāṇi Gardāṇiā (See)

ଦେ. ବି—ଗଡ଼ାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Gardanti (See)

ଗଡ଼ାଣିଆ—ଦେ. ଦିଶ—୧ । ନିମ୍ନଗ—1. Sloping

Gardāṇiā ୨ । ନିମ୍ନଗମ୍ଭୀର—2. Gradually descending.

ଗଡ଼ାଣିଆ ୩ । ଡାଲୁ—3. Slanting.

ହାତୁ

ଗଡ଼—ଦ. ବି. (ଗଡ଼ ଧାତୁ = ଶରତ ଦେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଇ)—

Gardi ୧ । ବାଛୁରୀ—1. Calf.

୨ । ଅଳସ ପଶୁ; ମଠୁଆ ବଳଦ—

2. An idle beast; a lazy ox.

୩ । ଅମଣ୍ଡିଆ ବଳଦ—3. An unbroken ox; untrained ox.

୪ । ମୃଗବ୍ରତ—4. A young deer.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ; ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଶଗଡ଼; ବଳଦ ଗାଡ଼ି—

1. Bullock-cart; a vehicle drawn by oxen.

ଭଲ ବାହୁଦ ଗଡ଼ମାଳ ଭର, ଲଦା ବଳଦ କୋହେ ଲେଖା କର ।

ବ୍ରଜନାଥ. ସମ୍ବତରଙ୍ଗ ।

କାଠେମଣ୍ଡି ୨ । ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ କାଠ; ମୁଣ୍ଡି—

2. A log of timber.

୩ । ଘର ଖୁଲର ଲମ୍ବ ପଟ ବା ଅଂଶ; ଗର—

3. One of the long belts of a thatch of a house.

[ଦ୍ର—ଘରର ଖୁଲ ମଥାନ ବା ଭୁଲିଠାରୁ ୨ ଆଡ଼କୁ ଡାଲୁ ହୋଇ ଛୁଆଣି ହୋଇଥାଏ । ଏକ ପାଖର ଉକ୍ତ ଖୁଲକୁ ପଞ୍ଜର ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରଭ ପଞ୍ଜର ଖୁଲରେ ଅନେକ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପଟ ଥାଏ । ଲମ୍ବ ପଟମାନଙ୍କୁ ଗଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ । ଭୁଲ ବା ମଥାନକୁ ଲଗେଥିବା ଗଡ଼ିକୁ 'କାଟଗଡ଼ି' ବା 'କାକଗଡ଼ି' ଓ ଚତୁର୍ପଟରୁ ୧. ଗଡ଼ିକୁ 'କାକଗଡ଼ି' ଓ ଓଲ ଚଳର ସଲ୍ଲ ଗଡ଼ିକୁ 'ମୁଲଗଡ଼ି' ବା 'ମୁଲଗଡ଼ି' ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । ସ୍ରୋତସ୍ଥଳ ନଦୀର ସେହି ଭାଗ ଅଂଶକୁ ଗରାବର

ନିମ୍ନ ଅଂଶକୁ ପାଣି ସ୍ରୋତ ଗଡ଼ି କର ବହେ; ଗର—

4. Shallow part of a river with current from which water flows down.

ଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଡ଼ ଧାତୁ)—

Gardīā ୧ । ଶୁଦ୍ଧ ପୁଷ୍କରିଣୀ—1. Small tank.

ଗେଡେ; ଗାଞ୍ଜ [ଦ୍ର—ଗଡ଼ିଆରେ ହଜାଇ ପୋଷଣରେ ଗୋଟିବା

ତଳାସ ନ୍ୟାୟ, କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପକାଇ ଅନ୍ୟ

ସ୍ଥାନରେ ତଳସ କଲେ ଏ ନ୍ୟାୟର ଉପମା ଦିଆଯାଏ ।]

ଗଡ଼ିଆ, ଗଡ଼େ ୨ । ଗଡ଼ଜାତୀୟ ଲୋକ, ଗଡ଼ୁଆ—

2 Man of the Gurjats.

୩ । (ଦ. ଗଡ଼ି = ମଠୁଆ ବଳଦ)—

ସେହି ବଳଦ ହଳ ବା ଶଗଡ଼ରେ ଯୋଗ ହେଲେ

ଭୂମିରେ ଶୋଇ ପଡ଼େ ଓ ଗଡ଼େ (ଖୁଲେ ନାହିଁ)—

4. A bullock which has the habit of lying down on the ground when yoked to a cart or plough.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି— ବଡ଼ ମାକଡ଼ିଆ—

Big spider.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗଡ଼ଜାତୀୟ, ଗଡ଼ୁଆ—

1 Belonging to the Gurjats.

୨ । ଗଡ଼ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to a fort.

ଗଡ଼ିଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଅବରୂପ)—

Gardīe ଏକଗଡ଼ ମାତ୍ର; ଗଡ଼ି—

One piece or bit only.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି ଓ ବିଶ—ଏକ ଗାଡ଼ି ପରିମିତ—

One cart-load of a thing

ଗଡ଼ିଗଡ଼ିକା ଖେଳ—ଦେ. ବି—ପିଲାମାନଙ୍କର ଭୂମିରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି

Gardigardikā khela ଖେଳିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—

ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ଖେଳ A sort of play in which children go on rolling on the ground.

ଗଡ଼ଧରଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Gardidharāṇī ଶଗଡ଼ ଯିବାର କଟା ରାସ୍ତା—

Cutchā road for carts; cart-road.

ଗଡ଼ିପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଉଚ୍ଚ ଯାଗାରୁ ତଳକୁ ପଡ଼ିଯିବା—

Gardipardibā To roll or fall down from high.

ଗଡ଼ିସିଆମା

ଗିରନା

ଗଡ଼ିବତା—ଦେ. ବି—ସେହି ଫାଳିଆ ବାଉଁଶ ଦିଆଯାଇ ଉପରର ଗଡ଼ିର

Gardibatā ନିମ୍ନଭାଗ ଖୁଲର ଚୁଆ ଆଦି ସଙ୍ଗେ ବକା ହୋଇ

ଲଗି ରହେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଲ୍ଲର ଯାଏ ନାହିଁ; ଗରବତା—

Split bamboo put on the thatch to keep a belt of the thatch tight to the frame.

ଗଡ଼ିବଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଶ—ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—

Gardibardī Troubled.

(ଯଥା—କ୍ଷୁଦ୍ର ହେତୁରୁ ସେ ଲୋକଙ୍କ ବଡ଼ ଗଡ଼ିବଡ଼ି ହେଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦ	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଃ	ଉଃ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱଚ୍ଛା	ଷ	ଯ	ସ	ଶୈ	ଉଃ	ଋ	ନ

ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କି (ସ. ଗଡ଼ି ଧାତୁ; ଗଲ ଧାତୁ)—

Gardibā ୧ । ଲୁଣ୍ଠିତ ହେବା; ଭୂମିରେ ଲେଟିବା—

ଗଡ଼ା 1. To roll or wallow on the ground.

ଭୂମି ସେ ଚାଲି ଗଲେ । ସରଣୀ ପଦ୍ମେ ଗଡ଼ିବା ଜାଣିଲେ ।
ବିଷୟସ୍ଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । (କାଳ) ଅତିବାହିତ ହେବା; ଟିପିଯିବା—

2. To expire (time.)

୩ । ଅତିବାହିତ ହେବା—2. To pass.

ଦିନ ଦିନ ପହର ଗଡ଼ି ଗଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସିବା—

4. To come down or fall down.

ଧନୁ ଗଡ଼ି ରଥରୁ ଗଲେ । ବ୍ୟକାଥ ବଡ଼ସମାପଣ ।

୫ । (ଶଗଡ଼ିତକ ଓ ବଲ୍ ଆଦି) ଭୂମିରେ ଘୂରି ଘୂରି ଗଲେ କରବା—5. To move in a wheeling or rolling manner.

୬ । (ଜଳସ୍ରୋତ) ଉପରୁ ତଳକୁ ବହିବା—

6. To flow down (current).

୭ । (ମନୁଷ୍ୟର ଆଖିରୁ ଲୁହ ଓ ପାଣିରୁ ନାଲର ଧାର) ବହିବା

7. To be shed or to trickle down (said of tear or saliva).

୮ । (ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଭୋକରେ ଶବ ପରି) ଭୂମିରେ ଲେଟିବା ବା ଛଟପଟ ହେବା—8. To starve; to famish

୯ । (ଖାଦ୍ୟ) ଜୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହୋଇ ପେଟରେ ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ହେବା ବା ମଥୁକ ହେବା—9. (undigested food) To roll in the stomach.

୧୦ । ରାଜ ପରି ହେବା—10. To act like a famished person.

୧୧ । (ହାସ୍ତକନ୍ତ) ପକ୍ଷୀ ବା ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରୁ ନିମ୍ନଭୂମିକୁ ବା ଗ୍ରାମକୁ ଆସିବା—

11 (wild animal) To come down from the hill to the forest or the plains.

୧୨ । ଓଢ଼ାଇ ଆସିବା—

12. To descend; to come down.

୧୩ । ଆସିବା—13. To come.

(ଯଥା—ସମାଗତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ଗ୍ରାମର କାହା ଘରକୁ ଆସିଲେ ସମୟରେ ଏହାନକୁ (ଗ୍ରାମର କୋଠଘରକୁ) ଗଡ଼ିଆସନ୍ତି ।)

୧୪ । (ବର୍ତ୍ତୁଳବସ୍ତୁ) ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବା—

14. To roll here and there on the ground.

୧୫ । ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶରୁ ଜଳ ବା ରକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଅଂଶରେ ଆସି ଜମା ହେବା—

15. (blood and lymph) To accumulate in any particular part of the body.

୧୬ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—

16. To come and arrive at a place.

ବିଶାଳ ଗୋପି ବେଳକାଳ ଜାଣି ଗଲେ ଗୋପୀ—ଭଗ ।

୧୭ । (ଗୋଲ ବସ୍ତୁ, ଯଥା—ମନୁଷ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି; ବାଇଜିଫାଣ୍ଡି)

ବହୁ ପରିମାଣରେ ଇତସ୍ତତଃ ପଡ଼ିବା—

17. To lie scattered.

୧୮ । ନିଦ ନ ଲାଗିବାରୁ ଶେଯରେ ପଡ଼ି ଏପଟ ସେପଟ ହେବା;

ଗଡ଼େଇତଡ଼େଇ ହେବା—

18. To roll on the bed sleeplessly.

ଗଡ଼ିଥିଲା ବାଳା ଶୟନେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଏପଟେ ସେପଟେ ରଖି—

ବ୍ୟାକାଥ ସମାପକେଶବ ।

୧୯ । (ତାରଣ) ସ୍ଥଗିତ ହେବା—

19. To be adjourned.

କିଛି ଶରକପତ୍ର ଏଲେ ଭେର ଦିନ ଯାଏ ମାମଲ ତାରଣ

ବଡ଼ ସିବ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ତବ୍ଧ ।

୨୦ । ଗର୍ଭାଧାନ ଯୋଗୁଁ (ମାସ ବା ମାସିକ ରକ୍ତକାଳର)

ସମୟ ଟିପିଯିବା—

20 (the time of monthly course) To be stopped owing to pregnancy

[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ ‘ମାସ ଗଡ଼ିବା’ରେ କେବଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ତାର ମାସ ଗଡ଼ିଲାଣି—ସେ ଗର୍ଭବତୀ ହେଲାଣି ।]

ଗଡ଼ି ମରିବା—ଦେ. କି—ଅନାହାରରେ ମରିବା, ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଛଟପଟ

Gardi maribā ହୋଇ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କରବା—

To die rolling on the ground owing to starvation; to be starved to death.

ଗଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କି. (ଜାହାଜ ଆ ଭାଷା)—

Gardijibā (ଜାହାଜ) କୁଲ ଶୁଭ ଗଭୀର ସମୁଦ୍ରର ସୀମାକୁ ଯିବା—

(a ship) To go to deep waters.

ଆଜି ଭେର ଜାହାଜ ଗଡ଼ି ଯିବାର ଶୁଭ ହୋଇଅଛି—

ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ତବ୍ଧ ।

ଗଡ଼ିଗଡ଼ାଏନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦି—

Gardirāhāen ଗଡ଼ିଧରଣ (ଦେଖ)

Gardidharāṣā (See)

ଗଡ଼ିଶ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଡ଼ିକ)—ଗଡ଼ିଶା (ଦେଖ)

Gardīśa

Gardīśā (See)

ଗଡ଼ିଶା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଡ଼ିକ)—ଶେଉଳ ଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ—

Gardīśā (Opheocephalus Lata) A small round-

ଗଡ଼ି, ଗଡ଼ାହି; shaped fresh-water fish living in

ଗଡ଼ି; ମୋଟାମାଛି muddy water.

ମେଢ଼ି [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପାଣିରେ ଓ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ରହି ପାରନ୍ତି ।

ଶେଉଳ (ବଡ଼), ଶେଉଳକଡ଼ା (ମଧୁର), ଗଡ଼ିଶା (ଶ୍ରେଷ୍ଠ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

୩ । କାର୍ଯ୍ୟଗତ୍ୱାର୍ଥ ଅଲଙ୍କାର ନିର୍ମିତ କରାଇବା—

3. To have a thing prepared.

ସୁଦୂର ଡାକଣ ଦିଗାଅ ବୋଲିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମା ସଜାଇବା—

4. To cause a false case to be got up or fabricated.

ଗଡ଼ାଗଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ନିର୍ମାଣପ୍ରକ୍ରିୟା; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ

Gardhāgardi ନିର୍ମିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାମାନ—

ଗଡ଼ାଗଡ଼ି 1. Building-operations.

ମହାମାହି ୨ । ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଗଢ଼ିବା କର୍ମ—

2. The act of making many thing.

ଗଡ଼ାଭଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ଉପସ୍ଥାପନା ଓ ସହର; ଫ. ଗଠ ଧାତୁ +

Gardhabhangh ରନ୍ତ ଧାତୁ)—

ଝାମ୍ପାଗଡ଼ା ନିର୍ମାଣ ଓ ଧ୍ୱଂସ; ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରଲୟ—

Building and demolishing.

ଗଡ଼ାମୂଳ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗଠନ + ମୂଳ)—

Gardhamūla ୧ । ଅଲଙ୍କାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବଣିଆର ମଜୁର—

ବାନୀ 1. Wages of a goldsmith for making an ornament.

ମହାମାହି

୨ । ବସ୍ତୁ ତିଆରି କରିବାର ମୂଲ୍ୟ—

2. Manufacturing wages.

ଗଡ଼ାଳି—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. ଗଠ ଧାତୁ)—

Gardhali ନିର୍ମାତା; ରଚୟିତା; ସେ ନିର୍ମାଣ କରେ—

ମହାମାହି Builder; maker.

ଗଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫ. ଗଠ ଧାତୁ)—

Gardhibh ୧ । ଗଠନ କରିବା; ନିର୍ମାଣ କରିବା—

ମହାମାହି 1. To build.

ମହାମାହି ୨ । ଅଲଙ୍କାର ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—

2. To mould.

୩ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା—3. To construct.

୪ । ଉପାଦାନ ଓ ଉପକରଣରୁ ଅଭିପ୍ରେତ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରିବା—

4. To build a thing from materials.

୫ । ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମା ସୃଷ୍ଟି କରିବା—

5. To fabricate a case by false evidence.

୬ । ରଚନା କରିବା—6. To compose.

ଗଣ (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । ଫୁଟାଣ କରିବା; ସୁମାର କରିବା—

Gan (root) 1. To number; to enumerate.

୨ । ଗଣିବା—2. To count.

୩ । ମିଶାଇବା—3. To add up; to total.

୪ । ବିବେଚନା କରିବା—4. To take into consideration; to consider.

ଗଣ—ଫ. ବି (ଗଣ ଧାତୁ = ଫୁଟାଣ କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ସଂହତ—

Gana 1 Multitude; collection.

୨ । ପଞ୍ଚା; ଦଳ; ପଲ—2. Hard; troop; group.

୩ । ପାତକ; ଜାତି—3. Caste; tribe.

୪ । ଏକଜାତୀୟ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜାବ—4. Flock.

୫ । ଶ୍ରେଣୀ—5. Class; series.

୬ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନାବିଶେଷ; ହସ୍ତ-୨୭, ରଥ-୨୭, ଅଶ୍ୱ

୮୧, ପଦାତି-୧୩୫ ସମ୍ବଳିତ ସେନା—6. An

army consisting of 27 elephants, 27 cars, 81 horses and 135 foot-soldiers.

କେତେ ଦୁଷ୍ଟ ଅର ଶୁଷ୍ଟ ନଗ ମାର୍ଗ ଲକ୍ଷଣ ସହରେ ସେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବିଦେହଶରଳାସ ।

୭ । ସୁପକ୍ଷ; ସୁଜାତୀୟ ବହୁ—7. Many of one class.

୮ । ଅନୁଚରଙ୍କ ଦଳ—8 A body of followers or attendants.

୯ । ଗଣନା—9. Calculation.

୧୦ । (ଗଣିତ ସଂଖ୍ୟା—

10. (arithmatic) A number.

୧୧ । ଦେବତା ଓ ରାଜାଦିଙ୍କ ଅନୁଚରବର୍ଗ—

11. Retinue of a king or Deity.

୧୨ । ପ୍ରମଥଗଣ; ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚର ସେନାଦଳ, ଶିବଗଣ—

12 The retinue of Lord Siba.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ସେନାପତି ଗଣେଶ ।]

୧୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ବା ପୁଞ୍ଜ—13. Different groups of Sanskrit roots of verbs.

(ଯଥା—ଭାବିଗଣ, ଅଦାବି ଓ ତନାବି ।)

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁମାନଙ୍କର ଅଦର୍ଶ ଧାତୁ ନାମରେ ଗଣମାନଙ୍କର ନାମକରଣ ହୁଏ ।]

୧୪ । ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଠିତ ଦଳ, ସମାଜ ବା ସଭା—

14 A society formed for a particular object; association.

୧୫ । କମ୍ପାନୀ; ସଭା—15 Company.

୧୬ । (ସଙ୍ଗୀତ) ପ୍ରଥମ ସମ ବା ତାଳଠାରୁ କୌଣସି ସ୍ୱରର ମିଶ୍ରଣକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ୱରର ସମଷ୍ଟି—

16. (Music) A cluster of three tones dividing the combination of a Rāga from the 1st Sama.

୧୭ । ଦେବ, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଅସୁର ଏହିପରି ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବା ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ—

17. (astronomy) A series of lunar mansions classed under three heads (Deities, men and demons),

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ନ	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ସ	ହ	ଭ	ଧ	ନ	ତ

୧୮ । ଗଣେଶ—18. An epithet of 'Ganeśa'.

୧୯ । ଗୋକର ପାଦ—19. A foot in prosody.

ଦେ. ବି—ଗଣପତି ଓ ଗଣନାଥ ଆଦିଙ୍କ ଡାକ ନାମ—
A name for calling 'Ganapati' and
Gananātha'.

ଗଣକ—ସ. ବିଶ. (ଗଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Ganaka ୧ । ଯେ ଗଣନା କରେ ବା ସଂଖ୍ୟା ନିରୂପଣ କରେ—
(ଗଣିକା—ଶ୍ରୀ) 1 One who counts; reckoning.

୨ । ବଡ଼ ଧନଦ୍ଵାରା କ୍ରୀତ—

2. Bought for a large sum

୩ । ଅଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଙ୍ଗମ—

3. Versed in mathematics.

(ଗଣକ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି—୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍; ଦୈବଜ୍ଞ—

1. Astrologer.

୨ । ଅଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A mathematician.

୩ । ଅଠଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ରର ସମୂହ—

3. An assemblage of eight stars.

ଗଣକ କାଳଦାସ—ସ. ବି. (ନାମ)—'ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍'ର ନାମକ

Ganaka kālādāsa ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—

Name of an author of an
astrological work.

[ଦ୍ର—ଏ କବି କାଳଦାସ ନୁହନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଶୁଦ୍ଧିଚକ୍ରକା
ନାମକ ଶ୍ରୀଏ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତାଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟ କାଳଦାସ
ଥିଲା ।]

ଗଣକାର—ସ. ବି. (ଗଣ=ସୈନ୍ୟ + କୃ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ସୈନ୍ୟ
Ganakāra ଗଠନ କରେ)—

୧ । ଯେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରେ—1. A classifier.

୨ । ଯେ ସଂଖ୍ୟା ବା ସ୍ଵମାର କରେ—

2. Counter; enumerater.

୩ । ଭୀମସେନଙ୍କ ନାମ—

3. Name of Bhīmasena.

ଗଣଗଣ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ)—

Ganagana ୧ । ମାଛଙ୍କ ଗୁଣ୍ଡୁଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ—

ଶ୍ଵଶ୍ଵଶ୍ଵ 1. Humming or buzzing sound of
flies.

ମିନମିନା; ଗୁଳ୍‌ଗୁଳ୍‌

୨ । କାଶ ଶବ୍ଦ ଯଥାସ୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁନାସିକ ବାକ୍ୟୋ-
ଦାରଣ ଧ୍ଵନି—

2. Buzzing nasal sound or voice due to cough.

ଗଣଗଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ର—ଗଣଗଣୀ (ଦେଖ)

Ganagani (See)

ଗଣଗଣୀ

ଗଣଗଣୀ ମାଛ ବସିଲେ ତହିଁ ବେଦି—ବୃଷ୍ଟି ସ୍ତ୍ର. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଗଣଗଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ର—୧ । ଯେ ଗଣଗଣ କରି କଥା କହେ;

Ganagani ୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁନାସିକ ବାକ୍ୟ ଉଦ୍‌ଗାରଣ—

ଗଣଗଣୀ } ୧ । 1. One who utters nasal or buzzing
ଗଣଗଣେଇ } sound while talking.

ଶ୍ଵଶ୍ଵଶ୍ଵ ୨ । ଚିଡ଼ଲ; ଗାଉଁଗାଉଁଅ—

ଗୁଳ୍‌ଗୁଳ୍‌ 2. Growling or grumbling (person).

ଭନଭନେଇ ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛ—

ମିନମିନାମଛଡ଼ A kind of buzzing flea; the blue-
bottle.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ବସନ୍ତି । ଏ ସାଧାରଣ ମାଛ

ଅପେକ୍ଷା ଅକାରରେ ବଡ଼ ଓ ସ୍ଵଥୁଲ । ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଲ ।

ଏମାନେ ମଲାଦରେ ବସି ମଲାଦରୁ ଦୂଷିତ କାଟାଣୁ ଆଣି ଖାଦ୍ୟ

ଦ୍ରବ୍ୟରେ ସଂକ୍ରମିତ କରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଦୂଷିତ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯୋଗୁଁ

ଅନେକ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକାମୀ (ଓଲଟିଆ ଆଦି)ର କାଟାଣୁ

ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ରୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।]

ଗଣଗଣୀ ମାଛ—ଦେ. ବି—ଗଣଗଣୀ (ଦେଖ)

Ganagani māchhi Ganagani (See)

ଗଣଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ. ବି—ପରିବାରର ସମସ୍ତେ—

Ganagoshti Whole family; each member of a

ଶୁଷ୍ଟିପରିବାର family considered together.

ଗଣଚକ୍ର—ସ. ବି—ସାଧୁ ବା ଧର୍ମୀୟା ବହୁଲେକ ଏକତ୍ର ବା ଗୋଷ୍ଠୀରେ

Ganachakra ବସି କରିବା ପଡ଼କ୍ରିୟୋତ୍ତମ—

Dinner eaten in community by a party
of virtuous or pious men.

ଗଣଛନ୍ଦଃ—ସ. ବି—ବୃତ୍ତ (ଦେଖ)

Ganachhandah Brutti (See)

ଗଣତ୍କାର—ଦେ. ବି—ଗଣକ (ଦେଖ)

Ganatkāra Ganaka (See)

ଗଣତକାବି

ଗଣକ

ଗଣତନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. (ଗଣ + ତନ୍ତ୍ର)—

Ganatantra ୧ । ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର-ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ; ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର—

1. Democracy.

୨ । ଯେଉଁ ଶାସନପ୍ରଣାଳୀରେ ଏକ ଦଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ

ରାଜ୍ୟଶାସନର ଭାର ଥାଏ—2. Oligarchy.

ଗଣତନ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବିଶ. (ଗଣତନ୍ତ୍ର + ଇନ୍. ୧ମା. ୧କ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି

Ganatantri ଗଣତନ୍ତ୍ର-ଶାସନପ୍ରଣାଳୀର ପକ୍ଷପାଳ—One who

is an advocate of the democratic

system of administration.

ଗଣତା—ସ. ବି. (ଗଣ + ତା)—

Ganata ୧ । ପକ୍ଷପାତ —1. Partiality; party-spirit.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ୫୭୦ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଇତିର କପସର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ସଥା—
'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଇ' ଶୋଭିବ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବ ।

୨ । ଶ୍ରେଣୀବନ୍ଧନ—2. Classification.

୩ । ସମୂହକା—3. Gathering together; conglomeration.

୪ । ମେଳ—4. Collusion; combination.

୫ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତି—5. Collection.

୬ । ବହୁ ଲୋକ ମିଳି ବାନ୍ଧିଥିବା ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠୀ—
6. A Cabal.

୭ । ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର—7. Mathematics.

ଗଣିତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗଣନ)—୧ । ସଂଖ୍ୟା—

Ganati 1 Number.

ଅଂଗିତି; ଗଂଗିତି; ଗଂଗିତି ୨ । ସଂଖ୍ୟା କରିବା, ସୁମାର
ଗିନିତି 2. Counting, numbering.

୩ । ଗଣନା—3. Calculation.

ଅଥ ସ୍ୱରୂପା ବୃତ୍ତା, ଗଣିତରେ ଶବ୍ଦେ ସାତ ନିରୁପାଦ—
ସଂକରମୋହନ, ଗନ୍ଧର୍ବ ।

ଦେ. ବିଶ୍ୱ. (ସଂ. ଗଣିତ)—ଗଣିତ—Counted.

ବହୁବ୍ରୁଚ୍ଚ ଅଂଶରେ ଗଣିତ—ବୃଷ୍ଟିବିହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ଭୋଗ ।

ଗଣିତଥ—ସଂ. ବିଶ୍ୱ—ଦଳ ଗଠନ କରିଥିବା—

Ganatitha Forming a troop and collection.

ଗଣିତରେ—ଦେ. ବି. ବିଶ୍ୱ—ଗଣନାରେ; ସଂଖ୍ୟାରେ—

Ganature In number.

ଅଂଗିତିରେ ପରସ୍ପର ସେ ଏକା ଗଣିତରେ
ଗିନିତିରେ ବସିଲେ ଶବ୍ଦ କରି ଯମକ ବସିଲେ—ବୃଷ୍ଟିବିହ ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ

ଗଣିତ—ଦେ. ବି. (ଗଣ + ଭବ. ଭୂ)—ଗଣିତା (ଦେଖ)

Ganatwa Ganatā (See)

ଗଣିତା—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁରୁକଠାରୁ ବହୁ ଶିଷ୍ୟଙ୍କର ଏକ ସମୂହରେ
Ganadikshā ମହାବ୍ରହ୍ମଣ—

1. Simultaneous initiation of a number of persons.

୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକସଙ୍ଗେ କରାଯିବା ପୌରୋହିତ୍ୟ—
2. Performance of religious rites as priest for a number of persons.

ଗଣଦେବ—ସଂ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଗଣନାଥ; ଗଣେଶ—

Ganadeba 1. Ganesa.

୨ । (ମ. ପ. ଲେ.) ଗଣ ବା ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିବା ଏକାଧିକ
ଦେବ—ଗଣଦେବତା (ଦେଖ)

2. Ganadebatā (See)

ଗଣଦେବତା—ସଂ. ବି. (ଗଣ + ଦେବତା)—

Ganadebatā ଯେଉଁ ଦେବତାମାନେ ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଅଂଶ—
Some Deities worshipped and represented in certain groups.

୩ । ଗଣଦେବତାଙ୍କ ଗଣର ସଂଖ୍ୟା ୧୫; ଯଥା—ଅଦିତ୍ୟଗଣ—
୧୫, ବସୁ—୮, ଦୁର୍ବିତ—୩୭, ଅଭିଷେକ—

—୨୪, ବାତ—୪୯, ମାହାବ୍ରାହ୍ମଣ—୨୨୦, ସାଧ—୧୨

ରୁଦ୍ର—୧୧ ।]

ଗଣଦେବୀ—ସଂ. ବି—ପାର୍ବତୀଙ୍କ ଅନୁଚର ଦେବୀମାନେ—

Ganadebī The female retinue or attendants of Pārbatī.

ଗଣଦେବୀ ନାମର ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ଭକ୍ତ, ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ଗଣଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଗଣ + ଦ୍ରବ୍ୟ)—

Ganadrabya ୧ । ବହୁ ପ୍ରକାରର ବସ୍ତୁ—

1. A variety of articles.

୨ । ସାଧାରଣଙ୍କ ଅଧିକାରରେ ଥିବା ବସ୍ତୁ; ଉତ୍ତମାଲ ଧନ—

2. Public property; common fund.

ଗଣଧର—ସଂ. ବି. (ଗଣ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Ganadhara ୧ । ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. The head of a class.

୨ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ—2. School-master.

୩ । ଜୈନାଗୁରୁଙ୍କ ବିଶେଷ—

3. A class of Jaina-preceptors.

ଗଣନ—ସଂ. ବି. (ଗଣ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—

Ganana ଗଣନା (ଦେଖ)

Ganana (See)

ଗଣନପତି—ସଂ. ବି—୧ । ଅଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—

Gananapati 1. A mathematician.

୨ । ଗଣେଶ—2. Lord Ganesa.

ଗଣନ ମହାମାତ୍ର—ସଂ. ବି—ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଥବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ—

Ganana mahāmātra Finance-Minister.

ଗଣନା—ସଂ. ବି. (ଗଣ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Ganana ୧ । ଗଣିତ; ସୁମାର—1. Calculation.

୨ । ସଂଖ୍ୟା କରିବା—

2. Counting; reckoning; calculating.

୩ । ଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—3. Paying regard.

୪ । (ଗଣିତ) ଯୋଗ କରିବା—4. Adding together.

୫ । ଅବଧାରଣ—5. (Arithmetic) Ascertainment.

୬ । ବିଚାରକରଣ—

6. Consideration; thinking.

୭ । ହିସାବ—7. Account

୮ । ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି ଓ ଶୁଭଶୁଭ ଫଳ ନିରୂପଣ—

8. Ascertaining the result of the positions of planets.

୯ । ଉଲ୍ଲେଖ—9 Enumeration.

୧୦ । ସଂଖ୍ୟା—10. Number.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦଶନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସୂକ୍ଷ୍ମବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ

ଗଣନାଥ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗଣନାଥ)—

Gaṇanātha ୧ । ଗଣେଶ, ମହାଦେବଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର; ପ୍ରମଥ ଗଣର ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. Gaṇeśa, the commander of Śiba's hosts.

୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba.

୩ । ବୃହସ୍ପତି—3. A name of Bruhaspati.

୪ । ଇନ୍ଦ୍ର—4. A name of Indra.

୫ । ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କର୍ତ୍ତା ବା ସ୍ୱାମୀ ବା ନାୟକ—5. Master; headman; leader.

୬ । ଦଳପତି—6 Leader of a class.

୭ । ସେନାପତି—

7. Commander or general of an army

ସେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାହାକୁ ନ ଦେଖି ଗଣନାଥ

ଭକ୍ତରେ ଦେବସେନା ପତି ସୂକ୍ଷ୍ମପଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକର ନାମ—Name given to males

ଗଣନାୟକ—ସ. ବି.—୧ । ଜନନାୟକ ବା ନେତା—

Gaṇanāyaka 1. A leader of people; popular leader.

୨ । ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

2. Gaṇanātha (See)

୩ । ଶିବ—3. Śiba. (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)

ଗଣନାୟିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—

Gaṇanāyikā An epithet of Durgā.

ଗଣନାର୍ହ—ସ. ବିଶ. (ଗଣନ + ଅର୍ହ)—ଗଣନାଯୋଗ୍ୟ—

Gaṇanārha Countable; fit to be counted.

ଗଣନୀୟ—ସ. ବିଶ. (ଗଣ୍ ଥାତୁ + କର୍ମ. ଅମ୍ଭାସୁ)—

Gaṇanīya ୧ । ଗଣନାର ଯୋଗ୍ୟ; ହିସାବୀ—

1. Fit to be counted; numerable.

୨ । ଯାହା ଗଣନାଯୋଗ୍ୟ ପାରେ—2. Calculable.

୩ । ଗ୍ରାହ୍ୟ—3. Worthy to be reckoned; acceptable.

୪ । ଯାହାକୁ ଶ୍ରେଣୀଭିତ୍ତିରେ କରାଯାଇ ପାରେ—

4. Fit to be classified.

୫ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ—5. Worthy of being mentioned.

ଗଣନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗଣନ)—ଗଣତି (ଦେଖ)

Gaṇanti Gaṇati (See)

ଗଣପ—ସ. ବି. (ଗଣ + ପା ଥାତୁ = ରକ୍ଷା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gaṇapa ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

Gaṇanātha (See)

ଗଣପତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗଣ + ପତି)—ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

Gaṇapati Gaṇanātha (See)

ଗଣପତି ଭୂଷଣ—ଦେ. ବି. — ଗଣେଶଚତୁର୍ଥୀଦିନ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର

Gaṇapati utsava ଭୂଷଣ—A festival of the

Marhattas on the Gaṇeśa-chaturthī day.

[ଦ୍ର—ପୁନାରେ ମହାସମାରୋହରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସହିତ ଏହା ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।]

ଗଣପର୍ବତ—ସ. ବି. (ମ. ପ ଲୋ; ଗଣ + ପର୍ବତ)—ଶିବାନୁଚର ଓ ଯକ୍ଷ

Gaṇaparbata କନ୍ଦରଗଣ ଯେଉଁ ପର୍ବତରେ ବାସ କରନ୍ତି; କୈଳାସ ପର୍ବତ—The mountain Kailāśa

(inhabited by Śiba's hosts).

ଗଣପୁର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗଣ + ପୁର)—

Gaṇapūra ଦଳ ବା ଜାତିର ନାୟକ—

Leader of a class or tribe.

ଗଣବତୀ—ସ. ବି. (ନାମ)—ଧନନ୍ତର ଦିବୋଦାସଙ୍କ ମାତା—

Gaṇabati Name of the mother of Dhanwantari Dibandhāsa.

ଗଣଭର୍ତ୍ତା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗଣ + ଭର୍ତ୍ତା. ୧ମା. ୧ବ.)—

Gaṇabharttā ୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba.

୨ । ଗଣେଶ—2. Deity Gaṇeśa.

୩ । ଦଳପତି—3. Leader of a class.

ଗଣଭୂଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗଣ + ଭୂଷଣ)—ସିନ୍ଦୂର—

Gaṇabhushaṇa Red lead; vermillion.

ଗଣଭୋଜନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗଣ + ଭୋଜନ)—୧ । ଜାତିଅଣ

Gaṇabhajana ଭୋଜ—1. Caste-dinner.

୨ । ସଂକ୍ରିୟାଭୋଜନ; ବହୁଲୋକ ଏକସମୟରେ ଓ ଏକ-ସ୍ଥାନରେ ବସି ଖାଇବା—2. Picnic; a dinner participated by many persons.

୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କର ଏକ ରୂପେଇରେ ପାକ ଓ ଭୋଜନ—3. Common messing.

ଗଣରାଜ୍ୟ—ସ. ବି.—୧ । (ନାମ) ଦାସିଶାତ୍ୟର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—

Gaṇarājya 1. Name of a kingdom in the Deccan.

୨ । ପ୍ରଜାପ୍ରତିନିଧି ଶାସକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—

2. A country ruled by a representative of the people

ଗଣରାତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ରାତ୍ରି + ଗଣ)—କିଶାସମୂହ; ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ରାତ୍ରି—

Gaṇarātrī Many nights in succession, a series of nights.

ଗଣଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି.—ଗଣେଶ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gaṇaśa (etc) Gaṇeśa etc (See)

ଗଣଶଃ—ସ. ବି. ବିଶ. (ଗଣ + ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥରେ. ଶଷ୍ଠ)—୧ । ବହୁଶଃ—

Gaṇaśah 1. Group by group.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଚିତ୍ତରେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତରେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣରେ ଚିତ୍ତର କପଟତା ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଟିବେ, 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଦଳଦଳ ହୋଇ; ଘନଘନ; ଦଳେଦଳେ—

2. In crowds; in herds; in troops.

୩ । ଶ୍ରେଣୀଶ୍ରେଣୀ ହୋଇ—3. In classes.

ଗଣଶକ୍ତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଗଣ+ଶକ୍ତି)—

Gaṇaśakti ଜନଶକ୍ତି; ଜନସଫର ଶକ୍ତି—

Power of the people.

ଗଣହାସକ—ସ. ବି—ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—

Gaṇahāsaka A species of perfume.

ଗଣା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣନ) —୧ । ଗଣନ—1. Counting.

Gaṇā ୨ । ସଂଖ୍ୟା କରବା—2. Reckoning.

ଞ୍ଜନା, ଞ୍ଜନତି; ଗଣତି ୩ । ଗଣତି; ସୁମାର—3. Enumeration.

ଗିନନା; ଗିନତି ଏଣୁ କର ଶିଷ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର କରୁଥିବ ଗଣା ।

ସ୍ତ୍ରୀ, ଶ୍ରୀଗୁରୁଗଣିଗା ।

ଦେ. ବିଶ—ଗଣତି ହୋଇଥିବା; ସଂଖ୍ୟା କରାଯାଇ ଥିବା—

Counted; reckoned.

ଗଣାକରା—ଦେ. କି. (ଗଣିବା କି ଯୁଗ୍ମ ପ୍ରେରଣାର୍ଥ ରୂପ)—

Gaṇākara ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସୁମାର କରାଯିବା—

ଞ୍ଜନାନ 1. To get something counted or

ଗିନିବାନା; ଗିନିନା calculated by another.

ଚନ୍ଦ୍ରମା । ପ୍ରତ୍ୟୁଷ୍ଟ ଗଣାକର । ଗଣ. ପ୍ରେମସ୍ଥାନାୟ ।

୨ । ରାଜକୋଷାଧିକ୍ଷକ ନିକଟରେ ରାଜସ୍ୱାଦି ନେଇ ଦାଖଲ

କରବା—2 To pay revenue to the

Government treasury.

(ଯଥା—ହିନ୍ଦୁ ଶୁଭପୁର ଶାସନ ମକଦ୍ଦମ ନଗଦ ଗଣାକର—

କା. ୮୫/୪୫—ତାଳପତ୍ର ଲେଖାଳଙ୍କ ଦ୍ରଷ୍ଟାନ୍ତର ଆଦର୍ଶ ।)

ଗଣାକ୍ରାନ୍ତ—ସ. ବିଶ. (୩ୟା ଚତୁ; ଗଣ+ଆକ୍ରାନ୍ତ)—ଦଳଭୁକ୍ତ—

Gaṇākṛānta Included in groups; formed into herds.

ଗଣାଗ୍ରଣୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଗଣା ୨ମୀ ଚତୁ; ଗଣ+ଅଗ୍ରଣୀ)—

Gaṇāgrāṇī ୧ । ଗଣନାସୂକ—1. Leader.

୨ । ଗଣେଶ—2. God Gaṇeśa.

୩ । ମହାଦେବ—3. Śiva.

ଗଣାଚଳ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ. ଶିବଗଣମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷିତ ଅଚଳ)—

Gaṇāchala କୈଳାସ ପର୍ବତ—A name of the Kailāsa mountains.

ଗଣାଧିପ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗଣ+ଅଧିପ)—ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

Gaṇādhipa Gaṇanātha (See)

ଗଣାଧିପତି—ସ. ବି.—ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

Gaṇādhipati Gaṇanātha (See)

ଗଣାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବି.—ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

Gaṇādhyakṣa Gaṇanātha (See)

ଗଣାନ୍—ସ. ବି.—(ମ. ପ. ଲେ; ଗଣର ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ; ଗଣ+

Gaṇānna ଅନ୍ୟ)—୧ । ବହୁସ୍ୱାମିକ ଅନ୍ୟ, ଅନେକ ପ୍ରଭୁଙ୍କ

ଦ୍ୱାତର ଦାନା—1. Food dispensed by many masters.

୨ । ଅନେକ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଶୁକର—

2. Service under joint masters.

୩ । ସାଧାରଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ—3. Food

intended for distribution amongst the public.

୪ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥେରେରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ—

4. Food prepared together for many; a mess.

ଗଣାପୁଞ୍ଜ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞ ଧାତୁ)—୧ । ଶୁଭକର୍ମ ନିମନ୍ତେ

Gaṇāpuchhā ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଲଗ୍ନ ଅଦି ବୁଝିବା—

ଫିକ୍ସୁଜୀମିନାନ 1. Foretelling or calculating of the future by astrology.

୨ । ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ କୋଣ୍ଡା ଗଣନା—

2. Casting of the horoscopes of the bride and bridegroom-elect.

ଗଣାପୋଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.—(ସ. ଗଣ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞ ଧାତୁ)—

Gaṇāpochhā ଗଣାପୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)

Gaṇāpuchhā (See)

ଗଣାବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣନା+ବିଦ୍ୟା)—୧ । ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର—

Gaṇābidyā 1. Mathematics.

୨ । ଗଣନା କରବାର ବିଦ୍ୟା—

2. The art of calculation.

ରତ୍ନପର୍ବ ବୋଲିଲେ ଗଣାବିଦ୍ୟା ଭୁଲେ,

ଅକ୍ଷବଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଅଛି ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗଣାଯିବା—ଦେ. କି.—(ଗଣିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ)—ଗଣିତ ହେବା—

Gaṇājība To be counted.

ଞ୍ଜନାସାଞ୍ଜନା

ଗଣାଜାନା

ଗଣାହେବା—ଦେ. କି. (ଗଣିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ)—ଗଣାଯିବା (ଦେଖ)

Gaṇāheba Gaṇājība (See)

ଗଣି—ସ. ବିଶ.—(ଗଣ+ର)—ଗଣନା କରୁଥିବା—

Gaṇi Counting

ବି. ସୂ.—୧ । ବେଦବେଦାଙ୍ଗପାରଗ ବ୍ୟକ୍ତି—1. One

versed in the scriptures and auxiliary sciences (Apte).

୨ । ଚର୍ଚ୍ଚ—2. Argument.

ଦେ. ବି.—(ସ. ଗଣେଶ) ଗଣେଶ ନାମର ସମ୍ପୃକ୍ତ ସବୋଧନ

Name by which a person named Gaṇeśa is called in endearment.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଗଣିତ—ଦେ. ବି (ସ. ଗଣେଶ)—୧ । ଗଣେଶ ନାମର ଅନାଦରପୂର୍ବକ
Gañānī gṛaṇa—1. Name by which a person
ଗଣାହି named Gaṇeśa is called in familiarity or
contempt.

୨ । ଗଣିତ ତୋଡ଼ି (ଦେଖ)

2. Gaṇāntordī (See)

ଗଣିତ ଚଉକ—ଦେ. ବି.—ଗଙ୍ଗେଇ ୧ (ଦେଖ)

Gañānī chardher

Gaṇgerī 1 (See)

ଗଣିତ ତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଗଣିତ ତୋଡ଼ି (ଦେଖ)

Gañānturdī

Gañāntordī (See)

ଗଣିତ ତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଙ୍ଗାଟେପ୍ପ)—ତୋଡ଼ିକାତାୟ ସ୍ତୁତ୍ୱ

Gañāntordī କାତାୟୁକ୍ତ ମାଛବିଶେଷ—A small slender
ମାଛଦାତା fish; Belone Gaučila

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୩/୧୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ବଡ଼ନ୍ତି, ଥଣ୍ଡା ଲମ୍ବ
ଓ ମୁହଁ ଗୋଜିଆ । ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ମାଛ ଖାଇଲେ
ରକ୍ତରେ ପିଲଙ୍କର ସେସରେ ମୁଣ୍ଡବା ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଗଣିତାର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. — (ସ. ଗଣିକାରିକା; ଭୂଲ. ବ.

Gañārī ଗଣିତାର)—ଗଣିକାରିକା (ଦେଖ)

Gaṇikārikā (See)

ଗଣିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—(ଗଣ=ସଂଖ୍ୟା + ଇକ + ଶ୍ରୀ. ଅ; ଭର୍ତ୍ତୃରୂପରେ

Gaṇikā ସାହାର ଗଣ ବା ବହୁଲୋକ ଅଛନ୍ତି)—୧ । ବେଶ୍ୟା,
ବାରମାସ—1 Prostitute; harlot;

courtesan.

୨ । ଦ୍ଵିପଦ—2. She-elephant.

୩ । ଜୁଇଁମୁଲ; ଜୁଇଁ ଲତା—3 A kind of single-
petalled and slender jasmine.

ବନ୍ଧୁ ବନାରେ ସୁମନରେ ଦୃଷ୍ଟ ଗଣିକାପତ୍ନୀ ବିବାହ ।

ଭଞ୍ଜ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରବିଳାସ ।

ଗଣିକାରିକା—ସ. ବି. (ଗଣି=ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ଅ;

Gañikārikā ଅମରଚୈକା; ଏହାର ତାଳ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଶବ୍ଦ ହୁଏ)—

ଅଗ୍ନିମନ୍ତ; ଅଗବଥୁ ଗଛ (ଦେଖ)

An ever green plant; Premna Integrifolia.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହାର ଶୁଖିଲା ତାଳ ଦୁଇଖଣ୍ଡକୁ ଘର୍ଷଣ
କରି ନିଆଁ ବାହାର କରାଯାଉଥିଲା । ଏହାର ପତ୍ର ମୟାକାର,
ଫୁଲ ଶ୍ଵେତ, ଅର୍ପିତ, ବର୍ଷାକାଳରେ ଫୁଟେ, ଛେ ଚିର ହରିତ,
କାଠ ଓ ପତ୍ର ଉଷ୍ଣସ୍ପର୍ଶକ । ଲୋକେ କହନ୍ତି ଦେହରେ ଅଗାଧାତ
ଫଳ ଗଲେ ଏ ଗଛ ପାଖକୁ ଯାଇ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗାତ ବସି ତାକୁ
କୁଣ୍ଡାଇଲେ ଅଗାଧାତ ଫୁଲ କମିଯାଏ । ତାଳ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଶବ୍ଦ
ହୁଏ ।]

ଗଣିତ—ସ. ବିଶ. (ଗଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—

Gaṇita ୧ । ଯାହା ଗଣିତ ହୋଇଅଛି—

1. Counted; reckoned; calculated.

୨ । ସଂଖ୍ୟାତ—2. Enumerated

ସ. ବି—୧ । ଗଣନାବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର; ଅଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ର—

1. Arithmetic; mathematics.

[ଦ୍ର—ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—ଗଣିତଗଣିତ
ବା ଅବ୍ୟକ୍ତ ଗଣିତ—Algebra, ପାଞ୍ଚଗଣିତ ବା ବ୍ୟକ୍ତଗଣିତ—
Arithmetic, ରେଖା ଗଣିତ—Mensuration.]

୨ । ପରମାଣବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—

2. The science of measurement.

୩ । (ଗଣ୍ ଧାତୁ + ଭବ. ତ) ଗଣନା; ସଂଖ୍ୟାନ; ସୁମାର—

3. Calculation.

୪ । (ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର) ଓଡ଼ାଙ୍କ—

4 (mathematics) A sum of progression.

୫ । ଗଣିତବିଷୟକ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ସମସ୍ୟା—

5. A mathematical sum or problem.

ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—ସ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରାବଳୀ ଗଣିତ; ଗଣନ

Gaṇita jyotisha

କରିବାର ବିଦ୍ୟା—Astronomy.

(ଫଳତ ଜ୍ୟୋତିଷ—ବିପରୀତ)

ଗଣିତଜ୍ଞ—ସ. ବିଶ. ପୂ. (ଗଣିତ + ଜ୍ଞା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gaṇitajña ଅଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶୀ—

Mathematician; versed in mathematics.

ଗଣିତା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣିତ)—ସୁମାର; ଗଣିତ—

Gaṇitā

Calculation.

ଶୁଦ୍ଧି

ବାହୁଁ କେତେ ଛତ୍ର ଏହା ଗଣିତା ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗିନତି ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗଣାହେବା; ଗଣିତ—

1. Counted.

ତୁ ଏବେ ରହ ମୋ ବଚନେ

ଅର୍ଜୁ ଗଣିତା ସାତ ଟଙ୍କେ—କରୁଥା. ଭଗବତ ।

୨ । ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit

ଏ ହାରକୁ ଏମାନେ ଗଣିତା ନୁହନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗଣିତ—ଦେ. ବି—ଗଣିତ (ଦେଖ)

Gaṇiti

Gaṇati (See)

ଗଣିତା—ସ. ବିଶ. ପୂ. (ଗଣିତ + କରବା ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା.

Gaṇitā

୧ବ.)—

(ଗଣିତଜ୍ଞ—ଶ୍ରୀ) ୧ । ଗଣନାକାର—1. Calculating.

୨ । ଗଣିତଜ୍ଞ—2. Mathematician.

୩ । ଦୈବଜ୍ଞ—

3. Versed in the art of foretelling.

ଗଣିତଦେବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ଧନ ଆଦି ଗଣନା କରି ଦେବା—

Gaṇidevā

1. To pay a sum to another by counting
it up.

ଗିନିହନା

୨ । ଗଣନା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରିବା—

2. To end or complete a reckoning.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଏକ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ସା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ; ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୁ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଦଧି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବବ୍’ ଦେଖିବେ, ‘ଅବ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖେ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନଗଦ ଧନର ଅଧିକାରୀ ହେବା—

3. (figurative) To be master of cash.

(ଯଥା—ଅମୁକ ଲୋକ ନଗଦ ଟ ୫୦୦୦୦ ଗଣି ଦେବ ।)

୪ । ନଗଦ ଧନ ଦେବା—4. To pay in cash.

ଗଣନେବା—ଦେ. କି—ପଦାର୍ଥ ବା ଧନକୁ ଗଣନା କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Ganinebha ଠାରୁ ବୁଝି ନେବା—

ଅନ୍ୟେକିଣ୍ଡା To take money or things from another
ଗିନିଲେନା by counting.

ଗଣିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗଣ୍ ଧାତୁ)—

Ganibha ୧ । ସମାନ୍ତ କରିବା; ସଂଖ୍ୟା କରିବା—

ଜ୍ଞାନା 1. To count; to enumerate.

ଗିନିନା ୨ । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଗଣନା କରି ପ୍ରଦାନ କରିବା—

2. To pay by counting one by one.

ଭେଟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରଥମା ନୁପ ଶ୍ରେଣୀ

ଭେଟ ସୁଧିରକ୍ଷିତା ହେଲେ ଗଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପାତ୍ର, ସଭା ।

୩ । ତୁଳନା କରିବା—3. To compare.

୪ । ବିଚାର କରିବା—4 To consider; to deem.

କମଳାକଣ୍ଠ କମଳ ଗଣେ ମେଦିକାକୁ ଯଥା—

ଭକ୍ତ, କୋଟପ୍ରଭାସୁଦେବ ।

୫ । ଅବକଳନା କରିବା—5. To ascertain.

୬ । (ପ୍ରମାଦ) ଆଶଙ୍କା କରିବା—

6. To apprehend or fear.

ଅଭିଜ୍ଞ ଗଣିବନ ଗଣିଲେ ପ୍ରମାଦ—ସଧାକାଥ, ବେଣିସହାର ।

୭ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—7. To aim.

୮ । ମାନିବା; ଆଦର କରିବା—8. To regard.

ଅହାର ବହାର ନିପ୍ରାବେଶ ବସ ହେଉ ତାକୁ ମୁଁ ନ ଗଣେ—

ବସୁଧାୟକ, ସଙ୍ଗୀତ ବଳ୍ଲଭା ।

୯ । ନଗଦ ଧନ ଦେବା—9 To pay cash.

୧୦ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ) ଲେଖା କରିବା; ସମାନ କରିବା—

10. To count or deem as.

ହେମନ୍ତକାଳେ ସେବେ ପୋଷାକରେ ପାଣି

ଥାଏ ବଡ଼ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯାଗ ଫଳେ ଗଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପାତ୍ର ଅନୁଶାସନ ।

୧୧ । ଗଣନାପୂର୍ବକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା—

11. To ascertain by calculation.

ଅଗ୍ନିମେଧ କରିବାକୁ ଶୁଦ୍ଧକର ଗଣ ।

ବ୍ୟାକାଞ୍ଚ ବଦନ୍ତସମ୍ପାଦକ ।

୧୨ । ସମ୍ମାନ କରିବା—

12. To show respect or regard.

ସେ ଦକ୍ଷ ସ୍ତବେ ଶୁଣିବ

ତାକୁ ନ ଗଣିଲେ ଶୁଣିବ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

୧୩ । ସ୍ମରଣ କରିବା—1. To remember

ହୋଇ ତୋ ଚରଣ ଧାରି ଶୁଭସୁର ନିଜ-ଭାଗ୍ୟ ଗଣି ଗଣି ।

ଭବାନୀ ଗୀତ ଲହରୀ ।

ଗଣୀ—ସ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ (ଗଣ+ଇନ୍; ୧ମ ୧ବ)—

Ganī

ଯାହାର ଦଳ ବା ପଲ ଥାଏ—

Having or owning a flock.

ସ. ବି. ପୁଂ—ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପଢାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକ,

(ଗଣିନୀ—ଶ୍ରୀ)

ସ୍କୁଲ ମାଷ୍ଟର—

A class-teacher; a school-master

ଗଣୀଭୂତ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (ଗଣ+ଅଭୂତ ତତ୍ତ୍ୱାବେ (ଚ୍ୟ) ଭୁ+ଭୂତ)—

Ganibhūta

ଦଳଭୁକ୍ତ, କୌଣସି ଗଣରେ ସ୍ଥିତ; ଗଣାକାନ୍ତ—

Included in or belonging to a party or class.

ଗଣୀୟ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (ଗଣ+ଇୟ)—ଗଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Ganīya

Relating to a Gana or 'class'.

ଗଣେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଣିଆ ତୋଡ଼ି ମାଛର ଛୁଆ; ଯୁଦ୍ଧ ଗଣିଆ

Ganeai

ତୋଡ଼ି—

1. The fry or Ganibha tordi fish.

୨ । ଏକ ଜାତିର ମାଛରକ୍ଷା ଗଣେଇ—

2. A kind of King-fisher.

ଗଣେଇ ତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଗଣିଆ ତୋଡ଼ି (ଦେଖ)

Ganeai tordi

Ganibha tordi (See)

ଗଣେୟ—ସ. ବି. (ଗଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ ନିପାତନ)—

Ganeyya

ଗଣନାୟ (ଦେଖ)

Gananiya (See)

ଗଣେରୁ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗଣ=ସଂଖ୍ୟା+ଇର ଧାତୁ=ସିଦ୍ଧା+କର୍ତ୍ତୃ. ଭ)—

Ganeru

୧ । ବେଶ୍ୟା—1 Prostitute, harlot.

୨ । ହସ୍ତିନୀ—2. A female elephant.

୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା କନିଅର ଗଛ—

3. Bastard oleander.

ଗଣେରୁକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗଣେରୁ+କ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Ganeruka

୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Procureess.

୨ । କୁଟୁମ୍ବିନୀ—2. Pandereess.

୩ । ନିଷ୍ଠୁରତ୍ୱା ଶ୍ରୀ—3. Adulteress.

୪ । ଦାସୀ—

4. Female servant; maid servant.

ଗଣେଶ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚତ୍, ଗଣ=ବିଦ୍ୱାକାୟ ସମୂହ+ଇଶ)—

Ganesha

୧ । ଗଣନାଥ—1 God Ganesha.

[ଦ୍ର—ଏ ମହାଦେବ ଓ ପାଦାଙ୍ଗାର କଳିଷ୍ଠ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର । ମତାନ୍ତରରେ ପାଦାଙ୍ଗଙ୍କ ଦେହର ମଳ ତମରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ ଓ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୱାଦନାଶକ ଅଟନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଏହାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଆବାହନପୂର୍ବକ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଏହାଙ୍କର ଗଜମସ୍ତକ, ଏକଦନ୍ତ, ଅନ୍ତର ପେଟ ଓ ସାପ ପରିତା । ଏହାଙ୍କର ବାହନ ମୂଷା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଶ	ଜ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ	ଶ	ଜ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ନ

ଏ ଜାତିରେ ଗୋଟିଏ ଲଜ୍ଜା ଧରି ଥାଆନ୍ତି । ପରଶୁରାମଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଏହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ହାତଦାନୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ମହାଦେବ ଏକ ଅସୁରକୁ ବଧ କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଏ ପାଦାଙ୍ଗୁଳୀରୁ ଜାତ ହେଲେ ଓ ପାଦାଙ୍ଗୁଳୀ ଏହାଙ୍କୁ ହାର ଜଗାଇଥିଲେ । ମହାଦେବ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା ବେଳେ ଏ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ପିତା ବୋଲି ଚିହ୍ନି ନ ପାରି ବାଟେ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ ଓ ମହାଦେବ ଏହାଙ୍କ ଶିର ଛେଦନ କରି ଉତ୍ତରକୁ ଯାଇ ପାଦାଙ୍ଗୁଳୀରୁ ଏହାଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇ, ଫେରି ଆସି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ମୁଣ୍ଡଟି ନାହିଁ, ଗଣ୍ଡିଟି ପଡ଼ିଅଛି । ମହାଦେବ ମୁଣ୍ଡ ଖୋଜି ନ ପାଇ ଉତ୍ତରକୁ ମୁଣ୍ଡ କରି ଶୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ହାତର ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟି ଆଣି ଏହାଙ୍କ ଗଣ୍ଡିରେ ଯୋଡ଼ି ଦେଇ ଏହାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ଏହାଙ୍କର ହାତମୁଣ୍ଡ ହେଲା । ଏ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରମଥ ଗଣର ସେନାପତି । କଥିତ ଅଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ଏହାଙ୍କୁ ବ୍ୟାସୋକ୍ତ ମହାଭାରତର ଲେଖକରୂପେ ନିୟୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ, ରକ୍ତ ପୁଷ୍ପରେ ଏହାଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ; ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ଦିନ ଗଣେଶଙ୍କର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପୂଜା ହୁଏ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ—ଗଣନାଥ, ଗଣପତି, ଗଣାଗ୍ରଣୀ, ଗଣାଧିପ; ଗଣାଧିପତି, ଗଣେଶ୍ବର, ଗଣେଶାନ, ଗଣନାୟକ, ଏକଦନ୍ତ, ଏକଦଂଷ୍ଟ୍ର, ଗଜାସ୍ୟ, ଗଜବଦନ, ବିଦ୍ଭାବଜ, ବିନାୟକ, ହସ୍ତଗ୍ରୀବ, ଦ୍ବୈପାତୁର, ଲମ୍ବୋଦର, ହେରମ୍ଭ, ଗଜାନନ, ବିଦ୍ଭେଷ, ପରଶୁପାଣି, ଆଶ୍ଟାଙ୍ଗ, ଶୂର୍ପକର୍ଣ୍ଣ ।]

୨ । (ନାମ) 'ଜାତକାଳକାର' ନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—2. Name of the author of a Sanscrit astrological treatise.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାପ୍ରୀ ନଦୀର ଶରବତ୍ସୀ ସୂର୍ଯ୍ୟପୁର ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ଗଣେଶ ଚଉଠୀ—ଦେ. ବି—ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ (ଦେଖ)

Ganeśa chauthī Ganeśa chaturthī (See)

ଗଣେଶ ଚଉଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି—ଗଣେଶ ଚଉଠୀ ଶଶାଙ୍କ (ଦେଖ)

Ganeśa chauthī chandra Ganeśa chauthī śaśāṅka (See)

ଗଣେଶ ଚଉଠୀ ଶଶାଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ରାତ୍ରେ Ganeśa chauthī śaśāṅka ଉଦ୍ଭିତ ଚନ୍ଦ୍ର—

1. The moon appearing in the night of 'Ganeśa-chaturthī.'

୨ । (ଉକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ଜଟିଳ ଥିବାର ଲକ୍ଷଣାର୍ଥକୁ) ଅଦର୍ଶ୍ୟସ୍ତୁ ପଦାର୍ଥ—

2. Anything which should not be seen.

ବଦନ ପର ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ଗଣେଶ ଚଉଠୀ ଶଶାଙ୍କ—,
ଉପତ—ପେମପଞ୍ଚାମୁତ ।

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମସ୍ପର୍ଶବଚନ ଅନୁସାରେ ନାରାୟଣ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ଗଣେଶଚତୁର୍ଥୀ ରାତ୍ରିରେ ଚନ୍ଦ୍ରକରଣରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ସେ ରାତ୍ରିରେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦର୍ଶନ କଲେ ଉକ୍ତ ଅଭିଷିକ୍ତ ଦର୍ଶନକାରୀଙ୍କୁ ଉପରେ ପଡ଼େ । ଗଣେଶଚତୁର୍ଥୀ ରାତ୍ରିରେ ଉଦ୍ଭିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ଓ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଜଟିଳ । ଦୈବୀଦ୍ ଦର୍ଶନ କଲେ ପୁଅ ବା ଉତ୍ତର ମୁଖ ହୋଇ ଧାନ୍ତେୟିକା ବାକ୍ୟ 'ସିଂହଃ ପ୍ରସେନମବଧୀତ୍, ସିଂହୋ ଜାମ୍ବବତା ହତଃ । ସୁକୁମାରକ ମାରୋଦାସ୍ତବ ହ୍ୟେଷ ସ୍ୟମନ୍ତକଃ' ବାକ୍ୟ ପାଠ କଲେ ଓ ସ୍ୟମନ୍ତକ ଉପାଖ୍ୟାନ ଶୁଣିଲେ ଦୋଷ କ୍ଷୟ ହୁଏ ।

ଖଡ଼ିଗହ୍ନ. ନୂତନ ପଞ୍ଜିକା. ଇଥ୍ୟାଦିତତ୍ତ୍ୱ ।]

ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ—ଦେ. ବି—ରାତ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ—

Ganeśa chaturthī The fourth day of the bright fort night of the month of Bhādra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଗଣନାଥଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ଗଣେଶପେଟ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ତର ପେଟ—

Ganeśapeṭa Pot-belly.

ଗଣେଶପେଟା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ—ଅନ୍ତରପେଟା, ଡୋଲୁଆ—

Ganeśapeṭā Pot-bellied.

ଗଣେଶପେଟିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ—ଗଣେଶପେଟା (ଦେଖ)

Ganeśapeṭiā Ganeśapeṭā (See)

ଗଣେଶବାହନ—ଦେ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଣେଶ+ବାହନ)—ମୂଷା—

Ganeśabāhāna Mouse.

ଗଣେଶବିଭୂତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭକ୍ତକବି ଭୂପତି ଭଞ୍ଜଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ Ganeśabibhūti ପୁରାତନ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Name of an oriya poem by Bhūpati Bhaṅja.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗଣେଶ ଏକ ଶିବଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଛଳରେ ବୌଦ୍ଧ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର, ଅବନା ଆଦି ମନ୍ତ୍ର, ବାୟୁ ସାଧନା ଏବଂ ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନ ଜାତିର ପ୍ରତିପତ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଗଣେଶ୍ବର—ଦେ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଣ+ଶ୍ବର)—

Ganeśwara ଗଣନାଥ (ଦେଖ)

Gaṇaśwara (See)

ଗଣୋତ୍ସାହ—ଦେ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଣ+ଉତ୍ସାହ, ଦଳରେ ମିଶିଲେ Gaṇotsāha ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ବଢେ)—

ଗଣ୍ଡା ନାମକ ପଶୁ—Rhinosceros.

ଗଣ୍ଡୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗୁଣ୍ଡୁରୁ (ଦେଖ)

Gaṇḍura Gaṇḍuru (See)

ଗଣ୍ଡୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଞ୍ଚନ (ଦେଖ)

Gaṇḍuriā Kaṅgana (See)

ଗଣ୍ଡୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥି)—ଗଣ୍ଡିଲ (ଦେଖ)

Gaṇḍula Gaṇḍilā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ (ତେ ୧ ଚକ୍ର) ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କା ୨ ଚକ୍ରରେ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ଷ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ଷ' ଦେଖିବେ ।

ଗଣ୍ଡିଆ ଦେବା—ପ୍ରାଚୀନ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଅଦୃଷ୍ଟରଜ୍ଞା କନ୍ୟାକୁ
Ganṭhiā debā ଶାଶୁଘରକୁ ପଠାଇବା ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଭାବ
ପଠାଇବା—To send presents with an
unmatured girl on the occasion of her
going to her husband's house.

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଗଣ୍ଡିଆ (ଦେଶ)

Ganṭhiā Ganṭhiā (See)

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଗଣ୍ଡିଆ (ଦେଶ)

Ganṭhiā Ganṭhiā (See)

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଯୋଡ଼ିବା, ଦୁଇଟି ସଦାର୍ଥ ଗଣ୍ଡି ପକାଇ
Ganṭhiā ବାନ୍ଧିବା—Joining of two things with a knot.

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. କି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଗଣ୍ଡିଆ (ଦେଶ)

Ganṭhiā Ganṭhiā (See)

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—୧ । ବନ୍ଧନ; ଗ୍ରନ୍ଥ—1. Knot.

Ganṭhi ୨ । କେଶ; ଦଉଡ଼ି ବା ଲୁଗାଆଦିକୁ ମଣ୍ଡିଆକାରରେ
ଗାଈଁ, ଗାଁ; ଗାଁ ଉଡ଼ି ବାନ୍ଧିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—

ଗାଁ 2. Mode of tying up hair; rope or
cloth into coils

କର କରୁଣା ବୋଲି ସେତେ ଗୁଡ଼ି ରହିଲେ ତୋ ଗୁମାସ୍ତା
ଗଣ୍ଡିଆ ନ ପଡ଼ିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଟଙ୍କା ସୁନାଆଦିର ଗୁଳୁଳା ବା ପୋଟିଲା—

3. A package of money or valuables.

ବୋଲିବ ଏଥୁ ଯାହା ବାନ୍ଧି ଗଣ୍ଡି କର ତାହା । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୪ । ସଞ୍ଜୁଆଦିର ଗୋଲକାର ମୁଣ୍ଡା—

4 Knob of a stick.

୫ । ଆଖି, ବାଉଁଶଆଦିର ଦୂର ପଦମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ—

5. A mode.

୬ । ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ଦୂର ଶକ୍ତି ଅସ୍ଥିର ଯୋଡ଼ିପୁଲ ବା ସଜ—

6. A bone-joint; ligament.

୭ । ଚର୍ଚ୍ଚଣୀୟ ବିଷୟ; ମର୍ମ କଥା—

7. Chief or debatable point.

୮ । ସାରକଥା—8. Purport.

୯ । ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ଓ ପ୍ରଶ୍ନ—9. Knotty question;
dilemma; intricate or complicated
matter.

କବି ଗଣ୍ଡି ବାନ୍ଧି ଆଉ ସାହା
ମର୍ମ ପଣ୍ଡିତ 'ହେ' ନ ବୁଝି କହନ୍ତି ତାହା । ପ୍ରାଚୀ ରଘୁସମ୍ଭବ ।

୧୦ । ଜଟିଳତା—10. Intricacy; complication.

୧୧ । ଆମବାତ; ବାତରୋଗବିଶେଷ—

11. Rheumatism.

୧୨ । ନାଲି ବନ୍ଧାବାର ଶ୍ରେଣି ବନ୍ଧ—

12. A dam across a channel.

୧୩ । ବକ୍ରତା—13. A knuckle; bend.

୧୪ । ଗଛ ବା କାଠ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥିୟୁକ୍ତ ଅଂଶ—

14. Tangled or knotted part of a tree
or wood.

୧୫ । ପିତା ବା ରଜ୍ଜୁଆଦିର କିନା ଆଶ୍ରୟରେ କେଶ ଗୁଞ୍ଜର
ଏକଦି କନ୍ୟାସର ପ୍ରଣାଳୀବିଶେଷ ବା ଜୁଡ଼ା—

15. Mode of tying the hair into a knot
or chignon.

୧୬ । ଶ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ପିତା ଶାଶୁର ଶେଷଭାଗରେ ପଡ଼ିଥିବା
ଗ୍ରନ୍ଥି ବା ଗୁଡ଼ି—16 The end of a woman's
cloth tied into a knot.

୧୭ । ବଳାଗଣ୍ଡି—17. Ankle-joint.

ଚଳନ୍ତ ଗଣ୍ଡି ସର ସୁଖ

ପାଦ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କାଶ । ପ୍ରାଚୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଜଟିଳ—1 Intricated; complicated.

୨ । ଗଣ୍ଡିୟୁକ୍ତ—2. Knotty.

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥପଣି ଶବ୍ଦ)—

Ganṭhiā ସୁଗନ୍ଧ ଓଷଧି ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

ସ. ଗ୍ରନ୍ଥକ; କାକପୁଷ୍ପ; A sweet scented medicine

ଗୁଞ୍ଜକ ମାଳପୁଷ୍ପ; ସୁଗନ୍ଧ ଦେ. ବି—ବେଣିଆ ବତା—

ଶ୍ରୋଣେୟକ; ଗ୍ରନ୍ଥିପଣି

ତୈଳପଣିକ ବର୍ଦ୍ଧିଶିଖ ଉପକ୍ରମ ହୋଇଛନ୍ତି ଗଣ୍ଡିଆ ବତା ।

ଶୁକ୍ରଜ୍ୱର

ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମକରୁପଣଗୀତା ।

ମୈଟେନା

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟମାକାର ବୃକ୍ଷ, ଏଥିର ତାଳ ପତଳା,

ମଟିବନ

ଏଥିର ପତ୍ରରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗଣ୍ଡି ଭଳି

ମ. ଗଠୋନା

ଅବୁ ଥାଏ; ଫୁଲ ମାଳବର୍ଣ୍ଣ; ଏଥିର କଢ଼ି

ଔଷଧରେ ଲାଗେ, ଏହା କଫ, ବାୟୁ, ବିଷ, ଶ୍ଳାସ,

କଣ୍ଡୁ ଓ ଦୌର୍ବଳ୍ୟନାଶକ; ଏଥିର ଲେପ

ଦେହରେ ଦେଲେ କାଢ଼ି ଗୁଣ୍ଡିଆ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥିଲ)—

Ganṭhiā ୧ । ଗ୍ରନ୍ଥିଲ, ଗଣ୍ଡିୟୁକ୍ତ—

ମୈଟେ

1. Knotty; nodular.

ମଣିଆ

ମୂଳ ଘଷା ଗଣ୍ଡିଆ ସାନ ସାନ ସର ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୨ । କୃପଣ—2. Miserly; niggardly.

ତାହା କାହାର ମାଉସ ? ଗଣ୍ଡିଆ କାହାର ଘର ?—ପ୍ରବଚନ ।

୩ । କୃଚ୍ଛଳ—3. Crooked.

୪ । ଗ୍ରନ୍ଥି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4 Relating to a joint.

୫ । ଜଟିଳ—

5. Tangled; intricate; complicated.

୬ । ଚତୁର; ଜଟିଳ ବିଷୟ ବୁଝିବାରେ ପାର—

6. Expert in unravelling tangled
questions.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଅକ୍ଷ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ	

ଆମ ମରଣ ବନ୍ଦୁକୁ, ଗଣ୍ଡିଆପଣ ଦେଖାଉଛୁ ।

ଭୁବନ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁଦ ।

ଦେ. ବି—୧ । ହାତ ଭିଆର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ଦୁକ—

1 A kind of small hand-made gun.

[ଦ୍ଵ—ଏହା ମାଙ୍କଡ଼କୁ ଡରାଇ ଚଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଯାହା ଦଳ ମଧ୍ୟ ଏହି ବନ୍ଦୁକ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

୨ । କାନର ନୋଲବିଶେଷ; ଯା ଲୋକମାନଙ୍କର କଣ୍ଠିଳକାର-
ବିଶେଷ (ନୋଲ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଡି ଭଳି ଆଉ
ବାହାର କର ଏ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ)—

2. An earring with a knot at the bottom.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହାତ ଗୋଡ଼ ଆଦରେ ହେବା ଚଣ୍ଡି-
Corns; calluse.

ଗଣ୍ଡିଆଇବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଗଣ୍ଡିଆଇବା (ଦେଖ)

Ganṭhiāibā Gaiṇṭhiāibā (See)

ଗଣ୍ଡିଆବାତ—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡିବାତ (ଦେଖ)

Ganṭhiābāta Ganṭhiābāta (See)

ଗଣ୍ଡିଆଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—

Ganṭhiāla ୧ । ଗଣ୍ଡିଆଳ—1 Marriage-knot.

ଗାଁଟିହଡ଼ା ବାହାରେ ଗଣ୍ଡିଆଳ ଅଳଙ୍କାର ହୋଇ

ଗଣ୍ଡିଆଳ ବସ୍ତ୍ରବେଶ ରଖାଉଥିବା କିମ୍ବା ଶାଢ଼ୀ ପାଇ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକୋଷ ।

୨ । ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥ ପଡ଼ିଥିବା ବୈବାହିକ ବସ୍ତ୍ର—

2 The nuptial cloths of the bride and
bridegroom tied together at one end by
a knot.

ଦେ. ବିଶ—ଗଣ୍ଡିପୁଣ୍ଡି—Knotty.

ଗଣ୍ଡିକଟା—ଦେ. ବି—ସେହି ଚୋର କୌଶଳରେ ଲୁଗାର ଗଣ୍ଡି କାଟି

Ganṭhikāṭā ଚୋର କରେ—Pic-pocket.

ଗାଁଟିକାଟା, ଗାଁଟିକାଟା

ଗଣ୍ଡିକାଟା, ଗିରହକଟ

ଗଣ୍ଡିକରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଣ୍ଡି ଧନ ପରି ଚିନ୍ତା କରିବା—

Ganṭhikaribā 1. To think (some thing) to be

ଗାଁଟିକବା very dear

ଗାଁଟିକବା ମନ କୁପଣରୁ ସେଇ ଚିନ୍ତା ରଚନା

ଗଣ୍ଡି କରି ଥୋଇ ଅଛୁ ବର କି ସଦନ ।

ଭଞ୍ଜ. କୋଷ୍ଠସୁଦ୍ଧାଶବ୍ଦକୋଷ ।

୨ । କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥାକୁ ଅତି ବଡ଼ ଆକାରରେ ପରିଣତ
କରି ଏକ ଜିଦ୍ ଧରିବା—2. To persist in magni-
fying a trifle into a big matter; to raise
a tempest over a teapot.

(ଯଥା—ଏଇ କଥାକୁ ଏଡ଼େ 'ଗଣ୍ଡି କଲେ' ଚଳିବ ?)

ଗଣ୍ଡିକେଶରୀ ଶିମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବା—

Ganṭhikesārī śimba A kind of bean.

ଗଣ୍ଡିଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥସମୃଦ୍ଧ—

Ganṭhigāṇṭhiā 1. Full of many knots.

ଗାଁଟିଗାଁଟିଆ ୨ । ଅତି କୃପଣ—2. Very miserly, stingy.

ଗଣ୍ଡିଗଣ୍ଡିଆ ଆବୁଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଅତି କୃପଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Ganṭhigāṇṭhiā ābū Closefisted; stingy.

ଗଣ୍ଡିହୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) (ସ. ଗଣ୍ଡହୁଡ଼ା)—

Ganṭhihūḍā ଗଣ୍ଡହୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Ganḍadūrbā (See)

ଗଣ୍ଡିହେବା—ଦେ. କି—ଗଣ୍ଡି ପକାଇବା (ଦେଖ)

Ganṭhihebā Ganṭhi pakāibā (See)

ଗାଁଟିଦେଝା

ଗାଁଟିଦେନା

ଗଣ୍ଡିଧନ—ଦେ. ବି (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ+ଧନ)—୧ । ଲୁଗାରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଇ

Ganṭhidhana ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଧନ—

1. Property kept tied in a knot of cloth.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦରର ପାତ୍ର—

2. Object of one's fondest regard.

ଆରେ ଗଣ୍ଡିଧନ, ଗୁଣବତ୍ତା ମୁଁ ଗୁରବ ନବସନ—ବନସ୍ତ୍ରୀ, ବରଦା ।

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର ଓ ସତ୍ତ୍ଵରେ ସାଜିବା ହେବା ପଦାର୍ଥ—

3. Most valuable and carefully preserved
treasure; a thing which has been very
carefully stored.

ଗଣ୍ଡିଧନ ଭୋର ସ୍ଵେଦ—ବନସ୍ତ୍ରୀ, ବନୋଇବନ୍ତ ।

ଗଣ୍ଡିଧର—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡିବାତ (ଦେଖ)

Ganṭhidharā Ganṭhiābāta (See)

ଗଣ୍ଡିଧର ବାତ—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡିବାତ (ଦେଖ)

Ganṭhidharā bāta Ganṭhiābāta (See)

ଗଣ୍ଡିଧରିବା—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡିବାତ (ଦେଖ)

Ganṭhidharibā Ganṭhiābāta (See)

ଗଣ୍ଡିପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥ ନ ଫିଟିବା—

Ganṭhiparḍibā 1. A knot being drawn tight;

ଗାଁଟିପଡ଼ା the tightening of a knot.

ଗାଁଟିପଡ଼ିବା ଛଦେ ଛଦେ ପଡ଼ି, ଗଣ୍ଡ ପାରିବର ଶୁଷ୍କ ବଜ୍ରମୟ ଗଣ୍ଡି—

ସଂକୀର୍ତ୍ତ, ସଂକୀର୍ତ୍ତ ।

୨ । ଚାପୁ ପୁରା ଆଦି ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଗୁଡ଼ି ହୋଇଯିବା—

2. Becoming tangled.

୩ । ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—

3. The state of dilemma; complication.

ଗଣ୍ଡିପକାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିବା—

Ganṭhipakāibā 1. To tie into a knot.

ଗାଁଟିଦେଝା ବସ୍ତ୍ରର ଗୋଡ଼ାବାର ଗଣ୍ଡି ପକାଇ କଳେ ବଢ଼ିକରି ବସନ—

ଗାଁଟିଦେନା ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

ମାଧ୍ୟାହ୍ନ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଥକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଲେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବ୍ୟାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାନ୍ଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାନ୍ଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ରୁଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ରୁଥ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଖୋଜିବେ ।

୨ । କୋମଳ ଲମ୍ବ ବସ୍ତୁକୁ ଦୋଢ଼ିବା କର ବାନ୍ଧିବା—

2. To tie up a pliable and long thing by doubling it.

୩ । ଦୁଇ ଲମ୍ବ ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ସୂତା; ଦଉଡ଼ି; ଲୁଗା)ର ଅଗ୍ର ଏକାଠେଇଁ କରି ପରସ୍ପର ସହିତ ବାନ୍ଧିବା—

3 To tie the ends of two long things into each other.

୪ । କେଶରେ ଗୁନ୍ଥି ବନ୍ଧାଣ କରବା—

4. To tie the hair of the head into a knot.

ଗଣ୍ଡି ଫେରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)କି—ମେଳ ବାନ୍ଧିବା ଭୁଦେଶ୍ୟରେ
Ganṭhi pherāibā ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ପ୍ରଜାକୁ ମତାଇବା ପାଇଁ

ମେଳ ବାନ୍ଧିବାପୂର୍ବକ ଘାସର ଗଣ୍ଡିକୁ ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ ପଠାଇବା—To transmit a knotted grass from village to village as a hint to the people to start a rebellion.

ଗଣ୍ଡିବନ୍ଧିଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସିଲେଇ । (ଏ ସିଲେଇରେ
Ganṭhibandhi ସେଉଁଠାରେ ପ୍ରଥମେ ତଳକୁ ଛୁଟି ଗଲା ଅନ୍ୟ

ଗଣ୍ଡିବନ୍ଧିଆ ଗ୍ରାମରେ ଛୁଟି ଫୁଟାଇବାକୁ ହୁଏ ପୁଣି ସେହି ଗ୍ରାମ ପାଖକୁ ଛୁଟି ଫେରାଇ ଆଣି ସେଇଠାକୁ ହୁଏ । ଏ ସିଲେଇରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସରଏ ସୂତା ଦେଖାଯାଏ, ତଳପାଖେ ଦୁଇ ସର ସୂତା ଦେଖାଯାଏ)—A kind of stitching.

ଗଣ୍ଡିବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ସରାଣି ନାଳରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବନ୍ଧ—

Ganṭhibandha A small dam put across
ଗାନ୍ଧିବନ୍ଧ channals.

ସ୍ୱଳ୍ପ ଲମ୍ବର ଗଣ୍ଡିବନ୍ଧ, ପତ୍ତର ଗାସୁଣୀର ବନ୍ଧ ।

ପ୍ରାଚୀ. ନରୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଗଣ୍ଡିବଳା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଗୋଡ଼ର ବଳା ଗଣ୍ଡି ଉପରେ

Ganṭhibālā ଲଗାଇବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାର—

A kind of silver anklet worn over the ankle

ଗଣ୍ଡିବାତ—ଦେ. ବି—ଅମ ବାତ ରୋଗ (ସେହି ରୋଗରେ ହାତ

Ganṭhibāta ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଡି ଦରଜ ହୁଏ)—

ଗୈର୍ବାତ Rheumatism.

ଗଣ୍ଡିଆ

ଗଣ୍ଡିମୁଠି—ଦେ. ବି—୧ । ଗଣ୍ଡି; ଦଉଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଡି—

Ganṭhimuṭhi 1. Knot of a string.

ଗଣ୍ଡିମୁଠି ଦେଖିବ ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା । ପ୍ରାଚୀ. ଶଶିସେନା ।

୨ । ହାତର ମୁଠା—2. Clenched fist.

ଗଣ୍ଡି ନାହିଁ, ମୁଠି ନାହିଁ, ଗଣ୍ଡିମୁଠି ଅଛି । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବିଜୟ ।

ଗଣ୍ଡିଚିରା—ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ଆଦରର ଧନ—
Ganṭhirā 1. One's dearly loved thing.

ଗଣ୍ଡିଚିରା, ଗଣ୍ଡିଚିରା କଣ୍ଠି, ଗଣ୍ଡିଚିରା ମନ କୁପଣର ।

୨ । ରତ୍ନଗଣ୍ଡି (ଦେଖ)

2. Ratnaganṭhi (See)

ଗଣ୍ଡିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଥି)—ଗଣ୍ଡିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Ganṭhirā (etc) Ganṭhirā etc (See)

ଗଣ୍ଡିର ଲୁଗାକୁ ଅଥେ ମେଲି ଦେଇ ଗଣ୍ଡିର ଶାଢ଼ୀରେ ବେକରଇ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଦେଇ ଚାଲି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା—ପକାଇମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗଣ୍ଡିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଥି)—ଗଣ୍ଡିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Ganṭhiri (etc) Ganṭhirā etc (See)

ବାହୁ କିଛି ନ ମିଳଇ ଗଣ୍ଡିର ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ । ଉଦାହ. ଗାନ୍ଧିବନ୍ଧ ।

ଗଣ୍ଡିଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଥିଲ)—୧ । ଗୁନ୍ଥି ଯୁକ୍ତ—

Ganṭhila 1. Knotted.

ଗୌଁ ୨ । ବହୁଗୁନ୍ଥିଯୁକ୍ତ—

ଗଣ୍ଡିଲ 2. Knotty; full of many knots.

ଗୋପାସାକୁ ଦୋକାନ ଚାଲି ଗଣ୍ଡିଲ କଳା କନା ପରି ଗାମୁଛା ଶୁଣିବ ମୁଣ୍ଡରେ ପକାଇ ଦୋକାନ ଟୋକାଇ କାନ୍ଧରେ ହାତରେ କିଛିଟା ଧରି ଦୋକାନକୁ ଆସିଲା ।

ପକାଇମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗଣ୍ଡିଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଥି; ଏହା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିବାରୁ)—

Ganṭhila ୧ । ଲୁଗାରେ ଗୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ବୋକର; ଗଣ୍ଡିର;

ଗାଁଟିବା ବୋହ—1. Package; luggage; bundle.

ଗଣ୍ଡି; ଗଣ୍ଡି ୨ । ଗୁଡ଼ିଏ ଲୁଗା ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବୋହ—

2. A bale of clothes.

୩ । ଧୋବା ବା ଲୁଗା ବେପାରୀମାନେ ଲୁଗାର ଯେଉଁ ବଡ଼

ଗଣ୍ଡିର ବହୁଳ—3. Pedlars' or washermans' pack of clothes.

ଗଣ୍ଡିଲୁହା—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଲୁଗାପଟାର ଗଣ୍ଡିଲକୁ ବହିବା

Ganṭhiluhā ଅନୁଚର—1. A servant who carries

the master's luggage; a bag-bearer.

୨ । ଗଧପରି ଭାର ବହିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A man who carries another's burden.

ଗଣ୍ଡିଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡିଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Ganṭhili (etc) Ganṭhirā etc (See)

ଗଣ୍ଡି (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମୁହଁର ଏକ ପାଖରେ ହେବା—

Ganḍ (root) 1. To be on one side of the face.

୨ । ଶରଳ ହେବା—2. To ooze; to trickle.

ଗଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଗଣ୍ଡ ଧାତୁ=ମୁହଁର ଏକପାଖରେ ହେବା + କଣ୍ଠି. ଅ)—

Ganḍa ୧ । କପୋଳ; ଗାଲ; ମୁଖର ଗୋଟିଏ ପାଖ—

1. Cheek; side of the face.

୨ । ଗଜମୁଖ; ହାତୀକପୋଳ ବା ଗାଲ—

2 The cheek or temple of the elephant.

୩ । ଘୋଡ଼ାର ଗଣ୍ଡ ଦେଶର ସାଜ; ଅଳ୍ପ ଚୁଷଣ—

3 An ornament for the cheek of a horse.

୪ । ଗଣ୍ଡା ଜନ୍ତୁ—4. Rhinoceros.

୫ । ଶର; ଯୋଦ୍ଧା—5. A hero; warrior.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ୍

୬ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—6. A mark; spot

୭ । ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମରେ ବସାଯାଇଥିବା ଗୋବ—

7. A stud or button fixed on a harness.

୮ । ଉଣ୍ଡି—8. Knob; knuckle.

୯ । ମୂତ୍ରାଶୟ—9 The bladder.

୧୦ । ଗଲଗଣ୍ଡ—10. Goitre

୧୧ । ବୁଣ—11. Boil; pimple

୧୨ । ଗ୍ଳାନ୍ଧ; ଦେହର ସ୍ଥଳରେ ଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥି—12. Gland.

୧୩ । ଗଣ୍ଡି; ଯୋଡ଼ିକା—13 Knot; joint.

୧୪ । ଆବୁ—14. Tumour.

୧୫ । ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍; ପାଣିଫୋଟକା—15 A bubble

୧୬ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତି ୨୭ଟି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରେ ୧୦ମ ଯୋଗ
(ଏହା ମନ୍ତ୍ର ଅଟେ)—16. The 10th of the 27
combinations in Hindu astrology.

୧୭ । ଗଣ୍ଡଦୋଷ (ଦେଖ)

17. Gandadosha (See)

ଦେ. ଇ—୧ । ଗଞ୍ଜର ଜଳଥିବା ସ୍ଥାନ—

1. Place of deep water.

ସ୍ୱପ୍ନୋକ୍ତି ଗଣ୍ଡ ଗଜେ ଶୈଳ ବୁଝେ । ଗ୍ରନ୍ଥାନ୍ତ. ନନ୍ଦବେଶ୍ୟ ।

୨ । ଖାଲୁଆ ସ୍ଥାନ; ଛିଦ୍ର—2 Cleft.

ଜଳ ଗଣ୍ଡ ଯାର ଗଞ୍ଜର ନଦର

ପର୍ଣ୍ଣପତ୍ର ପର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡଳରେ ଭାସିବ । ଗ୍ରନ୍ଥାନ୍ତ. ଚିଲିକା ।

୩ । ମୂର୍ଖ; ନିବୋଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Fool.

୪ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ବଡ଼ ଫଳରେ ପରିଣତ ହେବା ଭଲ ପଣସ
କଠା—4. Small fruits of jack which in
time develop into big fruits.

[ଦ୍ର—ପଣସ କଣି ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ବଉଳ ଓ ଗଣ୍ଡ;
ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣସରେ ପରିଣତ ହୁଏ
ତାହାକୁ ଗଣ୍ଡ କହନ୍ତି ଓ ଯେ କଣି ଅବସ୍ଥାରେ ଝଡ଼ିପଡ଼େ ତାହାକୁ
ବଉଳ କହନ୍ତି ।]

* । ଗୋଟିଏ ଗଛର ଶାଖାକୁ ନୂଆଇଁ ମାଟିରେ ପୋତି ସେ
ଶାଖାରେ ନୂତନ ଢେର ଲଗି ଗଲେ ତାକୁ ଅସଲ ଗଛ
ଦେହରୁ କାଟି ନୂତନ ଗଛ ଜନ୍ମାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ—

5. Mode of grafting trees.

୬ । କଲମ ହୋଇଥିବା ଗଛ—6. A graft.

ଦେ. ଇଶ—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief

୨ । ବଡ଼—2. Big; large.

୩ । ଗଞ୍ଜର ଜଳସ୍ଥଳ—

3. With deep water; unfathomable.

୪ । ଖାଲୁଆ—4. Deep; low.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର)— ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—

A high class of Non-Ariyans in Bastar
and Sambalpur.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର, ଯଥା—୧—ଉଚ୍ଚତର ବା
ରାଜଗଣ୍ଡ । ୨—ନିମ୍ନତର ବା ଧୂରଗଣ୍ଡ (ସ. ଧୂର=ଭର) ।
ଗଣ୍ଡ ଜାତିର କଥିତ ଭାଷାକୁ ଗଣ୍ଡି ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ଆପଣାକୁ
'କୋଇ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ଗଣ୍ଡମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ସେମାନଙ୍କ
ବାସ ସ୍ଥାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା କହିବାକୁ ଅନୁକରଣ
କଲେଣି । ଓଡ଼ିଶା ଗଜଜାତର ଗଣ୍ଡମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ
କଥାକାର୍ତ୍ତ୍ତ କରୁଅଛନ୍ତି । ବସ୍ତରରେ ପ୍ରାୟ ୮୦୦୦୦ ଗଣ୍ଡ ଅଛନ୍ତି ।
ଏମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ ବା ମାଡ଼ିଆ କହନ୍ତି । ଏମାନେ ଗଣ୍ଡି ଭାଷାର
'ମାଡ଼ିଆ' ନାମକ ଶାଖା 'ପରଜା' ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏ
ଭାଷା ଲିଖିତ ଭାଷା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ପାଠ୍ୟମାନେ ଏ ଭାଷାରେ
ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରରେ ବାଲବଲର ଢଙ୍ଗମା କରାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

ଗଣ୍ଡକ—ସ. ଇ. (ଗଣ୍ଡ + ଶାପ୍ତେ. କ)—

Gandaka ୧ । ଗଣ୍ଡା ଜନ୍ତୁ—1. Rhinoceros.

୨ । ବିଚ୍ଛେଦ—2 Disjunction; separation.

୩ । ଚାରି କଡ଼ା କଉଡ଼ି—

3. Four bits of cowries.

୪ । ଗଣ୍ଡା; ୪ ସଂଖ୍ୟା—

4. A unit of 4; the number four.

* । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ; ମନ୍ଦା—5. Mark; spot.

୬ । ବନ୍ଧୁ; ଅନ୍ତରାୟ—

6. Obstacle; impediment.

୭ । ଗଣ୍ଡି—7. Joint; knot.

୮ । ବଣ—8. Boil.

୯ । ଆବୁ—9. Tumour.

୧୦ । ୪ଟି କରି ଗଣିବା ଗୁଣ—

10. A mode of reckoning by a group
of four.

୧୧ । ଫଳତ ଜ୍ୟୋତିଷ—11. Astrology.

ଗଣ୍ଡକା—ସ. ଇ. (ଗଣ୍ଡକ + ଆ)—

Gandakā ୧ । ପେଣ୍ଡୁ; ଗୋଲକ—1. Ball

୨ । ଗୋଟାଳ; ସ୍ତଳା—2. Lump.

ଗଣ୍ଡକା—ସ. ଇ. ଶ୍ରୀ (ଗଣ୍ଡକ + ଶ୍ରୀ ଇ)—

Gandakī ୧ । ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ ଗଙ୍ଗାର ଉପନଦୀବିଶେଷ—

1. A tributary of the river Ganges.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ଶାଳଗ୍ରାମ ଦେଶ ମଧ୍ୟଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଉ
ଥିବାରୁ ଏ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ମିଳୁଥିବା ସ୍ୱପ୍ନ ଶିଳା ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ
ଶାଳଗ୍ରାମଶିଳା ବୋଲାଯାଏ । ନେପାଳ ସ୍ଥଳରେ ମୁକ୍ତିନାଥ ଭୂପରେ
ଏ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥଳ । ପାଟନାର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଏ ନଦୀ ଗଙ୍ଗା
ନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜିତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରବଂ ଏବାଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚଣା କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଗଣ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚଣା ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଓ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଓ' ଶୋଭିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଶୋଭିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ମାତ୍ର ଗଣ୍ୟ ଜନ୍ମ—

2. A female rhinoceros.

ଗଣ୍ୟପୁତ୍ର—ସ. ବି—ଗଣ୍ୟକାଶିକା (ଦେଖ)

Gandakīputra

Gandakīśikā (See)

ଗଣ୍ୟକାଶିକା—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; ଗଣ୍ୟକାଶିକା)—

Gandakīśikā (ଗଣ୍ୟକା ନଦୀ ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ) ଶାଳଗ୍ରାମ—

Round perforated pebbles found in the bed of the Gandakī and held sacred by the Hindus as representing Bishnu.

ଗଣ୍ୟଗାତ୍ର—ସ. ବି. (ଗଣ୍ୟ + ଗାତ୍ର; ଯେଉଁ ଫଳର ଦେହଯାକ ଅଛି)—

Gandagātra ଅତି ଫଳ; ସୀତା ଫଳ—

The bulbous custard apple.

ଗଣ୍ୟଗିରି—ଦେ. ବି—ଛୁଆଁ ଶିଳ—

Gandagiri A small mountain.

ଗଣ୍ୟଗୋପାଳିକା—ସ. ବି—ଗଣ୍ଡଗୁଣୀ ପୋକ (ଦେଖ)

Gandagopālikā Gaurdunī poka (See)

ଗଣ୍ୟଗୋଳ—ଦେ. ବି—୧ । ବିବାଦ; କଳହ; ଝଗଡ଼ା; କଳକଳିଆ—

Gandagolā 1. Quarrel,

ଗଣ୍ଡଗୋଳ ୨ । ଗୋଳମାଳ; ବହୁବ; କୋଳାହଳ—

ଗଣ୍ଡଗୋଳ 2. Tumult; hubbub; uproar

୩ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ; ପ୍ରଜାମେଳ—

3. A political rising; Insurrection.

୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥା—

4. Want of arrangement.

ଗଣ୍ୟଗୋଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେ ବିବାଦରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ—

Gandagolīā 1. Given to quarrelling.

୨ । ଯେ ଗୋଳମାଳ କରେ—2. Noisy.

୩ । ଗୋଳମାଳିଆ—3. Tumultuous

ଗଣ୍ୟଗ୍ରାମ—ସ. ବି. (ଗଣ୍ୟ + ଗ୍ରାମ)—

Gandagrāma ବଡ଼ ଗ୍ରାମ ବା ଜନପଦ—

A large village.

ଗଣ୍ୟଦୁର୍ବ—ସ. ବି—୧ । ମୁଞ୍ଚିକାଗନ୍ଧ ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—

Gandadūrbh 1. A kind of grass Dactylon

ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ:—ଗଣ୍ଡାକା; Cynodon.

ମସାଣୀ; ଶକୁଳାକ୍ଷକ [ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଲୌହଦ୍ରାବକ,

ସୁପିପତ୍ତା; ଶ୍ୟାମକାନ୍ତା; ଧାରକ, ଲଘୁ, ବାୟୁବର୍ଜକ; ଏହା ଦାହ,

ଚକ୍ରା, କଫ, ବକ୍ତ୍ରଦୁଷ୍ଟ, ହୃଷ୍ଟ, ପିତ୍ତ ଓ

ଗାୟତ୍ରୀ ଓ କୁର ନାଶକ, ଗଣ୍ଡାମରେ ଏହାକୁ ତାଳୁଛନ୍ତି

କହନ୍ତି । ଏହା ଓଦା ଜମିରେ ହୁଏ । ଏଥିର

ପତ୍ର ଅଧ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା ଓ ଦେହଦୃଢ଼

ତେ. ଗଣ୍ଡକବିହାର; ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏ ଗଣ୍ଡ ଉପରେ ୨ ଫୁଟ

ପାଦଗଣ୍ଡା ବଢେ; ଏଥିର ଚେତନା ଛାଡ଼ୁ ଓ ଚଢ଼େଇ

ତା. ଅରୁଣମୟଙ୍କୁ ହୁଏ । ଏଥିର ଚେର ବେଶାଚେର ପଡ଼େ ।]

ମ. ଗଣ୍ଡୁରଦୁର୍ବ

ଗଣ୍ଡଦେଶ—ସ. ବି. (ଗଣ୍ୟ + ଦେଶ)—ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ, ଗାଲ—

Gandadesā

The cheek.

ଗଣ୍ଡଦେଶର ମଣ୍ଡଳୀ, ନଳଗଣ୍ଡବ ପାଣିରେ । କଦମ୍ବର୍ଯ୍ୟ-ମଜାତ ।

ଗଣ୍ଡଦୋଷ—ସ. ବି (ଗଣ୍ୟ + ଦୋଷ)—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶ୍ଵା

Gandadosha ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ଵଳା ହେଲେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର

ଅନୁସାରେ ନକ୍ଷତ୍ର ଦୋଷରୁ ସ୍ଵାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଲାଗିବା

ଦୋଷ—1 Inauspicious as astrological

combination foreboding evil to the

husband according to the time of the

first appearance of menses in the wife.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଫଳରେ ସ୍ତ୍ରୀର ବୈଧବ୍ୟ, ଗର୍ଭପାତଅଳ୍ପ

ବା ସ୍ଵାମୀର ଅମଙ୍ଗଳ ଅଟେ ।]

୨ । ଶିଶୁ ଜନ୍ମଦେବା ସମୟରେ ନକ୍ଷତ୍ରଜନିତ ଦୋଷ—

2. Inauspicious combination of stars at

the time of a child's birth.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ଅଶ୍ଳେଷା ଓ ରେବତୀ

ନକ୍ଷତ୍ରର ଶେଷ ୫ଦଣ୍ଡ, ମୂଳା, ମଘା ଓ ଅଶ୍ଵିନୀର ୫ଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ

ଅଟେ । ଏଥିରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମାତା, ପିତା ଓ ଶିଶୁର ଅଳ୍ପ

ଗଣ୍ଡ ଦୋଷରେ ବାଳକ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମୃତ୍ୟୁବଦ୍ଧ ଅଟେ ।]

ଗଣ୍ଡନକ୍ଷତ୍ର—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ବାଳିକା ରଜସ୍ଵଳା ଓ ଶିଶୁଜନ୍ମ ଦେବା

Gandanakshatra ସମୟରେ ଥିବା କେତେକ ଅଶୁଭ ନକ୍ଷତ୍ର—

(Astrology) Some inauspicious asterisms

which are at the ascendant during a first

menstruation or birth

ଗଣ୍ଡପାଦ—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ) କେତେକ ନକ୍ଷତ୍ରର କିଛି ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ

Gandapāda ଅଶୁଭ ଅଂଶ—Some inauspicious

portion of certain asterisms.

[ଦ୍ର—ଅଶ୍ଵିନୀ, ମଘା, ମୂଳା ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମପାଦ ଗଣ୍ଡ, ରେବତୀ,

ଅଶ୍ଳେଷା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଏମାନଙ୍କର ଶେଷପାଦ ଗଣ୍ଡ, ଗଣ୍ଡପାଦ ବିବାରେ

ପଡ଼ିଲେ ପିତାଙ୍କ ଅଳ୍ପ । ଗୃହିରେ ପଡ଼ିଲେ ମାତାଙ୍କ ଓ ସନ୍ତାନରେ

ପଡ଼ିଲେ ଶିଶୁର ଅଳ୍ପ ହୁଏ ।]

ଗଣ୍ଡପାଳ—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡଦେଶ (ଦେଖ)

Gandapāla

Gandadesā (See)

ମଣ୍ଡଳୀ ଗଣ୍ଡପାଳରେ ପ୍ରଭବ—ଅରୁଣ୍ୟ, ବଦନ୍ତଗ୍ରାମଣୀ ।

ଗଣ୍ଡପାଳ—ସ. ବି—ଗଣ୍ଡଦେଶ (ଦେଖ)—

Gandapālī

Gandadesā (See)

ଏହା ଶୁଣି ଗଣ୍ଡପାଳ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଭବ—ଅରୁଣ୍ୟ, ବଦନ୍ତଗ୍ରାମଣୀ ।

ଗଣ୍ଡପିଣ୍ଡ—ସ. ବି—ଗଣ୍ଡଦେଶ (ଦେଖ)—

Gandapinda

Gandadesā (See)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଗଣ୍ଡପୁଜ—ଦେ. ବି—ବ୍ରଣ ପାତ୍ରବା ପରେ ପାଟ ନ ଗଲେ ତା ମଧ୍ୟରେ
Gandapūja ଗାତା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପୁଜ—
The hardening of pus inside a boil.

ଗଣ୍ଡପୁଜା—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡପୁଜା (ଦେଖ)
Gandapūjā Gandapūjā (See)

ଗଣ୍ଡପୁଜିଆ—ଦେ. ବି—ପୁଜ ଗାତା ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ବ୍ରଣ)—
Gandapūjiā (a boil) In which the pus has become
hardened.

ଗଣ୍ଡଫଳକ—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ଫଳକ)—ଗଣ୍ଡଦେଶ (ଦେଖ)
Gandaphalaka Gandadesa (See)
ସ୍ତ ବଣ—ବସ୍ତ୍ରୀଣି ଗଣ୍ଡପୁଜା—Having broad cheeks.

ଗଣ୍ଡବତୀ—ଫ. ବି—ଗଣ୍ଡବୀ (ଦେଖ)
Gandabati Gandaki (See)

ଗଣ୍ଡ ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ଗଛରୁ ତାଳ ନୁଆଁ ନୁଆଁ
Ganda basāibā ଭାଙ୍ଗିବା ନିମନ୍ତେ ଭଲ ମାଟିରେ ତାଳକୁ
ବସାଇବା—To bend and put a branch
of a big tree in the earth for making a graft.

ଗଣ୍ଡବାନା—ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟ ଭାରତର ଜିଲ୍ଲା ବା ଅଞ୍ଚଳବିଶେଷ—
Gandabānā A part of the Central India.

ଗଣ୍ଡବ୍ରଣ—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ବ୍ରଣ)—ଦେହର ଗ୍ରନ୍ଥି ବା ସ୍ଥଳରେ ଜାତ
Gandabrāṇa ହେବା ବ୍ରଣ ବା ବଥ—Inflammation or
boil on the glands.

ଗଣ୍ଡବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି—ମୋଟା ବୁଦ୍ଧି—Blockhead; dunce.
Gandabuddhi ଦେ. ବି. ଫୁ ଓ ଶ୍ଵୀ—ମୋଟାବୁଦ୍ଧି—
ମୋଟାବୁଦ୍ଧି Blockheaded.

ଗଣ୍ଡବୁଦ୍ଧିଆ—ଦେ. ବି. ଫୁ ଓ ଶ୍ଵୀ—ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ; ନିବୋଧ—
Gandabuddhiā Blockheaded.

ଗଣ୍ଡଭିତ୍ତି—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ଭିତ୍ତି)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥ କପୋଳ—
Gandabhitti 1. Broad cheek.

୨ । ହସ୍ତୀର ଗଣ୍ଡଦେଶର ଯେଉଁ ଛଦ୍ରରୁ ମଦ ସ୍ରବେ—
2. Opening in the temples of an elephant
in rut from which ichor flows.

ଗଣ୍ଡଭେରଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡଭେରଣ (ଦେଖ)
Gandabheranda Gandabhairaba (See)

ବନ୍ଧୁରେ ଗଣ୍ଡଭେରଣ୍ଡ, ଗଜକୁ ଘେନି ଉଠେ
ତାଳେ ବସେ ଭାବରେ ଭଗ୍ନ ବହୁ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଗଣ୍ଡଭେରୁଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ଭେରୁଣ୍ଡ)—ଗଣ୍ଡଭେରଣ (ଦେଖ)
Gandabherunda Gandabhairaba (See)

ଗଣ୍ଡଭେରଣ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ କାହାଣୀରେ ବଞ୍ଚିତ ବୃହତ୍ କାଳ୍ପନିକ
Gandabherāṇa ପକ୍ଷୀ । [ଏହାର ଦୁଇଟି ଥଣ୍ଡ ଓ ଗୁଣ୍ଡି
(ମଜାନ୍ତରେ ଦୁଇଟି) ଗୋଡ଼ ଅଛି । ଏ ପ୍ରଜା ଗୋଡ଼ରେ
ଓ ପ୍ରଜା ଥଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହାତା ଚଢ଼ି

ଉଠାଇ ନେଇ ଉଡ଼ି ଯାଏ]—A huge fabulous bird
(mentioned in the Folktales of Orissa)
having four (some say two) legs, two
mouths and mightily enough to lift up 4
elephants with its talons and beaks.

ଫଳକେ ବନ୍ଧୁ ଗୋରେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ଗଣ୍ଡଭେରଣ । ସୁଧାମାଧବ ଉଷା ।

ଗଣ୍ଡମାଳ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗଣ୍ଡମାଳା)—୧ । ଗଣ୍ଡମାଳା ରୋଗ—
Gandamālā 1. Goitre; scrofula.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ଘୋକ—2. An insect which
bores holes in the sand.

ଗଣ୍ଡମାଳ—ଫ. ବି (ଗଣ୍ଡ + ମାଳ)—ଗଣ୍ଡମାଳା (ଦେଖ)
Gandamālā Gandamālā (See)

ଗଣ୍ଡମାଳା—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ମାଳା)—ଗଳାଗ୍ରନ୍ଥିର ଫୁଲ୍ଲଭେଗ;
Gandamālā କୁମୁଡ଼ଭେଗ; କାନମୂଳ ଓ ବେକଅଧ ଫୁଲ୍ଲବା ରୋଗ—
Inflammation of the lymphatic glands
of the neck.

ଗଣ୍ଡମୁରୁଖ—ଗ୍ରା. ବି—ଗଣ୍ଡମୁର୍ଖ (ଦେଖ)
Gandamurukha Gandamūrkhā (See)

ଗଣ୍ଡମୁର୍ଖ—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ମୁର୍ଖ)—ଅତି ମୁର୍ଖ, ନିରୁଚି ମୁର୍ଖ, ଅତି
Gandamūrkhā ନିବୋଧ—Very stupid; exceedingly
foolish.

ବି—ଅତି ମୁର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି—A big fool.

ଗଣ୍ଡଯୋଗ—ଫ. ବି—ରାଶି ଚକ୍ରର ଏକ ସପ୍ତବିଂଶତିତମ ଅଂଶ, ଅର୍ଥାତ୍
Gandājōga ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ୧୦୨ ଯୋଗ । [ଏହି ଯୋଗରେ
ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ପିତାମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ]—
An inauspicious combination of planets
which brings death to the parents of a
child born at the time.

ଗଣ୍ଡାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଣ୍ଡାର (ଦେଖ)
Gandarā Gaṇḍārā (See)

ଗଣ୍ଡାଳୀ—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ = ଯୁଦ୍ଧଶୈଳ + ଲା ଧାତୁ = ଲାଭ ହେବା +
Gandālī କଣ୍ଠି. କିମ୍ବ; ଗଣ୍ଡଲନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ମହାଦେବ—
Siba.

ଗଣ୍ଡାଲେଖା—ଫ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + ଲେଖା)—ଗଣ୍ଡାଲ; ଗାଲ—
Gandalekhā Cheek.

ଗଣ୍ଡାଶିଳା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ଫ. ଗଣ୍ଡଶୈଳ) ଶିଳାଖଣ୍ଡ—
Gandasaila A block of stone.
ବସାଉଁ କାନ୍ଥ ଶୟନ ମର୍ଦ୍ଦିତ ଗଢ଼ୁଁ ସଖି ଗଣ୍ଡାଶିଳା ବି ସମ୍ପଦ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

ଗଣ୍ଡାଶନ୍ତି—ଫ. ବି. (ଶୃଙ୍ଗୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଣ୍ଡ + ଶାନ୍ତି)—
Gandasānti ଗଣ୍ଡଦୋଷଜନକ ଅନିଷ୍ଟ ନିବାରଣାର୍ଥ ସର୍ବୋପାୟ—
ଜଳରେ ସ୍ନାନ, ଦାନ ଓ ହୋମାଦି କର୍ମ—
Rites of propitiating the inauspicious
stars resulting in a 'Gandadosha'.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧରଣ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବା ବା ମାତ୍ରା ୫ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଯୋଗରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ଦେବ । ମଥା— 'ଗାଓ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଓ' ଗୋଟିଏ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗଣ୍ଡଶିଳା—ସ. ବି—ଗଣ୍ଡଶିଳା (ଦେଖ)

Gandasilā Gandasīla (See) .

ଗଣ୍ଡଶିଳା—ସ. ବି (ଗଣ୍ଡ + ଶିଳା)—୧ । ଭୂକମ୍ପାଦ୍ୱାରା ପଡ଼ି-
Gandasīla ଗାନ୍ଧାରୁ ଶିଳା ଚୂଡ଼ ପ୍ରସ୍ତରଗଣ୍ଡ—

1. A block of rock fallen from a mountain owing to earthquake.

୨ । ବୃହତ୍ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ—

2. A big block of stone.

୩ । ଛୁଦ୍ ପ୍ରସ୍ତ—

3. Small isolated fragment of a rock or hillock.

୪ । ଲଲାଟ, କପାଳ—4. Brow.

ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ—ସ. ବି (ଗଣ୍ଡ + ସ୍ଥଳ)—କପୋଳଦେଶ; ଗାଲ—

Gandasthala Cheek

ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳୀ—ସ. ବି (ଗଣ୍ଡ + ସ୍ଥଳୀ)—ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ (ଦେଖ)—

Gandasthali Gandasthala (See)

ଗଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସ. ଗଣ୍ଡ; ଗଣ୍ଡକ)—୧ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ—

Gandā 1. Rhinoceros.

ଗଣ୍ଡା ବଣ ମେଣ୍ଟା ମୂଣ୍ଡ । ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରବନ୍ଧ ।

ଗଣ୍ଡା [ଦ୍ର—ଏହାର ରଙ୍ଗ ପାଉଁଶିଆ । ଏହାର ଥୋମଣି ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଶିଘ ବା ଖୁଣ୍ଟ ଥାଏ ବୋଲି ଏହାକୁ ଖଣ୍ଡା ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ଚମ ଆରୁଆରୁ ଓ ଭାରି ମୋଟା; ଏଥିରେ ଭାଲ ଭିଆର ହୁଏ । ଏ ଫଳ ମୂଳ ଖାଏ । ଏହାର ମାଂସକୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅତି ପବିତ୍ର ବୋଲି ବିବେଚନା କରନ୍ତି । ଏହାର ଶିଘରେ ପାଣି ନିର୍ମାଣ କରି ହିନ୍ଦୁମାନେ ପିତୃଲୋକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭର୍ତ୍ତିଶ କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମାନେ ଆସାମ ପ୍ରଦେଶ, ସୁନ୍ଦରବଣ ଓ ନେପାଳରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଭୂର ପ୍ରକାର । ଏକ ଜାତିର ଅଣ୍ଡିର ଓ ମାଈ ଉଭୟଙ୍କର ଖୁଣ୍ଟ ଥାଏ । ଏମାନେ ଆସାମରେ ମିଳନ୍ତି । ଇଂରାଜରେ ଏମାନଙ୍କୁ Rhinoceros Unicornis କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଜାତିର କେବଳ ଅଣ୍ଡିରଙ୍କର ଖୁଣ୍ଟ ଥାଏ । ଏମାନେ ପ୍ରଦେଶ ଓ ସୁନ୍ଦରବନରେ ମିଳନ୍ତି । ଇଂରାଜରେ ଏମାନଙ୍କୁ Rhinoceros Sondaicus କୁହାଯାଏ ।

୨ । ଚାରିକଡ଼ା କଉଡ଼ି—4. Four bits of cowries.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଆଗେ କଉଡ଼ି ମୁଦ୍ରାସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । *କଡ଼ା=୧ଗଣ୍ଡା, *ଗଣ୍ଡା=୧କୋଡ଼ି, *କୋଡ଼ି=୧ପଣ, *ପଣ=୧କାହାଣ (କାର୍ତ୍ତାପଣ) ।]

୩ । ଚାରିପାଖ; ପୁଞ୍ଜା—

3. An aggregate of four; the number four.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ—

One's dues; any money due to a person.

୫ । ଗାଈ, ବଳଦଙ୍କ ବେକରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଦାର ପାସ—

5. A noose of rope put round the neck of cattle.

୬ । ମାତୃଗର୍ଭଜାତ ଧର୍ମ ସନ୍ତାନକୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

6. A name given to the 4th child of a mother.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଢ଼ଜାତ) ବି—ପାଣପରି ନୀତି ଅନାୟିକ

ଜାତିବିଶେଷ—A low class of untouchable persons.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୋଟ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ବୁଣାବାଉଁଶର ପରି ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ।]

ଗଣ୍ଡା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—୧ । ଚାରିକଡ଼ା କଉଡ଼ି—

Gandāe 1. Four bits of cowries.

୨ । ଏକଗଣ୍ଡା ମାସ; ଚଗୋଟା; ଏକ ପୁଞ୍ଜା—

2. An aggregate of four.

୩ । ପଣକର ୨୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—

3. ୧/୨୦ of a Pana.

୪ । ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ—4. Very little.

(ଯଥା—ମୁଁ ଗଣ୍ଡାଏ ଭାବ ଖାଇବି ।)

ଗଣ୍ଡାକ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—୧ । ଚାରିକଡ଼ା ମାସ—

Gandāka 1. Four pieces of cowries only.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମିତ ଧନ ମାତ୍ର—2. One's bare dues.

(ଯଥା—ମୋ ଦରମା ଗଣ୍ଡାକ ମୁଁ ମାଗୁଛି, ଆଉ ବେଶି କିଛି ଦ ମାଗୁ ନାହିଁ ।)

ଗଣ୍ଡାକର—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଏକ ଗଣ୍ଡା ମୂଲ୍ୟ— 1. Of the price of one 'Gandāka'.

୨ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ—

2. Of very small price.

ଗଣ୍ଡାକୀ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଏକ ଗଣ୍ଡା କଉଡ଼ି ମୂଲ୍ୟ—

Gandāki 1. Worth four cowries only; of the value of one 'Gandāka'.

୨ । ଚାରିଗୋଟି ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—

2. Placed in groups of four.

ଗଣ୍ଡାଗଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଚାରି ଚାରି ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ—

Gandāgandā 1. Placed in groups of four.

୨ । ବହୁତ; ଅସଂଖ୍ୟ; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ସଂଖ୍ୟାହୀନ—

2. Sufficient; innumerable.

ମନ୍ତ୍ରରେ ଘୋଷାଦି ମୂଳ ଗଣ୍ଡାଗଣ୍ଡା ।

ବୁଦ୍ଧବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. ବି. ବିଶ—୧ । ଚାରି ଚାରି ଗୋଟି କରି ବା ହୋଇ—

1. In groups of four.

୧	ଲ	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପୁ	ଉଅ	ଈ
୨	ଉ	ଝ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ୍

୨ । ଦଳକୁ ଦଳ; ପଞ୍ଚାକୁ ପଞ୍ଚା —

2. In clusters; in groups.

ଚତୁର୍ଥାନ୍ତ ବନରେ ହୋଇ ଗଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିଆ ।

କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ, ବନ ।

ଗଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଟଣ୍ଡର (ଦେଖ)

Gandāgurdīā

Tabhārī (See)

ଗଣ୍ଡାପାଣି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣ୍ଡ ଓ ପାଣି)—

Gandāpāṇī ଗଣ୍ଡାର ଶିଫ ବା ଖଜୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଣି (ଏଥିରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପିତୃଲୋକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉର୍ପଣ କରନ୍ତି)—

A boat-shaped pot for offering water to the manes made from the snout of a rhinoceros

ଗଣ୍ଡାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣ୍ଡକ)—ଗଣ୍ଡା ନାମକ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ—

Gandāra

Rhinoceros.

ଗଣ୍ଡାଳି—ସ. ବି—୧ । ଶ୍ୱେତ ଦୁବା—

Gandālī

1. A white sort of grass.

୨ । ଗଣ୍ଡଦୁବା (ଦେଖ)

2. Gandadūrbā (See)

ଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସ. କାଣ୍ଡ)—୧ । ବୃକ୍ଷର ମୂଳଠାରୁ ଶାଖା ବାହାରିବା

Gandī ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ, ଗଣ୍ଡ—2 Trunk of a tree.

ଗଣ୍ଡି

୨ । (ସ. ଗଣ୍ଡ) ଗଲଗଣ୍ଡ—2. Goitre.

୩ । ଗଣ୍ଡ ଜାତିର ଭାଷା—

3. The language of the Gandas.

୪ । ଦେହ; ଶରୀର—4. Body.

ବିଶାଳ ଗଣ୍ଡି ଗୋହର ଯେ ବଢ଼ିଅଛି ।

କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ, ଅଢ ।

୫ । ଦେହର ମଧ୍ୟ ଭାଗ; ମୁଣ୍ଡ ଛଡ଼ା ଦେହର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ—

5. Trunk of the body.

୬ । ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର—6. Fat body.

ଅଣ୍ଡର ପୁଅର ଲଣ୍ଡି, ମାଉସିକଣ୍ଡି ଥିଅଇ ଗଣ୍ଡି—ପ୍ରବଚନ ।

୭ । ଧୋବାମାନଙ୍କ ଲୁଗା କଣ୍ଟା ପଥର ବା କାଠ—

7. The stone or log of wood on which washermen cleanse clothes by beating.

୮ । ଗଣ୍ଡିଟଙ୍କା; ରାଜକୋଷରୁ ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ପୂଜା ନିମନ୍ତେ ନିୟମିତରୂପେ ମାସିକ ମିଳିଥିବା ଧନ—

8. Monthly allowance given by Government for maintenance of charitable and religious institutions.

୯ । ପଣା, ତାଣ, ଗଣ୍ଡପା ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷୀୟ ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ମେଳ—9. A pair of players of the same 'side' in a game at cards.

୧୦ । ସୀମାରେଖା—10. Boundary-line.

୧୧ । ତେଲମାନଙ୍କ ଘଣାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗଛର ଗଣ୍ଡି—

11. A hollowed trunk of a big tree used by oilmen in the oil-press as the oil-receiver.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଣ୍ଡିର ଗର୍ଭରେ ଗୋଟିଏ ଖାଲ ହୋଇଥାଏ । ଗଣ୍ଡିର ମୁହଁରେ ପଣାଯିବା ତେଲଗଳମାନ ପୁଆ ହାରା ପେଣି ହେବାରେ ସେଥିରୁ ନିଗିଡ଼ିବା ତେଲ ଗଣ୍ଡି ଉତ୍ତରର କୋରଡ଼ରେ ଜମା ହୁଏ ।]

ଗଣ୍ଡି ଘୋଡ଼ା ବେଇବା ନ୍ୟାୟ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଚକ ଅବୁଝାମଣା ରାଜ୍ୟର ନିଶାପ ସମ୍ପର୍କେ ଉଲ୍ଲେଖ-ବଚନ;—ଜଣେ ମହାଜନ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚି ସକାଳୁ ବୁଢ଼ିଯିବାକୁ ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ତେଲ ଘରର ଦାଣ୍ଡରେ ଥିବା ତେଲଘଣାର ଗଣ୍ଡିରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ବାନ୍ଧି ଦେଇ ତେଲର ପିଣ୍ଡାରେ ରୁଚିଯାପନ କଲା । ସକାଳୁ ମହାଜନ ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଫିଟାଇ କରି ନେବା ସମୟରେ ତେଲ ଘୋଡ଼ାକୁ ଦାବି କଲେ ମହାଜନ ଯାଇ ସେ ଦେଶର ଅବୁଝାମଣା ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଫେରାଦ ହେଲା । ରାଜା ଓ ପାଲବଣ୍ଡା ମନ୍ତ୍ରିଙ୍କ ବୁଝାମଣାରେ ଏହା ନିଷ୍ପତ୍ତ ହେଲା ଯେ ଗଣ୍ଡିରେ ତେଲର ଗଣ୍ଡି ଉକ୍ତ ଘୋଡ଼ାକୁ ପ୍ରସବ କରୁଅଛି । ଅଜଣକ ସେ ଘୋଡ଼ା ତେଲର ଅଟେ । ଏହିଗଳ୍ପକୁ ଲକ୍ଷକରି ଏ ନ୍ୟାୟ କୋଲାଯାଏ ।

ଗଣ୍ଡିଆଳ—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଡିଆଳ (ଦେଖ)

Gandīāla

Gandīāla (See)

ଗଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ(ସମ୍ବଲପୁର)ବିଶ—ନପୁଂସକ; ପୁରୁଷଭୂଷା, ଅଣପୁରୁଷ—

Gandīā

Impotent; hermaphrodite.

ଗଣ୍ଡିଆଳ—ଦେ. ବି—(ଏହାର ଗଣ୍ଡି ବା ବେକ ଲମ୍ବ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—

Gandīāla ଆଡ଼ିମାଛଜାତିର ଶୁଦ୍ର ସ୍କାଲେସ୍‌ସର ମଧୁର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—

A fresh-water scaleless fish of the *Arđi* class having a lesser snout.

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଙ୍ଗଲ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—

A kind of wild grass.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ମର୍ଦ୍ଦିମାନେ ଖାଆନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ଘର ଛାଆଣି ହୁଏ ।]

ଗଣ୍ଡିଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—(ଅଦର୍ଶ୍ୟକ)—ଗଣ୍ଡାଏ (ଦେଖ)

Gandīe

Gandīe (See)

ଗଣ୍ଡି କରବା—ଦେ. ବି—ନିଜ ଦେହର ସ୍ଥୂଳତା ବଢ଼ାଇବା—

Gandī karibā ସ୍ଥୂଳହେବା; ମୋଟା ହେବା—

To have a fat body.

ଗଣ୍ଡିକା—ସ. ବି. (ଗଣ୍ଡ + କ + ଅ)—

Gandīkā

୧ । ପାନୀୟବିଶେଷ—

1. A sort of beverage.

୨ । ବାଲଗରଡ଼ାବିଶେଷ—2 A sort of pebble.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୂପ ଦେଇ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଚୋରା ବା ମାତ୍ରା ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ର ବସ୍ତୁତ୍ୱ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଚୋରା ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଶୋଭିବ; ‘ଭା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଭା’ ଦେଖିବ; ‘ବ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବ୍ୟ’ ଦେଖିବ; ‘ଅ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅ’ ଦେଖିବ; ‘ଅଲ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ’ ଦେଖିବ; ‘ଅଲକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ’ ଦେଖିବ ।

୩ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ—

3. Any work which has advanced beyond the first stage.

ଗଣ୍ଡିତାଙ୍କ—ଦେ. ଚ—କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାସରର ଆଦି ଚଳାଇବା
Ganditāṅk̄h ପାଇଁ ରାଜକୋଷରୁ ମାସିକ ମିଳୁଥିବା ଖଜା ଧନ—

A monthly cash-allowance by Government to certain idols to defray the cost of their worship.

ଗଣ୍ଡିନୀ—ସ. ଚ. ଶ୍ରୀ (ଗଣ୍ଡ + ଇନ୍ + ଇ)—ଦୁର୍ଗା—

Gandini A name of Durgā.

ଗଣ୍ଡିପୂଜା—ଦେ. ଚ—ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ସମୟରେ ଧୋବାମାନଙ୍କର ଲୁଗା

Gandipūjā କାତବା ଗଣ୍ଡିକୁ ପୂଜା କରାଯିବା ଉତ୍ସବ—

A festival amongst the washermen in which they worship the washing log.

ଗଣ୍ଡି ବୋହା—ଦେ. ଚ—ସୁଲକାୟ ହେବା—

Gandī bohā To have a stout or fat body.

ଗଣ୍ଡିରା—ଦେ. ଚ—ଗଣ୍ଡିରା (ଦେଖ)—

Gandirā Gaṇḍhīrā (See)

ବ୍ୟାଧି ପାଦ ମଞ୍ଜୁଷ୍ଟପେଡ଼ା ପେଡ଼ା ଶ୍ରେଣୀମାନ କର ଠୁଳ—

ଭଜ୍ଜ, ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ସିଂହଭୂମ ଓ ରଞ୍ଜ ଅଞ୍ଚଳବାସୀ
ଅନ୍ୟାୟ ଶକ୍ତିଆ ଜାତିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ

(ଏଥିରେ ଏମାନେ ଭୂମିରୁ ବଣାଥକୁ ଖୋଳନ୍ତି)—

A digging instrument used by the Khardiā tribe of Non-Aryans living in Mayurbhanj and Singhbhum.

ଗଣ୍ଡିରାବୁହା—ଦେ. ଚ—ଗଣ୍ଡିରାବୁହା (ଦେଖ)—

Gandirābuhā Gaṇḍhīrābuhā (See)

ଗଣ୍ଡିର—ଦେ. ଚ—ଓଲୁଅ—

Gandiri Wild arum

ଗଣ୍ଡିହାଣ୍ଡି—ଦେ. ଚ—ଦେହ ଓ ପେଟ—

Gandihāṇḍi The body and the belly.

ତେବେ ଶ୍ରେଣୀର ଫୁଟାଇ ଗଣ୍ଡିହାଣ୍ଡି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗଣ୍ଡି—ସ. ଚ. (ଗଣ୍ଡ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ପ୍ରସସ୍ତ ଗଣ୍ଡ ଅଛି ଯାହାର)—

Gandī ହସ୍ତୀ; ହାତୀ—Elephant.

ଗଣ୍ଡି ଗର୍ଭେ ଗୁଡ଼ ଗଲ ପର କେ ବେଳେ ଦେଇ ରହିବ—

ବିଦ୍ୟାସୁଧ. କଣୋୟତମ୍ଭ. ଗ-ଗାଢ଼ ।

ଦେ. ଚ. (ବଙ୍ଗଳା ଅନୁକରଣ)—ସୀମା—Boundary.

ଗଣ୍ଡୁ—ସ. ଚ. (ଗଣ୍ଡ + ଉ)—

Gaṇḍu ୧ । ଚକ୍ରି ଲାଗୁଛି ଉପାଧାନ; ମାଣ୍ଡି; ଚକ୍ର—

1. A round pillow.

୨ । ହାଡ଼—2. Bone.

୩ । ଗୁଣ୍ଡି; ଗଣ୍ଡି—3. Knot; node; joint.

୪ । ତୈଳ—4. Oil.

ଗଣ୍ଡୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—ଗଣ୍ଡୁଆ—

Gaṇḍuā A longish flat basket.

ଗଣ୍ଡୁକୀ—ସ. ଚ. (ଗାମ)—ଗଣ୍ଡୁକୀ (ଦେଖ)

Gaṇḍukī Gaṇḍakī (See)

ମହାଗରୁଡ଼ାଘାଟ, ପଞ୍ଚିନାମ ୩

ଗଣ୍ଡୁକାର ଘର ଘର ଚଣ୍ଡୁରୁ ଅପ—ସମାଧାୟ. ମହା-ମାତା ।

ଗଣ୍ଡୁ—ସ. ଚ. (ଗଣ୍ଡ + ଉ)—ଗଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)

Gaṇḍū Gaṇḍu (See)

ଗଣ୍ଡୁପଦ—ସ. ଚ. (ଗଣ୍ଡୁ + ପଦ)—ଜିଆ, ମସ୍ତୁରା—

Gaṇḍūpada Earthworm.

ଗଣ୍ଡୁପଦା—ସ. ଚ. ଶ୍ରୀ. (ଗଣ୍ଡୁ ପଦ + ଯୁଦ୍ରାପର୍ଯ୍ୟେ. ଇ)—ଛୋଟ ଜିଆ—

Gaṇḍūpadī Small earthworm.

ଗଣ୍ଡୁଭବ—ସ. ଚ—ସୀସା ଧାତୁ—

Gaṇḍūbhava Lead (Apte).

ଗଣ୍ଡୁଲ—ସ. ଚ. (ଗଣ୍ଡୁ + ଲ)—ବକ୍ର—

Gaṇḍūla Crooked; bent.

ଗଣ୍ଡୁଷ—ସ. ଚ. (ଗଣ୍ଡୁ ଧାତୁ + ଉଷ)—

Gaṇḍūsha ୧ । ହସ୍ତଜଳ; କରଜଳ; ହାତର ଲେଢ଼ି—

1. The palm of hand.

୨ । କଲେ ପାଣି; ମୁଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ—

2. A mouthful of water.

୩ । ପୋଷେ ପାଣି; ଏକ ପୋଷ ଜଳ; ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀକୁଳ
ହସ୍ତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣବା ଜଳ—

3. A handfull of water.

୪ । ଚକ୍ର; ଭୋଜନର ଆଦ୍ୟ ଓ ଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀକ ବର୍ଣ୍ଣସମ୍ବର
ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ମୁହଁରେ ଶୋଷିବା ଜଳ—

4. Water sipped before and after a meal by the 3 higher castes amongst the

Hindus.

୫ । କରଙ୍ଗୁଳ—5. Fingers of the hand.

୬ । ହସ୍ତର ଶିଖା—

6. The tip of an elephant's trunk.

୭ । (ବୈଦ୍ୟକ) ତୈଳଦୃଢ଼ାକ ସ୍ନେହ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଶାର-
କଷାୟାଦି ଦ୍ରବ ଦ୍ରବ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ ମୁଖ ପୂରଣ
କରିବା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଲ୍ପଦ୍ରୁମ)—

7. Filling up of the mouth with medicinal decoction.

ଗଣ୍ଡୁଷା—ସ. ଚ—(ଗଣ୍ଡୁଷ + ଅ) ଗଣ୍ଡୁଷ (ଦେଖ)

Gaṇḍūsha Gaṇḍūsha (See)

ଗଣ୍ଡେଇ—ଦେ. ଚ. ଶ୍ରୀ—୧ । ଅପରାଧିଆଣୀ ବାଳିକାକୁ ଦିଆ ଯିବା

Gaṇḍei ୧ମା—1. A name given to an 'Aparā-
tīṇī' girl.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

୧ । ଧର୍ମ ଗର୍ଜନାତ କନ୍ୟାକୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—

୨ A name given to the 14th daughter

ଗଣ୍ଡୋପଲ—ସ୍ୱ. ବି. — (ମ. ପ ଲୋ, ଗଣ୍ଡ + ଉପଲ) — କରକା;

Gandopala କୁଅପଥର — Hail-stone.

ଗଣ୍ଡୋଲ — ସ୍ୱ. ବି. — (ଗଣ୍ଡ ଧାତୁ = ଶରତ ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ ଓଲ) —

Gandola ୧ । ଗୁଡ଼ା — 1 Molasses; raw sugar.

୨ । ପାଟରେ ସମ୍ଭାଳିବା ପରିମିତ ବସ୍ତୁ, ଗ୍ରାସ —

2. A mouthful.

ଗଣ୍ୟ — ସ୍ୱ. ବି. (ଗଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) — ୧ । ଗଣନୀୟ; ସଂଖ୍ୟା

Ganya କରବାର ଯୋଗ୍ୟ — 1 Fit to be counted.

୨ । ବିବେଚନୀୟ — 2 Fit to be considered or taken into account.

୩ । ଗ୍ରାହ୍ୟ — 3. Acceptable.

୪ । ପ୍ରଧାନ — 4. Chief, principal

ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ — ସ୍ୱ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଗଣ୍ୟ + ମାନ୍ୟ) — ମାନମୟ;

Ganyamānya ସମ୍ମାନିତ; ଉଦ୍ଭୂତ (ବ୍ୟକ୍ତି) —

Respectable (person).

ଗତ — ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. ଗତ) — ୧ । ଘଟ, ଗୀତ ନ ଥାଇ ଗୁଣର ଗତ —

Gat 1 Fixed form of instrumental music

ସତ୍ ୨ । ସଙ୍ଗୀତରେ ସା: ର: ଗା ମା: ପା ଧା ନି ସ୍ୱରର ଗତ —

ମାତ୍ର — 2. Fixed note in music

୩ । କୌଣସି ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲି ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତହିଁର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁଣିଣର ପ୍ରଣାଳୀ ବା ସ୍ୱର —

3 A set note for a song.

୪ । ଗଙ୍ଗ, ପ୍ରଣାଳୀ — 4. Manner; way.

୫ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀ, ବକ୍ତ ନିୟମ —

5. Set or fixed rule; routine.

୬ । ଅଭ୍ୟାସ — 6. Habit.

୭ । ଗଥ (ଦେଖ)

7. Ga-at (See)

ଗତ ଗତ ଦେବା (ତହିଁ) — ଦେ. ବି. — ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥର

Gat gat hebha ଦୋଷରୁ ବା କଷ୍ଟ ଜିବାରୁ ଗଲୁ ଜଣାଯିବା;

(ତୋଟି) ଗଲଗଲ ଦେବା — (the throat) To

feel an itching sensation or irritation due to eating bad things or due to presence of phlegm.

ଗତଗତେଇବା (ତହିଁ) — ଦେ. ବି. — ଗତ ଗତ ଦେବା (ଦେଖ)

Gatgateibha Gat gat hebha.

ଗତ — ସ୍ୱ. ବି. (ଗତ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ ତ) —

Gata ୧ । ଶେଷରେ ଘଟୁଥିବା — 1. Last.

(ଗତା — ଶୁ) ୨ । ଅଗତ — 2. Past.

(ଅଗତ — ବିପଦ) ୩ । ମୃତ — 3. Dead; gone forever; departed, deceased.

୪ । ପ୍ରସ୍ଥିତ; ସେ ପାଇଅଛି — 4. Gone; departed

୫ । ପଡ଼ିତ (ଯଥା — ଅପଦ-ଗତ; ଭୂମିଗତ) —

5. Fallen into.

ବକ୍ତ ଠାରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ ଗତ,

ପାଇ ସେ ହିତରୁ ଭୁମ୍ଭ କ ଦେଇ ଗତ । କଷ୍ଟଦିନ ମହାବରତ ବକ ।

୬ । ସମାପ୍ତ — 6. Finished

୭ । (+ କର୍ମ. ତ) — ପ୍ରାପ୍ତ, ଉପସ୍ଥିତ (ଯଥା — ଗତାନ୍ତ) —

7. Reached; arrived at.

୮ । (+ କର୍ମ. ତ) — ଜ୍ଞାତ — 8. Known.

୯ । (ସମାସରେ) ଅଧିକ ହୋଇଥିବା; ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିବା — (ଯଥା — ଗତବସ୍ତୁ) — 9. Advanced.

୧୦ । ସ୍ଥିତ — (ଯଥା — ଉଦରଗତ ବାସୁ —

10. Situated in; being in

୧୧ । ସମ୍ପର୍କୀୟ — (ଯଥା — ନାତିଗତ ବିଷୟ)

11. Relating to.

୧୨ । ପ୍ରାପ୍ତ — (ଯଥା — ହସ୍ତଗତ)

12. Acquired.

୧୩ । ଅତିବାହିତ; ଅତିକ୍ରାନ୍ତ —

(ଯଥା — ଗତଶେଷବ, ଗତଯୌବନ)

13. Elapsed.

୧୪ । ଉଦ୍ଭୂତ ଯାଇଥିବା — 14. Disappeared.

୧୫ । (ଅମୃତ) ଠାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ —

(ଯଥା — ଭାବଗତ ଜୀବନ; ପୂର୍ଣ୍ଣଗତ ସ୍ନେହ)

15. Concentrated on.

୧୬ । ନଷ୍ଟ — (ଯଥା — ଗତାସ୍ତୁ, ଗତାସ)

16. Lost.

୧୭ । ଦୂରୀଭୂତ — (ଯଥା — ଗତକ୍ରମ)

17. Removed.

୧୮ । ବିନଷ୍ଟ; ସମ୍ଭୂତ — (ଯଥା — ଗତକଲ୍ୟାଣ)

18. Destroyed.

ସ୍ୱ. ବି. (+ ଉବ. ତ) — ୧ । ଗମନ, ଯିବା — 1. Going.

ତତ ମନ ମନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅପରତ ଘନ ଘନ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଗତି — 2. Motion

ଗତ ଅଗତ — ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. ଗତ + ଅଗତ) — ଗତାଗତ (ଦେଖ)

Gata āgata

Gatāgata (See)

ଗତ ଅଗତ ହେଉଥିଲେ ଭଞ୍ଜ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିସୁଧାନିଧି ।

ଗଜକଥା — ସ୍ୱ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗତ + କଥା) — ୧ । ଅଗତକାଳର ଗଳ୍ପ —

Gatakatha 1. Tales of past times.

୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଅପ୍ରବାକ୍ୟ — 2. Old sayings.

୩ । ଅଗତ ବିଷୟ — 3 Past matter.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଚିତ୍ତ ଅସର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅସର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତ ଅସର କେବଳ ଏକ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ତ୍ତନ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ଦେଖ । ଯଥା— 'କାଳ' ନ ମିଳିଲେ ଗାୟ' ଗୋଟିଏ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଗୋଟିଏ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ୍ଷ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ଷ୍ୟ' ଦେଖିବେ ।

ଗତ କରବା (ସମୟ)—ଦେ. କି—(କିଛି ସମୟ) ଅତିବାହିତ କରବା;
Gatakaribā (ବେଳ) ଗତାକରବା, ଗତାକରବା—
To let (time) pass.

ଗତକଲ୍ମଷ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + କଲ୍ମଷ)—
Gatakalmasha ୧ । ପ୍ରାପ୍ତଶୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପାତକର ପାପ କ୍ଷୟ
(ଗତକଲ୍ମଷ—ଶ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—1. Freed from sin by
expiation or purification.
୨ । ଶୁଦ୍ଧିକୃତ—2. Purified

ଗତକାଲ—ଦେ. ଅ—ଗତକାଲ—
Gatakalya Yesterday
ଗତକାଲ

ଗତକାଲ—ଦେ. ଅ—ଗତକାଲ (ଦେଖ)
Gatakāli Gatakalya (See)

ଗତକାଳୁ—ଦେ. ଅ—ଆଗରୁ, ପୂର୍ବରୁ—
Gatakālū From before.

ଗତକାଳୁ—ଦେ. ଅ—ଆଗରୁ, ପୂର୍ବରୁ—
Gatakālū From before.
ଗତକାଳୁ—ଦେ. ଅ—ଆଗରୁ, ପୂର୍ବରୁ—
Gatakālū From before.
ଗତକାଳୁ—ଦେ. ଅ—ଆଗରୁ, ପୂର୍ବରୁ—
Gatakālū From before.

ଗତଗାତ—ଦେ. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Gatagāta ଗତଗାତ (ଦେଖ)
Ghataghāta (See)

ଗତଚେତନ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଚେତନା)—
Gatachetana ୧ । ଗତଜୀବନ; ମୃତ—1. Dead.
(ଗତଚେତନା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—2. Fainted away;
deprived of consciousness

ଗତଜୀବ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଜୀବ)—
Gatajība ଗତଜୀବ (ଦେଖ)
Gataprāṇa (See)

ଗତଜୀବନ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଜୀବନ)—
Gatajībana ଗତଜୀବ (ଦେଖ)
Gataprāṇa (See)

ଗତଦ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଦ୍ରବ୍ୟ)—
Gatatrapa Shameless.
(ଗତଦ୍ରବ୍ୟ—ଶ୍ରୀ)

ଗତଦିନ—ସ. ଅ—ଗତଦିନ (ଦେଖ)
Gatadina Gatadibasa (See)

ଗତଦିବସ—ସ. ଅ—୧ । ଗତକାଲ—
Gatadibasa 1. Yesterday.
୨ । ପୂର୍ବଦିନ—2. Previous day.

ଗତପ୍ରତ୍ୟାଗତ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ପ୍ରତ୍ୟାଗତ, ପ୍ରଥମେ
Gatapratyāgata ଗତ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ)—
ସେ ଯାଇ କର ଯେଉଁ ଅସ୍ଥିଆ—
Returned after having gone to a place.

ଗତପ୍ରଭା—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ପ୍ରଭା)—
Gataprabha ପାତକର ପ୍ରଭା ଅସ୍ଥି ଘୋର ଅସ୍ଥି ବା ମୃତ୍ୟୁ ଅସ୍ଥି—
(ଗତପ୍ରଭା—ଶ୍ରୀ) Faded, obscured; bereft of
splendour.

ଗତପ୍ରାଣ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ପ୍ରାଣ)—
Gataprāṇa ୧ । ମୃତ—1. Dead.
(ଗତପ୍ରାଣ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ନିର୍ଜୀବ—2. Inanimate.

ଦ୍ୱିତୀୟ ଗତ ଗତରେ ଶବ୍ଦ ଥୋଇ
ଗତକାଳୁ ଥୋଇ ଗତପ୍ରାଣ ହୋଇ । ଗତକାଳୁ ଥୋଇ ଗତକାଳୁ ଥୋଇ ।

ଗତପ୍ରାୟ—ସ. ବିଶ. (ପ୍ରାପ୍ତଶୁଦ୍ଧି ଗତ)—ପ୍ରାୟ ଗତ ହୋଇଥିବା—
Gataprāya Almost gone; nearly past.
(ଗତପ୍ରାୟ—ଶ୍ରୀ)

ଗତବୟସ୍କ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ବୟସ୍କ + କ)—
Gatabayaska ବୃଦ୍ଧ—Advanced in age.
(ଗତବୟସ୍କ—ଶ୍ରୀ)

ଗତବୟସ୍କ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ବୟସ୍କ, ୧ମା. ୧କ)—
Gatabayaska ଗତବୟସ୍କ (ଦେଖ)
(ଗତବୟସ୍କ—ଶ୍ରୀ) Gatabayaska (See)

ଗତବର୍ଷ—ଦେ. ଅ—୧ । ଗତ ବର୍ଷ; ପୂର୍ବ ବର୍ଷ—
Gatabarsha 1. Last year
୨ । ଅଗତ ବର୍ଷର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ—2. Previous year.

ଗତବୁଦ୍ଧି—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି + ଗତବୁଦ୍ଧି)—
Gatabuddhi ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ ହୋଇଅଛି—
One who has lost his senses.

ଗତବୈର—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ବୈର)—
Gatabairā ଯାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁତା ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି;
ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମିଳାମିଶା ହୋଇଥିବା—
Reconciled

ଗତବ୍ୟଥା—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ବ୍ୟଥା)—
Gatabyatha ବେଦନାଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ବେଦନା କମି ଯାଇଛି—
(ଗତବ୍ୟଥା—ଶ୍ରୀ) Freed from pain.

ଗତଭର୍ତୃକା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଗତ + ଭର୍ତୃ + କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
Gatabhartṛukā ୧ । ପ୍ରୋକ୍ତିଭର୍ତୃକା; ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ବିଦେଶ
ଯାଇଅଛି—
1. (woman) Whose husband has gone abroad.
୨ । ବିଧବା—2. Widowed.

୧	କା	ଉ	ରୁ	ଠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲପ୍ତ	ଉଥ	ଈ
୨	କା	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଫେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଶ୍ୟ	ଲଥ	କ	ନୁ

ଗତପୋବନ - ଫ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ପୋବନ)—

Gatajyubana ଯାହାର ଗୁଣାବସ୍ଥା ଅଗତ ହୋଇଅଛି—

ଗତପୋବନା } ଶ୍ରୀ. Old, past youth; advanced in
ଗତପୋବନା } years.

ଗତର—ଗ୍ରା. ବି. (ଫ. ଗାତ୍ର)—ଦେହ; ଶରୀର, ଅଙ୍ଗ—

Gatara Body, limbs
ଗତବ

ଗତର ଖଟିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରରୂପ ପରିଶ୍ରମ କରିବା, କୌଣସି

Gatara khatibha କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅପଣା ଦେହକୁ ଖଟାଇବା ବା
ଗତବଧାଟି ଲଗାଇବା—1 To exercise one's

limbs, to exert ones self.

୨ । ସବାଦା ପାଇଁ କରିବା; ଦାସ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

2 To work like a slave.

୩ । ଗୃହର ମାନ କର୍ମମାନ କରିବା—

3. To perform menial domestic works.

ଗତର ଖଟେଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । ଗତରଖଟିବା ୨ (ଦେଖ)

Gatara khatibha 1. Gatarakhatibha, 2 (See)

୧ । ଶାସ୍ତ୍ରରୂପ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—

୨ । ଅନ୍ୟକୁ ଶ୍ରମସାଧି କର୍ମ କରାଇବା—

୩. To set a person on a hard work

ଗତରଖିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ଗାଳ) ପୁଂ (ଯେ ଅପଣା ଦେହକୁ ଖାଇଅଛି)—

Gatarakhiha ଦେହହୀନ; ଦେହହୀନ; ଅଙ୍ଗହୀନ—

ଗତବଧେନା One who has lost his limbs.

ଗତରପୋଷା—ଗ୍ରା. ବି—ଦେହ ଧାରଣ—

Gataraposhha The maintenance of the body.

ବିଶ—ବିହଞ୍ଚିତ, ଶ୍ରମବିମୁକ୍ତ, ସୁଖୀ—

Lazy; avoiding work.

ଗତରସ—ଫ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ରସ)—ମରସ; ରସହୀନ—

Gatarasa Sapless.

ବିଲସଣ ହେ ମାନବ ମାଧୁର ଲଭର ସବଳ ଗତରସ—ବିବସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗତର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫ. ଗୋତ୍ର)—ଗୋତ୍ର—

Gatarha Clan.

ଗତଲକ୍ଷ୍ମୀକ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ଲକ୍ଷ୍ମୀ+କ)—

Gatalakshinika ୧ । ଯାହାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶୁଦ୍ଧଅଛି—

(ଗତଲକ୍ଷ୍ମୀକା—ଶ୍ରୀ) 1. Bereft of wealth or affluence;
impoverished.

୨ । ଯାହାର ଶୋଭା ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—

2. Bereft of lustre; faded.

ଗତଶିଶବ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ଶିଶବ)—ଯାହାର

Gatasishaba ଶିଶବାବସ୍ଥା ଅତିକାନ୍ତ ହୋଇଅଛି—

(ଗତଶିଶବା—ଶ୍ରୀ) Past childhood.

ଗତଶୋକ—ଫ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ଶୋକ)—ଶଗତଶୋକ—

Gatoshoka Freed from grief.

(ଗତଶୋକା—ଶ୍ରୀ) ବି—ଅଶୋକ ଗଛ—

The Asoka tree

ଗତଶୋଚନ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ଶୋଚନ+ଅ)—

Gatasochana ଯାହାର ଶୋକ ଦୂର ହୋଇଅଛି—

(ଗତଶୋଚନା—ଶ୍ରୀ) Freed from grief.

ବି—ଗତ କଥା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନୁତାପ—

Regret for past things; compunction.

ଗତଶୋକା—ଫ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ଶୋଚନା)—

Gatasochana

ଗତଶୋଚନ (ଦେଖ)

Gatasochana (See)

ଗତଶ୍ରମ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ଶ୍ରମ) - ଗତଶ୍ରମ (ଦେଖ)

Gatasrama

Gataksrama (See)

(ଗତଶ୍ରମା—ଶ୍ରୀ)

ଗତସଙ୍ଗ—ଫ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ସଙ୍ଗ)—

Gatasanga ୧ । ନିଃସଙ୍ଗ, ସଙ୍ଗରହିତ—

1. Free from company.

୨ । ଫଳକାମନାଶୂନ୍ୟ—

2 Free from desire for results.

୩ । ବିଷୟକାମନାରହିତ, ବିଷୟବାସନାମୁକ୍ତ—

3 Free from worldly desires or attachment.

୪ । ଫଳକାମନାବର୍ଣ୍ଣିତ; ପୂର୍ଣ୍ଣମନୋରଥ—

4. One who has realised his desires.

ଗତସତ୍ତ୍ୱ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ସତ୍ତ୍ୱ)—

Getasatwa ୧ । ମୃତ; ଗତପ୍ରାଣ—1 Dead.

(ଗତସତ୍ତ୍ୱା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ମାନ—2 Base; mean.

ଗତସନ୍ଦେହ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ସନ୍ଦେହ)—ଯାହାର

Gatasandeha ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଅଛି—

(ଗତସନ୍ଦେହା—ଶ୍ରୀ) Freed from doubt, having the
doubts cleared.

ଗତସନ୍ନକ—ଫ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ସନ୍ନ+କ)—ସେହି

Gatasannaka ହାତୀର ମଦକାର ବହୁବାର ସମୟ ଅତିକାନ୍ତ

ହୋଇଅଛି—(an elephant) Out of rut.

ଗତସ୍ପୃହ—ଫ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ+ସ୍ପୃହ)—ଯାହାର କୌଣସି

Gataspruha ବିଷୟରେ ବାସନା ନାହିଁ; କାମନାଶୂନ୍ୟ—

(ଗତସ୍ପୃହା—ଶ୍ରୀ) One who has renounced his desires;
indifferent to worldly attachment

ଗତସ୍ୟ ଶୋଚନା ନାସ୍ତି—ଫ. (ପ୍ରବଚନ)—ପଛ କଥା ଭାବିବା ବୃଥା—

Gatasya sochanā nāsti (a proverb) Let bygones

be bygones; there is no use lamenting

the past.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛେଦ ରଖା 'କରନ୍ତି ନାହିଁ' । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ, 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ, 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ ।

ଗତ ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । (ବେଳ) ଗତିଯିବା, (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ)

Gata hebā ଅନ୍ତରାଳ ହେବା—

ଗତହେବା 1. (fixed time) To expire.

गतहोना ୨ । (ଶୂନ୍ୟବାଚନ) ମୃତ ହେବା; ମରବା—

2. (enphemism) To expire; to pass away; to die.

ଗତା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଶଗଡ଼ର ଯୁଥାଳକୁ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାର

Gatā ଶେଷ ବିନ୍ଦୁ ବା ଝୁରୁମୁଣ୍ଡି ସହିତ ବାଜିବାର କଡ଼ା ବା

ଚମଦଉଡ଼ି—

1. Rope for tying the apex of the two shafts of cart to the yoke.

୨ । ଚମ ବା କଡ଼ାଦଉଡ଼ିରେ ବଜା ହୋଇଥିବା ଝୁରୁମୁଣ୍ଡି—

2. The apex of the two shafts of a cart securely tied to the yoke.

ଗତାକ୍ଷ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଅକ୍ଷ)—

Gatāksha ୧ । ଅକ୍ଷ—1. Blind.

(ଗତାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଆଖି ଫୁଟି ଯାଇଅଛି —

2. One who has lost his eyes.

ଗତାଗତ—ଦେ. ବି (ସ. ଗତାଗତ)—୧ । ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ—

Gatāgat 1. Secret love.

୨ । ଗୁପ୍ତ ମିଳନ—2. Secret meetings.

୩ । ଗୁପ୍ତ ସହବାସ—3. Secret sexual intercourse.

୪ । ଗତାଗତ; ପରସ୍ପରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯିବା ଆସିବା ବା ସହବାସ—

4 Intercourse.

ଗତାଗତ—ସ. ବି. (ଗତ + ଅଗତ)—

Gatāgata ୧ । ଗମନାଗମନ; ଯିବା ଆସିବା; ଯାଆସ—

1. Coming and going.

ବାଜି ଗତାଗତ ରଜି ହେଉ ଅବଶ୍ୟ—ଭକ୍ତ, ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

୨ । ପରସ୍ପରଙ୍କର ବହୁବାର ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ଓ ସହବାସ—

2. Constant mutual visits; constant intercourse

୩ । ପରସ୍ପର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ—

3. Interchange of places

୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଅନିୟମିତ ଗତି—

4. (astronomy) Irregular course of stars.

୫ । ଏକ ହାତରୁ ଅନ୍ୟ ହାତକୁ ଗତ ବା ହସ୍ତାନ୍ତରଣ—

5. Passing from hand to hand.

ଗରଜବାସୀ ଉତ୍ତର ଗୋଟି ହେବା ପଳ

ସଂସରେ ବଳାଇ ଗତାଗତ ନାସକେଳ—ଭକ୍ତ, କୋଟିପ୍ରହାରୀପୁରୁଷ ।

ସ. ବିଶ—୧ । ଯାଆସିବା; ଯାଆସ କରୁଥିବା—

1. Coming and going.

୨ । ପ୍ରଥମେ ଯାଇ ପରେ ଫେରି ଆସିଥିବା—

2. Gone and come back.

ଗତାଗତ—ସ. ବି. (ଗତ + ଅଗତ)—ଗମନାଗମନ—

Gatāgati Coming and going; intercourse.

ଗତାଗତେ—ପ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି. ଓ ବିଶ—ଗତାଗତ (ଦେଖ)

Gatāgata (See)

ପୃଥ୍ଵୀ ଅଠ ପଞ୍ଚତତ୍ତ୍ଵ ଛକ୍ତି ଗତାଗତେ—ପ୍ରାଚୀ, ଶିବସ୍ତବେତ୍ତ ।

ଗତାଧି—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗତ + ଅଧି)—୧ । ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ—

Gatādhi 1. Freed from anxiety.

୨ । ସୁଖୀ—2. Happy

୩ । ରୋଗମୁକ୍ତ—

3. Cured; recovered from illness

ଗତାନି ପତାନି—ପ୍ରା. ଅ—୧ । ପରମ୍ପରାବଦ୍ଧ, ପୁରୁଷାନୁବଦ୍ଧ—

Gatāni patāni 1 For generations.

୨ । ଅବଦ୍ଧମାନ କାଳରୁ—

2. From time immemorial.

(ପଥା— ରାହାସ ଯାତ୍ରା ଗତାନି ପତାନି ଏଠାରେ ତଳ ଅସୁଅଛି)

ଗତାନୁଗତ—ସ. ବିଶ. (ଗତ + ଅନୁଗତ)—ଅଗୁର ବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ

Gatānugata ବା ଗୁରୁର ଅନୁସରଣକାରୀ—

Following precedents or custom.

ଗତାନୁଗତିକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଅନୁଗତିକ)—

Gatānugatika ୧ । ଅନୁକାରୀ; ଅନୁଗତୀ—

(ଅନୁଗତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Imitating others..

୨ । ଲୋକଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଅନୁଗତୀ—

2. Walking in the path of custom.

୩ । ଯେ ନିଜେ ଆଗପଛ ଚିନ୍ତା ନ କରି ଅନ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ଅନୁକରଣ କରେ—

3. Imitating the acts of others without thinking the pros and cons; following the examples of others blindly.

୪ । ଯେ ପୂର୍ବକର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ପର୍କିତ ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରେ—

4. Following precedents.

[ଦ୍ର—ଗତାନୁଗତିକ ନ୍ୟାୟ—ଦେଖାଶିଖା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନ୍ୟାୟ । ନିଜେ ଆଗପଛ ଚିନ୍ତା ନ କରି କର୍ମ କୌଣସି ବିଷୟର ଯାଆତ୍ୟ ବିବେଚନା ନ କରି ଅନ୍ୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କଥା ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ତଳେ ଏହି ନ୍ୟାୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଦିଆଯାଏ ।]

ଗତାନୁଶୋଚନ—ସ. ବି. ଓ ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଅନୁଶୋଚନ)—

Gatānūśochana ଗତଶୋଚନ (ଦେଖ)

(ଗତାନୁଶୋଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Gatāśochana (See)

ଗତାନୁଶୋଚନା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଅନୁଶୋଚନା)—

Gatānūśochanā ଗତଶୋଚନ (ଦେଖ)

Gatāśochana (See)

ଗତାନ୍ତ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗତ + ଅନ୍ତ)—ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁକାଳ

Gatānta ପହଞ୍ଚିଅଛି—One whose end is arrived.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଞ, ଶ	ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁକ୍ରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଌ	ୠ	ଌ

ଗତାସ୍ତ୍ରାବ—ସ. ଇ ଓ ଈ—(ଗତ+ଅସ୍ତ୍ରାବ)—ଗତାଗତ—

Gatāyāta Coming and going.

ଗତାୟୁ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗତାୟୁ)—ଗତାୟୁ (ଦେଶ),

Gatāyu Gatāyuh (See)

ଗତାୟୁ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗତ+ଅୟୁ)—୧। ମୃତ୍ୟୁ—

Gatāyuh 1. One whose death is eminent; dying; moribund.

୨। ଯାହାର ପରମାୟୁ ଶେଷ ହୋଇଅଛି, ଅନ୍ୟାୟୁଷ—

2. One who will meet premature death.

୩। ମୃତ—3. Dead.

୪। ଅତିବୃଦ୍ଧ—4. Very old.

ଗତାର୍ତ୍ତବା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗତ+ଅର୍ତ୍ତ+ବା. ଅ)—

Gatārttabā ୧। ବୃଦ୍ଧା ଶ୍ରୀ, ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ଋତୁସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହୋଇ
ଅଛି—1. Old (woman); whose menstrual
flow has stopped.

୨। ବନ୍ୟା ଶ୍ରୀ, ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ଋତୁସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ନାହିଁ—

2. Barren (woman)

ଗତାର୍ଥ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗତ+ଅର୍ଥ)—

Gatārtha ୧। ଯାହାର ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ—
1. One who has attained his aim.

୨। ଧନହୀନ ହୋଇଥିବା—2. Impoverished.

ଗତାଳସ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗତ+ଆଳସ)—

Gatālasa ୧। ନିରାଳସ, ଆଳସ୍ୟାତ୍ମକ—1. Not lazy.

(ଗତାଳସା—ଶ୍ରୀ) ୨। ଚଞ୍ଚଳ, ଅଗ୍ରିହ—2. Restless; brisk.

ଗତାଳସ ନାଟପଟ୍ଟ ଶୃଙ୍ଖଳା । ବହୁବ୍ରୀହି କଣୋଷ୍ଠରୁ ବ. ଗା ।

ଗତାସୁ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗତ+ଅସୁ)—୧। ଗତପ୍ରାଣ; ମୃତ—

Gatāsu 1. Dead.

୨। ନିର୍ଜୀବ; ଯାହାର ପ୍ରାଣ ଗଲଣି—2. Lifeless.

ଗତି—ସ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ+ଭବ. ଇ; ଭୁଲ. ଇଂ. ଗେଇଟ୍)—

Gati ୧। ଗମନ—1. Act of going; pace.

୨। ସଞ୍ଚାର; ଚଳନ—2. Motion; rotation; course.

୩। ଗମନର ପ୍ରଣାଳୀ; ଚାଲିବାର ଢଙ୍ଗ—3. Gait

୪। ଜୀବନଯାତ୍ରା—4. Course of life; mode of life.

୫। ଯାତ୍ରା—5. March; procession

୬। ଅବସ୍ଥା—6. Condition.

ଗୁରୁଜନ ଚିତ୍ତ ଜାଣିଲେ କି ଗତି । ବହୁବ୍ରୀହି କଣୋଷ୍ଠରୁ ବ. ଗା ।

୭। ଜ୍ଞାନ—7 Knowledge; wisdom.

୮। ଜାଣିବା—8. Knowing.

୯। ଅଗ୍ରସର ହେବା—9. Onward progress.

୧୦। ଫଳ; ପରିଣାମ—10 Result; issue,

ଗଣ୍ଡିତ ଲୋକଙ୍କର ଯେ ଗତି ହୁଅଇ । ବହୁବ୍ରୀହି ମହାଭାରତ ବ. ।

୧୧। ପ୍ରକାର, ସ୍ୱରୂପ—11. Nature.

୧୨। ଘଟନାକ୍ରମ—12. Course of events.

୧୩। ପ୍ରାପ୍ତି—13. Attainment.

୧୪। ପ୍ରସ୍ଥାନ; ପ୍ରୟାଣ—14. Departure.

୧୫। ନିବ୍ୟାହ—15 Continuance.

୧୬। (+ଅଧିକରଣ. ଇ)—ପଥ; ଯିବାରମାର୍ଗ; ବାଟ—
16 Path; way; passage; course.

୧୭। (+କରଣ. ଇ)—ଅବଲମ୍ବନ, ଆଶ୍ରୟ—

17. Refuge, recourse, resort, shelter; assylum.

୧୮। (+କରଣ. ଇ)—ଉପାୟ—

18. Means; expedient.

ବାହୁରେ ମନ ସହ. ପ୍ରସବ ହେଉ ନାହିଁ,

କହ ଏଥକି କେଉଁ ଗତି କରେ । ବହୁବ୍ରୀହି. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୯। ପ୍ରମାଣ—19. Proof; evidence.

୨୦। ଭାଗ୍ୟ—20. Fortune; fate

୨୧। ଦୁଃଖ ଓ ପାପାରୁ ମୁକ୍ତି—

21. Release from pain or sin.

୨୨। ମୋକ୍ଷ, ହସାର ବନ୍ଧନରୁ ଉଦ୍ଧାର—

22. Redemption; salvation; eternal bliss; beatitude.

ଏ ଶୂନ୍ୟର ଗତି କେବେ ନାହିଁ ଗତି । ବହୁବ୍ରୀହି ମହାଭାରତ ।

୨୩। ପ୍ରବେଶ—23. Access; entrance.

(ଯଥା—ଅବାରତଗତି ।)

୨୪। ପ୍ରିତି, ସ୍ଥାନ—24. Position; station; situation.

୨୫। ଦ୍ରବ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ଚଳନ—

25. Diurnal motion of stars and planets on their orbits.

୨୬। ଭଗନ୍ଦର ରୋଗ—26. Fistula.

୨୭। ନଳି ଘା; ପୁଚ୍ଛ ବୋହୁଥିବା ଘା—

27. Running wound or sore; sinus.

୨୮। ମୃତ୍ୟୁରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ—28. Transmigration of soul; metempsychosis.

୨୯। ଅଭିପ୍ରାୟ—29. Intention

ମୋହଗତି ଜାଣି ଦେ ମୁଁ ଅଇଁ । ଭକ୍ତ ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

୩୦। ମନୋଭାବ—30. Thought.

ସେ ଗତିକି ହୁଅଣି ମୁଁ ଭବରେ

ପକାଇଲେ ଏକକ ଘାର ପରେ । ଭକ୍ତ ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

୩୧। ଢଙ୍ଗ; ଶୈଳ—31 Mode; manner.

ଏଣୁ ଗୋବର ଗତି ମୁଁ ହୁଁ,

ତୋ ମାୟା ବଳେ କି ଜାଣଇଁ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବାନ ।

୩୨। ଜୀବନର ଅବସ୍ଥା (ଯଥା—ଶୈଶବ, ଯୌବନ; ଜରା)—

32. A stage or period of life.

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାବଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାବଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାହ’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ବୃ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃହ’ ବେଢ଼ିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ବେଢ଼ିବେ, ‘ଅର୍ଗ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଙ୍ଗ’ ବେଢ଼ିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ୍’ ବେଢ଼ିବେ ।

୩୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଅଳଂ, ଭରସ୍, ନମସ୍, ବହୁସ୍, ପୁରସ୍ ଆଦି ଅବ୍ୟୟ ପଦ କୌଣସି କ୍ରିୟା ବା କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା ଅବସ୍ଥା (ଯଥା— ନମସ୍ତାର; ବହୁସ୍ତରଣ)—33. (grammar) A term used when prepositions and some other adverbial expressions are connected with the tenses of a verb or verbal derivatives to form words.

୩୪ । ଜନ୍ମକାଳରେ ଶିଶୁର ଅବସ୍ଥା, ଶିଶୁ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ଭ୍ରମିଷ୍ଣୁ ହେଲା ବେଳେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ—34. The position of a child at birth.

ଦେ. ବି.—ଗତିଧନ୍ତର; ଉପାୟାନ୍ତର—
Alternative way; other means.

ନକ ନକନ ପେମା, ପ୍ରେମାରେ ନୁହେଁ କମା, ଚପଟୀଜାକି ଯେବେ ଗତି ଥିବ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରୀ ଚମ୍ପୂ ।

ଗତିକ—ସ. ବି. (ଗତି+କ)—୧ । ଗତି—
Gatika 1. Motion.
୨ । ଗମନ—2 Going
୩ । ଅଭିଶାପ—3 Curse.
୪ । ଅବସ୍ଥା—4 Condition
୫ । ଆଶ୍ରୟ—5 Refuge; assylum

ଦେ. ବି.—୧ । ଗୁଲ୍‌ଚଳନ—

ଗତିକ 1. Mood of life.
(ବେଗତିକ—ଉପସ୍ଥାପନ) ୨ । ଜୀବନଯାତ୍ରା—2. Livelihood.
୩ । ନିବ୍ୟାହ—3. Continuance
୪ । ଛଙ୍ଗ—4 Mode; method.
୫ । ଅବଲମ୍ବନ—5. Resort; recourse.

ଗତିକର—ସ. ବିଣ. ପୁ.—(ଗତି+କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Gatikara ୧ । ଯେ ଜୀବକୁ ଗତି ବା ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ;
(ଗତିକର—ଶ୍ରୀ) ମୁକ୍ତିଦାତା—1. Saviour; redeemer.
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଗତି କରାଏ—
2. That which makes or produces motion

ଗତିକୃଷ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । (ଭୂବାସ) ଜୀବର ଗତିଦାତା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Gatikṛushṇa 1. God Kṛushṇa, The Redeemer.
୨ । ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମଦିଶେଷ—
1. A name given to males.

ଗତିଗୋଚର—ଦେ. ବି.—(ଅନର୍ଥକ ହିତସ୍ତୁ ସହଚର) ଅବସ୍ଥିତି—
Gatigochara Existence.
(ଯଥା—ଶତ୍ରୁ ମାନେ ମୋର ଗତିଗୋଚର ରଖି ଦେବେ ନାହିଁ) ।

ଗତିଦାୟୀ—ସ. ବିଣ. (ଗତି+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Gatidāyī ଗତିକର (ଦେଖ)
(ଗତିଦାୟୀ—ଶ୍ରୀ) Gatikara (See)

ଗତିବିଧି—ଦେ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍, ଗତି+ବିଧି)—୧ । ମୁକ୍ତିର ଉପାୟ—
Gatibidhi 1. Means of salvation.
ଗତିବିଧି ୨ । କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, କ୍ରିୟାକଳାପ—2 Mode of life; conduct.

୩ । ଗମନାଗମନ—3. Intercourse.

୪ । ଗୁଲ୍‌ଚଳଣ; ଛଙ୍ଗାଚାଙ୍ଗ—4. Movements.

(ଯଥା—ସେନାପତି ଦୁର୍ଗଣ୍ଡିରରେ ଠିଆ ହୋଇ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ଗତିଭଙ୍ଗ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍, ଗତି+ଭଙ୍ଗ)—ଗତିଭେଦ (ଦେଖ)
Gatibhaṅga Gatirodha (See)

ଗତିମାନ—ସ. ବିଣ. ପୁ.—(ଗତି+ମତ୍; ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ଗତି
Gatimān କରୁଥିବା—1 Moving; in motion
(ଗତିମାନ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଘାଆରୁ ପୁର ବୋହୁ ଅଛି—
2. Having running sores.

ଗତିମୁକ୍ତି—ସ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଗତି+ମୁକ୍ତି)—
Gatimukti ୧ । ସ୍ୱତ୍ୱତ୍ୱ; ସମ୍ୟକ୍ ଉଦ୍ଧାର—
1 Redemption.
୨ । ଜୀବନକୁ କଷ୍ଟ ବା ପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
2. Salvation.

ଗତିରୋଧ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍, ଗତି+ରୋଧ)—ଗତିରେ ବନ୍ଧୁ;
Gatirodha ଅଗ୍ରସର ବା ଗମନକ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହେବା ବା କରିବା;
ପଥରୋଧ—Stoppage of movement; detention.

ଗତିଲ—ସ. ବି. (ଗତି+ଲ ଧାତୁ+ଅ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ନଦୀ—
Gatilā 1. A river.
୨ । କ୍ରମ—2. Series; succession.

ଗତିଶକ୍ତି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ ଗତି+ଶକ୍ତି)—ଚଳନଶକ୍ତି—
Gatisakti Power of movement.
ଗତିଶକ୍ତିରହିତ—ସ. ବିଣ. (୩ୟ ଚତ୍, ଗତିଶକ୍ତି+ରହିତ)—
Gatisaktiaahita ୧ । ଗତି କରିବାର ଶକ୍ତି ଯାହାର ନାହିଁ; ନିଷ୍ଠୁଳ—
1. Destitute of locomotion.
୨ । ନିରାଶ୍ରୟ—2. Helpless.

ଗତିଶକ୍ତିହୀନ—ସ. ବିଣ—ଗତିଶକ୍ତିରହିତ (ଦେଖ)
Gatisaktihīna Gatisaktirahita (See)

ଗତିହୀନ—ସ. ବିଣ—୧ । ଗତିଶକ୍ତିରହିତ (ଦେଖ)
Gatihīna 1. Gatisaktirahita (See)

୨ । ଅଗତିକ—
Having no other alternative

ଗତି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) (ଗତି ବା ଗତି ଶବ୍ଦର ୩ୟ ବା ୨ମୀ
Gate ବିଭକ୍ତି ରୂପ)—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯିବାର ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଟୁଲେବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗନ୍ତବ୍ୟ)—୧ । ଭାବବିହୀନ କଣ୍ଠ; ଗଭୀର ଭୂଲ୍ଲାସ ବା ଦୁଃଖ ଯୋଗୁଁ ଚୁକ୍‌କଣ୍ଠ—

1. With a voice choked in a paroxysm of feeling.

୨ । ଭାବବିହୀନ ଯୋଗୁଁ କମ୍ପିତ ସ୍ଵର—

2 With a tremulous voice due to intense feeling.

ଧର ମୋ ପିତାଙ୍କ ପଦ, ବହୁଳ ମା ଗଦଗଦ—ମଧୁସୂଦନ. ଶବ୍ଦମାଳା ।

୩ । ଅନନ୍ଦ, ପ୍ରେମ, ଭକ୍ତି ଆଦିରେ ଯାହାର ପାଞ୍ଜି ଖଳି ମାରିଯାଏ କିମ୍ବା କଣ୍ଠନିଃସୃତ ସ୍ଵର ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବୁଝା ପଡ଼େ ନାହିଁ—3. Deprived of the power of clear or articulate expression owing to intensity of joy, love or devotion

ମିତ୍ରଙ୍କୁ ଧର ଗାଦ, ବୁଝେ ଅନନ୍ଦେ ଗଦଗଦ—

ଭବନ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଦେ. କି. ବିଶ— ଗନ୍ତବ୍ୟ (ଦେଖ)

Gadgada (See)

ଗଦଗଦନାମା—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଗଦଗଦ+ନଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Gadagadanādi ୧ମା. ୧ବ.)—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ଶବ୍ଦକାଣ୍ଡ— (ଗଦଗଦନାମା—ଶ୍ରୀ) Making tremulous sounds; with accents choked by feelings.

ଗଦଗଦଭାଷୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଗଦଗଦ+ଭାଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Gadagadabhāshī ୧ମା. ୧ବ.)—ଗଦଗଦନାମା (ଦେଖ) (ଗଦଗଦଭାଷୀ—ଶ୍ରୀ) Gadagadanādi (See)

ଗଦଗଦେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି. ବିଶ. (ସ. ଗଦଗଦ; ଗନ୍ତବ୍ୟ)— Gadagade ଗନ୍ତବ୍ୟ (ଦେଖ)

ଗଦଗଦେ Gadgada (See)

ଅଗ୍ରହସ୍ପଦେ ବହୁଳ ଗଦଗଦେ—ଭାଗବତ. ବ୍ରଜବିହାର ।

ଗଦଗା—ସ. ବିଶ. (ଭୂ. ଛି. ଗୁଦଡ଼=କଜ୍ଜା; ଫା. ଗର୍ଦ୍=ଧୂଳି; Gadagā ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ମୋଟା (ବସ୍ତ୍ର)—

ମୋଟା 1. Coarse (cloth).

୨ । ମଇଳା; ମଳିନ—2. Dirty.

मोटा ୩—୧ । ଝୋଟି; ଛଣପଟି ଇତ୍ୟାଦିର ଜଟିଳ ଅଂଶ ବା ଅବର୍ଜନା ବା ଅଳଅ; ଗରଦ—

1. Refuse matter from carded jute or hemp; worsted.

खुदड़ी ୨ । ଛଣ୍ଡା ଲୁଗା ଓ କଜ୍ଜାକୁ ଅନେକ ପରସ୍ତ କର ସିଲାଇ କରିବାଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୋଟ ବସ୍ତ୍ର; ଗୋଦଡ଼—

2. A thick covering or sheet made of several layers of rags patched up and sewn together.

ଗଦୟିତୁ—ସ. ବିଶ. (ଗଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—

Gadayitnu ୧ । ଗପନ୍ତ; ବହୁଭାଷୀ—

1 Loquacious; garrulous.

୨ । କାମୁକ—2 Libidinous; lustful

ବ—କାମଦେବ—Cupid

ଗଦାଲ—ଦେ. ବି—ହାତୀ ପିଠିରେ ପକାଯିବା ଗଦ, କଠଲା—

Gadala A cushion put on the back of an elephant.

गदला

ଗଦା—ସ. ବି. (ଦେ ଧାତୁ=ପାଞ୍ଜିତ ହେବା+କରଣ. ଅ+ଶ୍ଵୀ. ଅ)— Gad ୧ ଲୋହିତ ବା କାଠର ମୃଦ୍ଧର; ଲୋହିତମୟ ସ୍ଥୂଳଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ସାଧାରଣତଃ ଏହାର ମୂଳାଂଶ ସବୁ, ଅଗ୍ରଭାଗ ମୋଟା ହୋଇ ଥାଏ)—Club, mace, bludgeon.

[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଗୁରୁ ହାତରେ ଧରାଯିବା ଗୁରୁ ଗୋଟି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ (ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ) ଗଦା ଏକତମ; ଏହା ଭୃମଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଶସ୍ତ୍ର । ଏହାଦ୍ଵାରା ଭୃମ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଉରୁ ଭାଙ୍ଗିଥିଲେ ।]

गदा ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତୂପ, ଏକ ଜାତୀୟ ବହୁବସ୍ତୁର ଏକତ୍ର ଛେଦ ଉପର୍ୟୁପର ସମାବେଶ— ଯଥା—ନଡ଼ାଗଦା; ଧାନ ଗଦା; ଭୂଟାଗଦା)—1. Heap; mass.

୨ । ବହୁ ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠୁଳ ବା ଚୁଣ୍ଡ ହେବା—

2. Gathering of people; crowd.

ରଜସ୍ଥଳେ ଦଳେ ଦଳେ ଆସି ହେଲେ ବର୍ଣ୍ଣକେ ଗଦା । ବ୍ୟାକାଥ. ଛଣ୍ଡା ।

୩ । ବହୁତ; ପ୍ରଚୁର—3. Too much; plenty.

(ଯଥା—ଗଦାଏ ପାଣି; ଗଦାଏ ଲୋକ ।)

ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଜମା ହୋଇଥିବା—

1 Amassed; heaped.

୨ । ଏକତ୍ର ସମାବେଶ; ଚୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା—

2. Crowded, collected or gathered.

ଗଦାଏ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ— ୧ । ଏକଗଦା ମାତ୍ର—

Gadā 1. One heap of, (ଯଥା—ଗଦାଏ ଲୁଟା; ଗଦାଏ ଧାନ ।)

୨ । ବହୁତ—2. Much; too much.

(ଯଥା—ଗଦାଏ ପାଣି ।)

ଗଦାକରିବା—ଦେ. କି.—ଗଦେଇବା (ଦେଖ)

Gadākaribh Gaderibh (See)

ଗଦାଗଦା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. ଓ କି. ବିଶ—(ବହୁବଚନାର୍ଥରେ .

Gadāgadā ଶବ୍ଦର ଦ୍ଵିତ୍ୱ)—ସ୍ତୂପୀକୃତ, ଚୁଣ୍ଡ ଲୁଚି—

गदा गदा In many heaps; heaps and heaps.

ढेर ढेर

ଗଦା ଗଦା ହୋଇ ଭଳରେ ପଡ଼ି ଗଦା ।

ହର ଥାଟି ଯାକକୁ କର ତେଲେ ପଦା । କୃଷ୍ଣବିହ. ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ଗଦାଗଦି—ଦେ. ବି.—ବହୁବସ୍ତୁର ସ୍ତୂପୀକରଣ; ଏକତ୍ର ଠୁଳ କରିବା— Gadāgadi Amassing; 'heaping together of many things.

गदागदि

many things.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ୍ଞ	ଋ

ଗଦାବ୍ରଜ—ସ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଦର ଅବ୍ରଜ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

Gadāgraja Name of Śrīkṛṣṇa

ଗଦାବ୍ରଜୀ—ସ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଦ=ବେଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ଅବ୍ରଜୀ=
Gadāgrajī ପ୍ରଧାନ)—ରାଜସମ୍ରାଟ ବେଗ—

Consumption; phthisis.

ଗଦାଘାତ—ସ. ବି. (୩ୟା ଚନ୍ଦ୍ର; ଗଦା+ଆଘାତ)—ଗଦାଦ୍ଵାରା ମାଡ଼—

Gadāghāta Stroke with a mace or bludgeon.

ଗଦାଶ—ଦେ. ବି.—ପ୍ରାଣୀକରଣ, ଗଦା କରିବା—

Gadāśa Heaping up.

ଗାଦାନା

ଗଦାଧର—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗଦା=ଧୂ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—

Gadādhara 1. Bishṇu.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2 Śrīkṛṣṇa.

ବିଶ—ଗଦା ଧରିଥିବା—Armed with a mace.

ଦେ. ବି.—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

A name given to males.

ଗଦାଧର ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—‘ରସକଲ୍ପଲତା’ ନାମକ

Gadādhara pattanāyaka ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା (ତାରିଣୀ. ଭୁଲ୍ଲ

ସାହିତ୍ୟ ଲିଖିତା)—An author of an Oriya poem

Rasakalpalaṭā.

ଗଦାଧର ପଦ୍ଧତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଦାଧର ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରଣିତ

Gadādhara paddhati ସୁଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥ—The title of a

collection of Hindu law in sanscrit

compiled by Gadādhara Rājaguru, an

Oriya compiler of the Rājā of Puri.

[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ବହୁ ପରିସ୍ରମ ସହକାରେ ଏକାଧିକ ଭାଳପତ୍ର

ପୋଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଅଠମଲ୍ଲକର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ରାଜା ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ

ମୁଦ୍ରିତ କରି ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ବିତରଣ କରିଥିଲେ ।]

ଗଦାଧର ରାଜଗୁରୁ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭୁବନୀୟ ସୁଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର-

Gadādhara rājaguru ପ୍ରଣେତା, ଗଦାଧର ପଦ୍ଧତିର ରଚୟିତା—

The compiler of the ‘Gadādhara paddhati’,

a collection of Hindu Law and social

customs.

[ଦ୍ର—ଏ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଗରହରେକୃଷ୍ଣପୁର ଶାସନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା

ଓ ଖୋରଧା ରାଜାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭୁବନେଶ୍ଵର ଓ

ଦାମିଣୀଭ୍ୟରେ ବିଶେଷ ଆଦୃତ ।]

ଗଦାପାଣି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଦା+ପାଣି)—ସେ ହାତରେ ଗଦା

Gadāpāṇi ଧରିଥିବା—Armed with or holding a mace.

ବି—ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishṇu

ଗଦାପ୍ରହାର—ସ. ବି. (୩ୟା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗଦା+ପ୍ରହାର)—

Gadāprahāra ଗଦାଘାତ (ଦେଖ)—Gadāghāta (See)

ଗଦାବାଜ୍ର—ଦେ. ବି—ଗଦାଘାତ (ଦେଖ)

Gadābārdi Gadāghāta (See)

ଶଙ୍ଖର ସେ ଗୁଣବୋଧାଙ୍କର ପ୍ରାଣ

ଗୁରୁ ଗଦାବାଜ୍ରରେ ଦେହଲେ ଆପଣ । କଷ୍ଟବିଂହ. ନନ୍ଦାଘରତ. ଶ୍ଵପ୍ନ ।

ଗଦାବ୍ରଜ—ସ. ବି ଓ ବିଶ. (ଗଦା + ଭୃ ଧାତୁ, କର୍ତ୍ତୃ. ବି. ପ୍ର)—

Gadābhṛut ଗଦାଧର (ଦେଖ)—Gadādhara (See)

ଗଦାମାର୍ଜିତା—ଦେ. ବି—ଗଦେଇବା (ଦେଖ)

Gadāmāribhā Gadeibhā (See)

ଗଦାମ୍ବର—ସ. ବି. (ମ. ପ ଲେ; ଗଦ + ଅମ୍ବର; ଘଡ଼ଘଡ଼ିଯୁକ୍ତ

Gadāmbara ଅମ୍ବର)—୧ । ଘଡ଼ଘଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମେଘ—

1. Thunder cloud.

୨ । ମେଘ—2 Cloud.

ଗଦାଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବି. (୩ୟା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗଦା + ଯୁଦ୍ଧ)—ଗଦାଦ୍ଵାରା ଯୁଦ୍ଧ;

Gadājuddha ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିପକ୍ଷମାନେ ଗଦା ବ୍ୟବହାର

କରିଥିଲେ—A fight with maces on both

sides; a battle with clubs.

ଗଦାରକ୍ତ—ସ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗଦ = ବେଗ + ଅରକ୍ତ = ଶତ୍ରୁ)—

Gadārakta ମହୋଷଧି—Drug; medicament; antidote.

ଗଦାସାହାଣ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି (ସ. ଗଦା ଓ ସାଧନ, ପୁରୀ ସହରର

Gadāsahāṇa ସାଗାଘରମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ସହରର ଶବ୍ଦ)—

ବ୍ୟାୟାମ ସାଧନାର୍ଥ ଡାହାଣ ହାତରେ ଲୁହା ଗଦା ଓ

ବାମ ହାତରେ ପଟାପରି ଲମ୍ବା ଲୁହାଯନ୍ତ୍ର ଧରି ଚାଲିବା—

A gymnastic exercise consisting of

holding a long piece of flat iron in the

left hand while brandishing the mace

in the right hand.

ଗଦାହସ୍ତ—ସ. ବିଶ ଓ ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଦା + ହସ୍ତ)—

Gadāhastā ଗଦାପାଣି (ଦେଖ)—Gadāpāṇi (See)

ଗଦ—ଦେ. ବି (ସ. ଗଦ୍ ଧାତୁ, ହିନ୍ଦି ଗଦୀ)—

Gadī ୧ । ସିମିଳ ତୁଳା; ଛେଚ୍ କତା ଆଦିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ଗନ୍ଧୀ ସୁଲ କୋମଳ ଚଢ଼ଣା—

ଗହା, ଗଦେଇ, ଗହୀ 1. Cushion; thick and soft mattress.

୨ । ରାଜଗାଦି, ରାଜସିଦ୍ଧାସନ—2. Throne.

୩ । କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଅଫିସରେ ବଣିକ ବା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କର

ବସିବାର ଆସନ; ମାଲିକଙ୍କ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଆସନ—

3. The business seat of a merchant.

୪ । ସକାର କାଳ୍ପ ଆଦି ବେହେରାମାନେ କାନ୍ଧରେ ପକାଇବା

ମୋଟ ଲୁଗା ବା ମୁଦୁଳା—

4. A thick cushion or pad of cloth put on

the shoulder of a palkey bearer.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଧରଣ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ କପାଳ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

* । ବଣିକ ବା ବ୍ୟବସାୟୀର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—

5 Business-office of a merchant;
commercial house.

ଗଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର—ଦେ. ବିଶ—ଗଦ୍ୟ (ଦେଖ)

Gadiantā Gadiā (See)

ଗଦ୍ୟ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ଚିରୁଣା ଆଦିରେ ଗଦି ମଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—

Gadiā 1. Cushioned (bed)

ଗଦିଆଁଟା ୨ । ଗଦିୟୁ; ତୁଳା ବା କଇଚା ମୋଟ ଅସ୍ତରଣଯୁକ୍ତ

ଗଦିଆର ଗଟ—2 Padded (bed stead)

ଦେ. ବି—୧ । ଗଦିଆନ (ଦେଖ)

1. Gadiāna (See)

୨ । ଗଦେଇବା (ଦେଖ)

2. Gadeibā (See)

ଗଦ୍ୟଗଦି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଗଦାଗଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gadiāgadi (etc) Gadāgadi etc (See)

ଗଦ୍ୟଗଦେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଗଦାଗଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gadiāgadei (etc) Gadāgadi etc. (See)

ଗଦିଆନ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ପାଇଁ

Gadiāna ଚିତ୍ତର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଥାଏ—

ଗଦିଆନ 1. A merchant owning a big business-

ଗଦିଆଳା house of his own.

ବାହୁ ବଳରାମ ବଳ ବଲ୍ଲବତା ବଡ଼ ବଜାରର ଜଣେ ଗଦିଆନ ମହାଜନ ।

ପଲ୍ଲବମୋହନ. ଗନ୍ଧସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଗଦିଆଳ (ଦେଖ)

2. Gadiāla (See)

ଗଦିଆଳ—ଦେ. ବି—ବାଣିଜ୍ୟ ଗଦିର କର୍ତ୍ତା; ଗଦିର ମାଲିକ—

Gadiāla The head of a commercial house.

ଗଦିଆନ

ଗଦିଆଳା

ଗଦିଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଅଦ୍ୱାର୍ଥକ ଓ ସ୍ୱଦ୍ୱାର୍ଥକ)—

Gadie ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣି ଗଦା ମାତ୍ର—

One small heap only

ଗଦିତ—ସ. ବି. (ଗଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—କଥିତ; ଉକ୍ତ—

Gadita Spoken; said.

ଗଦିନାଶିନ—ବିଶ (ଓ. ଗଦ୍ + ନାଶିନ୍)—

Gadināśina ୧ । ହିନ୍ଦୀସନାବୁଡ଼ି; ରାଜପଦରେ ଅବସ୍ଥିତ—

ଗାଦିନାଶିନ 1. Installed on the throne.

ଗାଦିନାଶିନ ୨ । ହିନ୍ଦୀସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ—

2. Seated on the throne.

ଗଦିମାନ୍ଦା—ଦେ. ବିଶ—ଗଦ୍ୟ (ଦେଖ)

Gadimānda Gadiā (See)

ଗଦି—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଗଦା + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Gadī ୧ । ଗଦାଧର; ଗଦାଧାରୀ—

(ଗଦିମା—ଶ୍ରୀ) 1. Armed with a mace; holding a mace; mace-bearing.

୨ । (ଗଦା + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ରୋଗୀ; ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ—

2. Sick; ailing.

ବି—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu

ଗଦେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ସ୍ତୁପ ବା ଠୁଲ ବା ଚୁଣ୍ଡ

Gadeibā କରବା—To collect things together into

ଗାଦାକରା a heap; to heap up.

ଟେକରନା

ଗଦ୍‌ଗଦ—ସ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ଗଦ୍ ଧାତୁ = କହିବା—

Gadgada ୧ । ଖଟାଉବା; ଖଟି ଖଟି କଥା କହିବା—

1 Stammering; stuttering; faltering.

୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ—

2. Inarticulate or indistinct speech.

୩ । କ୍ରୋଧ ଅନନ୍ତାଦିଜନିତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ—

3. Convulsive speech (due to paroxysm

of joy, devotion, anger).

ସ. ବିଶ—୧ । ଦୂର୍ବିଶୋକାଦିର ଅଭିଶପ୍ତବଶତଃ କଣ୍ଠରୋଧ

ହେବାକୁ ଯେଉଁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ନାହିଁ—

1. Indistinctly uttered (speech) due to

a paroxysm of feeling.

୨ । ମୋହତ; ଅଧିର୍ଯ୍ୟ—2 Impatient.

୩ । ଭବବହୁଳତା ଯୋଗୁଁ କମ୍ପିତ ସ୍ୱର—

3. Tremulous (voice) due to intensity of

feelings.

* । ଭବାବେଗ ଯୋଗୁଁ ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଦ୍ଧୋଚ୍ଚାରିତ (ଧ୍ୱନି)—

4. Repeatedly choked (voice) due to

intensity of feeling.

* । ଖଟାଉ ଖଟାଉ ଉଚ୍ଚାରିତ (ବାକ୍ୟ)—

5. Faltering (words)

ସ. କ୍ରି. ବିଶ—ଖଟାଉ ଖଟାଉ—In a faltering or

stammering manner.

ଗଦ୍‌ଗଦନା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଗଦ୍‌ଗଦ + କଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଇନ୍; ୧ମା.

Gadgadanaḥ ୧ବ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି କରୁଥିବା—Making

(ଗଦ୍‌ଗଦନା—ଶ୍ରୀ) inarticulate sound; on account

of intense feelings.

୨ । ପୁନଃ ପୁନଃ କମ୍ପିତ ସ୍ୱରରେ କଥା କହିଥିବା—

2. Tremulous.

୩ । ଖଟାଉଥିବା—3. Faltering.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତିକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ସ୍ଵେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତନ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ୍

ଗଢ଼ଗଦ୍ୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗଢ଼+ଗଦ୍ୟ)—ଶୋକ, କୋପ, ଭଲ୍ଲିଆଦି
Gadgadabhāṣk ଯୋଗୁଁ କଣ ରୁକି ହେବାକୁ ଯେ ଅର୍ବୋଚ୍ଛାରିତ
(ଗଢ଼ଗଦ୍ୟା—ଶ୍ରୀ) ବା କମ୍ପିତ କଥା କହେ—Speaking
inarticulately or tremulously (on
account of the voice being choked
by joy, grief, anger or devotion.)

ସ. ବି—ଅର୍ବୋଚ୍ଛାରିତ କଥା—Inarticulate and
tremulous words.

ଗଢ଼ଗଦ୍ୟଶି—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗଢ଼+ଗଦ୍ୟ+ଶି) (ମା. ୧ବ)—
Gadgadabhāṣhī ଗଢ଼ଗଦ୍ୟ (ଦେଖ)—
Gadgadabhāṣk (See)

ଗଢ଼ଗଦ୍ୟସ୍ଵର—ସ. ବି—୧ । ଗଢ଼ଗଦ୍ୟସ୍ଵର (ଦେଖ)—
Gadgadaswara Gadgadadhwanī (See)
(ଗଢ଼ଗଦ୍ୟସ୍ଵର—ଶ୍ରୀ) ୨ । ମଇଁଷି—2. Buffalo.

ବିଣ. ପୁଂ—ଗଢ଼ଗଦ୍ୟ (ଦେଖ)—
Gadgadabhāṣk (See)

ଗଢ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଗଦ୍ୟ (ଦେଖ)—
Gaddi 1 Gadī (See)

୨ । ଥଣ୍ଡା; ପରିହାସ —
2 Jest; pleasantry; practical joke.

ଗଦ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ଗଦ୍ୟ ଧାତୁ = କହିବା + କର୍ମ. ଯ) —କଥାମୟ—
Gadya Speakable
(ପଦ୍ୟ—ବିପଦ୍ୟ) ସ. ବି—୧ । ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧରହିତ ରଚନା—
Composition without rhyme or metre.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସାଧାରଣତଃ ତ୍ରିବିଧ ଗଦ୍ୟ ରଚନା
ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ମୁକ୍ତକ, ଉଚ୍ଚଳକା ପ୍ରାୟ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିକ ।]

୨ । କଥିତ ଭାଷା ବା ବାକ୍ୟ ପ୍ରବାହ .(ଯାହା କବିତା ଭଳି
ଛନ୍ଦୋମୟ ନୁହେ)—

2. Spoken language or common prose.

ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟ—ସ. ବି (ବିଦ୍ଧ ସମାସ; ଗଦ୍ୟ+ପଦ୍ୟ)—ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ—
Gadyapadya Prose and poetry.

ଗଦ୍ୟମୟ—ସ. ବି (ଗଦ୍ୟ+ମୟ)—
Gadyamaya ୧ । ଯାହା ଗଦ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ରଚନା)—
1. (composition) Full of prose.

୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ କବିତା ପରି କଳ୍ପନାର ଖେଳ ନାହିଁ—
2. Prosy (matter).

୩ । ବାସ୍ତବ —3. Practical.

ଗଦ୍ୟାଶକ—ସ. ବି—ଗଦ୍ୟାଶକ (ଦେଖ)
Gadyāṣaka Gadyāṣaka (See)

ଗଦ୍ୟାକ—ସ. ବି—୧ । ୪୮ ରତ୍ନ ଓଜନର ପରମାଣବଶେଷ—
Gadyāka 1. A standard of weight equal to
48 'ratas'

୨ । ବୈଦ୍ୟମତରେ ୬୪ ଗୁଣ୍ଠା ପରମାଣ—

2 A standard of weight equal to 64
seeds of Abrus Pectoratus.

ଗଦ୍ୟାଳକ—ସ. ବି—ଗଦ୍ୟାଳକ (ଦେଖ)
Gadyāṭaka Gadyāṭaka (See)

ଗଧ (ଧାତୁ)—ସ. —ଏକତ୍ର ମିଶିବା—
Gadh (root) To be mixed together.

ଗଧପୁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୂଲ. ହି ଗଦ୍ୟପୁରା)—
Gadhpurni ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ; ଶେରପୁରୁଣି ଶାଗ; ପୁନର୍ନବା—
A kind of pot-herb.

ଗଧ୍ର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଦ୍‌ର (ଦେଖ)—
Gadhrā Gadhrā (See)

ଗଧା—ଦେ. ବି (ସ. ଗର୍ଭ; ଗଦ୍ୟ)—ଖର; ଅଶ୍ଵଜାତୀୟ କିକୁଷ୍ଠ
Gadha ଭରବାସ୍ତ୍ର ପଶୁ (ଏମାନେ ନିବ୍ୟାଦି ଓ ମଠୁଆ କିନ୍ତୁ
ଗାଈ ପରିଶ୍ରମୀ, ଶୁଭ୍ର ଭର ବହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ)—

गधहा, गधा Equus Assinus; Ass (proverbially idle,
slow and stupid yet laborious).

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବୋବାଳ ଶଙ୍ଖ ବଳାଇବା ପରି ଶୁଭେ, ଲଞ୍ଜ
ଗୋରୁ ଲଞ୍ଜ ପରି, କାନ ଲମ୍ବା ଓ ଠିଆ, ଗଧର ଟାପୁ ଘୋଡ଼ା ଟାପୁ
ପରି ।]

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଗଧା (ଦେଖ)
Gadhā (See)

[ଦ୍ର—ଗଧ ଚନ୍ଦନ କାଠ ବୋହୁ ବୋହିବା ନ୍ୟାୟ (ସ. ଯଥା—
ଖରଶୁନନ ଭରବାସ୍ତ୍ର ଭରସ୍ୟବେତ୍ତା ନ ହି ଚନ୍ଦନସ୍ୟ) ଯେପରି
କାଠରୁଆ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଚନ୍ଦନ କାଠ କାଟି ଗଧ ଉପରେ ଲଦି ଆଣିବା
ସମୟରେ ଗଧ ଉକ୍ତ କାଠର ବୋହୁ ବା ଶୁଭ୍ରତା କଥା ଅବଶ୍ୟ
ଅନୁଭବ କରେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ବହୁମୁଖ ଚନ୍ଦନ କାଠ ବି ସାଧାରଣ
ଜାଲ କାଠ ତାହା ଶୁଭ୍ର ନ ପାରେ, ସେହିପରି ଘଟନାରେ ଏ କଥାର
ଉଲ୍ଲେଖ ହୁଏ ।]

ଗଧାଟୋପି—ଦେ. ବି—ଗଧାଟୋପି (ଦେଖ)
Gadhatopi Gadhatopi (See)

ଗଧାଟୁପି
ଗଧଡ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଗଧା (ଦେଖ)
Gadharda Gadharda (See)

ଗଧାଡି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଗଧା (ଦେଖ)
Gadhardi Gadhardi (See)

ଗଧାଦୁଧ—ଦେ. ବି—ମାଈ ଗଧର ଦୁଧ—
Gadhadudha Asse's milk.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲେ ଶିଶୁମାନେ ମାଲେଗ
ହୁଅନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଏହି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧି କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧି ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାର ଦେବ । ଯଥା—
ଗାଢ଼ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଗୋଟିକେ; ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଅ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକ୍ସ’ ବୋଲିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ’ ବୋଲିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ବୋଲିବେ

ଗଧପାଦ ଧରବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ (ନ୍ୟାୟ)—କାର୍ଯ୍ୟୋକାର ନିମନ୍ତେ
Gadhapaṇḍa dharibh ଅସମ୍ଭବରେ ଅସାଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁସରଣ
ବା ସେବା କରିବା—Like a great man
humouring a low person in a time of
necessity when the former is at the
mercy of the latter or when exigency
requires it

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଉକ୍ତ ଅଛି ଯେ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉତ୍ସବର
ବିହ୍ୱଳ ଅଗ ଶିମିଳ ଗଛରେ ଗୋଟିଏ ଗଧ ବସି ଥାଏ । ଶତ୍ରୁ
ଅସିଲେ ସେ ଗଧ ରଡ଼ି କରେ । ଗଧରଡ଼ି ଶୁଣି ଜଗନ୍ନାଥ ସାବଧାନ
ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ତାହାକୁ ଅକମଳ କରି ପାରୁ ନ
ଥାଏ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ଅସିବା ସମୟରେ ପ୍ରଥମେ
ଏ ଗଧପାଦ ଧରି ତାକୁ ଗୁଡ଼ି କରାଇ ତା ମୁହଁରେ ଶଙ୍ଖ ଗୋଟିଏ
ଗୁଡ଼ି ଦେଲେ ଓ ସେ ଶଙ୍ଖରଡ଼ି ପରି ବୋବାଳି କଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସେ
ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଶତ୍ରୁ ଅସୁଥିବା କଥା ଦେଖି ପାରଲେ ନାହିଁ ଓ ପୁଣ୍ୟରୁ
ସାବଧାନ ହୋଇ ପାରଲେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାହାକୁ ବଧ
କରିଦେଲେ ।]

ଗଧବୋହା—ଦେ. ବ—ଗଧ ଉପରେ ଲଦାଯିବା ବୋହା ଭଳି ଭାରି ବୋହା—
Gadhaborha An excessive load like one borne
ଗାଧାବ ବୋହା by the ass.

ଗଧାକା ବୋହା

ଗଧବୋହା—ଦେ. ବ—ଗଧରଡ଼ି (ଦେଖ)
Gadhaborha Gadharadi (See)

ଗଧଭୋଜନ—ଦେ. ବ—ଗଧର ଖାଦ୍ୟ ପରି ଜଳଜ୍ୱଳ ଖାଦ୍ୟ—
Gadhabhojana Coarse food like that of the ass
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗଧର ଖାଇବା ବିଷୟରେ କେହି ଯତ୍ନ
କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଘାସ ଚରି ବୁଲେ, କିନ୍ତୁ କାମ ବେଳକୁ ଶକ୍ତି
ବୋହା ବଢ଼େ ।]

ଗଧରୁ (ଫଳ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚଣ. (ସ. ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ)—
Gadharu ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ (ଫଳ)—Half-ripe (fruit).

ଗଧରଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଗଧର ବୋବାଳି—
Gadharadi 1. The harsh braying of an ass.
୨ । ଗଧର ବୋବାଳି ପରି କର୍ଣ୍ଣକଟ୍ଟ ଶ୍ୱବ—
2 Any grating sound (compared to the
braying of an ass).

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ମାରିବା ପୂର୍ବରୁ
ଜଗନ୍ନାଥ ବିହ୍ୱଳ ଅଗ ଶିମିଳଗଛରେ ବସି ହୋଇଥିବା ଗଧମୁହଁରେ
ଶଙ୍ଖଟିଏ ପୁରାଇ ଦେବାକୁ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଗଧର ଶବ୍ଦ ଶଙ୍ଖଶବ୍ଦ
ପରି ହୋଇଗଲା ।]

ଗଧଶୁଭା (ଫଳ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚି. (ସ. ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ, ଭୂଳ.)
Gadharabha ହ. ଗଧୁଭା)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ ଦେବା—
1. To be half ripe.
(ଯଥା — ଅମ୍ଳ ଗଧଶୁଭା)

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ୱ ଦେବା ପୂର୍ବାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ଦେବା—
2. To be about to ripen.

ଗଧା—ଦେ. ବ (ସ. ଗର୍ଭ)—୧ । ଅଭ ନବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି; ଓଲ୍ଲ—
Gadhā 1. A fool, simpleton; a block head.

ଗାଧା ୨ । ମଠୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଗଦ୍‌ହା 2. An idler, a lazy fellow

ଦେ. ଚଣ—୧ । ମଠୁଆ; ଅଳସୁଆ—1. Indolent; idle.
୨ । ଓଲ୍ଲ; ନବୋଧ—2. Stupid; dunce.

ଗଧାଇବା—ଦେ. ଚି—୧ । ଗଧାଇବା (ଦେଖ)
Gadhaibha 1. Gedhaibha (See)

୨ । କାମରେ ମଠୁ କରିବା—
2. To be lazy in doing a work.

ଗଧାଟୋପି—ଦେ. ବ—ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅପାରାଧ ବା ଅମନୋଯୋଗୀ
Gadhapoti ଶୁଦ୍ଧର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦଣ୍ଡପୂର୍ବକ ଶିକ୍ଷକ ଦେଇ
ଗାଧାଟୋପି କାଗଜର ଟୋପି ପିନ୍ଧାଇ ଦିଅନ୍ତି—
ଗଦ୍‌ହାଟୋପି A paper-cap put on the head of a
dunce or inattentive student under
the teacher's order to humiliate him
in the eyes of his fellow-students

ଗଧାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଗଧା (ଦେଖ)
Gadhardi Gadha (See)
ଗାଧାଡ଼ି

ଗଧାବୋହ—ଦେ. ବ—ଗଧ ପରି ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟ ଭାରବାହୀ ବଡ଼
Gadhabot ଗୋଡ଼ା—A flat-bottomed slow boat
ଗାଧାବୋଟ capable of carrying a large load.
[ଦ୍ର—ଏ ସୁଲକାୟ ବୋଟକୁ କାତଡ଼ାଗୁ ଚଳାଇଲେ ଏହା
ବେଶି ଗତି କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ଖୁମର ବା ଖୁମଲୁ
ପଛରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।]

ଗଧାମି—ଦେ. ବ. (ବଙ୍ଗଳା ଗାଧାମିର ଅନୁକରଣ)—
Gadhami ୧ । ଅଳସୁଆପଣ—1. Idleness; laziness.
୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଅପଣ—
2. Foolishness; stupidity.

ଗଧୁଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗର୍ଭ)—ଦେହାବାହ—
Gadhi Wolf; the striped hyena.
ନେକେଡେବାସ [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚତା ପ୍ରାୟ ୩ ଫୁଟ । ଦେହର
(ଗର୍ଭ) ରଙ୍ଗ ମାଟିଆ, ଦେହରେ କଳାକଳା ପଟା ଥାଏ ।
ଏମାନେ ଶବ ଓ ଶୁଣ୍ଠି ପଶୁ (ବାଘ, ହଳଦିଆ, ମେଣ୍ଟା) ଖାଆନ୍ତି ।]
ଚଣ. ସଂ—(ଗଧ ପରି) ଅଳସୁଆ; ମଠୁଆ—Idle; lazy.

ଗଧୁଆ—ଦେ. ବ. ଓ ଚଣ—ଗଧୁଆ (ଦେଖ)
Gadhu Gadhi (See)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗଧୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାରି ଗଧ—

Gadhuni Female ass, she ass.

ସେହି ଗଧୁଣୀ ପଦ ଦ୍ଵାରା

ଗଧୁ ପ୍ରହାର କରଇ—ଜଳାଥ. ଭଗବତ ।

ଗଧେଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଧ ପରି ମଠରେ କାମ କରିବା—

Gadheibā 1 To work lazily like an ass.

୨ । ଗଧେଇବା (ଦେଖ)

2. Gadheibā (See)

ଗଙ୍ଗନାତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. — ସଫଳ (ସରଳତା ଓ

Ganganāt ଗଙ୍ଗନାବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଗଙ୍ଗନାଗତିରେ ଓ ସିଧାରେ)—

Straightly and swiftly

(ଯଥା—କାଣ୍ଡ ମାରିଦେଲି ସେ କାଣ୍ଡଟା ଗଙ୍ଗନାତ୍ ଗଲା ।)

ଗନ୍ଧସନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଗନ୍ଧବାସ)—

Gansand ଗନ୍ଧସନ୍ଧ (ଦେଖ)

Gandhashana (See)

ଗନରିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗନେରିଆ)—ମେହରୋଗ—

Ganariā Gonorrhoea.

ଗନସନ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. —ଗନ୍ଧସନ୍ଧ (ଦେଖ)

Ganasana Gandhashana (See)

ଗନମତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ଉପମା ବା କାହାଣୀରୁ ଯୁକ୍ତରେ

Ganimat ପରସ୍ପର କରି ଡାକାଉ ମୁସଲମାନ ବିଜେତାଦ୍ଵାରା ପ୍ରାପ୍ତ

ଗନୀମତ ମାଲମତ—1. Spoils of war obtained by

a Mahomedan warrior from a vanquished infidel.

୨ । ମୋହର ବା ଉନା ପରିଶ୍ରମରେ ମିଳିବା ମାଲ —

2. Anything got gratis

ଗନେରିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗନୋରିଆ)—ମେହରୋଗ—

Ganeriā Gonorrhoea.

ଗନେରିଆ

ଗନୋରିଆ

ଗନ୍ତାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଗମ୍ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—

Gantabya ୧ । ପ୍ରାପ୍ୟ—

1. Proper or fit to be attained.

୨ । ଗମନସ୍ଥ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ହେବ—

2. (place) Of destination.

୩ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଉଚିତ—

3. (a place) Proper to be gone to.

୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିବାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଶକ୍ତି ଥାଏ—

4. (a place) Capable of being travelled by a person.

* । ଜ୍ଞେୟ—

5. Proper to be known; knowable.

୬ । ବୋଧଗମ୍ୟ—

6. Fit to be understood; comprehensible.

୭ । ନିଷ୍ପାଦନସ୍ଥ—7. To be accomplished.

୮ । ଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ସମୟ)—

8. (time) Fit or proper for starting.

ଗନ୍ତାବ୍ୟସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାଏ—

Gantabyasthāna Place of destination; limit of a journey.

ଗନ୍ତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗମ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ + ମା + ବ)—

Gantā ୧ । ଯେ ଗମନ କରିଅଛି ବା ଯିବ—

(ଗନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person) Who has gone or will go.

୨ । ପ୍ରାପ୍ତିଶୀଳ—2. Attainer.

୩ । ଗମନଶୀଳ, ଗମ୍ୟମାନ—3. Moving

୪ । ଯାତ୍ରାକାରୀ—4. Travelling.

* । ସ୍ତ୍ରୀସହବାସକାରୀ—

5 Having sexual intercourse with a woman.

୬ । ଯେ ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲି ଗତି କରେ—

6. Walking

ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର କୁରୁତା (ଏ କୁରୁତାର ଦୁଇ କଡ଼ରେ ପଟ ବା କବାଟରେ ଡୋର ଲାଗି ଥାଏ; କୁରୁକୁ ଦେହରେ ପିନ୍ଧି ସାରି ଦୁଇ ଆଡ଼କୁ ଡୋରକୁ ଉଠି ଆଣି ବସ୍ତ୍ର ପକାଇଲେ କୁରୁଟ ଦେହରେ କସି ହୋଇ ଲାଗି ରହେ)—

1. A rough coat with tapes for buttons.

୨ । ଗନ୍ତାଘର (ଦେଖ)

2. Gantāghara (See)

ଗନ୍ତାଇ—ଦେ. ବି—ପାଇଁକାମା; ଗାନ୍ଧିମୁଣା—

Gantāi Pantaloon; a pair of drawers.

ଗନ୍ତାଈତ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ବସ୍ତାଗାରର ରକ୍ଷକ ଭୂତ୍ୟା—

Gantāita 1. A servant in charge of a Raja's wardrobe.

୨ । ସରକାରୀ—2. Store keeper.

ଗନ୍ତାଈତ ଗନ୍ତା ଘରକୁ ଲୁଣାଇ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ. ବନ ।

ଗନ୍ତାଈତ—ଦେ. ବି—ଗନ୍ତାଈତ (ଦେଖ)

Gantāita Gantāita (See)

ଗନ୍ତାଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଭଣ୍ଡାର ଘର—

Gantāghara 1. Repository; for daily required articles; store-room.

ଗୋଦାମ

ଗନ୍ତାଘର ଦେଇ ଭୂସର ସବୁ । ଶ୍ୟାମାଠ. ଦରବାର ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ପୂଜିତ ୧ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା : କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷକ ଶୋଭାଲେ, ଯେତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷକ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାନ୍’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାନ୍ତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାନ୍ତ’ ଶୋଭିବେ, ‘ବନ୍ତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ତ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗାନ୍’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗାନ୍ତ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବନ୍ତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବନ୍ତ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯେଉଁ ଘରେ ରାଜାଙ୍କ ପୋଷାକ ଆଦି ଥାଏ—

2. A Raja's wardrobe.

ଗନ୍ତାଘରୀ ଗନ୍ତାଘରକୁ ଲୁଚାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାବରତ. ବନ ।

ଗନ୍ତାଘରୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଗନ୍ତାଘର—

Gantāgharī Store keeper in charge of Raja's (ଗନ୍ତାଘରୀ—ଶ୍ରୀ) store.

ଗନ୍ତାଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ରାଣୀଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଦାସୀ—

Gantāṇī 1. A female store keeper of a Rāṇī

୨ । ରାଣୀଙ୍କ ବସ୍ତାଗାର ଯେଉଁ ଦାସୀର ଜମା ଥାଏ—

2. A maidservant in charge of a Rāṇī's wardrobe.

ଗନ୍ତୁ—ସ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ + ତୁ)—୧ । (+ ଅଧିକରଣ. ତୁ) ବାଟେ;

Gantu ପଥ—1. Way, (ବୈଦିକ ପ୍ରୟୋଗ)

୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ) ପଥକ—2. Traveller.

ଗନ୍ତୁକାମ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗନ୍ତୁ = ଯିବାକୁ + କାମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gantukāma ଗନ୍ତୁକାମୀ (ଦେଖ)

(ଗନ୍ତୁକାମୀ—ଶ୍ରୀ) Gantukāmi (See)

ଗନ୍ତୁକାମୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗନ୍ତୁ = ଯିବାକୁ + କାମ + ଇନ୍; ୧ମା.

Gantukāmi ୧ବ)—ଗମନେଚ୍ଛୁକ; ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—

(ଗନ୍ତୁକାମୀ—ଶ୍ରୀ) (a male) Intent upon going or walking.

ଗନ୍ତେଇ—ଦେ. ବି—ଗନ୍ତାଇ (ଦେଖ)

Gantei Gantāi (See)

ଗନ୍ତେଇତ—ଦେ. ବି—ଗନ୍ତାଇତ (ଦେଖ)

Gantaita Gantāita (See)

ଗନ୍ତା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଗମ୍ ଧାତୁ + ତୁ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Gantri ୧ । ଗମନଶୀଳା—1. (female) Moving,

(ଗନ୍ତା—ପୁଂ) having motion.

୨ । ଯେଉଁ ଯାନାକଡ଼ାକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା

ଅସିବା କରାଯାଏ—2. (conveyance) Conveying

or taking a person from one place to another.

ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ + କରଣ ତୁ + ଶ୍ରୀ ଇ)—ଗନ୍ତୀରଥ (ଦେଖ)

Gantrīratha (See)

ଗନ୍ତୀରଥ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଗନ୍ତା + ରଥ)—ଗୋରୁଗାଡ଼ି; ବଳଦ ଶଗଡ଼—

Gantrīratha Bullock-cart.

ଗନ୍ତଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ତା)—ଅନେକ ପରସ୍ତ ଛଣ୍ଡା ଓ ପୁରୁଣା

Ganthardā ଲୁଗା ଓ କନା ଏକତ୍ର ସିଆଁ ହୋଇଥିବା ଚିତ୍ତଣୀ;

ସ୍ତମ୍ଭି ଗୋଦଳ—Thick layers of rags pitched

ସ୍ତମ୍ଭି up together.

ଗନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସ. କନ୍ତା)—ଗନ୍ତଡ଼ା (ଦେଖ)

Ganthā Ganthardā (See)

ଗନ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଗୋନ୍ତ (ଦେଖ)

Gand Gond (See)

ଗନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ ବା ଗୋନ୍ତା)—

Gandā ୧ । ଗେଣ୍ଡୁପୁଲ—1. Safflower.

୨ । (ସ. କନ୍ତା) ଛନ୍ଦବସ୍ତ୍ର; କନ୍ତା—2. Rag.

ଗନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୁଛ (ଦେଖ)

Gandi Puchhā (See)

ଗନ୍ଧ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଆଘାତ କରିବା—

Gandh (root) 1 To hurt; to strike.

୨ । ହିଂସା କରିବା; ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—2 To injure.

୩ । ମାଗିବା; ଉକ୍ଷା କରିବା—3 To ask; to beg

୪ । ଗତି କରିବା—4. To go; to move.

୫ । ଭୂଷିତ କରିବା—5. To adorn

୬ । ଶୋଭା ଦେବା—6. To oppress

୭ । ବଧ କରିବା—7. To kill.

ଗନ୍ଧ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ତୁଳ ଫା.

Gandha ଗନ୍ଧ)—୧ । ପଦାର୍ଥର ଯେଉଁ ସବୁ ବା ଗୁଣ ନାକଦ୍ୱାରା

ଆହାଣ କରାଯାଏ—1. Smell.

୨ । ବାସ; ବାସନା—2. Scent; odour; perfume

[ଦ୍ର—ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ସ୍ତ, ଉତ୍, ସ୍ତରର ଓ ପୁଲ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଥିଲେ ଅଳ୍ପ ସଂଯୋଗ ଅର୍ଥରେ ଓ ଉପମାର୍ଥରେ ‘ଗନ୍ଧ’ ଶବ୍ଦ ‘ଗନ୍ଧ’ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । (ଯଥା—ସୁଗନ୍ଧ = ଅଳ୍ପ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; କସ୍ତୁରୀ ଗନ୍ଧ = କସ୍ତୁରୀ ପରି ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ) ଦ୍ରବ୍ୟାନ୍ତର ଗନ୍ଧ ସଂଯୋଗ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ କୃତ୍ରିମ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସମାସରେ ଗନ୍ଧ ଶବ୍ଦ ଗନ୍ଧ-ରୂପରେ ପରିଣତ ହୁଏ ନାହିଁ (ଯଥା—ସୁଗନ୍ଧ ବାୟୁ; ସୁଗନ୍ଧ-ପ୍ରସାନକ ।) କିନ୍ତୁ ଦ୍ରବ୍ୟାନ୍ତର ଗନ୍ଧସଂଯୁକ୍ତ ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ ବା ସ୍ୱଳ୍ପାୟ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହେଲେ ‘ଗନ୍ଧ’ ଶବ୍ଦ ସମାସରେ ‘ଗନ୍ଧ’ ରୂପରେ ପରିଣତ ହୁଏ (ଯଥା—ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ; ସୁଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ) । କର୍ମଧାରୟ ସମାସରେ ‘ଗନ୍ଧ’ ଶବ୍ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ (ସୁଗନ୍ଧ = ମନୋହର ଗନ୍ଧ)] ।

୩ । ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—

୩. Scents, perfumes, scented article.

୪ । ଘୋର ଚନ୍ଦନ—4. Sandalwood-paste.

୫ । ଗନ୍ଧକ—5. Sulphur.

୬ । ଅହଂକାର; ଗର୍ବ—

6. Pride; arrogance.

୭ । ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—

7. Connection; relationship.

ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରରେ ନାନା, ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଯାନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ଲେଖ; ଅଲ୍ପମାତ୍ର—8. Trace.

୯ । ନଚ୍ଚ—9. Dance.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଈ	ଉ	ଋ

୧୦ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—10. An aromatic substance used in burning incense; black aloes wood.

୧୧ । ପ୍ରଭବେଶୀ—11 A neighbour.

୧୨ । ଶିବ—12. An epithet of Śiva.

୧୩ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି—
13. Scents prepared for being offered to a deity.

୧୪ । ବୈଶେଷିକଦର୍ଶନୋକ୍ତ ୨୪ ଗୁଣ ମଧ୍ୟରୁ ପୃଥ୍ବୀର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଅଟେ—14. One of the 24 properties of the earth according to the *Bhāṣyaśhika* Philosophy.

ଦେ. ବ.—୧ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—

1. Rancid or bad smell; foul smell.

୨ । ଉତ୍ତରାନ୍ତ—2. Strong odour.

ଦେ. ବ.—ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—Foul-smelling.

ଗନ୍ଧକ—ସ. ବ (ଗନ୍ଧ + କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟେ. କ)—

Gandhaka ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ଉପଧାତୁକଣ୍ଠେଷ—
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—Sulphur; brimstone.
ଗନ୍ଧପାଷାଣ, ପାମାଗୁ,
ହୁଣ୍ଡାର, ଗାନ୍ଧକ

ଗନ୍ଧକକାଠି—ଦେ. ବ (ସ. ଗନ୍ଧକ + କାଷ୍ଠ)—ଅଗରେ ଗନ୍ଧକ ଦିଆ
Gandhakakāṭhi ଯାଇଥିବା ଦିଆସିଲାକାଠି—
Match-stick; a twig of which the end
has been dipped into sulphur.

ଗନ୍ଧ କରିବା—ଦେ. କି—ଗନ୍ଧେଇବା (ଦେଖ)
Gandha karibā Gandheibā (See)

ଗନ୍ଧକାରିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (ଗନ୍ଧ + କାରକ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
Gandhakārikā ୧ । ଯେଉଁ ଦାସୀ ପ୍ରଭୃତି ବେଶବିଧ୍ୟାସ
କମନ୍ଦେ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଚନ୍ଦନାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖେ—
1. Maid servant preparing scents for
her lord or lady's toilette.

୨ । ସୈବିତ୍ରୀ; ପରସ୍ପରପ୍ରେତା ଶିଳ୍ପପଣେ ସ୍ବାଧୀନା ରମଣୀ—
2. A maid versed in various arts and
staging in the family of another with
freedom of moments (corresponding to
a modern governess or lady's maid.

ଗନ୍ଧକାଳିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (ଗନ୍ଧ + କଳ ଧାତୁ = କଳ୍ପାର କରିବା + ଅ
Gandhakālīkā + ଶ୍ରୀ. ଇ + କ + ଅ; ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଗତ
ପ୍ରସାରିତ କରୁଥିଲେ)—ବ୍ୟାସନନୀ; ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧା—
The mother of sage Vyāsa.

ଗନ୍ଧକାଳି—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (ଗନ୍ଧ + କଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟେ. ଅ + ଇ)—

Gandhakālī ଗନ୍ଧକାଳିକା (ଦେଖ)—
Gandhakālīkā (See)

ଗନ୍ଧକାଳୁକା—ଦେ. ବ (ସ. ଏଲବାଲୁକ)—ଏଲବାଲୁ (ଦେଖ)—
Gandhakālūkā Elabālū (See)

ଗନ୍ଧକାଷ୍ଠ—ସ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଗନ୍ଧସ୍ତୁକ୍ର କାଷ୍ଠ)—
Gandhakāśṭha ୧ । ଚନ୍ଦନକାଷ୍ଠ—1. Sandal wood.

୨ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ (ଦେଖ)—

2. Kṛṣṇāguru (See)

୩ । ସମ୍ବରକାଷ୍ଠ (ଦେଖ) ?—

3 Sambara kāśṭha (See)

୪ । ସୁଗନ୍ଧ କାଷ୍ଠ—4. Any fragrant wood.

ଗନ୍ଧକୂଟୀ—ସ. ବ—ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟାମୟ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

Gandhakūṭī A kind of medicinal scent.

ଗନ୍ଧକେଳିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (ଗନ୍ଧ + କେଳିକା)—ଗନ୍ଧକେଳିକା (ଦେଖ)—
Gandhakeḷikā Gandhakeḷikā (See)

ଗନ୍ଧଗଜ—ସ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଗନ୍ଧସ୍ତୁକ୍ର ଗଜ)—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Gandhagaja ହସ୍ତୀ; ମଦଗନ୍ଧସ୍ତୁକ୍ର ହସ୍ତୀ—A very excellent
elephant; an elephant emitting a
strong smelling juice from its temples
(while intoxicated), an elephant in rut.

[ଦ୍ରୁ—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାର ଗନ୍ଧ ସ୍ତ୍ରୀ ଶକ୍ତିମାନେ
ପଳାନ୍ତି ।]

ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ—ଦେ. ବ—ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ (ଦେଖ)

Gandhaguhārīā Gandhaguhārīā (See)

ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ (ଦେଖ)

Gandhaguhārīā Gandhaguhārīā (See)

ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଦେବରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିବା

Gandhaguhārīā ବରୁର ଜାଙ୍ଗଲ୍ କଣ୍ଠ (ଗଛ)—

ସ୍ବ ଚିତ୍ତେଦି, ବହୁସାର, Acacia Lencopplea (tree)

କାମୋଦୀ

ମହେନ୍ଦ୍ରବିହାର, ରେବ, ବୋମ୍ବେ

ସମ୍ବେଦ୍ୟ, ମୁଖ୍ୟବସ୍ତୁ

ଗନ୍ଧଗୋକୁଳ—ଦେ. ବ—ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର (ଦେଖ)

Gandhagokulā Gandhamārjārā (See)

ଗନ୍ଧଗୋକୁଳା—ଦେ. ବ—ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର (ଦେଖ)

Gandhagokulā Gandhamārjārā (See)

ଗନ୍ଧଗୋହୀରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ (ଦେଖ)

Gandhagohārīā Gandhaguhārīā (See)

ଗନ୍ଧଗୋହୀରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗନ୍ଧଗୁହାରିଆ (ଦେଖ)

Gandhagohārīā Gandhaguhārīā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକାଣ୍ଡେ ନ ମିଳେ କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବର' ଦେଖିବେ ।

ଗନ୍ଧଗ୍ରହ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କରଣ ଅ; ଯାହାହାସ୍ତ୍ର ଗନ୍ଧ)
Gandhagraha ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ)—ନାସିକା—Nose.

ଉଦାହରଣ ଗନ୍ଧଗ୍ରହ ଗନ୍ଧଗ୍ରହ । ଉଦା. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ—ସ. ବି.—ସୋରା ଚନ୍ଦନ—

Gandhachandana Sandal-paste

ଗନ୍ଧଚେଳିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ରୟ, ଗନ୍ଧ + ଚେଳିକା = ବସ୍ତ୍ର;
Gandhachelika ଯାହା ବସ୍ତ୍ରକୁ ସୁବାସିତ କରେ)—

ମୃଗନାଭ; କସ୍ତୁରୀ—Musk.

ଗନ୍ଧଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗନ୍ଧଛାତ) ବି—ଛତୁରୁ ଛତୁରା ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—
Gandhachhatu A kind of mushroom.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଗୁଣ୍ଡ କର ପୋଷାକ ମର୍ଦ୍ଦିତ୍ୱେ ଖୁଆନ୍ତି ।]

ଗନ୍ଧଜାଲ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଜଳ)—ସୁବାସିତ ଜଳ—
Gandhajala Scented water.

ଗନ୍ଧଜାତୀ—ସ. ବି.—୧ । ତେଜ ପତ୍ର—

Gandhajata 1. Cinnamomum Tamala; a tree
having aromatic leaves used in
flavouring curry.

୨ । ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମୂହ—

2. A collection of sweet scents.

ବିଶ—ଗନ୍ଧରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced from smell.

ଗନ୍ଧଶା—ପ୍ରାଦେ. (ଗନ୍ଧାମ) ବି—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥା (ଦେଖ)

Gandhasa Agnimantha (See)

ପ୍ରାଦେ. (କସ୍ତୁର) ବି—କସ୍ତୁରୀ ଶାଗ—

A kind of pot-herb.

ଗନ୍ଧାଞ୍ଜିକମାକି—ପ୍ରାଦେ. (ଗନ୍ଧାଜ) ବି—ଉର୍ବଶୀ ହାସ୍ତ ଅଗ୍ନିଉତ୍ପାଦନାର୍ଥ

Gandhanjihakamaki ବ୍ୟବହୃତ ଅଗ୍ନିଉତ୍ପାଦନାର୍ଥ
ପଟା ଓ ତହିଁ ଉପରେ ଠିଆ କାଗଜରେ ଘୁରାଇବା
ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁଣ୍ଠିଏ ସେହି କାଗଜ ବାଡ଼ି—

A contrivance consisting of a flat bit of
Agabathu wood and another stick of
the same tree which is churned over
the flat bit to produce fire-sparks.

ଗନ୍ଧାତମ୍ବୁଳ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ତମ୍ବୁଳ)—

Gandhatambula ବାସବତୀ ଗୁଣ୍ଡଳ—

A kind of fine fragrant rice.

ଗନ୍ଧାତୁଳସୀ—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ତୁଳସୀ, ବଣତୁଳସୀ—

Gandhatulasi A kind of Basil plant; oocymum

ସାମୁଦ୍ରିକମୂଳ Gratissimum.

ସାମୁଦ୍ରିକମୂଳ ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନପତ୍ର) ବି—ଡୋଲାଭ (ଦେଖ)

Dolabh (See)

ଗନ୍ଧତୈଳ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ତୈଳ)—

Gandhataila ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳ; ଫୁଲର ତୈଳ, ସୁବାସିତ ତୈଳ—

1 Scented oil.

୨ । (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧଜାତ ତୈଳ) ଚନ୍ଦନ ଅତର—

2. Otto from sandal-wood.

ଗନ୍ଧତକ୍—ସ. ବି—ଗନ୍ଧବଲ୍ଲ (ଦେଖ)

Gandhatwak Gandhabalkala (See)

ଗନ୍ଧତୃଣ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ତୃଣ)—

Gandhatruna ଧାନାଦି ବର୍ଗର ବେଣାପତ୍ର ଦେଖା ଯାଉଥିବା
ଗନ୍ଧବେଣା ସୁଗନ୍ଧ ତୃଣବିଶେଷ, ଧନିଆଁ ଗଛ—

गन्धवैष्णव Andropogon schoenanthus; cymbopogon
of Watt; Lemon-scented grass.

(ଯଥା—ଏଥିର ପତ୍ର ମଳିଲେ ଲେମ୍ବୁସ୍ୱେଦ ପରି ବାସେ)

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଗୋରୁଙ୍କ ପେଟେ ମରୁଥିବା ପ୍ରଧାନ ଔଷଧ ।

ଏଥିରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳ (Indian Rusa oil)
ବାହାରେ ।]

ଗନ୍ଧହାରୁ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧକାଷ୍ଠ (ଦେଖ)

Gandhadaru Gandhakashtha (See)

ଗନ୍ଧହୃଦି—ସ. ବି—ଗନ୍ଧଗଜ (ଦେଖ)

Gandhadwipa Gandhagaja (See)

ଗନ୍ଧହ୍ରଦ୍ୟ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; କର୍ମଧାରୟ; ଗନ୍ଧପ୍ରଧାନ ଦ୍ରବ୍ୟ)—

Gandhadrabya ୧ । ଗନ୍ଧ ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ; ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥ—

1. Scent; any sweet scented or aromatic
thing.

୨ । ନାଗକେଶର (ଦେଖ)

2. Nāgakesara (See)

ଗନ୍ଧଧୂଳି—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଧୂଳି)—

Gandhadhuli ମୃଗନାଭ; କସ୍ତୁରୀ—Musk.

ଗନ୍ଧନ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ ଧାତୁ + ଇବ. ଅନ)—୧ । ସୂଚନା—

Gandhana 1. Allusion.

୨ । ହିଂସା—2. Revenge

୩ । ଉତ୍ସାହ—3. Encouragement.

୪ । ଯୁଦ୍ଧ—4. Fight.

୫ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଗନ୍ଧତୃଣ (ଦେଖ),

5. Gandhatruna (See)

ଗନ୍ଧ ନକୁଳ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧମୂଷିକ (ଦେଖ)

Gandha nakula Gandhamushika (See)

ଗନ୍ଧନକୁଳୀ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧନାକୁଳୀ (ଦେଖ)

Gandhanakuli Gandhanakuli (See)

ଗନ୍ଧନାକୁଳୀ—ସ. ବି. (ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଗଣ୍ଡାଳୀ, ସର୍ପାଣ୍ଡା)—

Gandhanakuli ୧ । ଗୁଣ୍ଡାଳ ବର୍ଗର ସୁଗନ୍ଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

ଗନ୍ଧନକୁଳୀ 1. Acamphe Papillosa. (tree)

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଗୋଡ଼ାସନ ୨ । ଅସୀମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ସୁଗନ୍ଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

2. Ophiorrhiza Mungos (tree).

ଗନ୍ଧକାଳିକା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଗନ୍ଧଗ୍ରାହଣୀ ନାଳିକା)—

Gandhanālikā ନାକ—The nose.

ଗନ୍ଧକାଳି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଗନ୍ଧଗ୍ରାହଣୀ ନାଳି)—ନାକ—

Gandhanālī The nose.

ଗନ୍ଧକାଳୁକା—ଦେ. ବି—ଏକକାଳୁ (ଦେଶ)

Gandhanāluka Elabālū (See)

ଗନ୍ଧପତ୍ର—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ+ପତ୍ର+ଆ)—ଗନ୍ଧବିଶେଷ—

Gandhapatra A species of zedoary.

କପୁରକବ୍ଧୀ

ଗନ୍ଧପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Gandhapāṇi Miliusa Vetulina (Haines)

ଗନ୍ଧମାଳା [ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷ ଉପପତ୍ତା ଜଙ୍ଗଲରେ ବିଶେଷ

ଡୋମ୍‌ସାଳ; କାଟି; ଭବରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଗନ୍ଧପାଳାସ, ପଟମସୁ

ଗନ୍ଧପାଣିକା—ସ. ବି—ହଳଦୀ—

Gandhapāṇikā Turmeric.

ଗନ୍ଧପାଣିକା—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଗନ୍ଧପତ୍ର (ଦେଶ)

Gandhapāṇikā Gandhapatra (See)

ଗନ୍ଧପାଣିକା—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ; ମ. ପ. ଲୋ; ଗନ୍ଧସୁକ୍ତ ପାଣିକା)—

Gandhapāṇikā ଗନ୍ଧକ—Sulphur.

ଗନ୍ଧପିପ୍ପଳ—ଦେ. ବି. (ସଂସ୍କୃତ ନାମ. ଲୁ) (ଦରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Gandhapippalā ଏକପ୍ରକାର ପିପ୍ପଳଗୁଳୁ—A kind of shrub resembling that of long-pepper.

ଗନ୍ଧପିଣ୍ଡାକା—ସ. ବି—ଝୁଣାର ଧୂଆଁ; ଧୂପ—

Gandhapīṇḍāka Smoke from burnt fragrant resin; incense.

ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ—ସ. ବି.—୧ । (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; ଗନ୍ଧସୁକ୍ତ ପୁଷ୍ପ ଯାହାର)—

Gandhapushpa ବେତସ ଲତା—1 The Ratan cane.

୨ । କେତକା (ଗଛ ଓ ଫୁଲ)—

2. Screwpine (plant and flower).

୩ । (ବୁଦ୍ଧ) ଚନ୍ଦନ ଓ ଫୁଲ—

3. Sandal-paste and flower (offered to idols during worship).

୪ । (କର୍ଣ୍ଣ)—ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲ—

4 Any sweet-scented flower

୫ । ଅଶୋକ—5 Asoka tree

ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । କେତକା—

Gandhapushpa 1. Screwpine (flower and plant).

୨ । ଗନ୍ଧଗୁଳ—2. Indigo plant (Apte)

୩ । ଗଣିକା; ଅଗବଧୂ—

3 Premna Serratifolia (tree).

ଗନ୍ଧପ୍ରସାରିଣୀ—ସ. ବି. (ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ, ଗନ୍ଧପ୍ରା; ପ୍ରସାରିଣୀ)—

Gandhaprasārīṇī ପ୍ରସାରିଣୀ ଲତା (ଦେଶ)

ଗନ୍ଧପ୍ରାଣୀ, ଗାନ୍ଧାଣୀ Pasārūṇī (See)

ଗନ୍ଧପ୍ରାଣୀ; ଗନ୍ଧପ୍ରାଣୀ

ଗନ୍ଧପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଦେଶ)

Gandhapriyaṅgu Priyaṅgu (See)

ଗନ୍ଧଫଳ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—

Gandhaphala ୧ । ଗନ୍ଧଫଳ (ଦେଶ)

1. Gandhaphalī (See)

୨ । କରୁଥ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Woodapple

ଗନ୍ଧଫଳ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଦେଶ)

Gandhaphala 1. Priyaṅgu (See)

୨ । ମେଥୁ—2. Fenugreek.

ଗନ୍ଧଫଳୀ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ଚମ୍ପକ ବୃକ୍ଷ—

Gandhaphalī 1. The Champaka tree (Michelia Champaka).

୨ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଦେଶ)

2. Priyaṅgu (See)

ଗନ୍ଧବଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗନ୍ଧବଣିକ)—ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ

Gandhabanīāṇī ଯୋଗେ ବଣିଆ ଜାତି (ଏମାନେ ଔଷଧର

ଗନ୍ଧବେଶେ ଜଡ଼ି ମୂଳ ବିକ୍ରୟ)—A caste of Hindus

ବଣିଆ trading in drugs, spices and scents.

ଗନ୍ଧବଣିକ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗନ୍ଧ ବ୍ୟବସାୟୀ ବଣିକ)—

Gandhabanik ଗନ୍ଧବଣିଆଁ (ଦେଶ) Gandhabanīāṇī (See)

ଗନ୍ଧବତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗନ୍ଧ+ଅତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍+ତୀ)—

Gandhabatī ୧ । ପୃଥିବୀ—1 The earth.

ବର ବୋଲରେ ଗନ୍ଧବତୀ ଅଶୋକ, ସହଜେ ହୋଇଲେ ଜଳନ—

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀସ ।

୨ । ମୟାବଳା; ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ମାତା—

2. The mother of sage Byāsa.

୩ । ଧୀବତୀ—3 Wife of a fisherman

୪ । ସୁର, ମଦ୍ୟ—4. Wine.

୫ । ନବମଞ୍ଜିକା; ବଣମଞ୍ଜି ଫୁଲ—

5. Wild jasmine.

୬ । ବରୁଣଙ୍କ ପୁରୀବିଶେଷ—

6. A residence of the sea-god Barupa.

୭ । ପଦ୍ମ—7. Lotus.

ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ସୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟା—Sweet-smelling.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯୁକ୍ତ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାରେ ତହିଁର ବଦଳାଏ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୃଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃଥ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭୂବନେଶ୍ୱର ନିକଟରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ଗଙ୍ଗାଧାନର (ଏହା ଦୟାର ଗୋଟିଏ ଉପନାମ ଅଟେ)—Name of a rivulet flowing near Bhubaneswar.

ଗନ୍ଧବନ୍ଧୁ—ଫ. ବି—ଆମ୍ବୁଗଛ—

Gandhabandhu Mango tree

ଗନ୍ଧବବୁର—ଦେ. ବି—କୁଆବାବୁର (ଦେଖ)

Gandhababur Kuābhāburi (See)

ଗନ୍ଧବସ୍ତ୍ର

ଗନ୍ଧବଲୁଲ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେଖ; ଗନ୍ଧ + ବଲୁଲ)—

Gandhabalula ଦାରୁଚିନି; ଗୁଡୁରୁ—Cinnamon.

ଗନ୍ଧବହ—ଫ. ବିଶ. (ଗନ୍ଧ + ବହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—୧ । ଗନ୍ଧପୁଲୁ—

Gandhabaha 1. Scented; emitting smell.

(ଗନ୍ଧବସ୍ତ୍ର—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଗନ୍ଧକୁ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରେ—

2. Wafting fragrance.

ଫ. ବି—୧ । ପବନ; ବାୟୁ—1. Air; the wind.

ମଧ୍ୟରେ ନନ୍ଦ ନନ୍ଦ ହୋଇ ଗନ୍ଧବତ୍ ପ୍ରସରଇ କରସ ନିରୁଦ୍ଧ ସମାରେ ।
ବିକଟସ୍ୟ. ବିଶେଷାଦିଶ୍ଚ ମ. ଗୀତ ।

୨ । କସ୍ତୁର ମୃଗ—2. Musk-deer.

୩ । ନାୟକବିଶେଷ—3. A class of heroes described in love-stories.

ଗନ୍ଧବାହ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗନ୍ଧବହ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—ନାସିକା; ନାକ—

Gandhabahā Nose; nostril.

(ଗନ୍ଧବାସ୍ତ୍ର—ପୃ)

ଗନ୍ଧବାନ୍—ଫ. ବିଶ. (ଗନ୍ଧ + ବାନ୍; ୧ମ. ୧ବ.)—ସୁବାସିତ—

Gandhabān Scented; odorous.

ଗନ୍ଧବାସ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗନ୍ଧାସବାସ)—ବିବାହର ପୂର୍ବଦିନ ବର—

Gandhabāsa କନ୍ୟାଙ୍କଠାରେ ଗନ୍ଧାଦି ଲେପନ ବଧୂ; ଗନ୍ଧସଣ—

Anointing the bride and bridgroom

with turmeric and scented paste etc

on the night previous to marriage

ଗନ୍ଧବାହ—ଫ. ବିଶ ଓ ବି—ଗନ୍ଧବହ (ଦେଖ)

Gandhabāha Gandhabaha (See)

(ଗନ୍ଧବାହ—ଶ୍ରୀ)

ଗନ୍ଧବାହା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ଫ. ଗନ୍ଧବହ)—ପବନ—

Gandhabāhā Air; the wind.

ବାହାରେ ଗନ୍ଧବାହା ବାହାରେ ସବଂ ସୁବାସରମାନ୍ଦେ ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ।

ଋଷ. ବିଦେଶସଂହାର ।

ଫ. ବି—ନାସିକା—The nose.

ଗନ୍ଧବାହା—ଫ. ବିଶ. ପୃ. (ଗନ୍ଧ + ବାହୁ; ୧ମ. ୧ବ.)—

Gandhabāhi ଗନ୍ଧବହ (ଦେଖ)

(ଗନ୍ଧବାହା—ଶ୍ରୀ) Gandhabaha (See)

ଗନ୍ଧବିଦ—ଦେ. ବିଶ. (ଫ. ଗନ୍ଧବିଦ)—୧ । ଯେ ଗନ୍ଧବିଷୟ ଜାଣେ—

Gandhabida 1. Versed in the knowledge of scents.

୨ । ଯେ ଗନ୍ଧ ବାରି ପାରେ—

2. One who can distinguish odours.

ଗନ୍ଧବିଦ ଯେ ଭ୍ରମର

ତହିଁ ସର୍ପାଦି ଶବ୍ଦବେଦ । କରନ୍ତୁ ଅ ଲେଖକ ।

ଗନ୍ଧବିରଜା—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗନ୍ଧବିରଜା)—ଗନ୍ଧବିରଜା (ଦେଖ)

Gandhabirajā Gandhabirjya (See)

ଗନ୍ଧବିରଜା—ଗ୍ରା. ବି—ଗନ୍ଧବିରଜା (ଦେଖ)

Gandhabirijā Gandhabirjya (See)

ଗନ୍ଧବିହ୍ୱାଳ—ଫ. ବିଶ. ପୃ. (ଶ୍ୱା. ତତ୍; ଗନ୍ଧ + ବିହ୍ୱାଳ)—

Gandhabihwala କୌଣସି ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟର ଅତ୍ୟୁତ୍ତମାଦି ବିବଶ ବା

(ଗନ୍ଧବିହ୍ୱାଳ—ଶ୍ରୀ) ମତ୍ତ—Intoxicated with the strong smell of scented things.

ବି—ଗୋଧୂମ—Wheat.

ଗନ୍ଧବିରଜା—ଫ. ବି—ଶୁମାଳୟ ପ୍ରଦେଶ ଓ ପାରସ୍ୟର ଦେବଦାରୁ ଜାତୀୟ

Gandhabirjya ଦୃଶ୍ୟବିଶେଷର ତୈଳବତ୍ ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଶ୍ରୀବାସ-ସାର—

ଅନ୍ୟ ଫ. ନାମ—ସରଳଦ୍ରବ; The aromatic juice of the

ଶ୍ରୀବାସ-ସାର; ଶ୍ରୀବେଞ୍ଚୁ; Himalayan Pine; (Pinus

ବୃକ୍ଷଧୂମକ; ଶ୍ରୀପିଞ୍ଜ; ପଦ୍ମଦର୍ଶନ; Longifolia or the Long-

ବୃକ୍ଷଧୂମ; ଯାସ; ବାୟୁସ; leaved pine).

ତତାଗନ୍ଧ; ଶାରସ; ଧୂମାଙ୍ଗ; [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ବାଣ୍ଟିତ ଓ ତାହା ଚିକିତ୍ସା

କଲପଣି ହୁଏ ଓ ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ

ଗନ୍ଧବିରଜା ହୁଏ ।]

ଗନ୍ଧବିରଜା

ଗନ୍ଧବେଣା—ଦେ. ବି—ଗନ୍ଧବେଣା (ଦେଖ)

Gandhabēṇā Gandhatrūṇa (See)

ଗନ୍ଧବ୍ୟାକୁଳ—ଫ. ବି—କକ୍କୋଳ (ଦେଖ)

Gandhabākuḷa Kakkoḷa (See)

ଗନ୍ଧଭଦୁଳ—ଦେ. ବି—ଗନ୍ଧଭଦୁଳ (ଦେଖ)

Gandhabhaduḷi Gandhabhadra (See)

ଗନ୍ଧଭଦୁଳିୟା—ଦେ. ବି—ଗନ୍ଧଭଦୁଳି (ଦେଖ)

Gandhabhaduliya Gandhabhadra (See)

ଗନ୍ଧଭଦ୍ରା—ଫ. ବି—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଲତାବିଶେଷ; ପ୍ରସାରଣୀ ଲତା; ପସାରୁଣୀ

Gandhabhadra ଲତା—Paedoria Foetida (creeper).

ଗନ୍ଧଭାହୁଣୀ; ଗାନ୍ଧାର [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ କୃମିମ ଶାରୀର ଫୁଲ ପରି

ଗନ୍ଧସାର; ଗନ୍ଧାଳୀ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଶରତ୍ କାଳରେ ଫୁଟେ ।

ସ୍ଥଳରେ ଏ ଲତାରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଝୋଲ

କମ୍ପା ତରକାର କର ଖାଇଲେ ଅନେକ ସୈବରେ ଉପକାର ହୁଏ ।

ଏହି ପତ୍ରର ରସ ମର୍ଦ୍ଦନ କଲେ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରସାରଣ ହୁଏ ବୋଲି ଏହାର

ନାମ ପ୍ରସାରଣୀ; ଏ ଲତାର ପତ୍ର ଗନ୍ଧାଏ, କିନ୍ତୁ ଏ ପତ୍ରକୁ ତରକାର

କଲେ ତରକାରରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅଦୌ ରହେ ନାହିଁ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଗନ୍ଧମାତା—ସ. ଶ୍ଳୀ (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗନ୍ଧ + ମାତା; ସବୁ ଗନ୍ଧମାନଙ୍କ
Gandhamātā ଉତ୍ପତ୍ତି)—ପୃଥିବୀ—

The earth (origin of all scents).

ଗନ୍ଧମାତ୍ରୀ—ଦେ. ଶ୍ଳୀ—୧ । ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

Gandhamātrī 1. An aromatic drug.

୨ । ଇଙ୍କଡ଼ ଗଛ—(ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟସୁତ)

2. A kind of reed.

ଗନ୍ଧମାଦା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଶ୍ଳୀ (ସ. ଗନ୍ଧମୋଦନ)—

Gandhamāda ଗନ୍ଧମୋଦନ (ଦେଖ)

Gandhamādana (See)

ସ୍ତ୍ରୀବି ଲକ୍ଷଣ ସମେତ

ଗନ୍ଧମାଦା ସେ ହନୁମନ୍ତ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

ଗନ୍ଧମାଦନ—ସ. ଶ୍ଳୀ (ଗନ୍ଧ + ମଦ ଧାତୁ = ମଦ ହେବା + ଶିତ +
Gandhamādana କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

୧ । ଶ୍ରମାୟୁଣବର୍ଣ୍ଣିତ ସର୍ବୋଷଧିପୂର୍ଣ୍ଣ ହିମାଳୟସ୍ଥ ଗିରିବିଶେଷ
ଓ ତହିଁର ଗୋଟିଏ ବନ—

1. Name of a mountain and a forest in the
Himalayan range said to contain rare
medicinal drugs which can revive the
dead.

ସୁଧୂର ଜାଣିଣ ଶରୀରର ମନ

ଗନ୍ଧମାଦନକୁ କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଶ୍ରମାୟୁଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଏହି ପର୍ବତ ଲଳାବୃତ ଓ ଭଦ୍ରାଘ
ବର୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ନୀଳକଣ୍ଠ ପର୍ବତର ଏହାର ଉତ୍ତର ।
ଶକ୍ତିବିଦ୍ୟା ଦେଇ ଲକ୍ଷଣ ହୁଏତ ହେବାରୁ ହନୁମାନ ଏହି ପର୍ବତରୁ
ବିଷଲଙ୍କରଣୀନାମକ ଔଷଧ ଆଣି ତାହାକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରି
ଥିଲେ । ଏ ପର୍ବତର ଉଚ୍ଚତା ୩୪୭୯ ଫୁଟ ।]

୨ । ଗନ୍ଧକ—2. Sulphur.

୩ । ରାବଣର ନାମ—3. A name of Rābana

୪ । କୃମି—4. Black bee.

୫ । ବାନରବିଶେଷ; ଶ୍ରମାୟୁଣବର୍ଣ୍ଣିତ ବାନର ସେନାପତି—

5. Name of a monkey-general described in
the Rāmāyaṇa.

ବସୁ ଗନ୍ଧମୋଦନ (୧) ପର ଗନ୍ଧମୋଦନ (୨) ମାତ୍ର ପତ୍ରର ଅବସ୍ଥିତି ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶିଳାସ ।

ଦେ. ଶ୍ଳୀ (ନାମ)—କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ପର୍ବତର ନାମ—

Name of a mountain in the Keonjhar
State.

ରଣିରେଖା ତହିଁ ଧାର ଅସିଥିବ ପଲକେ ଗନ୍ଧମୋଦନେ—

ସାମାନ୍ୟ. ପାଦ୍ୟା ।

ସ. ଶ୍ଳୀ—ଯାହା ଗନ୍ଧଦ୍ଵାରା ଲୋକକୁ ମତ୍ତ କରିବ—

Intoxicating people with its fragrance.

ଗନ୍ଧମୋଦନୀ—ସ. ଶ୍ଳୀ (ଗନ୍ଧମୋଦନ + ଶ୍ଳୀ. ଇ) ସୁର; ମଦ୍ୟ—

Gandhamōdanī

Wine; spirit.

ଗନ୍ଧମୋଦିନୀ—ସ. ଶ୍ଳୀ—ଲାଣୀ—

Gandhamōdini Lac.

ଗନ୍ଧମୋରଦନ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ଶ୍ଳୀ—ଗନ୍ଧମୋଦନ ୧ (ଦେଖ)—

Gandhamōradana

Gandhamōdana 1 (See)

ସେମିତି ଯାହା ଗନ୍ଧମୋଦନ; ନିବାସ ଏହାରେ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗନ୍ଧମାର୍ଜ୍ଜରୀ—ସ. ଶ୍ଳୀ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଗନ୍ଧମାର୍ଜ୍ଜ ମାର୍ଜ୍ଜାର)—ଶାଳଥପତନୀ

Gandhamārijjāra ନାମକ ନେତୁଳ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଜୀବ;

ଗନ୍ଧମୋକ୍ତା ଶୁଣ୍ଠି—The small civet-cat; Viverricula

malacencensis; a variety of
pole-cat.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଲାଞ୍ଜ ମୋଟ ଓ ଲୋମବିଶିଷ୍ଟ । ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ
କୃଷ୍ଣାଭ ପାଉଁଶିଆ । ଏହାର ଅଣ୍ଡକୋଷରୁ ଏକପ୍ରକାର ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ
ବାହାରେ; ଏହା ସାମାନ୍ୟ କସ୍ତୁରୀ ପରି ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ ।]

ଗନ୍ଧମାର୍ଜ୍ଜନ—ଗ୍ରା ଶ୍ଳୀ—ଗନ୍ଧମୋଦନ (ଦେଖ)—

Gandhamārdana

Gandhamādana (See)

ଗନ୍ଧମାଳତୀ—ସ. ଶ୍ଳୀ—ମାଳତୀ (ଲତା ଓ ଫୁଲ)—

Gandhamālātī

Echites Caryophyllata
(creeper and flowers).

ଗନ୍ଧମାଳିନୀ—ସ. ଶ୍ଳୀ—ମୁର ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧ—

Gandhamālīnī

A sweet scented drug.

ଗନ୍ଧମୁଖା—ସ. ଶ୍ଳୀ—ଗନ୍ଧମୁଖିକ (ଦେଖ)

Gandhamukhā

Gandhamūshika (See)

ଗନ୍ଧମୂଳ—ସ. ଶ୍ଳୀ—ଅଦାଜାତୀୟ ସୁଗନ୍ଧ ମୂଳବିଶେଷ—

Gandhamūla

Alpina Oalanga; a species of
Curcuma; Curcuma Zedoaria.

ଗନ୍ଧମୁଷିକ—ସ. ଶ୍ଳୀ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ ମୁଷିକ—

Gandhamūshika

A mouse emitting an aromatic
musk-like smell from the body; the musk-rat;

Sorex Moscatius.

୨ । ଚୁରୁଚୁରା—2. Shrew; mole.

ଗନ୍ଧମୁଷି—ସ. ଶ୍ଳୀ—ଗନ୍ଧମୁଷିକ (ଦେଖ)

Gandhamūshī

Gandhamūshika (See)

ଗନ୍ଧମୁଗ—ସ. ଶ୍ଳୀ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଗନ୍ଧମୁଗ, ମୁଗ)—

Gandhamuga

୧ । କସ୍ତୁରୀ ମୃଗ; ସେହି ମୃଗର ନାଭିରୁ
କସ୍ତୁର ବାହାରେ—1. Musk-deer.

୨ । ଶାଳଥପତନୀ—2. The Civet-cat.

ଗନ୍ଧମୋଦନ—ସ. ଶ୍ଳୀ—ଗନ୍ଧକ—

Gandhamodana

Sulphur.

ସ୍ବାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ପଡ଼ିବ ଓ ଚକ୍ରିତ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'କୃ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଆ' ନ ମିଳିଲେ 'ଆ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଇ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଈ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଉ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଊ' ନ ମିଳିଲେ 'ଊ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ଋ' ନ ମିଳିଲେ 'ଋ' ଶ୍ରେଣୀରେ, 'ୠ' ନ ମିଳିଲେ 'ୠ' ଶ୍ରେଣୀରେ ।

ଗନ୍ଧମୋହିନୀ—୧. ଚନ୍ଦ୍ରା ଫୁଲର କଢ଼ି—

Gandhamohini The bud of the Champaka flower.

ଗନ୍ଧମୈଥୁନ—୧. ଚନ୍ଦ୍ରା—

Gandhamaituna A bull.

ଗନ୍ଧରାବ—ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ଚ (ସ. ଗନ୍ଧବ)—ଗନ୍ଧବ (ଦେଖ)

Gandharaba Gandharba (See)

କେତେକ ଗନ୍ଧରାବେ ଗଲେ ପମଦାଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଗନ୍ଧରାସ—୧. ଚନ୍ଦ୍ରା—୧ । ଗୁଗୁଳ—

Gandharasa 1. Myrrh (a sweet incense),
Frankincense.

୨ । ସୁଗନ୍ଧସାର—2. Scented essence.

ଗନ୍ଧରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ. ପୁ. (ସ. ଗନ୍ଧବ)—ରସିକ

Gandharā ବା ପରଦାସପ୍ତିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

A witty or jocular person

ଦେ. ଚଣ. ପୁ.—ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—Bad-smelling.

ଗନ୍ଧରାଜ—୧. ଚନ୍ଦ୍ରା—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧବର୍ଣ୍ଣିତ ଧଳା ଫୁଲର

Gandharāja ଗୁଳ୍ମ—1. Gardenia Florida (flower
and plant).

ମୌଗରାବିଳା [ଦ୍ର—ଏହା ଚାକଦେଶୀୟ ଗଛ ଓ ଟା* ହାତ
ଭିତରେ ବଢେ, ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ମୋଟ
ଓ ଭାରି ସୁଗନ୍ଧ ।]

୨ । ଚନ୍ଦନ—2. Sandal.

୩ । ଅତର—3. Otto.

୪ । ସୁଗନ୍ଧ ଅର୍କ—5. Scented essence.

ଗନ୍ଧରାସ୍ନା—ଦେ. ଚନ୍ଦ୍ରା—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଣନା—

Gandharāśnā 1. Ophioxylon Serpentinum.

ସ.ସର୍ପାଶୀ, ମହାସୁଗନ୍ଧା, ନାବୁଳା [ଦ୍ର—ଏହା ସାପ, ମାଙ୍କଡ଼ସା,
ସୁରସା, ନଳୁଲେଖୁଆ, ପଣିହୁଆ ବଞ୍ଚ ଓ ମୁଷାମାନଙ୍କର ବିଷନାଶକ
ଗନ୍ଧନାବୁଳା, ଭୂଜଙ୍ଗାଶୀ, ଏବଂ ଜୁର, କୃମି ଓ ଦ୍ରୁଣାଶକ ।]

ବିଷନାଶିନୀ, ନାଗସୁଗନ୍ଧା ୨ । ଗନ୍ଧନାବୁଳା (ଦେଖ)

2. Gandhanākulī (See)

ଗନ୍ଧରା ତେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—କେରସିନ୍ ତେଲ—

Gandharī tela Kerosine oil.

ଗନ୍ଧବ—୧. ଚ. (ଗ=ଗାନ+ଧର୍ମ; ଜପାତନ; ଗାୟନ କରିବା ଯାହାର

Gandharba ଧର୍ମ)—୧ । (ପୁ.) ସ୍ୱର୍ଗଗାୟକ; ଦେବଯୋନିବିଶେଷ—
(ଗନ୍ଧବୀ—ଶ୍ରୀ) 1. A class of demigods or aerial beings
said to be the choristers of heaven.

[ଦ୍ର—ଗନ୍ଧବମାନେ ପୁରାଣମତରେ ଦେବତାଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-

ବିଶେଷ, ଏମାନେ ସ୍ୱର୍ଗରେରହନ୍ତି ଓ ଗାନ କରନ୍ତି । ଅଗ୍ନିପୁରାଣରେ
ଗନ୍ଧବଙ୍କର ୧୧ ଶ୍ରେଣୀ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି । ହାହା, ହୁହୁ, ଚିହୁ,
ହୁହୁ, ବିଶାବସୁ, ଗୋମାୟୁ, ଭୃଗୁ, ନଳୀ ଗନ୍ଧବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ପ୍ରଧାନ । କେତେକ ଗନ୍ଧବଙ୍କୁ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ

ଅଛି । ୧—ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ, ୨—ଅନ୍ତରାକାଶବାସୀ । ଗନ୍ଧବମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀମାନ
ବରୁଣ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ଜୁବେର । ଉପନିଷଦ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରନ୍ଥ-
ମାନଙ୍କରେ ଗନ୍ଧବଙ୍କର ୨ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରା ଯାଇଅଛି; ୧
ଦେବ ଗନ୍ଧବ ଓ ୨ ମନୁଷ୍ୟ ଗନ୍ଧବ । ଗନ୍ଧବମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ
ବିଦ୍ୟାଧର—(ହି. ଶକସାଗର); ଗନ୍ଧବୀମାନେ ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ
ବୋଲି ପୁରାଣବିଶ୍ୱାସ ।]

୨ । ସୁଗାୟକ—2. A good singer.

୩ । ମୁନି; ରଣି—3. Sage; anchorite

୪ । କୋକିଳ; ପୁଂଶୋକିଳ—

4. The Indian songster or cuckoo bird.

ଏହେ ସୁଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧବ ଲଳାମାନ ରବି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିସ୍ତୋତ୍ର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।

* । କସ୍ତୁରୀ ମୃଗ—5. Musk-deer.

କସ୍ତୁରୀ ବାବୁ ଅରସ ଗନ୍ଧବ ପଦକୁ, ବଞ୍ଚନ୍ତି କୁରଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ କର ବା ମରକୁ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବଳୀସ ।

୬ । ଘୋଡ଼ା—6. Horse.

୭ । ଯୁଦ୍ଧଘୋଡ଼ା—7. War-horse

୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—8. The sun.

୯ । ମୂର୍ତ୍ତି ପରେ ଏବଂ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଆତ୍ମା ଯେଉଁ ରୂପ
ଧାରଣ କରେ; (ଭୂତ)—

9. The soul after death and previous to its
being born again; (ghost) (M. W.)

୧୦ । ଚତୁର୍ଦ୍ଧା କଳ୍ପ—

10. Name of the 14th Kalpa or period of
the world (M. W.)

୧୧ । ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରବିଶେଷ; ଗାନ୍ଧାର—

11. Name of a swara or tone of the gamut;
Gāndhāra (M. W.)

୧୨ । ମୃଗ (ହି. ଶକସାଗର)—12. Deer

୧୩ । ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବୟସରେ ସ୍ୱରରେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ
ହୁଏ (ହି. ଶକସାଗର)—

13. A stage in the life of a woman when her
tone becomes very sweet.

୧୪ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଉଦ୍ଭାଦ ରୋଗବିଶେଷ—

14. A kind of insanity.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବନ, ବଗିଚା, ନଦୀ, ହେରା
ଆଦି ଜଗତରେ ଚାଲିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ, ଗରୁ ଓ ମାଲ୍ଲ ଧାରଣ
କରିବାକୁ ସୁଖପାଏ, ସବୁବେଳେ ହସେ, ନାଚେ ଓ ଗୀତ ବୋଲେ
ଓ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଶୁଭ୍ ଅଳ୍ପ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ—

ହି. ଶକସାଗର ।]

୧୫ । ବିଧବା ଶ୍ରୀର ଦ୍ୱିତୀୟ ପତି (ହି. ଶକସାଗର)

15. The second husband of a widow.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଅ	କ	ନ

ଦେ. ବି. ପୃ—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

1. Name given to males.

୨ । କମାଉନ୍ ପାହାଡ଼ ଓ କାଶୀଆଦିରେ ବାସ କରୁଥିବା ସଙ୍ଗୀତବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତିଗଣେଷ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)

2. A caste of musicians found in the Kamaun Hills and Benares.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ କନ୍ୟାମାନେ ନୃତ୍ୟ ଓ ଗାନ କରନ୍ତି ।]

ଗନ୍ଧର୍ବପୁର—ବି—୧ । (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—

Gandharbapura ମେରୁ ପ୍ରଦେଶରେ ଦେଖାଯିବା ସାମୟିକ ଆଲୋକପୁଞ୍ଜ; ମେରୁଜ୍ୟୋତି:—

1 Aurora Borealis

୨ । ମୃଗଶିଷ୍ଟା—2. Mirage; Fata Morgana;

(M. W and Apte)

୩ । ଗନ୍ଧର୍ବନଗର; ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଅକାଶରେ କଳ୍ପିତ ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ—3 A mythological abode of the Gandharbas in the sky.

[ଦ୍ର—ଏହା ମାନସରେବର ନିକଟରେ ଥିଲା ଓ ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଏ ନଗରକୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନ ଏହି ନଗରକୁ ଜୟ କରି ଭିତ୍ତିର, କଳାସ ଓ ମେଣ୍ଡୁକନାମକ ଅଶ୍ଵ ଅଣିଥିଲେ ।

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗନ୍ଧର୍ବପୂଜା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳା)—ପ୍ରଥମେ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନାପୂର୍ବକ Gandharbapūjā ପରେ ପ୍ରହାର କରି ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦିବାସ କରିବା—

Courteously inviting one and then abusing and beating him

ଗନ୍ଧର୍ବବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—ଗନ୍ଧର୍ବବେଦ (ଦେଖ)

Gandharbabidyā Gandharbabeda (See)

ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ—ସ. ବି—ସ୍ଵାଭିମତାଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟତମ ବିବାହରୁ ଏକତମ; Gandharba bibāha ଯେଉଁ ବିବାହରେ ସ୍ଵାପୁରୁଷ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ

ଅଗୋଚରରେ ବା ସମ୍ମତ ପ୍ରାପ୍ତ ନ କରି ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତି—Marriage in which parties enter into marriage by mutual selection without consulting parents and guardians, a love-marriage.

ଗନ୍ଧର୍ବବେଦ—ସ. ବି—୧ । ଶୁଦ୍ଧ ଉପବେଦ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ଏଥିରେ Gandharbabeda ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାର ସ୍ଵର, ତାଳ, ରାଗରାଗିଣୀ

ଆଦିର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି)—

1. One of the 4 subordinate Bedas treating of music.

୨ । ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା—2. The science or art of music.

ଗନ୍ଧର୍ବମତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାନ୍ଧର୍ବମତ)—

Gandharbamata ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ମତ—

Opinion prevailing amongst the Gandharbas.

ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ—ସ. ବି. (ଫାର୍ସୀ ଚନ୍ଦ୍; ଗନ୍ଧର୍ବ + ରାଜା)—

Gandharbarāja ୧ । ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବା ନେତା; ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବ—1 Chitraratha; the chief of the Gandharbas.

୨ । କୁବେର—2. God Kubera.

୩ । ବରୁଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3 The sea-god Baruna.

ଗନ୍ଧର୍ବୋନ୍ମାଦ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧର୍ବ ୧୪ (ଦେଖ)

Gandharbonmāda Gandharba 14 (See)

ଗନ୍ଧଲୁକା—ଦେ. ବି. (ସ. ଏଲବାଲୁକ)—ଏଲବାଲୁ (ଦେଖ)

Gandhalūkā Elabālū (See)

ଗନ୍ଧଲୋପୁଷ୍ପ—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଗନ୍ଧ + ଲୋପୁଷ୍ପ + ଶ୍ଵୀ. ଅ)—

Gandhalolupā ମାଡ଼, ମସିକା—The common flea.

ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ଅଦାଳାତ୍ମକ ସ୍ଵଗନ୍ଧ ଔଷଧ ମୂଳବିଶେଷ—

Gandhasūṇṭhi Alpina Galanga, Curcuma

ସ. କର୍ତ୍ତୁର; ଚନ୍ଦ୍ରମୂଳକ Zedoaria (Kirtikar); a sweet-

ଗନ୍ଧସାର scented drug like ginger.

ଶଠି; ଏକାନ୍ତୀ

कचुर; कपुरकचरी

ତେ. କାଚ୍ଚେରୁ; କଚ୍ଚେରୁ

ଗନ୍ଧଶେଖର—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ଶେଖର)—

Gandhasēkhara ଗନ୍ଧତେଲିକା (ଦେଖ)

Gandhachelīkā (See)

ଗନ୍ଧଶଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗନ୍ଧାଧିବାସ)—ଗନ୍ଧବାସ (ଦେଖ)

Gandhashana Gandhabāsa (See)

ବହାଇଲେ ଗନ୍ଧଶଣ ମହାହସ୍ୟରେ । ଭଞ୍ଜ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରବିଳାସ ।

ଗନ୍ଧଶଣଗୀତ—ଦେ. ବି.—ବିବାହର ପୂର୍ବରାତ୍ର ବା ମଙ୍ଗଳାକୃତ୍ୟ ଦିନ

Gandhashanagita ଗନ୍ଧାନ୍ତୁଲେପନ ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ

ମିଳିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ମଙ୍ଗଳଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—The

songs chanted by females while the

bride and bridegroom have their bodies

besmeared with scents on the eve of

marriage.

ଗନ୍ଧଶିବା—ଦେ. ବି.—(ସ. ଗନ୍ଧାଧିବାସ) —୧ । (ବିବାହର ପୂର୍ବରାତ୍ରର

Gandhashibā ବର କନ୍ୟା) ଗନ୍ଧଶଣ ଔଷଧ ପାଳନ କରିବା;

ବିବାହର ପୂର୍ବରାତ୍ରରେ ଦୁଇଜଣ ଆଦି ଲଗାଇବା—

1. To have the bodies (of the bride and bridegroom) annointed with scents on the eve of marriage.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧର ସ୍ତ୍ରୀରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହା : କରନ୍ତ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାସୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ, ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାସୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ବା ଦେବ । ସର୍ଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଗୋଟିଏ, ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂ’ ଗୋଟିଏ, ‘ବ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବ’ ଗୋଟିଏ, ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଗୋଟିଏ, ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଗୋଟିଏ, ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଗୋଟିଏ ।

୨ । ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗଳ ଦିନ ମଙ୍ଗଳକା, ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗଳସୁତକ କନ୍ୟାପତ୍ନୀ ବା ସମ୍ପର୍କିନୀ କରବା—

2. To welcome the bride and bridegroom on the eve of marriage

ବଜାର ବନ୍ଧ୍ୟା ନାମ ଦେବା ଗନ୍ଧିଲେ । ରଞ୍ଜିତ ବନ୍ଧ୍ୟାବତୀ ।

ଗନ୍ଧସାର—ସ. ବି.—୧ । (୨ମୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗନ୍ଧ + ସାର; ଗନ୍ଧମାନଙ୍କ Gandhasāra ମଧ୍ୟରେ ସାର ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ) ଚନ୍ଦନ—

1. Sandal paste.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗନ୍ଧ ଅଟେ ସାର ଯାହାର) ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ—

2. Sandal wood tree.

୩ । (ମ ପ. ଲେ, ଗନ୍ଧସୁକ୍ତ ବସ୍ତୁରୁ ନିର୍ବାସିତ ସାର)— ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉତ୍ତାପିତ ଚରଳ ସାର—3. Sweet-scented essence or extract.

୪ । ମୁଗୁର ମଞ୍ଜି; ଫୁଲବିଶେଷ—

4. A kind of double-petalled jasmine

* । ଗନ୍ଧସୁନ୍ଥୀ (ଦେଖ)

5. Gandhasunthi (See)

ଗନ୍ଧସୁଖୀ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ସୁଖୀ)—ଗନ୍ଧମୁଷିକ (ଦେଖ)

Gandhasukhi Gandhamūshika (See)

ଗନ୍ଧସୁଧା—ସ. ବି.—ଗନ୍ଧମୁଷିକ (ଦେଖ)

Gandhasūdhā Gandhamūshika (See)

ଗନ୍ଧସୋମ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ସୋମ=ଚନ୍ଦ୍ର; ଗନ୍ଧରେ ଏହା ଫୁଟେ Gandhasoma ବୋଲି)—୧ । ଚୁମ୍ବକ; ଲିଲି—1. Lily.

୨ । ଶ୍ଵେତୋତ୍ପଳ—2. White lily.

ଗନ୍ଧହସ୍ତି—ସ. ବି.—୧ । ଗନ୍ଧଗଜ (ଦେଖ)

Gandhahastī 1. Gandhagaja (See)

୨ । ବୌଦ୍ଧବିଶେଷ—2. A sect of Buddhists.

୩ । ହସ୍ତିଆକାରର ବୌଦ୍ଧସ୍ତମ୍ଭ—3. A Buddhist mound constructed in the shape of an elephant.

ଗନ୍ଧହାରିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—ଗନ୍ଧକାରିକା (ଦେଖ)

Gandhahārikā Gandhakārikā (See)

ଗନ୍ଧହୀନ—ସ. ବିଶ (୩ୟା ଚନ୍ଦ୍ର; ଗନ୍ଧ + ହୀନ)—ନିର୍ଗନ୍ଧ—

Gandhahīna Odourless, scentless.

ଗନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସ. କନ)—୧ । ମୁଗୁକ; ମୁଥା—

Gandhā 1 Grass-root-bulb.

୨ । ନଦୀକୂଳଜାତ ଘାସବିଶେଷ—2. A kind of grass growing in river-banks.

[୩—ଏଥିରେ ମଣିଷା ବୁଣା ଯାଏ ।]

ଗନ୍ଧି. ବି.—ଗନ୍ଧଗଛ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—A plant like the castor-seed plant.

ଗନ୍ଧାଖୁ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ଖୁ)—ଗନ୍ଧମୁଷିକ (ଦେଖ)

Gandhākhū Gandhamūshika (See)

ଗନ୍ଧାଗିରି—ସ. ବି.—(ଗନ୍ଧ + ଆଗିରି)—ଗନ୍ଧୋପଜୀବୀ (ଦେଖ)

Gandhāgiri Gandhopajībi (See)

ଗନ୍ଧାଧ୍ୟା—ସ. ବିଶ. (୩ୟା ଚନ୍ଦ୍ର; ଗନ୍ଧ + ଆଧ୍ୟା)—ବିଶେଷ ସୁଗନ୍ଧସୁକ୍ତ—

Gandhādhyā Rich in smell; very sweet-smelling.

ବି—୧ । ବଉଳଫୁଲ—1. The Bakul flower.

୨ । ଶ୍ଵେତ ଚନ୍ଦନ—2. White sandal wood.

୩ । ଲେମ୍ବୁ ଗଛ—3. Orange tree.

ଗନ୍ଧାଧିବାସ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ଅଧିବାସ)—୧ । ଆଭ୍ୟୁଦୟିକାଦି କର୍ମରେ Gandhādhibāsa ଚନ୍ଦନ ଓ ଫୁଲମାଳାଦି ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵାଗତ—

1. Offering of scents in ceremonial rites.

୨ । ଗନ୍ଧସମ୍ପା (ଦେଖ)—2. Gandhasamā (See)

ଗନ୍ଧାର—ସ. ବି. (ନାମ) (ଗନ୍ଧ + ଆର)—ଗନ୍ଧାର ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Gandhāra Gandhāra 1 and 2 (See)

ଗନ୍ଧାଲୀ—ସ. ବି.—୧ । ବରୁଣ—

Gandhālī 1. Wasp.

୨ । ପସାରୁଣୀ ଲତା—

2 Paederia Foetida (a creeper).

୩ । ଜାଇଫଳ—3 Nutmeg

୪ । ପାରୁଡ଼ା ଘୋକ—4. The flying bug

(emitting an offensive smell).

* । ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଗନ୍ଧ—5. Continued fragrance.

ଗନ୍ଧି—ଦେ. ବି.—୧ । ବଳ ଓ କିଆରମାନଙ୍କରେ ହୋଇଥିବା ଶିଉଳି—

Gandhi 1. The slimy moss growing in paddy-fields and ridges when full of water.

୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ; ବଦ୍‌ବୋଇ—2. Offensive smell.

୩ । ଅପାନବାୟୁ; ପାତ୍ର—

3. Offensive wind passed through the anus.

୪ । ଛରଘୋକ—4. Bug.

* । ପାରୁଡ଼ାଘୋକ—

5. A kind of insect emitting a foul smell.

ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—

1. Of offensive smell; foul-smelling.

୨ । ଉତ୍ତମଗନ୍ଧବିଶ୍ଳେଷ—2. Of strong odour.

[୩—ସମସ୍ତରେ ଗନ୍ଧ ଶବ୍ଦର ଗନ୍ଧରୂପରେ ପରିଣତ ବିଷୟରେ ଗନ୍ଧ ଚଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଗନ୍ଧିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗନ୍ଧମୟ)—

Gandhiā ୧ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—

ଗନ୍ଧିଆ 1. Of offensive smell; putrid.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ଦ

ଗନ୍ଧିଳା ୨ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଦେହ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—

(ଗନ୍ଧେଇ—ଶ୍ଳୀ) 2. (man) Emitting offensive smell from the body.

ଗନ୍ଧା ଚେଲ—ଦେ. ବି—ଗନ୍ଧର ଚେଲ (ଦେଖ)

Gandhi tela Gandharitela (See)

ଗନ୍ଧିକ—ଫ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ଇକ)—୧ । ଗନ୍ଧକ—

Gandhika 1. Sulphur.

୨ । (ପୁଂ) ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ (ଦେଖ)

2. Gandhabanika (See)

(ଗନ୍ଧକା—ଶ୍ଳୀ) ଫ. ବି. ପୁଂ. (ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)

—୧ । ଅମୃତ ପରି ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ (ପଥା—ଉତ୍କଳଗଜକ)—

1. (in compounds) Having the smell of; smelling like.

୨ । (ଅମୃତ ସଙ୍ଗେ) ନାମ ମାତ୍ର ସମ୍ଭବସ୍ତୁ (ଯଥା—
ଭ୍ରାତୃଗଜକା)—

2. Resembling only in name.

୩ । (ଅମୃତ ପରି) ନାମମାତ୍ର ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ—

3. Having a slight smell of.

୪ । (ଅମୃତର) ଅଳ୍ପମାତ୍ର ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ—

4. Having a small quantity of.

ଗନ୍ଧ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗନ୍ଧେଇବା (ଦେଖ)

Gandhi karibha Gandheriba (See)

ଗନ୍ଧଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗନ୍ଧଜାତ) ବି—ଗନ୍ଧଛତୁ (ଦେଖ)

Gandhichhatu Gandhachhatu (See)

ଗନ୍ଧଶା—ଦେ. ବିଶ. (ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗନ୍ଧାନ୍ତି)—ଯେଉଁ

Gandhinsha ଘୋଡ଼ା ନିକଟକୁ ଗଲେ ସେ ଖେଙ୍କାର ହୋଇ କାମୁଡ଼ି

ଗୋଡ଼ାଏ—A vicious horse which neighs

and snaps at persons approaching it.

ଗନ୍ଧିନୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ଳୀ—୧ । ଗନ୍ଧକାରକା (ଦେଖ)

Gandhini 1. Gandhakarikā (See)

[ଦ୍ର—ବୁରୁଜା କଂସର ଗନ୍ଧନା ଥିଲା ।]

୨ । ମଦରା; ସୁର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Wine.

ଗନ୍ଧପୋକ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗନ୍ଧ + ପୁରକା)—

Gandhipoka ୧ । ଧାନ ଓ ମକା ଆଦି ଗଛକୁ ନଷ୍ଟ କରବା ଏକ-

ଗାନ୍ଧିପୋକା ପ୍ରକାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ କୀଟ—

ଗନ୍ଧିଆ 1. Rice-bug; Leptocorisā Acuta.

୨ । ପାରୁଡ଼ାପୋକ; କଣାରୁ ଫୁଲରେ ବସିବା ଏକପ୍ରକାର

ଦୁର୍ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ ପୋକ—2. Ladybird (insect).

ଗନ୍ଧରସ—ଦେ. ବି. (ଗନ୍ଧ + ରାସ)—ନିଶାଦଳ—

Gandhirasa Ammonia.

ଗନ୍ଧିବସ

ନିଶାଦଳ

ଗନ୍ଧୀ—ଫ. ବିଶ. (ଗନ୍ଧ + ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—

Gandhi ବାସ୍ତବ୍ୟ—Smelling.

(ଗନ୍ଧନା—ଶ୍ଳୀ) ବି. ୧ । ଛୁର ପୋକ; ଓଡ଼ିଶ—1. Bug.

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିକ୍ରେତା—2. A dealer in scents.

ଗନ୍ଧେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫ. ଗନ୍ଧ)—

Gandheiba ୧ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ କରିବା; (କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ) ଦୁର୍ଗନ୍ଧ

ଗନ୍ଧକବା, ଗନ୍ଧାନ ବାହାରବା—1. To emit foul smell.

ଗନ୍ଧ ଦେବା, ଗନ୍ଧାନା ୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦେବା—

2. To become evil-smelling.

୩ । ପାତ୍ରବା; ଅପାନ ବାୟୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା—

3. The crack wind

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (କୌଣସି କଥା) ମନକୁ ନ ପାଇବା ବା
ବିରକ୍ତିକର ବୋଧ ଦେବା—

4. To be felt unpleasant; not to be liked.

(ଯଥା—ସେତେବେଳେ ପରା ଆମ କଥା ଗନ୍ଧେଇଲା ।)

ଗନ୍ଧେନ୍ଦ୍ରିୟ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗନ୍ଧେନ୍ଦ୍ରିୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)

Gandhendriya ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ; ନାକ—

The nose; organ of smell.

ଗନ୍ଧେଲ—ଦେ. ବି—ଗନ୍ଧେଲା (ଦେଖ)

Gandheli Gandheli (See)

ଗନ୍ଧେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁଦତ୍ତ)—

Gandheswari ଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଗନ୍ଧଦେବତା—

ଗନ୍ଧେଶ୍ୱରୀ The Goddess worshipped by the
Gandhabanikas.

ଗନ୍ଧୋତୁ—ଫ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; ଗନ୍ଧ + ଓତୁ)—

Gandhotu ଗନ୍ଧମାନ୍ଦୁର; ଶାଳାଅପତନ—Civet-cat

ଗନ୍ଧୋତ୍ତମା—ଫ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ଂୟା ଚତ୍; ଗନ୍ଧ + ଉତ୍ତମ + ଆ)—

Gandhottama ମଦରା; ସୁର; ମଦ୍ୟ—

Wine; spirituous liquor

ଗନ୍ଧୋଦ—ଫ. ବି—ଗନ୍ଧୋଦକ (ଦେଖ)

Gandhoda Gandhodaka (See)

ଗନ୍ଧୋଦକ—ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ, ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଉଦକ)—

Gandhodaka ୧ । ସୁବାସିତ ଜଳ—1. Scented water.

୨ । ଯେଉଁ ପାଣିରେ ଚନ୍ଦନ ଗୋଳା ହୋଇଥାଏ—

2. Water mixed with sandal-paste.

ଗନ୍ଧୋପାଜିବୀ—ଫ. ବି—ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବ୍ୟବସାୟୀ; ଗନ୍ଧବିଶିଳ୍ପ—

Gandhopajibi A dealer in perfumery.

ଗନ୍ଧୋଲୀ—ଫ. ବି. (ଗନ୍ଧ ଧାତୁ—ପାତ୍ରା ଦେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ ଓଲ +

Gandholi ଶ୍ଳୀ. ଇ)—

୧ । ବିରୁଡ଼ି—1. Wasp.

୨ । ଶୁଣ୍ଠି—2. Dried ginger

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୁଣ୍ୟ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାନ୍ଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' ଖୋଜିବେ, 'ଗୁପ୍ତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗୁପ୍ତ' ଖୋଜିବେ, 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିବେ ।

ଗନ୍ଧୋତ୍ତୁ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧୋତ୍ତୁ (ଦେଖ)

Gandhoutu

Gandhotu (See)

ଗପ୍‌ଗପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ) (ଭୂଲ. ଇଂ. ଗପ୍)—

Gapgap ୧ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନ ଚୋରାଇ ଚଞ୍ଚଳ ଗିଳି
ଖୁଖୁଖୁ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପାଟକୁ ନିଷେପ କରିବାର
ଗପାଗପ ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣ—

1. Sound produced by gulping or voraciously devouring something.

ଗପ୍‌ମାରିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ = ଲୁଚାଇବା)—ପ୍ରଥମେ ଦେଖା

Gapmāribā ଦେଇ ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ତରାଳରେ ଲୁଚିଯିବା—
To conceal one's self under the eyes
of others.

ଗପ୍‌ସପ୍—ଦେ. ବି (ସ. ଜଳ + ସ୍ପନ୍ଧ — କଥୋପକଥନ; କଥାଭାଷା;

Gapsap ଏଣୁତେଣୁ କଥାବାଣୀ—Conversation; talk;
ଗନ୍ଧସନ୍ଧ; ଗପଟିଆ tittle-tattle; chat.

ଗପସପ

ଗପ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଳ) (ଭୂଲ ପା. ଗପ୍; ଇ. ଗପ୍)—

Gapa ୧ । ଗଳ୍ପ—1. Story; tale.

ଗମ୍ଭ ୨ । ମୂଢ଼ାଘନ ବା ବୃଥା କଥାଭାଷା; ବୃଥା ବାକ୍ୟ; ବକବାଦ—

ଗପ 2. Idle prate; chitchat; gossip.

୩ । କାହାଣୀ—3. Folktale.

୪ । ଉଡ଼ା ଖବର—4. News carried from mouth
to mouth; verbal report; rumour.

ଗପଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ସେହି ଲୋକ ବେଶିଗୁଡ଼ାଏ ଗଳ୍ପ କରେ ବା

Gapardi କଥା କହେ—Talkative.

ଗମ୍ଭିଆ

ଗମ୍ଭୀ

ଗପ ମାରିବା—ଦେ. କି—ବୃଥା ଗଳ୍ପରେ ସମୟ କଟାଇବା—

Gapa māribā To waste time in idle talk

ଗମ୍ଭକବା

ଗପମାରଣା

ଗପା—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ଜଳ) ବେଶିଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହିବା—

Gapā 1. Excessive talking.

୨ । (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ) ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଟକୁ
ନିଷେପ କରିବା—2. Gulping.

୩ । (ସ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ) ଲୋକ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ତରାଳରେ ଲୁଚି
ରହିବା—

3. Hiding or concealing one's self.

ଗପ୍‌ଲତ୍ତ—ଦେ. କି—୧ । ଗପିବାର ଶିକ୍ଷାପୁସ୍ତକ—

Gaplati 1. The causative form of Gapibā.

୨ । ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଆଗେ, ଲୁଚାଇ ଦେବା—

2. To conceal a thing before the eyes of others.

ଗପାଗପ୍—ଦେ. ଅ—ଗପ୍‌ଗପ୍ (ଦେଖ)

Gapāgap

Gapgap (See)

ଗପା ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ

Gapā māribā କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ପ୍ରାଣରେ ଲୁଚିଯିବା—

ହିମା 1. To hide or conceal one's self before
the eyes of others.

ଘିମନା ୨ । ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା କରି ଚଞ୍ଚଳ
ଚାଲି ପାଟକୁ ନିଷେପ କରିବା—

2. To gulp a thing; to gobble; to throw
food into the mouth, to devour without
chewing.

ଗପି—ଦେ. ବିଶ—ଗପଡ଼ା (ଦେଖ)

Gapi

Gapardi (See)

ଗମ୍ଭୋ

ଗମ୍ଭୀ

ଗପିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଜଳ; ସ. କଳ୍ପ)—

Gapibā ୧ । ବେଶିଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହିବା—

ଗମ୍ଭକବା 1 To talk too much.

ଗପନା ୨ । ବୃଥା ଗଳ୍ପ କରିବା—

2. To talk idly; to prate.

୩ । ଲୁଚିବା, ଉପସ୍ଥିତ—3. To conceal one's self
before the eyes of others.

ଗପୁଥା—ଦେ. ବିଶ—ଗପଡ଼ା, ଯେ ବେଶି ଗଳ୍ପ କରେ; ବଢ଼ୁଥା—

Gapuṭhā Talkative; garrulous; loquacious.

ଗମ୍ଭିଆ

ଗପସା

ଗପୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଶ—ଗପୁଥା (ଦେଖ)

Gapurdi

Gapuṭhā (See)

ଗପ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା)—ଘନ ଭାବରେ ଗୁଣାଯାଇଥିବା (ଲୁଗା)—

Gaph Closely woven (cloth).

ଗଫ

ଗଫ

ଗପ୍‌ଗପ୍—ଦେ. ଅ—ଗପ୍‌ଗପ୍ (ଦେଖ)

Gaph gaph

Gap gap (See)

ଗପ୍‌ଲତ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗପ୍‌ଲତ୍ତ; ଗାପ୍‌ଲତ୍ତ)—

Gaphlat ୧ । ଅମନୋଯୋଗ—1 Inattention.

ଗାଫଲ୍ ୨ । ଅବହେଳା; ତ୍ରୁଟି—2 Negligence; laches.

ଗଫଲ୍‌ତି ୩ । ଅଗାଧ୍ୟାନତା—3 Carelessness.

୪ । ଭ୍ରମ—4 Mistake.

ଗପ୍‌ଲତ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗାପ୍‌ଲତ୍ତ)—ଗପ୍‌ଲତ୍ତ (ଦେଖ)

Gaphlati

Gaphlat (See)

ଗାଫଲ୍‌ତି

ତ୍ରୁଟି ତ୍ରୁଟିକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗପ୍‌ଲତ୍ତ, ଚକ୍ର ଚକ୍ର ।

ଗାଫିଲ୍

ପଞ୍ଚାବଳୀଦ୍ୱୟ ଓ ପଞ୍ଚାବଳୀ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ବିଶ. (ଫା. ଗଫିଲ୍)—ଗଫ୍ଲତ୍ତା (ଦେଖ)

Gaphlati (See)

ଗଫ୍ଲତ୍ତା—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଗଫିଲ୍)—ଅବହେଳାକାରୀ—

Gaphlati

Negligent.

ଗାଫଲ୍‌ତିଆ

ଗାଫିଲ୍

ଗଫ୍ଲତ୍ତା—ବୈଦେ. ବି (ଥା ଗଫ୍ଲତ୍)—ଗଫ୍ଲତ୍ (ଦେଖ)

Gaphlyat

Gaphlat (See)

ଗାଫଲିୟତ୍ ଦାସେବା ସାହେବଙ୍କର କିଛିମାତ୍ର ଗଫ୍ଲତ୍ତା ନ ଥିଲା ।

ଗାଫଲିୟତ୍

ପରାମୋହନ. ଛମାଣିଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗଫ୍ଲତ୍ତା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗଫ୍ଲତ୍ (ଦେଖ)

Gaphlyati

Gaphlati (See)

ଗଫ—ଗ୍ରା. ବି—ଗପ (ଦେଖ)

Gapha

Gapa (See)

ଗଫ—ଗ୍ରା. ବି—ଗପ (ଦେଖ)

Gaphardi

Gapardi (See)

ଗଫା—ଦେ. ବି—ଗପା (ଦେଖ)

Gapha

Gapa (See)

ଗଫାଗଫ—ଦେ. ଅ—ଗପ୍ ଗପ୍ (ଦେଖ)

Gaphagaph

Gap gap (See)

ଗଫା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗପା ମାରିବା (ଦେଖ)

Gapha m̐ribā

Gapa m̐ribā (See)

ଗଫିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଗପିବା (ଦେଖ)

Gaphibā

Gapibā (See)

ଗଫୁଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଗପୁଆ (ଦେଖ)

Gaphuā

Gapuā (See)

ଗବ୍ ଗବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—ନିଆଁଉପରେ ଶୁଣିତ ପାତ୍ରସ୍ତ୍ର

Gab gab ପାଣିରେ ଗୁଡ଼ିଲ ଆଦି ଫୁଟିବା ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣ—

1. Bubbling sound; sound like that of

ସ୍ତ୍ରୁତସ୍ତ୍ରୁତ; ଧୂସର ରାଇସ୍ ବ୍ରସ୍କଲି ବୋଇଲି ଏ ପୋତରେ ଫିରିବାର ।

୨ । ସବୁମୁହାଁ ମାଠିଆରୁ ଏକାବେଳେକେ ପାଣି ଅଜାଡ଼ିବାର

ଶବ୍ଦ—2 Sound like that of pouring out

water profusely from a narrow-mouthed pitcher.

ଗବ୍‌ଦଲ୍‌ଖାସୁ—ଦେ. ବିଶ. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି; ତୁଳ ହି. ଗବ୍‌ଦ୍=ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି)—

Gabdalkhasu ସୁଲକାସ୍ ଓ ଅକାମିକା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Fat and idle (fellow).

ଗବ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗାଲ୍‌ବ = କେନ୍ଦୁ)—ଏରଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Gaba

Eranda (See)

ଗାବ, ବେଢ଼ି ଗବ୍ ଚଣ୍ଡ ବଳ ଦିବ କୋବଣ୍ଡର ଗର୍ଜନେଇ ସାବାକାନ୍ତ ହେ ।

ବେଢ଼ି

ବିଶ୍ଵାସୀ. ବିଶ୍ଵାସୀମାୟା ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ିମାୟା) ବି (ତୁଳ ବା ଗାବରେରେଣ୍ଡା)—

ବାଇଗବା (ଦେଖ)—Bāigabā (See)

ଗବକାଲ—ଦେ. ବି—ଜଳ ପାଲକୁ ଛେଚି ତାକୁ ଗୁଳି ତେଲ

Gatakāla ବାହାର କରି ନେବା ପରେ ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଜଳ-

ମିଶ୍ରିତ କାଥାଦି ଅବଶିଷ୍ଟ ରହେ—Offensive

sediment or refuse left after oil is

extracted from castor-oil-seeds by

boiling.

[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆଗଛରେ ପୋକ ଲାଗି ଗଛର କଦାକୁ ନଷ୍ଟ କରୁ

ଥିଲେ ନଡ଼ିଆ ଗଛମୂଳେ ଦାଣ୍ଡିରେ ଗବକାଲ କିଛିଦିନ ଥୋଇଲେ

ପୋକଯାକ ମର ଯାଆନ୍ତି ।]

ଗବଗଛୁଆ କରବା—ଦେ. କ୍ରି. — କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତିମାତ୍ରାରେ

Gabagachhiā karibā ପ୍ରଶଂସା କରବା—

To raise a person on to the sky

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗଛ ନ ଥାଏ ସେଠାରେ

ଗବଗଛୁଆକୁ ବଢ଼ି ଗଛ ବୋଲି ଯାଏ ବୋଲି ହସ୍ତତଳରେ ଗୋଟିଏ

ଉକ୍ତି ଅଛି:—

“ନିରସ୍ତେ ପାଦପେ ଦେଶେ,

ଏରଣ୍ଡୋଫି ଦୁମାୟତେ ।”

ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଗବଗରଡ଼ିଆ—ଗ୍ରା. ବିଶ.—ଏଣୁ ତେଣୁ; ସାର ଅସାର ଅଂଶ ମିଶ୍ରିତ—

Gabagarardīā

Promiscuously mixed or

adulterated.

ଗବଗାଣ୍ଡୁ ଦେ. ବିଶ. (ଗାଲ) (ଫ ଗୋ, ଗୋରୁପରି ନିର୍ବୁଦ୍ଧି; ତୁଳ

Gabagāṇḍu ଫ. ଅଭିଗବ=ଅବ୍ୟକ୍ତ ମୂର୍ଖ)—୧ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି—

ଗବା 1 Stupid.

ଗୋବରହାଁ ୨ । ମୂର୍ଖ—2 Illiterate.

ଗବଗାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ଗାଲ)—ଗବଗାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)

Gabagāṇḍu

Gabagāṇḍu (See)

ଗବଜଳ—ଦେ. ବି.—(ଫ ଗାଲ୍‌ବ ଓ ଜାଲ)—ଗବପତ୍ରର ଫଞ୍ଜା

Gabajāla ନଳାକାରି ନଡ଼ି ବା ତେଜ—The hollow

of a castor-oil-seed plant.

ଗବଜଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗାଲ୍‌ବ + ଜାଲ)—ଗବଜଳ (ଦେଖ)

Gabanāṛḍa

Gabajāla See)

ଗବୟା—ଫ. ବି. ପୁ. (ଗୋ=ଗୋରୁ + ଅୟା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା +

Gabayā କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଅରଣ୍ୟ ମଇଁଷି, ଗୟାଳ—

(ଗବୟା—ଶୁ) 1. Bison; the Gayal; a wild animal

like the ox; Bos Frontalis.

ଗୟାଳ

ଗୟାଳ, ଗୟାଳ

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଓ ଗଲକମ୍ବଳଶୂନ୍ୟ ଗୋରୁ ପରି

ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଶିଫ ଗୋରୁଶିଫ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟା

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨୭ର ୧ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଓ ସୁଖୀ । ଏମାନେ ପଲପଲ ହୋଇ ଅରଣ୍ୟରେ ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ଚୁଣାଣୀ, ଏମାନେ ପୋଷ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ; ମଇଁଷିମାନଙ୍କର ଶିଘ୍ର ଚେପଟା କିନ୍ତୁ ଗବୟମାନଙ୍କ ଶିଘ୍ର ଗୋଲ ।]

୨ । ଗୁମାସ୍ତକର୍ତ୍ତୃକ ମର୍ଦ୍ଦକ ଯୁଥପକ୍ଷିଶେଷ—

୨. Name of a monkey-general.

ବନ୍ଧି ହୋଇ ଅସେ ଗବୟ ଅସନ୍ତେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦଳାପ ।

ଗବର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗୋବର—

Gabara Cowdung.

ଗବରଜ—ସ. ବ. (ଗବ=ଗୋସମୂହ + ରଜା)—ବୃଷଭ; ଶର୍ବ—

Gabaraja Bull.

ଗବର୍ଣ୍ଣମେଷ୍ଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଗବର୍ଣ୍ଣମେଷ୍ଟ)—

Gabarnnamēṣṭ (etc) ଗବର୍ଣ୍ଣମେଷ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gabarnnamēṣṭ etc (See)

ଗବର୍ଣ୍ଣର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଗବର୍ଣ୍ଣର)—

Gabarnnar (etc) ଗବର୍ଣ୍ଣର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gabarnnar etc (See)

ଗବର—ସ. ବ. (ଗୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅଲ; ଗୋ + ଅଲ)—

Gabala ୧ । ବନ୍ୟ ମହୁଷ, ଅରଣ୍ୟ ମଇଁଷି—

1. Wild buffalo; bison.

୨ । (+ କରଣ. ଅ) ମଇଁଷି ଶିଘ୍ର—

2. The horn of a buffalo.

ଗବଶଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଗବଶଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Gabashandā Gabashandhā (See)

ଗବଶଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—୧ । ଗବଶଣ୍ଡର ଅପ୍ରଭାବର ଥିବା କୋମଳ ଅଙ୍କୁର—

Gabashandhā 1. The tender sprouts of a castor-oil-seed-plant

୨ । ଗବଶଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ସମ୍ଭାନ୍ତୁଅପରି ଏକପ୍ରକାର ପୋକ—

2. A kind of caterpillar attacking the leaves of castor-oil-seed-plant.

[ଦ୍ର—ଗବପତ୍ର ଖାଉ ଖାଉ ଯେବେ ଗୋରୁ ଦୈବାତ୍ ଏ ପୋକ

ଖାଇ ଦିଏ ତେବେ ଗୋରୁର ପେଟ ଫୁଲିଯାଇ ଗୋରୁ ମରି ଯାଏ ।]

ଗବସାହାଣୀ—ଦେ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ଭିକ୍ଷୁର ରାଜୋପାଧିକାରୀ—

Gabasāhāṇī A title bestowed by kings in ancient Utkala,

ଗବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ପାଗଲ; ବାମ୍ବା—

Gahā Mad.

ଗବାକ୍ଷ—ସ. ବ. (ଗୋ=କରଣ + ଅକ୍ଷ ଧାତୁ=ଦ୍ରବ୍ୟ କରିବା +

Gabhāksha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କରଣର ପ୍ରବେଶପଥ; ଗୋ=ଗୋରୁ + ଅକ୍ଷ = ଅକ୍ଷି; ଏହାର ଛଦ୍ମଗୁଡ଼ିକ ଗୋରୁଙ୍କ

ଅକ୍ଷି ପରି ଥିବାରୁ)—

୧ । ବାତାୟନ, ଶିଡ଼ିକ; ଝରକା, ଜଳାକବାଟ; ପଞ୍ଜର—

1. A window with holes like bull's eyes; air-hole.

ବେଳେ ବେଳେ ଅନାଇଲେ ଗବାକ୍ଷ ବୋଲନ୍ତେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦଳାପ ।

୨ । ବଡ଼ଆଖିଆ ବାନରଶେଷ—

2. A kind of monkey with large eyes.

୩ । ଗୁମାସ୍ତକର୍ତ୍ତୃକ ମର୍ଦ୍ଦକ ସେନାପତି—

3. Name of a monkey-general mentioned in the Rāmāyana.

ବେଳେ ବେଳେ ଅନାଇଲେ ଗବାକ୍ଷ ବୋଲନ୍ତେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦଳାପ ।

ଗବାଚନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ—ଦେ. ବ. (ବଙ୍ଗଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ କାହାଣୀରେ

Gabāchandra mantri ବର୍ଣ୍ଣିତ ହବାଚନ୍ଦ୍ର ବା ହବୁଚନ୍ଦ୍ରନାମକ

ଗବାଚନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ନିବୋଧ ରାଜାଙ୍କର ଏହି ନାମଧାରୀ

ଗବଗନ୍ଧ ନିବୋଧ ମନ୍ତ୍ରୀ; ଭୁଲ. ଓଡ଼ିଶାରେ

ପାଳକିଣ୍ଡା ମନ୍ତ୍ରୀ)—

(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଅତି ନିବୋଧ ପରାମର୍ଶଦାତା; ମୂର୍ଖ ମନ୍ତ୍ରୀ—

Very foolish adviser or counsellor.

ଗବାଦାନ—ସ. ବ. (ଗୋ + ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା + କର୍ମ. ଅନ)—

Gabādāna ଗୋଗ୍ରାସ; ଘାସ; ଚୂର୍ଣ୍ଣ—

Grass; fodder for cattle

ଗବାଦାନୀ—ବ. (ଗୋ + ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା + ଅଧିକରଣ ଅନ + ଶ୍ରୀ.

Gabādānī ଦି)—୧ । ଗୋରୁ ଯେଉଁ ଗୁଣ୍ଡରେ ଘାସ ଖାଏ—

1. Manger for cattle.

୨ । ନୀଳ ଅପରାଜିତା—2. The blue variety of the

Clitoris flower.

ଗବାସ୍—ଦେ. ବ.—ଗବାଚନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)

Gabāśam Gabāchandra mantri (See)

ଗବାଶନ—ସ. ବଣ. (ଗୋ + ଅଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ୧ମା. ୧ବ)—

Gabāśana ୧ । ଗୋଖାଦକ; ଗୋମାଂସଭକ୍ଷ—

1. Beef-eating.

ସ. ବ.—ହେଡ଼ାଖିଆ ଜାତି; ଗୋଖାଦକ ଜାତି—

Castes eating cow's flesh or beef.

(ଯଥା—ପାଣ, ହାଡ଼ି, ଭସ ଅଦି)

ଗବାଣୀ—ସ. ବଣ. (ଗୋ + ଅଶ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Gabāṇī ଗବାଶନ (ଦେଖ)

Gabāśana (See)

ଗବାଶ୍—ସ. ବ. (ହବ୍; ଗୋ + ଅଶ୍)—ଗୋରୁ ଏବଂ ଘୋଡ଼ା—

Gabāśwa Cow and horse

ଗବିବା—ଦେ. ବି.—(ଭିତରକୁ) ପଶିଯିବା; ଦଖିଯିବା—

Gabibā To enter inside.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାଚିତ ପୁରୁଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁରୁଚି	ଖ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

ଦୁକା (ପଥା—ଏ ଖୁଣ୍ଟା ଦୁଇ ଦାତ ଭୂମି ଉତ୍ତରକୁ ଗଢ଼ଗଲା)

ସୁସନା

ଗବୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ + ଶ୍ରୀ ଇ)—୧ । ମାଈ ଗୋରୁ, ଗାଈ—

Gabi

1. Cow.

୨ । ବାକ୍ୟ; ବାଣୀ—2. Words; utterance

ଗବୀୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ + ଇୟ)—ଗବ୍ୟ (ଦେଖ)

Gabiya

Gabya (See)

ଗବେଡୁ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ଗୋରୁ, ପୃଥ୍ଵୀ + ଏଡ଼ ଧାତୁ = ଗଢ଼ା କରିବା

Gaberdu + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଇ)—୧ । ମେଘ—1 Cloud.

୨ । (+କର୍ମ. ଇ) ଗରଗଡ଼ (ଦେଖ)

2. Garagarda (See)

ଗବେଡୁକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗବେଡୁ + କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Gaberduka ଗରଗଡ଼ (ଦେଖ)

Garagarda (See)

ଗବେଧୁ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ଜଳ + ଏଧ୍ ଧାତୁ = ବୁଦ୍ଧି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି.

Gabedhu ଇ)—ଗରଗଡ଼ (ଦେଖ)

Garagarda (See)

ଗବେଧୁକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ଜଳ + ଏଧ୍ ଧାତୁ = ବୁଦ୍ଧି ପାଇବା +

Gabedhuka କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଇ + କ + ଅ)—ଗରଗଡ଼ (ଦେଖ)

Garagarda (See)

ଗବେଷ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—

Gabesha (root)

1. To enquire, to search.

ଗବେଷଣ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗବେଷ ଧାତୁ = ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା + ଭବ.

Gabeshana ଅନ)—୧ । ଖୋଜାଖୋଜି, ଅନ୍ୱେଷଣ—

1. Searching.

୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ତତ୍ତ୍ଵାବଲମ୍ବନ ଅନୁସନ୍ଧାନ—

2. Investigation; inquiry, research.

୩ । (ଗୋ = ଜଳ + ଏଷଣ = ଅନ୍ୱେଷଣ)—ଜଳର ଅନୁସନ୍ଧାନ—

3. Search after water.

୪ । ନୃପତିଶେଷ—4 Name of a king.

ଗବେଷଣା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗବେଷଣ (ଦେଖ)

Gabeshana

Gabeshana (See)

ଗବ୍ୟ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ + ସମ୍ଭାବାର୍ଥେ, ଭବାର୍ଥେ, ହିତାର୍ଥେ. ସ)—

Gabya ୧ । ଗୋରୁଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—

1 Produced from the cow

୨ । ଗୋ ସମ୍ପର୍କୀୟ—2 Pertaining to the cow.

୩ । ଗୋହିତ—3. Beneficial to the cow

ବି.—ଗୋରୁଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ (ସ୍ତନ୍ଧ, ଘୃତ, ଦୁଧ, ଦଧି)—

1. Things produced from the cow
(e. g. ghee, milk, curd).

[ଦୁ—ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ‘ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ’ (ଦୁଧ, ଦହି, ଘିଅ, ଗୋବର ଓ ଗୋରୁମୂତ ମିଶ୍ରିତ ପାନୀୟ) ପାନ କରି ଶରୀରକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ।]

ଗବ୍ୟଘୃତ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗବ୍ୟ + ଘୃତ)—ଗୁଆଘିଅ —

Gabyaghruta

Ghee from cow's milk.

ଗବ୍ୟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗବ୍ୟ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ଗୋରୁକଳା—

Gabya 1. A yellow pigment found in the bile of a dead cow.

୨ । ଗୋସମୂହ; ଗୋରୁପଲ—

2. Cattle; kine, a herd of cattle.

୩ । ଧନୁର ଜ୍ୟା—3. Bow-string.

୪ । ଲୁଗାର ଦଣ୍ଡା—

4. The hanging threads at the end of a long cloth.

ଗବ୍ୟୁତ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ପୃଥ୍ଵୀ + ଯୁ ଧାତୁ = ଯୋଗ କରିବା +

Gabyuta କର୍ମ. ଇ)—ଦୁଇ କୋଶ ପରମାଣ ଦୂରତ୍ଵ—

A distance of 2 Kros or 4 miles

ଗବ୍ୟୁତି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ପୃଥ୍ଵୀ + ଯୁ ଧାତୁ = ଯୋଗ କରିବା + କର୍ମ. ଇ)

Gabyuti

- ଗବ୍ୟୁତ (ଦେଖ)—Gabyuta (See)

ଗବ୍ୟୁତ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ପୃଥ୍ଵୀ + ଯୁ ଧାତୁ = ଯୋଗ କରିବା + କର୍ମ. ଇ)

Gabyuti

—ଗବ୍ୟୁତ (ଦେଖ)—Gabyuta (See)

ଗଭର ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗଭର)—

Gabhar

୧ । ଗମ୍ଭୀର—1. Grave.

ଗଭୀର

୨ । ଗଭୀର—2. Deep.

ଗହରା

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗମ୍ଭୀରତା)—1. Graveness.

୨ । ମହତ୍ତ୍ଵ—2. Prestige; majesty.

୩ । (ଜାହାଜଆଭ୍ୟା) ଜାହାଜର ବ୍ୟବହୃତ ପାଲକିଶେଷ—
3. (nautical term) A kind of ship's sail.

ତୋଳ ଉପରେ ସବର, ଗରର, ଟରର, ପଟର କଲମ୍ବୋଲ ଆଉ
ବରଗାମାନ ଟେକ ଦେଇ ଶେଷ ଗୁଡ଼ା ଠିକ୍ କର ରଖିଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗନ୍ଧବଳ୍ଲ ।

ଗଭର ପକାଇବା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗଭରବା (ଦେଖ)

Gabhar pakāibā

Gabhuribā (See)

ଗଭରବା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗଭରବା (ଦେଖ)

Gabharibā

Gabhuribā (See)

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ—ବିଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଇଂ. ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ)—

Gabharṇament ୧ । ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—

ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ

1. Administration of a country.

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଗଜେଟ୍—ବିଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଇଂ. ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଗଜେଟ୍)—

Gabharṇament gajet ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ

ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଗଜେଟ୍

ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର—

ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଗଜେଟ୍

Government Gazette.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଏ ଗଭାରିକାଳରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଭ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଭ' ଶୋଭାବେ, 'ଗୁ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଢ଼ିଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଢ଼ିଲେ 'ଅଶ୍ୱା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଢ଼ିଲେ 'ଅଲବହ' ଦେଖିବେ ।

ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସର୍ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ
Gabharnment sarvis ଶୃଙ୍ଖଳା—

ଗବର୍ନେଣ୍ଟ ସାର୍ବିସ୍ Government service; service
सरकारी नौकरी under the Government.

ଗଭର୍ଣ୍ଣର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗଭର୍ଣ୍ଣର)—

Gabharnnar ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା; ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ—
गवर्नर Provincial Governor.

ଗବର୍ନର [ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜଶାସିତ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ (ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ଗୁଜରାଟ, ମାଡ୍ରାସ, ବମ୍ବେ, ଆସାମ, ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ଦ୍ରାବିଡ଼ପ୍ରଦେଶ, ଅନ୍ଧୋଧିଆ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରଦେଶ ପ୍ରଭୃତିରେ) ଜଣେ ଲେଖାଏଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ପଦଧାରୀ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ଏମାନେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନରଲ ବା ବଡ଼ଲାଇଟ୍ ଅଧୀନ ।]

ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନରଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ)—

Gabharnnar genaral ଇଂରାଜଙ୍କ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଭାରତ
गवर्नर जेनरल ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ବା ରାଜ-
गवर्नर जनरल ପ୍ରତିନିଧି; ବଡ଼ଲାଇଟ୍; ଭାରତସ୍ତର—
Governor General; Viceroy.

ଗଭର୍ଣ୍ଣିଂ ବାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗଭର୍ଣ୍ଣିଂ ବାଡ଼ି)—

Gabharnning badi ବିଦ୍ୟାଳୟାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଶାସନକାର୍ଯ୍ୟ
गवर्निंगबडी ସମ୍ପର୍କେ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ପାଇଁ ମନୋମାତ
गवर्निंगबडी ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସ୍ୱୟ—

The governing body of an institution.

ଗଭାସ୍ତି—ସ. ବି. (ସ୍ୱର୍ଗାର୍ଥ ଗୋ ଶବ୍ଦର ଗ + ଭସ୍ ଧାତୁ = ଘାସ୍ତି ପାଇବା +
Gabhasti କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—

୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ତେଜଃ, କିରଣ—

1. A ray or pencil of light; sun-beam;
moon-beam.

୨ । ହାତ—2. The hand.

୩ । ବାହୁର ଆଗ ପାଖ—

3. The forefront of the arm.

ସ. ବି. ଶ୍ୱୀ—ଅଗ୍ନି ପତ୍ନୀ; ସ୍ୱାହା—A wife of Fire-god.

ଗଭାସ୍ତିକର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଭାସ୍ତି + କର)—

Gabhastikara ଗଭାସ୍ତିମାଳୀ (ଦେଖ)—
Gabhastimālī (See)

ଗଭାସ୍ତିନେମି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଭାସ୍ତି + ନେମି)—ବିଷ୍ଣୁ—

Gabhastinemi A name of Vishnu.

ଗଭାସ୍ତିପାନୀ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଭାସ୍ତି + ପାନୀ)—

Gabhastipānī ଗଭାସ୍ତିମାଳୀ (ଦେଖ)
Gabhastimālī (See)

ଗଭାସ୍ତିମାନ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗଭାସ୍ତି + ମାନ; ୧ମା ୧ବ.)—

Gabhastimān ୧ । ଗଭାସ୍ତିମାଳୀ (ଦେଖ)

1 Gabhastimālī (See)

୨ । ସପ୍ତ ପାତାଳର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ ପାତାଳ, ତଳାତଳ—

2. Name of a netherworld.

ଗଭାସ୍ତିମାଳୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗଭାସ୍ତି + ମାଳୀ; ୧ମା. ୧ବ.)—

Gabhastimālī ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଗଭାସ୍ତିହସ୍ତ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଭାସ୍ତି ଅଟେ ହସ୍ତ ସାହାର)—

Gabhastihasta ଗଭାସ୍ତିମାଳୀ (ଦେଖ)

Gabhastimālī (See)

ଗଭାସ୍ତି—ସ. ବି. ଶ୍ୱୀ—ଅଗ୍ନି ପତ୍ନୀ ସ୍ୱାହାଦେବୀ—Swāhā (incant-

Gabhastī ation used while offering oblations into
the fire), a wife of the fire-god.

ଗଭା—ଦେ. ବି—୧ । (ସ ଗର୍ଭ, ପ୍ର. ଗବ୍ଧ)—

Gabhā କେଶଗୁଚ୍ଛରେ ଖୋସାଯିବା ଫୁଲତୋଡ଼ା, ପୁଷ୍ପଗର୍ଭ—
तोड़ा 1. Nosegay, bouquet.

ଗଭା—ଅଗ୍ନିପତ୍ନୀର କେତେ କଥା,

ସକପ୍ରସ୍ତ ସ୍ତନ-ଗଭା ଅତି ଯତନେ ସଜାଡ଼ି ରେ—ବିବସ୍ତ୍ରୀ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ସୌମ୍ୟ ୨ । ଖୋପା; ଜୁଡ଼ା—2. Ohignon; hair of the
जूड़ा head tied into a knot.

ମେରୁ ଗଭାସ୍ତି ହେଲ ଗଭାସ୍ତି—ବିବସ୍ତ୍ରୀ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ଗଭାସ୍ତିର ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ) ରାଜା-
ମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ—3. (an euphemistic term)

The head (of a king).

୪ । ଛଣ ବା ଧାନ କଲେଇ ଗଭାର ଉପରସ୍ଥ ଯେଉଁ ତ୍ରିଭୁଜ-
କାର ଆଂଶ ଚମସଃ ତାକୁ ହୋଇଥାଏ—

4. The triangular top of a square heap of
paddy-sheaves.

ଗାଓସ୍ତା ବୈଦେ. ବି. (ଫା ଗବାହ)—ଗୁହା; ସାକ୍ଷୀ—

गवाह Witness.

ଗଭା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗବାହ)—ସାକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା କଥିତ ଘଟକାର

Gabhā ପ୍ରମାଣ, ସାକ୍ଷ୍ୟ—Testimony.

ଗାଓସ୍ତାହି; ଗାତାହି

ଗବାହି

ଗଭା—ସ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ମ. ଇର; କପାତନ)—

Gabhā ୧ । ଅତି ନିମ୍ନ—1. Very low; abysmal.

୨ । (କୃପ, ଜଳତଡ଼ାଗ) ଅଗାଧ ଜଳସୂତ୍ରି; ଗଭୀର—

2. Deep.

୩ । ଦୃବ୍ୟର, ଦୂର୍ବର୍ତ୍ତ—3. Unfathomable.

୪ । (ଗର୍ଭ) ଦୃଷ୍ଟି ବେଶ; ଦୂରମ—4 Inaccessible.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଭୂ	୩
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଘ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ନ	ତ

* । (ବୁଦ୍ଧି) ଅପ୍ରମେୟ; ଯାହା ଅନାୟାସରେ ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ ବା କଳନା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ—

5. Inscrutable.

୬ । (ପ୍ରବୃତ୍ତି) ଉଦାର—6. Liberal; sagacious.

୭ । ଅରଣ୍ୟ; ଘନ (ଗହନ; ଘୋର; ବହୁତୁରବ୍ୟାପୀ; ନିବୃତ୍ତ—7. Dense; thick.

୮ । (ଶବ୍ଦ; ଗର୍ଜନ) ଗମ୍ଭୀର; ଉଚ୍ଚ ଓ ବହୁସଂସ୍ଥାପୀ—8 Profound; grave.

୯ । (ନିଦ୍ରା) ଅତ୍ୟଧିକ; ଖୁବ୍; ଗାଢ଼—9 Profound.

ଗଭୀରତା—୧. ଗ. (ଗଭୀର + ତାର୍ଥ. ତା)—୧ । ଅଗାଧତା—

Gabhīratā 1. Depth.

୨ । ଉଦାରତା—2 Profundity.

୩ । ନିବୃତ୍ତତା—3. Density.

୪ । ଗାଢ଼ତା ବା ନମ୍ରତା—4. Lowness

ଗଭୀରତା—୧. ଗ—ଗଭୀରତା (ଦେଖ)

Gabhīratwa Gabhīratā (See)

ଗଭୀରବେଧ—୧. ଗ. (ବହୁବୀହି; ଗଭୀର + ବେଧ)—

Gabhīrabedha ସେ ବହୁତୁର ଭେଦ କରିପାରେ—
Very penetrating.

ଗଭୀରତା—୧. ଗ. (ଗଭୀର + ତାର୍ଥ + ଅ)—

Gabhīrikā ୧ । ଗଭୀର ଶବ୍ଦକାରୀ ବଡ଼ ତୋଳ; ଗଣ୍ଡା—
1. A big drum with a deep sound.

୨ । ଗିଞ୍ଜା ଘଣ୍ଟା; ଘଣ୍ଟ—2. Gong.

ଗଭୁର—ଗା. ଗ ଓ ଗଣ. (ଗ. ଗଭୁର)—ଗଭୁର (ଦେଖ)

Gabhura Gabhora (See)

ଗଭୁର ପକାଇବା—ଦେ. କି—ଗଭୁରବା (ଦେଖ)

Gabhuri pakāibā Gabhuribā (See)

ଗଭୁରବା—ଦେ. କି—(ଗବାହ) ଅକାଳରେ ଅବଗତି ଲୁଣ ପ୍ରସବ

Gabhuribā କରବା—To miscarry (said of cattle).

ଅଗାଧଜ୍ଞାନା

ଗଭୈ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଗ. (ଅ)—ଗୁହାରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gabhei (eto) Guhāi etc. (See)

ଗଭୈର—ଗା. ଗଣ. (ଗ. ଗଭୈର)—

Gabhora ୧ । ଗଭୈର—1. Deep.

୨ । ଅପ୍ରମେୟ—

2. Profound, inscrutable; unfathomable.

୩ । ଉଦାର; ଗମ୍ଭୀର—3. Grave.

୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତସୁନ୍ଦର—4. Gorgeous; grand.

ଗା. ଗ—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି—

1. Ascertainment of depth or gravity.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Grandeur

୩ । ଉଦାରତା; ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ—3. Gravity.

୪ । କଳନା—4. Fathom.

୫ । ଗଭୀରତା—5 Depth.

ଗଭୌଳିକ—୧. ଗ—ଗୋଟି ଗୋଲ ମାଣ୍ଡି—

Gabbholika A small round pillow.

ଗମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କି. (ଅ. ଗମ୍=ଚିନ୍ତା, ଧ୍ୟାନ; ପା. ଗମ୍ଭୀର

Gam khāibā =ସହସ୍ପ—

ଅମ୍ ଧ୍ୟାନ ୧ । ଚୁପ୍ ହୋଇଯିବା; ଭୁଲ ହୋଇ ରହିବା; ଗମ୍ ଖାଇବା—1. To keep silent.

୨ । ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ଭୁଲ ହେବା—

2. To keep silent while thinking.

ଗମ୍‌ଗମିଆଁ—ଦେ. ଗଣ. (ଗ. ଗମ୍)—

Gamgamāñ ୧ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବସେଇ ଗରମ ହୋଇ

ପଦ୍ମାଗମୀ ହୋଇ ଦେହରୁ ଝାଲ ବୁଝେ—

1 Hot (summer).

୨ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ବୋହୁଥିବା (ଝାଲ)—

2 Protuse (sweat).

ଗମ୍‌ଗମୁଆଁ—ଦେ. ଗଣ—ଗମ୍‌ଗମିଆଁ (ଦେଖ)

Gamgamuāñ Gamgamāñ (See)

ଗମ୍‌ଗମେଇଯିବା—ପ୍ର ଦେ. (ସମ୍ଭାଷଣ) କି. (ଭୁଲ ହୁ. ଗମ୍‌

Gamgameijibā ମଦକ; ସୁଗନ୍ଧ)—

ମଦକବା—To give out smell.

ଗମ୍‌ପୋକ—ପ୍ରା ଦେ. (ସମ୍ଭାଷଣ) ଗ—ଗୋଲୁଣି ଯୋକ—

Gampokā Galley-worm.

ଗମ ଧାତୁ—୧—୧ । ଯିବା; ଗଲ କରିବା—

Gama (root) 1. To go; to move.

୨ । ରମଣ କରିବା—2. To cohabit.

୩ । ପାଇବା—3. To get; to attain.

ଗମ—୧. ଗ (ଗମ ଧାତୁ + ଗାକ ଅ)—

Gama ୧ । ଗମନ—1. Going

୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—2. Departure.

୩ । ଦୂରତା—3 Distance.

୪ । ଗତି—4. Motion.

୫ । ଗତାଗତ; ଯାଆସ—5. Intercourse.

୬ । (ଅଧିକାରଣ. ଅ)—ପଥ—6. Way, road.

ଦେ. ଗଣ. (ଶସ୍ୟାଦି) ଅନେକ ଦିନ ବ୍ୟବହୃତ ନ ହେବାରୁ

ସଢ଼ି ବା ପତ ଯାଇଥିବା; ଗମ୍‌ଗ—Stale; fermented;

ted; musty; mouldy.

ଦେ. ଗ. — କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଶସ୍ୟାଦି) ବହୁଦିନ ସଢ଼ିବା

ଅବସ୍ଥା—Fermentation; state of becoming

mouldy.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ୫୨୭ ୧ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା : କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେ ଏ ଶ୍ରୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବ୍ୟାକରଣେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ; ‘କୃ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୃ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅଲ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅଲବ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅଲବ’ ଖୋଜିବେ ।

ଗମକ—ସ. ବିଶ.—(ଗମ ଧାତୁ + ପ୍ରେରଣାର୍ଥେ ଣିତ (ଇ) + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି.

Gamaka ଅକ)—୧ । ଯାହା କୌଣସି ବିଷୟ ସୂଚକ କରାଏ—

(ଗମିକା—ଶ୍ରୀ) 1. Indicative or suggestive of.

୨ । ଛାପକ—2. Explaining

୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରମାଣ ବା ସୂଚକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ—

3. Being a proof or index of.

୪ । ବୋଧକ—4. Making others understand; convincing

୫ । ପ୍ରେରକ—5. Sending.

୬ । ଗମୟିତା—6. Remitting.

୭ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଗମନ ବା ଗତି କରାଏ—

7. One who causes another to go.

୮ । (ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ)—ଯେ ଗମନ କରେ—

8. Walking; going.

ସ. ବି.—୧ । ସୀତାର ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରରେ ଏକ ସ୍ୱରରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରକୁ

ଦ୍ରୁତ ଗମନ ବା ସ୍ୱରର କମ୍ପନ; ଯେଉଁ ସ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି ନା

ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ—1. Sudden ascent or vibration

of voice or note in music; a deep expectorated tone in singing.

ବାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦର ଗମକ ତମକ ବାଜିବେ, ବାଜିବେ ।

ଉଚ୍ଚ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦଳାସ ।

[ଦ୍ରୁ—ସଙ୍ଗୀତରେ ଗମକର ୭ ଭେଦ ଅଛି:—କମ୍ପିତ, ଝୁରିତ, ଲଳିତ, ଉନ୍ନତ, ସ୍ଥବିର, ଆହତ, ଆନୋଳନ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଗାଇଲାବେଳେ ସ୍ୱରର କମ୍ପନକୁ ଗମକ ବୋଲାଯାଏ ।

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଗୋମୁଖୀ; ଜପାମାଳା ରଖିବାର ଝୁଲି—

2. A bag for the beads of a rosary.

୩ । ତବଲର ଗମ୍ବୀର ସ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3. The deep tone of a tabala-drum.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଲ. ହି. ଗମକ) ସୁଗନ୍ଧ; ବାସନା—

Sweet scent.

(ଯଥା—ଗୋଲାପର ଗମକ ତମଲାବ)

ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗମ୍ଭାତ୍; ମରହଟ୍ଟା. ଗମ୍ଭାତ୍)—ଗମାତ୍; ଆମୋଦ—

Merriment; amusements.

ଗମଗମ—ଦେ. ଅ. (ସ. ଗ୍ରୀଷ୍ମ; କିମ୍ବା ସ. ଗମ ଧାତୁ = ଗତି କରବା—

Gamagama ୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମାନୁଭୂତ ଯୋଗୁଁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ

(ଦେହରୁ ଝାଳ ବୋହବା)—

(sweating) Profusely.

(ଯଥା—ତା ଦେହରୁ ଝାଳ ଗମଗମ ବହୁତ ।)

୨ । (ଧ୍ୱନିନୁକରଣ) ଗାଢ଼ଆଦି ତଳିକାର ଗମ୍ବୀର ଶବ୍ଦ—

2. Deep reverberating rattling sound.

୩ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମୟ—1 Mid-summer.

୨ । ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଝାଳ ବହବା ହିନ୍ଦୀ—

Profuse perspiration

ସ୍ୱେଦର ଗମଗମ ବହନ ତମତମ ହେଲା ଘାତ ଅନ ଅନ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତଭକ୍ତାମଣି ।

ଗମତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗମ୍ଭାତ୍; ମରହଟ୍ଟା. ଗମ୍ଭାତ୍)—୧ । ମଉଜ—

Gamat

1. Amusement.

ଗମ୍ଭାତ

୨ । ଆମୋଦପ୍ରମୋଦର ପରାକାଷ୍ଠା—

ଗମ୍ଭାତ

2. Climax of pastime or merriment.

୩ । ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—

3. Unrestricted enjoyment.

୪ । ନୃତ୍ୟଗୀତାଦିକଳିତ ପ୍ରମୋଦ—

4. Dancing and musical sports.

ଗମଥ—ସ. ବି. (ଗମ ଧାତୁ + ଅଥ)—୧ । (+ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅଥ)

Gamatha ପଥଚକ୍ର—1 Traveller.

୨ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅଥ) ପଥ —2. Road.

୩ । ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3 Amusements; merriment.

ଗମନ—ସ. ବି. (ଗମ ଧାତୁ + ଣିତ. ଅକ)—

Gamana

୧ । ଗତି; ଗୁଲି; ଭ୍ରମଣ—

1. Going; walking; motion.

୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନ; ଯିବା—2. Travelling.

୩ । ଗୁଲିର ଭଙ୍ଗ—3. Gait.

୪ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅକ) ପଥ—4. Way.

୫ । ନିକଟକୁ ଯିବା—5. Approaching.

୬ । ରମଣ; ସହବାସ; ମୈଥୁନ—6. Cohabitation.

ମଦ ପିଇଣ ଗୁରୁଭରଯାଗମନ

କଥା ଭଲ କର ସେ ଭେଦଧୃତି ମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ପ୍ରାପ୍ତି—7. Obtaining; attaining.

୮ । ଶତ୍ରୁର ଆକ୍ରମଣାର୍ଥ ଯାତ୍ରା—

8. March of an assailant against the foe.

୯ । ଭୋଗ—9. Undergoing; suffering.

୧୦ । (ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ) ପାଞ୍ଚଗୋଟି କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—

10. One of the 5 actions in *Bhāṣyaśhika* Philosophy.

୧୧ । (+ କରଣ. ଅକ) ରଥ; ଶକଟ ପ୍ରଭୃତିଯାନ—

11. Conveyance.

ଗମନପତ୍ର—ସ. ବି. (ଗ. ପ. ଲେ; ଗମନାର୍ଥ ଅନୁମତିପ୍ରାପକ ପତ୍ର)—

Gamanpatra ଯେଉଁ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ

ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ଅନୁମତି ଦିଆଯାଏ—

A pass; permit; passport.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚକ୍ରାଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଦଧି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ’ ଖୋଜିବେ ।

ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଗମ ଧାତୁରୁ ଗତ) — (ଅମୁକ ସ୍ଥାନକୁ) ଗତ;
ଉପଗତ—Gone.

ବଞ୍ଚିଲା ଶୋହଲ ଭାବ ହେବ ବା ନାଶର ସତ ଦେଖ ହୋଇଣ ଗମିତ ମିତ ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଗମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଗମ ଧାତୁ) — ୧ । ଗତ କରିବା; ଗମନ କରିବା —
Gamibh 1. To go; to move

ଗମା ଭବିଷ୍ୟତ ରଥ ଗମିଲ ଅଗଣେ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗମନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. To enter.

ଧୀମନ୍ତ ସ୍ୱଧର୍ମର ସଙ୍ଗରେ ପୁରଜନ

ବନ ମଧ୍ୟେ ଗମିବାକୁ ବଲେ ମନ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ଧ ।

୩ । ପାଠକରିବା—3. To read; to peruse.

୪ । ବୁଝିବା; କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଉତ୍ତମଭାବେ ବୋଧ କରିବା—
4. To understand a thing; to comprehend.

ଗମି ଗମି ନ ପାଉଛୁ ବେଦ ବୋଧରେ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମକରୁପଣଶାଳା ।

* । ଧାରଣା କରିବା—5. To realise.

ବିଷୟ ଅନ୍ତରେ ମନ ନଗମିବା ପାଇଁ

ଦେଖି ବର ମଧ୍ୟରେ ଅମ୍ଭର ରଖି ନାହିଁ । ଶିଶୁଶବ୍ଦର. ଭଣ୍ଡାରାଣୀ ।

୬ । (କାଳ) ଗତ ହେବା ବା ଅତିବାହିତ ହେବା—

6. To expire (time ; to pass.

୭ । (କାଳ) କଟାଇବା ବା ଅତିବାହିତ କରିବା—

7. To spend (time).

ବନ ଗମନ ଦହି ଯେବ ହୋଇଗେ—ସ୍ୟାମାଥ, ମେଘଦୂତ ।

୮ । ଅନୁଭବ ବା ବୁଝିବା ହେବା—

8. To be versed or experienced in.

(ଯଥା—ସେ ଅଳ୍ପ କାମରେ ଗମି ଗଲଣି ।)

୯ । ଗମ ହେବା; ଫିଙ୍ଗି ମାରିବା—

9. To become mouldy or stale.

ବୈଦେ (ଅ. ଗୁମ୍ଫା) — ହଜିବା; ଗୁମିବା—

To be missing.

ଗମୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଗମର (ଦେଖ)

Gamuhāṁ Gamarā (See)

ଦେ. ବି.—ଗୋମୁହାଁ (ଦେଖ)

Gomuhāṁ (See)

ଗମୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଗୋମୁହାଁ (ଦେଖ)

Gamuhāṁ Gomuhāṁ (See)

ଗମେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗମାଇବା (ଦେଖ)

Gameibh Gamāibh (See)

ଗମ୍ଫା—ଦେ. ବି (ପାନବରଜ ଗୁଣା)—ପାନବରଜର ୧ ‘ଗଛ’ରେ ଥିବା

Gampha ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ପାନଲତାର ମଝି—ଶୁକ—The space
between two rows of betel creepers
planted contiguously.

ଗମ୍ଭୁଜ—ବୈଦେ. ବି (ପା. ଗୁଂବଜ)—ମୁସଲମାନ ଭଜନାଳୟର ଅଗ୍ରଭାଗର
Gambuja ଅର୍ଦ୍ଧ ଗୋଲାକାର ଶୂନ୍ୟ; ମନ୍ଦିରର ଗୋଲାକାର ଚୂଡ଼ା—
ଗମ୍ଭୁଜ, ଶୂନ୍ୟ Dome at the top of a mosque or
ଗମ୍ଭୁଜ building or temple.

ଗମ୍ଭିର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗଭୀର ବା ଗର୍ଭାଗାର)—ଗମ୍ଭିର (ଦେଖ) —
Gambharā Gambhirā (See)

ଅବଶ୍ୟି ଯେଣେ ଯାଏ, ଗମ୍ଭିର ଲଙ୍କ ଗଛ ପଳାଏ । ଚମ ।

ଗମ୍ଭାରିକା—ସଂ. ବି—ଗମ୍ଭାରି (ଦେଖ) —

Gambhārikā Gambhārī (See)

ଗମ୍ଭାରି—ସଂ. ବି—ବନ୍ୟ କାଷ୍ଠବୃକ୍ଷବିଶେଷ —

Gambhārī Gmelina Arborea (a timber tree).

ସଂ. କାଶ୍ମୀରୀ, କାଶ୍ମୀରୀ, ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣୀ, [ଦ୍ର—ଏହା ଭଣ୍ଡାରିକ ବର୍ଗର
ମଧୁରସା, ମଧୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ଭଦ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଅରଣ୍ୟ ଚକ୍ର; ପତ୍ର ବଡ଼ବଡ଼ ଯାନ
ଭଦ୍ରା, ସବତୋଭଦ୍ରା, ପତ୍ର । ଫୁଲ ବଡ଼ବଡ଼ ଓ
ଗୋପଭଦ୍ରା, କୁଷ୍ଠଫଳା, କଟଫଳା, ପୀତବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର କାଠ ହାଲୁକା
କୃଷ୍ଣବୃନ୍ତକ, କମ୍ବର, ଗୁଚ୍ଛି, ହିର, ଓ ଧଳା ଏବଂ ଅପୀତ । ଏ କାଠ
ସ୍ଥିଗ୍ଧପର୍ଣ୍ଣୀ, ବାତହୀ, ମୋହନ, ଭଲ ପାଲିଷ୍ କରାଯାଇ ପାରେ ।
ମହାମୁଦ୍ରା, କୃଷ୍ଣା, ରୋହିଣୀ, ସୁଫଳା ଏ କାଠରେ ସବାଣୀ, ଚକ୍ର, ବ,
ଗାମାସ, ଗାମାସୀ ଟେବୁଲ୍, ଲତ୍ୟାଦି କରାଯାଏ ।
କୁମ୍ଭାଟ, ଗମ୍ଭାଟ, ଗମ୍ଭାଟୀ ଏହା ହୋମର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱୟ ।
ଗୁମ୍ଭାଟ, କାକାଦୁମ୍ଭାଟ ଏହାର ଶୁଭ ଓ ଫଳ ଔଷଧରେ
ତେ. ଗୁମ୍ଭାଟ ଲାଗେ; ଏହା ପାଚକ, ଘାପକ,
ମେଧାଜନକ, ବୃଷ୍ୟ ଓ ରୋଚକ; ଆମଶୂଳ, ବାୟା, ଶୋଷ,
କ୍ଷୟ ଓ ଜ୍ୱରରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ଫଳ ପତଳେ କଷା ଓ ଖଟା-
ମିଠା ଲାଗେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଏକପ୍ରକାର ମୋଟ ଲତା—

A kind of thick creeper.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଚିର ଲତା କରାଯାଏ ।]

ଗମ୍ଭିରଘର—ଦେ. ବି—ଗମ୍ଭିରଘର (ଦେଖ)

Gambhiraghara Gambhirighara (See)

ଗମ୍ଭିର ସାଥନ୍ତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗମ୍ଭିର ଓ ସାମନ୍ତ) —

Gambhira sānta ଗମ୍ଭିର ସାଥନ୍ତ (ଦେଖ)

Gambhiri sānta (See)

ଗମ୍ଭିର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗମ୍ଭିର ବା ଗର୍ଭାଗାର)—ଗମ୍ଭିର (ଦେଖ)

Gambhirā Gambhiri (See)

ଗମ୍ଭିରୀ ଅନେକ କନ୍ଦର ଗମ୍ଭିର

ବଡ଼ ଗୁମ୍ଫା ଥାଏ—କରକାଥ, ଭଗବତ ।

ଗମ୍ଭିର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗଭୀର ବା ଗର୍ଭାଗାର) —

Gambhiri ୧ । ଗୁପ୍ତ ଓ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଗୁମ୍ଫା ବା ଗୁମ୍ଫା—

1. A dark windowless house or temple.

୨ । ଅନ୍ଧକାରମୟ କୋଟର ବା ଗୁମ୍ଫା ବା ଗର୍ଭା—

2 A dark cave or pit.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁରୁଷ ସହିତ ଏ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଏ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଏ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାଦୃଶ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିଲେ ସେବେ ଏ ଗମ୍ଭାବେଦରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠେ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ଏ ବା ଏ ଚିତ୍ତେ କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାଦୃଶ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳେ 'ଗାଢ଼' ଶୋଭିତ, 'ରୁଦ୍ର' ନ ମିଳେ 'ରୁଦ୍ର' ଦେଖିତ, 'ବଧୂ' ନ ପାଢ଼ିତ 'ବଧୂ' ଦେଖିତ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଢ଼ିତ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିତ, 'ଅଳକା' ନ ପାଢ଼ିତ 'ଅଳକା' ଦେଖିତ ।

ସ. ଶ. ପୁ.—୧ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ସ୍ତ୍ରୀର ସହବାସ କରବା ବିଷୟରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବାଧା ନାହିଁ—

(ଗମ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A man with whom a woman may have sexual intercourse according to the behests of the śāstras.

୨ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A lecher; a libidinous man.

୩ । ନାଗର; କାର—3. Paramour; gallant.

୪ । ପ୍ରେମିକ—4. Lover.

ଗମ୍ୟମାନ—ସ. ଶ. ପୁ.—(ଗମ୍ୟାଧିକାରୀ ଅନ)—୧ । ଯେଉଁଠାକୁ Gamyamāna ଗମନ କରାଯାଉ ଥାଏ—1. (a place) which (ଗମ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) is being gone into; a place to which a person is going.

୨ । ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ କେହି ଯାଉଥାଏ—

2. A person to whom one is going.

୩ । ଜ୍ଞାତମାନ—3. Which is being known.

୪ । ଅନୁମିତମାନ—

4. Which is being inferred or guessed.

ଗମ୍ୟା—ସ. ଶ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଗମ୍ୟା+ଅ)—ଉପଭୋଗ ବା ସହବାସ ନିମନ୍ତେ Gamyā (ସ୍ତ୍ରୀ)—(woman) fit to be cohabited (ଅଗମ୍ୟା—ଉପଭୋଗ) with or enjoyed; enjoyable.

ଦେ. ବି.—ସହବାସ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman fit to be cohabited with or enjoyed.

ଗମ୍ୟା ପାଶେ ଗଲେ ନ ଯିବ ବୋଲି କର । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଗମ୍ଭା—ଦେ. ବି.—୧ । ଗମ୍ଭା ବେଦୀ (ଦେଖ)

Gamhā 1. Gamhābedī (See)

୨ । ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀ (ଦେଖ)

2. Gamhā pūrṇamī (See)

ଗମ୍ଭାକାଠା—ଦେ. ବି.—ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ସମୟକୁ ଗଛରେ ପାତ ଯାଇଥିବା Gamhākāṭhā ଶ୍ଳେଷ ନଡ଼ିଆ — Small (yet fully developed) cocoanuts ready to be plucked from the tree at the time of 'Gamhā pūrṇamī.'

[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆ କଟି ହେବାଠାରୁ ପାତବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୦ ମାସ ସମୟ ଲାଗେ । ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆ କଟି ଧର ଥାଏ ତାହା ସାଧାରଣତଃ ଶ୍ଳେଷ ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ତାହା ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀକୁ ଚୋଲା ହେବା ସମୟରେ ସାଧାରଣ ନଡ଼ିଆ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ଳେଷ (କଠା) ଥିବା ଦେଖା ଯାଏ ।]

ଗମ୍ଭାବେଦୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—୧ । ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀଦିନ ଗମ୍ଭାବେଦୀଠାରେ Gamhābedī ବଳଦେବଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଥିବା ହକର

ନେବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନଗ୍ରାମବାସୀ ମହାଜନମାନଙ୍କୁ ଡାଲିକା ଅନୁସାରେ ଆହ୍ୱାନ କରିବା—

1. Summons or call to the villagers of a Brahman Śāsan to take their respective shares of the offering made at the Gamhā-bedī on the Gamhā-pūrṇamī day

୨ । ବିବାହର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀଦିନ ଶଶୁରଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଜ୍ୱାଇଁକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation sent to the son-in-law to attend the father-in-law's house on the Gamhāpūrṇamī during the first year of marriage.

[ଦ୍ର—ବିବାହର ପ୍ରଥମବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୱାଇଁକୁ ଶଶୁରଘରକୁ ଜୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣମୀ, ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀ, ପାଣ୍ଡୁ ବା ମହାନୁବରେ ପୁଷ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଓ ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣମୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇ ନୂଆଲୁଗା ଦିଆଯାଏ ।]

ଗମ୍ଭାଡ଼ାକର—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଗମ୍ଭାଡ଼ାକର (ଦେଖ)

Gamhāḍākarā Gamhāḍakarā (See)

ଗମ୍ଭାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି — ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀଦିନ ବଳଦେବପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ Gamhāḍiā ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିର ବାହୁରକୁ ନେଇ ଗମ୍ଭାବେଦୀକୁ ଉଠାଇ ଦେବା ବିଧି—The ceremony of causing a bull-calf to jump the Gamhābedī crosswise on the Gamhāpūrṇamī day.

ଗମ୍ଭାପୂର୍ଣ୍ଣମୀ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ—

Gamhāpūrṇamī The fullmoon of the month of Śrābaṇa.

ସାକ୍ଷୀପୁରୀମା [ଦ୍ର—ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପର୍ବ ଦିନ । ନିଜ ନିଜ ଗୃହରେ ସମସ୍ତେ ବଳଦେବଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ହସ୍ତପଦ ଅଙ୍କିତ ବଳଦ ଗୋଲିବା ଆକାରର ମୃତ୍ତିକାସ୍ତ୍ରୁପ ନିର୍ମିତ କରାଯାଇ ଏଠାରେ ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ବଳଦେବ ପୂଜା ଓ ଭୋଗ ହୁଏ ଓ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିର ବାହୁରକୁ ଏ ସ୍ତ୍ରୁପକୁ ଆଡ଼ବାଗରେ ଢିଆନ୍ତି ଓ ସେଠାରେ ହୋଇଥିବା ଭୋଗ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ କରାଯାଏ । ଏ ଭୋଗକୁ ହକର ବୋଲାଯାଏ । ଗ୍ରାମର ସେବକ ଡାଲିକା ଅନୁସାରେ ଜଣ ଜଣକର ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ନାମ ଡାକେ, ଯାହାଙ୍କ ନାମ ଡକା ହେଉଥାଏ ସେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ହକରକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।]

ଗମ୍ଭାପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତେଲୁଣି ପୋକ—

Gamhāpoka Galley-worm,

ଗମ୍ଭାବେଦୀ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀଦିନ ବଳଦେବପୂଜା କରାଯିବା Gamhābedī ଉପଲକ୍ଷରେ ନିର୍ମିତ ବଲ୍ଲୀବର୍ତ୍ତୀକୁ ମୃତ୍ତିକାସ୍ତ୍ରୁପ— A long mound of earth representing a bullock sleeping on the ground, raised

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

on the fullmoon of the month of Śrābhana
for worshipping Baladeha, and over
which a bull-calf is made to jump.

ଗମ୍ଭୀରକବି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଶାସନମାନଙ୍କରେ
Gamhāhakarā ଗମ୍ଭୀପୁରୀରୁ ବିନ ଗଢ଼ାବେଦୀଠାରେ ହୋଇଥିବା
ଭୋଗରୁ (ଯାହା କି ଗ୍ରାମ ମହାଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାଗ
ଅନୁସାରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାଜନଙ୍କ ଭାଗ—
Share of every proprietor-villager
out of the common offering made at the
Gamhābedī.

ଗମ୍ଭୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗମ୍ଭୀ (ଦେଶ)

Gamhuān Gamuān (See)

ଗୟା—ଫ. ବି (ଗମ୍ଭୀ କିମ୍ବା ଗୌରୀକୁଳାଦି. ଅୟ)—୧ । ଗୟାସ୍ୱର;

Gayā ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁରବିଶେଷ—1 Name of a
demon killed by Bishnu

୨ । ସୁମତ୍ରଙ୍କ ସେନାପତି ବାନରବିଶେଷ—

2. Name of a monkey-general who fought
in the army of Rāma.

୩ । ଗୟା ଅଞ୍ଚଳ—

3. The district or country round 'Gayā'.

୪ । ଗୟା ଅଧିବାସୀ ଲୋକସମ୍ବଳ—

4. People living in Gayā.

* । ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣପର୍ବୋକ୍ତ ରାଜର୍ଷିବିଶେଷ—

5. Name of a recluse king mentioned in
the Mahābhārata.

ଶୁଣ ମୋ ଠାରୁ ଏବେ କଥା ଗମ୍ଭୀର—କୃଷ୍ଣବିଦ୍. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—6. Wealth; riches.

୭ । ଘର—7 House; residence.

୮ । ପରିବାର—8. Family.

୯ । ଅପତ୍ୟ; ସନ୍ତାନ—9. Offspring; progeny.

୧୦ । ଆକାଶ; ଅନୁଗମ୍ୟ—10. The sky.

୧୧ । ଜନ୍ମର ବାସସ୍ଥାନ—11. One's abode.

୧୨ । ପ୍ରାଣ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—12 Life.

ଗୟାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ଗୌର)—ଗର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)—

Gayar (etc) Gar etc (See)

ଗୟାଲ—ଦେ. ବି (ଫ. ଗବୟ)—୧ । ଗବୟ ୧ (ଦେଶ)—

Gayāl 1. Gabaya 1 (See)

ଗୟାଲ ଗମ୍ଭୀର ବୃକ୍ଷର,

ନୀଳଗାୟା ଚରଣ ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ । କରାଯାଏ ଗବବତ ।

ଗୟା ୨ । ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ ଶାଳ ପିଆଶାଳ, ଅସନ ଆଦି କାଠ—

ବିରବା 2. Thick long shoots of Sal, or other trees
used as posts; saplings of timber-trees.

ଗୟାସ—ଦେ. ବି (ଫ. ଗୋଶୀର୍ବକ)—ପଡ଼ିଆରେ ଓ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମନକୁ
Gayāsa ଉଠିବା ଭୂଲକ୍ଷ୍ମୀଜାତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣାୟୁ କ୍ଷୁଦ୍ରବିଶେଷ—
ଫ. ଦ୍ରୋଣା, ଦ୍ରୋଣପୁଷ୍ପୀ, ସୁପୁଷ୍ପୀ, Leucas plant; Phlomis
ସବପତ୍ରା, ପଲପୁଷ୍ପା Zeylanica.

ସଲସା, ହାଲକୂସା, ଗୟେସ

ସଲସାସିଆ, ନଖକଳମ

ଗୁମା, ଗୋମା

ଗୁ. କୁବୋ

ତେ. ଲତୁଗତୁଣ୍ଡ

ଗଞ୍ଜାମ. ଗର୍ବେଶ

ମ. ତୁମ୍ବା; ତୁମ୍ବା

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା,

ଶ୍ୱେତ, ଏକପାଖୁଡ଼ିଆ ଓ ଅତି

କୋମଳ । ଏହା କେଣ୍ଡା ଧରି

ଫୁଟେ । ଫୁଲ ତଳା ଆକାରର

ବୋଲି ଗଛକୁ ଦ୍ରୋଣପୁଷ୍ପ

କୁହାଯାଏ । ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଫୁଲ

ଅଛି ଏହା କଳା । ଏ ଫୁଲକୁ

ମହାଦେବଙ୍କଠାରେ ଚନ୍ଦ୍ରାୟାଏ ।

ଏ ଗଛ ୩ ପ୍ରକାରର—

୧ । ଶ୍ୱେତ, ସୁଗନ୍ଧ—1. Leucas Aspera.

୨ । ବଡ଼, ଗନ୍ଧହୀନ—2. Leucas Cephalotus.

୩ । ଚିକ୍ନିଶ, ସୁଗନ୍ଧ—3. Leucas Linifolia;

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ରୁକ୍ଷ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତ-
ବର୍ଦ୍ଧକ, ମଧୁରବିପାକ ଓ ରୋଦକ; ଏହା କଫ, ଆମ, କାମଳ,
ଶୋଥ, ତମକଶ୍ମାସ ଓ କୃମିନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୟାଲ ୨ (ଦେଶ)—

Gayāl 2 (See)

ଗୟା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ—(ଗୟା + ଅ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶର

Gayā ଏହି ନାମର ନଗର ଓ ଜିଲ୍ଲା—1. Name of a dis-
trict and town in Bihar; Gya.

୨ । ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଗଧ ଦେଶର ହିନ୍ଦୁ ଶ୍ରୀରାମ୍ଭାନ [ଏଠାରେ
ଶ୍ରୀକ କଲେ ଓ ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ ପିଣ୍ଡମାନେ ସଦୃଶ ପ୍ରାପ୍ତ
ହୁଅନ୍ତି]—2. A famous place of pilgri-
mage in Bihar where Hindus offer
'Pinda' to their deceased ancestors.

[ଦ୍ର—ଏ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନର ଉଲ୍ଲେଖ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଓ
ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ରାଜର୍ଷି 'ଗୟା'ଙ୍କର ରାଜଧାନୀ
ଥିଲା । ଏଠାରେ ଗୟାସର ପବିତ୍ର ଉପରେ ଏ ରାଜର୍ଷି ଯଜ୍ଞ
କରିଥିଲେ ଓ ବ୍ରହ୍ମସର ନାମକ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଖୋଳାଇ
ଥିଲେ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଏ ସ୍ଥାନ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳ ଥିଲା । ରାଜଗୁହରୁ ଆସି ବୁଦ୍ଧଦେବ ପ୍ରଥମେ ଏଠାରେ
ଏକ ଯଜ୍ଞମାନଙ୍କ ଅତିଥି ହୋଇଥିଲେ, ତତ୍ପରେ ଏଠାରୁ କିଛି
ଦୂର ନିରଂଜନା ନଦୀ କୂଳରେ ଉରୁବେଳା ଗ୍ରାମରେ ଉପସ୍ୟା
କଲେ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଏହି ଉପସ୍ୟା-ସ୍ଥାନକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋଧଗୟା
କହନ୍ତି । ଗୟାଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀକ ଓ ପିଣ୍ଡଦାନ ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ । ପୁରୀ
ଏଠାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତ ପିତାଙ୍କର ମୋକ୍ଷ-

गरानसाफ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଐ	ଋ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଐ	ଋ	ସ	ଶ	ଐ	ଋ	ଋ

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ -- ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌର + ଶାଳା)—

Gar-ujib ୧ । ଅନ୍ୟାୟ—1 Not right; wrong.

ଗବତ୍ସାଜୀବ ୨ । ଅନୁଚିତ—2. Improper.

ଗୈରାଜୀବ

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ ବୈଦେ. ବିଶ. —ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Gar-etab Gar-ital (See)

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌର + କରୁଲ)—

Gar-kabul ୧ । ଅସ୍ୱୀକାର; ଅସମ୍ମତ—

ଗବକବୁଲ 1. Denial; disagreement

ଗରକବୁଲ ୨ । ଦୋଷ ନ ମାନ୍ୟତା—2. Non-confession.

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌର + କରୁଲ)—

Gar-kabuliyat ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Garkabuliyati (See)

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌର + କରୁଲ)— ୧ । ପଟା

Gar-kabuliyati ଦିଆଯାଇ ନ ଥିବା—1. Not leased out

୨ । କରୁଲପୂର୍ବକ ବସ୍ତୁ—

2 Not covered by a lease.

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ବୈଦେ. ବିଶ. —(ଫା. ଗାର୍ = ସମ୍ପଦ, ହ. ଗରୁ = ବିଳମ୍ବ +

Gar-kharch ଫା. ଶରୀ) — କୌଣସି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଡଙ୍ଗାରୁ

ଗହବର୍ତ୍ତା ବା ଜାହାଜରୁ ବା ରେଲରୁ ବା ଗୋଦାମରୁ

ହରଜାନା; ଗହରଜାବା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନ ନେବା ଯୋଗୁଁ

ସେ ଦ୍ରବ୍ୟ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁ ଜଣ୍ଡ ବା

ଜୋରମାନା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—Demurrage.

ଗରୁଡ଼ା — ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ଜନ) — ଗରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Gar-gaji Gargaji (See)

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ଦେ. ବି. — ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Gar-garib Gargarib (See)

ଗରୁଡ଼ା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. — ଗରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Gar garda Gardagarda (See)

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. — ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ —

Gar-gardib Slopig.

ଦେ. ବି. — ୧ । ଗରୁଡ଼ାରେ ଗ୍ରଥିତ ମାଳ —

1. Necklace strung with grains of Garagarda or Job's tears.

୨ । ଯେଉଁ ଶସ୍ୟ ଉପରେ ବହୁତ ଧରଣର ଥାଏ —

2. Grainfull Garagarda-grains.

୩ । ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

3. Garagardiyā (See)

ଦେ. ବିଶ. — ୧ । ଗରୁଡ଼ାରେ ଗ୍ରଥିତ (ମାଳ) —

1. (necklace) Strung with grains of Garagarda.

୨ । ଯେଉଁ ମାଳ ବା ଅଳଙ୍କାରରେ ଗରୁଡ଼ା ଆକୃତିର

ସୁନା ବା ରୂପାର ମାଳ ବା ଦାନା ଥାଏ —

2. (necklace or ornament) Having

Garagarda-like beads or globules of gold or silver.

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. — ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Gar-garib Gardagardib (See)

ଗରୁଡ଼ା — ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗର୍ଜନ) —

Gar-gar ୧ । ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ; ଅତି ଗରୁଡ଼ା —

ଗବଗବ 1. Foaming with rage.

ଗରୁଡ଼ା ୨ । ଜଡ଼ିତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ — 3 Overpowered with.

(ଯଥା — ଗରୁଡ଼ାରେ ଗରୁଡ଼ା ।)

୩ । ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ତରେ ରଞ୍ଜିତ; ସରସର —

3 Painted, profusely coloured with; tinged or besmeared with

(ଯଥା — ହଳଦି ଗରୁଡ଼ା, ଢେଲ ଗରୁଡ଼ା ।)

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ଦେ. ବି. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) —

Gar-garib ୧ । ସାରୁ ଅତି ଖାଇବାରୁ ତଣ୍ଡି ଗରୁଡ଼ା

କୁଟକୁଟକବା, ଧସଧସକବା ଦେବା — 1 (the throat) To

ସୁରାନା have an itching sensation.

ଶୁରଶୁବକବା, ଗୌଗୌକବା ୨ । ଗରୁଡ଼ା ଶବ୍ଦ କରିବା, ଗୌ ଗୌ ଶବ୍ଦ

କରାହନା; ଗଡ଼ଗଡ଼ାନା କରିବା — 2. To groan.

ଗରୁଡ଼ା — ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ଜନ) — ୧ । ଗରୁଡ଼ା, ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ

Gar-garib ଗର୍ଜନ — 1 High roar.

ଗର୍ଜାନି ୨ । ବିପଦାବସ୍ଥାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗର୍ଜନ —

କରାହ; କଡ଼କ 2. Groaning of an animal in distress.

ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ — ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ଜନ) —

Gar garib ୧ । ଗରୁଡ଼ାଖଣ୍ଡ; ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ ଗରୁଡ଼ା —

ଗର୍ଜା 1. To roar loudly.

କଡ଼କନା; ଗରାନା

୨ । ଅତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୋଷ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦରେ ଗର୍ଜିବା —

2. To groan in distress.

୩ । (ମେଘ) ଗର୍ଜନ ସହିତ ମୁଷଳଧାରରେ ବର୍ଷା କରିବା —

3. To rain cats and dogs accompanied with thunder.

ଗରୁଡ଼ା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. — ଶୁଦ୍ଧ; ତୋଫାନ —

Gar-rd Tempest; strong wind.

ଗରୁଡ଼ା — ପ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସ. ଗରୁଡ଼ା) — ଚନ୍ଦ୍ର ଗରୁଡ଼ା ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ

Garapa ପରାଗ — Lunar or solar eclipse.

ଗରୁଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି) — ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗରୁଡ଼ା) —

Gar-dan (etc) ଗରୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gardan etc (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାକୋଷ୍ଠରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଶ୍ଯାନ୍ତମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଓ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଓ' ଗୋଟିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଗୋଟିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଓଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଓଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

ଗରୁଦନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂଲ. ହୁ. ଗରୁଦନ୍)—
 Gar-danā ଗଳା; ବେକ—Neck.

ଯାହାର ଖୁବ୍ ଘାତ ଗରୁଦନା । ଚଗ ।

ଗରୁଧନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗରୁଦନା (ଦେଖ)
 Gar-dhanā Gar-danā (See)

ଗରୁନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗ୍ରହଣ)—
 Gar-na ଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
 Grahana (See)

ଗରୁନିଶାପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ଇନ୍‌ଶାପ୍)—
 Gar-nishāp ଗରୁନିଶାପ୍ (ଦେଖ)
 Gar-nishāph (See)

ଗରୁନିଶାପି—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ଇନ୍‌ଶାପି)—
 Gar-nishāpi ଗରୁନିଶାପି (ଦେଖ)
 Gar-nishāphi (See)

ଗରୁନିଶାପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ଇନ୍‌ଶାପ୍)—
 Gar-nishāph ୧ । ଅବିଚାର—1. Injustice.
 ଗରୁନିଶାପ୍ ୨ । ଅନ୍ୟାୟ—2. Inequity.
 ଗୌରୁନିଶାପ୍ ବିଶ—ଅନ୍ୟାୟ—Inequitous; unjust.

ଗରୁନିଶାପି—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ଇନ୍‌ଶାପି)—ଅନ୍ୟାୟ—
 Gar-nishāphi Inequitous; unjust.
 ଗରୁନିଶାପି
 ଗରୁନିଶାପି

ଗରୁପସନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ପସନ୍ଦ)—
 Gar-pasand ୧ । ଯାହା ପସନ୍ଦକୁ ଆସେ ନାହିଁ; ବିଶ୍ୱାସର
 ଗରୁପସନ୍ଦ ଅସମ୍ଭାବ୍ୟ—1. Incredible.
 ଗୌରୁପସନ୍ଦ ୨ । ଅମନୋମାତ—2. Unapproved.
 ବି—ମନୋମାତର ଅଭାବ; ଅନୁମୋଦନ—
 Want or absence of approval; disapproval.

ଗରୁଭିନୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଗର୍ଭିଣୀ)—ଗର୍ଭିଣୀ (ଦେଖ)
 Gar-bhini Garbhini (See)

ଗରୁମଜ୍ଜୁତ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ମଜ୍ଜୁତ୍)—
 Gar-majbud ଗରୁମଜ୍ଜୁତ୍ (ଦେଖ)
 Gar-majbhut (See)

ଗରୁମଜ୍ଜୁତ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ମଜ୍ଜୁତ୍)—
 Gar-majbhut ୧ । ଦୁର୍ବଳ—1. Weak.
 ବେମଜ୍ଜୁତ୍; ଗରୁମଜ୍ଜୁତ୍ ୨ । ଅଦୃଢ଼—2. Not strong.

ଗୌରୁମଜ୍ଜୁତ୍
 ଗରୁରାଜ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ.)—ଗରୁରାଜ (ଦେଖ)
 Gar-rāj Gar-rāj (See)

ଗରୁରାଜ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ରାଜା)—
 Gar-rāj ୧ । ଅସ୍ୱୀକୃତ; ଅସମ୍ମତ—
 ବୋର୍ଜୀ 1. Not agreeable or approving
 ଗୌରାଜୀ ୨ । ଅନୁମତ—2. Unwilling.

ଗରୁରାଜ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ରାଜା)—
 Gar-rāj ଅସମ୍ଭାବ୍ୟ; ନାଲିଶାପ୍—Unfit; unworthy.
 ନାଲିଶାପ୍ ବି—ଯେଉଁ ଜମିରେ ଶସ୍ୟ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ; ପତ୍ତିତ ଜମି;
 ନାଲିଶାପ୍ ପତ୍ତିତ—Barren or waste land.

ଗରୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗରୁଡ଼ (ଦେଖ)
 Gar-li Gar-rūdi (See)
 ଗରୁଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଗର୍ଜ ଧାତୁ; ଭୂଲ. ହୁ.
 Gar-lib ଗରୁଲିବା—ଭୁଷଣ ଗର୍ଜନ କରିବା)—
 ମରଣ ସମୟରେ ଆତ୍ମନିନ୍ଦା କରିବା; ଗର୍ଜନ କରିବା—
 To utter a loud groan before death

ଗରୁସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସ. ଗ୍ରାସ, ଭୂଲ. ହୁ. ଗସ୍ତ)—
 Gar-sā (ଖାଦ୍ୟର) ଗ୍ରାସ; ଗ୍ରାସ—A mouthful (of food)

ଗରୁହାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
 Gar-han Grahana (See)
 ଗରୁହାଜର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājar Absent.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Garhājir (See)
 ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.
 ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.
 ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.
 ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

ଗରୁହାଜିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୌରୁ+ହାଜିର୍)—ଅନୁପସ୍ଥିତ—
 Gar-hājir Absence.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତନ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଗର—ସଂ. ଚ.—(ଗୁ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଦଷ; ଜହର—
Gara 1. Poison.

୨ । ଗିଳିବା—2. Swallowing.

୩ । ମହୋଷଧ—3. Antidote.

୪ । ରୋଗ—4. Disease; sickness.

୫ । ପାନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—5. Drink; beverage.

୬ । ସେଚନ—6. Sprinkling.

୭ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୫ମ କରଣ—7. The 5th of the 11 periods of time of the day according to the Hindu astrology.

[ଦ୍ର—ଏହି କରଣରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ହେଲେ ପରୋପକାରୀ ହୁଏ ।]

୮ । ରୋଗବିଶେଷ (ଏଥିରେ ଗଳା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଏ ଓ ରୋଗୀର ମୂର୍ଚ୍ଛା ହୁଏ, ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. A disease resulting in the choking of the throat and loss of consciousness.

୯ । ବସ୍ତନାର; ମହୁର—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

9. Aconite.

ଗ୍ରା. (ଇଚର) ବି. (ଗଡ଼ ଶବ୍ଦର ଚିତ୍ରାବଳୀ)—

୧ । ଗଡ଼କାଠ; ମୂର୍ତ୍ତିକାଠ; ଗଛର ଶାଖାହୀନ ଗଣ୍ଡି—

1 Branchless trunk of a tree

୨ । ବଡ଼ ଗଣ୍ଡି—2. Big piece.

୩ । ଗଣ୍ଡି—3. Piece.

୪ । ଶରୀରର ଗଣ୍ଡି—

4. Trunk of the body proper.

୫ । କୁରୁଡ଼ି ଲୁହାର ମଝି—5. The middle portion of the blade of an axe.

ଦେ. ଅ. ଉପପଦ—ଗର (ଦେଖ)—Gar (See)

ଗରକଣ୍ଠ—ସଂ. ଚ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗର=ବିଷ ଅଛି କଣ୍ଠରେ ଯାହାର)—

Garakantha ମହାଦେବ—Siba.

ଗରକଣ୍ଠ ସେବ ମୁଁ ବସନ୍ତ-ଗର

ଗରବେତନ ଅତି ଉଚ୍ଚର ହର ହେ—ଜଳମଣି. ଭକ୍ତଧାରା ।

ଗରକଣ୍ଠପର—ସଂ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚତୁ; ଗରକଣ୍ଠ+ପର)—କାମ,

Garakanthapara କନ୍ୟା; ମଦନ—Cupid

ଗରଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଗବେଡ଼; ଗବେଧୁକ)—ଧାନ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ

Garagardha ଜାତ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଟାଣୁଆ ଜୂଣବିଶେଷ—

ସ. ମହାଫଳା, ନାଗବଳା, A hard pearl-like grain

ଖରଗଡ଼ା, ମହାପତ୍ରା, ଗବେଧୁ growing wild in paddy fields;

ଗବେଧୁକ; ଗୋରକ୍ଷଜଣ୍ଡୁଳ; Coix Lachrima-johi; Sida

ଗବେଡ଼ Spinoso; Job's tears.

ଗୋରକ୍ଷଜଣ୍ଡୁଳ; ଗରଗଡ଼; ବୃକ୍ଷବିଶେଷ ଗରଗଡ଼ ପ୍ରାୟ—

ଗଡ଼ଗଡ଼ା ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବନ୍ଦନାଦିତ୍ୟ ।

ଗଞ୍ଜିରନ; ସଂସ୍କୃ. ଗୁରୁତ୍ୱ; [ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା, କଳା, ହଳଦିଆ
ଗରଗଡ଼ ଧାନ ମୋତି ପରି ଦିଶେ । ଏହାକୁ ଗରବ ଲେବେ
ଓ ଯୋଗୀମାନେ ମାଳ କରି ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏହାର ନାଡ଼ ୨୩ ହାତ ଲମ୍ବ
ହୁଏ ।]

ଗରଗଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମୁଣିଆର (ଦେଖ)

Garagardi Musāri (See)

ଗରଗଡ଼ିୟା—ଦେ. ବି. (ଏଥିରେ ଗରଗଡ଼ ରୁଳି ରୁଆମାନ ବସା ଯାଇ

Garagardiya ଥାଏ)—ହାତର ଖଡ଼ ବିଶେଷ—

A kind of bracelet.

ଶକ୍ତିବିଶେଷରେ ବୁଦ୍ଧ ଗୁରୁର ବଦ ସମକାଳୀନ ଗରଗଡ଼ିୟା—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଗରଗ୍ନ—ସଂ. ଚ.—(ଗର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ରି.ପୂ)—୧ । ବିଷନାଶ—

Garaghna କାଷ୍ଠ—1. Destroying poison

୨ । ରୋଗନାଶକାଷ୍ଠ—2. Curing disease.

୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ—3. Health-giving; healthy.

ଗରଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗରଜ)—୧ । ଜରୁରୀ ଦରକାର ପଡ଼ିବା;

Garaja ଜରୁରତ—1. Exigency; urgent necessity.

ଗବଜ ୨ । ପ୍ରୟୋଜନ; ଆବଶ୍ୟକତା—

ଗରଜ 2. Necessity; need.

୩ । ଘଟଣା ବା ସମୟ—3. Occasion

୪ । ଅଭାବ—4. Want

୫ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହେବା ଅବସ୍ଥା—5. Helpless condition; state or condition in which one has no other alternative or resource to fall upon.

୬ । ଔଷ୍ଣ୍ୟ; ଯତ୍ନ—6. Care

୭ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Intention.

ଗରଜ ଚଳାଇବା—ଦେ. କି—ପ୍ରୟୋଜନ ବା ଅଭାବ ସମୟରେ ଅନ୍ୟ

Garaja chālāibh ବ୍ୟକ୍ତିର ସହାୟ ହେବା—To help one

ଗବଜଚାଳାନ in one's time of need.

ଗରଜ ଚଳାଣୀ

ରୂପେ ଚୋପାଉଁଶ ଏକ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ବେବତ୍ତା କାମ କରି ଦେଲା, ଗରଜ ଚଳାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଫଳାଫଳମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗରଜ ଗୁଳିକା—ଦେ. କି.—ଗରଜ ଚଳାଇବା (ଦେଖ)

Garaja chālāibh Garaja chālāibh (See)

ଗରଜନ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି.—(ସ. ଗର୍ଜନ)—କଠୋର ଓ ଗମ୍ଭୀର ଉଚ୍ଚ

Garajana ଶବ୍ଦ—Roaring sound.

ଗବଜନ

ଗରଜନ

ଗରଜନଦାତ—ପ୍ରା. ବି—ଘୋର ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—

Garajanaghāta A loud or thundering roar.

ଗର୍ଜନସାତ ଗରଜନଦାତେ ପୁରାଣ ଦେଇ ସୃଷ୍ଟି

ଗର୍ଜନସାତ, ଧାର୍ଯ୍ୟରେ ମହାଦେବ ଉପରକୁ ଘୋଷ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ମାଧ୍ୟମରେ ଯେତେ ଅପର ପ୍ରକାରରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଓ ମାତ୍ରା ଏକ, ଯେତେ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏକା ଓ ଶବ୍ଦର କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶବ୍ଦାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତିରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ବ୍ୟବହାର, ବା ଏ ଶବ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

ଗରଜ ପଢ଼ିବା (ମୋର)—ଦେ. ବି—ଅବଶ୍ୟକ ହେବା; ଜରୁରତ୍ କାମ
Garaja pardiba ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Arising of a need
ଗରଜପଡ଼ା or necessity; urgency.
गरजपड़ना

ଗରଜବାନ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଗରଜମନ୍ତ)—
Garajabanta ୧ । ଯାହାର ଜରୁରକାମ ପଡ଼ିଥାଏ —
1. Needy.

୨ । ଇଚ୍ଛୁକ —2. Desirous; wishing.

ଗରଜା—ଦେ. ବି—ଦୁଧକୁ ଗରଜାଇବା ବା ଉଷୁମାଇବା କର୍ମ—
Garaja Act of simmering milk on fire
ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟରେ ଉଷୁମାଯାଇଥିବା (ଦୁଧ)—
Simmered (milk).

ଗରଜାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଗରଜାଏ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Garajai (etc) Garajae etc (See)

ଗରଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଗର୍ଜୟାତୁ)—
Garajibha ୧ । ଗରଜିବାର ଶିଳ୍ପରୂପ—
ଗବମକରା; ଔଚିତ୍ତେଷା 1 The causative form of
'Garajibha'.
୨ । କଣ୍ଠାଦୁଧକୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତପ୍ତରେ ସାମାନ୍ୟ ଉଷୁମାଇବା—
2. To heat milk on fire till it simmers
[ଦୁ—କଣ୍ଠାଦୁଧ ଅପେକ୍ଷା ଗରଜା ହୋଇଥିବା ଦୁଧ ବେଶି ସମସ୍ତ
ଅବକୃତ ରହେ ।]

ଗରଜା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଗରଜାଇବାର କର୍ମବିଧି)
Garaja hebha ଦୁଧ ଚାଉଳପତ୍ରେ ସାମାନ୍ୟ ଉଷୁମା ଯିବା—
गरमायाहुआ (milk) To be boiled over fire till it
simmers.

ଗରଜାଏ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଗୈର୍ + ଜାୟ)—
Garajae ୧ । ଧନହୀନ —1. Poor.
ଗବଜାଏ ୨ । ପ୍ରାପ୍ୟ ଅତି ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ—
गैरजाय 2. Unable to pay one's dues.
୩ । ବେମଗ୍ନତ୍ୱ—3. Insolvent.
୪ । ଅଦାୟଦେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—4. Unrealisable.

ଗରଜାଏ ଅସାମୀ—ବୈଦେ. ଫା. —ଯେଉଁ ଅସାମୀ (ପ୍ରଜା ବା ଶାସକ)
Garajae asami ଅପଣା ଉପରେ ଗଢ଼ୁଥିବା ବାକି ଦେବାକୁ
ଗବଜାଏ ଆମାମି ଅକ୍ଷମ—
गरजाय आसामी Insolvent person.

ଗରଜାଏ ଶାସକ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗୈର୍ଜାୟ + ସଂ. ଶାସକ)—
Garajae shastaka ଦେବାଲିଆ; ଯେଉଁ ଶାସକ ଗୁଣ ପରିଶୋଧ
ଗବଜାଏ ଶାସକ କରବାକୁ ଅକ୍ଷମ—An insolvent.
गैरजाय शासक

ଅନେକ ଗରଜାଏ ଶାସକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ମୁକ୍ତି ପାଇଥିବାର ଶୁଣାଯାଏ ।

ସମ୍ବନ୍ଧମୋହନ-କମଳାକାଂକ୍ଷା ।

ଗରଜାଏ ବାକି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୈର୍ଜାୟ + ବାକି)—
Garajae baki ଯେଉଁ ବାକି ବା ପ୍ରାପ୍ୟ ଅକ୍ଷମ ବାକିଦାରଙ୍କଠାରୁ
(ଜାଏ ବାକି—ବିପତ୍ତି) ଅଦାୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ—
Unrealisable arrears.

ଗରଜି—ବୈଦେ. ବିଣ—ଗରଜିଆ (ଦେଖ)
Garaji Garajih (See)
ଗରଜିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ ଗରଜା) ୧ । ଅଭବଗ୍ରସ୍ତ—1. Needy.
Garajih ୨ । ସେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଲୋଭୁଥାଏ—
गवजौ 2. Wanting some thing.

ଗରଜି ୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯେ ଗରଜ ଚଳାଇବ—
3. One who helps another out of difficulties.
୪ । ଅଦାୟ ଦେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ—4. Unrealisable
ଗରଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଗର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ଗର୍ଜନ କରବା—
Garajiba 1. To roar.

୨ । ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି କରବା—
2. To make a loud and long sound
୩ । ବଡ଼ପାଟିକର ଟାଣି ହୋଇ କଥା କହିବା —
3. To talk loudly with a strain.

ଗରଜି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ପାଟିକର କହିକହି ଥକି ଯିବା—
Garaji mariba To become tired by loud
and repeated talking.

ଶିଶୁବୟସରେ ମଠୁ ଗରଜି—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଂ. କବଳ କଞ୍ଚାଳନା ।

ଗରଜା—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷାଳିଆ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Garaja A kind of wild tall shrub; Coriopo
गौरवान Roxburghiana (Haines).
ଗରଜ—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ଳେଷ ଶ୍ଳେଷ ଅମ୍ଳ; ଗୁରୁତ୍ୱ—
Garajda 1. Small mango.

୨ । (ସଂ. ଗଡ଼ୁକା) ମେଣ୍ଟ—2. Sheep.

ଗରଜ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଗ୍ରହଣ) —ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ—
Garan Eclipse.
ଗରଜ—ସଂ ବି (ଗୁ ଧାତୁ = ସେଚନ, ଗ୍ରାସ କରବା + ଭାବ. ଅନ)—
Garana ୧ । ଛିଞ୍ଚିବା; ସେଚନ—1. Sprinkling

୨ । ଗଳିବା—2. Swallowing.

୩ । ଭକ୍ଷଣ—3. Eating.

୪ । ବିଷ—4. Poison.

ଗ୍ରା ବି (ସଂ. ଗ୍ରହଣ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ—Eclipse.

ଗରଜଶିଖିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ଗ୍ରହଣ + ଶିଖିତ)—
Garanakhandia ଗ୍ରହଣଶିଖିଆ (ଦେଖ)—
(ଗରଜଶିଖିଆ—ଶିଖି) Grahakhandia (See)

ଗର ତୋଳିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—(ଗୋରୁକୁ ବାଦ ଧରିଲେ
Gara toliba ଗୋରୁ) ପ୍ରାଣବିକଳରେ ଗର୍ଗ ହୋଇ ରହି
ଶୁଣିବା—To groan in agony.

୧	ର	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ନସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇ	ଉ	ଋ

ଗରଦ—ଫ. ବି. ପୁଂ. (ଗର=ବିଷ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Garada ୧ । ଯେ ବିଷ ଖୁଆଏ; ବିଷଦାତା—[. Poisoner;

(ଗରଦା—ଶ୍ରୀ) one who kills another by poisoning.

୨ । ବିଷ—2. Poison (M. W.)

ଫ. ବିଶ—ବିଷଦାନକାରୀ—Administering poison.

ଗବଦ ଦେ. ବି. (ଫ. ଗରୁଧକା=ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ)—ବୃତ୍ତପୋକଠାରୁ

ଗରଦ୍ . ଉଷ୍ମ ପାଟି; ଶୈଳପଦ୍ମ, ପାଟି ଲୁଗା—A sort of silk.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗାଲମୁଣ୍ଡ; କାନଯାଏ ଲାଗିଥିବା

ଦାଢ଼ୀ—Whiskers.

ଗରଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗର୍ଦ୍=ଧୂଳି)—୧ । ଧୂଳି—

Garadā 1. Dust.

ଗର୍ଦ୍ଦୀ ୨ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ବଳପ୍ରୟୋଗ ଅକାମିକା ଅଂଶ—

ଗରଦା 2. Refuse matters.

୩ । ମଳ; ମଇଳା—3. Dirt.

ଗରଧର—ଫ. ବିଶ ପୁଂ. (ଗର=ବିଷ+ଧୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)=

Garadhara ବିଷଧର—Poisonous.

ଫ. ବି—ବିଷାକ୍ତ ସର୍ପ—A poisonous snake.

ଗର ଉଷ୍ମ ମଣେ ଦେଖି ଟଗର

ଗରଧର ଏକାକେ ହେଲେ ନାଗର—ଗୋଲେକ. ଉଲ୍ଲେଖ ।

ଗରନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗରଣ୍ (ଦେଖ)

Garan Garan (See)

ଗରନାଲ ବାଣ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ବନ୍ଧୁକ—

Garanālā bāṇa A kind of big gun.

ପେଟକଟା ସାଜ ହାତ ବନ୍ଧୁକ

ଗରନାଲବାଣ ସବୁଠି ଟେକ—୬ ଜନାଥ ସମ୍ବରଭରଣ ।

ଗରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗ୍ରନ୍ଥ; ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—

Garanth Book; gospel.

ଗର ପାରିବା—ଦେ. କି—ଗୀ ଗୀ ଶବ୍ଦ କରିବା—

Gara pāribā To groan.

ଗରବ—ଗ୍ରା ଓ ପଦ୍ୟ. ବି. (ଫ. ଗର୍ବ)—

Garaba ୧ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—1. Pride.

ଗବ ୨ । (ଫ. ଗର୍ଭ) ସବାଇର ଆଗ ପଛ ବାଉଁଶର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ

ଗରବ ସବାଇର ଅଂଶ, ସବାଇବାଉଁଶର ମୂଳଦେଶ—

2. The part of the palky-pole adjoining the body of the palky.

ଗବତ

ଗରମ ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ଫ. ଗର୍ଭ)—ଗର୍ଭ (ଦେଖ)

Garbha (See)

ଗରବଖାଇ—ଦେ. ବିଶ ଶ୍ରୀ. (ଫ. ଗର୍ଭ+ଖାଦ ଧାତୁ)—

Garabakhāi ୧ । (ଗାଳବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁକୁ

ଖାଏ) ଯାହାର ଶିଶୁ ଗର୍ଭରୁ ମରେ; ମୃତବସ୍ତ୍ର-ପ୍ରସବକାରଣୀ)—1. (a term of abuse) A woman who devours her own offspring

in the womb i.e. a woman who brings forth stillborn children

୨ । (ଫ. ଗର୍ବ+ଖାଦ ଧାତୁ) ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ନିଜ ଅହଙ୍କାର ହେତୁ

ଅକାଳରେ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ—2. A woman who

dies an early death on account of her pride.

ଗରବଖିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫ. ଗର୍ବ+ଖାଦ ଧାତୁ)—(ଗାଳବିଶେଷ)

Garabakhīā ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ନିଜ ଅହଙ୍କାର ହେତୁରୁ ଧସ୍ତ ହୁଏ—

A term of abuse to a male person

who meets with an early death on account of his pride.

ଗରବଗଞ୍ଜନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ଫ. ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ)—ଗର୍ବହାରକ;

Garabagañjana ଯେ ଅନ୍ୟର ଗର୍ବକୁ ନାଶ କରେ—

ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ One who crushes the pride of another.

ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧର ଚ ଗରବଗଞ୍ଜକ—କୃଷ୍ଣବିହ, ମହାଭାରତ ଅଧି ।

ଗରବ ଗଞ୍ଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—ଗର୍ବ ଚୂନା କରିବା—

Garaba gañjibā To crush the pride of another.

ଗରବଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା ବି—ଗର୍ଭଣା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Garabaṇā (etc) Garbhaṇā etc (See)

ଗରବ ଦଳିବା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କି. (ଫ. ଗର୍ବ+ଦଳ ଧାତୁ)—

Garaba daḷibā ୧ । ଗର୍ବ ଚୂନା କରିବା—

1. To crush a man's pride.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାଦିରେ ଅନ୍ୟକୁ ଜିଣିବା—

2. To exceed another in beauty.

ଜାଣିବାର ବାର ବାରଶେଢ଼ିକର ଗରବ ଦଳିବା ଉଚ୍ଚ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗରବ ଭାଙ୍ଗିବା—ଗ୍ରା. କି.—

Garaba bhāṅgibā ୧ । ଆପଣାର ଗର୍ବକୁ ଦମନ ଓ ସମତ

କରିବା—1. To control one's own pride.

୨ । ପରର ଗର୍ବ ଭଞ୍ଜନ କରିବା—

2 To crush another's pride.

ଗରବିଆ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗର୍ଭ)—ଆଗର ଓ ପଛର ସବାଇବାଉଁଶର

Garabīā ମୂଳରେ କାଟିଲେ ଥିବା ଗଉଡ଼—The palky-

bearer who puts his shoulder to the

part of the pole which is just near the

body of the palky.

ଗରବିଣୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଫ. ଗର୍ଭିଣୀ)—ଗର୍ଭିଣୀ;

Garabīṇī ଗର୍ଭିଣୀ, ଗର୍ବସ୍ୱଳ୍ଲା—Proud (female);

ଗର୍ବିଣୀ arrogant (woman).

ଉଚ୍ଛ୍ୱିକ୍ତ । ତା ଅଭାବ । ବି ଦଣ୍ଡା ଲେ ଗୋର

ସବୁ ଚାହିଁ ଗରବିଣୀ ସୁଷମାବାୟିକା—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣ. ବିଶ୍ୱନାଥର ।

ଗରବିଣୀ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଫ. ଗର୍ଭିଣୀ)—ଗରବିଣୀ (ଦେଖ)

Garabīṇī Garabīṇī (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଏବଂ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗରାମ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ. (ପଦ୍ୟ) (ସ୍ତ୍ର. ଗର୍ବୀ)—୧ । ଗର୍ବିତ; ଗର୍ବଯୁକ୍ତ—
Garabī 1. Proud.

ଗର୍ବୀ ୨ । ଅହଂକାରୀ—

गरबीला 2 Arrogant.

ଗରବ୍ରତ—ସ୍ତ୍ର. ବି (ବହୁବ୍ରହ୍ମ, ଗର + ବ୍ରତ)—ମୟୂର—
Garabrata Peacock.

ଗରଭ—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର). ବି. (ସ୍ତ୍ର. ଗର୍ଭ)—ଗର୍ଭ (ଦେଖ)
Garabhi Garbha (See)

ଗରଭ୍ କ୍ଷସିବା—ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗର୍ଭପାତ ହେବା—
Garabh khasibā Abortion; miscarriage.

ଗରଭ—ସ୍ତ୍ର. ବି —(ଗୁ ଧାତୁ + ଅଭ)—ଭ୍ରଣ—
Garabha Foetus; embryo (Apte)
ଗର୍ଭ ଗ୍ରା. ପଦ୍ୟ ବି. (ସ୍ତ୍ର. ଗର୍ଭ)—୧ । ଗର୍ଭିକା—
गरम 1 Pregnancy.

୨ । ଗର୍ଭ—2. Womb.

କୋଷ୍ଠର ଚକ୍ର ଉପରେ,

ସ୍ତ୍ରୀର ଅଙ୍ଗରେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟର ସମତୁଲ୍ୟ । ସ୍ତ୍ରୀରାଧ୍ୟ. ମହାସାଗର ।

୩ । ପେଟ; ଉଦର—3. Belly; abdomen.

ଏହା ପାଇଁ ଉଦରର ସମତୁଲ୍ୟ ଉପରେ କାଳଗରଭ । ସ୍ତ୍ରୀରାଧ୍ୟ. ପାଦପାତ ।

୪ । ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ, ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—4. Interior.

କି ଲୁଗା ପଲକ ରଜନୀ-ଗରଭେ । ସ୍ତ୍ରୀରାଧ୍ୟ. ନିଜକେଶର ।

୫ । ଗର୍ଭ (ଦେଖ)

5. Garbha (See)

ଗ୍ରା ବିଶ.—ଗର୍ଭିକା; ଗର୍ଭିଣୀ—Pregnant.

ଗରଭ ହୋଇଥିବା ଗର୍ଭିଣୀରାଧ୍ୟ

କାମ ପକାଇଲେ କରଣେ କର ଠିକ । କୁଷ୍ଠସିନ୍ଧୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗରଭଣୀ (ରଜ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି —ଗର୍ଭଣୀ ରଜ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Garabhanī (etc) Garbhanī etc (See)

ଗରଭିଣୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ୍ତ୍ର. ଗର୍ଭିଣୀ)—ଗର୍ଭିଣୀ (ଦେଖ)
Garabhinī Garbhini (See)

ଗରଭିଣୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ —ଗର୍ଭିଣୀ (ଦେଖ)
Garabhinī Garbhini (See)

ଗରମ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗର୍ମ)—ଉତ୍ତପ୍ତ, ଉଷ୍ମ; ତୁଳ ସ୍ତ୍ର. ଗ୍ରୀଷ୍ମ,
Garam ଗର୍ମ—୧ । ଉଷ୍ମତା, ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ତାପ; ତାପ—
(ଗରମ—ବ୍ୟବହାର)—1 Heat; warmth.

ଗର୍ଭ ୨ । କ୍ରୋଧ, ରାଗ—

गरम 2. Anger; rage.

୩ । ଔକର୍ଷ୍ୟ; ଗର୍ବ—3. Pride; arrogance.

୪ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—4. Indigestion.

୫ । ଦେହର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ ତାପ—

Internal heat of the system.

ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା. ଗର୍ମ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ; ତାପନ୍ତ; ଉଷ୍ମ—

(ଅଗ୍ନି-କରମ—ବ୍ୟବହାର) 1. Hot.

୨ । ଉକ୍ତ; ଗର୍ବିତ—2. Proud; arrogant.

୩ । ଉଷ୍ମ; ରାଗ; କ୍ରୋଧ (ପ୍ରକୃତ)—

3. Angry; hot-headed; irritable.

୪ । ମୂର୍ତ୍ତି (ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—4. Dear (commodity).

୫ । ଗ୍ରୀଷ୍ମଯୁକ୍ତ (ସମୟ)—

5 Pertaining to summer.

୬ । କ୍ରୋଧ, କ୍ରୋଧାକ୍ରୋଧ (କଥା)—6. Due to anger.

୭ । ଉଷ୍ମତାଦାୟକ (ଲୁଗା)—

7. Warm; which makes one warm

୮ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣକାରୀ (ଔଷଧ; ଖାଦ୍ୟ)—

8 Producing indigestion.

୯ । ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (ମସଲା)—

9 Hot or pungent (spices),

ଗରମ୍ ଗରମ୍ (ଖାଦ୍ୟ)—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ତୁଳ ଉତ୍ତପ୍ତ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ
Garam garam ଓହ୍ଲାଇ ଅବଧି ଶୀତଳ ହୋଇ ନ ଥିବା—

୨. ନୂଆ ଗରମ 1 Newly roasted; still warm (food).

गरम गरम ୨ । ତାଜା ଓ ତପ୍ତ—

2. Fresh and hot; piping hot.

ଗରମଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଧାନକଥାରରେ ଉତ୍ତପ୍ତ ଧାନଗଛକୁ ତୁଳ
Garamai ଓହ୍ଲାଇ ଦିଆଯିବା ପରେ ତାହା ଉପରେ ଚଳାଯିବା
ତୁଳ ଏକ ଓହ୍ଲାଇ ମଇ—1. The operation of
levelling the paddy field after raking
the paddy plants twice.

୨ । କଥାଧାରୀ ଗଛ ଉପରେ ବୁଲିଯିବା ମଇ—

2. A ladder drawn over small Brāhmi
paddy-plants.

ଗରମ କଥା—ଦେ. ବି.—୧ । କଠା କଥା; କଠୋର ବାକ୍ୟ—
Garama kathā 1. Rough or harsh words.

गरम कथा ୨ । କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—

गरम बात 2. Angry or hot words.

ଗରମ କପଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଶୀତଲୁଗା; ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ ଶରୀର
Garama kapardā ଗରମ ରହେ—Warm clothing or
गरम कापड़ dress.

गरम कपड़ा

ଗରମକାଳ—ଦେ. ବି.—ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମୟ—

Garamakāla Summer.

ଗରମ ଖବର—ଦେ. ବି.—ତାଜା ବା ତାଜା ଖବର; ଆଧୁନିକ ସମ୍ବାଦ—
Garama khabara Recent news.

गरम खबर

गरमागरम खबर

ଗରମ ଦିନ—ଦେ. ବି.—୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମଯୁକ୍ତ ଦିବସ—

Garama dina 1. A very hot day.

୧	ର	ଉ	ରୁ	ଠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାମର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଘେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମୟ—2 Summer.

ଗରମ ପୋଷ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗର୍ମ + ପୋଷ୍)—

Garama posh ଗରମ କପଡ଼ା (ଦେଖ)

Garama kapardh (See)

ଗରମ ପୋଷାକ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଗରମ କପଡ଼ା (ଦେଖ)

Garama poshaka Garama kapardh (See)

ଗରମ ପ୍ରକୃତି—ଦେ. ବି—ଉଷ୍ଣ ପ୍ରକୃତି—Irritable temper;

Garama prakṛuti passionate nature; hot temper.

ଗବୟ ମେଞ୍ଜାଜ୍

ଗରମ ମିଞ୍ଜାଜ୍

ଗରମ ବିଜୁଳି—ଦେ. (ଅଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା) ବି—

Garama bijuli ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ—

ଗବୟ ବିଜୁଳି

Positive electricity.

ଧନାତ୍ମକ—ବିପରୀତ

Negative electricity }

ଗରମ ମସଲା—ଦେ. ବି—ଲବଙ୍ଗ, ତାଲଚିନି, ତେଜପତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

Garama masala ଇତ୍ୟାଦି ମସଲା, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମସଲା—

ଗବୟମସଲା Mixture of certain pungent or hot

spices for seasoning curry.

ଗରମସାଲା

ଗରମ ମିଞ୍ଜାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଗରମ ପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)

Garama miṅāj Garama prakṛuti (See)

[ଦ୍ରୁ—ମିଞ୍ଜାଜ୍ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶଜରୂପ ପୂର୍ବେ ଗରମ ଶବ୍ଦ

ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଗରମ ମିଞ୍ଜାସ୍, ଗରମ ମିଞ୍ଜାସ୍, ଗରମ ମେଞ୍ଜାସ୍

ଗରମ ମେଞ୍ଜାସ୍, ଗରମ ମେଞ୍ଜାସ୍ ।]

ଗରମରୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଢ଼ଜାତ) ବି—ଉରୁମ୍ବି (ଦେଖ)

Garamariā Urumbhi (See)

ଗରମ ଲୁଗା—ଦେ. ବି—ଗରମ କପଡ଼ା (ଦେଖ)

Garama lugā Garama kapardh (See)

ଗରମ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୁଣିବା—

Garama hebā 1. To be in a rage.

ଗବୟ ହେବା ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—

ଗରମହୋନା, ଗରମାନା 2. To be irritated.

୩ । ମତ୍ତ ହେବା—3. To be maddened.

୪ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—4. To be heated.

ଦେ ବି—୧ । (ଦେହର) ଉତ୍ତପ୍ତ ବୃଦ୍ଧି ହେବା—

1. Rising of temperature in the body,

୨ । (ଦେହରେ) ଗ୍ରୀଷ୍ମାନୁଭୂତି—

2. Feeling of closeness in the body owing to heat.

୩ । (ମୁଣ୍ଡ) ଗୁଣ ବା ବାତୁଳତା ଯୋଗୁଁ ଉଷ୍ଣ ହେବା—

3. Hot-headedness; madness.

୪ । (ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ) ରଜସ୍ୱଳା ହେବା—

4. The state of being menstruated.

୫ । (ବଜାର) ମହର୍ଗ ହେବା—

5. (market or article) Becoming dear or high.

୬ । (ପଣ୍ୟାଦିର ଭାଉ) ବଢ଼ିବା—

6. Rise in the price of commodities.

୭ । (ପେଟ) ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—

7. Indigestion.

ଗରମାଗରମ—ଦେ. ବିଶ—ଗରମ୍ ଗରମ୍ (ଦେଖ)

Garamāgarāma

Garam garam (See)

ଗବୟାଗରମ

ଗରମାଗରମ

ଗରମାଗରମି—ଦେ. ବିଶ—ଗରମ୍ ଗରମ୍ (ଦେଖ)

Garamāgarāmi

Garam garam (See)

ଗରମି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗର୍ମ; ଭୂ. ଫ. ଘର୍ମ)—

Garami ୧ । ଉଷ୍ଣତା, ତାପ—1 Heat; warmth.

ଗବୟ

୨ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—2. Summer.

ଗର୍ମୀ

୩ । ଉଚ୍ଚତାପ ଶରୀର ତାପ—

3. High temperature of body (in fever).

୪ । ଗର୍ବ, ଔକାତ୍ୟ—4. Pride; arrogance.

୫ । ଗରମି ବେମାର (ଦେଖ)

5. Garimi bemārī (See)

ବୈଦେ. ବିଶ—୧ । ଉଷ୍ମ—1. Warm.

୨ । ତାପ ଉତ୍ପାଦକ—2. Producing heat.

୩ । ଗ୍ରୀଷ୍ମରୁଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Due to summer.

୪ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମ୍ପର୍କୀୟ—

4. Pertaining to the summer season.

ଗରମି ଘାଆ—ଦେ. ବି—ଉପଦଂଶଜନିତ ବ୍ରଣ—

Garami ghā-ā Syphilitic eruption.

ଗରମି ବେମାର—ଦେ. ବି—ଗରମି ବେମାର (ଦେଖ)

Garami bemārī

Garimi bemārī (See)

ଗରାଜା—ଫ. ବି. (ଗର=ରସ + ସାର୍ଥେ ଲ; ଗୁ ଥାଉ + ଅଲ)—

Garāja ୧ । ବିଷ—1. Poison.

୨ । ସର୍ପବିଷ—2. Venom; poison from the fangs of a serpent.

ଗରଲ ଭୂଲେ ତାହା ପିଇଲୁ ରେ ।

ବଦ୍ଧସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଗ ଗାଈ ।

୩ । ଘାସ ବଡ଼ା—3. A sheaf of grass; a bundle of grass.

ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସନ୍ତତି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଜିକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ୧ ଲୁଗାବୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଞ୍ଜିକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଗୋଟିବେ 'ବୁଝ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଝ' ବେଝିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ବେଝିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ବେଝିବେ, 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଳ' ବେଝିବେ ।

୪ । ପରମାଣବଶେଷ—4. A standard of measure.

ଦେ. ବି.—ସ୍ତବ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟିରୁ ବହିବା ନାଳ—Saliva
running down from the mouth of a
sleeping person

ଗରଳାରି—ସ. ବି.—ମରକତ ମଣି, ମାଳମଣି—

Garalāri Emerald.

ଗରଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଗରଲେ (ଦେଖ)

Garali Garel (See)

ଗରଲି—ସ. ବି. ପୁ. (ଗରଲ+ଲ, ୧ମ ୧ବ)—ବିଷଧର—

Garali Poisonous; venomous

(ଗରଲିନା—ଶ୍ରୀ) ୨ । (+ଶ୍ରୀ. ଇ)—ଗଡ଼ିଶାମାଛ—

A kind of fish.

ଗରଲି—ସ. ବି.—(ଧ୍ବନିନୁକରଣ)—ଗଳା ଉତ୍ତରର ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ—

Garali Hoarse gurgling sound inside the
throat (Apte).

ଗରଣ୍ଡି—ସ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ଗଡ଼ିଶା ମାଛ ?—

Garasri A kind of fish (Apte).

ଗରସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. (ସ. ଗ୍ରାସ)—ଅନ୍ନାଦିର ଗୁଣ୍ଡା—

Garasa Mouthful (of food).

ମଦା ବରଷା, ସୁଖୀ ତଷା, ସେହି ବରଷେ ଘଟ ଗରସା । ପ୍ରବଚନ

ଗରହିତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଶ୍ରୀ.—(ସ. ଗର୍ହିତ; ଭୁଲ ଆ. ଗୈର+)

Garahita ସ. ହିତ)—୧ । ଗର୍ହିତ—1. Not beneficial.

୨ । ଅନିଷ୍ଟକର—2 Injurious.

ମିଥ୍ୟା ଯେ ଗରହିତ କର୍ମ ସେବେ ପଡ଼େ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. ବି.—ଅହିତ; ଅମଙ୍ଗଳ; ଅପକାର—Evil; injury.

ଗରହସିଆର—ବୈଦେ. ବିଶ.—(ଆ. ଗୈର+ହୋସିୟାର)—ଅସତର୍କ;

Garahusiār ଅସାବଧାନ—Careless.

ଗବହ୍ନିଆର

ବେହୋସିଆର

ଗରହସିଆର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଅସାବଧାନତା; ଅସତର୍କତା—

Garahusiāri Carelessness.

ଗବହ୍ନିଆରୀ

ବେହୋସିଆରୀ

ଗର—ସ. ବି.—ଦେବଦାଳୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A creeper

Garā ଦେ. ବି (ସ. ଗର୍ଗର)—ପିତଳ ମାଠିଆ—

ସଢ଼ା A brass water-pitcher

ଗମରା ଗ୍ରା. ବି—ଗୁଡ଼ା; ଗୁଡ଼ାଏ—Many (a suffix
denoting plural number.)

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଗଡ଼ି; ଖଣ୍ଡ—

1. Piece; bit.

୨ । କୁକୁଡ଼ା ଡମ୍—2 Hen's egg.

୩ । ମହୁଲ'ମଞ୍ଜି—

3 The seed inside the Mahua fruit.

୪ । ଅଣ୍ଡକୋଷ; ମୂଷ—4. Testicle

ଗରୁକ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଗ୍ରାହକ)—୧ । ଦୋକାନରୁ ନିୟମିତରୂପେ

Garuka ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କଣିବା ଲୋକ—1. A regular
customer of a shop

୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କଣିବା ଲୋକ—2. Purchaser of
commodities.

ଗରୁଖ—ଗ୍ରା. ବି—ଗରୁକ (ଦେଖ)—

Garukha Garuka (See)

ଦଣ୍ଡି ଯେଣେ ଗରୁଖକୁ ପାକର—ମାଳମଣି. ଡଗ୍ଗାଭରଣୀ ।

ଗରୁଗରୁ କରବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରବା; ଗଡ଼ିଗଡ଼ି

Garugaru kariba କରବା—To reduce to pieces

ଗରୁ ତେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମହୁଲ ତେଲ—

Garū tela The oil from Mahua seeds.

ଗରୁଧିକା—ସ. ବି. (ଗର+ଧିକ+ଆ)—

Garadhika ୧ । ଲୁଗା ପୋକ—

1. Insect producing lac.

୨ । ଅଳତା; ଲୁଗାରସ—

2. Red dye obtained from lac.

ଗରୁବଡ଼ୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ବବଡ଼ୁ)—

Garubardu ୧ । ଭୂବନେଶ୍ୱରରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଘନ କରାଇବା
ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକବିଶେଷ—

1. A Brāhmaṇa Sebaka who bathes
the idol.

୨ । ସଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା ସମୟରେ ଜଳ, ଫୁଲ ଓ
ଚନ୍ଦନାଦି ଯୋଗାଇବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ—

2. A Brāhmaṇa servant who supplies
sandal-paste, flower and water at the
time of worship.

ଗରୁଲିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ବାରିସୁଣୀ—

Garuliā 1. Lazy; procrastinatory.

୨ । ମଗର—2. Insubordinate.

ଗରୁସ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଗ୍ରାସ (ଦେଖ)

Garusa Grasa (See)

ଗରାସ ବୁରୁଣେଶ୍ୱର ପଡ଼ିଲେ ସେ ଗୋମାସୁ ଗରାସ ।

ରାଧାକାଥ. ବୌଦ୍ଧବିତ୍ତାଳ ।

ଗରୁସିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗ୍ରାସ)—୧ । ବ୍ୟାପିବା—

Garāsibā 1. To pervade; to spread.

ସୁଲବ ବେପାରୀ ଗରୁ ଗରୁରେ ଗରସି । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିସ୍ତୁତୀପ୍ରବନ୍ଧ ।

୨ । ଘୋଡ଼ିବା—2. To overspread.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଞ, ଷ	ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

୩ । ଗ୍ରାସ କରିବା—3 To devour.

(୨ ଓ ୩) ବ୍ୟାପି ଶୋଭା ଦେଖି ରସକର ଦେଖି
ଗରୁଡ଼େ ଘନାଘନ ହୁଏ । ଭକ୍ତ, ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାମ ।

୪ । ଗ୍ରାସିବା (ଦେଖ)

4. Grāsibā (See)

ଗରୁଡ଼କ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗ୍ରାହକ)—ଗରୁକ (ଦେଖ)—

Garāhaka Garāka (See)

ଗରୁଡ଼—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗ୍ରହ ଧାତୁକ ଗ୍ରାହ; ଭୁଲ. ହି-

Garāhi ଗରୁଡ଼)—ଗୋରୁଗାଈ ବନ୍ଧାଯିବା ପଥା—

A string to tie cattle.

ଗରି—ଦେ. ବି—୧ । ଛପରଘରର ଶୂଳର ଲମ୍ବପଟ୍ଟ, ଗଡ଼—

Gari 1 A belt of thatching.

୨ । ସ୍ରୋତସ୍ଥାନ ନଦୀରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଜଳ
ଗଡ଼ିବାର ସ୍ଥାନ—2. The shallow part of a
river from which the current flows down
to a deeper part

୩ । ଖଣ୍ଡ—3. Piece.

ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନସି—Angling rod.

ଗରିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (କାଲେଣ୍ଡର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗର୍ଗସ)—

Garīā ଗରୀ—A brass water-pitcher.

ଗରିଆ ପୋତ ବଡ଼ବରିଆ ପିତ୍ତ—କାଲେଣ୍ଡର, ପ୍ରବଚନ ।

ଗରିଆ ଉପରେ ଗୋଡ଼ା ରଖା,

ପଶୁର ପଶୁର ହଳଦି ମଞ୍ଜା । ସମ୍ବଲପୁର, ଭଗ ।

ରୁଷି ବୋଇଲେ ଅଗୋ ମାନ ପାଇଁ ପାଣି

ଗରିଆ ଗୁରୁ ଅଣ ହେ ବାବା ଚରୁଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପ୍ରଭା. ଅନୁଶାସନ ।

ଗରିଆନ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗରୀୟା, ପୁଲିଙ୍ଗ ୧ମା. ୧ବ.

Garīāna ଗରୀୟାନ୍)—ଗରିଷ୍ଠ (ଦେଖ)

Garishtha (See)

ଗରିଆନ ଶଶିଠାର ଶୀତଳ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତଗ୍ରାମଣୀ ।

ଗରିଆବଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ଗରୁବଡ଼ (ଦେଖ)

Garībārdu Garībārdu (See)

ଗରିଆବୁଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ଗରୁବୁଡ଼ (ଦେଖ)

Garībārdu Garībārdu (See)

ଗରିକଣ୍ଡା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନସିକଣ୍ଡା—

Garikantā Angling hook.

ଗରିତ—ସ. ବି. (ଗର + ଇତ)—

Garita ୧ । ଯାହାକୁ ବିଷ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—1. Poisoned.

୨ । ବିଷମିଶ୍ରିତ—2. Mixed with poison.

ଗରିବ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗରୀବ; ଭୁଲନାକର—ସ. ଗର୍ବସ୍ଥାନ)—

Gariba ୧ । ଦରିଦ୍ର—1. Poor.

ଗରିବ ୨ । ବେଶ୍ୱର; ନିଃସହାୟ—2 Helpless.

ଗରିବ ୩ । ନିରହଙ୍କାର—3. Free from pride.

ଗରିବ ଗୁରୁବା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଧନ୍ୟନୁକରଣ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—

Gariba gurubā ୧ । ସାଧାରଣ ଦରିଦ୍ର ଲୋକମାନେ—

ଗରିବଶୂର୍ବା

1. The poor

ଗରିବଗୁରୁବା

୨ । ଦରିଦ୍ର ଏବଂ ତତ୍ସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକମାନେ—

2. The poor and the like.

ଗରି ବତା—ଦେ. ବି—ଗୁଲର ଗରିକୁ ଗୁଲ ସଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧି ଅଟକାଇ

Garī batā ରଖିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ — The split bamboo

which is tied to a belt of thatching to
keep it attached to the frame.

ଗରିବପରଘାର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗରିବପରଘର)—ଦୁଃଖିଜନପାଳକ;

Garibaparawār ଦୟାଳୁଜନରକ୍ଷକ; ପାନଶରଣ—

ଗରୀବପରଘାର

Protector of the poor.

ଗରିବପରଘର

ଗରିବ ବିଚାର—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (କରୁଣାର୍ଥକ) (ଅ. ଗରିବ + ବେଶ୍ୱର)—

Gariba bichārā ଅତି ପାନ ଗରିବଲୋକ—Poor fellow.

ଗରିବବେଟାବା

ଗରିବବେଟାବା

ଗରିବ ମିଜାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗରିବ + ମିଜାଜ)—ନିରହଙ୍କାର—

Gariba mijāj ସ୍ୱଭାବ—Sweet nature; unassuming

ଗରୀବମେଜାଜ

nature.

ଗରିବମିଜାଜ

ଗରିବାନା—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା. ଗରୀବାନା)—ହରିଦ୍ରୁଜନୋଚିତ—Becoming

Garibānā a poor man; humble, poorly

ଗରୀବାନା

ଗରୀବାନା

ଗରିବାନ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା. ଗରୀବାନା)—

Garibāni

ଗରିବାନା (ଦେଖ)

Garibānā (See)

ଗରିବାନ ଗୁଲ—ଦେ. ବି. (ପା. ଗରୀବାନା + ସ. ଚଳନ)—

Garibāni ghāl ୧ । ଦରିଦ୍ରଜନୋଚିତ ଶବ୍ଦ—

ଗରୀବାନାଚାଳ

1. Humble or poorly style.

ଗରୀବାନାଚାଳ

୨ । ନିରହଙ୍କାର ଗୁଲଚଳନ ବା ଚଳ—

2. Unassuming manner or conduct.

ଗରିବିଆନା—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା. ଗରୀବାନା)—

Garibīānā

ଗରିବାନା (ଦେଖ)

Garibānā (See)

ଗରିବିଆନ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ପା. ଗରିବାନା)—

Garibīāni

ଗରିବାନା (ଦେଖ)

Garibānā (See)

ଗରିବ—ଦେ. ବିଶ—ଗରିବାନା (ଦେଖ)

Garibī

Garibānā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପୂଜିତ ୧ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଛାନ୍ଦର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ଵରାକ୍ଷର ଯଦି ଗୋଟିଲେ, ତେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ବେଳେ ପାଇଁ ପଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାରୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଦ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍ଲ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲ୍ଲବଦ୍ଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍ଲବଦ୍ଧ’ ଦେଖିବେ ।

ଗରିଭଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—

Garibhāṅgā ଅଗ୍ନିଶିଳ୍ପ ମର୍ଦ୍ଦିକାର ଏକପ୍ରକାର ବାତରୋଗ—

A kind of disease of male buffaloes

[ଦ୍ରୁ—ଏ ରୋଗ ହେତୁ ମର୍ଦ୍ଦିକି ଯୌବନରେ ମଧ୍ୟ ହଜୁ ହୋଇଯାଏ । ତାକୁ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋମାଂସ ଓ ଚର୍ବି ଖୁଆନ୍ତି ।]

ଗରିମା—ସ. ବି. (ଗୁରୁ + ଗୁଣାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ, ଭୁଲ—

Garimā ଦୁର୍ଗମା; ଲଘିମା; ବହୁମା)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଗୌରବ—

(ଲଘିମା—ବିପରୀତ) 1 Greatness; dignity.

୨ । ମାତାମୁଖ୍ୟ; ଔର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—2. Excellence.

୩ । ଗୁରୁତ୍ୱ—3. Gravity; importance.

୪ । ଭାର—4. Weight; heaviness.

୫ । ମହତ୍ତ୍ୱ—5. Glory; worth.

୬ । ଅହଙ୍କାର, ଦର୍ପ—6. Pride; vanity.

୭ । ଅସ୍ୱଶ୍ଳାଘା; ବଡ଼େଇ—

7. Arrogance; conceit; self-adulation

୮ । ଅଶ୍ରମାଦି ଅଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ଯାହା ବଳରେ ସାଧକ ଅତି ବଡ଼ ବା ଅତି ଭାରି ହୋଇ ପାରନ୍ତି)—

8. One of the eight extraordinary faculties of Divinity.

ଗରିମ ବେମାରି—ପ୍ରା. ବି—ପିରକ; ଉପଦଂଶରୋଗ—

Garimi bemāri Syphilis; venereal disease.

ଗବମିରୋଗ

गरमी; आतशक

ଗରିଲଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନସିଖଡ଼ା—

Garilāṭhi The angling rod.

ଗରିଷ୍ଠ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. ଗରିଷ୍ଠ)—ଗରିଷ୍ଠ (ଦେଶ)

Garishṭha Garishṭha (See)

ଗରିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଶ. (ଗୁରୁ + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—

Garishṭha (Superlative of Guru)

(ଗରିଷ୍ଠା—ଶ୍ରୀ) ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦାପାତ୍ର—

1. Very respectable.

୨ । ଗୁରୁତମ—2. Most important; greatest.

୩ । ବିଶେଷ ଭାର—3. Heaviest; weightiest

୪ । ବୃହତ୍ତମ; ଅତିମହତ୍—4. Greatest.

୫ । ଅତିଶୟ ଗୌରବାନ୍ୱିତ—5. Noblest.

୬ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—6. Most excellent.

୭ । ଅତି ପୂଜ୍ୟ—7. Most honourable.

୮ । ସାର୍ଥକ—8. Significant; successful.

୯ । ଅର୍ଥବାନ୍—9. Having a meaning.

ଦେ. ବିଶ—ସହଜରେ ଖଣ୍ଡିତ ହେବା (ପଦାର୍ଥ); ଗୁରୁପାକ (ଦ୍ରବ୍ୟ)—

Not digested easily; indigestible.

ଯେବେ ବେଳେ ଗରିଷ୍ଠ ଅହାର ଖାଇବ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ଧ ।

ଗରିଷ୍ଠ ସାଧାରଣ ଗୁଣମାୟକ—ସ. ବି. (ଗଣିତ)—ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ

Garishṭha śādhārāṇa guṇanīyaka ଗୁଣିତ ସାଧାରଣ

(ଲଘିଷ୍ଠ ସାଧାରଣ ଗୁଣିତକ ଲ ସା: ଗୁ—ବିପରୀତ) ଗୁଣମାୟକମାନଙ୍କ

ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାଟି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼—

(mathematics) Highest Common Factor,

Greatest Common Measure;

H. C. F.; G. C. M.

[ଦ୍ରୁ—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଗ: ସା: ଗୁ ।]

ଗରିହଣ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—(ଭୁଲ. ସଂ ଗ୍ରହଣା=ନିନ୍ଦା) ହେଲା;

Garihaṇa ଅବହେଳା—Neglect.

ଗରିୟାସୀ—ସଂ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଗରିୟାସ୍ + ଇ)—ଗରିୟାସୀ ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Gariyāsī Feminine of Gariyān

ଗରିୟାନ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗୁରୁ + ଭୂଲ ମଧ୍ୟରେ ଏକର ଆଦିଶବ୍ଦ)

Gariyān ଅର୍ଥରେ. ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ୧ମା. ୧ବ.)—

(ଗରିୟାସୀ—ଶ୍ରୀ) (comparative of Guru)

୧ । ଗୁରୁତର; ବେଶି ଭାର—1. Heavier.

୨ । ବୃହତ୍ତର—2. Greater; larger.

ଗରୁ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଗୁରୁ)—

Garu ୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excessive.

ଗହଧା ୨ । ମହତ୍—2. Great.

ବସ୍ତୁ ମନସିକ, ବଳୟ କିଛି ଗୁରୁତର ଭେଦ । ପ୍ରାଚୀନ—ରସବାଦ୍ୟ ।

୩ । ବଡ଼—3. Large.

୪ । ଭାର—4. Heavy.

ବଳବୃଦ୍ଧା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀବେ

ବଡ଼ ଗୁରୁତ୍ୱ ହୋଇଥିଲା ପୂର୍ବେ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

୫ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାର—5. Very heavy.

ଗରୁ ପରୋଧର ନିକଟ

ବଧୂରେ ଗମନ କଲମ୍ବ । ରୂପକ, ପ୍ରେମଅଂଶୁର ।

୬ । ଗର୍ଭଭାର ଯୋଗୁଁ କ୍ଳାନ୍ତ (ଶରୀର)—

6. Tired on account of pregnancy.

୭ । କଷ୍ଟକର—7. Grievous; troublesome.

ମୋହର ମନେ ଶେଷ କରୁ

ଏ ବଥା ମୋତେ ବଡ଼ ଗରୁ । କବିରାଧ. ଭଗବତ

ଦେ. ବିଶର ବିଶ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much.

ଶୋକଭରେ ହୋସ୍ତେ ଗୁରୁ ହୁଣି । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ—ଶଶିଶେଖା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବି. ଗରୁ)—

ଗୋରୁ—Cattle.

ଗରୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଗୁରୁ)—

Garu ୧ । ଭାର—1. Heavy.

ଗହଧା

ବିଶାସ ଭାଗ ଉଠିବ, ଗୁରୁତ୍ୱ ଚଳୁ ଶୁଣ ।

ଭବ ମାତ୍ର ମାତ୍ର ଭବ କଣ ବଧୂରେ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

୧	ର	ଉ	ରୁ	ଃ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଜ
୨	ର	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଥ	ଜ	ନୁ

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାର—2 Very heavy.

ମେରୁ ଗରୁଆ ହେଲେ ଗରୁ ପୁଲ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଗରୁ (ଦେଖ)

3. Garu (See)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଶ—(ନଡ଼ିଆ) ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆରୁ ପରେ ପାଣି ମରି ଗଲେ ତାହା ଖୁରୁଡ଼ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଅଗରୁ ବାଛୁ ଦିଆଯାଏ—
(cocoanut) Which is found beforehand not to be fit to turn into Khururda afterwards.

[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତୋଳା ହେଲା ପରେ ସେଥିରୁ ଗରୁ ନଡ଼ିଆଯାକ ବାଛୁ ଦିଆଯାଏ, ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆ ସାଧାରଣ ନଡ଼ିଆ ଅପେକ୍ଷା ହାତକୁ ଗରୁ ବା ଭାରି ଜଣାଯାଏ ସେ ନଡ଼ିଆକୁ ବେଶି ଦିନ ରଖିଲେ ତାହାର ଭିତରର ଶସରୁ ପାଣି ମରି ନ ଯାଇ ତାହା ସଢ଼ି ଯିବ ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁରୁଡ଼ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼େ । ଏପରି ଗରୁ ନଡ଼ିଆକୁ ଖୁରୁଡ଼ ପାଇଁ ସାଇତା ନ ଯାଇ ତାହା ନଗଦ ବିକି କର ଦିଆଯାଏ ।]

ଗରୁଗର — ଦେ. ବିଶ ଶ୍ଳୀ (ସ. ଗର୍)—

Garugara

ଗରୁଘର (ଦେଖ)

Garughara (See)

ଗରୁଗାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁ ଗାଈ—

Garugāe

Cattle.

ଗରୁଗାଏଡ଼ୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଧୂଳି ସମ୍ପୂ—

Garugāedhukā

Dusk.

ଗରୁଘର — ଦେ. ବିଶ ଶ୍ଳୀ (ସ. ଗର୍)—ଗର୍ଭିଣୀ; ଗର୍ଭବତୀ—

Garughara

Pregnant.

ଗର୍ଭ ଦେ. ବି—ଗର୍ଭବତୀ—Pregnancy

आगामारि; हामीला; भारी,

पेटसे; दुजीया; दोजीया

ଗରୁଚରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗୋ + ଚର)—

Garucharuhā

ଗୋରୁକ—A cowherd.

ଗରୁଟାଣ—ଦେ. ବିଶ—ବିଚକ୍ଷଣ; ଦକ୍ଷ—

Garutāṇa

Expert

ଅକ୍ଷ ଶ୍ରୀତାରେ ଗରୁଟାଣ, ନରକୁ ଶିଖାଇ ସଜନ

ଅଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାକୁ ନିଜୁ ଦେଇ, ବଳେ ପଶିଲା ତପ ଧାଇଁ—

କବିକା. ଅ. ଭଗବତ ।

ଗରୁଡ଼—ସ. ବି. (ଗର = ଦିଶ + ଉଡ଼ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱି.

Garurda ଅ; ଅଥବା ଗରୁଡ଼ = ପକ୍ଷ + ଶ୍ରୀ ଧାତୁ = ଉଡ଼ିବା +

କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ; ବା ଗରୁ + ଶ୍ରୀ ଧାତୁ + ଅ)—

୧ । ବିନତାନନ୍ଦନ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବାହନ; ପକ୍ଷିରାଜ—

1. The mythological king of birds.

[ଦ୍ର—ଗରୁଡ଼ ବିନତାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ କଣ୍ୟାପଙ୍କ ଭରସରେ ମାଆ ପେଟରୁ ତମ୍ବା ହୋଇ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ବିନତା ଦୁଇଟି ତମ୍ବା ପ୍ରସବ କରିଥିଲେ । ଗୋଟିକରୁ ଗରୁଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟଟିରୁ ଅରୁଣ ଜାତ ହେଲେ । ଏ ଅରୁଣଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ । ଏକଦା ଏହାଙ୍କ ମାତା ବିନତା ଓ ସର୍ପମାତା କଦୁ ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟକା ଘୋଡ଼ାର ବର୍ଣ୍ଣ ଗଣୟରେ ଜିଦି ମରାମର ହୋଇଥିଲେ ଓ ବିନତାଙ୍କ ଅନୁମାନ ମିଥ୍ୟା ହେବାରୁ ବିନତା କଦୁଙ୍କର ଦାସୀ ହୋଇ ରହିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଅମୃତ ଆଣି କଦୁଙ୍କୁ ଦେଲେ ବିନତା ଦାସୀରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବେ, କଦୁ ଏହିପରି ଆଦେଶ କରିବାରୁ ଗରୁଡ଼ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଯାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଅମୃତ ଆଣି କଦୁଙ୍କୁ ଦେଲେ ଓ ମାତାଙ୍କୁ ଦାସୀରୁ ମୁକ୍ତ କଲେ । କିନ୍ତୁ କଦୁଙ୍କ ସନ୍ତାନ ସର୍ପମାନେ ସେ ଅମୃତ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ତାହା ହର ନେଲେ ଓ କ୍ଳେଶରେ ଲାଗିଥିବା ଅମୃତ କର୍ଣ୍ଣିକାକୁ ଗୁଡ଼ି ସର୍ପମାନଙ୍କର ଜଳ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇଗଲା । ସର୍ପମାନେ ତଦବଧ୍ୱ ହିଁଜିହ୍ୱା ହେଲେ । ଗରୁଡ଼ ପରମ ବୈଷ୍ଣବ, ଏହାଙ୍କର ପକ୍ଷ ବଡ଼ ଓ ନାକ ବଡ଼ । ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବାହନ । ଏ ସର୍ପମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ଓ ବିନାଶକ, ପ୍ରବଳପରାକ୍ରମୀ ଶର ଓ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ରାଜା । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ରଥର ପତାକାରେ ଗରୁଡ଼ର ଚିତ୍ର ଥାଏ ।]

୨ । ବ୍ୟୁତ ବା ସୈନ୍ୟ ରତନାବିଶେଷ—

2. Name of a kind of battle-array.

୩ । ମଝେ ମୋଟା ଓ ଦୂର ମୁଣ୍ଡ ଗୋଡ଼ିଆ ଘର—

3 A building broad at the middle and pointed at the ends.

ଦେ. ବି.—ଉଗଲ ପକ୍ଷୀ—The Eagle.

ଗରୁଡ଼ ଅସନ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗରୁଡ଼ାସନ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—

Garurda-āsana

1. Bishnu.

ଗରୁଡ଼ ଅସନ ମୁଣ୍ଡର

ଗୋପରେ ଘଣ୍ଟିଲେ ବାଜୁଥ । କମଳଲୋଚନ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।

୨ । ଯୋଗାସନବିଶେଷ—

2. A sitting posture in joga exercise.

ଗରୁଡ଼ ଅସନ କହିବା ଶୁଣ

ସେମନ୍ତେ କରବ ଯୋଗସାଧନ । ପ୍ରାଚୀ ପରଚେ ଗୀତା ।

ଗରୁଡ଼ ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗରୁଡ଼ସ୍ତମ୍ଭ)—ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ

Garurda khamba ହାତ ଯୋଡ଼ି ଅଣ୍ଟୋଇ ଥିବା ଗରୁଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତି

ଯେଉଁ ଖମ୍ବ ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ—

A pillar put in front of the temple of Bishnu on the top of which is placed an image of Garurda.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ନୂଆ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ପୋଖରୀ ଉତ୍ତରର ଘାସଦଣ୍ଡି—The central post in the midst of a newly dug tank.

ଏହାର ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବା ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୋବିନ୍ଦାକ୍ଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ପର୍କରେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ବା ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗରୁଡ଼ା ଗୋବିନ୍ଦ—ଦେ. ବି—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ଏଥିର ଛେଲ
Garurda gobinda ଭିକ୍ଷୁରେ ଲାଗେ)—1. A kind of
tree (bark used in medicine)

୨ । ଗରୁଡ଼ା ଉପରେ ଆସିନ ବୃକ୍ଷର ବିଗ୍ରହବିଶେଷ—

2. An idol representing Bishnu riding
on the back of Garurda.

ଗରୁଡ଼ାଧିବା—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗରୁଡ଼ା + ଧିବା)—ବିଷ୍ଣୁ—

Garurdadhwaia Bishnu.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ରଥର ପତାକାରେ ଗରୁଡ଼ାର ରୂପ ଖୋଦ୍ଧାଯାଏ]

ଗରୁଡ଼ାପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଗରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Garurdapakshi 1. Garurda (See)

୨ । ଅକାଶ ଗରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

2. Ākāśa garurda (See)

ଗରୁଡ଼ା ପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମଲ୍ଲିକା—

Garurda pakhi A kind of orchid; Drynaria
Ruerifolia (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର ଶାଖା ଉପରେ ମାଡ଼େ ।]

ଗରୁଡ଼ା ପୁରାଣ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; ଗରୁଡ଼ା + ପୁରାଣ)—

Garurda purāṇa ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣଗୁଡ଼ିକ ଗରୁଡ଼ାର ଜନ୍ମ ଓ
କର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣନାସ୍ୱରୂପ ପୁରାଣ—

One of the eighteen Purāṇas dealing with
the birth and life of Garurda.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯମପୁର ଓ ଅନେକ ନରକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ।]

ଗରୁଡ଼ାବାହନ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗରୁଡ଼ା + ବାହନ)—

Garurdabāhna ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—

1. An epithet of Bishnu.

୨ । (ରୂପକ)—ବାହନ ରୂପେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଗରୁଡ଼ା—

2. Garurda used as a vehicle by
Bishnu.

ଗରୁଡ଼ାବ୍ୟୁହ—ସ. ବି—ଯୁଦ୍ଧରେ ସୈନ୍ୟରଚନାବିଶେଷ—

Garurdabyūha A kind of battle-array.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଗୋକଥ, ମଧ୍ୟଭାଗ ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶେଷ-
ଭାଗ ପତଳା ହୋଇଥାଏ । ହି. ଶବ୍ଦମାଗର]

ଗରୁଡ଼ାସ୍ତମ୍ଭ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; ଗରୁଡ଼ା + ସ୍ତମ୍ଭ)—

Garurdastambha ଗରୁଡ଼ା ଶମ୍ଭ (ଦେଖ)

Garurda khamba (See)

ଗରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ଠାକୁରାଣୀବିଶେଷ—

Garurda Name of a popular Goddess

ଗରୁଡ଼ାଗ୍ରଜା—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁ; ଗରୁଡ଼ା + ଅଗ୍ର)—

Garudāgraja କଣ୍ୟପତ୍ନୀ ବିନତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଦୁଇ ଅଣ୍ଡ

ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡରୁ ଅକାଳଜାତ ସନ୍ତାନ; ଅରୁଣ,
ସୂର୍ଯ୍ୟସାରଥି—The Dawn personified, the
sun's charioteer, the elder son of Binatā;
wife of Kaśyapa.

[ଦ୍ର—ଅରୁଣ ଓ ଗରୁଡ଼ାଙ୍କ ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ ଗରୁଡ଼ାପୁରାଣରେ
ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଅରୁଣ ଗରୁଡ଼ାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ କନ୍ୟା ଅକାଳରେ
ପୁରୁଷରୂପେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]

ଗରୁଡ଼ାଙ୍କ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗରୁଡ଼ା ଅଟେ ଅଙ୍କ—ଚନ୍ଦ୍ର
Garurdāṅka ଯାହାଙ୍କର)—

ବିଷ୍ଣୁ—An epithet of Bishnu.

ଗରୁଡ଼ାଙ୍କିତ—ସ. ବି. (ଶୃଙ୍ଗ ଚତୁ; ଗରୁଡ଼ା + ଅଙ୍କିତ)—

Garurdāṅkita ଗରୁଡ଼ାଚିହ୍ନ ଯହିଁରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ଥାଏ
(ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ରଥର ପତାକା)—(the flag of Bishnu's
car) Bearing the figure of Garurda.

ସ. ବି—ଗରୁଡ଼ାଶ୍ମା (ଦେଖ)

Garurdāśmā (See)

ଗରୁଡ଼ାଶ୍ମା—ସ. ବି. (ଗରୁଡ଼ା + ଅଶ୍ମା; ୧ମା. ୧ବ)—

Garurdāśmā ମାଳମଣି—Emerald.

ଗରୁଡ଼ାସନ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗରୁଡ଼ା + ଅସନ)—

Garurdāsana ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—

1. Bishnu (who sits on Garurda).

୨ । (ରୂପକ) ରୁଦ୍ର ଯାମଳୋକ୍ତ ଯୋଗାସନବିଶେଷ—

2. A pose or seat in Jōga described in
Rudra Jāmala, a work on Jōga.

ଗରୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—

Garurdiā A class of Śūdras in Ganjam

ଗରୁଡ଼େଇ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଗରୁଡ଼ାର (ଦେଖ)

Garurdei Garurdaī (See)

ଗରୁଡ଼ୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି—ମାଳମଣି—Emerald.

Garurdottirṇṇa

ଗରୁଡ଼ୋଦ୍ଗ୍ରାସ—ସ. ବି—ମାଳମଣି—Emerald.

Garurdodgāra

ଗରୁଣ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ—

Garuna An aquatic bird.

ଗରୁତ—ସ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଭୂତ)—

Garut ୧ । ଭେଣ୍ଡା; ପକ୍ଷ—1. Wing; feather

୨ । ଜାହାଜ ବା ନୌକାର ପାଲ—

2 Sail of a ship or boat

ଗରୁତମାତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗରୁତ + ମାତ + ଶ୍ରୀ. ଭ)—

Garutmatī ୧ । ପକ୍ଷବିଶ୍ଳା; ପାଲଥିବା (ନୌକା)—

1. (boat) With sails unfurled.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ, ୡ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ, ଞ	ଟ୍ଠ	ଡ୍ଢ	ତ୍ଥ	ଧ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ	ଝ	ଟ୍ଠ	ଡ୍ଢ	ତ୍ଥ	ଧ	ନ

୧ । ଗରୁଡ଼ାନ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

2. Feminine of Garutmān.

ଗରୁଡ଼ାନ୍—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗରୁଡ଼ + ମତ୍ତ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଗରୁଡ଼—
Garutmān

1. Garurda, king of birds.

(ଗରୁମୁଖ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ପକ୍ଷୀ—2 Bird.

୩ । ଅଗ୍ନି—3 Fire.

ସ. ବିଶ—ପକ୍ଷୀବିଶ୍ଣୁ—Winged; feathered.

ଗରୁଡ଼ଯୋଧୀ—ସ. ବି. (ଗରୁଡ଼ + ଯୁଧ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ;
Garutjodhi ପକ୍ଷଦ୍ଵାରା ଯୁଦ୍ଧ କରେ ଯେ)—ହିକପକ୍ଷୀ—

A quail (Apte)

ଗରୁଲ—ସ. ବି. (ଗର + ଉଡ଼ ଧାତୁ + ଅ)—ଗରୁଡ଼ (ଦେଖ)

Garula

Garurda (See)

ଗରୁଣୀଳ—ଦେ. ବିଶ—ନିପୁଣ—

Garusila

Expert; adept.

ଗରୁହଂସ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.

Garuhamsa

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ କାହାରକୁ ଖାଦ୍ୟ କରେ ନାହିଁ—

2. One who does not pay any regard to others.

ଗରୁହଂସୀ—ଦେ. ବିଶ—ଗରୁହଂସ (ଦେଖ)

Garuhamsi

Garuhamsa (See)

ଗରେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—

Garel

1. Tempest.

୨ । ଦୂର୍ବୀକାୟ—2. Whirl wind

ଗରେଲଧୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗରେଲ୍ (ଦେଖ)

Gareldhuka

Garel (See)

ଗରେଷ୍ଠ—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଗରିଷ୍ଠ (ଦେଖ)

Gareshta

Garishtha (See)

ଗ୍ରା. ବି—କୋର; ବଳ—Strength.

ଗୁରୁଅଙ୍ଗ ଗରେଷ୍ଠରେ ବାଳ ଅଛୁ ପଦ । ପ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନିରୁପଣ ଗୀତା ।

ଗର୍ଗ—ସ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ଭୋଜନ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଗର୍)—

Garga ୧ । ଯାଦବମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନପୁରସ୍କୃତ ମୁନିବିଶେଷ—

1. A sage, the family-priest of the Jadu-line of kings of ancient India.

[୨—ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଜନିତ ମାନସପୁତ୍ର; ରୁଦ୍ରେନ୍ଦ୍ରର ୭ଷ୍ଠ ମଣ୍ଡଳର ୪୭ ସୁକ୍ତ ଗର୍ଗଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରଚିତ । ଅଥବାବେଦର ପରମିଷ୍ଠରେ ଗର୍ଗମାନଙ୍କ ଏକ ରୂପଙ୍କ ନାମ ଅଛି ।]

୨ । ଗର୍ 2. Bull.

୩ । ଜମ୍ବୁ; କେଶୁ—3. Earth-worm.

୪ । ବାଦ୍ୟର ତାଳବିଶେଷ—

4. Name of a pause or time in music.

୫ । ମାଠିଆରେ ପାଣି ପଶିବାର ଧ୍ଵନି; ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ—

5. Jingling sound of water entering into a narrow mouthed pitcher.

ଗର୍ଗାବତୁ—ସ. ବି. (ଗର୍ଗ + ବତୁ)—ଗର୍ଗାବତୁ; ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା-

Gargabatu ସମୟରେ ଜଳଚନ୍ଦନାଦି ଯୋଗାଇବା ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ସେବକ—A Brāhmaṇa Sebaka whose
duty is to supply water, sandal-paste etc
to the worshipper at the time of offering
being given before a Deity.

ଗର୍ଗର—ସ. ବି. (ଗର୍ଗ, ଅନୁକରଣ ଧ୍ଵନି + ର ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା +

Gargara

କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅ)—ଏଥିରେ ପାଣି ପଶିଲା ବେଳେ ଘଡ଼ ଘଡ଼
ଶବ୍ଦ ହେବାରୁ)—୧ । ମାଠିଆ; ଘଟ; ଗର, କଳସ-
ଗର—1. A narrow-mouthed water-

pitcher or jar.

୨ । ଜଳବର୍ତ୍ତ୍ତ୍ତ—2. Eddy; whirlpool.

୩ । ଦଧିମନ୍ତନ ପାତ୍ର—3. Churning pot; churn.

୪ । ଏକପ୍ରକାର ଡୋଲ—4. A kind of drum.

୫ । ଗାଗରମାଛ; ଏକଜାତୀୟ ମାଛ—

5. A kind of fish.

ଗର୍ଗରୀ—ସ. ବି. (ଗର୍ଗ, ଅନୁକରଣ ଧ୍ଵନି + ର ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + ଅ

Gargari + ଶ୍ରୀ. ର)—୧ । ଗର୍ଗର (ଦେଖ)

1. Gargara (See)

୨ । ଦଧିମନ୍ତନ ଦଣ୍ଡ (ଛୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. Churning rod.

ଗର୍ଗଟ—ସ. ବି. (ଗାଗରମାଛ)—A kind of fish.

Gargata

ଗର୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗର୍ଜନ କରିବା—

Garja (root)

1. To roar; to growl.

୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା—

2. To thunder; to rumble.

ଗର୍ଜ—ସ. ବି. (ଗର୍ଜ ଧାତୁ = ଗର୍ଜନ କରିବା + ଶ୍ରବ. ଅ)—୧ । ମେଘ

Garja ଓ ଦ୍ଵାରା ଗର୍ଜାର ଧ୍ଵନି—1. Rumbling sound of
clouds or of an elephant.

୨ । ଗର୍ଜନ—2. Thundering sound; roaring;
roar, growl.

ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗରଜ)—୧ । ଗରଜ; ଆବଶ୍ୟକ—

1. Necessity; need.

୨ । ଅଭାବ—2. Want.

ଗର୍ଜକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗର୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅକ)—ଗର୍ଜନକାରୀ—

Garjaka

Roaring; thundering

(ଗର୍ଜିକା—ଶ୍ରୀ)

ଗର୍ଜନ୍—ଦେ. ବି. —ଚଟୁଗ୍ରାମସ୍ତ ଉକ୍ତ ଓ ସବଦା ଫଳ, ଫୁଲ ଧରିବା ଚଟୁ-

Garjan ବିଶେଷ—A tree found in Chittagong-tract;

ଡିପ୍ଟେରୋକାର୍ପସ୍ Dipterocarpus Turbinatus; Diptero-

ଗର୍ଜନ carpus Tuberculatus; Dipterocarpus Altus

(Kirtikar).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ୧୦୦ ଦ୍ଵାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଏ ଗଛର କାଠ ଖାବୁଡ଼ାଦୁଆ, ଶକ୍ତି; ପଲଖା ଧଳା, ମଞ୍ଜ ନାଲି ଓ ପାଉଁଶିଆ-ମିଶା କିନ୍ତୁ ବେଶି କନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନୁହେଁ । ପତ୍ର ଅଣ୍ଡାକାର । ପୁଷ୍ପକଳା ଓ ପୁଷ୍ପଭାଗରେ ଜଳେ । ଏହାର ତେଲ ଯାହା, କୃତ୍ରିମ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚର୍ମରୋଗର ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗଛର ମୂଳ ପାଖ ଚିର ତଳେ ନିଆଁ ଜାଳିଲେ ସେଥିରୁ ସେହି ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବାହାରେ ତାହା ଗର୍ଜନ ତେଲ; ଗର୍ଜନ ତେଲ ବାନ୍ତିଷ୍ଟ ଓ ରଙ୍ଗରେ ମିଶାଯାଏ ।]

ଗର୍ଜନତେଲ - ଦେ. ବି. — ଉଦ୍ଭିଦିକୃଷିକୃଷଣ; ଏହା ରଙ୍ଗ, ବାଣ୍ଟିଷ୍ଟ Garjantela ଇତ୍ୟାଦିରେ ମିଶାଯାଏ — A vegetable oil used in mixing with paints and varnish.

ଗର୍ଜନ — ଫ. ବି. — (ଗର୍ଜ ଧାତୁ + ଉବ. ଅନ) — ୧ । ମେଘର ଘଡ଼ଘଡ଼ି Garjana 1. Sound of thunder.

(ଗର୍ଜନ — ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଚ୍ଚ ଗମ୍ଭୀର ଶବ୍ଦ; ରଡ଼ି —

2. Roaring sound; rumbling sound; thundering sound; loud continuous sound.

୩ । ଗୁଣ; କ୍ରୋଧ — 3. Anger; passion.

୪ । ଯୁଦ୍ଧ — 4. Battle

୫ । ଉଚ୍ଛେଷ୍ଟରେ ଗାଳି —

5. Roaring reproach.

୬ । ନାଦ; ଶବ୍ଦ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) — 6. Sound.

୭ । ହିଂସା ଜୀବର ଶବ୍ଦ —

7. The roar of an enraged animal.

୮ । ଶୃଙ୍ଖା (ପ୍ରକୃତିବାଦ) —

8. Defiance; arrogance.

ଗର୍ଜନାପତ୍ର — ଦେ. ବି. — ଗଛରେ ଶୁଖି ରହିଥିବା ପାଣି ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିବା Garjanaphatā (ନଡ଼ିଆ) — (cocoanut) From which water has dried up on account of some fissure while still on the tree.

ଗର୍ଜନା — ଫ. ବି. (ଗର୍ଜ + ଅନ + ଅ) — ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)

Garjanā

Garjana (See)

(ଗର୍ଜନା — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ଜନୀ — ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. —

Garjanī ଗରୁଡ଼ମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ମଇଁଷି ଦୁଧ ଅଭିଷେକ ପାଇଁ ସେହି କାଠି ବା କାଠର ଚଢ଼ୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି — A wooden stick or ladle used by cow-herds in stirring buffalo-milk over fire.

ଗର୍ଜନୀ — ଦେ. ବି. (ଫ. ଗର୍ଜନ) — ଗର୍ଜନକାରୀ —

Garjanī Making a roaring sound; thundering.

ଗର୍ଜନୀ ମେଘ ବରଷେ ଲାହି — ଗର୍ଜନ ।

ଗର୍ଜମାନ — ଫ. ବି. (ଗର୍ଜ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) —

Garjamāna ଗର୍ଜନ କରୁଥିବା; ଗର୍ଜନଶୀଳ — Roaring.

(ଗର୍ଜମାନା — ଶ୍ରୀ)

ଗର୍ଜର — ଦେ. ବି. — ଗାଜର; ବିଦେଶୀୟ ଖାଦ୍ୟ ମୂଳବିଶେଷ —

Garjara

Carrot.

ଗର୍ଜିତ — ଫ. ବି. (ଗର୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ) —

Garjita

୧ । ଧ୍ଵନିତ — 1. Sounded.

(ଗର୍ଜିତ — ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗର୍ଜନ କରୁଥିବା — 2. Roaring.

ଫ. ବି. (+ ଉବ. ତ) —

୧ । ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)

1 Garjana (See)

୨ । ମେଘ ଗର୍ଜନ; ଘଡ଼ଘଡ଼ି —

2. Thunder of clouds.

୩ । ଗର୍ଜନ କରୁଥିବା ମତ୍ତହସ୍ତୀ —

3. A roaring elephant in rut.

ଗର୍ଜିବା — ଦେ. ବି. (ଫ. ଗର୍ଜ ଧାତୁ) —

Garjibā

ଗର୍ଜନ କରିବା; ଉଚ୍ଚ ଧ୍ଵନି କରିବା —

ଗର୍ଜନା

To roar; to make a thundering sound.

ସର୍ବେ ଦେଶେ ଗର୍ଜିଲେ ଛକାରେ ।

ଗର୍ଗ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫ. ଗ୍ରହଣ) —

Gargna

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ — Eclipse.

ଗର୍ତ୍ତ — ଫ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ଭୋଜନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ) —

Gartta

୧ । ଖବର; ଗହ୍ଵର —

(ଗର୍ତ୍ତ — ଅନ୍ୟରୂପ)

1. Hollow; cavity.

୨ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ଗାତ —

2 Pit; hole in the ground.

୩ । ଚକ୍ଷୁ; ଛଦ୍ର — 3. Small hole.

୪ । କବର — 4. Grave.

୫ । ପକ୍ଷୀ-ଗହ୍ଵର — 5. Cave; cavern.

୬ । ଶ୍ଵା ନିକଟର ଅବସ୍ଥିତ ଗହ୍ଵର; କୁକୁର —

6. The cavities on the back of a woman's loins; the hollows of the loins.

୭ । ରୋଗବିଶେଷ — 7. A kind of disease.

୮ । ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତଦେଶର ଅଂଶ ବା ପ୍ରଦେଶ — 8. Name of a part of the Trigartta Desā.

୯ । ରଥ — 9. Chariot.

୧୦ । ଗୃହ; ଘର — 10. House.

୧୧ । ସଭାଗୃହର ପ୍ରାସ୍ଥ —

11. Post of an assembly-room

୧୨ । ଜଳାଶୟ (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର) — 12. Tank

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

୧୩ । ନରକରଣେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

13. A part of hell.

ଗର୍ତ୍ତାଶୟୀ—ସ. କଣ—ଗର୍ତ୍ତାଶୟୀ (ଦେଖ)

Garitaśrayī Garttāśraya (See)

ଗର୍ତ୍ତା—ସ. କ. (ଗୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଚଳ + ଅ)—ଗର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)

Garttā Gartta (See)

(ଗର୍ତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ତ୍ତାଶୟୀ—ସ. କଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗର୍ତ୍ତ ଅଟେ ଅଶୟୀ ପାହାର)—ଗାତୁଆ;

Garttāśraya ଗାତରେ ବାସ କରୁବା (ଜୀବ)—Living in

(ଗର୍ତ୍ତାଶୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) holes under the ground.

ସ. କ. — ଯେଉଁ ଜୀବ ଗାତରେ ରହେ; ଗାତୁଆ ଜୀବ—

Animals living in holes under the ground.

ଗର୍ତ୍ତୀ—ସ. କ. (ଗୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଚଳ + ର)—ଗର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)

Gartti Gartta (See)

(ଗର୍ତ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ତ୍ତୀକା—ସ. କ. (ଗର୍ତ୍ତ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇକ + ଶ୍ଚି. ଅ) —

Garttikā ଗର୍ତ୍ତୀକା; ଗର୍ତ୍ତୀକା—Weaver's house.

(ଗର୍ତ୍ତୀକା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଗର୍ତ୍ତୀକାରେ ବୁଣିଲାବେଳେ ଗର୍ତ୍ତୀ

ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିବାକୁ ଗର୍ତ୍ତ ତଳେ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ଥାଏ ।]

ଗର୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ.—ଗର୍ଜ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Garda (root) Garja (root) (See)

ଗର୍ଦ—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଗର୍ଦ)—

Gardan ୧ । ମୁଣ୍ଡ—1. Head.

ଗର୍ଦୀନ ୨ । ବେକ—2. Neck

ଗର୍ଦନ ୩ । ଗଳାଧକ୍ଷ—3. A push by the neck.

ଗର୍ଦନ ମାତ୍ର ପଞ୍ଚ ଗୋଷାଈ ଏକଥା କେନ୍ଦ୍ର ପାରିବ ସହ
ଗର୍ଦନବଦ ଅଳ୍ପ ତାଙ୍କର ଶେଷରେ ଥରେ—ବୃକକାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଗର୍ଦନ ତୋଡ଼—ବୈଦେ. କଣ. (ଫା.)—ବେକ ଫଟା—

Gardan tordā Hurting the neck (said of a load).

ଗର୍ଦନତୋଡ଼ ବୈଦେ. କ.—ବୁଝାଏ ଏକ ପେଟି; ଯହିଁରେ ଅଳ୍ପମଣ-

ଗର୍ଦନତୋଡ଼ କାଣ୍ଡ ପ୍ରତିମଣ୍ଡର ବେକକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ସଞ୍ଜୁଆସି

ପରି ଚାପି ଦେଇ ତାକୁ ତଳେ ଧକ୍କା ଦିଏ—

A kind of athletic feat in a duel consisting of holding the neck of the adversary by the two hands as by a vice and giving a strong jerk.

ଗର୍ଦନ ତୋଡ଼ା—ବୈଦେ. କ ଓ କଣ—ଗର୍ଦନ ତୋଡ଼ା (ଦେଖ)

Gardan tordā Gardan tordā (See)

ଗର୍ଦନ ତୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ବେକକୁ ଆଘାତ କରିବା—

Gardan tordibā 1. To strike or hurt the nape

ଗର୍ଦନତୋଡ଼ିବା of the neck.

୨ । ବେକରେ ଦୁଇ ହାତଦ୍ୱାରା କଠା ପକାଇ ବେକକୁ

ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—2 To break the neck by

pressing it into both the hands as by a voice.

ଗର୍ଦନା—ବୈଦେ. କ —୧ । ଗର୍ଦନ (ଦେଖ)

Gardana 1. Gardana (See)

୨ । ଗର୍ଦନୀ (ଦେଖ)

2. Gardaniā (See)

ଗର୍ଦନୀ—ଦେ. କ—ଗଳାଧକ୍ଷ, ହାତୁକା; ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର—

Gardaniā A push given on the nape of the neck by the hands or palms.

ଗର୍ଦନୀ

ଗର୍ଦନୀ—ଦେ. କ —୧ । ଗର୍ଦନୀ (ଦେଖ)

Gardani 1. Gardaniā (See)

ଗର୍ଦନୀ ୨ । ଗୁଡ଼ିର ବେକ ପାଖ—

ଗର୍ଦନୀ 2. Part of a coat which covers the neck.

୩ । ଘୋଡ଼ାର ବେକ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ଚୁଣ୍ଡ ବକା ଯାଇ ବାକି ଅଂଶ ଘୋଡ଼ାର ଦେହରେ ପକାଇବା ଲୁଗା—

3. A piece of cloth covering the body of a horse and tied at one end to its neck.

୪ । କୋଠାର କାନ୍ଥର ବା ଶୁଣ୍ଠର କାନୁସ—4. Cornice.

୫ । ଜଣେ ପହୁଲ୍‌ମାନ ଅନ୍ୟ ପହୁଲ୍‌ମାନର ବେକ ଗୁରୁପାଖେ ଦୁଇ ହାତଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ କଠା ପକାଏ—

5. The tight hold of an athlete on the neck of the adversary with the two hand.

ଗର୍ଦଦା—ସ. କ. (ଗର୍ଦ ଧାତୁ—ରାବ କରିବା + ଦାସାର୍ଥେ. ଅର)—

Garddabha ୧ । ଗର୍ଦନାମକ ପଶୁ—1 Ass.

(ଗର୍ଦଦା—ଶ୍ଚି) [ଦ୍ର—ଗର୍ଦନାରୁ ଉଦ୍‌ଗୋଷ୍ଟ ଗୁଣ ଶିକ୍ଷା

(ଗର୍ଦଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରାଯାଏ, ଯଥା—ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାର ବହନ, ଶିକ୍ଷାସ୍ଥାପନ, ଦାସଅବି ସାମାନ୍ୟ ଆହାରରେ ନିତ୍ୟ ସନ୍ତୋଷ ।]

୨ । ଶ୍ୱେତ କୁନ୍ଦୁ; ଧଳା କଇଁ—

2. White water-lily.

୩ । ଗନ୍ଧ; ବାସନା—3. Smell; odour.

୪ । ଚିଡ଼ଙ୍ଗ—4. A vegetable substance used as a vermifuge; Embelia Ribes.

ଦେ. କ —୧ । ଗର୍ଦପର ଅଳସୁଆ ଲୋକ—1 Idle person.

୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A fool; Simpleton.

ଦେ. କଣ—ଗଧା (ଦେଖ)—Gadhā (See)

ଗର୍ଦଦାକ—ସ. କ. (ଗର୍ଦଦା + କାର୍ଥେ. କ)—

Garddabhaka ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ—

(ଗର୍ଦଦାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A kind of insect

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସପତ ୧ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ୧୦ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରଣ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେତେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳେ 'ଗା' ଗୋଟିଏ, 'କୂ' ନ ମିଳେ 'କୂ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାରେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟ' ନ ପାରେ 'ଅଶ୍' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାରେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଗର୍ଦ୍ଧଭଗଦ (ଦେଖ)

2. Garddabhagada (See)

ଗର୍ଦ୍ଧଭଗଦ—ସ. ବି—ଚର୍ମ ରୋଗବିଶେଷ—

Garddabhagada A sort of skin-disease.

(ଗର୍ଦ୍ଧଭଗଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହପାକ ଗୋଲ ଗୋଲ ନାଲିଆ ବୃଣ ବାହାରେ ଓ ବୃଣମାନ ଭାରି ଦରଜ ହୁଏ । M.W.]

ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଗର୍ଦ୍ଧ + ଅଣ୍ଡ)—

Garddabhāṇḍa ୧ । ପକ୍ଷ (ଦେଖ)

(ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Plaksha (See)

୨ । ଅଶ୍ବତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)

2 Aśwattha bṛuksha (See)

ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡକ—ସ. ବି. (ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡ + କ)—

Garddabhāṇḍaka ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡ (ଦେଖ)

(ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Garddabhāṇḍa (See)

ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡସ୍ତ—ସ. ବି. (ଗର୍ଦ୍ଧ + ଅ + ହେ ଧାତୁ + ଅ)—

Garddabhāṇḍasṭha ଧଳା କଇଁ—White water-lily.

(ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡିକା—ସ. ବି. (ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡ + କା)—

Garddabhāṇḍika ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡିକା; ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ—

(ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of skin disease, blotch; eruption.

ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡି—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡି + ଶ୍ଵୀ. ଭ)—

Garddabhāṇḍi ୧ । ମାଉଁ ଗଝ—1. She-ass.

(ଗର୍ଦ୍ଧଭାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୋବର ପୋକ—2. A kind of insect generated in cow-dung.

ଗର୍ଦ୍ଧ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗର୍ଦ୍ଧା; ସ. କର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଧୂଳି—

Garddha 1. Dust.

(ଗର୍ଦ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମଇଳା; ମଳ—

ଗର୍ଦ୍ଧା 2. Dirt.

ଗର୍ଦ୍ଧା ୩ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦି ନିଅ ଦେବା ପରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ଧୂଳିଆ ଅଂଶମାନ—3. Refuse left out of commodities after handling.

୪ । ଗଞ୍ଜେଇ କଲରୁ ଝୁଡ଼ିବା ଯୁଦ୍ଧ ଯୁଦ୍ଧ ଅଂଶ—

4. Small particles of gaṅḍī-shoots.

ଗର୍ଦ୍ଧାନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗର୍ଦ୍ଧାନ—)

Garddāna (etc) ଗର୍ଦ୍ଧାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

(ଗର୍ଦ୍ଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Garddāna etc (See)

ଗର୍ଦ୍ଧାଲୁ—ଦେ. ବି.—ଅଳ୍ପବୋଖାର (ଦେଖ)

Garddālu Ālubokhārā (See)

(ଗର୍ଦ୍ଧାଲୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ଦ୍ଧାଲୁ

ଗର୍ଦ୍ଧାଲୁ

ଗର୍ଦ୍ଧାନି—ବୈଦେ. ବି. (ପା.)—ଗର୍ଦ୍ଧାନା (ଦେଖ)

Garddāni

Garddāni (See)

(ଗର୍ଦ୍ଧାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ଦ୍ଧ—ସ. ବି. (ଗୃଧ୍ର ଧାତୁ = ଲୋଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା +

Garddha ଭାବ. ଅ)—୧ । ଲୋଭ—

(ଗର୍ଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1 Avarice; greediness.

୨ । ଅକାଞ୍ଛା; ଲାଲସା; ଶୃଙ୍ଖଳା—2 Eagerness to get a thing; desire.

ଗର୍ଦ୍ଧନ—ସ. ବି. (ଗୃଧ୍ର ଧାତୁ = ଲୋଭ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Garddhana ୧ । ଲାଲସିତ୍ତ; ଇଚ୍ଛୁକ—

(ଗର୍ଦ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

1. Desirous; eager.

(ଗର୍ଦ୍ଧନା—ଶ୍ଵୀ) ୨ । ଲୋଭ; ଲୁଚ୍ଛୁ—

2 Avaricious; covetuous.

୩ । ପେଟୁ—3. Greedy; voracious.

୪ । କୃପଣ—4. Niggardly; miserly.

ଗର୍ଦ୍ଧନା—ସ. ବି. (ଗୃଧ୍ର ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ + ଅ)—ପେଟୁପଣ—

Garddhanā Greediness (M.W.)

(ଗର୍ଦ୍ଧନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ—ଗର୍ଦ୍ଧନର ଶ୍ଵୀଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Garddhana (M.W.)

ଦେ. ବି—ଗର୍ଦ୍ଧନା (ଦେଖ)

Garddānā (See)

ଗର୍ଦ୍ଧନା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗର୍ଦ୍ଧନ)—ଗର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ)

Garddhaba Garddabha (See)

(ଗର୍ଦ୍ଧନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ଦ୍ଧନା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗର୍ଦ୍ଧନ)—ଗର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ)

Garddhabha Garddabha (See)

(ଗର୍ଦ୍ଧନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗର୍ଦ୍ଧିତ—ସ. ବି. (ଗୃଧ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଲୋଭ—

Garddhita 1. Covetuous.

(ଗର୍ଦ୍ଧିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଇଚ୍ଛୁକ; ଲାଲସିତ୍ତ—

2 Desirous; eager.

ଗର୍ନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Garna Garṇa (See)

ଗର୍ନିଷାପ—ଦେ. ବି—ଗର ଇନ୍ଦ୍ରାପ (ଦେଖ)

Garṇisāpa Gar-insāph (See)

ଗର୍ନିଷାପୀ—ଦେ. ବି—ଗର ଇନ୍ଦ୍ରାପି (ଦେଖ)

Garṇisāpī Gar-insāphi (See)

ଗର୍ବା (ଧାତୁ)—ସ—ଅହଙ୍କାର କରିବା—

Garba (root) To be proud or arrogant.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋଷ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଞ	ଋ

ଗର୍ବ—ସ. ବି (ଗର୍ ଧାତୁ + ଭବ ଅ) — ୧ । ଅହଙ୍କାର—

Garba 1. Pride; vanity; arrogance.

ଇତାହେଲେ ଅଗରେ ମନଗର୍ବ ଶକ୍ତି—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ବଡ଼ମା; ଅସ୍ମାତ୍ତା—

2. Emulation; self-adulation.

୩ । ଅବନୟ—3. Want of modesty.

୪ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଅବଜ୍ଞା—4. Disregard for another.

୫ । ସ୍ୱର୍ବା—5. Arrogance.

ଗର୍ବକାରୀ—ସ. ବିଣ (ଗର୍ବ + କାରୀ ଧାତୁ + କର ଧାତୁ) —

Garbakārī ୧ । ଗର୍ବିତ—1. Proud.

(ଗର୍ବକାରୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଅହଙ୍କାରୀ—2. Arrogant.

ଗର୍ବ ଖର୍ବ କରିବା—ଦେ. କି (ଗର୍ବ + ଖର୍ବ + କର ଧାତୁ) —

Garba kharba karibā ଅହଙ୍କାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅହଙ୍କାରକୁ ଚର୍ଚ୍ଚି
ମର୍ଦ୍ଦିତ କରିବା—To humiliate a proud person; to
make another eat the humble pie or
kiss the dust; to crush another's
arrogance.

ଗର୍ବର—ସ. ବିଣ (ଗର୍ବ + ଅଛି ଅର୍ଥେ. ର) —ଗର୍ବକାରୀ (ଦେଖ)

Garbara Garbakārī (See)

(ଗର୍ବର—ଶ୍ରୀ)

ଗର୍ବାଟ—ସ. ବି (ଗର୍ବ + ଅଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଦ୍ୱାରୀ; ଦ୍ୱାରପାଳ

Garbatā Door-keeper; gate-keeper.

ସ. ବିଣ—ଯେ ଗର୍ବରେ ଚାଲେ—

One who walks with pride; strutting.

ଗର୍ବିତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗର୍ବ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ବା ଗର୍ବ + ଫଳାତ ଅର୍ଥରେ.

Garbita ଇତ) — ୧ । ଅହଙ୍କୃତ; ଗର୍ବସ୍ତ୍ରୁ—1. Proud.

(ଗର୍ବିତ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଅହଙ୍କାରୀ—2. Arrogant.

ଗର୍ବିତା—ସ. ବି (ଗର୍ବିତ + ଭବ. ତା) —ଗର୍ବ—

Garbitā Pride; arrogance.

ବନ୍ଧା ହୋଇବେ ଶକ୍ତି ଧରଣ; ଗର୍ବିତା—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗର୍ବିତାପଣ—ପ୍ରା. ବି—ଗର୍ବ—

Garbitāpāna Pride; arrogance.

ଗର୍ବିତାପଣ ତାର ବଡ଼—ପ୍ରାଚୀ. ଚରଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଗର୍ବି—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗର୍ବ + କର; ଧାତୁ. ଧାତୁ) —ଗର୍ବିତ (ଦେଖ)

Garbi Garbita (See)

(ଗର୍ବି—ଶ୍ରୀ)

ଗର୍ବେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅତି ଗର୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

Garbeśwara Very proud person.

ବୃହତ୍ ପୁଣ୍ୟାଳୟ ଗର୍ବେଶ୍ୱରପଣ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଗର୍ଭ—ସ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ଗ୍ରାସ କରିବା + କର୍ମ. ଭ) —ଗର୍ଭ (ଦେଖ)

Garbbha Garbha (See)

ଗର୍ଭ—ସ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ଗ୍ରାସ କରିବା + କର୍ମ. ଭ) —

Garbha ୧ । ଗର୍ଭାଶୟ ଶୁକ୍ରଶୋଣିତମୟ ପିଣ୍ଡ; ଭ୍ରୂଣ—

1. Foetus; an embryo.

୨ । (+ ଅଧ. ଭ) ଜରାୟୁ—2. Womb.

୩ । ଗର୍ଭଧାରଣ—3. Pregnancy; conception.

୪ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ—4. The child in the womb.

୫ । ଗର୍ଭଧାରଣ କାଳ—

5. Time of conception; period of pregnancy.

୬ । ଶିଶୁ—6. Child.

ପକାଇ ଗର୍ଭ ଲୋ ଉଦରର ସ୍ତର—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୭ । ଉଦରସ୍ଥ ଅଗ୍ନି; ଜଠରାଗ୍ନି—7. The digestive
fire or energy in the system.

୮ । ବୃଷ୍ଟି; ଉଦର. ପେଟ—8. Belly; abdomen.

୯ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—

9. Interior; a recess inside of any thing

୧୦ । ନଦୀର ତଳ; ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସାଧାରଣତଃ
ବର୍ଷାଦିନେ ପାଣି ଥାଏ (ବିଶେଷତଃ ଭଦ୍ରପାସ କୃଷ୍ଣ-
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଥାଏ)—10. The bed of a river (espe-
cially the part which is filled with
water on the 14th day of the dark
fortnight of the month of Bhādraba.)

୧୧ । ଗମ୍ଭୀର ଘର; ଭିତର ଘର—

11. Inner apartment; an inner room.

୧୨ । ଅନୁଶ୍ରମାଳ—12 Lying-in chamber.

୧୩ । ଗର୍ତ୍ତ—13. Hole

୧୪ । ଅଗ୍ନି—14. Fire.

୧୫ । ପଦ୍ମ ପୁଲର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶାଖାଧାର; ପଦ୍ମକୋଷ—

15 The calyx of a lotus.

୧୬ । ଯୁଯୋଗ—16 Joining, union.

୧୭ । ପୁତ୍ର—17. Male child.

୧୮ । ଖାଦ୍ୟ; ଅନ୍ନ—18. Food.

୧୯ । କଦଳୀ, ଗୁଆ, ନଡ଼ିଆ, ବାଉଁଶ ଆଦି ଗଛର ଶୋଲପା—
19. The spathe of a plant

୨୦ । ପରସ୍ପର କଣ୍ଠକ; ପରସ୍ପର ଫଳର ଶେଷର କଣ୍ଠକ—

20. The pointed pyramids of the rind of a
jackfruit.

୨୧ । ନାଟ୍ୟରେ ସନ୍ନିବିଶେଷ—

21. Interlude in a drama.

୨୨ । ପକ୍ଷିଶାବକ—

22. Brood or young ones of birds;
fledglings.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧର୍ମ ୧ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣା, ଯେବେ ଏ ଘୋଷଣାରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
 ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଘୋଷଣା; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଘୋଷଣା; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ସମାସରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ, ଅଭ୍ୟନ୍ତରାଧି ଅର୍ଥରେ ଗର୍ଭକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ମିଶେ । ଯଥା, ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ, ସାରଗର୍ଭ, ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ, ଗର୍ଭାକ୍ଷ ।]

ଗର୍ଭକ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ+ସ୍ଥିତି ଅର୍ଥରେ କ)—୧ । କେଶ ବା ଖୋଷା Garbhaka ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଫୁଲମାଳ, କେଶଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ—

1. A garland or flower for the hair or the chignon.

ଗର୍ଭକ ବଳ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ପ୍ରକାଶେ ଚକ୍ରଭୂଷଣ.

ଗର୍ଭ ଅକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠି ଚକ୍ରା ଧରଣ୍ୟ କ୍ରମା । ଭକ୍ଷ. ଲବଣ୍ୟବଦା ।

୨ । ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—2 A bunch of flowers

୩ । ଫୁଲ ତୋଡ଼ା—3. Nosegay.

୪ । ଦୁଇରାତି ଓ ଚଉଦଘଣ୍ଟା ଏକ ଦିନ ସମୟ—

4. An aggregate of two nights and one day between them (period of 36 hours).

ସ. ବିଶ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଗର୍ଭକ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତତ୍ତ୍ୱରେ କ ଯୋଗ ହୋଇ କିଷ୍କର ରୂପ, ଯଥା—
 ଗର୍ଭଗର୍ଭକ)—The form assumed by the word Garbha when joined to another word in a compound.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ବିଶେଷଣ ପଦର ଏଥିଯୋଗୁଁ ଅର୍ଥ ।]

୧ । ଅମୃତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—(ଯଥା; ସାରଗର୍ଭକ, ଗର୍ଭଗର୍ଭକ)—
 1. Full of (so and so).

୨ । ଅମୃତକୁ ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ଧାରଣ କରିଥିବା (ଯଥା ଅଗ୍ନି-
 ଗର୍ଭକ—2. Holding (so and so) within.

ଗର୍ଭକଣ୍ଟକ—ସ. ବି. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; ଗର୍ଭ+କଣ୍ଟକ)—ପଣସ ଫଳ ଓ
 Garbhakantaka ବୃକ୍ଷ—Jackfruit and its tree.

ଗର୍ଭକର—ସ. ବିଶ.—(ଗର୍ଭ+କ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସାଦା ଗର୍ଭ
 Garbhakara ଜନ୍ମାଏ—Impregnating.

ଗର୍ଭ କରବା—ଦେ. ବି.—ଗର୍ଭବତୀ କରବା—
 Garbha karibā To impregnate.

ଗର୍ଭକରୀ ଲୋମପାଦ ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ସେ ଗର୍ଭ କଲେ ।
 गार्भिकरना ବୁଝିବିତ୍. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗର୍ଭକାର—ସ. ବିଶ.—ଗର୍ଭକର (ଦେଖ)
 Garbhakāra Garbhakara (See)

ଗର୍ଭକାଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ତ)—୧ । ଗର୍ଭ ଧାରଣର ସମୟ—
 Garbhakāla 1. Time of pregnancy.

୨ । ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗର୍ଭାଧାନର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—

2. Fit time for conception after menses.

ଗର୍ଭକେଶର—ସ. ବି.—(ମ ପ. ଲେ. ଗର୍ଭମଧ୍ୟ କେଶର)—
 Garbhakesara ଫୁଲର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବଡ଼ କେଶର ଯହିଁରେ ପୁଂ.
 କେଶର ପଡ଼ିଲେ ଫଳ ହୁଏ; ପୁଷ୍ପ ଯୋଜି—Pistil of a flower.

ଗର୍ଭକୋଷ—ସ. ବି.—(ମ. ପ. ଲେ; ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୋଷ—ଜଗନ୍ନାୟ;
 Garbhakosha ଗର୍ଭାଶୟ—Womb; Uterus.

ଗର୍ଭକ୍ଳେଶ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଗର୍ଭଧାରଣଜନିତ କ୍ଳେଶ)—
 Garbhaklēśa ୧ । ଗର୍ଭଧାରଣ କାଳରେ ଭ୍ରୂଣର ଗତି ଓ ସ୍ଥିତି
 ଜନିତ ଗର୍ଭିଣୀର ଅନୁଭୂତ କ୍ଳେଶ—1. Pain
 caused by the embryo to the mother.
 ୨ । ପ୍ରସବ ବେଦନା—2 Throes of child-birth.

ଗର୍ଭକ୍ଷୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ତ; ଗର୍ଭ+କ୍ଷୟ)—
 Garbhakshaya ଗର୍ଭହୀନ (ଦେଖ)
 Garbhasrāba (See)

ଗର୍ଭଗୃହ—ସ. ବି. (ମ. ପ ଲେ; ଗର୍ଭରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୃହ)—
 Garbhagṛuha ୧ । ଘରଭିତରେ ଥିବା କୋଠର; ଅଭ୍ୟନ୍ତର
 ଗୃହ; ଗମ୍ଭୀର ଘର—1. Inner house; a dark
 unventilated room inside many houses.
 ୨ । ଦେଉଳର ଗମ୍ଭୀର; ଯେଉଁ ଘରେ ଦେବତା ଥାଆନ୍ତି—
 2. The sanctuary of a temple.

୩ । ସୁତିକାଗାର; ପ୍ରସବ ଗୃହ—3. Lying-in room.

ଗର୍ଭଗ୍ରହଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ତ; ଗର୍ଭ+ଗ୍ରହଣ)—
 Garbhagrahana ଯେତେବେଳେ ହେବା; ଗର୍ଭଧାରଣ—
 Conception; pregnancy.

ଗର୍ଭଘାତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ତ; ଗର୍ଭ+ଘାତ)—
 Garbhaghāta ଅସମୟରେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ହତ୍ୟା—
 Causing abortion.

ଗର୍ଭଘାତକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ତ; ଗର୍ଭ+ଘାତକ)—
 Garbhaghātaka ଯେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣକୁ ହତ୍ୟା କରେ—
 (ଗର୍ଭଘାତକ—୩) One who causes abortion.

ଗର୍ଭଘାତନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ତ; ଗର୍ଭ+ଘାତନ)—
 Garbhaghātana ଗର୍ଭଘାତ (ଦେଖ)
 Garbhaghāta (See)

ଗର୍ଭଘାତୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଉପପଦ; ଗର୍ଭ+ଘାତକ ୧ମା.୧ବ.)—
 Garbhaghātī ଗର୍ଭଘାତକ (ଦେଖ)
 (ଗର୍ଭଘାତକ—୩) Garbhaghātaka (See)

ଗର୍ଭଚଳନ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ+ଚଳନ)—ଗର୍ଭର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପରେ
 Garbhachalana ଯେତେବେଳେ ହୁଏ ବା ଭ୍ରୂଣର ଚାଲିବା—
 Quickening; motion of the foetus in the
 uterus.

ଗର୍ଭଚିକିତ୍ସା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗର୍ଭ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଚିକିତ୍ସା)—
 Garbhachikitsā ଗର୍ଭିଣୀର ଚିକିତ୍ସା—
 Treatment of a woman during
 pregnancy.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇଅ	କ	ନ

ଗର୍ଭଚ୍ୟୁତ—ସ. ବିଣ. (*ମୀ ଚତ୍; ଗର୍ଭ+ଚ୍ୟୁତ)—

Garbhachyuta ୧ । ଗର୍ଭରୁ ପଡ଼ିତ; ଜାତ—

1. Born; issuing from the womb.

୨ । ଅସମ୍ଭବରେ ଗର୍ଭରୁ ନିଷ୍କସ୍ତ—

2. Abortive, miscarried.

ଗର୍ଭଚ୍ୟୁତି—ସ. ବି. (*ମୀ ଚତ୍; ଗର୍ଭ+ଚ୍ୟୁତି)—

Garbhachyuti ୧ । ବେଇବା; ପ୍ରସବ; ଜନ୍ମ—

1. Birth; delivery

୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥାବ— 2. Miscarriage.

ଗର୍ଭଜାତ—ସ. ବିଣ. (ଉପପଦ, ଗର୍ଭ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Garbhajata ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Born of the womb (of a particular woman).

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପଥା—

ଶୁଦ୍ରାଗର୍ଭଜାତ; ଦାସୀଗର୍ଭଜାତ ।]

ଗର୍ଭଜାତା—ସ. ବିଣ. (*ମୀ ଚତ୍, ଗର୍ଭ+ଜାତ)—

Garbhajata ଗର୍ଭଜା (ଦେଖ)

Garbhaja (See)

ଗର୍ଭଜା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ଭ)—୧ । ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)

Garbhajā 1 Garbhajā saṁkrānti (See)

ଆଗେ ବୁଣ୍ଡ ପଛେ ବୁଣ୍ଡ ଗର୍ଭଣାକୁ ଝୁଣ୍ଡ ଝୁଣ୍ଡ । କୃଷିବଚନ ।

୨ । ଗର୍ଭଣା ଗଛ (ଦେଖ)

2. Garbhajā gachha (See)

ଦେ. ବିଣ—୧ । କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଧାନଗଛର କାଣ୍ଡମଧ୍ୟରେ କେଣ୍ଡାଥୁବା (ଧାନ ଗଛ)—

1. (paddy plant) Impregnated with the ears of corn; having the ears of corn still inside it.

୨ । ଗର୍ଭଣା (ଦେଖ)

2. Garbhajā (See)

ଗର୍ଭଜାକାଠି—ଦେ. ବି—ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପୂଜା କରାଯାଇ ଧାନ Garbhajākathī ବଲରେ ଘୋଡ଼ା ଯିବା ଗର୍ଭଣା ଗଛର ଡାଳ—

Branch of the Cordiamyxa tree fixed in a paddy-field on the Tula Saṁkrānti day.

ଗର୍ଭଜାଗଛ—ଦେ. ବି. (ସ. ବହୁବଚନ)—

Garbhajā gachha ଶ୍ଳେଷ ବନ୍ୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚରୁବିଶେଷ—

ସ. ନାମ—ବହୁବଚନ, ଶୀତ, A wild tree; Cordiamyxa; ଉଦାଳ, ବହୁବଚନ, ଶେଳୁ, the narrow-leaved

ଶ୍ଳେଷାବଳ, ପିଚ୍ଚଳ, ଭୂତବୃକ୍ଷକ sepistum

ବହୁଆବୀ, ବହୁଆବୀ

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ବଙ୍କାଟଙ୍କା, କାଠ

ଲିସାଢ଼ା, କମେରା

ଧଳା ଓ ହାଲୁକା, ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ଝାମୁଡ଼ି

ମ. ଗୋସ୍ଵର, ଶେଲବଣ

ହୋଇ ବଢ଼େ । ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଓ

ଶୁ. ଶୁକ୍ଳୋମୋଚେ ।

ତେ. ନାକେରୁ, ନୁକେରୁ

ବା. ଚେକ୍ଚୁଗୋନ୍ନାଶୀ

ପା. ସିପିସ୍ତାନ

ଆ. ସେପିସ୍ତାନ

ଅଶ୍ରାକାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଶ୍ଵେତ, ଗ୍ରୀଷ୍ମ

ଦିନେ ଫୁଟେ । ଫଳ ବରକୋଳ ପରି

ଗୋଲ ଓ ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ଦିଶେ ।

ଫଳ ଉତ୍ତର ଚଟକଟିଆ ଅଠାଳିଆ

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବିଷ,

ବିଷ୍ଠୋଟକ, ବ୍ରଣ, ବିସର୍ପ, କୃଷ୍ଣ, କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ, ଏହା

କେଶର ହୃଦକର; ଅପକ୍ୱ ଫଳ ବିଷ୍ଣୁମ୍ଭୀ, ରୁକ୍ଷ, ପିତ୍ତ, କଫ ଓ ରକ୍ତ-

ଦୋଷନାଶକ; ପକ୍ୱ ଫଳ ମଧୁର ରସ, ସିନ୍ଧୁ, କଫକର, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ

ଓ ଗୁରୁ । ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଏ ଗଛର ଡାଳ (ଗର୍ଭଣା କାଠି)

ଖଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଧାନ କଥାରେ ଲେଙ୍କେ ପୋତିବୁ ।]

ଗର୍ଭଜାସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଦେ. ବି (ଗର୍ଭଣା ଶବ୍ଦରୁ, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଧାନ କେଣ୍ଡା

Garbhajā saṁkrānti ଧାନ ଗଛର ଗର୍ଭରେ ଥାଏ ବୋଲି)—

(କାର୍ତ୍ତିକ) ଭୂଲ ମାସ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—

The first day of the solar month of Tula.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଗର୍ଭଣା ଗଛର କେତେ ଖଣ୍ଡ ଡାଳ ଆଣି ପୂଜା

କରି ଧାନ ବଲରେ ପୋତି ଯାଏ ।]

ଗର୍ଭଣୀ—ବ୍ରା. ବିଣ. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗର୍ଭଣୀ)—

Garbhāṇī

ଗର୍ଭଣୀ (ଦେଖ)

Garbhāṇī (See)

ଗର୍ଭଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ+ଅଣ୍ଡ; ନିପାତନ)—

Garbhāṇḍa

ନାଭର ଗୋଟମା ବା ଗଣ୍ଡ—

The protuberance of the navel; enlargement of the navel.

ଗର୍ଭଦୋହଦ—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେପି; ଗର୍ଭଜନିତ ଦୋହଦ—

Garbhadohada

ଅଭିଳାଷ)—

ଗର୍ଭଣୀର ଅଭିଳାଷ ବା ଖାଦ୍ୟମନକରଣ—

Yearnings or longings of a pregnant woman after particular articles or delicacies.

ଗର୍ଭଦୋହଦ—ସ. ବି—ଗର୍ଭଦୋହଦ (ଦେଖ)

Garbhadohadā

Garbhadohada (See)

ଗର୍ଭଧର—ସ. ବିଣ. ଶ୍ରୀ. (ଗର୍ଭ+ଧୃ ଧାତୁ+ଅ, ଆ)—

Garbhadhara

ଗର୍ଭଧାରଣୀ (ଦେଖ)

Garbhadhārāṇī (See)

ଗର୍ଭଧାରଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍)—

Garbhadhāraṇa

ଗର୍ଭରେ ସନ୍ତାନ ଗ୍ରହଣ; ଅନ୍ତଃସୂତା ହେବା;

ପେଟରେ ହେବା—Pregnancy, gestation; impregnation.

ଗର୍ଭଧାରଣକାଳ—ଦେ. ବି—ଗର୍ଭରେ ଶିଶୁ ରହିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟ—

Garbhadhāraṇakāla The full period of pregnancy (between 9 and 10 months).

ମାତାଙ୍କ ଲୋକେ ଅପର ପୁଅରେ ଯଦି ୧ ଚିହ୍ନ ଅଟେ ଓ ମାତା ଏକ ୨ ଚିହ୍ନ ଅଟେ ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୋଣେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ କି ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' କି ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଶୋଭିବେ; 'ବୁଧ' କି ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' କି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' କି ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକା' କି ପାଇଲେ 'ଅଳକା' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ରୁ—କେହି କେହି ୧ ମାସଠାରୁ ୧୦ ମାସ ଓ କେହି କେହି ୧୦ ମାସ ୧୦ ଦିନ କହନ୍ତି]

ଗର୍ଭଧାରଣା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ)—ଗର୍ଭଧାରଣ (ଦେଖ)
Garbhadhāraṇa Garbhadhāraṇa (See)

ଗର୍ଭଧାରଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗର୍ଭ+ଧା+ତ୍ରା+ଇନ୍; ଶ୍ରୀ. ଇ)—
Garbhadhārī ଜନନୀ; ମାତା—Mother.

ଗର୍ଭଧାରୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଧାରଣୀ)—
Garbhadhārī ଗର୍ଭଧାରଣୀ (ଦେଖ)
Garbhadhārī (See)

ଯାହାକି ବେଶେ ଆସିବ ସେହି ଆଧାର ଗର୍ଭଧାର । ପାଲଗାତ ।

ଗର୍ଭଧୂସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ଧୂ+ସ)—
Garbhadhwasa ୧ । ଗର୍ଭଧୂସ—1 Miscarriage.

୨ । ଗର୍ଭବିଦ୍ୟା—2. Abortion.

ଗର୍ଭନାଡ଼ୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ନାଡ଼ୀ)—
Garbhanāḍī ଗର୍ଭସ୍ଥ ପୁଲ୍-ନାଡ଼ୀ; ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ନାଭିଠାରୁ
ସେହି ନାଡ଼ୀ ଫୁଲ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଥାଏ—
Umbilical cord

ଗର୍ଭନାଶ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ନାଶ)—ଗର୍ଭବିଦ୍ୟା—
Garbhanāśa Abortion.

ଗର୍ଭନିଷ୍ପତ୍ତ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ନିଷ୍ପତ୍ତ)—
Garbhanīṣṭuta ୧ । ଗର୍ଭବିଦ୍ୟା—

1. Fallen from the womb.

୨ । ଜାତ—2. Born.

ଗର୍ଭନିପାତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ନିପାତ)—ଗର୍ଭବିଦ୍ୟା—
Garbhanipāta Abortion.

ଗର୍ଭ ନିପାତେ ଶେଷମତ

ପ୍ରାଣଶୃଙ୍ଖଳା ମୃଗ ସତା । କରାଧା. ଭଗବତ ।

ଗର୍ଭପରିସ୍ରବ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ+ପରିସ୍ରବ)—ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ନାଭିସଙ୍ଗେ
Garbhaparīśrava ନାଡ଼ୀ ଦ୍ଵାରା ଲଗିଥିବା ଫୁଲ—
Placenta; secundines or foetal
membranes (collectively).

ଗର୍ଭପାକୀ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ+ପାକ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଷାଠିକାଧାନ—
Garbhapakī Rice ripening in sixty days.

ଗର୍ଭପାତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ପାତ)—ଗର୍ଭବିଦ୍ୟା; ଧର୍ଷ
Garbhapāta ମାସ ପରେ ଅସମ୍ଭବରେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ପତନ—
Miscarriage after the 4th month of
pregnancy.

ଗର୍ଭପାତକ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ+ପାତ ଧାତୁ ଶିତ୍+ଅକ)—୧ । ଶୁଣ—
Garbhapakāka ହତ୍ୟାକାରୀ; ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭପାତ
କରାଏ—1. A man who causes
abortion.

୨ । ଗନ୍ତ ଶୋଭିତ ଗନ୍ତ, ଗନ୍ତ ସଜନା ଗନ୍ତ—

2. Red sajina tree; horse hadish tree.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. ଧୂ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗର୍ଭଧାର କରାଏ—

(a person) Causing abortion.

୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ଔଷଧ ସେବନ କଲେ ଗର୍ଭପାତ ଘଟେ—
(things) causing abortion.

ଗର୍ଭପାତନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ+ପାତନ)—

Garbhapātana ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗରେ ଗର୍ଭପାତ—

Causing abortion by artificial means.

ଗର୍ଭପୀଡ଼ା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗର୍ଭଜନିତ ପୀଡ଼ା)—

Garbhapīḍā ଗର୍ଭବେଦନା (ଦେଖ)

Garbhābedanā (See)

ଗର୍ଭପୋଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭପୋଷଣ)—

Garbhapoṣhaṇa ୧ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ସନ୍ତରଣ ବା ବର୍ଦ୍ଧନ—

1. Nourishment of the embryo.

୨ । ଗର୍ଭଧାରଣ—2 Gestation

ଗର୍ଭବତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗର୍ଭ+ବତ୍+ଶ୍ରୀ. ଇ.)—ଗର୍ଭିଣୀ; ଅନ୍ୟ
Garbhavatī ସତ୍ତ୍ଵା ଶ୍ରୀ—Pregnant woman; big
with child; in the family way.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଅନ୍ୟସତ୍ତ୍ଵା—Pregnant.

ଗର୍ଭବସତି—ସ. ବି. ୧ । ଶୁଣର ଗର୍ଭରେ ଅବସ୍ଥାନ—

Garbhavasati 1. Being in the womb.

୨ । ଗର୍ଭ; ବୃଦ୍ଧି; ଜଗନ୍ତ—2. Uterus; womb.

ଗର୍ଭବାସତା—ଦେ. ବି—ଅନ୍ତରର କଥା; ଗୁପ୍ତକଥା—

Garbhavāsatā Secret matter.

ଶ୍ରୀହର ବୋଇଲେ ଶୁଣ କୃପାକରଣ

ସବ ଗର୍ଭବାସତା କି ଓହାତେ ଅଛ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗର୍ଭବାସ—ସ. ବି. (ଶୁଣକ କର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ; ଗର୍ଭ+ବାସ)—

Garbhavāsa ୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ବାସ କରେ;
ବୃଦ୍ଧି; ଜଗନ୍ତ—1. Womb; uterus.

୨ । ଶୁଣର ଗର୍ଭରେ ଅବସ୍ଥାନ—

2. Being in the womb; existence of the
foetus in the womb.

ଦେ. ବି—ଗର୍ଭଧାରଣ; ପେଟରେ ହେବା—Pregnancy.

ସେପାମୁତ୍ରା ଚର୍ଚ୍ଚି ଲଗିଲେ ଗର୍ଭଧାର—କୃଷ୍ଣବିଂସ. ମହାଭାରତ. ୧୩ ।

ଦେ. ବି—ଗର୍ଭବତୀ—

Pregnant; heavy with child.

ସେ ନାଗ ହେଲା ଗର୍ଭବତୀ । ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମବନ୍ଧୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୀତା ।

ଗର୍ଭବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟା)—

Garbhavidyā ଶୁଣ ଶବ୍ଦ କି ପାଉଁଶୁ ପେଟେ ଲଗି ଯିବା—

Abortion in the beginning of
pregnancy.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଞ୍	ଈ	ନ

ଗର୍ଭବିପତ୍ତି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ବିପତ୍ତି)—

Garbhabipatti ଗର୍ଭରେ ଭ୍ରୂଣର ମୃତ୍ୟୁ—
Death of the foetus.

ଗର୍ଭବେଦନା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଗର୍ଭଜନିତ ବେଦନା)—

Garbhabedanā ୧ । ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁ ଦ୍ଵାରା ଅନୁଭୂତ କ୍ଳେଶ—
1. (supposed) Throes of a child while in the womb.

୨ । ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଗର୍ଭିଣୀଦ୍ଵାରା ଅନୁଭୂତ କ୍ଳେଶ—

2. Throes of a pregnant woman during pregnancy.

୩ । ପ୍ରସବକାଳରେ ଜନମାର ଯନ୍ତ୍ରଣା—

3. Throes of child-birth; travail; labour in child-birth.

ଗର୍ଭବ୍ୟଥା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗର୍ଭ + ବ୍ୟଥା)—

Garbhabyathā ଗର୍ଭବେଦନା (ଦେଖ)
Garbhabedanā (See)

ଗର୍ଭବ୍ୟାକରଣ—ସ. ବି—୧ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ଗଠନ—

Garbhabyākaraṇa 1. Formation or development of the embryo.

୨ । ଗର୍ଭିଣୀ ବ୍ୟାକରଣ (ଦେଖ)

2. Garbhini byākaraṇa (See)

ଗର୍ଭଭର୍ମା—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ + ଭର୍ମା)—ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ବା ଭ୍ରୂଣର ଭରଣ—

Garbhabharmā ପୋଷଣ—The nourishment of the child in the womb.

ଗର୍ଭ ଭ୍ରାଜିତ୍ଵା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ଭ + ଭ୍ରାଜି ଧାତୁ)—ଗର୍ଭପାତ;

Garbha bhājītibh ଗର୍ଭସ୍ତାବ ଦେବା—Abortion.

ଗର୍ଭପାତହତ୍ୟା

गर्भगिरिना

ଗର୍ଭଭାର—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗର୍ଭଜନିତ ଭାର)—ଗର୍ଭିଣୀର

Garbhabhāra ଅନୁଭୂତ କ୍ଳାନ୍ତି—Fatigues due to pregnancy.

ଗର୍ଭଭାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗର୍ଭଭାର)—

Garbhabhāra ଗର୍ଭଭାର (ଦେଖ)
Garbhabhāra (See)

ଗର୍ଭମଣ୍ଡପ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗର୍ଭସ୍ଥ ମଣ୍ଡପ)—

Garbhamandapa ୧ । ଗୃହମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶୟନ-ମଣ୍ଡପ—

1. Bed-chamber in the inner apartment.

୨ । ଗର୍ଭଗୃହ (ଦେଖ)

2. Garbhagruha (See)

ଗର୍ଭମାସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—

Garbhamāsa ୧ । ଗର୍ଭୋତ୍ପତ୍ତିର ମାସ—

1. The month of pregnancy.

୨ । ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ ଗଣନା ଦେବା ମାସକ୍ରମ—

2. Month of pregnancy.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଗର୍ଭରେ ଭ୍ରୂଣ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ରହେ ।]

ଗର୍ଭମୋଚନ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗର୍ଭ + ମୋଚନ)—

Garbhamochana ପେଟରୁ ପିଲା ଖଲାସ ଦେବା; ପିଲା ଭରଣ ଦେବା—Safe delivery of a child.

ଗର୍ଭଯନ୍ତ୍ରଣା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଗର୍ଭ + ଯନ୍ତ୍ରଣା)—

Garbhajāntṛaṇā ଗର୍ଭବେଦନା (ଦେଖ)

Garbhabedanā (See)

ଗର୍ଭଯୋଷା—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗର୍ଭଧାରଣୀ ଯୋଷା)—

Garbhajōṣā ୧ । ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Pregnant woman.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଇକୂଳ ଖାଉଥିବା ଗଙ୍ଗାନଦୀ—

2. The river Ganges overflowing its banks.

ଗର୍ଭରକ୍ଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗର୍ଭ + ରକ୍ଷଣ)—ଗର୍ଭପୋଷଣ;

Garbharakṣhaṇa ଭ୍ରୂଣର ଲାଳନପାଳନ—Protecting the foetus.

ଗର୍ଭରା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନବିଶେଷ—A kind of vessel

Garbharā or boat used in ancient time.

ଗର୍ଭରୂପ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଶିଶୁସ୍ଵଭାବ; ବାଲ୍ୟ—

Garbharūpa Childish; youthful.

(ଗର୍ଭରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ଶିଶୁ—Child; infant.

ଗର୍ଭରୂପକ—ସ. ବି—ଶିଶୁ—

Garbharūpaka Child

ଗର୍ଭଲକ୍ଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗର୍ଭ + ଲକ୍ଷଣ)—ନାସ୍ତା ଗର୍ଭବତୀ

Garbhalakṣhaṇa ଦେବାର ନିଦର୍ଶନ (ଯଥା—ପେଟ ଭିତ୍ତ ଦେଖାଯିବା, ସ୍ତନଫୁଲ୍ଲ, ସ୍ତନ ଛୁପିଲେ ଧଳା ରସର ନିଦର୍ଶନ ଆଦି)—Signs of pregnancy.

ଗର୍ଭଲମ୍ବନ—ସ. ବି—ଗର୍ଭାଧାନ; ପେଟରେ ଦେବା—

Garbhalambhana Pregnancy; conception.

ଗର୍ଭଶଙ୍କୁ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗର୍ଭରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶଙ୍କୁ)—

Garbhasaṅku ମୃତବସ୍ତୁକୁ ଗର୍ଭରୁ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ତ୍ରୀକୋଳ ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

A surgical instrument for extracting a dead foetus.

ଗର୍ଭଶୟନୀ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଗର୍ଭ + ଶୟନୀ)—

Garbhasāyṇī ୧ । ଗର୍ଭରେ ଭ୍ରୂଣର ବାସ ବା ଅବସ୍ଥାନ—

1. The existence of the foetus in the womb.

୨ । ଜଗ୍ଘା—2. Uterus.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘ରା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ରୁ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅର୍ଗ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ୍’ ଖୋଜିବେ ।

ଗର୍ଭସଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବିଶ—ଗର୍ଭବତୀ—

Garbhasaṅgī

Pregnant.

ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ବଳେ ସେ ଧୂମ ସ୍ୱପ୍ନ

ହୋଇଲେ ସବୁ ନାବମାନେ ଗର୍ଭସଙ୍ଗୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗର୍ଭସଞ୍ଚାର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ + ସଞ୍ଚାର)—

Garbhasaṅcāra ଗର୍ଭସଞ୍ଚାର; ଗର୍ଭରେ ରଜୋବର୍ଣ୍ଣର ମିଳନ-

ଯୋଗୁଁ ଭ୍ରୂଣର ସୃଷ୍ଟି—Conception.

ଗର୍ଭସୂଚନା—ସ. ବି—ଗର୍ଭବତୀ ହେବାର ପୂର୍ବ ବା ସମସାମୟିକ ଲକ୍ଷଣ—

Garbhasūcāṇa Symptoms of pregnancy.

ଗର୍ଭସ୍ଥ—ସ. ବିଶ. (ଗର୍ଭ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Garbhastha ୧ । ଉଦରସ୍ଥ; ଗର୍ଭମଧ୍ୟସ୍ଥ; ଗର୍ଭରେ ଥିବା—

1. In the womb; in the belly.

୨ । ଅନ୍ତରସ୍ଥ; ମଧ୍ୟସ୍ଥ—

2. Situate inside; internal.

ଗର୍ଭସ୍ଥାୟୀ—ସ. ବିଶ. (ଗର୍ଭ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Garbhasthāyī ଗର୍ଭସ୍ଥ (ଦେଖ)

Garbhastha (See)

ଦେ. ବି—ଗର୍ଭଧାନ—Pregnancy; conception.

ଗର୍ଭସ୍ଥିତ—ସ. ବିଶ. (ଗର୍ଭ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—

Garbhasthita ଗର୍ଭସ୍ଥ (ଦେଖ)

Garbhastha (See)

ଗର୍ଭସ୍ରାବ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ + ସ୍ରାବ)

Garbhasrāva ୧ । ଗର୍ଭସ୍ରାବ—1. Miscarriage; abortion.

୨ । ଗର୍ଭନାଶ; ଗର୍ଭପାତନ—

2. Causing abortion

ପାଞ୍ଚ ମାସେ ଗର୍ଭେ ଆରଣ ଗର୍ଭସ୍ରାବ

ହୋଇଥିଲେ ପାଇଁ ଆତ୍ମହୁଣ୍ଡି ସୁଖ ଭବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଗର୍ଭହେବା—ଦେ. ବି—ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—

Garbhaheba To be pregnant.

ଗର୍ଭହେବା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ କର

ଗର୍ଭ ହୋଇଲେ ତାର ନାମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଗର୍ଭାଗାର—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ + ଆଗାର)—

Garbhāgāra ୧ । ଅନ୍ତଃଶାଳ; ସୁତିକାଗାର—

1. Lying-in room.

୨ । ଗର୍ଭଗୃହ (ଦେଖ)

2. Garbhagṛha (See)

ଗର୍ଭାଙ୍ଗ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ + ଅଙ୍ଗ)—

Garbhāṅga ନାଟକର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଙ୍ଗ—
Scenes in an act of a drama.

ଗର୍ଭାଧାନ—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ + ଆଧାନ = ଉଦ୍ଧାଦନ)—

Garbhādhāna ୧ । ନିଶେକ; ଶ୍ଵୀ ଗର୍ଭସ୍ଥଳା ହେବା ପରେ ଶୁଭ

ବିବସରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସହବାସ ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କର୍ମ

(ଏହା ଦ୍ୱିଜାଭିମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କାର)—

1. The ceremony of consummation of marriage.

୨ । ଗର୍ଭୋଦ୍ଧାଦନାର୍ଥ ଶ୍ଵୀ ସହବାସ—

2. Cohabitation with a view to ensure conception.

୩ । ଶ୍ଵୀ ଗର୍ଭରେ ଶୁଭ ଗୋଟିତ ସଂଯୋଗରେ ଗର୍ଭୋଦ୍ଧାଦନ—

3. Impregnation; conception.

ଦେ. ବିଶ—ଗର୍ଭବତୀ—Pregnant.

ବୁଝନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ ବିପଦରେ ଆଲୋଚନା

କର ସେ ହେଉ ନାମ ହେଲେ ଗର୍ଭଧାନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗର୍ଭାଶଙ୍କା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ + ଆଶଙ୍କା)—ଶ୍ଵୀ ଗର୍ଭବତୀ

Garbhāśāṅkā ହେବାର ସନ୍ଦେହ—Suspicion of

pregnancy.

ଗର୍ଭାଶୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗର୍ଭ + ଆଶୟ)—ଜଗନ୍ନାଥ; ଶ୍ଵୀ ଗର୍ଭର

Garbhāśaya ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଭ୍ରୂଣ ରହେ—

Womb; uterus.

ଗର୍ଭାଷ୍ଟମ—ସ. ବି. —(ଗର୍ଭ + ଅଷ୍ଟମ — ୧ । ଗର୍ଭଧାରଣର ଅଷ୍ଟମ ମାସ—

Garbhāṣṭama 1. The 8th month of pregnancy.

୨ । ଗର୍ଭୋଦ୍ଧାଦନାରୁ ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷ—

2. The 8th year from conception.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣ କାଳକର ଗର୍ଭାଷ୍ଟମରେ ଉପନୟନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି ।]

ସ. ବିଶ.—ଗର୍ଭାଷ୍ଟମ ହେବାଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ (ମାସ ବା ବର୍ଷ)—

The eighth (month or year) from pregnancy or conception.

ଗର୍ଭିଣୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଗର୍ଭ + ଇନ୍ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—୧ । ଅନ୍ତଃସ୍ଥା ଶ୍ଵୀ—

Garbhīṇī Pregnant female.

ତାଙ୍କ ନାମ ଶୁଣିଲେ ଲୋକେ ଅଭୟ, ଗର୍ଭିଣୀ ଗାଈ ବାଟ ଗଲେ ବି ।

ପଦ୍ମାବତୀ. କୁମାରୀ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ନବସନ୍ତାନବତୀ; ପୁଅପତ୍ନୀ—

2. A woman who has been recently delivered of a child.

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ଚଳୁଥିବା ବଡ଼ ଅଣ୍ଟିବୋତଳବେଶ—

3. A kind of big sea-going vessel used in ancient India.

[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୮୦ ହାତ । ଚଉଡ଼ାରେ ୪୦ ହାତ ଓ ଉଚ୍ଚରେ ୪୦ ହାତ ଏଥିରେ ଯାତ୍ରା କରବା ଅଶ୍ୱର ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା । ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ

ସ. ବଣ,—୧ । ଅନ୍ତଃସହା—1 Pregnant; big with child, in the family way
୨ । ନବସନ୍ତାନବତୀ—2. Recently delivered of a child

ଗର୍ଭିଣୀଦୋହଦ—ସ. ବ. —ଗର୍ଭଦୋହଦ (ଦେଖ)
Garbhini dohada Garbhadohada (See)

ଗର୍ଭିଣୀଦୋହଦ—ସ. ବ. —ଗର୍ଭଦୋହଦ (ଦେଖ)
Garbhini dauhada Garbhadohada (See)

ଗର୍ଭିଣୀ ବ୍ୟାକରଣ—ସ. ବ. (ମ. ପ ଲେ; ଗର୍ଭିଣୀ + ବ୍ୟାକରଣ)—
Garbhini byākaraṇa ଅସୁବେଦର ଗର୍ଭିଣିକ୍ଷାସମ୍ବଳିତ—
ଭାଗ ଗର୍ଭସ୍ତୁ ଓ ନବଜାତ ଶିଶୁର ଚିକିତ୍ସା ସମ୍ବନ୍ଧେ
ଅସୁବେଦଗ୍ରନ୍ଥର ଅଂଶ—The branch of Hindu
medical treatise dealing with the treat-
ment of the foetus and the child;
midwifery

ଗର୍ଭିଣୀ ବ୍ୟାକୃତି—ସ. ବ. —ଗର୍ଭିଣୀ ବ୍ୟାକରଣ (ଦେଖ)
Garbhini byākṛuti Garbhini byākaraṇa (See)

ଗର୍ଭିଣ୍ୟବେକ୍ଷକ—ସ. ବ. ପୁଂ. ଗର୍ଭ ଚିକିତ୍ସାରେ କର୍ମସ୍ଥ ପୁରୁଷ—
Garbhinyabekshaka A male skilled in
(ଗର୍ଭିଣ୍ୟବେକ୍ଷିକା—ଶ୍ରୀ) midwifery

ଗର୍ଭିଣ୍ୟବେକ୍ଷଣ—ସ. ବ. —(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗର୍ଭିଣୀ + ଅବେକ୍ଷଣ)—
Garbhinyabekshana ୧ । ଗର୍ଭ ଚିକିତ୍ସା (ଦେଖ)
1. Garbha chikitsā (See)
୨ । ଗର୍ଭସ୍ତୁ ଓ ନବଜାତ ଶିଶୁର ଯତ୍ନ ନେବା କର୍ମ—
2. Midwifery care.

ଗର୍ଭିତ—ସ. ବଣ (ଗର୍ଭ + ସ୍ଵକ୍ରାନ୍ତେ. ଇତ)—୧ । ଗର୍ଭସ୍ଥ—
Garbhita 1. With a belly; impregnated
(ଗର୍ଭିତା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—2. Situate inside.

ସ. ବ. —ପଦ୍ୟ ରଚନାରେ ଦୋଷବିଶେଷ—
A defect in poetical composition

ଗର୍ଭିଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ ଓ ବଣ—ଗର୍ଭିଣୀ (ଦେଖ)
Garbhini Garbhini (See)

ଗର୍ଭେତ୍ସ୍ପ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ; ଗର୍ଭେ + ତ୍ସ୍ପ)—
Garbhetspta ୧ । ଖାଦ୍ୟ ଓ ସନ୍ତାନାଦିରେ ନିଷ୍ଠିକ୍ତ—
(ଗର୍ଭେତ୍ସ୍ପା—ଶ୍ରୀ) 1. Contented as to food and issue.
୨ । ଅଳସତା—2. Indolent; lazy.

ଗର୍ଭେଶ୍ଵର—ସ. ବ. ପୁଂ—ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଜନ୍ମ ଧନ ବା ରାଜା—
Garbheswara One born rich; a king or rich man
by birth; one born with a silver spoon
in the mouth.

ଗର୍ଭୋତ୍ପତ୍ତି—ସ. ବ. —ମାତୃଗର୍ଭରେ ଶୁକ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉଷ୍ମଦ ଦେବା ଅବସ୍ଥା—
Garbhotpatti Formation of the embryo from the
father's semen in the mother's womb.

ଗର୍ଭୋତ୍ପାଦନ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଗର୍ଭ + ଉତ୍ପାଦନ)—

Garbhotpādana ୧ । ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—

1 Conception; pregnancy.

୨ । ଯେତେବେଳେ କରବା; ଗର୍ଭବତୀ କରବା—

2. Impregnation.

ଗର୍ଭୋପସାଦ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗର୍ଭ + ଉପସାଦ)—

Garbhopaghāta ଗର୍ଭପ୍ରାବ; ଜାତଗର୍ଭର ନାଶ; ଗର୍ଭର ପକାଇବା—
Miscarriage; abortion.

ଗର୍ଭୋପସାଦିନୀ—ସ. ବଣ. ଶ୍ରୀ (ଗର୍ଭ + ଉପସାଦ + ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Garbhopaghātini ସେହି ଗାଈ ବା ଶ୍ରୀ ଅସମୟରେ ପୁନଃବାର

ବୃଷ ବା ପୁରୁଷୋପଗମନାଦି ଯୋଗୁ ଗର୍ଭର ପକାଏ—

A cow or female which miscarries;
female miscarrying from unseasonable
gestation.

ଗର୍ଭ (ଧାତୁ)—ସ. ନିନ୍ଦା କରବା—

Garh (root) To blame.

ଗର୍ହଣ—ସ. ବ. (ଗର୍ଭ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ନିନ୍ଦା—

Garhana 1. Censure; blame.

୨ । ଅଭିଯୋଗ; ଦୋଷାରୋପ—2. Laying blame;
finding fault; charge; accusation.

୩ । ଭରସ୍ପାର—3. Rebuking; reproach.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବ. (ସ. ଗ୍ରହଣ)—

ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—

Solar or lunar eclipse.

ଗର୍ହଣା—ସ. ବ. (ଗର୍ଭ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ + ଆ)—

Garhaṇā ଗର୍ହଣ (ଦେଖ)

Garhaṇa (See)

ଗର୍ହଣୀୟ—ସ. ବଣ. (ଗର୍ଭ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅଗମ)—

Garhaniya ୧ । ନିନ୍ଦ୍ୟ; ନିନ୍ଦନୀୟ —1 Blameworthy.

୨ । ମନ୍ଦ—2. Vile; bad, abominable.

ଗର୍ହନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—

Garhan Solar or lunar eclipse.

ଗର୍ହା—ସ. ବି. (ଗର୍ଭ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଆ)—୧ । ନିନ୍ଦା—

Garhā 1. Censure.

୨ । ଭରସ୍ପାର—2. Reproach.

ଗର୍ହିତ—ସ. ବିଣ. (ଗର୍ଭ ଧାତୁ + କର୍ମ ଚ)—୧ । ନିନ୍ଦିତ—

Garhita 1. Blamed; censured.

୨ । ମନ୍ଦ—2. Bad; wrong.

୩ । ବୁଝିତ—3. Reprehensive; vile.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବ—ଗରହଣ; ଅହତ; ଅମଙ୍ଗଳ; ଅପକାର—

Harm.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ—ଅନିଷ୍ଟଜନକ—Injurious.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଲ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଲ୍’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗୁଅ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବହ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବହୁ’ ଦେଖିବେ ।

ଗର୍ହ୍ୟ—ଫ. ବିଶ (ଗର୍ହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) —ଗର୍ହଣୀୟ (ଦେଖ) —
Garhya Garhaniya (See)

ଗଲ୍ (ଧାତୁ)—ଫ—୧ । ଶର୍କରା ହେବା—

Gal (root) 1. To ooze out.

୨ । ଭୋଜନ କରିବା—2. To eat.

୩ । ତରଳିବା—3. To melt.

ଗଲ୍‌କିନା—ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ହୁଗୁଳା ଅଳଙ୍କାର ଆଦି ଦେହରୁ
Gal'kina ହଠାତ୍ ଖସି ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ—1. Loosely (like
an ornament falling loose from a slender limb)

୨ । ଜଳାୟୁ ପଦାର୍ଥ ହଠାତ୍ ପାତ୍ରରୁ ବୋହୁଥିବା ପ୍ରକାରେ—
2. Gushingly (like liquid falling down
from an upturned pot.)

ଗଲ୍‌କିନି—ଦେ. କି. ବିଶ—ଗଲ୍‌କିନା (ଦେଖ) —

Gal'kini Gal'kina (See)

ଗଲ୍‌ଗଲ୍—ଦେ. ଅ (ଧୂନ୍‌ଧନୁକରଣ)—୧ । ହୁଗୁଳା ହେବା—

Galgal 1. To become slack or loose.

ଗଲ୍‌ଗଲ୍ ୨ । ଅବଲମ୍ବନମେ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଗଳାଧରଣ ଶବ୍ଦ—
2. The guttural sound due to gulping
liquid down the throat.

ଦେ. ବିଶ—ଗଲ୍‌ଗଲ୍‌ଆ (ଦେଖ) —

Galagalā (See)

ଗଲ୍‌ଗଲ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ଲୁଣ୍ଡାଲ ହେବା—

Galgal 1. To itch; an irritating
sensation.

କନକନ; ଧସଧସ

କନକନାହଟ; ସୁନସୁନାହଟ (ଯଥା—କଣ୍ଠା ସାରୁ ବା ଓଲୁଅ ଖାର
ତହିଁ ଗଲ୍ ଗଲ୍ ହେବା ।)

୨ । ଟହଟହ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very much.

(ଯଥା—ଲୁଲ୍ ଗଲ୍ ଗଲ୍ ।)

ଗଲ୍‌ଜି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଗଲ୍‌ଜ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ; ଗୁହ—

Galji 1. Night soil.

ଗଲ୍‌ଜି ୨ । ଅଳଅ—2. Refuse.

ଗଲ୍‌ଜି ୩ । ମଇଲା—3. Dirt.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୁର୍ବଳମୟ—1. Foetid.

୨ । ମଇଲା—2. Dirty.

୩ । ବିଷ୍ଣୁପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full of 'night soil

ଗଲ୍‌ତି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଗଲ୍‌ତି = ଚୁମ୍ବ; ଚୁଲ)—୧ । ଗୁପ୍ତ ଛତ୍ର;

Galti ଯାହା ଥିବା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଅଜ୍ଞାତ

ଗଲ୍‌ତି ଗୁହରେ ବହୁଯାଏ—1. Secret leak or fracture
in a vessel.

୨ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭୁଲ—2. Mistake.

୩ । ଦୋଷ—3. Fault.

୪ । ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ—4. Secret or hidden flaw.

୫ । ତ୍ରୁଟି—5. Shortcoming; defect.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳା—6. Negligence.

୭ । ମିଥ୍ୟା—7 Lie.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of flaw.

୨ । ଦୁର୍ବଳପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Defective.

ଗଲା—ଫ. ବି (ଗଲ ଧାତୁ = ଭୋଜନ କରିବା + କରଣ. ଅ)—

Galā ୧ । ବେକ—1 Neck.

ପୁଣି ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ବାଣକୁ ସେ ବେକ,

ବିଶେଷ କାଳେ ଦେଲେ ତାହା ଗଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣପର୍ବ ।

୨ । ଗଳା; କଣ୍ଠ—2. Throat.

୩ । ଶାଳ ଗଛରୁ ବାହାରିବା ଝୁଣା—

3. Raisin from the Śāla tree.

୪ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—4. A kind of drum.

୫ । କଣ୍ଠମାଳୀ—5. Larynx.

୬ । ଗଳାର ସ୍ବର—6. The voice of the throat.

୭ । ଦଉଡ଼ା—7 Rope.

୮ । ଗଡ଼େଇ ମାଛ—1. A kind of fish.

ଗଲାକ—ଫ. ବି (ଗଲ + ଶାର୍ଥେ. କ)

Galaka ୧ । ଗଳା; ତଣ୍ଡି—1. Throat.

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—

2. A kind of fish.

ଗଲାକାନ୍ତାକା—ଫ. ବି—ଗଳାରେ ଉଠିବା ମାରୁମୁକ ବୃକ୍ଷ—

Galakantaka A mortal boil on the throat.

ଗଲାକମ୍ବାଳା—ଫ. ବି (ଗୁଣ୍ଡା ତରୁ, ଗଲଦେଶ ତଳେ ଲମ୍ବିତ—

Galakambala କମ୍ବାଳାକୁତ ଚର୍ମ)—

ଗୋରୁଙ୍କ ଗଲଦେଶ ତଳେ ଲମ୍ବିଥିବା କମ୍ବାଳ

ଆକୃତିର ଚର୍ମାବୃତ ମାଂସ; ସାମ୍ବା—

A bull's or cow's dewlap; the flap of

skin hanging down the neck of cattle.

ଗଲାଗଣ୍ଡ—ଫ. ବି. (ଗମ୍ଭୀ ତରୁ; ଗଲ+ଗଣ୍ଡ)—

Galaganda ୧ । ଗୋଗଣ୍ଡିତ ଗଲଦେଶରେ ବାହାରିବା ସ୍ଥୁଳ-

ମାଂସପିଣ୍ଡ ବା ଆବୁ—

1. Goitre; Derbyshire neck.

୨ । ଗଳାର ଗିଲ୍‌ଟି ଫୁଲ ଓ ଦରଳ ରୋଗ—

2. The swelling of the glands of the neck.

୩ । ହାଡ଼ିଗିଲା ପକ୍ଷୀ—3. Indian Adjutant bird.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ତନୁବିନ୍ଦୁସଂକ୍ରମଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

ଗଲଗଲ ହେବା—ଦେ. ଡି—୧ । ଗୁଣ୍ଡାଲ ହେବା—1. To itch.
Galagala hebā ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ମନ) ରବେଇ ଖବେଇ-
ଚୁଳକାନ ହେବା—2. To feel restless to do an act
ଚୁଳସୁତାନା

ଗଲଗଲିଆ—ଦେ. ଡିଣ. (ଯାହା ଗଲପଡ଼େ)—୧ । ହୁଗୁଳା—
Galagaliā 1. Slack; loose
ଫଳାଫଳ ୨ । ପାଣିରୁ ବସେଷ ପରମାଣରେ ଅଜାଡ଼ ହୋଇ-
ହାଲି ପଡ଼ୁଥିବା (ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ)—
2. Profusely poured; (liquid) flowing;
profusely.

ଗଲଗଲିଆ—ଦେ. ଡିଣ—ସେହି ପଦାର୍ଥ (ସାରୁ, ଓଲୁଅ) ଦେହରେ
Galagaliā ଲଗାଇଲେ ଦେହ ଗଲୁ କରେ ବା ଖାଇଲେ ତହିଁ
ଗଲୁ କରେ—(things) Which produce
irritation when applied to the body or
eaten.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ଡି—(ଭୁଲ. ଡି. ଗଲଗଲୁ=ଟେଲ)—
ଟେଲ-ଲେମୁ—Big lemon

ଗଲଗଲୁଆ—ଦେ. ଡିଣ—ଗଲଗଲିଆ (ଦେଖ)
Galagalua Galagaliā (See)

ଗଲଗଲେଇବା—ଦେ. ଡି—ଗଲଗଲ ଲୁଗାବା; ଗଲଗଲ ଲୁଗାବା—
Galagaleibā To produce itching in the throat
when eaten.

ଗଲଗାଜିବା—ଦେ. ଡି. (ସ. ଗଲଗର୍ଜନ)—
Galagajiba ଗଲଗାଜି ଗର୍ଜନ କରିବା—To produce a
roaring sound by the throat.
ଗଲଗାଜନା

ଗଲଗ୍ରହ—ସ. ବି. (ଗଲ+ଗ୍ରହ)—୧ । ଅନ୍ୟର ବେକ ଧରିବା—
Galagraha 1 Seizing by the throat.
୨ । ତହିଁ ଚପିବା—2. Throttling.

୩ । ଅକାରଣରେ ଅଜାତପୁରୁଷଙ୍କ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପର ଆପଣା-
ଉପରେ ନେବାକୁ ହୁଏ—
3. A hanger-on; a burden upon one's
shoulders.

୪ । ସ୍ୱୟଂ ଉପସ୍ଥିତ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଅପବାଦ—
4. An unavoidable responsibility or danger.

୫ । ବେକପୁଲ୍ ଶ୍ୱେଗ—
5. Swelling of the throat and neck.
୬ । ମାଛର କଣ୍ଟା—6. Slender fish-bone.

୭ । ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଅସମାପ୍ତ କର୍ମ—
7. A self-imposed unaccomplished task.

୮ । ବୁଝିପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଥୀ, ସପ୍ତମୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ନବମୀ, ଦଶମୀ, ଶ୍ରୀରାମ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା ତିଥି—

8. Name of the 4th, 7th, 8th, 9th, 13th,
14th and new moon days of the dark fortnight.

୯ । ସେହି ଦିନ ପଡ଼ା ଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ କିନ୍ତୁ ତହିଁ ଆର-
ମ୍ଭ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତଥ୍ୟ ପଡ଼େ—

9. A day on which a course of studies is
begun but the next day of which reading
is prohibited according to the Hindu-
scriptures.

୧୦ । ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ କରାଯିବା ପାଠ—

10. Study begun but immediately
interrupted or discontinued.

ଗଲଗ୍ରହଣ—ସ. ବି—ଗଲଗ୍ରହ (ଦେଖ)

Galagrahana Galagraha (See)

ଗଲଗଟା—ଦେ. ବି—ଗୋଲମାଲ—

Galaghatā Noise; ado; uproar, confusion

ଗଲଗଲ (Hawells).

ଗଲଚମ—ଦେ. ବି (ସ. ଗଲଚର୍ମ)—

Galachama ୧ । ଗଲଚମ୍ପା—1. Dewlap.

୨ । ଅଜାଲଗ୍ରହ—

2. Long wart hanging from the neck of
a goat.

ବରଜ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, ଧେନୁରୁ ଗଲଗଲଚମ୍ପା ଧର ବୋଲି

ହୁଇଁଲେ ଗୋ—ବିଦଗ୍ଧ୍ୟା. ପର୍ବୀତ ।

ଗଲଚର୍ମ—ସ. ବି. (ଗଲ+ଚର୍ମ; ୧ମା. ୧ବ.)—ତହିଁ; ତୋଟି—

Galacharma Throat; gullet.

ଗଲତ—ସ. ବିଣ. (ଗଲ୍ ଧାତୁ=ସରତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଭ, ଶତ୍) —

Galat ସରତ ହେଉଥିବା; ବୋହୁଥିବା—

Oozing; percolating.

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଗଲତ୍ (ଦେଖ)—Galat (See)

ଗଲତ୍—ବିଦେ. ବି. (ଅ. ଗଲତ୍=ଭ୍ରମ, ଭୁଲ୍)—

Galat ଗଲତ୍ (ଦେଖ)—Galti (See)

ଗଲତ୍ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ଗଲତ୍-ଭଗ ।

ଗଲତ ବିଣ—୧ । ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ, ଭ୍ରାନ୍ତ—

1. Mistaken; full of mistakes.

୨ । ଦୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of defect; defective.

୩ । ଅସ୍ୱଚ୍ଛ—3. Incorrect.

୪ । ଦୃଢ଼—4. Negligence; laches.

ଗଲତ୍କୁଷ୍ଠ—ସ. ବି. (ଗଲତ୍+କୁଷ୍ଠ)—ସେହି ମହାବ୍ୟାଧି (କୁଷ୍ଠ

Galatkushtha ଶ୍ୱେଗ) ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗପ୍ରାନ୍ତରେ ଗାଆ

(ଗଲତ୍କୁଷ୍ଠୀ—ଶ୍ରୀ) ହୋଇ ରକ୍ତ ପୁରୁ ସରତ ହୁଏ; ସରତ୍କୁଷ୍ଠ

କୁଷ୍ଠ—Oozing leprosy; Psoriasis.

ଗଲଥନ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଲ ଥନ)—ଅଜାଲଗ୍ରହ—

Galathana Long wart hanging from the neck of

ଗଲଥନା a goat.

ସାଧାରଣ କେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯଦି ୧ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୋଣେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, କେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂଖ୍ୟାମାନେ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । 'ସଥ'— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଥ' ନ ପାଇଲେ 'ବଥ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଗଳଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗଳଦ୍ରୁ)—

Galathā ୧ । ବେକର ସାମନାଆଡ଼େ ଅର୍ଥାତ୍ ଚକ୍ରେ ଥକା
ଗଳାଧାକା ଦେବା; ଚକ୍ରେ ଅ—
ଧକ୍କା 1. A push by the throat; throttling.

ପୁଷ୍ପ ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଗଳେ ପ୍ରଦାନ ଗଳଥା
ଅଗାଧ ଅମର କୋପ ଶୂନ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନ୍ଧନାଦି ।

୨ । ବେକର ପଛ ଆଡ଼ରେ ଥକା ଦେବା; କାକୁକା—
2. A push by the neck, collaring.

ବେକେ ପଛରୁ ଲଗାଏ ଗଳଥା । ସଂକ୍ରାନ୍ତି ।

ଗଳଥୁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଗଳଦ୍ରୁ)—

Galathibā ୧ । ଚକ୍ରେ ଦେବା—
ଗଳାଧାକାଦେୟା 1. To push by the neck.

ଢଳେଇବା ୨ । ବେକରେ ଥକା ମାର ଘଉଡ଼ିବା—
2. To drive out by giving a push
by the neck.

ଗଲ୍‌—ବିଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗଲ୍‌ (ଦେଖ)

Galad Galat (See)

ଗଲ୍‌ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଲ୍‌ + ଦର୍ଶ)—

Galadgharma (ପରସ୍ପର ବା ଭୟ ହେତୁ) ଯାହା ଦେହରୁ
ବେଶି ଝାଲ ବୋହି ଯାଉଥାଏ—

In a state of profuse perspiration; with
sweat breaking out in big drops.

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଶରୀରରୁ ବୋହିଥିବା ଝାଲ—
Running sweat.

ଗଲ୍‌ଦାସ୍‌—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଲ୍‌ + ଅସ୍)—

Galadasru ୧ । ଯାହା ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହି ଯାଉଅଛି—

1. With tears trickling or rolling down.

୨ । ଲୁହ ଗଡ଼ୁଥିବା (ନେତ୍ର)—

2. (eyes) With tears rolling down.

ଉଦ୍‌ବେଗ ସାଗର ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଲୁହ ଲୁହ ପ୍ରକା

ଗଲ୍‌ଦାସ୍‌ କେତେ, ପୁଣି ଘନ ଝାଲ ବେଶେ । ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ମହାସଂକ୍ରାନ୍ତି ।

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—

ବୋହିଥିବା ଲୁହ—Trickling tears

ଗଲ୍‌ଦା ଚିଙ୍ଗୁର୍‌—ଦେ. ବି. (ଅ. ଗଲା—ଦଳ; ପୁଞ୍ଜ + ସଂ. ଗିଙ୍ଗିଟ୍ ;

Galadā chingurdi ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ

ଗଲାଟିଙ୍ଗୁଡ଼ି ବିଚରଣ କରୁଥିବାରୁ)—

ଗଲାଟିଙ୍ଗୁଡ଼ି ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ; ବିଶ୍ୱ ବାଲିଆ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—

Prawn; large shrimp.

ଗଲାଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଚୁପକ; ଗଲ୍‌ + ଦେଶ)—ବେକ; ଚକ୍ରେ; ଗଳ—

Galadesa Neck; throat.

ଗଲାଦେଶ—ସଂ. ବି. (ଚୁପକ; ଗଲ୍‌ + ଦେଶ)—ମୁଣ୍ଡ; ପାଖ—

Galadesa Mouth.

ଗଲ୍‌—ସଂ. ବି. (ଗଲ୍‌ ଧାତୁ + ଶ୍ରାବ ଅନ)—

Galana ୧ । ଦ୍ରବ ହେବା; ତରଳିବା—1. Melting.

୨ । ଝରିବା; ଗଳ ପଡ଼ିବା; ବହିବା—2. Oozing

୩ । ଟୋପା ଟୋପା ପଡ଼ିବା—3. Dripping.

୪ । କଣା ବା ଫାଟ ବାଟେ ବହିବା—4. Leaking.

ଗଲ୍‌ମାୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଗଲ୍‌ ଧାତୁ + ଅମାୟ)—୧ । ଦ୍ରବଣୀୟ;

Galaniya ତରଳିବାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Fusible.

୨ । ଗୋଳ ହୋଇଯିବା ଯୋଗ୍ୟ—Soluble.

ଗଲ୍‌ତିକା—ସଂ. ବି. (ଗଲ୍‌ ଧାତୁ + ଅନ୍ତି + ଫଳାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Galantikā ୧ । (ଯହିଁରୁ ପାଣି ଝରେ) ଝରା; ଗଡ଼ୁ—

1. A spouted water-pot

୨ । ବସୁନ୍ଧର ଘଡ଼ି; ଯେଉଁ ଘଡ଼ିର ତଳେ କଣାରୁ ପାଣି ଟୋପା-
ଟୋପା ବୋହି ତୁଳସୀ ଗଛ ବା ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ
ପଡ଼େ—2 A small water-jar with a hole
at the bottom from which water drops
on Tulasi tree or some Idol

ଗଲ୍‌ପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଗଲ୍‌ (ଦେଖ)

Galapa Galpa (See)

ଅଳପବୟସୀ ଅଳପକେ ହସି ଗଲ୍‌ପ କରନ୍ତି ବସି ।

ନନ୍ଦକିଶୋର—ଶମ୍ଭୁ ।

ଗଲ୍‌ପିବା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ଗଲ୍‌ କରବା—

Galapibā To talk.

ପଞ୍ଜି ବା ମାଗଣ ସ୍ଥାନ ଘାଟେ ଆସି

ତୁମ୍ଭେ କହପାଶେ ଗଲ୍‌ପଇ ବସି । ଭାରଣୀଚରଣ—ରଞ୍ଜିତଲ୍ୟା ।

ଗଲ୍‌ବନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗଲ୍‌ବନ୍ଧନ)—ଗଲା ଗୁରୁପାଶେ ଗୁଡ଼ାଯିବା

Galabanda ବସ୍ତ୍ର ଶଣ୍ଡ—Neck-tie.

ଗଲାବନ୍ଦ

ଗଲାବନ୍ଦନୀ

ଗଲାବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ଗଲ୍‌ + ବନ୍ଧନ)—

Galabandhana ୧ । ଗଲାଗୁରୁପାଶେ ବନ୍ଧା ହେବା ଉକ୍ତ ବା ବସ୍ତ୍ର—

1. A piece of cloth tied round the neck;
neck-tie.

୨ । ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ବେକର ପଘା—

2. A rope with a halter.

ଗଲାବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଲ୍‌ + ବସ୍ତ୍ର)—

Galabastra ବେକରେ ଲୁଗା ପକାଇ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା;

ବିନୟ, ସୁନତା, ଦୈନ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଯେଉଁ

ବ୍ୟକ୍ତି ପରଥାଗରେ ବେକରେ ଲୁଗା ପକାଇ ଠିଆ—

ହୋଇଥାଏ—In an attitude of object

humility with a piece of cloth thrown

round one's neck.

ମାନସେ କର ପୂଜନ କର ଅସୁକ୍ଷେପକ

ଗଲାବସ୍ତ୍ର ହୋଇ କୁପା ଶୁଣା କରବ । ଗଲାବସ୍ତ୍ର—ରଞ୍ଜିତଲ୍ୟା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଋ	ନ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଐ	ଋ	ଷ	ଶ୍ୟ	ଋଅ	କ	ନ

[ଦ୍ର—ଅମ ଦେଶରେ ଅତି ଦୈନିକପ୍ରକୃତ ପ୍ରାର୍ଥନା ବେଳେ
'ବେଳରେ ପାଳଦଉଡ଼ି', 'ଦାନ୍ତରେ କୁଟା' ଧରିବାର ଘାତ ଅଛି ।]

ଗଳବ୍ରତ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଳ=(ସର୍ପ) ଉତ୍ତଣ + ବ୍ରତ)—

Galabrata ମୟୂର—Peacock

ଗଳମେଖଳା—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁର୍ଥ)—ବେକର ହାର—

Galamekhalā Necklace.

ଗଳଲଗ୍ନ—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗଳ + ଲଗ୍ନ)—୧ । ଗଳରେ ଜଡ଼ିତ—

Galalagna 1. Attached to the neck.

୨ । ଚଣ୍ଡିରେ ଅଟକି ଯିବା—

2. Sticking to the throat

ଗଳଲଗ୍ନୀକୃତବାସୀ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ଗଳ + ଲଗ୍ନୀକୃତ + ବାସୀ;

Galalagnī krutabāsī ଗଳ + ଲଗ୍ନୀକୃତ (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁର୍ଥ)—

ଗଳବସ୍ତ୍ର (ଦେଶ)

Galabastra (See)

ଗଳଶୁଣ୍ଠିକା—ସ. ବି. (ଗଳ + ଶୁଣ୍ଠି + କ + ଶ୍ଵୀ. ଅ; ହାତଶୁଣ୍ଠି ପରି

Galasundikā ଯାହା ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲୁ ଥାଏ)—

୧ । ଘଣ୍ଟିକା; ଗଳାଭିତ୍ତରେ ଝୁଲୁ ଥିବା ଦ୍ଵିମୁଖ ମାଂସପିଣ୍ଡ—

1. Uvula.

୨ । ଘଣ୍ଟିକା ବଢ଼ିବା ରୋଗ—2. Tonsilitis; quinsy.

ଗଳଶୁଣ୍ଠି—ସ. ବି. ଗଳଶୁଣ୍ଠିକା (ଦେଶ)

Galasundī Galasundikā (See)

ଗଳସ୍ଥନ—ସ. ବି. (ଗଳ + ସ୍ଥନ)—

Galastana ୧ । (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁର୍ଥ) ଛେଳ ବେକ ତଳେ ସ୍ଥନ (ଚର)—

ତଳ ଝୁଲୁ ଥିବା ମାଂସ ଖଣ୍ଡ—1. Long wart hanging down the neck of a goat.

ଅକାଗଳସ୍ଥନ ବ୍ୟାଧି—ସ୍ତବକ ।

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଣ୍ଟିର ଛେଳ—2. A he-goat.

ଗଳସ୍ଥାନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗଳ + ସ୍ଥାନ + ଶ୍ଵୀ. ଇ)—

Galastani ଶ୍ଵରୀ; ମାଉଛେଳ—A she-goat

ଗଳହାଟା—ଦେ. ବି. ଗଳହାଟା (ଦେଶ)

Galahaṭā Galaghaṭā (See)

ଗଳହାସ୍ତ—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁର୍ଥ)—୧ । ଗଳଥା; ଗଳାଧକ୍ଷ; ଚଣ୍ଡିଆ;

Galahasta ଗଳାହାସ୍ତ; ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର; ଅବମାନନା ସହିତ କୌଣସି

ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁକ୍ରିୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତା ବେକରେ ହାତ

ହାତ ହାତୁକା ଦେବା—1. Collaring; pushing one by the neck.

୨ । ବୃତ୍ତାକାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣାକାର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି—

ଚନ୍ଦ୍ରା—2. The semicircular span of the thumb and index finger.

୩ । ଚଣ୍ଡି ଚପା—3. Throttling.

ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସେ ଅନ୍ୟକୁ ଚଣ୍ଡିଆ ଦିଆ—

Collaring.

ଗଳହସ୍ତିତ—ସ. ବି. (ଗଳହସ୍ତ + ଛତ)—ଗଳାରେ ଧକ୍କା ଦେଇ

Galahastita ଯାହାକୁ ବାହାର କରି ଦିଆ ଯାଏ—Collared;

driven away from a place by being collared.

ଗଳା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଳ)—୧ । ଗଳଦେଶ; କଣ୍ଠ; ଚଣ୍ଡି, ଗୋଟି—

Galā 1. Throat.

ଗଳା ଅବରେ ଏହାକୁ କରନ୍ତି ମୁଁଦି ଗଳାର ହାର । ଶ୍ଵାସାଥ, ଉଷା ।

ଗଳା

୨ । କଣ୍ଠନାଳୀ—2 Larynx

୩ । କଣ୍ଠସ୍ଵର; କଣ୍ଠଧ୍ଵନି—3 One's voice.

୪ । (ସ. ଗଳ ଧାତୁ) ଗଳିବା—

4. Piercing; thrusting.

୫ । ଭୂତ ବା ତରକାସରୁ ପେଜ ବା ପାଣି ଗାଳିବା—

5. Sifting of water from boiled rice or curry.

ଦେ. ବି. (ସ. ଗଳ ଧାତୁ)—୧ । ଗଳିତ; ତରଳିତ; ଦ୍ରବୀଭୂତ—

1. Melted; fused.

୨ । ଯହିଁରୁ (ଅଳ୍ପ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିରୁ) ପେଜ ବା ପାଣି ଗଳା ବା

ନିଗଡ଼ା ହୋଇ ଥାଏ—2. From which redun-

dant water has been oozed out.

ଗଲା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗମ ଧାତୁ)—ଗତ (ବର୍ଷ)—

Galā 1. Last (year).

ଗେଲ ୨ । ସେ ଯାଇ ଅଛି—2. One that has gone.

ଗୟା ୩ । ସେ ଯାଉଅଛି—3. One who is going.

(ଯଥା—ଗଲା ମନୁଷ୍ୟ ହାତରେ ଭୁବନ୍ତ ପଡ଼ି ଦେବ ।)

ଶ୍ଵରୀ—ଗମ ଧାତୁ ଅଗତକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନାଦର

ଏକବଚନରେ ରୂପ—The form of the verb

'To go' in past tense 3rd person

singular.

ଗଲାଅଗଲା—ଦେ. ବି. (ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା; ଗମନାଗମନକାରୀ

Galāaulā (ବ୍ୟକ୍ତି)—Coming and going.

ଆୟାଗୟା ଦେ. ବି. ଅଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—

Visitors; guests.

(ଯଥା—ଏ ବିଭାଗରେ ଗଲା ଅଗ୍ନି ଶବର ବୁଝିବାର ଭାର ମୋ

ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଛି ।)

ଗଲାଅଞ୍ଜଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଳ + ଞ୍ଜା. ଅଞ୍ଜା)—ଗଳାହାସ୍ତ ଶବ୍ଦ—

Galāawāṅṅa ପ୍ରକାଶ—Uttering a sound by the

ଗଳାହାସ୍ତାଞ୍ଜଳ throat.

ଗଳାହାସ୍ତାଞ୍ଜଳ

ସାଧାରଣ ସ୍ୱେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅସ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅସ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ ବୋଧେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ଏ ପ୍ରାଣବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଟିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଗୋଟିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ଦେଖିବେ ।

ଗଳାକରା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ ଗଳ ଧାତୁ)—(ଗଳବାର ଶିଳ୍ପକୁ)—
 Galābhar ୧ । ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—1. To thrust a thing
 ଡୁକାନ (e.g. a thread) into another (e.g.
 ଡକେଲନା the eye of a needle)
 ୨ । ଚରାଇବା—2. To melt
 ଗଲାନ ୩ । ଗୁଡ଼ିବା; ଗୁଥିବା କରବା—
 ଗଲାନା 3. To string together.

ଯୋକ ମୁଁ ସୁମନାମନାକରାପା ପାଇଁ ହୃଦରେ ଗଳାଇବ ।
 ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

୪ । (ଗଳବାର ଶିଳ୍ପକୁ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଭୂତହାଣ୍ଡିରେ
 ଥିବା ସିକ ଅଦରୁ ସେଇ ଜଗଜାଇବା—
 4. To cause another to sift the redundant
 rice-water from the boiled rice.

ଗଲଉତ୍ତରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଯିବା ପରେ—
 Galāuttaru 1. After one went away
 ୨ । ପରେ—2 Afterwards.
 ୩ । କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥା କହିବା ସମୟରେ
 ମୁହାଁ ଦୋଷ ବା ଅଭ୍ୟାସଜନିତ ଚରମକ ବାକ୍ୟ—
 3 An unmeaning phrase repeatedly used
 by persons in the course of a narration
 or talk.

ଗଳାକଟା—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡ ହାଣିବା—
 Galākatā Decapitation.
 ଗଳାକାଟି ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେ ଗଳାକୁ କାଟେ—
 ଗଳାକାଟନା 1. One who beheads another
 person; murderer.
 ୨ । ଅନ୍ୟର ସ୍ୱର୍ଗନାଶକାରୀ—
 2. One who brings about another's utter
 ruin.

ଗଲକଥା—ଦେ. ବି—ଅଗତ ବିଷୟ; ଗତ କଥା—
 Galākatā Past thing.
 ଗତକଥା ଗଲକଥାରେ ସମ୍ପାଦ ଗଲକଥା ଗଲକଥା ।
 ଗଥାକାଟି ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହରୁ ମୁଣ୍ଡ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରବା—
 Galākatā 1. To decapitate; to behead.
 ଗଳାକାଟି ୨ । ସ୍ୱର୍ଗନାଶ ଘଟାଇବା—
 ଗଳାକାଟନା 2. To utterly ruin a person
 ଗଲକାଳ—ଦେ. ଅ—ଗତକାଳ—
 Galākal Yesterday.
 ଗତକାଳ
 କଳକାବାଦୀ

ଗଳାଖିଣ୍ଟ—ଦେ. ବି—କାଶ ଓ ଶରଦ ଯୋଗୁଁ ଗଳର ସ୍ୱରବଦ୍ଧ ଓ
 Galākhāṇkhaṇ Intermittent cough and
 change of voice due to cough and cold.

ଗଳାଖଙ୍କାର—ଦେ. ବି—୧ । ଗଲଖଙ୍କନ—
 Galākhāṇkāra 1. Roaring by the throat
 ଗଳାଖିକାର ୨ । କାଶିବାଦ୍ୱାରା ଗଳର ନାଲିରୁ ଶ୍ୱେଷ୍ଟା ପରିଷ୍କୃତ
 ଗଳାଖିକାରୀ କରବା—2. Clearing of the throat by
 coughing up the phlegm.

ଗଳାଖଙ୍କାର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଳାଖଙ୍କାର ମାରବା (ଦେଖ)
 Galākhāṇkāra debh Galākhāṇkāra māribh
 (See)

ଗଳାଖଙ୍କାର ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶ୍ୱାସ ଉପସ୍ଥିତ ବା ଗରମା ପ୍ରକଟ
 Galākhāṇkāra māribh କରବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଳାଦ୍ୱାରା
 ଗଳାଖିକାରୀ ଶବ୍ଦ କରବା; ଶ୍ୱେଷ୍ଟା ମାରବା—
 ଗଳାଖିକାରୀ To cough up the phlegm and clear
 the throat (with a view to make one's
 presence felt in a crowd or in the
 dark).

ଗଳାଖଙ୍କାର—ଦେ. ବି—ଗଳାଖଙ୍କାର (ଦେଖ)
 Galākhāṇkāra Galākhāṇkāra (See)
 ଗଳା ଖଙ୍କାର—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗଲଖଙ୍କନ କରବା—
 Galā khāṇkāribh 1. To roar by the throat.
 ଗଳାଖିକାରୀ ୨ । ଗଳନାଲିରୁ ଶ୍ୱେଷ୍ଟା ପରିଷ୍କାର କରବା ନିମନ୍ତେ
 ଗଳାଖିକାରୀ କାଶିବା—2. To clear the throat by
 coughing.

ଗଳା ଖୁଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଗଳା ଖି ଖି (ଦେଖ)
 Galākhunṇi khunṇi Galākhāṇkhaṇ (See)
 ଗଳାଖିକାର (ଭାଷ୍ୟ)—ଦେ. ବି—ଗଳାଖଙ୍କାର ଭାଷ୍ୟ (ଦେଖ)
 Galākhāṇkāra (etc) Galākhāṇkāra etc (See)
 ଗଳାଗଳି—ଦେ. ବି—(ସ. ଗଳ)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଗଳା ଧରି ଧରି
 Galāgali ଦୋର ଯୁଦ୍ଧ - 1 Mutual fighting, each
 ଗଳାଗଳି holding the other's throat.
 ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟର ଅଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶରେ ଅପରର ଅଙ୍ଗକୁ ଆଦି
 ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—3. Two persons poking
 the fingers into each other's cavities
 of the body.

୩ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ପ୍ରିୟ ବା ସଭାବ—
 3. Close or very intimate friendship
 between two persons as if the body of
 one entering into the body of the other;
 two persons being thick with each
 others.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଔ	ଋ	ୠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଐ	ଔ	ଋ	ୠ

୪ । ଗଲାଇବା, ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—

4. Thrusting

* । ଅତି କଷ୍ଟରେ ବହୁଜନସମାଗମସ୍ଥଳରେ ସଙ୍ଗୀତ ବ୍ୟବଧାନ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଶରୀରକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—

5. Thrusting one's self into a thickly pressing assembly.

ଦେ ଗଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଗଲା ଧରୁଥିବା ଦୋଳ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା—1. Fighting with each other by holding the neck.

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗରେ ଅପର ଅଙ୍ଗକୁ ଆଦି ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—2. Mutually thrusting the fingers of one into the other's cavities of the body.

* । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ପ୍ରିୟ ବା ସଭାବ ଥିବା—3. In deep or intimate friendship with each other.

୪ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଗଲାଉଥିବା; ପ୍ରବେଶ କରାଇ ଦେଉଥିବା—4. Mutually thrusting.

ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଦୂରକୁ ବଦଳ ଗଲାକଲି—

ଦେଲେ ସରକଳା କରଣ ଶବ୍ଦକଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାବରଦ, ଗୋପ ।

* । ଅତି କଷ୍ଟରେ ବହୁଜନସମାଗମ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବଧାନ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଶରୀରକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇଥିବା—

5. Thrusting one's self with great difficulty into a crowd.

ଗଲା ଘାଁଘାଁ—ଦେ. ବି—ଗଲା ଖାଁଖାଁ (ଦେଖ)

Galā ghāṅghāṅ Galā khāṅkhāṅ (See)

ଗଲା ଘଡ଼ଘଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଲା + ଘର୍ତ୍ତର)—ସରଦି, ସନ୍ଧିପାତ Galā ghaṛḍaghaṛḍa ବା ଅସବୁ ମୃଦୁ ଯୋଗୁଁ ଗଲାର ଗଳାଘଡ଼ସଦାନି ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଜମିବାରୁ ନିଶ୍ୱାସପ୍ରଣାୟ ସମୟରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଜଳିତ ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ—Gurgling sound due to the breath passing through the larynx choked with phlegm (due to cold or impending death).

ଗଲାଗୁପା - ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ଗଲାଗୁପା)—

Galāghāpā ଶ୍ୱାସରୋଧ—Strangulation.

ଗଲାଚିପିବା—ଦେ. ବି—ଅଙ୍ଗଠିକାରୁ ତଳି ଚିପି ଶ୍ୱାସରୋଧ କର ମାର Galāchipibā ପକାଇବା—To throttle or strangle a person by compressing the throat with the fingers.

ଗଲାଟିପିବା

ଗଲାଟିପି—ଦେ. ବି—ତଳିକୁ ଅଙ୍ଗଠିକାରୁ ଚିପିବା—

Galātipibā Throttling.

ଗଲାଟିପା; ଗଲାଟିପା

ଗଲା ଚିପିବା—ଦେ. ବି—ଗଲା ଚିପିବା (ଦେଖ):

Galā chipibā Galā chipibā (See)

ଗଲାଧାକରଣ—ସ. ବି. (ଗଲା + ଅଧାକରଣ)—ଗିଳିବା, କୌଣସି Galādhakarana ବସ୍ତୁକୁ ଖାଇବା—

Devouring or gulping up of any food.

ଗଲାଧକ୍ତା—ଦେ. ବି—ତଣ୍ଡିଆ; ଗଲାରେ ହାତୁକା ମାରବା—A push Galādhakkā given on the throat or neck

ଗଳାଧକ୍ତା

ଗଳାଧକ୍ତା

ଗଲାଧରା—ଦେ. ବି—୧ । ସରଦି ବା ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଯୋଗୁଁ ଗଲାର ସ୍ୱର Galādhara ବଦ ଦେବା—1. Stringency in the

ଗଳାଧରା throat; hoarseness; loss of voice due to cough and phlegm in the larynx

୨ । ସରଦି ଯୋଗୁଁ ତଣ୍ଡିର ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ଦରଜ ଦେବା ଓ ଫୁଲିବା ରୋଗ—2. Swelling and affectation of the larynx and throat (a disease).

ଗଲା ଧରିବା—ଦେ. ବି—୧ । (ଯମ, ମୃତ୍ୟୁ) ପରଲୋକକୁ ନେବା Galādhāribā ପାଇଁ ତଣ୍ଡି ଧରିବା ବା ଆୟତ୍ତ କରିବା—

ଗଳାଧରା 1. (said of the God of Death) To take a firm grip of a person's throat.

ଗଳାଧରଣ

କଳା ବେଶ ଦେଇ ଧଳା, ମୃତ୍ୟୁ ଧରିଥିବା ଗଲା—ମହାବ୍ରତ ।

୨ । ଗଲାଧର (ଦେଖ)

2 Galādhara (See).

ଗଲାପୁଛ—ଦେ. ବି—ବହୁଜନାଘାଟି ସ୍ଥାନରେ ଗହଳ ମଧ୍ୟରେ ସେନତେଜ Galāpuchh ପ୍ରକାରେ ଆପଣା ଶରୀରକୁ ଅନ୍ୟର ଅଲକ୍ଷିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—Thrusting one's self clandestinely into a dense crowd.

ଗଲାପୋଛ—ଦେ. ବି—ଗଲାପୁଛ (ଦେଖ)

Galāpochh Galāpuchh (See)

ଗଲାଫୁଲ—ଦେ. ବି—ଗଲାଫୁଲିବା ରୋଗ—

Galāphul Swelling of the neck and throat; (a disease).

ଗଳାଫୋଳା

ଗଳାସୁଜନା

ଗଲାବନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗୁଲୁବନ୍ଦ; ସ. ଗଲା + ବନ୍ଦ)—

Galāband ଗଲାରେ ବାନ୍ଧିବା ବସ୍ତୁ—

ଗଳାବନ୍ଦ Neck-tie; a comforter for the neck.

ଗଳାବନ୍ଦିନୀ

ଗଲାବନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଲା + ବନ୍ଦ)—

Galābanda ୧ । ସରଦିଆ ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱରବନ୍ଦ—

ଗଳାବନ୍ଦ 1. Loss of voice.

ମାଧ୍ୟାହ୍ନ ଲୋକେ ଥର ଥର ସ୍ଥଳରେ ସ୍ଥଳରେ ଥର ଥର ଓ ମାଧ୍ୟାହ୍ନ ଥର ଥର ପ୍ରଦିନ ଲୋକେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଥର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଇଲେ ସେବେ ଏ ଲୋକେ ଶବ୍ଦରେ ନ ମିଳିବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଥର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଶୋଇବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଶୋଇବେ, ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂ’ ଶୋଇବେ, ‘ବ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ ।

ଗଳାବନ୍ଧନା ୨ । ଗଳାବନ୍ଧ ଯାଉଥିବା ଶ୍ଵାସ ବନ୍ଦହେବା; ଶ୍ଵାସରୋଧ—
2. Suffocation.

ଗଳାବନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁଲୁବନ୍ଧ)—

Gaḷabandh ଗଳାବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Gaḷabandh (See)

ଗଳା ବସିବା—ଦେ. ବି—ବେଶି ପାଟ କରିବା ବା ସରଦ ଯୋଗୁ ଗଳାର
Gaḷ basibā ସର ନ ଶୁଭିବା; ସର ବନ୍ଦହେବା—

ଗଳାବସେ ଯାଉଥାଏ Loss of voice

ଗଳାବନ୍ଧନା

ଗଳାବାଜି—ଦେ. ବି—୧ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଠରେ ଚିତ୍କାର—

Gaḷabāḷi 1. Vociferation; too much exercising of
ଗଳାବାଜି the lungs.

ଗୁଳାମାଡ଼ା ୨ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଠରେ ବକ୍ତୃତା—

2. Very loud address or harangue

୩ । ନିଷ୍ଠୁର ବା ବୃଥା ଅହ୍ଵାନ—3. Vain bragging.

ଗଳାଭଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଗଳା ଭାଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)

Gaḷabhaṅgā Gaḷa bhaṅgibā (See)

ଗଳା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. ବି—ସରଭଙ୍ଗ ହେବା; (ବସ୍ତ୍ରାବୃତ୍ତି, ସରଦ ବା
Gaḷa bhaṅgibā ବହୁତ ଗଣିବା ଯୋଗୁ) ସର କର୍ମଣ ହେବା—

ଗଳାଭାଙ୍ଗା Hoarseness of voice.

ଗଳାପଢ଼ନା

ଗଳା ଭାରିହେବା—ଦେ. ବି—ଗଳାରସର ଗମ୍ଭୀର ହେବା, ଗମ୍ଭୀରସର
Gaḷa bhāriheba ବା ଅବାଜ—

Grave voice; muffled voice.

ଗଳା ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଡ଼ପାଟ କରାବା; ଚିତ୍କାର କରାବା—

Gaḷa melibā 1. To cry out,

ଗଳାମେଲିବା ଅଳ୍ପ ଥର ଥର ପ୍ରସବନ ଦେଖ ।

ଉଡ଼ ଉଡ଼ ବୋଲିଲେ ମେଲି ଗଳା—କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ମହାବରଦାଶ କଣ୍ଠ ।

୨ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଠରେ କାନ୍ଦିବା—2. To cry aloud.

ଗଳା ମୋଟ କରାବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚେଷ୍ଠରେ କରାବା—

Gaḷa moṭa karibā To utter a loud cry.

ଉଚ୍ଚେଷ୍ଠ ନିଶ୍ଚଳ ବନ୍ଧ ବାଣ୍ଟିବା

ଧାଇଲେ ଗଳାମୋଟ କରା ଗଲା । କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ମହାବରଦାଶ କଣ୍ଠ ।

ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଦ୍‌ବିଗ୍ଵାସ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରାବା

Gaḷāre dauridibā ନିମନ୍ତେ ବେକରେ ଦଉଡ଼ିଦେବା ଫାଶ
ଗଳା ଯା ଦଢ଼ି ଦେଖା ଦେବା—To tie a noose

ଗଳାରେ ଫାଶ ଦେବା round the neck with a view
to commit suicide by hanging

ଦେବ ମୁହଁ ମରଦ ବନ୍ଧୁ ଦେଇ ଗଲା । କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ମହାବରଦାଶ କଣ୍ଠ ।

ଗଳାସି—ଦେ. ବି—(ଫ. ଗଳ+ସି) ପଶୁମାନଙ୍କ ଗଳବନ୍ଧନ ବନ୍ଧୁ

Gaḷasi ବା ଫାଶ; ପଶୁ—Noose or rope tied round
ଗଳାସି the neck of animals.

ଗଳତନୀ

ଗଳ—ଦେ. ବି—(ଫ. ଗଳ; ଗଳାପର ସରୁ ଥିବାବୁ ?)—ଦୁଇପାଖେ

Gaḷi ଘର ବା କାଡ଼ିଥିବା କନ୍ଦ; ସରୁ ବା ଅଣଓସାରିଆ ବାଟ—

ଗଳି Narrow lane; alley.

ଗଳୀ

କଳ କଳ ହୋଇଣ ପଡ଼ିଛି ଦାଣ୍ଡ ଗଳ ।

ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୁପଣଗୀତ ।

ଗଳାଥ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗଳାଥ)—୧ । ଭଲର ହିଡ଼ି ବା ଜଳାଶୟର

Gaḷi ବନ୍ଧ ଉତ୍ପାଦର ଯେଉଁ ଛିଦ୍ର ବା ଜଳାବାଟେ ପାଣି ବାହାର

ଯାଏ—1. Breach; hole in a bandh of a

water-reservoir or paddy-field through

which water leaks.

୨ । ଗଲେଇ (ଦେଖ)

2. Gaḷei (See)

ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ) ବି.—ଛୋଟ ନଦୀ—Rivulet; stream.

[ଦ୍ର—କୁଜଙ୍ଗରେ ବଣ ଭିତରେ ମହାନଦୀର ଯେଉଁ ଛିଦ୍ର ଶାଖା-
ମାନ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ‘ଗଳାଥ’ ବୋଲାଯାଏ ।
ଯଥା—ଭିତରଗଡ଼ ଗଳାଥ, ଅଠରବାଙ୍କ ଗଳାଥ, ତନ୍ତ ଗଳାଥ
ଓ ଘଣି ଗଳାଥ ।]

ଦେ. ବି.—ସ୍ତମ୍ଭ; ଅନୁଚ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ (ସ୍ତମ୍ଭ); ଗଳପର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ
(ବାଟ)—Very narrow and low (road).

ସିବାବେଳେ କି କରବ ବାଟ ଗଳାଥ । ଉଦାର. ଗୀତଲହରୀ ।

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବାଟ ଏତେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଯେ ସେଠାରେ ବଣଭୁଦା
ଆଦି ଭିତର ଦେଇ ଗଳ ଗଳ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଗଳାଥ ନନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—କୂଅ ଭିତରେ ବଡ଼ ନନ୍ଦର ଭିତରେ ଦିଆଯିବା

Gaḷi nanda ଛୋଟ ଛୋଟ ନନ୍ଦ—Inner double earthen
rings set in a double-ringed well.

ଗଳାଥ ରକ୍ତ—ଦେ. ବି.—ଦାତାଗୋଡ଼କୁ ରକ୍ତ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବା ହେତୁରୁ

Gaḷi rakta ଅସ୍ତ୍ରାୟା ପୂର୍ଣ୍ଣ (ରୋଗବିଶେଷ)—A morbid

ଫୁଲା swelling of parts of limbs (a disease).

ଗୁଜନ

ଗଳକବାଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଛୋଟ କବାଟ—

Gaḷikabāṭa 1. Small door.

୨ । ଚୋର କବାଟ—2. Secret-door.

୩ । ବଡ଼ କବାଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛୋଟ କବାଟ—

3. A small door covering an opening in a
larger door.

ଗଳକୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି.—ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ; ଅନ୍ତସ୍ଥ—

Gaḷikuñchi Creek and corner.

ଗଳିସୁଞ୍ଜି ଚନ୍ଦ୍ରା ପୂର୍ବେ ଥିବା ସେଇ ଗଳକୁଞ୍ଚି । ସମ୍ଭାଷଣ. ଦରବାର ।

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ଣ

ଗଳିକୁଞ୍ଜ ରହସିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଗହଳ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ଯିବା,
Galikuñchi rahijibā ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ବା ଦେଖା ନ ଯିବା—

1. To disappear in a crowd; to
remain undetected in a medley.

୨ । ଅନ୍ୟର ଅଜ୍ଞାନସାରରେ ରହସିବା—

2 To remain without the knowledge of
anybody else; to hide one's self from
others.

ଗଳିଗଳି—ଦେ. କି. ବିଶ—ପ୍ରତି ଗଳ, ସର୍ବତ୍ର, ଅନ୍ୟସକ୍ତ—

Galigali In every nook and corner; in every
ଗଳିଗଳି corner and bye-lane.

ଗଳିଗଳି

ଗଲିଜୁ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଅ. ଗଲଜୁ)—

Galij ଗଲଜୁ (ଦେଖ)

Galji (See)

ଗଲିଜୁଖୋର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗଲଜୁ + ଫା. ଖୋର)—

Galijkor (ଗଳ) ଗୁହାଣିଆ—(a term of abuse)
ଗଳିଜୁଖୋର Eater of filth.

ଗଳିଜୁଖୋର

ଗଲିଜି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଅ. ଗଲଜି)—

Galiji ଗଲଜି (ଦେଖ)

Galji (See)

ଗଳିତ—ସ. ବିଶ. (ଗଳ ଧାତୁ = ଯିବା ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—

Galita ୧ । ବୋହୁ ପଡ଼ୁଥିବା; ପ୍ରବୁଧିବା—

1. Flowing; running.

୨ । ଯିବା—2. Dropped.

୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ—3. Melted; molten.

୪ । ଖଳିତ; ପଡ଼ିତ—4. Fallen.

୫ । ପରୁ; ପରିମାରିଥିବା—5 Rotten; mortified.

୬ । ଲୁପ୍ତ; ନଷ୍ଟ—6. Disappeared.

୭ । ଶିଥିଳ—7. Slackened.

ଗଳିତକୁଷ୍ଠ—ସ. ବି—ଶରୀରର ଘାଆ ହୋଇ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହ ହେଉଥିବା ଅଙ୍ଗ—
Galitakushṭha ଅଙ୍ଗ ଶରୀର ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା ବିଶିଷ୍ଟ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ—
Advanced leprosy (the stage in which
there are oozing sores and ulcers and the
extremities drop off); gangrenous
leprosy.

ଗଳିତକୁଷ୍ଠୀ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ କୁଷ୍ଠରୋଗର ଶରୀରରେ ବ୍ୟାପ୍ତ
Galitakushṭhī କୁଷ୍ଠ ରୋଗରୁ ପ୍ରକୃତ ପାଣିକହୁ ଘାଆ
(ଗଳିତକୁଷ୍ଠୀ—ଶ୍ରୀ) ହୋଇ ଥାଏ—

A leper with gangrenous sores.

ଗଳିତଧାତୁ—ସ. ବି—ତରଳିତ ଧାତୁ—

Galitadhātu Molten metal.

ଗଳିତମାଂସ—ସ. ବି—ଘାଆ ହୋଇ ସରି ମିଳାଇ ଯିବା ମାଂସ—

Galitamāmsa Mortified flesh.

ଗଳିତଯୌବନ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗଳିତ + ଯୌବନ

Galitajaubanā + ଅ)—

ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ଯୁବାକାଳ ଚାପି ଗଲଣି—

(a woman) Past her youth.

ଗଳିତା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗଡ଼ିତା (ଦେଖ)

Galitā Gardatā (See)

ଗଳିତାଏ ଦୁଇଜଣ ଦେବୀରୁ ଫଳ ଭାବେ ଲଭିଲେ ।

ବିଦ୍ୟାଧର. ବିଦ୍ୟା ।

ଗଳିନନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଗଳିଆନନ୍ଦ (ଦେଖ)

Galīnanda Galīnanda (See)

ଗଳିପଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗଳ ଧାତୁ)—

Galipardibā ୧ । ଚାଲୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ହେବା—1. To enter
ଗଳିପଡ଼ିବା through or deeply.

ଗଲଜାନା ୨ । ଅବସ୍ଥାନ୍ତ ବା ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପ୍ରସ୍ରାବ—
2. To pour or fall down profusely.

ନରମାସକ ଦେହରୁ ଝାଳ ଗଳି—

ପଡ଼ିବାକୁ ହେଉ ଚନ୍ଦନ ଦେହେ ବୋଲ । କୁଷ୍ଠସିଦ୍ଧ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ବସ୍ତୁ ବା ଗହଳ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ବା
ଲୁଚି ଯିବା—୩. To be hidden amidst a
crowd.

୪ । ଗାନ୍ଧି ଗଳିପଡ଼ିବା (ଦେଖ)

4 Gāndi galipardibā (See)

ଗଳିପୁଚି ରହସିବା—ଦେ. କି—ଗଳିକୁଞ୍ଜ ରହସିବା (ଦେଖ)—

Galipuchi rahijibā Galikuñchi rahijibā (See)

ଗଳିପୁଞ୍ଜ ରହସିବା—ଦେ. କି—ଗଳିକୁଞ୍ଜ ରହସିବା (ଦେଖ)—

Galipuñchi rahijibā Galikuñchi rahijibā (See)

ଗଳିବା—ଦେ. କି (ସ. ଗଳ ଧାତୁ)—୧ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ସଙ୍କୁଚିତ
Galibā ହୋଇ ପ୍ରବେଶ କରିବା—1. To enter through a
ସୁନା narrow space.

ସୁସନା ୨ । ପ୍ରସ୍ରାବ; ବହୁବା; ଝରିବା—

ଗଳା 2. To ooze; to drop

ଗଳନା

ମୋତି ପତ୍ରପତ୍ର ନୟନୁ ଗଳି ବାଉ,

ଦେଲା ବେଳ ବ୍ୟାସ ଜଟାରୁ ଓଷା କର । କୁଷ୍ଠସିଦ୍ଧ. ମହାଭାରତ. ଅଙ୍ଗ ।

୩ । ଗଳି ପଡ଼ିବା; ଖଳିତ ହେବା; ପଡ଼ିତ ହେବା—

3. To fall down.

ସ୍ଵରକବରକ ଗାନ୍ଧବ ଅଟକ ନ ରହି କର୍ଣ୍ଣରୁ ଗଳି—

ବିଦ୍ୟାଧର. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ତରଳିବା—4. To melt away.

କିରେଣି ସେ ରୂପ ଗଳି କୁଳିଶ—ନଳକଣୋର. ସାବାନକବାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟତେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ବାହା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଧିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ଚଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଧିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ଚଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଶୋଧିବେ, ‘କୁଅ’ ନ ଚଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଶୋଧିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ଚଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଶୋଧିବେ, ‘ଅର୍ଗା’ ନ ଚାଲିଲେ ‘ଅର୍ଗା’ ଶୋଧିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ଚାଲିଲେ ‘ଅଲବତ’ ଶୋଧିବେ ।

* । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରବା—

5. To enter into a thing.

ଗଣ୍ଡି ଗର୍ଭେ ଗଲି ଗଲପର ଗଲ—ବଦ୍ଧପୁରୀ. ବିଶୋଭାବଦ୍ଧ ମଙ୍ଗଳ ।

୬ । ଭେଦିବା—6. To pierce; to percolate.

ଖୋଜିବେର ଅର ପାରିବି ପିବେ ଗଲ—

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ଦବିଯିବା—

7. To be pressed downwards; to sink

ବନ୍ଧରେ ଘୋଡ଼ାଲେ ଚାହାରେ,

ଚରଣ ଗଲି ଗଲି ଗଲେ ।

ନଗରାଧି. ଭଗବତ ।

ଗଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଗୁଲର ଶୁଭ ବାଟେ ବର୍ଷା ପାଣି

Galibh Galibh Galibh (the rain water) To leak through a leaky thatch.

ଗଲିବାଟ—ଦେ. ବି—ସ୍ୱଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟା ଗୁଣା—

Galibhāṭa

1. A low narrow way

ଗଲିବାଟା ୨ । ଗୁପ୍ତ ପଥ—2. Secret passage.

ଗଲିବାଟା

ଗଲିଗୁଣା—ଦେ. ବି—ଗଲିବାଟ (ଦେଖ)—

Galirāṣṭā

Galirāṣṭā (See)

ଗଲୁ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଡ; କୁଣ୍ଡାଳ ଦେବା; ଗଲଗଲ ଦେବା—

Galu

Itching sensation; irritation.

ଜଳକାନି

ସୁଳ, ଲତ

ଗଲୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଗଲୁଗଲୁଆ (ଦେଖ)—

Galuhā

Galuhā (See)

ଗଲୁ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଡସ୍ୱର ପ୍ରଭୃତି ଜାଗିବା; କଣ୍ଡ ଉଠିବା—

Galu uṭhibh

Appearance or feeling of itching.

ଖଜକାନ

ସୁଳବତନା

ଗଲୁଗଲୁଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଖାଇଲେ ବା ଦେହରେ

Galugaluṭ

ଲଗିଲେ କଣ୍ଡ ଜାତ ହୁଏ ବା କୁଣ୍ଡେଇ ହୁଏ—

1. (article) Producing itching or irritation.

୨ । ଯେଉଁ ଜନ୍ମ ବା ମନୁଷ୍ୟର ଦେହସାଧକ କୁଣ୍ଡେଇ ହୁଏ—

2. (person) Having itching sensation.

୩ । ଯେଉଁ ରୋଗରେ ଶରୀର କୁଣ୍ଡାଳ ହୁଏ—

3. (disease e. g. ringworm) Accompanied by itching.

ଗଲୁ ଗୁଣିବା—ଦେ. ବି—ଗଲୁ ମରବା (ଦେଖ)

Galu gūṇibh

Galu maribh (See)

ଗଲୁ ମରବା—ଦେ. ବି—କଣ୍ଡ ନିବୃତ୍ତି—

Galu maribh

Subsidence of itching sensation.

ହୁଳକାନି ମିଟା

ସୁଳମିଟା

ଗଲୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପଶୁର ବା କୁଣ୍ଡାଳବାହାସ କଣ୍ଡ ନିବାରଣ

Galū māribh

କରିବା—To pacify or soothe an

ହୁଳକାନିମିଟା

itching sensation (with medicine

ସୁଳମିଟା

or scratching)

ଗଲେଇ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁଲିଃ)—ଗୁଲିଃ (ଦେଖ)

Galei

Gulañcha (See)

ଗଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଲାଇବା (ଦେଖ)

Galeibh

Galeibh (See)

ଗଲେଗଣ୍ଡ—ସ. ବି (ବହୁଶା ହ୍ର, ଗଲେ = ଗଲାର୍ଥେ + ଗଣ୍ଡ = ମାଂସପିଣ୍ଡ;

Galegandā

ଗଲାର୍ଥେ ଗୋଟାଏ ଚମର ଥଳ ଥିବାରୁ)—

ହାତୁଗିଲା ଚଢ଼େଇ—

The Adjutant bird; Leptoptilus Dubins.

ଗଲ୍ପ—ଦେ. ବି (ସ. ଜଲ୍ପ ଧାତୁ)—୧ । ଉପକଥା; କାହାଣୀ—

Galpa

1. Story; folk-tale.

ଗଲ୍ପ ୨ । କଥାବାତ୍ସର୍ବ; କଥୋପକଥନ—

ଗଲ୍ପ

2. Conversation; talk.

ଗଲ୍ପଚତୁର—ଦେ. ବି. ସ୍ତଂ (୨ମୀ ଚତ୍; ଗଲ୍ପ + ଚତୁର)—

Galpachatura

ଯେ ବିଶେଷ ଗଲ୍ପ କହି ପାରେ—

(ଗଲ୍ପଚତୁର—ଶ୍ରୀ) One who is a store-house of stories.

ଗଲ୍ପଗୁରୁ—ସ. ବି (୨ମୀ ଚତ୍; ଗଲ୍ପ + ଗୁରୁ)—

Galpachaturī

ଗଲ୍ପ କହିବାରେ ଚତୁରତା—

Adeptness in relating stories.

ଗଲ୍ପଗୁରୁ—ସ. ବି—ଗଲ୍ପଗୁରୁ (ଦେଖ)

Galpachaturjya

Galpachaturī (See)

ଗଲ୍ପସଲ୍ପ—ଦେ. ବି (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—

Galpasalpa

୧ । ଗପସପ; କଥୋପକଥନ—

ଗଲ୍ପସଲ୍ପ

1. Talk; conversation.

ଗପସପ

୨ । ବାକେ ଗପ—2. Chit-chat.

* । ନାନା ବିଷୟରେ କଥାବାତ୍ସର୍ବ—

3. Tittle-tattle.

ଗଲ୍ପସାଗର—ଦେ. ବି—ଗଲ୍ପଚତୁର (ଦେଖ)

Galpasāgara

Galpachatura (See)

ଗଲ୍ପସ୍ୱଲ୍ପ—ଦେ. ବି—ଗଲ୍ପସଲ୍ପ (ଦେଖ)

Galpaswalpa

Galpasalpa (See)

ଗଲ୍ପ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ି ବା ।

Galph

ନିଜେ ନିଜେ ଚଢ଼ିବୁ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଅଗବକା

ବାଡ଼ି ଧରି ତଳେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରଖି ଗୋଟିଏ ପେଣ୍ଡୁ

ଚଳାଇବାରୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଖେଳ—The game of

Golf.

ଗଲ୍ପ (ଧାତୁ)—ସ. —ଗର୍ବା (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Galbha (root)

Garba (root) (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲଘୁ	ଉଫ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁପୁରୁଷ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଂ	ଇଫ	କ	୧

ଗଲ୍—ସ. ବିଶ (ଗଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Galbha ଗର୍ବାକାଶ, ଧୃଷ୍ଣ —
Arrogant; overbearing.

ଗଲ୍—ସ. ବି (ଗଲ୍ ଧାତୁ + ଫଲ୍ଗର୍ଥ. ଲ) —ଗାଲ —
Galla Cheek.

ଗଲ୍ଲକ — ସ. ବି (ଗଲ୍ + ଫଲ୍ଗର୍ଥ. କ) — ଚଷମ; ମଦ୍ୟପାତ୍ର —
Gallaka Wine-vessel; goblet; drinking cup

ଗଲ୍ଲଗୁରୁ — ସ. ବିଶ (ଗଲ୍ = ଗାଲ + ଗୁରୁ = ଚକିତ) — ଶୋଇବା
Gallagūri ବ୍ୟକ୍ତି ଗାଲ ତଳେ ଯେଉଁ ଚକିତ ବ୍ୟକ୍ତିର
କରାଏ, ଗାଲତଳିଆ — A small round pillow
put underneath the cheek of a person
while sleeping.

ଗସ୍ତ — ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗସ୍ତ = ପହଞ୍ଚିବା ଦେବା ପାଇଁ ଚାଲିବା) —

Gasta ୧ । ଗସ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଭ୍ରମଣ —
ଗସ୍ତ 1 Official tour.

ଗସ୍ତ ୨ । ଚାଲି; ପହଞ୍ଚିବା ଦେବା ପାଇଁ ଚାଲିବା —
2. A watchman's round on duty.

ଗସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ — ବୈଦେ. ବି (ଫା) — ୧ । ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭ୍ରମଣ
Gasta kharchch ଲାଗିତ ଭ୍ରମଣକାରୀ କରାଯିବା ବ୍ୟୟ —
ଗସ୍ତଖର୍ଚ୍ଚ 1 Tour-expenses; travelling
expenses.

୨ । ଗସ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ ମିଳିବା ପାଥେୟ-ବ୍ୟୟ —
2. Travelling allowance.

ଗସ୍ତ ଖିଲାଇବା — ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର) କ୍ରି — ବଳା ହୋଇ ରହିଥିବା
Gasta khilāibā ଘୋଡ଼ା ବା ଗୋରୁଆଦି ପଶୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଖେଳିବା-
ପାଇଁ ଟହଲାଇ ଆଣିବା — To give an airing to a
horse or cow for exercise.

ଗସ୍ତାନିର୍ଘାଣ୍ଟ — ଦେ. ବି — ଗସ୍ତ କରିବା ସମୟରେ କେଉଁ ସ୍ଥଳକୁ କେଉଁ
Gastanirghaṇṭa କିନ୍ତୁ ଓ କେଉଁ ସମୟରେ ଯିବାକୁ ହେବ
ପୂର୍ବରୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ଓ ପ୍ରକାଶ —
Tour programme.

ଗସ୍ତ ଭାତ୍ତ — ବୈଦେ. ବି (ଫା) — ଗସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ (ଦେଖ)
Gasta bhattā Gasta kharchch (See)

ଗସ୍ତାନୀ — ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା. ଗସ୍ତାନୀ) — ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନାଗର ବା
Gastānī ପରପୁରୁଷସଙ୍ଗେ ନିମନ୍ତେ ବାରମ୍ବାର ବୁଲେ; ବୁଲଟା;
ଗସ୍ତାନୀ ପରପୁରୁଷାର୍ଥ ଅଭିସାରକା — Whorish woman.
ଗସ୍ତାନୀ

ଗସ୍ତିଦାର — ବୈଦେ. ବି. (ଫା) — ଯେଉଁ ଗୁମାସ୍ତା ବଣିକମାନଙ୍କ ଚରପରୁ
Gastidār ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଭାଡ଼ ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ଯିବା ଯିବା ସ୍ଥାନ
ଗସ୍ତିଦାର ବୁଲନ୍ତି — A travelling commercial agent
ଗସ୍ତିଦାର

ଗହ (ଧାତୁ) — ସ — ନିବିଡ଼ ହେବା, ବୁଝିବାକୁ କଠିଣ ହେବା —
Gah (root) To be dense or difficult.

ଗହକ — ଗ୍ରା. (ଚତର) ବି. (ସ ଗ୍ରାହକ) — ଗ୍ରାହକ, ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ହେତା —
Gahaki Customer; constituent of a tradesman;
ଆହକ purchaser.

ଗହକୌଡ଼ା ଦୋକାନ ନଗେ ଗହକ ଉପରେ ଗଠା ହୋଇ ବହୁଳ —
ଫକାତମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗହଗହ — ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନିକରଣ) —

Gahagaha ୧ । ବହୁ ଲୋକ ସମାଗମଜନିତ କୋଳାହଳ —

ଗହଗହ 1 The aggregate of confused sounds
arising out of a big crowd.

ଗହଗହ ଶବ୍ଦରେ ପୂରଣ ମଣ୍ଡ — ପାତାସର, ଶରଦିନିବିଶା ।

୨ । ନିର୍ଜନ ଓ ଭୟଙ୍କର — 2 Frightful and lonely.

ଗହଗହ ପାଟ ମାଡ଼ଇ ଭା — ନଦିକଣ୍ଠର, ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ।

ଗହଡ଼ିବା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି — ଘଡ଼ିବା —

Gahardibā To drive away.

ଗହଣ — ଦେ. ବି — ୧ । (ସ. ଗହନ) ବନ —

Gahana 1. Dense jungle

୨ । (ସ. ଗଣ) ରାଜାଦିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯିବା ବହୁ ଅନୁଚର —
2 Retinue of a distinguished personage.

୩ । (ସ. ଗଣ) ସମଉଦ୍ୟତାର ବା ସଙ୍ଗ —
3. Following or company.

ବନେ ଇଣ୍ଡା ସଙ୍ଗ-ଗହଣେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମହାକୌତୁକ
ବହୁ ମୁଗ୍ଧା ପାଇଁ ସବୁ ଗଲ ପର୍ବ ମୁଖେ — ଗୁଣାବୀ, ଇଣ୍ଡା ।

୪ । (ସ. ଗଣ) ଜନତା, ସମୂହ; ଗଣ; ଦଳ —
4 Crowd; multitude.

ବହୁ ଗୋଟା ଗହଣ ହାର ଦେହ ଶାଳ
ଧାଇଁଲେ ଶୁଷ୍କଠାରୁ ଦେହ ବୃନ୍ଦୋଧନ — କୃଷ୍ଣବିହ୍ୱ, ମହାଭାରତ, ଶୁମ ।

୫ । (ସ. ଗ୍ରହଣ) ପୋଷାକ — 5 Dress, fitting.

୬ । (ସ. ଗ୍ରହଣ) ଅଳଙ୍କାର; ଗହଣା — 6. Ornament.

ଗହଣ ଲଗାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — ସଦଳବଳ ହେବା; ଯାତ୍ରା କରିବା ପାଇଁ
Gahana lagāibā ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଯିବା; ଶୋଭାଯାତ୍ରା
କରିବା — To be accompanied by a retinue
of attendants; to go in a procession.

ସୁଧର୍ମର ଶକ୍ତି ସେ ଯାଗ ଶାନ୍ତି ପାଇ
ଗଲେ ଯାଗଶାଳାକୁ ଗହଣ ଲଗାଇ — କୃଷ୍ଣବିହ୍ୱ, ମହାଭାରତ, ସର ।

ଗହଣା — ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରହଣ; ଯାତ୍ରା ଧାରଣ କରାଯାଏ) —

Gahana ୧ । ଅଳଙ୍କାର — 1. Ornament.

ଗହନା; ଗହନା ପୂର ହେବା ପିନ୍ଧି ପୂର ମୁହଁ

ଗହନା ବସ୍ତ୍ରର ପୂର ହେବା ଶରୀରର — ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନ୍ଦନାବଦ୍ୟ ।

୨ । ସାଜସଜ୍ଜା — 2. Ornamental fittings.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି — ୧ । ତେଲ ପେଡ଼ିବାର ଯନ୍ତ୍ର; ଘଣା —
1. Oil-mill.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁସ୍ତକେ ୪୦ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଧରାକୋଷରେ ନ ମଳବ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ସା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ସ୍ତ. ଗଣ) ସ୍ତୂପ; ଗଦା, ଗୁଣି —2 A heap

(ଯଥା—ଧାନର ଗହଣା ।)

୩ । ନୂଆ ଗଛମାନଙ୍କର ବଣାଦି ନିର୍ମିତ ଆବରଣ; ଅଟେଇ—

3. A bamboo frame-work for protecting young trees.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଗହନ=ବନ୍ଧନ)—

ବନ୍ଧନ—Pledge; pawn.

ଗହଣା କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଭୁଲ ହି ଗହନ କରବା)—

Gahanā karibā ତଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧନ ଦେବା—

To pledge; to pawn.

ଗହଣା ଗଣି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଗହଣା + ସ୍ତ. ଗୁଣି; ସହଚର)—

Gahanā ganthi ୧ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଅଳଙ୍କାର; ଅଳଙ୍କାର-

ଗୟାମାଣି ପଦ—1 Jewellery; all sorts of ornaments; ornaments all and sundry.

୨ । ଅଳଙ୍କାର ଓ ଲୁଗାପଟାର ବୋକର—

2. Luggage consisting of ornaments and other movables; dress and ornaments; clothes and ornaments

୩ । ସୁନାପୁରାଣ ଗହଣା ଓ ଚାନ୍ଦା ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇ ଥିବା ସୁନାଦି—3. Gold and silver ornaments

and the strings with which they are strung.

ଗହଣା ଗଣି—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଗହଣା ଗଣି (ଦେଖ)

Gahanā ganthi Gahanā ganthi (See)

ଅର ଗହଣା ଗଣି, ପାଇକଲ ? ଗହଣା ଗଣି ।

ଗହଣାପତ୍ର—ଦେ. ବି (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ଵିତୀୟ ସହଚର)—ଗହଣାଗଣି (ଦେଖ)

Gahanāpātra Gahanāganthi (See)

ଗହଦ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଲ—

Gahada Sweat; perspiration.

ଅମସା ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗହଦ (ଦେଖ)

Gahadi (See)

ଗହଦ—ଦେ. ବି—ଗରମ; ଗମଗମ୍ଭୀର ବା ଝାଲହୁଡ଼ା ଗରମ—

Gahadi Perspiring heat.

ଅମସାନି ବିଶ—ଗମଗମ୍ଭୀର; ଯେଉଁ ସମୟରେ ନିଦ୍ରା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଯୋଗୁଁ

ଭାରି କାଉଳି ଲାଗେ ଓ ଝାଲ ବହେ—

(season) Of perspiring heat.

ଗହଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଲେଇବା; ସ୍ଵେଦାନ୍ତ୍ର ହେବା;

Gahadibā ଝାଲ ବହେବା—To perspire

ଗହନ—ସ୍ତ. ବି. (ଗହ ଧାତୁ=ନିବଡ଼ ହେବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅନ)—

Gahana ୧ । ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—

1. Jungle; forest; wood; thicket.

ଗହନ ବି ଗହ ହୋଇବା ସତେହ । ବନସ୍ତର. ଜଣେଇ ବନ ।

୨ । (+ ଅଧିକାରଣେ. ଅନ)—ସାତନା; ଦୁଃଖ—

2. Pain.

୩ । ଗଭୀରତା—3. Depth.

୪ । ଗହର—4. Cave

* । ଗଭୀର ଗର୍ଭ—5. Abyss; deep hole

୬ । ପରମେଶ୍ଵର—6 God.

ସ୍ତ. ବିଶ. (ଗହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—୧ । ଦୂର୍ଗମ—

1. Inaccessible.

୨ । ଦୃଷ୍ଟି ବେଶ୍ୟ—2. Impervious; impenetrable.

୩ । ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧ; ଦୁର୍ବୋଧ—

3. Difficult to understand.

ଦୃଷ୍ଟି ସାହା ପରାବୁଦ୍ଧ ମତେ ସେ ଗହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୪ । ଘନ; ନିବଡ଼—4 Dense; thick.

ମାୟାରେ ଘର୍ତ୍ତ ପ୍ରବେଶିବ

ସେ ଭବ ଗହନ ଅରଣ୍ୟ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

* । ଅତି ଗଭୀର—5. Very deep, abysmal.

ଦେ. ବି—ଗହଣ ୩ (ଦେଖ)

Gahana. 3 (See)

ପ୍ରତିକଳ ରକ୍ଷା ଏହାପ୍ରାୟ ସାଧୁ ଗୁପ୍ତ-ଗହନେ । ଶ୍ୟାମାଧି ରକ୍ଷା ।

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଘୋର କଷ୍ଟକର—

1. Very difficult; beset with difficulties

ଗହନ କଥାଏ ହେଲେ ଅତି—ଗୋଲେକ. ଇନ୍ଦ୍ରଭୋଗ ।

୨ । ଅତି ଗୁପ୍ତ—2 Mysterious.

ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ନାୟକ, ଗହନ ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣରଣ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

ଗହନଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗହନ ଓ ହିନ୍ଦୁମ) ବି. (ସ୍ତ. ଗଣ + ଦଳ)—

Gahandala ରାଜାଙ୍କ ଗହଣରେ ଯିବା ଅନୁଚରଗଣ—

The body of retainers accompanying a Raja.

ଗହବା—ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ତ. ଗହନ; ଘନ)—

Gahaba ଗହବା (ଦେଖ)

Gahabā (See)

ଗହବ ଚକ୍ରା ଧନ୍ତା । ବନସ୍ତର. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗହବା—ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ତ. ଗହନ)—ଗହନାଧି; ଘନ—

Gahabā Dense; thickly set.

(ଯଥା—ଗହବା ବାଲ; ଗହବା ଧନ୍ତା ।)

ଗହବିବା—ଦେ. କି—ପ୍ରଶସ୍ତି ଯିବା; ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସୁଖ ହୋଇ ବଢ଼ିବା—

Gahabibā To grow superfluously.

ଗହଭ—ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ତ. ଗହନ)—

Gahabhā ଗହବା (ଦେଖ)

Gahabā (See)

ଗହମ୍ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତେଲୁଣି ଯୋଦ—

Gahampoka Galley-worm.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧନ୍ୟ ୧ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'ବୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ; 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ ।

୨ । ଚିତ୍ତର କଡ଼ରେ ଥିବା ସବୁ ପଦ୍ୟ—

2. Narrow ditch on the side of a field.

ଗହ୍ମିତା—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ଗହ୍ମିତା; ଗହ୍ମିତା)—୧ । ବଡ଼ଖାତ; ଗାତ—

Gahirdā 1 Big hole; pit.

ଗହା, ଗହା ୨ । ଗହ୍ମିତା ପ୍ରଦେଶ—

ଗହା, ଗହା 2. Deep place.

୩ । ସବୁ ନିମ୍ନସ୍ଥାନ—3. Declivity.

ଦେ. ବଣ. (ସ. ଗହ୍ମିତା)—ଗହ୍ମିତା—Deep.

ଗହ୍ମିତା—ଦେ. ବ. —ଗହ୍ମିତା ବଲ (ଦେଖ)

Gahira Gahira bila (See)

ଗହା

ଗହା

ଦେ. ବଣ.—୧ । ଗହ୍ମିତା—1. Deep.

୨ । ଜଳର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲି ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ—

2 Unfordable.

ଗହ୍ମିତାଗେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ଥା) ବ.—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକ

Gahiragendu ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—A species of birds found in the Chilka lake.

ଗହ୍ମିତାଚିଲିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ଥା) ବ.—ସ୍ଥା ଚିଲିକା ଚିଲିକା ହ୍ରଦର

Gahira chilika ଯେଉଁ ଅଂଶ ଗହ୍ମିତା—The deep or unfordable part of the Chilka lake.

ଗହ୍ମିତା ବଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗହ୍ମିତା)—ମୌଜାର ନିମ୍ନ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ;

Gahira bila ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳଜମିରେ ଧାନ ଫସଲର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ; ବୃଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନିମ୍ନଭୂମି; ନିମ୍ନ ସମତଳ ପ୍ରଦେଶ—A great expanse of low-land in a village.

ଗହ୍ମିତା—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—ଗହ୍ମିତା (ଦେଖ)

Gahira Gahirdā (See)

ଗହ୍ମିତା—ଦେ. ବ. —ଗହ୍ମିତା (ଦେଖ)

Gahiri Gahiri (See)

ଗହ୍ମିତା—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଗହ୍ମିତା (ଦେଖ)

Gahira 1 Gahirdā (See)

୨ । ଅଳ୍ପ ଗହ୍ମିତା—

2. Slightly deep

ଗହ୍ମିତାଖର୍ଚ୍ଚା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଗହ୍ମିତାଖର୍ଚ୍ଚା (ଦେଖ)

Gahirikharchchā Gairkharachā (See)

ଗହ୍ମିତାବିଳା—ଦେ. ବ. (ସ. ଗହ୍ମିତା)—ଗହ୍ମିତାବିଳା (ଦେଖ)

Gahiribila Gahiribila (See)

ଗହ୍ମିତାବିଳା—ଦେ. ବ. —(ସ. ଗହ୍ମିତା)—ଗହ୍ମିତା ବିଳା—

Gahireibila To deepen.

ଗହ୍ମିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୂଲ. ହ. ଗହ୍ମିତା)—ଗହ୍ମିତା—

Gahiri Wheat.

ଗହ୍ମିତା—ସ. ବ. (ଗୋ=ପୃଥ୍ବୀ+ହ୍ମି ଧାତୁ=କୁଟଳ ହେବା+କର୍ମ

Gahwara ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ଅ.)—୧ । ଦେବଖାତ—1 Naturaj tank.

୨ । ଗହ୍ମି—2. Hole; cavity.

୩ । ଗହ୍ମିତା; ଗହ୍ମିତା—3. Cave; ravine; defile.

୪ । ନିକୃଷ୍ଟ; ଲତାଗୃହ—4 Bower.

ଗହ୍ମି (ଭୂମ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. —ଗମା ଲତାଗୃହ (ଦେଖ)

Gahma (etc) Gamā etc (See)

ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—(ଗା, ସମାନସ୍ତ୍ର ଓ ବହୁସ୍ତ୍ର ସମ୍ବୋଧନ)

Gā ଦେ; ଗୋ—Interjection used in addressing a brother or friend.

[ଦୁ—ଗାଙ୍ଗପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ସ୍ଥଳରେ 'ହୋ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସିଦ୍ଧପୁର) ଅ.—(ଅନାଦରାର୍ଥକ ବହୁବଚନର ପ୍ରତ୍ୟୟ)

ଗୁଡ଼ାକ—The sign of plural number.

ଗାଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗ୍ରାମ; ପ୍ରା. ଗାଆ)—ଗ୍ରାମ—

Gā grām Village.

ଗା

ଗା

ଗାଆ ପରିମଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗ୍ରାମ ଓ ପରିମଳ=ସୁବାସ)—

Gā-parimāla ଗ୍ରାମର ମହାତ୍ତ୍ୱ ବା ସୁଖ୍ୟାତି—The greatness or reputation of a village.

ଗାଆ ପରିମଳ ଯୋଗା ଭୂରୁ ଜଣା—ଜଗ ।

ଗାଆ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବ.—ଗ୍ରାମର ପ୍ରାନ୍ତ—

Gā-mūṇḍa Extremity of a village.

ଗାଆ ମୁଣ୍ଡ ଘର ଶେରକୁ—ଜଗ ।

ଗାଆ ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ—ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ—Situate at

Gā-mūṇḍiā one extremity of the village.

ଗାଆଣ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ଗାନ)—୧ । ଗାନ; ଗୀତ ଗାଇବା—

Gā-āṇa 1. Singing.

ଗାଆଣ ୨ । ଗୀତ—2. Song, vocal music.

ଗାଆ

ଗାଆ, ଗାଆ ୩ । ଗାୟକ (ଦେଖ)

ଗାଆ 3. Gāyaka (See)

ଗାଆଣ ବଜାଣ—ଦେ. ବ. (ଗାନ + ବାଦନ)—

Gā-āṇa bajāṇa ୧ । ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ—

ଗାଆଣବାଜଣ 1 Vocal and instrumental music.

ଗାଆଣବାଜଣ ୨ । ଗାନ କରବା ଓ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—

2. Singing and playing on musical instruments.

ଗାଆଣ ବାଜଣ—ଦେ. ବ.—ଗାଆଣ ବଜାଣ (ଦେଖ)

Gā-āṇa bajāṇa Gā-āṇa bajāṇa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦ୍ଵୟକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଈ	ଉ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ଵେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଟ	ଡ	ଢ

ଗାଥଣା—ଗ୍ରା. ବି—ଗାଥଣ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)

Gā-āṇḥ . Gā-āṇa. 1 and 2 (See)

ଗାଥଣା ଚାଜଣା—ଦେ. ବି—ଗାଥଣ ବଜାଣ (ଦେଖ)

Gā-āṇḥ bājāṇḥ Gā-āṇa bājāṇa (See)

ଗାଥଣୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସ. ଗାନକାଣ୍ଡ)—ଗାୟକ—

Gāṇī Singer.

ଗାଁଇନ, ଗାଁସେନ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାଦ୍ୟପାଦ ଦେଲେ ଦେଖଣାଦାରମାନେ ସେପରି

ଗାଁସେନ ଗାଥଣୀଆମାନଙ୍କ ଦେଖ ବାଜକା ଆସରୁ କମି ଯାଆନ୍ତି ।

ସଂସାରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗାଥଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗାୟିକା)—

Gāṇī ୧ । ଗାୟିକା—

ଗାନେବାଳୀ 1. A female singer; songstress.

ଗାନେବାଳୀ ୨ । ରାଜାନ୍ତଃପୁରରେ ଥିବା ଗୀତବିଶାରଦା ଦାସୀ—

2. A female singer in a Raja's harem.

ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଗୀତ ଗାଇବାରେ ସୁଜ୍ଞାଣୀ—

(woman) Well-versed in singing.

ଗାଥନ୍ ବାଜଣା—ଦେ. ବି—ଗାଥଣ ବାଜଣା (ଦେଖ)

Gāṇ bājāṇḥ Gā-āṇa bājāṇḥ (See)

ଗାଥଳ—ଦେ. ବି ପୁ—ଗାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—

Gāṭhḥ Singer.

ଗାଁଇନ

ଗାଁସେନ

ଗାଇଆ ଶୋଲ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶୋଲ—

Gāiā ṣola A kind of ṣola-plant.

[ଦ୍ର—ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଦିରେ ସଜ୍ଜାର୍ଥ ବାହୁତ ଫୁଲକାମୟକ
କାରିଗରମାନେ ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ।]

ଗାଈଗୁଈ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ

Gāiṅguṇi hebḥ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—

To grumble to do anything.

ଗାଈଗୁଈ ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି

Gāiṅguṇi hebḥ ବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To
give vent to one's unwillingness to do
any work.

ଗାଇକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗାୟକ)—ଗାୟକ (ଦେଖ)

Gāika Gāyaka (See)

ଗାଇକବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଗାଇକୁଆଡ଼ (ଦେଖ)

Gāikabāṛḍ Gāikuāṛḍ (See)

ଗାଇକୁଆଡ଼—ଦେ. ବି. (ମରହଟ୍ଟା=ଗାଇକବାଡ଼)—ବରୋଡ଼ାର

Gāikuāṛḍ ମହାରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—

ଗାୟକବାଡ଼ The title of the Ruler of Baroda-state

ଗାୟକବାଡ଼

ଗାଇ ଗିଲ—ଦେ. ବି—ଗିଲଜାଙ୍ଗାୟ କଣ୍ଠାୟୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ଲଟାଳିଆ ଗୁଳୁ—

Gāi gula A kind of small gula-plant.

[ଦ୍ର—ଗୋରୁମାନେ ଏହାର ଡାଳ ଓ ପତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଏହାର
ଫଳକୁ ଖାଇ ଗୋଟା ଗୋଟା ଫଳ ହରନ୍ତି ।]

ଗାଇଗେଣ୍ଡାଲିୟା—ଦେ. ବି—ଗେଣ୍ଡାଲିଆ ୨ (ଦେଖ)

Gāigendāliya Gendāliya 2 (See)

ଗାଇଗୋବାର—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Gāigobarā A kind of tree.

ଗାଇଚିର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—ଶତାବରଣ (ଦେଖ)

Gāichirā Ṣatābari (See)

ଗାଇଚିରୀ—ଦେ. ବି. (ଏହାର ମୂଳ ଗାଇଚିର ଭଳି ସବୁ ସବୁ ଦେଖା-

Gāichiriā ଯିବାରୁ)—ଶତାବରଣ (ଦେଖ)

Ṣatābari (See)

ଗାଇଚେରୀ—ଦେ. ବି—ଶତାବରଣ (ଦେଖ)

Gāicheriā Ṣatābari (See)

ଗାଇଚେରୀ ମାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମାଣ୍ଡିଆ—

Gāicheriā māṇḍiā 1. A kind of Māṇḍiā-gram.

୨ । ମାଣ୍ଡିଆ ତଳର ନୋଟ (ଦେଖ)

2. Notes under Māṇḍiā (See)

ଗାଇଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ; ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲି

Gāid ସେ ବାଟ ଦେଖାଏ—1. A guide

୨ । କୌଣସି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବା ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି

ଅଗତ୍ୟୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନର ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନତ ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ

ବା ଦୃଷ୍ଟମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ନେଇ ସେ ସବୁ ବସ୍ତୁକୁ

ଚିହ୍ନାଇ ଦିଏ—2 A guide to visitors in a
place of interest.

୩ । ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ରେଳ, ଡାକ, ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଆଦି

ବିଭାଗର ନିୟମ ଓ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟମାନ ବିବୃତ ହୋଇ-

ଥାଏ—3. A guide-book (e.g. postal guide;
railway guide).

ଗାୟତ୍ରି—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଗାୟତ୍ରି)—ଗାୟତ୍ରି (ଦେଖ)

Gāyatrī Gāyatrī (See)

ଗାୟତ୍ରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗାୟତ୍ରି)—ଗାୟତ୍ରି (ଦେଖ)

Gāyatrī Gāyatrī (See)

ଗାଇବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗୌ ଥାକୁ)—

Gāibā ୧ । ଗାନ କରିବା; ଗୀତ ବୋଲିବା—1. To sing.

ଗାଁସେନ ସଲକ ଗାଏ ନିଶ୍ଚଳ ଗାଏ ଅତି ବେହୁସା ନାଚ ନାଚ ଥାଏ—ଗଗ ।

ଗାନା ୨ । ପଦ୍ୟ ଆବୃତ୍ତ କରିବା—

2. To recite a poem.

୩ । ବହୁଲେଇବା; ବାହୁଲ୍ୟ କରି କହିବା—

3. To speak extensively or too much.

ଶ୍ରେଣୀକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମିଳି ସତ ଗାଇ—ସ୍ଵାଧୀନାଥ. ବିରବାର ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯଦି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ୩ ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଈ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂର୍' ନ ମିଳିଲେ 'କୂର୍' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବକ୍ ଦେଖିବେ ।

୪ । ବାରଂବାର କହିବା—

4 To speak repeatedly.

ପିତୃଦେବ ଅଭିଷେକ ସେ ଅନ୍ନ ଦିଏ

ତା ପୁଣି ଗାଈଲେ ନ ସନ୍ଦେହ ହେ ଶୁଭ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ନ ।

୫ । ନାମ ଗାନ କରିବା—

5 To sing the name of (in respect).

କିନ୍ତୁ ବଞ୍ଚି କୃଷ୍ଣ ଗାଈ

ଅନ୍ତରେ ତାର ପଦ ଧାସ୍ତି—କବିରାଜ. ଭଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଗାଈବା ସଙ୍ଗେ ବଜା (ଜେ) ଇବା ଶବ୍ଦ ସଦୃଶରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଗାଈ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗଣ; ଭୂଲ ଇଂ. କା'ରୁ)—୧ । ମାଈଗୋରୁ—
 Gāi 1. Cow.

ଗାଈ

ଗାଈକ ମାଈଲେ ମଲ୍ଲ. ଗାଈ ମାଈଲେ ମଲ୍ଲ । ଚଣ ।

ଗାୟ

[ଦ୍ର—ପ୍ରସବ ନ କରି ଥିବା ମାଈ ବାହୁଣ୍ଡକୁ 'ଛଡ଼ା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ବୃକ୍ଷ ଗାଈକୁ 'ବୃକ୍ଷ' ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଗୁଆଫଳର ଦଶ ଗୋଟି ଫଳ—

2. Ten betel-nuts.

[ଦ୍ର—ବିଶିଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତି, ବନ୍ଧୁ ବା ଗୁଜାକୁ କୌଣସି ମାଙ୍ଗଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ରମରେ ଏକ ଗାଈଗୁଆ ଭେଟି ଦେଇ କ୍ରମଶଃ କରାଯାଏ ହୁଏ ।]

ଗାଈଅଭିଳେଖ—ଦେ. ବି.—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗୋଠରୁ ଗାଈଗୋରୁ
 Gāiābela ଫେରି ଆସୁଥିବା ସମୟ; ଗୋଧୁଳ ସମୟ—

The evening when the cattle come back after grazing on the fields; dusk.

ଗାଈଆ—ଦେ. ବି. —୧ । ଗାଈର ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ—

Gāiā 1. Bent upon taking care of cows

ଗାଈଆ, ଗାଈଆ ୨ । ଗାଈପରି ସ୍ଥେତି ଅନୁଭବିଷ୍ଣୁ—

ଗାଆ 2. Of comparatively smaller dimensions (said of fruits).

[ଦ୍ର—ଫଳପ୍ରଭୃତି ଦୁଇଜାଗରୁ ଦେଖା ଗଲେ ସ୍ଥେତି ଫଳକୁ ଗାଈଆ ଓ ବଡ଼ ଫଳକୁ ମଝିଆ ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ଗାଈଆ-କୁଆମଇ (ସ୍ଥେତି), ମଝିଆ କୁଆମଇ (ବଡ଼) ।]

୩ । (ସ. ଗବ୍ୟ)—ଗାଈଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଯଥା, ଗାଈଆ ଘିଅ)—

3. Produced from the cow.

ଗାଈଆଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗବ୍ୟାଳ)—ଗାଈରଖୁଆଳ; ଗାଈକୁ ଯେ
 Gāiāla ଜଗେ—Cow-herd; one who tends cows.

ବାଧାଳ

ବରାହା

ଗାଈ କଥାଲେଇବା—ଦେ. ବି.—ଗାଈ ପ୍ରସବ କରିବା—

Gāi kaaṇleibā A cow being delivered of a calf.

ଗାଈକଟ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ଗାଳ)—ଯେ ଗାଈ କ୍ରମରେ ଗୋରୁ ହାଣେ—

Gāi katṭā Slaughtered cows for food.

ଦେ. ବି.—୧ । ଗାଈକୁ ହାଣିବା—

1. The slaughter of a cow

୨ । ଗୋଦାତକ—2 Cow-killer.

୩ । ଅହିନ୍ଦୁ—3. A Non-Hindu.

ଗାଈଗଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. —୧ । ଅତି ପବିତ୍ର ଓ ଧାର୍ମିକ (ଲୋକ)—

Gāigaṅgā 1 Very pious and virtuous (person)

ଗୋବେଟା ୨ । ଯେ ଗାଈ ଓ ଗଙ୍ଗାପରି ଅତି ନିରାଦ୍ର—

ଗୋବେଟା 2. Very quiet and unoffending (person)

ଗାଈଗଙ୍ଗାପରି—ଦେ. ବି.—ଗାଈଗଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Gāigaṅgā pari Gāigaṅgā (See)

ଗାଈଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି.—ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ଦିନ ଗଈଜଗୁଆନେ ଗାଈମାନଙ୍କୁ

Gāigādhuā ଗାଧୋଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—The ceremony of bathing the cows on the fullmoonday of Phālguna by the cowherds.

ଗାଈଗୋଠ—ଦେ. ବି.—୧ । ଗାଈପଲ (ଦେଖ)

Gāigoṭha 1. Gāipala (See)

ଗାଈ ୨ । ଗାଈମାନଙ୍କର ରହିବା ସ୍ଥାନ—

ଗାଈଗୋଟ 2. A cattle-pen; an enclosure for cows.

୩ । ଗୋଗୋଷ୍ଠ; ଗୋଗୁରଣ ସ୍ଥଳ—

3. A grazing place for cows.

ଗାଈଗୋରୁ—ଦେ. ବି. (ସଦୃଶ)—ଗାଈ, ବଳଦ, ବାହୁଣ୍ଡ, ସ୍ୱୟାଧି—

Gāigorū Cattle.

ଗାଈଗୋବ

ଗାଈପା

ଗାଈଚର—ଦେ. ବି.—ଯେ (ଭୃତ୍ୟ) ଗାଈକୁ ଜଗେ—

Gāicharā (one) Who tends the cows.

ବାଧାଳ

ବରାହା

ଗାଈ ଚରାଇବା—ଦେ. ବି.—ଗାଈ ପଡ଼ିଆରେ ଘାସଆଦି ଚରାବା

Gāi charāibā ସମୟରେ ତା ପଛେ ପଛେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା—

ଗାଈଚରାଣ To tend a cow while grazing.

ଗାଈ ଚରାଣୀ

ଗାଈଜଗା—ଦେ. ବି.—ଗାଈଚର (ଦେଖ)

Gāijagā Gāicharā (See)

ଗାଈଜଗୁଆ—ଗ୍ରା. ବି.—ଗାଈଜଗୁଆଳ (ଦେଖ)

Gāijagūā Gāijagūāla (See)

ଗାଈ ଜଗୁଆଳ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ବା ଭୃତ୍ୟ ଗାଈମାନଙ୍କୁ

Gāi jagūāla ଚରାଇବାକୁ ନିଏ—A cow-herd; a person

who tends the cows.

ବରାହା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତନୁ ବନ୍ଧୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ୍

ଗାଈଦୁହା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଦୋହନ)—ଗୋଦୋହନ—

Gāiduhān Milking of a cow

ଗାଈଦୋହା

ଗାଈଦୁହା

ଗାଈ ଦୁହିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗୋ+ଦୁହ ଧାତୁ)—

Gāi duhibā ଗାଈଠାରୁ ଦୁଧ ଦୋହନ କରିବା—

ଗାଈଦୋହା

To milch a cow.

ଦୁହା

ଗାଈ ଦୋହିବା—ଦେ. କି—ଗାଈ ଦୁହିବା (ଦେଖ)

Gāi dohibā Gāi duhibā (See)

ଗାଈଧନ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଧନ)—ଗୋରୁରୂପ ସମ୍ପତ୍ତି—

Gāidhana Property consisting of cattle.

କଂସାଧନ ଅଥେ ଧନ, ଗାଈ ଧନ ନାଥ । ପ୍ରବଚନ ।

ଗାଈଧରା—ଦେ. ବି—ଗାଈ ପ୍ରସବ କରିବା ପରେ ଦୁଧ ଦୁହିବା ବେଳେ
Gāidharā ନାଭି ମାଲରେ ବା ଦୁଷ୍ଟାମି କଲେ ଗର୍ଭଦମାନେ ତା
ଫୋକା, ଝୁକା ଯୋନି ଦ୍ଵାରରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ ତା ପେଟକୁ ଫୁଙ୍କିବା-
କୁକା ରୂପ ନୃଶଂସ ପ୍ରଣାଳୀ—The cruel system

practised by Indian cow-herds of blowing wind into the belly of a milch cow through its generative organ and thus reducing the cow to a helpless condition and forcing it to submit to being milched without giving any trouble.

[ଦ୍ର—ଏପରି ପବନ ଫୁଙ୍କିଲେ ଗାଈଟି କାରୁ ହୋଇ ଯାଏ ଓ ଗର୍ଭଦମାନେ ଅଳ୍ପେଶରେ ଦୁଧ ଦୁହନ୍ତି ।]

ଗାଈ ଧରିବା—ଦେ. କି—ନବପ୍ରସୂତା ଗାଈକୁ ଅସ୍ଵତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ତା
Gāi dharibā ପେଟ ଭିତରକୁ ମୁହଁଦ୍ଵାରା ପବନ ଫୁଙ୍କିବା—

To blow wind into the belly of a newly-delivered cow.

ଗାଈପଲ—ଦେ. ବି—ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗାଈଙ୍କର ଏକସାବସ୍ଥିତି—

Gāipala A herd of kine.

ଗାଈପଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—ଗାଈପଲ (ଦେଖ)

Gāipalā Gāipala (See)

ଗାଈପିତ୍ତାବେଳ—ଦେ. ବି—ସକାଳ ପହର—

Gāipitābela That time in the morning when the cattle are set free to graze on the open fields (under the cow herd)

ଗାଈବଗୁଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋ+ବକ)—

Gāibagul ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ବଗ—

ବକ, ବକ Egret (bird ; Bubulens

ମାଧବଗଳା Coromandus.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହଳଦିଆ; ଏମାନେ ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ପିଠିରେ ବା ନିକଟରେ ବସି ସେମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ଟଙ୍କା ଖୁଞ୍ଚି କରି ଖାଆନ୍ତି । ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ପଲ ସଙ୍ଗେ ଏମାନେ ଚରଣ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଗାଈ ବତରପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଗାଈ ରତୁମଣ ହେବା—

Gāi batarapardibā Appearing menses in a cow.

ବଳଙ୍ଗା ଗାଈ ବତର ପଡ଼ିଲେ ବୁଲଙ୍ଗ ଶରୀର ପାଉନ—ଭବ ।

ଗାଈବଳଦ—ଦେ. ବି (ସହଚର; ଗାଈ, ଗୋ+ଗୋ)—

Gāibalada ଗାଈଗୋରୁ (ଦେଖ)

ଗାଈ ବଳଦ

Gāigoru (See)

ଗାଈବାଛୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ସ. ଗାଈ; ଗୋ+ବଛୁରୀ)—

Gāibāchhūrī ଗାଈଗୋରୁ (ଦେଖ)

ଗାଈ ବାଛୁରୀ

Gāigoru (See)

ଗାଈ ବିଗଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଦୁଧ ଦୁହିବା ବେଳେ ଦୁଷ୍ଟବଗ ଗାଈ ଅସ୍ଥିର

Gāi bigardibā ହେବ ଓ ନାଭି ଉଠାଇ ଦୁଧ ଦୁହିବା ଦେବ-

ନାହିଁ ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗାଈ ପ୍ରତି ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର

ବା ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—

To spoil a cow (so as it will become restive when being milched) by malicious application of charms and medicines.

ଗାଈ ବିଷିବା—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଦ୍ଦାକ ଗାଈ କେତେକ ସମୟ ଦୁଧ ଦେବା

Gāi bishkibā ପରେ ତାର ଦୁଧର ପରିମାଣ କମି ଆସିବା—

A milch cow becoming dry or exhausted after a time

ଗାଈରଖା—ଦେ. ବି—ଗାଈରଖ (ଦେଖ)

Gāirakhā

Gāioharā (See)

ଗାଈରଖୁଆ—ଦେ. ବି—ଗାଈରଖୁଆଳ (ଦେଖ)

Gāirakhuā

Gāijaguāla (See)

ଗାଈରଖୁଆଳ—ଦେ. ବି—ଗାଈରଖୁଆଳ (ଦେଖ)

Gāirakhuāla

Gāijaguāla (See)

ଗାଈ ଲେଉଟାଇବା—ଦେ. ବି—ଥରେ ଦୁଷ୍ଟ ସଙ୍ଗମ ପରେ ଗାଈ ଗର୍ଭବଣ

Gāi leutāibā

ନ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ରତୁମଣ ହେବା—

A cow becoming menstruated a second time after having once been cohabited or crossed by a bull

ଗାଈ ହମାଲିବା—ଦେ. ବି—ଗାଈର ବୋବାଳ—

Gāi hamālibā

The braying of a cow

ଗାଈଁଆଁ—ଦେ. ବି—ଗାଈଁଲ (ଦେଖ)

Gāiñāñ

Gāiñi (See)

ଗାଈକିନି—ଦେ. କି. ବି—କୁକୁର ବା ଘର ଲତ୍ୟାଦି ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବା

Gāiṁkini

ଜନ୍ତୁକୁ ମାଡ଼ି ବସିବାବେଳେ ଶବ୍ଦ କରିବା ପ୍ରକାରେ—

Like a dog or tiger attacking the victim with a grumbling or grunting sound.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗାଈ; ଗଈ)—ଗାଈ Cow.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ଶ	ଜ	ଝ, ଞ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	ୃ

ଗାଏଁ ଗାଏଁ — ଦେ ଥ — ୧ । ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ, ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଅନ୍ୟ
Gāeṅgāeṅ ଗ୍ରାମକୁ—1. In every village; from
ଗାୟେଁ ଗାୟେଁ village to village.

୨ । ଅନେକ ଗ୍ରାମର ମଧ୍ୟ ଦେଇ—

2. Through many villages

୩ । ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡଦେଇ—

3. Through the village-road.

ଗାଏଁ ଡ଼ — ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗାଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Gāeṅṇṇṇ Gāṇḍi (See)

ଗାଏକ — ଗ୍ରା. ବ (ସ. ଗାୟକ-ଭୂଲ. ନାୟକ ସ୍ଥଳରେ ନାଏକ ଉଚ୍ଚାରଣ) —
Gāeka ଗାୟକ (ଦେଖ)

Gāyaka (See)

ଗାଏ କରବା — ଦେ. କି — କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟାକୁ ମୋଟେ କରବା —
Gāe karibā To total up some items.

ଏକୂନକବା ସବୁ ମିଶାଇ କର ଗାଏ । ଠିକେ ପାଇବ କଟକାଏ ।

ଜୋଡ଼ନା ଭୂପତି ହେମଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ।

ଗାଏଣୀ — ଦେ. ବ. ଶ୍ରୀ. — (ସ. ଗାୟିନୀ) — ଗାଆଣୀ (ଦେଖ)

Gāeṇī Gāāṇī (See)

ଗାଣ୍ଡି — ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର ଓ ଭଣ୍ଡି ଭାଷା) ବ. — ଗ୍ରାମ; ଗାଁ —

Gāṇḍi Village.

ଗାଁ — ଦେ. ବ. — (ସ. ଗ୍ରାମ) — ୧ । ଗ୍ରାମ; ଜନପଦ —

Gāṅ 1. Village.

ଗାଁ ୨ । ପଞ୍ଚାଳ — 2 Hamlet.

ଗାଁବ ଗାଁ ଗୁରୁପାଠ ଗୁଲ ଅଇଲ,
କେହି ନ କହିଲ ବସ ବେ.ଲ — ଚଗ ।

୩ । ଯୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ ଆଦି ସେବାକାରୀମାନେ ଯେଉଁ ସକଳ
ପରିବାର ସେବା କରନ୍ତି ସେ ସବୁର ସମଷ୍ଟି —
3 The aggregate of families served
by a particular washerman or barber.

ଗାଁ କାହାର ? ଯୋବା ଭଣ୍ଡାର କହନ୍ତି ଅମର ଅମର — ଚଗ ।

ଗାଁ କନିଆ — ଗ୍ରା. ବ. ଶ୍ରୀ (ସ. ଗ୍ରାମ + କନ୍ୟା) — ଅପଣା ଗ୍ରାମର ଅବ-
Gāṅ kanīā ବାହୁଡ଼ା ବାଳିକା — A girl of one's village.

ଗାଁ କନିଆ ଶିଂସାବିକା — ପ୍ରବଚନ

ଗାଁ ଗାଁ — ଦେ. ଅ — ଗାଏଁ ଗାଏଁ (ଦେଖ)

Gāṅ gāṅ Gāeṅ gāeṅ (See)

ଗାଁ ଗାଁକେ — ଦେ. ବ. — ୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମରେ —

Gāṅ gāṅke 1 In different villages.

୨ । ପ୍ରତି ଗ୍ରାମରେ — 2. In every village.

ଗାଁ ଗଣ୍ଡା — ଦେ. ବ. (ସଂସ୍କୃତ) — ୧ । ଯୋବା ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କ ସେବିତ
Gāṅ gaṇḍā ଗ୍ରାମବାସୀପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ସମଷ୍ଟି —

ଗାଁଗାଁବ 1. The aggregate of families of villagers
served by a particular washerman or
barber.

୨ । ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳ —

2. The mofassal; the interior.

ଗାଁ ଗତି — ଦେ. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗ୍ରାମଗତ) — ଗ୍ରାମଗତ (ଦେଖ)

Gāṅ gati Grāmagata (See)

ଗାଁ ବ — ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବ. (ଭୂଲ. ହ. ଗାଁ) — ଗାଁ; ଗ୍ରାମ —

Gāṅb Village.

ଗାଁ ମା — ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଗ୍ରାମ + ମାତା) —

Gāṅ mā Grāmadēvī — Village-Goddess.

ଗାଁ ମାଙ୍କୁ ଗୁରୁତ୍ୱ କର ଯା — ସମ୍ବଲପୁର ଚଗ ।

ଗାଁ ମାକୁ ପାଏନ୍ ଧାର କରବା — ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି — ଗ୍ରାମରେ

Gāṅ māku pāen dhār karibā ମୟାଦୟ ଆଦି ଉପସ୍ଥିତ

ହେଲେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ପାଣିଫୁଲଦାନ ବା ମାଜଣା-

କରବା — To have the ceremony of bath

and offering of flowers to the village-

Goddess on occasions of divine visitations.

ଗାଁ ରେ ବାଡ଼ — ଦେ. ବ. — ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଦଳ —

Gāṅ rebāṛḍa Factions created in a village.

ଗାଁ ବା — ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) କି — କାନ୍ଦିବା —

Gāṅbā To cry; to weep.

ଗାଗର — ଦେ. ବ. (ସ. ଗର୍ଗର) — ଏକଜାତୀୟ କାତି ନ ଥିବା ମାଛ —

Gāgara A kind of fish without scales.

[ଦୁ — ଏ ମାଛ ଦୁଇଜାତୀୟ; ମୁଣ୍ଡାଗାଗର — The fish

with a large head; ଶୁଣ୍ଠାଗାଗର — The fish with a

bill or saw on its upper jaw.]

ଗାଗର — ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ. (ଭୂଲ. ହ. ଗାଗର) —

Gāgarā Garā (ଦେଖ) — Garā (See)

ଗାଗର — ଗ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ମାପୁର) ବ. (ସ. ଗର୍ଗର, ଭୂଲ. ବ. — ଗାଗର)

Gāgari = ଶୁଦ୍ଧ କଲସ — ପିତଳର ଗର ବା ମାଟିଆ —

Brass water-pitcher.

ଗାଗ୍ରା — ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ଗାର୍ଗ) — ଯଦୁବଂଶର ଭୂଲଗୁରୁ ଗର୍ଗ ମୁନିଙ୍କର

Gāgrāa ପୁତ୍ର — Son of sage Garga, the family-

priest of the Jādu dynesty of kings

of ancient India.

ଗାଗ୍ରାବ — ଗ୍ରା. ବ. — ଗାଗ୍ରାବ (ଦେଖ)

Gāgreba Gāgrāba (See)

ଗାଙ୍ଗ — ସ. ବ. ଓ ଶ୍ରୀ. (ଗଙ୍ଗା + ସମ୍ବଳାଦି ଅର୍ଥରେ. ଅ) —

Gāṅga ଗାଙ୍ଗେୟ (ଦେଖ)

(ଗାଙ୍ଗା — ଶ୍ରୀ) Gāṅgeya (See)

ଗାଙ୍ଗଟ — ସ. ବ. (ଗଙ୍ଗା + ଅଟ୍ ଧାତୁ — ଗମନ କରବା + କର୍ତ୍ତ୍ୱ.

Gāṅgaṭa ଅ) —

୧ । ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ମିଳୁଥିବା ବଡ଼ ଚକ୍କୁଡ଼ି ମାଛ —

1. Prawns abounding in the Ganges.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅଧର ପୃଷ୍ଠରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଦ ୧ ବା ୨ ଧର୍ତ୍ତ୍ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ସତ୍ୟ—‘ଗାଙ୍ଗ’ ଛ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଦଧି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଶ୍ୱା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବକ’ ୭ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ ।

୨ । କଙ୍କଡ଼ା (ହି. ଶକସାଗର)—2 Crab.

ଗାଙ୍ଗଟେୟ—ସ୍ୱ. ବି. (ଗାଙ୍ଗଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ଗାଙ୍ଗଟ (ଦେଖ)
Gāṅgātēya 1. Gāṅgāṭa (See)

ଗାଙ୍ଗନାଥ ୨ । ବଗପର ଦୀର୍ଘ ଅକ୍ଷରଶିଷ୍ଟ ଲମ୍ବ ଶ୍ଳେଷ ମାଛ, ଗଣିଆ-
ତୋଡ଼ିମାଛ—A kind of fish with beak-like
jaws (long and tender); Belone Caucila.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ଗୋଲ ଏବଂ ଦେହରେ ଲମ୍ବାବାଗରେ
ନେଲିଆ ଓ ଧଳା ତୋରାମାନ ଥାଏ । ଏହା ଦୀର୍ଘରେ ଅଠର ଆଙ୍ଗୁଳ
ବଢେ ।]

ଗାଙ୍ଗପୁର—ଦେ. ବି. —ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—

Gāṅgapura Name of a feudatory state of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଜାତି ଭୂୟାଁ । ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାର
କେଶରୀ ବର୍ଣ୍ଣାୟ ଜଣେ ସାମନ୍ତ ଏ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଥିଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଭୁଲ ।]

ଗାଙ୍ଗବ—ଗ୍ରା. ବି. (ଗଙ୍ଗା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ଭୃଷ୍ମଦେବ—

Gāṅgaba Bhīṣma.

ଗାଙ୍ଗଲାଇ—ଦେ. ବି. —ଗଙ୍ଗୁଳାଇ (ଦେଖ)

Gāṅgalaī Gāṅgulaī (See)

ଗାଙ୍ଗାଟ—ସ୍ୱ. ବି. (ଗଙ୍ଗା+ଅଟ୍ ଥାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gāṅgāṭa ଗାଙ୍ଗଟ (ଦେଖ)

Gāṅgāṭa (See)

ଗାଙ୍ଗିନୀ—ଦେ. ବି. —ମୁରଶିବାବାଦର ଭୂତରୁ ଗଙ୍ଗାନଦୀରୁ ବାହାର

Gāṅgini ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଶାଖା-
ବିଶେଷ—A branch of the Ganges joining
the river Brahmaputra.

ଗାଙ୍ଗୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. —(ସ୍ୱ. ଗଙ୍ଗା)—ଗଙ୍ଗାଦେବୀ—

Gāṅgī Gāṅgā (wife of Śāntanu and mother of
Bhīṣma)

ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଯିବ ଗାଙ୍ଗୀ ବୋଇଲେ ସବୁ—ଓଗ ।

ଗାଙ୍ଗୁଲ—ଦେ. ବି. —ଗଙ୍ଗୁଲ (ଦେଖ)

Gāṅgula Gāṅgūla (See)

ଗାଙ୍ଗୁଲୀ—ଦେ. ବି. —ଗଙ୍ଗୋପାଧ୍ୟାୟ (ଦେଖ)

Gāṅguli Gāṅgopādhyāya (See)

ଗାଙ୍ଗେୟ—ସ୍ୱ. ବି. ସ୍ୱ. (ଗଙ୍ଗା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ଗାଙ୍ଗେୟ;

Gāṅgeya ଭୃଷ୍ମ—1. A name of Bhīṣma.

(ଗାଙ୍ଗେୟୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

2. A name of Kārttikeya.

* । ଇଲିଶି ମାଛ—3. The Hilsa fish. .

* । ସୁର୍ଯ୍ୟ—4. Gold.

* । ଉଦ୍‌ମୁଗ୍ଧ; କେସର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—5. A kind of grass
with succulent roots.

୬ । ଗଙ୍ଗାଜଳ—6. Ganges-water.

୭ । ଧାତୁର—7. Thorn-apple.

୮ । ଦୁବା; ମୁଥା—8. Doob-grass.

୯ । ଗଙ୍ଗବଣ (ଦେଖ)

9. Gaṅga baṁṣa (See)

ସ୍ୱ. ବିଶ. —୧ । ଗଙ୍ଗାସମ୍ପର୍କୀୟ—

1. Pertaining to the Ganges.

୨ । ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ଜାତ—2 Born of Gaṅgā.

* । ଗଙ୍ଗାରେ ମିଳୁଥିବା—

3. Abounding in the Ganges.

ଗାଙ୍ଗେୟ ମୁଗ୍ଧକ—ସ୍ୱ. ବି. —ଗଙ୍ଗାମୁଥା—(ହରେକୃଷ୍ଣ-ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Gāṅgeya mustaka A kind of root-bulb of grass.

ଗାଙ୍ଗୋଲ—ଦେ. ବି. —ଗଙ୍ଗୋଲ; ମାଛରଜା ଚଢ଼େଇ—

Gāṅgoi The kingfisher bird.

ସାହସିଙ୍ଗା ଚଳ-ମଣ୍ଡେ ଚଳ ମାରନ୍ତି ଗାଙ୍ଗୋଲ ।

रामचरिया

ସାମାନ୍ୟ, ଭଲବା ।

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀ ଲମ୍ବରେ ଦଶ ଆଙ୍ଗୁଳ ବଢେ । ଏହାର
ଅଣ୍ଡ ଲମ୍ବ; ପକ୍ଷ ନେଳି; ଏ ଜଳର ଦଶ କୋଡ଼ିଏ ହାତ ଉପରେ
ଉଡ଼ି ଶୂନ୍ୟରେ ଏକସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ପାଣିରେ ପହଁରୁ-
ଥିବା ଶ୍ଳେଷ ମାଛକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ ଓ ଠିକ୍ ଲମ୍ବଭାବରେ ସେହି
ଜାଗାକୁ ଖସିପଡ଼ି ସେ ମାଛଟିକୁ ଅଣ୍ଡରେ ଧରି ନେଇ ଉପରକୁ
ଉଡ଼ିଯାଇ କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ଡାଳରେ ବସି ସେ ମାଛଟିକୁ
ଗିଳିଦେଏ ।]

ଗାଙ୍ଗ୍ୟ—ସ୍ୱ. ବିଶ. (ଗଙ୍ଗା+ସମ୍ପର୍କାର୍ଥେ. ଯ)—

Gāṅgya ଗଙ୍ଗାସମ୍ପର୍କୀୟ (ହି. ଶକସାଗର)—
Relating to Gaṅgā.

ଗାଙ୍ଗର—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ. ଗଙ୍ଗର)—ଧନ୍ୟାକାଦି ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ ଶାକମୂଳ

Gāṅgāra ବିଶେଷ (ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର); ଗୁଞ୍ଜନ—

गजर Daucus Carrota (Haines)

गजर [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ମୂଳା ପରି ଗୋଲ ଓ ଏହାକୁ
ଚରକାଣ୍ଡ କରାଯାଏ । ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ ଓ ଇଉରୋପରେ ଏହାର
ମୂଳକୁ ଗୋରୁ ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ ।]

ଗାଙ୍ଗର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—କଙ୍ଗନ (ଦେଖ)

Gāṅgārā Kaṅgana (See)

ଗାଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗାଙ୍ଗ=ଉପର୍ଯ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ଯୁକ୍ତକାଣ୍ଡ ବାର)—

Gāṅgi ଯୋଦ୍ଧା; ବୀର—Warrior.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦଭାଷାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
‘ମଦ୍‌ଗାଙ୍ଗ’ ଶବ୍ଦରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଗାଙ୍ଗଦେବୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଆମିଦର କଥାକୁ ଏଡ଼ିଦେବା

Gāṅgidebā ବା ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ଠେଁସି ଦେବା—

To disobey the words of one's master.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ୠ	ଉ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଐ	ଐ	ଐ	ଐ

ଗାଜବା—ଦେ. କି—୧ । (ସ. ଗଜ) ବନ୍ଧୁକରେ ବା ବାଣରେ
Gājibā ବାରୁଦ ଖୁଲାଇ ଭଲ ଖୋଦିବା—

ଗାଜା 1. To ram (like ramming powder into a
ଗାଜା gun with a rod)

୨ । (ସ. ଗର୍ଜ) ବହୁ ପରିମାଣରେ ବା ମୁଷଲଧାରରେ
ବର୍ଷା କରିବା—2. To rain in torrents, to
pour rain profusely

୩ । (ସ. ଗର୍ଜ) ଖୁବ୍ ବହେ ପିଟିବା ବା ମାଡ଼ଦେବା—
3. To administer a sound thrashing

ଗାଜା ୪ । (ସ. ଗର୍ଜ) ଗର୍ଜନ କରିବା—

ଗାଜନା 4 To thunder; to roar.

ଗାଜଲେ ଗଗନେ ସେହୁ ସାଜିଲେ ବରଷା । ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗାଞ୍ଜି—ଦେ. କି—୧ । କଲସୀ ମୁହଁର ବିଣ୍ଡା—

Gāñja 1. A pack (of rag, grass, straw etc) to
stop the narrow mouth of a water-
pitcher.

୨ । ବାଣ ଭିତରକୁ ବାରୁଦ ଖୁଲିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
କାଷ୍ଠଦଣ୍ଡ—2. A piece of wood used in
ramming gunpowder into fireworks

ଗାଞ୍ଜିଆ—ଦେ. କି. (ସ. ଗଞ୍ଜ)—ସେହି ସବୁ ଲମ୍ବା ଜାଲମୁଣିରେ
Gāñjiā ଟଙ୍କା ପରସା ରଖି ଲୋକେ ଅଖାରେ ଝୁଲନ୍ତି—

ଗାଞ୍ଜିଆ, ଗୋଞ୍ଜି A small and long net purse tied to
the girdle.

[ଦୁ—ଏହାକୁ ଲୋକେ ଅଖାର କରଧୁନିରେ ବାନ୍ଧି ଲୁଗା-
ଭିତରେ ଅଖାରେ ଖୋପି ରଖନ୍ତି ।]

ଗାଞ୍ଜିବା—ଗ୍ରା. କି—ଗାଜବା (ଦେଖ)

Gāñjibā Gājibā (See)

ଗାଡ଼—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. କି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—

Gāṛ ୧ । ରାଜସାୟ ଧନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ
ଗାର୍ଡ ନିଯୁକ୍ତ ପ୍ରହରଦଳ—

ଗାର୍ଡ 1 A company of police or soldiers to
guard treasure or a high official, a
guard.

୨ । ଚକ୍ରଥ୍ୱବା ରେଲ ଗଡ଼ର ଚକ୍ରାବଧାରକ କର୍ମଚାରୀ—

2. A guard of a Railway train

ଗାଟର—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—

Gāṭar ମୋଟାକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଡ଼
ଗାର୍ଟାବ ଗୁରୁ ପାଖରେ ଗୁଡ଼ା ଦେବା ପିତା—Garter

ମେଡିସ

ଗାଟି—ଦେ. କି—୧ । କୃପଣ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

Gāṭi 1. Miserly.

୨ । ଲୋଭ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—

2. Avaricious.

ଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଗାଣିବା (ଦେଖ)

Gāṭibā Gāṇṭhibā (See)

ଗାଟ୍—ଗ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି. (ଭୁଲ. ଭେ. ଗାଟ୍)—ବନ୍ଧ—
Gāṭ Ridge.

ଗାଠିବା—ଦେ. କି—ଗାଣିବା (ଦେଖ)

Gāṭhibā Gāṇṭhibā (See)

ଗାଡ଼—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—

Gāṛ ୧ । ଗାଡ଼ (ଦେଖ)

1. Gāṛ (See)

୨ । ଗାର୍ଡ (ଦେଖ)

2. Gāṛ (See)

ଗାଡ଼—ଗ୍ରା. କି. (ସ. ଗଡ଼ି; ପ୍ରା. ଗଡ଼)—

Gāṛa ଗଡ଼ି; ଗାଡ଼; ଛଦ; କଣା—Hole; pit.

ଗାଡ଼ା ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଭୁଲ. ହି. ଗଡ଼ା; ଗଡ଼ା)—

ଗାଡ଼ ଗଭୀର—Deep.

ଗାଡ଼ ଖୋଳିବା—ଗ୍ରା. କି. (ସ. ଗଡ଼ି+ଖୁଦ ଧାତୁ)—

Gāṛa kholibā ୧ । ଭୂମିରେ ଗଡ଼ି କରିବା—

ଗାଡ଼ା ଖୋଳ 1. To dig a hole in the ground.

ଗାଡ଼ା ଖୋଦନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—

ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ଧାନ୍ୟ କରିବାର ଉପାୟ କରିବା—

2 To lay a snare to injure another.

ଗାଡ଼ନପାଟି—ବୈଦେ. କି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡେନ୍ ପାର୍ଟି)—

Gāṛdanpāṭi ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଉଦ୍ୟାନରେ
ଗାର୍ଡେନପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନ ଓ ମଉଜ—Garden-party.

ଗାଡ଼େନପାଟି

ଗାଡ଼ପଣା—ଗ୍ରା. କି. ପୂ. (ଗାଳ)—ଗାଡ଼ପଣା (ଦେଖ)

Gāṛdapaṣā Gāṭapaṣā (See)

ଗାଡ଼ଭାଲୁ—ଦେ. କି—୧ । ଭୂମିରେ ଗଡ଼ି କରି ରହିବା ଏକ ଜାତୀୟ
Gāṛdabhālu ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଲୁ—

1. A species of small-sized bear
burrowing in the ground.

[ଦୁ—ଏମାନେ ଏକ ଫୁଟ ଭିତରୁ ଓ ଅଧାଘଣ୍ଟାରେ ଲମ୍ବ, ବର୍ଣ୍ଣ କଳା,
ଲମ୍ବ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ି ବିଶିଷ୍ଟ, ମୁହଁ କୁକୁର ମୁହଁ ପରି । ଗାଡ଼ରେ ଡ୍ରାମର
ବାଡ଼ିଆକୁ ଖତ ଗାତ ଓ ହୁଙ୍କା ଖୋଳି ପୋକ ଜୋକ ଖାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—

2. (slang) Male or female organ.

ଗାଡ଼ରଗଡ଼ା—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ପ୍ରିୟତ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର

Gāṛdaragāṛdām ଗାଳ—A term of abuse to males.

ଗାଡ଼ଦାନ—ବୈଦେ. କି—୧ । ରଥଚାଳକ; ଶରଦ୍ଧା—

Gāṛdāwān 1. Driver of a cart; cart-man.

ଗାଡ଼ୋସାନ ୨ । କୋଚମାନ—2. Coachman.

ଗାଡ଼ିବାନ

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂ' ଖୋଜିବେ, 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ, 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲ' ଖୋଜିବେ ।

ଗାଡ଼ିଶୁଆ — ଗ୍ରା. ଦଣ (ଗାଲ) — ଗାଡ଼ିଶୁଆ (ଦେଖ)

Gārdaśwā Gāṭaśu (See)

ଗାଡ଼ା — ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ — ଏକପ୍ରକାର ପିତଳ ଗର —

Gārda A kind of brass water-pitcher.

ଗାଡ଼ି — ଦେ. ବ (ସ ଘୁଷୁ; ଗଞ୍ଜା; ଗଞ୍ଜା) —

Gārḍi ୧ । ରଥ — 1 Car.

ଗାଡ଼ି ୨ । ଶଗଡ଼ — 2 Cart.

ଗାଡ଼ି ୩ । ବଗି — 3. Carriage

୪ । ରେଲଗାଡ଼ି — 4. Railway train

[ଦ୍ର — ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ବାହନକୁ ଗାଡ଼ି କହନ୍ତି । ଗାଡ଼ି ନାନାପ୍ରକାରର ଅଛି । କୌଣସି କୌଣସି ଗାଡ଼ି ମନୁଷ୍ୟ, ବଳଦ, ମଇଁଷି, ଘୋଡ଼ା, ହେଲ, ଭଟ୍ଟ, ହାତୀ, ହରିଣ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ । କୌଣସି କୌଣସି ଗାଡ଼ି ବାଣ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଦି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ; କୌଣସି କୌଣସି ଗାଡ଼ି ଆବେଶ୍ୱର ହସ୍ତ ପଦାଦିର ବଳପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ ।]

ଗାଡ଼ିଅଡ଼ା — ଦେ. ବ — ଗାଡ଼ିଅଡ଼ା (ଦେଖ)

Gārḍi-ardḍā Gārḍiārdḍā (See)

ଗାଡ଼ି ଅଡ଼ାଇବା — ଦେ. କି — ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା ଜନ୍ତୁ ବା ଶକ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା —

Gārḍi arḍāibā ଧାନ ରାସ୍ତା ଗାଡ଼ିର ଗତି କରାଇବା —

ଗାଡ଼ିଚାଳନା To drive a cart or carriage.

ଗାଡ଼ିଅନ୍ — ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଗାର୍ଡିଅନ୍ = ଗାର୍ଡିଅନ୍) —

Gārḍiān ୧ । ପାଗଳ ବା ନିରାକାର ଶରୀର ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷକ ଗାର୍ଡିଆନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି; ୨. ରକ୍ଷା — 1. Guardian or keeper of the

ନିଗ୍ରହବାନ person and property of a minor or mad person.

୨ । ଗୃହ ବା ପରିବାର କର୍ତ୍ତା; ଅଭିଭାବକ —

2. Headman or Karttā of a family;

Paterfamilias.

ଗାଡ଼ିଆ — ଗ୍ରା (ଶୁଦ୍ରଶାସ୍ତ୍ର) ବ — (ସ. ଗର୍ଭ) ଶୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ —

Gārḍiā Small tank.

ଗାଡ଼ିଆ, ଡୋବା ଗାଡ଼ିଆରେ ହଜାର ଯୋଗ୍ୟରେ ଖେଳିବା ନ୍ୟାୟ — ଡବା ।

ତଳାବ; ଗଡ଼ିଆ [ଦ୍ର — ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏହାକୁ ଗଡ଼ିଆ କହନ୍ତି ।]

ଗାଡ଼ିଅଡ଼ା — ଦେ. ବ. (ହି.) — ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଉଡ଼ାଗାଡ଼ିମାନ

Gārḍi ārdḍā ଉଡ଼ାପ୍ରଣାରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଏ —

Carriage-stand; cart-stand.

ଗାଡ଼ିଆଲ — ଦେ. ବ. — ଗାଡ଼ିଆଲ (ଦେଖ)

Gārḍiāla Gārḍiāwān (See)

ଗାଡ଼ି କରବା — ଦେ. କି — ଗାଡ଼ିକୁ ଉଡ଼ାରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା —

Gārḍi karibā To engage a cart on hire.

ଗାଡ଼ିକର

ଗାଡ଼ିକର

ଗାଡ଼ିଖାନା — ଦେ. ବ. (ହି.) — ୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ଗାଡ଼ି ରଖାଯାଇଥାଏ —

Gārḍikhānā Garage; carriage-shed.

ଗାଡ଼ିଆନା ୨ । ଗାଡ଼ିଅଡ଼ା (ଦେଖ)

ଗାଡ଼ିଆନା 2 Gārḍiārdḍā (See)

ଗାଡ଼ିଚାଲିବା — ଦେ. କି — ଗାଡ଼ି ଅଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gārḍi chālāibā Gārḍi arḍāibā (See)

ଗାଡ଼ିଚାଳନା

ଗାଡ଼ିଚାଳନା

ଗାଡ଼ିଚାକ — ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ — (ଶଗଡ଼ ଅକ୍ଷର) ଅକ୍ଷ —

Gārḍichāk The axle (of a cart or carriage).

ଗାଡ଼ିବା — ଦେ. ବ. ହ. (ସ. ଗର୍ଭ) — ୧ । ଗାଡ଼ିରେ ଘୋଡ଼ିବା —

Gārḍibā 1. To bury a thing in a hole in the

ଗାଡ଼ି; ଗେଡ଼େଦେଇବା ground.

ଗାଡ଼ିନା

ଅଗାଧ ଲସକର ଚଳଗଲେ,

ମଝିଲେକ ଆସି ଧଣ୍ଡା ଗାଡ଼ିଲେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମ୍ବରଭରଣ ।

୨ । (ଶୁଦ୍ଧ ଅନୁଆଦି) ଖଟାଇବା —

2. To fix up tents and canopies.

ଗାଡ଼ିବାଲ — ଦେ. ବ. — ଗାଡ଼ିବାଲ (ଦେଖ)

Gārḍibālā Gārḍiāwālā (See)

ଗାଡ଼ିବେଠି — ଦେ. ବ. — ବନା ଭଡ଼ାରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପ-

Gārḍibethi ଲକ୍ଷରେ (ରଜା ବା ଜମିଦାର ଆଦିଙ୍କୁ) ଗାଡ଼ି

ଯୋଗାଇଦେବା କାର୍ଯ୍ୟ — Commanding of

carts by Rajas and Zamindars for

free service.

ଗାଡ଼ିଯୋଡ଼ିବା — ଦେ. କି — ଗାଡ଼ିକୁ ଟାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଜନ୍ତୁକୁ

Gārḍi jōtibā ଗାଡ଼ିରେ ଲଗାଇବା — To yoke an animal

ଗାଡ଼ିଜୋଡ଼ା to a cart or carriage.

ଗାଡ଼ି ଜୋତନା

ଗାଡ଼ିଜାଲ — ଦେ. ବ. — ୧ । ଗାଡ଼ିର ଅଧିକାରୀ —

Gārḍi jālā 1 Owner of a cart.

୨ । ଗାଡ଼ିର ଚାଳକ — 2 Driver of a cart

ଗାଡ଼ିଆ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗର୍ଭ) — ୧ । ଗର୍ଭମୟ —

Gārḍiā 1. Full of holes.

୨ । ଗଭୀର — 2. Deep.

୩ । ଯେ ଗର୍ଭରେ ବାସ କରେ — 3. Diving in holes.

ଗାଡ଼ିଆନ୍ — ଦେ. ବ. — ଗାଡ଼ିଆନ୍ (ଦେଖ)

Gārḍiān Gārḍiāwān (See)

ଗାଡ଼ି ଗାଡ଼ି — ଦେ. ବ. — ଗାଡ଼ିଗାଡ଼ି (ଦେଖ)

Gārḍi gārḍi Gārḍi gārḍi (See)

ଗାଡ଼ିଆନ୍ — ଦେ. ବ. — ଗାଡ଼ିଆନ୍ (ଦେଖ)

Gārḍiān Gārḍiāwān (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର-	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଋ

ଗାଢ଼—ସ. ବିଶ. (ଗାଢ଼ ଧାତୁ=ଗାଧୋରବା; ଘାଣ୍ଟିବା + କର୍ମ. ତ) —

Gārdha ୧ । ଦୃଢ଼—1. Tight, firm.

୨ । କଠିନ; ଘନ, ଅଭରଳ —2 Solid; hard; thick.

୩ । ପ୍ରଗାଢ଼, ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ —

3. Excessive; profound.

୪ । ଖୁବ୍ ଶୃଘି ହୋଇଥିବା —

4. Pressed tightly; fast

୫ । ଭାର—5. Heavy.

୬ । ଗଭୀର—6. Deep.

୭ । ସେବିତ—7. Resorted to.

୮ । ନିମଗ୍ନ; ନିମଜ୍ଜିତ—8. Sunk; plunged into.

୯ । ମନୋଯୋଗବର୍ଣ୍ଣିତ—9. Attentive.

ଦେ. ବିଶ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief; principal.

୧୦ । ଏ ସ୍ଵାର ମଧ୍ୟ ଗାଢ଼,

ତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅତି କେ କେ ବଡ଼ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଭୁକ୍ତମାତ୍ରାୟ ।

ଗାଢ଼କର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି (କର୍ମଧା, ଗାଢ଼ + କର୍ଣ୍ଣ) —

Gārdhakarṇa ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣୁଥିବା କାନ—
Attentive ear.

ଗାଢ଼କେଶ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗାଢ଼ + କେଶ) —ଘନକେଶ —

Gārdhakeśa Thick-set hair (of the head).

ଗାଢ଼କେଶା } ଶ୍ରୀ ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି) —

ଗାଢ଼କେଶୀ } ଯାହାର କେଶ ଘନ—

Having a thick bunch of hair on the head.

ଗାଢ଼ନିଦ୍ରା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗାଢ଼ + ନିଦ୍ରା) —

Gārdhanidrā ଘୋର ନିଦ୍ରା; ଗହମ ନିଦ୍ରା—

(ଗାଢ଼ନିଦ୍ରା—ବିଶ) Profound or sound sleep.

ଗାଢ଼ପ୍ରବାସ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗାଢ଼ + ପ୍ରବାସ) —

Gārdhaprabāsa ବହୁକାଳ ବିଦେଶ ବାସ—

A prolonged sojourn.

ଗାଢ଼ପ୍ରିତି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗାଢ଼ + ପ୍ରିତି) —ଅତ୍ୟଧିକପ୍ରେମ, ପାଣି

Gārdhaprīti ନ ଗଳବା ପ୍ରିତି—Close intimacy; intense
love; doting fondness.

ଗାଢ଼ମୁଷ୍ଟି—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗାଢ଼ + ମୁଷ୍ଟି) —

Gārdhamuṣṭi ୧ । ଶକ୍ତ ବା ଉତ୍ତମରୂପେ ମୁଠା କରାଯାଇଥିବା
କରତଳ ଓ ଅଙ୍ଗୁଳିତୟ; ଦୃଢ଼ବକ ମୁଷ୍ଟି—

1. Clenched fist.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶସ୍ତ୍ର; ଶସ୍ତ୍ର—2 A sword.

ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି) —୧ । ଯେ ହାତକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ମୁଠା
କରିଥାଏ—1. With clenched fist.

୨ । ଚପା; କୃପଣ—

2. Close-fisted; miserly; niggardly.

ଗାଢ଼ମୈଥୁନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, ଗାଢ଼ + ମୈଥୁନ) —

Gārdhamāithuna ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ ସହୃଦ ଶ୍ରୀ ସହବାସ—
Cohabitation with embrace.

ଗାଢ଼ସୁରତି—ସ. ବି—ଗାଢ଼ମୈଥୁନ (ଦେଖ)

Gārdhasurati Gārdhamāithuna (See)

ଗାଢ଼ସୁରତି ସହିଁ ପାଇ, ତା ମନ ତାହାକୁ ରସର ।

ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଗାଢ଼ା—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଗାଢ଼) —ବସି ଯାଇଥିବା; କାଠୁଆ; ବନ୍ଦଳିଆ;

Gārdhā ଘନ (ଭରଳ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ) —Thick;

ଗାଢ଼ semi-solid (said of a liquid); jelly-like

ଗାଢ଼ା (said of a liquid after evaporation or
heating).

ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗାଢ଼ + ଅଲିଙ୍ଗନ) —ଦୃଢ଼ ଦୃଢ଼

Gārdhalingana ଲଗାଇ ଲୋରରେ ବା ଚିପିଶୁଣି କରି କୁଣ୍ଡାଳିବା;

ଅନ୍ୟର ଶରୀରକୁ ଅଧିକରେ ଉଡ଼ିବା—Close
embrace; a tight embrace.

ଗାଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଶ (ସ. ଗାଢ଼) —

Gārdhuā ୧ । କଠିନ, କାଠୁଆ—1. Hard.

ଗାଢ଼ ୨ । କୃପଣ—2. Miserly; close-fisted.

ଗାଢ଼ା ୩ । ଅଧିକ—3. Tight.

୪ । ନିଷ୍ଠୁର; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—4. Cruel.

ଗାଢ଼ସିକ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣକମାନକଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବହୃତ; ବାକ୍ସିକ

Gārdhusika ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣରେ) —ବିଶେଷ ଧନ—

Immensely rich.

ଗାଢ଼େ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. ବିଶ —

Gārdhe ୧ । ଗାଢ଼ଭାବରେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ—

ଗାଢ଼େ 1. Deeply; excessively

ଗାଢ଼େ ନୟର ବସ୍ତ୍ରସ୍ପର୍ଶେ ଗାଢ଼େ ମନେ—ମାନମଣି ଭକ୍ତିଧାର ।

୨ । ଦୃଢ଼ତା ସହୃଦ—2. Tightly; firmly.

ଗାଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସ. ଗାନ) —

Gāṇa (etc) ୧ । ଗାଆଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

1 Gā-ṇa etc (See)

୨ । (ସ. ଗାୟକ) ଗାୟକ—2. Singer.

ଗାଣପତ୍ୟ—ସ. ବିଶ (ଗାଣପତି + ଯ) —

Gāṇapatya ଗାଣପତି ବା ଗଣେଶଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ—

Pertaining to the God Gaṇeśa.

ସ. ବି—୧ । ଗଣେଶ ଉପାସକ ହିନ୍ଦୁସମ୍ପ୍ରଦାୟ—

1. A sect of Hindus worshipping God
Gaṇeśa.

୨ । ଗଣେଶଭକ୍ତ; ଗଣେଶ ଉପାସକ —

2. A devotee of Gaṇeśa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରେ ଅଛନ୍ତି ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଚିତ୍ରେ ଅଛନ୍ତି ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରେ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ନା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲିପିକୋଷରେ ନ ମନେ, ଲୋକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚିତ୍ରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ବା ୧ ଚିତ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସଂକ୍ଷେପେ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂକ୍ଷେପେ 'ଗାଣ' ନ ମନେଲେ 'ଗାଣ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଝ' ନ ମନେଲେ 'ବୁଝ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଝ' ନ ପାଇଲେ 'ବୁଝ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଖୋଜିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଖୋଜିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଖୋଜିବେ ।

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଞ୍ଚଦେବତାଙ୍କ ଉପାସନା-
ଦେବତାରେ ପଞ୍ଚ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ସଂକ୍ଷେପେ (ବୁଝୁ
ଭକ୍ତ); ଶୈବ (ଶୈବ ଭକ୍ତ), ଶାକ୍ତ (ଦୁର୍ଗା ଉପାସକ); ସୌର
(ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପାସକ) ଓ ଗାଣପତ୍ୟ (ଗଣେଶ ଉପାସକ) ।]

୨ । ସେନାପତି କର୍ମ, ଗଣନାପୁରୁଷ—

2. Leadership of a party or host

ଗାଣା (ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବ. (ସ ଗାନ)—

Gāṇa (etc) ଗାଥା ଲିପି (ଦେଖ)

Gāṇa-etc. (See)

ଗାଣିତକ—ସ. ବିଶ. (ଗଣିତ + କ)—

Gāṇitika ଗଣିତ ବିଦ୍ୟାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Mathematical.

ସ. ବି. ପୁ.—ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—

A mathematician.

ଗାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ—ଗାଥାଣୀ (ଦେଖ)

Gāṇī Gāṇī (See)

ଗାଣି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ; ଗ୍ରା. ଗାଁ)—

Gāṇī ୧ । ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ ଜିନିଷ ବା ଲୁଗାପଟା ଏକତ୍ର ଦୃଢ଼

ଗାଁଟି, ଗାଁଟି ଭାବରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବୋକର ବା ଗଣି—

ଗାଁଟ 1. A tightly packed bale or package
(of cloth).

୨ । ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଧରିବା; ଘିଡ଼ିବା—

2. Tight grasp.

ଗାଣିବା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ; ଗ୍ରା. ଗଣନ)—

Gāṇibā ୧ । ଦୃଢ଼ ବା ଗାଢ଼ ଭାବରେ ଧରିବା; ଜାବୁଡ଼ିବା—

ଗାଁଟା 1. To hold or grasp tightly.

ଗାଁଟନା ୨ । ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ଚିପିବା—

2. To press tightly from all sides.

୩ । କାକୁ କରିବା; ଅଗଣ କରିବା; ଜବତ କରିବା—

3. To push one into a tight corner.

(ସଂକ୍ଷେପେ—କାକୁ ଶ୍ରେଣୀ ଗାଣିତ ।)

ଗାଣିତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—ଗାଣି (ଦେଖ)

Gāṇit Gāṇit (See)

ଗାଣି—ସ. ବି. (ଗଣ୍ଡ ଧାତୁ + ର)—ଗଣ୍ଡ; ଗଣ୍ଡ—

Gāṇi Knot.

ଗାଁଡ଼; ଗାଁଡ଼ ଦେ. ବି. (ସ. ଗଣ୍ଡ = ଚକ୍ର; କମ୍ପା ସ. ଗଣ୍ଡ = ଗ୍ରା.

ଗୁରୁତ, ଗାଁଡ଼ ଗଣ୍ଡ)—୧ । ପିଠୁ, ଶରୀରର ପଛ ଭାଗ—

1. Buttocks.

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ପଛ ଭାଗ—

2. The back side of a thing.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳ ଭାଗ—

3. The bottom of a thing.

୪ । ଶେଷ ଭାଗ—4. The end

୫ । ଗିନା, କଂସା, ମାଠିଆ ଆଦି ପାତ୍ରର ତଳଭାଗ (ଯାହା
ଭୂମିରେ ଲାଗେ; ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁପରି ବସିଲା ବେଳେ
ଭୂମିରେ ତାହାର ଗାଣି ଲାଗେ ପାତ୍ରର ସେହିପରି ଅଂଶ);

ପେନ—5 The stable bottom of a pot.

୬ । ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ; ପାୟୁ; ଗୁରୁ—6. Anus.

୭ । (ଅଗ୍ନି) ଶ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରୀୟ; ଯୋନି—

7. Vagina.

[ଦ୍ର—ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ ଶିଂହଭୂମରେ ପିଣ୍ଡ କହନ୍ତି ଏବଂ ସେଠାରେ
ଗାଣିର ଏକମାତ୍ର ଅର୍ଥ ଯୋନି ।]

[ଦ୍ର—ପିଣ୍ଡ ବା ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ ଅର୍ଥରେ ଗାଣି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର
କମଳା ଶିଷ୍ୟମାଳାରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ତତ୍ପରିଚ୍ଛେଦରେ 'ପିଣ୍ଡ',
'ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି ।]

ଗାଣିଆ—ଦେ. ବି. ୧ । ଗାଣିଆ ବା (ଦେଖ)

Gāṇiā 1. Gāṇiā bat (See)

ଗୌଡ଼ ୨ । (ଅଗ୍ନି) ଯେଉଁ ବାଳକ ବା ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟପୁରୁଷ

ଗାଁଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବା ଗୁରୁତ୍ୱହୀନପ୍ରକାର ସହବାସ କରେ—

2. A catamite (a passive agent); a sodomite
in sodomy; a male who is habitually
subjected to unnatural intercourse by
another male.

ଦେ. ବିଶ—୧ । (ଅଗ୍ନି) ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଗୁରୁତ୍ୱହୀନ-
ମୌନା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷର କାମକୁ ଚରତାର୍ଥ କରିବାରେ ନିୟୁକ୍ତ
(ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (a person) Who is used as a
passive agent in sodomy.

୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରର ଗାଣି ବା ବଇଁ ଅଛି—

2. (a pot) Having a stable bottom.

୩ । ଅନ୍ୟାୟ (ବୁଝାମଣା)—

3. Unjust (consideration).

୪ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ସଂକ୍ଷେପେ, ଦେଖା ଗାଣିଆ)—
ଅମ୍ଭଙ୍କ ପରି ପିଣ୍ଡଶିଷ୍ଟ—4. (in compound
words) Having buttocks like.

ଗାଣିଆଡ଼ୁଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖୋସାମତ୍ତ—

Gāṇiā ḍuṇḍ Mean flattery.

ଗାଁଡ଼ସମ୍ପର୍କି ଗ୍ରା. ବିଶ—ଖୋସାମତ୍ତ—Flattering.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ଭଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଗାଁଡ଼)—

୧ । ଅଶକ୍ତପୁରୁଷ—1. Impotent (person).

୨ । ଅମନୁଷ୍ୟ; ତରୁଆ—2. Timid; unmanly.

ଗାଣିଆଡ଼ୁଆ ବୁଝାମଣା—ଗ୍ରା. ବି. ଗାଣିଆ ବୁଝାମଣା (ଦେଖ)

Gāṇiā ḍuṇḍ bujhāmanā Gāṇiā bujhāmanā

(See)

୧	ନ	ଉ	ର, ଋ	ଃ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ସ, ଷ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକ୍ଷରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ପୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇଥ	ଢ	ନ୍

ଗାଣ୍ଡିଆଡୁ ବୁଝାମଣା— ଗ୍ରା. ବି—ଗାଣ୍ଡିଆ ବୁଝାମଣା (ଦେଖ)

Gāṇḍiārdū bujhāmanā Gāṇḍiā bujhāmanā (See)

ଗାଣ୍ଡିଆଡେ—ଦେ. ଅ—୧ । ପଛଆଡ଼େ, ପଶ୍ଚାତଭାଗରେ—

Gāṇḍiārde 1 On the backside (of a person).

ମେଢୁନେ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଲକ୍ଷରେ—

ମାଟ୍ଟେ 2. (figurative) Behind (a person).

ଗାଣ୍ଡିଆ ନିଶାପ—ଗ୍ରା. (ଅଶିଷ୍ଟ) ବି—ଗାଣ୍ଡିଆ ବୁଝାମଣା (ଦେଖ)

Gāṇḍiā niśāpa Gāṇḍiā bujhāmanā (See)

ଗାଣ୍ଡିଆ ବାଟ—ଦେ. ବି.—ଗୁଳିଦିଗରେ ଗୁଳି ଉପରେ କର ସାର ମୂଳଗଢ଼ି ବା

Gāṇḍiā batā ତାଟଗଢ଼ିର ନଡ଼ାକୁ ପବନରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ

ସେହି ଗଢ଼ିର ମୂଳରେ ଗୁଳି ଉପରେ ନଡ଼ାକୁ ଚିପି କରି ବାଜିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଟ—

Split bamboo put over the lowest belt of straw in a thatched house to keep it pressed to the frame.

ଗାଣ୍ଡିଆ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି (ଅଶିଷ୍ଟ)—ଅବିଚାର; ଅସାଧୁତା ବିଚାର;

Gāṇḍiā bujhāmanā ଅବିଚାର—Injustice

ଅବିଚାର

ବେହ୍ନିଆମି

ଗାଣ୍ଡିଆଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ସବ୍‌ଡିଭିଜନ ଅନ୍ତର୍ଗତ

Gāṇḍiāghaṇḍi ଶୁଦ୍ଧ ପଦ୍ମବିଶେଷ—

A small hill in Puri district.

ଦେ. ଗଣ. ପୁ—(ଅଶିଳ) ଅସ୍ଥାୟୀକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯେ ଅନ୍ୟକୁ

ଗାଣ୍ଡିଆ ଗୁରାମେଥୁନ କରେ—

ଲୌଢ଼ିବାଜ Committting sodomy.

ଗାଣ୍ଡିଏ ଗାଣ୍ଡିଏ ରହିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଛେ ପଛେ

Gāṇḍiē gāṇḍiē rahibā ଲାଗିବା—1. To be tied to

ମେଁଦେମେଁଦେ ଥାକା the apron-string of another; to follow

ମାଟ୍ଟେପିଟ୍ଟେ ରହନା another slavishly.

୨ । କୁହର ପରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଶ୍ଚାତାକାଶ କରିବା—

2. To dog another's foot-steps.

ଗାଣ୍ଡିକାଚ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ

Gāṇḍikachā ପୁନର୍ବାର ତଳେ କଡ଼ିଦେବା ବା ଛେପି ଦେବା—

1. Dashing down (a person or thing) after lifting up.

୨ । କଣ୍ଠକୁ ହୋଇ ଡୁମ୍‌ରେ ଗାଣ୍ଡି ମାଡ଼ି ବସିଲା ଭଳି ପଡ଼ିବା—

2 Act of falling down with the buttocks on the ground.

ଗାଣ୍ଡି କାଚିବା—ଦେ. କି (ଅଶିଷ୍ଟ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବସିବା ପରି

Gāṇḍi kacibā ଧରି ଡୁମ୍‌ରେ ତାହାର ପିତାକୁ ଛେପି ଦେବା—

ପଟକନା To dash a person to the ground by the buttocks.

ଗାଣ୍ଡିକନା ମୁଣ୍ଡରେ ଡାକିବା—ଦେ. କି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଭିଶପ୍ତ କରିବା

Gāṇḍikanā mundare bāṇḍhibā ଦେବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିଡ଼ି

ମାଡ଼ିଜଳନା ହିବା—To become very much enraged or irritated; to be besides one-self in anger.

ଗାଣ୍ଡିକି କଳା ସଜାଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କି—ଗାଣ୍ଡିକି ମେଖ ସଜାଡ଼ିବା—

Gāṇḍiki kalā sajārdibā

Gāṇḍiki mekha sajārdibā (See)

ଗାଣ୍ଡିକି ଗୋଜ ସଜାଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କି—ଗାଣ୍ଡିକି ମେଖ ସଜାଡ଼ିବା—

Gāṇḍiki goja sajārdibā

Gāṇḍiki mekha sajārdibā (See)

ଗାଣ୍ଡିକି ମେଖ ସଜାଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର

Gāṇḍiki mekha sajārdibā ଅନିଷ୍ଟ କରିବାର ଉପାୟ

କରିବା—To plan injury to a person.

ଗାଣ୍ଡି ଗାଲ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ସେଇ ନ ଲାଗି

Gāṇḍi galī pardibā ପାରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତରଳ ମଳ ନିର୍ଗତ

ମାଡ଼ି ଗଲନା ଦେବା—Passing of liquid stools

at unawares.

ଗାଣ୍ଡିଗୁଆ—ଦେ. ବି—ବର ଭରକାଳ କନ୍ୟାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ

Gāṇḍigūā ରହିବା ଏହି ଆଶାରେ ବିବାହ ସମୟରେ କନ୍ୟାର

ପାଟରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଆ କିଛି କାଳ ପୁରାଇ ରଖି ତାହା

କାଟି ଉକ୍ତ ଗୁଆକୁ ଭାଙ୍ଗି ପାନ ସଙ୍ଗେ ବରର

ଅଙ୍ଗୁଳରେ ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବାର ଘାତ ଅନୁସାରେ

ବରକୁ କନ୍ୟା ପକ୍ଷୀପୁ ଲୋକେ ବିବାହ ଦିବସରେ

ପାନସଙ୍ଗେ ଖାଇବାକୁ ଦେବା ଗୁଆ ଫଳ—

A betel-nut kept for some time in the

mouth of a bride and afterwards given

with the betel to the bridgroom to

ensure his uxorious conjugal life.

ଗାଣ୍ଡି ଗୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଅବସ୍ଥାନ

Gāṇḍi guñjibā କରିବା—To lay one's body at a

place; to sit at some place with

great difficulty.

ଗାଣ୍ଡିଘଷାର ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—(ବିରଡ଼ି, ହୁହୁର, ବିଲୁଥ ଆଦି)

Gāṇḍighasārā pārdibā ଝାଡ଼ା ଫେରିଯାଉବା ପରେ ହୁଡ଼ି

ଆଦି ଉକ୍ତ ଡୁମ୍‌ ବା ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା ବସ୍ତୁରେ ଗାଣ୍ଡିକୁ

ଘୋଷାରିବା-(cats, dogs, jackals etc) To rub

the anus against protruding hard things

after passing stools.

ଗାଣ୍ଡି ଦେଖାଇବା—ଗ୍ରା. କି—ଗାଣ୍ଡି ମରାଇବା (ଦେଖ)

Gāṇḍi dekhāibā

Gāṇḍi marāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ଯତନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଡ଼ି ର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ସାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଶୋଭିବ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଗାନ୍ଧି ଧକ୍ ଧକ୍ ହେବା—ଗ୍ରା. କି—ଗାନ୍ଧି ପୁରୁ ପୁରୁ ହେବା (ଦେଖ)
Gāndī dhak dhak hebā Gāndī puchu puchu hebā (See)

ଗାନ୍ଧିଧର—ଦେ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ—ଗାନ୍ଧିପଣ (ଦେଖ)
Gāndīdharā Gāndīpāṇḥ (See)

ଗାନ୍ଧି ଧୋଇ ନ ଅସିବା—ଦେ. ବି—ଅତି ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥା ଟିପି ନ
Gāndī dhoi na āsibā ଥିବା—Not having passed
one's infancy.

[ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନେ ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ନିଜେ ନିଜହାତରେ
ଜଳଗୋର ଡିପ୍ପା ସମ୍ପାଦନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥି ଯୋଗୁଁ
ଅତି ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ତାକୁ ଗାନ୍ଧି
ଧୋଇ ଅସି ନାହିଁ ତା ବାପମାଆ ମରି ଗଲେ ।]

ଗାନ୍ଧି ଧୋଇବା—ଦେ. କି—ହାତା ଫେରସାର ଜଳଗୋର କରିବା;
Gāndī dhoibā ହୁଅନ୍ତୁବା—To wash the anus after
passing stools.

ଗାନ୍ଧିପଣ—ଦେ. ବିଶ୍ୱ ପୁଂ—ପରର ଅନୁସରଣୀୟ; ସେ ସବୁବେଳେ ପରର
Gāndīpāṇḥ ବୁକିରେ ଚଳେ—A hanger on; a toady;
(ଗାନ୍ଧିପଣ-ଶ୍ରେଣୀ) one who slavishly follows another
person.

ଗାନ୍ଧିପାଠ ବସିବା—ଦେ. କି—୧ । ଭୂମିରେ ପିଞ୍ଜ ଲଗାଇ ବସିବା—
Gāndīpāṇḥ basibā 1. To sit with the buttocks on
the ground.

ଆଲଣି ପାଲଣି ମାରଣା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟରେ
ଦୃଢ଼ତା ଧରି ରହିବା—2. (figurative) To sit
tight over any matter.

ଗାନ୍ଧି ପୁରୁ ପୁରୁ ହେବା—ଗ୍ରା. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା;
Gāndī puchu puchu hebā ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟସ୍ତ ହେବା—
To be overcome with abject fear.

ଗାନ୍ଧି ପୋଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଲଜ୍ଜାମରତ ଆଦି ବେଶି ପରିମାଣରେ
Gāndī porḍibā ଖାଇଲେ ମଲୋରୁଣ ସମୟରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ
ମୌଦଜ୍ୱଳା ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଧ ହେବା—A burning sensation

ଗାନ୍ଧିଜଳନା felt in the anus when passing stools
after eating pungent or hot things.

ଗାନ୍ଧି ପାଟିବା—ଦେ. ବି—(ଅଶିଷ୍ଟ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମା
Gāndī phāṭibā ଧାନରେ ସାହସର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରିବା—
1. Not having the heart or courage to

ମାନ୍ଧି ଫଟନା do any act
୨ । ଅତିଶୟ କାନ୍ତ ହେବା—

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ହେବା—
3. Being overcome with fear.

ଗାନ୍ଧିଫୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବା ଛଦ୍ମ—
Gāndīphorḍa Anus

ଗାନ୍ଧିବ—ସ. ବି. (ଗାନ୍ଧି = ଗଣ୍ଡି + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ବ)—୧ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ
Gāndība ଧନୁ—Name of the bow wielded by
Arjuna.

[ଦ୍ର—ଏହା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିର୍ମିତ, ପ୍ରଥମେ ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ
ଥିଲା; ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ବରୁଣ ଓ ବରୁଣଙ୍କ ଠାରୁ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା
ଅନୁସାରେ ଅର୍ଜୁନ ଏହା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।]

୨ । ଧନୁ—1. Arrow.

ଗାନ୍ଧିବଧନୁ—ସ. ବି ପୁଂ. (ଗାନ୍ଧିବ+ଧନୁ+ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଅନ; ଗାନ୍ଧିବ—
Gāndībadhanwā ଧନୁ, ୧ମା. ୧ବ.)—ଅର୍ଜୁନ—Arjuna.

ଗାନ୍ଧିବୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗାନ୍ଧିବ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅର୍ଜୁନ—
Gāndībī 1. Arjuna.

୨ । ଧାନୁଷ୍ଠ, ଧନୁର୍ଦ୍ଧାର ବ୍ୟକ୍ତି—2. An archer.

୩ । ଅର୍ଜୁନ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)

3. Arjuna tree (See)

ଗାନ୍ଧି ବୁଲାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଶରୀରକୁ ଗୁଲନ କରିବା—
Gāndī bulāibā 1. To move one's body.

(ଯଥା—ଏଠାରେ ଗାନ୍ଧି ବୁଲାଇବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।)

୨ । ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—

2. To go away from one place.

ଗାନ୍ଧିମ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସ. ଗାନ୍ଧିବ)—୧ । ଗାନ୍ଧିବ ଧନୁ—
Gāndīma 1. Arjuna's bow.

୨ । ଅର୍ଜୁନ—2. Arjuna.

ସେହି ଗାନ୍ଧିମ ସେହି ପାଥ, ସେହି ଗାନ୍ଧିମ ଏବେ ମାଥ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ପ୍ରବଚନ ।

ଗାନ୍ଧିମରା—ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଗୁହ୍ୟମେଥୁନ, ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ
Gāndīmarā ବା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବାଟେ ଏକ ପୁରୁଷର ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ
ଗାଁଢ଼ିଆବା ସଙ୍ଗେ ସଦ୍‌ବାସ—

ଗାନ୍ଧିମାରଣା; ଲଢ଼ି ବାଜି Sodomy.
ଦେ. ବିଶ୍ୱ.—ଅସ୍ୱଭାବିକ ଅର୍ଜ୍ଜିତ—

Earned by unfair means
(ଯଥା—ଗାନ୍ଧିମରା କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାଏ ।)

ଗାନ୍ଧି ମରାଜବା—ଗ୍ରା. କି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ଏକ ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟପୁରୁଷଦ୍ୱାରା
Gāndī marāibā ଅପଣାର ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବାଟେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ମେଥୁନ
ଗାଁଢ଼ିଆବାନ କରାଇବା—1. To let oneself be subjected

ଗାନ୍ଧି ମରାଜା to unnatural cohabitation or sodomy.
୨ । (ଶ୍ରେଣୀ) ପୁରୁଷ ଦ୍ୱାରା ମେଥୁନ କରାଇବା—

2. (a female) To let oneself be cohabited
by a male.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକାମିରେ ପଡ଼ିବା; ଓଲ୍ଲୁ ବନିବା—

3. (figurative) To be cheated or duped.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍	ଉଞ୍	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଔ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଞ୍	ଋ

୪ । ପରେ ଅନୁତାପ କରିବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ବେକୁଶା କାମ କରିବା—4. To do a thing for which one has to repent afterwards.

ଗାଣ୍ଡି ମାଡ଼ି ବସିବା — ଦେ. କି — ଗାଣ୍ଡି ପାଡ଼ି ବସିବା (ଦେଖ)

Gāṇḍi māṛḍi basibā Gāṇḍi pāṛḍi basibā (See)

ଗାଣ୍ଡି ମାରିବା—ଗ୍ରା (ଅଶ୍ଳୀଳ) କି—୧ । ଏକ ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟପୁରୁଷକୁ Gāṇḍi māribā ଅସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ଵାର ବାଟେ ମୈଥୁନ ଗୌଡ଼ମାରୀ କରିବା—1. To satiate lust by cohabiting a male through the anus; to be the active agent in sodomy.

୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ସହବାସ କରିବା—

2. To cohabit a woman.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟକୁ ଠକାଇବା, ଚିତା କାଟିବା—

3. (figurative) To cheat or deceive another.

୪ । ଛପର ଘର ଶୂଳର ଶେଷ ବା ଓଳିପାଖେ ଛୁଅଣି ହୋଇଥିବା ନଡ଼ାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ (ଗାଣ୍ଡି)କୁ ହାତ ବା ପଟା ବା ନଡ଼ାଢ଼ଡ଼ାଦ୍ଵାରା ବାଡ଼େଇ ଶୂଳକୁ ସମତୁଲ କରିବା—4. To level up the protruding ends of the straw bulging beyond the eve of a thatch by beating it with the palm or a plate

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) କି—୧ । ଦୁଇଜଣ ବସିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଦୁଗ୍ରାସ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବସି ପାରବ ଏଥିପାଇଁ ସେ ଦୁହେଁ ବା ତହିଁମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଘୁଞ୍ଚି ବସିବା—

1. (two persons who are sitting together) To move in order to make room for a third person to sit between them.

୨ । ବସିଥିବା ଲୋକ ବସି ବସି ଘୁଞ୍ଚିବା—

2. To move on while in a sitting posture.

ଗାଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡା—ଗ୍ରା ବି—ପାଇଁଜାମା, ଗୋଡ଼ବାଟେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପେଶଲୁନ୍—
Gāṇḍimūṇḍa Trousers; pantaloons.

ପାଞ୍ଜାମା

पायजामा

ଗାଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ବିପକ୍ଷତାର୍ଥକ ସହଚର)—

Gāṇḍimūṇḍa ୧ । କୌଣସି କଥାର ଶେଷ ଓ ମୂଳ; ଆଦ୍ୟ-
ମାଧ୍ୟମୁଖ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ; ଆଦି ଓ ଅନ୍ତ—1. The beginning and end of a thing.

୨ । ଠିକଣା; ସ୍ଥିରତା—2. Certainty.

(ଯଥା—ତା କଥାରେ ଗାଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡ ମତେ କିଛି ମିଳୁ ନାହିଁ)

୩ । କୌଣସି କଥାର ସମାପ୍ତି ବା ଅନ୍ତ—

3. The beginning, or end of anything; head or tail.

ଗାଣ୍ଡିରେ ପଶିବା—ଦେ. କି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ଅତି ନୀଚଭାବରେ Gāṇḍire paśibā ଅନ୍ୟକୁ ଖୋସାମତ କରିବା—

ଗାଁଢ଼ମେ ଘୁଷନା 1. To flatter a person very meanly.

୨ । ଦାସାନୁଦାସ ରୂପେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଜ୍ଞାବଦ୍ଦ ହେବା—

2. To be slavishly subservient to another.

୩ । କୁକୁର ପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପଛେ ପଛେ ରହିବା—

3. To be tied to the apron-strings of another.

ଗାଣ୍ଡି ଶୁଖିବା—ଦେ. ବି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଗାଣ୍ଡିଶୀର୍ଣ୍ଣ Gāṇḍi śukhibā ହୋଇ ଯିବା—1. Becoming weak and

ଗାଁଢ଼ସୁଖଜାନା emaciated for want of proper sustenance.

୨ । ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେବା—

2. Constipation due to want of food.

ଗାଣ୍ଡି ହଡ଼କମ୍ପା ହେବା—ଦେ. ବି—ଗାଣ୍ଡି ପୁରୁ ପୁରୁ ହେବା (ଦେଖ)

Gāṇḍi haṛḍḥakampa hebā Gāṇḍi puchu puchu hebā (See)

ଗାଣ୍ଡିବ—ସ. ବି—ଗାଣ୍ଡିବ (ଦେଖ)

Gāṇḍība Gandība (See)

ଗାଣ୍ଡିବୀ—ସ. ବି—ଗାଣ୍ଡିବୀ (ଦେଖ)

Gāṇḍībī Gāṇḍībī (See)

ଗାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଲୁଣିମାଛଙ୍କ ନାହିରୁ ବାହାରିବା ଟାଣୁଆ ମାଂସ—

Gāṇḍu ପିଣ୍ଡ—1. A hard bony ball found inside the navel of some sea-fishes.

୨ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅମୂଲ୍ୟ—

2. Worthless person

୩ । (ସ ଗୋଣ୍ଡ; ଗଣ୍ଡାଣ୍ଡ) ମନୁଷ୍ୟର ଅଗ୍ରପରି ବଢ଼ିଥିବା

ନାଭି—3. Fleshy protuberance of the navel.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯାହାର ବଡ଼ ଗଣ୍ଡି ବା ପିଠୁ ଆଏ—

1. Having large buttocks.

୨ । (ଗାଳ) ଅମୂଲ୍ୟ; ଭରକୁଳା—

2. (abuse) Unmanly; coward; timid.

୩ । (ଗାଳବିଶେଷ) ପରି ରୁଦ୍ଧରେ ଶୂଳକ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—

3 (a term of reproach) One who is completely led by another person.

୪ । ନିକଟ—4. Worthless (person).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଗାଣ୍ଡୁ)—

୧ । ଅସ୍ଵପୁରୁଷ—1. Impotent.

୨ । ଗାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)

2. Gāṇḍiā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଗାଣ୍ଡୁଆ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅପର ଓ ମାଂସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ମାଂସପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ମାଂସପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ରୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଶ୍ରୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକା' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଳକା' ଦେଖିବେ ।

ଗାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. ଗେଣ୍ଡୁକ, ଗଣ୍ଡୁ=ଗେଣ୍ଡୁ; ଏହାର
 Gāṇḍuṣ ଆକୃତି ଗେଣ୍ଡୁ ପରି ଥିବାରୁ)—ବାଉଁଶରେ ବୁଣା
 ହୋଇଥିବା ନୌକାକୃତି ଚଟକା ଟୋକା—
 A shallow boat-shaped basket made of
 bamboo straps.

ଗାଣ୍ଡେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗାଣ୍ଡିତାଣ୍ଡି କରିବା—
 Gāṇḍeibā 1. To sit on the ground on the
 buttocks.

୨ । ଭୂମିରେ ବସିକରି ପିଣ୍ଡ ଭୂମିରେ ଘୋଷାର ଘୋଷାର ଏକ
 ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଘୁଞ୍ଚିବା—2. To move on
 the ground in a sitting posture.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଥାକୁ ଖାତର ନ କରି ତା ଆଡ଼କୁ
 ପଛ କରିବା—3. To treat one's words with
 disregard (by turning one's back to
 him.)

୪ । ଅନୁରୋଧକୁ ଏଡ଼ିଦେବା—4. To disobey an order.

ଗାତ—ଦେ. ବି —(ସଂ. ଗର୍ତ୍ତ; ପ୍ର. ଗର୍ତ୍ତ)—୧ । ଗର୍ତ୍ତ; ଛଦ୍ମ; ରକ୍ତି—
 Gāta 1. A hole.

ଗଡ଼ ଶୁଣିଲେ ସେ ଛଦ୍ମବଶୀର୍ଷେ କର ଗାତ

ଗଡ଼ହା ଧନ ମାନ ପୋଷଣ ଅବସ୍ଥା ବହୁତ । କୃଷିବିତ୍ ମହାବୀରର ଅବ ।

୨ । ଶବ ପୋତିବାର ଗର୍ତ୍ତ; କବର (ଯଥା—ଗାତପଣା)—
 2. Grave; a pit for interring a dead body.

୩ । ଗହ୍ୱର—3. Cave.

୪ । ପଶୁଆଦି ରହିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଖୋଳିବା
 ଗହ୍ୱର—4. Den of a beast.

ଗ୍ରା ବି. (ବିରକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ) କୌଣସି ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା
 ବିଷୟ—Any spoilt thing or matter.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ କିରକ୍ତି ହୋଇ କହନ୍ତି :—ତୋ କଥା ଆଉ ଭୁଲ
 ହେବ, ଗାତ ହେବ । ଏହିପରି ବିରକ୍ତିରେ ଲେମ୍ବୁ, ଲୁଣ, ପାଉଁଶ,
 ଗେଣ୍ଡା, ଗୁଡ଼ ଆଦି ଗୁଡ଼ିଏ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଶବ୍ଦ ଲୋକେ ବିରକ୍ତିରେ
 ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି]

ଗାତପଣା—ଦେ. ବିଶ. ସଂ (ଗାଳ)—

Gātapasāṅ ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୀଘ୍ର ମରି ଗାତରେ ପୋତିଯିବ—
 (ଗାତପଣା—ଶ୍ରୀ) 1. (abuse) (a person) Who will
 shortly die and be buried in a pit.

୨ । ଭୟାଳୁ; ଭୟାଳୁ—2. Coward; timid.

ଗାତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଗୌ ଧାତୁ=ଗାନ କରିବା + କର୍ମ. ଚକ୍ୟ)—
 Gātabya ୧ । ଯାହା ଗାନ କରାଯିବ—

1. To be sung.

୨ । ଗାଉବାର ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be sung.

ଗାତରେ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗାତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
 Gātare pasibā 1. To enter into a hole.

୨ । (ଗାଳ) ମରି ପୋତିଦେବା; ମରିବା—

2. (a term of abuse) To die and be buried
 in a hole.

ଗାତଶୁଆ—ଦେ. ବିଶ. ସଂ. (ଗାଳ)—ଯେ ଶୀଘ୍ର ମରି ଗାତରେ
 Gātasūā ଶୋଇବ—(a term of abuse) (a person
 (ଗାତଶୋଇ—ଶ୍ରୀ) Who will shortly die and be
 buried in the grave.

ଗୀତା—ସଂ. ବିଶ. ସଂ. (ଗୌ ଧାତୁ=ଗାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ. ଚ୍ଯ.
 Gāta ୧ମା. ୧କ.)—୧ । ଗାନକାରୀ—
 (ଗାଣୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Singing; reciting

୨ । ଗୁଣି; କ୍ରୁର—2. Angry.

ସଂ. ବି. ସଂ—୧ । ଗାୟକ—1. Singer.

୨ । ଗନ୍ଧକ—2. A class of heavenly singers.

ଗାତୁ—ସଂ. ବି. (ଗୌ ଧାତୁ=ଗାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ.)—
 Gātu ୧ । କୋକିଳ—1. The Indian cuckoo.

୨ । ଗୁମୁର—2. The humming black-bee.

୩ । ଗନ୍ଧକ—3. Heavenly chorister.

୪ । (ଗା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + ଅଧିକରଣେ. ତ୍ୱ.)—
 ପୃଥିବୀ—4. The earth.

ସଂ. ବିଶ. (ଗା ଧାତୁ=ପ୍ରବ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ.)—

୧ । କ୍ରୁର—1. Angry, enraged.

୨ । ସ୍ତୁତିକାରକ—2. Praying

୩ । ପ୍ରଶଂସାକାରୀ—3. Praising; eulogising.

ଗାତୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଗର୍ତ୍ତାଣ୍ଡ୍ୟା)—

Gātuā ୧ । ଯେ ଗାତରେ ବାସ କରେ—

1. One who lives or dwells in a hole.

୨ । ଯେ ଭୂମିରେ ଗାତ ଖୋଳି ରହେ—2 That which
 burrows into the ground and lives in it.
 (ଯଥା—ଗାତୁଆ ମୂଷା ।)

୩ । (ଗାଳ) ଗାତପଣା ୧ (ଦେଖ)

3. (a term of abuse) Gātapasāṅ 1 (See)

ଗାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ=ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ତ୍ୱ.)—

Gātra ୧ । ଶରୀର; ଅଙ୍ଗ—1. Body.

୨ । ହସ୍ତୀର ଅଗ୍ରଭାଗର ଅଗ୍ରଭାଗ—

2. The upper part of an elephant's thigh.

ଗାତ୍ରକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି. (ଗ୍ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗାତ୍ର + କଣ୍ଡୁ—୧ । ଶରୀର ବୁଣ୍ଡାଇ
 Gātrakandū ହେବା—1. Itching of the body.

୨ । ବୁଣ୍ଡିଆ—2. Itches.

ଗାତ୍ରଦାହ—ସଂ. ବି. (ଗ୍ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗାତ୍ର + ଦାହ)—

Gātradāha ୧ । ଦେହ ଯୋଡ଼ିବା—

1. Burning sensation in the skin.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସକ ସୁକ୍ରାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଇ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାଶନ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତନ ବନ୍ଧୁସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଷ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ନ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ ପୋଡ଼ିବା; ଉର୍ଦ୍ଧା ବା ହୋଧଜନିତ ମାନସିକ
ଅଶାନ୍ତ—2. (figurative) Heart-burning.

ଗାତ୍ରମାର୍ଜନ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; ଗାତ୍ର + ମାର୍ଜନ)—

Gātramārjana ଦେହକୁ ଲୁଗାଆବଦ୍ଧାରୁ ଘଷି ପରିଷ୍କାର କରିବା—
Cleansing of the body

ଗାତ୍ରମାର୍ଜନୀ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; ଗାତ୍ର + ମାର୍ଜନ + ଇ)—

Gātramārjanī ୧ । ଗାମୁଛା—1. Napkin; cloth used
for brushing the body.

୨ । ଚଉଲିଆ—2. Towel.

ଗାତ୍ରଯାଶ୍ତି—ସ. ବ. (ରୂପକ; ଗାତ୍ର + ଯାଶ୍ତି)—

Gātrajāshṭi ଅଳ୍ପ ସରୁଆ ଅଥବା ସୁନ୍ଦର ଦେହ—
A slim figure; a thin and tender body;
a slender frame.

ଗାତ୍ରରୁହ—ସ. ବ. (ଗାତ୍ର + ରୁହ ଧାତୁ = ଉଦ୍ଭବ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gātrarūha ଲେମ୍ବୁ—Soft hair growing on the skin.

ଗାତ୍ରସମ୍ମିତ—ସ. ବ. ଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗାତ୍ର + ସମ୍ମିତ = ପୂର୍ଣ୍ଣ)—

Gātrasammita ପୂର୍ଣ୍ଣବୟସ; ସର୍ବାବୟବସମ୍ପନ୍ନ—
Fully developed in body.

ଗାତ୍ରସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; ଗାତ୍ର + ସ୍ପର୍ଶ)—ଦେହକୁ ଛୁଇଁବା—

Gātrasparśa Touching of a person's body.

ଗାତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଶ—ପରିଷ୍କୃତ—

Gātrā Clean.

ଗାତ୍ରାନୁଲେପନ—ସ. ବ. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; ଗାତ୍ର + ଅନୁଲେପନ)—

Gātrānulepana ଅଙ୍ଗାରା; ଦେହରେ ବୋଳା ହେବା କମଳେ
ବଟା ହୋଇଥିବା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି—
Paste for anointing the body; scented
ointment

ଗାତ୍ରାନୁଲେପନୀ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (ଗାତ୍ରାନୁଲେପନ + ଇ)—

Gātrānulepanī ଶରୀରରେ ଅଙ୍ଗାରା ବୋଳିବାର ତୁଳିକା—
A brush for anointing the body with
scented pastes.

ଗାତ୍ରାବରଣ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; ଗାତ୍ର + ଅବରଣ)—୧ । ଗନ୍ତା; ହୁତୁରା—

Gātrābarāṇa 1. Coat.

୨ । ବର୍ମ; କବଚ—2. Armour; coat of mail.

ଗାତ୍ରୋତ୍ଥାନ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚର; ଗାତ୍ର + ଉତ୍ଥାନ)—

Gātrothāna ୧ । ବସିବା ବା ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥାରୁ ଉଠିବା—

1. Rising up or sitting up from a lying or
sitting posture.

୨ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—2. Getting up from sleep.

୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଉଠିବା—

3. Rising up from a place.

ଗାଥ—ସ. ବ. (ଗୌ ଧାତୁ + ଗା. ଅ)—୧ । ଗୀତ—

Gātha 1. Song

୨ । ଗାନ ଗାଇବା କର୍ମ—2. Singing.

ଗାଥକ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ଗୌ ଧାତୁ = ଗାନ କରିବା + ଶିଳ୍ପୀ ଅର୍ଥରେ

Gāthaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ପଟୁଗାୟକ—

(ଗାଥକା—ଶ୍ରୀ) 1. An expert singer or musician.

୨ । ଗାନକାରୀ; ଗାୟକ—2. A singer.

୩ । ପୁରାଣ ବା ସୁବାଦର ଗାୟକ—

3. A reciter of sacred songs.

ଗାଥା—ସ. ବ. (ଗୌ ଧାତୁ = ଗାନ କରିବା + କର୍ମ ଅନ୍ତ; ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Gāthā ୧ । ଶ୍ଳୋକ; ପଦ୍ୟ—

1. Poem; couplet; quartet; rhyme.

୨ । ପଦ୍ୟର ଏକଦି ସମାବୃତ୍ତି ପୁଞ୍ଜ—2. Stanza.

୩ । ରଚନାରେ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ ନ ଥିବା
ଛନ୍ଦ—3. A metre not ordinarily used
in composition.

୪ । କବିତା—4. Poetry; verse.

୫ । ଗାନ; ଗୀତ—5. Song; ballad.

୬ । (+ ଗା. ଅନ୍ତ + ଅ) ବର୍ଣ୍ଣନ—

6. Description; lyrics.

ଶ୍ରୀ ଗୁରବ ମୋର କଥା

ସୁଦେ ଯେ ଇଚ୍ଛାସ ଗାଥା । ନଗରାଥ. ଶ୍ରୀଗଦ ।

୭ । ବେଦ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସ୍ତବସ୍ତୋତ୍ର—

7. Hymn not belonging to the Vedas.

୮ । ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦ—

8. Name of a Sanskrit metre.

୯ । ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା—

9. A spoken dialect; a vernacular.

ଗାଥକ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ଗାଥା + ଇକ)—ଗାଥକ (ଦେଶ)

Gāthika

Gāthaka (See)

(ଗାଥକା—ଶ୍ରୀ)

ଗାଥକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ. (ଗାଥକ, ଗାଥକ + ଅ)—

Gāthikā ୧ । ଗାଥକର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

1. Feminine of Gāthaka.

୨ । ଗୀତ—2. Song.

୩ । ପଦ୍ୟ—3. Verse; poem.

ଗାଦ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବ. (ସ. କର୍ଦ୍ଦମ; ପା. ଗର୍ଦ୍ଦ; ତୁଳ.

Gāda ବ ଓ ଛ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗାଦ)—

ଚୈତାବର କାଢ଼ି ବା ମଳ—Sediment; dreg.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସପତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧୀ' ଗୋଟିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ବୋଲିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ବୋଲିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ବୋଲିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ବୋଲିବେ ।

ଗାନ୍ଧୀ—ସ. ଶ. (ଗନ୍ଧ=କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାନ ଭାଇ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଇ)—

Gāndi ଗନ୍ଧଙ୍କ ପୁତ୍ର, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର—

The son of Śrīkrishṇa's younger brother.

ବୈଦେ. ଶ. (ପା. ଗନ୍ଧି)—୧ । ଗୁରୁସିଂହାସନ—

ମାନ୍ଦୀ 1. Throne.

ମାନ୍ଦୀ ୨ । । ଦେବତା, ମହନ୍ତ, ମହାପୁରୁଷ ଓ ହାକିମଆଦଙ୍କ)
ଅସନ ବା ବସିବାର ସ୍ଥାନ—

2. Seat of a Deity or great man or judge.

* । ଗୁଣି; ସୁପ୍ତ; ଗଦା—

3. Heap; mass; mound.

୪ । ପଥର ଆଦିର ଗଦା—

4. A heap of stones.

* । ଏକତ୍ରୀକରଣ—5. Amassing.

୬ । ମହନ୍ତ ବା ମହାପୁରୁଷ ଆଦିଙ୍କ ମଠ—

6. A place occupied by a great anchorite.

୭ । ପୋଥି ଆଦି ଏକତ୍ର ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନ, ଭଗବତ ଗାନ୍ଧୀ—

7. A massed library of religious books.

୮ । ମଞ୍ଚ; ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ—8. Raised platform

୯ । ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ କବର ସ୍ଥାନ ବା ସମାଧି; (ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଅସ୍ଥି ରଖା ହୋଇ ମାଟି ଗଦା ହୋଇଥାଏ)।

9. Burial place of a saint; a mound under which the ashes of a great man or saint are laid.

୧୦ । ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପଦ ବା ଅଧିକାର—

10. The post of a ruler or governor.

(ଯଥା—ଅମୃତ ସାଲରେ ବଙ୍ଗଳା ଗାନ୍ଧୀରେ ଅମୃତ ଲୁଚି ବସିଥିଲେ ।)

ଗାନ୍ଧୀ ଗୋସାନ୍ଧି—ଦେ. ଶ.—୧ । ଦେବତାରୂପେ ପୂଜିତ ଭଗବତ ଆଦି

Gāndi gosāñḥ ବହୁ ପୁସ୍ତକର ଗୁଣି—1. A mass of religious books worshipped as a Deity.

୨ । ଦେବତାରୂପେ ପୂଜିତ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ କବର—

2. A burial ground of some saint containing the ashes of a saint and worshipped by the people.

ଗାନ୍ଧୀ ମାନ୍ଧି ବସିବା—ଦେ. ଶ.—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅସନ ଜମାଇ ବସିବା;

Gāndi māñḍi basibḥ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଅଧିକାର କରିବା—To occupy a place permanently; to sit tight.

ଗାନ୍ଧିରେ ବସିବା—ଦେ. ଶ.—୧ । ଗୁରୁସିଂହାସନରେ ଅରୁଦ୍ଧ ହେବା—

Gāndire basibḥ 1. To ascend the throne.

ମାନ୍ଧିରେ ବସିବା ୨ । ଗୁରୁ ଶାସନ କରିବା; ଗୁରୁତ୍ବ କରିବା—

ମାନ୍ଧିରେ ବସିବା 2. To rule; to reign; to govern.

ଗାନ୍ଧୁର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ଶ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.

Gāndur

ଗାନ୍ଧୁର)—

ବାଦୁଡ଼ି—Bat.

ଗାନ୍ଧୁ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ଗାନ୍ଧିବା—

Gāndh (root) 1. To build in a row; to set.

୨ । ଗୁନ୍ଥିବା—2. To string together.

* । ରଚନା କରିବା—3. To make; to compose.

୪ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—4. To establish.

* । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା—

5. To be set or established.

୬ । ଠିଆ ହେବା—6. To stand.

୭ । ସ୍ଥିତ ହେବା—7. To stay

୮ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା; ଅବଗାହନ କରିବା—

8. To dive or plunge into water.

୯ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—9. To wish.

ଗାନ୍ଧୁବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଶ. (ସ. ଗାଧ ଧାତୁ; ଗାନ୍ଧୁ ଧାତୁ—

Gāndhbḥ

ଗାନ୍ଧୁବା—

To bathe; to take a bath.

ଗାନ୍ଧ—ସ. ଶ. (ଗାନ୍ଧୁ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା; ଠିଆ ହେବା +

Gāndha

କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ବା ତଳ ସ୍ଥାନ ଛୁଇଁବା—1. Touching of the bottom or the lowest part of a thing.

୨ । ସ୍ଥାନ—2. Place.

* । ଲଭର ଆଶା; ଲୋଭ—3. Desire of gain; hankering after a thing; cupidity.

୪ । ତଳ ଦେଶ—4. Bottom.

* । ନଦୀଆଦିର ଥଳ ହେବା ଜାଗା—5. A ford.

ସ. ଶ.—୧ । ଅଗଭୂ—1. Shallow.

୨ । ଯେଉଁ ଜଳରେ ଲୋକ ପଶି ଯାଆନ୍ତି କରଯାଉଛି—
2. Fordable (water).

ଗାନ୍ଧା—ସ. ଶ.—ଗାନ୍ଧୁତ୍ରୀ ସ୍ବରୂପା ମହାଦେବୀ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର)—

Gāndhā

The incantation Gāyatrī deified.

ଦେ. ଶ. (ଗାଧ ଧାତୁ; ଗାନ୍ଧୁ ଧାତୁ)—ଗାଧୁଅ; ସ୍ନାନ—Bath.

ଗାଧ ଗାଧୁ—ଦେ. ଶ.—ଗାଧୁଅ ଗାଧ (ଦେଶ)

Gādhagādhī Gādhuhgādhī (See)

ଗାଧୁ—ସ. ଶ. (ଗାଧୁ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—

Gādhī ବିଶ୍ବମିତ୍ରଙ୍କ ପିତା; ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀୟ କାନ୍ୟକୁବର ନରପତି
ବିଶେଷ—Name of an ancient king of the lunar dynasty and father of
Biswāmītra

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଉପସ୍ଥାପନ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତରାଶି	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଟ୍ୟ	ରଥ	କ	ନ

ଉପାଧୁ ସ୍ୱର ଗାଧ ନାମ

ଅଥ ସ୍ୱର ଗାଧ ନାମ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭବନେ ।

[ଦ୍ର—ଏ କୁଣ୍ଡଳିକାକ ସୁଦୃଶ୍ୟେ । କୁଣ୍ଡଳିକା ଚପସ୍ୟା କର
ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଂଶଧାତୁ ବିଶାମିତ୍ରକୁ ପୁଣ୍ୟପୁଷ୍ପେ ପାଞ୍ଚୁଥିଲେ ।]

ଗାଧୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) ବି—ଗାଧୁଆ (ଦେଶ)

Gādhua Gadhi (See)

ଗାଧୁଜ—ସ. ବି. (ଗାଧ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—ବିଶାମିତ୍ର ଋଷି—

Gādhija Sage Bīśwāmītra.

ଗାଧୁପୁର—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଗାଧ + ପୁର)—କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ ବା କନାକୁବ୍ଜ

Gādhipura ନଗର—The city of Kānyakubja.

ଗାଧୁବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) କି. (ସ. ଗାଧୁ, ଗାଧ

Gādhuba ଧାତୁ)—ଗାଧୋଇବା—To bathe

ଗାଧି—ସ. ବି—ଗାଧ (ଦେଶ)

Gādhī Gādhī (See)

ଗାଧୁ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗାଧୋଇବା)—ସ୍ନାନ—

Gādhū Bathed.

(ଅଗାଧୁ—ବିପଦ)

ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାଧୋଇବା)—ସ୍ନାନ—

Gādhua Bath; washing the body; ablution.

ଗାଧୁଆ ଦେ. ବିଶ—ସ୍ନାନ; ସ୍ନାନ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

ଗାଧୁନ; ନହାନା Bathed; washed.

(ଅଗାଧୁଆ—ବିପଦ)

ଗାଧୁଆଗାଧୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ (ଦେଶ)

Gādhua gādhū 1. Gādhua pādhua (See)

୨ । ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ନାନ ଓ ଗାନ୍ଧାର୍ଜନରେ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବା—2. (two persons) Helping each
other during bath.

ଗାଧୁଆ ଗାଧୋଇ—ଦେ. ବି—ଗାଧୁଆଗାଧୁ (ଦେଶ)

Gādhua gādhai Gādhua gādhai (See)

ଗାଧୁଆ ଗାଧୋଇ—ଦେ. ବି—ଗାଧୁଆଗାଧୁ (ଦେଶ)

Gādhua gādhai Gādhua gādhai (See)

ଗାଧୁଆଘର—ସ. ବି—ସ୍ନାନାଗାର; ଯେଉଁ ଘରେ ଲୋକେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି—

Gādhua ghara Bath room.

ଗୁଳ୍ମଖାନା

ଗାଧୁଆତୁ—ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟ ବା ନଦୀରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ନାନ

Gādhua tūtha କରିବା ଘାଟ—Bathing ghat.

ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ—ଦେ. ବି (ସହର; ସ. ଗାଧୋଇବା ଓ ପାଦଧୋଇବା)—

Gādhua pādhua ସ୍ନାନାଦି କର୍ମ; ଗୋଡ଼, ହାତ ଓ ଶରୀର ଧୋଇବା

ଅନଟାନ କର୍ମ—Ablution; bath and wash.

ଗୁଳ୍ମଖାନା

ଗାଧୁଆବେଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାଧୋଇବା + ବେଳ)—ସାଧାରଣ

Gādhua bēla ଲୋକଙ୍କର ଗାଧୋଇବା ସମୟ—

ଆନେବେଳା

Bathing time.

ଗୁଳ୍ମଖାନା [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଉନ୍ନତ ବ୍ୟକ୍ତି—

ସାଧୁରତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବା ଜୀବମାନେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି, ସେହି ସେହି

ସମୟକୁ ସେହି ସେହି ନାମ ସ୍ୱଳ୍ପ ଗାଧୁଆବେଳ କହନ୍ତି; ଯଥା—

ଭୂଆଶୁଣିଗାଧୁଆ ବେଳ ବା ରକ୍ଷାଶୁଣିଗାଧୁଆ ବେଳ—ପ୍ରାୟ ସକାଳ

୭ଟା; କଥାଳ ଗାଧୁଆ ବେଳ—ପ୍ରାୟ ସକାଳ ୯ଟା, ଟାଣ ଗାଧୁଆ

ବେଳ—ପ୍ରାୟ ଦିନ ୧୧ଟା; ମୂଲ୍ୟ ଗାଧୁଆ ବେଳ—ପ୍ରାୟ ଦିନ

୧୨ଟା, ଗାଧୁ ଗାଧୁଆ ବେଳ—ପ୍ରାୟ ଅପରାହ୍ନ ୪ଟା; ଚଢ଼େଇ ବା

କୁଆ ଗାଧୁଆ ବେଳ—ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ୫ଟା ।]

ଗାଧୁଇବା—ପ୍ରା. କି. (ସ. ଗାଧୋଇବା)—ଗାଧୋଇବା (ଦେଶ)

Gādhuaibā Gādhuaibā (See)

ଗାଧୋଇଦେବା—ପ୍ରା. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନାନ କରାଇବା—

Gādhai debhā To cause a person to bathe.

ନହାନା

ଗାଧୋଇବା—ପ୍ରା. କି. (ସ. ଗାଧୋଇବା; ସ. ଗାଧୁ ଧାତୁ)—

Gādhuaibā ୧ । ସ୍ନାନ କରାଇବା—

ଗାଧୋଇବା 1. To take a bath.

ଗୁଳ୍ମଖାନା; ନହାନା ୨ । (ଶିଶୁ ଆଦି) ସ୍ନାନ କରାଇବା—

2 To give a bath to a person or child.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗାଧୋଇବା ପରି ଦେହ ତମାମ (ଝାଲରେ)

ଜଳରତ ହେବା—

3. To be profusely besmeared (with sweat)
throughout the body; to perspire
profusely.

(ଯଥା—ମିଳନ୍ତ କର ମୁଁ ଝାଲରେ ଗାଧୋଇ ସାରିଲି ।)

ଗାଧୋଇବା ପାଧୋଇବା—ଦେ. କି. (ସହର)—ସ୍ନାନ କାର୍ଯ୍ୟ

Gādhuaibā pādhuaibā କରିବା—To have bath; to

ଅନଟାନକରା have one's bath and ablution.

ଗୁଳ୍ମଖାନା

ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ଭୁଲ ବସିପଡ଼ିବା; ଉଠିପଡ଼ିବା; ଫେର—

Gādhai pādibā ପଡ଼ିବା)—ସ୍ନାନ କ୍ରିୟା ଶୀଘ୍ର ସମ୍ପନ୍ନ

ଅନଟାନକରା କରିବା—To finish one's bath

ଗୁଳ୍ମଖାନା soon.

[ଦ୍ର—କେତେକ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିତା ଅକାର ପରେ ପଡ଼ିବା

କ୍ରିୟା ଲାଗିଲେ ପ୍ରଥମ କ୍ରିୟାର ଶୀଘ୍ର ସମ୍ପାଦନ ସୂଚନା କରେ ।]

ଗାଧୋଇବା—ଦେ. କି (ସ. ଗାଧୋଇବା; ସ. ଗାଧୁ ଧାତୁ)—

Gādhuaibā ଗାଧୋଇବା (ଦେଶ)—Gādhuaibā (See)

ଏ ଦ୍ୱାରଦ୍ୱାରା ଗାଧୋଇବା ଯେ ଲୋକେ—

ଗୁଳ୍ମଖାନା ମହାବଳା. ବନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂଜିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାନ୍ଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାନ୍ଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗାଧୋଇ ଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଜଳାଶୟ ନିକଟକୁ
Gādhoi jibā ସମନ କରିବା-- 1 To go to bathe.

ହାଣ୍ଡିରେ ଖାଦ୍ୟ, ଗୋଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ଗାଧୋଇ ଯାଏ—ଉପ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଲାଭ ବା ହିସ୍ତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା—

2 To be deprived of certain previlage or enjoyment.

ସେ ଉଦ୍ଧତ ଗାନ୍ଧବ ସେ ପଞ୍ଚାଳ ଗାନ୍ଧବ,

ସେ କିନ୍ତୁ ନ ଗାନ୍ଧବ ସେ ଗାଧୋଇ ଯାଉ । ଉପ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଉପସ୍ଥିତ-
ଅଲୋଚନାରେ ଅଲୋଚିତ ନ ହେବା—3. To be
left out or omitted from present dis-
cussion or consideration.

(ପଥା—ଭାବର କୋଠା ତୋଳିବା କଥା ଗାଧୋଇ ଯାଉ,
ଭାବରତ ଶ୍ରେଣୀ କୁଣ୍ଡିଆଦର କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ।)

ଗାନ—ସ. ବି. (ଗୌ ଧାତୁ = ଗୀତଗାଇବା + ଉଦ୍ଧ. ଅନ)—୧ । ଗାଇବା;
Gāna ଗୀତ ବୋଲିବା; ଗାଉଣୀ—1. Act of singing.

୨ । ଗୀତ—2. Song, vocal music.

୩ । ସାମବେଦର ଧ୍ୱଜ—3. Singing of the hymns
of Sāma Beda.

୪ । ପ୍ରଶଂସା କରଣ—4. Praising; eulogizing.

୫ । ଗାଉଁନ—5. Chanting; reciting.

୬ । ଉପର୍ୟୁପରି କଥନ—

6. Repeated talk or recital.

ଗାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଗାଉଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)

Gāna (etc) Gāunā (etc) (See)

ଗାନବାଦ୍ୟ—ସ. ବି. (ଦ୍ୱଜ; ଗାନ+ବାଦ୍ୟ)—

Gāna bādya ଗାଥଣା ବାଜଣା (ଦେଖ)
Gā-ānā bājānā (See)

ଗାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗାନ; ଭୂଲ. ହି. ଗାନା)—

Gānā ଗୀତଗାଇବା; ଗାଉଣୀ—Singing.

ଗାନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଗାଉଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)

Gānā (etc) Gāunā (etc) (See)

ଗାନୀ—ସ. ବି. ପୁ. (ଗାନ+କାର୍ତ୍ତ୍ୱ. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଗାନକାରୀ—
Gānī 1. Singing.

(ଗାନୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । (ଗମ ଧାତୁ+କାର୍ତ୍ତ୍ୱ. ୧ମା. ୧ବ, ନିପାତନ)—
ଗାମୀ; ଗମନକାରୀ—2. Going; moving.

ଗାନ୍ତୁ—ସ. ବି. (ଗମ ଧାତୁ+କାର୍ତ୍ତ୍ୱ. ଭୂ)—୧ । ପର୍ଯ୍ୟଟକ—

Gāntu 1. Traveller.

୨ । (ଗୌ ଧାତୁ+କାର୍ତ୍ତ୍ୱ. ଭୂ)—ଗାୟକ—2. Singer.

ଗାନ୍ତୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗାନ୍ତ+ଅ+ସ୍ୱର୍ଥେ. ଭ)—

Gāntī ୧ । ଶଗଡ଼; ଗୋରୁଗାଡ଼—1. Bullock-cart.

୨ । ପୃଥିବୀ—2. The earth.

୩ । ଗୋରୁ; ବଳଦ—3. Bullock.

ଗାନ୍ଧଣୀ—ଦେ. ବି.—(ସ. ଗ୍ରନ୍ଥନ)—୧ । କାନ୍ଥ ବା ଚୂନଦ୍ୱାରା ଇଟା
Gānthanī ବା ପଥରକୁ ଏକତ୍ର ବସାଇବା—

ଗାନ୍ଧିନୀ 1. Masonry; setting of bricks or
stones with clay or lime

[ଧ୍ରୁ—ଚୂନ ମସଲ୍‌ଦ୍ୱାରା ଇଟା ପଥର ବସାଇବାକୁ ପକ୍ୱାଗାନ୍ଧଣୀ
ଓ କାନ୍ଥଦ୍ୱାରା ଇଟା ପଥର ଜୋଡ଼ିବା କାମକୁ କନ୍ଧାଗାନ୍ଧଣୀ
ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଗୁନ୍ଥିବା କର୍ମ—2 Threading or stringing
of beads etc.

ଗାନ୍ଧୁଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥନ)—ଗାନ୍ଧଣୀ (ଦେଖ)

Gānthunī Gānthanī (See)

ଗାନ୍ଧୁଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥନ)—ଗାନ୍ଧଣୀ (ଦେଖ)

Gānthunī Gānthanī (See)

ଗାନ୍ଧିବା—ଦେ. କି (ସ. ଗ୍ରଥ ଧାତୁ; ଗ୍ରନ୍ଥନ)—

Gānthibā ୧ । କାନ୍ଥଅତି କାମ ପାଇଁ କାନ୍ଥ ବା ଚୂନଦ୍ୱାରା
ଗାନ୍ଧା ଇଟା ପଥର ଆଦି ଜୋଡ଼ିବା, ଇଟା ପଥରଆଦି କାନ୍ଥ

ଗାନ୍ଧନା ବା ଚୂନରେ ବସାଇବା—

1. To set stones or bricks with mortar.

୨ । ମାଳାଆଦି ଗୁନ୍ଥିବା—

2. To string together (beads etc).

ଗାନ୍ଧୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥନ)—ଗାନ୍ଧଣୀ (ଦେଖ)

Gānthunī Gānthanī (See)

ଗାନ୍ଧିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଅନର୍ଥ; ଅଶାନ୍ତୁଆ ବିଷୟ;
Gāndikā ଗୋଲମାଲ—Confusion; dispute.

(ଯଥା—ଭାବେ ଏଠାକୁ ଆସି ବଡ଼ ଗାନ୍ଧିକା ଲଗେଇଲେ ।)

ଗାନ୍ଧିନୀ—ସ. ବି. (ଗୋ- ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ପୃଥିବୀ+ଦା ଧାତୁ = ଶୁଦ୍ଧ କରିବା+ଇନ୍
Gāndinī + ଶ୍ରୀ. ଭ)—୧ । ଭଗିରଥୀ, ଗଙ୍ଗାନଦୀ—

1. The river Ganges.

୨ । ଗଙ୍ଗାଦେବୀ: ଶ୍ରେଷ୍ଠମାତା—

2. The mother of Bhīṣma.

୩ । ଅକୂର ଜନନୀ ଓ ଶପ୍ତକୁଳ ଶ୍ରୀ—

3. The mother of Akṛūra.

ଗାନ୍ଧିନୀସୂତ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଭଦ୍ର; ଗାନ୍ଧିନୀ+ସୂତ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—

Gāndinīsuta 1. Bhīṣma.

୨ । ଅକୂର—2. Akṛūra.

୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—3. Kārttukeya

ଗାନ୍ଧର୍ବ—ସ. ବି. (ଗନ୍ଧବ=ଦେବଗାୟକ ବିଶେଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—

Gāndharba ୧ । ଗନ୍ଧବମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1 Belonging to or pertaining to the
Gāndharbas, the celestial choristers.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଉପନ୍ୟାସ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ	
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଝେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁପ୍ରକାଶ ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

୨ । ଗନ୍ଧର୍ବଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2 Relating to the Gandharba country.

୩ । ବ-୧ । ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ବିବାହ (ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଲିଖିତ ୮ ପ୍ରକାର ବିବାହରୁ ଏକତମ)—

1. Marriage by mutual consent and love (one of the 8 forms of marriage mentioned in the Hindu Śāstras)

୪ । ଘୋଡ଼ା—2 Horse

୫ । ସଙ୍ଗୀତଶାସ୍ତ୍ର; ଗାନବାଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର—

3. The art of music.

ବାସ୍ତବ କଳାରେ ଗାନ୍ଧର୍ବ ସେ ଗାୟନ

ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରେ ଏମାନ ସାଧନେ ହୋଏ ସିଦ୍ଧି । ପ୍ରାଚୀ ଶିବସ୍ୱରୋପ ।

୬ । ଗନ୍ଧର୍ବ—5. A celestial chorister.

୭ । ସାମବେଦର ଉପବେଦ ବିଶେଷ (ଏଥିରେ ସଙ୍ଗୀତ-ବିଦ୍ୟା ଅଲେଖିତ ହୋଇଅଛି)—

6. A subordinate Beda of the Sāmabeda, treating of music.

୮ । ହିମାଳୟର ପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ପୌରାଣିକ ଦେଶବିଶେଷ—

7 Name of a mythological country at the end of the Himalayas.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗନ୍ଧର୍ବଦ୍ୱୀପ, ଏହା ଭାରତର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ଥିଲା । ଏଠାର ଲୋକେ ଗାନବାଦ୍ୟରେ ବିଶେଷ ପାତ୍ର ଥିଲେ । ଏଠାରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ପରସ୍ପର ନିବାହନରେ ବିବାହ କରାଯାଉଥିଲା । ଏଠାର ଶ୍ରୀମାନେ ରୂପବତୀ ଥିଲେ; ଏଠାର ଘୋଡ଼ାମାନେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଗାନ୍ଧର୍ବକ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ଗନ୍ଧର୍ବ + କ)—

Gāndharbaka ୧ । ଗାୟକ—1. A singer.

(ଗାନ୍ଧର୍ବିକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଗାନବାଦ୍ୟବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An expert musician.

ଗାନ୍ଧର୍ବବେଦ—ସ. ବ. ପୁଂ. ୧ । ସଙ୍ଗୀତ ବିଷୟକ ଅଲେଖନୀୟ ସାମ-
Gāndharbabeda ବେଦର ଉପବେଦବିଶେଷ—

1. A branch of the Sāma Beda treating of music

୨ । ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର—2. The art of music.

ଗାନ୍ଧର୍ବିକ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ଗନ୍ଧର୍ବ + ଇକ)—

Gāndharbika ଗାନ୍ଧର୍ବକ (ଦେଶ)

(ଗାନ୍ଧର୍ବିକା—ଶ୍ରୀ) Gāndharbaka (See)

ସ. ବ. ପୁଂ—ସଙ୍ଗୀତବିଦ୍ୟାକୁଶଳ—

Versed in the art of music.

ଗାନ୍ଧର୍ବୀ—ଦେ. ବ. ଶ୍ରୀ. (ଗନ୍ଧର୍ବ + ଅ + ଇ)—

Gāndharbī ୧. ନବଯୁବତୀ—1. A young woman; a lady in the prime of her youth.

୨ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Goddess Durgā.

ଗାନ୍ଧାର—ସ. ବ. (ଗନ୍ଧ+ର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଥବା

Gāndhāra

ଗାନ୍ଧାର+ନିବାସାର୍ଥ. ଅ)—

୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଦେଶବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ଅଫଗାନି-
ସ୍ଥାନ ଦେଶସ୍ଥ କାନ୍ଦାହାର ପ୍ରଦେଶ—

1 One of the provinces of ancient India, corresponding with the modern province of Kandahar in Afghanistan

[ଦ୍ର—ଗାନ୍ଧାର ଦେଶ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିଲା । ଏହା ପେଶବାରଠାରୁ କାନ୍ଦାହାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଏହାର ସୀମା ସମୟକ୍ରମେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଗ୍ରୀକ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ହେରୋଡ଼ୋଟ୍ ଭାରତକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରଦେଶ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀଠାରୁ ଜଲାଲବାଦ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ସ୍ୱାତ୍‌ଠାରୁ କାଲାବାଦ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଇସ୍ଲାମରେ ଏ ଦେଶରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମେଣ୍ଟା ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏହି ଦେଶର ରାଜକନ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ମହିଷୀ ଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୨ । ଗାନ୍ଧାର ଦେଶବାସୀ ଜାତି—

2 People of Gāndhāra country.

୩ । ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତସ୍ୱର ସା ରେ ଗା ମା ପା ଧା ନି ମଧରୁ ତୃତୀୟ ସ୍ୱର (ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ “ଗା”)—

3 The third primary tone of the Hindu musical gamut.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ୱର ଶୁଭ୍ରଧନି ଭୂଲ୍ୟ ଓ ଏହା ନାଭିସମ୍ବନ୍ଧିତ ବାସ୍ତୁ, କଣ୍ଠ ଓ ଶୀର୍ଷର ଆଦାତ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ—(ପ୍ରକୃତିବାଦ) ଏ ସ୍ୱରର ୨ ଭେଦ, ଶୁଦ୍ଧ ଓ କୋମଳ ।]

୪ । ସିନ୍ଧୂର—4. Vermilion; red lead.

୫ । ଗୁଗୁଲୁ; ଗନ୍ଧରସ—

5. Gum myrrh; bdellium.

୬ । ଗନ୍ଧକ—6. Sulphur.

୭ । ଗାନ୍ଧାର ଦେଶର ରାଜା ବା ରାଜକୁମାର—

7. A king or prince of the Gāndhāra country.

୮ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ୪ ଦଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗେୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଜାତିର ରାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

8 Name of a musical tune.

୯ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରପ୍ରାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—

9. Name of a Hindu musical scale.

ଗାନ୍ଧାର ପଞ୍ଚମ—ସ. ବ.—ସାଦୃଶ ରାଗବିଶେଷ—

Gāndhāra pañchama Name of a musical tune.

[ଦ୍ର—ଏ ମାଞ୍ଜଳିକ ରାଗ ଅଟେ । ହାସ୍ୟ, ଅଭିନୟ ଓ କରୁଣ ରସରେ ଏଥିର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ । ଏଥିରେ ରସର ସ୍ୱର ଲଗେ ନାହିଁ; ଏହାକୁ କେବଳ ଗାନ୍ଧାର ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ମୃତି ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ର ଚ ବୋଲି ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ— ‘ଗାନ୍ଧ’ ନ ମଳରେ ‘ଗାନ୍ଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲକତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗାନ୍ଧାରବିଦ୍ୟା—ଦେ. ଚ—(ସ. ଗାନ୍ଧବ ଓ ବିଦ୍ୟା)—ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା—

Gāndhāravidyā Science of music.

ଗାନ୍ଧାରବିଦ୍ୟା—ସ. ଚ—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଗେୟ ଶ୍ରବଣଶିଳ୍ପ ଗୁଣ

Gāndhārabhidyā ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name

of a musical tune consisting of 7 tones.

ଗାନ୍ଧାରରାଜା—ସ. ଚ (୨୩୧ ଚକ୍ର) ଗାନ୍ଧାର ଦେଶର ରାଜା; ସୁବଳଙ୍କ

Gāndhārāja ପୁତ୍ର ଓ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମାମୁ, ଶକୁନି—Śakuni,

the maternal uncle of Duryodhana.

ଗାନ୍ଧାରୀ—ସ. ଚ (ଗାନ୍ଧାର + ରୀ)—ଗାନ୍ଧାରରାଜା (ଦେଖ)—

Gāndhārī Gāndhārāja (See)

ଗାନ୍ଧାରୀ—ସ. ଚ (ଗାନ୍ଧାର + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ + ଶ୍ରୀ ର)—

Gāndhārī ୧ । ଗାନ୍ଧାର ରାଜକନ୍ୟା, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଶ୍ରୀ—

1. The daughter of the king of Gāndhāra and queen of Dhṛutarāṣṭra.

[ଦ୍ର—ଏ ଗାନ୍ଧାରଦେଶର ରାଜା ସୁବଳଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଶ୍ରୀ; ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମାଦି ଥିବାରୁ ଏ ସଦାଦି ଆଖିରେ ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପ ପୋତଳ ବାଜୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ୧୦୦ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଥିଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଅଶ୍ରମରେ ରହିଲେ ।]

୨ । ଗୁଣିଣବିଶେଷ—

2 Name of a secondary musical tune.

୩ । ତନ୍ତ୍ରମତରେ ଦେହସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଦଶନାଡ଼ୀ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ନାଡ଼ୀ—3. Name of one of the ten veins of the body according to the Tantras.

୪ । ପାର୍ବତୀଙ୍କର ଏକ ସଖୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4. Name of a lady-companion of Pārbati.

୫ । ଯକାସକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

5. A thorny shrub.

୬ । ଗଞ୍ଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. Cannabis Sativa; the Indian hemp

୭ । ଗାନ୍ଧାର ଦେଶୀୟା ଶ୍ରୀ ବା ରାଜକନ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

7. A woman or princess of the Gāndhāra country.

ଗାନ୍ଧାରୀ ଏକାଦଶୀ—ଦେ. ଚ—ଅନ୍ନଦାନ ଏକାଦଶୀ (ଦେଖ)—

Gāndhārī ekādaśī Annadāna ekādaśī (See)

ଗାନ୍ଧାରବିଦ୍ୟା—ଦେ. ଚ (ସ. ଗାନ୍ଧବ ଓ ବିଦ୍ୟା)—

Gāndhāravidyā ଗାନ୍ଧାରବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)—

Gāndhāravidyā (See)

ଗାନ୍ଧାରୀୟ—ସ. ଚ (ଗାନ୍ଧାରୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର

Gāndhārīya ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଆଦି ଶତ ପୁତ୍ର—The hundred

sons of Gāndhārī (Dhṛutarāṣṭra)

ଗାନ୍ଧ—ଦେ. ଚ—୧ । ବଣୋପାଧିବିଶେଷ—

Gāndhi 1. A family title.

୨ । ଗାନ୍ଧମହାତ୍ମା (ଦେଖ)—

2. Gāndhī mahātmā (See)

ଗାନ୍ଧିକ—ସ. ଚ (ଗନ୍ଧ + ପଣ୍ୟାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ;

Gāndhika ଗନ୍ଧବଣିଆ—1 A vendor in perfumery

and drugs; druggist.

୨ । ପାରୁଡ଼ାପୋକ; ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଗାଟବିଶେଷ—

2. A kind of insect having strong foetid smell; a flying bug.

୩ । ଲେଖକ; ମୋହରର—

3. A scribe; a clerk. (Apte)

୪ । ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

4. Scents; perfumery (Apte).

ସ. ଚଣ—ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବାହ—Carrying scents.

ଗାନ୍ଧ ମହାତ୍ମା—ଦେ. ଚ—ବଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ

Gāndhī mahātmā ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି; ମୋହନଲାଲ କରମଚନ୍ଦ

ଗାନ୍ଧି—The world-famous Indian

politician Gandhī of the modern age,

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଜରାଟବାସୀ, ଜାତିରେ ବଣିଆ; ପ୍ରଥମେ ଭାରତରେ

ଇଂରାଜ ଶିକ୍ଷା କରି ବିଲ୍ଲଭକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ବାରିଷ୍ଟ୍ରାସ ପାଶ କରି

ଆସି ପ୍ରଥମେ ଦିନାକେତେ ଗୁଜରାଟ ଓ ବୋମ୍ବେରେ

ବାରିଷ୍ଟ୍ରାସ କରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କରେ ଦକ୍ଷିଣ

ଆଫ୍ରିକାକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ସେଠାରେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜକୁ

ନିୟୋଜିତ କରି ତତ୍ତ୍ୱେଶ୍ୱରୀ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ରାଜନୀତିକ

ନେତା ହେଲେ ଓ ସେଠାରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରା ରାଜନୀତିକ ଶକ୍ତି

ସମ୍ପାଦନା କରିବାକୁ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଫେରି

ଭାରତ କଙ୍ଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଲେ ଓ ଏ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଭାରତର

ରାଜନୀତିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲେ ।

ସତ୍ୟାଗ୍ରହ, ଅହିଂସା, ରାଜନୀତିକ ଅସହଯୋଗ, ହିନ୍ଦୁମୁସଲମାନ-

ସମ୍ମିଳନ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ, ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ନିଷେଧ, ସୂଚକଚିହ୍ନ

ଓ ଶତଦ୍ରବ୍ୟବହାର, ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଲଢ଼ ଆଦି

ଗୁଡ଼ିଏ ମନ୍ତ୍ର ଏ ଭାରତରେ ପ୍ରଚାର କରି କଙ୍ଗ୍ରେସର ନେତା ରୂପେ

କେତେକ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ

ଅସହଯୋଗ ଓ ଅଇନଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଘଷିତ କରି

ଅବଶେଷରେ ବିଲ୍ଲଭ ଓ ଭାରତର ରାଜନୀତିକମାନଙ୍କ ମିଳନକ୍ଷେତ୍ର

ଗୋଲଡ଼େବଲ ବରଂକରେ କଙ୍ଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଯୋଗ

ଦେଲେ । ବିଲ୍ଲଭରୁ ଫେରି ୧୯୩୧ ସାଲର ଶେଷ ଓ ୧୯୩୨

ସାଲର ଆଦ୍ୟରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ଅସହଯୋଗ ଓ

ଅଇନଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଲଗାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ

ତାଙ୍କୁ କାରାବନ୍ଦୀ କଲେ । ଏ ନିଜର ଜୀବନରେ ନିଜର

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ

ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଦର୍ଶମାନ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରି, ଅତି ଘନ ଭାବରେ ନଠୋର ସ୍ୱୟମ୍ ନିଶ୍ଚୟର ସହଜ ଜୀବନ ପାପନ କରି, ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ଦେଖାଇ, ସାଂସାରକ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ଦେଖାଇ ସମସ୍ତ ଜଗତରେ ପୂଜ୍ୟ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଏ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥା ଉପରେ ଲୁଚା ଗୋପାଳ କରି ସ୍ୱକା ନିଜକୁ ସନାତନା ବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରମଧର୍ମୀ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରନ୍ତି ।

ଏ ବମ୍ବେର ପ୍ରଦେଶର ଆହାମଦାବାଦ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସବର-ମତ୍ତଠାରେ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ଆଶ୍ରମ ଓ ଶିକ୍ଷାଗାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ସେଥିରେ ଗୁଡ଼ିଏ କର୍ମୀ ଗଠନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଇଂରାଜୀରେ ପୂଜ୍ୟ ଶ୍ରୀଆ ଏବଂ ଗୁଜରାଟୀରେ ନବଜୀବନ ନାମକ ଦୁଇଟି ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରର ଏ ସମ୍ପାଦକ ଥାଇ ଦେଶବିଦେଶରେ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଗାବୁର ପ୍ରସ୍ତୁତ କର୍ମରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ଗୋସେବା, ଖୁଲପତ୍, ଭାରତରେ ସାବଜନାନ ଭାଷାରୁପେ ହିନ୍ଦର ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଦାମ୍ଭିତ୍ୟଜୀବନରେ ଅସିଧା ଗୁପ୍ତ ଅତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ସାଧାରଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଅଗ୍ରଣୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ଗାଘ୍—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋପନ; ତୁଳ ଆ. ଗାଘ୍=ଲୁଚାଯିବ, ଲୁପ୍ତ; Gāp ଇଂ. ଗଲ୍—ଗିଳି ଦେବା)—ଲୁଚାଇବା; ଗୋପନ କରିବା—
ଗାପ୍
Concealment; hushing up.
ଗାୟବ

ଗାପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଗୋପନ)—ଗୋପନ କରିବା—
Gāp karibh To conceal or hush up.
ଗାପକବା

ଗାୟବ କରନା

ଗାପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜକୁ ଗୋପନ କରିବା; ଲୁଚାଯିବା—
Gāp mārīb To hide oneself.
ଗାପମାବା

ଡିପଜାନା

ଗାଫ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଗଫ୍)—ଘନବୁଣା(ବସ୍ତ୍ର)—
Gāph Thick-woven (cloth).
ଗଫ୍

ଗଫ୍

ଗାଫ୍ଲତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଗଫ୍ଲତ)—
Gāphlat ୧ । ଅବହେଳା; ଅସାବଧାନତା—
ଗାଫଲିୟତ୍ 1. Carelessness; negligence.
ଗଫଲତ ୨ । ଅମନୋଯୋଗ—2. Want of attention.
୩ । ପ୍ରମାଦ; ଭ୍ରାନ୍ତି—3. Mistake.

ଗାଫ୍ଲତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଗଫ୍ଲତ)—ଗାଫ୍ଲତ (ଦେଖ)
Gāphlat Gāphlat (See)
ଗାଫଲିୟତି ଉଶ. (ଆ. ଗାଫ୍ଲି)—୧ । ଅସାବଧାନ—
ଗଫଲତ 1. Careless.
୨ । ଯେ ହେଲା କରେ—2. Negligent.
୩ । ଅମନୋଯୋଗୀ—3. Inattentive.

ଗାଫ୍ଲିଅତ୍—ଦେ. ବି.—ଗାଫ୍ଲିଅତ୍ (ଦେଖ)

Gāphliat Gāphlat (See)

ଗାଫିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତଳକୁ ଦବାଇବା—

Gāphibh 1. To press down.

ଗାପକବା ୨ । ଗପାଇବା; ଲୁଚାଇବା—

2. To conceal; to hide.

ଗାଫିଲ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଆ. ଗାଫିଲ୍)—

Gāphil ୧ । ଅମନୋଯୋଗୀ—1. Inattentive.

ଗାଫିଲ ୨ । ଅବହେଳାକାରୀ—2. Negligent

ଗାଫିଲ ୩ । ଅସାବଧାନ—3. Careless.

(ବେଗାଫିଲ୍—ବିପକ୍ଷ) ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଗାଫିଲ୍)—

୧ । ଅମନୋଯୋଗ—1. Negligence.

୩ । ଅବହେଳା—3. Carelessness.

୪ । ଅଳସୁଆପଣ—4. Indolence.

ଗାଫିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଗାଫିଲ୍)—

Gāphil ୧ । ଅମନୋଯୋଗ—1. Inattention

ଗାଫିଲି ୨ । ଅବହେଳା—2. Negligence

ଗାଫିଲତ ୩ । ଅସାବଧାନତା—3. Carelessness.

ଗାଫିଲ୍‌ଅତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଗାଫିଲ୍‌ଅତ୍)—ଗାଫିଲ୍ (ଦେଖ)

Gāphliat Gāphil (See)

ଗାଫିଲ୍‌ଅତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଗାଫିଲ୍‌ଅତି)—ଗାଫିଲ୍ (ଦେଖ)

Gāphliatu Gāphil (See)

ଗାବ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାଘା; ଗଘା; ତୁଳ. ସ. ଗୌ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ

Gāba ଗାବଃ)—୧ । (ଗଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଗାଈ—1. Cow.

ଗାଈ ଦେଶ ମଧୁପର୍ବ ଅର୍ବିକ୍ ଗାବକୁ—କୃଷ୍ଣବିହ୍ନୁ. ମହାଭାରତ. ସର୍ଗ ।

ଗାୟ ୨ । ଗୋରୁଗାଈ; ଗୋସମୂହ—2. Cattle, kine.

୩ । ମୃଦଙ୍ଗ ଅତି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ତମଡ଼ା ଉପରେ (ଯେଉଁଠି—
ଠାରେ ଟିପ ଲାଗେ) ବୋଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଲେପ—
3. An ointment spread over the hide
covering a drum.

ଗାବରାଗା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଗାର)—ଗାରିଆଗାରି କରି ଲେଖିବା,

Gābarāgā ଅସୁନ୍ଦର କରି ଲେଖିବା—To write illegibly

ଗାବବାନ; ଖୁବବାନ or slovenly; to scrawl; to scribble

ସମ୍ପାଦନା

ଗାବରା ଗାବର—ଦେ. ବି.—ଏଣୁ ଦେଖୁ ଗାରିଆଗାରି—

Gābarā gābari Slovenly writing and drawing of

ଗାବବା ଗାବରି lines and crosses; scrawling.

ଦେ. ବିଶ.—ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଗାରିଆଗାରି (ଲେଖା)—

Written with a slovenly hand; scrawled.

ଗାବରା ଗାବୁର—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ.—ଗାବରା ଗାବର (ଦେଖ)

Gābarā gāburi Gābarā gābari (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସଦୃଶ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରୀକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଞ୍' ଖୋଜିବେ, 'ବୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଞ୍' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଗାବର ଗାବୁର କରବା—ଦେ. କି—ଗାବରକବା (ଦେଖ)

Gābarā gāburi karibā Gābarāibā (See)

ଗାବଲୁଣୀ—ସ. ବ. (ଗବଲୁଣୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ର)—ଗବଲୁଣୀଙ୍କ ପୁତ୍ର,
Gābalgani ସଞ୍ଜୟ—Name of Saṁjaya

ଗାବିନ—ପ୍ରା. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ସ. ଗର୍ଭିଣୀ)—ଗର୍ଭିଣୀ—Big with
Gābin child; pregnant

ଗାବିନ [ଦ୍ର—ଏ ବିଶେଷଣ ପଶୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।]

ଗାମିନ

ଗାବିନ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି—୧ । ଗାନ କରବା—

Gābiba 1. To sing.

ଗାବନ ଦରଷେ ପ୍ରତୀତି ଅଟଇ । ବ୍ୟାକାଥ ।

୨ । ତଳକୁ ଗୁଣି ଦେବା; ଦବାଇବା—

2. To press down a thing.

୩ । ଗୋପନ ବା ଅଦୃଶ୍ୟ କରାଇବା—

3. To cause to disappear; to conceal; to hush up.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଦ୍ୟ ଗଲାର୍ଥକରଣ କରବା—

4. (figurative) To devour a large quantity of food.

ଗାଘ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ—ଗାଘ; ଗାଘ—

Gāghī Cow.

ଗାବୁକିନା—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—

Gābukina ଦଠାଉ ମାଡ଼ ବସିବା ପ୍ରକାରେ—
(to pounce) Suddenly

ଗାବୁକିନି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବନ୍ୟନୁକରଣ)—

Gābukini ଗାବୁକିନା (ଦେଖ)
Gābukina (See)

ଗାବୁର ଗାବର—ଦେ. ବ—ଗାବର ଗାବର (ଦେଖ)

Gāburā gābari Gābarā gābari (See)

ଗାବୁର ଗାବୁର—ଦେ. ବ—ଗାବର ଗାବର (ଦେଖ)

Gāburā gāburi Gābarā gābari (See)

ଗାବୁର ଗାବୁର କରବା—ଦେ. କି—ଗାବରକବା (ଦେଖ)

Gāburā gāburi karibā Gābarāibā (See)

ଗାବୁର ଗୁରୁର କରବା—ଦେ. କି—ଗାବରକବା (ଦେଖ)

Gāburā gāburi karibā Gābarāibā (See)

ଗାବୁରେଇବା—ଦେ. କି—ଗାବରକବା (ଦେଖ)

Gābureibā Gābarāibā (See)

ଗାବିନ୍—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଗାବିନ୍ (ଦେଖ)

Gābin Gābin (See)

ଗାବିନ୍—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଗାବିନ୍ (ଦେଖ)

Gābin Gābin (See)

ଗାବିନ୍—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଗାବିନ୍ (ଦେଖ)

Gābin Gābin (See)

ଗାଘ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗାଘ; ଗାଘ)—

Gāghī ୧ । ଧେନୁ; ଗାଈ—1. Cow.

ଗାଘି ୨ । (ଜାହାଜର ଭାଗ) ଜାହାଜର ମାସ୍ତୁଲରେ

ଗାଘ ବଜା ହେବା ପ୍ରଧାନ ପାଲ—

ଗାଘି 2. (nautical) Main sail.

[ଦ୍ର—ଅଗ ପାଖ ପାଲ = ଭର୍ବଟ୍; ମଝି ପାଲ = ବଡ଼; ପିଛଲ

ପାଲ = କଲମୀ; ଗାଘ ପାଲର ଉପର ପାଲକୁ ସାବର; ତା ଉପର

ପାଲକୁ ଭାବର; ତା ଉପର ପାଲକୁ ସବାଇ ପାଲ କହନ୍ତି ।

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗାମୁ—ପ୍ରାମ୍ୟ. ବି—ଗାମୁ (ଦେଖ)

Gāmachh Gāmucchh (See)

ଗାମୁ—ପ୍ରାମ୍ୟ. ବି—ଗାମୁ (ଦେଖ)

Gāmachh Gāmucchh (See)

ଗାମଦ—ଦେ. ବିଶ. (ଜାହାଜର ଭାଗ) (ସ. ଗମ ଧାତୁ)—

Gāmada ୧ । ଜାହାଜର ତଳ କଣା ଦୋର ପାଣି ପଶିବା—

ଗାମଦ 1. (nautical) Leak in the bottom of a ship.

ଅଥସ୍ତେ ସରକ ଜାହାଜ ଗାମଦ ହେଲା,

ସମସ୍ତେ ମିଶି ପାଣି ମସ୍ତରେ ଘୁଲି ଥାଉ । ଫକୀରମୋହନ. ଗବ୍ଧବିଜ୍ଞ ।

୨ । ନିକାଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ; ଜାହାଜ ବନ୍ଦର ଶୁଦ୍ଧିବା—

2. The weighing of anchor.

ଗାମଲ—ବୈଦେ. ବି..(ପତ୍ନୀ-ଗାମେଲୀ = କାଷ୍ଠର ବଡ଼ ଲୁଣ)—

Gāmal ୧ । ମାଟର ଲୁଣ, ନଳିଆ—

ଗାମଲା 1. Earthen tub.

ଗାମଲା ୨ । ପିତଳ ଗଙ୍ଗାଳ—2. A brass tub.

୩ । କମୋଡ଼; ପତ୍ନୀ; ସାହେବମାନେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରମାଟି ବା
ଲୁହା ଲୁଣରେ ଝାଡ଼ାଫେରନ୍ତି—Pot; commode.

ଗାମିନୀ—ସ. ଦେ. ବି..(ସ. ଗମ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଈ)—ଭାରତବାସୀଙ୍କ

Gāmini ଗୁଳିତ ପ୍ରାଚୀନ ଅଣ୍ଟିକପୋତବିଶେଷ—A kind of
sea-going vessel of ancient India.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାହାଜର ଲମ୍ବା ୧୭ ହାତ, ଚଉଡ଼ା ୧୨ ହାତ ଓ

ଉଚ୍ଚ ୧ ହାତ । ଏଥିରେ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରୀ ଅଣ୍ଟର ବୋଲି ବିବେଚିତ

ହେଉଥିଲା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ଭୌତିକଜ୍ଞାନ ପ୍ରଣୀତ ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପରୁ

ଗ୍ରହରେ ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ.—(ଗମ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ. ଈ)—

ଗମନକାରୀ—Going; moving.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦୂର-
ଗାମିନୀ] ।

ଗାମୀ—ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ର (ଗମ ଧାତୁ—ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ);

Gāmi ୧ । ଗମନକାରୀ, ଗମନଶୀଳ, ଗତିବିଶିଷ୍ଟ—

(ଗାମିନୀ—ଶ୍ରୀ) 1. Moving; having motion; going.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	୧	ନ	

[ଦ୍ର—ଅମ୍ଭଙ୍କ ପରି ଗମନକାରୀ ଯଥା, ଗଜଗାମିନୀ; ଅମ୍ଭଙ୍କ ପ୍ରକାର ବା ସଦୃଶରେ ଗମନକାରୀ ଯଥା, ବେଗବାମୀ, ଅମ୍ଭଙ୍କଠାରୁ ଗମନକାରୀ ଯଥା, ସମୁଦ୍ରବାମୀ, ଅମ୍ଭଙ୍କଠାରୁ ଗମନକାରୀ ଯଥା, ନରକବାମୀ, ଅମ୍ଭଙ୍କରେ ଗମନକାରୀ ଯଥା, ଉପଥବାମୀ ।]

୨ । ସଙ୍ଗମକାରୀ (ଯଥା, ପରସ୍ପରୀ) —

2. Having intercourse with

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ ଯଥା—ଦ୍ରୁତବାମୀ, ଅଗ୍ରବାମୀ, ସମୁଦ୍ରବାମୀ, ନରକବାମୀ ।]

ଗାୟକ—ଫ. ଶ. ପୁ (ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ୍ତ)

Gāmuka ଗମନଶୀଳ; ଗତିବିଶ୍ଳେଷ —Going; having motion; moving; locomotive.

ଗାୟତ୍ରୀ—ଦେ. ବି (ଫ. ଗାୟତ୍ରୀ; ଗାୟତ୍ରୀ) —ଗାୟତ୍ରୀ, ଅଙ୍ଗ Gāyatrī ଗୋପାଳ ଲୁଗା—Towel; napkin.

ଗାୟତ୍ରୀ; ଗାୟତ୍ରୀ ବାହାରେ ଅଙ୍ଗରେ ଗାୟତ୍ରୀ ରୂପ ସଜ ।

ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୁଣ୍ଠିତ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କପା ବା ଗେରୁଆ ଲୁଗା; କପାୟୁଗୁର—A cloth dyed with red ochre.

ଗାୟତ୍ରୀ—ପ୍ରାମ୍ୟ. ବି.—ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)

Gāyatrī Gāyatrī (See)

ଗାୟତ୍ରୀ—ଫ. ବି. (ଗାୟତ୍ରୀ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ) —୧ । ଗାୟତ୍ରୀ—

Gāyatrī 1. Gravity; seriousness.

୨ । ପ୍ରଗଭତା—2. Depth; profundity

୩ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ; ମହତ୍ତ୍ୱ—3 Dignity.

୪ । ଶୈର୍ଷ୍ୟ; ଅଭ୍ୟାସ, ଦୃଷ୍ଟି, କୋପ ବା ଭୟ ଯୋଗୁଁ ଅଧୀର ନ ହେବାର ଭାବ—4 Patience.

୫ । ବିକାରହୀନତା—5. Sublimity; serenity.

୬ । ଗୁପ୍ତତା; ଜଳନ୍ତତା—6. Mystery.

ଗାୟ—ଦେ. ଅ.—ଗାଏ (ଦେଖ)

Gāy Gā-e (See)

ଗାୟ—ଫ. ବି. (ଗାୟ ଧାତୁ=ଗୀତ ଗାଇବା+ଭାବ. ଅ) —

Gāya ୧ । ଗୀତ; ଗାନ—1 Song.

୨ । ଗୀତଗାଇବା—2. Singing.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଫ. ଗାୟ; ତୁଳ. ଛ. ଗାୟ)—ଗାୟ—Cow.

ଗାୟକ—ଫ. ବି. ପୁ (ଗାୟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ) —୧ । ଗାନକାରୀ—

Gāyaka 1. Singer

(ଗାୟକୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ସଙ୍ଗୀତ ବ୍ୟବସାୟୀ—

2. A professional singer.

୩ । ସଙ୍ଗୀତ ବା ସଙ୍ଗୀତୀକ ଦଳମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଗାନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A singer in a group of musicians.

ଦେ. ବି.—ଠିଆପାଇଁ କରିବା ଦଳମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମେ ଗୀତ ଗାଏ —The prime singer in a party of Pālā-chanters.

[ଦ୍ର—ଏ ଦଳରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ମୁଦଙ୍ଗ ବଜାଏ ତାକୁ ବାୟକ ଓ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ୨୩ ଜଣ ଝାଞ୍ଜି ଧରି ଗାୟକ ବୋଲିବା ଗୀତର ପାଳ ଧରିବୁ ତାଙ୍କୁ ପାଳିଆ ବୋଲିଯାଏ; ଗାୟକଙ୍କୁ ପାଲିଆଲ ଦଳର ନେତା ଅଟେ ।]

ଗାୟକବାଡ଼—ଦେ. ବି.—ଗାୟକବାଡ଼ (ଦେଖ)

Gāyakabāṛḍa Gāyakabāṛḍa (See)

ଗାୟକୀ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗାୟକ) —୧ । ଗାନ—

Gāyāni 1 Singing.

୨ । ଗୀତ—2. Song

ପିତ କୃଷକ ଗାୟକୀ ସୁମଙ୍ଗଳ ଗୀତ

ପଞ୍ଜବ ଶବ୍ଦ ବିଦତ ଧୀର ଗୀତ ଜାତ ।

୩ । ଗାୟକୀ; ଗୀତକଣ୍ଠାରଦା ଶ୍ରୀ—

3. Songstress

୪ । ରାଜାନ୍ତଃପୁରରେ ଗାନକଣ୍ଠାରଦା ଦାସୀ—

4. A maid-servant in a Raja's harem whose duty is to sing on various occasions.

ଉକ୍ତ ଲୋକ କଣ୍ଠେ ଯା ଧନ୍ ଘୋଷ ଶୁଣି

ହୋଇଛନ୍ତି ଏବେ ସେ କବିତା ଗାୟକୀ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଗାୟତ୍ରୀ—ପ୍ରା. ବି. (ଫ. ଗାୟତ୍ରୀ) —ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର—

Gāyatrī The vedic mantra of Gāyatrī.

ବ୍ରହ୍ମ ଗାୟତ୍ରୀ ଯେ ହେତାରେ ମହାଗୋପ୍ୟ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଚରିତା ।

ଗାୟତ୍ରୀ—ଫ. ବି. (ଗାୟ ଧାତୁ+ତ୍ର) —୧ । ପ୍ରବନ୍ଧ—

Gāyatra 1. Hymn.

୨ । ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2. The metre of the Gāyatrī hymn.

ଗାୟତ୍ରୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଫ. ଗାୟତ୍ରୀ=ଗାନକାରୀ+ତ୍ର ଧାତୁ= Gāyatrī ଉକାର କରିବା+ଅ+ଶ୍ରୀ ଇ; ଯାହା ଗାନକାରୀକୁ ଉକାର କରେ) —

୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର ବା ପ୍ରବନ୍ଧବିଶେଷ—

1 Name of the celebrated vedic hymn or incantation

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର, ଏହା “ତତ୍ ସବିତୁର୍ବରେଣ୍ୟଂ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧୀମହିସ୍ୱୟୋଽନୋଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍” ରୂପେ ୩୨୨୧୦ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭବନ ସକାଳେ, ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଓ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ (ବିଷୟରେ) ଉପାସନା କରନ୍ତି । ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟରେ ପ୍ରଣବଜ୍ଞ ବା ‘ଓ’ ଏବଂ ୩୫ ମହାବ୍ୟାହୁତି ଶାଳ ‘ଭୃଷ୍, ଭୃଷଃ ଓ ସ୍ୱଃ’ ଯୋଗ କରି ତତ୍ପରେ ଉପସ୍ଥାପନା ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଗାୟତ୍ରୀ ପୁରସ୍କରଣ କରନ୍ତି । ଏପରି

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧର୍ମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର୍’ ଖୋଜିବେ; ‘ବସ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବସ୍’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅରା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କରିବାର ଶାସ୍ତ୍ର ବଚନ :—ୱିକାରମାଦିତଃ କୃତ୍ୱା ବ୍ୟାହତ ପ୍ରଦନ-
ନ୍ତରଂ ତତୋଽଧୀର୍ଯ୍ୟାତ ସାବିତ୍ରୀ ମେକାଗ୍ର ଶ୍ରବଣାନ୍ତରଂ । ପୁରୁଷଲେ
ସମୁଦ୍ଭାତ୍ତୁ ବୃକ୍ଷଃ ସନାତନଃ, ମହାବ୍ୟାହତପୁତ୍ରସ୍ତ୍ରଃ ସର୍ବାଶୁର-
ନବହୁଣଃ ।

ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରକୃତିବାଦ ।]

୨ । ଷଡ଼କ୍ଷର ଛନ୍ଦୋଦ୍ଦିଗେଷ—

2. Name of a Sanscrit metre of 6 syllables.

୩ । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋଦ୍ଦିଗେଷ—

3. Name of a vedic metre.

ଗାଏ ଗାୟତ୍ରିଛନ୍ଦେ ତୋ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗତ ଚିତାର—ମଧୁସୂଦନ, ନିଶାପ୍ରଭ ।

ଗାୟନ—ସ. ବି. (ଗୌ ଧାତୁ + ଗୁ. ଅନ)—

Gāyana ୧ । ଗୀତ ବୋଲିବା—1. Singing; reciting.

୨ । ଗୀତ—2. Song.

(ଯଥା—ଗାନ ଅର୍ଥରେ ‘ଗାୟନ’ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ଭବ
ଭାଷାରେ ଚିରଳ, ବିଶାଳ ସମ୍ଭବ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣେତା ମନିଅର
କି ଲିଅମ୍ କହନ୍ତି ‘ଗୁଣକ୍ୟ’ରେ ଗାଇବା ଅର୍ଥରେ ‘ଗାୟନ’
ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି ।)

ସ. ବିଶ. (ଗୌ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଗାନକାରୀ—

Singing.

ଗାୟନ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ. (ଅ. ଗୟେ, ଗାୟନ୍ = ଲୁପ୍ତ)—

Gāyab

ଗାୟେ (ଦେଖ)—Gāyeb (See)

ଗାୟା—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ)—ଗାୟେ (ଦେଖ)

Gāyabī

Gāyebī (See)

ଗାୟା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖଲିକୋଟ; ଘୁମୁସର ଓ ନୂଆଗଡ଼

Gāyā

ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ସୀମାରେ ଥିବା ପର୍ବତବିଶେଷ—

Name of a mountain existing at the
extremities of Khallikot, Ghumusara
and Nūāgarḍa States.

ଗାୟିକା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ଗାୟିକ + ଶ୍ରୀ ଅ)—ସେ ଗୀତ ଗାଏ—

Gāyikā

Songstress.

ଗାୟିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ.—୧ । ଗାୟିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Gāyini

1. Songstress.

୨ । ଛନ୍ଦୋଦ୍ଦିଗେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. Name of a Sanscrit metre.

ଗାୟିକା—ଗ୍ରା. ବି.—(ସ. ଗୌ ଧାତୁ)—ଗାନ କରିବା—

ସଦେ ଗାୟନ୍ତୁ ହରି ବଥା, ତେ ଗୁଡ଼େ ଶେଷ ରବ ବଥା । କରନ୍ତୁ ଅ. ଲଗତ ।

ଗାୟେଣୀ—ଗ୍ରା. ବି.—ଗାଏଣୀ (ଦେଖ)

Gāyēṇī

Gā-ēṇī (See)

କୃଷ୍ଣ ନିଶ ଗାୟେଣୀ ବେଶ୍ୟାୟେ ନବ୍ୟବାସ । ଗ୍ରା. ଗ୍ରା. ଶଶିସେଣା ।

ଗାୟେ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୟେ, ଗାୟେ = ଲୁପ୍ତ)—୧ । ଅଦୃଶ୍ୟ—

Gāyeb

1. Invisible.

ଗାୟେ

୨ । ଗୁପ୍ତ—

ଗାୟେ

2. Secret.

୩ । ଲୁକ୍ତାୟିତ—3. Concealed; hushed up

ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଲୁକ୍ତାୟିତା; ଗୋପନ—

1. Concealment

୨ । ଏକପ୍ରକାର ସତରଞ୍ଜି ଖେଳ ଯହିଁରେ ଖେଳାଳି ପାଲ
ଅଡ଼କୁ ପିଠି କରି ବସନ୍ତି ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ସୂଚନା ଓ
ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିମାନଙ୍କୁ
ଚଳାଏ—2. A kind of playing at chess in
which the player turns his back to the
chess-board and another person moves
the chessmen under his instructions.

ଗାୟେକ୍ କରିବା—ଦେ. ବି.—ଅଦୃଶ୍ୟ କରିବା—

Gāyebkaribā

1. To cause to disappear

ଗାୟେବକ୍

୨ । ଗୋପନ କରିବା—

ଗାୟେବ କରଣ

2. To hush up; to conceal

ଗାୟେ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗାୟେ = ଗୁପ୍ତ; ଲୁକ୍ତାୟିତ)—

Gāyebi

୧ । ଗୁପ୍ତ—1. Secret.

ଗାୟି

୨ । ଲୁକ୍ତାୟିତ—2. Concealed.

ଗାୟେ

ଗାରଗାରକଥା—ଦେ. ବିଶ.—ଗାରଗାରଥ (ଦେଖ)

Gārgārīkā

Gāragārīā (See)

ଗାରଗାରଥ—ଦେ. ବିଶ.—ଗାରଗାରଥ (ଦେଖ)

Gārgārīā

Gāragārīā (See)

ଗାରଗାରକଥା—ଦେ. ବିଶ.—ଗାରଗାରଥ (ଦେଖ)

Gārgārīkā

Gāragārīā (See)

ଗାରଗାଟି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଗାର୍ଗାଟି)—

Gārṅṅṭi

ଗାର୍ଗାଟି (ଦେଖ)

Gārṅṅṭi (See)

ଗାରଗେଟି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଗାର୍ଗେଟି)—

Gārṅṅṭi

ଗାର୍ଗେଟି (ଦେଖ)

Gārṅṅṭi (See)

ଗାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—

Gāra

୧ । ରେଖା, ଗିର —1. A line; stripe.

ଡୋବା

୨ । ଲେଖା ବା ଗଣନା—

ଲକୀର, ଡୋରୀ

2. Mention; counting.

୩ । ଓଜନ କରିବା ପରିମାଣବିଶେଷ—

3. A particular standard of weight.

୪ । ଦାଗ; ଚିହ୍ନ—4. Mark.

ଏକ ସେ ପ୍ରକେ ନିଶ ଚିହ୍ନମାଗାର । ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

୫ । ତାଲିକା—5. List.

କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜନରେ ଅପ୍ରାପ୍ୟ କରିବାରେ

ଲେଖା ହେଲୁନ ତୁହି ଶୁଷ୍କସଖ ଗାରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଭୀଷ୍ମ ।

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଌ	ସୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ରଥ	ଞ

ପ୍ରାଦେ (ଯାଜ୍ଞପୁର) ଇ—

ବାଲେଶ୍ଵର ଦୁଇ ସେର ଓଜନ ପରିମାଣ—

A standard of weight of 2 seers.

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ଇ—ଏକବିଂଶ ବା କଟକ ୧୫ସେର—

A standard of weight.

ଗାର କାଟିବା—ଦେ. କି—୧ । ଭୂମିଆଦିରେ ରେଖା ଅଙ୍କନ କରିବା—

Gāra kṣṭibā 1. To draw a line.

ଗାବଟୀନା ୨ । କୌଣସି ଲୁହର ଦିଗ୍ଘଟ ରେଖାଦ୍ଵାରା କଟିବା—

छकीरकाटना 2. To strike off or score through something by drawing a line.

୩ । ଲେଖିବା—3. To write

କଥାକା କି କର୍ମେ ବାଞ୍ଛୁଥିଲ ଏ ଗାର—ରୂପ ଘ. ଗାଁଲହରା ।

୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା—

4. To lay down a boundary line or a line of action.

୫ । ଲୁହର ଆଦେଶ ଦେବା—

5 To pass an order in writing.

ଗାରଗାର—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁତ ଗାର—

Gāragāra 1. Many lines.

ଡୋବାଡୋବା ୨ । ବହୁତ ଗାର ପଡ଼ିଥିବା ଅବସ୍ଥା—

डोराडोरा 2 State of being striped.

ଗାରଗାରିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଯନ୍ତ୍ରରେ ବହୁତ ଗାର ପଡ଼ିଥାଏ—

Gāragāriā Having many lines drawn on it; striped.

ଡୋରାଡୋରା, ଧାରିଧାରି

ଗାର ଟାଣିବା—ଦେ. କି—ଗାରକାଟିବା (ଦେଖ)—

Gāra ṭāṇibā Gāra kṣṭibā (See)

ଗାରଡ଼—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. ଗରୁଡ଼)—ଅଣ୍ଟିର ମେଷ; ମେଣ୍ଟି—

Gārardā A ram.

ଗାଉଳ

ଗାଝର

(ଗାରଡ଼ୀ—ଶ୍ଵୀ)

ଗାରଡ଼ମୁହାଁ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ୍ୟ ଗାଳିବଶେଷ)—

Gārardamuhāṇī ଯାହା ମୁହ ମେଣ୍ଟିମୁହ ପରି ଗୋଜିଆ—

ଗାଉଳମୁଖୀ (a term of abuse applied to

(ଗାରଡ଼ମୁହାଁ—ଶ୍ଵୀ) males) Having a pointed face (like that of a ram).

ଗାରଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାରୁଡ଼)—୧ । ମାୟାବିଦ୍ୟା—

Gārardī 1 Magic; black art.

ସାହ ୨ । (ସ. ଗାରୁଡ଼ୀ) ସାପ ଦିଶିଥିବା ମନ୍ତ୍ର—

गारुडी 2. An incantation used for destroying the venom from a snake-bite; snake-sharm.

ଦେ. ବି. (ସ. ଗରୁଡ଼)—୩ । ମାଝମେଣ୍ଟି—

3. An ewe.

ଗାରଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାରୁଡ଼ିକ)—ଗାରୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gārardīā

Gārurdiā (See)

ବିପାଳସ୍ଥଳୀକ ଭୂଲତା ଅଛି ଦୁଇ

ଖେଳାଏ କିବା କାମ ଗାରଡ଼ିଆ ଚାହିଁ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗାରଡ଼ି ବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି—ଗାରଡ଼ିମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Gārardī bidyā

Gārardīmantra (See)

ଗାରଡ଼ି ବିଦ୍ୟା ଚାହିଁ ଦେଲେ ପଦ୍ମାସନ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗାରଡ଼ିମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାରୁଡ଼ୀମନ୍ତ୍ର)—

Gārardīmantra ୧ । ସର୍ପବିଶାକରଣ ମନ୍ତ୍ର ଓ ସର୍ପ ବିଷତ୍ଵା

ସାହ ମନ୍ତ୍ର—1. Snake-charm.

गारुडीमंत्र ମୁହଁ ଦୁଇ ଗଣୀ ଗାରଡ଼ିମନ୍ତ୍ର ଗାର

ଅଛି ପର ରହିଛି ଯିବା ଶକ୍ୟ ନାହିଁ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗାରଡ଼େଇବା—ଦେ. କି—ଗାରଡ଼ି ଗୁହଁଲା ପରି ମୁହଁକୁ ଝେଳି

Gārardēibā ଟେରେଇ କର ଗୁହଁବା; ଆଡ଼େଇ କର ଗୁହଁବା—

ଆଡ଼ିଚୋଥେ ତାକାନ To ogle (like a ram).

कनखियोंमें देखना

ଗାର ଡେଇଁବା—ଦେ. କି—୧ । ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରିବା—

Gāra deiñbā 1. To surpass the boundary.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟକୁ ଟପିବା—

2 To go beyond the duty fixed.

ଗାରଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ଼)—୧ । ପ୍ରହରୀ—

Gārada 1. Watch-man; guard.

ଗାବଦ ୨ । କାରାଗାର—2. Prison.

गारद ୩ । ପ୍ରହରୀରସିଦ୍ଧି ସାମୟିକ ବନ୍ଦିଶାଳା; ହାଜିର—

3. Temporary prison; a lock-up.

ଗାରଦ ଘରର ଗୋଷାଏ କୋଣରେ ବାଡ଼ିଥିବା ଅଭିଜ୍ଞ ବୁଦ୍ଧ

ଗେଷ୍ଟିଏ ଆସୀନୀ ବସିଥିଲା—ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । ଜଣେ ଭୂତ କର୍ମଗୁଣ୍ଠଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

କର୍ମ ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ପ୍ରହରୀଦଳ—

4. A guard of soldiers under an officer deputed for a certain work.

ଗାରଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ଼)—ସିପାୟା—

Gāradi Armed sentry.

ଦେଲେ। ଗାରଦ ଅନେକ ରଖିଲେ ବାହା ଶକ୍ୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟ—

ପ୍ରକାଶ: ସମ୍ବନ୍ଧରତ୍ନ ।

ଗାର ଦେବା—ଦେ. କି—ଗାର କାଟିବା (ଦେଖ)

Gāra debā

Gāra kṣṭibā (See)

ଗାର ପକାରିବା—ଦେ. କି—ଗାର କାଟିବା (ଦେଖ)

Gāra pakāibā

Gāra kṣṭibā (See)

ଗାର ମାରିବା—ଦେ. କି—ଗାର କାଟିବା (ଦେଖ)

Gāra māribā

Gāra kṣṭibā (See)

ସାଧାରଣ ଦେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧରଣ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ; 'ଗୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

ଗାରୁ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘ ଆଦିକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରି ମଞ୍ଚା

Gārāṅṅ ନିକଟକୁ ଆଣିବାଲାଗି ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଭେଳି ଆଦି ପଶୁ—

A kill; an animal tied to the stake to entice a tiger to come to the ambush.

ଗାବା ବୈଦେ ବି. (ପା)—କାଦୁଅ—Clay.

ଗାରା (ଯଥା—ଗାରାଗାନ୍ଧିନି ।)

ଗାରାଇବା—ଦେ. କି—ଗାରାଇବା (ଦେଖ)

Gārāibā Gārāibā (See)

ଗାରାଗାନ୍ଧିନି—ଦେ. ବି. (ପା. ଗାରା. + ଥ. ଗନ୍ଧନ)—

Gārāgānthini କାଦୁଅଦ୍ୱାରା ଗ୍ରଥିତ ଇଟା ସମୂହ—

ଗାବାଗାନ୍ଧୁନି Brick-and-mud masonry.

ଗାରାଗାନ୍ଧ

ଗାରାଣ୍ଡି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାରାଣ୍ଡି)—

Gārāṇḍi ୧ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ନିଶ୍ଚିତ ଜବାବ;

ଗାବେଟି ନିର୍ଭର ଜବାବ; ଜବାବ ଅନୁସାରେ ଫଳ ନ ଦିଆଲେ

ନେହାଦୀ ସ୍ୱଚ୍ଛେଦନ କରିବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ଜବାବ—

1. Guarantee or assurance for future.

୨ । ଯେଉଁ ପତ୍ରରେ ନିଶ୍ଚିତ ଯବାବ ଲେଖାଯାଏ—

2. A writing of guarantee

୩ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା; କାମିନ୍—3. Security; surety.

ଗାରୁ—ଦେ. ବିଶ—ଗାରୁଆ ୧ (ଦେଖ)

Gārū Gārū 1 (See)

ଗାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । (ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗ ବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବାଦନ ଶବ୍ଦ ପରେ

Gārūଆ ଯୁକ୍ତ ଯଥା—ନାଲିଗାରୁଆ; ଭିଜିଗାରୁଆ)—ଗାରୁବିଶୁ-

ଗାବି; ଡୋବିଆ 1. (used in a compound) Lined;

ଡୋବିଆ having lines; striped.

୨ । ଗାର କଟା ଯାଇଥିବା—2. Drawn with lines; having lines drawn on it.

୩ । ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଲେଖା ଯାଇଥିବା—

3. Written in a very slovenly manner; scrawled.

ଦେ. ବି—ଗାରକାଟୁବା କର୍ମ—

Act of drawing lines.

ଗାରୁଆଇବା—ଗ୍ରା. କି—ଗାରାଇବା (ଦେଖ)

Gārūāibā Gārūāibā (See)

ଗାରୁଆ ଗାରୁ—ଦେ. ବିଶ—ବହୁରେଖାଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ—

Gārūā gārū With lines drawn over (something).

ଗାରାଗାବି * ଦେ. ବି—ବହୁରେଖା କାଟୁବା କର୍ମ—

The drawing of many lines.

ଗାରୁଆ ଗାରୁଇ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଗାରୁଆ ଗାର (ଦେଖ)

Gārūā gārū Gārūā gārū (See)

ଗାରୁଆ ଯିବା—ଦେ. କି. (ଗାରୁଆ କିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ)—

Gārūā jibā ୧ । ଗାର କଟା ହେବା—1. To be drawn.

୨ । ଲିଖିତ ହେବା—2. To be written.

୩ । ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଲେଖା ହେବା—

3. To be written in a very slovenly manner; to be scrawled.

ଗାରୁଆ ହେବା—ଦେ. କି. (ଗାରୁଆ କିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ)—

Gārūā hebā ଗାରୁଆ ଯିବା (ଦେଖ)

Gārūā jibā (See)

ଗାରୁକିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଏକରେଖାବିଶୁ—

Gārūkā Consisting of a single line.

ଏକଗାବି

ଗାରୁ ଗାରୁ—ଦେ. ବିଶ—ଗାରୁ ଗାରୁଆ (ଦେଖ)

Gārū gārū Gārū gārūā (See)

ଗାରୁ ଗାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ବହୁ ଗାର ବା ରେଖାସ୍ତ୍ର—

Gārū gārūā Consisting of several lines or stripes; striped.

ଗାରୁ ଗାରୁକିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଗାରୁ ଗାରୁଆ (ଦେଖ)

Gārū gārūkā Gārū gārūā (See)

ଗାରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—

Gārūṛḍi ୧ । (ସ. ଗାରୁଡ଼) ଗାଡ଼; ମେଣ୍ଟ—1. Ram.

ଗାଡ଼ ୨ । (ସ. ଗାରୁଡ଼)—

ମାୟା ବିଦ୍ୟା—2. Magic.

ସାହ ୩ । ବିଷବିଦ୍ୟା—3. Snake-charm.

ମାୟା ଦେ. ବିଶ—ଗାରୁଡ଼ା ବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Relating to magic or snake-charm.

ଗାରୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାରୁଡ଼ି)—

Gārūṛḍiā ଗାରୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gārūṛḍiā (See)

ଗାରୁଡ଼ିବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗାରୁଡ଼ା ବିଦ୍ୟା)—

Gārūṛḍibidyā ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Gārūṛḍimantra (See)

ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି (ସ. ଗାରୁଡ଼ା ଓ ମନ୍ତ୍ର)—

Gārūṛḍimantra ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Gārūṛḍimantra (See)

ଗାରୁବା—ଦେ. କି—(ଅ.ଗାରୁ=ରେଖା) ୧ । ଗାର ବା ରେଖା ଟାଣିବା—

Gārūbā 1 To draw lines,

ଗାବୀନ ୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରବା—

ଘୋଷଣା 2. To lay down or define.

୩ । ଏଣୁ ତେଣୁ ଲେଖିବା; ଗାରୁଇବା—

3. To write at random; to scrawle.

୪ । ଅଟଳ ଆଦେଶ ଦେବା—

4. To pass inviolable order.

ମାର ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧାଇବା ଗାରୁଦେ ରେ । ଜିବମୂର୍ଦ୍ଧା ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗାରମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗରମା)—

Gārimā ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ; ବଡ଼ାଇ; କିମାକ୍—
Pride; arrogance.

ରଜା ଝିଅ ଗାରମା ହୃଦରେ ନ ଥୋଇ

ଦାସୀ ପରି ତାଙ୍କ ସେବା ମୁଁ କରୁଥାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଦେ. ବିଣ—ଗର୍ବିତ—Proud; arrogant.

ହୃଦରେ ସକଳ ମନ ଗାରମା କନ

ଗୁପ୍ତେ କାହିଁ ଏ ଥିଲେ, ଗଞ୍ଜି ଅଲେ ସେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଗାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ତେଲଗୁ)—

Gāru ଉଦ୍‌ଗୁହ୍ୟକଙ୍କ ନାମ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ;
ମହାଶୟ (ଯଥା—ସମନ୍ତା ନାଲତୁ ଗାରୁ; ପାଦୁଲୁ ଗାରୁ)—
A respectful adjunct to the name of a
person (like the English 'Esq' or square
after the name of a gentleman).

ଗାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଗାରୁଆ ୧ (ଦେଖ)

Gāruā Gāriā 1 (See)

ଗାରୁଗାରୁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିରନ୍ତ୍ର ବା ଅଭିମାନ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ
Gārugaaru ଗାଉଁ ଗାଉଁ ଦେଉଥିବା—

1. Grumbling.

୨ । ବିମର୍ଷ, ଭ୍ରୁକୁଟିସ୍ଥଳ—

2. Scowling; sullen; frowning.

୩ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Discontented.

୪ । ଚିରନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶକ—

4. Showing signs of discontent.

(ଯଥା—ମୁହଁ ଗାରୁଗାରୁ କରିବା ।)

ଗାରୁଗାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଭ୍ରୁକୁଟି କରେ—
Gārugaaruā 1. Scowling; frowning.

୨ । ସର୍ବଦା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—

2. Always discontented

ଗାରୁଡ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଗରୁଡ଼ + ଅ)—

Gārurda ଗରୁଡ଼ ସମ୍ପର୍କୀୟ—Pertaining to Garurda,
the mythological king of birds.

ସଂ. ବି.—୧ । ସାପର ବିଷ ଛଡ଼ାଇବା ମନ୍ତ୍ର—

1. Charm against snake-bite.

[ଦ୍ର—ଗରୁଡ଼ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଭକ୍ଷକ; ସାପର ବିଷ ଛଡ଼ାଇବା ମନ୍ତ୍ରର
ଦେବତା ଗରୁଡ଼ ।]

୨ । ନୀଳମଣି; ମରକତମଣି—2. Emerald.

୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—3. Gold.

୪ । ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଶେଷ—

4. Name of a particular battle-array

* । ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ—5. Name of one of the
eighteen Hindu Purāṇas describing

the birth, origin and life of Garurda, the
king of birds.

୬ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—6. Name of a weapon.

ଗାରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗାରୁଡ଼ିକ)—ଗାରୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gārurdi Gārurdiā (See)

ସଂ. ବି.—୧ । ତାଳବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

1. Name of a musical measure.

୨ । ଗାରୁଡ଼ି (ଦେଖ)

2. Gārurdi (See)

ଗାରୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗାରୁଡ଼ିକ)—୧ । ବିଷବୈଦ୍ୟ; ବିଷ ଝାଡ଼ିବା
Gārurdiā ମନ୍ତ୍ରରେ ପାରଙ୍ଗମ ବ୍ୟକ୍ତି—1 One versed in
the art of using charms against snake-bites.

୨ । ସାପୁଆ—2 Snake-charmer.

ଗୁରୁ ଗୁରୁଲତା ତା ସଙ୍ଗେ ଖେଳଇ,

ମାର ଗାରୁଡ଼ିଆ ଖେଳାଏ କି ଅଛି ? ରାଧାନାଥ. ନିକେଶିଣୀ ।

ଗାରୁଡ଼ିକ—ସଂ. ବି. (ଗରୁଡ଼ି+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଇକ)—ବିଷବୈଦ୍ୟ; ବିଷ-
Gārurdika ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ସାପୁଆ—Snake-charmer.

ଗାରୁଡ଼ିବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି.—ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Gārurdividyā Gārardimantra (See)

ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି.—ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Gārurdimantra Gārardimantra (See)

ଗାରୁଡ଼ିମନ୍ତ୍ରର ନାମ ଶିବାୟ,

ଗୁଣେ ଶକ୍ତିଯାଇ ମୋ ବିଷ-ଭୟ ଦୂର । ନୀଳମଣି. ଭକ୍ତିଧାରା ।

ଗାରୁଡ଼ି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ର (ଗରୁଡ଼ି + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବିଷବୈଦ୍ୟ; ମନ୍ତ୍ର-
Gārurdi ଦ୍ୱାରା ସର୍ପବିଷ ଉତ୍ତାରଣ ଲୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A person versed in the art of nullifying
the effect of snake-bite.

ଗାରୁତମା—ସଂ. ବି. (ଗରୁତ୍—ଗରୁଡ଼ି+ତମାର୍ଥେ. ଅ; ଗରୁଡ଼ିକ
Gārutmata ଶ୍ରେଷ୍ଠାରୁ ଏହି ମଣିର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିଷୟ ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ)—
୧ । ମରକତମଣି—1. Emerald.

୨ । ଗାରୁଡ଼ାସ୍ତ୍ର—2. Name of a weapon

ଗାରେ—ଦେ. ଅ.—ଲକ୍ଷମାତ୍ର; କିଲେ ହେଲେ—Even a bit

Gāre ସକ୍ତ ଯେ ସତ୍ୟ ଦେଖି ନ ଟଳେ ଗାରେ । ରାଧାନାଥ. କବିତା ।

ଗାରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଆ. ଗାରୁ=ରେଖା)—୧ । ଗାର କାଟିବା—
Gāreibā 1. To draw lines.

ଗାବୀନ

ଅକ୍ଷୋଟନା

୨ । ଲେଖିବା—2. To write

୩ । ଏଣୁତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଗାର କାଟିବା—3 To draw
many lines at random; to scrawl.

୪ । ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଲେଖିବା—4. To write in a
very slovenly manner; to scribble.

ପାଞ୍ଚାଶ ଲେଖି ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୪୦୦ ୧ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୦୦ ଚିତ୍ତର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକୁ ଏକ ଗୋଳିରେ ସେବେ ଏ ଲେଖକୋଷରେ ନ ମନ୍ଦକ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଗୋଳିବେ; 'ରୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁଥ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧ୍ୟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଧ୍ୟୋ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗାର୍ଦ୍ଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଗାର୍ଦ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gārardī (etc) Gārardī etc (See)

ଗାର୍ଦ୍ଦିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗାର୍ଦ୍ଦିକ)—ଗାର୍ଦ୍ଦିଆ (ଦେଖ)

Gārardīā Gārardīā (See)

ଗାର୍ଦ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଦ୍ଦିଆ)—ଗାର୍ଦ୍ଦି (ଦେଖ)

Gārardī Gārardī (See)

ଗାରୋ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଆସାମର ଦକ୍ଷିଣପଶ୍ଚିମ ବନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ପାହାଡ଼—

Garo ଅଞ୍ଚଳ ଓ ପାହାଡ଼—

ଗାରୋ ୧ । ଗାରୋ ବନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ପାହାଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିବା

ବନ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—2 Name of a wild tribe inhabiting the Garo hills in Assam.

ଗାର୍ଗି—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗର୍ଗ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—ଗାର୍ଗ୍ୟ (ଦେଖ)

Gārgī Gārgya (See)

ଗାର୍ଗୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗର୍ଗ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—

Gārgī ୧ । ଗର୍ଗଗୋବତ୍ସୁତା ପ୍ରସିଦ୍ଧା ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—

1. Name of a very learned woman born in the clan of Sage Garga.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ ଉପନିଷଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ରାଣିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—

2. Name of the wife of sage Yājñabalkya.

୩ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୩. Goddess Durgā.

ଗାର୍ଗ୍ୟ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗର୍ଗ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ପୁଂ)—୧ । ଗର୍ଗମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—

Gārgya 1. Son of Sage Garga.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଦିକବିଜ୍ଞାନୀ ଥିଲେ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କ ମତର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଟୀକାକାର ଦୁର୍ଗାସିଂହଙ୍କ ମତରେ ଏ ସାମବେଦର ବୈଦିକପାଠର ରଚକ ଥିଲେ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରଚିତ ହୋଇ ଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୨ । ଗର୍ଗଗୋତ୍ରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A person of the clan of sage Garga.

ଗାର୍ଜନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଜନ୍)—୧ । ଅଦାଲତନିୟୁକ୍ତ ଶିଶୁ ନାବାଳକ ବା ବାତୁଳମାନଙ୍କର ଅଭିଭାବକ—

Gārjan 1. A guardian of a minor or lunatic

ଗାର୍ଜନ୍ 1. A guardian of a minor or lunatic appointed by court.

୨ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା—2. Head of a family; pater

familias.

୩ । ଅଭିଭାବକ; ମୁରବି—3. Guardian; one's elder.

ଗାର୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—ଗାର୍ଡ (ଦେଖ)

Gārd Gārd (See)

ଗାର୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—ପିତାକର୍ମିତ ବନ୍ଦନା, ମୋଜାବନ୍ଦନା—

Gārtar

Garter.

ଗାର୍ଟିବ

ଗାର୍ଟିବ

ଗାର୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—ଗାର୍ଡ (ଦେଖ)

Gārtar

Gārtar (See)

ଗାର୍ଡ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାର୍ଡ)—୧ । ରେଲଗାଡ଼ିର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—

Gārd

1. The guard of a Railway train.

ଗାର୍ଡ

୨ । ଚୌକିଦାର; ପ୍ରହରୀ—

ଗାର୍ଡ, ଗାର୍ଡ

2. Watchman; guard

୩ । ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଭୃତିରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥିବା ପିଲାଙ୍କୁ ଜଗିବାପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3 The guard watching the examinees while writing answer-papers in the examination-hall.

୪ । ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀ—

4 Sentry; armed soldier.

୫ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ କର୍ମପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ଅଫିସରଙ୍କ ଅଙ୍ଗାନୁକର୍ତ୍ତା ପ୍ରହରୀଦଳ—

5. A body of armed soldiers under a commander deputed for a certain duty.

ଗାର୍ଡ ଅଫ୍ ହନର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା

Gārd af hanar

ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପରିଦର୍ଶନ

ଗାର୍ଡ ଅଫ୍ ହନର

କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଗଲେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନୀ ଦେବା—

ଗାର୍ଡ ଅଫ୍ ହନର

ପାଇଁ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ

ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀଦଳ—Guard of honour

ଗାର୍ଡ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପହରା ଦେବା; ଜଗିବା—

Gārd debh

To guard; to keep watch.

ଗାର୍ଡଦେସା

ଗାର୍ଡଦେସା

ଗାର୍ଡନ ପାର୍ଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗାର୍ଡନ ପାର୍ଟି (ଦେଖ)

Gārdan pārtī

Gārdan pārtī (See)

ଗାର୍ଡନ ପାର୍ଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ

Gārdan pārtī

ସମ୍ମାନନା କରିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଉତ୍ସବ

ଗାର୍ଡନପାର୍ଟି

ଉପଲକ୍ଷରେ ବହୁବକ୍ତବ୍ୟର ଉଦ୍ୟାନସମ୍ମିଳନ ଓ

ଗାର୍ଡନପାର୍ଟି

ଭୋଜନ—Garden-party.

ଗାର୍ଡାବ୍ଧା—ସ. ବିଶ. (ଗର୍ଦ୍ଧ + ସମ୍ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—ଗର୍ଦ୍ଧ ସମ୍ଭାବ୍ୟ—

Gārdabha

Pertaining to the ass; asinine.

ସ. ବି—୧ । ଗର୍ଦ୍ଧର ଧୂଳି ବା ଶବ୍ଦ—

1. The braying of an ass.

୨ । ଗର୍ଦ୍ଧର ମୂତ୍ର—2. The urine of an ass

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭ କର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	କ	ଗ, ଘ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ତ କର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ସ	ସ	ଗଂ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ

ଗାନ୍ଧର୍ବ—ବୈଦେ. ଶ. (ଅ ଗାନ୍ଧର୍ବ)—

Gārneta ଏକ ପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରଙ୍ଗିନ ରେସମ ଲୁଗା —
ଗାବନେଟ A kind of excellent dyed silk stuff.

ଗାର୍ବହା

ଗାର୍ଭ—ସ. ଶ. (ଗର୍ଭ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—

Gārbha ଗର୍ଭ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to the womb; uterine

ସ. ଶ. (ଗର୍ଭବିଷୟକ କାର୍ଯ୍ୟ)—ଗର୍ଭାଧାନ କର୍ମ—
The ritual of conception amongst the Hindus.

ଗାର୍ଭଣୀ—ସ. ଶ. (ଗର୍ଭିଣୀ + ଅ; ବିପାତନ)—

Gārbhāṇī ଗର୍ଭିଣୀ ସମୂହ—
A host of pregnant females

ଗାର୍ଭିକ—ସ. ଶ. (ଗର୍ଭ + ଇକ)—

Gārbhika ଗର୍ଭ (ଦେଖ)—
Gārbha (See)

ଗାର୍ହପତ୍ୟ—ସ. ଶ. (ଗୃହପତି + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ସ)—

Gārhapatya ୧ । ସାଗ୍ନିକ ଗୃହସ୍ଥ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ ଯଜ୍ଞଗ୍ନି—
1. The sacrificial fire maintained by a house-holder, who daily performs Vedic Homa

୨ । ସାଗ୍ନିକ ଗୃହସ୍ଥ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ ଯଜ୍ଞ—

2. The Vedic sacrifice performance by a house-holder who performs daily Homa

ସ. ଶ. ଗାର୍ହପତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ—

Pertaining to a house-holder.

ଗାର୍ହପତ୍ୟାଗ୍ନି—ସ. ଶ. (କର୍ମଧା; ଗାର୍ହପତ୍ୟ + ଅଗ୍ନି)—ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର

Gārhapatyāgni ଯଜ୍ଞଗ୍ନି ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଅଗ୍ନି—
Name of the first and chief of the six sacrificial fires.

[ଦ୍ରୁ—ଯଜ୍ଞରେ ପାତ୍ରତାପନାଦି କର୍ମ ଏହି ଅଗ୍ନି ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରୋତବ୍ୟୁକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀଙ୍କଦ୍ଵାରା ଏ ଅଗ୍ନି ରକ୍ଷଣୀୟ । ସାଧାରଣ ଶାନ୍ତ୍ୟ ପାତ୍ର କରବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସ୍ଵସ୍ଥାର କର୍ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କର୍ମ ଏହି ଅଗ୍ନି ଦ୍ଵାରା କରାଯାଏ । ଶାନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର ଏ ଅଗ୍ନି ରକ୍ଷା କରବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗାର୍ହମେଧ—ସ. ଶ. (ଗୃହମେଧ + ଅ)—ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା

Gārhamedha ଅନୁଷ୍ଠେୟ; ଗୃହସ୍ଥୋପତ୍ୟ; ଗୃହସ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Domestic; becoming or behaving a house-holder; pertaining to a house-holder.

ସ ଶ—୧ । ଗୃହସ୍ଥକର୍ମ; ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବେଦାଧ୍ୟୟନ, ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର, ପିତୃତର୍ପଣ, ଭୂତବଳ ଓ ଅଭିଷ୍ଟ ପୂଜା ଏହି ପଞ୍ଚ ଯଜ୍ଞ; ପଞ୍ଚ ମହାଯଜ୍ଞ—1. The five duties enjoined for every house-holder.

୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁର ଜୀବନର ଚାର୍ ଅକ୍ଷମ (ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗୃହସ୍ଥ, କାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଉସ୍ଥ) ମଧ୍ୟରୁ କିବାହ ଓ ପରବାର-ପାଳନ ନାମକ ଦ୍ଵିତୀୟ ଅକ୍ଷମ, ଗୃହସ୍ଥାକ୍ଷମ—2 The second or house-holder stage in the life of a Hindu, enjoined by the Śāstras

ଗାର୍ହସ୍ଥ—ସ. ଶ. ଓ ଶ. (ଗୃହସ୍ଥ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—

Gārhastha ଗାର୍ହମେଧ (ଦେଖ)—Gārhamedha (See)

ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ—ସ. ଶ. ଓ ଶ. (ଗୃହସ୍ଥ + ଯ)—ଗାର୍ହମେଧ (ଦେଖ)

Gārhasthya Gārhamedha (See)

ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟାବିଧି—ସ. ଶ. (ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୋତ)—ସେହି ନିୟମ

Gārhasthya swāsthyaabidhi ପାଳନ କଲେ ପରବାରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ରକ୍ଷା ହୁଏ—Domestic hygiene.

ଗାର୍ହ୍ୟ—ସ. ଶ. (ଗୃହ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ସ)—

Gārhya ୧ । ଗୃହସ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1 Relating to the house-holder.

୨ । ଗୃହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2 Relating to the house.

୩ । ପରିବାରକ—3. Relating to the family

ଗାଲ୍‌ଶି—ଦେ. ଶ.—ଗାଲ୍‌ସି (ଦେଖ)

Gālsī Gālsī (See)

ଗାଲ—ସ. ଶ. (ଗଲ ଧାତୁ + ଉପ. ଅ)—୧ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ତଳକୁ ପଡ଼ିବା; ଗଲବା—1. Dropping.

୨ । ପ୍ରବାହ—2. Flux; flow.

ସ. ଶ.—୧ । ବୋହୁଥିବା—1. Flowing

୨ । ଝରୁଥିବା—2. Oozing.

୩ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ବୋହୁଥିବା—3. Dropping.

୪ । ତରଳୁଥିବା—4 Melting

ଗାଲ—ଦେ. ଶ. (ସ. ଗଲ)—୧ । ଚଣ୍ଡଦେଶ; ମୁହଁର ଦୁଇପାଖେ

Gāla କାନ ଓ ପାଞ୍ଚ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବସ୍ତୁତ କୋମଳ ଅଂଶ—
1. The cheek.

ଗାଲ ୨ । ଗାଲତଳେ ପାଞ୍ଚପାଖରେ ସମ୍ଭାରିବା ବସ୍ତୁ; କଳ—
2. A mouthful of something.

(ଯଥା—ସେ ପାଞ୍ଚରେ ପାନ ଗାଲେ ସ୍ଵରାଜ ସରାରେ ବସିଛି ।)

ଗାଲକେ ଚୁନ ଗାଲକେ କଳା ଦେବା—ଦେ. ଶି—ଗାଲରେ ଚୁନ
Gālake chūna gālake kaḷā debhā କଳା ଦେବା (ଦେଖ)
Gālare chūna kaḷā debhā (See)

ଧାରାଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପଡ଼ିବ ତେବେ ଅନ୍ଧର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅନ୍ଧର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧର ଏବଂ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ମଳିତ ହେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାରୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିବେ, 'କୃ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃ' ଗୋଟିବେ, 'ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦ' ଗୋଟିବେ, 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଗୋଟିବେ, 'ଅଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲ' ଗୋଟିବେ, 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ଗୋଟିବେ ।

ଗାଳଗଳ୍ପ—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟା ଗଳ୍ପ; ଅଲୀକ ପ୍ରଳାପ—

Gālagalpa

Idle talk.

ଅଥଚ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ୟ ଘଟଣା ବୋଲି, ଗାଳଗଳ୍ପ ବୋଲି, ଏଥିରୁ ପ୍ରଧାନ ନାୟକ ନାୟିକାମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣିଲେ କମ୍ ଅଟଇ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣିଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗାଳଚିପି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗାଳକୁ ଚିପି ଆଘାତ କରିବା—

Gālachipa

Pinching the cheeks of a person.

ଗାଳଟିପା

ଗାଳତୋଡ଼ି

ଗାଳ ଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗାଳକୁ ଚିପିବା ବା

Gāla'chipibā ଆଘାତ କରିବା—To give a pinch in a

ଗାଳଟିପା person's cheeks.

ଗାଳତୋଡ଼ି

ଗାଳତକିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗଢ଼ + ଅ. ତକିୟା)—

Gālatakiā ଗାଳତଳେ ଦେଇ ଶୋଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ଗାଳତକିଆ ଗୋଲ ତକିଆ—Small circular pillow to

rest the cheeks upon.

ଗାଳତୁର—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଳ ଫୁଲ୍ଲି ମୁଖମଧ୍ୟରେ ପବନ ବାହାରି

Gālatūra ଶୁଭ୍ରଦେବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ; ମୁଖବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ—

ଗାଳବାଜନା 1. A kind of sound produced by

ଗାଳମନ୍ଦିର suddenly emitting the wind from the

mouth after closing the lips.

୨ । ପାଟିମଧ୍ୟରେ ପବନ ବାହାରି ଫୁଲ୍ଲି ଗାଳରେ ଆଘାତ

ଆଘାତ କରି ପାଟିବାଟେ ପବନ ଶୁଭ୍ରଲେ ଯେଉଁ ବମ୍ବରୁ

ଶବ୍ଦ ହୁଏ (ଏହା ଶିବପୂଜା ବେଳେ କରାଯାଏ)—

2. A sound produced by striking the

fingers on the puffed up cheeks while the

lips are shut up.

ଗାଳତୁରୀ—ଦେ. ବି—ଗାଳତୁର (ଦେଖ)

Gālatūrī

Gālatūra (See)

ସକଳେ ଏବର୍ତ୍ତ ହୋଇ,

ନାଚନ୍ତି ଗାଳତୁରୀ । ନଗରୀ, ଭଗବତ ।

ଗାଳତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଗାଳଚିପି (ଦେଖ)

Gālatorḍi

Gālachipa (See)

ଗାଳ ତୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଳ ଚିପିବା (ଦେଖ)

Gāla torḍibā

Gāla chipibā (See)

ଗାଳଥାଲ—ଦେ. ବି—ପାତ୍ରମାକଡ଼ିକ ଗାଳତଳେ ଥିବା ଖୋଲ,

Gālatāla

ଯହୁଁରେ ସେମାନେ ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ପାଟିରେ ବଢ଼ିଷଣ

କରି

କାକ ରଖନ୍ତି—The bag-like pouch below

the cheeks of an ape.

ଗାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାଲ୍)—ଇୟୁରୋପ ପ୍ରଚଳିତ ତରଳ

Gālan

ପଦାର୍ଥର ପରିମାଣବିଶେଷ—

ଗେଲନ

Gallon (English measure).

ଗୈଲନ [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳସ୍ଥର ପରିମାଣ ।

ଅଠ ପାଇଁ = ୧ ଗାଲ୍ ।]

ଗାଲକ—ସ. ବି. (ଗଲ ଧାତୁ ଶିତ + ଲକ୍. ଅନ)—

Gālana

୧ । ତରଳାଇବା—

1. Fusing; melting; liquefying.

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ଜଳ ବିଷାଦନ କରିବାର ବା

ଗାଲକାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—2. Filtration; the act of

extracting liquid from certain things

(e. g. boiling rice) containing water.

୩ । ତରଳ ବସ୍ତୁରୁ ଶୁଣିବା—3 Straining of fluids.

ଗାଲପଟା—ଦେ. ବି.—୧ । ମୁହଁର ଗୁଣ୍ଠିପାଖେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଓ ଗଣ୍ଡ

Gālapatā ଦେଶକୁ ଆବରଣ କରିଥିବା ବସ୍ତୁ—1. A cloth

tied round the face and passing over

the cheeks and jaws.

ଗାଲମୋଟା ୨ । କାକ ନିକଟରୁ ଗାଲପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖା ଯିବା କେଶ ବା

ଗାଲମୁତା

ଦାଢ଼ି—2. Whiskers.

ଗାଲପାଟି—ଦେ. ବି.—ମୁହଁର ତଳପାଖ ଓ ତଳ ଗାଲ ଅଂଶ; ହନୁ—

Gālapatī Part of the face consisting of the lower

ଚୋଷଳ, ଚୁଆଳ jaw and the lower cheeks.

ଗାଲଫଡ଼ା

ଗାଲ ଗୋଟିଏ ପବନ ଉପରେ ପଡ଼ି ତାର ବା ଗାଲପାଟି (ହନୁ) ଘର୍ତ୍ତନ ।

ଗାଲକଣ୍ଠାସ ପିଲାବୟସରୁ

ଗାଲପାଟିଧର—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୀତ ହେତୁରୁ ଗାଲପାଟି ଫୁଲିବା ରୋଗ;

Gālapatidhara ହନୁରୁ ରୋଗ—1. The swelling of the

lower cheeks and jaws due to cold.

ଗାଲଫେଡ଼, ଗାଲମୁଆ ୨ । ଦନ୍ତପଞ୍ଜର ଜାକ ପଡ଼ି ଯିବା—

2. Lockjaw

ଗାଲପିଡ଼ିକା—ଦେ. ବି.—ମୁଖ ମଧ୍ୟରେ ପବନ ବାହାରି କରି ଶୁଭ୍ର ଦେବା-

Gālapirdika ଦ୍ୱାରା ଜାତ ଶବ୍ଦ—A sound produced

ଗାଲବାଜନା by sudden emission of the wind shut up

ଗାଲମନ୍ଦିର in the mouth.

ଗାଲପିଡ଼ିକା—ଦେ. ବି.—ଗାଲପିଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Gālapirdiki

Gālapirdika (See)

ଗାଲପୁଡ଼ିକ—ଦେ. ବି.—ଗାଲପିଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Gālapurduki

Gālapirdika (See)

ଗାଲପୁଲ୍—ଦେ. ବି.—ଗାଲପୁଲ୍—

Gālapulā Painful swelling of the glands below

the cheek.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଅ	କ	ନ

ଗାଲଫୁଲୁକା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗାଲ ସାଧାରଣ ଗାଲ
Gālapuluka ଅପେକ୍ଷା ଫୁଲୁଣିଆ ଦେଖାଯାଏ; ଫୁଲୁକାଗାଲିଆ—
ଗଲଫୁଲୁକା; ଗଲଫୁଲୁକା A person with swollen cheeks.
(ଗାଲଫୁଲୁକା—ସଂ)

ଗାଲବ—ସଂ. ବି.—(ନାମ)—୧ । ସ୍ଵନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ମୁନି—

Gālabā 1. A sage of that name

[ଦ୍ର—ଏ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ଏ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ନିକଟ
ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ କରି ଯଥେଚ୍ଛା ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ମାଗିବାପାଇଁ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ-
ଠାରେ ହଟି କଲେ । ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ଏହାଙ୍କ ହଟିରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ
ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣାସ୍ଵରୂପ ଏହାଙ୍କୁ ୮୦୦ ଶ୍ୟାମକର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ମାଗିଲେ ।
ଗାଲବ ୮୦୦ ଶ୍ୟାମକର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ମାଗିବାପାଇଁ ଗୁଜା ଯଯାତିଙ୍କ
ନିକଟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଯଯାତିଙ୍କ ନିକଟ ଉକ୍ତ ଘୋଡ଼ା
ନ ଥିବାରୁ ସେ ଗାଲବଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମ ନାମ୍ନୀ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେଇ କହିଲେ,
ଆପଣ ଏ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ନିଅନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଦୁଇ ଶହ ଶ୍ୟାମ-
କର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ଦେବେ ଏ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର
ଉତ୍ପାଦନ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଏ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେବେ, ସେ ଗୋଟିଏ
ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରି ସାରିଲେ ଆପଣ ଏ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ
ଅନ୍ୟ ଡିକ ଜଣଙ୍କୁ ଦେବେ, ଏହିପରି ଆପଣ ୪ ଜଣଙ୍କଠାରୁ ୮୦୦
ଘୋଡ଼ା ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ଦେବେ । ଗାଲବ ଉପସ୍ଥିତ
ସର୍ତ୍ତରେ ଏ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଗୁଜା ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ଵ, ବିବୋଦାସ ଓ
ଉର୍ଗୀନରଙ୍କୁ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ୨୦୦ ଶ୍ୟାମକର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା
ସଂଗ୍ରହ କଲେ । ଆଉ ୨୦୦ ଘୋଡ଼ା ଦେବାପାଇଁ କୌଣସି ଗ୍ରାହକ
ନ ମିଳିବାରୁ ଗାଲବ ୨୦୦ ଶ୍ୟାମକର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ଓ ମାଧ୍ୟମ କନ୍ୟାଙ୍କୁ
ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିବାରୁ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ତାହା
ଗ୍ରହଣ କରି ଏହାଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣାଦାୟୀରୁ ମୁକ୍ତ କଲେ ଓ ମାଧ୍ୟମଙ୍କ
ଗର୍ଭରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ । ହରିବଂଶରେ ଗାଲବ
ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବା କଥିତ ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଲେଖୁ ଗଛ—

2. A tree; Simplocos Racemosa.

୩ । ଶ୍ଵେତ ଲେଖୁ—

3. The white variety of Simplocos
Racemosa.

୪ । କେନ୍ଦୁ ଗଛ—

4. A tree; Diospyros Glutinosa.

୫ । ପାଣିନିଙ୍କ ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀରେ ଉକ୍ତ ବୈୟାକରଣିକ—

5. Name of Sanscrit Grammarian quoted
by Pāṇini.

୬ । ଜଣେ ସ୍ମୃତିକାର—

6. Name of the compiler of a code of
Hindu law.

ଗାଲବାଦ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗାଂଧାରୀ)—

Gālabādya ଗାଲ ମଧ୍ୟରେ ପବନ ବଦଳି ଗାଲ ଉପରେ
ମାଳବାଦ୍ୟ ଆଙ୍ଗୁଠି ମାରି କରାଯିବା ବସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ—

ଗଲମନ୍ଦୀ A sound produced by striking the
fingers on the puffed up lips.

[ଦ୍ର—ଶିବ ପୂଜକମାନେ ଶିବୋପାସନା କାଳରେ ଗାଲବାଦ୍ୟ
ବଜାନ୍ତି ।]

ଗାଲବା—ସଂ. ବି. ପୁ. (ନାମ) (ଗାଲବ+ଅପଭ୍ରାନ୍ତ. ଉ)—

Gālabā ଗାଲବଙ୍କ ପୁତ୍ର ପ୍ରଶଙ୍ଗବନ୍ଧୁ—Name of a sage

[ଦ୍ର—ଏ କୁଣିଗର୍ବଙ୍କ ବୃଦ୍ଧା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗାଲମାଧବ—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାବିଶେଷ—

Gālamādhava 1 A king of ancient Orissa.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଭୃମ୍ଭ ପୁତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳ
ତୋଳାଇ ତାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଯାନ୍ତି
ଥିଲେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଅନେକ କାଳ ବତିଗଲା । ଏଣେ
ବାଲ ଉଡ଼ି ଦେଉଳଟି ପୋତି ହୋଇଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନୈକ
ରାଜା ଗାଲମାଧବ ଘୋଡ଼ା ଝପଟାଇ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଘୋଡ଼ାର
ଟାପୁ ଦେଉଳର ମାଲ ଚନ୍ଦ୍ରାପୁରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ବାଲ ଖୋଲା
ଦେଉଳ ଦେଖିଲେ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଭୃମ୍ଭ ଫେରି ଆସିବାରୁ ଗାଲମାଧବ ଏ
ଦେଉଳ ତୋଳାଇଥିବା ଦାସ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରଭୃମ୍ଭ ନାମକ
ପୋଖରୀରେ ଥିବା କୂର୍ମମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଭୃମ୍ଭ ଦେଉଳ ତୋଳାଇ
ଥିଲେ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଲେ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମିଥ୍ୟା ଦାବା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. (figurative) A false claimant.

ଗାଲମୁଗ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ଗାଲପଟା ୨ (ଦେଖ)

Gālamuchh Gālapatā 2 (See)

ଗାଲପୁଗ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ଗାଲପଟା ୨ (ଦେଖ)

Gālamuchh Gālapatā 2 (See)

ଗାଲମୋଚ୍ଛ—ଦେ. ବି.—ଗାଲପଟା ୨ (ଦେଖ)

Gālamochh Gālapatā 2 (See)

ଗାଲମୋଚ୍ଛାସ୍ତ ଗାଲରେ ଶୁଭ । ରାଧାନାଥ. ନଦବେଶ୍ଵର ।

ଗାଲମୋଗ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ଗାଲପଟା ୨ (ଦେଖ)

Gālamochh Gālapatā 2 (See)

ଗାଲରେ ଚୁକକଳା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଘୁଜନକ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ବା

Gālare chūnakalā deha ଅପରାଧବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅପମାନକ

ମାଲେ ଚୁନ କାଳୀ ଦେଖା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବା ଦଣ୍ଡ

ସ୍ଵରୂପ ତାହାର ଏକ ଗାଲରେ ଚୁନ ଓ ଅନ୍ୟ ଗାଲରେ

କାଳ ଲେପିବା—

To besmear one cheek of an offender
white and another black as punishment.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର ରଖା । କରନ୍ତ ନାହିଁ । ଅପରବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକରେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଲ’ କ ମିଳିଲେ ‘ଗାଲ’ ଯୋଡ଼ିବେ, ‘ବୁଧ’ କ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ କ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗଣୀ’ କ ପାଇଲେ ‘ଅଗଣୀ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ କ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗାଲରେ ହାତ ଦେବା—ଦେ. କି. (ଦୁଃଖ ବା ଦିପଦ ସମୟରେ
Gālare hāta debh କାକର୍ତ୍ତବ୍ୟବମୁକ୍ତ ହୋଇ ଲୋକ ଗାଲରେ
ଗାଲେ ହାତ ଦେଖା ହାତ ଦେଉଥିବା ହେବୁ)—

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ଓ ମୁଣ୍ଡମାଣ ହେବା—
To be very much afflicted.

ମୁଁ ଶାଶୁଆର୍ତ୍ତ ମୋହୋର ଭବ, ତୋହୋର କଥା ଗାଲରେ ହାତ । ଚର ।
ଗାଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗାଲ = ଟୋପା ଟୋପା ପଡ଼ିବା) — ଚିପିପଡ଼ି ବଳ
Gālā କରବା ବା ମୁହଁ ବା ନିମନ୍ତେ ଚିପି ଲମ୍ବାପା ଉପରେ ଦିଆ
ଗାଲା ଯିବା ଝୁଣା ଓ ସିନ୍ଦୂରମିଶ୍ରିତ ଜଉ; ଲାଖ—
ଲାଖ Sealing wax.

ଗାଲଗାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) — ବ. (ତୁଳ. ବଙ୍ଗଳା ଗାଲଗାଲ) —
Gālāgālā ଗାଲମନ୍ଦ (ଦେଖ)

Gālīmānda (See)

ଗାଲମୋହର — ଦେ. ଚ. (ସ. ଗାଲ + ଫା. ମୋହର) — ବଳ ଚିପି
Gālmohara ଲମ୍ବାପା ଉପରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଜଉ ଉପରେ
ଗାଲମୋହର ବସାଯିବା ମୋହର ବା ମୁହଁ କାପଡ଼ି; ଜଉମୁଦ—
ଲାଖକା ମୋହର Seal put on wax over a closed
envelope or cover.

ଗାଲ—ସ. ବ. (ଗଲ ଧାତୁ + ଇ) — ୧ । କଟୁବାକ୍ୟ; ଭୟାନକ
Gāl (ଚିକାଣ୍ଡଶେଷ) — 1. Abusive language;
abuse; reproach.

୨ । ଅଭିପ୍ରାୟ — 2. Curse; imprecation.

[ଦୁ — ଭୃତ୍ୟଦଳକ ବୈରାଗ୍ୟସତକରେ ଗାଲ ଶବ୍ଦର ଭୟାନକ
ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି ।]

ଦଦତୁ ଦଦତୁ ଗାଲଗାଲମନ୍ତ୍ରା ଭବନ୍ତଃ

ବସୁମସି ତଦଭବାନ୍ତାଳବାନେ ହସମାର୍ଥାଃ ।]

ଗାଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗାଲ; ତୁଳନା କର ଇଂ. ଗିଲ୍ଡ) — ୧ । ମାଛ ଓ
Gāl ଚଢ଼ିତ ଅଦିକ ଗାଲ ଉପରେ ଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ବର୍ତ୍ତୁଳ
ଫୁଲ୍‌କ ଅସ୍ତ୍ର; ମାଛର ଗାଲ — 1. The gills of fish; the
ଗଳଫଣା broad bony covering on the sides of the
head of fishes and shrimps etc.

୨ । ଅମ୍ଳ ଅଦି ଫଳର ଟାକୁଅର ଯେଉଁ ଅଂଶରୁ ଗଳା
ବାହାରେ — 2. That part of the stone of a
fruit from which the sprout comes out.

(ଗାଲୁଆ—ପୁ.) — ଦେ. ଶ. ଶ୍ରୀ. — (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
ହୁଏ, ଯଥା—ପୁଲୁକାଗାଲ; ଟାକୁଅଗାଲ) ଗାଲକଣ୍ଠିଷ୍ଠ—
(used in compounds) cheeked; having
(such and such) cheeks.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. — ୧ । ଗଳା — 1. Sprout

(ଯଥା—ଧାନ ଗାଲ ଦେଲେନେ ।)

୨ । ଗାଲ — 2. Rebuke.

୩ । କଳ — 3. Quarrel.

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଗାଲି) — ଲୁଣ ମରାଯିବା ସ୍ଥାନ—
Galley for manufacture of salt.

ଗାଲି—ଦେ. ବ. — ମିରିଗଲେଣ୍ଡି ୧ (ଦେଖ)
Gāli Mirigalēṇḍi (1) (See)

ଗାଲ କରବା — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି. — ଭୟାନକ କରବା—
Gālī karibh To abuse.

ଗାଲ ଖାଇବା — ଦେ. କି. — ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ଵାରା ଭୟାନକ ହେବା—
Gālī khāibh To be abused.

ଗାଲି ଖାଣ୍ଡା

ଗାଲିଖାନା

ଗାଲିଗଞ୍ଜାଣୀ — ଦେ. ବ. (ସହର) — ଗାଲଗୁଲ (ଦେଖ)

Gālīgāṇjāṇī Gālīgulāja (See)

ସେଥି ସଙ୍ଗେ ମଙ୍ଗଳକାଠୀରୁ ତେଲ ଗାଲଗଞ୍ଜାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ହୁଏ ।

ସମ୍ବାରମୋହନ. ହମାଣ୍ଡାଠାରେ ।

ଗାଲଗୁଲ — ଦେ. ବ. (ସହର) — ନାନାଦି ପ୍ରକାରେ ଭୟାନକ —
Gālīgulāja Excessive abusive language; calling
ଗାଲଗାଲି names.

ଗାଲିଗାଲି

ଗାଲିଚ — ବୈଦେ. ବ. (ଫା. କାଲିଚ୍; ଗାଲିଚ୍) —

Gālīchā ମେଷଲେମନିତ ମୋଟ ଚିତ୍ରକିତ ଅସନ—

ଗାଲିଚା

Carpet.

ଗାଲିଚା

ଗାଲିତ — ସ. ଶ. (ଗଲ୍ ଧାତୁ ଶିତ୍; ଗାଲ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) —

Gālita ୧ । ତରଳିକୃତ; ଦ୍ରବକୃତ—

1 Melted; molten.

୨ । ଜଳୀୟ ଅଂଶ ନିଷ୍କାସିତ ହୋଇଥିବା; ଗଳା ହୋଇଥିବା—

2. Filtered or strained, of the watery
portion.

ଗାଲିଦାନ — ଦେ. ବ. — ଭୟାନକରଣ—

Gālīdāna Chiding

ଗାଲିଦିଆଦେଇ ହେବା — ଦେ. କି. — ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ଭୟାନକ କରବା—
Gālīdiādei hebh To reproach one another.

ଗାଲିଗୁପ୍ତା ହୋନା

କାହିଁ ପାଇଁ ଏ ଦୁହେଁ ଗାଲିଦିଆଦେଇ

ହୋଇଣ ରହିଛନ୍ତି ନ କହ କପାଇଁ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଗାଲ ଦେବା — ଦେ. କି. — ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୟାନକ କରବା—

Gālī debh

To abuse or reproach.

ଗାଲିଦେଖା

ଗାଲିଦେନା

ଗାଲିନୀ — ସ. ବ. — ତଥୋକ୍ତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—

Gālīnī A posture or pose of the hands and
fingers prescribed in the Tantras.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୫୦୦ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅରବିକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘୋଷାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଲୁ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବର' ନ ପାଇଲେ ଅଲବର ଦେଖିବେ ।

୪ । ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ, ଯଥା—ପୁଲୁକା-
ଗାଲୁଆ)—ଗାଲକର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଠ—

4. (in compounds) Cheeked; having such or
such cheeks.

ଦେ. ବି—୧ । ଗାଲପୁରୁଷ ଶ୍ୱେତ; ଗାଲରେ ହେବା ବ୍ରଣଗୋଥ;
ବୁମ୍ବୁରୋ—1. Painful swelling of the
glands below the cheeks due to cold; goitre.

୨ । ଅପ୍ରକଟମାକାର ବ୍ୟକ୍ତି—2. A braggart.

୩ । ମିଛୁଆଲୋକ—3. A liar.

ଗାଲୁ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସତ୍ୟତାକୁ ମିଛ ବୋଲି ଦୃଢ଼-
Gālu karibā ଭାବରେ କହିବା; ଭୁଲୁଡ଼ାଇବା—

ମାଳକରଣ 1. To assert a false thing as true.

୨ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କର କୌଣସି ଆଦେଶକୁ ଅମାନ୍ୟ
କରି ଜବାବଦେବା ବା ଠେଁସିବା—

2. To show insubordination to a
superior's order.

୩ । କଡ଼ପଟେ ଚାହିଁବା—

3. To ogle; to look askance.

ଗାଲୁ ଗାଲୁକରଣ ଗୁଡ଼ିଏ ଏଣେତେଣେ—କୃଷ୍ଣବିହାରୀ, ମହାବରଦ ବନ ।

ଗାଲୁ କାନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଲୁ କରବା (୧ ଓ ୨) (ଦେଖ)

Gālu kāṇṭhibā Gālu karibā (1 and 2) (See)

ଗାଲୁ ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଲୋକର ଦାମ୍ଭିକତା ବା

Gālu chhardāibā ମିଥ୍ୟା ଅମ୍ଭାଳନକୁ ଦବାଇବା—

1. To shut up the mouth of a braggart
or swaggerer.

୨ । କଣ୍ଠ ପ୍ରଶମନ କରବା—

2. To allay itching.

୩ । ଯାହା ଖାଇଲେ ଗାଲୁ କୁଣ୍ଡାଇ ହୁଏ ଏପରି ବସ୍ତୁ (ଯଥା,
ଓଲୁଅ, ସାରୁ, ବଣସାରୁ) ରୁ ଉକ୍ତ ଗୁଣକୁ କାଢ଼ି ପାଣିରେ
ସିଝାଇବା ଆଦି ଦ୍ୱାରା କମ କରବା—

3. To lessen the throat-irritating
quality of certain food-stuffs
(eg. wild arum).

ଗାଲୁତେଲ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା) ବି—

Gālutela ଜଡ଼ାତେଲ—Castor oil.

ଗାଲୁ ବତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଲୁ କରବା (୧ ଓ ୨) (ଦେଖ)

Gālu batāibā Gālu karibā (1 and 2) (See).

ଗାଲୁ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଲୁ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gālu bhāṅgibā Gālu chhardāibā (See).

ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଅଧିକାରୀ ଭାବେ ଗାଲୁ.

ଗାଲୁ ସ୍ୱଭାବେକମାତ୍ରେ କର ଓଲୁ—କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ମହାବରଦ ରହୋଗ ।

ଗାଲୁଭୁରୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟା ଅମ୍ଭାଳନ; ଦାମ୍ଭିକତା—

Gālubhururdu Impudence; bragging;
ଗାଲୁଭୁରୁଡ଼ୁ—swagging.

ଗାଲୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଲୁ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gālu māribā Gālu chhardāibā (See)

ଗାଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁକୁ ଏକପାଖିଆ କରି କାନ ଭେରି
Gāleibā କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଶୁଣିବାକୁ ମନୋଯୋଗ ଦେବା—

1. To attentively listen to anything by
turning the ears to one side.

୨ । ମୁହଁକୁ କଡ଼େଇବା—

2. To turn the head to one side.

୩ । ଷଣ୍ଢ ବା ମେଣ୍ଟା ଲଢ଼ିବାକୁ ବା ବିଜବାକୁ ଅସିଲ୍ଲବେଲେ
ମୁହଁକୁ କଡ଼େଇବା; ଅଡ଼ପଡ଼େଇବା—

3. To turn the head to one side while com-
ing to goad or fight (said of a bull).

୪ । ଗାଲୁ ପାରିବା—

4. To overhear a conversation secretly.

୫ । କୌଣସି କଥାକୁ ନ ଶୁଣିଲ ପରି ଏଡ଼ିଦେବା ବା ନ
କରିବା—5. To disregard anything uttered
in one's presence.

ଗାଲେରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାଲେରୀ)—ବହୁଲୋକ ବସିବା ପାଇଁ
Gāleri କ୍ରମୋଚ ସଜ୍ଜିତ ସୋପାନାବୃତ୍ତ ଅସନଘଡ଼ି—Gallery.

ଗାଲେରୀ

ମୈତ୍ରେୟୀ

ଗାସ୍—ବୈଦେ. ବି—ଗ୍ୟାସ୍ (ଦେଖ)

Gās Gyās (See)

ଗାସିୟାର—ଦେ. ବି—ରାଜସ୍ଥାନର ପର୍ବତବିଶେଷ—

Gāsīyāra A mountain in Rājasthāna.

“ବ୍ୟାସମେରୁ” “ଗାସିୟାର” ଗହଳ—ନଳକଣୋର କୃଷ୍ଣରମାସ ।

ଗାହ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର—୧ । ବିଲେତନ କରିବା—1 To stir,

Gāh (root) ୨ । ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା; ବୁଡ଼ିବା—

2. To dive; to plunge.

ଗାହକ—ଦ୍ର. ବି. ପୁଂ. (ଗାହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Gāhaka ୧ । ଅବଗାହନକାରୀ—1. Bathing.

(ଗାହକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ବୁଡ଼େ—2. Diving.

ଗାହନ—ଦ୍ର. ବି. (ଗାହ ଧାତୁ = ବିଲେତନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Gāhana ୧ । ବିଲେତନ—1. Stirring.

୨ । ନିମଜ୍ଜନ; ଭୁବା; ଗୋଡ଼ା—

2. Diving; plunge.

୩ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୋଇବା—

3. Taking a bath by plunging.

ଗାହା—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଗାଆ; ପ୍ରା. ଗାହା)—ଗାଆ (ଦେଖ)

Gāhā Gāthā (See)

ଗାହା

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଟ	ଡ	ନ

ଗାହାକ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗାୟକ; ଭୂଲ. ବ. ଏହି
Gāhāk ଅର୍ଥରେ ଗାହକ)—ଗାୟକ—A singer.

ଗାହାକ ବାହାକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗାୟକ, ବାଦକ)—
Gāhāk bāhāk ଗାୟକ ଓ ବାଦକ—
Singer and musician.

ଗାହ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଉତ୍ତରଦିଗ—
Gāh (nautical term) North.

ଗାହା—ସ. ବିଶ. (ଗାହ ଧାତୁ + କର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Gāhita ୧ । ସ୍ନାନ; ସ୍ନାନ କରୁଥିବା—1. Bathed.

୨ । ପାଣିରେ ଭଜା ଯାଇଥିବା; ନିମ୍ନସ୍ଥ—

2 Plunged; immersed

୩ । ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା; ଉତ୍ତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରୁ ଯାଇଥିବା—
3. Entered into; penetrated into; thrust into.

୪ । ଉତ୍ତେଜିତ—4. Stirred up.

ଗାହା—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଗାହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Gāhita ୧ । ସ୍ନାନକାରୀ; ସେ ଗାଧୁଅଏ—1. Bathing.

(ଗାହା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଚୁଡ଼ାଳ—2. Diver.

୩ । ସେ ପ୍ରବେଶ—3. Penetrating; thrusting.

୪ । ସେ କମ୍ପାଏ; କମ୍ପନକାରୀ—

4. Agitating; shaking.

ଗାହମତାଲେ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଉତ୍ତରପୂର୍ବଦିଗ—
Gāhmatālei (nautical term) North-east.

ଗାହା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି. (ସ. ଜାତି)—ଜାତି; ଦାୟାଦ—
Gāhā Relative; kith and kin; kinsman.

ଗାହା—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଜାତି)—ଜାତି, ଦାୟାଦ; ବୃନ୍ଦା—
Gāhā Kinsman, kindred; agnate.

ଗାହା—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଜାତି)—ଜାତି (ଦେଖ)
Gāhā Jāhā (See)

ଗାହା—ନିସାନ୍ ନ ରହେ ମନ, ନାହିଁ ଗାହା, ଦେଖିଲେ ଅଗାଧ ପ୍ରମାଣେ ସ୍ଵପ୍ନାବଧାନ

ଗାହା—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସ. ଜାତି)—ଜାତି (ଦେଖ)

Gāhā Jāhā (See)

ଗାହ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗୁହ୍ୟ; ଗୁହ)—ମଳଦ୍ଵାର; ଗାତ୍ର—
Gāh Anus.

ଗାହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଜି—(ଦାନ୍ତ) ଲେଖେଡ଼ିବା—
Gāhā To grin.

ଗାହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ହି. ଦୁଟିଆ)—
Gāhā ଗାତ୍ରମୂଳ; ପାଉଁଜୀ—
Pantaloons; drawers.

ଗାହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଜି—୧ । ଦେଲା କରବା—
Gāhā 1 To neglect to do a thing.

୨ । ଯିବାକୁ ବଳମ କରବା—

2 To delay in going.

ଗାହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଜି. (ହି. ଶୀର୍ଷାକାନ୍ତନା)—
Gāhā ୧ । ହସି କର ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇବା—

1. To laugh with a grin.

୨ । ଦାନ୍ତ ଶ୍ଳେଷିବା—

2. To grin; to show the teeth.

(ଯଥା—ଗଛରେ ଚଢ଼ିଛୁ ପଡ଼ିଲେ ଗାହା ଦେବୁ ।)

ଗାହା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନୀଚ କେଉଟ ଜାତିବିଶେଷ—
Gāhā A low caste of fishermen.

ଗାହା—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ଵନିନୁକରଣ)—୧ । ଗାହା; ଶବ୍ଦର
Gāhā ଚକ ଟାଣ ଚୁମ୍ବିରେ ଗଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—

୧. Sound of the wheels of a cart
rolling on hard ground; rattling sound.

୨ । ମର୍ଦ୍ଦଳାଦି ବାଦ୍ୟର ଶବ୍ଦ—

2. Sound of drum-beating.

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତ ଅପେକ୍ଷା ଗାହା ଧ୍ଵନି ।]

ଗାହା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—୧ । ଅନୁନାସିକ—

Gāhā 1. Nasal.

(ଗାହା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ସେ କଥା କହିଲା ବେଳେ ଅନୁନାସିକ ଶବ୍ଦ
ଉତ୍ତରଣ କରେ—2. Uttering nasal
sounds while speaking.

୩ । ସେ ସବଦା ଅସ୍ପଷ୍ଟ—3. Always grumbling.

୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରୁ—4. Very slender.

୫ । ଅସ୍ଵଚ୍ଛ—5. Unswept.

୬ । ଗୁରୁଗୁରୁ ସ୍ଵରକାରୀ—6. Humming; buzzing.

ଗାହା ମାଛ—ଦେ. ବି—ଆଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଉପରେ ବସିବା ଏକପ୍ରକାର
Gāhā māchhi ବଡ଼ ଦେଲମାଛ—

The blue bottle; the buzzing flea.

ମିନମିନା ମଫଲୀ

ଗାହା—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ଵନିନୁକରଣ)—ମାଛଙ୍କର ଶବ୍ଦବିଶେଷ—

Gāhā Buzzing sound of fleas.

ଦେ. ବିଶ—ଗାହା (ଦେଖ)

ମିନମିନା Gāhā (See)

ଗାହା—ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—ଗାହା (ଦେଖ)

Gāhā Gāhā (See)

(ଗାହା—ଶ୍ରୀ)

ଗାହା ମାଛ—ଦେ. ବି—ଗାହା ମାଛ (ଦେଖ)

Gāhā māchhi Gāhā māchhi (See)

ଗାହା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୋଦା; ଭୂଲ. ସ. ଗୁହ—ଲୁହ)—

Gāhā ୧ । କୋକିଶିଆଳ—1. Fox.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଯଦି ଗୁଣରେ ସଦୃଶ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ୧ ଲୁପ୍ତାବସ୍ଥାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଗୋଟିଏ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; କଥୁ ନ ପାଇଲେ 'କଥୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷେତ୍ରାଳ ୨ । ଶୁଗାଳ—2. Jackal

ଶୈବ୍ୟ ବୈଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଶୁଭ—Wanton; autocratic.

ଗିଧଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ଗାଦୁର; ଗାଦର)—

Gidhla ସାନ ବାଦୁଡ଼ି; ଚେମିଣି—

Small bat, the house-bat.

ଗିଧଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ହି. ଗାଦୁର; ଗାଦର)—

Gidhli ୧ । ବାଦୁଡ଼ି—1. Bat

୨ । ଚେମିଣି—2 Small bat; house-bat

ଗିଧର୍ଦ୍ଧ—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ (ଗାଳ) (ସ. ଗର୍ଦ୍ଧର)—୧ । ଗଧା—

Gidhard 1. Dunce.

ଗିଧର୍ଦ୍ଧ ୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି; ଡ଼ୁଲ୍—2 Stupid

ଗିଧର୍ଦ୍ଧ ୩ । ଭୟଭୁଲ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Cowardly.

ଗିଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଗୁଧ) (ଭୁଲ. ହି. ଗିଧୁ; ଗିଧ)—

Gidha ଗୁଧ; ଶଲୁକ—Vulture.

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ.—ଚଲ—Kite.

ଗିନ୍ତି—ପ୍ରା. ବ.—(ସ. ଗଣ ଧାତୁ)—ଗଣନା—

Ginti Counting

ଶୁଭତୀ

ଗିନିତୀ

ଗିନା—ଦେ. ବ. (ଭୁଲ. ଗେ. ଗିନା; ଗିନି, ଗିନି)—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ

Gina ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଟର—Metal saucer or small cup.

ବାଟୀ

କଟୋରୀ

ଗିନା ଚିଙ୍ଗୁରୁ—ଦେ. ବ.—ଗିନ ଚିଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)

Ginai chingurdi Gim chingurdi (See)

ଗିନ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଗିନା)—ଇଂଲଣ୍ଡରେ ପ୍ରଚଳିତ ୨୧ ଶିଲିଂ

Gini ମୂଲ୍ୟର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା; ସରବେନ୍—An English gold

ଗିନି coin (21 shillings).

ଗିନି

[ଦ୍ର—ଏହା ଶାଝି ସୁନା ନୁହେଁ, ଏଥିରେ କିଛି ତମ୍ବା ମିଶିଥାଏ;

ଏହା ଓଜନରେ ୧ ଭରର ୧୫ ବା ଏଗାର ଅଣା; ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା

ବିଭାଜନରେ ୧୭୭୩ ସାଲରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା ଓ ଏହାର ମୁଦ୍ରଣ

୧୮୧୩ ସାଲରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଅଛି । ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ୧୫୯ ଥିଲା,

କିନ୍ତୁ ସୁନାର ଭାଗ କରି ବେଶି ହେବା ସଙ୍ଗେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ

ଯଥାକ୍ରମେ କରି ବେଶି ହେଉଅଛି । ଆଫ୍ରିକା ଦେଶର ଗିନା ନାମକ

ସ୍ଥାନରୁ ଅମଦାନୀ ହୋଇଥିବା ସୁନାରୁ ଏ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଥମେ ତିଆରି

ହେଉଥିବାରୁ ଏ ମୁଦ୍ରାର ନାମ ଗିନା ହୋଇଥିଲା । ଭାରତର ଲୋକେ

ଅଜକାଲି ବିଭାଜନପ୍ରଚଳିତ ପାଉଣ୍ଡ ବା ସରବେନ୍ ନାମକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-

ମୁଦ୍ରାକୁ ଭୁଲରେ ଗିନା ନାମରେ ଡାକୁଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବ.—(ଏହା ଗିନ୍ ଗିନ୍ ବାଜିବାରୁ) କଂସାରେ ନିର୍ମିତ

ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରତାଳ—Small bell-metal cymbals.

ଗିଙ୍ଗିନା ଚୁଆଁ ଚି—ପ୍ରା. ବ.—ଘରର ବାହାରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଲୋକ ଓ

Gingina chhuanti ବସ୍ତୁକୁ ଚୁଆଁଇଁ ବାହାରୁ ନାଚ ହେବା

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା—Personal untouchability due

to a person touching an untouchable

person or thing while going out of the

home.

ଗିନ ଗ୍ରାସ୍—ବୈଦେ. ବ.—(ଇଂ. ଗିନା+ଗ୍ରାସ୍)—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ-

Gin grass ବିଦେଶୀ ମନୋହର ଘାସ—Guinea-grass.

ଗିନିଆସ୍ [ଦ୍ର—ଏ ଘାସକୁ ଲୋକେ ଅଣି ସଉକରେ

ଗିନିଆସ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି ।]

ଗିନ ଚିଙ୍ଗୁରୁ—ଦେ. ବ.—ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚିଙ୍ଗୁରୁ—

Gin chingurdi Very small shrimp.

ଗିନ ପିଗ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଗିନା+ପିଗ୍=ସ୍ୱପ୍ନ)—ଏକ ପ୍ରକାର

Gin pig ଲାଞ୍ଜୁଆନ ବିଦେଶୀଗତ ଧଳା ୟୁଷା—Guinea-pig.

ଗିନିପିଗ [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ସଉକରେ ପାଳନ୍ତି ।]

ଗିନିପିଗ

ଗିନିମାଳ—ଦେ. ବ.—(ଇଂ. ଗିନା+ସ. ମାଳ)—ଗିନି ବା ସରବେନ୍

Ginimla ଗୁଡ଼ିଏ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ବେକର ଦ୍ୱାର-

ଗିନିହାର A necklace of sovereigns strung

ସାବରାକାମାଳା together.

ଗିନସୁନା—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ଗିନା+ସ. ସୁନା)—

Ginisunha ପ୍ରଚଳିତ ଗଜ ମୁଦ୍ରାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—

ଗିନିମୋନା Standard of gold composing the

ଗିନିସୁନା sovereign.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨୨ ଭାଗ ସୁନା ଓ ୭ ଭାଗ ତମ୍ବା ଥାଏ] ।

ଗିନ୍ଦୁକା—ସ. ବ.—୧ । ଖେଳିବା ଖେଳୁ—

Ginduka 1. A ball for playing.

୨ । କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ)—

2 Kendu (See)

ଗିନ୍ନୀ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନପୁର)—ବ. (ସ. ଗୁହଣୀ; କୁଲ. ବ. ଗିନ୍ନୀ)—

Ginni ଗୁହଣୀ; ଗୁହକତ୍ତୀ—House-wife; the mistress

of the house.

ଗିବ୍ରୀ—ଦେ. ବ.—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Gibri Indigufera Puichella. (Haines).

ଗିମା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଗାମେଶାକ; ଗିମା)—

Gima ପିତାଶାଗ (ଦେଖ)

Pitashaga (See)

ଗିର—ସ. ବ. (ଗୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦକରିବା+କ୍ରି. ପ୍ର)—

Gir ୧ । ବାକ୍ୟ; ଚରଣ—1 Word; speech.

୨ । କଥିତ ଭାଷା—2. Spoken language.

୩ । କଣ୍ଠସ୍ୱର—3. Voice; tone.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ୠ

ଗିରଗଣି—ଗ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା) (ସ. ଗଲଗଲ)—ଏଣୁଥ—
Girgati Chameleon; a species of lizard.

ଗିବଗିଟି

ଗିରମିଟ

ଗିରବା—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଜାଲ ବା ଶିଅରେ ମାଛ ଧରବା—
Girba To catch fish with a net or cloth.

ଗ୍ରାଦେ (ଲରଥ) କି. (ଭଲ. ହ. ରେନା)—ପଡ଼ିଯିବା—
To fall down.

ଗିରମା—ଦେ. କ—ଗିରଜା (ଦେଖ)
Girma Girinḡa (See)

ଗିରମିଟ—ଗ୍ରା. କ (ଇଂ. ଏଗ୍ରିମେଣ୍ଟ)—ଏକଗୁରନାମା, ଚୁକ୍ତିପତ୍ର;
Girmit ଯେଉଁ ଦଳଲରେ ଦୁଇ ପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭକ୍ତି ବଦଳ
ଗିବମେଣ୍ଟ ପରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର ସରେରମାନ ଲେଖାଯାଏ—
A deed of agreement.

ଗିରମିଟ

ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. ଗୁଡ଼ମିସ; ଏହା ଗୁଡ଼ସ୍ତର ଚିତ୍ର
ଥିକାରୁ)—ଲୁହା ରଥର—Auger.

ଗିର—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ—ଗିର (ଦେଖ)
Gira Gir (See)

ମମସ୍ତାର କର କହଲେ ତାଙ୍କୁ ଗିର—ବୁଝିବେ. ମହାବରତ. ଅବ ।

ଗିରପ୍ରାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. କ. ଓ କଣ (ଫା. ଗିରପ୍ତାର)—
Giraptār (etc) ଗୁଜାଡେଶରେ ଧୂତ ବା ଗୁଜ—ଗିରପ୍ତାର
ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Giraphdār etc (See)

ଗିରପ୍—ବୈଦେ. କ (ଫା. ଗିରପ୍)—୧ । ଧରବା—
Giraph 1. Catching hold.

ଗିବକ ୨ । ଗୁଜାଡେଶରେ ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଧରବା

ଗିରକ୍ତ ବା ବନ୍ଦକରିବା—Arrest or imprisonment
of an accused or an offender.

ଗିରପ୍ କରବା—ଦେ. କି.—ଧରବା—
Giraph karibā To catch; to arrest.

ଗିବକବା

ଗିରକ୍ତକରବା

ଗିରପ୍ତାର—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଗିରପ୍ତାର)—
Giraphtār ଗିରପ୍ତାର (ଦେଖ)—Giraphdār (See)

ଗିରପ୍ତାର—ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଗିରପ୍ତାର)—ଗୁଜାଡେଶରେ
Giraphdār ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଅପରାଧୀକୁ ଧରବା—
ଆଶ୍ଟାବ, ଗିରକ୍ତାବ Arrest of an offender or an
accused; the taking into custody
of an accused or suspect.

ବୈଦେ. କଣ (ଫା)—ଗୁଜାଡେଶରେ ଧୂତ—Arrested.

ଗିରପ୍ତାର—ବୈଦେ. କ ଓ କଣ. (ଫା. ଗିରପ୍ତାର)—
Giraphdār ଗିରପ୍ତାର (ଦେଖ)—Giraphdār (See)

ଆଶ୍ଟାବୀ

ଗିରକ୍ତାବୀ

ଗିରପ୍ତାର ପରୁଆନା—ବୈଦେ. କ (ଫା. ଗିରପ୍ତାର + ପରୁଆନା)—
Giraphdārī paruanā ଅପରାଧୀକୁ ଧରବା ନମନ୍ତେ ମାଜ-
ଆଶ୍ଟାବ ପରାସାନା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ଗୁଜକର୍ମଗୁଣଙ୍କ ଆଦେଶ-
ଗିରକ୍ତାବୀ ପରାସାନା ସଦ୍—Warrant of arrest.

ଗିରଲ—ଦେ. କ—ଗିରା (ଦେଖ)
Girala Gibrī (See)

ଗିରସ୍ତ—ଗ୍ରା. କ. (ସ. ଗୁଡ଼ସ୍ତ)—୧ । ଗୁଡ଼କର୍ତ୍ତା—
Girasta 1. Master of the house.

ଗେବସ୍ତ ୨ । ସ୍ୱାମୀ; ଭଉଁ—2. Husband.

ଗିରହୀ ୩ । ଗୁଡ଼ସ୍ତାଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A house-holder.
(ଗୁରସ୍ତ; ଗେରସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଗୁହ; ପରିବାରକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. A family-man.

ଗିରସ୍ତି—ଗ୍ରା. କଣ (ସ. ଗୁଡ଼ସ୍ତ)—୧ । ଗୁଡ଼ସ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Girasti 1. Relating to a house-holder.

ଗେବସ୍ତି ୨ । ଗୁଡ଼ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Domestic.

କ—ଗୁଡ଼ସ୍ତ—A house-holder.

ଗିର—ସ. କ. (ଗିର + ଆ)—୧ । ଗିର, ବାକ୍ୟ, ବଚନ—
Girā 1. Word; speech.

୨ । ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟ କଥାବୁଝା କରେ—
2. Power of speech.

୩ । ଜହ, ଜହା—3. Tongue.

୪ । ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀ—

4. The Hindu Goddess of learning.

୫ । ଭାଷା—5. Language.

୬ । କବିତା—6. Poetry.

୭ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ—7. The Saraswati river.

ବୈଦେ. କ. (ଫା. ଗିରହ = ଗିର)—

୧ । ରେଖା—1. Line; notch.

ଗିରା ୨ । ଶରୀରାକାଳରେ ସଂଖ୍ୟା ମନେ ରଖିବାକୁ କଟାଯିବା ଗାର—
ଗିରହ, ଲକୌର 2. Lines drawn on the ground to
denote the number of any thing counted
or measured.

୩ । କାନମଧ୍ୟସ୍ଥ କୋମଳତମ ଅଂଶ—

3. The tenderest part inside the human
ear; the soft membrane inside the ear.

୪ । ଏକଗଜ ପରମାଣର ୧୬ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ—

4. One-sixteenth of a yard (measure).

୫ । ଗୁଡ଼ି; ଗଣ୍ଠି—5. A knot; joint.

୬ । ସ୍ୱାଧୀନିତ ଧନ—

6. Self-acquired property.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଧରଣ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ୩୦ ଶ୍ରେଣୀରେ, ସେତେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିବା ମନେ ରଖି ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଶ୍ରେଣୀରେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଶ୍ରେଣୀରେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଶ୍ରେଣୀରେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଶ୍ରେଣୀରେ, ‘ଅଲକ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଅଲକ’ ଶ୍ରେଣୀରେ ।

୭ । ଶେଷ ସୀମା—7. Limit.

ଭାରତ ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଚ୍ଚନା କରେ ଧାନ

ଶ୍ୟାମପଟାଣରୁ ଓଁକାର ନିଗୁଣ—ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ୨୩ ଶ୍ଳୋ ।

ଦେ. ଶ୍ରେଣୀ—ନିଜର ଅର୍ଜିତ ଧନ—

Self-acquired (property).

(ପଥା — ଏ କଥା ତୋ ବାପର ଗିରି ମାଲ ?)

ଗିରିକା—ଦେ. କି. (ସ. ଗଲ ଧାତୁ)—

Giribā ୧ । (ଗିରିକା କି ଧାତୁ ଶିଳ୍ପରୂପ) ତଳେ ପକାଇବା—

ଫେଲା 1. (Causative form of Giribā) To cause

ମିରାନା to fall down.

୨ । ତଳକୁ ଖସାଇ ପକାଇବା—2. To let fall

ଗିରିକୂଶ—ସ. କି. (ଗିରି + ଅକୂଶ; ବୃଥା)—

Girāṅkuśa ବରଜାକୂଶ; ବାକ୍ୟବାଣ—

Unpleasant words (compared to a dart).

ବାଣୀରେ ଭରତ ମୋହ,

ବଳମୂର୍ତ୍ତି କୋହେ ମୁହଁ

ଗିରିକୂଶ ଘାତ ଚିତା କର । ଭକ୍ତ. ବିଦେହଶବଳାସ ।

ଗିରିଶ—ବୈଦେ. କି. (ପା. ଗିରି = ମହାର୍ଦ୍ଦ) —ମହାର୍ଦ୍ଦତା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟତା—

Giran Dearness in price.

ଆକ୍ରବା ଦେ. କିଶ—ମହଙ୍ଗା; ମହରଗ; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ—

ମିରୀ Dear (in price).

ଗିରିଣୀ—ବୈଦେ. କି. (ପା. ଗିରିଣୀ = ମହାର୍ଦ୍ଦତା)—

Girāṇi ୧ । ଗିରିନୀ କାଳ (ଦେଖ)

ଆକ୍ରବା 1. Girāṇi kālā (See)

ମିରାନୀ ୨ । ଗିରିଣୀ (ଦେଖ)

2. Girāṇi (See)

ବୈଦେ. କିଶ—ଗିରିଣୀ (ଦେଖ)

Girāṇi (See)

ଗିରିନ୍—ବୈଦେ. କି ଓ କିଶ—ଗିରିଣୀ (ଦେଖ)

Girāṇ Girāṇi (See)

ଗିରିନୀ—ବୈଦେ. କି ଓ କିଶ—ଗିରିଣୀ (ଦେଖ)

Girāṇi Girāṇi (See)

ଗିରିନୀ କାଳ—ଦେ. କି—ମହର୍ଦ୍ଦ ସମୟ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପଣ୍ୟ—

Girāṇi kālā ଦ୍ରବ୍ୟମହର୍ଦ୍ଦ ହୁଏ—

ଅକ୍ରାମା ସମୟ A time of rise in prices; a time

ମିରାନୀ ବାସତ when things become dear in the

market.

ଗିରିପତି—ସ. କି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗିରି + ପତି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—

Girāpati 1. Bishṇu.

୨ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Brahṁ.

ଗିରିସା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ ଗ୍ରାସ)—ଗ୍ରାସ (ଦେଖ)

Girāsa

Grāsa (See)

ଆମ

ମିରାସ

ଗିରିସିବା—ଗ୍ରା. କି (ସ. ଗ୍ରାସ)—ଗ୍ରାସିବା (ଦେଖ)

Girāsiba

Grāsiba (See)

ଆମା

ମିରାସନା

ଗିରି—ସ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ଗ୍ରାସ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ପର୍ବତ—

Giri

1. Mountain.

୨ । ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ବା ଉପାଧିଶ୍ରେଣୀ—

Title of a class of anchorites or ascetics.

[ଦ୍ର—ପରବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଭାସ୍କିକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ନେତ୍ରରୋଗଶ୍ରେଣୀ—3. A disease of the eye.

୪ । ଅଠ ସଂଖ୍ୟା—4. The number '8'.

୫ । ଗେଲୁକ; ପେଣ୍ଡୁ—5. Play-ball.

୬ । ଚିଲିକା; ଭକ୍ଷଣ—6. Eating; swallowing.

୭ । ମେଘ—7. Cloud.

୮ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଲମୂଷିକା; ଶ୍ଵେତମୂଷା—8. A small rat.

୯ । ପାରଦ ଧାତୁର ଦୋଷଶ୍ରେଣୀ, ଯାହା ଶୋଷିତ ନ

ହେଲେ ସେବନକାରୀକୁ ଜଡ଼ କରିଦିଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

9. A defect found in crude mercury.

ସ. କିଶ—ପୁଜ୍ୟ, ମାନନୀୟ—Venerable; respectable

ଦେ. କି—କାନର କୋମଳତମ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ—Tenderest.

part inside the ear-hole; the soft membrane inside the ear.

ବୈଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ପା) (ସଂସ୍କୃତର, ତା ଉ ପ୍ରତ୍ୟୟପର) (କୌଣସି

ବ୍ୟବସାୟ ବା ଅବଲମ୍ବନ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ପଦ

ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୟୋଗ; ଯଥା:—ବାଚ୍ଚିଗିରି; କରୁଣିଗିରି)—

ପରିଣା; ଅବସ୍ଥା—A suffix denoting the state

of being (corresponding to the English

suffix ism.)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—କନଶି—Angling rod.

ଗିରିକ—ସ. କିଶ (ଗିରି + ଉଦ୍ଭାଦନାର୍ଥ. କ)—ପର୍ବତରୁ ଉଦ୍ଭବ—

Girika

Born of or produced from the

mountains.

ସ. କି—ଶିବ; ମହାଦେବ—God Śiba.

ଗିରିକଚ୍ଛପ—ସ. କି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଗିରିବାସୀକଚ୍ଛପ)—ପର୍ବତରେ

Girikachhapa

ବାସ କରୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ସ୍ଥଳଚର କରୁଣ—

A species of tortoise living in

the mountains.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଗିରିକଣ୍ଠକ—ସ. ବି (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗିରି + କଣ୍ଠକ)—ବନ୍ଧୁ—
Girikantaka Thunder.

ଗିରିକଣ୍ଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନଶୀକଣ୍ଠା—
Girikantā Angling hook.

ଗିରିକଦଳୀ—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଗିରିଜାତ କଦଳୀ)—
Girikadali ବନ୍ୟ କଦଳୀ—Wild banana

ଗିରିକନ୍ଦର—ସ. ବି (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗିରି + କନ୍ଦର)—ପର୍ବତ ଗୁହା—
Girikandara Mountain-cave.

ଗିରିକନ୍ଦର—ଦେ. ବି (ସ. ଗିରିକନ୍ଦର)—ଗିରିକନ୍ଦର (ଦେଶ)—
Girikandarā Girikandara (See)

ଗିରିକର୍ମଣିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗିରି + କର୍ମଣି + କ + ଶ୍ରୀ. ଅ; ଗିରି
Girikarṇṇikā ଯାହାର କର୍ମଣି ସ୍ବରୂପ)—୧ । ପୃଥିବୀ—
1. The earth.

୨ । ଧଳା ଅପରାଜିତା ଫୁଲ ଓ ଲତା—2. A creeper
and its white flower; Clitoria Ternatea
(white variety).

୩ । ଅପାରାଜିତ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶଦ୍ଧସାଗର)—
3. Achyranthus Aspera (plant).

ଗିରିକର୍ମଣି—ସ. ବି (ଗିରି = ବାଲମୂର୍ତ୍ତିକ + କର୍ମଣି + ର୍ମଣି)—
Girikarṇṇi ୧ । କୃଷ୍ଣ ଅପରାଜିତା—1. A creeper and
its blue flower; Clitoria Ternatea (blue variety).
୨ । ଜବାସା (ଦେଶ)—
2. Jabāsa (See)

ଗିରିକା—ସ. ବି (ଗିରି + ସାର୍ଥେ କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ଛୋଟ ମୂଷା;
Girikā ଉତ୍ତର ମୂଷା—1. The small rat.
୨ । (ନାମ) କୋଳାହଳ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ପୁରୁବଶୀୟ
ବସୁରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀ—2. Name of a queen of
ancient India.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ମହାଭାରତରେ ଅଛି ।]

ଗିରିକୁମାରୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗିରି + କୁମାରୀ; ୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର)—
Girikumārī ୧ । ଉମା; ପାର୍ବତୀ—1 Pārbatī.

୨ । ପର୍ବତରୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିବା ନଦୀ—
2. A river flowing from a mountain.

କେତେ ଗିରିକୁମାରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମାସ ସୁମାରୀ ମିଳିଲେ ଆସି ତୋ ସହୃଦ—
ମଧୁସୂଦନ, ନଦୀପ୍ରଭ ।

ଗିରିକୁଟ—ସ. ବି (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗିରି + କୁଟ)—ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗ—
Girikūṭa The summit of a mountain

ଗିରିକ୍ଷିପ—ସ. ବି (ନାମ) ପୁ—ଅକ୍ଷରକର ଏକ ଭାଇ—
Girikshipa Name of a brother of Akrūra.

ଗିରିଗୁଡ଼ା—ସ. ବି—କଳ୍ପକ; ପେଣ୍ଡୁ—
Girigurda A play-ball

ଗିରିଗୁହା—ସ. ବି (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗିରି + ଗୁହା)—ଗିରିକନ୍ଦର (ଦେଶ)
Giriguhā Girikandara (See)

ଗିରିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବନ୍ଧୁକାନ୍ଦ ବର୍ଗର ବନ୍ୟତରୁଣିଶେଷ—
Giringga A kind of wild timber-tree; Bastard
Cedar; Guazuma Tomentosa; Pterospermum
Heyneanum.

[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠ ଖୁବ ଶକ୍ତ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଶଗଡ଼ ଓ
ହଲ ଅଙ୍ଗମାନ ଓ ଘରର ଉପକରଣମାନ ତିଆରି କରାଯାଏ ।]

ଗିରିଚର—ସ. ବି (ଗିରି + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ; ଉପପଦ ସମାସ)—
Girichara ୧ । ସେ ପର୍ବତରେ ବିଚରଣ କରେ—

1. One who frequents the mountains.

୨ । ଚୋର—2. A thief.

୩ । ରୁଦ୍ରଦେବ—

3. Name of a Rudra Deity.

ସ. ବିଶ. ପୁ—ପର୍ବତରେ ବିଚରଣକାରୀ—
(ଗିରିଚର—ଶ୍ରୀ) Frequenting the mountains.

ଗିରିଜା—ସ. ବିଶ (ଗିରି + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—
Girijā ଗିରିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Obtained from the
mountains.

୧ । ଶିଳାଜତୁ—1. Bitumen; benzoin

୨ । ଲୌହ—2. Iron.

୩ । ଗିରିକ; ଗେରୁମାଟି—

3 Red chalk; red ochre.

୪ । ଅଭ୍ର—4. Mica; talc.

୫ । ରକ୍ତକଣ୍ଠନ ବୃକ୍ଷ—

5 A wild tree with red flowers.

୬ । ପାହାଡ଼ୀ ମହୁଲ ଗଛ (ହି. ଶଦ୍ଧସାଗର)—

6. A species of Mahwa tree.

ଗିରିଜା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗିରି + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
Girijā ୧ । ହିମାଳୟକନ୍ୟା; ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—
1. Pārbatī; Durgā.

୨ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—2. The Ganges.

୩ । ଗିରିମଞ୍ଜି କା—3. Mountain-Jasmine

୪ । ଗିରିକଦଳୀ—

4 Plantain growing on hills; wild banana.

୫ । ହରିଡ଼ା—5. Myrabolan.

୬ । ପର୍ବତରୁ ଖୁଦ୍ଧ ପାଗଣବିଶେଷ—

6. A species of stone found in hills.

(୧ ଓ ୨) ବସନ୍ତରୁ ପୁଷ୍ୟମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗିରିଜା ସ୍ବର୍ଗାଦିହୋଇଛି ।

ଭକ୍ତ. ବିଦେଶସକଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବେଶରେ ମୈତ୍ର ଲେଖେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମଳଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗିର୍ଜା ବୈଦେ. ବି—(ପର୍ବତୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—ଶ୍ରୀମାତୁମାନଙ୍କ
गिरजा, गिर्जा ଭଜନମନ୍ଦିର—Church.

ଗିରିଜା ଦେ. ବି—୧ । ଗିରିଜାକୁମାର ଆଦଙ୍କ ତାଙ୍କ ନାମ—

गिरिजा 1. A name for calling Girīṣkumāra etc.

୨ । ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବିଧିବିଧି ନାମ—

3 A name given to females.

ଗିରିଜାକୁମାର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + କୁମାର)—

Girīṣkumāra ୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. Kārttikeya.

୨ । ଗଣେଶ—2. Gaṇeśa

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ବିଧିବିଧି ନାମ—

A name given to males.

ଗିରିଜାନନ୍ଦନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + ନନ୍ଦନ)—

Girīṣkumāra ଗିରିଜା କୁମାର (ଦେଖ)

Girīṣkumāra (See)

ଗିରିଜାନାଥ - ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + ନାଥ)—

Girīṣkumāra ଗିରିଜାପତି (ଦେଖ)

Girīṣkumāra (See)

ଗିରିଜାପତି—ସ. ବି. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + ପତି)—

Girīṣkumāra ମହାଦେବ, ଶିବ—God Śiba.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

A name given to males.

ଗିରିଜାବିଜା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + ବିଜା)—ଗଜକ—

Girīṣkumāra Sulphur.

ଗିରିଜାମଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + ମଳ)—ଅବକ—

Girīṣkumāra Mica.

ଗିରିଜାୟା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରିଜା + ଯା)—

Girīṣkumāra ହିମାଳୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ, ପାଦାବଳୀ ମାତା ମେନା ଦେବୀ—

The wife of the Himalayas and mother of Pārbatī.

ଗିରିଜାଶଙ୍କର—ସ. ବି. (୩ୟ, ଗିରିଜା + ଶଙ୍କର)—

Girīṣkumāra ୧ । ପାଦାବଳୀ ଓ ମହାଦେବ—

1. Pārbatī and Śiba.

୨ । ଶିବଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀୟ ମୂର୍ତ୍ତି—

2. The combined form of Pārbatī and Mahādeva

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ବିଧିବିଧି ନାମ—

A name given to males.

ଗିରିଜା—ଦେ. ବି—୧ । ଗିରିଜା (ଦେଖ)—

Girīṣkumāra 1. Girīṣkumāra (See)

୨ । ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—

2. A kind of fish found in the Chilka lake

୩ । ଶାରେଣୀ ଗିରି—3. A kind of Gila seed.

ଦେ. ବି. ଗିରିଜା (ଦେଖ)—

Girīṣkumāra (See)

ଗିରିଜା—ଦେ. ବି. ଗିରିଜା—ଗଜକାୟ; ଚୁର—

Girīṣkumāra Dwarfish.

ବାଟା

ଡିଗ୍‌ଗା, ବାଆଁନା

ଗିରିଜା ଗାରେଡି—ଦେ. ବି. ଗିରିଜାଗାରେଡି (ଦେଖ)—

Girīṣkumāra Girīṣkumāra (See)

ଗିରିଜା—ସ. ବି. (ଗିରି ଥାଉ + କର୍ମ. ଚ)—ଗିରିଜା (ଦେଖ)—

Girita Gīṣkumāra (See)

ଗିରିଜା—ସ. ବି. (ଗିରି + ଜି ଥାଉ + କର୍ମ. ଥ)—

Girita ୧ । ମହାଦେବ, ଶିବ—1. God Śiba.

୨ । (ଫିନାକ ପଦର ଉତ୍ପତ୍ତିରେ ସମୁଦ୍ରରେ ଲୁହ ଥିବାରୁ) ସମୁଦ୍ର—2. The sea.

ଗିରିଜୁର୍—ସ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଗିରି + ଜୁର୍; ଗିରି ଉପରେ

Giridurga ଜମିର ଦୁର୍ଗ)—୧ । ପାଦାବଳୀ ଗଜ; ଦୁର୍ଗପରି

ଚତୁର୍ଦିଗରେ ପଦାବଳୀର ରକ୍ଷିତ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନ—

1. Mountain-fastness.

୨ । ପଦାବଳୀ ଉପରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା କିଛି—

2 Hill-fort.

ଗିରିଜୁର୍—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର, ଗିରି + ଜୁର୍)—ଗିରି ସଙ୍କଟ—

Giridwāra Mountain-pass.

ଗିରିଧର—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରିକୁ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ଗିରି

Giridhara + ଧର ଥାଉ + କର୍ମ. ଥ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—

An epithet of Śrīkṛṣṇa.

ଗିରିଧାତୁ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଗିରି + ଧାତୁ)—

Giridhātu ଗେରୁମାଟି; ଗିରିଜା—

Red chalk, red ochre.

ଗିରିଧାରୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଉପପଦ; ଗିରି + ଧାରୀ; ୧ମା. ୧ବ)—

Giridhārī ଗିରିଧର (ଦେଖ)

Giridhara (See)

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—

A name given to males

ଗିରିନଗର—ସ. ବି. (ଗିରି + ନଗର)—ଗିରିନଗର (ଦେଖ)

Girinagara Girināra (See)

ଗିରିନାଦି—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗିରି + ନାଦି ଗିରିସମୂହର ନାମ)—

Girinadī ପାଦାବଳୀରୁ ବହିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ରନଦୀ—

Mountain torrent; a rill.

ଗିରିନାଦିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗିରି + ନାଦିନୀ)—

Girinadinī ପାଦାବଳୀ—1. Pārbatī.

୨ । ପଦାବଳୀରୁ ଜାତ ନଦୀ—

2. A river flowing from a mountain.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋୟ	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚଳ ବନ୍ଦୁସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ୍ଞ	ଟ

୩ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—3. The river Ganges

ଗିରିପକାଞ୍ଚକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଜଜାତ) କି. (ଗୋରୁ; ପୋଡ଼ୁଆ ଆଦି)—

Giripakāṇḁh ବେମାର ହୋଇ ଘୁମାଇବା ଓ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଢ଼ାଇବା—(cattle; buffalo) To be attacked with a disease accompanied with dosing and watering of the eyes.

ଗିରିପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଙ୍ଗାମ) ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ବ)—ଗର୍ବ—

Giripu Pride.

ଗିରିପ୍ରସ୍ଥ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ; ଗିରି + ପ୍ରସ୍ଥ)—ଅଧିକାରୀ—

Giriprastha Tableland of a mountain.

ଗିରିପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଶ୍ରୀ (ବହୁଶ୍ରୀ, ଗିରି + ପ୍ରିୟ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Giripriyā ଚମର ମୃଗୀ—The deer with bushy tails inhabiting the Himalayas; the female of Bos Grumiens.

ଗିରିବ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି—ଗ୍ରୀବ (ଦେଖ)—

Giriba Griba (See)

କଷ୍ଟ ସୋହୋତ ଶଶ୍ଵା ଗିରିବ ମୋଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗିରିବର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ; ଗିରି + ବର)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପର୍ବତ—

Giribara 1 Very big mountain.

୨ । ଗିରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—2. The Himalayas, the king of mountains

ଗିରିବା—ଦେ. କି (ସ୍ତ୍ରୀ ଗଲଧାତୁ)—୧ । ଅଭେପିତ ହେବା; ଲଦା

Giribā ଦିବା; ଅଭୟକୁ କରାଯିବା—

ଗିରିବା, ମଢ଼ା 1. To be attributed to.

ଗିରିବା (ସଥା—ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏବେ ସବୁ ଦୋଷ ଗିରି ଗଲା ।)

(ଗିରିବା—ପ୍ରୟୋଜକ)

୨ । ତଳେ ପଡ଼ିବା—

2. To drop down on the ground.

ଗିରିବାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଙ୍ଗାମ) ବି—ଗର୍ବ—

Giribāṇa Pride.

ଗିରିବାନ୍ଧବ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ, ଗିରି + ବାନ୍ଧବ) ମହାଦେବଙ୍କ ନାମ—

Giribāndhaba An epithet of Śiba.

ଗିରିବାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଶ୍ରୀ (୨୩୩ ଚତୁ; ଗିରି + ବାଳା)—ଉମା; ପାର୍ବତୀ—

Giribālā Pārbatī.

ଗିରିବାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶ (ଗିରି + ବାସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଇନ୍; ୧ମ. ୧କ)—

Giribāsī Mountaineer; living in the mountains.

ଗିରିବ୍ରଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ; ଗିରି + ବ୍ରଜ = ସମୂହ)—ବିହାର

Giribrajା ପ୍ରଦେଶ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରାଚୀନ ନଗରବିଶେଷ, ଜଗସବଳ ରାଜ୍ୟାଳ—A country in ancient Bihār,

କନେ ଗିରିବଳରେ ଜଗସବଳ ଥାଇ—କୁଷ୍ଠସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଗଙ୍ଗା ଓ ଶୋଣ ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳରେ ଥିଲା ।

ରୁଷିଗିରି, ବରହ, ବୃଷଭ, ବୈହାର ଓ ବୈଦ୍ୟକ ଏହି ପଞ୍ଚଗିରିବର ମିଶି 'ଗିରିବ୍ରଜ' ଅଖ୍ୟା ପାଇଥିଲା । ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ନାମ ରାଜଗୃହ; ଏହା କେକୟ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ।]

ଗିରିଭୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଗିରି + ଭୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଇନ୍)—

Giribhū ୧ । ପର୍ବତରୁ ଜାତ ନଦୀ—

1. River rising from a mountain

୨ । ପାର୍ବତୀ—2 Pārbatī.

୩ । ଉପଲବ୍ଧ—3 Piece of stone.

୪ । ଗଙ୍ଗା—4. The river Ganges.

ଗିରିମଲ୍ଲିକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ ବା ମ. ପ. ଲୋ; ଗିରି + ମଲ୍ଲିକା)—

Girimallikā କୁଟଜବୃକ୍ଷ, ପିତାକୋରୁଆ ଗଛ—

Echites Antidysenterica.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ ।]

ଗିରିମା—ଦେ. ବି—ଗିରିମା (ଦେଖ)

Girimā Giringā (See)

ଗିରିମାଟି—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଗିରି + ମାଟି)—ଗେରୁମାଟି—

Girimāṭi Red chalk.

ଗେଟ୍

ଗିରିମାଟି

ଗିରିରାଜ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ; ଗିରି + ରାଜା; ସମାସରେ 'ରାଜା'

Girirājya ସ୍ଥାନରେ 'ରାଜ' ହୁଏ)—୧ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—

1. The Himalaya mountains.

୨ । ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ—2 Very high mountain.

ଗିରିଲୁଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗରିଲୁଠି (ଦେଖ)

Girilūṭhi Garilūṭhi (See)

ଗିରିଶ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଗିରି = କୈଳାଶ ପର୍ବତ + ଶୀ ଧାତୁ = ଶୟନ କରିବା

Giriśa + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି ଅ; ଯେ ପର୍ବତରେ ଶୟନ କରନ୍ତି)—

ମହାଦେବ; ଶିବ—Śiba.

ଗିରିଶୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଗିରି + ଶୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅ)—

Giriśaya ଗିରିଶ (ଦେଖ)—Giriśa (See)

ଗିରିଶୂଙ୍ଗ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ, ଗିରି + ଶୂଙ୍ଗ)—

Giriśuṅga ୧ । ପର୍ବତଶିଖର—1. Mountain peak.

୨ । ଗଣେଶଙ୍କର ନାମ—

2 An epithet of Gaṇesa

ଗିରିଶଦ୍—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଗିରି + ଶଦ୍ ଧାତୁ = ବାସ କରିବା + କ୍ତ୍ତ୍ଵି. ୧ମ. ୧କ.)—ଗିରିଶ (ଦେଖ)—Giriśa (See)

Giriśad ୧କ.)—ଗିରିଶ (ଦେଖ)—Giriśa (See)

ଗିରିଷମ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରୀଷ୍ମ)—

Giriśama ୧ । ଶିତାଋତୁ; ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—1. Summer.

ଗରୁଡ଼ର ସମ ପାମାନ୍ୟ ବଳର ଗିରିଷମ ଗିରିଷମ—

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ଯଥାସ୍ଥ । ଯଦି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ଯଥାସ୍ଥ । ଯଦି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ଯଥାସ୍ଥ ।

୨ । ଅତିଶୟ ଗରମ—2. Intense heat.

ଗିରିସଙ୍କଟ—ଫ. ଗି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗିରି + ସଙ୍କଟ)—ଦୂର ପର୍ବତ
Girisankata ବା ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ ଥିବା—
Mountain-pass.

ଗିରିସମ—ଫ. ଗି. (ଗିରି + ସମ)—ପର୍ବତାକାର ବିଶିଷ୍ଟ—
Girisama Having the shape of a mountain.
ଗରମ ସମ ସାମାନ୍ୟ ବାବଦ ବିଶେଷଣ ଗିରିସମ—
ଅତିଶୟ ଗରମ ।

ଫ. ଗି—ଅଳ୍ପ ବଡ଼ ଗଦା—A big heap.

ଗିରିସମ ନାମ ରେ ଗମ୍ୟ ଗିରିସମନାମ,
ବେଳେ ଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗିରିସମ ନାମ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗିରିସାର—ଫ. ଗି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗିରି + ସାର)—ମଳୟ ପର୍ବତ—
Girisara 1. The Malaya mountain
୨ । (୨୭୩ ଚତୁ)—ଲୌହ—2. Iron
୩ । ଟିନ—3. Tin.
୪ । ରଙ୍ଗ (ଧାତୁ)—4. Lead.
୫ । ଶିଳାଜିତ—5. Benzoin.

ଗିରିସୁତ—ଫ. ଗି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗିରି = ହିମାଳୟ ପର୍ବତ +
Girisuta ସୁତ)—ମୈନାକ ପର୍ବତ—
The Mainak mountain.

ଗିରିସୁତା—ଫ. ଗି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗିରି = ହିମାଳୟ ପର୍ବତ +
Girisuta ସୁତା = କନ୍ୟା)—ପାର୍ବତୀ—Pārbati.

ଅତି ଗରମ ଗିରିସୁତା, ମା ବୋଲିଲେ ପତ ଗିରିସୁତା । ଶିଶୁଗିତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଗି—ବନଶୀ ଡୋର—
Angling line.

ଗିରିନ୍ଦ୍ର—ଫ. ଗି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗିରି + ଇନ୍ଦ୍ର = ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Girindra ୧ । ପର୍ବତରାଜ ହିମାଳୟ—
1. The Himalayas.

୨ । ବଡ଼ ପର୍ବତ—2. A big mountain.

୩ । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—3. Śiva.

ଗିରିଶ—ଫ. ଗି. (୨୭୩ ଚତୁ, ଗିରି + ଶିବ; ଗିରି = କୈଳାସ ପର୍ବତ
Giriśa + ଶିବ = ପୂଜ୍ୟ)—୧ । ମହାଦେବ—
1. Mahādeba.

୨ । (ଗିରି = ପର୍ବତ + ଶିବ)—ହିମାଳୟ—

2. The Himalayas.

୩ । (ଗିରି = ବାକ୍ୟ + ଶିବ)—ବାଚସ୍ପତି; ବୃହସ୍ପତି—

2 Brūhaspati; the Preceptor of the Gods

ଗିରୁଡ଼ି—ଫ. ଗି. (ଫ. ଗିରୁ = ମେଣ୍ଟା ଯୁକ୍ତାବୃକ ଥିବାରୁ)—
Girudi ୧ । ଯୁକ୍ତାବୃକ ଥିବା—1. Small mango.

ଶିଶୁ ୨ । ଯୁକ୍ତାବୃକ ଥିବା—2. Small mangoes growing
wild.

ଫ. ଗି. ଶି—ମେଣ୍ଟା—Ewe.

ଫ. ଗି. ଶି—ଗିରୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—

Girurdiā (See)

ଗିରୁଡ଼ିଆ—ଫ. ଗି. (୧ । ଗିରୁ; ଶବ୍ଦାକାର—

Girurdiā 1. Dwarfish.

ଟିଗ୍ନା, ବାଞ୍ଚୋନା ୨ । ଅତିଶୟ ଛୋଟ—2. Very small.

ଗିରିବନ୍ଧା—ଫ. ଗି. (୧ । ଗିରିବା 'କିରୁ' ଶିଳ୍ପୀ ରୂପ—

Gireibā 1. Causative form of Giribā.

ଗିରିବା ୨ । ତଳେ ପକାଇବା—2. To cause to fall

ଗିରିବା, ଗିରିବା down; to fell down.

୩ । ଦାୟିତ୍ବ ବା ଦୋଷ ଆଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ

ପକାଇବା—3. To lay the blame or fault

or responsibility on another's shoulder.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇବା—

4. To put a man in difficulty or danger.

ଗିରିଶିଖିଆଳି—ଫ. ଗି. (ଗିରିଶିଖିଆଳି (ଦେଖ)—

Gireśikṣi 1. Jireśikṣi (See)

ଗିରିଶିଖିଆଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଗି—ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ ବୃକ୍ଷ—

Gireśikṣa A kind of bush growing in the
forest.

[ଗି—ଏହାର ଫୁଲ ଓ କୋମଳପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ ।]

ଗିର୍ଜା—ଫିଦେ. ଗି (ପର୍ବତ, ଏପ୍ରେଜା)—ଗ୍ରୀଷ୍ମାନୁମାନଙ୍କର ଭଜନାଳୟ—

Girjā Church.

ଗିର୍ଜା

ଗିର୍ଜା

ଗିର୍ଜାର—ଫ. ଗି. (ଫ. ଗିରି ନଗର)—

Girjāra ୧ । ଦକ୍ଷିଣପଥର ଜଙ୍ଗଲଶ୍ରେଣୀ—

ଗିର୍ଜା 1 A District in South India.

ଗିର୍ଜାର ୨ । ଗୁଜରାଟର ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ—

2. Name of a mountain in Gujrat.

[ଗି—ଏହା କାଥୁଆବାଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜୁନାଗଡ଼ ନଗରର

ଜଙ୍ଗଲରେ । ଏହାର ପାଖରେ ପ୍ରଧାନ ଶୁଙ୍ଖ ପୂର୍ବରୁ ପଶିମ ଦିଗକୁ

ବିସ୍ତ୍ରୁତ । ପ୍ରଥମ ଶୁଙ୍ଖରେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା

ନେମିନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଓ ଗୋମୁଖୀ କୁଣ୍ଡ ଅଛି । ଶ୍ରୀରାମବାନଙ୍କ

ଅଂଶରେ ମୁନିପତ୍ନୀ ଅନୁସୂୟାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ ରୁଷି

ଏକ ଶୁଙ୍ଖରେ ଜନ୍ମପରବ୍ରତ କରୁଥିଲେ । ଏହି ପର୍ବତର ଏକାଂଶରେ

ଏକ ବୃକ୍ଷ ବୌଦ୍ଧଶିଳାଲିପି ଅଛି ।

ପୁରାଣୋପାଦି ଗିରିବନ୍ଧକ ପର୍ବତର ଆଧୁନିକ ନାମ ଗିର୍ଜାର,

ଏହା ଜୈନମାନଙ୍କର ଏକ ଗର୍ଭ । ଏ ପର୍ବତର ଗୁମାମାନଙ୍କରେ

ଅନେକ ଭାଦିକ ଯୋଗୀ ଓ ଯୋଗିନୀ ବାସ କରନ୍ତି ।]

ଗିର୍ଜା—ଫିଦେ. ଗି (ଫା. ଗିର୍ଜ)—୧ । ଗୋଲ ମାଣ୍ଡି—

Girdā 1. Round pillow.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଝ	ଞ	ଝ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଝ	ଞ	ଝ	ଞ

ମୈତ୍ର ୨ । ମାଟିର ସ୍ତମ୍ଭ—

ମିଟ୍ଟା 2. A raised mound of earth.

୩ । ଗୁରୁଆଡ଼େ ବାଡ଼ି ରୁଜାଯାଇଥିବା ମାଟି ବା ପଥର ବା ଇଟାର ଗୋଲାକାର ଉଚ୍ଚ ସ୍ତମ୍ଭ—

3. A raised circular mound enclosed with a fence.

ଗିର୍ଦ୍ଧାନୀ—ଦେ. ବି—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

Girdhani A herbaceous plant; Drynaria.

ଗିର୍ଦ୍ଧାନୀକାନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) —ଅକାଶଗରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Girdhani Akasagarurda (See)

ଗିର୍ନାରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—(ଫ. ଗିର୍ନ+ନଗର)—

Girnara ଗିର୍ନାରୀ (ଦେଖ)—Girnara (See)

ଗିରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାବଲପୁଅ (ଖେଳ) (ଦେଖ)

Girli Dabalapu (play) (See)

ଗିଲ (ଧାତୁ)—ଫ—ଗ୍ରାସ କରିବା—

Gil (root) To swallow

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧାତୁ ନୁହେଁ । ‘ଗୁ’ ଧାତୁରୁ ଏହା ଉଦ୍ଭବ (Apte) ।]

ଗିଲ୍‌ଗିଲ୍—ଦେ. ବିଶ—ସନ୍ଦିହାନ (ମନ)—

Gilgil Doubting, hesitating.

ସିର୍ବାସିବ

ଗିଲ୍‌ଗିଲ୍—ଦେ. ବିଶ—ଗିଲ୍‌ଗିଲ୍ (ଦେଖ)

Gilgil Gilgil (See)

ଗିଲ୍‌ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭାତ) ଲଙ୍କେଇ ହେବା; ଯାଉଥିବା

Gilheba ହେବା—(boiled rice) To be overboiled

ଗିଲ—ଫ ବି (ଗୁ ଧାତୁ=ଗ୍ରାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gila ୧ । ଗୁମ୍ଫାର—1. Crocodile.

୨ । ଟେଲ ଗଛ—2. The Citron tree.

ଫ. ବିଶ—ଗ୍ରାସକ; ଯେ ଗ୍ରାସ କରେ—Devouring.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଭିମ୍ବିଳି] ।

ଗିଲ—ଦେ. ବି.—୧ । ବକ୍ସାଲି ବର୍ଗର କଷ୍ଟାଳା ଲତାଶିଆ ଶୁଷ୍ପ ଓ

Gila ଚନ୍ଦ୍ରର ବାଳ—1. Entada Hursaetha;

ନାଟାକବଞ୍ଚ ଗିଲେ; ଗିଲା Mimosa Octandra, Mimosa

କାୟାକରଞ୍ଚ, କଞ୍ଜା Scandus.

ଦେ—ଗତ [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ, ହଳଦିଆ ଏବଂ

ଫ. ନାମ—ପୁଷ୍ପକରଞ୍ଚ; ଫଳ କଷ୍ଟାଳାୟୁକ୍ତ; ଏହା ଗୁରୁ ପ୍ରକାର,

ପ୍ରଜାତ୍ୟ; ପୁଷ୍ପକ ଯଥା—୧ । ଗାରିଗିଲ—ଏହା ଗୋଟାଳି ପରି

୨ । ବଡ଼ ବା ସାରେଣୀ ଗିଲ—ଏହା ବଡ଼ ଓ ଚକା ଚକା—

୩ । ଭରତବାଟୁଳ ଗିଲ—ଏହା ବଡ଼ ବାଟୁଳ ପରି, ଏଥିରେ

ନାସ୍ତଦାନା ହୁଏ । ୪ । ଗିଲ ବା ଚୁର୍ଲ ଗିଲ—ଏହା ଅତି ଶ୍ୱେତ ।]

୨ । କଟକଲ (ଦେଖ)—2. Katakala (See)

[ଦ୍ର—ଏହା ଗିଲ୍‌ଗାଣ୍ଡି କନ୍ତୁ ଏହାର ବାଳ ଗୋଲ ଓ ଚେପ୍ଟା; ଏହି ବାଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲୋକେ ପିନ୍ଧା ଲୁଗାକୁ ସୁନ୍ଦରରେ ଭୁଷିତ କରନ୍ତି ।]

ଗିଲାଗି—ଦେ. ବି.—ଗିଲ ଲତାର ଅନେକ କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ—

Gila agi The tips of the Gila creeper.

[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଗିଲକୁଞ୍ଚା—ଦେ. ବି.—କଟକଲ ଫଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲୁଗା ଓ ଲୁଗା

Gila kuncha ଧଡ଼ିକୁ ସରୁ ସରୁ ଭୁଷି କରବା—

Plaiting of a cloth into artistic curls with the help of a Gila-seed.

ଦେ. ବିଶ.—କଟକଲ ଫଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଧଡ଼ି ଓ ଦେହ ସରୁ ସରୁ

ଭୁଷି କରାଯାଇଥିବା (ଲୁଗା)—

(cloth) Plaited artistically with the help of a Gila.

ଗିଲ କୁସୁମ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—

Gila kusuma ବିଶେଷ; ସ୍ୱେଦିତ ବୃକ୍ଷ—A small tree

ମହାବାଞ୍ଚି growing in the forest; Amoor

ବିକରାଜ Rohituka (Haines)

ଗିଲଜାଇ—ବୈଦେ. ବି ନାମ— ଅଫଗାନିସ୍ତାନ ଓ ଭାରତର ଉତ୍ତର

Gilajai ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତବାସୀ ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ପଠାଣ ଜାତିବିଶେଷ—

ଗିଲଜାଇ A martial Pathan tribe across the

ନିଉଜାଇ north western border of India.

ଗିଲତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗଲତ=ଅଶୁକ; ଗଲତ=ଅଶୁକତା)—

Gilat ଦୋଷ; ତ୍ରୁଟି—Defect.

ଗଲତୀ

ଗଲତୀ

ଗିଲନ—ଫ. ବି (ଗୁ ଧାତୁ=ଗ୍ରାସ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—

Gilana ଗ୍ରାସକରଣ, ଗଳାଧଃକରଣ—Gulping; devouring; swallowing.

ଗିଲା—ଦେ. ବି (ଫ. ଗିଲନ)—୧ । ଗଳାଧଃକରଣ; ଗ୍ରାସ କରିବା—

Gila 1. Devouring; swallowing.

ଗିଲା ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଭୋଜନ—2 Eating

ଗିଲନା, ଗିଲନା ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପେଟ;

ଉଦରମୂର୍ତ୍ତି—1. Gluttonous.

୨ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ) ଯେ (କୌଣସି

ପଦାର୍ଥ) ଗିଲିଥାଏ ବା ପାନ କରିଥାଏ—

2. Having drunk or swallowed.

ବାଲ ହଳାହଳଗିଲଗିଲରୁଣ୍ୟ, ମାମଲା—୨ବର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗିଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗିଲା=କିନ୍ଦା; ତୁଲ. ଫ. ଗୁଲି କମ୍ପା

Gila ଫ ଗିଲ ଧାତୁ)—୧ । ତ୍ରୁଟି—1. Defect; flaw.

ଗିଲା ୨ । ଅଳସ୍ୟ—2. Laziness; sloth; idleness.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧର୍ମର ଓ ଧର୍ମର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଧର୍ମର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ବା ଧର୍ମର କୌଣସି କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାୟତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେତେ ଏ ଶୁଦ୍ଧାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ବହୁତ ବ୍ୟବହାର ବା ଏ ଧର୍ମର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟତ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ଘାତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଘାତ' ଗୋଟିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଗୋଟିବେ, 'ଦଧି' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଧି' ବୋଲିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ବୋଲିବେ; 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକା' ବୋଲିବେ ।

୩ । ସନ୍ଦେହ—3. Doubt; indecision.

୪ । ଅସନ୍ତୋଷ; କଲ୍ପଣ—4. Discontent.

* । ନିନ୍ଦା—5. Blame.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ—୧ । କାଉଅ—1. Clay.

୨ । ସମ୍ବଲପୁର ଶୁଖି ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—

2. Slightly moist condition.

ଦେ. ଶବ୍ଦ—୧ । ଅସୁସ୍ଥ—

1. Feeling unwell; ailing; indisposed.

୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Grieved; sorry.

୩ । ଅବସ୍ଥଳ (ଦେହ)—

3. Feeling lazy or indisposed to work.

୪ । ସନ୍ଦିହାନ—4. Doubting

* । ଉଷ୍ମ ଓ ଡା—5. Slightly wet; damp.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଶବ୍ଦ—୧ । କାଉଅମିଶ୍ରିତ—

1. Clayey, muddy.

୨ । ଓଡ଼ା—2. Moist.

୩ । କଞ୍ଚା—3. Raw; unripe.

୪ । ମଠୁଆ—4. Lazy.

ଗିଳାଉବା—ଦେ. କି—୧ । ଗିଳିବାର ଶିଳ୍ପଗୁରୁପ—

Gilāibā 1. Causative form of Gilāibā.

ଗିଳାନ ୨ । ଖୁଆଉବା—

ନିଗଳାନା; ଗିଳାନା 2. To cause to swallow; to feed.

ଗିଳାଉବା—ଦେ. କି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ବଳମ୍ବ କରିବା—

Gilāibā 1. To delay; to make delay.

୨ । ଦେଲା କରିବା—2. To neglect.

୩ । ଅସୁସ୍ଥତାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶୁଦ୍ଧା କରିବା—

3. To show signs of ailing

ଗିଳାଗିଳ—ଦେ. ଚ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଗିଳିବା—

Gilāgili 1. Mutual devouring.

୨ । ବହୁବାର ଭୋଜନ କରିବା—

2. Devouring or eating many times.

୩ । ଅତି ଶୀଘ୍ର ଗଳାଧିକରଣ କରିବା—

3. Eating voraciously; gulping down.

ଦେ. ଶବ୍ଦ—ପରସ୍ପର ଗଳାଧିକରଣ ଦେବା—

Devouring mutually.

ଦୁହେଁ ବାଦ ପଦ୍ୟ ଧର୍ମପାଠ ମେଳ

ସ୍ବଳ୍ପ ଗମିଲେ ଦେବାକୁ ଗିଳାଗିଳ—ବୁଝିଯିବୁ, ମହାଭରତ ।

ଗିଲଗୁଜାର—ଦେ. ଚ—୧ । ସନ୍ଦେହ—1. Doubt.

Gilgujara ୨ । ଦୋଷ, ବୃତ୍ତି—

2. Flaw, defect.

ନିଗଳାନା; ଗିଳାନା ୩ । ଦେଲା—3. Negligence.

ଗିଲଗୁଜାର—ଦେ. ଚ—ଗିଲଗୁଜାର (ଦେଖ)

Gilgujara Gilgujara (See)

ଗିଲଗୁଜାରିଆ—ଦେ. ଶବ୍ଦ—ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଲା କରେ—

Gilgujariā Negligent in work.

ଗିଲଜୋଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ. (ହ. ଭୁଲ. ଗିଲଜୋଡ଼ାର)—

Giljorḍā ପକ୍ଷୀ ଇଟାକୁ ମାଟିରେ ଗଢ଼ିବା କରିବା—

Brick and mud masonry.

ଗିଲପ—ବୈଦେ. ଚ. (ଅ. ଗିଲପ)—

Gilāpa ୧ । ଦେହରେ ଘୋଡ଼ା ଦେବା ମୋଟା ଶୁଦ୍ଧ—

ଗିଲାପ 1. A coarse sheet for the body.

ଗିଲାପ ୨ । ଚକାଥ; ରେଜେକ୍ଟ ଆଦିର ବଡ଼ ଖୋଲ—

2. A case or cover for a pillow or cushion.

ଗିଲପ—ବୈଦେ. ଚ. (ଅ.)—ଗିଲାପ (ଦେଖ)

Gilāph Gilāpa (See)

ଗିଲ ଭାତ—ପ୍ରା. ଚ—୧ । କେବଳ ଲୁଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଖିଆଯିବା ଭବତ

Gilā bhāta ଭାତ—1. Boiled rice eaten with the accompaniment of salt.

୨ । (ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ଭାଷା) ବେଶୀ ସିଝିଯାଇଥିବା ବା କଅଁଳ

ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଭାତ—2. Overboiled rice.

ଗିଲସ—ବୈଦେ. ଚ. (ଇ. ଗ୍ଲାସ)—

Gilāsa ୧ । ଡେଇଁ ଓ ଗୋଲ ପାକପାତ୍ର—

ଗେଲାସ 1. Glass; tumbler.

ଗିଲାସ ୨ । କାଚକିର୍ତିତ ଘଣ୍ଟ—2. Glass lamp.

୩ । କାଚ—3. Glass

ଗିଲିତ—ସ. ଶବ୍ଦ. (ଗୁ ଧାତୁ—ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—

Gilīta ୧ । ଭକ୍ଷିତ—1. Eaten.

୨ । ଗ୍ରସ୍ତ—2. Devoured; overshadowed.

ଗିଲିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗୁ ଧାତୁ)—୧ । ଗ୍ରାସ କରିବା—

Gilībā 1. To eat; to gobble.

ଗିଲା; ଗିଲେଦେସା ୨ । ଗଳାଧିକରଣ କରିବା—

ନିଗଳାନା; ଗିଳାନା 2. To gulp; to devour; to swallow.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ନ ବୁଝି (ପାଠ) ମୁଣ୍ଡୁ କରିବା—

3. To simply get by heart (lessons without understanding their meanings)

କାଣ୍ଡ ଶାସ୍ତ୍ର ଚକ୍ରମୟ ଗିଳ ଅବସ୍ଥାରେ । ମଧୁସୂଦନ—ଉତ୍କଳଗାଥା ।

୪ । ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଖାଇବା—

4. To eat gluttonously.

* । ଅତିଭୁତ କରିବା; ଆକ୍ରମଣ କରିବା; ଘୋଷିବା—

5 To overwhelm; to pervade.

ଗିଲଦେସ ପୁରୁଷ ଗଳକର କଳିକାମୟ ଚରିତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପ ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଖାଇବା, ଭୋଜନ କରିବା—

6. To eat

୨.୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରସ୍ପର କରିବା—

7. (fig. meaning) To overpower.

ଏହିଭାବେ କରୁଥିବା ବା ପଦ ଶୋଧ,

ଗୋଟି ଦେଇ ବ୍ୟବହାର କରିବା । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ରଚନା ।

୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜା ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା —

8 To do any work against one's wish.

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଡୋରାଦେଇ ବା

ଅସୁସ୍ଥାଦ୍ କରିବା—9. (fig. meaning) To appropriate another's property.

୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପଦ ଥିବାରୁ ବଳିଯିବା—

10 (fig.use) To excel another

ଗିଲିସି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଚ—ପରିଧେୟ ବସ୍ତୁବିଶେଷ—

Gilisi A kind of wearing cloth

ଗିଲ୍ତି—ବୈଦେ. ଦଣ୍ଡ. (ଇଂ. ଗିଲ୍ଟ)—

Gilti ୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ସୁନାପାଣି ମଜାଇ ସୁନାର ରଙ୍ଗସ୍ଥଳ

ଗିଲ୍ତି କରାଯାଇଥିବା—1. Guilt.

ଗିଲ୍ଟ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃତ୍ରିମ, ଭେଲ—

2. Got-up; not genuine.

ଗିଲ୍ଡି ବୈଦେ. ବି. (ଫ. ଗ୍ରନ୍ଥ)—୧ । ଦେହସଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥ—

1. Lymphatic gland.

୨ । ଦେହର ସଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦରଜ ହେବା ରୋଗ—

2. Painful swelling of the lymphatic

glands of the body.

ଗିଲ୍ତି କରିବା—ଦେ. କି. (ଇଂ. ଗିଲ୍ଟ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ସୁନା

Gilti karibh ଲେପନ କରିବା—To cover with a layer

ଗିଲ୍ଡିକରା of gold

ଗିଲ୍ଡି କରନା

ଗିଲ୍ତି ଦରଜ—ଦେ. ବି. —ଦେହ ସଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥର ପୀଡ଼ାକରଣ ଶୀତ

Gilti daraja ରୋଗ—Painful swelling of the

ଗିଲ୍ଡିକାଦର୍ଦ୍ଦ glands; lymphangites

ଗିଲ୍ତି ଧରା—ଦେ. ବି. —ଗିଲ୍ଡି ଦରଜ (ଦେଖ)

Gilti dharh Gilti daraja (See)

ଗିଲ୍ତି ପୁଲ—ଦେ. ବି. —ଗିଲ୍ଡି ଦରଜ (ଦେଖ)

Gilti phulh Gilti daraja (See)

ଗିଲ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. —କାକଲପୁଅ ଖେଳର ପୁଅ—

Gilli A small bit of wood used in Dābalapuh play

ଗିହା—ପ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ଫ. ଗେହନ)—ମୈଥୁନ; ସଙ୍ଗମ—

Gihh Copulation.

ଚୋନ

ଚୋଦା; ଚୁଦା

ଚୋନା ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ—ସଙ୍ଗମକାରୀ—

ଚୋଦ male) Who cohabits with.

(ଗୋସ୍ତ—ଶ୍ରୀ) [ଦ—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ;

ଯଥା—(ଗାଳ) ଭଉଣୀଗିହା ।]

ଗିହାରିବା—ପ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—

Gihāribh ୧ । ଗୋସ୍ତକା କ୍ରିୟାର ଶିକ୍ଷାଭାବ—

ଚୋନୀନ 1 Causative form of Gehibh.

ଚୁଦବାନା ୨ । (ଶ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ପୁରୁଷକୁ ଅପେକ୍ଷା ସଙ୍ଗେ ସଦ୍‌ବାସ

କରିବା—2 (a woman) To let or cause

a male to cohabit with her.

ଗିହା—ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଗିହା (ଦେଖ)

Gihh Gihh (See)

ଗିହାରିବା—ପ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଗିହାରିବା (ଦେଖ)

Gihāribh Gihāribh (See)

ଗିହାଗେହ—ପ୍ରା. ବି. —୧ । ସଙ୍ଗମ ବା ମୈଥୁନାଦି କର୍ମ—

Gihāgehi 1 Copulation.

ଚୁଦାଚୁଦି ୨ । ବହୁବାର ସଙ୍ଗମ—2. Repeated.

ଚୋଦାଚୁଦି ୩ । ଭଉଣୀଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲଜ୍ଜା ସହିତ ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ମୈଥୁନ—

3. Cohabitation between a male and female

with the simultaneous free will of both.

ଗିହାଣ—ପ୍ରା. ବି. —ମୈଥୁନ—

Gihāṇa Cohabitation; copulation.

ଚୋନ

ଚୁଦନ; ଚୋଦା

ଗିହାଲିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ବଳୁଆ; ପରାକର୍ମୀ—

Gihālīā 1. Strong; powerful.

(ଗୋଲା ଶ୍ରୀ) ୨ । ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗମରେ ପଡ଼ି—

ଚୁଦବାନା, ଚୁଦାସା 2. Expert in the act of cohabitation.

୩ । ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ ପାଇଁ ଅଭିରୁଚିରୁପେ ଲାଲିଯିବା—

2 Hankering after cohabitation.

ଗିହାଲିପ—ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଗିହାଲିପୋ (ଦେଖ)

Gihālīpa Gihālīpo (See)

ଗିହାଲିପୋ—ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳ)—

Gihālīpo ନଷ୍ଟକରିବା ଶ୍ରୀର ପୁତ୍ର—

ସାହୁଲିକା Son of an adulteress.

ଗିହାଲି ଭାରି—ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଗାଳ ଓ ଅଧମୋକ୍ତି; ନାଭିଅବଦ୍ଧ ପ୍ରଭ)

Gihālī bhāi ଅଭାବ ସ୍ୱେଦ ସଂକୋଚନ)—

ଗାହୁମାହ ୧ । ଯାହାର ଭଗିନୀ ନଷ୍ଟା; ନଷ୍ଟା ଶ୍ରୀର ଭାଇ—

1. Brother of an adulteress.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧରଣ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବୋଲିଲେ ସେବେ ଏ ଧର୍ମାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ଵୟଃ କ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' , ଗାନ୍ଧିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବୁଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଗିହାନଥ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Lustful person.

ଗିହାଲୀ—ଗ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳ) - ୧ । ନଷ୍ଟଚରଣା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Gihālī

1. Adulterous (woman).

ଗିହମଗୌନୀ; ଗାଁହୁ ୨ । ଦୈର୍ଘ୍ୟରତା; କାମାରୁପ—

2. Addicted to lust or cohabitation; lustful.

ଗ୍ରା. ବି. - ନଷ୍ଟଚରଣା ସ୍ତ୍ରୀ—Adulteress.

ଗିହାଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଶ (ଲ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Gihālī

ଗିହାଲୀ (ଦେଖ)—Gihālī (See)

ଗୀ—ସ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ବାଣୀ; କହିବାର ଶକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Gī

1. Power of speech.

୨ । ସରସ୍ଵତୀ ଦେବୀ—2. The goddess of Learning.

୩ । ବାକ୍ୟ—3. Word.

ଗୀ—ସ. ବି. - ଗୀ (ଦେଖ)

Gīh Gī (See)

(ଗୀତ; ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ ।]

ଗୀ ପତି—ସ. ବି. - ଗୀଷ୍ପତି (ଦେଖ)

Gīh pati Gīshpati (See)

ଗୀତ—ସ. ବି (ଗୌ ଧାତୁ=ଗାନ କରବା + ଉପ. ତ)—

Gīta ୧ । ଗାନ; ସଙ୍ଗୀତ—1. Song.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଧାତୁ ଓ ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ବାକ୍ୟକୁ

ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ଗୀତ ୨ ପ୍ରକାର, ବୈଦିକ ଓ ଲୌକିକ—

ବୈଦିକ ଗୀତକୁ ସାମ ବୋଲାଯାଏ । ସାମଦେବ ବୈଦିକ ଗୀତରେ

ପୁଣି, ଲୌକିକ ଗୀତ ମଧ୍ୟ ୨ ପ୍ରକାର—ମାର୍ଗ ଓ ଦେଶୀ ।

ଶୁକ୍ତଗୁଣ ଓ ଶୁଗିଣୀମାନ ମାର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ଅଜ୍ଞକାଳ

ନାନାସ୍ଥାନରେ ଚଳିବା ଗୀତକୁ ଦେଶୀ ବୋଲାଯାଏ (ଯଥା—

ଦାଦରା, ଟଣା, ଗଜଲୁ, ଓମ୍ପରା)—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଏକବାକ୍ୟ କଥନ—

2. Recital; repetition of a word.

ଗାନ ଦେ. ବି—୧ । ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ରଚନା—1. Poetry; poem.

ଗାନା ୨ । ଗାୟନ; ଗାଇବା କର୍ମ—2. Singing.

ସ. ବିଶ. (+ କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗାନ କରାଯାଇଥିବା—

1. Sung.

୨ । ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Uttered.

୩ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—3. Described.

୪ । କଥିତ—4. Spoken.

୫ । ପୁନଃ ପୁନଃ କଥିତ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ—

5. Repeatedly uttered or spoken.

ଗୀତ ଗାଇବା—ଦେ. ବି—ପଦ୍ୟକୁ ଗୁଣଗୁଣିଣୀ ସହୃଦ ଗାନ କରବା—

Gīta gāibā To sing a song.

ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ

ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ

ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ

ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ—ସ. ବି. - କବି ଜୟଦେବଙ୍କୁତ ସୁଲଳିତ ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ

Gītagobinda ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଲୀଳାବିଷୟକ ସଂସ୍କୃତ ଗୀତିକାବ୍ୟ—

A series of songs in various Sanskrit

metres composed by poet Jayadeba.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ଓ ସଂସ୍କୃତ ସଙ୍ଗୀତ ଅଛି ।]

ଗୀତଜ୍ଞ—ସ. ବିଶ ପୁଂ (ଗୀତ + ଜ୍ଞା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ — ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା—

Gītajña ବିଶାରଦ—Expert in singing; versed in

(ଗୀତଜ୍ଞ—ସ୍ତ୍ରୀ) the art of music.

ଗୀତ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) ଜି—ଏକାଧିକ ଲୋକ ସମସ୍ତଙ୍କରେ

Gīta dharibā ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଅରମ୍ଭ କରବା— many

people) To sing simultaneously and

in harmony

ଗୀତପ୍ରିୟ—ସ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୀତ + ପ୍ରିୟ) ସଙ୍ଗୀତାନୁରକ୍ତ—

Gītapriya Fond of music.

(ଗୀତପ୍ରିୟ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ମହାଦେବ—God Śita.

ଗୀତବନ୍ଧ—ସ. ବି (ଧୃଷ୍ଣୀ ଚତୁର୍ଥ ଗୀତ + ବନ୍ଧ)—କବିତା ବା ପଦ୍ୟର

Gītabandha ଅଧାର—Shape of a poem.

ଭାବା ମୁଁ ଗୀତବନ୍ଧେ କରୁଛି ପ୍ରକାଶ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଭିମତ ।

ଗୀତ ବସାଉବା—ଦେ. ବି—୧ । ଗାୟକ ମନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର

Gīta basāibā ସ୍ଵର ସଙ୍ଗରେ ନିଜ ସ୍ଵର ମିଳାଇ ଗୀତ ଗାଇବା—

ଗାନବସାନ 1. To sing a song to the accom-

paniment of music.

୨ । ମୁହଁରେ ଗୀତ ନ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରରେ, ବଣୀ, ହାତମୋକ୍ଷୟମ୍

ଅଦି ଯନ୍ତ୍ରକୁ କୌଣସି ଗୀତର ସ୍ଵର ଅନୁସାରେ

ବଜାଇବା—2. To set a musical instru-

ment to the tune of a song without

singing the song.

ଗୀତନାଟ—ଦେ. ବି (ସହଚର; ଗୀତ + ନାଟ୍ୟ)—ଗାୟନ ଓ ନର୍ତ୍ତନ—

Gītanāṭa Singing and dancing.

ଗୀତବାଦ୍ୟ—ସ. ବି (ବ୍ରହ୍ମ; ଗୀତ + ବାଦ୍ୟ)—ଗାଉଣାବାଜଣା—

Gītabādya Song and music; music vocal

and instrumental.

ଗୀତବିଦ୍ୟା—ସ. ବି (ଗୀତ + ବିଦ୍ୟା)—ସଙ୍ଗୀତ ବିଜ୍ଞାନ—

Gītabidyā Science of music; the art of singing.

ଗୀତ ବୋଲିବା—ଦେ. ବି—ଗୀତ ଗାଇବା—

Gīta bolibā To sing

ଗୀତଶାସ୍ତ୍ର—ସ. ବି (ଗୀତ + ଶାସ୍ତ୍ର)—ଗୀତବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)—

Gītaśāstra Gītabidyā (See)

ଗୀତସହସ୍ରକା—ଦେ. ବି (ପାତ୍ରୀକ ଗୁଣାନ୍ତର)—ବଇବଲ୍‌ର ପ୍ରୋଡ଼

Gītasamhitā ପୁସ୍ତକ—Book of psalms or hymns of

the Bible.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଗୀତା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ଗୀତ —
Gītā 1. Song.

୧ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ କଥୋପକଥନ ଛଳରେ ଅପ୍ରବେଶ୍ୟର
ଉପଦେଶ (ଯଥା—ରାମଗୀତା, ଶିବଗୀତା, ପାଣ୍ଡବ
ଗୀତା)—2. A book embodying philoso-
phical dialogues or discourse between
a preceptor and his student.

୩ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳରେ ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଅପ୍ରବେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା
ତାହା ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲିଖିତ ଅଛି; ରାମଦର୍ଶନା—
3. The Bhagabadgita, a philosophical
discourse between Arjuna and Śrī-
krishna in the Kurukshetra battle
field in 18 chapters (a poem).

ଗୀତାଭିଧାନ—ଦେ. ବି (ଗୀତ + ଅଭିଧାନ)—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କୃତ
Gītābhidhāna ପଦ୍ୟ ଅଭିଧାନ (ଯେଉଁରୁ ଭଞ୍ଜୀୟ କବିତାବଳୀରେ
ବ୍ୟବହୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଏ)—
A Dictionary of peculiar words used
in Oriya poems compiled by
Upendra Bhanja.

ଗୀତାର୍ଥ—ସ. ବି (ଗୀତାର୍ଥ; ଗୀତ + ଅର୍ଥ)—ସଙ୍ଗୀତର ଭାବାର୍ଥ —
Gītārtha The purport of a song.

ଗୀତାର୍ଥୀ—ଦେ. ବିଶେଷ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁର୍ବୋଧ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କର
Gītārthī ବିଶେଷତଃ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜୀୟ ରଚନାବଳୀର ଅର୍ଥ ବିଶଦ-
ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରବାରେ ପଡ଼ୁ—
An expert in explaining difficult
passages of Oriya classical songs.

ଗୀତାୟନ—ସ. ବି (ଗୀତାୟନ; ଗୀତ + ଅୟନ)—ସଙ୍ଗୀତର ଉପକରଣ
Gītāyana (ବେଶ୍ମୟଦଙ୍ଗାଦି)—Instruments
accompanying vocal music.

ଗୀତ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗି ଧାତୁ + ଶ୍ରୀ. ତ)—
Gīta ୧ । ସଙ୍ଗୀତ; ଗାନ—1. Song.

୨ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
2. Name of a Sanskrit metre.

ଗୀତିକବିତା—ସ. ବି (ଗୀତି + କବିତା)—ଗୀତ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Gītikābitā ରଚିତ କବିତା—A poem intended to be
sung.

ଗୀତିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୀତି + କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—
Gītikā ୧ । ଗାନ କରାଯିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ରଚିତ ପଦ୍ୟ—
1. A poem to be sung.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୀତ—2. A short song.

୩ । ଗାନ କରବା—3. Singing.

ଗୀତିକାବ୍ୟ—ସ. ବି (ଗୀତି + କାବ୍ୟ)—ଯେଉଁ କାବ୍ୟ କେବଳ
Gītikābya ସଙ୍ଗୀତମୟ—A lyric which is intended
to be sung.

ଗୀତା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଗୀତ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Gītā ୧ । ଗାୟକ—1. Singing.

(ଗିତା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ସଙ୍ଗୀତରେ ନିପୁଣ—
2. Expert in singing

ଗୀତୁଆ—ଦେ. ବି—ଗୀତ ଗାଇବାରେ ପଟୁତା ଲାଭ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Gītūā An expert singer

ଗୀଧାଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଗୁଲ. ହ. ଗାଦଡ଼)—ବାଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Gīdhālā Bādurdī See

ଗୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଶ (ଗୁ ଧାତୁ = ଗ୍ରାସ କରବା; ଶବ୍ଦ କରବା + କର୍ମ. ତ)—
Gīrṇa ୧ । ପ୍ରଶଂସିତ—1. Praised; eulogised.

୨ । କଥିତ—2. Spoken

୩ । ଗିଳିତ—3. Swallowed.

୪ । ଭୋଜିତ—4. Eaten.

୫ । ପ୍ରସ୍ତ—5. Overshadowed.

୬ । ସ୍ୱୀକୃତ—6. Agreed.

ଗୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି (ଗୁ ଧାତୁ + ଶ୍ରୀ. ତ)—୧ । ପ୍ରଶଂସା; ପ୍ରଶଂସା—
Gīrṇa 1. Praise; eulogy.

୨ । ଭୋଜନ—2. Eating.

୩ । ଗିଳିବା—3. A gulp; devouring.

ଗୀର୍ପତି—ସ. ବି—(ଗୁ ଧାତୁ + ପତି)—ଗୀର୍ପତି (ଦେଖ)
Gīrpati Gīshpati (See)

ଗୀର୍ବାଣ—ସ. ବି (ଗୁ ଧାତୁ + ଶ୍ରୀ. ତ)—ବାକ୍ୟ ଯେଉଁ-
Gīrbhāṇa ମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟସାଧନରୂପ ଅଛି; ଦେବତା—
The Gods; Deity.

ଗୀର୍ବାଣକୃଷ୍ଣମ—ସ. ବି (ଗୁ ଧାତୁ + ଶ୍ରୀ. ତ)—ଲବଙ୍ଗ—
Gīrbhāṇakṛṣṇama Clove.

ଗୀର୍ବାଣବାଣୀ—ସ. ବି (ଗୁ ଧାତୁ + ଶ୍ରୀ. ତ)—
Gīrbhāṇabāṇī ୧ । ଦେବବାଣୀ—1. Divine language.

୨ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା—2. The Sanskrit voice.

ଗୀର୍ଷପତି—ସ. ବି (ଗୁ ଧାତୁ + ପତି)—
Gīrshpati ୧ । ଦେବଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତି—1. Bṛhaspati.

୨ । ପ୍ରଜ୍ଞାନ ପଣ୍ଡିତ—2. A learned man; Pandit.

ଗୁ (ଧାତୁ)—ସ—ମଳ ତ୍ୟାଗ କରବା—
Gu (root) To pass stools.

ଗୁ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁ ଧାତୁ)—ଗୁରୁ; ବୃଷ୍ଟି; ମଳ; ପୁଣ୍ୟ—
Gu Ordure; faeces.

ଧାଆରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାନେ ୪୭୨ ୧ ଚଢ଼େଇ ଅସର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼େଇ ଅସର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ଓଲଟେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚଢ଼େଇ କୌଣସି ବସ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ ଗୋଳଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାଟେକରେ ନ ମିଳନ୍ତି ତେବେ ସେହି ଶବ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚଢ଼େଇ କପଳର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼େଇ ବଢ଼ି ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା — ‘ପାଦ’ ନ ପେଲେ ‘ଗାହ’ ଗୋଳିବେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ବସୁ’ ନ ପାଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଚ୍ଚା’ ନ ପାଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁଆ — ଦେ. ବି (ସ. ଗୁବାକ) — ଗୁଣବିଶେଷ ଏବଂ ତାହାର ଫଳ —
Guā Betel-nut and its tree.
ଆମାରି, ଆମା, ଆମାବୀ [ଦ୍ର — ଏହି ଗୁଣ ସମ୍ପଦ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ]
ସୁପାରି ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ, ବଙ୍ଗ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ।
ତେ. କାକଲୁ ଆସାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଏହାର କୃଷି
ମ ସୁପାରି ହୁଏ । ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ ଏହା ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।
ଉର୍ଦ୍ଦୁ ସୁପାରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଏହାର କୃଷି
 କରାଯାଏ । ଗୁଆ ୪ ପ୍ରକାର : — ୧ । ଆଦିନ
 ବା ଜାହାଜ; ୨ । ସାହାସୁସ; ୩ । ଛିଟି; ୪ । ଦେଶୀ ବା ମାଣିକ-
 ଗୁଣ୍ଡ । ଏହା ବ୍ରତ ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପବିତ୍ର ଫଳରୂପେ
 ଓ ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦିକ-
 ଅନୁଷ୍ଠାନର ଏହା ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ଏହା କଟା ହୋଇ
 ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯାଏ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଗୁଜରାଟ ଅଞ୍ଚଳରେ କଞ୍ଚା
 ଗୁଆକୁ ସିଝାଇ ତେକା ତେକା କରି କାଟି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

୨ । ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କଠାରୁ ପଠାଯିବା
 ଗୁଆସବୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ —

2. Betel-nut sent with formal invitations to
 relations and friends in social functions.

୩ । ଗୁଆ; ମାଂସଲ ସ୍ଥାନରେ ହଠାତ୍ ଟାଣ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା
 ଜୋରରେ ଆଘାତ କଲେ ସେଠାରେ ବାହାର ପଡ଼ିବା
 ଗୁଆପରି ଫୁଲ — 3. Nut-like swelling coming
 out in the fleshy parts of the body when
 suddenly struck into a hard substance.

ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଗବ୍ୟ) — ଗାଈଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ — Produced
 from the cow; pertaining to the cow.

(ଯଥା — ଗୁଆଦିଅ, ଗୁଆଲହୁଣୀ, ଗୁଆଦହୁ ।)

ଗୁଆଲବା — ଦେ. କ୍ରି — ‘ଗାଲବା’ କ୍ରିୟାର ଶିଜନ୍ତରୂପ —
Guālbā Causative form of **Guālbā**.

ଗାଓସାନ ବେଶ୍ୟା ପରି ବୃତ୍ତ କୋଳେ ପରତର ବସାଇ ଗାଈ ଗୁଆଇ ଦେ —
ଗାବାନା ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହସମ୍ବଳସ ।

ଗୁଆ — ଦେ. ବି — ବନ୍ୟଗୁଣବିଶେଷ — A kind of tree growing
Guān in the forest; *aegilutus annlata*

[ଦ୍ର — ଏହା ୧୨ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ଫୁଲ
 ଧଳା ଓ ଶ୍ଵେତ ।]

ଗୁଆଁର — ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଗ୍ରାମ୍ୟ) — ୧ । ନିର୍ବୋଧ; ମୂର୍ଖ; ଗମାର —
Guānra 1. Foolish; stupid

ଗୋସାବ; ଉତ୍ତ ଗୁଆ ରସିକାରେ ଗୁଆଁର ମୋ ସମ କାହିଁ । ବରପୂର୍ଣ୍ଣ — ସଙ୍ଗୀତ ।
ଗାସାର ୨ । ଏକବାଗିଆ — 2. Importunate; wilful.
(ଗୁଆଁର — ଶା) ୩ । ଜ୍ଞାନହୀନ; ହୁଣ୍ଡା — 3 Rash.

ଗୁଆଁର ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋସାବୀ) — ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ ଓ ତାହାର
Guānra ଛୁଇଁ — A kind of plant and its bean;
ଗାସ; ଗୁଆଁ; କୌରୀ *Cyamopsis Tetragonoloba*.
 [ଦ୍ର — ଏହା ବାର୍ଷିକ ଗୁଳ୍ମ, ଏଥିର ଛୁଇଁ ଓ ମଞ୍ଜି କୋଳଥ
 ପରି ଢେପଟା ଛୁଇଁ ଭରକାଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏଥିର ଛୁଇଁ
 ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫଳେ । ଗଛକୁ ଗୋମେଷାଦି ଖାଆନ୍ତି । ବୈଦିକ
 ଅନୁସାରେ ଏଥିର ଛୁଇଁ ରେତକ, ପିତ୍ତନାଶକ, ପାପକ, କଫକାରକ
 ଅଟେ ଏବଂ ପତ୍ର ଅନ୍ଧାରକଣା ଓ ପିତ୍ତ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ —
 ହୁ. ଶକସାଗର ।]

ଗୁଆକଉଡ଼ି — ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁବାକ + କପର୍ଦ୍ଦକ) —
Guākaurdi ଉତ୍ତାର ଗଉଡ଼ିଆଦି ଦାନ୍ତୁଆ ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ
 ସମୟରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ଜାତି ବେଦେଶ୍ଵରକୁ
 ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସ୍ଵରୂପ ଭେଟିବା ୪ ଗାଈ ବା ୪୦ ଗୋଟା ଗୁଆ
 ଓ କଉଡ଼ି ବା କଉଡ଼ି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଦେବା ଦୁଇ ଅଣା
 ପଇସା — Betel-nuts and cowrie-shells
 presented to the headman of the caste
 on the occasion of marriage amongst
 the Hātūn (cowherd; barber) castes in
 Orissa.

ଗୁଆକାଟି — ଦେ. ବି — ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପରଙ୍କ ବିବାହାଦି
Guākātī ପାରିବାରିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସ୍ଵରୂପ ଦିଆଯିବା
 ଗୁଆର ଅଦାନପ୍ରଦାନ ବନ୍ଦ ହେବା —

The stoppage of presenting betel-nuts
 to invite relations to family ceremonials.

ଗୁଆକାଟିବା — ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ପାରିବାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ
Guākātībā ଉପଲକ୍ଷେ ଗୁଆ ପଠାଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପ୍ରଥା
ସୁପାରି କାଟିବା ସ୍ଥଗିତ କରିବା — 1. To stop presenting
 betel-nuts to a relative at each other's
 family ceremonies.

୨ । ଗୁଆକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା, ଗୁଆ ଭାଙ୍ଗିବା —
 2. To cut betel-nuts into pieces.

ଗୁଆକାତି — ଦେ. ବି. — ଗୁଆ କାଟିବାର ଯନ୍ତ୍ର —
Guākātī Nut cracker.

ସାନ୍ତି, ଶ୍ରୀକାନ୍ତି
ସମିତା

ଗୁଆକାତି ଚଢ଼େଇ — ଦେ. ବି. — ଶୁଦ୍ଧ ପକ୍ଷିବିଶେଷ —
Guākātī chardhen A kind of small bird.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ଉଡ଼ିଲାବେଳେ ଏମାନଙ୍କ ଡେଣାର ଅଗ ଲାଙ୍ଗର
 ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଗୁଆକାତିର ବେଶ୍ଵ ରଳି ପଦାକୁ ବାହାର ଥାଏ ।
 ଜନ୍ମପକ୍ଷରେ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ଏ ଗୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନେ ଆକାଶରେ
 ଉଡ଼ି ରୁଲନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁସାରିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଅନୁସାରିକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁବନ୍ଧୀ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ

ଗୁଞ୍ଜଳ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର କୋଳ—

Guṅkoḷi A kind of tree and its fruit; Maba
Busei folia (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ସାନ ଓ ଲମ୍ବତା; ଫଳର ରସ ଦୁଧ ପରି
ଧଳା ଓ ମିଠା; ବାଳକବାଳିକାମାନେ ଏହାକୁ ଅତି ଆଦରରେ
ଖାଆନ୍ତି ।]

ଗୁଞ୍ଜଳୋତପା—ଦେ. ବି.—ଗୁଞ୍ଜଳୋତପା (ଦେଖ)

Guṅkhorḍapā Guṅkholapā (See)

ଗୁଞ୍ଜଳୋଳ—ଦେ. ବି.—ଗୁଞ୍ଜଳୋଳପା (ଦେଖ)

Guṅkholā Guṅkholapā (See)

ଗୁଞ୍ଜଳୋଳପା—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୁଞ୍ଜଳ ଫଳର ଉପରିସ୍ଥ ଅବରଣ ବା

Guṅkholapā ଶ୍ରେଣୀ—1. Rind of a betel-nut.

୨ । ଗୁଞ୍ଜଳ ବାହୁଳା ମୂଳରେ ଥିବା ଶ୍ରେଣୀ—

2. The rind at the foot of the branch of
a betel-nut tree.

ଗୁଞ୍ଜଗୁଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Guṅguṅ A kind of tree.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ।]

ଗୁଞ୍ଜଗୁହା—ଦେ. ବି.—(ସ. ଗବ୍ୟଗୁହା)—ଗୋଦୁଗ୍ଧରୁ ଜାତ ଗୁହ—

Guṅghra Ghee from cows milk.

ଗାଞ୍ଜାସି

गायका घी

ଗୁଞ୍ଜ ଗୁଳିବା—ଦେ. ବି.—ଗୁଞ୍ଜ ଦେବା (ଦେଖ)

Guṅ ghulibā Guṅ debā (See)

ସୁପାରି ମେଜନା ବନ୍ଧୁକ କବଳ ସୁବଳ ମରଫ ଦେଲେ ସବୁ ଗୁଞ୍ଜ ଗୁଳି ।

ଉଦାହରଣ. ସାନ୍ତାଳ ବାବା ।

ଗୁଞ୍ଜାପି—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଧୁର ମାଛ—

Guṅāpi A kind of small fresh-water fish.

ଗୁଞ୍ଜାଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗର୍ଭ)—୧; ଉଦର—

Guṅṇi Belly.

ଗୁଞ୍ଜାତିରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସ. ଗୌଣ୍ଡିୟ)—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର

Guṅtiriā ଶାସନବାସୀ ଜୁଲିନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ୩ ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ
ଏକତମ—One of the 3 branches of high
caste Brahmans in the Puri sāsān
village.

[ଦ୍ର—ଶାସନା ଜୁଲିନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ୩ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ;

ଯଥା—ନନ୍ଦ, ବସୁଧ ଓ ଗୁଞ୍ଜାତିରିଆ ।]

ଗୁଞ୍ଜାଦେବା—ଦେ. ବି.—ଗୁଜାକ ଅର୍ପଣପୂର୍ବକ ବନ୍ଧୁବାକବଙ୍କୁ ବିବାହାଦ

Guṅjādēbā ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—

ସୁପାରିମେଜନା To invite relatives by sending
betel-nuts to attend family festivities.

ବାହା ପୁଞ୍ଜାଣି ହେଲେ ପରମାଣିକ ଜାତରେ ଗୁଞ୍ଜା ଦିଏ ।

ପଦାରମ୍ଭୋଦ୍ଧୃତ—ଉପାଖ୍ୟାତାବୁଦ୍ଧି ।

ଗୁଞ୍ଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗୁଞ୍ଜା)—

Guṅno ପକ୍ଷିବିଶେଷର ମଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—

ଶୁଆନୋ Manure from a certain bird's ordure;
guano.

ଗୁଞ୍ଜାପକାଇବା—ଦେ. ବି.—ଗୁଞ୍ଜାଦେବା (ଦେଖ)

Guṅpākāibā Guṅdēbā (See)

ଗୁଞ୍ଜାପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଉତ୍ତରାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ବନ୍ଧୁରୁ ଗୁଜାକସହ

Guṅpāḍibā ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିବା—Receipt of a formal
ସୁପାରିମିତନା invitation from a relative for a
social ceremony by means of a betel-nut
being sent to him.

ଗୁଞ୍ଜାପାନ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁଜାକ ଓ ପଣ୍ଡି)—

Guṅpāna ଶ୍ରେବାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଞ୍ଜା ଓ ପାନ—

ପାନସୁପାରି Betel-nut and betel used for chewing.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚେମେଡ଼ିଲ (ଦେଖ)

Chemerdilai (See)

ଗୁଞ୍ଜାପେଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ସବୁ ଧାନ—

Guṅpēṇḍi A kind of fine paddy.

[ଦ୍ର—ଏ ଧାନ କେଣ୍ଡାରେ ପେନ୍ଡା ପେନ୍ଡା ହୋଇ ଧରେ ।]

ଗୁଞ୍ଜାଭାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶୁଳ୍କ ବା କୁଣ୍ଡବର୍ଣ୍ଣର ବୃକ୍ଷମଞ୍ଜ—

Guṅbhāṇḍi The pith or marrow of a tree.

ଗୁଞ୍ଜାଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. ବି.—ପାନ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରେବାଇବାପାଇଁ ଗୁଞ୍ଜାକାଢ଼ରେ

Guṅbhāṅgibā ଗୁଞ୍ଜାକୁ ଟକି ଟକି କରି କାଟିବା—

ସୁପାରିକାଟନା To cut areca-nuts into tiny bits for
chewing with betel.

ଗୁଞ୍ଜାମହୁରି—ଦେ. ବି.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାନମହୁରି—

Guṅmahuri A small species of aniseed.

ଗୁଞ୍ଜା ଶିମ୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଶିମ୍ବା—

Guṅra śimba A kind of bean.

ଗୁଞ୍ଜା—ଦେ. ବି.—ଗୁଞ୍ଜା (ଦେଖ)

Guṅrā Guṅṇrā (See)

ଗୁଞ୍ଜାଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋପାଳ)—ଗଉଡ଼—

Guṅlā Cowherd; milkman.

ଶୁଆନା; ଗୋସାଳା

ग्वाल

(ଗୁଞ୍ଜାଲ; ଗୁଞ୍ଜାଣୀ; ଗୁଞ୍ଜାଲୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଗୁଞ୍ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସ. ଗୋପାଳ)

Guṅlā ଭୂଲ. ବ. ଗୋସାଳା)—ଗଉଡ଼—Milkman.

ବାହା ଗୁଞ୍ଜାକ ଗୁଞ୍ଜାଲକୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଗୁରୁ ଟଙ୍କାରେ ବଳ ଦିଏ ।

ପଦାରମ୍ଭୋଦ୍ଧୃତ—ଉପାଖ୍ୟାତାବୁଦ୍ଧି ।

ଗୁଞ୍ଜାଲି—ଦେ. ବି—ବିବାହ ପରେ ବରଜନମା ବନ୍ଧୁବାକବଙ୍କ ଘରକୁ

Guṅli ସମାବେଶରେ ଯିବା (ନନ୍ଦ)—

A procession formed by the newly
married couple visiting the house of
relatives

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁରୀରେ ସ୍ଥିତ ଏ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକ ୨ ଚିତ୍ରର କୌଣସି କଣିକା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଆବୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚିତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ର ନ ମଳଲେ ‘ଗା’ ଖୋଜିବେ, ‘ଗୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗୁ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅ’ ଖୋଜିବେ ।

ଗୁଆଲିଅର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ଓ ଭାବାର
Guahar ରାଜ୍ୟାନା—The Marhatta State and fort
of Gwahior.

[ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟା ରାଜତ୍ବର ପତନବେଳେ ମହା ପେଶବା ବାଲ୍ଲଭା
ଫଲତଃ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ବାଲ୍ଲଭାଙ୍କ ପୁଅ ବାଜିରାଜୁଙ୍କର ଜଣେ
ସେନାପତି ରାଣା ସିଂହା ଗୁଆଲିଅରରେ ରାଜତ୍ବ କଲେ ।
୧୭୮୦ ସାଲରେ ଇଂରେଜମାନେ ଗୁଆଲିଅର ଦୁର୍ଗ ଅଧିକାର
କଲେ । ତା ପରେ ସକ୍ରିୟ ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିକାର କଲେ ।
୨୪ ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧରେ ଇଂରେଜମାନେ ସିଂହାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କଲେ ।
୧୮୧୭ ସାଲରେ ୩୪ ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧରେ ସିଂହା ଇଂରେଜମାନଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ସକ୍ରିୟ କରି ପିଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଇଂରେଜଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ
କଲେ । ତତ୍ପରେ ୧୮୫୭ ସାଲ ସିପାହିବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ
ଇଂରେଜମାନେ ଗୁଆଲିଅର ଦୁର୍ଗ ଅଧିକାର କଲେ ମାତ୍ର ୧୮୫୫
ସାଲରେ ଏହାକୁ ପୁଣି ସିଂହାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କଲେ; କର୍ତ୍ତମାନ
ଗୁଆଲିଅର ମଧ୍ୟଭାରତର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମିତ୍ର ରାଜ୍ୟ; ଏ ରାଜ୍ୟର
ବର୍ଗଫଳ ୨୭୫୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ ଓ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୩୨
ଲକ୍ଷ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଦୁଇଟି ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଗୁଆଲିଅର ଓ ମାଲହା ।
ଏ ରାଜ୍ୟ ୧୧୫ ଜିଲ୍ଲା ଓ ୩୭ ତହସିଲରେ ବିଭକ୍ତ । ଏ ରାଜ୍ୟ
ଉପାଧି ମହାରାଜା ରାଜୁ ସିଂହା ଅଟେ । ଏ ମହାରାଜା ଭାରତ
ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସକ୍ରିୟରେ ଆବଦ୍ଧ ।]

ଗୁଆଲିସଭା—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବ୍ରତ ବିବାହରେ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ
Guahlisabha ରାଜ୍ୟରେ ସମବେଦ ବନ୍ଧୁମାନେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବା
ଆଶିଷସଭା ବ୍ରତ ହୋଇଥିବା ବାଳକଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା
ଉପଲକ୍ଷେ କରାଯିବା ସଭା; ଫୁଲସଭା—A meeting
of Brahmans held before the marriage
or Brata feast to bless the newly mar-
ried couple or the newly initiated boy.

[ଦ୍ର—ଏ ସଭାରେ ସମବେଦ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନସ୍ବରୂପ
ଗୁଆ, କଉଡ଼ି ଭେଟ ଦିଆଯାଏ ।]

ଗୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁପ୍ତ)—ଗୁପ୍ତଦୋଷ—
Gui Secrets.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସ. ଗୋଧିକା)—ଗୋଧି—
Iguana.

ଗୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଖେଳରେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଗୋପନ କରି
Guah ରଣାୟକ—1. Unfair means used in a
game to win.

ଗୁଆ ଥିଲେ ଗୁଆ ବାହାର ପଡ଼େ—ବଗ ।
୨ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ବଂଶୀୟ ରଙ୍ଗଶାଳ (ତନ୍ତ୍ରୀ)

ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A family title of Bengali weavers.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ସ୍ବରୂପ ହେଲେ ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ
ରଙ୍ଗଶାଳ ଓଡ଼ିଆ ପାଲଟି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଗୁଲ ଘରର ମଥାନ—

The summit of a thatched house.

ଗୁଇଁଗାଉଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ବନିଧାରକ)—୧ । ଅରଟରେ ସୁତା କଟି ହେଲେ
Guiggaui ଦେଲେ ଅରଟ ଚାଲିବାର ଶବ୍ଦ—Sound of the
revolving spinning wheel.

ଅରଟ ଗୁଇଁଗାଉଁ ଲେ ବୁଦ୍ଧି । ତୋ ସ୍ବଚାଳଣି ବାହିଁ ?—ଅରଟଗାଉ ।

୨ । ଟେକରେ ଗୋଲାଈବା—

2. Use of unfair means in a game.

୩ । ଗୁଆଁ (ଦେଖ)—

3. Guiggaui (See)

ଗୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଗୁଣ୍ଡା)—ଗୁଣ୍ଡା; କାଈ—

Guinj A red and white seed with black tip.

ଗୁଇଁପୁଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ—ଗୁଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Guipui etc Guipui etc (See)

ଗୁଇଁଶଗାଉଁଶ ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ

Guishagais hebha କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—

To grumble to do any work.

ଗୁଇନ୍‌ଗୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଣ୍ଡା ଚମୁଷା—

Guinch Squirrel.

ଗୁଇନ୍‌ଗୁ—ବୈଦେ (ପା. ଗୋଇନ୍‌ଗୁ; ଚୁଲ ସ. ଗୁପ୍ତଦୋଷ)—ଗୁପ୍ତଦୋଷ;

Guindha ଗୋଇନ୍‌ଗୁ; ଭେଦୁଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁପ୍ତଭାବରେ ସମାଗୁର

ମୋକ୍ଷେନା ସନ୍ତୁକ କରେ—Detective; spy.

ଗୋଇନ୍‌ଗୁ

ଗୁଇନ୍‌ଗୁ ପୁଲିସ୍—ବୈଦେ. ବି (ପା. ଗୋଇନ୍‌ଗୁ+ଇ. ପୋଲିସ୍)—

Guindha pulis ସରକାରଙ୍କ ବିସ୍ତୃତ ଯେଉଁ ପୁଲିସ୍ ଅପରାଧର

ମୋକ୍ଷେନା ପୁଲିସ୍ ଗୁପ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି—

ଗୋଇନ୍‌ଗୁ ପୁଲିସ୍ Detective police.

ଗୁଇଁପୁଇଁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଆଁ (ଦେଖ)

Guipui Guipui (See)

ଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଗୋଧିକା)—ଗୋଧି—

Gue Iguana.

ଗୁଆଁ—ସ. ବି—ବୈଦିକ ଅକ୍ଷର ‘ଘ’ ର ଉଚ୍ଚାରଣ—

Guah Pronunciation of the Vedic letter ‘gh’

ଗୁଆଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ବନିଧାରକ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କରନ୍ତି ବା ଅନିଚ୍ଛା—

Guiggaui ଶବ୍ଦ—1. Grumbling.

ଶୁଭୁଞ୍ଚୁ, ଶୁଭୁଞ୍ଚାନି

ଶୁଭୁଞ୍ଚାନି

ଗୁଆଁ ହେବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ

Guiggaui hebha କରିବା—To grumble or express

ଅନୁକମ୍ପା unwillingness to do a thing.

ଶୁଭୁଞ୍ଚାନି

ଶୁଭୁଞ୍ଚାନି

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଋ

ଗୁଣ୍ଡୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ—ଗୁଣ୍ଡୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Guṇḍu etc Guṇḍā etc (See)

ଗୁଣ୍ଡୁଚି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ନାମୁର) ବ—ଗୁଣ୍ଡୁଚି—

Guṇḍuchi Squirrel.

ଗୁଣ୍ଡୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମଶା—

Guṇḍuā Mosquito.

ଗୁଣ୍ଡୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କରନ୍ତି ବା ଅନିଚ୍ଛାପ୍ରକାଶ —

Guṇḍu 1. Grumbling

ଞ୍ଜଞ୍ଜ

ଗୁଣ୍ଡୁ

୨ । ଖେଳରେ ଗୋଲାଇବା—

2. Use of unfair means in a game.

୩ । ସିକାନ୍ତର ଅସ୍ଥିରତା—

3. Hesitancy; hesitation.

୪ । ସନ୍ଦେହ—4. Suspicious.

ଦେ. ବିଶ—ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଅନିଚ୍ଛାପ୍ରକାଶକାରୀ—

Grumbling.

ଗୁଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ

Guṇḍuā ଅନିଚ୍ଛାପ୍ରକାଶକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

1. Grumbling (person)

୨ । ଯେ ଖେଳରେ ଗୋଲାଇ—

2. Using unfair means in a game.

୩ । ସନ୍ଦେହମୟ—3 Suspicious by nature.

ଗୁଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବିଶ—

Guṇḍuā

ଗୁଣ୍ଡୁ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା

Guṇḍu heba ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To grumble or

ଞ୍ଜଞ୍ଜକର୍ତ୍ତା express unwillingness to do a thing

ଗୁଣ୍ଡୁନାମା; ଗୌଣିଆ

୨ । ଖେଳରେ ଗୋଲାଇବା—2. To use unfair means in a game.

୩ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ଥିର ସିକାନ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହୋଇ ଇଚ୍ଛାକୃତ କରୁଥିବା—Hesitating.

୪ । ସନ୍ଦେହ କରିବା—4. To suspect.

ଗୁଖର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ନାମୁର) ବ—ଗୋଖର (ଦେଖ)

Gukhar Gokhara (See)

ଗୁଖର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଗୋଖର)—

Gukhar ଗୋଖର (ଦେଖ)—1 Gokhar (See)

୨ । ଗୁଣ୍ଡିପାଖେ ମୁନ ଥିବା ଲୁହା କଣ୍ଟା—

2. Iron nail pointed on four sides.

ଗୁଗୁଲ—ଦେ. ବି.—ଗୁଗୁଲ (ଦେଖ)

Gugula Gugula (See)

ଗୁଗୁଚି—ଦେ. ବି.—ଗୁଗୁପାଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Guguchi Gugupāñchi (See)

ଗୁଗୁଚିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଲୁକାଣ)—ଧାନ୍ୟାଦିବର୍ଣ୍ଣର ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—

Guguchi Spear grass; a kind of grass having awns on its grains which enter into ones cloth while walking and stick there; Loue thorn

ସ. ନାମ—ଗୁରପୁଷ୍ପୀ, Andropogon aciculatus.

ଗୁରକ, ଗୁରକଖଳ [ଦ୍ର—ଏହା ପଡ଼ିଥାରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଶୃଙ୍ଗମୂଳ ଶସ୍ୟ ବା ଫୁଲ ପଡ଼ିଥାରେ ଯିବା ଲୋକର ଲୁଗାରେ ଲାଗିଯାଏ ।]

ଗୁଗୁପହଞ୍ଚି—ପ୍ରା. ବି.—ଗୁଗୁପାଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Gugupahāñchi Gugupāñchi (See)

ଗୁଗୁପାଞ୍ଚି—ପ୍ରା. ବି.—ବଡ଼ ମଣିଷ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ଥିବାକୁ

Gugupāñchi ଉପରକୁ ଟେକି ଗୋଡ଼ରେ ପିଲଙ୍କୁ ବସାଇ

ସୁସୁଆ ଖେଳାଇବାର ଶୃଙ୍ଖଳାବିଶେଷ—The mode of rocking

a child by putting him on the chair-

like seat formed by the feet and legs

of the elderly man while sleeping on

the back.

[ଦ୍ର—ବଡ଼ମଣିଷ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ଗୋଡ଼କୁ ଟେକି ଓ ଆଖୁଠାରୁ ଲୁକି ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଓ ପାଦମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚଉକିରଲ ସ୍ଥାନରେ ଶିଶୁକୁ ଦୋଳ ଖେଳାଇ ପଚାରିଥାନ୍ତି, “କାହା ପକରେ ଖାଇବୁ ଶିଶୁ ଉତ୍ତର କରେ, “ବାଧା ପକରେ” ଏହିପରି ଅନେକ ଥର ପଚାରିବାରୁ ଶିଶୁ ଉନ୍ମତ୍ତ ଉନ୍ମତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକରେ ଖାଇବ ବୋଲି ଉତ୍ତର କରେ । ଶେଷକୁ ବଡ଼ ମଣିଷ ପଚାରି, “ସୁନାଗାଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ିବୁ କି ଗୁଡ଼ ଗାଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ିବୁ ?” ଶିଶୁ ଯାହା ଉତ୍ତର କରେ ଉଦନୁସାରେ ବଡ଼ ମଣିଷ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ କଡ଼ରେ ସୁନାଗାଡ଼ିଆ ଓ ଅନ୍ୟ କଡ଼ରେ ଗୁଡ଼ ଗାଡ଼ିଆ ଥିବାର କଳ୍ପନା କରି ଶିଶୁକୁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଏକ ପାଖକୁ ଦୋଳାଇ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଘେନି ଆସି ସେହି କଡ଼ରେ କଲ୍ପିତ ସୁନାଗାଡ଼ିଆ କି ଗୁଡ଼ଗାଡ଼ିଆରେ ଖସାଇ ପକାଇ କହନ୍ତି, “ଗୁଡ଼ ଗାଡ଼ିଆରେ ଯୋଉଁ ଯୋଉଁ ସୁନା ଗାଡ଼ିଆରେ ପକାଇ ଦେଉଁ ।” ଶିଶୁର ଏହି ଖେଳକୁ ‘ଗୁଗୁପାଞ୍ଚି’ କହନ୍ତି ।]

ଗୁଗୁଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଗୁଗୁଚିଆ (ଦେଖ)—

Guguchiā Guguchiā (See)

ଗୁଗୁଲ—ଦେ. ବି.—ଗୁଗୁଲ (ଦେଖ)

Gugula Gugula (See)

ଗୁଗୁଲ—ସ. ବି. (ଗୁଗ୍=ବ୍ୟାଧି ଗୁଡ଼ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା +

Guggula କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଶିଳ୍ପି ୧ । ଗୁଗୁଲ ଧୂପ ବା ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚିତ୍ତର ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ତର ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତର ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାସକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବେଶରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତର ବୋଲିବା ମାତ୍ରାସକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ଦେଖିବେ ।

ଶାଳଗ୍ରୀବୀୟ, କୁନ୍ଦୁର, 1. Indian Bdellium.
 ଗୁଗୁଳୁ, ଗୁଗୁଳୁ ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଙ୍କା କଞ୍ଚାଳିଆ ଗୁଗୁଳୁଶେଷ—
 ଅଞ୍ଜଳ 2. Balsamodendron Mukul;
 ଗୁଗୁଳୁ, ଗୁଗୁଳୁ Amyris Agallochum.
 ଗୁ. ଗୁଗୁଳୁ [ଦ୍ର—ଏହା ସିନ୍ଧୁ ଗୁଗୁଳୁଦାନୀ ଆଦି
 ମ. ଗୁଗୁଳୁ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଶ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମେ ।
 ଫା. ବୋଏଲହୁସାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାର ନାମ ଶିଳା ଗଛ ।
 ଆ. ମୁଷ୍ଟିଲେଅଜର୍ବ ଏହାର ଶୁଳ୍କ କାଗଜ ପରି ପତଳା ହୋଇ
 ତେ. ଗୁଗୁଳୁମୁଦେହୁ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ, ଶାଖାର ପ୍ରାନ୍ତରେ
 ତା. କୁଙ୍ଗୁ, ଗୁଗୁଳୁ ପତ୍ର ଧରେ, ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ । ଏ ଗଛର ରସ
 ସ୍ୱାଦ, ଶୀତକାଳରେ ଗଛର ଶୁଳ୍କରେ କଣା କଲେ ସୁଦ୍ଧା ପରି
 ରସ ବାହାରେ । ଏ ରସ ଶୁଖିଲେ ଗୁଗୁଳୁ ହୁଏ । ଏହା ନିଆଁରେ
 ପକାଇ ଧୂପ ଦେଲେ ସ୍ୱଗନ୍ଧ ବାହାରେ । ଆଫ୍ରିକାର ଗୁଗୁଳୁ
 ଭିନ୍ନ । ଗୁଗୁଳୁ ୫ ପ୍ରକାର :—

- ୧ ମହୁଗାନ୍ଧ—ଏହା ଭୂମର ଓ ଅଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ
- ୨ ମହାମାଳ—ଅତି ମାଳବର୍ଣ୍ଣ
- ୩ କୁମୁଦ—କଇଁ ପରି
- ୪ ପଦ୍ମ—ମଣି ପରି
- ୫ ହିରଣ୍ୟ—ଏହା ହଳଦିଆ

ଏହା ଶରୀର ପକ୍ଷେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକାରୀ । ଏହା ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ,
 ସାରକ, ରଗୁସ୍ଥାନକାରକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ସ୍ୱରପ୍ରସାଦକ, ରସାୟନ,
 ଅଗ୍ନିସାପକ ଓ ବଳକାରକ, ନୂତନ ଗୁଗୁଳୁ ବଡ଼ ଉପକାରୀ ।]

ଗୁଗୁଳୁଦ୍ରୁ—ସ. ବ. (ଗୁଗୁଳୁ + ଦ୍ରୁ)—

Gugguladru ଉକ୍ତ ସଜନା ଗଛ—

A variety of Moringa with red
 flowers (M. W.)

ଗୁଗୁଳୁ—ସ. ବ. (ଗୁଗୁ + ଗୁଗୁ ଧାତୁ + ଅ; ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ. ଉ)—

Guggulu ଗୁଗୁଳୁ (ଦେଖ)

Guggula (See)

ଗୁଗୁଳିଆ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) କି—ଗୁଗୁଣିବା—

Guṅṅiā hebā To crawl.

ଗୁଙ୍ଗା—ବୈଦେ. ବଣ. ସଂ. (ଫା. ଗୁଙ୍ଗ)—ଗୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Guṅṅā Ghuṅṅā (See)

(ଗୁଙ୍ଗା—ଶ୍ରୀ)

ଗୁଗୁରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁପୁର) କି—ଫିଟାଉବା—

Guchāibā To open.

ଗୁଚ୍ଛିତାଣ୍ଡି—ବୈଦେ. ବ. (ହି. ଗୁଚ୍ଛି ଛାତା; ହି. ଗୁଚ୍ଛି=ଭୂମିରେ

Guchhitāṇḍi କରାଯିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାତ)—

ଗୁଚ୍ଛିତାପୁଷ୍ପ (ଖେଳ) (ଦେଖ)

Dābalapuṣṭ (play) (See)

ଗୁଚ୍ଛିତାଣ୍ଡି—ବୈଦେ. ବ. (ହି. ଗୁଚ୍ଛି=ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାତ + ସ. ଦଣ୍ଡ)—

Guchhitāṇḍi ଗୁଚ୍ଛିତାପୁଷ୍ପ (ଖେଳ) (ଦେଖ)

Dābalapuṣṭ (play) (See)

ଗୁଚ୍ଛ—ସ. ବ. (ଗୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅଧକରଣ. ଛ; ଯେଉଁଠାରେ
 Guchchha ଭୂମରମାନେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି)—

୧ । ପୁଷ୍ପସ୍ତବକ—

1. A cluster of flowers.

୨ । ପେଣ୍ଡା; ଗୋଛ—

2. A bundle; cluster; bunch.

୩ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛ—3. The tail of a peacock.

୪ । ମୁକ୍ତାଦାରବିଶେଷ—

4. A thick string of pearls.

୫ । ବକ୍ତବସରଥ ଦ୍ୱାର—

5 A 32 stringed necklace

୬ । ମଞ୍ଜିକାଦି ଗଛ—6. Plants (like jasmine)
 which shoot out in clusters from the
 ground.

[ଦ୍ର—ଏହାର କାଣ୍ଡମାନ ମୂଳରୁ ଗୋଛ ଗୋଛ ହୋଇ
 ବାହାରେ ।]

ଗୁଚ୍ଛକ—ସ. ବ. (ଗୁଚ୍ଛ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ)—ଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Guchchhaka Guchchha (See)

ଗୁଚ୍ଛପତ୍ର—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଚ୍ଛ + ପତ୍ର)—ତାଳଗଛ—

Guchchhapatra Palm tree.

ସ. ବଣ—ଯେଉଁ ଗଛର ପତ୍ର ଗୁଚ୍ଛାକୃତ—

(trees) The leaves of which are like
 clusters.

ଗୁଚ୍ଛପୁଷ୍ପ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଚ୍ଛ + ପୁଷ୍ପ)—୧ । ଅଶୋକଗଛ—

Guchchhapushpa 1. Asoka tree.

୨ । ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ ଗଛ; ଛତୁଆନା ଗଛ—

2. Alstonia scholaris.

୩ । ଉଠା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. The soapnut tree.

୪ । ଧାତକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Dhātakī.

ସ. ବଣ—ଯେଉଁ ଗଛର ଫୁଲ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ହୋଇ ଫୁଟେ—
 (trees) Which flower in clusters.

ଗୁଚ୍ଛପଳ—ସ. ବ. ସଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଚ୍ଛ + ପଳ)—

Guchchhaphala ୧ । କଦଳୀ ଗଛ—

1. The banana tree.

୨ । ଉଠା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The soapnut tree.

୩ । ନିର୍ମଳା ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

3. The clearing nut tree.

୪ । କାକମାଚୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4 Kākamāchī (See)

ଂ	କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ	ପ	ଫ	ବ	ଭ	ମ
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬

* । ଅଙ୍ଗୁର (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Grapes.

ଫ ବଣ - ଯେଉଁ ଗଛର ଫଳ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୁଏ—
(trees) With fruits in bunches.

ଗୁଚ୍ଛପାଳା—ଫ. ଚ ଶ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗୁଚ୍ଛ+ପାଳ+ଆ)—

Guchchhapalā ୧ । ଦାଣ୍ଡାଳତା—1. The vine.

୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2 The banana tree.

ଫ ବଣ—ଯେଉଁ ଲତାର ଫଳ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଧରେ—
(creepers) Bearing fruits in clusters.

ଗୁଚ୍ଛ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗୁଚ୍ଛ)—ଗୁଚ୍ଛା; ଗୁଚ୍ଛ—

Guchh ୧ Stringing together (as beads).

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି—ଗୋଛ (ଦେଖ)

Gochh (See)

ଗୁଚ୍ଛାଇବା—ଦେ. କି. (ଫ. ଗୁଚ୍ଛ)—୧ । ଗୋଛ କରିବା—

Guchhāibā 1 To tie into a bundle.

ଅଛାନ ୨ । ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବା—

୧କତ୍ରାକରଣ 2 To gather together.

୩ । ସଜାଇବା—3 To furnish; to equip.

ଗୁଚ୍ଛିବା—ଦେ. କି. (ଫ. ଗୁଚ୍ଛ)—ଗୁଚ୍ଛିବା—

Guchhibā To string together.

ଗୁଚ୍ଛାଇବା—ଦେ. କି—ଗୁଚ୍ଛାଇବା (ଦେଖ)

Guchhāibā Guchhāibā (See)

ଗୁଜ (ଧାତୁ)—ଫ—ଗୁଜ୍ ଗୁଜ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—

Guj (root) To buzz; to hum.

ଗୁଜ୍‌ଗାର୍—ଦେ. ଅ—ଗୁଜ୍‌ଗୁରାଜ୍ (ଦେଖ)

Gujgār Gujarugār (See)

ଗୁଜ - ଦେ. ବି—ଗୁଜ୍‌ଗୁରାଜ୍‌ରେ ଓ ଗୁଜ୍‌ଗୁରାଜ୍‌ରେ ବସିଥିବା

Guja ଶୁଦ୍ଧ କାଷ୍ଠଶୁଣ୍ଠ—A piece of wood placed on the
cross-beam of a thatched house to support
the wall-plate.

ଗୁଜାବ—ଦେ. ବି (ଛ. ଗୁଜାବ୍=ହଜୁକ୍; ଭୁଲ. ଫ. ଗୁଜା ଧାତୁ)—

Gujāba ଜନରବ, ରଟେନା—Rumour.

ଅଜବ

ମପ

ଗୁଜରାଟ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ଗୁଜର=ପହଞ୍ଚିବା, ପୈଠ)—ମାରଫତ୍—

Gujarat Through; per; by the hand of.

ଗୁଜରାଟ୍‌ଖୋଦ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା)—ମାରଫତ୍ ଖୋଦ୍ ବା ନିଜେ—

Gujaratkhod Per self; personally.

ଗୁଜରାଟ୍—ଦେ. ବି (ନାମ) (ଫ. ଗୁଜରାଟ୍+ରାଜ୍ୟ)—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ

Gujarāt ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ—

ଅଜବାଟ୍ Gujarat in Western India.

ଗୁଜରାଟ

ଗୁଜରାଟୀ—ଦେ. ବି (ଫ. ଗୁଜର+ରାଜ୍ୟ)—୧ । ଗୁଜରାଟ ଦେଶୀୟ

Gujarātī

ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person belonging
to Gujarat.

ଗୁଜରାଟୀ ୨ । ଗୁଜରାଟ୍ ଦେଶୀୟ ଭାଷା—

2 Gujarati language

ବିଶ.—ଗୁଜରାଟ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Gujarat.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡଜାତ) ବି—ଗୁଜରାଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
ତରବାସ୍ତ୍ର—A very good sort of sword
made in Gujarat.

ଗୁଜରାଣ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗୁଜରାନ୍=ନିବାସ; କାଳକ୍ଷେପ)—

Gujarāṇa ୧ । ଜୀବନ ଧାରଣ—1 Living

ଅଜବାଣ ୨ । ଜୀବିକା—2. Livelihood.

ଗୁଜରାଣ ୩ । କାଳକ୍ଷେପ; ସମୟସାଧନ—

3 The passing of time.

ଗୁଜରାଣ ଚଳାଇବା—ଦେ. କି (ଫା. ଗୁଜରାନ୍=କାଳକ୍ଷେପଣ + ଫ.

Gujarāṇa chālāibā ଚଳ ଧାତୁ)—୧ । ଜୀବିକା ନିବାସ

ଅଜବାଣ ମୋଟା କରବା—1 To eke out one's exist-
ence; to manage to live on

୨ । କାଳସାଧନ କରିବା—2. To pass one's time

ଗୁଜରାଣ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଜୀବିକା ନିବାସ ହେବା—

Gujarāṇa chālībā 1. The eking out of one's
living or existence.

ଗୁଜରାଣ ଚଳିବା ୨ । କାଳ କଟିବା—

2. The passing of one's time.

ଗୁଜରାଣ ମେଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. କି—ଗୁଜରାଣ ଚଳାଇବା (ଦେଖ)—

Gujarāṇa mentāibā Gujarāṇa chālāibā (See)

ଗୁଜରାଣ ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. ବି—ଗୁଜରାଣ ଚଳିବା (ଦେଖ)—

Gujarāṇa mentībā Gujarāṇa chālībā (See)

ଗୁଜରାଟ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗୁଜରାଟ୍ (ଦେଖ)—

Gujarāt Gujarāt (See)

ଗୁଜରାଟ୍—ଦେ. ବି—ସ୍ମରକ ମସଲ୍‌କାଶେଷ—

Gujarāt Small cardamum with white rind;

ଅଜବାଟୀ, ହୋଟି ଏଲାଟି Elettaria cardamomum.

ହୋଟି ଏଲାଟି, [ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣପଶ୍ଚିମ

ଗୁଜରାଟୀ ଇଲାଧ୍ୟାଚୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ହଳଦା ଜାଖାସୁ

ଫ. ନାମ—ଏଲା, ଗୁଜରାଟ୍ କୋଷମୟ ଫଳ । ଏହାର ଉପର-

ଭାଗକୁଣ୍ଡଳା ଭାଗରେ ଧଳା ଗୋପା ଓ ଭିତରେ କଳା

ଦାନା ଥାଏ ।]

ପ୍ରା. ବି. ଓ ବିଶ—ଗୁଜରାଟୀ (ଦେଖ)—

Gujarātī (See)

ଗୁଜରାଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଗୁଜରାଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ,—

Gujarāt (etc). Gujarāt etc (See)

ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ଅପର ପ୍ରକାରେ ମୁକ୍ତ ୧ ଓ ୨ ଓ ୩ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଓ ୩ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପଦ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ସେବେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଓ ୩ କୌଣସି ବା ମାତ୍ରାପଦ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ' ଗୋଟିଏକି; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଜରାଟୀ—ଦେ. କି (ପା. ଗୁଜରାଟୀ = (କାଳ) ଯାପନ ହେବା) —

Gujaribh ୧ । (କାଳ) ଯାପନ ହେବା; ଅଭିବାହୁତ ହେବା —

ଗୁଜରାଟୀ, } 1 (time) To pass away.

ଗୁଜରାଟୀ, } ଶିଳ୍ପରୂପ ୨ । କାଳକାଟକା —

ଗୁଜରାଟୀ, } 2 To pass time.

ଅଜବା ୩ । କୌଣସିପ୍ରକାରେ ଚଳିଯିବା —

ଗୁଜରାଟୀ 3 To manage to live on.

୪ । ଚଳିଯିବା — 4. To pass by.

(ଯଥା — ଯେନକେନପ୍ରକାରେ ମୋ କାମ ଗୁଜରୁଛି) ।

୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ସୁଖ କିଛିକାଳ ଉପଭୋଗ କରିବା —

5. To enjoy a pleasure for some time.

୬ । ସାକ୍ଷିରୂପେ ଜବାନବନ୍ଧ କରିବା —

6. To give evidence as a witness.

(ଯଥା — ଗୁଜା ଗୁଜରାଟୀ ତାଙ୍କ ଜାତକରେ ନାହିଁ) ।

୭ । (ମରଣ) ମୃତ ହେବା —

7. To die; to pass away.

୮ । ଘଟିବା — 8 To happen

(ଯଥା — ମୋ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅପଦ ଆସି ଗୁଜରଲା) ।

ଗୁଜରାଟୀ — ଦେ. ବି (ସଂ. ଗର୍ଜର; ଏହା ଗଜର ପରି ଗୋଲ ଥିବାରୁ) —

Gujari ଶ୍ଵାଲୋକମାନଙ୍କର ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ —

ଅଜବୀ A kind of anklet

ଗୁଜରୀ [ଦ୍ର — ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତେ ଗୁଜର ଲଗିଥାଏ । ଏହା ବଳା ଉପରେ ଓ ପଞ୍ଚମ ତଳେ ପିନ୍ଧା ହୁଏ ।]

୨ । ମାରଜାଡ଼ିମାନେ ପିନ୍ଧିବା ହାତର ଖଡ଼ୁବିଶେଷ —

2. A kind of bracelet.

୩ । ଗୁଣିଣିବିଶେଷ —

3 Name of a musical air.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି — ଦୈନିକ; ଯାହା ପ୍ରତିଦିନ ହୁଏ —
Which is held daily.

(ଯଥା — ଗୁଜରାଟୀ) ।

ଗୁଜରାଟୀ — ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି — ପ୍ରତିଦିନ ବସିବା ଦାଟ —

Gujari hāṭa Daily market.

ଗୁଜସ୍ତା — ବୈଦେ. ବିଣ (ପା. ଗୁଜସ୍ତା = ଗତ, ଅଗତ) —

Gujasth ୧ । ପୁରାତନ — 1. Old.

ଅଜସ୍ତା ୨ । ଅଗତ; ସାବକ; ଗତ — 2. Late, past

ଗୁଜସ୍ତା ୩ । ଗତବର୍ଷ — 3. Of last year.

କି. ବିଣ — ଗତବର୍ଷ — Last year.

ଗୁଜା — ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି. ଓ ବିଣ — ଗୋଜା (ଦେଖ)

Gujā Gojā (See)

ବେବନ ଗୁଜାତେ ଲେଖାଯିବ — ପଞ୍ଚମୋହନ. ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପୁରାଣ ।

ଗୁଜାରା — ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.

Gujārā ଗୁଜାରା) — ଗୁଜରାଣ; ଜୀବିକା — Livelihood.

ଗୁଜାରା — ଦେ. କି ('ଗୁଜରାଟୀ' କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଶିଳ୍ପରୂପ; ପା. ଗୁଜାରା) —

Gujaribh ୧ । ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା; ଘେଷ କରିବା —

ଅଜବା To place or put up before a person; to cite.

ନୀପ୍ ସୃଷ୍ଟି ଯିଆ ଉକ୍ତି ପଢ଼ାଇ ଗୁଜାରା — ଉଦାହରଣ. ଗୀତାପଦ୍ୟ ।

୨ । (କାଳ) କଟାଇବା — 2. To pass (time)

ଗୁଜକାଠି — ଦେ. ବି — ଶ୍ଵାମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଗୁଜି ବା ଗୁଜୁରସ୍ତୁ

Gujikāṭhi କାଠି — A twig with bells thrust into

ଅଜିକାଟି the chignon; a hair-pin attached or

ଜୁରବନ୍ଦ, ଜୁରବନ thrust into a chignon.

ଗୁଜୁଗୁଜିଆ — ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ — ଖଣ୍ଡିଗଣିଆ; ଅଳ୍ପ ବୃଦ୍ଧ —

Gujugujia Very miserly.

ଗୁଜୁଗୁଜିଆର ବିଶେଷ ସତେ — ଗଲ ।

ଗୁଜରାଟୀ — ଦେ. କି ('ଗୁଜରାଟୀ' କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଶିଳ୍ପରୂପ) —

Gujaribh ଗୁଜରାଟୀ (ଦେଖ)

Gujaribh (See)

ଗୁଜରାଟୀ — ଦେ. କି — ଗୁଜରାଟୀ (ଦେଖ)

Gujaribh Gujaribh (See)

ଗୁଜୁରୁ ଗାଜର — ଦେ. ବି. — କଥାବାତୀ କରି ଗୋଲମାଲ କରିବା —

Gujuru gajar To make loud sounds by talking.

ଗୁଜରା — ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ — (ଗୁଜର + ଶ୍ରୀ. ର) — ରାତ୍ରି କାଳରେ ଶୁଙ୍ଘାର —

Gujari ରସରେ ଗେୟ ରାଗିଣିବିଶେଷ — A musical tone

used in night time (See notes under

'Rāga'.

[ଦ୍ର — କେହି କେହି ଏହାକୁ ଘାସକ ରାଗର ଓ କେହି କେହି ମେଘ ରାଗର ରାଗିଣୀ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଗୁଞ୍ଜ (ଧାତୁ) — ସଂ. ଶବ୍ଦ କରିବା — To buzz.

Guñj (root)

ଗୁଞ୍ଜା — ସଂ. ବି. (ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ + ଅଧକରଣ. ଅ; ସେହିଠାରେ ଭ୍ରମରମାନେ

Guñja ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି) — ୧ । (ପୁଷ୍ପ) ଗୁଚ୍ଛ; ସ୍ତବକ —

1. Bunch or cluster (of flowers)

୨ । ଫୁଲତୋଡ଼ା — 2 Nosegay.

୩ । (+ ଭାବ. ଅ) — ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ —

3 Buzzing sound; humming of (bees).

୪ । କଳରବ; ଆନନ୍ଦଧ୍ଵନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

4. Sound of joy.

୫ । ଗୁଞ୍ଜା, କାଢ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

5. A black-tipped red seed.

୬ । ସୁନା ତାରରେ ଦଉଡ଼ିପରି ଗୁଣା ହୋଇଥିବା ହାର; ଗୋପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

6. A kind of necklace woven like a rope.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

ଗୁଞ୍ଜନ ସ ବ (ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ) —

Guñjana ୧ । ଗୁଞ୍ଜଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ; ଭୁମରର ଶବ୍ଦ —

1. Buzzing sound; humming (of bees)

୨ । ଗୁଞ୍ଜା ଫଳ, କାଢ଼ିଆ —

2. A black-tipped red seed borne in pods.

ଗୁଞ୍ଜମାଳା — ଦେ. ବ. (ସ. ଗୁଞ୍ଜ + ମାଳା) — କାଢ଼ିଆମାଳା —

Guñjamālā A garland of 'Kāñcha' seeds.

ଅଞ୍ଜମାଳା

ଗୁଞ୍ଜମାଳା

ଗୁଞ୍ଜର — ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ — ୧ । କବାଟର ଶିକୁଳ —

Guñjar 1. Door-chain.

୨ । ନୁସୁର — 2. Tinkling ornament or ring for the leg.

୩ । କବାଟର ଶିକୁଳାରେ ଲଗିଥିବା ଲୌହଶଳାକାଢ଼ିଆ —

3. An iron-rod attached to a door-chain.

୪ । ଗୁଞ୍ଜର ପୋକ (ଦେଖ)

4. Guñjara (beetle) (See)

ଗୁଞ୍ଜର — ଦେ. ବ — ୧ । (ସ. ଗୁଞ୍ଜନ) — ଗୁଞ୍ଜଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ —

Guñjara 1. Buzzing sound; humming.

ନିଜ ମୁଣ୍ଡର ମଧୁକର ଗୁଞ୍ଜରେ । ସ୍ବାଧୀନାଥ — ମେଘଦୂତ ।

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିକୂଳ — 2. A short curl of hair overhanging the brow.

୩ । (ସ. ଗୁଞ୍ଜର) ହସ୍ତାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ବଳୟ —

3. A kind of bracelet

ବଞ୍ଚ ମଞ୍ଜୁଳ ଗୁଞ୍ଜର ସୁଗଳେ,

ଗୁଞ୍ଜର କାତ ଅନ୍ତର ଯେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ — ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

୪ । ଏକଜାତୀୟ ନେଳି ଟାଣୁଆ ପକ୍ଷୀପୁର ପୋକ —

4. A beetle with hard blue wings, the blue Rutilian beetle.

[ଦ୍ରୁ — ଏହାର ନେଳି ଖୋଲିଲେ ଗୋଲ କରି କାଟି ସ୍ତମ୍ଭାକାର
ମଧ୍ୟରେ ଟିକିଲିକିଲି ଘେନନ୍ତି ।]

୫ । (ସ. ଗୁଞ୍ଜର) ହସ୍ତୀ — 5. Elephant.

ଗୁଞ୍ଜରବନ୍ଧ — ଦେ. ବ — ବଳୟ; ହସ୍ତାଳଙ୍କାରବିଶେଷ —

Guñjarabandha A kind of bracelet.

ଗୁଞ୍ଜରୀ ଶକ୍ତି ବରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୁଞ୍ଜରବନ୍ଧ ସୋମନାଥ ଗରବତସ୍ତ୍ରୀ ।

ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗୁଞ୍ଜର ମୁଣ୍ଡାଳ — ଦେ. ବ — ଯେଉଁ ଚୂର୍ଣ୍ଣି କୁଳରୁ ମୁହଁ ଉପରକୁ ପଡ଼ିଥାଏ —

Guñjara mundaḷa Curls of hair overhanging the face

ଗୁଞ୍ଜର — ଦେ. ବ — ୧ । ମୁଣ୍ଡର ମାଳାପରି ଆବରଣବିଶେଷ —

Guñjarā 1. A kind of bead used to adorn the head.

୨ । (ସ. ଗୁଞ୍ଜ) କାଢ଼ିଆର ମାଳା —

2. A necklace of Kāñcha seeds

ମଣି ଗୁଞ୍ଜର ଶିତେ ଧରି ଗାନ୍ଧବ ପଛେ ବନ୍ଧିବ ।

କବିରାଧ — ଭଗବତ ।

୩ । ଗୁଞ୍ଜରପୋକର ଖୋଲିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୋଲକାର ଟିକିଲି —

3. A tip made from the tough covering of the Rutilian beetle.

ସମ୍ବଲ ମୁଣ୍ଡ ଖୋଲିବ, ଗୁଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜର ଖୋରବନ ।

ଭୂପଦ — ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଗୁଞ୍ଜରପାଟି — ଦେ. ବ — ୧ । ମୁଣ୍ଡର ଆବରଣବିଶେଷ —

Guñjarāpāṭi 1. A kind of ornament for the head.

ଗୁଞ୍ଜରପାଟି ତାଳୁମୂଳ, ଶ୍ରବଣେ ମନ୍ଦର ବୁଣିଲ । କବିରାଧ — ଭଗବତ ।

୨ । ଗୁଞ୍ଜର ୩ (ଦେଖ)

2. Guñjarā 3 (See)

ଗୁଞ୍ଜରବା — ଦେ. ଛି. (ସ. ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ) — ଗୁଞ୍ଜଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ କରିବା —

Guñjaribā To hum.

ଅଞ୍ଜବା ଗୁଞ୍ଜର ଧାତୁ ଅଳ-ପଞ୍ଜେ ମଧୁ-ସୌରରେ ଅବା ।

ସ୍ବାଧୀନାଥ. ଭଣା ।

ଗୁଞ୍ଜରୀ

ଗୁଞ୍ଜହାର — ସ. ବ — ଗୁଞ୍ଜମାଳା (ଦେଖ)

Guñjahāra Guñjamālā (See)

ଗୁଞ୍ଜା — ସ. ଚ (ଗୁଞ୍ଜ + ଆ) — ୧ । କାଢ଼ିଆ (ଦେଖ) —

Guñjā Kāñchā (See)

ଅଞ୍ଜନାର ଗୁଞ୍ଜାମାଳା ପାଦୁଆ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସନ୍ତତ — ସ୍ବାଧୀନାଥ. ପାବନା ।

୨ । କାଢ଼ିଆ ପରିମିତ ଓଜନ —

2. A standard weight; 1⁵/₁₆ grains troy.

୩ । ଦୁଇ ଗ୍ରେନ୍ ପରିମିତ ଓଜନ —

3. A weight of 2 grains.

୪ । ଗୁଞ୍ଜନ, ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ — 4. Buzzing.

୫ । ନାଗର — 5. Kettle-drum.

୬ । ମଦ୍ୟପାନଶାଳା — 6. A tavern.

୭ । ଧ୍ୟାନ — 7. Meditation.

୮ । ବିଷାକ୍ରମୂଳ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ —

8. A plant with poisonous root.

ଦେ. ବ — ଠେଲି ପେଲି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ
ମଧ୍ୟରେ ଡାକି କରିବା — Thrusting a thing
into other things.

ଦେ. ଢଗ — ୧ । ଠେଲିକରି ଭିତ୍ତିକର ଯାଇଥିବା —

Thrust in; forced in.

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ପେଲି

ହୋଇ ପଶିବା (ଲୋକ); ଲେଉଟିଆ — 2. One who
thrusts himself into the company of
others uninvited.

ମାତ୍ରାଦି ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧରଣ ୧ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣିତ ଚିହ୍ନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ୭ ଧୋଣି ବନ୍ଧ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ପରା—
 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଖୋଜିବେ; 'ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ଖୋଜିବେ ।

ଗୁଞ୍ଜାଲକା—ଦେ. କି—'ଗୁଞ୍ଜା'ର ଶିଳ୍ପ ଗୁପ୍ତ—

Guñjālbh Causative form of 'Guñjibh'.

ଗୌଜାନ

କାବ୍ୟାନା, କାବ୍ୟାନା

ଗୁଞ୍ଜାଗୁଞ୍ଜି—ଦେ. କି—୧ । ସଙ୍ଗର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
 Guñjāguñji ଅବସ୍ଥାନ ଲାଗି ଠେଲିଠେଲି—

୧. Pushing one another for occupying a narrow space.

୨ । ଗଲିଗଲି— 2. Thrusting into one another.

୩ । ନାନା ପଦାର୍ଥ ଗୁଞ୍ଜିବା କର୍ମ—

3. Act of thrusting many things.

୪ । ଉଡ଼— 4. Overcrowding; overlapping.

ଗୁଞ୍ଜାମାଳ—ଦେ. କି (ସ. ଗୁଞ୍ଜାମାଳା)—କାଞ୍ଚିମାଳ—

Guñjāmālā A garland of Kāñcha seeds

ଗୁଞ୍ଜା ରୁଥ—ଦେ. କି—୧ । ଯେଉଁ ରୁଥ ପୁରୁଣା ଘରଘରରେ ପରେ ଠେଲି
 Guñjārua ହୋଇ ପୁରୁ ଯାଇଥାଏ—1. The rafter thrust
 ଚୋରକୋବୋ into the midst of other rafters in the
 କୋରକୋବା thatch of an old house to serve as an
 original one.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା ଅସ୍ୱାଭାବିକ, ମାତ୍ର କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ
 ସ୍ୱାଭାବିକ ଅସ୍ତ୍ରପୁ ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—

2. An artificial support.

(ଯଥା—ପୋଷା ପୁଅ ଗୁଞ୍ଜା ରୁଥ ।)

ଗୁଞ୍ଜାହାର—ସ. କି—ଗୁଞ୍ଜାମାଳ (ଦେଖ)—

Guñjāhāra Guñjāmālā (See)

ଗୁଞ୍ଜିକା—ସ. କି. ଶ୍ରୀ (ଗୁଞ୍ଜା + ଶ୍ରୀର୍ଥେ. କ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Guñjikā ୧ । କାଞ୍ଚିମାଳ—1. The seed of Kāñcha.

୨ । ଏକ କାଞ୍ଚି ପରିମାଣ—

2. Weight of one Kāñcha

ଗୁଞ୍ଜିଗାଞ୍ଜି ହେବା—ଦେ. କି—ସ୍ଥାନାଭାବରୁ ଠେଲିଠେଲି ହେବା—

Guñjigāñji hebh To overcrowd or overlap one another.

ଗୌଜଗାଞ୍ଜିହେବା

ଗୁଞ୍ଜିତ—ସ. କି (ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଚ)—ଝଙ୍କା; ଶବ୍ଦାୟିତ—

Guñjita Resounding; with humming; full of humming sound.

ସ. କି (+ଭବ. ଚ)—ଝଙ୍କାର; ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ—

Humming sound.

ନୟନ-ଗୁଞ୍ଜିତ ହେଉ ସେ ପୁଅ—ସାକାଥ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ ପଦ୍ୟ ।

ଦେ. କି—ଗୁଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା; ଉଦରକୁ ପୁରୁ ଯାଇଥିବା—

Thrust in.

କଳ୍ପନାପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଲେଖକ,

ପ୍ରଥମ ମାଣ୍ଡି ଗୁଞ୍ଜିତ ଗାଲେ—ପଦାରମ୍ଭୋଦ୍‌ବନ ଉପାଖ୍ୟାତାଂଶୁ ।

ଗୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. କି (ସ. ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ କରବା—

Guñjibh

1 To hum.

ଗୌଜା

ବହୁଜନିତର କୁହନ୍ତି,

କାବ୍ୟାନା

ମତ୍ତ ମଧୁ ସେ ଗୁଞ୍ଜି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଗଗନବଦ ।

୨ । (ତୁଳ. ପା. ଗୁଞ୍ଜାନ୍=ଘନ; ଅଭରଳ, ଗୁଞ୍ଜାନ୍=
 ସ୍ଥାନ; ଜାଗା, ସୁବିଧା)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ
 ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଠେଲି ପ୍ରସ୍ତରବା—2 To
 thrust or force a thing into other things.

୩ । ଦୁଇଟି ଲେଖା ମଧ୍ୟରେ ନୂଆ ଲେଖା ପ୍ରସ୍ତରବା—

3 To interpolate.

୩ । (ସ. ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରବା) କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
 ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ (ଅନ୍ଧାରେ, ଲୁଚା ଘରରେ) ଲୁଚାଇବା—

4 To secrete a thing.

* । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ବା ଅସାବଧାନତାରେ କୌଣସି
 ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦେବା—

5. To force a thing to a person unasked
 or against his consent.

(ଯଥା—ବାଳୁକାଦିପଦାର୍ଥ ଗୁଞ୍ଜିବା ଗୋଟିଏ ପୁଅ
 ଗୁଞ୍ଜିଦେଲେ ।)

ଗୁଞ୍ଜି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନାଦୃତ ହୋଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି

Guñji hebh

ନିକଟରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା—

ଅଞ୍ଜିୟାନା

1. To take shelter with a person
 unasked.

୨ । (ବହୁତ ଲୋକ) କୌଣସି ସଙ୍ଗର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ମାଡ଼ମକଡ଼
 ହୋଇ ରହିବା—2 (many persons) To crowd in
 an inadequate place.

ଗୁଞ୍ଜିଗୁଞ୍ଜି—ଦେ. ଅ—ଅସିବାମାତ୍ରକେ, ଉପସ୍ଥିତ ହେଲାପରି (ରାତି,
 Guñjiguñji ସକାଳ, ସନ୍ଧ୍ୟା)—Immediately after

the setting of (night, morning, evening).

(ଯଥା—ସଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜିଗୁଞ୍ଜି; ରାତି ଗୁଞ୍ଜିଗୁଞ୍ଜି; ସେ ରାତି ଗୁଞ୍ଜିଗୁଞ୍ଜି
 ହୋଇ ଆମ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।)

ଗୁଞ୍ଜିର—ଦେ. କି—ଭ୍ରମରଜାତୀୟ ନେଳିପୋକ, ଗୁଞ୍ଜିରପୋକ—

Guñjirā

A kind of blue beetle with tough
 covering; Rutilian beetle.

ଗୁଞ୍ଜିରୁଗୁଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କି—କେଲା ଆଦି ଜାତିଙ୍କ ଗୀତର
 Guñjuruguñjī ଭୂତା—The refrain of a song sung
 by the Kelās etc.

ଗଡ଼ଜାତ ଗାୟକେଲ, ଜମେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ନଞ୍ଜିଆଦେଲ, ମାଆ ବରୁଆଏ ଗେଲ ।

ଗୁଞ୍ଜିରୁଗୁଞ୍ଜି—କେଲା ଗୀତ ।

ଗୁଟ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସବ—ଗୋଟିଏ; ଏକଗୋଟି—

Guṭ

One only.

କିଣ—(ଏତେ) ସଂଖ୍ୟକ; ଗୋଟି—(so many) In
 number.

୧	ଲ	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ନସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଞ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ର୍ଷ	ଇ	ଋ	ୠ

ଗୁଡ଼ିକେଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଜି. ବିଶ—

Gutkeguti ୧ । ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିକ—

1. One after the other.

୨ । ଏକାଦିକ୍ରମେ; ଯଥାକ୍ରମେ—2. Respectively.

ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ସବ. (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

Gutṛi ଗୋଟା (ଦେଖ)—Gutṛi (See)

ଗୁଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଜି. (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

Gutṛāibā ଗୋଟାଇବା (ଦେଖ)—Gutṛāibā (See)

ଗୁଡ଼ାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଶ (ଗୋ

Gutṛāe ସ୍ଥାନରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୋଟାଏ (ଦେଖ)

Gutṛāe (See)

ଗୁଡ଼ାସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ସ. ଗୋଷ୍ଠ = ସମୂହ)—

Gutṛās ଗୋଳମାଳ—Confusion; ado; hubbub.

ଗୁଡ଼ି—ସ. ବି. (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ମ. ଇ)—

Gutṛi ୧ । ଗୁଡ଼ିକ—1. Pill

୨ । ଗୁଳା; ଗୁଳ—2. Ball; globule.

୩ । ମୁକ୍ତା—3. Pearl.

୪ । ରେସମ ବା ତସର ପୋକର ଗୋଲକାର ଖୋଲ—

5. Cocoon.

* । ଗୋଲ ବାଲିଗରଡ଼ା—

5. Round pebble.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗୋବସନ୍ତ ରୋଗ—

Rinderpest; cattle small-pox.

ସବ—ଗୋଟି (ଦେଖ)

Goṭi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ନିତ୍ୟ ଗୋଟିମା—

Very small cocoanut fruit.

ଗୁଡ଼ିଏ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ

Gutṛie ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୋଟିଏ (ଦେଖ)—

Goṭie (See)

ଗୁଡ଼ିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ + ଇକ୍ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)—

Gutṛikā ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)—Gutṛi (See)

ଦେ. ବି—୧ । ଖୁଆର ଲଢୁ; ଗଜାଦୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନସ୍ୱରୂପ ଦୁଗ୍ଧପ୍ରସ୍ତୁତ

ଲଢୁ—1. A ball of sweet-meat prepared from condensed milk.

୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଗୁଣବିଶେଷ—

2. A kind of tree.

ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଜି. ବିଶ. (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ

Gutṛigutṛi ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୋଟି ଗୋଟି—One by one.

ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଜି. ବିଶ (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ

Gutṛigutṛikā ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ—

1. One by one.

୨ । ଜଣକେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ—2. One each.

ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଜି. ବିଶ. (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ

Gutṛigutṛikā ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Gutṛigutṛikā (See)

ଗୁଡ଼ି—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Gutṛi ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)—Gutṛi (See)

ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ଓ ବିଶ. (ଗୋ

Gutṛe ସ୍ଥାନରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୋଟି (ଦେଖ)

Goṭe (See)

ଗୁଡ଼ିଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଶ—ଗୋଟିଏ—

Gutṛei

One only.

ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗୋଷ୍ଠ) (ଗୋ

Gutṛa ସ୍ଥାନରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗୋ—Cattle pen

ଗୁଡ଼ିଭାଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁ ଗୋ ପାଇଁ ଗ୍ରାମର

Gutṛibhāṭā ବାହାରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—A place outside the village used as a cattle-pen.

ଗୁଡ଼ି ଇଭନିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ଅ (ଇଂ)—ନମସ୍କାର (ସନ୍ଧ୍ୟା ବା

Gud ibhning

ଅପରାହ୍ନରେ)—Good evening.

ଅପରାହ୍ନରେ

गुड्डिगुड्डि

ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟାନୁକରଣ)—ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Gurdgurd

Gurdugurdu (See)

ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gurdgurd (etc)

Gurdugurdu etc (See)

ଗୁଡ଼ିଚି—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୁଳି)—ଗୁଳି (ଦେଖ)

Gurḍchi

Gulāṇcha (See)

ଗୁଡ଼ିଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସ. ଗୁଳି)—

Gurḍchirḍā

ଗୁଳି (ଦେଖ)—Gulāṇcha (See)

ଗୁଡ଼ିଚିଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସ. ଗୁଳି)—

Gurḍchirḍichirḍā

ଗୁଳି (ଦେଖ)

Gulāṇcha (See)

ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଶ—ଗୁଡ଼ିଏ (ଦେଖ)

Gurḍdu

Gurḍie (See)

ଗୁଡ଼ିଫ୍ରାଇଡେ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଗୁଡ଼ = ଉତ୍ତମ + ଫ୍ରାଇଡେ =

Gud phraide

ଶୁକ୍ରବାର)—ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ୨୧ ତାରିଖ ପରେ

ଅପରାହ୍ନରେ

ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହୁଏ ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରବର୍ତ୍ତୀ

गुडफ्राइडे

ଶୁକ୍ରବାର—Good friday.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କ୍ରୀଷ୍ଟ ଉପରେ ବିକ

ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନିଆନଙ୍କର

ପବ୍ ଓ ଉପବାସ ଦିବସ । ଏହି ପବ୍ ଯୀଶୁଙ୍କର କ୍ରୀଷ୍ଟ ଆଶ୍ୱେଷର

ସ୍ୱାରକ । ଏହି ଶୁକ୍ରବାରର ପରବର୍ତ୍ତୀ ରବିବାର ଦିନ ଯୀଶୁ କବରରୁ

ସମ୍ବରଣରେ ଉଠି କେତେକ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଇଥିଲେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଯେଉଁଠି ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଯେଉଁଠି ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଉକ୍ତର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଯେବେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ନାହିଁ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଉକ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଉକ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିଏ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଡ଼କାଳ—ବୈଦେ. ଅ. (ଇଂ)—ବିଦାୟୁତକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଅଭିବାଦନ—

Gudbāi

Good bye.

ଶୁଭବାହି

ଗୁଡ଼ମାର୍ଗ

ଗୁଡ଼ମାର୍ଗ—ବୈଦେ. ଅ. (ଇଂ. ଗୁଡ଼=ଗୁଡ଼ମାର୍ଗ+ମାର୍ଗ=

Gudmārg

ସକାଳ)—

ଶୁଭମର୍ଗ

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନମସ୍କାର; ଅଭିବାଦନ—

ଗୁଡ଼ମାର୍ଗ

Good morning.

[ଦ୍ର—ସକାଳ ବେଳା ଦିନ ୧୨ଟା ମଧ୍ୟରେ ଦେଖା ହେଲେ

ଇଂରେଜମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଗୁଡ଼ମାର୍ଗ କହି ଅଭିବାଦନ

କରନ୍ତି; ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ଅପରାହ୍ନରେ ଗୁଡ଼ମାର୍ଗ କହନ୍ତି ।]

ଗୁଡ଼ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର—୧ । ରକ୍ଷା କରିବା—

Gurda (root) 1. To protect.

୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To strike.

୩ । ହିଂସା କରିବା—3. To injure.

ଗୁଡ଼—ସ. ବ. (ଗୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଡ)—

Gurda

୧ । ଇନ୍ଦ୍ର ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—

1. Molasses; treacle, raw sugar

[ଦ୍ର—ଆଖି ରସ ବା ଦୋରୁଅକୁ ଆଉଟି ବଦଳ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଭେଲ ଗୁଡ଼, ଛେଦା ବା ଛେଦର ଗୁଡ଼ ଓ ଝର ଗୁଡ଼ ଏପରି ୩ ପ୍ରକାର ଗୁଡ଼ ହୁଏ ।]

୨ । ହସ୍ତର ସଜ୍ଜା—

2. Equipments for an elephant.

୩ । ଗ୍ରାସ—3. Eating.

୪ । (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

ଗୋଲକ; ଗୋଲକାର ବସ୍ତୁ—4. Round ball.

୫ । ଖେଳବାର ପେଣ୍ଡୁ—5 Play-ball

ଗ୍ରା. ବ. (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଗ୍ରାସ)—ବାଳକମାନଙ୍କର ଲିଙ୍ଗ—

An infant boy's penis.

ଦେ. ଶରୀ—ମିଷ୍ଟ—Sweet

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ତୁଳ. ଅସୀମୀ ଗୁଡ଼=ଗୁଣ୍ଡ)—

୧ । ଗୁଣ୍ଡ—1. Powder; dust.

୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର; ଗୋ ଗ୍ରାମରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ) ବ—
ଗୋଡ଼—2. Leg.

୩ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଖେଳରେ ହାରିବା ଲୋକ ନେବା
ବୋହ—3. Beat received by the defeated party.

ଗୁଡ଼କ—ସ. ବ. (ଗୁଡ଼+କ)—

Gurdaka

୧ । ଗୁଣ୍ଡା (ଗୁଡ଼ ଅଦର)—

1. A mouthful (of rice etc)

୨ । ଗୋଲକ—2. A ball.

୩ । ଗୁଡ଼ରେ ପକ୍ୱ ଔଷଧବିଶେଷ; ମୋଦକ—

3. Medicine sweetened with treacle

ଗୁଡ଼କାଳ—ଦେ. ବ.—ନଦୀର କାଲିକାମୟ କୁଳଦେଶରେ ବିଶେଷତଃ

Gurdakanika ସମୃଦ୍ଧ, କୁଳରେ ଲତା ପରି ମାଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର

ଟାଣୁଆ ଘାସ ଓ ତାହାର ଫଳ—

A kind of hard and pointed creeping grass growing on sand (and its fruit).

ଗୁଡ଼ ବଳ ଘେନି କହୁ ନ—କାତା କରେ ସମୀତା ।

ସାଧାରଣ, ଚନ୍ଦ୍ର ଗା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଘାସର ନୂଆ ଗଜା ବଡ଼ ମୁନିଆ ଓ ଲୋକଙ୍କ

ଗୋଡ଼ରେ ଗଳି ଯାଏ । ଏହାର ଫଳ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ।]

ଗୁଡ଼କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ସେହି ମାଟ୍ଟପାତ୍ରରେ ଗୁଡ଼ ଭିଆର

Gurdakanta ସମୟରେ ଗୁଡ଼କୁ ଭାଲ ରଖାଯାଏ; ଗୁଡ଼ବଣା—

Earthen pot in which molasses are stored.

ଗୁଡ଼କାନ୍ଦ—ଦେ. ବ.—ଗୁଡ଼ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅପରସ୍ୱାଦ ନବାଦ—

Gurdakanda

Raw sugar; sugar-candy.

ଗୁଡ଼କାଣିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଗୁଡ଼କଣ୍ଡ (ଦେଶ)

Gurdakanika

Gurdakanta (See)

ଗୁଡ଼କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଗୁଡ଼କଣ୍ଡ (ଦେଶ)

Gurdakanti

Gurdakanta (See)

ଗୁଡ଼କାର—ସ. ବ. (ଗୁଡ଼+କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେ ଆଖି

Gurdakara ଦୋରୁଅରୁ ଗୁଡ଼ ଭିଆର କରେ—Manufacturer of molasses from sugarcane juice.

ଗୁଡ଼କାରବାଳିକ ସମସ୍ତ ସନ୍ଦେହ,

ସେବାକୁ ଶାନ୍ତ ଅଛି କି ପ୍ରକୃତ ହୁଏ । ଭଞ୍ଜ ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ଗୁଡ଼କୋଚିଲ—ଦେ. ବ.—କୋଚିଲା ଫଳ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ବାଟିଲେ ସେହି

Gurdakochil ମାରାତ୍ମକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—Fatal

poison prepared by pounding Nuxvomica with molasses

[ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମରିଯାଏ ।]

ଗୁଡ଼ଗୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ.—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—

Gurda gurda Blind-man's buff; a kind of play.

[ଦ୍ର—ବାଳକବାଳିକାମାନେ ଗୋଟିଏ ଅକାର ଘରେ ଥାଇ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକର ଆଖିକୁ ବନ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରାଦିରେ ଆଘାତ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଯାହାର ଆଖି ବନ୍ଧା ଯାଇ ଥାଏ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧି କରି ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସେ ଯାହାକୁ ଧରେ ସେ ଚୋର ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଚୋରର ପୁଣି ଆଖି ବନ୍ଧି କର ଦିଆ ଯାଏ ଏବଂ ସେ ପୁଣି ସ୍ୱୟଂପରି ଅନ୍ୟକୁ ଖୋଜେ ।]

ଗୁଡ଼ଗୁଡ଼ାଳ—ଦେ. ବ.—ବନ୍ୟ ଚରୁବିଶେଷ—A wild tree; Mars-

Gurda guhila

denia Hamiltoni (Haines).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତନଶି	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜି	ଲଘୁ	ଉଅ	ଈ
୨	ଐ	ଓ	ଊ	ଋ	ୠ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତରଣି ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ନ୍ୟ	ଲଥ	କ	ନ

ଗୁଡ଼ାକା — ସ. ବ. (ଗୁଡ଼ା ଧାତୁ = ରଣ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଚ + ଶ୍ଚୀ. ଈ) —

Gurdachi ଗୁଲଞ୍ଚ (ଦେଖ) —

Gulancha (See)

ଗୁଡ଼ାତମାଖୁ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗୁଡ଼ ଓ ତାମ୍ରକୃଷ୍ଣ) — ଗୁଡ଼ାଖୁ (ଦେଖ)

Gurda tamākhu

Gurdākhu (See)

ଗୁଡ଼ାତକ — ଦେ. ବ. — ଗୁଡ଼ାତକ୍ (ଦେଖ)

Gurdataka

Gurdatwak (See)

ଗୁଡ଼ାତୃଣ — ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ, ଗୁଡ଼ ଉଦ୍ଭାଦକ ବୃକ୍ଷ) — ଅଖୁ —

Gurdatrūna

Sugarcane

ଗୁଡ଼ାତକ୍ — ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗୁଡ଼ା + ତକ୍; ୧ମା. ୧ବ.) — ଦାରୁଚିନ

Gurdatwak ତାଲଚିନ (ଦେଖ) — Cinnamon

ଗୁଡ଼ାତକ୍ — ସ. ବ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଡ଼ା + ତକ୍ = ଛେଲ) —

Gurdatwacha ୧ । ଦାରୁଚିନ — 1. Cinnamon.

(ଗୁଡ଼ାତକ୍ — ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତେଜପତ୍ର ଗଛର ସ୍ୱଗନ୍ଧ ବଲୁଳ —

2. The aromatic bark of Lurus Cassia

୩ । ଲାଇଫା — 3. Mace (M. W).

ଗୁଡ଼ାଦାରୁ — ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗୁଡ଼ା + ଦାରୁ) — ଅଖୁ —

Gurdadāru

Sugarcane.

ଗୁଡ଼ାପୁଷ୍ପ — ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଡ଼ା + ପୁଷ୍ପ) — ମହୁଲଗଛ ଓ ତାହାର

Gurdapushpa ଫୁଲ — The Mohwa tree and its sweet flower-pods.

ଗୁଡ଼ାଫଳ — ସ. ବ. (ଗୁଡ଼ା + ଫଳ) — ପିଲୁ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)

Gurdaphala

Pilu tree (See)

ଗୁଡ଼ାବଣା — ଦେ. ବ. — ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଗୁଡ଼ା ରହିବା ମାଠିଆ —

Gurdabanṭha

Wide-mouthed jar for molasses

गुडहॉडी

ଗୁଡ଼ାଲ — ସ. ବ. (ଗୁଡ଼ା + ଲ ଧାତୁ = ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା + ଅ) —

Gurdala

ଗୁଡ଼ାରୁ ଉତ୍ତ୍ୱନ୍ନ ମଦ —

Spirit made from sugar.

ସ. ବଣ — ଗୁଡ଼ାରୁ ଉତ୍ତ୍ୱନ୍ନ — Prepared from sugar.

ଗୁଡ଼ା — ସ. ବ. ଶ୍ଚୀ (ଗୁଡ଼ା ଧାତୁ + ଅ + ଶ୍ଚୀ. ଅ) —

Gurdā ୧ । ସେହୁଣ୍ଡ, ସିଝୁଗଛ, ମୁଗୁଗୁଣ୍ଡ, ପତରସିଝୁ —

1. Euphorbia Tirucalli; Euphorbia Nerriifolia.

୨ । କପାଗଛ — 2 Cotton plant

୩ । ବଟିକା — 3. Pill.

ଦେ. ବ. — ୧ । ଚିଲିକାରେ ରୁଦ୍ଧାସାଉଥିବା ନାହାର ଗୋଟିଏ ଫଳରେ ପୋତାଯାଇଥିବା ଦୁଇଟି ବାଉଁଶ, ଯହିଁରେ ନାହାର ପାଲକୁ ଅଟକାଇ ରଖାଯାଏ —

1. Two poles attached to one edge of the boat playing in the Chilka lake to which the sail is attached.

୨ । ବେଷ୍ଟନ କରବା — 2 Winding round.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. — ବାଲକମାନଙ୍କର ଲଙ୍ଗ —

Baby's penis.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. — ୧ । ମୁଗ ବରଅଦି ଫସଲ ଜମିବା

ଉପଯୋଗୀ ଭୂଭୂମି —

1 High land fit for cereals

୨ । ପଞ୍ଜର; ଝରକା — 2 Window

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନାଦରର୍ଥ) — ୧ । ଅନେକ — 1. Many

ଖନା, ଅନା; ଅନା ୨ । ବହୁ ପରିମାଣ — 2. Much.

ସର୍ବ [ଦୁ — ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବହୁବଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଯଥା — ପିଲୁଗୁଡ଼ା, ଏହାର ଅନ୍ୟରୂପ, ଗୁଡ଼ାଏ, ଗୁଡ଼ାକ । ଏହାର ଅନ୍ୟର୍ଥକରୂପ ଗୁଡ଼ି, ଗୁଡ଼ିଏ, ଗୁଡ଼ିକ ।]

ଗୁଡ଼ାଭବା — ଦେ. କି. (ସ. ଗୁଡ଼ା ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରବା) —

Gurdābha ୧ । ବେତାରବା, ବେଷ୍ଟନ କରବା —

ଅଟାନ; ଅଟାନ

1. To wind (as a string round a thing)

୨ । ସୁତାଅଦିକୁ ପିଣ୍ଡାକାରରେ ବାନ୍ଧବା —

2 To twist a thread or rope into a ball.

୩ । ଭୂମିରୁ ଉଠାଇବା ପୂର୍ବରୁ ମସିଣାକୁ ବାବଦାର ଲେଉଟାଇ ପିଣ୍ଡାକୃତ କରବା —

3 To wind up a mat.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ

ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ) — ଗୋଡ଼ାଇବା —

To pursue; to run after.

ଗୁଡ଼ାଏ — ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନାଦରର୍ଥ) — ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Gurdāe

Gurdā (See)

ଦେ. ସର୍ବ — ବହୁତ; ବେଶୀ — Much; many.

ଗୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଏ ବହୁତ ବାହୁଁପାଇଁ — ବହୁସଂହ. ମହାବରତ ବନ ।

ଗୁଡ଼ାକ — ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ — ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ)

Gurdāka

Gurdā (See)

ଗୁଡ଼ାକା — ସ. ବ. ଶ୍ଚୀ. (ଗୁଡ଼ା ଧାତୁ + ଅକ + ଶ୍ଚୀ. ଅ) — ୧ । ନମ୍ବା —

Gurdākā

1 Nap.

୨ । ନିଦ୍ରା — 2. Sleep

୩ । ଅଳସ୍ୟ — 3. Laziness.

ଗୁଡ଼ାକୁ — ଗା. ବ. — ଗୁଡ଼ାଖୁ (ଦେଖ)

Gurdāku

Gurdākhu (See)

ଗୁଡ଼ାକେଶ — ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଡ଼ା = ସିଝୁଗଛ + କେଶ, କମ୍ବା

Gurdākeśa ଗୁଡ଼ାକା = ନଦୀ + କେଶ = ପ୍ରଭୁ) —

୧ । ମହାଦେବ — 1. Mahādeba.

୨ । ଅର୍ଜୁନ — 2. Arjuna.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଏବଂ ୧ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୋଣରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଡ଼ାଖୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଲ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଡ଼ାଖୁ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁଡ଼ା + ଚାନ୍ଦୁକ)—ଗୁଡ଼ା ଓ ଧୂଆଁ ପତ୍ରମିଶ୍ର
Gurdakhu ମିଶ୍ରଣ ଧୂମପାନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
ତାମାଧ୍ୟ A smoking mixture of tobacco and
treaclle.

ଗୁଡ଼ାଖ୍ୟା—ସ. ବି (ବହୁଶ୍ରୁତି; ଗୁଡ଼ା + ଅଖ୍ୟା)—ବୌମକ; ଶାମୁକ-
Gurdakhya ଲବଣ—Lake-salt.

ଗୁଡ଼ାଡ଼ାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଡ଼ାବାଣ୍ଡ (ଦେଖ)—
Gurdadāṇḍa Gurdadāṇḍa (See)

ଗୁଡ଼ାବାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଚରଣ —
Gurdadāṇḍa A place for cattle grazing;
grazing field.

ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁରୁ + ଉଡ଼ିନ)—୧ । କାଗଜ ଚକ —
Gurdi 1 Paper kite.

ସୂତ୍ରୀ ୨ । (ସ. ଗୁଡ଼ି = ଗୋଲକ) ଶ୍ଵିଲେକମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା
ମୁଣ୍ଡି, ମୁଣ୍ଡି ଲୁଗାର କାନ୍ଧ ପଶ୍ଚାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଗୁଡ଼ି—
2. Knot tied in the cloth worn by
females at the end which hangs down
the shoulder.

୩ । ମସିଣା ବା ମୁକୁରର ଗୋଟା ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—

3. The wound up or folded portion of
a mat.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଗୋଷ୍ଠୀ)—୧ । ସଭା—
1. Meeting.

(ଯଥା—ଆଜି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ଗୁଡ଼ି ବସିଛି ।)

୨ । ମନ୍ଦିର—2. Temple.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ଵର; ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)
ଗୋଡ଼ି; ଛୋଟ ପଥର—3. Pebble.

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅଦର୍ଶ)—ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ)—

Gurdā (See)

ଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ଗୁଡ଼ିକାର) ଗୁଡ଼ିରେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Gurdia କରୁବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜାତି—1. Confectioner;
ମୋଦକ a caste of confectioners.

ହଳବାହି, କାନ୍ଦୁ ୨ । ଗୁଡ଼ାଇବା କର୍ମ—

2. The act of winding.

୩ । ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ କଣ୍ଠାଳିଆ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

3. Dalbergia Spinosa (tree).

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୩୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢେ । ଏହାର
ପତ୍ର ଛୋଟ ।]

ଦେ. ବିଶ—୧ । ମିଠା—1. Sweet.

୨ । ଗୁଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to molasses.

୩ । ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—3. Bound; tied.

ଗୁଡ଼ିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)—

Gurdiāibā

1. Gurdiāibā (See)

କେତେକ ଅପସରା ଫୁଲରୁ ତୋଳାଇ,

ଗଛ ଶୋଭା ପାଇଁ ବାନ୍ଧି ଗୁଡ଼ିଆଇ । ବୃକ୍ଷସିନ୍ଦୂ, ମହାଭରତ ବ୍ୟବହାର ।

୨ । 'ଗୁଡ଼ାଇବା'ର ଶିକ୍ଷା ଗୁପ୍ତ—

2. Causative form of Gurdiāibā.

ଏହା ଶୁଣି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଲୁଗା ଗୁଡ଼ିଆଇ—ବୃକ୍ଷସିନ୍ଦୂ, ମହାଭରତ ବ୍ୟବହାର ।

ଗୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ଛିନ୍ନାଛିନ୍ନ ହେବା—

Gurdiāgurdi

Intertwining.

ତପାତପାତି ଦେ. ବିଶ—ପରସ୍ପର ଛିନ୍ନାଛିନ୍ନ—Intertwined;
interwoven.

ଗୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ିଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ଗୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)—

Gurdiāgurdei

Gurdiāgurdi (See)

ଗୁଡ଼ିଆ ଜାନ୍ତ—ଦେ. ବି—ତମସଜନା; ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜନା—

Gurdiā jantā

A sort of black ant invading
sweets.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୁଡ଼ିଆ ଜିନିଷରେ ଲାଗନ୍ତି ।]

ଗୁଡ଼ିଆ ଜାତି—ଦେ. ବି—ମୁନ୍ତି, ଉଖୁଡ଼ା, ମିଠେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଶୂଦ୍ରକାଣ୍ଡ-
Gurdiā jāti ବିଶେଷ—A Śūdra caste of sweetmeat-
ମୋଦକ makers

ହଳବାହି [ଦ୍ର—ଏମାନେ ନାଗସାପ ବା କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରୀ, ଏମାନଙ୍କର
ଗୁରୁ ଜାତି, ଯଥା—ଉଦରଣୀ, ଦଳଦିଆ, ଝୁମୁକା ଓ ମରୁର ।
ଝୁମୁକାଜାତି ଛତ୍ରା ଅନ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ଶ୍ରୀମାନେ ନାକରେ କିଛି
ଅଲଙ୍କାର ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପିଲ ଓ ବଡ଼ କନ୍ୟା
ଭିନ୍ନସ୍ୱରୂପ ବାହା ହେଇଥାନ୍ତି । ଏମାନେ ହେଁସକାଳିଆ ବା ହାତୁଆ ।
ଜାତିଆଣ ଭୋଗରେ ପୁରୁଷମାନେ ରାନ୍ଧନ୍ତି । ଗଣେଶ ଏମାନଙ୍କର
ଇଷ୍ଟଦେବତା ଓ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ପ୍ରଧାନ ପର୍ବ । ଏମାନଙ୍କ
ଜାତିରେ ବେହେରା ଥାଏ । ଯାତକ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଆଗପତୁରୁଆ ବା ବୈଷ୍ଣବ ଗୋସାଇଁ ଆଗେ ଖାଇଲେ ତାପରେ
ଅନ୍ୟମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ସାହି ୫
ପରଗଣା ନେଇ ସାହି ସଭା ଓ ପରଗଣା ସଭା ହୁଏ ।

ଦଳଦିଆ ଦଳଦା ଗୁଣ କରନ୍ତି ଓ ଝୁମୁକା ଝୁମୁଝୁମୁ କର
ହାରେ ହାରେ ଗୁଲି ମୁଦି ଉଖୁଡ଼ା ବକନ୍ତି ।

ଶାଶ୍ଵ ଅନୁସାରେ ଗୁଡ଼ିଆମାନେ ବର୍ଣ୍ଣବିଧାନ ଜାତି, ପିତା ବୈଦେହ
ମାତା ମୈତ୍ରେୟ ।]

ଗୁଡ଼ି ଉଷାଉବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସଭା ଭାଙ୍ଗିବା—

Gurdi uskāibā To dissolve a meeting; to disperse
after a meeting.

ଗୁଡ଼ିଉଷାବତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସଭା ଦଣ୍ଡା ବେଳ
Gurdiuskāibet (ସଭା ଭାଙ୍ଗିବା ସମୟ)—10. P. M.
(time for dissolving a meeting).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଗୁଡ଼ି ଉତ୍ସାହ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସରା ଭାଙ୍ଗିବା—

Gurdi uskibh The dissolving of a meeting;
dispersing of a meeting.

ଗୁଡ଼ିଏ—ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ସବ. (ଅଦର୍ଶକ)—ଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Gurdie Gurdāe (See)

ଗୁଡ଼ିକ—ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ. ସବ. (ଅଦର୍ଶକ)—ଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Gurdika Gurdāe (See)

ଗୁଡ଼ିଶାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗୋଡ଼ିଶାଲ (ଦେଖ)
Gurdisāla Gurdīsāla (See)

ଗୁଡ଼ିଗାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଉପରେ ତାଟ ବଳା ହୋଇଥିବା
Gurdugārdi ଶଗଡ଼—Bullock cart with a thatch or
covering on it.

ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି (ଶିଶୁବଚନ)—୧ । ଅଜ୍ଞାନ ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ; ଯେଉଁ ହସ୍ତ-
Gurdugurdu ପଦବିଜ୍ଞାନ କାଳ୍ପନିକ ଜନ୍ତୁ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଯାଏ—
ଅଡ଼ଅଡ଼ି 1 An imaginary animal which
moves rolling on the ground
ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ି (uttered by mothers to scare
infants to sleep or silence).

[ଦ୍ର—ଅରୁଣା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଭୟଭୀତ କରିବା ପାଇଁ ମାତାମାନେ
କାଳ୍ପନିକ ‘ଅଜ୍ଞାନ ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ’ର ଉଚ୍ଚ ଦେଖାଇ ଥାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନି) ସାନ ହୁବ୍ବୁ—

2. Small hubble-bubble.

ଦେ. ବିଶ. (ବହୁବଚନ)—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର; ଖବକାୟ—
Tiny; very small (many).

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
A kind of drum.

ଧସା ନାଗର ନରବତ ଝଡ଼, ତେଲଙ୍ଗି ବାଜା ଗୁରୁ ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ—
ବ୍ରଜନାଥ. ସମ୍ବତରଣ ।

ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ି ପଲ୍ଟାନା—ଦେ. ବି. (ଶିଶୁବଚନ ବାକ୍ୟ)—
Gurdugurdi paltāna ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସାନ ସାନ ପିଲା—

ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ିଆ ପଲଟଣ A number of tiny children; a
bevy of manikins.

ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନି)—

Gurdugurdu ୧ । ଶଗଡ଼ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
ଅଡ଼ଅଡ଼ 1. Rattling sound of a cart rolling
on the ground.

୨ । ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ଗୁଲିବାର ପ୍ରକାର ବା ଶବ୍ଦ—

2. Manner of rolling on the ground.

୩ । ହୁବ୍ବୁ ଖାଉବାର ଶବ୍ଦ—

3. Bubbling sound of the hubble-bubble.

୪ । (ସ. ଗୁର ଧାତୁ = ଗତି କରିବା)—ଶିଶୁମାନେ ଶୀଘ୍ର
ଗୁଲିବା ବା ଧାଇଁବାର ମଧୁର ପ୍ରକାର; କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁର

ଦୁର୍ଗମନ—4. Act of children running;
mode of little things moving.

(ଯଥା—ଜଗବନ୍ଧୁ ପିଲାଙ୍କ ବସ୍ତୁର ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଗୁଲୁଲୁ ।)

ଗୁଡ଼ୁଚୀ—ସ. ବି. (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ + ଉଚ + ଶ୍ଚୀ. ଇ)—ଗୁଲୁଣ (ଦେଖ)
Gurduchi Gulāñcha (See)

ଗୁଡ଼ୁସ

ଗୁଡ଼ୁମ୍—ଦେ. ବିଶ. (ଅ. ଗୁମ୍)—

Gurdum (ବୁଦ୍ଧି, ଅକଳ) ଲୁପ୍ତ — Vanished.

ଅଡ଼ୁମ (ଯଥା—ଏ କାଣ୍ଡକାରଖାନା ଦେଖୁ ତା ଅକଳ ଗୁଡ଼ୁମ୍ ।)

ଗୁଡ଼ୁମ

ଗୁଡ଼ୁମ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନି)—

Gurdum gurdum ଘନ ଘନ ତୋପ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ; ତୋପଧ୍ୱନି—
ଅଡ଼ୁମ ଅଡ଼ୁମ Booming sound of cannon.

ଦନଦନା ପତ୍ତନ ତୋପ ଗୁଡ଼ୁମ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍ । ଶ୍ୟାମାଧି—ଦରବାର ।

ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନି)—

Gurdurgārdar ଶୁଭମଧୁର ସାମାନ୍ୟ ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ ଶବ୍ଦ—
Sweet chirping sound.

ଦେ. ବିଶ. (ବହୁବଚନ)—ଗୁଡ଼ୁଗାଡ଼ି; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ;
ଖବକାୟ (ବହୁଖବ)—Dwarfish (many).

ଗୁଡ଼ୁରୁ ଗୁଡ଼ୁରୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Gurdur gurdur Gurdurgārdar (See)

ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Gurdurgārdaru Gurdurgārdar (See)

ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Gurdurgārduru Gurdurgārdar (See)

ଦେ. ବି. (ବହୁବଚନ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଡ଼ିଏ ପିଲା—

A bevy of little children.

ଲେକର ଚନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ ହେଲେ ।

ବୁଦ୍ଧିଲାଭ—ନଅଗୁଣ ।

ଗୁଡ଼ୁରୁ ଗୁଡ଼ୁରୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଡ଼ୁରୁଗାଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Gurduru gurduru Gurdurgārdar (See)

ଗୁଡ଼ୁଶଗଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୁଡ଼ୁଗାଡ଼ି (ଦେଖ)

Gurdusagarda Gurdugārdi (See)

ଗୁଡ଼ୁଚୀ—ସ. ବି. (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ + ଉଚ + ଶ୍ଚୀ. ଇ)—

Gurduchi ଗୁଲୁଣ (ଦେଖ)
Gulāñcha (See)

ଗୁଡ଼େ—ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ସବ. (ଅନାଦର୍ଶକ)—ଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)

Gurde Gurdāe (See)

ଭୁଞ୍ଜା ମୋତେ ଗୁଡ଼େ ନ କହ ଅଗବତ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ-ବିକଳ ।

ଗୁଡ଼େଇବୁଡ଼େଇ ହେବା—ଦେ. ବି—ଗୁଡ଼େଇବୁଡ଼େଇ ହେବା (ଦେଖ)

Gurdeiturdei hebā Gurdeipurdei hebā (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିବେ, 'ରୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁଥ' ଗୋଟିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଣ୍ଡେଇପୁଡ଼େଇ ହେବା—ଦେ. କି.—୧ । (ମନ) ଘାଣ୍ଟି ହେବା;

Gurdeipurdei hebḥ, ଉଡ଼େଇଇ ହେବା—

उथलपुथल हीना 1. (mind) To be agitated.

गटपट हीना ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଗୁଣ୍ଡେଇପୁଡ଼େଇ ହେଉ ଥାଏ, ।

ପକାରମୋହନ, ଜମାଏଥଠଗୁଣ୍ଡ ।

୨ । ପରସ୍ପର ଛିନ୍ନାଛିନ୍ନ ହେବା—

2. To be intertwined.

ଗୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—

Gun (root)

1. To advise.

୨ । ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବା—2. To plot.

୩ । ନିମନ୍ତଣ କରିବା—3. To invite.

୪ । ଅଭ୍ୟାସ କରିବା—4. To practise.

୫ । ଗୁଣନ କରିବା—5. To multiply.

ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନିରଣ; ଭୁଲ. ସ. ଗୁଣ୍ଡନ)—୧ । ଭ୍ରମର

Gungun ଅବକ ଝଙ୍କାର—

अनखन

1. Humming of bees; buzzing.

गुनगुन ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବାକ୍ୟୋଚ୍ଚାରଣ ଶବ୍ଦ—2. Sound of

whispering; inaudible talk; sound in an undertone.

୩ । ଝଙ୍କାର ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ—3. Humming.

ଗୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର (କ) ଭୁଲ ବ. = ଗୁନ୍ଦି; ସ. କାଷ୍ଠ)—

Gunchi ଅଶ୍ୱାସୁତା; ଅଶ୍ୱାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

Waist-chain.

ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. କ.—ଗୁଣ୍ଡି (ଦେଶ)

Gunsi

Gunusi (See)

ଗୁଣ—ସ. କ. (ଗୁଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବସ୍ତୁ ବା ଗୁଣର ପ୍ରାକୃତିକ

Guna

ଧର୍ମ—1. Property; quality; attribute.

୨ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ; ଅଧିକ୍ୟ—

2. Excess; abundance.

୩ । (+ ଭାବ. ଅ)—ଉତ୍କର୍ଷ—3. Excellence; accomplishment; advantage.

୪ । ସୁଗୁଣ—4. Virtue; good quality.

୫ । ପୁନରାବୃତ୍ତି; ଅବୃତ୍ତି—5. Recital; repetition.

୬ । ତ୍ୟାଗ—6. Giving up; abandonment.

୭ । ବସ୍ତୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀସ୍ୱଭାବ ଧର୍ମ (ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଶବ୍ଦ)—7. The state of being perceived by the senses.

୮ । ସୁଫଳ; ଉପକାର—8. Benefit; efficacy.

୯ । (ସାଧ୍ୟ ଦର୍ଶନ) ସବୁ, ରକ୍ଷା ଓ ତମ୍ଭ—ଏହି ୩ ଗୁଣ—

9. The three natural elements or ingredients (good, middling and bad),

composing primordial matter in Sāṃkhya philosophy.

[ଦ୍ର—ସାଧ୍ୟକାର ୨୫ ଗୁଣ ମାନ ଅଛନ୍ତି, ସବୁ, ରକ୍ଷା ଓ ତମ୍ଭ । ଏହି ୩ ଗୁଣର ସାମ୍ୟାବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରକୃତି କହନ୍ତି; ପ୍ରକୃତିରୁ ସୃଷ୍ଟିର ବିକାଶ ହୋଇଅଛି । ସବୁଗୁଣ ହାଲୁକା ଓ ପ୍ରକାଶକ, ରକ୍ଷାଗୁଣ ଚଞ୍ଚଳ ଓ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ତମ୍ଭଗୁଣ ଭାବ ଓ ସ୍ୱେଧକ ଅଟେ । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନାକାର ଗୁଣକୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ମାନି ଅଛନ୍ତି । ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ସ୍ନେହ, ସାଂସିଦ୍ଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ବେଗ, ଗୁରୁତ୍ୱ, ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ, ଏମାନ ମୂର୍ତ୍ତି ଦ୍ରବ୍ୟରଗୁଣ; ବୃଦ୍ଧି, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଇଚ୍ଛା, ହେଷ, ପ୍ରସନ୍ନ, ଧର୍ମ, ଅଧର୍ମ, ଭାବନା, ଶବ୍ଦ ଏମାନ ଅମୂର୍ତ୍ତି ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣ; ସଂଖ୍ୟା, ପରିମାଣ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱ, ସଂଯୋଗ, ବିଭାଗ ଏମାନ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅମୂର୍ତ୍ତି ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣ । ଗୁଣ ୨ ପ୍ରକାର— ବିଶେଷ ଓ ସାମାନ୍ୟ; ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ସ୍ନେହ, ସାଂସିଦ୍ଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ବୃଦ୍ଧି, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଇଚ୍ଛା, ହେଷ, ପ୍ରସନ୍ନ, ଧର୍ମ, ଅଧର୍ମ, ଭାବନା ଓ ଶବ୍ଦ ଏମାନ ବିଶେଷଗୁଣ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ଗୁଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ଭେଦ ଜଣା ଯାଏ; ସଂଖ୍ୟା, ପରିମାଣ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱ, ସଂଯୋଗ, ବିଭାଗ, ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ, ଗୁରୁତ୍ୱ, ନୈମିତ୍ତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ବେଗ ଏମାନ ସାମାନ୍ୟ ଗୁଣ । ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଣମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଗୁଣ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୧୦ । (କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର) ରସର ଧର୍ମ—

10. (rhetoric) The inherent quality of a sentiment.

[ଦ୍ର—ଏହା ରସ ଓ ରଚନାର ପରିପୋଷକ ଓ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟର ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଧର୍ମ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ପଦସମ୍ବନ୍ଧର ସୌକୁର୍ଯ୍ୟ, ଓଜସ୍ୱିତା ଓ ପ୍ରସନ୍ନତା ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ; ଏହି ଗୁଣ ଭଳି ଗୋଟି, ଯଥା—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ, ଓଜ୍ଞ ଓ ପ୍ରସାଦ ।]

୧୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ପରବର୍ତ୍ତନବିଶେଷ—

11. (Sanskrit grammar) Change of certain vowels to other vowels or sounds.

[ଦ୍ର—ଯଥା—ଇ, ଉ ସ୍ଥାନରେ ଏ; ଈ, ଊ ସ୍ଥାନରେ ଓ; ଋ, ୠ ସ୍ଥାନରେ ଅ ଓ ଌ ସ୍ଥାନରେ ଅଲ୍ଲ; କୁ ଧାତୁ+ଅନ, ଏଠାରେ କୁ ଧାତୁରେ ଥିବା ଋକାର ଟୁଣ ହୋଇ ଅର ହୋଇ କର ହେଲା; କର+ଅନ=କରଣ ।]

୧୨ । (ଗଣିତ) ଏକ ଅଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଅଙ୍କର ପୂରଣ କ୍ରିୟା—

12. (arithmetic) Multiplication.

୧୩ । (ଗଣିତ) ବହୁ ଗୁଣିତ ଗୁଣଫଳ—

13. (arithmetic) Multiple.

୧୪ । ପୁଣି; ରଞ୍ଜ—14. Thread; cord; rope.

୧୫ । ଧନୁର ପୁଣି; ଜ୍ୟା—

15. The string of a bow; bow-string.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ

୧୬ । (ଗଣିତ) ଗୁଣକ—

16. (arithmetic) Multiplier.

(ଯଥା—୨୦ ସଂଖ୍ୟାରେ ୫ର ୪ ଗୁଣ ଅଟେ ।)

୧୭ । (ଜ୍ୟାମିତି) ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡର ଜ୍ୟା—

17. (geometry) The chord of an arc.

୧୮ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—18. Organ of perception.

୧୯ । ଉପାୟ—

19. Expedient; course of action

୨୦ । ଅଭ୍ୟାସ—20. Habit.

୨୧ । ବୃଦ୍ଧି—21. Increase.

୨୨ । ଚିନ୍ତା ସଂଖ୍ୟା—22 The number '3'.

୨୩ । ଅଂଶ; ଭାଗ—23. Part.

୨୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବିଶେଷଣ—

24. (grammar) Adjective.

୨୫ । ସୁଧ—25. Interest.

୨୬ । କୁକୁଡ଼ା—26 A cock.

୨୭ । ନୌକା ଟାଣିବାର ରଞ୍ଜୁ—

27. Towing line for a boat.

୨୮ । ବାର ବା ଥର—28 Time.

(ଯଥା—ତିନି ଗୁଣ, ପାଞ୍ଚ ଗୁଣ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨୯ । ବିଦ୍ୟା; କଳା—29. Learning, art.

୩୦ । ଶରୀରସ୍ଥ କିମ୍ବଦନ୍ତ ପିଣ୍ଡର ଧାତୁ—

30. The 3 humours of the body.

୩୧ । (ଦଣ୍ଡଶାସ୍ତ୍ର) ସଜ୍ଜ, ବିସ୍ତ୍ରବ, ଯାନ, ଅସନ, ଦ୍ବୈଧ

ଓ ଅଶ୍ବତ୍ଥ, ପରଶୁ ଯଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର

ଏହି ଛଅ ଗୋଟି ଉପାୟ—

31. The 6 expedients which a king should pursue to deal with foreign kings according to the Hindu political economy.

୩୨ । ସ୍ତବ୍ଧ; ମାଳା—32. Necklace

୩୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଭୀମସେନ—

33. A name of Bhīma.

୩୪ । ପାଚକ—34. Cook.

୩୫ । ନୈପୁଣ୍ୟ; ପ୍ରବୀଣତା—35 Skill; proficiency.

୩୬ । ଅଧିକାର; ପ୍ରଭାବ—36. Influence; control.

୩୭ । ପ୍ରକୃତି—37. Nature.

ଦେ. ବି—ଦେହ; କାରଣ—Cause; reason.

୧ ଗୁଣ ସେ ବି ଗୁଣେ ଗୁଣିଲେ ଗୁଣି ଗୁଣେ

ରଖିଲେ ଗୁଣେ ଗୁଣିଲେ—ରଞ୍ଜୁ, କୋଟିହାସପୁରଣ ।

ଗୁଣକ—ସ. ବି (ଗୁଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ଅଙ୍କଦ୍ବାରା

Gunaka

ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ବା ଅଙ୍କ ଗୁଣନ କରାଯାଏ—

(arithmetic) Multiplier; enumerator.

ସ. ବିଶ—ଯେ ଗୁଣନ କରେ—One who multiplies

ଗୁଣକଥନ—ସ. ବି (ଗୁଣ + କଥନ)—ଅନ୍ୟର ଗୁଣ କହିବା;

Gunakathana ଅନ୍ୟର ଗୁଣାବଳି କହିବା—Description or

recital of one's qualities or excellence; eulogising

ଗୁଣକର—ସ. ବିଶ (ଗୁଣ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଉପକାରୀ—

Gunakara

Beneficial.

ଗୁଣ କରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପକାର କରିବା—

Guna karibā

1. To benefit.

ଅବ୍ୟକ୍ତ

୨ । ପ୍ରଭାବ ଦେବା—

ଗୁଣକରଣ

2. To be efficacious

୩ । ଗୁଣିବା; ଏକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟଦ୍ବାରା ଗୁଣନ କରିବା—

3. To multiply.

(ଯଥା—୩କୁ ୫ଦ୍ବାରା ଗୁଣ କଲେ ୧୫ ହେବ ।)

ଗୁଣ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଦୁର୍ଗୁଣ ଦେଖାଇବା—

Guna kāṛḍhibā

(ironical) To show

ଅବ୍ୟକ୍ତ

or exhibit one's bad

ଗୁଣାବଳି

qualities.

ଗୁଣକାରକ—ସ. ବିଶ (ଗୁଣ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gunakāraka

୧ । ପ୍ରଭାବ—1. Effectual; effective; efficacious.

୨ । ଉପକାରକ—2. Beneficent; advantageous.

୩ । ସହାୟକ—3. Helpful.

ଗୁଣକାରୀ—ସ. ବିଶ (ଉପକାର; ଗୁଣ + କର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gunakārī

ଗୁଣକାରକ (ଦେଖ)—

Gunakāraka (See)

ଗୁଣ କିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ ଆଦର କରିବା—

Guna kinibā

To appreciate another's merit.

ଗୁଣ ବିଶ ମୋହର ଗୋଟିବାର ଦେଖା

ଲଗାଇବ ଗୁଣେ ଗୁଣେ ଗୁଣେ ଗୁଣେ । ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବରଷ ।

ଗୁଣାବଳି—ସ. ବି (ଗୁଣ + ବଳି)—ଗୁଣକଥନ;

Gunakirtana

ଅନ୍ୟର ଗୁଣ କହିବା—Description or

recital of one's qualities or excellence;

eulogising.

ଗୁଣ ଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁଣ ଗାଉଁନ କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରବା—

Guna gāibā

To sing one's praises;

ଅବ୍ୟକ୍ତ

to applaud another.

ଗୁଣାବା

ପାଥାବଶ୍ୟକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବଳୀରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ବୋଲିବେ; ଅର୍ଗ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଗ୍ୟା’ ବୋଲିବେ, ‘ଅଲବକ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବକ’ ବୋଲିବେ ।

ଗୁଣଗାନ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ଗାନ)—ପ୍ରଶଂସାକରଣ—
Gūṇagāna Praising; applause; eulogising

ଗୁଣଗାରିମା—ଦେ. ବି— ୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ଗରିମା—
Gūṇagārimā ବିଭୀଷଣତା—Excellence

ବାହାର ଗୁଣଗାରିମା ଅନୁଭବ କରବାର ଶକ୍ତି ସହ
ନିଜାନ୍ତ ଧୂସର ନ ଆସ—ସମ୍ଭାରମୋହନ. କ୍ରମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।

ଗୁଣଗୌରବ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ଗୌରବ)—ଉତ୍କର୍ଷ-ଜନକ
Gūṇagaurava ସମ୍ମାନ ବା ପ୍ରଶଂସା—Praise or respect
due to one for one's good qualities.

ଗୁଣଗ୍ରହଣ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ଗ୍ରହଣ)—୧ । ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ
Gūṇagrahana ଆଦର କରିବା—1. Admission or
appreciation of another's good qualities.

୨ । ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ ନିଜେ ନେବା—
2. Assumption of another's attributes.

ଗୁଣଗ୍ରାମ—ସ. ବି (ଗୁଣ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଗ୍ରାମ)—ଗୁଣସମୂହ—
Gūṇagrāma Aggregate of qualities.

ତାଙ୍କ ଗୁଣଗ୍ରାମ ମୁହଁ ସ୍ମର ନିତ୍ୟ—ଗ୍ରାମୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

ଗୁଣଗ୍ରାହକ—ସ. ବି. ପୁଂ (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ଗ୍ରାହକ)—
Gūṇagrāhaka ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରେ—
(ଗୁଣଗ୍ରାହକ—ଶ୍ରୀ) 1. One who assumes another's
qualities.

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ ଆଦର କରେ—
2. One who appreciates the good
qualities in another.

ଗୁଣଗ୍ରାହିତା—ସ. ବି (ଗୁଣଗ୍ରାହକ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ଅନ୍ୟର ଗୁଣ
Gūṇagrāhita ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ବା ପ୍ରଶଂସା—Praise or
appreciation of one's good qualities.

ଗୁଣଗ୍ରାହୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗୁଣ+ଗ୍ରାହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Gūṇagrāhī ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରେ—
(ଗୁଣଗ୍ରାହୀ—ଶ୍ରୀ) 1. One who assumes another's
qualities.

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ ଆଦର କରେ—
2. One who appreciates another's good
qualities

ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧନୁକୁ ବଙ୍କା କରି ତାହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ
Gūṇa chardhāibhା ଗୁଣକୁ ଚଢ଼ାଇବା—To string a bow.

ଶ୍ୟାମଳାନ
ଗୁଣାବଳୀ

ଗୁଣାବଳୀ—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ପରର ସୁଗୁଣକୁ ଆଦର କରେ; ଗୁଣଗ୍ରାସ—
Gūṇābhilāṣa Appreciating another's good
qualities.

ଗୁଣାବଳୀ—ଦେ. ବିଶ—ଗୁଣାବଳୀ (ଦେଖ)
Gūṇābhilāṣa Gūṇābhilāṣa (See)

ଶକ୍ତିପଦ ଗୁଣାବଳୀ ନିରପତ୍ତ ପାଶ, ସଖୀ ଗୋ । ଭଲ ଏ—ଭଲ ।

ଗୁଣାଙ୍କ—ସ. ବିଶ ପୁଂ (ଗୁଣ+ଆଙ୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gūṇāṅka ୧ । ଗୁଣଗ୍ରାସୀ—1 One who appreciates
(ଗୁଣାଙ୍କ—ଶ୍ରୀ) another's good qualities
(ଗୁଣାଙ୍କ—କ୍ରି) ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ ଜାଣେ—

2 Recognising another's merits; one who
is cognisant of another's excellence.

ଗୁଣତ୍ରୟ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ତ୍ରୟ)—ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ
Gūṇatraya ଏହି ତିନିଗୋଟି ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାକୃତିକ ଗୁଣ; ଉତ୍ତମ
ଗୁଣ, ମଧ୍ୟମ ଗୁଣ ଓ ଅଧମ ଗୁଣ—
The three primordial qualities of
matter in Hindu philosophy (good,
middling and bad).

ଗୁଣ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)—

Gūṇa dēbhା Gūṇa chardhāibhା (See)

ଗୁଣଧର—ଦେ. ବିଶ—(ସ. ଗୁଣଧାର)—୧ । ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ—
Gūṇadhara 1. Having good qualities.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଗୁଣହୀନ—

2. (irony) Devoid of good qualities.

(ଯଥା—ଆମ ଗୁଣଧର ପୁଅଙ୍କ କଥା କହି ବସିଲେ ସରବ ନାହିଁ ।)
ଗୁଣଧାମ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ+ଧାମନ୍)—ସବୁଗୁଣର ଆଧାର—
Gūṇadhāma Receptacle of all excellent qualities.

ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଣଗ୍ରାମ (ଦେଖ) ।
1 Gūṇagrāma (See)

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁଣ ଓ ତାହାର ବାସସ୍ଥାନ—

2. Qualities and abode of a person; the
antecedents of a person.

ଗୁଣନ—ସ. ବି (ଗୁଣ ଧାତୁ+ଭବ. ଅନ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଣା—
Gūṇana 1. Plotting.

୨ । ଅଭ୍ୟାସ—2. Habit

୩ । (ଗଣିତ) ପୂରଣ; ଏକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାରେ

(ବିସ୍ତାରିତ—ହରଣ) ଗୁଣିବା—3. (arithmetic) Multi-
plying; multiplication.

୪ । ଆବୃତ୍ତ—4. Recital.

୫ । ବର୍ଣ୍ଣନା—5. Description.

ଗୁଣନ ପ୍ରତିଗୁଣନ—ସ. ବି. (ଗଣିତ ପରିଭାଷା) (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Gūṇana pratigūṇana ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣିତ ଉନ୍ନ
ଭିନ୍ନ ଅଙ୍କକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ ସମ୍ବିଧାନ କରି ଗଣନା
କରିବା ପ୍ରଣାଳୀବିଶେଷ—

(arithmetic) Permutation and combination.

ଗୁଣନଫଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣନ+ଫଳ)—

Gūṇanaphala (ଗଣିତ) ଦୁଇ ସଂଖ୍ୟାର ଗୁଣନ ଦ୍ୱାରା ଲଭ୍ୟ
ଫଳ—(arithmetic) Product.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗୁଣନିକା—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ଗୁଣ ଧାତୁ + ଇକ ଅନ + କ + ଅ)—

Gūṇanikā ୧ । ଗୁଣନ—1. Multiplication.

୨ । ଅନୁକ୍ରମ, ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି—2 Repetition.

୩ । ଅଭ୍ୟାସ—3. Habit.

୪ । ନୃତ୍ୟ—4. Dancing.

୫ । ପୁନରାବୃତ୍ତି; ପାଠ ପୁନରାବୃତ୍ତି—

5. Recital; revision.

୬ । ଶୂନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—6. Cipher.

ଗୁଣନିଧି—ସ. ବି. (ଗୁଣନିଧି + ଧି)—

Gūṇanidhi ଗୁଣନ ଅଧାର—

Receptacle of all good qualities.

ଗୁଣନିଧି କିମ୍ବା ଗୁଣନିଧି ରଖିବା ପାଇଁ ।

ବିଶେଷତା, ବିଶେଷତା ।

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

A name given to males.

ଗୁଣନୀୟ—ସ. ବି. (ଗୁଣନୀୟ + କର୍ମ. ଅମାୟ)—

Gūṇaniya ୧ । ଗୁଣନ କରାଯିବା ଯୋଗ୍ୟ—

1. Fit to be multiplied.

୨ । ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଗୁଣନ କରାଯାଏ—

2. (a number) Which is multiplied by another number.

ଗୁଣନୀୟକ—ସ. ବି. (ଗୁଣନୀୟ + କର୍ମ. ଅମାୟ)—

Gūṇaniyaka ୧ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ଯୁକ୍ତର ଗୁଣିତ୍ୱର

ଭାଗ କରାଗଲେ ଯେଉଁ ଗୁଣିତ୍ୱର ଅବଶିଷ୍ଟ ନ ରହେ—

1. (arithmetic) A measure; a bigger number which leaves no remainder when divided by a smaller number.

୨ । (ଗଣିତ) ଯେଉଁ ଗୁଣିତ୍ୱର ଅପର ଗୁଣିତ୍ୱର ଗୁଣିତ୍ୱ

ହେଲେ ଗୁଣିତ୍ୱର ଗୁଣିତ୍ୱର କରେ—

2. (arithmetic) Factor.

ଗୁଣନାଳ—ସ. ବି. (ଗୁଣନାଳ + ଧି)—(ଗଣିତ) ଏକ ସଂଖ୍ୟାକୁ

Gūṇaphala ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣିତ୍ୱର ଯେଉଁ ଫଳ ପଡ଼େ—

(arithmetic) The result arrived at by multiplying a number with another; product.

ଗୁଣବତ୍ତା—ସ. ବି. (ଗୁଣ + ବତ୍ + ତା)—ଗୁଣବତ୍ତା—

Gūṇabattā Being possessed of talents; talentedness.

ଗୁଣବନ୍ତ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସ. ଗୁଣବନ୍ତ)—

Gūṇabanta ୧ । ଗୁଣବନ୍ତ (ଦେଖ)

୨ । ଶିକ୍ଷିତ—2. Learned.

(ଗୁଣବନ୍ତ)—ଶ୍ଳୀ) ଗୁଣବନ୍ତ ହୋଇଣ ଜଗତକୁ ଗୁଣ

ଗୁଣବନ୍ତ ମହାବଳ, ବିନ ।

ଗୁଣବାଚକ—ସ. ବି. (ଗୁଣ + ବାଚ + କର୍ମ. ଅମାୟ)—

Gūṇabāchaka ୧ । ଗୁଣପ୍ରକାଶକ—

1. Expressive of qualities.

୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷ୍ୟ ବା ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା

ଗୁଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ—2 (grammar) Denoting

a quality; attributive.

ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ) ବିଶେଷଣ—

(grammar) Adjective.

ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷଣ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷଣଦ୍ୱାରା

Gūṇabāchaka biśeshana ବିଶେଷ୍ୟର ଗୁଣ ବୁଝାଯାଏ—

(grammar) Attributive adjective;

adjective of quality

ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା

Gūṇabāchaka biśeshya ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୁଣ ବୁଝାଏ (ଯଥା—

ଉଦ୍ଭିଦ; ସାଧୁତା; ଗୁରୁତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି)—An abstract noun

of quality.

ଗୁଣବାଦ—ସ. ବି. (ଗୁଣବାଦ + ବାଦ)—

Gūṇabāda ୧ । ଗୁଣ ଗାଥା—1. Recital or statement

of one's qualities.

୨ । ପ୍ରଶଂସା, ସୁଭବାଦ—2. Eulogy; praise.

୩ । ମିମଂସା ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଅର୍ଥବାଦର ଏକ ଭେଦ—

3. A kind of interpretation according to the Hindu Mīmāṃsā philosophy.

[ଦ୍ର. — ଅର୍ଥବାଦ ୩ ପ୍ରକାର—ଗୁଣବାଦ, ଅନୁବାଦ, ଭୂତାର୍ଥବାଦ ।

ଯେଉଁଠାରେ ବିଶେଷ୍ୟ ବିଶେଷଣର ଅନ୍ତରାଳ ବା ପଦର ଅର୍ଥ

ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାହାହିଁ ଯଥା ପଦେ ନାହିଁ ସେଠାରେ ବିଶେଷ୍ୟ

ପ୍ରକାଶ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ବିଶେଷରେ ଲଗାଯାଏ, ଏହାକୁ

ଗୁଣବାଦ କହନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗୁଣବାନ୍—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୁଣ + ବାନ୍)—

Gūṇabān ୧ । ଯାହାର ଗୁଣ ଅଛି, ଗୁଣବାନ୍—

(ଗୁଣବାନ୍)—ଶ୍ଳୀ) 1. Talented; qualified.

୨ । ସୁଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ—2 Having good qualities.

ଗୁଣବୃକ୍ଷ—ସ. ବି. (ଗୁଣ + ବୃକ୍ଷ)—୧ । ନୌକାର ମାସ୍ତୁଲ—

Gūṇabruksha Mast of a ship or boat.

୨ । ଗୁଣବୃକ୍ଷ—2. Quality compared to tree.

ଗୁଣବୃକ୍ଷ ଚଳେ ବେଳାକାଳେ ବଦଳେ,

ଭାବ ଭାବ, ମୋତେ ଦେଇଛ ବସାର । ଗୁଣବାନ୍. ବରବାର ।

ଗୁଣବୈଷମ୍ୟ—ସ. ବି. (ଗୁଣ + ବୈଷମ୍ୟ)—୧ । ବିଭିନ୍ନ

Gūṇabaiśamyā ଗୁଣର ସମାବେଶ—1. Conglomera-

tion of opposite qualities or virtues.

୨ । ଗୁଣର ଅସମାନତା—

2. Dissimilarity of qualities.

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭେଦ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ସଥା—
'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ବୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁ' ଦେଖିବେ 'ବୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଣଭୁକ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ଗୁଣ + ଭୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ତ୍ୱିପ୍) —ଗୁଣବାନ୍—
Gūṇabhṛt Having qualities.

ସ. ବି. —ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଗୁଣମଣି—ଦେ. ବି. —୧ । ଗୁଣର ଆଧାର—
Gūṇamaṇi 1. Receptacle of qualities

गुणमणि

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) ଗୁଣହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. (irony) A person devoid of good qualities.

ଗୁଣମୟ—ସ. ବିଣ. (ଗୁଣ + ପ୍ରାପ୍ତାର୍ଥେ. ମୟ) —୧ । ପ୍ରଭୁତ ଗୁଣ—
Gūṇamaya ସମୃଦ୍ଧ, ସୁଗୁଣପୂର୍ଣ୍ଣ—

(ଗୁଣମୟୀ—ଶ୍ରୀ) 1 Full of (good) qualities.

୨ । ସବୁ, ଲକ୍ଷ ଓ ତମୋଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—

2. Consisting of the 3 primordial qualities of nature.

ଗୁଣମୁଗ୍ଧ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ମୁଗ୍ଧ) —ଅନ୍ୟର
Gūṇamugdha ସୁଗୁଣଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ—Charmed or
(ଗୁଣମୁଗ୍ଧା—ଶ୍ରୀ) attracted by another's good qualities.

ଗୁଣରତ୍ନ—ଦେ. ବି. —ଗୁଣମଣି (ଦେଖ)

Gūṇaratna Gūṇamaṇi (See)

ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ) —ସୁଗୁଣରୂପ ରତ୍ନ—

Good quality compared to a gem.

ଗୁଣରା—ଦେ. ବିଣ. —ଗୁଣଚକ୍ରର; ସେ ଅନ୍ୟର ଗୁଣକୁ ଚକ୍ରିୟାରେ ବା
Gūṇarā ଅଦର କରେ—One who appreciates
another's good qualities.

ଅନ୍ୟ ଏ ଉଚ୍ଚଳ-ମଗ୍ନ ଗୁଣ-ଗୁଣର । ଚକ୍ରମଣି ବନ୍ଧନାବଦ୍ୟ ।

ଗୁଣଲୁବ୍ଧ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. —(୨ମୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ଲୁବ୍ଧ) —

Gūṇalubdha ୧ । ଗୁଣଗ୍ରାସୀ—

1. Appreciating another's good qualities.

୨ । ଗୁଣମୁଗ୍ଧ (ଦେଖ)

2. Gūṇamugdha (See)

ଗୁଣଶାଳୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗୁଣ + ଶାଳ ଅର୍ଥରେ ଶାଳନ୍) —ଗୁଣୀ;
Gūṇaśālī ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ; ଗୁଣଯୁକ୍ତ; ଗୁଣବାନ୍—Endowed
(ଗୁଣଶାଳିନୀ—ଶ୍ରୀ) with good qualities.

ଗୁଣସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ) —ଦେହାକର
Gūṇasampūrṇa ଆତ୍ମାରମାନବିଶିଷ୍ଟ; ଆତ୍ମାରମାମ୍ନା—
(ଗୁଣସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣା—ଶ୍ରୀ) Egoistic.

ଗୁଣସଂଗ—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ସଂଗ) —ସୁଖ ଦୁଃଖରେ
Gūṇasaṅga ଅସଂଯୁକ୍ତ—Attachment to worldly
pleasure and pain.

ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ—ସ. ବିଣ. (୩ୟା ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ସମ୍ପନ୍ନ) —ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—
Gūṇasampanna Having qualities.

ଗୁଣସାଗର—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ସାଗର) —୧ । ସକଳ ସୁଗୁଣର
Gūṇasāgara ଆଧାର—1. Receptacle of good
qualities

୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. A name of Brahmā.

୩ । ବୁଦ୍ଧିବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) —

3. A kind intelligence.

୪ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୁଣର ସ୍ୱର ଗୁଣବିଶେଷ (ଦ୍ୱି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

4. Name of a secondary musical air.

ଦେ. ବି. —୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଗୁଣାବଳୀର ବର୍ଣ୍ଣନାପୂର୍ଣ୍ଣ
ଘାନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧବିଶେଷ—

1. Title of an Oriya poem by
Dīnakṛushṇa Dāsa.

ଗୁଣସ୍ତମ୍ଭ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ସ୍ତମ୍ଭ) —ଗୁଣସ୍ତମ୍ଭ (ଦେଖ) —
Gūṇastambha Gūṇabṛuksha (See)

ଗୁଣହୀନ—ସ. ବିଣ. (୩ୟା ଚକ୍ର; ଗୁଣ + ହୀନ) —ଗୁଣହୀନ; ନିର୍ଗୁଣ—
Gūṇahīna Worthless.

ଗୁଣା—ଦେ. ବି. —୧ । ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ନାକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର
Gūṇā ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—1. A round ornament for
the nose.

ଦେଖ ପୃଷ୍ଠାରେ ତା ଗୁଣା ନାକଦଣା ଅଛି,

ନାସାବଣି ଯୋଡ଼ାଇ ଗୁଣାଏ ଲଗାଇଛି । ରଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବଦନ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାର । ସଥା—ଶୁଣ୍ଠିଗୁଣା, ମାଠଗୁଣା,
ଫୁଲଗୁଣା, ମୟୂରବସାଗୁଣା ଓ ସାଉଁଳଗୁଣା ।]

୨ । (ସ. ଗୁଣ) ବନ୍ଧୁକ ନଳକୁ କାଠଖୋଳ ବା ଦୁନା ସଙ୍ଗେ
ଉଡ଼ି ଧରିବା ବଳୟ—2. A broad ring put round
a gun-barrel to keep it attached to the
stock.

୩ । ଗାଣା ପ୍ରଭୃତିର ତାର—3. String of harp or
other stringed instruments.

କବଳ ଅଂଶ ସରସ୍ୱତୀ ଗାଣା, କବଳ ଚକ୍ର ଅଟେ ତହିଁ ଗୁଣା—

ଗ୍ରାମା. ରତ୍ନସମ୍ପଦ ।

୪ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ (ସଥା—×) —

4. (arithmetic) The sign of multiplication.

ଗେବିଆ, ଉଷ୍ମକ, ୫ । ଅଗୁରୁ ଜାଗାସୁ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—

ଗଞ୍ଜା, ଗେବ 5. Excaecaria Agollocha (tree)
(Kirtukar).

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ଛୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ । ଏହାର ପତ୍ର ଚରଣ୍ୟାମଳ,
ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ସୁଗନ୍ଧ । ଭାରତ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଅଧିକାଂଶ ଜଙ୍ଗଲରେ
ଏହା ଦେଖାଯାଏ ।]

୬ । (ଗଣିତ) ଗୁଣଫଳ—6. (arithmetic) Product.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଞ	ଋ	ଉ	ଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଐ	ଋ	ଉ	ଋ

ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଗଣିତ) (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଦକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ) ଗୁଣିତକ—
(arithmetic) Times of another smaller number

(ଯଥା—୨୦ ସଂଖ୍ୟା ୫ର ଗୁଣିତକ ଅଟେ ।)

ଗୁଣାଭବ—ଦେ. କି—(ସ. ଗୁଣ)—‘ଗୁଣିକାର’ ଶବ୍ଦର ରୂପ—
Gūṇābhava Causative form of Gūṇibhava
ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—

ଗୁଣାଭାବ—ଦେ. ବି—(୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—

ଗୁଣାକର—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇākara ଶବ୍ଦ; ଗୁଣାକର—Receptacle of (good)
qualities; a mine of merit.

ଗୁଣାଗାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗୁଣାଗାର = ପାଣି, ଦୋଷ, ଅପରାଧ)
Gūṇāgāra ଗୁଣାଗାର (ଦେଖ)—
Gūṇāgāri (See)

ଗୁଣାଗାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗୁଣାଗାର = ପାଣି, ଦୋଷ, ଅପରାଧ)
Gūṇāgāri ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଚଣ୍ଡ; ଜୋରପାଳା—Fine.
ଅନକାବ
ଜୁମାରୀ

ଗୁଣାଗୁଣ—ସ. ବି (ଦିପ୍ତିତାର୍ଥକ ସଦୃଶ)—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର) —
Gūṇāgūṇ ଗୁଣ ଓ ଦୋଷ—Merits and demerits;
virtues and defects (of a person or thing).

ଗୁଣାଗୁଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା
Gūṇāgūṇି ଗୁଣିବା କର୍ମ—
ଅର୍ଥାତ୍ ୧ । Acts of multiplying.

ଗୁଣାଗୁଣି ୨ । ସହସ୍ରନାମ, ପ୍ରବଚନାଦି ଆଦି ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ
ଗୁଣିବା ବା ବୋଲିବା କର୍ମ—

2. Chanting or reciting of hymns.

୩ । ଦୈନିକ ସଂଖ୍ୟାବଦନା କର୍ମ—

3. Daily chanting of psalms.

ଗୁଣାଟି—ପ୍ରାଦେ (ମେଘନାଦ) ବି—ଗୁଣାଟିର ଗୁଣାଟି—
Gūṇāṭi Strips of split bamboo fixed to the
rafters of a thatch.

ଗୁଣାଧ୍ୟା—ସ. ବି. ପୁ. (୩୩) ଗୁଣ ଥିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣ—
Gūṇādhyā ୧ । ସ୍ୱଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ସବୁକୁ ପୂଜିତ—
1 Universally respected for
good qualities.

୨ । ଗୁଣବାନ୍—2. Having good qualities

ସ. ବି. ପୁ. (ନାମ)—ପୈଶାଚୀ ଭାଷାର ବୃହତ୍ ପ୍ରକାଶ
କବିବିଶେଷ—Name of a poet who wrote a
large treatise in the Pāṇinī language.

ଗୁଣାଣ—ପ୍ରା. ବି (ସ. ଗୁଣନ)—ଗୁଣନ—

Gūṇāṇa Multiplication.

ଗୁଣାଣିତ—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—

Gūṇāṇita ୧ । ସ୍ୱାଧୀନତା ବଳରୁ ମୁକ୍ତ—
1. Released from worldly ties.

୨ । ନିର୍ଲିପ୍ତ—2. Not addicted to the world.

୩ । ସ୍ୱଭାବ, ରଜସ୍ୱ ଓ ତମସ ଏ ତିନି ଗୁଣରୁ ଅତୀତ—

3. Beyond the three attributes of Nature.

ସ. ବି—ପରମେଶ୍ୱର—God

ଗୁଣାଧାର—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇādharma ଗୁଣାଧାର (ଦେଖ)
Gūṇādharma (See)

ଗୁଣାନୁକରଣ—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇānukarṇa ଅନ୍ୟର ଗୁଣାଭାବ ପ୍ରୟୋଗ—
Copying another's merits.

ଗୁଣାନୁକୀର୍ତ୍ତନ—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇānukīrtana ଅନ୍ୟର ଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Eulogy; praising another's merits.

ଗୁଣାନୁବାଦ—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇānubāda ଗୁଣାନୁକୀର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)
Gūṇānukīrtana (See)

ଗୁଣାନୁଗ୍ରହ—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇānugraha ଅନ୍ୟର ଗୁଣ ପ୍ରତି ସ୍ୱେଦ—
Attachment to one's merits.

ଗୁଣାନ୍ତର—ସ. ବି (କର୍ମଧାରଣ; ଅନ୍ୟ + ଗୁଣ)—ଅନ୍ୟ ଗୁଣ—
Gūṇāntara Other qualities.
[ଦ୍ର—ସମସ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଅନ୍ତର ଅବେଶ ହୁଏ ।]

ଗୁଣାନ୍ତର—ସ. ବି (୩୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇāntara ଗୁଣାନ୍ତର (ଦେଖ)
Gūṇāntara (See)

ଗୁଣାବଳୀ—ସ. ବି. (୩୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇāvalī 1. Many good qualities;
୨ । ଗୁଣର ସମାହାର—

2. The sum-total of merits.

ଗୁଣାବସୁଣୀ—ଦେ. ବି (ସଦୃଶ)—ଶ୍ୱଳୋକମାନଙ୍କର ନାକର ଦୁଇ
Gūṇāvasuṇī ପୁରାଣେ ପିକାସିବା ଗୁଣ ଓ ବସୁଣୀ ନାମକ
ଦୁଇଟି ଅଳଙ୍କାର—Two ornaments for the
two nostrils of women.

[ଦ୍ର—ଗୁଣାବସୁଣୀ ନାକର ବାମପୁରାଣେ ଗୁଣା ଓ ଦାହାଣ
ପୁରାଣେ ଗୁଣା ଓ ଲେଥ ପିକାସିବା । କୌଣସି କୌଣସି
ଅଳଙ୍କାର ଦ୍ୱୟର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଗୁଣାଭାବ—ସ. ବି (୨୩) ଗୁଣିତକର ଗୁଣିତକ—
Gūṇābhāva ଗୁଣାଭାବ; ଯେଉଁଠାରେ ଗୁଣ ନ ଥାଏ ସେଠାରେ
ଗୁଣ ବୋଲି ଭ୍ରମ—Semblance of qualities.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ୧୨୨ ୧ ଚିହ୍ନର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଗୋଟିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅସ୍ୟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଣାଳଙ୍କାର—ସ. ବି. (ରୂପକ. କର୍ମଧା; ଗୁଣ + ଅଳଙ୍କାର)—

Gunāṅkāra ଗୁଣରୂପ ଅଳଙ୍କାର—

Accomplishments (like ornaments).

[ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାର ଯେଉଁପରି ଦେହର ଶୋଭା ବଢ଼ାଏ, ଗୁଣ ସେହିପରି ମନର ଶୋଭା ବଢ଼ାଏ ।]

ଗୁଣାଳଙ୍କୃତ—ସ. ବି. (ଶୟା ଚତ୍; ଗୁଣ + ଅଳଙ୍କୃତ)—

Gunāṅkṛta ଗୁଣଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ; ଗୁଣଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ—

Accomplished; talented; adorned with good qualities.

ଗୁଣାସକ୍ତି—ସ. ବି. (୨ମୀ ଚତ୍; ଗୁଣ + ଅସକ୍ତି)—ଗୁଣାନୁରାଗ—

Gunāsakti Attachment to one's merits

ଗୁଣାହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୁଣିବା କିମ୍ବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ; Gunāheba ଗୁଣିତହେବା—1. To be multiplied.

୨ । (ପ୍ରବାଦ) ଆବୃତ୍ତ କରାଯିବା—

2. (hymns) To be recited.

ଗୁଣି—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ର ଗୁଣ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା; ଚକ୍ର ବିଦ୍ୟା—

Guni 1. The black art; magical charms, the art of using charms and incantations.

ଶୂନ୍ୟ ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—2. The art of conjuration.

ଗୁଣିଆ—ଦେ. ବି—ଗୁଣିଆଁ (ଦେଖ)

Guniā Guniāñ (See)

ଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ର ଗୁଣିନ୍)—୧ । ଭୂତ ପ୍ରେତ ଚିତ୍ତାଇବା ଲୋକ; Gunīāñ ଓହ୍ଲା—1. An exorcist,

ଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟ ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲକ—2. Magician; conjurer.

ଗୁଣୀ ୩ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. A person skilled in the black art.

ଦେହରେ-ମନ୍ତ୍ରରେ ଯୁକ୍ତ ଗୁଣିଆଁ ଦେହ

ବହୁତ ହୋଇଲେ ସ୍ୱର୍ଗଶା ଓଷା । ଇନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦକାସ ।

ଗୁଣିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗୁଣିନ୍ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଗୁଣଗ୍ରାହକ; ଗୁଣଜ୍ଞ—

Gunika One who appreciates another's good qualities.

(ଗୁଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଗୁଣିକ ହୃଦୟ ବନ୍ଧନ ପାଦ

ସଙ୍ଗୀତବଦନ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମଦ୍ । ଅଭିମନ୍ୟୁ—ବଦନ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣୀ ।

ଗୁଣି କରବା—ଦେ. କି.—

Guni karibh (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି) ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରବା—

ଶୂନ୍ୟକରା To apply the black art or magic

ଜାଦୁକରଣ To apply the black art to a person.

ଗୁଣିଗାର୍ବିତ—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ଗୁଣ + ଗାର୍ବିତ) ଗୁଣଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ—

Guni-gārdita The black art; magic,

କାହାଣୀ

ଜାଦୁକରଣ; ଜାଦୁକରଣ

ଗୁଣିତ—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ. ତ)—

Gunita ୧ । (ଗଣିତ) ଅନ୍ୟ ଅଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅଙ୍କର ଗୁଣନ କରାଯାଇ ଅଛି; ଗୁଣାଯାଇ ଥିବା—1 (arithmetic) Multiplied.

୨ । ଯହିଁରେ ଗୁଣ ଚିହ୍ନାଯାଇ ଥାଏ (ଧନୁ)—

2. Strung (bow)

୩ । ଗଣିତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3 Mathematics.

ଗୁଣିତକ—ସ. ବି. (ଗୁଣିତ + କ)—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ବୃଦ୍ଧତ୍ ଗୁଣିତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣିତକା ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱଦ୍ଧ ଚର ଗୁଣିତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ କଲେ କିଛି ଭାଗଶେଷ ରହେ ନାହିଁ—

(arithmetic) Multiple

[ଦ୍ର—୨୫ ସଂଖ୍ୟା ୫ର ଗୁଣିତକ ଅଟେ କିନ୍ତୁ ୪ର ଗୁଣିତକ ନୁହେଁ ।]

ଗୁଣିବା—ଦେ. କି. (ସ୍ତ୍ର ଗୁଣ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗୁଣନ କରବା—

Gunibh 1 To multiply.

ଶୂନ୍ୟ ୨ । ମନେ ମନେ ବହୁଥର ବିଚାର କରବା—

ସୁଧାନା 2. To think again and again.

ଏକପ ସହ ମୁଣ୍ଡ ଶୁଣି

ମୁଁ ଏହା ମନେ ମନେ ଗୁଣି । ଭୃଷ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁତ ।

୩ । ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦରେ ପୁନଃ ପୁନଃ ପାଠ କରବା—

3. To read and re read in an undertone; to mutter; to repeat in a low voice.

କି ବୁଦ୍ଧେ ଗୁଣିତ୍ତ୍ୱ ସ୍ୱପନ—ଭୃଷ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୁତ ।

୪ । ଆବୃତ୍ତ କରବା—4. To recite.

ସ୍ୱପ୍ନ ବେଳକୁ ତ ଗୁଣିତ୍ତ୍ୱ ନରେଶ

ତା ଗୁଣି କର କର ଏ ଶୋକ ବନାଶ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

୫ । ସ୍ମରଣବା; ସ୍ମରଣ କରବା—

5. To call to mind.

ତୋ ଗୁଣ ଗୁଣି କାଜଲ ବଇଦେହ ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ସ୍ତୋତ୍ର ଓ ସ୍ତବ ଆଦି ପାଠ କରବା—

6. To recite hymns and psalms; to mutter hymns

ଗୁଣିବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି—ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା—

Gunibidyā The black art.

ଜାହ୍ନବିଦ୍ୟା ଗୁଣି ବିଦ୍ୟାରେ ଏହା ଅଗରେ ବେଶ୍ ଛତା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଜାଦୁକରଣବିଦ୍ୟା, ଜାଦୁ ବିଦ୍ୟା ସଙ୍ଗରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗୁଣିହେବା—ଦେ. କି. (ସ୍ତ୍ର ଗୁଣ ଧାତୁ)—

Guniheba ୧ । ମନେ ମନେ ଭାବି ହେବା—

1. To think or revolve anything in one's mind.

ଗୁଣି ହେଉଥିଲେ ବନମାଳ କଥା ଭାବିବେଶ୍ୟ ଅନୁଶୀଳ ।

ବ୍ୟାକାଥ. ସମାପ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବ୍ରତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ୠ

୨ । ଗୁଣ ଗଣନ କରିବା—

2 To praise or eulogise.

୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ କହିବା—

3. To repeat; to recite,

୪ । (ଗଣିତ) ଏକ ଗୁଣି ଅନ୍ୟ ଗୁଣିତାର ଗୁଣିତ ହୋଇ
ପାରିବା—4 (arithmetic)—To be capable
of being multiplied.

[ଯଥା—୩ ମହଣ * ସେଇ ୨ ଛଟାକି ୬ ୩/୨ ପାହୁଲ
ହାର ଗୁଣି ଦେବ ନାହିଁ ।

ଗୁଣୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗୁଣ + ଅଛି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Guni

(ଗୁଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଗୁଣବାନ—

1 Possessed of merit; accom-
plished; talented.

୨ । ଗୁଣିଆଁ—2 Expert in the art of conjuring.

୩ । ଧର୍ମୀ; ଧର୍ମବିଶିଷ୍ଟ—3. Having a quality or
attribute.

ସ. ବି—ଧନୁ—A bow.

ଦେ. ବି—ଗୁଣି (ଦେଶ)—Guni (See)

ଗୁଣିଭୂତ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଣ + ଅଭୂତ ଚିତ୍ତାଦେ ଦ୍ୱି + ଭୂ ଧାତୁ + ତ)—
Gunibhūta ୧ । ଅପ୍ରଧାନଭୂତ, ଅପ୍ରଧାନ ଭାବେ ଅବସ୍ଥିତ;

ପ୍ରକଳ ନ ଥିବା—1. Secondary.

୨ । ଅଲକ୍ଷିତ; ଅନୁର୍ଗତ—2. Latent.

(ଯଥା—ଗୁଣିଭୂତ ଜ୍ୱର ।)

ଗୁଣିଭୂତ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ କାବ୍ୟ—ସ. ବି—ମଧ୍ୟମକାବ୍ୟ (ଦେଖ)

Gunibhūta byāṅgya kābya Madhyamakābya (See)

ଗୁଣୁଗୁଣ—ଦେ. ଅ—ଗୁଣୁଗୁଣ (ଦେଖ)

Gunugun Gunugun (See)

ଗୁଣୁଗୁଣ ସ୍ୱର—ଦେ. ବି—୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱର—

Gunugun swara 1. Indistinct nasal sound;
ମୁନମୁନାହଟ

୨ । ମହୁମାଛ ଅବଳ ଗୁଣ୍ଡନ ସ୍ୱର—
2. Humming or buzzing sound.

ଗୁଣୁଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଗୁଣୁଗୁଣ ଶବ୍ଦ କରେ—

Gunuguniāṅgi Humming; buzzing; muttering.
ମୁନମୁନା

ମୁନମୁନା

ଗୁଣୁଗୁଣୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଣୁଗୁଣ (ଦେଖ)

Gunugunu Gunugun (See)

ଗୁଣୁସି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସ. ଗୁଣ=ସୁବ)—

Gunusi ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ପତ୍ରର ଧାରରେ ଥିବା ଲମ୍ବ, ସୂକ୍ଷ୍ମ
ଗୁଣୁସି, ସାଗା ଓ ଟାଣୁଆ ଚନ୍ଦ୍ର—Long and tough fibre

at the edge of a coconut leaf.

[ଦ—ଏଥିରେ ଫୁଲମାଳ ଗୁଢ଼ା ହୁଏ ।]

ଗୁଣୋଇବା—ଦେ. କି—‘ଗୁଣିବା’ର ଶବ୍ଦରୁ ଗୁପ୍ତ; ଗୁଣୋଇବା—

Guneibha Causative form of Gunibha.

ଗୁଣୋକର୍ଷ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍; ଗୁଣ + ଉକର୍ଷ)—

Gunotkarsha ୧ । ଗୁଣର ପ୍ରାପ୍ତି ବା ଅଧିକ୍ୟ—

1. Enough of good qualities.

୨ । ସୁଗୁଣ ଦେଖି ଜାତ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ବା ଉତ୍ତମତା—

2. Excellence on account of good qualities.

ଗୁଣୋତ୍ତ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଣ + ଉତ୍ତ + ଶ୍ଚା ଧାତୁ + ଅ)—ଗୁଣରୁ ଜାତ

Gunottha ବା ଉତ୍ତମ—Due to Guna,

ଗୁଣୋତ୍ତ ଅକ୍ଷୋଭ ବ୍ୟବହାର

ଅଥବା ପଞ୍ଚାଶ ଲକ୍ଷଣ—ପ୍ରାଚୀ. ପୁଣ୍ୟମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଗୁଣୋତ୍ତ ବହୁଶ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଅକ୍ଷୋଭ
ଅଷ୍ଟାଦଶ ଚିହ୍ନ ଥିଲା ।]

ଗୁଣୋପେତ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (୩ୟା ଚତ୍, ଗୁଣ + ଉପେତ)—

Gunopeta ୧ । ଗୁଣସ୍ୱଳ୍ପ; ଗୁଣବାନ—

(ଗୁଣୋପେତ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Full of good qualities.

ସହକାର୍ଯ୍ୟପଦସମ୍ପର୍କ ପୁଣି ରୂପବଦ୍ଧ

ନିରତମାତ୍ରା ସମବର୍ଣ୍ଣୀପୁଣି ଗୁଣୋପେତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । କୌଣସି କଳାରେ ନିପୁଣ—

2. Proficient in any art.

ଗୁଣ୍ଡୁର—ଦେ. ବି—ମାଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—

Gunṭur Name of a district and town of Madras;
Guntur.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଘିଅ ଓ ଡିଶାକୁ ଆସି
ବ୍ୟବସାୟ କରାଯାଏ ।]

ଗୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—

Gunṭh (root) 1. To wrap; to cover; to surround.

୨ । ଲୁଚାଇବା—2 To hide; to conceal

ଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୂମିର ପରିମାଣବିଶେଷ; ଏକ ଏକରର ବା ଏକ

Gunṭha ମାଣର ୨୫ ଅଂଶ—

1. One 25th of an acre or Maṇa

[ଦ୍ର—୧୨ ବିଶ୍ୱା = ୧ ଗୁଣ୍ଡ, ୨୫ ଗୁଣ୍ଡ = ୧ ମାଣ ।]

୨ । (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.) କ୍ଷୁଦ୍ର, କାୟ ମନ୍ଦଗ୍ୟ; ବାମନ—

2 A dwarf.

ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଶବ୍ଦକାୟ—Dwarfish.

ଗୁଣ୍ଡଣା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଗୁଣ୍ଡଣା (ଦେଖ)

Gunṭhaṇa Gunṭhaṇa (See)

(ଗୁଣ୍ଡଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଗୁଣ୍ଡନ—ସ. ବି (ଗୁଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଉବ. ଅନ)—୧ । ବେଷ୍ଟନ—

Gunṭhana 1. Wrapping; enveloping.

୨ । ଅବରଣ—2. Covering.

୩ । ଲୁଚାଇବା—3. Concealing; hiding.

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରର କୌଣସି କଣି ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ଷେପ ଚିତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଣ୍ଡିଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଗୁଣ୍ଡିଣୀ (ଦେଖ)

Gunṭhinaḥ Gunṭhinaḥ (See)
(ଗୁଣ୍ଡିଣୀ—ଶ୍ରୀ)

ଗୁଣ୍ଡିତ—ସ. ବିଣ. (ଗୁଣ୍ଡି ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ)—୧ । ବେଷ୍ଟିତ—
Gunṭita 1. Surrounded; wrapped; enveloped.

୨ । ଅବୃତ—2. Covered.

୩ । ଧୂଳିଲଗ୍ନ; ଧୂଳିସ୍ଥ—

3. Covered with dust; dusty.

ଗୁଣ୍ଡୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖବ୍ଦକାୟ—

Gunṭhunaḥ Dwarfish; of stunted growth.
ଧାତୌ

नाटा; बाउना

(ଗୁଣ୍ଡୁଣୀ—ଶ୍ରୀ)

ଗୁଣ୍ଡୁଣିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଗୁଣ୍ଡୁଣୀ (ଦେଖ)

Gunṭhuniḥ Gunṭhuniḥ (See)

ଗୁଣ୍ଡୁଣୀ ହାତୀ—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ହାତୀ—

Gunṭhuni hātī Dwarfish elephant.

बाउनाहाथी

ଗୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—

Gaṇḍa (root) 1. To reduce to powder; to pulverise.

୨ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—

2. To surround; to envelop.

ଗୁଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—

Gunda ୧ । ଧୂଳ—1. Dust.

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—2. Powder.

୩ । ଚୂନା କରିବା, ଚୂରିବା—3. Pounding.

୪ । ଶସ୍ୟର ମଇଲା ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ଶସ୍ୟ—

4. Dirty flour or meal.

୫ । ମଇଲା—5. Dirt.

୬ । ସୁଗନ୍ଧ ଚଣିବିଶେଷ; କେଶୁର—

6. A kind of fragrant grass; the Kesur grass.

୭ । କଳଧ୍ବନି—7. Murmuring sound

୮ । ତେଲପାତ୍ର—8 Oil-vessel.

ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଳି; ଗୋଲା—1. Bullet; shell.

ଗୁଣ୍ଡ ବାଜିବା ଶବ୍ଦକୁ ଦେଖି ଉଣ୍ଡି ବାଜୁଥିବା ଅଛନ୍ତି ସାଜ ।

ବ୍ରଜନାଥ. ସମରଭରଣ ।

୨ । ଗୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)

2. Gundi (See)

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା, ଗୁଣ୍ଡ, ଶସ୍ୟ)ର ଛୁଦୁ, ଛୁଦୁ ଅଂଶ—

3. Particles of things.

ଚଣ୍ଡୀ ପ୍ରସାଦ ଗୁଣ୍ଡର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚ କରୁଥିବା ଯେ ।

ବ୍ରଜନାଥ. ସମରଭରଣ ।

୪ । ମୁରୁଜ—4. Chalk or rice powder used in drawing figures on the floor.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବଟକର—

Lumps of metal or stone used as standards for weighing.

[ଦ୍ର—ଗାଳରେ 'ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଣ୍ଡ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଏଠାରେ 'ଗୁଣ୍ଡ' ଚାକଲ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ ।]

ଗୁଣ୍ଡକ—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡ + କାର୍ଯ୍ୟରେ. କ)—

Gundaka ଗୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)

Gunda (See)

ଗୁଣ୍ଡକେରୀ—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—

Gundakerī A kind of metre

ଗୁଢ଼

ଗାଈଲେ ଗାଆଁର ଗାଈ ଗୁଣ୍ଡକେରୀ ରସ ।

ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିତ (ଦେଖ)

Gundachi

Gunduchi (See)

ଗୁଣ୍ଡିର—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିର (ଦେଖ)

Gundari

Gunduri (S

ଗୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁଣ୍ଡ)—

Gundā ୧ । ଧୂଳ; ଚୂର୍ଣ୍ଣ—

ୱାଡ଼ା 1. Dust; powder.

ସୁରଣ ୨ । (ସ. ଗୁଣ୍ଡକା) ଅନ୍ଧର ଏକ କବଳ ପରିମିତ

ଗୋଲକ; ହାତରେ ବଳାଯିବା ଏକ ଗ୍ରାସର ଅଳ୍ପ—

କଳ 2. One mouthful or morsel of food or rice.

गन्सा, (ଯଥା—ପିଲାଟି ତରତର କରି ତୁଲ ଗୁଣ୍ଡା ଖାଇ ପକାଇଲା)

कौर ୩ । ଛୁଦୁ, ଛୁଦୁ ଖଣ୍ଡ—3 Small particles.

खुआ ୪ । ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ; ବଦମାଏସ; ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧ ଲୋକ—

गुंडा 2. Wicked person.

* । ଅତ୍ୟାଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A bully.

खुआ ଦେ. ବିଣ—ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ କରାଯାଇଥିବା—

गुंडा Powdered.

ଗୁଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଗୁଣ୍ଡ ଧାତୁ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—

Gundāibā To reduce to powder or dust;

खुआ

to pulverise.

सुरसुरकरना

ଗୁଣ୍ଡାକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୂନା କରିବା—

Gundā karibā 1. To reduce to powder or dust.

୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To destroy.

ଗୁଣ୍ଡାଗିରି—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧତା; ବଦମାୟସୀ—

Gundāgiri

1. Wickedness.

खुआगिरी

୨ । ଅତ୍ୟାଚାର—2 Bullyism.

गुंडापन

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସୂଚିତ ସ୍ଵରାଜ୍ୟ	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସୂଚିତ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ନ

ଗୁଣ୍ଡା ବଳବା—ଦେ. କି—୧ । ମୁଖକୁ ନେବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ନକୁ ହାତରେ
Gundā balibā ବଳବା—1. To prepare with the
hand a mouthful ball of rice.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଭୋଜନ କରିବା—2 (ironical) To eat

ଗୁଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଗୁଣ୍ଡା ଗୁଣ୍ଡା ଅନ୍ନ ପାତ୍ରରେ
Gundā maribā ପୁରାଇବା—1 (irony) To eat rice
by mouthfuls.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଭୋଜନ କରିବା—2. (ironical) To eat.

ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବସନ୍ତ ରୋଗ—

Gundi 1 A minor kind of small-pox.

୨ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଶେଳରେ ଶେଳାକମାନଙ୍କର ମେଳ ବା ପକ୍ଷ
ବାଜିବା—2 Becoming pairs in a play.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୁଣ୍ଠମାନ —3. Small bits.

୪ । ଧନିଆର ମିଶ୍ରଣ ଧୂଆଁ ପତ୍ରର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—

4. A preparation of tobacco powder.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯାଏ । ଗଞ୍ଜାମରେ ଏହାକୁ
ମସଲା କହନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଶ—ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—Powdered.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଡେଲିଙ୍ଗ) ବି—ବୋତାମ—

Button

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମହୁଲ ଫୁଲ—

The Mahwa flower.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କାଷ୍ଠବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—

Mallolus Philipensis.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ସଗଡ଼ ଓ ହଳରେ ଯୋଗ
ହେଉଥିବା ଗାଈ—1. Cow yoked to a cart
or plough.

୨ । ଚରବାବେଳେ ପରସ୍ପର ଛନା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଗାଈ—

2. Two cows tied to each other while
grazing.

ଗୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଶ—କପଟାଗୁଣ୍ଡା—Deceitful

Gundiā ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ପୈର୍ବ୍ୟ—

1 Patience.

୨ । ଅହଂକାର—2. Arrogance; bragging.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଶା—Mosquito

[ଦ୍ର—ଛୋଟ ମଶାକୁ ସମ୍ବଲପୁରରେ 'କୁନ୍‌କୁଟି' ଓ 'ଦୁନ୍‌ଦୁଟି'
ବୋଲାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ପାଟାଙ୍ଗୁ କଳା ମଶା—

A kind of black mosquito found in
mountainous regions.

ଗୁଣ୍ଡିକ—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡ ଧାତୁ + ଅକ, ଇ ଅଗମ)—

Gundika ଚଣ୍ଡୁଳାଦିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ମରୁଜ—

Powdered rice or chalk for drawing
figures on the floor.

ଗୁଣ୍ଡିକା—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡକ + ଶ୍ଵୀ. ଆ)—ଗୁଣ୍ଡିକ (ଦେଖ)

Gundikā Gundika (See)

ଗୁଣ୍ଡିଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦୋଳପୁରୁଷା ଦିନ ସମ୍ବଲପୁରର
Gundikhiā କେତେକ ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ନୂଆୟୁଆ
(ନବାନ୍ନ) ପର ଉତ୍ସବ ବିଶେଷ—

A festival observed on Dolapūrṇimā
day on the occasion of the year's first
partaking of the Mahwa flower.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଲୋକେ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମହୁଲଫୁଲ ନୂଆ କରି
ଖାଆନ୍ତି ।]

ଗୁଣ୍ଡିଚା—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ—୧ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ନରପତି ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ
Gundichā ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରାଜାଙ୍କ ଗର୍ଭୀ—

1. Name of the queen of Indradyumna
who established Lord Jagannath at Puri.

୨ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା—2 The car festival
of Lord Jagannath at Puri.

ଧୂଆଁ ଗୁଣ୍ଡିଚା କାହାଣୀ ଗମା, ଚଷା ବୋଲେ ଥାନ ହାତକୁ ନେମ—
ଗୁଣ୍ଡିଚାକନ ।

[ଦ୍ର—ଆସାନ୍ତ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ଵିତୀୟାଦିନ ପୂର୍ବର ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର
ଓ ସୁଭଦ୍ରା ୩ଟି ରଥରେ ବସି ସପ୍ତାହକ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟାନ-ମଣ୍ଡପକୁ
ଯିବା ଉପଲକ୍ଷେ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି । ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ଗର୍ଭୀ ଗୁଣ୍ଡିଚା
ଦେବୀ ଏ ଉତ୍ସବର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତ୍ରୀ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ
ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଏ ରଥଯାତ୍ରା
ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବି. ପୁ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to

males.

ଗୁଣ୍ଡିଚାଘର—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ ମନ୍ଦିର—

Gundichā ghara

The garden-house of
Lord Jagannath at Puri

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଜଗନ୍ନାଥଦେବ ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ ୭ଦିନ
ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଏହା ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରୁ ପ୍ରାୟ ୧ ମାଇଲ ଦୂର ।]

ଗୁଣ୍ଡିଚା ବାହୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ଗୁଣ୍ଡିଚାମନ୍ଦିରରେ
Gundichā bahurdā ଏକ ସପ୍ତାହ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ପରେ
ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ

ନିଜ ମନ୍ଦିରକୁ ଦଶମୀଦିନ ରଥରେ ଫେରି
ଆସିବା ଉତ୍ସବ; ବାହୁଡ଼ା ଉତ୍ସବ—The Uṭa-rath
festival at Puri when Lord Jagannath
is brought back to His temple.

ଧାରାବତୀ ଘେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଧନ୍ବର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରରୁ ବୋଧହୁଏ, ଯେବେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ବୋଧ୍ୟାଦି ପଥାମେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କରାଯାଏ । ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଉ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ଅନ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁଣ୍ଡିଚାବିଜୟ—ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚା (୨) ଦେଖ—

Gundichābijaya Gundichā (2) (See)

ଗୁଣ୍ଡିଚାବିଜେ—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚା (୨) (ଦେଖ)—

Gundichābije Gundichā (2) (See)

ଗୁଣ୍ଡିଚାବେଦି—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚାମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)—

Gundichābedi Gundichāmandapa (See)

ଗୁଣ୍ଡିଚାମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚାଘର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବେଢ଼ାରେ Gundichāmandapa ଜଗନ୍ନାଥ, କଳକତ୍ତ ଓ ସୁଭଦ୍ରା ରଥରୁ ଓଢ଼ାଇ ବଜେ କରନ୍ତି—The raised platform

in the Gundichā House where the idols are seated on being taken down from the car.

[ଦ୍ର—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରପ୍ରତିଷ୍ଠାବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରାଜା ଏ ସ୍ଥାନରେ ଯଜ୍ଞବେଦୀ କରାଇଥିଲେ ।

(ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ—୨୯. ଅ ୧୪) ।]

ଗୁଣ୍ଡିଚାମନ୍ଦିର—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚାଘର (ଦେଖ)—

Gundichāmandira Gundichāghara (See)

ଗୁଣ୍ଡିଚାଞ୍ଛାତ୍ର—ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚା (୨) (ଦେଖ)—

Gundichāchātrā Gundichā (2) (See)

ଗୁଣ୍ଡିଚା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡିଚା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Gundichi (etc) Gunduchi etc (See)

ଗୁଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବିଶ (ଗୁଣ୍ଡି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗୁଣ୍ଡିତ—

Gundita 1. Powdered.

୨ । ଧୂଳିଯୁକ୍ତ—2. Dusty.

୩ । ଧୂଳିଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ—3. Covered with dust.

ଗୁଣ୍ଡିମାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଦେଶୀ ଖେଳ—

Gundimāla A kind of country-game.

ଗୁଣ୍ଡିର—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡୁର (ଦେଖ)—

Gundiri Gunduri (See)

ଗୁଣ୍ଡୁଚି—ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷିକ ଜାତୀୟ ଜୀବ ବିଶେଷ—

Gunduchi 1. The grey squirrel.

କାଟିବେରାଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ବୋଲେ ଗୁଣ୍ଡୁଚି—

गिलहरी, चिखुरी, गिलहरी ସାଧାରଣ ନାମକେଶବ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ପାର୍ଶ୍ୱସିଆ, ଯେତେ ଧଳା ଓ ପିଠିରେ ୪୫

କଳା ଲମ୍ବ ତୋରା ଅଛି । ଏହାର ଲଞ୍ଜ ଲମ୍ବ ଓ ଛାମୁଡ଼ା, ଏହାର

ଲୋମ ଖୁବ୍ ନରମ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେତୁବନ୍ଧ କାଳ୍ପିବା

ସମୟରେ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ତାହାର ଯଥାଶକ୍ତି ଉକ୍ତ ବନ୍ଧ ପକାଇବା

କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କଳରେ ବୁଡ଼ି ଓହ୍ଲା ହୋଇ

କାଲିରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା କାଲିକୁ ବନ୍ଧି ଉପରେ

ଝାଡ଼ୁଆଏ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହା ଦେଖି ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ

ହୋଇ ତା’ ପିଠି ଅର୍ଦ୍ଧସିଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଦାଗ

ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ପିଠିରେ ସେହି ଦିନରୁ ରହିଗଲା ।]

୧ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—2. A kind of bird.

ବର୍ଣ୍ଣା ବସନ୍ତ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ଲଭିଥା—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିସେଣା ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. କାଝି)—କମରପଟା (୨) (ଦେଖ)

Kamarapatā (2) (See)

ଗୁଣ୍ଡୁଚିନାଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବିଷଧର ନାଗ—

Gunduchināga A kind of brown cobra.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ଦେହ ପରି ପାର୍ଶ୍ୱସିଆ ଓ ଦେହରେ ଲମ୍ବ ତୋରା ତୋରା ଗାର ଥାଏ ।]

ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡୁଚି (୧) (ଦେଖ)

Gunduchimūṣā Gunduchi (1) (See)

ଗୁଣ୍ଡୁରି—ଦେ. ବି—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—1. A kind of small

Gunduri bird like the sparrow.

[ଦ୍ର—ଏହା ଘରତଟା ପରି ଛିଟିଛଟିକିଆ ପକ୍ଷିବିଶେଷ । ଏ

ପ୍ରଥମ ବର୍ଷାବେଳେ ଘୁରୁ ଘୁରୁ ଶବ୍ଦକରି ଜଙ୍ଗଲରେ ଉଡ଼ି ଚାଲେ ।]

ସୂର୍ଯ୍ୟବେଳା ୨ । ଧୂଳିରେ ଗାତ କରି ପଶି ରହିବା ଏକପ୍ରକାର

ଗୁଡ଼ୁସା ଘୋକ; ବାଲିମେଣ୍ଟା ଘୋକ; ଉଡ଼େଇ—

2 Sand-borer; a kind of insect living in

dust by boring through it with its

snout.

[ଦ୍ର—ଏ ଘୋକ ଚିନି ପ୍ରକାର । ଯଥା—୧ । ଦାଢ଼ିଆଗୁଣ୍ଡୁରି—

ଆକାରରେ ବଡ଼ । ୨ । ଚିଣାଗୁଣ୍ଡୁରି—ମଧୁରଳ ଆକୃତି; ଦେହ

ଚଢ଼ିତ । ୩ । କୁଳା ଗୁଣ୍ଡୁରି—ଅତି ଶ୍ଵେତ ।]

ଗୁଣ୍ଡୁରିଘାସ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୁଣ୍ଡୁରିଆ (ଦେଖ)

Gundurighāsa Guguchiā (See)

ଗୁଣ୍ଡୁରୁ—ଦେ. ବି—ଗୁଣ୍ଡୁର (ଦେଖ)

Gunduru Gunduri (See)

ଗୁଣ୍ଡୁରୁଶାଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଷା ହେଲେ ପତ୍ରଥରେ ମନକୁ

Gundurusāga ଉଠିବା ଶାକବିଶେଷ—A kind of

wild pot-herb.

ଗୁଣ୍ୟ—ସ. ବି (ଗୁଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟା ଅନ୍ୟ

Gunya ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଗୁଣନ କରାଯାଏ; ଗୁଣନୀୟ—

(arithmetic) A multiplicant.

ସ. ବିଶ—ପ୍ରଶସ୍ତ ଗୁଣସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ—Having excellent

qualities.

ଗୁଡାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଗୋଡ଼; ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ

Gutar ଉଡ଼ାରଣ)—ଗୋଡ଼ା (ଦେଖ)

Gotra (See)

ଗୁଡା—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋଡ଼ା—ପାଣିରେ ଗୁଡ଼ିବା ଡିପ୍ପା; ଛୁ.

Gutā ଶବ୍ଦସାଗର)— ୧ । ଲୁଚିବାଳ ଖେଳ—

ଢୁବ 1. The game of hide-and-seek.

ଗୋଡ଼ା ୨ । ପାଣିରେ ଗୁଡ଼ିକରି ଲୁଚିବା—2. Hiding one's

self by diving in water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଦୈଦେ (ତେଲଗୁ) ବୁ(ତୁଲ. ହୁ. ଗୁରା) —

୧ । ଭୂମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶସ୍ୟାଦିର ପରମାଣ ଓ ତହିଁରୁ ରଜାଙ୍କୁ ଦେୟ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଅନୁମାନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିବା, କୃତ, ଦେଶାମଣୀ ଦ୍ୱାରା ରଜାଙ୍କୁ ଦେୟ ଲାଗି ସ୍ଥିର କରିବା —

1. Rough estimate of the produce and produce-rent of a corn-field payable to the landlord; appraisement of the produce of land for ascertainment of the produce-rent payable to the landlord.

୨ । ଶଗଡ଼ର ଯୁଥାଳକୁ ଝୁରୁମୁଣ୍ଡି ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଚମ ବା କତା ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧାଯାଏ, ନକାଦଉଡ଼ି —

2. The rope binding the yoke to the tapering end of the beams of a bullock-cart.

୩ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଆମ୍ବଗଛଆଦିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଫଳାଦି ପାଇଁ ଭୂସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁ ପଟା ଦିଅନ୍ତି —

3. Yearly lease of the fruits or yield of a field.

ଗୁଡା ଦେବା — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଡି — କୌଣସି ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଜାକୁ
Gutā debā ଭାଗରେ ବୁତ ଲଗାଇବା — To let out a field
on appraisement or an estimated
produce-rent.

ଗୁଡାବାରୁ — ଦେ. ବିଶ. — ଗୋଡାମାରୁ (ଦେଖ)
Gutābārū Gotāmāru (See)

ଗୁଡା ମାରିବା — ଦେ. ଡି. — ଗୋଡା ମାରିବା (ଦେଖ)
Gutā māribā Gotā māribā (See)

ଗୁଡାମାରୁ — ଦେ. ବିଶ. — ଗୋଡାମାରୁ (ଦେଖ)
Gutāmāru Gotāmāru (See)

ଗୁଡ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ୧ । ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ହଳିଆ —
Guti 1. A ploughman-labourer engaged
for the year

[ଦ୍ର — ଗୁଡମାନେ ମାଗମାସରେ ଆଗାମୀ ବର୍ଷର ଚାଷକାମ କରିବାପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଖମାଣ୍ଡ ଏମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରେ; ଗୁଡ ଦୈନିକ ମୂଲ ନିଏ ।]

୨ । ହଳିଆଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ମୂଲ —

2. Wages paid to one's ploughman-labourer.

ଗୁଡିବାର୍ଶାବେଳ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — ଅପରାହ୍ନ ୨ ଠାରୁ ୩ ଠା
Gutibārshābela ସମୟ — Afternoon 2 to 3 P.M.

[ଦ୍ର — ସାଧାରଣତଃ ହଳିଆମାନେ ଅପରାହ୍ନରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ

ଏହି ସମୟରେ କାମ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ।]

ଗୁଡି ଲଇ — ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. — ଚେମେଡ଼ି ଲଇ (ଦେଖ)
Guti lai Chemerdī lai (See)

ଗୁସ୍ତ — ଫ. ବି. (ଗୁସ୍ତ ଧାତୁ = କ୍ଳାନ୍ତା କରିବା, ବେଷ୍ଟନ କରିବା +
Gutsa ସଙ୍ଗାର୍ଥ. ସ, ଦ୍ରମରଗଣ ଯେଉଁଠାରେ କ୍ଳାନ୍ତା କରନ୍ତି) —

୧ । ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ; ଥୋପା; ସ୍ତବକ —

1. Cluster of buds or flowers.

୨ । ଫୁଲତୋଡ଼ା — 2. A nosegay.

୩ । ଗଛର ଗଣ୍ଡି — 3. Trunk of a tree.

୪ । ଚୂଣଗୁଚ୍ଛ — 4. A sheaf of grass or corn.

* । ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଧ୍ୟାୟ ବା ପରଚ୍ଛେଦ —

5. Chapter of a book.

୬ । ଛନ୍ଦିଶ ସରିଆ ଦାର —

6. A 36 stringed necklace

ଗୁସ୍ତକ — ଫ. ବି. (ଗୁସ୍ତ + ସ୍ତାର୍ଥ. କ) — ଗୁସ୍ତ (ଦେଖ)

Gutsaka Gutsa (See)

ଗୁଡ୍ (ଧାତୁ) — ଫ — ଖେଳିବା —

Gud (root) To play.

ଗୁଡ୍ରି — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — ଧାନଖାଗାର, ଅମାର —

Gudri Granary.

ଗୁଡ — ଫ. ବି. (ଗୁ ଧାତୁ = ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା + କରଣ. ଦ) — ଗୁଡ୍ୟ —
Guda ଦ୍ୱାର; ମଳଦ୍ୱାର — Anus.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି — ମଳଦ୍ୱାରରେ ବାହାରିବା ପଦ୍ମ; ଗୁଡ-
ନିର୍ଗମ — A prolapsus at the anus.

ଗୁଡାକିଲା — ଫ. ବି. (ଗୁଡ୍ ଧାତୁ; ଗୁଡ୍ + କିଲା) — ଅର୍ଶ ରୋଗ —
Gudakīla Piles (disease).

ଗୁଡାକିଲାକ — ଫ. ବି. (ଗୁଡ୍ ଧାତୁ; ଗୁଡ୍ + କିଲାକ) —
Gudakīlaka ଗୁଡାକିଲା (ଦେଖ) — Gudakīla (See)

ଗୁଡାଗ୍ରାହ — ଫ. ବି. (ଗୁଡ୍ + ଗ୍ରାହ ଧାତୁ + ଅ) —
Gudagraha ୧ । ଉଦାବର୍ତ୍ତି ବା କୋଷ୍ଠବନ୍ଧନ ରୋଗ —

1. Constipation

୨ । ଗୁଡ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ବ୍ୟଥା ଓ ଶୀତା —

2. Spasm in the rectum or anus.

ଗୁଡର୍ଡି — ଦେ. ବି. — ଗୁଡୁର୍ଡି (ଦେଖ)

Gudardī Gudurdi (See)

ଗୁଡାନିର୍ଗମ — ଫ. ବି. — ମଳଦ୍ୱାରରେ ବାହାରିବା ପଦ୍ମ ରୋଗ —

Gudanirgama Prolapsus Ani.

ଗୁଡାଭ୍ରାମ୍ଭା — ଫ. ବି. (ଗୁଡ୍ ଧାତୁ; ଗୁଡ୍ + ଭ୍ରାମ୍ଭା) —

Gudabhrambā ୧ । ମଳଦ୍ୱାରରେ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ;
ମଳକଣ୍ଠକ ରୋଗ —

1. A disease attacking the anus.

୨ । ଗୁଡାନିର୍ଗମ (ଦେଖ)

2. Gudanirgama (See)

ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦେ ଅପର ପୁରାଣେ ଯେଉଁ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟେ ଇନ୍ଦ୍ରର ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକ ହେବ । ଯଥା—
 ୩। ୧ ନିକରେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବିଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ନ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକର' ନ ପାଇଲେ ଅଳକର ଦେଖିବେ ।

ଗୁଦପାକ—ସ. ବି (୨୩୩ ଚିହ୍ନ; ଗୁଦ + ପାକ)—ଗୁଦ୍ୟନ୍ତ୍ରରେ ଦରଜ
 Gudapaka ଓ ଫୁଲ୍ଲଗ୍ନ—Inflammation of the anus.

ଗୁଦର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଦର (ଦେଖ)
 Gudar Godara (See)

ଗୁଦସ୍ତମ୍ଭ—ସ. ବି. (୨୩୩ ଚିହ୍ନ; ଗୁଦ + ସ୍ତମ୍ଭ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା
 Gudastambha ଶ୍ଳେଷ—Constipation.

ଗୁଦସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଶ. (ଆ. ଗୁଜୁସ୍ତା)—ଗୋଦସ୍ତା (ଦେଖ)
 Gudastha Godastha (See)

ଗୁଦା—ସ. ବି.—ମଳଦ୍ୱାର—
 Guda Anus

गुदा गु. ପଦ୍ୟ ବି—ନଳିଆର ଶସ ବା ଉଦରେ ଥିବା ଧଳା ଅଂଶ—
 गुदा Kernel inside the coconut.

गुदाङ्कुर—ସ. ବି. (୨୩୩ ଚିହ୍ନ; ଗୁଦ + ଅଂକୁର)—ଅର୍ଶ ରୋଗ—
 Gudaṅkura Piles.

गुदावर्ती—ସ. ବି. (୨୩୩ ଚିହ୍ନ; ଗୁଦ + ଅବର୍ତ୍ତ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା;
 Gudavartta ଶ୍ଳାଘାବଦ୍ଧତା—Obstruction or constipation of the bowels.

गुदाम्—(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—ଗୋଦାମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
 Gudama (etc) Godama etc (See)

गुदामैथुन—ସ. ବି. ସଂ—(ମ. ପ ଲେ; ଗୁଦା + ମୈଥୁନ)—ଗୁଦ୍ୟ-
 Gudamāithuna ଦ୍ୱାରବାଟେ ଲଙ୍ଗ ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ ମୈଥୁନ—
 Sodomy.

गुदी—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶ୍ରେଣୀ)—ଜାହାଜ ରଖିବାର ସ୍ଥାନ—
 Gudi (nautical) Dock.

गुदी नौका—ଜାହାଜ ଦରମା ନ କାହିଁ ଗୁଦରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବୁଁ ?
 गुदी नौका ପଦାରମ୍ଭୋଦକ. ଶବ୍ଦସ୍ତମ୍ଭ ।

गुदुरी—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ—ଗୋଦୁରୀ; ଭୁଲ ସ. ଗୁଧ ଧାତୁ)—
 Guduri ୧ । ଗୁଡ଼ିଏ ଚିରାଗୁଣା ଏକତ୍ର ସିଲ୍ଲାଇ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ

ଅନିଦି; ଅନିଦି କରାଯିବା ଶଯ୍ୟା—1 A bed-quilt made of
 गुदुरी rags sewn together.

୨ । କଢ଼ା—2. Rags.

गुध (धातु)—ସ—୧ । ଘୋଡ଼ାଇବା—
 Gudh (root) 1. To cover; to clothe; to wrap up.

୨ । ଘେରିବା; ଆବୃତ କରିବା—
 2. To envelop; to surround.

୩ । ଗୁରିବା—3. To be angry.

୪ । ଖିଡ଼ା କରିବା—4. To play; to sport.

गुध—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ିମାପୁର) ବି—ଗୋଷ୍ଠ (ଦେଖ)
 Gudhi Godhi (See)

गुधित—ସ. ବିଶ. (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଚ)—୧ । ବେଷ୍ଟିତ—
 Gudhita 1. Surrounded.

୨ । ଆବୃତ—2. Covered.

गुन्धि—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଗୁଣ୍ଡିପୁର; ଭୁଲ. ବ. ଗୁନ୍ଧି)—
 Gun-chi କଟୁପୁର; ଅଶ୍ୱାସୁତା; କରଧୁନ—Waist-chain

गुन्धि—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ଫା. ଗୁନ୍ଧା) ବି—
 Gun-hth ଦୋଷ; ଅପରାଧ—Fault; crime.

गुन्धिगार—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ଫା) ବି—
 Gun-hthgari ଗୁଣାଗାର; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—Fine.

गुन्धि—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଳ ରଖିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ମାଟି ଭାଣ୍ଡ—
 Gunthi 1 Big earthen jar for storing water.

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଣା (ଦେଖ)
 2. Gunthi (See)

ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଗୁନ୍ଧା = ପାପ; ଦୋଷ, ଅପରାଧ)—
 ୧ । ରାଗ; କୋପ—1. Anger.

୨ । ଅଭିମାନ—2. Sullenness; silent displeasure.

गुन्धिगार—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁନ୍ଧାଗାର)—
 Gunthigari ଗୁଣାଗାର (ଦେଖ)
 Gunthigari (See)

गुन्धिगार—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁନ୍ଧାଗାର)—
 Gunthigari ଗୁଣାଗାର (ଦେଖ)
 Gunthigari (See)

गुन्धि—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
 Guni Guni (See)

गुन्धि—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ପ୍ରାଦେ. ଗୁନ୍ଧା (ଦେଖ)
 Gurdhi (See)

गुन्धि—ଦେ. ବି (ସ. କୋଣ)—୧ । ନକସାରୁ ଭୂମିର ପରିମାଣ
 Gundi ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

अनिश 1. A surveyor's scale or protractor (by
 गुनिया which the area of a plot is found out from a map).

୨ । ଗୁନ୍ଧିମିତ୍ରାଦେ କାନ୍ଥ ବା ଗାନ୍ଧିମାର, ବଢ଼େଇମାନେ

କାଠର ଓ ପଥୁରିଆମାନେ ପଥରର ସମକୋଣ ଓ

ପରିମାଣ ଠିକ୍‌ରୂପେ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରିବା

‘—’ ଆକାରର ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
 Mason's square (instrument).

गुन्धि—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଗୁନ୍ଧା)—
 Gundi ଗୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
 Gundi (See)

ଦେ. ବି—ଗୁନ୍ଧିଆ (ଦେଖ)
 Gundi (See)

गुन्धि—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଧି, ସ. ଗୁନ୍ଧି; ପ୍ରା ଗୁନ୍ଧି)—ମାଲ
 Gunthi କରିବା ନିମନ୍ତେ ଫୁଲଆଦି ଗୁନ୍ଧିବା—

गंधा To string together (to form a garland).

गुथना, गुथना, गुथना, गुथना

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗାଁଆ ଦେ. ବିଶ.—ପ୍ରସ୍ତୁତ; ଗୁନ୍ଥାବା କର୍ମ କରାଯାଇ ଥିବା—

ଗୁନ୍ଥାବାଁ Strung together.

ଗୁନ୍ଥାବା—ଦେ. କି.—‘ଗୁନ୍ଥାବା’ର ଶିଳ୍ପୀ ରୂପ—

Gunthābā Causative form of Gunthibā.

ଗାଁଆନ ଦେ. ଗୁନ୍ଥାବା ଦେ. ଗୁନ୍ଥାବା, ମାରିବା ସହ ଗୁନ୍ଥାବା ଦେ. । ଦେ. ଗୁନ୍ଥାବା ।

ଗୁନ୍ଥାବା

ଗୁନ୍ଥାଗୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି.—୧ । ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁନ୍ଥାବା କର୍ମ—

Gunthā gunthi 1. Many acts of stringing

ଗାଁଆଗାଁଆ ୨ । (ଅନ୍ଧ) ଲଗାଇବା—

ଗୁନ୍ଥା ଗୁନ୍ଥା 2. Embracing (each other's body).

କେତେ ଗୁନ୍ଥାବା ଗୁନ୍ଥାବା

କେତେ ଗେଲ ଗେଲା ଗେଲ । ବ୍ୟାକାଥ ପଦାନ୍ତ ।

ଗୁନ୍ଥା—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ପ୍ରସ୍ତୁତ)—ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା—

Gunthita Strung together.

ଗୁନ୍ଥା—ଦେ. କି. (ସ. ପ୍ରସ୍ତୁତ; ସ. ଗୁନ୍ଥା ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଗୁନ୍ଥା ଧାତୁ)—

Gunthibā ୧ । ମାଳାଗୁନ୍ଥା ଏକତ୍ର କରିବା; ଗୁନ୍ଥା କରିବା—

ଗାଁଆ 1. To string together

ଗୁନ୍ଥା, ଗୁନ୍ଥା, ଗୁନ୍ଥା

ପୁଣ୍ୟ ଗୋଲ ଦ୍ଵାରା ଗୁନ୍ଥାବା କର୍ମ ପଦାନ୍ତ ଦେ. ଗୁନ୍ଥା । ବ୍ୟାକାଥ. ପଦାନ୍ତ

୨ । ଗୋଡ଼ାବା—2. To pierce a thing through with a thread or needle.

ଗୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି.—(ସ. ଗୁନ୍ଥା; ପ୍ରା. ଗୁନ୍ଥା; ସ. ଗୁନ୍ଥା)—ମାଳା

Gunthi ଅବ ଗୁନ୍ଥାବା ମଜୁର—Wages for stringing

ଗୁନ୍ଥା a necklace.

ଗୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଥା=ଗଜରସ ବା ଝୁଣା, ଭୂଲ. ଇଂ. ଗମ୍)

Gund ଅଠାଗୁନ୍ଥା ବ୍ୟବହୃତ ଗୁନ୍ଥାକର୍ମ୍ୟାସ ବିଶେଷ—

ଗମ୍ Gum.

ଗାଁଦ

ଗୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି.—ଲମ୍ବା ଓ କାଗଜ ଅବରେ ଅଠା ଲଗାଇବା

Gund dāni ପାଇଁ ଅଠା ଅବରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ପାଣିରେ

ଗାଁଦାନୀ ବରୁଣ ହୋଇଥିବା ଗୁନ୍ଥା ଥିବା ପାତ୍ର—Gum-pot.

ଗୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁନ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଖେଳରେ ଗୋଲାକାର—

Gund-rā 1. Using unfair means in a game

୨ । ପ୍ରିୟା—2 Falsehood.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—୧ । ପ୍ରିୟାବାଦୀ—1. Liar.

(ଗୁନ୍ଥା, ଗୁନ୍ଥା—୩) ୨ । ଗୋଲାକାର; ଯେ ଖେଳରେ

ଗୋଲାଏ—2. One who uses unfair means

in a game

ଗୁନ୍ଥା—ଦେ. କି.—୧ । ପ୍ରିୟା କହିବା—

Gundrābā 1. To speak falsehood; to lie.

୨ । ଖେଳରେ ଗୋଲାକାର—2. To use unfair

means in a game

୩ । ଅପରିଷ୍କାର ବା ଗୋଲାକାରରେ ଲେଖିବା; ଗୋଲାକାର—

3. To write something in a slovenly manner; to scrawl

ଗୁନ୍ଥା—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ଭାଷଣ) ବିଶ (ଭୂଲ. ହ. ଗମ୍ଭୀର)—

Gundal ୧ । ଅଧିକ; ଗୋଲାକାର (ପାଣି)—

1, Muddy (water); turbid

୨ । ଅପରିଷ୍କାର—2. Unclean.

[ଯଥା—ବର୍ଷା ମାସେ ନଦୀ (ନଦୀ) ପାଏନ୍ (ପାଣି)

ଗୁନ୍ଥା ଦେଖି (ହସ) ।]

ଗୁନ୍ଥା—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ଭାଷଣ) ବି—ଗୋଲାକାର; ଗୁନ୍ଥା (ପୁଲ)—

Gundā Safflower.

ଗୁନ୍ଥା—ସ. ବି. (ଗୁନ୍ଥା ଧାତୁ)—

Gundra ଏକା; ଶରଦ୍ଧା; ଶର ଗୁନ୍ଥା—

Elephant grass; a kind of reed.

ଗୁନ୍ଥା—ସ. ବି—ଗୁନ୍ଥା (ଦେଖ)

Gundramūlā Gundra (See)

ଗୁନ୍ଥା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୁନ୍ଥା ଧାତୁ)—

Gundrā ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମୂଳ; ନାଗର ମୂଳ—

1. A kind of large grass-root; Cyperus Scariosus; Cyperus Rotundus.

୨ । ଏକା; ସମ୍ଭାଷଣ, ଶରଦ୍ଧା—

2. Elephant grass; Typha.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମୂଳର ଗୁଣାଯାଏ ।]

୩ । ପ୍ରିୟା (ଲତା) (ଦେଖ)

3. Priyangu (creeper) (See)

ଗୁପ୍ତ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ରକ୍ଷା କରିବା—

Gup (root) 1 To save; to defend; to protect.

୨ । ଲୁଚାଇବା—2. To hide.

୩ । ଦୃଷ୍ଟା କରିବା—

3. To abhor; to detest.

ଗୁପ୍ତ କରିବା—ଦେ. କି.—ଗୋପନ କରିବା; ଲୁଚାଇବା—

Gup karibā To hide or conceal

ହୁକାନ୍

ହିସାବା

ଗୁପ୍ତ—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ଭାଷଣ) କି—

Gupchābā କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଅଗ୍ର ଗୁପ୍ତ କରିବା—

To sharpen the pointed end of a piece of wood or bamboo.

(ଯଥା—ହାତର କଣ୍ଟାକେ ଗୁପ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଲେଖି ।)

ଗୁପ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରିବା+ସ. ଗୁପ୍ତ

Gupchup ଧାତୁ=ମୌନ ହେବା)—

ଅଗ୍ର ୧ । ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ—2 Secrecy

ଗୁପ୍ତ ୨ । କଥା ନ କହିବା; ମୌନ—2 Silence.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଚକ୍ର ଓ ଅପର ଓ ମାତା ଏବଂ ଚକ୍ର ଓ ଅପର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ଏ ପ୍ରକାଶରେ ନ ଦେଖି, ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ଅପର ଓ ବା ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକି ହେବ । ଯଥା— 'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଟିଏକି, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ, ଦଧି ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲ୍ପ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ପ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଦୁଧଜେନାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—

୩, A kind of sweetmeat

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗୁପ୍ତ—1 Secret.

୨ । ମୌନାବଲମ୍ବୀ—2. Silent

ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଗୋପନରେ—1. Secretly.

୨ । ଚୁନି ହୋଇ—2. Silently.

ଗୁପ୍ତଚୁପି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ ଓ କି. ବିଶ—ଗୁପ୍ତଚୁପି (ଦେଖ)

Gupchupi

Gupchup (See)

ଗୁପ୍ତଚୁପିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଗୁପ୍ତଚୁପି (ଦେଖ)

Gupchupia

Gupchup (See)

ଗୁପ୍ତ ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଲୁଚିବା—

Gup mārībā

1. To conceal or hide one's self.

ଚିପ୍ପଜାନା,

୨ । ଚୁନି ହୋଇ ରହିବା—

ସୁଧୀକାଧନା

2. To keep silent.

ଗୁପ୍ତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ସ. ଗୁପ୍ତ)—ଅପ୍ରକଟ; ଗୁପ୍ତ; ଲୁଚାଯିବା—

Gupata

Secret; hidden; concealed; mysterious.

ଏକମାତ୍ର ଚିତ୍ରରେଖା ବିଶେଷ ଥାଏ

ଗୁପ୍ତ ବେଳେ ତାର ନ ଜାଣେ କେହି ।

ପ୍ରାଚୀ. ବିଶ୍ୱକର୍ମ. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

ଗୁପ୍ତମାରୁ—ଗ୍ରା ବିଶ. (ସ. ଗୁପ୍ତ + ମାରକ)—ଗୁପ୍ତ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ—

Gupatamāru

Assassin.

ଗୁପ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି.—ଗୁପ୍ତି (ଦେଖ)

Gupati

Gupti (See)

ଗୁପ୍ତେ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କି. ବିଶ. (ସ. ଗୁପ୍ତ)—

Gupate

ଗୋପନରେ; ଗୁପ୍ତଭାବରେ—In secret; privately.

ଗୁପ୍ତେ ସିନା ମୁଁ ଘରେ ପରାୟଣ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଗ. ଗୀତ ।

ଗୁପ୍ତାବିଧା—ଗ୍ରା. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ସ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ)—

Gupāibā

୧ । ଗୁପ୍ତ କରିବା; ଲୁଚାଇବା—

2 To hide or conceal.

୨ । ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା—2. To keep secret

ଗୁପ୍ତିବା—ଗ୍ରା. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ)—ଗୁପ୍ତ ହେବା; ଛପିବା—

Gupibā

To be hidden or concealed

ଗୁପ୍ତେ—ଗ୍ରା. କି. ବିଶ—ଗୁପ୍ତେ (ଦେଖ)

Gupute

Gupate (See)

ଗୁପ୍ତ—ସ. ବିଶ. (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ + କର୍ମ ଇ)—୧ । ରକ୍ଷିତ—

Gupta

1. Protected; guarded; preserved.

୨ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—2. Confidential

୩ । ଗୁପ୍ତ—3. Secret

୪ । ଲୁଚାଯିବା—4. Concealed; hidden.

୫ । ଅଦୃଶ୍ୟ—5. Hidden from view.

୬ । ଅଲକ୍ଷିତ—6. Latent; clandestine.

୭ । ଘୁରୁତ; ଆଚ୍ଛାଦିତ—

7. Covered over; enveloped.

ସ. ବି.—୧ । ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ରାଦିଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—

1. A family-title of Bhaiṣyas and Śūdras.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିରେ ଶର୍ମା ଓ ଦେବ, କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ବର୍ମା, ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଗୁପ୍ତ ଓ ଭୂତ; ଏବଂ ଶୁଦ୍ରଙ୍କର ଦାସ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୁପ୍ତ ଉପାଧିଧାରୀ ରାଜବଂଶ ଛାଡ଼ିବାରେ ଏବଂ ବଂଶ ବିହାରରେ ଯୁଦ୍ଧେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ; ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତ ।]

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—2. An epithet of Bishṇu.

ଗୁପ୍ତକ—ସ. ବି ଶ୍ଵ (ଗୁପ୍ତ + କ)—ରକ୍ଷକ—

Guptaka

A preserver.

(ଗୁପ୍ତିକା—ଶ୍ରୀ)

ଗୁପ୍ତ କଥା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ + କଥା)—୧ । ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ—

Gupta kathā 1. Secret matter; confidential matter.

୨ । ଚୁଚି ରହସ୍ୟ—2. Mystery; a secret.

୩ । ଅପ୍ରକାଶିତ ବିଷୟ—

3. Unpublished matter.

ଗୁପ୍ତ କାଶୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁ ଗର୍ଭସ୍ଥାନ ବିଶେଷ—

Gupta kāsī

A sacred place of the Hindus.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚୁଦ୍ରପ୍ରୟାଗଠାରୁ ୨୪ ମାଇଲ ଦୂରରେ ମନାବିନାସ

ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ଭୂସ୍ଥ ଅଛି ।

ମଦନମୋହନ—ଗର୍ଭଦାନ ।]

ଗୁପ୍ତଗତି—ସ. ବିଶ (ବହୁଗ୍ରାହ; ଗୁପ୍ତ + ଗତି)—ଯେ ଗୋପନରେ ଗମନା—

Guptagati

ଗମନ କରେ—One who moves secretly.

ସ. ବି.—ଗୁପ୍ତଚର (ଦେଖ)

Guptachara (See)

ଗୁପ୍ତଚର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ + ଚର)—

Guptachara

୧ । ଗୋପନରେ ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି;

ରହସ୍ୟ; ଗୁରୁତା—1 A secret emissary; spy.

୨ । ବଳରାମଙ୍କ ନାମ—2. A name of Balarāma

ଗୁପ୍ତଦାନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ + ଦାନ)—

Guptadāna

ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନ ଜାଣି ଯେଉଁ ଦାନ ଦିଆଯାଏ—

A secret gift.

ଗୁପ୍ତଧନ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ + ଧନ)—

Guptadhana

ଅନ୍ୟର ଅଲକ୍ଷିତରେ ସଞ୍ଚିତ ଧନ—

Hidden hoard.

ସ. ବିଶ (ବହୁଗ୍ରାହ)—ଯାହାର ଗୁପ୍ତ ଧନ ଅଛି—

One who has got a hidden hoard.

ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ + ପ୍ରଣୟ)—ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ

Gupta prapaya

ଦୃଷ୍ଟିର ଅଗୋଚରରେ କରାଯିବା ପ୍ରଣୟ—

Secret love-making.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଗୁପ୍ତବେଶ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ+ବେଶ)—ଛଦ୍ମବେଶ—
Guptabēśa A disguise or mask.

ସ. ବିଶ. ପୁ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ—
(ଗୁପ୍ତବେଶ—ଶ୍ରୀ) Disguised; masked.

ଗୁପ୍ତବେଶଧାରୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଉପପଦ, ଗୁପ୍ତବେଶ+ଧୃ ଧାତୁ +ଇନ୍,
Guptabēśadhārī ୧ମା. ୧ବ.)—ଛଦ୍ମବେଶୀ; ଯେ ଛଦ୍ମବେଶ
(ଗୁପ୍ତବେଶଧାରଣୀ—ଶ୍ରୀ) ଧରିଥାଏ—Wearing a disguise.

ଗୁପ୍ତବେଶରେ—ଦେ. କି ବିଶ (ସ. ଗୁପ୍ତ ଓ ବେଶ)—
Guptabēśare ଛଦ୍ମବେଶ ଧାରଣକାରୀ—
ଅସ୍ତବେଶେ In disguise; incognito.

ଗୁପ୍ତବେଶେ

ଗୁପ୍ତବେଶୀ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ଗୁପ୍ତବେଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Guptabēśī ଗୁପ୍ତବେଶଧାରୀ—
(ଗୁପ୍ତବେଶିନୀ—ଶ୍ରୀ) Wearing a disguise; masked

ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ+ମନ୍ତ୍ର)—୧ । ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ସାଧାରଣରେ
Guptamantra ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—1. A Mantra which
should not be made public
୨ । ଗୋପନୀୟ ପରାମର୍ଶ—2. Secret counsel.

ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ରାଜାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଣା ଅନ୍ୟମାନେ
(ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ର—ଶ୍ରୀ) ଲାଗି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—(a king) Whose
deliberations do not leak out

ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁପ୍ତ+ମନ୍ତ୍ରଣା)—ଗୋପନୀୟ ପରାମର୍ଶ—
Gupta mantranā Secret consultation;
discussion in camera

ଗୁପ୍ତା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୁପ୍ତ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—କାବ୍ୟର ନାୟିକାବିଶେଷ;
Guptā ପରଜ୍ଞାୟା ନାୟିକା—A mistress secretly loved
by a person who is not her husband.

ଗୁପ୍ତି—ସ. ବି. (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ +ଭବ. ଇ)—୧ । ରକ୍ଷଣ—
Gupti 1. Protection; preservation.
୨ । ପହରା; ଜଗିବା—2. Guarding.
୩ । ଘୋଡ଼ାଇବା—3. Covering; sheathing.
୪ । ଗୋପନ—4. Hiding; concealment
୫ । ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ—5. Hidden place
୬ । (+ଅଧିକରଣ. ଇ) ଗାଢ଼; କନ୍ଦର; ଭୂଗର୍ଭ; ଭୂମିର
ଗହଳ—6. Den; cavern; hole in the
ground.

୭ । ରକ୍ଷଣାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ଦୂର୍ଗ ଓ ପ୍ରାକାର—
7. Fortification; defensive works.
୮ । କାରାଗାର—8 Prison.
୯ । ବାଧା ପ୍ରଦାନ—9. Checking, stoppage.
୧୦ । ଭିତର ଓ ନୌକାବର ଗର୍ଭ—
10. The inside or hold of a car or boat.

୧୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ସମ—

11 Jāma; the Hindu God of death

୧୨ । ଜାହାଜରେ ଢେବା ଛୁଦୁ ବା ଫାଟ—

12 A leak in a ship.

ଦେ. ଇ. (ଏହା ଯଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ଗୁପ୍ତ ଥିବାରୁ)—୧ । ଯଷ୍ଟି
ବା ବାଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଗୋପନରେ ରହିତ ଅସ୍ତ୍ର ବା ସରୁଆ
ତରବାର—1. A thin and long sword
hidden inside a stick.

୨ । ଗୁପ୍ତି ବାଡ଼ି, ଯେଉଁ ଯଷ୍ଟି ବା ବାଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ତ୍ର ବା
ସରୁଆ ତରବାର ଗୁପ୍ତଭାବରେ ଥାଏ—
2. Sword-stick.

ବନ୍ଧ ଚଳେ ଗୁପ୍ତି ଗୁପ୍ତି ଗୁପ୍ତି ଗୁପ୍ତି—ସାଧାରଣ. ମହାବାହା ।

ଗୁପ୍ତିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଗୁପ୍ତି ୨ (ଦେଖ)

Guptibārdi Gupta 2 (See)

ଗୁପ୍ତୋତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା. ଗୁପ୍ତ+ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା)—କାବ୍ୟର
Guptotprekshā ଅଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନ ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା
ଅଲଙ୍କାର; ଯେଉଁ ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷାରେ ‘ଜଣାଯାଏ’, ‘ବୋଧ-
ହୁଏ’ ଆଦି ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା ବା ସାଦୃଶ୍ୟବାଦକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର
ପ୍ରୟୋଗ ନ ଥାଏ—A suppressed simile;
an implied simile.

ଗୁପ୍ତ (ଧାତୁ)—ସ —୧ । ଗୁପ୍ତିବା—

Guph (root) 1 To string together.
୨ । ରଚନା କରିବା—2. To compose

ଗୁପ୍ତିତ—ସ. ବିଶ. (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ +କର୍ମ. ଇ)—ଗୁମ୍ଫିତ (ଦେଖ)
Guphita Gumphita (See)

ଗୁବ୍‌ଗୁବା—ଦେ. ଅ. (ସ. ଗୁବାକ)—ବାଡ଼ିମୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଖୋବା ଆଘାତ—
Gubgubā Blows with the butt-end of a stick.

ଗୁବ୍‌ଗୁଲବା—ଦେ. କି—ଗାଢ଼ଆଗାର କରି ଅସ୍ୱଳ୍ପର କରି ଲେଖିବା;
Gubgūlbā ଗାବରେଇବା—To write illegibly or
slovenly; to scrawl.

ସମୋଟନା

ଗୁବ—ଦେ. ବି—ଗୋବ (ଦେଖ)

Guba Goba (See)

ଗୁବର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋବର—

Gubar Cow-dung.

ଗୁବା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁବାକ)—୧ । ଦେହରେ ଡୋଇଥିବା ଗୁଆ
Gubā ପରି ଫୁଲା ବା ଆଦି—

1. Fleishy protuberances coming out on
the body of an animal.

୨ । ଗୋବା (ଦେଖ)

2. Gobā (See)

ଗୁବା-ଉଦାହରଣ ଚାଲି ଡୋଇ କରମେ । ସାଧାରଣ. ମହାବାହା ।

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ପୂର୍ବତ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁତର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଛକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଗୋଳଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ କପଟର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଗୋଳିବେ, ‘କଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଗୋଳିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଗୋଳିବେ; ଅନ୍ୟା ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟା’ ଗୋଳିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଗୋଳିବେ ।

୩ । ବଣିଆଙ୍କର ବଢ଼ିଲାଗ୍ର ଛେଣି—

3. An instrument made of iron or bell-metal used by the goldsmiths.

[ଦୁ—ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ କାଁସୁଲରେ ବାଡ଼େଇ ଜିନିଷକୁ ଗୋଲାଇବା କରାଯାଏ ।]

ଗୁବାକ—ସ. ବି. (ଗୁ ଥାଉ = ଚ୍ୟାପ କରବା + କରଣେ. ଅକ)—
Gubhaka ୧ । ଗୁଆ—1. Betel-nut; areca nut.

୨ । ଗୁଆ ଗଛ—

2. The areca nut tree.

ଗୁବିଶାଗ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପା ଓ ରାଣି ବିଆରରେ
Gubishāg୍ର ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ—
A kind of pot-herb.

ଗୁବୁଗୁବା—ଦେ. ଅ—ଗୁବୁଗୁବା (ଦେଖ)

Gubugubā Gubgubā (See)

ଗୁବୁରାବିବା—ଦେ. କି—ଗୁବୁରାବିବା (ଦେଖ)

Guburāibā Guburāibā (See)

ଗୁଭ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—

Gubh ଜାକନ୍ତ ଶାଖାର ଅଗରେ ଥିବା କୋମଳ ପତ୍ର—
Tender shoots at the top of a branch.

ଗୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁମ୍ = ଗୁପ୍ତ, ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ; ହଜିଥିବା; ଭୁଲ. ସ.
Gum ଗୁପ୍ତ ଥାଉ = ଲୁଚାଇବା)—

ଶୁମ ୧ । ନିସ୍ବନ୍ଦତା—

ଗୁମ 1. Calmness; absence of sound; stillness.

୨ । ଚୁପ୍ପିତା—3. Silence.

୩ । ନିଶ୍ଚିତା ଅବସ୍ଥା—

3. State of missing.

୪ । (ଧ୍ବଜ୍ୟନ୍ତ୍ରରଣ) ଡୋପର ଧ୍ବଜ—

4. Booming of cannon.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ନିସ୍ବନ୍ଦ; ଚୁପ୍ପିତା—

1. Calm and quiet; silent; dumb.

୨ । ହଜିଥିବା—2 Lost; missing.

୩ । ଗୁପ୍ତ—3. Secret; hidden.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Very; much.

[ଯଥା—ମହାନଦୀରେ ଗୁମ୍ବଦେହ (ଅତି ଗଭୀର ସ୍ଥାନ)
ଅଛି ।]

ଗୁମ୍ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ଲୁଚାଇବା—

Gum karibā 1. To conceal or hide; to cause to disappear.

ଶୁମକରବା ୨ । ହଜାଇବା—2. To lose.

ଗୁମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କି—ଗୁମ୍ ହେବା ୧ (ଦେଖ)

Gum khāibā Gum hebā 1 (See)

ମିଆଁ ସାହେବ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ଗୁମ୍ ଖାଇ ବସି ଅଛନ୍ତି ।

ପକାରମୋହନ ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗୁମ୍ ଗାମ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ବଜ୍ୟନ୍ତ୍ରରଣ)—

Gumgām ଗୁମ୍ ଗୁମ୍ (୨ + ୩) (ଦେଖ)

Gumgum (2 + 3) (See)

ଅର୍ଦ୍ଧଶତ ବସରରେ ଗୁମ୍ ଗାମ୍, ଗୁମ୍ ଗାମ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଥିବାର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲା ।

ପକାରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗୁମ୍ ଗୁମ୍—ଦେ. ବି (ସ. ଗ୍ରୀଷ୍ମ)—

Gumgum ୧ । ପବନ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ହେବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗ୍ରୀଷ୍ମ;
ଶୁଷ୍କାମି ଜବାତ ରୌଦ୍ରର ଗ୍ରୀଷ୍ମ—

1. Excessive heat without wind;
sweltering heat.

ଶୁଷ୍କାମି ୨ । (ଧ୍ବଜ୍ୟନ୍ତ୍ରରଣ) ଅନ୍ୟର ପିଠିରେ ଢାଆ ମାରିବାର
ଗଭୀର ଶବ୍ଦ; ଗୁମ୍ ଗୁମ୍ ଶବ୍ଦ—2. Grave sound;
sound produced by sound blows dealt
on the back of a person with the fist.

୩ । ଢାଆ—3. Sound blows with the fist.

ଗୁମ୍ ଗୁମ୍—ଦେ. ବି—ଗୁମ୍ ଗୁମ୍ ୨ + ୩ (ଦେଖ)

Gumgum Gumgum 2 + 3 (See)

ଗୁମ୍ ଦରାହ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଭୀରାଣି; ଅତି ଗଭୀର ଜଳ—
Gum dara-h Very deep water.

ଗୁମ୍ ନାମ୍—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା)—ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଅଜ୍ଞାତ—

Gumnām Uncelebrated; unknown.

ଗୁମ୍ ନାମ

ଗୁମ୍ ମାରିବା—ଦେ. କି—ଗୁମ୍ ହେବା ୧ (ଦେଖ)

Gum māribā Gum hebā 1 (See)

ବାବୁର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଗଲେ ।

ପକାରମୋହନ ଗବ୍ବସ୍ବଳ୍ପ ।

ଗୁମ୍ ସୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ସ୍ବେଦେବା; ଚୁପ୍ପିତା—

Gumsum 1 Silence.

ଶୁଷ୍କାମି

ଗୁମ୍ ସୁମ୍

୨ । ଉତ୍ତରେ ଉତ୍ତରେ ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ରଣା କରୁଥିବା କାଳ୍ପ

କାହାରେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିବା—

2. Apparent calm (while brewing injury
or plots secretly).

୩ । ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇ ପବନ ବନ୍ଦ ହେବା ଓ ବର୍ଷା ନ ହେବା

ପାଗ—3. A cloudy and calm weather.

ପବନ ଗୁମ୍ ସୁମ୍ ବନ୍ଦ ରହିଅଛି । ପକାରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମହରମ ପର୍ବର ୩ୟ ଦିନ; ମହରମ ପର୍ବର

ତୃତୀୟ ଦିବସ—(ମହରମ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—

4. The third day of the Moharram
festival of the Mahomedans; the day
of rest.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଏ ଚିହ୍ନ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଏ ଚିହ୍ନ ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏକ ଏ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବଳୀରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନ ବଦଳାଇ ଏ ବା ଏ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର୍’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର୍’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁମାସ୍ତାଗିରି—ବୈଦେ. ଚ (ଫା)—ଗୁମାସ୍ତାର କାର୍ଯ୍ୟ—

Gumastāgiri Clerkship; the post of a rent-collector.

ଗୁମାସ୍ତାଗିରି

ଗୁମିବା—ବେ. କି (ଫା. ଗୁମ୍ବା)—୧ । ହଜିଯିବା—

Gumibā 1. To be missing; to be lost

ଶୂନ୍ୟ; ଅସମ୍ଭାବ ୨ । ଲୁପ୍ତଯିବା—

ଗୁମନା 2 To be hidden from view

୩ । (ସ. ଗ୍ରୀଷ୍ମ) କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ଉତ୍ତପ୍ତ ପାଇଁ ଫଳ ପାଉବା—3. (fruits) To ripen with heat applied by artificial means.

୪ । (ଫଳ ଆଦି) ଗରମରେ ପଡ଼ିଯିବା—

୫ (fruits etc) To rot on account of excessive heat.

ଗୁମୁଗୁମୁ—ବେ. ଅ—ଗୁମୁଗୁମୁ (ଦେଖ)

Gumugumu Gumgumu (See)

ଗୁମୁଗୁମୁ ଗୁମୁଗୁମୁ ଚଳନ୍ତ ଗୁମୁଗୁ

ଚଳନ୍ତ ବା ଆବୃତ୍ତ ବସନ ସମସ୍ୟା—ଫାର୍ସୀମୋଦକ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗୁମୁଟ—ବେ. ଚ (ସ. ଗୁମ୍ଫା)—୧ । ଗୁମ୍ଫା ଆଦି ବଳି ଥିବା ଛୁଦୁ ବାଟ—

Gumuta ଗୁମ୍ଫା ଶ୍ରେଣୀ ଘର, ଆଲୁଅ ଓ ବାୟୁଗୁଳନବିହୀନ

ଅନ୍ତର୍ଗତ ଛୁଦୁ ଗୁମ୍ଫା—1. A small unventilated room

ଗୁମ୍ଫା with a small door.

୨ । ସରାଞ୍ଚ ଓ ଅବୃତ୍ତ ଗଳ—

2. Narrow covered lane.

୩ । ଗମ୍ଭୀରାକୃତି ଘର—3 Dome-shaped house

୪ । ଗୁମ୍ଫାକୃତି ସରାଞ୍ଚ ଘର—4. A house like a den.

ଗୁମୁରି ଉଠିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ଵର) କି.—ଗୁମୁରିବା (ଦେଖ)

Gumuri ūṭhibā Ghumuribā (See)

ଗୁମୁହା—ବେ. ଚ. ଘ—୧ । ଗୁମୁହା (ଦେଖ)

Gumuhā 1. Guhamuhā (See)

୨ । ଗୋମୁହା (ଦେଖ)

2. Gomuhā (See)

ଗୁମ୍ଫା (ଧାତୁ) ସ—ଗୁମ୍ଫା—

Gumph (root) To string into a bead.

ଗୁମ୍ଫା—ସ. ଚ (ଗୁମ୍ଫା ଧାତୁ + ଶ୍ରେଣୀ. ଅ)—୧ । ଗୁମ୍ଫା; ଗୁମ୍ଫା—

Gumpha 1. Stringing.

୨ । ରଚନ—2. Composing.

୩ । (+କର୍ମ. ଅ) ଶୁଣ୍ଠ; ବାନ୍ଧି—3. Beard.

୪ । (ତୁଳ. ବ. ଗୋଷ୍ଠ) ମୁଷ୍ଟ; କଣ—

4. Mustaches.

୫ । ଗାଲମୁଷ୍ଟ—5. Whiskers.

୬ । ଗୁମ୍ଫା—6. Bundle; bunch.

୭ । ପ୍ରବନ୍ଧ—7 An essay.

୮ । ଗୋଷ୍ଠ ଗୋଷ୍ଠ ମାଳ ଗୁମ୍ଫା ହୋଇଥିବା ବାହୁଭୂଷଣ

(ଯଥା—ବନ୍ଧନ; ବାକ୍ତେଉଁରଥ)—8. An arm-

let; a bracelet for the arm consisting of

beads strung together.

ବେ. ଚ—୧ । ଗୁମ୍ଫା ପରି ଆଲୋକ ଓ ବାୟୁଗୁଳନବିହୀନ ଘର—

1. A room like a cave (without light and air).

୨ । ଗୁମ୍ଫା; ଗୁମ୍ଫା—2. Cave.

ଗୁମ୍ଫାନ—ସ. ଚ (ଗୁମ୍ଫା ଧାତୁ + ଶ୍ରେଣୀ. ଅ)—୧ । ଗୁମ୍ଫାନ, ଗୁମ୍ଫା—

Gumphāna 1. Stringing together of things

into a garland.

୨ । ରଚନା ବା ବାକ୍ୟରେ ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥର ସମ୍ବନ୍ଧ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—

2 A good composition; adjusting of a

word to the sense.

ଗୁମ୍ଫାନ—ସ. ଚ (ଗୁମ୍ଫା ଧାତୁ + ଅନ + ଅ)—ଗୁମ୍ଫାନ (ଦେଖ)—

Gumphānā Gumphāna (See)

ଗୁମ୍ଫା—ବେ. ଚ—୧ । (ସ. ଗୁମ୍ଫା)—ଗୁମ୍ଫା; ପେନ୍ଥା—

Gumphā 1. Bunch.

ଅର୍ଣ୍ଣ ୨ । ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଚନ୍ଦ୍ର; ବାହୁର ବାକ୍-

ତେଉଁରଥ—2 An armlet consisting of

several amulet-pieces strung together.

୩ । ଖଡ଼ିକା ବା କାଠିରେ ଗୁମ୍ଫା ଫୁଲର ତୋଡ଼ା; ଫୁଲ-

ଗୁମ୍ଫା—3 Nosegay.

ଅର୍ଣ୍ଣ ୪ । (ସ. ଗୁମ୍ଫା, ତୁଳ. ସ. ଗୁମ୍ଫା ଧାତୁ = ଗୋପନ କରିବା)

ପର୍ବତଗୁମ୍ଫା—4. Mountain-cave.

୫ । ପର୍ବତରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗୁମ୍ଫା—

4 Cave dug into a mountain; artificial

cave.

ଗୁମ୍ଫିତ—ସ. ଚ—(ଗୁମ୍ଫା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗୁମ୍ଫିତ, ଗୁମ୍ଫା

Gumphita ହୋଇଥିବା—1. Strung together.

୨ । ନିବନ୍ଧ—2 (several things) Attached, by

means of a common thing, to one another.

୩ । ରଚିତ—3. Composed.

ଗୁମ୍ଫା—ବୈଦେ. ଚ (ଫା. ଗୁମ୍ଫା, ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ଗୁମ୍ଫା; ତୁଳ. ସ.

Gumbaja ଗୁମ୍ଫା ଧାତୁ)—ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ଗୁମ୍ଫା ଗୋଲକାର ଗୁମ୍ଫା—

ଅର୍ଣ୍ଣ Vault; dome; cupola.

ଗୁମ୍ଫା, ଗୁମ୍ଫା

ଗୁମ୍ଫା—ବୈଦେ. ଚ—ଗୁମ୍ଫା (ଦେଖ)—

Gumbaja Gumbaja (See)

ଗୁମ୍ଫା—ବେ. ଚ—୧ । (ଫା. ଗୁମ୍ଫା)—୧ । ଅତି ଅଭିମାନ—

Guyān 1 Very sensitive.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ୱକ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ	

୨ । ଅଳ୍ପ କଥାରେ ଅଭିମାନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Prone to take offence at little things.

୩ । (ସ୍ୱ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ) ଗୁପ୍ତ ହୋଇ—

3 Prone to be angry inwardly.

୪ । ଯେ ଖେଳରେ ଗୋଲାଏ—୧ One who uses unfair means in a game.

୫ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଗାଉଁଗାଉଁଅ—

5. Murmuring; grumbling (without openly speaking out)

ଦେ. ବି—ତାଏ ଅତି ଖେଳରେ ଦୁଇପକ୍ଷ ହୋଇ ଖେଳୁଥିବା

ଖେଳାଳୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକପକ୍ଷକୁ ସାଥୀ-ଖେଳାଳୀ—

Partner or one of the pair on the same side in a game at cards

ଗୁର (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ.—୧ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—

Gur (root) 1. To exert; to try.

୨ । ହିଂସା କରିବା—

2. To hurt; to kill, to injure.

୩ । ଯିବା—3. To go.

ଗୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ୍ୱ. ଗୁଡ଼)—ଗୁଡ଼—

Gur Molasses

ଗୁରୁଗୁଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଗଡ଼ାଇଦେବା—

Gur-gurdaibā 1 To cause to roll.

୨ । ଗୁଡ଼ାଇବା—2 To wind up.

ଗୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁରୁଲା (ଦେଖ)—

Gurūḍā Gurūḍā (See)

ଗୁରୁଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଗୁଡ଼ାଏ, ଅନେକ, ବହୁ—

Gur-di Many; very many.

ଗୁରୁଭେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁରୁବେଲି (ଦେଖ)

Gur-bheli Kurubeli (See)

ଗୁରୁ ଶାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—

Gur-ru śāg A kind of pot-herb.

ଗୁରୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଅଟେଇ—

Gurūḷ 1. Crib.

୨ । ଘେରବନ୍ଧ; ବାଡ଼ାବନ୍ଧ—2 Fencing; enclosure

୩ । ଶେଷ ଗଛ ଗୁରୁପାଖେ ବନ୍ଧାଯିବା ବାଉଁଶ ଗୋରଡ଼ା;

କୂଣ୍ଡଳୀ—3. Bamboo-woven ring or fence put round a young tree; gabion.

ଗୁରୁଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ତରାଟି ଚାହିଁବା—

Gur-lāibā To stare; to look with a fixed gaze.

ଗୁରୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି—ଉମ୍ବେଇ—

Gur-ṣi A fire-pot; brazier.

ଗୁରୁହା ହାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆଖୁ ଦୋକ୍ତୁଆ ସିଂହାଲ

Gur-hā ḥāṇḍi ଗୁଡ଼ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁଠା ହାଣ୍ଡି—

A wide-mouthed earthen pot for boiling sugarcane-juice into molasses.

ଗୁରୁଣ—ସ୍ୱ. ବି. (ଗୁରୁ ଧାତୁ = ଚେଷ୍ଟା କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—

Gurāṇa ଉଦ୍ୟମ, ଚେଷ୍ଟା—Endeavour; effort.

ଗୁରୁଥ—ଗ୍ରା. (ଲତର) ବି. (ସ୍ୱ. ଗୁଡ଼ସ୍ତ)—ସ୍ୱାମୀ—

Guratha Husband

(ଗୁରୁଥାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଗୁରୁଥ ଭାରିଆ—ଗ୍ରା. (ଲତର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ସ୍ୱ. ଗୁଡ଼ସ୍ତ ଓ ଭାରିଆ—

Guratha bhārijā ପତିପତ୍ନୀ; ସ୍ୱାମୀସ୍ତ୍ରୀ; ଦମ୍ପତି—
Husband and wife; a married couple.

ଗୁରୁଦା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଗୁରୁଦା (ଦେଖ)

Gurandā Gurundā (See)

ଗୁରୁସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଗୋ ସ୍ଥାନରେ ଗୁ

Gurasa ଉତ୍ତାରଣ)—ଗୋରସ, ଗାଈରୁଦ—Cow's milk.

ଗୁରୁସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ୍ୱ. ଗୁଡ଼ସ୍ତ)—ପତି, ସ୍ୱାମୀ—

Gurasta Husband.

(ଗୁରୁସ୍ତାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

(ଗେରସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗୁରୁସ୍ତ ଭାରିଆ—ଗ୍ରା. ବି (ସ୍ୱ. ଗୁଡ଼ସ୍ତ + ଭାରିଆ)—

Gurasta bhārijā ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଦମ୍ପତି—

Husband and wife; a married couple.

ଗୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନାଦର୍ଶ୍ୟ)—

Gurā ପ୍ରତ୍ୟା (ଦେଖ)—Gurūḍā (See)

ଗୁରୁଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଦରପାଛୁଡ଼ା ଧାନ ବା ଗୁରୁଲ ଆଦିକୁ

Gurūibā ଗୋଡ଼ି ବା ଧାନ ଆଦି ପୃଥକ କରିବା ନିମନ୍ତେ

ଦହରାନା; ଲୁହକାନା କୌଶଳଦ୍ୱାରା ପାଛୁଡ଼ିବା—

1 To winnow half-winnowed rice or paddy in order to separate undesirable particles from the main body.

୨ । (ଶୁଦ୍ର ବା ନୀଚଜାତିକ ଭାଷା; ଉ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ; ଭୁଲ୍ଲକାର ବାଡ଼ି ସ୍ଥାନରେ ବାରି) ଗୁଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

2. Gurūibā (See)

ଗୁରୁଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଗୁରେ (ଦେଖ)

Gurūe Gure (See)

ଗୁରୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେପଣାସ୍ତ ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

Gurūṇḍi 1. A kind of weapon which is hurled at an enemy.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ—

2. A kind of small deer

[ଦ୍ର—ଏହାର ମାଂସ ସ୍ୱାଦୁ, ଗୁଡ଼ିକର ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ — (ଦେବକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) । ଏ ଉଚ୍ଚରେ ଯେଉଁ ବଢ଼େ ।]

ଦେ. ବିଶ—ଆନ୍ଦୋଳନ—Agitated.

(ଯଥା—ମୋ ଯେତେ ଗୁରୁଣ୍ଡି ଦେଉଛି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାଦେ ଯଦି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୧୮ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ଵରାକ୍ଷର ସଦୃଶ ଶେଷରେ ୧ ଚକ୍ରାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପନ କରିବା ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ସଦୃଶ ଶେଷରେ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉଁ' ଶେଷରେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଃ' ଶେଷରେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଶେଷରେ; 'ଅଶ୍ଵୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ଵା' ଶେଷରେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର' ଶେଷରେ ।

ଶୂଦ୍ରାବି—ଦେ. କି—୧ । (ପେଟ) ଗୋଲାଇ ହେବା—

Gurāṇḍibh 1. (abdomen) To be agitated

ସୀଟା ୨ । କଲକଲ ହୋଇ ଇତସ୍ତତ ଦେବା; ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ତଳେ ଗଡ଼ିବା—2. To roll on the ground and stretch one's limbs in pain.

୩ । ଧାନ ବେଙ୍ଗଳା ଶେଷରେ ବଳଦ ଫିଟି ଗଲେ ମେଢ଼ ଗୁରପଟେ ଖୋଲାଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପାଲକୁ ଝାଡ଼ିନେବା ପରେ ଧାନ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଥିବା ଗୁଣ୍ଡି ବୁଟାକୁ ପାଖ ଆଙ୍ଗୁଳିଆ କରି ଧାନ ଉପରୁ ସଫା କରିନେବା—

୩ To clear away the separated straw, using the fingers as a fork, from the paddy after the treading is finished

ଶୂଦ୍ରାବି—ଦେ. କି—କୋଲାହଳ, ଘୋଘା—

Gurāḍi Hubhub, noise.

ଗୌଗା ଦେ. କି—ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ବା କାଉଁଳ ହୋଇ କୋଲାହଳ କରୁଥିବା—Making noise in a hurry.

ଧାଇଲେ ଚିତ୍କାକୁ ହୋଇଗଲା ଶୂଦ୍ରାବି—କୃଷିକ ମହାବରଦ, ଆଦି ।

ଶୂଦ୍ରାବି—ଦେ. କି—କୁଲହାର କୌଶଳକ୍ରମେ ଗୁରୁ ହୋଇଥିବା

Guribh ବା ପାହୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା (ଧାନ ଆଦି)—

(grain) Carefully winnowed and thus undesirable particles separated from the main body.

ଗ୍ରା. (ଇତର) କି ଓ କି—ଶୂଦ୍ରାବି (ଦେଖ)—

Guridh (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

୧ । ଉଷ୍ଣ ନାଲିଆ—1 Reddish.

୨ । ହଳଦିଆ ମିଶା ନାଲି (ଗୋରୁ)—

2. Yellowish red (cattle).

ଶୂଦ୍ରାବି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଗୁରୁକିରେ କାଠକୁ ଖାଲ ଫାଳ

Guribh କରବା ବା ଚରବା—

To split wood with an axe.

ଶୂଦ୍ରାବି—ସ. କି. (ପୁ ଓ ଶ୍ରୀ) (ଗୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା; କହିବା+

Guru କର୍ତ୍ତୃ ଉ; ଯେ ଧର୍ମକର୍ମଦିଗ ପଥ ଶିଷ୍ୟ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି)—୧ । ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ; ଆଚାର୍ଯ୍ୟ; ଅଧ୍ୟାପକ—

1. Preceptor; teacher, tutor.

୨ । ପିତା—2 Father.

୩ । ଧର୍ମୋପଦେଷ୍ଟା; ମନ୍ତ୍ରଦାତା—

3. Spiritual guide.

୪ । ପୂର୍ବପୁରୁଷ—4. Ancestor

୫ । ପୁରୋହିତ—5 Priest.

୬ । ସମ୍ମାନାର୍ହ ବ୍ୟକ୍ତି; ପିତା ମାତା ଆଦି ଗୁରୁଜନ—

6. One's elders.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜନ୍ମଦାତା (ପିତା ମାତା), କନ୍ୟା-ଦାତା, ମନ୍ତ୍ରଦାତା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା, ଅନ୍ୟଦାତା ଓ ଭୟଶାତା, ଏମାନଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଓ ଏମାନେ ଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ।]

୭ । ନିୟମକାରକ; ନିୟମକ ବ୍ୟକ୍ତି—7 Ruler; guide.

୮ । ଦେବଗୁରୁ, ବୃହସ୍ପତି—8. Bruhaspati.

୯ । ବୃହସ୍ପତିଗ୍ରହ—9. Jupiter (planet)

୧୦ । ଦୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ—10. Droṇāchārjya

୧୧ । ପୁଷ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ର (ବୃହସ୍ପତି ଏ ନକ୍ଷତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା)—

11. The 8th lunar mansion.

୧୨ । ଓସ୍ତାଦ୍; ନାଟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଶିଳ୍ପକ—

12. Music-master.

୧୩ । ବ୍ରହ୍ମା—13. God Brahmā.

୧୪ । ଦୀର୍ଘସ୍ଵର—14. Long vowel.

୧୫ । ପରମାତ୍ମା—15. The Supreme Spirit.

୧୬ । ସମ୍ବନ୍ଧାକ୍ଷରର ପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ—

16. The vowel preceding a diphthong or triphthong

୧୭ । ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ମିମାଂସକ ଶାଖାର ପ୍ରଭାଷାତା—

17. Name of a leader of the school of the Mimāṃsaka branch of Bedānta philosophy.

୧୮ । ଶିଷ୍ଟ—18. Bishnu.

୧୯ । ଶିବ—19. Śiva.

୨୦ । (ସଙ୍ଗୀତ) ଯେଉଁ ତାଳରେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ବା ଦୁଇ ସାଧାରଣ ମାତ୍ରା ଥାଏ—20 (music) A measure containing one long or two short syllables.

ସ. କି—୧ । ଭାର—1. Heavy; weight.

(ଗୁଣୀ, ଗୁଣିଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଭୟମ; ଭୟାନକ—

(ଗୁରୁତା, ଗୁରୁତ୍ୱ—କ) 2. Fearful; terrible; excessive; violent

୩ । ଦୂରମ—3. Inaccessible

୪ । ଦୃଷ୍ଟ—4. Impassable.

୫ । ଶ୍ରୀୟ; ପୂଜନୀୟ—

5 Venerable; respectable; adorable.

୬ । ଅପରାଜୟ—6 Invincible.

୭ । ଦୁର୍ବଳ—

7. Unbearable; arduous; difficult to bear.

୮ । ମହତ୍—8. Great; mighty.

୯ । ପରାକ୍ରାନ୍ତ—9. Powerful.

୧୦ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—10. Big; large.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧୧ । କଠିନ—11 Hard.

୧୨ । ଅଧିକ—12 Much; great.

୧୩ । ଅତିଶୟ—13. Excessive

୧୪ । ଯାହା ସହଜରେ ଖାଣି ହୁଏ ନାହିଁ—

14 Hard of digestion.

୧୫ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—15 Excellent.

୧୬ । ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—16. Important; weighty

୧୭ । ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ—17. Long in duration; enduring.

୧୮ । ପ୍ରିୟ—18. Dear; beloved.

୧୯ । ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗେ, ଦୀର୍ଘ—19. Long (letter)

[ଦ୍ର—ଦୀର୍ଘସ୍ବର ବା ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଦୀର୍ଘସ୍ବର ଯୁକ୍ତ ଥାଏ, କମ୍ପା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରସ୍ବର ବା ଦ୍ରସ୍ବର ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ 'ଶୂଦ୍ର' ବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।]

ଦେ. କ—୧ । ଗଉଡ଼ିକର ଉପାଧିବିଶେଷ —

1. A title of the cow-herds.

୨ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

2 A family-title of Brāhmanas in Sambalpur.

୩ । କେଳାଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—

3. A family-title Kelās.

ଶୂଦ୍ରାଣୀ—ଦେ. କ. ଶ୍ଳୀ. (ସ. ଶୂଦ୍ରପତ୍ନୀ)—

Gurudānī ଶୂଦ୍ରପତ୍ନୀ, ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଶ୍ଳୀ -

୩ The wife of one's preceptor.

ଗୁରୁଆତ୍ମନ

ଶୂଦ୍ର କରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପଣାର ଶୂଦ୍ରରୂପେ ବରଣ

Guru karibā କରି ତାଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବା—

ଅବକାରୀ To appoint a person as one's

ଗୁରୁକରୀ preceptor.

ଶୂଦ୍ରକନ୍ୟା—ସ. କ. ଶ୍ଳୀ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଶୂଦ୍ର + କନ୍ୟା)—

Gurukanyā ବିଦ୍ୟାଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଝିଅ—The daughter of one's spiritual preceptor.

[ଦ୍ର—ଶାଶ୍ବ ଅନୁସାରେ ଶୂଦ୍ରକନ୍ୟା ଶିଷ୍ୟର ରତ୍ନାଣୀ ସ୍ଥାନୀୟ ।]

ଶୂଦ୍ରକର୍ଣ୍ଣ—ସ. କ. (୨. ପ. ଲେ.)—ଶୂଦ୍ର ଯେଉଁ କାନରେ ମନ୍ଦ ଦିଅନ୍ତି;

Gurukarṇa ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣ—The right ear.

ଶୂଦ୍ରକାନ—ଦେ. କ—ଶୂଦ୍ରକର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Gurukāna Gurukarṇa (See)

ଅର୍କକାନ

ଗୁରୁକାନ

ଶୂଦ୍ରକୁଣ୍ଡଳୀ—ସ. କ—ବର୍ଷାଧିପତି ଗ୍ରହ ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥ ଅଙ୍କିତ ପଲକ

Gurukundālī ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଚକ୍ରବିଶେଷ—

An astrological circle drawn to find out the planet presiding over a particular year.

[ଦ୍ର—ଏହି ଚକ୍ରଦ୍ବାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷର ଅଧିପତି ଗ୍ରହ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଏହି ଚକ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳରେ ଶୂଦ୍ର ବା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ଲେଖାଯାଏ ଓ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଆଠ ପାଖରେ ଅନ୍ୟ ୮ଟି ଗ୍ରହକୁ ରଖାଯାଏ । ହି. ଶକସାଗର]

ଶୂଦ୍ରକୁଳ—ସ. କ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଶୂଦ୍ର + କୁଳ)—

Gurukula ୧ । ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଗୃହ ବା ପରବାର—

1 The house or family of one's preceptor or spiritual guide.

୨ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଦ୍ବିଜାତି ଶ୍ରବଣମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାସ୍ଥାନ ଓ ବାସସ୍ଥାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଗୃହ ବା ଅଶ୍ରମ—

2 The hermitage or residence of the preceptor in which pupils used to board & lodge during their studentship.

ଶୂଦ୍ରକୁଳରେ ବାସ କଲେ,

ଲୋକରେ ଧର୍ମ ବେଶାଉଲେ । ଚଗଲାଥ, ଭଗବତ ।

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁଶ୍ରମାନେ ଶୂଦ୍ରଗୃହରେ ବାସ କରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ସେବା ଓ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଶୂଦ୍ରକୁଳ ଜନବସତିର ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲା ।]

ଶୂଦ୍ରକ୍ରମ—ସ. କ. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଶୂଦ୍ର + କ୍ରମ)—୧ । ଏକାବିକ୍ରମେ

Gurukrama ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—1 Succession of

teachers; successive generations

of tutor's

୨ । ପରମ୍ପରାବଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷା ବିଧି ଯାଉଥିବା ବିଦ୍ୟା—

2. Traditional instruction, instruction handed down through a series of teachers.

ଶୂଦ୍ରଖା—ଦେ. କ—ଖର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—

Gurukhā Gurkhā (See)

ଶୂଦ୍ରଗଉରବ—ଦେ. ପଦ୍ୟ କ— (ସ. ଶୂଦ୍ର + ଗୌରବ)—

Gurugauraba ୧ । ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା—1 Honour or dignity.

ଗରୁ ଗଉରବ ଗ୍ରାଣ କଲା ଏବେ ସବୁ—ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶର୍ମିଷ୍ଠା

୨ । ଅପଣାର ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. One's superiors or elders.

ଲକ ବେଢ଼ର ବଡ଼ପଣ, ସେ ଶୂଦ୍ର ଗଉରବ ରଖ—ଭୁଘବ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଅପଣାର ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଶୂଦ୍ରଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଦର୍ଶନୀୟ ସମ୍ମାନ—3 Respect due to one's superiors or elders.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୧୦୨ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଲିପିକୋଷରେ ନ ମନ୍ଦର ଯେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ପାଠ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ପାଠ’ ଗୋଟିବେ; ‘ବିଧି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବିଧି’ ଦେଖିବେ ‘ବଧି’ ନ ପାଠଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଧ୍ୟା’ ନ ପାଠଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଠଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର—ସ. ଶ୍ରୀ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଗୁରୁ + ଗମ୍ଭୀର)—
Gurugambhira ଗୁରୁ ଓ ଗମ୍ଭୀର—Loud and grave;
great and serious.

ଗୁରୁଗୁରୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁରୁଗୁରୁ (ଦେଖ)—
Gurugur Guruguru (See)
ଗୁରୁଗୁରୁ—ଦେ. ଅ (ଧନ୍ୟଜୁକରଣ)—ମଇଁଷିଙ୍କ ବେକରେ ବନ୍ଧା ଯାଇ-
Guruguru ଥିବା କାଉଁଶ ଛପାର ଝୁନ—The tinkling
sound of bamboo bells suspended
from the neck of a buffalo.

ହେଉ ଛପାର ଗୁରୁଗୁରୁ ଝୁନ,
ଭାଷେ ମୁଖରୁ ଅଭିଶପ୍ତ ପରଶୀ । ଶ୍ରୀକାନ୍ତ. ଚକ୍ରାବତୀ ।

ଗୁରୁଗୃହ—ସ. ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ + ଗୃହ)—ଗୁରୁଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ—
Gurugruha The family-residence of the tutor
ଗୁରୁ ଗୌରବ—ସ. ଶ୍ରୀ (ମ.ପ.ଲୋ.; ଗୁରୁ + ଗୌରବ)—
Gurugauraba ୧ । ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା—1. Honor or dignity.

୨ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଦର୍ଶନୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—
2. Respect due to one's superiors

ବିନାଶ ଗୁରୁଗୌରବ ଚାହାନ୍ତି ସେହି ଭାବ
ଉଦୟକୁ କର ନ ପାରିଲେ ବାରଣ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ. ବୈଦ୍ୟଗୁଣକଳାସ ।

ଗୁରୁଗ୍ରନ୍ଥସାହିବ—ଦେ. ଶ୍ରୀ (ନାମ)—ଶିଖମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Gurugranthasahib The scripture of the
Sikhs.

ଗୁରୁଗୁହ—ସ. ଶ୍ରୀ. ପୁଂ (ଗୁରୁ + ଗୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗୁରୁକୁଳା—
Gurughna One who kills his tutor.
(ଗୁରୁଗୁ—ଶ୍ରୀ) ସ. ଶ୍ରୀ—ଗୁରୁ ଶୋଭିତ (ଗୁରୁପାଦ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭେଜନ
ଜଳିତ ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ନାଶ କରାଉ—
White mustard.

ଗୁରୁଚର୍ଯ୍ୟା—ସ. ଶ୍ରୀ (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ + ଚର୍ଯ୍ୟା)—ଗୁରୁଙ୍କ ସେବା—
Gurucharjya Serving one's tutor.

ଗୁରୁଗୁଣ୍ଡାଳୀ ଦୋଷ—ଦେ. ଶ୍ରୀ—ରଚନାର ଦୋଷଭେଦ—
Gurugundaliidosh A defect in composition
[ଦ୍ର—ଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବା ସାଧୁ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସ୍ତ୍ରୀମ୍ୟ ଶବ୍ଦର
ଏକତ୍ର ସମାବେଶରେ ଏହି ଦୋଷ ଘଟେ । ଯଥା—ସ୍ୱଧୀନାଥଙ୍କ
ଶାଣିତ ପାଣିତ ଅସି, ମେରୁ ନରେ ସପ୍ତର୍ଷିର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଙ୍ଗଳା-
ମହାଯାତ୍ରା ।]

ଗୁରୁଗୁଣ୍ଡାଳୀ ଯୋଗ—ସ. ଶ୍ରୀ (ଗୁରୁ + ଗୁଣ୍ଡାଳୀ)—ଫଳିତ ଜୋତିଷୋକ୍ତି
Gurugundaliyoga ଶୁଭ ଯୋଗବିଶେଷ—Name of an
auspicious astrological conjunction.
[ଦ୍ର—ବୃହସ୍ପତି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମା କର୍କଟ ରାଶିରେ ଥିଲେ ଏହାକୁ
ଗୁରୁଗୁଣ୍ଡାଳୀ ଯୋଗ କୋଲିଯାଏ । ଯାହାର ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀରେ ଏହି
ଯୋଗ ଲାଗୁ ବା ଦଶମ ସ୍ଥାନରେ ଥାଏ ସେ ପାର୍ବଣୀୟ ହୁଏ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗୁରୁଜ—ଦେ. ଶ୍ରୀ—୧ । କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଘୁଆରବନ୍ଦର
Guruj ଏକାକ୍ଷରିରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଦ ହୁଏ ଗୁଣିତ ଲୌହଶୃଙ୍ଗ ଯୁକ୍ତଥାଏ—
1 The hasp to fasten the chain of a
door while locking it up.

ଗୁର୍ଜ ୨ । (ଫା. ଗୁର୍ଜ) ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଗଦା; ସୋଠା—
ବୁଦ୍ଧ 2 A kind of weapon; mace.

ଗୁର୍ଜା, ଗୁର୍ଜ ୩ । (ଆ ଗୁରୁ, ବହୁବଚନରେ ଗୁରୁ, ଫ
ଗୁର୍ଜ) ନଭିବନ୍ଧରେ ଫୋତର ତୋଡ଼ା ସମ୍ବଳିତ
ପାଇଁ ନଭିବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ନଦୀ ଉତ୍ତରକୁ ଅର୍ଦ୍ଧ
ବୃତ୍ତାକାର ହୋଇ ଉଠା ବା ପଥର ଗାନ୍ଧିନୀରେ ଗାତ
ହୋଇ ଥାଏ, ଗୁରୁଜ—3 Convex revetment
in the wall of an embankment of a
river which bears the brunt of the
water current striking the embankment
during flood.

୪ । ଦୁର୍ଗର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କାନ୍ଥଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ଅଂଶ,
ଯେଉଁଠାରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ଲୁଚି ରହି ଅନୁମେଶକାରୀ
ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ଗୋଳା ଆଦି ଚଳାଇ ପାରନ୍ତି—

4. A semicircular recess in the wall of a
fort from which soldiers direct their
missiles to the enemy's bastion.

ଗୁରୁଜନ—ସ. ଶ୍ରୀ. ପୁଂ. ଓ ଶ୍ରୀ—ପିତା ମାତା, ଶାଶୁ, ଶଶୁର, ବଡ଼ଭାଇ,
Gurujana ଭଉଁଜ ଆଦି ଗୁରୁଗୁଣ୍ଡାଳୀୟ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—One's
elders whom one should treat as his
superiors; one's superiors.

ଗୁରୁଜାୟା—ସ. ଶ୍ରୀ (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ + ଜାୟା)—ଗୁରୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
Guru jaya The wife of one's preceptor.
[ଦ୍ର—ଏ ମାତାଙ୍କପରି ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ।]

ଗୁରୁଜୀ—ଦେ. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗୁରୁ + ହି ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ ଙା; ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତି
Guruji ସମ୍ମାନାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ)—ଗୁରୁ ମହାଶୟ—
ଶ୍ରଦ୍ଧାଜୀ
Honorable preceptor.

ଦେ. ଅ.—ଦେ ଗୁରୁ ମହାଶୟ !—Oh ! revered preceptor;
revered sir ।

[ଦ୍ର—କାଶ୍ମୀରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ପଣ୍ଡିତ ବା ପୁରୋହିତ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଗୁରୁଜି—ଦେ. ଶ୍ରୀ.—୧ । ଧାନ ରଖିବା ଡୋଲ—
Gurudi 1. Wickerwork-basket for
storing grain.

୨ । ଶ୍ଵେତ ଅମ୍ଳ; ଗିରିଡ଼ି—2 Small mangoes.

ଗୁରୁଜିଗାର୍ଦ୍ଧ—ଦେ. ଶ୍ରୀ (ବହୁବଚନ)—ଶ୍ଵେତ ଶ୍ଵେତ ବହୁ—
Gurudigarardi Small and many.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ୱ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଆ	ଈ	ୱ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ

ଗୁରୁଦିଗାରୁଦି—ଦେ. ବିଣ (ବହୁବଚନ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବହୁ—

Gururdigārurdi Small and many.

ଗା. ଇ. କରୁଥିବା ଗୁରୁଦିଗାରୁଦି, ବଳଦ କରୁଥିବା

ଅର୍ଥ ଗୁରୁତ୍ତର ମାତ୍ରା ନ କରୁଥିବା ପାଦ କରୁଥିବା ବସ—ତାଙ୍କବଚନ ।

ଗୁରୁଦିଗାରୁଦି—ଦେ. ବିଣ—ଗୁରୁଦିଗାରୁଦି (ଦେଖ)

Gururdigārurdi Gururdigārurdi (See)

ଗୁରୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁରେ ଭରା ଦେଇ

Gururṇḍā ଭୂମିରେ ଗତି କରିବା; ହାମୁଡ଼ାଇବା—

ହାମାଞ୍ଜିଡ଼ି 1. Creeping on fours; crawling.

୧ଁଗନା ୨ । ଗୁରୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)

2. Gururṇḍā (See)

ଗୁରୁଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି—ହାତ ଓ ଆଙ୍ଗୁରେ ଭରାଦେଇ ଗୁରୁଣ୍ଡିବା—

Gururṇḍibā To creep on fours; to crawl.

ହାମାଞ୍ଜିଡ଼ିଆଞ୍ଜି ବେ ଗୋପା ଉପରେ ଖାଣି

୧ଁଗନା, ସୁନିତୟୋବିଜନା ଗୁରୁଣ୍ଡେ ବକାର କିକାଣୀ—କରୁଥାଏ, ଗରବେ ।

ଗୁରୁତମ—ସ. ବିଣ (ଗୁରୁ+ତମ)—ବହୁ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁ;

Gururtama ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଗୁରୁ—

Greatest or heaviest (of many things).

ଗୁରୁତର—ସ. ବିଣ (ଗୁରୁ+ତର)—ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ

Gururtara ଗୁରୁ ବା ଭାର—Greater or heavier

(of two things).

ଗୁରୁତଳ—ସ. ବି (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୁରୁ+ତଳ)—ଗୁରୁଙ୍କ ଶଯ୍ୟା—

Gururṭalpa 1. The bed of one's preceptor.

୨ । ଗୁରୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—

2. The wife of one's preceptor.

ସ. ବିଣ (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା)—ଉପାତ୍ତଗାମୀ—

One who ravishes or cohabits with his step-mother.

ଗୁରୁତଲ୍ପାଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗୁରୁ+ତଳ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gururṭalpa ୧ । ଉପାତ୍ତଗାମୀ—

1. One who cohabits with his stepmother.

୨ । ଯେ ଗୁରୁପତ୍ନୀଙ୍କୁ ରମଣ କରେ—

2. One who ravishes or violates the wife of his spiritual preceptor.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ମହାପାପ । ତନ୍ତ୍ର ଗୁରୁପତ୍ନୀ ହରଣ କରି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି; ଏ ମହାପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଯାପି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତପ୍ତ ଲୌହର ସ୍ତ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଅଲିଙ୍ଗନ କରି ମରବାପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭବେ ବିଧାନ ଅଛି ।]

ଦେ. ବି—ଗୁରୁପତ୍ନୀହରଣ ଦୋଷ—

Offence caused by ravishing the wife of one's preceptor.

ହରଲେ ଗରବ ମାରି

ଗୁରୁ ତଳେ ହେଇ କାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ. ପୁଣ୍ୟମତେହୋଦୟ ।

ଗୁରୁତଲ୍ପା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗୁରୁ+ତଳ+ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.)—

Gururṭalpi

ଗୁରୁତଲ୍ପା (ଦେଖ)

Gururṭalpa (See)

ଗୁରୁତା—ସ. ବି (ଗୁରୁ+ତା)—୧ । ଗୁରୁପଣିଆ, ମନ୍ତ୍ରଦାତ୍ତ—

Gururtā

1. The state of being a spiritual preceptor.

୨ । ଶିକ୍ଷକତା—2. Teachership.

(ଶିଷ୍ୟତା—ଉପସ୍ଥାପନ)

୩ । ମହତ୍ତ୍ୱ, ମର୍ଯ୍ୟାଦା—

3 Dignity; greatness; nobility.

(ଲଘୁତା—ଉପସ୍ଥାପନ)

୪ । ଭାରପଣ; ଭାର; ଓଜନ—

4 Heaviness; weight.

[ଦ୍ର—ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ପଦାର୍ଥର ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବା ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ପୃଥିବୀର ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ଗୁରୁତ୍ୱ; ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ଆକାର ଓ ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତିର ପ୍ରଭାବ କମ୍-ବେଶି ହୁଏ । ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଯେତେ ବେଶି ଦୂରରେ ଥାଏ, ତାହାପ୍ରତି ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ତେଜେ କମ୍ ହୁଏ ।]

* । ଅତିଶୟ; ଅଧିକ୍ୟ—

5. Greatness; excess

୬ । ବୃହତ୍ଭାର—6. Great burden.

୭ । ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ—7. Gravity.

୮ । କଠିନତା—8 Hardness.

୯ । ପୂଜ୍ୟତା—9. Venerableness; respectability.

ଗୁରୁତ୍ୱ—ସ. ବି. (ଗୁରୁ+ଭାବ. ଭା)—ଗୁରୁତା (ଦେଖ)

Gururtwa

Gururtā (See)

ଗୁରୁତ୍ୱକେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ପଦାର୍ଥର ଯେଉଁ

Gururtwakendra କେନ୍ଦ୍ରଠାରେ ପଦାର୍ଥର ସବୁ ଅଂଶ ଭାର ସମାନଭାବରେ ବସିତ ହୁଏ; ଭାରକେନ୍ଦ୍ର—

Centre of gravity.

ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା—ସ. ବି. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୁରୁ+ଦକ୍ଷିଣା)—ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ

Gururḍakṣiṇā ହେବା ପରେ ଶିଷ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଦାନର ପାରାମର୍ଶିକ-

ସ୍ୱରୂପ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଉପହାର—Remuneration, present or offering given to the preceptor by a student on completing his studies.

ଗୁରୁଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା. ଗୁରୁ+ଦଣ୍ଡ)—କଠୋର ଦଣ୍ଡ—

Gururḍaṇḍa

Hard, cruel or heavy punishment.

ପାଞ୍ଚାଙ୍ଗ ଦେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ୧୦୦ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଦେ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଦେ ପାଇଁ ପଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାବୁଡ଼େ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଗୋଟିକେ, ‘କୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବକ୍ତୂ’ ବେଶିକେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ’ ବେଶିକେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତୁ’ ବେଶିକେ ।

ଗୁରୁଦଶା—ସ. ବି. (ଗୁରୁ = ଦେବଗୁରୁ + ଦଶା)—

Gurudashā ୧ । ପିତୃ ବା ମାତୃ ବିୟୋଗଜନିତ ଦୁରବସ୍ଥା—

1. Condition due to the death of one's parent

୨ । ମହାଦଶା—2 A great or serious condition

୩ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଯେଉଁ ସମୟରେ ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ପଡ଼େ—3 (astrology) The period of a person's life when the planet Jupiter presides over the destiny of a person.

ଗୁରୁଦା—ଦେ. ବି. (ଫା ଗୁର୍ଜ)—ଗୁରୁଦାଶେଷ, ଗଦା; ସୋଠା—
Gurudā A kind of weapon; mace.

ଗୁର୍ଜ

ଗୁରୁଦାସ—ସ. ବି—ଗୁରୁଦାସୀ (ଦେଖ)

Gurudāsa Gurujāyā (See)

ଗୁରୁଦେବ—ସ. ବି (ଗୁରୁକ କର୍ମଧା, ଗୁରୁ + ଦେବ)—ଗୁରୁଦେବ
Gurudeba ଦେବତା—One's preceptor who is like a deity.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଶ୍ରେଣୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଦେବୀ ବାବାଜୀ—A term of respect used for persons who profess to be possessed of the gift of prescribes medicines suggested as a deity.

ଗୁରୁଦୈବତ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁରୁ + ଦୈବତ; ବୃହସ୍ପତି ଯାହାର
Gurudāibata ଅଧିଷ୍ଠାତୁ ଦେବ)—ପୁଷ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ର—
The 8th lunar mansion

ଗୁରୁଦ୍ୱାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁରୁ + ଦ୍ୱାର)—

Gurudwārā ୧ । ଗୁରୁଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ—

ଅବାସବା 1. The residence of one's preceptor.

ଗୁରୁଦ୍ୱାରା ୨ । ଶିଖମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗୃହ୍ୟଙ୍କ ଅବସ୍ଥାନ—2. The hermitage of the spiritual preceptors.

୩ । ଶିଖମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ସାଦେବ ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରରେ ପୂଜା ପାଉଥାଆନ୍ତି—3. A temple where the sacred book of the Sikhas is deposited or worshipped.

ଗୁରୁନିତମ୍ବ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁରୁ + ନିତମ୍ବ)—ଯାହାର
Gurunītambā ପିଠ୍ କଡ଼ ବା ସ୍ଥଳ—With big buttocks.

(ଗୁରୁନିତମ୍ବା—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ)—ଯୁବକର ସ୍ଥଳ
ହିନ୍ଦୁ ବା ପିଣ୍ଡ—Big buttocks of young lady.

ଗୁରୁନିତମ୍ବା—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୁରୁନିତମ୍ବା + ଇନ୍)—

Gurunītambī ଗୁରୁନିତମ୍ବା (ଦେଖ)

(ଗୁରୁନିତମ୍ବା—ଶ୍ରୀ) Gurunītambā (See)

ଗୁରୁନିନ୍ଦକ—ସ. ବି. (ଉପପଦ ସମାସ; ଗୁରୁ + ନିନ୍ଦକ)—

Gurunindaka ଯେ ଅପଣାର ଗୁରୁଙ୍କର ନିନ୍ଦାବାଦ କରେ—

Speaking evil of one's own preceptor.

ଗୁରୁନିନ୍ଦା—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୁରୁ + ନିନ୍ଦା)—ଗୁରୁଙ୍କର ନିନ୍ଦା—

Gurunindā Speaking evil of one's preceptor.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଗୁରୁନିନ୍ଦା ମହାପାପ; ଯେ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରେ ସେ ମହାପାପୀ ଓ ଯେ ଅନ୍ୟ ମୁଖରୁ ନିଜର ଗୁରୁଙ୍କ ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ ନ କରେ ବା ତାହା ବନ୍ଦ ନ କରଏ ସେ ମଧ୍ୟ ପାପଭାଗୀ ହୁଏ ।]

ଗୁରୁନିନ୍ଦକ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁରୁନିନ୍ଦକ)—ଗୁରୁନିନ୍ଦକ (ଦେଖ)

Guruninduka Gurunindaka (See)

ଗୁରୁନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ଚ—ସନାତନ ଦୁଗ୍ଧ; ଅତିଶୟ ଦୋର ଜାଉପର

Gurundā ସନ ଦୋରସ୍ତବା ଦୁଧ—

Milk boiled into gruelly thickness.

ଗୁରୁପତ୍ନୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୁରୁ + ପତ୍ନୀ)—ଗୁରୁଙ୍କ ଶ୍ରୀ—

Gurupatni The wife of one's preceptor.

ଗୁରୁପତ୍ରୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁରୁ + ପତ୍ରୀ)—ତମ୍ବୁଲ ଗଛ—

Gurupatrā The tamarind tree.

ଗୁରୁପରିଚର୍ଯ୍ୟା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୁରୁ + ପରିଚର୍ଯ୍ୟା)—

Guruparicharjyā ଗୁରୁଙ୍କୁ ସେବା କରିବା—

Serving one's preceptor

ଗୁରୁପାକ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁରୁ + ପାକ)—

Gurupāka ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ସହଜରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ—

Indigestible (food).

ଗୁରୁପାପ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁରୁ + ପାପ)—ମହାପାପ—

Gurupāpa A great sin

ଗୁରୁପୁତ୍ର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୁରୁ + ପୁତ୍ର)—ଗୁରୁଙ୍କର ପୁଅ—

Guruputra Son of one's spiritual preceptor.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଗୁରୁପୁତ୍ର ଆପଣାର ଭାଇସହୃଦ ।]

ଗୁରୁପୁଷ୍ୟାଯୋଗ—ସ. ବି. (ବହୁ ଓ ୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୁରୁ + ପୁଷ୍ୟା +
Gurupushyājyoga ଯୋଗ)—(ହିନ୍ଦୁଜ୍ୟୋତିଷ) ଗୁରୁବାରଦିନ
ପୁଷ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିବା ଶୁକ୍ରଯୋଗ—(Hindu astro-
logy) A Thursday on which the 8th
lunar mansion fall

ବଶିଷ୍ଠ ବଶିଷ୍ଠ ଗୁରୁପୁଷ୍ୟାଯୋଗେ ଅଭିଷେକ ହେବ ଲାଭ ।

ଭକ୍ତ ଚୈତନ୍ୟଶ୍ରବଣାସ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗରେ ଅଭିଷେକାଦି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

୧	ର	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ	
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଗୁରୁପୂଜା—ସ. ବି. (୨୭ଶି ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୁରୁ + ପୂଜା)—

Gurupūjā ଗୁରୁଙ୍କ ସେବା ଓ ସମ୍ମାନ—

Worshipping ones tutor

ଗୁରୁବଧା—ସ. ବି. (୨୭ଶି ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୁରୁ + ବଧ)—ଗୁରୁଙ୍କୁ ମାରବା—

Gurubadhā Murder of ones own preceptor.

ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗୁରୁ + ବର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଦୀର୍ଘସ୍ୱର—

Gurubarnṇa 1. Long vowel.

୨ । ସଂସ୍କୃତବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନୀ ସ୍ୱର—

2. An accented vowel.

୩ । ଅନୁସାର ଓ ବିସର୍ଗଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—

3. A letter to which an anuswāra or bisarga is joined

ଗୁରୁବାର—ସ. ବି. (୨୭ଶି ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ + ବାର)—

Gurubhāra ରବିବାରର *ମ ଦିବସ, ବୃହସ୍ପତି ଦିବସ—

Thursday.

[ଦ୍ର—ହନୁମାନଙ୍କ ମନ୍ତରେ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବାର; ଏ ଦିନ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମାର୍ଗଶିର ମାସର ଗୁରୁବାର ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ଗୁରୁବାର ଉତ୍ସବ—ଦେ. ବି—ମାର୍ଗଶିର ମାସର ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର ଦିନ

Gurubhāraujubhā ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରି ଶେଷ ଗୁରୁବାରରେ ବିଶେଷ

ଅନୁଷ୍ଠାନାଦି ସହିତ ବ୍ରତ ଉଦ୍ୟାପନ କରିବା—

The concluding ceremony and worship done on the last thursday of the month of Mārgasīra, in connection with the worship of Goddess Lakshmi.

ଗୁରୁବାର ଓଷା—ଦେ. ବି—ମାର୍ଗଶିର ମାସର ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର ଦିନ

Gurubhāra oshā ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ବ୍ୟ—The cere-

mony of worshipping Goddess

Lakshmi on every thursday of

the month of Mārgasīra.

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତକୁ ମାଣବସା ଗୁରୁବାର ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଦିନ

ଶେଷ ଧାନ ଉପରେ ମାଣ ବସାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ଗୁରୁବାର ବ୍ରତ—ଦେ. ବି—ଗୁରୁବାର ଓଷା (ଦେଖ)—

Gurubhāra brata Gurubhāra oshā (See)

ଗୁରୁବାରିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ—ଗୁରୁବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି

Gurubārīā ବା ଗୋରୁ ବା ଅନ୍ୟପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ନାମ—

(ଗୁରୁବାସ—ଶ୍ରୀ) A name given to a person or

domestic animal born on thursday.

ଗୁରୁବ୍ୟଥା—ସ. ବି. ପୁ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁରୁ + ବ୍ୟଥା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଥା—

Gurubyathā Greatly distressed or grieved.

(ଗୁରୁବ୍ୟଥା—ଶ୍ରୀ)

ଗୁରୁବ୍ୟଥା—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଗୁରୁ + ବ୍ୟଥା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଦନା—

Gurubyathā Great distress or grief.

ଗୁରୁଭା—ସ. ବି (ଗୁରୁ + ଭା ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ପୁଷ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ର—

Gurubhā 1. The 8th lunar mansion.

୨ । ମୀନରାଶି—2. The sign of the fishes in

astronomy.

୩ । ଧନୁ—୩. A bow.

୪ । ଧନୁରାଶି—4. The sign of the bow in

astronomy.

ଗୁରୁଭକ୍ତି—ସ. ବି (୨ମୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୁରୁ + ଭକ୍ତି)—ଗୁରୁଙ୍କଠାରେ ଅନୁରକ୍ତ

Gurubhakti ସ୍ନେହ—Devotion to one's preceptor.

ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—

Gurubhaktigītā Name of a book dealing on the subject of devotion to one's preceptor.

ଗୁରୁଭକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୁରୁ + ଭ୍ରାତା)—୧ । ଅପଣାର ଗୁରୁଙ୍କ

Gurubhṣhī ଶିଷ୍ୟ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ନିଜର ଭ୍ରାତୃସ୍ୱାମୀତ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତି—

ଅବତାହି 1. A disciple of one's preceptor.

ଗୁରୁମାହ ୨ । ଏକ ଗୁରୁଙ୍କର ବହୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜଣ—

2 One of the co-disciples of the same preceptor.

ଗୁରୁଭାର—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଗୁରୁ + ଭାର)—୧ । ବେଶୀ ବୋହ—

Gurubhāra 1. A heavy weight; a great load.

୨ । ବିଶେଷ ଦାୟିତ୍ୱ—2. A great responsibility.

ସ. ବିଶ (ବହୁଗ୍ରାହୀ)—୧ । ବିଶେଷ ଭାର—

1. Very heavy.

୨ । ବିଶେଷ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ—

2. Having a heavy responsibility.

ଗୁରୁମରା—ଦେ. ବି—ଗୁରୁମାର ବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)

Gurumarā Gurumārā bidyā (See)

ବିଶ—ଗୁରୁଦାଗ; ଗୁରୁଦ୍ୱ—

Killing or hurting one's preceptor.

ଗୁରୁମାର ବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଗରେ ସେହି

Gurumārā bidyā ବିଦ୍ୟାଦାତା ଗୁରୁଙ୍କୁ ମାର ପକାଏ—

ଶୃଙ୍ଖାରାବିଦ୍ୟା 1. The learning by means of which

the disciple kills his own preceptor.

(ଯଥା—ଅର୍ଜୁନ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ମାରବା ନ୍ୟାୟ ।)

୨ । ମଞ୍ଚ ବିଦ୍ୟା—5. Wrestling.

[ଦ୍ର—ଏହି ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କ

ସଙ୍ଗେ ମଞ୍ଚ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସୀ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ସୂଚକ ଓ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲିଖାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ବା ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାୟ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଦ୍ଧ’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଣ୍ଣା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଣ୍ଣ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁରୁମୁଖୀ—ଦେ. ବି—ଶିଖ ଜାତିର ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା—

Gurumukhī The alphabet of the Sikhas.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶିଖ ଗୁରୁ ନାମକଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଲିପି । ଶିଖ ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଏହି ଲିପିରେ ଲିଖିତ । ସାଧାରଣ ଲେଖାଲେଖିରେ ଶିଖମାନେ ପଞ୍ଜାବୀ (ଦେବନାଗରୀ) ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଲିପି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଶିଖ ଗୁରୁମାନେ ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥ ସକଳ ମୁସଲମାନଙ୍କଠାରୁ ଲୁଗୁର ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ଏ ସବୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରକୁ ବଦଳାଇ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧରେ ‘ଗୁରୁମୁଖୀ’ ଅକ୍ଷର ଲିଖିତ କରିଥିଲେ ।]

ଗୁରୁରତ୍ନ—ସ. ବି—୧ । ହିମାଳୟ ଓ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀରେ ମିଳିବା ରତ୍ନବିଶେଷ—
Gururatna 1. A gem found in the Himalayas and the Indus

୨ । ପୁଷ୍ପାଗ ମଣି (ହି. ସକସାଗର)—

2 Topaz (gem)

ଗୁରୁଲଘୁ—ସ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦ; ବୃଦ୍ଧ; ଗୁରୁ+ଲଘୁ)—

Gurulaghu ୧ । ବଡ଼ ଓ ସାନ—

1. Great and small

୨ । ଭାରୀ ଓ ଢାଳୁକା—

2. Heavy and tight.

ଗୁରୁଲଘାବ—ସ. ବି. (ଗୁରୁ ଲଘୁ+ଅ)—

Gurulaghava ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପରର ଆପେକ୍ଷିକ ଗୁରୁତା ଓ ଲଘୁତା—Relative importance or value of two things

ଗୁରୁଶିଙ୍କା—ଦେ. ବି—ହାତୀ ମାଡ଼ିବା; ପୋଖରୀ ଦେଖାଇବା—

Gurusāṅka Call of nature.

[ଦ୍ର—ପ୍ରସାଦ ମାଡ଼ିବାକୁ ଲଘୁଶିଙ୍କା କହନ୍ତି ।]

ଗୁରୁଶୂର୍ପା—ସ. ବି. (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ଶୂର୍ପା)—

Gurusūrpā ଅପଣା ଗୁରୁଙ୍କୁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା—
Serving one's preceptor.

ଗୁରୁସେବା—ସ. ବି. (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ସେବା)—

Guruseba ଗୁରୁଶୂର୍ପା (ଦେଖ)
Gurusūrpā (See)

ଗୁରୁହତ୍ୟା—ସ. ବି. (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ହତ୍ୟା)—

Guruhatyā ଗୁରୁଙ୍କ ଜୀବନ ନେବା—
Murder of one's own preceptor.

ଗୁରୁହନ୍ତା—ସ. ବି. ପୁ. (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ହନ୍ତା)—

Guruhantā ଯେ ଅପଣା ଗୁରୁଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରେ—
(ଗୁରୁହନ୍ତା—ଶ୍ରୀ) One who murders one's own preceptor.

ଗୁରୁହ—ସ. ବି. ପୁ. ଓ ଶ୍ରୀ (ଗୁରୁ+ହନ୍ତା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ବ୍ଯ.)—

Guruh ଗୁରୁହନ୍ତା (ଦେଖ)—Guruhantā (See)

ଗୁରୁତ୍ତମ—ସ. ବି. (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ଉତ୍ତମ)—ଗୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ,

Guruttama ପୂଜ୍ୟତମ—Most honorable amongst the preceptors.

ସ. ବି—ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଗୁରୁପଦେଶ—ସ. ବି. (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ଉପଦେଶ)—

Gurūpadesa ଗୁରୁ ମୁଖରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷା—Instruction received from the preceptor.

ଗୁରୁପାସନା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଶୂର୍ପା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ+ଉପାସନା)—ଗୁରୁପୂଜା—

Gurūpāsana The worship of a preceptor.

ଗୁରେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶା—ଗୁଡ଼ାଏ, ଅନେକ—

Gure Many.

ଗଉଡ଼ ଗୁଡ଼ିଶ୍ୱରେ, ପବନ ବୁଝେ ଗୁରେ—ପ୍ରବଚନ ।

ଗୁର୍କା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋରକ୍ଷପୁର)—ନେପାଳବାସୀ ଯୋଦ୍ଧା ଜାତି—

Gurkha ବିଶେଷ—The Gurkha, a warlike tribe of Nepal,

गोरखा

ଗୁରୁଗୁଡ଼ାଉରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଜି—ଗୁରୁଗୁଡ଼ାଉରା (ଦେଖ)

Gurgurdaibh Gurgurdaibh (See)

ଗୁର୍ଜର—ସ. ବି—୧ । ଗୁର୍ଜରା (ଦେଖ)

Gurjara Gurjari (See)

୨ । ଗୁଜରାଟଦେଶ—2. The province of Gujarat in the western sea-board of India.

୩ । ଗୁଜରାଟ ଅଧିବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. An inhabitant of Gujarat.

ଗୁର୍ଜରୀ—ସ. ବି—୧ । ସ୍ୱସ୍ୱର ଗୁଣିଣବିଶେଷ—

Gurjari 1 A musical air

[ଦ୍ର—ଏହା ଭୈରବ ରାଗର ଶ୍ରୀ ଓ ସ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଗୁଣିଣ; ଏଥିରେ ଉଚ୍ଚ, ମଧ୍ୟ ଓ ଶେଷ ସବୁ ସ୍ୱର କୋମଳ ହୁଏ । ଏହା ରାମକଳୀ ଓ ଲଳିତ ରାଗ ମିଶ୍ରଣରେ ରଚିତ ହୁଏ । ଏହା ଗାଇବାର ସମୟ ବିନ ୧୦ ଦଣ୍ଡଠାରୁ ୧୨ ଦଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—ହି. ଶକସାଗର ।]

୨ । ଗୁଜରାଟଦେଶୀୟା ଶ୍ରୀ—

2 A woman of Gujarat.

ଗୁର୍ଜା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁର୍ଜା (ଦେଖ)

Gurda Gurda (See)

ଗୁର୍ଦ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶା—ଗୁର୍ଦ୍ଦି (ଦେଖ)

Gurdi Gurdi (See)

ଗୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଠାନ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ପାରସ୍ୟର ଉତ୍ତରାଂଶୁ ପ୍ରଦେଶ;

Gurdistān କୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଠାନ—Kurdistan; a province of Persia.

گورستان

ଗୁର୍ବା (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—

Gurba (root) 1. To try; to endeavour.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଋ	ଋ	ଋ	ଋ	ଋ

୨ । ଉଚ୍ଚ କରବା; ଉଠାଇବା —

2. To raise; to elevate

ଗୁରୁଜନା—ସ ବ ଶ୍ରୀ (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁ + ଅଙ୍ଗନା) —

Gurbanāṅga ୧ । ଗୁରୁପତ୍ନୀ—1 Wife of one's preceptor.

୨ । ବିମାତା—2 Stepmother.

ଗୁରୁର୍ଥ—ସ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁରୁ + ଅର୍ଥ) — ୧ । ଦୂରବ୍ୟାପ୍ତ ଅର୍ଥସ୍ୱରୂପ —

Gururtha Of great import or significance.

୨ । ସମସ୍ତକ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ — 2. Very necessary.

ସ. ବି. — ୧ । ଉତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଜନ —

1 Utmost importance, great necessity.

୨ । (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର) ଗୁରୁଙ୍କ ଧନ —

2. The property or riches of one's preceptor.

୩ । (କର୍ମଧା) — ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟାଖ୍ୟା — 3. Excellent explanation or key.

ଗୁରୁସ୍ତ—ସ ବି. — (ଗୁରୁ + ଅସ୍ତ) — ଗୁରୁବିଦ୍ୟା (ଦେଖ)

Gurbasta Gurbhāditya (See)

ଗୁରୁବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. (ଗୁରୁ + ଅବିଦ୍ୟା) — (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ

Gurbhāditya ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ଏକ ରାଶିରେ ଅବସ୍ଥିତି —

(Astronomy) The position of the sun piter in one Zodiacal sign.

[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ କରିବା ।]

ଗୁରୁଣୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଗୁରୁ + ଅଣ୍ଟି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ + ଶ୍ରୀ. ଇ) —

Gurūṇī ୧ । ଗର୍ଭିଣୀ; ଗର୍ଭବତୀ; ଅନ୍ତଃସତ୍ତା —

1. Pregnant; big with child; in an advanced stage of pregnancy.

୨ । ଗୌରବବତୀ — 2. Respectable; adorable.

ସ. ବି. — ୧ । ଗର୍ଭବତୀ ଶ୍ରୀ — 1. Pregnant woman.

୨ । (ଗୁରୁ + ଶ୍ରୀ ଇ) ଗୁରୁପତ୍ନୀ — 2. Wife of one's spiritual preceptor

ଗୁରୁ—ସ. ବି. ଓ ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଗୁରୁ + ଶ୍ରୀ. ଇ) — ୧ । ଗୁରୁଣୀ (ଦେଖ)

Gurbi Gurbiṇī (See)

ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ — ଗୁରୁଭାରସ୍ୱରୂପ, ଖୁବ୍ ଭାର — 2 Very heavy.

ଗୁଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) — ୧ । ଗୋଲାପଫୁଲ —

Gul 1. Rose

୨ । ଫୁଲ — 2 Flower.

ଅଳ

ଗୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଫା. ଗୁଲ୍ = ଦଳ) — ଗୋଲମାଲ —

Noise; confusion.

ଗୁଲ୍ ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି. — ଲୁଲ୍‌ହାର (ଦେଖ)

Gul-anḍar Gulnār (See)

ଗୁଲ୍ କନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) — ଶର୍କରାମିଶ୍ରିତ ଗୋଲାପଫୁଲ—

Gul kand ପାଖୁଡ଼ା—Rose-petals impregnated with
ଅଳକନ୍ଦ sugar; confection of roses; conserve of
ଗୁଲ କନ୍ଦ roses.

[ଦ୍ର—ଗୋଲାପ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଉପରେ କନ୍ଦ ବା ମିଷ୍ଟିଗୁଣ୍ଡା ଛିଞ୍ଚି ତାକୁ କେତେକାଳ ଖରାରେ ରଖି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହା ଖାଇଲେ ହାତା ସମା ହୁଏ ।]

ଗୁଲ୍‌ଗିର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) — ବଳୀର ପୋଡ଼ିଯିବା ଅଂଶ

Gulgir (ଗୁଲ୍) ଲୁ କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କରୁଥିବା—

ଅଳମୀବ A pair of scissors used to clip the burnt portion of a wick.

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍—ଦେ. ଅ. — (ଧ୍ୱନିନିକରଣ) — ଝୁଣା ଗାତରୁ ମାଟି ବା ଓଳିଆ

Gul gul କଣା କରି ଧାନ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଗାଳିବାଦ ଶବ୍ଦ —

ସ୍ୱରାସ୍ୱର Low continuous sound like that produced when earth slowly runs out of a rat's den or paddy slowly runs out of a hole in a receptacle.

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍—ଦେ. ଅ. — ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ (ଦେଖ)

Gulgul Gulgulu (See)

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍—ଦେ. ବି. (ହି. ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ = କୋମଳ) — ଚରିତାତ୍ମକ; ପିଞ୍ଜକ-

Gulgulāḥ ବିଶେଷ—A kind of round cake.

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ [ଦ୍ର—ଫେଣା ହୋଇଥିବା ଚରିତାତ୍ମକ ଦିଅ ବା ତେଲରେ ଶୁଣି ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ ଛିଆରି କରାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ; ଦୁଃଖୀ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି—Commiseration.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ

କରୁଥିବା—1. Commiserating.

୨ । ଅତି ବିମାତ ଓ ନମ୍ର ହୋଇ କଥା କହୁଥିବା; ନାଉଲ ଶବ୍ଦ—2. Speaking humbly.

୩ । ଗୋଗୋଛବାଦିଆ—

3 Severe thrashing.

(ଯଥା—ସେ ତା ଭାଇକୁ ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ କରି ପିଟି ପକାଇଲା ।)

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍‌ଏକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ

Gulgulāyeka କରବା—To commiserate or sympathise with a person.

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍‌ମୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ସ୍ତ୍ର—ସେ ବଡ଼ ନିଷ୍ଠା

Gulgulāmuhāṇī ବୋଲି ଦେଖାଯାଏ ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି

(ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍‌ମୁହାଁ—ଶ୍ରୀ) ଦୁଷ୍ଟ—Seeming very innocent from facial appearance but really naughty.

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍—ଦେ. ବି—ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍ (ଦେଖ)

Gulguli Guluguli (See)

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେଉଁ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣୀ ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକା ଚକ୍ରର କୋଣର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣୀସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଂକ୍ଷେପେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବା ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣୀସ୍ୱଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଲ୍‌ଗୁଲିଆ — ଦେ. ବିଶ—ଗୁଲ୍‌ଗୁଲିଆ (ଦେଖ)

Gulgulih Gulugulih (See)

ଗୁଲ୍‌ଚି—ଦେ. ବି—ଗୁଲ୍‌ଚି (ଦେଖ)

Gulchi Gulachha (See)

ଗୁଲ୍‌ଜାର—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଗୁଲ୍ = ଫୁଲ୍ + ଜାର = କଥାର; ଫୁଲ୍
Guljar ବଗିଚା ପରି ସୁନ୍ଦର)—

(ଫା. ଗୁଲ୍‌ଜାର) ୧ । ସୁଶୋଭନ; ଶୋଭାମୟ—

1 Beautiful; fine.

୨ । ଚକ୍ରର କରୁଥିବା; ଝଟକୁଥିବା—

2. Attractive; grand shining

ଗୁଲ୍‌ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସୁଆଁ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ
Gulji ଶସ୍ୟ —A kind of food-grain.

ଗୁଲ୍‌ଜି ସୁଆଁ ପାଚେ, ଖାଉଥିବା ଗୁଆ ଗାଈ—ରଗ ।

[ଦ୍ର—ଖାଉଥିବା ଆଦି ଗୁଲ୍‌ଜି ଜାତିର ଲୋକେ ପୁଷ୍ୟାସରେ
ଧାନ କଥାରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଗଛରୁ ଏହି ଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ
କରନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଗୁଲ୍‌ଜି ବାହାର କରି ସେମାନେ ଗୁଲ୍‌ଜି ଖାଆନ୍ତି ।]

ଗୁଲ୍‌ଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ତେଜ୍ଜ ଲଗିଥିବା ଗୁଲ୍‌ଜି ଫୁଲ୍
Guljast ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇ ଧରିବାକୁ ବେଶ୍ ଥିବା ମର
ଫୁଲ୍‌ଦାନ ହୋଇଥିବା ଫୁଲ୍‌ତୋଡ଼ା—1. Nosegay.

ଗୁଲ୍‌ଦସ୍ତା ୨ । (ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଶବ୍ଦ) ଫୁଲ୍‌ଦାନ; ଫୁଲ୍‌ତୋଡ଼ା ରଖାଯିବା
ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଉଥିବା ପାତ୍ର—2 Flower-vase.

ଗୁଲ୍‌ତରାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ଯେଉଁ କରୁଥିବା ବନ୍ଧର
Gultaras ଜଳିଯିବା ଅଂଶ (ଗୁଲ୍) କଟାଯାଏ—1. Scissors
ଅନୁବ୍ରାସ used for cropping the burnt portion of
ଗୁଲ୍‌ତରାସ wicks.

୨ । ବନ୍ଧର ଗୁଲ୍‌ କାଟିବା ଗୁଲ୍‌—2. Servant whose
duty is to crop the burnt portion of
wicks.

୩ । ବଗିଚାରେ ଗଛର ଆଗକୁ କାଟିବା ଶୁଣିବା କରୁଥିବା—
3. Scissors used for cutting the tops of
plants; pruning scissors.

୪ । ଯେଉଁ ମାଲ ବଗିଚାର ଗଛମାନଙ୍କ ଆଗକୁ କାଟିଥାଏ
କରେ—4. A servant or Mali whose duty
is to prune the plants in a garden.

୫ । ପଥର ଉପରେ ଫୁଲ୍‌କାମ ଓ ନକସା ଖୋଳିବା ପାଇଁ
ବ୍ୟବହୃତ ବେଶ୍‌ଲଗା ନଡ଼ୁରୁଣୀ—5. A chisel
with a wooden handle used for
engraving on stone.

ଗୁଲ୍‌ଦାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଗୁଲ୍‌ଦାନା; ଲୁଗୁ ଦାନା—

Guldāna Small globules of flour fried in ghee
and rolled up into laddus.

ଗୁଲ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବିଶ (ଫା.)—ଫୁଲ୍‌ଦାର, ଫୁଲ୍‌ର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ
Guldār ବିଶିଷ୍ଟ—Embroidered with flowers.

ଗୁଲ୍‌ନକସ—ଦେ. ବି.—ଗୁଲ୍‌ନାର (ଦେଖ)

Gulnakas Gulnār (See)

ଗୁଲ୍‌ନାଗରୀ—ଦେ. ବିଶ.—ଓଡ଼ିଶାର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାରେ ଗୁଲ୍‌ନାଗର
Gulnagari ନାମକ ସ୍ଥାନର ତନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା
(ଏକ ପ୍ରକାର ପତଳା ଲୁଗା)—(a kind of fine
cloth) Woven by weavers of Gulnagar (in
Kendrapara in the district of Cuttack).

ଗୁଲ୍‌ନାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁଲ୍‌ନାର = ତାଳମଫୁଲ୍; ତୋଫା ନାଲି
Gulnār ରଙ୍ଗ; ଫା. ଗୁଲ୍ କାରା)—ଧଡ଼ିରେ ଓ ଦେହରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ଗୁଲ୍‌କାରା ଜାତୀୟ ଫୁଲ୍‌ କାମ ଓ ବୁଣା କରାଯାଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗମୟ
ରେଶମ ଶାଢ଼ୀ—Names given to different
kinds of embroidered silk Sarees.

ଗୁଲ୍‌ପୁଚି—ଦେ. ବି—ଗୁଲ୍‌ପୁଚି (ଦେଖ)

Gulpuchi Gulupuchi (See)

ଗୁଲ୍‌ପୁଚିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ଗୁଲ୍‌ପୁଚିଆ (ଦେଖ)

Gulpuchi Gulupuchi (See)

ଗୁଲ୍‌ବଦନ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଏକପ୍ରକାର ବହୁମୁଖ ରଙ୍ଗୀନ
Gulbadan ରେଶମ ଲୁଗା—A kind of coloured silk
ଶୂଳବଦନ cloth

ଗୁଲ୍‌ବଦନ [ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲ୍‌ କାଶିରେ ବୁଣା ଯାଉଥିଲା ଓ ଏହାର
ରଙ୍ଗ ନାଲି ଗୋଲପା ହେଉଥିଲା, ଏବେ ଏହା ପଞ୍ଜାବର କେତେକ
ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଣା ହେଉଅଛି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ହେଉଅଛି ।]

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗୁଲ୍‌ବଦନୀ—ବୈଦେ. ବି.—ଗୁଲ୍‌ବଦନ (ଦେଖ)

Gulbadani Gulbadan (See)

ଗୁଲ୍‌ବାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଥା.)—ଗୁଲ୍‌ବାସ (ଦେଖ)

Gulbasa Gulubasa (See)

ଗୁଲ୍‌ବାହାର—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ଗୁଲ୍ + ବାହାର = ସୁନ୍ଦର)—

Gulbahār ଗୁଲ୍‌ନାର (ଦେଖ)

Gulnār (See)

ଦେ. ବିଶ.—ଗୁଲ୍‌ବଦନମୟ—Grand; enchanting; full
of grandeur.

ଗୁଲ୍ (ଧାତୁ) — ଫ. — ୧ । ଗମନ କରିବା—

Gula (root) 1. To go; to move

୨ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—2. To surround; to enclose.

ଗୁଲ୍—ଫ., ବି. (ଗୁଲ୍ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + ଥ; ତ ସ୍ଥାନରେ ଲ)
Gula ଗୁଲ୍—Molasses.

ଦେ. ବି.—୧ । (ଫ. ଗୋଲକ)—ଗୋଲକାର ଶ୍ରେଣି ବସ୍ତୁ—
1. Small rolled round thing.

୧	ଲ	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	କସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ତାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	କ
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଞ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ

୨ । ବଟିକା—2. Pill.

୩ । ଶସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିବା ଆଖୁ ମଞ୍ଜି—

3. Pieces of sugarcane from which plants sprout forth.

୪ । କୁଆ ବା ଗୁଢ଼ି ଖେଳରେ ଓ ବନ୍ଧାବୁ ଦେଉଥିବା ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ପକାଯିବା ଲେଖା କାଗଜର ଗୁଟିକା—

4. Rolled paper placed on things in a lottery or partition

ଗୁଲ—ବୈଦେ. ଗ. (ଫା. ଗୁଲ) —୧ । ପୋଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଖୁ ଜଳ ଯାଇଥିବା

Gula ବଳିତା ବା ପିକାର ରସ୍ତା—1. The ashes of burnt Gurdakhu and cigar

ଗୁଲ

ଗୁଡ଼ାଖୁ ଗୁଲ, ମଦକ ଓ ଗଞ୍ଜେଇ ପାଉଁଶ ।

ଫକାରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ବଳିତାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଜଳ ସାର ପାଉଁଶ ହୋଇଥାଏ—

2. Burnt up portion of a wick.

୩ । ଅଗ୍ନିକଣା—3. Particles of fire.

ଗ୍ରା ଗ. (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ବଚନ)—ଶିଶୁ ବାଳକଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ; କଥିତ—

An infant's penis (affectionately called so by elders comparing it with molasses.)

ଗୁଲଗୁଆ—ଦେ. ଗ. —ଗୁଲଗୁରୁ (ଦେଖ)

Gulaguicha

Guluguch (See)

ଗୁଲଗୁ ଆଗେ ଗୁଲଗୁଆ

ଶଶି ଶଶବେ ପଛ ଗୁଆ । ନଗରାଥ ଭଗବତ ।

ଗୁଲଞ୍ଚି—ଫ. ଗ. (ଫ. ଗୁଡ଼ିଚା; ଗୁଡ଼ିଚା)—

Gulanicha ଔଷଧାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ ଲତାବିଶେଷ—

ଫ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଗୁଡ଼ିଚା, ଗୁଡ଼ିଚା, Coccum Cordifolia;

ଗୁଡ଼ିଚା, ମଧୁପଣ୍ଡି, ମଧୁପଣ୍ଡିକା, Tinospora Cordifolia,

ଅମୃତା, ଅମୃତବନ୍ଧୀ, ଅମୃତବନ୍ଧୁ, Menispermum

ଶୁଭା, ଶୁଭରୁଦ୍ରା, ଶୁଭୋଦ୍ଭା, Glabrum.

ବସାଦମା, ଶାବନ୍ତାକା; ଶାବନ୍ତା, [୩—୧ ଲତା ଦଉଡ଼ି ପରି

ତହିକା, ତହିକା, ସୋମା, ମୋଟ ଓ ଲମ୍ବ, ଏହା ଅନ୍ୟ ଗଛ

ସୋମବନ୍ଧୀ, କୁଣ୍ଡଳୀ, ଉପରେ ମାଡ଼ିଯାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ପାନ

ରସକପ୍ରେୟ, ଚକଲଶଣିକା, ଆକୃତିର ଓ ଲେମ୍ବୁନୀ, ଫୁଲ

ଧୀର, ବଣାଞ୍ଜା, ବସାୟମା, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ପାଚିଲେ ନାଲି ଦିଶେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରହାସା, ବୟସ୍ତା, ଛଦା, ଏହି ଲତାକୁ ଛେଚି ପାଣିରେ

ଦେବନମିତା, ଜର୍ଜର, ପକାଇଲେ ସେଥିରୁ ଏକ ପ୍ରକାର

ଉଦାର. ବର, ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ପାତ୍ର ତଳେ କଥି-

କୃଷ୍ଣ, ଶ୍ୟାମା, ଚକାଙ୍ଗୀ, ଯାଏ । ଏହି ଲତାର ଗଣ୍ଡିରୁ ଜଟା

ନାଗକୁମାରକା ବାହାରି ଭୂମିରେ ଲାଗି ଚେରରେ

ଖୁଡ଼ି, ଖୁଲ୍ଲ

ପରିଣତ ହୁଏ ।

ଗୁଡ଼ି, ଗିଲି, ଗୁହ

ଫା. ଗିଲି

ଆ ଗିଲି

ବେ. ଉଷ୍ଣତା, ଉଷ୍ଣତା

ଏହା କଟୁତ୍ୱକୁ କଣାୟ, ମଧୁରଦିପାକ

ରସାୟନ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ଉଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ,

ଲଘୁ, ବଳକର ଓ ଅଗ୍ନିପାପକ; ଏହା

କ୍ରିଦୋଷ, ଅମ, ତୃଷ୍ଣା, ଦାହ, ପ୍ରମେହ,

କାସ, ପାଣ୍ଡୁ, କାମଳ, କୁଷ୍ଠ, ବାତବକ୍ତ୍ର,

ଜ୍ୱର, କୃମି, ଶ୍ୱାସ, ବାୟୁ, ମୁଦ୍ରାକୃତି,

ଓ ହୃଦ୍‌ଘୋଷନାଶକ ।]

ଗୁଲ ଦେବା—ଦେ. କି—ଗୁଲ ପକାଇବା (ଦେଖ)

Gula debh

Gula pakāibh (See)

ଗୁଲ ପକାଇବା—ଦେ. କି—ବନ୍ଧାବୁରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ କଛ ଉପରେ କାଗଜର

Gula pakāibh ଗୁଲ ରଖି କେଉଁ କଛ କେଉଁ ଅଂଶଦ୍ୱାରା

ହଂସାରେ ପଡ଼ିବ ତାହା ଭାବ୍ୟ ଅନୁସାରେ ସ୍ଥିର କରବା—

To cast lots in a partition as to what allotment will be given to which co-sharer:

ଗୁଲମାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଗ. (ଫା. ଗୁଲ —ଗୋଲମାଳ, ଦୁଲ୍ଲ)—

Gulamāla

ଗୋଲମାଳ (ଦେଖ)

Golamāla (See)

ଗୁଲର—ଦେ. ଗ. —ବାଟୁଳି ବା ଗୋଡ଼ ଦୂରରୁ ମାରବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ

Gular ଛୁଟିକଣି—A sling for throwing pebbles

ଅଥବା

ଗୁଲେ

ଗୁଲସୁ—ଦେ. ଗ. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣୀ ସୁନା ଖଜୁ—

Gulasu 1. Gold bracelet for the wrist or ankle

used in Madras.

୨ । ଶ୍ରିଲୋକମାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ସୁନା ବା ରୂପା ତାରର ଏକ

ପ୍ରକାର ଜଞ୍ଜିର—4. A chain-like ornament

made of gold or silver worn by females.

ଗୁଲା—ଦେ. ଗ. (ଫ. ଗୁଲକା, ଗୋଲକ)—୧ । ବଟିକା; ଗୁଟିକା—

Gula

1. Pill.

ଗୋଲା

୨ । ଶରତ ଚକ ଯିବାର ମାର୍ଗ—

ଗୁଛା, ଗୋଛା

2 The rut or track made by cart-

wheels.

୩ । ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳ ଯେତେଦୂର ଯାଏ ସେହି ପରିମାଣ ଦୂରତ୍ୱ—

3. A distance; the range of a ball from

a gun.

୪ । ଗୁଲ ପଡ଼ି ଭୂମିବାଡ଼ି ବନ୍ଧା ହେବା ନିରୂପଣ-ପତ୍ର —

4. The lottery-tickets for land-allotments

in partition-proceedings.

୫ । ନଡ଼ିଆରୁ କଟା ଛଡ଼ାଇ ଦେଲପରେ ଯେଉଁ ଗୁଟିକା

ରହିଯାଏ—5. The ball-shaped seed which

remains after the fibrous rind is taken

away from the coconut fruit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

୪ । ବାଳକମାନଙ୍କର ଖେଳବା ଗୋଲାକାର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ବା କାଚ ଗୋଟାଳି; ମାର୍ବଲୋଲ—4. Children's marbles; a little ball of marble or glass used as a play-thing by children

* । ପିଣ୍ଡୁଳା—5. A roll.

୬ । ଦୂରତ୍ବର ପରମାଣବଶେଷ, ବନ୍ଧୁକର ଗୋଲ ଯେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ପାରେ ସେହି ପରିମିତ ଦୂରତ୍ବ—

6. A measure of distance; range of a bullet.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଉଁଶରେ ନିର୍ମିତ ଟୋକେଇ—

Bamboo-basket.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କୋକିଆ; ପରକଣ୍ଡା; ଲଙ୍ଗଳର ପଶିମଝିରେ ମରାଯିବା ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହାକୁ ଚିପି ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଣ୍ଡା—A hooked nail stuck into the plough-blade for holding the plough-share tightly.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ପ୍ରବ୍ୟୟ (ବହୁବଚନ)—

ମାନେ; ଗୁଡ଼ି; ଗୁଡ଼ିକ—Many.

ଗୁଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—ମଦତ୍ ବା ଗୁଲି ଖାଇବାରେ ରତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Gulik (a person) Addicted to smoking opium.

ଅଗିଧୋର ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୧ । ଲୁଣ ବ୍ୟବସାୟରେ

ମୋତିକୋର ମହାଜନଠାରୁ ଅଗ୍ରମ ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପାଧି—1. The title of a man who takes

advance from salt-traders for manufacturing and supplying him with salt.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୨ । ଗାଈ ବା ମଇଁଷାର ପଦ୍ମ—

2. Leg and thigh of a cow or buffalo; ham.

ଗୁଲିଆଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବାଲେଶ୍ବର) ବ ଓ ବିଶ—

Gulikguli ଗୋଲିଆଗୋଲ (ଦେଖ)

Golikgoli (See)

ଗୁଲିଆଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମହୁର; ଘାଣ୍ଟିଆଣ; ଉଦ୍ ଉଦ୍

Gulikguli ରକମର ପରବା ମିଶି ଦେବା ଚରକାର—

Hotchpot. ।

ଗୁଲିଆଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଶଙ୍ଖ ବାଟି ତହିଁରେ କରଥ ଅଠ

Gulikardu ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ (ଯାହା ଗଞ୍ଜାମ ସାରେ ବୋଳାଯାଏ)—

A white paint prepared for besmearing white cards for the 'Gañjapā' game, compounded of pounded conch-shell and wood-apple gum.

ଗୁଲିଆଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଗୁଲିଆଡୁ (ଦେଖ)

Gulikalu Gulikardu (See)

ଗୁଲିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୁଡ଼ି ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ବ. ଅକ+

Gulikā ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ଗୁଡ଼ିକା—1. Pill; globule.

୨ । ପେଣ୍ଡୁ—2. A ball.

ସେ ରମରେ ଲୁହା ଗୁଡ଼ିକାଟିଏ ଧରି

ଖେଳ ସେ ଅରଣ୍ଡିଲେ ବରତୁକ କର । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ ଅଧ ।

୩ । ମୁକ୍ତା—3. Pearl.

ଗୁଲିକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଟୁଳି—

Gulikāṇḍa Small earthen ball; small marble-like

ଖୁଲତହି balls of earth used in throwing to a distance by means of a bow.

୨ । ବାଟୁଳିଖଡ଼ା—

2. A bow for throwing earthen balls.

ବାଣ ଗୁଡ଼ିକାଣ୍ଡ ଗଦସେ ଦିଶି । ଭଞ୍ଜ—ବୋଧିପ୍ରହାଣସ୍ତବ ।

ଗୁଲିଖଟି—ଦେ. ବି—ମଦତ୍ ଖାଇବାର ଅଙ୍ଗ, ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ

Gulikhaṭi ଗୁଲି ଖାଆନ୍ତି—A madat-den; opium-

ଅଗିଧୋରାତା smoking den.

ମୋଲିକାଣ୍ଡି

ଗୁଲିଖଟି ଗପ—ଦେ ବି—ଅସାରକଲୁନା-ସମ୍ବନ୍ଧ ଗଳ୍ପ—Tales

Gulikhaṭi gapa emanating from opium-smoker's den.

ଗୁଲିଖିଆ—ଦେ. ବି—ମଦତ୍ ଖାଇବା—

Gulikhiā Smoking of opium.

ଦେ. ବିଶ—ସେ ଗୁଲି ଖାଏ; ମଦତ୍ ଖାଇବାରେ ରତ—

Addicted to smoking opium.

ଗୁଲିଖୋର—ଦେ. ବିଶ—ସେ ଗୁଲି ନିଶା ସେବନ କରେ; ମଦତ୍

Gulikhor (ବ୍ୟକ୍ତି); ଗୁଲିଆ—Addicted to smoking

ଅଗିଧୋର opium.

ମୋଲିକୋର

ଗୁଲିଖୋର—ଦେ. ବି—ଗୁଲିଖୋରପଣ; ଗୁଲି ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ—

Gulikhorī The state of being a habitual smoker

ଅଗିଧୋରୀ of opium; habitual smoking of opium.

ମୋଲିକୋରୀ ଦେ.ବିଶ—ମଦତ୍ ମାନକ ସ୍ବରୂପ-ସୁଲଭ—(conduct)

Befitting an opium-smoker.

(ଯଥା—ଗୁଲିଖୋର ଗପ ।)

ଗୁଲିଗେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ଵେତ ଗେଣ୍ଡା—

Guligendā Small snails.

ମୈଡ଼ି

ସାଁସା

ଗୁଲିକ—ସ. ବି—ଘରଚଟୁଆ ପକ୍ଷୀ—

Gulik Sparrow (Apte).

ଗୁଲିଗୁପଥର—ଦେ. ବି—ବାଟୁଳି—An earthen ball thrown

Gulichāpathara with the help of a string.

ବାଟୁଳି ଯେବେ ଗୁଲିଗୁପଥର, ଲାଗେ ବାଟ ନ ରହେ ଆଉ—

ଗୁଲେଟ

ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଏହି ୧ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଆଇ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଆଇ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁଲିଚି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଗୁଳୁଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Guluchi (etc) Guluchi etc (See)

ଗୁଲିଡାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଦେ. (ହି. ଗୁଢିଡାଙ୍ଗ; ଫ. ଗୋଲକ
Gulidāṅga + ଦଣ୍ଡ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ, ତାବଲ-

ଖୁଲିଡାଙ୍ଗ; ଖୁଲିଡାଙ୍ଗ ପୁଅ ଖେଳ; ଗୁଲିଡାଙ୍ଗ ଖେଳ—

गुलीडांडा A kind of country-game played
with a small stick and a small
piece of wooden-plug

[ଦୁ—ଏ ଖେଳରେ ଦୁଇପାଖ ସରୁ ଓ ମଝେ ମୋଟ
ଏପରି ଖଣ୍ଡିଏ ୪୭ ଆଙ୍ଗୁଳ କାଠି ଏବଂ ଦାଢ଼ିକିଆ ଖଣ୍ଡେ ପାଞ୍ଚଶ
ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।]

ଗୁଲିଡାଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଦେ. (ହି. ବି—

Gulidāṇḍa ଗୁଲିଡାଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Gulidāṅga (See)

ଗୁଲିଡାଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଦେ. (ହି. ବି—

Gulidāṇḍa ଗୁଲିଡାଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Gulidāṅga (See)

ଗୁଲିବାଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଲି ପକାଇବା—

Gulibāṇṭa 1. Casting of lots

୨ । ଗୁଲି ପକାଇ କରାଯିବା ବଣ୍ଟା—

2. Partition by casting lots.

୩ । ଗୁଲିଖେଳ—3. Lottery.

ଗୁଲିବାଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଗୁଲିବାଣ୍ଟା (ଦେଖ)

Gulibāṇṭa Gulibāṇṭa (See)

ଗୁଲିମେଖ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗୁଲ୍‌ମେଖ, ଗୁଲ୍‌=ପୁଲ୍, ମେଖ୍=

Gulimekha କଣ୍ଟା; ଏହାର ମୁଣ୍ଡି ପୁଲ୍ ପରି ଚକର

ଗୁଲିମେଖ)—ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମୁଣ୍ଡି ଥିବା

(ଗୁଲିମେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲୁହାକଣ୍ଟା—Iron nails with flat

and round heads.

ଗୁଲିପୁଟା—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗୋଲକ+ପୁଟ)—ଗୋଟାଳ ପରି ଗୁଡ଼ିଆ

Gulisūtā ଦୋଇଥିବା କଲପୁଟା—A ball of machine-

spun thread for sewing.

ଗୁଲିହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—କଲହା; କଲହାପ୍ରିୟ—

Gulihā Quarrelsome.

ଗୁଲି—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୁଲ୍ ଥାଉ=ବେଶ୍ୟାନ କରବା + ଅ + ଶ୍ରୀ. ବି)—

Gulī ୧ । ଗୋଟାଳ; ଗୁଲ୍; ଗୁଲିକା—1. Ball,

୨ । ବସନ୍ତରୋଗ—2. Small pox.

ଗୁଲୁଗୁଚା—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଯେତେବେଳେ—

Guluguchā Babies' moving on the belly;

ହାମାଖିଡ଼ି crawling.

ଗୁଲୁଗୁଚା—ଗୁଲୁଗୁଚାରେ ଅଧର ବହର ନାଳ । ବିଶ୍ୱନାଥ—ବିଶ୍ୱନାଥପୁରୀ ।

ଗୁଲୁଗୁଚା—ଦେ. ବି—ଗୁଲୁଗୁଚା (ଦେଖ)

Guluguchā Guluguchā (See)

ଗୁଲୁଗୁଚି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶର—

Guluguchi A kind of arrow.

ଗୁଲୁଗୁଲ—ଦେ. ବି—ଗୁଲୁଗୁଲ (ଦେଖ)

Gulugulā Gulugulā (See)

ଗୁଲୁଗୁଲି—ଦେ. ବି—ବାୟୁ ସଞ୍ଚାଳନର ଅଭାବ ହେତୁ ଅନୁଭୂତ

Guluguli ଉତ୍ତପାୟକ, ପବନ ନ ଥାଇ ହେବା ଅତ୍ୟଧିକ ଗ୍ରୀଷ୍ମ—

ଷ୍ଟରମାନି Sultriness.

ସମସା ମହାପ୍ରଭୁ ଅଶ୍ୱତ୍ତ୍ୱର ଯାଉଅଛନ୍ତି, ଭାର ଗୁଲୁଗୁଲ ।

ସକାରମୋହନ—ଜ୍ଞାନୀଶଠଗୁଣ ।

ଗୁଲୁଗୁଲିଆ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ଗୋଡ଼ା-ତାପ—

Gulugulī Heat; heat of summer.

(ଯଥା—ଆଜି ଭାର ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ଲାଗୁଛି ।)

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗରମ; ଗ୍ରୀଷ୍ମସନ୍ତପ୍ତ; ବାୟୁବିହୀନ ଗ୍ରୀଷ୍ମସ୍ୱଳ୍ପ (କାଳ)—

ଷ୍ଟରମାନି 1. Hot; heated; sultry.

୨ । ଗୁଲୁଗୁଲିଆ (ଦେଖ)

2 Gulugulī (See)

ଗୁଲୁଗୁଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—କୌତୁକିଆ; ସୁନ୍ଦର (ଶିଶୁ)—

Gulugulī Tiny; pretty (infant).

ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଛୋଟନାଗପୁରର ଅନ୍ୟାୟ

ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଜାତି ବିଶେଷକ କଥିତ ଭାଷା—

Gipsy language spoken by a vagrant

tribe in Bengal, Behar, Orissa and

Chhotanagpur.

ଗୁଲୁଗୁଲୁ—ଦେ. ଅ—ଗୁଲୁଗୁଲୁ (ଦେଖ)

Gulugulu Gulgul (See)

ଗୁଲୁଗୁଲୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଶିଶୁପରି ସ୍ୱିଗ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରବା—

Gulugulu 1. Looking with a graceful glance

like a child.

୨ । କଣ୍ଡୁ; ଗଲଗଲ; ସଲସଲ—

2. Itching sensation.

୩ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଗୁଲୁଗୁଲୁରୁ ବା ଦରୋଷ କଥା କହିବାର

ମଧୁର ଶବ୍ଦ—4 Sweet sound of children's

lisping words.

ଗୁଲୁଚି—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗୁଲ୍‌ଚି)—ଗୁଲୁଚି (ଦେଖ)

Guluchi Gulancha (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଣ୍ଟାପୁଟା (ଦେଖ)

Antāsūtā (See)

ଗୁଲୁଚିକାଠ—ଦେ. ବି—ମାଲଗମ—A pillar driven strongly

Guluchikāṭha to the ground against which

athletes strike their arms and bodies

while exercising.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

ଗୁଳୁଚିକାଷ୍ଠ—ଦେ. ବି.—ଗୁଳୁଚିକାଠ (ଦେଖ)

Guluchikāshṭha Guluchikāṭha (See)

ଜାନ୍ ଗୁଳୁଚିକାଷ୍ଠ ଦୋହଲଇ,
ବେନ ବେନ ମାନ୍ସବୁ ଭୁଲଇ । ଭଞ୍ଜ-ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଗୁଳୁଚିପାତୁଅ—ଦେ. ବି.—ଏକଜାତୀୟ ପାତୁଅ—

Guluchi pātua A kind of flour.

ମଟି [ଦ୍ର—ଗୁଳୁଚି ଲତାକୁ ଛେଦ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ଏକପ୍ରକାର
ଗୁଳୁଚିକାଷ୍ଠ ଶେଷ ପଦାର୍ଥ ପାତୁଅଲେ ବସିଯାଏ; ଏହାକୁ
ଗୁଳୁଚିଲେ ‘ଗୁଳୁଚି ପାତୁଅ’ ହୁଏ । ଏହା ଔଷଧରେ ଓ ରୋଗୀର
ପଥ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଗୁଳୁଚ୍ଛ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗୁଚ୍ଛ)—ଗୁଚ୍ଛ; ସ୍ତବକ—

Guluchchha Sheaf; cluster; bunch.

ଗୁଳୁଚ୍ଛ—ଦେ. ବି.—ଗୁଳୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)

Guluchchha Guluchchha (See)

ଗୁଳୁଚ୍ଛି—ଦେ. ପଦ୍ୟ ବି.—ଗୁଳୁଚି କାଠ (ଦେଖ)

Guluchchi Guluchi kāṭha (See)

ଧୂର ସାଧନରେ ଉଚ୍ଚ ଗୁଳୁଚ୍ଛ ହଲୁଚ୍ଛ । ଅଭିମନ୍ୟୁ-ବିଜୟଦ୍ରୋଣ ।

ଗୁଳୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି.—ଗୁଳୁଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Gulunchi Gulanchi (See)

ଗୁଳୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି.—ଗୁଳୁଚି କାଠ (ଦେଖ)

Gulunchi Guluchi kāṭha (See)

ଗୁଳୁପୁଚି—ଦେ. ବି.—୧ । ଲୁଚ୍ଛାପିତ ଭାବ—

Gulupuchi 1. Concealment; hiding.

୨ । ସଜ୍ଜାସଜ୍ଜା—2. Conspiracy; plot.

୩ । ଭ୍ରମକ୍ଷେପେ ଶୁଦ୍ଧି ଯିବା—3. Oversight; omission
by mistake

ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଲୁଚି କରି ରହିଯିବା—

1. Lying hidden.

୨ । ଭୁଲକ୍ଷେପେ ଛାଡ଼ା ଯାଇଥିବା—

2. Left out by mistake.

ଦେ. ବି. ବିଶ.—ଲୁଚକରି—Covertly.

ଗୁଳୁପୁଚିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଲୁଚ୍ଛାପିତ—

Gulupuchi 1. Covert.

୨ । ଅଜଣାରେ ରହି ଯାଇଥିବା ବା ଛାଡ଼ା ଯାଇଥିବା—

2. Left out unnoticed.

ଗୁଳୁପେଚ—ଦେ. ବି.—ଗୁଳୁପେଚ (ଦେଖ)

Gulupecha Gulupuchi (See)

ଗୁଳୁପାସ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଗୁଲ୍-ଅବାସୀ=ପା-ଗୁଲ୍ + ଆ. ଅବାସୀ)

Gulubāsa ଗୁଲ୍ ଓ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—The marvel of Peru;

ନଟକନ, ଷ୍ଟାଟକନ Mirabilis Jalapa (plant and flower).

କଟକନ, ଗୁଲଅବାସ, ଅବାସ [ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଆମେରିକାରେ

ବା. ଜାପାନରେ ମଧ୍ୟ ଜାତ ହୋଇଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁଠି

ତେ. ଟୁପାଲୋଟୁ.

ଜନ୍ମେ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଓ ମୂଳ

ମ କସ୍ତି, କେସାରି, କେସାରି

ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରେ

ଶେଷ୍ଟି

ବର୍ଷାଦିନେ ହଲୁଚିଆ ଓ ନାଲି ରଙ୍ଗର

ସାନ୍ତାଳ. କୋଙ୍ଗ

ପୁଲ୍ ଧରେ ।]

ଗୁଲୁମ—ଗ୍ରା ବି (ଫ. ଗୁଲ୍)—ଗୁଲ୍ (ଦେଖ)

Guluma

Gulma (See)

ଗୁଲୁର ଗୁଲୁର—ଦେ. ଅ.—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ୱିଷ୍ଟଦର୍ଶକ କଥା କହିବା—

Gulur gulur Graceful uttering of half arti-
culate words like a lisping child.

ଗୁଲୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୁହୁର (ଦେଖ)

Gulur

Guhirā (See) (Haines)

ଗୁଲୁର—ଦେ. ବି.—ବରକୋଳି ମଞ୍ଜି ବା ଜମ୍ବୁଫଳପରି କଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ

Guluri ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

ବୋବ, ନିମଫଳ A waist-band consisting of small
round or oval balls strung together.

ଗୁଲୁର ଗୁଲୁର—ଦେ. ଅ.—ଗୁଲୁର ଗୁଲୁର (ଦେଖ)—

Guluru guluru

Gulur gulur (See)

ଗୁଲ୍—ଫ. ବି (ଗୁଲ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କରଣେ. ଫ)—ପାଦମୂଳ;

Gulpha

ଗୋଡ଼ଗଣ୍ଡି—Ankle.

ଗୁଲ୍—ଫ. ବି. (ଗୁଲ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ମ; ‘ଡ’

Gulma ସ୍ଥାନରେ ‘ଲ’ ଅଦେଶ)—୧ । ଉଦରର ଗୁଳ୍ମାବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—

1. Chronic enlargement of the spleen

୨ । ଗଣ୍ଡିଗ୍ରାସୀ ଯୁକ୍ତ ଗଛ, ବୃକ୍ଷ—

2. Small trunkless plant; a shrub; bush;
thicket.

୩ । ଲତାଗୁଡ଼; ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼—3. Grove; arbour

୪ । ବୃକ୍ଷସମୂହ—4. A clump or cluster of trees.

୫ । ୯ ରଥ, ୯ ହସ୍ତୀ, ୨୭ ଘୋଡ଼ା, ଓ ୪୫ ପଦାତି—
ବିଶିଷ୍ଟ ସେନା—

5. A squadron or division of army con-
sisting of 9 cars, 9 elephants, 27
cavalry and 45 infantry.

୬ । କିରୀଟ; ଦୁର୍ଗ—6. Fort.

୭ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦାଣ୍ଡ ବା ଆନା; ପାତ୍ର—

7. A village police-station; an outpost of
soldiers.

୮ । ଉଦରର ଗୁଳ୍ମା—8. Spleen.

୯ । ଅସୁବିଧା ସମ୍ଭାଷଣ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖିବା—

9. Disciplining an army and keeping it in
a position of defence.

୧୦—ପାବନ୍ଧୁଯୁକ୍ତ ଘାଟ—10. A wharf of stairs.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳୀ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକି ଯେବେ ୧ ଲୁପ୍ତାକାରରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳୀ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକିକି ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଟିକି 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଅ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗୁଲ୍ମକେତୁ—ସ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଲ୍ମ + କେତୁ)—

Gulmaketu ୧ । ଏକପ୍ରକାର ବେତ—

1. A short of Ratan cane.

୨ । ଖଟାପାଲଙ୍ଗ (ଦେଖ)

2. Khaṭapāṅga (See)

ଗୁଲ୍ମକେଶ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁଲ୍ମ + କେଶ)—

Gulmakēśa ଯାହାର ବାଳ ଝାଡ଼ୁଡ଼ା—

(ଗୁଲ୍ମକେଶୀ—ଶ୍ଵୀ) Bushy-haired

ଗୁଲ୍ମମୂଳ—ସ. ବି. (ଏକବ୍ରୀହି; ଗୁଲ୍ମ + ମୂଳ)—

Gulmamūla ସଜ୍ଜ ଅଦା—Fresh ginger.

ଗୁଲ୍ମିନୀ—ସ. ବି. ଶ୍ଵୀ (ଗୁଲ୍ମ + ଇନ୍ + ଶ୍ଵୀ + ଇ)—

Gulmini ଝାଡ଼ୁଡ଼ା ବା ବହୁବ୍ରୀହି ଚିହ୍ନିତ ଲତା—

A bushy creeper.

ଗୁଲ୍ମୀ—ସ. ବି. (ଗୁଲ୍ମ + ଇନ୍ + ମା. ୧ବ)—୧ । ବରକୋଳ (ଗଛ)—

Gulmī 1. Jejube (tree).

୨ । ଚମ୍ପ—2. Tent.

୩ । ବୃକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ—3. Clump or cluster of trees.

୪ । ଛୋଟ ଅଳାଇତ—4. Small cardamom.

୫ । ଅର୍ଥାଲ ଗଛ—

5, Embellio Myrobalan tree.

ସ. ବିଶ. ପୁଂ.—୧ । ଗୁଲ୍ମ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. Suffering from spleen disease.

(ଗୁଲ୍ମିନୀ—ଶ୍ଵୀ) ୨ । ବୃଦ୍ଧାବୃଦ୍ଧା ବା ପୁଷ୍ପପୁଷ୍ପ ଦୋର ଉଠିଥିବା

(ବୃକ୍ଷାଦି)—2. (trees) Growing in clusters.

ଗୁଲ୍ମାକ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ବୁଲିଆକ୍ତ (ଦେଖ)

Gulmaktu Guliāktu (See)

ଗୁସିଅ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି. (ସ. ଗୁହସ୍ଵାର୍ଣା)—

Gusīa ଗୋସିଅ (ଦେଖ)

Gosīa (See)

ଗୁସେଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି.—(ସ. ଗୋସ୍ଵାର୍ଣା)—

Gusein ଗୋସାଇଁ (ଦେଖ)

Gosāin (See)

ଗୁସ୍ତାକି—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗୁସ୍ତାକୀ)—୧ । ଧୂଳିଆ—

Gustaki 1. Insolence; rudeness; impertinence.

ଗୋସ୍ତାକୀ ୨ । ଗଫ୍ଟୁଅଭାବ; ଦୋଷ; ତ୍ରୁଟି—

2. Defect; shortcoming.

ଗୁସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗୁସ୍ତା—ଦୋଷ)—ରାଗ—

Gusta Anger; rage.

ଗୁସ୍ତା—ବିଶ୍ଵାସୀ—ରାଗ—Angry; enraged.

ଗୁସ୍ତା

ଗୁହ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ସମ୍ବରଣ କରିବା—

Guh (root) 1. To emit; to give up.

୨ । ଅଛାଦନ କରିବା—

2 To cover; to envelop.

୩ । ଗୋପନ କରିବା—3. To conceal; to hide; to hush up

୪ । ଗୁପ୍ତ ରଖିବା; ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା—

4. To keep secret.

୫ । ଜରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—

5. To watch; to protect.

ଗୁହ—ସ. ବି (ଗୁହ୍ ଧାତୁ—ତ୍ୟାଗ କରିବା, ସମ୍ବରଣ କରିବା—କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Guha ୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. Kārttikeya.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

୩ । ଶିବ—3. Śiba.

୪ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଶୁଙ୍ଗବେରପୁରର ନିଷାଦ ବା ଶବର ରାଜାବିଶେଷ—4. Name of a low caste king of ancient India.

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନଗମନ କଲାବେଳେ ଏ ତାହାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିଥିଲେ ।]

୫ । (+ କର୍ମ. ଅ) ବେଗବାନ୍ ଅଶ୍ଵ—

5 A fleet horse; steed.

ଦେ. ବି.—୧ । ବଙ୍ଗୀୟ କାୟସ୍ଥମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—

1. Family-title of some Kāyasthas in Bengal.

୨ । (ସ. ଗୁ; ଗୁଥ)—ମଳ; ବିଷ୍ଠା—

2. Ordure; faeces.

୩ । ଲୌହମଳ—3. The impurities or dross of molten iron; slag.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୁହ; ଉଲ୍ଲୋଚ—4. Bribe.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳଙ୍କସ୍ଵରୂପ ବିଷୟ—

5. Scandalous matter.

ଦେ. ବିଶ୍ଵାସୀ ପରି ମନ୍ଦ—Bad like ordure.

(ଯଥା—ଗୁହ ପୁଅ; ଗୁହ ପିଲା ।)

[ଦ୍ର—'ଉତ୍ତମ' ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ସ୍ଵନା' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

ଗୁହକ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁହ)—ଗୁହ (୪) (ଦେଖ)

Guhaka Guha (4) (See)

ଗୁହକନା—ଦେ. ବି.—ମାତୃହୋତ୍ସାହୀ ଶିଶୁ ବା ଶଯ୍ୟାଗତ ରୋଗୀ

Guhakanā ଶୋଇଥିବାବେଳେ ଯେଉଁ କନାରେ ମଳତ୍ୟାଗ କରୁଥାଏ—A cloth which is soiled by the faeces of an infant or bedridden invalid.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଗୁହ କାଳିକା—ଦେ. ବି—ଗୁହକାଳିକା (ଦେଖ)

Guhakālīkā Guhukālīkā (See)

ଗୁହକୁଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୁଟା ଗୋଷ୍ଠି ଧରି ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ

Guhakuṭā ତଳ ପୋଛା ଉଠାଇ ଦିଆଯାଏ—

A sheaf of straw with which ordure of infants is removed from the floor.

ଗୁହକୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ରର ସ୍ତମ୍ଭ—

Guhakurḍha A heap of ordure.

ହେଗୋଟ, ଗୁହୁଡ଼

ଗୁହ ଖାଉବା—ଦେ. କି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅନୁଚିତ ବା ଦୃଶ୍ୟକର୍ମ କରିବା—

Guha khāibā (ଯଥା—ପରଦାରଗମନ, ଶ୍ରେୟ)—

ଗୁ ଖାଣ୍ଡା To do any improper or shameful act.

ଗୁହ ଖାନା

ଗୁହଖିଆ—ଦେ. ବି. ପୁ (ଗାଳ)—୧ । ଯେ ବସ୍ତ୍ର ଖାଏ—

Guhakhīā 1. Eating ordure.

ଗୁହୋବ, ଗୁହେଗୋ ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ—

ଗୁହୋର 2. Very contemptible.

(ଗୁହୋର—ଶ୍ରୀ) ୩ । ଅତି ନିନ୍ଦନୀୟ କର୍ମକାରୀ—

3 One who commits a mean act.

୪ । ଲାଞ୍ଜିଆ; ଯେ ଲାଞ୍ଜି ଖାଏ—

4. Taking bribes.

ଗୁହଖିଆ ପଣ—ଦେ. ବି (ବସ୍ତ୍ରଖାଦକର କର୍ମ)—୧ । ନିନ୍ଦନୀୟ ଅପରାଧ—

Guhakhīā paṇa 1. The act of a mean person;

ଗୁହୋବି a vile offence.

ଗୁହୋରୀ ୨ । ଲାଞ୍ଜିନେବା କର୍ମ—2. Taking bribes.

ଗୁହଗଦା—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ରର ସ୍ତମ୍ଭ—

Guhagadā A heap of ordure.

ଗୁହୁଡ଼

ଗୁହଗୋବର—ଦେ. ବି (ସହଚର)—୧ । ମଇଲା—

Guhagobara 1. Filthy matter.

ଞ୍ଜେଗୋବର ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଖାଦ୍ୟ ବା ନିକୁଷ୍ଠ ଖାଦ୍ୟ—

2 Any unsubstantial and badly cooked food.

ଦେ. ବିଶ—ମଇଲା; ଅପରିଷ୍କୃତ—Dirty; foul.

ଗୁହ ଘାଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ

Guha ghāṇḍibā ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା—

ଗୁ ଘାଟି To wash dirty linen in public.

ଗୁହ ଉଠାଇବା

ଗୁହଜାଉ—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ଜଳ; ବସ୍ତ୍ରଗୋଳିଆ ପାଣି—

Guhajāu Water and ordure mixed together.

ଗୁହଜାଉପାଣି—ଦେ. ବି—ଗୁହଜାଉ (ଦେଖ)—

Guhajāupāṇi Guhajāu (See)

ସ୍ବଚ୍ଛମାଳ, ବସ୍ତ୍ରଧୋଇରେ ମୁଣ୍ଡ ମାଲ,

ଗୁହଜାଉପାଣି ଦେଖେ ଖାଇଲ—ଶିଶୁବଦନ ।

ଗୁହଜିମ୍ବା—ଦେ. ବି—୧ । ଉମ୍ବରୁ ବାହାରିବାବେଳେ ପକ୍ଷିଶାବକର

Guhadimba ତଳପେଟରେ ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡାକାର ମଂସପିଣ୍ଡ ଥାଏ—

ଗୋଡିମ 1. Egg-like protuberance on the

abdomen of a newly hatched young bird.

୨ । ଉମ୍ବରୁ ବାହାରିଥିବା ନୂତନ ପକ୍ଷିଶାବକ—

2. Newly hatched young one of a bird; unfledged bird.

ଗୁହଜିମ୍ବା ଇଛାରିବା—ଦେ. କି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଉମ୍ବ ଫୁଟିଲା ପରେ ପକ୍ଷି—

Guhadimba ichhāribā ମାତା ପକ୍ଷୀର ଶାବକକୁ ବହୁଯତ୍ନ

ପୂର୍ବକ ଅଧାର ଦେଇ ପାଳିବାପରି ଅତି ଶିଶୁକାଳରୁ କୌଣସି

ଶିଶୁକୁ ପାଳିବା—

To bring up a child from its infancy.

ଗୁହପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକ ମଳ ତ୍ୟାଗ

Guhapāḍiā କରନ୍ତି—The village common, the

ହେଗୋପଡ଼ା; ହେଗୋଡ଼ାଞ୍ଜା village easing ground

ଗୁହପାଣି—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ରମିଶ୍ରିତ ଜଳ—

Guhapāṇi Water and ordure mixed together.

ଗୁହ ପୁଅ—ଦେ. ବି (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ବଚନ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ଶିଶୁ ବା ବାଳକ—

Guha pua A wicked boy.

(ସ୍ବନାପୁଅ—ବସ୍ତ୍ରପୁଅ) ୨ । ମନ୍ଦ ବାଳକ—2 A bad boy.

ଗୁହ ପୋଛିବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ସୁଷ୍ଟ ମଳକୁ

Guha pochhibā ଉଠାଇ ନେଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନ ପରିଷ୍କାର କରିବା—

ଗୁ ଉଠାନ 1. To cleanse a place of the ordure left

ଗୁହଠାନା by a person.

୨ । ଅତି ଭୁଞ୍ଜ ସେବା କରିବା—

2. To do very menial service.

ଅଗ—ସ୍ବନାପୁଅ, ପଛ—ଗୁହ ପୋଛ—ଶିଶୁଗୋର ।

ଗୁହବଣ—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—

Guhabāṇa A place full of nightsoil.

ଗୁବନ

ଗୁହବଣି—ଦେ. ବି—ଗୁହକାଳିକା (ଦେଖ)

Guhabāṇi Guhukālīkā (See)

ଗୁହ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଅସ୍ତ୍ରଶ୍ୟା ଦେବା; ରତ୍ନମଣି ଦେବା—

Guha māḍibā To be menstruated.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଶ୍ଵୀଲୋକମାନେ ରତ୍ନମଣି ଦେଲେ ଅସ୍ତ୍ରଶ୍ୟା

ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସାଧାରଣ ପିଲାମାନେ ତାକୁ ହଇକାକୁ

ଅସିଲେ ଶ୍ଵୀଲୋକେ ପିଲାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ‘ମୁଁ ଗୁହ ମାଡ଼ିବି’ ମୋତେ

ହୁଁ ନା ।]

ଗୁହ ମୂତ—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ର ଓ ମୂତ—

Guha mūta Ordure and urine.

ଗୁ ମୂତ

ଗୁହମୂତ

ଧାଆଲଣ ଦେବେ ଅଧର ପୁଷ୍ପରେ ପୂଜିତ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଦ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଏକ ଗୋଳରେ, ଯେତେ ଏ ଗୋଳକୋଷରେ ନ ଫଳିବ ତେବେ ସେହି ଚକ୍ର ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ନ ଫଳିଲେ ‘ଗାଉ ଖୋଜିବେ’, ‘କୁଅ’ ନ ଫଳିଲେ ‘କୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ଫଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ଖୋଜିବେ; ଅନ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟା’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଖୋଜିବେ ।

ଗୁଡ଼ରାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୁଡ଼ବଣୀ (ଦେଖ)

Guharāṇī Guhabāṇī (See)

ଗୁଡ଼ଲଣ୍ଡ—ବଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ ଘନ ଲମ୍ବ ଗୁଣି—

Guhalandā A tubular mass of ordure.

ଗୁସ୍ତରଲୌଢ

ଗୁହକାଚୌଥ

ଗୁହଲୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘୁଲାଇ କୁଟା ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ

Guhalandā ମଳାଦି ପୋଛାହେଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ପଶୁରୁ କରାଯାଏ—

A sheaf of straw with which ordure is removed from the floor and thrown out.

ଗୁହଶଷ୍ଠୀ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. ଗୁହପ୍ରିୟା ସଷ୍ଠୀ)—ମାର୍ଗଶିର ମାସର

Guhashashṭhi ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ—The 6th day of the light fortnight of Mārgaśīra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ପୂଜା ହୁଏ ।]

ଗୁହା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୁହ ଧାତୁ = ଚ୍ୟାଗ କରିବା + କର୍ମ. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Guhā ୧ । ପର୍ବତାଦିର ଗହ୍ବର—

1. Mountain-cave.

୨ । ଗାତ, ଗର୍ତ୍ତ—2. Den; pit; hole.

୩ । ଅନ୍ୟନ୍ତର—3. Interior

ଗାତା ଦୈଦେ. ବି. (ପା. ଗବାହ)—ସାକ୍ଷୀ—

ଗବାହ Witness.

ଗୁହାରି—ଦୈଦେ. ବି. (ପା. ଗବାହ)—ସାକ୍ଷ୍ୟ, ସାକ୍ଷୀପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରମାଣ—

Guhāri Testimony.

ଗାତାହି ମୁଁ ଗୁହାରି ଦେବା ସକାଶେ ଅପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ଅସିଅଛୁ—

ଗବାହି ପକାରମୋହନ. କ୍ଷମାର୍ଥାଂଶୁଗୁଣ ।

ଗୁହାଏର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁହାରି (ଦେଖ)

Guhāer Guhāri (See)

ବିଶ—ବହୁତ, ଅନେକ; ଅଧ୍ୟନ୍ତ—Many; much

[ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଗୁଡ଼ି (=ମନ୍ଦିର) ଗୁହାଏର ଅଛି ।]

ଗୁହା ଗୁଜୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ମକଦ୍ଦମାରେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ

Guhā gujaribā ଜବାନବନ୍ଦି ଦେବା—To give evidence.

ଗାତାହିଦେଞ୍ଚା

ଗୁହା ଗୁଜୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସାକ୍ଷୀରୁ ଅପଣା ଚରମର

Guhā gujaribā ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦାକମଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥିତ

କରାଇବା ବା ଜବାନବନ୍ଦି କଥାଇବା—To adduce

a person as one's witness; to make a

person give evidence in a case.

ଗୁହା ଗୁଜୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁହା ଗୁଜୁରିବା (ଦେଖ)

Guhā gujaribā Guhā gujaribā (See)

ଗୁହାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମଞ୍ଜୁମ) ବି—ବକା ହୋଇଥିବା ଗୋରୁମାନେ

Guhāṇī ଗାସକୁଟା ଆଦି ଖାଇବା ବେଳେ କାଳେ ଚାହା ଗୋଡ଼ରେ

ଦଳି ନଷ୍ଟ କରି ପକାଇବେ ଏଥିପାଇଁ ଗାସକୁଟାକୁ

ଅଟକାଇ ରଖିବା ପଟାବାଡ଼—Manger; a plank

put between the fodder and the feet of

stall-fed cattle.

[ଦ୍ର—ଏ ପଟାବାଡ଼ର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଗୋରୁ ଠିଆ ହୋଇ

ପଟାର ଆଉ ପାଖକୁ ମୁହଁ ବଢ଼ାଇ କୁଟା ଆଦି ଖାଏ ।]

ଗୁହା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁହା ଗୁଜୁରିବା; ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—

Guhā debā 1. To give evidence.

ଗାତାହିଦେଞ୍ଚା ୨ । ଗୁହା ଗୁଜୁରିବା (ଦେଖ)

ଗାମାହ୍ନେନା 1. Guhā gujaribā (See)

୩ । ଗୁହା ମାନିବା—

3. To cite a person as a witness.

ଗୁହା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସାକ୍ଷୀଠାରୁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—

Guhā nebā To record evidence given by a

ଗାତାହିଦେଞ୍ଚା witness.

ଗବାହିଲେନା

ଗୁହା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲରେ କୌଣସି

Guhā pakāibā ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦସ୍ତଖତ କରାଇବା—

1. To make a person attest a deed.

୨ । ନିରକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀର ନାମ ଓ ସନ୍ଦେଶ ଦଲିଲରେ ଲେଖିବା—

2. To write out the name and mark of an

illiterate person as a witness to a deed.

ଗୁହା ପଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଦଲିଲରେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦସ୍ତଖତ

Guhā paṛḍibā କରାଇବା—To attest a document.

ଗାତାପଢ଼ା

ଗବାହପଢ଼ନା

ଗୁହା ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଅପଣାର ସାକ୍ଷୀରୂପେ

Guhā mānibā ସ୍ୱୀକାର କରି ବିଚାରପ୍ତଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା—

To cite a person as a witness.

ଗୁହାମୁଖ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୁହା + ମୁଖ)—ମେଲମୁହ—

Guhā mukha Open-mouthed.

(ଗୁହାମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଗୁହାରି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋରୁ; ଭୁଲ. ସ. ଗୁହେର=ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା)—

Guhāri ୧ । ସାକ୍ଷୀରୁ କବେଦନ—

ଗୋହାରି 1. Complaint made personally.

ଗୁହାରି ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବିପକ୍ଷରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରେ

ଅଭିଯୋଗ; ପ୍ରେରଣ—2 Prayer for redress;

complaint against a person.

କାହାକୁ ଯାଇ ଏହା କରିବ ଗୁହାରି

କହ ଅହେ ମୋତେ ପ୍ରାର୍ଥଣା କେଉଁଥାଏ । କୁଷ୍ଠହୀନ, ମହାଭରତ ବନ ।

୩ । ସୁଚକ୍ଷୁର ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା—

3. Prayer for justice.

ସୈନା ହେଉ ବିଦ୍ୟା ଅବଧାନେ ବୁଝି-ଜନ ଗୁହାରି । ସାଧନା—ଭଣା ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

୪ । ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାର୍ଥନା; ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବରପ୍ରାର୍ଥନା,
ଦରଶାସ୍ତ୍ର—4. Petition; representation;

supplication for some boon to a Deity.

ଗୁଡ଼ାରି ଶୁଣନ୍ତୁ ସେ ଠାଏ

ପଛ ଭରଣ ଅଗ କୋହେ । ଭୁବନ ଶ୍ରେୟଶାମ୍ବର ।

ଗୁଡ଼ାରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଲତାକଣ୍ଠେଷ; ଗୁଆଲିଆ ଲତା—

Guhāriā 1 A kind of creeper.

୨ । ଦରଶାସ୍ତ୍ରକାରୀ; ଫେରିଆଦି; ବାଦୀ—

2. Complainant; petitioner.

୩ । ବଡ଼ଲୋକ ବା ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବର ବା
ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାର୍ଥନାର୍ଥ ଉପସ୍ଥିତ ଅନୁସରଣୀଆ—

3. Applicant for favour, supplicant.

ଗୁଡ଼ାରିଆ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—ମନୋବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଠାକୁରଙ୍କ

Guhāriā pardibā ନିକଟରେ ଅଧ୍ୟା ପଡ଼ିବା; ଧାରଣା ଦେବା—

ହତ୍ୟାଦେୟା To be a supplicant before a Deity for

ଧରନାଦିନା the grant of a boon.

ଗୁଡ଼ାରି କରବା—ଦେ. କି.—ଫେରିବୁ ଦେବା; ଅଭିଯୋଗ କରବା—

Guhāri karibā To complain.

ଗୋହାବକରଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାକ ସମ୍ମୁଖେ ଯାଇ କଲେକ ଗୁଡ଼ାରି ।

ଗୁହାବକରଣ ଉତ୍ସାହ. ବଡ଼ସମ୍ପାଦନା ।

ଗୁଡ଼ାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୁଡ଼ାଲ (ଦେଶ)

Guhāl Guhālā (See)

ଗୁଡ଼ାଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଶାଳା; ଗବାଳୟ)—ଗୋରୁ ରହିବା-ଘର—

Guhālā Cattle-shed; cattle-pen

ଗୋସାଳ

ଗୁହାଳ

ଗୁଡ଼ାଲ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି.—ଗୁଡ଼ାଲ ପୋଛିବା—

Guhālā kāḍhibā o cleanse a cow-shed.

ଗୁଡ଼ାଲ ଖାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ଯେଉଁ ବଳଦ ଗୁଡ଼ାଲରୁ ବାହାର ଖଣ୍ଡ-

Guhālā khaliā ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଛ ଗୋଡ଼କୁ ଘୋଷାରି

ଘୋଷାରି ଶୁଲେ—(a bullock) Which limps

for some distance after being let out

from its shed, (a beast) suffering from

stringhalt.

ଗୁଡ଼ାଲପୋଛା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଟୋକେଇରେ ଗୁଡ଼ାଲର ଗୋବର

Guhālāpochhā ଓ ଅଳଅ ପୁରୁର ବାହାରକୁ ନିଆଯାଏ—

A basket used for carrying away the

sweepings of a cowshed.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—ଯେ ଗୁଡ଼ାଲ ପୋଛେ—

One who sweeps the cowshed.

(ଗୁଡ଼ାଲପୋଛା—ଶ୍ରୀ) ଖୋଇଲ ପୋଇଲ ଶ୍ରେୟଶ୍ଚର ବିଷ ।

ଅଧିକାର ବଳ ଗୁଡ଼ାଲପୋଛା—ଭଗ ।

ଗୁଡ଼ାଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ.—ଯେଉଁ ଗୋରୁ ଚରବାକୁ ବଣକୁ

Guhālīā ବା ଗୁଡ଼ାଲିଆଠାରୁ ନ ଯାଇ ଗୁଡ଼ାଲରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ

ଯୋଗା ହୁଏ—(cattle) Not let out for
grazing but tended or reared in the
cowshed; stall-fed (cattle); stalled.

ଗୁଡ଼ାଶୟା—ସ. ବି. (ଗୁଡ଼ା + ଶା ଧାତୁ = ଶୟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Guhāśaya ୧ । ଯେଉଁ ପଶୁମାନେ ଗୁଡ଼ାରେ ବାସ କରନ୍ତି (ସଥା

ବାସ; ହିତ)—1 Beasts living in dens or
lairs.

୨ । ମୂଷା—2. Mouse

୩ । ପରମାତ୍ମା—

3. The Supreme Soul.

୪ । ଜୀବାତ୍ମା—4. The Human Soul

୫ । ଅଜ୍ଞାନ—5. Ignorance.

ସ. ବିଶ—ଗୁଡ଼ାଶୟା; ଗୁଡ଼ାଶ୍ରୀ ତ—

Sleeping or lying in a cave or lair.

ଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁ.—୧ । ବିଷ୍ଣୁଲିପ୍ତ—

Guhīā 1. Besmeared with ordure.

ଅସୈଷା

(ଗୁଡ଼େଇ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଦୃଶ୍ୟ—2. Despicable.

୩ । ମଇଲା—3. Dirty.

ଦେ. ବି. ପୁ.—ଅପରିଷ୍କାରି ଶିଶୁଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

A name given to children whose elders
have predeceased them.

ମାଥ-ବାସକ ଅପୋଗ୍ୟ ପଣେ ପୁଅ ନାଁ ଗୁଡ଼ିଆ—ଭଗ ।

ଗୁଡ଼ିଆ ଖାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚିକଟା ମାଟି—

Guhīā khali Sticky or clayey soil.

ଗୁଡ଼ିନ—ସ. ବି. (ଗୁଡ଼ ଧାତୁ = ଗୋପନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ)—

Guhina ୧ । ବଣ—1. Wood

୨ । ବଣରୁଦ୍ଧା—1. Thicket.

ଗୁଡ଼ିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିରା (ଦେଶ)

Guhirā Gandhaguhirā (See)

ଗୁଡ଼ିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିରା (ଦେଶ)

Guhirā Gandhaguhirā (See)

ଗୁଡ଼ିକାଲିକା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁଡ଼ାଶାରିକା)—

Guhikālikā ବଣି ଲାଙ୍ଗୁ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—

ଅସ୍ତେଶାଳିକ A kind of bird like the Myna;

ସାନ୍ତରିକ Wagtail; the spotted myna.

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀର ପକ୍ଷ କଳା ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରିତ ।]

ଗୁଡ଼ିରାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଳତମ (ଦେଶ)

Guhurāl Malichama (See)

ଗୁଡ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୁଡ଼ାରି (ଦେଶ)

Guhēr Guhārī (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକାର ପ୍ରକାର ଅଛି ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅଛି ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏକା ଓ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ୱରାକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁହ୍ୟାକ୍ଷରରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଗୁହ୍ୟାକ୍ଷର ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ୱୀ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୁହ୍ୟେ ଗୁହ୍ୟେ ଶୁଦ୍ଧିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Guhar guher chhāṇḍibā ଶୁଦ୍ଧି ଗୁହ୍ୟ ଚାକ ଦେବା; ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାର
କରିବା—To cry out for help.

ଗୁହ୍ୟେ—ସ. ଚ. (ଗୁହ୍ୟାତୁ = ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାର କରିବା + ଫଳାର୍ଥେ. ଏବଂ)—

Guhera ୧ । ରକ୍ଷକ—1. Protector.

୨ । ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାରକ—

2. Guardian; patron (Apte).

୩ । କମ୍ପାର—3. Blacksmith.

ଗୁହ୍ୟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ଚ. (ପା. ଗୁହ୍ୟା)—

Guhnā ଦୋଷ; ଅପରାଧ—Fault; offence; guilt

ସାର ଗୁହ୍ୟା ଚାର ଗୁହ୍ୟା (ବେକ)—ଗଗ ।

(ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଯେ ଦୋଷୀ କରୁଛି ସେ ନିଜେ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ ।)

ଗୁହ୍ୟାଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ପା. ଗୁହ୍ୟାଗାର = ପାପ;

Guhnāgāri ଅପରାଧ)—

ଶୁନଗାର ୧ । ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ, ଗୁଣାଗାର—1. Fine

ଶୁର୍ମାଳା ୨ । ଦୋଷ—2 Fault

ଦୋଷ ୩ । ଅପରାଧ—3. Offence.

ଗୁହ୍ୟାଗାରି

ଗୁହ୍ୟ—ସ. ଚ. ଶ. (ଗୁହ୍ୟାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—

Guhya ୧ । ଗୋପନୀୟ—

1. Secret; confidential.

୨ । ଗୁପ୍ତ—2. Mysterious; hidden.

୩ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ନିର୍ଜନ—3. Solitary; retired.

୪ । ଦୁର୍ବୋଧ; ଅବୋଧ—

4. Difficult to understand, unintelligible

ସ. ଚ.—୧ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—1. Lonely place.

୨ । ମଳଦ୍ୱାର—2. Anus.

୩ । (ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଏ) ଉପସ୍ଥ—

3. Penis; private parts; a privy.

୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) କଳ୍ପ—4. Tortoise

୫ । (+ ଗୁ. ଯ) ଅହଙ୍କାର—5. Pride.

୬ । କପଟାଗୁରୁ—6. Hypocrisy.

୭ । ପରମେଶ୍ୱର—7. God.

[ଦ୍ର—ଗୁହ୍ୟ ଶବ୍ଦର ‘ହ୍ୟ’ର ଉଚ୍ଚାରଣ ସାଧାରଣତଃ ଉପ୍ସ ହ (ଇଂରାଜି ‘Z’) ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ଯ ପଲା ସ୍ୱରୁ କର ଅମ୍ବେମାନେ କରଥାଉଁ, ଯଥା—ଗୁହ୍ୟ; କହୁ ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ ହ ରେ ଯ ପଲା ସ୍ୱରୁ (ହି + ଅ = ହ୍ୟ) ହେବା ଉଚିତ ।]

ଗୁହ୍ୟାକ—ସ. ଚ. (ଗୁହ୍ୟାତୁ = ରକ୍ଷାକରିବା + କ; ଯ. ଅଗମ; ଯେଉଁ—

Guhyaka ମାନେ ଧନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି)—କୁବେରଙ୍କ ଅନୁଚର

ଦେବଯୋଗି ଶିଷ୍ୟ—A class of semi-divine beings who are attendants of Kubera, the Hindu God of wealth.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯକ୍ଷଙ୍କ ପରି କୁବେରଙ୍କ ଧନଭଣ୍ଡାରର ଜଗୁଆଳ ।]

ଗୁହ୍ୟକାଧିପତି—ସ. ଚ. (ଗୁହ୍ୟାତୁ; ଗୁହ୍ୟକ + ଅଧିପତି)—

Guhyakādhīpati ଧନପତି; କୁବେର—Kubera, the God of wealth.

ଗୁହ୍ୟକେଶ୍ୱର—ସ. ଚ. (ଗୁହ୍ୟାତୁ; ଗୁହ୍ୟକ + ଶ୍ୱର)—

Guhyakeswara ଗୁହ୍ୟକାଧିପତି (ଦେଖ)—
Guhyakādhīpati (See)

ଗୁହ୍ୟଗୁରୁ—ସ. ଚ. [ଗୁହ୍ୟ = ଗୋପନୀୟ (ଶାସ୍ତ୍ର) + ଗୁରୁ]—ଶିବ—

Guhyaguru An epithet of Śiva.

[ଦ୍ର—ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି ଯେ କେବଳ ଶିବ ଉଦ୍ଧାରଣର ଉପଦେଶକ]

ଗୁହ୍ୟାପିକା—ସ. ଚ.—(ଗୁହ୍ୟ = ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ + ପିତା ଧାତୁ = ଆଲୋଚନା

Guhyadīpaka କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; କମ୍ପା ବହୁଶ୍ରୁତି, ଗୁହ୍ୟ-

ଦେଶରେ ଗାପକ ଅଛି ଯାହାର)—ଝଡ଼ିଆକ;

ଜୁଜୁଲୁ ପୋକ—Fire-fly.

ଗୁହ୍ୟଦେଶ—ସ. ଚ. (କର୍ମଧା; ଗୁହ୍ୟ + ଦେଶ)—୧ । ମଳଦ୍ୱାର—

Guhyadeśa 1. Anus.

୨ । ଉପସ୍ଥ ଅଙ୍ଗ ଶରୀରର ଗୁପ୍ତ ଅଂଶ—

2. The privities.

ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—ସ. ଚ. (କର୍ମଧା; ଗୁହ୍ୟ + ଦ୍ୱାର)—ମଳଦ୍ୱାର;

Guhyadwāra ଗୁହ୍ୟଦେଶ—Anus.

ଗୁହ୍ୟନିଷ୍ୟନ୍ଦ—ସ. ଚ. (କର୍ମଧା; ଗୁହ୍ୟ + ନିଷ୍ୟନ୍ଦ)—ମୂତ; ପ୍ରସ୍ରାବ—

Guhyanishyanda Urine.

ଗୁହ୍ୟପୁଷ୍ପ—ସ. ଚ. (ବହୁଶ୍ରୁତି; ଗୁହ୍ୟ + ପୁଷ୍ପ; ଏହାର ପୁଷ୍ପ ଦେଖାଯାଏ

Guhyapushpa ନାହିଁ)—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ—

The Peepal tree; Ficus Religiosa.

ଗୁହ୍ୟାବିଷିତ—ସ. ଚ. (କର୍ମଧା; ଗୁହ୍ୟ + ବିଷିତ)—୧ । ଗୁପ୍ତକଥା—

Guhyabhishta 1. A secret.

୨ । ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା—2. Secret counsel.

୩ । ମନ୍ତ୍ର—3. Mystic incantation or formula.

ଗୁହ୍ୟା—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗୁହ୍ୟ (ଦେଖ)—

Guhya Guhya (See)

ଗୁହ୍ୟାବିଶ୍ୱାସ—ସ. ବିଶ (କର୍ମଧା; ଗୁହ୍ୟ + ଅବିଶ୍ୱାସ)—ଅବିଶ୍ୱାସ

Guhyābhishāsa ଗୋପନୀୟ—Most secret; inviolably secret; sanctus sanctorum.

ଗୁ (ଧାତୁ)—ସ.—ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା—

Gū (root) To emit ordure; to pass excrement.

ଗୁ—ସ. ଚ. ଶି (ଗୁ ଧାତୁ = ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା + କର୍ମ. କ୍ରି. ପ୍ର.)—

Gū ୧ । ଶିଶୁ; ମଳ—1. Ordure; feces; excrement.

୨ । ମଇଳା; ମଳ—2. Dirt; filth.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଉଦା ୧ ଚିତ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପରକ ୧୦୩ ୨ ଚିତ୍ତିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମରବ ବେଳେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚିତ୍ତିତ କରାଯାଏ, ବା ୧ ଚିତ୍ତିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିବ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁ' ଦେଖିବ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବ; 'ଅଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଦେଖିବ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଳବତ' ଦେଖିବ ।

୨ । ମଇଳା—2. Dirt.

୩ । କାନଗୁଡ଼—3. Ear-wax.

ଗୁଣ—ସ. ବିଶ—୧ । (ଗୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଚିପାତନ)—ସେ
Gūṇa ମଳତ୍ୟାଗ କରିଥିଲା—1. One who has
answered the call of nature.

୨ । (+ କର୍ମ ତ) (ମଳରୂପେ) ଉତ୍ସୁଷ୍ଣ—
2. Emitted; voided or passed as stool.

୩ । ତ୍ୟକ୍ତ—3. Left; abandoned.

ଗୁବାକ—ସ. ବି—ଗୁବାକ (ଦେଖ)
Gūbāka Gūbāka (See)

ଗୁର (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—1. To try.
Gūr (root) ୨ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—2. To lift.

ଗୁରଣ—ସ. ବି (ଗୁର ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—
Gūraṇa ୧ । ଉଦ୍ୟମ; ଚେଷ୍ଟା—1 Endeavour.

୨ । ଉତ୍ତୋଳନ; ଉଠାଇବା—2. Lifting.

ଗୁର୍ଜର—ସ. ବି—ଗୁର୍ଜର (ଦେଖ)
Gūṛjara Gūṛjara (See)

ଗୁର୍ଦ୍ଧ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଲୁହବା; ଡେଇଁବା—
Gūṛḍa (root) 1. To jump; to leap.

୨ । ଖେଳିବା—2. To play; to sport.

୩ । ବାସ କରିବା—3. To dwell; to inhabit.

ଗୁର୍ଦ୍ଧ—ସ. ବି. (ଗୁର୍ଦ୍ଧ ଧାତୁ + ଭବ. ଅ)—ଲମ୍ଫ; ଲୁହ—
Gūṛḍa Jump; leap.

ଗୁହନ—ସ. ବି. (ଗୁହ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—ଲୁଚାଇବା—
Gūhana Concealment; hiding.

ଗୁ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଛୁଟିବା—1. To sprinkle.

Gru (root) ୨ । ଚିକ୍ତାଇବା—2. To moisten.

୩ । ମଞ୍ଜୁର କରିବା—3. To grant.

ଗୁଜ (ଧାତୁ)—ଗୁଞ୍ଜ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)
Gruja (root) Gruṇja (root) (See)

ଗୁଞ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—
Gruṇja (root) 1. To make a sound.
୨ । ଗର୍ଜନ କରିବା—2. To roar.

ଗୁଞ୍ଜନ—ସ. ବି. (ଗୁଞ୍ଜ ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ)—୧ । ନାଲି ରସୁଣ—
Gruṇjana 1 Red garlic

୨ । ଗାଜର—2. Carrot; turnip.

୩ । ବିଟ୍ଟ; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମୂଳବିଶେଷ—3 Beet-root.

୪ । ବିଷାକ୍ତ ଶରଦ୍ଧାଦି ବଧ କରୁ ଯାଇଥିବା ପଶୁର ମାଂସ—
4 Meat of an animal killed by a poisoned
dart.

୫ । ବିଷମିତ୍ରଣ ପଶୁମାଂସ—5 Poisoned meat.

୬ । ଗଞ୍ଜେଇ କଂଳ—6. The tops of hemp-shoots.

ଗୁଧ (ଧାତୁ)—ସ.—ଅତି ଅଧିକ ଆକାଞ୍ଛା କରିବା; ଅତି ଲୋଭ କରିବା—
Gṛudh (root) To hanker after; to strive after
greedily; to covet; to long for.

ଗୁଧୁ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—କାମୁକ
Gṛudhu Lustful; libidinous.

ସ. ବି.—କାମଦେବ—Cupid; the God of love.

ଗୁଧୁ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—ଲୋଭୁ; ଲୋଭୁ; ଲଲସା—
Gṛudhna ଯୁକ୍ତ—Covetuous; greedy, hankering;
having an inordinate longing after a thing.

ଗୁଧୁ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—ଗୁଧ (ଦେଖ)
Gṛudhnu Gṛudhna (See)

ଗୁଧୁତା—ସ. ବି. (ଗୁଧୁ + ଭବ. ତା)—ଲଲସା, ଲୋଭପଣ—
Gṛudhnutā Greediness; covetuousness.

ଗୁଧ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯା)—ଅଭିଳାଷୀୟ; ବାଞ୍ଛନୀୟ—
Gṛudhya Desirable.

ସ. ବି. (+ ଭବ. ଯ)—ଲଲସା; ଆକାଞ୍ଛା—
Desire; hankering; longing

ଗୁଧ୍ର—ସ. ବି. ଯୁ (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଏ ଗଳିତ ମାଂସରେ ଅତି
Gṛudhra ଲୋଭ କରୁ ଥିବାରୁ)—ଶଲ୍ଲୁନ ପକ୍ଷୀ; ଶାଗୁଣୀ—
(ଗୁଧ୍ରୀ—ଶ୍ଳୀ) Vulture

ସ. ବିଶ. ଯୁ—୧ । ଲୋଭୁଷକ—1. Covetuous.

୨ । ଉଦରମୁଷ୍ଟ; ପେଟୁ—2. Greedy.

ଗୁଧ୍ରକୂଟ—ସ. ବି—ବିହାରର ଗୁଜଗୁଡ଼ ନିକଟସ୍ଥ ପର୍ବତ ବିଶେଷ—
Gṛudhrakūṭa Name of a mountain in Bihar.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅଧିକ ନାମ ଶୈଳଗିରି ।]

ଗୁଧ୍ରବାଜ—ସ. ବିଶ.—ଶାଗୁଣୀର ପକ୍ଷ ଖଣ୍ଡ ଦୋଇଥିବା (ଶର)—
Gṛudhrabāja (an arrow) Furnished with
vulture-feathers.

ଗୁଧ୍ରବାଜିତ—ସ. ବିଶ.—ଗୁଧ୍ରବାଜ (ଦେଖ)
Gṛudhrabājita Gṛudhrabāja (See)

ଗୁଧ୍ରରାଜ—ସ. ବି. (୨ମା ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁଧ୍ର + ରାଜନ = ଗୁଧ୍ରରାଜ ଶବ୍ଦ, ୧ମା.
Gṛudhra rāja ୧ବ.)—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ଦଶରଥଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ଶଲ୍ଲୁନ-
ରାଜ ଜଟାୟୁ—Jaṭāyū; the king of vultures
(mentioned in the Rāmāyaṇa).

୨ । ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ—2. Name of a vulture.

୩ । ଗରୁଡ଼—3. The mythological king of birds.

ଗୁଧ୍ରସୀ—ସ. ବି. (ଗୁଧ୍ର + ସୋ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + ଅ + ଇ)—
Gṛudhrasī ଅଶ୍ମାଧିରୋଗ—Sciatica; lumbago.

ଗୁଧ୍ରାଣ—ସ. ବିଶ. ଯୁ (ଗୁଧ୍ର + ସମାର୍ଥେ ଅଣ)—ଶାଗୁଣୀପରି ଖାଦ୍ୟ-
Gṛudhrāṇa ଲୋଭୁ—Greedy like the vulture;
(ଗୁଧ୍ରାଣୀ—ଶ୍ଳୀ) vulturelike.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁକାସିକ ସୁକ୍ରାନ୍ତର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଭ	ଧ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ	ନ

ଗୁପ୍ତ—ବୈଦେ. ଚ. (ଇଂ. ଗ୍ରୁପ୍)—ସମୂହ; ଗୁପ୍ତ—

Grup Group.

ଗୁପ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ଚ. (ଇଂ. ଗ୍ରୁପ୍)—

Gruphu କେତେକ ଗ୍ରାମର ସମୂହ —
A group of villages.

ଗୁଷ୍ଟି—ସ. ଚ. ଶ୍ରୀ. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଇ. ନିପାତନ; ଯେ ଥରେ ମାତ୍ର ଗର୍ଭ
Grushṭi ଧାରଣ କରେ)—୧ । ସବୁପ୍ରସୂତା ଗୋ;

ଏକବିଧିର ଗୋ—1 A cow which bears
one calf only.

୨ । ଥରେ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଶ୍ରୀ—

2. A woman who has borne one child
only,

୩ । ବରଘ; ବାରା—3 A boar.

୪ । ବରଘଜାନ୍ତା—4. A herb.

୫ । ବଦର ବୃକ୍ଷ—5. The Jujube tree

୬ । କାଶ୍ମୀରୀ (ଦେଶ)—6 Kāśmīrī (See)

ଗୁହ—ସ. ଚ. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ—ପ୍ରବଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯାହା
Gruha ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରବଣ କରେ; କର୍ମା + କର୍ମ ଅ, ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ
ବାସାର୍ଥ ପ୍ରବଣ କରେ)—୧ । ବାସସ୍ଥାନ; ଘର—

1. House; home; habitation.

୨ । ଗୃହସ୍ଥାଣ୍ଡମ—2. The state of being a house-
holder.

୩ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ଗୃହିଣୀ—3. Wife; mistress of the
house.

(ନ ଗୃହ ଗୃହ ମିତ୍ୟାହୁ ଗୃହିଣୀ ଗୃହ ମୃତ୍ୟୁରେ—ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର ବଚନ)

୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷାଦି କୌଣସି ରାଶି—

4. (Astronomy) One of the 12 signs of the
Zodiac.

୫ । ନାମ; ସଂଜ୍ଞା—5. Name; appellation.

ଗୁହକଚ୍ଛପ—ସ. ଚ. (କଚ୍ଛପାକୃତ ଗୃହୋପକରଣ)—

Gruhakachchhapa ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି—A round slab
of stone for preparing sandal paste.

ଗୁହକପୋତ—ସ. ଚ. (ଶୃଙ୍ଗୀଚର; ଗୁହ + କପୋତ)—

Gruhakapota ୧ । ପାଉଁର; ପାଉ—1. Pigeon.

୨ । ଘୋଷା ପାଉ—2. A domesticated pigeon

ଗୁହକର୍ତ୍ତା—ସ. ଚ. ଶ୍ରୀ. (ଶୃଙ୍ଗୀଚର; ଗୁହ + କର୍ତ୍ତା)—

Gruhakarttā ଘରର ମାଲିକ; ପରିବାରର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ଗୁହକର୍ତ୍ତା—ଶ୍ରୀ) The head or guardian of a family.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ଚଢ଼େଇ; ବାୟାଚଢ଼େଇ—

2. The house-building sparrow.

ଗୁହକର୍ମ—ସ. ଚ. (ଶୃଙ୍ଗୀଚର; ଗୁହ + କର୍ମ)—

Gruhakarma ୧ । ଘରକାରକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—
1. Domestic duties.

୨ । ଗୃହିଣୀର ଓ ଗୃହସ୍ଥର ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ—

2. Daily household affairs.

୩ । ଘରକରଣ—3. House-keeping.

ଗୁହକଲହ—ସ. ଚ. (ଶୃଙ୍ଗୀଚର; ଗୁହ + କଲହ)—

Gruhakalaha ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳ—

Domestic or family-quarrel; domestic
feud.

ଗୁହକାର—ସ. ଚ. (ଗୁହ + କାର୍ତ୍ତା ଧାତୁ—କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gruhakāra ୧ । ମିଶ୍ରୀ—1. A mason

୨ । ଯେ ଘର ତୋଳେ—2. A house-builder.

ଗୁହକାରକ—ସ. ଚ. ୧ । ଗୁହକାର (ଦେଖ)—

Gruhakāraka 1. Gruhakāra (See)

୨ । ଗୃହର କର୍ତ୍ତା—2. The head of a family;
master of the house.

ଗୁହକାରୀ—ସ. ଚ. (ଗୁହ + କାର୍ତ୍ତା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ)—

Gruhakārī ୧ । ଗୁହକାର (ଦେଖ)—

1. Gruhakāra (See)

୨ । ମାଟିବରୁଡ଼ି; ମୁମ୍ବକାର ଗାଈ—

2 A kind of wasp; the mud-wasp.

ଗୁହକାର୍ଯ୍ୟ—ସ. ଚ. (ଶୃଙ୍ଗୀ ଚର; ଗୁହ + କାର୍ଯ୍ୟ)—ଗୁହକର୍ମ (ଦେଖ)—

Gruhakārjya Gruhakarma (See)

ଗୁହକୁକୁଟ—ସ. ଚ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; ଗୁହ + କୁକୁଟ)—

Gruhakukkuṭa ଗୃହପାଳକ ଲୁଗୁଡ଼ା—
(ବନ୍ୟକୁକୁଟ—ବିପକ୍ଷ)

Domestic cook.

ଗୁହଗୋଧା—ସ. ଚ. (ଶୃଙ୍ଗୀ ଚର; ଗୁହ + ଗୋଧା)—ହୈଫିଟ୍ସ;

Gruhagodhā ପକ୍ଷୀ—A small house-lizard

ଗୁହଗୋଧିକ—ସ. ଚ. ଗୁହଗୋଧା (ଦେଖ)—

Gruhagodhikā Gruhagodhā (See)

ଗୁହଚଟକ—ସ. ଚ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ; ଗୁହବାସୀ ଚଟକ)—ଘରଚଢ଼େଇ

Gruhachataka ଚଢ଼େଇ—The sparrow.

ଗୁହଚୁଲ୍ଲୀ—ସ. ଚ. (ଚୁଲ୍ଲୀବନ୍ଦ ନିର୍ମିତ ଗୃହ; ଦୁଇଦିଗ)—ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ

Gruhachullī ଦୁଇଆଡ଼େ ଦୁଆରମୁହଁ ଥିବା ଦୁଇ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ-
ବିଶିଷ୍ଟ ଗୃହ—A house with two
contiguous rooms and two doors
only, one facing east and the other
west.

ଗୁହଚ୍ଛିଦ୍ର—ସ. ଚ. (ଶୃଙ୍ଗୀ ଚର; ଗୁହ + ଛିଦ୍ର, ସକ୍ତିହୀନ ଓ ସ୍ଥାନରେ

Gruhachchidra ଛ)—ସ୍ବଗୃହର ବା ସ୍ବପରିବାରର କଲଙ୍କ
ବା ଅପବାଦ—Family-secrets;
family-scandal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦୁଇଟି ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଚକ୍ରେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏକା ଚକ୍ରେ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ସେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଏକା ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଶୋଭିବ; 'ଭୂୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂୟ' ଶୋଭିବ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଶୋଭିବ; 'ଅଶ୍ୱିନ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଶ୍ୱିନ' ଶୋଭିବ; 'ଅଲବ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବ' ଶୋଭିବ ।

ଗୃହଜନ—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଜନ)—୧ । ପରିବାରର
Gruhajana ବ୍ୟକ୍ତି—1. A member of a family.

୨ । ଶ୍ୱୀ; ଭର୍ତ୍ତା; ଗୃହଣୀ—2 Wife

ଗୃହଜାତ—ସ. ବିଶ (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଜାତ)—

Gruhajata ୧ । ଗୃହରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା—

1. Made or prepared in the house.

୨ । (କର୍ତ୍ତା) ଗୃହରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରଥିବା (ଯଥା—ଦାସ)—

2. Born in the (master's) house (e.g. a slave).

୩ । ଗୃହରେ ସଞ୍ଚିତ—3 Stored in the house.

୪ । (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ) ଗୃହକୁ ଆଣିବା—4 Brought to one's house.

ଗୃହଜାତ କରିବା—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଘରକୁ
Gruhajata karibā ଅଣି ରଖିବା—To bring a thing into the house from outside.

ଗୃହଜାଲିକା—ସ. ବି—୧ । ଛଳ; ପ୍ରତାରଣା—

Gruhajalikā 1. Deceit.

୨ । ଛଦ୍ମବେଶ—2. Disguise; mask

ଗୃହଜ୍ଞାନୀ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଯେ ଘର, ଘରରେ ଜ୍ଞାନ ଦେଖାଇ ଦୁଏ)—

Gruhajñānī ୧ । ଅନୁଭବୀ; ଅପ୍ରାପ୍ତ—1. Inexperienced.

୨ । ନିବୋଧ—2. Stupid; foolish.

ଗୃହଣୀ—ସ. ବି (ଗୃହ+ଣ)—କାଞ୍ଜି—

Gruhaṇī Fermented or sour rice-water.

ଗୃହତଟୀ—ସ. ବି (ଗୃହ+ତଟ+ଇ)—୧ । ପିଣ୍ଡା; ବରଣ୍ଡା—

Gruhatatī 1. Terrace; veranda of a house.

୨ । ଘରର ସାମନାପାଶ ବରଣ୍ଡା—

2 Terrace in the front part of a house.

ଗୃହଦାସ—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଦାସ)—ଗୃହକର୍ମ କରିବା

Gruhadāsa ଭାବ୍ୟ—Domestic slave.

ଗୃହଦାହ—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଦାହ)—ଘରଯୋଡ଼ି—

Gruhadāha The setting of a house on fire; the burning of a house; incendiarism.

ଗୃହଦୀପ୍ତି—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଦୀପ୍ତି—ଅଲୋକ, ପରିବାର ବା

Gruhadīpti ଗୃହର ଅଲୋକସ୍ୱରୂପା ଶ୍ୱୀ)—ସାଧୁ ଶ୍ୱୀ—

A chaste or devoted wife; a virtuous lady (literally, the light of the family).

ଗୃହଦେବତା—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଦେବତା)—ପରିବାରର

Gruhadēbatā ଦେବତା; ଘରଦେବତା; ଉଷ୍ଣଦେବତା—

Family-Deity; household Deity.

୨ । କୌଣସି ପରିବାରର ରକ୍ଷକରୂପେ କଳ୍ପିତ ଦେବତା;

ବାସ୍ତୁ ଦେବତା—2. The titular or presiding

Deity of a family.

ଗୃହଦେହାଳି—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଦେହାଳି)—

Gruhadēhālī ଘରର ଇରୁଣ୍ଡି (ଯେଉଁ ଇରୁଣ୍ଡିବନ୍ଧୁ ତେଲ

ଘରେ ପଶିବାକୁ ବା ଘର ଘରୁ ବାହାରବାକୁ ଦୁଏ)—

The threshold of a house.

ଗୃହଧର୍ମ—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଧର୍ମ)—ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ—

Gruhadharma Family duties; the duties of a house-holder

ଗୃହଧୂମ—ସ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ଧୂମ)—ଅଳକ—

Gruhadhūma Soot.

ଗୃହନାୟକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ନାୟକ)—ଗୃହକର୍ତ୍ତା—

Gruhanāyaka The head of a house; the family-head.

ଗୃହନାଶନ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୃହ+ନାଶନ; ଏମାନେ ଘରର

Gruhanāśana ଶୁଳଭଲେ କାନ୍ଥପରେ ବସା କରି ଘରର ଚଳିବୁ

ବସ୍ତୁ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟ କରୁଥିବାରୁ)—ବଞ୍ଚୁଆ ପାଉଁ

Wild pigeon.

ଗୃହନୀରଡ଼ା—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗୃହ+ନୀରଡ଼ା)—ଘରଦଣ୍ଡା ଚଢ଼େଇ—

Gruhanīrḍa Sparrow.

ଗୃହପତି—ସ. ବି. ପୁଂ (ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରେ; ଗୃହ+ପତି)—୧ । ଗୃହସ୍ଥ—

Gruhapati 1. A family-man.

୨ । ଗୃହସ୍ୱାମୀ—2. The master of a house.

୩ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅଶ୍ରମ ପରେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who has entered

into the second stage of life (i.e. the stage of a family-man) after finishing his studies.

୪ । ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା—

4. The performer or principal of a sacrifice.

୫ । (ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ) ଅତିଥେୟତା—

5. Hospitality.

୬ । ଗୃହରେ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ଜାଗ୍ରତ ରଖିବା—

6. Maintenance of the sacred fire in one's home.

୭ । ମନ୍ତ୍ରୀ—7. A minister

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଶ୍ରୀଲକ୍ଷ 'ଗୃହପତି' ଶବ୍ଦ ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ଭୂତରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ବରଳ ।]

ଗୃହପାଳ—ସ. ବି (ଗୃହ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gruhapāla ୧ । ଘରର ରକ୍ଷାପାଳ ବା ଜଗ୍ନିପାଳ—

1. The person who guards a house.

୨ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା—2. The master of a house.

୩ । (ଏ ଶବ୍ଦରେ ଘରକୁ ଜଣେ) ପୋଷା କୁକୁର—

3. A watch-dog; a house-dog.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷାଦି ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାଚକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋଷାଦି ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାଚକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ	

ଗୃହପୋତ—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ; ଗୃହ+ପୋତ)—ଘରବାଡ଼ି; ଯେଉଁ
Gṛuhapota ଅସ୍ଥିତ ଉପରେ ଘର ତିଆରି ହୁଏ; ବସ୍ତୁ—

The site or ground on which a house is erected; homestead

ଗୃହପୋତକ—ସ. ବି (ଗୃହପୋତ+କ)—ଗୃହପୋତ (ଦେଖ)

Gṛuhapotaka Gṛuhapota (See)

ଗୃହପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ, ଗୃହ+ପ୍ରତିଷ୍ଠା)—ନୂଆ ଘରକୁ
Gṛuhapratiṣṭhā ଦୋମାଦି ଦ୍ଵାରା ପବିତ୍ରୀକୃତ କରି ବାସୋପୟୁକ୍ତ
କରିବା ଅନୁଷ୍ଠାନ—The ritualistic consecra-
tion ceremony of a newly built house.

ଗୃହପ୍ରବେଶ—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ; ଗୃହ+ପ୍ରବେଶ)—ନୂଆଘରେ
Gṛuhaprabeśa ବାସ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବେଶ କରିବା

ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶାଶ୍ଵୀୟ କର୍ମ—
The first ceremonial entrance into a newly-built house; house-
warming.

ଗୃହବାଳି—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲେ, ଗୃହରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବଳି)—ଗୃହସ୍ଥର
Gṛuhabālī ଦୈନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନ୍ନପିଣ୍ଡ ଦାନ କର୍ମ; ଦୈନିକଦେବରେ
ପିଣ୍ଡଲେକ, ଦେବତା, ଭୂତ ଓ ବାୟୁସାଦିଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
ଅନ୍ନପିଣ୍ଡ—Daily present of food offered to the ancestors, the Deities, ghosts;
crows etc, by a Hindu householder

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ପୁରୁଷ ବୈଶ୍ଵଦେବ କରନ୍ତି । ଏହି
ଦୈନିକଦେବରେ ଅଗ୍ନି, ଦେବଗଣ, ପିତୃପିତାମହ ପ୍ରମାତାମହ,
ମାତୃପିତାମହ ପ୍ରପିତାମହ, ମାତାମହ ପ୍ରମାତାମହ, ବୃକପ୍ରମାତାମହ,
ସନ୍ଧ୍ୟା, ସନକାଦି ସପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ, ଅଭିଧୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କୁରୁର, ଚଣ୍ଡାଳ ଓ
ବାୟୁସମାନଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଅନ୍ନପିଣ୍ଡ ବା ବଳି ଦିଅନ୍ତି ।
ଏହାକୁ ଗୃହବାଳି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଗୃହବାଳିକା—ସ. ବି (ଗୃହବାଳି+କା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ରିୟ, ଗୃହରେ
Gṛuhabālīkḥā ପ୍ରଦତ୍ତ ବଳିକୁ ଯେ ଭକ୍ଷଣ କରେ)—

୧ । ଘରଚଞ୍ଚୁ—1. A sparrow.

୨ । କୁଆ—2. A crow.

୩ । କରୀ—3 A crane.

ଗୃହବାଜି—ସ. ବି (ମ ପ ଲେ; ଗୃହ+ବାଜି)—

Gṛuhabājā ୧ । ଲେଟିଶୀ ପାଉ—1. The tumbler
pigeon

୨ । ପୋଷା ପାଉ—2 Domestic pigeon.

ଗୃହବାଟିକା—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ ବା ମ.ପ.ଲେ. ଗୃହ+ବାଟିକା)—

Gṛuhabāṭikā ୧ । ଗୃହଘରକୁ ବାନ୍ଧିବା—

1. Garden attached to a house.

୨ । ଉଦ୍ୟାନବାଟିକା; ବଗିଚାଘର—

2. Garden-house.

ଗୃହବାଟି—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ ବା ମ.ପ.ଲେ.)—ଦେବାଟିକା (ଦେଖ)

Gṛuhabāṭī Gṛuhabāṭikā (See)

ଗୃହବାସ—ଦେ. ବି—(ସଦ୍‌ବର) ୧ । ଘରବାଡ଼ି—1. Homestead.

Gṛuhabāsa ୨ । ବାସଦେ, ବାସସ୍ଥାନ—2 Residence

ବିବାହର ବାସଦେ

ଉଦ୍‌ରେ ମୋର ଗୃହବାସ ।—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ବୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଗୃହବାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ଵାମୀର କରିବା, ଗୃହସ୍ଥରୂପେ

Gṛuhabāsa karibā ସ୍ଵାମୀରରେ ରହିବା, ଘରକର: କରିବା—

1 To take to household affairs; to make a home,

ବିପୋକ କଲ ଗୃହବାସ

ବୁଝୁ ଲାଗି ଗଲ ନାଶ ।—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ବୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ବାସ କରିବା—

2. Reside, to take up one's residence

at a place.

ଗୃହବାସୀ—ସ. ବି. (ଗୃହ+ବାସ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ 'ମା. ୧୫.)—

Gṛuhabāsī ସ୍ଵାମୀ, ଗୃହସ୍ଥ—A worldly man, a family-man.

ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୃହରେ ବାସ କରି ରହେ—

(ଗୃହବାସୀ—ଶ୍ରୀ)

Living in a house.

ଗୃହବିଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ କମ୍ପା ମ.ପ.ଲେ. ଗୃହ+ବିଚ୍ଛେଦ)—

Gṛuhabichchheda ୧ । ପରବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

ଜନ୍ମିବା ମନୋମାଳିନ୍ୟର ପାରବାରିକ କଲହ—

1. Domestic quarrel or misunderstanding.

ଗୃହବିବାଦ—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ ବା ମ.ପ.ଲେ.)—ଗୃହବିଚ୍ଛେଦ (ଦେଖ)

Gṛuhabibāda Gṛuhabichchheda (See)

ଗୃହବ୍ୟାପାର—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ; ଗୃହ+ବ୍ୟାପାର)—ଗୃହକର୍ମ—

Gṛuhavyāpāra Domestic duties.

ଗୃହଭଞ୍ଜନ—ସ. ବି (୨୩୩ ଚତୁ; ଗୃହ+ଭଞ୍ଜନ)—

Gṛuhabhāṇjana ଘରଭଙ୍ଗିବା; ଗୃହବିବାଦ ଘଟାଇବାଦ୍ଵାରା

ପରବାରର ବିନାଶ ସାଧନ—Causing the decay

or ruin of a house or family by creating

dissension amongst the members.

ଗୃହଭଗ୍ନ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୃହ+ଭଗ୍ନ)—ନିଜ ଶ୍ଵୀର ମୃତ୍ୟୁ—

Gṛuhabhagna Death of one's wife.

ଗୃହଭଙ୍ଗ—ସ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ; ଗୃହ+ଭଙ୍ଗ)—ଗୃହଭଗ୍ନ (ଦେଖ)

Gṛuhabhāṅga Gṛuhabhagna (See)

ଗୃହଭର୍ତ୍ତା—ସ. ବି. (୨୩୩ ଚତୁ; ଗୃହ+ଭର୍ତ୍ତା=ସ୍ଵାମୀ)—

Gṛuhabharttā ଗୃହସ୍ଵାମୀ (ଦେଖ)

Gṛuhaswāmī (See)

ଗୃହଭୂମି—ସ. ବି—ଗୃହପୋତ (ଦେଖ)

Gṛuhabhūmi Gṛuhapota (See)

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧରିତ ଏ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ଷରେ ଚକ୍ରିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଘାତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଘାତ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ୨ ପାଇଲେ ଅଲବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଗୃହଭେଦ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୃହ+ଭେଦ)—

Gruhabheda ୧ । ସିଦ୍ଧିକାନ୍ତ ଘରେ କରାଯିବା ଶ୍ରେୟ—

1. Housebreaking by boring hole in the wall of a house

୨ । ପରିବାରକ ଅନ୍ତର୍ବିବାଦ—

2. Domestic quarrel.

୩ । ପରର ଗୃହଭେଦ ଜାଣିବା—

3. Knowledge of another's family-secrets; prying into another's private affairs.

ଗୃହଭେଦୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗୃହ+ଭେଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Gruhabhedī ୧ । ଘରଭଙ୍ଗୀ (ଲୋକ); ଯେ ପରଘରେ ବିବାଦ (ଗୃହଭେଦନା—ଶ୍ରୀ) ଘଟାଏ—1 One who brings about domestic dissensions in the family of another

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୃହ କଥାକୁ ଉନ୍ମୁଖିଏ—

2. Prying into the domestic secrets of others.

ଗୃହମଣି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୃହ+ମଣି)—ପ୍ରଦୀପ—

Gruhamani Lamp.

ଗୃହମାର୍ଜନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୃହ+ମାର୍ଜନ)—

Gruhamārjana ଘର ଓଲଟାଇ ବା ଲୁଗା ସଫା କରିବା—

Act of cleansing the house.

ଗୃହମୃଗ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୃହ+ମୃଗ)—କୁକୁର—

Gruhamṛuga Dog

ଗୃହମେଧ—ସ. ବି. (ଗୃହ+ମେଧ ଧାତୁ+ଭବ ଅ)—

Gruhamedha ୧ । ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତିବ୍ୟ ଯଜ୍ଞ କର୍ମ—

1. Domestic religious sacrifice.

୨ । ଗୃହମେଧି (ଦେଖ)

2. Gruhamedhī (See)

ଗୃହମେଧୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୃହ+ମେଧ ଧାତୁ=ସଙ୍ଗମ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.

Gruhamedhī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

(ଗୃହମେଧନୀ—ଶ୍ରୀ) 1. A person who has entered into the second or domestic stage of life.

୨ । ଘରକରଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A house-holder; a

family-man.

ଗୃହମେଧୀ ସହସ୍ର ଅଠାଶୀ ହିଁ ଜବର

ପୋଷ୍ଟଅଢ଼କୁ ନିଜ ଦେଇଣ ଅହାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଗୃହସ୍ଥାନ୍ତ୍ର—ସ. ବି. ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞରେ ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଘରଭଙ୍ଗରେ

Gruhasāntṛa ବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପତାକା ବନ୍ଧାଯାଏ—A stick or

staff to which flags are fastened over or in front of a house on

ceremonial occasions.

ଗୃହସ୍ଥାନ୍ତ୍ର—ସ. ବିଣ. (ଗୃହ ଧାତୁ. ଶିନ୍, ଗୃହ ଧାତୁ (କପାତନ) +

Gruhasāntṛu ଶାଳାର୍ଥ. ଅନ୍ତ୍ର)—ଗୃହସ୍ଥାନ୍ତ୍ରାଶ୍ରୀ—Intending

to take or accept something; disposed or intending to seize.

[ଦ—ଭୁଲ-ବସ୍ତୁକୁ, ନିଦ୍ରାକୁ, କୃପାକୁ ଚିତ୍ତ୍ୟାଦି ।]

ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, ଗୃହ+ଲକ୍ଷ୍ମୀ)—

Gruhalakshmi ୧ । କୁଳକାମିନୀ; ସାଧୁ ଶ୍ରୀ—

1. A virtuous lady; a chaste lady of good manners.

୨ । ଶ୍ରୀ; ଭାରିଆ—2. Wife.

ଗୃହଶିକ୍ଷକ—ସ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଘରେ

Gruhasikshaka ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ଦିଦ୍ୟାଲକ୍ଷ୍ମୀର ପଢ଼ାରେ ସାହାଯ୍ୟ

କରନ୍ତି—Private tutor.

ଗୃହଶୁକୁନ୍ତିକା—ସ. ବି. (ଗୃହ + ଶୁକୁନ୍ତିକା=ପକ୍ଷୀ)—

Gruhasukuntika ୧ । ଘୋଷା ପକ୍ଷୀ—

1 A domesticated bird;

୨ । କୁକୁଡ଼ା—2. Cock.

ଗୃହସାମ୍ବେଶକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୃହ+ସାମ୍ବେଶକ)—ସୁଅଁସିଆ;

Gruhasambeshaka ଘର ଭିତର କରିବା ଯାତାର ବ୍ୟବସାୟ—

A house builder by profession.

ଗୃହସ୍ଥ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୃହ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gruhastha ୧ । ସଂସାରୀ; ଗୃହସ୍ଥାମୀ; ଗୃହକର୍ତ୍ତା; ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ—

1. A house-holder; the head of a family; a family-man; one who has entered into the second stage of life.

୨ । (ନୁହେଁ ଗରିବ ନୁହେଁ ଧନୀ) ସାଧାରଣ ଉଦ୍ର ପରିବାରର ଘରକରଣୀ ଲୋକ—2. A family-man who is neither rich nor poor.

(ଗୃହସ୍ଥା—ଶ୍ରୀ) ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଘରେ ଥିବା—Situating or contained in the house.

ଦେ. ବି. —ସ୍ବାମୀ; ଗୋରସ୍ତ—Husband.

କେଉଁଠାରେ ନାହିଁ ଗୃହସ୍ଥ ଥିବ ଘର,

ଅନ୍ୟପକ୍ଷ ଘର କରବ ନାହିଁ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଗୃହସ୍ଥଧର୍ମ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୃହସ୍ଥ+ଧର୍ମ)—ଘରକରଣୀ ବ୍ୟକ୍ତିର

Gruhasṭhadharma କର୍ତ୍ତିବ୍ୟ କର୍ମ—

The duties of a house-holder.

ଗୃହସ୍ଥଧର୍ମ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—ଗୃହସ୍ଥଧର୍ମ (ଦେଖ)

Gruhasṭhadharma Gruhasṭhadharma (See)

ଗୃହସ୍ଥାଳୀ—ସ. ବି. (ଗୃହସ୍ଥ + ଅଳୀ)—ଘରକରଣୀ, ଗୃହସ୍ଥସାର—

Gruhasṭhālī The state of a house-holder; the household.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟମ୍ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଭ	ଧ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତତ୍ତ୍ଵବିଧିବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଝ	ଭ	ଧ	ନ

ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ—ସ୍ଵ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହସ୍ଥ+ଅଶ୍ରମ)—ହିନ୍ଦୁର ଦ୍ଵିତୀୟ
Gṛuhasthāśrama ଅଶ୍ରମ; ଗ୍ରାହଣୀୟ ଅଶ୍ରମ—The second
or family-stage of a Hindu; enjoined by
the śāstras.

[ଦ୍ଵିତୀୟ ଅନୁସାରେ ହିନ୍ଦୁର ଜୀବନ ଗୁରୁଗୋଷ୍ଠି ଅଶ୍ରମ ବା
ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ । (୧) ୨୫ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ—
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ, (୨) ୨୫ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୫୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ,
ଗୃହ ଓ ପରିବାରପାଳନ—ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ, (୩) ୫୦ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୭୫
ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵାଧୀନତା, ବନରେ ବୃକ୍ଷାବଳୀ ଓ ବାସ,
ଉପାସନା ଓ ଧର୍ମସାଧନ—ବାନସ୍ଥାଶ୍ରମ ଏବଂ (୪) ୭୫ ବର୍ଷ ଠାରୁ
ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବତ୍ୟାଗ, ଦେଶଭ୍ରମଣ ଓ ଅନୁଜ୍ଞାନ ଲାଭ—
ଉତ୍ତରାଶ୍ରମ ।]

ଗୃହସ୍ଥ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ୍ଵ. ଗୃହସ୍ଥ)—ସରକରଣା (ଲୋକ); ମଧ୍ୟବିତ୍ତ
Gṛuhasthi (ଲୋକ)—Well-to-do (person).

ଗ୍ରା. ବି.—ଗୃହସ୍ଥର କର୍ମ—The duties of a house-
holder, domestic duties.

ଗୃହସ୍ଥାମୀ—ସ୍ଵ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ସ୍ଥାମୀ)—ଗୃହକର୍ତ୍ତା—
Gruhaswāmī Head of a family.
(ଗୃହସ୍ଥାମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଗୃହକ୍ଷା—ସ୍ଵ. ବି. (ରୂପକ, ଗୃହ+ଅକ୍ଷ, ସମାସରେ ଅକ୍ଷି ସ୍ଥାନରେ ଅକ୍ଷ)
Gṛuhākṣha ୧ । ଘର କାନ୍ଥରେ କରା ଯାଇଥିବା ଛଳା—

1 Loop-hole in the wall of a house

୨ । ଗୋଲ ବା ଚକ୍ରାକୃତିର ଗୋଟିଆ ଗୋଟି—2. Round or
oblong window with eyelet-holes.

ଗୃହାଗତ—ସ୍ଵ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ଆଗତ)—ଅଗନ୍ତୁକ; ଅଜ୍ଞାତ
Gṛuhāgata A guest; a stranger visiting the
house unannounced.

ଗୃହାଙ୍ଗନା—ସ୍ଵ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ଆଙ୍ଗନା)—୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ,
Gṛuhāṅganā ଘରଣୀ—1. The mistress of the house
୨ । ଭଲବଧୂ—2 A lady of a respectable
family; a house-wife

ଗୃହାତିଥି—ସ୍ଵ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ଆତିଥି)—ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ
Gṛuhātithi ଅତିଥି—ଗୃହାଗତ (ଦେଖ)
Gṛuhāgata (See)

ଗୃହାଧିପ—ସ୍ଵ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ଆଧିପ)—୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା,
Gṛuhādhipa ଗୃହସ୍ଥାମୀ—1 The head of a house
୨ । ଗୃହସ୍ଥ—2 A house-holder; a family-man.

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) କୌଣସି ରାଶିର ଅଧିଷ୍ଠାତା—

3. (astrology) A regent of a sign of the
zodiac.

ଗୃହାଧିପତି—ସ୍ଵ. ବି.—ଗୃହାଧିପ (ଦେଖ)

Gṛuhādhipati Gṛuhādhipa (See)

ଗୃହାବଗ୍ରହଣୀ—ସ୍ଵ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ଆବଗ୍ରହଣୀ)—

Gṛuhābagrahaṇī ଦେହଲୀ; ଏରୁଣ୍ଡିବଳ—

Door-sill; thresh hold of a door.

ଗୃହାମ୍ଳ—ସ୍ଵ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ମ୍ଳା ମ. ପ. ଲୋ; ଗୃହ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Gṛuhāmla ଅମ୍ଳ)—କଞ୍ଜି—Conjee; fermented gruel
or rice-water

ଗୃହାରାମ—ସ୍ଵ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ, ଗୃହ+ଆରାମ)—

Gṛuhārāma ୧ । ଗୃହସ୍ଥଲଗ୍ନ ଉଦ୍ୟାନ—

1. Garden attached to a house.

୨ । ବଗିଚା ଘର—2 Garden house.

ଗୃହାଲିକା—ସ୍ଵ. ବି. (ଗୃହ+ଆଲିକା=ବିଶ୍ଵ+କ+ଶ୍ରୀ. ଅ; ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ)—
Gṛuhālikā ଗୃହଗୋଷ୍ଠା, (ଦେଖ)—

Gṛuhagodhā (See)

ଗୃହାଶୟା—ସ୍ଵ. ବି. (ଗୃହ+ଆଶୟ; ପାନ ବରଜମାନ ଘର ଅଳ୍ପକି ବର୍ଣ୍ଣିତ)
Gṛuhāśayā ଥିବା—ପାନଗଛ—The betel creeper

ଗୃହାଶ୍ରମ—ସ୍ଵ. ବି.—ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)—

Gṛuhāśrama Gṛuhasthāśrama (See)

ଗୃହାଶ୍ରମୀ—ସ୍ଵ. ବି. ପୁ.—ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ (ଦେଖ)—

Gṛuhāśramī Gṛuhasthāśramī (See)

ଗୃହାକ୍ଷକ୍ତ—ସ୍ଵ. ବିଶ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁର୍ଥ, ଗୃହ+ଆକ୍ଷକ୍ତ)—୧ । ଗୃହସ୍ଥ
Gṛuhākṣakta ଅନୁରକ୍ତ—1. Attached to one's house.

୨ । ସ୍ଵାସାଧାରଣ—

2 Attached to the world; worldly.

୩ । ଗୃହସ୍ଥ (ପତ୍ନୀ, ପଶୁ ପ୍ରଭୃତି), ଗୃହପାଳକ—

3. Domesticated; domestic.

ଗୃହଣୀ—ସ୍ଵ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗୃହ+ଆଣୀ)—୧ । ପତ୍ନୀ, ଭାର୍ଯ୍ୟା—

Gṛuhṇī 1. Wife, spouse

୨ । ଘରଣୀ, ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—2 Mistress of the house.

୩ । ଭଲବଧୂ—3. House-wite.

ଗୃହୀ—ସ୍ଵ. ବି. ପୁ. (ଗୃହ+ଆଧିପ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.)—

Gṛuhī ୧ । ସଭାର୍ଯ୍ୟ ଗୃହସ୍ଥ—1 A family man having
(ଗୃହଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) a wife.

୨ । ସ୍ଵାସା, ସେ ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମ ପାଳନ କରେ—

2 House-holder; a worldly man

ସ୍ଵ. ବିଶ.—୧ । ଯାହାର ଗୃହ ଅଛି—1. Owning or
possessing a house.

୨ । ସାଧାରଣ—2. Worldly.

୩ । ଗୃହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3 Domestic.

[ଦ୍ଵିତୀୟ ଯେଉଁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ବିବାହ କରି ପାରିବାରିକ ଧର୍ମ
ପାଳନ କରି ଘରେ ରହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଗୃହୀ ବୈଷ୍ଣବ ଓ
ଯେଉଁମାନେ ଚରକ୍ରମାର ବ୍ରତ ଧାରଣ କରି ମଠରେ ରହନ୍ତି
ସେମାନଙ୍କୁ ନିହଙ୍ଗୀ ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ୧ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ୧ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ଯିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଘ' ନ ଯିବଲେ 'ଗାଘ' ଗୋଟିବେ 'କ୍ଷ' ନ ଯିବଲେ 'କ୍ଷ' ଗୋଟିବେ ବା 'କ୍ଷ' ଗୋଟିବେ 'କ୍ଷ' ଗୋଟିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ଯିବଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଗୋଟିବେ, 'ଅଲ୍ଲବ' ନ ଯିବଲେ 'ଅଲ୍ଲବ' ଗୋଟିବେ ।

ଗୁପ୍ତ—ସଂ ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ)—୧ । ଲବ୍ଧ, ପ୍ରାପ୍ତ—
Gruhita 1 Attained; received.
୨ । ସ୍ୱୀକୃତ—2 Acknowledged; admitted
୩ । ଯାହା ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଅଛି—
3. Taken; accepted.
୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—4. Overtaken.
୫ । ଧୃତ—5. Seized.
୬ । ଆଶ୍ରିତ—6. Sheltered.
୭ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—7. Habituated, adopted.
୮ । ଜ୍ଞାତ—8 Known
୯ । ସାକ୍ଷାତ୍ କୃତ—9 Visited

ଗୁପ୍ତଗର୍ଭା—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁଗ୍ରହ; ଗୁପ୍ତଗର୍ଭା + ଅ)—
Gruhitagarbhā ଗର୍ଭବତୀ—Pregnant.

ଗୁପ୍ତା—ସଂ ବି (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କ୍ତ. ୧ମ. ୧ବ)—୧ । ଗ୍ରାହକ —
Gruhitā 1. Receiver.
(ଗୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗ୍ରହଣକର୍ତ୍ତା—2. One who takes or
accepts (a thing).

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଗୁପ୍ତା ।]

ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୁପ୍ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Gruhita

ଗୁହେଶ—ସଂ ବି (ଗୁହୀ ଚକ୍ର; ଗୁହ + ଶ୍ଵ)—ଗୁହାଧିପ (ଦେଶ)—
Gruheśa Gruhādhipa (See)

ଗୁହେଶ୍ୱର—ସଂ ବି (ଗୁହୀ ଚକ୍ର; ଗୁହ + ଶ୍ଵର)—ଗୁହାଧିପ (ଦେଶ)—
Gruheśwara Gruhādhipa (See)

ଗୁହୋତ୍ପାତ—ସଂ ବି (ଗୁହୀ ଚକ୍ର; ଗୁହ + ଉତ୍ପାତ)—ଗୃହରେ ବାସ
Gruhotpāta କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କଷ୍ଟପ୍ରଦ ଘଟଣା—
Domestic nuisance or calamity.

ଗୁହୋପକରଣ—ସଂ ବି. (ଗୁହୀ ଚକ୍ର; ଗୁହ + ଉପକରଣ)—ଘରର
Gruhopakaraṇa ଅସବାବ୍ୟସ୍ତ; ଗୃହସ୍ଥର ନିତ୍ୟାବଶ୍ୟକ
ବସ୍ତୁବସ୍ତୁ—Domestic furnitures and utensils

ଗୁହ୍ନା—ସଂ ବିଣ. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଶାନ୍ତ)—
Gruhnā ୧ । ଯେ ଗ୍ରହଣ କରୁଅଛି—1. Taking;
(ଗୁହ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) accepting.

୨ । ଗ୍ରହଣଶୀଳ—2. Habituated to taking.

ଗୁହ୍ନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଜି. (ଭୁଲ. ସଂ. ଗୁହ୍ନା)—
Gruhnibā ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take; to accept.

ଗୁହ୍ୟ—ସଂ ବିଣ. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Gruhya ୧ । ଆକର୍ଷିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be
attracted.

୨ । ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ—2. Acceptable.

୩ । ପରାଧୀନ; ଅନ୍ୟର ଆଶ୍ରିତ—3. Dependent

୪ । ଆସ୍ତ୍ରୁ; ଅଧୀନ—4 Subordinate, subservient,

୫ । (ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ, ଯଥା—
ଗ୍ରାମଦେବ୍ୟା ସେନା) — ବାହାରରେ ଅବସ୍ଥିତ—

5 Situated outside of.

ସଂ ବି. —୧ । ଗୃହରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

1. Inmate of a house

୨ । ଗୃହପାଳିତ ଜୀବ—2. Domesticated animal

୩ । ଗୃହ୍ୟାଗ୍ନି (ଦେଶ)—3. Gruhyāgni (See)

୪ । ଗୃହ୍ୟଦ୍ୱାର—4 The anus.

୫ । ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର (ଦେଶ)—5 Gruhyasūtra (See)

ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର—ସଂ ବି. —ଗୋଘୃହାଦି କୃତ ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମକାଣ୍ଡ ପ୍ରକ୍ତ
Gruhyasūtra (ଏଥିରେ ଗୃହସ୍ଥର ଦୈନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନ ଉକ୍ତ
ହୋଇଅଛି)—Collection of old apporisms
as regards the management and
performance of domestic rites
and ceremonies

[ଦ୍ର—ଏ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୃହସ୍ଥର ଜନ୍ମଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶୁଭାଶୁଭ କର୍ମମାନଙ୍କର ବିଧି ଓ କେଉଁ କର୍ମରେ କେଉଁ
ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରାଯିବ, ତାହା ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅଛି । ଉନ୍ନତର ଜାତି ବା
ଗୋତ୍ରର ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରର ବିଧି
ଅବଶ୍ୟକମାନଙ୍କୁ । ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ଗୃହସ୍ଥର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ କର୍ମର
ଭୂତକ ଓ ନିୟମକ । ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଘୃହ, ଅଶ୍ଵ-
ଲାୟନ, କାତ୍ୟାୟନ ଓ ପରାଶରଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପ୍ରଧାନ ।]

ଗୃହ୍ୟା—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗୃହ୍ୟ + ଶ୍ଵା. ଆ)—୧ । ସହର ତଳିଆ ଗ୍ରାମ—
Gruhya 1. A village adjoining a town.

୨ । ଗୃହର ଗ୍ରାମର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ; ପଞ୍ଚା—

2 Hamlet adjoining a big village.

ଗୃହ୍ୟାଗ୍ନି—ସଂ ବି. —ବିବାହ ବେଳରେ ପାଣିପ୍ରହଣ ପରେ ପ୍ରକ୍ତକିତ
Gruhyāgni ହୋମାଗ୍ନି—The sacrificial fire lighted
after the hands of the bridegroom and the
bride are united on the marriage pulpit.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଲଜାହୋମ କରାଯାଏ । ଗୃହସ୍ଥ ଏ ଅଗ୍ନିକୁ
ଅଜୀବନ ରକ୍ଷା କର ଏହାର ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଣିପ୍ରହଣ କରେ ଓ ଏଥିରେ
ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ହୋମ ଓ ପାକନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟ ସମାଧାନ କରେ ।]

ଗୁ (ଧାତୁ)—ସଂ. —୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To make a sound.

୨ । ପାଞ୍ଜର ଡାକିବା—2. To call out

୩ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—3. To utter.

୪ । ପ୍ରଘୋଷ କରିବା—4. To proclaim.

୫ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—5. To praise.

୬ । ଗ୍ରାସ କରିବା; ଗିଳିବା—6. To swallow; to
devour; to eat up-

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଔ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ବା ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ	ଡ

ଗେଇଁଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଜାମ) କି—୧ । ଠକିଦେବା—

Geindebā 1. To cheat.

୨ । ହଠାତ୍ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇଯିବା—

2. To take away anything suddenly.

୩ । (ସ. ଗମ ଧାତୁ) କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗକରି ହଠାତ୍ ଚାଲିଯିବା—3. To move away suddenly from a place.

ଗେଁଗେଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଶବ୍ଦକରି ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—

Geñgeñ 1. Crying with a droning sound.

ଗେଁଗେଁ ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କଥାକହିବା—

2. Speaking in a droning manner.

ଗେଁଛ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଦି (ସଂ. ଗୁଡ଼) —ଗୋଷ୍ଠ—

Geñchh Bunch; bundle.

ଗେଁଥଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଦୁର୍ବଳ (ଯାହାର ଗୋଡ଼ହାତ

Geñthal ମୋଟା ନୁହେଁ ଓ କଥାବାସ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର) —

Weak; emaciated.

ଗେଁପେଁ କରବା—ଦେ. କି—୧ । ଖେଳରେ ଭୁଲୁଡ଼ାଇବା ବା ଧସାଇବା—

Geñpeñ karibā 1 To play unfairly

୨ । କୌଣସି କଥାକୁ ଗୋଲାଇଦେବା—

2 To slur over anything.

୩ । ଖରାପ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

3. To do any thing badly or slovenly.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଅସ୍ୱସ୍ଥାପନ କରିବା—

To appropriate anything to one's self.

ଗେଁହିଁବା—ଦେ. କି (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସ. ଗମ ଧାତୁ) —ମିଥୁନ କରିବା—

Geñhiñbā To cohabit; to copulate.

ତୁମ୍ଭା

ଚୋଦନା

ଗେଙ୍ଗୁଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗେଙ୍ଗୁଟି (ଦେଖ)

Geñgūṭi Geñgūṭi (See)

ଗେଙ୍ଗୁଥି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗେଙ୍ଗୁଥି (ଦେଖ)

Geñgūṭhi Geñgūṭhi (See)

ଗେଙ୍ଗୁଥା—ଦେ. ବି—୧ । ପଥରରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ଉପଲବ୍ଧ; ମାଟିରେ

Geñgūṭhā ମିଳିବା ଚୁନ ଉତ୍ତାପକ ପଥରଖଣ୍ଡ (ଯାହାକୁ ପୋଡ଼ିଲେ

ସୁତିମ; ସାଧାରଣ ଚୁନ ବାହାରେ)—1 Lime-ghooting;

କଞ୍ଚୁଡ଼ nodular lime-stone

ସୈନ୍ଦୱ, ଡାଣ୍ଡି ୨ । (ସ. ଘଷାକ, କଷ୍ଟାକର୍ଷଣ) ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗୁଳୁ—

ସଂଦାକରଣ 2. A kind of wild plant; Clerodendron

Infortunatum.

[ଦୁ—ଏହା ଲାଣ୍ଡିର ବର୍ଗର ବନ୍ୟସ୍ତୂପୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ; ଫୁଲର, ଉତ୍ତରେ ନାଲି ଟୋପା ଦାଗ ଥାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ବସନ୍ତ-କାଳରେ ଫଟେ । ପାଚିଲା ଫଳ କୁଷ୍ଠରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ । ଏହାର

ସୁସ୍ୱାଦୁ ଚୋଷିବାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହା କୁର, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ଦୃଷ୍ଟି ଓ କୃମିନାଶକ ।]

ଗେଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗେଜ)—ମାପକାଠି—

Geja A measuring stick; gouging rod.

ଗେଜ

ପମାନା

ଗେଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ନିଷ୍ଠୁର—

Gejā 1. Innocent.

୨ । ମୂର୍ଖ—2. Ignorant.

୩ । ନିବୋଧ; ଡ଼ଲୁ—3. Stupid.

ଗେଜେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗେଜେଟ୍)—୧ । ସମ୍ବାଦପତ୍ର—

Gejet 1. News-paper.

ଗେଜେଟ୍ ୨ । ସରକାରଙ୍କ ପରିଶୁଦ୍ଧ ସମ୍ବାଦପତ୍ର—

ଗଜେଟ୍ 2. Government Gazette.

ଗେଜେଟିଆର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭୌଗୋଳିକ ଓ ଐତିହାସିକ

Gejetiar ବିବରଣ ସ୍ୱରୂପ ଅଭିଧାନବିଶେଷ—

ଗେଜେଟିଆର Gazetteer, geographical and histori-

cal book of reference.

ଗେଜେଟେଡ଼ ଅଫିସର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଉଚ୍ଚ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ

Gejeted aphisar (ସେହିମାନଙ୍କର ନିୟୁକ୍ତି ଓ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ

ଗେଜେଟେଡ଼ ଆଫିସର ଦେବା ଅତି ସରକାରୀ ଗେଜେଟ୍‌ରେ ପ୍ରକାଶ

ଗଜେଟେଡ଼ ଅଫିସର ପାଏ)—Gazetted officer.

ଗେଜୋଗାଜୋ କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଆପା ମାମା ଦେବା;

Gejogājo karibā କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା ବେଳେ ଲବସ୍ତୁତ

ଦେବା—To prevaricate.

ଗେଞ୍ଚ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗେଞ୍ଚ (ଦେଖ)

Geñcha Geñja (See)

ଗେଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—ଗେଞ୍ଚା (ଦେଖ)

Geñchā Geñjā (See)

ଗେଞ୍ଚିବା—ଦେ. କି.—ଗେଞ୍ଚିବା (ଦେଖ)

Geñchibā Geñjibā (See)

ଗେଞ୍ଚିହେବା—ଦେ. କି.—ଗେଞ୍ଚିହେବା (ଦେଖ)

Geñchihebā Geñjihebā (See)

ଗେଞ୍ଜିଫ୍ରାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) ଗର୍ଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର—ଗଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Geñjiphrās Gañji (See)

ଗେଞ୍ଜା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ; ତୁଳ—ପାଲ ଗିଜ୍‌) —ଅଣତୀକ୍ଷା

Geñja ସ୍ଥାନ—A narrow place; narrow strip of

land tapering to a point.

କୋନ

ଗେଞ୍ଜାଗୋହର—ଦେ. ବି—ଅଣତୀକ୍ଷା ଓ ଗଭୀର—

Geñjagohar Narrow and deep.

ବନ୍ଧୁଗହରା

ମାଧ୍ୟମରେ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧ୍ୟାନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଯଦି ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୋଟିକାରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବ୍ୟାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗାଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗାଧ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ’ ଦେଖିବେ ।

ଗେଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—୧ । ଗେଞ୍ଜିବା; ଭୁଷିବା—

Geñjanā 1. Thrusting of a pointed thing.

ଗେଞ୍ଜ * । ଗେଞ୍ଜାକାଠି (ଦେଖ)

ସୁସେଜନା; ତୁସନା 2 Geñjanākāṭhi (See)

ଗେଞ୍ଜାକାଠି ଦେ. ବି—ସେହି କାଠିକୁ ଚୁଲିରେ ଗେଞ୍ଜି କଥାକୁ
Geñjanākāṭhi ସତେଜ ରଖାଯାଏ—A pointed rod used
କିଛି in stirring the fuel inside an oven; poker.

ଗେଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ମୁନୁଆଁ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ
Geñjā ପୁରାଇବା ବା ଭୁଷିବା—Thrusting a pointed
ଅଞ୍ଜା; ଗୌଞ୍ଜା thing into another thing.

ତୁସା ଦେ. ବିଶ—ଗେଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା—Thrust

ଗେଞ୍ଜାଗେଞ୍ଜି—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଏକସ୍ଥାନରେ ଯାକ ହୋଇ ବସିଥିବା
Geñjageñji (ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥ)—

ଗୌଞ୍ଜାଗୌଞ୍ଜି 1. Over crowded; huddled together.

ତୁସାତୁସୀ ୨ । ଚଳିବା ପାଇଁ ଅତି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ—2. Very narrow.

ଦେ. ବି—୧ । ବହୁ ଲୋକ ଏକତ୍ର ଠେଲିଠେଲି ହୋଇ ଅଳ୍ପ
ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା—

1. Over crowding; huddling together.

୨ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ବହୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର ମାଡ଼ି ପୁରାଇବା—

2. Pressing together many things into a
small space.

ଗେଞ୍ଜିବା—ଦେ. ବି—୧ । କେଞ୍ଜିବା; କୌଣସି ମୁନୁଆଁ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ
Geñjibā ପଦାର୍ଥକୁ ଭୁଷିବା—1. To thrust a pointed
ଗୌଞ୍ଜା thing into another thing; to poke.

ତୁସନା; ସୁସେଜନା; ଶୈସନା ୨ । ବହୁ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ
ପଦାର୍ଥକୁ ଗୁଞ୍ଜିବା—

2. To thrust a thing into many things.

* । ଜାକିବା, ଏକତ୍ର ଗୁଞ୍ଜିବା—

3. To press together; to squeeze.

୪ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷର ବା ଧାଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ

ଅକ୍ଷର ବା ଧାଡ଼ି ଲେଖିବା—4 To interline; to

write a line or words between the lines
or words.

ଗେଞ୍ଜିହେବା—ଦେ. ବି—୧ । ଭୁଷିହେବା—

Geñjiheba 1 To be thrust.

୨ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ପଶିରହିବା—

2. To thrust one's self into great difficulty
into a very narrow space.

ଗେଞ୍ଜେଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଗେଞ୍ଜା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Geñjenā (etc)

Geñjanā etc (See)

ଗେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗେଟ୍)—ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର; ପାଟକ—

Get

Gate.

ଗେଟ୍

ଫାଟକ

ଗେଟ୍‌କିପର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପାଟକକୁ ଜଗିବା ଭୃତ୍ୟ;

Getkipar

ଦରୁଆନ୍—Gate-keeper.

ଗେଟ୍‌କିପାର

ଗେଟ୍‌କିପର; ଦରବାନ

ଗେଟ୍‌ହାର—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଗେଟ୍‌ହାଉସ୍)—ପାଟକ ନିକଟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ-

Getghara

ମାନଙ୍କର ରହିବା ଘର—Gate-house.

ଗେଟ୍‌ହାର

ଫାଟକଘର

ଗେଟ୍‌ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗେଟ୍‌କିପର (ଦେଖ)

Getman

Getkipar (See)

ଗେଟ୍‌ମାନ

ଗେଟ୍‌ମେନ, ଦରବାନ

ଗେଟ୍‌ମା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ଗେଶ୍ମ=କନ୍ୟା)—ବାଙ୍ଗର; ବାମନ;

Getama

ଗେଡ଼ା—Dwarfish.

(ଗେଟ୍‌ମା—ଶ୍ରୀ)

ଗେଡ଼ା; ଖାଟି; ବେଟି; ଗେଟି

ବାଓନା; ଡଗନା

ଗେଟ୍‌ମା—ଦେ. ବିଶ—ଗେଟ୍‌ମ (ଦେଖ)

Getamā

Getama (See)

ଗେଟ୍‌—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଦାସ; ଗୋଲାମ—

Get

1. Slave.

ଗୋଲାମ

୨ । ଡାସ ଖେଳର ଗୋଲାମ—

ଗୁଲ୍ୟାମ

2 The knave in the game of cards.

ଗେଟ୍—ଦେ. ବି. (ଭୂଲ. ସଂ. ଗୁଟିକା)—୧ । ବେଲ୍ ଲାଇନର ଲୁହା

Geti

ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ତ ଯିବା ଓ ପକ୍ଷୀ ସଞ୍ଚାରରେ ଚିତ୍ତ ଯିବା

ସୁଟି; ସୁଟି; ସୁଟିଙ୍ଗ୍ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଲବ୍ଧ; ପଥର ଗୋଡ଼ି—

ଗିଫ୍ଟି, ଆକ 1. Metal; broken stones used in meta-
lling roads and ballasting raitroads.

୨ । ଗେଟ୍‌ଗୁଟି—2. Lime ghooting.

ଗେଟ୍‌ଉଟାର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚକା; ସରୁ ଓ ଉଷ୍ଣ ରଙ୍ଗ

Getiutarā

ଧାନ—A species fine paddy (slightly
red in colour).

ଗେଟ୍‌ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗୁଟିକା)—ଗୁଡ଼ିକ ଚୁନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ

Getei

ଜଳସିଦ୍ଧ ପିଠା; ଗରୁଆ—A kind of hard

ପିଠା

cake made of rice-flour boiled in water.

ଗେଟ୍‌ଇ ଅଟକାଳ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ରବ୍ୟ; ସହଚରଶବ୍ଦ)—ଗେଟ୍‌ଇ

Getei āṭakāli

ଓ ଶିର—Cake and gruel.

ପିଠା ଓ ଲପସା

श्रीश्री

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଲୁଗାକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ବା ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସଂ— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃକ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃକ୍ଷ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଖୋଜିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଖୋଜିବେ ।

ଗେଣ୍ଡୁ—ସ. ଚ. (ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇଣ୍ଡୁ) —କନ୍ଦୁକ; ପେଣ୍ଡୁ—
Gendū Ball
ଗୌନ୍ଦାମ୍ବୁଲ ଗୌନ୍ଦା ଏ ଉତ୍ତରେ ସେ ଗେଣ୍ଡୁଟିଏ କରେ ଧରି,
ଗୌନ୍ଦା ଅରସ୍ତରେ ଖେଳ ବନ୍ଧି ରଖି କର । କୃଷ୍ଣ ଦି ମହାଭାରତ ବନ ।

ଦେ. ଚ. —୧ । (ସ. କନ୍ଦୁକ; ଗେନ୍ଦୁକ = ପେଣ୍ଡୁ; ଏହାର ମଞ୍ଜୁସା
ଦେଖିବାକୁ କନ୍ଦୁକବଦ୍) କୁସୁମ ଫୁଲ—

1 Marigold the safflower

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଧାତୁ—2. A kind of metal

୩ । ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—

3. A species of birds found in Chilka.

୪ । ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି—4. A kind of courie

ଗେଣ୍ଡୁକ—ସ. ଚ. —(ଗେଣ୍ଡୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ) —ଗେଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Genduka Gendū (See)

ଗେଣ୍ଡୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଢ଼ିଆପୁର) ଚ. —ଏଣ୍ଡୁର ପିଠା—
Genduli Steam-boiled cake.

ଗେଣ୍ଡେଇଶୁଣୀ—ଦେ. ଚ. —ଦେବତାତୁପେ କଳିତ ଗେଣ୍ଡା ଶାମୁକା—
Gendēisunī Snails deified.

[ଦ୍ର—ଚିତ୍ତର ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ପୋଖରୀ ତୁଳୁ ଯାଇ ମାଈପେ
ଗେଣ୍ଡେଇଶୁଣୀଙ୍କ ନାମ ଧରି ଖଣ୍ଡେ ପିଠା ପାଣିକୁ ପକେଇ ଦେଇ
ଅସନ୍ତି । ଏଥିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି କି ଗେଣ୍ଡେଇଶୁଣୀ ଏ ପିଠା ଖଣ୍ଡି
ଲୁଣି ଖାଇ ପିଣ୍ଡୁକଦାଣୀ ଓ ତାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼କୁ
କାଟିବେ ନାହିଁ ।]

ଗେଧ୍ରାଏଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. —ଅପକ୍ୱ (ଫଳ)—
Gedhrāel Raw or unripe (fruit); young (fruit).

ଗେଧା—ଦେ. ଚ. ପୁଂ—ଅଣ୍ଡିର ମାଙ୍କଡ଼, ଦଳପତି କପି—
Gedha Ring-leader monkey; male monkey.

ଗୋଦା

ମୁକିଆ

ଗେଧା—ଦେ. ବଣ. —ମୋଟା, ସୁଲକାସ୍—
Gedha Fat-bodied; corpulent.

ଗୌଡ଼ିଂଡ଼ା

ଗୁଡ଼ିଆ

ଗେଧାଉବା—ଦେ. ଚି. —ଅନିଚ୍ଛୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ
Gedhāibā ବାରମ୍ବାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—To repeatedly rouse
ଖୌଫା or poke an unwilling person to action

ଗେନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର. ରବି ଭାଷା)—କଣିକା
Genā To buy.

ଗେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚ. —କମିଆଡ଼ ମାଛ—
Gendū A kind of small fish.

ଗେନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଅସୁନ୍ଦର (ଲେଖା); ଅପରିପାକ୍ତ—
Gendrah Ugly and scrawled (writing)
(ଗେନ୍ଦ୍ରା—ଶ୍ରୀ)

ଜଞ୍ଜଙ୍ଗ

ଗେନ୍ଦ୍ରେଇବା—ଦେ. ଚି. —୧ । ଲେଖାକୁ ଅସୁନ୍ଦର କରି ଓ କାଳ
Gendreibā ଲେଖି ଲେଖିବା—To scrawl.

ଗାବଡ଼ା ୨ । ଖେଳ ଗୋଲାଉବା—2. To play unfairly.

ସମ୍ପାଦନା

ଗେନ୍ଦ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. —କଅଁଳା (ପିଲା ବା କୁଅ)—
Gendri Newly born (child or calf).

ଗେନ୍ଦାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବଣ. —ଗୋଲିଆ (ପାଣି)
Gendāl Turbid; muddy (water)

ଗେନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ଚ. (ତୁଳ. ହ. ଗୌଡ଼ା)—ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ—
Gendā Safflower; marigold.

ଗୌନ୍ଦା

ଗେନ୍ଦୁକ—ସ. ଚ. [ଗେ = ଗଗନରେ + ଇନ୍ଦୁ (ପରି) + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ]—
Genduka କନ୍ଦୁକ; ବଲ୍; ବର୍ତ୍ତୁଳାକୃତି ଖେଳନା; ପେଣ୍ଡୁ—
Ball; play-ball.

ଗେନ୍ଦା—ଦେ. ଚ. (ଅଣ୍ଡାଲ) [ସ. ଗନ୍ଧ (?)]—୧ । ଲିଙ୍ଗମଳ (ଏହା
Gendhā ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୂର୍ଗନ୍ଧମୟ)—The excrecence
ପିତ୍ତା formed inside the penis.

୨ । ନାସିକା ମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟ ମଳ—2. The
excrecence formed inside the nostrils.

ଗେନ୍ଦାସୁଂଘା—ଦେ. ବଣ (ଅଣ୍ଡାଲ ଗାଳ) —ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତି ପର ଦ୍ୱାରା
Gendhāsūṅghā ଲୁଣ୍ଠିତ ବା ପ୍ରତାରଣ ହୁଏ, ନିବୋଧ,
ଓଷ୍ଟ—Foolish.

ଗେନ୍ଦାସୁଂଘାଉବା—ଦେ. ଚି (ଅଣ୍ଡାଲ) —(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) —
Gendhāsūṅghāibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରତାରଣା
କରିବା—1 (figurative) To cheat or
defraud a person.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହାର ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—
2. To defraud one of his dues

ଗେନ୍ଦାସୁଂଘିବା—ଦେ. ଚି (ଅଣ୍ଡାଲ) —୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରଣ
Gendhāsūṅghibā ହେବା—1. To be cheated or
defrauded by a person.

୨ । ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା—
2. To be defrauded of one's dues.

ଗେଜେଟ୍—ଦେ. ଚ. —ଗେଜା (ଦେଖ)
Gendhi Gendhā (See)

ଗେଜେଟ୍ } ଶ୍ରୀ. ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତି ସ୍ୱଳ୍ପ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ଗେଜେଟ୍ } 1 Low; mean.

୨ । ମଇଳା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Dirty; foul.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ

ଗେପ୍ (ଧାତୁ)—ଫ. —ଅଭବା—

Gep (root) To tremble.

ଗେଫା—ଦେ. ବି—ଖାଦ୍ୟର ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା—

Gephā Big morsel of food.
ଗଫା

ଗେବ୍ (ଧାତୁ)—ଫ. —ସେବା କରବା—

Geb (root) To serve.

ଗେବ୍‌ଶ୍—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେ ଖେଳରେ ଗୋଳାଏ—

Gebrā (person) Playing unfairly
(ଗେବ୍‌ଶ୍—ଶ୍ୱୀ)

ଗେବ୍‌ଗେବ୍‌—ଦେ. ବି—୧ । ଖେଳରେ ଗୋଳାଇବା—

Gebrāgebrā 1 To play unfairly.

ଗାବବାଗବବୀ ୨ । ଗାରିଆଗାର—2 Scrawling.

ଗେବ୍‌ରେଇବା—ଦେ. କି—୧ । (ଖେଳ) ଗୋଳେଇବା—

Gebreiba 1. To use unfair means in a play.

ଗାବବାନ ୨ । ଅକ୍ଷରକୁ କାଳରେ ଲେଖି ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତା ଗୁଣ୍ଡି ଲେଖିବା—2 To write very slovenly.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଲୁଚାଇ କର

ଘେନିବା—1. To take away (any thing)
stealthily.

୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କଥା କହିବା; ଶେଷେ କରବା—

2 To speak indistinctly.

୩ । ଲେଖା ଉପରେ ଗାରେଇ ଦେବା—3. To spoil a
writing by drawing lines over it.

ଗେବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବର୍ତ୍ତୁଳ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ମସ୍‌ସାଲ

Geba ଉପରକୁ ବାହାରିଥିବା ମୁଣ୍ଡି; ଚୁଣ୍ଡି—

ଗୋବା, ଆବ 1. A knob or protruding swelling on

ଗୁମସ୍ତା, ଗୁଳାବା surface of a plain thing; boss.

ଦେବଦେବୀଙ୍କ କୋଳଥ ମଣ୍ଡା ଚର୍ଚ୍ଚ ମାରିଥିବା ଗେବ,

ଯେ ଯିମିତ ମାରି ଅସିବେ (ତାଙ୍କ) ଗେବ ଚର୍ଚ୍ଚ କର ଦେବ । ଗଗ ।

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ମସ୍‌ସାଲିବା ଚିହ୍ନସୂଚକ ଛପିତ—

2. A finger impression put on a thing
for identification.

ଗେବାଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଖାଦ୍ୟର ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା—

Gebāla A big morsel of food.

ଗେବା—ଦେ. ବି—ଗେବ (ଦେଖ)—

Geba (See)

ଗେବିବା—ଦେ. କି (ଅନାଦର୍ଥ) —ଖାଇବା; ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା

Gebiba ଖାଇବା—To eat; to put large handfuls

ମପଫା ମାରଜା of meal into the mouth.

ଗେମ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଗେମ୍)—(ଫୁଟ୍‌ବଲ୍, ଟେନିସ୍, କ୍ରିକେଟ୍

Gem ଅଦର) ଖେଳ—Game.

ଗେମ

ଗେମ

ଗେମ୍‌ଟା—ଦେ. ବିଶ—ଖବକାୟ; ବାଙ୍ଗୁର—

Gemtā Dwarfish; stunted (in growth);

ବାଆନା

ଗେମ୍‌ଶା—ଦେ. ବିଶ ପୁଂ—ଗେଡ଼ା ଓ ସୁଲ—

Gemshā Dwarfish and stout.

(ଗେମ୍‌ଶା—ଶ୍ୱୀ) ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଗେଡ଼ା ଓ ସୁଲ ବ୍ୟକ୍ତି—

ଗୁଲଥୁଲ A stout dwarf.

ଗେୟ—ଫ. ବିଶ (ଗୈ ଧାତୁ = ଗାଇବା + କର୍ମ ସ)—

Geya ୧ । ଯାହା ଗାଇବା ଉଚିତ—1. Fit to be sung.

୧ । ଫ. ବି (+ ଭାବ. ସ) ଗୀତ—1. Song.

୨ । ଗାନ—2. Singing.

୩ । ଗୀତ ବିଦ୍ୟା—3. Art of singing.

୪ । ଗାୟକ—4. A singer

ଗେରତ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ଫ. ଗୃହସ୍ତ)—୧ । ଗୃହସ୍ୱାମୀ—

Gerata 1. Master of the house.

ଗେରତାଣୀ, } ଶ୍ୱୀ ୨ । ପତି; ସ୍ୱାମୀ—2. Husband.

ଭରଜା

ଗେବସ୍ତ ୩ । ଘରକରଣୀ ଲୋକ, ଗୃହସ୍ତ—

ଗିରହସ୍ତ, ଘରବସା 3 A householder.

ଗେରଦ—ଦେ. ବି—ଗେର୍ଡ (ଦେଖ)

Gerada Gerda (See)

ଗେରବସୁର—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଗେଲବସର (ଦେଖ)

Gerabasura Gelabasara (See)

ଗେରସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଫ. ଗୃହସ୍ତ)—

Gerasta ଗେରତ (ଦେଖ)

(ଗେରସ୍ତାଣୀ—ଶ୍ୱୀ) Gerata (See)

ଗେରସ୍ତ ଭରଜା—ଗ୍ରା. ବି. (ଦ୍ରବ. ସହଚର)—

Gerastabhārijā ସ୍ୱାମୀ ଓ ଶ୍ୱୀ—Husband and wife;

ଗେବସ୍ତ, ଗୌସ୍ତ a married couple.

ଗରବସାଓରଘରନୀ

ଗେରସ୍ତିଭାବ—ଗ୍ରା. ବି—ଗୃହସ୍ତରୂପେ ଲୋକର ସଜ୍ଜ ଅବସ୍ଥା—

Gerastibhāba The well-to-do condition of a

husbandman.

ଗେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—(ବହୁବଚନର ଚିହ୍ନ)—

Gerā ଗୁଡ଼ା; ଗୁଡ଼ାକ—(suffix indicating plural

number) Many.

ଗେରଗେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ—

Gerāgerā Too many.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଫୁଲ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚଢ଼ିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗେରୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୈରିକ)—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—

Geru Red chalk; Hematite; Red ochre.

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ କାଣ୍ଡରେ ରକ୍ତ ।

ରକ୍ତଧାତୁ; ଗବେଧକ ମଣିହୋଇ ମିଳିଲେ ଗେରୁ ପରବତ ।

ଗେରିଆତି କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ ମହାଭରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ମଞ୍ଚ [ଦ୍ର—ସନ୍ଧ୍ୟାସୀମାନେ ଏଥିରେ ଲୁଗାକୁ ରଞ୍ଜିତ

କେ. ଗୈରିକମ୍ବ କରନ୍ତି । ଏହା ଗୈରିକ ଓ ସୃଷ୍ଟି ଗୈରିକ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।]

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—(ଗେରୁପର ଦେଖାଯିବାରୁ)

ଇଟା (ଦେଖ)—Ita (See)

ଗେରୁଆ—ଦେ. ବିଶ.—(ସ. ଗୈରିକାନ୍ତ)—

Geru ୧ । ଗେରୁ ରଙ୍ଗପର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—1. Red coloured.

ଗୋବୁଆ ୨ । ଗେରୁଦ୍ୱାର ରଞ୍ଜିତ—

ମ ହଆ 2. Besmeared with red chalk.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାସ୍ଥ ଇଚ୍ଛାପୁରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ

ପର୍ବତ—A famous mountain of Ichchhapura in the district of Ganjam.

ଗେରୁମାଟି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୈରିକ ମୃତ୍ତିକା)—ଗେରୁ (ଦେଖ)

Gerumati Geru (See)

ଗେରୁମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରା. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥକ ଗାଳିବିଶେଷ)—

Gerumundi ୧ । ଯାହାଦ୍ୱାରା (କୌଣସି ଲୋକର) କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ—(a term of

abuse used in contempt to denote) A person who can in no way injure another.

୨ । ଉଚ୍ଚପଦାରୁଦ୍ଧ ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An incompetent person of a high position.

ଗେରୁମୁଣ୍ଡି ପଟନାଏକ—ଦେ. ବି.—ଗେରୁମୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Gerumundi patanaka Gerumundi (See)

ଗେରୁରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—ଗେରୁ (ଦେଖ)—

Geruranga Geru (See)

ଗେର୍ଦ—ବୈଦେ. ବି. (ପ୍ରା. ଗର୍ଦ=ବେଷ୍ଟନ)—

Gerda ୧ । ବେଷ୍ଟିତ ହତା—1. Compound.

ଗେର୍ଦି ୨ । ବେଷ୍ଟନ—2. Surrounding.

ଗିର୍ଦ୍ ୩ । ପ୍ରଦେଶ—3. Province.

୪ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଚତୁର୍ଦ୍ଧା—

4. Boundaries on all sides of a place.

ଗେର୍ଦବନ୍ଦି—ଦେ. ବି.—ଗୁରୁପାଶେ ହତା ବୁଲିବା—

Gerdabandi Raising a compound on all sides.

ଗେର୍ଦବନ୍ଦି ଦେ. ବିଶ.—ଯାହାର ଗୁରୁପାଶେ ହତା ବୁଲିଥାଏ—

Enlosed by a wall; surrounded by a wall.

ଗେଲ—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରକା—1 Affection.

Gela ଶକ୍ତ ଦାତା ପରେ ନ ଗୁଲ ଲଭ ଗେଲ—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ବନ ।

ନାହିଁ, ଠାଟା ୨ । ପ୍ରେମ; ସ୍ନେହ—2. Love; fondness.

କାଟ୍; ପ୍ୟାର ୩ । ଇଙ୍ଗିତ; ଅଟ୍ଟା—3. Jest,

ବୋଲି ଦେଲି ସିନା ଗେଲେ ହସି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ବ-ଗାତ ।

୪ । ବାହୁଲ୍ୟଯୁକ୍ତ ଅଦର—4. Fondling.

କରନ୍ତି ଗେଲ ସବୁ ମାତାସ୍ନେହ ବହୁ—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ବନ ।

୫ । ଶିଶୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦ ବ୍ୟବହାର—

5. Affectionate or fond conduct towards children and females.

ଗେଲ କଉତୁକ—ଦେ. ବି.—ଗେଲ ୩ ଓ ୫ (ଦେଖ)

Gela kautuka Gela 3 and 5 (See)

ଗେଲ କରବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହରେ

Gela kariba ଖେଳାଇବା—1 To fondle (babies).

ନାହିଁଦେଖା; ଠାଟିକବା ୨ । ଅଟ୍ଟା ପରିହାସ କରବା—

କାଟ୍‌ପ୍ୟାର କରବା 2. To jest.

ଗେଲଗରବା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଗେଲ (ଦେଖ)

Gelagaraba Gela (See)

ଗେଲକାଟ୍—ଦେ. ବି.—ଇଙ୍ଗିତ; ଅଟ୍ଟା—

Gelanaka Jest; joke.

ଠାଟିତାମାମା

କାଟ୍‌ପ୍ୟାର

ଗେଲପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗାଲପ୍)—ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର

Gelap ଗୁଲ—Gallop.

ଗ୍ରାମାମ୍ବ ଘେଡା ପର ଯେ ଗେଲପ୍ ଗୁଲପାରେ ସେହି ସିନା

ଗେଲପ୍ ପରମାସୁଦ୍ଧ—ପଟ୍ଟରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗେଲବସର—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ନେହ; ଅଦର—

Gelabasara 1. Affectionate treatment.

ନେଅଟା; ନାହିଁ ୨ । ସ୍ନେହର ପାତ୍ର—

କାଟ୍‌ପ୍ୟାର; ଚାବ 2. Object of fond treatment.

୩ । ଅଯଥା ସ୍ନେହ ବା ଅଦର—

3. Undue fondness.

ମାତୃସ୍ନେହ ବହୁଳ କହୁବ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ

ସବୁ ଗେଲବସର ପ୍ରକାଶଇ ରଲେ—କୃଷ୍ଣବିନ୍ଦୁ. ମହାଭରତ. ।

ଦେ. ବିଶ.—ସ୍ନେହ ଓ ଅଦରରେ ବଢ଼ିଥିବା—

Brought up in affection; fondled.

ଗେଲବସର କରବା—ଦେ. ବି.—ଗେଲ୍ କରବା (ଦେଖ)

Gelabasara kariba Gehla kariba (See)

ଗେଲବସରଥ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ସ୍ନେହ ଓ ଅଦରଯୁକ୍ତ—

Gelabasara 1. Full of affection or fondness.

ନେଅଟା ୨ । ଯାହାକୁ ଅଯଥା ଅଦର କରାଯାଏ—

ଅଳକଟା ତା; କାଟ୍‌ପ୍ୟାର 2. Unduly fondled.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଏହି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧:ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକରେ ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଗୋଟିକେ; 'ବ୍ୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ବ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ବକ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ନଟ—An actor.

ଗେସ୍—ବୈଦେ. ଗ (ଇଂ. ଗାସ୍)—ବାସ୍;

Ges Gas.

ଗ୍ୟାସ୍

ଗୈସ୍

ଗେସ୍‌ଥାଲୁଅ—ଦେ. ଗ (ଇଂ. ଗାସ୍+ଥ. ଆଲୋକ)—

Gesluala ବାସ୍ ଜଳ ପ୍ରଦାୟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଆଲୋକ—

ଗ୍ୟାସ୍‌ଆଲୋ Gas light.

ଗ ସକୀରେସନୀ

ଗେସ୍‌ବତୀ—ଦେ. ଗ (ଇଂ. ଗାସ୍+ସଂ. ବର୍ତ୍ତିକା)—

Gesbatī ଗେସ୍‌ଥାଲୁଅ (ଦେଖ)—

ଗ୍ୟାସ୍‌ବତୀ Gesluala (See)

ଗୈସ୍‌ବତୀ

ଗେସ୍‌ଲମ୍ପ—ବୈଦେ. ଗ (ଇଂ. ଗାସ୍‌ଲମ୍ପ)—ଗାସ୍‌ଜଳକାର

Geslamp ପ୍ରଦାୟ—Gas-lamp.

ଗ୍ୟାସ୍‌ଲମ୍ପ

ଗୈସ୍‌କାଲମ୍ପ

ଗେସା—ପ୍ରାଦେ (ଆଲ) ଗ—ଟାପସ୍, ପରିହାସ—

Ges Mockery; jest.

ଗେହ—ସ. ଗ (ଗ=ଗଣେଶ+ଉହ ଧାତୁ=ଉଛା କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—

Geha (ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଗଣେଶ ଆଦି ଦେବତାଙ୍କୁ

ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପୂଜା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି) —

୧ । ଗୃହ; ଆଲୟ—1 Home; house.

୨ । ବାସସ୍ଥାନ—2. Habitation.

ଗେହିବା—ପ୍ରା. କି.—(ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଗେହିବା (ଦେଖ)

Gehibā Gehibā (See)

ଗେହିନୀ—ସ. ଗ. ଶ୍ରୀ—(ଗେହ୍+ଇନ୍+ଶ୍ରୀ. ଇ)—ଗୃହିଣୀ (ଦେଖ)

Gehini Gṛihini (See)

ଗେହିବା—ଦେ. କି. (ଅଶ୍ଳୀଳ ସ. ଗୃହ—ତୁଳ. ଗୃହମେଧୀ=ସେ ଗୃହିଣୀ

Gehibā ସଙ୍ଗେ ଗୃହସ୍ଥାଧର୍ମ ପାଳନ କରେ)—

ସଙ୍ଗମ କରିବା; ମୈଥୁନ କରିବା—To cohabit.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—ବହୁ ଜନତା ମଧ୍ୟରୁ ଭୃତ ହଠାତ୍

ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା—

To suddenly move away from a crowd to another place; to leave a company very suddenly.

ଗେହି—ସ. ଗ. ପୁଂ. (ଗେହ+ଅଛ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—

Gehi ଗୃହି (ଦେଖ)

(ପୁଂ.—ଗିହା) Gṛhi (See)

ଗୈ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଶ୍ରୀ)—(ପ୍ରାୟଶଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱଯୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ

ଯଥା, ଘୋଡ଼ା ଗେହା—ସଙ୍ଗମ କାରଣୀ—

A female who cohabits with.

ଗେହପୁଅ—ପ୍ରା. ଗ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳିପଣେଶ)—ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରା ଶ୍ରୀର

Gehipua ପୁତ୍ର; ଗିହାଲୀର ପୁତ୍ର—(an obscene term of

ବେଶାବାଚା abuse)—Son of an adultress; issue of

ଗାହୁକାଳହକା adultery.

ଗେହେଶୁର—ସ. ଗ. (ଗେହେ=ଘରେ+ଶୁର=ସର)—

Gehesūra ୧ । କାପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A coward.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରଭିତରେ ମାଉସଙ୍କ ଆଗରେ ସାରହ

ପ୍ରକାଶ କରେ କିନ୍ତୁ ବାହାରେ କାପୁରୁଷତା ଦେଖାଏ—

4. One who brags of his prowess before the females of the house but flies away at the first approach of danger in the field.

ଗେହ୍ଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଗ ଓ ଗଣ—ଗେଲ୍ଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gehlā (etc) Gelā etc (See)

ଗେହ୍ଲାଈ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଗଣ ଓ ଗ ଶ୍ରୀ—

Gehlāi (etc) ଗେଲ୍ଲାଈ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gelhāi etc (See)

ଗୈ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଗାଇବା—1. To sing

Gai (root) ୨ । ଗୀତଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରିବା—

2 To relate in song.

ଗୈ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଗ.—ଗଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gai (etc) Gai (etc)

ଗୈନ୍ତ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ଗ—କାଙ୍କ—

Gainti Spade.

ଗୈର—ଦେ. ଅ—ଗଇର (ଦେଖ)

Gair Gair (See)

ଗୈରା—ସ. ଗଣ (ଗୈ+ଅ)—୧ । ଗୈରମୁକ୍ତି—

Gairā 1. Mountainous.

୨ । ଗୈରଜାତ—2. Mountain-born.

ଗୈରତ୍—ବୈଦେ. ଗ (ଅ)—ଗୋପନ; ଲୁଚାଇବା—

Gairat Suppression; concealment; hushing up.

ଗାଏବ

ଗୈରତ

ଗୈରିକ—ସ. ଗ (ଗୈ+ରାକାର୍ଥେ. ରକ)—୧ । ଗେରୁମାଟ୍—

Gairika 1. Red Chalk; red ochre; hemalite.

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—2. Gold.

ସ. ଗଣ—୧ । ଗୈରଜାତ —

1. Found in the mountains.

୨ । ଗୈରମୁକ୍ତି—2. Relating to mountains.

୩ । ଗେରୁଆ—3. Besmeared with red Ochre.

ଗୈରିକବସନ—ସ. ଗ (କର୍ମଧା)—ଗେରୁଆ ଲୁଗା—

Gairikabasana Cloth besmeared with red chalk.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଢ	ଣ

ଗୌରେୟ—ସ ଇ (ଚିତ୍ର + ଜାତାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ଗେରୁ—

Gaireya Red ochre.

୨ । ଲେଉଟ, ଶିଳାଜତୁ, ପଦ୍ମଜତୁ ନିଃସୂତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ତୈଳ-
ବିଶେଷ —2- Bitumen; benzoin.

୩. ବିଶ—ପଦ୍ମଜତୁ—Found in the mountains;
mountain-born.

ଗୋ—ସ. ଇ (ଗମ୍ ଧାତୁ + ଫଳାର୍ଥେ. ଓ; ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦିବରଣ
Go କରେ)—୧ । ଧେନୁ, ଗାଈ—1 Cow.

୨ । ବଳଦ — 2 Bullock.

[ଦୁ — ହିନ୍ଦୁମାନେ ବଳଦଙ୍କୁ ଦେବତା ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ଓ ଗାଈଙ୍କୁ
ଦେବୀ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ।]

୩ । ବୃଷ—3. Bull.

୪ । ଗୋରୁଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦୁଧ, ଦହି ଓ ଘିଅ ଆଦି—
4 Anything produced from the cow.

୫ । ପଶୁ—5 Quadruped

୬ । ପୃଥିବୀ—6. The earth

୭ । ମାତା—7. Mother.

୮ । ବିନ୍ଦୁ—8. Point of the compass

୯ । ବେଦମାତା, ଗାୟତ୍ରୀ—

9. Gayatri (vedic mantra).

୧୦ । ବାଣୀ, ବାକ୍ୟ—10 Words, speech.

୧୧ । ସ୍ଵର୍ଗ—11. Heaven.

୧୨ । ଚକ୍ଷୁ—12 Eye.

୧୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—13. Organ of sense

୧୪ । ଦୃଷ୍ଟି—14. Eye-sight.

୧୫ । ବିନ୍ଦୁ—15. The corner of the globe.

୧୬ । କେଶ—16. Hair

୧୭ । କିରଣ—17. Ray of light.

୧୮ । ଜଳ—18. Water

୧୯ । ବାଣ; ଶର—19 Arrow

୨୦ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—20 The sun.

୨୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—21. The stars.

୨୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—22. The moon

୨୩ । ଯାଗବିଶେଷ—23. Name of a certain vedic
sacrifice.

୨୪ । ବଜ୍ର—24. Thunder-bolt.

୨୫ । ଧ୍ଵରକ—25. Diamond.

୨୬ । ଗୁଆ—26. Betel nut.

୨୭ । ଲେମ୍ବ—27. Hair; fur of the body.

୨୮ । ବୃଷରାଶି—28. The sign of Taurus.

୨୯ । ଦଶ କୋଟି ସଖ୍ୟା—26. A billion

୩୦ । ନଅ ସଖ୍ୟା—30. The number nine

୩୧ । ଗାୟକ—31 A singer

୩୨ । ଗୋମେଧ ଯଜ୍ଞ—32 Cow-sacrifice

୩୩ । ଗୃହ—33 House.

ଦେ. ଅ (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ)—ଆଗୋ—

ଓଗୋ (Interjection used in addressing females)

ଓ Oh !

ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ତ୍ରୀ, ପରମାଦ ବତ ରୁଚି ଗୋ । କନ୍ୟାପୁରୁଷ, କନ୍ୟାପୁରୁଷ, ପ ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ବାପମାଆଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—

Interjection used in addressing to parents.

ଗୋଆ—ଦେ. ଇ (ନାମ)—ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍ ଅଧିକୃତ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ

Goa ଭୂପକ୍ଷେତ୍ର ନଗରବିଶେଷ—Goa; a Portugees town
in western India.

ଗୋଆଲ୍ ଦେଉ—ଦେ. ଇ. (ନାମ)—ଦଶପଲ୍ଲବ ପଦ୍ମବିଶେଷ —

Goal deo A mountain in Dasapallab.

[ଦ୍ର—ଏ ପଦ୍ମର ଉଚ୍ଚତା ୨୫୫୨ ଫୁଟ ।]

ଗୋଆଲ—ଦେ. ଇ. ପୁ. (ସ. ଗୋପାଳ)—ଗଉଡ଼ —

Goald Milkman.

ଗୋଆଲୀ ୧ମ କର ଗୋପେ ଗୋଆଲେ ଗୋଷ୍ଠ

ଗୋଆଲ ମନରେ ସ୍ଵପ୍ନଦେ କାହିଁ । ପ୍ରାଚୀ—ରହସ୍ୟମଣ୍ଡଳ ।

(ଗୋଆଲୁଣୀ—ଶ୍ରୀ)

ଗୋଆଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର, ମେଦିନୀପୁର) ଇ (ସ. ଗୋପାଳ; ଭୂଳ

Goulb ବ. ଗୋପାଲ) —ଗଉଡ଼ —

(ଗୋଆଲୁଣୀ—ଶ୍ରୀ) Cowherd; milk-man.

ଗୋଆଲିଆ ଲତା—ଦେ. ଇ. (ସ. ଗୁହାଳିକ; ଗୋଆପା)—

Goald latb ଦୁଃସପା (ଦେଖ)

ଗୋଆଲି ଲତା Hamsapadi (See)

ଗୋଆଲ ଲତା—ଦେ. ଇ. (ସ. ଗୁହାଳିକ) —ଦୁଃସପା (ଦେଖ)

Goald lata Hamsapadi (See)

ଗୋଇ—ଦେ. ଇ—୧ । (ସ. ଗୋପନ, ଗୋପ୍ୟ, ଗୁପ୍ତ)—

Goi ମର୍ମକଥା; ଗୁପ୍ତକଥା— 1. Secrets.

ଗୋଇ ୨ । ଗୃହସ୍ତ୍ରୀ; ପାରବାରକ ଶ୍ରେଣୀ କଥା—

2. Family-secrets.

୩ । (ସ. ଗୋଧୂକା) ଗୋଧୂକା—3. Iguana.

୪ । (ସ. ଗର୍ଭ) ଗର୍ଭ; ପତ୍ତଣ—4. A den; a trench
made in the ground.

୫ । ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଗୋପା) —ଗଉଡ଼ୁଣୀ; ଗୋପାଙ୍ଗନା—

5. A female of the cowherd caste.

ଗୋଇଆ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମର ରାଜ ପରିବାରମାନଙ୍କରେ

Goib nimantrana ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା) ଇ—ବିବାହର ବାସିଦିନ

ସକାଳିନି କନ୍ୟାପକ୍ଷୀୟ ଓ ବରପକ୍ଷୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧରିତ ଏ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚିତ୍ତେ ର ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଇଁ ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗାଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଚ୍ ଦେଖିବେ ।

ହଲଦୀ, ଭେଲମର୍ଦ୍ଦନ, ଅନ୍ଧର ଚନ୍ଦନ ଚୁଆ ବୋଳାବୋଳି
ହୋଇ ଓ ପିତ୍ତକାୟ ମରୁମର ହୋଇ ସ୍ନାନ କରିବା—
Bath taken together by persons of the
brides party and bridegroom's party
on the next day of a marriage.

ଗୋଇ କାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ପରର ଗୁପ୍ତ କଥା ବା ଗୁହ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ
Goi kardhibh କରବା—To divulge another's secrets
ନିଝାମୋଡ଼ିଆ or scandal.

ଗୋଇ ଖୋଲିବା—ଦେ. କି—ଗୋଇ କାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Goi kholibh Goi kardhibh (See)

ଗୋଇଠା—ଦେ. ବି—ପଦାଘାତ—Kick

Goiṭhā କଲୁ ମୋହର ମୁଣ୍ଡେ ରୁ ଗୋଇଠା ପାତ—

ନାଥୀ କୁଣ୍ଡଳିତ, ମହାଭରତ, ଉଦାଗ ।

ଜାତ

ଗୋଇଠାଅଇଶାଖିଆ—ଦେ. ବି. ସ୍ତଂ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି
Goiṭhā anṭhākhā ନିକଟରେ ସବୁବେଳେ କୁକୁର ପରି ପଡ଼ି
ଜନଜୌର ଓର ଜୁଝିଉର ଗୋଇଠା ମାଡ଼ ସହ ଓ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
ଖାଇ ବଞ୍ଚୁଥାଏ—1 A toady or parasite
who lives with another person who
deals him kicks and gives him the
leavings of his table to subsist upon.
୨ । କୁକୁର—2 A dog.

ଗୋଇଠା ଖାଇବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟର ପଦାଘାତ ସହବା—

Goiṭhā khāibh To be dealt kicks by another.

ନାଥୀଖାଣ୍ଡା

ଜାତଜାନା

ଗୋଇଠାଖିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଅନ୍ୟର ଗୋଇଠା ମାଡ଼ ସହ—
Goiṭhā khāibh One who is kicked by another.

ନାଥୀଖେଗୋ

ଜାତଜୌର

ଗୋଇଠା ମାରିବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଦାଘାତ କରିବା—
Goiṭhā māribh To deal kicks to others.

ନାଥୀମାରା

ଜାତଜାନା

ଗୋଇଠି—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୁଦ୍ଧିବା=ବଳାଗଣ୍ଡି; ଗୋହର=ଗୋଇଠି)—
Goiṭhi ୧ । ପାଦମୂଳ; ଗୁଲ୍‌ଫ; ରେଡ଼ି; ପାଦତଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ
ଗୋଡ଼ାଲି ଠିକ୍ ପାଦ ଗଣ୍ଡିର ତଳେ ଥାଏ—

୧. 1. The back sole of the foot; heel.

୨ । ଗୋଇଠାମାଡ଼—2. Blow with kick.

ଗୋଇଠି ଅସନ—ଦେ. ବି—ଯୋଗାସନବିଶେଷ—A posture of
Goiṭhi āsana sitting in the Joga-exercise.

ଗୋଇଠି ଅସନେ ବସନ ଗୋଇ

ସମ୍ପଦ କାଠଗ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ହୁଏ ଅଳ—ପ୍ରାଚୀ, ଉପଦେଶିତା ।

ଗୋଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋଇଆ ନିମନ୍ତ୍ରଣ (ଦେଖ)
Goi nimantrana Goih nimantrana (See)

ଗୋଇଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୋଇଜା; ଭୂଲ. ସ୍ପ. ଗୁପ୍ତାନୁସନ୍ଧାନ)—
Goindā ଗୁପ୍ତଚର—Spy; informer.

ଗୋୟେନା

ଗୋହା

ଗୋଇଜା ପୁଲିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୋଇଜା + ଇଂ. ପୋଲିସ୍)—
Goindā pulis ଗୁପ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ ନିମନ୍ତ୍ରେ ନିୟୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
ଗୋୟେନା ପୁଲିସ୍ Detective police; C I. D; Govern-
ment criminal intelligence
ଭୁମିଆପୁଲିସ୍ department.

ଗୋଇଗା—ଦେ. ବି—ଗୋହା (ଦେଖ)

Goirā Gohirā (See)

ଗୋଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ୍ପ. ଗୋୟା) —ଗୋୟ—

Goe Iguana.

ଗୋଏଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଗୋଇଜା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Goendā, etc) Goindā etc (See)

ବୃକ୍ଷମାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଆର ଗୋଏଜା ଅଖିରେ ଧୂଳି ପକାଇବା

ସହଜ କଥା ନୁହେଁ—ପ୍ରକାରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଗୋଆଁର—ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ପ. ଗ୍ରାମ୍ୟ)—୧ । ଏକଜନ୍ମିଆ; ଜିହ୍ୱାଗୋର;
Gomāir ଏକଗୁଣ୍ଠି; ଏକବାଗିଆ, ଗୁଆଁର—1. Obstinate.

ଗୋଆଁର ୨ । ନିବୋଧ, ଗମାର; ଓଲୁ—1. Foolish; stupid.

ଗୋଆଁର ୩ । ମଫସଲିଆ; ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଗୋଆଁର—

3. Simpleton; simple as village-folk.

୪ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମହରମର ରୋଦନ-ରାତ୍ରିରେ ଶବାଧାର

(ତାଜିଆ)କୁ ନେଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିବା ଉତ୍ସବ—

4. The ceremony of carrying the coffin in
a procession during the Mohorram
festival among the Mahomedans.

ଗୋଆଁର ଗୋବିନ୍ଦ—ଦେ. ବି—କାଣ୍ଡଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

Gomāira gobinda A simpleton or foolish person

ଗୋଆଁରଗୋବିନ୍ଦ

ଗୋଗା—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଗୋଗା; ପ୍ରହାରୀ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାଜଳତ
Gogā ଅସନ୍ନମୂଲ୍ୟ ଜୀବର ଅନ୍ତରାଳ—Groaning of a
gōgō dying animal.

ଗୋଗା

ଗୋଗୋ—ଦେ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଗୋଗା (ଦେଖ)

Gogō Gogān (See)

ଗୋଦା ପୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଗୋଶୁପୁଲ—

Goṇḍā phula Marigold; safflower.

ଗୋକଣ୍ଠକ—ସ୍ପ. ବି.—୧ । ଗୋରୁଶୁର—

Gokantaka 1. Hoof of a cow.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଭ	ଭ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ

୨ । ଗୋରୁଖୁରୁର ଚିହ୍ନ—2. Print of a cow's hoof.

୩ । ଗୋରୁ ମାଡ଼ିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଖାଲ ଛିପ ହୋଇଥିବା ହେତୁରୁ ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଚାଲି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—

3 A place made impassable owing to having been trodden upon by cattle.

୪ । ଗୋକ୍ଷୁର (ଦେଖ)

4. Gokshura (See)

ଗୋକନ୍ଦା—ଦେ. ବି.—ଅଙ୍ଗୁଳ ସଙ୍କରେ ଦେବା ଚର୍ମ ରୋଗବିଶେଷ—
Gokandha Eruption between the fingers

ଗୋକର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି. (ଗୋ + କର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଏକ ଶୁଖଣ୍ଡ ପରିମାଣ;
Gokarṇṇa ଅନାମିକା ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପ୍ରାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ—
1. A lineal measure; one span.

୨ । ଗଣ୍ଡୁଣ—2. Sip (of drink).

୩ । ମୃଗବିଶେଷ—3. A kind of deer.

୪ । ଅଶ୍ୱତର—4. Mule.

୫ । ସର୍ପ—5. Serpent.

୬ । ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—6. A class of Rudra Deity.

୭ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରୀବିଶେଷ—

7. Name of a sacred place of pilgrimage in Deccan.

୮ । ହିମାଳୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରୀବିଶେଷ—8. Name of a sacred place in the Himalayas.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଭଗୀରଥ ଉପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।]

୯ । କାଶୀରୁ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ; ଗୋକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱର—9. Name of a phallic emblem in Benares.

ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି.—ମୂଳା; ମୃଗୁଣା ଗୁଳୁ—Bow-string hemp;
Gokarṇṇī Sansevieria Zeylancia Roxburghiana.

ଗୋକାଳ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୁଣ୍ଡୁଳ)—ଧୂପ ଉପକରଣ ସ୍ୱଳ୍ପକର୍ମସ୍ୟାସ
Gokaḷa ବିଶେଷ—Indian Bdelium used as incense.

ଗୋଗଳ [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଝୁଣା ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ଧୂପ ଦିଆଯାଏ ।]

ମୁଣ୍ଡୁଳ ସ. ବି. (ଗୋ + କଳ)—୧ । ଗୋ ଗ୍ରାସ—

1. A mouthful for a cow

୨ । ଗୋରୁକୁ ଦେବା ଦାସ—2. Grass given to a cow.

ଗୋକିଳ—ସ. ବି.—୧ । ଲଙ୍ଗଳ—

Gokila

1. A plough.

୨ । ହେମାମବସ୍ତ୍ରର ପୁଆ, ମୃଷଳ—

2 Pestle of a mortar.

ଗୋଗାଳ—ସ. ବି.—ଗୋକଳ (ଦେଖ)

Gokila

Gokila (See)

ଗୋକୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି.—କନ୍ଦା, ଏକପ୍ରକାର ଚର୍ମରୋଗ—

Gokundha

Scabies; a skin-disease.

ଗୋକୁଳ—ଦେ. ବି. (ଗୋ + କୁଳ = ସମୂହ)—୧ । ଗୋସମୂହ—

Gokula

1. A herd of cattle.

୨ । ଗୁଡାଳ—2 Cow-house

୩ । ଗୋଗୋଷ୍ଠ—3 Cattle-pen.

୪ । ଗୋପସ୍ତର, ମଥୁରାଠାରୁ ସାତ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଯମୁନା ଗରସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରାମବିଶେଷ (ଏହିଠାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲଳିତ-ପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ; ଏହାର ଅଧିକୃତ ନାମ ମହାବନ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଗ୍ରାମକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଗୋକୁଳ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ତାହା ପ୍ରାଚୀନ ଗୋକୁଳ ନୁହେଁ ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—4 A village on the banks of Jamunā (the theatre of Śrīkrishṇa's boyish feats) seven miles to the east of Mathurā.

ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଗୁଣ୍ଡୁଳ)—ଗୋକଳ (ଦେଖ)—

Gokaḷa (See)

ଗୋକୁଳବିହାରୀ—ସ. ବି (ଉପସଦ; ଗୋକୁଳ + ବିହାରୀ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—An epithet of Śrīkrishṇa (who sported in the village of Gokula).

ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ—ସ. ବି (ଗୋକୁଳ + ଅନନ୍ଦ; ଗୋକୁଳ (ଗ୍ରାମର) Gokulaṇḍa ଅନନ୍ଦ ସଦୃଶ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—An epithet of Śrīkrishṇa (the delight of the village of Gokula).

ଦେ. ବି—ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—A name given to males.

ଗୋକୁଳିକ—ସ. ବି—କାଦୁଅରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗାଈକୁ କାଦୁଅରୁ ଉଠିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person who gives help to a cow fallen in the mud. (ଗୋକୁଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ର—ଟେର—Squint-eyed.

ଗୋକୃତ—ସ. ବି—(ଗୋ + ମାଳାଦର୍ପେ. କୃତ) ଗୋବର—

Gokṛuta

Cow-dung.

ଗୋକ୍ଷ—ସ. ବି—ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Goksha

Leech.

ଗୋକ୍ଷୀର—ସ. ବି (ଗୁଣ୍ଡା ଚର; ଗୋ + କ୍ଷୀର)—ଗୋରୁଦୁଗ୍ଧ; ଗାଈଦୁଧ—

Gokshira

Cow's milk.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦରୁ ଗଡ଼ଜାତରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ଓଖର' ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ଚୈତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ନାମାବଳୀ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ୦ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଆକୁ ଦେବ । ଏଥା — 'ପାଇ' ନ ଫଳରେ 'ଗାନ୍' ଗୋଟିତେ 'ବୁନ୍' ନ ମଧ୍ୟରେ 'ବୁନ୍' ଦେଖିବେ, ବା ୧ ପାଇଲେ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ୧ ପାଇଲେ ଅର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ୧ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

ଗୋରୁ—ସ. ବି—୧ । ଔଷଧରେ ଲଗିବା କଣ୍ଠକଫଳୟୁକ୍ତ ଗୁଳ୍ମ
Gokshura ବିଶେଷ; ବର୍ଣ୍ଣାୟୁ ଶାକବିଶେଷ; ଗୋଖର—
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଗୋରୁର, ଶୁରକ, 1. Tribulus Terrestris;
କ୍ରିକଣ୍ଠ, ସ୍ୱାଦୁକଣ୍ଠକ, ଗୋକଣ୍ଠକ, a herbarious plants
ଗୋରୁରକ, ବନଶୁଙ୍ଘାଟ Pedalum murea.
ପଲଙ୍କସା, ଶୁଦ୍ଧା, ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରକା [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ପାଞ୍ଚ-
ଲୟ ଗୋରୁର, ସି ପୁଟ, କୋଣିଆ ଓ କଣ୍ଠକୟୁକ୍ତ । ଏହା
କଣ୍ଠକଫଳ, ବନଶୁଙ୍ଘାଟକ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ମଧୁରରସ, ମଧୁର-
ଭସକଣ୍ଠକ, ବିପାକ, ବଳକାରକ, ମୁକ୍ତାଶୟ-
ଶୋଧକ, ଅଗ୍ନିପାକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ,
ସୁରକା । ଏହା ଅଶ୍ଳୁଷ୍ଣ, ପ୍ରମେହ,
ଗୌରୁ; ଗୌରୁ ବିଷାସ, କାସ, ଅର୍ଶ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର,
ଗୋରୁରକ, ବନଶୁଙ୍ଘାଟକ, ଦୁନ୍ଦ୍ରୋର ଓ ବାୟୁନାଶକ ।
ପା. ତୁଷ୍ମପେଶାରଣସ୍ତ୍ର ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ମୁକ୍ତ-
ଥା. ବଜ୍ରଲୁଗସ୍ତ୍ର କାରକ, ବୃଷ୍ୟ ଓ ଆୟୁବର୍ଦ୍ଧକ
ତେ. ପାଞ୍ଜିରୁ; ପାଞ୍ଜିରୁମୁକ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଶୋଥ, ଶୁକ୍ରମେହ
ତା. ନେରୁକ୍ତି ଓ ମୁକ୍ତକୃଚ୍ଛ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ସକା. ତ୍ରିବୃକ୍ତି ଏ ଗଛ ବାଲିଆ ପାଟରେ, ପଡ଼ିଆରେ
ଓ ସମୁଦ୍ରପକ୍ଷୀରେ ପୁରା ଓ କଟକ
ଜଳରେ ଜାତ ହୁଏ ।]

୨ । ଗୋରୁର ଖୁର—2. Cow's hoof

ଗୋରୁରକ—ସ. ବି—ଗୋରୁର (ଦେଖ)
Gokshuraka Gokshura (See)
ଗୋଖର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଖରସାପ—
Gokhrak Cobra
ଗୋଖରୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଖରୁ—
Gokhru Anklets.
ଗୋଖର—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋରୁର)—୧ । ଫଣାଧାରୀ, ବିଷଧର,
Gokhara ଦୁଲବିଧି ସାପବିଶେଷ, ନାଗ—1. Cobra di
ଗୋଖରା Capillo; Naga Tripudians.
କରୈ, ଗୋଖରା [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଣା ଉପରେ ଗୋରୁଖୁରୁରୂପ
ଭଳି କଳା ଚନ୍ଦ୍ର ଥାଏ । କେହି କେହି ଏହାକୁ କାଳୀଦଳନ ବେଳର
ଶୁକ୍ଳାକ୍ଷ୍ମ କଠାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି ।]

୨ । ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋଲକବର୍ଣ୍ଣ ଶୁକ୍ଳ ସୁନା କର୍ଣ୍ଣଦୁଷ୍ଟବିଶେଷ—

2. A kind of golden pendant ear-ring
with three balls set in a triangular form.

ଗୋ-ଖର—ସ. ବି (ଦ୍ରବ୍ୟ; ଗୋ=ଗୋରୁ+ଖର=ଗର୍ଭର)—
Go-khara (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପଶୁ—Beast.

ସାଧାରଣ ନ କରେ ଅପର

ବାହାର ବୋଲି ଗୋଖର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଶ୍ରୀଗଦା ।

ଦେ. ବିଶ—ଦୁଷ୍ଟ; ଅସତ୍ୟ; ବିଶ୍ୱାସଘାତକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Wicked and faithless (person)

ଗୋଖର—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋରୁର)—ଗୋରୁର (ଦେଖ)

Gokharak Gokshura (See)

ଦେ. ବିଶ (ସ. ଗୋଖର)—ମୁଡ଼ି, କାଣ୍ଡଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—

Rash; headstrong

ଗୋଖା—ସ. ବି—ନଖ—

Gokhak Nail

ଗୋଖଣା } ଦେ. ବି. ପୁ—ଓଡ଼ିଶାର ଧୀବରଶ୍ରେଣୀରୁ ନାଚ-
ଗୋଖଣୀ } ଶ୍ରୀ ଜାତିବିଶେଷ —A low caste of Sūdras
ଗୋଖଣୀ } following the profession of
fishermen.

ଗଛର ଉଣ୍ଡା ଗୋଖା, ନଈ ଉପକୂଳର ପଶା, ଯେବେ ପାଇ ଦେବେ ଦେଖା—ଭଗ ।

ଦେ. ବିଶ—ନିବୋଧ; କାଣ୍ଡଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—

Foolish, rash.

ଗୋଖାଦକ—ସ. ବିଶ (ଗୋ+ଖାଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ଗୋମାଂସ-

Gokhadaka ଭୋଜୀ—Beef-eating; one who eats
cow's meat.

ଗୋଖ ନା—ଦେ. ବି (ପା. ଗରୁଖାନା)—ଗୋରୁଖାନା—

Gokhanak A cow-shed; a place for keeping cows
ଗୋଖାନା

ଗୋଖା

ଗୋଖି—ଦେ. ବିଶ—ଗୋରୁଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ (ସଥା—ଗୋଖ ଚମଡ଼ା)—

Gokhi Belonging to the cow.

ଗୋଖି ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋମାଂସ ଓ ଚର୍ବୀ—

ଗୋଖି Beef and cow's lard.

[ଦ୍ର—ମଇଁଷିଙ୍କ ଗରୁରୁଣା ସ୍ତୋମରେ ଏହା ମଇଁଷିକୁ ଖୁଆନ୍ତି ।]

ଗୋଖି ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଗୋଚର୍ମ—

Gokhichamaradk Cow-hide; cow-leather.

ଗୋଖି

ଗୋଖି

ଗୋଖୁର—ସ. ବି (ଶ୍ରୁତିଭବ; ଗୋ+ଖୁର)—ଗୋରୁର ଖୁର—

Gokhura The hoof of the cow.

ଦେ. ବି (ସ. ଗୋରୁର)—ଗୋଖର ୧ (ଦେଖ)

Gokhara 1 (See)

ଗୋଖୁର—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋରୁର)—(ଦେଖ)

Gokhurak Gokshura (See)

ଗୋଗଛ ବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଗୋଗୋଛବାଡ଼ିଆ (ଦେଖ)

Gogachha bardia Gogochhabardia (See).

ଗୋଗୁହ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଭବ; ଗୋ+ଗୁହ)—ଗୁହାଳ—

Gogruha Cattle-shed; cattle-pen; cow-house.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟକର୍ତ୍ତା	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ଶ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ଋଷ୍ଟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଉ	ଉ	ଋ	ୠ	୧	ଅକାରନ୍ତକର୍ତ୍ତା	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଥ	କ	ନ

ଗୋଗେଇ - ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବି—ପଶ୍ଚିମା ପବନ ସହିତ ମେଘାବୃତ୍ତ
Gogei ଅକାଶପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଗ—Cloudy weather
accompanied by west-wind.
(ଯଥା—ଅଜ୍ଞ ଗୋଗେଇ ହୋଇଛି ।)

ଗୋଗୋଛ ବାଡ଼ିଅ—ଦେ. ବି. (ଗୋରୁକୁ ପ୍ରହାର କଲାପରି)—
Gogochha bārdiā ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—Excessive beating;
ଗୋବେଡ଼େନ୍ cudgelling

ଗୋଗୋଷ୍ଠ—ସ. ବି—୧ । ଗୋଶାଳା — 1. Cow-shed
Gogoshṭha ୨ । ଗୋରୁଙ୍କ ରହିବା ବାଡ଼ିବିଧି ସ୍ଥାନ—
2. A cattle-pen; an enclosure for cattle
ଗୋଗ୍ରନ୍ଥି—ସ. ବି—୧ । ଘଷି—1. Dried cowdung (used
Gogranthi as fuel).

୨ । ଗୋଷ୍ଠ—2. Cattle-pen

ଗୋଗ୍ରହ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍; ଗୋ+ଗ୍ରହ)—ଗୋ-ହରଣ; ଗୋରୁ-
Gograha ଶ୍ଵେର—Theft of cattle; cattle-lifting.

ଗୋଘାତ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ+ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Goghāta ଗୋରୁକୁ ହତ୍ୟା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Killer of cows; cow-killer (M. W.)

ଗୋଘାତକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଗୋଘାତ (ଦେଖ)
Goghātaka Goghāta (See)

ଗୋଘାତୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ+ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Goghātī ଗୋଘାତ (ଦେଖ)
(ଗୋଘାତକ—୩) Goghāta (See)

ଗୋଘୃତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍; ଗୋ+ଘୃତ)—୧ । ଗୁଆଦିଅ—
Goghṛuta 1 Ghee from cow's milk.
୨ । ବର୍ଷାପାଣି—2. Rain-water.

ଗୋଘ୍ନ—ସ. ବି. (ଗୋ+ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Goghna ୧ । ଗୃହାଗତ ଅତିଥି ବା ଅଭ୍ୟାଗତ, ବୃଣିଆ—
1. An honoured guest.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ କେହି ଅତିଥି ଭୟସ୍ଥିତ ହେଲେ,
ମଧୁପର୍ଯ୍ୟାୟ ବା ତାଙ୍କର ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗୋରୁ ମସ୍ତକ ଯାଉଥିଲା ।
ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଗୋମାଂସ ଖାଉଥିବାର ଏହା ଏକ
ପ୍ରମାଣ ।]

୨ । ଗୋଘାତ (ଦେଖ)

2. Goghāta (See)

ଗୋଙ୍ଗା—ବୈଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ପା. ଗୁଂଗା)—ଦୁଙ୍ଗା; ବାକ୍ଶକ୍ତିସ୍ଥାନ—
Gongga Dumb.

(ଗୋଙ୍ଗା—୩);

ଗୌଗା

ଗୁଂଗା

ଗୋଚନ୍ଦନ—ସ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଚନ୍ଦନ—
Gochandana 1. A kind of sandal (Apte).

୨ । ଗୋଚ୍ଚେଚନା (ଚନ୍ଦନପତ୍ର ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଏହାକୁ
କପାଳରେ ଭିଲକ କରୁ ଦେଖନ୍ତୁ)—

2 A yellow-coloured matter (used in
marking the forehead on auspicious
occasions) obtained from the bile of
the cow.

ଗୋଚନ୍ଦନା—ସ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ଜୋକ—
Gochandanā A kind of poisonous leech.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଲାଙ୍ଗ ମୋଟା ଓ ଦୁଇପାଳିଆ । ସ୍ୱଚ୍ଛୁଦ ଅନୁସାରେ
ଏ କାମୁଡ଼ିଲେ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଦେହ ଫୁଲିଯାଏ ଓ ଘନଘନ
ହୁଣ୍ଟାହୁଣ୍ଟା ହୁଏ ।]

ଗୋଚର—ସ. ବି. (ଗୋ+ଚର ଧାତୁ + ଅଧକରଣେ. ଅ, ବା
Gochara ବହୁବ୍ରୀହି, ଗୋ+ଚର)—୧ । ଗୋରୁ ଚରାଉଥିବା
ଗୋଶ୍ଚରଣ ଭୂମି—1. Pasturage; pasture;
grazing field for cattle.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ ବସ୍ତୁ—

2. A thing perceptible by the senses.

୩ । ସାମ୍ବାଦ୍ଧିକାର—3. Direct touch or preception.

ଶୁଣି ଶୁଣିବା ଗୋଚର ଗୋଚର

ବେଗେ ସମ୍ପର୍କିତେକ ଭାଷ୍ୟ କଳ । ଗ୍ରାହୀ. ରମ୍ୟଭାଷ୍ୟ ।

୪ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଗ୍ରହଣର ସୀମା—

4 Ken or range of preception.

୫ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ—

5. Perception; direct knowledge.

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହର ତାତ୍କାଳିକ ସମ୍ପର୍କ—

6. (astrology) The presence or position
of a planet in any sign which is that
of a person's nativity.

୭ । ସ୍ଥାନ; ଦେଶ—7. Tract of country.

ସ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ଭୂମିରେ ଗୋରୁ ଚରନ୍ତି—

1. (land) Grazed over by cattle.

୨ । (ସମାସରେ) ବାସକାରୀ—2. Dwelling in.

୩ । (ସମାସରେ) ବିଚରଣକାରୀ—3. Frequenting.

୪ । (ସମାସରେ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଦକ୍ଷୟଭୂତ—

4. Perceptible to a sense; within the ken
of one's senses.

(ଯଥା—ଶୁଦ୍ଧଗୋଚର, ଦୃଷ୍ଟଗୋଚର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚର ।)

୫ । ଅବଗତ; ଜ୍ଞାତ ହୋଇଥିବା—5. Informed.

ଋଷ୍ଟକର୍ତ୍ତା ଚର ବଚନ ଗୋଚର ଯେତେ ସମ୍ପର୍କର ଗୋଚର ।

ବିଷୟର, ବିଶେଷତଃ ୫ ଗାଠ ।

୬ । ଅବସ୍ଥିତ; ସ୍ଥିତ—7. Situate in.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି କର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଓ କ ଗୋଚିତ୍ତ, ସେବେ ଏ ଗୋଚିତ୍ତରେ ନ ଚଳିବ ତେବେ ସେହି କେ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର କର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଗୋଚିତ୍ତାବଦେବ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଗୋଚିତ୍ତେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଗୋଚିତ୍ତେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଗୋଚିତ୍ତେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଗୋଚିତ୍ତେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଗୋଚିତ୍ତେ ।

ଦେ. ବ. — ଉପସ୍ଥିତି — Presence

ନ ଦେଖି ବୁଝିବ ଗୋଚର । ଛାଡ଼ି ଦେଇବେ କଦଳି । ନଗଲ୍ଲାଥ, କରବତ ।

ଗୋଚର କରବା — ଦେ. କି — ଜଣାଇବା —

Gochara karibh To bring to notice.

ଗୋଚରକରା ଅବଧାନ ହେଉ କନ୍ଦେ ଅକର

ଗୋଚର କରବା ୧ ଚକ୍ରର ଦୃଢ଼ ଗୋଚର । ସ୍ୱାଧୀନ ଅ. ପାଦ୍ୟା ।

(ଗୋଚର କରବା — ଶିଳ୍ପ)

ଗୋଚର ହେବା — ଦେ. କି — ୧ । ଜାଣିବା —

Gochara hebh 1. To know; to realise; to perceive.

ଗୋଚର ହେବା ୨ । ଜଣାଯିବା, ଜ୍ଞାତହେବା — 2 To be known.

ଗୋଚର ହୋଇ ଅକ ତାହା ଗୋଚର ହୋଇବ ସେହି ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମହାବରବ. ସବ ।

ଗୋଚର — ଦେ. ବ. — ୧ । ଶୁଣି ତର, ଗୋ + ଚର —

Gocharma ୧ । ଗୋରୁର ଚମଡ଼ା — 1. Cow-hide.

୨ । ଭୂମିର ବର୍ଗପରିମାଣ ମପକ୍ଷେପ —

2 A square-measure of land surface

[ଦ୍ର — ଦଶହାତ ପରିମିତ ନଳରେ ଲମ୍ବରେ ଓ ଚଉଡ଼ାରେ

ପକ୍ଷର ନଳ ଲେଖାଏଁ ପରିମିତ କ୍ଷେତ୍ର । ମହାନୁରରେ ପାର୍ଶ୍ୱ

୨୦୦ ହାତ ଓ ପ୍ରତି ୨୦୦ ହାତ ପରିମିତ କ୍ଷେତ୍ର ।]

ଗୋଚରକ — ଦେ. ବ. — ୧ । ଗୋ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅକ) —

Gocharaka ଗୋରୁ ରଖୁଥିଲ — Cow-herd.

(ଗୋଚରକା — ଶ୍ୱୀ)

ଗୋଚରଣ — ଦେ. ବ. (ଗୋ + ଚର ଧାତୁ ଶିଳ୍ପରୁ ଗୁରୁ ଧାତୁ + ଉବ.)

Gocharana ଅକ) — ୧ । ଗୋରୁ ଚରାଇବା —

1 Taking cattle to graze; tending of cattle.

୨ । ଗୋରୁ ଚରାବା — 2. Grazing

ଗୋଚିଆ — ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସ. ଗୋଚି; କୃତକ) —

Gochia ନଈ ମୁହାଣରେ ଥିବା ପକ୍ଷିକା ଗୋଚିଆପରି ଏକ ପ୍ରକାର

ସମୁଦ୍ର-ମାଛ — A species of sea-fish resembling the eel.

ଗୋଚିକିତ୍ତକ — ଦେ. ବ. (ଶୁଣି ତର; ଗୋ + ଚିକିତ୍ସକ) —

Gochikitsaka ଗୋରୁମାନଙ୍କ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସାକାରୀ —

A cattle-doctor; a veterinary surgeon.

ଗୋଚିକିତ୍ତା — ଦେ. ବ. (ଶୁଣି ତର; ଗୋ + ଚିକିତ୍ସା) —

Gochikitsa ଗୋରୁମାନଙ୍କ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା —

Treatment of cattle-disease

ଗୋଚିନ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗୋଚିତ୍ତକ) —

Gochin ଗୋଚିତ୍ତକ (ଦେଖ)

ଗୋଚିନା Gorochan (See)

ଗୋଚିନ ସହାୟକ କଥାରେ ଅଛି ଗୋଚିନା ଶାସି ।

ପାଦ୍ୟାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ।

ଗୋଚି — ଦେ. ବ. — ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

Gochi 1 A kind of fish.

୨ । ହିମାଳୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2 Name of the wife of the Himalayas.

ଗୋଛ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗୁଛ) — ଗୋଛ (ଦେଖ)

Gochha Gochh (See)

ଗୋଛ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗୁଛ) — ୧ । ଚକ୍ରା —

Gochh 1 Sheaf; cluster; bundle.

ଗୋଛା, ଗୋଛା, ଆଟି ୨ । ସମୂହ — 2. Collection;

multitude.

ଗୋଛୁଇତ — ଦେ. ବ. — ୧ । ଶୁଦ୍ଧ ଜାତିର କୌଳିକ ଉପାଧିକ୍ଷେପ —

Gochhata 1. A family-title of Sūdras

୨ । ଦାଣ୍ଡମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିକ୍ଷେପ —

2 A family title of sweepers.

ଗୋଛୁଇବା — ଦେ. କି — (ସ. ଗୁଛ) — କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଚକ୍ରାଚକ୍ରା

Gochhaibh କରି ବାନ୍ଧିବା — To tie into sheaves

ଶୁହାନ, ଗୋଛାନ

ଗୁଚ୍ଛିଆନା

ଗୋଛୁଇତ — ଦେ. ବ. — ଗୋଛୁଇତ (ଦେଖ)

Gochhata Gochhata (See)

ଗୋଛୁଗୋଛୁ — ଦେ. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) — ପ୍ରଚୁର —

Gochhagochh (figurative) Morethan sufficient,

ଗୋଛୁଗୋଛୁ abundant.

ଗୁଚ୍ଛାଗୁଚ୍ଛା ଦେ. କି. ବ. — ୧ । ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ —

1. Sufficiently; abundantly.

୨ । ଚକ୍ରାଚକ୍ରା ହୋଇ — 2. In sheaves.

ଗୋଛୁ ବାନ୍ଧିବା — ଦେ. କି — ଗୋଛୁଇବା (ଦେଖ)

Gochh bāndhibh Gochhāibh (See)

ଗୋଛୁବାଳ — ଦେ. ବ. — କେଶଗୁଚ୍ଛ — (ସ. ଗୁଛ + ବାଳ)

Gochhābāla A cluster of hair.

ଗୋଛୁ — ଦେ. ବ. (ସ. ଗୁଛ) — ୧ । ମାଂସପେଶୀ —

Gochhi 1. Muscles; tendon.

ପୁଛା, ପୁଛା ୨ । ଗୋଡ଼ର ଶିରମାନ ଗୋଇଁ ଉପରେ ଯେଉଁଠାରେ

ଏକତ୍ର ହୋଇଥାଏ — 2 The place where

the muscles of the leg meet; Tendo

Achillis.

ସବୁ ଶିର ଯାକ ଗୋଛୁରେ ଲେଖି — ଦେଖ

୩ । ବେକର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଶରୀରର ଶିରମାକ ଏକତ୍ର

ହୋଇ ଥାଏ — 3. Trapezi muscles.

୪ । ବେକର ପଛଅଡ଼େ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଶରୀରର ଶିରମାକ

ଏକତ୍ର ହୋଇଥାଏ — 4 Trapezi muscles.

୫ । ଛୋଟ ଗୋଛୁ — 5 A small bundle.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁବାସକ ସୁକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅନୁବାସକ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଝ	ଞ	ଟ	ଠ	ଡ	ଣ	ତ

ଗୋଛ କାଟିବା — ଦେ କି — ୧ । ଏକତୁଳ ଶିର ବା ମାଂସପେଶିକ
Gochhi kṛtibā କାଟିବା - 1. To cut through the
place where muscles meet.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାତ) ଅନ୍ୟ କରବା —

2 (figurative) To injure another.

ଯଥା — ସେ ମୁହଁରେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ବକ୍ତୃତା କରୁଛି ତେଣେ
ଉତ୍ତରେ ଉତ୍ତରେ ମୋ ଗୋଛ କାଟୁଛି ।

ଗୋଛକାର — ଦେ କି — ୧ । ବଂଶୋପାଧିକୃତ —

Gochhikāra 1 Name of a family-title.

୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ — 2. A class of
Sebakas or servants of Lord Jagannātha
at Puri.

ଗୋଜ — ଦେ କି — ୧ । ମେଖ; ମୁନିଆଁ ଗାଳା —

Goja 1. Pointed pin; peg, stake

ଗୌଜ ୨ । ଗୃହର ଶୂଳଭିତ୍ତିରେ ବସାଯିବା କାଷ୍ଠଗାଳିକ —

ଗୌଜୀ 2. Wooden peg set in the roof of a thatched
house.

ଦେ. ବଣ — ୧ । ସୁସ୍ଥାଗ୍ର, ମୁନିଆଁ, ଗୋଜିଆ —

1 Tapering to a point, pointed.

ଗୁକିଆ ୨ । ସମୁଦ୍ର ତୋଳ ମୁନିଆଁ କର ଯାଇଥିବା —

2. Curled to a point

ଗୋଜ ଶ୍ରୀମୁଖପାଦର କିଛି ଶବ୍ଦ । ଦୂରର ଉଚ୍ଚକରଣ —
କଷ୍ଟ ସ୍ତୋତ୍ରାଳୟ ।

ଗୋଜଣ — ଦେ କି — ଗୋଜଣା (ଦେଖ)

Gojana Gojanā (See)

ଗୋଜଣା — ଦେ କି — ଚୂଳରେ ଦିଆଁକୁ ଉତ୍ତାପକାର କାଠି —

Gojanā A wooden poker; a pointed stick to
stir up the fuel in the oven.

କିଣ୍ଡା

ଗୋଜଣାକାଠି — ଦେ କି — ଗୋଜଣା (ଦେଖ)

Gojanākāṭhi Gojanā (See)

ଗୋଜର — ସ. ବି. (ଗୋ + ଜର) — ଦୃଢ଼ ବଳଦ ବା ବଣ —

Gojara An old ox or bull

ଗୋଜା — ଦେ କି — ୧ । ଗୁଣପତ୍ର; ତମସୁକ —

Gojā 1 Simple mony-bond.

ରାଣ ପ୍ରହର ନେବା ଲେଖକୃତବାରମ୍ଭ

ଗୋଜା ପର ମୂଳ କଳକର ଶକ୍ତି ଦେଲା — ଯାହାର ନୃସିଂହସ୍ୱରଣ ।

୨ । ଭୂମି ବଣ୍ଟନର ନିର୍ଣ୍ଣୟପତ୍ର —

2. Allotment paper in land-partition

୩ । ମେଖ; ଗାଳା — 3. Peg.

ଦେ ବଣ — ୧ । ଶୁକ୍ଳାଗ୍ର; ମୁନିଆଁ — 1. Sharp-pointed

ବନ୍ଦୁର ବଣା ଦେଖି ଗୋଜା — ତମ ।

୨ । ନିମ୍ବ; ବାକ୍ସକ୍ରିୟା; ଘୃଣା — 2. Dumb; silent.

ଗୋଜ ମୁହଁ ଗୋଜା — ତମ ।

ଗୋଜିଆ — ଦେ. ବଣ — ମୁନିଆଁ — Sharp-pointed

Gojiā ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି — ତେଣା, ଲମ୍ବ ବାଉଁଶ ଅଗରେ
ଖୁଜିଆ ଲଗିଥିବା ମୁନିଆଁ ଲୁହା —

ଗୁକିଆ A long iron-pointed pole; lance.

ଗୋଜ କଡମା — ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି — ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ

Goji kardamā ମାଛ — A kind of sea-fish

ଗୋଜକାଠି — ଦେ କି — ୧ । ସିକ୍କାଠି — 1. A jimmy; crow-

Gojākāṭhi bar, a pointed iron rod used by thieves
in house-breaking

ଗୁଡ଼ାକାକାଟା ୨ । ଶ୍ୱୀମାନେ ଚୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧିବା କାଠି —

2 Hair-pin attached to a chignon.

ଗୋଜଗାଜି ହେବା — ଦେ କି — ଅଳଙ୍କାର ବସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୟଂ ସୁସଜ୍ଜିତ

Gojagāji hebā ହେବା — To fit oneself in raiments
or ornaments etc.

ଗୋଜଣା — ଦେ କି — ଗୋଜଣା (ଦେଖ)

Gojanā Gojanā (See)

ଗୋଜିହ୍ୱା — ସ. ବି. — ୧ । କୋବି; କୃଷିଜାତ ଶାକଗୁଳ୍ମବିଶେଷ

Gojihwā (ହି ସଦସ୍ୟଗର) — 1. Cabbage.

୨ । ବନ୍ୟ ଜୂନବିଶେଷ —

2. A kind of wild grass.

[ଦ୍ର — ଏହାର ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ଫୁଲକୋରର ପତ୍ର ପରି; ଏଥିରେ
ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଚକ୍ରାକାର ଫୁଲ ଧରେ; ଏ ଭାସ୍କର ପଶୁମାନେ
ଅଗ୍ରହ ସହକାରେ ଖାଆନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତଳ,
ଲଘୁ, ବାତକାରକ ଏବଂ କଫ, ପିତ୍ତ, କାସ, ରକ୍ତବିକାର, ଅରୁଚି,
ବ୍ରଣ, ଜ୍ୱର ଓ ବିଷନାଶକ — ହି ଶଦସ୍ୟଗର ।]

ଗୋଟ — ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରା ଭାଷା) ସବ. — ଏକ; ଗୋଟିଏ —

Goṭ One, one only.

ଗୋଟିକା — ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର; ଭଦ୍ରା ବ୍ୟବହୃତ) ବି — ଟଙ୍କା —

Goṭikā Rupee

ଗୋଟ ଗୋଟ କରିବା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. — ବିକ୍ଷେପ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ

Got got karibā ଗୋଟ ଗୋଟ କରି ଗୋଟାଇ ଆଣି ଜମା
କରିବା — To collect scattered things into
a heap.

ଗୋଟକ ମାନେ — ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରା) ଅ — ଗୋଟାକୁ; ଗୋଟାକ ପ୍ରତି —

Goṭak māne To one.

ଗୋଟକ — ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରା) ସବ. — ଗୋଟ (ଦେଖ)

Gotaka Goṭ (See)

ଗୋଟମା — ଦେ. ବି. — କସି ନଡ଼ିଆ ଫଳ (ପରଜା ହେବାର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା) —

Gotamā Young and small cocoanut fruits.

ଗୁଟି [ଦ୍ର — କସି ଅପେକ୍ଷା ଗୋଟମା ବଡ଼; ଗୋଟମା ଅପେକ୍ଷା
ନାରକେଳମୁଦି ପରଜା ବଡ଼ ।]

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ଓ ଚିହ୍ନ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚିହ୍ନ କେଶିବ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିରେ ସେବେ ଏ ଲିଖାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ବା ଏ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଗୋଟିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗଣ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗଣ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବନ୍ଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବନ୍ଧ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୋଟା—ଦେ. ବିଶ. (ଭୂଲ.ଦ୍ର.ଗୋଟା,ଫ. ଗୁଟିକା)—୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ—
Gotā 1. Round.

୨ । ଏକାନ୍ତ; ଏକା—2. Solitary

୩ । ଅଖଣ୍ଡ—3. Unbroken; entire.

୪ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିତ; ଗୋଟାଳିଆ—4. In lumps.

୫ । ଏକ ଜାଗାରେ ଜମା ହୋଇ ଟାଣୁଆ—5. Gathered to one place and become hardened

ଖୁଟି ଦେ. ଅ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୬ । ସଂଖ୍ୟକ—
ଗୋଟା 6. Numbering.

(ଯଥା—ଭିନିଗୋଟା ।)

ଦେ. (ସଂଖ୍ୟାମ; ଅନାଦର୍ପକ)—ଏକ ଗୋଟା—

One only.

ବର୍ତ୍ତୁ ପାଦେ ଗୋଟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନାମିକା ପାଦା ପ୍ରହରପ୍ରଣା ଗୋଟା ।

ଦେ. ବି—୧ । ସଂଖ୍ୟା—1. Number.

୨ । ସୁନା ବା ରୂପାର ଲୁଗା—2. Gold or silver lace

[ଦ୍ର—ଅନାଦର୍ପକ ‘ଗୋଟା’ ଶବ୍ଦ ଅନାଦର୍ପକରେ ‘ଗୋଟ’ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ଭିନିଗୋଟା ଗୋଟ, ଭିନିଗୋଟ ସାଧୁ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରାଭାଗ) ବି.—ସଦାର୍ଥ—Things

ଗୋଟାଇପୋଟାଇ—ଦେ. କି. ବିଶ (ଚିରପକ ଧୂଳିନୁକାଶ ଦ୍ୱିତୀୟ)
Gotāi potāi ସହଚର)—ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି—

ଖୁଟିସମୂତିସେ Gathering or collecting together.

ଗୋଟାଇବା—ଦେ. କି.—(ଫ. ଗୁଟିକା)—୧ । ଏକତ୍ର କରିବା;

Gotāibā ସଂଗ୍ରହ କରିବା—1. To gather into one,

ଖୁଟିନ to collect,

ଗୁଡ଼ିଆନା ୨ । ଗୋଟ ଗୋଟ କରି ଭୂତରୁ ଉଠାଇବା—

2. To pick up from the ground one by one.

୩ । (ଶେଷ ଅବସ୍ଥା) ଘଷା ଘଷି କରି ବିଶୃଙ୍ଖଳ କରିବା—

3. To disorder by treading or rough use.

ଗୋଟାଏ—ଦେ. ସଂ. (ଅନାଦର୍ପକ)—୧ । ଏକଗୋଟା ମାତ୍ର—

Gotāe 1 One only.

ଏକଟା ଗୋଟାରେ ଚାରି ଅଞ୍ଚଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରସ୍ତ । କୃଷ୍ଣହରି ମହାବଳର ଅବା ।

ଏକଗୋଟା (ଯଥା—ଅନାଦର୍ପକ ଆକାର—ଗୋଟାଏ ।)

ଦେ. ବି.—ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବା ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପରେ ଏକଘଣ୍ଟା ବାଜିବା
(ସମୟ)—2 One o'clock (time)

ଗୋଟାଏ ବେଳ—ଦେ. ବି.—ଦିନ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବା ରାତି ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପରେ

Gotāe belā ଏକଘଣ୍ଟା ବାଜିବା ସମୟ; ବାରଟା ଉପରେ

ଏକଟାର ସମୟ ଗୋଟାଏ ସମୟ—1 o'clock.

ଏକଗୋଟା

ଗୋଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ସଂ—୧ । ଗୋଟାଏ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Gotā (etc)

1. Gotā etc. (See)

୨ । ଗୋଟିକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

2. Gotika etc. (See)

[ଦ୍ର—ଅନାଦର୍ପକ ଗୋଟାକ, ଅନାଦର୍ପକରେ ଗୋଟିକ ହୁଏ ।]

ଗୋଟାକ ସାତଗୋଟା—ଦେ. ବିଶ—(ଦୋଧରେ) ଜର୍ଜରିତ; ବର୍ଜିତ—
Gotāka sātagotā ପ୍ରଭାବ—Enraged.

(ଯଥା—ସେ ମୋ ଉପରେ ଗୋଟାକ ସାତଗୋଟା ହେଲା ।)

ଗୋଟାକିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଗୋଟିକିଆ (ଦେଖ)—

Gotākiā Gotākiā (See)

ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା—ଦେ. ବିଶ (ସହଚର)—

Gotāku gotā ଗୋଟାକ ସାତଗୋଟା (ଦେଖ)—
Gotāka sātagotā (See)

ଅ—ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ—

One after another; successively

ଗୋଟାକେକେ—ଦେ. ସଂ. (ଅନାଦର୍ପକ)—କେକେକେଗୋଟା—
Gotākete Some; a few.

ଗୋଟା କତକ, ଗୋଟା କସେକ

ଗୋଟିକ

ଗୋଟା ଗୋଟା—ଦେ. ଅ (ଅନାଦର୍ପକ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର; ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ;
Gotā gotā ସ୍ଥୂଳ ସ୍ଥୂଳ ଟାଣୁଆ ଖଣ୍ଡ—1. Several lumps.

ଖୁଟି ଖୁଟି ୨ । ଏକ ଏକ ହୋଇ, ଥରକେ ଏକ ହୋଇ—

ଗୋଟିକ ଗୋଟିକ 2 One at a time

୩ । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ—

3. One after another

୪ । ବହୁଶଃ, ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ—

4 In a great number.

(ଅନାଦର୍ପକ—ଗୋଟିଗୋଟି ।)

ଗୋଟା ଗୋଟା ଝାଲ—ଦେ. ବି—ଅପରିମିତ ଭାବରେ ଥରକୁଥର,

Gotā gotā jhālā ବହୁବା ଝାଲ—Successively and profusely flowing sweat.

ଗୋଟାଗୋଟି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—

Gotāgoti (etc) ଗୋଟିଆଗୋଟି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Gotāgoti etc (See)

ଗୋଟାପଣେ—ଦେ. ଅ—ଗୋଟା ସୁକା (ଦେଖ)—

Gotāpane Gotāsuddhā (See)

ଗୋଟାଳି—ଦେ. ବି (ଫ. ଗୁଟିକା)—୧ । ଗୋଲକାର ସ୍ଥୂଳ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ—
Gotālī 1. Rounded piece of chalk.

ଖୁଟିଲି [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଲେଖେ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟାଳି ଗୁଲିଆ, ମହା; ଗୁଲିଲ ଖୋସୁଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଲୁଗାର ଖୋସଣି ଫିଟି ଯାଇ ନ ଥିଲା । ଦରକାରକେଲେ ମାଟି ଉପରେ ଲେଖିବା କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଚଳୁଥିଲା ।]

୨ । ସ୍ଥୂଳ ଓ ଟାଣୁଆ ଖଣ୍ଡ—

2. Small and hard pieces; lumps.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗୋଟାଳିଆ—ଦେ. ଚଣ (ଫ. ଗୁଡ଼ି)—୧ । ଗୋଟାଳିପରି ଗୋଲ—
 Gotāḥ1ā 1. Like a round piece of chalk; globular.
 ଉଟିନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ଟାଣୁଆ—
 2. Round and hard.

ଗୋଟାସିଝା—ଦେ. ଚଣ — (ବିର, ମୁଗ ବା ପରବା) କଟା ନ ହୋଇ ଗୋଟା
 Gotāsijhā ସୁଦ୍ଧା ପାଣିରେ ସିକ ହୋଇଥିବା—Boiled whole
 (fruit or corn).

ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା—ଦେ. ବି—ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ—
 Gotāsuddhā The whole thing.
 ଗୋଟି—ଦେ. ଚଣ (ଅଦ୍ୱାର୍ଥକ)—୧ । ଏକସଂଖ୍ୟକ; ଏକମାତ୍ର—
 Goti 1. One only.

ଞ୍ଚାଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ନ ରହି ଅସେଲେ—
 ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ନ ରହି ଅସେଲେ—
 ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ନ ରହି ଅସେଲେ—

୨ । (ଏକୋ) ୩; ସଂଖ୍ୟକ (ପଥା—ଭିନ୍ନଗୋଟି)—
 2. Numbering; in number

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅନାଦର୍ଶ୍ୟକ ଅକାର 'ଗୋଟା' ।]

୩ । (ଫ. ଗୋଟି) —ଏକତ୍ରୀଭୂତ—

3. Gathered; collected into one.

ସେତେ ଦ୍ରମ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ସଭାରେ ଗୋଟି—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୪ । ଏକମେଳ—4. United .

ଦେଖିଅଛ ମହମାଛ ଏ ହୋଇ ଗୋଟି

ମଧୁକଟା ଘେବର ନିଅନ୍ତି ପ୍ରାଣ—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଟିଘର (ଦେଖ)

1. Gotigharā (See).

ଞ୍ଚାଟି ୨ । ପାଟ ବା ତସର ପୋକଙ୍କ ଉମ୍ମାକାର ବସା—
 କୌଷା 2. Silk cocoons.

ଗୋଟିଆ—ଦେ. ଚଣ—୧ । ଏକୁଟିଆ; ଏକମାତ୍ର —
 Gotiā 1. Solitary

୨ । ସଂଗୃହୀତ—2 Collected; gathered;
 picked up.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାଟ୍ୟ ଚୁମ୍ବିତେ ଚଳିବା କମଳେ
 ବ୍ୟବହୃତ ଶ୍ଳେଷ ନିଦାତକଯୁକ୍ତ ଶଗଡ଼—A cart with
 small solid wheels for use in hilly tracts.

ଗୋଟିଆଇବା—ଦେ. କି—ଗୋଟାଇବା (ଦେଖ)

Gotiāibā Gotiāibā (See).

ନିକଟରେ ସେମାନେ ସେବା ଗୋଟିଆ—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଗୋଟିଆଗୋଟି—ଦେ. ବି—ସଂଗୃହୀତ ବସ୍ତୁଗୁଣ—

Gotiāgoti Gathered things.

ଦେ. ଚଣ—ଏକତ୍ର ସଂଗୃହୀତ—Gathered into a mass.

ଗୋଟିଆଗୋଟି କରିବା—ଦେ. କି—ଚୁମ୍ବିତୁ ଉଠାଇବା ବା ସଂଗ୍ରହ
 Gotiāgoti karibā କରିବା, ୠଳ କରିବା—

ଞ୍ଚାଟି To pick up; to gather from the ground;

ଗୁଡ଼ିଆନା to heap together.

ଗୋଟିଏ—ଦେ. ସବ (ଅଦ୍ୱାର୍ଥକ)—୧ । ଏକମାତ୍ର —

Gotie 1. One, only; single.

ଏକଟି ୨ । ଏକସଂଖ୍ୟକ—2 One; esol.

ଏକଟା; ଏକୋଟ [ଦ୍ର—ଅନାଦର୍ଶ୍ୟ; ଗୋଟାଏ ।]

ଗୋଟିଏଗୋଟିଏ—ଦେ. କି ଚଣ—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ—

Gotiegotie 1. Very slowly.

ଞ୍ଚାଟି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଯେ ବଣେ—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ବନ

ଏକଏକ, ଗୋଟିଗୋଟି ୨ । ଅସ୍ତେ ସ୍ତେ; କ୍ରମେକ୍ରମେ—

2. By degrees; gradually.

୩ । ଏକାଦିକ୍ରମେ; ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟ—

3. One by one; one after the other.

ଉତ୍ତରକୁ ସେ ଅଗ୍ରମୁଖ ହୋଇକରି

ବାହାରରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସେ ନାସ—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଥରକେ ଏକ ହୋଇ—4. One at a time

ଗୋଟିକ—ଦେ. ସବ—ଗୋଟିଏ (ଦେଖ)

Gotika Gotie (See).

ଗୋଟିକଠଉଁ—ଦେ. ଅ—କିଛି ନ ଶୁଦ୍ଧ; ସମସ୍ତ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟରୂପେ—

Gotikathauñ Entirely; without leaving even a bit.

ଦେ. ସବନାମ—ପ୍ରତ୍ୟେକେ, ସମସ୍ତେ (ଜଣେ ହେଲେ

ଶୁଦ୍ଧ ନ ଥାଉ)—Everyone, all without exception

ଗୋଟି କରିବା—ଦେ. କି—ଗୋଟିଆଗୋଟି କରିବା (ଦେଖ)

Goti karibā Gotiāgoti karibā (See).

ଗୋଟିକା—ଦେ. ବି (ଫ. ଗୁଡ଼ିକା)—୧ । ଗୁଡ଼ିକା (ଦେଖ)

Gotikā 1. Gutikā (See)

୨ । କୋର, ଲଢୁ—2. A ball of sweet-meat

ଦେ. ଚଣ—ଗୋଟିକିଆ (ଦେଖ)

Gotikiā (See).

ଗୋଟିକିଆ—ଦେ. ଚଣ (ଫ. ଗୁଡ଼ିକା)—ଏକୁଟିଆ; ଗୋଟାଗୋଟା —

Gotikīā Solitary; single.

ଗୋଟିକିଗୋଟି—ଦେ. ଅ. (ଅଦ୍ୱାର୍ଥକ)—ଏକ ପରେ ଏକ—

Gotikigoti One by one; one after another.

ଏକଏକ ଉଠିଲେ ଗୋଟିଗୋଟି । ମଧୁବ୍ରତ ସଭା ।

ଗୋଟିକିଗୋଟି (ଗୋଟିଗୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗୋଟିକେତେ—ଦେ. ଚଣ. (ଅଦ୍ୱାର୍ଥକ)—ଗୋଟାକେତେ (ଦେଖ)

Gotikete Gotākete (See)

ଗୋଟିଖଡ଼ିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମଲପୁର) ବି—ଗଙ୍ଗାଶିଉଳ (ଦେଖ)

Gotikhardakā Gaṅgāśiuli (See)

ଗୋଟିଖଡ଼ିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମଲପୁର) ବି—ଗଙ୍ଗାଶିଉଳ (ଦେଖ)

Gotikhardikā Gaṅgāśiuli (See)

ଗୋଟିଖେଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—

Gotikhela A kind of play.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧୂପ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚଢ଼ିତ ବୋଲିବ । ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବୋଲିବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟି ବା ଗୋଟାଳକୁ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ମାରିବାକୁ ହୁଏ । ତାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ବାଜିଲେ ଖେଳାଳି ପୁରସ୍କାର ପାଏ, ନଚେତ୍ ଖେଳବାଲାଗି ତପାଜିତ କରାଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଳ ହୁଏ ।]

ଗୋଟି ଗୋଟି—ଦେ. ଅ. (ଅନୁରୂପକ)—ଗୋଟିକିଗୋଟି (ଦେଖ)
Gotigoti Gotikigoti (See)

ଗୋଟିଘର—ଦେ. ବ.—ଗୋଟିଘର (ଦେଖ)
Gotighara Gotighara (See)

ଗୋଟିଘର—ଦେ. ବ.—ଅଣ୍ଡକୋଷ—Testicle.
Gotighara

ଗୋଟି ଧରିବା—ଦେ. କି—ସୁଦୃଢ଼, ଟାଣୁଆ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଶ୍ୱଶ୍ରୁମାନଙ୍କରେ
Goti dharibha ପରିଣତ ହେବା—To turn into small
ଅଟିନୀବୀଧୀ hard and round lumps.

ଗୁଡ଼ଲବୀଧୀ

ଗୋଟିପ—ପ୍ରା. ବ.—ଗୋଟିପିଲ (ଦେଖ)
Gotipa Gotipila (See)

ଗୋଟିପଣେ—ଦେ. କି. ବା—୧ । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ—
Gotipane 1. One by one.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2 Fully; entirely.

ଗୋଟିପହଣ୍ଡି—ଦେ. ବ.—ପହଣ୍ଡି ଚଳୟ ତଳେ ନୋଟ (ଦେଖ)
Gotipahandi See notes under Pahandi bijaya.

ଗୋଟିପିଲ—ଦେ. ବ.—ସଙ୍ଗୀତଦଳର ନାଟ୍ୟ ପିଲ (ଏସର ସଙ୍ଗୀତ-
Gotipila ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ପିଲ ଗୀତ ଗାଇଗାର ନାଚେ,—
କୌଡ଼ା (single) Dancing boy who also sings
songs.

ଗୋଟିପୁଅ—ଦେ. ବ.—ଗୋଟିପିଲ (ଦେଖ)
Gotipua * Gotipila (See)

ଗୋଟିପୋ—ପ୍ରା. ବ.—ଗୋଟିପିଲ (ଦେଖ)
Gotipo Gotipila (See)

ଗୋଟିପୋକ—ଦେ. ବି.—ପାଟ ବା ତସର ପୋକ—
Gotipoka Silk-worm.

ଶୁଟିମୋକା

ମିଳା; କିରିମପୋକା

ଗୋଟିଯାକ—ଦେ. ଅ.—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବ୍ୟାପି—
Gotijaka Throughout; pervading the whole of
a thing.

ଗାତ୍ର ଗୋଟିଯାକ ଦୂରରେ ପୁଲକ । ବସ୍ତୁସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ. କିରୋସୋମ୍ବୁ ଗ ଗାତ ।

ଗୋଟିଯୋକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସବୁ—ଗୋଟିଏ (ଦେଖ)
Gotiyeka Gotie (See)

ହମରକୁ ନାମ ଗୋଟିଯୋକ ବସ୍ତୁ । ପ୍ରାଚୀ—ଶିଶୁପାଳ ।

ଗୋଟିସବୁଟି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀକ ପଦ୍ୟ) ବଣ—୧ । ଉଦ୍‌ଗମ—
Gotisabuti 1. Undulating

ଗୋଟିସବୁଟି ନୂତନ ସୂତ୍ରର ଏକ । ପ୍ରାଚୀ—ପ୍ରହରରୁପେ ଗାତ ।

୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଏକ—2. Full; entire.

ଗୋଟି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୋଟି ଧରିବା (ଦେଖ)

Goti hebha 1. Goti dharibha (See)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠୁଳ ହେବା—2 To collect together

ଛାଉଁଶରେ ବସେଇ କରଇ ସେ ନର

ଗୋଟି ଦୂର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟେ ଅଧିକ ଚାହାରି କୃଷ୍ଣସିଂହ ନୟାଗଡ଼ର ନର ।

ଗୋଠ—ଦେ. ବ. (ସ. ଗୋଷ୍ଠ)—୧ । ଗୋଠୁ ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନ—

Gotha 1. Cowshed; cattle-pen

ଗୋଠ ୨ । ଗୋରୁରଣ ଭୂମି—

ଗୋଠ 2. Grazing ground; pasture.

୩ । ଅରଣ୍ୟ ମଇଁଷି, ମୃଗ, ବରଂସ, ଗରୁଲ ଅଦିଙ୍କର ପଲ୍ଲ—
3. Flock; herd.

ପଞ୍ଚ ଆଶ୍ର ବନେ ବଲୁଆ ହୋଇ ଗୋଠ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ନୟାଗଡ଼ର ନର

୪ । ଗୋଠୁମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯେଉଁଠାରେ ରହନ୍ତି—

4. The place where cattle are herded
together

୫ । (ସ. କଟକ) ଅଣ୍ଡାରେ ପିକାଯିବା ଶିକୁଳ—

ଗୋଟି 5. Waste-chain; girdle

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବ.—କଥା; ବାକ୍ୟ—Words.

ଗୋଠକାକୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ମହାକାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ)

Gotihakakurda Mahakala (tree) (See)

ଗୋଠ କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସ. ବଣାଳା)—୧ । ଗୋରୁଖିଆ (ଦେଖ)

Goti kakurdi 1. Gorukhi (See)

୨ । କଡ଼ିକିଆ (ଦେଖ)—2 Kardika (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ମଟିମଟିକା (ଦେଖ)—

Matamatika (See)

ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ ପଲ୍ଲରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ

Gotihakhandia ରହେ—1. (animal) Which keeps

(ଗୋଠଖଣ୍ଡି—ଶ୍ରୀ) away from the herd.

ଗୋଠହାଡ଼ା ୨ । ଯେ ପଲ୍ଲରୁ ପଲ୍ଲକୁ ରହୁଥିବାଥାଏ—

2. Strayed from the herd; stray (beast).

୩ । (ମନୁଷ୍ୟ) ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ମିଶେ ନାହିଁ—

3. (a person) Unsociable; loving to live alone.

ଗୋଠ ଗଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ବରକୋଳ ପତ୍ର ପରି ପତ୍ର—

Goti gachha ବଣିଷ୍ଟ କଣ୍ଟାଳିଆ ଗଛ—A kind of

thorny tree.

ଗୋଠ ଗୋପାଳିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—

Goti gopaliya ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—

Worthless and evil-doing (person).

ଗୋଠଛଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ଗୋଠ ଶ୍ରେଣୀ (ଦେଖ)

Gothi chharda Goti kharda (See)

ଗୋଠଛଡ଼ା ସିପେଇ—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ସୈନିକ ନିଜ ଦଳରୁ ପଳାଇ

Goti chharda sipei ଅସିଧ—Deserter.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇଥ	ଋ	ୠ

ଗୋଠ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ — ଦେ. ବିଶ. (ମହାର୍ଥରେ) — ପଲ ମଧ୍ୟରୁ ପୁଅକୁ ଓ
 Gothā nuñchhunaḥ ମନ ଅଭ୍ୟାସସ୍ଥଳ — Of peculiar
 Gothāla bad habits (in a herd)
 ଗୋଠଲ — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. — ଗୋରକ୍ଷ କାକୁଡ଼ି — A kind of
 Gothāla fruit eaten by cattle

ଗୋଠକଣା — ଦେ. ବିଶ. — ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
 Gothākanā Gothā khandiā (See)
 ଗୋଠି — ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଗୋଷ୍ଠୀ) — ସମୂହ, ସମାଜ —
 Gothi A gathering; congregation.
 ଗଠି
 ଗଠି

ଗୋଠଥ — ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗୋଷ୍ଠୀୟ) —
 Gothiṭh ୧ । ଗୋଠରେ ଥିବା —
 1. Included in a flock; herded.

୨ । ଗୋଠ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ —
 2. Relating to a herd

ଗୋଠାକନ୍ଦ — ପ୍ରାଦେ. (କନ୍ୟାପୁର) ବି — ବନ୍ୟଜାତି ବିଶେଷ —
 Gothāṅkandha A wild race of people
 ଗୋଠେ — ଦେ. ବିଶ ଓ ବି. — ବହୁସଂଖ୍ୟକ, ଏକତଳ —
 Gothe A flock of; many in number

ଗୋଡ଼ — ଦେ. ବି. (ସ. ଘୁଟ; ଘୁଟି, ଘୁଟିକା = ଘୁଲ, ସ. ଗୋହର =
 Gordā ଘାଦମୂଳ) —
 ଗୋଡ଼, ମା ୧ । ଚରଣ; ପାଦ — 1. Leg.

ମାସ, ଟାଙ୍କ, ଗୋଡ଼ ୨ । ଟେବୁଲ୍, ଖଟ ବା ଚଉକା ଇତ୍ୟାଦିର ଖୁଣ୍ଟି —
 2. Post or pillar on which a chair, stool,
 table or bedstead stands.

୩ । ଚେର; ମୂଳ — 3 Root

୪ । ବର୍ତ୍ତନ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ —

4 Base; pedestal

୫ । ମୂଳକାରଣ — 5. Root-cause, origin.

(ଯଥା — ମାଲପଙ୍କ କଳ ଏ ମକଦମାର ଗୋଡ଼ ଅଟେ ।)

୬ । ଗୁଲ୍ମ; ପାଦମୂଳ — 6. Heel.

୭ । ରଞ୍ଜା; ଜଞ୍ଜି କାକୁଡ଼ି ଅଦି ଲଟା ମାଡ଼ିବା ପାଇଁ
 ବିଧିବିଧାନ ଥିବା —

7. Frame-work for training creepers;
 trellise.

୮ । ଦୁଇଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ଅଳଙ୍କାର ସଲଗ୍ନ ହେବାର ଗଣ୍ଡ ବା
 କବଳା — 8. A hinge or joint of an orna-
 ment consisting of two pieces.

ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଳି — ଦେ. ବି — ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଳି —
 Gordā āṅguthi Toe; finger of the leg.

ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖିବା — ଦେ. କ୍ରି — ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼କୁ ଅଉ ଗୋଡ଼
 Gordā upare gordā rakhibā ଉପରେ ରଖି ବସିବା —
 ମା'ଏବ ଉପର ମା' ରାଖା To sit cross-legged

ପାଆଁଁ ପେ ପାଆଁଁ ରଜନା

ଗୋଡ଼କନା — ଦେ. ବି — ମୋଜା —

Gordakanā Socks; stockings

ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଚାଲିଯିବା —

Gordā kārdhibā To withdraw from a place; to
 ମା' ବାହାରିବା strew one's heels.

ପାଆଁଁ ଅଢାନା, ପାଆଁଁ ନିକାଳନା

ଗୋଡ଼କୁ ଶାଙ୍କୋଲି ହାତକୁ ବେଢ଼ି — ଦେ. ବି (ସହଚର) —

Gordaku śāṅkolī hātaku berdi

(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଠୋର ପ୍ରବଳତା; ଅନୁରୋଧ; ବିପ୍ଳବ —
 (figurative) Serious impediment

ସୂର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଯାକ ଗୋଡ଼କୁ ଶାଙ୍କୋଲି ହାତକୁ ବେଢ଼ି ।

ବିନିମୟମାତ୍ର କଥାକୁଣ୍ଡା ।

ଗୋଡ଼ ଖାଡ଼ୁ — ଦେ. ବି — ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଡି ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
 Gordā kharḍu ଅଳଙ୍କାର — A ring worn over the
 ଯନ୍ତ୍ର ankle.

ଗୋଷ୍ଠ

ଗୋଡ଼ ଖସିଯିବା — ଦେ. ବି — ଗୋଡ଼ ଖସିବା (ଦେଖ)

Gordā khasarḍhā Gordā khasibā (See)

ଗୋଡ଼ ଖସିଯିବା — ଗ୍ରା. ବି — ଗୋଡ଼ ଖସିବା (ଦେଖ)

Gordā khasaribā Gordā khasibā (See)

ଗୋଡ଼ ଖସିବା — ଦେ. ବି — ପିଚ୍ଛିଳ ଭୂମିରେ ଗୋଡ଼ ଶୁର ନ ରହି
 Gordā khasibā ସ୍ଥଳରୁ ହେବା — Slipping of the feet
 ମା' ଥମେ ଯାଉଛି; ମା' ଥମା on slippery ground.

ଗୋଡ଼ ଖସିବା, ଗୋଡ଼ ଖସି ଖେଳ ହେବାର ଦରକାର —

ଗୋଡ଼ ଖସିବା, ଗୋଡ଼ ଖସି ଖେଳ ହେବାର ଦରକାର ।

ଦେ. କ୍ରି — (ଗୋଡ଼) ପିଚ୍ଛିଳ ଭୂମିରେ ଥିବା ହୋଇ ରହି ନ ପାର
 ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ହେବା — (legs) To slip on a
 slippery ground.

ଗୋଡ଼ଗଣ୍ଡି — ଦେ. ବି. (ସ. ଘୁଟି) — ବଳାଗଣ୍ଡି —

Gordāganṭhi Ankle; the joint of the foot.
 ମା' ଯେବେଗାଁ

ଗୁଡ଼ି

ଗୋଡ଼ ଘଷିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ପାଦ ସବାହନ କରିବା —

Gordā ghashibā 1. To massage the legs.

ମା' ସବା; ମା' ଟେମା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଭିଶପ୍ତ ଗୋଷାମତ

ଗୋଡ଼ଜାତନା; ଗୋଡ଼ଦାନା କରିବା — 2 (figurative)

To flatter.

ଗୋଡ଼ ଘୋଳା — ଦେ. ବି — ଗୋଡ଼ ବ୍ୟଥା ହେବା ଘୋଳା —

Gordā gholā Aching of the legs.

ଯଥାର୍ଥ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛେଦ ରଖା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅବଧକ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଘୋଷାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଂରାଜୀ କପରା ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଡ଼ିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ଦଧି' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଂଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗୋଡ଼ ଘୋଳାମିଳା—ଦେ. ଇ—ଗୋଡ଼ ଘୋଳା (ଦେଖ)

Gorda gholāmilā Gordaḡgholā (See)

ଗୋଡ଼ ଚଳିବା—ଦେ. ଇ—୧ । ଗୁଲିବା—1. Walking.

Gorda chalibā ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେବା—

ମା ଚଳା 2. Being in a state of working.

ଗୋଡ଼ଚଳନା (ଯଥା—ଗୋଡ଼ ଚଳିଲେ ପେଟ ଚଳିବ ।)

ଗୋଡ଼ ଗୁଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ମଲ୍ଲବେଳେ ଗୋଡ଼କୁ ଇତସ୍ତତଃ

Gorda gūḡibā ସଞ୍ଚାଳିତ କରବା—1. To beat the air

ଗୋଡ଼ ଛତପଟନା with the legs in agony (at the time of dying).

୨ । (ଶିଶୁ) ଅବୁଝ ହୋଇ ଭୂମିରେ ଗୋଡ଼କୁ ଇତସ୍ତତଃ

ସଞ୍ଚାଳିତ କରବା—2. (a child) To beat the air with the legs in a paroxysm of rage.

ଗୋଡ଼ ଜମାଇବା—ଦେ. କି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଠିଆ ହେବା—

Gorda jamāibā To plant oneself firmly on the ମା ଜମାନ ground

ପାଖି ଜମାନା

ଗୋଡ଼ଟାଣ—ଦେ. ଇ—ପାଦର ବଳ—

Gordatāṇa The strength of the leg

ମାୟେବବଳ କିମ୍ବଦନ୍ତ କରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ

ଗୋଡ଼କାବଳ ବାହାରିଲେ ସେଠି ଦେଖାଇ ଗୋଡ଼ଟାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରତ ବନ

ଗୋଡ଼ ଟେକି ବସିବା—ଦେ. କି—ଗୋଡ଼ ବଜାଇ ବସିବା (ଦେଖ)

Gorda ṭeki basibā Gorda bardhā basibā (See)

ଗୋଡ଼ତଳକୁ ଆସିବା—ଦେ. କି—ଆସେ ଆସେ ଖୋଜିଲେହୁ ଆସି

Gordatalaku āsibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରଣପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା—

ମାୟେବ ନିଚେଆମା To seek shelter at the feet of a

ଗୋଡ଼କେନିଚେଆନା person (of one's own accord).

ଗୋଡ଼ତଳିଆ—ଦେ. ଇ—୧ । ନମ୍ର (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Gordataliā 1. Inferior (person).

ଗୋଡ଼ତର ୨ । ନୀଚ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Lowly (person); mean.

ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଦତଳେ ପଡ଼ିବ

Gordatale paḡḡibā ହେବା—To fall at another's

ମାଡ଼ିବା; ମାୟେପାଡ଼ା feet.

ଗୋଡ଼ତର ପଡ଼ିବା; [ଦୁ—ଗୁରୁଜନ ବା ଦେବତାଙ୍କୁ

ପାଖିଆଁ ଗମନା ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କରବା ଓ କୌଣସି

ବିମାତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା ବା କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା ପାଇଁ ଲେଖେ

ଏମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଭୂମିରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଦଣ୍ଡବତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।]

ଗୋଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ) ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—

Gorda debā 1. To arrive (at a place).

ମା ଦେଖା ୨ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ) ଦସ୍ତଖେସ କରବା—

ଗୋଡ଼ିବା 2. To undertake (a work).

ଗୋଡ଼ ଧରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ୟର ପାଦ ଧରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା—

Gorda dharibā 1. To hold another's legs by way of beseeching.

ମାୟୋ'ଧରନା; ମାୟୋ'ପକଡ଼ନା; ୨ । କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା—

ଗୋଡ଼ଧରନା 2. To beg excuse or forgiveness.

ଗୋଡ଼ିଲେ ବା ଦୌପଦା ଗୋଡ଼କୁ ଧରିବୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରତ. ବନ ।

୩ । ଅତି ମିନତି କରବା—

3. To solicit most humbly.

ଗୋଡ଼ଧୁଆ—ଦେ. ଇ—୧ । ଜଳଦ୍ୱାରା ପଦଧୌତ କରବା—

Gordadhūā 1. Washing of the legs.

ମା ଧୋଆ ୨ । ଗୋଡ଼ ଧୋଇବାର ପାତ୍ର—

ଗୋଡ଼ଧୋନା 2. Wash-basin.

ଗୋଡ଼ଧୁଆ କଂସା—ଦେ. ଇ—ସେହି କଂସାରେ ଶଶୁର ବିବାହ—

Gordadhūā kamsā ବେଗାରେ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କର ପାଦ ଧୋଇ

ଦିଅନ୍ତୁ—Wash-basin for the father-in-law

washing the son-in-law's feet at the

marriage-altar.

ଗୋଡ଼ଧୁଆ ପାଣି—ଦେ. ଇ. (ସ ପାଦୋଦକ)—ପାଦୋଦକ, ପାଦ

Gordadhūā pāṇi ଧୁଆଁ ହେବା ପରେ ପାଦରୁ ନିଃସ୍ୱଜ ଜଳ—

ଗୋଡ଼ଧୋଆ ପାନୀ; ଚରଣାମୃତ Water with which the feet are washed.

(ଯଥା—ଜା ଗୋଡ଼ଧୁଆ ପାଣିକ କେହି ସରି ନୁହନ୍ତି ।)

ଗୋଡ଼ ପକାଇବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ

Gorda pakāibā ହେବା—1 To arrive at (a place)

ମା ଫେଲା ୨ । ନୃତ୍ୟାଦିର ତାଳ ଅନୁସାରେ ପାଦକୁ ଭୂମିରେ

ମାଆଁ ଫିକନା; ପକାଇବା—2 To move the legs on the

ଗୋଡ଼ ବଠାନା ground according to the measure

in music.

ଗୋଡ଼ ପେଣ୍ଡା—ଦେ. ଇ.—(ସ. ପିଣ୍ଡିକା)—ଗୋଡ଼ ଭଣ୍ଡା (ଦେଖ)

Gorda pēṇḍā Gordbhandā (See)

ଗୋଡ଼ ପେଲିବା—ଦେ. କି—ଝିଲିବା; ଜୋରପୁରକ ପାଦକ୍ଷେପ

Gorda pelibā କରବା—To push the way; to push on.

ମାର ହାଣି କାଟି ଏ ବଚନକୁ ବୋଲି,

ଗଲେ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରେୟ ଗୋଡ଼ ମେଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାବରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଗୋଡ଼ ଫାଟି—ଦେ. ଇ—ପାଦତଳ ଓ ଗୋଇଁର ଚର୍ମ ଫାଟିଯିବା

Gordaphāṭa ରୋଗ—Chilblane

ମା ଫାଟି

ବିମାୟ

ଗୋଡ଼ ଫାଟୁ—ଦେ. ଇ—ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଦତଳର ଚର୍ମ ଫାଟିଯାଇ

Gorda phāṭu ଥାଏ, ଗୋଡ଼ଫାଟି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—

Suffering from chilblane.

ଅଲେ ପଶୁ ମଲେ ମଣା, ଗୋଡ଼ଫାଟୁ ଦେଲେ ମୁରକହୁଆ । ଭଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଌ	ୡ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଃ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୱ	ଌ	ୡ	ଦେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଥ	କ

ଗୋଡ଼ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ଇ.—ପାଦ ଖିଚ ହେବା ରୋଗ; ଗୋଦର—
 Gordaphul Elephantiasis.
 ପାଁ ଫୋଲା ଦେ. ଇଣ.—ଗୋଦର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
 ପୋଲପାଞ୍ଚ (person) Suffering from elephantiasis
 ଗୋଡ଼ ବଜା—ଦେ. ଇଣ. - ଯାହାଠାରେ କାହାର ଗୋଡ଼ ବାଜି ଥାଏ,
 Gordababଜ ପଦାହତ—Struck by the feet of another.
 ଇନ୍ଦ୍ରା କଳ କେନ୍ଦରେ ଗୋଡ଼ବଳା ପଣା । କୁଷ୍ଠହୃ ମହାଭରତ. ଭଦ୍ରୋଗ ।
 ଗୋଡ଼ ବଜାଇବା—ଦେ. କି.—ଅଗକୁ ପାଦ ସମ୍ମାନ କରବା, ପଦ
 Gorda bardhabଜ ବିସ୍ତାର କରବା—
 ପାଁ ବାଡ଼ାନ To stretch the legs forward.
 ଗୋଡ଼ ବଜା—ଦେ. କି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ
 Gorda bardhab basibଜ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ସଜ୍ଜିତ ଥାଇ
 ପାଁ ବାଡ଼ିଯେ ବସା ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କର ରହିବା—
 ଗୋଡ଼ ନିକାଳକର ବୈଥନା To be ready and waiting to
 do some thing.
 ଗୋଡ଼ବଳା—ଦେ. ଇ.—ଗୁଳୁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଳଙ୍କାର—
 Gordababଜ Anklet.
 ମାଞ୍ଜିବ, ମାଞ୍ଜିଡ଼, ମାଞ୍ଜିଜୌବ
 ମାଞ୍ଜିବ, ଛୁରା
 ଗୋଡ଼ ଭଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—(ସ. ପିଣ୍ଡିକା)—ଅଣ୍ଟର ତଳେ ଥିବା ନଳ-
 Gorda bhandଜ ଗୋଡ଼ର ମାଂସଲ ଅଂଶ; ଜବା—
 ମାଂସଭିମ, ମାଂସଭିମା The calf of the leg
 ପିଞ୍ଜିଲି
 ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଠିଆହେବା—ଦେ. କି.—ବହୁତ ବେଳଯାଏ ଅପେକ୍ଷା ବା
 Gorda bhāṅgi thāheବ ଅନୁସରଣ କରି ଠିଆହେବା—
 ପାଁ ଭେଙ୍ଗେ ନାଁଡ଼ାନ To dance attendance on a person
 ଗୋଡ଼ ଗୋଡ଼କର ଖଡ଼ାହୋନା
 ଗୋଡ଼ ଭୂମିରେ ନ ଲାଗିବା—ଦେ. ଇ—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନଳ ବା
 Gorda bhūṁire na lagibଜ ଗର୍ବରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍ଭୁତ ଓ ଖିଚ
 ଭୂୟେଁ ପାଁ ମାଁ ଲାଗା ହେବା—1. (figurative) Being
 ଗୋଡ଼ଭୂମିପରନହିଁପଡ଼ନା besides one's self in pride
 or joy
 ୨ । ଶୂନ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ବା ଟେକାହେବା—
 2. Remaining suspended or lifted up in
 the air.
 ଗୋଡ଼ମୁଣା—ଗ୍ରା. ଇ—୧ । ମୋଜା—1. Stockings.
 Gordamunଜ ୨ । ପାଲଟାମା—2. Pantaloon.
 ମାଞ୍ଜିମା
 ମାଞ୍ଜିମା
 ଗୋଡ଼ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ଇ—ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଳରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦ୍ଦି, କା—
 Gordamud Ring for a finger of the foot.
 ମାଞ୍ଜିବାର୍ତ୍ତା
 ଛୁରା

ଗୋଡ଼ମୋଡ଼ା—ଦେ. ଇ.—୧ । ଗୋଡ଼ପଦ—
 Gordamordଜ 1. Massaging of the legs.
 ମାଁ ଟେମା ୨ । ପନ୍ଥରେ ପାଣି ବୋହିବା ଲୋକର ଗୋଡ଼ ରଖିବା
 ଗୋଡ଼ ଦବାନା ପଟା—2 The plank on which a person
 lifting water by a Janta rests his feet
 ୩ । ଅସମତଳ ସ୍ଥାନରେ ବା ଖାଲରେ ଚାଲିଲେ
 ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି ମୋଡ଼ ହୋଇଯିବା—3 A sprain
 of the leg.
 ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଗୋଡ଼ ପକ୍ଷିବା (ଦେଖ)
 Gorda mordibଜ Gorda ghasibଜ (See)
 ଗୋଡ଼ରୁ ପାଣି ମରିବା—ଦେ. ଇ—ବହୁତ ଚାଲି ଚାଲି ଗୋଡ଼ ଥକି
 Gordaru pan maribଜ ମାରିଯିବା, ଚଳଚ୍ଚଳିତା ହେବା—
 ଗୋଡ଼କା ପାନୀ ମରଜାନା Being too much tired after
 a long walking.
 ଗୋଡ଼ରୁ ବହୁତ ବହୁତ ଗୋଡ଼ରୁ ପାଣି ମରି—କୃଷ୍ଣକାବ୍ୟାଳ ନଅଗୁଣୀ ।
 (ଅପଣା) ଗୋଡ଼ରେ କୁରୁଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କି.—ନିଜେ ନିଜର ଅନୁଷ୍ଠାନ
 Gordare kurardhi maribଜ କରିବା—To cause one's
 ଗୋଡ଼ମେଁ କୁରୁହାରି ମାରନା own ruin
 ଗୋଡ଼ ଲାଗିବା—ଦେ. କି—ଗୁଲିବାପାଇଁ ଭୂମିରେ ପାଦ ଶ୍ପର୍ଶ କରିବା—
 Gorda lagibଜ To touch the ground with one's
 ମାଁ ଲାଗାନ feet (for walking)
 ଗୋଡ଼ ଲଗାନା
 ଗୋଡ଼ହାତ—ଦେ. ଇ (ସହଚର)—ଦେହର ସର୍ବାଙ୍ଗ—
 Gordahata All the limbs of the body.
 ମାହାତ
 ଗୋଡ଼ହାତ
 ଗୋଡ଼ହାତ ଧରିବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ି
 Gordahata dharibଜ ଅଶ୍ରୁ ପୁରଣ କରିବା—1. To seek
 ମାହାତ ଧବା shelter by falling at the feet (of a
 ଗୋଡ଼ହାତ ପକଡ଼ନା person).
 ଅରକ୍ତ ମରତେ ଗୋଡ଼ହାତ ଧବା,
 ହୋଇ ଆସି ଧରିବେ ତୁମ୍ଭ ଗୋଡ଼ ହାତ ।
 କୁଷ୍ଠହୃ. ମହାଭରତ. ଭୋଗ ।
 ୨ । କ୍ଷମା ଇଚ୍ଛା କରିବା—2 To ask for pardon.
 ଗୋଡ଼ହାତକୁ ଚାହିଁ ରହିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗତିବିଧିକୁ
 Gordahataku chāhi rahibଜ ଲକ୍ଷ କରିବା—To watch
 ଗୋଡ଼ହାତ ଦେଖିବେହନା the movements (of a person).
 ଗୋଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ—୧ । ଗୁଡ଼ା, ମୁଗବର ଅଦି ଶସ୍ୟ
 Gorda ଗୁଣିବାର ଉପଯୋଗୀ ଭୂମି—1. High land for
 sowing cereals
 ୨ । ପଞ୍ଜର; ଝରକା—2. Window
 ୩ । (ଗଡ଼ଜାତ) ମଦଗୁଡ଼ିରୁ ବଳ ପଡ଼ିଥିବା ଭୂତର ବା
 ମଦଗୁଡ଼ିରୁ—3. The refuse of mahwa
 flowers or boiled rice after brewing.

ଯାହାର ଶ୍ରେଣୀ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଧରଣ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ୧୨ ଚିତ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ୧ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ କା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି କଣ୍ଠ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଗୋଡ଼ାକାଣ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଗୁଣାବୋଧେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଏ । କା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦି ଶବ୍ଦ ଗୋଡ଼ାକାଣ ହେବ । ଯଥା— 'କ' ନ ମିଳେ 'କା' ଗୋଡ଼ାକାଣ, 'କ୍ଷ' ନ ମିଳେ 'କ୍ଷ' ଗୋଡ଼ାକାଣ, 'କ୍ଷ' ନ ମିଳେ 'କ୍ଷ' ବୋଧେ, 'ଅଗା' ନ ପାଲେ 'ଅଗା' ବୋଧେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଲେ 'ଅଲବ' ବୋଧେ ।

୪ । (ଅଠଗଡ଼) ବିଧାନ ଧାନ—

4. A kind of early paddy.

ଗୋଡ଼ା ଦେ ବିଶ—ନୈଷ୍ଠିକ (ଧର୍ମିବଲ୍ଲମ୍ବ) ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଣ୍ଡି (ଯଥା—
ମୋଡ଼ା ଗୋଡ଼ା ହୁଏ) Orthodox.

ଦେ. ବି—୧ । ମୂଳଦୁଆ—1. Foundation, basis

୨ । ସ୍ତମ୍ଭ—2. Pillar.

ଅସ୍ତିତ୍ବ ଚିହ୍ନ ଯୋଗ୍ୟ ଗୋଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୁପଣା ।

୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆଦ୍ୟ ବା ମୂଳ—

3 The origin or beginning of anything.

ଗୋଡ଼ା ୪ । କାନ୍ଥ ଓ ଗଛ ଅନ୍ତର ଭୂମିସ୍ଥାପନ ଅଂଶ—

ମୋଡ଼ା, ଧାଳା 4. The part of a wall or tree just near the ground.

୫ । ଗଛର ମୂଳ—5. Root of a tree

ଗୋଡ଼ାକାଣ—ଦେ. ବି. (ଓ. ଗୋଡ଼ା ଶବ୍ଦରୁ ନାମ ଧାତୁ)—

Gordābāṇ ୧ । ପଛରେ ଧାଇଁବା—1 To run after;
ଧାଉଁବା କବା, ଗୋଡ଼ାନ to pursue; to chase.

ମୋଡ଼ିଆନା, ୨ । ଅନୁସରଣ କରିବା; ପଦାନୁସରଣ କରିବା—

ମୋଡ଼ି ଲଗାବା; 2. To follow the foot-steps of
ପିଛୁଆନା another.

ନବଳ ମନେ କଲେ ମୋ ପୁଅର ପଣେ,

ଗାୟ ଗୋଡ଼ାକାଣ ଯିବେ ମୋ ବହୁଣେ । ବୃଷ୍ଟିବିନ୍ଦୁ ମନାହରଣ, ସହ ।

୩ । ପାଦରେ ଠେଲ ଦେବା—

3. The push by the legs.

ଗୋଡ଼ାକାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁପୁର) ବି—ନଡ଼ା—

Gordākātī Straw.

ଗୋଡ଼ାଗୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଜଣକ ପଛରେ ଜଣେ ଦଉଡ଼ିବା—

Gordāgordī 1. Chasing one another;
pursuing one another.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—

2 A running country-game

ଗୋଡ଼ା ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଗଲଦା ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)—

Gordā chuṅgurdī Galadā chuṅgurdī (See)

ଗୋଡ଼ାଣିଆଁ—ଦେ. ବିଶ—ପରର ଅନୁସରଣିଆଁ; ଯେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରେ

Gordāṇiān ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଛରେ ଗୋଡ଼ାରିଆଏ—

Following slavishly; attending on
another person without invitation.

ଗୋଡ଼ାତକ—ଦେ. ବିଶ—ଶତ୍ରୁର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରୁଥିବା—

Gordātaka Chasing an enemy

ଗୋଡ଼ାବାନ୍ଧବା—ଦେ. ବି—୧ । ଗଛ ବା କାନ୍ଥର ମୂଳରେ ମାଟି ଗଦାକରି

Gordā bāndhba ଦୃଢ଼ କରିବା—1. To make a tree

or wall firm by adding earth

to its foot; to earth up.

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

ଗୋଡ଼ା ବାନ୍ଧବା

୨ । ଅବତାରଣା କରିବା—2. To preface.

ଗୋଡ଼ାମି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳା ଅନୁକୃତ)—ଧର୍ମାବଳ, ଅଭିରକ୍ତ ଧର୍ମ—
Gordāmi ପରମ୍ପରା—Rigid orthodoxy.

ଗୋଡ଼ାମି

ଗୋଡ଼ାରେ ଗଲତ—ଦେ. ବି.—କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମରୁ ଭୁଲ୍; ପ୍ରଣବରୁ

Gordāre galat ଅଶୁଦ୍ଧ; ଉପସ୍ଥିତରେ ଗଲତ—Mistake

ଗୋଡ଼ାସ ଗଲତ at the outset

ପହିଲିରେ ଗଲତ

ଗୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ୍ତମ୍ଭ; ଭୂମି ସମ୍ବଳପୁର ରୁଗୁଡ଼ି; ସ୍ତମ୍ଭାକା)—

Gordī ୧ । ସାନ ସାନ ପଥର ଖଣ୍ଡ—1 Pebble; small

କାଁକବ pieces of stone; stone-bits or particles.

ଅଁକଟା; କଂକଡ଼ ୨ । କଙ୍କର—2. Road-metal.

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜମିଖାଡ଼ି ମାଛ—A sort of small

fresh-water-fish.

ଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଗୋଡ଼ିମିଶା—1. Mixed with small

Gordīa bits of stone.

କାଁକବିଆ, କଂକବିଆ ୨ । ଗୋଡ଼ିୟା (ଯଥା ଗୁରୁଗୋଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡ)—

ମୋଡ଼ି 2 Furnished with legs, legged.

ଦେ. ବି.—ପଛରେ ଦଉଡ଼ିବା, ଗୋଡ଼ାକାଣ—Pursuing

ଗୋଡ଼ିଆଗୋଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଗୋଡ଼ାଗୋଡ଼ି (ଦେଖ)

Gordīāgordī Gordīāgordī (See)

ଗୋଡ଼ିଖାଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଜମିଖାଡ଼ି (ମାଛ)—

Gordīkhāl Jimīkhālī (fish) (See)

ଗୋଡ଼ିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—ବେଉଁଷଣ କରିବା ଓ ପଡ଼ିଆ ଚରିବାର ଉପଯୋଗୀ

Gordīngi ସରୁ ଲଙ୍ଗଳ—A narrow plough for

transplanting paddy and tilling
waste lands

ଗୋଡ଼ିଛାଲ—ଦେ. ବି.—ଗୋଡ଼ିଛାଲ (ଦେଖ)

Gordīchhāl Gordīchhāl (See)

ଗୋଡ଼ି ଜମି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ବିଧାନାୟକର ଫସଲ ପାଇଁ

Gordī jamī ଉପଯୁକ୍ତ ଛିପା ଜମି—High land fit for

autumnal paddy.

ଗୋଡ଼ିବତା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଗୁଲ୍‌ଘରର ଶିଳତଳ ଅଡ଼ାକୁ ରୁଆର

Gordībātā ମୁଣ୍ଡର ଛିଦ୍ରରେ ଗଲଥିବା ସରୁ କାଞ୍ଚ ଶିଳତଳ—

Small laths of bamboo passing through

the lower eyes of the rafters of a

thatched house.

ଗୋଡ଼ିବାଣ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ-ଶୁଦ୍ଧିବୋଧ (ଏହାର ଡେଙ୍ଗୁ

Gordībāṇa ଲମ୍ବ; ନାଲି ଏବଂ ହଳଦିଆ ଫୁଲ ରେଦରେ ଗଛ

ହୁଇପ୍ରକାର)—A wild shrub with (red

and white) flowers.

ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କ ମଣ୍ଡପ ବୋଲି

ବିଦ୍ଧିର ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ଗୋଡ଼ିବାଣ । ସାଧାରଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଃ	ଏ	ଦ୍ୱୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ, ୠ	ଉ, ଅ	ଭ
୨	ଋ	ୠ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ, ଅ	କ	ନ

ଗୋଡ଼ମାଟି—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୋଡ଼ ବା କଙ୍କର ମିଶ୍ରିତ ମାଟି—

Gordimāṭi Earth mixed with bits of stone

୨ । ଗୋଡ଼ ଓ ମାଟି—2 Pebble and earth

ଗୋଡ଼ିଶାଳା—ଦେ. ବି.—(ସ. ଗର୍ଭଶାଳା)—ଦୁଇଗଣ୍ଡ କାଠପଟାକୁ ଆଡ଼

Gordishāla ବାଗରେ ସୋଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇମୁଣ୍ଡ

ଗର୍ଭଶାଳା ମୁନିଆଁ ଦୋଇଥିବା କଣ୍ଟା—Double-pointed

ଆଁଧାରି nail used in joining two planks edge-wise

ଗୋଡ଼ିଶିମ୍ବା—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଶମ୍ଭୁ—A kind of bean

Gordishimba with very hard seeds.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଗୋଡ଼ିପର ଗୋଲ, ଛୋଟ ଓ ଟାଣୁଆ ।]

ଗୋଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ଧନଝୁଙ୍କରଣ) ଅ—

Gordū ଶକଟବାହକ ଗୋରୁକୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଓ ବୁଲାଇ

କରି ନେବାର ଶବ୍ଦ—

A sound uttered by a cart-driver to goad the bullocks onward

ଗୋଡ଼େଇବା—ଦେ. କି—ଗୋଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Gordeibā Gordaibā (See)

ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ—ଦେ. ଅ—୧ । ଠିଆଏ ଠିଆଏ; କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ

Gorde gorde ଯାଇ ସେଠାରେ ନ ବସି; ଠିଆ ଠିଆ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି—

1. Without taking seat.

୨ । ଅନତିବଳମ୍ବେ; ଅତି ଶୀଘ୍ର, ତତ୍ତ୍ୱ—

2. As soon as possible; immediately, very quickly

୩ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ବାରମ୍ବାର—

3 Every moment; repeatedly

(ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁଙ୍କର ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ କଳିଆ ଲାଗିଛି ।)

୪ । ସମ୍ପଦା ଜଣକର ପଛେ ପଛେ ଥାଇ—

4. Dogging the foot steps of another.

ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପଦାଙ୍କକୁ

Gorde gorde jagibā ଅନୁସରଣ କରି ତାହା ପଛେ ପଛେ

ରହିବା ଓ ତାହା ପାଖରୁ କ୍ଷଣେ ଅନ୍ତର ନ ଦେବା—

To watch a person by following his heels; to dog a person.

ଗୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଡ଼ି—

Gordhi Small bits of stone; pebble

ଗୋଣୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୁଣ୍ ଥାଉ—ଗଣନା କରିବା + କରଣେ ଅ

Gonī + ଶ୍ରୀ ର)—

୧ । ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣବିଶେଷ (୧ ଦ୍ରୋଣ)—

1. A corn-measure

୨ । ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣପାତ୍ର, ଗୋଣୀ—

2. A measuring pot for corn

୩ । ଅଣା; ଅଳ; ବସ୍ତ୍ର—3 Gunny; sack.

୪ । ଢିର ଲୁଗା, କଟ୍ଟା—

4. Ragged garment; rags; torn cloth

ଗୋଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡ ଥାଉ—ବେଞ୍ଚନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gonda ୧ । ନର୍ମଦା ଓ କୃଷ୍ଣା ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳର

ଅଧିବାସୀ ବନ୍ଧ୍ୟ ନୀଚ ଜାତି ବିଶେଷ; ଗଣ୍ଡ ଜାତି—

1. The Gonds; a wild people of low caste inhabiting the Bindhya ranges.

୨ । ନାଭି—2 Navel.

୩ । ଗାଣ୍ଡ; ନାଭି ଦେଶର ବର୍ଦ୍ଧିତ ମାଂସ—

3. Enlargement of the navel; a fleshy protuberance of the navel.

୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗାଣ୍ଡ ବାହାର ଥାଏ—

4. A person with fleshy navel.

ଗୋଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାଲ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ ଅନାଦି୍ୟ

Gondi ଜାତିବିଶେଷ—

An aboriginal race living in the Mālas of Ganjam.

ଗୋତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋତ୍ର)—

Gota ୧ । ବଂଶ—1 Family.

ଗୋତ୍ର ୨ । ବାନ୍ଧବ—2. Relative

ଗୌତ୍ର ଶ୍ରେଣୀରେ ଲୋକ ବାହାର ଗୋତ୍ର—ଦେଖ ।

ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗୋତ୍ରୀୟ)—ଗୋତ୍ରୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Related by kinship; related

ଗୋତମ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ+ତମ)—

Gotama ଅଙ୍ଗୀରସ ବଂଶଜ ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ ପ୍ରଣେତା ମୁନି—

(ଗୋତମୀ—ଶ୍ରୀ. A sage, author of logic (the Nyāya system of Hindu philosophy).

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୌତମ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଶତାବଦ୍ଧ ଓ ଶ୍ରୀ ଅହଲ୍ୟା ।]

୨ । ବୌଦ୍ଧମତ ପ୍ରଚାରକ ମୁନି; ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ—

2 The Buddha.

ଗୋତମ ବୁଦ୍ଧ—ସ. ବି. (ନାମ)—ବୌଦ୍ଧ ମତପ୍ରଚାରକ ମୁନି; ବୁଦ୍ଧଦେବ—

Gotama buddha Buddha; the founder of Buddhism.

ଗୋତର—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଗୋତ୍ର)—୧ । ବଂଶର ପୂର୍ବସ୍ୱାମୀ ବା

Gotara ମୂଳ ପ୍ରଭୃତ—1. The past or original head of a family.

୨ । ଗୋତ୍ର (ଦେଖ)

2. Gotra (See)

ଶ୍ରୀ ଅମ୍ବର ପୁରାଣ ଗୋତରକୁ । କୃଷ୍ଣବିଦ୍. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ଧ ।

ଧାରାଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ପଡ଼ିବ ୧ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାତା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ଗୋତାବେଶରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ 'କ' ନ ମିଳିଲେ 'କ' ବେଝିବେ, 'ଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଦ' ବେଝିବେ, 'ଅର୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ବେଝିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ବେଝିବେ ।

ଗୋତର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଚ—ଓର, ଟେର; ସନ୍ତାନ—

Gotarā Trace; trail

ମହାବଳ ବାସ ଗୋରୁ ପାରୁ ଖାଇବ, ଏହିକ ବେଳେ
ମହାବଳ ବାସ ଗୋରୁ ବାସ ବାସ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।
ଦୈନିକ ଆଶା ୩୧/୮/୧୫

ଗୋତା—ବୈଦେ. ଚ. (ଆ)—୧ । ଜଳଅନ୍ତରେ ଭୁଜିବା—

Gotā 1 A dive into water; dip

ଗୋତା ୨ । ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଅନିଷ୍ଟକର ଅଚରଣ—

गोता 2 Underhand practices to injure another.

ଗୋତାଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଚ. (ତେ. ଗୋତାଡୁ)—

Gotāḍu ଦକ୍ଷିଣରେ ଭିଆର ରୂପାର ସବୁ ପାତ୍ରାରେ ତଳେଇ

ପରି ବୁଣା ଅଣ୍ଟାର ଗୋଲ୍ ସୁତା —

A round waist-chain woven with very
thin strips of silver.

ଗୋତା ଦେବା—ଦେ. ଚ—ଗୋତା ମାରିବା (ଦେଖ)

Gotā debā Gotā māribā (See)

ଗୋତାବାଜୁ—ଦେ. ଚଣ—ଗୋତାମାରୁ (ଦେଖ)

Gotābāj Gotāmāru (See)

ଗୋତାମ୍—ପ୍ରା. ବୈଦେ ଚ. (ଇଂ. ବଟ୍ଟନ୍)—ବୋତାମ—

Gotām Button.

ଗୋତାମରୁ—ଦେ. ଚଣ - ଗୋତାମାରୁ (ଦେଖ)

Gotāmarū Gotāmāru (See)

ଗୋତା ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । ପାଣିରେ ଭୁଜିବା—

Gotā māribā 1. To dive in the water

ଗୋତା ମାବା ୨ । ଏକସ୍ଥାନରେ ଭୁଜି ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ବାହାରିବା—

गोता मारना 2. To dive at one place and come
out at another.

୩ । ଲୁଚିବା—3. To hide oneself

୪ । ଗୋପନରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—

4 To injure another by underhand practices

ଗୋତାମାରୁ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦଗାବିଆ; ଧୂର୍ତ୍ତି; ଦଗାବାରୁ—

Gotāmāru 1. Cheating; deceitful; fraudulent

ଗୋତାବାଜ ୨ । ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ—2. Unfaithful; faithless.

गोतामार; ୩ । ଯେ ଗୋପନରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରେ—

गोतामार 3. Injuring another by underhand
practices.

ଗୋତି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋତି=ଗୃହ)—

Goti ୧ । ପରଦରେ ଅଶ୍ରୁ ମାରି ପେଟ ପୋଷିବା—

1 Living in the family of another
person for maintenance and shelter.

୨ । ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଡ଼ ମାରି ଅନ୍ୟକୁ ତଳେ ପକାଇ
ଦେବାର କୌଶଳଦିଶେଷ—

2 An artifice of felling another to the
ground by striking his legs with
one's own.

୩ । ଯେ ପର ଦରେ ଅଶ୍ରୁ ନେଇ ପେଟ ପୋଷେ—

3. A hanger-on; a toady

୪ । ଗୋଡ଼ାସୁ ବ୍ୟକ୍ତି—

4. Kindred; kin; relative.

ଗୋତପଣ—ଦେ. ଚଣ (ସ ଗୋତ+ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ)—ପର ଦରେ ଅଶ୍ରୁତ—

Gotapāṣṇ Depending for living and shelter on
another's family.

ଗୋତି ପଶିବା—ଦେ. କି—ପୋଷି ହେବା ନିମନ୍ତେ ପର ଦରେ ପଶିବା—

Goti paśibā To thrust one's self for support
into another's family.

ଗୋତୀର୍ଥ—ସ. ଚ. (ଗୋ+ତୀର୍ଥ)—

Gotīrtha ୧ । ଗୋଷ୍ଠ, ଗୋଗୁରଣ ସ୍ଥାନ—

1. Grazing ground.

୨ । ଶ୍ରୀରାମେଶ୍ୱର—

2. Name of a sacred place.

ଗୋତୀର୍ଥକ—ସ. ଚ—ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ବୃଣ ଆଦିର ଏକ ପ୍ରକାର—

Gotīrthaka ଅଷ୍ଟୋପରୁର (ହି. ଶକ୍ତସାଗର)—

A mode of operating a boil according
to the Suśruta.

ଗୋତ୍ର—ସ. ଚ. (ଗୋ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ତ୍ରାଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଣ)—

Gotra ୧ । କୁଳ; ବଂଶ—

1. Family; race; lineage.

୨ । ବଂଶର ମୂଳ ଶ୍ରବଣ ବା କୁଳପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ରୁଷି, (ଯେଉଁ
ରୁଷିଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ବଂଶ ଚିହ୍ନିତ ହୁଏ)—

2. The original ancestor or sage who
ave the name a family.

୩ । ନାମ—3 Name

୪ । ଏକ ରୁଷିଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଉଭୟ ଉଭୟ ପରିବାର—

. Families descended from one common
ancestor.

୫ । କ୍ଷେତ୍ର—5 Field.

୬ । ଗୋଗୋଷ୍ଠ—6. A cow-pen

୭ । ପଥ—7. Road; path.

୮ । ଗୁହାଳ; ଗୋଗୃହ—8. A cow-house.

୯ । ଅରଣ୍ୟ—9 Forest

୧୦ । ଛତା; ଛତ୍ର—10. Umbrella.

୧୧ । ଜାତି—11 Caste; tribe; clan.

୧୨ । ଶ୍ରେଣୀ—12 Genus; class.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	କ୍ଷ	ଭ	ଧ	ନ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅ	ସ	ଷ	ଶ	କ୍ଷ	ଭ	ଧ	ନ

୧୩ । ବହୁ; ସମୂହ—13 Multitude.

ବାହୁକ ସମୂହ ଗଣ୍ୟ ହୁଏ ପରୁ କହଇ
ସଖା ଗୋଷ୍ଠ ପାତ୍ର ଚହ୍ନ ଥିଲେ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହଶବ୍ଦକାସ ।

୧୪ । ବୃଦ୍ଧି—14. Increase

୧୫ । ସମ୍ପଦ; ଧନ—15. Wealth; riches.

୧୬ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନ—

16. Knowledge of futurity

୧୭ । ପାହାଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17 Hill.

୧୮ । ସଂତତି, ସନ୍ତାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

18 Offspring.

୧୯ । ବନ୍ଧୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—19. Relative.

୨୦ । (ଗୋ = ପୃଥିବୀ + ଚ୍ଚ୍ଚୋ = ଧରା କରବା + କର୍ତ୍ତୃ.

ଅ)—ପର୍ବତ—20. Mountain.

ସ. ବିଶ—ବୁଦ୍ଧିତ—Ugly

ଗୋତ୍ରକର୍ତ୍ତା—ସ. ବି (ଧୃଷ୍ଣୀ ତତ୍; ଗୋତ୍ର + କର୍ତ୍ତା)—ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ

Gotra karttā ବ୍ୟକ୍ତି—The founder of a family.

ଗୋତ୍ରକାର୍ତ୍ତା—ସ. ବି—ଗୋତ୍ରକର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)

Gotrakārī Gotrakarttā (See).

ଗୋତ୍ରକୃତ୍—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋତ୍ର + କୃତ)—

Gotrakurṭh Gotramarṭ dāhuka (See)

ଗୋତ୍ରା—ସ. ବି (ଗୋତ୍ର = ପର୍ବତ + ଧନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ର—

Gotraghna God Indra.

ସ. ବିଶ—ଗୋତ୍ରମାରୁ (ଦେଖ)

Gotramāru (See).

ଗୋତ୍ରଜ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଗୋତ୍ର + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gotraja ଏକବର୍ଣ୍ଣପୁ; ସଗୋତ୍ର—Discended from the

(ଗୋତ୍ରଜା—ଶ୍ରେଣୀ) same or primary ancestor; lineally

discended from the same ancestor.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୋତ୍ରଜ ୨ ପ୍ରକାର; ଗୋତ୍ରଜ ସପିଣ୍ଡ

ଓ ଗୋତ୍ରଜ ସମାନୋଦକ ।]

ଗୋତ୍ରଜ ସପିଣ୍ଡ—ସ. ବି (ହିନ୍ଦୁସାଧୁ)—ଅପଣା ବଂଶର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି—

Gotraja sapinda ମାନେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ପିଣ୍ଡଦାନ ଦ୍ୱାରା

ସମ୍ପର୍କିତ (ଯଥା—ପିତୃ, ପିତାମହ, ପ୍ରପିତାମହ ଓ ପୁତ୍ର,

ପୌତ୍ର, ପ୍ରପୌତ୍ର)—(Hindu Law) One's

agnates connected by rice-oblations

with him.

[ଦ୍ର—ଅପଣାର ଉପର ୩ ପୁରୁଷ ଓ ତଳ ୩ ପୁରୁଷ ଗୋତ୍ରଜ ସପିଣ୍ଡ]

ଗୋତ୍ରଜ ସମାନୋଦକ—ସ. ବି (ହିନ୍ଦୁସାଧୁ)—ଅପଣାର ଉପର ଓ

Gotraja samānodaka ତଳର ୪ର୍ଥ ପୁରୁଷଠାରୁ ୭ ମପୁରୁଷ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋତ୍ରଜ ବ୍ୟକ୍ତି—(Hindu Law) One's

agnates beyond the 3rd and within the

7th degree upwards and downwards.

ଗୋତ୍ରପ୍ରଧାନ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରହ୍ମ; ଗୋତ୍ର + ପ୍ରଧାନ)—

Gotrapradhāna

୧ । ପର୍ବତଶ୍ରେଷ୍ଠ; ହିମାଳୟ—

1 The Himalayas, the king of mountains.

୨ । ବଂଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. The chief or

renowned man of a family

ଗୋତ୍ରପ୍ରବର—ସ. ବି—୧ । (ଧୃଷ୍ଣୀ ତତ୍; ଗୋତ୍ର + ପ୍ରବର)—

Gotraprabara

ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ବ୍ୟକ୍ତି—

1. The founder of a family

୨ । ବୃଦ୍ଧର ପ୍ରଧାନ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. The eldest or headman of a family.

୩ । (ସହଚର ଶବ୍ଦ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ

ଆଦିପୁରୁଷଙ୍କ ନାମସମ୍ବଳିତ ଗୋତ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦିପୁରୁଷଙ୍କର

ବଂଶ ଯେଉଁ ଶାଖାର ଅନୁଗତ ସେହି ଶାଖା—

3. The name of a person's progenitor

and that of his clan

ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯାହାଙ୍କ ନାମରୁ ଗୋତ୍ର ଏ ବୃଦ୍ଧର

Gotraprabarttaka ନାମକରଣ ହୁଏ; ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—

Founding a family; giving name to a race.

ସ. ବି—ଗୋତ୍ରର ମୂଳ ପୁରୁଷ—The founder of

a family.

ଗୋତ୍ରାଭିତ—ସ. ବି (ଗୋତ୍ର = ପର୍ବତ + ଧନ ଧାତୁ = ଧେନୁ କରବା +

Gotrabhit କର୍ତ୍ତୃ. ଋପୁ, ୧ମା. ୧ବ)—(ବଜ୍ରହାସ ପର୍ବତମାନଙ୍କୁ

ଧେନୁ କରଥିବାରୁ) ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra.

ଗୋତ୍ରାଭିତ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋତ୍ରାଭିତ ଶବ୍ଦ)—ଇନ୍ଦ୍ର—

Gotrabhida

Indra.

ଦେବତାମାନଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ଗୋତ୍ରାଭିତ—କୃଷ୍ଣସହସ୍ର ନାମାବଳୀର ଶ୍ରେଣୀ ।

ଗୋତ୍ରମାରୁ—ଦେ. ବିଶ. (ସ ଗୋତ୍ର ଓ ମାରକ)—

Gotramārū

ଗୋତ୍ରମାରୁ (ଦେଖ)

Gotramāru (See)

ଗୋତ୍ରମାରୁ ତାହୁକ—ଦେ. ବି—ବର୍ତ୍ତମାନର ତାହୁକ; (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)

Gotramārū dāhuka ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶତ୍ରୁପକ୍ଷକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ

ନିଜର ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଏ—

A person who brings about the ruin of

his own people by helping the enemy.

[ଦ୍ର—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞମାନମାନେ ଗୋତ୍ର ଏ ପଞ୍ଜୁରିରେ ପୋଷା

ତାହୁକକୁ ବନ୍ଦ କରି ଜାଲ ବିଛାଇ ଜାଲ ମଝିରେ ପଞ୍ଜୁରିଟି ରଖି-

ଦିଅନ୍ତି । ପଞ୍ଜୁରିବଦ୍ଧ ତାହୁକର ତାଙ୍କ ଶୁଣି ସେଠାକୁ ଆସି ଅନ୍ୟ

ତାହୁକମାନେ ତୁଣ୍ଡଦେବାମାନଙ୍କ ସେହି ଜାଲରେ ପଡ଼ନ୍ତି ।]

ଗୋତ୍ରମାରୁ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଗୋତ୍ର ଓ ମାରକ)—୧ । ଗୋତ୍ରମାରୁ, ସେ

Gotramāru ଶତ୍ରୁପକ୍ଷେ ମିଶି ଅପଣା ବଂଶର ବିନାଶ ଘଟାଏ—

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୂଚକ ଏ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିରେ ଯେବେ ଯୁକ୍ତକାଳରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏ ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ଯେତେ 'ଗା' ଶବ୍ଦରେ, 'ଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗୁ' ଶବ୍ଦରେ, 'ବ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

1. One who injures his people by siding with the enemy.

୨ । ଗୋତାମୟ; ଦଶାଗାଳ—2. Faithless

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (୨୩୧) ଚିହ୍ନ; ଗୋତ୍ର+ସୁତା—ପାଦ୍ୟା—
Gotrasuta A name of Pārbatī

ଗୋବିନ୍ଦା ସୁମରଣା କରବା—ଗ୍ରା. କି—ଗୋତ୍ର ସୁମରଣା (ଦେଖ)

Gotra sumaranā karibā Gotra sumaribā (See)

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. କି—(ପରପୁରରେ ପାଳିତ ଜୀବ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)

Gotra sumaribā (ଯଥା—କୁଆ ବସାରେ କୋଇଲିକୁଆ,

ମାମୁରରେ ପାଳିତ ଭଣ୍ଡା) ଅପଣାର ପରିବାରର

ବିଷୟ ସ୍ମରଣ କରିବା ବା ଝୁରୁବା—

To pine after one's own family (said of one brought up in another's family).

କାକ ପରେ ପକ ପରି ବଳ ଲୁହ ଯଦି କର

ଏବେ ଅପଣା ଗୋବିନ୍ଦାରେ ଦେଲୁ ବାହାର । ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (୨୩୧) ଗୋବିନ୍ଦା—ଗୋତ୍ରମାୟ (ଦେଖ)

Gotrahanā Gotramāyu (See)

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋତ୍ର=ପଦ୍ୟ+ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥରେ ଅ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Gotrā ୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth.

୨ । (ଗୋ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଚ୍ର+ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଗୋସମ୍ବନ୍ଧ—

2. A number of cows.

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗୋବିନ୍ଦା)—ଗୋବିନ୍ଦା (ଦେଖ)

Gotri Gotriya (See)

(ଯଥା—ଦାସ୍ୟଗୋବିନ୍ଦା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ)

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗୋବିନ୍ଦା)—ଗୋବିନ୍ଦା (ଦେଖ)

Gotriā Gotriya (See)

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. ସୁ. (ଗୋତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇୟ)—

Gotriya ୧ । (ଅମ୍ଭ) ଗୋବିନ୍ଦାମୟ—

(ଗୋବିନ୍ଦା—ଶ୍ରୀ) 1. Relating to a Gotra

୨ । (ଅମ୍ଭ) ଗୋବିନ୍ଦା—

2. Having such and such a Gotra.

୩ । (ଅମ୍ଭ) ବର୍ଣ୍ଣା—3. Agnate

ଗୋବିନ୍ଦା—ସ. ବି. (ଗୋ=ଜଳ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Goda ୧ । ମସ୍ତିଷ୍କ; ମଗଜ—1. Brain.

୨ । ମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ନେହ ପଦାର୍ଥ—

2. The only substance inside the brain.

୩ । ଗୋବିନ୍ଦା ନିକଟସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ—

3. Name of a province near the Godābarī river in S. India.

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ=ଗୋବିନ୍ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Godābarī—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ=ଗୋବିନ୍ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Godābarī gives cows to Brāhmanas.

ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଗୋବର (ଦେଖ)

ଗୋବର Godara (See)

ଗୋବର—ସ. ବି. (ସ. ଗୁଡ଼ିଲ) ଅନେକ ପରସ୍ତ ଚିତ୍ତ କନାରେ
Godardā ତଥାବ ଦୋଇଥିବା ଆସୁରଣ—A quilt made of
ସୁଦୃଢ଼ rags sewn together.

ଗୁଡ଼ି ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି ଓ ବିଶ—ଗୋବର (ଦେଖ)—

Godara (See)

ଗୋବର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ସ୍ଥୂଳ; ଗଦଡ଼ା—

Godardā 1 Thick.

ଗୋବର; ଗଦଡ଼ା ୨ । ଶବ୍ଦଶକ୍ତିରହିତ; ତାବଦା; ସ୍ତବ୍ଧ (କର୍ଣ୍ଣ)—

2. Stunned (ear).

୩ । ସ୍ପର୍ଶହୀନରହିତ (ଅଙ୍ଗ)—3. Benumbed (limb).

୪ । ଖାଦ୍ୟ ଭରି ଦୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାୟୁକ୍ତ (ପାତ୍ର)—

4. (mouth) Full of a morsel of food

୫ । ଗମ୍ଭୀର ଶବ୍ଦୟୁକ୍ତ—5 Heavy-sounding;

muffled.

ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. ସୁ.—ଗୋବର (ଦେଖ)—

(ଗୋବର—ଶ୍ରୀ)

Godarā (See)

ଗୋବର—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ—'ଗୋବର'ର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Godardī Feminine of Godardā.

ଦେ. ବି—ଗୋବର (ଦେଖ)—

Godardā (See)

ଗୋବର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. ଚିହ୍ନ; ଗୋ+ଦନ୍ତ—୧ । ଗୋରୁର ଦାନ୍ତ—

Godanta 1. The tooth of a cow.

୨ । (ଗୋରୁ ଦାନ୍ତପରି ଭିଷତ, ହଳଦିଆ) ହରିତାଳ—

2. Sulphate of arsenic; yellow orpiment.

୩ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ (ଦେଖ)—

3. Akarmaṣiṁ (See)

ବାହିଁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରେ ଗଣାଣ ଗୋବର,

ବିଶେଷ ଭାବ କି ସେ ଦାନବ ହରନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ. ମହେନ୍ଦ୍ରପୁର ।

ଗୋବର—ସ. ବି. (ସ. ଗୁଡ଼ିଲ) ଶ୍ରୀପଦ; ପାଦର ମାଂସବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—

Godara Elephantiasis of the leg; Arabum;

ଗୋବର Pachydermia; Hypersarkosis,

ଫିଲିଆ ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଶ୍ରୀପଦ ଯୋଗୁଁ ଶିତ (ପାଦ)—

1. Swollen (leg).

୨ । ଶ୍ରୀପଦ ରୋଗୟୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (person) With

swollen legs due to elephantiasis.

ଗୋବର ଗୋଡ଼—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଶ୍ରୀପଦୟୁକ୍ତ ପାଦ—

Godara godā Leg swollen with elephantiasis;

ଗୋବର

Barbadoes leg.

ଫିଲିଆ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରୂ	ଉଅ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ	

ଗୋଦର—ଦେ ବଣ ସୁ—ଶ୍ରୀପଦ ଶ୍ରେଣୀରୁ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Godarā (person) Suffering from elephantiasis and having swollen legs.

ଗୋଦା ପ୍ରାଦେ (ଗଜଜାତ) ବ—ଟୋକେଇ, ବାଉଁଶିଆ ଅବ
କୀଳପାବାଳା ବୃକ୍ତିବା ମାତ ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—A low caste of Śūdras who weave baskets.

ଗୋଦସ୍ତା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଗୁଜରାଟୀ = ବ୍ୟଗତ; ଅଗତ)—

Godastā ଗତବର୍ଷ—Last year

ଶୁଦ୍ଧତା ବଣ.—ଗତବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

ଗୁଜରାଟୀ Relating to the last year.

[ଦ୍ର—ଗତବର୍ଷର ପୂର୍ବବର୍ଷରୁ ଉଦୟା ବା ତେରପ୍ରା ବୋଲିଯାଏ]

ଗୋଦା—ସ ବଣ. ଶ୍ରୀ. (ଗୋଦ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଗୋଦର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—

Godā Feminine of Goda.

ସ. ବଣ. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ = ଜଳ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷୁପ୍ତ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—

The river Godābarī.

ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଟରେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ କୌଣସି ଜଳାଶୟରୁ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି—The path or track used by wild animals to go to a place to drink water.

ଗୋଦାନ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଗୋ + ଦାନ)—୧ । ଧର୍ମାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ

Godāna ଗୋରୁ ଦାନ କରିବା—

1. A pious gift of a cow to a Brāhmaṇa.

[ଦ୍ର—ମରଣାନ୍ତେ ନରକର ବୈତରଣୀକୁ ଗୋରୁ ଲଙ୍କୁଡ଼ି ଧରି ଅକ୍ଳେଶରେ ପାରି ଦେବା ଆଶାରେ ମୃତୁର ପ୍ରାକ୍‌କାଳରେ ଗୋଦାନ କରିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

୨ । କେଶାନୁ, ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର କେଶଚେଦନରୂପ ସମ୍ବାର ବିଶେଷ—2 One of the rituals (shearing of the hair of the head) performed on a boy of the twice born castes amongst the Hindus

[ଦ୍ର—ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଏ ସମ୍ବାର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକର ୧୨ ବର୍ଷ, କ୍ଷତ୍ରିୟର ୨୨ ବର୍ଷ ଓ ବୈଶ୍ୟର ୨୪ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏ ସମ୍ବାର କରାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବ.—(ଗୋରୁ ପ ଦାନ) ଦାନ ଦିଆଯିବା ଗୋରୁ—

A cow given as a gift.

ଅନ୍ଧ ଦେଶରୁ ଗଲି ଦେଶର ବକ,

କିନ୍ତୁ ହସ୍ତରେ ଦେଲି ଗୋଦାନ ଟେକ । ସମ୍ପର୍କ ରହୁଥିଲା ।

ଗୋଦାବରୀ—ସ. ବ. (ଗୋ = ଜଳ + ଦା ଧାତୁ + ପ୍ରଧାନାର୍ଥ. ବର + ଶ୍ରୀ.

Godābarī ବ.—୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ନଦୀବିଶେଷ—

1. A river in South India.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ପଶ୍ଚିମପାଟଣା ପର୍ବତମାଳାରୁ ବାହାରି ବାଟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶାଖା ସଙ୍ଗେ ମିଶି ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ବାଟେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଏହି ନଦୀକୂଳରେ ରାଜ-ମହେନ୍ଦ୍ର, ନଗର ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ସୀମା ଅଟେ । ବାରବର୍ଷରେ ଥରେ ଏ ନଦୀରେ ସ୍ନାନଯୋଗ ଘଟେ ।

ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟର ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଗୋଦାବରୀ ମୁହାଣରେ ଯୁନାଉନ (ଫରାସୀ ଅଧିକୃତ) ନଗର ଅବସ୍ଥିତ ।]

୨ । ମାଦ୍ରାସ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା—2. A district in the Madras presidency

ଗୋଦାମ—ବୈଦେ. ବ.—(ଇଂ. ଗୋଡାଉନ୍)—୧ । ଗଞ୍ଜ, ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ

Godāma ସଞ୍ଚୟର ସ୍ଥାନ; ମାଲଗୋଦାମ—

ଅନ୍ୟ J. Godown; ware-house

ଗୋଦାମ [ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ବେପାରୀମାନେ ସମସ୍ତ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦୋକାନରେ ନ ରଖି ଦରକାର ପଡ଼ିବା ଭଳି ମାଲମାନ ଦୋକାନରେ ରଖି ଥାଆନ୍ତି, ବାକି ମାଲମାନ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁରକ୍ଷିତ ଗୋଦାମରେ ସାଇତି ଥାଆନ୍ତି; ଦୋକାନରୁ ମାଲମାନ ସରି ଗଲେ ବା ଅନ୍ଧର ବେଶି ମାଲ ଲୋଡ଼ା ଦେଲେ ଗୋଦାମରୁ ସାଇତା ମାଲମାନ କାନ୍ଦନ୍ତି ।]

୨ । ରଣ୍ଡାର; ଗନ୍ତାଘର—2. Store-house; pantry.

ଗୋଦାମ ଝଡ଼ା—ଦେ. ବ.—୧ । ଗୋଦାମରେ ମହଜୁଦ୍ ଥିବା ପଣ୍ୟ- Godāma jhardā ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଚିକି ଦୋଇ ସାରିବା ପରେ ଅଳିଆ ଅନ୍ୟସାଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ମାଲମାନ ରହି ଯାଇଥାଏ—

1. Refuse of a godown; things left after sweeping a godown

୨ । ଗୋଦାମସାଫ୍ଟ୍ ଚିକି (ଦେଖ)

2 Clearance-sale of the remnants of a godown.

ଗୋଦାମ ଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବ.—ଗୋଦାମଝାଡ଼ୁ (ଦେଖ)

Godāma jhardū Godāmajhārdū (See)

ଗୋଦାମ ରଦି—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ଗୋଡାଉନ୍ + ଫା. ରଦ୍ଦା)—

Godāma radi ୧ । ଗୋଦାମରେ ସଞ୍ଚିତ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟସାଙ୍ଗରେ ଯାହା ଚିକି ନ ହୋଇ ବଳି ପଡ଼ି ଥାଏ—1 Unsold remnants of goods stored in a godown.

୨ । ଗୋଦାମରେ ବହୁକାଳ ସାଇତା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦାଗ ଲାଗି ଯାଇଥିବା (ପଦାର୍ଥ)—

2. Shop-soiled (ware).

୩ । ଗୋଦାମରେ ଥିବା ଜିନିଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସର୍ବନିମ୍ନ ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ(ମାଲ) 3. Most worthless amongst the articles stored in a godown.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଃ	ଉଃ	ଈ
୨	ଇ	ଂ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକନ୍ଦୁସ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଃ	ଉଃ	ଈ

ଗୋଧମ—ସ. ଚ (ଗୁଧ ଧାତୁ = ବେଷ୍ମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ) —
Godhama ଗୋଧୂମ; ଗହମ—Wheat.

ଗୋଧର—ସ. ଚଣ (ଗୋ = ପୃଥ୍ୱୀ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —
Godhara ପବନ —Mountain.

ଗୋଧର—ଦେ. ଚଣ—୧ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—
Godharā 1. Worthless.

୨ । ଗଦଡ଼ା—2. Thick.

ଗୋଧର୍ମ—ସ. ଚ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୋ + ଧର୍ମ) — (ପଶୁମାନଙ୍କ ପର)
Godharma ଅଗମ୍ୟଗମ୍ୟବିଶ୍ୱସ୍ତନ ସଙ୍ଗମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Indiscriminate copulation; promiscuous sexual intercourse.

ଗୋଧା—ସ. ଚ (ଗୁଧ ଧାତୁ = ବେଷ୍ମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଶ୍ଚା. ଅ) —
Godhā ୧ । ଗୋଧ; ଚତୁଷ୍ପଦବିଷ୍ଣୁ ଏକଜାତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱପ୍ନ—
1. An iguana.

୨ । ଗୁମ୍ଫାର—2. Alligator

୩ । (+ କରଣ. ଅ) ଧନୁର୍ବିଶର ଅଘାତ ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ
ବ୍ୟବହୃତ ବାଧ୍ୟା ଦାତର ପ୍ରକୋଷ୍ଠର ଚର୍ମବରଣ—
3. The leather-case put on the left wrist for protecting it from being hurt by the twanging of the bow.

ଲେଖା ଗୋଧାରେ କର ମଣ୍ଡଳ କର ସେ—ଭଣ୍ଡ. ଲେଖ୍ୟବିଦ୍ୟା ।

୪ । ଶାକର ଅନ୍ତରେ ନିର୍ମିତ ଦଉଡ଼ା—

4. A sinew-chord; a string made of gut.

ଗୋଧାଙ୍ଗୁଳିତ୍ର—ସ. ଚ (ମ. ପ. ଲେ. କର୍ମଧାରୟ; ଗୋଧା = ଗୋଧରମ୍ଭ
Godhāṅgulitra ନିର୍ମିତ + ଅଙ୍ଗୁଳିତ୍ର) —
୧ । ଗୋଧ ଚମରେ ତିଆରି ଦସ୍ତା—
A glove made of the skin of iguana.

[ଦ୍ର—ଦୁର୍ଗକାଳରେ ଧାନୁଷ୍ଠ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଏହା ବ୍ୟବହାର
କରୁଥିଲେ ।]

ଗୋଧାପଦୀ—ସ. ଚ [ଗୋଧା = ଗୋଧସାପ (ପର) + ପଦ = ଚେର,
Godhāpadi (ଯାହାର)] — ହଂସପଦା ଲତା (ଦେଖ)
Hamsapadi creeper (See).

ଗୋଧୀ—ଦେ. ଚ (ସ. ଗୋଧା; ଗୋଧକା) — ଗୋଧ ସାପ—
Godhī Iguana; Varanus Salvator.

ଗୋଷାପ; ଗୋଷି [ଦ୍ର—ଏହା ଚତୁଷ୍ପଦ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱପ୍ନ, ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ
ଗୋଷା; ଗୋଷା ଦୂର ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ଜିହ୍ୱା ଦ୍ୱିଶସ୍ତ୍ରୀତ, ଚକ୍ରର
ତାଗ ଗୋଲ, ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ । ଏହାର ଦେହଯାକ କାଳି
ପରି ଯୁକ୍ତ ଚକ୍ରାକାର ଚକ୍ର ଗୁଡ଼ିଏ ଥାଏ; ଶୁଭ ଅର୍ପଣ । ଜଳ
ନିକଟରେ ଓ ଜଙ୍ଗଲିଆ ଜାଗାରେ ଏ ବାସକରେ । ଲେଙ୍କକର
ବିଶ୍ୱାସ ଗୋଧାକାମୁଡ଼ା ଦିଶି ଘଡ଼ଘଡ଼ି ନ ମାରିଲେ ହେତେ ନାହିଁ;
କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଧ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜୀବ । ଗୋଧଚମଡ଼ାରେ ଯୋଦ୍ଧା,

ଖଞ୍ଜିର ଖୋଲ ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ । ଗୋଧ ଚମଡ଼ା ବିଜ୍ଞାନିକ
ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସଫା (tan) କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସ୍ୱଦର କୋକାର
ଚିହ୍ନମାନ ରହେ ।]

ସ. ଚ—(ଗୋ + ଧା ଧାତୁ + ର) — ୧ । କପୋଳ—
1 Forehead.

୨ । ଗୋମୁହୀ ଲୁମ୍ଫାର—

2 A kind of man-eating alligator.

ଗୋଧୂକା—ସ. ଚ (ଗୋଧା + ଶ୍ୱାର୍ଥେ. କ + ଶ୍ଚା. ଅ) — ଗୋଧା (ଦେଖ) —
Godhika Godhā (See)

ଗୋଧି ଚିଙ୍ଗୁରୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଚ—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ଚିଙ୍ଗୁରୁ
Godhi chingurū ମାଛ—A kind of shrimp found
in the Chilka lake

ଗୋଧିସାପ—ଦେ. ଚ (ସ. ଗୋଧା; ଗୋଧକା) — ଗୋଧ (ଦେଖ) —
Godhi sāpa Godhi (See)

ଗୋଧୂମ—ସ. ଚ (ଗୁଧ ଧାତୁ = ବେଷ୍ମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉମ) —
Godhuma ୧ । ଗହମ—1. Wheat

୨ । ଲେମ୍ବୁ—2. Orange.

ଗୋଧୂମଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସ. ଚ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, ଗୋଧୂମ + ଚୂର୍ଣ୍ଣ) — ଗହମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ;
Godhumachūrṇa ଅଟା; ମଇଦା—Wheaten flour.

ଗୋଧୂମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ଚ (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉମ) —
Godhūma (etc) ଗୋଧୂମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) —
Godhuma etc (See)

ଗୋଧୂଳି—ସ. ଚ (ବହୁଶ୍ରାହ, ଗୋମାନଙ୍କ ଧୂଳି ଉଡ଼େ ଯେଉଁ ସମୟରେ) —
Godhūli ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକାଳ; ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଚରତୁରୁ ରୁ ଫେର
ଆସିବା ସମୟ; ସନ୍ଧ୍ୟାର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ—

1. Dusk; sunset; time before night-fall.

[ଦ୍ର—ଗୋଧୂଳି ତିନି ପ୍ରକାର, ଯଥା—(୧) ହେମନ୍ତ ଓ ଶିଶିରରେ
ସେତେବେଳେ ଅସ୍ତୋଦ୍ଗମ ସୂର୍ଯ୍ୟର କରଣ ମୃଦୁ ହୁଏ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଲୋହିତ ପିଣ୍ଡର ଆକାର ଧାରଣକରେ; (୨) ବସନ୍ତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ
କାଳରେ ସେତେବେଳେ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ମାତ୍ର ଦେଖା-
ଯାଏ ଓ (୩) ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍‌କାଳରେ ସେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଅସ୍ତମିତ ହୋଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ।

ଗୋଧୂଳ ସମୟରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭକର୍ମ କଲେ ଅନ୍ୟ ଶୁଭ ଲଗ୍ନ
ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ) ଗୋରୁ ଖୁସ୍‌ହାସ ଉଡ଼େ ଧୂଳି—

2. Dust filling the air and raised by the
tread of the hoofs of the cows.

ଗୋଧୂଳିଯାତ୍ରା—ସ. ଚ—ଗୋଧୂଳ ସମୟରେ କୌଣସି ଶୁଭକର୍ମ ପାଇଁ
Godhūlīyātrā ଗମନ କରିବା ବା ଅନୁକୂଳ କରିବା—
Starting made at dusk.

[ଦ୍ର—ଗୋଧୂଳି ଯାତ୍ରାରେ ଅନ୍ୟ ଶୁଭ ଲଗ୍ନ ଖୋଜା ଯାଏନାହିଁ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ଯିବା ଓ ଚଢ଼ିବା ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣୀ ଏବଂ ଚଢ଼ିବା ଅକ୍ଷର ଓ ମାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କା ୨ ଚଢ଼ିବା କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣୀସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଧେନୁ ଯେବେ ଏ ଗୋଧେନୁରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚଢ଼ିବା ବ୍ୟବହାର ୨ କା ୧ ଚଢ଼ିବା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଣୀସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଧେନୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଗୋଧେନୁ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଗୋଧେନୁ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଗୋଧେନୁ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଗୋଧେନୁ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଗୋଧେନୁ ।

ଗୋଧେନୁ—ସ. ବି. (ଗୋ+ଧେନୁ)—ଦୁଗ୍ଧବତୀ ଗାଈ—

Godhenu A milch cow.

ଗୋଧେର—ସ. ବି. (ଗୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଏର)—୧ । ରକ୍ଷକ—

Godhera 1. Protector; guardian.

୨ । ପୁଷ୍ପପୋଷକ—2. Patron (Apte)

ଗୋଧ୍ର—ସ. ବି. (ଗୋ=ପୁଷ୍ପ+ଧ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପର୍ବତ—

Godhra Mountain.

ଗୋନନ୍ଦୀ—ସ. ବି. (ଗୋ=ଜଳ+ନନ୍ଦ ଧାତୁ=କ୍ରିଡ଼ା କରିବା +

Gonandi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବଢ଼ିଆକାଙ୍କି;

ସାରସପକ୍ଷୀ—1. White stork; Indian crane.

୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—2. Name of a mountain.

୩ । ଦେଶବିଶେଷ—3. Name of a country.

୪ । ଶିବ—4. God Siba

୫ । କାଶ୍ମୀର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାବିଶେଷ—

5. Name of an ancient king of Kāśmīra.

ଗୋନର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବି. (ଗୋ=ଜଳ+ନର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.

Gonardda ଅ)—୧ । ଗୋନନ୍ଦୀ (ଦେଖ)

1. Gonandi (See)

୨ । ନାଗରମୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

2. A kind of bulbous grass-root

ଗୋନସ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୋ+ନସ=ନାସିକା; ଗୋରୁର ନାକ

Gonasa ପରି ନାକ ଯାହାର)—ଗୋନାସ (ଦେଖ)

Gonāsa (See)

ଗୋନଥ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଗୋ+ନଥ)—୧ । ଶବ୍—1. Bull

Gonātha ୨ । ଯାହାର ଗୋରୁପଞ୍ଚ ଅଛନ୍ତି—

2. Herdsman; an owner of kine.

୩ । ରାଜା—3. King.

ଗୋନୟା—ସ. ବି. (ଗୋ+ନା ଧାତୁ ଶୀର୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗଉଡ଼—

Gonāya Cowherd.

ଗୋନାସ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୋ+ନାସ; ଗୋରୁର ନାସିକା ଭଳି

Gonāsa ନାସିକା ଯାହାର)—୧ । ବୃହତ୍ ସର୍ପ ବିଶେଷ; ବୋଡ଼ା

ସାପ—1. Viper (snake).

୨ । ରତ୍ନବିଶେଷ; ବୈଦ୍ୟାନ୍ତମଣି—

2. A kind of gem.

ଗୋନାସା—ଦେ. ବି—ଗୋନାସିକା (ଦେଖ)

Gonāsikā Gonāsikā (See)

ଗୁରୁବୈଦରଣୀ-ସ୍ତୋତ୍ର-ପ୍ରଭୃତି ଗୋନାସା । ବ୍ୟାକରଣ. ମହାଭାଷା ।

ଗୋନାସିକା—ସ. ବି—୧ । ହିମାଳୟର ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ପବନବିହାରୀ

Gonāsikā ବାହାର ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ଧାରାରେ ବୁଝାସୁରେ ପଡ଼ିଥାଏ—

1. The place (a small hole) in the Himalayas where the Ganges is first seen issuing from the mountain.

୨ । ଗୋରୁର ଥୋମଣି—

2. The projecting snout of a cow.

ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର କେନ୍ଦୁଝର ଗଡ଼ଜାତର ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼—

Name of hill in the state of Keonjhar in Orissa

[ଦ୍ର—ବୈଦରଣୀ ନଦୀ ଏହି ଗୋନାସିକା ପର୍ବତରୁ ବାହାର
ଅଛି ।]

ଗୋନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସ. କୁନ୍ଦୁରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବା ଅଠା—

Gond Gum arabic.

ଗୋନ୍ଦ; ଖୁନ୍ଦ [ଦ୍ର—ବରୁର ପ୍ରଭୃତି ଗଛ ଦେହରୁ ଏ ଅଠା

ଗୋନ୍ଦ ବାହାରେ । ଏହି ସବୁ ବୃକ୍ଷର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଶୁଖିଗଲା ପରେ

ସେହି ଶୁଖିଲା ନିର୍ଯ୍ୟାସକୁ ପାଣିରେ ବଜୁରୁର ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଅଠା-

ହୁଏ । ପାତଳା ଜନିତ ଓ କାଗଜଆଦି ଜୋଡ଼ିବାରେ ଏହା

ଉପଯୋଗୀ ।]

ଗୋନ୍ଦାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସ. କୁନ୍ଦୁରୁ+ଆଧାନ)—ଅଠା ରଖାଯିବା ପାତ୍ର—

Gond-dāni Gum-pot.

ଖୁନ୍ଦାଣୀ

ଗୋନ୍ଦାଣୀ

ଗୋନ୍ଦାଣି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ କଥିତ ଓଡ଼ିଆ

Gondāni ଓ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ଭାଷା—A dialect of Orīyā

spoken in the Central Province of India.

ଗୋନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—୧ । ଭାଗ; ଅଂଶ—

Gondi 1. Share.

୨ । ଗୋନ୍ଦାଣି (ଦେଖ)—2. Gondāni (See)

ଗୋପ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗା=ପୁଷ୍ପ, ଗୋରୁ+ପା ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା

Gopa + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋରୁ ଜଗିବା ଯାହାର

(ଗୋପୀ; ଗୋପୀନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟବସାୟ—1. Cowherd.

୨ । ଗଉଡ଼ ଜାତି—2. The milkman caste.

୩ । ରାଜା—3. The king

୪ । ଗ୍ରାମରକ୍ଷକ କର୍ମଗୁରୁ—4. Village head-man.

୫ । (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ଅର୍ତ୍ତ. ଅ)—

ରକ୍ଷା ବା ଉପକାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —

5. Protector; benefactor.

୬ । ଗନ୍ଧବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6 Name of a Gandharba.

୭ । ଓଷଧିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. Name of a herb.

ସ. ବିଶେଷ—୧ । ଗୋପାଳନକାରୀ—1. Tending cows.

୨ । (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

ରକ୍ଷକ; ପାଳକ—2. One who tends;

protecting.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ଙ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ଋ

ଦେ. ବି. — ୧ । ଗୋପପୁର — 1. A town where Śrī-krishṇa was brought up.

୨ । ବୃନ୍ଦାବନ —

2. The holy place Brundābana.

୩ । ଗୋପାଳ ବା ଗୋପୀନାଥର ଡାକ ନାମ —

3. Name for calling Gopāla or Gopīnātha.

୪ । (ସ. ଗୁମ୍ଫା) — ପତଳା ତାରରେ ଦଉଡ଼ିପରି ବଳା

ଗୋପହାବ

ହୋଇଥିବା ସୁନା ଡାଳ —

ଗୋପ

A gold rope-like necklace.

ଗୋପକ — ସ. ବିଶ. ସଂ. (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) —

Gopaka ୧ । ଗୋପନକାରୀ — 1. Concealing

(ଗୋପିକା — ଶ୍ରୀ) ୨ । ରକ୍ଷକ — 2. Protecting.

ସ. ବି. — ୧ । ଜିଲ୍ଲାର ଶାସନ-କର୍ମୀଙ୍କର —

1. Superintendent of a district

୨ । ବହୁଗ୍ରାମର ରାଜା —

2. The ruler of a group of villages.

୩ । ଗଉଡ଼ — 3. A cowherd.

୪ । ଝୁଣା — 4. Gum myrrh.

ଗୋପକନ୍ୟା — ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, ଗୋପ + କନ୍ୟା) —

Gopakanyakā ୧ । ଗଉଡ଼ୁଣୀ — 1. A milk-maid.

୨ । ଗୋପୀ; ବୃନ୍ଦାବନର ଶୋଳ ସହସ୍ର ଗୋପନାୟା —

2. A female of Gopapura, one of the 16000 female devotees of Śrīkrishṇa.

ଗୋପକନ୍ୟା — ସଂ. ବି. ଶ୍ରୀ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, ଗୋପ + କନ୍ୟା) —

Gopakanyā ୧ । ଗୋପକନ୍ୟା (ଦେଖ) —

Gopakanyakā (See)

ଗୋପକେକା — ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. — (ବୈଦ୍ୟକ) ରୁକ୍ଷବିଶେଷ —

Gopakēka ୧ । ଗୋପକେକା A kind of medicinal plant.

[ଦ୍ର — ଏହାର ମୂଳକୁ ମରତ ସଙ୍ଗେ ବାଟି ଶିଶୁମାରଙ୍କର କୁରୁକ ଶ୍ରେଣରେ ଦିଆଯାଏ ।]

ଗୋପଗୋଈ — ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗୋପ + ଗୋପୀ) —

Gopagōi ୧ । ଗଉଡ଼ୁଣୀ — 1. A milk-maid

୨ । ଗୋପାଙ୍ଗନା; ଗୋପୀ —

2. A female of Gopapura.

ଗୋପଦିଆ — ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. — ଗୋରୁ ମଢ଼ା ପକାଇ ଦେବା

Gopadiā ୧ । ଗୋପଦିଆ A field where the

ଗୋଡ଼ାମାଡ଼ dead cows are thrown away.

ଗୋପତ — ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ଗୁପ୍ତ) — ୧ । ଗୁପ୍ତ — 1. Secret.

Gopata ୨ । ଲୁଚାଯିବା — 2. Concealed.

୩ । ଅଦୃଶ୍ୟ — 3. Disappeared; vanished.

ଗୋପତମାରୁ — ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ଗୁପ୍ତମାରକ) — ୧ । ବିଶ୍ଵାସହୀନକ —

Gopatamaru

1. Treacherous.

୨ । ଗୁପ୍ତହତ୍ତା — 2. Assassin

୩ । ରହସ୍ୟଭେଦକାରୀ —

3. Prying into the secrets of others.

ଗୋପତା — ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଗୋପା) — ରକ୍ଷକ —

Gopatā

Protector.

ଧର୍ମିକର ସେବକ ଅଛନ୍ତି ଗୋପତା — କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମହାଭାରତ ବନ ।

ଗୋପତି — ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ, ଗୋ + ପତି) —

Gopati ୧ । ଗୋରୁମାଲିକ ସ୍ଵାମୀ — 1. Owner of cattle.

୨ । ବଶ — 2. Bull

୩ । ନେତା — 3. Leader; chief

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ — 4. The sun.

୫ । ଇନ୍ଦ୍ର — 5. The God Indra.

୬ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ — 6. God Śrīkrishṇa.

୭ । ବରୁଣ — 7. The God of water.

୮ । ରାଜା — 8. King.

୯ । ଶିବ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) — 9. Śiva

୧୦ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ ନାମବିଶେଷ —

10. One of the names of Bishṇu.

୧୧ । ଋଷର ନାମକ ଔଷଧ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) — 11. A herb,

୧୨ । ନଅଜଣ ଉପନନ୍ଦଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) —

12. One of the nine Upanandas.

୧୩ । ଗୋପାଳ; ଗଉଡ଼ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) —

13. Cowherd.

୧୪ । ବାଚୁଳ ବା ମୁଖର ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) —

14. A talkative person.

ଗୋପତିମାରୁ — ପ୍ରା. ବିଶ. — ଗୋପତିମାରୁ (ଦେଖ)

Gopatimarū

Gopatamarū (See)

ଗୋପତିଆ — ସ. ବି. — ଅଥବାବେଦର ବ୍ରାହ୍ମଣବିଶେଷ — Name of a

Gopatīya supplementary treatise of the Atharva Beda.

ଗୋପଦଳ — ସ. ବି. — ଗୁଆଗଛ —

Gopadala

Betel-nut tree.

ଗୋପଦାଣ୍ଡ — ଦେ. ବି. — ଗୋପପୁରର ଦାଣ୍ଡ —

Gopadāṇḍa

The village-road of Gopapura.

ଗୋପନ — ସ. ବି. (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ + ବାଚ. ଅକ) — ୧ । ରକ୍ଷଣ —

Gopana

1. Protection.

୨ । ଲୁଚାଯିବା — 2. Concealment.

୩ । ଗୁପ୍ତତା — 3. Secret.

୪ । ବ୍ୟାକୁଳତା (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର) —

4. Agitation; trouble.

ସାଧାରଣ ଲେଖକମାନଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ କା ୨ ଭାବରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣନା ମାଗାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋପନେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇ ୨ କା ୧ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ମାଗାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଗୋପନକା ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋପନକା, 'ବୁଝ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଝ' ଗୋପନକା, 'ବୁଝ' ନ ପାଇଲେ 'ବୁଝ' ଗୋପନକା, 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁନ' ଗୋପନକା, 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଗୋପନକା ।

* । ଗାପ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Lustre.

୬ । ଗୋପନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6 Cassia leaves.

ଗା. କ.—ଗୋପନାଥର ଭାବ ନାମ—A fond name for calling Gopinātha.

ଗୋପନକରକା—ଦେ. କି—ଲୁଗାକା—

Gopana karibh To conceal, to hide.

ଗୋପନ କରା

गोपन करना

ଗୋପନଗର—ସ. କ.—ଗୋକୁଳ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟଲୀଳା ସ୍ଥାନ)—

Gopānagara Gokula (the theatre of the childish feats of Śrīkṛṣṇa).

ଗୋପନଗରୀ—ସ. କ.—ଗୋପନଗର (ଦେଖ)

Gopānagarī Gopānagara (See)

ଗୋପନଗରୀ ଗୋପନଗରର ବନ୍ଦେ ଭୁବ,

ଗୋପନଗରୀ ଦେବ ଶୁଭ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ରେ ।

ବିବିଧାର୍ଥ, ବିଶେଷତଃ ଗୋପନଗରୀ ଗୋପନ ।

ଗୋପନବାର—ଦେ. କ.—ଗୋପନଗର (ଦେଖ)

Gopānabara Gopānagara (See)

ଗୋପନବାଦ—ସ. କ.—(ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସାଧାରଣଙ୍କ ଅବୋଧ

Gopānabāda ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱ ବିଶେଷ—Mysticism.

[ଦ୍ର—ପ୍ରେମଭକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ହେଲେ ଗୋପନବାଦରେ ଭଜନ ବା ନାଟ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଏକନିଷ୍ଠାଭାବରେ ଶାବନକୁ ଜଡ଼ିତ କରି ସାଧନାପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ଭକ୍ତର ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ପରମ ସହିତ ଏକତା ସୂତ୍ରରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ନିର୍ବାଣର କରକାରୀ ହେବା ଶାସ୍ତ୍ରାଦି ଜଗତର ଏହି ଗୋପନବାଦ ବା Mysticism ପର୍ଯ୍ୟବସିତ (ପ୍ରୋଫେସର ଆର୍ତ୍ତବିହାରୀ 'ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତାର' ମୁଖବକ୍ତା)]

ଗୋପନସ୍ଥାନ—ଦେ. କ.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋପନ + ସ୍ଥାନ)—ଲୁଚିବାର

Gopānasthāna ସ୍ଥାନ—Place of hiding; a retreat; a recess.

ଗୋପନଗରୀ—ସ. କ.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋପନ + ନାଗରୀ)—

Gopānagarī ୧ । ଗୋପୀ (ଦେଖ)

1 Gopī (See)

୨ । ଗୋପୀ—2. Rādhikā, the beloved of

Śrīkṛṣṇa.

ଗୋପନୀୟ—ସ. କ.—(ଗୁପ୍ତ ଯାତ୍ରା + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—

Gopāniya 1. Confidential; private.

୨ । ଲୁଚିବାର ଯୋଗ୍ୟ—

2. Deserving to be kept private or secret; concealable.

୩ । ରକ୍ଷଣୀୟ—3. Fit to be protected; deserving protection.

ଗୋପନୀୟ—ଗ୍ରା. କ.—(ସ. ଗୋପନୀୟ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ଗୋପୀ,

Gopāniya ଅଦିଙ୍କର ପିତୃଳା ଭିତ୍ତି କରି ଗୋପନୀୟ

ପୁରୁଷାଦି ସାଧାରଣରେ ଉକ୍ତ ପିତୃଳାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ କ୍ରୀଡ଼ା—

କଟପୁରୀକାଳୀ A kind of doll-dance.

ଗୋପପୁର—ସ. କ.—ଗୋପନଗର (ଦେଖ)

Gopapura Gopānagara (See)

ଗୋପପୁରୀ—ଦେ. କ.—ଗୋପପୁର ନିବାସୀ—

Gopapuri Inhabiting Gopapura.

ଦେ. କ.—ଉତ୍କଳର ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଗଈଭୃତ—One of the sub-castes of cowherds in Orissa.

[ଦ୍ର—ଗଈଭୃତ ଅନ୍ୟଶ୍ରେଣୀ ମଧୁସୂଦନ, ମନ୍ଦା, ଭୃତ, ଭୃତାଳ ।]

ଗୋପବଧୂତୀ—ସ. କ.—(ଗୋପବଧୂ + ଶୁଦ୍ରାପୂର୍ବ. ଶ୍ରୀ)—୧ । ଗଈଭୃତୀ—

Gopabadhūtī 1. The wife of a cowherd.

୨ । ଗୋପୀ—2 One of the sweet-hearts of Śrīkṛṣṇa.

ଗୋପବନ୍ଧୁ—ସ. କ.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋପ + ବନ୍ଧୁ)—

Gopabandhu ଗୋପବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)

Gopaballabha (See)

ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ—ଦେ. କ.—(ନାମ)—ଉତ୍କଳର ସ୍ୱର୍ଗତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନେତା—

Gopabandhu dāsa The late patriot of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮୭୭ ସାଲରେ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀ ନିକଟସ୍ଥ

ସୁଆଣ୍ଡ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ; ବି. ଏ. ଓ ବି. ଏଲ୍.

ପାସ୍ତ କରିସାରି ବିନାକେତେ ଉନ୍ନତ ଶ୍ରେଣୀରେ ଓକିଲତା କରି,

ଶେଷକୁ ଓକିଲତା ଛାଡ଼ି ଦେଶସେବାରେ ଅମୁଦିୟୋଗ କରିଥିଲେ ।

ସତ୍ୟବାଦୀ ଇନ୍ଦ୍ରୋରଥା ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏ ୧୯୧୦ ସାଲରେ

ବସାଇ ଥିଲେ ଏବଂ ସରକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ମେମ୍ବର

ଥାଇ ଦେଶର ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଓ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଉନ୍ନତ ଉନ୍ନ

ଅଭିଯୋଗମାନ ସରକାରଙ୍କୁ ଶୁଣାଉଥିଲେ । ଏ ୧୯୧୧ ସାଲରେ

ନିଜପ୍ରତିଷ୍ଠିତ 'ସମାଜ' ପତ୍ରିକା ଦ୍ୱାରା ଦେଶରେ ଜାଗରୁତ୍ୱ ପ୍ରସାର

କରିଥିଲେ । ୧୯୧୧ ସାଲରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଅସହଯୋଗ

ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇ ତହିଁରେହିଁ ପ୍ରାଣପଣ ଲାଗି ୧୯୨୭

ଜୁନମାସ ୧୭ ତାରିଖରେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କରିଥିଲେ ।

ସେ ତ୍ୟାଗୀ, ଦୟାଶୀଳ, ସହୃଦ୍ଧ ଓ ସାହିତ୍ୟସେବା ଥିଲେ ।

ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେବା ଫଳରେ ଏ ସତ୍ୟବାଦୀ

ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଯାଇ

ଉକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଧର୍ମ ଏହାଙ୍କ ଶାବକଶାରେ ଘଟିଥିଲା ।]

ଗୋପବଲ୍ଲଭ—ସ. କ.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋପ + ବଲ୍ଲଭ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

Gopaballabha Śrīkṛṣṇa.

ଦେ. କ.—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to

males.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଅ	କ	ନ

ଗୋପବନ୍ଧୁ—ସ. ବି—ଚେମେଡ଼ୁଲ (ଦେଖ) (ଦେବକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)

Gopaballī Chemerdūlai (See)

ଗୋପବାଜା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଅନଳ ଚର୍ମବାଦ୍ୟ; ନାଗର—
Gopabājā A kind of drum.

ଗୋପବାଳ—ସ. ବି. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ)—୧ । ଗଉଡ଼ତୋଳା—

Gopabāla 1 Cowherd-boy

ଗୋପବାଳା } ଶ୍ରୀ ୨ । ଗୋପପୁରବାସୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସହଚରଣୀ—
ଗୋପବାଳା } 2. Comrades of Śrīkṛishṇa in
Gopapura.

ଗୋପବାଳକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଗୋପବାଳ (ଦେଖ)

Gopabālaka Gopabāla (See)

(ଗୋପବାଳକା—ଶ୍ରୀ)

ଗୋପବନ୍ଧୁ—ସ. ବି—ଗୁଆଲଅର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Gopabandhū The ancient name of Gwalior.

ଗୋପଶୁ—ସ. ବି (ଗୋ+ପଶୁ)—ଗୋମେଧସଙ୍କରେ ବଳିଦିଆଯିବା

Gopashu ଗୋରୁ—A sacrificial cow.

ଗୋପସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୋପ+ସ୍ତ୍ରୀ)—ଗଉଡ଼ୁଣୀ—

Gopastri Milk-maid.

ଗୋପା—ସ. ବି. (ଗୋପ+ସ୍ତ୍ରୀ ଅ)—୧ । ଗଉଡ଼ୁଣୀ—

Gopā 1. A milk-maid.

୨ । (ନାମ) ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପତ୍ନୀ—2. Wife of Buddha

ଗୋପାଗୁଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋ+ପାକଗୁଳା)—

Gopāguli ୧ । ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଚୋମନ—

1. Chewing the cud by cattle.

୨ । ଚୋମନ କରୁଥିବା ପିଣ୍ଡାକାର ଖାଦ୍ୟାଂଶ—

2. A round lump of food brought up into the mouth by ruminating animals for second chewing

। ଗୋରୁମାନେ ପାଗୁଳ କରିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଟରୁ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତେ ଖସିପଡ଼ିବା ଗୋଲକାର ଚୋମନୀକୃତ ଭୃଣପିଣ୍ଡ (ଏହାକୁ ପାଇ ଲୋକେ ଶାଳଗ୍ରାମଶିଳାପରି ପୂଜା କରନ୍ତି)—3. A ball or round lump of cud fallen down from the mouth of cattle while ruminating

ଗୋପାଙ୍ଗନା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗୋପ+ଅଙ୍ଗନା)—

Gopāṅganā ୧ । ଗଉଡ଼ୁଣୀ—1. A female cowherd; milk-maid,

୨ । ଗୋପୀ—2. Gopī, the maids of Gopapura; the consorts of Śrīkṛishṇa.

ଗୋପାନସୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ + ନସ୍ ଧାତୁ + ସ୍ତ୍ରୀ ଇ. ଅ. ଅଗମ)—

Gopānāsī ୧ । ବଡ଼ଘା; ଘରଘୁଲର ଡିମ୍ବସ୍ଥ ବଙ୍କା କାଠ—

1. A bent beam supporting the roof of a thatched house.

୨ । ଛପର ଘରର ଘୁଲଉପରର ବଜା—

2. Split bamboo which keeps the straw attached to the frame of the thatch.

ଗୋପାୟିତ—ସ. ବି. (ଗୁପ୍ତ=ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ମ ଇ)—

Gopāyita ରକ୍ଷିତ, ପାଳିତ, ପୁଷ୍ଟ—

Brought up; maintained.

ଗୋପାଲ୍ ଉଡ଼େ—ଦେ. ବି—ଯାଜପୁରୀର କଲିକତା ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆ କବି

Gopāl urde (ଏ ବଙ୍କ ଗୁଣାରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଟଣା ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ମୃତ ୧୮୭୨)—

An Ordī poet of Bengalee songs of Jajpur domiciled in Calcutta.

ଗୋପାଳ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ=ଗୋରୁ, ପୃଥ୍ୱୀ+ପାଳ ଧାତୁ +

Gopāla କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

(ଗୋପାଳୀ—ଶ୍ରୀ) ୧ । ପୃଥ୍ୱୀପାଳ; ରାଜା—1. King.

୨ । ଗଉଡ଼—2. Cowherd

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୋପପୁରୀ ଓ ମଥୁରାପୁରୀର ଦୁଇ ଶାଖାରେ ବସନ୍ତି ।]

୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—3. Śrīkṛishṇa.

୪ । ଶିବ—4. Śiba.

ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀ, ବୃନ୍ଦାବନ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର

ଜିଲ୍ଲାର ରେମୁଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର

ବେଶୁଧାରୀ ବିଗ୍ରହ—

1. An idol representing Śrīkṛishṇa set up at different places (e. g. Satyabādi, Brundābana and Remuṇā).

୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

2. A name given to males.

ଗୋପାଳକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ+ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Gopālaka ଗୋପାଳ (ଦେଖ)

(ଗୋପାଳକା—ଶ୍ରୀ) Gopāla (See)

ଗୋପାଳ କବି—ଦେ. ବି—ଜନୈକ ଓଡ଼ିଆ କବି—

Gopāla kabi An ancient Ordī poet.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ଭୈରବ, ଏ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଯାଇ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଥିଲେ । ଏ ଅଧ୍ୟାତ୍ମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଣାରେ ଅନୁବାଦ କରି ଅଛନ୍ତି । ତାରିଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ (ପଟ୍ଟନାୟକ)—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—

Gopālakṛishṇa (paṭṭanāyaka) ସୁଗର ପରବର୍ତ୍ତୀ

ସଙ୍ଗୀତରଚୟିତା କବି—

A famous Ordī song-writer of the age following that of Upendra Bhaṇṇja.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧରତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
‘ପାଦ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ପାଦ’ ଗୋଟିକେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିକେ, ‘ଦଧି’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଦଧି’ ଗୋଟିକେ, ‘ଅଗାଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗାଧ’ ଗୋଟିକେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଗୋଟିକେ ।

[ଦ୍ର—ଏ କବିଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତମାନ ବ୍ରଜରସ ବା ରାଧାକୃଷ୍ଣ-ପ୍ରେମରେ ପୁଣି । ଏହାଙ୍କର ପିତା ବନବାସୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ପାରଳା-ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜସଭାର କବି ରୂପେ ୧୯ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ, ଏହାଙ୍କ ବଶଧରମାନେ ଅବଧ ପାରଳା ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ଅଶନାତି ରାମକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ କବିଙ୍କର ପଦ୍ୟମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜା ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଅଛନ୍ତି । କବିଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୭୮୫ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଘଟିଥିଲା ।]

ଗୋପାଳନ—ସ୍ତ୍ର. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ରିତ; ଗୋ + ପାଳନ)—
Gopālana ଗୋରୁଙ୍କ ସେବା; ଗୋରୁ ରଖିବା—
The keeping of cattle, tending of cattle.

ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲମ୍ବା କଦଳୀ—
Gopālaballabha A kind of big and long plantain.

[ଦ୍ର—ଏ କଦଳୀ ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଏକଫୁଟେ ହୁଏ ଏବଂ ପାତଲେ ବେଶି ଦଳିଦିଆ ଦିଶେ ନାହିଁ ।]

ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ
Gopālaballabha Dāsa C. I. E. କ୍ଷୀ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା
ଏବଂ ଉତ୍ତରର ଦ୍ୱିତୀୟ ଏମ୍, ଏ ଉପାଧ୍ୟାୟ—The
late younger brother of Mr. M. S. Das
C. I. E. and the second M. A. of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ଓ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ହୋଇ ବହୁକାଳ ଓଡ଼ିଶା କମିସନରଙ୍କର ପରଦ୍ୱାରା ଅଧିଷ୍ଠାୟୀ ଥିଲେ । ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ଓ ବିଶେଷତଃ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଏହାଙ୍କର ବିଶେଷ ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ଏ ଉପରୁପୁରୀ ଓ କବିତାମଞ୍ଜରୀ ନାମକ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ଗୋପାଳ ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ବି—ଗୋସ୍ୱାମୀ ଅରୁଦାନନ୍ଦ ଦାସଙ୍କର ରାମ,
Gopāla bhaiṣṇaba ସାଦବ, ମୃଦୁ ଆଦି ୧୨ଜଣ ଗୋପ-
ଜାତୀୟ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ବଂଶଧରଜଣ—The descen-
dants of the twelve disciples of Achyutā-
nanda.

ଗୋପାଳଭୋଗ—ଦେ. ବି—(ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ଲାଗିବାର
Gopālabhoga ଉପଯୁକ୍ତ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧାନ—
1. Name of a fine kind of paddy.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅମ୍ଳ—

2. Name of an excellent mango.

୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ଲାଗିବା ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—3. Name of a sweet-meat offered to Bishnu.

୪ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଦଳୀ—

4. Name of a kind of plantain.

ଗୋପାଳମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଚୂଡ଼ା—
Gopālamāntṛa Parched rice.

ସେ ସକାଳୁ ଦାନ୍ତସଞ୍ଚି କ'ଣ ଗୋପାଳମନ୍ତ୍ର ପାଠରେ
ପକାଇଦେଇ ଦାନ୍ତକୁ ବାହାରଲେ—ସଂସାରମୋହନ ।

ଗୋପାଳ—ସ୍ତ୍ର. ବି—ଶିବ—
Gopālī Siba

ଦେ. ବି—୧ । ଧାନବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ବଳଦଙ୍କ ଖୁର
ଦ୍ୱାରା ଦରମଳା ହୋଇଥିବା ନଡ଼ା ବା ଚୁଟା—
1. Half-crushed straw during the
paddy-treading operation by the hoofs
of bullocks.

୨ । (ଅଦର୍ଶ) ଗୋପାଳର ଭାବ ନାମ—

2. Fond name for calling Gopāla.

ଗୋପାଳଥା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ—

Gopālāṭha 1. Complicated; tangled.

୨ । ଗୋପାଳଥା—2. Indiscriminately mixed up.

ଦେ. ବି (ଅନାଦର୍ଶ)—ଗୋପାଳର ଭାବ ନାମ—

A name for calling Gopālāṭha.

ମୂଳରୁ ମାତ୍ରା ନାହିଁ, ସ୍ୱର ନାହିଁ ଗୋପାଳଥା—ଭଗ ।

ଗୋପାଳୁଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ଗରୁଡ଼ଣୀ—

Gopālūṇī 1. A milk-maid.

ଭାବାର୍ଥ ପୁରୁ ପ୍ରାୟେ ମଣି,

ପଛେ ଧ୍ୟାନର ଗୋପାଳୁଣୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଉତ୍ତରରେ ବେଢ଼ା
ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଦେଉଳ ରେ ପୂଜା
ପାଉଥିବା ଭଗବତୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି; ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ—
2. An image of Bhagabati worshipped
in a small temple to the north of
Lingarāja Temple at Bhubaneswara.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଉଳର ଗଢ଼ଣ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଦେଉଳର
ଗଢ଼ଣଠାରୁ ପୃଥକ୍ । ଏହା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନୂତନ । ଅସଲ ମୂର୍ତ୍ତି
ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପଥରର ଫଣ୍ଡା ରୂପ ଖୋଳା ହୋଇ କରା (ବା
ଅବା) ଦ୍ୱାର ମଡ଼ା ହୋଇ, ସେହି ପଥରର ଖୋଳା ମୂଳ ପାଉଥିଲା ।
ଏକାମ୍ରସ୍ୱରଣରେ କଥିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ଏକାମ୍ରସ୍ୱରଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ
ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋରୁଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧର ଧାର ସ୍ରବୁଥିଲା । ଭଗବତୀ ସେ
ଗାଈକି ପାଳିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ନାମ ‘ଗୋପାଳୁଣୀ’ (ସ୍ତ୍ର. ଗୋପାଳୀ ।
ଭଗବତୀଙ୍କ ପ୍ରଣୟପ୍ରାର୍ଥୀ କାର୍ତ୍ତିକାସ ଦୈତ୍ୟକୁ ଭଗବତୀ ପାଦରେ
ଗୃଧି ମାର ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଦେବପାଦଦ୍ୱୟ
ପୋଷଣ ହୋଇଥିଲା—ଉତ୍କଳବିଶ୍ୱ ।]

ଗୋପାଷ୍ଟମୀ—ସ୍ତ୍ର. ବି - କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ—

Gopāṣṭamī The 8th day of the bright fortnight
of the month of Kārttika.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଆ	ଈ	ୠ	ଋ	ୡ	ଌ	ୢ	ୣ	୤	୥	୦	୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଥମେ ଗୋରୁ ଚରାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ; ଏଦିନ ଗୋପୂଜା ଓ ଗୋଷେବା କରାଯାଏ ଓ ଗୋଶାଳା ମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ ।]

ଗୋପିଆବଧା—ଗ୍ରା.ବିଶ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଗାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ଯାଇଥିବା—
Gopibhāṣā (witticism) Hidden in a hole.

ଘନ ଗରଜର ପରବରରେ
ଘୋଡ଼ାଗୋଡ଼ଜଳା (ମୟୂର) ନାଚେ ମଉରେ
ଏହା ଦେଖି ବଡ଼ପିଠିଆରୂପା (ସାପ),
ଭୟେ ହୋଇଗଲେ ଗୋପିଆବଧା—ଯଦୁମଣି, କବିତା ।

ଗୋପିକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୋପୀ + କ + ଶ୍ରୀ. ଆ)—
Gopikā ଗୋପୀ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Gopī 1 and 2 (See).

ଗୋପିକାୟନ୍ତ୍ର—ସ. ବି—ଗୋପୀୟନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Gopikāyāntṛa Gopīyāntṛa (See).

ଗୋପିତ—ସ. ବିଶ (ଗୁପ୍ତ ଧାତୁ + ଥ = ଗୋପ; ଗୋପ + ଇତ)—
Gopito ୧ । ଗୁପ୍ତ; ଲୁଚ୍ଛାୟିତ—1. Hidden, concealed.
୨ । ରକ୍ଷିତ—2 Preserved.

କ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣା ଗୋପିତ ବିଏ ସବୁରେ—ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କବିତାମୟ ମଣି ।

ଗୋପିତ୍ତ—ସ. ବି (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋପ + ପିତ୍ତ)— ୧ । ଗୋରୋଚନା (ଦେଖ)
Gopitta 1 Gorocharan (See).
୨ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—2. A kind of scent.

ଗୋପିନୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (ସ. ଗୋପୀ)—
Gopinī ଗୋପୀ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Gopī 1 and 2 (See).

[ଦ୍ର—ଗୋପୀ ଶବ୍ଦ ଗୋପର ଶ୍ରୀଲଙ୍କା, କୌଣସି କୌଣସି ପ୍ରାଚୀନ କବି ‘ଗୋପିନୀ’ ଶବ୍ଦକୁ ଗୋପୀ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଅଛନ୍ତି ମାତ୍ର ଏ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦୋଷାବଦ୍ଧ—
ଷୋଳ ସହସ୍ର ସେ ଗୋପନୀ
କେ ହି ମୋ ସମ ସୋହାଗିନୀ—ଭୂପତି. ସେମନ୍ତସାମୁଦ୍ର ।

ଗୋପୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୋପ + ଶ୍ରୀ. ଇ) - ୧ । ଗଉଡୁଣୀ; ଗୋପକାଳା
Gopī 1 Milk-maid.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରଣୟିନୀ ୧୬୦୦୦ ଗୋପକନ୍ୟା—
2. The 16000 sweethearts of Śrīkṛṣṇa.
୩ । କୂଅମଇତା; ବିମ୍ବଫଳ—
3. The memordica fruit

ମଞ୍ଜୁଷାର ସେବକ ଭରତର ଅଶେଷ ଗୋପୀରେ ସେ ଗୋଡ଼େ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୋହୂହାସବୁକସ ।

ଗୋପୀଗୀତା—ଦେ. ବି—ଗୋପୀଗଣଙ୍କ କୃତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସ୍ତୁତିବିଶେଷ—
Gopīgītā A book of hymns addressed by the
gopīs to Śrīkṛṣṇa.

ତା ଏବେ ଶୁଣି ମନଦେଇ
ଗୋପୀଗୀତାରେ ଛନ୍ଦ୍ର କହୁ—ପ୍ରାଚୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଚମ୍ପକଭାସ ।

ଗୋପୀଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଭଲକମାଟ; ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ—
Gopichandana A kind of whitish clay used in
painting the forehead.

ଝୋପି ଝୋପି ଗୋପୀଚନ୍ଦନ ମଣ୍ଡିତକୁ କି ସାଜେ
ଝେକ ଗୁଡ଼ି ବାରେ ମଥୁରା ଦାଣ୍ଡେ ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ—
କଳାକଳେରେ ତରୁଣୀ ‘ଝ’ ଗଦ ।

ଗୋପୀଜନବଲ୍ଲଭ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋପୀଜନ + ବଲ୍ଲଭ)—
Gopījanaballabha ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—
A name of Śrīkṛṣṇa

ଗୋପୀନାଥ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋପୀ + ନାଥ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
Gopinātha ନାମ—A name of Śrīkṛṣṇa.

[ଦ୍ର—‘ଗୋପୀ’ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ନାଥ ଶବ୍ଦର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ବଲ୍ଲଭ,
ରମଣୀ, ମୋହନ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ
ହୋଇଥାଏ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲେଖକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଗୋପୀନାଥ କବିଭୂଷଣ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବି—
Gopinātha kabibhūṣaṇa ବିଶେଷ—An ancient
poet of Utkalā

[ଦ୍ର—‘କବିଚନ୍ଦ୍ରମଣି’ ଓ ‘ରମଚନ୍ଦ୍ରବିହାର’ ନାମକ କାବ୍ୟ-
ଦ୍ବୟ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ—ତାରଣୀ. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର
ଇତିହାସ ।]

ଗୋପୀନାଥ କନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ନାମ)—‘ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ବବୋଧ’ ନାମକ
Gopinātha nanda ଅଭିଧାନର ସଙ୍କଳୟିତା ଅଧିକାରୀ ଯୁଗର
ଜନେକ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତ—The compiler of
Ordīā Śabdātattwabodha dictionary
and a philologist.

[ଦ୍ର—ଏ କଞ୍ଚାମର ପାଚିଲାଖେମୁଣ୍ଡି ନିବାସୀ ଥିଲେ । ଜନ୍ମ ୧୮୭୯
ଅଗଷ୍ଟ ୨୮—ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୨୪ ଜାନୁଆରୀ ୧୪ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ
ଭାଷାତତ୍ତ୍ବବୋଧରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣର ପ୍ରକୃତ ତତ୍ତ୍ବ ତନ୍ତ୍ର କର
ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରା ଯାଇଅଛି । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ କବିତାର ଗୁରୁ ଲଭ
ନିୟମ ରକ୍ଷା କରି ଓଡ଼ିଆ କବିତା ଲେଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ ।
ଏ ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ସାହିତ୍ୟସେବକ ଥିଲେ ।]

ଗୋପୀଭାଷା—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସଙ୍କ
Gopibhāṣā ବିରଚିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଚେଦରେ ଗୋପୀମାନଙ୍କର
ଖେଦୋକ୍ତି ବିଷୟକ ପଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Song
of the sorrowing milkmaids of
Gopapura composed by the classic
Ordīā poet Bhaktacharāṇa.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ର ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ର ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୋପୀମାତ୍ରରେ ନ ଚଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗାଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗାଧ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୋପୀମାଟି—ଦେ. ବି—ଦ୍ଵାରକା ଓ ବୃନ୍ଦାବନର ପୀତମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ;
Gopimāṭi ସୌରାଷ୍ଟ୍ର—A yellowish clay found in
ଗୋପୀମାଟି Dwārakā, Brundābana and other
places and used in painting the forehead.

ଗୋପୀ ମୃତ୍ତିକା—ଦେ. ବି—ଗୋପୀମାଟି (ଦେଖ)
Gopī mṛttikā Gopimāṭi (See)

ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶ ଓ ଲତା ଖୋଳଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ ଏକତାର-
Gopījāntṛa ବିଶିଷ୍ଟ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର; ଏକତାର—
ଗୋପୀୟନ୍ତ୍ର One-stringed guitar.

[ଦ୍ର—ପୁରୀର ରାଜା ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ର (ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର)ଙ୍କ କରୁଣ—
ରସାସୁକ କାହାଣୀ-ଗୀତକୁ ଉତ୍ତମମାନେ ଏ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ
ଗାଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ—ଯୋଗେଷ୍ଟକ୍ର ।]

ଗୋପୁଚ୍ଛ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୋ+ପୁଚ୍ଛ)—୧ । ଗୋରୁ ଲଙ୍ଗୁଡ଼—
Gopuchha 1. Tail of a cow.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଦ୍ଵାର—2. A kind of necklace.

୩ । (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା) ଗୋପୁଚ୍ଛ ପରି ପୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ବାନର—
3. A kind of monkey (with tail like that
of a cow).

ଗୋପୁର—ସ. ବି (ଗୁପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଭବ)—
Gopura ୧ । ପୁରଦ୍ଵାର; ନଗରଦ୍ଵାର—

1. A town-gate; a city-gate.

୨ । ଚୋରଣ—2 Gate-way; portal.

୩ । ଦେବମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ାଭିତରକୁ ଯିବାର ବାଟ ଉପରେ
ଥିବା ଚୋରଣଯୁକ୍ତ ମନ୍ଦିର (ତେଲୁଗୁ - ଗୋପୁରମ୍)—
3 A temple open on both sides in the
compound-wall of a temple through
which visitors enter into the compound
of the inner temple

ସ୍ଥଳର ଗୋପୁର ଚାକିରି କରନ୍ତି । ରାଧାକାଥ, ମହାପଦ୍ମା ।

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳରେ ମନ୍ଦିରର ସଦର ଗୋପୁରକୁ ସିଂହଦ୍ଵାର,
ଅନ୍ୟ ଗୋପୁରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଦକ୍ଷିଣ, ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଦ୍ଵାର
ବୋଲାଯାଏ । ଦକ୍ଷିଣାଭ୍ୟରେ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ ଗୋପୁରମାନ
ଶିଳ୍ପକଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭାରତର ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ (ଯଥା—
ବୃନ୍ଦାବନର ସାହାଜୀଙ୍କ ନିର୍ମିତ ବସୁମନ୍ଦିର) ସେହିଠାରେ ଦକ୍ଷିଣାଭ୍ୟର
ଉପମାନେ ମନ୍ଦିର ଉପର କରାଯିବ, ସେଠାରେ ଗୋପୁରମାନ
ନିର୍ମାଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଗୋପୁରୀଷା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୋ+ପୁରୀଷ)—ଗୋବର—
Gopurīsha Cowdung.

ଗୋପେନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୋପ+ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Gopendra Śrīkṛṣṇa.

୨ । ଗୋପର ଅଧିପତି ନନ୍ଦ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପାଳକ ପିତା—

2. Nanda; the foster-father of Śrīkṛṣṇa

ଗୋପେନ୍ଦ୍ର କବି—ଦେ. ବି—ଜନନିକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବି—

Gopendra kabi An ancient Oṛiā poet.

[ଦ୍ର—ଏ କବି ‘ମଧୁପ ଚଉତିଶା’ ନାମକ ଶ୍ଳୋକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା
କରିଥିଲେ ।]

ଗୋପତ୍ୟା—ସ. ବିଶ. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତଦ୍ୟ)—ଗୋପ୍ୟ (ଦେଖ)
Goptabya Gopya (See).

ଗୋପ୍ତା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ଗୁପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ତ୍ଵ; ୧ମା ୧ବ.)—
Goptā ରକ୍ଷକାଣ୍ୟ—Protecting

(ଗୋପ୍ତା—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି—୧ । ରକ୍ଷକ, ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—
1 Protector; Saviour

୨ । ପ୍ରତିପାଳକ—2. Maintainer.

୩ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ନେତା—3. Headman; leader.

୪ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—4. A name of Vishnu.

ଗୋପ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ରକ୍ଷଣୀୟ—
Gopya 1. Deserving to be protected.

୨ । ଲୁଚାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—2 Fit to be concealed.

୩ । ପାଳନୀୟ—3. Maintainable.

୪ । ଗୋପନୀୟ; ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—4. Confidential; secret.
ପ୍ରାଣସଖି, ଶୁଣ ସବୁ ଗୋପ୍ୟ କର । ବନ୍ଦନାଥ ବହୁରାମାୟଣ ।

ଗୋପ୍ୟ କରିବା—ଦେ. ବି.—ଲୁଚାଇବା—

Gopya karibā To conceal.

ଶ୍ରୀ ନାମ ପିତା ନାମ ଗୋପ୍ୟ କଲ ଏ ରୁପ୍ କେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ପ୍ରାଚୀ ରତ୍ନସ୍ୟ ମଞ୍ଜରୀ ।

ଗୋପ୍ୟାନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୋପନ)—ଗୋପନ—

Gopyāna Concealment; hiding

[ଅନ୍ୟତ୍ର] ପଥରେ ବାର ଦାସ ଯେଉଁ ଜନ,

ପର ବା ଗୁରୁ ସେବିଲେ ଦାସରେ ଗୋପ୍ୟାନ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ଗୋପ୍ୟ)—ଗୁପ୍ତ; ଲୁଚାଯିବା—

Concealed; hidden; hiding.

ଗୋପ୍ୟାନ କରିବା—ଗ୍ରା. ବି.—ଅଦୃଶ୍ୟ କରିବା, ଲୁଚାଇବା—

Gopyāna karibā To conceal; to hush up; to hide.

ଗୋପ୍ୟାନ ହେବା—ଗ୍ରା. ବି.—ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—

Gopyāna hebā To disappear; to vanish.

ପରମ ସୁନ୍ଦର ନାୟକ, ଅଛନ୍ତି ହୋଇଲେ ଗୋପ୍ୟାନ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଦ୍ଦେଶମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଗୋପ୍ୟେ—ଗ୍ରା. ବି. ବିଶ.—ଗୁପ୍ତଭାବରେ; ଅନିଦିଶ୍ୟରେ—

Gopye Secretly; unobserved.

ସେ ଛୁଇଁ ଅଧିକାର ରୂପେ,

କାଳ କଳା କରେ ଗୋପ୍ୟେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାବନା ।

ଗୋପ୍ରାଚର—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗୋ+ପ୍ରାଚର)—ଗୋପର ଚୂର୍ମ—
Goprachara Pasture ground; pasturage.

ଗୋପ୍ରାବେଶ—ସ. ବି.—ଗୋଧୂଳ (ଦେଖ)

Goprabeśa Godhūḷi (See)

୧	ର	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଉ	ଉ	ଋ	ଌ	ସ୍ୱେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଗୋବ—ଦେ. ବି.—୧ । ଛତି ଥିବା କଣ୍ଟା—1. Iron nail with
Goba a flat round head.

୨ । ଯନ୍ତ୍ରର ଅଗ୍ରଦ୍ୱାର କରାଯିବା ବୃତ୍ତା ପ୍ରହାର; କୁନା ମାଡ଼—
2. Ramming blow with the head or butt
of a stick.

୩ । ମୁଠା କରା ଯାଇଥିବା ହାତଦ୍ୱାରା ଖେଳା ମାଡ଼—
3. Poking blow with the fisted hand

ଗାହିଁଟ ୪ । ଡାଲି ଆଦି ଉପରେ ବା କବାଟରେ ମରାଯିବା ଗୋଲ୍
ଗୁମଡ଼ା ଆବୃତ୍ତ ଅନୁକା ଚିହ୍ନ—4. Knobs over shields,
door-leaves etc.

୫ । ଖୋବା—5 Stout wooden pin.

୬ । ସିଙ୍ଗୁ ବା କଦଳୀପୁଆ ଆଦିର ମୁଣ୍ଡକୁ ଗରମ କରି ତାହା-
ଦ୍ୱାରା ଦରଜ ଦେବା ସ୍ଥାନରେ ବସାଯିବା ଦାଗ ବା ଛପ
—6. Stamping of painful limbs with
the stumps of some trees

୭ । ବାଡ଼ି ବା ବକ୍ସର ମୂଳ ଅଂଶ—7. The lower
end or stock of a stick or gun

ଗୋବଛା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଗୋବଛା)—ବାଛୁରୀ—
Gobachh Calf.

ଗୋବଛା—ସ. ବି. (ଏଣ୍ଡି ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ+ବଛା)—ବାଛୁରୀ—
Gobatsa Calf.

ଗୋବଛା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋବଛା)—ବାଛୁରୀ—
Gobats Calf.

ଗୋରୁ ଗୋବଛା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ । ଭୃଷ୍ଟ, ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଗୋବଧା—ସ. ବି. (ଏଣ୍ଡି ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ+ବଧା)—ଗୋରୁକୁ ଖାଦ୍ୟରେ
Gobadha ମାରବା; ଗୋ ହତ୍ୟା—Killing a cow;
cow-killing.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୋବଧା ମହାପାପ ।]

ଗୋବଧୀ—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ)—ଗୋରୁ ମାରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Gobadhi (a person) Who has killed a cow.

ମିତ୍ର ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅପରାଧୀ, ପିତ୍ର, ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରେୟ ଗୋ ବଧା,

ଏ ଆଦି ଗାପ ସେ ଅପରେ, ସବୁ ହରିତ ନିଶ୍ଚୟ ହରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ସ୍ୱଗତ ।

ଗୋବ ବସାଉବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଡାଲି ଉପରେ ବା କବାଟରେ
Goba basāibh ଛତିବାଲି ଆବୃତ୍ତ ଅନୁକା କରବା—

1. To attach knobs to the surface of
a shield or door-plate.

୨ । ଦରଜ ଦେଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ସିଙ୍ଗୁ ଓ କଦଳୀପୁଆ
ଆଦିର ଗୋଲକାର ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ିବା—

2. To stamp a painful limb with stumps.

ଗୋବ ବସିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଡାଲି ବା କବାଟରେ ଛତିବାଲି କଣ୍ଟା
Goba basibh ମରାଦେବା—1. The putting of knobs on
shields and door-plates.

୧ । ଦରଜ ସ୍ଥାନରେ ସିଙ୍ଗୁଡାଲ, କଦଳୀପୁଆ, ଶିଳପୁଆ ଆଦିକୁ
ଉତ୍ତମକର ଛପ ବସାଇବା—2. Stamping of a painful
limb with stumps of some trees

ଗୋବର—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋବର, ଗୋମୟ)—୧ । ଗୋରୁର ଚର୍ଚ୍ଚା;
Gobara ଗୋମୟ—1. Cowdung; droppings
of cattle
ଗୋବର
ଗୋବର

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୋବର ପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥ । ଅପରାଧୀ
ଓ ଅଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନକୁ ଗୋବରରେ ଲିପିଲେ ତାହା ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହା
ସେବନ କଲେ ଶରୀରରୁ ପାପଜନକ ମଳ ଦୂର ହୁଏ । ଗୋବର
ଶୁଖିଗଲେ ଘଷି ଦୋଇ ଜାଳ ହୁଏ; ସଜିଲେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାର ବା
ଖତରୂପେ ଲାଗେ । ଶରୀର ଗୋବର ଶୁଦ୍ଧିକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ ନାହିଁ;
ଗୋବର ପଞ୍ଚଗବ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉପକରଣ, ବଜ୍ରାଳା, ହିନ୍ଦୁ,
ଓଡ଼ିଆ ଓ ମରହଟ୍ଟା ଭାଷାରେ ଗୋମୟର ଏହିରୂପ ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅତି ଅସାର ବସ୍ତୁ—

Very unsubstantial material.

(ଯଥା—ତାହା ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଗୋବର ଅଛି ।)

ସ. ବି.—ଚୂର୍ଣ୍ଣିକୃତ ଗୋମୟ—

Cowdung pulverised (M. W.)

ଗୋବରକଇଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଳକଇଁ—

Gobarakain Blue water-lily.

ଗୋବରକାଲି, ଦେଇଛି ଡାଲି—ଦେ. (ବାକ୍ୟ—ଓଡ଼ିଶା ପାଲିକି-
Gobarakali deichhi dhali ବେହେରାମାନଙ୍କର ଡାକ)

ବାଟରେ ଗୋବର ପଡ଼ିବାର ଦେଖିଲେ କିମ୍ବା ଆକାଶକୁ

କଳା ମେଘ ଆଛନ୍ଦ କଲେ ଗଡ଼ଜାତମାନେ ଏ ପଦ

ଡାକନ୍ତି—A term used by palki-bearers

to indicate that the road is strewn

with cow-dung or the sky is

overclouded.

ଗୋବରଖାତ—ଦେ. ବି. (ସ ଗୋବର + ଖାତ)—ଗୁଡ଼ାଳରୁ ପ୍ରତିଦିନ
Goharakhata ପୋଛା ଦେଉଥିବା ଗୋବରକୁ ଖତପାଇଁ

ଜମାକରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଖୋଳାଦେବା ଗର୍ତ୍ତ—

A pit to preserve cowdung for manure.

ଗୋବ ରଗଣେଶ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(ଗୋବରରେ ନିର୍ମିତ ଗଣେଶ-
Gobaraganesa ମୂର୍ତ୍ତି ରକ୍ତ) ସୁଲକ୍ଷଣ ଅଥଚ ଅତଳ ଓ

ଗୋବରଗଣେଶ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—A fat but worthless

person.

[ଦ୍ର—ଗଣେଶଚତୁର୍ଥୀରେ ପୂଜିତ ହେବା ପାଇଁ ଅରପ୍ରେଷ୍ଟ
ଗଣେଶବ୍ରତ ଗୋବରଚିତ୍ର ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ଦେଉଥିବାରୁ ଏହି
ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ।]

ଦେ. ପ୍ରବଚନ—(ପୋଷା ଗୋବର ଚଢ଼େଇ ଅନ୍ୟ ଗୋବର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ରକ୍ଷକ ହସ୍ତରୁ ଉଠି ଯାଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବସିଥିଲେ, ତାକୁ ଟିକିଏ ପାଚିଲା କଦଳୀ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ସେ ଉକ୍ତ କଦଳୀ ଖାଇବା ଲେଉଟେରେ ରକ୍ଷକ ପାଖକୁ ଉଠିଆସେ, ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲେଉଟମନ୍ତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ବା ଉଦ୍‌ବିଷୟ ଆଶା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ସ୍ତ୍ରୀ	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଐ	ଊ	ଋ	ୠ	ସୈ	ଅନୁବାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁବାସିକ ବା	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଉଥ	ଈ

ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଲୋଭନ କରିବା—To lure or tempt
a person by future hope.

ଗୋବର୍ଦ୍ଧ ନନା—ଦେ. ବି (ଅନାଦରର୍ଥକ)—ମୂର୍ଖ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ବୈଦିକ
Gobarā nanā କର୍ମକାଣ୍ଡରେ ଜ୍ଞାନରହୁତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brāhmana who is not learned in
Brāhmanic lore.

ଗୋବରିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଗୋବର (ଦେଖ)—
Gobarīā Gobarā (See)

ଗୋବରିଆ ଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରାତ୍ମ ଖଡ଼ା ଶାଗ—
Gobarīā khardā A kind of Amaranth (pot-
herb); Amaranthus Lividus;
ଗୋବିନାଟି; ମାଧନାଟିଆ Amaranthus Oleracius

[ଦ୍ର—ଗୋବରମିଶା ମାଟିରେ ଭଲ ଖଡ଼ାଗଛ ଲଗାଇଲେ
ତାହା ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରାତ୍ମ ହୁଏ ।]

ଗୋବରିବା—ଦେ. କି (ସ. ଗର୍ଭ)—ଗର୍ଭ ସମ୍ଭାବନା ନ ପାର (ଗାଈ)
Gobaribā ଗର୍ଭପାତ କରିବା; ଗର୍ଭରୁବା—To miscarry
(said of a cow).

ଗୋବରୀ ନାହିଁ—ଦେ. ବି (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋବରୀ ନାହିଁ ନଦୀ;
Gobarī nai (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଏହା ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ)—
A small rivulet in the district of
Cuttack flowing by Kendrapardā

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀଟି କୌଣସି ପର୍ବତରୁ ବାହାର ନାହିଁ ।]

ଗୋବରୋଇବା—ଦେ. କି—ଗୋବର ଗୋବର କରିବା (ଦେଖ)
Gobareibā Gobarā gobari karibā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି—ଗୋବରବା (ଦେଖ)
Gobaribā (See)

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ—ସ. ବି. (ଗୋ+ବର୍ଦ୍ଧନ)—

Gobarddhana ବୃନ୍ଦାବନ ନିକଟସ୍ଥ ପାହାଡ଼ (ଯାହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଆଁ
ହାତରେ ଛତା ସ୍ଵରୂପ ଟେକି ଧରି ଗୋପବାସୀଙ୍କୁ
ସପ୍ତଦିବସବ୍ୟାପୀ ବୃଷ୍ଟିରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ)—
A hill near Brundābana (which Śrī-
krishna upheld to shelter the cowherds
from a seven day's rain and storm with
which Indra visited them).

ଦେ. ବି. (ପୁଂ)—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଝଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୁଆଁର ଝଟା (ଦେଖ)
Gobarddhana jhatā Guāṁrā chhuṁ (See)

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧର—ସ. ବି. (ଉପପଦ ସମାସ; ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ+ଧର ଧାତୁ+
Gobarddhanadhara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—An epithet of Śrīkrishna (the
upholder of the hill Gobarddhana).

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧାରଣ—ସ. ବି—ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧର (ଦେଖ)

Gobarddhanadhāraṇa Gobardhanadhara (See)

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧାରୀ—ସ. ବି (ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ+ଧର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)
Gobarddhanadhārī ମା. ବି)—

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧର (ଦେଖ)

Gobarddhanadhara (See)

ଗୋବଶୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୋ+ବଶୀ=ବନ୍ଧ୍ୟା)—ବନ୍ଧ୍ୟା ଗାଈ—
Gobashī A sterile cow.

ଗୋବସନ୍ତ—ସ. ବି—ଗୋରୁମାନଙ୍କଠାରେ ହେବା ବସନ୍ତ ରୋଗ—
Gobasanta Small pox attacking cattle;
rinderpest.

ଗୋବା—ଦେ. ବି—ଗୋବ (ଦେଖ)

Gobā Goba (See)

ଗୋବାଏ—ଦେ. ବିଶ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—

Gobāe ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମିତ (ଭୂମି)—
A very little (land).

(ଯଥା—ତାହାର ବାଡ଼ି ଅଗରେ ଗୋବାଏ ଜମି ନାହିଁ=ବାଡ଼ି

ବା ଯନ୍ତ୍ରର ମୁଣ୍ଡରେ ଅବୃତ ହେବା ଭଳି ଭୂମି ତାହାର ନାହିଁ ।)

ଗୋବାଟ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋ+ବାଟ)—

Gobāṭa ୧ । ଗୋଶାଳା; ଗୋଗୃହ; ଗୋଷ୍ଠ—
1 Cow-house; cattle-pen.

୨ । ଗୋରୁ ରହିବା ଅଟେଇ—

2. A hurdle for cattle (M. W)

ଗୋବାସ—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋ+ବାସ)—

Gobāsa ଗୋବାଟ (ଦେଖ)
Gobāṭa (See)

ଗୋବାସନ—ସ. ବି—ଗୋରୁ ଚମଡ଼ାରେ ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା—
Gobāsana Covered with cow-hide

ଗୋବିତ୍—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋ+ବିତ୍)—ଗୋବର—
Gobit Cowdung.

ଗୋବିତ୍—ସ. ବି. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋ+ବିତ୍)—ଗୋବର—
Gobit Cowdung.

ଗୋବିତ୍ତ—ସ. ବି—ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—

Gobitā A kind of vedic sacrifice.

ସଗଣ ବସ୍ତୁରେ ବଡ଼ ଭୋଗ

ଗୋବିତ୍ତ ବାବିମଧ୍ୟ ଅତି ସାମାନ୍ୟ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ, ଅବ ।

ଗୋବିନ୍ଦ—ସ. ବି. (ଗୋ+ବିନ୍ଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Gobinda 1. Bishṇu.

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Śrīkrishna

୩ । ଗୋପାଳ—3. Cowherd.

୪ । ବୃହସ୍ପତି (ଦେଖ)

୫. Brūhaspati (See)

ଗୋବୃନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଶୁଣି ତତ୍; ଗୋ + ବୃନ୍ଦ)—
Gobgrunda ଗୋରୁ ସମୂହ; ଗୋରୁ ପଲ୍ଲୀ—
A drove or herd of cattle.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଥ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଞ	ସ	ଶ	ଇଥ	ଋ	ୠ

ଗୋବୃଷଣ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋ+ବୃଷଣ)—

Gobrushana ବୃଷଭର ଅଣ୍ଡ କୋଷ—

The scrotum of a bull (M. W)

ଗୋବୈଦ୍ୟ—ସ. ବି. ୧ । ଅନାଦି ବୈଦ୍ୟ; ଝୁଣ ବୈଦ୍ୟ—

Gobaiddya 1. A quack.

୨ । ଗୋବୈଦ୍ୟକ—

2. Cow-doctor; veterenary surgeon.

ଗୋବ୍ରଜ—ସ. ବି. (ଗୋ+ବ୍ରଜ ଧାତୁ=ବିଚରଣ କରିବା+

Gobraja ଅଧିକରଣ. ଅ)—

୧ । ଗୋଗୋଷ୍ଠ—1. Cattle-pen; cow-pen

୨ । ଗୋରୁପଞ୍ଚ—2. A herd of cattle.

୩ । ଗୋଚର—3. Pasture

୪ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚର ବିଶେଷ—

4 Name of an attendant of Skanda M.W).

୫ । ଦାନବବିଶେଷ—

5. Name of a demon (M. W.)

ଗୋବ୍ରତ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଗୋ ପର ଅନ୍ୟାହାର କରିବା ବ୍ରତ

Gobrata ଯାହାର)—

ଶାନ୍ତ୍ୟ ବିଷୟରେ ସ୍ୱୟମୀ—

(ଗୋବ୍ରତ—ଶ୍ରୀ) Observing frugality in meals.

ଗୋବ୍ରାତୀ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଗୋବ୍ରତ (ଦେଖ)

Gobratī Gobrata (See)

(ଗୋବ୍ରାତୀ—ଶ୍ରୀ)

ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣ—ସ. ବି. (ବହୁ; ଗୋ+ବ୍ରାହ୍ମଣ)—

Gobrahmana ଗୋରୁ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ

ଅବଧି ଓ ପୂଜ୍ୟ ଦୁଇ ଜାତି—

Cow and Brāhmana (which are not to be killed by a Hindu).

ଗୋଭକ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋ+ଭକ୍ତ)—

Gobhakta ଗାଈକୁ ଦେବତା ଜ୍ଞାନ କରି ଚତୁଃପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ

(ହିନ୍ଦୁ)—(a Hindu) Devoted to the ser-

vice of the cow (deeming the cow as a Deity).

ଗୋମ୍ କିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ତେଲୁଣିପୋକ—

Gom kirdā Galley-worm

ଗୋମକ୍ଷିକା—ସ. ବି. (ମ. ପ ଲୋ, ଗୋମାନଙ୍କୁ ଦଂଶନ କରୁଥିବା

Gomakshikā ମକ୍ଷିକା)—

୧ । ଡାଉଣ୍ଡ, ଦଂଶ—1 Gadfly

୨ । ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗିବା ମାଛ—

2. Fleas attacking or infesting cattle.

ଗୋମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋ+ମଣ୍ଡଳ)—

Gomandala ୧ । ଗୋବୃନ୍ଦ (ଦେଖ)

1. Gobrunda (See)

୨ । ପୃଥ୍ୱୀମଣ୍ଡଳ, ଭୂମଣ୍ଡଳ—2 The globe.

୩ । ଚରଣ ସମୂହ—3. Rays of light.

ଗୋମତ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—(ସ. ଗୋମତ, ଗୋମାନ)

Gomata ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଦେ.—The mountain Gobarddhana

କଲେ ଅତି ଶକ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ ଶକ୍ତି ଗୋମତ ନାମେ ।

ଦାନବଶ୍ଚ. ରସକହୋଳ ।

ଗୋମତୀ—ସ. ବି. (ଗୋମତ+ତୀ. ଇ)—

Gomata ଗୋମାନର ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—

Feminine of Gomān.

ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବାହିତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଶ୍ରୀ-

ନଦୀବିଶେଷ—1 Name of a river,

flowing in the Province of Oudh

and considered sacred by the

Hindus.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସ୍ନାନ କଲେ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଏହା ଭାରରେ

ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ଲୋକ ନରକଗାମୀ ହୁଏ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଅଛି ।

ଏହା ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଉପନଦୀ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ପୈତ୍ରାଦି ଏହି ନଦୀ-

କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

୨ । ଗୋସ୍ୱେତନା—2 Yellow pigment got from the head or bile of a cow.

ଗୋମନ୍ତ—ସ. ବି (ନାମ) (ଗୋ=ପୃଥ୍ୱୀ+ମନ୍ ଧାତୁ=ବୁଝିବା+

Gomanta ତା)—୧ । ପଶ୍ଚିମପାଟ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନବିତର

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତଦେଶସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୌରାଣିକ ପଦ୍ମ (ଏହିଠାରେ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ କରବିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା) —

A mountain in the western Ghats (said

to be the field of battle between

Śrīkṛṣṇa and Jarāśandha).

ସବୁବେଳେ ସବୁଜ ହୋଇ ଅମୃତାଳ

ଆଉଁ ଚିର ଗୋମନ୍ତ ଚଳେ ଅବହେଳେ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ସର ।

୨ । ଗୋସମୂହ—2. A herd of cows

୩ । ଯାହାର ଗୋରୁ ଅଛି; ଗୋସ୍ୱାମୀ—

3. An owner of cattle (M. W.)

୪ । ଗୋ-ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦଳ—

4 A multitude of cattle-owners (M. W.).

ଗୋମୟ—ସ. ବି. (ଗୋ+ମୟ ଅର୍ଥରେ. ମୟ)—୧ । ଗୋବର—

Gomaya 1. Cowdung.

୨ । ଘସି—2 Cowdung-cake.

ଗୋମୟଚ୍ଛତ୍ର—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଗୋମୟ ଉପରେ ଉଠିଥିବା

Gomayachchhatra ଛତ୍ର)—ଗୋବର ଛତ୍ର—

Mushroom found on dunghills; a fungus.

ଗୋମୟୋତ୍ତ—ସ. ବି (୫ମୀ ଚତୁଃ ଗୋମୟ+ଉତ୍ତ+ସ୍ତା ଧାତୁ+

Gomayottha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗୋବର ପୋକ—

A kind of beetle found on cowdung.

ସାଧାରଣ ଘୋଡ଼ାପରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ୧ ଚକ୍ର ୨ ଅକ୍ଷର ୩ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚକ୍ର ୨ ଅକ୍ଷର ୩ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାଲେ ସେବେ ୧ ଘୋଡ଼ାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର କପଟର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଘୋଡ଼ାକେ, 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

ଗୋମୟୁକ୍ତା—ସ. ବି—ଗୋବସନ୍ତ (ଦେଖ)

Gomasūrikā Gobasanta (See)

ଗୋମୟୁରୀ—ସ. ବି—ଗୋବସନ୍ତ (ଦେଖ)

Gomasūrī Gobasanta (See)

ଗୋମୟୂର୍ଯ୍ୟାଧାନ—ସ. ବି. (ଅଧିକପ୍ରୟୋଗ) (ଗୋମୟୁରୀ + ଆଧାନ) —

Gomasūryādhanā ଗୋବୀଜଞ୍ଜକା (ଦେଖ)

Gobijatikā (See)

ଗୋମୟୂର୍ଯ୍ୟାହିତ—ସ. ବି. (ଗୋମୟୁରୀ + ଅହିତ) —

Gomasūryāhita ଗୋବୀଜଞ୍ଜକା ନେଇ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି) —

Vaccinated (person)

ଗୋମସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗୋମସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । ମୋହୋରୁ—

Gomasth 1 Clerk.

ଗୌସନ୍ତା ୨ । ଖଜଣା ଆଦାୟକାରୀ ଅଧିକାର କର୍ମଚାରୀ—

ଗୌସନ୍ତା 2. A tax-collector; a rent collector.

ଗୋମା—ଦେ. ବି. ଗୋମା ଗୋମା (ଦେଖ)

Gomā Gomā gomā (See)

ଗୋମାଂସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର, ଗୋ + ମାଂସ) —ଗୋରୁଙ୍କ ମାଂସ—

Gomāmsa Beef.

[ଦ୍ରୁ—ଗୋମାଂସ ହିନ୍ଦୁର ଅଶ୍ୱାଦ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ବୈଦିକଯୁଗରେ

ଗୋମାଂସ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭୋଜନ କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।]

ଗୋମା ଗୋମା—ଦେ. ବି. ଗୋମା—ଅଗୁରୁଅଗୁରୁ; ଯହିଁ ଉପରେ ଗୋବ ବା

Gomā gomā ଅଗୁମାନ ବାହାର ଆସ—Covered with

hard round protuberances; tumorous.

ଗୋମାତା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ — ୧ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର, ଗୋ + ମାତା) ସ୍ୱରୂପ ଯେନୁ—

Gomātā 1. The mythical cow Surabhi.

୨ । (ବୃଷ) ଜୀବଗଣର ମାତୃରୂପିଣୀ ଗାଈ ଜାତି—

2. The cow (considered as the mother of the animal world).

୩ । (ନାମ) କଶ୍ୟପ ମୁନିଙ୍କର ପତ୍ନୀବିଶେଷ—

3. One of the wives of sage Kaśyapa.

ଗୋମାନ୍—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. ପୁଂ. (ଗୋ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ.) —

Gomān ୧ । ଯାହାର ଅନେକ ଗାଈ ଅଛନ୍ତି—

(ଗୋମାନ୍—ଶ୍ରୀ) 1. Owning or possessing many cows.

୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ — 2. Owning landed property

୩ । ଚକ୍ଷୁସ୍ଥାନ — 3. Having eyes.

୪ । ଜ୍ୟୋତିର୍ମାନ; ଚରଣଶାଳୀ —

4. Having rays of light; glittering.

ସ. ବି. ପୁଂ—ସୁଭବାଦକ—An eulogist.

ଗୋମୁଖୀ—ସ. ବି. (ଗୋ—ଶବ୍ଦ + ମା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯ ଅଗମ) —

Gomukhī ୧ । ଶୁଗାଳ; ଚକ୍ଷୁ — 1. Jackal.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବେଙ୍ଗ — 2. A kind of frog.

୩ । ଗନ୍ଧବଦିଶେଷ—

3. Name of a celestial musician.

୪ । ଗୋରୋଚନା (ଦେଖ)

4. Gorocharanā (See)

ଗୋମାସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଗୋମସ୍ତ୍ରୀ) —ଗୋମସ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)

Gomasth Gomasth (See)

ଗୋମୀ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ମିତ୍; ୧ମା. ୧ବ.) —ଅନେକ

Gomī ଗାଈର ଅଧିକାରୀ—Rich in cows; owning a large number of cows.

ବି.—୧ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଅଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯାହାର ଅନେକ

ଗୋରୁ ଅଛନ୍ତି—1. Owner of many cows

୨ । ଚକ୍ଷୁ — 2. Jackal

୩ । ପୂଜକ — 3. Worshipper.

୪ । ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A layman

adhering to Buddha's faith (M. W.)

ଗୋମୁଖ—ସ. ବି. (ଗୋ + ମୁଖ) —୧ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର) ଗୋରୁର ମୁହଁ—

Gomukha 1. The mouth or head of a cow.

୨ । (ଚକ୍ର, ଶ୍ରୀ) —ଗୋରୁ ମୁହଁ ଭଳି ଭୂଷ—

. A sort of trumpet or horn.

୩ । ଗୋମୁଖୀ; ଜପାମାଳାର କୋଥଳ ବା ମୁଣି—

3. A cloth-bag or wallet for containing rosary.

୪ । ଗୃହରେ ଶ୍ୱେତମାନେ ଖୋଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସିଙ୍ଗାତ—

4. A hole of a peculiar shape made in the wall by house-breakers.

୫ । ବୃକ୍ଷାକାର ଗୃହ—5. House of a curved shape containing angles and projections.

(M. W.)

୬ । ଏକପ୍ରକାର କୁମ୍ଭୀର; ଗୋମୁହାଁ (ଦେଖ)

6. A kind of crocodile; gomuhāṇī (See).

୭ । ପ୍ରମଥବିଶେଷ—

7 Name of one of Śiba's attendants.

୮ । ସମ୍ପଦବିଶେଷ—8. Name of one of Kubera's attendants.

୯ । ମାତାଲୀର ପୁତ୍ର—9. A son of Mātālī (M. W.)

୧୦ । ଆସନବିଶେଷ—10. A particular mode of sitting. (M. W.)

ଗୋମୁଖୀ—ସ. ବି. —ଗୋମୁହାଁ (ଦେଖ)

Gomukhā

Gomuhāṇī (See)

ଗୋମୁଖୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଚକ୍ର, ଶ୍ରୀ; ଗୋ + ମୁଖ + ଶ୍ରୀ. ଇ) —

Gomukhī

୧ । ଶୁଗାଳସ୍ୱରୂପ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗହ୍ୱର (ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମେ ଗଜାନନୀ ପଦ୍ମଚନ୍ଦ୍ରବତୀ ବାହାରିବାର ଦେଖାଯାଏ) —

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୂ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚକ ବିନ୍ଦୁସୁକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଇଥ	ଞ	ଢ

1. A cave (like the mouth of a cow) in the Himalayas where the Ganges makes its first appearance.

୨ । ଗୋମୁଖାକୃତି ଜପାମାଳାର ଥଳୀ (ଯାହାକୁ ମାଳା ଜପୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସବୁବେଳେ ହାତରେ ଝୁଲାଇ ରଖି ଆଆନ୍ତି ଓ ଯହିଁ ଉପରେ ହାତ ଭର୍ତ୍ତିକରି ମାଳା ଜପନ୍ତି) —

2. A wallet or a cloth-bag resembling a glove and containing a rosary, the beads of which are counted by the hand thrust inside the bag

ଦେ. ବି — ମହାଦେବଙ୍କୁ ଅଭିଷେକ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତଳେ ଗୋମୁଖର ଅକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଛୁଦୟୁକ୍ତ ଜଳପାତ୍ରବିଶେଷ (ଏଥିର ଗୋମୁଖାକୃତି ତଳର ନାସିକାଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଛୁଦ୍ର ଥାଏ ଓ ସେହି ଛୁଦ୍ର ବାଟେ ପାଣି ଝରି ମହାଦେବଙ୍କ ଲଙ୍ଗ ଉପରେ ପଡ଼େ) — A kind of water-pot with a hole at the bottom shaped like the head of a cow, through which water drops on the Śibalinga.

ଗୋମୁହା — ଦେ. ବି (ସ. ଗୋମୁଖ) — ଏକଜାତି କୁମ୍ଭୀର —

Gomuhā A kind of crocodile.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଗୋରୁ ଆଦି ଜୀବଙ୍କୁ ପାଟରେ ଧରି କମ୍ପା ଜଳକଳରୁ ଖଗଡ଼ାସ୍ ଅପାତ କରି ପାଣିକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ପରେ ତାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଦଶହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିବା ଦେଖାଅଛି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭୀରଙ୍କ ପେଟ ଚିର ହେବାରେ ତାଙ୍କ ପେଟରୁ ଭଲ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଅଳଙ୍କାରମାନ ବାହାରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଗୋମୂର୍ଖ — ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୋ ପରି ମୂର୍ଖ) — ଗଣ୍ଡମୂର୍ଖ; ନିବୋଧ, Gomūrka ଗନ୍ଧମୂର୍ଖ — A fool; a totally ignorant person (stupid as a cow).

ଗୋମୂତ୍ର — ସ. ବି — ଗୋମୂର୍ତ୍ତ (ଦେଖ) —

Gomūrdha Gomūrka (See)

ଗୋମୂତ୍ର — ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ ଗୋ + ମୂତ୍ର) — ୧ । ଗୋରୁ ମୂତ୍ର — Gomūtra 1 Cow's urine.

[ଦ୍ର — ଏହା ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପବିତ୍ର ଅଟେ । ପଞ୍ଚଗବ୍ୟର ଏହା ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ; ଏହା ଆଖିରେ ପକାଇଲେ ଗୁଣାବତା (ଅନ୍ଧାର-କଣା) ରୋଗର ଉପଶମ ହୁଏ ।]

୨ । ପଦ୍ୟରଚନାର ପରିପାଟୀବିଶେଷ —

2. An artistic mode of composing verses

[ଦ୍ର — ଗୋରୁମାନେ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ମୁଣ୍ଡିଲବେଳେ, ଯେପରି ମୁକ୍ତଧାରୀ ଭୂମିରେ ସିଧା ରେଖା ଅଙ୍କିତ ନ କରି ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେହିପରି କୌଶଳରେ କବି ଯାଇଥିବା ରଚନା ।

ଏଥିରେ ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିର ୧ମ, ୩ୟ, ୫ମ, ୭ମ, ୯ମ ଆଦି ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଧାଡ଼ିର ୨ୟ, ୪ର୍ଥ, ୬ଷ୍ଠ, ୮ମ, ୧୦ମ ଆଦି ଅକ୍ଷର-ମାନଙ୍କର ଏପରି ମେଳ ଥାଏ ଯେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ପଦ ହୁଏ, ତାହାହିଁ ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ି, ପୁଣି ଦ୍ଵିତୀୟଧାଡ଼ି ଓଲଟା ବାଗରେ ଏହିପରି ପଢ଼ାଯାଏ, ଯଥା —

ଦ ର ଚ ସ୍ତ ହ ର ଧୀ ର ପ୍ର ଶଂ ସା ର,

ସା ର ଅ ପ୍ତ କ ର କ ର ଏ ସଂ ସା ର । ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ଗୋମୁତ୍ରାକ୍ଷର — ସ. ବି — ଗୋମୁତ୍ର ୨ (ଦେଖ) —

Gomūtrachhanda

Gomūtra 2 (See)

ଗୋମୁତ୍ରିକା — ସ. ବି (ଗୋମୁତ୍ର + ସାଂସ୍ତେ. କ + ଅ) —

Gomūtrikā

୧ । ଗୋମୁତ୍ର ୨ (ଦେଖ) —

1. Gomūtra 2 (See)

୨ । ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁଗନ୍ଧ ଗଜମୂଳ ଘାସ ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) — 2. A kind of grass with fragrant seeds.

[ଦ୍ର — ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ସାନ୍ଧ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଗାଈଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟବର୍ଦ୍ଧକ, ଅନ୍ୟ ସ୍ଵ ନାମ ରକ୍ତଦୃଶା, ସେତଜା, କୃଷ୍ଣବୃମ୍ଭିକା ।]

ଗୋମୃଗ — ସ. ବି (ଗୋ ଅକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ମୃଗ) — ଗବୟ (ଦେଖ) —

Gomruga

Gabaya (See)

ଗୋମେଦ — ସ. ବି (ଗୋ = ଚକ୍ର + ମିଦ୍ ଧାତୁ = ସ୍ପିଷ୍ଠ ହେବା + କରଣ.

Gomeda

ଅ) — ୧ । ରକ୍ତପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମଣିବିଶେଷ —

ଅନ୍ୟ ସ୍ଵ ନାମ —

1. Topaz (gem).

ରକ୍ତମଣି, ରକ୍ତରତ୍ନ, [ଦ୍ର — ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ଏହା ଗୁରୁ ପ୍ରକାର — ତମୋମଣି, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣନବ, ଧଳା, ଉଷ୍ଣ ହଳଦିଆ, ନାଲି ଓ ଗାଢ଼ ଲଙ୍କାଶ୍ଠକ । ମାଲବର୍ଣ୍ଣ; ଏହା ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରେ

ଏକତମ । ଏହା ହିମାଳୟ ପର୍ବତ ଓ ସିଙ୍କନଦରେ ମିଳେ । ସୁସ୍ଥୁତ ମତରେ ଗୋଲଆପାଣିରେ ଏ ମଣି ପକାଇଲେ ପାଣି କିମ୍ପିଲ ହୁଏ । ଏ ମଣି ରକ୍ତଗ୍ରହଙ୍କ ପ୍ରିୟ ମଣି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟମଣି — 2. Agate

୩ । ଦେହରେ ତିଳାଦି ଲେପନ —

3. Anointing or besmearing the body with unguents

୦ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଦ୍ଵୀପବିଶେଷ —

4. Name of an island in ancient India.

୫ । ଶିତଳଚିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) — 5. Cubebs.

ଗୋମେଦକ — ସ. ବି (ଗୋମେଦ + ସାଂସ୍ତେ. କ) — ଗୋମେଦ (ଦେଖ)

Gomedaka

Gomeda (See).

ଗୋମେଧ — ସ. ବି (ଗୋ + ମେଧ = ଯଜ୍ଞ) — ଗୋବଳସଂହତ ଯାଗ;

Gomedha

କେଉଁ ଯାଗରେ ଗୋରୁ ବଧ କରାଯାଏ —

A vedic sacrifice in which a cow is sacrificed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାଘ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବାର ଓ ମାଘ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଚୈତ୍ର ବର୍ଷ ବା ମାଘପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଉପାଦେୟରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚନ୍ଦ୍ର ଚୈତ୍ର ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷ ବା ମାଘପୁରଣ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଞ୍ଚ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଞ୍ଚ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ,

[ଦ୍ର—ହୁକୁସ୍ତୁକ ଅନୁସାରେ କଳିଯୁଗରେ ଗୋମେଧ ଯଜ୍ଞ-ସମ୍ପାଦନ ନିଷିଦ୍ଧ; ମନୁଙ୍କ ମତରେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ଓ ବେଲି ଗୃହ୍ୟସୂକ୍ତ ମତରେ ପୁଷ୍ଟିକାମନାରେ ଏ ଯଜ୍ଞ କରାଯାଉଥିଲା । ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗୋମ୍ଫା—ପ୍ରାଦେ (ଦେବମାସୁର) ଚ. (ତୁଳ ବ. ଗୋମ୍ଫା; ସ. ଗୁମ୍ଫା)—
Gompha ମୁସ୍ତା— Mustaches.

ଗୋମେଧ—ସ. ଚ (ଗୋ + ଯଜ୍ଞ)—ଗୋମେଧ (ଦେଖ)
Gojajña Gomedha (See).

ଗୋଯାକ—ସ. ଚ (ମ. ପ. ଲେ. ଗୋଗୁଳିକ ଯାନ)—
Gojāna ଗୋରୁଗାଡ଼ି; ଶଗଡ଼—A bullock-cart.

ଗୋର—ବୈଦେ. ଚ (ପା. ଗୋର)—ସମାଧି; କବର; ମୃତ୍ୟୁବନ୍ଧୁର ଶବ-
Gora ଗ୍ରାସନାର୍ଥ ଗର୍ଭ—Grave; tomb.

ଗୋବ

ଗୋର

ଗୋରକ୍ଷ—ସ. ଚ (ଗୋ + ରକ୍ଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶିବ—
Goraksha 1 Śiva

୨ । ଲେମ୍ବୁ—2. Orange.

୩ । ଗୋପାଳ; ଗଉଡ଼—3. Cowherd

ସ. ଚଣ—ସେ ଗୋରୁ ଜଗେ—Tending cattle.

ଗୋରକ୍ଷକ—ସ. ଚ—୧ । ଗୋପାଳ; ଗଉଡ଼—
Gorakshaka Cowherd.

୨ । ରାଜା—2 The king.

ସ. ଚଣ—୧ । ଗୋରୁ ଜଗୁଥିବା—
1. Tending the kine

୨ । ସେ ଗୋରୁ ପାଳନ କରେ—

2. Bringing up cattle.

ଗୋରକ୍ଷ କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ଚ (ସ. ଗୋରକ୍ଷ ଓ କର୍କଟ) —
Goraksha kakurdi କଇଁଛକାକୁଡ଼ି—A kind of
ଗୋରକ୍ଷକାକୁଡ଼ି cucurbitaceous fruit of a creeper.

ଗୋରକ୍ଷ ଚଣ୍ଡୁଳ—ଦେ. ଚ—ନାଗବଳା (ଦେଖ)
Goraksha chāṇḍula Nāgabalā (See)

ଗୋରକ୍ଷଣ—ସ. ଚ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଗୋରୁ ଜଗିବା—
Gorakshana 1 Tending of the kine.

୨ । ଗୋପାଳନ—2. Bringing up of cattle.

ଗୋରକ୍ଷ ତଣ୍ଡୁଳ—ସ. ଚ.—ନାଗବଳା (ଦେଖ)
Goraksha tanudlā Nāgabalā (See)

ଗୋରକ୍ଷ ନାଥ—ଦେ. ଚ.—୧ । ନେପାଳରେ ଗୁର୍କିମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ
Goraksha nātha ଉପାସ୍ୟ ଠାକୁର—1. The chief Deity
ଉପାସ୍ୟ ନାଥ worshipped by the Gurkhas of Nepal.

୨ । ଗୋରକ୍ଷନାଥ (ଦେଖ)

2. Gorakhanātha (See)

ଗୋରକ୍ଷ ପୁର—ଦେ. ଚ. (ନାମ)—୧ । ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ଲଲ୍ଲୀ
Goraksha pura ଓ ତହିଁର ପ୍ରଧାନ ନଗର—1. A district
ଗୋବିନ୍ଦପୁର and town in the United Provinces
ଗୋରକ୍ଷପୁର of Agra and Oudh (where Gurkha
troops are enlisted); Gorakhpur.

୨ । ନେପାଳର ପାକ୍ଷୀ ନଗରବିଶେଷ—

2. A hilly town in Nepal

[ଦ୍ର—ଏହାର ଆଧୁନିକ ନାମ ଗୋରକ୍ଷ । ଏହା ନିକଟରୁ
ଗୁରୁକା ନଦୀ ବାହାରି ଅଛି । ଏହି ସ୍ଥାନର ନାମରୁ ଗୁରୁ ବା
ଗୁରୁଣା ନାମ ହୋଇ ଅଛି ।]

ଗୋରକ୍ଷ ମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ଚ. (ସ. ମହାମୁଣ୍ଡି)—ମହାମୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Goraksha munda Mahāmundi (See)

ଗୋରକ୍ଷମୁଣ୍ଡି

ଗୋରକ୍ଷା—ସ. ଚ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ + ରକ୍ଷା)—୧ । ଗୋପାଳନ—
Goraksha 1. Keeping of cows; tending of cows.

୨ । ଗୋପାଳନର ରକ୍ଷା—2. Protection of the cow.

ଗୋରକ୍ଷ ଚଣ୍ଡୁଳ—ଦେ. ଚ. (ସ. ଗୋରକ୍ଷ ଚଣ୍ଡୁଳା)—
Goraksha chāṇḍula ନାଗବଳା (ଦେଖ)

ଗୋବିନ୍ଦ ଟାଣ୍ଡୁଳା Nāgabalā (See)

ଗୋରକ୍ଷ ନାଥ—ଦେ. ଚ. (ନାମ)—୧ । ସହଜନା ଧର୍ମର ପ୍ରଚାରକ—
Gorakha nātha 1. The preacher of the Sahajana
ଗୋବିନ୍ଦନାଥ tenets of Hinduism.

ଗୋରକ୍ଷନାଥ

[ଦ୍ର—ଏ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶୀ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ଜଣେ ଧର୍ମଶୀଳ ଗୋପର
ବର୍ଗରେ ଜନ୍ମି ଥିଲେ ଓ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଗୋଗୁରୁଣ କରୁଥିଲେ;
ଏକଦା ବନରେ ଗୋରୁ ଚରାଇବା ସମୟରେ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲା ଓ ଉକ୍ତ ସାଧୁଙ୍କଠାରୁ ଉପଦେଶ ଓ
ପାଞ୍ଚା ପାଇ ଏ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେଲେ ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏହାଙ୍କ
ନାମ ଅନୁସାରେ ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଗୋରକ୍ଷପୁର ନାମରେ ଅବିହତ
ହେଲା—ସୁଲତନ ସରଲ ବଙ୍ଗାଳୀ ଅଭିଧାନ ॥ ସପ୍ତାଙ୍ଗପୋଥି
ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ—ବିନାୟକ-ଉତ୍କଳ-
ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ॥ ଏ ଅବଧୂତ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ ଥିଲେ;
ଏହାଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅବଧୂ ଚଳୁଅଛି—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗୋରକ୍ଷ ପନ୍ଥୀ—ଦେ. ଚ—ଗୋରକ୍ଷନାଥଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମପ୍ରଦାୟର
Gorakha panthī ଅନୁଗାମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A follower of
ଗୋବିନ୍ଦନାଥ Gorakhnath's tenets.

ଗୋରକ୍ଷପନ୍ଥୀ

ଗୋରକ୍ଷା—ଦେ. ଚ—୧ । ହିମାଳୟ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ନେପାଳରାଜ୍ୟର ଯୋଦ୍ଧା
Gorakha ସୈନ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ; ଗୁର୍କା—1. The Gurkhas;
ଶୂର୍ଯ୍ୟ a warrior class of Nepal.

ଗୋରକ୍ଷା ୨ । ନେପାଳର ଗୋଷ୍ଠୀ ପାକ୍ଷୀ ନଗର, ଗୋରକ୍ଷପୁର (ଏହା
ନେପାଳର ରାଜଧାନୀ କାଶୀମାଣ୍ଡୁର ସମ୍ମିମ୍ବେ)—

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦

2. Name of a hilly town in Nepal (to the west of Katamandu, the capital of Nepal).

୩ । ନେପାଳର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦେଶ—

3. Name of a province of Nepal.

ଗୋରଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୋରଖାନା)—କବରଖାନା; ମୃତ
Gorakhānā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଧି ଦିଆଯିବା ସ୍ଥାନ—Grave-yard.

ଗୋରଖା ପଲଟଣ—ଦେ. ବି.—ଗୁର୍ଖାସେନାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ସୈନ୍ୟ—
Gorakhā palāṭaṇa The Gurkhā army; an army consisting of Gurkhās.

ଗୋରଙ୍କୁ—ସ. ବି.—୧ । ଜଳଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—

Gorāṅku 1. A water-fowl.

୨ । କାରବକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A prisoner.

୩ । ଲଙ୍ଗୁଳୀ ବାବାଜୀ—3. A naked mendicant.

ଗୋରଚନା—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୋରଚନା)—

Gorachanā ଗୋରୁମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିବା ହଳଦିଆ ଶୁଷ୍କ ପିତ୍ତ—
Gorachanā Dried yellow bile got from the head

ଗୋରଚନା; गायत्री of a dead cow

ଗୋରଚନା—ପ୍ରା. ବି.—ଗୋରଚନା (ଦେଖ)

Gorachinā Gorachanā (See)

ଗୋରଜ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେଖ; ଗୋ + ରଜ)—ଗତିକରୁଥିବା ଗୋରୁଙ୍କ
Goraja ଶୁଷ୍କଦ୍ଵାରା ଉତ୍ତ୍ରିତ ଧୂଳି—Dust raised by the
hooths of moving kine.

ଗୋରଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଫା. ଗୋର; ଗୋର)—୧ । ଗୋରୁ ଖୁଆଡ଼ି—
Gorardā 1. Cattle-pen.

ଗୋର ୨ । ବାଡ଼ିଦିଆ ଉଦ୍ୟାନ—

ଗୋର 2. A garden surrounded by enclosure or fencing.

୩ । ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଶାଖାଭେଦ—

3. A class of Baidika Brāhmanas.

୪ । ପାନବରଜ ସନ୍ନିହିତ ଚୂର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ୟାନ—

4. A garden of reeds attached to a betel-plantation.

୫ । ଦରଜ ଓ ବ୍ୟଥା ନିବାରଣାର୍ଥ ନବପ୍ରସୂତର ଜନନେ-
କ୍ତୁସ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ତପ୍ତ ଗୋରୁଦ୍ଵାରା ସେକଦେବା—

5. Dry fomentation of the private parts of a newly delivered woman with the heel of a person warmed over a brisk fire (to alleviate the after-pains of child-birth).

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବାଡ଼ି—

1. Enclosure; fencing.

୨ । (ବାଲେଶ୍ଵର) ବି.—ମକଦ୍ଦମା ବିଚାରବେଳେ ଯେଉଁଠାରେ

ଅସାମୀ ଠିଆ ହୁଏ—2. An accused's dock.

ଗୋରଡ଼ା ଖାରବା—ଦେ. ବି.—ଗୋରଡ଼ା ଘିନିବା (ଦେଖ)

Gorardā khāibā Gorardā ghinibā (See)

ଗୋରଡ଼ା ଘିନିବା—ଦେ. ବି.—(ନବପ୍ରସୂତ) ଜନନେକ୍ତୁସ୍ତର

Gorardā ghinibā ଚର୍ଚ୍ଚିତର ଅଂଶକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଗ୍ନି-
ସନ୍ତପ୍ତ ଗୋରୁଦ୍ଵାରା ସେକାଇ ଦେବା—To allow one's private parts to be dry-formented with the heels of another (said of a newly delivered woman).

ଗୋରଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. ବି.—ନବପ୍ରସୂତର ଜନନେକ୍ତୁସ୍ତର ନିକଟେ—

Gorardā debā ବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶମାନ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗୋରୁଦ୍ଵାରା ସେକିବା
To worm or dry-forment the private parts of a newly delivered woman.

ଗୋରଡ଼ା ନେବା—ଦେ. ବି.—ଗୋରଡ଼ା ଘିନିବା (ଦେଖ)

Gorardā nebā Gorardā ghinibā (See)

ଗୋରଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଗୋରୁର ହମ୍ବାରବନ୍ଧ—

Gorardi The bellowing of cow.

ଗୋରଣ—ସ. ବି.—୧ । ଅଧବସାୟ—

Gorāṇa 1. Perseverance

୨ । ଚେଷ୍ଟା—2. Effort.

୩ । ଜୋର; ଶକ୍ତି—3. Energy; force

ଗୋର ଦେବା—ଦେ. ବି.—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶବକୁ ଭୂମିରେ ଥୋଇବା—

Gora debā To bury; to inter a dead body.

ଗୋରସ—ସ. ବି. (ଗୁଣ୍ଡା ତରୁ; ଗୋ + ରସ)—୧ । ଗୋରୁଗ୍ଧ—

Gorasa 1. Cow's milk

୨ । ଗୋରୁଠାରୁ ଜାତ ଦୁଗ୍ଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦିଅ, ଦହି, ଲହୁଣୀ
ଅଦି—Preparations from cow's milk
(e. g. ghee, curd, butter etc.)

୩ । ଦହି—3. Curds.

୪ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

4. Sensual pleasure.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୋରୁଗ୍ଧ—Cow's milk.

ଗୋରସଜ—ସ. ବି. (ଗୋରସ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—ଦହି;

Gorasaṇa ଚଣ୍ଡା—Curds; churned sourmilk.

ଗୋର ସ୍ଥାନ—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ଗୋରସ୍ଥାନ)—କବରଖାନା; ମୃତ—

Gora sthāna ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଧି ଦିଆଯିବା ସ୍ଥାନ—

ଗୋରସ୍ଥାନ Grave-yard.

ଗୋରସ୍ଥାନ

ଗୋର—ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ସ. ଗୋର)—୧ । ଗୋରବର୍ଣ୍ଣ; ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ

Gorā ଶରୀରବର୍ଣ୍ଣ—1. Fair-complexioned.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଧିକ ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଛକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକି, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଚିହ୍ନିତ ଲୋକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକିକି ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଓ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଓ’ ଗୋଟିକି, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିକି, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଗୋଟିକି, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଗୋଟିକି, ‘ଅଲକବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକବ’ ଗୋଟିକି ।

(କଳା—ବ୍ୟବହାର) ୨ । (ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରବର୍ଣ୍ଣ) ଇଉରୋପୀୟ;

(ଗୋରୁ—ଶ୍ରୀ) ଇଉରୋପୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

ଫବ୍‌ସା, ଗୋବା (Fair-skinned; white) European
ଫବ୍‌ସା, ଗୋବା (person).

(ଯଥା—ଗୋରୁ କାରିଗର, ଗୋରୁ ହାକିମ, ଗୋରୁ ପଲଟଣ,
ଗୋରୁ ମିଷ୍ଟା)

୩ । ଉତ୍କଳ; ତୋପା—3. Bright.

ପୂର୍ବ ଶାମଳ ଗୋରୁ ଶାଢ଼ୀ ଗଲେ ପର,

ହରପର ପର କୃଷକ ଦୃଷ୍ଟାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଗୋବା ଦେ. ବି. —୧ । ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଦେବ; ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ—

ଗୋବା 1. Chaitanya, the great religious reformer
of Nabadwipa in Bengal.

୨ । ଶ୍ୱେତକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Fair-skinned persons.

୩ । ଶ୍ୱେତକାୟ ଇଉରୋପୀୟ ସାହେବ; ପିରିଙ୍ଗା—

3. The white or European people; the
white-man.

୪ । ସାହେବ ହାକିମ—4. An European officer.

୫ । ସାହେବ ସିପାହି—5. An European soldier.

୬ । ସାହେବ ନାବିକ—6. An European sailor

୭ । ଇଉରୋପୀୟ ବା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ କାରିଗର—

7. An European machanic or architect.

ଗୋରୁ କଳା ପ୍ରଭେଦ—ଦେ. ବି—ସାହେବ ଓ ଦେଶୀ ଲୋକମାନଙ୍କ

Gorā kalā prabheda ପ୍ରତିକରଣିକା ବ୍ୟବହାରର ଭିନ୍ନତା—

ଗୋବା କାଳା ଅଭେଦ Different treatments meted

ଗୋବା କାଳା ମିଶ୍ର out to the white (Europeans)

and to the coloured people (Indians
or Asiatics).

ଗୋରୁ କାରିଗର—ଦେ. ବି—ଇଉରୋପୀୟ ଶିଳ୍ପୀ—

Gorā kārigara European artist or mechanic.

ଗୋବା କାରିଗର

ଗୋବା କାରିଗର

ଗୋରୁ ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ୱେତକାୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗାନ୍ଧର୍ବ—

Gorā chamardā 1. The skin of a fair-comp-

ଗୋରା ଚାମଡ଼ା lexioned person.

ଗୋରା ଚମଡ଼ା ୨ । ଶ୍ୱେତକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. Fair-skinned person

୩ । ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An European.

ଦେ. ବିଶ—ଶ୍ୱେତକାୟ—Fair-skinned.

ଗୋରୁ ଚାନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର)—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ—

Gorā chānda Chaitanya, the great Bengalee
reformer.

ଗୋରୁଟିକା—ସ. ବି—ସାଉକା ପକ୍ଷୀ—

Gorātika The Myna bird.

ଗୋରୁଟି—ସ. ବି—ଗୋରୁଟିକା (ଦେଶ)

Gorāṭī Gorāṭika (See)

ଗୋରୁପ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଜାହାଜ; ୩ ମାସ୍ତୁଲବାଲ୍ ପାଲଟଣା ଜାହାଜ—

Gorāpa A big sailing ship with three

ଗୋବମ masts.

ମାଟାବ ବଡ଼ ଜାହାଜର ନାମ ଗୋରୁପ—ଫରାସମୋହନ. ଗଳ୍ପବୃକ୍ଷ ।

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ୧୩୧୫ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏ ଜାହାଜ ବଙ୍ଗୋପ-

ସାଗରରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିଲା । ହି. ଶତସାଗର ।]

ଗୋରୁ ପଲଟଣ—ଦେ. ବି—ଇଉରୋପୀୟ ସୈନ୍ୟ—

Gorā palātana The European soldiers or army.

ଗୋବା ପଲଟନ

ଗୋବା ପଲଟନ

ଗୋରୁ ହାତର କାମ—ଦେ. ବି—ଇଉରୋପୀୟ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କର୍କିତ

Gorā hātara kām କାର୍ଯ୍ୟ—Work done turned

ଗୋବା ହାତେବ କାଜ out by an European artist

ଗୋବା ହାତକା କାମ

ଗୋରୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଉଷତ୍ ନାଲି; କସ୍ତୁରୀ—

Gorā Reddish

ଗୋରୁଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଆଫ୍ରିକା ପ୍ରଚଳିତ ଗୁଣା)—

Gorilla ବନମନୁଷ୍ୟ; ଆଫ୍ରିକାର ଜଙ୍ଗଲରେ ବାସ

ଗୋବିଲ୍ଲା, ଗବିଲ୍ଲା କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ନରଭୂଲ୍ୟ ମର୍କଟ—

ଗୋରିଲା Guerilla.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦଳ ବାଜି ଆଫ୍ରିକାର ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ରହନ୍ତି ।

ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ରମଡ଼ା କଳା, କାନ ଶ୍ୱେତ ଓ ହାତ ବହୁତ

ଲମ୍ବା; ଏ ଉପରେ ୫୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ

ଦେହରେ ଖୁବ୍ ବଳ । ଏମାନେ ଫଳଭୋଜୀ; ଗଛ ଉପରେ ଭାଲ-

ପତ୍ରରେ ଲୁହୁଆ ଢିଆରି କରି ଏମାନେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ

ଭୁକିଲା ପରି ରାବ କରନ୍ତି ଏବଂ ଚଢ଼ିଲେ ଗର୍ଜନଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।

ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ଗଠନ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ପରି ।

ହି. ଶତସାଗର ।]

ଗୋରୁ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ (ସ. ଗୌରୀ)—୧ । ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୀ—(ଶ୍ରୀ)

Gorī 1. Fair-skinned (female)

(କାଳୀ—ଉପସ୍ଥାପ) ତଥକ ଅଙ୍ଗୁଳି ଝଟିତ ଗୋରୁ ସଉଦାମିନୀବରଣ—

(ଗୋରୁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ଗୋବୀ

୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Fair or beautiful (woman).

ଗୋବୀ

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ରାଧିକା—1. Rādhikā, the

consort of Śrīkrishṇa

୨ । ଗୌରୀ; ପାର୍ବତୀ—2. Pārvatī, the wife of

Śiva.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୩ । ଗୌରବଣ୍ଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3 Fair-skinned lady.

୪ । (ସଙ୍ଗୀତରେ) ନାୟକ ବା ନାୟିକାର ସଙ୍ଗୀ—

4. A female companion of a hero or heroine in songs.

ନରନାଥ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ ଗୋଷ୍ଠ

ନ ରସ ମାଳାଦା ମୁଦ୍ରାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ନ ଗୀତ ।

ଗୋରୁ କାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—ଗୌରବଣ୍ଣୀ ଓ
Gorī kālī ସ୍ୟାମବଣ୍ଣୀ ସ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ—A fair-complexioned
ଗୌରୀ, କାଳୀ and a dark-complexioned woman.

ଗୋଷ୍ଠ କାଳୀ ବହେ ଗାଥାରେ ଗଲେ ଘଟିଲେ ଗଞ୍ଜେଇ ତାଳ.

ଗୋଷ୍ଠ ଗରୁଡ଼ କାଳୀ ଲୋ । ବଞ୍ଚୁ ରୁ କେତେ କାଳ ? ଭଗ ।

ଗୋରୁ ମାଉସ—ଦେ. ବି—ଗୌରବଣ୍ଣୀ ଭୂର୍ଯ୍ୟା—

Gorī māṁṣa One's wife who is fair-complexioned

ଅନ୍ୟାୟ । କାଳୀ ମାଉସକୁ ବଡ଼ଗୁପ୍ତ, ଗୋଷ୍ଠ ମାଉସକୁ ସାଧାରଣ—ଭଗ ।

ଗୋରୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୋ)—୧ । ଗୋଜାଗଣ୍ଡୁ ଜୀବସାଧାରଣ (ସଂସ୍କୃତ)
Goru ଗାଈ, ବଳଦ, ବାଈ—1 Cattle, kine (bull,
ଗୋବ, ଗବ ox, cow, calf).

ଗଞ୍ଜ, ଗାୟ, ଗୋରୁ ଚକ୍ରରେ ଗେରୁ ସେଢ଼େ ଥାଇ,

କେଶିକ ନ ପାରିବ ସାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । ଗାଈ—2 Cow

କେମନ୍ତ ଗୋରୁରୁ ଧର, ଶୀତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବସୁବସ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—

3 A fool; stupid person; simpleton.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଷପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—

4 A frank or simple-minded person

ଗୋରୁ ଖିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୋଶ୍ଠୀ; ଗୋରଷ କର୍କଟ)—

Gorukhiଆ ବିମ୍ବଳ; କରୁଣକାୟ; ଲତାବିଶେଷ—

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଗୋବିନ୍ଦ, A creeper; Coccinea Indica.

ଇନ୍ଦ୍ରବାୟୁ, ଶୀତପୁଷ୍ପୀ [ଦ୍ରୁ—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ

ସୁଦୃଢ଼ା, ବିଷୟୀ ଗୋଠକାୟ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାକାଳ ।]

ବାଧାଲକ୍ଷଣ ଦେ. ବିଶ—୧ । (ସଂ ଗୋଶାଦକ)—

କ୍ଷୋଦି ହନ୍ଦାୟନ; ଗୋରୁକକଡ଼ି ଗୋଶାଦକ—1. Beef-eating

ତେ. ପାପକ ୨ । ଗୋରୁ ଦ୍ୱାର ଭୁକ୍ତ—

2 Eaten by cows

ଗୋରୁ ଗାଈ—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଗୋଜାଗଣ୍ଡୁ ସକଳ

Gorugāi ପ୍ରକାର ଜୀବ—Cattle (including cows,

ଗାଈ ଗୋବ; ଗୋବ ଟୌକ calves, oxen etc.)

ଗୋରୁ ଗାଈ—ଦେ. ବି—ଗୋସାକ; ଗୋଶକଟ—

Goru gārdi Bullock-cart

ଗୋରୁ ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି—ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବ ଦିନ ଗଢ଼ମାନଙ୍କର

Goru gādhuଆ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବାର ପର୍ବ—

The festival observed by the milkmen

of giving a wash or bath to the cattle before the Dola Purnnīmā day.

ଗୋରୁ ଗୁହାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୋଶାଳା; ଗୋଲୟ)—ଗୋଶାଳା;

Goru guhālā

ଗୋରୁଗାଈ ରହୁବାର ଘର—

ଗୋସାଳ

Cattle-shed; cow-shed;

ଗୁହାଳ

cow-house.

ଗୋରୁ ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ଗୋମୂତ—

Goru chandan

The urine of the cow.

ଗୋବ ଚନା

ଗୋରୁ ଚନ୍ନା—ଦେ. ବି—ଗୋମୂତ—

Goru channā

The urine of the cow.

ଗୋରୁ ଚନ୍ନା—ଦେ. ବି—ଗୋମୂତ—

Goru channi

The urine of the cow.

ଗୋରୁ ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୋଚର୍ମ)—ଗୋଚର୍ମ; ଗୋରୁର ଶୁଭ—

Goru chamardā

Cow-hide.

ଗୋକଟାମଡ଼ା

ଗୋକାହାଳ

ଗୋରୁଚର—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ (ସଂ. ଗୋଚରଣ)—ଗୋରୁଜଗା (ଦେଖ)

Goruchar

Gorujagā (See).

ଗୋରୁ ଚରଣିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୋଚରଣ)—ଗୋଚରଣ କରବା—

Goru charāṇikā

To tend grazing cattle.

ଗୋବ ଚରା

ଗୌଆ ଚରଣା

ଗୋରୁ ଚରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ପଡ଼ିଥା ଅଦରୁ ଗୋରୁ ଘାସଖାଇବା—

Goru charibā

1. Pasturing; grazing.

ଗୋବ ଚରା

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ପ୍ରକାର)

ଗୌଆ ଚରଣା

ଅପର୍ଯ୍ୟପ୍ତ ହେବା ବା ପରମାଣବେ ଘଟିବା—

2. (figurative) Taking place profusely;

being done profusely.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଆମ୍ଭ ଗୋରୁ ଚରିଗଲେ; ମାଡ଼ରେ ଗୋରୁ

ଚରିଗଲେ ।)

ଗୋରୁଚିନା—ଗ୍ରା ବି (ସଂ ଗୋରୋଚନା)—ଗୋରୋଚନା (ଦେଖ)

Goruchina

Gorochana (See).

ଗୋରୁଜଗା—ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଗୋରୁକୁ ଚରାଏ ବା ଗୋରୁ ଚରିବା

Gorujagā

ସମୟରେ ଗୋରୁକୁ ଜଗେ—(a person)

ବାଧାଳ

Tending cattle; looking after the

ଚରଣାହା

cattle while grazing.

ଦେ. ବି—୧ । ଗୋରୁରଖୁଆଳ—1. Cowherd.

୨ । ଚରୁଥିବା ଗୋରୁକୁ ଜଗିବା କର୍ମ—

2. Looking after grazing cattle.

ଗୋରୁଜଗିଆ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଗୋରୁଜଗା (ଦେଖ)

Gorujagā

Gorujagā (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରାଣୀରେ ଧନ ଓ ଚିତ୍ତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ ବୌଦ୍ଧେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଷ୍ଠିଲେ, ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାୟୁକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଷ୍ଠିବାଦ ହେବ । ଯଥା—
ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଗୋଷ୍ଠିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଗୋଷ୍ଠିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ ଦେଖିବେ ।

ଗୋରୁ ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋରୁ ଚରାଇବା; ଗୋରୁରଣ କରିବା;
Goru jagibāh ଗୋରୁକୁ ଚରାଇବେଳେ ଜଗିବା—To tend
ଗୋରୁବାଧା cattle; to keep watch over cattle
ଗୋରୁ ଗରବାନା while grazing.

ଗୋରୁଝାଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୋରାଞ୍ଜି (ଦେଖ) —
Gorujhāñji Borajhāñji (See)

ଗୋରୁଡୁକା ବେଳ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଧୂଳି ସମୟ—
Gorudhukā belā Dusk.

ଗୋରୁତ—ଫ ବି—ଦୁଇକୋଶ ଦୂରତ୍ତ—
Gorutā A distance of two krośas
or four miles.

ଗୋରୁଧନ—ଦେ. ବି—ଗୋଧନ; ଗୋରୁରୂପକ ସମ୍ପତ୍ତି—
Gorudhana Property in or ownership of cattle.
ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥେ ଧନ ଗୋରୁଧନ ନୁହେଁ । ଚଉ ।

ଗୋରୁ ଧରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଯିବା ବାଟ,
Goru dharāṣṇ ଗୋଦଣ୍ଡା—A path used by cattle;
cattle-path.

ଗୋରୁପରି ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋରୁକୁ ଗଉଡ଼ ପ୍ରହାର କଲପର
Gorupari bāṛdeibāh ନିର୍ଦ୍ଦୟତ୍ବରେ ପ୍ରହାର କରିବା; ଗୋରୁ-
ବାଡ଼ିଆ କରିବା—To administer a sound
thrashing or cudgelling; to beat
mercilessly.

ଗୋରୁ ପିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋରୁ ମୋହିବା (ଦେଖ) ।
Goru piāibāh Goru mohibāh (See)

ଗୋରୁ ପେଇବା—ପ୍ରା. କ୍ରି—ଗୋରୁ ମୋହିବା (ଦେଖ)
Goru peibāh Goru mohibāh (See)

ଗୋରୁ ବଳଦ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଗୋଜାଗାୟ ସବୁପ୍ରକାରର ଗୋ—
Goru balāda Cattle (including cow, calf, bullock
etc)

ଗୋରୁ ବାହୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଗୋରୁ ବଳଦ (ଦେଖ)
Goru bāhūrī Goru balāda (See)

୨ । ଗାଈ ଓ ଗୋବତ୍ସା—2. Cows and calves.

ଗୋରୁ ମ.ଉଁସ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୋମାଂସ)—ଗୋମାଂସ—
Goru māṁṣa Beef.

ଗୋରୁମାର ଜୋତାଦାନ ଦେବା—(ବ୍ୟାୟ) ଦେ. ପ୍ରବଚନ—
Gorumar jōtā dāna debāh ଗୋଦାୟା କରି ଚଳିତ ପାପ
ଛାଡ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦତ୍ତ ଗୋରୁର ଚର୍ମରେ ନିର୍ଦ୍ଦିତ
ହୋଇଥିବା ଜୋତାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦାନ ଦେବା ଯେପରି
ବୃଥା, ସେହିପରି ଶ୍ରୀକୃତ ପାପନିମନ୍ତେ ବୃଥା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ
କରିବା—A saying applied in cases where
expiations are made in vain for sins
consciously committed, by making a
pious gift of the proceeds of the sin.

ଗୋରୁ ମାହାର—ପ୍ର ଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗାଈଜଗିବା ଲୋକ—
Goru māhāra Cowherd.

ଗୋରୁମୁଣ୍ଡ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କପାକଥାରେ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ
Gorumunda thāpibāh ଯୋଗ ବାଉଁଶ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ
ଗୋରୁମୁଣ୍ଡ ରଖି ଦିଆଯାଏ; କୃଷକମାନଙ୍କର ଉଦ୍‌ଘାସ
ଯେ ଏ ଗୋରୁମୁଣ୍ଡ ଆସିଲେ କପାଫସଲରେ ଲାଭ ହୁଏ,
କିନ୍ତୁ ଅଗରେ ଗୋରୁମୁଣ୍ଡ ଥିବା ବାଉଁଶକୁ ଗୁଡ଼ରେ
ମନୁଷ୍ୟ ଜଗିଥିବାର ଭ୍ରମକର କପା କିଆରରେ ଶ୍ରମାଳାଦି
ବନ୍ୟ ପଶୁମାନେ ପଶନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଫଳତଃ କପା ଗଛ
ଗୁଡ଼ିକ ନଷ୍ଟ ନ ହେବାରୁ ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ)—
(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଜଣକୁ ନାମମାତ୍ର ପ୍ରଭୁ ବା ନେତାଭୂମି-
ବସାଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିନେବା—
(figurative) To have one's work perfor-
med by setting up a person as the
nominal head (like people setting up a
cow's head at the top of a bamboo in a
cotton field).

ଗୋରୁମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ—ଗୋମୁଖସ୍ଥଳ—
Gorumuhāṇi Having a face like that of a cow.
ଦେ ବି—ଗୋରୁକୁ ଲୁଣ୍ଠା ପାଣି ଖୁଆଇବା—
Feeding cattle with a drink.

ଗୋରୁ ମୁହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋରୁ ମୋହିବା (ଦେଖ)
Goru muhāṇibāh Goru mohibāh (See)

ଗୋରୁ ମୋହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋରୁକୁ ଲୁଣ୍ଠା, ଲୁହ, ତୋଡ଼ାଣି,
Goru mohibāh ଦାନାଆଦି ଖୁଆଇବା—To feed cattle.

ଗୋରୁରକ୍ଷା—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଗୋରୁରକ୍ଷା (ଦେଖ)
Gorurakha Gorujagāh (See)

ଗୋରୁଲଙ୍ଘନ କୁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋରୁର ଧରି ହଲପ୍ କରିବା—
Gorulāṅgurdā chhūṇibāh To swear by touching
the tail of a cow

ଗୋରୁ ଲଙ୍ଘନରେ ପାରି ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସାହାକୁ
Goru lāṅgurdāre pāri hoi jibāh ପହଁର ଆସେ ନାହିଁ ସେ
ନଦିରେ ଗୋରୁକୁ ପହଁରିବାକୁ ପୁରାଇ ଦେଇ ପହଁରୁ
ଥିବା ଗୋରୁର ଲଙ୍ଘନକୁ ଓ ପଛପାଖକୁ ଧରି ନଦୀ ଆଦି
ପାର ହୋଇଯିବା—1. To cross a river by
catching hold of the tail and the hind
parts of a swimming cow.

୨ । (ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱାସ ମତେ) ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦାନ କରି
ଯାଇଥିବା ଗୋରୁର ଲଙ୍ଘନକୁ ଧରି ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତପ୍ତ
ବୈତରଣୀକୁ ବିନା କଷ୍ଟରେ ପାର ହୋଇ ଯିବା—
2. To be able to cross the Baitarāṇī.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ	ସ	ଞ	ଝ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ	ସ	ଞ	ଝ	ଞ

river (in the hell) after death by holding the tail of the cow which a Hindu gives to a Brāhmana before his death. ଖାତକ ମହାଜନର ଦେଖା ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଅସମ ହୋଇ ମହାଜନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗାଈ ଦେଇ ସମସ୍ତ ରାଶିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—3. To clear the entire debt due from one's self to a creditor by presenting a cow to the creditor in full satisfaction and pleading inability to pay anything more.

ଗୋରେଖ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୋରକ୍ଷ) —ଗୋରକ୍ଷନାଥ (ଦେଖ)

Gorekha Gorakshanātha (See)

ଏ ଜ୍ଞାନ ମସ୍ତକ ଯେତେ ଥାଇ ଶୁଣି,

ସେ ପୁଣି ଗୋରେଖ ଆଗେ ବସାଣି । ପ୍ରାଚୀ ପରବେଶା ।।

ଗୋରେଖ କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋରକ୍ଷ କର୍କଟୀ)—

Gorekha kākurdī ଗୋରକ୍ଷ କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Goraksha kākurdī (See)

ଗୋରେଖ ଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. —ନାଗବଳା (ଦେଖ)

Gorekha chāula

Nāgabalā (See)

ଗୋରୋଚ—ସ. ବି. (ଗୋ+ରୋଚ୍ ଧାତୁ=ପାଣି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)

Gorocho

ହରିତାଳ—Yellow orpiment.

ଗୋରୋଚନ—ସ. ବି. —(ଗୋ+ରୋଚ୍ ଧାତୁ=ପାଣି ପାଇବା+

Gorochana କରଣ. ଅନ)—ଗୋରୋଚନା (ଦେଖ)

Gorochana (See)

ଗୋରୋଚନା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—(ଗୋ+ରୋଚ୍ ଧାତୁ=ପାଣି ପାଇବା+

Gorochana କରଣ. ଅନ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—ମଲ୍ଲ ଗୋରୁର ପିତ୍ତ ବା

ମସ୍ତକରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁ—A bright yellow

pigment found in the bile or head of a dead cow.

[ଦ୍ରୁ—ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏହାକୁ ଘୋର ଚନ୍ଦନ ଓ ସିନ୍ଦୂର ପରି କପାଳରେ ଚିତା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହା ଗୋଟିଏ ମାଙ୍କଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ପରିଗଣିତ ଓ ଅଷ୍ଟଗୁଣର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଶିଶୁମାରଙ୍କ ଶର୍ଦ୍ଦି, କୁର ଓ ଦୁଷ୍ଟଦୋଷ ନାଶ କରିବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ଲେକେ ଘୋରାସତ୍ତ ପଙ୍ଖେ ଘୋର ଶିଶୁଙ୍କୁ ଖୁଆନ୍ତି ଓ ଶିଶୁମାରଙ୍କ କପାଳରେ ଚିତା ଦିଅନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱ ମତରେ ଏହା ମଙ୍ଗଳଜନକ, କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ-ନାଶକ ଓ ବଶୀକରଣର ଉପାୟ । ଦୈବ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ ଏବଂ ବିଷଦୋଷ, ଉଦ୍‌ବାତ, ଗର୍ଭସ୍ତାବ, ନେତ୍ରରୋଗ, କୃମି, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତଦୋଷରେ ଉପକାରୀ ଓ ଶାର୍ପ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ ଅଟେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ମଲ୍ଲ ଗୋରୁର ମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରେ, କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ମଲ୍ଲ ଗୋରୁର ହୃଦୟସ୍ଥ ପିତ୍ତ ଅଟେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ମଲ୍ଲ ଗୋରୁର ମୁଣ୍ଡାଗ୍ରରୁ ମିଳେ । ଗୋରୋଚନା ଗାଈ ହଳହୁଆ, ଦାନାଦାର ଓ କଠିନ ଅଟେ ।]

ଗୋର୍ଖା—ଦେ. ବି. —ଗୋରଖା (ଦେଖ)—

Gorkhā

Gorakhā (See)

ଗୋର୍ଚନା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୋରୋଚନା)—ଗୋରୋଚନା (ଦେଖ)—

Gorchana

Gorochana (See)

ଗୋର୍ଚିନା—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୋରୋଚନା)—ଗୋରୋଚନା (ଦେଖ)—

Gorchina

Gorochana (See)

ଗୋଟିନା

ଗୋଟିନ

ଗୋଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଫୁଟବଲ୍ ଖେଳ ପଡ଼ିଆର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

Gol

ସୀମାରେ ବୁଲପାଖରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଓ ଉପରେ

ଗୋଲ

ଅଡ଼ଧାରଣା ପଡ଼ିଥିବା ଖୁଣ୍ଟିଦ୍ୱୟ—1. Goal-post.

ଗୋଲ

୨ । ଫୁଟବଲ୍ ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷକୁ ଦେବା

ବୋର୍ଡ—2. A goal (victory) in the foot-ball game.

ବୈଦେ. ବିଶ—(ଫା ଗୋଲ୍; ଆ ଗୁଲ୍)—ବିଶ୍ୱଖଳ—

Intricate; confused.

ଦେ. ବିଶ—(ସ. ଗୋଲ)—୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ—1. Round.

୨ । ବୃତ୍ତାକାର—2. Circular.

ବି. (ସ. ଗୋଲ)—୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ ବସ୍ତୁ—1. Globe.

୨ । ଗୋଲ୍‌କାର କୋଠା—2. A circular building.

୩ । ଗୋଲ୍‌କାର ସିଢ଼ି—3. A spiral staircase.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫା ଗୁଲ୍=ହଜ୍ଜା—୧ । ଗୋଲମାଲ—

1. Ado, confusion.

୨ । ବହୁଧ୍ୱନିମିଶ୍ରିତ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରୁତିକଟୁ ଶବ୍ଦ; ଘୋଆ—

2. Noise; outcry

୩ । କଳ—3. Quarrel

୪ । ହୋହା; ହଜ୍ଜା, ଅତି ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି—4. Hue and cry.

ଗୋଲ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଢ଼ିବା—

Gol karibā

To threaten.

ଗୋଲ୍ କୁମୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ବ. ଗୋଲ୍‌କୁମୁଡ଼ା)

Gol kumurdā

ବୋଇତକଖାରୁ—Sweet gourd.

ଗୋଲ୍ ଖାଇବା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗୋଲ୍)—ଗୋଲ୍ ନେବା (ଦେଖ)—

Gol khāibā

Gol nebā (See)

ଗୋଲ୍ ଖାଞ୍ଜା

ଗୋଲ୍ ଖାନ୍ଦା

ଗୋଲ୍‌ହାଗର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଫା. ଗୁଲ୍=ହଜ୍ଜା+ହାଗୁଡ଼)—

Goljhaḡar

କଳଗୋଲ—Quarrelling.

ଗୋଲ୍ ଦେବା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗୋଲ୍)—ଫୁଟବଲ୍ ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷ

Gol debā

ଅପର ପକ୍ଷର ଗୋଲ୍ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ପେଣ୍ଡୁଲ୍ ଗଲା

ଗୋଲ୍ ଦେଖା

ନେବାହାରୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷକୁ ବୋର୍ଡ ଦେବା—

ଗୋଲ୍ ଦେବା

To score a goal in the game of foot-ball.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଥପର ପୁଷ୍ପରେ ଫୁଲ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ୧ ଶୁଦ୍ଧାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଲ୍' ନ ମଧ୍ୟରେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଖୋଜିବେ, 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଲ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତୁ' ଦେଖିବେ ।

ଗୋଲ୍ ନେବା—ଦେ. କି. (ଇଂ. ଗୋଲ୍)—

Gol nebh ଫୁଟ୍‌ବଲ୍ ଖେଳରେ ଆପଣା ପକ୍ଷର ଗୋଲ୍ (ସୀମା)
 ଗୋଲ୍‌ନେବା ବାଟେ ପେଣ୍ଡୁ ଗଲ ଗଲ ଗଲେ ଚକ୍ରାସ୍ ଖେଳରେ
 ଗୋଲ ନେବା, ଦାରିବା—To take a goal in the game
 of football

ଗୋଲ୍ ପାଇବା—ଦେ. କି. (ଇଂ. ଗୋଲ୍)—

Gol pāibh ଗୋଲ୍ ନେବା (ଦେଖ)
 Gol nebh (See)

ଗୋଲ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଗୋଲ=ମଣ୍ଡଳ; ତୁଳ. ଫା. ଏହି
 Gola ଅର୍ଥରେ ଗୋଲ୍)—

ଗୋଲ୍ (ଦେଖ)

Gol (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଲ୍ (ଦେଖ)

Gol (See)

ଗୋଲ—ସଂ. ବି. (ଗୁରୁ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା; ବର୍ତ୍ତୁଳ କରିବା
 Gola + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ପିଣ୍ଡ—

1. Round thing; globular thing.

୨ । ଖେଳବା କଲ୍‌କ; ପେଣ୍ଡୁ—Ball; play-ball.

୩ । ମଣ୍ଡଳାକାର କ୍ଷେତ୍ର; ଚକ୍ର—3. Circle.

୪ । ଫିସାଦ; କୁଟକ—4. Conspiracy; plot.

୫ । ଆକାଶ ବା ପୃଥିବୀର ଚକ୍ରାକ୍ତିର ସଙ୍କରତ୍ୱିଳ ପିଣ୍ଡ;
 ଗୋଲଗନ୍ଧ—5. Globe; sphere.

(ଯଥା—ଖଗୋଳ; ଭୂଗୋଳ ।)

୬ । ମଣ୍ଡଳ —6 Circular mass.

୭ । ଗୋଲାକାର ପୃଥିବୀ—

7. The terrestrial globe.

୮ । ପତିତ ମୃତ୍ତୁ ପରେ ଉପପତ୍ତ ଔରସରେ ବଧୂ ବା ଗର୍ଭରୁ
 ଜାତ ସନ୍ତାନ; କୁଣ୍ଡ; ବଧୂର ଜାତ ପୁତ୍ର—

8. A child begotten by a stranger on a
 widow; bastard child of a widow.

୯ । ଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—9. Zero.

୧୦ । ଗୁରୁଳ; ଲେଭୁଲ୍—10. Myrrh, bdellium.

୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଏକ ଗ୍ରହରେ ଏକାଧିକ ଗ୍ରହର ଅବସ୍ଥାନ
 ବା ମିଳନ; ଗ୍ରହକୃତ—

11. (astrology) The presence or conjunction
 of more than one planet in one sign.

୧୨ । ମଦନ ଫଳର ଗଛ; ମଦନ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)

12. Madana (tree) (See)

୧୩ । ମାଟିର ଗୋଲାକାର ମାଠିଆ; ମୃତବୃକ୍ଷ (ହି. ଶକସାଗର)—

13. A round earthen pitcher.

୧୪ । ବହୁ ଅସାଧ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା—

14 Intricacy

୧୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଏକ ଗ୍ରହରେ ସବୁ ଗ୍ରହଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି—

15. (astronomy) The conjunction of all the
 planets in one sign (M. W.)

୧୬ । ବଞ୍ଚିକା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

16. Vangureria Spinosa (tree) (M. W.)

୧୭ । ରାମକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତାକ୍ରମ ଦେଶବିଶେଷ—

17. Name of a country (M. W.)

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁଲ୍=କୋଲାହଳ; ଆ. ଗୁଲ୍=ଜନତା;

ଫା. ଗୋଲ୍=ମଣ୍ଡଳ; ଦଳ; ପହୁ)—

୧ । ବହୁ ସ୍ୱର ମିଶ୍ରିତ ଗୋଳମାଳ, କୋଲାହଳ—

1. Noise due to a crowd; uproar.

ଗୋଳ

ଗୋଳ

ବିଦେଶ ବିଦେଶ ବୋଲି ପଡ଼ିଗଲା କୌଣସି ଗୋଳ ।

ସାଧାରଣ. ଉଚ୍ଚା ।

୨ । ଅଦୈର୍ଘ୍ୟ; ଉଦ୍‌ବେଗରେ ଅଳ—2. Clamour.

୩ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତତା; ନିୟମବହୁତ ସମିଶ୍ରଣ, ଗଡ଼ବଡ଼—

ପଞ୍ଚାସା ବନାଶନ ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣିକାଳ,

ବନାଶ କି କର ଓଷାମୁକ ଦୋଷ ଗୋଳ । ଉଚ୍ଚ. କୋଟିହୁଣ୍ଡାସୁଦୃଶ ।

୪ । ଅଳ; ବାରମ୍ବାର ସନ୍ନିବନ୍ଧ ପ୍ରାର୍ଥନା—

4. Importunate and repeated request to
 get something

୫ । ମେଳ; ଉପଦ୍ରବ; ରାଜଦ୍ରୋହ—

5 Rising in a kingdom; rebellion; mutiny

୬ । କଲହ; ଖଲବ —6. Quarrel.

ନ ଜାଣି ତୁମେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଲ ଗୋଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ଜନତା, ମେଳ—7. Crowd.

୮ । ଉଦ୍‌ବେଗରେ ବାଦାନ୍ତବାଦ—

8. Noisy argument; wrangling.

୯ । ଅରାଜକତା—9. Anarchy.

୧୦ । ଭୟଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ—

10. Frightful agitation.

ଗୋଲ ଆଳୁ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଳାଖଆଳୁ—

Gola ālu 1. Potato.

ଗୋଳଆଳୁ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟ—

ବିଳାଖିଆଳୁ 2. (figurative) Zero.

(ଯଥା—ଏ ପଦସାରେ ସେ ବାଳକ ଗୋଲଆଳୁ ପାଇବ ।)

ଗୋଲକ—ସଂ. ବି. (ଗୋଲ+କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. କ)—୧ । ଗୋଲ (ଦେଖ)

Golaka 1. Gola (See)

୨ । ଗୋଲାକାର ଲିଙ୍ଗପ୍ରାୟ; ସୁପାସ—

2. Glans penis (M. W.).

୧	ର	ଉ	ର,ର	ଠ	ଏ	କସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅନାସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ଝ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	କ	ନ

୩ । ଗୋଲକ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର); ବୈକୁଣ୍ଠ—

3. The ever-happy abode of Bishnu.

୪ । ପୁଷ୍ପରୁ ନିଷ୍କାସିତ ଚରଳସାର; ଅତର (ହି. ଶବ୍ଦାଗର)—

4. Otto; essence extracted from flowers.

୫ । ଆଖିର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଅଂଶ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର)—

5. Eye-ball.

୬ । ଆଖିର ପିତ୍ତଳ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର) —

6 The pupil of the eye

୭ । ଗୁମ୍ଫା, ମନ୍ଦିର ଆଦିର ଉପରେ ଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳ ଅଂଶ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର) —7. Dome.

୮ । ଯେଉଁ ଅଳ ବା ସିନ୍ଦୂରରେ କୌଣସି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଧନ ରଖାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର)—

8. A bag or receptacle in which a particular fund is kept

୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଧନ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର); ଫଣ୍ଡ—9. Money or fund collected for a particular purpose.

୧୦ । ବାଟୁଳ (ଖାନେଲ)—

10. Pellets made of clay.

୧୧ । ବରକୋଳ—11. The jujube (M. W).

ଗୋଲକ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଲକ; ଗୋଲକ)—

Golaka ୧ । ଗୋଲକ (ହି. ଶବ୍ଦାଗର); ବୈକୁଣ୍ଠ—

ଗୋଲକ 1. The ever-blessed heavenly abode of Bishnu.

ଏବେ ମୁଁ ନୋହର ଜାରଦ. କହୁକ ଶ୍ରୀ ଗୋଲକ ଭେଦ—

ଭୁପତି, ସେମନ୍ତାମ୍ବର ।

୨ । ଗୋଲକବିହାରୀର ଭାବ ନାମ—

2. A name of calling Golakabihārī.

ଗୋଲକଧନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ଫା. ଗୋଲକ୍‌ଧନ୍ଦା)—

Golakadhandā ୧ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା—

ଗୋଲକଧନ୍ଦା 1. Dilemma; fix; inextricable difficulty.

ଗୋରକ୍ଷଧନ୍ଦା ୨ । ଭୂଆଁ; ଗୋଲମାଳିଆ ପଥସ୍ଥଳ ସ୍ଥାନ; ଦୁର୍ଦ୍ଦିଗ୍ଘ ପଥ; ଯେଉଁ ଘର ବା ବାଟରେ ଥରେ ପଶିଲେ ସବୁଜଳରେ ବାହାରି ହୁଏ ନାହିଁ—2. A round-about way;

a maze; a labyrinth.

। ଅତି କଷ୍ଟରେ ସାଧନଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ; ପ୍ରହେଳିକା; ବିଷମ-ସମସ୍ୟା—3. Enigma; riddle; puzzle.

ଗୋଲକଧାମ—ସ. ବି. (ସ. ଗୋଲକ୍‌ଧାମ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର

Golakadhāma ବାସସ୍ଥଳ; ବୈକୁଣ୍ଠ—Bāikunṭha or the heavenly abode of Bishnu.

ଗୋଲକବିହାରୀ—ସ. ବି. (ଉପପଦ; ଗୋଲକ୍‌ବିହାରୀ)—ବିଷ୍ଣୁ—

Golakabihārī Lord Bishnu.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲେଖକ ନାମ—

A name given to males

ଗୋଲ ଜଲମ —ଦେ. ବି.—ରୂପା ଓ ପିତ୍ତଳ ପାତ୍ର ଆଦିରେ ନକାସି କାମ

Gola kalama କରବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛେଣି—

ଗୋଲକଳମ A dye used in engraving on brass and silver plates.

ଗୋଲ କରବା—ଦେ. ବି.—୧ । ଅଳ କର ବ୍ୟବହାର କରବା—

Gola karibā 1. To make importune requests.

ଗୋଲକରା ୨ । କଳ କରବା—2. To set up a quarrel.

ଗୋଲକରା ୩ । ଗୋଲମାଳ କରବା—3 To make a row.

୪ । ସବୁ ମିଶାଇ ଦେବା—4. To create a confusion.

ଗୋଲକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ସ. ଗୋଲ୍‌କୁଣ୍ଡା)—୧ । ଅସତ୍ତ୍ୱ ଶ୍ରୀ—

Golakundā 1. Unchaste woman; adulteress.

(ଗୋଲକୁଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପୁଂ—ବିଧବାର ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—

2. A widow's bastard son.

୩ । (ନାମ)—ଦାନ୍ତେଶ୍ୱର ନଗରବିଶେଷ (ଗୁରୁତ୍ତରୀ

ଥିବାବୁ ବିଖ୍ୟାତ)—3. Golkundā; a place in

S. India (famous for its diamond-mines).

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ ବା ଝଟା—

A kind of bean.

ଗୋଲଖ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଗୋଲକ)—୧ । ବିଧବାର ଜାରଜ ପୁତ୍ର—

Golakha Bastard child of a widow.

ଗୋଲକ ୨ । ବୈକୁଣ୍ଠ—

ଗୋଲକ 2. The blissful abode of Bishnu.

୩ । ଗୋଲକବିହାରୀର ଭାବନାମ—

3. A name for calling Golakabihārī.

ଗୋଲଗାଲ—ଦେ. ବିଶ (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିଗତ୍ ସହଚର)—୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ—

Golagāla 1. Circular; round; spherical.

ଗୋଲଗୋଲ ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗୋଲାକାର—

2. Circular on all sides.

୩ । ବାଙ୍ଗର ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

3. Dwarfish and stout (person).

ଦେ. ବି.—୧ । କୋଲାହଳ—1. Noise.

୨ । ମେଲ—2. Crowd.

ଗୋଲ ଗୋଲ—ସ. ବି.—ବହୁଗୋଲକବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଲକ—

Gola gola A globe consisting of several globes. (M. W.)

ଗୋଲଗୋଲ ଦେ. ବିଶ. (ବହୁବଚନାର୍ଥରେ ଦ୍ୱିଗ)—ଗୋଲାକାର ବହୁ

(ଗୋଲଗୋଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବସ୍ତୁ)—Many circular (things).

ଗୋଲଘାଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଲେଉଟିପାଲଟି—

Golaghāṇṭa 1. Topsy-turvy; upturned.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧରତୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୋଟିକୋଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନା ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ୱିନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବକ' ଦେଖିବେ ।

(ଗୋଲପାଞ୍ଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁର୍ବଳପ୍ରାଣ—
ଗୋଲମାଲ 2. Afflicted.
ଗୋଲମାଲ ୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—3. Confused.
ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଲମାଲ—1. Confusion.
୨ । ଶୁଭାଚକଟା—2. Stirring up.
୩ । ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ—3. Excessive agitation.
ଗୋଲଞ୍ଜା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋପୁତ୍ର ?)—୧ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
Golaṅja 1. A wild animal.
(ଗୋଲଞ୍ଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବାନରବିଶେଷ—
2. A kind of monkey
ଗୋଲଟେବୁଲ୍ କନ୍ଫରେନ୍ସ—ଦେ. ବି—ରାଉଣ୍ଡଟେବଲ୍
Golaṭēbul kanpharensa କନ୍ଫରେନ୍ସ (ଦେଖ)—
Raundṭēbal kanpharens (See)
ଗୋଲନ୍ଦାଜ—ଦେ. ବି (ହି. ଗୋଲ+ଫା. ଆକାଶ=ବିସେପକ)—
Golandaṅja କମାଣ୍ଡାବ୍ ଗୋଲା ନିକ୍ଷେପକାଣ୍ଡ ସୈନ୍ୟ; ସେହି
ଗୋଲନ୍ଦାଜ ସୈନ୍ୟ ତୋପଦ୍ୱାରା ଗୋଲା ଚଳାଏ—An artillery-
man; a gunner.
ଗୋଲ ବାନ୍ଧବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେଳ କରିବା—
Gola bāndhaba 1. To make a combination.
ଗୋଲ ବାଁଧା ୨ । ପାଟ କରିବା; ଗୋଲମାଲ କରିବା—
ଗୋଲ ବାଁଧନା 2. To make a noise or uproar.
ଗୋଲ ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗରୁ ପୃଥିବୀର
Gola bidyā ଗୋଲକର, ବିସ୍ତାର, ଆକାର, ଉଦ୍ଭବରକର୍ତ୍ତନ
ଅବିର ବିବରଣ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The branch of astronomy dealing with
the extent, shape etc of the terrestrial
and celestial globes.
ଗୋଲ ମରିଚା—ଦେ. ବି—୧ । ମରିଚ (ଦେଖ)—
Gola maricha 1. Maricha (See)
(ଗୋଲମରିଚା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନାକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗୋଲମରିଚ
ସଦୃଶ ଶ୍ରେଣୀ ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର—2. A small gold orna-
ment in the shape of a black pepper,
worn in the nose.
ଗୋଲମାଲ—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋଲ=ମଣ୍ଡଳ, ଫା. ଗୁଲ୍=ଉଢ଼େଇଃସର)—
Golamāla ୧ । ଗଣ୍ଡଗୋଲ—1. Confusion; tumult;
(ଗୋଲମାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) disturbance.
ଗୋଲମାଲ ୨ । ଅନେକ ସ୍ୱର ମିଶ୍ରିତ ଶବ୍ଦ—
ଗୋଲମାଲ 2. A loud uproar.
୩ । ବିଷମ ସଙ୍କଟ—3. Inextricable difficulty.
ଗୋଲମାଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଣ୍ଡଗୋଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Golamālīa 1. Noisy; uproarious.

(ଗୋଲମାଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜଞ୍ଜଳ; ଦୁର୍ବୋଧ—
ଗୋଲମେଲେ 2. Incomprehensible, intricate.
ଗୋଲମାଲିଆ ୩ । ଅଜ୍ଞା; ଅତ୍ୟଧିକଜ୍ଞା—
3. Confused; mazy; tangled.
ଗୋଲଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଭାରତୀୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନ
Gola yantra ବ୍ୟବହୃତ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଥିବୀ, ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର ଆଦିଙ୍କ
ସ୍ଥିତି, ଗତି ଓ ପରବର୍ତ୍ତନଜ୍ଞାପକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
1. A contrivance or instrument used
by the ancient astronomers of India
showing the positions, movements
and changes in the sun, the earth,
the planets and the stars.
[ଦ୍ର—ଏହା କେତେ ଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶ କାଟି ବା ପାତାରେ
ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ମହାତ୍ମା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ
ସାମନ୍ତ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ମାଣ କରି ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରହ
ନକ୍ଷତ୍ରବିର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ ।]
୨ । ପୃଥିବୀ ଓ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜ୍ଞାନଲଭ୍ଯ
ଚିତ୍ରିତ ଗୋଲକ—2 Celestial and terrest-
rial globes indicating matters relating
to the earth and the heavens.
ଗୋଲଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଉତ୍ସବ୍ଧର ଯୁଦ୍ଧ—
Gola yuddha A terrible fight
ବହୁତ କାଳ ବୁଝେ ଅଛି ଅଛି ବିଦ୍ଧ ଗୋଲଯୁଦ୍ଧ ଦେଖିଲା—
ଭଞ୍ଜ. ଦେବେଶ୍ୱରବଳାସ ।
ଗୋଲଯୋଗ—ଦେ. ବି—(ଫା. ଗୁଲ୍+ଫା. ଯୋଗ)—୧ । ଗୋଲମାଲ;
Gola yoga ଗଣ୍ଡଗୋଲ—1. Noise; tumult.
ଗୋଲଯୋଗ ୨ । ବିଷମ ସଙ୍କଟ—
ଗୋଲଯୋଗ 2. Inextricable difficulty.
୩ । ମହା ଅବ୍ୟବସ୍ଥା; ଗୁଡ଼ାବଦ୍ଧ—
3. Serious confusion or disorder.
ଗୋଲ ଲଗାଉବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଲ ବାନ୍ଧବା (ଦେଖ)
Gola lagāuba Gola bāndhaba (See)
ଗୋଲା—ସ. ବି—(ଗୋଲ+ଆ)—୧ । ଗୋଲ (ଦେଖ)
Gola 1. Gola (See)
୨ । ଗୋଲକାର ବଡ଼ ଜଳପାତ୍ର; ଗର—
2. A big circular water-jar.
୩ । ନାଲି ସୂକ୍ଷ୍ମ; ସିନ୍ଦୂର—3 Red arsenic.
୪ । ଲେଖିବାର କାଳ; ମସି—4. Ink.
୫ । ସ୍ତ୍ରୀର ସଖୀ ବା ସଙ୍ଗୀନୀ—5. A woman's female
companion (M. W.).
୬ । ଦୁର୍ଗା—6. Goddess Durgā. (M. W)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ, ଞ	ଟ	ଡ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ

୨ । ଦୁଧଛେନା, ସାମାନ୍ୟ ମଇଦା ଓ ଚିନିରେ ତିଆରି ଘୃତପତ୍ତ
ମିଶ୍ରାଦିକ୍ଷେପ; ପାନ୍ଥ — 2 A kind of sweet-
meat made of sweetened cheese mixed
with a little quantity of flour and fried
in ghee.

ଗୋଲପ ପାଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଗୁଲ୍‌ପାଞ୍ଚ)—ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ
Golāpa'pāṅṣ ଭଦ୍ରଲେଖକ ଉପରେ ଗୋଲପପାଣି ଛୁଙ୍କିବାପାଇଁ ନିର୍ମିତ
ଗୋଲାବପାଞ୍ଚ ପିତ୍ତକାରୀପାନ୍ଥ ପାନ୍ଥ—A contrivance with
ଗୁଳାବପାଞ୍ଚ syringe for sprinkling rose-water on
guests on festive occasions.

ଗୋଲପ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—୧ । ଗୋଲପ ଗଛର ଫୁଲ—
Golāpa phula 1 Rose (flower).
ଗୋଲାପଫୁଲ ୨ । ସୁନା ବା ରୂପାର ଗୋଲପଫୁଲ ସଦୃଶ ଅଳଙ୍କାର —
ଗୁଳାବଫୁଲ 2. Gold or silver ornament resembling
a rose.

ଗୋଲପ ବାସ୍—ବୈଦେ. ବ—ଗୋଲପପାଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Golāpa bāṣ Golāpapāṅṣ (See)

ଗୋଲପି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଗୁଲ୍‌ପା)—
Golāpi ୧ । ଗୋଲପ ଫୁଲର ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
ଗୋଲାପି; ଗୋଲାବୀ 1. Rose-scented.

ଗୁଳାବୀ ୨ । ଗୋଲପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2 Rosy; relating to rose.
୩ । ଗୋଲପଫୁଲ ପରି ଭସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଅରକ୍ତ—
3. Roseate
୪ । ପାଟଳବର୍ଣ୍ଣ—
4 Rosy; rose coloured; pink-coloured.
୫ । ଭସନ୍ତ—5 Slight
(ଯଥା—ଗୋଲପି ନିଶା ।)

ଗୋଲପି ନିଶା—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଫା. ଗୁଲ୍‌ପା + ନିଶା)—ସୁନିୟନ୍ତ୍ର
Golāpi niṣā ମଦ୍ୟପାନକଳତ ଅଳ୍ପ ମଧୁର ନିଶା; ମୃଦୁ ନିଶା—
ଗୋଲାପିନିଶା 1. A little intoxication or hilarity
as the result of taking a moderate
quantity of wine.

୨ । ଯେଉଁ ନିଶାରେ ଚକ୍ଷୁ ଗୋଲପଫୁଲ ପରି ସାମାନ୍ୟ
ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ—2. Hilarity or intoxication
which turns the eyes roseate.

ଗୋଲ୍‌ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ଗୋଲପ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Golāb (etc) Golāpa etc (See)

ଗୋଲ୍‌ବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ଗୋଲପି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Golāb (etc) Golāpi etc (See)

ଗୋଲମ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଗୁଲ୍‌ମ; ଫା. ଗୁଲ୍‌ମ)—
Golāma ୧ । ଭୃତ୍ୟ; ସେବକ—1. Slave; servant.

ଗୋଲାମ ୨ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଗୋଲାମ ଚିତ୍ର ଥିବା କାଗଜ—

ଗୁଳାମ 2. A knave at cards.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦହଲା ବା ଦଶଠାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଓ ଦଶ ବା ଶଶି-
ଠାରୁ ନିମ୍ନ ସଂଖ୍ୟକ ।]

୩ । କ୍ରିତଦାସ—3. A purchased slave

୪ । ଉତ୍ତର କରଣମାନଙ୍କର ରକ୍ଷିତା (ଅବବାହିତା) ଶ୍ଳୀ-
ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—4. The illegitimate sons
of the Karāṇas of Orissa.

୫ । ସାଗରପେଷା ଜାତି—5. The caste of illegiti-
mate off-springs of the Bengalee
Kāyastha-settlers of Orissa.

୬ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଗୋଟିଏ ସାର ବା ତାସ—

6 One of the cards of Gañjapā game.

ଗୋଲମଗିରି—ବୈଦେ. ବ. ଅ. ଗୁଲ୍‌ମା+ଫା. ପ୍ରଭାସ୍. ଗିରି)—
Golāmagiri ୧ । ଦାସତ୍ୱ—1. Slavery

ଗୋଲାମଗିରି ୨ । ପରର ଶ୍ରେୟ—

ଗୁଳାମଗିରି 2. Service under another.

[ଦ୍ର—ଗୋଲମପଣ; ଗୋଲମପଣିଆଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ହୋଇ
ଥାଏ ।]

ଗୋଲମି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ.)—ଗୋଲାମଗିରି (ଦେଖ)

Golāmi Golāmagiri (See)

ଗୋଲାମି

ଗୁଳାମି

ଗୋଲମି ଖଟିବା—ଦେ. କି.—ଦାସତ୍ୱକର୍ମ କରିବା—

Golāmi khaṭibā To work as a slave.

ଗୋଲମୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—(ତେଲଗୁ ପ୍ରଭୃତିରେ ଶେଷ ଅକ୍ଷର

Golāmu 'ମ' ର 'ମୁ' ଭୂତାରଣ)—ଗଞ୍ଜପା ସାରର ଏକ ପ୍ରକାର
ସାର ବା ତାସ—The servant; one of the

cards of the game of Gañjapā.

ଗୋଲାୟନ୍ତ୍ର—ଫ. ବ.—ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ, ଗୋଲାୟନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—

Golājāntṛa A kind of astronomical instrument;
Golājāntṛa (See)

ଗୋଲାସ—ଫ. ବ—ଛତୁ—

Golāsa Mushroom.

ଗୋଲାହାଟ—ଦେ. ବ (ଫା. ଗୋଲ୍‌ହା ଓ ହାଟ; ଫ. ଗୋଲାହାଟ)—ଶରୀର—

Golāhāṭa ଦେହ ଭିତ୍ତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୃଦୟର କାଳ୍ପନିକ ସ୍ଥାନ—
(ଗୋଲାହାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) An inaginery place in the

human heart mentioned in the
Oriya Śarīra-bheda bhājanas.

ଗୋଲାହାଟ ବୋଲି ବୋହାନ୍ତ କହେ,

ହାଟ କେମନ୍ତେ କହ ଦେବସ୍ୟା । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେନା ।

ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁଠି ଶୁଣାରେ ଧୂଳି ଓ ଚୂନା ଅଥବା ଓ ମାଟି ଏକ ଓ ଚୂନା ଅଥବା ଓ ମାଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ୨ ଚୂନା କୌଣସି କଣ ବା ମାଟିକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳରେ ଦେବେ ଏ ଲୁଗାବୋଉରେ ନ ଚିକିକି, ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକମେ ଚିକିକି କରନ୍ତୁ । ବା ୧ ଚୂନା କୌଣସି ବା ମାଟିକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳବାନ୍ ହେବ । ସଥା— 'ଗା' ନ ଚିକିକି 'ଗା' ଗୋଳଦେ, 'ବୁ' ନ ଚିକିକି 'ବୁ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବ' ବୁ ଦେଖିବେ, 'ଅଗ' ନ ପାଇଲେ ଅଗ ଦେଖିବେ, ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଗୋଳ—ଦେ. ବିଶ.—ଘଣ୍ଟା ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ କର୍ଦ୍ଦମାକୁ (ଜଳ);
Goli 1 ଗୋଳ—Befouled, turbid

ଦେ. ବି.—(ଜଳାଦିର) ଆଲୋଡନ—

Agitation of water.

(ସଥା—ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ପୋଖରୀ ଗୋଳ କରନ୍ତି) ।

ଗୋଲି—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଳକ)—୧ । କ୍ରିଡ଼ନକ ଗୋଳାକାର ପ୍ରସ୍ତର—

Goli ଶୁଣ ବା କାଚଗୋଟାଳ; ମାର୍ଗୋଲ; ମାବଲ—

ଶୁଣି 1. Children's marble; a little ball of
ଗୁଣ୍ଡି, ଗୋଲି marble or glass used as a play-
thing by children

୨ । ମଦତ୍ତ; ଅପିମରସରେ ଭୟାବ୍ର ଗୋଳାକାର ମାଦକ-
ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—2. Bullet; a smoking prepara-
tion of opium.

୩ । ପେଣ୍ଡୁଳା—3. A roll.

୪ । ଦୂରତ୍ତର ପରିମାଣବିଶେଷ; ତୋପ ବା ବନ୍ଧୁକର ଗୋଳା
ଯେତେଦୂର ଯାଇ ପାରେ ସେହି ପରିମିତ ଦୂରତ୍ତ—
4 A measure of distance; range of a
bullet.

* । ଡାକଲ; ଡାକଲପୁଆ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ପାଖ
ମୁନଥିଁ ଛୁଦ୍ଦ କାଠଖଣ୍ଡ—5. A stout bit of wood
pointed at both ends used in Dabhalaputta
game.

ଗୋଳଥା—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଘୋଳ = କର୍ଜଳ ମଧୁର ବସ)—

Goli ୧ । ଅକର୍ମଳ; ଅକଳ (ଜଳ)—

ସୋନା 1. Turbid (water).

ମଝା ୨ । ଯେ ଖେଳରେ ଗୋଳାଏ—

2. One who uses foul means in a game

ଅଥବା ଗୋଳଥା ହୁଅଇ ଅଥବା ସେ କର୍ମଳ । ଗ୍ରାବୀ ବ୍ରହ୍ମକରୁପଣ ଗାଢ଼ ।

୩ । ଯେ ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି କରେ—

3. One who stirs up everything.

୪ । କପଟି—4. Hypocrite; deceitful.

* । ଯେ ଅପାନବାୟୁ ବାୟୁକର ବାୟୁକୁ ଦୂର୍ବଳମୟ କରେ—

5. Polluting the atmosphere by passing
offensive wind

ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଳାଇବା କର୍ତ୍ତ—

1. Act of stirring up.

୨ । କପଟ; ଛଳ—2. Hypocrisy; deceit

ଗୋଳଥା କ ଛଳି, ବସ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖି । କବସୁର୍ଯ୍ୟ, ବଶୋଦୟ, ଗ ଗାଢ଼ ।

ଗୋଳଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ଲ ଗ୍ରାମରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

ଗୋଳଥା (ଦେଖ)

Goli (See)

ଗୋଳଥାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋଳବାଇ ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Golihab 1. The causative form of Goliab.

(ଗୋଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

କଥାରେ ଛୁଟୁଳ ମରତ ଗୋଳଥାଇ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ ବନ ।

୨ । ଗୋଳବା (ଦେଖ)

2 Goliab (See)

ଗୋଲଥାଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘାଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି; ନାନାଜାତୀୟ

Goliaguli ପରିବା ମିଶାଯାଇ ରକ୍ତା ହୋଇଥିବା ଭିଅଣ—

Hodgepodge; hotchpot.

ଗୋଲଥାଗୋଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଘାଣ୍ଟିବା—

Goliagoli 1. Stirring up to gether.

ସର୍ବ ୨ । ମିଶ୍ରଣ—2 Mixture.

ଅବହତମତ ୩ । ଗୋଳମାଳ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତତା—3. Confusion;
consternation

୪ । ଅନେକ ପରିବା ମିଶ୍ରିତ ଭରବାସ, ଘାଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି—

4 Hotchpot; hodgepodge.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ମିଶ୍ରିତ (ବହୁଦ୍ରବ୍ୟ)—

1 Mixed up (many things)

୨ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ମିଳାମିଶା ହୋଇଥିବା—

2. Having good mixed up with evil.

୩ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—3 Confused.

୪ । ଅନିଶ୍ଚିତ; ଅନିଶ୍ଚିତ—4. Uncertain.

* । ଘଣ୍ଟା ହୋଇଥିବା—5. Stirred up.

ଗୋଲଥାଗୋଲି—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ—ଗୋଲଥାଗୋଲି (ଦେଖ)

Goliapoli 1. Goliagoli (See)

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ—

1 In a confused manner

୨ । ଯେନେତେ ପ୍ରକାରେ—2. Anyhow.

୩ । ଭଲମନ୍ଦ ମିଶାମିଶା ହୋଇ —

3 In a mixed manner.

ଗୋଲ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ଜଳ ଗୋଳଥା ହେବା—

Goli uthib Water becoming turbid.

ଗୋଲ କରବା—ଦେ. କ୍ରି - ପାଣିକୁ ଘାଣ୍ଟି ଗୋଳଥା କରବା—

Goli karib To make water turbid by stirring.

ଗୋଲ ଖେଳ—ଦେ. ବି—ପଥର ବା କାଚ ଗୋଟାଳଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନଙ୍କର

Goli khela ଖେଳ; ମାବଲ ଖେଳ—Childrens' play at

ଶୁଣିଖେଳା marbles.

ଗାଁଲିକାଖେଳ

ଗୋଲଗାଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘାଣ୍ଟି ହେବା; ଆଲୋଚିତ ବା

Goliagali heb 1. To be agitated or stirred.

1. To be agitated or stirred.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	କ	ଗ, ଘ	ଙ	ଇ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ	ନ

୨ । ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେବା, ଲୋଟିଆଭିତ ହେବା—

2. To wallow or roll on the ground.

ଗୋଳଦାଣ୍ଡି ହେବା—ଦେ. ଛି—ଗୋଲେଇଦାଣ୍ଡି ହେବା (ଦେଖ)—
Golighāṇṭihebā Golighāṇṭi hebā (See)

ଗୋଲବା—ଦେ. ଛି—ଗୋଲବା (ଦେଖ)
Golibā Golibā (See)

ଗୋଲ ଦେଇ ମୋର ବାହାର ଭିତର ।

ବିଦ୍ୟୁତ୍, ବିଶେଷତଃ ଗାଈ ।

ଗୋଲପୁତା—ଦେ. ଛି (ସ ଗୋଲ + ପୁତ)—

Golisūtā କଳକର୍ମିତ ସୂତାର ଗୋଲକ—

ଶୁଳୀମୂତା A roll or ball of machine-made

ଗୋଲୀମୂତା thread used in sewing.

ଗୋଲହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଛି—

Golihā କଳକର୍ମିତ (ଚଢ଼େଇ) (ଦେଖ)

Kajalāpātī (bird) (See)

ଗୋଲ ହେବା—ଦେ. ଛି—ଗୋଲଗାଲ ହେବା—

Goli hebā Golighāṇṭi hebā (See)

ଗୋଲ ମୁଁ ଧରଣେ ଗୋଲ ହୋଇ ଗଲୁ ଭୁବ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦନ୍ତପ୍ରାମଣୀ ।

ଗୋଲୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ଛି—ପିଆଜ—

Goluri Onion.

ଗୋଲେଇ—ଦେ. ଛି (ସ ଗୋଲ + ଇ)—

Golei କାଠଗଡ଼ ବା ଖୁଣ୍ଟା ଅଦି ବର୍ତ୍ତୁଳ ବସ୍ତୁର ପରିଧି—

ଗୋଲାଇ The circumference of a log or post
ଗୋଲାଇ of wood

(ଯଥା—ଏ କାଠର ଗୋଲେଇ ଦଶ ଫୁଟ ।)

ଦେ. ଛି—ଗୋଲକାର—Round; circular.

(ଯଥା—ଏ ଚକ୍ରଶୃଙ୍ଖିଆ କାଠକୁ ଗୋଲେଇ କରନ୍ତି ।)

ଗୋଲେଇ ଓସାର—ଦେ. ଛି—ଗଡ଼କାଠର ବ୍ୟାସ—

Golei osāra The diameter of a round log
of wood.

ଗୋଲେଇ ଘାଣ୍ଟି ହେବା—ଦେ. ଛି—୧ । (ପେଟ) ଚକଟ ହେବା—

Golei ghāṇṭi hebā 1. (stomach) To be
disordered.

୨ । (ମନ) ଭୁଲି ଶୁ ହେବା—

2. (mind) To be anxious.

୩ । (ଜଂଜାଳରେ ପଡ଼ି) ବ୍ୟବହାସ ହେବା—

3. To be disturbed by complications.

ଗୋଲେଇ ଯୋଲେଇ ହେବା—ପ୍ର. ଛି—ନିଜେ ଲଢ଼ା କରି ବିପକ୍ଷ

Golei polei hebā ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳମିଶାର ଚେଷ୍ଟା ବା
ଯୋଗାଡ଼ କରିବା—The try of one's own

accord to mix with a person or persons
of the opposite party.

ଗୋଲେଖ—ପ୍ରା. ଛି (ସ. ଗୋଲକ; ଗୋଲୋକ)—ବୈକୁଣ୍ଠ—

Golekha Baikuntha, the seat of Bishṇu.

ଗୋଲୋକ—ସ. ଛି (ଗୋ=ସ୍ୱର୍ଗ + ଲୋକ)—ବୈକୁଣ୍ଠ, ସ୍ୱର୍ଗ—

Goloka The heaven, presided over by Bishṇu;
Hindus' paradise; the place of supreme
happiness to be attained by a
deserving devotee after death.

ଗୋଲୋକ ଧାମ—ସ. ଛି (ଗୋଲୋକ + ଧାମ)—

Goloka dhāma ଗୋଲୋକ (ଦେଖ)

Goloka (See)

ଗୋଲୋକପତି—ସ. ଛି (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋଲୋକ + ପତି)—

Golokapati ବିଷ୍ଣୁ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

Bishṇu, the Lord of Baikuntha.

ଗୋଲୋମୀ—ସ. ଛି (ଗୋ + ଲୋମ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—

Golomi (ଗୋରୁର ଲୋମ ପରି ଦେଖାଯିବାରୁ) ଶ୍ୱେତ ଦୁବା;
ଧଳା ଦୁବା—White Doob-grass, Agrostis
Lincaris.

ଗୋଲୁଷ୍ଟକର—ବୈଦେ. ଛି (କାମ) — ଜର୍ମାନର ସମ୍ବନ୍ଧଭାଷାଭିଜ୍ଞ

Gold shṭukar ଜର୍ମାନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ର ପତ୍ରିତ (ସେ ପାଣିନୀ ବ୍ୟାକରଣ

ଓ ମନୁସାହିତ୍ୟକୁ ଇଂରେଜଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ସଫଳତା

ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ ସମ୍ରଦ୍ଧ କରିଥିଲେ)—

Goldstucker, late eminent German

scholar, the editor of a Sanskrit-English

Dictionary and also of Pāṇini's Grammar

and Manu Samhitā.

ଗୋଲ୍ଲି—ଦେ. ଛି (ସ. ଗୋଲକ)—୧ । ଗୋଲ ବସ୍ତୁ—

Gollī 1. A round or spherical thing; ball.

ଗୋଲ୍ଲୀ ୨ । ଗୋଲ୍ଲିକାର ମିଷ୍ଟାନାବିଶେଷ; ରସଗୋଲ୍ଲୀ, କଞ୍ଚାଗୋଲ୍ଲୀ—

ଗୁଲ୍ଲୀ 2 A ball of sweet-meat made from cheese.

ଗୋଲ୍ଲିଟି—ସ. ଛି—ଭବସାଧକଙ୍କ କଳ୍ପିତ ମନୁଷ୍ୟସତ୍ତ୍ୱରୂପର ଚିତ୍ର

Golhata ବା କେନ୍ଦ୍ରବିଶେଷ—A kind of mystical
diagram (M. W).

ଗୋଘାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ଛି—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର କର୍ଦ୍ଦମାକୁ

Gowān ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ଓ ସମୁଦ୍ରକୂଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ବୃକ୍ଷ

ବିଶେଷ—Excoecaria; Agallocha.

ଗୋଶ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ଛି (ଅ ଗୋଷ୍)—ମାଂସ;

Goś ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ମାଂସ—Meat.

ଗୋଷଙ୍ଗା—ଦେ. ଛି—୧ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—

Gośaṅgā 1. Good for nothing.

(ଯଥା—ଗୋଷଙ୍ଗା କଦଳୀ ଭୂଷ ।)

୨ । ଅଳସୁଆ—2. Lazy.

(ଯଥା—ଗୋଷଙ୍ଗା ଲୋକ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ବଚ୍ଛଦିତ ଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ଓ ମାତ୍ର ଏକ ' ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ବର
 ଓ ଗୋଶଙ୍ଗା, ସେତେ ଏ ଗୋଶଙ୍ଗାରେ ନ ମିଳିବ ବୋଲେ ସେହି ବେ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ବର ଶବ୍ଦ ଗୋଶଙ୍ଗାକହେବ । ସତ୍ୟ—'ଗାଈ'
 କ ମିଳେ 'ଗାଈ ଶୋକତ', 'ଶୁ' କ ମିଳେ 'ଶୁ' ଗୋଶଙ୍ଗା, ବା' ନ ପାରେ 'ବ' ବୋଲେ, ଅଗା' ନ ପାରେ 'ଅ' ବୋଲେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାରେ 'ଅଲବତ' ବୋଲେ ।

ଗୋଶଙ୍ଗା ଉଦ୍ଧ—ଦେ. କ —କଦଳୀଗଛର ମୂଳରେ ପ୍ରଥମେ ଗୁଡ଼ିଏ ଉଦ୍ଧ
 Gosāṅgā udhୱ ଉଠିବା ପରେ ଉଠିଥିବା ଉଦ୍ଧ—

Cones of plantain trees coming

out after the first cones have come up

[ଦ୍ର—ଅସଲ ଗଛକୁ ନିର୍ବାଳ ଓ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଇବ ବୋଲି ଏ
 କଦଳୀ-ଉଦ୍ଧକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯାଏ ।]

ଗୋଶାଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଗୁସ୍)—ସ୍ନାନ—

Gosāl Bath

ଗୋସଲ

ଗୁସଲ

ଗୋଶାଲକରିବା—ଦେ. କି (ଅ. ଗୁସ୍)—ସ୍ନାନ କରିବା

Gosāl karibā To bathe

ଗୋସଲକରା

ଗୁସଲକରା

ଗୋଶାଲଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଗୁସ୍ + ଫା. ଖାନା)—

Gosālkhānā ସ୍ନାନାଗାର—Bath-room.

ଗୋସଲଖାନା

ଗୁସଲଖାନା

ଗୋଶାଳ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ + ଶାଳା; ସମାସରେ ଶାଳାର

Gosālā ଶେଷ 'ଅ' ସ୍ଥାନରେ ଅ)—ଗୋଶାଳା (ଦେଖ)—

Gosālā (See)

ଗୋଶାଳା—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ + ଶାଳା)—୧ । ଗୋରୁ ରହିବାର

Gosālā ସ୍ଥାନ; ଗୃହାଳ—] Cow-shed.

୨ । ଭରତର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦାନଶୀଳ ଲୋକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା

ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅର୍ଚ୍ଚନା ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ—

Goshala; houses built and maintained

by charitable people for protecting old

and helpless cattle.

ଗୋଶୀର୍ଷ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ + ଶୀର୍ଷ)—୧ । ଗୋରୁମୁଣ୍ଡ—

Gosīrsha 1. The head of a cow.

୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—2. Name of a mountain.

୩ । (ଗୋଶୀର୍ଷ ପର୍ବତରେ ଏହି ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମିବାରୁ) ଚନ୍ଦନ

ବିଶେଷ; ହରିଚନ୍ଦନ—3. A kind of sandal-

wood

୪ । ଗୋପ୍ରସ୍ତକ ସଦୃଶ ସ୍ତେପଶୀୟ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—

4. A kind of weapon of offence shaped like

the head of a cow and thrown at the enemy.

ଗୋଶୁଙ୍ଗା—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ + ଶୁଙ୍ଗ)—୧ । ଗୋରୁଶିଂଘ—

Gosūṅga 1. Cow-horn.

୨ । ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତବର୍ଣ୍ଣିତ ପର୍ବତବିଶେଷ—

2. Name of a mountain mentioned in the

Rāmāyaṇa and Mahābhārata;

୩ । ଗୋରୁଶିଂଘରେ ନିର୍ମିତ ରଣବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଶିଂଘା—

3. A horn (blowing instrument), a trumpet made of cow-horn

୪ । ମୁନିବିଶେଷ—4. Name of a sage,

୫ । ବରୁର ଗଛ (ହି. ଶକସାଗର)—

5. The Acacia tree

ଗୋଷାଦ୍ଗବା—ସ. ବି (ଗୋ + ଶ୍ଵ + ଗୋ)—

Goshadgaba ତିନି ଦଳ ଗୋରୁ; ତିନି ଗୋରୁ—
 Three pairs of cattle.

ଗୋଷ୍ଠମାର୍କା—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋ ଓ ଇଂ. ମାର୍କ)—

Goshṭamārka ସାଧାରଣ ଦଲ୍ଲତ କଳଗୁଣା ଲୁଗା—
 Ordinary English mill-made cloth.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ କଲ୍ଲତ ଲୁଗା ଭାରତକୁ ଆସୁଥିଲା,

ସେଥିରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଆରାଧ୍ୟ 'ଗୋରୁ'ର ଚିତ୍ରର ଛପା ବା

ମୋହର ମଧ୍ୟ ଯାଉଥିବାରୁ ବିଲ୍ଲତ ଲୁଗାର ଏହି ନାମକରଣ

ହୋଇଅଛି ।]

ଗୋଷ୍ଠୋମ—ସ. ବି —ଏକ ଦିନବ୍ୟାପୀ ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—

Goshṭoma A kind of Vedic sacrifice lasting for
 a day

ଗୋଷ୍ଠ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—

Goshṭh (root) 1. To collect.

୨ । ଗଦା କରିବା—2 To heap up.

୩ । ସମାବେଶ କରିବା—3. To set up a show.

ଗୋଷ୍ଠ—ସ. ବି (ଗୋ + ଶ୍ଠା ଧାତୁ + ଅଧକରଣେ. ଅ)—

Goshṭha ୧ । ପଶୁଗୁରଣ ଭୂମି—1. Pasture.

୨ । ଗୋଠ—2. Place where cattle are herded
 together; cattle-pen.

୩ । ଗୋରୁପଞ୍ଚ—3. A herd or drove of cattle.

୪ । (ଗୋଷ୍ଠ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ) ଗୋପାଳମାନଙ୍କର ମିଳନସ୍ଥଳ—

4. A station or meeting place of cowherds.

୫ । ମିଳନସ୍ଥାନ; ସଭା—5. Meeting place;

assembly; convocation; council.

୬ । (+ ଛାଦ. ଅ) ବହୁ ଲୋକଙ୍କର କଥୋପକଥନ; ଗପସପ—

6. Chitchat; discourse; conversation.

୭ । ମିଳନ; ସଙ୍ଗ, ମେଳା—

7. Meeting; collection; gathering.

୮ । ସମ୍ପର୍କୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପୋଷ୍ୟବର୍ଗ—

8 Relatives; persons who require to be
 maintained in the family.

୯ । (+ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ) ଗୋଷ୍ଠୀ ଏ ଅଙ୍କବିଶିଷ୍ଟ ନାଟକ—

9. A drama in one act.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଝ	ଞ

୧୦ । ଶିବ—10. Śiva

୧୧ । ଶୁଦ୍ଧିକାରକଶେଷ—

11 A purificatory śrāddha.

୧୨ । ପରମର୍ଶ; ସଲ୍ଲା (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) —12. Counsel.

୧୩ । ଦଳ; ମଣ୍ଡଳୀ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) —

13. Company; a body of persons.

ଗୋଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ ବ. (ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ଚନ୍ଦ୍ରମାସରୂପ) —ପ୍ରାଚୀନ
Goshṭhachandra ଉତ୍କଳୀୟ କବିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
ନାମକଶେଷ—A name of Śrīkṛṣṇa.

ଗୋଷ୍ଠପତି—ସ. ବ. ପୁ—ଗୋଷ୍ଠପଣ୍ଡିତ (ଦେଖ)

Goshṭhapatu Goshṭhapandita (See)

ଗୋଷ୍ଠପଣ୍ଡିତ—ସ. ବ. ପୁ—ଗପଡ଼, ସେ ମୁହଁବାଲିକି କରେ—

Goshṭhapandita A braggart; a vain boaster.

ଗୋଷ୍ଠପତି—ସ. ବ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋଷ୍ଠ+ପତି)—

Goshṭhapati ଗୋଷ୍ଠାଧ୍ୟକ୍ଷ (ଦେଖ)

Goshṭhādhyaksha See)

ଗୋଷ୍ଠପ୍ରଗଳ୍ଭ—ସ. ବ.—ଗୋଷ୍ଠପଣ୍ଡିତ (ଦେଖ)

Goshṭhapragalbha Goshṭhapandita (See)

ଗୋଷ୍ଠଶାଳା—ସ. ବ.—ସଭାଗୃହ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର) —

Goshṭhasālā A meeting-hall

ଗୋଷ୍ଠାଗାର—ସ. ବ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋଷ୍ଠ+ଅଗାର) —

Goshṭhāgāra ୧ । ସଭାଗୃହ—

1 Meeting-hall; council-chamber

୨ । ଗଞ୍ଜ, ପଶ୍ୟାଗାର—2. Warehouse

୩ । ଗୋଶାଳା—3. Cow-shed; cattle-house,

ଗୋଷ୍ଠାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସ. ବ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋଷ୍ଠ+ଅଧ୍ୟକ୍ଷ) —

Goshṭhādhyaksha ୧ । ସଭାର ସଭାପତି—1. President
of a meeting; head of a gathering.

୨ । ଗୋପାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. The chief herdsman.

୩ । ଜନନେତା—3. A popular leader.

୪ । ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା—4. The head of a family.

ଗୋଷ୍ଠାଷ୍ଟମୀ—ସ. ବ.—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ; ଗୋପାଷ୍ଟମୀ—

Goshṭhāṣṭamī The 8th day of the bright fortnight of the month of Kārttika.

ଗୋଷ୍ଠିକ ଅସନ—ଦେ. ବ.—ଯୋଗାସନକଶେଷ—A kind of

Goshṭhika āsana posture in the Jōga exercise.

ଗୋଷ୍ଠିକ ଅସନ ସବୁଠି ଶାଣ

କାଳୀ ନେଇ ଜପ କରୁ ଅର୍ଚ୍ଚନ—ପ୍ରାଚୀ, ପରଚେରାଜା ।

ଗୋଷ୍ଠୀ—ସ. ବ. ଶ୍ଳୀ. (ଗୋଷ୍ଠ ଧାରୁ=ସମାବେଶ କରବା; ଏକତ୍ର

Goshṭhī ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଇ) —

୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମସ୍ଥାନ—

1 Gathering place.

୨ । ସଭାସ୍ଥଳ—2. Meeting place

୩ । ଦଳ—3. Flock; company.

୪ । ପରିବାରବର୍ଗ; ପୋଷ୍ୟବର୍ଗ—4. One's family.

୫ । ଜ୍ଞାତ—5. Kinsman; relative

୬ । ୯୧୦ ଜଣ ପୁରୁଷ ଓ ୫୬ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଭିନେୟ
ଏକଅଙ୍କବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୃଶ୍ୟକାବ୍ୟକଶେଷ—

6. A play with one act only, performed by
9 or 10 males and 5 or 6 females.

୭ । ଜାତି; ବଣ; ଜୁଲ—7. Clan; sect; tribe.

୮ । ମିଳନ; ସଭା; ମେଳା—

8. Meeting; assembly; collection; gathering

୯ । କଥାବାର୍ତ୍ତା, ସଂଳାପ—

9 Conversation; discourse.

ଇହି ନ ଦେବ ମନ ଦୁଃଖ, କେବେହେଁ ନ ଚାହିବ ଗୋଷ୍ଠୀ—

କବିରାଧ. ଭଗବତ ।

ଗୋଷ୍ଠୀ କରବା—ଦେ ଦି—ବହୁଲୋକ ମିଳି କୌଣସି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା
Goshṭhī karibā To discuss a subject
ମୋକ୍ଷିକବା in an assembly.

ଗୋଷ୍ଠୀକରଣ

ବହୁର କଥା ଗୋଷ୍ଠୀ କଲେ.

ଏମନ୍ତେ ଉପାଦେ ଦେଖିଲେ । କବିରାଧ. ଭଗବତ ।

ଗୋଷ୍ଠୀପତି—ସ. ବ. (୨୩ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋଷ୍ଠୀ+ପତି) —

Goshṭhīpati ୧ । ବଣର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି, ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା—

1. Head of a family.

୨ । ସଭାପତି—2. President of a meeting

୩ । ଦଳପତି; ନେତା, ଅଧିନାୟକ—

3. Headman; leader

ଗୋଷ୍ଠପଦ—ସ. ବ. (ବହୁକ୍ରୀଡ଼ା; ଗୋଃ=ଗୋରୁ+ପଦ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
Goshpada ଗୋରୁର ପଦ ରହେ)—୧ । ଗାଞ୍ଜର ପଦଚିହ୍ନିତ

ସ୍ଥାନ; ଗୋରୁ ଖୋଜ—1. The foot-prints of
a cow; the mark or impression of a
cow's hoof left on the ground.

୨ । ଗୋରୁର ଖୁବ୍‌ହାସ ତୁମ୍ଭରେ ଖୋଜ ହୋଇଯାଇଥିବା
ଛୁଦୁ ଗର୍ତ୍ତ—2. A small cavity left on the
ground by the hoof of a cow.

୩ । ଗୋରୁ ଯିବା ଅସିବା ସ୍ଥାନ—

3. A place frequented by cattle.

୪ । ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମିତ ଜଳର ଆଧାର—

4. A very small reservoir like the foot-
print of a cow.

ଗୋଷ୍ଠପଦ୍ମ—କବିରାଧ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଏହି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଷ୍ଠରେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଷ୍ଠବାଦ୍ଦେବ । ଯଥା—
ବାଦ୍ଦେବ ନିମ୍ନରେ 'ଗାହ' ଗୋଷ୍ଠବାଦ୍ଦେବ, 'ହୁ' ନିମ୍ନରେ 'କଥ' ଗୋଷ୍ଠବାଦ୍ଦେବ, 'ବଧୁ' ନିମ୍ନରେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଧ' ନିମ୍ନରେ 'ଅଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକ୍ଷ' ନିମ୍ନରେ 'ଅଲକ୍ଷ' ଦେଖିବେ ।

* । ଗୋଷ୍ଠପଦ୍ମରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଭଳି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଜଳ—

5 A small quantity of water sufficient to fill up a hole left on the ground by the hoof of a cow.

୬ । ଗୋଷ୍ଠ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Cattle-pen.

୭ । ପ୍ରଭାସ ଗର୍ଭର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗର୍ଭବିଶେଷ—

7. Name of a sacred place adjoining Prabhāsa.

ଗୋଷ୍ଠପଦ୍ମ—ସ. ବିଶ୍ୱ. (ଗୋଷ୍ଠ+ଅଭୂତକାଳେ ଦ୍ୱି+କୃତ)—

Goshpadikṛta ଯାହା ପୂର୍ବେ ବଡ଼ ଜଳାଶୟ ଥିଲା ତାକୁ ଗୁପ୍ତପାଣ୍ଡୁ ପୋତି ବା ସ୍ୱଳ୍ପିତ କରି ଗୋଷ୍ଠ ଭଳି ଶୁଦ୍ଧାୟତନ କରାଯାଇ ଥିବା—

(a big reservoir) Reduced to a mere hole by being gradually filled up.

ଗୋଷ୍ଠ—ସ. ବି (ଗୋ=ଜଳ+ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.

Gosa ଅ)—୧ । ଗୁରୁ—1. Myrrh; bdellium.

୨ । ପ୍ରଭାସ—2. Day-break

୩ । ଗ୍ରୀଷ୍ମରୁ—3 Hot season (Apte).

ଗୋଷ୍ଠାଧ୍ୟାୟ—ସ. ବି. (ଗୋ+ସମ୍+ଖ୍ୟା ଧାତୁ=ଗଣନା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.

Gosamkhyā କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋପାଳ—1 Cowherd.

୨ । ଗୋଷ୍ଠାଧ୍ୟାୟ; ଯେ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ସ୍ତମ୍ଭ କରି—

2. An enumerator of cattle.

ଗୋଷ୍ଠା—ସ. ବି (ଗୋ+ସ୍ତ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ.ଅ)—ଗୋମେଧ (ଦେଖ)

Gosabha Gomedha (See)

ଅଶ୍ୱମେଧ ଶବ୍ଦରୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ଗୋଷ୍ଠାଧ୍ୟାୟ ଯାଗ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯେତେକ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗୋଷ୍ଠ ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ପୁଂ—ଗୋଷ୍ଠ ବାପ (ଦେଖ)

Gosa bāp Gosa bāpa (See)

(ଗୋଷ୍ଠ ମା—ଶ୍ରୀ)

ଗୋଷ୍ଠ ବାପ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ପୁଂ—ଗୋଷ୍ଠେଇଁ ବାପ; ପିତାମହ—

Gosa bāpa Paternal grandfather

ଗୋଷ୍ଠାମା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ଶ୍ରୀ—ଗୋଷ୍ଠେଇଁ ମାଆ, ପିତାମହ—

Gosamā Paternal grandmother.

ଗୋଷ୍ଠାର୍ପ—ଦେ. ବି—ଗୋଷ୍ଠାର୍ପ—

Gosarpa Iguana.

ଗୋଷ୍ଠାର୍ପିକା—ସ. ବି ଶ୍ରୀ (ଗୋ=ଇନ୍ଦ୍ରପୁ+ସ୍ତ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା

Gosarpikā +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—

୧ । ସ୍ତ୍ରୀକାର୍ଯ୍ୟଶୀଳ; ବେଶ୍ୟା—

1. A prostitute; harlot.

୨ । (ଗୋଷ୍ଠାର୍ପ+କ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—ଶ୍ରୀ ଗୋଷ୍ଠ—

2. Female iguana.

ଗୋଷ୍ଠା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଗୁପ୍ତା)—କୋପ—

Gosā Anger.

ଗୋଷ୍ଠା ବିଶ୍ୱ—କୋପାଦିତ; କ୍ରୁର—

ଗୁପ୍ତା Angry; enraged.

ଗୋଷ୍ଠା—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଷ୍ଠାମୀ)—୧ । ପ୍ରଭୁ, ସ୍ୱାମୀ—

Gosāhī 1 Lord; master

ଗୋଷ୍ଠାମୀ, ଗୋଷ୍ଠାମୀ ୨ । ମାଲିକ; ପଶୁର ବା ଦ୍ରବ୍ୟର ସ୍ୱାମୀ—

ଗୋଷ୍ଠା 2. Owner of a beast or article.

ଗୋଷ୍ଠା ବୋଲେ ଶାନ୍ତରେ ଦେଖି ମୋର ଗୁଲି

ତୋର ମୋର ସାଜ ହେଲେ ଗୋଷ୍ଠେଇଁ ଶାନ୍ତ ବାଲି—ତଗ ।

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. Brāhmaṇa.

ଗୋଷ୍ଠା ଗରେ ବସି ସମସ୍ତ ଗୋଷ୍ଠା । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଗୋଷ୍ଠାମୀ; ବୈଶ୍ୟା; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ, ଦଶ-

କାରୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—4 A class of ascetics or Sannyāsīs.

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଦଶ ଭେଦ ଅଛି, ଏମାନଙ୍କୁ ଦଶନାମୀ ବୋଲାଯାଏ । ତିରି, ପୁରୀ, ଭାରତୀ, ସରସ୍ୱତୀ, ବନ, ଗର୍ଭ ଆଦି ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।]

* । ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଓ ବଂଶଧରଙ୍କ ଉପାଧି—

5 Title of Chaitanya's descendants and disciples

୬ । ଉଦ୍ଧୱ; ଦେବତା—6. God; Deity.

୭ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁରୁ ଆଦିଙ୍କ ପରେ ମାନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଉପାଧି—

8. A title of respect added after the name of a revered person.

(ଯଥା—ଗୁରୁ ଗୋଷ୍ଠା, ନନା ଗୋଷ୍ଠା, ବାପା ଗୋଷ୍ଠା ।)

ଦେ. ଅ. (ସମ୍ବେଦନ)—

(ବାହ୍ୟ, ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଶକ୍ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ) ମହାଶୟ !—

(Interjection used in addressing a Brāhmaṇa, an ascetic, a Raja) Sir !

ଯୌନୀକୁ ବୋଲେ ଗୋଷ୍ଠା ଚନ୍ଦ୍ର ଥାଅ

ଅସିଲେ ମୋ ବଡ଼ ଜାଣିବେ ଗାନ୍ଧୀ ପୁଅ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଗୋଷ୍ଠା—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ୱାମୀ)—୧ । ପ୍ରଭୁ; ମାଲିକ—

Gosāhī Lord; owner.

ଗୋଷ୍ଠା ୨ । ଗୃହର ସ୍ୱାମୀ—

2. Master of a house.

୩ । ପତି; ଭର୍ତ୍ତା—3. Husband

୪ । ରକ୍ଷକ—4. Protector.

* । ଅଭିଭାବକ—5. Guardian.

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	କ	ଖ, ଗ	ଙ	ଇସ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଏ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇଥ	କ	ନ

ଗୋସାଇଁ ଶିଖ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗାଳ ବିଶେଷ)—ଯେ ଅପଣା ସ୍ୱାମୀର
Gosāiṁkhiṁ କଳାଶର କାଶେ ହୁଏ—(a term of
(ଗୋସାଇଁ ଶିଖ—ଶ୍ରୀ) abuse) One who brings about
the death of his own lord or master.

ଗୋସାଇଁ ବାପ—ଦେ. ବି—ପିତାମହ—
Gosāiṁ bāpa Paternal grandfather.

(ଗୋସାଇଁ ମା—ଶ୍ରୀ)

ଦାଦାଟାକୁବ

ଦାଦା

ଗୋସାଇଁ ବାପା—ଦେ. ବି—ପିତାମହ—

Gosāiṁbāpā Paternal grandfather.

ଦାଦାଟାକୁବ

ଦାଦା

ଗୋସାଇଁ ମହାପ୍ରଭୁ—ଦେ. ବି. ଓ ଅ (ସମ୍ବୋଧନ)—

Gosāiṁ mahāprabhu ଗୋସାଇଁ (ଦେଖ)

Gosāiṁ (See)

ଗୋସାଇଁ ମା—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ପିତାମହ—

Gosāiṁ mā Paternal grandmother.

ଦାଦା ମା

ଦାଦା

ଗୋସାଇଁ ମାହାପ୍ରଭୁ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ଅ—ଗୋସାଇଁ (ଦେଖ)

Gosāiṁ mahāprabhu Gosāiṁ (See)

ଗୋସାଇଁ ଶଶୁର—ଦେ. ବି. ପୁଂ.—୧ । ଶଶୁରଙ୍କ ପିତା—

Gosāiṁ śāśura 1. The father of one's
(ଗୋସାଇଁ ଶାଶୁ—ଶ୍ରୀ) father-in-law.

ଦାଦା ଶଶୁର

୨ । ଶଶୁରଙ୍କ ପିତାମହ—

ଦାଦାଶାଶୁର, ଦାଦାଶୁର 2. The paternal grandfather of
one's father-in-law.

ଗୋସାଇଁ ଶାଶୁ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଶଶୁରଙ୍କ ମାତା—

Gosāiṁ śāśu 1. The mother of one's
father-in-law.

ଦାଦା ଶାଶୁ

ଦାଦାଶାଶୁ ୨ । ଶଶୁରଙ୍କ ପିତାମହ—2 The grand mother
of one's father-in-law.

ଗୋସାଇଁ ଲି—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଲତାବିଶେଷ—

Gosāuli Name of a creeper.

ଗୋସାଇଁ ଥି—ଦେ. ବିଶ.—(ଶ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଗାଳବିଶେଷ)—

Gosāiṁthi ପିଶାଚୀପ୍ରସ୍ତ—Visited by a she-ghost.

ଗୋସାଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ.—୧ । ମାତା ଓ ଗୋସାଇଁ ମା—

Gosāṇī 1. Mother and grandmother.

୨ । ପିଶାଚୀ; ତାହାଣୀ

2 Witch; demoness; she-ghost.

୩ । ଦୁଷ୍ଟା ଦେବୀବିଶେଷ—

3. A wicked Deity (goddess).

୪ । ଯୋଗିନୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେବୀ—

4. An attendant Deity of Durga.

ଗୋସାଣୀ ଯାତ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ ସହର) ବି—ଅତି ନ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ଠାରୁ

Gosāṇī jāta ଦଶମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଟ୍ଟରେ ଗୋସାଣୀମୂର୍ତ୍ତିମାନ

ଭିକ୍ଷା କରି କରାଯାଇ ଯେଉଁ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଓ ଭକ୍ତ

କରାଯାଏ—A festival of taking out in

procession in the streets of Puri

town earthen images of Goddesses.

ଗୋସାଣୀ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି.—ପିଶାଚୀପ୍ରସ୍ତ ହେବା—

Gosāṇī lāgiba Being visited or possessed by
a she-ghost.

ଗୋସାମଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—(ସ. ଗୋସାମଣୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗାନ୍ତ ଶବ୍ଦ

Gosāmaṇī ଗୋସାମିନୀ)—ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭୁ; ସାମିନୀ—Mistress.

ହେଲ ଗୋସାମଣୀ ସେବେ ପ୍ରସନ୍ନ ମୋ ପ୍ରଭ । ବ୍ୟାଧାଧ, ସାହସୀ ଚରଣ ।

ଗୋସିଆଁ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସ. ଗୃହସ୍ୱାମୀ, ଗୋସାମଣୀ)—୧ । ଗୃହସ୍ୱାମୀ—

Gosaiṁ 1. Householder

୨ । ଭୃତ୍ୟର ମାଲିକ; ଭୃତ୍ୟର ସ୍ୱାମୀ—

2. Master of a servant.

୩ । ପଶୁ ବା ଦ୍ରବ୍ୟର ମାଲିକ—3. Owner of a beast
or thing.

ମାଲେ ମଇଁଠି, ହେଉଥାଁ ଗୋ, ଅତିଶେ ଗୋଡା ଗୋସିଆଁ ଖାଇ । ଭଗ ।

୪ । ସ୍ୱାମୀ; ଭର୍ତ୍ତା—4. Husband

୫ । ରକ୍ଷକ—5 Protector.

ଗ୍ରା. ବିଶ.—୧ । ଯାହାର ରକ୍ଷକ ଅଛି—

1 Having a protector.

୨ । ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ବା ମାଲିକ ଅଛି—

2 Having an owner or master.

୩ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ପତି ଲାଗିତ ଅଛି; ଅନ୍ଧୁଅ—

3. (a woman) Having her husband living.

ଗୋସୁଆର - ବିଦେ. ବି. (ପା. ଗୋସ୍ତାସ୍ତ୍ର—ସନ୍ଧିପ୍ର ବିବରଣ)—

Gosustar ୧ । ଓଡ଼ିଶାର ଗତ ୧୮୪୨ ସାଲର ରାଜସ୍ୱବିବରଣରେ

ମୋସୋସ୍ତାସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଭୂମିପତ୍ରାନ୍ତ ସନ୍ଧିପ୍ର ବିବରଣ ଥିବା

ଗୋସୁଆର କାଗଜ—1 Abstract account of lands

prepared during the Revenue Settle-

ment of Orissa in 1842.

୨ । ଯେଉଁ ବିବରଣ ବା ବିବରଣ କାଗଜରେ ଭୂମିର ପରିମାଣ

ଅବ ବିବରଣ ହୋଇ ଲେଖାଥାଏ—2. Public paper

or record in which particulars or

abstracts of land (in settlement or

partition proceedings) are recorded.

୩ । ସନ୍ଧିପ୍ର ହିସାବ—3. An abstract of account.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଯେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜୀ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସର ଓ ମାଞ୍ଜୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଧ୍ୟାସ୍ତକ୍ଷଣକ ଘୋଡ଼ାରେ ଯେତେ ଏ ଘୋଡ଼ାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଘର ପାଇଁ ସଂପାଦନେ ଚନ୍ଦ୍ରର କପାଳ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଧ୍ୟାସ୍ତକ୍ଷଣକ ଘୋଡ଼ାକାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଘୋଡ଼ାକେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବୁଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଜମିଦାରୀ ବଣ୍ଟା ଦେବା ସମୟରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ସରକଦାରଙ୍କ କକ୍ଷରେ ପଡ଼ିବା ଜମିର ବିବରଣ ଓ ଭାଲକା ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଲିଖିବେ ଦୋଇଆଏ—4 A detailed statement and description of the lands falling to the allotments of different co-sharers during estates-partition.

ଗୋସୁଧୀର—ଦେ. ବି (ପା. ଗୋସ୍ବାରୀ)—ଗୋସ୍ଥୀର (ଦେଖ)—
Gosudarī (See)

ଗୋସୁତ୍ରିକା—ସ. ବି (ଗୋ+ସୁତ୍ର+କ+ଆ)—ଦୁଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ଦୁଇମୁଣ୍ଡ
Gosutrikā ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋରୁଙ୍କ ବେକ
ବନ୍ଧାଯିବା ପାଇଁ ପାଖ ଲାଗିଥିବା ବଡ଼ ଦଉଡ଼ି; ଦାଉଣି—
A long rope fastened to posts at both ends and having separate halters for each ox or cow to be tied to them.

ଗୋସେଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ଅ—ଗୋସାଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Gosei (etc) Gosai etc (See)

ଗୋସେଇଁଆଁ—ଦେ. ବି—ଗୋସିଆଁ (ଦେଖ)—
Goseiān Gosai (See)

ଗୋସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ପା. ଗୋସ୍ତ)—ମାଂସ—
Gost Meat

ଗୋସ

ଗୋସ୍ତ

ଗୋସ୍ତନ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ+ସ୍ତନ—୧ । ଗୋରୁର ଧର—
Gostana 1. The udder of a cow.

୨ । ଫୁଲର ଗୋଡ଼ା—2. A nosegay

୩ । ଫୁଲକଇର ପୁଞ୍ଜ—3 A cluster of buds

୪ । (ବହୁଶ୍ରୁତ) ଚାରିସରୁଆ ଦାର—

4. A four-stringed necklace.

ଗୋସ୍ତନା—ସ. ବି (ବହୁଶ୍ରୁତ; ଗୋ+ସ୍ତନ+ଆ)—ଅଙ୍ଗୁର;
Gostanā ଦାଣ୍ଡାଫଳ—Grape.

ଗୋସ୍ତନୀ—ସ. ବି (ବହୁଶ୍ରୁତ; ଗୋ+ସ୍ତନ+ଆ. ଇ)—

Gostani ଗୋସ୍ତନା (ଦେଖ)—
Gostani (See)

ଗୋସ୍ତାକ—ବୈଦେ. ବି (ପା. ଗୋସ୍ତାକୀ=ଧୃଷ୍ଣାକ)—୧ । ଉପକ୍ରମ—
Gostaki 1. Insubordination.

ଗୋସ୍ତାକୀ ୨ । ପ୍ରଗଳ୍ଭତା, ଧୃଷ୍ଣାକ—2. Forwardness;

plain-speaking.

୩ । ଅସିଦ୍ଧତା; ଅବଦ୍ରବ—3 Incivility.

ଗୋସ୍ତାମୀ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ=ଗୋରୁ, ସ୍ତାମୀ, ଜଳ,
Gostami ସ୍ତାମୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ସ୍ତାମୀ (ମା. ୧ବ.)—

୧ । ଗୋସ୍ତାମୀର ଅଧିପତି—

1. Owner of herds of cattle.

୨ । ଗୋରକ୍ଷକ—2. Cowherd.

୩ । ବୈଶ୍ଣବୀ, ସ୍ୱାଧୀନତାବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ (ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀସ୍ତାମୀର ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରୁଥିଲେ) -

3. An anchorite; a recluse.

୪ । ଧର୍ମପ୍ରଦେଶକ—4. A religious preceptor.

୫ । ଭଗବାନ—5 Bhagabān; God.

୬ । ରାଜା—6 King

୭ । ବରୁଣ—7 Baruna, The Hindu God of water.

୮ । ଇନ୍ଦ୍ର—8 Indra; the Hindu God of rain

୯ । ବୃହସ୍ପତି—9. Bṛhaspati

ଦେ. ବି—ନବଦ୍ୱୀପର ଅହୈନ୍ଦ ଓ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣାବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—Family-title of the descendants of Chaitanya's disciple Nityānanda and Advaita.

ଗୋହଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—୧ । ବହୁ; ଅନେକ—
Gohardā 1. Many.

୨ । ଗୋଠେ; ପଲେ—2 A flock of
(ଯଥା—ଗୋହଡ଼ା ହୁଅନ୍ତୁ, ଗୋହଡ଼େ ପିଲୁଛନ୍ତି ।)

ଗୋହଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର; ଭଦ୍ର) —ଗୋରୁଗାଈ—

Gohardi Cattle

ଗୋହତ୍ୟା—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୋ+ହତ୍ୟା)—ଗୋବଧ—

Gohatyā Killing of a cow; cow-slaughter.

ଗୋହନା—ସ. ବି. (ଶୁଦ୍ଧ ଧାତୁ+ଭବ ଅନ)—ଗୋପନ କରିବା—
Gohana Hiding; concealing.

ଗୋହରୀ—ଦେ. ବି—ଗୋହର (ଦେଖ)

Gohari Gohiri (See)

ଗୋହାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସ. ଗୋପାଳ)—ବଙ୍ଗର
Gohala ସଦ୍‌ଗୋପଙ୍କ ପରି ସିଂହଭୂମବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ଶୂଦ୍ର—A class of Ordī Sūdras resembling the Sadgopas of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବହୁବାକ୍ଷର ମଧୁରଭାଷରେ । ଏମାନେ ବଙ୍ଗର ସନ୍ଥୋପଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ-ସମ୍ପର୍କ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିକାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ।]

ଗୋହାଲ—ସ. ବି—ଗୋବର—

Gohalla Cowdung.

ଗୋହା—ସ. ବିଶ (ଗୋ+ହା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ଷପ୍ତ)—ଗୋଘାତକ—
Gohā Slaughterer of a cow.

ଗୋହାରି—ଦେ. ବି—ଫେରାଦ; ସାକ୍ଷାତ୍, ବିବେଚନା; ଗୁହାରି—

Gohāri Representation; complaint.

ଗୋହାବ

ଗୋହାରି

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

ଗୋଡ଼ାଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଶାଳା, ଗବାଳୟ)—ଗୋଶାଳା; ଗୋଗୃହ—
Gohala Cow-shed; cow-house.

ଗୋହାଲ

ଗୁହାଳ

ଗୋହ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୋଧିକା)—ଗୋଧିସାପ—

Gohi

Iguana.

ଗୋସାପ

ଗାହ

ଗୋହୁଖିଆ—ଦେ. ବି. (ଗାଳକ୍ଷେପ)—

Gohukhi ୧ । ଯେ ଗୋଧିସାପ ଅଦି ଅଖାଦ୍ୟ ଖାଏ—

1. (a term of abuse) Omnivorous person

୨ । ଯାହାକୁ ଗୋଧିସାପ ଖାଇବ ବା କାମୁଡ଼ିବ—

2. (a term of cursing) One who will be bitten by an iguana.

ଗୋହର—ସ. ବି.—ଗୋଇଁ—

Gohira

The heel. (Apte)

ଗୋହରି—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁଇ ପାଖେ ବାଡ଼ି ଥିବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଥ—

Gohiri 1 Narrow lane with fences on both sides.

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଚମ୍ପା ଗୋହର ମଝିରେ ମାଣିଆବଦ୍ଧ ଗୋଡ଼ବାନ ଉଡ଼ାଇ ଚାଲି
ତେଣା ବୋହେଇ ଗୁଲିବା ଦେଲେ ଠିକ୍ ଗାହାକୁ ମରୁନାମା ବୋଲି ଯାଇ
ପାରେ । ଫକୀରମୋହନ ଛଦାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଜଳ ନାଳ—2. Water-channel

ଗୋହରିବାଟ—ଦେ. ବି.—ଗୋହର (ଦେଖ)

Gohiribata

Gohiri (See)

ଗୋସ୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଓଡ଼ି—Time of tilling a field.

Gohi

ଗୋହ୍ୟ—ସ. ବି. (ଗୁହ ଯାତୁ + କର୍ମ ଯ)—୧ । ଗୁପ୍ତ—

Gohya

1. Hidden.

୨ । ଗୋପନୀୟ—2. Secret.

ବି—ଗୁହ୍ୟ (ଦେଖ)

Guhya (See)

ଗୌଡ଼—ସ. ବି. (ଗୁଡ଼=ଇମ୍ବୁ ରସଜ ମିଷ୍ଟୁ + ଅ, ପୁଷ୍ଟ ଏ ଦେଶରେ
Gaurda ବିଶେଷ ଗୁଡ଼ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବାରୁ ଏ ନାମ) —

୧ । ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଦେଶ—1 Ancient Bengal;

the present Bengal and a part of Behar.

[ଦ୍ର—କେହି କେହି କହନ୍ତି ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ଦୌହୁଡ଼ ଗୌଡ଼ ଏ
ଦେଶରେ ରଜତ କରୁଥିବାରୁ ଏ ଦେଶର ନାମ ଗୌଡ଼ ହୋଇ
ଅଛି । ପୁଷ୍ଟ ଏହି ଗୌଡ଼ ଦେଶ ପାଞ୍ଚଟି ପ୍ରଦେଶରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା,
ଗୁଡ଼, ବରେନ୍ଦ୍ର, ବାଗଲୁ, ବଙ୍ଗ ଓ ମିଥଳା । ସ୍ୱଳପୁରୁଷରେ ଗୌଡ଼
ଦେଶର ସୀମା ନିମ୍ନୋକ୍ତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ବଇଦେଶ ସମାରଭ୍ୟ ଭୂବନେଶ୍ୱରୀଃ ଶିବେ

ଗୌଡ଼ଦେଶଃ ସମାଜ୍ୟାତଃ ସଦ୍‌ବ୍ୟାକ୍ଷାରଦଃ ।

କୂର୍ମପୁରୁଷ ଓ ଲଙ୍ଗପୁରୁଷରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଯେ ଗୌଡ଼ଦେଶର
ରାଜଧାନୀ ଶ୍ରୀରାମ୍ପୁର ଥିଲା । ହିତୋପଦେଶରେ କୌଶାନ୍ତୀ ଗୌଡ଼
ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ହି. ଶତସାଗର ।]

୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଶାଖାବିଶେଷ—2. A particular
subdivision of Brahmanas.

୩ । ଗୌଡ଼ ଦେଶବାସୀ ଲୋକ—

3 An inhabitant of Gaurda

[ଦ୍ର—ସ୍ୱଳପୁରୁଷ ସଦ୍‌ବ୍ୟାକ୍ଷର ମତରେ ଗୌଡ଼ଦେଶୀୟମାନେ
ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ—ସାରସ୍ୱତ, କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ, ଗୌଡ଼, ମୈଥିଳ
ଓ ଉତ୍କଳ ।]

୪ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—୪ Sweetmeats.

୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗବିଶେଷ—

5 Name of a musical air.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସବୁ ଯାକ ଶୁଦ୍ଧର ଲାଗେ, ଏହା ଶ୍ରୀରାମର
ପୁତ୍ର ଓ ଦିନର ୩ୟ ପଦର ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏହା ଗେୟ; ଏଥିର
କାନ୍ତତାଗୌଡ଼, କେଦାରଗୌଡ଼, ନାରାୟଣଗୌଡ଼, ସୁଭଗୌଡ଼
ଅଦି ଅନେକ ଭେଦ ଅଛି—ହି. ଶତସାଗର ।]

ଦେ. ବି.—୧ । କଥିତ ଭାଷାବିଶେଷ—

1. Name of a vernacular language.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକଳରେ ଏ ଭାଷା କଥିତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର
ମାନ୍ଧାତା ସେନାପତି ଉପୋଷ୍ଠରେ ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କୁହାଯାଇ
ଅଛି ।]

(ଗୌଡ଼ିଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଗୋମାଳକ ନାଉ—

2. The caste of cowherds.

୩ । ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମଭାରତବାସୀ ରଜପୁତ ଜାତିର ଶାଖା-
ବିଶେଷ—3. A sect of Rajputs.

୪ । କାୟସ୍ଥଙ୍କ ଶାଖାଭେଦ—୪ A sect of Kayasthas.

ଗୌଡ଼ ବାଉଡ଼—ପ୍ରା. ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱି ଗୁପ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—

Gaurda baurda କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ବା ଯାତ୍ରାରେ
ଅସିଥିବା ଗଉଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ବର୍ଗ—

Bearers and coolies accompanying a
procession or a big man.

ଗୌଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୌଡ଼ିୟ)—୧ । ଗୌଡ଼ଦେଶୀୟ—

Gaurdia 1. Belonging to the Gaurda country.

ଗୌଡ଼ିଆ ୨ । ଗଉଡ଼ ସମ୍ପର୍କୀୟ—

୨. Pertaining to a cowherd.

୩ । ଗଉଡ଼ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ—3. Used by cowherds.

(ଯଥା—ଗୌଡ଼ିଆ ଛତା)

ଗୌଡ଼ିଆ ବଇଶମ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଗୌଡ଼ିୟ)—

Gaurdia baishama ଗୌଡ଼ିଆ ବୈଷ୍ଣବ (ଦେଖ)

Gaurdia baishnaba (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଯଦି ପୁଣ୍ୟରେ ସ୍ଥଳରେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମାଂସ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମାଂସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ବାହୁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକା ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣା ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କପସ୍ତର ଓ ବା ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବସ୍ତୁ ବା ମାତ୍ରାୟକ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଲ୍’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଲ୍’ ଘୋଷଣା, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଘୋଷଣା, ‘ବୁଅ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ୍’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବ)—

Gaurdīya bāishṇaba ବୈଷ୍ଣବମତାବଳୀ ବୈଷ୍ଣବ—

ଗୌଡ଼ୀୟ ସଂପ୍ରଦାୟ Bāishṇabas following the creed

ଗୌଡ଼ୀୟା ସଂପ୍ରଦାୟ of Chaitanya

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବେଳରେ ମାଳା ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦନ ଚୁରୁଣା ଥାଏ । ବୈଷ୍ଣବ ଦେବଙ୍କ ଦେହଧ୍ୟାନ ପରେ ତପାୟ ଭକ୍ତମଣ୍ଡଳଦ୍ୱାରା ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଉତ୍କଳାଖ୍ୟ ମଧୁର ରସ-ସାଧନା ସେମାନଙ୍କର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଶୌଚ, ନାମଜପ, କର୍ମଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ସହଜ ଭଜନ ପଦ୍ଧତିଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତିସାଧନାକୁ ଏମାନଙ୍କର ପଦ୍ଧତି ।]

ଗୌଡ଼ୀୟମତ—ଦେ. ବି—ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବମତ—

Gaurdīyamata The creed started by Chaitanya

ଗୌଡ଼ୀୟମତ (Bāishṇabism)

ଗୌଡ଼ୀୟମତ

ଗୌଡ଼ିକ—ସ. ବିଶ. (ଗୌଡ଼ିକ)—୧ । ଗୌଡ଼ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Gaurdika 1. Relating to Gaurda country.

୨ । (ଗୁଡ଼ିକ) ଗୁଡ଼ିକସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2. Relating to molasses.

୩ । ଗୁଡ଼ିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—3. Prepared from molasses

ସ. ବି—୧ । ଅଶୁ—1. Sugarcane

୨ । ଗୁଡ଼ିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—2. Rum made from molasses

ଗୌଡ଼ି—ସ. ବି. ଶ୍ଳୀ. (ଗୌଡ଼ି + ଶ୍ଳୀ. ଇ)—୧ । ଗୁଡ଼ିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ୱର—

Gaurdī 1. Wine distilled from molasses.

୨ । ଗୁଣିଣିବିଶେଷ—2 A musical air.

[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଗୁଣିଣି; ଗୁଡ଼ିର ମେ ପ୍ରକରରେ ଗୋଟିଏ ଏକା ଗାର ଓ ଶୁଙ୍ଖାର ରସର ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ । କେହି କେହି ଏହାକୁ କଳାଶ ଗୁଣର ଭେଦ କହନ୍ତି—

ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ବାକ୍ୟର ଓଜୋଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ରଚନାଶୃଙ୍ଖଳା; ଓଜଃ-ପ୍ରକାଶିକ ରଚନା; ସୁରୁଷାଦୁରୁତ୍—

3. A style of poetic composition; the energetic or elaborate style

୪ । ଗୌଡ଼ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ ବା ଶୃଙ୍ଖଳା—

4. Idiom of the Vernacular of the Gaurda-country.

ଗୌଡ଼ୀୟ—ସ. ବିଶ. (ଗୌଡ଼ି + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇୟ)—

Gaurdīya ୧ । ଗୌଡ଼ ଦେଶବାସୀ—

1. Inhabiting the Gaurda country.

୨ । ଗୌଡ଼ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

2. Pertaining to the Gaurda country.

ସ. ବି—ଉତ୍ତରବଙ୍ଗର କଥିତ ଭାଷା (୧୮୯୧ ମାନ୍ୟତା

ସେନ୍ଦୃଷ୍ଟରେ ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ଅଛି)—

Language of North Bengal.

ଗୌଡ଼ୀୟ ଭାଷା—ଦେ. ବି—ଉତ୍ତରବଙ୍ଗ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା—

Gaurdīya bhāshā Language prevalent in north Bengal.

ଗୌଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ଳୀ—ଗୋପ ବାଳା—

Gaurdunī Milkmaid.

ଗୌଡ଼ୁଣୀ

ଗାଲନୀ

ଗୌଡ଼ୁଣୀ ପୋକ—ଦେ. ବି—ଗଉଡ଼ୁଣୀ ପୋକ (ଦେଶ)

Gaurdunī poka Gaurdunī poka (See)

ଗୌଡ଼େଶ୍ୱର—ସ. ବି—୧ । ଗୌଡ଼ ଦେଶର ରାଜା—

Gaurdeśwara 1 King of the Gaurda country.

[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳର ଗଜପତି ମହାରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପାଧି ।]

୨ । ଶ୍ରୀବୈଷ୍ଣବ ଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. A name of Śrīchaitanya.

ଗୌଣ—ସ. ବିଶ. (ଗୁଣ + ଅ)—୧ । ଗୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Gauna 1. Attributive.

ମୁଖ୍ୟ

ପ୍ରଧାନ

ମୌଳିକ

(ଗୌଣତା—ବ)

୩ । ନିମ୍ନ—3 Inferior

୪ । ମାତ୍ରା ମୌଳିକ ନୁହେଁ—4. Not primary or

original.

୫ । କାଳ୍ପନିକ; ଅସ୍ତବ୍ୟ—5. Imaginary; unreal.

୬ । ମାତ୍ରା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କରାଯାଏ ନାହିଁ; ପରୋକ୍ଷ—

6. Indirect.

୭ । ଅଧସ୍ତ—7. Subordinate

୮ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

8. (arithmetic) Relating to multiplication.

ସ. ବି—୧ । ଡେଇ; କାଳ-ବିଳମ୍ବ—1. Delay.

୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. Waiting.

ଗୌଣ କରକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) କି.

Gauna karibā (ଭୁଲ. ବ. ଗୌଣକର)—

୧ । ବିଳମ୍ବ କରିବା—1. To delay.

୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait.

ଗୌଣକର୍ମ—ସ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—କ୍ରିୟାର ଅପ୍ରଧାନ କର୍ମ—

Gauna karma (grammar) Indirect object of a verb.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଭ	ଧ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସୂକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ

ଗୌଣପଦ—ସ. ବି.—(ଦର୍ଶନ) ସ୍ଵଳ୍ପର ଦୁର୍ବଳ ବା ନିକୃଷ୍ଟତର ପଦ—
Gauṇapaksha (philosophy) The weaker side of
an argument.

ଗୌଣାର୍ଥ—ସ. ବି.—୧ । କୌଣସି ଶବ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ବା ଅନ୍ତରାଳ ଅର୍ଥ
Gauṇārtha ଛାଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ—1. Secondary
meaning of a word (apart from its
literal meaning).

୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟାର୍ଥ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ—

4. Metaphorical or figurative meaning.

ଗୌଣି—ଦେ. ବି (ସ. ଗୋଣୀ)—ଗଉଣୀ (ଦେଖ)

Gauṇī

Gauṇī (See)

ଗୌଣିକ—ସ. ବି. (ଗୁଣ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ) —୧ । ସବୁ, ରକ୍ଷା
Gauṇika ତମୋଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the three
primary qualities of matter.

୨ । ଯାହାର ଗୁଣ ଥାଏ—

2. Having qualities or attributes.

୩ । ଅଣା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା—

3. Resembling a sack

୪ । ଅଧସ୍ତନ—4 Subordinate

୫ । ଗୌଣ (ଦେଖ)

5. Gauṇa (See).

୬ । ଯେ ପରର ଗୁଣ ବୁଝିପାରେ, ଗୁଣଜ୍ଞ—

6. Appreciating the merits in others.

୭ । ଯେ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଠ କରେ—

7. Studying good books.

୮ । ଗୁଣଦେଖାତକ—8. Denoting attributes.

୯ । ଗୁଣୀ—9 Possessing good qualities;
talented.

ଗୌଣିଗୌଣି—ଦେ. ବି. —ଅନେକ ଗଉଣି ପରିମିତ—

Gauṇigaṇi

Measuring several Gauṇis.

ବି. ବି. —ବହୁତ ପରିମାଣରେ—In large
quantities.

ଗୌଣିମୁହଁ—ଦେ. ବି. —୧ । ଗୌଣି ପରି ମୁହଁ ଯାହାର—

Gauṇimuhūṁ 1. (a person) Having a wide face

(ଗୌଣିମୁହଁ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଭୂର୍ଭ୍ରାତୃ; ଭୂର୍ଭ୍ରାତୃ—

2. Frowning; scowling.

ଗୌଣୀ—ସ. ବି. —(ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦର ବୃତ୍ତିବିଶେଷ; ଶବ୍ଦର ଯେଉଁ

Gauṇī ବୃତ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ସୂଚକ ହୁଏ—

(grammar) The connotative attribute of
a word

ଯଥା—ସମତନ୍ତ୍ର କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଥିଲେ—ଏଠାରେ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଶବ୍ଦର
ପ୍ରତ୍ୟେକଦ୍ଵାରା ସମତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀର ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂରଣ
କରୁଥିବାର ଗୁଣ ସୂଚକ ହେଉଅଛି ।)

ଗୌଣ୍ୟ—ସ. ବି (ଗୁଣ + ଯ) —୧ । ଉତ୍କର୍ଷ—1 Merit.

Gauṇya ୨ । ଅଧସ୍ତନ ଅବସ୍ଥା, ନମ୍ରତର ପାତ୍ର୍ୟା—

2. Subordinate or inferior position or rank.

ଗୌତମ—ସ. ବି. ସ୍ଵ. (ଗୋତମ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—

Gautama

୧ । ଭାରଦ୍ଵାଜ ମୁନି—

1. The sage Bhāradwāja.

୨ । ଗୋତମ ଋଷି ପୁତ୍ର, ଶତାନନ୍ଦ ଋଷି—

2. The sage Satānanda.

୩ । ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ ପ୍ରଣେତା ମୁନି—

3. Name of the founder of Nyāya
philosophy.

୪ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—4. Buddha.

୫ । ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ଶିଳା, କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟ—

5. The name of Kṛpācārjya

୬ । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀର ଉତ୍ତରପ୍ରାନ୍ତ; ପବନବିଶେଷ—

6. Name of a mountain giving rice to the
Godābarī river.

ସ. ବି. —ଗୋତମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Pertaining to the sage Gotama.

ଦେ. ବି —ଅସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ କାମଚୂର୍ତ୍ତି ଚରତାର୍ଥ କ୍ରିୟା—
Satiation of carnal desire by unnatural
means.

ଗୌତମସମ୍ଭବା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—A name of the
Gautamasambhabā river Godābarī.

ଗୌତମୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୌତମ + ଇ) —୧ । କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭଗିନୀ ଓ
Gautamī ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଶ୍ରୀ କୃପା—

1. A name of the wife of Droṇa,

୨ । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—2. The river Godābarī.

୩ । ଦୁର୍ଗା—3. A name of Durgā.

୪ । ଗୋମତୀ ନଦୀ—

4. A name of the river Gomatī.

୫ । ହଳଦିଆ—5. Turmeric.

୬ । ଗୋଗ୍ଢ଼ଚର୍ମ—6. A yellow pigment got
from a dead cow.

୭ । ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ—

7. The Nyāya system of Philosophy.

୮ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଧର୍ମମାର୍ଗ—

8. The teachings of Buddha.

୯ । ଗୌତମଋଷିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର—

9. The code of Hindu law by Gautama.

୧୦ । ଗୌତମ ପତ୍ନୀ ଅହଲ୍ୟା—

10. The wife of sage Gautama.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯିବା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ସେବେ ୧ ଲୁପ୍ତାକାଶରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାରୁ ହେବ । ଯଥା— ୩୦' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହି ଗୋଟିବେ', 'ହୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଅ' ଗୋଟିବେ, 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକ୍' ଦେଖିବେ; ଅନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବ୍ ଦେଖିବେ ।

୧୧ । ଗୋତମବଂଶୀୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—

11. (woman) Born in the family of Gotama.

ଗୌତାମ—ଦେ. ବି (ବଂଶୀୟା ଶବ୍ଦ)—ଗୋତାମ୍ (ଦେଖ) —

Gautāma Gotāma (See)

ଗୌଧାର—ସ. ବି (ଗୋଧା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅର) —ଗୋଧାକୁଆ—
Gaudhāra The young of an iguana.

ଗୌଧୁମିନୀ—ସ. ବି (ଗୋଧୁମ + ଇନ) —ସେଇଁ କଅଁଳରେ ଗହମ
Gaudhūminā ଗହମ ଖୁସ—A field of wheat.

ଗୌଧେୟ—ସ. ବି (ଗୋଧା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ) —ଗୌଧାର (ଦେଖ) —
Gaudheya Gaudhāra (See)

ଗୌଧେର—ସ. ବି (ଗୋଧା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏର) —ଗୌଧାର (ଦେଖ) —
Gaudhera Gaudhāra (See)

ଗୌନ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଗାର୍ଡନ୍)—ଗାର୍ଡନ୍ (ଦେଖ) —
Gauṇ Gauṇ (See)

ଗୌନ

ଗୌନ

ଗୌନର୍ଦ୍ଦ—ସ. ବି (ଗୋନର୍ଦ୍ଦ + ଅ) —ମହାଭାଷ୍ୟକାର ପାତଞ୍ଜଳି—
Gauṇardda A name of Pāṇinī.

ଗୌନ୍ତିଆ—ଗ୍ରାମଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଗ୍ରାମର ସରକାର୍ଯ୍ୟକାର,
Gauṇṭiā ଗ୍ରାମର ପ୍ରତିନିଧି ବା ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Head-man
of a village.

୨ । ବଂଶୋପାଧିକରଣ—2. A family-title.

ଗୌପିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗୋପୀ + ଅକ) —ଗୋପୀଙ୍କର ସନ୍ତାନ—
Gaupika The son of a herdsman's wife

ଗୌପ୍ତେୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଗୁପ୍ତ + ଏୟ) —ବୈଶ୍ୟା ସନ୍ତାନ—
Gaupteya The son of a Baisya-woman.

ଗୌମେଦ—ସ. ବି (ଗୋମେଦ + ଅ) —ଗୋମୁତର ବର୍ଣ୍ଣସ୍ୱରୂପ ମଣି
Gauṃmeda ବିଶେଷ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର) —A gem having
the colour of cow's urine.

ଗୌର—ବୈଦେ. ବି (ଅ ଗୌର) —୧ । ଧ୍ୟାନ—
Gaur 1. Contemplation.

ଗୌର ୨ । ପ୍ରତିଧ୍ୟାନ, ମନୋଯୋଗ—2. Attention.

ଗୌର ୩ । ଶାନ୍ତି—3. Care.

ଗୌରନିତାୟ—ଦେ. ବି (ସଦୃଶ) —ଚୈତନ୍ୟଦେବ ଓ ତାଙ୍କ ସହଚର
Gauritāy ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ —Chaitanya and Nityānanda.

ଗୌରନିତାୟ

ଗୌର—ସ. ବି. (ଗୁରୁ + ଅଧିକରଣେ ଅ) —୧ । ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ—
Gaura 1. White colour.

ଗୌର ୨ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—

ଗୌର ୩ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—3. Yellowish colour.

ଗୌର ୪ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—4. Reddish colour.

ଗୌର ୫ । ଗୁରୁତ୍ୱ—5. Planet Jupiter.

୫ । ଶ୍ୱେତ ସୋରଷ—

5. White rye; white mustard.

୬ । ଚନ୍ଦ୍ର—6. The moon.

୭ । ପଦ୍ମକଞ୍ଚୁ—7. The pollen of lotus.

୮ । ପଦ୍ମକେଶର—8. The filament of lotus.

୯ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—9. Gold

୧୦ । ମାଞ୍ଜିଆ ମଞ୍ଜି—10. Gray buffalo.

୧୧ । ହଳୁମ୍ବ—11. Saffron

୧୨ । ଅଶ୍ୱ ଖୁର ପର ଅକରକୁ ଖୁରବିଶିଷ୍ଟ ମୃଗବିଶେଷ—

12. A kind of deer.

୧୩ । ଧନ୍ୟ ଗଛ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର ଓ ଦ୍ରବ୍ୟସୁତ୍ର) —

13. A timber tree; Conocarpus Latifolia,

୧୪ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପୁରାଣ ଅନୁସାରେ କୈଳାସର ଉତ୍ତରରେ
ଅବସ୍ଥିତ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର) —

14. Name of a mythological mountain.

୧୫ । ଭଜସୋରଷ ପରିମିତ ଓଜନବିଶେଷ (ହି. ଶକ୍ତସାଗର) —

15. A standard of weight weighing
3 mustard seeds.

ଦେ. ବି—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ; ଗୌରାଙ୍ଗ—

A name of Chaitanya.

[ଦ୍ର—ଚୈତନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗୌର ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଏହି ନାମ ।]

ସ. ବିଶ—୧ । ଗୋରୁ—1. Fair-skinned.

୨ । ଶୁଭ୍ର, ଧଳା—2. White.

୩ । ହଳଦିଆ—3. Yellowish

୪ । ଶ୍ୱେତରକ୍ତ—4. Whitish red.

୫ । ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ; ଲୋହିତ—5. Red.

୬ । ଲୋହିତାଭ—6. Reddish, rasy

୭ । ପରିଷ୍କୃତ—7. Clean.

୮ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଜଳଜଳ—8. Shining; brilliant.

୯ । ବିଶୁଦ୍ଧ—9. Pure.

ଗୌରାକ୍ଷ୍ୟ—ସ. ବି (ଗୋରାକ୍ଷ + ଯ) —ଗୋପାଳନରୂପ ବୈଶ୍ୟକର୍ମ—
Gauraksya The work looking after kine (a duty
enjoined on the Baisya).

ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ନାମ—

Gaurachandra A name of Chaitanya.

ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି କାଗ୍ଯାୟଣ ଦେବ—ଦେ. ବି. (ନାମ) —ପାରାକ-

Gaurachandra gajapati nāṛāyaṇa deba ଶେମ୍ବିର

ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜା—A famous king of

Pārāṅkhemandī.

[ଦ୍ର—'ଧ୍ରୁବ ନାଟକ' ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ—

ତାଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖାତ୍ମକ ଯଦ୍ଯାସ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଦ୍ଵୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍ୱ	ଭୂଅ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଭୟ	କ	ନ

ଗୌରବଭର—ସ ଦ—ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ପକ୍ଷବର୍ଣ୍ଣ ଭର ପକ୍ଷ—

Gauratittiri A tattira.

[ଦ୍ର—ଭର ପକ୍ଷ ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—କୃଷ୍ଣ ଓ ଗୌର । ଗୌର ଭର ପକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୌର ଭର ପକ୍ଷ କୃଷ୍ଣ ଭର ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଶୁଣକର । ଭର (ଦେଖ) ।]

ଗୌରବ—ସ. ବ. (ଶୁଭ୍ର+ଭବ. ଅ)—

Gauraba ୧ । ଉତ୍କର୍ଷ—1. Excellence.

୨ । ଗଭୀରତା—2. Depth

୩ । ଗର୍ବ—3. Pride.

୪ । ସ୍ଥୂଳତା—4. Thickness.

୫ । ଭାର, ଓଜନ—5. Weight; heaviness

୬ । ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ବା ପ୍ରାୟୋଜନୀୟତା; ଜରୁରୀପଣ—
6. Importance; urgency.

୭ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ମହତ୍ତ୍ୱ—

7. Glory, greatness; grandour.

୮ । ଉଚ୍ଚତା; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—

8. Honour; dignity; prestige.

୯ । ମାନ, ସମ୍ମାନ, ଆଦର—

9. Regard; respect.

୧୦ । ସମ୍ମାନପଣ —10. Respectability

୧୧ । ପୂଜ୍ୟତା—11. Venerableness

(ଯଥା—ଗୁରୁଗୌରବ ।)

୧୨ । ଅକ୍ଷରର ଗୁରୁତା—12 The length of a syllable or letter (in prosody)

୧୩ । ଅର୍ଥର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ —13 Depth of meaning.

୧୪ । ବିଷାକ୍ତ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ —

14. Name of a poisonous plant (M. W.)

୧୫ । କାରଣମାନଙ୍କର ଅପ୍ରାୟୋଜନୀୟ ବାହୁଲ୍ୟ —

15. Needless multiplication of causes (M.W.)

ସ. ବିଶ—ଗୁରୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Relating to one's preceptor.

ଗୌରବ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ସମ୍ମାନ କରିବା—

Gauraba karibā 1 To show respect or regard.

ଶୈବବକ୍ତ୍ର ୨ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—

ଶୈବବକ୍ତ୍ର 2. To eulogise; to praise.

ଗୌରବଶ୍ରୀ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା. ଗୌର + ବର୍ଣ୍ଣ)—ଦେହର ଗୋରୁ ରଙ୍ଗ—

Gaurabārṇa Fair complexion

ଗୌରବାନ୍ୱିତ—ସ. ବିଶ. (ଶ୍ରେୟ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୌରବ+ଅନ୍ୱିତ)—

Gaurabāṇwita ୧ । ଗୌରବସ୍ୱଳ୍ପ; ମହତ୍ତ୍ୱାନ୍ୱିତ—

1. Glorious; gloried; dignified.

୨ । ସମ୍ମାନନୀୟ; ପୂଜନୀୟ—

2. Honourable; adourable.

୩ । ଗର୍ବାନ୍ୱିତ—3. Feeling proud.

ଗୌରବାସନ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗୌରବ + ଅସନ)—

Gaurabāsana ସମ୍ମାନର ପରିଚ୍ଛେଦ ଅସନ, ଯେଉଁ ଅସନ ସମ୍ମାନର ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ଥାୟୀ କରନ୍ତି—Seat of honour.

ଗୌରବିତ—ସ. ବିଶ. (ଗୌରବ + ସ୍ୱଭାବ. ଭବ)—

Gaurabita ୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାଶାଳୀ—1. Respectable

୨ । ଗୌରବସ୍ୱଳ୍ପ—2 Glorified.

ଗୌରମୁଖ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—

Gauramukha 1. Moon.

୨ । ଶ୍ରୀମଦ୍ ମୁନିଙ୍କର ଜନିତ ଶିଷ୍ୟ—

A disciple of Śamika sage.

ଗୌରସର୍ପ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଶେର ସର୍ପ; ଶୁଭ ସୋରଷ—

Gaurasarshapa Rye; rapeseed.

ଗୌରହରି—ଦେ. ବି. ପୁ—୧ । ଚୈତନ୍ୟ ବା ଗୌରାଙ୍ଗରୂପେ

Gaurahari ଅବତୃତ ହରି ବା ବିଷ୍ଣୁ—Hari in his incarnation of Chaitanya.

୨ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

2 Name given to males.

୩ । ରଞ୍ଜିତ ଯୁଗର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗଞ୍ଜାମର ସଙ୍ଗୀତ ରଚୟିତା କବି-
ବିଶେଷ—3. Name of a composer of Oriya songs of Gaṅjama.

ଗୌରୀ—ସା. ବି. ଶ୍ରୀ.—(ସ. ଗୌରୀ)—୧ । ପାର୍ବତୀ—

Gaurī 1. Pārbatī

୨ । ଗୌରୀ ଶ୍ରୀ—

2 A fair complexioned woman.

ଗୌରାଙ୍ଗ—ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୋରୁ—

Gaurāṅga Fair-skinned (male).

(ଗୌରାଙ୍ଗୀ—ଶ୍ରୀ) ଦେ. ବି.—୧ । ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ—

1. Chaitanya (deba.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଶରୀର ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଗୌରାଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ ।]

୨ । ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—

. Name of males.

ଗୌରକା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗୌରୀ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Gaurika ଗୌରୀ (ଦେଖ)

Gaurī (See)

ଗୌରଲ—ସ. ବି. (ଗୌରୀ+ଲ)—୧ । ଧଳା ସୋରଷ; ଶୁଭସୋରଷ

Gaurila 1. White mustard.

୨ । ଲୁହାଶୁଣ୍ଠ—2. Iron-dust; powdered iron.

ସା । ରଂ ଯେବେ ଅଠେ ପୁଣ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ତେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ କେ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ଫିଟିବ ତେବେ ସେହି ଛଦ ପାଇଁ ସମାବେଶେ ତହିଁର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉ’ ୧ ମିତ୍ତେ ‘ଗାଉ’ ଗୋଟିବେ, ‘ଭୂ’ ନ ମିତ୍ତେ ‘ବଥ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିତ୍ତେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଭ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଭା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ’ ଦେଖିବେ ।

ଗୌରୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଗୌରୀ+ଶ୍ରୀ. ଇ)—୧ । ଗୌରବଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ—

Gaurī 1. Fair-skinned female.

୨ । ପାର୍ବତୀ—2. Pārbatī.

୩ । ଅବବାହିତା ଅଷ୍ଟବର୍ଣ୍ଣା ବାଳିକା—

3. An unmarried girl aged 8 years.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରକତନ—ଅଷ୍ଟବର୍ଣ୍ଣା ରବେନ୍ ଗୌରୀ ।]

୪ । ଅରଜସ୍ତ୍ରା ଭୂମାସ—

4. A virgin before her menses

୫ । ପୃଥିବୀ—5 The earth.

୬ । ତୁଳସୀ—6. The Holy Basil plant

୭ । ଶ୍ରିଶ୍ରୀବିଶେଷ—7. Name of a musical air.

୮ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)

8 Mañjishṭhā (See)

୯ । ନଦୀବିଶେଷ—9. A name of a river.

୧୦ । ବରୁଣଙ୍କ ଶ୍ରୀ—10. The wife of Baruṇa.

୧୧ । ଗୋଷ୍ଠେକନା—

11. Gallstone Bijoor, Bastarous.

୧୨ । ଦୁରା—12. Turmeric.

ଦେ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଶ୍ରୀଲେଖକ ନାମ—

Name given to females.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଗୌରୀଶଙ୍କରର ଭାବ ନାମ—

Name for calling Gaurīśaṅkara.

ଗୌରୀକାନ୍ତ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୌରୀ+କାନ୍ତ)—ମହାଦେବ—

Gaurīkānta Mahādeba.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲେଖକ ନାମ—

A name given to males.

ଗୌରୀକାଳ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୌରୀ+କାଳ)—ଅବବାହିତା

Gaurīkāla କନ୍ୟାର ୧୨ ବର୍ଷ ପୂର୍ବକାଳରୁ ୮ମ ବର୍ଷ ଶେଷ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ—The eighth year (12

months) of a maiden.

ଗୌରୀକୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । କୈଳାସର ସ୍ବାନୁଦେଶସ୍ଥିତ କୁଣ୍ଡ—

Gaurīkūṇḍa Name of a natural tank at the foot

Kailāsa mountain.

[ଦ୍ର—ଏ କୁଣ୍ଡ ସମୁଦ୍ରତଳରୁ ୨୨୦୨୮ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । ଏଠାରେ

ଜଳ ସ୍ଥଳ ସବୁ ବରଷାବୃତ୍ତ । କେବଳ ଏହି କୁଣ୍ଡର ପଶ୍ଚିମାଂଶରେ

୧୦୧୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶରେ ମାଳବର୍ଣ୍ଣ ଜଳ ଦେଖାଯାଏ, କୁଣ୍ଡର

ପଶ୍ଚିମ ୨୩ ମାଇଲରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏ କୁଣ୍ଡର କୂଳରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ—

ଜନ୍ମ ଅନେକ ଶୁଙ୍ଖ ବାହାର ଅଛି । ଏହି ଶୁଙ୍ଖମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚତମ

ଶୁଙ୍ଖ କୈଳାସ—ଏହି ଶୁଙ୍ଖସକଳ ଭର ମାତ୍ରାସବୃତ୍ତ ।

ସମାପ୍ତ—୧୧୧ ଶ୍ରୀ ।]

୨ । ହିମାଳୟର ସ୍ବାନୁଦେଶସ୍ଥ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରିର ଅର୍ଦ୍ଧମାଇଲ

ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ କୁଣ୍ଡ (ସମାନନ—୨୪୫ ପୁଷ୍ପା)—

Name of a natural tank at the foot of the Himalayas.

ଗୌରୀଗୁରୁ—ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୌରୀ+ଗୁରୁ)—୧ । ମହାଦେବ—

Gaurīguru 1. Mahādeba.

୨ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—2. The Himalayas.

ଗୌରୀଚରଣ ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଧୁନିକ ଯୁଗର ଜନୈକ

Gaurīcharaṇa Mahānti ଓଡ଼ିଆ କବି—

An orig poet of the present age.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଚେକାନାଲରେ ଥିଲା । ‘ଦର୍ଶନଚନ୍ଦ୍ର’

ନାମକ ଶଶ୍ରିଏ ପୁସ୍ତକ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ—

ଭାଗଣୀ—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ଗୌରୀଜ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଗୌରୀ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Gaurīja ୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. Name of Kārttikeya.

୨ । ଗଣେଶ—1 Ganesha; a son of Gaurī.

୩ । ମେଘନାଳ—3 Mica; talc.

ଗୌରୀନାଥ - ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୌରୀ+ନାଥ)—

Gaurīnātha ଗୌରୀକାନ୍ତ (ଦେଖ)

(Gaurīkānta (See)

ଗୌରୀପଟ—ଦେ. ବି—ଗୌରୀପଟ୍ଟ (ଦେଖ)

Gaurīpata Gaurīpattā (See)

ଗୌରୀପଟ୍ଟ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମୀ, ଗୌରୀରୂପ ପଟ୍ଟ)—

Gaurīpattā ଶିବଲିଙ୍ଗର ଗୁରୁପାଶେ ବେଦିଥିବା ପ୍ରସ୍ତରକର୍ମର

ଶକ୍ତି; ଯେଉଁ ଗୋଲକାର ଗୁରୁର ପଥରଚକଡ଼ା

ମଧ୍ୟରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଉଠିଥାଏ—The circular

plate of stone around the Śibaliṅga or

phallus of Śiba; (symbolising the female

creative organ).

ଗୌରୀପାଟ—ଦେ. ବି—ଗୌରୀପଟ୍ଟ (ଦେଖ)

Gaurīpāta Gaurīpattā (See)

ଗୌରୀପାଶ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ପାଶାଣ ବିଷ—

Gaurīpāśhaṇa A kind of poisonous stone.

ଗୌରୀପୁତ୍ର - ସ. ବି. (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗୌରୀ+ପୁତ୍ର)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—

Gaurīputra 1 Kārttikeya.

୨ । ଅଷ୍ଟମବର୍ଷରେ ବିବାହକା କନ୍ୟାର ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—

2. The son of a woman married at the

age of eight.

ଗୌରୀଶଙ୍କର—ସ. ବି. (ଗୌରୀ+ଶଙ୍କର)—ଶିବ ଓ ପାର୍ବତୀ—

Gaurīśaṅkara Śiba and his consort.

ଦେ. ବି—୧ । ହିମାଳୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗ; ଏଠାରେ—

1. Mount Everest the highest peak of the Himalayas.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଯେତେ ଓ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ର ଓ କୋଣରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କ' ନ ମିଳିଲେ 'କ' ଖୋଜିବେ; 'କ' ନ ପାଇଲେ 'କ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଅ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଖୋଜିବେ ।

୩ । ରଚନା—3 Composition.

୪ । ଏକତ୍ର ରଚନା; ଗାନ୍ଧିନି; 'ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ଏକତ୍ର ସଜାଇବା କର୍ମ—4 Laying together (as a course of bricks); masonry.

ଗ୍ରନ୍ଥ—୫. ବି (ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଚ)—ଗଣ୍ଡି ଗଣ୍ଡିଆ ବଥ—Grathita A knotty tumour.

୬. ବିଶେଷ—୧ । ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା, ଗୁଣ୍ଡିତ; ସୁତା ଗଳାଯାଇ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା—1 Bound together, woven; wreathed; strung together; sewn through and through.

୨ । ରଚିତ; ସଜ୍ଜିତ—2. Composed; arranged.

୩ । ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଥିବା—

3 Coagulated; thickened.

୪ । ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା (ଇଟା ବା ପଥର) ଏକସ୍ଥାନରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସା ଯାଇଥିବା—4 Laid as bricks (in a masonry work); built.

୫ । ଗଣ୍ଡିଗଣ୍ଡିଆ—5. Knotty.

୬ । ଅନ୍ତର୍ଗତ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—

6. Overspread with, overcome; invaded.

୭ । ଘନୀଭୂତ—7. Hardened (Apte).

୮ । ଆହତ—8. Hurt; injured (Apte).

୯ । ଅଧିକୃତ—9. Seized; taken possession of (Apte.)

ଗ୍ରନ୍ଥ—୧୦. ବିଶେଷ. ପୁ. (ଗ୍ରନ୍ଥ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍, ଗ୍ରନ୍ଥକ୍; ୧ମା; ୧ବ)—Grathī ୧ । ଯେ କଳ୍ପନା କରେ—

(ଗ୍ରନ୍ଥକା—ଶ୍ରୀ) 1. Imagining; building castles in the air.

୨ । ଯେ ମିଥ୍ୟା କହେ—2. Lying.

ଗ୍ରନ୍ଥ (ଧାତୁ)—୧୧. ଗ୍ରନ୍ଥ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Granth (root) 1. Grath (root) (See)

୨ । ଏକତ୍ର ସଜାଇବା; ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରିବା—

2. To arrange or class together; to connect in a regular series.

୩ । ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧିବା—3. To tie together.

୪ । ଗୁଣ୍ଡିପାଶେ ଗୁଣ୍ଡାଇବା—

4. To wind round (Apte)

୫ । ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—

5. To form, make or produce (Apte).

୬ । ଗୁଣ୍ଡିବା; ବସ୍ତ୍ରବା—

6. To set or strew with (Apte)

ଗ୍ରନ୍ଥ—୧୨. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ପୁସ୍ତକ; ପୋଥି—Grantha 1. Book; treatise.

୨ । ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ, ଶାସ୍ତ୍ର—

2. Scripture; religious treatise.

୩ । ରଚନା; ସମ୍ପାଦନ—

3. Essay; composition; literary production.

୪ । ଧନ—4. Wealth; property.

୫ । (+ ଗ୍ରନ୍ଥ. ଅ) ଗୁଣ୍ଡା—5. Stringing together.

୬ । ସମ୍ପର୍କ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—6. Connection.

୭ । ଅନୁଷ୍ଠାନପଦ୍ଧତି, ୩୨ ଅକ୍ଷରବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଶ୍ଳୋକ—

7. A verse of 32 syllables.

୮ । ସମ୍ପତ୍ତି, ଧନ—

8. Wealth; properties (Apte).

୯ । ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧିବା—9. Binding (Apte).

ଦେ. ଚି—୧୦୮ କଣ୍ଠବର୍ଣ୍ଣମାଳା ମାଳାକୁ ଉପସ୍ଥାପନ ୪ ଥର ଜପିବା—Telling the beads of a rosary (consisting of 108 beads) four times.

ଗୁଣ୍ଡାବଳୀ ଯେତେବେଳେ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇ—ଗ୍ରା. ଶ୍ରୀଗୁରୁଚରଣଗା. ।

ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା—୧୧. ବି. ପୁ. (ଗ୍ରନ୍ଥ କର୍ତ୍ତା; ଗ୍ରନ୍ଥ + କର୍ତ୍ତା. ୧ମା. ୧ବ)—Granthakarttā ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା; ପୁସ୍ତକ ଲେଖକ—

(ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା—ଶ୍ରୀ)

Author; writer of a book.

ଗ୍ରନ୍ଥକାର—୧୨. ବି. ପୁ. (ଗ୍ରନ୍ଥ + କର୍ତ୍ତା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତା. ଅ)

Granthakāra ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)

Granthakarttā (See)

ଗ୍ରନ୍ଥକାଶ—୧୩. ବି (ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୋତ) (ଗ୍ରନ୍ଥ + କାଶ)—

Granthakāṣa ୧ । (ଗ୍ରନ୍ଥ କାଶ) ଯେଉଁ ପୋକ ପୋଥି ପ୍ରକୃତରେ ରହି ତାକୁ କାଶନ୍ତି ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେ ସର୍ବଦା ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ଲାଗିଥାଏ—

2. Book-worm.

ହେ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର, ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି

ଗ୍ରନ୍ଥକାଶ ହୋଇ ଧିନା କଷ୍ଟକର ବୁଥା

ସୁବାବାଳ କବିତାର ସକଳ ଅମୋଗ—ସ୍ୱାଧୀନ ମହାଯାତ୍ରା ।

ଗ୍ରନ୍ଥକୁଟ—୧୪. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥ କୁଟ, ଗ୍ରନ୍ଥ + କୁଟ)—ଗୁଣ୍ଡିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ Granthakuṭa ସମୁଦ୍ଧାତ ହୋଇ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବାର ସ୍ଥାନ; ଲାଇବ୍ରେରୀ; ପୁସ୍ତକର ଗାଦି—Library; studio.

ଗ୍ରନ୍ଥକୁଟୀ—୧୫. ବି - ଗ୍ରନ୍ଥକୁଟ (ଦେଖ)

Granthakuṭī

Granthakuṭa (See)

ଗ୍ରନ୍ଥକୁଟୀ—୧୬. ବି—ଗ୍ରନ୍ଥକୁଟ (ଦେଖ)

Granthakuṭī

Granthakuṭa (See)

ଗ୍ରନ୍ଥଚମ୍ବକ—୧୭. ବି. ପୁ. (ଅଧିକ ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୋତ)—

Granthachumbaka ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିଏ

ସଂସ୍ପର୍ଶକ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ତହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଲାଭ କରି ପାର

ନାହିଁ—1. (ironical) A bookish person; a superficial reader of books.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରଥୁ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାବହାରିକ ଜ୍ଞାନବିରହ—

2. A person who has enough of book learning but no practical knowledge

ଗ୍ରନ୍ଥଚୁମ୍ବନ—ଫ. ବି. (ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭାବ ବା ବ୍ୟାବହାରିକତା
Granthachumbana ଗ୍ରନ୍ଥ ନ କର କେବଳ ପୁସ୍ତକ ପାଠ—

ମୁଖ୍ୟତଃ Bookishness; superficial reading of book
ଗ୍ରନ୍ଥଚର୍ଚ୍ଚା—ଫ. ବି. ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଶାସ୍ତ୍ରବହୁତ—

Granthachharda Not contained in the books
ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ

ମୁଖ୍ୟତଃ

ଗ୍ରନ୍ଥନା—ଫ. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅନ)—ଗ୍ରନ୍ଥନା (ଦେଖ)
Granthana Grathanā (See)

ଗ୍ରନ୍ଥନା—ଫ. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅନ)—ଗ୍ରନ୍ଥନା (ଦେଖ)
Grathanā Grathanā (See)

ଗ୍ରନ୍ଥପାଠ—ଫ. ବି. (୨୩୩ ଚର୍ଚ୍ଚା; ଗ୍ରନ୍ଥ + ପାଠ)—ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା—
Granthapāṭha Reading a book or treatise.

ଗ୍ରନ୍ଥବାହୁଲ୍ୟ—ଫ. ବି. (୨୩୩ ଚର୍ଚ୍ଚା; ଗ୍ରନ୍ଥ + ବାହୁଲ୍ୟ)—
Granthabāhulya ପୁସ୍ତକ ବହୁ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

Voluminousness of a work

ଗ୍ରନ୍ଥବିସ୍ତାର—ଫ. ବି. ଗ୍ରନ୍ଥବାହୁଲ୍ୟ (ଦେଖ)

Granthabistara Granthabāhulya (See)

ଗ୍ରନ୍ଥବିସ୍ତାର—ଫ. ବି. ଗ୍ରନ୍ଥବାହୁଲ୍ୟ (ଦେଖ)

Granthabistara Granthabāhulya (See)

ଗ୍ରନ୍ଥସନ୍ଧି—ଫ. ବି. (୨୩୩ ଚର୍ଚ୍ଚା, ଗ୍ରନ୍ଥ + ସନ୍ଧି)—

Granthasandhi ପୁସ୍ତକର ଅଧ୍ୟାୟ—

A section or chapter of a book.

[ଦ୍ର—ଉନ୍ମ ଉନ୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସକ୍ଷମାନଙ୍କର ଉନ୍ମ ଉନ୍ମ ନାମ ଥାଏ,
ଯଥା—ଅଧ୍ୟାୟ, ସର୍ଗ, ପରଚ୍ଛେଦ, ଅଙ୍କ, ପଦ୍ୟ, ପଟ୍ଟ, ବର୍ଣ୍ଣ,
ଉପାଦ, ଉପାସ, ପ୍ରକରଣ, କାଣ୍ଡ, ସ୍ତବ, ସମ୍ବନ୍ଧ, ପରବର୍ତ୍ତ, ଆଦିକ,
ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଗ୍ରନ୍ଥସାହେବ—ଫ. ବି. (ଫ. ଗ୍ରନ୍ଥ + ପା. ସମ୍ମାନାର୍ଥ ଉପାସ ସାହେବ)—
Granthasāheb ଶିଖମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ—

ଅନ୍ତର୍ଗ୍ରନ୍ଥ The scripture of the Sikhs.

ମୁଖ୍ୟତଃ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିଖ ଗୁରୁମାନଙ୍କ ଉପଦେଶମାନ
ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇଅଛି ଓ ଏହା ଗୁରୁମୁଖୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ।
ଶିଖମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ମନ୍ତ୍ରର ‘ଗୁରୁ ଦ୍ଵାର’ ମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ସାହେବ
ପାଠ କରାଯାଏ ଓ ପୂଜା ପାଏ ଏବଂ ବିମାନରେ ‘ଗ୍ରନ୍ଥସାହେବ’କୁ
ସ୍ଥାପନ କରି ଶିଖମାନେ ଶୋଭା ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି ।]

ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ—ଫ. ବି. (୨୩୩ ଚର୍ଚ୍ଚା; ଗ୍ରନ୍ଥ + ଅବଳୀ)—
Granthāvalī ପୁସ୍ତକ ସମୂହ—

The works or writings (as of an author).

ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ—ଫ. ବି. (୨୩୩ ଚର୍ଚ୍ଚା; ଗ୍ରନ୍ଥ + ଅଳୟ)—

Granthālaya ପୁସ୍ତକାଗାର, ଲାଇବ୍ରେରୀ—Library.

ଗ୍ରନ୍ଥ—ଫ. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା. ଇ)—

Granthi ୧ । ଗଣ୍ଡ—1. Knot.

୨ । ଲୁଗାର ଗୁଡ଼ି—

Knot tied at the end of a cloth.

୩ । ଦେହର ଗଣ୍ଡି ବା ସଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି—

3. Joint of the limbs.

୪ । ବନ୍ଧନ—4. Ligature; bond; a tie.

୫ । ଅବ—5. Protuberance; swelling and hardening of the vessel of the body.

୬ । ଗୁଣ୍ଡି; ଗୁଣ୍ଡି—6 Knob.

୭ । ବିବାହ ବନ୍ଧନ—7. Marriage-knot or tie (of cloths or hands of the bride and bridegroom).

୮ । ବନ୍ଧନ—8. Node, bend.

୯ । ଗୁଡ଼ି—9. Bunch. (Apte)

୧୦ । ଧନ ଅବ ରଖିବା ପାଇଁ ଲୁଗା ଅଗରେ ପକାଯିବା ଗୁଣ୍ଡି—
10. Knot tied in the end of a garment of keeping money (Apte).

୧୧ । (ଧନ ଅବ ଲୁଗା ଅଗରେ ଗୁଣ୍ଡିପକାଇ ଲେକେ ବାବୁ
ଧନରୁ)—ଧନ; ଗୁଣ୍ଡିଧନ—11. Money, purse (Apte).

୧୨ । ବକଳା; କୁଟଳତା—

12. Crookedness; distortion (Apte)

୧୩ । ମିଥ୍ୟା; ସତ୍ୟର ଅପମାନ—

13. Falsehood; perversion of truth

(Apte)

୧୪ । ଗୁଣ୍ଡିପତ୍ତି, ଗୁଣ୍ଡିଧନ ଗୁଣ୍ଡି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

14. A fragrant tree.

୧୫ । ମାୟାଜାଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Illusion.

୧୬ । ଅଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Yam.

୧୭ । ଭଦ୍ରମୁସ୍ତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

17. Abulbuous grass-root.

ଗ୍ରନ୍ଥକ—ଫ. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ. ଇ)—

Granthika ୧ । ଦୈବଜ୍ଞ; ଗଣକ—

1. Astrologer, fortuneteller.

୨ । ବିରାଟ ଭବନରେ ଅଜ୍ଞାତ ବାସ କାଳରେ ନକୁଲଙ୍କ
ରୂପ ନାମ - 2. Name assumed by Nakuḷa
living in disguise in the court of king
Birṣṭa.

ନକୁଲ ବୋଲିଲେ ମୁଁ ସୃଷ୍ଟିରକ୍ଷକ

ଅଳ୍ପ ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରନ୍ଥକ ନାମ ମୋର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବସନ୍ତ ।

ସାମାନ୍ୟ ରୋଗେ ଯଦି ପୁଣ୍ୟରେ ଯତ୍ନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଶୁଣାବୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଖୋଜିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଖୋଜିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୩ । କାନର କାହାରର ରୋଗ; କାନକଟା ରୋଗ—

3. A disease of the outer ear

୪ । ପିପ୍ପାଲିମୂଳ (ଦେଖ)

4. Pippalimūla (See)

୫ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣ, ଗଣ୍ଡିଆନା ଗଛ (ହି. ଶନ୍ଦସାଗର)—

5 A fragrant tree.

୬ । ଗୁଗୁଳ (ହି. ଶନ୍ଦସାଗର)—6. Bdellium

୭ । କରୀର (ଦେଖ) (ହି. ଶନ୍ଦସାଗର)—

7 Karīra (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିଶେଷ—ସ. ବି—ଗନ୍ଧମାତ୍ରୀ (ଦେଖ)

Granthikhetā Gandhamātrī (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରନ୍ଥି+ଛେଦ)—୧ । ଗଣ୍ଡିକାଟିବା—

Granthichchheda 1 Cutting through a knot

୨ । ଲୁଗାର ଗଣ୍ଡିକାଟି ଚୋରି କରବା—

2. Picking of another's pocket

୩ । ଗଣ୍ଡିକଟା ଚୋର—3. Outpurse; pickpocket.

ଗ୍ରନ୍ଥିଚ୍ଛେଦକ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରନ୍ଥି + ଛେଦକ) —

Granthichchhedaka ଗଣ୍ଡିକଟା ଚୋର—

Outpurse; pickpocket.

ଗ୍ରନ୍ଥିଚ୍ଛେଦନ—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (ଗ୍ରନ୍ଥି+ଛେଦନ) —

Granthichchhedana ଗ୍ରନ୍ଥିଚ୍ଛେଦ (ଦେଖ)

Granthichchheda (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିତ—ସ. ବିଣ (ଗ୍ରନ୍ଥି ଥାତୁ + ତ)—ଗ୍ରଥ୍ୱତ (ଦେଖ)

Granthita

Grathita (See)

ତୋହର ଯେତେ ବାଧ୍ୟମାନ

ଗ୍ରନ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ଜନ । ନଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ

ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି - ଗଣ୍ଡିଆନା ଗଛ—

Granthiparṇṇa Name of a fragrant tree.

୩ । ଗଣ୍ଡିଆନା [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଗ୍ରନ୍ଥିକ, କାକପୁଷ୍ପ, ଗୁଡ଼କ, ମୈଟେଲା ମାଳପୁଷ୍ପ, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ତୈଳପର୍ଣ୍ଣକ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ମାଟିବନ ଏହା ଭଲ କରୁଥିବ । ଗଛ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନିପାକ ଓ ଲଘୁ; ଏହା କଫ, ବାୟୁ, ବିଷ, ଶ୍ଳାସ, କଣ୍ଡୁ ଓ ବୌର୍ଣ୍ଣକମାଶକ ।]

ଗ୍ରନ୍ଥିବନ୍ଧନ—ସ. ବି. (୩ୟ ଚତୁଃ କମ୍ପା ରୂପକ କର୍ମଧା) —

Granthibandhana ୧ । ଗଣ୍ଡି ପକାଇବା—

1. Tying a knot.

୨ । ବିବାହକାଳୀନ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଇବା;

ଗଣ୍ଡିଆନା ପକାଇବା—2. Knotting or tying

together of the cloths of the marry-ing

couple; tying the marriage-knot

[ଦ୍ର—ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଚରଣଦ୍ୱୟକୁ ଜୋଡ଼ି ତାହା ପୁରୋହିତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଣରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଇବାକୁ କରାଯାଏ ।]

ଗ୍ରନ୍ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଗ୍ରନ୍ଥନ) —

Granthibā ୧ । ଗ୍ରନ୍ଥିବା; ଗ୍ରଥନ କରିବା; ଗନ୍ଧିବା—

ଅନ୍ଧା

1. To string; to sew together.

୨ । ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିବା—2. To compose a book.

ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବହୁଗୁଣ ଗାଥା

ଅଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ରଚିତ । ନଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ—ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦ (ଦେଖ)

Granthibheda Granthichchheda (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦକ—ସ. ବିଣ.—ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦକ (ଦେଖ)

Granthibhedaka Granthichchhedaka (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦନ—ସ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦ (ଦେଖ)

Granthibhedana Granthichchchheda (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିମୟ—ସ. ବିଣ. (ଗ୍ରନ୍ଥି + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—ଗଣ୍ଡିଗଣ୍ଡିଆ; ଯାହାର

Granthimaya ଦେହରେ ବହୁତ ଗଣ୍ଡି ଅଛି—

Knotty; full of knot

ଗ୍ରନ୍ଥିମାନ—ସ. ବିଣ. (ଗ୍ରନ୍ଥି + ମତ୍, ୧ମା. ୧ବ.) —

Granthimāna ଗ୍ରନ୍ଥିମୟ (ଦେଖ)—Granthimaya (See)

ସ. ବି.—ହାତରଜା (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)

Hardabhaṅgā (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିମୂଳ—ସ. ବି. (ବହୁଗୁଣ; ଗ୍ରନ୍ଥି ଅଟେ ମୂଳ ଯାହାର)—ସାଲଗମ,

Granthimūla ଗଜର, ଭଲକୋବ ଓ ମୂଳା ଅଦି ପାତ୍ର

ମୂଳରେ ପିଣ୍ଡ ଥାଏ—Plants having bulb at

the roof (like carrot; radish; turnip

kohlrabi.)

ଗ୍ରନ୍ଥିମୂଳା—ସ. ବି. (ଗ୍ରନ୍ଥିମୂଳ+ଆ) ଦୂବ—The Doob grass.

Granthimūlā

ଗ୍ରନ୍ଥିମୋଚକ—ସ. ବିଣ.—ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦକ (ଦେଖ)

Granthimochaka Granthichchhedaka (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିମୋଚନ—ସ. ବି.—(୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରନ୍ଥି + ମୋଚନ)—

Granthimochana ୧ । ଗଣ୍ଡି ଫିଟାଇବା—1 Untying of

a knot; unfastening of a knot.

୨ । ଗଣ୍ଡି ଫିଟାଇବା—2 The untying of the

marital knot.

ସ. ବି. ଓ ବିଣ—ଗ୍ରନ୍ଥିଭେଦ (ଦେଖ)

Granthichchheda (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ଗ୍ରନ୍ଥି+ଯୁକ୍ତ)—ଗ୍ରନ୍ଥିମୟ (ଦେଖ)

Granthiyukta Granthimaya (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିଳ—ସ. ବିଣ. (ଗ୍ରନ୍ଥି + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଲ)—୧ । ଗଣ୍ଡି ଗଣ୍ଡିଆ; ବହୁ

Granthila ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ —1. Knotty; knotted

୨ । ବୁଟିଳ—2. Crooked

୩ । ଯେଉଁ ଜୀବମାନଙ୍କର ଦେହରେ ଗଣ୍ଡି ଅଛି (ଜଳଜା,

ବିଶ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି)—3. Articulatēd; having

joints (animals).

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧. ଗି.—୧ । ଅଦା—1 Ginger.

୨ । ପିପ୍ପଳୀ ମୂଳ—2. Root of long pepper.

୩ । ଅଳୁ (ହି. ଶାଘାଗର)—3. Yam.

୪ । ଗୋରକ (ହି. ଶାଘାଗର) —

4. Name of medicinal scent.

ଗ୍ରନ୍ଥଲିପି—୧. ବିଶ—(ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନପରାୟଣ; ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) —

Granthila deha ଗ୍ରନ୍ଥିୟୁକ୍ତ ଶରୀରାଘା (ଜାକ) —

The articulate.

ଗ୍ରନ୍ଥିଲି—୧. ବି.—(ଗ୍ରନ୍ଥିଲି+ଅ)—୧ । ଗନ୍ଧଦୂର୍ବା (ଦେଖ)

Granthilā 1. Gaṇḍa dūrbā (See)

୨ । ଦୁବଦାସ—2. The dooba grass

୩ । ଭଦ୍ରମୁଷ୍ଟକ (ଦେଖ)

3 Bhadramustaka (See)

ଗ୍ରନ୍ଥିହିର—୧. ବି. ବହୁଶ୍ରୀ, (ଯେ ମନ୍ତ୍ରଣାଦ୍ୱାରା ଗ୍ରନ୍ଥି ବା ଜଟିଳ ବିଷୟକୁ

Granthihira ସରଳ କରି ଦିଅନ୍ତି)—ମନ୍ତ୍ରୀ—Councillor.

ଗ୍ରନ୍ଥୀ—୧. ବିଶ. ପୂ. (ଗ୍ରନ୍ଥ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବହୁଗ୍ରନ୍ଥ

Granthī ରଚୟିତା—1. Writer of voluminous work

(ଗ୍ରନ୍ଥିନୀ—ଶ୍ରୀ)

୨ । ପୁସ୍ତକ ରକ୍ଷକ; ଲାଇବ୍ରେରୀଆନ୍—2. Librarian.

୩ । ଯାହା ନିକଟରେ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ଥାଏ—

3. One who has a store of books

୪ । ଯେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିଅଛନ୍ତି—

. Well read; bookish.

ଗ୍ରାସ୍ (ଧାତୁ)—୧.—୧ । ଭୋଜନ କରିବା—

Gras (root) 1. To eat.

୨ । ଗ୍ରାସ କରିବା—2. To devour; to swallow.

୩ । ଧରିବା—3. To seize

୪ । ଆକ୍ରମଣ କରିବା—

4 To attack; to overpower.

୫ । ବିନାଶ କରିବା—5. To destroy

୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦୋହାଇବା—

6. To eclipse, to overspread

୭ । ଗୁରୁ କରବା; କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଭିତ୍ତିଭାବେ

ଲୁପ୍ତ କରିବା—7. To slur over (Apte).

ଗ୍ରାସନ—୧. ବି (ଗ୍ରାସ୍ ଧାତୁ+ଭବ. ଅନ)—୧ । ଭୋଜନ—

Grasana 1. Eating.

୨ । ଆଂଶିକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—

2. Partial eclipse

୩ । ଗ୍ରାସ କରିବା; ଗିଳି ପକାଇବା—3. Swallowing.

୪ । ଧରିବା; ଗ୍ରହଣ—4. Seizing.

୫ । ଗୁଣ୍ଡା—5. A mouthful; morsel.

୬ । ଗିଳିବା—6 Devouring; swallowing.

ଗ୍ରାସମାନ—୧. ବି. ପୂ (ଗ୍ରାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

Grasamāna ୧ । ଭୋଜନ କରୁଥିବା; ଗିଳୁଥିବା—

(ଗ୍ରାସମାନା—ଶ୍ରୀ) Engaged in eating or swallowing.

ଗ୍ରାସିଷ୍ଟ—୧. ବି (ଗ୍ରାସ୍ ଧାତୁ+ଇଷ୍ଟ; ଭୁଲ୍ ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ, ପ୍ରଭବିଷ୍ଟ)—

Grasishṣṭu ପରମାତ୍ମା—The supreme soul.

୧. ବିଶ—ଯେ ଗିଳିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—

Accustomed to swallow.

ଗ୍ରାସ୍ତ—୧. ବି (ଗ୍ରାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଅସମ୍ପଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ, ଲୁପ୍ତବର୍ଣ୍ଣ

Grasta ପଦ ବା ବାକ୍ୟ—A word or sentence in

which some letters are understood; half

uttered word or sentence.

[ଦ୍ର—ଯଥା—ଅସମ୍ପଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ନାସା ଯାହାର=ଅସମ୍ପଦ୍ଧ,

ଏଠାରେ 'ଗତ' ଶବ୍ଦ 'ଗ୍ରାସ୍ତ' ହେବାରୁ 'ଅସମ୍ପଦ୍ଧତା' ସ୍ଥାନରେ

'ଅସମ୍ପଦ୍ଧ' ହେଲା ।]

୧. ବିଶ—୧ । ଭୋଜନ—1. Eaten.

୨ । ଗିଳି ହୋଇଥିବା—2 Swallowed; devoured.

୩ । ଧୂଳି—3 Seized.

୪ । ଲୁପ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା (ପଦାଦି)—4 Slurred over.

୫ । ଆକ୍ରାନ୍ତ—5 Attacked; overpowered;

overtaken; possessed.

(ଯଥା—ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ; ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ ।)

୬ । ଉତ୍ତାପିତ—6. Tormented or oppressed.

୭ । ସ୍ୱପ୍ନ ଅବସ୍ଥା—7. Covered; overshadowed.

୮ । ଗ୍ରହ ବା କେତୁଦ୍ୱାରା ଅବିଭକ୍ତ (ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ)—

8. Eclipsed.

ଗ୍ରାସ୍ତକାଳ—୧. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାର ସମୟ—

Grastakāla The period during which the sun or

moon is eclipsed.

ଗ୍ରାସ୍ତମୁକ୍ତ—୧. ବିଶ (କର୍ମଧାରୟ, ଆଦୌ ଗ୍ରସ୍ତ ପଶ୍ଚାତ୍ ମୁକ୍ତ)—

Grastamukta ଗ୍ରହ ବା କେତୁଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପରେ

ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ (ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର)—Eclipsed and

then freed (said of the sun or moon

after eclipse).

ଗ୍ରାସ୍ତାସ୍ତ—୧. ବି (ଗ୍ରାସ୍ = ଗ୍ରହଗ୍ରସ୍ତ+ଅସ୍ତ = ଅସ୍ତଗମନ) —ଗ୍ରସ୍ତଅବସ୍ଥାରେ

Grastāsta ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟବିକଳ ଅସ୍ତମିତା —The setting of

the sun or the moon while still eclipsed.

୧. ବିଶ—ଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅସ୍ତ ହୋଇଥିବା (ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ)—

Set while eclipsed (sun or moon).

ଗ୍ରାସ୍ତି—୧. ବି (ଗ୍ରାସ୍ ଧାତୁ+ଭବ. ତ)—ଗିଳିବା—

Grasti Act of swallowing or devouring.

8. Ascending node; the dragon's head.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଦ୍ରାସର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ

୯ । କେତୁ—

9. Descending node; the dragon's Jail.

ପ୍ରକୃତରେ ରାହୁ ଓ କେତୁ ବ୍ରହ୍ମ ନୁହନ୍ତି । ଏହା ପୃଥିବୀର ଛାୟା । ଏହା ଛଡ଼ା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନେ ସୂରେନସ୍ ଓ ନେପଚୁନ ନାମରେ ଆଉ ଦୁଇଟି ବ୍ରହ୍ମ ପାଇଅଛନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ଫଳତଳ୍ୟୋଚିତ୍ତ ମତରେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ ଓ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କୁ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ, ଜାତି ଓ ପ୍ରଭାବକ୍ଷିଷ୍ଣ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ଯାଇଅଛି ।]

୬ । ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିଙ୍କ ଗ୍ରହଣ—6. Eclipse.

୭ । ଜବରଦସ୍ତି ଶତ୍ରୁଠାରୁ ନିଆଯିବା ବସ୍ତୁ—

7. Booty; spoil.

୮ । ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନେବା—

8. Capturing; robbing; stealing

୯ । ନୈକଟ୍ୟ—9. Vicinity; propinquity.

୧୦ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଭୂତଯୋନିବିଶେଷ—

10. A class of evil spirits attacking children and producing convolutions.

୧୧ । ଉତ୍ସାହ; ରଣୋଦ୍ୟମ—

11. Preparation for battle.

୧୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—12 Purpose; design

୧୩ । (ସ୍ଵରୀତରେ) ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଆଳାପର ସ୍ଵର—

13. Setting to tune before singing.

୧୪ । ଅଧବସାୟ—14 Perseverance; tenacity.

୧୫ । ଗ୍ରହବୈରୁଣ୍ୟ—15 Ill luck; misfortune.

୧୬ । ଅନୁଗ୍ରହ—16. Favour; patronage

୧୭ । ମରା; ଗ୍ରାହ; କୁମ୍ଭୀର—17. Shark; crocodile.

୧୮ । (ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ନଅ ଥିବାରୁ) ନବ ସଂଖ୍ୟା—

18. The number nine.

୧୯ । ଗୃହ—19. House; residence.

୨୦ । ଅଣକ—20 Ladle.

୨୧ । ପାତ୍ର—21. Receptacle; vessel.

ଦେ. ବି — ବିବାଦ — Quarrel; dispute.

ବସ୍ତାବିକା ସେ ସମା ସେନ ମନୁ.

ବ୍ରହ୍ମ ତେଜ ଅନୁଗ୍ରହ କର ତାହାର । ଉଚ୍ଚ. କୋଷ୍ଠିକାଶ୍ରୟକା ।

ଗ୍ରହକ—ସ. ବି.—୧ । (ଗ୍ରହ + କ)—ବନ୍ଦୀ; କାରାଗୃହ ବ୍ୟକ୍ତି—

Grahaka A prisoner (Apte).

୨ । (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଗ୍ରାହକ; ଗ୍ରହଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

Holder

ଗ୍ରହକଙ୍କାଳ—ସ. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କାଳ)—

Grahakankāla ରାହୁଗ୍ରହ—The Dragon's Head;

The Ascending node.

ଗ୍ରହକରକା—ଦେ. ବି.—ଧରିବା—

Grabakaribh To hold; to catch hold of.

ବନ୍ଧ ମେଶଳା ଷ୍ଟ୍ରୁ ଘଣ୍ଟା ଶବ୍ଦେ ବଦ ଗ୍ରହ କର ବୃନ୍ଦନ ।

ଗ୍ରାକା. ରସବାସ୍ୟ ।

ଗ୍ରହକଲୋଳ—ସ. ବି.—ରାହୁ—

Grahakallola An epithet of the Ascending node.

ଗ୍ରହକୋପ—ସ. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କୋପ)—ମନୁଷ୍ୟ ବା ପୃଥିବୀ

Grahakopa ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଅଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟି—Evil influence of planets on man and earth; result of malignant planets.

ଗ୍ରହଗୋଚର—ସ. ବି.—(ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଗୋଚର) (ଜ୍ୟୋତିଷ)

Grahagochara ଜନ୍ମ ରାଶିରୁ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଗୁରୁଗୁରୁ ଗତି—

The motion of planets from the sign of zodiac of a person's nativity.

ଗ୍ରହଚକ୍ର—ସ. ବି.—ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)

Grahachakra Grahamaṇḍala (See)

ଗ୍ରହଚିନ୍ତକ—ସ. ବି.—(ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଚିନ୍ତକ)—ଦୈବଜ୍ଞ;

Grahachintaka ଜ୍ୟୋତିଷଜ୍ଞ—Fortune teller; astrologer.

ଗ୍ରହଜଗତ୍—ସ. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଜଗତ)—ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହାଦିଙ୍କ

Grahajagat ଭ୍ରମଣପଥବଳିତ ଅଞ୍ଚଳ—

The planetary world.

ଗ୍ରହଣ—ସ. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଗ୍ରହ ଅନ) — ୧ । ବରଣ; ସ୍ୱୀକାର—

Grahana 1. Acceptance.

୨ । ଅର୍ଜୀକାର—2. Agreeing; acknowledging.

୩ । ଅବଲମ୍ବନ—3. Dependence.

୪ । ଉଚ୍ଚାରଣ—4. Utterance; mention.

୫ । ବୋଧ; ଅନୁଭବ—5. Understanding; conception; comprehension.

୬ । ଧାରଣ, ଆଦାନ; ନେବା—

6. Hold; taking; receiving.

୭ । ଭୋଜନ—7. Eating; tasting

୮ । ବନ୍ଦୀ କରିବା; ବନ୍ଦନ—

8. Seizure; seizing; imprisonment.

୯ । ଜବରଦସ୍ତି ଧରିବା—9. Capturing.

୧୦ । ସ୍ଵବଶକୁ ଆଣିବା—

10. Bringing under one's sway.

୧୧ । ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହର ଶ୍ରେୟପାତ ହାସ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଂଶିକ ବା ସ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବର୍ତ୍ତନ—

11. Eclipse (solar or lunar).

[ଦ୍ରୁ—ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆକାଶଗୁରୁ ପିଣ୍ଡ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ହେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ଏପରି ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରାଯିବାକୁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଏକାକରେ, ଯେବେ ୧ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ଫଳନ କରେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯିବ । ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ୦୮ ନ ଯିବେଲେ ‘ଗାଉ’ ଗୋଡ଼ିବେ, ‘ବୁଅ’ ନ ଯିବେଲେ ‘ବଅ’ ଗୋଡ଼ିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ଯିବେଲେ ‘ବକ୍ସ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାରିଲେ ‘ଅଜ୍ଞା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାରିଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

ଲେଖକ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀ ପଡ଼ିଗଲେ ପୃଥିବୀର ଛାଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ରହିଗଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ଏହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଣ କହନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ରାତ୍ର ଓ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କଲେ ଗ୍ରହଣ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କେବଳ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ କେବଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡଳ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ତାକୁ ସଂଗ୍ରାସ ବୋଲାଯାଏ ।]

୧୨ । (+କରଣ. ଅନ) ଉଦ୍ରାୟ—12. Organ of sense.

୧୩ । ହସ୍ତ—13. The hand.

୧୪ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ—14. Invitation.

୧୫ । ଅର୍ଥ—15. Meaning; acceptance

୧୬ । ସ୍ୱୀକାର—16. Assent; agreement.

୧୭ । ପ୍ରତିଧ୍ୱନି—17. Echo.

୧୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ମନଦ୍ୱାରା ଅଧିକାର କରିବା—

18. Grasping mentally; mastering

୧୯ । (+କର୍ମ ଅନ) କର୍ତ୍ତା—

19. A prisoner; captive.

୨୦ । ଆକର୍ଷଣ—20. Attraction; pulling, drawing.

୨୧ । ପୁରସ୍କାର—21. Reward.

୨୨ । କ୍ରୟ—22 Purchase (Apte).

୨୩ । ପାଣିଗ୍ରହଣ, ବିବାହ—23. Marriage (Apte).

ଗ୍ରହଣ କରକା—ଦେ. କି—୧ । ନେବା—1. To take.

Grahana karibā ୨ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଓ ବାକ୍ୟକାରୀ ସ୍ୱୀକାର କରକା—

ଗ୍ରହଣକରକା 2. To accept; to acknowledge

ମହାକରକା

୩ । ଗ୍ରହଣ କରକା—3. To eat; to taste.

୪ । ବୋଧ କରକା—4. To comprehend.

୫ । ଧରିବା—5. To hold; to seize.

୬ । ନେବା—6. To take.

ଗ୍ରହଣକାଳ—ସ. ବି (୨୩୭ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗ୍ରହଣ + କାଳ)—ଯେଉଁ ସମୟରେ

Grahanakāla ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଗ୍ରସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସନ୍ତି—

The period of the sun or the moon being under eclipse.

ଗ୍ରହଣଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ଗ୍ରହଣ + ଶ୍ରିତ)—ଜନ୍ମରୁ ଯାହାର

Grahanakhandiā ନାକ ବା ଓଠ ଶ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ, ଶ୍ରି-

(ଦେଖଣ୍ଡିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତୋଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Whose nostril or lips are split up before birth; hare-lipped; split-lipped.

[ଦ୍ର—ଲେଖକଙ୍କର ଅଛି ଯେ ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କାଟିଲେ ବା ଭୁମିରେ ଗାର କାଟିଲେ କିମ୍ବା ଗ୍ରହଣ ଦେଖିଲେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ନାକ ବା ଓଠ ଶ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ ।]

ଗ୍ରହଣସ୍ନାନ—ସ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କର୍ମଧା; ଗ୍ରହଣ କାଳରେ କରଣୀୟ

Grahanasnaana ସ୍ନାନ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ ଲାଗିବା ସମୟରେ

ଓ ଗ୍ରହଣ ଛାଡ଼ିବା ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରକହିତ ସ୍ନାନ—

Bath prescribed to be taken by a Hindu at the beginning and end of an

eclipse

[ଦ୍ର—ଗ୍ରହଣ ସ୍ନାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ଆଦ୍ୟସ୍ନାନ ଓ ମୋକ୍ଷସ୍ନାନ ।]

ଗ୍ରହଣୀ—ସ. ବି (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—୧ । ଝାଡ଼ାଗୋଷ୍ଠ,

Grahaṇī ଉଦରାମୟ—1. Dysentery; diarrhoea.

(ଗ୍ରହଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଦର ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୋଷ୍ଠ; ଯେଉଁଠାରେ

ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ପିତ୍ତ ମିଶେ—2. Intestines;

part of the alimentary canal where the

gastricju comes to the food

ଗ୍ରହଣିହର—ସ. ବି (ଗ୍ରହଣୀ + ହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଲବଙ୍ଗ—

Grahanihara Cloves.

ସ. ବିଣ—ଗ୍ରହଣୀରୋଗନାଶକ—Curing dysentery.

ଗ୍ରହଣୀ—ସ. ବି (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—ଗ୍ରହଣୀ (ଦେଖ)

Grahaṇī Grahaṇī (See)

ଗ୍ରହଣୀକବାଟ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ମାହାଳ; ମହାନମ୍ବ

Grahanīkabāṭa (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ; କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—

ସ. ମହାପିତ୍ତମର୍ଦ୍ଦି Milia Azendarachta (tree)

ତେ. ପେନ୍‌ବେପା

ଗ୍ରହଣୀୟ—ସ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାୟ)—ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)

Grahaṇīya Grāhya (See).

ଗ୍ରହଦଶା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ମ. ପ. ଲେ, ଗ୍ରହ + ଦଶା; ଗ୍ରହଜନିତ ଦଶା)—

Grahadashā ୧ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହର ଗ୍ରେହକାଳ; ଗ୍ରହର

ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅଧିକାର କାଳ—

1. (astrology) The aspect of a planet,

the time during which a planet

exercises its influence over the life

of a man.

[ଦ୍ର—ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଗ୍ରହ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ.

ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଦଶାର ଫଳ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନ

ଉନ୍ନ ହୁଏ ।]

୨ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bad luck.

ଗ୍ରହଦେବତା—ସ. ବି (୨୩୭ ଚନ୍ଦ୍ର)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ.

Grahadēbatā ଦେବତା—Diety presiding over each planet

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଗ୍ରହଦୋଷ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ. କର୍ମଧା)—ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ
Grahadosha ଅବସ୍ଥିତିଜନିତ ଅମଙ୍ଗଳ—Misfortune due
to evil influence of inauspicious planets.

ଗ୍ରହଦ୍ରୁମ—ସ. ବି—କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Grahadruma Kakardāsṛuṅgī (See)

ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ର—ସ. ବି (ସହଚର)—ଗ୍ରହ ଓ ନକ୍ଷତ୍ର—
Grahanakshatra Planets and stars.

ଗ୍ରହନାୟକ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ନାୟକ)—ଗ୍ରହରାଜ (ଦେଖ)
Grahanāyaka Grahārāja (See)

ଗ୍ରହନାଶ—ସ. ବି—ଛତାଅନା (ଗଛ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
Grahanāśa Chhatāśa (tree) (See).

ଗ୍ରହନଗ୍ରହ—ସ. ବି (ବିପତ୍ତିଭାର୍ଯ୍ୟ ସହଚର, ଗ୍ରହ+ନଗ୍ରହ)—
Grahanagraha ୧ । ପୁରସ୍କାର ଓ ଦଣ୍ଡ—
1. Reward and punishment.

୨ । ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରତିକୂଳତା --

2. Favour and disfavour

ଗ୍ରହନୀହାରିକା—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ନୀହାରିକା)—ସୂର୍ଯ୍ୟ
Grahanīhārikā ଅସ୍ତ୍ର ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ—Nebula.

ଗ୍ରହନେମି—ସ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର —
Grahanemi 1 The moon.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତିମାର୍ଗର ଯେଉଁ ଅଂଶ ମୂଳା ଓ ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର
ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼େ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Part of the
moon's orbit lying between the 19th
and the 5th asterisms.

୩ । ଅକାଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. The sky.

ଗ୍ରହପତି—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ପତି)—୧ । ଗ୍ରହରାଜ (ଦେଖ)
Grahapati Grahārāja (See).

୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2 Saturn.

୩ । ଅରଣ୍ଡା ଗୁଳ୍ମ—3. Calotropis Gigantea
(plant.)

ଗ୍ରହପୀଡ଼ା—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ, ଗ୍ରହଜନିତ ପୀଡ଼ା)—
Grahapīḍā ୧ । ଗ୍ରହର ପ୍ରତିକୂଳତାଜନିତ ରୋଗ—

1. Disease due to evil influence of inauspi-
cious planets.

୨ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ) ଚନ୍ଦ୍ର, ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗ୍ରହଣ—

2 Eclipse.

ଗ୍ରହପୂଜା—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ପୂଜା)—

Grahapūjā କୁଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତି ବ୍ୟାଧାର୍ଥ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଶାଖୋକ୍ତ
ବିଧି—Rites performed to propitiate the
malignant influence of planets.

ଗ୍ରହବିପ୍ର—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ. କର୍ମଧା; ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ' ଦାନ-
Grahavipra ଗ୍ରହାତା ବିପ୍ର)—ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ—
An astrologer.

ଗ୍ରହବେଧ—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ନିଜର ଦୃଷ୍ଟି ଅଥବା ଯନ୍ତ୍ରାଦି
Grahavedha ଦ୍ଵାରା ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ—
Observation of the planets with the naked
eye or instrument

ଗ୍ରହବୈକଲ୍ୟ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ବୈକଲ୍ୟ)—
Grahavāikalya ଗ୍ରହଦୋଷ (ଦେଖ)
Grahadosha (See)

ଗ୍ରହବୈଗୁଣ୍ୟ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଗ୍ରହ+ବୈଗୁଣ୍ୟ)—
Grahavāigunya ଗ୍ରହଦୋଷ (ଦେଖ)
Grahadosha (See)

ଗ୍ରହବୈଷମ୍ୟ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ)—ଗ୍ରହଦୋଷ (ଦେଖ)
Grahavāishamya Grahadosha (See)

ଗ୍ରହମଣି—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ମଣି)—
Grahamaṇi ଗ୍ରହରାଜ (ଦେଖ)
Grahārāja (See)

ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଉନ୍ମୁ ଉନ୍ମୁ ରାଶିମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରହ-
Grahamaṇḍala ମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଚକ୍ର—
The Zodiacal circle.

ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳୀ—ସ. ବି—ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)
Grahamaṇḍalī Grahamaṇḍala (See)

ଗ୍ରହଯଜ୍ଞ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ଯଜ୍ଞ)—
Grahajajña ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଗ୍ରହଶାନ୍ତି ବ୍ୟାଧୂକ ହୋମ—
The rite of propitiation of the planets.

ଗ୍ରହଯାଗ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ)—ଗ୍ରହଯଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Grahajāga Grahajajña (See)

ଗ୍ରହଯୁତି—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ଯୁତି)—
Grahajuti ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାନ ବା ପରସ୍ପର ସଂକ୍ରମଣ—
Conjunction of planets.

ଗ୍ରହଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ଯୁଦ୍ଧ)—
Grahajuddha (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସୂର୍ଯ୍ୟବିକାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ବୁଧ,
ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ର, ଶନି ବା ମଙ୍ଗଳ ପରସ୍ପର ସହିତ ବା
ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଏକ ରାଶିରେ ଏପରି ମିଳନ, ଯହିଁରେ
ଏକ ଗ୍ରହ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର),—(Astronomy) The over-
clouding of one planet by another; a
conjunction of two planets in such a
manner that one of them is not visible
to the earth.

ଗ୍ରହରାଜ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଗ୍ରହ+ରାଜନ୍=ଗ୍ରହରାଜ; ୧ମ.୧ବ;
Grahārāja ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରହ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun (the
king of the planet.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଯେଉଁ ପୁରୀରେ ପୁରୀ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୀ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ୨ ପ୍ରାଣବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବସନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପୁରୀ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ହେବ । ଯଥା—‘ଗା’ ନ ଯେତେ ‘ଗା’ ଗୋଟିଏ, ‘ବୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁ’ ଗୋଟିଏ, ‘ବୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅ’ ନ ଯେତେ ‘ଅ’ ଗୋଟିଏ, ‘ଅ’ ନ ଯେତେ ‘ଅ’ ଗୋଟିଏ, ‘ଅ’ ନ ଯେତେ ‘ଅ’ ଗୋଟିଏ ।

* । ବୃହସ୍ପତି—3. Jupiter.

୪ । ଶନି—4. Saturn.

ଗ୍ରହରେବତ—୫. ବି—ପୃଥକା ଗୃହ—

Graharibata Lying-in room.

ଅକ୍ଷର ହୋଇ ଗ୍ରହରେବତ ବାଳକ
ମାତୃଶ ବଚାଉଲେ ପ୍ରାଣକର ଶୋକ । ବୃହସ୍ପତି ହେ ମହାବୀର । ବନ ।

ଗ୍ରହଶାନ୍ତି—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ଶାନ୍ତି)—

Grahasānti ଗ୍ରହଶାନ୍ତି (ଦେଖ)

Grahapūjā (See)

ଗ୍ରହସଙ୍ଗମ—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ସଙ୍ଗମ)—

Grahasaṅgama ଗ୍ରହସଙ୍ଗମ (ଦେଖ)

Grahaṇi (See)

ଗ୍ରହସ୍ପତି—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ସ୍ପତି)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)

Grahasphuṭa ଗ୍ରହର ସ୍ପତିଜ୍ୟୋତିଷ (astronomy)

The sign of the zodiac showing the position of planets.

ଗ୍ରହାଧାର—୫. ବି. (ବୃହସ୍ପତି ବା ୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ଆଧାର =

Grahaadhāra ଅଧାର)—ଧ୍ରୁବ ନକ୍ଷତ୍ର—The pole star.

[ଦ୍ରୁ—ଦ୍ରୁକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗ୍ରହମାନେ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ଗଢ଼
କରୁଥିବାରୁ ।]

ଗ୍ରହାଧିପ—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ଅଧିପ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—

Grahaadhīpa The sun.

ଗ୍ରହାଧିଷ୍ଠା—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ଅଧିଷ୍ଠା)—ଗ୍ରହାଧିପ (ଦେଖ)

Grahaadhīṣa Grahaadhīpa (See)

ଗ୍ରହାବମର୍ଦ୍ଦନ—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ଅବମର୍ଦ୍ଦନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ

Grahabamarḍana ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—1. Eclipse.

୨ । (ବୃହସ୍ପତି) ଗ୍ରହ—

2 The dragon's head; the ascending node.

ଗ୍ରହାଣ୍ଡ—୫. ବି—ଗ୍ରହାଧାର (ଦେଖ)

Grahaṇḍa Grahaadhāra (See)

ଗ୍ରହବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି. (୫ ଗ୍ରହ)—ଗ୍ରହଣ କରିବା—

Grahibā To receive.

ଅର୍ଥା ଗ୍ରହଣ ମୋର ଚରପ୍ରସାଦରେ—ମଧୁସୂଦନ. ବରଦାସ ।

ଗ୍ରହଣ—୫. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାରୁ + ଅପ୍ରାପ୍ତେ. ଭଳ)—

Grahaṇa ୧ । ଗ୍ରହଣକାରୀ—

1. Taking; accepting.

୨ । ନିବିଡ଼ମୁକ୍ତ; ଜିଦ୍‌ଗୋର—

2. Obstinate; head strong; importunate;

* । ଅଗ୍ରହମୁକ୍ତ—3. Zealous.

ଗ୍ରହାଣୀ—୫. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାରୁ ଶିବ୍ + କର୍ମଣି. ଭବ୍ୟ)—

Grahaṇī ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)—Grāhya (See)

ଗ୍ରାହଣୀ—୫. ବି. ପୁ. (ଗ୍ରହ ଧାରୁ + କର୍ମଣି. ଭବ୍ୟ; ୧ମା. ୧ବ.)—

Grahaṇī ଗ୍ରହଣକାରୀ—Accepting; seizing

(ଗ୍ରାହଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୫. ବି. ପୁ.—୧ । ଗ୍ରହଣକାରୀ—1. Acceptor

୨ । ଗ୍ରହ ଗ୍ରହଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଖାତକ—2. A debtor.

* । ଗ୍ରାହକ—3. Subscriber.

୪ । ଖରଦଦାର—4. Purchaser.

* । (ସେ ଶ୍ରୀର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରେ) ସ୍ୱାମୀ; ଘରବା—

5. Husband.

ଗ୍ରହୋପସ୍ଥାନ—୫. ବି. (୨୩୧ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ + ଉପସ୍ଥାନ)—ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ

Grahoparīkṣa ଗ୍ରହଣ; ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହ

ବା ପୃଥିବୀର ଛାୟାପତନ—Eclipse of planets

ଗ୍ରାହଣୀ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି—ଗ୍ରାହଣୀ କରିବା (ଦେଖ)

Grāhṇī karibā Grāhṇī karibā (See)

ଗ୍ରାହଣୀ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି (ଗ୍ରାହ୍ୟ)—

Grāhṇī karibā ୧ । ଅସ୍ୱସାଧ୍ କରବା—

1. To appropriate something to one's use.

୨ । ଗ୍ରାହଣ୍ୟ (ଦେଖ)

2. Grāhṇya (See)

ଗ୍ରାହୁଏଟ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବି.ଏ.,ଏମ୍.ଏ.,ବି.ଏଲ୍.,

Grāhuet ବି. ଇ., ବି. ଇଡି. ଅତି ଉଚ୍ଚ ଉପାଧି ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ

ଆହୁଏଟ୍ କରିଥିବା ବିଦ୍ୱାନ ବ୍ୟକ୍ତି—A graduate.

ଗ୍ରାହ୍ୟ

ଗ୍ରାହ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (୫. ଗ୍ରାହ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

Grāhya ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)—Grāhya (See)

ଗ୍ରାହ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (୫. ଗ୍ରାହ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)

Grāhya ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)

ଗ୍ରାଣ୍ଡ ଟ୍ରାଙ୍କ ରୋଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗ୍ରାଣ୍ଡ = ଅତି ବଡ଼; ଟ୍ରାଙ୍କ = ଟ୍ରାଙ୍କ

Grand trunk rod = ପ୍ରଧାନ ରସ୍ତା)—କଲକତାରୁ ବାହାର

ଆଡ଼ ଟ୍ରାଙ୍କ ରୋଡ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଗୁଣିଗୁଣ୍ଡ, ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପୁରୀ ବାଟେ

ମହାନ ଟ୍ରାଙ୍କ ରୋଡ୍ ଯେଉଁ ପ୍ରଧାନ ରାଜପଥ ମାଲକ୍ଷୁ ଯାଇଥାନ୍ତି—The

grand trunk road running from Calcutta

to Madras.

ଗ୍ରାପ୍ଟୋପ୍ଲାନ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ରିକାର ବିଶାଳ ଗଳ୍ପବୃକ୍ଷ—

Graptoplant ଗ୍ରାପ୍ଟୋପ୍ଲାନ୍ଟ—Grapple plant; Harpa-

gophytum Lepto Corpum (a South

African herb having the woody fruits

armed with long hooked or barbed

thorns causing great annoyance and even

death to cattle when they adhere to

the body of cattle.

୧	ର	ଉ	ରୁ,ରୁ	ଠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ସ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଥ	ଭ
୨	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

[ଦ୍ର—ଏ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷାଳୁ ଗଛ । ଏଥିର ଗଜକୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଆକ୍ସିଣୀ କଣ୍ଡା ଥାଏ । ଫଳମାନ ଗଛରୁ ଝୁଡ଼ି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ସେବାଟେ ଯିବା ପଶୁ-ମାନଙ୍କ ଖୁସିରେ ଲାଗି ଗଲେ ଖୁସିରେ ବେଦନା ହୁଏ । ଖୁସିର ବେଦନା କମାଇବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ପଶୁ ଖୁସିକୁ ଦେହରେ ଦକ୍ଷିଣ-ମାନ୍ତକେ ସେ ବୃକ୍ଷାଳୁ କଣ୍ଡା ଦେହରେ ବାଜି ବେଦନା କରେ । ଦେହର ବେଦନାକୁ କମାଇବାକୁ ଉକ୍ତ ପଶୁ ନିଜ ଦେହକୁ ଗୁଡ଼ିଲେ ସେ କଣ୍ଡା ଦେହରୁ ଯାଇ ମୁହଁ ଓ ଜିଭରେ ଲାଗେ ଓ ଏହିପରି ପଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗ କଣ୍ଡାକାନ୍ତ ଓ ବେଦନାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପଶୁଟି ବେଦନାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ମରି ଯାଏ ।]

ଗ୍ରାମ—ସ. ବି. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ବନ୍, ୧ମା.୧ବ.)—୧। (+କର୍ମ. ବନ୍; Grāba ଯାହାକୁ ଧରି ଯାଏ) ପଥର—1. Stone.

୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. ବନ୍; ଯାହା ପୃଥିବୀକୁ ଧାରଣ କରୁଅଛି)—ପର୍ବତ—2. Mountain

୩। (+କର୍ତ୍ତୃ. ବନ୍, ଯାହା ଜଳକୁ ଧାରଣ କରେ)—ମେଘ—3. Cloud.

ସ. ବିଶ.—୧। ଦୃଢ଼—1 Firm.

୨। କଠିଣ—2 Hard

ଗ୍ରାବଭାବ—ସ. ବି. (ଗ୍ରାବ+ଭାବ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ପପ୍) Grābhabhāt —ପାଷାଣଭେଦ (ଦେଖ) Pāshāṇabhedī (See)

ଗ୍ରାବା—ସ. ବି. (ଗ୍ରାବ+ଆ)—ଗ୍ରାବ (ଦେଖ) Grābā (See)

ଗ୍ରାବୁ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ତାସ ଖେଳ—Grābu A game at cards played by four players. ଆସୁ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୪ ଜଣ ଖେଳନ୍ତି ଓ ଛକ୍କା, ବୋମ୍ ଧରି ଯାଏ; ୨ ଜଣ ଖେଳିଲେ ତାକୁ ଦିନକି ଖେଳ ବୋଲିଯାଏ ଓ ବନ୍ଧିବେ ପଞ୍ଜା ଧରିଯାଏ ।]

ଗ୍ରାମ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧। ଅମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—Grām (root) 1. To invite. ୨। ଡାକିବା—2 To call.

ଗ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଗ୍ରୀକ୍. ଗ୍ରାମ୍ =ଅନ୍ତର, ଷ୍ଟୁଡ଼ ଓଜନ,—ଗ୍ରୀକ୍‌ରୁ Grām ଫ୍ରେଜ ଲିଖାନ୍ତ ଓ ଫ୍ରେଜ ଲିଖାନ୍ତ ରଂ. ଗ୍ରାମ୍ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଆମ୍ ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଓଜନ କରିବାରେ ଲଞ୍ଜିତ୍ୱପାୟ ପରିମାଣବିଶେଷ—ମ୍ରମ୍ Gram; Gramme. [ଦ୍ର—ଏହାର ଓଜନ ୧୫.୫୩୨ ଗ୍ରେମ୍ ଅଟେ ।]

ଗ୍ରାମ—ସ. ବି (ଗ୍ରାମ ଧାତୁ ଶିତ; ଗ୍ରାମୀ ଧାତୁ=ଅମନ୍ତ୍ରଣ ଦେବା+ଅ Grāma =ଯେଉଁଠାକୁ ଯିବାକୁ ଲୋକେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଅଛନ୍ତି; କମ୍ପା ଗମ ଧାତୁ=ଯିବା+ଅ, (ନିଯାତନ)=ଯେଉଁଠାକୁ ଲୋକେ ଯାଆନ୍ତି; କମ୍ପା ଗ୍ରାସ୍ ଧାତୁ ମନ୍ (ନିଯାତନ))—

୧। ବାସସ୍ଥାନ—1. Residence.

ଭେଦ—୧। କାହିଁ ତୋର ଗ୍ରାମ,
କେ ତୁମ୍ଭେ କିବା ତୁମ୍ଭ ନାମ—କବିରାଜ. ଭଗବତ ।

୨। ମଫସଲ—2 The mofassal.

୩। ଲୋକାଳୟ; ଜନସଭା; ବସ୍ତି—3. Village.

୪। ଷ୍ଟୁଡ଼ ଗ୍ରାମ; ପଲ୍ଲୀ—4. Hamlet.

୫। (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହେଲେ) ସମୂହ—5. Multitude.

(ଯଥା—ସ୍ୱରଗ୍ରାମ, ଗୁଣଗ୍ରାମ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାମ, ନୃପଗ୍ରାମ ।)

ଗ୍ରାମ ବୋଲିଲେ ହେ ମୋହର ପରମ
ଦେଖ ଆମ ମାରିବ ସୁଦେ ନୃପଗ୍ରାମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣପର୍ବ

୬। ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଓ ତାନାଦିର ଅଣ୍ଡସ୍ୱରରୁ ସ୍ୱରସମୂହ; ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରତତ୍ତ୍ୱ (ଶୁଦ୍ଧ, ମଧ୍ୟ ଓ ଗାଢ଼ାର କମ୍ପା ତାସ, ଉଦାର, ମୁଦାର)—6. A scale in the musical gamut (loud, ordinary low)

୭। ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର,—7 God Śiba.

୮। ସପ୍ତକ, ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତ ସ୍ୱରର ସମାହାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8 The seven primary tunes of Hindu music.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶୁଦ୍ଧ, ମଧ୍ୟ ଓ ପଞ୍ଚମ (ମତା-ନ୍ତରରେ ଗାଢ଼ାର) ନାମରେ ୩ ଗ୍ରାମ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରା ଯାଇଅଛି । କେହି କେହି ଏହି ୩ ଗ୍ରାମକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ନନ୍ଦାବର୍ତ୍ତୀ, ସୁରଦ୍ର ଓ କାମୁଡ଼ କହନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ର ଦେବ ଯଥାକ୍ରମେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ କହିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତି ଗ୍ରାମରେ ୭ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଅଛି । ସା (ଶୁଦ୍ଧ) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯେଉଁ ୭ ସ୍ୱର (ସାରେଗାମାପାଧାନା) ଅଛି ତାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଗ୍ରାମ; ମା (ମଧ୍ୟମ) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯେଉଁ ୭ ସ୍ୱର (ମାପାଧାନାସାରେ) ଅଛି ତାକୁ ମଧ୍ୟମ ଗ୍ରାମ. ଏହିପରି ପଞ୍ଚମ (ପା) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯେଉଁ ୭ ସ୍ୱର (ପାଧାନାସାରେଗାମା) ଅଛି ତାକୁ ପଞ୍ଚମ ଗ୍ରାମ କହନ୍ତି । ଏହି ୩ ସ୍ୱର ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଦୂର ଗ୍ରାମର ବ୍ୟବହାର ମନୁଷ୍ୟଲୋକରେ ତଳେ; ଦୃଢ଼ସ୍ୱ ଗ୍ରାମର ବ୍ୟବହାର ସ୍ୱର୍ଗରେ ନାରିତ କରନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ଦୃଢ଼ସ୍ୱ ଗ୍ରାମ ବହୁତ ଉଚ୍ଚ ଓ ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଗଳାରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ନ ପାରେ । ସୀତାର, ସାରଙ୍ଗୀ ଓ ହାରମୋନିୟମ ଆଦି ବାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ଏହା ବାଜେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଗ୍ରାମକ—ସ. ବି. ସ୍ଵ.—ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Grāmaka Villager.

ଗ୍ରାମକଥା—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଗ୍ରାମ+କଥା)—୧। ଗ୍ରାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Grāmakathā ଗଳ୍ପ—1. Talk about village affairs.

୨। ଗ୍ରାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାଧାରଣ ବସ୍ତୁ—2 Matter relating to the common affair of a village.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଚିତ୍ର ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅଛି ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅଛି ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଭବକ ୧ କା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୋଣରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ (କୋଣରେ ଯେତେ ୧ ପ୍ରାଣକୋଣରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯିବ) ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଣ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଲ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଲ' ଗୋଟିଏକ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବୁଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଗ୍ରାମକଣ୍ଠକ—ସ. ଚି (୨୩୭) ଚିତ୍ର, ଗ୍ରାମ+କଣ୍ଠକ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Grāmakaṇṭaka ଗ୍ରାମର ଅନ୍ଧଶୁ ଘଟଣା—1. (literally
a village pest) A person who is a
source of troubles to the whole village
୨ । ଚିତ୍ରା—2 A talebearer; a backbiter.

ଗ୍ରାମକରଣ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଦ୍ୱିସାବ ପେ ଲେଖକ;
Grāmakaraṇa ପଞ୍ଚଅର—Village accountant.

ଗ୍ରାମକାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମକରଣ (ଦେଖ)
Grāmakārjī Grāmakaraṇa (See).
ଆମେବକାର୍ଯ୍ୟ
ଗାଁବକାକାରଜୀ

ଗ୍ରାମକୁକୁଟ—ସ. ବି (୨୩୭) ଚିତ୍ର ବା ମ. ପ ଲେ.)—ଗୃହପାଳିତ
Grāmakukkuṭa କୁକୁଟା—Domestic fowl or cock.

ଗ୍ରାମକୃତ—ସ. ବି. (ଗ୍ରାମ+କୃତ=ସୃଷ୍ଟି ବା ବାସିନୀ)—
Grāmakṛta ୧ । ଗ୍ରାମର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. The noblest man in the village.
୨ । ଶୁଦ୍ର—2 A Śūdra.

ଗ୍ରାମକୋଠ—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ସ୍ୱପତ୍ତି—
Grāmakōṭha 1 The joint property of the
ଆମେବ ଏକମାଳି ସମ୍ପତ୍ତି village community or the
ଗାଁବକା ସାହେବୀ କୁଜୀ wholebody of villagers
୨ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଫଣ୍ଡ—
2. The joint fund of a village.

ଗ୍ରାମଗତ—ସ. ବି. (ଗ୍ରାମ+ଗତ)—୧ । ଗ୍ରାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଗାଉଁଲ—
Grāmagata 1. Pertaining to a village; relating
to a village; rustic.

୨ । ଫୁ—ସେ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଅଛି—
2 Gone to a village.

ଗ୍ରାମଗତ କାମ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ପରିଚାଳନା ବା ଶାସନ ବା ସମାଜ
Grāmagata kāma ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କର୍ମମାନ—
ଆମଗତକାମ Village administration; matters
relating to the village affairs.
(ଯଥା—ଗ୍ରାମର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା, ରକ୍ଷା ଆଦି) ।)

ଗ୍ରାମଗତି—ଦେ. ବି (ସ. ଗ୍ରାମଗତ କର୍ମ)—୧ । ଗ୍ରାମ ପରିଚାଳନା—
Grāmagati 1. Village management; village
administration.

୨ । ଗ୍ରାମ ପରିଚାଳନାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯାବତ୍ତାପ୍ତ ଦସ୍ତ—
2. Village affairs; matters affecting the
village community.

ଦେ. ବି. ଗ୍ରାମଗତ (ଦେଖ)
Grāmagata (See)

ଗ୍ରାମଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାମସ୍ତରରେ ଘଟେ । କୃଷକ—ରକ୍ଷାପାତ୍ର ।

ଗ୍ରାମଗ୍ରାମକେ—ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରତିଗ୍ରାମରେ—
Grāmagrāmake 1 In every village.
ଆମେ ଆମେ ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମରେ—
ଗାଁବ ଗାଁବମେ 2. In different villages.

ଗ୍ରାମଗ୍ରାମକେ ବର ଶାଳ
ପୁରୁଷ ହେଉଛୁ ପ୍ରସନ୍ନ । କଳ୍ୟାଣ. ଭଗବତ ।

ଗ୍ରାମଘାତ—ସ. ବି. (୨୩୭) ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ଘାତ=ହନନ)—
Grāmaghāta ଗ୍ରାମକୁ ଲୁଟି କରିବା; ଗ୍ରାମ ଲୁଣ୍ଠନ—
Plundering of a village.

ଗ୍ରାମଘାତକ—ସ. ବି. ପୁ. (୨୩୭) ଚିତ୍ର, ଗ୍ରାମ+ଘାତକ)—
Grāmaghātaka ଗ୍ରାମ ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
The plunderer of a village.

ଗ୍ରାମଘାତୀ—ସ. ବି. ପୁ. (ଗ୍ରାମ+ହନ ଯାତ୍ର+କର୍ତ୍ତୃ. ରତ୍ନ; ୧ମା.
Grāmaghātī ୧ବ)—୧ । ଗ୍ରାମଘାତକ (ଦେଖ)
1 Grāmaghātaka (See)

୨ । ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପାଖେ ଚରାବର
ବୋଦା ପକାଏ (ଶାଳକେ)—
2 The village slaughterer; a person who
slaughters the beasts offered as victims
to the village Deity.

ଗ୍ରାମଘୋଷ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରାମ+ଘୋଷ)—
Grāmaghoṣha ଶୁଦ୍ର ଗୋପଗ୍ରାମ; ଗଉଡ଼ପଡ଼ା;
A small hamlet of cowherds.
ବିଶେଷ କଟକ ଗ୍ରାମଘୋଷ ପଦ୍ଧତିର ଚର୍ଚ୍ଚା ବାସେ ବାସେ ।
ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଗ୍ରାମଚର—ସ. ବି. ପୁ. (ଗ୍ରାମ+ଚର ଯାତ୍ର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Grāmachara ୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An inhabitant
(ଗ୍ରାମେଚର—ଅନ୍ୟରୂପ) of a village; a villager.
୨ । କୃଷକ—2. Husbandman (M. W.)

ଗ୍ରାମଚର୍ଯ୍ୟା—ସ. ବି (୨୩୭) ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ଚର୍ଯ୍ୟା=ଚର)—
Grāmacharjya ଗ୍ରାମକର୍ମ (ଦେଖ)—
Grāmyakarma (See)

ଗ୍ରାମଚୂଚକ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ଗ୍ରାମ+ଚୂଚକ, ଚୂଚକ ପର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ
Grāmachāchaka ଓମରମୁଣ୍ଡା ହୋଇ ବସିବା ଭାବରୁ)—
ଗ୍ରାମରେ ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇ ଏଣେ ତେଣେ ଚାଲୁଥିବା ଓ
ବସିବା ଲୋକ—A village loafer

ଗ୍ରାମଚୂଚକ—ଗ୍ରା. ବି—ଗ୍ରାମଚୂଚକ (ଦେଖ)—
Grāmachāchaka Grāmachāchaka (See)
ଗ୍ରାମଚୂଚକ—ଗ୍ରା. ବି—ଗ୍ରାମଚୂଚକ (ଦେଖ)—
Grāmachāchaka Grāmachāchaka (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ରଅ	କ	ନ	

ଗ୍ରାମଦେବତା—ଫ. ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପୁଜିତ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ
Grāmachaitya ବୃକ୍ଷ—1 The sacred fig tree of
village; Ficus Religiosa.

୨ । ଗ୍ରାମର ସେହି ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଗ୍ରାମଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
ହୋଇ ପୂଜା ପାଆନ୍ତି—2 The sacred tree
where the village Goddess is worshipped.

ଗ୍ରାମଟି—ଫ. ବି. ପୁ (ଗ୍ରାମ+ସ୍ତ୍ରୀତାର୍ଥେ ଟି)—୧ । ଛୁଦୁ ଗ୍ରାମ—
Grāmatī 1 A small village, hamlet.

ଗ୍ରାମଟିକା } ଶ୍ରୀ ୨ । ମନ୍ଦ ବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଗ୍ରାମ—
ଗ୍ରାମଟି } 2. A miserable village

[ଦୁ—ସ୍ତ୍ରୀତାର୍ଥରେ ପୁଲଙ୍ଗରେ ଓ ଓ ଶ୍ରୀଲଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀ ଓ
ଜ୍ଞକା କେତେକ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; ଭୂଲ. ବଧୂଟି ।]

ଗ୍ରାମଠାକୁର—ଫ. ବି. ପୁ* (ଫ. ଗ୍ରାମ+ଠାକୁର)—ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ—
Grāmāṭhākura ଦ୍ୱାରା ପୂଜିତ ଦେବ—The Deity wor-
(ଘରଠାକୁର—ଉପସ୍ଥାପିତ) shipped by the whole body of
villagers; the public Deity of a village

ଗ୍ରାମଠାକୁରାଣୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଫ. ଗ୍ରାମ+ଠାକୁର+ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ
Grāmāṭhākuraṇī ଅଣୀ)—୧ । ଗ୍ରାମଦେବତା (ଦେବୀ)—
(ଘରଠାକୁରାଣୀ—ଉପସ୍ଥାପିତ) 1 Grāmadebatā (See)

୨ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୂଜିତ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି; ଗ୍ରାମରେ
ପୂଜିତା ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି—The Goddess worshipped
by the whole body of villagers.

[ଦୁ—ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଗ୍ରାମରେ ମନ୍ଦିରବଦ୍ଧ ନିର୍ମାଣ
କରି ସେହି ଦୁର୍ଗା ଦେବତା ପୂଜା କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାମଠାକୁରାଣୀ
ବୋଲାଯାଏ । ଗ୍ରାମର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ଆବଦ୍ଧମାନକାଳରୁ ପୂଜିତା
ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଗ୍ରାମଦେବତା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଗ୍ରାମଣୀ—ଫ. ବି. ପୁ* (ଗ୍ରାମ+ନା ଧାତୁ—ନେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ରି.ପୁ)—
Grāmaṇī ୧ । ଗ୍ରାମର ଭବିଷ୍ୟଦକାରକ—1. The benefitter
of a village.

୨ । ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ଲୋକ; ଗାଁ ପଧାନ—
2. Headman of a village

୩ । ଗ୍ରାମର—3. The village barber.

୪ । ଯଜ୍ଞ—4. Vedic sacrifice or offering.

୫ । ସଦସ୍ତନାମୋକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—
5. A name of Vishnu

୬ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—
6. Libidinous person.

୭ । ଗ୍ରାମର ଜମିଦାର—
7. The proprietor or zamindar of a village.

ଶ୍ରୀ—୧ । ନଟୀ—1. Dancing girl,

୨ । ବେଶ୍ୟା—2. A whore.

୩ । ଗ୍ରାମବାସିନୀ ଶ୍ରୀ—

3. A female villager (M. W.).

୪ । କୃଷକପତ୍ନୀ—

4. A female peasant (M. W.)

୫ । ନୀଳକା ଗୁଳ୍ମ—5. Indigo plant

ଫ ବିଶ—ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief (of a village).

ଗ୍ରାମତା—ଫ. ବି (ଗ୍ରାମ+ସ୍ତ୍ରୀତାର୍ଥେ ତା; ଭୂଲ. ଜନତା)—ଗ୍ରାମ-
Grāmatā ସମୂହ; ଗ୍ରାମସଂଘ—A group of villages; a
village union.

ଗ୍ରାମଦୂତ—ଫ. ବି (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର; ଗ୍ରାମ+ଦୂତ)—

Grāmadūta ୧ । ଯେ ଗ୍ରାମର ସାମାଜିକ ସମ୍ବାଦ ବହନ କରେ—

1. A village messenger; a messenger who
carries the news and invitations from
the villagers on social occasions.

୨ । ଗ୍ରାମର—2. Village barber.

[ଦୁ—ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ମୁଦ୍ରାସମ୍ବାଦ ଓ
ମଙ୍ଗଳା ବୋଝ ଆଦି ଗ୍ରାମରେ ଗ୍ରାମର ନିଆଯିବା କରୁଥିବାରୁ ।]

ଗ୍ରାମଦେବତା—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରାମ+ଦେବତା)—

Grāmadebatā ୧ । ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—

(ଗ୍ରାମଦେବତା—ପୁ*) 1 A village-Goddess or Deity.

୨ । ସେହି ଦେବତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାମର ସର୍ବସାଧାରଣ ପୂଜା କରନ୍ତି

ଓ ସେ ଦେବୀ ଗ୍ରାମକୁ ଆପଦ ଧମକରୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି—

2. The tutelary Deity of a village.

[ଦୁ—ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ
ଗ୍ରାମଦେବତା ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ
ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଗଛମୂଳେ ସିନ୍ଦୂରଲଗ୍ନ ଖଣ୍ଡିକେତେ ପଥର
ବା ପାଷାଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଟନ୍ତି । ଗ୍ରାମର ବିବାହାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଏହାଙ୍କୁ
ମଙ୍ଗଳନ ଓ ମାର୍ଜନା କରାଯାଏ; ଓଲ୍ଲଭା, ବସନ୍ତ, ଆଦି ସମୟରେ
ଏହାଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ ଓ ବିପଦ ଆପଦ ସମୟରେ ଲୋକେ
ଏହାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଓ ବୋଦା ଆଦି ମନାସନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଶୁଦ୍ର
(ଗ୍ରାମର, ମାଳୀ) ଓ ଗଡ଼ଜାତରେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ (ସଥର, କଳ)
ମାନେ ଏହାଙ୍କ ସେବକ ଅଟନ୍ତି । ଏ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ
ଦୁର୍ଗା ବା ଯୋଗିନୀରୂପେ ପୂଜା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଏ
ମୂର୍ତ୍ତି ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ପୂଜିତ ଦେବତା ।]

ଗ୍ରାମଦେବତା—ଗ୍ରା. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଫ. ଗ୍ରାମଦେବତା)—

Grāmadebatī ୧ । ଗ୍ରାମଦେବତା (ଦେବୀ)

1. Grāmadebatā (See)

ବାଟରେ ଉଭେ ଗ୍ରାମଦେବତା ରଥା କବଚେ—ସନ୍ତାନମୋହନ ଶଙ୍କର ।

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) କୌଣସି ଅସ୍ଥଳ ବା ସ୍ଥାନର ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ—

2. (ironical) The local authorities of a
locality.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଳ୍ପ ପୁଣ୍ୟରେ ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ରର ଅର୍ଥର ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ୨ ଚକ୍ରର ଅର୍ଥର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପବଦ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ବଦ ଲୋକମାନେ, ୧୦ ବଦ ୧ ଗ୍ରାମକୋଷରେ ନ ଚଳେ ତେବେ ସେହି ବଦ ପାଇଁ ପଥାକମେ ଚକ୍ରର ବଦର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକ ଦିଏ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ କ ମେଳରେ ‘ଗାଘ ଶୋଭିବେ’, ‘ବୁଧ’ ନ ମେଳରେ ‘ବଧ’ ଶୋଭିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମେଳରେ ‘ବହୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗ୍ନୀ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଜ୍ଞ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଚ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଚ’ ଦେଖିବେ ।

୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଗ୍ରାମର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଶାସନ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ନିମ୍ନ ପାତ୍ରମାନଙ୍କ ରାଜକର୍ମଗୁଣ୍ଡମାନେ ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ (ଯଥା—ଗ୍ରାମର ଚଉକିଦାର, ଦଫତାର, ଇଉନିଅନ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, ସମବାୟ ସମିତିର ଶିରପଞ୍ଚ)—
3 (ironical) The lower order of public servants who are in direct touch with the villagers in public administration.

ଗ୍ରାମଦୌତ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ଦୌତ୍ୟ)—ଗ୍ରାମର ସଂବାଦ-
Grāmadautya ବହନ କର୍ମ—The work of carrying messages of the village society.

[ଦ୍ର—ଗ୍ରାମରେ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଯଥା—ବିବାହ, ବ୍ରତ, ମୃତ୍ୟୁ, ଜନ୍ମ, ବେଭାର, ସଙ୍ଗୁଳା, ମଉଳା ନିମନ୍ତ୍ରଣ, କୋଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ) ମାନଙ୍କ ଉପଲକ୍ଷରେ ଉତ୍ସାହମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ବହୁବାକ୍ସମାନଙ୍କ-
ଠାରୁ ସବାଦ ଅବି ନିଆଯାଏ କରନ୍ତି ।]

ଗ୍ରାମଧର୍ମ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର)—୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର—
Grāmadharma 1. Rustic behaviours.

୨ । ଗ୍ରାମ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା—2 The observance or customs of a village (M. W.)

ତା ଗ୍ରାମ୍ୟ କର ତା ଲୋକେ ରଖନ୍ତି । କୃଷିବିଦ୍ୟା ମହାବିରାଜା ବନ ।

୩ । ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ; ମୈଥୁନ—

3. Sexual intercourse with one's wife.

ଗ୍ରାମପତି—ସ. ବି. ଗ୍ରାମର ନେତା—

Grāmapati Headman of a village.

ଗ୍ରାମପାଳ—ସ. ବି. ୧ । ଗ୍ରାମର ଚଉକିଦାର—

Grāmapāla 1. The guardsman of a village.

୨ । ଗ୍ରାମରକ୍ଷକ ସେନା—

2. Army for the protection of a village.

୩ । ଗ୍ରାମର ରକ୍ଷକ ବା ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି—

3 The headman or guardian of a village.

ଗ୍ରାମପୁତ୍ର—ସ. ବି. ପୁ. ୧ । ଜୀବନ ସନ୍ତାନ—

Grāmaputra 1. A bastard.

(ଗ୍ରାମପୁତ୍ରିକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର—

2. The son of a harlot.

୩ । ଗ୍ରାମବାସୀ ବାଳକ—3. A village boy (M. W.)

ଗ୍ରାମପୁରୁଷ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ପୁରୁଷ)—

Grāmapurusha ଗ୍ରାମର ବା ନଗରର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—

The chief of a village or town (M. W.)

ଗ୍ରାମପୁରୋହିତ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ପୁରୋହିତ)—

Grāmapurohita ୧ । ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ପୁରୋହିତ—

1. Village priest.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଧନ ଲୋଭରେ ଗ୍ରାମର ଯୋଗ୍ୟ ଓ

ଅଯୋଗ୍ୟ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପୌରୋହିତ୍ୟ କରେ—

2. A person who offers sacrifices and conducts ceremonies for every member of the community including unworthy persons, out of avarice (M. W.)

[ଦ୍ର—୧ ପଦର ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।]

ଗ୍ରାମପ୍ରେସ୍ତ୍ୟ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ପ୍ରେସ୍ତ୍ୟ)—

Grāmapreshya ଗ୍ରାମଦୂତ, ଗ୍ରାମସେବକ ଭୂତ୍ୟ—

The messenger or servant of a village or community (M. W.)

ଗ୍ରାମବାହ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ବାହ)—

Grāmapārtā ଗ୍ରାମ ବସ୍ତୁବୃଦ୍ଧିର ସ୍ୱରୂପ—Village-news; information about village affairs.

ଗ୍ରାମବାସ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ବାସ)—

Grāmapāsa ଗ୍ରାମରେ ଘର କର ରହିବା—

(ଗ୍ରାମବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) Residence in a village.

ଗ୍ରାମବାସୀ—ସ. ବି. ପୁ. (ଉପପଦ ଚିତ୍ର ପୁରୁଷ = ଗ୍ରାମ+ବସ୍ତୁ ଧାତୁ)

Grāmapāsa ଲୋକ—ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରବା ବ୍ୟକ୍ତି—

(ଗ୍ରାମବାସିନୀ—ଶ୍ରୀ) Inhabitant of a village; a villager.

(ଗ୍ରାମବାସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶ—୧ । ଗାଉଁଲ; ଗାଁରେ ରହିବା

ବାଲ—1 Rustic; inhabiting a village

୨ । ପୋଷା, ପାଳିତ (ଜୀବ)—

2. Domesticated; tame (animal) (M. W.)

ଗ୍ରାମବ୍ରୁଦ୍ଧ—ସ. ବି. ପୁ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ବ୍ରୁଦ୍ଧ)—

Grāmaprudha ଗ୍ରାମବାସୀ ବୃଦ୍ଧା ଲୋକ—

An old villager (M. W.)

ଗ୍ରାମମୁଖ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ମୁଖ)—୧ । ଦାକ—

Grāmamukha

1. Market-place.

୨ । ବଜାର—2 Bazar.

ଗ୍ରାମମୁଗ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ର; ଗ୍ରାମ+ମୁଗ)—କୁକୁର—

Grāmamunga

Dog.

ଗ୍ରାମମେଳ—ସ. ବି. (ସ. ଗ୍ରାମ+ମିଳନ)—୧ । ଗ୍ରାମସ୍ତ ସାଧାରଣଙ୍କ

Grāmamela

ମଧ୍ୟରେ କରାଯିବା ଏକ ବିରୁଦ୍ଧ—

1. Unanimity of voice amongst all the villagers.

୨ । ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ କରବା ସଭା—

2. A meeting of all the villagers; a village gathering.

୩ । ସବୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଲାଦଳି ବା ବିବାଦର ଅଭାବ—3. Absence of affection amongst the villagers.

୧	ର	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁତ୍ରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ନ
୨	ଉ	ଋ	ଌ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚଳକମ୍ବୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଗ୍ରାମମେଳ — ଦେ. ବି. — ୧ । ଗ୍ରାମମେଳ (ଦେଖ)

Grāmameḷi 1. Grāmameḷa (See)

ଆମମେଳି ୨ । ସବୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ପରାମର୍ଶରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଗାଁସକା ବନ୍ଦିଆ ଅନୋଳନ — 1. A rising or combination of all the villagers.

ଗ୍ରାମଯାଚକ — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ଯାଚକ) —

Grāmājāchaka ଗ୍ରାମସୁରୋହତ (ଦେଖ) —

(ଗ୍ରାମଯାଚକ — ଅନ୍ୟରୂପ) Grāmapurohita (See)

ଗ୍ରାମଯାଗ୍ର — ଫ. ବି. (ଉପସଦ, ଗ୍ରାମ+ଯାଗ୍ର ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) —

Grāmājāgrī ଗ୍ରାମସୁରୋହତ (ଦେଖ)

Grāmapurohita (See)

ଗ୍ରାମଯୁଦ୍ଧ — ଫ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିତ ଯୁଦ୍ଧ) —

Grāmajuddha ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ — A riot or fray amongst the villagers; a village-tumult.

ଗ୍ରାମରଥ୍ୟା — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ରଥ୍ୟା) — ୧ । ଗାଁଆବାଣ୍ଡ;

Grāmarathyā ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟଦେଇ ପଥଥିବା ଗସ୍ତା —

1. A village street.

୨ । କୌଣସି ଗ୍ରାମକୁ ପହଞ୍ଚିବା ଗସ୍ତା — 2. A village road; a road leading to a village.

ଗ୍ରାମଲୁଣ୍ଠନ — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ଲୁଣ୍ଠନ) — ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର

Grāmaluṇṭhana ଧନାଦି ଲୁଣ୍ଠ ହେବା — Plundering of a village.

ଗ୍ରାମଶଣ୍ଡ — ଫ. ବି. — କ୍ଳୀବ ବ୍ୟକ୍ତି —

Grāmashanḍa An impotent man.

ଗ୍ରାମସଙ୍କର — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ସଙ୍କର) — ଗ୍ରାମର ସବୁ

Grāmasaṅkara ଅଂଶର ବର୍ଣ୍ଣାପାଣି ବା ମଇଳା ପାଣି ବୋହି
ଯିବାର ନଳା; ଗ୍ରାମଧୋଉର ବୋହିଯିବାର ପହଣି —

The common sewer or drain of a village

ଗ୍ରାମସଂଘ — ଫ. ବି. — (ମ. ପ. ଲେ; ଗ୍ରାମବିଷୟ ପରିଚ୍ଛଳନ ବା ବିଚାର୍ଯ୍ୟ

Grāmasaṅgha ଗଠିତ ସଦ) — ୧ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ବିଷୟ
ଚାହିଁବା ବା ପରିଚ୍ଛଳନ କରିବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଦ୍ୱାରା
ମନୋନୀତ ପଞ୍ଚାୟତ; ଗ୍ରାମ ଇତ୍ତକଥନ ବୋର୍ଡ୍;
ପ୍ରିଭକ୍ଷିପାଲଟୀ — 1. A village corporation,
a body of villagers elected by the
villagers to look after the village
affairs; a village Union-Board or
Municipality. (M. W.)

୨ । ସବୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ସମାହାର —

2. Village community; the combined body
of all the villagers.

ଗ୍ରାମସଭାକ୍ଷତା — ଫ. ବି. — ଗ୍ରାମବାସୀ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଘରେ ବିବାହ

Grāmasabhāṅkshata ବ୍ରତାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ତାଙ୍କ
— ଆମଭାଟି, ଆମଭେଟି ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ପଣ୍ଡୁ ଦେୟ
ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ — Fees paid to the common
fund of the village on the occasion of
marriage and other festivals by the
master of the house

ଗ୍ରାମସୀମା — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ସୀମା) —

Grāmasīmā ୧ । ମଉଜାର ସରହଦ —

1. Boundary of a village.

୨ । ଗ୍ରାମ ବା ମଉଜାର କ୍ଷେତ୍ର —

2 Village-field (M. W.)

ଗ୍ରାମସୁଖ — ଫ. ବି. — ଗ୍ରାମସୁଖ (ଦେଖ)

Grāmasukha Grānīyasukha (See)

ଗ୍ରାମସେବକ — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ସେବକ) —

Grāmasebaka ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ସେବା କରିବା ପାଇଁ
ନିୟୁକ୍ତ ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାର, କମାର, ବଢ଼େଇ ଆଦି —

Village-servants, persons serving the
village-country

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ଗ୍ରାମର କୋଠରୁ ବା ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ସେବା
ପାଇଁ ସାଗରି ଜମି ଭୋଗ କରନ୍ତି ।]

ଗ୍ରାମସେବା — ଫ. ବି. — ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାର, କମାର, ବଢ଼େଇ ଇତ୍ୟାଦି

Grāmasebā ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସେବା ଶୁଦ୍ଧି କରିବା;
ଗ୍ରାମର ଦେବାଦାସୀ ଶୁଦ୍ଧି ।

ଗ୍ରାମସିଂହ — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ) — ୧ । ଗ୍ରାମମୁଖ (ଦେଖ)

Grāmasiṁha 1 Grāmamṛuga (See)

୨ । କୁକୁର — 2. Dog

ଗ୍ରାମସ୍ଥ — ଫ. ବି. (ଗ୍ରାମ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Grāmastha ୧ । ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିବା — 1. Residing
in a village; village resident-

୨ । ଗ୍ରାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ — 2. Pertaining to a village.

ଫ. ବି. — ଗ୍ରାମ — A village (Wilson)

ଗ୍ରାମସ୍ଥିତ — ଫ. ବି. (ଗ୍ରାମ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —

Grāmasṭhita ଗ୍ରାମସ୍ଥ (ଦେଖ) — Grāmastha (See)

ଗ୍ରାମହାସକ — ଫ. ବି. ଫୁ. — ଭଗିନୀ ପତି; ଭଗେଇ —

Grāmahāsaka A sister's husband.

ଗ୍ରାମହୁଡ଼ା — ଦେ. ବି. — ଗ୍ରାମର ମସାଣି — The common burial-

Grāmahurḍā ground of a village

ଗ୍ରାମାଚାର — ଫ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁଃ; ଗ୍ରାମ+ଆଚାର) —

Grāmāchāra ଗ୍ରାମଧର୍ମ (ଦେଖ) Grāmadharma (See)

ଗ୍ରାମାଧାନ — ଫ. ବି. (ଗ୍ରାମ+ଆଧାନ) — ଛୋଟ ଗ୍ରାମ; ପକ୍ଷିଗ୍ରାମ —

Grāmādhāna A small village. (M. W.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯିବାର ଯିବାର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଯିବାର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଯୋଗ କରିବା ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ଏକ ଯିବାର ଯିବାର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକାର ଯୋଗରେ, ଯେବେ ଏ ଗ୍ରାମାଧିକାରରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନରେ ଚିହ୍ନ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏହା—
‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଗୋଟିଏ, ‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଗୋଟିଏ ‘ଗା’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଦେଖିବେ, ଅନ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅନ୍ୟା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟା’ ଦେଖିବେ ।

ଗ୍ରାମାଧିକାର—ସ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚିହ୍ନ; ଗ୍ରାମ+ଅଧିକାର)—

Grāmādhikārī ଗ୍ରାମାଧିକାର (ଦେଖ)

Grāmādhikṛta (See)

ଗ୍ରାମାଧିକୃତ—ସ. ବି—ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ, ଗ୍ରାମର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କର୍ମ ଚଳାଇବା

Grāmādhikṛta ବ୍ୟକ୍ତି—The superintendent or

ଗ୍ରାମାଧିପ } ଶାସକ

ଗ୍ରାମାଧିପ }

ଗ୍ରାମାଧିପ }

ଗ୍ରାମାନ୍ତ—ସ. ବି (ଶ୍ରୁତି ଚିହ୍ନ; ଗ୍ରାମ+ଅନ୍ତ)—

Grāmānta ୧ । ଗ୍ରାମର ଶେଷଭାଗ—

(ଗ୍ରାମାନ୍ତ)—ବିଶେଷ 1. One extremity of the village

୨ । ଗ୍ରାମର ବହୁଭାଗ—2. Outskirts of a village.

୩ । ଗ୍ରାମର ସୀମା—3. Village-boundary.

ଗ୍ରାମାନ୍ତର—ସ. ବି (ଅନ୍ୟତ୍ର+ଗ୍ରାମ; ଅନ୍ୟତ୍ର ଗ୍ରାମରେ ଅନ୍ତର

Grāmāntara ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ—Another village-

ଗ୍ରାମାନ୍ତକ—ସ. ବି (ଶ୍ରୁତି ଚିହ୍ନ; ଗ୍ରାମ+ଅନ୍ତକ)—ଗ୍ରାମର ପାଖପାଖ

Grāmāntika ଗ୍ରାମ—The neighbourhood of a

village.

ଗ୍ରାମାର—ବିଶେଷ. ବି (ଇଂ. ଗ୍ରାମାର)—ବ୍ୟାକରଣ—

Grāmār Grammar.

ଗ୍ରାମାରଣ୍ୟ—ସ. ବି—୧ । (ଶ୍ରୁତି ଚିହ୍ନ; ଗ୍ରାମ+ଅରଣ୍ୟ)—

Grāmāraṇya ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଜଙ୍ଗଲ; ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ

ବ୍ୟବହାରପାଇଁ ରଖିତ ଜଙ୍ଗଲ—1 A jungle used by the village communities.

୨ । (ଦୃଢ଼) ଗ୍ରାମ ଓ ଜଙ୍ଗଲ—2. Village and forest.

ଗ୍ରାମିଣ—ପ୍ରାଚୀନ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଗ୍ରାମ୍ୟ)—ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ

Grāmīna ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରଖିତ ଜଙ୍ଗଲ—The common

jungle reserved for the use of the villagers.

ଗ୍ରାମିକ—ସ. ବି (ଗ୍ରାମ+ରକ୍ଷଣାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ଗ୍ରାମର ରକ୍ଷକ—

Grāmika 1. The protector of a village.

(ଗ୍ରାମିକ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଗ୍ରାମର ଅଧିପତି ବା ଗ୍ରାମ—

2. Landlord of a village; a village-chief.

୩ । ଗ୍ରାମର ପହରାଦାର; ଗ୍ରାମ ଚଉକିଆ—

3. Village-watchman, village-chowkidar

୪ । ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନବ୍ୟକ୍ତି, ପ୍ରଧାନ—

4. Headman of a village.

୫ । ମିଶ୍ରାଧିବାସ—5. Cohabitation; sexual

intercourse.

ଗ୍ରାମିକ ନାମେ ସେ ବସନ୍ତ

ସାଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇବା ବ୍ୟବସାୟ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବାନ ।

‘ବିଶେଷ’ ୧ । ଗ୍ରାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a village

୨ । ମଫସଲିଆ—2. A rustic.

୩ । ଅଭଦ୍ର—3 Rude.

୪ । (ସଙ୍ଗୀତ) ସ୍ୱରଗ୍ରାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

4 (music) Chromatic.

୫ । ଗ୍ରାମବାସୀ—5. A villager (M. W.)

ଗ୍ରାମୀ—ସ. ବି (ଗ୍ରାମ+ଇନ୍; ମା. ୧ବ)—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

Grāmī 1. Inhabitant of a village; villager.

(ଗ୍ରାମିଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଗ୍ରାମର ଅଧିପତି—2 Village chief.

୩ । ଗ୍ରାମ ପ୍ରଧାନ—3. Headman of a village.

୪ । ଗ୍ରାମଧର୍ମୀ; ଗ୍ରାମବାସୀ ଗୃହସ୍ଥ—

4. Village house-holder.

୫ । ମଫସଲିଆ ଲୋକ; କୃଷକ—

5 A peasant (M. W.),

ବିଶେଷ—୧ । ଗାଉଁଲି; ମଫସଲିଆ—

1 Rustic; coming from a village.

୨ । ଗ୍ରାମ୍ୟ—2. Pertaining to a village;

rural.

୩ । ଲମ୍ବିକ; କାମୁକ—3 Libidinous.

୪ । ଗ୍ରାମଦ୍ୱାରା ପରିବେଷିତ—

4. Surrounded by a village or community or race M. W.)

ଗ୍ରାମିଣୀ—ସ. ବିଶେଷ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗ୍ରାମ+ନିବାସାର୍ଥେ. ଇନ୍)—୧ । ଗ୍ରାମରେ

Grāmīṇī ବାସ କରୁଥିବା—1 Inhabiting a village.

(ଗ୍ରାମିଣୀ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଲଢ଼ାକ; ଅଭଦ୍ର—2. Vulgar; rude.

(ଗ୍ରାମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଗାଉଁଲି—3. Rustic.

୪ । ଗ୍ରାମରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—4 Produced in a village.

୫ । ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5 Chromatic (M. W.)

ବିଶେଷ—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Resident.

୨ । ଅଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି—2. A churl; a boor.

୩ । ସେ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳେ ଯାଇନାହିଁ; ଗାଉଁଲି—

3 A rustic; a person who has never gone outside the village-limits.

୪ । ଚୁକୁର—4 Dog.

୫ । କୁଆ—5 Crow.

୬ । ଗୁରୁ—6. Hog.

୭ । ଚୁକୁଡ଼ା (ହି. ଶକସାଗର)—7. Cock; fowl.

ଗ୍ରାମିଣୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—୧ । ନୀଳୀ ଗୁଳ୍ମ—

Grāmīṇī 1. Indigo plant.

୨ । ପାଳଙ୍ଗଶାଗ (ହି. ଶକସାଗର)—

2 A kind of pot-herb.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଷ୍ଟ୍ର	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତଳ ବିନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଋ	ନ

ଗ୍ରାମୀୟ—ସ. ବିଶ (ଗ୍ରାମ + ଇୟ)—୧ । ଗ୍ରାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Grāmiya 1 Relating to a village rustic.
୨ । ଅଭଦ୍ର—2. Churlish; rude; boorish.

ଗ୍ରାମୀୟକ—ସ. ବି (ଗ୍ରାମୀୟ + କ)—ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—
Grāmiyaka A member of the village-community; one of the villagers (M.W.)

ଗ୍ରାମୀୟ ସାଧାରଣ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସବୁସାଧାରଣ ଜମି—
Grāmiya sādharana Villagers' common land.

ଗ୍ରାମେୟ—ସ. ବିଶ (ଗ୍ରାମ + ଏୟ)—ଗ୍ରାମ ବା ମଫସଲରେ ଜାତ—
Grāmeya Village-born.
(ଗ୍ରାମେୟୀ—ଶ୍ରୀ) ସ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
A villager (M.W.)

ଗ୍ରାମେୟୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗ୍ରାମେୟ + ଶ୍ରୀ. ଇ)—ବେଶ୍ୟା—
Grāmeya Harlot; prostitute.

ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଗୀତ ସଙ୍ଗୀତ
Grāmophon ଓ ବାଦ୍ୟ ଆଦି ଅନୁକରଣପୃଷ୍ଠକ ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା
ଗ୍ରାମୋଫନ୍ ଅବିକଳ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—
ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ Gramophone.

ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ରେକର୍ଡ—ବୈଦେ. (ଇଂ. ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ + ରେକର୍ଡ)—
Grāmophon rekard ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲଗାଯିବା ଚିତ୍ରିତ
ଗ୍ରାମୋଫୋନରେକର୍ଡ ଚଳାକାର ପଟ—Gramophone record.
ଗ୍ରାମୋଫୋନିକ୍ସ୍

ଗ୍ରାମ୍ୟ—ସ. ବିଶ (ଗ୍ରାମ + ଉପାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ଗ୍ରାମସ୍ଥିତ—
Grāmya 1. Situated in a village.
(ଗ୍ରାମ୍ୟା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଗ୍ରାମବାସୀ—2. Residing in a
(ବନ୍ୟା—ବିପକ୍ଷ) village.

୩ । ଗ୍ରାମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
3. Pertaining to a village; rural.
୪ । ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
4. Relating to musical gamut or scale.
୫ । ଗ୍ରାମଜାତ—5. Village made; produced in
a village.

୬ । ଶ୍ୱାସଙ୍ଗମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
6. Relating to sexual intercourse.
୭ । ମଫସଲ, ଗାଁଝାଲ—7. Rustic.

୮ । ଗୃହପାଳିତ; ପୋଷା; ଗ୍ରାମପାଳିତ (ଗୋମେଷାଦି)—
8. Domesticated; tame (animals).

୯ । ଅଶ୍ଳୀଳ—9. Indecent; obscene.
୧୦ । ଅଭଦ୍ର; ଅସଭ୍ୟ—
10. Rude; uncivilized.

୧୧ । ଉଚ୍ଚର; ଗର୍ଭ—11. Low; mean; low-caste.

୧୨ । କୃଷିଜାତ; କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ—
12. Cultivated.

୧୩ । ମୂଢ଼; ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—13 Foolish; idiotic; stupid

୧୪ । ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ; ମଫସଲ ବା ଗାଁଝାଲର ଦ୍ୱାରା
ବ୍ୟବହୃତ (ଭାଷା)—
14. (language or speech) Used by the
vulgar; used by rustic people; slang.

ସ ବି—୧ । ପୋଷା ଘୃଷ୍ଣୁ—1. A tame or domesti-
cated hog.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷ ଓ ବୃଷରାଶି—2. The two
zodiacal signs of Aries and Taurus.

୩ । ମୈଥୁନ—3. Sexual intercourse

୪ । ଗ୍ରହଣ— . Acceptance.

୫ । ରଚନାରେ ଶବ୍ଦଗତ ଓ ଅର୍ଥଗତ ଦୋଷବିଶେଷ —
5. A defect in composition; vulgarism.

[ଦ୍ର—ଯଦ୍ୱାରା ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ବା ଅର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ
ହୋଇଥାଏ]

୬ । ଗାଁଝାଲ ଲୋକ, ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
6. A villager (M. W)

୭ । ଘରୋଇ ଭାଷା—7. Homely speech (M. W)

୮ । ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—
8. Rustic speech W.)

୯ । ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା—
9. The prakruta tongue (M. W)

୧୦ । ଦେଶାଂଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା; ଭାଷା—
10. Dialect (M. W.)

୧୧ । ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ—
11. Food prepared in a village (M.W.)

୧୨ । ପୋଷା ଜୀବ; ଗ୍ରାମପାଳିତ ଜୀବ—
12. A domesticated animal (M. W.)

୧୩ । ରଚନାବିଶେଷ (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)
13. A particular pose in copulation.

୧୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମିଥୁନ ରାଶି (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. The zodiacal sign of Gemini or
the Twins

ଗ୍ରାମ୍ୟକଥା—ସ. ବି. (କର୍ମ୍ୟା; ଗ୍ରାମ୍ୟ+କଥା)—୧ । ଇତର ବ୍ୟବହୃତ ବା
Grāmyakathā ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା—1 Vulgar or indecent
words.

୨ । ଗ୍ରାମ ବିଷୟକ କଥା—2. Village talk.

ଗ୍ରାମ୍ୟ କର୍କଟୀ—ସ. ବି (କର୍ମ୍ୟା)—ପାଣି କଣାରୁ—
Grāmyakarkatī A species of white gourd; a
pumpkin; Beninacasa Carefera (M W)

ଗ୍ରାମ୍ୟକର୍ମ—ସ. ବି. (କର୍ମ୍ୟା; ଗ୍ରାମ୍ୟ+କର୍ମ)—୧ । ମୈଥୁନ—
Grāmyakarma 1. Sexual intercourse; copulation.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଏବଂ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗୁଣାବଳୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଦେଖିବେ; 'ଆଦ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ରୁ—ଅରଣ୍ୟଗୁଣ ବା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଙ୍କ କର୍ମର ବିପରୀତ ଗ୍ରାମ୍ୟ-କର୍ମରୁ ମୈଥୁନ ଅର୍ଥ ଆସିଅଛି ।]

୨ । ମଫସଲ ରସିକତା—

2. Amorous dalliance.

୩ । ଗୃହସ୍ଥର୍ଥ—3. A householder's avocations.

୪ । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଧର୍ମ, ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ—4. Conjugal intercourse; intercourse with one's wife.

ଗ୍ରାମ୍ୟକୁଳୁମ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—କୁସୁମପୁଲ—

Grāmyakuṇkuma Safflower.

ଗ୍ରାମ୍ୟଜନ୍ତୁ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, ଗ୍ରାମ୍ୟ + ଜନ୍ତୁ)—

Grāmyajantu ୧ । ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ; ଗୋଷାମ୍ଭବ—

1. Domesticated or tame animals or beasts.

୨ । ଗୋମେଷାଦି—2. Village cattle.

[ଦ୍ରୁ—ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଗ୍ରାମ୍ୟଜନ୍ତୁ ୨ ଗୋଟି । ଯଥା—ଗୋ, ମେଷ, ଶୁଗ, ଅଶ୍ବ, ଅଶ୍ବତ୍ଥର, ଗର୍ଭର, ମାର୍ଜାର ।]

ଗ୍ରାମ୍ୟତା—ସ. ବି. (ଗ୍ରାମ୍ୟ + ତା)—୧ । ନିଉନ୍ୟତା—

Grāmyatā 1. Wretchedness; filthiness.

୨ । ଅସଫୁଲତା—2. Want of refinement;

rudeness of manner.

୩ । ଅଶ୍ଳୀଳତା—3. Obscenity.

୪ । ଉଚ୍ଚରଜନବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—

4. Rustic or vulgar speech (M. W.)

ଗ୍ରାମ୍ୟତାଦୋଷ—ସ. ବି.—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଲୋକ, ଉଚ୍ଚର ବ୍ୟବହାର—

Grāmyatādoṣa 1. Lowness; vulgarity of conduct.

୨ । ଭାଷାର ଉଚ୍ଚରତା, ରଚନାରେ ଉଚ୍ଚର ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ—

2. Use of vulgar language in composition; vulgarism in composition; use of slang; vulgar or obscene expressions

[ଦ୍ରୁ—ଏହି ଦୋଷ ଦ୍ବିବିଧ । ଯଥା—

୧ । ଶବ୍ଦଦୋଷ । ଯଥା—

ପାଞ୍ଚ ପତ୍ରବାର ନିରୁଦ୍ଧ ସଂସାର ଶ୍ରମ ମୋ ଚରଣତଳ—

ନିରୁଦ୍ଧ, ବିଶୋଭକମ୍ ।

ଏଠାରେ “ପାଞ୍ଚପତ୍ରବାର” ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଗ୍ରାମ୍ୟ ।

୨ । ଅର୍ଥ ଦୋଷବିଶେଷ । ଯଥା—

ବନକୁ ଏକାକୀ କେଉଁ ନ ଯିବୁ ଅସିବା

ବନେ ମିଶି ଯେତେ ବର ଦେବେ ରୁଷି ଖେବା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।

ଏଠାରେ “ଯେତେ ବର ଦେବେ ରୁଷି ଖେବା” ଏ ଅର୍ଥ ଗ୍ରାମ୍ୟ ।]

୩ । ଅଭଦ୍ରତା—3. Boorishness

ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବତା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବତା (ଦେଖ)

Grāmyadebatā Grāmadebatā (See)

ଗ୍ରାମ୍ୟଧର୍ମ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଗ୍ରାମ୍ୟଧର୍ମ (ଦେଖ)

Grāmyadharmā Grāmyadharmā (See)

ଗ୍ରାମ୍ୟପାସୁ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟଜନ୍ତୁ (ଦେଖ)

Grāmyapaśu 1 Grāmyajantu (See)

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ନିବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. (ironical) A fool; simpleton.

ଗ୍ରାମ୍ୟବଲ୍ଲଭ—ସ. ବି—ବେଶ୍ୟା—

Grāmyaballabhī A harlot.

ଗ୍ରାମ୍ୟଭାଷା—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—

Grāmyabhāṣā 1. Rural or rustic speech.

୨ । ଉଚ୍ଚରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା—

2. Vulgar language; slang.

ଗ୍ରାମ୍ୟମୃଗ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—କୁକୁର—

Grāmyamṛuga Dog.

ଗ୍ରାମ୍ୟସିଂହ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—କୁକୁର—

Grāmyasimha Dog

ଗ୍ରାମ୍ୟସୁଖ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ମୈଥୁନ—

Grāmyasukha Copulation; sexual intercourse.

ଗ୍ରାମ୍ୟାଶ୍ବ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଗଞ୍ଜ—

Grāmyāśva An ass.

ଗ୍ରାସକଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଗ୍ରାସ୍ = ଘାସ + କଟ୍ = କାଟିବାଲେକ)—

Grāskatṛ ଘାସିଆର; ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ଘାସ କାଟିବା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ

ଆମ୍ବୁକଟ ଭୃତ୍ୟ—A grass-cutter

ମାସ୍କଟ୍

ଗ୍ରାସ—ସ. ବି. (ଗ୍ରାସ୍ ଥାତୁ + କର୍ମ ଅ)—

Grāsa ୧ । ପାଟ ଦ୍ବାରା କାମୁଡ଼ି ନିଆଯିବା ଖାଦ୍ୟର ଅଂଶ—

1. A morsel of food taken at one bite.

୨ । ମୁଖ ଅବକେ ପୂରୁବା ପରିମିତ ଅନ୍ନପିଣ୍ଡ; କବଳ; ଗୁଣ୍ଡା—

2. Mouthful; morsel.

୩ । ଖାଦ୍ୟ—3. Food.

୪ । (+ ଭାବ ଅ)—ଭକ୍ଷଣ; ଭୋଜନ—4. Eating

ଭାତା କାରିବାର କର ମୋ ଯେତେ ଗ୍ରାସ

ଯେତେକ ହେବ ତାହା କରବ ଜ୍ଞରେଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବରାହ ।

୫ । ଗିଳିବା; ଗଳାଧଃକରଣ—

5. Devouring; swallowing.

୬ । ଘୋଡ଼ାଇବା; ଅନ୍ଧାଦାନ—

6. Covering; overshadowing.

୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାଦିଙ୍କ ଗ୍ରହଣ—7. Eclipse.

୮ । ଭିତ୍ତିଭେଦଦୋଷ; ଭିତ୍ତିଭେଦକେଲେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା

ଅକ୍ଷରକୁ ଭିତ୍ତିଭେଦ ନ କରିବା—8. Slurring;

indistinct pronunciation of word or letter.

୯ । ଗ୍ରହଣ କାଳରେ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ବାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ

ଅଂଶ—9. Part of the sun or moon eclipsed.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦

୧୦ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଦୁଇଟି ବୃତ୍ତ ପରସ୍ପରକୁ କାଟିବା ଦ୍ଵାରା
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ ଖଣ୍ଡ—10. (geom.) A piece cut
off by the intersection of any two circles.

୧୧ । ଧରଣ କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ଗିରଫ—
11. Seizure; arrest.

ଦେ. ବି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ—One's fill.

ଗ୍ରାସକ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗ୍ରାସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Grasaka ୧ । ଧରଣକାରୀ—1. Seizing.

୨ । ଗିରଫକାରୀ—2. Devouring.

୩ । ଯେ ଲୁଚାଏ—3. Concealing.

ଗ୍ରାସ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗିରଫ—

Grāsa karibh 1. To swallow; to devour.

ଆସକବା ୨ । ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଇବା—

ମାସକରୀ 2. To overspread

୩ । ଅଭିଭାବ ବା ଅଧିକାର କରିବା—

3. To overpower.

ଗ୍ରାସ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଭୋଜନ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସମ୍ପର୍କ—

Grāsa chālibh (ironical) The continuance of
one's feeding.

(ଯଥା—ପୁଅ ଭୋଜିବାର କରିବାରୁ ବଂଶଟାମାକ ସମସ୍ତଙ୍କର
ଗ୍ରାସ ଚଳିବ ।)

ଗ୍ରାସ ମାରିବା—ଦେ. କି—(ଅନାଦର) ଭୋଜନ କରିବା—

Grāsa māribh To eat; to swallow.

ଗ୍ରାସଶାଳ—ଫ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.; ଗ୍ରାସ ସମୟରେ କଣ୍ଠଗତ ଶାଳ)—

Grāsasālya ୧ । ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ସମୟରେ ଚାଟୁରେ ଲାଗିଯିବା
ଟାଣୁଆ ବସ୍ତୁ—1. Hard substance lodged in
or stuck in the throat during meal.

୨ । ଖାଦ୍ୟ କବଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମାଂସାଦିର କଣ୍ଠା—

2. A bit of bone of fish or meat in a
mouthful of food.

ଗ୍ରାସାଜ୍ଞାଦାନ—ଫ. ବି. (ହି., ଗ୍ରାସ+ଅଜ୍ଞାଦାନ)—

Grāsājñādāna ୧ । ଭୋଜନ ଓ ପରିଧାନ; ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର—
1. Food and raiment; fooding and clothing.

୨ । ଖୋରାକପୋଷାକ—2. Maintenance.

ଗ୍ରାସାର୍ଥୀ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗ୍ରାସ+ଅର୍ଥ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ୧ମ. ୧ବ)—

Grāsārthī ଖାଇବା ଶାଳ ଗ୍ରାସୀ ବା ଲଜ୍ଜୁକ—

(ଗ୍ରାସାର୍ଥୀ—ଶ୍ରୀ) Wishing to eat.

ଗ୍ରାସିତ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଗ୍ରାସ)—୧ । ଭଜିତ—

Grāsita 1. Swallowed up.

୨ । ଗ୍ରସ୍ତ—2. Overpowered.

(ଯଥା—ଶିଳ୍ପୀ ଶ୍ଵେତ ଧାତୁରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମକାନ୍ଦରେ 'ଭ'

ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଲେ 'ଗ୍ରାସିତ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ ହୁଏ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ
'ଗ୍ରସ୍ତ' ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରାସିତ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିଲ ।)

୧+୨ ବୋଲେ କରୁର ଭମରେ କରତ ଗ୍ରାସିତ

କରତ ନିକ ଭମରେ ଗ୍ରାସିତ ପଦ୍ଧତି । ଭଜ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦଳାପ ।

ଗ୍ରାସିବା—ଦେ. କି. (ଫ. ଗ୍ରାସ ଧାତୁ)—୧ । ଗିରଫ; ଉଦରସ୍ଥ କରିବା—
Grāsibā 1. To swallow up

ଆସା କଠୋର ଏ ଧନୁ ବୋର, କଠୋର ଶମର

ମହାଶୟ, ଗ୍ରାସର ସେ ପଦ୍ମରସା ପର । ବ୍ୟାକାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟାପିବା; ଘୋଷିବା—

2. To overpower.

ନିଜ ନିବାସ କରିଥିବା କାଶୀ,

ଅସି ଗ୍ରାସି ଦେଲେ ଡାକକ ବସି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳମ ।

୩ । (ଶ୍ଵେତ ବା କେତୁ) ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା—

3 (the shadow of the earth) To envelop
the sun or the moon.

୪ । (ଭୂତ ପ୍ରେତାଦି) ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅଭିଭାବ କରିବା;

ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଆବେଶ ହେବା—

4. (Spirits) To possess a person.

୫ । କଷ୍ଟଦେବା, ଉତ୍ସାହିତ କରିବା—

5. To afflict; to torment.

ଗ୍ରାସୀ—ଫ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗ୍ରାସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ୧ମ. ୧ବ)—

Grāsī ଯେହୁ, ଉଦରମୂର୍ତ୍ତି—Gluttonous; greedy.

(ଗ୍ରାସିନୀ—ଶ୍ରୀ)

ଗ୍ରାସେ—ଦେ. ବି—ଏକ ଗ୍ରାସ; ଉଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ—

Grāse A bellyful of food.

(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଶିଉଣିଠା ଗ୍ରାସେ ଖାଇଲି ।)

ଦେ. ବିଶ—ଉଦରପୂର୍ଣ୍ଣ—Bellyful of.

ଗ୍ରାହ—ଫ. ବି. (ଗ୍ରାହ ଧାତୁ + ଗ୍ରା. ଅ)—୧ । ଧରଣ; ଗ୍ରହଣ—

Grāha 1. Seizing; catching; holding.

୨ । ଆଦାନ; ଗ୍ରହଣ—2 Acceptance; taking.

୩ । ମୁଠାଇ ଧରଣ—3. Clutching; grasping.

୪ । ବୋଧ; ଜ୍ଞାନ—

4. Knowledge; perception; grasp.

୫ । ଅଗ୍ରହ—5. Eagerness.

୬ । ନିବନ୍ଧ—6. Insistence; pressing request.

୭ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ସକଳ—7. Resolve; determination.

୮ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ରୁର—

8. Crocodile.

୯ । ରୋଗ—9. Disease

୧୦ । ଜଳହସ୍ତ—10. Hippopotamus.

୧୧ । କର୍ମାରମ୍ଭ—11. Beginning; undertaking

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଉଦ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ବା ଘୋଳରେ ଯେତେ ଏ ବ୍ୟବହାରରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଚିହ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଗୋଳକାକ ଦେବ । ଯଥା—
'ଗାୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଳକେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୂଅ' ଦେଖିବେ 'ଦୂଅ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୧୨ । ମଗର; ହାଙ୍ଗର—12. Shark.

୧୩ । ବନ୍ଦୀ; କାରବକ ବ୍ୟକ୍ତି—13. Prisoner.

୧୪ । ଗ୍ରାହକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Holder.

୧୫ । (କର୍ମ. ଅ) ବନ୍ଦୀ, କାରବକ ବ୍ୟକ୍ତି—

15 A prisoner (M W.).

ଗ୍ରାହକ—ସ. ବି. ପୁ. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ୍.)—୧ । ଗ୍ରହଣକାରୀ—

Grāhaka 1. Acceptor, taker; receiver; arrester

(ଗ୍ରାହକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବିଷବିକାରକ—

2. Curer of poison.

୩ । କେତା, ଗରୁଡ଼, ଖରବୁଦାର—

3. Buyer; purchaser

୪ । ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀ (ଯେ ଅପରାଧୀକୁ ଗିରଫ କରନ୍ତି)—

4. A police officer (who arrests culprits)

୫ । ଶ୍ୟେନ, ବାଜ୍ର—5. Falcon; hawk.

୬ । ସାପଧାରୀ—6. Snake-catcher.

୭ । ରକ୍ଷୀ; ଜଗୁଆଳ—7. Watchman; guard.

୮ । ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

8. A kind of pot-herb.

୯ । ଯେଉଁ ଔଷଧ ସେବନ କଲେ ପତଳା ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ ହୋଇ

ମଳ ବାଜି ଡ଼ାଏ—9. A medicine which stops loose stools.

୧୦ । ଯେ ସ୍ୱାଦପତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରେ—

10. Subscriber to a newspaper

ସ. ବିଶ. — ଗ୍ରହଣକାରୀ—

Accepting; seizing; grasping.

ଦେ. ବିଶ. — ୧ । ହୃଦୟବାନ୍—1. Magnanimous.

୨ । ରସିକ—2. Witty; appreciative

ଗ୍ରାହକଭେଦଭିକ୍ଷୋଲକାର—ସ. ବି. — ଭିକ୍ଷୋଲକାର (ଦେଖ)

Grāhakahbedaullekshāṅkāra

Ullekshāṅkāra (See)

ଗ୍ରାହା—ଦେ. ବି. — (ସ. ଗ୍ରାହ) — କୁମ୍ଭୀର—Crocodile.

ଆହ ଗାଗ୍ରବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାହା ପର,

ମାହା ପରି ଯୋଗ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଦେଲେ ଗ୍ରାସ କର ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାବରଦ. ଗ୍ରୋଷପଦ ।

ଗ୍ରାହି—ସ. ବି. — ୧ । ଭାବାର୍ଣ୍ଣୀ; ପିଣ୍ଡାର୍ଣ୍ଣୀ—1. A female evil spirit; a witch.

୨ । ମୁକ୍ତ—2. A swoon.

ଗ୍ରାହିକା—ସ. ବି. ଓ ବିଶ. ଶ୍ରୀ (ଗ୍ରାହକ + ଶ୍ରୀ. ଅ) — ଗ୍ରାହକର ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of grāhaka.

ଗ୍ରାହିତ—ସ. ବିଶ. (ଗ୍ରହ ଧାତୁ ଶିତ = ଗ୍ରାହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) —
Grāhita ଯାହା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଅଛି—Causes to be taken or accepted by another.

ଗ୍ରାହିତ—ଗ୍ରା. ବିଶ. (ସ. ଗ୍ରାହ୍ୟ) — ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)

Grāhijā

Grāhya (See)

ଗ୍ରାହିୟ—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସ. ଗ୍ରାହ୍ୟ) — ଗ୍ରାହ୍ୟ (ଦେଖ)

Grāhijya

Grāhya (See)

ଆଜ୍ୟ

ଗ୍ରାହିୟ କରବା—ଗ୍ରା. କି. (ସ. ଗ୍ରାହ୍ୟ + କ୍ତୃ ଧାତୁ) —

Grāhijya karibā ୧ । ଗଣନାରେ ଅଣିବା—1. To look

ଆଜ୍ୟକବା or treat with regard or respect.

୨ । ଶାବ୍ଦର କରବା—2. To care; to count.

୩ । ମଞ୍ଜୁର କରବା—3 To grant.

୪ । କଥା ମାନିବା—4. To obey.

୫ । ଅନୁମୋଦନ କରବା—5 To accept.

ଗ୍ରାହିୟ ନ କରବା—ଗ୍ରା. କି. — ନ ମାନିବା; ପସନ୍ଦରେ ନ ଅଣିବା;

Grāhijya na karibā ପାସଙ୍ଗରେ ନ ପକାଇବା—

ଆଜ୍ୟ ନା କବା

Not to count; not to care for.

ଗ୍ରାହି—ସ. ବିଶ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ) — ଗ୍ରହଣକାରୀ—1. One

Grāhi who accepts, takes, seizes or receives.

୨ । ଆକର୍ଷଣକାରୀ —

2. Attracting; drawing; pulling.

୩ । ଆକର୍ଷକ—3. Attracting.

୪ । ମଳବଦ୍ଧକାରକ—4. Causing constipation.

୫ । ଯେ ଗିରଫ କରେ—5. Arresting.

୬ । ଅନ୍ୱେଷକ—6. Searching

୭ । ବାଧାଦେଉଥିବା, ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—7 Obstructing.

୮ । ବନ୍ଧନକାରୀ—8 Binding; imprisoning.

୯ । ପ୍ରଲୋଭକ—9 Alluring; decoying.

[ଦ୍ରୁ—ସାଧାରଣତଃ ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ, ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ଦାନଗ୍ରାହୀ; ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ; ଗୁଣଗ୍ରାହୀ; ଭାବଗ୍ରାହୀ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସ. ବି. — କରଥ (ଗଛ ଓ ଫଳ) —

Wood apple (tree and fruit).

ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଗ୍ରାହ + ଶ୍ରୀ) — ମାଈ କୁମ୍ଭୀର—

A female crocodile

ଗ୍ରାହିୟ—ସ. ବିଶ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) — ୧ । ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ—

Grāhija

1 Acceptable; fit to be received.

୨ । ଧରବାଯୋଗ୍ୟ—2. Deserving to be taken or seized or arrested

୩ । ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ—3. Fit to be acknowledged.

୪ । ଅଦରଣୀୟ—4. Fit to be respected;

respectable

୫ । ଗଣନୀୟ—5. Fit to be counted

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରାୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଗଣନା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ଦେବେ ଏ ଗ୍ରୀଷ୍ମବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର କପରର ୧ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକାକି ଦେବ । ଯଥା— 'ବା' ଓ 'ବି'ରେ 'ଗା' ଗୋଟିଏକାକି, 'ବୁ' ନ ମିଳେ 'ବୁ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ଓ ପାଠରେ 'ବୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଠରେ 'ଅ' ଦେଖିବେ; ଅଲବଚ୍ଚ ଓ ପାଠରେ 'ଅଲବଚ୍ଚ' ଦେଖିବେ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମବୋଧ—ସ. ବି. (୨୩୭ ଚକ୍ର; ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ବୋଧ)—ଗରମ ଅନୁଭୂତି—
Grishmabodha Feeling of warmth or heat.
ଗ୍ରୀଷ୍ମାବହା—ସ. ବି. (ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଅ)—
Grishmabhabhā ଗ୍ରୀଷ୍ମଜା (ଦେଖ)—Grishmajā (See)
ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଗ୍ରୀଷ୍ମ କଟିବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Grishmamandala Grishma katibandha (See)
ଗ୍ରୀଷ୍ମର୍ତୁ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ଭୂ)—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—
Grishmartu Summer season.
ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ—ସ. ବି. (ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର)—ଗ୍ରୀଷ୍ମଛୁଟ (ଦେଖ)
Grishmābakāśa Grishmachhuṭi (See)
ଗ୍ରୀଷ୍ମାର୍ତ୍ତା—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (୩ୟା ଚକ୍ର; ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ଅର୍ତ୍ତ)—
Grishmārtta ଉଷ୍ଣତାଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ—Pestered or
(ଗ୍ରୀଷ୍ମାର୍ତ୍ତା—ଶ୍ୱା) oppressed by heat; feeling very hot.
ଗ୍ରୀଷ୍ମୀ—ସ. ବି. (ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ଇ)—ନିଶାମି ଫୁଲପତ୍ର (ଦେଖ)
Grishmi Nishāmi flower-plant (See)
ଗ୍ରୀସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଇଂ. ଗ୍ରୀସ୍)—ଗ୍ରୀସ୍ ସେପର ଗ୍ରୀସ୍ ନାମକ
Gris ଦେଶ ବା ରାଜ୍ୟ—Greece.

[ଦ୍ର—ଏହାର ସ. ନାମ ଯୁନାନ; ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ଉତ୍ତର ଦେଶର ଦକ୍ଷିଣରେ ଓ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର କୂଳରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଉପଦ୍ୱୀପ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଶତାବ୍ଦୀମାନଙ୍କରେ ଏହା ବିଶେଷ ସଭ୍ୟ ଥିଲା । ମହାଶାର ଆଲେକ୍ସାଣ୍ଡର (ସିକନ୍ଦରସାହା) ଓ କବି ହୋମର ଏହି ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତା ଦ୍ୱାରା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତ ପ୍ରଭାବିତ । ଇଉରୋପ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତାର ଶୃଙ୍ଖଳା ପଡ଼ିଥିଲା । କିଛିବିନ ପୂର୍ବେ ଏହା ରାଜତନ୍ତ୍ର ଥିଲା, ଏବେ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ହୋଇଅଛି ।]

ଗ୍ରୀସୀୟା—ବେ. ବିଶ (ବୈଦେ. ଗ୍ରୀସ+ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇୟ)—
Grisiya ଗ୍ରୀସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Greek.
ଗ୍ରୁପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗ୍ରୁପ୍)—ପୁଞ୍ଜ; ସମୂହ; ଦଳ—
Grup Group.
ଗ୍ରୁପ୍
ଗ୍ରୁପ୍
ଗ୍ରୁପ୍ ଫଟୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗ୍ରୁପ୍+ଫଟୋ)—
Grup photo ଏକାଧିକ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାନ କାଳରେ
ଆର୍. ଫଟୋ ସେହି ଫଟୋ ବା ଛବିରୁ ଗୁପ୍ତତା ହୁଏ—
ଗ୍ରୁପ୍ ଫଟୋ Group photo.
ଗ୍ରେଟ୍ ପ୍ରାଇମର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସାଧାରଣ ଅକ୍ଷର ଅପେକ୍ଷା
Great primer ବଡ଼ ଆକାରର ଅକ୍ଷର ଓ ଟାଇପ—
ଗ୍ରେଟ୍ ଆଇମ୍ପ୍ରିମ୍ Great primer; a large type and
ଗ୍ରେଟ୍ ଆଇମ୍ପ୍ରିମ୍ letter in printing.

ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଇଂ. ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍)—
Great briten ଇଂଲଣ୍ଡ, ସ୍କଟଲଣ୍ଡ ଓ ଦେଲ୍ ଏହି ୩ଟି ରାଜ୍ୟର
ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ ସମାହାର—Great Britain
ଗ୍ରେଡ୍
ଗ୍ରେଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କ୍ରମୋତ ଶ୍ରେଣୀ—
Gred Grade.
ଗ୍ରେଡ୍
ଗ୍ରେଡ୍
ଗ୍ରେଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଂରାଜ ଓଜନବିଶେଷ; ୧ ଚକ୍ରର ୧୮୫
Gren ଗ୍ରାମ; ୧ ଯକୋଦର ପରିମାଣ—An English
ଗ୍ରେଡ୍ weight corresponding to one grain of
ଗ୍ରେଡ୍ barley.
ଗ୍ରେନାୟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଗ୍ରେନାୟ୍)—
Grenāt ଏକ ପ୍ରକାର ଚକ୍ର ଓ ଟାଣୁଆ ପଥର; ଅତ୍ୟୁକ୍ଷା ମିଶ୍ରିତ
ଗ୍ରେନାୟ୍ ଶଙ୍ଖମର୍ମର ପଥର—Granite stone.
ଗ୍ରେନାୟ୍
ଗ୍ରେପ୍ତାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଶ—ଗିରପ୍ତାର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Greptār (etc) Giraptār etc (See)
ଗ୍ରେପ୍ତାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଶ—ଗିରପ୍ତାର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Grephtār (etc) Giraphtār etc (See)
ଗ୍ରେବ—ସ. ବିଶ. (ଗ୍ରୀବା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Graiba ଗ୍ରୀବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Appertaining to the neck.
ସ. ବି—୧ । କଣ୍ଠଭୂଷଣ; ଗଳାଦାର—
1. Necklace; an ornament for the neck.
୨ । ଗଳାବନ୍ଧନ—2. Neck-tie.
୩ । ହସ୍ତୀର ବେକରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହେବା ଦଉଡ଼ା ବା ଶିଳ୍ପ—
3. A chain or rope passed round the neck
of an elephant.
ଗ୍ରେବେୟା—ସ. ବିଶ ଓ ବି. (ଗ୍ରୀବା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Graibeya ଗ୍ରେବ (ଦେଖ)
Graiba (See)
ଗ୍ରେବେୟାକ—ସ. ବିଶ ଓ ବି. (ଗ୍ରୀବା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ+କ)—
Graibeyaka ଗ୍ରେବ (ଦେଖ)
Graiba (See)
ଗ୍ରେଷ୍ମ—ସ. ବିଶ. (ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Graishma ୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to summer.
୨ । ଉଷ୍ଣତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to heat.
ଗ୍ରେଷ୍ମିକ—ସ. ବିଶ. (ଗ୍ରୀଷ୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—
Graishmika ୧ । ଗ୍ରେଷ୍ମ (ଦେଖ)
1. Graishma (See)

୨ । (+କର୍ମ. ଯ) ଗାନିଯୋଗ୍ୟ—2. Blameworthy.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଯଦି ପ୍ରସ୍ତାବେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ଚକ୍ର ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣେ ଯେବେ ଯେପରି ଘୋଷାକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗା’ ଘୋଷିବେ, ‘ଗୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗୁ’ ଘୋଷିବେ, ‘ବୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବ’ ଘୋଷିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅ’ ଘୋଷିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲ’ ଘୋଷିବେ ।

ଗୌ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ମଳିନ ହେବା—

G_hai (root) 1. To wane.

୨ । କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—2. To be tired.

୩ । କ୍ଷୟ ପାଇବା—3. To be worn out

ଗୌ—ସ. ବି (ଗୌ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଣ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—

G_hau 1. Moon.

୨ । କମ୍ପୂର—2. Camphor.

ଘ—ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ଓ କ ବର୍ଣ୍ଣର ଚର୍ଚ୍ଚି ବର୍ଣ୍ଣ (ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ଗହ୍ଵାମୂଳ; ଏହା ଘର୍ଷପ୍ରାଣ ବର୍ଣ୍ଣ)—The fourth consonant of the Oriya and Sanskrit alphabets. Asperate of ‘gh’ corresponding in pronunciation to ‘gh’ in Ghost.

ଘ. ବି (ଘନ୍ ଧାତୁ = ଅଘାତ କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—

୧ । ଘଣ୍ଟା—1. Bell

୨ । ଘଣ୍ଟାଧ୍ଵନି—2. Sound of bells striking.

୩ । ଚକ୍ରାକର ଘର୍ଷର ଶବ୍ଦ—

3. Rattling noise of moving wheels.

୪ । ଘୁଙ୍ଗୁରର ଶବ୍ଦ—

4. Tinkling sound of small bells.

୫ । ବସ୍ତ୍ର; ବର୍ଷ—5 Year

ଘଅଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଙି—ଘଅଡ଼ିବା—

Gha-ardibā To drive away.

ଘଅବା—ପ୍ରା. ବିଶ (ସ. ଘନ)—ଗହ୍ଵାବା (ଦେଖ)

Gha-abā Gahabā (See).

(ଯଥା—ଘଅବା ବାଳ ।)

ଘରତା—ପ୍ରା (ରତର) ବି. ପୁଂ (ସ. ପ୍ରସୂତା; ଭୂଲ. ସ. ଭର୍ତ୍ତା)—

Gharatā ୧ । ଭର୍ତ୍ତା—1. Husband.

(ମାଉସ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୋଇଛନ୍ତି ପରଦା ନିକରେ ପକାଇ

ଭାର୍ତୀ ମହାଦେବୀ ଘରଦା ପରି ଶୋଇ ବହୁ—କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ ।

भतार, खसम ୨ । ସ୍ଵାମୀ; ମାଲିକ—2. Lord; owner.

୩ । ଉପପତ୍ନ; ଜାର—3. A paramour.

ଘରତାକରତା—ପ୍ରା (ରତର) ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳ)—ଅସତ୍ତ୍ଵ; ଚଟର୍ପି—

Gharatākaratā (a term of abuse) Adulteress;

अशरी unchaste.

ସଦା ଭରପାୟ ଘରତାକରତା,

ବୋଲି ଘରତାକରତା କାହିଁକି ଶୁଣା ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ. ବନ ।

ଘରତା କରିବା—ପ୍ରା (ରତର) ଙି (ମନାର୍ଥ; ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ)—

Gharatā karibā ୧ । ପରପୁରୁଷକୁ ଉପପତ୍ନିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—

ଭାର୍ତାବକବା 1. To take as paramour.

खसमकरना ୨ । ସେହିପରି ହଜୁର ପାହାକ, ସେ ଘରତା କରିଛନ୍ତି ତାହା—ଭଗ ।

୨ । ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ କରିବା—2. To commit adultery with a male (said of females).

୩ । ସ୍ଵାମିରୂପେ ବରଣ କରିବା—

3 To select as one's husband

ଘରତାକରେଇ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳ)—ଘରତାକରତା (ଦେଖ)—

Gharatākarai Gharatākaratā (See)

ଘରତାଖାଇ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଅଯିବା ଗାଳିବିଶେଷ)

Gharatākhāi ୧ । ଯେ ନିଜ ସ୍ଵାମୀର ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହୁଏ—

ଭାର୍ତାବଧାମୀ 1. Causing the death of one's own husband.

୨ । ବିଧବା—2. Widow.

ଘରତାପଣ—ପ୍ରା. ବି—୧ । ସ୍ଵାମୀର ଅଧିକାର—

Gharatāpana 1. The state or authority of a husband.

୨ । ସ୍ଵାମିତ୍ଵ—2. Mastery; ownership.

ଘରତାପଣିଆଁ—ଦେ. ବି—ଘରତାପଣ (ଦେଖ)—

Gharatāpaniāi Gharatāpana (See)

ଘରତାବୁକୁ—ପ୍ରା. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସ୍ଵାମୀଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ବା ଅଙ୍ଗୀକାର
Gharatābuku ବଚନ—(figurative) Encouragement from or promise by the husband.

ଯେବେ ପାଇଥାଏ ଘରତାବୁକୁ,

ସମ ହେଉଥାଏ ବାପ ଘରକୁ । ଭଗ ।

ଘରତା ମାଉସ—ପ୍ରା. ବି (ସହଚର. ହୃଦ୍)—ସ୍ଵାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—

Gharatā māupa Husband and wife.

ଘରତାସୁଖୀ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରସୂତା + ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ)—

Gharatāsukhī ୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀ ପ୍ରତି ଅତିରକ୍ତ ଆଦର ଭାର୍ତାବ ସୌଭାଗୀ ଦେଖାଏ; ସ୍ଵାମୀ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—

1. Much doting (wife)..

୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ଵାମୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର କରେ—

(a wife) Doted over by the husband.

ଘରତେଇ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଘେତେଇ (ଦେଖ)—

Gharatēi Gharatēi (See)

ଘଉଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଦୁରାକରଣ, ଚକ୍ର ଦେବା—

Ghaurdā Driving away; pushing away.

ତାଡ଼ା

ढकेलना

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାଂଶ	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଝ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚଳନ୍ତି ନୁହେଁ ବା	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଝ	ନ

ଘଉଡ଼ାଇବା—ଦେ. ଛି—୧ । ଦୂର କରିବା—

Ghaurdāibā 1. To remove; to cause to disappear.

ତାଡ଼ନା ୨ । ଚଢ଼େଇବା—2. To drive out.

ସ୍ଵାଗିନୀ ନାମ ଘୋଡ଼େରେ କାବ,
ଘଉଡ଼ାଇ କହେ କବିରୀ ତାଙ୍କ । ନନ୍ଦକିଶୋର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ।

୩ । ଗଳାଧକ୍ଷା ଦେବା—

3. To push away by the neck.

ଘଉଡ଼ାଘଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଚଢ଼ାଚଢ଼ି ହେବା କର୍ମ—

Ghaurdāghaurdi 1 Mutual pushing

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ୨ । ବହୁବାର ଚଢ଼ିବା କର୍ମ—

ଦେଲେଦେଲେ 2. Repeated drivings.

ଦେ. ବିଶ—ପରସ୍ପର ଚଢ଼ାଚଢ଼ି ହେବା (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
(persons) Pushing one another away.

ଘଉଡ଼ିବା—ଦେ. ଛି (ସ୍ଵ. ଗ୍ରହ ଧାତୁ=କଲପୁରକ ଧରିବା)—

Ghaurdibā ୧ । ଘଉଡ଼ାଇବା—1. To remove; to drive away; to cause to disappear.

ଦେଲେଦେଲେ ଦେଲେ ଦେଲେ ।
କୃଷ୍ଣବିହର ମହାବରଦ. ବନ ।

୨ । ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ କରି ଶୁଣୁଥିବାରେ ଶୁଣିବା—

2. To chase away.

କବେକ ଦେଲେ ଘଉଡ଼ି । କବସୂର୍ଯ୍ୟ. କରୋଷପଣ. ଗ ଗୀତ ।

୩ । ଚଢ଼ିବା—3. To drive out.

ସରା ଘଉଡ଼ାକୃଷ୍ଣ ଘଉଡ଼ାକର

ବୋଲେ ଘଉଡ଼ିବା କ ହୁଏ ଶୁଣା ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣବିହର ମହାବରଦ. ବନ ।

ଘାଏତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ (ସ୍ଵ. ଗ୍ରହାଣ)—

Ghaetā ଘଇତା (ଦେଖ)

(ମାଏପୋ—ଶ୍ରୀ) Ghaitā (See)

ଘାଘି—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ)—

Ghaighā ୧ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମାରିବାର ଅନୁନାସିକ ଧ୍ଵନି—

1. Nasal snoring sound.

୨ । ଘାଉଁଘାଉଁ (ଦେଖ)

2 Ghāughā (See)

ଘାଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ୍ଵ. ଗ୍ରହ)—ବଞ୍ଜି—

Ghāñjī Corn; hard skin formed on any part of the body due to constant friction, calluse.

ଘାଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘାଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Ghāñjī Ghāñjī (See)

ଘାଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ୍ଵ. ଗର୍ଗସ. ତୁଳ. ଛ.ଗର୍ଗସ) —

Ghāgrī ମାଠିଆ; କଳସ—An earthen pitcher.

ଘାଙ୍ଗୁର—ପ୍ରା. ବି—ଘାଙ୍ଗୁର (ଦେଖ)

Ghāṅgura Ghūṅgura (See)

ଘଞ୍ଜି—ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ଵ. ଘନ)—୧ । ଗଢ଼ଳ; ସାନ୍ନ; ନିକିଡ଼—

Ghañjī 1. Thickly set; dense.

ଘଞ୍ଜି ଘଉଡ଼ାଇ ଘଞ୍ଜି ଦେଇ ବନ । ପ୍ରାଚୀ. ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟାମଜ୍ଞୟ ।

୨ । ଘଡ଼; ଜନତାପୂର୍ଣ୍ଣ—2 Crowded

୩ । ମୋଟ; ଘନ 3 Thick; tough

ଘଞ୍ଜି ଘଞ୍ଜି କଠିକ ଘଞ୍ଜି ଘଞ୍ଜି । ବେନି । କୃଷ୍ଣବିହର ମହାବରଦ. ଅବ ।

ଘଞ୍ଜିଘଞ୍ଜି—ଦେ. ବିଶ—ଅତି ଗଢ଼ଳ—

Ghañchighañchī Very dense; densely set.

ଦେ. ବି—ବହୁ ବସ୍ତୁର ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ସମାବେଶ—

The state of many things put inside a narrow space; the state of being cooped up.

ଘଞ୍ଜିଘଞ୍ଜି—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—ଘଞ୍ଜିଘଞ୍ଜି (ଦେଖ)

Ghañchighañchī Ghañchighañchī (See)

ଘଞ୍ଜିଲ - ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ)—୧ । ପ୍ରତିରୋଧ—

Ghañchīl 1. Obstruction.

ଅପରାଧ ମୋ ଆଡ଼ ଲୋକ ସେ ବହୁତ

ତୋତେ ବିଶ୍ଵାସ ଘଞ୍ଜିଲ କରୁ କରାବେଳ । ବଳରାମ. ସମାପଣ ।

ଘଟ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—

Ghaṭ (root) 1. To try; to exert; to strive.

୨ । ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—2 To produce.

୩ । ହିଂସା କରିବା—

3 To be avenged; to hurt; to injure.

୪ । ଘଟିବା—4. To happen; to take place.

୫ । ମିଳିତ ହେବା—5 To be united with.

୬ । ପହଞ୍ଚିବା—6. To reach

୭ । ପିନ୍ଧିବା—7 To put on.

୮ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—8 To accomplish.

୯ । ଗଢ଼ିବା, ଗଠନ କରିବା—9. To make; to form.

୧୦ । ମିଳାଇବା—10. To unite; to join.

୧୧ । ଘଷିବା—11. To rub.

୧୨ । ଛୁଇଁବା—12. To touch

ଘଟ—ସ୍ଵ. ବି. (ଘଟ ଧାତୁ=ଗଢ଼ିବା, ଚେଷ୍ଟା କରିବା + କର୍ମ. ଅ—

Ghaṭa ୧ । ଧାତୁ ଅଥବା ମୃତ୍ତିକା ନିର୍ମିତ କଳଶ; କୁମ୍ଭ; ମାଠିଆ—

1. Water-jar; pitcher (of metal or earth).

୨ । ଗଜକୁମ୍ଭ; ଗଜକପୋଳ—

2. The forehead or temples of an elephant.

୩ । ମସ୍ତିକ—3 Head.

୪ । ମସ୍ତିଷ୍କ—4. Brain.

୫ । ପ୍ରାଣ; ଜୀବନ—5 Life.

ଘଟବାର କୁମ୍ଭ ସେଠେ ଲଟିପଟ

ଉତ୍ତମ ପକ୍ଷ ଘଟବାର ଘଟ । କବସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧରଣ ୧ ଘଟକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଘଟକ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଘଟକ ବୋଲି କହି ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ୧ ସ୍ଵରାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ଵାଧୀନେ ଘଟକ ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଘଟକ ବର୍ତ୍ତ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
‘ଘାତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାତ’ ଗୋଟିବେ; ‘ଭୂତ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୃତ’ ଗୋଟିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ତେଣିବେ; ‘ଅଗ୍ଧା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଶ୍ଵ’ ତେଣିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ତେଣିବେ ।

୨ । ଦେହ; ଶରୀର—6. Body.

୬ ବେଳେ ଘଟକ ଘଟକେ ଘଟ । ମନୋବୋଧ ଚରଣଗା କ ପଦ ।

୨ । ମୂର୍ତ୍ତି; ପ୍ରତିମା—

7 A bodily representation; image

୮ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧିତ୍ଵରେ ଯେଉଁ ମାଠିଆ ଢଳା ଉପରେ ୯ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଦଶମ ଦିନ ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ—8 An earthen water-pitcher which is placed on a tripod during 9 days of the obsequies of a deceased person and which is consigned to water on the 10th day.

୯ । କୁମ୍ଭକ; ପ୍ରାଣାୟାମକାଳୀନ ଶ୍ଵାସରୋଧ—

9 Control or suspension of breathing during breath-exercise

୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) କୁମ୍ଭରାଶି—10. (astrology)

Aquarius; the 11th sign of the zodiac.

୧୧ । ପରମାଣବଶେଷ; ୨୦ ଡ୍ରୋଣ ବା ୬୪ ସେର—

11. A measure; 64 seers.

୧୨ । ପୂଜାଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦେବତାରୂପେ ସ୍ଥାପିତ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ—

12. A water-jar filled with water set up during ceremonial rites as representing a Deity.

[ଦ୍ର— ଝଙ୍କଡ଼ର ସାରଳା, କାକଟପୁର ମଙ୍ଗଳା ଓ ଅସୁରେଶ୍ଵରର ହରଚଣ୍ଡୀ ଆଦି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପୂଜା ସମୟରେ ସ୍ଥାପିତ ଘଟ ଉପରେ ମାତ୍ର ବୋଲି ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଘାସରୁଣା ପରି କରାଯାଇ ଉପରେ ସଜାଇ ସେଥିରେ ପୁଲୁଆଦି ଖଣ୍ଡି ତରୁଳ ମାଲି-ସେବକମାନେ ଉକ୍ତ ଘଟକୁ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲାଇ ଗୋଡ଼ରେ ରଖିବା ବାକି ରଖି ମାଗନ୍ତି ।]

ବହୁକ୍ରମେ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ଶଳାକା ଅବ ଦୋଳ

ଘଟ ନାଟ ଅରଣ୍ୟ ରଣପା ଯେ ମଞ୍ଚୁଳ ସେ—ଭଞ୍ଜ, ଲବଣ-ବଗା ।

ଘଟକର୍ପର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ (ସ. ଘଟକର୍ପର)—

Ghaṭa-utkacha ଘଟକର୍ପର (ଦେଶ)

Ghaṭotkacha (See)

ମାଲେ ଯେ ଘଟକର୍ପର ଛଦ୍ମରେ । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାବରତ. ଅଦ ।

ଘଟକ—ସ. ବିଶ. ‘ପୁ’. (ଘଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Ghaṭaka ୧ । ସମ୍ପାଦନକାରୀ—1. Accomplishing.

(ଘଟକ—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଘଟଣାକାରୀ; ଯେ ଘଟାଇଦିଏ—

2. Bringing about a thing; causing a thing to happen.

ସ. ବି—୧ । ଯେ ବର କନ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ଘଟକା

କରେ; ବିବାହରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଲୋକ; ଭଲଲୋକ—

1. Match-maker; negotiator in matrimonial alliances.

୨ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ପୁଷ୍ପ ଦେଖା ନ ପାଇଁ ଫଳ ଫଳେ (ଉମ୍ବିର ପ୍ରଭୃତି), ବନସ୍ପତି—2. A tree that produces fruits without apparent flowers.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୃକ୍ଷିନାମା ଇଥର କରେ—

3. A genealogist.

୪ । ଭେଟା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କୁ ଭେଟାଏ—

4. A go-between; a pander; bawd

୫ । ଦଲ୍ଲଲ—5 A commission-agent; broker.

୬ । (ଘଟ + ସ୍ଵାର୍ଥେ. କ)—ଘଟ, ମାଠିଆ; ଜଳକୁମ୍ଭ—

6 Water-jar.

୭ । ଶରୀର, ଦେହ—7. Body

ଘଟକଶୁକ୍ଳୀ—ସ. ବି (ବହୁଶ୍ରୁତି, ଯେଉଁ ଜିପ୍ପାରେ ଘଟରେ କଶୁକ୍ଳମାନ Ghaṭakāñchukī ରଖାଯାଏ)—ଅଗମସ୍ଵରୂପେ ଗ୍ରହଣ କର ଓ

ଶାକ୍ତମାନଙ୍କର ସ୍ଵାଧିକାରଣ—An immoral rite practised by Tāntrikas and Śāktas in which the bodices of the different women, who join the company of the worshippers, are placed in a receptacle and are allowed to be taken one by one by each of the male worshippers, so that the male who takes out the bodice of a particular woman will cohabit with her. (M.W.)

[ଦ୍ର— ଏହି ସ୍ଵାଧିକାରଣ ଭୈରବଗଡ଼ରେ ସମ୍ପାଦିତ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର କାଞ୍ଚଲମାନ ଗୋଟିଏ ମାଠିଆରେ ପଶେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଥରକେ ଗୋଟିଏ କାଞ୍ଚଲ ସେ ମାଠିଆରୁ କଢ଼ିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ହାତରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର କାଞ୍ଚଲ ଉଠିଥାଏ ଉକ୍ତ ପୁରୁଷ ଉକ୍ତ ଶ୍ରୀକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାକୁ ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି ।

(ହି ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଘଟକର୍କଟ—ସ. ବି— ବାଦ୍ୟର ତାଳବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

Ghaṭakarkṭa A musical measure (M. W.)

ଘଟକର୍ପର—ସ. ବି—୧ । ବିଦ୍ୟାବିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବରତ୍ନ ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟରୁ Ghaṭakarpara ଜଣେ—1. One of the nine gems (learned men) of the court of king Bikramāditya.

[ଦ୍ର—ଘଟକର୍ପରଙ୍କ ରଚିତ ମାତସାର ନାମକ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ‘ମିଳିଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦାନ୍ତମୂଳ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରୁଥିଲେ (M. W.) ।]

୨ । ମାଠିଆର ଉଠା ଖସଣ—2. Potsherd; the broken fragments of an earthen pot.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

ଘଟକଯୁବତୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧା; ଘଟକା + ଯୁବତୀ; ସମାସରେ
Ghatakajubati ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗାନ୍ତ ଦ୍ଵୟେଷେଷ ସ୍ଵଲିଙ୍ଗ ଅକାର ଧାରଣ
କରେ; ଭୂଲ. କୁକୁଟାଣ) —୧ । ଦୃଶ୍ୟ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବ
ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମିକାର ଭେଟ କରାଏ—1. A woman
who arranges for love assignations; a
procuress.

ଲେଖି ଶ୍ୟାମ ପ୍ରାଣକ. ଘଟକ ଯୁବକେ କେ କହୁଛନ୍ତି ଧରୁଦଶକେ ପାସ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ

ଘଟକା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଦଉଡ଼ି—
Ghataka 1 Race

ଘଟକାର—ସ. ବି. ପୁଂ—କୁମ୍ଭକାର; କୁମ୍ଭାର—
Ghatakāra Potter

ଦେ. ବି—ଘଟନାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—One who accomplishes
or brings about any matter.

ବୋଲେ ଘଟ ଘଟ କେଉଁ ଘଟକାର ଏହି କି ଘଟ ଘଟ କେବ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହଶବ୍ଦମାସ ।

ଘଟକାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଘଟକପଣ; ବିବାହରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା; ଭଲଲେକି—
Ghatakāl 1. Act of a marriage-broker.

ସଟକାଳି ୨ । ଦୃଶ୍ୟପଣ—2. Act of a go-between or
procuress

୩ । ବିବାହ ଘଟନା କରବାରେ ଲୋଡ଼ା କୌଶଳ—
3. Tact requisite in a marriage-broker.

ଘଟକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି ଓ ଗଡ଼ଜାତ) କି—ଦଉଡ଼ିବା—
Ghatakibā To run.

ଘଟକ ଅସିବେ ଏଣେ ଏହି ନାହା,

କି କଣିବ ଭୁସ୍ଥ ପଳାଇବା ଘଟା । ଅଜୟନନ୍ଦ୍ର, ଶେଷବଳୀ ।

ଦେ. କି (ଧ୍ଵନିଧ୍ଵନିକରଣ)—ମରବାର ପୂର୍ବୀକସ୍ଥାରେ ଘଡ଼ିଘଡ଼ି
ଶବ୍ଦ କଣ୍ଠରୁ ବାହାର କରବା; ଘଡ଼ିକିବା—To emit
a gurgling sound before death.

ସଫଳା

ଘଟକୁମାର—ସ. ବି—(୨ଷ୍ଠୀ ଇତ୍; ଘଟ + କୁମାର; ଏ କୁମ୍ଭରୁ ଜନ୍ମି-
Ghatakumāra ଥିବାରୁ)—୧ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—1. Name
of sage Agastya.

ଘଟକେରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି ଓ ଗଡ଼ଜାତ) କି. ଘଟକିବା (ଦେଖ)—
Ghatakeibā Ghatakibā (See)

ଘଟଗ୍ରହ—ସ. ବି (ଘଟ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପାଣିବୁହାଳ;
Ghatagraha ପାଣି ଅପତ୍ତି; ଘଡ଼େଇ—1. A water-bearer.

ଘଟଘଟ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନିଧ୍ଵନିକରଣ)—ଘଡ଼ିଘଡ଼ି (ଦେଖ)—
Ghataghata Ghardaghata (See)

ବୋଲେ ଘଟ ଘଟ କେଉଁ ଘଟକାର ଏହି କି ଘଟ ଘଟ କେବ—
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହଶବ୍ଦମାସ ।

ଘଟଘଟ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କି—(ଭା) ପେନ୍ଥ ହେବା,
Ghataghata hebā ଲଙ୍କେଇ ହେବା—(boiling rice) To
become over-boiled.

ଘଟ ଛୁଟିବା—ଦେ. ବି—ପିଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବା—

Ghata chhutibā 1 Death; the soul leaving
the body.

ଘଟ ଛୁଟିଲେ ଭୋଗେ ବୋଲିବେ ଭୁବରେ—ମନବୋଧ ଚଉଦଶା ।

ଘଟଜ—ସ. ବି (ଘଟ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କୁମ୍ଭ ମଧ୍ୟରୁ ଜନ୍ମି
Ghataja ଥିବାରୁ)—ଅଗସ୍ତ୍ୟମୁନି—Sage Agastya.

ଘଟଜନ୍ମା—ସ. ବି (ବହୁଶ୍ରୁତି; ଘଟ + ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ଦ୍ରୋଣ—
Ghatajanmā A name of Drona (M W.)

ଘଟଣ—ଦେ. ବି (ସ. ଘଟନ)—୧ । ଘଟଣା—
Ghataṇa Happening; occurrence.

୨ । ଗଠନ; ଗଠଣ—2. Make; build.

ବ୍ୟକର୍ମାର ଶିଳ୍ପପଣ, ଯେ ରଥ ଚରଣ ଘଟଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୩ । ଘଟଣା—3. Event.

ଅଜ୍ଞାନରୂପେ ଆଶିଦେଇ, ଦରବ ଘଟଣ ହୋଇଲୁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୪ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ସୌଷ୍ଠବ—4 Symmetry; grace.

୫ । ବିଧାନ—5 Dispensation of Providence.

ଦତ୍ତାତ୍ରିୟଙ୍କର ଅନଳ ଆକାର, ଘଟଣ ବଧାତ କର, ସେ ଅସ୍ତରେ—

ବିଶ୍ଵନାଥ. ବିଚିତ୍ରସମ୍ଭାଷଣ ।

ବିଶ—ସୁନ୍ଦର—Symmetrical, of decent make or
build; graceful.

ଘଟଣଦତ୍ତେ ଆତ୍ମନ, ଘଟକର୍ତ୍ତା ହୃଦୟ—ଭଞ୍ଜ, କୋଟ୍ଟହୁଣ୍ଡାଶ୍ରମସ୍ତବ ।

ଘଟଣା—ପ୍ରା. ବି (ସ. ଘଟନା)—୧ । ଘଟଣା—

Ghataṇā 1. Happening.

୨ । ଅକସ୍ମାତ୍ ଘଟଣା ବିଷୟ—2. Accident.

୩ । ବ୍ୟାପାର, ଯାହା ଘଟେ—3. Event; occurrence.

ଘଟଣା ବରହରେ ଅବଶ୍ୟ ଚ ଚହରେ ତୋ ଦେଇ ଅନୁପାତ ହୋଇଲୁରେ—

ବିଦ୍ୟର୍ଥ. କିଶୋରଚଣ୍ଡ. ଘ. ଗାବ ।

୪ । ରଚନା; ନିର୍ମାଣ—4. Composition; making

ପଦ ଘଟଣା କର ଦେଲେ

ଲେଖିବ ତୋ କରୁଣା କରେ ପ୍ରାଚୀ—ପ୍ରାଚୀନଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

୫ । ଆୟୋଜନ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ସୋପାନ—

5 Arrangement; settlement.

ଘର ନିବାସଦୟାପଣ, ଚର ନୋ ପାଇଁ ନୋହଲେ ଘଟଣା—

ବୋହୂଅଙ୍ଗ ଗୀତ ।

ଘଟଣା କରବା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) କି—

Ghataṇā karibā ୧ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା; ଆୟୋଜନ କରିବା—
1 To collect; to arrange.

(ଯଥା—ସେ ପୁଅ ବ୍ରତ ଘର ପାଇଁ ଅନେକ ପଦାର୍ଥ ଘଟଣା
କରିଥିଲେ ।)

୨ । ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle.

(ଯଥା—କନ୍ୟା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବର ଘଟଣା କରିବା
ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲାଣି ।)

ଘଟଣି—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ଘଟନ)—୧ । ସମ୍ପାଦନ, ନିର୍ମାଣ—

Ghataṇi 1. Building; constructing.

ଯାହାରେ ଲେଖେ ଅଧର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଘଟଣା ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଘଟଣା ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଘଟଣା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳୀ ଶବ୍ଦ ବୋଲିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘଟଣାବୋଧରେ ନ ଚିହ୍ନିବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଘଟଣାମେ ଘଟଣା ବୋଧହୁଏ । ୨ ବା ୧ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ଥଳୀ ଶବ୍ଦ ବୋଧିବାକୁହୁଏ । ଯଥା—‘ଗାଢ଼’ ନ ଚିହ୍ନିଲେ ‘ଗାଢ଼’ ବୋଧିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ଚିହ୍ନିଲେ ‘ବୁଧ’ ବୋଧିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ଚିହ୍ନିଲେ ‘ବଧୂ’ ବୋଧିବେ, ‘ଅନ୍ଧା’ ନ ଚିହ୍ନିଲେ ‘ଅନ୍ଧା’ ବୋଧିବେ, ‘ଅଲବତ’ ନ ଚିହ୍ନିଲେ ‘ଅଲବତ’ ବୋଧିବେ ।

୨ । ଗଢ଼ନ—2. Build; mode of construction.

ଘଟଣ—ଦେ. ବି—୧ । (ଫ. ଘଟ୍ ଧାତୁ) ଘଟଣା; କାଣ୍ଡ—
Ghaṭṭati 1. Happening; event; occurrence.
ସାଟିତି ୨ । (ଫ. କଠିନ) କମିବା; କମିଯିବା ଅବସ୍ଥା; ହ୍ରାସତା—
ସଢ଼ତି 2. Diminution; decrease; abatement.
(ବଡ଼ିତ—ଉପସ୍ଥାପନ) ୩ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—3. Loss.

ଘଟଣାସୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଘଟ + ଦାସୀ)—

Ghaṭadāsī ୧ । ଦୁଷ୍ଟା, କୁଟୁଣୀ; ଯେ ପରପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଶ୍ରୀ
ସୁଧା—1. A procuress; a panderess.

୨ । ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କୁ ସନ୍ଧାନ କରୁଥିବା ଦାସୀ (ହି. ଶବ୍ଦ—
ସାଗର)—2. A maid-servant bringing
about an interview between two lovers.

ଘଟଣ—ଫ. ବି. (ଘଟ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—

Ghaṭana ୧ । ବ୍ୟାପାର; ଘଟଣା କର୍ମ—

1. Event; happening; occurrence.

୨ । ମେଳନ; ମିଳାଇବା—

2. Conjunction; combination.

୩ । ଯୋଜନା—3. Joining; union.

୪ । ଦୈବଘଟଣା, ଅକସ୍ମିକ ବ୍ୟାପାର—4. Accident.

୫ । ଘଟାଇବା; ସମ୍ପାଦନ—

5. Accomplishment; effecting.

୬ । ଦୈବଗତି; ବିଧିବଦ୍ଧ—6. Happening of the
inevitable; Divine dispensation

୭ । ନିର୍ମାଣ କରୁବା—7. Making; construction

୮ । ବିବାଦ, ଶତ୍ରୁତା—8. Hostility; strife.

୯ । ହସ୍ତିସୈନ୍ୟ—9. An army consisting of
elephants and their riders (M. W.)

୧୦ । (ସମାସରେ) ଅମ୍ଭଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳନ ବା ସମ୍ମୁଖ—

10. (in compounds) Connection or union
with (M. W.).

୧୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥା; ଅବସ୍ଥାପନ, ଯୋଗାଡ଼—

11. Arrangement; disposition.

୧୨ । ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନା—

12. A literary composition (M. W.).

୧୩ । ଲୁଟାଇବା—13. Procuring.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଶ—ଘଟଣ (ଦେଖ)

Ghaṭana (See)

(ଯଥା—କହା ଘଟଣର ମାଉସୀଟିଏ = ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଶୁଣିବ ।)

ଘଟଣା—ଫ. ବି. (ଘଟ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Ghaṭanā ୧ । ଘଟଣ (ଦେଖ)

Ghaṭana (See)

ଘଟଣା କରୁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯୋଗାଡ଼ କରୁବା—

Ghaṭanā karibā

1 To arrange.

୨ । ଗଢ଼ିବା; ରଚନା କରୁବା—

2 To make; to compose.

ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ସିନା ଭୋବ ସୁଦେଶନା

ଘଟଣା କରନ୍ତୁ ଉପମାନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଘଟଣାକ୍ରମ—ଫ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର; ଘଟଣା + କ୍ରମ)—

Ghaṭanākrama ୧ । କାର୍ଯ୍ୟଗତି—1 Course of events.

୨ । ଧାରାବାହିକ ଘଟଣା—

2. Succession of events.

ଘଟଣାକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଦୈବକ୍ରମରେ; ଦୈବାର୍ତ୍ତ—

Ghaṭanākrame Accidentally, casually; as luck

ସଟନାକ୍ରମେ would have it; eventually; in due
course

ଘଟଣାଚକ୍ର—ଫ. ବି. (ଚକ୍ର; ଘଟଣା + ଚକ୍ର)—

Ghaṭanāchakra

ଘଟଣାକ୍ରମ (ଦେଖ)

Ghaṭanākrama (See)

ଘଟଣାଧୀନ—ଫ. ବିଶ. (ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର; ଘଟଣା + ଅଧୀନ)—

Ghaṭanādhina

ଦୈବଧୀନ—

In the hands of the Gods.

ଘଟଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—ଫ. ବିଶ. (୩ୟ ଚକ୍ର; ଘଟଣା + ପୂର୍ଣ୍ଣ)—

Ghaṭanāpūrṇa ୧ । ବ୍ୟାପାରପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Eventful.

୨ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ ସ୍ମରଣୀୟ—

2 To be long remembered.

ଘଟଣାପ୍ରବାହ—ଫ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର; ଘଟଣା + ପ୍ରବାହ)—

Ghaṭanāprabāha

ଘଟଣାକ୍ରମ (ଦେଖ)

Ghaṭanākrama (See)

ଘଟଣାବଳୀ—ଫ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର; ଘଟଣା + ଅବଳୀ)—

Ghaṭanābālī ୧ । ଘଟଣା ସମୂହ—1 A number of events;

series of events; successive events.

ଘଟଣାବିରାହ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ନ ଘଟିବାର ଅବସ୍ଥା—

Ghaṭanābiraha

1. Condition or case of a thing
not coming to pass.

ଘଟଣା ବିରହରେ ଅବସ୍ଥା କହରେ

ତୋ ଦେଖି ଆସୁଥାଉ ହୋଇଲୁ ରେ । ବିଷୟଟି କେତେବେଳେ ଘଟିବ

ଘଟଣାମୟ—ଫ. ବିଶ. (ଘଟଣା + ପ୍ରାଚୀନାର୍ଥେ ମୟ)—

Ghaṭanāmaya

ଘଟଣାପୂର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Ghaṭanāpūrṇa (See)

ଘଟଣାସ୍ରୋତ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଘଟଣାସ୍ରୋତ)—

Ghaṭanāśrota

ଘଟଣାକ୍ରମ (ଦେଖ)

Ghaṭanākrama (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ	ଋ	ଉ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଋ	ଉ	ଋ

ଘଟନାମ୍—ସ. ବିଶ. (ଘଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାମ୍)—

Ghataniya ୧ । ଯାହା ଘଟିବାର ସମ୍ଭବପର; ଘଟିବା ଯୋଗ୍ୟ—

1. Probable; likely to take place

୨ । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ—2 Liable to happen.

ଘଟପଟାଦି—ସ. ବି. (ଘଟ + ପଟ + ଅଦି)—

Ghatapataḍi ୧ । ଘଟ ଓ ପଟ ଅଦି ବାସ୍ତବ ବସ୍ତୁ; ବାସ୍ତବ ଜଗତ—1. The material word; the

material things

ଘଟପଲ୍ଲବ—ସ. ବି. (ବାସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା)—ଘଟ ଓ ପଲ୍ଲବର ରୂପ ଯେଉଁ

Ghatapallaba ଖୁମ୍ବର ମୁଣ୍ଡରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥାଏ

(ହି. ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର)—(architecture)

A column having the figures of a pit-

cher and leaves at the capital

ଘଟବାସୀ—ସ. ବି. (ଘଟ = ଶରୀର + ବସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.

Ghatavāsī ୧କ.)—ଆତ୍ମା—Soul.

ଘଟ ଶୟନ ଘଟବାସୀ

ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଅବତାରୀ । ଭୂପତି. ସେନପଟ୍ଟାୟମ୍ ।

ଘଟଭବ—ସ. ବି. (ଘଟ + ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Ghatabhava ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—Sage Agastya.

ଘଟପ୍ରିତବ୍ୟ—ସ. ବିଶ. (ଘଟ ଧାତୁ + ପ୍ରିତ + କର୍ମ. ଇବ୍ୟ)—

Ghatapritavya ଯେଉଁ ଛଦ୍ମ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ—

(a hole) To be shut (M. W.)

ଘଟଯୋଜି—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘଟ + ଯୋଜି)—

Ghatajoni ଭୃଗୁସମ୍ଭବ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—

Sage Agastya.

ଘଟର ଘଟର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ବଜ୍ୟନୁକରଣ)—ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ—

Ghṛṭara ghaṭara Rattling sound.

x x x ଘଟର ଘଟର କର ଘର ଗର୍ଜନ କରୁଅଛି ।

ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଶୟଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଘଟରଘ୍ନମା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୁଁ ଛାଁ ଶବ୍ଦକାରୀ ଚଢ଼େଇ; ହରିଡ଼—

Ghataraghumā ଘ୍ନମା ଚଢ଼େଇ; ଛୁଁ ଛାଁ ଚଢ଼େଇ—

A kind of bird uttering a sound like

huñ hāñ; Pitta Coronata; shrike, Lanus

Ludovicianus.

ହୁଲହୁଲ ଚର୍ଷେ ବିଅନ୍ତ ସବନେ ଘଟରଘ୍ନମାବରଣୀ । ସ୍ୟାମାଥ ଉର୍ବଶୀ ।

ଘଟଗ୍ଜା—ସ. ବି—୧ । ପୋଡ଼ା ମାଠିଆ—

Ghatarāja 1. A pot of baked clay (Apte).

୨ । ବଡ଼ ମାଠିଆ—2 A large water-jar (M. W.).

ଘଟଶ୍ରବଣ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଘଟପର ଶ୍ରବଣ ଯାହାର)—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ—

Ghaṭasrabana Kumbhakarna; younger brother of Rābana (literally-pot-eared).

ବଘଶ୍ରବଣ ଶ୍ରବଣ କୁହଇ ଗୋଷ୍ଠପୁର—

ଉଠିଲେ ସେ ଘଟଶ୍ରବଣ । ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହ୍ୟବିଳାସ ।

ଘଟଶ୍ରୋତ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘଟ + ଶ୍ରୋତ୍ର)—

Ghaṭasrotra

ଘଟଶ୍ରବଣ (ଦେଖ)

Ghaṭasrabana (See)

ଘଟସମ୍ଭବ—ସ. ବି—ଘଟଯୋଜି (ଦେଖ)

Ghaṭasambhaba Ghaṭajoni (See)

ଘଟସୂତର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସ. ଘଟ + ସୂତ)—

Ghaṭasūtra ଘଟସୂତ୍ର (ଦେଖ)

Ghaṭasūtra (See)

ପ୍ରବାଣଗଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରର ପଦ୍ମସୂତର ଘଟସୂତର ଅନ କରଣେ କିଏ ପାଠର ।

ଅନନ୍ତଚନ୍ଦ୍ର—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରହରାବ ।

ଘଟସୂତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. ଘଟ + ସୂତ)—

Ghaṭasūtra ୧ । ଘଟନାଚକ୍ଷ; ଘଟନାକ୍ରମ—

1. Course of events.

୨ । ଘଟନା ଘଟିବା—2. Happening of events.

ପ୍ରଜାପତି ଘଟସୂତ୍ର. ଜଣେ ବଲ୍ଲଭ ଠିକଣା ଲଗାଇ ଦେଲା ।

ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ତୋତ୍ର ।

୩ । ଚେଷ୍ଟା—3. Endeavour; effort.

ଘଟସୋଧନକାରକ—ସ. ବି. (ଘଟ = ଶରୀର + ଶୋଧନ + କାରକ)—

Ghaṭasodhanakāraka

ହଠଯୋଗସାଧକଙ୍କର ଶରୀର

ଶୋଧନାର୍ଥ କୃତ ୬ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା—

A collective name for 6 actions of an ascetic in cleansing the body (M. W.).

[ଦ୍ର—ଏ ଛଅଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା—ଧୌତି, ବସ୍ତ୍ରୀ, ନେତ୍ର, ଭାଟକ,

ନୌଳକ ଓ କପାଳଭୁଷା ।]

ଘଟସ୍ତନା—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘଟ + ସ୍ତନ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Ghaṭastanā ଯେଉଁ ଶ୍ରୀର ସ୍ତନ କୁମ୍ଭ ପରି ବଡ଼; କୁମ୍ଭସ୍ତନା—

(woman) Having the breasts as large as earthen pitchers.

ଘଟସ୍ତନୀ—ସ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—ଘଟସ୍ତନା (ଦେଖ)

Ghaṭastanī Ghaṭastanā (See)

ଘଟସ୍ଥାପନ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଘଟ + ସ୍ଥାପନ)—

Ghaṭasthāpana କୌଣସି ଦେବଦେବୀ (ବିଶେଷତଃ ଦୁର୍ଗା)ଙ୍କ

ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜାସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପନ ନ କରି ତତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତେ

ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ କଲ୍ପିତ ଗୋଟିଏ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭସ୍ଥାପନ—

Act of setting up an earthen water-jar in lieu of or symbolising and representing some Deity for worship.

ଘଟସ୍ଥାପନା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ଚତୁ ବ୍ୟା. ୨ୟା ଚତୁ; ଘଟ + ସ୍ଥାପନା)—

Ghaṭasthāpanā ଘଟସ୍ଥାପନ (ଦେଖ)

Ghaṭasthāpana (See)

ଘଟା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ଘଟ୍ ଧାତୁ + ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ଜାକଜମକ;

Ghaṭā

ଅଭିମାନ—1. Grandeur; ado.

— ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭାଗାଲେବେ ଉଠୁଥିବା ପର୍ବ ଅଗ୍ରରୁ ଧୂସର ଘଟା । ସ୍ୟାମାଥ. ଦରବାର ।

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଘଟ ୧ ଘଟିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଘଟିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଘଟିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଘେନେ ଏ ଘଟାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେଣୁ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଘଟିତ କପଟକ ୨ ବା ୧ ଘଟିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଲୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଲା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବରୁ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସମୂହ—2. Collection; multitude; assemblage

ପୁଣି ଦେଖ ଆମ ଗାୟନର ଘଟା । ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ଦରବାର ।

୩ । ଦ୍ରୁପଦମୁହ—3 A troop of elephants.

୪ । ସୁବରେ ଦ୍ରୁପଦମୁହର ଏକତ୍ର ମିଳନ—4. A troop of elephants arranged in battle-array.

୫ । ସମ୍ମିଳନ; ସଭା—5. Assembly

୬ । ସମର୍ଥନ—6 Justification. (M W).

୭ । ଚେଷ୍ଟା—7. Effort; endeavour (M. W.)

୮ । ମେଘମାଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8 Rising clouds.

ଦେ. ବି. —(ସ. ଦୁଷ୍ଟା)—୧ । ଦାଗ—1. Stain.

୨ । ତିଳିଳିକିଳି ମଇଳା—2. Only dirt.

୩ । ଦେହ ସଙ୍ଗ କରବାପାଇଁ ଲଗାଯିବା ପ୍ରଲେପବିଶେଷ—
3. An ointment used to rub the body with.

ଘଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ଘଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଘଟନା କରାଇବା—
Ghatāibā 1 To occasion; to cause to happen or
ସଂଜୀନ take place; to bring about; to
ସଫାଳା effect.

୨ । ମିଳାଇବା—2. To cause to come together
or appear; to bring together; to unite,
to cause to fit in.

୩ । ବନୋବସ୍ତ କରବା—3. To arrange.

ସେ ସାହାର ସୋଗ୍ୟ ତାହା ପ୍ରକାଶ,
ରଞ୍ଜିତ ସିନା ବେଳୁଁ ଘଟାଇ । ନନ୍ଦକଣ୍ଠୋର. କୃଷ୍ଣମାସ ।

୪ । ମିଥ୍ୟା କଥା କହିବା—4 To speak lie.

୫ । କୌଣସି ଘଟନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବା ଘଟ ଅଛି ବୋଲି
ସେପରି ଶ୍ରୋତାର ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେବ, ସେହିପରି
କହିବା—5 To relate a thing in such a
manner that the hearer will believe the
thing probable or will believe that
such a thing has actually happened.

ଘଟାଇ—ଦେ. ବିଶ୍ୱା. ଶ୍ଳୀ.—(ସ. ଘଟେ)—୧ । ଘଟଣା—

Ghatāi 1. Procureess; panderess

୨ । ଅଘଟିତଘଟେଇ; କହିବା ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ମିଛ କଥାକୁ
ସତରୂପେ ଶ୍ରୋତା ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରାଇବା (ଶ୍ଳୀ)—

2. (a female) Able, by her mode of
speaking or relating, to make the hearer
believe in an improbable or false thing.

ଘଟାକାଶ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲେ; ଘଟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜଳରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ
Ghatākāśa ଅକାଶ)—ଗୋଟିଏ ଘଟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜଳରେ ପ୍ରତି-

ବିମ୍ବିତ ଅକାଶର ଅଂଶ—That part of the sky
which is reflected in the water inside
a water-jar

ଘଟାଗ୍ର—ସ. ବି (ଶ୍ୱା. ଘଟ୍; ଘଟ+ଅଗ୍ର)—(ବାସ୍ତୁବିଦ୍ୟା) ସ୍ତମ୍ଭର
Ghatāgra ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଭାଗର ନିମ୍ନବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ; ସ୍ତମ୍ଭର ୯ଟି ଅଂଶ
ମଧ୍ୟରୁ ଅଷ୍ଟମ ଅଂଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(architecture) The portion of the capi-
tal of a column which is above the
'jar'; the eighth division of a column
of nine divisions.

ଘଟାଘଟ—ଦେ. ବିଶ୍ୱା. —ବଳ ନ ପଡ଼ିବା କିମ୍ବା କମ ନ ହେବା (ଅବସ୍ଥା)—
Ghatāghaṭa (the state of) Neither being excess-
ive nor deficient, barely sufficient.

ଘଟାଘଟି—ଦେ. ବିଶ୍ୱା. —୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଜୋଡ଼ି ଖାଉଥିବା; ମିଳା-
Ghatāghaṭi ମିଳ—1. Fitting each other; tallying
with each other.

୨ । ମୁର୍ଖ୍ୟ (ସମୟ)—2. Dying (moment).

୩ । ଉଚ୍ଚକାନ୍ତ (ସମୟ)—3. Critical (moment).

୪ । ପରସ୍ପର ଉପଯୋଗୀ—4 Suting each other
ଧନ୍ୟ ସେ ପ୍ରକାଶ, ବରକୁ ବନ୍ଧ୍ୟା ଘଟାଘଟ—ଭଗ ।

ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ଉପଯୋଗୀ ଅବସ୍ଥା—Suitable mutual
arrangements; state of two things
suting each other.

ଘଟାଟପ—ଦେ. ବି (ସ. ଘଟାଟୋପ)—ଗାଡ଼ ଆଦି ଉପରେ ବସ୍ତ୍ର ବା
Ghatāṭapa ଚମଡ଼ାର ଆବରଣ ବା ଘୋଡ଼ାଣୀ, ଖୋଳ—
ସଟାଟପ Cloth or leather covering for carriage
ଅଥା or furniture; a hood.

ଘଟାଟୋପ—ସ. ବି (ଘଟ+ଆଟୋପ)—୧ । ଅଡ଼ମ୍ବର—
Ghatāṭopa 1. Ado.

୨ । ଯାନ ଆଦିର ଉପରେ ଥିବା ବସ୍ତ୍ର ବା ଚମଡ଼ାର ଆବରଣ—
2. Hood or covering of a car, carriage
or furniture (M. W.)

୩ । ଅକାଶ ଗୁରୁଅଡ଼େ ଘୋଡ଼ୁଥିବା ମେଘ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Clouds overclouding the sky.

ଘଟାଣୀ—ଦେ. ବି. ଶ୍ଳୀ—ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—

Ghatāṇī Name of a village Goddess.

ଘଟି—ଦେ. ବି (ସ. ଦୁଷ୍ଟା)—୧ । ମଳ ଛିଡ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦେହରେ
Ghaṭi ଲେପନାର୍ଥ ରୁଣ୍ଡି ବା ଲେପ—1. A powder or
paste used for cleansing the body.

୨ । (ସ. ଘଟ) କଳସ; ଛୋଟ ଘଟ—

2. Small earthen pitcher.

ଗଡ଼ବଦ ମୁହର, ପ୍ରହାର ବେଶ ମୋର,

ମୋର ପାମୁଷ ଘଟ ପିନ୍ଧିଲେ—ବଦସ୍ତ୍ର ଧରି ।

ଗ୍ରା. (ଭଗବତ) ଅ—(ଘରଠାନ୍ ବା ଘରଠିର ସମ୍ବେଦ)—

ଘରଠାରେ, ଘରେ—At home.

ସାଧାରଣ ଘଟକେ ଅପର ପ୍ରକାରରେ ଏବଂ ୧ ଘଟକ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଘଟକ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଘଟକ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଘଟକାକ୍ଷରରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଘଟକର ଅପର ୨ ବା ୧ ଘଟକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଠ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଧ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଭୂମ୍ଭୋଗେ ସମସ୍ତେ ଆସୁଥିବନ୍ତୁ ଅଟେ

ପ୍ରକାଶକ ମୋହର ମନକୁ ସେ ଘଟ—କୁଷ୍ଠସ୍ଥିତ ମହାଭରତ ଅଟେ ।

* । ସନ୍ଧି କଟ ହେବା; ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—

5. To reach; to approach.

ମୋ ଗୁରୁ ଶ୍ରବଣକୁ ଘଟନ୍ତେ ଅବଧାନ କରା ଦୃଷ୍ଟିରେ—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଚ-ଗୀତ ।

୬ । ମିଳିବା; ନୁହେଁବା—

6. To be got; to be available.

ଅହା ଏ ରାଣ କରବାକୁ ଖୁଟ

ଜଗତେ ଘଟିବେ ନାହିଁ ସେ ଘଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । ଶୋଭା ପାଇବା; ଯୋଗାଇବା; ମାଜିବା—

7 To look beautiful; to befit.

କେଶବ ଚନ୍ଦ୍ରଚୋର ପାଦପଦ୍ମ ଘଟେ—ରସକଲ୍ଲୋଚନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଭୁଲ. ହି. ଘଟିନା)—ନୂନ

ହେବା; କମିଯିବା—To diminish

ଘଟୀ—ଫ. କ. (ଘଟ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇ)—୧ । ଘଟାକୃତି ପିତ୍ତଳ ବା
Ghatī କାଞ୍ଚି ଯୁକ୍ତ ଜଳପାତ୍ର; ଲେଟି; ଡାଲ—

1. A small metal pitcher or jug

୨ । ମାଟିଆ—2. An earthen jug.

ଘଟାପତ୍ର ବରେ, ନାହିଁକି ବଦେକରେ, ମହାଶିବରେ

ଅବତାରକୁ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଚ-ଗୀତ ।

* । ଘଟ; ଶେଷ କୁମ୍ଭ—

3. A small earthen jug.

୪ । ପ୍ରହରକର ୫ ସମୟ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ—

4 ୫ of an hour; about 45 minutes.

* । ଦଣ୍ଡ—5. About 24 minutes,

୬ । ଘଣ୍ଟା—6. An hour.

୭ । (ଘଟ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମ. ୧ବ.) କୁମ୍ଭରାଶି—

7. The zodiacal sign Aquarius

ଘଟୀକାର—ଫ. କ. (ଘଟୀ + କୃ ଧାତୁ + ଅ)—କୁମ୍ଭକାର

Ghatīkāra

Potter.

ଘଟୀ ଯନ୍ତ୍ର—ଫ. କ.—ଘଟକାଯନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)

Ghatī jāntṛa

Ghatīkājāntṛa (See)

ଘଟୁ—ପ୍ରା. (ଭରତ) ଅ. (ଘରଠୁର ସନ୍ଧେ)—ଘରଠାରୁ; ଘରୁ—

Ghatu

From home.

(ଘଠୁ, ଘଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାବେ ନାକଡୋର ଦେଇ ନ ଟାଣିଲେ

ନ ବାହାରୁ ବେବେ ଘଟୁ—ରାମାୟ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଘଟୁଆରି—ଫ. କ.—୧ । ପୂର୍ବର ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବାୟତା

Ghatuāri

ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଘୋଡ଼ାକା ସେବକରଣେ—

1. A class of temple-servants whose duty is to prepare sandal-paste for the Deity

at Puri.

୨ । ରାଜାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟମାନେ ତନ୍ତ୍ର

ଘୋରନ୍ତି—2. A class of Raja's servants

who prepare sandal-paste for a raja.

ନାବ ମୋହର ଘଟୁଆରି

ଜୀବକା କଞ୍ଚ ସେବାକାରୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଘଟୁଆଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ. (ଭୁଲ. ହି. ଘଟୁଆଲ)—

Ghatuāl ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନଦୀ ଆଦିର ଘାଟରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ

ପାରଉଦ୍ଧାର କରେ—1. Ferry-man.

୨ । ଦେବପୂଜକ, ପୂଜାହାରୀ; ସେବାକାରୀ, ସେବକ—

2. Worshipper of a Deity.

ଘଟୁଆଲ—ଦେ. କ.—ଘାଟ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବାଟେ ପଶ୍ୟନ୍ତବ୍ୟ ନେଇ

Ghatuālā ଯାଉଥିବା ବଣିକମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଳ୍କ ବା କର ଆଦାୟ

ସାଂଚିଆଳ କରବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଘାଟୁଆ—Toll-collector

ଘଟୁଆଲ ନାବ ବେଲର କୁଳଶାଳ, ସେ ପଣ କଲ ଘଟୁଆଲ ।

ପାଣି. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାହାତ୍ତ୍ୱ ।

ଘଟୁ—ପ୍ରା. (ଭରତ) ଅ. (ଘରଠୁର ସନ୍ଧେ ଉଦ୍ଧାରଣ)—ଘରଠାରୁ—

Ghatu

From home.

(ଘଠୁ, ଘଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘଟେଇ—ପ୍ରା. (ଭରତ) ଅ (ଘରଠେଇଁର ସନ୍ଧେ ଉଦ୍ଧାରଣ)—

Ghatēi

ଘରଠାରେ—At home.

(ଘଟେଇଁ, ଘଟେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘଟେଇବା—ଦେ. କି—ଘଟାଇବା (ଦେଖ)

Ghatēibā

Ghatēibā (See)

ଘଟେଇ—ଦେ. କ. ଶ୍ରୀ—ଘଟାଇ (ଦେଖ)

Ghatēi

Ghatēi (See)

ଘଟୋକା—ଫ. କ. (ଘଟ—କରକୁମ୍ଭ + ଉକ୍ତ—କେଶଶୂନ୍ୟ; ହସ୍ତି-

Ghatokācha କୁମ୍ଭର ଯାହାର ମସ୍ତକ କେଶଶୂନ୍ୟ)—

ହିକ୍ତମ୍ଭା ରାକ୍ଷସୀର ଗର୍ଭରେ ଭ୍ରମନ୍ତ ଔରସ ଅସୁର

କିଶେଷ—Name of a demon; son of Bhīma

through his demoness wife.

[ଦ୍ର—ଏ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଭୃଷ୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ

ସୁକ କରୁଥିଲା ଓ ଭଦ୍ରପ୍ରଦତ୍ତ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣ ଏହାକୁ ବଧ

କରିଥିଲେ ।]

ଘଟୋଧ୍ନୀ—ଫ. କ. ଶ୍ରୀ. (ଘଟ + ଉଧ୍ନ=ପତ୍ନୀ + ଉ; ନିପାତନ)—

Ghatodhni ଯେଉଁ ଗାଈର ପତ୍ନୀ ମାଟିଆ ପରି ବଡ଼—

(cow) With an udder as big as a pitcher.

ଘଟୋଦ୍ଧବା—ଫ. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘଟ + ଉଦ୍ଧବ)—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—

Ghatodbhava

Sage Agastya.

ଘଟ୍ (ଧାତୁ)—ଫ—୧ । ଗୁଳିତ କରିବା; ଗୁଳିବା—

Ghat (root) 1. To cause motion; to move.

୨ । ହଲାଇବା; ଗୁଳାଇବା.—2. To shake; to wag;

to brandish.

* । ଘାଣ୍ଟିବା—3 To stir about; to agitate.

୪ । ଗୋଳମାଳ କରିବା—4. To disturb.

* । ହାତରେ ଘଷିବା—5 To rub with the hand.

୧	ଉ	ଉ	ଉ,ଉ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଉ	ଉ	ଉ	ଲୁ	ଝେ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ର୍ଣ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

୭ । ଅର୍ଦ୍ଧସିଦ୍ଧା—6. To stroke; to smooth; to massage.

୮ । ଆପତ୍ତକରା—7 To pat

ଘଟ୍ଟ—ସ. ବ. (ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଅଧକରଣ. ଅ)—

Ghaṭṭa ୧ । ନଦୀକୂଳ; ନଦୀପାର ଦେଇ କୂଳରେ ଓହ୍ଲାଇବାର ସ୍ଥାନ—1. Ferry-ghat; wharf; a landing place in a river.

୨ । ଡୋର; ଗାଧୁଆଁ—2. Bathing ghat.

୩ । ବକା ଘାଟ—3. Flight of steps leading to a bathing place or landing place.

୪ । ଗିରିପାଟ; ପର୍ବତପାଟ—

4. Mountain-pass.

୫ । ଘାରିବା—5. Stirring; agitating.

୬ । ଶୁଳ୍ଲ ଅଦାୟର ସ୍ଥାନ—6 Toll-gate; toll-station, a place where toll is collected.

୭ । ଆନା, ପାଣ୍ଡି—

7. Police out-post or station.

୮ । (+ ଘର. ଅ) ଚାଲିବା—8. Moving.

ଘଟ୍ଟକୁଟି—ସ. ବ. — ଘାଟ ମାସୁଲ ଅଦାୟ କରାଯିବା ଘର—

Ghaṭṭakutī Toll-station; toll-house.

ଘଟ୍ଟଗୋଲ—ସ. ବ. — ଘଟ୍ଟଗୋଲ, ଗଣ୍ଡଗୋଲ—

Ghaṭṭagola Row.

ହାଟିଗୋଲ

ମାଟିମାଟ

ଘଟ୍ଟଜାମି—ସ. ବ. (ଘଟ୍ଟ + ଜାମ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—

Ghaṭṭajāmi ୧ । ନଦୀକୂଳ; ଯେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନଦୀରେ ପାର-ଉତ୍ତର କରେ—1. Ferry-man.

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଘାଟରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଲୁଗା-ପତା ଜଗାଉଥାଏ—2 An attendant at a landing place taking care of the clothes of the bathers (Wilson).

୩ । ବୈଶ୍ୟା ଶ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ରଜନ ଔଷଧରେ ଜାତ ଜାତି—3. A mixed caste; a son of a washerman by a Baiśya woman.

ଘଟ୍ଟନ—ସ. ବ. (ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—୧ । ଅଘାତ—

Ghaṭṭana 1. Striking.

୨ । ଅନୋଳନ କରିବା; ଘାରିବା—

2. Stirring up; agitating.

୩ । ଘର୍ଷଣ—3. Rubbing, friction.

୪ । ଘୋଡ଼ିବା—4. Pounding.

୫ । ଘଟାଇବା; ହଘଟେ—5 Bringing about; causing a thing to happen.

୬ । ଚାଲିବା—6. Moving; brandishing, wagging.

୭ । ଘୋରିବା—7. Bruising.

୮ । ପେଶା; ବୃତ୍ତି—8. Profession; livelihood.

ଘଟ୍ଟନା—ସ. ବ. — (ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ + ଅ) — ଘଟ୍ଟନ (ଦେଖ)
Ghaṭṭanā Ghaṭṭana (See)

ଘଟ୍ଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରେ—

Ghaṭṭi At home.

ଘଟ୍ଟି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଘଟ୍ଟିକି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରୁ—

Ghaṭṭiki To home.

(ଘଟ୍ଟିକି; ଘଟ୍ଟିକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘଟ୍ଟିତା—ସ. ବ. — (ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) — ୧ । ଚାଲିବା—

Ghaṭṭita 1. Shaken; moved.

୨ । ଘଷା ହୋଇଥିବା—2 Stirred; agitated.

୩ । ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—3 Pressed; pounded.

୪ । ଗଠିତ; ନିର୍ମିତ—4. Built up; constructed.

୫ । ଅହତ—5 Struck.

୬ । ମଡ଼ା ଯାଇଥିବା—

6 Pressed; smoothed down (M. W.)

୭ । ଘଷା ହୋଇଥିବା—7. Rubbed. (M. W.)

ଘଟ୍ଟିତା—ସ. ବ. ପୁ. (ଘଟ୍ଟ ଧାତୁ + ତ; ୧ମା. ୧ବ)—

Ghaṭṭitā ବିଶେଷ ଯତ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ—

(ଘଟ୍ଟିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) One who is about to exert him-
(ଘଟ୍ଟିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) self or to take great pains (M.W).

ଘଟ୍ଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରେ—

Ghaṭṭi At home.

ଘଟ୍ଟି, ଘଟ୍ଟି (ଯଥା—ମୁଁ ଜୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ାକ ଘଟ୍ଟି ଉଠୁ ଅଛୁ ।)

ଘଟ୍ଟି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଘଟ୍ଟିଉଁ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରୁ—

Ghaṭṭi From home.

(ଯଥା—ମୋର ଘଟ୍ଟିଉଁ କିଛି ଖବର ଅବଧ ଅସି ନାହିଁ ।)

ଘଟ୍ଟୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରୁ—

Ghaṭṭu From home.

(ଯଥା—ମୋର ଘଟ୍ଟୁ କିଛି ଖବର ଅସି ନାହିଁ ।)

ଘଟ୍ଟିଉଁ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରେ—

Ghaṭṭi At home.

(ଯଥା—ତୁମର ଘଟ୍ଟିଉଁ ସମସ୍ତେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି କି ?)

ଘଟ୍ଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ. — ଘରଠାରେ—

Ghaṭṭi At home.

ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ଘଡ଼ିର ଶବ୍ଦ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଘଡ଼ିର ଶବ୍ଦ ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଘଡ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେଂ ଘୋଷାବୋଧରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଘଡ଼ିର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଘଡ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଢ଼’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାନ୍’ ଖୋଜିବେ, ‘ବୁଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅର୍ଶନା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜନ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବଦ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବଦ୍’ ଦେଖିବେ ।

ଘଟି— ଗ୍ରା. (ଘଟର) ଅ—ଘରଠାରେ—

Ghathin At home.

ଘଠଉଁ— ଗ୍ରା. (ଘଟର) ଅ—ଘରଠାରୁ—

Ghathau From home

ଘଠୁ— ଗ୍ରା. (ଘଟର) ଅ—ଘରଠାରୁ—

Ghathu From home.

ଘଠେଇଁ— ଗ୍ରା. (ଘଟର) ଅ—ଘରଠାରେ—

Ghathen At home

ଘଡ଼ି— ପ୍ର. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଘଟ) —ଘଡ଼ି; ଦୁଇଦଣ୍ଡ—

Gharda 45 minutes.

ଘଡ଼ାଇ— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ସ. ଘଟଗଡ଼) —ରଜାଙ୍କ ପାଣିବୁଡ଼ାଇ

Ghardai ସେବାକାରୀଗଣେଷ—A class of personal servants of a Raja, carrying water.

ଘଡ଼କ— ଦେ. ବ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) —ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଜୀବ କଣ୍ଠରୁ ଉଠିବା

Ghardaka ଶ୍ୱର ଶ୍ୱାସ ଓ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଧ୍ୱନି—Violent

ସଫକା gasping and gurgling of a dying animal.

ଘଡ଼ିଘଡ଼ି— ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) —୧ । ମେଘଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—

Ghardagharda 1 Sound of thunder.

ସଢ଼ସଢ଼ାନି ଅରେ ଅରେ ଘନ ହୋଇଣ ଘଡ଼ିଘଡ଼ି

ସର୍ପା, ସଢ଼ସଢ଼ ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି କରୁଥିଲେ ବେ—କୃଷି ହିଁ ମହାଭରତ ବନ ।

୨ । ଟାଣ ଚକ୍ରେ ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—

2. Rattling sound of wheels on hard and stony ground.

୩ । ଗଳାରେ କଫରୋଧ ଯୋଗୁଁ ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରବାହର ଶବ୍ଦ—

3. Rattling sound in the throat, due to breath passing through the choked windpipe.

୪ । ମରୁଣ ପୂର୍ବରୁ ଜୀବର କଣ୍ଠରୁ ଉଠୁଥିବା ଘଡ଼ିଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ—

4. Rattling sound emitted from the throat of a dying animal.

୫ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ଶବ୍ଦ, କଲକଲ—

5. Gurgling sound inside the stomach due to indigestion.

ଘଡ଼ିଘଡ଼ାଇବା— ଦେ. ଛି. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) —୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାରୋଧ

Ghardaghardaibh ଯୋଗୁଁ କଣ୍ଠ ବାଟେ ଘଡ଼ିଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ କରିବା—

ସଢ଼ସଢ଼ାନି 1. To emit a rattling sound through the throat (due to the windpipe being choked by phlegm).

୨ । ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଘଡ଼ିଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ କରିବା—

2. To emit the death-rattle.

ଘଡ଼ିଘଡ଼ି— ଦେ. ବ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) —୧ । ମେଘ ଗର୍ଜନ—

Ghardaghardi 1. Rattling or thundering sound of thunder-clouds; thunder-clap.

ବିଜଳିକା କଢ଼କ ଘଡ଼ିଘଡ଼ି ଉପରେ ପଡ଼ଇ ଘଡ଼ିଘଡ଼ି—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟନିଷ୍ଠ ।

୨ । ଚଡ଼ଚଡ଼ି, ଚଡ଼କ—2 Thunder-bolt.

ଘଡ଼ିଘଡ଼ିଆ— ଦେ. ବ. ଶ— ଘଡ଼ିଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

Ghardaghardi Producing a rattling sound.

ଘଡ଼ିଘଡ଼ି ରଡ଼ି— ଦେ. ବ. (ଘଡ଼ିଘଡ଼ି+ରଡ଼ି)—ମେଘ ଧ୍ୱନି; ମେଘ—

Ghardaghardiradi ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—Thundering sound

ଚଢ଼କାଚଢ଼କ of clouds.

ବିଜଳିକା କଢ଼କ

ଘଡ଼ି— ଦେ. ବ. (ସ. ଘଟ) —୧ । ଛୁଦ୍, ବା ବୁଡ଼ି କଲସାକୁଡ଼ି

Ghardi ମୃତ୍ୟୁପାତ୍ର—1. Earthen pitcher (narrow-

ସଢ଼ା mouthed and deep-bellied).

ସଢ଼ା (ଯଥା—କାକର ଧରି ଘଡ଼ି ଭରିବ କରବା ନ୍ୟାୟ) ।

୨ । ଗର—2. Brass water-pot (bottle-shaped).

ଘଡ଼ାଇ— ଦେ. ବ. (ସ. ଘଟି) —

Ghardai ୧ । ରଜଗୃହର ଘଟବାହକ ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ—

1. A class of menial servants in a Raja's household.

୨ । ଉତ୍ତଳୀୟ ଚଷମାନଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—

2. A family-title amongst certain chashās.

ଘଡ଼ି— ଦେ. ବ. (ସ. ଘଟି) —

Ghardi ୧ । ଦୁଇ ଦଣ୍ଡ ପରିମିତ କାଳ; ଏକ ପ୍ରହରର ଏକ

ସଢ଼ି ଚତୁର୍ଥାଂଶ; ପ୍ରାୟ ୪୫ ମିନିଟ—

ସଢ଼ି 1. 45 minutes.

ସଢ଼ି ୨ । ଘଣ୍ଟ; ପିଟାଘଣ୍ଟା—

ସଢ଼ି 2. Gong; bell.

କୁମ୍ପା ୩ । ଛୁଦ୍, ମାଟିର ପାତ୍ର; ଛୁଦ୍, ଭାଣ୍ଡ (ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବ ଓ ପେଟ

ସଢ଼ିଆ; ସଢ଼ିଆ ଗଢ଼ିରଥା)—3. A small earthen pot (bottle-shaped).

ସଢ଼ି ୪ । କରୁଣ ପ୍ରକାରର ସମୟନିରୂପକ ଯନ୍ତ୍ର; ଘଣ୍ଟା—

ସଢ଼ି 4. Clock; watch; timepiece; sand-glass; sun-dial.

ନବ୍ୟ ଘଡ଼ି ବେନ, ପ୍ରାଚୀନ କୁଣ୍ଡଳ—ଘଣ୍ଟାନାଥ. ଦୟାବାର ।

୫ । ସମୟ; କାଳ—5. Time.

(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୋଳ ଘଡ଼ିରେ ଲୁଗାର ଭାରି ଚଢ଼ି ଯାଇଛି)

୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—

6. Fixed period of time.

ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଘେନ କରବ

ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଘେନ କରବ—ଭର ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଘଡ଼ି; ଶ୍ଳେଷ୍ମ କଲଣ—

A small pitcher.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ପ୍ରତିଦିନ ବ୍ୟବହାର କରୁ ଯାଉଥିବା

ଘିଅ ବା ତେଲ ରଖାଯିବା ପାଇଁ କଂସା ବା ପିତଲର

ସାଧାରଣ ଘେବେସପର ସ୍ଥଳରେ ସପତନ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ସେବେ ଏ ଘଣ୍ଟାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର କପସ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଫ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'କ' ନ ମିଳିଲେ 'କଖ' ଦେଖିବେ; 'ଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅକ' ଦେଖିବେ, ଅଳବଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଘଣା ଟାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘଣା ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଆଗ ଆଡ଼ ଓଟାଇ ଚଳାଇବା—
Ghanṭa ṭhāṇibā To draw an oil-mill to action
ସାନୀଟିନା [ଦ୍ର—ତେଲିଖାଲରେ ବଳଦମାନେ ଘଣା ଟାଣନ୍ତି କିନ୍ତୁ
କୋହୁ ଖିଚନା ତେଲଖାଳରେ ବଳଦଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ କଲଦମାନେ
ଘଣା ଟାଣନ୍ତି ବା ଚେଲନ୍ତି ।]

ଘଣା ଚେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘଣାର ଦଣ୍ଡାକୁ ପଛଆଡ଼ୁ ପେଲିବା—
Ghanṭa ṭhelibā To push an oil-mill to action.
ସାନିଟିନା

କୋହୁ ଟେଲନା

ଘଣା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୈଳ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଳଦ
Ghanṭa pakāibā ବା ମନୁଷ୍ୟ ଲଗାଇ ଘଣା ଯନ୍ତ୍ର ଚାଲିକ
ସାନୀ ଟାଣିବା କରିବା—To be engaged in the act of
କୋହୁ ଚଳାନ driving an oil-mill.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହଇରାଣ କରିବା; ଅସୁଧା କଷ୍ଟଦେବା—
2. (figurative) To put a person to trouble;
to harass a person.

ଘଣା ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଖଜରୁ ତେଲ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଘଣା
Ghanṭa pardibā ଚାଲିକ—The working of an oilmill
ସାନୀପଡ଼ା

ଘଣା ପେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘଣା ଚେଲିବା (ଦେଖ)
Ghanṭa pelibā Ghanṭa ṭhelibā (See)

ଘଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଶଗଡ଼ଚକ୍ରର ଘର୍ଷଣରେ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ହେବା
Ghani ଖାଲ ବା ଗାତ, ଗରୁର ଶଗଡ଼ଗୁମ୍ଫା—
ଗଡ଼ 1. Deep rut or groove made on the road by
ଲିକ; ଖୁର୍ଚ୍ଚି constant friction of cart-wheels
୨ । ତେଲ—2 Oilman.

ପ୍ରାଦେ (ମେଦନାପୁର) ବି—ବଜା; ଖଇଛ (ମାଛ ଧରିବାରେ
ଜାଣି ବ୍ୟବହୃତ)—A trap of wicker work for catching
fish

ଘଣି ଖାଇବା—ଦେ. ବି—ଏକ ବସ୍ତୁର ଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଗାତ
Ghani khaibā ହୋଇଯିବା—The eating of grooves
in a thing due to constant friction with
another thing.

ଘଣ୍ଟ (ଧାତୁ)—ଦ୍ର—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯିବା—
Ghaṇṭ (root) 1. To shine.

୨ । କହିବା—2. To speak

୩ । ଶବ୍ଦ କରିବା—3. To make a sound.

ଘଣ୍ଟ—ଦ୍ର. ବି. (ଘଣ୍ଟ ଧାତୁ+କର୍ମ ଟ, କମ୍ପା ହର୍ ଧାତୁ+କ; ନିପାତକ)—
Ghaṇṭa ୧ । କାଂସ୍ୟନିର୍ମିତ ଚଟକା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ପିଠାଘଣ୍ଟା—
1. Gong.

୨ । କାଂସ୍ୟନିର୍ମିତ ଆଳିଆକାରର ବାଦ୍ୟ—2. Bell.

୩ । ଅନେକପ୍ରକାର ପରିବାର୍ତ୍ତିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଘାଣ୍ଡିତଅଣ୍ଡ;
ଘାଣ୍ଡିଆ ଭରକାଣ୍ଡ, ମନ୍ଦୁର—

3. A kind of sauce, hodge podge; a curry
composed of several vegetables comp-
ounded and cooked together.

୪ । ଶିବ—4. A name of Śiva

ସ. ବିଶ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—Splendid; shining; bright.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘଣ୍ଟିକା—Palate.

ଘଣ୍ଟା ଉଡ଼ାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ଘଣ୍ଟା ଓ ଆବରଣ)—

Ghaṇṭa uhaṛḍa ଘଣ୍ଟା ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା (ଦେଖ)

Ghaṇṭa ghordāi rakhibā (See)

ଘଣ୍ଟାକ—ସ. ବି—୧ । ଗେଙ୍ଗୁଟ ୨ (ଦେଖ)

Ghaṇṭaka 1. Geṅguṭa 2 (See)

୨ । ଘଣ୍ଟାପାଟଣ ଚୂଷ (ଦେଖ)—

2 Ghaṇṭapāṭaḷa (See)

ଘଣ୍ଟାକଲିଶ—ଦେ. ବି—କାଠଜାମୁଳ—

Ghaṇṭakalaṣa A kind of flower

ଘଣ୍ଟା ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ
Ghaṇṭa ghordāi rakhibā ଅପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବା (ଘଣ୍ଟାତଳେ
ରଖିବା ପ୍ରକାରେ)—To protect a person
fully or completely from danger (as
if keeping him inside an upturned bell).

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ
ଭରତୀୟ ଚକେଇ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ତମ୍ବା ପାରିଥିଲା । ତାହା ଉପରେ
ରକ୍ତନୟା ବୋହିଲେ ତମ୍ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଏହି ଅଶଙ୍କାରେ
ପକ୍ଷିମାତା ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷା କରିବାରୁ ପ୍ରଭୁ କୁଟ୍ କଲେ ଯେ
ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଶଙ୍କାମା ହାତୀର ବେକରୁ ଘଣ୍ଟା ଓ ଛୁଣି ସେହି
ତମ୍ବାକୁ ଆବୃତ କରି ପଡ଼ି ରହିଲା ଓ ଘଣ୍ଟା ଉପରେ ସାତତାଳ
ଗରୁର ରକ୍ତନୟା ବୋହିଗଲା, ତଥାପି ଘଣ୍ଟା ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ
ଥିବାରୁ ତମ୍ବା ଅଚ୍ଛିନ୍ନ ରହିଲା ଓ କାଳକ୍ରମେ ତମ୍ବରୁ କୁଆ ହେଲା ।
ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଲୋକେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଘଣ୍ଟାଟି ଟେକି ଦେବୀଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ତି
ଭବରେ ଥିବା କୁଆଟି ଉଡ଼ିଗଲା । ଏହି ପ୍ରବାଦ ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ
ଏ ବଚନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହା ସାରଳା ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ-
ପର୍ବରେ ଅଛି ।]

ଘଣ୍ଟାପାଟଣ—ଦେ. ବି (ସ. ଘଣ୍ଟାପାଟଣ)—ଘଣ୍ଟାପାଟଣ (ଦେଖ)—
Ghaṇṭapāṭaḷa Ghaṇṭapāṭaḷi (See)

ଘଣ୍ଟାପାଟୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶାର ଝଙ୍କଡ଼ ସାରଳା ଓ କାକଟପୁର
Ghaṇṭapāṭuā ମଙ୍ଗଳା ଆଦି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ନୃତ୍ୟକାଣ୍ଡ ସେବକ
ବା ଭକ୍ତବିଶେଷ—1. A class of dancing
devotees who take a vow to dance in
honour of certain goddesses.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ରାସର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚଳନ୍ତିବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ

୨ । ବୈଶାଖ ମାସରେ ପଣାଫଳାନ୍ତରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ମାନସିକ କରି ଅଷ୍ଟାରେ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ି ବାଜି ନାଚିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି)—2. Low caste people who dance by wearing tinkling bells round the waist during the *Bajisākhā Samkrānti* day to fulfil religious vows made to certain Goddesses.

୩ । ଝଙ୍କଡ଼ର ସାରଳା ଓ କାକଟପୁର ମଙ୍ଗଳାଅଫ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଘଟ (ଯାହାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବସାଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସେବକ-ମାନେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲି ନାଚନ୍ତି)—

3. The water-jar representing the Goddess *Sārālā* (of Jhankar of Cuttack district) and *Māṅgalā* (of Kākaṭpur of Puri district) which is carried on the head by the *sebakas* who dance in the country.

ଘଣ୍ଟାଫଳକ—ସ୍ତ. ବ. —ଘଣ୍ଟା ପରି ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା ଡାଲ—

Ghaṇṭāphalaka A shield with a ringing sound.

ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା—ଦେ. ଛି—ଘଣ୍ଟାଧ୍ବନି କରିବା—

Ghaṇṭa bajāibā To sound a gong.

ସନ୍ତୀବାଜନ

ସଂହାରବାଜନ

ଘଣ୍ଟାମାଦଳ—ଦେ. ବ. (ସ୍ତ. ଘଣ୍ଟା+ମର୍ଦଳ)—ଦେବତାଙ୍କୁ ଉପ-
Ghaṇṭamāḍala ଲକ୍ଷରେ ବଜା ଯିବା ଘଣ୍ଟା ଓ ମର୍ଦଳ—
ସନ୍ତୀନାଦନ Gongs and drums (sounded

during rituals before a Deity).

ଘଣ୍ଟାମୋହରାଜି ଥିବା ହସ୍ତ, ଘୋଡ଼ା ଓ ବଳଦଙ୍କ ସାଜବିଶେଷ—

Ghaṇṭamāḍi ଥିବା ହସ୍ତ, ଘୋଡ଼ା ଓ ବଳଦଙ୍କ ସାଜବିଶେଷ—

An equipment for the elephant horse and bullock consisting of a string of bells

ହାତର ଅମାର ଅନ୍ତ ଶିରୁଳ ଟୋପର ଗଢ଼ଣା ଘଣ୍ଟାମାଳା—

ବ୍ରଜବାସ, ସମରଭରଣ ।

ଘଣ୍ଟାର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୁଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—

Ghaṇṭārā A class of Śūdras in the district of Ganjam.

ଘଣ୍ଟାକପାଟଳି—ଦେ. ବ. (ସ୍ତ. ଘଣ୍ଟାପାଟଳ)—

Ghaṇṭākapaṭṭālī ଘଣ୍ଟାପାଟଳ (ଦେଖ)
:
Ghaṇṭāpāṭālī (See)

ଘଣ୍ଟାଶିଳା—ଦେ. ବ.—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବାଣପୁର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ବତ—

Ghaṇṭāśilā . A mountain in Bāṇapur of Puri District.

ବହୁତ ସାଜସଜ୍ଜା ପ୍ରସନ୍ନ-ସଜ୍ଜା

ପାଦଦେଶେ ଯାଇ ଶୈଳ ଘଣ୍ଟାଶିଳା—ସମାଜାଥ, ଚଲିବା ।

ଘଣ୍ଟା—ସ୍ତ. ବ. (ହନ୍ ବା ଘଣ୍ଟ ଥାଉ + କର୍ମ ଟ + ଶ୍ଚା. ଅ)—

Ghaṇṭā ୧ । ପିଟାଘଣ୍ଟା; କାଂସ୍ୟନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟ—

1. Sounding metal plate; gong.

୨ । ଆଳ ଅଳୁକବିଶିଷ୍ଟ କଂସାବାଦ୍ୟ—2 Bell.

୩ । ଶଶପୁଷ୍ପୀ; ଛଣପଟ—3. Flax-hemp.

୪ । ଜବାଫୁଲ ଗଛ (ଶ୍ଚୀନେତ୍ର)—

4. The china rose tree.

ଦେ. ବ.—୧ । ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ର—1 Clock; watch; timepiece.

୨ । ୬୦ ମିନିଟ ସମୟ; ଅଢେଇ ଦଣ୍ଡ କାଳ—

2. Hour; sixty minutes.

୩ । ମହୁର ଉଅଣ, ଘାଣ୍ଟ ଉଅଣ—3. A hodge podge; a curry made up of several ingredients.

୪ । ଘାଣ୍ଟିବା, ଅଲୋଡ଼ନ—4 Strring up; agitation.

ଦେ. ଛଣ—ଅଲୋଡ଼ିତ—Stirred up.

ଘଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. ଛି.—ଘାଣ୍ଟି ବାର ଶିଳିନୁରୁପ—

Ghaṇṭāibā Causative form of *Ghaṇṭāibā*.

ସାଂଟାନ ଛେଳ ମେଣା ମୂଗ ମାଉଁସ ଅଣାଉର,

ସ ଯୋଗବାନ ଭର୍ତ୍ତ ସାବୁ ଅଳ୍ପ ପକାଇ ଘଣ୍ଟାଇଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

ଘଣ୍ଟାକ—ସ୍ତ. ବ.—ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)

Ghaṇṭāka *Ghaṇṭākarnṇa* (See)

ଦେ. ବ.—ଏକ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ମାତ୍ର—One hour only.

ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣ—ସ୍ତ. ବ.—(ବହୁବା, ହ; ଘଣ୍ଟା + କର୍ଣ୍ଣ)—

Ghaṇṭākarnṇa ୧ । ଘଣ୍ଟାପାଟଳ (ଦେଖ)

1. *Ghaṇṭāpāṭālī* (See)

୨ । ଭୈରବ ବା ଶିବଗଣବିଶେଷ—

2. An attendant of God Śiba.

[ହୁ—ଏ କାହିଁ କୁଣ୍ଡିଆ ଅଫ ବ୍ୟାଧିକାରକ ଓ ଶିବ ବା ସୁନ୍ଦର ଅନୁଚର । ଭଦ୍ର କୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚମୀ (ରକ୍ଷା ପଞ୍ଚମୀ) ଦିନ ଗୁଡ଼ରୁ ସର୍ବବ୍ୟାଧି ଓ ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟ ନିବାରଣାର୍ଥ ଗୁଡ଼ସ୍ଥ ଦାଣ୍ଡ ଓ ବାଡ଼ି କବାଟରେ ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣକୁ ରୂପ ଲେଖି ପୂଜା କରନ୍ତି । ଶିବପୁରାଣରେ (ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣ-ଗଣେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶିବସ୍ୟାଗାବ ବଞ୍ଚିତଃ) ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣ ମହାଦେବଙ୍କର ଗଣ ବା ଅନୁଚରବିଶେଷ ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । କୃତ୍ୟଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଓ ଗୃହସମ୍ବାଦ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବୈଦି ଫଳାନ୍ତରେ ଶିଝୁଗଛ ମୂଳରେ ଘଣ୍ଟାପୁକ ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣକୁ ପୂଜା କରିବାର ଉପଦେଶ ଅଛି । ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣର ପୂଜାମନ୍ତ୍ର

“ଘଣ୍ଟାକର୍ଣ୍ଣ ମହାଗର ସର୍ବବ୍ୟାଧି ବିନାଶନ

ବିଶ୍ୱେଷେଷ ଉପେ ପ୍ରାପ୍ତେ ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ମହାବଳ ।”]

ଘଣ୍ଟାକୋଳି—ଦେ. ବ.—୧ । ଘଣ୍ଟାପାଟଳ ଗଛ—

Ghaṇṭākolī 1. A wild tree.

୨ । ଘଣ୍ଟାପାଟଳ ଗଛର ଫଳ—2. The bell-like fruits of a wild tree.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ସ୍ୱାଭାବେ ଶୁଦ୍ଧ ୧ ଚକ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ନ ଚଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାର’ ଗୋଟିବେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଟିବେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଗୋଟିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଗୋଟିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଗୋଟିବେ ।

ଘଣ୍ଟାଗାର—ସ୍ତ୍ର. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—(ଘଣ୍ଟା + ଆଗାର)—ସେଉଁ
Ghaṇṭāgāra କୋଠିରେ ଘଣ୍ଟା ଝୁଲୁଥାଏ—Belfry; bell-tower.

ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି—ଦେ. ବି.—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଘାଣ୍ଟିବା—
Ghaṇṭāghaṇṭi 1. Thorough stirring up.
ସାଟିସାଟି ୨ । ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବା ଭରସାହୀନ ଚିନ୍ତିତ କରବା—

ସୋଲାସୋଲି 2. Acts of thoroughly mixing up, rough handling.

୩ । ଗୋଳମାଳ—3. Confusion; row

୪ । ଧରପଗଡ଼; କୌଣସି ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କରବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଶେଷ ଅନୁସନ୍ଧାନ—4. Thorough or sifting enquiry of a matter.

୫ । ଲେଉଟିପାଉଟି; ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—

5. Act of making topsyturvy

ଘଣ୍ଟାଚକଟା—ଦେ. ବି—ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି ୧, ୨, ୩, ୪ (ଦେଖ)
Ghaṇṭāchakṭā Ghaṇṭāghaṇṭi 1, 2, 3, 4 (See)

ଘଣ୍ଟାତାର—ସ୍ତ୍ର. ବି. (ଘଣ୍ଟା + ତାର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Ghaṇṭātāra ସେ ଘଣ୍ଟା ବଜାଏ—
A bellman; bell-ringer.

ଘଣ୍ଟାଧ୍ୱନି—ସ୍ତ୍ର. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର; ଘଣ୍ଟା + ଧ୍ୱନି)—ଘଣ୍ଟା ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Ghaṇṭādhvani The ringing sound of bells.

ଘଣ୍ଟାନାଦ—ସ୍ତ୍ର. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର; ଘଣ୍ଟା + ନାଦ)—
Ghaṇṭānāda ଘଣ୍ଟାଧ୍ୱନି (ଦେଖ)
Ghaṇṭādhvani (See)

ବାବନ ଯେଣି ରହିବ ଘଣ୍ଟାଗାରରେ । ପ୍ରାଚୀ—ଶ୍ରୀ ଗୁରୁରାଜି ଗୀତା ।

ଘଣ୍ଟାପଥ—ସ୍ତ୍ର. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ବେକରେ ଘଣ୍ଟା ଝୁଲୁଥିବା ଦ୍ୱାରା—
Ghaṇṭāpāṭha ଅବଳ ସିବା ପଥ)—୧ । ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ; ସହର ବା ଗ୍ରାମର ସହର ଦାଣ୍ଡ—1. Highway; the chief road of a village or town.

୨ । ଦଶଧେନୁର ଗୁରୁମାର୍ଗ—

2. A very wide highway

୩ । ମଲ୍ଲିନାଥ ବୃତ୍ତ କିରୀଟୀର ଗୀତ ବାବର ଟୀକା—

4. Title of Mallinātha's commentary on the Kirāṭīrjuniya

ଘଣ୍ଟାପାଟଳ—ସ୍ତ୍ର. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପାଟଳ ବୃକ୍ଷ; ଅରଣ୍ୟ ଚରୁବିଶେଷ—
Ghaṇṭāpāṭala Schrebra Swieteniodes;

ସ୍ତ୍ର. ମୃଷକ; କାଷ୍ଠପାଟଳା; Cheloniodes.

ମୋଷକ; ଘଣ୍ଟାବର୍ଣ୍ଣ; [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର ଫଳ ବଳଦଙ୍କ

ଘଣ୍ଟାପାଟଳ ବେକରେ ବଜାଯିବା ଘଣ୍ଟା ପରି ଅଳ୍ପବ-

ସର୍ତ୍ତାମାଳା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ଦୋରଅଛି ।

ମାର୍ଗ ପାଟଳ ଗଛ ଭୂର ପ୍ରକାର—କାଷ୍ଠପାଟଳ ଓ

ଘଣ୍ଟାପାଟଳ । ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ରରେ

୩ ଯୋଡ଼ା ପର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଫୁଲ ଖେଚାର ପାତ ବା

ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସ୍ୱରାକ୍ଷର । ଏହା ପାଟଳ ପରି ଗୁଣବର୍ଣ୍ଣିତ । ଏହା ଅମୃତରସ, ରୁଚିକର, ପାଚକ । ଏହା ଶ୍ଳୀହା, ଗୁଳ୍ମ, ଉଦର ଓ ଅର୍ଶ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ଘଣ୍ଟା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣ୍ଟାରେ ଆଘାତ କରି ଶବ୍ଦ କରବା—

Ghaṇṭā piṭibā To ring a bell or gong.

ସର୍ତ୍ତାମାଳା

ସଂତାପାଜନୀ

ଘଣ୍ଟାଫୁଲ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଦେଶୀ ଫୁଲଗଛବିଶେଷ—

Ghaṇṭāphula 1. A kind of exotic plant with bell-like flowers.

ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣ୍ଟା ପିଟିବା (ଦେଖ)

Ghaṇṭā bajāibā Ghaṇṭā piṭibā (See)

ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନି ଦେବା—

Ghaṇṭā bājibā 1. The ringing of a bell.

ସର୍ତ୍ତାମାଳା ୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ବା ପୂଜା ଦେବା

ସଂତାପଜନୀ ସମୟରେ ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା ଦେବା—

2. The ringing of gongs during the offering of bhoga to a Deity.

ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ବାଜିଲା ଘଣ୍ଟା

ବାଣିଜୀଧର ଉଠିଲା ଅଣ୍ଟା । ରଗ ।

୩ । ଘଣ୍ଟାରେ ଏତେ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ଦେବାର ସୂଚକ ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନି ଦେବା—3 The striking of a gong indicating the hour of the clock; chiming of the hour of a clock.

ଘଣ୍ଟାଗାଳ—ସ୍ତ୍ର. ବି—ଜୟପାଳ ମଞ୍ଜି; କଳାମଞ୍ଜି—

Ghaṇṭāgāla The seed of Croton Jamalgotā (M.W.)

ଘଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣ୍ଟା ପିଟିବା (ଦେଖ)—

Ghaṇṭā māribā Ghaṇṭā piṭibā (See)

ଘଣ୍ଟାର ବା—ସ୍ତ୍ର. ବି.—୧ । ଘଣ୍ଟାର ଧ୍ୱନି—1. The sound of a bell.

Ghaṇṭābā ୨ । ଗୁଣବିଶେଷ—

2. Name of a musical tune (M.W.)

ଦେ. ବି.—୩ ଶ୍ରୀ ଶୁଭର ଗୁଣବିଶେଷ—

Name of a musical air in Oriya poetry.

(ଗୁଣ ଚଳେ ନୋଟ ଦେଖ)

(See notes under Rāga).

ଘଣ୍ଟାର ବା ପଥ—ଦେ. ବି—(ସ୍ତ୍ର. ଘଣ୍ଟାପଥ)—

Ghaṇṭābāpāṭha ଗୁରୁମାର୍ଗ; ସହର ଗୁରୁ—

High way; chief road.

ଘଣ୍ଟାର ବା ପଥ ମୁଁ ଶୁଣିଲି—ବରଷା ଶୁଣିଲି ।

ଘଣ୍ଟାର ବା—ସ୍ତ୍ର. ବି.—୧ । ଛଣ୍ଡପଟ (ଦିବେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Ghaṇṭābā Flax-hemp.

(ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ର. ନାମ—ଘଣ୍ଟାଘ୍ନ; ଅଳିକତା)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ପ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଊ	କ

ଘଣ୍ଟି—ଦେ. ବି (ଘଣ୍ଟ+ସ୍ତୁତାର୍ଥେ. ଇ)—

Ghanṭi ୧ । ଅଳଙ୍କାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ସାନ ଘଣ୍ଟି; ଘାଗୁଡ଼ି—

ସଂଜ୍ଞା 1. Small bells; tinkling small bells

୨. ଡେନା, ସଂଜ୍ଞା used as ornament

ସ୍ତୁତ ଘଣ୍ଟି ସମୂହ ଗୁପ୍ତର ହଂସକାଦି ନିକାଦରେ—ବିବର୍ଣ୍ଣ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଦୁଷ୍ଟ ଗାଈ ବା ବଳଦଙ୍କ ବେକରେ ଓହ୍ଲାଇଥିବା ଶବ୍ଦକାରୀ କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Sounding logs tied to the neck of a vicious cow or bullock.

୩ । ଦେବତା ପୂଜାବେଳେ କାଂସ୍ୟନିର୍ମିତ ଯେଉଁ ବାଦନଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—3. A small bell which is rung during worship of a Deity.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ଉଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପାତ୍ର ପରି ଓ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଚକଟି ତାର ଦ୍ୱାରା ଲଟକି ଥାଏ ଓ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବେଷ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । ବେଷ୍ଟକୁ ଧରି ହଲାଇଲେ ଚକଟି ଘଣ୍ଟିର କାନ୍ଥରେ ଥାପାତ କରିବାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଅଉ ଏକପ୍ରକାରର ବେଷ୍ଟ ନ ଥିବା ଘଣ୍ଟି ମନ୍ଦିର ଆଦିରେ ଲଟକା ହୁଏ ଏବଂ ତାକୁ ହଲାଇଦେଲେ ଚକଟିଟି ଦୋହୋଇ ଘଣ୍ଟିର କାନ୍ଥରେ ଥାପାତ କରିବାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

୪ । ବନ୍ୟା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—4. Cardia Macleodii. (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ରେଷ୍ଠଗଛ; ଫୁଲ ଧଳା, ପାଦାଡ଼ମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର କାଠ ଭାରି ଶକ୍ତି ଥିବାରୁ ଏହା ଲୁଆଳ ପ୍ରଭୃତି ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ।]

ଘଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ଘଣ୍ଟି (ଦେଖ),

Ghanṭiā Ghanṭi (See)

ଦେ. ବିଶ—ଘଣ୍ଟାବାଦକ; ଯେ ଘଣ୍ଟା ବଜାଏ; ଘଣ୍ଟୁଆ—A bell-ringer.

ଘଣ୍ଟିକ—ସ. ବି (ଘଣ୍ଟ+କ+କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଛକ) ଗୁମ୍ଫାର—

Ghanṭika Alligator.

ଘଣ୍ଟିକା—ସ. ବି. (ଘଣ୍ଟ+କ+କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଆ)—

Ghanṭikā ୧ । ଛୁଦୁ ଘଣ୍ଟା—1. Small bell.

୨ । ଘୁଂସୁର—

2. Tinkling bells used as ornament.

୩ । (ଘଣ୍ଟିକ+ଆ)—ମାଈ ଗୁମ୍ଫାର—

3 A female alligator.

ଆନଜିତ, ଲୁହୁଡ଼େ, ଦେ. ବି—୧ । ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ଚାତୁରେ ଝୁଲୁ-

ହୁଲୁଡ଼େ, ହୁଡ଼ହୁଡ଼େ ଥିବା ମାଂସ ପ୍ରିଣ୍ଡ—1. Palate; the

ଗଲ୍ଟିକା କୋଆ uvula; the epiglottis.

୨ । ଛଣପଟ ଫୁଲ—2. Flower of the flax plant (looking like small bells).

୩ । ଗଳାର ଘଣ୍ଟିକା ବଢ଼ିବା ରୋଗ—3 A disease consisting of swelling of the uvula.

ଘଣ୍ଟିଘାଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସହଚର) (ସଂ ଘଣ୍ଟ ଓ ଘରଣ୍ଡ)—

Ghanṭighāgurdī ଅଳଙ୍କାର୍ଥ ପରିହୃତ ଛୁଦୁ, ଛୁଦୁ ଘଣ୍ଟି—

Small bells or tinkling hollow globes worn as ornament on different parts of the body.

[ଦ୍ର—ଅଣ୍ଟାରେ ଘଣ୍ଟି ପିନ୍ଧନ୍ତି, ଗୋଡ଼ରେ ଘାଗୁଡ଼ି ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଘଣ୍ଟୀ—ସଂ ବିଶ. (ଘଣ୍ଟ+ଶ୍ରୀ. ଇ)—

Ghanṭī ୧ । ଘଣ୍ଟା ପରି ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—

1. Sounding like a bell

୨ । ଯନ୍ତ୍ରରେ ଘଣ୍ଟା ଲାଗି ଥାଏ—

2. Furnished with bells

ସଂ ବି (ଘଣ୍ଟ+ଇନ୍; ମା. ୧ବ)—

୧ । ଶିବ—1. Śiva.

୨ । ଘଣ୍ଟିକା (ଦେଖ)

2. Ghanṭikā (See)

ଘଣ୍ଟୁ—ସଂ ବି. (ଘଣ୍ଟ+ଧାତୁ+କ୍ତ)—

Ghanṭu ୧ । ହାତୀ ଗଳରେ ଝୁଲୁ ହେବା ଘଣ୍ଟାର ମାଳ—

1. A string of tinkling bells passed round the neck of an elephant.

୨ । ଆଲୋକ—2. Light

୩ । ଉଷ୍ମତା; ଉଷ୍ଣତା; ପ୍ରତାପ—3. Warmth; heat.

୪ । ଆତ୍ମମୁରତା—4 Selfishness.

ଘଣ୍ଟୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଘଣ୍ଟୁଆ (ଦେଖ)

Ghanṭuā Ghanṭiā (See)

ଘଣ୍ଟେ—ଗ୍ରା. ଅ—ଏକ ଘଣ୍ଟା ସମୟ—

Ghanṭe One hour of time.

ଘଣ୍ଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣ୍ଟାଇବା (ଦେଖ)

Ghanṭeibā Ghanṭeibā (See)

ଘଣ୍ଡ—ସଂ ବି. (ଘଣ୍ଟ+ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଛା)—ମହୁମାଛ—

Ghaṇḍa A bee (Apte)

ଘଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗତ)—

Ghata ୧ । ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରରେ ଗତ କରାଯିବା ସ୍ୱରଜ୍ଞାପକ ଶବ୍ଦ; ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବାଦନ

ଗତ ଗ୍ରାଥମିକ ସ୍ୱରସଂଯୋଗର ଗତ—

1. Introductory twanging or striking of musical instruments before actual music begins.

୨ । ଶବ୍ଦ; ଚରଣ; ଧରଣ—

2. Mode; manner; fashion.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଧନ୍ଦ ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ, ଘେବେ ୧ ଘୋଡ଼ିବାପରେ କ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଘୋଡ଼ିଲେ ଚକ୍ର ଚ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଘୋ— ଘାଘ୍ କ ମିଳିଲେ ‘ଘାଘ୍’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ବୁଧ୍’ କ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ୍’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ବଧ୍’ କ ମିଳିଲେ ‘ବଧ୍’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ବଧ୍’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ଅନ୍ୟ’ କ ପାଇଲେ ‘ଅନ୍ୟ’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ଅନ୍ୟ’ ଘୋଡ଼ିବେ, ‘ଅନ୍ୟ’ ଘୋଡ଼ିବେ ।

୩ । ଚତୁରତା—3. Cleverness; skill.

୪ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର—

4. The tune of a musical instrument.

ଘଟାଘାଟ—ଦେ. ବି—୧ । କଳକଦର; କୌଶଳ—

Ghataghata 1 Device; stratagem; ingenuity.

ଗତଗାତ

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର—2. Fit opportunity

୩ । ସାବଧାନତା—3 Carefulness; caution.

୪ । ରୂପ; ଚର୍ଚ୍ଚା—4 Fashion.

ଘଟାଘାଟ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଅବସର ଉକ୍ତି କାମକଲବାଲା—

Ghataghata 1. Opportunist.

୨ । କୌଶଳ—2. Strategist.

୩ । ଚତୁର—3. Skilful.

ଘନଘାଟ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସ୍ୱ. ଘନ + ଘୋର)—

Ghan-ghata ଅଗନ୍ଧା; ଘନ, ନିବଡ଼ (ବନ)—Very dense (forest).

ଘ. ବିଶ—ନିବଡ଼ରୂପେ—Densely.

ଘନଘାଟ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅତି ଘାଟରେ ଉଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର

Ghan-ghata ଅତି ଛୋଟ ପତଙ୍ଗ—Tiny winged insects flying round one's face.

ଘନ—ସ୍ୱ. ବି (ଘନ୍ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା, ଅଘାତ କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—

Ghana ୧ । ମନ୍ଦର; ଝାଞ୍ଜ—1. Cymbals.

୨ । ପିଟା ଘଣ୍ଟା; ଘଣ୍ଟା ଝାଞ୍ଜ—

2. Gong; bell.

୩ । ଘୁଙ୍ଗୁର—3. Tinkling bells.

୪ । ମେଘ—4. Cloud.

୫ । ଶରୀର—5. Body.

୬ । ଦୃଢ଼ାବସ୍ଥା (ଅଦ୍ରୁତ ବା ଅଦ୍ରୁତ ଧୀର ନୁହେଁ)—

6. A kind of dance (neither quick nor slow).

୭ । ଚର୍ମ; ଚର୍ମ—7. Bark; rind.

୮ । ଚର୍ମ—8. Skin; hide.

୯ । ଲୌହ—9. Iron.

୧୦ । ଟିନ—10. Tin.

୧୧ । ଲୌହଗଡ଼ା; ଲୌହମୁଦ୍ର—

11. Iron dumb-bell or club.

୧୨ । ଜମାଟ ହେବା; ଘନୀଭବ—

12. Freezing; coagulating; solidity.

୧୩ । କଠିନତା—13. Hardness; toughness

୧୪ । ପ୍ରସାର—14. Expanse; extensive diffusion.

୧୫ । ମୂଥା—15. Grass-root.

୧୬ । ଅବକ—16. Mica; talc.

୧୭ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ସଂଖ୍ୟା ସେହି ସଂଖ୍ୟାର ଦୁଇ ଥର ଗୁଣନ—17. (mathematics) Cube; tripling a certain number

[ଦ୍ର—୩୨ ଘନ ୨୨; ୪୨ ଘନ ୨୪ ।]

୧୮ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବେଧ ଥିବା ବସ୍ତୁ—

18 A cube; mass.

୧୯ । ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ବହୁବାର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ବୋଲିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—19. A mode of repeating the words of a vedic text.

୨୦ । କଫ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା—20. Phlegm.

୧୮ । ଦୃଢ଼ତା—18. Firmness.

୧୯ । ଗାଢ଼ବସ୍ତୁ—19. A solid or compact mass or substance.

୨୦ । ସମୂହ—20. Assemblage; multitude.

୨୧ । ଉଚ୍ଚର ଲୋକଗଣ—21 The vulgar people; the mass (M.W)

୨୨ । ଅନ୍ଧକାର—22. Darkness (M. W).

(ତରଳ—ବିପରୀତ)—ସ୍ୱ. ବିଶ.—୧ । ଦୃଢ଼; କଠିନ—

(ଘନତା, ଘନତା—ବି) 1 Solid; firm; hard; tense; tough.

୨ । ବଡ଼କଥା—2. Thick.

୩ । ଦୃଢ଼ତା, ସାନ୍ଦ୍ର—

3 Compact; dense; thick; thick-set.

୪ । ଅବେଦ୍ୟ—4. Impervious, impenetrable.

୫ । ଜମାଟ ହୋଇଥିବା—6. Frozen.

୬ । ମୋଟା—6 Coarse, gross.

୭ । ଭାରି—7. Heavy.

୮ । ଗମ୍ଭୀର (ଶବ୍ଦ)—8. Deep or grave (sound).

୯ । ସୁଷ୍ଟ—9 Well'formed; developed.

୧୦ । ଅଧିକ, ଅନେକ—10 Large; great; numerous

୧୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—11. Complete.

୧୨ । ସ୍ଥାୟୀ—12. Permanent.

୧୩ । ଅବରତ—13. Incessant.

୧୪ । ଦୃଢ଼—14. Tight; strong.

୧୫ । ଘୋର—15. Violent; excessive.

୧୬ । ମଙ୍ଗଳକର; ଶୁଭ—16. Auspicious.

୧୭ । ଲୁଗାକାନ୍—17. Fortunate

ଦେ. ବି—ଘନଶ୍ୟାମର ଡାକ ନାମ—Name for calling Ghanaśyāma.

୧	କ	ଉ	ର, ଋ	ଃ	ଏ	ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଶ, ଷ	ଞ	କ୍ଷ	ଭୃ	ଭୃ	ଭ
୨	ଃ	ଉ	ର	ଲ	ସ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଭୃ	ଭୃ	ଭ	ଃ

ଘନକପ—ସ. ବି (ଘନ+କପ; କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ଗାତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା—
Ghanakapha 1 Thickened phlegm.

୨ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ) କୁଅପଥର—2 Hail-stone.

ଘନକାଳ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଘନ+କାଳ)—ମେଘର ଋତୁ;
Ghanakāla ବର୍ଷାଦିନ—Rainy season; the rains

ଘନକୁରୁ—ସ. ବିଶ ଶ୍ରୀ (ବହୁସ୍ୱାହ; ଘନ+କୁରୁ+ଆ)—କଠିନସ୍ତନା;
Ghanakurū ସେହି ଶ୍ରୀର ସ୍ତନ କଠିନ—(a woman)
Having firm breasts

ଘନକୁନ୍ତଳା—ସ. ବିଶ ଶ୍ରୀ (ବହୁସ୍ୱାହ; ଘନ+କୁନ୍ତଳ+ଆ)—
Ghanakuntalā ୧ । ସେହି ଶ୍ରୀର ମୁଣ୍ଡରେ ମେଘ ପରି ଗାଢ଼
କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ କେଶ ଅଛି—1 (a woman) Having
deep black hair on the head like the clouds.

୨ । ଯାହା ମୁଣ୍ଡର କେଶ ଘନ ବା ନିବିଡ଼, ଯାହାର ଗହବା
ବାଳ—2 Having a dense mass of hair
on the head.

ଘନକୃଷ୍ଣ—ସ. ବିଶ (ଉପସ୍ଥିତ କର୍ମଧା, ଘନପରି+କୃଷ୍ଣ)—ଘୋର
Ghanakṛṣṇa କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଗାଢ଼ କଳାରଙ୍ଗଦଶିଷ୍ଟ—
Deep black.

ଘନକେଶ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଘନ+କେଶ)—ନିବିଡ଼ କେଶ; ଗହବା
Ghanakeśa ବାଳ—Dense hair; thick set hair
ଘନକେଶା } ଶ୍ରୀ ସ. ବିଶ. ପୁ. (ବହୁସ୍ୱାହ; ଘନ+କେଶ)—
ଘନକେଶୀ } ନିବିଡ଼ କେଶସ୍ୱଳ୍ପ—
Dense-haired (male).

ଘନକୋଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲେ; ଘନଜାତ କୋଦଣ୍ଡ ବା ଘନ
Ghanakodanda ଦେହରେ ଦୃଷ୍ଟ କୋଦଣ୍ଡ)—
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—Rainbow

ଘନକ୍ଷମା—ସ. ବିଶ. (ଘନ ହେବା ପାଇଁ ଶମ)—ଯାହାକୁ ବାଡ଼େଇ
Ghanakṣhama କରୁ ଘନ କରାଯାଇପାରେ—
What may be hammered (M. W.)

ଘନକ୍ଷେତ୍ର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଘନ+କ୍ଷେତ୍ର)—
Ghanakṣhetra ୧ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ
ବ୍ୟାସ ଅଛି—1. (geometry) A cubical figure;
a figure having length, breadth and
thickness.

୨ । ସେହି ବସ୍ତୁର ଏକାଧିକ ତଳ ଥାଏ—
2. A solid thing.

୩ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବ୍ୟାସ
ସମାନ—3. (geometry) A figure having
equal length, breadth and thickness.

ଘନଗର୍ଜନ—ସ. ବି. (ଘନ+ଗର୍ଜନ)—
Ghanagarjana ୧ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ) ଘଡ଼ଘଡ଼; ମେଘ ଗର୍ଜନ—
1. Peal of thunder.

୨ । (କର୍ମଧା) ଗଭୀର ଗର୍ଜନ—

2. A deep roar.

ଘନଗର୍ଜିତ—ସ. ବି (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ ଓ କର୍ମଧା, ଘନ+ଗର୍ଜିତ)—
Ghanagarjita ଘନଗର୍ଜନ (ଦେଖ)

Ghanagarjana (See)

ଘନଗୋଲକ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟ—
Ghanagolaka A ball composed of gold and
silver mixed together; alloy of
gold and silver (M.W.).

ଘନଘଟା—ସ. ବି. (ଘନ+ଘଟା)—

Ghanaghata ୧ । (କର୍ମଧା) ବୃକ୍ଷେଷ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—

1. Grandeur; ado

ଘନଘଟା ଘୋରଧ୍ୱନି ବଧୂର ଶ୍ରବଣ—ଘନାଘାଥ ବେଶିହୁହାର ।

୨ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ) ମେଘାତ୍ମକ—2. Overclouded
weather; splendour of the clouds.

ଘନଘନ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଘନ+ଘନ)—(ଗଣିତ) ଘନଫଳର
Ghanaghana ଘନଫଳ—(mathematics) The cube
of a cube.

[ଦ୍ର—୩ର ଘନ ୨୭ ଓ ଘନଘନ ୨୭×୨୭×୨୭=
୧୧୭୮୩]

ସମସ୍ୟା ଦେ. କି. ବିଶ—୧ । ଶୀଘ୍ର—

ସମାପ୍ତ; ସମସ୍ୟା 1 Briskly; quickly.

୨ । ଉପସ୍ଥାପନ; ବାରମ୍ବାର—

2. Repeatedly, frequently.

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱନିସ୍ୱାସ ଘନଘନ—ଉପର ପ୍ରମୋଦନମୁଖ ।

୩ । ଅବିରଳଭାବରେ; ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନଭାବରେ—

3. Incessantly; continuously.

ଉଚ୍ଚ ଘନଘନ—ଉଚ୍ଚଆଉ—ନିକଟରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

୪ । ମୁହୂର୍ତ୍ତମୁହୂର୍ତ୍ତ—4. In quick succession.

୫ । ପରସ୍ପରର ଅତି ସମ୍ପର୍କରେ; ଘନଭାବରେ—

5. Very near each other; densely.

ଘନଘାତ—ଦେ. କି ବିଶ. (ସ. ଘନଗର୍ଜନ)—ଘୁଷୁରୁଧ୍ୱନିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Ghanaghata With a loud roar; making a
thundering sound.

ଘନଘାତକା—ଦେ. କି—ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନି କରବା—

Ghanaghatabh To make a thundering sound.

ଘନଘୋର—ସ. ବିଶ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଘନ+ଘୋର=ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ)—

Ghanaghora ୧ । ମେଘାତ୍ମକ—1. Overclouded.

୨ । (ଉପସ୍ଥିତ କର୍ମଧା; ଘନ ପରିଘୋର=ଘୁଷୁରୁ) ମେଘ ପରି
ଘୁଷୁରୁ—2. Frightening like the clouds.

ଦଧିରାଜ ଘୋଷପଦ୍ମ ପ୍ରାୟେ ସପତ ୧ ଚକ୍ର ଥର ଓ ମାତ୍ରା ୧୬ ୧ ଚକ୍ର ଥର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଚକ୍ର ବଦଳି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଚୈଶ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପଦ୍ମ ଶବ୍ଦ ଘୋଷରେ ଘୋଷ ୧ ଘୋଷପଦ୍ମରେ ନ ଯିବ, ଘୋଷ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ବଦଳିବ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ଚୈଶ୍ବ ବା ମାତ୍ରାପଦ୍ମ ଶବ୍ଦ ଘୋଷବାଦ୍ ଘୋଷ । ଯଥା—
'ଘା' ନ ଯିବେ 'ଘା' ଘୋଷବେ; 'ରୁ' ନ ଯିବେ 'ରୁ' ଘୋଷବେ; କଥୁ ନ ଯାଉଲେ 'ବହୁ' ଘୋଷବେ, 'ଅଶ୍ବ' ନ ଯାଉଲେ 'ଅଶ୍ବ' ଘୋଷବେ, ଅଲବଦ' ନ ଯାଉଲେ 'ଅଲବଦ' ଘୋଷବେ ।

- ୩ । (ଘନ ପର ଘୋର=ଗମ୍ଭୀର) ଜଳଦଗମ୍ଭୀର; ମେଘପର
ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ବଜସ୍ବଳ—Rumbling like clouds;
with grave or thundering sound.
୪ । (ଘନ=ଅତ୍ୟନ୍ତ+ଘୋର=ଭୟାନକ)—ଅତି ଭୟାନକ—
4. Very frightful.

ଘନଘୋଷ—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଘନ+ଘୋଷ)—
Ghanaghosha ଘନଗର୍ଜନ (ଦେଖ)
Ghana garjana (See)
ଘନଚତୁର୍ଭୁଜ—ସ. ବି. (ଜ୍ୟାମିତି)—ସେଇଁ ବସ୍ତୁର ୪ଟି ଚତୁର୍ଭୁଜ
Ghana chaturbhuja ତଳ ବା ପାଖ ଥାଏ—A cube.
ଘନଚତୁଷ୍କୋଣ—ସ. ବି.—(କର୍ମଧା; ଘନ+ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଗୁରୁ-
Ghanachatushkona କୋଣିଆ ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବେଧ ଥିବା
ପଦାର୍ଥ—A cube.
ଘନଛଦ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ଛଦ=ପତ୍ର; ସଜ୍ଜାଦ୍ବାରା ଛ
Ghanachchhada ଗୁଳରେ ଛ)—୧ । ସଜ୍ଜାଗଛ—
1. The Sajjan tree; Moringa.
୨ । ତାଳସ ପତ୍ର—2. Pinus Webbiana.
୩ । ଗୁଳୁକିଶେଷ—3. Flacourtia Cataphracta.
(M W.)
ଘନଜମ୍ବୁଲ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଘନ+ଜମ୍ବୁଲ)—ବହୁଳଥା ପଙ୍କ—
Ghanajambula Thick mire; slough.
ଘନଜ୍ବଳା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ—(୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଘନ+ଜ୍ବଳା)—ସୌଦାମିନୀ;
Ghanajwala ଚକ୍ର—Lightning.
ଘନତା—ସ. ବି. (ଘନ+ତା)—ଘନତ୍ବ (ଦେଖ)
Ghanat Ghanatwa (See)
ଘନତାଳ—ସ. ବି.—(ଘନ+ତାଳ)—୧ । ସାରଙ୍ଗପକ୍ଷୀ; ଗୁଳକପକ୍ଷୀ
Ghanatala 1 Cocculus Malanoleucus (bird).
୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳ ପରିମାଣ—
2. The quantity of musical measure.
ଘନତୋଳ—ସ. ବି.—ଘନତାଳ (ଦେଖ)
Ghanatola Ghanatula (See)
ଘନତ୍ବ—ସ. ବି. (ଘନ+ତ୍ବ)—୧ । କଠିନତା—
Ghanatwa 1. Hardness; solidity.
୨ । ଘନତ୍ବ—2. Denseness.
୩ । ବେଧ—3. Density; thickness.
୪ । ଗଭୀରତା } —4. Depth; intensity.
ଗାଢ଼ତା }
୫ । ମେଘର ଅବସ୍ଥା—
5. The condition of a cloud. (M. W.)
୬ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବେଧବର୍ଣ୍ଣିତା—6 The state of
being a cube; the state of having length,
breadth and thickness.

ଘନତ୍ବ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ତ୍ବ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Ghanatwak ୧ । ଯାହାର ବଳୁଳ ମୋଟା—
(ଘନତ୍ବ—ଶ୍ରୀ) 2. Thick-skinned.
ସ. ବି —ଏକପ୍ରକାର ଲୋଧ୍ରା (ବୃକ୍ଷ)—
A kind of Lodhra tree. (M. W.)
ଘନତ୍ରିକୋଣ—ସ. ବି.—(ଜ୍ୟାମିତି)—ସେଇଁ ବସ୍ତୁର ୪ଟି ତ୍ରିଭୁଜ-
Ghanatrikona କାର ତଳ ବା ପାଖ ଥାଏ—(geometry)
Pyramid; a cube tapering to a point.
ଘନତ୍ରିଭୁଜ—ସ. ବି. (ଜ୍ୟାମିତି)—ଘନତ୍ରିକୋଣ (ଦେଖ)
Ghanatribhuja Ghanatrikona (See)
ଘନଧାତୁ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା, ଘନ+ଧାତୁ)—ପୁଳ—
Ghana dhātu Lymph; pus.
ଘନନାଭି—ସ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଘନର ନାଭି, ଯାହା ମେଘର ମଧ୍ୟ-
Ghananabhi ଦେଶରେ ଥାଏ)—ଧୂମ୍ର, ଧୂଆଁ—Smoke.
ଘନପତ୍ର—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ପତ୍ର)—
Ghanapatra ପୁନର୍ଜା; ପୁରୁଣାଶାଗ—
The hogweed; a kitchen herb.
Boerhavia Procumbens.
ସ. ବି. ପୁ.—୧ । ଯାହାର ପତ୍ର ମୋଟା—
(ଘନପତ୍ର—ଶ୍ରୀ) 1 Thick-leaved.
୨ । ଯାହାର ପତ୍ର ଗଢ଼ଳଥା—2. Dense-leaved.
ଘନପଦ—ସ. ବି.—(ଗଣିତ) ଘନ ସଂଖ୍ୟାର ମୂଳଗୁଣି—
Ghanapada (mathematics) The cube-root of a
number.
ଘନପଦଶା—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚକ୍ର; ଘନ+ପଦଶା=ସ୍ବସ୍ଥା)—
Ghanapadabi ଅକାଶ—The sky.
ଘନପୟୋଧର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଘନ+ପୟୋଧର)—
Ghanpayodhara ଟାଣୁଆ ଭୂତ; କଠିନ ସ୍ତନ—Firm breast.
ଘନପୟୋଧର—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ପୟୋଧର+ଥ)—
Ghanapayodhar Ghanakuch (ଦେଖ)
Ghanakuch (See)
ଘନପରିମାଣ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଘନ+ପରିମାଣ)—
Ghanaparimāṇa ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବେଧର
ପରିମାଣ—1 The dimensions of a thing,
viz. its length, breadth and thickness.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗର୍ଭର ପରିମାଣପଲ; ଘନ ବସ୍ତୁର
ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ବେଧର ଗୁଣପଲ—
2. Cubic contents; capacity of a solid body.
ଘନପଲ୍ଲବ—ସ. ବି. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ପଲ୍ଲବ)—
Ghanapallaba ଘନପତ୍ର (ଦେଖ)
(ଘନପଲ୍ଲବ—ଶ୍ରୀ) Ghanapatra (See)
ସ. ବି.—ସଜ୍ଜା (ଗଛ)—Moringa (tree).

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

ଘନପାଷଣ୍ଡ—ସ. ବ. ପୂ. (ଘନ=ମେଘ+ପାଷଣ୍ଡ=ମତ୍ତ; ସେ
Ghanapāṣaṇḍa ମେଘାଗମରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ନାଚେ)—
ମୟୂର—Peacock (M.W.).

ଘନଫଳ—ସ. ବ. ୧ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଘନପରିମାଣ (ଦେଖ)
Ghanaphala 1. Ghanaparimāṇa (See)
୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

2. Asteracantha Longifolia (tree) (M. W.)

ଘନବର—ସ. ବ. (ଘନ=ଦେହ+ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଦେହର
Ghanabara ଶ୍ରେଷ୍ଠାଂଶ)—ମୁଖ; ମୁହଁ—The face.

ଘନବର୍ଗ—ସ. ବ. ୧ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ବର୍ଗର ଘନଫଳକୁ ପୂନଃବାର
Ghanabarga ସେହି ଘନଫଳ ସଙ୍ଗେ ଗୁଣନ କରବା—
1. (mathematics) Squaring of a cube of a number.

ଘନବର୍ତ୍ତ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ; ଘନ+ବର୍ତ୍ତ)—
Ghanabartma ୧ । ଘନପଦ (ଦେଖ)

1. Ghanapada (See)

୨ । ମେଘପଥ; ଅକାଶମାର୍ଗ—

2. Way over clouds; aerial course

ଘନବଲ୍ଲିକା—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (୨ମୀ ଚତ୍ୱ, ଘନ+ବଲ୍ଲିକା, ଯାହା ଅକାଶରେ
Ghanaballikā ଲଜା ସ୍ୱରୂପ ମାଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍—
Lightning

ଘନବଲ୍ଲୀ—ସ. ଚି. ଶ୍ରୀ (୨ମୀ ଚତ୍ୱ; ଘନ+ବଲ୍ଲୀ)—
Ghanaballī ୧ । ଘନବଲ୍ଲିକା (ଦେଖ)
1. Ghanaballikā (See)

୨ । ଅମୃତସବା ଗୁଳ୍ମ—

2. The plant Amṛutasabā (M. W.)

ଘନବାରି—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ; ଘନ+ବାର)—ବର୍ଷାଜଳ—

Ghanabārī Rain-water

ଘନବିନ୍ୟସ୍ତ—ସ. ବ. (ଘନ+ବିନ୍ୟସ୍ତ)—ନିକଟ ଭାବରେ ସଜ୍ଜିତ—
Ghanabinyasta Thick set; densely set.

ଘନବୀଥୀ—ସ. ବ. ଶ୍ରୀ (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ; ଘନ+ବୀଥୀ)—
Ghanabīthī ୧ । ଘନବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)—
1. Ghanabartma (See)

୨ । ମେଘମାଳା; ମେଘର ରେଖା—

2. A line of clouds (M.W.)

ଘନବ୍ୟପାୟା—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ; ଘନ=ବର୍ଷାକାଳ+ବ୍ୟପାୟ=
Ghanabyapāya ଶେଷ)—ଶରତ୍ ଋତୁ—
Autumn (M. W.).

ଘନଭାଞ୍ଜି—ସ. ବ. (ନାମ)—ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳୀୟ କବି—
Ghanabhañja An ancient poet of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କର ସମକାଳୀନ ଓ
ଦୁମସରର ଗଜା ଆଇ ପୁଣି ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଯୁକ୍ତିବେଦ ବହୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି

ଥିବାରୁ 'ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ' ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ; 'ତ୍ରିଲୋକ୍ୟ ମୋହନା ଓ
ରସନିଧି କାବ୍ୟଦ୍ରୁୟ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ । ତାରିଣୀ ଚରଣ. ଉତ୍କଳ
ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ଘନମୂଳ—ସ. ବ. (ଗଣିତ)—୧ । ଯେଉଁ ମୂଳ ବର୍ଗକୁ ଉକ୍ତ ବର୍ଗ
Ghanamūla ସଙ୍ଗେ ଦୂର ଥର ଗୁଣାଯାଏ ସେହି ଗୁଣ ଫଳର
ମୂଳ ବର୍ଗ—1 (mathematics) The cube-
root of a number.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ $\sqrt[3]{}$; ଯଥା $\sqrt[3]{8}=2$

ଅର୍ଥାତ୍—୮ର ଘନମୂଳ ୨ ।)

୨ । ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—2. The plant Morata (M.W.)

ଘନରବ—ସ. ବ. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ; ଘନ+ରବ)—
Ghanaraba ୧ । ମେଘ ଧ୍ୱଜ—

1. Thundering of clouds.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି, ମେଘ ଉଠାଇଲା ବେଳେ ଯେ ରବ
କରେ)—ମୟୂର—2. Peacock.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗୁଡ଼ିକ ପକ୍ଷୀ—

3. Coccus Melanoleucus bird (M. W.)

ଘନରସ—ସ. ବ. (ଘନ+ରସ)—

Ghanarasa ୧ । (କର୍ମଧା) ବହୁଳ ଅଠା—

1. Gum; thick juice.

ସେ ସର୍ବ ଶୁଦ୍ଧ ଘନରସ

ବା ମେତ୍ରେ ପ୍ରକାଶିତ ବାସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । ପ୍ରତ୍ନର ସନ୍ତୋଷ—

2. Delight of satisfaction; much delight.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କର୍ପୂର—Camphor.

୪ । (୨ଷ୍ଠୀ ଚତ୍ୱ) ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—4 Rain-water.

୫ । (ମ. ପ. ଲେ; ଘନପଦ୍ଧତ ରସ)—
ଜଳ—5. Water.

୬ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ (ଏହାର ଅଠା ବହୁଳ ଅଠା)—

6. The plant Morata (M. W.)

୭ । ପିଲୁପର୍ମ୍ପୀ ଗୁଳ୍ମ—

7. The Piluparpmī plant (M. W.)

୮. ବି—୧ । ନିକଟ ଶୃଙ୍ଗାର ରସ—

1. The deep sentiment of love; sensual enjoyment.

୨ । ବହୁ ଜଳ—2 Much water.

(୧ ଓ ୨) ବଣ ଭନ ରସରେ ଅଠ, ବୃତ୍ତର ବୃଦ୍ଧ ସଦା ଗତ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶକଳାସ ।

୩ । ପ୍ରବୃତ୍ତ ଗୀର ରସ—

3. The heroic sentiment in literature.

ବର୍ଣ୍ଣ ଗଳ ପଦମାନ ଜାତ ମେଳ ଭନ ରସ ଉତ୍କଳ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶକଳାସ ।

ଯାହାର ଲେବେ ଥପେ ପୁଷ୍ପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସର ଓ ମାମା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଅସର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାସ୍ତକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଓ ଘୋଷାକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାସ୍ତକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର୍' ଖୋଜିବେ, 'ରୁପ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁପ' ଖୋଜିବେ, 'ବହୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳକା' ଦେଖିବେ ।

ଘନରୁକ୍—ସ୍ତ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ରୁକ୍=ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା, ୧ମା.୧ବ)-

Ghanaruk ମେଘ ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—

(ଘନରୁକ୍—ଶ୍ଳୀ) Shining like cloud (M. W.)

ଘନରୁପା—ସ୍ତ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ରୁପ+ଆ)—ମିଶ୍ରିତ—

Ghanarūpa Candied sugar (M. W.)

ଘନଲତା—ସ୍ତ. ବି—ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର—

Ghanalatā Lightning.

ଉପରୋକ୍ତ ଛନ୍ଦ ପଥରେ, ଘନଲତା ପରି ଅଟେ ।

ଅଭିନବ୍ୟ. ବସନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ଘନଶବ୍ଦ—ସ୍ତ. ବି. (ଘନ+ଶବ୍ଦ)—

Ghanasabda ୧ । (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର) ଘନଗର୍ଜନ (ଦେଖ)

1 Ghanagarjana (See)

୨ । (କର୍ମଧା) ଗମ୍ଭୀର ଶବ୍ଦ—2. Deep sound

୩ । (କର୍ମଧା) ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—3. Roaring sound.

ଘନଶ୍ୟାମ—ସ୍ତ. ବିଶ. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଘନ+ଶ୍ୟାମ)—ଗାଢ଼

Ghanasyāma ଶ୍ୟାମଲବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—Having a deep blue or deep dark complexion; dark-skinned

ସ୍ତ. ବି—ସଜ୍ଜଳ ମେଘ ପରି ଗାଢ଼ କଳାରଙ୍ଗ—

1. Deep dark colour (like that of a rain-cloud).

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—2. A name of Śrīkṛishṇa (who was dark-skinned).

ଦେ. ବି. ପୁ—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—

1. A name given to males.

୨ । ନୀଳ ମେଘ—2. Blue cloud.

ବିଜେବର ଘନଶ୍ୟାମ ସେ ହେଉ ସାରଙ୍ଗ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହସଂହାର ।

ଘନଶ୍ୟାମ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍କଳୀୟ କବି—

Ghanasyāma paṭṭanāyaka A poet of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ଗରୁଡ଼ପୁରାଣର ଉତ୍କଳରେ ଅନୁବାଦ କରୁଥିଲେ—

ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଘନସଞ୍ଜାତସ୍ଥିତିଗତି—ସ୍ତ. ବି (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କଠିନ

Ghanasāñjāta sthitiḡati ପଦାର୍ଥର ସଂସ୍କରଣ ଅସିଦ୍ଧିର

ପ୍ରକୃତି ବା ପ୍ରତିଫଳିତା, (ସଞ୍ଚାର ପଥରେ କେତେକ

ପ୍ରାଣୀ (ବେଙ୍ଗ, କଙ୍କଡ଼ା, ସାପ ବା ଚିରୁ ଓ ପୋକଙ୍କର)

କଠିନପଦାର୍ଥ (କାଠ ବା ପଥରର ସ୍ପର୍ଶ ବା ଖୋଲ)—

ସଂପର୍କରେ ରହିବାର ପ୍ରକୃତି ଜାତ ହୁଏ—

(scientific term) Stereotropism.

ଘନସମ୍ବ୍ରୁତ୍ତି—ସ୍ତ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପନୀୟତା; ଅତି ଗୁପ୍ତତା—

Ghanasambṛutti Profound secrecy (Wilson).

ଘନଶରୀର—ସ୍ତ. ବି (ଘନ+ଶରୀର)—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି ବା କର୍ମଧା)—କମ୍ପୂର—

Ghanasharīra 1. Camphor.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଚନ୍ଦନ—2 Sandal.

୩ । (କର୍ମଧା) ପାରଦ—3 Mercury.

୪ । (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର) ଜଳ—4 Water

୫ । (କର୍ମଧା) ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମଳ ମେଘ—

5 Newly formed deep black cloud.

ଘନସାର(୧) ମୋ ଛନ୍ଦରୁ ଘନସାର(୫)କେଶୀ ଶାନ୍ତଦେଇକର ଗାଥେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁ ।

ବସନ୍ତରାସ, ଉଷା ଗୀତ ।

ଘନସ୍କନ୍ଧ—ସ୍ତ. ବି [ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ସ୍କନ୍ଧ; ଯାହାର ସ୍କନ୍ଧ (ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶାଖା

Ghanaskandha ବାହାରିବା ଅଂଶ) ଘନ]—କୋଷାଗ୍ର;

ସତ୍ୟଆତ୍ମା ଗଛ—The wild Olive tree;

Magnifera Sylvatica (M. W.).

ଘନସ୍ୱର—ସ୍ତ. ବି (ଘନ+ସ୍ୱର)—୧ । (କର୍ମଧା) ଗମ୍ଭୀରସ୍ୱର—

Ghanaswana 1. Deep sound or tone; thundering sound.

୨ । (୨ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର) ମେଘସ୍ୱର—

2 Rolling sound of thunder.

୩ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—3. Amarunthus Polygamus (M. W.)

ସ୍ତ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘନ+ସ୍ୱର)—ଯାହାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ମେଘ ପରି

ଗମ୍ଭୀର—Deep-toned like the clouds;

having sound like a thunder.

ଘନହସ୍ତସଂଖ୍ୟା—ସ୍ତ. ବି (ଘନ + ହସ୍ତ + ସଂଖ୍ୟା)—ଗୋଟିଏ ସମବାହୁ

Ghanhastāsāṅkhyā ଘନ ବସ୍ତୁ ବା ଖାତର ଘନତ୍ୱ—

(geometry) The cubical contents of an

excavation or solid alike in figure

(Wilson),

ଘନା—ସ୍ତ. ବି. ଶ୍ଳୀ (ଘନ + ଆ)—୧ । ମଧୁପକ୍ଷୀଲତା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—

Ghanā 1. Name of a creeper.

୨ । ତନ୍ଦ୍ରାବାଦ୍ୟବିଶେଷ—

2. Name of a stringed instrument (M.W.).

ସନା ଦେ. ବିଶ. (ସ୍ତ. ଘନ)—ଗାଢ଼, ନିବିଡ଼—Thick; dense.

ସନା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଘଣା; ଆଖୁଖାଇ—

1. Sugar-cane mill;

୨ । ଶସ୍ୟ ଭାଜିବା ଡାଣ୍ଡି—

2. An earthen pot for frying grains

୩ । କମାରର ଲତ୍ତାଇ—

3. Hammering block of a blacksmith.

ଘନାର୍ଥ ଅସିଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଘନାର୍ଥ) (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—

Ghanā āsibh ଘନାର୍ଥ ଦେବା; ତମାଟ ବାକୁ ଅସିଦ୍ଧି—

ସନିଷ୍ଠେ ଆମା To be solidified.

ସନା ହୋଇ

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତତ୍ତ୍ୱବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ	ଇଥ	କ	ନ

ଘମିର—ଦେ. ଶ.—(ସ. ଘର୍ମରଜିକା)—ଘାଲ ଯୋଗୁଁ ଦେହରେ
Ghamira ଜନ୍ମିବା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ ବ୍ରଣ, ଘିମିର—

ସମାପ୍ତି, ସାମାପ୍ତି Prickly heat.

गर्मोदना

ଘମିର—ଦେ. ଶ.—ଘମିର (ଦେଶ)

Ghamiri Ghamira (See)

ଘମିର ମାରିବା—ଦେ. ଜି—ଘମିର ବଣକୁ ନଖ ଦ୍ୱାରା ଚିପିବା—

Ghamiri māribā To press up the prickly heat
ସାମାପ୍ତି ମାବା pimpleless with the finger-nails.

ଘର (ଧାତୁ)—ସ. ଶ.—୧ । ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—

Ghar (root) 1. To make a rattling sound

୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା—2 To cover.

ଘର—ସ. ଶ. (ଘର ଧାତୁ = ଘୋଡ଼ାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Ghara ୧ । ଗୃହ; ଉପନ—1 House.

୨ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ—2. Room; compartment

୩ । ବାସସ୍ଥାନ—3. Abode, home; residence.

ଦେ ନାସୟଣ ରୂପେ

ପ୍ରାଣିକୃତ୍ୟୁ ତୋର ଘର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୪ । କୌଣସି ଜାଗର ଅନ୍ତସ୍ଥାନ; ଶାଳା —

4. Refuse, shelter

(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଇବା ।)

୫ । ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ —

5. Room or compartment set a part or a particular use or purpose.

(ଯଥା—ଖୋଇବା ଘର, ଖାଇବା ଘର, ରୂଷେଇ ଘର ।)

୬ । ପରିବାର; ବଣ, କୁଳ—6 Family.

ଭୂମ୍ବେ ଧନବନ୍ତ ଘର ଭୂମର ହୋଇ—ବିଷୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । ଉଚ୍ଚ ବଣ; ଉଚ୍ଚ କୁଳ—

7. High family.

ଘର ଦେଖି ଦେଇ କି, ବର ଦେଖି ଦେଇ—ଭଗ ।

୮ । ଧନୀ ପରିବାର—8. A rich family

୯ । ଘରକରଣ; ସଂସାର—

9. House-hold; domestic world.

(ଯଥା—ଘରେ ବା ଥାଏ ଭୃତ୍ୱଭାବ, ପଦ୍ୟା ନେଇ ଠାକୁର ପୂଜା—ଭଗ ।)

ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ଥାନ—Place.

ସବ (ଯଥା—ଗେଗର ଘର; ଅନୁଷ୍ଠାନ ଘର ।)

ଘର ୨ । ପାରିବାରିକ ଉତ୍ସବ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ—2. A family-ceremony; a ceremonial occasion.

(ଯଥା—ବିଭାବର, ବ୍ରତଘର, ଆଶିଷାଦଘର, ଶ୍ରାବଣଘର ।)

୩ । ମୂଳ; ନିଦାନ—3. Root; cause

ସେ ସବ ଯଜ୍ଞ-ବନ୍ଧୁ ସାର, ସବ ସୌଭାଗ୍ୟର ସେ ଘର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୪ । ଲୁଗାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ସୂତାର ଶୂରକୋଶିଆ

ଫାଙ୍କ; ଘର—4. Square grooves or interstices between the threads of a cloth.

(ଯଥା—ତତ୍ତ୍ୱଲିଆର ଘର ।)

୫ । ପାଳିତ ହାତୀଘୋଡ଼ାଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା—5. Number of elephants or horses belonging to a person.

(ଯଥା—ଆମ ରଜାଙ୍କର ଦୁଇଘର ହାତୀ ଅଛନ୍ତି ।)

[ଦ୍ର—ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ବହୁମୂଲ୍ୟର ଜୀବ ହୋଇଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏତେ ଗୋଟା ହାତୀ ବା ଘୋଡ଼ା ନ କହି ଏତେ ଘର ହାତୀ ବା ଘୋଡ଼ା ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

୬ । କୌଣସି ସ୍ଥାନବାସୀ ପରିବାରଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା—

6. Number of families resident in a place.

(ଯଥା—ଗଜା ପୁରା ଜିଲ୍ଲାରେ ଦଶଘର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଣାଇ ଗଜରେ ଗୋଟିଏ ଶାସନ ବସାଇଛନ୍ତି ।)

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଧାର—7. (figurative)

Receptacle.

ରୁ ନାଥ ଅଣିକ ଠାକୁର

ପରମ ମଙ୍ଗଳର ଘର—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୮ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ—8. One's wife

[ଦ୍ର—ସମ୍ବୃତରେ ମୁଖ୍ୟ ଗୁଣଗୁଣକୁ ଗୁଡ଼ ବୋଲାଯାଏ]

୯ । ଆପଣା ବାସସ୍ଥାନର ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ; ଘରବାଡ଼ି—

9. Homestead; premises.

(ବାହାର—ଦେପସାତ)

୧୦ । ଦୁଣାଯିବା ଜାଲର ଦୁଇଟି ପନ୍ଥ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କ—

12 Space between two rows of strings of a net.

ଘରଆଡ଼—ଦେ. ବି.—୧ । ଅନ୍ତଃସ୍ୱର; ଗୃହର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
Ghara-ārdā ଚଳପ୍ରଚଳ ହୁଅନ୍ତି—1. Female compartments; zenana.

୨ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ—2. One's wife.

(ଦାଣ୍ଡଆଡ଼—ଉପସାତ)

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଆମ ସମାଜରେ ପୁରୁଷମାନେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ 'ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ' ବୋଲି କହିବାକୁ ବୁଝିତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେଥିପାଇଁ କହି ଥାଆନ୍ତି ଆମ ଘରଆଡ଼, ଘରଆସାଡ଼ । ଏହିପରି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମୋ ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ନ କହି ଦାଣ୍ଡଆଡ଼, ବାହାରଆଡ଼ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

୧୩ । କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ; ଅଫିସ୍—13. Office

(ଯଥା—ଜାକଘର, ଥାନା ଘର)

୧୪ । ଘର (ଦେଶ)—14. Gharā See).

ଘରଆଡ଼ ଭାବ—ଦେ. ବି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଶାଳକ—(Witticism)

Ghara-ārdā bhāi Wife's brother; brother-in-law.

ସରକାରଙ୍କେ ହୋଇଥିଲେ ତା ଘରଆଡ଼ର ଲେଖା ବର ଡାକନ୍ତା ।

ଫକୀରମୋହନ. ଜନାରଣ୍ୟଠାକୁର ।

ସାଧାରଣ ଦେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ତଦୌ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଓ ଚିତ୍ତେ ଅସର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଏକା ଓ ଚିତ୍ତେ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାରେ ଯେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଣରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚିତ୍ତେ କପଟତ୍ବ ଓ ବା ଓ ଚିତ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଘୋଷାକାକ ଦେବ । ସାଧାରଣେ 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଘୋଷାକେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବୁଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ବିନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ବିନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ' ଦେଖିବେ ।

ଘରଆଡ଼ଲେଖାରେ ଭାରି—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଘରଆଡ଼ ଭାରି; ଶଳା —
Ghara-ārdalekhāre bhāi (wtticism) one's wife's brother.

ଘରଆଡ଼େ—ବେ. ବି—ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ—

Ghara-ārde One's wife.

ବାଢ଼ିତେ [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆପଣା ସ୍ବାମୀଙ୍କ ବିଷୟ ପଢ଼ିଲେ ଆମର ସମ୍ମେ ସେ, ଆମର ସେମାନେ, ମିଶିଯେ, ବାଣ୍ଟିଆଡ଼େ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ସ୍ବାମୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଷୟ ପଢ଼ିଲେ 'ଘର-ଆଡ଼େ; ଉଆସଆଡ଼େ, ଘରେ, ପିଲାଏ, ମାଇପେ' ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସାଧାରଣେ ଉଆସଆଡ଼େ (ବା ପିଲାଏ) ଆଜି ଜାଗାଯୋଡ଼ା ଦେଖିଯିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି ।]

ଢି. ବିଶ—ଗୃହବିଗଳେ; ଘରକରଣରେ—

In the direction of one's house.

ଘରଉ—ଦେ. ବିଶ—ଘରଉ (ଦେଖ)

Gharau Gharāu (See)

ଘର ଉଜାଳ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ନିଜର ଗୃହ ବା ପରିବାରକୁ

Ghara ujāla karibā ଅନନ୍ଦମୟ ବା ଶାନ୍ତିମୟ କରିବା—

1 To make one's family happy or peaceful.

୨ । ନିଜ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା; ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ପରିବାରର ମହତ୍ତ୍ୱ ବା ପ୍ରତିପତ୍ତିକୁ ବଢ଼ାଇ ରଖିବା ବା ବଢ଼ାଇବା—

2. To maintain or enhance the good or high reputation of a family (by one's own conduct).

୩ । (ଅଭିଳାଷ) ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗୃହକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବା ଶୋଭାମୟ କରିବା—3.(exaggeration) To brighten a house by one's grace or beauty.

(ସାଧାରଣେ ବୋହୂପିଲାଙ୍କୁ ଆମ ଘର ଉଜାଳ କରିବା ।)

ଘର ଉଜାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଅପବ୍ୟୟ ହେତୁରୁ ଘରକରଣ ନଷ୍ଟ

Ghara ujāṛda ହେବା; ପରିବାର ନିଧନ ହେବା—

ସବୁଜାଡ଼ 1. The state of a family becoming

ସଂବିଗତ ହେବା poor on account of squandering.

୨ । ସ୍ବାସାର ଅଭାବରେ ଗୃହ ଶୁଦ୍ଧିଗରା ହେବା—

2. A house becoming spoiled for want of care and repairs; neglected state of a house.

ଘର ଉଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ଯଦି ଓ ଶାନ୍ତିସ୍ୱରା ଅଭାବରୁ ଘରକୁ

Ghara ujāṛdibā ଶୁଦ୍ଧିଗରା ବା ନଷ୍ଟ କରିବା—

ସବୁ ଉଜାଡ଼ିଦେବା 1. To let a house go to ruins for want of proper care or repairs.

୨ । ଅପବ୍ୟୟ ଓ ଦାନଦ୍ୱାରା ଗୃହକୁ ଶୂନ୍ୟ

କରିବା—2. To make one's house empty by squandering or gifts.

ଘର ଉଜାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଘର ଉଜାଡ଼ (ଦେଖ)

Ghara ujāṛdibā Ghara ujāṛda (See).

ଘର କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ନିଜର ଧନ—1. One's money.

Ghara kaurdi (ସାଧାରଣେ ଗୃହର ଗୃହରାଣୀ ରଖିଲେ ଘରକଉଡ଼ି ସବେବ ଧନ ପର ଖାଇଯିବ, ଏହି ଲିଙ୍ଗାଳରେ ସାଧାରଣୀ ସରକା କୌଡ଼ି ପରସ୍ତୁଅକୁ ଗୃହର ରଖନ୍ତି ନାହିଁ ।)

୨ । ଗୃହରେ ଗଢ଼ିତ ସ୍ତ୍ରୀ ଧନ—2. Money kept in a house; family-board.

୩ । ସେହି ଧନ ନିଜର ଘରକୁ ଆସିବା ଉଚିତ—

3. Money which should properly come to a family.

(ସାଧାରଣେ ସୁଅ ଗୃହର ଶକ୍ତି ପାଇଥିଲେ ଘରକଉଡ଼ି ପର ଖାଇ ନ ଥାନ୍ତେ ।)

ଘର କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ପରିବାରର ଆନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ବିଷୟ—

Ghara kathā 1. Internal affairs of a family; private family-matter.

ସରକୀ ବାତ ୨ । ଗୃହଚିତ୍ର—2. Family-secrets.

୩ । ନିଜର ଅନୁରୂପୀନ ବିଷୟ—

3. A matter under one's control.

ଘରକରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗୃହକରଣ)—ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମ—

Gharakarāṇā 1. Domestic duties or affairs

ସବକମ୍ମା ୨ । ସ୍ବାସାରକର୍ମ; ସ୍ବାସାରରେ ଗୃହସ୍ଥରୂପେ ତଳିବାର ସମସ୍ତ

ସମାମା; ସଂସାର ଜଞ୍ଜାଳ—2. Worldly affairs. or entanglement.

୩ । ପରିବାର ଶୃଙ୍ଖଳା—

3 Domestic or family management.

୪ । ଗୃହର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ତଳିବାର ଅବସ୍ଥା; ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା—

4. Worldly or material condition.

୫ । ଗୃହସ୍ଥ—5. Householder.

୬ । ଏକତ୍ର ବାସ କରୁଥିବା ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—

6. A family consisting of many members.

୭ । ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟରେ ପରିବାର ଶୃଙ୍ଖଳା—

7 Domestic-economy.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗୃହସ୍ଥାଲୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Domestic; pertaining to a household.

୨ । ଗୃହସ୍ଥର ଉପଯୋଗୀ—

2. Befitting a house-holder.

ଘରକରଣ ଶୁଦ୍ଧି ଦରମା ନ ଥିଲା—ଘରକରଣୋତ୍ତମ. ଜ୍ଞାନାଥାଠାଗୁଣ ।

୩ । ଶ୍ରୀମାନ; ଉତ୍ତମବଂଶୀ—

3. Respectable; descended from a respectable family.

୪ । ସତରଂ. ସାଧାରଣ ସ୍ବାସାରକାର୍ଯ୍ୟ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲେ—

4. Well-to-do; prosperous.

୧	ଲ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁଲ୍ଲୀକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	କ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସୁଲ୍ଲୀ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଇୟ	ଉଥ	କ

ଘରକରଣା ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ସଂସ୍କୃତକରଣ) — ନିଜର ଗୃହସ୍ଥସାର ସ୍ଵରୂପ—
Gharakaramā buddhi ' ରୂପେ ପରିଚ୍ଛଳନ କରିବାର ବୁଦ୍ଧି —
ସବକମ୍ଭାବୁଦ୍ଧି An eye on domestic economy;
ସଂସାରାବୁଦ୍ଧି worldly wisdom.

ଘରକରଣା ବୁଦ୍ଧି ପାହାଚ ଗଣେ

ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେଇ ଗୁଳରେ ଖେଳେ—ଭଗ ।

ଘର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରିବା—

Ghara karibā 1 To build a house.

ସବ କବା ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ସପରିବାର ବାସ

ସଂକରଣା କରିବା—2. To live permanently in a place;
to become domiciled in a place

ରହୁଛନ୍ତି ସର କରଣ ନିରନ୍ତରେ—ବୃଷ୍ଟିଦ. ମହାଭାରତ. ସର ।

୩ । ସ୍ଵସାରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟତତ୍ତ୍ଵ ନିର୍ବାହ କରିବା, ନିଜର ପରିବାର
ପାଳନ କରିବା—3. To manage a household;
to maintain one's family.

୪ । ଗୃହସ୍ଥ-ଧର୍ମ ପାଳନ କରିବା, ସ୍ଵସାର-ଧର୍ମ ପାଳନ କରିବା—
4 To do the duties of a house-holder, to
live as a family-man.

ସନ୍ତାନସ୍ତ୍ରୀ ଦେବେ ଅନାଗୁଣ

ବୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଘର କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୫ । ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ଵାମୀ ସହିତ ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ଅଭିବାହିତ କରିବା—
5. To live as husband and wife, to lead a
conjugal life.

ସହୋଦ୍ର ମାରିକି ହରଲେ, ରଜଣୀ ସଙ୍ଗେ ଘର କଲେ ।

ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ମାଣମାତ୍ର ସୁ ।

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ହୃଦୟକୁ) ଆଶ୍ରୟ କରିବା; (ହୃଦୟରେ)
ଉପସ୍ଥାପନା, ଜନ୍ମିବା; ଜାତ ହେବା—

6. (figurative) To rise (in the mind.)

ବସୁନ୍ଧ୍ର ହୃଦୟରେ କଲ ଅର୍ଥ ଘର—ବୃଷ୍ଟିଦ. ମହାଭାରତ. ସର ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବଦା ମନେ ପଡ଼ିବା —

7. (figurative) Always to be in the mind;
to be remembered always

୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବଦା ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିବା —

8. (figurative) To dance always before
one's eyes.

ଘର କରିବାକୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବବାହିତା କନ୍ୟା) ବୟସପ୍ରାପ୍ତା

Ghara karibāku jibā ହୋଇ ନିଜ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ-
ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରକୁ
ଯିବା; ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଯିବା—

(a married girl) To go to her husband's
house for the first time to live with her
husband after attaining puberty.

ଘର କରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି —ଘର କରିବାକୁ ଯିବା (ଦେଖ)

Ghara kari jibā Ghara karibāku jibā (See)

ଘରକାମ—ଦେ. ବି—୧ । ପାରିବାସିକ କାର୍ଯ୍ୟ; ଗୃହ କର୍ମ; ଘର ଧନା—

Gharakāma 1. Domestic duties; one's private
ସବେବ କାଜ business.

ସଂକା କାମ ୨ । ଗୃହନିର୍ମାଣ କର୍ମ—

2. The work of building a house.

ଘର ଖରଚ—ଦେ. ବି — ସ୍ଵସାର ବା ପରିବାରର ନିତ୍ୟନିମ୍ନିତ୍ତକ

Ghara kharacha ବ୍ୟୟ—Family expenses;

ସବେବ ଖରଚ daily domestic expenses.

କର୍ମି ଖାନାଦାରି

ଘରଘର — ଦେ. ଅ — ୧ । ପ୍ରତିଘରେ—

Ghara ghara 1 In every house.

ବାଡ଼ିବାଡ଼ି ଘରଘର ଠାକୁରାଣୀ—ଭଗ ।

ସଂସର ୨ । ଜଣକ ଘରୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ—

2. From one's door to another's; from one
house to another; from door to door.

ଘରଘର ଦେଇ ଗୁଲଇ ଗୋରଖ, ମର ବକାସାଏ ବସି—ଭଗ ।

୩ । (ଧ୍ଵନିଧ୍ଵନିକରଣ) (ସଂ. ଘର୍ଷିତ)—ଘର୍ଷିତ (ଦେଖ)

3 Gharghara (See)

ଘରଘରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଘର୍ଷିତା)—ଘୁଙ୍ଗୁରୁଲଗା ଅଘାସୁତା—

Gharaghari A girdle of small bells.

ଠେର ଘରଘର ଘର୍ଷିତ ନାଚେ

ମୁଣ୍ଡରୁ ମଞ୍ଜୁର ପାଳିତ ବକାଦେ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସମୁଦ୍ର ।

ଘର ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୃହର କାର୍ଯ୍ୟକର୍ମ ନିର୍ବାହ କରିବା—

Ghara chalaibā 1 To conduct a household, to

ସବ ଚାଲିନ manage the domestic affairs.

ସଂ ଚଳାନା ୨ । ପରିବାରର ନିତ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ କରିବା

ବା ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା—2. To meet the
daily expenses and wants of a family.

ଘର ଚଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ପରିବାରର ନିତ୍ୟନିମ୍ନିତ୍ତକ ଅଭାବ

Ghara chalibā ଦୂର ହେବା—

ସଂ ଚଳା 1. Fulfilment of the daily and occasional

ସଂ ଚଳନା wants of a family.

୨ । ହାସାରିକ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ—

2 Defraying of the family expenses.

୩ । ହାସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ ହେବା —

3. Management of the domestic affairs.

ଘରଚଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଘର + ଚଟକ)—ଘରର ଗୁଲଇଲେ

Gharachatāiā ବାସ କରୁଥିବା ଯୁକ୍ତପରିବେଶ —

ସଂ. ଚଟକ, କଲବଙ୍କ, ଚଢ଼ୁକୁଳିଙ୍ଗ, The house-sparrow.

ବାଲକଣ୍ଠର, ଗୃହଚଟକ [ଓ ଏହାର ମାଂସ ମଧୁର, ସ୍ତ୍ରୀ

ଚଢ଼ାଈମାଧୁ ଶୁକଳନକ, କଫକାରକ ଓ ସକ୍ତିପାତ୍ର

ମାଂସ; ଚସୁଡ଼େୟା ପ୍ରଶମକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଧାରାବଳୀ ଲେଖେ ଯେଉଁ ପୃଷ୍ଠାରେ ୧୭୨ ଓ ୧୭୩ ଅକ୍ଷର ୬ ଓ ୬୩ ଏବଂ ୧୭୪ ଅକ୍ଷର ୬ ଓ ୬୩ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧୩୨ ଓ ୧୩୩ କୋଣେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ୨ ଲକ୍ଷ୍ୟବୋଧରେ ଫିକିର ରେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ହେଉ ବୋଲି ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନ ଦେଖି ବା ମାତ୍ରାସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିବେ; 'ଭୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂ' ଗୋଟିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ' ଗୋଟିବେ; 'ଅର୍ଜୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଗୋଟିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ' ଗୋଟିବେ ।

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘର ଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Ghara chhālibh Ghara chhālibh (See)

ଦେ. କି—ଗୃହସ୍ଥର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିଚାଳନା—

The carrying out of the daily affairs of a house-hold

ସବ ଚାଳାନ

ଘର ଗୁଳିକା

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି. (ସ. ଘର + ଗୁଳିକା)—

Ghara chhapara ୧ । ଗୁଳିକାର ଗୁଳିକୁ ନିଜା ଅବସ୍ଥାରେ
ସବହାଉନି ଘୋଡ଼ାଇବା—1 Thatching of a house.

ସରକାଉପର ୨ । ଗୁଳିକାର ଉପରିସ୍ଥ ଅବସ୍ଥା—

2. The thatch of a house.

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘରଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Ghara chhaparabandi Gharachhapara 1 (See)

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘରଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Gharachhapara 1 (See)

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି. (ସ. ଘର + ଗୁଳିକା)—

Ghara chhālibh ନିଜା ଅବସ୍ଥାରେ ଘରର ଗୁଳିକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା—
ସବ ଘୋଡ଼ାନ To thatch a house

ଘର ଗୁଳିକା

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘରଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Ghara chhapara 1 (See)

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘରଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Ghara chhapara 1 (See)

(ଘରଗୁଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘର ଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Ghara chhapara 1 (See)

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟାମାନେ ଘରଗୁଳିକା କରନ୍ତି—

Gharachhapara 1 The labourers who thatch a house

ସବାନ; ସରାସି

ଘରଗୁଳିକା; ଘରାମି

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘର ଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Ghara chhapara 1 (See)

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଯେ ଘରକୁ ଲେଖାଏ—

Gharajagi A person who watches a house.

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି (ସ. ଘର + ଗୁଳିକା)—ଗୁଳିକା—

Gharajali A house being set on fire

ସରମୁଖ

ଘରଗୁଳିକା

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘରଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Gharajali (See)

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି. (ସ. ଘର + ଗୁଳିକା; ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା)—

Gharajali ଯେଉଁ ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
ସରମୁଖ ଘରେ ବାସ କରେ—One who takes up

ଘରଗୁଳିକା his residence in his father-in-law's
ଘରଗୁଳିକା } ଅନ୍ୟରୂପ house as the latter's heir or
ଘରଗୁଳିକା } successor.

ଘରଗୁଳିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କି—ଘରଗୁଳିକା (ଦେଖ)

Gharajuli Gharajuli (See)

(ଘରଗୁଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘର ଗୁଳିକା—ଦେ. କି. (ସ. ଘର + ଗୁଳିକା = ମାର୍ଜନ)—

Ghara jhardib ଗୁଳିକାର ଗୁଳିର ଉତ୍ତର ପାଖରେ ଓ କାନ୍ଥ
ସବହାଉ ଦେହରେ ଲେଖିବା କୁଟା ଓ ଅଳଙ୍କାରକୁ ପଞ୍ଚିବା
ସରମୁଖ ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା—To sweep the
inside of a thatch and the body of the
walls clean of the soots and hanging bits
of straw, with a broom stick.

ପ୍ରାଦେ. କି—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଗୁଳିକାର ବାଟିକ ଉପରିସ୍ଥ
କରିବା ଉପରିସ୍ଥରେ ଗୁଳିକୁ ପୁରୁଣା ନଡ଼ି ବୁ ଓ ଲେଖିବା—
1. To take out the layers of last year's
straw from the thatch during the annual
thatching of a thatched house.

୨ । (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁବ. ବଂ. ଘର ଗୁଳିକା)—

ଘରର ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା—

2. To sweep the floor of a house clean.

ଘରଗୁଳିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି. ଶ୍ରୀ (ସ. ଘର + ଗୁଳିକା)—

Gharajhia ଯେଉଁ ଦାର୍ଯ୍ୟମାନେ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଗୁଳିକା
ଲେଖିବାରେ ହୋଇ ଗୁଳିକାର ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
ଘରଗୁଳିକା—Maid-servants who are
brought up as such from childhood in a
Raja's harem.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଗୁଳିକାର ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
ସେବା କରିବା ସମୟରେ ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
ଗୁଳିକା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଆଣି ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
ରଖନ୍ତି । ସେମାନେ ଲେଖିବାରେ ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
ଥାଆନ୍ତି ଓ ଗୁଳିକା ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି;
ଏପରି କି, ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା
କରିନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ମଧ୍ୟ ଗୁଳିକା ଓ
ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ଗୁଳିକା ।]

ଘରଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—

Gharajji Name of a wild tree.

ଘର ଟିକସ—ଦେ. କି. (ସ. ଘର + ଟିକସ) — ୧ । ପ୍ରତି ଘର ଉପରେ

Ghara tikasa ଧାର୍ଯ୍ୟ କର; ଚଉକିଦାରି ଟିକସ—

1. Choukidari tax; tax assessed on every
separate house or family

୧	ର	ଉ	ରୁ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ରସ୍	ଉଥ	ଭ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଲୁ	ଝେ	ଅକାରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ସା	ସ	ଗ୍ୟ	ରଥ	କ	ନୁ

୨ । ଘର ନିମନ୍ତେ ଘରର ମାଲିକ ଉପରେ ବସିବା କର—

2. House tax; tax levied from the owner of a house.

ଘରଟ—ଫ. ବି—(ଘର=ଧନିକଶେଷ+ଅଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Gharatṭa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଘରଘର ଶବ୍ଦ କରି ଚାଲିଥାଏ) —
ଚକି; ଘୋରଣାସଥ—Millstone, grindstone.

ଘରଡିଙ୍ଗି - ୧ । ପାରିବାରିକ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ଘରେ ରଖା ଯାଇଥିବା
Gharadhinki ଧାନଖୁଜିଲ ଅବା ଲୁହକାର ଯନ୍ତ୍ର—

1. The husking jack (machine) belonging to one's own house.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରର ଲୋକ—

2. (figurative) A member of one's own family;

ଘରପିଣ୍ଡ କିମ୍ବା ଘେନା ବ୍ୟାସ—ଭର

ଘରଣୀ—ଦେ. ବିଣ—ଘର କରଣ—(ଦେଖ)—
Gharanṇi Gharā karṇṇi (See)

ଘରଣୀ ଘର—ଦେ. ବି—ଆଜ୍ଞାନ ପରିବାର—
Gharanṇi ghara Respectable family. (M W.)

ଘରଣୀ—ଫ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଘର+ରନ୍+ଶ୍ରୀ. ଇ.)—

Gharanī (ଭୁଲ. ବି. ଗିନି; ହି. ଘରଣୀ)

୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—1. Mistress of a house; house-wife

୨ । ଶ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Wife

ଅସ୍ତବସ୍ତୁରୁ ସବକର ଉଠି କହଲେ ଗୃହସରଣୀ—

ସ୍ୱାମୀ—ସାବନା ।

ଘରତଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଜମି ଉପରେ ଘର ତୋଳା
Gharatali ହୋଇଥାଏ—1. Site of a house.

୨ । ଗୃହସ୍ଥଲଗ୍ନ ଜମି; ଘରବାଡ଼—

2 Homestead land.

୩ । ଘରର ଚଟାଣ—3. Floor of a house

ଘର ତଲସ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଘର+ତ. ତଲସ)—

Ghara talasa ଖାନତଲସ; ରାଜକର୍ମରୁଣ୍ଡଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ଦେଶ
ସବ ତାଲାସ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘର ଖୋଜା ହେବା—

खानातलास House search.

ଘର ତଲସି—ଦେ. ବି—ଘର ତଲସ (ଦେଖ)

Ghara talasi Gharā talāsa (See)

ଘର ତାତି ଯିବା—ଦେ. ବି—ଘର ପୋଡ଼ି ଯିବା; ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିବା;

Ghara tāti jibh ଗୃହଦାହ—A house being set on fire.

ଘର ତୋଳା—ଦେ. ବି—ନୂତନ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ—

Ghara tolā Raising or building of a new house.

ବାଡ଼ି ତସାବୀ

घर बनाना

ଘର ତୋଳିବା ଦେ. ବି—ଘର ତୋଳା (ଦେଖ)

Ghara tolībā

Gharā tolā (See)

ସବକବା

ଦେ. ବି—ନୂତନ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରିବା—

घर बनाना

To build a new house.

ଘର ଦୁଆର—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ଫ. ଘର+ଦ୍ୱାର)—

Ghara duāra ୧ । ଗୃହର ଭିତର ଓ ବାହାର—

ସବବାଡ଼ି, ସବ ଦୋର 1. Apartments; premises.

घरद्वार

୨ । ବାସସ୍ଥାନ—2 Residence; abode.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି—

3. All the properties of a person.

ଘର ଦୁଆର କରିବା—ଦେ. ବି—ଘର କରିବା (ଦେଖ)

Ghara duāra karibā

Gharā karibā (See)

ଘର ଦ୍ୱାର—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ଫ. ଘର+ଦ୍ୱାର)—

Ghara dwāra

ଘର ଦୁଆର (ଦେଖ)

Ghara duāra (See)

ଘର ଧନ—ଦେ. ବି (ଫ. ଘର+ଧନ)—ଘର କରଡ଼ି (ଦେଖ)

Ghara dhana

Gharā kaurdi (See)

ଘର ଧନ ପର ଖାଇବା—ଭର ।

ଘର ଧନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଘର କାମ (ଦେଖ)

Ghara dhandā

Gharā kāma (See)

ଘର ଧରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଦୂରଦେଶରୁ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା—

Ghara dharibā 1 To reach the house on coming back from abroad.

୨ । ନିଜର ଭ୍ରାନ୍ତି ବୁଝି ପାରିବା—

2. To find out one's error.

୩ । ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହେବା—

3. To be immersed in thought.

୪ । ନିଜର ଅବସ୍ଥା ଉପଲବ୍ଧି କରିବା—

4 To understand one's own situation.

(ଯଥା—ତା ମନ ଘର ଧରିଲାଣି ।)

ପ୍ରାଦେ (ଗଣ୍ୟ) ବି—(ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ରତ୍ନମେଷା ହେବା;

ଘରଯୋଗ୍ୟ ହେବା—(a girl) To have the first menses.

ଘରନିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହମଧ୍ୟସ୍ଥ ନିଆଁ—

Ghara niāṇi

1 Fire in the house.

ସବେବ ଅଞ୍ଜନ ୨ । ଗୃହରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା ନିଆଁ—

घरका आग 2. Fire originating from one's house.

୩ । ଗୃହଚିତ୍ର—3. Family-secrets

ଘରନିଆଁ ବୋଲି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ—ଭର ।

ଘରପିଣ୍ଡ—ଦେ. ଅ (ଫ. ଗୃହ+ପିଣ୍ଡ)—୧ । ପ୍ରତି ଘର ନିମନ୍ତେ;

Gharapichhṇ 1. For every house or family.

ସବପିଣ୍ଡ; କିସର

୧. ଘର ଘୋଡ଼ାରେ ପୁଣିରେ ସରଦ ୧ ଚକ୍ରର ଅଞ୍ଚଳ ଓ ମାଟି ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅଞ୍ଚଳ ଓ ମାଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଟିକୁ ଘର ଘୋଡ଼ାରେ ଘୋଡ଼ା ଏ ଘୋଡ଼ାରେ ନ ଥିବ, ତେବେ ସେହି ଘର ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାରେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାଟିକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 ୧. '୧' ଚକ୍ରରେ 'ଗାଈ' ଘୋଡ଼ାରେ, 'ବୃକ୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃକ୍ଷ' ଦେଖିବେ, ବଧୂ ନ ପାଇଲେ ବନ୍ଧୁ ଦେଖିବେ, 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ ଅଗ୍ନି ଦେଖିବେ, ଅଲବର ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର' ଦେଖିବେ ।

ଘରପୋଡ଼ା ୨ । ପ୍ରତି ଘରୁ; ପ୍ରତି ଗୃହସ୍ଥଙ୍କଠାରୁ—
 2. From every house or house-holder
 ଘରପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିବା—
 Gharapordh House being in fire; breaking out of fire in a house.
 ଦେ ବିଶ୍ୱ—ଗୃହଦାହକ—One who sets a house on fire, incendiary.

ଘରପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଘରପୋଡ଼ା (ଦେଖ)
 Gharapordh Gharapordh See)
 ଘରପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସ. ନାମ—କ୍ଷେତ୍ରପର୍ଣ୍ଣ)—ଏକ ପ୍ରକାର
 Gharapordh ଓଷଧ ଗୁଳ୍ମ; କ୍ଷେତ୍ର ପାପଡ଼ା—A medi-
 ସ ପର୍ଣ୍ଣ, ବରଜିଳୁ, cinal plant, growing wild on
 ପର୍ଣ୍ଣକ, ପାଣ୍ଡୁ, waste land; Oldenlandia Biflora
 କବଚ (Kirtikar); Spermacoe; Arti-
 କ୍ଷେତ୍ରପର୍ଣ୍ଣ cularis; Umeria Parviflora.
 ଘରପୋଡ଼ା [ଦ୍ର—ଅଜ୍ଞାନ ବର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ । ଏ ଗୁଳ୍ମ
 ପା. ସାହରା ଦେଶ ଗୁଣ୍ଡ ଉଚ୍ଚ ଓ ଶାଖୁଡ଼ା । ପତ୍ର ସରୁସରୁ
 ଅ. ବଳୁରୁଲ୍ ପଲ ଶ୍ଳେଷ ଧଳା ଫଳ ପର । ଫୁଲ ଧଳା ଓ ମୋଟା,
 ବର୍ଣ୍ଣାଦିରେ ଘୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ଫୁଲ ଧଳା; ଏହା ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ,
 ଭ୍ରମ, ତୃଷ୍ଣା, କଫ, ଜ୍ୱର ଓ ଦାହନାଶକ ଏବଂ ଧାରକ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ,
 ଚକ୍ରରସ, ବାୟୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଲଘୁ ।]
 ଦେ. ବିଶ୍ୱ.—ଘରପୋଡ଼ା (ଦେଖ)
 Gharapordh (See)

ଘରପୋଷା—ଦେ. ବିଶ୍ୱ.—ଘରେ ଘୋଷା ଯାଇଥିବା; ଗୃହସ୍ଥାଳ—
 Gharaposh Tamed in a house; bread up at home;
 ଘରପୋଷା domesticated
 ଘରବର—ଦେ. ବି.—(ସ. ଘର+ବର)—କନ୍ୟା ପାଇଁ ନିବାସିତ ବର ଓ
 Gharabara ବରର ଘର ବା ସ୍ୱାମୀ—A bridegroom and
 ସରବସ his house or worldly condition
 ସରବସ

ଘରବର ଦେଖା—ଦେ. ବି.—କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ବର ଓ ବରର ଗୃହ ଓ
 Ghara hara dekh ବରର ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବା
 କ୍ରିୟା—The act of selecting a bridegroom,
 for a girl after seeing the bridegroom
 his house and his material condition.

ଘର ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ଦେଶ ବା ଲୋକରୁ ପ୍ରଜାକୁ ଆଣି
 Ghara basib ଅପଣା ରକ୍ଷା ବା ଜମିଦାରୀରେ ରଖିବାବେଳା
 ସରବସାନ କରାଇବା—To settle new resident tenants
 ସରବସାନ in one's own zamindari or state

ଘର ବସିବା—ପ୍ରାୟେ (ସରୁସର) କ୍ରି; (ଭୁଲ. ହ. ଘରବସିବା—
 Ghara basib ଚକ୍ରର ଶ୍ରୀ ବା ବଧୂ-ଘରକୁ ଆସିବା, ବିବାହ
 ହେବା)—(ପୁରୁଷର) ଅଶ୍ରୀରାଦଘର ହେବା—
 Consummation of marriage of a male

ଘର ବସିଯିବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ଘର ମାଟି ତଳକୁ ଦଳ
 Ghara basibିଦି ଯିବା—Setting down of a house
 into the ground.

ପ୍ରାୟେ (କଟକ) ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରବାରର ପୂର୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧର ହ୍ରାସ—
 Diminishing of the former prosperity.

ଘରବାଡ଼ା ଦେ. ବି.—(ସହର)—୧ । ଘର ଓ ବାଡ଼ା—
 Gharabard 1. House and its adjacent garden.
 ଭିଟା; ଭିଟାବାଡ଼ି ୨ । ଘରତଳ ଜମି ଓ ତହିଁ ସ୍ୱଲ୍ପ ଜମି; ବାସ୍ତୁ;
 ସରବାଡ଼ି ଘରର ହତା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଜମି—2 Homestead the
 ସରବା whole land comprised in the compound
 of a man's residence.

ଘରବାଲା—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୃହସ୍ଥମାନ—
 Gharabala 1. The householder.
 ବାଡ଼ିଓସାଳା “ଗାଁ ଲୋକେ ଗୃହସ୍ଥର, ଘରବାଲେ ଶରଦାର” ପାଞ୍ଜିର ଡାକଦା ।
 ସରବାଲା ଘରବାଲେହନ—ଘରବାଲାଓସା ।
 (ଘରବାଲା—ଶ୍ରୀ) ୨ । (ଶ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ, ଭର୍ତ୍ତା—2. Husband.
 ୩ । ଭଡ଼ାଘରର ମାଲିକ—3. The landlord of a
 rented house.

ଘରବାହାର—ଦେ. ବି.—(ସହର)—ଗୃହର ଭିତର ଓ ବାହାର—
 Gharabahara Inside and outside of one's
 ସରବାସି premises.
 ସରବାହର

ଘରବାହାର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପ୍ରିୟଜନର
 Gharabahara heb ଅଗମନ ବା ଘଟଣା ଘଟିବାର
 ଅପେକ୍ଷାରେ (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ଏ ସ୍ଥାନରେ ଘରୁ ବାହାରକୁ
 ଆସୁଥିବା ଓ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ବାହାରୁ ଘରକୁ ଯାଉଥିବା—
 To repeatedly come out of and go into
 the house alternately (being restless)
 in anticipation of an expected person
 arriving or an expected event happening.

ଘରବିଦ୍ୟା—ସ. ବି. (ଧୃଷ୍ଟି ଚକ୍ର; ଘର+ବିଦ୍ୟା) ଭୁଲବିଦ୍ୟା;
 Gharabidy ବଂଶର ବିଦ୍ୟା Hereditary knowledge.
 ସରବବିଦ୍ୟା ଘରବିଦ୍ୟା ସବ ବେଳେ କି ହୁଏ କର
 ସରବବିଦ୍ୟା ଗୃହସ୍ଥର ମହାବରର ରହେବ ।

ଘରବୁଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ପରବାରର କଳଙ୍କଜନିତ ସର୍ବନାଶ—
 Gharaburd 1 Dishonour brought about to a
 family.

୨ । ପରବାରର ସର୍ବନାଶ -2. The ruin of a family.
 (ଘରବୁଡ଼େଇ ଶ୍ରୀ) ଦେ. ବିଶ୍ୱ. ପୃ—୧ । ସେ ପରବାରର
 ସରବଜାନ; ସରବୁଡ଼ାନ ସର୍ବନାଶ କରେ ବା ଭୁଲକୁ କଳଙ୍କିତ କରେ—
 ସରବବିଦ୍ୟା; ସରବାଲ 1, One who brings dishonour to a
 family.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଋଷ୍ଟ୍ର	ଉଥ	ଈ

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି ସିନା କର ଘରବୁଢ଼ା

କରୁଥାନ୍ତି ଧର୍ମକୁ ହୋଇଣ ବାସ୍ତବ—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭରତ ବନ ।

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ ପରିବାରର ଭୁଲଣୀକୁ ଗୁଳିଟା କରାଏ—

2 One who entices away or seduces a lady from a family for immoral purpose.

୩ । ବଂଶ ନିପାତକାଣ—

3. Causing ruin or extinction of a family.

ଏହି ମଧ୍ୟ ମୋର ଗୋଷ୍ଠିର ଘରବୁଢ଼ା—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭରତ ବନ ।

୪ । ପରର ସଂନାଶକାଣ—

4. Causing ruin to another.

ଏବେ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଣ ପୁଣି ନାସାପୁତ୍ରା

ଭରବୁଢ଼ ବନ୍ଧୁ କେତେ ଘରବୁଢ଼ା—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭରତ ବନ ।

୫ । ଧୈର୍ଯ୍ୟନାଶକ; ସଖାଭିନାଶକ, ଉଦ୍‌ଭାବକ—

5. Causing impatience or madness, destroying patience; maddening; causing disturbance in the mind of chaste woman.

ସକଳ ହୋଇ କଲେ ପଡ଼ିବ ଦୋଷତା

ସେ ମଧ୍ୟ ହୋଇବ ନାସକ ଘରବୁଢ଼ା—କୃଷ୍ଣବିହ ମହାଭରତ ବନ ।

୬ । ଅନିଷ୍ଟକାଣ; ଉଚ୍ଛେଦସାଧକ—6 Harmful.

ମାଳି ଘରେ ଛେଳି ସେ କୁମ୍ଭାର ଘରେ ଘୋଡ଼ା

ଚନ୍ଦ୍ରା ଘରେ ମାଙ୍କଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ରବିଘ୍ନ ଘରବୁଢ଼ା—ପ୍ରତାପ ଶଶିସେନା ।

ଘର ବୁଢ଼ାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା—

Ghara burdāibh 1. To harm another.

ସବୁଢ଼ାନ; ସବୁଢ଼ାନ ୨ । ପରିବାରରେ ଅଶାନ୍ତି ବା କଳଙ୍କ

ସଂବିଗଡ଼ନା ଘଟାଇବା—2. To cause dissension or scandal in a family.

୩ । କୌଣସି ପରିବାରର ଶ୍ରୀକୁ ଫସ୍ତଲୁଇ ଭୁଲରୁ ବାହାର କରି ନେବା—3 To seduce a woman of a family.

ଘର ବୁଢ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ବଢ଼ି ପାଣି ଆଦିରେ ଘରଦ୍ୱାର ବୁଢ଼ିଯିବା—
Ghara burdibh 1. The rise of flood-water over the roofs of houses,

୨ । କୌଣସି ପରିବାରର ଘରଦ୍ୱାର ଏକାବେଳେ ଧସି ହେବା—2. Ruination of a family.

ଏତେକେ ବୁଢ଼ାଇ ମୋ ଘର, ଉଣ୍ଡ ଲେ ମୋହର ଅଗର—

ଜଗନ୍ନାଥ ଗୁରୁବର ।

୩ । ପରିବାର କଳଙ୍କିତ ହେବା—

3. Scandalisation of a family.

ଘରବୁଢ଼ା—ଦେ. କି—୧ । ଘରଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)

Ghara buhā 1. Gharabhāṅgā (See)

ଜାଣ ପାଇଲେ କିଏ ପେଟି କରୁଥାନ୍ତି ଧୂସ

ଜଣିଲା ସୁଦ ଘରବୁଢ଼ାକୁ ଗୋ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଯେ ପର ଘରୁ ଜିନିଷପତ୍ର ବୋହୁ ନିଏ—

2. Carrying away things from a house.

ଘରଭଗ୍ନ—ଦେ. କି. (ଦେ. ଘର+ଭଗ୍ନ)—ଗୃହସ୍ଥର ଶ୍ରୀ ବା ଗୃହଣୀର
Ghara bhagna ଗୁରୁ—Death of the mistress of the house; bereavement due to the death of one's wife.

ଘରଭଙ୍ଗ—ଦେ. କି. ଗୁ. (ଦେ. ଘର+ଭଙ୍ଗ)—

Ghara bhāṅgā ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର ପରିବାରରେ ଅନିଷ୍ଟ (ଘରଭଙ୍ଗେଇ—ଶ୍ରୀ) ବା ବିବାଦ ଜାତ କରାଏ—

ସବୁଢ଼ାନ—୨ 1. Causing rupture in a family.

ସବୁଢ଼ାନୀ—ଅନ୍ଧ ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରକୁ ସଂସାର; ସଂସାରୀ ପୃଥକୀକୃତ କରାଏ—3 Causing separation amongst the members of a joint family.

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ପରିବାରକୁ ଉତ୍ସାହ ବା କଳଙ୍କିତ କରେ—3. Causing ruin or scandal to a family.

ଘର ଭଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି—୧ । ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିବା ଘରକୁ ଭଙ୍ଗିଦେବା—
Ghara bhāṅgibh 1 To dismantle a house

ସବୁଢ଼ାନ ୨ । ପରିବାରରେ ଅଶାନ୍ତି ଜନ୍ମାଇବା—

ସଂବିଗଡ଼ନା 2. To cause dissension in a family.

ଦେ. କି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର)—ପରିବାରଗତ ସମ୍ପତ୍ତି, ଶୁଖିଲା ଓ ଶାନ୍ତି ଏକାବେଳେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା—
The ruin of a family.

ଘର ଭଙ୍ଗିଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୃହ ମରାମତ ଅଭାବରୁ ଭଗ୍ନ ବା
Ghara bhāṅgi jibh ଭୁସିସାରି ହେବା—1. The falling down of a house (for want of repairs).

୨ । ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ପୃଥକୀକୃତ ହେବା—
2. Separation amongst the members of a hitherto joint (Hindu) family.

ଘରଭାର—ଦେ. କି—ପରିବାର ପରିଚାଳନାର ଦାୟିତ୍ୱ—

Ghara bhāra Responsibility of managing a family.

ଗୁରୁକ ଦେବା ଘରଭାରକୁ ବହନେ । କୃଷ୍ଣବିହ—ମହାଭରତ ଅଞ୍ଚ ।

ଘରମ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କି. (ଦେ. ଘର୍ମ)—ସ୍ୱାଦ—Sweat

Gharama ନାହିଁ ଦେମାଳି ଶୁଷ୍କରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ।

ହେଁସୁଗନ୍ଧକ ଅନୁଭବ ଘରମ । ରଜ୍ଜ—ପ୍ରେମସ୍ୱାଦୀୟ ।

ଘର ମଙ୍ଗୁଳିକା—ଦେ. କି—ଘର ମଧ୍ୟରେ “କୁଅଁ ଅକୁଅଁ” ବାରିଣ ନ
Ghara māṅgulibh ରଖିବା; ଦାଣ୍ଡକୁଅଁ ଅଣି ଘରେ ପୂରାଇବା—
To make no distinction between touchable and untouchable state in a

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପତନ ପୃଷ୍ଠରେ ଚିତ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାଣୀ ଏବଂ ଚିତ୍ରିତ ଅସର ଓ ମାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପତନ ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୋଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଘଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ରିତ କପଟକ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଘାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଥା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଥା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

house e. g. to touch the clothes which are inside the house after coming from the outside, where a man becomes polluted by coming in contact with untouchable people or by doing acts (e g answering calls of nature by wearing the cloth and not washing it) tending to pollution.

ଘରମଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଘର + ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ—
Gharamanasha 1. One's own wife.
ସବେବନୋକ ୨ । ନିଜର ସ୍ୱାମୀ—2 One's own husband.
ସରକାଆଦମୀ ୩ । ଅପଣାର ଲୁହୁମ୍, ମଧୁସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଘର ମଣି } ଅନ୍ୟରୂପ 3. A member of one's family.
ଘରମଣି } ୪ । ଅପଣାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି—
4 One's intimate friend or relation.

ଘରମୁହଁ ଦେଖିବା—ଦେ. କି—ବହୁତ ଦିନ ପରେ ଘରକୁ ଆସିବା—
Ghara muhañ dekhibā To visit one's house after a long absence.

ସରକାମୁହଁ ଦିଶିବା

ଘରମୁହଁ—ଦେ. ବିଶେଷ (ସ. ଗୃହ + ମୁଖ) — ଗୃହାଭିମୁଖୀ; ନିଜ ଘରଆଡ଼କୁ
Gharamuhañ ମୁହଁକରି ଆସୁଥିବା—Coming towards one's house.

ଘରଯୋଗ୍ୟ—ଦେ. ବିଶେଷ (ସ. ଘର + ଯୋଗ୍ୟ) — ପ୍ରାପ୍ତପୌରଣ
Gharajogya (ବାଳିକା)—Matured (girl).

ଘରରଖା—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଅସରପା—
Ghararakha 1. Cockroach.
୨ । ଚମ୍ପେଇନେଉଳ—2. A kind of lizard with a smooth skin and red tail

ଘରଲୋକ—ଦେ. ବି—ଘରମଣି (ଦେଖ)
Gharaloka Gharamanasha (See)

ଘରଷ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ଘର୍ଷଣ) — ଘର୍ଷିବା—
Gharasha Rubbing.

ବସ୍ତ୍ର ଘରଷେ ସୁଖ ହୁଏ
ସେ କର୍ମ ବେଳେ ତସୁ ହୁଏ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଘରଶାଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ଘର୍ଷଣ) — ଘରଷ (ଦେଖ)
Gharashana Gharasha (See)

ଘରସାଜ—ପ୍ରା. ଦେ. (ସ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ) ବି. (ସ. ଘର + ସଜ୍ଜା) —
Gharasaja ଘରର ସାଜସଜ୍ଜା ଉପକରଣ ବା ଅସ୍ତ୍ରାବ (ଚଉକ, ସରର ମାଜ ବେଢ଼ି, ସିଲ୍ଲ, ପେଡ଼ି, ପେଟେର ଇତ୍ୟାଦି) —
Household furnitures.

ଘରସାଣ—ଦେ. ବି—ପରବାରର ବଣାଦୁଗତ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଉପକରଣ—
Gharasanthā Valuable household furniture; heirloom.

ଘରସାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଘର + ସାର) — ଗୃହର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ବା
Gharasara ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତୁ—An excellent or valuable article of the household.

ଘର—ଦେ. ବି. (ସ. ଘର) — ୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ରହିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Gharā ଛଦ୍ମ ବା ସ୍ଥାନ; ଠାଣ—1 Proper place or niche for a thing.
ସର ୨ । କୋଠର; ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର—
2 Groove; bounded figure.

୩ । ବନ୍ଧୁକ ବା ତୋପର ପାଖରେ ଥିବା ନିଆଁ ଲଗାଇବାର
ଛଦ୍ମ—3. The side-bore of a gun or cannon (in its breech) for firing it; touch-hole of a gun.

୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଘର୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ
ହୋଇଯିବା ଲମ୍ବ ଛଦ୍ମ—4. Channel or groove eaten into the body of a thing by constant friction of another thing, loophole.

୫ । କୁର୍ତ୍ତାରେ ଥିବା ବୋତାମ ଲଗିବା ଛଦ୍ମ—
5. Button-hole of a garment.

୬ । ଛଦ୍ମ—6. A hole.

୭ । ପକ୍ଷୀର ବସା—7. Bird's nest.

୮ । ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ଜରସ୍ତ୍ର, ପ୍ରାଣୀ ଆଦିର ମୂଳ ସ୍ଥାନ—
8. Proper place or original position of a displaced organ.

ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—

୧ । ମହୁଫେଣା—1. Hive.

୨ । ଗାଈର ପତ୍ତା—2. Udder of a cow.

୩ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଆଦି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ଗର୍ଭ—3. Lair or den of wild beasts

ଘରାଉ—ଦେ. ବିଶେଷ—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହ ବା ପରବାର
Gharāu ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ବିଷୟ) —

ସବାଡ଼ି 1. (matter) Relating a person's family.

ସରାଟ ୨ । ଗୋପନୀୟ; ଅନ୍ୟତ୍ର ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—2 Secret.

ଘର କରବା—ଦେ. କି.—ଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଛଦ୍ମ କରବା—
Gharā karibā To make a hole or groove in a thing by constant rubbing.

ଘର କ ଟିକା—ଦେ. କି — ୧ । ଭୂମିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରମାନ ଅଙ୍କିତ
Gharā kṛtibā କରବା—1. To draw squares and other figures on the ground.

ସରକାଟିକା ୨ । ଚିହ୍ନିତ କରବା—2. To mark.

ଘର ଖାଇବା—ଦେ. ବି—୧ । ଶରୀରର ଚକଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷ ଘର୍ଷିତହୋଇ
Gharā khāibā ଅକ୍ଷରେ ଖାଇ ବା ଛଦ୍ମ ହେବା—
1. The wearing away of the axle by constant friction of the wheel.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦମନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଝ	ଞ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଝେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଚ	ନ୍

୨ । ମୁହଁରୁ ହଠାତ୍ ବାକ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ନ ବାହାର ଶବ୍ଦ
ମାରବା—2. Stammering.

ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଲିଆ ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତର ବଡ଼ ଗୁଲୁଣି—
Ghari A big sieve for sifting fried paddy.

ଘରଥା—ଦେ. ବିଶ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଘରଥାଉଥା)—
Gharithା ଗୃହ ସମ୍ପର୍କୀୟ—Relating to house

ଘରଣୀ—ସ. ବି. ଶ୍ରୀ (ଘର+ରନ୍+ଶ୍ରୀ. ଇ)—ଘରଣୀ (ଦେଶ)—
Gharanī Gharanī (See)

ଘରୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. ଘର)—୧ । ଗୃହସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—
Gharuଆ 1. A house-holder.

ସଞ୍ଜା ୨ । ଏକ ଘରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
ସଞ୍ଜା 2 An inmate of the house.

ଦେ ବିଶ—୧ । ସନ୍ତୁଳିତପ୍ରସୂତ—1. Born of a res-
ସବାନା pectable family.

ସଞ୍ଜା, ସଞ୍ଜାଦାର ୨ । ଘରକରଣୀ; ଉତ୍ତମ ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ
ଘରବାରର (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Belonging to a well-
to-do family.

୩ । ଗୃହସ୍ଥିତ—3. Situated in the house

୪ । ଗୃହପାଳକ—4. Domesticated.

୫ । ପାରବାରକ—5. Relating to the family.

୬ । ସେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଧରିବାର ଚଳାଏ—
6 Ably managing a house-hold

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ସ୍ୱଜନ—Relative.

ଘରୁ ଖାଇବା—ଦେ. କି—ଜଳ ଗୃହରେ ଅର୍ପିତ ଜଳ ବ୍ୟୟରେ ଭୋଜନ
Gharu khāibā କରବା—To eat at one's own cost;
to meet one's fooding-expenses out of one's
pocket

ଘରୁ ଖାଇ ପର ବାମ କରେ କିଏ ବାପା ? ଫକୀରମୋହନ. ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ ।

ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ଘରୁ ବାହାର ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା—
Gharu gorda kārḍhubā 1. To go to some other
place from home.

ସଞ୍ଜା ପାଞ୍ଚ ନିକାଳନା

୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଘରୁ ଅନୁକୂଳ କରବା—
2. To start from home for another place.

ଘରେଇ—ଦେ. ବି—ଗୃହସ୍ଥ—
Gharei House-holder.

ସଞ୍ଜା ଦେ. ବିଶ—୧ । ଗୃହ ସମ୍ପର୍କୀୟ; ପାରବାରକ—
ସଞ୍ଜା 1. Pertaining to a family.

ସଞ୍ଜା; ସଞ୍ଜ

୨ । ଗୃହପାଳକ—2. Domestic.

୩ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗ; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ସ୍ୱଜନ—3. Closely related;
one who is considered as within the inner
circle of one's family

୪ । ଗୃହପ୍ରସୂତ—4. Home-made, produced at
home.

* । ଗୋପନୀୟ; ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ (ଯଥା—ଚିଠି; କଥା)—

5 Private; confidential.

୬ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ଘରେ ରହୁବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—

6. Loving always to stay at home; home-
loving;

୭ । ଯେଉଁ (ଶ୍ରୀ) ପରବାରରେ ବାସ କରୁଥାଏ (ଯଥା—
ଘରେଇ ଭଳି)—7. Living in a family,
leading a family-life.

ଘରେଇ—ଦେ. ବିଶ. ଶ୍ରୀ—୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ଘରେ ରହେ—
Ghareiti 1. Home-staying.

୨ । ଗୃହ ଧନାରେ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟାପ୍ତ—

2. Always busy in house-hold duties.

୩ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ପାରବାରକ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ସୁଖ
ପାଏ—3. Loving to lead a family-life;
home-loving.

ଦେ. ବି ଶ୍ରୀ—୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—1. Mistress of the
house.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ବଳେ ପଣି ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ପରର ଘରେ ଅପଣାର
କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଏ—2. A woman who exercises
mastery in another family uninvited.

ଘରେଇ ଭାବରେ—ଦେ. କି. ବିଶ—ଗୋପନରେ, ଚାପାସରେ;
Gharei bhābare ଅପ୍ରକାଶ୍ୟରେ—Privately; in confi-
dence; confidentially.

ଘରେଇ ସଭ୍ୟ—ଦେ. ବି (ଇଂରାଜିରୁ ଅନୁବାଦ; ଅଧିକୃତ ବ୍ୟବହାର)
Gharei sabhya ରାଜ୍ୟର ଆନ୍ତର୍ଗଣ ବିଷୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମନୋ-
ନୀତ ଶାସନ-ସଭାର ସଦସ୍ୟ—

Home-member of the Government.

ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ପ୍ରଥମେ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ
Gharei gorda debā କରବା—1. To enter into the
house for the first time;
ସବେ ମାଁ ଦେଖା
to step into the house.

ସଞ୍ଜା ପାଞ୍ଚ ଦେବା

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ
ଆରମ୍ଭ କରିବା—

2. To begin to do a work.

ଘରେ ଗୋଡ଼ ନ ଦେଇଣ ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଲିବା—ଘର ।

ଘରେ ଘରେ—ଦେ. ଅ—ଘରଘର (ଦେଖ)

Ghare ghare Gharaghara (See)

ଘରୋଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଘରେଇ (ଦେଖ)

Gharoi Gharei (See)

ଘର୍ଗର—ସ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ବା ଘୃ ଧାତୁ ଯତ୍ ଲୁଟନ୍ତ ଘର୍ଗ=ଶବ୍ଦ-
Gharghara ବିଶେଷ ଧ୍ୱ ଧାତୁ+ଅ; ଭୂଲ. ଇଂ. ଗର୍ଗ୍)—

୬ । ଗରମ ଦିନ; ଯେଉଁ ଦିନ ଭାସି ଉଡ଼ାଏ ଅଳୁଅଳୁ ହୁଏ—
6. A hot day.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ଵୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଞ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଇ	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ସ୍ଵେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଥ	ଞ

୭ । ଭୂମିରେ ହାଣ୍ଡି ପରି ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—

7. A hole dug in the earth in the shape of a cauldron.

୮ । ଗୋଦୁଗ୍ଧ—8. Cow's milk.

୯ । ରସ—9. Juice.

ଫ. ବ—ଉଷ୍ଣ; ଉତ୍ତପ୍ତ—Warm; hot.

ଫର୍ମାଚର୍ଚ୍ଚିକା—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଯ. ପ. ଲୋ, କର୍ମଧା; ଫର୍ମାଚର୍ଚ୍ଚିକା
Gharma charchohikā ଚର୍ଚ୍ଚିକା)—ଘିରି—Prickly
heat; eruption caused in summer by
suppressed perspiration.

ଫର୍ମାଜା—ଫ. ବ. (ଫର୍ମା + ଜା)—ଝାଳ—
Gharmajala Perspiration; sweat.

ଫର୍ମାଦିହିତ—ଫ. ବ. (ବହୁକ୍ରୀହ, ଫର୍ମା = ଉଷ୍ଣ + ଆଧିତ = କରଣ)—
Gharmadidhiti ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun

ଫର୍ମାପିରଦାକ—ଫ. ବ. (ଫର୍ମା + ପିର)—ଝାଳ—
Gharmapirdaka Gharmacharchchikā (See)

ଫର୍ମାବିଚର୍ଚ୍ଚିକା—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ—ଫର୍ମାଚର୍ଚ୍ଚିକା (ଦେଖ)
Gharmabicharchchikā Gharmacharchchikā (See)

ଫର୍ମାମ୍ବୁ—ଫ. ବ. (ବହୁକ୍ରୀହ, ଫର୍ମା + ଅମ୍ବୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Gharmāmbu The sun.

ଫର୍ମାକ୍ତା—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଶ୍ଵା ଚତ୍ଵ; ଫର୍ମା + ଅକ୍ତ = ସିନ୍ଧୁ)—ଝାଳଦ୍ଵାରା
Gharmakta ଓଦା ହୋଇଥିବା ବା ଝାଳରେ ବୁଡ଼ିଥିବା,
(ଫର୍ମାକ୍ତା—ଶ୍ଳୀ) ସ୍ଵେଦାନ୍ତ—Wet with sweat; perspiring.

ଫର୍ମାନ୍ତା—ଫ. ବ. (ଶ୍ଵା ଚତ୍ଵ, ଫର୍ମା + ଅନ୍ତ)—ବର୍ଷାକାଳ—
Gharmānta Rainy season; the rains.

ଫର୍ମାନ୍ତାକାମୁକୀ—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଶ୍ଵା ଚତ୍ଵ, ଫର୍ମାନ୍ତା + କାମୁକୀ)—
Gharmāntakāmukī ବକ; ବଳାକା—The heron.

[ଦ୍ରୁ—ବର୍ଷାଋତୁ ବକମାନଙ୍କର ଋତୁକାଳ ବା ସଙ୍ଗମସମୟ ।]

ଫର୍ମାମ୍ବୁ—ଫ. ବ. (ଫର୍ମା + ଅମ୍ବୁ)—ଝାଳ—
Gharmāmbu Sweat; perspiration.

ଫର୍ମାର୍ତ୍ତା—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଶ୍ଵା ଚତ୍ଵ; ଫର୍ମା + ଅର୍ତ୍ତ)—ଝାଳଦ୍ଵାରା
Gharmārtta ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—Profusely perspiring;
(ଫର୍ମାର୍ତ୍ତା—ଶ୍ଳୀ) troubled with profuse perspiration.

ଫର୍ମାର୍ଦ୍ରା—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଶ୍ଵା ଚତ୍ଵ; ଫର୍ମା + ଅର୍ଦ୍ର)—ଝାଳଦ୍ଵାରା ଓଦା
Gharmārdra ହୋଇଥିବା; ସ୍ଵେଦାନ୍ତ—Wet with sweat.

ଫର୍ଷ—ଫ. ବ. (ଘୃଷ୍ ଧାତୁ = ଘର୍ଷିବା + ଭବ. ଅ)—
Gharsha ୧ । ଘର୍ଷଣ; ରଗଡ଼ା—

1. Rubbing; friction.

୨ । ଗୁରୁବା—2 Grinding; pounding.

ଫର୍ଷକ—ଫ. ବ. ଶ୍ଳୀ (ଘୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Gharshaka ୧ । ଘେ ଘଷେ—

(ଘର୍ଷିକା—ଶ୍ଳୀ) 1 One who rubs; rubbing.

୨ । ବଟାଳ, ଘେ ବାଟେ—

2. One who crushes or bruises, crushing.

୩ । ଘେ ପାଲିଷ୍ କରେ—3 Polishing,

୪ । ଘେ ଗୁରେ—4. Grinding; pounding.

ଘର୍ଷକପାଦୀ—ଫ. ବ. (ଘର୍ଷକ + ପଦ + ଇନ, ୧ମା. ୧ବ.; ଶାବକଜ୍ଞାନ-
Gharshakapadī ପରିଭ୍ରଷା)—ଘେ ପଦର ନଖଦ୍ଵାରା ଭୂମି
କର୍ଷଣ କରେ, ନଖଦ୍ଵାରା ଭୂମି ଖୋଳିବା ପରିକାର; (ସଥା—
କୁକୁଟ, ମୟୂର, ଚିତ୍ତର ପ୍ରଭୃତି)—The Razores;
gallinaceous birds (e. g. peacock;
domestic fowl).

ଘର୍ଷଣ—ଫ. ବ. (ଘୃଷ୍ ଧାତୁ + ଭବ. ଅନ)—୧ । ଘର୍ଷିବା, ଘଷା—
Gharshana 1 Rubbing; friction.

୨ । ଗୁରୁବା; ଘେଷିବା—2. Grinding, pounding.

୩ । ମଜା; ମାଜିବା—3. Polishing; brushing.

୪ । ବାଟୁବା; ବଟା—4. Pressing with the pestle;
crushing or bruising.

୫ । ତାରରେ ତାର ଘର୍ଷିବା—5 Rubbing two wires
or strings together (of a musical instrument)

ଘର୍ଷଣ କରୁବା—ଫେ. କି—୧ । ଘର୍ଷିବା; ମଳିବା—
Gharshana karibā 1. To rub.

୨ । ମାଜିବା—2. To polish; to brush.

୩ । ବାଟୁବା—3. To crush or bruise.

ଘର୍ଷଣାଳ—ଫ. ବ. (ଘର୍ଷଣ + ଅଳ ଧାତୁ = ସମର୍ଥ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Gharshanāla ଘର୍ଷଣ ସାଧନ)—ଶିଳମୁଥା—
Pestling stone; stone-pestle.

ଘର୍ଷଣୀ—ଫ. ବ. (ଘୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ + ଶ୍ଳୀ. ଇ; ଯାହା ଘଷାଯାଏ ବା
Gharshani ବଟାଯାଏ)—ହଳିକା—
Turmeric.

ଘର୍ଷଣୀୟ—ଫ. ବ. (ଘୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନାୟ)—
Gharshaniya ଘଷା ହେବା ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ପାଲିଷ୍ କରାଯାଇ-
ପାରେ—Fit to be polished; capable of being
polished.

ଘର୍ଷିତ—ଫ. ବ. (ଘୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଚ)—

Gharshita ୧ । ପିଷ୍ଟ—1. Pressed.

୨ । ଯାହା ଘଷା ହୋଇ ଅଛି—

2. Rubbed; brushed.

୩ । ପାଲିଷ୍ କରାଯାଇ ଥିବା—

2. Polished; cleaned.

୪ । ଯହିଁରେ ଘର୍ଷଣ ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଅଛି—

3. Having marks of abrasion.

୫ । ଗୁରୁ ଯାଇଥିବା—4. Pounded; ground.

୬ । ବଟା ହୋଇଥିବା—5. Bruised.

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଯଦି ପୁଷ୍ପାରେ ୧, ୨, ୩ ଓ ୪ ଓ ମାତ୍ର ୧୦, ୨୦ ଓ ୩୦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ବା ୨ ଓ ୩ ଓ ୪ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିଲେ ଯେବେ ଘୋଡ଼ିବାପରେ ଯେକି ଘୋଡ଼ିବାରେ ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଘୋଡ଼ିବା ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଓ ୩ ଓ ୪ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଲ୍' ନ ଯେଲେ 'ଗାଲ୍' ଘୋଡ଼ିବେ, 'କୁଅ' ନ ଯେଲେ 'କୁଅ' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ବଧୁ' ନ ଯେଲେ 'ବଧୁ' ଘୋଡ଼ିବେ, 'ଅର୍ଶା' ନ ଯେଲେ 'ଅର୍ଶା' ଘୋଡ଼ିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ଯେଲେ 'ଅଲବତ' ଘୋଡ଼ିବେ ।

ଘଲ୍ କିନା—ଦେ. କି. ବିଶ. (ଧୂନ୍ୟନୁକରଣ)—ହଠାତ୍ ବହୁ
Ghal kinā ପରମାଣୁରେ (ପୁଜ ବା ପାଣି ବୋହୁବା)—

Copiously (said of sudden discharge
of pus or water)

(ଯଥା—ହଠାତ୍ ଘୋଡ଼ାଏ କଣା ବାଟେ ଘଲ୍ କିନା ପାଣି

ବାହାରିଲା, ବଥରୁ ଘଲ୍ କିନା ଗୁଡ଼ାଏ ପୁଜ ବାହାର ପଡ଼ିଲା ।)

ଘଲ୍ କିନି—ଦେ. କି. ବିଶ.—ଘଲ୍ କିନା (ଦେଖ)

Ghal kini Ghal kinā (See)

ଘଲ୍ ଖେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁବନେଶ୍ୱର)—ଘଲ୍ କିନା=ଫିଙ୍ଗାଯିବା;
Ghal khel ଟେକା ଆଦି ମସ୍ତକିଆ) ବି—

ଗୋଟିଏ କାଠି ଉପରେ ବା ତଳେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାନ
କଉଡ଼ି ଥାନ୍ତି କର ରଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କଉଡ଼ି
(ଘେନା) କୁ ଖଣ୍ଡୁରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ
ସାନ କଉଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ କର ଫିଙ୍ଗି ଉଠୁ କଉଡ଼ିମାନଙ୍କୁ
ସ୍ଥାନରୁ କରବା ଖେଳ—

A kind of indoor game consisting of
arranging a number of small cowries
in a row on or below a long piece of
wood and then trying to dislocate them
one by one by aiming with a bigger
cowrie from a distance.

ଘଲଘଲ—ଦେ. ଅ. (ସ. ଅନର୍ଗଲ)—୧ । ପାତଳ ଘାଆରୁ ବହୁ-
Ghalaghalā ପରମାଣୁରେ ପୁଜ ବା ହୁତ ବାଟେ ବହୁପରମାଣୁରେ
ଜଳ ବୋହୁବା—1. Copious discharge of
pus from a boil or water through a hole.

୨ । (ସ. ଶୁଥ) ଗଲଗଲ (ଦେଖ)

2. Galagala (See)

ଘଲଘଲିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ପୁଜ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା (ବୁଣ)—

Ghalaghalīā 1. Filled with pus (boil).

(ଯଥା—ଏ ବଥଟା ପାତ ଘଲଘଲିଆ ହେଲାଣି ।)

୨ । ହୁଗୁଲା; ଗଲଗଲିଆ; ଶୁଥ—2. Loose.

(ଯଥା—ସେଗରେ ତା ଦେହ ଶୁଣି ଯିବାରୁ ଖଡ଼ୁ, ପାହୁଡ଼
ଘଲଘଲିଆ ହୋଇଛି ।)

ଘଲିଆ—ଦେ. ବି.—ଗଲିଆ (ଦେଖ)

Ghalīā Gālīā (See)

ଘଲିଆ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ହଠାତ୍ ବା ବଳରେ ପାଣି ବହୁଯିବା ଭଳି ଜଳା
Ghalīā pardibā ଫିଟିବା—Springing of a leak;
opening of a hole in a dam.

ସ୍ବଭାବେ ବଳ ସେ ଟଳିଆ ଭଳରେ ତାର ଫିଟିବା ଘଲିଆ ।

ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶିକା ।

ଘଲିଆ ଫିଟିବା—ଦେ. ବି.—ଘଲିଆ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Ghalīā phitibā Ghalīā pardibā (See)

ଘଲିଆ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି.—ଘଲିଆ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Ghalīā phutibā Ghalīā pardibā (See)

ଘଶଡ଼ା—ପ୍ରା. ବିଶ.—ଘଶର (ଦେଖ)

Ghashardā Ghasharā (See)

ଘଶର ଘଶର—ଦେ. ଅ. (ଧୂନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ)—

Ghashara ghashara ଏକ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ

(ଯଥା—ଖୁରକୁ ଚମ ଉପରେ ଘଷିବା ।) ଘଷିବାର
ଶବ୍ଦ—Sound produced by rubbing

or friction.

ଘଶର ପଶର—ଦେ. ଅ.—୧ । ଘଷର ଘଷର (ଦେଖ)

Ghashara pašara 1 Ghashara ghashara (See)

ସିଟପିଟ ୨ । ଲହର ପହର; ବହୁବାର ଏକସ୍ଥାନ

ସିସପିସ, ସିସିସପିସିସ ପାଖ ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା କରବା—

2. Moving to and fro about a place.

ଭ୍ରମେ ଯହିଁଠାରୁ ଘଷରପଶର ଆମେ ସେ କଥାଟି ନାହିଁ—ଭଗ ।

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରବା ବିଷୟରେ ଅନୁଚିତ ବିଳମ୍ବ ବା
ଶିଥିଲତା—3. Undue delay or laxity in
the doing of a work.

ଘଶର—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଘଷିବାଦ୍ୱାରା କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—

Ghasharā 1. Worne out by friction.

୨ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ଅଚଳ (ମୁଦ୍ରା)—

2. (coin) Incapable of being circulated
(owing to having been worn out by
constant friction and use).

୩ । ସେହି ମୁଦ୍ରାରୁ ଅକ୍ଷର ଓ ଶୁଣାଆଦି ଘଷି ହୋଇ ଲିଭି ଯାଇ
ଥାଏ—3. Defaced (coin).

୪ । ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଅନାଦୃତ—

4. Slighted on account of constant practice.

୫ । ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ର ଅଭ୍ୟସ୍ତ—5. Habituated

୬ । ଅତି ପରିଚୟ ଯୋଗୁଁ ଅନାଦୃତ—

6. Disregarded on account of familiarity.

୭ । ବହୁକାଳର ଘନିଷ୍ଠ; ଚରପରିଚିତ—

7. Long intimate or familiar.

ଘଷା—ଦେ. ବି. (ସ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଘଷିବା କର୍ମ—

Ghashā . Polishing; brushing; rubbing;
ଷଷା pressing.

ସିସା ୨ । ଦେହର ସମ୍ପାଦନ; ଗୋଡ଼ହାତ ଘଷିବା, ମାଲିସ୍ କରବା—
2. Massage.

୩ । ତେଲିକିବାଜାର ଯେଉଁ ତୋଲର ଏକପାଖରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି
ଘଷାଯାଏ (ଅର୍ଥାତ୍ ବଜାଇବା ନିମିତ୍ତ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ ନାହିଁ)—

3. A drum of which one side is rubbed
with a stick instead of being struck.

୧	ଲ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ବ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

୪ । ଚୁଡ଼ାଘଷା; କୁଟା ହୋଇଥିବା ଚୁଡ଼ାକୁ ନଡ଼ିଆକୋରା, ଗୁଡ଼, ଦିଅ ସଙ୍ଗେ ଦଳି ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ—4. Food prepared by mixing churdā (flattened rice) with cocoanut, ghee and sugar

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦର୍ଶିତ—

1. Rubbed; pressed; polished.

୨ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ଦହଘଷା) ଯେ ସବଦା ଦର୍ଶି ହୁଏ—2 (in compounds) That which constantly comes in friction with another thing

ଘଷା ଆଉଁସା—ଦେ. ବି (ସହଚର)—(କାନ୍ଥ ବା ଯାତନା କିବାରଣାଥ) Ghashā āṁṣā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ମୋଡ଼ିବା ଓ ଆଉଁସିବା—Massage, rubbing of another's body.

ଘଷାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦର୍ଶିବାର ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Ghashāibā Causative form of Ghashibā.

ସଂସାନ

ଘିଷବାନା; ଘିଷାନା

(ଘଷେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘଷାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଷା ଖାଇବା, ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅପଣାର Ghashāi hebā ଶରୀର ମୋଡ଼ାଇ ହେବା—To allow one's body or limbs to be rubbed by another person (e.g. a servant), to undergo massage.

ଘଷାକାଠି—ଦେ. ବି—୧ । ଦାନ୍ତକାଠି—

Ghashākaṭhi 1. A twig used for brushing or scouring the teeth.

୨ । ଚେଲିଙ୍ଗିବାଜାର ଘଷା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଦର୍ଶିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—2. The stick which is rubbed on one side of the Ghashā drum

୩ । ଦିଆସିଲି କାଠି— Match-stick.

ଘଷା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଷାଇ ହେବା (ଦେଖ)—

Ghashā khāibā Ghashāi hebā (See)

ଘଷାଗୁଣା—ଦେ. ବି (ବଶିଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—ରୁଥ ବସିଥିବା ନାକର ଗନ୍ତଣା— Ghashāgunā An ornament for the nose set over with small globules.

ଘଷା ଗୋଠ—ଦେ. ବି (ବଶିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୂପାର ଗୋଟ ଗୋଟ Ghashā goṭha କଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ା ଅଖାର ଶିରୁଳ—A waist-chain consisting of tiny balls strung together.

ଘଷାଘଷି—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଦୃଷ୍ଟ ଧାତୁ)—୧ । ବହୁବାର ଦର୍ଶିବା କର୍ମ; Ghashāghaṣhi ଦର୍ଶଣ—1. Acts of rubbing

ସଂସାସି

ଘିଷାଘିଷି

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଘର୍ଷଣ—2 Rubbing together; rubbing with each other.

୩ । ଅଙ୍ଗ ସବାହନ; ହାତଗୋଡ଼ ଦର୍ଶି ହେବା କର୍ମ—

3. Rubbing of the body; massage.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ପରସ୍ପର ଦର୍ଶିତ—1. Rubbed with each other.

୨ । ପରସ୍ପର ଲଗାଇବା—

2 Pressing against each other.

ଘଷା ଚକଟା—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଚୁଡ଼ାଘଷା ଓ କଦଳୀ ଚକଟା Ghashā chakṭā (ପୁରା ଜଳାର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଆଦୃତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ)— Churdāghashā and ripe plantain kneaded with milk and sugar.

ଘଷାଜଳ—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଦୃଷ୍ଟ + ଜଳ)—ଘଷାପାଣି (ଦେଖ)— Ghashājāla Ghashāpāṇi (See)

ଘଷାପଥର—ଦେ. ବି—୧ । କୁଣ୍ଡ, କରୁଣ୍ଡ, ଲିହଣ ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ଦାଡ଼ି Ghashāpāthara ଦର୍ଶି ଉଲ୍ଲୁ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦାଡ଼ିଆ କରବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଥରବିଶେଷ—1. Grindstone.

୨ । ଗାଧୋଇବାବେଳେ ଚଳିଯା ଓ ଚଳିଯାଇ କଡ଼ାକୁ ଦର୍ଶି ମଳତମଲ୍ଲ ପରସ୍ପର କରବାପାଇଁ ଗାଧୁଆ ଯାଗାରେ ବା ପୋଖରୀରେ ଯେଉଁ କନାପଥର ପଡ଼ିଥାଏ—2. A slab of sandstone on which the sole is rubbed at the time of bathing.

ଏ ଘୋଷା ଚରଣ ଘଷାପଥରକୁ ଗୋଡ଼ିବେଶ କେହି ସର—ସଂସାସନ, ସଂସାସ ।

ଘଷାପାଣି—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଦୃଷ୍ଟ + ପାନୀୟ)—୧ । ମସଲମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱପେୟ Ghashāpāṇi ଜଳ; ଯେଉଁ ପାଣିରେ ଜାଇଫଳ, ଚନନ ଇତ୍ୟାଦି ଘଷା ହୋଇ ମିଶା ଯାଇଥାଏ—1 Spiced drink prepared by mixing bruised nutmeg and sandal-paste with water.

ବିଜମାନଙ୍କର ଘେନିବ ସମ୍ପର୍କରେ

ଲବଙ୍ଗ କାଠିଫଳ ଘଷାପାଣି ଦେଲେ—ବୃଷ୍ଟିହୃଦ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ଭୂଙ୍ଗ (ଦେଖ) 2. Bhūṅga (See)

ଘଷାବଟା—ଦେ. ବି—ତରକାର ନିମନ୍ତେ ମସଲା, ହଳଦୀ ପ୍ରଭୃତି ଶିଳରେ Ghashābaṭā ବାଟିବା—Pestling and bruising of spices for curry with the pestling stone.

ଘିଷାବଟ; ଘିଷାବାଟ

ଘଷାବିଷା—ଦେ. ବି (ସ୍ତ. ଦର୍ଶଣ + ବ୍ୟଜନ)—କାନ୍ଥ ବା ମୁହଁ Ghashābiṣā ଅପନୋଦନାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଦର୍ଶିବା ଓ ପଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚିବା—

Rubbing the limbs and fanning a person to assuage pain or languor.

ପାଠ୍ୟରେ ଯେତେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପଢ଼ାବ ଏ ଚିହ୍ନଟି ଅଟେ ଓ ମାତ୍ର ଏକ ଏ ଚିହ୍ନଟି ଅଟେ ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ଏ ବା ଏ ଚିହ୍ନଟି ବୋଲି କଣ୍ଠି ବା ମାତ୍ରାଦି
 ଶବ୍ଦ ବୋଲିବେ ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବୋଲିରେ କ ନିକଟ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନଟି ବଦଳାଏ , ବା ଏ ଚିହ୍ନଟି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା—
 'ପାଠ' କ ପିଠିରେ 'ଶାନ୍ତି' ଗୋଟିକେ, 'କୂର୍ମ' କ ନିକଟରେ 'କୂର୍ମ' ବୋଲିବେ, 'ବୃତ୍ତ' କ ପାଠରେ 'ବୃତ୍ତ' ବୋଲିବେ, 'ଅର୍ଣ୍ଣା' କ ପାଠରେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ବୋଲିବେ 'ଅର୍ଣ୍ଣାବଦ' କ ପାଠରେ 'ଅର୍ଣ୍ଣାବଦ' ବୋଲିବେ ।

ଘଷାମଜା—ଦେ ବ (ସହଚର; ସ୍ତ ଘର୍ଷଣ ଓ ମାର୍ଜନ)—ଘଷା ବା
 Ghashikmajā ଅଳଙ୍କାର ବା ବାସନ ଆଦି ଉତ୍ତମରୂପେ ମାଜିବା;
 ସଂସାର୍ଜା ମଜାମଜା;ଘର୍ଷିବା ଓ ମାଜିବା—Thorough brushing
 or scouring of the body or of ornaments
 or utensils.

ଘଷି—ଦେ. କ (ସ. ଗୋବିଷ୍ଣୁ; କଣ୍ଠସ; ସ. ନାମ.କୁଟୀ; ସ. ଘୃଷ୍ଣିକ= Ghashi ବନସ୍ତ କଣ୍ଠସ)—୧ । ଜାଲରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ପିଷ୍ଟକାକାର ଘୁଟ, ଘୁଟା ଶୁଷ୍କ ଗୋମୟ—Dried cow-dung-cake used
 उपला, गाँटा: कर सो as fuel.

ସତାଇବାକୁ ତା ବଢ଼ାଇ ବସି,
ଦୁର୍ମୁଖ ଯେବେ ଗୋବାରୁବ ଘଟି—କବିସ୍ ସମ୍ପଦ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଡ—୧ । ଛେନା—1, Cheese.

ଉଷଧି- ଦେ. ଶୁଣ- ଉଷର (ଦେଖ)

Ghashiā Ghasharā (See)

ଘଷିଗଡ଼ା—ଦେ. ଗ—ଉତ୍ତରୀୟରେ ଜାଲ ଦେବାପାଇଁ ଖୁସାକାରରେ
Gha-higadā ରଖାଯାଇଥିବା ଘଷି—A stack of dried
ସୁଁଟେଗାନୀ cow-dung cakes
ବଧିଆ, ଉପଲାକାଢ଼େ

ଘଷି ଗୋଟାଇବା--ଦେ କି—ବଳରୁ ବା ପଡ଼ିଥରୁ ଶୁଖିଲା ଘଷି ସଂଗ୍ରହ
 Ghashi gotāibā କରବା--To collect dried cow-dung
 (ଘଷି ଗୋଟାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from the field.

ଘଷିଗୋଟେଇ—ଦେ. ଗଣ. ଶ୍ରୀ (ଗାଳ)—ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ଦାଣ୍ଡରୁ, ପଡ଼ିଆରୁ ଓ
Ghashigoṭeī ବଳରୁ ଗୋବର ଗୋଟାଇ ସେହି ଗୋବରରେ ଘଷି
ପାଇ ଉକ୍ତ ଘଷିକୁ ବକି ଜାବକା ଅର୍ଜନ କରେ—
(a term of abuse) A woman who picks
up the leavings of cattle from fields and
roads and after turning them into
cowdung-cakes earns her living by
selling them.

ଘଷିଘାଷି ଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ
Ghashighhāshi debā ଅଙ୍ଗକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ିଦେବା—
1. To massage another's limbs well for
assuaging pain or languor.

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗାଧୋଇ ଦେବାବେଳେ ମଳ ଛଡ଼ାଇବା
 କ୍ରମରେ ତା ଦେହକୁ ଗାମୁଛାରେ ଘୋଷିବା—

[୩—ବଡ଼ଲୋକ ବା ପିଲା ଗାଧୋଇଲେବେଳେ ଶୁକର ବା
 ଶୁକ୍ଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ମଇଲା ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ
 ଆମରା ପ୍ରଭୃତିରେ ସେମାନଙ୍କ ଦେହ ଘଷିଆସି ଦିଅନ୍ତି ।]

2. To rub or scour the body of a person
 (for baby with a towel during a bath.

ଉପସ୍ଥିତ—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ ଉପସ୍ଥିତ)—ଉପସ୍ଥିତ (ଦେଖ)

Ghashita

Gharshita (See)

ଶିଳା-ଘଣ୍ଟିର ଦାଶମାନଙ୍କର ଟାଣ,
ଦେବାଇ ସେନା ପ୍ରାଣ ସୁତପା ରମଣ । କୃଷ୍ଣ ଯିବୁ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ଘଷି ଦେବା—ଦେ ଛି.—ଘଷିବା (ଦେଖ)

Ghashī debā

Ghashībā (See)

ତ୍ରୌପଦାଦେବୀ ତାଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ବସି,
ବେନି କରେ ଅଳପ ଦେଉଥିଲେ ଘଷି । କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧ ମହାଭାଷଣ ।

ଦକ୍ଷିଣ ପରାଜିତା—ଦେ. (ଶୁକ୍ଳ ଉପା) —ଉଷା. ପୂଂ. ଓ ଶ୍ରୀ—ଦକ୍ଷିଣ ଉପା
Ghashi parajita କରବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋବରାକୁ ଚକଟି ତାକୁ
(ଦକ୍ଷିଣପରାଜିତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦାତାଦାସ ପିତୃକାକାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଖଣ୍ଡ

କର ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣ ଦ୍ଵାରା ଶୁଷ୍କିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ଖଣ୍ଡମାନ
ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଯେ ପାରେ ବା ଗୁଆପନ କରେ—
A person who rolls collected cowdung
into cakes and lays them on the ground
or wall for being dried up.

ଘଷି ପାଉଁରା — ଦେ. କି. — ଗୋବର ଓଦା ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଚକଟ
 Ghashi pārdibh ହାତରେ ପିଠା ପରି ବଳି ତାହା ଖରାରେ ଶୁଖିବା
 ଝୁଟେଦେଝା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଆପିବା —
 ତପାଳା ପାଥନା To lay cow-dung cakes on the
 ground or wall for being dried up by
 the sun

ଦର୍ଶି ପାରିବା—ଗ୍ରା.(ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) କି.—ଦର୍ଶି ପାଢ଼ିବା (ଦେଖ)

Ghashī pāribā

Ghashi pārdībā (See)

ଘଷିପଢ଼ା—ଦେ. ବି.—ଶୁଷ୍କ ଘଷିର ଚଟକା ଖଣ୍ଡ—A dried flake
Ghashiphardā or piece of cow-dung cake.

ପଞ୍ଚଶୁଣୀ ଘର ପିଠା ଦେଖି ମନ ରବେଇ ଖବେଇ
ଦକ୍ଷିଣତା ଖଣ୍ଡେ ହାତରେ ଧରି ଭଜ ଭଜ ଗେବେଇ । ଭଗ ।

[illegible]

ସମା ଚନ୍ଦ୍ର ଘଣ୍ଟର ବେଳ ଦୁହେଁ,

ଧିସନା, ଘସନା ଶିବକୁ ଚେଣିଲା ଅଗ୍ରଦେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

(ସଞ୍ଚାର—ଶିଳ୍ପ) ୨ । ଅନ୍ୟର ପାଦାଂଶ ଘର୍ଷଣ କରବା;
 ସଞ୍ଚାର—2. To massage the limbs of
 another.

୩ । ପାଲିଷ୍ କରବା—3. To polish; to brush

୪ । ମାଜି କରି ସଫା କରିବା—

4. To clean by brushing; to scour.

* । ବାଢ଼ବା—୫. To crush; to bruise.

ଘଷି ମାଜି ହେବା—ଦେ. କି—ନିଜର ଦେହ ବା ଅଙ୍ଗବାସୀକୁ
Ghashi majji hebā ଭ୍ରମରେ ଘଷି ପରଶ୍ୱାର କରିବା—

To cleanse one's body or ornaments
by rubbing or scouring.

ସେତେ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଘଟି ମାଜି - ଶୁଆନାଥ. ଦରବାର ।

୧	ର	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକ୍ଷରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ତନ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଐ	ଉଥ	କ	ନ୍

ଘଷି ହେବା — ଦେ. କି ହ. (ଘଷ ଧାତୁ) — । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ
Ghashi hebh ଦେହରେ ଆପଣା ଅଙ୍ଗକୁ ଘର୍ଷଣ କରିବା —

1. To rub one's body against a thing or another's body
- ୨ । (ଘଷିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ) ଘଷିତ ହେବା —
2. (passive voice of Ghashibh) To be rubbed.

ଘସ୍ (ଧାତୁ) — ହ — ଉଷଣ କରିବା —

Ghas (root) To eat.

ଘସଘସା — ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି — ମଦନ (ଗଛ ଓ ଫଳ) (ଦେଖ)
Ghasghas Madana (tree and fruit) (See)

[ଦ୍ର — ଏ ଫଳ ବମନ ଓ ବିରେଚନକାରକ ।]

ଘସ — ହ ବିଶ. (ଘସ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ଖାଦକ; ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି —
Ghasa Eater, eating.

ହ. ବି. (+ ଭବ. ଅ) — ଭୋଜନ, ଖାଇବା — Eating.

ଘଷିଆ — ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ. (ହ. ଘାସ; ଭୂଲ. ହି.

Ghashiā ଘଷିୟାର) — ଘାସି, ପାଣ ଆଦିଙ୍କ ପରି ମାତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ
(ଘଷିବନ୍ — ଶ୍ଳୀ) ଜାତିବିଶେଷ —

A low caste of Hindus (who mow grass for horses).

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ପାଇଁ ଘାସ ଛେଳନ୍ତି ଓ ବିକନ୍ତି]

ଘସ୍ମର — ହ. ବିଶ. (ଘସ୍ ଧାତୁ + ଶୀଳାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ମର) —

Ghasmara ୧ । ଖାଦକ — 1. Devouring; eating

୨ । ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ —

2. Habituated to eating.

୩ । ହିଂସ୍ର — 3 Malignant; hurtful; injurious

୪ । ପେଟୁ — 4 Voracious; greedy; gluttonous.

ଘସ୍ର — ହ. ବି. ପୁଂ. (ଘସ୍ ଧାତୁ + ଅଧକରଣ. ର, ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କରେ

Ghasra ଲୋକେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି) — ୧ । ଦିବସ —

1. Day; day-time.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ — 2. The sun.

୩ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ହିଂସ୍ର —

3. Hurtful; injurious.

୪ । ଜାଫାନ୍ — 4. Saffron.

ଘସ୍ରନାଥ — ହ. ବି. (ଶ୍ରଷ୍ଟୀ ତତ୍ତ୍ୱ; ଘସ୍ର = ଦିବସ + ନାଥ) — ସୂର୍ଯ୍ୟ —
Ghasranātha The sun

ଘସ୍ରନାଥନନ୍ଦନ — ହ. ବି. [ଶ୍ରଷ୍ଟୀ ତତ୍ତ୍ୱ; ଘସ୍ରନାଥ (ସୂର୍ଯ୍ୟ) କ ପୁତ୍ର] —
Ghasranāthanandana ଯମ — Jāma, the God of death

ଘସ୍ରନାଥନନ୍ଦନା — ହ. ବି. ଶ୍ଳୀ. [ଶ୍ରଷ୍ଟୀ ତତ୍ତ୍ୱ; ଘସ୍ରନାଥ (ସୂର୍ଯ୍ୟ) କ
Ghasranāthanandanā କନ୍ୟା] — ଯମୁନା —
The river Jāmunā

ଘସ୍ରନାଥନନ୍ଦନା ଅନାଭବିକ ମନା କରୁ ଯେ ଥାଉଁ ହଟ ଗୁହଁଲୁରେ —
କବସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଭବତ୍ତ୍ୱ ଘ ଗାତ ।

ଘସ୍ରନାଥ ନନ୍ଦିନୀ — ହ. ବି. ଶ୍ଳୀ — ଘସ୍ରନାଥ ନନ୍ଦନା (ଦେଖ)

Ghasranātha nandini Ghasranātha nandanā (See)

ଘା — ହ. ବି. (ହନ ଧାତୁ + ଭବ. ଅ + ଅ. ମେଦନାକୋଷ) —

Ghā ୧ । ଆଘାତ — 1. Stroke.

୨ । କାଶୀ — 2. Waist-chain.

ଜିତି; ଚିତି; ଶିତି ୩ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ — 3 A wild tree;
Marsdenia Tenacissima (Haines).

ଦେ. ବି. (ହ. ଘାତ, ଘା) —

ଘା ୧ । ଶତ — 1. Wound.

ଘାବ ୨ । ଶତ ବା ବ୍ରଣ ଯୋଗୁଁ ଶରୀରର କୌଣସି ଅଂଶରୁ
ତମଜା ବାହାର ଯାଇ ରକ୍ତ ଓ ମାଂସ ଦେଖା ଯାଉଥିବା
ଅବସ୍ଥା — 2 Sore

୩ । ବଣ — 3 Boil; ulcer.

୪ । ଶତଚିହ୍ନ — 4 Mark of wound; scar.

ଘ୍ରାଦେ. (ମେଦନାପୁର) ବି. (ହ. ଘାତ; ଭୂଲ. ବ. ଘା) —
ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର; ଆଘାତ —

Blow or stroke with a weapon.

ଘାଆ — ଦେ. ବି. — ଘା (ଦେଖ)

Ghāā Ghā (See)

ଘାଆ — ଭଲ କରଦେଲେ ସେ ଘାଆ ଘଟକାଳ ।

କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଘାଆ କରିବା — ଦେ. କି — ଶତ କରିବା —

Ghāā karibh To cause a wound or sore.

ଘାଆ ଧରିବା — ଦେ. କି — ମନ୍ତ୍ରପଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଶତ

Ghāā dharibh ବା ବ୍ରଣକୁ ଦୂଷିତ ଓ ଦୂର୍ବଳେଶ୍ୟ କରିବା —
To cause a sore to gangrene by apply-
ing charms or magic.

ଘାଆ ମାରିବା — ଦେ. କି — ଘାଆ ଧରିବା (ଦେଖ)

Ghāā māribh Ghāā dharibh (See)

ଘାଆମୁହଁ — ଦେ. ବି. (ହ. ଘାତ + ମୁଖ) — କୌଣସି ଘାଆରୁ ପୂଜ୍ଞ
Ghāā muhāଁ ବୋହିବା ସ୍ଥାନ — The opening of a
sore or ulcer.

ଘାଲ — ଦେ. ବି. (ହ. ଘାଲ) —

Ghā ୧ । ନଦୀ ବା ପୁଷ୍କରିଣୀର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଯେଉଁ
ସାହି ପାଣିବାଟ ମେଲ ହୋଇଯାଏ; ଜଳକର୍ମମଥ —

सुराख, दरार 1. Opening in a bank through
which water flows out; a breach in a
dam.

୨ । (ଯେଉଁ ଅଂଶ ପ୍ରଥମେ ଜଳକୁ ଆଘାତ କରେ)
ମଥାରୁଁ ଶୁ ଜାଲର ଅଗ ବା ମୁହଁ —

2. The mouth of a circular casting net.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ଗୁଣରେ ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଚକ୍ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମାତ୍ରା ଏବଂ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ତର୍ଗତ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତମ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରରେ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକରେ ଯେତେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଗୋଟିକେ; 'ରୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଘରୁ (ଦେଖ)

3. Gharā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—୧ । ବଡ଼ ପକାଇ ପାହାଡ଼ ବା ଭଲ ଭୂମିରୁ ଗଡ଼ି ଆସୁଥିବା ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ବଡ଼ ପୁଷ୍କରିଣୀ—1. A big tank formed by restraining the rain water flowing from a hill or high ground by putting a dam

୨ । ଠକାମି; ଧଣ୍ଡା—2. Cheating; fraud

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଜଳ ଯିବା ଅସିବା ନିମନ୍ତେ ପୃଷ୍ଠପ୍ରଣାଳୀ—3. Water-channel.

୪ । ବନ୍ଧରେ କଟା ଯାଇଥିବା ଖାଇ —

4. A hole cut in an embankment.

ଘାଇ କରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବନ୍ଧରେ ପାଣି ଯିବାପାଇଁ ବାଟ ମେଲାଇ
Ghāi karibā କରବା—To open a breach in a bank.

ଘାଇ ଫିଟାଇବା—ଦେ. କି—ଘାଇ କରବା (ଦେଖ)

Ghāi phitāibā Ghāi karibā (See)

ଘାଇ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—୧ । ଧଣ୍ଡା ମାରିବା; ଠକାଇବା
Ghāi māribā 1 To deceive; to cheat.

୨ । ଅସ୍ୱସ୍ଥ କରବା—

2. To misappropriate.

ଘାଇଲ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଘାତ)—୧ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ; ଆହତ—
Ghāil I Hurt.

ସାହିଲ; ସାହିଆଲ; ସାୟେଲ ୨ । ବିଶେଷଭାବରେ ଶତଯୁକ୍ତ; ଘାଉଆ, ଘାୟଲ ଶତକ୍ଷଣ—2 Wounded.

୩ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା (ଶର)—3. Ulcerated (sore).

ଘାଉ—ଦେ. ବି. (ସ. ଘା; ଘାତ)—ଶର; ଘା—

Ghāu Wound; ulcer.

ଯେତେ ଦେହରେ ଘାତ ବା

ଘାତ ଶତକ୍ଷଣ ରହେ ତତ୍ତ୍ୱ । ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଭୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଘାଉଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସ. ଘାତ)—୧ । ଶତଯୁକ୍ତ; ଆହତ; ଶତକ୍ଷଣ—
Ghāua 1. Wounded

ସାଉଆ ୨ । ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ ଶର ବା ବନ୍ଧୁକଗୁଳିଦ୍ୱାରା ଆହତ ହୋଇଥାଏ ଅଥଚ ମରି ନ ଥାଏ—

2. (an animal) Pierced or wounded by an arrow or a bullet (but not yet killed).

ଘାଇଆ ହୋଇ ଯେତେ ଦାଗ ଥିଲେ ଖୋଦ

ଦେହେବୁ ଦାଗ ବଦଳି ଦେଲେ ଘାଉଁ । କୃଷ୍ଣବିହାରୀ, ମହାଭାରତ-ହୋତା ।

ଘାଉଁ କଲା—ଦେ. ଅ—ଅଭୀଷ୍ଟ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଦୃଢ଼—

Ghāun kina All on a sudden; instantly; all at once

ସ୍ଥାବର

ସ୍ଥାବର

ଘାଉଁ ଘାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କୁକୁର ପ୍ରଭୃତି କୁକୁ
Ghāun ghāun ଜୀବର ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ୱନି—1. The growling
ସେଉଁସେଉଁ or barking sound of a dog.

ସହରାନି ୨ । ଶୂନ୍ୟ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିର ଶବ୍ଦ—

2 Echoing sound inside an empty temple.

ଘାଉଁଘାଉଁ କରବା—ଦେ. କି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କୁକୁର ପରି
Ghāunghāun karibā ଶବ୍ଦ କରି କାମୁଡ଼ି ଗୋଡ଼ାଇବା—
ସେଉଁସେଉଁ କବା To snarl (like a dog going to attack).
ସହରାନା

୨ । ଖାଲି ଦେଉଳ ବା ବଡ଼ଘର ମଧ୍ୟରେ ପାଟି କରି ପ୍ରତିଧ୍ୱନିର
ଶବ୍ଦ ଜାତ କରବା—2 To produce a reverberating
echoing sound (e.g. by hallooing in an empty temple or empty big hall)

ଘାଉଁରି—ଦେ. ବି. (ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣନ)—ଚକ୍ରାକାର ଗତି, ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—
Ghāuri Whirling motion.

ସୁବପାକ

ସଞ୍ଜର, ସିରନୀ

ଘାଉଁରି ଖାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଚକ୍ରାକାର ଗତି କରବା—
Ghāuri khāibā 1 To whirl round.

ସୁବପାକ ଖାଉଆ ୨ । ମୁଣ୍ଡବୁଲାଇ ଦେବା— 2 To reel down.

ସଞ୍ଜର ଖାନା; ସିରନୀ ଖାନା ୩ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ କରୁଥିବା ଦୋର ପଡ଼ିବା—
3. To fall down or totter feeling.

ଘାଉଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଘାତ)—୧ । ସର୍ପଘାତ; ସାପକାମୁଡ଼ା—
Ghāurda 1. Snake-bite

ମାମୁକାମୁଡ଼ା

ଦେହରେ ନ କଲା ଘାଉଡ଼

ସାମୁକାମୁଡ଼ା

ସେ କଲା ଜାତ ନାମ ବଡ଼ । ରୁପ, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସର୍ପଘାତଜନିତ ବିଷ ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବ୍ୟାପିବା—
2. The diffusion of the poison in the body of a person bitten by a snake.

ଘାଉଡ଼ କରବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ମନ୍ଦପଦ୍ଧତି
Ghāurda karibā ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନିଷ୍ଟ କରବା—

1 To injure a person by employing charms against him.

୨ । (ସାପ) କାମୁଡ଼ିବା—

2. (a snake) To bite a person with the fang.

ଘାଉଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—ମନ୍ଦ ବା ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସର୍ପବିଷ
Ghāurda chhāidāibā ଛଡ଼ାଇବା—To cure the effects
of snake-bite.

ଘାଉଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କି—ଘାଉଡ଼ କରବା (ଦେଖ)

Ghāurda māribā

Ghāurda karibā (See)

ଘାଉଡ଼ ଲଗାଇବା—ଦେ. କି—ଘାଉଡ଼ କରବା (ଦେଖ)

Ghāurda lagāibā

Ghāurda karibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୡ	ୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	କ	ଃ

ଘାଉଲ—ଦେ. ବି.—ଘାଉଆ (ଦେଖ)

Ghāul Ghāul (See)

ଦୁଆର ପାଖରେ ଥିବା ଘୋର କେତେ ଲୋକ ମତାବଳାରେ ଅଣ୍ଟାଗଣ୍ଟି
ଛତା ଘାଉଲ ହୋଇ ଗଲେଣି । ପକାରମୋହନ, ଗଜପତି ।

ଘାଏ—ଦେ. କି. ବିଶ.—ଘ. ଘାତ)—୧ । ଏକ ଆଘାତରେ—

Ghae 1. At one stroke.

ସାଥେ ଅସୁର ନାଗବଳ ନିରାଶର ଘାତେ,

ସାବିତ୍ରୀ ଦେହର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ବାଧୁ ଘାଏ । କୃଷ୍ଣବିହାର ମହାପାତ୍ର ବନ ।

୨ । ଏକାଥରକେ—2. At one time; once.

ପ୍ରାୟେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଦଣ୍ଡେ, କ୍ଷଣେ—

A moment only.

ଘାଏ—ଦେ. କି. ବିଶ.—୧ । ଦାଉରେ, ଜୋରରେ—

Ghāē With force, forcibly.

ସାଏ (ଯଥା—ଏଡ଼େଘାଏ କଥା କହ ନାହିଁ ।)

୨ । ଥରେ—2. Once.

ଅକାଳେ ମାଲିକ ଘାଏ, ଗଜ ଗ୍ରାବଣ ଘାଏ । ଗଗ ।

୩ । ରୂପେ—3. An adverb prefix like 'ly' as in 'greatly'.

[ଦୁ—ବଡ଼, ଏଡ଼େ ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏହା ଲାଗେ; ଯଥା—
ବଡ଼ଘାଏ=ବଡ଼ କର ।]

ଘାଏକେ—ପ୍ରାୟେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କ୍ଷଣକେ—

Ghāēke In a moment

ଦେ. ଅ.—ଏକା ଥରକେ—1. At once

୨ । ଏକା ଦୃଷ୍ଟାକେ—2 At one stretch.

(ଯଥା—ଏକା ଘାଏକେ ସବୁ କାମ କରି ଦେଲି ।)

ଘାଏ ଘାଏ—ଦେ. କି. ବିଶ. (ଘ. ଘାତ)—୧ । ଏକ ଏକ ପ୍ରହାର କରି—

Ghāē ghāē 1 Stroke by stroke.

ସାଏ ସାଏ ୨ । ଥରକେ ଏକ ପ୍ରହାର ଦେଇ; ଥରକେ ପାହାରେ—

2. One stroke at a time.

ରଜାରୁ ଘାଏ ଘାଏ ଘଣ୍ଟି ସୁଗନ୍ଧ । ଗଗ ।

୩ । ଥରକୁ ଥର; ବାରମ୍ବାର—

3. Repeatedly; over and over.

(ଯଥା—ତୁ ଏଠାରୁ ଘାଏ ଘାଏ ଆସୁଥିବୁ ।)

ଘାଏ ଘାଏ ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଆଘାତ କରିବା; ପ୍ରହାର କରିବା—

Ghāē ghāē māribā To give blows or strokes; to strike.

ସା ମାରିବା

ଘାଗଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ଘ. ଘର୍ଷ = ଶୁଦ୍ର ଘଷିକା)—୧ । କଣ୍ଠାବଳଣ

Ghāgarḍā ବିଶେଷ—1. A kind of necklace.

ସାଗରୀ ୨ । ମେମ୍ ପାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବା ହୁଣ୍ଡା;

ସାସରୀ ଲହଙ୍ଗା—2. Frock worn by European ladies.

[ଦୁ—ଏ ପୋଷାକ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ବଳାଗଣ୍ଡି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହର ଗୁରୁ

ପାଖେ ବେଢ଼ା ହୋଇ ଥାଏ ।]

ଦେ. ବିଶ. ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ (ଘ. ଘର୍ଷ)—ଉଚ୍ଚ କଠୋର

ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ (ପାଞ୍ଜ)—Loud and hoarse (tone).

ଘାଗଡ଼େଇବା—ପ୍ରାୟେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବାଉଁଶ ବଜାର ଗଣ୍ଡି ଆଦି

Ghāgarḍēibā ମାରି ସଫା କରିବା; ବଜା ଅରିବା—

To cleanse split bamboo by plaining off the protuberances at the joints.

ଘାଗର—ଦେ. ବି.—୧ । ଘାଗଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)

Ghāgar 1. Ghāgarḍā 2 (See)

ସାଗରୀ ୨ । (ଘ. ଘର୍ଷ)—ଘର୍ଷଣ; ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ—

ସସରୀ 2. The Gogra river.

ଘାଗର ପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି.—ଝଟ୍ଟିଲାଣ୍ଡ ଦେଶର ପାହାଡ଼ୀ ଗୋରୁ

Ghāgar pālā ସେନା (ଏମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଘାଗର ଅଣ୍ଟା-

ସାସରୀପଲ୍ଲୀ ଠାରୁ ବଳାଗଣ୍ଡି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ)—

A Highland soldier wearing a kilt.

ଘାଗୁରୁ—ଦେ. ବି (ଘ. ଘର୍ଷ)—୧ । ଅଳଙ୍କାରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁଦ୍ର

Ghāguri ଘଣ୍ଟି ବା ଘୁଂଗୁର—1 Tinkling small bells

ସୁସୁସୁ; ସୁସୁସୁ (used as ornament).

ସୁସୁସୁ ୨ । ପାଦବୁଣସବିଶେଷ—2. A tinkling anklet.

ସେମାନଙ୍କର ପାଦ ଘାଗୁରୁ ଶବ୍ଦେ,

ମଦନ-ଘନ ବାଣ ସବୁର ଅଙ୍ଗେ ଘେରେ । କୃଷ୍ଣବିହାର ମହାପାତ୍ର ବନ ।

୩ । କଣ୍ଠବୁଣସବିଶେଷ—

3. A tinkling waist-chain.

ଘାଗୁରୁଆ ଟିଙ୍କା—ଦେ. ବି (ଏମାନଙ୍କ ଆକୃତି ଘାଗୁରୁପରି ଥିବାରୁ)—

Ghāguriṭkā ଟିଙ୍କା ଏକପ୍ରକାର ଟିଙ୍କା (ଟିଙ୍କା ତଳେ ଥିବା

ନୋଟ୍ (ଦେଖ)—A kind of tick

ଘାଗୁରୁ ମାଳ—ପ୍ରାୟେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବେକରେ ପିନ୍ଧିବା ଯୋଗ୍ୟ ଏକ-

Ghāguri māla ପ୍ରକାର ହାର—A kind of necklace

used in Ganjam

ଦେ. ବି—ବଳାଗଣ୍ଡିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଘୁଂଗୁର ଗୁଡ଼ା

ହୋଇଥିବା ମାଳ—A string of tinkling bells

strung for the ankle.

ଘାଗୁରୁ—ଦେ. ବି—ଘାଗୁରୁ (ଦେଖ)—

Ghāguri Ghāguri (See)

ଘେନ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଘାଗୁରୁ ପୁର ସେ—ଘଣ୍ଟି କୋଟୁଡ଼ିଆସୁସୁସୁ ।

ଘାଟ୍—ପ୍ରାୟେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ୧ । (ଘ. ଘଟ୍)—ଘାଟ୍ (ଦେଖ)—

Ghāt 1. Ghāt (See)

୨ । (ଘ. ଘାତ; ଭୁଲ୍. ହୁ. ଘାଟି, ଘଟ୍ଟା) କ୍ଷତି; ଲୋକସ୍ତାନ—

2. Loss.

ଘାଟ୍ ଆସିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିବା; ବିପତ୍ତିପାତ—

Ghāt āsibā 1. Happening of a calamity.

୨ । କ୍ଷତି ହେବା—2. Incurring of a loss;

sustaining of a loss.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଏବଂ ୧ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାମା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅପର ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁତର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବନ୍ଧ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିଲେ ଯେବେ ଏ ଘାଟିବାଲୀରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ଚକ୍ରର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବନ୍ଧ ବା ମାମାପୁତ୍ର ଶବ୍ଦ ଶୋଭିବାକୁ ହେବ । ସଥା— 'ପା' ନ ମିଳିଲେ 'ଗା' ଶୋଭିବ; 'କୂ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ, 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଘାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଘାତ)—୧ । କମନ୍ଦ; ହ୍ରାସହେବା; ନ୍ୟୁନତା—
Ghṛṣṭa 1 Shortage; decrease; falling off
ସାଟି ୨ । ଅପରପୂ—2. Wastage.

ସଫଳ

ଘାଟ—ସଂ. ବି (ଘଟ୍ ଧାତୁ ଶିଜନ୍ତୁ ଘାଟ୍ ଧାତୁ = ହୁଏ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Ghṛṣṭa ୧ । ଗ୍ରୀବା; ବେକ—1. Neck; back of the neck.
୨ । ଘଟ; ଗୁମ୍ଫା—2. A pitcher.

୩ । ନଉଘାଟ; ଯେଉଁଠାରେ ନଉଅବ ପାରହେବା ପାଇଁ
ଲୋକେ ଡଙ୍ଗାରେ ଚଢ଼ନ୍ତି ଓ ଡଙ୍ଗାକୁ ଉତ୍ତରନ୍ତି—
3. A landing place; ferry-ghat

ଦେ. ବି (ସଂ. ଘଟ୍)—୧ । ବନ୍ଦର; ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଜାହାଜ
ଲାଗିବା ସ୍ଥାନ—1. A port

ସାଟି ୨ । ଡୋଠ, (ଜଳାଶୟର କୂଳରେଥିବା) ସ୍ଥାନ କରବାବ
ସ୍ଥାନ—2. Bathing ghat.

ଶାଳା ବଣା ନ ଥିବ ଥିବ ଜଳବାଟ,

ଏମନ୍ତ ବାଟରେ ୫ ନେବ ନିଜ ଆସୁଛି କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ. ଶାନ୍ତପଦ ।

୩ । ଜଳାଶୟକୁ ସ୍ଥାନ କରବାକୁ ଯିବା ପାବକ ବା ସୋପାନା-
ବଳ—3. Flight of steps leading to a
bathing ghat.

୪ । ଗିରିସଙ୍କଟ; ଦୁଇପାଖେ ପର୍ବତ ଥିବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ—
4. Mountain-pass.

୫ । ନଗର ବା ଦୁର୍ଗର ଡୋରଣ—
5. Castle-gate; town-gate.

୬ । ଯେଉଁଠାରେ ଶୁଳ୍ଲ ଅସୁଲ ହୁଏ—6. Toll-gate.

୭ । ପର୍ବତ—7. Mountain.

(ସଥା—ପୁରାଣ, ପଞ୍ଚମସ୍କନ୍ଧ ।)

୮ । ଦାଗ; ଦୋଷ, କଳଙ୍କ—8. Defect; stain.

୯ । ଦୁର୍ଗମ ସ୍ଥାନ—9. Impassable place.

୧୦ । ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଘଟଣା—10. Misfortune.

୧୧ । ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଘଟଣା—

11. Critical event of life; crisis.

୧୨ । ସୀତାର ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ଏକ ଏକ ଚକ୍ରକୁ ଅଂଶ—
12. The part between the bridges of a
stringed musical instrument (e.g.
guitar).

୧୩ । ଘାଟକରୁଡ଼ି; ଘାଟମାସୁଲ—13. Ferry-hire.

ଜଗିଲେ ନିଜ ସମ୍ପଦା ବାଟ

ପାଟି ଅତିବାହିତ ବାଟ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦନ୍ତପ୍ରାମଣୀ ।

ସ୍ଥାପନ (ବହୁଜାତ) ବି—୧ । ଯେଉଁ ପାଣିକୂଳକୁ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁମାନେ
ପାଣି ପିଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ବୋଲି ଶିକାରୀମାନଙ୍କୁ ଜଣା ଓ

ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଉଣ୍ଡି ଶିକାରୀମାନେ ପାଣି ଖାଇବାକୁ
ଆସିବା ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରନ୍ତି—

1. The place at the edge of a river or
tank where wild beasts are known to
the hunters to come to have
a drink.

୨ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଲୋକେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି ଯେଉଁ ହୁରୁଡ଼ାଇ
ଆଣିଲେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟବାଟେ ଯିବେ ବୋଲି
ଆଗରୁ ଜଣାଥାଏ—2. The place which is
known beforehand by the hunters to
be the passage where wild beasts must
cross after a drive.

ଘାଟ କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଘାଟ ପାରହେବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାଣ୍ଡିକୁ ଦେବା ମାସୁଲ—
Ghṛṣṭa kaurdi Toll paid to the boatman for
ferrying a person across a river;
ferry-hire.

ଘାଟଚକ୍ର—ସଂ. ବି—ଦେଉଳର ଅଂଶବିଶେଷ—

Ghṛṣṭachakra A particular part of a temple.
ଦେଉଳଚକ୍ରର ଚକ୍ର ଓ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)
See the picture and note under Deula.

ଘାଟଜାଗ୍ରିଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ଗିରିସଙ୍କଟ ବା ନଗରର ଦ୍ୱାର ରକ୍ଷାକରେ;
Ghṛṣṭajagria ଘାଟୁଆଳ—A guard watching a
ସାଟୋଆଳ mountain-pass or toll-gate or town-
gate.

ଘାଟଡଂଗା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଡଙ୍ଗାରେ ଲୋକେ ନଦୀ ଆଦି ପାର ହୁଅନ୍ତି—
Ghṛṣṭadāṅga Ferry-boat.
ସଫଳ

ଘାଟପାରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଘାଟରେ ପାର ହେବା ନିମନ୍ତେ ପଥକମାନେ
Ghṛṣṭapāri ଦେବା ଶୁଳ୍ଲ—Ferry-hire.

୨ । ନଦୀ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଡଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣହେବା—
3. Crossing of a river by boat

ଘାଟବାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଘାଟ ବାଟରେ ଜଗିବା କୌତୁକ—
Ghṛṣṭabāṭa 1 The diversion of watching people
passing along roads and ferries.

ବାହିଁ ଲଗାଇଛନ୍ତି ଘାଟବାଟ,

ବାହିଁ ଦୁଇ ସଙ୍ଗେ କରନ୍ତି କଫ—ସଂ. ବି ପରବେଶିତା ।

୨ । (ଉଦ୍ଧାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର)—ବାଟବାଟ (ଦେଖ)

2. Bāṭaghāṭa (See).

ଘାଟବାଲୀ—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେ ପଥକମାନଙ୍କୁ ନଦୀଘାଟରେ ପାର-
Ghṛṣṭabālī କରେ—1 Ferry-man.

ସାଟୋଆଳ ୨ । ଘାଟ ଲଗାଇ ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—

ସଫଳ 2. The lessee of a ferry.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଋଷଭବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାସର	ଶ	କ	ଶ,ଷ	ଜ	ର,ୱ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ସ୍ୱଚ୍ଛା ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ରଅ	କ	ନ

ଘାଟ ଉଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—(ଜାହାଜିଆ ଭାଷା)—ନୌକା ବା ଜାହାଜ
 Ghāṭa bhirḍibh ଅସି ଘାଟରେ ଲାଗିବା—
 ଷାଟେମୋହା nautical) (a boat or ship) To reach
 ଷାଟଲଗନା or touch at a landing place.
 ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବନ୍ଧନ କୁଅର ବେଳରେ କମଳାପ୍ରସାଦ ଘାଟ ଉଡ଼ିବ ।
 ଫକୀରମୋହନ ଗନ୍ଧବନ୍ଧୁ ।

ଘାଟମାଣୀ—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ନାଉସା ଲୋକଙ୍କୁ ଘାଟରେ ପାର କରେ—
 Ghāṭamāṇi Ferry-man; a boatman who
 ଷାଟେବ ମାଣୀ ferries people across.
 ଷାଟବାହା; ମାଣୀ

ଘାଟ ମାୟୁଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ଘଟ + ଫା. ମୟୁଲ)—
 Ghāṭamāyula ଘାଟପାର ୧ (ଦେଖ)
 ଷାଟିମାୟୁଲ Ghāṭapārī 1. (See)
 ଷାଟମହସୁଲ

ଘାଟଶଷ୍ଠୀ—ସ. ବ.—ଅଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣଷଷ୍ଠୀ—
 Ghāṭashashṭhī The 6th day of the dark
 night of the month of Āświna.
 [ଏ ଦିନ ଗଜମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ଘାଟ ସାଧୁବା—ଦେ. କି.—ଘାଟରେ ପାର ଦେବା ପାଇଁ ଶୁଳ୍କ ପଥକ—
 Ghāṭa sādhubā ମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଦାୟ କରିବା—
 ଷାଟି ମାଧା To collect ferry-hire from the
 ଷାଟ ମହସୁଲ ସବୁଳ କରନା passengers.

ଘାଟା—ସ. ବ.—(ଘଟ୍ ଧାତୁ—ହୁଂସା କରିବା + ଅ + ଅ)—
 Ghāṭa ଘାଟ (ଦେଖ)—Ghāṭa (See)

ଘାଟି—ଦେ. ବ. (ସ. ଘାଟ; ଘଟ୍)—୧ । ଗିରିପ୍ରସଙ୍ଗ—
 Ghāṭi 1. Mountain-pass.

ଘେ. ଘାଟ କଣ୍ଠା ନରୁକ ଘାଟୀ, ସଞ୍ଚାର କେଶ ଶାଢ଼ୀ,
 ଷାଟି କଣ୍ଠା ନେବ ମୁଁ ବୋଲି ଅଛଇରେ । କବସର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଘାଟ ୨ । ଦୁଃସହ ଘଟନା—2. Misfortune, mishap
 ୩ । ବିପଦ—3. Danger.

୪ । ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଘଟନା—
 4. Critical event of one's life.

୫ । ଉତ୍ତପ୍ତ ଲୈଞ୍ଜିକ୍ୱାସ ଜନ୍ମର ଶରୀରରେ ବିଅସିବା ଦାଗ;
 ଉଅଁ—5. Mark put on the body of an
 animal with red-hot iron; branding
 with hot iron.

୬ । (ମୁଦ୍ରାଉପରେ) ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—6. Mark (on a coin.)
 (ଯଥା—ଏ ଟଙ୍କାରେ ଘାଟ ଅଛି ।)

୭ । ସଙ୍କସ୍ଥଳ, ସଙ୍କଟ ସମୟ—7. Critical moment.

୮ । ଦୋଷ; ଦୁର୍ବଳ—8. Defect.

୯ । କମର; ହ୍ରାସ—9. Shortage; depreciation.

୧୦ । କ୍ଷତି—10. Loss; damage.

ଘାଟି ଦେ. ବ. (ସ. ଘଟିବା ଯୋଗୁଁ ଅଚଳ (ଟଙ୍କା)—
 ଷାଟିଆ (coin) Become uncurrent owing to some
 mark on it.

ଘାଟିଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ଘଟିପାଳ)—୧ । ଘାଟମାଣୀ—
 Ghāṭiā 1. Ferry-man.

ଘାଟୋସାଳ ୨ । ଯେ ଗିରିପ୍ରସଙ୍ଗ ଅତି ଜଗିଥାଏ—

ଘଟବାହି; ଘଟବାର, 2 One who guards a mountain-
 ଘଟହା; ଘାଟିଆ pass.

୩ । ନଗରର ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ—3. Town-gate-keeper.

୪ । ଶୁଳ୍କଦ୍ୱାର ରକ୍ଷକ—4. Toll-gate-keeper.

୫ । ଗର୍ଭସ୍ଥାନ ବା ଦେବମନ୍ଦିରର ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ—

5. Gate-keeper of a place of pilgrimage or
 temple.

୬ । ଗର୍ଭସ୍ଥାନର ନଦୀ ବା ପୁଷ୍କରିଣୀର ଘାଟରେ ଥାଇ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ
 ହଳଦିଆ ଅତି କରାଇ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦାନ ଗ୍ରହଣ
 କରିବା ପଣ୍ଡା—6 A priest who attends the
 bathing ghat at some sacred place and
 takes gifts from pilgrims.

ଘାଟିକା—ସ. ବ. (ଘାଟ + କ + ଅ; କିମ୍ବା; ଘଟ + ଇକ + ଅ)—
 Ghāṭika ୧ । ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Bell-ringer.

୨ । ଧାତୁର ଗଛ—2 The Thorn-apple plant.

୩ । ଘଟ—3. A bard, panegyrist.

୪ । ବେକର ପଛ (ହୁ ସଂସାଗର)—

4. The back of the neck

ସ. ବ. (ଘାଟ + କ + ଅ)—ଘାଟ—Ferry

ଘାଟିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଚିହ୍ନ ଦେବା—1. To mark.

Ghāṭibā ୨ । ଘାଟି ଦେବା—
 2. To brand with hot iron.

ଘାଟୁଆ—ଦେ. ବ.—୧ । ଚୈତ୍ର ଓ ଅଶ୍ୱିନମାସରେ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ
 Ghāṭuā ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବୀଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇଥିବା
 ଘଟକୁ ଧରି କାଳଶୀପାଣରେ ଥାଏ—

1. A person who accompanies a person
 possessed by the Goddess and carries
 the pitcher dedicated to the Goddess,
 in the month of Chaitra and Āświna.

୨ । ଘାଟୁଆ (ଦେଖ)

2. Ghāṭiā (See)

ଘାଟୁଆର—ଦେ. ବ.—ଘାଟବାଲ (ଦେଖ)

Ghāṭuāra Ghāṭabālā (See)

ଘାଟୁଆର—ଦେ. ବ.—ଘାଟବାଲ (ଦେଖ)

Ghāṭuāri Ghāṭabālā (See)

ଘାଟୁଆଳ—ଦେ. ବ.—ଘାଟୁଆ (ଦେଖ)

Ghāṭuāla Ghāṭiā (See)

୪ । ଶବ୍ଦ, ବାଚ୍ୟ—୪, Wound, sore.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ଵରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରକର ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ	ଯ	ସ	ଶ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ

* । ସମତା—5. Power.

୨ । (+ କରଣ. ଅ) ବଧାୟ; ପ୍ରହରଣାୟ—
6. Lethal or mortal weapon.

୩ । (ଗଣିତ) ଗୁଣଫଳ—
7. (Mathematics) Product.

୮ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାକୁ ସେହି ଗୁଣିତ୍ଵାର୍ଥେ ପୁନଃପୁନଃ
ଗୁଣିବା—8. (Arithmetic) Involution;
repeated multiplication of one number
by itself.

୯ । ବନ୍ଧ—9 Obstruction; obstacle.

ଗୁଣ ହେ ପୃଥୁ ବୃଦ୍ଧନାଥ, ଯଦ୍ର ସେ କଲ ଯଜ୍ଞେ ଘାତ—ନଗରାଥ. ଭବବଦ ।

୧୦ । ଅନିଷ୍ଟ; କ୍ଷତି—10. Injury; loss.

୧୧ । ଅସୁଖ; ଅମଙ୍ଗଳ—11. Evil

୧୨ । ସୁଯୋଗ; କୌଣସି ଅପ୍ରାପ୍ତ ସିଦ୍ଧି କରବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ
ଅବସର; ଦାଉଁ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—12. Suitable
opportunity.

୧୩ । ସ୍ଵାର୍ଥ; ଅପ୍ରାପ୍ତ; ମତଲବ୍ (ଶ୍ରେୟୋକାମ୍)—
13. Aim; intent.

୧୪ । ଚାକରତରକ, କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି କରବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ
ଅବସର ପାଇଁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରବା (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—
14. Being on the look-out for a suitable
opportunity.

ଦେ. ଛ—ଦୋଷ ଦେବା—Finding fault with; laying
blame on.

କ ଅକ୍ଷରେ କଲ ସେତେ ଗୀତ

କେବେହେଁ ଏଥୁ ନ ଦେବ ଘାତ

କବ ହେଲେ ତ ଜାଣିବ ଏଥୁ, ଶ୍ରମହୁଁ ସେତେ ହେ ।

ଘାତକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋକ ।

ଘାତକ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ. (ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅକ)—

Ghātaka ୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ—1. Killing; destroying.

(ଘାତକା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରହାରକାରୀ—2 Striking; beating

ବି. ପୁଂ.—୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1 Murderer;
assassin.

୨ । ଶତ୍ରୁ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—2 Enemy.

୩ । ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଯେଉଁ ଯୋଗ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ (ହି. ଶକ୍ତିସାଗର)—3. An astrologi-
cal conjunction of stars or planets which
brings about the death of a person.

୪ । ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀକୁ ହାଣିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ
ବ୍ୟକ୍ତି—4. An executioner; a person en-
trusted with the duty of beheading
criminals condemned to death.

ଘାତ କରବା—ଦେ. କି.—୧ । ଅଘାତ କରବା—

Ghāṭa karibā 1. To strike.

ସାତ କବା ୨ । ବଧ କରବା—

ସାତ करना 2. To kill.

୩ । ଅନିଷ୍ଟ କରବା—3. To injure.

୪ । ଦନ୍ତ ଦ୍ଵାରା ଅଘାତ କରବା; କାମୁଡ଼ିବା—
4. To bite

ଘାତକ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଘାତୁଆ; ଅଘାତ—

Ghātakī 1. Wounded.

ବରୁଛନ୍ତି ହରି ଘାତକ ହେବ ପର ହୋଇ କି ଅସିଲେ ଉତ୍ତର ସେ ।

ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

୨ । (ସ. ଘାତକ) ଅଘାତକାରୀ—2. Hurting; striking.

କବ ବ କେତକ ପର ଘାତକ ରମରେ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହ୍ୟଶବଳାସ ।

ଘାତ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମରାଶିଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର
Ghāta chandra ଅବସ୍ଥାନନିଶ୍ଚୟ, ଯଦ୍ଵାରା ମନୁଷ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ
ହୁଏ—(astrology) Inauspicious position
of the moon with reference to a person's
horoscope, which causes misfortune
to a person.

[ଦ୍ରୁ—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଜନ୍ମରାଶିଠାରୁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ
ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥିଲେ ଘାତଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି କଥିତ ହୁଏ । ମେଷ
ରାଶିର ଅନ୍ୟ, ବୃଷର ପଞ୍ଚମ, ମିଥୁନର ନବମ, କର୍କଟର ଦ୍ଵିତୀୟ,
ସିଂହର ଷଷ୍ଠ, କନ୍ୟାର ଦଶମ, ତୁଳାର ତୃତୀୟ, ଶିଶିର ସପ୍ତମ,
ଧନୁର ଚତୁର୍ଥ, ମକରର ଅଷ୍ଟମ, କୁମ୍ଭର ଏକାଦଶ ଓ ମୀନର
ଦ୍ଵାଦଶ]

ଘାତ ଚିହ୍ନ—ସ. ବି. ୧ । (ଗଣିତ)—

Ghāta chihna ବର୍ଗ, ଘନ ଆକାର ଚିହ୍ନ (ଯଥା—କ', ୪^୩)—

1 (inathematics) Index, power (e.g. a^2 ; 4^3).

୨ । ଅଘାତ ବା କ୍ଷତ ବା ଦନ୍ତର ଚିହ୍ନ—

2 Mark of a wound or bite.

ଘାତ ତଥି—ସ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଅଶୁଭ ତଥି—

Ghāta tathi Inauspicious lunar day.

ଘାତନ—ସ. ବି. (ହନ ଧାତୁ ଶିର୍=ଘାତ ଧାତୁ+ଭବ. ଅନ)—

Ghātana ୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ବଧ କରାଇବା—

1 Causing murder through others; having
a person murdered or assassinated.

୨ । (ହନ ଧାତୁ+ଭବ. ଅନ)—ବଧ; ହତ୍ୟା—

2. Slaughter.

୩ । (ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵି. ଅନ)—ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

3. Murderer.

୪ । ଅନ୍ୟଦ୍ଵାରା ଅଘାତ କରାଇବା—

4. Causing others to beat a person.

ସାଧାରଣ ଘେବେ ଅପର ପ୍ରସ୍ତାବେ ଘେବେ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଘେବେ ଅପର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯିବ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଘେବେ ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାଲେ, ଘେବେ ଏ ଘୋଡ଼ାବୋଲରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଘେବେ ବସନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଘେବେ ବୋଲିବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାବୋଲ ହେବ । ଯଥା— ଘାତ ନ ମିଳିଲେ 'ଘାତ' ଘୋଡ଼ାବୋଲ; 'ଘଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଘଅ' ଘୋଡ଼ାବୋଲ; 'ଘନ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଘନ୍' ଘୋଡ଼ାବୋଲ; ଅନ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟା' ଘୋଡ଼ାବୋଲ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଘୋଡ଼ାବୋଲ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଘୋଡ଼ାବୋଲ ।

* । (+ କରଣ ଅନା) — ପ୍ରହାରସାଧନ ଅସ୍ତ୍ର —

5. A weapon of offence.

ଘ. ବିଶ. ପୁ. — ଘାତକ (ଦେଶ)

Ghātaka (See)

ଘାତ ନକ୍ଷତ୍ର — ଘ. ବି. — (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଅଶୁଭ ନକ୍ଷତ୍ର —

Ghāta nakshatra (astrology) Inauspicious lunar mansion

[ଦ୍ର — ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର ଠାରୁ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ଵିତୀୟ, ପଞ୍ଚମ ଓ ସପ୍ତମ ମନ୍ଦା ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଘାତନକ୍ଷତ୍ର ଅଟେ ।]

ଘାତନା — ଦେ. ବି. — (ଘ. ଘାତନ) — ଘାତନ (ଦେଶ)

Ghātana (See)

ବହୁ ବହନ ସେହ । ବ୍ୟାଧି ବ୍ୟାଧି ଘାତନାରୁ ଦେହ । ଭଜ, ବୈଦେହ୍ୟଶବ୍ଦନାମ

ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ — ଘ. ବି. — ଅଘାତ ଓ ଲେଉଟି ଅଘାତ — Action and Ghāta pratighāta re-action; strokes given and got back in return; strokes and return-strokes.

ଘାତ ବାର — ଘ. ବି. — (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ସପ୍ତାହର ଅଶୁଭ ବାର — Ghāta bāra (astrology) Inauspicious week-day.

(ଦ୍ର — ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଜନ୍ମରାଶି ପକ୍ଷରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ବାର ଅଶୁଭ ।)

ଘାତସହ — ଘ. ବିଶ. — (ଘାତ + ସହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) — ଯେଉଁ ଧାତୁ Ghātasaha ପିଟିଲେ ଭାଙ୍ଗେ ନାହିଁ (ଯଥା — ସୁନା, ରୂପା, ଲୁହା) (ଘାତସହ — ବି) Malleable.

ଘାତସ୍ଥାନ — ଘ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ; ଘାତ + ସ୍ଥାନ) —

Ghātassthāna ୧ । ବଧସ୍ଥାନ; ବଳି ଦିଆଯିବା ସ୍ଥାନ —

1. Place for execution; the place where men or animals are killed.

୨ । କଂସେଇଖାନା — 2. Slaughter-house.

୩ । ମୃତ୍ୟୁସ୍ଥାନ; ଶୁଶାନ — 3. Cremation-ground.

ଘାତାବେଶ — ଘ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ଚତୁ, ଘାତ + ଅବେଶ) — (ଗଣିତ) ରାଶିରେ Ghātabeśa ଘାତପଦ୍ଧତି (ବର୍ଗ ବା ଘନପଦ୍ଧତି) ଯୋଡ଼ିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା — (mathematics) Involution.

[ଦ୍ର — ଗୌଣସି ରାଶି ଧାରାବାହିକରୂପେ ସେହି ରାଶିଦ୍ଵାରା ଗୁଣିତ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଶି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ଯେଉଁ ପ୍ରକ୍ରିୟା ରାଶି ଏହି ରାଶିମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ଘାତାବେଶ ।]

ଘାତ — ଘ. ବି. (ଘନ୍ ଧାତୁ + ଶ୍ଵାଦ. ର) — ୧ । ଆଘାତ; ପ୍ରହାର; ହତ୍ୟା — Ghāti 1. Slaughter; stroke.

୨ । (+ କରଣ. ର) ଚଢ଼େଇ ଧରୁବା ତାଲ —

2. Bird-net.

ଘାତକା — ଘ. ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଘାତକ + ଶ୍ଵୀ ଅ) — ଘାତକର ଶ୍ଵୀଲିଙ୍ଗ — Ghātika The feminine of Ghātaka.

ଘାତା — ଘ. ବିଶ. ପୁ. (ଘନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) —

Ghāti ୧ । (ଅମୃକର) ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ —

(ଘାତନା — ଶ୍ଵୀ) 1. Murdering; murderer of.

[ଦ୍ର — ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଯଥା — ପିତୃଘାତା; ଅମୃତଘାତା ।]

୨ । (ଅମୃକର) ବିନାଶକାଣ୍ଡ —

2. Destroying; destroyer of.

(ଯଥା — କୁମ୍ଭିଘାତା)

ଘ. ବି. ପୁ. — ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି —

Slaughterer; murderer; assassin.

ଦେ. ବିଶ. ପୁ. (ଘାତ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) — ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି) — Wounded (person).

ଘାତୁକ — ଘ. ବିଶ. ପୁ. (ଘନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ) —

Ghātuka ୧ । ନିଷ୍ଠୁର; କ୍ରୂର — 1. Cruel; ferocious.

(ଘାତୁକା — ଶ୍ଵୀ) ୨ । ହିଂସ୍ର — 2. Revengeful.

୩ । ହନନକାଣ୍ଡ, ବଧକାଣ୍ଡ —

3. Murdering; slaughtering.

ଘ. ବି. ପୁ. — ୧ । ଶିକାଦେଶରେ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି —

1. Executioner

୨ । ଗୁପ୍ତହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତି — 2. An assassin.

ଘାତ୍ୟ — ଘ. ବିଶ (ଘନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) — ବଧ୍ୟ —

Ghātya Fit to be killed or destroyed.

ଘାନ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. — (ଘ. ଘନ; ଭୂଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.

Ghān ଘନ) — ବଡ଼ ହାତୁଡ଼ି — Large hammer.

ଘାନ୍ତି — ଦେ. କି ବିଶ (ଘ. ଘାତ) — ୧ । କ୍ଷଣମାତ୍ର —

Ghānti 1. For a moment; instantly.

୨ । ବାର; ଥର — 2. Time.

ଘାନ୍ତି — ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କି. ବିଶ — ୧ । କ୍ଷଣକେ —

Ghānte 1. In an instant.

୨ । ଥରେ; ଥରେ ମାତ୍ର — 2. Once, once only.

ଘାବ୍ଧା — ଦେ. ବିଶ — ୧ । ଭୟଭୟ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ —

Ghāb-rdā 1. Alarmed; bewildered.

ସାବଜା ୨ । ବିଚଳିତ — 2. Confused; agitated.

ସବଜା ଦେ. ବି. — କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ — Consternation.

ଘାବ୍ଧାବିବା — ଦେ. କି — ଭୟଭୟ ହେବା; ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହେବା —

Ghāb-rdāib 1. To be bewildered; to be alarmed or dumbfounded.

ସାବଜାନ

୨ । ବିଚଳିତ ହେବା —

2. To be confused or perplexed.

(ଘାବ୍ଧେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂକ୍ଷ୍ମାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଐ	ଋ	ୠ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଷ	ଇଥ	କ	ଦ୍

ଘାବ୍‌ର—ଦେ. ବିଶ—ଘାବ୍‌ର (ଦେଖ)

Ghāb-rā Ghāb-rā (See)

ଘାବ୍‌ରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘାବ୍‌ରାଇବା (ଦେଖ)

Ghāb-rāibā Ghāb-rāibā (See)

(ଘାବ୍‌ରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଘାବ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)

Ghābārā Garjani (See)

ଘାବା—ଦେ. ବିଶ—ଘାଉଆ (ଦେଖ)

Ghābā Ghāuā (See)

ଘାୟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—(ଅମ୍ଭର) ଆଘାତରେ—

Ghāye By the stroke of.

କେତକୀଗଛ-ବନ୍ଧୁ ମଧୁ ବାସ୍ନେ

ଗ୍ରାଣ ବହୁଳ କାମବାଣ ଘାୟେ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାସ୍ୟ ।

ଘାର—ସ. ବି. (ଘୃ ଧାତୁ = ସେଚନ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—

Ghāra ୧ । ସେଚନ—1. Sprinkling.

୨ । ଓଦା କରିବା—2. Moistening

ଘାର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି (ସ ଅଗାର, ଘର)—ପିଞ୍ଜର—

Ghār Cage; bird-cage.

ଘାର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଘାର (ଦେଖ)

Ghār Ghār (See)

ଘାର କାଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅମ୍ଭପିତୃ ଶ୍ରେଣରେ

Ghār kṛtibā କୋଡ଼ାଗାତରେ ବ୍ୟଥାୟୁକ୍ତ ପିତୃକ ପଡ଼ିବା; ବାଘୀ

ପଡ଼ିବା—An attack of bubo.

ଘାର ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘାରବା; ଦୁଃଖିତ ବା ବ୍ୟଥୁତ କରିବା—

Ghār pakāibā To give pang; to afflict.

ଘାଉପକାଇଛ ତୋ ବଛେଦ ଦଶା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋକ ।

ଘାରବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଧାତୁ)—

Ghāribā ୧ । (ସକର୍ମକ) ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ କରାଇବା; ଘୁରାଇବା—

1. To cause a thing to whirl.

୨ । (ଅକର୍ମକ) ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—2. To reel

ବସନ୍ତ ବସନ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଶର ଘାରିବେ ଶିବ ହୋଇଲେ—

ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବଳୀ ।

୩ । (ଅକର୍ମକ) ଘାଲିବା, ନିଦ୍ରାୟୁକ୍ତ ହେବା; ଚୁଲାଇବା—

3 To dose; to nod.

ଧନୁର ଧର ସୂର୍ଯ୍ୟାବଳନ ନିଦ୍ରାରେ ସେହି ଘାରିଲେ—

ବସନ୍ତ. ବରଷାମାସ ।

୪ । (ସକର୍ମକ) ଘାର ପକାଇବା (ଦେଖ)

4. Ghār pakāibā (See)

ଏ ବଡ଼ ବସନ୍ତ ବସ । ଯାଏ ଗନ୍ତ ତେଜ

ଅନ୍ୟ ଘାର, ଚନ୍ଦ୍ର ଦୁଃଖ ଅପେ ହୁଏ ଘାର—ସ୍ଵାମୀନାଥ. ମହାଭାଷା ।

୫ । (ସକର୍ମକ) ମୋହିତ କରିବା, ସଞ୍ଚାୟନ ବା ଅଚେତନ

କରିବା—5. To enchant; to fascinate; to

cause loss of sensation.

ଘାର ଦେଲୁ ବି ରସେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଅକର୍ମକ) (ନିଦ୍ରା, ମୋହ ଅବସ୍ଥା) ଅଭିଭୂତ ହେବା—6. To be overpowered (with drowsiness).

୭ । (ସକର୍ମକ) ମୁଣ୍ଡ ବା ଦେହକୁ ଘୁରାଇବା ବା ଚୁଲାଇବା—7. To cause the body or head to reel or spin round.

୮ । (ସକର୍ମକ)—ମୁଗ୍ଧ କରିବା—8. To charm

୯ । (ସକର୍ମକ)—ଉଦ୍‌ବିଗ୍ଧ କରିବା—

9. To madden.

୧୦ । (ସକର୍ମକ)—ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—

10. To excite.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଚନ୍ଦନ) ଘୋରିବା—To rub.

[ଦ୍ରୁ—ଘାରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ ଦେବା, ପକାଇବା ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଦେବା କ୍ରିୟା ସ୍ଵଳ୍ପ ହୁଏ ।]

ଘାରିମାନ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସ ଘୂର୍ଣ୍ଣିମାନ)—୧ । ବିକ୍ଷୋଭିତ—

Ghārimāni 1. Mentally agitated.

୨ । ଘୁରୁଥିବା—2. Reeling.

ଘାରିହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ) (ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ଘାରିବାର

Ghāri hebā କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—

୧ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ଜର୍ଜରିତ ହେବା—

1. To be overpowered.

ନଳ କାମବନ୍ଧରେ ହୋଇଲେ ଘାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା ହେବା—

2. To be mentally disturbed

ଘାର ହୋଇ ସରସିବୁ ସଦନେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—

3. To be reeling; to whirl.

୪ । ଅର୍ତ୍ତ ହେବା—4. To be overcome.

ବୋଲନ୍ତ ଶୁଆ ପିପାସାରେ ହୋଇ ଘାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଘାଟିକ—ସ. ବି—ବଡ଼ ଛଦ୍‌ବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର ଘିଅପିଠା; ଅମାଲୁ;

Ghāttika ମାଲପୁଆ—A kind of fried pastry-cake

full of small holes.

ଘାଲି—ଦେ. ବି. (ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ)—୧ । ଟଳଟଳ ଅବସ୍ଥା—

Ghālī 1. State of reeling; tottering.

୨ । ଘୁରୁବା—2. Whirling.

୩ । ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—3. State of coming down to the ground.

ଘାଲିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘାଲିବା (ଦେଖ)

Ghālīāibā Ghālībā (See)

ଘାଲି ଖାଲ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘାଲିପଡ଼ିବା (ଦେଖ)

Ghālī khāi pādibā Ghālī pādibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରକାରରେ ମୃତ୍ୟୁ ଏ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏକ ୨ ଚକ୍ରର ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି କଣ୍ଠ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର କଣ୍ଠ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ' ଗୋଟିବେ, 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଅ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବହୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ନା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଘାଲି ଖାଇବା—ଦେ. କି —ଘାଲି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
 Ghālī khāibā Ghālī pardibā (See)
 ଘାଲି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଟଳଟଳ ହୋଇ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା—
 Ghālī pardibā 1. To reel down.
 ୨ । ଅବାଧପ୍ରାପ୍ତ ବା କାନ୍ତ ହୋଇ ଏକ ପାଖକୁ ଅଡ଼ି
 ପଡ଼ିବା—2. To lean or to reel down to one
 side helplessly (in langour or after
 being wounded or struck.).
 ଘାଲି ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—ଗାଲି ପାରିବା (ଦେଖ)
 Ghālī pāribā Gālī pāribā (See)
 ଘାଲି ପାରିବା—ଦେ. କି.—ଗାଲି ପାରିବା (ଦେଖ)
 Ghālī pāribā Gālī pāribā (See)
 ଘାଲିବା—ଦେ. କି.—(ଅକର୍ମକ)—୧ । ଟଳଟଳ ହେବା—
 Ghālībā 1 To totter.
 ୨ । ଗୁଡ଼ି ବୁଲାଇ ହେବା—2. To reel
 ୩ । ଘୁରିବା—3. To whirl.
 ୪ । ଏକପାଖକୁ ଡଳିବା—4. To lean to one side.
 ୫ । ଡଳାଇବା; ଘୁମାଇବା—5. To doze.
 ୬ । (ସକର୍ମକ)—ଏକ ପାଖକୁ ଡଳାଇବା—
 6. To cause to lean to one side.
 (ଯଥା—ନଦ ଭାଙ୍ଗୁ ଘାଲୁଛି।)
 ଘାଲି ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଘାଲି ପାରିବା (ଦେଖ)
 Ghālī māribā Ghālī pāribā (See)
 ଘାଲି ହେବା—ଦେ. କି.—ଘାଲିବା ୧-୫ (ଦେଖ)
 Ghālī hebā Ghālībā 1-5 (See)
 ଘାଲେଇବା—ଦେ. କି —ଘାଲିବା (ଦେଖ)
 Ghālībā Ghālībā (See)
 ସାତୁ ତ ଘାଲେଇ ପଡ଼ିବେ ଉଣ୍ଡିଏ ବାଉ ପଡ଼ିବେ ।
 ଫଳାମୋହନ. ଗବ୍ଧସ୍ତ୍ରକ
 [ଦୁ—ଏହି କିସ୍ତାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା ଓ ହେବା
 କିସ୍ତା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]
 ଘାଲୁ—ପ୍ରାଦେ —(ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—କଉଡ଼ିଖେଳ ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ
 Ghālū ହୁଡ଼ି ବସାଯାଇଥିବା କଉଡ଼ି ଗଦା—A heap of
 cowries kept as wager in a game
 of cowries.
 ଘାସ—ସ. ବ.—(ଘସ୍ ଧାତୁ+ଭଷଣ କରବା+କର୍ମ. ଅ; ଗବାକ
 Ghāsa ପଶୁ ଯାହାକୁ ଖାଆନ୍ତି; ଭୂମି. ଇଂ. ଗ୍ରାସ୍) —୧ । ଦୁବା;
 ଦୁବ—1. Creeping grass.
 ୨ । କୁଟା—2. Straw.
 ୩ । ସାଧାରଣ ଘାସ; ଭୂମି—3 Ordinary grass;
 pasture grass; meadow-grass.
 ୪ । ଖାଦ୍ୟ—4. Food.

ଘାସ କଟା—ଦେ. ବ.—୧ । ଘାସ କାଟିବା କର୍ମ—
 Ghāsa katā 1. Cutting or mowing of grass
 ସାମକାଟି ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ର ଓ ହେୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
 2. A person of no importance.
 ୩ । ଯେ ଘାସ କାଟେ; ଘାସିଆର—3. Grass-cutter.
 ଘାସ କଟାଳି—ଦେ. ବ. ପୁଂ ଓ ଶ୍ଵୀ—ଯେ ଘାସ କାଟେ—
 Ghāsa katāli Grass-cutter.
 ଘାସ କାଟିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଗୋରୁଆଦି ପଶୁଙ୍କପାଇଁ ଦାଆରେ ଘାସକୁ
 Ghāsa kṣṭibā କର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. To cut grass for
 ସାମକାଟି fodder.
 ସାମକାଟନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ଭୁଲ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
 1. To do very mean or negligible act.
 ଘାସ କୁଟା—ଦେ. ବ. (ସହଚର)—ଗୋରୁ ବଳଦଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଭୂଷ—
 Ghāsa kuṭā Grass and straw (to feed cattle);
 ଧୂସାସ ordinary food of cattle; fodder.
 ସାମକୂସ
 ଘାସକୁଣ୍ଡ—ସ. ବ.—ଗୋରୁରଣ ଭୂମି—
 Ghāsaakunda A pasture.
 ଘାସକୂଟ—ସ. ବ. (ଘାସ + କୂଟ; ୨ଶ୍ରୀ ଚତ୍)—ଘାସଗଦା—
 Ghāsaakūṭa Hay-rick.
 ଘାସ ଘିଅ—ଦେ. ବ.—ଗଛଘିଅ (ଦେଖ)
 Ghāsa ghia Gachha ghia (See)
 ଘାସ ଛେଲ—ଦେ. ବ.—ଭୂମିରୁ ଘାସ ଢାଞ୍ଚିବା—
 Ghāsa chhelā Scraping off grass from the
 ସାମକାଟା ground; mowing of grass.
 ସାମକାଟନ
 ଘାସ ଛେଲିବା—ଦେ. କି—ଖୁରୁପିଆରୁ ଭୂମିରୁ ଘାସର ପ୍ରଭ ଉଠାଇବା—
 Ghāsa chhelibā To mow grass.
 ସାମକାଟା
 ସାମ ଛିଲନା
 ଘାସ ପାଣି—ଦେ. ବ. (ସହଚର)—ଗୋମେଷାବଳ ଖାଇବା ପାଇଁ ଘାସ
 Ghāsa pāṇi ଓ ପିଇବା ପାଇଁ ପାଣି—Grass for eating
 ସାମକାଟନ and water for drinking (for cattle).
 ଘାସବଣ—ଦେ. ବ.—ଘାସ ବଢ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନ—
 Ghāsabāṇa Place overgrown with grass.
 ଘାସବାଲି—ଦେ. ବ. ଶ୍ଵୀ—ଯେଉଁ ମାତ୍ରାଜାତୀୟ ଶ୍ଵୀଲୋକ ପ୍ରଭୃତି
 Ghāsabālī ପରସା କେଇ ଗୃହପାଳକ ପଶୁଙ୍କ ପାଇଁ ଘାସ
 ସାମକାଟା ସୋଗାଏ—A low-caste woman supply-
 ସାମବାଲି ing daily grass for domestic cattle
 (on payment).
 ଘାସି—ସ. ବ. (ଘସ୍ ଧାତୁ—ଘାସ କରିବା+ଇ)—୧ । ଅଗ୍ନି—
 Ghāsi 1. Fire.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦ୍ୱୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ରାନ୍ତର	ସ	ଜ	ଝ, ଞ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁସ୍ୱକ୍ରା ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ଜ	ସ	ସ	ଞ୍ଜ	ଇୟ	କ	ନ

୨ । ଦାସ — 2. Grass

ସାମୀ, ସାମିଆଡ଼ା ଦେ. ଇ. (ସ. ଦାସ) — ୧ । ଗବାନ ପଶୁଙ୍କ ନିମନ୍ତେ
ସାମିଆଡ଼ା ଦାସ କାଟି ବିକ୍ରୟ କରି ଯେ ଜୀବକା ନିବାହ
(ଦାସିଆଣୀ — ଶ୍ରୀ) କରେ — 1. One who earns a living by
cutting and selling grass for feeding cattle.

୨ । ଘୋଡ଼ା ନିମନ୍ତେ ଦାସ କାଟିବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ —

2. Grass-cutter (engaged to mow or cut
grass for a horse).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ. ସୁଂ — ଦାସିଆ (ଦେଖ)

(ଦାସିଏନ୍ — ଶ୍ରୀ) Ghasiā (See)

ଦାସିଆ — ଦେ. ଇ — ଦାସି (ଦେଖ)

Ghasiā Ghasi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଇ. ସୁଂ — ମେହେନ୍ଦ୍ର — Sweeper

ଦାସିଆର — ଦେ. ବି — ଦାସି (ଦେଖ)

Ghasiār Ghasi (See)

ଦାସିଏନ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଶ୍ରୀ — ମେହେନ୍ଦ୍ରଗଣୀ —

Ghasien A female of the sweeper caste.

ଦାସୀ — ପ୍ରାଦେ. (ଫିଡ଼ପୁର) ବି — ଗୋମାଂସ ଖାଇଥିବା ଓ ମେହେନ୍ଦ୍ର

Ghasi କାମ କରୁଥିବା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ —

A low-caste people of beef-eaters
following the profession of a sweeper.

[ଦ୍ର — ଏମାନେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଯଥା — (୧) କରୁଆ ଦାସୀ
ଏମାନେ ବାଜା ବଜାନ୍ତି । (୨) ଦକ୍ଷିଣେ ଦାସୀ ଏମାନେ ବାଜା
ବାଜନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଦି (ଇତ୍ୟାଦି) — ଦେ. ଇ. (ସ. ଦୁଧ) — ଦିଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Ghi (etc) Ghia etc (See)

ଗଞ୍ଜାଳ ଗହରେ ବି । ତୋର ବାପ ଖାଇଥିଲା କି ? ତମ ।

ଦିଅ — ଦେ. ଇ. (ସ. ଦୁଧ) — ୧ । ଦୁଧ; ନିର୍ଜଳୀକୃତ ନବମାତ —

Ghia 1. Clarified butter; ghee.

ସି [ଦ୍ର — ବସାଦହୁକୁ ମୋହିଁ ସେଥିରୁ ଲହୁଣୀ ବାହାର
କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହି ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ସେଥିରୁ
ପାଣି ମରଗଲେ ଯେଉଁ ନିର୍ମଳ ଉଷ୍ଣ ତୁଳସିଆ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ରହେ
ତାହା ଦିଅ । ଦିଅ ସାମାନ୍ୟ ଥଣ୍ଡାରେ ବସିଯାଏ ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ
ଗରମରେ ତରଳ ଯାଏ । ଦିଅରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ହୋମଥାଦି କର୍ମ
ଓ ପଞ୍ଚାମୃତ କରାଯାଏ ଏବଂ ଲୋକେ ଦିଅକୁ ଉତ୍ତରେ ଗୋଲାଇ
ଓ ତରକାରୀ ଓ ରଜାରେ ପକାଇ ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଖାଦ୍ୟର ଅଙ୍ଗ
ବିଶେଷ । ଦିଅ ଭିଷୟରେ ଏବଂ ପିଠା ପ୍ରଭୃତି କରିବାରେ ଲାଗେ;
ଦୁଧକୁ ମଧ୍ୟ ମୋହିଁ ସେଥିରୁ ଲହୁଣୀ ବାହାର କରି ଦିଅ କରାଯାଏ ।]

୨ । ମସ୍ତିସ୍କରେ ଥିବା ଦୁଗନ୍ଧକ ପଦାର୍ଥ; ମଜ୍ଜା —

2. The butter-like substance inside the
brain.

୨ । ମାଛ ଆଦିଙ୍କ ଅନ୍ତରୁ ବାହାରବା ଦୁଗନ୍ଧକ ପଦାର୍ଥ;
ମାଛ ଦିଅ — 3. Fish-oil.

୪ । ନଡ଼ିଆରସକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ସେଥିରୁ ଜଳିଯାଏ
ନଷ୍ଟ ହେବା ପରେ ରହିଯିବା ଦୁଗନ୍ଧକ ପଦାର୍ଥ; ନଡ଼ିଆ-
ଦିଅ — 4. Coconut oil.

[ଦ୍ର — ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ସମୟରେ ‘ର’ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ବଙ୍ଗ
ଦେଶ ଭଳି ‘ର’ ଥିବାର ସୂଚନା : — ଦୁଗନ୍ଧକ ଦିଅ, ଶୁଙ୍ଘିଲୁ
ଶିଘ୍ର, ମୁଗରୁ ମିରଗ, ଗୁଡ଼ସୁରୁ ଗିରସ; ପରନ୍ତୁ ‘ର’ ର ଅକ୍ଷକାଳି
ପର ‘ରୁ’ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବେ ହେଉଥିବାର ମଧ୍ୟ କେତେକ ଅପଭ୍ରଂଶ
ଶବ୍ଦରେ ନିଦର୍ଶନ ଅଛି । ଏହି ଦିଅ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ‘ଦୀ’
ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।]

ଦିଅ କଉଡ଼ି — ଦେ. ଇ. (ସ. ଦୁଧ + ବସନ୍ତ) — କଉଡ଼ିରୁନା ଗୋଲା
Ghia kaurdi ଯାଇଥିବା ଦିଅ — Cowrie-powder mixed
with ghee.

[ଦ୍ର — ଜୀବ ବା ମନୁଷ୍ୟ ବିଶେଷ ଆଦାତପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ-
ଥିଲେ ଦେହର ଦରଜ ଶୁଦ୍ଧିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଅ କଉଡ଼ି ଖୁଆନ୍ତି ।]

ଦିଅକୁଆଁରୀ — ଦେ. ଇ. (ସ. ଦୁଗନ୍ଧକମାଣ) — ଗୁଲୁ ବିଶେଷ —
Ghiakuāri The Indian aloe; Aloe Indica.

ସ. ଦୁମାଣ, ଦୁଗନ୍ଧକମାଣ, [ଦ୍ର — ଏହା ରଜମାଗଜ୍ଜାଦି ବର୍ଗର
କନ୍ୟା, ଗୁଡ଼କନ୍ୟା, ଦାନପିଚ୍ଛଳରସବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଶୁଦ୍ର,
ଦୁଗନ୍ଧକମାଣ, ସୁଲେରୁହା, ଖଜୁ ପର ଲମ୍ବ ଓ ଦନ୍ତରସପ୍ର-
ସ୍ତୁକଦଳା ବିଶିଷ୍ଟ ଶାକବିଶେଷ, ଏହାର ପତ୍ରର
ସିକୁଆଁରି, ହୃଦକୁମାରୀ ଶ୍ୱେତା ତଳେ ପିଚ୍ଛଳ ଦାନ ପଦାର୍ଥ
ସିକୁଆଁରି, ସିତକୁମାରୀ, (ରସ) ଥାଏ । ଏହି ରସ ଶୁଣାଇଲେ
ସିକୁଆଁର, ସିଗୁବାର, ମୁଷକର ହୁଏ ।

କୁବାରପାଠୀ, ସିକୁମାର ଏହା ରେଦକ, ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଉକ୍ଳ-
ପା. ପିକ୍ତ, ସିନ୍ଧୁ ମଧୁର ରସ, ତନ୍ତୁର ହୃଦକର, ରସାୟନ,
ଆ ଦୁବାସ, ମୁଷକର ପୁଷ୍ଟକର ଓ ଶୁଦ୍ଧିକରକ । ଏହା ବାୟୁ,
ତେ. ପିତ୍ତଗୋଷ୍ଠକଳବଦ୍ଧ, ବିଷ, ଶୁଳ୍ଫ, ପ୍ଳୀହ, ଯକୃତବୃଦ୍ଧି,
ଦରଜାଜ୍ୱରାଳ, କାଲବାନା କଫ, ଜ୍ୱର, ଅଗ୍ନିବୃଦ୍ଧି ବିଶ୍ଳେଷକ,
ମ କୋର ଫଡ଼, କୋରପାଙ୍ଗୁ ଚକ୍ରପିତ୍ତ ଓ ଚର୍ମରୋଗନାଶକ ।
ଗୁ. କୁବାର ଏହାରରସ ରକ୍ତଗତା ଓ ହୃଦଗୋଡ଼
ପୋଡ଼ାଜଳାରେ ଦିଆ ଯାଏ ।]

ଦିଅ କୋରୁଆ — ଦେ. ଇ — ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଦିଅ ବାହାର
Ghia korua କରାବା ବେଳେ ପାକ ପାତ୍ର ତଳେ ଯେଉଁ କଠିନ
ଦ୍ରବ୍ୟ , ପଦାର୍ଥ ବସିଯାଏ — The dreg or sedi-
ment left on the bottom of the pot in
which butter is boiled and ghee
extracted.

ଏଥାରେ ଦେଖେ ଥରେ ପୁଣ୍ୟରେ ଦେଉ ୧ ଚକ୍ର ଅଟେ ଓ ମାମା ଏକ ୨ ଚକ୍ର ଅଟେ ଓ ମାମା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଦ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ୧ ଗୁଣାକୋଷରେ ଚିହ୍ନ ଦେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଚକ୍ର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାମାପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ଚିହ୍ନେ ଗାଈ ଖୋଜିଲେ, 'ଗୁଅ' ନ ଚିହ୍ନେ 'ଗୁଆ' ଖୋଜିଲେ, 'ବଧୁ' ନ ଚିହ୍ନେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିଲେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ଚିହ୍ନେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିଲେ, 'ଅଳ୍ପବତ' ନ ଚିହ୍ନେ 'ଅଳ୍ପବତ୍' ଦେଖିଲେ ।

ଦିଅ କୋତ—ଦେ. ବ—ଅତି ବୃହତ୍ ଘୃତ ଗ୍ରାଣୀ—

Ghia kota A very large pot for storing ghee.

ଶିକାକୁସ୍ମା

ଦିଅ ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଘୃତ ଗ୍ରାଣୀ—

Ghia ghardi A pot for storing ghee.

ସିସଟି

ସିଆଁଟା

ଦିଅ ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଚିଲିକାରେ ମିଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ଣ୍ଣିକ

Ghia chāndi ଚଟକା ମାଛ—A kind of flat and roundish fish found in the Chilka lake.

ଦିଅ ଦୀପ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଦୀପରେ ତେଲ ପରବର୍ତ୍ତରେ ଦିଅ ଜଳେ—

Ghia dīpa A lamp burning with ghee.

ସିସ୍ତେରାଦୀନ [ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଓ ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ

ସିକେ ଦୀପ ଉପଲକ୍ଷରେ ତେଲପ୍ରଦୀପ ପରବର୍ତ୍ତେ ଦିଅଦୀପ ଜଳାଯାଏ ।]

ଦି ଅନ୍ନ—ଦେ. ବ. (ସ. ଘୃତାନ୍ନ)—ଦିଅଗୋଳିଆ ଭାତ—

Ghi anna Boiled rice mixed with ghee.

ଦିଅ ପଲମ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପଲମକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ତହିଁରେ

Ghia palama ଲଢୁଣୀ ବା ନଡ଼ିଆରସ ପୂଜାଇ ଦିଅ ମସୂରାଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ପଲମରେ ଦିଅ ପୁରାଇ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ପିଠା ଛଣାଯାଏ—A flat pan which is set over fire for turning butter into ghee or for frying cakes.

ଗରୁଡ଼ିଣୀ ଘର ଦିଅପଲମ ନିକଟରେ,

ତରୁକାଦି ତହିଁର ଶାଢ଼ୀ ମୋ କାବୁ ନ ପାଇଲା । ତର ।

ଦିଅ ପିମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଘୃତଲେଖ ଏକପ୍ରକାର ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଲି

Ghia pimpurdi ପିମ୍ପୁଡ଼ି—1. A small red ant, very fond of ghee.

ଚର୍ଚ୍ଚା ମିମାଢ଼ା

ଶିଳାଦି

୨ । ଦିଅରେ ପଡ଼ିଥିବା ପିମ୍ପୁଡ଼ି—

2. Ants fallen into ghee.

ଦିଅ ବସିବା—ଦେ. ବ—ଶୈଷ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଭରଳ ଘୃତ କଠିନ ହେବା—

Ghia basibā Coagulation of ghee.

ସି ବସା

ଦିଅ ଘାତ—୧ । ଦେ. ବ (ଦୁଧ)—ଘୃତ ଓ ଅନ୍ନ—

Ghiabhāta 1. Ghee and boiled rice.

ସିଭାତ ୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧା). ଘୃତାନ୍ନ ଅନ୍ନ—2 Boiled rice mixed or saturated with ghee.

ଦିଅ ମାରିବା—ଦେ. କି—ଲଢୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ତହିଁରୁ ତଳାୟ

Ghia māribā ଅଞ୍ଚଳ କଷ୍ଟକର, ଦିଅରେ ପରଶତ କରବା—

To clarify butter (by heating over

fire) and prepare ghee.

ମକରଣ ତପାମା

ଦିଅ ସରସର—ଦେ. ବ—ଘୃତାନ୍ନ; ଯହିଁରୁ ଦିଅ ବହୁ ପଡୁଥାଏ—

Ghia sarasara Over-saturated with ghee, mixed with ghee.

ଦିଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ଦିଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—

Ghi- (etc) Ghia etc (See)

ଦି କରଳ—ପ୍ରାଦେ (ସିନ୍ଧୁଭୂମ) ବ—କାଙ୍କଡ଼ି (ଦେଖ)—

Ghi karlā Kāṅkardā (See)

ଦି କୁଆଁରୀ—ଦେ. ବ—ଦିଅକୁଆଁରୀ (ଦେଖ)—

Ghee kuāṁrī Ghiakuāṁrī (See)

ଦିକୁଣ୍ଡ—ଗ୍ରା. ବ—ଦିଅକୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)—

Ghiṁkuri Ghia kuāṁrī (See)

ଦିଙ୍ଗାରିବା—ଦେ. କି—ଖେଙ୍କାର ହେବା—

Ghiṅgāribā To snarl

ଦିଙ୍ଗାରି ହେବା—ଦେ. କି—ଦିଙ୍ଗାରିବା (ଦେଖ)—

Ghiṅgāri hebā Ghiṅgāribā (See)

ଦିର୍ଘିର୍—ଦେ. ବିଶ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସନ୍ଦିହାନ—

Ghichpich 1. Hesitating to do anything.

୨ । ପଶ୍ଚାତ୍ତପ—2 Shrinking from doing a work.

ଦିଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୂମି. ହି ଶାଂର) —ଟଣା—

Ghichā Dragging.

ଦି ଗୁଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୂମି. ହି. ଶାଂର) —

Ghi chāṁṁ ଦିଅପିମ୍ପୁଡ଼ି (ଦେଖ)—

Ghia pimpurdi (See)

ଦିଶି ନେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଟଣିନେବା—

Ghichi nebā To draw away

ଦିଶିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଭୂମି. ହି. ଶାଂର) —

Ghichibā ୧ । ଖେଙ୍କା; ଡାକିବା—1 To draw, to pull.

୨ । ଡାକିବା—2. To pull out.

ଦିଶି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—କି.—୧ । କାହାର ସକାଶେ

Ghichi hebā ବିଶେଷ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—1. To give vent to

grief or sorrow for some one.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର ହେବା,

ପଶ୍ଚାତ୍ତପ ହେବା—2. To hesitate to do

something; to shrink from doing a

thing.

ଦିଅବା—ଦେ. କି—ଟଣିବା; ଖେଙ୍କା—

Ghiṁchibā To pull; to draw.

ସିଞ୍ଚା

ଆଁଚନା

ଦିଅଁଦିଅଁ ଅଧାର—ପ୍ରାଦେ, (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧାର—

Ghiṁghit āndhāra ବିଷକଟୁ ଅନ୍ଧାର—Extreme dark-

ness; pitch-darkness.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱରାଂଶ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱରାଂଶ	ସ	ଯ	ସ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଐ	ଓ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱରାଂଶ	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱରାଂଶ	ସ	ଯ	ସ	ଝ	ଞ	ଟ	ଡ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ	

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ (ତୁଳ ବ. ଘୁଟୁଘୁଟା) —

Ghritighritā ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗାଢ଼ (ଅନ୍ଧାର)—Dense (darkness)

ଘର ଗୁରୁବୋଣ ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ଆ ଅନ୍ଧାର—ଫଳାତମୋହନ. ହନାଶଂଘୁଣ୍ଡ ।

ଦିଗ୍ କିନା—ଗ୍ରା. କି. ବଣ—୧ । ହଠାତ୍ —

Ghird kinā 1. Suddenly

(ଦିଗ୍‌କିନ; ଦିଗ୍‌କିନ—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ) ୨ । ଦିଗ୍ ଦିଗ୍ ଶବ୍ଦ କରି—

2. Making a rattling sound

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ଆ କରି—ଦେ. କି. ବଂ—ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ର (ଦେଖ)

Ghird-ghirdā kari Ghiri ghirā (See)

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ର

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ର କରି

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ର

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ର

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ।

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ୍ୱ. ଘର୍ଷର)—

Ghirdghird ୧ । ଡୋଲ ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଶବ୍ଦ—

ସିଡ୍‌ସିଡ୍ 1. Drumming noise; rumbling sound

ସର୍ଦ୍ଦାଟା ୨ । ପାଦାଢ଼ିଆ ଚାରିରେ କଠିନ ପଦାର୍ଥର ଚଞ୍ଚଳ ଗଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ—2. Rattling sound of a cart swiftly rolling over hard ground.

ଦେ. କି. ବଣ—୧ । ଜୋର କରି—1. Forcibly.

୨ । ଶବ୍ଦ କରି—2. Noisily

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ରା—ଦେ. ବ — ଶବ୍ଦଟାକି କରଣ ବସ୍ତୁ ଦୃଢ଼ବେଗରେ

Ghirdghirdāibā ଟାଣ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ି ଯିବା—(a cart)

ସିଡ୍‌ସିଡ୍‌ନ To roll with a rattling sound

(ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ରା—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ) on hard stony ground.

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ରା—ଦେ. କି —ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ରା (ଦେଖ)

Ghirdghirdāibā Ghirdghirdāibā (See)

(ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ରା—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ)

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌—ଦେ. ଅ—ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ (ଦେଖ)

Ghirdghirdi Ghirdghird (See)

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ଆ—ଦେ. ବଣ—ଘର୍ଷଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ—

Ghirdighirdi Having a rattling sound, rattling.

ଦିଗ୍‌—ଗ୍ରା. (ଇତର) ପ୍ରାଦେ. (ସାଲପୁର) ବ —ଗୀତ—

Ghita Song.

ଦିଗ୍‌ ଅଧିବା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ କୌଣସି

Ghita āsibā ଗ୍ରାମକୁ ନିକଟକୁ ଘେନି ଅଧିବା—

To bring down a thing from a distance.

ଦିଗ୍‌ବା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କି. (ସ୍ୱ. ଗୁପ୍ତତା—ତୁଳ. ପ୍ରା. ଗହ୍ୱତ)—

Ghitā ୧ । (ସକର୍ମକ) ନେବା; ଘେନିବା; ଗ୍ରହଣ କରିବା—

(ଘେନିବା—ଉଚ୍ଚକାଳ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା) 1. To take; to carry.

୨ । (ସକର୍ମକ) ଶୋଭା ପାଇବା—

2. To look beautiful.

୩ । (ଦାଆ ଆଦି) ପ୍ରକୁପିତ ହେବା—

3. To be intensified; to deepen

୪ । ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ହେବା—

4. To ache; to be painful.

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌—ଦେ. ବଣ (ସ୍ୱ. ଘୃଣା)—୧ । ଘୃଣାଜନକ—

Ghinghin 1. Hatel; detestable, disgusting; shocking.

୨ । ଯେ ସବୁ ବିଷୟକୁ ଘୃଣା କରେ—

2. One who detests everything; abhorring.

ଦେ. ବ—ଘୃଣାବୋଧ—

Feeling of detestation or disgust.

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ ହେବା—ଦେ. କି. (ସ୍ୱ. ଘୃଣା ଧାତୁ)—

Ghinghin hebā ୧ । ଘୃଣାବୋଧ କରିବା—

ସିନସିନକବା 1. To detest

ସିନାସିନା ୨ । ଘୃଣା ଦେଖାଇବା—2. To show hatred.

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌—ଦେ. ବଣ. (ସ୍ୱ. ଘୃଣା)—ଘୃଣିତ; ଅତି ବୁଝିତ—

Ghinghinā Detested; very ugly.

ଦିଗ୍‌ଦିଗ୍‌ଆ—ଦେ. ବ—ଘୃଣାବୋଧ—

Ghin-ghinā Feeling of detestation

ସିନସିନେ ଦେ. ବଣ—୧ । ଯେ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଘୃଣା ଦେଖାଏ

ବା କରେ—1. Habituated to detest food

୨ । ଘୃଣାଜନକ—2. Detestable.

ଦିଗ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଘେନିବା (ଦେଖ)

Ghin bā Ghenibā (See)

ଦିଗ୍‌—ଦେ. ବ. (ସ୍ୱ. ଘୃଣା, ବଞ୍ଚାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଘୃଣା—

Ghinā Disgust; aversion.

ସିନା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କଣା—Purchasing.

ସିନ ବଣ—କ୍ରୀତ — Purchased.

ଦିଗ୍‌ରା—ଦେ. କି —୧ । ଶୋଭା ପାଇବା —

Ghināibā 1 To look beautiful.

୨ । କଥାରେ ବୋଧସୋଧ କରିବା; ଘେନାଘେନି କରିବା—

2. To assuage a person by words.

୩ । ମନକୁ ପାଇବା, ଘେନିବା—3. To suit one's taste; to meet with one's approval.

୪ । ଟେକାଟେକି କରିବା; ଗୁଡ଼ି କରିବା—4. To flatter.

ଦିଗ୍‌କିନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । କଣାକିନା; କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—

Ghinākinā 1 Purchase and sale.

୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ବିକ୍ରୟ ଓ କ୍ରୟ; ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ—

2. Trade.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ଯେତେ ଓ ଚିତ୍ତେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ଏବଂ ଚିତ୍ତେ ଅନ୍ତର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ଏ ବା ୨ ଚିତ୍ତେ ଲୋକେ କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାଦିକୁ ଶବ୍ଦ ବୋଲିଲେ, ଯେତେ ଏ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ଚିତ୍ତେ ଲୋକେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିତ୍ତେ ଚେତନା ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ତେ କର୍ମ ବା ମାତ୍ରାଦିକୁ ଶବ୍ଦ ବୋଲିଲେ ହେବ । ଯଥା—
 'କା' ନ ଯେଲେ 'ଗା' ଗୋଟିବେ, 'କଥ' ନ ଚିତ୍ତେଲେ 'କଥ' ଗୋଟିବେ, 'ବଧ' ନ ଚିତ୍ତେଲେ 'ବଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅନ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବ ଦେଖିବେ ।

ଦିନାଦିନ—ଦେ. ବି—ଦେନାଦେନା, ଗୁଡ଼ି ବାକ୍ୟ, କଥାଦ୍ୱାରା ଚେତା-
 Ghināghini ଚେତା—1. Flattery.

୨ । କଥାଦ୍ୱାରା ବୋଧସୋଧ କରବା—

2. Assuaging a person by soft words

୩ । ଅଦର କରବା—3. Fondling.

ଦିନ—୧ । ଅଦର ବା ସ୍ନେହପୁରୁଷ—1. Fondling

୨ । ଚେତାଚେତା—2. Flattering.

ଦିନାଦିନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ ଗୁଡ଼ି ଓ ବିକ୍ରୟ)—

Ghinā bichā ଦିନାଦିନା (ଦେଖ)—Ghinā kinā (See)

ଦିନାଦିନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ କୌଣସି

Ghini ānibā ବସ୍ତୁକୁ ଅଣିବା—To fetch a thing from a place.

ଦିନି ଅନ୍ତବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କଣିଅଣିବା—

Ghini ān-bā To bring a thing by buying.

ଦିନିଅଣିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନେଇ ଅଣିବା,

Ghini āsibā ଅଣିବା—To fetch a thing; to bring a thing.

ଦିନିଉଁବା—ଦେ. କି—(ବ୍ୟଥା) ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେବା; ମାତ୍ର ଉଠିବା—

Ghini ut̐hibā (a sore) To become very painful.

ଦିନି ଉଠିବା—ଦେ. କି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ଚମତ୍କାର ଦେଖା—

Ghini ur̐dibā ଯିବା—(ironical) To look grand.

(ଯଥା—ବୁଢ଼ାବୟସକୁ ରଙ୍ଗିନ୍ ପାଟିଶାଢ଼ୀ ଭାରି ଦିନି ଉଠୁଛି ।)

ଦିନି ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—

Ghini khāibā ୧ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପକରଣ କଣି କର ଖାଇବା—

1. To purchase one's daily victuals in the market every day.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା; ଶୋଭା ପାଇବା—

2 (ironical) To look fittingly beautiful.

ଦିନିଦିନ—ଦେ. ବିଶ—ଦିନିଦିନ (ଦେଖ)

Ghinighini Ghin-ghin (See)

ଦିନିଦିନିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଦିନିଦିନିଆ (ଦେଖ)

Ghinighini Ghin-ghiniā (See)

ଦିନିଦା—ପ୍ରା. କି. (ସ. ଗୁଡ଼ି; ଭୁଲ. ପ୍ରା. ଗଣ୍ଡ)—

Ghinibā ଦେନିବା (ଦେଖ)

Ghenibā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) କି—କଣିବା—

To purchase.

ଦିନିଲ ଲୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କ୍ରିତଦାସ; କଣାଦାସ—

Ghinil loka 1. Purchased slave.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ଓ ଅନୁଗତ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. A most obedient person

ଦିନିର—ଦେ. ବି. (ସ. ଘର୍ମିରକି) —ଘର୍ମିରକି ଯୁଦ୍ଧ, ବ୍ରଣ; ଘର୍ମିର,

Ghimira ଦିନିର—Prickly heat; lichen; popular

ସାମ୍ୟାତି tropical lichen.

ମରମିଦାନା; ଅମୌରୀ

ଦିନିର ମାରିବା—ଦେ. କି—ଘର୍ମିରକି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧ ବ୍ରଣକୁ ନଷ୍ଟଦ୍ୱାରା

Ghimira māribā ଚପି ଭସ୍ମିତ କରିବା କରବା—

To press the water out of the prickly heat by the finger-nails.

ଦିନିର—ଦେ. ବି—ଦିନିର (ଦେଖ)

Ghimiri Ghimira (See)

ଦିରକୋଇ—ଦେ. ଅ—ସର୍ବତ୍ର ଡାକିବାରେ ବା ଅନ୍ୟ ସର୍ବ ସହିତ

Ghirkoī ଯୁଦ୍ଧରେ ଲଗାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମତାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରୟୁକ୍ତ

ଶବ୍ଦବିଶେଷ—A hollooin used to call a bull or to incite him to fight.

ଦିର ଦିର କୋଇ—ଦେ. ଅ—ଦିରକୋଇ (ଦେଖ)

Ghir-ghir-koi Ghir-koi (See)

ଦିରୁର କୋଇ—ଦେ. ଅ—ଦିରୁରକୋଇ (ଦେଖ)

Ghir-r-koi Ghir-koi (See)

ଦିରୁଲୁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ଘୋଷାଉବା—

Ghirāibā To draw or drag on the ground.

ଦିରୁଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—

Ghir-ghurdiā Shallotus Phillipinensis tree (Haines)

ଦିରୁମିଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଗଛରେ ଫୋଡ଼ି କରିବା ଯନ୍ତ୍ର—

Ghir-miṭ An auger for drilling trees.

ଦିରିକା—ପ୍ରା. ଅ.—ଦେରିକା (ଦେଖ)

Ghirikā Gherikā (See)

ଦିରିଦିର—ଦେ. କି. ବିଶ.—କୌଣସି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠିଆ

Ghiri ghiriā ଭାବରେ ଜୋର ପୁଞ୍ଜକ ଶୀଘ୍ର ଟାଣି ନେବା ପ୍ରକାରେ—

(ଦିରିଦିରେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) In the manner of dragging down a standing person forcibly; lustily.

ଦିରିଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବି.—ଦୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Ghirinī Ghuṅgurdī (See)

ଦୀବ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର)—ବି.—ଦିଅ—

Ghib Ghee.

ଘୁ (ଧାତୁ)—ସ. —ଶବ୍ଦ କରବା—

Ghu (root) To make a sound.

ଘୁ—ସ. ଅ.—କପୋତଧ୍ୱନି—

Gha The cooing of the dove.

ଘ, ଘ ଘ ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନିଧ୍ୱନି) —୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମା-
 ବେଶଜନିତ ଶବ୍ଦ—1. Confused noise of a crowd.

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୨ । ପବନର ଦ୍ରୁତ ଭାବରେ ବହୁକାର ଶବ୍ଦ —

2 Sound of blowing or rushing wind.

୩ । ପେଟ ଭିତରେ ବୁଝିତ ବାୟୁର ଶବ୍ଦ—3. Sound in the stomach due to wind.

ଦେ. କି. ବଣ. —୧ । ପବନ ପରି ଦ୍ରୁତବେଗରେ ବହୁକାର ଶବ୍ଦ କରି—1. With the sound of blowing wind.

୨ । ପାଣି ବା ପବନ ବହୁକାର ପରି ବନା ବାଧାରେ ଓ ବଶେଷ ପରିମାଣରେ—2. In large quantity and unabated (like water or wind rushing through an opening).

ଦୁଅ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବ. —(ଫ. ଗୁ) —ଗୁଡ଼, ବସ୍ତ୍ର —

Ghua Ordure

ଦୁଅ ଗୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. —ଗୁଡ଼ବଣି (ଦେଖ)

Ghua rāṇī Guha bāṇi (See)

ଦୁଇ ଟାଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. —ପିତ୍ତଳ ପଡ଼ିବା —

Ghui-tāṇibā Attack from bubo or swelling of the glands.

ଦୁଇ ଟାଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. —ଦୁଇ ଟାଣିବା (ଦେଖ)

Ghui tāṇibā Ghui tāṇibā (See)

ଦୁଇ ଘୁଞ୍ଚ—ଦେ. ଅ (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଦୁ (ଦେଖ)

Ghu-u ghu-u Ghu (See)

ଦୁଞ୍ଚୁର ଫ. ବ. —(ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଦୁଞ୍ଚୁର —A tinkling

Ghumghura ornament for the ankle and waist.

ଦୁଞ୍ଚୁ—ଦେ. ଅ. —(ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ଧନ୍ୟନୁକରଣ —

Ghum ghum A booming sound.

ଦୁଞ୍ଚୁ ଗରଜନେ ହେଉଅଛି ଗତ ବତ—

ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଶାଳା ।

ଦୁଞ୍ଚୁ—ଫ. ବ. —(ସେ ଦୁଞ୍ଚୁ ଶବ୍ଦ କରେ) ଭୃମର—

Ghumṇāk The black bee

ଭଗବତ୍ ସ୍ତବ, ବସନ୍ତ ବସନ୍ତ ଶବ୍ଦ

ଧରଣ ପଦ୍ମ ଗର, ଦୁଞ୍ଚୁ ଶବ୍ଦରେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରଞ୍ଜିତବିଜୟ ଓ ଗୀତ ।

ଦୁକ—ଫ. ବ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ) —ପେଟ—

Ghuka Owl.

କୋହେ ଦୁକ ଦେଖିଲେ କଳକଳ

ଦୁଶ କରୁଏ ଗୀତ ଚମ୍ପୂ ଶବ୍ଦ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାବଳୀ ।

ଦୁଗି—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବ. —ଖାଲେଇ—

Ghugi A fisherman's basket

ଦୁଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. —କାଟି ବଶେଷ ; ଡାଲ—

Ghugiā A king of tray.

ଦୁଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଘନାଥପୁର) ବ. (ଫ. ଦୁଧାତୁ; ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ;

Ghu ghu ଫ. ଦୁଧାତୁ; ଭଲ. ବ. ଦୁଧାତୁ) —

ବନ୍ୟ କପୋତ; କାପତା ଚଢେଇ—

The turtle-dove; spotted dove.

ଦୁ ଗୁ ଦେଖିଛ ପାଦ ଦେଖି ନାହିଁ—ଭଗ ।

ଦେ. ଅ—ଦୁ (ଦେଖ)

Ghu (See)

ଦୁଘୁଆ - ଦେ. ବଣ—ଦୁ ଗୁ ଶବ୍ଦକାରୀ—Having the sound of rushing wind or water.

ଦୁଘୁ କମ୍ପିବା - ଦେ. ବ. —ବହୁଲୋକସମାଗମରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ମୁଖ—

Ghughu kampibā ନିଃସ୍ଵର ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ଭୂତ ଅର୍ଥ—

ଭ୍ରାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ବା ଗୋଲ—Confused sound arising out of a big crowd of persons talking loudly.

ଦେ. କି—ଜନଗହଳ ନିଃସ୍ଵର ଶବ୍ଦରେ ବା ବାଦ୍ୟାଦିର ଶବ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—To resound with confused noise due to a large crowd or beating of many drums.

(ଯଥା—ରଥଯାତ୍ରା ଦିନ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ଦୁଘୁ କମ୍ପିବ ।)

ଦୁଘୁ ଜଳିବା—ଦେ. କି—(ଅଗ୍ନି) ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଳିବା —

Ghughu jalibā (fire) To burn with crackling and blazing

ଦୁଘୁ ହେବା—ଦେ. ବ. —୧ । ପେଟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବାୟୁ ଦ୍ଵାରା ଶବ୍ଦ—

Ghughu hebā ଜାତ ହେବା—1 Sound heard in the stomach due to wind

୨ । କାନ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ବୋଧ ହେବା—

2. A sound experienced in one's ear due to some derangement.

ଦୁଞ୍ଚୁ ଦାନା—ଦେ. ବ. —ପାଣିରେ ବହୁତ ହୋଇ ଘିଅ ବା ତେଲରେ

Ghumṅm dānā ଭଜା ହୋଇଥିବା ଚୁଟି, ତଣା ବା ମଟର ଆଦି—

ଗ୍ରାମନିଦାନା Gram or pea fried with ghee or oil

ସୁସ୍ଵାଦି after being moistened with water.

ଦୁଞ୍ଚୁଲିବା—ଦେ. କି—ଦୁଞ୍ଚୁଲିବା (ଦେଖ)

Ghumṅ-libā Ghumṅlibā (See)

ଦୁଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବ. (ଦୁ ଗୁ ରବ କରିବାରୁ)—ବନ୍ୟ କପୋତ—

Ghumṅ Wild dove.

ବୋବା ବୈଦେ. ବଣ ପୁ. (ଫା. ଗୁଞ୍ଜ)—

ଗୁଞ୍ଜା ମୁକ; ବାକଶକ୍ତିରହୁତ—Dumb. (male).

(ଦୁଞ୍ଚୁ—ଶ୍ରୀ) ଦେବା ଯାତ୍ରା ସମୟ ଦେବେ

ମନ ବଥା ମନରେ ରଖେ—ଭଗ ।

ଦୁଞ୍ଚୁଲିବା—ଦେ. କି—୧ । (ପବନ) ଏକ ସମୟରେ ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ବହୁକାର—

Ghumṅlibā 1. (wind) To simultaneously blow from all sides.

୨ । ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ବା ଅନ୍ତମଣ କରିବା—

2. To beset or overtake on all sides.

ସାଧାରଣ ଲେବେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ାରେ ନ ଚଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବ୍ୟାକରଣେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାଉଁ’ ନ ଚଳିଲେ ‘ଗାଉଁ’ ଖୋଜିବେ, ‘କୂଅ’ ନ ଚଳିଲେ ‘କୂଅ’ ଖୋଜିବେ, ‘ବନ୍ଧୁ’ ନ ଚଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅନ୍ଧା’ ନ ଚଳିଲେ ‘ଅନ୍ଧା’ ଖୋଜିବେ, ‘ଅଳବନ୍ଧ’ ନ ଚଳିଲେ ‘ଅଳବନ୍ଧ’ ଖୋଜିବେ ।

୩ । ଉଚ୍ଚପ୍ରକାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କରିବା —

3. To agitate greatly

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା—ପ୍ରା. (ଉଚ୍ଚର) ବ—ଘୁଙ୍ଗୁର (ଦେଖ) —

Ghungurda Ghungura (See)

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ. ପୂ. (ସ୍ଵ. ଘୁଙ୍ଗୁର)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୋଇଲା
Ghungurda ବେଳେ ନାକଦ୍ଵାରା ନିଶ୍ଵାସପ୍ରଣାୟକରତ ଭିତ୍ତି
(ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଶ୍ରୀ) ଶବ୍ଦ କରେ; ପାଦାର ନାକ ଭାବେ —

1. Snoring, snorting.

୨ । ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ାପୁରୁଷ—2 Accompanied with snoring.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଲୋକ ଶୋଇବାବେଳେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା ମାରେ ତାକୁ
ଚେତାଇଦେଲେ ସେ ତାହା ସ୍ଵୀକାର ବା ନିଶ୍ଵାସ କରେନାହିଁ ।
ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି — ‘ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା, ଘାବୁଡ଼ା ଏ ଭିନ୍ନଦେ’
ଭୁବୁଡ଼ା ।]

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସ୍ଵ. ଘୁଙ୍ଗୁର)—୧ । ଶୟନକାଳରେ ଜଣଜଣଙ୍କର
Ghungurda ନିଶ୍ଵାସନିର୍ଗତ ଭିତ୍ତି ଧ୍ବନି, ନାକ ଭାବିବା (ଏହା
ନାକଭାବିବା ଶବ୍ଦର ନିଦ୍ରାର ଲକ୍ଷଣ)—1. Snoring.

खरीटा । କବାଟର ଏକ କୋଣକୁ ଏପରିକିର ଏକ କୋଣରେ
ଠିଆ କରାଇ କବାଟକୁ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଯୋଡ଼ା
ହେବା କାଠ ଖଣ୍ଡ—2. The pivoted piece of
wood on which a door stands by its one
corner and revolves

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ) —

Ghungurda Ghungurda (See)

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଇବା ସମୟରେ ନାକବାଟେ ଭିତ୍ତି
Ghungurda maribଧ୍ବନି କରିବା—To snore.
ନାକ ଭାବିବା

खरीटा लेना

ସେ ଅନନ୍ତରେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା ମାରିବ—ନାକକଣ୍ଠ ଦ୍ଵାରା ପିଲାଙ୍କ ସମାପ୍ତ ।

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ାପୁରୁଷ—ଦେ. ବ—ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ) —

Ghungurda munda Ghungurdi (See)

ଘୁଙ୍ଗୁର—ଦେ. ବ. (ସ୍ଵ. ଘୁଙ୍ଗୁର)—୧ । ଶ୍ଵେତ ଘଣ୍ଟି—

Ghungura 1. Small tinkling bells.

ସୁନ୍ଦର ୨ । ଘାବୁଡ଼ା; ଝଣଝଣ ରବିବାସ ଚରଣର ଅଳଙ୍କାର
ସୁନ୍ଦର; ସୁନ୍ଦରୀ ବର୍ଣ୍ଣେ, ନୂପୁର—2. An ornament for the
ankle (consisting of tinkling bells)

୩ । ଝିର ଝଣଝଣ ରବିବାସ ଅଳଙ୍କାରବର୍ଣ୍ଣେ; ବକ୍ତିଣି—
3 An waist-chain attached with tinkling bells.

[ଦ୍ର—ନର୍ତ୍ତକନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ବଳାଗଣ୍ଡି ଉପରେ ଓ କଟିରେ
ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧି ନାଚନ୍ତି; ଧାତୁମୟ ଫମ୍ପା ଗୋଲକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଡ଼ି
ବା ଲୁହାଗୁଳି ପୂର୍ବ ଯାଇଥାଏ ଓ ଶରୀର ପରିଗୁଳିତ ହେଲେ ତାହା
ଝଣୁ ଝଣୁ ଧ୍ବନି କରେ ।]

୪ । ପିଲାମାନଙ୍କର କ୍ରିତନକବିଶେଷ (ବେଲର ଦୁଇ ପାଖ

ଖାଲ ମଝିରେ କଣାକରି ସେ କଣାରେ ଶ୍ଵେତ କାଠି ଗଲାନ୍ତି ।

ଭୂଇଁରେ ଶୁଣିଦେଲେ ଏହା ଘୁଁ ଘୁଁ ଶବ୍ଦ କରି ତଳେ
ଗୁଲୁଥାଏ) —4. A kind of children's rattling

top.

ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳାଗଣ୍ଡିରେ ବା କଟିଦେଶରେ ଘୁଙ୍ଗୁର—
Ghungura bandhibଧ୍ବନି ଲଗା ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବା—To wear
ସୁନ୍ଦର ପରା or tie a string of tinkling bells
ସୁନ୍ଦର ବାନ୍ଧିବା round the ankle or waist.

[ଦ୍ର—ନାଟ୍ୟମାନେ ବଳାଗଣ୍ଡିରେ ବା ଅଣ୍ଟାରେ ଘୁଙ୍ଗୁର
ବାନ୍ଧନ୍ତି; ତାଳ ଅନୁସାରେ ଅଙ୍ଗୁଳନ କଲବେଳେ ଘୁଙ୍ଗୁରମାନ
ତାଳ ଅନୁସାରେ ଝଣୁ ଝଣୁ ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—ଘୁଙ୍ଗୁରପୁରୁଷ—
Ghunguralagଧ୍ବନି A attached with small tinkling bells
ସୁନ୍ଦରାଗାନ
ସୁନ୍ଦରାଗାନ (ଯଥା—ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ମଲ ।)

ଘୁଙ୍ଗୁଲପଟା—ଦେ. ବ—କୋଳାହଳ —

Ghungulapith Noise; ado.

ଘୁଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବର୍ଣ୍ଣ—ଘୁଙ୍ଗୁଲିଆ (ଦେଖ)—

Ghungula Ghunguli (See)

ଘୁଙ୍ଗୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୁଙ୍ଗୁଲିବା (ଦେଖ)—

Ghungulabଧ୍ବନି Ghungulibଧ୍ବନି (See)

ଘୁଙ୍ଗୁଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ଵର) ବର୍ଣ୍ଣ—ଯେଉଁ ପବନ ଏକ ସମୟରେ
Ghunguli ଗୁରୁଦିଗରୁ ବହେ—(wind) Blowing
simultaneously from all directions

ଏପରି ଘୁଙ୍ଗୁଲିଆ ପବନ ବାଲେଶ୍ଵରରେ ବେଶିବାରି ନାହିଁ—

ପକାଇମୋହନ. ଗନ୍ଧସ୍ଵର ।

ଘୁଙ୍ଗୁପେଲ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ସମ୍ପ୍ରତି ପଦ ହେବା;
Ghuchpel hebଧ୍ବନି ଯିବାକୁ ବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁକ୍ରମ
ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To give vent to one's
unwillingness to do anything; to shrink
from doing a thing.

୨ । ଉଚ୍ଚପ୍ରକାର କରିବା, ଦୋଦୋପାସ୍ତ ହେବା —

2 To hesitate

ଘୁଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଘୁଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)—

Ghuch Ghuch (See).

ଘୁଙ୍ଗୁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଘୁଙ୍ଗୁଇବା (ଦେଖ)—

Ghuchabଧ୍ବନି Ghuchabଧ୍ବନି (See).

ଘୁଙ୍ଗୁବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଘୁଙ୍ଗୁବା —

Ghuchibଧ୍ବନି To move on.

ଘୁଙ୍ଗୁପୁଲ୍ଲ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୁଙ୍ଗୁପେଲ ହେବା (ଦେଖ) —

Ghuchpucch hebଧ୍ବନି Ghuchpel hebଧ୍ବନି (See).

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ସଦ ଗୋଡ଼ରେ ଘେନେ ଏ ଗୁଣାବୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଲାଫ' ନ ଫିତରେ 'ଲା' ଗୋଡ଼ିବେ, 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁ' ଗୋଡ଼ିବେ, 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବ' ଗୋଡ଼ିବେ, 'ଅର୍ତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅ' ଗୋଡ଼ିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଗୋଡ଼ିବେ ।

ଦୁଡ଼ି ଶୁଭିବା—ଦେ. କି—୧ । ଦୁଡ଼ି ଉଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Ghurdi chhārdibā 1. Ghurdi urdāibā (See)

ସୁଡ଼ି ହାତା ୨ । ଆକାଶରେ ବହୁ ଉଡ଼ିବା ଯିବା ପାଇଁ ଦୁଡ଼ିର
ମୁଣ୍ଡି ଖୋଲିବା ସୁତାକୁ ଶୁଭି ଶୁଭି ଦେବା—2. To loosen the
string of a kite so that it may rise up
higher and higher.

ଦୁଡ଼ି ପେଚା—ଦେ. ବି—ଶୂନ୍ୟରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ଦୁଇଟି ଦୁଡ଼ି କୌଶଳ—
Ghurdi peñcha ପୁରକ ପରସ୍ପର ସୁତାକୁ କାଟିବା ପାଇଁ ତେଣୁ—
ସୁଡ଼ିବ ପ୍ୟା fight between two paper-kites (one
ମୁଣ୍ଡିକଟାई trying to entangle and cut up the
string of the other)

ଦୁଡ଼ି ଲତେଇ—ଦେ. ବି.—ଦୁଡ଼ି ପେଚା (ଦେଖ)
Ghurdlardhei Ghurdi peñcha (See)
ଦୁଡ଼ିସୁତା—ଦେ. ବି.—ଦୁଡ଼ିରେ ଲଗିବା କମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଟାଣ ସୁତା—
Ghurdisūtuli The string of a paper-kite.
ସୁଡ଼ିବ ମୂତା [ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଦୁଡ଼ିର ସୁତାରେ ଅଠା ଓ
ମୁଣ୍ଡିକା ମୂତା କାତ ଗୁଣ୍ଡି ବୋଲା ହୋଇଥାଏ ଯେପରି କି ଉଡ଼ୁ-
ଥିବା ଅନ୍ୟ ଗୁଡ଼ିର ସୁତାକୁ ଏ କାତଗୁଣ୍ଡିସୁତା ସୁତା
ଘଷି କରି କାଟି ଦେଇ ପାରାବ ।]

ଦୁଡ଼ିକା—ଦେ. ବି.—(ଏଥିରେ ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଚର୍ଦ୍ଦରୁ ଦୁଡ଼ି ଦୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ
Ghurdukā କାହାରୁ ଥିବାରୁ)—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗ ବିଶେଷ—
ସୁରକା, ସୁରକା Hoemorrhagic Septicemia of cattle.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଚର୍ଦ୍ଦିକଟା, ଚର୍ଦ୍ଦିପୁଲ୍ଲ ଓ ସାହାଣୀ ରୋଗ ବୋଲି
ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରୋଗ; ଏଥିରେ ପଶୁର ଗଳା ପୁଲ୍ଲ
ଯାଏ, କଣ୍ଠରୁ ଦୁଡ଼ି ଦୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ ହୁଏ, କ୍ୱର ହୁଏ ଓ ଧଣ୍ଡୁ ମରଯାଏ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ଦୁଡ଼ିକି (ଦେଖ)
Ghurduki (See)

ଦୁଡ଼ିକି—ଦେ. ବି.—ଧୁଡ଼ିକି (ଦେଖ)
Ghurduki Dhurduki (See)
ସିଂହବାରେ ହୋଇଲେ ବଜାର ଘୁଡ଼ିକି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାବରଦ. ଅବ ।
ଦୁଡ଼ି ଘୁଡ଼ି—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନିଧାରକରଣ) (ଭୂଲ ସ. ଘୁଘୁର)—
Ghurdu ghurdu ୧ । ଶ୍ଳେଷ ଡାଣ୍ଡିରେ ଅଳ୍ପ ଭାତ ବା ଇଅଣ
ଖସିବ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—1. The gurgling sound of
boiling rice or curry in a small pot.
ସୁଫୁଡ଼ି ୨ । କଫ ବସିଗଲେ ନିଃଶ୍ୱାସପ୍ରଣାସ ସମୟରେ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରୀ ବାଲିଶା ଗଳାରେ ଯେଉଁ ଅନୁଚ ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
2. Low gurgling sound in the throat
due to respiration passing through the
throat choked with phlegm.

୩ । ବିରକ୍ତିମାନେ ଶୋଇବା ସମୟରେ କରିବା ଶବ୍ଦ—
Sound of cats while sleeping.

୪ । ଦୁଶଧରମାନେ ମାଟି ଢାଡ଼ିବା ସମୟରେ କରିବା ଶବ୍ଦ—

4. The sound made by pigs while
furrowing earth.

[ଦ୍ର—ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ଦୁଡ଼ି ଦୁଡ଼ି ଅନୁଚ ଅଟେ ।]

ଦୁଡ଼ୁଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଘୋଡ଼ାଚି (ଦେଖ)
Ghurduñchi Ghordachi (See)

ଦୁଡ଼ୁ ଚଳେ, ଚକ୍ରପୋଷ ଚଳେ, ଘର କୋଣରେ ଗୁଡ଼ ମାଠିଅ—

ଫକାରମୋହନ. ବ୍ରଜାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଦୁଶ୍ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ଦ୍ରମଣ କରିବା—

Ghura (root) 1. To travel

୨ । ଘୁରିବା—2. To whirl; to reel

୩ । ଗ୍ରହଣ କରିବା; ନେବା—3. To accept; to take

ଦୁଶ—ସ. ବି. (ଦୁଶ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

Ghura କାଠ ଘୋକ; କାଷ୍ଠକୃମି; କାଠରେ ରକ୍ତ କରିବା
ଘୋକ ଚିଶେଷ—Weevil, worm boring into
wood, wood-borer.

ସମାଜେ ଏ ଗୁଣ ଗୁଣ ଗୁଣେ ପଶି

ଅର୍ଥ ମଜ୍ଜା ଶୋଷି ତାକୁ ବରଦ ଜର୍ଜର—ସାଧନାଥ. ମହାସାଗ ।

[ଦ୍ର—କାଠ, କାଠରେ ଭିତ୍ତିର ବସ୍ତୁ, କାଗଜ, ବହି, ତାଳ-
ପତ୍ର ପୋଥି, ଗୁଡ଼ିଲ, ମୃଗ ଆଦି ସ୍ୱରୂପା ହେଲେ ସେଥିରେ ଦୁଶ
ଲଗନ୍ତି । ଦୁଶ ନାନା ଜାତିର । ଏମାନେ ଯେଉଁ ଜିନିଷକୁ ଅକମ୍ପଣ
କରନ୍ତି ତାକୁ ଫଙ୍ଗା କରି ତହିଁର ସାରତକ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ।]

ଦୁଶ ଖାଇବା—ଦେ. ବି—୧ । କାଠ ଓ ଶସ୍ୟାଦିରେ ଗାଈ ପଶି ନଷ୍ଟ
Ghura khāibā କରିବା—1. The eating up (of
wood or grain) by insects.
ସୁନ ଲଗା, ସୁନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହୃଦୟ ବା ଶରୀର ଦୁର୍ବଳିତା ବା
ଦୁଶ ଧରବା } ଅନ୍ୟରୂପ ରୋଗରେ ଅକମ୍ପଣ ହେବା—
ଦୁଶ ଲବିବା } 2 (figurative) The state of
the mind and body being overcome
with anxiety or disease; care-worn.

ଦୁଶଖିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଘୋକ ହାସ ନଷ୍ଟ; ଘୋକଖିଆ—

Ghura khiā 1. Worm-eaten.

ସୁଶସ୍ତା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରୋଗ ବା ତନ୍ତ୍ରା ହାସ ଗର୍ଜି-
ସୁନ ଲଗାହୁଆ ଶୀର୍ଣ୍ଣ; ଅନ୍ୟସାର-ଶୂନ୍ୟ (ଶରୀର)—

2. (figurative) Worn out or debilitated
by care and illness.

ଦୁଶଧର—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୁଶଖିଆ (ଦେଖ)

Ghupadharā 1. Ghupakhiā (See)

(ଦୁଶଲଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁକୁ ଘୋକ ଅକମ୍ପଣ କରି
ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନଷ୍ଟ କରି ନାହାନ୍ତି—

1. Attacked by or infested with worms
but not yet completely eaten.

Ghumnimuhūrta ଘୁଂ. ଘୁନା, ଘ୍ନା. ଘୁନା) — ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁହଁକୁ
(ଘୁମନମୁହାଁ — ଘ୍ନା) ଭରସ କରି କିଛି କଥା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଫିଟାଇ କହେ
ନାହିଁ; ଗୁମାସ୍ତା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ମନର କୋପ,

ଏ ଥାଏ ଲେବେ ଥପର ପୁଣ୍ୟରେ ଦେବ ଓ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏରେ ସେବେ ୨ ଗୁଣାବୋଧରେ ନ ଚଳେ ଲେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ଚଳେ ଗାର୍ ଗୋଟିଏ; 'ବୁଥ' ନ ଚଳେ 'ବୁଥ' ଗୋଟିଏ, 'ବଦ୍' ନ ଚଳେ 'ବଦ୍' ଦେଖିବେ, 'ଅମେ' ନ ଚାଲେ 'ଅଲ୍' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ଚାଲେ 'ଅଲବଦ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭିମାନ ଅଥ ମନରେ ରକ୍ଷା ବାହାରେ କିଛି କହେ ନାହିଁ

ଅଥଚ ମୁହଁଟାକୁ ଗାରୁ ଗାରୁ କରଥାଏ—

Sullen; sulky; frowning (person.)

ଦୁମ୍ବର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଦୁମ୍ବରଲ (ଦେଖ)

Ghumri

Ghumarli (See)

ଦୁମ୍ବ—ଦେ. ବ—୧ । ନିଦ୍ରା; ନିଦ—

Ghuma

1. Sleep; slumber.

ସ୍ୱପ୍ନ ଭଲାଇବା; ନିଦ୍ରାୟୁକ୍ତ ହୋଇ ବସିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଭଲବା—

ଉଠିନୀ; କ୍ଷମନା 2. Reeling due to an attack of sleepiness; stupor; dozing.

ମଟିକା ୩ । ଘମ୍ବ; ଶସ୍ୟାଦି ସଞ୍ଚୟ କରିବା । ନିମନ୍ତେ ମାଟିରେ ଭିତ୍ତି

ମଟିକା ସରୁମୁହଁ ଓ ବଡ଼ ପେଟ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ମାଟି ନିର୍ମିତ—

3. A big earthen jar for storing grains (small-mouthed, deep-bellied and tall.)

ବାଡ଼ି ଆଉ ଲୋକଙ୍କ କଥା ପର ମୋଟା,

ପେଟେ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ କୌଣସି ଘମ୍ବ—ଫଳାଉମୋଡ଼ିକ ଗାନ୍ଧବନ୍ଧୁ ।

ଦୁମ୍ବ ଛଡ଼େଇବା—ଦେ. କି—ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇବା; ପ୍ରହାର, ଧମକାଣ ଓ

Ghuma chhardeibh ଦେହକୁ ବାରମ୍ବାର ହଲାଇବାକୁ

ସ୍ୱପ୍ନ ଛାଡ଼ିବା ନିଦରେ ଭାରି ହେଉଥିବା ବା ଘୁମାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

ସତେଜ କରାଇବା—To rouse a person from stupor, drowsiness or sleepiness by artificial means (eg. beating, vigorously pushing), terrifying, etc.

ଦୁମ୍ବଟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ (ଭୁଲ. ବ. ଘୋମଟା; ହି ଘୁଗାହି —

Ghumatibh ଅବଗୁଣ୍ଡନ; ଓଢ଼ଣା—Veil; muffler

ଦୁମ୍ବ ଧରିବା—ଦେ. ବ—ନିଦ୍ରାବେଶ, ଭଲାଇବା—

Ghuma dharibh Feeling of sleepiness or drowsiness; dozing.

ଦୁମ୍ବନ୍ତ—ଦେ. ବଣ (ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନୁକୃତ)—ନିଦ୍ରା; ସ୍ୱପ୍ନ—

Ghumanta Sleeping; dormant.

ସ୍ୱପ୍ନ

ସ୍ତୁମତାହୁଆ

ଦୁମ୍ବ ଭଙ୍ଗାଇବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରାଇବା—

Ghuma bhangāibh To arouse a person from sleep

ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିବା or stupor.

ଦୁମ୍ବ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି—୧ । ଭଲାଇବା ଅବସ୍ଥାରୁ ସତେଜ ହେବା—

Ghuma bhāṅgibh 1. To shake off sleepiness

(ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିବା ୨ । ଦୁମ୍ବ ଭଙ୍ଗାଇବା (ଦେଖ)

2 Ghuma bhāṅgibh (See)

୩ । ନିଜେ ନିଦରୁ ଉଠିବା—3. To rise from sleep.

ଦେ. ବ—ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବା—

Being roused up from sleep.

ଦୁମ୍ବ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ଦୁମ୍ବ ଧରିବା (ଦେଖ).

Ghuma māṛdibh Ghuma dharibh (See)

(ଦୁମ୍ବଲଗିବା—ଅନ୍ୟରୁପ)

ଦୁମ୍ବରଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଦିମ୍ବିର (ଦେଖ)

Ghumarli

Ghimira (See)

ଦୁମ୍ବର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଦିମ୍ବିର (ଦେଖ)

Ghumari

Ghimira (See)

ଦୁମ୍ବରବା—ଦେ. କି—ଦୁମ୍ବରବା (ଦେଖ)

Ghumaribh Ghumuribh (See)

ଦୁମ୍ବା—ଦେ. ବ—୧ । ନିଦ୍ରା; ଭଲାଇବା—1. Sleep; drowsiness.

Ghumā

୨ । ଭଲ; ଭଲାଇବା, ନିଦ୍ରାରେ ଭଲବା—

ସ୍ୱପ୍ନ

2. Dozing.

କ୍ଷମନା ୩ । ମାଟିର ବଡ଼ ପାତ୍ର, ଘୁମ୍ବ—3 A big-bellied

ମଟିକା narrow-mouthed tall earthen jar.

ମଟିକା ୪ । ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—4. A cattle disease.

ସ୍ତୁମନୀ; ସ୍ତୁମରୀ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋରୁ ସବାଦା ଅଖି ବୁଜି ରହେ

ଓ ଠିଆ ହେବାକୁ ଦେଖା କଲେ ଘାଉଁର ଖାଇ ପଡ଼ିଯାଏ ।]

* । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—5. Rotation; revolving; moving in a circle; whirling motion.

ଦେ. ବଣ—୧ । ନିଦ୍ରା—1 Sleepy

ସ୍ୱପ୍ନାତୁର ୨ । ଯେ ସବାଦା ଭଲାଇବା ବା ଘୁମାଏ—

2. Habituated to dozing; drowsy.

ଘୁମା, ଘୁମ୍ବତା, ଘାଉଁଡା, ଏ ଚଳିବେ ରୁହେ—ରଗ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭଲାଇବାରେ ପଥିକଙ୍କୁ ଅଟକାଇବା

ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ)—ବଡ଼ ରାସ୍ତାର ମଝିରେ ଲଗିଥିବା

କବାଟ—Doors on public roads; toll-gate;

turnpike.

ଦୁମ୍ବାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଭଲାଇବା—

Ghumāibh

1 To doze; to be drowsy.

ସ୍ୱପ୍ନ

ଦୁମ୍ବାଇବା ସମ୍ବନ୍ଧିତ ନାହିଁ କି ଅଛି,

କ୍ଷମନା

ସ୍ୱପ୍ନାତୁର ନିଦ୍ରାରେ—ବିବସ୍ତାପ କରାଯାଉଛି ।

୨ । ନିଦ୍ରାଯିବା; ଶୋଇବା—2. To sleep.

ପେଟ ପାଣିରେଲେ ପିଇବାଣି ମୁହଁ

ଭଲାଇବା ସ୍ୱପ୍ନ ଭଲାଇବା—ବୁଝିବିଦ୍. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । (ଅଖି) ବୁଜିବା; ବନ୍ଦ କରିବା—3 To shut.

କର୍ଣ୍ଣ ସେ ଘାଏ ଅତି ଅଶକ୍ତ ହୋଇ

ନୟନ ଦୂର ଥରେ ଦେଲେ ସେ ଘୁମାଇ—ବୁଝିବିଦ୍. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଘୁମିବା କିମ୍ବାର ଶିଳ୍ପକୁ ଘୁମି; ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ କରିବା—

ସୌବାନ 4. Causative of Ghumibh; to cause to roll.

ଘୁମା

or whirl.

୧	ଇ	ଉ	ଊ	ଋ	ଏ	ଋଷ୍ଟ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଉ
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଌ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଘ	ଙ	ଟ	ଡ	ଢ	ନ

ଘୁମାପେଶ—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳ; ଯେ ସବଦା ପେଶପରି ଚାଲୁଥାଏ)—

Ghumā pechā ଅଳସ୍ୟ; କୋଡ଼ିଆ—Lazy; indolent
(ଘୁମାପେଶ—ଶୃ) (literally. dozing like an owl.)

ଘୁମା ରୋଗ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରୋଗରେ ରୋଗୀ ସବଦା ଶୁଏ—

Ghumā roga Sleeping sickness.
ସ୍ୱା ବୋଗ

ଘୁମାରୋଗ

ଘୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଧାତୁ)—

Ghumibā ୧ । ଚକ୍ରାକାରରେ ଚାଲିବା; ଘୂରିବା —

ସୁବା 1. To whirl round.

ଘୁମନା ୨ । ଚାରିଆଡ଼େ ଚାଲିବା—

2. To walk about; to walk round.

ଦେଖିଅସିଲ ମୁଁ ଚାରିଆଡ଼େ ଘୁମି ଘୁମି—ମଧୁସୂଦନ, ଉତ୍କଳଗାଥା ।

୩ । (ମୁଣ୍ଡ) ଚାଲିଯିବା; ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—

3. (the head) To reel.

ଘୁମୁ ଘୁମୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗମ୍ଭୀର ଶବ୍ଦ—

Ghumu ghumu 1. Grave sound of drums;
muffled sound

୨ । ପାବୁ ଘୁମୁରିବାର ଶବ୍ଦ—

2. Muffled cooing sound of pigeon.

ଘୁମୁ ଘୁମୁ ଘୁମୁରେ ପାବୁ

ଉଡ଼ିଲେ ଆଜି ନ ଦିଏ ଧବ—ଶିଶୁଗୀତ ।

୩ । ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରି ଗଳାଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ—

3. Muffled roaring sound produced from
the throat while the lips are closed.

ଘୁମୁଟା—ଦେ. ବି—ଘୁମୁଟା (ଦେଖ)

Ghumutā Ghumatā (See)

ଘୁମୁର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଘୁମୁଘୁମୁ ଶବ୍ଦରୁ)—

Ghumurā ୧ । ଅନଳବାଦ୍ୟବିଶେଷ—1. A kind of
pitcher-like drum covered with skin on
the face.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବମୁହାଁ ମାଠିଆ ବା ବଡ଼ ସୋରେଇ
ପତ୍ର । ଏହାର ପଛଆଡ଼େ ଛୋଟ ଛଦ୍ମ ଓ ଚୁଣିଆଏ ଏବଂ ଏହା
ମୁହଁରେ ଗୋଧୂମ କେନ୍ଦୁଆଦ୍ୱାରା ଲଗା ଯାଇଥାଏ ଓ ଦଉଡ଼ି-
ଦ୍ୱାରା କଥା ହୋଇ ବଜା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଘୁମୁର ବଜାଇଲା-
ବାଲା ଗୋଟିଏ ଜଘନ୍ଧୁ ଭୂଇଁରେ ପାତି ସେହି ଜଘ ଉପରେ ଏହାକୁ
ରଖେ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଘକୁ ଘୁମୁର କରରେ ଭିସି ଦେଇ ବସି
ବଜାଏ । ଘୁମୁର ବାଜିବା ସଙ୍ଗେ ମୁଦଙ୍ଗ (ମାଦଳ) ମଧ୍ୟ ବଜା-
ହୁଏ । ଘନକୃଷ୍ଣକ ରସକନେଦ, ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
କବିତା ଓ ପୁରାଣ ପଦମାନ ଓ ଗୀତମାନ-ବଚନ ବୋଲିବାବେଳେ
ବାଦ୍ୟକାର ଜାହାଣ ହାତ ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଘୁମୁରକୁ ଠକାଉଥାଏ ଓ
ଟାଟ ପଦ ବୋଲିଲା ପରେ ଦୁଇ ହାତଦ୍ୱାରା ଘୁମୁରର ଚର୍ଚ୍ଚିତ
‘ଘୁଟାଣ’ ଓ ‘ଘୁଣାଣ’ ଅନୁସାରେ ତମ ଉପରେ ବଜାଏ ଏବଂ ଏକ

ହସା ଘୁମୁରମାଡ଼ ପରେ ପୁଣି ଟାଟ ପଦ ବୋଲେ । ଘୁମୁରର
ଉଡ଼ି, ଯଥା—‘ତେଇ ତେଇ ତେଇ ତିଜା ତେଇ, ତିତେଇ
ତିତେଇ ତିତେଇ, ଆଉଥିଲେ ପାଏ ପକେଇଥା’ । ଏହିପରି
ଅନେକ ଉଡ଼ି ଅଛି । ମୁଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ମୁହଁ ତମଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି;
ମୁସରର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ମେଲ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁହଁ ତମଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି ।]

୨ । ଘୁମୁରିବା—2. Making a muffled roar.

୩ । ଘୁମୁରିବାର ଶବ୍ଦ—

3. Muffled sound; cooing sound.

୪ । ଘୁମୁରି ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—

4. Sound of snoring.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଘୁମୁରୁଡ଼ା (ଦେଖ)

(ଘୁମୁର—ଶୃ)

Ghumurā (See)

ଘୁମୁରମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଘୁମୁରରେ ବାଜା ବଜାଇବା—

Ghumurā mārda Beating the Ghumurā drum.

ଘୁମୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—

Ghumuribā ୧ । ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରି ଗଳାଦ୍ୱାରା ଗର୍ଜନ କରାବା—

ଡାକା; ଶୁଭବା 1. To roar with the mouth shut.

ସୁମରନା; ସୁମରାନା ୨ । (ପାବୁ କପୋତ ଆଦି) ଶବ୍ଦ କରାବା—

2. To coo; to utter muffled wailing
sound (e.g. pigeon, dove).

ଘୁମୁସର—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ବନ୍ୟ ସ୍ତଳ୍ୟ—A non-

Ghumusara regulated state in the district of
Ganjam.

ବରହବଣେ ଉଭବ ନୃପ ଧନଞ୍ଜୟ

ବଶିଷ୍ଠେ ଘୁମୁସର ଅଧିପ ଗୁଣାଳୟ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହଶବ୍ଦମାସ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ତଳ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କର ‘ଭଞ୍ଜ’ ଉପାଧି । ଏମାନେ

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଉତ୍କଳ ଗଜପତିଙ୍କର କରଦ ଓ ମିତ୍ରରାଜ୍ୟରୂପେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା
ସମୟରେ ଦୈନିକାସାମନ୍ତ ଓ ଯୁଦ୍ଧୋପକରଣ ଯୋଗାଉଥିଲେ ।
ଘୁମୁସର ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ ମାତୃଭୂମି ଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ, ଉତ୍କଳାସ ।]

ଘୁମୁସରି—ଦେ. ବି—ଘୁମୁସରରେ କଥିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରକାର—

Ghumusari A dialect of the Orissā language
spoken in Ghumusar.

ଘୁର (ଧାତୁ)—ଫ. —୧ । ଶବ୍ଦ କରାବା—

Ghur (root) 1. To make a sound.

୨ । ଭୟଙ୍କର ହେବା—2. To be frightful.

ଘୁରୁଘୁରୁ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଘୂର୍ଘ୍ଘିର)—ଘୁରୁଘୁରୁ ୨ (ଦେଖ)

Ghur ghurā Gurduri 2 (See)

ଦେ. ବିଣ. (ଫ. ଘୂର୍ଘ୍ଘି)—ଘୁର୍ଘୁମାନ—Whirling.

ଘୁରୁଘୁରୁଆ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଘୁରୁଘୁରୁ (ଦେଖ)

Ghur ghurā Ghur ghurā (See)

ଘୁରୁନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଘେର; ଅଟେଇ—

Ghurnā 1. Enclosure.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକୃତ ୧ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଓ ମାତ୍ର ୨ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର ଓ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ସେବେ ଏ ଗୋଟିକାରେ ନ ଚଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିକାକୁ ଦେବ । ଯଥା—
'ଘା' ନ ଚଳିଲେ 'ଗା' ଗୋଟିକେ; 'ଭା' ନ ଚଳିଲେ 'ବୁ' ଦେଖିକେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିକେ; 'ଅଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶା' ଦେଖିକେ; 'ଅଲକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ' ଦେଖିକେ ।

୨ । ଘୁରୁଗଛର ଘୁର ପାଖରେ ଘେରୁଥିବା ଚାଟି—

2. Gabion put round plants.

ଘୁରମେଲ୍— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ—ଘିମିର (ଦେଖ)

Ghurmel Ghimira (See)

ଘୁରଘୁର—ଦେ. ଅ. (ଧୂଳିମୁକରଣ)—ଘୁଡୁଘୁଡୁ (ଦେଖ)

Ghura ghura Ghurdu ghurdu (See)

କଣ୍ଠ ଛୁଆଁ ଘୁର ଘୁର

ବଚନ ଛୁଆଁ ବାହାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଘୁରଣ—ସ. କ—ଘୁଡୁଘୁଡୁ ଶବ୍ଦ—

Ghurana Gurgling sound

ସୁବା ଦେ. କ. (ସ. ଘୁର୍ଣ୍ଣନ)—

ଘୁରନା ୧ । ଘୁର୍ଣ୍ଣନ, ଛୋକାରରେ ଗଢ କରବା—

1. Whirling; revolving; reeling.

୨ । ଗୁଲିବା—2 Travelling; walking round.

ଘୁରଣିଆ—ଦେ. ଗଣ. (ସ. ଘୁର୍ଣ୍ଣନ)—

Ghuraniā ୧ । ଘୁର୍ଣ୍ଣନ—1. Reeling; revolving.

ଘୁରପୁରୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସାଲପୁର) କ—ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ ହୋଇ ଗାଉଁ

Ghura suriā ଗାଉଁ ହେଉଥିବା (ପିଲା)—

Discontented and grumbling (child.)

ଘୁର—ଦେ. କ. (ସ. ଘୁର୍ଣ୍ଣନ)—

Ghurā ୧ । ଘୁର୍ଣ୍ଣନ—1. Reeling; revolving.

ସୁବା ୨ । ଘୁର ଅଡ଼େ ଗୁଲିବା—

ଘୁମନା 1. Walking round.

ଦେ. କଣ—୧ । ଚକ୍ରାକାର—1. Round about.

୨ । ସେଇଁ ବାଟ ଦ୍ଵାରା ଅନେକ ପଥ ଗୁଲିବାକୁ ହୁଏ,

ଗୁଲିଣିଆ (ବାଟ)—2 Winding; meandering.

୩ । ଘୁର୍ଣ୍ଣନ—3. Revolving.

ଘୁରୁରବା—ଦେ. କି. (ସ. ଘୁର୍ଣ୍ଣନ)—

Ghururba ଦୁଇବା କି ଯୁଗ୍ମ ଶିଳ୍ପ ଗୁପ୍ତ; ଘୁର୍ଣ୍ଣନ କରବା—

ସୁବାନ Causative form of Ghuribā; to roll; to

ଘୁମନା cause to whirl.

କହୁଅ ମତେ ସୁରସୁଦେ, ଭିର ଘୁରୁ ଅବ ଶରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଘୁରୁ ଗୁଣ୍ଡିରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—ଗୁଣ୍ଡୁର ୨ (ଦେଖ)

Ghurā gundirī Gunduri 2 (See)

ଘୁରୁଘୁର—ଦେ. କ. (ସ. ଘୁର୍ଣ୍ଣନ)—

Ghurā ghuri ୧ । ଗୁଲିବା; ଅନେକ ଅଡ଼େ ଗୁଲିବା—

ସୁବାସୁରି 1. Walking round.

ଘୁରାସାରି ୨ । ଚେରମୂଳ ଔଷଧ; ମୂଳ-ମୂଳିକା—

2. Roots and drugs.

ଘୁରବା—ଦେ. କି. (ସ. ଘୁର୍ଣ୍ଣନ)—

Ghuribā ୧ । ଘୁର୍ଣ୍ଣନ ଦେବା; ଘାଉଁରି ଗୁଲିବା—

ସୁବା 1. To whirl or turn round in a

ଘୁମନା; ଘୁରନା circle.

ବାଳକେ ଶିତାରେ ଘୁରନ୍ତି

ଭୂମି ଗୁମିରେ ଗଡ଼ନ୍ତି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । ଅନେକ ପଥ ଗୁଲିବା—

2. To walk a great distance.

୩ । ଏଣେ ତେଣେ ଗୁଲିବା—3 To wander.

୪ । ଫେରି ଆସିବା—4. To turn back; to return.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ଧୂଳିମୁକରଣ)—

(ଗୁଣ୍ଡୁର ଚଢ଼େଇ) ଘୁର ଘୁର ଶବ୍ଦ କରିବା—

To make a gurgling sound (said of the Gunduru bird.)

ଘୁରୁବା ଫେରିବା—ଦେ. କି. (ସହର)—ଘୁରିଅଡ଼େ ଗୁଲିବା—

Ghuribā pheribā To wander about.

ଘୁରୁ—ସ. କ (ଦୁର ଧାତୁ + ର)—

Ghuri ୧ । ନାକପୁଡ଼ା—1. Nostrils.

୨ । ଘୁଣ୍ଟିର ଥୋମଣି

2. The snout of a hog.

ଘୁରୁଣିଆ—ଦେ. ଗଣ.—ଘୁରଣିଆ (ଦେଖ)

Ghuruniā Ghuraniā (See)

ଘୁରୁଟ—ପ୍ରା. (ଇତର) କ.—(ସ. ଘୁଟ)—ଘୁଟ (ଦେଖ)

Ghuruta Ghuruta (See)

ଶୂନ୍ୟର ଘୁରୁତ କଣ୍ଠେ ପଡ଼ୁଛି ଅଡ଼େ—ପ୍ରା. ଗୁଣ୍ଡୁରପଣଗା ।

ଘୁର୍ତ୍ତୁ—ସ. କ.—(ଘୁରୁ = ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + ଘୁର ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା)

Ghurghura + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—୧ । ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼—

1. Snorting; snoring.

୨ । ଘୁଡୁଘୁଡୁ ଶବ୍ଦ (ଘୁଣ୍ଟୁର, ଚଢ଼େଇ ଓ ଶିଶୁମାରଙ୍କ ଶବ୍ଦ)

2. Low rattling sound.

୩ । ଗୁମରୁଣ୍ଡେଷ—

3. A kind of humming wasp.

୪ । ଗୁଲୁରୁ ଗାଉଁ ଗାଉଁ ଶବ୍ଦ—

4. Growling of dogs.

୫ । କଳିକଟର ପୋକ—5. Mole-cricket.

୬ । ପ୍ରାଣୀର ଚମତଳେ କଣା କରି ଗୁଣ୍ଡିଆ ଜନ୍ମାଇବା ଏକ

ପ୍ରକାର ପୋକ—6 Guinea-worm.

୭ । ଗୁଣ୍ଡୁର ପୋକ—7. Sand-borer (insect).

ଘୁର୍ତ୍ତୁରକ—ସ. କ. (ଘୁର୍ତ୍ତୁର + କ) — ୧ । ଶ୍ଵାସପ୍ରଣାଳୀର ଏକ ପ୍ରକାର

Ghurghuraka ରୋଗ—1. A kind of disease of the respiratory organ

୨ । ଘୁଡୁଘୁଡୁ ଶବ୍ଦ—2. Gurgling sound.

୩ । ଗଳାର ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ—

3. Rattling of the throat.

ଘୁର୍ତ୍ତୁର—ସ. କ. (ଘୁର୍ତ୍ତୁର + ଅ)—ଗୁରୁର ଗାଉଁଗାଉଁ ଶବ୍ଦ—

Ghurghurā Growling (of dogs).

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ୠ	ଌ	ଏ	ଋଷନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ଐ ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ୠ

ଘୁର୍ଘୁରାଣ—ଫ. ବିଶ. (ଘୁର୍ଘୁର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Ghurghurāṇa ଘୁର୍ଘୁରାଣ—Moving a thing
round; causing a thing to whirl or
revolve.

ଘୁର୍ଘୁରକା—ଫ. ବି. (ଘୁର୍ଘୁର+କର+ଅ)—ଘୁର୍ଘୁରକ (ଦେଶ)
Ghurghurika Ghurghuraka (See)

ଘୁର୍ଘୁରୀ—ଫ. ବି. (ଘୁର୍ଘୁର+ରୀ)—୧ । ଘୁର୍ଘୁରର ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ—
Ghurghuri 1. Grunting of a hog

୨ । କଳିକଟର ଯୋକ—2. Mole-cricket (Apte)

ଘୁଲ୍‌ଘୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କିଙ୍କିଣୀ—
Ghulghul Tinkling waist-chain.

ଘୁଲ୍‌ଘୁଲ୍‌ରାବ—ଫ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ପାଉ—
Ghulaghulāra A sort of pigeon (Apte).

ଘୁଲ୍‌ଘୁଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—୧ । ଶୁଣାଯିବା ଦେବା; ଗର୍ଭରେ
Ghulghulba ଛୁଆ ସଞ୍ଚାରବା—1. To be quick with
the child

୨ । (ପକ୍ଷୀ) ଛୁମ୍ବ, ଫୁଟାଇବା—2. (a bird) To hatch an
egg.

ଘୁଲ୍‌ଘୁଲ୍‌—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି ଖେଳ—
Ghulghul A kind of game at running.

ଘୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗେଣ୍ଡା—
Ghuli Snail.

ଘୁଲ୍‌କାଁକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗେଣ୍ଡାଲିଆ (ଦେଶ)
Ghuli kanka Gendalia (See)

ଘୁଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—(ସ. ଘୁର୍ଘୁନ; ପ୍ରା. ଘୁଲ୍‌ନ; ଭୁଲ୍‌.
Ghuliba ହୁ. ଘୁଲ୍‌ନା)—ଗୋଳିବା; ଗୋଳାଇବା—To stir
up or agitate several ingredients for
the purpose of mixing them together.

ଘୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ଫ—୧ । ବଧ କରିବା—1 To kill.
Ghush (root) ୨ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—2. To praise.

୩ । ଶବ୍ଦାୟମାନ କରିବା—3. To make resonant.

୪ । ଶବ୍ଦ କରିବା—4. To make a sound or noise

୫ । ଘୋଷଣା କରିବା—5 To publish; to pro-
claim aloud; to declare

ଘୁଷ୍‌—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଘୁଷ୍‌—
Ghush Hog.

ଘୁଷ୍‌ଘୁଷ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—୧ । ଘୋଷାରିବା—
Ghushghush 1. To drag.

୨ । ଦେହରେ ଅଳ୍ପ କର ତେଲ ମାରିବା—
2 To smear oil slightly over one's body.

ଘୁଷା—ଫ. ବି. (ଘୁଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଶବ୍ଦକରଣ—
Ghusa Sounding.

ଘୁଷାରିବା—ଦେ. କି.—ଘୁଷିବାର ଶିକ୍ଷାକୁରୁପ; ବଳପୂର୍ବକ ପୁରାଇବା—
Ghushariba To thrust forcibly.

ସ୍ୱାନ୍

ସୁସାନା; ସୁସେନା

ଘୁଷିତ—ଫ. ବିଶ. (ଘୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଧ୍ୱନିତ, ଶବ୍ଦିତ; ନାଦିତ—
Ghushita Sounding; resounding; reverberating

ଫ. ବି. (ଘୁଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—୧ । ଘୋଷଣା—

1. Proclamation

୨ । ଶବ୍ଦ—2. Noise; sound.

ଘୁଷିବା—ଦେ. କି. (ଫ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ=ଅଲଙ୍ଘନ କରିବା; ଦେରିବା;
Ghushiba ଅଥବା ଫ. ଘର୍ଷଣ—ହୁ. ଶବ୍ଦପାରିବା)—

ସ୍ୱା

ବଳପୂର୍ବକ ପ୍ରବେଶ କରିବା; ଭିତରକୁ ପଶିବା—

ସୁସନା

To enter by force.

(ଘୁଷାରିବା—ଶିକ୍ଷା)

ଘୁଷୁର—ଗ୍ରା (ଭିତର) ବି.—ଘୁଷୁରି (ଦେଶ)

Ghushur Ghushuri (See)

ଘୁଷୁରୁବା—ଗ୍ରା. (ଭିତର) କି. (ଫ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ; ଘୁଷୁରିବା ବେଳେ
Ghushuruba ଭୂମିରେ ଦେହ ଘର୍ଷି ଦେବାକୁ)—

ସୌସବା

୧ । ପକ୍ଷରେ ଲୋଟିବା—1. To wallow or

ଧସିତନା

roll about in the mud or mire.

୨ । ତଳେ ଲୋଟିବା—2. To roll on the ground,
to drag one's body on the ground.

୩ । ଭୂମିରେ (ଦେହ ବା ବସ୍ତ୍ର) ଲାଗି ଗଲି କରିବା—

3. To move while the body or cloth is
brushing the ground; to trail on the
ground.

ଘୁଷୁର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଘୁଷୁର—

Ghushur Hog.

ଘୁଷୁରୁରା—ଦେ. କି.—(ଘୁଷୁରବାର ଶିକ୍ଷାକୁରୁପ)—

Ghushurur Ghushurur (See)

ଘୁଷୁର—ଦେ. ବି. (ଫ. ଘୁଷ୍) —୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶୁକର—

Ghushuri

1. Pig; hog; swine.

ଫ. ନାମ. ଶୁକର, ସୁକର, [ଫ—ଘୁଷୁର ବନ୍ୟ ଓ ଗୃହ-
ଘୁଷୁ, ଦୁଃଖୀ, ଭୂଦାର, ପାଳିତ ଦେହରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଗ୍ରାମ୍ୟ
ସ୍ଥାନାଧିକ, ଦଳାୟୁଧ, ଶୁକର ଘାସ, ଘାସମୂଳ ଓ କଷ୍ଟା
ବନ୍ଧିବନ୍ଧୁ, ଦୀର୍ଘତର, ଆଖିନିକ, ଖାଆନ୍ତି ଓ ପକ୍ଷରେ ଲେଟିନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ-
ଭୂଷିତ, ପ୍ରବୁଦ୍ଧମା, ବରାହ । ମାନଙ୍କର ମାତା ଜାତିମାନେ ଓ
ଶୂନ୍ୟ ସାହେବମାନେ ଏହାର ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ।

ସୁଅ

ଘାସମୂଳ ଖାଇବା ପାଇଁ ଘୁଷୁର ନିଜର

ଥୋମଣି ଦ୍ୱାରା ଭୂମିକୁ ଚାଡ଼ି ପକାନ୍ତି । ବନ୍ୟ ଶୁକରକୁ ବରାହ
ବୋଲୁଥାଏ । ବନ୍ୟ ଶୁକର ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ଏକପ୍ରକାର ବରାହ

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା ୧ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏକ ୨ ଚକ୍ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ର କେଶିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ୧ ଲକ୍ଷ୍ୟକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାୟ' ଗୋଟିକେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିକେ 'ବୁଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିକେ; 'ଅଶ୍ୱ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ୱ' ଦେଖିକେ; 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ' ଦେଖିକେ ।

ଟାପୁ ଗ୍ରାମୀ ଶୁକରଙ୍କପରି ଛେଳିଟାପୁରକ ଦ୍ୱିଶଣ୍ଡିତ; ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ବସ୍ତୁଙ୍କ ଟାପୁ ଘୋଡ଼ାଟାପୁର ଗୋଟିକଥା ଓ ତାକୁ ଘୋଡ଼ାଟାପୁଆ ବାସ୍ ବୋଲିଯାଏ । ବସ୍ତୁଙ୍କର ଦୁଇଟା ବଡ଼ ମୁନିଆ ବଙ୍କା ଦାନ୍ତ ପଦାକୁ ବାହାରିଥାଏ । ଏ ଦାନ୍ତରେ ଏମାନେ ଲୋକକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଚିରି ପକାନ୍ତି । ବନ୍ୟ ଶୁକରମାନେ ମଧ୍ୟ ଫଳମୂଳ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଗରତା ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦରକାର । ଘୁଷୁରି ମୁସଲମାନଙ୍କର ଘୃଣ୍ୟ ଜୀବ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଶୟ ଅବତାରରେ ବସ୍ତୁରୂପ ଧରି ପୃଥିବୀକୁ ଦନ୍ତାସ୍ତ୍ରରେ ଟେକି ଧରିଥିବାର ଲେଖାଅଛି । ଘୁଷୁରି ଏକାଥରକେ ୨ ଠାରୁ ୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଆ ଜନ୍ମକରେ । ବନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ମାଂସ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ବଳ ଓ ସାର୍ବବର୍ଦ୍ଧକ । ଆମ ଦେଶରେ 'ଘୁଷୁରିଆ' ନାମରେ ଏକ ଗାଠ ଜାତି ଘୁଷୁରି ପାଳି ଖାଦ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ବାବା ବୈଦ୍ୟନାଥ ଅତି କେତେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହରରେ ଘୁଷୁରିମାନେ ପାଇଖାନାରୁ ଶିଶୁମାନ ଖାଇ ପାଇଖାନା ସାଫ ରଖନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପରିଷ୍କୃତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦୂଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି —
(figurative) A man of dirty habits

ଘୁଷୁରିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦୃଷ୍ଟିରକ୍ଷକ)—୧ । ଶୁକରରକ୍ଷକ—
Ghushuriā 1. One who brings up pigs
swine-herd; pig-keeper.

୨ । ଶୁକରରକ୍ଷକ ଗାଠ ଜାତିବିଶେଷ—
2. A low caste of people who keep swine.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘୁଷୁରି ପାଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଚିକି ଖାଦ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]

ଘୁଷୁରିଆ ଛପା—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଘୁଷୁରିଆମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେଉଥିବା
Ghushuriā chhapā ଥିବା ଖଜୁରିପତ୍ରର ଏକପ୍ରକାର ଆସନ—
A mat made of date-palm-leaves woven
by swine-herds of Orissa.

ଘୁଷୁରିଆ ପଟି—ଦେ. ବି—ଘୁଷୁରିଆ ଛପା (ଦେଖ)
Ghushuriā paṭi Ghushuriā chhapā (See).

ଘୁଷୁରିବା—ଦେ. ବି—ଘୁଷୁରିବା (ଦେଖ)
Ghushuribā Ghushuridibā (See).

ଘୁଷୁରି ସାହାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଘୁଷୁରିପଲ; ଶୁକରମାନଙ୍କ ଦଳ—
Ghushuri sāhāṇa 1. A herd of swine.

୨ । (ଘୁଷୁରିମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହୁଥିବାରୁ ଓ
ସେମାନଙ୍କର ଶୀଘ୍ର ବଞ୍ଚିବୁଦ୍ଧି ହେଉଥିବାରୁ)—
ଘୁଷୁରିଙ୍କ ପରି ଦଳବଦ୍ଧ ବଡ଼ ବ୍ୟକ୍ତି—
A large herd of men (compared to a herd
of swine.)

(ଯଥା—ତା ଘରେ ଘୁଷୁରିସାହାଣ ପରି ଗୋଟି ପିଲିଲିଲା ।)

ଘୁଷୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ଶ୍ଵୀ. (ଭୁଲ. ବ.
Ghushki ଘୁଷୁ)—ଗୋପନରେ ପରପୁରୁଷଗାମିନୀ କୁଳିଶୀ; ଗୁପ୍ତ-
ବେଶ୍ୟାକୁଳିଶୀ—A family-woman of loose
character; an adulterous house-wife.

ଘୁଷୁ—ସଂ. ବିଣ (ଘୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଦୂଷିତ (ଦେଖ)
Ghushṭa Ghushita (See)

ଘୁଷୁ—ସଂ. ବି (ଘୁଷ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ହ)—ଗାଡ଼ି—
Ghushṭra Cart; carriage.

ଘୁଷ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୁହ୍ୟାଶୟ = ଗୁପ୍ତ ଅଭିପ୍ରାୟ; ଗୁପ୍ତଅଭିପ୍ରାୟସାଧନାର୍ଥ
Ghus ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ; କମ୍ପା ସଂ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା; ଯାହା ସତ୍ୟ
ସ୍ୱର୍ ଓ ନ୍ୟାୟକୁ ବଧକରେ; କମ୍ପା ଘୁଷ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରଶଂସାକରିବା, ଯାହା
ସୁସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥଭାବ କୃତ ଉପକାର ପାଇଁ ପ୍ରଶଂସା କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ
ବିଆସାଏ ।)—ଉଲ୍ଲୋଭ; ଲାଞ୍ଜ—
Bribe; illegal gratification.

ଘୁଷ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କି—ଉଲ୍ଲୋଭ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Ghus khāibā To take bribe.

ସ୍ୱର୍ ଶାଓସା

ସୁସ୍ତ ଖାନା

ଘୁଷୁଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଉଲ୍ଲୋଭଗ୍ରାସୀ; ଲାଞ୍ଜୁଆ—
Ghus khiā Taking bribe; corrupt

ସ୍ୱର୍ଥୋସ

ସୁସ୍ତଖୋର

ଘୁଷୁଖୋର—ଦେ. ବିଣ—ଘୁଷୁଖିଆ (ଦେଖ)
Ghus khor Ghus khiā (See).

ଘୁଷା—ବୈଦେ. ବି (ଆ—ଘୁଷ୍ ଧାତୁ = କୋପ; କୋପ)—କୋପ; ରାଗ—
Ghusā Anger; rage.

ଗୋମା

ବୈଦେ. ବିଣ—ରାଗାନ୍ୱିତ—

ଗୁସ୍ ଶା

Angry; displeased; enraged.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର ଭୁଲ. ବ. ଘୁଷା, ଘୁଷି;
ସଂ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ = ହିଂସାକରିବା)—ମୁଖ୍ୟାଘାତ; ମୁଥା—
Fist-blow

ଘୁଷାଘୁଷି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଘୁଷାଘୁଷି)
Ghusāghusi ୧ । ପରସ୍ପର ମୁଥାମୁଥାରେ ହେବା—

1. Attack on each other with fist-
blows; pugilism.

ବିଣ—୨ । ପରସ୍ପର ମୁଥାମୁଥାରେ ହେଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. Fighting with each other by dealing
fist-blows.

ଘୁସି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଘୁଷା; ମୁଖ୍ୟାଘାତ; ବିଧା—
Ghusi Fist-blow.

* । ଅସୁବେଦର ଉପଦେଶମତେ ତ୍ରିସାଧାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ
ରକା ସାଢ଼ଥିବା ଘଟ — 5. Medicated ghee.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷଭବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ୟେ	ଅକାରନ୍ତରାଶି	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦ ସ୍ୱରା ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଣ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ

(ଯଥା—ଶୁଭଳାଭ ଘୃତ)

ଘ. କଣ—୧ । (+କର୍ମ. ତ) ଘସ୍—

1. Bright; dazzling

୨ । ଛୁଆ ଦୋଇଥିବା—2. Sprinkled

୩ । ଅଲେକିତ—3. Lighted; illuminated.

ଘୃତକଲ୍ଲୋଳ—ଘ. କ—ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରବର—

Ghṛutakalloḷa Name of the lineage of the Fire-god.

[ଦ—ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ ଦଧି-ଗୋଡ଼ ।]

ଘୃତକୁମାରୀକା—ଘ. କ—ଦିଅକୁଆଁସ (ଦେଖ)

Ghṛutakumārīkā Ghia kuṁārī (See)

ଘୃତକୁମାରୀ—ଘ. କ—ଦିଅକୁଆଁସ (ଦେଖ)

Ghṛuta kumārī Ghia kuṁārī (See)

ଘୃତକୁମ୍ଭ—ଘ. କ. (ମ. ପ. ଲେ. କର୍ମଧା; ଦୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ)—

Ghṛuta kumbha ଦୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ; ଦିଅମାତିଆ—
A jar full of ghee.

ଘୃତକୁଲ୍ୟା—ଘ. କ. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; ଘୃତ + କୁଲ୍ୟା = ନଦୀ)—

Ghṛuta kūlyā ଯେଉଁ କୃତ୍ରିମ ନଦୀରେ ଦିଅ ଅଳତା ଦୋଇ ପାଣି
ପରି ବହୁଥାଏ—An artificial stream of ghee

ଘୃତକେଶ—ଘ. କିଶ. ପୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘୃତ = ଘସ୍ + କେଶ = ଶିଖା)—

Ghṛuta keśa ଅଗ୍ନି—Fire.

ଘୃତଘଟ—ଘ. ଗି—ଘୃତକୁମ୍ଭ (ଦେଖ)

Ghṛuta ghaṭa Ghṛuta kumbha (See)

ଘୃତଘଟରୁ ଶିଖାଶିଖା ପାତରେ ରଖି

ଶିଖାବଦନା ଏହା ସହଜରେ —ବହୁସ୍ପର୍ଶ, ଜଗୋଷ୍ଠତମ୍ଭୁ ଇ. ଗାତ ।

ଘୃତଦିଧିତି—ଘ. ଗି (ବହୁବ୍ରୀହି, ଦୃତ ଯୋଗୁଁ ଦିଧିତି = ତେଜ)

Ghṛuta dīdhiti ଯାହାର)—ଅଗ୍ନି—Fire.

ଘୃତଧାରୀ—ଘ. କ. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; ଘୃତ + ଧାରୀ)—

Ghṛuta dhārī ୧ । ବସୁଧାରୀ; ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅବ ଉପଲକ୍ଷରେ କର-
ଯିବା ହୋମ ସମାପନାନ୍ତେ କାନ୍ଥରେ ଯେଉଁ ଦିଅର
ଧାର ବହୁଥାଏ—1. Streamlet of ghee made
to run down a wall in connection with
a homa.

୨ । ପଶ୍ଚିମ ଦେଶର ନଦୀବିଶେଷ (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2 Name of a river of the western regions.

୩ । ଘୃତସମୁଦ୍ର—3. The ocean of ghee.

୪ । ଘୃତପ୍ରବାହ—4. A current of ghee; a
continuous stream of ghee.

ଘୃତପା—ଘ. କିଶ. ପୂ. (ଘୃତ + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତି. ଅ)—

Ghṛutapa ଯେ ଘୃତ ପାନ କରେ—

(ଘୃତପା—ଶ୍ରୀ) One who drinks ghee.

ଘ. କ — ଅନ୍ୟପ ନାମକ ପିତୃଗଣ—

Name of a class of manes.

ଘୃତପୁର—ଘ. କ—୧ । ପିତୃଗଣବିଶେଷ—

Ghṛuta pūra 1 A class of manes (deceased
ancestors).

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଘୃତସ୍ୱରୂପ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—

2. A kind of sweetmeat (Apte)

ଘୃତପୁରବକ—ଘ. କ—ଘୃତପୁର (ଦେଖ)

Ghṛuta pūrbaka Ghṛuta pūra (See)

ଘୃତପ୍ରସ୍ଥ—ଘ. କିଶ. ପୂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘୃତ ପରି ପୃଷ୍ଠ ଯାହାର)—

Ghṛutapṛushṭha ଯାହାର ପିଠି ଚକଟିଆ ବା ଜଳଜଳ ବସୁଥାଏ—
Having a shining back

ଘୃତପ୍ରମେହ—ଘ. କ—ପ୍ରମେହ ରୋଗବିଶେଷ—

Ghṛuta prameha A kind of gonorrhoea.

[ଦ—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ମୂତ୍ର ଦିଅ ପରି ଗାଡ଼ ଓ ଚକଣ
ହୁଏ । ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଘୃତବର—ଘ. କ—ଘୃତପୁର (ଦେଖ)

Ghṛuta bara Ghṛuta pūra (See)

ଘୃତମଣ୍ଡ—ଘ. କ. (୨ଶ୍ରୀ ଚତୁ; ଘୃତ + ମଣ୍ଡ)—

Ghṛutamāṇḍa ୧ । ଲୁହଣୀରୁ ଦିଅ ମାରିବା ବେଳେ ଦିଅ
ଉପରେ ଦେଖାଯିବା ଫେଣ—

1 The scum of melted butter.

୨ । ଦିଅକୋରୁଥି; ଲୁହଣୀରୁ ଦିଅ କଲବେଳେ ପାକ-
ପାତ୍ରତଳେ ବସିଯିବା କୋରୁଥି—

2. The sediment left in the pot when
butter is boiled into ghee.

ଘୃତଯୋନି—ଘ. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଘୃତ + ଯୋନି)—ଅଗ୍ନି—

Ghṛutajoni Fire

ଘୃତାକ୍ତ—ଘ. କିଶ. (ଶୟା ଚତୁ, ଘୃତ + ଅକ୍ତ = ଲେପିତ)—

Ghṛutākta ଦିଅଗୋଳିଆ; ଘୃତମିଶ୍ରିତ—
Mixed with ghee.

ଘୃତାଚୀ—ଘ. କ. (ଘୃତ + ଅଚ ଧାତୁ = ଡଳା କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତି.

Ghṛutācī ବସୁ + ଶ୍ରୀ ଇ)—୧ । ଜଣେ ଅସୁର—

1. One of the heavenly nymphs or
damsels.

୨ । ସରସ୍ୱତୀ—2. A name of Sarasvatī

୩ । ରାତ୍ରି—3. Night.

୪ । କୁଶନାଭଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—4. Wife of Kuśanābha.

୫ । ଅଗ୍ନିରେ ଅହୁତି ତାଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ତବ୍ଧ (ଛ.
ଶବ୍ଦସାଗର)—5. The ladle or spoon with which
ghee is poured into the sacrificial fire.

ଘ. କଣ—୧ । ଘୃତପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of ghee.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁଷ୍ପାରେ ଧରିତ ୧ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିତ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିବା ନୀତି । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିତ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଚିତ୍ରିତ ଗୋଟିଏ, ସେବେ ୧ ଲୁପ୍ତାବେଶରେ ନ ମିଳିବ ବେଳେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ କପଟକ ୨ ବା ୧ ଚିତ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏବାଦ ଦେବ । ସଂ — 'ପାଦ' ନ ଫଳରେ 'ପାଦ' ଗୋଟିଏ; 'ବସ' ନ ଫଳରେ 'ବସ' ଗୋଟିଏ; 'ବଧୂ' ନ ଫଳରେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, ଅନ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of water

୩ । ଚକ୍ଷୁଶି, ଚେକ୍ଷୁ—3. Greasy, oily

୪ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—4. Shining; bright.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ. (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧା; ଦୃଢ଼+ଅନ୍ତ) —

Ghrutāṇṇa ୧ । ଦୃଢ଼ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ତ, ଦି-ଅନ୍ତ —

1. Boiled rice mixed with ghee

(ବହୁଗ୍ରହ) — ୨ । ଜଳୁଥିବା ଅଗ୍ନି—2 Blazing fire.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ (ଦୃଢ଼ = ଦୃଢ଼ଗ୍ରହ + ଅଗ୍ନି = ଶିଖା; ଦୃଢ଼ଦ୍ୱାରା ସାଦାର

Ghrutārcheḥ ୧ । ଶିଖା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ) — ଜଳନ୍ତା ଜ୍ୟା —

Blazing fire.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ (୩ୟ ଚିତ୍ରିତ; ଦୃଢ଼+ଅନ୍ତ) — ମହାପାଠପୁରକ

Ghrutāhuti ଅଗ୍ନିରେ ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — Oblation of ghee to

fire; offering of ghee to the sacrificial

fire.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ (ବହୁଗ୍ରହ; ଦୃଢ଼+ଅନ୍ତ) — ୧ । ସରଳଦୃଷ୍ଟ,

Ghrutāhwa ଦେବଦାରୁ — 1 The pine tree,

୨ । ତର୍ପିତ — 2. Turpentine.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ (ବହୁଗ୍ରହ; ଦୃଢ଼+ଅନ୍ତ; ଦୃଢ଼ ଅନ୍ତେ ଉଦ =

Ghrutoda ଉଦକ ସହ) — ପୌରାଣିକ ସପ୍ତସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ

ଏକତମ (ଏଥିରେ ଦୃଢ଼ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ) — One of the

seven mythological oceans.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧା; ଦୃଢ଼ପୂର୍ଣ୍ଣ+ଉଦ=ସମୁଦ୍ର)

Ghrutodadhi ଦୃଢ଼ାନ୍ତ (ଦେଖ) —

Ghrutoda (See)

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ—୧. ଚ — (ମଧ୍ୟପଦଲେଖୀ କର୍ମଧା; ଦୃଢ଼+ଉଦନ;

Ghrutodana ଚିପାଚନ) — ଦି-ଅନ୍ତ; ଦୃଢ଼ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ତ —

Boiled rice mixed with ghee.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ଚ — (୧. ଦର୍ମ) — ଝାଳ —

Ghruma Sweat; perspiration.

ଦେ. ଚିଣ (୧. ଦୃଷ୍ଟି ଧାର) — ଦୃଷ୍ଟିପ୍ରମାନ — Agitated;

revolving.

ବହୁ ଚିତ୍ରିତ ଜଳ ଅନ୍ତ, ବହୁଲୋକମାନଙ୍କର ଅନ୍ତ ଭାବ ।

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଚିଣ — ୧ । (୧. ଦର୍ମିତ) ଦର୍ମିତ —

Ghrumita 1. Perspiring.

୨ । (୧. ଦୃଷ୍ଟି) ଦୃଷ୍ଟି — 2. Turning.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ହାସ ଲେଖକ ଲକ୍ଷଣ — ଗ୍ରା. ଶିଶୁଶବ୍ଦ. ଲକ୍ଷଣଲକ୍ଷଣ ।

ଦୃଢ଼ (ଧାର) — ୧ — ୧ । ଶରଣାଳୁକରବା —

Ghrush (root) 1. To rub.

୨ । ପାଲିଷ୍ କରିବା — 2. To brush, to polish.

୩ । ଚୂରିବା — 3. To pound; to grind.

୪ । ଚାଟିବା — 4. To bruise; to crush.

୫ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା —

5. To compete, to rival

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ୧. ଚିଣ (ଦୃଷ୍ଟି ଧାର + କର୍ମ. ଚ) — ୧ । ଘଷା ହୋଇଥିବା —

Ghrushṭa 1 Rubbed.

୨ । ଘୋଷା ହୋଇଥିବା; ଘୋର ବା ବଟା ହୋଇଥିବା —

2. Pressed with pestle; bruised, pounded.

୩ । ମାଞ୍ଜିତ; ପାଲିଷ୍ ହୋଇଥିବା — 3. Polished.

୧. ଚ — (ଘୋରାଦେବା ଯୋଗ୍ୟ ଗଜ ଦ୍ରବ୍ୟ) ଅଗ୍ନିରୁଚନ —

Aloe-wood

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଦେ. ଚ (ଅଧୁନକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା) — ଦୃଢ଼ ଦ୍ରବ୍ୟ

Ghrushṭa tardit (ଯଥା ଲେଖନ ଓ କାଚ ବା ଗଠାପତ୍ର)

ଘର୍ଷଣରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ବିଦ୍ୟୁତ୍ — Frictional

electricity.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ୧. ଚ (ଦୃଷ୍ଟି ଧାର + ଘର୍ଷ) — ୧ । ଘର୍ଷଣ —

Ghrushṭi 1. Rubbing; friction.

୨ । ଚାଟିବା — 2 Pounding

୩ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା — 3. Rivalry; emulation;

competition.

୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଚ; ଯେ ଘାସମୂଳ ପାଇଁ ଥୋମାସରେ ଭୁଲୁଛି

ଘର୍ଷଣ କରେ) ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — Pig; hog; sow.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ୧. ଚ (ଦୃଷ୍ଟି ଧାର + କର୍ତ୍ତୃ. ଚ) — ଦୃଢ଼ାନ୍ତ —

Ghrushwi Hog.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚି — ଘୋଷାରିବା —

Gheñsh-rābṭh To drag on the ground.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚି — ୧ । ଗୁରୁତ୍ୱିବା —

Gheñsh-ribṭh 1. To crawl; to creep.

୨ । ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — 2 To move on the ground.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଗ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଚି — ଘଲ୍‌ଖେଲରେ ବ୍ୟବହୃତ କଉଡ଼ି —

Ghegṭh A big cowry used in Ghalkhel (a kind

of cowry-play)

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଗ୍ରା. ଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ଚ — ଜଳ ଉପରେ ଜମିବା ଲୁଗା —

Gheñgal The dirt or sordes over the tongue.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଦେ. ଚିଣ (୧. ଘନ; ୧. ଦୃଷ୍ଟି) — ୧ । ଅତ୍ୟଧିକ ଲୋକଭିଡ଼

Gheñcha ଯୋଗୁଁ ନଅଣ୍ଡା ହେବା (ଗୁଳ) —

ଘେଷାଘେଷି 1. Overcrowded (place).

ଘିବିଧି ୨ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ — 2. Narrow.

୩ । ଘନ — 3. Dense

୪ । ଅତ୍ୟଧିକ ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ —

4. Over-pressed; crushed.

ଦୃଢ଼ାନ୍ତ — ଦେ. ଚିଣ (୧. ଦୃଷ୍ଟିପିଣ୍ଡ) — ୧ । ଘେଷ (ଦେଖ)

Gheñcha peñcha 1. Gheñcha (See).

ଘିବିଧି ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ବା ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ —

2. Shrinking from doing a work

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦	୨୧	୨୨	୨୩	୨୪	୨୫	୨୬	୨୭	୨୮	୨୯	୩୦	୩୧	୩୨	୩୩	୩୪	୩୫	୩୬	୩୭	୩୮	୩୯	୪୦	୪୧	୪୨	୪୩	୪୪	୪୫	୪୬	୪୭	୪୮	୪୯	୫୦	୫୧	୫୨	୫୩	୫୪	୫୫	୫୬	୫୭	୫୮	୫୯	୬୦	୬୧	୬୨	୬୩	୬୪	୬୫	୬୬	୬୭	୬୮	୬୯	୭୦	୭୧	୭୨	୭୩	୭୪	୭୫	୭୬	୭୭	୭୮	୭୯	୮୦	୮୧	୮୨	୮୩	୮୪	୮୫	୮୬	୮୭	୮୮	୮୯	୯୦	୯୧	୯୨	୯୩	୯୪	୯୫	୯୬	୯୭	୯୮	୯୯	୧୦୦
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସନ୍ଦିହାନ —

3. Hesitating to do a work.

ଘେଷାଘେଷ୍ଟ — ଦେ. ବିଶ (ସ. ଘନ; ଘଷ୍ଟ) — ଘେଷ୍ଟ (ଦେଶ)

Gheñchāgheñch

Gheñcha (See).

ସୈବାସି ଦେ. ବି — ୧ । ଜନତା ବା ଉଡ଼ି ଯୋଗୁଁ ଗୁଳାଘାତ —

ସିଦ୍ଧିପିତ୍ତ 1. Want of space due to overcrowding.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭାବ — 2. Utter want.

୩ । ସ୍ଥାନର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା —

3 Narrowness of space.

ଘେଷାଘେଷ୍ଟ — ଦେ. ବିଶ — ୧ । ଗୁଳାଘାତ ହେତୁ ପରସ୍ପର ଠେଲିଠେଲି —

Gheñchāgheñchi Pushing each other for want of

ସୈବାସି space.

୨ । ପରସ୍ପର ଗାଢ଼ଘର୍ଷଣପୂର୍ବକ ଘନଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ —

2. Thickly placed by each other without any space between.

ଘେଷୁଳିକା — ସ ବି ସାରୁଜାଗସ୍ତ୍ର ମୂଳବିଶେଷ —

Gheñchulika A kind of root; Typhonium

ସୈବୁ trilobatum

ଘେତବା — ଗ୍ରା. (ଇତର) କି (ସ. ଗ୍ରହ ଧାତୁ) — ଗ୍ରହଣ କରିବା —

Ghetaba To hold; to take; to carry.

ବୁଦ୍ଧି ଇଚ୍ଛା ସ୍ୱାଦ୍ଧା ଚକ୍ର

କର୍ମ ଇଚ୍ଛା ସ୍ୱାଦ୍ଧା ଚକ୍ର — ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

ଘେତେଇ କରିବା — ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କି — ଅଛା କରିବା —

Ghetekaribā To cut jokes

ଘେନବା — ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସ. ଗ୍ରହଣ) — ୧ । ଘେନିବା —

Ghen-bā 1 To bear; to take.

୨ । କିଣିବା — 2 To purchase.

ଘେନା — ଦେ. ବି (ସ. ଗ୍ରହଣ) — ୧ । ଗ୍ରହଣ —

Ghenā 1. Bearing; taking; acceptance.

୨ । ମଞ୍ଜୁର — 2. Granting

୩ । (ସ. ଦୃଶ୍ୟ) ଦୃଶ୍ୟ — 3. Disgust.

ଦେ. ବିଶ — ୧ । ଗ୍ରହଣ, ମଞ୍ଜୁର କରିବା —

1. Accepted; granted; taken

ବେଢ଼ି ତୋଷେ ମୋର କୌଣସିକାର ଦୃଶ୍ୟ ଶୁଣିବେ କି ହେଲା ଘେନା —

ଘାନ୍ଧୀୟ, ପାଟଳୀ ।

୨ । ଅଙ୍ଗୀକୃତ — 2. Agreed; admitted

୩ । ଗ୍ରହ — 3. Received.

୪ । ବିବେଚିତ — 4. Considered.

୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ) ଗ୍ରହଣକାରୀ —

5. Accepting; taking; receiving.

ଘେନାଇବା — ଦେ. କି — ୧ । ବୁଝାଇବା —

Ghenāibā 1. To bring to reason by argument; to cause to understand; to explain.

ଘେନାଇ ଅଃସ୍ତୁ ଘେନେ କହୁଛୁ ରେ — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରୀ ଚମ୍ପୂ, ସଂଗୀତ ।

୨ । ମନାଇବା — 2. To convince

୩ । ମଞ୍ଜୁରୀ — 3 To persuade

୪ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା — 4. To induce.

୫ । ଶୋଷାମତ କରିବା — 5 To flatter.

୬ । (ମନ) ରଞ୍ଜାଇବା —

6 To please (one's mind).

ଚକ୍ରମା । ରହସ୍ୟ ମନ ଘେନାଇବା — ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାଂଶୁ ।

୭ । ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା; ମାନବୀ; ଶୋଭା ପାଇବା —

7. To look beautiful.

୮ । ଘେନିବା କ୍ରିୟାର ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ —

8 Causative of Ghenibā

ବହୁ ଅନବ୍ରତ ଘେନାଇ ସଙ୍ଗରେ — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି — କିଣାଇବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

କୌଣସି ବସ୍ତୁ କିଣିବାର ସୁବିଧା କରିବା ବା କିଣିବାରେ

ସାହାଯ୍ୟ କରିବା — To help a person in

purchasing a thing.

ଘେନାଇ ଯିବା — ଦେ. କି — ୧ । ନେଇ ଯିବା —

Ghenāi jibā 1. To take away.

୨ । ଘେନି ପଠାଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାଖକୁ ନେଇ ଯିବା —

2 To take a person by sending for him.

ତାରୁଣ ସମ କି ଘେନିବେ

ଘେନାଇ ବଲ ନିଜ ଘରେ — ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

୩ । ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଆଯିବା —

3. To cause to be taken or carried.

ଘେନାକ — ଦେ. ବିଶ — ଯେ ଭାବ ଗ୍ରହଣ କରେ — One who

Ghenāka comprehends a meaning or intention.

ଘେନା କରିବା — ଦେ. କି — ୧ । ଗ୍ରହଣ କରିବା —

Ghenā karibā 1. To accept

୨ । ମଞ୍ଜୁର କରିବା — 2. To grant.

କ୍ଷମାକର ଅପରାଧ, ଘେନା କର ଅଧିକ କରଣ — ଭବାନୀ, ରଘୁମାଳୀ ।

ଘେନାଘେନି — ଦେ. ବି — ୧ । ଅନ୍ୟର ମନକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ବୁଝା —

Ghenāgheni ୧ । 1 Bringing a person to reason by various arguments.

୨ । ଟେକାଟେକ, ଶୋଷାମତ — 2. Flattery.

୩ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା — 3. Inducement; persuasion

୪ । ମନାଇବା; ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ —

4. Pleasing one's mind

ଘଣ୍ଟାପିନ୍ଧୁନୀ ଗୁରୁବେଶା, ଘେନାଘେନି କେତେ ଜାଣୁ ପୁଣି —

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

୫ । ଆଦରଭାବ, ଆଦରପୂର୍ବକ ସ୍ନେହ — 5. Fondling.

ଦଶନାର ଅନ୍ତାମୟମୋଦେ, ଘେନାଘେନି କର ପରୁରେ ମିତ —

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚମ୍ପୂ, ଚାନ୍ଦି ।

୬ । ଭାବ — 6. Thought.

ସାଧାରଣ ଘେନେ ଅପର ସ୍ୱାମୀର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଚିହ୍ନିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନିତ ଅସର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଚିହ୍ନିତ କରାଯିବ । ଅପର ଏ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣା ଘେନେ ଏ ଘୋଷଣାରେ ନ ମିଳେ, ଘେନେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନିତ କରାଯିବ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୁରୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷଣାକୁ ଦେବ । ସଂ— ‘ଗା’ ନ ମିଳେ ‘ଗା’ ଘୋଷଣେ, ‘ବୁ’ ନ ମିଳେ ‘ବୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ବୁ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବୁ’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଗା’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ଦେଖିବେ, ‘ଅଲବ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବ’ ଦେଖିବେ ।

ଘେନାଘେନି କରବା—ଦେ. କି—ଶୁଣି କରବା; ଟେକାଟେକି କରବା;
Ghenāgheni karibā ଶୋଷାମତ କରବା—

To flatter a person

ବହୁଳେ ଘେନାଘେନି କର ଦୁଇ ବଥା । ବୁଝିବୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଘେନାଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଗ୍ରହଣ)—ଦାନ—Gift

Ghenāṇa [ଦୁ—‘ଦେବୋତ୍ତର ଘେନାଣ ମଧ୍ୟସ୍ଥାୟକାଣ୍ଡ ସହ’
ନାମକ ବୃକ୍ଷ କଟକ ଜିଲ୍ଲା କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳର କାଗଜପତ୍ର ଓ
ଦଲ୍ଲିଆ ଆଦିରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ କଳିକା) ବିଶ—ଦତ୍ତ (ଜମି)—
Gifted (land).

ଘେନା ବେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିଶାଦିକା; ବାଣିଜ୍ୟ; ବିପ୍ଳ—
Ghenā bechā ବିକ୍ରୟ—Trade; sale and purchase.

ଘେନା ହେବା—ଦେ. କି. (ଘେନିବାବ କର୍ମବ୍ୟାପାର)—

Ghenā hebā ୧ । (ଦୁଃଖ ବା ଗୁହାରି) ଗୃହୀତ ହେବା—
1. To be accepted.

୨ । ବିବେଚିତ ହେବା—2 To be considered.

ଘେନା ହେଉ ବ୍ୟାଧି-ଅବଧାନେ ଦୁଃଖିକ ଗୁହାରି । ବ୍ୟାଧିଅ. ଭଣା ।

୩ । ମଞ୍ଜୁର କରାଯିବା—3. To be granted.

ଘେନି—ଦେ. ଅ—୧ । ନିମନ୍ତେ; ଯୋଗୁଁ; ଲାଗି; ପାଇଁ—

Gheni 1. For.

ତୋ ଘେନି ଅସୁବିଧା ହୋଇଲୁରେ । ବସନ୍ତ. କଣୋରା ଚମ୍ପୂ. ଘ. ଗୀତ ।

୨ । ଦେହରୁ; କାରଣରୁ—

2 Owing to; on account of.

ଏ ଘେନି ସେ ସମସ୍ତ ଏ ଗ୍ରହ ଲକ୍ଷଣ । ବୁଝିବୁ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

[ଦୁ—ଏହା ପୂର୍ବରେ ଥିବା ବିଶେଷ୍ୟ ବା ସଂଜ୍ଞାମତ୍ର ୨ୟା ଓ
ବିକଳେ ୧ମା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ।]

୩ । ଦ୍ୱାରା—3. By.

ଅନ୍ତର୍ଗତ ଘେନି ଦେଖାଇ ବୋଲେ ଦେବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଳ୍ପଅଛି ଘଣ୍ଟଣ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଦଗ୍ଧମାୟା ।

୪ । ସହିତ; (ଅନ୍ତର୍ଗତ)କୁ ମିଶାଇ—

4. With; including.

ନିଶ୍ଚଳ ଧାନ ମହାଦେବ

ସମ୍ଭାର ଘେନି ଏ ସେ ଦଶ । କଣୋରା—କାଗଜ ।

[ଦୁ—ଏହା ପୂର୍ବରେ ଥିବା ବିଶେଷ୍ୟ ବା ସଂଜ୍ଞାମତ୍ର ୨ୟା
ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ।]

ଘେନି ଅସିବା—ଦେ. କି—ଦିନି ଅସିବା (ଦେଖ)

Gheni āsibā Ghini āsibā (See)

ଘେନି ଅସିବା—ଦେ. କି—ଦିନି ଅସିବା (ଦେଖ)

Gheni āsibā Ghini āsibā (See)

ଘେନି ଉଠିବା—ଦେ. କି—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଦିବା; ଶୋଭା

Gheni ūṭhibā ପାଇବା—1 (ironical) To look grand.

୨ । (ବାଧ୍ୟ ଅବ) ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେବା—

2. To become intensified (said of sores).

ଘେନିଘେନାଉ କରବା—ଦେ. କି—ମନାଇବା, ଘେନାଘେନି କର

Ghenighenāi kahibā କରବା; ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନପୂର୍ବକ କରବା—

To speak to a person persuasively or in
a pleasing manner.

ଘେନିଘେନାଉ ଯାଇ କରବା ସମଜାଉ

ବହୁଳେ ଏକା ସିନା ଶାନ୍ତୁଁ ଗୋ । ବସନ୍ତ. କଣୋରା ଚମ୍ପୂ. ଘ. ଗୀତ ।

ଘେନି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ପିନ୍ଧାଇବା; ଭୂଷିତ

Gheni debā କରାଯିବା —1. To adorn another.

୨ । କିଛି କର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଯୋଗାଇବା—

2 To supply a thing by purchasing it

ମାବୁର ମାବୁର ମୁଖ ଦେଖା; ଟେଙ୍ଗଣା ମାବୁର ଖିଆ,

ଅମ ସୁରୁନ୍ଦର ସବୁର ଖିଆ, ଘେନି ଦେବା କୋଷାମଠା । ଭଗ ।

ଘେନି ପଲାଇବା—ଦେ. କି—ଘେନି ଯିବା (ଦେଖ)

Gheni palāibā Gheni jibā (See)

ଘେନିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଗ୍ରହଣାତ୍ମ. ପ୍ରାକୃତ ଗେହ; ସ. ଗ୍ରହଣ; ଭୂଳ

Ghenibā ପ୍ରା. ଗଣ୍ଡ) —୧ । ଧାରଣ କରବା —1 To hold

ଜଞ୍ଜା କୋଳରେ ଘେନିଛ ନନ୍ଦନ । ଭୂପ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । (ପ୍ରାର୍ଥନା) ମଞ୍ଜୁର କରବା; ସ୍ୱୀକାର କରବା—

(ଘେନାଇବା—ଶିଳ୍ପକ୍ରମ) 2. To accede to; to grant (a
request).

ନରେଶମଣ୍ଡଳ ଶ୍ରୀହରିଚନ୍ଦନ ଜଗଦେବ ପ୍ରବ ଦେବ—ବସନ୍ତ. କଣୋରା ଚମ୍ପୂ. ଘ. ଗୀତ ।

୩ । ଦେହରେ ଭରିବା—3. To wear; to put on.

ମାଳ ଘେନିଲେ ଜଣେ ଜଣେ । ଭୂପ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୪ । ଦେହରେ ଲଗାଇବା ବା ଚିହ୍ନିତ କରବା—

4. To point on any part of the body.

ସିନ୍ଦୂର ବେ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ପୋଛଣ କହୁଛ ତବା ଘେନି ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

୫ । ଘେନା କରବା; (ଉପଦେଶ, କଥା) ମାନିବା—

5. To accept (one's advice).

ଘେନିଲୁ ନାହିଁ ବାଳା ପଛୁରୁ ଗୋ । ବସନ୍ତ. କଣୋରା ଚମ୍ପୂ. ଘ. ଗୀତ ।

୬ । ମାନିବା; ଶୋଭା ପାଇବା; ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା—

6. To look nice or graceful.

ନ ଘେନିଲ ପର, ନ ଘେନି ମୋର ବାଣୀ । ବୁଝିବୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ସହାୟକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରବା—

7. To take as a help.

ଏହାକୁ ଘେନି ମନ୍ତ୍ର ଜଣ ମହାରଥା । ବୁଝିବୁ. ମହାଭାରତ. ସର ।

୮ । (ମନରେ ଜୋଷ, ଅଭିମାନ, ଭର୍ଷା ଆଦି) ବହୁବା—

8. To bear (anger, malice etc in mind).

ସେ ଘେନି ତୋ ଅଗ୍ରାନ୍ଧ ଘେନିବେଶ ଶୋଷ । ବୁଝିବୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୯ । ବିବେଚନା କରବା; ବିଚାର କରବା—

9. To think; to consider.

ଧନ ଅଭାବେ ମନେ ଘେନିଥାଉଁ କି ତପ ବାଣ ଅର୍ଜୁନର ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦
୧	୨	୩	୪	୫	୬	୭	୮	୯	୧୦	୧୧	୧୨	୧୩	୧୪	୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯	୨୦

୧୦ । ଦୁଃଖିବା—10. To understand; to realise.

ବାଳାକି ଘେରୁ ବଧୂ ଭାବେ ପୁଣି ବସେ ନ ଘେନି ବଳେ ଭରେ ବାଳି ।
ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

୧୧ । ଦୁଃଖରେ ସହାନୁଭୂତି କରିବା—

11. To feel for; to sympathise with.

ସେ ପର ଦୁଃଖ ଘେନିବା ବଡ଼ ଭାବ୍ୟ ସତ । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

୧୨ । (ମନକୁ) ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା—

12. To please; to satisfy (the mind)

ସେବାରେ ଘେନି ମନକୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରା ଗୀତ ।

୧୩ । ଧରିବା, ଖଣିବା; ଦୋଷକୁ ଦୋଷ ବୋଲି ବିଚାରବା—

13 To count or think (a fault as such).

ଏଣୁ ମୋର ଦୋଷକୁ ନ ଘେନି ପଣିତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅବ ।

୧୪ । କଥିତ ବିଷୟ ସତ୍ୟ କି ମିଥ୍ୟା ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା—

14. To test whether a matter is true or not.

ତମଜ୍ଞାନ କଥା ଦେଖି, ଯେତେବେଳେ କଥା ରଖି, ତୋତେ ନିଜ ନ କହୁଛୁ ଘେନି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଚ. ଗୀତ ।

୧୫ । ଅଧିକାର କରିବା (ମାତୃଲାପାଣ୍ଡିରେ ବ୍ୟବହୃତ) —

15. To occupy; to take possession of.

୧୬ । ଅଦର କରିବା; ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—

16. To regard; to respect.

ଗୁରୁଏ ଘେନୁ ତୋତେ ମହାବୀର । ଭଞ୍ଜ, ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୧୭ । ମିଶାଇବା—17. To add; to include

ଦକ୍ଷିଣ ଭକ୍ତର ଘେନି ଦେଲି ଅଠଗୁଣଣ । ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାବଳୀ ।

୧୮ । ସଙ୍ଗରେ ନେବା—

18. To take as a companion.

ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଘେନୁ ମୋତେ ରେ ମହାଶଗନ

ପରମାତ୍ମା । ପ୍ରାଣ ସଖା ମହେଶ ଶ୍ରୀପଦେ । ମଧୁସୂଦନ, କବିତାବଳୀ ।

୧୯ । (ବ୍ରଣ, କ୍ଷତ ଆଦି) ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ହେବା; ବିଶେଷ କ୍ଳେଶ-

ଦାୟକ ହେବା—19. To be intensified; to

become very painful

(ଯଥା—ମୋ ବଥଟା କାଲିଠାରୁ ଭାରି ଘେନିଛି ।)

୨୦ । ଅନ୍ୟର ହୃଦ୍ଭାବ ଭାବ ନେବା—

20. To comprehend the intention of another person.

ବରବିକାରରୁ ନୃପର ଘେନି

ବାହାରିଲେ ଘମ ଲକ୍ଷଣ ବେନି । ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

୨୧ । ଅନୁମାନ ଦ୍ଵାରା ସିଦ୍ଧି କରିବା; ଠେରାଇବା; ଅନୁମାନ

ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ମାମାସାରେ ଉପସାଦ ହେବା—

21. To infer; to conclude by inference.

୨୨ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେବା—22. To be effectual

(ଯଥା—ଭଜ ପାନ ଔଷଧ ଦେଲଣି, କିନ୍ତୁ ଏହା ରୋଗୀକୁ ଜମା
ଘେନୁ ନାହିଁ ।)

୨୩ । ଦାନ ଆଦି ଗ୍ରହଣ କରିବା; ନେବା—

23. To take.

ମାରି ଦାନ ଘେନିବା ଘେନିବା ଝିଅ ବୁଝୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅବ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—କଣିବା—To purchase.

[ଦ୍ର—ଘେନିବା କିନ୍ତୁ ଅସମାପିକାରୁପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଅସିବା,
ପଲାଇବା, ଯିବା ଆଦି କିନ୍ତୁ ସମାପିକାରୁପମାନ ଯୋଗ କରାଯାଏ ।]

ଘେନିଯିବା—ଦେ. କି—୧ । ଧରି ନେବା, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ
Ghenijibି ଗୁଣାନ୍ତରକୁ ନେଇ ଚାଲିଯିବା—1. To take
away; to remove a person or thing
personally.

୨ । (ମନକୁ) ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To charm; to enchant
e mind) to fascinate.

ସୁତ ବା ନନ୍ଦା କଲ ଘେନୁ ମୁଁ ଅଭ,

ଦେଇ ବର ଭାବର ଘେନିଯାଏ ମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । (ଜୀବନ) ନାଶ କରିବା—3. To take (life)

ସେବେଶ୍ଵରୀ ଯୁଦ୍ଧରେ ହୋଇଥାନ୍ତେ ସାନ,

ତେବେ ମୁଁ ଅଜି ଘେନି ଯାଅନ୍ତୁ ଜୀବନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । ତଳାଇବା—4. To lead.

ସତ୍ୟପଥେ ଧର୍ମପଥେ ଘେନି ସାଥ ମୋତେ—ମଧୁସୂଦନ, ଶ୍ରଦ୍ଧାମାଳା ।

ଘେନୁ ଆସିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ଵର) କି—ଘିନି ଆସିବା (ଦେଖ)—
Ghenti āsibି Ghimi āsibି (See)

ଘେରୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । ଘେର (ଦେଖ)—

Gher 1. Ghera (See)

୨ । ତରୁଦିଗରେ ଆକାଶ ମେଘାବୃନ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

2. Overcloudiness of the sky.

ଘେରୁଘେଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—୧ । କୌଣସି ଗଛ ବା ଯନ୍ତ୍ରରେ
Gher-ghetି ରସି ବାନ୍ଧିଲେ ତାହା ଅଟକି ରହିବା ପାଇଁ ଗଛ ବା

ଯନ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶର ଗୁରୁପାଖରେ ଘରୁ ଖୋଳାଯାଏ—

1. The part of a tree or stick which is
grooved or scooped round to hold a rope
or string tied to it.

୨ । ଘଣ୍ଟା; ଶଗଡ଼ର ଚକଦ୍ଵାରା ଭୂମିରେ ହେବା ଖାଲ—

2. Cart-track; rut

ଘେରୁ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି—ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଗ;ମେଘ
Gher dharibି ଧରିବା—Being overclouded; scow-
ling weather.

ଘେର — ଦେ. କି (ସଂ. ଗ୍ରହଣ; ସଂ. ଘୃ ଧାତୁ = ଅଭ୍ରାଦନ କରିବା) —

Ghera ୧ । ବେଡ଼ିବା; ବେଷ୍ଟନ; ଗୁଡ଼ିଆଇବା—1. Encircling;

surrounding; tying round; entwining.

୨ । ଦଉଡ଼ିଦ୍ଵାରା ବନ୍ଧନ—2. Tying or binding
with a rope.

ତୋରଘଣି ଘେର ପଡ଼ିବା ହେବେ ଘେରପର ଅବସ୍ଥା—

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର, ଚ. ଗୀତ ।

୧। ୩ ଲକ୍ଷ ଲେବେ ଥପର ପ୍ରାୟରେ ଦୂରତା ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିତେ ଘେବେ ୨ ଘୋଷାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ଲେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବପସର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଘୋଷିତାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଈ’ ଘୋଷିତେ; ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଘୋଷିତେ, ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅର୍ଜ୍ୟ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅର୍ଜ୍ଜ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲବତ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲବତ୍’ ଦେଖିବେ ।

- ୩ । ବେଷ୍ଟନ; ବାଡ଼—3. Fencing, enclosure
୪ । ବେଡ଼ା; ପାତ୍ର—4. Compound-wall.
୫ । ବେଡ଼; ପରିଧି—5 Circumference; circuit.
୬ । ସୀମା; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ —6. Boundary; the boundaries on all sides.

୭ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ—
7. A space enclosed on all sides

୮ । ଗୋଲ ବସ୍ତୁର ପରିଧିର ମାପ—8 Girth.

୯ । ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ସୀମାବଦ୍ଧିଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲର ଚାରିପାଖେ

ସେବାଟି ଘେରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ବାଡ଼—9 A line of men
ପରିଧି surrounding a place for driving wild
animals towards the hunter.

ଘେରଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦୃ. ଧାତୁ=ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବା)—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ
Gherau ଘେରବା କର୍ମ, ଅବରୋଧ—

ସେବାଟି 1. Blockade, act of surrounding
ସେବାଟି on all sides.

୨ । ଘେର (ଦେଖ)—2 Ghera (See).

ଘେର ଘାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୃ. ଧାତୁ)—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ଘେରବା ବା
Ghera ghāra ବେଢ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—1. The state of being
surrounded.

ସେବାଟି ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁଲୋକ
ସେବାଟି କାରବାର ଅନୁରୋଧ କରି ଚାଲୁ କରିବା ଅବସ୍ଥା—

2. The state of a person being infested
and pressed by several persons making
repeated and pressing request on a subject.

ଘେରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୃ. ଧାତୁ)—ବେଷ୍ଟନ; ବେଢ଼ିବା—

Gherana Surrounding

ସେବାଟି

ସେବାଟି

ଘେର ପକାଇବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଚାରିଆଡ଼େ
Ghera pakāibha ଦଉଡ଼ି ବା ବାଡ଼ିବାକୁ ବେଷ୍ଟନ କରିବା;

ସେବାଟି ଘେରଇବା—

ସେବାଟି To enclose a space or thing by a cir-
(ଘେର ବୁଲାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) circular enclosure.

ଘେର ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଦଉଡ଼ି ଆଦିରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ବନ୍ଧା
Ghera pardibha ହେବା—Being bound down

(by a rope).

ସେବାଟି ଘେର ଘରି ଘେର ପଡ଼ିବା ହେବେ ଘେରପର ଅବସ୍ଥା ।

ସେବାଟି କେବଳ ଯଦି କେବଳ ଘେର ପଡ଼ିବା ହେବେ ଘେରପର ଅବସ୍ଥା ।

ଘେରବନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—ଘେରବନ୍ଦ (ଦେଖ)

Gherabanda Gherabandi (See)

ଘେରବନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ବାଡ଼ାବନ୍ଦ—

Gherabandi 1. Surrounding with fence; the
ସେବାଟି fencing or enclosing of a space.

ସେବାଟି ୨ । ଜମିର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗସ୍ଥ ପରିଧିର ମାପ—2. Circuit-
survey, survey along the circuit or
boundary of a land.

ଦେ. ବି. —ଚାରିଆଡ଼େ ବାଡ଼ିବାକୁ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇଥିବା—
Enclosed by a fence on all sides.

ଘେର ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଶିକାର କରିବାର ଏକପ୍ରକାର
Ghera benta ପ୍ରଣାଳୀ—A sort of hunting; drive.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିକାରୀ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ବନ୍ଧୁକ ବା କାଣ୍ଡ
ଧରି ଜମି ରହେ, ଅନେକ ଲୋକ ସେ ସ୍ଥାନର ଚାରି ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ-
ଦୂରରେ ପରିଧି ପରି ଘେରି ରହନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଘେର ବା ସୀମା
ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇ ସେହି ଶିକାରୀ ଜଗିଥିବା
କେନ୍ଦ୍ର ନିକଟକୁ ଆଣନ୍ତି ଓ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ ଶିକାରୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ
ହେଲାକୁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆସି ଚଳାଏ ।]

ଘେରା—ଦେ. ବି.—୧ । ଘେର (ଦେଖ)

Ghera 1 Ghera (See)

ସୁବା ୨ । ଚାରି ପାଖରେ ବୁଲିବା, ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ—2. Going round,
ସୁବା ଟିକର circuit; circumambulation.

୩ । ଭର; ଥରେ ଚାରି ପାଖରେ ବୁଲି ଆସିବା—
3. One circuit

ସେବାଟି ଦେ. ବି. —୧ । ବେଷ୍ଟିତ—

ସିରାହୁଆ 1 Surrounded.

୨ । ବାଡ଼ିବାକୁ ଚାରିଦିଗରେ ଅବରୋଧ—
2. Fenced all round; enclosed.

ଘେରାଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଘେରବାର ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହ—

Gherāibha 1. Causative of Gheribha.

ସେବାଟି; ସେବାଟିକର ୨ । ଚାରିଆଡ଼େ ବାଡ଼ାବନ୍ଦ କରିବା—

ସରାନା 2. To fence on all sides.

ଘେରଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୃ. ଧାତୁ=ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବା)—

Ghera ୧ । ବେଷ୍ଟନ—1. Enclosing.

ସେବାଟି ୨ । ଦୂର୍ଗ ନଗରର ଅବରୋଧ—

ସିରାହୁଆ; ସେବାଟି 2. Siege; blockade of a town or fort.
(ଘେରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଅବରୋଧ ଅବସ୍ଥା—

3. Blockaded condition.

ଦେ. ବି. —୧ । ଆବୃତ; ଆଚ୍ଛାଦିତ—1. Covered.

୨ । ଆବୃତ—2. Enclosed.

୩ । ଅବରୋଧ—3. Besieged; blockaded.

ଘେରାଏ—ଦେ. କି. ବି. ଓ ବି.—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ଥରେ ବୁଲି;

Ghera 1. Making one circuit only.

୨ । ଥରେ—2 Once.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପତ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚକ ଓ ଚିହ୍ନ ଅଥବା ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚିହ୍ନ ଅଥବା ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପତ ଏ ବା ଚିହ୍ନ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଘୋଟକରେ ଯେତେ ଏ ଘୋଟକରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟବହାର । ବା ଏ ଚିହ୍ନର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ଘୋଟକବାଦି ଚିହ୍ନ । ସାଧାରଣ— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଘୋଟକବାଦି; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଘୋଟକବାଦି; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଘୋଟକବାଦି; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁନ' ଘୋଟକବାଦି; 'ଅଲବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବନ୍ଧ' ଘୋଟକବାଦି ।

ଘୋଟକ—ସ. ଚ. ଫୁ (ଘୁଟି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Ghotaka ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—Horse.
(ଘୋଟକା—ଶ୍ୱୀ)
ଦେ. ଚ ଓ ଚଣ—ଘୋଟ (ଦେଶ)—Ghotā (See)
ଦେ. ଚଣ—ଅଛାଦିତ; ଅଛାଦିତ—Covered

ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଘୋଟ କରନ୍ତୁ ଯଦିଓ ଘୋଟକ ଘୋଟକ ଏବଂ ।
ଘୋଟି ଚିହ୍ନର ଗୋଟିଏ ।

ଘୋଟକାରୀ—ସ. ଚ. (ଶ୍ୱୀ ଚିହ୍ନ; ଘୋଟକ + ଅଶ୍ୱ; ମର୍ଦ୍ଦିମାନେ)
Ghotakārī ଘୋଡ଼ାକୁ ଦେଖିଲେ ଭାରି ହୁରୁଡ଼ୁଡ଼ି)—ମହୁଷ—
Buffalo.

ଘୋଟଣ—ଦେ. ଚ. (ସ. ଘୁଷୁ)—୧ । ଘୋଟଣା—
Ghotāṇa 1. Pounding.
ଘୋଟଣ ୨ । ପେଷଣ—2. Pulverising; bruising.

ଘୁଡ଼ା
ଘୋଟଣୀ—ଦେ. ଚ—କୁଣ୍ଡିରେ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ଘୋଟଣା ଠେଙ୍ଗା—
Ghotāṇī The long wooden rod for pestling
ଘୋଟଣୀ things in a mortar.
ଘୁଡ଼ା; ଘୋଡ଼ା ପ୍ରାୟେ. (ଗୋମ) ଚ—କଲରେ କାମ କରୁଥିବା
ମୂଲ୍ୟାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଘରୁ ନିଆଯିବା ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—
Food carried from home to the labourers
working in the field.

କେଉଁଠାରେ ପୁଣି କିଛି ବ୍ୟାକରଣ
ଘୋଟଣା ଠିକ୍ ଘୋଟଣା ଘୋଟଣା । ଚାରିଶାଠିରୁ ଘୋଟଣା ।

ଘୋଟା—ଦେ. ଚ (ସ. ଘୁଷୁ)—ଭାଙ୍ଗି ଓ କାଣ ପ୍ରଭୃତି କୁଣ୍ଡିରେ
Ghotā ବାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଘୋଟଣା; ପେଷିବା ବା ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—
ଘୁଟା, ଘୋଟା To pound tobacco, bhāṅg etc in a
ଘୁଡ଼ା mortar with the help of a rod
ଦେ. ଚଣ—ମର୍ଦ୍ଦିତ; ଦଳିତ; ନିଘେଷିତ—
Pounded; bruised.

ଘୋଟାଇବା—ଦେ. ଚ—ଘୋଟଣାର ଶିଳ୍ପକୁ
Ghotāibā Causative of Ghotibā.
ଘୋଟା; ଘୋଟା ପୁଣି ଚିହ୍ନର ଅନ୍ତରେ ଘୋଟାଇବା ।
ଘୁଡ଼ା ବୁଧିବୃଦ୍ଧି. ମହାଭାରତ ଅବ ।

ଘୋଟାଘୋଟି—ଦେ. ଚ. (ସ. ଘୁଷୁ)—କ୍ରମିତ ଘୋଟଣା କର୍ମ—
Ghotāghoṭī Act of repeated pounding or pestling.
ଘୋଟାଘୋଟି—ଦେ. ଚ—ଘୋଟଣା; ଭାଙ୍ଗିଥିବା ଘୋଟଣା ବାଡ଼ି; ପେଷଣ—
Ghotāghoṭī Pounding rod.

ଘୋଟା
ଘୋଡ଼ା

ଘୋଟିବା—ଦେ. ଚି (ସ. ଘୁଷୁ; ପ୍ରା. ଘୁଟି)—
Ghotibā ୧ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ବାଡ଼ିବା—
ଘୁଟା, ଘୋଟା 1. To pound; to pestle.
ଘୋଡ଼ା ଘୋଟି କରନ୍ତୁ, ଘୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ା କାମ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀ ଚମ୍ପୂ ଘ ଗାଠ ।
୨ । ବେଡ଼ିବା; ଘେରିବା—2. To surround; to
envelop.

ଅନ୍ତର ପର ମେଲି ଦେଇ ଦୂର ପାଞ୍ଜି
ଧାର ଅସି ଘୋଡ଼ାରେ ଗଲ ଘୋଟା । ବୁଧିବୃଦ୍ଧି. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଉପରେ ଛାଙ୍କିବା; ଅଛାଦିବା—
3 To overcloud; to cover; to overspread.
ଶାଢ଼ୀ ଅନଳ ବହେ ସୁଲୁସୁଲୁ
ପୁଣି ଘନ ଘୋଟିଯାଏ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶମ୍ଭୁ ।

୪ । (ସ୍ୱେଦ, ପାପ ଆଦି) ବିଶେଷରୂପେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—
. To attack furiously.
ଘୋଟି ଅସିଲ ମହାକୋପେ
ଭେଷଜ ଦାଢ଼ିବୁଦ୍ଧ ରୂପେ । ରୂପକ. ହେମଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ।
୫ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା—
. To overpower; to overcome.

(ଯଥା—ତାକୁ ନିପ୍ରା ଘୋଟିବ ।)
୬ । ବ୍ୟାପିବା—6. To pervade; to be diffused.
ସଂସାର ସମସ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଅଛି ଘୋଟି
ଘୋଟିରେ ଭାସିଥିବା ମୋ ସଦା ନାଟକ । ବୁଧିବୃଦ୍ଧି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଘୋଟିବା—କୁଣ୍ଡି ଓ ଖଲ ଆଦିରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ରଖି
କାଠି ବା ପୁଆଡ଼ାରୁ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା ।
ଘୋଟିବା—ଶିଳ ବା ଚନ୍ଦନପେଣ୍ଡି ଉପରେ ଚନ୍ଦନ ଆଦି କାଠକୁ
ଘୋଟିବା; (ଏଥିରେ ଶିଳପୁଆ କମ୍ପା ପୁଆ ଦରକାର ହୁଏନାହିଁ) ।
ବାଡ଼ିବା—ଶିଳ ଉପରେ ଦଳିତ ଆଦିକୁ ରଖି ଶିଳପୁଆଦ୍ୱାରା ତାକୁ
ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା ।

ରଘୁବା—ଗୋଟା ଗୋଟା ଟାଣୁଆ ପଦାର୍ଥକୁ ଚକିର ଭଲପାଳ
ଉପରେ ରଖି ଚକିର ଉପରପାଳକୁ ଘୁରାଇବା ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ
ବସ୍ତୁକୁ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କରି ଭାଙ୍ଗିବା ।

ପେଷିବା ଓ ଚୁରିବା—ଶୁଣିଲ କିନ୍ତୁକୁ ଚୁଣି କରିବା ।
ଘୋଟିବା, ଘୋରିବା ବା ବାଡ଼ିବାକୁ ଯାହା ବାହାରେ ତାହା
ଜଳପିଣ୍ଡିକ ବା କାଠୁଆ, କିନ୍ତୁ ପେଷିବା ଓ ଚୁରିବାର ଫଳ
ଶୁଣିଲା ତୁନା । ରଘୁବାବାର ଫଳ ଶୁଣିଗୁଣି କହୁ ।
ଘୋଟିବା କିମ୍ଭାର ଅସମାପିତା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ହେବା, ଯିବା,
ପଳାଇବା ଓ ରହବା କିମ୍ଭାର ସମାପିତା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଘୋଟି ରହବା—ଦେ. ଚି—ଘୋରି ରହବା; ବେଡ଼ି ରହବା—
Ghoṭī rahabā To envelop; to surround.
ବନ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଅକ୍ଷୟ ପୁସ୍ତକ
କେତେ ଘୋଟି ଗ୍ରମର ଘୋଟି ରହୁଛି । ବୁଧିବୃଦ୍ଧି. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୁଷ୍ପାଦେ ପ୍ରତି ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ୧୦ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥଚ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ ଯେବେ ଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଚରାସ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଗୋଟିବେ; 'ବୁଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଧ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଥ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଚ' ଦେଖିବେ ।

ତୁରଙ୍ଗମ୍, ପଦଙ୍ଗ, ବାହୁ, ପର ଗୋଲ । ଗଧ ଏହି ଜାତୀୟ ପଶୁ, ଗଜବ, ହରି, ଅରୁଣ, ଆଶୁ, କିନ୍ତୁ ଗଧର ଲଞ୍ଜ ଗୋରୁଲଞ୍ଜ ଡ଼ା ବସ୍ତ୍ରବା, ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟବା, ଗୁମସ୍ତା, ପର ଓ ଗଧର କାନ ଘୋଡ଼ାକାନ ମରୁଦୁଥ, ଗୁଜସ୍ତକ, କମାନକ, ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼; ଘୋଡ଼ାର ଲମ୍ବ ବେକ ବଢ଼ି, ସୈନ୍ଦବ, ଗାଡ଼ା, ଜବନ, ଉପରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଲମ୍ବ କେଶର ଥାଏ । ଶାଳହୋଡ଼ା, ପ୍ରଜାଣ୍ଟିକ, ବାତାୟନ, ଏ ଖୁବ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭାମୀ, ଘୋଡ଼ା ଅଷ୍ଟୋଲ୍ଲିଆ ନର, ହସ୍ତ, ତୁରଗ । ଆମେରିକା, ପାରସ୍ୟ, ସିନ୍ଧୁ, ଆରବ ଆଦିର ପଡ଼ିଆ, ମରୁଭୂମି ଓ ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ବନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରହନ୍ତି ଓ ଧରା ହୋଇ ଗୁଡ଼ପାଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ କୁଆ ପ୍ରସବ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ବଡ଼ ହେଲେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ମଣି କରୁ ଚଢ଼ନ୍ତି ଓ ଗାଡ଼ିରେ ଲଗାନ୍ତି । କେତେକ ଦେଶରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଲୋକେ ଦଳରେ ଲଗାନ୍ତି । ଘୋଡ଼ାମାନେ ହେଁ ହେଁ ଶବ୍ଦ (ହେଷା) କରନ୍ତି । ଏମାନେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ହୁଅନ୍ତି । ଦେଶ-ଦେଶରେ ଏମାନେ ମଧ୍ୟ କମ୍ ବେଶି ଉଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି । ଅଷ୍ଟୋଲ୍ଲିଆର ଘୋଡ଼ା ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ ସେଟ୍ ଲଞ୍ଜ ଦ୍ବୀପସ୍ତ୍ରର ଘୋଡ଼ା ସବୁଠାରୁ ସାନ । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭୁତ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଲୋକେ ବଳି ରଖି ଏହାକୁ ଦଉଡ଼ାନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷରେ ସିନ୍ଧୁ ଓ କାଠିଆବାଡ଼ିର ଘୋଡ଼ା ଉଲ୍ଲୁଖ । ଶାଳହୋଡ଼ା ରଚିତ ଅଣ୍ଡ-ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ, ଭେଦ, ରୋଗ ଓ ଚିକିତ୍ସା ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସୋଡ଼ା ୨ । କଦଳୀ ଗୁଣର କଟା ହୋଇଥିବା ଗଣ୍ଡି—

ସୋଡ଼ା 2. The cut trunk of the plantain tree.

(ଘୋଡ଼ା—ଶ୍ବୀ) ୩ । ଚକ୍ରରେ ଅଗ୍ନିହୋମୋଗ କରିବା ଯନ୍ତ୍ର ବା ହାତୁଡ଼ି (ଯାହା ଖୁପ୍ ଦେଲେ ବନ୍ଧୁକନଳ ଉପରେ ଥିବା କାରୁଦରେ ନିଆଁ ଲାଗି ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର ହୁଏ) —

3. Hammer or trigger of a gun.

୪ । ପିଲାମାନେ ବ୍ୟାୟାମ କରିବା ଓ ଖେଳିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଘୋଡ଼ା ପରି ନିର୍ମିତ ଚକ୍ରାକ୍ତ କାଠଖଣ୍ଡ—4 A wooden horse for children's exercise or play.

୫ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ଏକଜାତୀୟ ଗୋଟି, ଯେ ଥରକେ ଅକ୍ଷର ଘର ଗୁଲେ—

5. The knight in a game of chess.

୬ । (ସ. ଗାଡ଼ାକରଣ) ଆଚ୍ଛାଦନ—

6. Act of covering.

ଦେ. ଢଙ୍କ—ଆଚ୍ଛାଦିତ—Covered.

ସେହି ଦିଗର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ବେଳେ ବୁଝାଏ ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି ।
ସାଧାରଣ ଉଚ୍ଚାଞ୍ଚଳ ସ୍ବର ।

ପ୍ରାଦେ (ପୁର) କ. (ଯାହାକୁ ଘୋଡ଼ାର ବା ଲୁଗୁଲ କର ଉଚ୍ଚୋଚ୍ଚାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର ଦିଆଯାଏ) —

ଗୁସ୍ତ—Bribe

(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଘୋଡ଼ା ଦେଇଛି ।)

ଘୋଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି (ସ. ଗୁଡ଼ ଧାତୁ; ଭୁଲ. ଗୁଡ଼; ସ. ଦୁଟ ଧାତୁ)—

Ghordārbh

୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିବା; ଢାଙ୍କିବା—

ଟାକା

1 To cover; to envelop.

ଟାକନା, ଢକନା ଘୋଡ଼ାର ଦେଲବେଳେ ସମ୍ଭବ ଢାଙ୍କିବା—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସ୍ବଧାନ୍ୟ ।

୨ । ଗୋପନ କରିବା; ଲୁଚାଇବା—

2. To hide; to hush up; to conceal

ସିବା କେଳବାସେ ବାସେ ଘୋଡ଼ାଇ ହରଷେ ରସେ ମଜ୍ଜିବୁ ଶୁଣି ରହସେ ହସେ ।

ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସ୍ବଧାନ୍ୟ ।

[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ନେବା, ପକାଇବା, ହେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ସ୍ବରୂପ ହୁଏ ।]

ଘୋଡ଼ାଇ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା—

Ghordāi hebh

1. To be covered.

୨ । ଜିଜର ଶରୀରକୁ ବସ୍ତ୍ରାବୃତ କରିବା—

2. To cover one's body with cloth.

ଘୋଡ଼ା କଇଁ—ଦେ. କ—ଧଳାକଇଁ; ଶ୍ବେତ କୁମ୍ଭ—

Ghordā kairi

White water-lily.

ଘୋଡ଼ା କନିଶିରି—ଦେ. କ—କଚରଙ୍ଗା (ଦେଖ)

Ghordā kanisiri

Kacharaingā (See)

ଘୋଡ଼ା କରଞ୍ଜି—ଦେ. କ (ସ. କୃତକରଞ୍ଜ)—ଏକପ୍ରକାର କରଞ୍ଜ (ଏହା

Ghordā karañja ଚର୍ମରୋଗ, ବାହା ଓ ବିଷଦୋଷନାଶକ)—

ସୋଡ଼ାକରଞ୍ଜ

A kind of Karañja tree

ଘୋଡ଼ା କସିବା—ଦେ. କି—ଚଢ଼ି ବାପାଇଁ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଜନ୍ ଅଡ଼ି

Ghordā kasibh

ସାଜ ପକାଇବା—To saddle a horse

ସୋଡ଼ାକମା

for a ride.

ସୋଡ଼ାକମା

ଘୋଡ଼ାଗଡ଼ି—ଦେ. କ (ସ. ଘୋଟକ + ଗାଡ଼ି)—ଅଣ୍ଡାକାର ଟଣାଯିବା

Ghordāgardi

ଦ୍ବିଚକ ବା ଚକ୍ରାକ୍ତ ଯାନ, ବର୍ଗା—

ସୋଡ଼ାଗାଡ଼ି

Horse-carriage

ସୁବ୍ବାଗାଡ଼ି, ସୋଡ଼ାଗାଡ଼ି

(ଗାଡ଼ି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ—

See notes under Gardi.)

[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଅନେକ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଗୁରୁଚକିଆ—

our-wheeled carriage.

ଚନ୍ଦ୍ରମ୍ (ଏକ ଘୋଡ଼ା ଟାଣିବା ହାଲୁକା ଗାଡ଼ି)—

Buggy; dog-cart.

ଦୁଇ, ତିନି ବା ଗୁରୁ ଘୋଡ଼ା ଟାଣିବା ଭାରୀ ଗାଡ଼ି—

Carriage drawn by two or more horses.

ଶ୍ବେତ ଓ ବଡ଼ ପାଲ୍ଲୀଗାଡ଼ି—Brownberry.

ଫିଟନଗାଡ଼ି—Phaeton

ଦୋମହଲ ଗାଡ଼ି (ବଲ୍ଲଭ)—Omnibus; bus

ଏକା ଗାଡ଼ି (ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ) } A two-wheeled covered

ଝଟକା (ଗଞ୍ଜାମ, ମାଲ୍ଲିକ) } cart drawn by a horse.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ଟକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ	ଉଷ୍ଟ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଋଷ୍ଟକର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦୁ ସୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଞ୍	ଋଷ୍ଟ	ଉଷ୍ଟ	ଋ

ରୋଗୀଗୁଡ଼ା ଗାଡ଼ି—Ambulance car

ଜାକରୁଡ଼ା ଗାଡ଼ି—Mail carriage

ବ୍ରହ୍ମା ଗାଡ଼ି—Brougham.

କେଉଁ କେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ଏକ, କେଉଁଥିରେ ଦୁଇ, କେଉଁଥିରେ ତିନି ବା ଚାରିଟି ଘୋଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ହୁଅନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟ୍ରାମ୍, ମଟର ଓ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଲୋକେ ବେଶି ଯିବାଆସିବା କରିବାରୁ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ବ୍ୟବହାର ଭେର କମି ଯାଇଛି ।]

ଘୋଡ଼ାଗୋଡ଼ା—ଦେ. ଛ (ଯାହାର ଗୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଖାଯାଏ)
Ghordāgordā ନାହିଁ; ଚୁଡ଼ିପାଦ—(ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବେନ । ସାପ—
(witticism) Snake.

ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ା—ଦେ. ଛ—(ମେଘ) ଅତ୍ୟଧିକ କରବା ଅବସ୍ଥା—
Ghordāghordā Overclouding; cloudy state
(ଯଥା—ମେଘ ଅତି ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ା କରୁଛି ।)

ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ି—ଦେ. ଛ—ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅତ୍ୟଧିକ କରବା କର୍ମ—
Ghordāghordi Act of covering many things.
ଦେ. ଛ—ଉତ୍ତମରୂପେ ଅତ୍ୟଧିକ—Well covered.

ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ା—ଦେ. ଛ—ଘୋଡ଼ାରେ ଆରୋହଣ କରିବା—
Ghordā chardhā Ride on a horse.
ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା ଦେ. ଛ—ଅଶ୍ଵାରୋହ—Riding on a horse

ସୁବ୍ଧବ୍ରା

ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ାଳି—ଦେ. ଛ—୧ । ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା (ଦେଖ)—
Ghordā chardhālī 1. Ghordāchardhā (See)
୨ । ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2 (a person) Practised in riding a horse.

ଘୋଡ଼ାଛାଟିଆ—ଦେ. ଛ (ସ. ପିଚୁଲ)—(ବୈଦ୍ୟକ) ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Ghordāchhṭiā Tamarisk Dioca.
ନାଲବାଟି [ଦ୍ର—ଏହା ସିନ୍ଧୁ ଓ ପଞ୍ଜାବରୁ ଆମତ । ଏହା
କାଳହାଟ ନଦୀକୂଳରେ ବା ନଦୀଗର୍ଭରେ ବାଲିରେ ଉଠେ । ଏହାର
ଛେଲର ଉତ୍ତରପାଖ ନାଲି, ବାହାରପାଖ ଧଳା, କାଠ ଅଳ୍ପ ଶକ୍ତ,
ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଉଷ୍ଣ ନାଲି, କଢ଼ ଓ ଶାଖ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
(Kirtikar).]

ଘୋଡ଼ାଟାପୁ—ଦେ. ଛ—ଅଶ୍ଵର ଖୁର—
Ghordāṭapu Hoof of a horse.

ଘୋଡ଼ାବଧୁବ

ଘୋଡ଼ାକାଟାପ

ଘୋଡ଼ାଟାପୁଆ ବାବା—ଦେ. ଛ—୧ । ଅଶ୍ଵର ଖୁର ପରି ଖୁର ଥିବା
Ghordāṭapuā bārḥā ଏକପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର—
1. A kind of horse-hoofed boar.
[ବାହାଁ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ—
See notes under Bārḥā.]

ଘୋଡ଼ା ଟିପିବା—ଦେ. ଛ—୧ । ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଘୋଡ଼ାକୁ ଦୁଇ-
Ghordā ṭipibā ଗଛରେ ଚଳାଇବା—1. To cause a
ଘୋଡ଼ା ଟିପିବା horse to run by riding on it

ଘୋଡ଼ାଟିପନା ୨ । ବନ୍ଧୁକର ଘୋଡ଼ାକୁ ଶୁଳ୍ବତ କରି ନଳର ପାର୍ଶ୍ଵ
ହେତୁରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା—2 To pull the
trigger of a breach-loader gun.

ଘୋଡ଼ାଡ଼ିମ୍ବ—ଦେ. ଛ (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ଅକଳ ପଦାର୍ଥ, ଅବାସ୍ତବ
Ghordādimba ବସ୍ତୁ—1. A non-existing thing.
ଘୋଡ଼ାବିଡିମ ୨ । କିଛି ନାହିଁ—2 Nothing.

ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ଛ (ସ. ଘୋଡ଼ାକ + ଧାବନ)—
Ghordā daurda ୧ । ଅଶ୍ଵର ଦୁଇଗତି—
ଘୋଡ଼ାଦୌଡ଼ 1. Running of a horse.

ସୁବ୍ଧବ୍ରା ୨ । ଅପରାଧୀକୁ ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—
2. A punishment meted out to
offenders.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅପରାଧୀକୁ ପଛଆଡ଼ୁ ବେକପାଖରୁ ଜଣେ
ହାବୁକା ଦେଇଦେଇକା ଘୋଡ଼ା ପରି ଦଉଡ଼ାଉଥାଏ ।]

ଘୋଡ଼ାଦଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଶ ପୁ—(ଗାଳିବିଶେଷ) ବାରଗୁଲ୍;
Ghordādaṇḍā ସେ ସବୁଦି ଏଣେ ତେଣେ ଚାଲୁଥାଏ—
(ଘୋଡ଼ାଦଣ୍ଡେଇ—ଶ୍ଵୀ) (a term of abuse) Loafing
(person).

ଘୋଡ଼ାଦଣ୍ଡେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଢ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ ମାଛ—
Ghordādaṇḍēī The bigger Dandakiri fish.
ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବିଶ. ଶ୍ଵୀ—ଘୋଡ଼ାଦଣ୍ଡାର ଶ୍ଵୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Ghordādaṇḍā.

ଘୋଡ଼ାନନ୍ଦ—ଦେ. ଛ—ସେଉଁ ମାଟି ବା ପଥର ନଳଦ୍ଵାରା ଲୁପ୍ତର ମୁହଁ
Ghordānanda ଘୋଡ଼ାଯାଏ ବା ଅବୃତ ହୁଏ—
A big earthen or stone ring set on the
mouth of a well.

ଘୋଡ଼ାଲିମ୍ବା—ଦେ. ଛ—ଘୋଡ଼ାଲିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ghordālimba Ghordā limba (See)

ଘୋଡ଼ାପୋକ—ଦେ. ଛ—୧ । ପତ୍ରପାଳ; ନେଳିଆ ବଡ଼ ଝିଙ୍କା—
Ghordāpoka 1 Green big locust.
୨ । କଳା ତେଲୁଣି ପୋକ ପରି ବହୁପଦବିଶିଷ୍ଟ ପୋକ-
ବିଶେଷ—2. A kind of black galley worm.

ଘୋଡ଼ାବଚ—ଦେ. ଛ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବଚ; ଖୁରସାଗା ବଚ—
Ghordābacha 1. A kind of fragrant medicinal
ଯୋଡ଼ାବଚ root.

୨ । ଖୁର ଦଉଡ଼ିକା ଘୋଡ଼ାର ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ଫେଣ—
2. Foam issuing from the mouth of
an over-worked horse.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠା ୧ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବୌଦ୍ଧି କର୍ତ୍ତ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାରେ, ଯେବେ ଏ ଘୋଡ଼ାବାଳରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଚରଣର ୨ ବା ୧ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଘୋଡ଼ାବାଳ ହେବ । ଯଥା— । ଯାହା ନ ଯେଲେ 'ଗାଢ଼' ଘୋଡ଼ାବାଳ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳେଲେ 'ବୃଥା' ଘୋଡ଼ାବାଳ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳେଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଘୋଡ଼ାବାଳ; 'ଅଗାଧ' ନ ଯାଇଲେ 'ଅଗାଧ' ଘୋଡ଼ାବାଳ; 'ଅଲବଦ' ନ ଯାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଘୋଡ଼ାବାଳ

ଘୋଡ଼ାବାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଲମ୍ବର ଲମ୍ବା ବାଳ—

Ghordābālā 1. The long hair of a horse's tail.

୨ । ଘୋଡ଼ା ଦେହର ଚୋମ—2 Horse-hair.

ଘୋଡ଼ାମାଛ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଘୋଡ଼ାକ+ମାଛ) —ଏକପ୍ରକାର ପାଉଁଶିଆ

Ghordāmāchhi ରଙ୍ଗର ବଡ଼ ଡାଉଁଶ; ଡାଆଁଶ—Horse-fly.

ସୋଡ଼ାମାଟି [ଦୁ—ଏମାନେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଘୋଡ଼ା

ସୁଇମକ୍ଷୀ ଅତି ବିକଳ ଓ ଅସ୍ଥିର ହୁଅନ୍ତି ।

ଘୋଡ଼ା ମାରିଦେବା—ଦେ. କି—୧ । ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଦୂର ଦେଖ

Ghordā mārīdebā (ସ୍ଥାନ)କୁ ଯିବା—

ସୋଡ଼ା ମାରି 1. To ride to a distance.

ସୋଡ଼ା ମାରିବା ୨ । ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଘୋଡ଼ାକୁ ହସିତାଇବା—

2. To cause a horse to gallop.

(ଯଥା—ସାହେବ କଟକରୁ କୁଜଙ୍ଗକୁ ଘୋଡ଼ା ମାରିଦେଲେ ।)

ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ ଫୁ—୧ । ଲମ୍ବା ମୁଖବର୍ଣ୍ଣ—

Ghordāmuhāñ 1. Having a long face

ସୋଡ଼ାମୁହାଁ ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—2. Shameless.

ସୁଇମୁହାଁ ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Worthless

(ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ—ଶ୍ରୀ)

ବୁଲଣ୍ଡ ବେଳେ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ଗୁଥ ଗାଧ—ଗଣ ।

ଘୋଡ଼ା ଯିବା—ଦେ. କି (ଘୋଡ଼ାଉବା କିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ) —

Ghordā jibā ଅଜ୍ଞାତ ଦେବା—To be covered.

ଘୋଡ଼ାରେଡ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ଫ. ଘୋଡ଼ାକାରୋ) —

Ghordārohā ଅଶ୍ୱାରୋହ—Riding a horse.

ହାତ ହାତ ଘୋଡ଼ାରେଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ାରେଡ଼ା

କ୍ଷତି ହୁଲେ କ୍ଷତି ହୁଲେ ଟେକି ବାହା । କୃଷକ. ମହାବରତ ଦୋଷ ।

ଘୋଡ଼ାଲୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଗଛ—

Ghordālāṇḍā A kind of tree with drooping bushy branches.

[ଦୁ—ଏହାର ଡାଳ ଘୋଡ଼ାଲୁଣ୍ଡା ପରି ଗୋଲଗୋଲ ବା

ଝାମ୍ପା ହୋଇ ତଳକୁ ଝୁଲି ଥାଏ । ଏହାର ଗଛର ଗୋଲେଇ

ଫୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।]

ଘୋଡ଼ାଲଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାର ବସ୍ତା—

Ghordālāṇḍi Horse-dung.

ଘୋଡ଼ାଲୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବର୍ଷିଜାଣା ଘାସବିଶେଷ—

Ghordālūṇḍi Albizzia Stipulata (Haines)

[ଦୁ—ଏହା ଲମ୍ବାରେ ୨ ଫୁଟରୁ ୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହା

ବାଲିଆ ବା ଦୋରସା ମାଟିରେ ଭଲ ଜନ୍ମେ । ପ୍ରସସ୍ତ ମୃତ୍ତୁ ପଡ଼ିଆ

ଏହା ପାଇଁ ପ୍ରସସ୍ତ ।]

ଘୋଡ଼ାଲିମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ନିମ୍ବ ଗଛ—

Ghordālīmā Melia Azadarach; Persian

ଫ. ମହାନିମ୍ବ, ହିମ୍ବ, ମୃ, ଲୁଲକ (Kirtikar).

ପଦ୍ମଚନ୍ଦ୍ରମ୍ବ

(ନିମ୍ନ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)

ସୋଡ଼ାନିମ୍ବ, ମହାନିମ୍ବ

(See notes under Nima)

ବୃକ୍ଷ, ବକାୟନ, ସେତୁନ,

ବକର୍ଜ, ମହାନିମ୍ବ, ସୋଡ଼ାନିମ୍ବ

ଶୁ ବକନ ଲିମ୍ବୋଡ଼ୋ

ଡା. ମାଲି, ମାଲିଭେପାମ

ମ. ବିଲ୍‌ପୁର ନିମ୍ବ, ଲିମ୍ବାବକାନା ନିମ୍ବ

ଡେ. ଭରକବେପ, ମକାନିମ୍ବ, କୋଣ୍ଡାଭେପା

ଆ. ହିବୁଲବାଣ୍

ଘୋଡ଼ାଶାଳ—ଦେ. ବି. (ଫ. ଘୋଡ଼ାକଶାଳା) —

Ghordāśālā ଅଶ୍ୱଶାଳା; ଅସ୍ତ୍ରାବଲ୍—Stable.

ଆସ୍ତ୍ରାବଲ

ସୁଇମାଳ ଶ୍ୱବଳ

ଘୋଡ଼ାଶୁଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳବିଶେଷ—

Ghordāśunṭhi A kind of medicinal root or bulb

ଘୋଡ଼ା ସାଇସ—ଦେ. ବି—ଅଶ୍ୱପାଳ; ଅଶ୍ୱରକ୍ଷକ ଭୃତ୍ୟ—

Ghordā saisa Syce; groom.

ମହିମ

ସହିମ

ଘୋଡ଼ା ହେବା—ଦେ. କି. (ଘୋଡ଼ାଉବା କିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ) —

Ghordā hebā ୧ । ଘୋଡ଼ା ଯିବା (ଦେଖ)

1. Ghordā jibā (See)

ସୋରଷ ଫାଳକରେ ହିମବନ୍ତ ଗିରି

ଘୋଡ଼ା ହୋଇଅଛି କି ଶୁଣିବି ଦଶଧାର । କୃଷକ. ମହାବରତ, ବକ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ସମୟ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିବା—

2. (fig.) To stand for a long time; to dance attendance.

୩ । (ଫ. ଘୋଡ଼ାକାୟିତେ) ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଇହାତ ଓ ଦୁଇଗୋଡ଼ା

ହୁମିରେ ଲଗାଇ ଗତି କରିବା ବା ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—

3. (a man) To creep or stand on the ground with the help of the two knees and two hands.

ଘୋଡ଼ାଅ—ଦେ. ବି—୧ । ଘୋଡ଼ାତ (ଦେଖ)

Ghordā

1. Ghordāchi (See)

୨ । କବାଟ ଅତି ବଳ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚିକିତ୍ସା—

2. A trigger for fastening the frames of a door or window.

ଦେ. ବିଶ. —ଅବୃତ—Covered.

ଘୋଡ଼ାଅଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଘୋଡ଼ାଉବା କିୟାର ଶିଳ୍ପର ରୂପ—

Ghordāibā 1. Causative form of Ghordāibā.

୨ । ଘୋଡ଼ାଉବା (ଦେଖ)

2. Ghordāibā: (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଈ	ଊ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଘେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଝ୍ୟ	ଇଥ	କ	ନ

ଘୋଡ଼ିଆଇ ହେବା--ଦେ. କି.—ଘୋଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)

Ghordia hebā Ghordī hebā (See)

ଘୋଡ଼ିଆଘୋଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ି (ଦେଖ)

Ghordia ghordī Ghordā ghordī (See)

ଘୋଡ଼ିଆ ଘୋଡ଼ିଆ କରିବା—ଦେ. କି— (ମେଘ) ଅକାଶକୁ ବେଳେ

Ghordia ghordia karibā ବେଳେ ଢାକି ପୁଣି ଛଡ଼ି ଯାଉଥିବା
(the clouds) To overcast the sky and to
clear up at intervals.

ଘୋଡ଼ିଆ ଯିବା—ଦେ. କି.—ଘୋଡ଼ା ଯିବା (ଦେଖ)

Ghordia jibā Ghordā jibā (See)

ଘୋଡ଼ିଆ ହେବା—ଦେ. କି.—ଘୋଡ଼ା ଯିବା (ଦେଖ)

Ghordia hebā Ghordā jibā (See)

ଘୋଡ଼ିଘାଡ଼ି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—୧ । ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ି (ଦେଖ)

Ghordighardī 1. Ghordāghordī (See)

ଏକ ଅବସ୍ଥା ଶୋଇ ହୋଇ ଘୋଡ଼ିଘାଡ଼ି । କୁଷ୍ଠହୃ, ମହାଭାରତ ଉଦୟୋଗ ।

ଘୋଡ଼ିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—୧ । ଘୋଡ଼ା ପରି ଲାଙ୍ଗୁ ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଫିକା-

Ghordinga ଦଳଦିଆ ବାଘ—1. A species of pale-
yellowish grey tiger with bushy tail;
The ounce or snow leopard; Felis
Uncia (Burke, the Indian field-
sh kar-book)

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କଟକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନଇପଠାରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି
ଓ ବାହୁ ଓ ଛେଳ ଅତି ଜଳୁଳୁ ମାରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ବାଘ
ଜାଗାୟୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜନ୍ତୁର ଝାଞ୍ଜୁଡ଼ା ଲାଙ୍ଗୁ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର
ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ମହାନଦୀର ବଡ଼ିରେ
ଦୂର ଦେଶର ଜଙ୍ଗଲରୁ ଗୋଟା କେତେ ଭୂମି ଅର୍ଥ ନଇ ପଠାରେ
ଏମାନଙ୍କ ବସବୁଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି । ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅତିମଶ
କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

୨ । ଘୋଡ଼ିଙ୍ଗ (ଦେଖ)

2. Ghordānga (See)

ଘୋଡ଼ିଚି—ଦେ. ବି.—ଘୋଡ଼ିଚି (ଦେଖ)

Ghordichi Ghordāchi (See)

ଘୋଡ଼ିକା—ଦେ. କି.—୧ । ଘୋଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Ghordikā 1. Ghordāibā (See)

ହେଲେ ଜଣେ ଘୋଡ଼ିଲେ ଘରଟି ବେଳିକୋଇନନ୍ତ ଅଳକା—

ଭକ୍ତ ବେଦେଶ୍ଵରନାମ ସ ।

୨ । (ହୃଦୟ, ମନ) ଅଧିକାର କରିବା—2 To take
possession of (the mind or heart.)

ସହେବ ମୁଣ୍ଡି ବାକ ହୃଦୟ ଯାକ ଘୋଡ଼ ଗରଣ—ସ୍ଵାମୀ' ଅ. ବିବେକ ।

ଘୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଘୋଡ଼ାଇ ହେବା (ଦେଖ)

Ghordī hebā 1. Ghordāi hebā (See)

୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

2. Ghordāibā (See)

ଦେ. ବି.—ଶୀତବସ୍ତ୍ର —Winter-cloth; wrapper.

(ଯଥା—ମୋ ଘୋଡ଼ିହେବାଟା ଅଣ ।)

ଦେ. ବିଶ—ଦେହକୁ ଆବୃତ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ (ବସ୍ତ୍ର)—

(cloth) Used for wrapping the body.

(ଯଥା—ମୋ ଘୋଡ଼ିହେବା ଏଣୁଟା କିଏ କେଲା ?)

[ଦ୍ର—ଉପରେକୁ ବି ଓ ବିଶ ଅର୍ଥରେ 'ଘୋଡ଼ିହେଲା' ମଧ୍ୟ
ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ]

ଘୋଡ଼ି—ବି. ଶ୍ରୀ (ସ. ଘୋଡ଼ିକା)—୧ । ମାରି ଘୋଡ଼ା—

Ghordī 1. Mare.

ଘୋଡ଼ି ଏବେ ପୁଣି ଚଳେ ଦେଲେ ଘୋଡ଼ା—

ଘୋଡ଼ି କୁଷ୍ଠହୃ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । କଦଳୀକାନ୍ଥର ଲମ୍ବ ତେଜ—

2. The stalk of a bunch of plantains.

ଘୋଡ଼େଇ ହେବା—ଦେ. କି.—ଘୋଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)

Ghordēi debā Ghordāibā (See)

ଘୋଡ଼େଇଘୋଡ଼େଇ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । (ଅଖିପତା) ନିଦ୍ରା,

Ghordēi ଚନ୍ଦ୍ରା ବା ଅଳସ୍ୟ ହେତୁ ବାର୍‌ବାର ବୁଜି

ghordēi hebā ହୋଇଯିବା—1. (the eyelids) To become
repeatedly closed owing to sleepiness.

୨ । (ମେଘ) ଅକାଶକୁ ଅଳ୍ପ ଢାକି ପୁଣି ଛଡ଼ି ପୁଣି ଢାକିବା—

2 (the clouds) To overcast the sky and
to clear up at intervals.

ଘୋଷ—ସ. ବି (ଘୁଣ୍ଟ ଧାତୁ =ଦ୍ରମଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ)—

Ghona ଘୋଷା (ଦେଖ)

Ghonā (See).

ଘୋଷସ—ସ. ବି. (ଭୂଲ. ଗୋନସ)—ସଂସ୍ପର୍ଶକ୍ଷେପ—

Ghonasa A sort of reptile.

ଘୋଷା—ସ. ବି (ଘୁଣ୍ଟ ଧାତୁ =ଦ୍ରମଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱି. ଅ + ଶ୍ରୀ. ଅ)—

Ghonā ୧ । ନାସିକା, ନାକପୁଡ଼ା—1 Nose; nostril.

୨ । ଘୋଡ଼ାର ନାକପୁଡ଼ା—2. The nostrils of a horse.

ଅନଳ-ଉଗାର-ଘୋଷା ନିଃସୂତ-ସୂତାରେ ବ୍ୟସ୍ତେ ପଳାଇଲେ ଅଶ୍ଵ—

ସ୍ଵାମୀ' ଅ. ମହାଭାରତ ।

୩ । ଥୋମଣି—3. Snout.

୪ । ଘୁଣ୍ଟର ବା ବରହର ଥୋମଣି—4. The snout of a
hog or boar.

ଘେଣି—ସ. ବି. ପୁ. (ଘୋଷା + ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଭିନ୍ନ; ୧ମା. ୧ବ)—

Ghonī ୧ । ଶୁକର; ଘୁଣ୍ଟର—1 Pig, hog.

(ଘୋଣିନା—ଶ୍ରୀ) ୨ । ବରହ; ବାଘ—2. Boar.

ଘୋଷା—ସ. ବି—୧ । ବରକୋଳ ଗଛ—1. The jujube tree.

Ghonā ୨ । ଗୁଆଗଛ—2. The betel-nut tree.

୩ । ବଡ଼ କାଠଗଛକ୍ଷେପ—

3. A kind of big timber-tree.

ଘୋରଣ ଲୋକେ ଅଧର ପୁଣ୍ୟରେ ଦୂରତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଛକ୍ରର କୌଣସି କଣ୍ଠ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଛେଦ ଗୋଳଲେ, ଯେତେ ଏ ଘୋରବାଣୀରେ ନ ଫଳକ ରେକେ ସେହି ଛେଦ ପାଇଁ ଘୋରବାଣୀରେ ଛକ୍ରର ବ୍ୟବହାର ୨ ବା ୧ ଛକ୍ରର ଛେଦ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଳବାକୁହେବ । ଯଥା—‘ଗାଘ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଘ’ ଗୋଳକେ, ‘ବୁଧ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବୁଧ’ ଗୋଳକେ, ‘ବଧୁ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୁ’ ବେଶିକେ, ‘ଅଗାଧ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗା’ ବେଶିକେ, ‘ଅଲକ୍ଷ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ’ ବେଶିକେ ।

ଘୋମଟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ ବ. ଘୋମଟା, ସ.

Ghomaṭṭh ଅବଶ୍ୟକ)—ଅବଶ୍ୟକ; ଓଢ଼ଣା—
Veil; muffler.

ଘୋମଟା ଭିତରେ ଖେଳା ନାଚ । ଭଗ ।

ଘୋମଟା ଟାଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କି. (ଭୁଲ ବ. ଘୋମଟା

Ghomaṭṭh ṭāṇibā ଟାଣା)—ମୁହଁ ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଦେଖା

ନ ଯିବା ଭଳି ଓଢ଼ଣାକୁ ମୁହଁର ସାମନାକୁ ଓଠାଅଡ଼କୁ

ଟାଣିବା—To draw up the veil over the face.

ଘୋର—ସ. ବି (ଘୁରୁ ଧାତୁ=ଭୟଙ୍କର ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Ghora ୧ । (ସେ ସୃଷ୍ଟି ସହାୟର୍ଥ ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଧାରଣ କରନ୍ତି)

ମହାଦେବ; ଶିବ—The Deity Śiva.

୨ । (+ ଭବ. ଅ) ଭୟଶକ୍ତ; ଭୟଙ୍କରତା—

2. Awfulness; terrificness

୩ । ଋଷିବିଶେଷ—3. Name of a sage.

୪ । (+ ଭବ. ଅ) ଭୟ—4. Dread, fear; horror; terror.

୫ । ଜାଫ୍ରାନ—5. Saffron.

୬ । ଚକ୍ର—6. Wheel.

୭ । ଅବର୍ତ୍ତ—7. Whirlpool; eddy.

୮ । ବିଷ—8 Poison

୯ । (+ ଭବ. ଅ) ପୂଜ୍ୟତା—9 Venerableness.

୧୦ । (+ ଭବ. ଅ) ମଦ୍ଭାଗ; ଜ୍ୱା—10. Madness; intoxication

୧୧ । ଗାରିଡ଼ି; ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର ମନ୍ତ୍ରାଦି—

11. Charms; magic-formula.

୧୨ । ସଙ୍କଟ—12 Danger.

ସ. ବିଶ—୧ । ଗଭୀର—1. Deep.

୨ । ଗାଢ଼; ଘନ—2. Dense; thick.

୩ । ଟାଣୁଆ—3. Solid; hard.

୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—4. Excessive; very great.

ମୁହିଁ ଘୋର କଲକାଟିରେ ତେଣୁ ଏ ପ୍ରକୃତ

ଦେଖାଏ ସତେ ମୋତେ ବସାଏ ମୁରତି—ନଳିନୀଶୋଭା. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୫ । ଭୀରୁଣ; ଗ୍ରାସ—5. Violent; vehement.

୬ । ଦୁର୍ଗମ—6. Impenetrable.

୭ । ଭୟଶକ୍ତ; ଭୟାନକ—7. Horrible; frightful; terrific; terrible; awful; dreadful.

୮ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ; ମାରାତ୍ମକ, ଭୟ (ବିଷ ଅନ୍ତ)—

8. Very pungent; very deleterious; fatal.

ଘୋର ଘୋର ଜାଗର, ଜହର ଭୂଲେ ଗାଢ଼ା ପିଇଲେ—

କବିସୁଧା, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଶ୍ରୀଗୀତ ।

୯ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ବଡ଼; ମହା—9. Great; sublime.

ସ. ବିଶର ବିଶ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very; too; too much.

ଦେ ବିଶ—ଅମାନୁଷିକ; ନିଷ୍ଠୁର—Cruel, inhuman

ରୁ ଘୋର କର୍ମ କର୍ମା କରୁ, ଘବ ଅଭବ ନ ବସୁରୁ—ନଗରାଥ ଘରବତ ।

ଘେ ର ଅକାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଘୋର + ଅକାର)—ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାର—

Ghora andhāra Deep darkness; utter darkness.

ସୋବ ଝାଁଧାବ

गहरी अँधेरा

ଘୋର କଥା—ଦେ. ବି—ଗହନକଥା; ବହୁକଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବିଷୟ; କାଠିକର

Ghora kathā ପାଠ—A matter of much difficulty.

ଘୋରପୁଷ୍ପ—ସ. ବି—କଂସା; କାଂସ୍ୟ ଧାତୁ—

Ghoragushya Bell-metal.

ଘୋରଣା—ଦେ. ବି (ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଧାତୁ)—୧ । ଯେଉଁ କାଠିଦ୍ୱାରା କଥା

Ghoranā ଭିତରେ ସିକ କରାଯାଉଥିବା ଜାଲି ଭିତର ଅବ

ଘୋରବାଣୀ ବା ଘାଣ୍ଟିବାକୁ ହୁଏ; ଚଟୁ—

1 A rod for stirring up boiling curry, dal etc.

୨ । ଚକ୍ର; ପେଟଣା; ଚୁରକା ଯନ୍ତ୍ର—

2 Pounding machine; mill-stone

ଘୋରଣା କାଠି - ଦେ. ବି—ଘୋରଣା ୧ (ଦେଖ)—

Ghoranā kāṭhi Ghoranā 1 (See)

ଘୋରଣା ଚକ୍ର—ଦେ. ବି—ଘୋରଣା ୨ (ଦେଖ)—

Ghoranā chakṛi Ghoranā 2 (See)

ଘୋରତର—ସ. ବିଶ (ଘୋର + ତର)—୧ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଘୋର—

Ghoratara 1. More great; greater.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Excessive; very much.

ସ. ବି—ଶିବ—Śiva.

ଘୋରଦର୍ଶନ—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁଶାସ୍ତ୍ର; ଘୋର + ଦର୍ଶନ)—ଭୟଶକ୍ତ

Ghoradarśana ରୂପବିଶିଷ୍ଟ, ବିକଟାକୃତି—Of frightful

(ଘୋରଦର୍ଶନ)—୩) appearance; terrific; hideous.

ସ. ବି—ପେତକ—Owl.

ଘୋରନିଦ୍ରା—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଘୋର + ନିଦ୍ରା)—ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା—

Ghoranidra Deep sleep; slumber.

ଘୋରପୁଷ୍ପ—ସ. ବି—ପିତ୍ତଳ—

Ghorapushpa Brass.

ଘୋରବନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ଘୋର + ବନ)—ଦୁର୍ଗମ ବା ଅଭେଦ୍ୟ

Ghorabana ଅରଣ୍ୟ; ଅଗମ୍ୟ—Dense or impenetr-

able jungle.

ଘୋରବାଣୀ—ସ. ବି (ଘୋର + ବାଣ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦକରଣ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ)

Ghorabāṇā ଶୁଗାଲ—Jackal (Apte .

ଘୋରବାଣୀ—ସ. ବି (ଘୋର + ବାଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)

Ghorabāṇī ଘୋରବାଣୀ (ଦେଖ)—

Ghorabāṇā (See).

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପତ ପୁଷ୍ପରେ ସ୍ପର୍ଶିତ ଓ ଚକ୍ଷୁର ଅସ୍ପର୍ଶ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଚକ୍ଷୁର ଅସ୍ପର୍ଶ ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ଏକା ଓ ଚକ୍ଷୁର ଦୋଷସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଘୋଲରେ ଯେବେ ଏ ଘୋଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଚକ୍ଷୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ବା ଏ ଚକ୍ଷୁର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାନାସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଘୋଷାକୋଷରେ ଦେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଘୋଷାକେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ 'ବୃଥ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଶା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଶା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଦ' ଦେଖିବେ ।

ଘୋଲ ଦେ. ବି (ସ. ଘୋଲ)—୧ । ବସାଦହରେ ପାଣି ମିଶାଇ
ମହାବହର ମୁହାଁଇ ଲହୁଣୀ ବାହାରକରାଯାଇଥିବା ଚରଳ ଦହି—
1. Watered-whey.

[ଦ୍ର—ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଘୋଲର ଅର୍ଥ ମୁହାଁହୋଇଥିବା ନିର୍ଜଳ
ବସାଦହ; ଓଡ଼ିଆରେ ଘୋଲର ଅର୍ଥ ପାଣି ମିଶାଯାଇ ମୁହାଁ
ହୋଇଥିବା ବସାଦହ ।]

୨ । ଗଳଥ (ଦେଖ)—2. Galix (See)

ଘୋଲା ଦେ. ବିଶ—(ପାଚିଲା ଅମ୍ଳ, ଉମ୍ନ ପ୍ରଭୃତିର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା)
ସୁଳହୁଆ ବିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଚରଳ (ଅଂଶ)—Muddled (contents
of an over-ripe mango or stale egg);
become spoiled

ଘୋଲଘୋଲା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ପତ ମିଳାଇ ଯାଇଥିବା—

Gholagholi 1. Over-ripe and rotten; muddled.

ଘୋଲା ୨ । ଭୁଲ୍ଲମୟ ଘୋଲା ଯାଇଥିବା—

ସୁଳହୁଆ 2. Too much agitated or stirred.

ଘୋଲ ଦହି—ଦେ. ବି. (ସ. ଘୋଲ + ଦଧି)—ଘୋଲ (ଦେଖ)

Ghola dahi Gholā (See)

ଘୋଲପଥର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୁଅପଥର—

Ghola pathara Hail-stone.

ଘୋଲ ମୁହାଁଇବା—ଦେ. କି (ସ. ଘୋଲ + ମଥ ଧାତୁ)—ବସାଦହକୁ

Ghola muhāibā ମଜନ କରିବା—

ଘୋଲ ମଞ୍ଜି To churn butter-milk.

ମହା ମଥନା

ଘୋଲ ମୁହାଁବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଘୋଲ ମୋହିବା }

ଘୋଲା—ଦେ. ବି.—(ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ; ପ୍ରା. ଘୂଳନ)—ଘୋଲା ବିକା (ଦେଖ)

Gholā Gholā bindhā (See)

ଘୋଲାରେ ପହେ ମରୁଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛନ୍ତି ଚକ୍ଷୁର ବହୁଳ ଗୋ ।

ବହୁର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଦ୍ଧିତ. ଗୋ ।

ଘୋଲା ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଗୋଳଥ; ଅବଳ—

ଘୋଲା 1. Turbid; muddled.

୨ । କର୍ବମାଳୁ—2. Muddy.

୩ । ଗୋଲମାଳଥ ହୋଇଯିବା—3. Confused

ଘୋଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—(ଲ ଗ୍ରାମରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—

Gholā ଘୋଲା; ବିକା; ବ୍ୟଥା—Aching.

ଘୋଲାଲବା—ଦେ. କି.—୧ । ଘୋଲାଲ ଦେବା (ଦେଖ)

Gholālibā 1. Gholā libā (See)

୨ । ଘୋଲାଲ ଯିବା (ଦେଖ)

2. Gholā jibā (See)

ଘୋଲା ୩ । ଗୋଳଥ ଦେବା; ପତ ପାଣିପାଣି ଯିବା—

ଘୋଲା 3. To be rotten or muddled; to become

putrid or putrified; to become watery
or liquified.

ଘୋଲା ୪ । ଦୃଢ଼ କରିବା—4 To liquefy.

ଘୋଲା

ଘୋଲାଲ ମିଳାଇ ଦେବା—ଦେ. କି.—ଘୋଲାଲ ଦେବା (ଦେଖ)

Gholā milā hebā Gholā hebā (See)

ଘୋଲାଲ ଯିବା—ଦେ. କି.—(ସ. ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ; ପ୍ରା. ଘୂଳନ)—ଅମ୍ଳ ଅଦି

Gholā jibā ଫଳ ସୁପକ୍ୱ ହେବା ପରେ ବହୁ ଦିନ ରହି ଗଲେ

ଘୋଲାଲ ଯିବା ତହିଁର ଉତ୍ତରର ଶସ ଯାକ ବହୁତ ଓ ପାଣିଆ

ଘୋଲାଲ ହୋଇଯିବା; ଲୁହୁପୁହୁ ହେବା—(said of ripe

fruits) To become rotten or muddled.

[ଦ୍ର—ପାଚିଥିବା ଫଳ ଓ ଉମ୍ନ ଅଦି ବହୁକାଳ ରହିଲେ ତାହା

ପ୍ରଥମେ ଘୋଲାଲଯାଏ ଓ ତା ପରେ ରହିଲେ ସଫିଯାଏ । ଉମ୍ନ

ଘୋଲାଲ ଗଲେ କାଞ୍ଜିଆ ହୋଇଯାଏ; ଫଳ ଘୋଲାଲ ଗଲେ ଲେଉଟ

ବା ଲୁହୁପୁହୁ ହୋଇଯାଏ ।]

ଘୋଲାଲ ଦେବା—ଦେ. କି.—ଶରୀରର ଅଙ୍ଗ ଓ ଅଙ୍ଗସମ୍ବନ୍ଧ ବଥାଇବା

Gholā hebā To have continuous pain or aching

(said of the body and limbs).

ଘୋଲାଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—ସାମାନ୍ୟରେ ଅବଳ—

Gholāliā Slightly turbid.

ଘୋଲାଲିଆ

ଘୋଲା ବିକା—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଓ ଅଙ୍ଗ-

Gholā bindhā ସମ୍ବନ୍ଧର ବେଦନା—Aching of the limbs

and joints of the body.

ଘୋଲାବିକା କରିବା—ଦେ. କି.—ଘୋଲାଲ ଦେବା (ଦେଖ)

Gholā bindhā karibā Gholā hebā (See)

ଘୋଲାମିଳା—ଦେ. ବି.—ଘୋଲାବିକା (ଦେଖ)

Gholā milā Gholā bindhā (See)

ଘୋଲାମିଳନା

ଘୋଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ (ଦେଖ)

Gholi Ghunḡurdi (See)

ଘୋଲଥ—ଦେ. ବି.—ଗଳଥ (ଦେଖ)

Gholi Galix (See)

ଘୋଲ ଯିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଘୋଲାଲ ଯିବା (ଦେଖ)

Gholi jibā 1. Gholā jibā (See)

ଘୋଲ ଦେବା—ଦେ. କି.—୧ । ଦେହଦାଦ ବିକା ବା ବଥାଇବା—

Gholi hebā 1. To ache.

୨ । ପାଣି ପାଣି ଯିବା—2. To be muddled.

୩ । ପାଣେଇବା—

3. To liquefy; to become liquid.

ସାଧାରଣ ଲେଖକ ଅପର ପୁସ୍ତକେ ପ୍ରତିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଶୋଧିଲେ ଯେବେ ଏ ଘୋଷବାନ୍ରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଘୋଷବାନ୍ କେବଳ ଯଥା— 'ପା' ନ ମିଳିଲେ 'ପାଞ୍ଜ' ଶୋଧିବେ; 'ରୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଞ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅରବ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅରବନ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—2. To be published or made public.

ଘୋଷବାନ୍—ସ. ଶ. ପୂ. + (ଘୋଷକରୁ; ୧ମା. ୧ବ.) — ୧ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟ-
Ghoshabān ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣ—1. Having a loud sound
(ଘୋଷବାନ୍—ଶ୍ରୀ) ୨ । ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଶବ୍ଦାପ୍ତମାନ—
2 Making a grave sound

ଘୋଷବାନ୍ ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ଶ. ବ (ବ୍ୟାକରଣ)—ଘୋଷଣ ବର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ) —
Ghoshabān barnnā Ghoshana barnna (See)

ଘୋଷଯାତ୍ରା—ସ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ; ଘୋଷ = ଅଭ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି + ଯାତ୍ରା = ଗମନ)
Ghoshajātrā ୧ । ପୁରୀକାଳରେ ରାଜାମାନେ ଗୋରୁଙ୍କ ଅବସ୍ଥା

ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗଉଡ଼ିସାହୁକୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରା
କରି ଯିବା ରୂପ ପର୍ବ—1 A festival observed
in ancient India by kings visiting the
hamlets of cow-herds in state to see the
condition of the cattle of the realm.

୨ । ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା—2. Car festival of
the Deity Jagannātha at Puri.

୩ । ଘୋଷ ବା ଗଉଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଶଙ୍ଖାଲିବା ଛଳରେ ବନବାସୀ
ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଅପଣାର ଔଷଧ୍ୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଦୈବଦର୍ଶନ ଯାତ୍ରା—3. The pro-
cession of Durjyodhana to the Dwaitya
woods under the plea of visiting the
cow-herds but actually to show their
splendour to the exiled Pāṇḍavas.

ହେଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଘୋଷଯାତ୍ରା ଶେଷ,

ବହୁଳ ବୃଷ୍ଟିରେ ନରକର ଛଣ—ବୃଷ୍ଟିହେ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଘୋଷରା—ଦେ. ବ (ସ. ଘର୍ଷଣ) — ୧ । ଭୂମିରେ ପକାଇ ଟାଣିନେବା;
Ghosharā ଘୋଷାରିବା କର୍ମ—1. Dragging on the
ସମତଳ ground; state of being dragged on
ସମତଳ the ground.

ବାସନା ବାଧେ ନାହିଁ; ଘୋଷରା ବାଧେ—ଭବ ।

୨ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ନିମ୍ନକୁ ସମତଳରେ ଗାଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ଆଦି ଯିବା
ନିମ୍ନକୁ ଯେଉଁ ଗଡ଼ାଣିଆ ପଥ ତାହା ହୋଇଥାଏ, ଗଡ଼ା—
2. Sloping road; gradual incline.

୩ । ଶୁଣା ଉପର ଦେଇ ପାଣି ପାର ହୋଇ ବହିଯିବା ପାଇଁ
ହୋଇଥିବା ଅନୁଚ୍ଛା ପଥପ୍ରଣାଳୀ—3. Causeway.

୪ । ଘୋଷରା ଚିହ୍ନ (ଦେଖ)

4. Ghosharā chihna (See).

(ଘୋଷରା—ଶ୍ରୀ) ଦେ. ଶ. ପୂ. — ୧ । ଅଳସୁଆ —

1. Lazy; slothful

୨ । ମୃଦୁ; ଦୀର୍ଘସ୍ଵର—2. Dilatory.

ଘୋଷରାରିବା—ଦେ. ଶି—ଘୋଷାରିବାର ଶିଳ୍ପରୂପ —

Ghosharāribā Causative of Ghosharāribā

ସଂଜ୍ଞା

ସଂଜ୍ଞା

ଘୋଷରା କେନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର କେନ୍ଦୁ; ସାନ
Ghosharā kendu କେନ୍ଦୁ (ଗଛ) —

A kind of Kendu (tree).

ଘୋଷରା ଘା—ଦେ. ଶ. (ସ. ଘର୍ଷଣ+ଘାତ)—ହଇରାଣ; ଦହରାଣ—
Ghosharā ghā Troubled.

(ଯଥା—ସେ ମଲ୍ଲବେଳକୁ ବହୁଳ ଘୋଷରା ଘା ହେଲା ।)

ଦେ. ବ—ଭୂମିରେ ଘୋଷରା ହେବାରୁ ଦେହରେ ହେବା ଖତ—
Mark or abrasion caused on the body by
being dragged on the ground.

ଘୋଷରା ଘୋଷରା—ଦେ. ବ—ବହୁବାର ଭୂମିରେ ଘୋଷାରିବା କର୍ମ—
Ghosharā ghosharā Act of dragging along the
ସମତଳସମତଳ ground several times.

ସୀତାସତୀ

ଘୋଷରା ଚିହ୍ନ—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଭୂମିରେ ଘୋଷାରି-
Ghosharā chihna ଥିବାର ଚିହ୍ନ—1 Mark left by
ସମତଳାଗ dragging a thing on the ground; trail;
trace of dragging.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଭୂମିରେ ଘୁସୁରିଥିବାର ଚିହ୍ନ—
2. Mark of a thing having moved along
the ground.

୩ । ଘୋଷରା ଘା (ଦେଖ)

3 Ghosharā ghā (See).

ଘୋଷରା ପାତ୍ରାତ—ଦେ. ବ—ରାଜନିଅର, ଦେଉଳ, ଗାଡ଼ିଖାନା, ମାଲ-
Ghosharā pātrāta ଗୋଦାମ, ଅସ୍ତ୍ରାବଳ ଆଦି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ

ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ବା ଦାଣ୍ଡରୁ ଶଗଡ଼, ଘୋଡ଼ା ଓ ବଗି ଆଦି
ଗଡ଼ିଯିବାପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଗଡ଼ାଣିଆ ପାତ୍ରାତ; ତାଲୁ ରାସ୍ତା —

A slope or inclined plane constructed
to enable carts etc to enter into or
come out of a stable, garage or
godown without having to get up or
down a number of gallery-like steps;
a sliding passage.

ଘୋଷରା ପୋଲ—ଦେ. ବ—କାଜ; ସଡ଼କର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ପୋଲ
Ghosharā pola ତିଆରି ନ ହୋଇ ତୁର ମୁଣ୍ଡରେ ଘୋଷରା
ତିଆରି ହୋଇଥାଏ—A causeway.

ଘୋଷହୀନ ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବ (ବ୍ୟାକରଣ) —ଲଘୁପ୍ରାଣ ବା ଅଘୋଷବାନ୍
Ghoshahīna barnna ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ବର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—
Consonants having soft sound

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଋଷ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱକ୍ଷାସର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଋ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଋ	ୠ	ୡ	ଋ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱକ୍ଷ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ

[ଦ୍ର—କ, ଖ; ଚ, ଛ; ଟ, ଠ; ଡ, ଢ; ଘ, ଙ; ଏହି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣମାନ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ସମୟରେ ଧ୍ୱନିର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଘୋଷସ୍ଥାନ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଯାଏ ।]
 ଘୋଷା—ଫ. କ (ଘୁଷ୍ ଥାଉ=ଶବ୍ଦକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
 Ghoshā ୧ । ପାନମଞ୍ଜୁଷା—1. Aniseed.

୨ । ଚିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
 2. Birdāṅga (See)

ଗୋସା ବୈଦେ. କ.—

ଗୁସ୍ତା ୧ । (ଅ. ଗୁସ୍ତା)—ହୋଷ୍ଟ; ରାଗ—1 Anger.
 ଏହି ସିନା ବଦନ କେହି ସେ ହେଲ ପାଟ ମୁହଁ ନ ଚାହିଁ । ଭଲ ଘୋଷାକୁ ରେ ।
 ବକସ୍ତ୍ରୀୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । (ତେଲଗୁ—ଗୋସା) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥାପ୍ରଥା—
 ଜନାନା ଓଷା 2. The custom of females not coming
 ଜନାନା ମଥା out in public, observance of the
 zenana system.

ଦେ. କ. (ଘୁଷ୍ ଥାଉ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—

ଧୁଷା ୧ । ଗୀତର ଭୂମି ବା ପ୍ରବନ୍ଧ; ପ୍ରବନ୍ଧ—

ହୁଷାବ 1. Refrain of a song; that part of a
 song which is repeated at the end
 of every stanza.

୨ । ବହୁବାର ଆବୃତ୍ତ—

2. Uttering repeatedly; repeated recital.

ସମସ୍ତେ ମୁଖେ କର ହର ନାମ ଘୋଷା—ବୁଝୁଥିବୁ. ମହାଭାରତ. ବକ ।

୩ । ପାଠ ମୁଖସ୍ତ କରିବା—3. Getting by heart;
 reciting a lesson repeatedly.

ଦେ. କଣ—ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ କିଛି ଅର୍ଥ ନ ରୁଣ୍ଡି ପାଠକୁ ଶୁଆ ପରି
 ମୁଖସ୍ତ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ—(a student) Given to
 getting things by heart like a parrot.

ବୈଦେ. କଣ. (ଅ. ଗୁସ୍ତା)—କ୍ରୁର—Angry.

ଘୋଷାଭବା—ଦେ. କି—ଘୋଷିବାର ଶିଳ୍ପକୁ ରୂପ—

Ghoshābhā Causative of Ghoshibhā.

ସୌଧାନ

ଘୋଷାଘୋଷି—ଦେ. କ—ବହୁବାର ଘୋଷିବା କର୍ମ—Act of
 Ghoshāghoshi getting by heart repeatedly.

ଘୋଷାଭବା—ଗ୍ରା. (ଇତର) କି—ଘୋଷାଭବା (ଦେଖ)

Ghoshārdibhā Ghoshāribhā (See)

ରଙ୍ଗ ସ୍ୱରର ତଳେ ପାରି

ମୃଦ ପିଣ୍ଡକୁ ଘୋଷାଭବା—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଘୋଷା ପାଠ—ଦେ. କ—ଯେଉଁ ପାଠକୁ ବହୁବାର ଘୋଷି ଆସୁଥିବୁ କର

Ghoshā pāṭha ଯାଉଥାଏ—Lessons got by heart.

ଘୋଷା ବିଦ୍ୟା—ଦେ. କ.—ଘୋଷାପାଠ (ଦେଖ)

Ghoshā vidyā Ghoshāpāṭha (See)

ଘୋଷାଭବା—ଦେ. କି. (ଫ. ଘୁଷ୍ ଥାଉ=ଘର୍ଷଣ)—୧ । ଭୂମିରେ
 Ghoshāribhā ଲଗାଇ ଟାଣି କରି ନେବା—

ସମତା; ସମତୀନ 1. To drag along the ground.

ସମତୀନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଠ କରିବା—

2. (fig.) To do a work lazily.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଠ କରିବାଦ୍ୱାରା

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦୁଃଖାନ୍ତ କରିବା—3. (fig) To

cause trouble to a person by dragging
 on a work.

୪ । ଘୋଷାଭି ହେବା (ଦେଖ)—4. Ghoshāri hebhā (See)

କାହିଁ ଶବ୍ଦ ପଡ଼ି ପକେ ଘୋଷାଭି,

ଭଜି ପର ପର ଶବ୍ଦ ବାଦ କର । ବୁଝୁଥିବୁ. ମହାଭାରତ. ବକ ।

[ଦ୍ର—ଘୁଷ୍ ଉଦାର ଶିଳ୍ପକୁ ଘୋଷାଭବା ଓ ଘୋଷାଭିବାର ଶିଳ୍ପକୁ
 ଘୋଷାଭିବିବା ।]

ଘୋଷାଭି ହେବା—ଦେ. କି.—୧ । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଘୋଷାଭିବାର ଘୋଷୁ
 Ghoshāri hebhā ତଳେ ଦୁରୁଦ୍ଧିବା—To trail on the
 ground being dragged by another.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜିଜ୍ଞାସ ବଳ ନ ଥିବାରୁ ବା ଇଚ୍ଛା ନ ଥିବା

ସତ୍ତ୍ୱେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ମଠରେ କରିବା—

2. (figurative) To do a work lazily against
 one's inclination, being obliged to do it.

ଘୋଷାଲ୍—ଦେ. କ.—ବଙ୍ଗାଳୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
 Ghoshāl The family-surname of a section
 of Bengalee Brahmins.

ଘୋଷା ହେବା—ଦେ. କି.—କ୍ରୁର ହେବା—

Ghoshā hebhā To be angry.

ଘୋଷି—ଦେ. କ.—ମୁଖ୍ୟାଦାତ; ଘାଆ—

Ghoshi Blow with the fist.

ସୁଆ ଯେତେବେଳେ ବାଳ ଗ୍ରାସର ହେବ ଆସି,

ସୁଷା ସେବାଳେ ବସିବ କଟରେ ମାରି ଘୋଷି—

ବୁଝୁଥିବୁ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଘୋଷାଘାଷି—ଦେ. କି. କଣ. (ଘୋଷିବା ଓ ଧ୍ୱନିନୁକାରୀ ଅନର୍ଥକ ସଦୃଶ
 Ghoshāghāshi ଘାଷିବା କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଅସମାପିତା ରୂପ)—ଉତ୍ତମ-
 ଭୂମି ବହୁବାର ଆବୃତ୍ତପୁରକ—

After repeated recitals.

(ଯଥା—ମୁଁ ଅଜ୍ଞର ପତାକୁ ଘରୁ ଘୋଷିଘାଷି ଆସୁଥିବୁ କର)

ଘୋଷିତ—ଫ. କଣ. (ଘୁଷ୍ ଥାଉ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରକାଶିତ—

Ghoshita 1. Proclaimed.

୨ । ଉଚ୍ଚୋତ୍ତରରେ କଥିତ—2. Spoken loudly;
 declared; preached.

ଘୋଷିତବ୍ୟ—ଫ. କଣ. (ଘୁଷ୍ ଥାଉ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ଘୋଷଣା କରିବାର

Ghoshitabya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be proclaimed.

ସାଧାରଣ ଘୋଷିକା ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯିବ । ଅକ୍ଷର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଘୋଷିକାରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଘୋଷଣା କରାଯିବ । ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—‘ଗାର’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାରି’ ଖୋଜିବେ, ‘କଥ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କଥା’ ଖୋଜିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ବଧୂ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଗ୍ନି’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଗ୍ନି’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲକ୍ଷ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲକ୍ଷ’ ଦେଖିବେ ।

ଘୋଷିକା—ଦେ. କି. (ଫ. ଘୁଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପାଠ କରିବା—

Ghoshibh 1. To recite.

ଅଗରେ ଘୋଷା ପୁସ୍ତକରେ ଦେବ ଘୋଷି । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଘୋଷା ୨ । ଘୋଷଣା କରିବା—2. To proclaim.

ସହସ୍ର ବଦନରେ ଶେଷ ଦେବ ଘୋଷି । କୃଷ୍ଣବିହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ତ ।

୩ । ମୁଖସ୍ଥ କରିବା—3. To get by heart.

କର ଅଭ୍ୟାସ ସ୍ତବ୍ଧ ସ୍ୱରୁପ କର ଅସ୍ତ୍ର,
ବସି ଘୋଷିଲୁ ଶଶିଠାକର ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ପୁନଃପୁନଃ କରିବା—4. To read again; to re-read.

୫ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—

5 To pronounce repeatedly.

ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମବାସୀମାନେ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲନ୍ତି
ତାକୁ ବେଦ ପୁରାଣ ବାଣୀ ଶେଷ ଘୋଷନ୍ତି । ଭୁବନୀବିହାରୀ ସମାୟତ ।

୬ । ପୁନଃ ପୁନଃ ସ୍ମରଣ କରିବା—

6. To remember always.

କିମ୍ବା ସମସ୍ତେ କିମ୍ବା ବ୍ୟାପକ କଲି ମନେ କିମ୍ବା ସ୍ମରଣ ତାହା ଘୋଷିଲୁରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । ବିଚିନ୍ତନ କରିବା—7 To think.

ବାଲୁଣୀ ଶିବେଶୀ ଘାଟେ ପଡ଼ିଲୁ ଘୋଷି । ଭଞ୍ଜ. ଦୈତ୍ୟବଧନାମ ।

୮ । ପୁନଃ ପୁନଃ କହିବା—8. To say repeatedly.

ଘୋଷଣା ଶକ୍ତି ଘୋଷଣେ କି ଘୋଷି ଲପନ ଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରମଥସାଧନ ।

୯ । ଶବ୍ଦ କରିବା—9. To make a sound.

ତୁ ସେତେବେଳେ ଘୋଷେ ପଶୁ
ପଥେ ମୁରୁଲ ନାଦ ଘୋଷୁ । କବିରାଧ. ଭଗବତ ।

ଘୋଷି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ସବୁ ବେଳେ କହିବା—

Ghoshi hebh 1. To repeat a thing.

୨ । ମୁଖସ୍ଥ କରିବା—2. To learn by heart.

୩ । ସର୍ବଦା ମନେ ପକାଇବା—3. To constantly remember; to constantly recall to mind.

ଘୋଷ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଗୁପ୍ତ)—

Ghos ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଜୀବମାଂସ—
ମୋଷ୍ଟ Animal-meat used for food.

ମୋଷ୍ଟ ଦେ. ବି. (ଫ. ଗୁପ୍ତାଶୟ)—

ସୁସ ୧ । ଉଦ୍ଭୋଗ; ଲୁଣ—1. Bribe.

ସୁସ ୨ । (ଜାହାଜର ଶବ୍ଦ) ଉପର ଦିଗ—

2. (nautical) Upside; the upper side.

ଦେ. ଅ. (ଜାହାଜର ଶବ୍ଦ)—(ପାଲଟଣା ଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜରେ ପାଲଟୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ଦେବାର ଅବଶ୍ୟକ ହେଲେ ନାହିଁମାନେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି)
ପାଲଟୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ନିଅ—

(nautical) Draw the sail upwards.

ଘୋଷିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଘୋଷିଗୋର (ଦେଖ)

Ghos-khiā Ghos-khor (See)

ଘୋଷିଗୋର—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଉଦ୍ଭୋଗଗ୍ରାସୀ—

Ghos-khor 1. One who takes bribes
ସୁସଞ୍ଚାର ୨ । ମାଂସାଶୀ—2. Carnivorous; meat-eating.

ଘ୍ନ—ଫ. ବିଶ ପୁଂ (ଦନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ
Ghna ସମାସରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—କ୍ରନ୍ତୁ ଘ୍ନ, ଶକ୍ତୁ ଘ୍ନ)—
(ଘ୍ନୀ—ଶ୍ମୀ) ୧ । ଘାତକ—1. Murdering; killing.

(ଯଥା—ଶକ୍ତୁ ଘ୍ନ)

୨ । ନାଶକାରୀ—2. Destroying.

(ଯଥା—ପୁଣ୍ୟଘ୍ନ)

୩ । ଆରୋଗ୍ୟକାରୀ—3 Curing

(ଯଥା—ପିତ୍ତଘ୍ନ)

ଘ୍ରା (ଧାତୁ)—ଫ—୧ । ଶୁଦ୍ଧି କରିବା—

Ghrā (root) 1. To smell.

୨ । ଚୁମ୍ବନ କରିବା—2. To kiss.

ଘ୍ରାଣ—ଫ. ବି. (ଘ୍ରା ଧାତୁ + ଅନ)—

Ghrāṇa ୧ । (+ କରଣ. ଅନ) ନାସିକା—1. Nose.

୨ । (+ ଗ୍ରା. ଅନ) ଶୁଦ୍ଧି କରିବା, ଗନ୍ଧଗ୍ରହଣ—

2 Smelling; scenting.

୩ । (+ କର୍ମ. ଅନ)—ବାସନା—

3. Smell; odour; scent.

ଫ. ବିଶ. (ଘ୍ରା ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ)—

ଅଦ୍ରାବ୍ୟ; ଶୁଦ୍ଧା ହୋଇଥିବା—Smelt.

ଘ୍ରାଣଗ୍ରହଣ—ଫ. ବି—(ଘ୍ରାଣ ଚକ୍ର; ଘ୍ରାଣ + ଗ୍ରହଣ)—୧ । ଗନ୍ଧ
Ghrāṇa-grahana ଶୁଦ୍ଧିକାରୀ—1 Enjoying the smell
of; smelling

୨ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଗନ୍ଧକୁ ନିଜର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରିବା—
2. Assimilating the smell of another thing.

ଘ୍ରାଣଚକ୍ଷୁ—ଫ. ବିଶ (ବହୁଗ୍ରହ; ଘ୍ରାଣ + ଚକ୍ଷୁ; ଯାହାର ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ
Ghrāṇachakshuh ଚକ୍ଷୁର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା, କରେ)—ଅବୁଦ୍ଧ—
Blind.

ଘ୍ରାଣଜ—ଫ. ବିଶ (ଘ୍ରାଣ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ୍ୱ. ଅ)—୧ । ଅଘ୍ରାଣ
Ghrāṇaja ମୂଳକ—1. Due to smell.

୨ । ନାସିକାଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧ ବା ଅନୁଭୂତ—

2. Felt by the sense of smell.

ଘ୍ରାଣକର୍ମଣ—ଫ. ବି (ଘ୍ରାଣ ଚକ୍ର, ଘ୍ରାଣ + କର୍ମଣ = ସେ ଚକ୍ର କରୁଏ;
Ghrāṇatārpana ବା ବହୁଗ୍ରହ; ଘ୍ରାଣର ଚକ୍ଷୁ ହୁଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା)—
୧ । ନାସିକାର ଚକ୍ଷୁସାଧନ—1. Satisfying the

sense of smell.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ଦର	ଞ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଝ	ଞ୍ଜ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ	ଞ

୨ । ସୁରନ୍ଧ; ସୁଗନ୍ଧ—2. Fragrance; perfume;
sweet smell.

ସ ବଣ—ସୁଗନ୍ଧକରିଷ୍ଣ—Odorous; pleasant to the
nose; fragrant.

ଦ୍ରାଶନେକା—ଦେ. କି—ଶୁଂଘିକା—

Ghrāṇa nebḥ To smell; to scent.

ଆମ ନାସା

ମାୟା ଲେନା

ଦ୍ରାଶ ପାଇବା—ଦେ. କି—ଦ୍ରାଶନେକା (ଦେଖ)—

Ghrāṇa pāibḥ Ghrāṇa nebḥ (See)

ଦ୍ରାଶପାକ—ସ. ବି—ନାସିକାର ରୋଗବିଶେଷ—

Ghrāṇapāka A disease of the nose.

ଦ୍ରାଶିକା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କି (ସ. ଦ୍ରା ଧାତୁ)—ଶୁଂଘିକା—

Ghrāṇibḥ To smell.

ନିଜେ ପ୍ରସ୍ଥାବର ସେ ବିଷୟ ସୌରଭ ଦ୍ରାଶି ନ ଥିବେ ସ୍ୱପନେ—ସାଧାରଣ. ଯଥାଚ ।

ଦ୍ରାଶେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସ. ବି (ଶ୍ରୁତି ତତ୍ତ୍ୱ ବା ରୂପକ)—୧ । ନାକ—

Ghrāṇendriya 1. Nose

୨ । ନାସିକାରୂପ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—

2. Sense of smell; organ of smell

ଦ୍ରାତ—ସ. ବିଶ (ଦ୍ରା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଅଦ୍ରାତ, ଶୁଂଘା ହୋଇଥିବା—

Ghrāta Smelt; smelled; whose smell has
been enjoyed

ଦ୍ରାତବ୍ୟ—ସ. ବିଶ (ଦ୍ରା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ଯାହା ଶୁଂଘିକାର

Ghrātabya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be smelled.

ସ. ବି—ଗନ୍ଧ—Smell; odour.

ଦ୍ରାତା—ସ. ବିଶ. ସୁ. (ଦ୍ରା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ୱ; ମା. ୧ବ)—

Ghrātā ଗନ୍ଧଗ୍ରାସ୍ତା, ଅଦ୍ରାଶକାରୀ—Smelling; enjoying
(ଦ୍ରାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the smell of; one who smells.

ଦ୍ରାତ—ସ. ବି (ଦ୍ରା ଧାତୁ + ଉପ. ତ)—୧ । ଅଦ୍ରାଶ; ଶୁଂଘିକା—

Ghrāta 1. Smelling

୨ । (+ କରଣ. ତ) ନାସିକା—2 The nose.

ଘ୍ରେୟ—ସ. ବିଶ (ଦ୍ରା ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ଶୁଂଘାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ,

Ghreya ଯାହା ଶୁଂଘା ଯାଇ ପାରେ—Fit to be smelled.

ସ. ବି—୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—1. Scents.

୨ । ଗନ୍ଧ—2. Smell; odour.

ଞ—ବ୍ୟଞ୍ଜନମାଳାର ୫ କ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣରେ
N ନାସିକା ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହା ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ;
ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଜହ୍ୱାମୂଳ ଓ ନାସିକା—
The 5th consonant. Guttural and
nasal sound of 'ng'.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରେ 'ଡ' ସ୍ୱରୁ ଶବ୍ଦ ନ ଥିବାରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ
ଚଉତିଶାମାନଙ୍କରେ 'ଡ' ସ୍ଥାନରେ 'ନ' ଅକ୍ଷରମୂଳକ ଶବ୍ଦ ଦେଇ
କବିମାନେ ଗୀତ ବାନ୍ଧିଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ସକ୍ତ ବା ସମସ୍ତପଦରେ
କ ବର୍ଗର କୌଣସି ଅକ୍ଷର ସ୍ୱରରେ 'ନ' ଥିଲେ ତାହା ବିକଳରେ
'ଡ' ହୋଇ 'କ' ରେ ସ୍ୱରୁ ହୋଇ (ଡ+କ) 'କ' ହୁଏ; (ଯଥା—
ସମ୍+କାଶ=ସକାଶ) । ସକ୍ତରେ କ୍ ପରେ 'ମ' ଥିଲେ 'ଡ୍' ହୁଏ;
(ଯଥା—ବାକ୍+ମସ୍=ବାଡ୍‌ମସ୍) । ଡ଼ ସ୍ୱରୁ ବର୍ଣ୍ଣ—କ, ଖ, ଙ,
ଚ, ଛ, ଜ, ଝ ଓ ଞ । ଆମ୍ଭେମାନେ 'ଡ' ରୁ (ଅବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ଡ୍ ଡେ
ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ସ୍ୱରୁ କର) ଡ୍ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ, କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚାରଣ
ଠିକ୍ ନୁହେଁ । 'କ, ଖ, ଙ, ଛ' ଯେଉଁପରି ଜହ୍ୱାମୂଳ ଓ ଘଷିକାର
ଶେଷମୁଣ୍ଡ ଲାଗି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ ଓ କ, ଖ, ଙ, ଛ ରେ 'ଡ'
ଯେଉଁପରି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ 'ଡ' ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଜହ୍ୱାମୂଳ ଓ
ଘଷିକାର ଶେଷମୁଣ୍ଡ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେବା ଉଚିତ ଓ
ଏହା ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଓଠସ୍ୱ 'ଡ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାପରି
ସବୁଠି ଓ ପ୍ରସାରିତ ହେବା ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ । 'ଡ' ସ୍ୱରୁ
ସ୍ୱରୁବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ବିକଳରେ ଅନୁସ୍ୱାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ;
କିନ୍ତୁ ଡ୍ ସଙ୍ଗେ କ, ଖ, ଙ ଯୋଗ ହେଲେ ଲେଖିଲାବେଳେ ଯେଉଁପରି
ଉଚ୍ଚ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ତଳ ସ୍ୱଚ୍ଛାର ଦ୍ୱିତ୍ୱ କରାଯାଇ ପରେ ଗୋଟିଏ
ଅନୁସ୍ୱାର ଯୋଗ କରାଯାଏ ଡ୍+ଘ ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତ ହୋଇ 'ଘ' ରୂପ
ଧାରଣ କରେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ନ କର 'ଘ' ର ତଳ ସ୍ୱଚ୍ଛାରୁ ଆଉ ଥରେ
ଗୁଲାଇ 'ଘ' ହାର 'ଘ୍'କୁ ଚିହ୍ନିତ କଲେ ଭଲ ଓ ଧାରସଙ୍ଗତ ହୁଅନ୍ତୁ ।
କେହି କେହି ଏ ସମସ୍ୟାକୁ ସୁଦେ ଥିବା କ, ଖ ଅଦି ବର୍ଣ୍ଣରେ
ଅନୁସ୍ୱାର (ଂ ଯୋଗ କରି ସମାଧା କରନ୍ତି । ଯଥା—ଲଂଘନ । 'ନ'
ପରେ 'କ' ବର୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣ ରହିଲେ ସକ୍ତର ସ୍ୱର ଅନୁସ୍ୱାରେ 'ନ' ସ୍ଥାନରେ
ବିକଳରେ 'ଂ' (ଅନୁସ୍ୱାର) ଓ 'ଡ' ହୋଇ ଡ୍=କ; 'ଡ୍=ଖ,
ଡ଼=ଙ; ଡ଼=ଘ ଅଦି ସ୍ୱରୁବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଯଥା—ସମ୍+
କର୍ଷଣ=ସକର୍ଷଣ, ସକର୍ଷଣ ।]

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଲେ, ଯେବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ନକ୍ଷର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସବୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଘ' ଗୋଟିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଗୋଟିବେ, 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ବେଣିବେ, ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ବେଣିବେ, 'ଅଲବଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲବଦ୍ ବେଣିବେ

ଓ (ଧାତୁ)—ହ—ଓ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)

Ṇ (root) Nu (root) (See).

ହ. ଶ (ଓ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । (+ ଭାବ. ଅ)—

ଶବ୍ଦ; ରବ; ଧ୍ୱନି—1. Sound.

୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶିବାନୁଚର ଭୈରବ—

2. Bhairaba; an attendant of Śiva

୩ । (+ କର୍ମ. ଅ)—ବସ୍ତୁ—

3. Matter; worldly things.

୪ । ବିଷୟସଂକ୍ରାନ୍ତି—4. Attachment to the material or worldly things

୫ । ବିଷୟରକ୍ଷା, ବିଷୟସରାଂଶଲନ—

5. Looking into or management of the worldly affairs.

୬ । ଉଭୟ—6 Both.

ଓ (ଧାତୁ)—ହ—ଶବ୍ଦ କରିବା—

Ṇu (root) To make a sound.

